MARIANI SOCINI SENENSIS SVPER

Decretales tractatus, ad hæc vsque tempora negligenter adeò Impressi, vt potius in eis legendis diuinare liceret, quàm authoris mentem cõcipere: nunc iam typis nouis recusi, totisque (quod aiunt) oculis relecti & castigati, in lucem prodeunt.

LVGDVNI

1547

Candidato I. V. censori Typographus S.

ON deerunt candide Lector, qui hanc nostram opellam, quantulacunque sit, cachinnis ac mordacibus suis calumnijs maculare nitantur: quos tamen (veluti bruta fulmina) taciturnitate deuincere proponimus. Quandoquidem parum, aut nihil super talium mordacitate curam nostram impediri volumus. Ob id enim nihilo peius concoquimus, neque irrequietius dormimus: vnum hoc duntaxat animo vertentes, vt quodcunque à nobis in lucem editū fuerit, tibi vni, vix vnquam sine honoris præfatione nominandi, suauium conferat. Sed ne quem longior materiæ tractatus ad peluim adigat, quæ te scire volumus, absoluemus paucis. Non te latet legum sanctissime cultor, quot, quibus've mendis hæc præsens Mariani Socini, qui nunquam literato alicui labori cessit, super Decretales lectura, tùm ob impressorū incuriam, cùm ob virorum doctorum tunc temporis penuriam, passim scateret. Idque adeò multipliciter, vt facilius Sybillæ folia colligerentur, quàm tot erroribus consuleretur. Nisi in hisce repurgandis sese deuouissent viri vtriusque Calliopes imitatores studiosi: quos etiam eam ob rem huic negotio applicuimus, vt te perfectiore, nouisq; typis exornato donaremus volumine. Quòd si quid inter legendum minus dignum, quod tuas offendat aures, occurrerit: condonare dignaberis. Id enim facile speramus, si præteritorum errorum multitudinem, quam omnino difficilimum repurgare foret, in memoriam reduxeris. si quid est tamen in nostris, quod te delectet, repurgationibus, tibi soli ascribito: cui, Aedepol, remis ac velis in hoc negotio satisfacere nitimur. Vale in Deorum gratiam.

Tituli huius voluminis qui per modum tractatus recitantur.

Repertorium domini Mariani Socini de Senis.

REPERTORIVM ALPHAbeticum domini Mariani Socini de Senis I.V.D. suo ordine digestum, ac optimè ordinatum, ita vt quæq; difficilia absque indagatione longa inueniri queant, foeliciter incipit.

¶De litera A.

¶De litera B.

¶De litera C.

Citatio

¶ De litera E.

¶De litera F.

De litera H.

¶De litera I.

Libellus

¶ De litera M.

¶ De litera P.

Procurator

¶ De litera Q.

¶ De litera R.

¶ De litera S.

Syndicus

FINIS.

Practicabilis quotidianeque

Materiæ de citationibus Tractatus opulentissimus domini Mariani Socini de Senis, nunc optimè renouatus: Summarijs cuilibet articulo præpositis apprimè reimpressus habetur.

SVMMARIVM.

1 Rubrica de dilationibus an sit aptè & congruè situata.
2 Rubrum quandoque est generalius nigro, & econuersò. Dilatio generaliter sumpta, quid comprehendat.
3 Citatio cōtinet dilationē, quamuis ipsa citatio precedat dilationem.

Rubrica de dilationibus.

HAEc rubrica continuatur ad præcedētes hoc ordine. Quoniam iudicio cepto, solent litigantes inducias postulare. Quādoque ad positiones. Quandoque ad probatiōes faciendas, vel simile. Ideò subijcit hæc rubrica. ¶ Et de materia habet iiij. q. ij. & vj. q. ij. per totū. ¶ Sed
1 cōtra hāc rubricā opponit de incōgrua situatione. ¶ † Debuisset enim iste titulus poni post rubricā de iud. & ante rubricā de fo. cōpe. quoniam in vocatiōe, quę fit ad iudiciū, dat dilatio. vt in c. j. & fi. j. eo. Soci. dicit Io. And. quod potuisset ibi poni: & etiā post illū tit. de fo. cōpe. quia reo vocato proponēti declinatoriā, dat dilatio. ¶ Potuisset etiā poni post ti. de libelli obli. quia ad rñdendū & deliberādū dat dilatio. ¶ Quare secūdùm Io. An. & doc. hìc pōt dici de arbitrarijs. Voluit tñ cōpilator potius ponere hic, quam ibi: quia dilationes, quæ dant post lit. cōte. ad deliberandū seu probandū, obtinēt principatū. Et idē ordo fuit in Codice: licet aliꝰ fuerit in cōpilatiōe digestorū. ¶ Et aduerte, quia dicit hìc Gof. quod licet hæc rub. sit gñalis, tñ decretales huius tituli loquunt solùm
2 de dilationibꝰ ante lit. cōte. ¶ † Ex quo infert, quod rubrū quandoque est gñalius nigro: nā dilatio gñaliter sumpta, cōprehēdit nō solùm dilationē, quæ dat ante lit. cōte. sed etiā post. iij. q. iij. c. spatiū. j. de proba. c. licet. cū si. Et hoc nigrū loquit solùm de dilationibus, quæ dant ante lit. cōte. Sic ecōtra, nigrū quandoque est gñalius rubro: vt patet in ti. de offi. deleg. li. vj. iūcto. c. j. & fi. eo. ti. nā licet illa rubrica loquat de delegato: tñ. c. j. & fi. loquunt de cōseruatore, quæ propriè nō est delegatꝰ: sed clarius probat in rubro C. etiā ob chirographa. pecu. iuncta glo. rubricæ: & quod ibi Docto-
3 res. ¶ † Potes igitur ex prædictis colligere, quod citatio precedit dilationē: quamuis etiā ipsa citatio contineat dilationē. ¶ Et quoniam hæc materia Citationū non habet specialē ti. sed tangitur sub isto tit. eò quod quedā est dilatio citatoria: vt dicūt Spec. & Io. And. in addi. Spe. eo. tit. §. ij. in prin. & Cy. in l. j. C. eo. ti. de quo latius dicā in materia dilationū. in c. j. j. eo. in ij. prin. arg. ¶ Ideò institui prius tractare hanc materiā integrè in hac rubrica. ¶ Et quamuis ista materia citationis, seu vocationis in ius, potuisset tractari ante tit. de iudi. seu in illa rubrica: prout fit in. C. & ff. & potuisset etiā tractari in tit. de iudi. vt patet per Cle. j. de iud. maximè iūcta glo. in verbo, citationes. & ibi dixi. Tamen quia istę citationes reiterantur in qualibet parte iudicij, tam de actore, quam de reo, vbicunque pars pōt lædi, vt dicā. j. in vij. prin. arg. ideò ante omnia hìc tractabo plenè hāc materiā citationū. ¶ Et etiā in hac rubrica subijciā ordinē articulorum ad materiam dilationū. ¶ Prosequendo igitur primam materiam Citationis, pro ipsiꝰ doctrina ac cognitione magis ordinata & clariori, prosequar infrascriptos articulos.

SVMMARIVM.

1 Citatio iudiciaria, quid sit.
2 Vocare in ius nil aliud est, quàm citare.
3 Monitio, vocatio, & citatio, in quo differant.
4 Citatio potest dici sententia interlocutoria.
5 Citatio, an dicatur de pari ad parem.

ARTICVLVS PRIMVS.

1 PRimo igitur articulo† quero, quid sit citatio. Et intelligo de citatiōe iudiciaria. ¶ Solu. Doct. nō tradūt. Ego arbitror quod possit ita describi, quod citatio est actus vocatiuꝰ alicuiꝰ cuiꝰ interſit, qui fit vel iuris dispositione, vel iudicialiter iudicis mandato, aut arbitri cōmissione ad partis instantiā, vel ex officio quandoque per ipm iudicē, quandoque per nunciū, aut per aliū iudicē, aut partē: & quandoque per edicta. per epistolā, præconē, vel cāpanā, ad iudicij & eorū, quæ in iudicio fiūt, ad fundamētū & validitatē, & ad defensionē, & alios
2 varios effectus iudiciales legitimè celebratus. ¶ † Et pro examinatione dictorū verborū dic, quod verbū (actus) ponit vt genus. vocatiuus verò subijcit, quia quandoque per citationē qs vocat: vocare enim in ius nihil aliud est, quàm citare. ff. & C. de in ius vocā. & j. subijciā. Deinde subijcit iuris dispositione, per id quod dicā art. iij. in prin. & argu. iiij. q. iij. Deinde subijcit (alicuius cuius intersit) propterea quæ dicā. j. art. v. Deinde subijciunt illa verba (iudicis mādato iudicialiter) quia quāuis prima citatio dicat ante iudicialis, iuxta not. per Inno. & Io. An. in c. quoniam cōtra. de proba. tñ dicit de processu iudicij, & ipsius iudicij principiū & fundamentum, vt d. c. quoniam cōtra. & insti. de pœ. te. litigā. in fi. no. Cy. in l. & quia. ff. de iuris. om. & insti. de pœ. te. litigā. in fi. no. Cyn. in l. & quia ff. de iur. om. iud. ¶ Ad quod vide quod latiꝰ dicā. j. in xxxj. prin. artic. ¶ Deinde subijciunt hęc verba (arbitri cōmissione) propter ea quæ dicā. j. iiij. artic. ¶ Verba aūt quæ sequunt (ad partis instantiā, vel ex officio) ponunt propter ea quæ dicā art. vj. & art. xx. ¶ Verba aūt quæ sequunt (quandoque per ipm iudicē aut notariū &c.) ponunt propter ea, quæ dicā j. arti. viij. & arti. xxj. & tribus sequētibus. ¶ Reliqua aūt verba ponunt ad denotādos effectus citationis. de quibꝰ dicā art. xxxj. ¶ † Et circa hūc primū articulū, primò notandū est
3 quod licet monitio iudicis habeat vim citationis, etiā peremptorię vt in c. consuluit. §. de offi. delega. de quo latius dicam j. art. xxvij. tamē monitio nō est citatio. vocatio enim & monitio ponuntur vt diuersa. in c. si capitulo. in fi. de concess. præben. lib. vj. ¶ Et vt dicit ibi Io. And. in nouella. & dicit Domi. post eū vocatio est citatio: sed monitio præter citationem fieri pōt. Quandoque vtrunque cōmiscet, vocatio, seu citatio, & monitio, vt notat etiam glo. fi. in c. ex parte. j. j. de verb. signifi. & nota. in c. fi. §. de
4 ma. & obe. ¶ † Secūdò nota, quod citatio habet in se annexū præceptū: & ideò pōt dici sñia interlocutoria. vt nota. in c. exposuit. j. eo. notat Inn. in c. præterea j. eo. ad quod vide, quod latiꝰ dicā
5 j. arti. xxxj. versi. ¶ † Tertiò no. quod si par citat parē, non propriè dicitur citatio: sed quædā monitio, seu denunciatio. §. de elec. & cū nobis olim. facit: quia citationis ptās depēdet à iurisdictione & superioritate, vt no. glo. magna in ver. Itē qualiter. in c. cū cā. §. de offi. dele. Ad quod vide quod latius dicam in iiij. prin. art. q. j.

SVMMARIVM.

1 Citatio, quo iure dicatur introducta. Deus citauit primum hominem delinquentem.
2 Citatio fit, vt quis sibi prouideat & defendat.

ARTICVLVS SECVNDVS.

SEcundo Principali Articulo tractādū est, quo iure citatio fuerit introducta.
1 ¶ † Circa quē articulū dic, quod fuit inducta à iure naturali. ij. q. j Deus oīpotens. licet eñ deo oīa sint manifesta: tñ citauit primū delinquentē, dū dixit primo genesis. Adā Adā vbi es. Ad idē Cle. pastoralis. de re iudi. & quod tradit in Cle. sæpe. de ver. sig. & ita cōcludit Bar. in verbo, figura. in extrauagā. ad
2 reprimē. † fit eñ citatio ad finē vt quis se defendat si sua interest, vt in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & in l. nā ita diuꝰ. ff. de adoptio. quæ defensio ē de iure naturali, vt ī l. vt in l. vt vim. ff. de iust. & iu. & ī l. defensiōis. C. de iure fisci. li. x. & ī d. cle. pastoralis. cū similibꝰ.

SVMMARIVM.

1 Citationis species, quot sunt.
2 Citatio verbalis multiplex.
3 Citatio an possit esse, & quæ sit, nec verbalis nec realis.

ARTICVLVS TERTIVS.

1 TErtio Principali Articulo† quotuplex sit citatio, seu quot sint citationis species. ¶ Solu. dic quod prima diuisio est: quia quædā est citatio realis, quædā verbalis. Realis est, quādo quis re ipsa trahitur ad iudicium per manus impositionē & capturam, vt in c. si clericos. de sent. excō. lib. vj. & C. vbi de crimine agi oportet. aut. qua in prouincia. tradit etiā de ea in l. cōsentaneū. & in aut. qui semel. C. quomodo & quādo iud. & l. plerique. cū l. seq. ff. de in ius vocā. Tetigi in cle. j. de iud. ¶ Hæc eñ citatio potentior est, vt l. j. C. qui bo. ce. pos. not. Ioā. And. in c. j. §. de obl. ad rō. &

Ang.in repe.legis primæ.C.de iud.col.ij. dixi in c.ꝓposuisti.
s.de fo.cōpe.in iiij.prin.art.q.vj.vbi etiã allegaui alia iura. Te-
2 tigi etiam in c.gratum.s.de offi. deleg.¶†Verbalis verò cita-
tio, subdiuiditur in plures species.¶Prima species fit à iure, seu
iuris editione, seu ordinatione, vt in c.j.& c.cupiētes de elect.
lib.vj.& in c.quis.de offi.ord.lib.vj.tangã in se.arti.q.iij.¶Se-
cũda species fit per edicta.de qua per Bar.in extrauagã.ad re-
primendum.in glo.super verbo.prædictum tangã in se.arti.q.
iiij.sed latius dicã.j.arti.xxiij.¶Tertia species est, q̃ fit per lite
ras, seu epistolã.ff.de arbi.l.sed interpellat.§.si arbiter.& j.de ꝓ
ba.c.qm̃ cõtra.& per Bar.in extrauagã.ad reprimen.in gl.sup
verbo, per literas.tangã in seq.artic.q.v.sed latius.j.artic.xxiiij.
¶Quarta species est, ꝑ vocē ꝑconis.C.de ferijs.l.fi.&.C.qũo et
qñ iud.aut.qui semel.j.de ap.cũ parati.tangã in se.ar.q.vj.sed
latius.j.argu.xxv.¶Quinta species fit per iudicē in ꝑsona sua
citantē.de qua in.l.sancimus.in fi.C.de iudi.tangã in seq.arti.q.
viij.& latius in.viij.prin.arti.¶Sexta species, fit per nunciũ, vt
d.§.si arbiter.&.C.de ꝑscri.xxx.vel.xl.annorũ ĩ.l.sicut.&.l.cũ
notissimi.in prin.& per Bar.in extrauagãti, ad reprimendũ.in
glo.sup verbo.nunciũ.tangã in seq.ar.q.ix.& quasi per oẽs arti
culos:sed maximè arg.nonũ & septimũ seq.art.¶Septima spe
cies fit per partē.de qua aliqd in se.ar.q.x.& etiã in ar.viij.prin.
¶Octaua species fit per iudicē ex cõmissione iudicis principa
3 lis causæ.de qua tangã in seq.art.q.xj.¶†Est etiam alia species
citationis, q̃ non est neq; realis, neq; verbalis: q̃ fit per cãpanã,
aut simile signũ.de qua tãgam in seq.arti.q.vij.& etiã ar.xxvj.

SVMMARIVM.

1 Citatio duas partes habere dicitur.
2 Citatio, an possit fieri die feriata.
3 Iudex, an possit cõmittere citationem extra territorium.
4 Citat⁹ sciēs citãtē nõ hr̃e in se iurisditionē, an teneat̃ cõparere.
5 Arbiter aut arbitrator, an possint citare per se, aut per nunciũ.
6 Citatus à duobus dicentibus se licentia tertij id facere, an teneatur comparere.
7 Citatio realis, qualiter fieri debeat.
8 Priuatus non potest verbaliter citare: realiter autem, sic.
9 Contrahens cum aduena, an propria authoritate volentem abire possit capere.
10 Citare iuris ordinatione, quis possit.
11 Citare per edicta, cuius sit.
12 Citatio per epistolam per quem fieri possit, & debeat.
13 Citatio voce præconis à quo sit facienda.
14 Citatio per campanam, per quem fieri debeat.
15 Iudex. an, & quis per se citare possit.
16 Citatio per nuncium, qualiter sit facienda.
17 Citatio, qualiter sit per partem facienda.
18 Iudex, an possit citare per alium iudicem.

ARTICVLVS QVARTVS.

QVarto principali Articu
lo tractandum est, quis possit citare, seu citari face-
re. pro cuius articuli clariori doctrina prosequar in
frascriptas questiones.¶Primò igitur gñaliter q̃ro, qd requirat̃
ad hoc, vt quis possit citare, seu citari facere.¶So.dic, ꝙ ad iu
dicialem citationem requiritur, quòd iudex habeat iurisditio-
1 nem.†Citatio enim habet duas partes. prima est iurisditionis,
q̃ ĩ iudice residet, q̃ cõmittit aut iubet citari. Scđa est facti.&
non iurisditionis, qua facit nũcius vel similis, vt in.c.j.§.contra
hentes.de fo.compe.libr.vj.& ibi Io. And.in nouella.no.Bal.
in l.nã ita diuus.ꝓpe fi.ff.de adop.facit.l.si is cui.ff.vt in pos.
lega.& quod no.Spe.eo.ti.§.cõtra versic.itē quod euidens.vbi
dicit ꝙ euidēter constare debet iudicē esse, qui citat.& not. in
c.prudentiã.& in.c.seq.& in.c.ex literis. s.de offic.deleg.& in
c.si duobus.j.de appell.&.ff.de re iudi.in.l.contumacia.dicã la
2 tius.j.artic.xxxj.Et ex his plura inferuntur.¶†Primò infert̃,
quòd cum citatio talis sit de processu, ideò nõ põt emanare die
feriata.tenet Spe.eo.ti.§.contra.versi.excipitur.ꝙ citatio est de
3 processu.dicã latius.j.arti.xix.¶†Scđò infertur, ꝙ iudex non
põt cõmittere citationē extra territoriũ: si tamē eam cõmitteret
infra territoriũ, potest nũcius eã exequi extra territoriũ, vt tradi
tur ĩ.d.§.cõtrahētes.& in.l.oẽs.C.de epis.& cle.dixi in cle.ij.vt
lite pēdēte.in gl.super verbo.ad hoc.& latius dicã.j.art.xvij.q.
4 viij.¶†Tertiò infertur, quòd si citatus scit citantem non habe-
re iurisditionē in eũ, non tenetur cõparere corã eo, vt no.gl.in
5 d.c.si duobus.de quo latius dicã art.xxxj.¶†Quarto infert̃, qđ
arbiter, & lõge minus arbitrator non põt citare: qa nõ habēt iu
risditionē; sed metu pęnæ stat̃ eorũ sniię vt.l.diē proferre.§.sta-
ri.ff.de arbit.facit.l.ait pretor.ff.de re iudi. Alij verò volunt ꝙ
arbiter possit citare, saltē per nunciũ, vel per literas per nũcium
destinatas. Quidã verò antiqui voluerũt per.l.sancimus.in fin.
C.de iu.ꝙ iudices pedanei, vel delegati ab inferiore, nõ possint
citare: etiã ꝑ nũciũ vel per literas. sed ipsimet habēt partes req-
rere, si nõ sunt ꝑntes. tãgit gl.in.l.sed interpellat̃.§.j.ff.de arb.
&.d.l.sancimus.¶Sed aduerte: qa Spe.eo.ti.§.cõtra ver.& no.
scđm Vbertũ. Et sequit̃ Cy.ĩ.d.l.sancim⁹.& ibi etiã ponit Bar.
& habuerũt à Gof.ꝙ cũ q̃dã cã ab inferiore esset delegata dño
Azo.& dño Lothario, qui erãt famosissimi doc.suis tp̃ibus, ꝙ
dñs Lotharius dixit, eamus ad domũ citãdi: qm̃ ipm̃ nõ possu
mus citare per nunciũ. Azo verò respõdit, ꝙ imò per talē cita-
tionē facere poterãt. nã & arbitri poterũt ꝑ nunciũ citare, vt.l.
diē ꝓferre.in prin.&.d.l.sed ĩterpellat̃.§.j.ff.de arbi.vbi tex.di
cit, ꝙ arbiter adesse litigatores, vel per nunciũ, vel ꝑ epistolã iu
bere põt.& in d.l.sancimus.¶Refert tñ Spec. ꝙ dñs Azo cõ-
placuit Lothario: qm̃ ꝑsona citãda erat pulchra damicella, seu
puella: sed tũc nõ erat edita cõstitutio.c.mulieres.de iud.li.vj.q̃
excõicat iudicē euntē ad aliquã mulierē sub aliquo fomēto, vel
velamine.dixi in Cle.j.de iud.in gl.s.verbo, albo.¶Et vide tex.
in l.iubemus.in fi.C.de epis.& cle.q ꝓbat, ꝙ iudices nõ debeãt
ire ad domũ partis.¶Tu verò dic, ꝙ qlibet iudex, etiã pedane⁹
& delegat⁹ ab inferiore.põt citare: sed nõ per quãlibet spēm ci-
tationis: sed ꝑ se, & per nunciũ, & ꝑ epistolã, vt d.l.sancimus.in
fi.& ibi tenēt glo.Cy.Bar.Bal.& Pau.de ca.& idē dicendũ pu-
to de arbitris & arbitratorib⁹, si sunt iuris, q ex iuris dispositiõe
vel ex necessitate, ex forma statutorũ eligunt̃, per no. in l.arbi-
tro.& in l.ab arbitro.ff.qui satis.cog.& in l.fi.ff.à qui.appel. nõ
licet.in c.cũ spãli.j.de appel.& in c.ab arbitro.de off.dele. li.vj.
cũ si. Idē etiã de arbitris cõpromissarijs.ꝑ.d.l. sed interpellat̃.§.
j.ff.de arb.& qa arbitria sunt redacta ad instar iudiciorũ, vt l.j.
ff.de arbitris. Arbitror tñ, ꝙ talis nõ dicat̃ ꝓpriè citatio: sed q̃-
dã intimatio, vel reqsitio, seu iussus: vt reqsit⁹ debeat adesse. per
tex.d.§.j.dũ dicit, põt iubere adesse. facit quod no.Bal.in l.ij.C.
quõ & qñ iu.vbi dicit, ꝙ arbiter vel arbitrator, q ex forma sta-
tuti vel iuris nõ habet admixtã aliquã iurisdictionē vel cogni-
tionē, nõ põt citare: sed intimare. intellige tñ, ꝙ talis intimatio
& reqsitio possit fieri, iubēdo potētia arbitrarij vel arbitramen
tarij. facit ēt qđ sentit glo.in d.l.sancim⁹.quæ dicit, ꝙ talis requi
sitio fit ꝑ nũciũ: & ideò cũ nũcius loquit̃ parti, videt̃ ipse arbi-
ter requirere.¶Et ꝑ prædicta declara, qđ dixi in primo articu-
lo dũ dixi, vel arbitri cõmissione.¶Et ad prędicta vide Spe. in
tit.de arbi.§.differt.versi.itē arbiter nõ põt citare testes. vbi di-
cit, ꝙ nõ põt citare testes: qa quò ad eos, arbiter nõ est arbiter:
vñ debēt citari ꝑ iudicē, vt cõpareant corã arbitro. & sequitur
Bal.in d.l.sed interpellat̃.§.j.vbi subdit, ꝙ etiã sine citatiõe vale-
ret testimoniũ eorũ.de quo latius dicã in tit.de testi.& vtrũ ar-
bitratores teneant̃ citare. aliqd dixi in vij.artic.versic.xlij. Et an
possit citare ꝑ totã diœcesim, seu territorium. dicã j. artic. xvij.
¶Vlterius etiã nota, ꝙ iudex q citat vel citari facit, debet ha-
bere iurisdictionē, nõ solùm in habitu: sed etiã in actu, & ideò
si tres sunt iudices delegati, citatio facta ex cõmissiõe duorũ nõ
tenet: qa ex plurib⁹ delegatis, qlibet in habitu hẽat iurisdictio-
nē in solidũ: tñ exercitiũ et ĩ actu nõ habet qlibet: sed oẽs simul
vt in c.prudētiã.& ibi notat gl.in verbo, citra.& Doct.ibi & ibi
dixi in ij.prin.art.s.de offi.dele.& in c.cũ cã.eo.tit. Tenet Spe.
eo.tit.§.iam de citatiõe ver.hoc aũt nõ.& mihi placet.
6 ¶†Vtrũ aũt citatus à duobus, qui ꝓtestant̃ se id facere de licē
tia tertij, teneat̃ cõparere. Spe.in d.versi.dicit, ꝙ cõsiliũ est, vt ci
tatus cõpareat: saltē allegaturus priuilegiũ suũ. sed glos. magna
in c.prudentiã in prin.dicit, ꝙ aut de ipsa citatiõe appareat ali
qua cã probabilis, propter quã citatus tenet̃ cõparere, vt qa fa-
cta est delegatio cũ clausula (ꝙ si nõ oẽs) vel simili, & in citatio
ne dicit̃, ꝙ tertius est impedit⁹: & tũc tenet̃ cõparere. ita proce
dat.l.si qs ex aliena.ff.de iudi.& l.ij.ff.in ius vocati vt eant. cũ si
mi. aut nõ exprimit̃ cã probabilis, & non tenet̃ compare. & se-
quunt̃ cõiter Doct.& pro vtroq; mēbro facit.c.ij.j.eod.dixi in
d.c.prudentiã.in v.prin.arti.q.v.& adde quæ dicã j.xxxj. prin.
artic.ver.¶Vlterius etiã exigit̃, ꝙ is qui citat sit superior: quia
citatio depēdet à superioritate. vñ dicit glo.prima, versi.itē qua
liter.in c.cũ cã.s.de offi.delega.ꝙ vnus delegatus nõ põt citare
cõdelegatũ: qa par in parē non habet imperiũ. vt in c.innotuit.
de elect.& l.ille à quo.§.tempestiuũ.ff.ad trebel.& ideò potius
debet admonere, & rogare vt veniat, quàm citare.& sequuntur
Doct.in d.c.cũ cã.& ibi dicit Domi.Me.ꝙ non põt citare: quia
citatio præsupponit iurisdictionē & superioritatē, quæ non est
in alio ex cõdelegatis respectu alterius. ad qđ etiã vide qđ no.
glo.in verbo, arguendus.in d.c.prudentiã.& ibi dixi in vj.prin,
articu.q.iij.& aliquid tangam circa hoc j.eo.articulo.q.xj.
7 ¶†Secundò q̃ro, qs possit citare realiter. Solu.dic, ꝙ solùm ma
iores iudices habētes ordinariã iurisdictionē: saltē cũ mixto im-
perio. vt in aut.de exhibēdis reis.§.si verò quidã. tradit̃ in aut.
qui semel.C.qũo & qñ iud.& vide glo.& Doct.in l.sed & is.ff.

de in ius

de in ius vocan.& in l.iubere cauere.ff.de iurisdi.om.iudi.tenet Guli.de monte laudunio.& zab.in cle.j.de iudi.& Hēri. Boich in c.proposuisti.j.de fo.cōp.& etiā delega. Principū, vel ab inferiore à Principe,pōt realiter citare,si hoc sit cōmissum.arg.c.si clericus.de sentē.excōmu.li.vj.maximè de iure canonico, secūdū quod etiā ea quæ sunt meri pn̄t delegari vt in c.ꝙ sedes.&ibi nudiustertius dixi in lectione,in voce.s.de offi.ordi.tenet Henri.in d.c.proposuisti.Delegat⁹ ergo nō pōt,etiā post lit. cōtest. secūdū Bal.post gl.in l.cōsentaneū.C.qūo & qn̄ iud.vers.quō & nūquid delegatus moueť:qa captura reputať maior,qn̄ vera missio in possessionē verā,vel saltē est par,vt d.l.consentaneū. & qa capere ꝑsonā,inest quodāmodo incarcere ducere,qđ nō cōpetit nisi maioribus magistratibus.vt l.ij.ff.de origi. iur. & ꝑ

8 doc.in l.imperiū.ff.de iuris.omn.iud.& s.dixi ergo &c. ¶†Aduerte tn̄,qa qn̄q; nō solū iudex,sed etiā qlibet priuat⁹ pōt citare ꝑ hāc speciē citationis,puta capiendo debitorē suū fugientē, & eū ducēdo ad iudicē:vt.l.ait ꝓtor.§.si debitorē.ff.de his, q in frau.credi.de qua materia latè ibi per Bart.& in auť.vt iud.sine quoquo suffra.§.necesse.& in l.quęsitū.ff.de pigno.& insti. de actio.§.j.& ibi latè dixi post glo.tetigi in c.pe.s.de fo. cōpe.in tertio notabili.vbi dixi ꝙ licet posſit per se ꝓpria authoritate realiter citare,nō tn̄ pōt verbaliter citare.dicā j.in vj.arti. Insuper,etiā debitorē nō fugientē posset qs,etiā propria authoritate citare,qn̄ cōuenit vt posset debitorē propria authoritate capere et detinere.¶Intelligetn̄,qn̄ esset debitor ꝓ pecunia soluta,vt redimereť ab hostib⁹.arg.l.j.C.de capti. facit.l.testō. §.j. ff.de testa.maximè accedēte iuramēto.ꝑ c.ex rescripto.j. de iureiur.quib⁹ casibus videť valere cōuentio,maximè iurata:etiam vt capiať & retineať in priuato carcere.de quo tn̄ dic, vt latius tradiť per doc.& maximè Lud.Pon.in l.alia.§.elegāter.ff.solu. mat.vbi vide,qa hic nō ꝓcedit sine dubitatiōe,& idē si statutū hoc permitteret,vt qs ꝓpria authoritate posſit capere. Pactū verò simplex ex cā non priuilegiata,nō videť valere.de quo latè ibi ꝑ Bar.Io.de Imo.& Ponta.& Bar.in l. Titio centū.§. Titio.ij.ff.de cōd.& demō.& ꝑ Bal.in l.j.qui bo.ce.poſ.&ꝑ Ang. in l.nemo carcerē.in repet.C.de exac.trib.li.x.nisi cōuētio obligaret,vt posset capi ꝓpria authoritate,& duci ad carcerē publicū.ita singulariter dicit Bal.in d.§.elegāter.ꝑ d.§.si debitorē.& l.fi.C.de malefi.& Mathe.& l.capite quinto.ff.de adult.& l. interdū.§.qui furē.& in l.si qs in seruitutē.ff.de fur.in auť. vt iu.sine quo.suf.§.necessitatē.& in l.gn̄ali.C.de tab.lib.xij.& l.j. C. vbi qs decurio vel coho.& qđ not.glo.in c.j.§.j.de pa.iura. fir. ¶Sed vt dicit Ponta.in d.§.elegāter.illa iura parū faciūt:qa loquunť in casib⁹ in quibus de iure cōi permissum est alicui propria authoritate quē capere, & ad iudicē ducere: quare concludit(& bene)ꝙ hoc casu valeat pactū,etiā nudū:qa nudū pactū cōtinens id,qđ ius cāæ,est validū:& paritactionē vtilē, vt singulariter no.glo.in l.legitima.ff.de pac.pro qua est bo.tex. in l. inter socerū.§.cōuenit.ff.de pac.dota.iūcta.l.si qs pro vxore.ff. de dona.inter vi.& vxo.multò fortius hoc pōt cōcedi à statuto,vt qs posſit ꝑ se realiter citare,& in dictis casibus,quib⁹ à statuto cōcediť realis citatio,pōt hoc conueniri:secus in aliis. vide Pont.in d.§.elegāter.¶Et prædicta notabis tanq; singularia.habes etiā aliū casum singularē,in quo qs pōt realiter citare ꝑ se, videlicet qn̄ marit⁹ clericus reperit vxorē adulterantē.xxxiij.q.ij. in c.placuit.¶Ad qđ vide qđ dixi in c.cū cōtingat.s.de fo. cōpe.in iij.prin.arti.¶Quilibet etiā ꝓpria authoritate pōt realiter citare capiēdo malefactorē,et ducēdo eū ad iudicē,vt no.gl. in l.neminē.C.de exhib.& intro.reis.& Azo in sum.tenet. Do. m.post Io.And.& Bar.in l.cū eo.ff.ad le.iul.pec.in c.ij. de pig. ꝑ no.l.nullus.C.de iud.& l.si qs in seruitute.ff.de serui.l.j. C. de rap.vir.Quod tn̄ limitāt aliqui respectu criminū,ex qbus venit imponēda pœna corporalis,quod est æquū.secūdùm d. Mari. & dicit Bal.in d.l.neminē.ꝙ in flagrāti crimine, oīs malefactor pōt capi & duci ad iudicē,ꝑ illū cui⁹ interest.ff.de adul.l. capite qnto.& l.interdū.§.qui furē.ff.de fur.& etiā per quēlibet, si fugiat:qa aliqđ permittiť rōne fugæ,qđ non permittiť aliàs.vt d. §.si debitorē.& l.fi.C.de feriis.secūdùm Bal.in d.l. neminē. vbi post glo.dat hāc regulā,ꝙ vbicūq; licitū est aliquē occidere, vt bānitos,& robbatorē stratarū:fortius capere,& ad iudicē ducere.facit l.gn̄aliter.C.de decurio.li.x.et sequiť Bal.in d.l.neminē.

9 Et ad materiā realis citatiōis,vide j.eo.arti.xx.q. xxiiij. ¶†Sed pone,ꝙ aliqs cōtrahit cū aliquo aduena ꝑ ciuitatē transeūte, & post cōtractū viator vult recedere nō soluto precio,vtrū cōtra hēti sit licitū capere eū ꝓpria authoritate?Bar.ī l.fistulas.§. fundū ff.de cōtrahē.emp.in aliqbus lecturis.vt refert Bal.in rub.de reuo.his q̄ in frau.cred.tenet ꝙ nō,cū suspicio fugę euenerit ante cōtractū.ideò nō vr̄ posse capi,ꝑ ea q̄ dixi j.eo.art.xx.q.xxiiij.ver.secūdo exigiť.Bal.tn̄ tenet cōtrariū in d.rub.sed Ludo. Pont.in repe.l.j.C.de hær.insti.ver.itē an cōtrahit.col. xl. dicit, ꝙ dictū Bar.est verius.imputet em̄ sibi q talē cōtrahētē secū cōtrahēdo acceptauit.ar.l.inter cās.§.abest.ff.māda.cū si. Tu verò regula decisionē d.q.secūdùm ea,q̄ latè dixi in c.dilecti.s. de fo. cōpe.ij.prin.art.q.xxj.¶Sed pone,ꝙ inter cōtrahentē mecū & me,cōuenit,ꝙ possem eū capere ꝓpria authoritate. Et hoc nō ob.ego vado ad ꝑtātem, et peto ab eo licentiā capiēdi, vtrū potestas debeat mihi eā dare cā cognita.¶Solu.dicit Lud. Pon.in loco præallegato,ꝙ nō requiriť cāæ cognitio:& pōt mihi de facto dare,nō facta alia ꝓbatione.glo.est fin.instit.de liber.§. iudicis.quā signat Bal.in l.cōsentaneū.C.qūo & qn̄ iud.& in c.j. §.iniuria.de pace fir.quē tex. allegat ad hoc propositū. qđ not.

10 ¶†Tertiò q̄ro,quis citare posſit iuris edictione,seu ordinatione.¶Sol.dic ꝙ solùm ille,qui pōt ius edere,& statutū condere. vt in c.j.& in c.cupiētes.de elec.li.vj.& in c.quāuis.de offi.ordi. lib.vj.tradit Gul.de mō.laudu.& post eū zab.in cle.j.de iud. & Hugo.in c.peñ.de fo.cōpe.¶Quis aūt posſit leges vel statuta cōdere,tradit Host.in sum.de cōsti.§.qs posſit & Pet. de anch. latè in repe,c.j.de cōsti.in ix.q.principali.& Do.m.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de cōsti.Bar.in l.oēs populi ff.de iusti.& iur.Bu.

11 Cy.& Bal.in l.j.ff.qđ quisq; iuris. ¶†Quartò q̄ro,qs posſit citare ꝑ edicta.Sol.Spe.eo.tit.§.sequiť.versi.& no.secūdùm Vber. dicit,quod Vbertus de banico,& Io.de Deo,volebāt,ꝙ minores ordinarij,& etiā delegati à Principe,in minoribus causis citent ꝑ edicta.quod nō est in vsu. Alij verò iudices delegati ab inferioribus,vel pedanei,nō pn̄t citare ꝑ edicta.& sequitur ibi Io.And.in addi.et in c.si qs cōtra clericū.de fo.cōpe.sup gl.pe. vbi dicit,ꝙ delegat⁹ à Principe pōt citare ꝑ edicta.vt in c.pastoralis.& in c.gratū.s.de of.deleg. sed legat⁹ ab alio quàm à Principe,nō pōt,vt l.sancim⁹.C.de iud.quare sentiūt, ꝙ si minores ordinarij,dūmodo nō pedanei,pn̄t citare ꝑ edicta,forti⁹ superiores & delegati à Principe,vt dictis iurib⁹.& in auť.de litigiosis.§.hominē col.viij.& in auť.q semel.C.qūo & qn̄ iudi.tenet Gul.& zab.in d.cle.j.de iudi.& ibi dixi.& Hug.in d.c.pe.¶Inferiores verò iudices(vt pedanei & delegati ab inferiorib⁹) nō citāt ꝑ edicta,vt dixi in d.cle.j.& sentit Bart.in l.ij.C.de iurisdi. om.iud.& Bal.in l.ij.C.qūo & qn̄ iud.Cy.Bald.& Doc.in d.l. sancimus.Sūt aūt pedanei iudices,q negotia humilia disceptāt, vt l.fi.C.de peda.iudicib⁹.quales sunt magistratus municipales ciuitatū,& defensores,qbus cōpetūt solùm ea,q̄ sunt simplicis iurisd.non aūt ea,q̄ sunt meri aut mixti imperij.vt dicit Azo in sum. C.de peda.iud. Ad hoc ergo vt aliqua sit differentia inter eos & maiores magistrat⁹ tales nō pn̄t citare ꝑ edictū:qa edictū est simile bāno.sed tales,& delegati ab inferiorib⁹,nō pn̄t bānire,vt l.nulli.C.de sen.& interlo.om.iud.igiť &c. ¶Hoc tn̄ ꝓcedit scd̄m Io.de Imo.in d.cle.j.nisi hoc expresſè haberēt in mādatis à superiorib⁹:qa tūc hoc facerēt authoritate superioris, et nō propria:vel nisi hoc dictaret cōsuetudo.& idē tenuit Bal.in d.l.j.C.qūo & qn̄ iud.vt dixi in d.cle.j.¶Quid aūt de cōsulib⁹ mercantiæ,vtrū facere posſint hāc citationē ꝑ edicta Bal. in d. l.ij.tenet,ꝙ sic.ꝓponūt em̄ edictū in forib⁹ audiētiæ.siue qa habēt ipsi ꝓtoriū & mixtū imperiū ꝑ cōsuetudinē.vt ibi ꝑ eū. dixi in d.cle.j.¶Sed fortiter cōtra ꝓdicta videť obstare text, in d. cle.j.iūcta glo.in verbo,Papa,& glo.in verbo,ex certa scientia. q̄ vr̄ innuere,ꝙ solus Papa , vel ei⁹ authoritate fiat hæc citatio. Sed pōt rn̄deri,ꝙ loquiť de citatiōe q̄ fit in curia. vel (secūdùm aliquos)ꝓcedit de iure canonico. ¶Vel dic,ꝙ ꝓcedit in illis casibus spālibus.¶Et aduerte,qa licet Spe.dicat, ꝙ talis citatio nō est in vsu,tn̄ hoc nō est verū:imò quotidie frequētanť: qa licet nō describanť in albo,tn̄ frequētanť apponendo talia edicta forib⁹ ecclesię vel palatij:aut ī aliquo loco publico, & maximè frequētanť in curia. Et qual'r & qbus casib⁹ fiat hæc citatio,dicā

12 j.in xxiij.prin.arti.¶†Quintò q̄ro, qs posſit citare ꝑ literā seu epistolā.Sol.dic ꝙ qlibet iudex,ēt pedaneꝰ & delegatus ab inferiore à Principe.vt d.l.sancim⁹.C.de iud.& ibi ꝑ Doct.facit l. sed interpellať.§.j.ff.de arb.tenet Spe.eo.ti.§.sequiť.ver.& no. scd̄m Vbertū Gul.& Zab.in d.cle.j.& ibi dixi & Hug.in d.c.

13 ꝓposuisti.de fo.cōp.¶Et adde q̄ dixi j.ar.xxiij.q.ij.¶†Sextò quero,qs posſit citare ꝑ vocē ꝓconis?Sol.Gul.Zab.& Hug. in dictis locis tenēt,ꝙ ille dūtaxat posſit taliter citare,q pōt citare ꝑ edicta.de quo in auť.q semel.C.qūo & qn̄ iud. ¶Et vide qđ lati⁹ diceť.j.art.xxv.¶Sed aduerte,qa vr̄ ꝙ fieri posſit, ēt ꝑ inferiores,ēt pedaneos:qa iste ꝓco vr̄ quasi qdā nūcius,seu quędā epistola:vn̄ sicut inferiores iudices pn̄t citare ꝑ epistolā(vt statim dixi)& ꝑ nūciū,vt statim dicā,q.ix.ergo & ꝑ ꝓconē,cogi

14 tabis.¶†Septimò quæro,qs posſit citare ꝑ cāpanā.Sol.Docto. specificè nō tangūt.¶Vnde aduerte,ꝙ hæc citatio cōiter fit ad cōgregādas vniuersitates,vt patet ꝑ experiētiā: & habeť numeri.c.x.tradit Alb.de rosa.in auť.q semel.C.qūo & qn̄ iud. ¶Et sic videm⁹ quotidie obseruari.¶Faciunt hoc cōiter ex dispositione statutorū disponētiū:quia in iure nō memini legisse.¶Et

ideò essemus in materia, ij. quæstionis istius. iiij. arti. principalis.
15 ¶ Et vide quæ dicā j. in xxxvj. art. ¶ † Octauò quæro, qs iudex possit p se citare. Sol. dic ꝙ quilibet, etiā pedaneus & delegatus ab inferiore, vt d. l. sancimus. in fi. & etiā arbiter, vt d. l. sed inter pellatur. §. j. ff. de arbit. & Gul. & zaba. in dicta Cle. j. de iud. & ibi dixi Spe. eo. tit. §. sequit. ver. & no. secūdùm Vber. & Hug. in d. c. pe. ¶ Et vide qđ dixi. s. eo. arti. q. j. & quod dicā j. in viij.
16 prin. art. ¶ † Nonò quæro, qs possit citare p nunciū. Sol. dic vt statim dixi, ꝙ quilibet, etiā pedaneus & delegatus ab inferiore, vt d. l. sancimus. & in iuribus allegatis in proxima præcedenti. q. & arbiter, intelligēdo vt dixi. s. in j. q. versic. iij. infert. Et vide
17 quod dicā j. arti. ix. & vij. se. arti. ¶ † Decimò quæro, qs possit citare per partē. Sol. idē dicendū arbitror, ꝙ statim dixi: quia tūc pars habet loco nūcij, ad quod vide quod dicā. j. in viij. princi. arti. vbi tangam de notario & tabellione, cui cōmitteret citatio.
18 ¶ † Vndecimò quæro, vtrū iudex possit citare per aliū iudicē. ¶ Sol. dic ꝙ sic, vnde pōt cōmittere alteri ꝙ citet aliquē, & si est inferior & subiectus, tenet obedire, vt in c. pastoralis. s. de of. de lega. Si verò nō esset ei subiectus, tenet eū requirere & rogare, vt citet: cùm nō sit ei subiectus. faciunt quæ dixi s. eo. arti. q. j. et adde quod dicā j. in viij. prin. arti. sed si esset delegatus Papæ, q præciperet, licet sit maior quolibet ordinario, vt in c. studuisti. s. de offi. delega. ille iudex, cui præciperet, posset non parere, si delegatus non ostēderet authoritatē suā. Ad quod vide qđ traditur per Doct. in c. cū in iure. & quod ibi latè dixi suprà, de offic. deleg. & per Spe. eo. titu. §. iam de citatione. versi. sed pone is cui. Et ex his (Deo duce) expeditus est quartꝰ prin. articulus.

SVMMARIVM.

1 Citari necessariò quis debeat.
2 Admissus ad causam pro suo interesse, an debeat citari.
3 Possessor & detentor, an & quo casu sint citandi.
4 Dominus vel procurator, an & quando possint citari.
5 Procuratorem pro domino posse citari & comparere, diuersimodè potest intelligi.
6 Citari an possit ex procuratoribus constitutis cum clausula qđ occupantis conditio &c. quando alter fuerit litem contestatus.
7 Dominus agens contra subditum, an debeat citari.
8 Dominus vel subditus, qualiter & quando sint conueniendi.
9 Fideiussor vel possessor, qualiter sit in excussione principalis conueniendus.
10 Pronunciatio an sit in excussione necessaria.
11 Vbi petitur beneficium vel confirmatio electionis, aut institutio præsentati, quis veniat citandus.
12 In executione testamenti, vel vltimæ voluntatis, qualiter sit facienda citatio.
13 Pro insinuatione, vel exemplatione, vel publicatione instrumēti, quis veniat citandus.
14 Iudex qui processit ex officio, an possit citari vt defendat processum, de cuius validitate vel inualiditate agitur.
15 Citari an debeat qui sua putat interesse.
16 Clausula (vocatis vocandis) qualiter sit intelligenda.
17 Clausula (ꝙ vocentur omnes, qui se opponere volunt) cuius sit effectus.
18 Consanguinei, amici, vel vicini, qualiter & quando sint citandi.
19 Absens extra territorium, an & quando sit citandus.
20 Regula, ꝙ absentes non citentur, in multis casibus fallit.
21 Præsens in iudicio, an sit citandus.
22 Finis citationis est comparitio, quam sequi debet: vel respōsio, vel termini ad deliberandum petitio.
Adepto fine cessant quæ sunt ad finem.
23 Citatus citatione nulla, an si compareat et à iudice moneatur, teneatur respondere.
24 Citari potest quilibet contra quem dirigitur petitio, seu cuius petitur.
25 Magistratus maiores qualiter, & quando sint in ius vocandi.
26 Episcopus sacra faciens, non debet in ius vocari.
27 Iudex dum de causa cognoscit, non debet in ius vocari.
28 Citari non debet negotijs publicis intentus.
29 Vxorem ducens non debet citari.
30 Mulier nubens non est citanda.
31 Agens causam coram prætore non debet citari.
32 Citatus ad maius tribunal, non potest interea citari ad minus.
33 Funeralia agens familiaria, citari non debet.
34 Exercens se circa obsequia mortuorum, non est tunc citandus.
35 Doctor an in causa ciuili possit realiter citari.
36 Miles an possit realiter citari.
37 Clericus non potest realiter citari.
38 Realiter citari non possunt, qui priuilegium habent non posse conueniri: nisi in quantum possunt.
39 Mulier non potest realiter citari.
40 Cedens bonis non potest citari realiter.
Legati, & qui domum propriā reuocandi ius habent, non sunt realiter citandi.
41 Infans an possit citari.
42 Pupillus aut minor pubes, an & qū, aut qualiter possint citari.
43 Infirmus an possit citari.
44 Furiosus aut mente captus, an possint citari.
45 Monachus, aut monialis, aut religiosa persona, an possit citari.
46 Vniuersitas seu collegium, an possit citari.
47 Carceratus an possit citari.
48 Bannitus, aut deportatus, aut similes personæ, an & quādo possint citari.
49 In quolibet iuramento excipitur authoritas superioris: quapropter, iurans aliquē locū nunquā exire, nihilominus pōt citari.
50 Impedimentū in materia citationis multipliciter consideratur.
51 Impeditus impedimento necessario & probabili, non est citandus: & quale sit tale impedimentum.
52 Impedimentum graue excusat citatum à comparitione.
53 Impedimentum superueniens post lit. contest. an impediat citationem.
54 Citatus per hæc verba (compareas per te vel per procuratorem) an poterit allegare aliquod impedimentum.
55 Citatus in causa electionis, non potest aliquo impedimēto excusari quin debeat comparere per se, vel per procuratorem.
56 In causa celeritate indigente, non est allegandum in citatione impedimentum.
57 In actione ad interrumpendum præscriptionem, an possit in citatione allegari impedimentum.
58 Causa quando dicatur grauis, ardua, aut leuis.
59 Impedimentum quando probetur longo, vel breui tēpore duraturum.
60 Impedimentum qualiter probetur.
61 Contumax an sit citandus.
62 Appellans ab interlocutoria, an necessariò sit citandus.
63 Clausula (& quidam alij &c. in literis citatorijs apposita, quot comprehendat.
64 Clausula (& quosdam alios) in litera citatoria posita, an comprehendat fœminas.
65 Commissiones ad partem factæ iudicibus delegatis super causis deuolutis, vel aliter tractandis, non sunt restringendæ.
66 Nomina citatorum, an sint in qualibet citatione exprimenda.
67 In citatione non expressus, an possit censeri citatus: & an teneatur comparere.
68 Non citandus si citetur, quid iuris.

ARTICVLVS V.

Qvinto principali Articulo tractādum est, quis debeat vel possit citari. pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro de generali doctrina, respectu necessariæ citationis, tractando generaliter, qs debeat citari. ¶ Sol. dic ꝙ regulariter oēs sunt citandi, quos res tangit, & de quorū præiudicio agit: seu quibus pōt præiudicari, vt in l. de vnoquoq; ff. de re iudi. & in l. nā ita diuus. ff. de adop, sed principaliter ille citandus est, contra quē dirigitur petitio. vt in c. fi. de ma. & obedien. & ibi quærit Inno. & post eum Io. And. quid si non vocētur omnes, quorum interest: sed aliqui tantùm citent, an teneat quod agitur: & videt ꝙ nō. per c. inter quatuor s. de ma. & obe. ¶ In cōtrariū facit l. etiā. §. fi. ff. de mino. vbi dicitur, ꝙ vt præiudicabit absentibus, & sic innuitur quòd quo ad ipsos citatos, actus tenebit. Innocē. tñ in d. c. fi. de ma. & obe. cōsiderat duos casus: nam quandoq; agitur officio iudicis super iure concernēte plures: quandoq; verò agitur aliqua actione. Primo casu, ponit exemplum, si imploratur officium iudicis super restitutiōe petenda aduersus aditionem hæreditatis, vel super compositione publicanda, quæ tangit plures: & tūc oēs sunt citandi, quorum interest. Si tamen aliqui nō fuerunt vocati, ex quo officiū non dirigitur contra certam personā, valebit quod agitur. per aut. si oēs. C. si vt se ab hære. abst. & ff. de re iud. l. de vnoquoq; sed non præiudicabitur absentibus per d. l. etiam. §. fi. Refert tamen quòd alij dicunt, quòd non tenet quod fit: nisi per edictū solēniter sint vocati. per l. j. §. itē cum ex eo. ff. quæ sen. sine app. rescin. de quo dicā. j. ar. xxij. & xxiij. sed hoc casu nō nocebit illis, qui nō audiuerūt edictum, vel aliàs nō sunt in culpa. vt j. qui ma. accu. pos. c. cū in tua. & sic residēt Inn. Io. And. & do. Ant. Sed dicit Io. de Imo. ꝙ fortè præcedens opi. est melior: videlicet, ꝙ quantum ad vocatos, actus teneat: sed non præiudicet absentibus. per ea quæ habentur in d. l. etiam. §. fi. & in d. l. de vnoquoq;. nec ob. c. inter quatuor. s. de ma. & ob. qa illud potius facit, pro

cit pro,quã,contra,si bene ponderetur. Itẽ non ob.§. Itẽ cũ ex eo.qa ibi loquitur qñ specialiter lis erat cũ vno,& fuit processum illo non citato:& ideò nõ tenet,qđ actum est cõtra eum. Et ad prædicta etiã facit,qđ habetur in.l.ij.§.dubitandũ.ff.fami.Her.nec ob.l.in hoc iudicio.ff.fami.hercis.qa ibi loquit̃,qñ cũ pluribꝰ fuerat lis cõtestata in iudicio fami.hercis.& sñia fertur dũtaxat inter aliquos,& ideò tũc nõ tenet sñia.Et ratio est, qa nõ põt fieri cõgrua diuisio,nisi diffiniat̃ lis inter eos inter q̃s facta est lit. cõtest.Et pro ista parte etiã bñ facit qđ no. Bar.in aut̃.sed cũ testator.C.ad.l.fal.vbi videtur tenere,ꝙ teneat actus quãtũ ad præiudiciũ presentiũ,& citatorum: quãuis nõ preiudicet absentibus & nõ citatis.qñ.s.conficitur inuentariũ aliquibus citatis,& q̃busdã nõ citatis.Sed dicit Io.de Imo.ĩ.d.c.fi.de ma.& obe.ꝙ fortè in hoc exẽplo posset dici contrariũ,ꝑ id qđ habet̃ in.l.fi.§.& si pfatã.ĩ verbo,solidauerũt.C.de iure deli.vbi text. vr̃ reqrere,ꝙ oĩa capitula dictę legis insolidũ debeãt esse seruata:& sic citatio omniũ creditorum & legatariorum ,aliàs non proficeret confectio inuentarij:& sic non prodesset etiam quo ad citatos.Subdit tamen Ioan.de Imo.ꝙ opi.Bar.satis habet æquitatẽ.¶ Sed tu aduerte,qa Bald.in authẽ. si omnes.C.si vt se ab hære.absti.in fi.q.tenet opi.Bart.ꝙ cõfectio inuentarij tenet,quo ad citatos,quamuis non præiudicet nõ citatis:& eãdem opinionem consuluit Bar.consi.cij.qđ incipit,maritus.vbi omnino vide,quia non intendo hic materiam illam tractare.& eandem opinio.tenet Pau.de cast.in.l.fi.§.cùm igitur.C.de iure delib.Secundo verò casu principali,quando agitur aliqua actione,dicit Inn.quòd illi tantũ sunt citandi,qui sunt ĩ libello nominati:quia tales possunt habere ius contradicendi, facit dictum c.inter quatuor.s.de ma.& obe.fatetur tamen.quòd reus conuentus posset nominare dominum in iudicio . per.c. quoniam frequenter.§.quòd si super.s.vt lit.non contesta.& ꝙ ille,cuius principaliter interest,posset prohibere actorem vel reum litigare secundùm ea quæ traduntur in c.cùm super.& in.c.quamuis.j.de re iudi.Volunt tamen Inno.Ho.& Ioan.An.quòd iudex nõ teneatur vocare alium:licet eius intersit:quia aut ille tertius scit rem suam agi:& tũc sibi imputet si non veniat.vt traditur in.l.sæpe.ff.de re iudi.& quod loquitur,& not.in.c.pe.j. de re iudi.Aut ignorauit,& tunc sibi nõ præiudicat:sed illi tantùm qui se obtulit liti.ita volunt Inno.Hosti.Ioã.An.& etiam Ioan.de Imo.in.d.c.fi.de ma.& obe.per quem tex.etiam Bal.in c.j.de milite vasallo qui contumax est.dicit,ꝙ ille solus est citandus,contra quem dirigitur petitio principalis.& idem no.Bal. in.l.ij.aliàs,iij.C.quomodo & quãdo iu.& ad prędicta vide quę dixi in.c.inter sollicitudines.j.de iura.cal.in.xj.prin.arti.in primo mẽbro.& qđ dicã.j.artic.xxij.&.xxiij. Illi ergo quos principaliter negotium tãgit,sunt citandi.vnde quãdo fit missio in bonis hæreditarijs,debẽt citari illi,qui debent succedere in illis bonis:nec sufficit generalis citatio,si sunt certi.de quo per Bart. in.l.si diu.ff.qui.ex cau.in poss.eat.& in l.si seruus.ff.de bo.aut̃. iudi.pos.Ad qđ vide quę dicam latius.j.arti.xxij.Et vtrum in inquisitione , sit citandus ille, qui iniuriam vel damnum passus est,dixi latè ĩ.c.qualiter.ij.j.de accu.in.xij.prin.arti.q.lxx.& se. ¶ Et ex his quæ ibi dicũtur,collige,quid iuris de ĩstigatore seu promotore inquisitionis.& per Doct.in.c.cũ olim.j.de accusa. ¶ Ego arbitror hanc materiã sub breuibus cõcludendã:quòd regulariter illi sunt citãdi,quos negotiũ principaliter tãgit.& intellige,si mõ tãgat principaliter,& principaliter possit lædi,rebus sic stãtibꝰ.secus si dũtaxat possit lædi,rebus mutatis.text. est singularis in.l.j.§.denunciari.ff.de ven.inspi.vbi tex.dicit,ꝙ denunciatio illa fieri debet his,quibus proxima spes successionis contingat:puta primo gradu heredi instituto non etiã substituto.ita etiam dicit Ioan.de Æmilijs,q fuit solẽnis aduocatus consistorialis in repertorio suo.facit.l.j.§.referri.ff.de secundis tab.Si tamen altera ex partibus litigantibus peteret à iudice,ꝙ citari faceret aliquem pro suo interesse,ille citandus esset:& ad effectum,vt illi posset præiudiciũ generari,per ea quę superius dicta sunt.Ad qđ vide in vj.arti.princ.Et not.ꝙ is debet citari, quem iudex citandũ cõmittit,& nõ alius,vt in.l.neminem.C. de exhiben.reis.de cuius l.intellectu dicam.j.in.vj.prin.arti.

2 ¶ †Secũdo quæro quid si aliquis admittitur ad causam pro suo interesse,vtrum debeat citari.Solu.præfatus dominus Ioan.de Æmilijs allegat, ꝙ Inn.in.c.dilectis.de app.tenet ꝙ si in causa ap.tertius cõparuit pro suo interesse,& fuit admissus,ꝙ nõ propterea tenetur iudex illum citare.Ego verò in hac quęstiõe sic simpliciter formata,arbitror distinguendum,ꝙ aut quis comparuit pro suo interesse,& admissus fuit,suscepit in iudiciũ animo nouandi.ad qđ vide quę tradunt Bar.& Bal.in.l.j.C.vbi in rem actio.& per Bart.in.q.sua,quæ incipit,consilium Pisanę ciuitatis.& hoc casu,cùm iste sit effectus principalis ĩ causa,de necessitate ad validitatem processus est citandus, per ea q̃ dixi in pręcedẽti quęstio.in princi.Simile dicerẽ in nominato,q comparéat in iudicio.ad quod vide qđ latè dixi in c. quoniã frequẽter.§.ꝙ si super.s.vt lite non cõtestata.articulo.xj.quęst.ij. & arti.xij.q.j.& art.xiij.ver.tertiꝰ effectꝰ.Aut simpliciter fuit admissus,ꝓut assistẽs iudicio,ne fortè ꝑ partes colluderet: & hoc casu non videtur necessaria citatio:ex quo enim scit,debet esse solicitus, & interesse horis debitis & consuetis : sed si hoc ignorasset,tũc ad hoc vt posset sibi in suo interesse ꝑiudicari, citãdus esset,ꝑ ea quę dixi in pręceden.q.& quę dicam.j.q.xj.

3 ¶ †Tertiò quæro, quid de possessore & detẽtore,vtrũ debeãt citari.¶ So.dic ꝙ possessor semper est citãdus,si agatur de cõuincẽda possessione,vt l.j.C.vbi in rem actio.& in l.si deserta. C.si ꝑpter pub.pẽsita.& l.cũ miles.§.j.ff.ex q̃b.cau.ma.& ibi hoc notat Bal.& Doc.& in c.cũ qui.de præbẽ.lib.vj.& l.fi.C. si per vim vel alio modo.& in l.meminerint.C. vnde vi.& l.j. §.si qs ideò.ff.ne vis fiat ei.¶ Idẽ etiã in detẽtore.per l.officiũ. ff.de rei vẽdi.& l.ij.C.vbi in rem actio.faciunt etiã iura statim allegata.facit etiã,qa q detinet,ꝓsumit̃ possidere,vt nota. in l. stipulatio ista.§.hi quos.ff.de verb.obli.& ꝑ Inno.& Host.in c.cũ olim de priuile.& ꝑ Bal.in Cle.j.vt lite pẽ.Notat Bal.in l. ij.C.vbi in rem act.& in l.Titia.ff.de solu. dixi latiꝰ in c. quoniã frequẽter.§.ꝙ si super s̃.vt lite nõ cõte.arti.viij.quæstio. ij. ¶ Hoc tamẽ ꝓcedit,si aliquod ius haberet: secus si ꝓ alio tãtùm detineret:qa tũc sufficit,ex quo de nullo iure suo agit̃, citari dñm.ꝑ nota.ꝑ Inno.& zab.in d.§. ꝙ si super. & quod ibi dixi & in l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iud.& ar.l.colonus.ff.de vi & vi arma.& tradit̃ in l.properandũ.C.de iudi.

4 ¶ †Quartò q̃ro,an dñs vel ꝓcurator sit citãdus.& an & quãdo prima citatio possit incipere à ꝓcuratore.¶ So.glo.magna in prin.in c.causam.j.de do.& cõtu.dicit, ꝙ semper primò citãdus est principalis,si põt inueniri illum tex.& ꝑ tex.iiij.q.v. c.quisquis.& j.q ma.ac.pos.c.j.& de do.& cõtu. c. venerabilis & j.de eo q mit.in pos.c.fi.& ibi per Inno.facit cle.causam.de elec.& ibi dixi in vj.notabili,vbi notaui ꝙ si dñs inueniri potest,prius est citãdus,quàm procurator.notãt Cy.& Bart.in l. meminerint.C.vnde vi & Bar.in l.iiij.§.Prætor ait.ff.de dam. infec.& in l.j.C.de iure reipub.li.x.& ego aliqualiter tractaui in d.Cle.causam.¶ In cõtrariũ tamẽ facit tex.in l.cũ clericis.C. de episco.& cleri.ꝑ quẽ text.ibi no.Bal.quòd prima citatio potest à ꝓcuratore incipere.alle.etiã.l.solẽt.ff.de ali.& ciba.lega.

5 ¶ †Sed qa articulus est aliqualiter intricatus,& ad materiã nostrã principaliter pertinet,ideò pro pleniori ipsius doctrina,arbitror distinguẽdum,ꝙ aut est cã in qua dñs nõ põt cõparere per procuratorẽ,prout est in causa criminali & relegatione,suprà,secũdum cõmunem opinionem,de quo latius per Ioan.de Imo.in l.penul.§.ad crimẽ.ff.de pub.iudi.sed ego latissimè dixi in c.veniẽs.j.de accusa.& decisio est clara,ꝙ citatio non põt fieri de procuratore,& facta nullius est momenti,vt dixi in d. Cle.causam.¶ Aut est talis causa,in qua põt interuenire ꝓcurator:& tũc si nõ citatur dñs,sed ꝓcurator,q tamẽ ad causam prædictã nõ habebat legitimũ mandatũ,& adhuc res est clara, ꝙ nõ valet.¶ Aut loquimur in procuratore cõstituto, q habebat legitimũ mãdatũ in causa de qua q̃ritur, & tũc subdistingue duo mẽbra.¶ Primũ,quando dñs nunquã cõmparuit per procuratorẽ.¶ Secũdum,quãdo aliquãdo cõparuit per procuratorem.¶ Primo casu dic,ꝙ aut dñs põt haberi, qa est ꝑsens. Aut nõ põt haberi,quia fortè est absens.¶ Primo casu dic,ꝙ aut loquimur in his,q̃ sunt grauis præiudicij, seu in nõ leuibꝰ. Aut in his,quæ sunt leuis præiudicij.¶ Primo casu,quãdo loquimur in his,quæ sunt grauis pręiudicij:tũc primò debet citari dñs,& non procurator,per iura & authoritates superius in princ.allegatas.aliàs si citaretur procurator & nõ dominus, & procurator nõ cõpareat,cõtumacia sua neqꝫ sibi, neqꝫ domino noceret:ex quo non ipse,sed dñs erat citãdus.¶ Vnde dñs nõ põt dici cõtumax,qui nõ fuit citatus.Et cõtumacia nõ potuit in eo radicari,vt nihil sibi facere incũberet,vt voluit Bart. in l.j.§.si procurator.ff.si qs ius dicẽ.nõ ob.& Dom.in c.ij.vt lit.nõ cõte.post glo.fi.¶ Nec etiã nocet ꝓcuratori,ex quo nõ ipse,sed dñs citari debebat:si tamẽ ꝓcurator citatus cõpareret, & r̃nderet ꝓ dño,& haberet ad id mãdatũ,arbitror ꝙ sufficeret,& valeret iudiciũ.Sed fortè si opponere de citatiõe nõ legitimè facta,nõ põt ꝓcedi:ex quo citatio nõ tenuit.Vnde cautela est,ꝙ ꝓcurator nõ cõpareat, ex quo dñs poterat haberi. vel si cõparet,opponat̃ de citatiõe nõ legitimè facta.¶ Et ꝑdicta ꝓcedunt,nisi dñs lite cœpta malitiosè abesset.Si verò loqmur in his,q̃ sunt leuis ꝑiudicij,tũc sufficit ꝙ citet̃ ꝓcurator: etiã prima vice,licet dñs nõ sit absens.vt in l.quãuis.ff. de dã.infec. & ibi notat Bar.dixi in Cle.cãm de elec.Vnde ratiõe cõtumaciæ ꝓcuratoris habẽtis mãdatũ primo loco citati, põt ꝑueniri ad primũ decretũ:qa est leuis ꝑiudicij.secũdùm Bar.ĩ d.l.q̃uis de

quo dicam in tit.de dolo & cōtu.& in tit.de eo,qui mit.in poſſ.
cau.rei ſeruan.facit lex ait.& qđ ibi no.Bal.ff.ex q cau.ma.Aut
dominus non reperiṫ,qa eſt abſens:& tunc pōt fieri citatio de
procuratore,etiā prima vice:ſi certū eſt dn̄m dimiſiſſe ꝓcurato
rem.arg.d.Cle.cām.quāuis cā ſit grauis præiudicij. & loquiṫ &
not.in l.j.in fin.ff.de lib.agnoſ.& probaṫ etiam in d.c.cām.j.de
do.& cōtuma.aliàs poterit fieri citatio ad domū,nō citato pro
curatore,vt l.aut q aliter.§.& ſi fortè.ff.qđ vi aut clam.ita intel
ligit Bar.d.Cle.cām.& l.iiij.§.Prætor ait ff.de dam.infec.& etiā
Ioā.de Imo.in d.Cle.cām.& gl.in d.c.cām.de do.& cōtu.& di
cit ibi do.Ant.ꝙ dicto caſu,qn̄ dn̄s eſt abſens, pōt fieri citatio
ad domū,nō facta diſcuſsione,an procurator reperiaṫ: ſed Do.
m.ibi dicit,ꝙ ſibi plus placet,ꝙ fiat aliqualis diſcuſsio, vtrū ꝓ
curator reperiatur vel nō.quæ opinio plus mihi placet, vt di-
xi in d.cle.cām.per illū tex.dum dicit,& procuratorē non inue
niri cōtingat.& profecto eſt hoc magis tutū.& idē etiam tenet
Ioā.de Imo.in d.c.cām.de dolo & cōt.vbi dicit,ꝙ ſi eſt noto-
rium ꝙ procuratorē dimiſſum tutiꝰ q̄ȝ citeṫ procurator, vult tn̄
ibi ꝙ tutius ſemper eſt ꝙ fiat inquiſitio,an dimiſſerit ꝓcurato
rem.licet ſecus ſenſerit Bar.d.l.iiij.§.Prætor ait.ff.de dā. infec.
quē ſequitur do.Ant.in c.cauſam.Et in quibus locis debeat fie
ri inquiſitio,an reperiatur dominus vel procurator, & qualiter
accipiatur abſens,dicam.j.arti.xvij.¶Circa ſecundū membrū,
quādo dn̄s aliquādo cōparuit per procuratorē.diſtingue:ꝙ aut
cōparuit procurator,non tn̄ fuit vnq̄ȝ litem conteſtatus: ſed il
lam fuit cōteſtatus dominus,& hoc caſu,poſito ꝙ per compari
tionē dn̄i procurator nō eſſet reuocatus,ſecundū ea quæ latius
traduntṫ in c.ſi quē.de ꝓcu.li.vj.licet dn̄s de neceſsitate ampliꝰ
nō ſit citādus,vt dicit Bar.in l.j.C.de iure reipublicę. tn̄ arbitror
ꝙ dominus poſſet citari.vnde poſſet citari tam ꝓcurator, quā
dominus.¶Sed ſi ꝓcurator fuiſſet litē cōteſtatus:tunc nō dn̄s,
ſed procurator eſt de neceſsitate citādus:& ſi dn̄s citareṫ, non
teneret citatio.vnde ſi citaretur dn̄s duntaxat ad videndū rece-
ptionem teſtiū,non teneret receptio,vt dixi poſt Doc.in dicta
Cle.cām.¶Sed nūc aduerte latius,qa hæc quæſtio fuit diſputa
ta per dn̄m Lambertinū de rāponibus,vt referūt Ioā. And.d.
Ant.Io.de Imo.& Do.m.in c.ij.j.de teſti.et Bar.in l.furioſo.ff.
de re iudi.& in l.j.C.de ſen.& interlo.om.iudi.& Bal.in l.procu
ratoribus.C.de procu.licet ibi pauca verba dicat. ¶Et attende,
quia hæc quæſtio locum habet in quolibet articulo celebrādo
poſt litis conteſtationē per procuratorē,vtrum valeat ſi ſolùm
citatur dn̄s,qui non cōparuit.& pro parte affirmatiua,ꝙ valeat,
moueṫ primò:qa cauſa eſt propria domini,& ad eū ſpectat da-
mnū & emolumentū.C.de procur.in l.qui ſtipendia.ij.q.vj. bi
duum.ver.palam.ergo &c.¶Secundò mouetur,quia dominus
iurat de calumnia,teſtes producit,exceptiones opponit. ff.de
inoffi.teſta.in l.ſi ſuſpecta.facit c.ij.de procura.lib.vj. ¶Tertiò,
quia adeſſe poteſt cauſæ ſuæ.ff.de procura.in l.Paulus reſpon-
dit.& eſt bonus tex.in d.c.ij.de procur.lib.vj.¶Quartò,qa do-
mino ſoluitur.ff.de ſolu.l.hoc iure. ¶Quintò,quia domino trāſ
igit,paciſcitur,& iudiciū defert,& non procuratori.ff.de pro-
cur.l.mandato generali.& in c.qui ad agendū.eo.tit.li.vj.Sextò
quia contra dominū fit executio ſn̄iæ.ff.de procu.in l. Plautꝰ.
ergo ſatis videtuṙ dominū eſſe citatū.¶In contrariū verò facit
c.ij.j.de teſti.& l.ſi quādo.C.de teſti.qui tex.requirunt partē ci-
tandā:ſed procurator per litis cōteſtationē fecit ſe participē:et
effectus eſt dominus inſtantiæ:vt in c.ij.de procur,libr.vj. ergo
ipſe eſt citandus.¶Item,quia fruſtra videreṫ citari dn̄s,cùm cō
parens non poſsit cauſam ipſam in ſe aſſumere inuito procura-
tore,vt d.c.ij.de procu.li.vj.& in l.poſt litē.ff.de procur.¶Sol.
dicebat præfatus do.Lambertinus,actum nō valere procurato
re non citato:qa in his quæ pertinēt ad litis ordinationē,regula
riter inſpicimus perſonā procuratoris:contraria verò procedūt
in his,quæ reſpiciunt perēptionem litis,vel effectum cauſæ: in
quibus regulariter inſpicimus perſonā domini. quæ deciſio &
diſtinctio eſt diligenter notanda:quia facit ad multa.& hāc de-
ciſionem approbat Bar.in d.l.furioſo.ff.de re iudi. ¶Mouetur
etiā,quia ex quo dominus eligit litigare per procuratorē,nō te-
netur inuitus cōparere,vt in l.fi.C.de procu.Item,quia ſi poſſet
dominus cōpelli ad cōparendum per ſe,fruſtratoriū eſſet conſi
lium iuris.de quo in l.furti.§.qui alieno.ff.de his qui no.inſā.Et
idē tenet Bar.in l.j.C.de ſen.& inter.omn.iudi.quia quādo dn̄s
mittit procuratorē ab initio,videṫ dicere & ꝓteſtari,ꝙ ipſe nō
vult litigare per ſe,vt l.j.in fi.ff.de procur.& ideò nō debet poſ
ſe cogi perſonaliter cōparere,vt d.l.fi.C.de procur. ¶Subdit tn̄
Bar.in dicta l.furioſo.ꝙ ſi dn̄s citatus ſponte cōpareret,actꝰ va
lebit:licet procurator nō fuerit citatus quia licet procurator ſit
litem cōteſtatus:tn̄ valebit actus propter ius vtile inſtantiæ, ꝙ
habet dn̄s:vnde pōt vti iure inſtantiæ ſine aliqua ceſsione,vt l.
in cauſæ.in fi.ff.de procur.& ſufficit procuratorē non cōtradi-
cere,vt l.quæ omnia.ff.de procur.¶Sed dicit Io.de Imo.in d.l.
furioſo.ꝙ non procedit ſine ſcrupulo:quia procurator inuitus
vel ignorans,non pōt reuocari à ꝓſecutione cauſæ.per d.l.quę
omnia.& ſic videtur ꝙ ignorāte ꝓcuratore nō poſsit aſſumere
ꝓſecutionē litis.¶Sed dominus meus in d.c.ij.de teſti.dicit, ꝙ
putat ꝙ de vltimo dicto Bar.ſit caſus,maximè iuncta gl.in ver
bo,poſt litē in c.ſi quē.de ꝓcur.lib.vj.vbi tex.dicit, ꝙ ſi dn̄s cō
ſtituit procuratorē ſimpliciter,& poſtea cōparuit per ſe, videṫ
eo ipſo reuocare procuratorē:niſi aliud fuerit proteſtatꝰ, vel ꝑ
cōiecturas aliud appareat.probat ergo tex. ille dominū poſſe
validè per ſe cōparere,& tacite reuocare procuratorem:& ſatis
eſt ꝙ ꝓcurator nō cōtradicat.vt ibi dicit glo.¶Et hæc opi.ma
gis mihi placet.& ſic habes hūc articulum plenè ac notabiliter
6 expeditū.¶†Sed iuxta prædicta quæro de notabili q̄one, quā
non reperi tactā ꝑ Doct.videlicet,ꝙ ſi in aliqua cauſa duo fue-
rūt conſtituti procuratores in ſolidū,cū clauſula, ꝙ occupantis
cōditio melior nō exiſtat,prout quotidie fit.qn̄ duo vel plures
cōſtituunṫ procuratores,ꝙ ſi per vnum lis ſit cōteſtata, poſsit
alter poſtea citari.¶Solutio vt dixi.Doc.non tangūt,ꝙ repere
rim.ſed in ſimilibꝰ terminis Io.And.in c.in noīe Dn̄i.j.de teſti.
dicit,ꝙ dn̄s ſuus in legibus,qui fuit Marti.ſyl.diſputauit ſimilē
quæſtionē.q̄rebat enim,poſito ꝙ vnus fuiſſet litē cōteſtatus,ꝙ
ſi alter,qui nō fuit litē cōteſtatus,ꝓduxit teſtes q depoſuerunt:
vtrū valerēt depoſitio & atteſtationes.¶Et pro parte negatiua
moueṫ primò,quia ille qui fuit litē cōteſtatus,fuit effectus dn̄s
litis.C.de procu.in l.quod qs.& in c.ij.eo.tit.li.vj.¶Secūdo,qa
reus nō debet cogi cū pluribus litigare,vt l.j.& l.ſeq.ff.de exer
cito.¶Tertiò.ne cauſæ cōtinētia diuidatur,vt in c.j.j.de ſeque-
ſtra.poſ.& fruct.& in l.nulli.C.de iudi. ¶In cōtrariū allegabat
illā clauſulā appoſitā in mādato,quod occupantis cōditio me-
lior nō exiſtat.quę clauſula debet aliquid operari,vt in c.ſi duo.
de ꝓcura.li.vj.¶Secūdò,quia aduerſatiua,tacens cōſentire vi-
detur:& partiū cōſenſu aliqđ iuris relaxaṫ.¶Tertiò.qa ſi teſtes
iterū ꝓducerenṫ,ſæpe remouerenṫ à ſuis negotijs,qđ eſſe non
debet.ff.quēadmo.teſta.ape.l.ſi qs ex ſignationibꝰ. ¶Quartò,
quia ꝓcurator ꝓducēs fungitur loco primi,vt l.filiæ.§.j.ff.de
condi.& demon.nec vtendū eſt ſuperfluis ꝓductionibus, vt l.
hæc ſtipulatio.§.diuus.ff.vt lega.no.caue.facit.c. Abbate.de re
iud.li.vj.¶Sol.ſecūdū præfatū Mar.ſyl.diſtinguēdo,ꝙ aut dn̄s
vult valere productionem.& reus cōtradicit.& tunc ſi reus fuit
præſens,valet.allegat.l.filiuſfamilias.§.veterani.ff.de procu.ſe-
cus ſi erat abſens vt in præallegata.l.j.& ij.ff.de exercito. ſi ve-
rò ecōtra,reus vult valere.& dn̄s cōtradicit,exaudiṫ reus, q eſt
fauorabilior. & qa dn̄s appoſuit clauſulā,ꝙ nō eēt melior cōdi
tio occupātis.vbi verò ambo eſſent cōcordes,& vellēt ꝙ actus
valeret,vel nō valeret.deciſio eſt clara:qa mos eis gerendꝰ eſt.
Et cū hac deciſione trāſit Io.And.nihil addēdo.¶Sed dicit do-
minus meꝰ in dicto c.in noīe dn̄i.ꝙ vnus caſus primò eſt exclu
dendus tanquā indubitabilis:videlicet,qn̄ ille ꝓcurator, q non
fuit litē cōteſtatus producit teſtes,vel facit ſimilē actum, altero
procuratore q præoccupauit per conteſtationē litis impedito,
vel proſequi nolēte:qa tūc virtute prædictæ clauſulæ pōt alter
reaſſumere negotiū,per no.in c.ſi duo.de procu.li.vj.& iſte ca-
ſus nō eſt dubitabilis.Sed caſus dubitabilis eſt,qn̄ ille qui occu-
pauit,nō erat impeditus. nec aliter apparebat de volūtate ſua.
quo caſu,certū eſt ꝙ alter nō poterat ſe impedire de illa lite. vt
d.c.ſi duo.Sed hoc poſito:tn̄ remanet adhuc dubiū, vtrū actus
reddaṫ ipſo iure nullus:an verò ſit opus exceptione,ita vt ſi reꝰ
non excipiat,actus remaneat validus.& in hāc partē inclinat d.
Ant.in d.c.in noīe.dicit em̄ ꝙ tres videnṫ cauſæ,quare alter nō
deberet admitti. ¶Prima cauſa, qa alter & nō ipſe,eſt effectus
dn̄s litis ꝑ litis cōteſtationē:ſed hāc cām obſtantem potuit dn̄s
ſupplere,& ſuppleuiſſe videṫ apponendo dictā clauſulā.¶Se-
cunda cā eſt propter preoccupatū negotiū. quā etiā cām dn̄s
videṫ ſuppleuiſſe ꝑ clauſulā prædictā.¶Tertia cā,quia ipſiꝰ rei
intereſt ne à pluribus aduerſarijs diſtringaṫ. vt dixi. Sed hm̄oi
cauſæ ſuppletio pendet à ptāte ipſius rei.quare ſi reus fuit præ
ſens:nō pōt amplius cōtradicere.ſed ſi abſens fuit,poterit con-
tradicere.& ſic do.Ant.ſequiṫ deciſionē Mar.Sed dicit D.meꝰ
in d.c.in noīe.ꝙ prædicta deciſio videṫ ſibi ſatis dubia. ſubdit
tn̄ ꝙ potius ſibi placet prædicta ſolutio,q̄ȝ cōtraria opinio.ꝑ d.
c.ſi duo.ſi em̄ alter procurator deſineret eſſe procurator, altero
ꝓcuratore per litis cōteſtationē negotiū preoccupāte, nō poſ-
ſet reaſſumere cām ſine nouo mandato,altero impedito: qa ſe-
mel extinctū nō reuiuiſceret.de conſe.diſt.iiij.c.quæris. & in l.
inter ſtipulantē.§.ſacram.ff.de ver.obli.cū ergo altero nolente
vel impedito,poſsit ipſe cām reaſſumere & proſequi:licet alius
præoccupauerit,vt d.c.ſi duo.ergo clarè colligitur,ꝙ eſt procu
rator:licet per exceptionē potuiſſet repelli nō dato caſu negli-
gentiæ,volūtatis,vel impedimēti.ſi ergo nō fuit exceptū,actus
valet:

valet:sicut in simili videmus de milite alienā cām ꝓcurāte, con
tra quē nō fuit exceptū, vt d.§.veterani.& in l.ita demū. C. de
procu.& no.in c.in nostra.s.de ꝓcu.Et etiā sic, vt videmus in
dño qui post litis cōtestationē nō pōt procuratorē reuoacre, vt
legit̃ & no.in c.ij.de ꝓcu.li.vj.& tñ si dñs reassumit in se cām,
& cōtra eū nō excipit̃, censet̃ ꝓcuratorē reuocare, & actus cū
eo gestus tenet, vt in c.si quē.de ꝓc.li.vj.& sic residet Domin⁹
meus.Et sic ex prædictis clarè cōcludit quò ad terminos princi
pales nostræ quæstionis propositæ, ꝙ si pars aduersa fecit citari
aliū procuratorē, & ille procurator cōparuit, decisio est clara p
ea, quæ superius dicta sunt: quia si reus potuit cōsentire, & con
sentiendo valet actus, qui geretur cū eo: quanto fortius si ipse
principaliter inuitat eum, faciēdo eum citari: neqꝫ pōt alter pro
curator, qui fuit litem contestatus, cōqueri: ex quo suscepit mā
datum cū illa clausula, quod occupātis cōditio melior nō exi-
stat.Sed si reus fecit citari aliū procuratorē, qui nō fuit litē con
testatus, & procurator nō comparuit: decisio est magis dubia.
arbitror tñ distinguendū, ꝙ aut ille qui fuit litē contestatus nō
est absens, negligēs, vel impeditus: & tūc si iste procurator cita
tus non cōpareret, ipsius contumacia nō præiudicat sibi: necve
ro domino, nec alteri procuratori: quia si verus dñs hoc casu ci-
taretur, non tenetur cōparere, vt dixi in præsenti q̄o. longe mi
nus iste procurator, qui nō est verus dominus, nec fictus, etiam
per litis contestationē.Sed si alter, qui fuit litem contestat⁹ nol
let prosequi, vel esset impeditus, decisio esset magis dubia: quia
ex quo dñs iam semel fuit in iudicio per ꝓcuratorem, videt̃ ꝙ
valeat citatio ipsius, per ea quæ dixi in præsenti.q.¶ In contra-
rium facit: quia iste procurator nunquā fuit in iudicio nec fuit li
tē cōtestat⁹: bñ licet aliꝫ ꝓcurator fuerit in iudicio: tñ respe-
ctu istius, ista videtur prima citatio. & sic per ea quę dixi in pręɫ
senti.q.citatio non videtur præiudicare, nec sibi nec domino ve
ro, nec ficto.¶ Fortè tamen dici posset, ꝙ si dominus esset ab-
sens, & procurator qui fuit litem contestatus nollet prosequi,
vel eēt impeditus: ꝙ valeret citatio: & sic deberet cōparere: al's
reputaret̃ cōtumax, per ea quæ dixi in præsenti.q.vel fortè pōt
distingui, ꝙ aut dicta clausula fuit subiecta & apposita sub hac
forma: videlicet, & ꝙ vnus incœperit, alter possit & debeat ꝓ
sequi & finire, illo impedito, vel negligente: & hoc casu, proce-
dat præcedens decisio.aut fuit apposita hoc mō.& quod vnus
incœperit, alter possit prosequi & finire.& hoc casu, quia pro-
curator p receptionē mandati, ex quo alter litē est contestatus
non necessitat̃ ad defendendū: sed cōmittitur in eius potestate
& facultate(vt patet ex forma mādati) meritò licet dñs esset ab
sens vel impeditus, & similiter ꝓcurator, qui fuit litem cōtesta
tus, negligens vel impeditus, si tñ iste ꝓcurator citatus non cō
paruit, quia potuit nō comparere, & non prosequi: meritò nec
ipse, nec dñs verus, nec fictus reputat̃ contumax.sed qñ ipse re
cepisset mandatū, & alter nō esset litē contestatus, & dñs esset
absens, ꝓpter quod citaret̃ procurator, etiā prima vice, teneret̃
cōparere: quia recipiēdo mandatum necessitat̃ defendere, vt in
cle.j.de procura.Et prædicta notabitis, quia nouissima sunt.

7 ¶ † Quintò quæro, quid si agat̃ cōtra subiectum, vtrū dñs citari
debeat.¶ Solutio glo.ij.in c.auditis.j.de præscrip.sentit, ꝙ agit̃
de subiectione: & tunc non ille, qui possidet iure subiectionis,
sed ipse, q dicit illos sibi subiectos, debet citari: cū ipsius princi
paliter intersit, per d.c.auditis.& xvj.q.iij.c.inter memoratos.
s.vt lite nō cōte.c.qm̄.§.ꝙ si super.& ff.de libe.exhi.l.fi.in fi.&
ff.si serui vendi.in l.is, cuius familia.aut agitur de facto subiecti
quia dicit̃ ecclesiā occupasse: & petit̃ inde remoueri, vel quid
simile egisse: & tūc ipse citandus est, vt in c.querelā.de elect.fa-
cit.xij.q.ij.c.quicūqꝫ militū.aut agit̃ de aliꝫ iuribus, puta, quis
petit cēsum & procurationē à capellanis, vel quid simile.& tūc
citandus est ipse, etiā subiectus.arg.ff.de vsuf.l.si pendētes.§.p.
& l.vsufructu relicto.& l.vsuf.legato.§.hactenus.& j.de cēsi.
8 in c.cū instātia.ita dicit gl.ij.præalle.¶ † Sed tu aduerte: qa hæc
quæstio incidit in aliā quæstionē.s.an conueniēdus sit dñs, vel
subiectus, vel ambo: & in his terminis loquitur d.glo.ij.in qua
q̄one variꝫ varia dicunt.de quo latè per Dñm meū in d.c.audi
tis sup glo.ij.& traditur etiā in c.cū super & in c.suborta.& in
c.pe.j.de re iud.ad qđ vide oīno qđ dixi in c.j.de li.ob.articu.
viij.in primo mēbro.¶ Et ex his, q̄ dicunt̃ in dictis iurib⁹, po-
teris inferre ad decisionē q̄onis nostræ.Sed sub breuibus, quò
ad q̄onem nostrā pōt sumi decisio ex his, quæ dicta fuerunt.s.
eo.arti.q.j.videlicet, ꝙ ille citari debet, qui iudicialiter cōuenit̃:
& cuius principaliter interest.alius verò, licet possit aliquo ca-
su ipsius interesse, nō est de necessitate citandus, nō quò ad effe
ctum, vt ꝓcessus celebratus possit illi præiudicari, per ea q̄ di-
xi in d.j.q.& p ea quæ dicā in seq.q.Et vide etiā qđ dicā in xj.
9 ¶ † Sextò quæro, vtrū in excussione principalis obligati, sit ci-
tandus fideiussor, seu pignorum possessor.Solut.Iaco.de Are.
in l.decem.ff.de verbo.oblig.tenet, ꝙ sic.argu.l.ij.C.si propter
pub.pen.& ff.de rebus eorum.in l.magis puto.§.ne passim.
¶ Sed Iac.Butriga.tenet cōtrariū, sicut nec citandi sunt legata-
riꝫ quādo pronunciatur testamentū inofficiosum, vt in l.Pap.
§.si ex causa.ff.de inof.testa.¶ Sed Bar.in d.l.decē.allegat glos.
in cōtrarium in l.cùm miles.§.j.ff.ex qui.cau.ma.q̄ glo.est mē-
ti tenēda, secūdùm Bar.ibi.vbi subdit ꝙ putat, ꝙ sufficiat gñā-
lis citatio per tubā: videlicet ꝙ quicūqꝫ vult defendere talē &c.
vt moris est ar.auť.si oēs.C.si vt se ab hęred.absti.& l.si eo tpe.
C.de remis.pig.¶ Bal.verò in d.l.decē.dicit, ꝙ cū processus ex-
cussionis nō ordinet̃ cōtra debitorem, sed principaliter contra
ipsos pignorum possessores, seu fideiussores: & sic in eorū pre
iudiciū, vt possit cōtra eos veniri: ꝙ si fideiussores, seu tertiꝫ pos
sessores sunt certi, debēt nominatim citari, per no.in auť.de hę.
& fal.§.sancimus.iuncta glo.& in l.j.§.pe.ff.de vē.inspi.Si ve-
rò nō sunt certi, tunc sufficit gñalis proclamatio: vt ibi.¶ Nec
ob.d.l.si eo tpe.quia ibi actus distractiōis nō ordinabat̃ princi-
paliter cōtra creditores: imo cōtra ipsum debitorē, in cui⁹ pre-
iudicium pignus vendebat̃.Et eodem modo non obstat auť.si
oēs.quia ibi principaliter petebat̃ restitutio in fauorē minorū:
licet secundariò in odium creditorū.ideò sufficit generalis pro
clamatio.Et iste est verus intellectus illarum legum & d.l.Pap.
§.si ex causa.secūdùm Bal.quem sequitur etiā Ang.in d.l.decē.
dicens, ꝙ hæc sunt duo iudicia, quorum vnum est præparato-
rium alteri.Idem etiā tenet Ange.in l.de vnoquoqꝫ.ff.de re iu-
di.& sequitur ibi Io.de Imo.in fi.prin.¶ Sed dicit ibi Ioan.de
Imo.quod tria essent diuidenda.¶ Primò, an sit necessaria pro
nunciari super excussione.¶ Secūdò, posito quòd sit necessa-
ria vel non, an sit necessaria citatio fideiussorū vel possessorū.
¶ Tertiò, posito ꝙ sit necessaria, an requiratur specialis, vel suf
10 ficiat generalis.¶ † Circa primum, licet articulus videatur alie-
nus à materia nostra, tamen quia aliquid cōfert, sub cōpendio
pertransibo.¶ Bar.in dicta l.decem.sentit, ꝙ sit necessaria pro-
nunciatio.& idē Bal.ibi.& apertè tenet Barto.in l.stipulatio.§.
habet.ff.de ope.no.nun.per plures rōnes & argumenta.& idē
tenet in l.exitus controuersiæ.ff.de acquir.pos.& Bal.in l.sanci-
mus.C.ad trebel.& in auť.sed hodie.C.de act.& ob.¶ Et Bal.
in l.ij.C.de eden.& Ang.in auť.hoc si debitor.C.de pigno.Et
pro prædicta opinione optimè facit tex.in l.tutores à patruo.
de confirmā.tuto.vbi dicitur, ꝙ requiritur, ꝙ iudex post discus
sionem legitimè factam, an tutor sit idoneus, declaret tutorem
idoneū.Et etiam ad idem bonus tex.in l.à diuo Pio.§.in vēdi-
tione.ff.de re iudi.secundū vnū intellectū.& l.non tantū.ff.de
fideicō.liber.vbi casus, quod quātuncunqꝫ causa(ꝓpter quam
qs abest) sit iusta, tñ adhuc debet declarari per iudicē.facit etiā
c.cùm secundū.cū sua materia de hereti.li.vj.& c.cùm sit Roma
na.in fi.de app.li.vj.& c.porrò.de diuor.& gloss.v.in c.ad no-
stram.el ij.de iu.iur.& quod tradit Bar.& Doct.in l.emptorē.
de actio.emp.vbi volunt, ꝙ etiā post notoriū requiratur decla
ratoria.sed Ia.Bu.ibi & in dicta.l.sancimus.§.fi.tenet contrariū
per illam.l.sancimus.secundū vnum intellectū glo.nā videt̃, ꝙ
sufficiat reperiri in actis, ꝙ nūcius retulerit nihil reperire in bo
nis.quæ opinio videt̃ satis defensabilis, per dictam.l.iuncta gl.
sua licet opinio Bar.sit tutior propter euitandas opiniones, se-
cundū Io.de Imo.in d.l.decē.nec obstant rationes allegate per
Bar.in contrariū in d.§.habet.quia non stringunt de necessita-
te, si bene inspiciant̃.Et hęc opi.visa fuit etiā defensabilis Ang.
dum legeret in voce.d.l.decē.licet in scriptis non declarauerit.
vt refert Io.de Imo.Et eandē opi.sentit Io.de Imo.in d.l.exi-
tus.Bar.de Saly.in d.authen.sed hodie dicit etiam, ꝙ licet opi.
Bar.sit tutior.tamen subdit, ꝙ posset dici(& non malè) ꝙ si de
eo, de quo prius debet constare, sit cōtrouersia.puta, quia sunt
citati fideiussores, & tertiꝫ pignorū possessores, qui cōparue-
runt contradicētes: & tunc super eo debeat pronunciari.& ita
procedat opi.Bar.& sequacium.secus si nō fuerit deductū in cō-
trouersiam: quia non fuerūt citati, saltē generaliter: quia tūc fru
stra pronunciarent̃: cū talis pronunciatio nō præiudicet illis. q̄
perpetuò notabis: quia quotidie hæc contingūt in practica.sed
ego de materia latius dicam in ti.de fideiusso.in materia excus-
sionis.¶ Sed quò ad principalem articulū nostrum.& sic quò
ad secūdum de citatione, dicit Io.de Imo.ꝙ videtur posse dici,
ꝙ si solūmodo fiat excussio: quia illa ordinatur principalis con
tra debitorem condemnatū, vt satisfaciat creditori de bonis i-
psius, & sic pro executione sententiæ, ꝙ satis procedat opinio
Bar.ꝙ sufficiat citatio generalis: quia etiam fortè nulla requiri-
tur citatio de iure.per ea quæ statim dicentur.¶ Si autem petat̃
pronunciari discussionem esse legitimè factam: quia iste actus
principaliter ordinatur cōtra fideiussorem & possessores.pos-
set procedere opinio Bal.& Ang.Et per hæc dicit posse appa
rere, quid dicendum sit in secundo & tertio membro.¶ Sed vt

clarius materia pateat dicit, ꝙ si quæritur, an nominatim sint citandi: potest concludi, ꝙ aut actus qui geritur tendit ad præiudicium vnius per prius, ita ꝙ demum illo excluso, alius surrogaretur in iure illius: sed nō habet ius vel interesse de præsenti. & sufficit illum principalem citari, vt in l.j.§.j.de ven.insp.sed melius allegaretur.§.denunciari. vt dixi s.in prima quæstione istius articuli.aut actus tendit principaliter & vniformiter ad præiudiciū pluriū: & tunc omnes principaliter sunt citādi, vt di cto.§.denūciari.aut tendit ad præiudiciū plurium: sed nō vniformiter, vt quia principaliter tendit ad præiudiciū vnius: sed tñ ex illo actu alius posset lædi: & tunc aut ille alius voluit obligari expresse, vel etiā tacite ex iuris intellectu ī casu iudicij agitati & finiti cū illo, ad cuius præiudiciū principaliter iudiciū ordinatur: & tunc nō est necessaria citatio.exemplū in fideiussore de iudicato soluēdo vt.l.j.ff.iudi.sol.& in casu.d.l.decē.vbi videtur sufficere debitorē esse excussum, & nō esse satisfactū agēti.nec videtur ibi aliud requiri.& sic non videt᷑ requiri, ꝙ fideiussor talis sit citatus in iudicio, quod agitur contra debitorem principalē, vt d.l.decem.& est ratio prædictorū: quia in dictis casibus videt᷑ quis expresse voluisse obligari in casu iudicij agitati & finiti cū illo, ad cuius præiudiciū ordinatur principaliter iudiciū.& idem si tacite hoc videret᷑ voluisse ex iuris intellectu. exemplū in fideiussore & pignorum possessore, per no.in aut. præsente.C.de fideiusso.& in aut.hoc si debitor.C.de pign. & bene facit quod habet᷑ insti.de replica.§.fi. vnde forte hoc casu, sequēdo opinionē Butri.non esset necessariū, ꝙ talis fideiussor vel possessor, modo aliquo reperiat᷑ citatus.fatetur tñ Ioan. de Imo.ꝙ si creditor porrigeret corā iudice suam petitionē, & narraret excussionē factam, & velle pronūciari ipsam legitime factam, & apertā esse viam cōtra fideiussores, & tertios possessores: ꝙ tunc deberet citari fideiussor, et pignorū possessor: quia hoc casu talis actus ordinabatur principaliter ad ipsorū præiudiciū, & hoc casu hi, qui essent certi, nominatim essent citandi. Alij verò incerti, per generalē proclamationē, per nota. per gl. in d.aut.si omnes.& in d.§.sancimus.in aut.de hæredi.& fal. & in c.in nostra.s.de procura.& ibi per Inn.in peñ.& fin.col. de quo latius dicam j.artic.xxij.aut ille alius nec expresse, nec tacite voluit obligari in casu iudicij agitati, & finiti cum alio: & tūc non præiudicabit regulariter illi alij, si non fuerit citatus. Fallit, si condemnatio facta de principali esset præambulū executionis fiendæ contra aliū, ad publicam vtilitatē bursæ fiscalis, vt in l.cognitiōe. cum ibi notatis in gl.ff.ad sylla.& no.p Bar.in l.cū filius.in prin.ff.de verb.obl.Fallit etiā in casibus, in quibus sententia facit ius, vt d.l.Pap.§.si ex causa.ff.de inof.testa.& in l.ingenuū.ff.de statu homi.de quo late dixi in c.pen.de re iud. traditur in l.sæpe.ff.de re iud.& sic intelligi debet gl.in d.l.de vno quoq;.quæ videtur velle, ꝙ sufficiat citari illum, de cuius præiudicio principaliter agitur.si tñ alius non citaretur, cuius posset interesse, non videtur sibi præiudicari, per no.in l.j. C. de adul. & diuer.iud.& per Cy.C.qui accu.nō pos.in fin.ad quod vide quæ dixi s.q.j.& quod dicam j.q.xj.¶ Et an tunc, & qñ sufficiat citatio generalis, vel requirat᷑ nominata & specifica. dic vt
11 latius dixi.j.in xxij.principali artic.¶†Septimò quero, quis debeat citari, quando petitur beneficiū vel cōfirmatio electionis, aut institutio præsentati.¶Sol.Inn.in c.de cæte.s.de transac. dicit, ꝙ si quis petat suam electionē cōfirmari, vel præsentationē de ipso factam admitti, debent citari electores, seu illi ad quos spectat electio, vel præsentatio.¶Si verò aliquis vellet se opponere post confirmationē, non sunt tunc vocādi electores vel præsentatores: vt puta, si cōfirmatus petat possessionē beneficij: quia non debet impediri additio possessionis, ex quo est cōfirmatus, vt j.de appel.c.constitus.el ij. nisi opponat᷑ crimē cū infamia, vt in c.accedēs.j.de accus. vel nisi sit facta cōfirmatio, vel institutio, absentibus & nō vocatis illis, qui se volebant opponere, vel sine causæ cognitione, iuxta not.in c. cùm dilecti.s. de elec.& in c.cùm olim.j.de cau.pos.& proprie.de quo plenè per Ioā. And.post Cōpostel.in c.ꝙ sicut.s.de elec. tradit plenè Ioan.de Imo.in c.accedens j.de accusati. & ibi dixi. ¶Si verò quis peteret præbendā à capitulo, & alius possideret, ille esset citandus, vt in c.licet episcopus.de præbendis, lib.vj.¶An aūt si confirmatio fiat non vocatis vocandis, valeat. Inno.in d.c.de cætero.refert opi.de quibus etiam tāgit in dicto.c. cùm dilecti. ¶Et aduerte: quia olim fiebat sine causæ cognitione, & parte non vocata.facit.c.qua fronte.j.de appel.& quod ibi dixi post Ioan.de Imo.& quod notat Inno.in c.cōstitutis.el ij.de appel. & c.cùm olim.j.de do.& contu.vbi dicit, ꝙ fiebāt parte nō citata.hodie verò requirit᷑ citatio.aliās non valeret, vt est text. in c.fi.de elec.lib.vj.dixi in d.c.qua fronte.¶Vtrum aūt, qui al's esset citandus, si est excōmunicatus, debeat citari, Et quid si cōparet, & se opponit, an debeat admitti, late dixi in c.satis j. de sentē.excom.in xix.principali articulo, in v.q.principali, in tertio mēbro principali illius.v.quæstionis.¶Qui aūt sint vocandi in electione celebranda, vide quod traditur in c.licet. & in c. cùm inter vniuersas.& c.corā.s.de elect. & quod traditur in c. quāuis.de offi.ord.lib.vj.& in c.præsentiū.de testi.li.vj.in quibus etiam tractat᷑, qui sint citandi in actibus collegij vel capituli, de quo latè dicam in ti.de his, quæ fiūt à ma.par.capituli.
¶Et aduerte, quia possessor bñficij non est de necessitate citādus, qñ illud confertur: etiā si conferatur à delegato dato ad cōferendū beneficiū: sed ille, cui collatum est beneficiū, nō potest mitti in possessionē illius, non possessore citato.ita dicit Bal.in repet.l.nec quicq;.§.vbi decretū.ff.de offi.procōsul.& leg.col. ij.allegat no.in cle.j.eo.tit.credo ꝙ velit allegare de offi. deleg. vbi glo.magis latè disputat hanc materiā, ponendo varias opiniones.& vide quod ibi latissimè scripsi.s.glos.præallegata. & vide quod traditur in d.c.licet episcopus.de præben.lib.vj.
12 ¶†Octauò quæro, quis sit citandus in executione testamenti, seu vltimæ voluntatis.¶Sol.Bart.in repe.l.alio.ff.de alimen. & ciba.leg.ver.quæro, an hæres sit requirendus. format quæstionem, vtrum quando executores volunt vendere, & pretium venditionis limitare, an hæres sit citandus.& arguit primo, ꝙ non.Sed nolo insistere: quia potius videtur pertinere ad materiam extraiudicialem.Finaliter concludit, ꝙ hæres sit requirendus, siue executores sint assumpti tanquam boni viri, per notata per eum in l.si quis arbitratu.ff.de verb.obli.& in l. theopōpus.ff.de dote prælega.siue habeant liberam potestatē: quo casu, licet hoc sit magis dubium, tamen idem tenet, per l. debito. C.de distrac.pign. & l.j.§.cùm dicitur.ff.si cui plus quàm per l. fal.Item, quia hæredis præsentia posset trahere ipsos executores ad aliam rem vendendam, vel ad vendendum illam maiori pretio.ergo debet heres requiri.argumen.l.sicuti.ff. de arbi. & quia ista potestas importat, vt bona fides adsit.& ille, qui facit clam (quod est facere non requisito eo, qui posset aliquo modo contradicere) videtur facere clam, & etiam mala fide, vt l. clàm possidere.in princi.ff.de acquirenda possessione.& l.prohibere.§.clam.ff.qđ vi aut clam. vnde cū videatur mala fide facere, non valet.Et pro prædicta conclusione, facit tex.in l. legatum.ff.de vsufruc.lega.& ibi ad hoc allegat Bartolus illum tex. ¶Et aduerte, quia quando per testatorem legatur quantitas, & in arbitrium alterius collata est declaratio, in declaranda quantitate hæres debet requiri, per dictam.l.si quis arbitratu.vbi etiā hoc tradit Bartolus.Sed quando testator taxauit quantitatem, & dedit arbitrium circa personas eligendas, vel circa distributionem fiendam inter eos, hæres non est vocandus vt l. nulli.§. cùm autē.C.de episco.& cleric.vbi sufficit, quòd post tempus manifestetur præsidi. Item facit, quia ex illo actu hæres non læditur, secundùm Bartolum in l.j.ff.de legatis secundo. sed Baldus in repe.illius l.in quinta quæstione principali videtur velle contrarium.per no.in l.tertia.§.j.ff.de bonorum possessio. & per Innocent.in capitulo finali de præsumpt.& per gloss.in Clementina prima, de offi.deleg.quia cum hoc possit fieri inuito hærede, fortius eo absente: cùm prædictorum officiū non procedat ab hærede, sed à defuncto.Et si exceditur modus, reducitur ad modum.ff.de vsufru.in l.placuit.& ff. pro socio. in l.vnde si neruæ.Si tamen tales executores, vel commissarij vellent adire iudicem, & facere citari hæredem, non esset malum. per d.l. Theopompus. secundùm Baldum. ¶Sed tu aduerte: quia hæc quæstio aliqualiter pendet ab alia quæstione, vtrum arbitrator teneatur citare partes. de quo late per Bartolum & Docto.in l.si quis arbitratu.ff.de verbo.obliga.& maximè per Ponta.ibi.ego alibi tangam.j.in viij.principali articulo.
13 ¶†Nonò quæro, quis sit citandus in insinuatione, vel exēplatione, vel publicatione instrumenti. ¶Sol.circa insinuationem, Iacobus butriga.disputauit quæstionem, & incipit disputatio, quæritur, an cōtra insinuationem &c. & ibi dicit, ꝙ in insinuatiōe debet citari persona nominata in instrumēto ad obligationem: quia eius dicitur interesse, cui⁹ persona scitur, vel sciri potest per lecturam ipsius instrumenti.argumen.eius, quod dicimus de vitio visibili, & inuisibili.C.de edic. diui Adria. tollē.l. secunda in fine.& ideo tunc debet citari is, cuius interest, vt in l.nam ita diuus.ff.de adoptio. & in aut.si omnes.C. si vt se ab hæredi.abst.et in l.fi.C.de autho.præstā.& in authen.de instrumen.cau.& fide.§.quibus.quod nota.in aut. si quis in aliquo. C.de eden.& in l.gesta.C.de re iudi.& in l.solā.C.de testi.& ff. de administratio.tutorum.l.chirographis.in c.significauit j. de testi.Si verò eorum, quorum interesse posset, nomina non sunt expressa, non est opus citationē fieri ad insinuationē faciendā: sed sufficit fieri generalem proclamationem, quòd si quis velit interesse insinuationi talium instrumentorum, debeat corā tali iudice certo loco & tempore cōparere, ad videndū fieri prędictam

diɛtam inſinuationem.argument.l.ſi eo tempore.C.de remiſ-
ſione pignorum.& l.vt perfectius.C.de anna.excep.& l.ſed ſi
pupillus.§.proſcribere.ff.de inſtitoria.ad quod vide quod tra-
dit Specu.in titulo de inſtrument.edit.§.oſtenſo.verſicul.qua-
liter autem fiat.& verſicul.quid ſi citatio. ¶ Et ad id quod dixi
de citatione ſpeciali & generali,vide quę latius dixi artic.xxij.
faciũt quę ſtatim dicam de exemplatione.in qua exẽplatione
exigitur citatio omnium quorum intereſt:cùm tractet̃ de ma-
gno pręiudicio,ex eo qa inſtrumẽto exemplato ſub debita for
ma fides adhibetur,vt in c.fi.j.de fide inſtrument.& ibi dixi.fa
cit quod notatur in capit.ſignificauit.& c. Albericus.j.de teſti.
& ibi not.Innocen.& Hoſtien.in capitu.penulti.de confirma.
vti.& in capit.cùm olim.infrà de priuileg.& ibi dixi in primo
notabili.tenent Hoſtien.& docto.in capit.penultimo & fin.j.
de fide inſtrumento.Et tenent Symon Vincen.Goffred. in di-
cto capitu.penultimo.Cynus Bartol.& Bald.& Docto.com-
muniter in authen.ſi quis in aliquo.C.de eden.& Bartol. con-
ſilio clvj.quod incipit:Vita.& Specu.in dicto §.oſtenſo.verſi.
& vt plenius.& ſi tẽdit in præiudiciũ certæ perſonæ debet eſſe
ſpecialis:aliàs ſufficit generalis,vt dicta l.ſi eo tempore.& in di
cta authen.ſi omnes.& per gloſſ. & Innocen.in dicto c.Albe-
ricus.& in dicto capitu.fina.de fide inſtrumentorum . faciunt
quæ notant Doctores in l.decem.ff.de verborum obligatio.&
quod nota.in capitu.fina.de electio.libro vj. & ibi per domi-
num Dominicum poſt Petrum de Anchara . & in l.memine-
rint.C.vnde vi.Ad quod vide omnino limitationem quam po
ſui in capitu. accepimus.j.de priuile.in j.quęſtio. & quod latè
dicam in titulo de fide inſtrumento.vbi etiam dicam quòd eſt
vtile quòd de hoc fiat publicum inſtrumentum.¶ Aduerte ta-
men:quia Spec.in d.ver.& vt hic plenius in fine dicit qđ Vin-
cẽ.in c.fi.de fi.inſtru.& Guid.de Suz.in d.aut.ſi quis in aliquo.
negauit quod pars ſit citanda:qa nõ reperit̃ iure cautũ.& Ioã.
And.ibi dicit in addi.quod prælatus Guido nunquã potuit ad
duci quòd pars de neceſsitate eſſet citanda.& ꝙ ipſe Guido in
in dicta authent.ſi quis in aliquo formabat quæſtionem.Quid
ſi tale inſtrumentũ poſtea producatur cõtra quod aduerſarius
allegat ſe nõ fuiſſe citatum.Item petit originale exhiberi quod
vult probare falſum.primum negat:ad ſecundũ em̃ reſpondet
ſe illud perdidiſſe,dicit ipſe ꝙ non audet conſulere publicatio-
nem non valere,ſed pronũciauit iudex perſonarũ & cauſę qua
litate penſata,inſtrumentum ſeu exemplatum eſſe ſuſpectũ:et
ſic producens carebit illius cõmodo ſeu effectu:niſi illud iuſti-
ficet.C.de proba.l.iubemus.& de fi.inſtr.l.fin.in princ.& C.de
falſis.in l.fi.Cõſuluit tamen vocari eum qui ex ipſa exẽplatiõe
lędi poſſet.quare dicũt ꝙ tutius eſt ꝙ tales citẽtur.ſed cõis opi-
nio eſt,quã s̃.dixi exigat̃ citatio.pro qua faciũt quæ dixi s̃. eo.
articu.q.j.¶ Prędicta tamen limita qñ fit exemplatio propter
vetuſtatẽ.ſecus ſi propter aliam cauſam:ita ꝙ poſsit recurri ad
originale,prout voluit Gui.de Suza.Ad quod vide qđ ſtatim
dicam de publicatione inſtrumentorũ notarij defuncti. ¶ Se-
cundò limitatur ſi modo pars ſit præſens vt poſsit citari. ſecus
ſi abſens.ar.eorũ quæ notãtur in c.qm̃ frequenter.in prin.s̃. vt
lite non cõte.& ibi dixi in quarto artic.fallen.iij.ver.primò re-
quiritur.& ita conſului cõſilio qđ incip.notabilis mercator.
¶ Tertiò limitat̃ niſi exẽplatio fieret iudicis authoritate ex mã
dato Papæ:quia tũc nõ requiritur dicta ſolẽnitas,ſcđm Hoſti.
in c.ij.j.de fideiuſ.per illum tex.licet Inn.ibi ſentiat cõtrarium,
& malè,ſcđm Hoſt.& ſic referẽdo trãſit ibi Io.de Imo.de quo
latius dicã in ti.de fi.inſtru.¶ Similiter etiã ſi petitur inſtrumen
tũ notarij defuncti reqrit̃ citatio illorũ quorũ intereſt, de quo-
rum præiudicio agitur,per d.c.ſignificauit.& c. Albericus . de
teſti.tenet Hoſt.in c.pe.de fi.inſtr.ſed hoc nõ placet ibi do. m.
cũ nõ vertat̃ pręiudiciũ partiũ eo ꝙ põt recurri ad originale,vt
in c.qm̃ cõtra.de proba.facit l.ſi quis ex argentarijs.§.j.& l.qui
dam.§.nihil.ff.de eden.¶ Non obſtant iura in contrarium alle-
gata:qa loquunt̃ in alio caſu vbi verſat̃ maius præiudiciũ, ꝓut
ſtatim dixi de exemplatione & inſinuatione.¶ Ego arbitror di
ci poſſe,vt dixi in d.c.pe.de fi.inſtr.ꝙ in cõmiſsione q̃ fit nota
rio vt poſsit generaliter alterius notarij defuncti notas, ſeu cõ
tractus redigere in publicã formã debeat fieri generalis citatio
vt cõpareant omnes qui ſua putauerũt intereſſe,ſed poſtea in
qualibet redactione ad publicã formã nõ ſit neceſſaria citatio.
¶ Quod tamen vltimum rationabiliter videtur limitandum,
ſi poſsit haberi recurſus ad originale:quia reperiat̃:& ſic ꝓce-
dat opi.do.mei.ſed ſi fortè originale nõ reperiet̃.ſecus eſſet:&
ſi procedat prima opi.qa ſi aliud diceremus,fortè in fraudẽ pu
blicatio poſſet fieri ſub alia forma et ſubſtãtia:& poſtea poſſet
ſubtrahi ad occultatẽ originale,& via fraudib9 eſt reſecãda:nec
debet alicui dolus patrocinari,vt in c.ſedes.de reſcri.& in c.ex
literis.j.de dolo & contu.cũ alijs vulgatis.¶ Conſulerẽ tamen
omnino ante factum ad fugiendas opiniones ꝙ citatio fiat ſpe
cialis et nominata de certis quorũ intereſt:& generalis de incer
tis.ſcđm quod dicã in xxij.princip.artic. ¶ Et vide quod dicã
j.vij.q.ver.xx.procedit.& duobus ſeq.
14 ¶ † Decimò quæro vtrũ iudex qui proceſsit ex officio debeat
citari vt defendat proceſſum ſuũ,de cuius validitate vel inuali
ditate agatur.¶ Sol.gloſ.ſuper verb.coram ſuperiore.in c.cùm
ſpeciali.§.porro.j.de app.diſtinguit ꝙ aut iudex proceſsit ex
officio.& eſt citandus cũ agitur de reuocatione proceſſus ſui
corã ſuperiore ſicut vocaret̃ aduerſarius. ¶ Aut nõ ꝓceſsit ex
officio:& tũc non eſt citandus:quia ius eius nõ lędit̃.ar.ij.q.vj.
c.hoc etiã Inn.verò in c.de cętero.j.de tranſac.tenet ꝙ nõ ſit ci
tandus,licet poſsit comparere ad defendendũ ꝓceſſum ſuũ.et
ſequunt̃ Hoſt.& Ioã.And.facit ij.q.vj.c.hoc quippe.& remit
tit Inno.ad no.in d.§.porro.Idem etiã tenet Io.An.in c.in no-
ſtra.j.de procu.ſuper gl.fi.vbi dicit ꝙ iudex qui tulit ſententiã
vbi actum eſt ordinariè,nõ citabitur de neceſsitate,per not . in
d.c.de cætero.in prin.nõ ad hoc vt ferat teſtimonium de his q̃
acta ſunt corã eo. vel vt ex dictis ipſius iudex inſtruat̃,vt in c.
ij.s̃.de arbi.& in c.cũ dilecti.§.nos verò.s̃.de elect.& j.de accu.
cũ dilecti.§.j.Vbi aũt iudex proceſsit ex officio:citãdus eſt ex
quo petitur ſententia reuocari,vt d.c.cũ ſpeciali.§.porro.& in
c.venerabilibus.de ſentẽ.excommu.lib.vj.¶ Tu verò ex dictis
doctorũ hincinde collectis,diſtingue ꝙ aut iudex proceſsit ex
officio aut ad inſtantiam partium.¶ Primo caſu citãdus eſt, vt
notat glo.in d.§.porro.& domi.Anto.de But.& do.meus ibi.
& ſentit gloſ.in verb.conſtiterit.in c.ſacro.de ſenten. excõmu.
Aut proceſsit inter partes:& ſubdiſtingue ꝙ aut agitur de pœ
na iudici imponẽda,vt ſi elect9 dicat ſe appellaſſe ab epiſcopo
qui ſine legitima cauſa recuſabat eum confirmare: nam ſi man
detur alicui vt inquiſita veritate cõfirmet illum ſi eſt ita , debet
talis noĩatim citari:qa in pœnã ipſius qui recuſauit cõfirmare
mandat̃ alteri,vt cõfirmet.ix.q.iij.c.nũc verò.faciũt q̃ dixi.s̃.e.
arti.q.viij.Et coniũge hoc ad id qđ ibi dixi.Et idẽ quotieſcũq;
agit̃ de præiudicio ipſius iudicis:qa tũc ſemp eſt citãdus:etiã ſi
proceſſerit ad partis inſtantiã,vt etiã no.gl.in d.§.porro.& ſe-
quit̃ ibi Hoſt.do.Anto.Ioã.de Imo.do.meus, & docto.& ibi
dixi poſt eos.& ſentit gl.in d.c.ſacro.j.de ſen.excõ.qa in pręiu
dicium abſentis nihil eſt innouandũ , vt in c.inter quatuor.de
ma.& obe.& in c.j.s̃.de cau.poſſ.& ꝓprie.iij.q.ix.c.caueãt. &
c.oĩa.dixi s̃.eo.arti.q.j.facit ij.q.vj.c.ſi qs erga.& c.ſi qs ab epõ.
¶ Et iſtis caſibus qñ de neceſsitate citãdus eſt iudex ſi nõ citat̃
nõ tenet ꝓceſſus.tradit Fede.cõſi.cciij.Tenẽt do.Ant.do.me9
& Io.de Imo.in d.§.porro.dicã latius j.arti.xxxj.Aut nõ agit̃
principaliter de præiudicio ipſi9 iudicis:& tũc aut quęrit̃ vtrũ
ſit de neceſsitate citãdus:& dicendũ eſt ꝙ nõ poſſet tñ cõpare
re & aſsiſtere ad defendendũ ꝓceſſum ſuũ.& iſto modo ſolue
tur edictũ Inn.Hoſt.& Io.An.in d.c.de cætero.facit qđ habet̃
in c.dilectus.el.j.& ibi do.me9 zaba.& doc.s̃.de reſcri. & ꝑ In
noc.ꝑ c.in noſtra.de ꝓcura.& optimè facit c.venerabilibus.in
prin.de ſen.excõ.li.vj.& ibi Archi.Io.An.& d.Doct.
¶ Poteſt enim aſsiſtere proceſſui ex eo quòd quędam pręſum
ptio oritur cõtra eũ retractatione.facit l.ſi ſuſpecta.ff.de inoff.
teſta.& quod not.in d.c.venerabilibus.¶ Et optimè facit c.ij.
in princip.s̃.de reſcrip.& ibi dixi in primo nota.& quod dixi
s̃.eod.artic.q.j.
15 ¶ † Vndecimò quæro vtrũ debeat citari q ſua putat intereſſe.
¶ Sol.collige ex his q̃ s̃.dicta ſunt s̃.e.ar.q.j.& in ꝓximis præ-
cedentibus quæſtionibus.Si em̃ principaliter agitur de intereſ
ſe illorũ ſi ſunt certi nominatim ſunt citandi:ſi verò incerti, ſuf
ficit citatio generalis.Si verò ad quorum intereſt,ſed non prin
cipaliter:tunc nõ ſunt citandi de neceſsitate:poſſunt tñ citari ſi
ſua putauerint intereſſe ad effectũ,vt ꝓceſſus inter alios geſtus
poſsit illis pręiudicare,vt dixi in d.j.q.facit qđ dicã in ſequẽ.q.
¶ Vide omnino quæ tradidit Bal.in l.j.C.ne fil.pro pa.& Sal.
l.iij.C.ne fil.pro pat.fol.liij.
16 ¶ † Duodecimò quęro qui ſint citandi virtute clauſulę vocatis
vocandis.¶ Solut.gloſſ.j.in c.exhibita.s̃.de iudi.dicit quòd o-
mnes ſunt vocandi quos negotium tangit.s̃.de tempo.ordi.c.ſi
Archiepiſcopus.lxvj.d.c.ſi Archiepiſcopus.viij.q.j.c.licet er
go.ff.de adop.in l.nam ita diuus.ff.de mino l.in cauſę.§. cauſa.
C.de auth.præſtan.in l.fina.¶ Et ſi ſunt certi illi de quorũ præ-
iudicio agitur,ſpecificè ſunt citandi:aliàs ſufficit citare per edi-
ctum generale,vt dixi in præcedenti q.& latius dicã.j.in xxij.
principali artic.¶ Et qualiter debeat procedere iudex qui dat̃
cum dicta clauſula ſcilicet,vocatis vocandis.dixi in d.c.exhibi
ta.in iiij.notabili.
17 ¶ † Tertiodecimò quęro quid ſi mandetur ꝙ citent̃ omnes qui
ſe opponere volunt quis ſit citandus vigore talis mandati.
¶ Sol.dic quòd quandoq; ſuperior mãdat citari omnes qui ſe

volũt opponere:& quorum intereſt.& hoc caſu dicit Innoc.ꝙ
debet ꝓponi edictum, vt quicũq; vult ſe opponere facto,ſup
quo agitur tali die compareat,vt in c.cũ in tua.ĳ.qui ma.accuſa.
poſſ.& quid operetur talis citatio,remittit Ioan.An.ad ea quæ
traduntur in c.fi.de elect.lib.vj.& in d.c.cùm in tua.& dicit In
noc.ꝙ iſte citator poteſt citare:etiam nominatim quos vult ad
opponendum ſe contra factum de quo agitur ſi volũt ſe oppo
nere:& ſi non comparuerint fiet eis præiudicium,vt colligiẗ ex
dicto c.cùm in tua.ſcđm Innocen.in d.c.dilecti.ĳ.de excep.vbi
etiam ſubdit quòd hoc caſu nullum pręciſè citare poteſt,ſed tã
tummodo ſi vult comparere:talis ergo citatio,& longè minus
citatio per edicta nõ arctat aliquẽ,ſed in cuiuſlibet reſidet pote
ſtate ſi voluerit cõparere.& ſibi creditur expedire.de quo Ioã.
An.in d.c.dilecti.remittit ſe ad no.in c.cũ in virtute.de reſcrip.
li.vj.& tranſeunt ibi do.Ant.Ioã.de Imol.& Zab.Ad qđ vide
qđ dicã ĳ.e.arti.q.xxxj.¶Qñq; verò cõmiſsio emanat ſub iſta
forma,videlicet ꝙ ſi citentur omnes qui ſe opponunt electioni
Titĳ,aut ſuper alio ſimili facto,& hoc caſu dic quòd ad citato-
rem pertinet aliqua cognitio. debet ergo citare eos quos Titiꝰ
electus petit citari:& ab eis quęrere vtrùm ſe velint opponere
vel non.Et ſi reſponderint ꝙ velint:tunc citabit eos, ſi dixerint
quôd nolint,ſunt abſoluendi à citatione . pro quo faciunt iura
quæ dicunt ꝙ omnia iudicia ſunt abſolutoria.inſti.de offi. iud.
§.fina.& dicit Hoſtien.quòd pro eis facit:quia nemo de domo
ſua vocari debet.ff.de in ius vo.in l.pleriq;.& l.ſeq.& quod ne
mo pręciſè cogitur ſe defendere,ſed ſatis eſt quòd aduerſarius
mittatur in poſſeſsionem bonorum ipſius:vel alias pœnas pa-
tiatur quæ imponuntur his qui ſe nõ defendunt, ſecundùm ea
quæ traduntur in c.tuæ.ſ.vt lite non conteſtata.Nec obſtat ſe-
cundùm Hoſt.l.inter ſtipulantem.§.j.ff.de verbo.oblig.vbi di-
citur ꝙ iudicium redditur in inuitum : quia bene dicitur reddi
in inuitum,ſi ex quo venire recuſat proceditur contra ipſum.
ſecundùm Hoſtien.in c.dilecti.de dolo & contu.¶Sed Innoc.
non placet ibi hæc opinio:quia cùm prędicta clauſula, ſcilicet
Cites omnes qui ſe opponũt &c.intelligẽda ſit de his qui an-
te datam literam citatoriarum ſe oppoſuerunt.& illius cuius ne
gotium agitur interſit vel intereſſe poſsit eos ſe non oppo-
ſuiſſe ſibi non ſunt abſoluendi à citatione.ex quo ſemel ſe op-
poſuerunt non ſatisfaciant de intereſſe quamuis dicant ſe am-
plius nolle opponere,ſecundùm Inno.argu.ff.de interro.act.in
l.de ętate.§.fi.& de cõdi.cau.da.in l.dedit.& l.ſi pecuniã cuius
ſatisfactionis cognitio ac diffinitio nõ eſt citatoris, ſed iudicis.
¶Si ergo citator vult bene & plenè officio ſuo fungi debet ſi-
ne alia inquiſitione interrogatiõis citare illos quos impetrator
ſibi dixerit nominandos.¶Debet tamen impetrator cautus eſ
ſe in nominatione:quia ſi facit citari illum qui ſe nunquàm op-
poſuit,vel cuius non intereſt vt citeẗ:& ſic in nullo eſt ſibi ob-
noxius condemnabitur in expenſis.argu.no.in c.fi.§.j.ſ.de re-
ſcrip.ſecundùm Innocen.in d.c.dilecti. & ſequuntur ibi Ioan.
And.& do.Anto. Zab. & Ioan.de Imol.facit quod ſtatim di-
cam in quæſtione quæ huic ſubiungitur.¶Quare hic ſubiungo
quæſtionẽ vtrũ p tales literas citari poſsint illi qui primò poſt
datam literarũ ſe oppoſuerunt: vel qui non de nouo ſe oppo-
nere volunt.¶Solutio,dicunt quidam quòd ſic:quia illud præ
ſens tẽpus appoſitũ in dictis literis,videlicet dum dicitur qui ſe
opponunt,eſt confuſè intelligendum,vt includat in ſe nõ ſolũ
præteritum,ſed etiam præſens pariter & futurũ.vnde daẗ ver-
ſus:Præſens confuſum,præſentis non tenet vſum.¶Alĳ verò
dicunt ꝙ non poſſunt citari , niſi illi qui ſe ante datam litera-
rum oppoſuerunt,ſecundùm Inno.& hoc videtur verius ſecũ
dũ Hoſt.cõſiderata materia reſcriptorum quę de natura ſua prę
teritum hoc eſt pręcedentia datam literarum reſpicit,& non fu
tura:vnde dicimus inſpiciendam datam literarum,vt legitur et
notatur ſ de reſcrip.c.eam te.§.penult.& c.ad hoc ſumus. & c.
ſignificauit.& c.fi.¶Nec fortè mireris,ſecundùm Innoc.quòd
dictum ſit quo ad nutum impetratoris debent oẽs citari quos
declarauit;& ſic poterũt multi iniuſtè vexari quod videẗ abuſi
uum:quia reſpõdetur.nam ſi papa omnes illos in ſuis literis no
minaſſet.iſte cõmiſſarius omnes citaſſet:& tñ eadem abſurdi-
tas accidere poſſet.videlicet ꝙ multi iniuſtè vexarentur , ſed in
vtroq; caſu ſi hoc appareat, & citatus cõpareat condẽnabitur et
impetrator ad expenſas,vt dictũ eſt.¶Si verò citatus nõ cõpa
reat,nõ ſtatim cõdẽnabiẗ ĩpetrator ad expẽſas vel ad aliud:imò
cõtra ipm ꝑmiſſo iuramẽto calũnię,& cognitione ſummaria,&
nõ aliter,prout iuſtũ fuerit ꝓcedeẗ.tenet Spe.e.ti.§.ſequiẗ vi-
dere.ver.quid de illis.Poteſt etiam dici quòd non citabuntur
omnes illi indiſtinctè & indifferenter qui ab impetratore fue-
runt nominati,ſed attendere debet citator qualitatem perſona-
rum & cauſę:& ſicut delegans moderatur : ita & ipſe delega-
tus moderabitur qualitatem citandi,& numerum citandorum.

argu.no.in c.ſuper literis.§.fi.ſ.de reſcrip.ſcđm Innoc.quia nec
ſemper obediẽdũ eſt.vt patet in eo quod legitur & notatur in
c.ad aures.& in c.dilectus.ſ.de temp.ord.ſcđm Hoſti.& Ioan.
And.in d.c.dilecti.& ſequunẗ cõmuniter doc.ibi. Tradit Spe.
eod.tit.§.ſequitur.ver.item nota ꝙ ipſe.vbi ſubdit,hęc faciunt
cõtra quoſdam delegatos qui ſic ſcribunt aliquibus. Manda-
mus vobis quatenus citetis eos quos talis vobis duxerit nomi
nandos.Ex quo dicit vidiſſe multas vexationes & redemptio-
nes contra quos D.tit.ſanctæ Cecilię presbyter cardinalis in re
gno Frãcię apoſtolicæ ſedis legatus in cõcilio Bituricen.in quo
Specu.aſſerit ſe interfuiſſe per quandã conſtitutionẽ prouidit,
ſed hodie prouiſum eſt per c.cùm in multis.de reſcrip.li.vj.Ad
quod vide quod dicam ĳ.eo.arti.q.xxxj.¶Et de his eſt expedi
ta hæc intrincata q.

18 ¶†Quartodecimò quæro an & quando cõſanguinei amici ſeu
vicini ſint citandi.¶Solu.gloſſ.in c.cauſam.ĳ.de dolo & cõtu-
ma . tenet quòd ad hoc vt poſsit procedi contra abſentem ad
actum præiudicialem:etiam per citationem domi factam citan-
di ſunt amici.& ſequitur ibi Ioan.Andr.& voluit gloſſ.fina.&
Imol.in cap.fina.ĳ.de eo qui mit.in poſſeſſ.cauſa rei ſeruandæ.
& gloſ.in clement.j.de iudi.pro quibus facit l.hoc autem . ff.ex
qui.cau.in poſſeſ.eatur.& l.item ait prætor. cum l.ſequen.ff.ex
quibus cau.maio.Et videtur probari in l.ſi finita.§. Iulianus.ff.
de damno infect.tenet Paul.in cle.cauſam.de electio.allegat di-
ctum Hoſtien.in d.c.fi.de eo qui mit.in poſſeſ.

¶Petrus verò & vltramontani,vt refert Cy.in in l.cùm propo
nas.C.de bonis autho.iudi.poſſ.tenent contrariam ſentẽtiam:
quia hoc non reperitur iure cautum,niſi in caſibus ſpecialibus,
vt in minore:& ſic loquitur d.l.item ait Prętor.cum l.ſeq.ff.ex
quibus cau.ma.& quando agitur de conſeruando iure ſpeciali:
& ſic loquitur d.l.hoc autẽ.¶Loquiẗ eñ in ꝓceſſu de iure ſpe-
ciali : videlicet qñ qs petit reſtitutionẽ aduerſus eũ qui abſens
præſcripſerat contra ipm.vñ allegat ꝙ nõ habuit opportunita
tem conueniendi illum abſentem. ¶ Ad hoc enim ꝙ audiatur,
oportet ꝙ requiſiuerit procuratorem illius vel ſi non dimiſit ꝓ
curatorẽ debuit requiſiuiſſe amicos ſi voluiſſent illum defende
re.ſecus ſi ageretur contra aliquem nõ pro iure ſpeciali,ſed iure
cõmuni.ſcđm Petr.& Cy.& tenet Raynerius in d.l. ergo.ff.ex
qui.cau.ma.¶Glo.tamẽ in l.ĳ.ff.ex qui.cau.in poſſeſ.eaẗ. idem
ſentit etiam in maiore,& etiam quãdo procediẗ de iure cõmu-
ni.& ſic videẗ concordare cũ prima opinione,licet do.Anto.in
d.c.tñ.alleget illã pro cõtraria opi.& malè:qa tenet id qđ dixi
ꝙ tñ ꝓcedit niſi quis primus cõparuiſſet:qa tũc ſi iterũ citatus
nõ cõpareat cũ ſit cõtumax nõ eſt opus reqrere amicos . ſcđm
illã glo.ſcđm quã limitareẗ prima opi.ſi vera eſſet.Bart.verò in
in d.l.hoc aũt.recitat opi.& nihil firmat.de quo etiã per eum in
l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec. vbi ſentit ꝙ debent citari
amici per edictũ generale,ex quo multitudo vocaẗ ad cãm:ar.
d.l.hoc autẽ.Nec eſt neceſſe,licet glo.ibi vacillet,ꝙ voceñẗ ami
ci habitantes extra ciuitatem in qua iudiciũ agitur:& ſic reſidet
do.Ant.in d.c.cauſam.& hanc opi.dicit Ioã.de Imo.eſſe com-
munem opi.antiquorũ.ita dicit in c.fi.ĳ.de eo qui mit.in poſſ.
Sed in d.c cauſam.dicit totum eſſe ſeruare opinionem gloſſ.&
Inno.putat tñ ꝙ de iuris rigore talis cõſanguineorũ & amico-
rum citatio nõ requiraẗ.pro qua opi.facit tex.in d.c.cãm. & in
cle.cauſam.de elect.& in c.fi.de dolo & cõtu.& l. iiĳ.§.prætor.
ff.de dam.infec.in quibus iuribus vel diciẗ de citatiõe amicorũ.
vñ dicit ipſe ſequendo opinionẽ vltramõtanorũ ꝙ iura cõtra-
ria ſeruentur in caſibus ſuis,videlicet in proceſſu fiendo contra
minorem,vt dixi ſ.ſecundùm Hen.¶Et idem dicit ſi fieret cõ
tra eccleſiam vel aliam perſonam priuilegiatam.argu. l.ĳ.C.de
iur.reipublicæ.lib.vj.& d.l.ergo.ff.ex quib.cau.ma.faciũt quæ
dixi in cle.j.de reſcrip.& in cle.de iudi.& per Inno.in c.cũ ve-
nerabilis.de reli.domi.& eodem modo reſpõdetur ad l.aut qui
aliter.§.& ſi fortè.ff.qđ vi aut clam.vbi fit mentio de iſta requi
ſitione amicorũ:qa ſeruãda eſt in caſu ſuo.& idem etiã vult Io.
de Imo.in l.ſi finita.§.ſi plures.ff.de dã.infec.¶Et Domi.m.in
d.c.cùm cauſam.qui ſubdit ꝙ in caſibus in quibus fieri debet
citatio cõſanguineorũ & amicorũ iſta erit practica,vt fiat edi-
ctum generale ꝙ ſi quis conſanguineorũ vel amicorũ vult de-
fendere compareat:nec eſt opus ꝙ requiranẗ extra prouinciã,
ſeu ciuitatem:qa ſic eſſet ꝓceſſus in infinitũ,vt not.gl.& Bart.
in d.l.hoc autem.¶Aduerte tamẽ : quia Specu.eo.titu.§.ſuper
verſi.ſed nunquid conſanguinei.primò arguit ꝙ non ſint vo-
candi extra ꝓuinciã:qa ibi debet iudex percipere,vbi res agi-
tur ff.de rebus eorum.l.magis.§.illic.¶Et quia illi non ſunt de
iuriſdictione.ar.l.fi.ff.de iuriſ.om.iudi.& l.cùm vnus. §.is.ff.de
bonis auth.iudi.poſ.& quia per hoc cauſa differetur,quod eſſe
non debet.ff.de procu.l.ſed & hæ.§.non ſolũ.& ĳ.de dolo &
contuma.c.fina.

Deinde

¶Deinde subdit, quòd omnes consanguinei sunt vocandi, vbicunque sint. & hanc approbat: qa eam tenuit glos. & Iac. balduini. ¶Mouetur: quia tex. dicit, omnes vocãdos, quos verisimile sit defensionem non omissuros. ¶Subdit etiam Specu. secundùm prædictos, & Io. de Deo nullum debere proprio nomine citari: sed sufficit edictum proponi, q quicunque voluerit defendere, veniat & defendat. ff. de institoria in l. sed & si pupillus. §. p scribere. & in c. j. de postu. Præla. versus principium. & in c. fi. j. de dol. & contu. Et sic obseruatur Bononiæ secundũ Specul. ¶Sed hæc conclusio Specu. videtur repugnare opinioni suæ, ex quo citatio fit generaliter. ¶Mihi plus placet opi. Petri & Cy. & Domini mei: quia etiã vbi agitur: agitur contra pupillũ, si pupillus habet tutorem, nõ est necessaria dicta citatio consanguineorum et amicorum. vt. d. l. hoc autem. §. j. ff. ex quibus causis in possessionem eatur. Et istã opi. et tenet Io. An. in addi. Spe. in ti. de primo decreto. §. sequitur circa principiũ. & tenet Bal. in auten. qui semel. C. quomodo & quãdo iud. qui dicit, q ita debet intelligi gloss. in d. c. causam. vt quod ibi dicitur de amicis citandis, locum habeat quando proceditur contra minorem, vel absentem, ex probabili vel necessaria absentia. & de absentia cõstet iudici. ¶Sed propter vitandas opi. consulerem quòd ante factum fiat dicta citatio, vt etiam dicit. Ioan. de Imo. j. de eo, qui mit. in pos. vbi dicit, quòd tutius est in practica seruare opi. gloss. facit etiam secundùm Dominum meum: quia absens ex quo se voluntariè absentauit & non dimisit procuratorem, videtur in culpa: & ideò non debet seruari hæc æquitas consanguineorum & amicorum citandorum: quia negligentibus nõ subuenitur, vt in c. vigilantem. j. de pscript. & in l. nec enim. ff. ex quibus cau ma. facit quod not. Bal. in aut. qui semel. C. quomodo & quãdo iudex. vbi dicit q si absens põt notari de culpa amici nõ sunt citãdi. & subdit, q etiã in criminalibus nõ sunt citãdi. in quibus amici nõ possunt defendere absentẽ. Et sic habes expeditam notabiliter hanc quæstionem.

19 ¶†Quintodecimò quæro, vtrum absens extra territorium sit citandus. ¶Sol. glo. iij. in capitulo fi. s. de ma. & obe. tenet, q in actibus vniuersitatis absentes nõ sint citãdi, p qua vr facere tex. in d. c. fi. & hoc etiam tenet glo. quę reputatur singularis in verbo, ipsorum in c. pręsentium. de testi. li. vj. quę dicit, regulariter absentes non esse vocandos: nisi aliud habeat consuetudo. ¶Fallit tamen in tribus casibus, videlicet, in electionibus fiendis, in receptione canonicorũ, & in cessatione à diuinis. per ea, quę habetur in c. coram. de elec. & in capitulo, quamuis. de offi. ordi. lib. vj. & in capitulo, cũ in ecclesijs. de preben. lib. vj. Sed domi. Anto. in d. c. fi. dicit quòd in negotijs arduis, absentes semper viderentur vocandi, nisi ius aliud disponat. secus in nõ arduis. & sic dicit voluisse Inno. in c. ij. de oper. no. nun.

¶Sed dicit Ioan. de Imol. in d. c. fi. quòd tutior est opi. glo. per ea, quę habentur x. q. ij. c. hoc ius porrectum. vbi etiã in alienationibus rerum ecclesiarum, licet negotium de se sit arduũ: nec fieri debeat sine magna solẽnitate. de qua. xij. q. ij. in summa. & c. sine exceptione. & in authẽ. hoc ius porrectũ. C. de sacrosanctis ecclesijs. non tamen est necesse vocari absentes, cuius contrarium deberet esse, attenta regula Innocen. & domini Anto. ¶Nec videtur posse reddi vera specialitas, ratio quare ibi non vocentur, & in alijs arduis debeat vocari. & ideo tutius est tenere gl. quę etiam communiter tenetur, secundùm Ioan. de Imo. in d. c. fin. de ma. & obe. ¶Sed Dominus meus ibi tenet opin. domini Anto. pro qua facit, quia in tribus casibus prędictis assignatis per glo. in d. c. præsentium. nõ videtur posse assignari alia ratio, quare absentes in illis sint vocandi, non quia sunt ardui. igitur &c. & ita etiã notat dominus Ant. in c. licet de euitãda. s. de elec. & in d. c. ij. de ope. no. nũ. Nec ob. c. fi. qd ma. & ob. vbi agebatur de negotio magno & arduo: quia in illud procedit propter mandatũ Papæ, qui expressit presentes tantũ vocari & nõ absentes. pro quo. d. facit gl. in c. j. de his, quę fiunt à maio. parte cap. quæ vult quòd in statutis condendis sint vocandi absentes. & idem gl. in c. cùm omnes. de consti. ¶Sed tu aduerte, quia idem dominus Ant. in c. j. j. de his quæ fiunt à præla. volens cõcordare opin. distinguit, quòd aut loquimur in actibus grauis præiudicij, & regula sit quòd exigatur vocatio absentium: nõ in casibus, in quibus in iure aliter reperitur expressum vt in c. apostolica. de his quę fiunt à præla. ¶Aut loquimur in leuibus, & regula sit per contrarium, quòd non requiratur citatio absentium, nõ vbi aliter reperiatur in iure expressum. Quæ cõsideratio fuit satis notabilis & subtilis. & de hac materia tangit etiam Dominus Anto. in c. licet. & c. cũ inter vniuersas. s. de elec. ¶Sed tu aduerte, qa ista materia potius pertinet ad act9 extraiudiciales, de quibus nõ est intentionis nostrę tractare, vt diximus in princi. materię nostrę. Quia tamẽ articulus est multùm quotidianus & intricatus, ideò ad hoc, vt ipsum articulum expediamus quo ad actus iudiciales & extraiudiciales. distingue quòd aut loquimur in actibus extraiudicialibus, aut in iudicialibus. primo casu quæstio nostra & dubitatio contingit, vt plurimum respectu vniuersitatum & eorũ quę collegialiter aut capitulariter fieri dicuntur: quoniã in actibus quæ fiunt à singularibus personis vix videtur posse procedere quæstio. distingue igitur q aut loquimur de iure canonico in vniuersitate ecclesiastica, aut de iure ciuili in vniuersitate seculari.

20 ¶†Primo casu pono regulam quòd absentes regulariter non sunt vocandi: qa si speciale est in aliquibus casibus quòd sint vocandi: ergo regula est in contrarium, vt in l. j. in fi. ff. ad munici. cum similibus. & ita procedat opi. glo. & Inn. tenet glo. x. q. ij. c. hoc ius porrectum. & glo. super verbo, prout. in c. quãuis. de offic. ordin. libro vj. sentit gloss. super verb. totius. in d. c. si apostolica. de his quę fiunt à præla. & Host. in sum. in ti. de his quę fiunt à maio. parte capit. §. ij. ¶Prędicta tamen regula fallit in pluribus casibus.

¶Primò fallit in actu electionis, vt no. glo. in c. pręsentiũ. de testi. li. vj. & gl. in c. licet. et in c. cùm inter vniuersas. & in c. corã. s. de elec. de qua materia latius dicam in titu. de elect.

¶Secundò fallit in receptione canonicorum, vt not. glo. in d. c. præsentium.

¶Tertiò fallit in cessationibus à diuinis, vt no. glo. prædicta. & est tex. in c. quis. de offi. ordi. libr. vj.

¶Quartò fallit si consuetudo habet q absentes sint vocandi. in hoc enim statur cõsuetudini, vt no. gloss. in d. c. quamuis. & pbatur ibi in tex.

¶Quintò fallit in facienda constitutione seu statuto tendente ad singulare præiudicium absentiũ: quia tunc etiã absentes sunt vocandi, vt sentit glo. pen. in c. j. de his quæ fiunt à maio. parte capi. Quinimo videtur posse cõcludi, q tunc requiratur consensus omniũ. de quo in seq. fallen.

¶Sextò fallit etiam iudicio meo in omnibus casibus in quibus tractaretur de singulari pręiudicio ipsorum absentium, per ea quæ statim dixi in præcedẽti fallen. ¶Quinimo arbitror scdm glo. in d. c. j. q consensus omnium requireretur: nec sufficeret consensus maioris partis. de qua materia traditur in c. omnes. s. de cõsti. & in regula, quod omnes tangit. de regu. iur. lib. vj. & in l. qd maior. ff. ad municip.

¶Septimò fallit in casibus in quibus per formam statuti absentes essent vocandi: qa si hoc potest cõsuetudo, vt dixi in quarta fallentia, fortius videtur hoc fieri posse per statutũ. facit qd no. in c. cùm nobis olim. & in c. cũ inter vniuersas. s. de elec. Qd indubitanter pcedit in vniuersitatibus secularibus, vt statim dicam, sed in ecclesiasticis non videtur hoc procedere respectu casuũ, in quibus canones expressè disponerent actus posse celebrari nõ vocatis absentibus: qa licet inferiores ecclesiæ possint inducere consuetudinem cõtra positiuã constitutionẽ superioris: nõ tñ possunt statutũ cõdere, vt traditur in c. quod super his. j. de ma. & obe. & per Io. An. in c. fi. de offi. Arch. & xxij. q. v. institutũ. & ibi per Arch. & in c. pe. de appel. lib. vj. in quibus dicitur q episcopus etiã in synodo nõ potest statuere cõtra canones, tetigi in cle. ij. de elect. & latius tractabo in ti. de cõsti. & in ti. de cõsue. ¶Arbitror tñ posse attẽtari q stante dubietate propter prædictas opiniones respectu eorum quæ ardua sunt q statutum vniuersitatis ecclesiasticę disponẽs q in causis arduis requirendi sint absentes, valeret, p no. p gl. in regula, q contra iura. de regu. iur. lib. vj. & eorum quæ nota. Barto. in gloss. super verb. per edictum. in extrauaganti ad reprimendum. & quæ latè dixi in c. j. de ope. noui nun. ¶Intellige tamen vbi aliàs canones cõtrarium clarè non disponerent. ¶Si verò loquimur de iure ciuili. Barto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. dicit q nõ sunt vocandi. sed sufficit q actus fiat in loco in quo fieri cõsueuit per vocationem generalem: vel sonum campanę: non autem requiritur aliter vocatio absentium, per not. in l. nominationũ. C. de decurio. lib. vj.

¶Vult tamẽ q semper ad minus debẽt esse duæ partes presentes. de quo latius dicã in ti. de his quę fiunt à maio. parte capitu.

¶Videtur tñ q in actu electionis fiendæ etiã per vniuersitatẽ secularẽ sint vocãdi absentes: cũ de iure ciuili nõ reperiatur cõtrarium dispositũ. per id qd habetur in d. c. j. de ope. no. nũ. & id qd statim dixi scdm Bar. in glo. super verb. per edictũ. & ad d. l. nominationum. potest dici q tũc sufficit duas partes esse presentes quando vocandi essent absentes, secundũ Ioan. de Imol. in d. c. j. de his quę fiunt à maio. par. capi. ¶Et eodem modo idem videtur dicẽdum de alijs casibus specialiter dispositis à iure canonico. de quibus suprà dixi in quibus ius ciuile expressè nõ disponeret in cõtrarium. Et intellige de conuenientibus vniuersitatis secularis: qd tamen pro nunc aliter non firmo. ¶Secundo casu principali cũ loquimur de actibus iudicialibus, dicendũ est

ꝙ citatio est necessaria, per l. nam ita diuus. ff. de adop. & per ea quæ latius dixi §. eo. articulo. q. j. ¶ Sed istius q. vis stat respectu formæ & loci citandi, vtrum sufficiat absentem citari ad domũ & ad quam. de quo dicetur j. articulo xvij. q. ix. Et an sit necessarium facere executionem, vtrũ dimiserit procuratorẽ: & citare ipsum procuratorem. de quo latè dixi §. eo. articulo. q. iiij. ¶ An verò debeat, vel possit fieri cõmissiò citationis alteri iudici existenti extra territorium. de quo dicetur infrà articu. xvij. q. viij. Vel etiam mittere nuncium extra territorium. de quo aliquid tetigi in c. fin. §. de foro compe. super glo. iij. in materia domicilij in vij. quæstione principali, versic. tertius effectus. ¶ Statuta tamen cõmuniter prouident circa citationes absentium, & illa seruanda sunt.

21 ¶ † Decimosextò quæro vtrũ præsens in iudicio sit citandus. ¶ Solutio. Vgutio v. q. ij. c. vocatio. tenuit ꝙ necessaria esset citatio: & ꝙ præsens in iudicio nõ teneretur respondere, cùm non præcesserit citatio, nec ad hoc venerit. Qđ etiã videt̃ ꝓbari secũdũ Archi. per l. ij. in fi. ff. de cõdi. & demõ. & ff. de iud. in l. ij. §. legatis. vbi tex. dicit quoniã ob aliã cãm venit &c. sed oportet secundũ quosdã eũ ꝓmittere ꝙ certa die respõdebit. ar. de l. ij. §. sed si dubitet̃. Et sic dicit Archi. in d. c. vocatio. se vidisse seruare in curia Romana. Et idẽ etiã tenuit Vincẽ. in c. j. §. de iudi. ꝑ illũ tex. ¶ Spe. verò in tit. de lib. obl. §. sequit̃. ver. itẽ dicũt quidã. dicit ꝙ licet reus à casu venit corã iudice nulla citatione p̃missa potest tñ ei offerri libellꝰ: qa vbi te inuenero &c. ij. q. j. in primis. & aut̃. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. duntamen sibi concedatur libera potestas proponẽdi dilatorias, tam fori q̃ aliàs. iij. q. vj. c. exceptio. de re iudi. c. inter monasteriũ. & tempus ad deliberandũ, vt in aut̃. offerat̃. C. de lit. contesta. ¶ Io. And. in c. fi. de elect. lib. vj. dicit ꝙ in ꝓcessũ & sñia satis est partẽ esse præsentem absq; eo ꝙ procedat citatio. ¶ Ad primũ allegat c. qualiter. ij. §. debet. j. de accu. ¶ Ad secundũ allegat ff. de re iudi. l. de vnoquoq;. in quibus nihil dicit̃ de citatione, sed solũ de præsentia. & bene facit C. quomodo & qñ iud. in quarta. & in l. si proponis. ij. ¶ Vbi à cõtrario colligit̃ ꝙ si citata fuit pars ad certũ locum, & iudex in alio loco procedat, tenet processus præsente parte. ¶ Mouet̃ etiam, qa cũ effectus citationis sit vt citatus veniat: ex quo præsens est cessat citandi necessitas. facit ff. de libe. agno. l. §. fina. scđm Ioan. Andr. in d. c. fina. & sequitur ibi Petr. de Ancha. & post eum do. Domi. dicens ꝙ si citandus venit ad iudicium absq; citatione, & respondet actui, valet actus. Et idẽ tenet Gul. de Cu. & Barto. in l. j. ff. de in ius vocan. & in l. prolatam. C. de sen. & dicit Pet. ꝙ hoc est singulare dictum. & etiam sequitur Lapus in dicto c. fina. tenet dominus meus in c. ecclesia. de consti. in glo. super ver. nulla. & dominus Antonius c. j. de iudi. ¶ Bald. in rubrica C. de in ius vocan. dicit ꝙ iudiciũ potest incipere à partis præsentia, sicut à citatione, secundùm Gulel. in l. j. ff. de in ius vocan. ¶ Sed ipse allegat gloss. ordi. l. si. §. illud. C. de tempo. appel. & est dictum Ioan. And. in d. c. fina. de electio. lib. vj. ¶ Idem Bald. in l. ij. C. quomodo & quãdo iudex. reiterata opin. Archid. dicit considerari oportet quòd dilationes habent diuersa nomina: & hoc ex proprio fine. nam finis expectatiuarum dilationũ est solũ ad cõparendũ: & tunc præsens non est expectandus. ¶ Finis autẽ probatoriarum est pro batio: & tunc præsens est expectandus. C. de testi. in l. si quãdo. vnde expectatoria solùm est necessaria ꝓpter causæ vlteriorẽ cognitionem. ¶ Et idem quasi sentit Bar. in l. cùm fratrem. C. de his quibus vt indig. ¶ Tradit etiam in l. mutus. §. his. ff. de ꝓcurat. qui dicit quòd citatio non est necessaria quando quis est præsens in iudicio: quia paria sunt esse præsentem & citatum. per d. l. de vnoquoq;. & idem etiam sentit in c. j. de milite vasal. qui contumax est. in fin. ij. q. Angel. verò in l. de vnoquoq;. ff. de re iudi. dicit ꝙ si partes sunt præsentes, licet nulla præcesserit citatio ad sententiam audiendam tenet sententia: & quod stultus est iudex qui facit citari partes quando sunt præsentes. alleg. l. ij. C. quomodo & quando iudex. & l. etiam. §. fin. ff. de mino. & l. properandum. §. j. C. de iud. & Io. An. in addi. Spe. de sentẽ. §. vt autem. ver. & nota. pro quo dicto facit quod dixi j. artic. xx. q. iiij. in fine. vbi vide. Sed dicit Ioan. de Imol. quòd imò non est stultum: imò est cautum citare vel monere ad sententiam audiendam, vt no. Io. An. d. ver. & nota. imò tñ est necessaria si altera pars noluit ibi stare, per not. per Barto. in l. j. ff. de in ius vocan. & l. furioso. ff. de re iudic. subdit tamẽ Ioan. de Imol. quòd forte de iure sufficeret partẽ esse præsentẽ, ꝑ d. l. de vnoquoq;. & per d. l. etiam. & quod not. per Ioã. And. in c. fi. de elect. li. vj. ¶ Bald. etiã in l. j. ff. de fri. dicit ꝙ inter præsentes citatio non est necessaria. vnde dicit ꝙ licet citatio sit nulla: tñ valet processus inter præsentes, licet ergo non valeat citatio, valeat comparitio, & processus qui inde fit. no. Bal. ibi per illum tex.

22 ¶ † Sed tu conclude quòd præsens tenetur respõdere, vel terminum petere ad deliberandũ aut ad probãdum, vel quid simile faciendum, nec ad hoc necessaria est noua citatio: quia finis citationis est comparitio, videlicet vt quis se præsentet: & ideo præsens non est citandus. Ita procedat opinio Spec. Ioannis Andreæ & sequacium. & notat etiam Bald. in l. nam ita diuus. ff. de adopt.

¶ Etenim quę sunt ad finem cessant adepto fine, vt in cap. euidentia. j. de accusa. & idem etiam tenet Bald. in authẽ. si omnes. C. si vt se ab hære. abst. & dominus meus in cap. inter quatuor. suprà de maio. & obed. & in capit. cùm in iure. suprà de officio delega. & Gulel. & Bald. in l. j. ff. si quis cautio. ¶ Et sic patet ꝙ præsens non potest dicere, cites me si vis quòd tibi respondeã, sed bene potest petere terminum ad respondendum, vt dicit Bald. post Gul. in dicta l. j. in fin. quæstionis. ¶ Ad quod etiam vide quod dixi in cap. ij. §. de libel. obla. articu. xiiij. versic. septima conclusio.

23 ¶ † Et ex prædictis infertur quòd si citatus per citationem nullam: quia sit facta nõ ritè, vel debita forma non seruata comparuit: & moneatur à iudice quòd respondeat, ꝙ tenetur respondere, vt not. Innocen. in simili. in c. cùm causa. §. de officio delega. licet Hostien. teneat contrarium, sed dicit ibi domi. meus, & ibi etiam dixi post eum ꝙ vigore citationis nullæ non cogitur respõdere, sed ex quo est præsens: ex noua citatione seu monitione à iudice facta tenetur respondere: vnde licet citatio absq; peremptorio nõ validet processum in casibus in quibus requiritur peremptorium. de quibus dicam articulo xxvij. tamen validat processum si pars per illam cõpareat ex quo præsens est, vt d. c. cùm causa. tenet gloss. xxiiij. questio. iij. c. de illicita. facit c. consuluit. de offi. dele. no. Pe. de Anch. in repet. c. in presentia. in j. not. dicens per illum tex. ꝙ de præsente nõ est necessaria citatio. Sed monitio cõstituit inobedientem in vera contumacia, per c. consuluit. de offi. deleg.

¶ Et no. circa prædicta ꝙ si aliquis cõpareret in termino præsumeretur citatus, & non fortuito venisse, vt no. Arch. lxxxij. d. c. proposuisti. & Bal. in l. ij. C. quõ & quãdo iud. de quo latius dicam j. artic. xxx.

¶ Item aduerte: quia prædicta videnẽt̃ procedere secundũ Bar. in l. j. ff. de in ius vocan. quando præsens responderet.

¶ Ad quod etiam vide quod dixi j. xxvij. prin. arti. q. x. secus si nollet respondere: quia inuitus non cõpellitur respondere, sed est necessaria citatio. sic dicit intelligendum. §. fi. insti. de pœna teme. liti. & l. ea quę. C. quomodo & qñ iud. ¶ Quod ego arbitror procedere si modo iudex vellet cõpellere inuitũ ad respondendũ: qa ex tẽpore nõ cogit̃ respõdere, nec iudiciũ suscipere, sed sicut si fuisset citatus habuisset debitam dilationem, vnà cũ citatione, vt not. Bald. in l. ij. C. quomodo & quando iudex. et Cy. repetiţ. l. dies festos. C. de fer. de quo latius dicam j. articulo xx. Ita nec nunc cogitur statim iudicium suscipere & rñdere, sed põt sibi statui terminus ad respondendũ. ¶ Et ideo si postea ipse cui statutus esset terminus cõpareret & opponeret exceptiones declinatorias dilatorias, & similes: & similiter opponeret de citatione nõ legitimè facta, talis oppositio respectu citationis illegitimę nõ releuaret. & si iudex pronũciaret ꝓcedẽdũ ad vlteriora saluis exceptionibus, vel forma statuti: exceptiões reseruarent̃ in fine causę: nõ intelligeret̃ reseruata exceptio non factæ vel inualidę citationis ex quo semel fuit præsens & recepit debitas dilationes ad suas defensiones. ¶ Et ita cõtingit superioribus diebus in quæstiõe facti in qua sic bis fuit iudicatũ. ¶ Quod tamen dixi ꝙ statuendus esset terminus. Verum est si non comparuit instructus: quia si non daretur sibi iste terminus meritò posset declinare tale mandatũ sibi ex improuiso factũ. Nec posset cõpelli respondere, & si cõpelleretur posset appellare, per no. per Io. An. in c. j. §. de iud. & ita procedat dictũ Bar. in. d. l. j. ff. de in ius voc. secus si esset instructus, ita no. Bal. in c. j. de mili. vasal. qui cõtu. est. in ver. itẽ an ille. col. vj. Et prędicta notabilis: quia quotidie contingunt in practica.

24 ¶ † Decimoseptimò quęro: qa in præcedentibus quæstionibus vidimus an quis debeat citari, vnde quęro nunc quis possit citari. ¶ Sol. in primis pono aliã regulam, videlicet, ꝙ quilibet contra quem dirigitur petitio, seu cuius petitur generaliter vel specialiter interesse põt citati: nisi aliquo speciali priuilegio defendatur: vnde si sunt aliquę personæ priuilegiatę prout sunt quæ in ius vocari non possunt, de quibus statim subijciemus in fallẽtijs: ergo stat regula in contrariũ, vt l. j. in fi. ff. ad municip. & qa hoc edictum est prohibitorum, vt l. j. & ij. per totũ. ff. de in ius voc. sicut in simili dicimus de testibus, testamẽtis, accusationibꝰ & similibus. prędicta tñ regula fallit in pluribus personis quæ speciali priuilegio nõ possunt vocari.

25 ¶ † Primò fallit in Cõsule, Præfecto Prætore, ac etiã ceteris magistratibus qui imperiũ habẽt: & q iubere cohercere, & in carcerem

cerem duci facere possunt, vt l.ij.in prin.ff.de in ius voca.tenet Specu.eo.titu.§.contra versicu.item nō valet.facit.ij.q.j.c.pxi betur.tenet Specu.in titu.de reo.versicu.item consul.& prætor. ¶Maiores ergo magistratus non possunt in ius vocari. Quod procedit:non solùm in citatione reali, sed etiā in verbali, scilicet si citarentur vt eo tempore quo gerunt magistratum cōpareāt in iudicio.secus si citarentur verbaliter vt finito officio compareant:qa possent citari per ea quæ tradunt in d.l.ij.de in ius vocan.iuncta.l.pars literarum.ff.de iudi.& l.in tempus.ff.de hære. instituen. Et quod nota.in l.fin.C.de fer.& in l.j.§.nunciatio.ff. de oper.noui nuncia.& per Bartol.in d.l.ij.ff.de in ius vocan. Ad quod vide quod dicam infrà xix.& xx.articulo.facit quod dicam in seque.fallentia.¶Et ex hoc quòd maiores magistratus non possunt durante officio conueniri.infert Ang.in d.l.pars literarum.quòd si Potestas vel Officialis faceret præconizari q quicunq; ab eo vel à familiaribus suis debet aliqd habere cōparat coram eo intra certum terminum, aliàs non audietur, quòd per hoc non præiudicabitur creditoribus, cùm ipse non possit conueniri.nec sit iudex familię suę, vt in d.l.pars literarum.in l. qui iurisdictione.ff.de iurisd.om.iudi.¶Et prędicta procedunt quando magistratus esset temporalis.secus autem si esset perpetuus:quia tunc posset citari, & tenetur mittere procuratorē, vt l.penul.C.de procura.v.q.iij.c.si.& hoc ne pereat ius aduersario in temporalibus:ergo magistratibus & dignitatibus procedit.l.ij.& iij.ff.de in ius voc.& l.pars literarū.ff.de iud.ita dicit Io.de Imo.in l.quoties.ff.de reiud.& in c.querelā.de procura.& l.nec magistratus.ff.de iniurijs.

26 ¶†Secundò fallit in episcopo dum sacra facit.text.est in d.l.ij. ff.de in ius voc.tenet Specu.eodem titu.§.contra versi.item nō valet.& in tit.de reo.versi.item episcopus.Et idem dicit glo.in d.l.ij.de quolibet clerico dum sacris instat. facit l.omnes.C.de epis.& cler.Quod tamē limita si citarent dum sacris incumbūt vt tunc compareat.secus si citarentur vt compareant finito officio seu finitis sacris.scdm glo.& Bar.in d.l.ij.¶Et adde quod statim dicam in fallentia xiij.

27 ¶†Tertiò fallit in iudice qui dum de causa cognoscit in ius citari non potest, vt d.l.ij.

28 ¶† Quartò fallit in eo qui cum equo publico in causa publica transuehitur, vt d.l.ij.& gloss.ibi exponit, hoc est in præcone. vnde ille qui vadit præconizando nō potest citari in ius:& idē dicit ibi Barto.vbi dicit quòd fecit liberari quendā præconem qui fuit captus dum iret præconizando super equo per ciuitatem:quia non potest in ius vocari.quod intellige quòd nec realiter, nec verbaliter pōt citari, vt cōpareat tempore nunciatiōis seu banni.sed banno & nunciatione finita potest per ea quæ dixi in præcedentibus fallentijs.

29 ¶†Quintò fallit in eo qui vxorē ducit qui citari nō potest, vt d.l.ij.quod intelligit ibi gl.& Bar.dum ducit vxorē.faciūt quæ dixi in pręcedentibus fallentijs

30 ¶†Sextò fallit in ea quę nubit seu quæ ducitur ad spōsum, quę similiter citari non potest, vt d.l.ij.quod tū intellige vt dixi in præcedentibus fallentijs.

31 ¶†Sptimò fallit in eo qui apud prætorem causam agit, scilicet dum agit causam.vt d.l.ij.ff.de in ius voc.quod intelligit ibi gl. nisi vocetur ad maius tribunal.de quo in l.contra pupillum.§. is qui ad maius.ff. de re iudicata. facit quod dicam in sequent. fallen.

32 ¶†Octauò fallit in eo qui vocatur ad maius tribunal:quia interea nō potest citari ad minus tribunal.facit quod dixi in præcedenti fallentia.tenet Specu.eo.ti.§.contra.versi.item non valet.¶Ad quod vide quod dixi j.arti.xxxj.versicu.quartus effectus.

33 ¶†Nonò fallit in eo qui funus ducit familiare, vt d.l.ij.& dicit ibi glo.q nec ipse nec aliquis de familia sua potest in ius vocari vsq; ad nouem dies, vt in au.vt cùm de appel.cog.§.pen.Et subdit glo.q familiare funus dicitur, siue sit de genere suo, siue de seruis siue de seruitoribus.per l.pronunciatio.§.communi.ff. de verb.signifi.

¶Vnum tū hic incidenter nolo omittere circa errorē illius gl. quem errorem etiam cōmuniter omnes sequunt in eo qd dicit seruitoribus:quia verbum illud apud latinos non reperit, cū secundū rectam grammaticam nō reperiatur seruitum:nisi dicas q illud non sit nomen verbale, sed iuxta vulgare.

34 ¶†Decimò fallit in eo qui obsequia mortuo facit hoc est in eo qui lauat cadauer, vel quid simile facit mortuo, vt d.l.ij.in fine iuncta gloss.secundū vnam lecturam in eo qui facit busta, hoc est & cōbustiones.Comburentes enim cadauera rogo vt cinis conseruetur, vt olim fiebat, & traditur in l.pro hęrede. §.j.ff.de acqui.hære.tales citari non possunt.Quod tū intellige dum prędictis officijs incumbunt.

¶Vndecimò fallit in illis qui cadauer prosequunt, scilicet familiare, vt d.l.ij.iūcta gl.ff.de in ius voc.& declara vt dixi in pręcedenti fallen.

35 ¶†Duodecimò fallit regula realis citationis in doctore qui pro causa ciuili non potest realiter citari, hoc est non potest capi, vt no.glo.& Bar.in l.medico.C.de profes.& medicis.lib.x.vbi gl. nota.q iudex qui doctores realiter citat pro causa ciuili, capite punitur:& ibi etiam dicit Bal.quòd nec potest perquiri à familia officialis, vtrū habeat arma.Et q doctor non possit realiter citari, tenet Bar.in quodam tractatu de carceribus.

¶Sed tamen licet ille tractatus attribuatur Barto.mihi videtur quòd nullo modo sit Bartol.¶Sed aduerte quia Bartol.in dicta l.medicos.dicit quòd hoc est verum in doctore qui actu legit in studijs approbatis:aliàs secus.¶Et idem etiam tenet ibi Ioan.de Pla.pro quo dicto allego l.si duas.quasi per totum ff. de excu.tuto.¶Aduerte tamen:quia idem dicendum est in doctore qui exercet postulationem.nam & patroni causarū, quales sunt aduocati dictum priuilegium videntur habere, per not. per gloss.in l.miles.ff.de re iudic.& in l.aduocati.C.de aduoca. diuer.iud.facit l.j.in princip.ff.de bono.possess.ex testa.mili.& sequitur Barto.& Ioan.de Imol.& doc.in d.l. miles. Et habet locum dictum priuilegium non solū in doctore legum, sed etiā in doct.medicinæ, & in alijs, de quibus in d.l.medicos.sed non habet locū in poëtis nec similibus de qbus ibi.Et nota q nedū ipsi docto.sed nec filij aut eorū familia possunt in ciuilibus realiter citari, vt no.glo.in d.l.medicos.Sed pro crimine bene possunt capi & carcerari, vt in d.gl.

36 ¶†Tertiodecimò fallit in milite, per tex.in d.l.miles.ff.de re iudi.& Ang.ibi quòd limitat ibi glo.si modo miles agat in expeditione.aliàs secus.facit l.miles qui cōmeatu.ff.ex quib.cau.ma. Et ideo milites nostri temporis non habent hoc priuilegium cū non vadant in expeditionem, sed solùm habent priuilegium in bibendo prius & in pręcedendo.Et profecto sunt quàplurimi qui vix illud priuilegium deberent habere.Ad quod vide Cy. Bartol.& Bald.in l.j.C.de iuris & facti igno.& Specu.in titulo de procura.versicu.item quòd est miles. & quod traditur in l. filiusfamilias.§.veterani.& ibi per doct.ff.de procur.& l.militem.& l.qui stipendia.C.de procu.& per do.meum in c.in nostra.s.de procur.Bald.tū in l.j.C.de cessio.bo.in fine quęstionis tenet q etiam milites nostri temporis gaudeāt priuilegio, vt nō possint realiter citari:quia veri sunt milites:aliàs falso vocabulo vterentur quod esset quędam fatuitas:& licet nō habeāt insignia obseruantię veteris:tū habent noue obseruātiæ insignia. facit c.translato.s.de constitu.Et quia si fiunt à Papa beneficiantur, vt patet in pontificali.cap.clxiij.

¶Sed prædicta opinio non videtur vera, per ea q̄ s.dixi de doc. qui non sunt in expeditione exercitij doctoratus.¶Et q miles non potest capi etiam pro repręsalijs, tradit Bar.in tract.repræsaliarum.q.vij.versi.ad quartum.

37 ¶†Quartodecimò fallit in clericis.nam cū ipsi sint milites cęlestis militię debēt gaudere prędicto priuilegio:qa clericus(vt dixi)miles celestis militię dicitur, vt no.in c.j.de cle.egro.lib.vj. ¶Et ideo non debet posse realiter citari.ita concludit gloss.in d.l.miles.¶Sed Oldra.vt ibi refert Angel.tenet quòd possint realiter citari. vnde si clericus non vult capi eget beneficio, cessione bonorum, vt in c.Odoardus.j.de so.& per no.in c.peruenit.j.de fideiuss.¶Sed Iac.de Aret.Instit.de act.§.præterea.in quæstio.fina.tenet primam opi.pro qua facit l.j.§.est & alius. ff.si quis à paren.fu.manumissus.& ad c.Odoardus. respondet quòd ibi non defendebat se beneficio d.l.miles.& hanc opinionem sequitur Angel.ibi tanq; magis æquam:quia non debet dari occasio, vt euocetur à diuinis.Sed aduerte:quia in contrarium videtur facere.quod not.Barto.in l.j.C.de iur.& fact.ign. in quantum dicit quòd priuilegium illius l.j.concessum militi armatę militię non debet trahi ad militem celestis militiæ, sed potest respōderi quòd ibi loquitur de alio priuilegio quod est magis strictum:& paucas habet fallentias.secus in priuilegio d.l. miles.quod multis conceditur:& sic residet Ioan.de Imol.ibi remittendo se ad ea quæ ipse tradit in l.si verò.§.de viro.ff.sol. mat.in secundo membro principali.& ibi in d.§.de viro.Ioan. Imo.idem tenet.& etiam idem tenet in d.c.Odoardus.vbi etiā hoc tenet Pe.de Ancha.& Io.de Imo.& hanc opi.tenet Ioan. An.Arch.& Do.in c.si clericus.de sen.excō.lib.vj.vbi tenēt q non possit capi etiam si obligasset, vt posset personaliter capi, per cap.ex rescripto.de iureiurando.Et mihi placet.¶Et aduerte:qa etiam pro represalijs concessis non possunt capi, secundùm Bar.in tracta repræsaliarum in vij.q.princip.ver.ad quintum.per c.j.de iniur.& dam.dato.li.vj.Nisi sit cōiugatus, vt ibi per Bar.Nec obst.c.si propter tua debita.de rescript.li.vj. quia ibi non negatur quòd clerico nō cōpetat hoc beneficiū;& si tu

diceres, ad quem ergo effectum fuit ibi impetratum & cõcessum illud priuilegium, super fructibus beneficiorũ vacaturorũ, propter debita persoluenda? respondetur facilius, quod hoc factum fuit, vt satisfieret creditoribus: nec creditores sui defraudarentur: & vt facilius reperirentur credentes, & subuenientes necessitatibus ecclesiarum & clericorũ. ¶ Sed aduerte, quia videtur hoc esse mirabile, quòd clericus non possit realiter citari à iudice: & tamen pars possit illum fugientem realiter citare, capiẽdo ipsum, etiã propria authoritate. vt traditur in c. cùm nõ ab homine. s. de iudi. ¶ Sed ego arbitror quod illud, quod ibi dicitur de clerico fugiẽte, habeat locum respectu delicti, vel etiã si aufugeret cum pecunia creditoris: quia videtur quod tũc etiã laico licitum sit realiter citare, & ipsum capere. de quo latius dixi in d. c. cùm non ab homine. s. glo. j. in primo mẽbro & latius in cap. peruenit. j. de senten. excõ. in nono principali articulo per quatuor membra principalia, & maximè in secundo & quarto tangit Io. de Imol. in capitulo lator. j. de pign. ¶ Sed extra crimen, & quando non fugeret cum pecunia creditoris, nõ video quòd pars aliquo modo posset eum capere etiam fugiẽtem. cogitabis. ¶ Sed pro causa criminali potest capi, vt in capi. si Episcop. de offic. ordi. lib. vj. xxvij. quæstio. j. capitulo si custos. & c. si homo. & c. si quis rapuerit. xix. quæstio. ij. capit. Abbates & c. si clericos. de senten. excom. lib. vj. Et ibi Io. An. Archi. & domi. Domi. vbi idem dicunt pro debito ciuili descendente ex crimine, seu delicto, per tex. in cap. j. de deposito. ¶ Et aduerte: quia regulariter contra illos, quibus nõ possunt repręsaliæ concedi, tradit Barto. tracta. repręsaliarum in vij. q. princi. in fi. vbi concludit, quòd illi, qui continentur in l. ij. & iij. & l. neque impuberes. ff. de in ius vocand. qui non possunt realiter citari, de quibus dixi, nec possunt contra eos exerceri repręsaliæ quæ exercerentur vt citatio realis.

38 ¶ † Decimoquintò, fallit in quibusdam alijs personis, quę similiter habent priuilegiũ, ne possint conueniri: nisi inquantũ facere possunt. & sic nõ possunt realiter citari, quales sunt maritus, parens, patronus, donator, & socius: quia tales non possunt realiter citari. maritus ab vxore, parens à filio, patronus à liberto, donator à donatario, socius à socio, in iudicio societatis. secundũ ea quę traduntur in l. alia. §. fi. & l. rei iudicatę. ff. sol. matri. & in l. sunt qui. cũ seq. ff. de re iudi. & insti. de act. in §. sed & si quis cum parente. de qua materia dicẽdũ, vt latius traditur in dictis iuribus. & de socio tradit etiã Bal. in rub. C. pro socio.

39 ¶ † Decimosextò, fallit in mulieres: quæ similiter non põt realiter citari pro debito ciuili: si modo sit mulier honestę vitæ, & bonę famæ: quinimo iudex pœna capitis punitur si faciat mulierem carcerari, secundũ l. C. in l. j. C. de offic. diuer. iudi. & in aut. sed nouo iure. C. de custo. reorũ. & in corpore vnde sumitur in aut. vt nulli iudi. §. necessariũ. secus si sit infamis, prout est meretrix: quia tũc põt carcerari, etiã pro debito ciuili, secundũ Cy. in d. aut. sed nouo iure. & traditur in dicto tractatu, de carceribus. in prin. ¶ Tenet Bal. in l. consentaneũ. C. quomodo & quãdo iud. col. fi. per tex. in aut. de testi. & ca quę pa. §. fina. & Ludo. ponta. in repe. l. j. C. de hęre. inst. sub. ix. q. Et no. gl. in l. nemo. C. de exacto. tribu. lib. x. per d. l. j. & aut. ibi positam. C. de offi. diuer. iud. vbi dicitur, quod etiã pro debito fiscali, nõ potest realiter citari: & iudex cõtra faciẽs. si est maior. xx. librarũ auri, si minor. x. librarũ auri, pœna punitur. ¶ Nec obstat l. quoniã. C. de custo. reorũ. quia illa lex est correcta per iura posteriora. & tenet Ang. in repetitione. l. nemo carcerẽ. C. de exact. trib. lib. x. vbi cõcludit, quod nec pro priuato, nec pro publico debito possit carcerari: & sic voluit, quod nec pro causa criminali possit carcerari. & idem etiã voluit Bart. quod etiã pro causa criminali non possit carcerari, per iura prędicta. ¶ Sed dicit Ioã. de Imol. in c. lator. j. de pig. quod illa iura nihil dicũt de causa criminali. vnde recurrendum est ad d. aut. sed nouo iure. C. de custo. reo. vbi tex. videtur velle, quod possit capi pro crimine: sed tamen non debet carcerari, sed debet teneri in aliquo monasterio custodienda: quod tamen hoc non seruatur: sed de consuetudine carceratur, in carcere separato à masculis. Quidã tamẽ dicunt, quod etiam pro causa ciuili potest realiter citari, videlicet si conueniatur occasione tutelę administratę: & renunciasset vel leiano, & omnibus alijs exceptionibus sibi cõpetentibus, per not. per Bart. in l. si quis sub conditione. ff. de testa. tutela. vbi videas si hoc dicit, quia ad pręsens non vidi. ¶ Et idem tenet Barto. in aut. matri & auiæ. C. quando mulier tute. offi. fungi potest. ver. ex hoc etiam dico, quòd licet mulier pro debito ciuili. tenet Ludo. ponta. in repeti. l. j. C. de hæredit. institu. q. ix. ver. illud tamen quod dixi, quòd mulier.

40 ¶ † Decimoseptimò, fallit in his, qui cesserunt bonis: qui non possunt realiter citari: quia qui bonis cedit, debet ire liber quo vult, not. glos. & sequitur Ioan. de Imo. in c. lator. j. de pig no, per l. j. C. qui bo. ced. poss. & ibi traditur.

41 ¶ Decimooctauò fallit in legatis & his qui habent ius reuocandi domum. de qua materia dic vt latè dixi in c. fi. s. de foro cõpeten. super gloss. fin. in materia iuris reuocandi domum. ¶ Et ex prædictis habes personas priuilegiatas quæ non possunt in ius vocari. ¶ Est tamen aduertendum quod sunt etiam quædã personæ priuilegiatę quæ licet citari possint: nõ tamen possunt citari sine permissu iudicis hoc est sine venia. de qua materia latè dicam j. in xx. articulo.

42 ¶ † Decimooctauò quæro specialiter de infante vtrum possit citari. Solu. dic quod non. tex. est in l. quinque. & in l. neque impuberes. ff. de in ius vocando. & ibi Bartol. & nota. in l. j. §. sufficit. ff. de admini. tuto. tractat Specul. eodem titu. §. consequenter. versic. item non valet. & in titu. de reo. versic. item non potest agi contra infantes. tenet Bald. in ca. j. de milit. vasal. qui contu. est. vbi subdit quod creditor qui vult suum consequi ab infante, debet adire iudicem, & facere citare coniunctos, & affines infantis. ff. ex qui. cau. ma. l. ergo. & debet facere & curare ita vt detur tutor. nã curator nõ põt sibi dari cũ non detur nisi petẽti. ff. de tute. in l. qui habet. §. si pupillus. Dicit tamen Bar. quod si bona infantis essent peritura, vel immineret æs alienũ graue quòd iudex ex suo officio posset dare curatorem liti. ff. quib. ex cau. in posses. eatur. l. Fulcinius. §. vtrum. quod intelligit de consilio coniũctorum infamis, & in subsidium quando non reperiretur tutor. ¶ Mouetur: quia si iudex potest ex mero officio remouere creditorem, vel tutorem: ergo & decernere potest. ff. de magistra. conueniẽ. in l. j. §. exigitur. ij. responso. Vnde erit casus singularis in quo per inquisitionem datur curator liti contra regulam superius dictam. & contra no. Insti. de curato. §. item in lite. facit etiã: quia si bonis absentis datur curator ad instantiam creditorum, vt l. ab hostibus. ff. qui. ex cau. ma. eodem modo debet dari infanti quẽ certum est haberi pro absente. ¶ Item certum est quòd datur curator vẽtri respectu eius qui est in vtero: ergo & infanti. ff. de vẽt. in poss. l. j. §. generaliter. cum sequenti. ¶ Aduerte tamen: quia nulla l. hoc expressè dicit, & ideo doc. in d. §. si pupillus. variãt super hoc dubio. Pe. similiter tenet quod infanti nõ possit dari curator ad litem, per tex. in d. §. si pupillus. Et remedium creditorum est quod citentur cõiuncti & amici quos verisimile est defensuros infantem. Et si defendant satis est si nõ defendant procedit ad missionem in bonis defuncti: & procedit ad venditionem si ex contractu defuncti cõueniatur. per l. hoc aũt. in prin. & l. apud Iulianũ. §. fin. ff. quib. ex cau. in pos. ea. ¶ Sed dicit Bald. cõsiderandũ esse: quia si cõuenitur ex cõtractu defuncti: ergo oportet quod infans se immiscuerit hæreditati, vt l. si cũ dote. §. trãsgrediamur. ff. sol. ma. sed istud nõ potest fieri sine tutore, vt in l. potuit. C. de iure delib. ergo & c. ¶ Sed ad hoc respondet quidã quod sufficit immixtio. l. duodecim tabularũ. ff. de cõdi. fur. l. ij. & ibi per Cy. Sed ista solutio dubia est in se, & falsa in infante extraneo. Sed dicit Bal. quod supposito casu in infante extraneo, & hæreditas esset iacẽs: & ideo daretur curator hereditati iacenti. ff. de neg. gest. in l. debitor. aliter hereditas iacẽs tanquam res inanimata nõ posset latitare: & sic nec pati secundum decretũ. ff. de hære. instit. in l. si quis instituatur. in fi. secundum Bal. in d. c. j. de mili. vasal.

Sed tu aduerte: quia ex prędictis colliguntur duæ quęstiones.

¶ Prima vtrum infans possit citari. Et ista est propriè quęstio nostra. Et dicendũ est quod nõ per iura superius allegata in princi.

¶ Secũda quęstio est quo remedio succurratur creditoribus volẽtibus cõsequi suũ cõtra infantem: & de tutore nõ est dubiũ, quod dari põt. Sed de curatore si tutor nõ reperitur est maius dubiũ, sed quia nõ pertinet punctaliter ad materiã nostrã ideo omitto. vide in prẹallegatis iuribus in d. §. si pupillus. & d. §. sufficit. & in l. j. & ij. C. qui legi. perso. & in alijs iuribus superius allegatis, & per Specu. & Io. An. in addi. in d. ver. itẽ non põt agi contra infantes. Ego aliquid tetigi in c. j. s. de lib. obla. in viij. prin. arti. in ij. membro. p. q. vj. & vtrũ tunc contra infantẽ possit procedi ad primum decretũ & qualiter, dicã latius in ti. de eo qui mit. in poss. causa rei seruandæ.

43 ¶ † Decimononò quæro quid de pupillo vtrum possit citari. ¶ Sol. dic quod aut quæritur vtrũ possit citari verbaliter aut realiter.

¶ Primo casu dic quod aut est alieno iuri subiectus, & non potest citari, vt in l. neque impuberes. & ibi glo. & Bar. ff. de in ius vocã. & in l. j. §. sufficit. de admini. tuto. Aut nõ est alieno iuri subiectus, & põt citari verbaliter. & intelligitur vt compareat legitimè. Et adde omnino quod dixi j. art. xx. q. xix. Et si nõ cõpareat, vtrũ dicatur contumax, videbimus j. in ti. de do. & contu. Et vtrum possit procedi contra eum primũ vel secundum decretũ, videbimus j. in ti. de eo qui mit. in pos. ¶ Aduerte tñ: quia sunt quidam casus in quibus pupillus habet legitimã personam standi in iudicio: etiã sine tutore si modo sit doli capax: & in his non est dubium quod potest citari.

¶ Primus casus est in interdicto de libero homine exhibẽdo.in l.j.§.hoc interdictum.ff.de li.ho.exhi.
¶ Scđs in populari actione vt l.mulieri.ff.de popularibus acti.
¶ Tertius,in iudicio momentaneę possessionis,vt l.fin.C.qui legitimã personã.& in l.j.C.si ꝑ vim vel alio modo.¶ Quart⁹, in petenda bonorũ possessione vt ff.de bo.posses.infan.l.j.§.j.
¶ Et no.ꝙ si pupillus fuit litẽ contestatus cum authoritate tutoris,licet tutor postea citetur,ꝙ veniat ad videndũ productionẽ testiũ,vel quid simile,tenet citatio.ita no.Bal.in l.si quando. C.de testa.§.ix.& ita dicit,disputãdo fuisse cõclusum per quẽdam do.Pe.per tex.in l.si ideò.licet de euicto qui est valde nobilis ad hoc scđm Bald.Quod tamẽ dictũ nõ videť procedere sine dubitatione per ea,quæ dixi de litis cõtestatione facta ꝑ dominum,seu procuratorem.s.eo.articulo.q.iiij.¶ Si verò loquimur de citatione reali subdistinguę ꝙ aut loquimur in causa ciuili,aut criminali.¶ Primo casu predictus doctor in dicto tractatu de carceribus,qui attribuitur Bar.dicit,ꝙ credit,ꝙ pupillus possit,etiam pro debito ciuili carcerari dũtamen sit doli capax.quãuis possit petere in integrũ restitutionem,si esset læsus.per ti.de minoribus.sed nihil allegat.nec placet hoc dictũ Bar.enim in d.l.neqꝫ.quem sequuntur moderniores,tenet ꝙ nõ possit realiter citari.Et ista opi.plus mihi placet.pro qua facit, quod statim dicam de minore in seq.q̃o.in opi.Angel.& Bal. & hanc opi.tenet Bal.in l.j.C.qui bo.ce.pos.vbi dicit,ꝙ pupillus non potest cedere bonis,nec carcerari pro debito: quia satis est,ꝙ pro debito suo patitur primum decretum,& pro debito paterno patitur etiam secundum decretum.de quo dicemus in ti.de eo qui mit.in posses.¶ Si verò loquimur in causa criminali,prefatus Doctor in d.tractatu tenet ꝙ possit realiter citari, & sic capi:si sit doli capax, per not.in l.fina.C.de custo. & exhi.reorum.ibi dum tex.dicit ætateqꝫ vinctorum.sed tñ ille tex.non probat.¶ Tu dic ꝙ ista.q.pendet ab alia.q.vtrũ pupillus possit delinquere,& pro delicto puniri:de quo dic vt latè dixi in c.j.de delictis puero.vnde q̃stio prędicta potest locũ habere ĩ casib⁹,in quib⁹ pupilli possunt delinquere,& ꝓ delictis puniri.in quibus casibus rationabile est,ꝙ possint realiter citari:& sic capi,& carcerari.

¶ Vigesimò quęro,vtrũ minor pubes possit citari.Solutiõ dic ꝙ aut loquimur de citatione verbali,aut reali.¶ Primo casu dic ꝙ potest verbaliter citari.arg.l.neqꝫ impuberes.à contrario.ff. de in ius vocã.facit qđ dixi in præsenti.q.de pupillo. Et vtrũ cõtra minorẽ citatum.& nõ cõparẽtem,possit interponi secundum decretũ.dicam in ti.de eo qui mit.in pos.¶ Secũdo casu, dũ loquimur de citatione reali.Ang.in repe.l.nemo carcerem. C.de exac.tribu.libro.x.ver.ex prędictis.col.v.dicit,ꝙ minor fortè non potest cercerari & sic nõn potest realiter citari: quia incarceratio pro causa ciuili nõ potest fieri,nisi pro cõtumacia ita ꝙ cõtumax per cõtumaciã cesset soluere.vt d.l.nemo.sed ĩ minore non videtur cadere ista contumacia,vt in l. qui solidũ §.etiam.ff.de leg.ij.& C.si aduer.rẽ iudi.& ĩ l. cùm & minores. cum si.Quod procedit etiam,si minor fuerit legitimè defensus per suum curatorem.licet enim patiatur missionẽ ex secundo decreto & venditionẽ,vt.ff.de bo.auť.iudi.pos.in.l.si minor.cũ si.tamen nõ patietur incarcerationem:quia immissionẽ in possessionem & venditionẽ minor patitur ex contumacia curatoris:etiam vbi non defenditur,non ex eo,qa ipse sit contumax. sed quia nõ defenditur.vt.d.l.si minor & l.si pupillus &.l.si.ff. de priuilegijs creditorũ.sed carceratio nõ põt fieri nisi ex propria cõtumacia in non soluendo,vt.d.l.nemo.quę propria contumacia non cadit in minore,cum sibi rerum suarũ administratio non sit commissa,& ideò patitur missionem & venditionẽ: & non carcerationem: quia per missionẽ & venditionem minor non leditur,cum debito satisfiat: & si lęderetur,põt recurrere contra curatorẽ,qui nõ soluit cũ potuit in.l.iij.§.penul.& finali.ff.de suspec.tuto.Sed incarceratio esset damnosa minori multipliciter.¶ Primò, quia per eam non satisfit debito ipsius minoris.¶ Secundò,quia impossibile est damnum incarcerationis recuperari per minorem à curatore: cùm sit damnum ꝑsonale.Quare concluditur, ꝙ pro debito incarcerari non possit:non tamẽ est sine dubio: quia in minore non reperitur hoc iure cautum:& ideò cogitandũ,secundũ Ang.in d.l.nemo carcerẽ.Bal.verò in l.j.C.qui bo.ce.pos.in pe.q. primò arguit, ꝙ possit carcerari:quia potest cedere bonis sub iuramento:deinde concludit contrarium:quia non cogitur iurare.vt l.quæ sub conditione.ff.de condi.insti.nec potest cedere bonis,nisi ad petitionem creditoris cùm iudicis decreto cũ sit quędã alienatio vniuersorum, vt l.magis puto.§.ne passim.ff.de rebus eorum. ¶ Item,quia non debet carcerari ex quo nõ stat per eum, quominus soluat:sed propter beneficium ętatis, quòd non debet resolui in damnum:& sic ad carcerationem.vt ĩ l.quòd fauore. C.de legi.& in regula.quòd ob gratiã.de regul.iur.li.vj.¶ Quæ decisio videtur satis dubia,licet sit fauorabilis.¶ Et maximè est dubia quando minor non haberet bona quę ad alienationem requirerent decretum,vt d.§.ne passim.& per totum ti.de rebus eorum.¶ Et aduerte circa prædicta:quia videť posse sumi cautela etiam ex prędictis ꝙ si ex forma statuti minor posset administrare bona sua eo ꝙ fortè exerceret mercantiã vel qd simile ꝙ hoc casu posset realiter citari:& carcerari à cessante rõne ꝓdictorũ,sed hoc casu debet esse cautus,vt faciat articulos & ꝓbationes de illa qualitate ꝓpter quã minori cõcedať rerũ suarũ administratio.¶ Et hęc cautela ꝓcedit etiã retẽta opi.Ang.& Bal. de quo tñ(vt dixi)satis dubito:maximè si minor dũtaxat possideret bona mobilia,aut se mouentia,vt dixi vel iura & actiões, & nõ immobilia ex quibus mobilibus & iuribus & actionibus posset ipse satisfacere:& etiã hoc casu posset bonis cedere: & ideo videť ꝙ possit carcerari.Itẽ qa etiam si haberet immobilia põt sibi ꝓuidere dando in solutũ cũ decreto iudicis &c.vel etiã cedendo bonis cũ iudicis authoritate & decreto,& alijs solẽnitatibus requisitis:& ideo videť sibi imputandũ,et per cõsequẽs videtur posse realiter citari & incarcerari.Scđo casu cùm loquiť de causa criminali dic ꝙ potest realiter citari.per ea quę dixi de pupillo in quæstione præsenti.

43 ¶ † Vigesimoprimò quęro de infirmo,vtrum possit citari. ¶ Solu.tex.videť velle ꝙ talis citatio nõ afficiat citatum si infirmitas sit nota iudici.nec valeat processus gestus per iudicẽ contra non cõparentem, vt l.quęsitum.ff.de re iudi.¶ Sed tu in hac q.distingue an infirmitas sit perpetuo vel longo aut breui tempore duratura:& an causa sit grauis vel leuis præiudicij,vel indigeat celeritate vel nõ:& sic de singulis.secundũ ea quæ latius dicam j.eo.artic.q.xxxj.

44 ¶ † Vigesimoscđò q̃ro de furioso & mẽte capto, vtrũ possint citari.¶ Sol.dic ꝙ non.tex.est expressus in l. quinqꝫ.ff.de in ius voc.tenet Spec.eo.ti.§.contra versi.item non valet.Et vide qđ dixi de infante cui tales æquiparanť.in cle.j.de ho.& s.eo.artic. q.xxij.¶ Et quo remedio succurrať volentibus agere cõtra tales,collige ex his quæ dixi s.in c.j.de libel.obla.in viij.principali articu.in ij.mẽbro prin.q.viij.

45 ¶ † Vigesimotertiò q̃ro de monacho & moniali, seu religioso. ¶ So.dic ꝙ talis nõ põt citari,per tex.in l.ij.ff.de in ius voc.ibi dum tex.dicit:Nec eos qui propter religionẽ loci inde se mouere non possunt.& ita dicit ibi gl.& Bal.qui dicũt ꝙ nõ ipsi, sed ipsorũ prælati sunt vocandi in ius.tenet Spe.in d.ver.item non valet.& no.in c.ij.de iud.lib.vj.& sic illi tex.videnť intelligi de monachis & religiosis claustralibus qui de loco recedere non possunt.& ita tenet Bal.in d.l.ij.allegando dictum c.ij.¶ Sed tu vide omnino ad hanc materiam quæ latius dixi in c.j.s.de libel. obla.in viij.princi.artic.in ij.mẽbro principali.q.x. ¶ Et ex his quæ ibi inducuntur potes colligere & regulare quid agendum sit in hac quęstione.

46 ¶ † Vigesimoquartò quæro vtrum vniuersitas & capitulum possint citari.¶ Solutio,tex.probat quòd sic.in l.sed & si hac.§. qui manumittitur.ff.de in ius voc.tex.& ibi notat Io.de Imo.c. j.de his quę vi metusve causa.sed qua forma debeat citari, dicã latius j.in xx.principali articulo.¶ Et ex quo loco dixi in xvij. princip.artic.q.x.¶ Et ad intellectum etiã istius q.vide quæ dixi omnino in c.j.s.de libel.obl.in viij.princ.artic.in ij.membro principali q.ij.

47 ¶ † Vigesimoquintò quæro de carcerato an possit citari. Solutio.Bartol.in l.ij.de in ius vocando.per text.illum inquantum vult ꝙ ille qui habet stare in vno loco non potest citari in alio. concludit quòd carceratus non potest citari:& si citatur citatio non valet nec reputatur contumax:& sic processus contra eũ factus non valet ipso iure.Quod limita si modo iudex scit illũ incarcerandum:aliàs necessaria esset restitutio.Sed glos.& post eam Ioan.de Imol.in l.is qui reus.ff.de public.iudi.tenet quòd potest citari,& tenetur comparere per procuratorem si illũ facere & habere potest.facit quod habetur in l.Papinianus exuli.ff.de mino.& quod no.in l.ij.§.fi.ff.de custo.reo.& hoc videť procedere in carcerato propter culpam suam.Si verò de facto & absqꝫ sua culpa esset carceratus,an tunc teneať cõparere pendet ex illo articulo an impeditus possit citari, vt saltem teneať comparere per procuratorem vel nõ.¶ Tu distingue an possit constituere procuratorem vel nõ,& an sit causa in qua ꝓpter eius grauitatẽ nõ teneatur cõparere per procuratorẽ:& an carceratio sit ad breue vel longum tempus vel perpetuã: & an sit talis causa quæ indigeat celeritate vel non. Ad quod vide quæ dicã j.eo.artic.q.xxviij.

48 ¶ † Vigesimosextò quæro de bannito deportato & similibus,

an possit citari. ¶ Et aduerte quòd intelligo quando citaretur in loco à quo esset bannitus exititius vel relegatus: non quando citaretur ad alium locum à quo non esset bannitus, in quo loco posset citari vel ratiõe originis domicilij vel ex alia causa. ¶ Solutio videtur dicendum quòd non possit citari: quia non potest tutè accedere ad illum locum: ergo cùm non teneatur ibi cõparere: nec videt̃ ibi posse citari, vt in c. accedens. ff. vt lite nõ contesta. & hoc videtur sentire Dyn. in terminis alterius q. videlicet an bannitus possit iterum banniri, in l. ij. C. vt intra certum tempus. & per Bartol. in l. aut damni. §. denique. ff. de pœn. & per Albe. de Rosa. in q. statutorum. q. xxvj. pro qua conclusione facit l. ij. §. pe. ff. si quis cau. & quod no. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. & in l. ad cognitionem. ff. quibus ex cau. in pos. eatur. vbi vult quòd exititij ciuitatis non arctantur ad comparendum in illa ciuitate. facit etiam quod no. glo. in c. statutum. de rescript. lib. vj. & quod not. in l. ij. ff. si quis in ius voca. non ierit. & in l. sed eximendi. ff. ne quis eum qui in ius voca. est. & sic videt̃ q̃ citatio sit nulla, & sic non posset parere effectus cõtumaciæ. C. ne de statu defunc. in l. si pater. & quod not. per Bal. in l. j. C. ex delic. defuncto. ¶ Idem voluit Bald. in l. decernimus. C. de sacro sanct. eccle. versicu. venio ad secũdum. ¶ Alij verò dicunt quòd potest citari. & quòd sibi debet imputari. ex quo propter delictum suum se posuit in tali necessitate: & ideo sibi non est succurrendum in l. si fideiussor. §. necessaria. ff. qui satisd. cog. & ff. ex quibus cau. ma. in l. & qui data. cum si. Io. And. in addi. Spe. titu. de accu. §. sequitur. versi. quid si bannitus. in tertia parte dicit quòd si scitur vbi sit bannitus debet requiri & dari sibi securitas veniendi de quo aliquid tetigi in c. cùm pro causa. j. de sententia excom. in fi. & latissimè tractat do. Nellus de sancto Gemi. in tractatu bannitorum, in prima parte primi tẽporis q. iij. Et quia ista questio incidit in aliã quæstionem, an valeat citatio ad locum non tutum: ideo omitto: quia de ea dicemus in xviij. principali articulo. q. v.

49 ¶ † Vigesimoseptimò quæro de eo qui iurauit non exire aliquem locum: puta aliquod castrum, domum, vel claustrum, an possit citari, & citatus teneatur comparere. ¶ Sol. dic quòd potest citari, & tenetur comparere: qa in quolibet iuramento intelligitur excepta authoritas superioris. j. de iureiur. c. venientes. & s. de rescrip. c. constitutus. & ideo talis non dicitur transgressor iuramenti. & quia nõ debet sibi opitulari iuramentũ suum in preiudicium alterius. Et ad hoc vide qđ latius dixi in c. xxx. s. de iura. calũ. in vij. principali artic. q. xxxvj.

50 ¶ † Vigesimooctauo generaliter quero de quolibet impedimẽto an possit citari si fortè ratione subsistentis impedimenti nõ potest comparere. ¶ Solutio, questio est difficilis & intricata valde: sed ex his quę dicunt Doctores in varijs locis arbitror sic posse distingui. quod aut tale impedimentum est perpetuũ. aut est temporale. ¶ Primo casu potest quis citari non obstante tali impedimento: & tenetur mittere procuratorem. vt notat gl. in c. cùm dilecti. j. de dolo & contuma. & sequuntur ibi dominus Antonius. & dominus Mar. communiter Doct. & Io. Cal. in c. querelam. de procura. Quare is quĩ est impeditus perpetuo officio, aut dignitate, potest citari. & tenetur mittere procuratorem. facit l. penul. vel fi. C. de procu. & v. q. iij. c. fi. tenet d. Ant. & do Ma. in d. c. cùm dilecti. & Io. de Imo. in l. quæsitum. ff. de re iudi. Et vide qđ dixi s. eo. artic. q. xviij. fallentia prima. Et ratio est in promptu: quia iniquissimum esset quòd propter impedimentũ vnius periret ius alterius. vt dictis iuribus. & idem etiã videtur dicendum si impedimentum esset longo tempore duraturum. ar. l. si longius. ff. de iud. & l. pe. §. j. ff. de vaca. mune. licet Bar. videatur aliud sentire in l. j. ff. de diuer. & tempo. præscrip. Sed dictum suum potest intelligi quãdo impedimentum (licet non sit paruo tempore duraturũ:) nõ tamẽ est lõgo tpe duraturum. secundùm Ioan. de Imol. in d. l. quæsitum. quod dictum nõ videtur posse subsistere; qa si non est paruo tẽpore duraturum. igitur est longo tempore duraturum, nisi diceres quòd Ioan. de Imol. fortè intellexit de quadã mediocritate inter paruum & longũ: quod idem fit qñ impedimẽtum esset longo tẽpore duraturum. facit quod habetur in rubrica C. quæ sit longa consue. & per Ioan. An. & Io. Cald. in d. c. querelam. de procura. tenet etiam Spec. in tit. de procura. §. v. ad fi. vbi videt̃ æquiparare impedimentum perpetuũ, & longo tempore duraturũ. Quod ꝓcedit si modo impeditus perpetuo aut longo tẽpore citatus sit vt cõpareat per se vel per procuratorẽ, vel etiã si esset citatus simpliciter: quia tunc cũ teneatur cõparere, & possit cõparere per procuratorem citatio tenet. per ea q̃ j. dicam. secus si esset citatus, vt personaliter compareret: quia tunc cùm sit impeditus: & sic nõ possit comparere personaliter vt citatio non afficiat eum: & si iudex haberet notitiã talis impedimẽti, & vigore predictæ citationis procederet processus esset nullus. arg. d. l. quesitum. & quod statim subijciam. ¶ Item quod dixi qñ impedimentũ est longo tpe duraturum q̃ potest citari, & tenetur cõparere per procuratorẽ: videt̃ procedere, quando lis fuit inchoata ante impedimentũ. secus si fuit inchoata post impedimentum: ita q̃ post litẽ contestatã superuenit impedimentũ. secundùm Bartol. in l. j. ff. de diuer. & temp. præscri. per l. pen. §. j. ff. de leg. & sequitur Ioan. de Imo. in c. querelam de procur. & do. meus in c. cùm dilecti. j. de dolo & contu. & Bald. Ange. & Ioan. de Imo. in l. si quis instituatur. ff. de hæred. instituen. & Io. de Imol. in d. l. quæsitum. ff. de re iudica. ¶ Et ratio potest fortè assignari secundùm eum: quia magis videtur fauendum illi cui superuenit impedimentum ante aliquam causam inchoatam cùm non videatur sibi imputandum si non prouidit de procuratore sicut esset imputandum illi qui ante impedimentum sciuit causam motam. quod perpetuo nota ad limitationem dicti capituli querelam. videlicet vt procedat solùm quãdo impedimentum fuerat ante litem cœptam.

¶ Sed dicit Ioan. de Imol. in d. l. quęsitũ. q̃ hoc videtur verum, nisi causa esset ardua. per d. c. querelam. vbi etiam Ioã. de Imol. idẽ tenet. Et sic si rectè ponderentur superius dicta per Ioã. de Imo. ipse videtur sibijpsi contradicere. cũ primò videatur velle quòd sicut dato perpetuo impedimento teneatur mittere procuratorẽ, ita & dato longo impedimento: nec distinguit inter grauitatẽ & leuitatẽ causę, cogitabis. ¶ Aut impedimentũ erit breui tempore duraturum: & subdistingue q̃ aut est voluntarium. ¶ Aut est necessarium, sed nõ probabile. ¶ Aut est necessarium & probabile. ¶ Primo casu voluntariè impeditus potest citari, nec excusatur, sed tenet̃ aut cõparere p se, aut mittere procuratorem. arg. c. inter quatuor. & c. fi. de maio. & obed. tenet Ioã. Cal. in d. c. querelam. & ibi Io. de Imo. & do. meus in d. c. cùm dilecti. j. de dolo & contumac. vbi probatur secundùm vnum intellectum. & probatur etiam in l. j. ff. eũ qui in prouin. appella. defe. debe. & Io. de Imo. in d. l. si quis instituatur.

¶ Aut impedimentum est necessariũ, sed non probabile, vt qa exulat propter culpam suã ad tempus, vel est relegatus aut bãnitus ad tempus, licet breue. & hoc casu potest citari, & tenetur mittere procuratorem: quia culpa sua debet nõ sibi ꝓdesse, vt in l. Papinianus exuli. ff. de mino. & in l. sed et si per Prętorẽ. §. j. & §. si aduersus. ff. ex quib. cau. ma. facit. c. j. j. qui ma. accusa. poss. & c. prolatum. j. qui fil. sint legi. tenet Bar. in l. j. ff. de diuer. & tempo. præscrip. ¶ Do. Anto. do. me. & Ioan. de Imol. in d. c. cùm dilecti. & Ioã. Cal. in d. c. querelam. & Ioan. de Imol. ibi, & in l. si quis instituatur. ff. de hæred. insti. Et hoc procedit etiã si causa sit ardua. Quæ tamen arbitror limitanda. si modo sit citatus vt cõpareat per se vel per procuratorem. secus si citetur vt compareat personaliter: quia cùm non possit cõparere propter impedimentũ, licet sit voluntarium: vel etiam licet sit necessarium propter suam culpam, nisi data sibi securitate, vt dixi s. q. xxvj. meritò si tale impedimentum est notum iudici, si valet processus nec citatio, vt dicam j. in xviij. artic. facit quod dixi s. & statim subijciam. & idem etiam voluit Ange. in d. l. si quis instituatur. & sequitur ibi Ioan. de Imol. per l. ij. §. si quis in iudicio. ff. de hęre. insti. ¶ † Tertio casu quando impedimentum est necessariũ & probabile: puta infirmitatis vel absentiæ cã reipublicæ, vel simile: & regula sit q̃ non potest citari: & si citaret̃, & impedimentum esset notum iudici non valeret citatio vel processus. aliàs si non esset notũ iudici daretur restitutio, vt est tex. in dicta l. quæsitum. ff. de re iudi. tenet Barto. in l. j. ff. de diuer. et temp. pręscri. per d. l. quęsitum. & per l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautio. vnde in vtroque impedimẽto habet locum predicta regula. & de impedimento propter absentiam reipublicæ, est text. singularis in l. contra pupillum. in princ. ff. de re iudica. Et idem etiam videtur concludendum in quocunque alio impedimento necessario & probabili, vt puta captiuitatis vel carcerationis non legitimè factæ, aut in simili impedimento: qa licet de talibus impedimentis nõ habeamus ita bene expressum: tñ per iura predicta, & rationis identitatẽ, idem dicendũ est per l. illud. ff. ad l. Aquil. & ar. l. nõ possunt. ff. de legib. & tenet Ioan. de Imo. in d. l. quęsitum. in fi. 51

¶ Predicta tamen regula recipit aliquas limitationes.

52 ¶ † Primò limitatur qñ causa esset grauis. secus si leuis per text. in d. c. querelam s. de procurat. à contrario sensu. & per no. per glo. & Docto. ibi, nisi dicas q̃ hoc videtur procedere de iure canonico. secus de iure ciuili: quia debet esse aliqua differentia, vt dicit Guido de Suza. & refert Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de procuratore. §. ij. ad fi. inter impeditum impedimento volũtariæ, & impeditum impedimento necessario & ꝓbabili. facit qđ no. glo. & doct. in l. fi. ff. de in integ. resti. Sed si tenet̃ mittere procuratorem

re procuratorem in causa non ardua, nõ esset aliqua differentia inter prædicta impedimenta. ergo &c. ¶ Sed pro æquitate canonica, est fauor dirimendarum litium. argu. c. finem. j. de dolo & contu. & quia in mora modici tẽporis nõ est præiudiciũ. vt. l. si debitori. ff. de iudi. secundũ Ioã. de Imo. in. d. l. quæsitum.

53 ¶ † Secundò videtur limitari, si modo impedimentũ non super uenit post litem cœptã, per tex. in. d. l. peñ. §. j. ff. de legatio. qui text. loquitur in impedimento necessario & probabili. & tamẽ text. dicit, quòd tenetur se defendere. nec distinguit, an causa sit grauis vel leuis. Nec obstat text. in. d. c. querelã. de procura. quia intelligo illum tex. quando impedimẽtũ suberat ante litem cœptam. quod tamen limitarem, nisi citaretur vt personaliter compareat: quia non teneret talis citatio, per ea quæ. s. dixi & statim subijciam. Cogitabis: quia noua est consideratio.

54 ¶ † Tertiò limitatur, si modo causa sit ardua. secus si leuis: quia tunc valeret citatio, maximè si dictũ esset: compareas per te vel per procuratorẽ: quia tunc, licet sit impeditus per se, tamen ex quo causa est leuis, & potest comparere per procuratorẽ, tenetur mittere procuratorem. per nota. in. d. c. cũ dilecti. facit, quia vbi vna pars alternatiuè adimpleri nõ potest: si alia potest impleri, debet adimpleri. vt. l. si in emptione. §. penulti. ff. de contra hend. empt. & ita dicit Archidia. v. q. ij. c. si ægrotans fuisse pro nunciatum. in. q. de consilio Doctorũ Bononiẽsium. facit quod notat gl. in. c. querelam. & idem dicendũ, quando simpliciter citaretur: quia etiã hoc casu, in dubio videtur citari vt cõpareat per se vel per procuratorem: vt. l. j. §. vsus. ff. de procura. secus si citaretur vt personaliter cõpareat: quia tunc licet causa esset leuis, & esset talis iudex, qui posset sub dicta forma citare. de quo dicetur. j. in. xx. principali articulo. tamẽ ista citatio nõ valet: quia cũ iste impediatur tali impedimento necessario & probabili, & impedimentũ sit notũ iudici, meritò citatio non afficit citatum.

55 ¶ † Quartò limitatur, nisi agatur de causa electionis: quia tunc, licet impedimentũ non sit perpetuũ, vel longo tẽpore duraturum, & causa sit ardua: tamen quia causa indiget celeritate, tenetur cõparere per procuratorem. vt est text. cũ gl. in. c. cupientes. §. ꝙ si per viginti. ver. insuper. de elect. lib. vj. & sentit ibi gl. facit quod no. Spe. in tit. de procuratore. §. ij. circa finẽ. & sic etiã potest intelligi. d. c. cũ dilecti. j. de do. & contu. & licet quidam dicunt speciale, quãdo causa electionis est tractanda in curia: tamen canonistæ simpliciter tenent, ꝙ speciale sit in causa electionis, cũ in qualibet tali causa tractanda, etiã extra curiã vrgeat dicta ratio. facit l. illud. ff. ad. l. aquil. & c. cupientes. in princi. & c. quam sit. de elect. lib. vj. Et intellige, ꝙ est speciale in causa electionis, non in causa beneficiali. licet Ioan. Cal. aliter dicat in. d. c. querelam. & malè: quia contra illum text. qui loquitur, quando erat quæstio de ecclesia, in qua quis prætendebat se beneficiatum. & tamen non tenetur comparere, etiã per procuratorẽ.

56 ¶ † Quintò limitatur eadem ratio, vt idẽ dicendũ sit in qualibet alia causa indigente celeritate. quãuis esset ardua, si verisimi liter intra illud tempus impedimenti, quãuis non sit futurũ longum: non possit illi causæ prouideri. per. l. illud. ff. ad. l. aquil.

57 ¶ † Sextò limitatur, vt procedat in eo, qui non tenetur mittere procuratorem ad contumaciam excusandam: secus in actione ad interrumpendum præscriptionem. ita voluit Barto. in l. j. de diuer. & tempo. præscrip. & sentit gl. in l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis cau. tenet domi. Me. in c. cũ dilectus. j. de dolo & contuma. & Ioan. de Imo. in d. l. quæsitũ. in d. c. querelam. & in d. l. si quis instituatur. ff. de hæredi. instituen. ¶ Et aduerte, quia eo casu, quo citatus impeditus tenetur procuratorem mittere, non tenetur mittere ad litis contestationem, vel sententiam audiendam. hoc sentit gl. in d. l. si quis instituatur. & hoc fortè propter grauitatẽ præiudicij. Sed Io. de Imol. in d. l. quæsitũ. prope fi. reprobat illã gl. quæ reprobatio mihi placet. gl. illa sic intelligitur. Sed illa materia habet varios intellectus. vt ibi traditur, & patet ex superioribus. ¶ Item in casibus in quibus dixi, ꝙ quis tenet mittere procuratorẽ: intellige, qñ inuenit procuratorẽ idoneũ: secus si non inuenit, vel reperit minus idoneum. ita dicit Ang. in d. l. si instituatur. per l. idemq;. ff. pro socio. & ibi dicit Ange. ꝙ Bar. eo audiente dicebat illã. l. quo ad hoc, nõ esse alibi. & sequitur Ioan. de Imo. in d. l. si quis. ¶ † Sed circa predicta quęro,

58 qñ causa dicatur grauis, & ardua, vel leuis. ¶ Solu. Inno. & post eum Ioan. And. in d. c. querelã. dicit, ꝙ illa dicit grauis vel ardua, quæ est magni ponderis. vel etiã est intricata & difficilis. idẽ dicit Archid. ij. q. v. c. si ægrotãs. facit quod nota. in c. sedes. de rescrip. & in l. pe. ff. de re iud. ¶ Tu dic, quęcũq; causa criminalis, per quam etiam solus ictus fustium veniret infligẽdus, dicitur grauis. vt l. in seruorum. §. fi. ff. de pœnis. item causa omniũ bonorum, vel maioris partis. vt in c. j. de resti. spol. lib. vj. & in l. & propter litẽ. ff. de excu. tu. & insti. eo. tit. §. & propter litem. item si sit causa amissionis beneficij. vt no. gl. in d. c. querelam. aut etiã si imponat infamia m. vt l. infamia. C. de decurio. lib. xj. itẽ matrimonialis. vt in c. j. de cõsangui. & affi. & in c. fi. de ꝑcu. lib. vj. ¶ Quæ autẽ dicantur leues causæ, videtur potius relinqui arbitrio iudicis. ad quod vide quod dixi in c. j. s. de lib. ob. ar. v. fal. xx. & vide etiã quod dixi in repeti. c. fi. de iureiur. ¶ Et prædicta notabilis, etiam quò ad alias materias in quibus de grauitate

59 vel leuitate causæ tractaretur. ¶ † Item quæro iuxta prædicta, qualiter probetur impedimentũ longo vel breui tẽpore duraturum. ¶ So. dic, ꝙ hoc perdẽdi poterit interdũ ex facti accidẽtia: quia si citatus impeditus in breui tẽpore est reuersurus, apparebit iudici clarè, quòd illud impedimentum erat breue. tenet Bar. in. l. j. ff. de diuer. & tem. præscrip. vbi dicit, ꝙ satis est, quòd citatus se præsentet in loco tribunalis: nec est necesse alibi, vel aliter perquirere. facit. l. j. §. dies. fi. quando app. sit canonizata. ij. q. vj. §. biduum. Si autẽ infirmus dubitat, an infirmitas sit futura longa, vel breuis: videt quòd de hoc debeat stari iudicio medicorum, per. l. semel. C. de re milit. lib. xij. facit. l. j. §. primo. ff. de ven. inspi. & quod traditur in. c. proposuisti. j. de proba. Et si medici ponant rem in dubio: idẽ dicendum, quod de perpetuo vel longo tempore impeditis. per not. gl. in simili. in. c. fi. de rescrip. lib. vj. & in Clemen. ij. de rescri. & ibi dixi & in. l. j. §. suf-

60 ficit. ff. de condi. inde. ¶ † Vlterius circa prædicta quæro qualiter probetur impedimentum. ¶ Sol. dic de hoc vt traditur per Ioan. And. in. c. j. de dolo & contu. lib. vj. & per gl. & do. Domi. in. c. cupientes. §. quòd si per viginti. de elec. lib. vj. dixi in clemẽ. j. de dolo & contu. sed latius tractatur per Io. de Imo. col. antepe. & pen. in. d. l. quęsitum. de re iudi. fortius dicã in ti. de proba. ¶ Postremò, circa materiam istius quæstionis quæro, quid si sumus in casibus, in quibus impeditus tenetur saltem comparere per procuratorem: & ipse dicit se nõ reperire volentẽ acceptare: cùm nemo ad id cõpellatur. insti. mandati. §. rectè. &. §. pen. vnde non videtur imputandũ impedito, & nõ volẽti: quia nullus obligatur ad reperire impossibile: vt in. c. fi. de pact. & in regula impossibilium. de regu. iur. lib. vj. & istud placet. Sed dicit Hosti. in dicto. c. cũ dilecti. j. de dolo & contuma. ꝙ in diuite & potenti, hoc non est præsumendũ. Et hoc coniunge ad id, quod dixi. s. in ver. & aduerte, quòd eo casu. Et sic ex prædictis habes notabiliter expeditam hanc difficilem quæstionem.

61 ¶ Vigesimononò quæro vtrũ contumax sit citandus. So. quidam dicunt, ꝙ si est notoriè contumax, non est citandus. per. c. auditis. s. de procurato. & c. ad nostram. el. ij. j. de iureiu. Spe. verò eo. tit. §. sequitur. ver. sed nunquid. dicit tenendum contrariũ per ea, quæ traduntur in. d. c. ad nostram. Sed dicit ibi Ioã. in additio. ꝙ dicta allegatio est inepta. quia. c. auditis. loquitur de notorio contumace, scilicet, qui reuocauerat procuratorem, & aliũ non miserat: iste non citatur super articulo incidenti: sed super principali. sic etiam. c. ad nostram. non loquitur in notorio contumace: sed in delicto, vel facto notorio. & licet glo. ij. ibi notet quòd requiratur citatio. non tamen facit ad casum quæsitum secundùm Ioan. Andr. ¶ Et aduerte, quia licet quis sit contumax in vno articulo: non tamen est cõtumax in alio. & ideò videtur ad alium articulum citandus. vt sentit Ioã. And. in additio. Spe. eo. titu. §. viso. versic. quid si quis. Sed tu vide, quæ latius dixi in Clemen. j. de dolo & contu. & quæ dicam. j. de dolo & contu. ¶ Et quod latius dixi. j. in. xxvij. principali articulo. q. vj. item secunda ratione videtur.

62 ¶ Trigesimò quæro, vtrum appellans ab aliqua interlocutoria, sit iterum de necessitate citandus. ¶ So. tex. videtur velle, quòd sic in. c. ij. s. vt lite nõ contesta. facit. c. prout. j. de dolo & contu. sed tu dic, vt tetigi in dicto. c. ij. in. ij. notabili, ꝙ illud quandoq; fit ad maiorem cautelã: licet de necessitate nõ sit vlterius citandus. vt in. c. ij. de do. & contu. li. vj. & in cle. j. de dolo & contu. & ibi latissimè dixi. & de materia dicetur. j. in titu. de do. & contu. ¶ Et latius. j. eo. articulo. xxviij. q. vj. ver. itẽ tertio qui appellat.

63 ¶ Trigesimoprimò principaliter quæro, quia quandoq; in literis apponitur clausula: Et quidã alij. vel similis. verbi gratia. Cõceditur rescriptũ cõtra P. & quosdã alios. Qui possint citari vir tute dictæ clausulæ. ¶ So. dic ꝙ præter expressos in literis, possunt citari tres vel quatuor, quorum nomina exprimi debent in primo citatorio. tex. est in. c. ij. de rescrip. lib. vj. ¶ Et hoc procedit, siue in literis sit vnus solus, vel etiam si sint plures specificati subiecta clausula prædicta. vt traditur in dicto. c. ij. ¶ Sed circa hanc quæstionem plures oriuntur quæstiones, & dubitationes. ¶ Primo igitur quæro, vtrũ aliæ clausulæ sint similes, & quę sint illæ? ¶ So. dic ꝙ sic. v de similis clausula est, si dicatur. Titius & nonnulli homines in ciuitate Señ. vel etiã si dixerit, homines talis loci: quia aut citabit, & conueniet eos: vt vniuersitatẽ & habentur loco vnius: aut vt singulos, & tunc præter expressos. solùm quatuor poterit conuenire. vt dicit gl. super verbo, et quidam alij. in. c. ij. de rescrip. li. vj. secus si diceretur in literis. Cites

Titiū & oēs alios, seu oēs illos, quos talis dixerit noīandos. qm̄ hoc casu cōprehēdunt̄ etiā vltra quatuor. nec habet locum. c. ij. de rescrip. li. vj. cùm ille tex. non loquatur per verbū vniuersale, omnes. sed limitatiuè, vel indefinite. secundùm Io. An. in. d. c. ij. & sequitur ibi Domi. facit quod no. in. c. dilecti. de excep. in gl. ij. per. Spec. eo. ti. §. sequitur. prope finem.

¶ Secūdò quæro, vtrū sub dictis clausulis semper includant̄ tres vel quatuor. ¶ Sol. dic quòd quandoq; cōprehendunt̄ plures, quàm quatuor. videlicet super re indiuidua. puta, in iudicio cōmuni diuidūdo. famil. erc. & similibus, in quib⁹ plures, quàm quatuor pn̄t citari virtute dictæ clausulæ. vt tradit gl. post Bernardū. in verbo Quatuor. in. d. c. ij. Et dicit Cōpost. in. c. sedes. §. de rescrip. quòd hoc est æquū. & sequit̄ Io. An. in. d. c. ij. in nouella & do. Domi. licet alij cōtra. ¶ Sed mihi plus placet præcedēs opinio. per ea, quæ dixi in. c. fi. §. de mut. pet. in. xj. prin. articulo. fall. ij. ¶ Itē, vltra illos quatuor possunt citari omnes, qui ius habēt in re: quia oēs tales possunt agere, & defendere de iure suo. vt in. c. j. §. de ele. & in. c. super eo. de offi. delega. & in. c. super eo. de offi. delega. & in. c. cùm super. j. de re iudi. Et idē tenet gl. in verbo. Quatuor. in d. c. ij. & sequunt̄ Inn. Host. & Io. mo. Et ponit Host. exemplū, quādo Episcopus citatur virtute illius clausulæ tāquā vnus, vel pro vno ex illis quatuor: quia ipse Episcopus nō pōt cām tētare sine capitulo suo. & sequit̄ Io. An. ibi in nouella. Sed dicit Io. de Imo. quòd istud exēplū est ineptū: quia tūc capitulū habet̄ pro vno. & sequit̄ ibi do. Domi. & mihi placet. facit quod dixi in præsenti quæstione.

¶ Tertio quæro, vtrū vigore dictæ clusulæ possit citari vniuersitas. ¶ So. videtur dicendū quòd nō: ex quo in rescripto seu literis solùm expressa est singularis persona. secundū Hosti. & Io. mo. in. d. c. ij. de rescrip. li. vj. & sequitur ibi Archi. qui tamē remittit in. c. in generali. de reg. iur. li. vj. Et ratio est, secundùm Hostien. quia de stylo curiæ aliter scribitur contra vniuersitatē, & aliter contra singulares personas. ¶ Sed Fran. Vercellēsis dicit quòd hoc est verum, quando clausula generalis sequitur personam expressam, vnā, vel plures. secus vbi nulla persona est expssa. Sed Io. de ligna. dicit, quòd aut clausula cōcernit multitudinē in consequentiā, vt fit quādo aliquibus noīatis subijcitur clausula generalis aut principalis, & nō per modū clausulæ & tunc loquitur. d. c. ij. Sed dicit Io. de Imo. quòd, cōtra prædictos facit generalis ratio posita in prin. tex. d. c. ij. & ideo nō videretur bene dicere. sed posset responderi, quòd ille tex. nō loquitur, nisi quando clausula est subiūcta post aliquā singularē personam expressam. Inn. verò similiter vult, quòd vniuersitas includatur. zenzelinus verò dicit, quòd opinio Inno. locum habet, qn̄ in rescripto eēt noīatus aliquis cōstitut⁹ ī dignitate, ita vt eēt æquè potens: quia tunc vniuersitas habet̄ pro vno. facit quod dixi in præcedētibus quæstiōibus. Sed prima opinio Hosti. locū habet, quādo priuata persona dūtaxat esset nominata in rescripto: quia tūc vniuersitas nec nominari nec citari pōt: cū sit maior. in. c. sedes. §. de rescrip. & idem tenet Io. de fantuci. de quo remittit do. Domi. ad latius dicta per eum in. c. in illis. de præbē. li. vj. Et ista opinio satis mihi placet: quia principalis difficultas istius quæstionis descendit à materia & dispositione. d. c. sedes. quia non potest citari virtute illius clausulę superior in dignitate, quàm sit persona nominatim expressa in literis. de quo dic vt ibi latius dicitur.

¶ Quartò quæro, quia dicitur quòd tres vel quatuor citari possunt. in cuius ergo electione sit dicta alternatiua. ¶ Solutio. dic quòd est in electione istius, qui literas impetraret. secundū Io. mo. in. d. c. ij. & sequuntur ibi Io. An. & do. Domi. facit. l. planè. §. pe. ff. de lega. j. & quod traditur in regula. In alternatiuis. de regu. iur. lib. vj.

64 ¶ † Quintò quæro, vtrum virtute prædictę clausulę possit citari fœmina. ¶ Solu. Ioan. And. in. d. c. ij. tenet quòd sic allegat. c. significauit. §. de rescrip. licet Vincen. ibi notauerit contrarium & remittit Ioannes Andreas ad Specula. in titulo de rescrip. præsenta. §. fina. versiculo. sed queritur vtrū. & sequitur Archi. decimaseptima quæstione quarta. capitulo, si quis suadente. & Lap. in. d. c. ij. Sed Io. de lig. dicit quod posset defendi contrarium: quia in odiosis masculinum nō concipit fœmininum. sed rescripta sunt odiosa. igitur &c. Nō obstat. c. significauit. quia ibi non conuenit fœmina ratione clausulę. Quidā alij tāquā ipsa. sed tanquā hæres. Sed dicit Ioan. de fantuci. quòd dictum Io. And. videtur verum à contrario sensu. d. c. significauit. nam dicit ibi tex. quòd quia tempore impetratiōis rescripti viuebat frater illius, ideò illa non tenebatur: & sic cùm tempus datæ debeat attēdi, nō poterat cōprehēdi in rescripto: secus si tēpore datæ frater fuisset mortuus. Tu ad hoc vide, quæ latissimę dixi in Cle. j. de elec. vbi tractaui, an & quando masculinum concipiat fœmininum.

¶ Sextò quæro, vtrū prædicta locū habeāt, in quibuscūq; literis apponatur dicta clausula. ¶ Sol. glos. in verbo, literis in. d. c. ij. de rescriptis. li. vj. dicit, q̄ non. & sic vult, q̄ nō habeat locū in literis episcoporū. sed bene in literis apostolicis. & fuit opinio Hosti. per tex. illū dum dicit literis nostris. facit. xxv. distin. c. qualiter. & idē tenet ibi Ioā. mo. facit, quia ad episcopos facilius pōt haberi recursus: & quia cōtra cōcedentē, latior fit interpretatio, vt in. c. dilectus. §. de cōsuetu. Abbas tenet contrariū. pro quo facit de consecrat. distin. j. c. basilicas. & sequitur Spe. eo. tit. §. contra. vers. quid si in literis. & loquit̄ tam de literis legatorū, quàm episcoporum: quia eadē est ratio, videlicet vt occurratur fraudibus. Io. An. distinguit, q̄ aut clausula illa solū præiudicat concedenti literas. & habet locū prima opinio, aut alij, & habet solū locum secunda. Io. de fantu. dicit, q̄ est ponderāda ratio dicti. c. ij. quia si fuit illa, ne nimium derogetur iurisditioni ordinariæ. locum habet distinctio Io. An. quia quādo rescriptū cōcernit pręiudiciū tertij, debet strictè interpretari, vt in. c. super eo. de offic. deleg. sed in præiudiciū cōcedētis, interpretatur latè, vt in. c. quia circa. de priuile. cū simi. Sed si ratio esset illa, quam pōderat tex. d. c. ij. in prin. vt infinitas euitetur, & fraudibus occurratur: tunc vera esset opinio secūda. ¶ Dominus Ant. in. d. c. ij. simpliciter & indistinctè tenet secundā opinionē: qa cū. d. c. ij. sit iuris antiqui correctiuū, nō extēditur ad casum non expressum per. c. qui à iure. cū sua materia, de reg. iur. li. vj. Sed do. Domi. in. d. c. ij. sequitur opi. Abbatis: quia ex quo ille textus expressit rationes: ideò vt dicit Ioā. de fantu. cū ratio expressa sit generalis: extēditur ad cōprehensa sub illa: quia ratio legis est illa, quæ regulat legis virtutē. j. di. c. cōsuetudo. Nec obstat ratio do. Ant. quia licet ius sit exorbitās, tamē extēditur ad cōprehēsa sub ratione in iure expressa. notat gl. in Cle. j. de elec. & maximè, quia dispositio dicti. c. ij. nō est omnino exorbitans: sed potius limitatiuū iuris antiqui. Nec obstat si dicatur, q̄ illud est declaratiuum iuris antiqui. & sic solū debet referri ad ius, qđ declarat, & ad casum contentū in iure declarato, vt no. Inno. in. c. dispēdia. de rescri. li. vj. & per gl. in. c. fi. cui. de elec. li. vj. & quod tradit̄ in. c. fi. §. de cōsti. Quare cū. c. sedes. §. de rescrip. ad cuius limitationē emanauit. d. c. ij. loquatur tantū de literis Papæ. ergo videtur q̄ nō procedat in literis aliorū: quia pōt respōderi, q̄ illud procedit in iure declarante, nō assignante rationē. secus quādo assignat rationem, per quā idē cōcluditur in alio casu. Itē prædictę clausulæ locum habēt etiā in literis, per quas quis ex officio debet ad inquisitionem procedere. secundū Inno. & Abb. sed Ioā. de fantu. dicit, q̄ aut sunt literæ inquisitionis, cū dicta clausula, à nemine impetratę. & procedit opinio Inno. qa dicto casu nō loquit̄. d. c. ij. quod patet per textum ibi. dum dicit, impetrator &c. secus fortè dici posset, vbi inquisitor procedit ad instantiā impetrātis. sed dicit domi. Domi. q̄ posset dici, q̄ etiā si ex officio procedatur, habet locum. d. ca. ij. per rationē illius tex. quę est apta includere quem libet modum procedēdi. & lex extenditur ad cōprehēsa sub ratione: licet strictius loquatur: vt statim dixi. Et quia etiā quis dicitur trahi ad iudiciū, licet procedatur per viā inquisitionis. vt no. glo. in. c. quoniā. j. de proba. & probatur in. c. qualiter el. ij. j. de accusa. de quo latè ibi dixi in. iij. principali articulo.

65 ¶ † Septimò quæro, vtrum prædicta procedāt in impetrationibus, quæ fiunt ad auditores Palatij Apostolici. ¶ Solu. Domini de Rota decisio. cccv. in antiquis, arguunt q̄ non: quia cōmisiones quæ fiunt in curia, cū fiāt ratione ordinarię & superioris iurisditionis, quā habet Papa. presertim super causis deuolutis, vel aliàs tractandis in curia, nō sunt restringendę sicut cōmisiones, quæ fiunt ad partes, iudicibus delegatis: quę tendūt ad eneruandam iurisditionē: & ideò restringuntur. argu. c. ad hoc. §. de rescri. Concludunt tamē ibi q̄ cū ratio. d c. ij. de rescrip. libr. vj. sit generalis. videlicet ratione infinitatis vitādæ, vendicat sibi locū etiam in casu nostro. vnde dicūt, q̄ aut actor facit citari aliquos ad suam instantiā & etiā debet ibi seruare dispositionē. d. c. ij. & non faciat citari vltra tres vel quatuor. aut nō facit specialiter citari aliquos, sed multi veniunt, prætendentes sua interesse: & volunt venire ad iudiciū, & docere suū interesse: & tunc etiam extendatur ad plures: quia si ipsi scientes causam suā agi, sed nō opponerent, pararetur eis præiudiciū iuxta no. in c. cū super. & in. c. quamuis. j. de re iudi.

¶ Octauò quæro, vtrum nō specificati, vel specificati literis, sint exprimendi in primo citatorio. Solu. dic, q̄ specificati in literis non sunt nominādi in primo citatorio. vt no. gl. in verbo, Quorum. in dicto c. ij. Sed non specificati in literis, debent exprimi in ipso primo citatorio & talis expressio debet fieri in actis. vt ibi dicitur per c. quoniam. j. de proba.

66 ¶ † Nonò quæro, vtrū in qualibet citatione nomina sint exprimenda. ¶ Solutio. gl. prædicta ponit tres opiniones. ¶ Inno. tenuit q̄ sic. & sequitur Cōpost. Mouentur, quia primū citatoriū

poteſt eſſe multis occultũ.¶Alia opinio eſt,ꝙ ſatis eſt,quòd ſe
mel exprimãtur in ipſa citatione,& ſcribãtur in actis,ſecundũ
Hoſti.Bernar.verò dicit,ꝙ ſufficit,ꝙ ſcribantur in actis:licet nõ
ſcribantur in primo citatorio:quia ſatis eſt,ꝙ per hũc modum
ceſſat variatio.¶Cõclude ergo,ꝙ ſatis eſt ſemel exprimere, vel
in primo citatorio: vel etiã apud acta.Et vide qđ latius dicitur
in.d.c.ij.& per Spe.eo.tit.§.cõtra.ver.itẽ per clauſulã,quidã alij.
67 ¶†Decimò quæro,vtrum poſsit citari aliquis de non expreſsis
ante expreſſos.¶Sol.gl.prædicta tenet,quòd ſic:niſi factũ fue-
rit in fraudem.& ſequuntur Doc.
¶Vndecimò quæro,quid ſi nõ ſit facta dicta expreſsio:vtrum
citatus teneatur comparere:& ſi nõ cõparet,qũo punieť actor.
¶Sol.dic,ꝙ tutius eſt,ꝙ compareat.& petat à iudice ne per ta-
lem citatoriam procedat:alioquin appellet.argu.c.bonæ.el.ij.s̃.
de elect.¶Item,poteſt petere aduerſarium in ſumptibus con-
demnari.ff.de re iudi.in.l.cũ quẽ.& hoc verum,quãdo impetrãs
vult conuenire,non ſolũ expreſſum in citatione ſeu literis:ſed
etiã alios:quia tunc debet ſeruare.d.c.ij.& quod.s̃.dictum fuit.
¶Sed ſi actor dicit iudici.Ideò non feci alios in citatione expri
mi:quia eos non intendo conuenire:tunc nõ incurrit pœnas d.
c.ij.Melius tamen facit,iudex,ſi à principio non citat aliquem,
aliorum nominibus non expreſsis:niſi impetrans,quantum ad
non expreſſos,renunciet reſcripto.& hoc ipſum iudex ad ex-
cuſationem ſui in citatorio debet exprimere.tenet Spe.eo.ti.§.
contra.ver.ſed quid ſi à principio.
¶Duodecimò quæro,quid ſi pars expreſsit,quando petijt cita
ri:ſed iudex non expreſsit in ſchedula citationis, an præiudice-
tur parti.Sol.dic,Doc.dicunt quòd non allegant.c.ex inſinua-
tione.j̃.de appella.&.ij.q.vj.c.anteriorum.facit quod no.in.c.fi.
de elec.lib.vj.in gl.ſuper verbo,Inanes.ſecundũ Io.And.& d.
Domi.facit quod dixi.s̃.in.viij.q.&.x.quæſtionibus.
¶Tertiodecimò quæro,quid ſi actor non expreſsit debito tẽ-
pore in ipſo principio:ſed incontinenti poſt, an excuſeť.¶Sol.
Docto.dicunt,ꝙ ſic:ſi ius aduerſarij non eſt factũ deterius:quia
quæ incontinenti fiunt,videntur ineſſe,vt in.c.officij.s̃.de elect.
&.l.lecta.§.dicebã.ff.ſi certũ petatur. ¶Et ſentit Frãc.Vercel-
lenſis,& clarius Ioan.de Imo.quia text.d.c.ij.exigit expreſsio-
nem citandorum ad hoc, vt excludat fraudulosam variationẽ,
quæ ſatis excluditur,ſi incontinẽti hoc fiat poſt citationem. &
ſequitur.d.Do.¶Et ex his eſt expedita.xxxj.q.principalis.
68 ¶†Trigeſimò ſecũdò,Principaliter quæro,quid ſi citatꝰ ſit,qui
non debet citari,an ſit expectandus vſq; ad terminum in cita-
tione cõprehenſum.¶Sol.dic,vt dicam.j̃.in.xxxj.princ.articul.
ver.octauus effectus.¶Et ex his,Deo duce,expeditus eſt quin
tus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞Citatio,ad cuius inſtantiam fieri debeat.
2 Iudicis officium impartiri non debet,niſi parte petente.
3 Statutum,quòd iudex poſsit aut debeat citare,qualiter ſit intelli
gendum.
4 Citatio an poſsit fieri ad inſtantiam excommunicati.
5 Citatio an poſsit ſine iudicis commiſsione fieri.

ARTICVLVS. VI.

SExto principali articulo
1 tractandũ eſt †ad cuius inſtan tiã ſeu petitionem, de
beat fieri citatio.¶Solutio.dic,ꝙ hæc materia poteſt
cõſiderari duobus modis.Vno modo,reſpectu partis.Alio mo
do,reſpectu iudicis.Quò ad primum modũ,dicendũ eſt, quòd
quis debet citari ad partis petitionẽ,vt in.c.ſignificaſti.ibi,Ad
petitionem aduerſarij.& ibi dixi in ſecundo notabili.& in l.ad
peremptorium.ff.de iudi.& in.l.fi.C.de bo.autho.iud.poſ.¶Et
l.ſi accuſatoribus.C.de accu.& ibi,Poſtulaſtis.& ibi not.Bald.
Not.Hoſti.in.c.ex conquæſtione.j̃.de reſti.ſpol.& probatur in
authen.de mãdatis prin.§.ſit tibi.ver.& nõ permittas.no.Bald.
in.l.ij.C.qũo & quando iudex.& Bart.in.l.iiij.§.hoc autẽ.ff.de
dam.infec.vnde ſi fieret citatio,& nõ fieret ad inſtantiã partis,
non teneret per tex.in.c.j.s̃.de iudi.& ibi tetigi in quarto nota-
bili poſt Doc.& ibi tenet Do.meus in c.prout.de dolo & cõtu.
Tetigi in rubrica.j̃.de dolo & contu.trac.v.ar.xiiij.verſi.xij.te-
net Bar.in.d.l.ad peremptoriũ.& colligiť ex quęſtionibus ſupe
rius allegatis.¶Tenet Domi.in.c.quoniã contra.de proba.Fa-
2 ciunt quę dixi arti.xxvij.q.v. ¶†Quid autẽ,ſi in actis appareat
B.citatum,vtrũ præſumatur facta citatio ad partis inſtantiam,
dic vt dicã.j.in.xxx.principali articulo.¶Et prædicta habẽt lo
cum,quãdo procediť ad priuatã vtilitatẽ,& partis petitionem:
quia iudex tunc nõ debet im partiri officiũ ſuum,niſi parte pe-
tente:vt d.§.hoc autẽ iudicium.& in.c.ad noſtrã.el.ij.j.de iure-
iurã.ſecus vbi iudex procederet ex officio ſuo ad publicã vtili-
tatem.Ad quod vide,qđ latè dixi in.c.qualiter.el.ij.j.de accu.in
3 octauo principali articulo.¶†Et prædicta procedunt,etiã ſi ſta-
tutum diceret,quòd iudex debeat & teneatur citare:quia debet
intelligi ad partis inſtantiã,vt ſic recipiat interpretationẽ paſsi-
uam.argu.l.vt gradatim.§.ſed ſi ex lege.ff.de mune.& hon.de
qua materia latè dicetur in tit.de conſti.Et hoc procedit,niſi ſta
tutum loqueretur in caſibus,in quibus iudex ex officio debet
4 moneri:puta,propter publicã vtilitatẽ, vt dixi.¶†Vtrũ autem
ad inſtantiã excõmunicati,quis debeat citari,vide Inno.& Ioã.
An.in.c.ij.de dila.Imo.in.l.quidã conſulebat.ff.de re iudi.¶Sed
tu dic,vt latè dixi in c.ſacris.j̃.de ſen.excõmu.in.xix.principali
articulo.in quinta.q.principali,in ſecundo membro principali.
ver.tertio quæro.Et ibi etiã traditur,quid de bãnito.¶Circa ſe
cundũ membrũ reſpectu iudicis dicendũ eſt,ꝙ citatio fieri de-
bet ex iudicis commiſsione,vt in l.ij.& l.conſentaneũ.C.quo-
modo & quando iudex,& quod vtrobiq; traditur per Bart.&
Bal.C.quomodo & quãdo iudex.¶Et vide quod latius dicã.j̃.
in.xj.principali articulo.Tetigi in c.j.s̃.de iudi.in quarto notabi
5 li.¶†Et vide quæ dixi s̃.in quarto principali articulo,& ibi vi-
de,ꝙ etiã quandoq; põt quis citare ſine iudicis commiſsione.&
maximè quod dixi ibi in ſecũda.q.principali articulo.¶Et qđ
ſi in actis apparet citationem factã per nunciũ:ſed non conſtat
de iudicis cõmiſsione,vide quę dicã.j̃.in.xxx.principali articu.
¶Et ex prædictis eſt expeditus ſextus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞Citatio in quibus cauſis,& caſibus requiratur:& an,& qui-
bus cauſis poſsit omitti.
2 Actus in quo exigitur cauſæ cognitio,requirit citationem eo-
rum,de quorum præiudicio agitur.
3 Actus in præiudicium abſentis motus,requirit citationem.
4 Citatio neceſſaria eſt,tã in cauſa principali,quàm appellationis.
5 Citatio requiſita eſt in cauſa poſſeſ.& proprietatis.
6 Quæſtio ſiue facti,ſiue iuris,requirit citationem.
7 In notorijs,an ſit opus citatione.
8 Citatio neceſſaria eſt,ſiue procedatur ad partis petitionẽ,ſiue ex
offi.iudicis.
9 Citatio requiritur,etiam quocunq; iuris ordine ſeruato:vel nõ.
10 In dilatione probatoria,an ſit neceſſaria citatio.
11 Teſtium receptio parte non citata,eſt nulla.
12 Actus in termino ſucceſsiuo expediendus,requirit partis cita-
tionem.
13 Productio inſtrumentorum,exigit partis citationem.
14 Citatus cõparens iudice non cõparente,venit denuo citandus.
15 Iudice alteri prolationem ſententiæ committente, facienda eſt
noua citatio partium.
16 Receptio teſtium ad perpetuam rei memoriam,exigit partium
citationem.
17 Publicatio teſtium ſeu atteſtationũ,requirit partis citationem.

ARTICVLVS. VII.

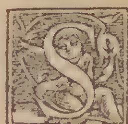
Eptimo principali articu
1 lo tractandũ eſt†in quibus cauſis & caſibus,requi-
ratur citatio.Et an poſsit omitti.& in quibus cauſis
& caſibus.Circa quẽ articulum primò pono regulã generalẽ,ꝙ
citatio neceſſariò requiritur pro ordine ſubſtãtiali,ad validitatẽ
proceſſus.j̃.de cau.poſſe.& proprie.c.j.s̃.de cõſti.c.cũ eccleſia.
& de maio.& obe.c.inter quatuor.ij.q.j.c.nos in quenq;.in cle.
paſtoralis.de re iudi.in.l.de vnoquoq;.ff.de re iudic.& in.l.nam
ita diuus.ff.de adopt.& in.l.j.§.ex eo.ff.que ſentẽ.ſine app.reſc.
in.C.quomo.& quãdo iudex.in.l.ea quę.Hoſti.in ſumma.in ti.
de ſenten.§.qualiter.ver.is eſt ordo.Spe.in tit.de act.& peti.in
rubrica.de quo tractabo.j̃.in tit.de ordi.cogni.¶Et vide quod
2 dixi.j̃.eod.articu.xxxj.ver.j.¶†Et vbicũq; agitur actus,in quo
exigatur cauſæ cognitio,requiriť citatio eorũ,de quorũ pręiudi
cio agitur.d.l.nã ita diuus.&.l.in cauſæ.§.ſi cauſa cognita.ff.de
mino.& in.c.j.ad fin.de cau.poſſ.& proprie.&.c.j.de offi.iudi.
& in.c.fi.de ſupplẽ.negli.Præla.lib.vj.& in.l.nec quicquã.§.vbi
decretũ.ff.de offi.proconſul.& lega.& in.l.fin.C.ſi per vim vel
alio modo. Et l.iij.§.ſi cauſa.ff.de bo.poſ.& in iuribus ſtatim
allegatis tradit Spe.in tit.de ſecundo decreto.§.nũc dicamus.in
3 prin.¶†Et vbicunq; agitur de præiudicio abſentis iſtius,eſt ci-
tatio neceſſaria,vt in iuribus præallegatis.& in alijs iuribus de
quibus s̃.in quinto principali articulo,in prin.¶Et etiã ad quẽ-
libet actũ,quẽ quis poſſet impedire ne fieret,debet quis citari.
vt no.per Ioã.An.in.c.ſolet.de ſentẽ.excõ.li.vj.& per gl.& do.
in.c.ex ratione j.de appel.iij.q.ix.c.oĩa j.de procu.c.in noſtra.&
ibi in gl.fin.¶Et hæc procedũt etiã in proceſſu Principis, vt in
cle.paſtoralis.de re iudi.no.Bal.poſt gl.in.l.fin.C.de legi.tradit
Do.me.in.c.cũ inter.R.s̃.de elec.& no.ij.q.j.nos in quenquã.&
in.c.j.j.de ca.poſ.& proprie.& ĩ.l.meminerint.C.vñ vi.¶Quod
eſt verũ,quãdo Princeps procedit ex ordinaria poteſtate.ſecus

si procederet ex plenitudine & absoluta potestate, secundùm Vbertũ de Bobio, quẽ refert Io. An. in addi. Spe. in ti. de sñia. §. iuxta. ver. est etiã nulla. Et fuit q̃stio Pylei in ordine lxvj. tradit Bar. in. l. mulier. ff. so. ma. & D. m. in. d. c. inter quatuor. & ẽt sentit in. d. c. cũ ĩter R. ¶ Et p̃dicta recipiũt plures declaratiões.

4 ¶ † Primò procedit prædicta regula, siue agatur causa principalis, siue causa appellationis. vt in iuribus præall.

5 ¶ † Secundò, procedit: siue agatur causa ꝓprietatis, siue possessionis. q̃m possessor nullo modo debet priuari possessione sua: nisi citet̃, etiã si sit iniustus possessor. vt in c. licet. de præbẽ. lib. vj. & in d. c. inter quatuor. & in l. fi. C. de edic. diui Adria. tollẽ. & per Bar. & Bal. in. l. si deserta. C. si propter public. pensit.

6 ¶ † Tertiò procedit, siue sit quæstio facti, siue iuris hoc colligit̃ ex glo. super verbo. Iuris. iuncto tex. in c. sæpe. j. de appella. & ibi hoc singulariter Domin⁹ meus notat. Et rõ est, quia fortè absenti cõpetit aliqua defensio tendens ad offuscatiõem illius iuris. Vel fortè allegabit consuetudinẽ, vel priuilegium in contrarium, vel quid simile. vt dicitur in d. c. sæpe.

7 ¶ † Quartò procedit nõ solùm in his, quæ nõ sunt notoria: sed etiã in notorijs, dummõ sint notoria: quæ aliqua facti tergiuersatione celari possint. aut aduersus quæ posset quis se defendere. vt in c. fi. §. j. de offi. deleg. li. vj. & ibi no. d. Do. & do. Ant. in capitu. referente. j. de præben. traditur in c. vestra. j. de coha. cleri. & mulie. iij. q. ix. per totum. & in capitu. cũ sit Romana. j. de appella. & ibi tetigi, & in c. j. de offi. deleg. li. vj. & in c. ad nostrã. el. ij. j. de iureiur. ĩ. c. bonę. el prĩo. ver. porro. s. de elec. ij. q̃o. j. c. manifesta. & c. de manifesta & c. q̃ Lothari⁹. j. de accu. c. euidẽtia. j. de cohabi. cle. c. tua. & per Io. An. in addi. Specu. in titu. de notorijs crimi. super rubrica. Et q̃m in hoc iura, glo. & Doc. quãdoq; videntur velle, quòd requiratur citatio: quãdoq; verò quòd procedi potest sine citatione: reducuntur ad concordiã per distinctionẽ. aut est tale notoriũ, aduersus quod cõpetere potest defensio: & requiritur citatio. aut nõ, & non requiritur. dixi in. c. cùm olim. j. de re iudi.

8 ¶ † Quintò ꝓcedit, siue ꝓcedat̃ ad petitionẽ partis, siue ꝑ viã inquisitiõis ex officio iudicis. ad quod vide q̃ latè dixi in. c. qualiter. el. ij. j. de accusa. ĩ. x. prĩcip. arti. q. xij. & q. lxxj. & sequẽti.

9 ¶ † Sextò ꝓcedit, siue ꝓcedatur ordine iuris seruato, siue summariè & de plano &c. vt in Cle. sæpe. de verbo. signi. de quo latius dicetur. j. in titu. de or. cogni.

10 ¶ † Septimò procedit in dilatiõe probatoria. Ad quod vide, q̃d dixi. j. eo. c. ij. articulo. xj. q. j. ver. & ex p̃dictis infertur. Et idẽ in articulis & positionibus producendis: quia quãdo à principali inducuntur, pars est citanda. sentiunt Domini de Rota, & post eos Dñs meus in. c. ij. de testi. Facit, q̃a posset pars opponere aliquos eẽ ĩpertinẽtes: duplices, cassiosos, repugnãtes, vł alteri⁹ similis qualitatis: ꝓpter q̃d nõ eẽnt admittẽdi. facit q̃d tradit̃ maxĩe ꝑ gl. ĩ c. ij. de testi. li. vj. sec⁹ q̃n iudex iã examinasset articulos, an essent admittendi, vel non. de quo statim subijciã fallentiam.

¶ Octauo ꝓcedit in testiũ ꝓductione, quoniã testiũ receptio facta parte nõ citata, est nulla, vt est tex. in. c. ij. j. de testi. & in. l. si q̃n. C. de testi. & nota. in. c. cõstitutus. j. de fideiusso. de quo latius dicã in ti. de testi. Sed ipsius testis citatio nõ requirit̃ ad hoc, vt valeat attestatio sua. Satis em̃ est, quòd sit ꝓductus per partẽ, licet nõ fuerit monitus vel citatus, secũdũ Spe. in ti. de teste. §. qualiter. versi. iudex igit̃. tenẽt Domini de Rota decisio. cclxv. licet Guil. de mõte lauduno in Cle. ij. de elec. & Iaco. de Beluisio in authẽ. de test. §. j. sentiãt cõtrariũ. Sed præcedẽs opinio est cõis. pro qua facit quod no. gl. in. l. post legatũ. §. is verò ff. de his quibus vt indig. & ibi etiã hoc tenet Bar. quod tñ procedit: dũmodo testis nõ offerat se spõte: quia tũc efficeret̃ suspectus. vt in dicto, c. ij. tradit̃ per Bar. & moderniores in. l. lege Iulia. ff. de testi. & in. l. vxori. §. qui se filio. ff. de falsis. & per Bal. in auẽ. sed nouo iure. C. si cer. pe. & ĩ. l. q̃m. C. de testi. & in l. præsbyteri. C. de Epis. & cleri. & in. c. j. §. porro. quæ fuit prima causa beneficij amitten. de quo latius dicam in ti. de testi.

12 ¶ † Nonò ꝓcedit in actu expediẽdo in termino successiuo. vt puta, ꝓfixus est termin⁹ successiuus pluriũ dierũ ad instrumẽta ꝓducẽda, vel ad testes ꝓducẽdos, vel ad q̃d simile: nã licet ista statuitio termini sit facta altera parte citata, vel p̃sente, aut monita: tñ cũ ꝓducunt̃ testes vel instrumẽta, citãda est pars. aliàs ꝓductio eẽt nulla. secũdũ Bar. in. l. qui añ calẽdas. ff. de verbo. obliga. p. l. ij. & authẽ. ei qui. C. de tẽpo. appella. ¶ Et sequit̃ Lud. Põta. ĩ. d. l. q añ calẽdas. Mouet̃: quia cui ille ꝓfixus est termin⁹, qualibet die termini põt actũ facere, ad quẽ ille præfixus est. vt no. gl. in versi. infradictũ. in Cle. ij. de appel. Sed tñ si intra terminũ facit, debet pars citari. quod ꝓbat tribus rõnibus. ¶ Primò, quia dictus terminus est cõis vtriq; parti, vt. l. petendæ. C. de tempo. in integ. resti. ergo sequitur, quòd nulla ex partibus cõparere debet ante finẽ termini, nisi aliàs citetur: cũ dicto termino toto gaudere debet. ¶ Secundò, per casum expressum. l. si quãdo. C. de testi. vbi examinationi testium ex longinquo venientium, præfigitur terminus quindecim dierũ. & tamẽ si pars velit illũ facere examinari, debet citari alia pars. ergo &c. ¶ Tertiò, quia cũ pars possit qualibet die termini actum exercere, nec pars altera possit diuinare, qua die facere velit. argumẽ. ff. ad l. aqui. l. si putator. & ff. mandati. l. si fideiussor. §. si cũ debitor. & c. primo vt eccle. benefi. ergo &c. Et hanc opi. tenet Bart. in. l. itẽ illa. ff. de consti. pec. & Bald. in. l. si quando. C. de testib. & l. j. ff. si quis cau. & l. si ita relictum. §. Pegasus. ff. de leg. ij. & l. fi. C. qui admit. ad bono. posses. facit quod tradit Bart. in extrauagan. ad reprimen. in ver. de plano. vbi dicit, ꝙ ex sola productione instrumenti non satisfit termino: nisi sit data copia parti: vel pars citata ad contradicendũ. facit tex. q. ix. c. certè. & per Bal. in. l. fi. C. qui admitti. secundũ Ponta. ¶ Sed tu dic, quòd melior text. est in. l. fi. C. de fide instrumentorũ. vide quod latius dicã in tit. de fide instru. in materia productionis instrumentorũ. ¶ Quod tamen intelligo, nisi ille esset monitus vt cõpareret singulis diebus & horis, intra illũ terminũ, ad videndũ testiũ productionẽ & receptionẽ, & instrumentorũ productionẽ: & ita seruatur in practica: quia cũ sit facta monitio, vel citatio pro singulis diebus & horis, perinde est, ac si illa hora productionis esset ille citatus.

13 ¶ † Decimò procedit in productione instrumẽtorũ: q̃a q̃n producuntur instrumẽta, pars est citanda. vt no. gl. pe. in. c. cõtingit. j. de fid. instru. per. l. voluit. §. fi. & l. fi. ff. de interroga. act. & probatur. iij. q. iiij. in. c. certè. Et idẽ voluit Bal. in. l. si quãdo. C. de testi. vbi singulariter dicit, ꝙ hoc est verũ, quò ad effectũ, & instrumentũ probet: sed tñ quò ad satisfaciendũ termino, satisfactũ esse intelligit̃: licet pars nõ fuerit citata. & idẽ tenet Bal. in l. fi. C. qui admit. ad bo. pos. possunt. ꝑ l. miles. §. sexaginta. ff. de adult.

14 ¶ † Vndecimò procedit, etiam si semel facta esset citatio: & citatus fortè comparuisset, & iudex nõ sedisset pro tribunali: quia ad hoc, vt teneatur de nouo comparere, iteratò citandus est, vt voluit Inno. in c. consuluit. in gl. ij. in fi. s. de offi. deleg.

15 ¶ † Duodecimò procedit regula prædicta, etiã si iudex, qui cognouit de causa, citauit partes perẽptoriè ad sententiã audiẽdã: & postea cõmisit alteri sentẽtiæ prolationẽ. is enim cui cõmisit tenetur iterũ partes citare. ar. ff. de iudi. in. l. edictũ. facit. C. quomodo & quãdo iudex. l. cõsentaneum. & ibi per glo. hoc tenet Spe. eo. ti. §. fi. ver. ante pe. allegat tamen in contrariũ. c. cõsuluit. s̃. de offi. dele. vbi tex. vult, ꝙ non teneatur vlterius citare. ad idẽ allegat. l. mortuo. ff. de iudi. vbi text dicit, ꝙ mortuo iudice, successor iudicabit, quod ille iudicaturus erat: & sic sine noua citatione. Sed dicit Io. An. ibi in addi. ꝙ si vterq; comparet, & petit sententiam, cessat dubium: quia nõ est necessaria citatio. Si verò alter non cõparet: tunc putat nouum peremptoriũ necessariũ, per dictã. l. edictũ. nisi iudex citasset ad sententiã ferendã per se, vel per cõmissarium suũ. facit. ff. iudic. sol. in. l. cũ apud. & quod no. Io. An. in. c. licet. de accu. Non obstat. l. mortuo. quia determinat quid iudicandũ. sed nõ, quãdo iudicãdũ. ita dicit Io. An. in illa additione. Bal. verò in. d. l. consentaneũ. in prima quæstione dicit, ꝙ si ordinarius, decurso perẽptorio, delegauit causam, ꝙ delegatus nõ tenetur nisi semel citare. & ita dicit intelligendũ, quod no. Inn. in. c. dudũ. el. j. de elec. in gl. penul. & Arch. v. q. iij. c. si ægrotans. & xxiij. q. iij. c. de illicita. & vide quod dixi in. c. licet in beato. j. de accusa. ¶ Et vide ad hoc quod dixi in. xxvj. principali articulo, q. ix.

16 ¶ † Tertiodecimò procedit in receptione testium ad perpetuã rei memoriam, quo casu citandi sunt, quos negotium tangit, vt no. gl. & Inno. in. c. Albericus. & ibi Dominus meus. & Doct. j. de testi. & probatur in. c. significauit. eo. titu. & in authen. de instrumen. cau. & fide. §. de quibus. & C. de accus. in. l. fin. traditur per Dominos de Rota decisi. x. & probatur. quia si non valet receptio testis parte non citata, quando lis est contestata vt. s. dixi ver. viij. fortius non debet valere, quãdo recipiuntur ad perpetuam rei memoriam. cũ ibi hoc sit maius periculum, de qua materia dic vt latius dicam in ti. de testi.

17 ¶ † Quartodecimò procedit in publicatione testium, seu attestationum: in qua fienda debet pars citari, vt. d. c. albericus. de quo latius dicam in ti. de testi.

18 ¶ † Quintodecimò procedit in publicatione processus. ita consuluit Bar. consi. xxxviij. quod incipit Catherina. per. l. de vnoquoq;. ff. de re iudi.

19 ¶ † Sextodecimò procedit in sententia interlocutoria, secundũ aliquos. Alij verò tenent contrarium, de quo dicam. j. eo. articu. ver. xxij. casus.

20 ¶ † Decimoseptimò procedit in sententia diffinitiua ferẽda, vt in Cle. ij. de re iudi. de qua materia latius dicetur in tit. de re iudi.

21 ¶ † Decimooctauò procedit in executione instrumẽtorũ petita, in qua

ta,in qua requiritur citatio:quia ante nil est cõtractũ: vnde necesse est à citatione incipere. Insti.de pœ.teme.litigan.§.fina. Et quia nõ potest cõstare iudici ante citationẽ, an instrumentũ sit instrumentũ,quod mereatur executionẽ,& an reus habeat aliquam exceptionẽ permissam,seu cõcessam à statuto,vel nõ exclusam à statuto:& per consequẽs,an sit exequibile. Quinimo, si iudex faceret executionẽ parte nõ citata,deberet reuocari tanquam nulla,quatenus de facto processit,vt no.ff.de bono.possessio.l.tertia.§.causa cognita.&.ff.de euic.in.l.minor.in prin.& per Bald.in.l.ab executore.C.quorũ appella.nõ recip.quod est verũ,nisi per statutũ aliter disponeretur,si statutũ diceret,ꝙ viso publico instrumento,seu guarantigiato,præcipi debeat debitori,ꝙ soluat:vel ꝙ de palatio nõ recedat,quo casu,etiam per epistolã põt fieri præceptũ,secundũ Bal.in rubri.C.cõmina.vel epistolas.Et ad hanc materiã vide quæ dicuntur in ver.seq.

22 ¶†Decimononò procedit in executione sententiæ,secundũ Cy. in l.ab executore.C.quorũ appel.non recip.super prima q.debebit enim pars citari,& assignari terminus,quare sententia nõ debeat executioni mandari,per tex.in l.à diuo Pio.§.in vẽditione.ff.de re iudica.vbi text.dicit,ꝙ iudex debet interloqui.ergo pars debet citari,vt in l.de vnoquoq;.ff.de re iudi.Itẽ,quia pars posset ledi,igitur citari debet,vt in l.nã ita diuus.ff.de adopt.Itẽ probatur per no.in l.j.C.de iur.& fac.igno.vbi dicitur,ꝙ post sententiã,plures possunt opponi exceptiones.igitur pars est citanda,& fuit opi.Gof.in l.meminerint.C.vnde vi.per illũ text. ¶Inno.verò tenet contrariũ,in c.ex ratione.j.de appel.Bar.verò in l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iudi.distinguit,ꝙ aut est facta cõdẽnatio in quantitate vel genere,propter quod executio requirit,ꝙ capiantur aliæ res,secundũ ordinem illius.§.in vẽditione.& debet citari per rationes primo loco inductas.Aut est facta cõdemnatio in specie:& si quidẽ illa species non reperiatur,& sic executio fieri debet in alia specie:& tunc idẽ:sed si executio fieret in eadẽ specie,putat Bart.ꝙ no.sit opus citatione.sed petitur ab eo auferri manu militari,vt l.qui restituere.ff.de rei vendi. ¶Dicit tamen,ꝙ in actione in rẽ,antequàm fiat talis executio,fiet præceptũ post sententiã de ipsa restituenda intra certũ tempus:& postea fiat talis executio.insti.de offi.iudi.§.j.& in d.l.qui restituere. ¶Sed dicit Ioã.de Imo.in d.§.in venditione,ꝙ dicta distinctio nõ videtur vera,quia etiã in cõdẽnato ad speciem videtur stare ratio,ꝙ citari debeat:quia posset lædi si non vocaretur,propter exceptiones,quas posset opponere quia saltẽ potest opponere nullitatẽ,vel de iudicis incompetentia,vel defectus mandati,vt l.fi.& per totum.C.si à non compe.iudi.&.l.licet.C.de procu.vel quia sententia sit lata die feriata, vt.l.fi.C.de fer.vel iuris ordine non seruato,vt l.prolatam.C.de senten.& sic verior videtur opinio Cy.Nec obstat,ꝙ corã executore nõ videtur exigi citatio,per not.per Inno.in capi.fin.de præsumptio.& per glo.in clemen.j.de offi.deleg.quia aliud est in executore dato ad prouidendũ de beneficio, quo casu,sicut principalis in collatione,seu prouisione beneficij non haberet alium citare,vt in capi.licet Episcopus.de præben.lib.vj.ita nec executor,qui fungitur vice cõmittentis. Aliud verò in executione sententiæ,cũ ipsemet sententians,in executione sententiæ debeat adhibere causæ cognitionẽ,vt notat glo.in l.in causæ.in princ.ff.de mino.& per consequẽs debet partem citare,vt d.l.in causæ.§.causa cognita.& per ea,quæ dixi.s.in prin.istius articuli.Nec obstat si diceretur,ꝙ non videtur requiri citatio:cũ pro sententia,quæ trãsiuit in rem iudicatã,præsumatur:& pro ipsius iustitia & processu,vt traditur in capi.quoniam.j.de probationibus.& per Ioannẽ de Imo.in l.iiij.§.condemnatũ.ff.de re iudica.quia potest responderi,ꝙ licet illa sit præsumptio,& trãsferat onus probandi in aduersariũ,vt lege fine.C.de probatio.nõ tamen per hoc sequitur,ꝙ pars non debeat citari,cũ posset sibi competere aliqua defensio,& illam posset probare. Nec etiam obstat lex,qui restituere,quia illa non negat causę cognitionem adhibere deberi in executione sententiæ. ¶Et ideò debet intelligi,quod præcedat causæ cognitio,vt d.l.in causę.& ita residet Io.de Imo.in d.§.in venditione.Sed tu vide Bar.in extrauaganti,ad reprimendũ.super verbo,executionẽ, qui dicit, ꝙ si facta est condẽnatio in re,& res ipsa capiatur & vendatur,non est necessaria citatio: vel si est facta in persona,& persona capiatur & puniatur.Solũ enim hoc casu necesse est scire,ꝙ iste sit illa persona condẽnata:vnde non est necessaria citatio sed solũ exigitur confessio ab illo:ꝙ sit illa eadem persona, quæ condemnata est: secus si fieret in alia re. ¶Bal.verò in d.l.ab executione.C.quorum appel.nõ recip.dicit,ꝙ ita demum requiritur citatio, si fiat nouus processus:puta si peruenitur ad primũ vel secundũ decretum in causa iudiciali.C.de his,qui ad eccle.confug.l.præsenti.§.j.secus si non fiat nouus processus,sed mera executio,quanquam iudicis officio implorato,per no.per Inno.in d.c.ex ratione.Nam mera executio fit cõpellendo nõ cognoscendo:cũ merus executor procedat,vt arctator,nõ cognitor:licet procedat ex authoritate suæ iurisditionis,vt d.l.qui restituere.ff.de rei vendi.vnde dicit gl.in l.j.C.de iudi.ꝙ executio fit sine causæ cognitione. ¶Quod est verum,cũ fit executio:sed vbi pronũciat exequendum,secus est:quia tũc semper requiritur citatio,per l.j.C.de iuris & fac igno.& secundũ Pe.& Cy.in d.l.ab executione. & ita residet ibi Bal. ¶Sed idem Bal.in repe.l.tale pactũ.§.qui prouocauit.ff.de pac.dicit,ꝙ si nouum interuenit factũ,aut noua persona,aut noua res,aut nouus iudex,semper in executione requiritur citatio.si verò nil noui interuenit,non est necessaria citatio:quia ille,qui est ipso iure priuatus iure suo,non est vlterius citandus,in c.bonæ de elec.in fi.per Inno.si tamen apparet aliquid iniustẽ factũ,reuocaretur contrario imperio,& sine vlla citatione.arg.l.iij.§.pen.ff.de bono.pos.&.l.iij.§.necessarijs.ff.si mulier ventris no.& l.minor.in princ.ff.de euic. ¶Recitat tamẽ opi.aliquorum dicentiũ,ꝙ requiratur citatio,vt s.dixi. ¶Ange. verò in l.habere licet.ff.de euic.sequitur sententiã Bart.allegat no.per Inno.in c.cũ inter priorem.j.de excep. ¶Idẽ tamẽ Ang. in.l.j.C.de iudici.dicit ꝙ aut iudici notoriũ est sententiam exequendam:& procedat opi.Inno.& Bar. ¶Aut nõ est sibi notorium:& tunc secus. ¶Ego arbitror dicendũ,ꝙ si executio fiat in alia re,vel interueniat noua persona,aut nouũ factũ,vel quid simile:ꝙ necessaria sit citatio,cũ requiratur noua cognitio.Si verò nihil non interuenit:quia corã eodẽ iudice,ab eadẽ persona, & ad eandẽ personam,& ad eandẽ rẽ,petitur executio sentẽtiæ, distinguo hoc casu:quòd aut præcessit cognitio super executione fienda:& non restat,nisi actualis executio facti:& hoc casu,quando talis executio fit,non est necessaria citatio:vnde iudex ad petitionẽ partis potest cõmittere nuncijs,vt exequãtur: nulla facta partis citatione,& ita procedat opi.Inno.Bart.& sequaciũ.Aut talis cognitio nõ processit,& petitur executio sententiæ,& hoc casu requiratur citatio,& procedat opi.cõtraria: & sic procedant iura,quæ volunt,ꝙ in executione sententiæ requiratur causæ cognitio:& per consequẽs citatio,de quo in l.& si non cognitio.C.si contra ius vel vti.pub.& in c.super eo.j.de falsis.& l.ordo.C.de execu.rei iudi.& in c.de cætero.j.de re iudi.& ibi dixi,& per Spe.in tit.de feri.§.ij.ver.porrò.& sequen. & per Io.An.in addi.Spe.in tit.de li.cõcep.§.nũc dicendũ.ver. xxv.in addi,quæ incipit,mens Azonis. Quare arbitror,ꝙ tutius sit,quòd fiat citatio:tamen quia hoc videtur verius de iure, eo,ꝙ posset competere aliqua exceptio:vt s.dixi.& sic cũ possit lædi debet citari,tum etiã propter fugiendas opiniones.

¶Et hæc procedunt in causis ciuilibus.In causis autem criminalibus,vtrum sententia lata possit mandari executioni sine noua citatione,vide quę latissimẽ dixi in.c.qualiter.ij.j.de accu.in.xj. prin.arti.q.centesima.

23 ¶†Vigesimò procedit prædicta regula requisitæ citationis,in insinuatione instrumenti,in qua debet citari persona,quę nominata est in instrumento,de cuius interesse agitur,secundũ Iaco. Butri.per d.l.nã ita diuus.ff.de adop.& per text.in authẽ.de instru.cau.& fide.§.quibus.& in authẽ.si oẽs.C.si vt se ab hæred. absti.Si verò nomina non sunt expressa,sufficit fieri generalem proclamationẽ.vt si quis velit interesse insinuationi talis instrumenti,debeat esse tali tempore,corã tali iudice,in tali loco.ar.l. si eo tempore.C.de remis.pig.&.C.de ann.excep.in.l.vt perfectius &.ff.de institoria.l.sed & si pupillus.§.proscribere.& per Spe.in tit.de instrumentorũ editione.§.ostenso.ver.qualiter autem fiat publicatio.& ver.quid si citatio,circa fi.dicã latius in ti. de fide instru.faciunt quæ dicam in sequẽtibus ver. ¶Et vide.j. contrarium.j.eo.ver.xvij.casus,& vide Bal.in rubrica.C.qui admit.ad bo.pos.q.iij.

¶Vigesimoprimò procedit in exẽplatione instrumẽti,vel priuilegij,in quo similiter exigit citatio omniũ,quorũ interest,vt in.c.pe.& fi.j.de fide instru.& ibi per Doc.& per.D.m.& doc. in.c.Albericus.j.de testi.& si talis exemplatio tẽdit in præiudicium certæ personæ:debet nominatim citari:aliàs sufficit generalis citatio,vt dixi in ver.præcedẽti traditur per Doc.in d.c.pe. & fi.& per Guil.Cy.Bar.& Bal.in.d.auẽ.si oẽs.per Spec.in d.§. ostenso.ver.& vt hic plenius.& per Guil.& Doc.in auẽ.si quis in aliquo.C.de eden.& per.D.de Rota deci.x. ¶Et est vtile ꝙ de tali citatione fiat publicum instrumentũ. ¶Et dicit Inno.in d.c.Albericus.ꝙ si est tale instrumentũ vel priuilegiũ quod nõ tangit certã personã:& si nõ potest specialiter aduersarius citari:debet saltẽ fieri vocatio per edictum solenne illorũ quorum interest vel interesse posset:aliàs nõ valeret exẽplatio nisi fieret per illum:qui cõcessit priuilegiũ.Sicut enim quãdo à principio concessit,id fecit sine alterius citatione.Ita põt de nouo exẽplare,vel duplicare:sicut etiam notarius,qui fecit originale,potest illud de nouo exẽplare sine partis citatione,tenet Host.in c.pe.

de confir.vtil.& in c.ex parte.el.j.de priuil.dũmodo nõ sit suspectũ,nec de ipso referatur quæstio. Alioquin etiã per illũ qui cõcessit priuilegiũ,nõ debet fieri publicatio seu exẽplatio sine cãæ cognitiõe:vñ vocãdi sunt,quos res tãgit.ita ꝓcedat c.cũ dilecta.j.de cõfir.vtili.& c.cũ olĩ essem⁹.& c.ex parte Abbatissæ.j.de priui.& in c.causam.j.de testi.secundùm Do.me.post doct.in d.c.Albericus.

¶ Aduerte tñ,quia in casib⁹ in quib⁹ notarius nõ põt ĩstrumẽtũ iteratò tradere sine iudicis authoritate, reqrĩ partis citatio: quia cũ causæ cognitio sit adhibẽda,igĩ pars citãda:quia causarũ merita &c.vt l.fi.C.si per vim vel alio mõ.& ff.de edẽ.in l.si quis ex argẽtarĳs.§.fi.¶ Et quia ex quo põt parti præiudicare,igĩ citãda,.vt dixi in prin.istius articuli,& etiã dixi in v.articulo,etiã si requirereĩ summaria cognitio,per tex.in Cle.sæpe.de verbo.sig.& per Bar.in l.de tabulis.ff.de tab.exhibẽ.& per Spec.de instru.edi.§.postquam.ver.vbi autem.

¶ Vigesimosecũdò in publicatiõe instrumẽtorũ notarĳ defuncti,secũdũ Host.in d.c.pe.j.de fide instrumẽto.facit c.significauit.& c.Albericus.j.de testib⁹.Sed D.m.tenet cõtrariũ in d.c.penul.quia nõ vertitur præiudiciũ,cùm possit ad originale recurri,de quo latius dicam in ti.de fide instrumẽ.& vide quæ dixi in duobus præcedentibus versiculis.

¶ Vigesimotertiò ꝓcedit in limitatiõe,quæ fit per Principem seu habentẽ potestatẽ à Principe,de aliquo illegitimo,quando scilicet fieret legitimatio nõ habita patris volũtate:quia cũ per talẽ legitimationẽ possit alĳs præiudicari,illi sunt citãdi,quib⁹ possit ꝑiudicari.vt in l.fi.C.de natu.lib.& per d.l.nã ita diuus.& tenuit Ia.de Are.in d.l.fi.& sequitur Bal.in prima cõstitutione Codicis.Consuluit Pe.de Ancha.consilio.ccxxxj.quod incipit,Ex tenore priuilegĳ.¶ Et ad hoc vide omnino quæ dicam j.eo.articulo ver.xxx.casus in legitimatis,in secunda parte de casibus,quibus non requiritur citatio.

¶ Vigesimoquartò ꝓcedit,qñ hæres scriptus petit se mitti in possessionẽ ex edicto diui Adriani.bñficio l.fi.C.de edic.diui Adria.tol.vbi Fran.filius Accursĳ in quadã additione ad glo. patris sui voluit,quòd saltem requireretur generalis citatio.

¶ Quod verũ dicit Bar.in d.l.fi.si mõ bona à nemine possideãtur:quia posset etiã,si vellet,ꝓpria authoritate ĩgredi possessionem.per l.cũ hæredes C.de acq.pos.facit optime quod not.Inno.in c.proposuit.de cõces.præbẽd.Si verò res hæreditariæ ab aliquo possidentur,seu iuste seu iniuste:nõ põt talis licẽtia cõcedi,nisi parte citata,vt.l.meminerint.C.vñ vi.& in l.fi.C.si per vim vel alio modo.facit quod no.Inno.in c.cũ nostris.& in c.proposuit.j.de cõces.prebẽ.secũdũ Bar.in d.l.fi.Sed Pe.& Cy. ibi dicũt,quòd in pronũciatione tenutæ,& in executione fienda per nunciũ,nõ sit necessaria citatio possessoris: quia nõ agiĩ de ipsius præiudicio:quia per hoc nõ expelliĩ de sua possessione,donec fuerit auditus:postquã aũt ꝓnũciata est tenuta,& ĩmisso fiẽda per nũciũ:si missus vult, quòd possessor expellaĩ, debet ipse citari.¶ Et quid agẽdũ sit illo existẽte cõtumace,vĩ cõparẽte,nõ est materia nostra,vide ibi per Doc.¶ Bal.verò in d.l.fi.distinguit,quòd aut ex tali ĩmissione nemini preiudicaĩ, & citatio nõ est necessaria,vt d.l.iĳ.§.pe.ff.de bo.poss.Aut alicui præiudicaĩ.& tũc,aut noĩatim ꝑiudicaĩ,& noĩatim est citãdus,vt l.si deserta.C.si ꝓpter pub.ꝑẽsi.& licet actor hoc ignoraret,tñ ignorãtia sua nõ ꝑiudicat possessori nõ citato, vt not. in l.cũ miles.§.j.ff.qui.ex cau.ma.& in c.cũ qui.de præbẽ.li.vj.

¶ Aut præiudicaĩ inter cæteros:& tũc sufficit citari inter cæteros,idest gñali edic.vt in auĩ.de hære.& fal.§.si verò absunt.& in d.authẽ.si oẽs C.si vt se ab hære.absti.& in.c.fi.s̃.de ma.&

27 obe.& ibi per Inn.¶ †Sed qro,vtrũ agnitiõe bonorũ possessionis sit necessaria citatio,maxĩe in agnitiõe bo.poss.cõtratab.

¶ So.Bal.plenè tractat in rubrica C.qui admit.ad bo.pos.q.iĳ. vbi primò arguit,quòd nõ:quia nemo lędiĩ,nisi quatenus lędit edictũ Prætoris.Nã lex & cõstitutio absq; alia citatiõe ponit effectũ suũ.Et semper ius alterius intelligiĩ saluũ:& subintelligiĩ clausula,si preces veritate nitãtur,vt no.l.iĳ.§.bonorũ.& l. j.C.quo.bo.ergo nemo est citãdus:quia nemini ꝑiudicaĩ.ff.de fideicõ.lib.l.si cũ.§.fi.Præterea sufficit simplex agnitio, & nõ requiriĩ libellus,vt dixi j.de restitu.spo.c.iĳ.arti.viĳ.Itẽ, quia sit ad declarandã volũtatẽ agnoscẽtis.Et nemo põt impedire, ne quis suã voluntatẽ declaret ff.de l.j.Lucius §.fi. facit quod not.in l.pe.in fi.ff.ad Trebel.&.l.fi.C.de cur.:to.fu.In cõtrariũ allegat,quia imo lædiĩ hæres scriptus, cũ testm̃ rescindatur l. vt liberis.C.de codic.¶ Itẽ,quia in bo.pos.quæ nõ tribuit ius, exigitur citatio:ergo fortius in his,quæ nõ tribuũt ius.¶ Præterea,iudex debet intelligere narrata sibi esse vera:quia si non intelligit,nõ videtur esse præsens:sed hoc sciri nõ põt,nisi partibus vocatis,vt l.fi.C.si per vim, vel alio mõ.¶ Præterea,appellatio bo.pos.suspendit:ergo recipiĩ cõtradictor l.j.ff.de secun.tabu.Insti.eo.§.fi.& gl.in verbo,dies vtiles.¶ Præterea,in possessorio facti,requiritur iudicis interlocutoria.C.de edic.diui Adri.tollen.l.fi.ergo fortius in possessorio iuris.¶ Præterea, in insinuatione instrumẽti requiritur iudicis authoritas: vt no, auĩ.vt nõ fiant pig.§.fi.col.ergo & citatio,ad quod vide qđ di xi.s̃.ver.xx.¶ Vel dic,ꝙ quantũ ad agnitionẽ,nõ est necessaria citatio aduersarĳ:sed quantũ ad testamẽti rescisionẽ,si cõparet contradictor,opus est cognoscere & decernere.Quod nõ videtur verum:quia cũ agnitio non spectet post se decretũ iudicis: ergo ipsa trahit secum suũ effectũ:suus autẽ effectus est, emẽdare vitiũ testamenti:& ista sunt cõnexa,& inseparabilia.vnde cõcludit Bal.ꝙ valet agnitio:& testamentũ rescindiĩ.Re vera tamen,apud iudicem nõ habetur pro rescisso,donec causa contradictionis sit per iudicẽ declarata.ff.de bo.pos.l.cũ quidã.& hoc in emancipato præterito cũ causa.Sed si absq; ea,vel in suo prẽterito,non est opus declaratione:quia nõ est cognoscẽdum de causa in hoc articulo,secundũ Bal.in dicta rubrica.q̃o.iĳ.

¶ Vigesimoquintò,procedit in purgãdo,qui debet citare.arg. c.fi.in prin.j.de purg.ca.& per Io.An.in c.penul.eo.ti.Sed tu latius dic,vt dixi in c.inter.j.de purg.ca.in.xj.prin.arti.q.in.j.mẽbro principali.Et vide etiã q̃ ibi dicunĩ ĩ d.j.mẽbro.q.j.ĳ.&.iĳ.

¶ Vigesimosextò,procedit in petitione relaxationis iuramẽti super vsuris soluendis à debitore,vel solutis nõ repetendis:quo casu necessariò citandus est creditor vsurarius,quia sicut diuersa est forma iuramẽti de quo quæriĩ,sic cadit diuersa respõsio.

¶ In primo casu,circa soluendas vsuras põt arctari terminus solutioni fiendæ,quæ arctatio non cadit in secũdo,videlicet circa non repetẽdas vsuras propter qđ Io.An.post Tãcre.& Vinc. in c.debitores.de iureiur.dicit,ꝙ nisi debitor petat absolutionẽ à iuramento,tenetur soluere:nisi instaret terminus soluendi,& creditor abesset:& ideò dicunt,ꝙ de necessitate creditor est citandus.vnde est ordo,ꝙ vocetur creditor à quo petatur,vt iuramentũ remittat.Vnde cõcludit Io.An.in addi.Spe.super rubrica de iureiu.in fi.addi.ꝙ siue agatur ad dissoluẽdã obligationem cõtractus,qui dicit̃ esse vsurarius,siue ad relaxationẽ iuramenti de soluendis vsuris certũ tẽpus,siue ad obtinendã relaxationẽ iuramẽti de nõ petendo vsuras,creditor est semper citãdus.Sed vbi debitor iurasset nõ denũciare,vel illum in ius nõ vocare,satis videtur,ꝙ relaxatio iuramẽti fieri possit illo nõ vocato:quia aliàs ipsum citare à principio ante relaxationẽ iuramenti esset contra iuramentũ:& hoc maximè procedit,qa iuri partis nil detrahitur.sicut in simili dicimus de liberto vel filio, qui petit à patrono vel patre licentiã vocãdi patronũ vel patrẽ in ius,nõ vocato patrono & patre.ff.de in ius vocã.in l.qui neq; §.j.de quo dicã.j.eo.arti.fallen.¶ Et sequitur d.Ant.& Ioã.de Imo.in c.j.j.de iureiu.¶ Sed Do.meus ibi dicit,ꝙ hoc vltimum dictũ sibi non placet.¶ Mouetur,qa negari nõ põt, quoniã ex relaxatione iuramenti fiat præiudiciũ creditori,ar.c.fi.de fo.cõpe.lib.vj.igitur nõ debet fieri absolutio eo non citato.¶ Sed tu dic,ꝙ Oldr.formauit prædictas q̃nes,cõsi.cxx.quod incipit, Ad duplicẽ finẽ.cuius Oldra.cõsil.Io.an.qui tã acuratè detexit furta Speculatoris,& tam acriter,& acerbè reprehẽdit in addi. suis interũt pro maxima parte in ipsis addi.& semp tacuit au-

29 thorẽ Oldr.ibi dicit † ꝙ ad duplicẽ finẽ petiĩ relaxatio iuramenti prædicti.Vnus est,vt obligatio,quæ cõtracta videbatur sup vsuris,tollaĩ:& hoc casu,debet fieri partis citatio & examinatio.¶ Alius,vt habiliteĩ ꝑsona, vt nõ obstãte iuramẽto possit detegere fraudẽ cõtractus.& licet ille ordo nõ requiraĩ:quia nõ agiĩ de grãdi preiudicio creditoris:nã remanet sibi saluũ ius ad defendendũ,imo ille ordo hoc casu locũ habere nõ põt iuramento obstante,quod impedit debitorẽ fraudem deregere:nisi prius illud,quãtũ ad hoc,tollaĩ.Et ideo nõ habet locũ ille ordo, maximè vbi creditor est absens,qui sup hoc moueri nõ põt:& ideo sine tali ordine & citatiõe,põt hoc cõcedi:cũ nõ detrahat iuri partis.sicut dixi de liberto,& filio emãcipato, qui petit decerni bo.pos.causa litis agnoscẽdæ, & sibi dari licẽtiã vt possit proponere querelã inofficiosi testamenti.C.de inoffi.testa.l.iĳ. secũdũ Old.in d.cõsi.cxx.de quo etiã tractat cõsi.clxxxvj.qđ incipit,licet ex ordine.quę opinio videĩ mihi multũ ęqua,odio vsurariorũ.¶ zabarel.tñ in c.j.j.de iureiur.videĩ potius velle, ꝙ requiraĩ citatio:nõ tñ loquiĩ specificè in casu prædicto: qñ iurauit nõ petere absolutionẽ.allegat c.fi.de fo. cõpe.lib.vj.qa si ibi citari debet iurãs ante,quàm cogaĩ obseruare iuramẽtũ, fortius is,cui iuraĩ,debet citari ante, quã iurãs absoluaĩ: qa actoris & rei æqua debet esset conditio.s̃.de mu.peti.c.ĳ. Et difficilius debet ꝓcedi ad absolutionẽ,quã ad obseruantiã iuramẽti,vt in c.si verò.j.de iureiur.¶ Ego arbitror fortè dici posse, ꝙ aut iurans simpliciter iurauit nõ repetere vsuras:& tũc põt petere relaxationẽ iuramẽti,& debet pars citari. Aut iurauit etiã nõ petere absolutionẽ à iuramẽto : & tũc implorabit officiũ iudicis,

& iudex

& iudex citari faciet ante,quàm absoluat:sed nõ citabit ad pe-
titionem iurãtis,ne sit periurus.Aut iurauit non implorare of-
ficium iudicis,nec denũciare iudici:& hoc casu,si iudex hoc scit
debet ex officio procedere:& arbitror,ꝙ nihilominus debet ci
30 tare.de quo dicendũ,vt dicitur in d.ca.primo.¶†Sed si iurauit
non petere absolutionẽ à iuramento, arbitror ꝙ possit petere
à iudice,vt absoluatur ad hoc vltimo iuramento,de nõ petẽdo
absolutionem à iuramẽto:nec videtur,ꝙ tunc sit necessaria ci-
tatio:cũ remaneat aliud iuramentũ de soluẽdis,vel de nõ repe-
tendis vsuris,in cuius iuramẽti absolutione petenda, necessaria
erit citatio,vt dixi.& arbitror,ꝙ eo casu,quo daretur absolutio
non facta citatione,talis absolutio præter quã,quò ad iuramẽ-
ti religionẽ,non præiudicaret nõ citato,per no.in l.nã ita diuus.
ff.de adop.& l.de vnoquoq;.ff.de re iudi.& quę latius superius
dicta sunt.Ita sentit zaba.in d.c.j.faciunt etiã not.per eũ in c.de
bitores.& in c.ad nostram.de iureiu.¶Et no.prædicta:qa quo
tidie cõtingunt in practica.¶Et quod dixi fore necessariã cita
tionem,procedit quãdo sumus in dubio, vtrũ iuramentum te-
neat:puta,quãdo cõtractus super quo iuramentũ fuit præstitus
nullam cõtineret apparenter vsurariã prauitatẽ:licet per partẽ
allegetur:quia tũc non debebit relaxari parte non citata,& ita
etiam procedat gl.super ver.tangentibus.in cle.ij.de iudi.quæ
iuncta cle.sæpe.de ver.signi.sentit,ꝙ requiratur partis citatio,
vt ibi dixi.Aut est certũ iuramentũ esse illicitum ex parte reci-
pientis.Et hoc casu nõ sit necessaria citatio,vt videntur sentire
In.& do.Ant.in c.debitores.de iureiu.

31 ¶†Vigesimoseptimò,procedit in mulctæ impositione,secũdũ
do.Ant.in c.j.s.de iudi.quia iudex nõ potest mulctare propter
contumaciã,nisi citet de nouo ad se excusandũ,vt no.Bar.in l.
ij.ff.si quis ius dicenti nõ obtemp.dicit tamẽ satis cõgruè pos-
se dici,ꝙ quãdo agitur de pœna cõtumaciæ cõmissæ in iudicis
cõspectu,vbi nulla cadit excusatio:ꝙ mulcta põt infligi absq;
alia citatione:maximè,si pars est pręsens:sed si põt cadere excu
satio vt mulcta absenti imponẽda exigitur citatio vt d.l.ij.¶Et
aduerte:quia quãdo cõtumacia propter quã mulcta est impo-
nenda est notoria, vt quia in iudicio dicit nolle comparere,vel
nolle obedire,aut quãdo per similẽ modũ cõtumacia esset noto
ria,secundũ ea,quę latius dicã.j.in tit.de do.& cõtu.nõ videtur
requiri citatio,secundũ do.Ant.in d.c.j.facit gl.xxiij.q.iiij.c.de
illicita.&.ij.q.j.c.manifesta.& c.de manifesta.ad quod vide qđ
dixi.s.e.arti.ver.iiij.¶Si verò cõtumacia nõ est notoria, vtrũ re
quiratur citatio ad mulctã imponendã? videt̃ dicẽdũ ꝙ sic per
l.ij.& quod ibi no.Bar.ff.si quis ius dicẽti nõ obtemp.In cõtra-
rium tñ facit quod notat idẽ Bar.in l.si finita.§.Iulia.ff.de dam.
infec.& in l.cõsentaneũ.C.quomodo & quando iud. vbi dicit,
ꝙ si iudex citat partẽ peremptoriè,vel tribus edictis,vel vnica
citatione cũ cõminatione procedẽdi ad vlteriora,nõ requiratur
noua citatio:quoniã possit procedere ad missionẽ in possessio
nem.¶Sed tu aduerte,quia Bar.pręcdicta notabiliter reducit ad
cõcor.in l.desertorẽ.ff.de re mili.vbi dicit,ꝙ quędã est pœna cõ
tumaciæ,quæ respicit ipsum processum in quo cõmissa est con
tumacia,vt ferre sententiã,vel dare possessionẽ ex primo vel se
cundo decreto:& tunc nõ est necessaria alia citatio.¶Quędam
est pœna,quæ venit extrinsecus nõ respiciẽs ipsum processum:
vt condẽnare,& mulctare in pecunia,vel prohibere ab aliquo
officio,vel quid simile:& tũc etiã post peremptoriũ requiritur
alia citatio:etiam ad finẽ condẽnandi,seu mulctãdi:vt in d.l.de
sertorẽ.quod est no.dignũ,& sequit̃ Do.me.in d.c.j.s.de iudi.
¶Ad quod facit l.aut qui aliter.& quod ibi no.ff.quod vi aut
clam,& quod no.in simili in c.consuluit.s.de offic.delega.¶Et
hæc procedunt,quando aliqua posset competere defensio: se-
cus si nulla posset competere defensio,per ea quæ statim dixi
secundũ do.Ant.& quæ.j.subijciam fallentia.seq.

32 ¶†Vigesimooctauò,procedit in sentẽtia excõicationis feren-
da.tangit Do.me.in d.c.j.de iudi.facit quod dixi in præcedenti
ver.cũ ista veniet imponẽda ratione cõtumaciæ.hoc tamẽ non
procedit simpliciter & indistinctè,de quo dic,vt latè dixi in ca
pitulo perpẽdimus.j.de sen.excõmu.in.x.principali artic.q.ix.

33 ¶†Vigesimononò,procedit in denunciatione,quæ fit de excõ
municato.ad quod vide quod latè dixi in dicto.c.perpẽdimus
in.x.p.articulo,quæstione xxxij.versi.iij.dubitatur.& vide ad
hoc iura,quæ statim allegabo.ver.xxxj.

34 ¶†Trigesimò,procedit in condemnatione expensarum,sentit
gl.penul.ca.constitutis.de procura.tangit Do.meus in dicto ca
pitu.j.de iudi.quod est verũ in aliquibus casibus:sed nõ simpli
citer & indistinctè,de quo dic vt latè dixi in c.calumniam.j.de
pœ.in.ix.p.articulo,in primo membro,pe.ver.xiiij.quæro.

35 ¶†Trigesimoprimò,procedit in declaratione,quæ fit à iudice
super pœna ipso iure à iure imposita:quia licet pœna impona
tur ipso iure:tamen debet constare de delicto:& ideò exigitur
citatio,vt no.gl.in verbo,constitutus in cle.pręsenti.de censi.&
glos.pe.in cle.ij.de pœ.& quod no.Ioã.An.in c.constituimus.
de sen.excõ.li.vj.& est bonus text.in l.eius qui delatorẽ.& qđ
ibi no.Bar.ff.de iu.fis.& per Frede.cõsi.cxvj.ad quod vide qđ
latius dixi in d.c.perpẽdimus.arti.x.q.xxxij.ver.iij.dubitatur.

36 ¶†Trigesimosecundò,procedit in confirmatione electi, quam
p̃cedere debet citatio,scđm Io.an.hic in rubri.p c.fi.de ele.li.vj.

37 ¶†Trigesimotertiò,procedit non solũ respectu principalis de
bitoris contra quẽ dirigitur petitio,cuius requiritur citatio:sed
etiã respectu tertij possessoris:licet cõtra eũ nõ agatur, si mo-
do agatur contra debitorẽ ad finẽ,vt possit perueniri ad illum
tertium possessorẽ.talis enim tertius possessor debet citari , cũ
hoc iudiciũ ad ipsius præiudiciũ ordinet̃.¶Ita tenet Ang.in l.
de vnoquoq;.ff.de re iudi.allegat.no.per Ia.de Are.in tract.ex
cussionum,& notata per se in l.decẽ.ff.de ver.obli.& sequitur
Io.de Imo.in d.l.de vnoquoq;.in fi.¶Sed tu vide quod latius
dixi s.in v.par.arti.q̃o.vj. ¶Et limita vt statim dicã in ver.xx-
xv.& vide etiã ad hoc ver.sequẽtẽ.Sed si agerẽ cõtra aliquem,
vt cõtra debitorẽ meũ, & facerẽ ipsum condẽnari,tũc nõ est ne
cessaria citatio aliorũ creditorum eiusdẽ debitoris: nec possunt
illi opponere ad processum eo,ꝙ non fuerint citati , secundùm
Ang.in d.l.de vnoquoq;.& sequitur Io.de Imo.in fi.principij.

38 ¶†Trigesimoquartò procedit in restitutione in inte.non solũ
respectu illius,cõtra quẽ dirigit̃ petitio:sed etiã respectu tertij
possessoris,per no.in l.cũ miles.§.j.iuncta gl.ff.qui.ex cau.ma.
& in l.fi.C.de aut.præstã.tradit Bal.in l.nã ita diuus.ff.de adop.
ver.pe.pro quo facit,qđ dixi in pręcedẽti ver.& intellige scđm
quod dicã in sequẽti ver.& vide qđ dixi.s.in v.prin.arti.q.vj.

39 ¶†Trigesimoquintò,procedit vbi etiã tractatur de pręiudicio
tertij,ad quẽ res esset reuersura:videtur citãdus.& ideò si agit̃
contra substitutũ,videtur citãdus substitutus,ad quẽ res est re-
uersura.¶Ad quod vide Bar.distinguentẽ inter actũ volunta-
rium & iudicialẽ,vt traditur per eũ in l.ĩ diẽ.ff.de aqua plu.arc.
¶Et vide quod dixi in ij.præcedẽtibus ver.& quod latius exa-
minaui in.v.par.articu.q.vj.¶In effectu in materia istius ver.&
præcedẽtiũ,arbitror cõcludẽdũ,ꝙ citatio nõ sit necessaria ad va
liditatẽ actus:sed sit vtilis,quò ad pręiudicãdũ illi tertiò:quia si
citabitur,processus,& sententia p̃iudicabit citato:aliàs secus.ad
qđ vide qđ latius dixi in.v.par.arti.in prima.q.& etiã in.q.xj.

40 ¶†Trigesimosextò,procedit etiã si statuto caueretur,ꝙ noto-
riè infamatus posset de facto puniri. ¶Distingue tamen circa
hoc,ꝙ aut verbũ,de facto,regulat tantũ capturã:& tũc nõ re-
quiritur citatio:sed tñ nõ dicitur tolli citatio:sed loco verbalis
citationis fit citatio realis per capturã personæ,quæ etiã de iu-
re cõi permittitur in multis casibus,vt dixi s.in.iiij.p.articu.q.ij.
¶Non enim tollit̃ defensio,sed peruertit̃:qa vbi aliàs potuisset
se defendere ante capturã:nũc cogetur captus se defendere.&
sic nõ obstãt iura,quæ vident̃ in cõtrariũ facere de citatione fa
cienda.¶Et ex p̃dictis infertur,ꝙ si statutũ disponeret,ꝙ viso
instrumẽto dotis,vel locationis,aut vẽditionis, aut messarię,de
facto capi faciat debitorẽ,prout est in statuto,sen.ꝙ tũc nõ est
necessariũ,ꝙ p̃cedat citatio verbalis.¶Quandoq; verò verbũ,
de facto, respicit & regulat cognitionẽ: vt quia dicit̃ in statuto
ꝙ possit de facto,cognosci:& tunc puto,ꝙ requiratur citatio:
quia per verba quãtũcunq; lata nõ videtur tolli defensio: q̃ est
de iure naturali:vt in cle.sæpe.de re iud.& vide quod dixi.s.eo.
arti.ver.vj.procedit.Imo cũ sit de iure naturali:nõ põt tolli:vt
in l.defensionis facultas.C.de iure fis.& in l.vt vim.ff.de iusti.
& iure.¶Et quod no.in cle.ij.de re iudi.& in cle.j.de homi.&
ideò nõ intelligitur sublata citatio per quã parti datur facultas
defensionis,vt in d.cle.ij.nã & Deus citauit Adã:& tñ sibi no-
torium erat delictũ,& potuit ipsum de facto punire.¶Itẽ facit
quia cognitio nõ põt fieri sine partiũ assertione:vt l.fi.C.si per
vim vel alio modo.¶Non ob.gl.in l.verũ.§.ex facto.ff.de mi-
no.quæ vult,qđ per illud verbũ,de facto,tollant̃ iuris solẽnita-
tes:quia verũ esset de solẽnitatibus positiuis,nõ de citatione,quę
cõtinet defensionẽ,& hoc etiã patet:quia vbicũq; põt procedi
cõtra absentẽ,iudex à seipso debet assumere,& perquirere,seu
inuestigare defensiones absentis,vt l.j.in fi.ff.de q̃o.& in l.si nõ
defendãtur.ff.de pœ.Quãdoq; verò dicta verba regulãt execu
tionẽ:vt puta,si dicitur ꝙ possit de facto puniri,& tũc aut ad-
diciuntur post crimẽ penitus liquidatũ,& nõ requiret̃ citatio:
eo,ꝙ illi nullæ videntur cõpetere defensiones,& ita põt verifi-
cari gl.in l.ictus fustiũ.ff.de his qui no.infa.quę loquit̃ de capto
in flagranti crimine,& qđ no.gl.ij.ff.de fur.l.ij.¶Si verò crimẽ
non est omninò liquidatũ:sed solũ iuris p̃sumptione: vt puta:
quia statutũ dicit:ꝙ bãnitus propter cõtumaciã si capiat̃: de fa
cto debeat puniri:nã hoc casu videtur ꝙ sit sibi assignãdus ter-
minus:quãuis terminus possit abbreuiari:& hoc:vt ipse possit
allegari defensionẽ si quã haberet,per l.iij.§.si ad diẽ.& ibi per

Iac.de Are.ff.de remi.facit d.l.j.in fin.de quæstio.& qđ habet in l.fi.C.depo. ¶ Et ideò in ꝓposita q̄one dicēdum est, ꝗ licet qs notoriè diffamatus sit de falsitate, nihilominus iudex debet eū, saltē semel, citare ante, quam possit illū bānire. Ad qđ faciūt no.in l.illicitas.§.veritas.ff.de of.ꝑsi. Satis eñ de facto fit si illud qđ aliàs fieri deberet in xxx.vel xx.diebus, in duob⁹ aut trib⁹ expediat: & sic sine illa solēnitate lōgioris dilationis, vt d.§.ex facto.& ita dicit domi. Nellus de facto Gemi.ꝗ cōsultus in iure seruare fecit, ꝗ dictāte statuto florētino qđ ꝑcōsul notariorū, statim, ꝗ sibi presentat̃ cōdēnatio facta de falsitate alicui⁹ notarij, debeat ipm de facto abradere de matricula. ¶ Debet eñ citari ante, quā abradat̃: vt in d.§.si ad diē.& qđ ibi no, per Ia.de Are. Subdit tñ do. Nellus, ꝗ in ꝓposita q̄o.si iudex ad ꝓbationē notarij secūdū ea, q̄ hñtur in l.j.C.q & aduersus quos, & in l.ciues C.de app.& in c.euidētia j. de accu.& q̄ latius tradunt̃ p Ant.de Bu.& Doct.in c.vestra.de coha.cle.& mul.cū cōcor.fecisset citari infamatū cū interminatiōe seu cōminatiōe de ponēdo in bāno, & ille nō cōparuisset: fortè tūc facta ꝓbatiōe nō requiret̃ alia citatio, p no.in l.de pupillo.§.nūciatio.ff.de no.ope. nū.& in l.ij.C.de Epi, au.quasi tūc omnino crimē dicat̃ liqdatū. Ita cōcludit d.Nellus in tractatu bānitorū.in tertia parte primi tpis q̄o.iiij.& satis mihi placet.& ad p̄dicta facit no.p Lap. alle.cxxix.& per D.de Rota deci.cccccxxxj.& p Io.de Imo. in Cle.sæpe.de ver.si.& p̄dicta singulariter ꝑpetuò notabis: qa quotidie cōtingūt in practica.& vide q̄ lati⁹ dicā de significato, & potētia isti⁹ verbi, de facto j.in ti.de or.cog. ¶ Et adde q̄

41 dixi j.xx.princ.ar.q.xxiiij. ¶ † Trigesimoseptimò, ꝓcedit etiā qñ aliqs, cuius dicto stari debet: fortè ex dispositiōe vel p̄cepto testatoris declarātis dictū suū, cuius declaratiōi stari debet ex ꝓprio ipsius iudicio puta, si testator dixit, ꝗ stet̃ dicto B.de eo, ꝗ si deponēti videbit̃: qa hoc casu requireretur ipsius p̄sentia, vel citatio, per l.si quis arbitratu.ff.de ver.obl.& in l. qđ si nolit.§. si qs ita ff.de edi.edic.& in l.mulcta.ff.de cōdi.& demōstr.& rō est, qa p̄sentia citati posset trahere talē in aliā sentētiā, vt l.sicuti ff.de arbit.secus si ille, cuius dicto qs debet stare habet, solū ferre testimoniū de volūtate defuncti: quia tunc requiritur partis præsentia, vt est tex.in l.Theopōpus ff.de dote prælega. ¶ Nec obst.ꝗ pars debet esse præsens, quando testis iurat; vt in l.si qñ C.de testibus. dixi s.versicu.viij.quia illud verum, quando persona testis non est approbata, prout est in casu isto, & ideò cū præsentia partis nō possit trahere eū in aliā sentētiā, meritò nō requirit̃ citatio. ita dicit singu. Bart.in d.l. Theopompus. ¶ Et vide quod dicā in duobus seq.versic.& j.versicu.xlij.

42 ¶ † Trigesimooctauò, procedit qñ iudex cōmittit alicui vt vadat, & mēsuret aliquē agrū, & referat: quia in cōmissione debet pars esse præsens, seu citari: quia posset opponi cōtra personā, ꝗ esset suspecta: & debet dari terminus, vt vadat tali die & tali hora, vt l.iij.C.fin.regun.& l.generaliter.§.pe.C.de reb.cre. Sed relationi, quā ille facit, nō requiritur partis præsentia: & sic nec citatio, sicut neq; requiritur in depositione, quā facit testis. Sed solū in receptione adiuramentū, vt l.si qñ.C.de testi.& hoc tenet Bar.ĩ d.l.theopōpus.& vide ad materiā qđ dicā.j.ver.xlij.

43 ¶ † Trigesimononò, procedit in calculatione, vel fit per calculatores electos ad calculandas rationes, quia partes deberent esse præsentes: vel citat ad hoc. Ita no. Bal.in l.hac edictali.§.is illud.C.de secundis nup.allegat no.per Bart.in d.l.theopōpus. & vide quod dicam.j.in d.ver.xlij.

44 ¶ † Quadragesimò, procedit in interpretatione priuilegij beneficij vel gratię, super aliquo dubio: quādo.s.super intētione Papæ mouet̃ aliquod dubiū inter partes: quia si mouet̃ in iudicio nunquā debet fieri, nisi partibus præsentibus. ¶ Et hoc procedit, etiam siue quæratur de dubio sententię interioris iudicis, vt in c.ex parte, ij.j.de verbo.significa. ¶ Siue de dubio compositionis j.de deci.c.ex multis. ¶ Siue de dubio priuilegij. vt dixi vt d.c.ex parte.& in c.cū olim.j.de verb.signi. ¶ Siue de dubio statutorū: vt d.c. ex parte.quia talis interpretatio semper fieri debet partibus præsentibus, vel citatis: cùm sit præiudicatiua, & quodammodo sententia diffinitiua.facit ad hoc §.j.s.de off. Archi.& ff.qs ordo in bonor.possess.seruet̃.l.ij §.j.& ij. & ff.de re iudicata.in l.de vnoquoq;. Secus, si talis interpretatio fieret à Principe, siue illā faceret motu ꝓprio, vel ex certa sciētia, vel ēt ad partis impetratiōnē: dūmodo non sit commissa aliqua surreptio: quia talis interpretatio pręiudicat: nec pōt sibi dici, cur sic faciat.xix.distinctione.c.in memoriā.& s.de offi.ordi.c.duo simul. ¶ Sed si loquamur de interpretatione, quæ fit extra iudicium.scilicet, qñ quæritur de intentione Papæ: & hoc casu, non est necesse partes citari, vel esse præsentes, vt in dicto capitulo, olim.& ibi Inn.& capitulo, cū tibi.& capitulo, dilecto.& capit. tua nobis.j.de verborū signi. D.meus in d.c.causam, quę. de rescriptis.quia talis potius dicitur declaratio.facit l.hæredes palam.§.j.ff.de testa. ¶ Et similiter si à Principe fiat interpretatio secūdùm propriam significationem, siue fiat in iudicio, siue extra, vt in.c.j.&.ij.& c.cùm clerici.& c.quærenti.& c.venerabili. & c.super quibusdam.& c.nominis.j.de verb.signi. secundùm Inno. Host. Ioan. An.& Doct.in.d.c.olim.de verb.sign.

45 ¶ † Quadragesimoprimò, ꝓcedit ĩ modificatiōe priuilegij gratię vel beneficij: qa nō debet fieri, nisi partib⁹ præsentib⁹, & consentiētib⁹, vt in capitulo, nup.j.de deci.quāuis si nollēt cōsētire, etiā eis inuitis, qui cōcessit priuilegiū posset ex iusta causa illud modificare.arg.j.de exces.Prela.c.ij.& j.vt eccl.benef.c.vni.ĩ fi. ¶ Nec ob.j.de deci.c.ex parte.j.quia ibi non fuerūt modificata priuilegia: sed Papa dabat magis modificata priuilegia monachis, quàm fecissent prędecessores sui, secundùm Innocen. Hosti. Ioan. And.& Doct.in.d.c.olim.

46 ¶ † Quadragesimosecūdò, procedit in arbitro, seu laudo ferēdo ab arbitro: qa secūdùm aliquos, arbiter debet citare partes: nec pōt partib⁹ absentib⁹ laudare.in l.sed & interpellat̃ & l.diē proferre.§.fi.qs & §.corā.ff.de arbit.sec⁹ in arbitramēto ferēdo ab arbitratore, q potest etiā partib⁹ non presentib⁹, & non citatis, ꝓferre arbitramētū. ¶ Sed aduerte: qa Doct.in hac materia varia sentiūt.& licet anceps id est dubius fuerim, vtrū deberē breuiter me expedire de hoc, remittēdo ad titulū de arbit. verùm qa materia est quotidiana, & de futuris incerti sumus, institui latè hoc examinare: cùm etiā cōueniat materię nostrę. ¶ In hoc igit̃ articulo Guli.de Cu.ĩ l.Episcopale.C.de Epis.audiē.dicit, quòd licet in arbitrio ferēdo, arbiter teneatur citare partes: tamē secus est in arbitramēto.mouet̃, qa arbitramētum videtur esse quidā cōtract⁹ certificatiōis: & ideò videt̃ posse fieri inter absentes, sicut fieri possūt cęteri cōtract⁹. vt.l.Labeo.ff.de pactis.& qa est quędā declaratio volūtatis, quæ videt̃ posse fieri parte absente. vt.l.cū pater.§.hæreditatē.ff.de lega.ij.& in.l.si qs mihi bona.§. iussum.ff.de acqui.hęred. ¶ Allegat etiā, qđ habet̃ in.l.certū.§.si quis.ff.de cōfes.iūcta l.Publia.in fi.ff.depositi & l.j.ĩ fi.ff.finiū regūdorū.et.l.j.ff.si mēsor fal.mo.dix.facit etiā ꝓ hoc, qđ habet̃ in.d.l.Theopōpus.ff.de do prælega. ¶ Itē, qa citatio nō reperit̃ necessaria, nisi in his, quæ fiunt à iudice in iudicio, vt in c.fi.j.de presump.cū ibi no.per Inn. ¶ Cyn. verò post Pet.in.l.fi.C.de cōtrahen.emp.tenet cōtrariū per.l.si qs arbitratu.ff.de ver.obli. vbi si p partē stet quominus arbitrator arbitretur, cōmittit̃ pœna: sed per partem non videtur aliter stare posse, nisi aliquando est absens.ergo, &c.facit qđ habetur in d.l.diē proferre.§.si qs. ergo parte absente nō videt̃ posse pronūciare. Et hanc opiniōnē sequit̃ Bart.in.d.l.si quis arbitratu.per multas rationes, quas refert do. Anto.in.c.Quintauallis j.de iureiu. Et etiā tenet Barto.in suo cōsilio qđ incipit, talionis de spoleto.& tenet in simili in.l.qui bona.in fine.§.fi.ff.de dam.infect.& idē dicit in executionibus vltimarū voluntatū, in.l.j.ad fi.ff.de leg.ij.& in. l.alio ver, quæro cui heres.ff.de ali.& ciba.lega. Bald. verò in l.fin.C. de cōtrahē.empt.videt̃ tenere opin. Guli.& ipsam etiā tenet ibi Cyn.in addi.licet illa additio cōiter nō habet: & eādē opiniōnē etiā tenet Fran.de Albergotis de Aretio, & sequit̃ etiā do. Anto.in.d.c.Quintauallis.ea potissimè rōne: qa nō reperit̃ hoc iure cautū ĩ arbitratore: & ideò nō videt̃ arctari ad hoc faciendū. arg.l.illā.C.de colla.ꝓ hoc etiā allegat, qa arbitrator habet mādatū arbitrādi sine determinatiōne alicui⁹ formę: & corā eo de necessitate non est aliquis ordo seruandus, vt voluit Inno.in.d. c.Quintauallis.ergo erit in ipsius electiōe, an velit citare vel nō. nā ex quo cōmittitur aliquid alicui, vt bono viro extra iudiciū, potius videt̃ haberi respectus ad effectū, quàm ad qualitatem. procedēdi.arg.l.item si fundus.§.fi.ff.de vsufr. facit etiā qđ no. in simili in.d.c.Quintauallis.et hoc maximè procedit secūdùm dictū Fran.quādo partes fuissent presentes in discussione iā facta: qa tūc erit necessaria præsentia: nec vocatio in arbitramēto ferēdo.qđ etiā voluit Cyn.in arbitrio in. l.si qui ex cōsensu.C. de epis.audiē.de quo statim dicā. ¶ Subdit tamē ꝗ etiā si partes nō fuissent adhibitæ in discussiōe, ꝓpter hoc arbitramētum nō reddit̃ nullū, per rōnes præallegatas. ¶ Fatet̃ tñ, ꝗ in discussiōe negotij poterit habere presentiā partiū: & sic etiā est honestum ab eo, qđ si partes negligāt cōparere, nō poterit cogi arbitrator iudicare: qa poterit dicere, qđ sibi nō liquet de causa, cùm merita cārū, partiū assertiōe pādāt̃. vt.l.si.C.si p vim vel alio modo. cū si. ¶ Et hoc modo poterit dici stari per partes nō cōparētes, quominus arbitret̃.& sic potest ĩtelligi.d.l.si qs arbitratu.ff.de verb.obli.facit.l.si de meis.§.recepisse.&.§.fi.ff.de arbi. ¶ Non tamē arctabit̃ de necessitate ad citādū, p iura preallegata. ¶ Ioā. de Imol.in dicto capitulo, Quintauallis.dicit, quòd credit hanc opinio.veriorē, licet opinio. Bart. videretur ęquior.& ideò ante factū tuti⁹ est seruare opin. Bar.maximè ꝓpter vitādas opiniones: sed post factū seruari posset opinio cōtraria: qa ex hoc solo, nō reddit̃ laudū nullū, licet pars nō fuisset presens, neq; citata. Et

ta.¶ Et pro hac etiã opi.faciunt no.per Bal.in d.l.fi.C.de contrahen.emp.quia arbitrator põt ferre sententiã die feriata,etiã in honorem Dei:cũ arbitramentum censeatur quidam contractus transactionis.vt tradit̃ in d.c.Quintauallis. & per gloss.& Doc.in authen.vt differen.iudi.§.si verò cõtigerit.colũ.ix.quę transactio potest etiã fieri die feriata in honorẽ Dei:licet secus sit in arbitro,vt l.si feriatis ff.de arbitris.not.Spe.in tit.de arbitro.§.sequitur.versi.in forma.Sed clarũ est, qđ ad talem diem feriatam nõ potest fieri citatio, vt in l.fin.C.de fe.de quo latius dicã j.in xix.par.arti.ergo videt̃, ꝙ sit necessaria citatio . ¶ Aduerte tamen,quia Bal.in d.l.fi.de cõtrahen.emp.videt̃ hæc limitare,secundùm ea,quæ statim subijciam.Et in hac opiniõe resi det Ioã.de Imo.in d.c.Quintauallis.¶ Ego arbitror pro latiori & clariori doctrina istius materię distinguendũ fore duo mẽbra principalia.¶ Primũ,qđ iuris sit in arbitro.¶ Secũdũ, quid in arbitratore.¶ Quo ad primũ subdistingue, ꝙ aut loqmur in arbitris iuris,q ex iuris dispõne,vel statutorũ necessitate eligun tur:& hoc casu,indubitanter requiritur citatio,p no.in l.cũ speciali,& in l.apertissimi.C.de iudi.& in c.cũ speciali.j.de app.& in c.suspiciones s.de offi.dele.lib.vj.& l.ij.ff.à qbus app.licet.in l.arbitro.& l.arbit.ff.qui satisda.cogã.¶ Aut loquimur in arbitris cõpromissarijs,& cõis opi.etiã est, ꝙ exigat̃ citatio partiũ. nam etiam talia arbitria sunt reducta ad instar iudiciorũ, vt l.j. de arbi.& sic arbiter debet iuris ordinem seruare,vt d.l.j. & in l.si de meis.§.recepisse ff.de arbitris.Et hanc opi. cõiter tenent Doct.in d.c.Quintauallis.& tenet Bald.in repe.l.ex compromisso ff.de arbi.in v.q.vbi dicit,ꝙ altera parte absente in arbitrio seu compromisso,nõ cõtrahitur heremodiciũ:qa solùm cõ mittit̃ pœna contra absentem:vt l.nõ ex omnibus ff.de arbit.

¶ Hæc tamen limita multipliciter.

¶ Primò limita,si modo simpliciter factum sit cõpromissum. secus si partes cõuenissent,vt arbiter posset ferre sentẽtiam sine citatione,vt no.glo.in l.diem proferre.§.si quis ff. de arbi.tenet Bal.in d.repe.l.ex compromisso.per d. §.si quis litigatorũ. & quod ibi tradit̃.& per l.si cum dies §.si quis ex litigatoribus ff.de arbi.per quæ iura idem tenet Ang.in disputatione sua, q̃ incipit,duo adinuicem litigantes.colũ.ix.& tenet Ioã.de Imol. in repe.d.c.Quintauallis.sub ver.iiij.differẽtia est.¶ Facit quod statim dicam in tertia limitatione. ¶ Et vide etiam quod dicã, quãtum ad hoc in secundo membro de arbitratore prope fin. ver.insuper etiam aduertendum.

¶ Secundò,limita secũdùm Iac.de Aret.& Pe.nisi partes fuissent præsentes vsq; ad cõclusionẽ causę:qa tũc potest ferri sñia in absentia partis.argu.l.quãuis.C.de adul .& idem tenet Cy. in l.si qui ex consensu C.de Episco.audi.Bal.in repe.d l.ex compromisso.quæstio.v.

¶ Tertiò,limita,si modo loquimur de sententia ab arbitro ferenda super principali cõtrouersia:secus si arbiter habuerit potestatem prorogandi compromissum ab ipsis compromittentibus:quia tũc hoc potest facere,nulla facta partium citatiõe:qa hæc non est propriè sententia,sed quædã executio pacti conuẽ
46 ti.¶ †Debet tñ arbiter notificare partibus per seipsum, vel nuncium,aut epistolam , ante prorogationem, vt l.diem proferre ff.de arbi.Ita dicit Bal.no.ĩ l.j.C.de sen.ex breuiculo recitãdis.

¶ Circa secũdum principale membrum,dum loquimur de arbitratore,adhuc arbitror distinguendum,quòd aut talis eligitur ex dispositione iuris,vel ex forma statutorum:quia statutũ disponit, ꝙ fiat compromissum de iure & de facto:& sic talis vocatur arbitrator iuris,& arbitror quòd sic necessaria citatio,per ea,quæ dixi s.in præcedenti mẽbro prin.facit etiã l.j.ff.vbi pupillus edu.debet.& in l.legatum ff.de vsufru.leg.faciunt etiam plura iura statim alleganda,in quibus probatur,ꝙ in arbitramẽto requiratur citatio.Et ratio est,quare in dictis iuribus requiratur citatio:quia tunc talis arbitrator procedit tunc ratione potestatis & iurisdictionis ei attributæ à iure,seu à iudice.ergo idẽ dicendum est in terminis nostris.

¶ Aut loquimur in arbitratore compromissario , & est maius dubiũ,propter varias & cõtrarias opiniones. de quibus s.dixi.

¶ Sed pro parte affirmatiua , quòd requiratur citatio , faciunt infrascripta argu.

Primò,probatur per l.si quis arbitraru ff.de verborum obligationi.inducendo vt s.dixi.

Secũdò,probat̃ per l.opus quod in auersione,& ver.in vtraq; causa ff.locati.quæ l.ad idem tendit.

Tertiò probatur per regulã generalẽ,quæ vult,ꝙ non solũ ad actum iudicialem , per quem quis põt lædi sit citandus, vt l.de vnoquoq; ff.de re iudi.vt s.dixi in princi.istius vij.arg.sed etiã ad actum extraiudicialem, ex cuius expeditiõe pars potest lædi:vt l.hac editali.§.is illud.C.de secun.nupt.& l.j.§.denunciari ff.de ven.inspi.& in l.in concedendo ff.de aqua plu.arcen.& l. creditor.C.de distrac.pigno.& l.necesse.ff.de in diem adic.& l. si tamen quibusdã.ff.de leg.j.& maximè,quia pars posset trahere arbitratorẽ in aliã sententiã.igitur &c.facit l.sicuti.ff.de arbi.

47 ¶ †Quartò,probatur per l.quod si nolit §.si quidem.circa finẽ ff.de edi.edic. vbi dicit̃,ꝙ ille,q emit rem pacto,quod si sibi placuerit sit inepta,quòd non potest volũtatem declarare absente parte:& tamẽ verbũ,placuerit,importat arbitriũ bõi viri,vt in l.Thays §.sororẽ ff.de fideicõmis.lib.& in l.cũ proponas.C.de arbi.& per Bar.in l.si sic ff.de lega.j.

48 ¶ †Quintò probatur per l.legatũ ff.de vsufruct.lega.vbi commutatio legati de vno vsu ad aliũ,quę iudici cõmittit̃ , vt bono viro,fieri non potest,nisi præsente parte,cuius interest.

49 ¶ †Sextò,probatur per l.j.§.deniq;.& l.iij.sed si ff. vbi pupill⁹ edu.debet.vbi dicit̃,ꝙ determinatio alimẽtorũ pupilli,quã lex committit iudici,vt bono viro,non potest fieri,nisi citatis partibus quarum interest.

¶ Septimò,probatur:quia cùm ista sit amicabilis compositio, ergo interrogata & examinata parte fieri debet, vt l.si de meis §.recepisse ff.de arbi.

¶ Octauò probatur,quia licet iudex,qui summariè,& sine figura iudicij procedere potest,examinauerit negotiũ partibus citatis,si non potest ferre sẽtẽtiã nõ facta citatione ad sententiam, licet non requiratur peremptorium,vt in Cle.sæpe.de verbo. signi.ergo multominus debet posse arbitrator corã quo nõ cõtrahitur heremodicium, vt s. dixi.

50 ¶ †Nonò,videtur probari per casum apertum in l.j.§. cùm dicitur.ff.si cui plus quã per l.falc.vbi est expressum,ꝙ arbitrator electus ad facultates testatoris æstimandas,debet vocare partes quarum interest.& quãuis ille tex.loquatur per verbum, arbiter,tamen ratione materiæ subiectæ,debet exponi i.arbitrator. Quoniam ex lata significatione arbitri , comprehenditur arbitrator,vt in l.si societatem §.arbitrorum ff. pro socio.& dixi s. in rubri.de arbitris.

¶ Decimò,probatur in l.iij.C.finium regun. vbi tex.expressè vult,quòd agrimensor,qui assumitur vt bonus vir,debet habere apud se præsentiam partium,quarum interest:& tamen clarum est,ꝙ procedit arbitrator extraiudicialiter.

51 ¶ †Vndecimò probatur:quia licet Princeps sit solutus legibus vt in l.Princeps.ff.de legi.cũ si.& corã eo non sit necessaria obseruatio ordinis iudiciarij, vt notat Innocen.in c.j.s.de litis contesta.& ibi dixi.nã ipsius præsentia supplet oẽs defectus,vt in l.omniũ.C.de testa.& paulo ante dixi in voce,in gl.fi.in c.j.de transac.& in iuribus in ea allegatis,& tamẽ Princeps debet citare partẽ,vt in c.j.j.de cau.pos.& proprie.& in cle.ij.de re iudi. & in l.fin.C.de legi.secundũ vnum intellectum.licet Bart.aliter senserit,& male,in lege.ij.C.quomodo & quando iud.& in l.nec causas.C.de appella.allegando glos.in l.ante pe.C.ex quibus cau.ma.sed illa glos.vt dicit Ponta.cuius fuerunt hæc duo ar.loquitur in priuilegio,non in sentẽtia.Et sic ex prædictis argumentis concluditur,quòd necessaria sit citatio,seu monitio, seu partium præsentia.¶ Et prædictam etiã opinio.tenet Bart. in l.j.ad fi.ff.de lega.ij.Bal.in c.j.de inuesti.in ma.facta.vbi dicit,quòd propter nõ factam citationem vidit laudum fuisse iudicatum nullum,& in c.j.§.sancimus.quo tem.mil.inuesti.allegando Inno.in fi.

¶ Verùm ad partem negatiuam in contrariũ,quòd nõ requiratur citatio,plura allegantur.

52 ¶ †Primò, quia arbitramentum potest proferri die feriata, etiam in honorem Dei.vt ar.l.fina. C.de fer,ibi dum text.dicit. pacta ineant transactiones loquantur &c.licet in contrariũ faciat capitulum primum j.de fer.de cuius capituli intellectu ibi videbimus,quare cùm arbitramentum videatur quædã transactio,igitur &c.sed citatio non potest fieri die feriata.vt dicam j.in xix.p.arti.igitur &c.¶ Sed ad hoc argumentum posset responderi dupliciter.

¶ Primò per not.in l.ad legatum.& in l.ad rem mobilem ff.de procura.& quod ibi no.gloss. ¶ Secundò,per id,quòd in simili dicit gl.in c.cùm iure j.de excep.vbi vult,quòd licet excommunicatus nõ possit esse in iudicio,vt in c.intelleximus s.de iud.& ibi dixi,tamen in casibus,in quibus permittit̃ sibi, quòd sit in iudicio,potest necessaria ad illud iudiciũ exercere: quæ tamẽ aliàs regulariter sunt sibi prohibita.sic & in proposito, licet regulariter citatio non possit fieri die feriata: tamen si permittitur celebratio actus illa die,qui requirat citationem , vel partiũ interpellationem,seu monitionem,illa fieri potest.

53 ¶ †Secundò probatur,quòd non requiratur citatio:quia arbitramentum,quò ad contractus,super quo arbitrator est assumptus,habet se tanquam quædam conditio suspẽsiua. vt in dicta l.si quis arbitra.ff.de verborum obligationi.& clarius in lege fi.C.de cõtrahen.emptio.Sed implemẽtũ cõditionis nõ depende-

rat præsentiã partis,vt l.ij.ff.de condi.& demonstra.ergo &c.
54 ¶†Tertiò,quia arbitrator frequenter assumitur ad declarandã aliquam partem cõtractus dubiã:puta pretiũ vel mercedẽ:sed contractus non exigunt partis præsentiam regulariter:vnde & per nuncium,& per epistolam perfici possunt,vt l.Labeo.ff.de pact.& l.j.in fin.ff.de contrahen.emp.cũ si.ergo declaratio talis non exigit partium præsentiam,cũ minor solennitas debeat requiri in declaratione,quàm in actus celebratione, vt l.hæredes palam.§.si quis post.& §.sed si notam.ff.de testa.
¶Quartò probatur,quia sicut arbitrator assumitur ad declarãdam quantitatem,vel quod simile:sic etiã agrimensor assumitur ad dignoscendum mensuram,& referendũ modum mensuræ: sed relatio ipsius agrimensoris non requirit partium pręsentiã: cũ fieri possit per nuncium vel epistolã,per l.j.in fi.cũ l.seq.ff. si mensor fal.mo.dixe.igitur &c.
¶Quintò,videtur probare per l.Theopompus.ff.de do.prele. vbi ad vnius dumtaxat partis instantiã,altera non præsente illa cuius dicto testator voluit stari,declarat testatoris intẽtionem: de cuius legis intellectu s.tetigi in ver.xxxvij.& tãgit Ant.de Bu.in c.veniens.de test.
55 ¶†Sextò probatur,quia quando aliquid committitur extraiudicialiter expediendũ à bono viro,videtur haberi respectus ad qualitatem ipsius,non ad modũ,seu ad formã,vt in l.itẽ si fundi.§.fi.& in l.si pendentes.§.res.ff.de vsufru.igitur sufficere videtur arbitratorem procedere cũ qualitate bonitatis,& iustitiæ:quamuis modus & forma citationis non seruetur.
¶Septimò,facit l.cũ pater.§.veritatẽ.ff.de leg.ij.& l.ex pacto §.idẽ rogatus.ff.ad Tre.vbi arbitrator erat deportatus ad insulam remotã,& ibi arbitratus est:& valuit arbitramentũ:& tamen ibi nõ potuit partes citare,vel præsentiã illarũ habere.
56 ¶†Octauò probatur ex theorica,glo.in l.iij.§.si causa cognita. ff.de bo.pos.quæ vult,ꝙ ea,quæ nõ aguntur in forma & solẽnitate iudicij,nõ requirũt partis p̃sentiã:sed dicit Ponta.ꝙ illa gl. non est vera:quia cõtra casum c.licet.de præbẽ.li.vj.Vbi patet quod eps,etiam extraiudicialiter procedẽdo in datione possessionis beneficij,debet requirere partẽ,cuius interest.& idem si ad ipsius dationẽ pos.procedat executor apostolicus:quamuis enim eorũ in ipsa nõ seruatur ordo iudicij,vt no.Io.An.in.c.accepimus.s.de æta.& quali.tamẽ in ipsa datione possessionis beneficij,debet monere partẽ,cuius interest ad hoc,vt possit facere defensionẽ suã,quæ est de iure naturali:& non debet sibi auferri,vt in clemẽ.ij.de re iudi.& s.dixi,& hoc tenet Ioan.An.in addi.Spe.in tit.de petitorio & possessorio.in addi.quæ incipit, Capitulũ conquerente &c.per d.c.licet.& per l.fin.C.vnde vi.
¶Nonò probat̃ per no.per gl.in l.creditor.C.de distrac.pign. quæ vult,ꝙ executio conuẽtionalis potestatis fieri possit,etiã parte nõ monita vel citata,per l.si cõuenerit.ff.de pig.actio.
¶Decimò,probatur ex no.per gl.in l.Pomponius tamen.ff.de nego.ge.quę vult,ꝙ declaratio volũtatis fieri possit eorũ amittitur non citata parte,cuius interest.
57 ¶†Vndecimò & vltimò probat̃:quia videmus,ꝙ in tantũ facultas arbitramẽtandi est remota à facultate arbitrandi,& iudicãdi:ꝙ quis põt esse arbitrator & nõ iudex:vel arbiter in facto proprio,vt in c.Quintauallis.ij.de iureiur.& in l.si libertus. ff.de operis libertorũ.& in d.l.si societatem.ff.pro socio.& ibi traditur & in l.si lege.ff.locati.& in l.hæc vendi.ff.de cõtrahen. emp.& insti.eo.tit.in §.emptio.vnde licet arbiter teneatur seruare formã iudicij,non tñ arbitrator,vt traditur in aut.si verò contigerit.C.de iudi.& in corpore vnde sumitur.¶Ad qđ etiã quantũ ad hoc,possent adduci aliquæ aliæ differentiæ,quę quãtum ad hoc,dicũtur esse inter arbitrũ & arbitratorẽ,de quibus per do.Ant.&.D.m.in d c.Quintauallis.& ibi latè per Ioan.de Imo.in repeti.& sic ex p̃dictis apparet,vt dicit Ludo.ponta.in d.l.si quis arbitratu.ꝙ quæstio est satis dubia.¶Ipse tñ concludit,ꝙ in arbitratore à partibus electo antequàm arbitrator veniat ad declarandũ ipsius volũtatẽ,& arbitriũ,ꝙ præmittere debet cognitionẽ,vt probat̃ in l.si de meis.§.recepisse.ij. respõso. ff.de arbi.quãuis em̃ iurgantiũ cõtrouersia celeri sentẽtia terminanda sit:vt in c.ij.de re iud.li.vj.¶Debens tñ iudicare,nõ debet procedere ita festinãter,quòminus diligẽter cũcta rimetur ad rectũ arbitriũ proferẽdũ.xxx.q.v.c.iudicantẽ.& in c.cùm Ioan.j.de fid.instru.Arbitratoris em̃ iudiciũ debet esse tale,vt bono viro cõueniat,vt in l.si lege.ff.loca.¶Sed nemo dubitat, ꝙ minime cõueniens est bono viro,ꝙ negotio nondũ examinato,ad declarationẽ ex abrupto procedat.¶Præterea,arbitrator eo modo in re aliena arbitrari debet,sicut vellet arbitrari in sua.ar.l.j.ff.de solu.ibi dum tex.dicit creditorẽ ita agere rem debitoris,vt suã.¶Sed certũ est,ꝙ ad rẽ propriã peragendã nemo sanæ mentis immaturę procederet:nec per aliũ procedi vellet, facit l.quæcunq; animi.ff.de reg.iur.igitur &c.Quare si arbitrator negotio nondũ examinato ex abrupto laudum proferret, ipsius arbitrij,tanquam iniqui,posset meritò peti reductio ad arbitriũ boni viri.facit tex.notabilis in c.tum ex literis.de resti. in integrũ,licet Iac.Bu.& Bar.in l.prolatã.C.de sen.dixerint,ꝙ propter hoc sentẽtia redditur.Cũ igit̃ ad habẽdã plenã cognitionẽ requirat̃ partiũ p̃sentia:vt d.c.tum ex literis.& in l.fi.C.si per vim vel alio modo.ergo citatio est necessaria,cũ ex partium pręsentia possit arbitrator melius informare motũ animi sui,& trahi in aliã sententiam,vt in l.itẽ si vnus.§.fin.aliàs incipit,si in tres.ff.de arbitris.¶Ad hoc etiã allegat Ponta.casum,quẽ dicit quasi expressum,in d.l.j.§.cũ dicit̃.ff.si cui plus quam per l.fal. vbi tex.vult,ꝙ bonus vir assumptus ad æstimãdũ testatoris patrimonium,in cognoscẽdo debet vocare partes,quarũ interest. & ad idẽ l.iiij.C.fi.regun.quã singulariter no.Butri.in l.qui bona.§.fi.ff.de dam.infec.ibi em̃ agrimensor,vt bonus vir,ad mensurandũ eligitur:& tñ in discutiẽdo debet habere partiũ præsentiã.¶Et aduerte,qa hoc procedit,siue hoc sit arbitramentũ, quod requirit informationẽ partiũ,& examẽ iuris ipsarũ partiũ prout est cõsiderare in arbitratore assumpto ad iurgia & disceptationes,seu lites dirimẽdas:quia licet hic videat̃ data potestas auferẽdi de iure vnius,& dãdi alteri:tñ tã in facto,quàm in iure debet prius cãm examinasse,& sic partiũ iura & allegationes audiuisse,aliàs nesciret,an & quantũ de iure vnius auferret,& daret alteri,vt d.l.fi.C.si per vim vel alio modo.Vnde necessaria est præsentia vel citatio partiũ:vt fiat talis examinatio.¶Quinimo,si citaret,& partes nõ venirẽt,impediretur arbitramentũ, vt d.l.si quis arbitratu.¶Siue etiã sit arbitramentũ in quo solũ requiratur examẽ partiũ,& nõ examẽ iuris,vt puta in arbitratore electo ad æstimationẽ pretij alicuius rei,vel ad similẽ actũ, qui non põt condignẽ examinari,nisi rẽ cognoscat,tam in substantia,quàm in qualitate:& an sit fructuosa:& quantũ:& an libera vel serua,aut qbus oneribus sit subiecta,vt in aut.hoc ius porrectũ.C.de sacrosan.ec.ibi,dum tex.dicit,ęstimata distinctè & in aut.sicut.e.titu.& l.iij.§.diui.ff.de iure fisci.& l.si quos.& quod ibi no.Saly.C.de rescin.vẽdi.& in l.si fundũ per fideicõmissum.§.j.ff.de le.j.vnde necessaria est citatio,vt fiat huiusmodi examinatio:& si citatę partes nõ venirẽt,impedirẽt tale arbitramentũ:& sic cõmitteret̃ pœna vt d.l.si qs arbitratu.¶Tradit Saly.in d.l.fi.C.de cõtrahẽ.empt.¶Si verò arbitramentum esset tale,ꝙ nullã exigeret informationẽ,vel partiũ examinationẽ,hoc casu,nulla requireret̃ citatio:& isto modo põt intelligi c.si cõpromissarius.de ele.li.vj.per quẽ tex.Bal.voluit citationẽ non esse necessariã.vult em̃ ille tex.ꝙ si canonici eligũt per viã cõpromissi,nõ est necessaria citatio:q̃m talis est arbitrator solius volũtatis & prouidẽtię:& ideo nõ requirit̃ citatio:qa in eo cessat ratio quare inuẽtę fuerũt citationes,vt j.dicã.& eodẽ modo possumus dicere ad l.Theopõpus.ff.de dot.prælega.secundũ ea,q̃ superius dixi.¶Et hæc procedũt respectu examinatiõis, quã facere debet arbitrator ante,quàm proferat laudũ:sed post quam arbitrator audiuit partes,& cognouit de negotio:in prolatione arbitramenti nõ requirit̃ monitio vel citatio, aut partis pręsentia,scd̃m Põta.Sed fuit originaliter opi.Saly.in d.l.fi.quę probat̃ primò per tex.in d.l.j.§.fi.cũ l.seq.ff.si mẽsor fal.mod. dix.vbi tex.vult,ꝙ agrimẽsor põt suã declarationẽ referre per nunciũ,vel epistolã:igitur parte absente,vt l.cõsensu.ff.de ac.& ob.& in l.j.in fi.ff.de cõtrahẽ.emp.¶Secũdò,qa quãdo qđ extraiudicialiter,vt bono viro,cõmittitur,attẽdere debemus qualitatẽ ipsius,nõ modũ scd̃m quẽ agit,seu procedit, vt l.itẽ si fundi.§.fi.& l.si pẽdẽtes.§.res.ff.de vsufru.quare ita debet declarare,vt bonus vir declararet,absq; eo,ꝙ modus declarãdi attendatur,scd̃m Põta.in d.l.si qs arbitratu.¶Mihi videt̃,ꝙ ante factũ ad fugiẽdã omnẽ dubitationẽ propter p̃dictas opi.cautũ sit facere monitionẽ,vel vocationẽ,aut habere partiũ p̃sentiã: etiã in ipso arbitramẽto proferendo:sed post factũ,satis æqua videt̃ mihi p̃dicta opi.ꝙ sufficiat arbitratorẽ p̃sentibus,aut auditis partibus cognouisse,& negotiũ examinasse: quo casu,in proferẽdo postea arbitrio,nõ erit necessaria alia citatio:qa tũc satis dicitur arbitrator fecisse,qđ bono viro cõuenit,& ita procedunt iura & rõnes cõcludẽtes nõ esse necessariã citationẽ,nec tũc põt dici stetisse p partes,quòminus arbitrator arbitrarer̃,cũ per examinationẽ iã factã potuerit motũ animi sui informare. faciũt no.p Doc.in l.si q ex cõsensu.C.de epis.audiẽtia.¶Si verò nulla esset facta examinatio negotij dico,ꝙ non valeret arbitrium prolatũ,nulla habita pręsentia partiũ:aut facta citatione: ex quo arbitrator non potuit motum animi sui informare: & hoc modo possunt intelligi iura & rationes cõcludẽtes p̃sentiã
58 partiũ,vel citationẽ necessariã.¶†Et fortè hoc casu, attentari posset arbitramẽtũ esse nullũ,tanquam latũ ex abrupto,& cõtra,vel p̃ter formã cõpromissi.¶Quãuis em̃ dubiũ sit,vtrũ sententia lata sine causæ cognitiõe,seu sine ꝓbationib⁹ sit valida de qua materia

qua materia per Barto. Bald. & Doct. in l. prolatam. C. de sen. & per Cy. & Bald. & Gul. in authen. si verò. C. de iudi. & Spec. in ti. de sen. §. quoniam. ver. item opponitur. & in titu. de offic. iudi. §. postremo. ver. ij. videndum. & per. d. Anto. Io. de Imo. D. me. in c. cum ex literis. s. de resti. in integ. & per Io. de Imo. & D. m. in. c. ij. de re iudi. & ibi dixi. & per Lap. alleg. xxviij. de quo latius dicam in d. ti. de re iudi. tamen arbitramentum latũ ab arbitratore nulla præcedente cognitione, seu examinatione negotij, vbi præcedere debet: videtur esse nullum: quia latum contra, vel præter formam mandati, ex quo ex abrupto prolatum est: quoniam partes assumunt arbitratorem vt bonum virum: & vt arbitretur vt bono viro æquum esse videtur, vt sæpius dictum est, ergo arbitramentum latum nulla adhibita cognitione videtur, per no. in. c. cùm dilecta. s. de rescri. & in l. diligenter. ff. mandati. facit etiam quod no. in. l. fi. C. de exhibendis reis. & in l. Episcopale. C. de Episcopis & clericis &. ij. q̃o. j. c. nos in quenquam. ¶ Nisi fortè tale arbitramentum feratur præsentibus partibus, & non reclamantibus: quia tunc non videretur posse opponi de nullitate: quia saltem hoc casu crederetur arbitratori de cognitione præhabita: & præsumeretur facta examinatio. faciunt no. per glo. in. c. cum in iure. s. de offi. deleg. Ita in simili concludit Lap. in iudice. alleg. xxviij. Ad quod etiam vide quod dicit Bart. in. d. l. prolatam. ¶ Cùm ergo sine negotij examinatione non videtur valere arbitramentum, meritò dicitur stare per partes non veniẽtes, quòminus arbitrator arbitretur: & sic põt intelligi. d. l. si quis arbitratu & l. si de meis. §. recepisse &. §. fina. ff. de arbi. vt voluit Bald. in. d. l. fina. ff. de cõtrahen. empt. & Ioán. de Imo. in repe. d. c. Quintauallis. de iureiur. & ponta. in. d. l. si quis arbitratu. per illum tex. nam ibi dicitur, commissa mora per stipulationem, quòminus arbitrator potuerit arbitrari: quia ipse fuerit absens: & sic non potuerit arbitratorem informare de meritis causæ: quia, vt sæpius dictũ est, causarum merita &c. vt. l. fina. C. si per vim vel alio modo. & ita potest intelligi. l. quòd si nolit. §. si quis ita. allegata. s. pro prima opinio. quia ibi propter absentiã venditoris, emptor iustè potuit desistere à declaratione placiti sui, tanquam sibi plenè non constaret de eo, quod declarare debebat. quia nõ fuit à venditore informatus. ista enim est iusta causa, per quam potest arbitrator se excusare: vt, licet acceptauerit, non compellatur arbitrari, si iurat sibi non liquere de causa, vt. l. si de meis. in fi. secundùm Ponta. ¶ Sed Bald. in. d. l. fin. & in. d. l. si qui ex cõsensu. & in. d. §. si quis ita. exigitur præsentia in restituendo, quæ restitutio non potest fieri absenti, dicitur stare per partem, quòminus emptor restitueret. ¶ Sed melior est responsio Ponta. qa text. ille formaliter dicit. ¶ Aut mora per venditorem facta fuerit. aut non fuit præsens, cui redderetur, & sic ille text. complectitur vtrũq; casum, videlicet absentiam partis, cui debebat restitui: & moram, quę refertur ad contumaciam, propter quam emptor nõ potuit motũ animi sui informare, vt posset arbitrari, & placitum suum declarare. aliàs illud verbũ esset superfluũ. contra no. in c. si Papa. de priui. lib. vj. & in. l. si q̃n. C. de inoffic. testa. cum simili. ¶ Nec obstat, q̃ si partes citarentur in laudo ferendo, fortè possent trahere arbitratorẽ in aliã sentẽtiã: ex quo arbitrator examinauit negotium auditis, & præsentibus partibus, iam informauit motum animi sui, qualẽ sententiã proferre debeat: nec debet prius, quam illã proferat manifestare parti. ¶ Et si tu diceres, ad quid ergo in sentẽtia à iudice proferenda, requiritur citatio? R ñdeo, q̃ hoc procedit ex solo iuris rigore: quo rigore requirit̃ etiã citatio peremptoria: nisi in summarijs vt in Cle. sæpe. de ver. sig. de qua materia latius dicam in ti. de re iudi. Nec fit illa citatio vt trahat iudicem in aliam sentẽtiam, cũ post conclusionem in cã generaliter facta, imponat̃ finis disputationi partiũ, vt no. Io. An. & Io. mo. in. c. fi. de resti. in inte. li. vj. & Bal. in. l. error. C. de iur. & fac. ig. & in. c. cum dilectus. j. de fide instru. & . j. de cã posses. & ꝑprie. c. pastoralis. traditur per Bar. in. l. si tertius. §. officiũ. in fi. ff. de aqua plu. arcen. & per Saly. in. l. cũ propria. C. si quis alteri vel sibi. tetigi in c. ij. s. de libel. obla. arti. xij. q. v. in quarto mẽbro principali. ver. secũdo refert̃ quare. in fi. fortè dicã latè de materia in ti. de or. cogni. vel in d. c. cũ dilect⁹. vel in rubrica, de re iud. & tñ etiã post cõclusionẽ in cã, exigit̃ citatio, ẽt peremptoria in ordinarijs. Sed in terminis nostris, nõ requirit̃ talis rigorositas: nec alius iuris ordo: ex quo arbitratori dat̃ plena facultas ꝑcedendi de facto, & recedẽdi à iure, & iuris ordine præter, quam in habẽda informatione. secũdũ q̃ dicẽdũ est: qa sine illa nõ posset ꝑcedere vt bon⁹ &
59 æquus vir. ¶ † Et ꝑdicta ꝑcedũt in arbitratoribus cõpromissarijs, volũtarijs, secus in necessarijs, q̃ eligunt̃ ex forma iuris, vel ex dispõne statutorũ: vel qa potestas iudicãdi, q̃ est in iudice, sit ampliata & alterata à iure vel statuto, & trãslata ad potestatem arbitramenti, vel etiã si in locũ iudicis sit eligẽdus arbitrator, per ea, quæ dixi in prin. secundi mẽbri, dum incœpit tractare de arbitratore. facit etiã quod in simili diximus, iurisditio iudicis cõsensu partiũ ampliata, est eiusdẽ qualitatis, cuius est iurisditio ampliationem recipiẽs, vt no. Bar. in d. l. episcopale. C. de epi. audi. Ad quod vide quod latè dixi in c. significasti. de fo. cõpe. in. vij. prin. arti. in prin. Arbitramentũ eñi accedẽs iurisditioni iudicis ex iuris dispositione, sortitur qualitatẽ eius, in cuius augmentum cedit. xvj. q. j. c. & tẽporis & c. postquàm. & in l. inter socerum, & cũ inter. ff. de pac. dot. j. de cẽsi. c. quãto. de priui. c. quia certa. ff. de pign. act. in l. si cõuenerit. §. si nuda. ff. de publiciana. in l. si ego §. quod tñ. & traditur in regula accessoriũ, de reg. iu. li. vj. ¶ Similiter etiã, si in locũ iudicis ex forma statuti vel iuris eligitur arbitrator: quia subrogatũ dedet sapere naturã eius, in cuius locũ subrogatur. Siue loquamur respectu personæ, vt l. fi. C. de proxi. sacro. scr. lib. xij. & no. Bar. de officiali subrogato in l. pe. eo. ti. Siue respectu rei: vt in c. maiores. j. de bap. & in l. sancimus. C. de dona. Siue respectu tẽporis vt l. in contractibus. C. de non nume. pec. & per Bal. in l. superuacuã. C. de tẽpo. appel. Siue respectu actionis vt l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ff. de act. & ob. maximè si fiat à iure, seu per legẽ. ff. de iure dot. l. si res in dotẽ datæ. & in l. cũ quid. ff. si cer. pe. & per Cy. & Bald. in l. j. §. sed si non. C. de rei vxo. act. & in c. ecclesia. j. vt lite pen. & j. latius dicam de hoc. ¶ Et ꝑdicto modo loquunt̃. l. j. §. deniq;. & l. j. § sed & si. ff. vbi pupil. edu. debet. & l. legatũ. ff. de vsufru. lega. & sentit etiã Bal. in l. fi. C. de cõtrahen. emp. & simili modo põt intelligi. l. hac edictali. §. is illud. C. de secundis nupt. eo, q̃ ibi arbiter
60 seu arbitrator, producunt̃ mãdato iudicis. ¶ † Insuper etiam aduertendum, q̃ si partes etiã in cõpromisso dixissent, q̃ arbitrator posset procedere citatis partibus, & non citatis: ambabus præsentibus, vel altera tantũ: vel ambabus absentibus: qa deberet intelligi, respectu actus pronunciãdi nõ respectu examinationis negotij, nisi essent talia verba, quę specificè referrent̃ etiã ad examinationẽ & cognitionẽ negotij. ¶ Itẽ aduerte, qa quantumcũq; inter partes fuerit cõuentio arbitrũ posse non citatis partibus ferre sentẽtiã: tñ adhuc requiritur qualisqualis notificatio, secundũ Bal. in l. eos. §. Apostolos. C. de app. tenet Ludo. ponta. in repe. l. j. C. de hære. insti. q. vj. ibi & ideò dicebat notabiliter. col. xxij. ¶ Et adde ad ea, quæ dixi in primo mẽbro. ver. primo limitat̃. ¶ Itẽ ꝑdicta procedũt, respectu citationis partiũ pro cognitione & examinatione negotij, aut arbitrij proferẽdi: sed respectu arbitrorũ seu arbitratorũ adinuicẽ, dicẽdũ est, q̃ si in tres vel plures fuerit compromissum: quãuis ipsi omnes plures examinauerint negotiũ: tamẽ possunt duo ex ipsis sententiare, tertio non citato, quinimo nõ possunt pronunciare eo absente: quãuis citato, secundũ Bald. in l. si in tres. ff. de arbi. de qua materia dic vt latius dicam in tit. de arbi.
61 ¶ † Quadragesimo tertiò, procedit in transmisione inhibitoriæ vt in c. Romana. §. q̃ si obijciatur. de app. lib. vj. quod tamẽ intellige, & limita, & declara vt dixi in c. pe. de fo. compe. in xiij. prin. arti. in primo membro.
62 ¶ † Quadragesimo quartò, procedit in interdictione, quæ fit alicui de bonis administratis propter dilapidationem, secundùm formam. l. is, cui bonis. ff. de verb. obli. & hoc tenet ibi Ang. cũ fieri debeat talis interdictio cũ causæ cognitiõe. & sequit̃ Lud. ponta. in d. l. is cui. facit q̃d dixi. s. in princ. huius septimi articu.
63 ¶ † Quadragesimo quintò, in executione, quàm faciunt executores testamentarij, vt dixi. s. articulo. v. q. viij.
64 ¶ † Quadragesimo sextò, in declaratione nullitatis processus, vt in text. secundũ intellectũ Pet. & Abb. c. causam quæ. de rescri. de quo vide ibi per d. An. & D. me. vide. j. in casu xviij.
65 ¶ † Quadragesimo septimò, in dispẽsatione: quia cũ dispẽsatio exigat causæ cognitionẽ, quia aliter facta nõ dispẽsatio, sed dissipatio põt appellari. Io. An. & Doc. c. de mulcta. de preben. & in c. ad monasteriũ, de statu regu. j. q. vij. c. & si illa. ergo requiritur citatio, vt dixi. s. in prin. Ad q̃d vide quod dixi. j. ver. xxx. casus. ¶ Aduerte tamen quia ego de hoc satis dubito. Et arbitror, q̃ hoc solũ procedat respectu dispensationis simplciter factæ. Sed si in dispensatione essent narratæ omnes debitæ qualitates, & circunstantiæ & personæ de quarũ præiudicio ageretur, & quale esset illud præiudiciũ, & quantũ, nõ video, q̃ si habens potestatẽ dispẽsandi dispensat, quare nõ teneat dispẽsatio maximè per no. in. l. quidã consulebat. ff. de regu. iu. Cogitabis. ¶ Et sic ex ꝑdictis habes regulas, causas, & casus, in q̃bus requirit̃ citatio. ex qb⁹ etiã poteris alios plures similes casus decidere.
66 ¶ † Verum, quia aliquæ sunt regulæ, quæ dantur per cõtrariũ: & aliquę causæ & casus, in quibus non requiritur citatio: ideò sub breui quantũ fieri põt, cõpendio illos casus prosequemur. ¶ Primus casus est irregularis. videlicet: vbicũq; nõ requiritur causæ cognitio: ibi nõ exigitur citatio, vt probat̃ in l. fi. C. si per vim vel alio modo in l. prolatã. C. de sent. in l. nec quicq;. §. vbi

decretũ.ff.de procon.& leg.& ideò si pacto remissa est causę cognitio,non requiritur citatio,secundũ Bal.post Iac.Butriga.in d.§.decretum.facit l.in necessarias.§.penul.& fin.ff.de pigno. actio.& quod traditur per Bart.in repeti.l.iij.C.de pigno.facit quod statim dicam in ver.sextus casus.

¶ Secundus casus etiam est regularis,quòd vbicunq; certũ est, ꝙ aduersario nulla competit defensio,nõ est necessaria citatio. Ad quod vide quod dixi.s̃.eo.articulo ver.quartò procedit.facit quod dicã.j.in ver.xiij.casus.& versi.xxviij.casus.& ideò in notorio,in quo nulla competit defensio,non est necessaria citatio.vt dixi in d.ver.quartò,procedit.Nã siue loquamur in actu iudiciali,siue extraiudiciali,non debet quis citari:quãdo si fuisset præsens,non posset actui cõtradicere:seu si comparuisset,nõ tamen tale quid deduxit,quod haberet actũ futurũ impedire, vt l.si eũ seruum.§.si quis seruum.ibi,Vt si præsens esset.& in §.ex iusta.ibi,Non est necesse vocari.ff.de fideicõ.lib.& l.recusare.in prin.ff.ad Treb.& in c.cũ olim.secundũ vnam lec.gl.de re iudi.per Inno.in.c.nisi cũ pridem.de renun.

¶ Tertius casus,quãdo petitio nõ dirigit̃ contra certã personã, nec aliquid petitur à parte,sed à iudice:vt puta si petitur ꝙ pronunciet processum nullũ,vel quid simile,per text.in c.nostra.s̃. de procu.secundũ vnum intellectum Inno.de quo dic,vt ibi dixi &.j.ver.xvij.casus.facit quod dicam in seq.ver.

¶ Quartus casus est,quando petitur immissio in possessionem rei,quæ à nemine possidetur:puta,ex edicto diui Adriani.secũdũm Bar.in l.fi.C.de edic.diui Adri.de quo dic vt dixi.s̃.eo articulo ver.xx.procedit.¶ Et sic etiã sola agnitio bonorum pos. põt fieri corã iudice,etiã absente parte l.fin.C.qui admit.quod procedit etiam in bonorũ pos.cõtra tabulas:licet illa veniat ad rumpendum testamentũ,vt est glo.fin.l.fi.§.sed cũ antiquitas. C.de curato furi.tenet Ioan.de Imo.in.l.filio præterito.ff.de iniu.testa.col.xliij.xxix.& idem dicendũ de bo.pos.secundũ tabu.l.iij.§.cognita.tradit Barto.in l.impubes.§.fin.ff.de Carbo. edic .tenet Imo.in d.l.filio.col.xlj.lxxviij.

¶ Quintus casus est in his,quæ præambula sunt citationis,seu ad citationem,sicut est in petitione,quæ venit à iudice, quã debet facere filius,vel libertus volens vocare parẽtes,vel patronos in ius:& sic de similibus personis:quoniam in tali impetratione veniæ nõ requiritur parentũ,aut patroni citatio,vt voluit Bald. in l.ea quæ.C.quomodo & quãdo iudex.& fuit singularis no. Oldra.cõsi.cxx.de quo tetigi.s̃.eo.arti.ver.xxvj.procedit.& idẽ etiam dicendũ,quando petitur bono.pos.secundũ Bal.in d.l.ea quæ.allegat.l.iij.§.causa cognita.ff.de bo.pos.sed non bene loquitur sic simpliciter loquendo.& text.ille probat cõtrariũ,sed rectè locutus fuisset si dixisset,quando filius emancipatus petit sibi decerni possessionẽ causa litis agnoscendæ:& sibi dari licentiam,vt possit proponere querelã inofficiosi testamenti contra testamentum patris:quia nõ tenetur citare patrẽ,secundũ Old. in dicto consi.cxx.per tex.in.l.ij.C.de inoffi.testa.¶ Et ratio est quia talis possessio non tribuit ius:sed est præparatoria ad querelam inofficiosi testamenti,secundũ Bal.& doc.in d.l.iij.& eadem ratione idem dicendũ esset in qualibet alia bonorũ possessione,quæ non tribueret ius.& idem etiã in dandis Apostolis, vt l.eos.§.Apostolos.C.de appella.No.Bal.in d.l.ea quæ.& idẽ quando Prætor aperit edictum suũ omnibus,tam citatis,quàm non citatis,vt l.cũ vnus.ff.de bo.autho.iudi.pos.de quo dicendum,vt ibi tradit Bal.in d.l.ea quæ.

¶ Sextus casus,si iudex facit sibi dari licentiã à reo procedendi contra eum,eo citato vel non citato,præsente vel absente: valet enim talis licentiæ concessio,secũdùm Bald. in l.vt perfectius. C.de anna.exceptio.& Barto.& Ioan.de Imol.in l.is,qui reus. ff.de public.iudic.& per Barto.in l.penulti.eod. titu. Ad quod vide quod latius dixi in c.qualiter.el ij.j.de accusa.in xj. principali articulo.q.lxxx.

¶ Septimus casus,est regularis:videlicet ꝙ vbicunq; actus fieri potest,non obstante partis contradictione, nõ requiritur citatio.ita nota.Ioan. Andr.in c.ij.j.de oper. no. nuncia. & Domini de Rota.decisi.lxj.Et vide quod dicam ver.xxj.prope fi.

¶ Octauus casus,similiter est regularis , quòd vbicunq; potest inchoari ab executione , non exigitur partis citatio.ita notat Bald.in l.de pupillo.§.meminisse.ff.de oper.no.nuncia. & per eũ in repe.l.nec quicquam.§. vbi decretũ.ff.de officio procon. & lega. facit quod diximus de debitore fugitiuo in l.fin.C.de fer.& in l.ait Prætor.§.si debitorem.ff.de his quæ in frau. credi.facit etiam quod dicam in se.versi.

¶ Nonus casus est,quòd vbicunq; ius seu statutum exigit iustificationem actus iam celebrati, post ipsius actus celebrationẽ: quia tunc in ipso actu celebrando,nũquam exigitur citatio,secundùm Bal.in d.§.vbi decretũ.vnde dicit, ꝙ ex quo Florentiæ viget statutũ, quòd captura debitoris debeat iustificari intra triduum:potest debitor capi,nulla præcedente citatione.facit quod dicam in ver.seq.Et ideò si statutum dicit,ꝙ viso publico instrumento,præcipi debeat debitori,ꝙ soluat,vel non recedat de palatio,quòd hoc casu non requiritur citatio:sed potest fieri præceptum per nuncium,vel epistolam,vt no.Bald.in rubrica.C.commina.vel epistolas.

¶ Ad hoc facit quod dixi in ver.præcedenti.& ibi melius conueniebat.¶ Facit quod nota.in l.de pupillo.§.meminisse.ff.de oper.no.nũ.& l.fi.C.de ferijs.

¶ Decimus casus,quando iudex facit actum ad sui instructionẽ secundũ Inno.in c.tenor.de re iudi.& per eum in c.ex parte.de accu.& per Bar.in extrauagan.ad reprimendũ.in glo.super verbo,per edictum.& ideò,cũ iudex vult se informare de stylo curiæ,non requiritur citatio partis:sed potest ipsam informationem sumere à testibus,etiam in camera,parte nõ citata.Hoc voluit singulariter Cy.in l.iij.C.quæ sit longa cõsue.& Bart.post eum.d.Florianus in l.iij.§.fi.ff.de testi.qui dicũt,ꝙ de tali stylo potest iudex à se ex mero officio,& leuato velo, pro sui informatione aduocatos,procuratores,notarios,& similes cũ iuramẽto interrogare.Est tamen cautũ,ꝙ de tali interrogatione & responsione faciat apparere apud acta.Et vide etiam Bal.ad idem in repe.l.de quibus.ff.de leg.

¶ Vndecimus,in alienatione iuris sui:in qua non exigitur aliqua citatio possessoris.Ad quod vide quod dixi in c.de mulcta j.de præben.in iij.q.prin.declaratione.xx.

¶ Duodecimus casus,vbi cognitio aliqualis requiritur super habilitate personæ.Exemplũ,cũ fit examinatio,vtrũ monachus admitti debeat ad accusandum Abbatem:quia talis examinatio fit,etiam non citato Abbate,secundũ Inno.& Ioan.An.in.c.ex parte.j.de accu.facit quod dixi s̃.in ver.quintus casus.

¶ Tridecimus casus,quando actus expeditur vltima hora termini,licet enim quando alicui præfixus est terminus ad faciendum actum successiuum:puta,ad producẽdos testes,vel instrumenta,vel quid simile faciendũ:si fiat productio ante vltimam horam termini,debeat fieri citatio.argu.l.ij.& authen.ei qui.C. de tempo.appel.& quod traditur per Bal.in.l.si quãdo.C.de testi.& per Bar.& Ponta.in.l.qui ante calen.ff.de ver.obl.& per Bart.in.l.itẽ illa.ff.de cõsti.pecu.Ad quod vide quod dixi.s̃.eo. arti.ver.nonò procedit.& ver.seq.tamen secus est,quando pars expedit illum actum vltima hora termini:quia tunc nõ requiritur aduersarij citatio:cùm illa hora interpellet pro homine,vt l. magna.C.de cõtrahen.& commit.stip.& in c.potuit.j.de loca. Not.Barto.in d.l.ij.C.de temp.ap.& Bald.in d.authen.ei qui.& Ponta.in d.l.qui ante calen.& ita debet limitari,quod dixi.s̃.in d.ver.nonò procedit.& sequenti.& ideò,si per legem,vel statutum,statuitur terminus iudici intra quẽ debet causam terminare,non est necessaria citatio,si pronunciat in fine termini,secundùm Bald.in c.iij.quo tempo.mi.inuestitu.pet.de.facit tex.in c. consuluit.de offi.deleg.& ibi dixi in secundo notabili.

¶ Decimusquartus casus,vbi à iure imposita est pœna ipso iure quando fit executio,tex.est secundũ intellectũ Abbatis antiqui in c.reprehensibilis.j.de appel.qui tex.nõ est alibi,secũdũ Dome.& ibi dixi in secũdo notabili.Ad quod vide quod tradit gl. in Cle.ij.de pœ.& do.Ant.in c.vestra.de coha.cle.& mul.in primo membro.& do.Domini.ij.q.j.c.quo Lotharius.j.& zab.ĩ c. extirpandæ.de præben.facit quod dixi.s̃.versi.viij.casus.Tenet Ludo.ponta.in l.is,cui bonis.ff.de verbo.obli.ver.sed circa prędicta dubitatur,vtrum sit necessaria citatio,per d.c.reprehensibilis.non tamen allegat alia iura & authoritates. ¶ Et aduerte, quia cũ ministerio dixi,quò ad executionẽ:quia secus est in declaratione,quæ fieret à iudice super pœna.Ad quod vide quod latius dixi.s̃.eo.articu.ver.xxxj.procedit.

¶ Decimusquintus casus,in pronũciatione seu declaratione,quę fit,ꝙ iussus in iudicio,qui noluit respondere,habeatur pro confesso,secundũ dispositionem.c.ij.de confes.lib.vj.quia in tali declaratione non exigitur citatio:eo,ꝙ talis non potest purgare moram:& sic nulla sibi videtur competere defensio.tenet Ioã. de Imo.in.l.si finita.§.si plures.ff.de dam.infe.vbi dicit,ꝙ si statuto cauetur ꝙ bis citatus cũ comminatione,ꝙ veniat ad respõdendũ positionibus,non veniens habeatur pro confesso,quòd iudex absq; alia citatione,illo sic existente contumace,potest declarare ipsas positiones haberi pro confessatis.Sed tu dic,ꝙ hoc non videtur procedere sine dubitatione.& ideò dic,vt latius dicam in titu.de confes.in materia positionum.

¶ Decimussextus casus est,respectu sententiæ proferendę cõtra eũ,qui arrestatus,vel captus pro aliquo maleficio,fregit arrestationem vel carceres,& effugit,vtrum ad cõdẽnationẽ audiendam sit citandus:quia non videtur esse necessaria citatio,per c. eum qui.de do.& contu.lib.vj.vbi patet contumacẽ,qui appellauit,non esse vlterius citandum,etiam ad sententiam:quia appellando

pellando protestari videtur se nolle vlterius venire:quare si hoc operatur appellatio,longè fortius debet hoc operari fuga carceris,vel arrestationis.cũ plus sit factis , quàm verbis aliquid demonstrare,vel dicere,de quo in.c.dilecti el.ij.de appella.in.j.gl. ¶Item,si verum est,ꝙ sine appellatione dicens se nolle venire, sit manifestus contumax:propter quod nõ est vlterius citãdus, vt in c.venerabilibus §.secus.de senten.excom.li.vj.nec audiendus appellans,vt in c.j.de do.& cõtu.& ibi latè dixi. ¶Fortius hæc dicemus in isto fugiente,secundũ Ioã.And.in addi.Spec.in tit.de præsum.§.species in mag.addi.in fi.qui remittit etiam ad no.qui se in addi.in titu.de contumacia,vltra medium,ante ver. & not.& ad prædicta etiam vide,quæ dixi.s̃.in v.principali articulo.q.xxvj.&.q.xxix.

¶Decimusseptimus casus in productione instrumẽti secundũ aliquos vt tradit Pau.in.l.j.in princi.C.de lit.contest.tetigi in.c. quoniam frequenter.in prin.s̃.vt lite conte.in.iiij.principali articulo,fallentia lix.¶Alij verò tenent contrarium,vt dixi.s̃.eo. arti.ver.xx.procedit.

¶Decimusoctauus casus est in insinuatione,vel declaratione nullitatis processus:in qua non requiritur citatio,vt not.Io.An. in.c.causam.s̃.de rescrip.& glos.fi.in.c.tua.s̃.de officio vica.cõtrarium tamen no.gl.fin.& Doc.in.c.in nostra.s̃.de procura.tetigi in.c.cũ olim.de re iudica.& etiam no.in cle.ij.de re iudic.& ibi aliquid dixi,& in c.auditis.de procu.vbi dixi,ꝙ primum dictum est verum,ratione notorietatis, quando Papæ constabat absenti nullam cõpetere defensionẽ per ea,quæ dixi s̃.ver.secũdus casus.& ita etiam potest intelligi.d.c.cũ olim.facit l.ij.§.ꝙ si de frumẽtaria.ff.de administra.rerum ad ciuita.pertinen.& ibi per Bart.Vel secundò potest intelligi,quãdo nulla insurgit ex interpretatione rescripti apostolici:quia sicut ipse Papa potest interpretari rescriptum absente parte,vt in c.olim.de ver.signi. & ibi plenè per Inn.de quo dixi s̃.eo.articulo,ver.xl.procedit ita,& decernere potest nullitatem actus accessorij prouenietem ex interpretatione rescripti.¶Et hic duo interuenerunt in.d.c. auditis.tum,quia ibi erat notoriũ: quia cõclusum in causa.tum, quia agebatur de nullitate prouenięte ex interpretatione rescripti:secus si ageretur de retractatione vel declaratione alterius nullitatis,in qua esset necessaria aliqua causæ cognitio.

¶Decimusnonus casus est in ipsa interpretatione rescripti priuilegij,vel gratiæ secundũ casus de quibus dixi s̃.eod.arti.ver. xl.procedit.

¶Vigesimus casus est in reuocatione eorũ , quæ à iudice facta sunt de facto:quia de facto absq; aliqua citatione possunt per ipsum reuocari,& retractari.vnde sequestratio, quæ de facto emanauit,potest de facto reuocari absq; partis citatione.faciũt no.per gl.& Doc.in.l.j.ff.de re.& per gl.in.l.minor.in princi.ff. de euic.quã sequitur Bal.in.l.dies festos.C.de fer.no.gl.in.l.j.§. nunciatio.ff.de oper.no.nun.quę dicit,ꝙ iudex potest de facto relaxare illũ,quem de facto cœpit.no.Bal.in l.si pacto quo pœnam.C.de pac.facit.ij.q.j.c.Primates.& c.argumẽta.& quod traditur in.l.quod iussit.ff.de re iudic.vide quod dixi in c.qualiter. el.j.j.de accu.ver.circa tertiũ membrũ.facit,quia cũ notoriũ sit, ꝙ de facto emanauerit:similiter clarum est aduersario nõ cõpetere defensionem.facit quod dixi.s̃.in ver.secũdus casus.Et ad prædicta etiã faciũt, quæ dixi in c.quoniam frequẽter.s̃.vt lite non cõte.in iiij.prin.articu.fallentia lxij.in ver.viij.fallit si de facto.facit etiã quod dixi s̃.ver.xviij.casus,& qđ dicã in ver.seq.

¶Vigesimusprimus casus est in reuocatione præcepti facti,absente non citato,vt nõ procedat in opere inchoato:quia instante illo,cui factũ est præceptũ,poterit iudex reuocari:etiã non citato eo,ad cuius petitionẽ fuit factũ.¶Aduerte tamẽ,quia Ioã. An.in Addi.Spe.in tit.de sen.§.species.ver.est quoq; format q. prædictam.& dicit,ꝙ quidã solenniter disputauit dictã.q.& ad partem affirmatiuam,ꝙ reuocari possit sine citatione, allegatur ꝙ causa non cognita,& parte non vocata,præceptũ fieri nõ debuit:quia si pars fuisset præsens,potuisset trahere iudicẽ ad non faciendũ dictum præceptũ , vt in.l.si in tres.ff.de arbi.Itẽ,quia non ipse,sed nuncius fecit præceptũ:& quæ causæ cognitionẽ desiderant nõ cõmittuntur,vt in l.nec quicq;.§.vbi decretũ.ff. de offi.procon.& leg.Et hæc duo faciunt præceptum esse nullum:quia etiã sententia esset nulla,si lata esset cõtra absentẽ,non contumacem.vel si per aliũ esset recitata.ff.quæ sententiæ sine appella.rescin.l.j.§.itẽ cũ.& C.de senten.ex breuicu.recitã.l.ij. &.j.de re iudi.c.tenor.& in c.fi.de re iudi.lib.vj.Reuocare ergo debet de fasto,prout de facto processit,vt dixi in præcedenti ver.¶Et postea cognosceturt, vtrũ præceptũ debeat renouari & reiterari.Simile C.de ord.cog.in l.si res.item,si fortè nolles fateri præceptum nullũ,saltẽ fateri oportet illud iniustũ:quod iudex corrigere potest,& debet,vt l.quod iussit.ff.de re iudic.& in c.qualiter.el.j.ver.de accu.¶In cõtrariũ verò allegatur : quia

non debet tolli dictũ pręceptũ:ne sit delusorium.ff.de iudi.in l. si Prætor.in princ.& ff.de bo.pos.l.iij.§.si cũ eo.vbi bo.possessio,quæ etiã in proprietate aliquod ius tribuit,datur causa non cognita:fortius ergo potuit fieri hoc præceptũ . vnde licitè factum iudex tueri debet,non tollere:& sic aliũ decipere.argu.l.j. C.de his,qui veniã ætа.impetra.& si diceretur per alium iudicẽ tolli posse,ipse tamẽ iudex met,qui fecit,nõ videtur hoc posse. ff.de re iudi.l.iudex postea.& l.Paulus.¶Soluit tandẽ Ioã.An. post ipsum disputatorẽ,quòd sicut illud præceptũ fuit factum sine causæ cognitione,sic etiam erit reuocandũ.ff.de regu.iur.in l.nihil tam naturale.& j.de reg.iur.c.j.¶Subdit tamẽ,ꝙ plus placet distinguendũ esse,an iudex facturus fuisset præceptũ etiam parte pręsente:& tunc nõ reuocetur:aliàs,reuocetur.Exemplũ de primo,quando partes assumpserant arma:& prompti erant ad rixã.ff.de vsufru.l.æquissimum.ꝙ cũ eo inuito potuit fieri, etiam illo ignorãte & absente.ff.de iudi.l.cũ furiosus.iuncta l. munerum.§.iudicãdi.ff.de mune.& ho.& C.de distrac.pig.in l.si cessante.& l.seq.in fi.iuncta l.ij.eo.tit.Ad quod facit quod dixi.s̃.eo.arti.ver.vij.casus.Refert etiam,ꝙ quidã iuris imperitissimi volũt,ꝙ etiam eo casu,quo factũ fuit præceptũ propter timorem rixæ sit nihilominus reuocandũ: sed tamen partibus præsentibus sit iterũ renouandũ,vt satisfiat iuri sine timore periculi,vt quasi nõ videatur sublatũ, quod subito reformatur.ff. de in integ.resti.l.nemo.Concludit ergo Ioan.An.ꝙ licet tutius sit reuocare præceptũ aduersario præsente,vel saltẽ legitime citato,& illud de nouo facere:nõ tamẽ videtur de necessitate,maximè si tẽpore facti præcepti fuit causa propter quã factũ fuit, non citata parte.puta,quia partes erant in armis,& parati ad rixam.arg.d.l.æquissimũ.¶Quare cũ periculũ esset in mora,potuit iudex facere,nõ pręmissa citatione.ar.l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de ope.no.nũ.& sequitur Io.de Imo.in l.de vnoquoq;. ff.de re iudic.& mihi placet.¶Et qualitercunq; iudex de facto processit:maximè ex officio potest reuocare, absq; aliqua citatione eius,cuius interest.Bal.l.si pacto quo pœnam.C.de pact. allegat.l.primã.§.j.ff.si ven.no.& Inno.in.c.querelam.de elect.

¶Vigesimussecundus casus est,in interlocutoria,quæ ferri potest sine citatione,secundũ Inno.& Io.An.in.c.auditis.& c.querelam.s̃.de procu.per id quod habetur in c.fin.s̃.de offi.iudi.& in.l.quod iussit.ff.de re iudi.¶Sed.d.c.fi.nõ probat:quia licet dicat, ꝙ super incidentibus non sit lis cõtestanda: nõ tamen dicit ꝙ super quolibet incidẽti posset iudex interloqui parte absente,secundũ Ioã.de Imo.in.l.si opus.ff.de ope.no.nun.Nec etiã probat d.l.quod iussit.quia licet dicat posse reuocari interlocutoriam:non tamẽ dicit,an id possit fieri vel ferri parte absente, vel non citata.Idẽ tamẽ Imo.videtur velle,ꝙ nõ requiratur citatio,in c.ad petitionem.in gl.magna in fi.j.de accu.¶Aduerte tamen:quia passus dubius est.& Inno.& Io.And.& Doc.in d.c. auditis.& d.c.querelam.videntur inclinare,ꝙ si interlocutoria non infert grauamen ei,contra quẽ fertur,potest ferri cõtra absentem nõ citatum,vt l.recusare.in prin.cũ ibi not.& in.l.ille à quo.ff.ad Trebel.Bene facit.l.sed & interpellatur.ff.de arbitris, sed vbi infertur grauamen,licet sit maius dubiũ: tamen quidam dicunt idem,ꝙ possit ferri absente parte:& si grauat debeat appellari:& sic videntur inclinare Inno.Ioã.An.Sed Ang.in.d.l. de vnoquoq;,dicit quòd ipse Inno.videtur velle,ꝙ interlocutoria non possit ferri absente grauato,nisi pro peccato manifesto, & sic dicit velle Inno.in c.cũ venissent.extra de testa.sed Inno. ibi nihil dicit:sed fortè vult allegare Ang.c.cũ venissent.de resti.in integrũ.super verbo,inhibitionẽ.ibi,tamen non dicit clarè
67 id ad quod Ang.allegat.¶†Et quod interlocutoria possit ferri parte absente,tenet etiam Io.de Imo.in d.l.quod iussit.de re iudica.&:Domini de Rota decisio.xcj.& decisio.ccccxxxij.¶Verum:quia hic articulus est dubius,ego primo pono pro cõclusione secundũ prędictã cõmunem opinionem,ꝙ interlocutoria non exigat citationẽ quæ conclusio procedit,quãdo est talis interlocutoria,quæ non infert præiudiciũ:quia ad tollendũ præiudicium fuit inuenta citatio,vt.l.nã ita diuus.ff.de adop.& s̃.sæpissimè dictũ fuit.Secus si agatur de præiudicio alterius partis: quia tunc semper pars est citanda,secundũ do.Ant.in d.c.auditis.per d.l.de vnoquoq; & c.inter quatuor.s̃.de maiori.& obe. Et hoc idẽ voluit Bart.in l.si opus.ff.de ope.no.nũ.& in.l.quod iussit.ff.de re iudi.licet do.Ant.nõ alleget Barto.& Bar.in l.nec quicq;.§.vbi decretũ.ff.de offi.Procon.& leg.& Do.meus.c.ij. in fi.de procura.Quare si interlocutoria allatura est graue pręiudicium,debet causa cognita,& sic parte pręsente vel citata:pro ferri:vt.l.à procedẽte.C.de dila.& in l.in causę.§.causa cognita. ff.de minoribus.& sic põt saluari dictũ d.Ant.¶Et fuit originale dictũ Hosti.in c.j.de conces.preben.li.vj.qui voluit quod ad validitatẽ interlocutoriæ requireretur citatio.& sentit Do.me. in.c.ij.j.de testi.secus vbi nullũ,aut leue esset allatura grauamẽ.

& ita procedat opi.Inn.& Io.an.& hoc etiā tenuit Io.de Imo. & do.Domi.post eū in.d.c.j.de cōceſ.præbē.li.vj.& voluit etiā Bar.in.l.nec quicq̄.§.vbi decretū.ff.de offi.Procō.& leg.vbi di cit,quòd dictū Inn.debet intelligi & procedere,quādo interlo cutoria nō affert præiudiciū:quia ſi afferret præiudiciū,require retur citatio,vt.d.c.inter quatuor.& in.c.j.de cau.poſ.& pro prieta.ij.q.ix.in.c.caueant.& ſequit̃ Do.me.in dicto.c.auditis. Itē procedit prædicta cōcluſio,vbi interlocutoria pōt iuſtifica ri ex cognitione ſubſequēti:quia tūc nō requirit præambulā ci
68 tationē:etiā ſi per ipſam pars videat̃ grauari:†quia vbicunq; po teſt inchoari ab executione,nō eſt neceſſaria citatio, vt no.in.l. de pupillo.§.meminiſſe & ibi per Bar.& Doc.de ope.no.nun. & quod no.in.l.fi.C.de fer.tenet Bal.in repe.l.nec quicq̄.§.vbi decretū.ff.de offic.Procon.& leg.dixi.ſ.ver.viij.caſus. ¶ Et ſic quotidie practicatur in hac ciuitate Senen.& etiā in Curia Ro mana in forma citādi hoc modo,videlicet quia p̄cipit iudex,ꝙ Titius cōpellatur tale quid facere,vel ꝙ inferior officialis, vel iu dex cōpellat Titiū ad ſic dandū vel ſoluendum: & ſi ſenſerit ſe grauatū,cōpareat.reſponſurus de iure,& recepturus iuſtitia cō plementum:& ita quotidie emanāt literæ ad officiales comita tus,quæ practica probat̃ per gl.ſingu.quæ fortè nō eſt alibi,ſe cundū Io.de Imo.in.c.ex parte.el primo.j.de ver.ſigni.in gl.fi. & tenet Ang.& ſequit̃ Ioā.de Imo.in.d.§.meminiſſe. Ad quod etiā vide quæ dicā.j.in.xxj.prin.arti.verſ.¶ Itē procedit prædi cta concluſio in interlocutorijs,quæ tendunt, quò ad iudicium coadiuuandum,quæ etiā ſine citationibus ferri poſſunt, vt in.l. diem proferre.in prin.ff.de arbi.ſecus ſi tenderēt ad præiudiciū partium,vt ſ.dixi & tenet Bal.in.l.j.C.de ſenten.quæ ſine certa quanti. ¶ Vlterius etiā precedit prædicta cōcluſio potiſſimè,ſi ex forma ſtatuti,vel ex partium cōuētione,in illa proferēda nō requiritur cauſæ cognitio. Exemplū in l.ſi neceſſarias.ff.de pig. act.tenet Butriga.& ſequit̃ Bal.in repeti.l.nec quicq̄.§.vbi de cretum.ff.de offi.procon.& leg.colū.ij.¶ Vlterius aduerte:quia interlocutoria,quæ pertinet ad cōtumaciā propulſandā, poteſt ferri parte nō citata.vnde ſi aliqs eſt citatus ad ſoluendū,& eſt contumax,pōt cōtra eū dari licentia abſq; eo,ꝙ in danda licen tia citetur:quia iſta eſt quædā executio,in qua nō requirit̃ noua citatio per l.conſentaneū.C.quō & quando iudex.tenet Bal.in repe.d.§.vbi decretū.& ibi refert Inn.per predicta dixiſſe,ꝙ cō tumax poteſt dānari in expenſis,de quo dixi.ſ.eo.arti.ver.xxx. procedit.¶ Et dicit Bal.in.d.repeti.quòd interlocutoria citato ria valet parte abſente,non tñ vtraq; abſente,niſi fiat ex officio: vt.ff.de iudi.l.ad peremptoriū ibi dum tex.dicit,Petat.& in.l.& tertium.eo.tit.ibi,Impetret &c.vide quod dixi.ſ.eo.in.vj.prin. articulo.¶ Similiter etiā interlocutoria expectatoria,quæ conti net dici prorogationē,poteſt ferri parte abſente & nō citata,vt l.diē proferre.& maximè,quia iudex pōt expectare de vetuſta te.& in c.conſuluit.ſ.de offi.deleg.& ſentit Bal.in.l.j.C.de ſen. ex breui.recitā.¶ Sed interlocutoria ſuper dilatiōe probatoria non valet:niſi fiat citata parte,quæ pōt lædi,vt in l.à proceden te.C.de dila.vnde erāt aſſeſſores,qui aſsignāt terminū in abſen tia partiū,de quo latius dicā in materia dilationū.¶ Similiter,& quādo fertur interlocutoria ab obſeruatione iudicij,debet pars iterum citari,ſecundū Bar.in.l.Titia.ff.de accu.tradit Inno.in.c. conſuluit.ſ.de offi.dele.¶ Reuocatio verò interlocutoriæ videt̃ fieri poſſe abſq; aliā citatione,per tex.in.c.cū ceſſante.de appel. & ibi no.Do.m.in no.per tex.illū,quo dicit liberè,quod verbū de ſui natura nō indiget alterius conſenſu, vt in c.de mulcta.de præben.& c.licet Epiſcopus.de præben.lib.vj.

¶ Vigeſimuſtertius caſus eſt in articulorū admiſsione,qñ iudex examinatis articulis:an eſſent admittendi vel nō, & examina tis exceptionibus partis aduerſæ,in qbus caſibus requirit̃ cita tio,vt dixi.ſ.eo.articu.ver.vj.procedit.Si igitur facta tali exami natione,iudex vult illos admittere,Domini de Rota,vt refert do.Ant.in.c.ij.j.de teſti.dicūt,ꝙ pars nō eſt citāda:tū quia iſte eſt actus iudicis,tum etiā,qa nō intereſt partis aduerſæ ex quo
69 dedit ſemel exceptiones ſuas.¶†Subdit tñ.d.Ant.ꝙ ab iſta ad miſsione poſſet pars appellare,de quo in.c.ex parte.& in c.dile cto.j.de appel.Dicit tamē do.Ant.ꝙ collector deciſionū refert Egidiū tenuiſſe cōtrariū:quia hæc admiſsio eſt quædā interlocu toria,ad quā pars eſt citanda,vt in c.ad petitionem.j.de accu.& ibi per Inn.de quo latius dixi in ver.præcedēti.licet em̄ admiſ ſio eſt quædā declaratio pertinentiū articulorū,& per cōſequēs admittendorū:ſed collector deciſionū reſpōdet,ꝙ interlocuto ria pōt ferri parte abſente,etiā nō per cōtumaciā vt no.Inno.in c.auditis.ſ.de procur.¶ Sed do.Ant.in.c.ij.j.de teſti.tenet opi. Egidij,niſi proceſſerit generalis citatio ad totā cām:& ad ſingu los actus vſq; ad ſententiā diffinitiuā:qa tūc citationes,q̄ poſtea fiunt,vident̃ potius fieri ex quadā vrbanitate,quàm ex neceſſi tate,vt in.c.j.de elec.li.vj.& per Inno.in.c.auditis.& in c.fi.j.de dolo & cōtu.Dicit tñ do.Ant.dictū Inno.nō eſſe verū,per not. per Hoſti.in.c.ex ratione.de appel. ¶ Sed Do.m.in.d.c.ij.dicit, ꝙ quāuis Domini de Rota in.d.c.deciſio.dicāt multa,quæ indi ſtinctè nō ſunt vera:tamē cōcludit ipſe,ꝙ licet cū producuntur articuli debeat fieri citatio,vt dixi in dicto ver.vij.procedit,ta men in admiſsione dicit,ꝙ nō videt citationē eſſe neceſſariam: quia eo ipſo,qđ iudex procedit ad vlteriora,videtur eos admit tere,& ideò opus eſt appellatione:aliàs actus tenet,licet citatio non proceſſerit,per text.in.c.ex parte.el.ij.j.de appel.vbi hoc probat̃ generaliter in qualibet exceptione.& idē tenet Bar.in.d. l.à p̄cedēte.C.de dila.ſecūdū.D.m.in.d.c.ij.& mihi ſatis placet.

¶ Vigeſimuſquartus caſus,eſt in teſte,vt deponat ſe in receptio ne teſtis ad dicta,quia ipſius teſtis citatio nō eſt neceſſaria. Ad quod vide quod dixi.ſ.eo.arti.ver.viij.procedit.

¶ Vigeſimuſquintus caſus,eſt in depoſitione teſtis,cui ſtandum eſt ex dicto teſtatoris:in quo etiam partis aduerſæ non eſt ne ceſſaria citatio:vt l.Theopompus.ff.de do.præleg.ſed dic vt la tius dixi.ſ.eo.arti.ver.xxxvij.tetigi etiā ver.xlij.

¶ Vigeſsimuſſextus caſus eſt in condemnatione expenſarum: ſed nō ſemper:ſed aliquibus caſibus:vt dixi.ſ.eo.ar.ver.xxx.& ibi vide miſsiones.

¶ Vigeſimuſſeptimus caſus,eſt in interpoſitione decreti:in quo nō proceditur in figura iudicij,vt l.iij.§.ſi cauſa.ff.de bo.poſ.ita dicit Bal.in.d.l.nec quicq̄.§.vbi decretum.ff.de offic.Procon. & leg.in repe.¶ Sed tu aduerte:quia ex eo,ꝙ nō debeat proce di in figura iudicij,non propterea intelligitur ſublata citatio,vt eſt tex.in Cle.ſæpe.de ver.ſig.Quare arbitror,ꝙ debeamus cō ſiderare,vtrū decretū allaturum ſit præiudiciū vel non,ſecundū ea,quæ dicta fuerunt.ſ.ver.xxij.& etiā pluries tactum fuit ſ.

¶ Vigeſimuſoctauus caſus,etiam in relatione nuncij, ad quam pars non debet citari:cū perſona ipſius nuncij iam fuerit appro bata,vt no.Bar.in.d.l.Theopompus.

¶ Vigeſimuſnonus caſus,in relatione,quam aliquis facit de mē ſura alicuius terræ ex commiſsione iudicis:quia in hoc,& ſimi libus actibus,non eſt neceſſaria citatio.ad quod vide quod dixi ſ.eo.arti.ver.xxxvij.procedit.

70 ¶†Trigeſimus caſus,in legitimatiōe filij illegitimi,quę fieri po teſt nō citatis fratribus,vel agnatis,qui ſperant ſuccedere,ſecun dùm Iac.de Are.in.l.nā ita diuus.ff.de adop.ar.l.cū adoptio.eo. tit.& idē etiā tenet ipſe Iac.in l.pe.ff.de nata.reſti.& voluit etiā Dy.in l.nā ita diuus.ff.de adopt.Motus,quia priuilegiū Princi pis cōceditur ex eius mera liberalitate.& in talibus,quis nō cita tur,vt in l.ſi libertus.ff.de in ius vocan.& in c.cū qui.de p̄bē. li.vj.facit etiā quod no.in c.cū dilecta.de confir.vti.& in c.cùm olim.de priui.Sed Mar.ſyl.vt refert do.Ant.in c.per venerabi lem.j.qui filij ſint legi.tenet oppoſitū, ꝙ ſit neceſſaria citatio. hoc voluit Mar.in.d.l.nā ita diuus.per illā l.& tenuit quidā do. Bart.de Capua per l.nec ei.ff.de adop.vbi nō adoptatur quis in filium,abſq; cōſenſu alterius filij.¶ Hoſti.verò dicit,ꝙ patre vi uo nō requiritur citatio:ſecus eo mortuo. & hoc not.Io.And. in dicto.c.per venerabilē.ſuper verbo,requiſiſti.& pro iſta par te facit quod no.Bar.in d.l.nam ita dinus.Sed Ioā.Andr.potuit aliam cōſiderationē in dicto capitulo per venerabilē.§.inſuper. in verbo,Potuit.dicens,ꝙ neceſſarius eſt conſenſus illorū,qui bus præiudicatur,quādo fit ab eo,qui non habet poteſtatē:niſi prorogetur,per.l.fin.C.de pac.vbi patet,ꝙ non debet quis eſſe ſolicitus de hæreditate alterius viuētis:niſi accedat voluntas ſua. facit capitulū ſecūdū de cōceſ.præbē.& quod no.in.l.nec auus. C.de eman.lib,Bart.hanc materiā tractat in l.Gallus §.& quid ſi tantū ff.de libe.& poſthu.ſed latius eā tractat.d.Anto.Roſellus de Aretio,qui Doctor fuit meus in legibus,in ſuo tractatu legi timationum,in ſecundo lib.capi.iij.de cauſa formali.¶ Tu verò ex varijs Doc.opi.pro cōcordantia poteſ diſtinguere,quòd aut legitimatio filij petitur per patrē ab habente poteſtatē legiti mandi:& tūc nō requiritur citatio agnatorū,aut etiam filiorum: quia hæc legitimatio ſolūmodo tangit patrē,qui de ſuis bonis poteſt pro libito diſponere per cōtractus inter viuos, excepta inofficioſa donatione.& etiā per vltimam voluntatem,ſi nō ha bet filios.vel ſi habet,excepta legitima.facit l.cū adoptio.C.de adop.Et quāuis de exiſtentia confratrum,ſeu aliorū filiorū,de beat haberi mentio in ſupplicatione:ne aliàs reddatur ſurrepti tia eo,ꝙ potuiſſet mouere mentē Principis ad non conceden dum:tamē nō requiritur citatio:quia ſi pater poteſt priuare,nō ſolū agnatos:ſed etiā filios,dilapidando bona ſua,vt traditur in l.j.C.de inoffi.dona.multofortius debet poſſe per actum ſimilē à iure vel Principis priuilegio permiſſum.facit l.j.C.de emanci pa.liber.& hoc tenuit Barto.in d.l.Gallus §.& quid ſi tantū.& Bal.ibi & in prima cōſtitutione Codicis.& idē dicit dominus Antonius Roſellus,vbi ipſemet filius peteret ſe legitimari pa tre demū ratā habēte.Sed do.Ant.in.c.per venerabilem.qui fi lij ſint legitimi.

filij sint legitimi.dicit,ꝙ respectu aliorum filiorum maius videtur esse dubiũ ex eo,quòd filij existẽtes in potestate,videtur habere quasi dominiũ:etiã viuente patre in bonis patris,vt in.l.in suis.ff.de libe.& posth.¶ Cõcludit ergo dominus Antonius, ꝙ hoc non obstãte,valet legitimatio.Et idem tenuit Iac.But.in l.adoptio.ff.de adopt.¶ Et mihi placet,quia cũ pater viuens sit dominus bonorum suorũ,potest de illis ad libitum disponere, non obstante alicuius cõtradictione.vt.l.in re mandata.C.manda.& lege secunda.ff.si quis à paren.fue.ma.etiam dilapidãdo. vt dixi.Et ideò non requiritur citatio:quia cõtradictio citati nihil operaretur.Nec obstat.l.j.ff.de libe.causa.quia ibi erat illud interesse totius agnationis,vt sentit ibi Cyn.in addi.vel erat interesse de præsenti,vt.l.ij.eo.tit.sicut in simili dicitur de iniuria illata filio,ex qua duæ variæ actiones in specie proficiscuntur.ff.de iniurijs.l.j.§.sed si filio.& per gl.in.l.ij.§.ꝙ si impetus.ff.sol.ma.¶ Nec placet sententia Bal.in.l.nã ita diuus.in prin.dicentis hoc procedere,cũ pater nõ habuerit filios.aliàs si habuerit erit, necessaria citatio liberorũ legitimatorũ.ĩ authẽ.Itẽ si quis.C.de natu.lib.& qđ legitur.ff.de re iud.l.de vnoquoꝗ.qa dicta authẽ. loquitur,cũ pater tantũ in testamento voluit filios legitimare, sine alia solennitate:ꝙ lex permisit patri:si alios non habuerit: vnde etiã si citari fecerit eos,nõ per hoc naturales efficiunt̃ legitimi.nec etiã poterunt impetrare virtute testamẽti,seà patre legitimari:tum etiã,quia ibi legitimatio fiebat post mortẽ patris: licet ex dispositione patris.& sic postquam hæreditas iam erat delata,quo casu aliud est,vt statim dicã.Sed hic agitur de legatione,quæ fit in vita:quo casu non est necessaria citatio.Nec fit differentia,an habeat legitimos vel nõ,vt in authẽ.itẽ si quis.& in corpore vnde sumitur.Et ita declarat Barto.suo consilio cx. quod incipit,Nerucius.quia,vt dixi,etiã in testamẽto, pater pòtest totũ patrimoniũ,præter legitimã,etiã in quencũꝗ extraneum trãsferre.l.cũ quæritur.C.de inoffi.test.Nisi respectu feudi.de quo dicendũ vt traditur in.c.naturales.si de feudo defuncti contro.fue.Et hoc reperio tenuisse.d.Ant.de Prato veteri. in tractatu quartarũ in.iiij.q.iij.iiij.partis principalis.q.xij.fol. xciiij.Aut legitimatio fit post patris mortem.& hoc casu, quia vertitur dubiũ,an trahatur retrò,ita ꝙ præiudicet iuri alteri quæsito.Bart.distinguit,ꝙ aut filius,qui impetrat legitimationẽ,hoc facit mediante voluntate paterna,qui voluit,ꝙ filius succederet.Vel dic melius:quia pater disposuit,ꝙ filius legitimaret̃.& hoc casu,nõ requiritur citatio.arg.authẽ.itẽ si qs.C.de natu.lib. Et idẽ voluit Bal.in.d.l.nã ita diuus.& d.Ant.Rosel.ĩ dicto tractatu,& capitulo.& do.Ant.& Do.m.in.d.c.per venerabilem. Aut filius petit legitimari nõ habens patris voluntatẽ:& tũc requiritur citatio.nã cũ faciat alijs præiudiciũ,sunt citãdi,vt.l.pe. ff.de nata.resti.vbi hoc etiã illi tenẽt Ia.de Are.& post eũ Bald. in.d.l.nã ita diuus.&.d.Ant.& Do.m.in.d.c.per venerabilẽ.& etiã Bal.in prima cõsti.Co.quod procedit, secundũ Bald.in.d.l. nam ita diuus.quẽ sequunt̃ Doc.nisi tã ex narratione,seu habita narratione agnatorũ,vel filiorũ,quã etiã ex Principis expressa voluntate apparet,ꝙ velit illis præiudicare:quia hoc casu, valebit legitimatio absꝗ alia citatione.& de hoc est glo.notabilis de iure ciuili secundũ do.Rosel.in.l.is qui.ff.ex quib.cau.maio. ¶ Sed tu dic,ꝙ gl.illa non dicit clarè sed satis est rationabile ꝙ ita debeat intelligi.vbi autẽ non apparet de expressa Principis voluntate volentis alteri p̃iudicare,quamuis de ipsis agnatis sit habita mentio,& etiã sit apposita clausula,Non obstãte.credit do.Ant.Rosel.ꝙ parte aliter nõ citata,nõ præiudicetur agnatis. &ita limitat dictum Bar.& Bal.facit.l.j.§.merito.&.§.si quid à Principe.ff.ne quid in loco publi.&.l.iij.in fi.ff.de nata.resti.Et fuit etiã de mẽte Bar.in.d.§.& qđ si tantũ.Et idẽ etiã dicendũ,si Princeps vel Papa proprio motu concessisset talẽ legitimationem:quia licet motus proprius tollat vitiũ surreptionis,vt in.c. si motu proprio.de præben.lib.vj.tamẽ nõ firmaret scriptũ vel priuilegium in præiudiciũ tertij,vt.d.c.si motu proprio iuncto c.nõ potest.in fi.de preben.lib.vj.valet tamẽ legitimatio:sed nõ præiudicat his,quibus ius est quæsitũ.¶ Et prædicta notabis: quia quotidie possunt contingere in practica.¶ Aduerte tamẽ: quia si fit legitimatio,quò ad quid,sed nõ simpliciter,sic potius est dispensatio,quàm legitimatio,videt̃ exigi citatio,ita consuluit Pet.de Anc.cõsi.ccxxxj.quod incipit,Ex tenore priuilegij & idem Io.de Ana.cõsi.quod incipit,In noĩe sanctę & indiuiduæ Trinitatis.Visis & cõsideratis &c.vide.s.eo.arti.ver.xlvij.

¶ Trigesimusprimus casus,in eo,cui est datus terminus ad producendum accusationem &c.vel instrumentum:nam talis dicitur satisfacere termino per solã productionem, absꝗ alia citatione.no.Bal.in.l.si ea.C.qui accu.non possunt.

¶ Trigesimussecundus,in transmissione inhibitoriæ,quæ fit ex officio iudicis:aliàs propter periculum animæ.Ad quod vide quod dixi in.c.pe.de foro compe.arti.xiij.primo membro.

¶ Trigesimustertius,in absolutione ab excõicatione.ar.text.in c.olim ex literis.de rescrip.tenet Bal.in.l.si pacto quo pœnã.C. de pact.Sed dic vt no.xj.q.iij.excõicatos.&.j.de appella.c.qua fronte.& quod ibi dixi.c.venerabilis.de sentẽ.excõ.arti.xxv.q.

¶ Trigesimusquartus,in sentẽtia ferẽda cõtra exititios & rebelles ciuitatis.ita notabiliter dicit Bal.in.c.primo.de his,qui feu. da.pos.Ludo.ponta.in repe.l.j.C.de hære.insti.q.vj.ver.vnũ tamen scias.colũ.xxij.quod apud me satis est dubiũ.

¶ Trigesimusquintus,postremò quæro,quid si fiat citatio in casibus prædictis,in quibus est necessaria:sed non fit sub debita forma,vtrum teneat actus.¶ Solu.collige ex his,quę dixi in.c.j. de libel.obla.articu.v.in fi.¶ Et ex his,Deo duce,habes expeditum.vij.principalem arti.ad cuius materiam potes etiam cõiungere materiam quinti principalis articuli.

SVMMARIVM.

1 ☞ Citatio per quem fieri possit.
2 Citatio iudicis viua voce,an semper sit valida.
Illustres,& quidam alij,non possunt citari verbo:sed scriptis.
3 Citatio,an possit fieri per notarium,vel nuncium.
4 Citatio an possit fieri per partem.
5 Pars per partem citata an teneatur obedire,seu credere parti citanti.

¶ ARTICVLVS VIII.

1 Octauo principali articulo tractandum est†per quem possit fieri citatio. Circa quem articulum dic,quòd hoc potest multis modis contingere.

2 ¶ †Primo modo,potest fieri citatio per iudicem,viua voce. ¶ Quandoꝗ enim iudex citat aliquẽ viua voce,si citandum inuenit.& huiusmodi citatio valet: & arctat citatum,si legitimè fiat.secundũ Pyleum.qui allegat.l.ij.C.quomodo & quando iudex.¶ Hoc tenet Bald.in.l.& post edictum.ff.de iudi.vbi dicit ꝙ bene fatuus est iudex,qui habet partem vel testẽ in cõspectu & iubet nuncio,ꝙ illũ citet:vbi dicit tamen,ꝙ hoc fallit in illustribus,& quibusdam alijs:qui nõ possunt citari verbo: sed solùm in scriptis.vt.l.quandoꝗ.C.de digni.lib.xij.quia etiã assignando terminum partibus ad cõparendũ,vel respondendũ intelligitur citare.ad quod vide quod dixi.s.articul.x. q.j.tenet Spe.eo.tit.§.sequitur videre.in prin.

3 ¶ †Secundò,potest fieri per notarium seu tabellionẽ.ar.xxiij. q.v.c.circuncelliones.in prin.sicut sępe faciũt auditores Palatij Domini Papæ secundũ Spe.quia si hoc potest fieri per nunciũ vt statim dicetur in ver.seq.longè fortius debet posse fieri per notariũ,qui est publica persona:& maioris authoritatis,& qualitatis,& iurata:vnde pro eo præsumitur:vt.j.de præscrip.c.ad audientiam.& de præsum.c.illud.&.j.q.vij.c.sancimus.& poterit idemmet notarius eandẽ citationẽ se fecisse de tali causa,ad talem diem & horam.ar.ff.de ado.in.l.si primus.§.j.& in.l.si cõsul.& l.seq.& in authẽ.de tabel.§.si præter.hoc tenet Spec.in.d. §.sequitur ver.quãdoꝗ per notariũ.Et intellige,quòd hoc procedit,si modo præcedat iudicis cõmissio vt.j.subijciam.

¶ Tertiò,potest fieri citatio per nuncium.s.de offi.deleg.c.prudentiam.§.j.&.j.de ap.c.cũ parati.ff.de re.du.in.l.magis puto. §.illud.de qua materia latius tractabitur.j.in.ix.p.articu.&.iiij. articulis sequentibus.¶ Sed vtrum per nuncium alterius curiæ, quis possit citari?Do.de Rota dicunt quòd sic,decisi.cccxlix.& do.Anto.in.c.cũ dilecti.de do.& contu.

4 ¶ †Quartò,potest fieri citatio,etiã quãdoꝗ per partem:vt sępe faciunt iudices dicentes actori vel reo,dic aduersario tuo vt cõpareat tali die,& hora &c.& tu etiam compareas:sed hoc potius retorquetur ad factum,quàm ad ius.sicut dicit Ioan.Andr. in addi.Spe.eo.titu.§.sequitur.ver.ij.se vidisse multoties, quòd duo litigantes ex discretione:& conscientiæ puritate,amicabiliter tractant causas suas,expectantes finem iuridicum.& hoc casu vidit tales commissiones fieri,recipi, & fideliter impleri.Sed dicit Specu.in.d.ver.quòd hoc casu citatus non tenetur credere aduersario suo.vnde in ecclesiastico dicitur.c.ij.Nõ credas inimico tuo in eternum:sicut enim atramentum, eruginat, nequitia illius.facit.s.vt lite non conte.c.accedens.cl.ij.&.s.de resti.in integr.c.ex literis &.j.de proba.c.ex literis.Item,quia aduersarij & inimici,sæpe mentiunt̃.ff.de quęstio.l.j.§.prętextu.& in auẽ. de testib.§.si verò odiosus.& quia non debet quis esse nimis credulus.argumẽ.l.ij.ff.quòd falso tutore.&.l.j.§.j.ff. de eo per quem factum erit.&.lxxxvj.distinct.c.si qui verò.j.de simo.c. licet heli.ver.nam iuxta.xiij.q.ij.c.visis circa finẽ.l.distinct.c.si quis præposterat.¶ In contrarium tamen arguit,quòd teneatur venire & quòd credere debet cuicunꝗ denuncianti: quia

à quo denunciatū sit senatus exigit.ff.de pe.here.in.l.itē veniūt. §.petitam.ad idē.C.de rei ven.in.l.si fundum &.ff.de his,qui in frau.cred.in.l.ait prętor.§.si quis particeps.& quia hoc dicimur scire, quod ab alijs audiuimus.xxij.q.v.c.hoc videtur prope prin.Debet ergo quis credere cuilibet citanti vel denuncianti. ar.xxij.q.iij.c.innocēs.& de cle.excō.minist.c.illud.j.de cōiu. seruo c.proposuit.maximè,vbi citatio vel denunciatio cōcurrit cū veritate.ff.de peti.hære.in.l.cū quidā.Et qa in dubio quis te netur venire ad iudiciū.in.l.si quis in aliena.ff.de iudi.j.de appella.c.cùm parati & in.l.ex quacunq;.ff. in ius voc.vt eat.sed primum dictū placet Spe.& adducit simile in arg.quia quis nō tenetur credere alicui dicenti se cōtra eum ad apostolicā sedem appellasse:nisi ostendat instrumentū appellationis:sed appellatio videtur vim citationis habere: vt.j.de appella.c.sæpe.& de elect.c.j.lib.vj.Nec etiam pluribus hoc dicētibus credere debet: quia sæpe talia falsò confinguntur:vt.l.j.ff.de eo per quem fact. erit &.l.diuus.ff.de custo.& exhi.reo.&.l.fin.ff.de acqui.hære.§. de resti.in integ.c.ex literis.Ita dicit Spe.eo.titu.§.sequiē ver.ij.

¶ Ego verò dico,quòd duplex potest oriri quæstio.

¶ Prima quæstio,vtrum pars potest citare partem.

¶ Secunda,vtrum citatus à parte aduersa teneatur illi credere.

¶ Quò ad primam dic,ꝙ pars potest citare partem,si iudex hoc sibi committit.hoc tenet gl.in.l.si vt proponis.la.ij.C.quomodo & quando iu.& Bal.ibi.& Spe.e.tit.§.sequitur ver.ij.& probatur in.l.j.§.hoc autem.ff.de ser.fug.& ibi no.Bart.& sequitur Ponta.in.l.sciendū.ff.de ver.obli.sed clarius Bar.in extrauagan. ad reprimendum in glo.super verbo,Per literas.vbi dicit,quòd actor met potest portare literas citatorias, per text.expressum ff.de fur.in.l.eū qui.§.si epistola.vbi quis pro se ipso portat epistolam.& ibi etiam hoc tenuit Bal.Sed si pars negaret eam sibi præsentatā,greue esset,ꝙ portanti,de cuius interesse agitur,crederetur pro se:nisi forte præsentationem probaret per alios.& ideo si præsentaret præsentibus testibus,& notario,sufficeret.secundū Bart.in.d.loco.Ad quod etiā faciunt no.per Bar.in.l.iuste possidet.ff.de acqui.pos.&.l.j.§.nūciatio.ff.de ope.no.nun. per Iac.de Are.sed sine iudicis cōmisione nō potest pars citare partē quod intellige,quò ad verbalē citationem,vt not.in.c. pe.de foro.cōpe.& ibi vide in.iij.notabili.vbi dixi & per Bald. in.l.neminē.de exhi.reis.& vide quod dicā.j.arti.xj.Sed realiter capiendo personā,potest pars citare partē quādoq; absq; iudicis cōmisione,vt dixi.s.arti.iiij.q.ij.¶ Et aduerte,quia licet pars possit citare partē realiter,illud est verū,citādo per se.sed tamē non potest citare per procuratorē.hoc voluit singulariter gl.in

5 l.j.C.vbi quis decuriali vel cohortali.¶ †Quò ad secundā quæstionē dic,quòd pars,quæ citatur à parte,nō tenetur illi credere, per iura superius allegata per Spec.pro hac parte.& idem tenet Bald.in.l.si vt proponis.C.quomodo & quādo iud.& Ponta.in d.l.sciendū.col.xvj.ver.quo autē ad secundā.& mihi placet:quia aduersarij & inimici,vt decipiant,sępe mentiuntur, vt dixit Spe. facit.l.j.§.præterea.ff.de quæstio.& quod nota.in.c. accedēs.el ij.§.vt lite conte.& idem tenuit in c.cū parati.j.de appella.¶ Et ad prædicta vide,quæ dicam.j.in.xij.princip.arti.vbi tractabo, vtrum citatus teneatur credere nuncio.

¶ Quintò potest fieri citatio per præconem,de qua videbimus j.arti.xxv.

¶ Sextò,fieri potest per literas,de qua videbimus in.xiij.penul. articulo.

¶ Septimò per edictum,de quo videbimus in.xxiij.p.arti.

¶ Octauò,per campanam,de qua videbimus in.xxvj.p.arti.

¶ Et ex his Deo duce habes expeditum.viij.p.arti.

SVMMARIVM.

1 ☞Nuncius quid sit.

2 Nuncius quot nominibus nuncupetur.

¶ Articulus nonus.

Ono principali Articulo quia vt plurimū citationes fiunt per nūcios,vidēdū est,quid sit nūcius;& quot nominibus nuncupetur.

1 ¶ Quò ad primum,quid sit nuncius.Doc.non tradūt,quod repererim.sed iudicio meo,potest ipsius persona sic diffiniri, seu describi,videlicet,ꝙ est persona publica à iudice,vel à superiore constituta,ad faciendū citationes,relationes, executiones, & similia ministeria iudicis,iuris,vel cōsuetudinis cōmisione.

¶ Et quare prædicta verba ponantur in prædicta descriptione poteris satis comprehendere & intelligere ex his,quæ dicentur in hoc articulo.& in.vij.seq.articulis.

2 ¶ Circa secundū verò,scilicet quot nominibus nuncupetur,dic ꝙ nuncius varijs nominibus nuncupatur,quādoq; dicto nomine nuncius,vt in.c.cū parati.j.de app.& in.c.prudentiā.de offi. dele.Quādoq; appellatur,missus,vt in.c.j.de immu.eccle.& in l.missi.§.de exacto.tribu.lib.x.¶ Quandoq; nominatur,officialis.iij.q.iij.ali quando in princip.&.C.de accu.in.l.ea quidem.

¶ Quandoq; dicitur,notarius.xxiij.q.c.circuncilliones.in prin.

¶ Quandoq; vocatur,apparitor.j.de homid.c.tua.prope fin.C. de apparito.per totum lib.xij.¶ Quādoq; vocatur,executor.j. de priuileg.c.cū olim.¶ Quandoq;,Cæsarianus.siue Cathelinarius.i.vniuersaliter seruiens.secundū Azo.in.l.penul.in fi.C.de bo.proscrip.licet gl.ibi aliter dicat.¶ Quandoq; vocatur,minister,seu ministralis.xxxiiij.q.v.si homicidæ &.c.cùm minister.

¶ Quandoq; vocatur,viator,vt instit.de act.§.tripli.&.l. magis puto.§.ne tamen.ff.de reb.eo.¶ Quandoq;,causam præparans. vt in authen.de iudi.§.audient.ver.is qui causas preparant.¶ Et ad prædicta vide Spec.& Io.An.in addi.eo.tit.§.sequitur vide re ver.quandoq; per nunciū.Item dic,ꝙ etiam secundū Curiam Romanā appellatur,cursor.Et oratores quādoq; appellātur,tabellarij.¶ Quandoq; etiā nuncius dicitur idem,ꝙ nunciator,vel ambasiator:qui differt à procuratore vt.l.j.ff.de procura.& de ista non est materia nostra.Sed differt à procuratore:quia cōcipit verba in personā domini,& est tanquā pica,& organū:sed procurator concipit verba in persona propria : & plures alias differentias,quò ad hoc vide per gl.Cy.& Docto.in.l.multū.C. si quis alter.vel sibi.& per Spec.latè in tit.de procuratore.§.vt autem.versi.& no,quod largè.& in tit.de iudice delegato,§.iam nunc.vers.sed nunquid tetigi in clemen.religiosus.de procu.& in eo.tit.de ope.no.nun.dicam in tit.de procuratore.

SVMMARIVM.

1 ☞Nuncius constitui pōt quilibet,qui non est expresè prohibitus.

2 Seruus,an posit esse nuncius.

3 Nuncius,à quo posit constitui.

4 Nuncij quod debeant in causis iudicialibus constitui.

5 Nuncij electio seu constitutio,qualiter sit facienda.

6 Iudex,an posit in electione nuncij variare.

¶ Articulus decimus.

Ecimo principali articulo tractandum est quis,à quo,& qualiter nuncius cōstituatur:& quot constitui posint.

Quare per ordinem prosequar infrascriptas quæstiones.

Prima erit,quis posit constitui nuncius.

Secunda,à quo constituatur.

Tertia,quot posint vel debeant constitui.

Quarta,qualiter constituatur.

Quinta,an posit mutari.

1 ¶ †Primò igitur quæro,quis posit constitui nuncius.Solutio. dicendū arbitror,quòd quilibet potest cōstitui qui nō reperitur expresè prohibitus:sicut dicimus de teste,in titu.de testi.& in procuratore,in tit.de procura.& de accusato.in titu.de accusa. vnde potest cōstitui etiā infamis:nā licet sit officiū publicū:tamen vilisimis personis cōgruet,secundū mores nostros: ergo infamia ab eo officio non repellit vt.l.j.C.de infami.li.x.& probatur in.l.nec infames.C.de decurio.li.x.licet secundū leges deberent eligi personæ diuites,& probatę,vt in authē.de iudi.§.is autem.col.vj.facit:quia infamis pōt esse procurator.Insti.de ex cept.§.fi.&.l.arbiter.ff.de arbi.l.Pedius & tutor.ff.de postulā.l. j.§.sedem æquisimum tradit Bart.in extrauag.ad reprimen.in gl.in verbo per nunciū.¶ Et tradit.d.Angel.de Are.in tractatu maleficiorum.super verbo,Pe.publico nuncio.tetigi in.c.qualiter.el.ij.j.de accu.in.vj.in prin.ar.quæst.viij.¶ Et si diceres,quo modo ergo credetur sibi,cùm sit infamis,& infamis non posit

2 esse testis.dicam statim art.xij.&art.xvj.¶ †Sed,vtrum seruus posit esse nuncius?Gui.de Suza.in.l.illicita.§.illicita.ff.de offi. præsi.tenet,quòd nō:quia cū nō posit esse testis.iij.q.v.c.nullus.inst.de testa.§.testes.C.de testi.authē.si dicatur.&.l.quoniā. cū si.meritò nō potest esse nuncius:quia tales sunt plus,quàm testes quia solū eis creditur:vt statim dicam arti.xij.&.xvj.Sed ista ratio nō videtur cōcludere iudicio meo, quia infamis,vilis, & abiecta persona,& omnino pauper,non potest esse testis.vt dicam in ti.de testi.& tamē posunt esse nūcij,vt dixi superius. Et ideò prædicta ratio Gui.nō videtur cōcludere.¶ Vnde mouetur Gui.& secūdò,quia seruus nullā habet cōmunionē cū iure ciuili,vel prætorio.ff.de testa.l.qui testamēto.§.seruus & seruitus ferè morti comparātur.ff.de regu.iur.in.l.antepe.Ita residet Io.An.in addi.Spe.in tit.de teste.§.j.ver.Item,ꝙ est seruus.

3 ¶ †Secundò principaliter quæro,à quo posit cōstitui,vel creari nuncius.¶ Sol.dic,ꝙ ab ipsomet iudice.secundū Bart.in extrauag.in gl.super verbo,per nunciū per.l.ij.C.de sportu.& in authen.de iudicibus.§.necesitatē.¶ Quilibet ergo iudex,tam ordinarius,quàm delegatus.quinimo arbiter & arbitrator,si iurisditionem aliquā habet admixtā,potest sibi eligere nunciū.vt no.gl.& Bal.

no.gl.& Bal.in l.ij.C.quomodo & quãdo iu.& no.in l.ij.C.de sportu.& j.de delegato.no.Bal.allegat etiã de offi.dele.c.pastoralis.in prin.& idẽ probat in l.j.C.de sportulis.vbi clarè patet, ꝙ potest iudex sibi eligere nũciũ: & hoc procedit,nisi ex forma statuti disponeret,ꝙ alius deberet eligere:quia tũc nõ ipse iudex posset eligere: sed seruata forma statuti deberet eligi ab habẽte potestatẽ.¶ Et aduerte,quia licet eo casu,quo iudex potest eligere,nõ appareat de sua electione: tñ satis esse videt, ꝙ appareat de cõmissiõe de citãdo:qa eo ipso,ꝙ sibi cõmittit citatio,statim videt eligi:& ideò licet nõ appareat,ꝙ sit elect⁹,de hoc nõ est curãdũ:si modo appareat de cõmissione.secũdùm Bar.in d.extrauagãti.in glo.in verbo.per nũciũ.sed si per legẽ municipalẽ electio nũciorũ deberet fieri in cõsilio , seu à cõsilio,nõ à iudicibus:tũc deberet cõstare de ea.sufficeret tamẽ , ꝙ esset in quasi possessione exercẽdi tale officiũ,vt l. Barbarius. ff.de off.præto.& l.ij.C.de sen.tradit Bar.in d.gl.per nũciũ.& Ang.de Are.in tractatu maleficiorũ.super verbo,Petro publici nũcio.¶ Aduerte tñ,quia iudex inferior,& etiã arbiter, põt vti nũcijs superioris,vt in aut.de defen.ciuitatũ.§.deinde eos ex prouincia.tradit Bar.in d.loco.& Ang.similiter in d.loco.

4 ¶† Tertiò principaliter q̃ro , quot possint vel debeãt cõstitui nũcij.So.Spe.e.ti.§.sequit videre.ver.q̃nq; ꝑ nũciũ.dicit,ꝙ ĩ minorib⁹ causis iudex debet citare ꝑ vnũ nũciũ:in maiorib⁹ verò causis,cõsiliũ est,ꝙ citatio fiat ꝑ duos nũcios.C.de app.l.in offerẽdis.j.de testi.In omni.iiij.q.iij.§.vbi numer⁹. ¶ Sed tu aduerte,qa cũ ministerio locut⁹ est Spe.dũ dixit,ꝙ cõsiliũ est &c. quia dico,ꝙ hoc nõ est necessariũ.ꝓ tex.in extraua.ad reprimẽ. in gl.in verbo.ꝑ nũciũ.vbi causa est grauissima.s.læse maiestatis.& tñ tex.ibi loquit in singulari , ꝑ nũciũ.& sic cũ loquit in singulari,videt vn⁹ solus sufficere.& sic sentit ibi Bar.Facit qđ statim subijciã.¶ Dic ergo,ꝙ requirit,vtrũ iudex possit vnũ, aut plures nũcios cõstituere:& dico,ꝙ põt vnũ & plures cõstituere:& illos mutare.vt dicã statim in v.q.Aut quærit,ꝑ quot nũcios debeat citare:& dico ꝙ sufficit,quòd citet per vnũ nũciũ:etiã si causa sit grauis,per tex.ĩ extraua.ad reprimẽ.dũ vult fieri citationẽ ꝑ nũciũ:etiã in crimine læse maiestatis:sed tñ ꝓpter maius periculũ,in cã graui nõ esset reprehẽsibile:imò potius laudabile & cautũ,ꝙ citaret per plures nũcios.¶†Quartò

5 principaliter quæro , qualiter fieri debeat electio seu cõstitutio nũcij?¶ Dic,ꝙ nũcius debet iurare se facturũ & administraturũ officiũ suũ legaliter.ar.C.de fide instru.l.cõparationes.& C. de secũ.nup.in l.hac edictali.§.is illud.& in aut.iusiur.quod ꝑstat ab his.tex.& Bal.in l.ij.C.de sportulis.vbi dicit,ꝙ propter hãc cãm statur postea relationi nũcij.quilibet enim public⁹ officialis debet iurare.l.quædã.§.numularios.ff.de edẽ.gl.& d.Anto.c.cũm parati.de appel.Bal.in l.magis puto.§.ne passim.ff.de reb.eo.Ang.in repe.l.si vacãtia.C.de bo.vac.lib.x.dicit tñ Bar. ꝙ putat, ꝙ licet nũcius nõ iuret, nihilò minus potest exercere officiũ suũ.ar.aut.decernimus.C.de abolitio.ita cõcludit Bar.in d.extrauagãti ad reprimẽdũ in glo.per nũciũ.& de tali electione nuncij,& cõmissione sibi facta,fiat publicũ instrumẽtũ sub hac forma.videlicet.¶In noĩe Domini &c.In præsentia mei notarij & testiũ subscriptorũ,talis iudex ordinari⁹,vel apostolicæ sedis delegatus,in causa seu causis corã eo ventilãdis, quæ vertũtur inter talẽ & talẽ,facit & cõstituit.A.& B.suũ nũcium, vel nũcios,ad citationes faciẽdas,vel ad citãdum talem,vel præcepit tali nũcio,vel nuncijs,ꝙ citet talem: qui nũcius corporaliter tactis literis iurauit omnes ambasiatas,& citatiões sibi impositas,vel imponẽdas, fideliter facere & referre.¶ Et postea subijciat notarius,acta sunt hęc,die,anno,& loco talib⁹,& corã talibus.Et ego talis,tali authoritate notarius,his interfui : & de mãdato p̃dicti iudicis ea cõscripsi,& publicaui : & signo meo signaui,secũdùm Spe.eo.ti.§.sequitur.ver.vtrũ autem citatus.

6 ¶†Quintò,quæro principaliter,vtrũ iudex circa electionẽ nũcij possit variare?Et hodie eligere vnũ,& cras aliũ.¶ Solu.tex. in l.j.C.de sportulis.videtur velle,ꝙ per vnũ, & nõ per plures debeant fieri citationes.sed Bal.ibi tenet,ꝙ possit variare.sicut quotidie videmus de cõsuetudine:quia in eadẽ causa diuersi nũcij citant.Itẽ,quia hoc est in potestate arbitrorũ:vt l.sed interpellatur.ff.de arbi.igitur fortius debet esse in potestate iudicis. nec ob.d.l.j.quia vt ibi dicit Bal.ille tex.loquitur in criminalib⁹, quãdo reo datur vnus nũcius ad custodiendũ: quia vt dicit ibi gl.iste debet custodire vsq; ad terminũ & finẽ litis,vt l.ij.C.de exhi.reis.vel intelligẽdo,ꝙ loquatur in ciuilibus,potest respõderi,quod loquitur de nũcijs,seu executoribus,qui deputãtur ad officiũ illius iudicis per superiorẽ:sicut olim erat in defensione ciuitatis,cui à Præside dabantur nũcij,seu tales executores,vt in aut.de iudicibus.§.appellationes.& in aut.de defen.ciuita.§. absolutè.& idẽ tenet Bal.in l.ij.C.quomodo & quãdo iudex. col.iij.¶ Cõclude igit,quãdo aut loquimur in nũcio deputato, vel electo à superiore: & non potest mutari ab ipso inferiore. Aut loquimur in nũcio simplici,quẽ iudex sibi ꝓprio motu assumit,prout quotidie fit,& tũc põt fieri mutatio.& idẽ tenet Cy.in d.l.j.& sic seruat cõsuetudo.facit pro vtraq; cõclusiõe regula prima j.de reg.iu.iũcta regula.is potest.& regula,nil tã naturale.ff.de reg.iur. Et sic ex his habes expeditũ.x.articulum.

SVMMARIVM.

1 ☞Citationis commissio qualiter fieri debeat.
2 Citatio in ciuilibus,an possit fieri sine commissione.
3 Commissio citationis qualiter sit probanda.

ARTICVLVS XI.

1 Ndecimo principali articulo tractãdũ †est,an & qualiter nũcio fieri debeat cõmissio pro citatione fiẽda? Et sic , an cõmissio sit necessaria,& qualiter facta probetur.¶ Solu.dic,ꝙ commissio debet de necessitate præcedere : quia nũcius non potest citare sine speciali mãdato,seu commissione iudicis,vt no.Inno.Io. An.& do. Ant.in c.quoniam cõtra.j.de proba.super gl.in verbo,citationes.Bal.in l.magis puto.§.ne passim.versi.illud.ff.de reb.eo.Saly.in l.absentem.C.de accu.in v.col.vbi multũ notabiliter loquitur.allegat Odof.in libellis suis.do.Ant.in c.j.de iudi.iij.col.Do.me.in c.cũm parati.de app.& c.quoniã cõtra.de proba.vbi etiam dicit Do.me.ꝙ nuncius non debet aliquẽ citare,nisi receperit speciale mãdatum de citãdo:nec sufficit litera generalis,in qua sibi cõmissum fuit officium suum.¶ Et idẽ tenet Bart.in extrauag.ad reprimẽ.in glo.super verbo,per nuncium.& probatur in l.neminẽ.C.de exhib.& introducẽ.reis.& ibi hoc tenent Cy. Bar.& Bal.¶ Et licet Bar.alleget ibi Inn.tenere cõtrariũ in d.c.quoniã cõtra.tamẽ Inno.nõ tenet cõtrariũ, si rectè intelligatur.& vide quod dixi.s.in vj.prin.art.in ij.casu principali.¶ Appareti igitur ex prędictis,ꝙ cõmissio debet esse specialis ad certũ actũ : & nõ sufficit generalis.¶ Et debet iudex cõmissionẽ facere ad petitionẽ partis,vt dixi.s.in vj.princ. arti.¶ Et ideò ad petitionẽ creditoris hoc petẽtis,nõ debet nũcius citare reũ : nisi iudex hoc sibi præcipiat.quod seruatur in

2 causis criminalibus.¶†Sed in ciuilibus,in quibusdã partib⁹,nũcij citant sine aliqua cõmissione iudicis:licet malè faciant,secũdùm Iac.Bu.& Bal.in l.cũm clericis.C.de Epi.& cle.& ꝑ Cy. in d.l.neminẽ.C.de exhi.re.¶ Dicit tamẽ Bal.in d.l.cũ clericis. ꝙ quãdo nũcius citat sine cõmissione iudicis , nõ potest citare die feriata.quod est no.dignũ:vt dicã.j.in xix.prin.arti.¶ Sed aduerte,quia Bal.in l.si qñ.C.de testi.q.xij.quærit, vtrũ citatio partis pro testibus producẽdis possit fieri sine speciali cõmissione.& dicit ꝙ Inn.& Io.An.tenẽt in c.quoniã cõtra.de proba.ꝙ nũcius publicus & gñalis,potest citare sine speciali cõmissione.¶ Sed Cy.tenet cõtrariũ in l.neminẽ.C.de exhi.& introdu.re.¶ Soluit ipse,ꝙ in citatione reali.i.captura,requirit cõmissio.facit quod statim dicã in xij.prin.art.quod tñ intellige secũdùm ea,quæ dixi.s.in viij.prin.art.q.iiij.¶ Sed in citatione verbali distinguit,ꝙ aut requirit causæ cognitionẽ, & iudicis motũ:& tũc exigitur cõmissio.Aut nõ requirit causæ cognitionẽ, sicut est citatio simplex ad cõparẽdũ corã iudice:& tũc potest saluari opi.Inno.vt sufficiat generalis authoritas nũcij,sine iudicis cõmissione.& ita seruatur Florẽtiæ,secũdũ Bal.¶ Ægi.verò & Gof.vt refert Spe.eo.ti.§.sequitur.ver.vtrũ autẽ citatus.dicũt,ꝙ semper requirit,ꝙ citatio fiat ex mãdato iudicis: & hoc dicũt propter malos nũcios:qui sine cõmissione interdũ citãt. & per hoc dicit Spe.reprobari,ꝙ in multis locis obseruatur,ꝙ pręceptũ de citãdo factũ nũcio,nõ scribitur : sed tãtũ scribitur citationis relatio.¶ Scribitur enim sub hac forma:Talis nũcius retulit se citasse talẽ,de mãdato talis iudicis &c.cũ tamẽ ipsius officiũ nõ sit circa mandatũ:sed circa executionẽ mãdati.¶ Et ita sentit Ægi.& post eũ Io.An.in c.quoniã cõtra.j.de proba. in verbo,citationes.¶ Spe.verò in d.vers.vtrũ autẽ citatus.dicit,ꝙ quilibet iudex,& maximè delegatus,debet cõmittere nũcio,præsente actore & tabellione,vel alijs personis idoneis , ad hoc vt ei credatur,vt d.c.quoniã cõtra & C.qui po.in pig.ha. l.scripturas.in fi.¶ Et sic debet iniũgere nũcio , vt citet talẽ ex parte sua:& ꝙ pręcipiat sibi,ꝙ tali die, & tali loco peremptoriè compareat &c.& hoc incõtinẽti scribatur in actis.secũdùm Spe.ĩ d.ver.¶ Et vide qđ statim dicã in ver.& no.¶ Mihi videtur,ꝙ de iure cõi requirat cõmissio,sine qua nõ valeret citatio: nisi ex forma statuti,vel cõsuetudinis aliud disponeret:ꝙ esset secũdũ illã seruãdũ.¶ Et ꝙ sola nũcij assertio , dicẽtis factã sibi cõmissionẽ,seu referẽtis se ex cõmissione citasse,nõ videt sufficere:qa ista est solẽnitas extrinseca.ad qđ vide qđ statim dicã ĩ xij.prin.articulo,& j.in xvij.prin.art.& secũdũ ibi dicẽda,vr est regulãda ista materia.¶ Itẽ facit, qa respectu cõmissionis nũ-

eius asserit de officio alieno, nō suo. ad quod vide quod statim dicā. nō ergo videt̃ sufficere sola relatio: quod tamē nō ꝓcedit
8 sine maxima dubitatione. ¶ †Qualiter autē probet̃ cōmissio, potes dicere, quòd probat̃ per acta: quoniā notarius ad acta cōstitutus, debet scribere tales cōmissiones, per no. in. d. c. quoniā cōtra. ¶ Vtrū aūt possit probari per testes, incidit in aliā q̄ōnē, vtrū acta possint ꝓbari per testes. de qua dicā latè in ti. de proba. ¶ Et no. quòd de ista cōmissione, vt. s̄. dixi, debet cōstare. vn̄ posito, ꝙ credat̃ nūcio de citatione, secundū ea, quę dicā in. xij. prin. arti. & in. xvj. nō tñ credit̃ de cōmissione. vt no. Cy. in. l. fi. C. de exhi. reis & meli⁹ in. l. ea quidē. C. de acc. & ita tenēt doc. secundū Gādinū. ¶ Sed Ia. Bu. dicit, quòd hoc est verū in criminali cā, quòd debet cōstare de cōmissiōe aliter, quā per relationē nūcij: sed in cā ciuili vr̄ sufficere, quod nūcius referat se citasse de iudicis mandato & cōmissiōe, vt. l. magis puto. §. nō tñ. ff. de re. eo. & in auť. oēs. C. de epi. & cle. ¶ Sed dicit Bal. quòd cōtrariū est verū de iure, siue loqmur in criminali, seu in ciuili: quia credit̃ sibi de officio suo, nō alieno: quod ad suū officiū nō pertinet. & quia de officio alicui iniūcto ipe idē nō bon⁹ testis vt no. Inn. in. c. q̄m cōtra. j. de ꝓba. ¶ Subdit tñ, quòd in cōtrariū facit. l. ex snīa. ff. de testi. & l. vxori. §. j. ff. de fal. Sed ꝓ prima parte facit. l. vnica, C. de mā. prin. & quod ibi dicit gl. secūdū Bal. & sic Bal. nō firmat pedes. vide quod dixi. s̄. quia, vt ibi dixi. articulus est satis dubius. ¶ Et ēt no. quòd discretus iudex nō debet cōmittere citationē, nisi prius audiat petitionē: & si sibi videt̃, quòd petitio nō sit iusta, pōt denegare cōmissionē citationis, secundū Odof. & dicit Bal. quòd semp boni assessores ita faciūt. ita dicit in. l. cū clericus. C. de Epi. & cle. ¶ Et aduerte quia talis cōmissio citatiōis appellat̃ snīa interlocutoria. vt. d. l. cū clericus. & ibi no. Bal. & ad hoc semper allegat̃ illa. l. vt dicit Bal. ¶ Et ex his est expeditus. xj. prin. articulus.

SVMMARIVM.

1 Nuncio citanti, an & quando credendum sit.
2 Vox vnius nec iustificat, nec condemnat.
3 Nuncio publico & iurato habenti baculum, an sit in citationibus credendum.
4 Crimina per quos iudicibus sint nuncianda.
5 Nuncio publico & iurato, an sit credendum in alijs, quam citationibus.
6 Citatio, an & qualiter sit probanda.
7 Præsumptio dicitur per negantis iuramentum tolli.
8 Iudex an possit citare per nuncium priuatum, & sine literis.
9 Nucio citanti, an & quando sit à partibus credendum.
10 Nuncio citanti de commissione delegati, an sit credendum.
11 Pars citata ad mandatum delegati non tenetur cōparere, nisi in citatorio sit insertus tenor rescripti delegatorij.
12 Delegatio non potest extra locum vbi Princeps causam delegat probari, nisi per scripturam.
13 Iudex vel notarius, an teneantur credere nuncio referenti.

ARTICVLVS XII.

1 Duodecimo† principali articulo tractādū est, an & q̄n credendū sit nūcio citāti. ¶ Solutio, articulus est satis dubius: & q̄o difficilis & intricata, ꝓpter varias Doc. opi. ¶ Et ꝓ parte affirmatiua, quòd sibi debeat credi, facit. ff. de re. eo. in. l. magis. §. illud pōt. & C. de exac. trib. in. l. apparitores. li. x. cū parati. j. de ap. s̄. de off. dele. c. prudētiā. j. de test. cog. c. j. lxv. dis. c. si fortè. in fi. & ad hoc, vt fides adhibeat̃ statutū fuit, quòd debeāt iurare. vt dixi. s̄. i. x. parti. q. iiij. & sic nō p̄sumit̃, quòd deierēt, j. q. vij. sancim⁹. Itē q̄a si eis nō crederet̃, parua videret̃ eorū vtilitas, si semper cogerent̃ secū habere testes, quos ēt fortè q̄n̄q; nō possent habere: nec ēt cogere illos adesse. ar. C. de fi. instru. l. iudices. ff.
2 de offi. Præfec. vr. l. j. §. cura carnis. ¶ †In cōtrariū tñ allegat̃. s̄. de offi. dele. c. cū in iure. & l. vnica. C. de mā. Prin. & s̄. de rescrip. c. cū cōtingat. & quia vox vnius, nec iustificat nec cōdēnat. xxxiij. q. ij. admonere. versus principiū. & j. de testi. c. licet ex quodā. Itē facit, quia in talib⁹, nec iudici nec arbitro credit̃. vt. d. c. quoniā cōtra. j. de probati. & C. de arbitris. l. ne in arbitris. §. pe. & in auť. de hær. & fal. §. si verò absunt, nec etiā similib⁹, officialib⁹ ēt tantū credit̃, nisi eorū assertio aliquo alio adminiculo fulciatur. C. de bo. va. l. fi. li. x. & C. de decu. l. j. li. xij. vt puta, si habeant literas. vt. l. prohibitum. C. de iure fisci. li. x. imo contra tales præsumitur. vt. l. ne diui. C. de poe. propter quæ iura, variæ Doctorum reperiuntur opiniones.
3 ¶ †Quidā em̄ dicūt, quòd nūcio publico & iurato, habēti ī fullam vel baculū credit̃ in citationibus, vt in primis cōcor. & sic
4 vbiq; seruat̃. ¶ †In denūciādo aūt crimina, eis nō credit̃, vt in cōtrarijs. nisi essent crimina notoria, que denūciāt. C. de acc. l. ea q̄dē. iiij. q. iiij. §. al q̄n. de custo. reo. l. ij. ff. ad Turpil. l. ab accusatione. §. nūciatores. ¶ Sunt enim quidā officiales deputati ad crimina iudicibus nunciāda. xiij. q. v. c. circūcelliones. sicut in similī sunt testes synodales, qui deferūt crimina Epis. xxxv. q. vj. c. Eps & j. de testi. cog. c. præterea. ¶ Spe. verò dicit, ꝙ nūcio publico nō credit̃, nisi aliàs cōstet ex literis & documētis. sicut etiā nō credit̃ iudici, vt d. c. quoniā cōtra. & in l. diu⁹. in fi. ff. de exhi. re. ¶ Verū tñ ꝓpter premissas rōnes, de q̄bus in prin. stat̃ eius dicto: vt pro ipso p̄sumat̃, vt saltē pars negās cogatur iurare se nō fuisse citatā. arg. s̄. de in inte. res. c. ex literis. & de præscr. c. ad audiētiā. & j. de p̄sum. c. illud. in fi. ¶ Et in hoc cōcor. Io. & Vin. Si verò nūcius nō est publicus, nō est ei credēdū. nec ob. j. de do. & cōtu. in c. cùm dilecti. ver. scribebat enim. ꝙ nūciū q̄a ibi erat cursor, seu nūcius domini Papæ. vnde cōsulit Spec. ꝙ si nō potest haberi nūcius publicus & iuratus, mittūtur duo: quia in ore duorū &c. vt in c. in cōtra. j. de testi. & in l. vbi numerus. ff. de testi. facit c. quoniā cōtra. de proba. ¶ Et ita residet Spec. eo. ti. §. sequitur. ver. sed nūquid credetur. ¶ Sed Io. And. ibi in addi. dicit, ꝙ glo. in c. cùm parati. de app. tangit articulum. & quia in hoc articulo variæ sunt opi. prosequitur ipsas opi.
5 ¶ †Prima, quæ fuit Spe. est, ꝙ nūcio publico & iurato in citationibus credit̃: in alijs nō creditur. & hoc placet Ber. in d. c. cū parati. Sed Ioā. de Deo. in ij. li. cauillationū. rubrica de citatione iudicis ecclesiastici. & lib. iiij. sub rubrica, de primo decreto. col. ij. cōsuluit, ꝙ si iudex nō habet publicam personā, mittat duos nūcios. & idem etiā tenet Ægi. & etiā sequitur Gui. de Suza. in rubrica de capitulis, super quibus testes producūtur. vbi cōsulit duos esse mittendos. per l. vbi numerus. ff. de testib. sed in l. j. §. quies. ff. de offi. Præfec. vrb. addit, ꝙ is, qui negat se citatū bene poterit hoc probare. per no. in l. optimā. C. de cōtrahē. & commit. stip. facit etiam. c. ex tenore. j. de testi. & idē dicit in l. ea quidem. C. de accu. ¶ Et eandē opi. tenēt Rolādi. & Gādi. ¶ Secūda fuit opinio Specu. illa scilicet, ꝙ nuncio nō creditur, ita quod eius dicto nō audito, stari debeat: cū nec iudici credat̃: sed propter p̄sumptionē publici officij creditur; nisi talis p̄sumptio alia p̄sumptione tollatur. & hanc opi. dicit fuisse Io. & Vinc. Sed Io. An. in dicta addi. dicit falsum esse, ꝙ Io. id tenuerit, ꝓut allegat Spe. nam in c. proposuisti. lxxxij. dist. in glo. quæ incipit, ex hoc. & iij. q. iij. in c. testes in vers. patroni in glo. sed nō re dicit stari dicto nūcij, nisi probetur cōtrariū: & sic requirit Ioā. plenā probationē. licet Spe. velit, ꝙ sufficit semiplena, vel præsumptiua. est tamē verū ꝙ Io. An. in c. quoniā cōtra. j. de prob. super verbo, citationes. tenuit, ꝙ iuramētū eius, qui dicit se non fuisse citatū, sufficit ad fidē nuncij tollendam: & secūdùm hūc intellectū possunt etiā intelligi aliæ glo. prædictæ eiusdē Io. & apertius etiā posuit idem Io. in c. quod sicut. de elec. super verbo. vocatos, & ꝙ proprio sacramēto ille, qui dicitur citatus, possit probare cōtrarium per sacramētum. allegat. c. ex insinuatione. s̄. de procu. addens, ꝙ in causa absentiæ nō requiritur plena probatio. j. de re iud. c. cùm Bertoldus. facit quod no. iij. q. v. c. j. & ibi per gl. inducit etiā. xxxv. q. iij. c. extraordinaria. vbi dicit probari, ꝙ sacramētum vnius, elidit præsumptionē validam. quod tamē non placet Io. And. eo, ꝙ ibi loquitur de sacramēto duorū. Petatur tamē tex. ille iudici, ꝙ insufficiēs probatio, s. quę fit per criminosos & suam turpitudinē allegātes, elidit p̄sumptionē. vt ibi no. ¶ Vinc. verò ponēdo glo. Io. in d. c. quoniam cōtra. & eā nō reprobādo, videbatur accedere illi dicto: & hoc
6 fortè ponderauit Spe. ¶ †Sed tamē veritas est, ꝙ in d. c. quod sicut. Vinc. posita opi. Ioā. illam reprobat dicens, citationē esse probandā legitimè per duos testes, vel per publicū instrumētum, siue fiat personaliter, siue fiat ad domum, vt in c. fi. j. de eo qui mit. in pos. & sic prout probatio requirit̃ in cæteris, ita etiā requiratur in hoc casu. ¶ Gof. verò in d. c. sicut. in gl. super verbo. præsumitur. & ibi etiam Io. An. dicit stādū nuncio: nisi validè probationes asserātur ex aduerso. per c. cùm nobis. de testi. ¶ Vber. de Bobio dicit, ꝙ in iudicio ecclesiastico nō est credendū nuncio, cùm ibi etiā nō credatur iudici, quod in Italia creditur: quia sic habet cōsuetudo. ¶ In alijs verò prouincijs, sequēda est cōsuetudo illorū. ¶ Sed Bernardus accedit primo eius dicto, s. ꝙ in iudicio nō credatur, vt d. c. quoniam cōtra. in fi. iiij. glo. quia ex quo nō creditur iudici, nec debet credi nūcio, vt dictū est. Quæ ratio reprobatur ibi per Io. An. ¶ Inn. verò ibi, vt etiā refert Io. An. super verbo. citationes. tenet, ꝙ nō credatur nūcio: cùm ipse dicat, ꝙ nūcius debeat testes adhibere cū citat. per c. sacramēto. s̄. de sen. excō. ¶ Albertus etiam Galeoti inclinat, ꝙ nō credatur nūcio. propter quod cōsuluit, ꝙ sint duo in citādo: sed verū ipse Albertus distinguit minores causas à maioribus: vt in minorib⁹ causis, in q̄bus crederetur vni soli testi, credatur etiā nūcio: secus in maioribus. allegat. l. iurisiurādi. C. de testi. de quo per Spe. in ti. de testi. §. restat. ver. hoc autē fallit. ¶ Vbertus etiā de Bob. & Io. de Deo per viam cōsilij secuti sunt

sunt prædictam opi.& similiter etiā Iac.Bal.in tractatu de primo & secūdo decreto post principiū dicit,ꝙ soli nūcio vel officiali nō debet credi,per l.j.C.de curio.li.xj.¶ Et ideò cōsulit, ꝙ duo nuncij simul mittātur.¶ Hos.verò ibi in summa in ti.de cōtumacia.§.ij.ver.quid si absens.tenet,ꝙ nō credatur nūcio:etiā cum iuramēto,cōtra negantē:nisi dictum ipsius iuuetur ex alio capite,ꝙ̄ per citationē.facit,quod paulò ante dicebā in lectione
7 in voce.in c.j.de procu.¶ †Item subdit, ꝙ in partibus,in quibus creditur nūcio,hoc procedit ex præsumptione, quæ tollitur per iuramētū negātis.allegat.d.c.ex literis.Itē vna præsumptio tollitur per aliā.de elec.cū inter.quia & tollitur per iuramētū.xxxiij.q.ij.c.in lec.& j.de testi.c.præsentiū.cū cōcordan. Sed finaliter Hos.cōcludit hoc esse arbitrariū, vt iudex persona rū & negotij qualitate pensata,vel credat nūcio,aut ad innocētiā ostēdendā,deferat iuramentū negāti.per d.c.ex insinuatione.de ꝓcu.& j.de iureiu.c.fi.& hoc dictū placuit Arch.lxxxij.di.c.proposuisti.¶ Sed aduerte,quia in c.venerabilib⁹.de sen. excom.lib.vj.Arch.tenet opi.Io.Et fortè vt dicit Io.And.Guido de Suza.vidit prædictā opi.Hos.quā potuit videre.& ideò in d.l.ea quidē.distinxit,cuius opi.esset nuncius.& sic dictum ipsius ex sua persona pēsetur.C.si quis imper.maledixe.l.vnica.in fi.& ibi ponūtur concordan.in glo.fi.facit.l.nō omnes.§. à barbaris.ff.de re militari.& C.de suscep.& archa.l.si aliquē.li. x.& ff.de edē.l.si quis ex argēta.§.j.ver.quid enim.facit etiā de præbē.c.nisi essent.in prin.& quod no.xxxvij.di.c.quid de mēsa.&hoc dictū placet Io.And.propter periculū,quod imminèret ꝓbo viro nō citato,ex dicto & assertione vilis ribaldelli:vt per eius dictū æstimatus cōtumax,nō posset etiā appellare,vt dicebat Hos.Addit tamē Io.And.ꝙ hoc dictū non intelligitur arbitriū.sicut illud.s.de offi.dele.c.cōsuluit.& de rescript.c.statutū.§.assessorē.lib.vj.de quo arbitrio nō potest querelari.nam Deo permittēte,pessimos iudices sicut & nūcios,sæpe videm⁹. quare si iudex peruersus in hoc malè arbitraretur, posset appellari ab eo,& iudex appellationis poterit reuocare grauamē ꝓbatis corā eo circūstātijs,per quas appareat iudicē debuisse cōtrariū arbitrari:nā etiā à vero arbitro iuris pōt appellari:vt in c.ab arbitris.de offi.dele.li.vj.De quo dicetur latius in ti.de appel.¶ Item:quia etiā aliorū arbitrorū iniquuū arbitriū reuocare potest:secūdū ea,quæ tradunt in c.veniēs.& in c.Quintaualis.j.de iureiur.de quo latius dicetur in ti.de arbi.¶ Subdit etiā Io.An.ꝙ circa citationē factā sibi per nuncium,posito ꝙ crederetur nuncio circa citationē factā sibi de citādo, tamē respectu commissionis nō crederetur sibi.& ita refert & residet Io.An. in addi.Spec.eod.titu.§.sequitur.versi.sed nunquid credetur.
8 ¶ †Sed tu vide etiam aliam opi.quā ponit gl.j.in c.significauit. j.de appel.quæ vult,ꝙ iudex potest quem citare per nūcium, etiam priuatū,nō publicū:etiam sine literis,dando sibi aliquod signum suum : vt sic viso signo debeat credi nūcio.facit tex.in d.c.significauit.inquantū ibi mittebatur sigillum capituli,cum nuncio priuato ad hoc, vt crederetur esse nuncius capituli.de quo ibi per do.Ant.& D.m.¶ Ego verò pro clariori doctrina præsentis materiæ distinguo tres quæstiones.

¶ Prima quæstio est,vtrum pars teneatur credere nūcio citanti.

¶ Secunda,vtrum iudex seu notarius teneatur credere nuncio referenti:& de his duabus dicemus hic.

¶ Tertia,quid si pars contradicit nuncio,vel nuncius notario, aut parti,cui magis credatur.& de hoc dicemus.j.arti.xvj.
9 ¶ †Quo ad primā quæstionē distinguo,ꝙ aut ex forma statuti aliquid dispositū est quò ad formā citādi ad hoc, vt nūcio credatur,fortè respectu habitus vestis, vel alterius signi,& illa seruāda est.& idē dicēdū de cōsuetudine.¶ Si verò à statuto nihil dispositū reperitur,nec à cōsuetudine inductū.subdistinguo, ꝙ aut quis citatur per partē aduersam, & vtrū teneatur sibi credere,dic vt s.dixi in viij.prin.art.in iiij.q.in fi.¶ Aut citatur per nūciū,& distingue secūdū Ægi.sub rub.de citationibus, ꝙ aut quis citatur ab ordinario,aut à delegato.¶ Primo casu,citat⁹ tenetur credere. secūdū Ægi.& refert & sequitur Spe.e.ti.§.sequitur.vers.vtrū autē citat⁹ teneatur.& tenet etiā Lud.ponta.in l.sciendū.ff.de ver.ob. facit tex.in c.cū parati.j.de app.& in c.cū dilecti.j.de dolo & cōtu.ibi dū tex.dicit viua voce.hoc tamē simpliciter limitatur.

¶ Primò limitatur,ꝙ hoc ꝓcedit si modo talis nūci⁹ sit not⁹,vel sic cōsueuit gñaliter citationes facere.arg.l.tyrānus.ff.quod cū eo.& qđ no.Bar.in l.eū q.§.fi.ff.cōmodati.vel si not⁹ sit in Curia.vt i aut.de colla.§.eos.& ita seruat cōsuetudo.secūdū Io.de Imo.in c.quoniā cōtra.j.de ꝓba.aliàs nō imputatur citato,si fortè noluit credere ꝑsonæ ignotæ.per l.j.ff.de eo p quē factū erit.

¶ Secūdò limitatur secūdùm Bar.in extraua.ad reprimē.in gl. super verbo,per nunciū.si modo fiat citatio in eādē prouinciā per nūciū notū:secus si citatio fiat extra prouinciā per nunciū: quia tunc nō est ei credendum sine literis.vt in aut.de collationibus.§.eos.colla.ix.& C.de manda.Princi.l.vnica.

¶ Tertiò limitatur secūdùm Pōta.si modo nūcius citet verbaliter:secus si vellet citare realiter:quia tūc ei nō est credēdū de cōmissione,sine literis iudicis:quoniā si sibi volenti apprehēdere bona,nō est credēdū:nisi ostēdātur literæ cōmissionis:vt l.ꝓhibitū.C.de iure fisci.li.x.& l.missi opinatores.C.de exac.trib.li. x.ibi dū tex.dicit.de legatarijs ergo multò min⁹ debet credi,si vult apprehēdere personā.faciūt no.in simili per Do.m.j.de sequestr.pos.& fru.quod tñ limitat Pōta.nisi nūcius esset notus in Curia illius ciuitatis:quia tūc ei volēti apprehēdere, credendū foret sine literis.ar.tex.in d.§.eos.secūdùm Pōta.in d.l.sciēdum.ff.de verb.ob.col.xvj.versi.iij.cōclusio.¶ Sed tu aduerte, quia etiā in citatione verbali,vt s.dictū fuit,videtur requiri,ꝙ nūcius sit notus ad hoc,vt ei credi debeat.Cogitabis.¶ Quartò limitatur secūdùm Pōta.in d.l.sciēdū.in vers.secūda cōclusio.si modo persona,quæ citatur ex cōmissione ordinarij nō sit illustris:secus si sit illustris,quæ nō debet præsumere citationē de se cōmissam absq; literis:quia ꝑsona illustris nō potest citari sine literatorio.Casus est singularis.in l.quoties.ad fi.secundū intellectum Bar.ibi.C.de digni.lib.xij.¶ Et ibi etiā notat glo.Ioā.de Imo.in l.si finita.§.si plures.ff.de dam.infe.¶ Et in citatorio informari,qua ex causa citaretur:vt se præparare posset ad respōdendum.v.q.ij.c.si priuatus.& c.ij.& c.litem.j.eod.
10 ¶ †Secūdò casu principali,quādo citatio emanat à delegato,dicēdum est secūdùm Ægi.ꝙ quātumcunq; nūcius sit certus & fidelis:tamē sine literis citationis,seu commissionis,non debet sibi credi:licet secus sit in ordinario,vt dictū est.¶ Et ratio differētiæ potest esse:quia delegatus in citatione debet inserere tenorē cōmissionis ad hoc,vt citatus posset instrui & deliberare, quid velit in termino rñdere.j.eo.c.prætereа.& viij.q.ij.c.j.& j. de cōfir.vtili.c.pen.& s.de offi.dele.c.cùm inter.de quo dicam j.arg.xx.¶ Et si causa sit criminalis,inserenda sunt crimina in literis,de quibus criminibus,quis est accusatus.v.q.ij.c.si Primates.& j.de accu.c.qualiter.el ij.ver.debet igitur.Item,quia magis certa & firma est iurisdictio ordinarij,ꝙ̄ delegati: & magis adstringitur subditus.arg.de appel.c.ad hoc.& s.de rescri.c.ad hoc.& s.de offi.ord.c.significauit.& quia ordinarius facili⁹ potest adiri.& sic videtur, ꝙ delegatus nō debeat citare per solū nūcium:vel subdistingue secūdùm aliquos,ꝙ aut delegatus citat ꝑ certū & notū nūciū,& debet ei credi.ar.c.cū parati.de ap. ibi,suus nūcius.& c.prudētiā.s.de of.dele.ibi per certū ,nūciū. xcvij.di.c.nobilissimus.& in l.magis puto.§.nō tñ.ff.de re.eo. & in l.liquet.§.fi.C.de sum.tri.¶ Et hoc videtur certū Gof.in d. c.prudētiā.& ibi Inn.& Io.An.in iij.gl.¶ Et dicitur certus,qñ est tractatæ & ꝓbatæ fidei,vt d.c.nobilissim⁹.& xciij.di.c.valde.

¶ Itē dicitur certus,q ad hoc,& ad alia,quæ in negotio occurrūt est gñaliter cōstitutus:dūmodo hoc cōstet,nō solū ipsis iudicibus,sed etiā partibus.arg.no.in d.c.cū inter.¶ Et vt omnis dubietas tollatur,dicēdū est secūdùm Ægi.& Gof.ꝙ necessariū est, ꝙ cōstet,ꝙ citatio sit facta de mādato iudicis,& ꝓpter hoc reprobāda est practica secūdū quā cōmissio facta nūcio nō scribitur:sed sola relatio.secūdū Spe.e.ti.§.sequitur.ver.vtrū autē citatus.dixi s.art.xj.Sed Pōta.in d.l.sciendū.col.xviij.ver.vj.& vltima cōclusio.ponit pro cōclusione,ꝙ nūcio verbaliter citanti, & præsupponēti cōmissionē iudicis delegati, nō sit credendū de cōmissione sine literis.& istā opi.sequitur Bar.in extrauagāti ad reprimēdū.in verbo,per nunciū.Sed Bar.vt dicit Ponta. nil allegat:sed potest allegari secūdùm Pōta.d.c.prudētiā.s.de off.dele.ibi dum tex.dicit nunciū literatoriè destinatū.Sed plurimum miror de Ponta.quia Bar.allegat.d.c.prudentiam.
11 ¶ †Secūdò facit quod no.gl.ordinaria in c.si Eps.iij.q.ij.arg.c. prætereа.j.eo.vbi traditur,ꝙ pars citata ad mādatū delegati,nō tenetur cōparere:nisi in citatorio sit insertus tenor rescripti delegatarij.Ergo videtur nō fortè credēdū necessaria, quādo nūcio nec fortè præsumēdam commissionē sine literis factā,cùm super illis tenor rescripti delegatarij inscribi nō possit.¶ Sed Spe. tenet cōtrariam opi.quam Bar.nō vidit,vt dicit ipse Pōta.sed nō bene loquitur:quia Bar.allegat d.Spe.& Io.An.in addi.in d.ver.vtrū autē citatus,vt s.dixi.Et sequuntur Domini de Rota decisione septingentesima.xxij.volentes partē citatā coram delegato præsumere debere commissionē in nūcio , etiam sine literis,absq; eo,ꝙ pars videat rescripti delegatarij tenorē.satis enim est citato,ꝙ nūcius sit public⁹ & notus ipsi citato:sed nil allegāt.Idem tamē sequitur Ponta.& arguit,quia delegatus & arbiter æquiparātur.s.de off.delē.c.vno delegatorū,sed arbiter potest citare per nūcium publicū,etiam nō literatoriè destinatum:vt l.sed interpellatur.§.j.& in l.diem proferre.in princ.ff. de arb.ibi per nuncium vel epistolā.ergo &c.Dicit tamē Pōta. ꝙ propter prædictas opinio.oritur dubium,quænam prædictarum opinionū sit verior.Pro cuius dubij decisione inuesti-

gari oportet, an citatio delegati sit valida absq; eo, φ in ipsa inseratur tenor scripti delegatarij: de quo per Spe. e. ti. §. itē quod rescriptū. & §. iā de citatione. ver. sed pone. & p Doc. in c. cùm in iure. s. de off. dele. & p Bar. in l. ex quacūq;. si quis in ius voc. nō ierit. & in auē. qui sel. C. quomodo & qñ iu. & per d. Ant. in c. preterea. j. eo. ¶ Sed ipse Pōta. dicit distinguēdū esse, φ aut citatio emanat ad locū lōginquū. & tūc citat⁹ nō tenet credere nūcio citationē fuisse factā: nisi in literis citatorijs inserat tenor rescripti. p tex. in d. c. preterea. & melius probat in d. auē. q semel. & in auē. litigiosa. C. de litigiosis. quare dicit parcēdum citato existēti in loco remotissimo: si noluit præsumere cōmissionē factā à iudice delegato: si nūcius nihil ostēdit. ¶ Aut citatio fit in eodē loco vbi est delegatus: & tūc nūcio noto absq; literis, & rescripti tenore, pars citata credere debet, & p̄sumere fuisse fa-
12 ctā sibi cōmissionē. ¶ † Et ad hoc dicit, φ nō est melior lex in toto mūdo, φ̄ d. lex, diē proferre. & d. l. sed interpellat. p qua etiā decisione inducit in simili singularē determinationē Spe. ī ti. de iud. §. sequit. vers. quid de auditoribus. vbi dicit, quod extra locū vbi Princeps delegat cām, delegatio nō potest probari: nisi per scripturā. arg. l. j. C. de mād. Princi. & l. pbatorias. C. de diuer. offi. ¶ Sed in loco in quo facta est delegatio, illa potest probari p testes. & ad hoc est tex. notabilis in auē. vt litigā. iurēt. §. si verò. & in auē. de litigio. §. edicta. aliàs in §. alijs. & ita tenēdū est, secūdùm Pon. in hoc quotidiano & practicabili passu. ¶ Ego verò pro nūc cōsulerē ante factū, φ citat⁹ potius credat nūcio, φ̄ nō: qa existēte dubietate semper securior pars est eligēda, vt in c. iuuenis. & ī c. significasti. j. de homi. cū si. sed post factū respectu delegati, decisio q̄stionis p̄dictæ videt pēdere à decisione alterius. q. vtrū in citatione sit inserēda copia rescripti: de qua materia videbim⁹. j. in xx. principali articulo. ¶ Circa secūdā. q. qua querit, vtrū iudex, vel notari⁹ teneat credere nūcio referēti, distinguēdū arbitror, φ aut loqmur de cōmissione, ipsi nūcio: & q̄ ad ipsi⁹ effectū pertinēt: & tali nūcio credēdum est. vnde videt sibi credēdū à parte, si dicat citare ex iudicis cōmissione. Sed nō si postea refricaret in dubiū de cōmissione: nā credit, si dicat fecisse ex cōmissione iudicis: nisi aliter appareat, vt dicā. j. arti. xxx. ¶ In alijs verò, nō est credēdū: & ideò nō debet ei credi, si referat citatū sibi iniuriam intulisse, vel respōdisse se nolle venire. ita dicit Io. An. in addi. Spe. in tit. de cita. §. j. in prin. & sequitur. d. Ant. in d. c. cùm parati. j. de appel. ¶ Sed aduerte, qa quod dixi. s. de nūcio referēte citatū rñdisse se nolle venire, nō videt verū: quia imo videt sibi credēdū, cùm hoc sit quoddā adijciēs, & cōtingēs ipsam citationē, & hoc tenet Host. in c. ad petitionē. j. de accu. vbi dicit, φ si nūci⁹ refert citatū se nolle venire, iudex nō tenet amplius geminare citationes: licet aliàs requireret geminatio, & hoc tenēt Dominì de Rota deci. ccxlix. & sentit gl. in l. fi. ff. de rest. in inte. In cōtrariū tñ facit tex. & gl. in c. venerabilibus. §. secus. de sen. excō. li. vj. & quod no. Bar. in l. ex cōmissione. ff. de ap. ¶ Sed tu circa hoc dic vt latissimè dixi ī Cle. j. de do. & cōtu. & dicā. j. ī xxvij. p. art. Sed quò ad argumētū nostrū, videt dicēdū, φ duobus cōcurrētibus, videlicet prędicta citatione, & cōtumacia partis secuta: poterit iudex procedere tanquā contra verum cōtumacē, non facta alia citatione: & sic credet nūcio. ad hoc allegat tex. in d. c. cùm parati. in eo, φ ibi creditur nuncio, q ille citatus esset in Salamātina ecclesia. Sed tu vide ad hoc, quæ latius dixi in d. Cle. j. de do. & contu. & fortè latius dicam in ti. de do. & contu. ¶ Et ex his est expeditus. xij. principalis articulus. De tertia q. dicetur. xvj. princ. arti.

SVMMARIVM.

1 ☞ Nuncius debet citare iuxta formam sibi à iudice cōmissam.
2 Nuncius, cui debeat citationem referre, an iudici, an notario.
3 Relatio citationis, qualiter sit per nuncium fienda.
4 Relatio citationis debet esse certa & clara, non incerta aut obscura.
5 Relatio citationis, qualiter sit in actis scribenda.
6 Relatio subhastationis rei pupillaris vendendæ, qualiter sit scribenda.
7 Nuncius, an in singulis relationibus iurare debeat.

ARTICVLVS XIII.

Decimotertio principali articulo tractandum est, qualiter nuncius citare debeat, & cui, & qualiter citationem debeat referre, & sic tres sunt examinandæ quæstiones.

¶ Prima est, qualiter debeat citare.

¶ Secunda, cui citationem debeat referre.

¶ Tertia, qualiter fieri debeat dicta relatio.

1 ¶ † Circa primā. q. dic, φ nūcius debet citare iuxta formā sibi à iudice cōmissam: quoniam fines iuramenti diligenter sunt seruandi: vt in c. venerabili. s. de offi. dele. in c. cùm dilecta. s. de rescri. & in l. diligēter. ff. mand. cum si. ¶ Et si nuncius exprimit citationem aliter, quàm iudex cōmiserit, citatio non arctat. gl. fi. in Cle. ij. vt li. pen. vel si nō seruat commissam formam, nō tenet citatio, secundùm Inn. & sequitur Arch. xxiiij. q. iij. c. de illicita. ¶ Et adde, quod dixi. j. arti. xx. q. xxvj. versi. xxx. quæstio.

2 ¶ † Circa secūdā quęstionē, cui nūcius debeat referre citationē dic, φ illā debet referre iudici, sicut probatio debet fieri iudici, vt in l. quinquaginta. ff. de prob. ¶ Aduerte tñ, qa videt sufficere, φ relatio fiat soli notario: sicut etiā instrumēta possunt pduci soli notario. C. de app. in l. eos. §. super his. ibi dū tex. dicit, ad scrinia. & ibi p gl. & Bal. facit. C. de tēp. app. auē. Itē si appellationē. & sic patet, φ nō est necesse, φ fiat iudici sedēti pro tribunali: vt statim dicā. & ita tenet Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. vbi cōcludit, φ sufficit, φ nūcius referat soli notario. ¶ Ang. verò in d. §. Iulianus. videtur tenere oppositū ex eo, φ productio instrumētorū & actorū, & nūcij relatio, sunt actus probatorij: quare sicut probationes per testes, vel per cōfessionē debēt fieri iudici: & nō possunt fieri parte absente, nec corā notario dūtaxat: vt l. testiū. C. de testi. iūcta. l. interrogatā. C. de lib. cau. ergo talis relatio nō debet posse fieri soli notario. facit etiā. l. iubem⁹. C. de lib. cau. ¶ Tu dic, φ quantū ad relationē nūcij, sufficit φ fiat notario: sic enim est interpretata diuturna cōsuetudo, secūdùm Io. de Imo. in d. §. Iulianus. Sed respectu aliarū probationū & productionū instrumētorum, & aliorū actorum, dic vt latius dicam in ti. de proba. & in tit. de fide instru.

3 ¶ † Circa tertiā quæstionē, qua quærit, qualiter fieri debeat prędicta relatio, cōcludendū arbitror, φ fieri debet iuxta formā citationis: quoniā talis debet esse relatio in termino referēte, qualis in termino ad quē fit relatio: vt in l. si prior. & ibi no. Bal. & Io. de Imo. ff. sol. ma. facit, quod dixim⁹ de respōsione, quæ debet cōgruere interrogationi: & à præcedēte interrogatione interpretationē assumit: vt l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. leg. & in l. defensor. §. qui interrogat. ff. de interro. act. dicā latius in materia interrogationis in rubr. de cōfes. ¶ Et debet animaduertere nūcius, vt verax sit: nec mēdaciter referat: quia aliàs incideret in pœnā de qua statim dicā in. xiiij. p. arti. ¶ Et no. φ talis relatio potest fieri iudice etiā nō sedēte pro tribunali: vt in l. sed interpellat. & in l. diē proferre. in prin. ff. de arb. ita tenet Bar. in d. l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & sequitur Ioan. de Imo. ¶ Nec est necesse φ pars citetur, aut fiat parte presente, secūdū Bald. in l. cōsentaneū. C. quomodo & quādo iu. allegat no. per
4 Bar. in l. Theopōpus. de dote preleg. ¶ † Et potest fieri de plano, iudice nō sedēte pro tribunali, secūdùm Bar. in extrauag. ad reprimē. in ver. de plano. Itē no. φ talis relatio debet esse certa & clara, nō incerta & obscura: ita φ tollat defensionē: & ideò si nūcius referat citasse, prout in cōmissione vel in literis cōtinet, nō sufficit: qñ in literis vel cōmissione cōtineretur triplex modus: videlicet, φ citaret in persona, vel ad domū, vel in ecclesia, secūdū D. de Rota deci. ccj. in nouis decisionib⁹. vbi cōcludūt, φ si executor, cui fuit cōmissa citatio in partibus, referat se citasse prout in literis cōtinetur: φ talis relatio nō sufficit: quia in literis ponit prędictus triplex modus, videlicet in psona, domo, aut in ecclesia. vnde talis citationis relatio tāquā obscura, nō tenet. ¶ Nec etiā sufficit, si referat citasse ad psonā, vel ad domū: quia licet respectu cōmissionis iudicis cōmittētis citare in psona, vel ad domū, itelligat secūdū ordinē: & inquātū natura verborū est apta cōprehēdere, vt dixi. j. in xvij. principali articulo. q. ij. ver. circa vij. speciē. tñ nō sic p̄sumit in verbis nūcij, secūdū Bar. & do. Ant. in c. fi. j. de eo, q mit. in pos. per l. j. ff. de vsur.
5 & l. sciēdū. ff. de ver. ob. & vide quod dixi. j. ar. xvij. q. iiij. ¶ † Et no. φ relatio est scribēda in actis sub hac forma, videlicet, D. inuētū vel nō inuētū, hodie vel cras, hora vel loco tali, vt corā tali iudice veniret ad procedēdū in tali causa, vel ad respōdēdū tali, vel ad vidēdū iurare testes, vel aperturā attestationū, vel ad iurādū de calūnia, vel ad vidēdū sentētiā in tali causa, vel qd simile: in tali causa, quæ vertit inter talē & talē, vel verti spectat: talis cursor Domini Papæ, vel talis nūcius talis curiæ, retulit se citasse & dixisse eidē, vel pcuratori suo, vel eius familiæ, φ si nō veniet, ex tūc procederet in causa, vel reciperet iuramētū alterius partis & c. ipsius nō ob. absentia & c. Spe. in ti. de citatione. §. sequitur. ver. facta autē citatione. & prædicta ponit Rolandinus, vt refert Io. An. ibi in addi. insuper etiā qñq; fiūt proclamationes quędā, secūdū mores Italię, quę sic scribi debēt. ¶ P. cursor, preco seu nūcius cōis Senēsis, retulit se de præcepto talis iudicis ad petitionē. M. alta voce, talibus testibus adhibitis, clamasse se & cridasse. B. φ si quis ipsum B. defendere valuerit, in tali die & hora cōpareat corā iudice predicto. Quæ forma pclamationis fiendæ per præconē probatur in auē. de litigio. §. omnē

not.

not.colum. viij. quia tamen vox pręconia paucis innotescit,
vt ibi & C.q̃uo & quãdo.authẽ.qui semel.ideò vbi certa perso
na requiritur:non sufficit præco.sed quando citatio est gene
ralis,vt dicam.j.arti.xxv.Ita dicit Spec.ti.de citatione.§. sequi
6 tur.ver.cæterum.& ibi Io.An.in addi. ¶†Relatio verò subastationis rei pupillaris vendendæ sic scribitur.videlicet.P. præ
co seu nuncius cõis Señ.retulit se de mãdato talis iudicis ad petitionẽ.B.tutoris A.pupillæ filiæ quondã F.præconia voce cla
masse in palatio cõis Señ.necnõ in tali cõtrata eiusdẽ pupillæ si
ta &c.qualiter talis domus.j.tales cõfines dictæ pupillę,debet
distrahi:& ex ea põt haberi pretiũ mille florenorum : quare si
quis vellet dictã domũ emere,& plus dicto ꝑtio dare, hinc ad
talẽ diẽ cõpareat:& plus offerẽti dabiẽ,vt.l.j.C.de fi.ĩstr.& iure hastæ fisca.li.x.secundũ Spe.d.ver.cæterũ.¶No.tñ,quod in
talibus quælibet ciuitas vtitur statutis & cõsuetudinibus suis.
7 ¶†Vlterius ẽt nota,quòd nõ est necesse,quod nũciꝰ in singulis relationibꝰ iuret,vt.l.ij.C.de sportulis.& ibi no.Bald.allegat
auẽ.in isto.C.de iuram.calũ.¶Et vt dicit Bald.& bñ ita seruat
cõis practica,& cõsuetudo.& sic est expeditꝰ.xiij.prĩc.Articul.

SVMMARIVM.

1 ☞Nuncius falsò vel mendaciter referens, an & qua pœna sit puniendus.
2 Nuncius falsò referẽs à quo puniri debeat.

ARTICVLVS XIIII.

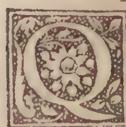

Vartodecimo principa-
1 li articulo tractãdũ est†quid si nũciꝰ falsò vel men
daciter referat,an possit puniri,& qualiter, seu qua
pœna.¶Circa quod dic ,quòd talis nuncius debet ab officio
remoueri: & alius loco ipsius surrogari:& potest etiam corporali macula puniri,vt.l.ij.& ibi not.Bal.C.de sportulis.Itẽ,põt
puniri pœna falsi,per tex.& ibi no.Bar.in.l.qui noĩe.ff. de fal.
¶Sed circa hoc quero,pone,nũciꝰ,cui fuit cõmissa citatio fiẽda
extra territoriũ,retulit se citasse:cũ nõ citauerit:vel aliter refert
fecisse citationẽ,quã fecerit.vtrũ possit à iudice illius territorij
in quo fuit commissa citatio,puniri.
2 ¶†So.Bal.ĩ.l.nullũ.ĩ fi.C.de resti.format hãc.q.& soluit,quòd
põt solũ puniri à iudice,cui facta est relatio:& nõ ab alio:quia
in hoc delicto sola relatio est ens. citatio aũt,cũ nõ fuerit facta
nõ põt dici ens & ideò nõ circũscribiẽ territorio,vel loco: qa
locꝰ est cõtinẽs,& nõ entia nõ cõtinenẽ:& qa sc̃d̃m philosophũ
vacuũ quasi nõ ens,nõ est in loco.& ad prędicta vide, quæ latè dixi in.c.postulasti.s̃.de foro competẽ. in primo principali
articulo per plures.q.& maximè in.q.xviij.&.xix.
¶Et ex his est expeditus decimusquartus Articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞Relatio citationis,cuius sit effectus.
2 Processus non præcedente nuncij relatione in eo ,in quo relatio attenditur,non tenet.
3 Pronunciatio per iudicem facta tanquam contra contumacem non tenet,si contumacia illi sit ignota.

ARTICVLVS XV.

Vintodecimo principa-
1 li articulo tradendum est†quis sit relatiõis effectus.
¶Circa quem articulum dic,quòd effectus relationis est,quia ante relationem non potest iudex procedere.
¶Posito,quòd citatio eẽt facta,& citatꝰ eẽt cõtumax. ¶Et si
iudex ꝓnũciaret añ relationẽ,seu ꝓcederet,ꝓcessus esset nullus.& hoc est quod vult tex.ĩ.l.ij.C.de sportulis.ibi dũ tex.di-
2 cit,quòd per hoc,vitiũ liti ĩponiẽ:hoc est† quòd nõ tenet ꝓcessus nõ ꝑcedẽte relatiõe nũcij ĩ eo,ĩquo ralatio attẽdiẽ:sue ex
pectatio.ita dicit Bal.in.d.l.ij.& remittit ad no.ꝑ Bar.ff.de cõ-
3 di.& demõ.in.l.multũ interest.& ibi Bar.dicit†quòd ꝓnũciatio facta ꝑ iudicẽ tãquã cõtra cõtumacẽ,cũ cõtumacia ipsiꝰ non
eẽt sibi nota,nõ tenet,ꝑ tex.optimũ in.l.hoc aũt .§. nõ defendi.
ff.qbꝰex cau.in pos.eaẽ.ibi dũ tex.dicit,cõstare debet,liquereq;
ꝑtori.ꝑ quẽ tex.ẽt moueẽ Bal.in.d.l.ij.vñ cõcludit, quòd si iudex festinat,nõ expectata relatiõe,ꝓcessus est nullꝰ ipso iure.
qd̃ est mẽti tenẽdũ sc̃d̃m Bal.Idẽ ẽt tenet Ang.in repe.l.hęc stipulatio.ff.si cui plꝰ quã ꝑ.l.falci.in.ij.ꝑ.articulo.& tenet Bar.in
d.§.nõ defendi.vbi dicit rñdisse in q̃one de facto, quòd cũ iudex cõmisisset nũcio,qd̃ citaret aliquẽ vt cõpareret ĩtra.iij.diẽ à
die cõmissiõis,& nũciꝰ iuisset,& citasset,nec ille cõparuisset in
tra terminũ,& post ipm terminũ añ relationẽ ꝑ nũciũ factã iu
dex ꝓnũciasset illũ cõtumacẽ,& actorẽ mittẽdũ in possessionẽ
& post hoc nũciꝰ fecit relationẽ.cõsuluit Bart. ꝙ ꝓcessus esset
nullꝰ ipo iure.qd̃ licet eẽt cõtumax,nõ tñ cõstabat iudici: aliàs
nõ debet vt cõtumax puniri.ꝑ illũ tex.ad qd̃ ẽt allegat not. in
simili per Inn.in c.prudẽtiã.de offi.dele.facit etiã gl.sup verbo,
cõtumaciã.in l.sancimus.C.ad sena.cõsul.Treb.& sequiẽ Ang.
de Aretio in tractatu maleficiorum.super verbo,qui iudex videns.¶Et Bal.in l.prolatã.C.de sen.& interlo.om.iu.in fi.quod
tamẽ limitat Bal.ibi:nisi pronunciet vtraq; parte præsente.

SVMMARIVM.

1 ☞Parte nũcio citanti cõtradicente,aut econtra,cui standũ sit.
2 Nuncio se citasse asserente,parte autem hoc negante,cui credẽdum erit.
3 Citatio probanda est,& qualiter.
4 Salutis propriæ immemor nemo præsumitur.
5 Nuncio & actis iudicum credendum est , nisi ex aduerso validæ offerantur probationes.
6 Iudicis arbitrio relinquitur, si potius credatur nuncio citanti, quàm parti neganti.

ARTICVLVS XVI.

Extodecimo principali
1 articulo tractandũ est†Quid si pars contradicit nũ
cio,vel ecõtra,circa citationem: vel quid si notarius
contradicat nuncio:aut econtra,cui magis credendum sit.
¶Circa quem articulum distingue duo membra.
¶Primũ mẽbrũ est,quãdo nũcius cõtradicit notario:videlicet,
quia notarius scripsit nũciũ retulisse,vel sic retulisse:nũcius verò cõtradicit.& hoc casu,cõmunis opi.est,ꝙ hoc relinquaẽ arbitrio iudicis,cui magis sit credẽdũ,ĩspecta qualitate notarij &
nũcij:nã si ex antea gestis notarius sit suspectus,crederetur potius nũcio:sed cessante suspicione,magis credereẽ nũcio.ita videtur sentire Io.An.in addi.Spe.in ti.de instru.ædi.§.restat.§.
quid si vnus.& traditur per Cy.& Doc.in l.si quis decurio.C.
de falsis.& tenẽt Io.de Imo.& doc.in c.cùm parati.j.de appel.
2 †Secũdum mẽbrum est,an potius credatur nũcio,q̃; parti:si for
tè nũcius asserit se citasse,& pars negat:cui magis credẽdum sit.
Et in hoc variæ fuerunt opi.¶Quidã enim voluerũt, ꝙ nũcio
non credatur,si pars negat:quia nõ creditur iudici,qui est maioris authoritatis:vt in c.quoniam cõtra.j.de proba.longè minus
debet credi nũcio.& hoc tenet glo.in verbo,Citationes.in d.c.
quoniam cõtra.& ibi hoc idem tenet Io.antiquus glossator:vt
ibi refert Io.And.dicebat tamen,sub dubio fortè,ꝙ satis creditur nuncio eo,ꝙ negans cõpellitur iurare se non fuisse citatũ.&
idem etiã tenuit Vinc.per tex.in c.propofuisti.lxxxij.dist.ibi
3 dum tex.dicit,Detegũtur.†vnde dicit citationẽ esse probandã
legitimè,vel per duos testes,vel per instrumẽtum publicũ : sicut quodlibet aliud factũ.ita voluit Inno.in c.quod sicut.s̃.de
elec.pro qua opinione facit,quia vox vnius,vox nullius.iiij.q.
iij.§.item in criminali.versi.ita vnius.& in l.vbi numerus.ff.de
testi.& in c.veniens.j.de testi.facit etiam ad prædicta.l.ne in arbitris.C.de arbi.& l.ea quidem & singuli.C.de accusa.
¶Contrariam verò sententiam , ꝙ credatur nuncio,licet pars
contradicat,tenet glo.iiij.q.iij.item in criminali.ver.item testes
quos.& glo.in d.c.proposuisti.facit.ff.de offic.præfec. vr.l.j.§.
quies.& C.de exac.tribu.l.apparitores.lib.x.
4 ¶†Et quia cùm nũcius iuret fideliter facere officiũ suũ:vt dixi
in x.principali art.q.iiij.nõ est præsumendum,ꝙ sit immemor
suæ salutis:vt in c.in nostra.s̃.de procu.j.q.vij.sancimꝰ.in c.pe.
de præsum.& in l.iubemus.C.ad l.Iuliã repetũdarũ.tenet Bar.
in extraua.ad reprimẽdum.in glo.super verbo,Per nũcium.Et
hanc eandẽ opinionẽ,ꝙ credatur nũcio,tenent Inn.& Io.An.
in d.c.quoniam cõtra.Nec obstat ille tex.inquantũ vult,ꝙ non
credatur iudici:quia licet ius prohibeat ibi credi iudici:tamẽ nõ
prohibet,nec reperitur prohibitũ credi nũcio.¶Et ratio diuersitatis,quare nõ credatur iudici,& credatur nũcio est,quoniã officiũ iudicis est iudicare:quinimo debeat habere notariũ,q oĩa
acta cõscribat:sed officiũ nũcij est citare:ideo nõ mirũ si sibi crediẽ.¶Itẽ qa graue esset etiã partibus, si nũcius haberet ducere
secũ notariũ in actu citationis.Gof.etiã assignat aliã rationẽ diuersitatis dicẽs,ꝙ frequẽtius oriẽ altercatio inter iudicẽ & partẽ,q̃; inter nunciũ & partẽ.& ideò creditur minus iudici,q̃; nũ
cio.& ita etiã trãsit Io.An.in d.c.quoniã cõtra.Vbi etiã fortiꝰ
5 voluit Gof.†ꝙ nũcio & actis iudicũ sit credẽdũ:nisi ex aduerso validæ offerãtur probationes.per tex.in c.cùm à nobis.j.de
testi.& in l.magis puto.§.illud.ff.de rebꝰ eorũ.Sed D.m.in d.c.
quoniã cõtra.remittẽs se ad no.in d.c.cũ parati.de app.dicit,ꝙ
sibi nõ placet indistinctè,ꝙ negãs citationẽ nõ possit cõuinci ꝑ
nunciũ:aliàs in vanũ videẽ habere officiũ publicũ,& magis debet credi nũcio qui deponit de pertinẽtibꝰ ad officiũ suũ,& de
facto nõ proprio,seu ad propriũ cõmodũ:q̃; parti negãti,quæ
negaret ad propriũ cõmodũ.ar.d.c.quoniã cõtra.& j.de pręsc.
c.ad audiẽtiã.iiij.q.iij.Itẽ nullus.in l.nullus.ff.de testi.cũ si.& licet nũcius dicaẽ vilis fortunæ,tñ satis est,ꝙ fuit approbatꝰ in il
lo officio.ar.c.pręterea.j.de testi.cog.vbi bonꝰ tex.¶Alij verò

dicūt,ꝙ in nō pertinētibus ad officiū suū,nō creditur.in pertinētibus verò,credit̄.vnde si nūcius iuratus refert citasse:si apparet de cōmissione,credit̄ sibi.ex quo de cōmissiōe apparet.ar. l.si qs decurio.C.de fal.¶ Quidā verò dicūt,ꝙ in paruis causis, & parui præiudicij,credit̄:secus in magnis & grauis præiudicij. ita refert Bal.in l.magis puto.§.illud.ff.de reb⁹ eorū.facit l.j.C. de curiosis & statio.lib.xij.Ang.in l.hoc autē.§.nō defendi.ff. quibus ex cau.in poss.ea.¶ Ego pro nūc distinguerē,ꝙ aut agimus de his,quæ nō cedūt in alteri⁹ præiudiciū:& creditur nūcio.xxij.q.iiij.c.iuuētus.& quod ibi no.& j.q.iiij.in c.notandū. & ibi glo.& quod tradit̄.xxiij.q.iiij.c.quā magnū. Aut agim⁹ de præiudicio alteri⁹,& tūc in nō pertinētibus,principaliter ad officiū suū,nō credit̄:sed potius parti negāti.maximè si agerec̄

6 de re nō parui p̄iudicij.¶†In pertinētibus verò ad officiū suū, si nūcius sit iuratus,placet mihi opi.Hos.de qua in d.c.cū parati. & in summa,in ti.de cōtu.§.ij.ver.qd si absens.videlicet vt hoc relinquat̄ arbitrio iudicis:vt s.pēsata qualitate negotij,& qualitate personarū,iudex deferat iuramentū potius parti negāti,ꝙ nūcio.aliàs ecōtra.& sequitur Archi.in d.c.proposuisti.lxxxij. di.vbi dicit audacter tenendū,ꝙ sit arbitrariū: quia nimis graue esset,ꝙ vni nūcio,quāuis iurato forsitā cōtra iurantē contrariū crederetur.& sic posset pars deprauari absens.nec audiretur appellans ratione veræ cōtumaciæ.ij.q.vj.§.sunt quorū.dicit tū,ꝙ prima facie crederetur nūcio:sed si pars neget,tūc per solū nūciū vel tabellionē nō cōuincetur.j.de sent.excō.c.sacro & s.de rest.in inte.c.ex literis.& in l.fi.C.de decu.li.xij.& C.de accu.in l.singuli.& idē sentit Hos.in d.c.quoniam cōtra.& Io. An.in addi.Spe.in ti.de citatione.§.j.ver.sed nūquid credet̄.dicēs,ꝙ pro qualitatibus personarū,& secūdùm quātitatē p̄iudicij,iudex debeat credere, & nō credere nūcio.Et aliquādo cōtra dictū nūcij admittet probationē per simplicē assenerationē partis:aliquādo per simplex iuramētū, aliquādo exiget plenā probationē.Sali.in l.absentē.C.de accusa.in vj.q.& Ang.in l. hoc autē.§.non defendi.ff.quibus ex cau.in pos.ea.Est ergo arbitrariū cui magis sit credendū attēta qualitate personarū, & causæ grauitate.& hanc opi.tenēt etiam do.Ant.Do.m.Abbas Sicu.& Io.de Imo.& zab.in d.c.cùm parati.& Bal.etiā videtur magis inclinare in eam.in l.magis puto.§.illud.ff.de rebus eor. vnde dicunt Io.And.in d.additio.do.Anto.& Io.de Imo.ꝙ si iudex in hoc malè arbitraretur,posset ab ipsius sententia appellari,per nota.in l.si quis pœna.ff.de verb.signi.& in c.ab arbitro.de offi.deleg.lib.vj.& l.ab arbitro.ff.qui satisd.cogā.de quo latius videbimus in titu.de appel.

¶ Et ex his est expeditus.xvj.articulus.

SVMMARIVM.

1 ¶Citatio,quo loco,& ex quo loco fieri possit.

2 Citatio fieri debet in loco iudicij, & in loco, in quo iurisditio potest exerceri.

3 Citatio fit in loco vbi persona est citanda.

4 Citatio,an possit fieri in domo,vel ex domo,& quibus casibus. Citationis species sunt plures.

5 Citatio realis per quam capitur persona,nō potest fieri in domo:& de qua domo intelligatur.

6 Citatio realis,an possit fieri in domo conducta, aut apotheca, aut domo rustica.

7 Citatio realis,an fieri possit inter clausuram domus:aut limite: aut porticu,vel horto.

8 Parte corporis extra limen domus existente,& altera parte intra,an possit fieri citatio realis,vel captura.

9 Particula corporis an capiatur pro toto corpore in materia citationis realis.
Anima est tota in toto,& tota in qualibet parte corporis.

10 Fugatus à familia pro debito, si membrum intromittat intra ostium domus suæ habitationis,an possit inde extrahi.

11 Fugitiuū capiēs,quo casu veniat,aut præmiādus,aut puniēdus.

12 Fugitiui conditio potest in eius commodum variari.

13 Excessus in modo,& excessus in loco æquiparantur.

14 Citari realiter nō potest existēs in domo,etiā si ostiū sit apertū.

15 Extrahere volenti aliquem à domo propria per realem citationem,licitum est impune resistere.

16 In causa criminali potest etiam quis in propria domo capi: in ciuili autem,non.

17 Debitor,qua cautela possit,etiam in domo propria,capi.

18 Beneficio cessionis bonorum,an possit pacto renunciari.

19 Existens in domo potest per edicta citari.

20 Citatio,an possit in domum fieri per epistolam,aut per proclama,aut per sonum campanæ.

21 Citatio verbalis potest in domo fieri.

22 Citatio ad domum,quando & quibus casibus permittatur.

23 In præiudicialibus requiritur personalis citatio,nec sufficit citatio ad domum.

24 Absens respectu actus citationis,qualiter intelligatur.

25 Citatio ad domum,qua forma fieri debeat.

26 Absentia quando calumniosa,vel malitiosa præsumatur.

27 Casu quo non est opus latitatione, sufficit citatio ad domum: secus econtra:& quibus casibus requiratur latitatio.

28 Maritus absens ab vxore,præsumitur malitiosè abesse.

29 Procedi non potest contra absentem per citationem ad domum,nisi absentia probetur malitiosa.

30 Banniri an possit quis per citationem domi factam.

31 Notificatio ad domum,facit currere terminum, qui non currit nisi scienti.

32 Statuto dicente,quòd quis citetur personaliter & ad domum, an sufficiat citatio ad domum.

33 Verbum,dari,propriè sumptū, denotat dominij translationē.

34 Citatio ad domum solitæ habitationis fieri debet illis,qui sunt in domo,& si nullus reperiatur in domo, an possit citatio appendi ad ostium domus.

35 Casu stante,quòd possit citatio fieri ad domum,an comprehēdatur apotheca.

36 Citandus an domum habēs plures domos,de qua intelligatur.

37 Citatio ad domum peregrinationis,an sit valida.

38 Citatio,an & quo casu fieri possit in ecclesia.

39 Regula,quòd ratione delicti non citetur quis realiter in ecclesia,multipliciter fallit.

40 Iudæus aut infidelis potest realiter in ecclesia citari.

41 Catholicus fugiens ad ecclesiam,an & quando possit de ea extrahi,aut in ea realiter citari.

42 Casu quo quis de iure communi potest personaliter capi,eodē potest de ecclesia vel alio loco extrahi.

43 Excommunicatus,an & quando possit in ecclesia capi.

44 Ecclesia non consecrata, aut interdicta,an habeat priuilegium consecratæ.

45 Fugiens ad eucharistiam extra ecclesiam,an possit capi, aut realiter citari.

46 Citatio verbalis,an possit fieri in ecclesia, aut ad fugientem ad eucharistiam.

47 Citatio ad ecclesiam fienda,qualiter fieri debeat.

48 Citandus habens plures ecclesias,ad quam debeat citari.

49 Citatio in ecclesia fienda est alta voce.

50 Citatio,an possit fieri in ecclesia die feriata.

51 Citatio,an possit fieri in ecclesia interdicta.

52 Citatio,an possit fieri in carcere.

53 Citatio,an possit fieri in alieno,seu ex alieno territorio.

54 Vniuersitas,in quo loco,vel ex quo citari possit.

55 Vniuersitas,qualiter possit esse apud vnum.

56 Banniti & exitij,an possint citari ad locum,à quo sunt bāniti.

57 Vagabundus vel fallitus in quo loco veniat citandus.

58 Fallitus vbique citari potest.

ARTICVLVS XVII.

Ecimoseptimo principali articulo tractādū est,ī quo loco,& ex quo loco qs citari possit.¶ Circa quē articulū,ꝓsequor duo principalia mēbra.¶ Primū,respectu loci,ī quo emanat citatio.¶ Se

1 cūdū,respectu loci,ī quo seu ex quo debet fieri citatio.¶†Quò ad primū mēbrū dic,ꝙ cū citatio debeat fieri ꝑ iudicē:vt s.dixi in iiij.p.art.q.viij.& ad ipsi⁹ iudicis mādatū,vt dixi ī v.princip. art.sequit̄,ꝙ debet fieri ī loco iudicij,& ī loco,ī quo qs pōt iurisditionē exercere:vn̄ existēs extra territoriū,nō pōt cōmittere citationē:vt ī l.fi.ff.de iurisd.om.iu.& in c.ij.de cōsti.li.vj.nisi in casu spāli de quo in Cle.vnica,de foro cōpe.Citatio em̄ habet duo extrema:videlicet,interlocutoriā iudicis de citādo,q̄ dicit̄ sn̄ia:& est iurisditionis.l.oēs.§.preterea.& l.cū clericis.ad fi. C.de Epi.& cle.& l.fi.C.de procu.vide oīno quod dixi.j.art.

2 xxxj.ī prin.¶†Sed sn̄ia nō pōt ferri extra territoriū,cū ibi iudiciū exerceri nō possit:vt d.c.ij.de cōsti.li.vj.& d.l.fi.ff.de iuris.oī.iu.ita arguit Io.mo.& sequit̄ d.Domi.ī c.Romana.§.cōtrahētes.de fo.cōpe.li.vj.ad quod etiā vide,quæ dixi s.de fo.cōpe.c.dilecti.in prin.q.ver.xij.quero.Hoc tū fallit.primò in terminis Cle.j.de fo.cōpe.Itē,pōt dici,ꝙ fallit in citatione,q̄ fit in principio iudicij,q̄ potest fieri sine causæ cognitione.ad qd̄ tū vide qd̄ dicā.j.art.xx.¶ In cōtrariū tū posset argui ex his,q̄ dicā.j.e.art.q.x.¶ Et aduerte:qa hic nō examinam⁹ ex quo loco, tāquā ex fo.cōpetēti possit fieri citatio:qa de hoc latè tractatū fuit ī ti.de fo.cōp.sed hic tractam⁹ de citatiōe data fori cōpetētia.¶ Circa secūdū mēbrū respectu citati,seu citādi.ī quo loco, seu ex quo loco possit fieri citatio, ꝓ ipsi⁹.mēbri clariori doctri

3 na,ꝓsequar infrascriptas q̄ones.¶†Primò igit̄ iuxta p̄missum ordinem

ordinē dico,ꝙ cũ citatio regulariter debeat fieri in persona alicuius,seu ad personam:sequitur clara cõclusio,ꝙ in illo loco fit ipsius personæ citatio,in quo persona ipsa reperitur:nisi aliud obstet potētiæ citãdi ipsum personaliter citãdum,secũdùm ea, quę videbimus in sequētibus q.& est regulare,ꝙ citatio debeat fieri personaliter de citãdo,& maximè in his,quę grauis sunt ꝑiudicij:nisi in certis casibus,in quibus sufficit qñq; citatio ad domũ,vel ad apothecã, seu ad valuas,vel in scholis Palatij, vel in alio publico loco ad id deputato,secũdùm quod j.videbimus.
4 ¶ †Secũdò quero,an citatio posſit fieri in domo,seu ex domo, & qbus casib⁹.¶ Sol.distingue plures citationis species.¶ Prima,de citatione reali.¶ Secũda,de citatione ꝑ edicta. ¶ Tertia, de citatione ꝑ epistolã.¶ Quarta,ꝑ vocē ꝑconis.¶ Quinta,per cãpanã.¶ Sexta,de citatione verbali in ꝑsonã.¶ Septima,de citatione ad domũ.
5 ¶ †Quò ad primã speciē,cũ loquimur de reali citatione,per quã ꝑsona capit̄,dic ꝙ illa nõ potest fieri in domo:vt l.plerīq;.ff.de in ius voc.& in l.nemo de domo.ff.de reg.iur.quoniã domus debet esse vnicuiq; tutissimũ refugiũ:vt d. l.plerīq;.¶ Et hæc cõclusio procedit primò,siue sit domus quã quis habitat maiori tēpore anni,siue etiam minori:dũmodo ibi tũc reperiatur:quia nec in tali domo realiter citari debet,nec ex tali domo extrahi potest.facit in simili.l.j.qui testa.fa.pos.tenet Io.Pet.in l.plerīq;.ff.de in ius vocã.quãuis aliquid sit dicēdũ in alia materia.de qua dicetur.j.q.iiij.sed si ibi nõ habitaret:licet esset domus propria, posset in illa realiter citari.facit d.l.plerīq;. in quãtũ loquitur per verbũ Receptaculũ & refugiũ.& ꝑ argumētũ à cõtrario:qa dicit̄,ꝙ nõ põt extrahi de domo in qua habitat.facit ff.de in ius vocã.in l.adoptiuũ.§.patronũ.& l.inter stipulãtē.§.j.ff.de ver.ob.& gl.ĩ l.apud antiquos.ĩ pri.C.de fur.
6 ¶ †Secũdò procedit dicta cõclusio,siue sit domus propria,siue etiam cõducta:vt in l.lex cornelia.§.domus.ff.de iniurijs.& in l.q domũ.& in l.nec in ea.§.sed domus.& ibi ꝑ Bar.ff.de adul. ¶ Dñs Nell⁹ de sancto Gemi.ĩ trac.bãnitorũ.iij.parte primi tēporis,q.iij.¶ Tertiò videt̄ procedere prędicta cõclusio,etiã in apotheca,siue sit ꝓpria,siue cõducta.ar.no.per Bar.in l.j.§.manumittitur.ff.de lib.ag.de quo latius dicetur.j.in iij.quæstione. ¶ Quartò procedit nõ solùm in domo vrbana, sed etiã in rustica:quinimo etiã videtur procedere in cãpãna.arg.gl.Insti.de re.diui.§.appellatione autē.vbi glo.sentit,ꝙ appellatione domus,veniat cãpãna.ar.l.vrbana prędia.ff.de verb.sig.Dicit tamē illa glo.ꝙ quidã tenēt cõtrarium.¶ Bal.verò in ti.de fratribus,de nouo beneficio inuesti.in vsib.feudo.dicit,ꝙ inspici debet cõmunis vsus loquēdi.& dicit,quòd illa cãpãna,quæ est ad vsum bestiarũ,nullo modo dicitur domus.Tradit etiã clar⁹ Doctor.d.Thomas Docij in l.j.§.j.ff.de ope.no.nũ.¶ Ego dicerē, ꝙ etiã si esset cãpãna in qua habitaret propria, vel conducta: non deberet extrahi, dũmodo cõstaret ex solo tecto & pariete.secus si esset capanna ad fenum, vinũ, vel bestias destinata.
7 ¶ †Quintò procedit,si modo sit persona intra clausurã dom⁹, seu ostij.Secus si sit in limite extra clausurã,vel in porticu,vel in theatro.argumēto eorũ, quæ notãtur in l.certã.§.hoc senatus. ff.de leg.j.& in l.j.§.hoc interdictũ.ff.de cloacis.secũdùm Ioãnem Petruciũ in d.l.plerīq;.¶ Quod ego intelligerē verũ,si modo limes esset extra clausurã:secus si esset infra clausuram:quia clausura erat extra limitē:& ipsum limitē includebat.Et idem dicerē de porticu,vel theatro:si modo theatrũ vel porticus nõ esset clausus:secus si esset clausus,iunctus cũ domo:& ideò ego arbitrarer,ꝙ ex horto coniuncto domui,qui clauditur simul cũ domo,& maximè si clausus vel circũdatus est muris,& in ipm intratur per domum,faciunt no.in l.testatus.ff.queãdmo.serui. amit.& xij.q.ij.c.fi.& in l.vxorem.§.legauerat.ff.de lega.iij.& quod traditur in c.Raynucius.de testa.secus si hortus nõ haberet introitũ per domũ : sed volens intrare hortũ deberet prius domum exire:licet hortus esset cõtiguus domui.arg.prædictorum iuriũ.facit etiã.l.prædijs.ff.de leg.iij.& ad id quod dixi de porticu,vide quod no.Spe.in ti.de po.§.j.ver.sed pone.& per Io.An.c.inter alia.j.de immu.eccl.& per Ang.de Are.in tractatu maleficiorũ,in verbo,insultũ.Et ad ꝑdicta vide,quæ dixi.j. eo.ti.c.iij.ar.xvj.q.xxij.in ij.principali membro,in primo casu.
8 ¶ †Itē aduerte,quia quę dixi de limite,procedũt,si modo nulla pars corporis esset intra clausurã:secus si caput esset intra clausurã:licet reliqua pars corporis esset in limite.arg.no.in l.cùm in diuersis.ff.de relig.& sump.fu.faciũt no.per Doc.in l.quod cõclaue.ff.de dã.infec.& quod no.Hos.in summa in tit.de baptismo.§.quæ.versi.quid si qua mulier.& istud est indubitatũ respectu capitis.¶ Sed maius dubiũ est,ꝙ si aliud mēbrũ,puta, pedē vel brachiũ retineret intra clausurã ostij,& caput & reliquã partē corporis in limite.dicit dictus Io.Petru.ꝙ etiã tunc nõ potest realiter citari.arg.l.vulgaris.ff.de fur.licet in cõtrariũ faciat d.l.cùm in diuersis.¶ Sed prędicta cõclusio videtur sequēda,tãquã fauorabilior: maximè quia tex.in d.l.plerīq;.& similes ponderãt,ꝙ nõ extrahatur quis de domo.ergo nec in totũ, nec in parte.arg.eorũ,quæ notãtur in l.stichũ,qui meus erit.ff. de leg.j.& in l.cõtrouersia.ff.de trãsac.& quod ibi no.gl.in fimi
9 li.†Quinimo idē dicit præfatus Doc.si membriculũ immisisset intra clausurã,vt puta digitũ:quia anima est tota in toto,& tota in qualibet eius parte:secũdũ ea,quæ tradũtur per Bar.in l.stipulationes nõ diuidũtur.ff.de verb.ob.in j.col.facit etiã tex.& quod ibi no.Bar.in l.si cui.ff.de ser.¶ Tu dic,ꝙ quãuis ista opi. videat̄ satis æqua,& fauorabilis libertatis,fauore & odio capturæ:tñ in cõtrariũ fortiter obstat:quia mixtũ semꝑ attribuit̄ digniori:vt no.in l.quærit̄.ff.de sta.ho.& in l.sed si ex meis.§.j.& in l.quãquã.§.fi.ff.de acqui.rerũ do.& in c.quãto.s̄.de iud.ergo si reliqua pars corporis,maximè caput,etiã extra clausurã esset: videt̄ ꝙ possit capi.ar.d.l.cũ in diuersis.& pro hac cõclusione facit,quia qñ duę sunt qualitates inseparabiles,attēdit̄ qualitas, quæ nocet:& nõ quæ prodest:vt l.j.in fi.cũ l.seq.ff.ad Syll.& l. ij.§.si à pupillo.ff.ꝓ emptore.& in c.sup quęstionũ.§.si verò. de offi.dele.& in c.ad probãdũ.de re iudi.& maximè cũ facultas capiēdi habeat fundatã intētionē à iure cõmuni, q̄ facultas speciali fauore domus prohibet̄.facit.ff.de mil.test.in l.eius militis.& ideò debet attēdi causa,q̄ nocet &c.vt dictis iurib⁹.et sic
10 apparet,ꝙ ꝑdicta quęstio esset satis disputabilis.¶ †Sed ex ꝑcedēti decisione,quę,vt dixi,est æqua,& fauorabilis,infert̄,ꝙ fugat⁹ à familia ꝓ ciuili debito,si intromisit caput vel mēbrũ intra ostiũ dom⁹ habitatiõis suæ,nõ põt inde extrahi:& si extraheret̄,debet de facto relaxari:vt d.l.plerīq;.quod no.pro his,q fugiũt ante Palatiũ magnificorũ dñorũ nostrorũ,qui locus est tutissimũ refugiũ:nã sufficit,ꝙ aliquod mēbrũ immiserint in illũ locũ,nec ex eo,ꝙ familia inuenerit debitorē extra domũ, & ipsum fugiētē fugauerit, põt illũ de domo extrahere:sicut nec potuisset si à principio fuisset in domo.facit tex.in d.l.plerīq; in quãtũ dicit,refugiũ.Quinimo forti⁹,si familia iã cœpisset eũ extra domũ,& ipse adhuc trahēs capitē intrauerit domũ, vel immisit mēbrũ intra clausurã dom⁹,nõ debet inde extrahi : qa licitũ fuit sibi refugere ad domũ:vt d.l.plerīq;.facit quod in simili habet̄ in l.barsatorã latronē.C.de fideiuſ.secũdũ Io.Petr. ¶ Sed tu aduerte:quia in cõtrariũ facit l.quod ait.§.quod ait.ff. de adul.cõsiderãdo terminos per cõtrariũ:quia quãuis licitũ sit patri adulterũ repertũ in domo habitationis suæ,vel sui generi,interficere simul cũ adultera,& nõ esset licitũ interficere extra domũ,si tñ reperit in domo:& ipsum fugientē extra domũ insecutus sit,licitũ est ipsum extra domũ interficere : quãuis si à principio fuisset repertus in illo loco,nõ potuisset ibi interfici. illum tex.pro singulari allegat Põta.in l.iiij.§.Prætor ait.ff.de dam.infec.& domi.Thomas Doc.in l.j.C.de seruis fugitiuis. ¶ Ego memini,quòd in primo anno studij mei in legibus,quibus in primis post gramanticam operam dedi,quam doctissimus scholaris dominus Matthæus de Vada disputauit quęstionem,vtrum stante statuto,prout est hic Senis, quòd quis non possit capi in certa parte plateæ,quæ est ante palatium magnificorũ dñorum,quòd cùm Berruarij aliàs Birrones vellēt capere quēdã,& ipse aufugeret versus palatiũ,& peruenisset ad illũ locũ vbi à prĩcipio capi nõ potuisset:disputauit, vtrũ in illo loco posset capi:sed nõ recordor nũc de decisione. sed similē quæstionē disputauit Oldra.quã refert Io.An.in addi. Spec.in ti.
11 de accu.§.sequitur.in tertia parte.in ver.vbi quęrit†ponę,duo sunt statuta Paduana,quorũ vnũ præmiat capientē, & præsentantē bannitũ ad mortē. Alterũ verò,punit euntem in alterius territorium,vel districtum ad aliquē capiendum. Stantibus ergo dictis statutis Titius ad mortē de Padua bannitus habitabat in finibus districtus Paduani.ad quem capiendum ibat Seius,quo viso Titius arripuit fugam,quem Seius secutus est in districtu Paduano,& ipsum fugientem atq; fugatum:tandem cœpit in territorio Veronensi continguo territorio Paduano & ipsum præsentauit Potestati Puduę.vnde quærebatur,an sibi præmiũ,vel pœna deberetur.¶ Soluendo concludit Oldra. quòd debetur pœna.& pro ipsa solutiõe illũ referēdo Io.An. mutato tñ ordine,mouetur multis medijs.¶ Mouetur primò per tex.vbi dicit esse casum in l.quis sit fugitiuus.§.item.aliàs idem Celsus scribit.ff.de edi.edic.quod sic declarat.nã tota illa lex vsq; ad.§.idē ait.tractat de illo,qui consummauit fugã.& in d.§.idē ait.incipit tractare de illo,q est in actu fugiēdi.& dicit, quòd si nõ põt dictũ insequentē euadere,nõ dicitur fugiēs,seu fugitiuus.& dictus §.idē Celsus.rñdet quęstiõi,quomodo posset seruus in ipo actu fugiēdi dictũ insequētē euadere.et rñdet ꝓpter facti impossibilitatē vel difficultatē.& gl.ibi exēplificat vt quia fugit ad inimicos Domini.Deīde subdit tex.multo magis fugitiuus est,qui se cõfert vñ adduci nõ possit. quod exēplificat gl.vt est Ferrariæ,q̄ tribuit priuilegiũ fugiētibus ad suũ

territoriũ,& iste est casus noster secũdùm Old.quia ex iure loci, nõ debebat ingredi territoriũ Veronẽse,ad quod etiã adducit. l.si filius.§.fi.ff.ad maced.¶Secũdò mouetur:quia licet aliquid inchoetur sine culpa & pœna,si tamẽ deducatur ad statum ex sui natura punibilẽ,punitur inchoans,si persistat. si modo sine facti difficultate,& iuris pœna desistere potuit:sed ita fuit ĩ terminis nostris.igitur &c.quod probat per l.qui cũ maior.primo
12 respõsõ.ver.certè si abolitione.ff.de bo.lib.¶†Tertiò mouet: quia certũ est,ꝙ cõditio existẽtis in fuga potest in ei⁹ cõmodũ variari.Casus est in l.si quis in seruitute.ff.de fur.vbi seruus fugiẽs cũ furto ante,ꝙ perueniret ad locũ destinatũ,factus est liber.puta,vt dicit glo.quia euenit cõditio sub qua fuit manumissus:sic ergo & isti Titio fugiẽti per ingressum territorij Veron. competere cœpit libertas cõtra insequentẽ,ad quod etiam addit no.per glo.in l.talis scriptura.ff.de leg.j.¶Quartò mouetur: quia verba secũdi statuti sunt clara:& quia certa est limitatio locorum,& certa illorũ transgressio,& sic nulla iuris quæstio videtur esse.argu.l.ancillæ.C.de fur.Nec prodest principiũ licitũ: quia propter mixturam recipitur quod nocet:vt no.ff.de regu la Catho.& ibi concordantiæ.facit quod supra latius dixi de hoc mixto.¶Quintò mouetur:quia constat effectũ secutum in loco prohibito:& ꝙ iste finis & consummatio actus est distinctus, & separatus ab ipso principio per loci mutationẽ: & sic ex illo distincto principio quamuis licito legem non assumit. arg.l.sicuti.§.aristo.ff.si serui.vend.& l.queadmo.in princ.ff.ad legẽ aquil.& sic cessat illa potestas,facit quod in simili dicim⁹.
13 ff.de acqui.re.do.in l.naturalẽ.§.illud.& l.in laqueũ.¶†Postremò facit:quia parificãtur excessus in modo,& excessus in loco. insti.de acti.§.huic autẽ.sed excessus in modo puniũtur:vt l.j. C.vnde vi.ergo & excessus respectu loci.facit ff.de adulte.l.si adulteriũ.§.Imperatores.ibi dũ tex.dicit Notatur,qui prius fecit,ꝙ debuit.sic residet Io.And.in dicta addi.Sic etiam decidit Bal.in l.sicuti.§.aristo.ff.si serui.vend.dicens,ꝙ talis captus,ante omnia est relaxãdus:& quod capiens tenetur actione iniuriarũ.arg.no.in c.ex parte.in Christo.de verb.sig.¶Ex qua decisione clara sequitur decisio propositæ.q.per præfatũ scholarẽ, ꝙ non licuit Capitaneo in dicto loco ante palatiũ,maximè stãte statuto,ꝙ locus ille tutũ sit refugium,per quæ verba denotatur,ꝙ quis possit ad illũ locũ aufugere,sicut dicimus de refugiẽte ad domũ,& sicut etiam fugientẽ ad ecclesiã ecclesia defendit: vt in c.cùm in ecclesia.& in c.seq.j.de immu.eccl.& in l.præsenti.C.de his,qui ad eccle.confu.& xvij.q.iij.c.diffiniuit.sic etiam olim fugiẽtes ad statuã Principis defendebãtur,& similiter hodie,si quis fugeret ad corpus Christi seu eucharistiã,quẽ articulum latè tractaui in quodam cõsilio,quod feci ad petitionẽ reuerẽdi patris fratris Ioãnis de Capestrano.quod incipit, Quãdo articulus super quo ad præsens cõsultus &c.¶Et prædicta
14 notabis:quia vtilia sunt ad decisionẽ aliarum questionũ.¶†Et ex prædictis ego infero,ꝙ existens in domo,non potest citari realiter:etiam si ostium sit apertum:dummodo sit intra clausuram.quamuis Ang.teneat cõtrarium dicens,ꝙ cauti debẽt esse debitores,vt teneant ostia clausa, si noluit capi personaliter, & extrahi de domo pro debito ciuili.¶Sed hæc opinio cõmuniter reprobatur in d.l.plerisq.& patet reprobatio ex superioribus:nam si fugiẽdo & intrãdo,vel mẽbrum tenẽdo intra clausurã non potest extrahi,ergo longè minus si est intra domum: licet ostium sit apertũ.nec obstat textus in l.satisq pœnæ.ff.de in ius vocando.ibi dum dicit,Sed si additum ad se præstet,per quem textum mouetur Ang.quia ille textus non loquitur de citatione reali:sed de verbali,de qua statim dicam in versi.circa sextam speciẽ.¶Consulo tamẽ ad opiniones fugiendas,& ad
15 abundantem cautelam,vt claudant bene eorum ostia.¶†Et aduerte:quia in casibus prædictis,in quibus quis per realẽ citationem nõ potest extrahi de domo,si fortè vellet extrahi per vim, licitũ esset sibi vim vi repellere:& officiali volenti extrahere sine pœna resistere,secũdùm Bal.in d.l.plerisq.quia si vis tũc dicitur inferri:vt ibi:ergo potest vi resisti:vt in l.vt vim.ff.de iust.
16 & iu.& in l.j.C.vnde vi.¶†Itẽ,quod dixi,ꝙ quis non potest in domo realiter citari:habet locũ in causa ciuili:secus in causa criminali:quia potest tũc etiam in domo capi,& inde extrahi:vt in auc.vt nullũ iudicum.§.quoniã.& §.si quis verò comprehẽsorum.hoc tenet glo.in l.nemo de domo.ff.de reb.du.& tenet Bar.& Doc.in d.l.plerisq.& do.Ant.post Gof.in c.fi.de eo qui
17 mit.in pos.cã rei ser.¶†Et ex predictis põtsumi notabilis cautela ad carcerãdum debitorẽ,etiam pro causa ciuili:quia si debitor ter citatus sit cõtumax:& nõ cõpareat:sed stet in domo,& illam nõ exeat,poterit iudex ratione cõtumaciæ illum mulctare:& sic imponere sibi mulctã,seu pœnã applicãdam fisco,per id quod habetur in l.j.ff.si quis ius diceti nõ obtẽp.facit quod no.in c.tuæ.s.vt lite non contesta.& in l.mulctarũ.C.de modo mulcta.vnde propter pœnam seu mulctam poterit extrahi de domo:cùm sit pœna criminalis: quia imponitur ratione cõtumaciæ,quæ cẽsetur delictum:vt in l.omne delictum.§.cõtumacia.ff.de re mili.Et quia etiam pœna venit applicanda fisco:vnde etiam ex hoc cẽsetur criminalis,per id quod no.glo.& Doc. in l.iij.§.fi.de sepul.vio.de quo dixi in rubrica.s.de iud.& postquam fuerit captus pro dicta causa,poterit recõmẽdari in carceribus pro debito ipsius priuati, per id quod legitur & nota. maximè per Bar.in l.ij.ff.de custo.reo.Ita dicit Io.de Imo.in c. lator.j.de pig.¶Et quod propter nimiam cõtumaciam, etiam pro debito ciuili possit debitor capi,& incarcerari,no.Bal.in l. cõsentaneum.C.quomodo & quãdo iud.in viij.notabili.¶Itẽ, & secũdò fortè limitari potest,nisi ex pacto renũciatum sit priuilegio.d.l.plerisq.arbitror enim tali priuilegio posse renũciari.¶Aduerte tamẽ:quia hæc quæstio videtur satis dubia, propter ea,quæ tradit Spec.in ti.de renun.& cõclu.§.j.ver.item est bñficiũ.vbi q̃rit,an pacto possit renũciari vel ꝓhiberi quẽ capi.vbi primò ponit argumẽta, per quæ videtur valere dictum pactum,deinde videtur decidere in contrarium.per no.in l.ob
18 es.& authẽ.ibi posita.C.de acti.& obli.†Sed dicit Io.An.ibi in addit.ꝙ illa quæstio incidit in illam quæstionẽ,videlicet vtrum per pactum possit renũciari beneficio cessionis bonorum:de qua materia ibi per eũ.Cy.Bal.& Doc.in l.j.C.qui bo.ced.pos. & per Bar.& Bal.& Io.de Imo.& latius per Ludo.Ponta.in l. alia.§.elegãter.ff.so.ma.¶Et vide etiam quod dixi.s.arti.iij.q. ij.& quicquid dicatur in illa materia in terminis nostris placet, ꝙ valeat pactũ & renũciatio:maximè accedẽte iuramẽto.argu. notatorum in l.si quis in conscribẽdo.C.de Epi.& cle.& de pactis.& in c.ad audiẽtiã.& c.statuimus.j.de regularibus.& not. per glo.in verbo,Senatusconsulto.in auc.vt sine probi.matres. §.petenda.& in l.pactum inter hæredes.ff.solu.matri.& eorũ, quæ latius dixi in c.si diligenti.s.de foro compe. Et ad materiam etiam vide per canonistas in c.Odoardus. de solutio. & per Io.de Imo.in c.cùm contingat.de iureiurando.& per Fed. consi.lvij.aliàs.lx.& per Dominos de Rota decisio.clj.& ccv. ¶Et sic habes expeditum hunc notabilem articulum, an & quando citatio talis possit fieri in domo.

¶Circa secũdam speciem de citatione per edicta dic,ꝙ existẽs in domo indubitanter potest citari per edicta:vt in auc.qui semel.C.quomodo & quãdo iud.& in auc.si verò criminis.C.de adul.tenet Io.petru.in d.l.plerisq.& mihi placet.Ad quod vide quod latius dicetur.j.in xxiij.principali articulo.

¶Circa tertiam speciem de citatione per epistolam,etiam arbitror,ꝙ possit fieri ad domũ,dummodo existens in domo permittat aditum ad se:aliàs secus,per ea,quæ statim dicam in versi.Circa sextam speciem.¶Et vide quod latius dicetur.j.in xxiij.principali articulo.

¶Circa quartam speciem de citatione per vocẽ præconis, seu proclama dico,ꝙ etiam existens in domo potest citari.arg.l.si eo tempore.C.de remis.pigno.tenet Io.petru.in d.l.plerisq.& mihi placet.& vide quod dicam.j.in xxv principali articulo.& quod dicetur in versi.seq.quia talis vox præconis fit,vt quam plurimis innotescat.de quo in dicto.xxv.articulo. Facit quod notat Ioan.An.in c.Romana.§.contrahentes.de foro competenti.lib.vj.vbi dicit, quòd talis potest citari publicè ante domum.per c.fina.de dolo.& c.fina.de eo,qui mittit.in posses.& tenet domi.Dominicus.

¶Circa quintam speciẽ de citatione per cãpanam, aut similem modũ dico,ꝙ potest fieri etiã de existẽte in domo:quoniã talis sonus citat gñaliter oẽs,vbicũq sint illi, qui debẽt interuenire ad illũ actũ,qbus ille sonus innotescit,vel innotescere potest.facit quod dixi.s.in ver.Circa secũdã speciẽ.& etiã quod dixi in præsenti versi.& quod latius dicã.j.in xxvj.principali articulo.

21 ¶†Circa sextã speciẽ de citatione verbali in personam,an possit fieri de existente in domo,dicendum est,ꝙ si ostia sunt aperta,potest nuncius intrare:& verbo citare. Et idem si ostia essent clausa,& existens in domo esset in fenestra:ita quòd apparere & conspici posset:vt d.l.satis quæ pœnæ.ff.de in ius vocan.& debet fieri vocatio,seu clamatio alta voce,vt quilibet astans valeat audire,vt est tex.no.& ibi Bal.in l.diffamari.C.de inge.manu.& debet fieri publicè,& verbis apertis,& claris:ita ꝙ intelligatur.ff.de insti.l.sed & si.§.j.de homi.c.fi.Sed si ad eum non patet aditus:quia ostia sunt clausa, nec publicè conspicitur, tunc non potest etiam verbaliter citari, nec potest nuncius seu lator,ostia frangere:& si frangeret, teneretur de vi,secundùm Bal.in d.l.plerisq.¶Nec obstat si diceres,quòd hoc non videtur iustum:quia ex quo existens in domo nõ potest citari realiter,nec etiam verbaliter:si non præstat aditum, vel apparet in publicum,sic reportabit cõmodum de malitia sua,quòd esse nõ debet.c.sedes. de rescript.cum alijs vulgari. quia respondeo, quòd

ꝙ poterit citari per præconem, vel alta voce ante domum, vt s. dixi. ver. Circa quartam speciem. Item poterit procedi contra eum, tanquam contra contumacem, per citationem domi factam, ex quo latitat, secundùm ea, quæ latius statim dicemus.

22 ¶ † Circa septimam speciē de citatione ad domū absq; eo, ꝙ apprehēdat personā realiter vel verbaliter, aduertēdū: quia du bitari cōtingit, vtrū talis citatio permittaẛ, & quibus casibus. ¶ Circa quod dic, ꝙ regula est, ꝙ quandiu potest dominus vel procurator haberi seu citari: nō debet fieri hęc citatio ad domū: vt not. in c. causam. j. de dolo & contuma. & ibi per do. meum & Ioan. de Imo. & Docto. & probaẛ in l. j. §. j. ff. de libe. agno. & in l. j. §. si fortè. ff. quod vi aut clam. & nota. in l. j. ff. de requi ren. reis. & in Cle. j. de iudi. tenet Oldr. cōsil. lxxxviij. Ad quod etiam vide quod dixi. s. in quinto principali articulo. q. iiij. tenet Inno. in c. fi. j. de eo, qui mit. in posses. & ibi per dominum Anto. Ioan. de Imo. & Dominū meum, & Doct. & per Bar. & moderniores in l. iiij. §. Prætor ait. ff. de dam. infect. vnde debet fieri inquisitio & discussio per ciuitatē, an dominus vel ipsius procurator reperiaẛ, vt citari possit personaliter, vt d. c. causam. j. de do. & cōtuma. quę inquisitio fieri debet in locis, in quibus conuersari cōsueuit: & si non reperiatur pōt fieri ad domū, vt d. c. causam. Fiat ergo inquisitio seu discussio in locis publicis, & in quibus cōuersari cōsueuit, & apud personas notas ipsius principalis, & ipsius cōsanguineos vel amicos: & non solū de persona ipsius principalis, sed etiā de procuratore, vtrū dimiserit procuratorē, licet Bar. in l. iiij. §. prætor ait. censeat ꝙ nō expedit requirere procuratorē, nisi qñ est notorium ipsum esse dimissum. Ad quod vide quæ dixi s. in v. artic. q. iiij. sed tutius est seruare dictam practicam, etiam si non sit notum ꝙ dimiserit procuratorē, per not. per gl. in d. c. causam. j. de do. & contuma. & j. c. fin. j. de eo, qui mit. in pos. & in l. meminerit. C. vnde vi. tenet Ioā. de Imol. in l. iiij. §. Prętor ait. ff. de dam. infec. ¶ Et ex prædictis infertur, ꝙ si iudex præcipiat nuncio, ꝙ citet ad personā vel ad domum, ꝙ talis alternatiua respiciet ordinem, vt primò ad personā, secūdò ad domū fieri debeat l. scire oportet. §. oportet hoc ff. de excu. tuto. s. de rescriptis. c. causam. secundùm Bar. l. iiij. §. Prætor ait. ff. de dam. infect. & do. Anto. c. fi. de eo, qui mitti. in posses. faciūt quæ dixi. j. in ver. sed circa prædictā q. quid si statutū. licet nuncius non debeat referre se citasse ad psonā, vel ad domū, per ea quæ dixi s. arti. xiij. q. iiij.

23 ¶ † Sed aduerte: quia articulus iste est satis dubius, intricatus, & difficilis. sed vt quan tū fieri potest clarior reddatur, in primis ponam hanc regulā, ꝙ in his, quæ sunt grauis præiudicij, debet quis personaliter citari, nec sufficit citatio domi facta. & hoc verum est, si citandus sit præsens: si verò sit absens, videẛ sufficere citatio ad domum, per d. l. iiij. §. Prætor ait. ff. de dam. infect. ¶ Et ibi dicit Ioan. de Imol. ꝙ pauci tex. reperiuntur in iure ciuili, excepto illo, qui loquātur de citatione ad domū. nam cōi-

24 ter absentiū fit citatio per edicta. ¶ † Sed circa hoc oritur dubium nō paruum, qualiter in terminis nostris accipiaẛ, absens. Circa quod Hostien. in d. c. causam. j. de do. & cōtuma. dicit, ꝙ absens, in iure multipliciter sumitur: & dicit, ꝙ ille diciẛ abesse, qui est extra prouinciam: vnde si est in prouincia, debet citari personaliter. Inno. verò in c. fi. j. de eo. qui mit. in pos. dicit sufficere absentiā à ciuitate. allegat no. in auẛ. de exhi. reis. §. fi. Bar. verò in l. iiij. §. Prætor ait. ff. de dam. infect. distinguit, ꝙ aut est causa, quæ indiget celeritate, prout est causa damni infecti, vel electionis. & sufficit, ꝙ non reperiatur in iudicio ad hoc, vt possit fieri citatio ad domum, vt d. §. abesse. iuncta l. j. eo. titu. ¶ In causis ergo non desiderantibus celeritatē subdistinguit, ꝙ aut pars nūquam fuit in iudicio: quia ista est prima citatio: & tūc sufficit absentia à ciuitate, per l. vt perfectius. C. de anna. exc. cum si. Aut aliàs fuit in iudicio, & sufficit abesse à iudicio, vt l. ab eo. & ibi per Bal. C. quomodo & qñ iudex. & ibi dicit Bal. per Cle. causam. de elect. ꝙ post litis cōtestationē semper sufficit citare ad domū. & idem voluit in c. j. de mili. vasal. qui contumax est. Et idem tenet Cy. in auẛ. sed & si quis. C. de testi. & Bar. in l. j. § j. ff. de libe. agno. & gl. in l. j. §. ex hoc edicto. ff. quæ sen. sine appel. rescin. ¶ Et videtur sequi Domini de Rota decisione xlv. & Ioan. And. in regula, pręsumiẛ. de reg. iur. lib. vj. in mercuria. ¶ Guli. verò in d. Cle. causam. dicit, ꝙ ille dicitur abesse, qui est extra ciuitatē, vel diœcesim, quo ad materiā electionis de qua ibi, quoniā infra illā ciuitatem vel diœcesim inquirendū & tractandū est de electione. xxiij. dist. c. illud. deinde subdit hoc esse arbitrariū do. Anto. in d. Cle. plura dicit & satis confusè. ¶ Sed Ioan. de Imo. placet secunda opinio Guli. videlicet, ꝙ hoc sit arbitrariū, cùm nō reperiatur declaratū hoc casu, qualis debeat esse absentia. facit c. de causis. s. de offi. delega. & quod no. Bal. in l. ea quæ. C. quomodo & qñ iud. Arbitrari aūt debet iudex, ꝙ ille dicaẛ absens, qui nō est in loco iudicij, vel in ciuitate, vel vbi cōiter consueuit morari. Nec obst. secundùm eum tex. in auẛ. de exhi. & introdu. reis in §. si verò. colla. v. quia ibi loquiẛ de honestate, nō de necessitate. ¶ Mihi satis placet prædicta opinio: intelligendo tñ, ꝙ absentiam considerare debemus respectu loci vbi iudiciū est agitādū: seu vbi tractandus vel celebrādus est actus, de quo quęriẛ. quare si Titius citandus esset Mediolani & esset citandus in ciuitate Senēsi & sic extra domiciliū, vel extra diœcesim, vel prouinciā suam, licet esset Mediolani: & sic in sua ciuitate, & per cōsequens nō diceretur abesse respectu ciuitatis suę: tñ diceretur abesse respectu iudicij, & causæ, vel actus hic agitandi, & hoc videẛ considerare text. in d. Cle. causam. de elect. ibi dum text. dicit, vel si domus in remotis existat. ¶ Et intellige ad hoc vt procedat quæstio, ꝙ prefatus Titius hic haberet domū, quam habitaret tēpore quo hic esset, vt hic fuit. ¶ Et generaliter, qñ quis diuersis modis dicaẛ abesse, vide in prædictis locis. & aliquid tetigi in c. quoniā frequēter. in prin. s. vt lit. nō cōtest. in quarto prin. arti. fallentia. iij. ver. est tñ aduertendū. ¶ Et vide per Archi. ij. q. vj. c. biduū. & per Ioan. And. in c. si delegatus. de offi. deleg. lib. vj. & per eundē in c. si quomodo. de procurat. lib. vj. & in c. vbi periculū. §. ij. de elect. lib. vj. & insti. de act. §. rursus. ver. in ciuitate. ¶ Et sic ex prædictis colligiẛ, quæ absentia requiratur ad hoc, vt citatio fieri possit ad domū: quia cōiter Doct. sequūtur prædictā distinctionē Bar. de qua s. quā ad literā sequiẛ do. Anto. in d. Cle. causam. ponēdo formā cōmissionis, quā iudex facere debet nuncio, de qua per Bar. in d. §. Prætor ait quæ est

25 ista. ¶ † Imponit iudex nuncio, quòd perquirat, an citādus reperiri possit: & eo nō reperto, referat vt ita demū postea fiat citatio ad domū. ¶ Et prædicta distinctio Bar. procedit, qñ absens à ciuitate abesset in loco incerto: sec⁹ si abesset in loco certo: quia tūc iudex debet dare terminū ad cōparēdum secundū distantiā loci, vt in d. §. si verò. in auẛ. de exhiben. reis. ¶ Sed tñ licet hoc nō videaẛ reprehēsibile, tñ iudex non videẛ ad hoc necessitari: ex quo ille nō reperiẛ in ciuitate: & sic videẛ posse fieri citatio ad domū, vt dictū est, sicut hoc casu pōt fieri intimatio, de qua in d. Cle. causam. quæ intimatio habet vim citationis, vel prouocationis ad causam, vt in c. j. & in c. cupientes. de elect. lib. vj. & in c. cùm sit Romana. j de eo, qui mi. in posses. & quod tradiẛ in c. causam. j. de appellatio. facit quod no. Inno. in c. fi. j. de do. & cōtuma. ¶ Et dicit singulariter Pau. in d. Cle. causam. ꝙ adeo prædicta discussio seu inquisitio de citādo est necessaria ad hoc, vt possit fieri citatio ad domū, ꝙ eius peruersio vitiat processum. quod est singulare, & perpetuò notabis. ¶ Et sic ex prædictis habes, ꝙ ratione absentiæ permittiẛ citatio ad domū: quod intellige, si modo absentia sit malitiosa, vera, vel præsumptiua: quia tūc pōt procedi ad primū & secundum decretū, & ad alios actus grauis præiudicij per citationē domi factā: & etiā ad sentētiā diffinitiuā, si sit talis casus in quo possit perueniri ad sentētiā diffinitiuā. vt quia lis sit iam cōtestata, vel si nō est contestata, tñ est causa in qua pōt procedi lite nō cōtestata, secundū ea, quæ latius dixi in c. quoniā. in quarto

26 principali articulo. s. vt lite nō contestata. ¶ † Et calūniosè vel malitiosè abesse præsumiẛ, secundū Inno. qñ quis fuit in iudicio, & postea malitiosè se absentat, vt nō possit personaliter citari, vt in c. fin. de eo, qui mit. in pos. causa rei seruan. & ibi per Innoc. & probaẛ in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. quibus ex causis in pos. eatur. & tenet Bar. in l. j. §. j. ff. de libe. agno. ꝑ tex. in auẛ. q semel. C. quomodo & qñ iud. & do. Nellus de sancto Gemi. in tractatu bānitorū. in tertia parte primi tēporis. q. tertia & do. Anto. Ioā. de Imo. Do. m. & zabarel. in d. c. fi. j. de eo, ꝗ mit. in pos. & Do. m. in c. causam. j. de do. & cōtu. ¶ Sed aduerte: qa hoc nō videẛ verū: quia licet qs fuerit in iudicio semel personaliter citatus: tamen si debet deueniri ad secundū decretū casus specialis vt puta, in causa damni infecti, aut in causa liberali, adhuc requiritur latitatio, vt d. l. Fulcinius. §. j. iūcta l. j. & ij. e. ti. quibus ex cau. in pos. eatur. Itē videtur probari apertè in c. quoniā frequēter. §. porro s. vt lit. nō cōtestata. vbi dicitur, quòd cōtra reū potest procedi ad diffinitiuā, lite nō cōtestata in causa matrimoniali & spirituali: dūmodo reus sit cōtumax: scilicet verus, vt quia perēptoriè citatus venire contēnit, vel quia malitiosè se occultat, & sic latitat. Vel quia īpedit ne possit citari. & sic illa litera vult, quòd nō præsumatur latitare, eo ipso quòd fuit in iudicio. & sic per illū tex. videtur cōfundi prędicta opinio Inn. quā sequitur. d. Ant. & D. m. & prefati Doct. & sequitur etiā Ang. in l. iiij. §. Prætor ait ff. de dāno

27 infecto. ¶ † Et ex prædictis dicit Ioan. de Imol. in d. §. Prætor ait. quòd videẛ danda alia doctrina, scilicet, quòd in casibus in quib⁹ nō requiritur latitatio, sufficit citatio ad domū, si persona reperiri nō potest: sed in casibus, in quib⁹ requiritur latitatio, non sufficit citatio ad domum: licet persona non possit

reperiri. ¶ Requiritur aũt latitatio ad hoc, vt posſit perueniri ad ſecundum decretum: & ideo non ſufficeret citatio domi facta: niſi in cauſa damni infecti: & in cauſa liberali, vt d. §. Prætor ait. ¶ Item requiritur latitatio, quando petuntur examinari teſtes ad perpetuã rei memoriam ex parte ipſius rei: non autem quando peteretur examinari propter diuturnã abſentiam, vt in authentica de teſtibus. §. penul. iuncto c. quoniã frequenter. in prin. ver. porrò. de quo aliquid ibi tetigi in quarto principali articu. fallentia prima & ſecunda. ¶ Requiritur etiam latitatio, qñ proceditur contra reum, lite nõ conteſtata, ad diffinitiuam, in caſibus ſpecialibus. de quibus in d. c. quoniam. ver. porrò. Aut in ſimilibus, de quibus ibi dixi in decimo principali articulo in fallentiis. niſi quãdo procederetur lite conteſtata in cauſa appellationis, vel qñ procederetur lit. non conteſtata contra ipſum reum, vel etiã quando procederetur lite cõteſtata contra actorem. ſecundùm ea, quæ traduntur in aut. qui ſemel. C. quomodo & qñ iudex. de cuius authoritatis intellectu dixi in c. iij. s. de libel. obla. in xxvj. principali articulo. q. iij. & ſecundũ ea, quæ traduntur in l. properandũ. §. j. C. de iudi. & l. fi. §. illud C. de tempo. appel. ¶ Et idem, qñ procederetur cõtra reum lite non conteſtata in crimen læſæ maieſtatis: ſi procedit contra ipſum reum abſentẽ, vt in extrauag. ad reprimen. & ibi not. per Bar. in verbo, publicatione: quia in dictis caſibus, ſufficit citatio per edicta, per conſequẽs videtur ſufficere citatio ad domũ: arg. d. §. Prætor ait. facit quod dixi. s. eodem arti. x. circa ſecundã ſpeciem. Et de hac citatione per edicta cõmuniter loquitur tex. iuris ciuilis: non de citatione ad domũ: vt s. dixi. & ita reſidet Ioã. de Imol. in d. §. Pretor ait. cogitabis, quia articulus eſt ſatis difficilis & intricatus. ¶ Item aduerte, quia dicitur malitioſè vel culpoſè abeſſe, qñ obligatus erat eſſe in loco, & abeſt: puta in clerico obligato ad reſidentiã in beneficio exigẽte reſidentiam. nam præſumitur malitioſè abeſſe, ex quo tenet reſidere & ibi non reſidet, vt in capitulo ex tuę. j. de clericis nõ reſiden. ibi latè dixi in tertio principali articulo, ſecus autem ſi beneficium non requirit reſidentiam, vt in c. penul. de cler. nõ reſiden. de quo etiam dixi latè in d. c. ex tuæ. in ſecundo principali articulo. q. viij. Quod tamen dixi de beneficio requirente reſidentiã, limita vt ſtatim dicam de matrimonio. Item poteſt figurari exemplum in marito, ſi abeſt ab vxore: quia cùm teneatur illi cohabitare, ſi abeſt, præſumitur culpoſè abeſſe. facit quod habetur in capitulo, ex parte. j. de ſpon. & ideo tunc poteſt etiã procedi ad diffinitiuã per citationem domi factã. ¶ Sic intelligi poteſt. c. j. j. qui ma. accu. poſ. & c. perlatũ. j. qui fi lij ſint legi. ſecundũ Inno. & Doc. cõmuniter in d. c. fi. & ſequitur etiã zab. ibi in vtroq; exẽplo de clerico & marito. Et Ang. in d. §. Prætor ait. & Spe. in titu. de cita. §. ſequitur ver. ſed nunquid ſufficit. ¶ Sed dicit Io. de Imo. ꝙ hoc nõ videtur verũ per id, quod habetur in. c. quoniã. §. ſi autẽ. s. vt lite nõ cõteſtata. vbi expreſsè dicitur, ꝙ ſi abſens ex propria volũtate nõ appareat, ꝙ malitioſè abſit, nõ poteſt procedi ad diffinitiuã. nec ob. c. perlatum. quia ibi ſolũ diſputatur, an filij ſint legitimi, vt ibi tangit

28 glo. ¶ † Item non ob. c. j. j. qui ma. accu. poſ. quia ibi erat abſens ex culpa propter delictum, vt ibi tangitur ſecũdũ Io. de Imo. prędicta tamen de reſidentia & marito procedũt, quãdo eccleſia agit cõtra clericũ: vel vxor contra maritũ: quia ipſorũ reſpectu, clericus & maritus pręſumuntur culpoſè abeſſe. ſecus autẽ ſi alius vellet agere cõtra eos aliqua actione perſonali, vel reali, aut mixta: vel etiã ſi procederetur per viã inquiſitionis, aut accuſationis ad petitionem alicuius: quia tunc non ſufficeret citatio domi facta, vt procedatur ad ea quæ ſunt grauis præiudicij ex quo aliter non apparet de malitioſa vel culpoſa abſentia. & rationem diuerſitatis arbitror poſſe aſsignari, quia quantum ad extraneam perſonam, non poteſt dici malitioſè abeſſe: cùm poſſet extraneo dici, quo ad te liberas ædes habeo vt dicit

29 tex. in l. loci corpus. §. cõpetit. ff. ſi ſerui. vendi. ¶ † Sed aduerte, quia in cõtrariũ facit. nam prædicta ratione cõſiderata, videt dicendũ, ꝙ ſi aliquis tenet ſoluere certo loco & termino, ſi ab eo loco in eo termino abeſt, videt malitioſè abeſſe: cũ pro ſolutione eo tẽpore faciẽda teneret ibi adeſſe. Et ſic vt cõtra talẽ procedi poſsit ad miſsionẽ in poſſeſsionẽ, vel ad ſentẽtiã diffinitiuam ꝑ citationẽ domi factã. ¶ Sed hoc non placet Inno. ꝙ hoc caſu poſsit procedi ad ſentẽtiã, licet poſsit procedi ad miſsionẽ in poſſeſsionẽ. ¶ Et eſt ratio diuerſitatis, quia nõ ita precisè tenet debitor ad ſoluẽdũ, ſicut maritus reſpectu vxoris ad cohabitandũ & debitũ reddendũ: & clericus ad reſidẽdũ, & ſeruiendũ eccleſię. quod eſt bene notandũ pro ſimilibus caſibus. Et hanc opinionẽ ſequitur Domi. m. in c. fi. j. de eo, qui mit. in poſſeſ. cauſa rei ſeruan. & domi. Anto. ibi. ¶ Et hæc quæ dixi, qñ abſentia eſt malitioſa ſeu culpoſa, vera vel præſumpta eo, ꝙ iudicio iam cœpto, vel ſatiſdatione præſtita de iudicio ſiſti,

pars abeſt: procedunt, vt poſsit fieri citatio ad domũ, ſi modo durat inſtantia. ſecus ſi ſit finita: vt quia lata ſit abſolutoria ab obſeruatione iudicij, ſeu ab inſtantia, vt dixi in c. penul. s. de iudi. in xxx. principali articulo. eo, ꝙ perempta inſtantia, omnia acta ordinatoria intelligant perempta, vt dixi in d. c. penul. in xxvij. principali articulo. & ideo ſi aduerſarius eſt de nouo citandus, debet citari ſub ea forma, qua fuiſſet ab initio citãdus: licet ſecus eſſet, ſi ſolũmodo circunductũ eſſet edictũ: quia talis circunductio nõ eſt tantæ efficaciæ: quia ſolùm citationẽ & non acta præcedentia perimit, vt in l. poſt edictũ. ff. de iudi. de quo per Inno. in c. conſuluit. de offi. deleg. & latius dicam. j. articulo. xxxij. tenet Anto. in c. fi. j. de eo, qui mit. in poſ. ¶ Item prędicta procedunt, qñ abſentia eſt malitioſa, vera, vel pręſumpta, vt dixi, ſed ſi abſentia non eſſet malitioſa, ſeu culpoſa, contra abſentẽ non poteſt procedi per citationẽ domi factam, ſeu ad diffinitiuam ſententiã: etiam vbi ſtatus ſeu qualitas cauſæ petitur, vt quia iam lis ſit conteſtata, vel ſumus in caſibus, in quibus poſsit procedi lite non conteſta. ad diffinitiuã. & ſimiliter etiam per talẽ citationẽ non poteſt procedi ad ea, quæ ſunt grauis præiudicij. puta, ad venditiones fiendas ex ſecundo decreto, vel ad excõicationem: quia in iſtis requiritur vera contumacia. facit c. conſultationibus. s. de offi. deleg. & l. Fulcinius. maximè in §. illud. ff. quibus ex cauſis in poſſeſ. eatur. quę lex eſt magnum fundamentũ in hac materia. nam ſi nõ ſufficit citatio ad domum, vt fiat venditio: niſi reus latitet, vt ibi dicitur, multò minus debet ſufficere ad ſententiã diffinitiuam. faciunt no. per gl. in d. c. conſultationibus. & hoc tenẽt do. Anto. & Doct. in c. fi. de eo, qui mit. in poſ. ¶ Quod procedere videt, niſi eſſent cauſæ celeritate indigẽtes, per l. iiij. §. Prætor ait. ff. de dam. infect. ¶ Sed tu ad id quod dixi de excõicatione vide, quod dixi in c. nulli. j. de ſent. excõ. in viij. prin. art. q. ij. ¶ Item, quod dixi de venditione, limitat ſingulariter Inno. in c. dilecto. de verbo. ſignifi. videlicet, ꝙ non poteſt fieri venditio cõtra non latitantem: qñ, ſ. ipſi abſenti non latitanti, vel etiã pupillo, qui nõ põt latitare, hoc non expedit: quia talis venditio cederet in eorum damnum: ſecus aũt vbi illis expediret: quia cederet in eorũ vtilitatẽ, vt puta, quia vigeret debitum vſurariũ, vel ſub aliquo intereſſe, vel ſub aliqua pœna, vnde vtilius eſt vendere rẽ in qua facta eſt miſsio, quàm ꝙ currant vſuræ, vel illud intereſſe, per d. l. Fulcinius. §. adeo. ſecundũ Inno. & ſequit Do. m. in c. fi. de eo, qui mit. in poſ. tractabo vtrũ per talẽ citationẽ domi factã contra nõ culpoſè vel malitioſè latitantẽ, poſsit procedi ad ſe

30 cundũ decretũ. & an, & qñ. ¶ † Et ex prædictis infertur, vtrũ per prędictã citationẽ domi factã, poſsit quis banniri: de quo per Gandinũ in tractatu maleficiorũ. & Albericũ de Roſate in tractatu ſtatutorũ, & do. Nellum in tractatu bannitorum, in tertia parte primi tẽporis. q. iij. qui primo arguit ꝙ poſsit, per l. j. §. j. ff. de libe. agnoſ. & l. aut qui aliter. §. ij. quod vi aut clam. ¶ In contrariũ verò arguit: quia cum iſta ſit pœna cõtumaciæ, vt l. j. §. quid ergo. ff. de vent. inſpi. & in l. j. ff. ſi quis ius dicenti non obtemp. cum ſimi. ergo nõ poteſt imponi per citationem domi factã, cùm ignorans nõ poſsit dici contumax, vt eſt bonus tex. in l. j. §. Item cùm ex edicto. ff. quæ ſentẽtiæ ſine appella. reſcindantur. ¶ Solu. dicunt ipſi, ꝙ de cõſuetudine ſeruatur, ꝙ ſufficiat citatio ad domũ: dummodo præceſſerit diligens inquiſitio & diſcuſsio perſonæ, ſecundũ ea, quæ ſuperius dicta ſunt. Dyn. tñ tenebat indiſtinctè ſufficere citationẽ domi factã, per l. ſcire oportet. §. oportet. ij. ff. de excu. tuto. ſed ille tex. non probat: quia loquitur alternatiuè. vnde debet intelligi, ꝙ ſi nõ reperiatur perſonaliter, poſsit fieri domi, vt s. dixi & ſtatim ſubijciã. ¶ Sed aduerte, quia in criminalibus videt, ꝙ ſufficiat citatio domi facta: & ſic videt poſſe bãniri ratione criminis: ita voluit Bar. & poſt eum Ioã. de Imo. in l. inter accuſatorẽ. ff. de pub. iudi. & tenet Ang. de Are. in tractatu maleficiorũ, de quo per Spe. in tit. de accuſa. §. j. ver. ſed nunquid. in tertia parte. ꝙ procedit, ſi modo veriſimile ſit, ꝙ perueniat in notitiã citati. de quo dic vt latius dixi in c. qualiter. ij. j. de accuſ. j. in principali

31 ar. q. lxx. ¶ † Et not. etiã circa prædicta, ꝙ notificatio facta ad domũ facit currere terminũ, qui nõ currit niſi ſcienti, vt d. l. ſcire oportet. §. oportet. ij. & illũ text. dicit ibi Iacob. de Are. ꝙ ſi ſententia eſt lata contra abſentem, & notificata ad domũ, ꝙ ex eo, quia per hoc præſumitur peruenire in notitiã illius, contra quem lata eſt ſententia, ſtatim labitur terminus ad appellandũ. quod eſt valde ſingulare & menti tenendũ, ſecundum Bald. in d. §. oportet. ¶ Et aduerte, quia quæ diximus, ꝙ ſufficit citatio ad domum ratione abſentiæ, videretur procedere, ſi ignoratur vbi ſit, qui eſt citandus: ſecus aũt ſi ſciretur vbi ſit: licet abſit: quia tunc videt ibi perſonaliter citandus, per no. per Ioã. And. & do. Anto. in c. fi. j. de eo, qui mit. in poſſ. & ꝑ Ioã. And. in c. Romana. §. cõtrahentes. de foro cõpe. lib. vj. & per Archi. iij. q. ix. c. caueant.

ix.c.caueant. ¶ Faciunt etiã not. per Ioan. de Imo. post Doc. in.c.ex tuæ.j.de cleri.non resi.& quod ibi dixi in vij.principa. arti.q.ij.& quatuor sequẽtibus. ¶ Et debet hoc casu assignari, seu statui cõgrua dilatio:& si daret̃ nimis breuis, posset appellari, secundũ do. Ant.in.d.c.fi.de quo latius dicã in materia dilationũ. Et si tu diceres, quomodo potest iste citari, si esset absens extra territorium, vide ad hoc quòd latius dicam.j.e.arti. q.ix. ¶ Est etiam circa prædicta aduertẽdum: quia cõiter per statuta prouidetur de mõ & forma citãdi:& quãdoq; disponũt, quòd sufficiat sola citatio ad domũ:& tũc indubitanter sufficeret in casibus à statuto dispositis, & secũdũ quòd statutũ disponeret, forma penitus esset seruãda, secũdũ ea quæ dicã.j.in xx.principali articulo. ¶ † Sed circa hoc quæro, quid si statutũ disponit,
32 quòd citatio debeat fieri ad personã, vel ad domũ: vtrũ sine discussione principalis, vel ipsius procuratoris, de qua supra dictũ est, sufficiat citare ad domum? ¶ Solutio Bart. in.l.iiij.§. Pretor ait.ff.de damno infec.& do.An.& Do.m.in.c.causam.j.de do. & contuma.& Ioã.de Imo.in Cle.causam.de elec.dicũt, quòd sufficit ad hoc, vt statutũ aliquid operetur:& aliquid addat iuri communi, per l.si quãdo.C.de inoffi.test.& l. si quãdo.ff.de leg.j.pro quibus allego tex.opti.in.c.pastoralis.j.de appel.vbi clausula, appel.remota.licet sit odiosa:tñ intelligi debet legitimè & probabiliter, nõ de frustratoria, secundũ ius cõe ad hoc, vt aliquid operetur: quia lex nõ debet seruire de vẽto, vt i.l.quod labeo.ff.de car.edic.facit c.cõmissa.de ele.li.vj. ¶ Et hãc opi.tenet do. Ant.in.c.fi.de eo, qui mit.in posses.quia, vt dixi. debet aliquid operari, per d.l.si qñ.& c.si Papa.de priuile.li.vj. ¶ Sed cõtra prædicta oppo.de notatis in c.ex literis.s.de consti.& in c.dilectus & in c.ad audientiã.j.de cleri.nõ resi.& in c.ex parte.iij.j.de verb.sig.in quibus probatur, quòd statutum disponẽs id, quod ius cõe, recipit omnes limitationes & declaratiões iuris cõmunis: sed ius commune declarat dictam alternatiuam scilicet cites ad personã, vel ad domũ, vt sit ordinis.& sic primò ad personã, secundò ad domũ fieri debeat. igitur &c. ¶ Et ad idẽ facit quod no.Inn.in.c.causam.de præscrip.& quod traditur in l.ij.ff.de noxa.& in l.tale pactũ.ff.de pact.& per Io. And.in regula, pro possessore.de reg.iur.li.vj. ¶ Solutio.distingue ex mẽte Domini mei, & clarius, quã ipse eo, quòd satis obscure loquit̃ quòd aut statutũ loquitur propriè, & propriè intellectũ resonat idẽ, quod ius cõe: & tũc recipit interpretationẽ à iure communi, ita loquuntur cõtraria. ¶ Aut si intelligeremus statutũ secundũ ius commune, verba ipsius statuti starent impropriè nec aliquid operarẽtur: sed propriè intellectã, aliquid operarent̃ & tunc ad hoc, vt aliquid operarent̃, debẽt intelligi propriè.ad quod vide Dominũ meũ in.c.causam.j.de do.& cõtu.vbi subdit, quòd hoc maximè procedit, vbi tale statutũ fuisset editũ à popularib⁹ iura ignorãtibus, & grosso modo verba attẽdẽtibus secũdùm vulgarẽ significationẽ.ar.not.in.l. stipulatio ista. §.hi quoq;.ff.de ver.obl. ¶ Et sic ex prædictis colligitur, quòd statutũ, vel eius verba non debẽt impropriari, vt trahant̃ ad dispositionẽ iuris cõis.& sic nõ ob.allegata in cõtrariũ: quia in illis etiã impropriè intelligẽdo, secundũ ius cõe aliquid operarentur. ¶ Et vt clari⁹ intelligas, quãtũ ad terminos nr̃os debes aĩaduertere, quòd si prædicta verba statuti disponẽtis, quòd fiat citatio ad psonã, vel ad domũ, itelligerent̃ secundum qd̃ itelligit̃.l.scire oportet.§.oportet.ff.de excu.tuto.scilicet, qd̃ pri⁹ fiat discussio psonę, ista alternatiua ĩpropriè sumeret̃ eo, qd̃ ad veritatẽ alternatiuæ sufficit alterã partẽ eẽ verã, vt in.l.si is qui ducẽta.§.vtrũ ff.de reb.dub.& in.l.plerisq;.ff.de iu.deli.& no.in.c.j.j. de plus peti. Vñ si aliter sumit̃, vt sit necessitatis respectu ordinis, statutũ nõ operaret̃: & alternatiua ĩpropriè sumeret̃. vt ergo statutũ aliquid operet̃, & vt verba nõ ĩproprient̃, cõtra no.ĩ.l.iij.§.hęc verba.ff.de nego.gest.meritò debet intelligi, vt sufficiat etiã ad domũ tantũ citare. ¶ Imo fortius dicit Do.me. in capitulo, pastoralis.j.de appel.quod vbicũq; dispositio esset prorsus inutilis, si verba intelligant̃ vt iacent.& propriè debent impropriari ad hoc, vt dispositio aliquid operetur: etiã si dispositio esset odiosa per.c.si ciuitas.de sen.excõ. ¶ Sed cõtra prædicta sum solitus opponere: quia in stipulatione debemus etiã facere interptationẽ, vt actus magis valeat, quã pereat: & sic vt aliquid operet̃, vt.l.quoties.ff.de ver.ob.& in.l.quoties.ff.de reg.iur.& tñ quia in stipulatione verba sunt propriè & strictè intelligenda, vt in.l.quicquid astringendæ.ff.de ver.ob.& tamen in stipulatione nõ impropriant̃ verba, nec latè interpretantur ad hoc,
33 vt valeat stipulatio.hoc probat̃ sic. † nã verbũ dare, propriè sumptum, denotat dominij translationẽ, vt in.l.vbi autem non apparet.in fi.ff.de verb.ob.& ĩsti.de act.§.sic itaq;. ¶ Et latè sumptum, & sic impropriè, ponitur quãdoq; pro locatiõe, vt in.l. si nullo.ff.locati.& quãdoq; pro traditione secũdũ subiectã materiã, vt in.l.si stipulatus.ff.de vsuris.& in.l.fi.ff. de cõdi.ob causam.sed in stipulatione si stipulor rem meã mihi tradi, valet stipulatio, vt in l.si rem tradi.ff.de verb.obli. ergo si stipulor rem meã mihi dari, ex quo nõ põt valere in proprio significato: quia quod meũ est mihi dari nõ põt, vt in d.§.sic itaq;. & in l.Mæuius.§.duobus.ff.de legat.ij. ergo ad hoc vt valeret stipulatio, verbũ, dare, deberet impropriari, & latè sumi pro traditiõe: sed cõsequẽs est falsum, vt in l.nemo rem suã.ff.de verb.oblig.igitur, &c. ¶ Solu.argumentũ est difficile, iudicio meo: sed posset dici, vt arbitror, q illa interpretatio de verbo, dare, q ponatur pro tradere, nõ est interpretatio, etiã impropriè: sed potius dicitur extensio propter subiectam materiã. ¶ Vel fortè melius in præalleg.l.nemo rem suã.intẽdebat stipulans propriè stipulari respectu dominij: & ideo vltra ipsorũ cõtrahentiũ intentionẽ, ipsius stipulationis cõtractus nõ operat̃.ar.l.nõ omnis.ff.si certa peta.secus autẽ si subiecta materia respiceret traditionẽ. ¶ Vel põt dici, q prædictũ argumentũ nõ obstat primæ distinctioni: quia talis stipulatio nõ intelligeretur propriè, si verbũ, dare, ponat̃ pro traditione, sed cõtradicit dicto Do.m.in d.c.pastoralis. vnde possumus dicere, q illud dictũ nõ procedit. cogitabis. ¶ Item cõtra prædictam conclusionẽ oppono de not. per gl.& Bart.& Doct. in l.fi.§.in cõputatione.C.de iure deliber. vbi dicunt, q si statutum disponit, q hæres teneatur insolidum creditoribus & legatarijs, interpretari debet secundùm ius, q non confecerit inuentariũ. Ad idem etiam facit quod no. Bald. in l.j.§.vt initio.ff.de postu.vbi vult, q licet statutum dicat, q nullus infamis possit postulare, intelligitur, nisi pro his, pro quibus à iure communi concessum est, vt infamis possit postulare. ¶ Et ad idem etiã faciunt not.per Bald.in repe.l.data opera.C. qui accu.nõ poss.col.iiij.& per Ang.in repe.l.si vacantia.C.de bo.vacan.lib.x. ¶ Ad quod etiã vide plura alia similia, quę posui in Cle.fi.quasi in fi.de seque.poss.& fruc.in quibus dicit̃, q etiã verba statutorũ impropriant̃, vt reducat̃ ad ius cõmune: etiã si nullus per statutũ producat̃ effectus respectu dispositi. possumus enim dicere, q aliquis producat̃ effectus eo, q addit̃ vinculũ vinculo, secũdũ ea, quæ tradunt̃ in c.ij.de consti.lib.vj. ¶ Et ideo prædicta decisio remanet satis dubia, vt patet ex prę
34 dictis. ¶ † Postremò circa hãc quęstionẽ notabis, q huiusmodi citatio, quæ fit ad domũ solitæ habitationis, debet fieri illis, qui sunt in domo: & si nullus in domo inueniat̃, debet citatio appendi seu affigi ad ostiũ ipsius domus, arg.l.iiij.§. prætor ait.ff. de dã.infec.& p no.in l.aut q aliter.§.j.ff.qd̃ vi aut clã.tenet do. Anto.j.c.fi.j.de eo, q mit.in pos. Et ita de consuetudine seruat̃.
35 ¶ † Tertiò principaliter quæro, vtrum eo casu quo potest fieri citatio ad domũ, possit etiam fieri ad apothecã, seu stationem, vel vbi citãdus operatur? ¶ Solu.dic. q aut apotheca est subtus domum habitationis ipsius citandi, & potest ibi fieri: maximè si per domum habetur introitus ad ipsam apothecam. quod intellige respectu verbalis citationis, si permittit̃ aditum ad eum, vel ibi reperitur: aliàs arbitrarer idem debere dici, q de domo dictum fuit. vnde cõclude quòd cum ista apotheca veniat appellatione domus, ex quo est subtus domum: meritò omnia, quæ dicta fuerunt in præcedenti.q.de domo, etiam hic conueniunt. Si verò apotheca est separata à domo, dico q per edicta, & per epistolam, & per vocem pręconis, & campanam potest fieri citatio respectu apothecæ. quemadmodũ dixi s.in q.præcedenti respectu domus. Sed hoc casu, an possit realiter ad apothecam, & sic personaliter capi in apotheca. dubium est non paruum: & aliàs primo anno quo fui Doctor hanc quæstionẽ disputaui: & sub me respondit.d.Homnofrius Tudertinus: sed in præsentiarum disputationem habere non potui: & ideo pro nunc institui omittere, & argumenta quædam poteris colligere ex iuribus statim allegandis, potest esse dubium de citatione fienda ad apothecam, secundùm quod dictum fuit etiam.s.in præcedenti.q.in vij.specie, an valeat citatio ad domum. Et in hac dubitatione Docto.in Cle.causam.de elect. dicunt, q talis citatio non potest fieri ad apothecam: sed debet fieri ad domũ vbi cum familia habitare consueuit argu.l.lex Cornelia.§.domum.ff.de iniurijs.& l.j.§.j.ff.de li.agno.& probatur respectu intimationis in dicta Clementina, causam. nam ibi dicitur, q nõ debet fieri ad ecclesiam. sed ad domũ. dummodo domus nõ sit in remotis. ¶ Et idem etiã tenent.d.Anto. Domi.m.& Doct. in c.causam.j.de dolo & cõtuma.& Bart.in l.iiij.§.Prætor ait. ff.de dam.infect.& in d.l.lex Cornelia.§.domũ. ¶ Sed aduerte, quia in cõtrariũ videtur fortiter obstare tex.in l iiij.ff.de fundo instruc.vbi potius inspicitur fundus, in quo quis operat̃, quàm fundus in quo quis habitat. ¶ Solu.dici põt, q ille text. loquitur in alia materia, quæ habet diuersam naturã ab ista: quia ibi inspicitur operatio respectu subiectæ materię propter legatũ factum de fundo instructo, vt ibi traditur per Bar. sed in terminis nostris nõ sufficit: quia debet fieri ad domum habitationis

suæ eo, ꝙ est verisimile, quòd cum familia sua ibi sit, refert sibi citationem de eo factam: quæ ratio cessat in statione, secũdùm Bart. in l. item apud Labeonem. §. conuitium aũt. ff. de iniurijs. & tenet Ange. in d. l. lex Cornelia. in princ. Nec obst. di. ctus. §. conuitium. quia vt dicit Ange. loquitur in conuicto, ꝙ sufficit vbicunqꝫ fieri, sed citatio debet fieri in loco, in quo verisimilius citatus possit habere notitiam citationis.

36 ¶ † Quartò quæro, quid si citandus habet duas vel plures domos, ad quam debet citari eo casu, quo potest citari ad domũ? ¶ Solu. text. in Cle. causam. de elect. in similibus terminis dicit, ꝙ debet fieri in domo, in qua habitare cõmuniter consueuit. Et dicit ibi gl. super verbo, habitare. ꝙ intelligitur, etiam si ibi habitet, vt in propria domo: vel etiã si esset domus conducta, & habitaret vt inquilinus, per text. in l. iiij. §. domũ, ff. de dam. infect. facit quod dixi. s. eo. articulo. q. ij. ver. ij. procedit. & tenet Bar. & Doct. in d. §. Prætor ait. & sufficit ibi habitare absqꝫ eo, ꝙ habeat domiciliũ in illo loco, secundùm do. Anto. & Doct. in c. fi. de eo, qui mit. in poss. vnde licet scholares nõ acquirant domiciliũ in loco studij, aut simili. de quo dixi in c. fin. de foro compe. in materia domicilij. in sexta quæstione principali. maximè in secundo membro. Et ibi dixi qualiter põt esse domicilium sine habitatione. Est igitur cõclusio, ꝙ exigitur habitatio tempore fiendæ citationis, vt dixi in dicta Cle. causam. & tenet dominus Antonius in c. fi. j. de eo, qui mit. in poss. ¶ Sed aduerte, quia si habet duas vel plures domos, in quibus habitat, videtur inspicienda domus in qua cõiter habitat. argu. dictę Clem. causam. quamuis ibi nõ habitet vltra dimidiã partem ipsius anni, sed minori tempore: & quamuis ibi non habitet tempore citationis, si alibi maiori parte tẽporis cõsueuit habitare, inspicienda videtur talis domus, in qua maiori parte temporis habitare consueuit, vt dicit gl. in verbo, cõiter in dicta Clemẽ. causam. ¶ Sed cõtra hoc facit expressè text. & quod ibi tradit Bar. in d. l. iiij. §. Prætor ait ff. de dam. infect. vbi tex. expressè vult, ꝙ inspicitur habitatio tẽpore citationis, vt ibi, dum dicit, vbi degit. licet cõsueuerit maiori tempore alibi habitare. ¶ Solu. dicit ibi Bar. ꝙ ille text. procedit in citatione. text. verò in Cle. causam. procedit in intimatione, cùm ibi expressè dicatur de domo, quam cõiter consueuit habitare. ¶ Paul. verò in dicta Cle. causam. tenet cõtra illam gl. dicens, ꝙ inspicitur habitatio tempore intimationis. & hæc opi. etiã respectu intimationis, plus placet Domino meo in c. causam. j. de dolo & contu. quia non potest reddi bona diuersitatis ratio, inter citationẽ & intimationẽ: ratio enim dictę Cle. causam. concludit in contrariũ. nam intimatio de qua loquitur ille text. fit etiã ad fi. vt facilius perueniat ad notitiã appellati: sed verisimiliter facilius perueniet ad notitiã appellati faciẽdo citationẽ ad domũ, quam habitat ad pręsens, quam ad illã, quam consueuit habitare: si modo illã ad præsens nõ habitat. vnde distinguit Do. m. ꝙ aut ille, cui est intimatio faciẽda est absens ab vtraqꝫ domo, quã habitare consueuit: nec in aliqua illarũ habet familiam: & tunc debet fieri vbi maiori parte temporis consueuit habitare. ita loquitur dicta Cle. causam. quia tũc facilius perueniet ad notitiã appellati. Et sic procedit text. dictę Cle. causam. cùm d. gl. super verbo, cõiter. ¶ Si verò ipse esset absens, sed tñ familiam suã haberet in altera ex domibus, quas inhabitare cõsueuit, licet minore parte tẽporis in illa habitare cõsueuerit, debet ibi fieri vbi familiam habet. ¶ Ponę exemplũ. maiore parte temporis anni cõsueuit cum familia sua habitare ruri. Minore verò parte anni in ciuitate, certè si nunc tempore intimationis seu citationis fiendæ habet familiã suam in ciuitate, fiet intimatio & citatio ad domũ ciuitatis: quia cum habeat ibi familiã, melius informabitur: licet ipse minore tempore anni ibi habitauerit. ¶ Nec obst. tex. in dicta Cle. causam. dũ dicit, cõiter: quia nõ solùm debent inspici verba ad corticẽ, sed ad medullã & rationẽ: quæ ratio est anima ipsius legis vt l. non dubium. C. de legi. iiij. dist. erit aũt lex. & in l. cùm pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. ¶ Et no. in c. fi. de reg. iur. lib. vj. cum si. Et hoc dictum satis mihi placet. ¶ Sed do. Anto. in dicta Cle. causam. aliter cõcordat, & intelligit dictã Cle. videlicet, ꝙ aut intimans est certus, ꝙ appellatus mutauit solitã habitationẽ, & tũc putat, ꝙ non sufficit, ꝙ fiat intimatio ad domũ solitæ habitationis: sed debet fieri vbi nũc habitat. Aut non est certus: & tunc secus: quia valebit si fiat ad domũ solitæ habitationis, quæ consideratio etiã est satis bona. ¶ Et prędictã opi. ꝙ inspicitur domus in qua nũc habitat tẽpore citationis, tenet do. Anto. in d. c. fi. de eo, qui mit. in pos. & do. Nellus in tractatu bannitorũ. in tertia parte primi tẽporis. q. iij. pro quibus facit text. in l. in lege Cẽsoria. ff. de verb. signi. & no. etiã Io. de Imo. in c. dilectus. super gl. j. s. de procu. & sentit etiã Bal. in l. iij. C. quomodo & qñ iudex. & in l. ea quæ. eo. tit. in fi. q. vbi dicit, ꝙ domus habitatiõis

37 dicitur domus mansionis, nõ peregrinationis. ¶ † Ex quo infert, ꝙ non valeret citatio ad hospitiũ peregrinationis, per l. j. §. domum. ff. de aleatoribus. & per l. j. §. habitare. ff. de his, qui deiece. vel effu. & in d. l. in lege Cẽsoria. ¶ Ad omne tñ dubiũ tollendũ cautela est, ꝙ fiat vtrobiqꝫ, vt dixi in d. Cle. causam. facit etiã quod no. in l. cũ proponas. C. de bo. autho. iudi. pos. & ibi per Bal. & per Bart. in l. j. & iij. in fi. iuncta. l. seq. ff. de appel. & quod latè dixi in c. ij. j. de appel. qñ appellatur, & ignoratur quis ex duobus iudicibus sit iudex ad quẽ: quia cautela est, ꝙ appelletur ad vtrũqꝫ, & hoc maximè faciẽdũ est, qñ alternatis diebus habitat in vtraqꝫ: licet etiã tũc videatur sufficere, ꝙ citetur in altera tantũ, secundũ Pau. & zabarel. in d. Cle. causam. sed vt dixi, tutius est ꝙ fiat in vtraqꝫ domo. ¶ Et ex prædictis potest inferri, quod dicit Bar. in l. ꝙ si dubitet. ff. de acqui. hæred. vbi dicit singulariter, ꝙ si nuncius dicto casu refert se citasse ad domũ propriæ habitationis, licet nõ expresserit de qua domo: tñ valet relatio: cùm dictũ sit, ꝙ ad quãcunqꝫ domum sit ius citãdi in casu prædicto. & sequitur Io. de Imo. in l. hæres. ff. de acq. here. qđ ego intelligo, qñ in vtraqꝫ propter alternã habitationẽ fieri posset citatio: alias sec9. ad qđ vide quod dixi. s. in xiij. prin. arti. q. iij.

38 ¶ † Quintò quæro, vtrũ citatio fieri possit in ecclesia, seu extra ecclesiã? ¶ Sol. distinguendũ arbitror, ꝙ aut loquimur de citatione reali, an scilicet quis possit realiter citari, hoc est capi personaliter in ecclesia: & subdistingue, ꝙ aut loquimur in citatione delicti. Aut pro debito, seu causa ciuili. Primò casu, talis non videtur posse realiter citari: hoc est capi in ecclesia, vt in c. inter alia. j. de immu. eccle. & in xvij. q. iiij. c. sicut antiquitus. & tenẽt Guli. Bar. & Bal. in l. plerīqꝫ. ff. de in ius vo. & hoc est verũ, qñ delictũ fuit cõmissum lõgè ab ecclesia, secundũ gl. Hostien. & Doct. in d. c. inter alia. & per Host. in sum. in tit. de immu. eccle. §. cũ quis. ¶ Quidã tñ Doct. & Lãbertinus de Salyceto distinguunt in l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. cõfug. ꝙ aut quis deliquit ex proposito & libertate: & tũc põt capi in ecclesia, nec gaudet ipsius ecclesię immunitate: vt in aut. de mãda. Princi. §. sed neqꝫ. & ita põt intelligi. c. j. j. de homi. secundũ vnũ intellectum. ¶ Aut deliquit quis ex casu, & tũc gaudet priuilegio, vt d. c. inter alia. & ita intelligit Abbas antiquus in d. c. j. de homici. & ibi etiã tradit gl. j. & sentit etiã Host. sed tñ iste intellectus cõiter reprobatur in d. c. j. de cuius capituli intellectu vide quod ibi dixi. ¶ Et primũ mẽbrũ dictæ distinctionis est cõtra c. fi. & d. c. inter alia. j. de immu. eccle. vbi generaliter dicitur, ꝙ cõmittens crimẽ quantũcunqꝫ graue fugiens ad ecclesiam, nõ debet inde extrahi. ¶ Insuper, prædicto mẽbro expressè contradicit xxxvj. q. j. in c. de raptoribus. vbi raptor fugiens ad ecclesiam, gaudet illius immunitate: & tñ negari nõ potest, ꝙ rapina non fiat ex proposito. ¶ Quare Pet. de bella pertica in d. l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. cõfu. prædictũ primũ membrum, qñ ex proposito deliquit, subdistinguit, ꝙ aut delictum cõmissum ex proposito cõmittitur ex naturali stimulo: & tũc delinquẽs & ad ecclesiã fugiẽs, gaudet illius immunitate, vt d. c. de raptoribus. Aut sine naturali stimulo: & tũc sec9, quę distinctio fuit multũ æqua. ¶ Alij verò aliter dicũt. sed omitto. qa hic intẽdo pertrãsire tanqꝫ explorator, & dimittere materiã plenius tractãdam in tit. de immu. eccle. ¶ Sed de prędicta materia vide in locis pręallegatis. & latè per Do. m. in d. c. inter alia. & p Cy. & Legistas in d. l. præsenti. sed lati9 p Hẽri. Roich in c. pe. j. de immu. eccle.

39 ¶ † Quod tamen dixi, quòd ratione delicti nõ potest quis realiter citari in ecclesia. fallit.

¶ Primò, in publicis latronibus.

¶ Secundò, in nocturnis populatoribus, vt d. c. inter alia. & quis dicatur publicus latro, & nocturnus populator, traditur ibi per Innocen. Ioan. And. do. Anto. & D. m.

¶ Tertiò, fallit in adulteris.

¶ Quartò, in homicidis.

¶ Quintò, in raptoribus virginum, vt in aut. de manda. principum. §. quod si delinquẽtes. Et isti tres vltimi casus procedũt de iure ciuili. sed de iure canonico, est secus. ¶ Alij tñ aliter nituntur concordare ius canonicũ cum iure ciuili, de quo latius p Domi. m. in d. c. inter alia. vbi cõcludit ꝙ solùm dicti duo casus intelliguntur excepti. & in hoc præualet ius canonicũ: & contra illũ casum vltimũ, de raptoribus virginũ. est text. expressus in d. c. de raptoribus. xxxvj. q. j. ¶ Et quare ius canonicũ potius excipiat dictos duos casus, quàm alios, traditur per Ioã. And. do. Antoniũ, & domi. me. in d. c. inter alia. Et an iudex secularis, vel ecclesiasticus sit ille, qui in dictis duob9 casibus exceptis possit realiter citare, extrahẽdo de ecclesia, tradũt Cy. & Doct. in d. l. præsenti. & do. m. in d. c. inter alia. ¶ Et vsqꝫ, seu intra quantum spatiũ ecclesia gaudeat dicto priuilegio, seu immunitate, vt nõ possit quis realiter citari in ea. & vtrũ habeat locum in oratorijs vel cimiterio, aut in palatio Episcopi, & etiã quid iuris de ecclesia nondũ cõsecrata, traditur per Do. m. & Doct. maximè p

Henri.

Henri.Boich in d.c.penul.de immuni.eccle.& per Hosti.in.c. fi.j.de cẽsi.& in sum.de immuni.eccle.§.j.quantũ.& Guliel.de mon.Lau.zanze.& zabarel.in cle.q̃a cõtingit.de religio.domi. & in.c.j.de pœni.& remis.li.vj.& p̃ do.Hug.ĩ.d.c.penul.¶ Et an iudæus vel seruus,quo ad delictum,gaudeat prædicto priui legio,traditur etiam in d.c.inter alia.maximè per do.meũ.& p̃ Hug.in d.c.penul.& ibidem etiã traditur,quid iuris de clericis delinquẽtibus.& similiter etiam traditur inquantum fugientes gaudeãt.d.priuilegio.& an aliqua pœna posśint puniri. & qua liter ad illã posśit procedi.& per quẽ iudicẽ.¶ Et quid si de facto,quis realiter citet̃ in ecclesia vbi citari non poterit.& qualiter agitur contra contrahentem,traditur per Do.m.in.d.c.inter alia.& de forma libelli per Spe.in ti.de immuni.eccle.¶ Si verò delictũ sit cõmissum in ecclesia,an gauderet prędicta immunitate,vide ibidem.vnde potest tũc in ecclesia realiter citari.vt in.c.fi.de immuni.eccle.¶ Et per quẽ iudicem posśit tũc realiter citari,tradit Do.m.in.d.c.inter alia.¶ Et quid si nõ deliquit in ecclesia,nec longè ab ecclesia:sed propè ecclesiam , nõ tñ infra circuitum,infra quem ecclesia gaudet.d.immunitate,qualiter distinguatur,an ex proposito ibi prope deliquerit,vt citius posset ad ecclesiam habere refugiũ,tradit̃ per Hostiẽ.in sum.in ti.de immuni.eccle.in d.§.cũ quis.& per Hug.in.d.c.pe.Et hec procedũt respectu primi casus,quãdo causa esset criminalis,seu vellet fieri citatio ratione delicti.¶ Sed in secundo casu,vtrum in ecclesia posśit fieri realis citatio p̃ debito ciuili,tex.p̃bat,ꝙ no.in.d.c.inter alia.inquantum generaliter prohibet extrahi de ecclesia.& clari⁹ loquitur tex.xvij.q.iiij.c.miror.& c.si q̃s cõtumax.& clarius.l.p̃senti.C.de his q̃ ad eccl.cõfug. & tenẽt Guli. Bar.& Bald.in.l.pleriq;.ff.de in ius vocan . ¶ Sed tu distingue post Cyn.in d.l.præsenti.& Do.m.in.d.c.inter alia.plurimis tñ additis,ꝙ aut ille,qui fugit ad ecclesiã,nõ est catholicus : aut est

40 catholicus.Primo casu,non iuuabitur per ecclesiam † vnde iudæus & alius quilibet infidelis,potest in ecclesia realiter citari, p.l.j.C.de his,q̃ ad eccle.cõfu.& in aut̃.vt liceat mat.& auiæ.§. q̃a verò.& ratio est:quia cũ iudęus,seu infidelis delinquat in ecclesia,seu cõtra ecclesiã,frustra eius auxilium implorat, vt in.c. fi.j.de immunita.eccle.& in c.quia frustra.j.de vsu.Et hãc opi. tenuerunt Pet.Lambertinus & Cy.in d.l.præsenti.& Hosti.in sum.in ti.de immunita.eccle.§.cũ quis.ver.aut iudæus.& Dominus.m.in.d.c.inter alia.sed glossa tertia ibi tenet contrariam sententiã,dummodo absit simulatio per.l.j.C.de his,qui ad eccle.confug.¶ Et idem tenent Inn.& Ho.ibi & Guli. sup Ray mundum in summa in ti.de immunita.eccle . ¶ Et frater Ioan. in sum.de immu. eccle.q.v.ver.q̃d de iudæo.per d.l.j.& sequit̃ zabarel.in.c.inter alia.præallegato.p̃ qua opi.facit tex.in.c.sicut.§.ad hoc.j.de iudę.qui vult,ꝙ eorũ sepultura & cœmiteria non posśint violari. facit etiam.xvij.q.iiij.c.iudas.¶ Sed Hug. in d.c.pe.tenet contrarium per d.l.j.C.de his,qui ad eccle.con fug.& Oldra.consi.liiij.& Archi.xvij.q.iiij.c.diffiniuit.¶ Iudicio meo,vtraq; opi.est satis sustentabilis:sed tamen prima opi. ꝙ infidelis non iuuetur , videtur magis æqua,per d.c.fi.quoniã ecclesiæ priuilegio vti non debet , qui eam nititur impugnare,

41 vt ibi.¶ †Secundo casu,quando fugiens ad ecclesiam est catholicus,subdistingue,ꝙ aut loquimur in seruo,aut in libero.primo casu dic,ꝙ aut seruus fugit ad ecclesiam religionis causa,& debet reddi domino suo ipsum intra trienniũ repetẽti,recepta cautione à domino,ꝙ ipsum non puniet,vt in authẽ.de monachis.§.si verò intra triennium.& hoc not.Lamber. de Sali.in.l. præsenti.§.sanè si seruus.C.de his,q̃ ad eccle.confug.Aut fugit causa immunitatis consequendæ.& dic, ꝙ aut fugit propter nimiam seuitiam & magnã dominiatrocitatem:& dominus cogitur eum vendere bonis conditionibus : nec perpetuò reuertet̃ ad dominum,nisi velit ipse seruus redire.Instit.de his,qui sunt sui vel ali.iuris.§.sed maiorum.expedit enim reipublicæ, ne q̃s re sua malè vtatur,vt ibi no.¶ Aut seruus fugit propter modicam domini seuitiã,seu castigationem:tunc habet locũ.d.l.præsenti.§.sanè.&.c.inter alia.j.de immuni.eccle. qui tex.volũt,ꝙ recepto iuramẽto à domino de indemnitate ipsius seruus restituetur domino.¶ Si verò nulla esset domini seuitia,sed fortè au fugit vt dominũ defraudet operibus suis.& hoc casu,restituendus est domino,vt dicta.l.præsenti.§.sanè.¶ Et hęc procedũt, q̃ñ seruus non fugeret ad ecclesiã propter delictum:sed si fugeret propter delictum,non intendo hic tractare:sed in locis præ allegatis. ¶ Si verò q̃ fugit ad ecclesiã est catholicus & liber. & tũc distingue,ꝙ aut fugit p̃pter debitũ principis,vt tributorũ vel simile debitũ:& tũc p̃t realiter citari,& extrahi de ecclesia, vt in aut̃. de mãda. Principũ.§.j.& §.neq;.ver.publicorũ verò tributorũ. colla.iij.& in aut̃. vt iudices sine quoquo suffrag.§. volumus.secũdũ Lãber.de Saly.& Cy.in d.l.p̃senti.¶ Sed Petrus de bellapertica videt̃ velle,ꝙ tales debitores tributorũ nõ debeat citari realiter:& sic nõ debent extrahi inuiti de ecclesia: sed bñ possunt ibi verbaliter citari,& si citati se defendunt,satis est:aliàs procedet̃ contra citatum,tãquam cõtra contumacẽ ad misśionem in posseśsionẽ bonorũ.Et ita intelligit per iura præ allegata.Et ista vltima opinio Pet.quam etiam recitat Cy.in d. l.præsenti. magis placet Domi.m.in d.c.inter aliã.j. de immu. eccle.quia in dubijs fauẽdũ est ecclesijs.facit.d.l.præsenti. ¶ Itẽ facit,quia nõ potuit Imperator per suum ius nouisśimũ illorũ autenticorũ p̃iudicare immunitati ecclesiæ.per.l.& canones cõ cesse.& ista opi.communiter obseruat̃.¶ Aut quis fugit ad ecclesiam propter aliud debitũ,quam fiscale:& tunc secundũ omnes nõ debet p̃ tali debito in ecclesia realiter citari.& sic inuitus extrahi de ecclesia.ita tenẽt Doc.in.d.l.p̃senti.& Doc.in d. c.inter alia.& probat̃.xvij.q.iiij.c.miror.& c. si q̃s cõtumax.& tenet Gul.Bar.& Bal.in.l.pleriq;.ff.de in ius vo.& Bal.in l.ij.C. de sac.san.eccle.& Hug.in c.penul.j.de immunita.eccle.Ad materiã vide omnino Do.meũ in d.c.inter alia. de immuni. eccle. ¶ Sed aduerte:quia in modo procedendi sunt opinio.Quidam enim dicunt,ꝙ isti tali fugienti dari debẽt triginta dies, in quibus securè exeat pro causa agitãda: & si intra triginta dies sententia feratur,iudex sententiã exequetur.¶ Si verò post illos triginta dies fugiat ad ecclesiã:tunc iudex exequetur sententiã meliori quo põt modo,vt d.§.sed neq;.in aut̃.de manda.Princip. secundũ Pet.gl.tñ ibi aliter intelligit.¶ Sed Iac.de Rau.dicit,ꝙ dabitur ei securitas exeundi,& standi extra ecclesiã per triginta dies:intra quos ad iudiciũ vocatus respõdebit.& si iudex ferat sententiã intra illos dies: tunc iudex dabit sibi electionẽ , ꝙ aut impleat iudicatũ,& renunciet securitati:vel redeat ad ecclesiam.& hoc voluit litera in d.§.sed neq;.ibi dum tex.dicit,con demnabis eum ad duorum electionẽ &c. Et cũ hac opi.transit Cy.in d.l.præsenti.& sequitur Do. m.in d.c.inter alia. & Hug. in d.c.penul.¶ Sed tu aduerte,quia Oldr.cõsil.liiij.voluit, ꝙ in omnibus casibus , in quibus quis de iure cõmuni põt capi pro debito ciuili,põt etiã citari realiter in ecclesia , & de ea extrahi, per l.nemo.C.de exacto.tribu.lib.x.licet aliqui teneant cõtrarium,secundũ eũ.Et ideo dicit Oldr.in d.cõsilio,ꝙ si ex forma statuti,quis põt capi pro ciuili debito,ꝙ tunc põt quis in eccle sia realiter citari,& extrahi ab ecclesia:quia cũ ex forma prædicti statuti quodammodo persona sit affecta,& conditionata ad seruitium:debet præstita securitate extrahi de ecclesia,vt creditor,qui quodammodo est dominus,eius seruitio nõ fraudet̃.ar. d.l.præsenti.§.sanè.nam Princeps, qui immunitatẽ cõcesśit ecclesiæ,licet potuerit remittere pœnã, quæ respicit ius publicũ: tñ priuatũ debitũ non intelligit̃ remittere. ar.l.j.C.de in ius vo can. & ff.de seruis fugi.l.j.xxxv.q.j.c.de raptoribus.facit etiã, quia ecclesia solùm liberat fugientẽ à pœna corporali,vt d.c.inter alia & xvij.q.iiij.c.diffiniuit.& c.id cõstituimus.& c.reũ.& ibi per Archi.non tñ tollit,ꝙ alia pœna puniatur, imo permit-

42 tit,vt dictis iuribus.¶ †Item,quia in casibus, in quibus quis de iure cõmuni põt personaliter capi,in eisdẽ potest extrahi de ecclesia:vt pro debito tributario,vt s̃.dixi.Est circa hoc attendenda consuetudo,secundũ Inno.in c.cũ inter.s̃.de cõsuetu.& ideo de iure cõmuni,propter delictũ nõ extrahitur de ecclesia:quia regulariter de iure cõmuni,quis pro ciuili debito capi non põt, vt l.ob æs.C.de act.& obli.& j.de immu.eccle. & ita debet intelligi d.l.præsenti.§.j.& in aut̃.de iudi.in prin.§.sed neq;.quia si esset extra ecclesiã,caperet̃:nisi cederet bonis,vt l.j.C.qui bo. cedere possunt.secũdũ Old.in d.consil.liij.Et sentit d. Anto. in d.c.inter.¶ Quæ cõsideratio fuit multũ rigorosa , & cõmuniter in practica nõ seruatur.¶ † Et est aduertendũ, ꝙ prædicto priuilegio & immunitate,ne posśit in ecclesia citari , gaudet etiam excõicatus:dummodo sibi aliud canonicũ non resistat.& ratio est,quia in hoc nõ habetur ratio seu consideratio delicti ipsius excõicati:sed potius attendit̃ fauor Dei, cui cõpetit ille honor. cùm ecclesia nihil deliquerit. facit c.quæsiuit.j.de his , quæ fi. à ma.parte capituli.secundũ Gul.de mon.Lau.& zenze.in Cle.j. de pœ.& remis.& Hostiẽ.in sum.in titu.de immuni.eccle.§.inquãtũ.¶ Quidã verò distinguũt,ꝙ aut q̃s est excõicatus ab homine,seruato iuris ordine:& nõ gaudet tali immunitate: maximè propter morã petendi absolutionẽ. ¶ Aut est excõicatus à canone,& tunc secus.Alij verò dicũt,ꝙ vtroq; casu nõ gaudet tali priuilegio,ex quo est in mora petendi absolutionẽ: secus si nõ esset in mora.facit xj.q.iij.c.rursus.& c.q̃cunq;.Sed gl.Gul. sup sum.Raymũdi.in tit.de immuni.eccle.& frater Ia.in sum.il lius tit.q.v.ver.q̃d de iudæo.tenẽt indistinctè, ꝙ excõicatus nõ gaudeat tali priuilegio, & sic posśit realiter citari.Sed primam opi.Gul.ꝙ nõ posśit realiter citari,dicit Host.tutiorẽ.& eã tenet Gof.in sum.de immu.eccle.quã etiã Hug. in d.c.pe.j.de immu. eccl.dicit esse veriorẽ.& idẽ dicit Hug.de degradato:q̃a talis retinet priuilegiũ,nisi reddat̃ incorrigibilis,vt in c.cùm nõ ab ho-

mine.s.de iudic. secundùm Host.in d.§.inquantū.ver.quid de
44 degradato.¶†Et aduerte,quia prædictū priuilegiū habet,non solùm ecclesia consecrata & eius cœmiterio,sed etiā in ecclesia, non consecrata, vt d.c.pe.Et probatur per gl.j.& Docto. in c. fi.de consecra.eccle.vel alta.& etiā palatium Episcopi,secundū aliquos.de quo per Gul.zenze. zabarel. & Docto.in Cle.j.de pœni.& remis.& zabarel.in d.c.inter alia. Et vide alias remissiones,quas.s.dedi. ¶Item, dictū priuilegiū consequitur ecclesia,licet sit interdicta:sicut etiā clericus suspensus, interdictus, vel excōmunicatus gaudet priuilegio canonis,si quis suadente. xvij.q.iiij.de quo dixi in c.peruenit.de sent.excom.in ix.prin. articu.in secūdo membro principali,fallen.xj.¶Hæc enim reuerentia debetur Deo,qui nō deliquit,vt dictū est.Et satis esse videt,ꝙ per interdictū ipsius ecclesiæ subtrahit diuinū officiū: vñ nō est addēda afflictio afflicto: vt in.c.at si clerici.in fin.s.de iud.cū simi.secūdū Vincen.Io.An.do.Ant.& zabarel.in.d.c. inter alia.& Hosti.in sum.in.d.§.inquātum. ver.sed nūquid.& Gof.in sum.de immuni.eccle.& Archi.xvij.q.iiij.c.vxor.&
45 Guil.& zenze.in.d.Clemē.de pœni.& remissio.¶†Sed iuxta pdicta qro,qd de fugiente ad eucharistiā,vtrū possit realiter citari.¶Et ad hoc,vt quæstio procedat intellige,qñ eucharistia portaret in via:vel esset in loco nō priuilegiato.¶Solutio Huguitio.Lauren.Vincē.& Gof.in.c.sane.de cele.missa.tenent,ꝙ talis possit realiter citari,nec ratione eucharistiæ defendat:mori,quia eucharistia est cibus animæ.de conse.dist.j.c.non iste panis.& ideo animam tantùm liberat,ecclesia verò attēdit etiam ad res corporales defendēdas.j.q.iij.c.si quis obiecerit. & ideo non mirum si liberat etiam corpus.xxix.qō.v.c.reos & ad se fugiētes defendit,vt.d.l.præsenti.& supradictū fuit.Quare cū prædicta ratio non vendicet sibi locum in eucharistia,quę solū est cibus animæ,ideo priuilegiū ipsius ecclesiæ nō videtur extendendum ad eucharistiā.arg.c.sane.de priui.¶Io.tamen.xij. q.vlti.c.quæsitū.vult talem defendendū,& nonnulli sequunt: non tñ loquitur de fugiente,sed de recipiente corpus Christi, Et hæc opinio,ꝙ defendendus sit,est magis æqua,catholica,& laudanda,vnde quidā dicunt talem fugientem vsq; ad sanguinem per ecclesiā defendendum:quia nihil est in ecclesia hoc sacramento maius.de consecr.distin.ij.capitulo nihil. & in Clem. si dictum.de reliq.& vene.sanc. ¶Et quia ex quo propter honorem Dei defertur ecclesię,multò fortius deferendū est Deo. quia propter quod vnum quodq; tale est,& illud magis,vt in aut.multò magis.C.de sacrosan.eccle.Item probat,quia si statua Principis & præfecti saluat hominē ad eam fugientē. insti. de his,qui sunt sui,vel alie.iu.§.hoc tempore. & d.l.præsenti. multo fortius Christi corpus, quod cū sit incorporaliter maius & dignius,nō debet ei aliqua res anteponi,vt d.c.nihil.& j.q.j. multi & lxxxv.distin.c.ecce. Et hoc probatur per fidem mulieris fluxū sanguinis patientis,& dicentis: Si tetigero fimbriā vestimenti sui,salua ero.at Iesus dixit illi,confide filia,fides tua te saluam fecit. & mulier ex illa hora salua facta est. Matthæi capitu.ix.Marci.v. Luce capitulo. viij.& v.distinct.c.ad eius verò concubitum.¶Item facit,quia eucharistia vera gratia interpretatur.j.q.j.c.multi. ergo fugientes ad eam saluare debet. ¶Nec obst. quòd est cibus animæ: quia nihilò minus est corpus Christi, ideo etiam in saluatione corporum, corporali ecclesiæ prę ferenda est.facit xj.q.iij.c.Iulianus.¶Nec obst.quòd priuilegium non est extendendum.quod verum est de persona ad personam,& de ecclesia ad ecclesiam:sed in terminis nostris,secus esse debet:cùm priuilegium in honorem, & reuerentiam Dei, ecclesiæ concedatur : fortius debet habere locum in ipso corpore Christi:vt honor potius Deo & Creatori , quàm creaturæ deferatur. & potius Deo, quàm principis statuæ,vt in aut.vt non luxurientur cōtra naturam. post principiū. col. vj.cùm grauius sit offendere eternam,quàm temporalem maiestatem.j.de hæreticis.c.vergentis.¶Et hāc opinio.tenet Hug. in d.c.sane.de cele.missa.& Do.meū ibi.& ibi dicit Henri.ꝙ & si quicunq; magistri contrarium dixerint,nō vult stare illorum interpretationi.¶Et mihi placet.Nec videtur tolerabile,ꝙ fugientem ad eucharistiam lictores,vel nuncij admittantur ad capiendum:ne fortè contingat,ꝙ ex tumulatione aut rixa, eucharistia frangatur,vel cadat:& fortè in lutum, vel alio modo vituperetur. ¶Et ita tenui in quodam consilio , quod feci ad petitionem reuerendi religiosi fratris Ioan. de Capestrano, ad in-
46 tellectum capituli,omnis vtriusq;.j.de pœni.& remissi. ¶†Et aduerte:quia prædicta procedūt respectu citationis realis fiendæ,tam in ecclesia , quàm de fugiente ad corpus Christi.sed quantum ad citationem verbalem dic, quòd illa in vtroq; casu fieri potest.¶Et ita concludunt Gul.Bart.& Bald.in l.plericq;. de sac.sanc.eccle.& probatur in l.pręsenti.C.de his,qui ad ecc. confug.¶Nec obst.quod dixi.s.eo.arti.in ij.q.p.versi.¶Circa

sextam speciem.vbi dixi,ꝙ talis citatio non potest fieri in domo nisi pateat aditus ad ipsum citandum,vel appareat in conspectu:quia vt dicit Bar.in.d.l.plerīq;.ecclesia est iuris publici, ad quam quilibet habet aditum,vt.l.j.§.huius studij.ff.de iust. & iu.secus in domo priuata,in qua istud cessat.¶Sed tu cōclude,ꝙ si aliquo modo impediretur aditus,nec appareret citādi cōspectus,nō posset citari.¶Item.nō ob.ꝙ ex quo talis citatio videtur esse actus iudicialis,ꝙ nō debet posse exerceri in ecclesia:vt in.c.decet.de immu.ecc.li.vj.quia verum est,ꝙ citatio est de processu,quantum concernit iudicem:secus quo ad nunciū respectu cuius est quædam executio facti : vnde propriè talis actus nūcij nō est de processu iudicij.& ita debet intelligi insti.de pœ.teme.litig.§.fi.ita dicit Bal.in.l.ij.C.de sa,san.ecc.Ad quod vide quod dicam.j.in ix.quæstione.
47 ¶†Sed quantum ad citationem per edicta , & per epistolā,& vocem præconis,& campanam,dicendum est vt dixi.s.eo.arti, q.ij.de citatione ad domum.¶Postremò verò,quo ad citationē fiendam ad ecclesiam,quæ nō fit realis neq; verbalis:sed fiat ad ipsam rem,licet maior sit dubitatio:tamen dicendum arbitror,quod si in dicta ecclesia esset habitatio ipsius citandi, idē dicēdū esset,quod dictum fuit.s.eo.arti.q.ij.ver.Circa septimā speciem.Sed si alibi haberet domum habitatiōis , deberet fieri in domo solitæ habitationis,vt ibi dixi.¶Et aduerte:quia quæstio prædicta procedit,qñ nō inuenitur dominus,vel procurator:quo casu,debet fieri citatio ad domū ,vt dixi in.d. q .ij.vel ad ecclesiam,vt dicit glos.magna in.c.causam. de do.& contu. ¶Et quamuis illa glo.loquatur alternatiuè ad domum, vel ecclesiam.& sic videatur sufficere alterum:tamen Doc.communiter intelligūt,ꝙ illa sit alternatiua ordinis.¶Ad quod vide qd dixi.s.eo.arti.q.ij.versi.Sed circa hoc quæro. vnde est sensus, ꝙ nō inuento domino vel eius procuratore,si habet domū priuatæ habitationis,ad illā citetur:aliàs ad ecclesiam suam.& hoc tenet do.Anto.in.d.c.causam.dicens non sufficere citationem ad ecclesiam , si alibi,etiam in parochia aliena habeat domum priuatam.Quod placet.D.m.etiam si agatur de ipsa ecclesia. vt statim subijciam.dicit tamē do.Ant.ꝙ cautum esset,ꝙ vtrobiq; fieret citatio ad maiorem certitudinem . & dicit Do.m.ꝙ prædicta procedunt,etiam si agatur pro ipsa ecclesia,mouetur ar.l.iiij.§.Prætor ait.ff.de dam.infect.vbi licet agatur respectu alicuius rei:tamen citatio debet prius fieri ad domum habitationis citandi,quàm ad ipsam rem de qua agitur.
¶Fit enim ad domum,vt citius possit peruenire ad notitiā citandi:quia cum ibi habeat familiam,amicos,& vicinos,facilius poterit ad notitiam ipsius citati per illos peruenire.
¶Sed tu aduerte,quia si ageret de ecclesia,debet seruari forma cle.causam.de ele.vbi tex.dicit,ꝙ debet fieri in domo quā ipse appellatus habitare communiter consueuit, vel si domus eadē in remotis existat in ecclesia cathedrali : in cuius ciuitate vel diœcesi consistit beneficiū:nihilominus in vtroq; casu,in ecclesia vel beneficio de quo agitur. de cuius Cle.intellectu dic , vt ibi latè scripsi.Si verò citatio fieri deberet ad ecclesiam ad mandatum Episcopi expulsi , debet fieri secundùm formam Cle.j. de foro competen. de cuius Clemen.intellectu, ibi latè scripsi. ¶Et adde ad hoc,quæ dicam in fine sequentis quæstionis.
48 ¶†Sexto quæro, quid si citandus habet duas vel plures ecclesias,vtrū ad alterā,vel ad omnes sit citandus.¶Solutio colligitur ex prædictis:quia si nō agitur de ecclesia vel beneficio, sed de alia re: si sumus in casibus , in quibus debeat fieri citatio ad ecclesiā:arbitror ꝙ fieri debeat ad ecclesiā residentiæ suæ,si fortè in vna residet,& in alia deseruit per vicariū suum, secūdū ea quæ tradūtur per Doct.& ibi dixi in c.extirpādæ.§.qui verò. j.de præb.& per Inno.in c.cùm iam dudū.eo.tit.& si alternatis temporibus,in vtranq; residentiā faceret, ad vtrāq; fieri deberet citatio,per ea quæ dixi in præcedenti quæstio.melior tñ esset cautela,si vtroq; casu faceret ad vtrāq; ecclesiā, vt ibi dixi. ¶Si verò ageretur de altera prædictarū ecclesiarū vel bñficiorū,ad illam deberet fieri citatio.ar .Clemen.causam.de electio. ¶Et si de vtraq; ecclesia ageretur,fieri deberet ad vtranq; . per
49 ea,quæ dixi in præcedēti.q.¶†Et aduerte circa prædicta: quia qñ fiūt tales citatiōes ad ecclesiā,seu in ecclesia , debēt fieri alta voce:ita ꝙ edictum perueniat ad eos,qui sunt in ecclesia,p nota.in capitulo finali de eo,q mit.in possessio.& in.l. si pupillus §.rescribere.ff.de istitoria.& in capitulo,ex tuæ.j.de cleri.nō residen.secundùm Mar.& zabarel.in Clementina prima, de foro competenti.quæstione.xxviij.faciunt quæ dixi.s.eodē articu.quæstione.ij.versicu.circa septimam speciem.¶Si verò nec in domo,nec in ecclesia propria fieri posset talis citatio, ꝓpter aliquem iustum timorem,vel iustum impedimentum,tunc fiet in ecclesia ciuitatum vicinarum, vel locorum insignium vicinorum,aliquibus diebus dominicis & festiuis.argu.d.Clementinæ

præce.de

50 præce.de foro competenti.¶†Et si tu diceres, quòd talis citatio nō videtur posse fieri die feriata, & sic diebus dominicis: Ad hoc dic vt dicam.j.in.xix.p.arti.& ideò potius debet fieri diebus festiuis: quia maior populi multitudo tunc conuenit ad diuina.ita dicit Mat.obseruari.& sequitur zaba.in.d.Cle.j. & quamuis ille text.loquatur in casu speciali Epi expulsi: tamē dicit ibi zaba.quòd respectu formæ extendi debet ad alios casus.¶Et satis mihi placet: quoniam vt.s.sæpius dictum est, hęc omnia successiuè per ordinem in citatione requiruntur.

¶Primò, respectu personæ domini, vt citetur personaliter si reperiatur.

¶Secundò, respectu procuratoris.

¶Tertiò, ad domum.

¶Quartò ad ecclesiam, vt facilius citatio deducatur ad notitiā citati.& vide etiam quod dicam seq.q.

51 ¶†Septimò quæro, vtrū in casibus in quibus debet fieri citatio ad ecclesiā, possit fieri si ecclesiā est interdicta? ¶Et videtur dicendum quod nō: quia ideò fit in ecclesia, quia ad eam est cōcursus hominum, sed tempore interdicti non possunt celebrari diuina: nec potest tunc concursus hominum haberi. igitur &c.¶Sol.gl.in verbo, ad diuina.in Clemen.j.de fo.compe.tenet contrarium.& sequuntur zenze.& zaba.& Docto. ibi.& idē ego ibi tenui.¶Nec ob.ratio allegata in contrarium: quia etiā tēpore interdicti pōt in loco interdicto prædicari verbū Dei.& appellatiōe diuinorū venit prædicatio verbi Dei. & sic poterit ibi esse multitudo populi tēpore prædicationis. de qua materia vide quod latius dixi in.c.fi.j.de sen. excō. in materia interdicti. ¶Et ex pdictis patet, quòd lōgè fortius pōt fieri citatio per omnē speciē citationis, in ciuitate vel loco interdicto.

52 ¶†Octauò quæro, vtrum citatio fieri possit in carcere.

¶So.dic, quòd sic.ad quod vide quod latius dixi.s.in.v.principali articulo.q.xxv.

53 ¶†Nonò quæro, vtrū citatio possit fieri in alieno, seu ex alieno territorio.¶So.quæstio est satis difficilis, intricata & dubia quam prosequuntur Doc.in.c.fi.s.de fo.compe.& do.Domi. post Doc.in.c.Romana.§.contrahentes.de for.compe.li.vj.Et zaba.in Cle.pastoralis.§.vt illud de re iudic.¶In qua quæstione duæ primò fiunt considerationes.

¶Prima, consideranda est respectu iudicis committentis citationem: & sic respectu commissionis.

¶Secunda, respectu nuncij & executionis ipsius citationis.

¶Item distinguitē, an agatur rōne rei, vel rōne delicti, vel rōne cōtract⁹.An verò qs citeē ex eo, quia ibi sortiatur domiciliū: cū tamē eo tēpore sit extra domicilium in alieno territorio. ¶De prima executiōe iudicis cōmittētis citationem.dixi. s.in principio istius.xvij.articul.¶Sed quando agitur respectu rei, an possit fieri citatio de existente in alieno territorio, dixi latè in c.sanè.s.de fo.compe.ver.xiiij.declaratio. ¶Sed si agatur ratio delicti, dic vt latè dixi in.c.postulasti.s. de foro competen.in ij.prin.articulo.¶Si verò agatur rōne contractus, dic vt latissimè dixi in.c.dilecti.s.de foro competenti.in.ij.principa. articulo sub.ij.q̄oe principali.ver.xij.quomodo.fol.clxxx.¶Si verò quis ex alieno territorio sit conueniendus in loco domicilij tetigi in.c.fin.s.de fo.cōpe.in materia domicilij.vij.q̄o. pe.ver. tertius effectus.sed lati⁹ tractaē materia in.d.c.dilecti in.d.ver. xij. q̄o. ¶Et adde prædicta ad ea, q̄ dixi.s.in.v.articulo,q.xv.

54 ¶†Decimò quæro, in quo loco, seu ex quo loco vniuersitas possit citari. ¶Et aduerte, quia hoc solùm intendo tractare de citatione vniuersitatis, in causis in iudicio agitandis.

¶De citatione enim, seu vocatione illorum de vniuersitate ad expediendos actus vniuersitatis, latius dicetur in ti.de his, quæ fiunt à ma.par.capituli.

¶Vnde circa prædictam quæstionem aduerte, quia gl. in.l.nō potest dolo.ff.de re.iur.dicit, quòd debet citari in capitulo, vel arēga, vel ī alio deputato loco.ar.l.iubem⁹.C.de sacrosan.eccle. Et quòd nō sufficit citatio facta de syndico, vel actore vniuersitatis, quia per talē citationē vniuersitas non constituitur in contumacia, per.l.si ex dolo.§.j.ff.de dolo.Nec obst.l.j. in fin.cum l.seq.ff.de acqui.poss.quia verū est, quòd ea, quæ expediūt vniuersitati, possunt fieri per syndicū vel per actorē vniuersitatis. ¶Sed quæ nocēt, per ipsum expediri non possunt. Vnde nec ipsorū confessio præiudicat, vt in.l.certū.§.sed an ipsos.ff.de cōfes.secundùm gl.in.d.l.non potest dolo.quam sequitur ibi Bar. Nec ob.l.aut qui aliter.§.idem ait.ff.quod vi aut clam. quia ibi dicitur, quòd valet denunciatio facta syndico quantum ad excusandum denunciantē ab eo, quod denuncians facere debebat. ¶Dicit tamen Inno.quòd in factis vniuersitatis, sufficit citare administratores vniuersitatis vel maiorem partem. ita dicit Innocē.in.c.humilis.de ma.& obedi. securius videtur, quod statim dixi, secundùm gloss.& Barto.¶Sed tūc dubitatur, quid si vniuersitas nō vult congregare capitulū. vel arengā? ¶Solu. gl.in c.si capitulo.de præbē.lib.vj.dicit, q̄ debent citari illi, qui regunt vniuersitatē: quia tunc perinde habetur, ac si ciuitas vel vniuersitas citaretur. Et sequitur Bart. in d.l.non potest dolo. & ita potest intelligi.d.Inno. Cy. verò in l.j.§.q̄ si nemo.ff.q̄d cuiusq̄ vniuer.nomi. in addi.dicit, q̄ si vniuersitas habet syndicū, ille debet citari: aliàs vniuersitas debet citari in cōcilio cōgregato, vt l.aliud.§.refertur.ff.de reg. iur. Nec sufficit citari Potestatem, vel alium officialē: quia cōtumacia sua non noceret subditis, vt l.meminerint, vt C.vnde vi.& s.tetigi. ¶Aduerte tñ, quia si vniuersitas remansit apud vnum solum, quia alij sunt mortui: sufficit q̄ citetur ille solus, secundùm Bald. post glo. in l.sicut.§.fi.ff.q̄d cuiusq̄ vniuersita.nomi.¶Tunc enim citatio videtur de isto fieri posse, vt de persona singulari, in loco & ex

55 loco, secundùm ea, quæ superius dicta sunt.¶†Et si tu diceres, quomodo potest esse vniuersitas apud vnū. ¶Respondeo, q̄ quamuis à principio vniuersitas non possit formari, nisi ad minus ibi sint tres, vt l.Neratius.ff.de verb.signific.& per Bart.in rub.& in l.fi.ff.de colleg.illicitis.& per Bald.& Salic.in rub.C. pro socio.tamen potest peruenire & respōdere penes vnum, si spes est reparatiōis, vt l.sicut.§.fi.quòd cuiusq̄ vniuersitatis nomine.& ibi not.Bald.¶Et per Ioan.Andre.in mercuria.in titu. de regu. iur.lib.vj.per Innocen.in c.cùm nobis olim.s.de elect.& j.de rebus eccle.non alie.c.si quis Præsbyterorū & in c.gratum.s.de postula.Prælato.& ibi per Inno.Ioan.Andr.& do.meum & per Bar.in d.l.sicut.§.fin. vnde talis, qui est solus, agere & cōueniri potest nomine vniuersitatis. Ita tenet Archi. lxvj.distinct.c.si fortè.& tenet Bar.& Bal.in d.l.sicut.§.fi.licet vin. contra.vnde citato isto, tota vniuersitas intelligitur citata, secundùm Bald. Aduerte tamen, quia fortè hoc casu, si personaliter nō reperiretur, facta discussione personæ, & ad domū, & in ecclesia.secundū ea, quæ dicta fuerunt.s.eod.articulo.q.ij. & v.& vj.esset etiam fortè cautum fieri citationem ad locum, in quo vniuersitas solita, est congregari.per ea, quæ dicta fuerunt in dictis.q.¶Et hæc procedunt, quando citanda est vniuersitas pro negotijs, quæ tangunt ipsam vniuersitatem communiter.secus si pro negotijs, quæ spectarent ad singulos de vniuersitate: quia tunc singulariter essent citandi, secūdùm ea, quæ dicentur.j.in xx.principali articulo.

56 ¶†Vndecimò quæro, quid de bannitis & exititijs, vtrū possint citari ad locū à quo sunt banniti.¶Circa quod vide quę latius dixi.s.in v.p.arti.q.xxvj.¶Et aduerte, quia Spec. in tit.de cōpe.iudi.aditione.§.j.ver.sed pone.& Ioan. And. in Cle.causam.de elect.dicunt, q̄ bannitus potest citari in loco vbi habitat, ne delictū suum sibi prosit.quod verū dicit Gul.si bona sua sunt publicata: aliàs possunt cōueniri in loco à quo sunt expulsi.& sequitur Ioan.de Imol.in d.Cle.causam.¶Sed tu aduerte, quia quod vltimo loco dictū est, non procedit respectu loci, in quo seu ex quo bannitus est citandus: sed loci ad quem citatur.& sic prædicta cōclusio nō videtur procedere propter locum nō tutum ad quē citatur. ¶Ad quod vide q̄d dixi in d.v. articulo.q.xxvj.& quod dicā statim in xviij.prin.articulo.q.v.

57 ¶†Duodecimò quæro, in quo loco vagabūdus, vel fallitus citari possit.¶Sol.dic, q̄ citatur ibi, vbi nunc habitare cōsueuit: vel magis assiduè cōuersatur, secundū Inno.in c.fi.j.de eo, qui mit.in pos.& in c.quia propter.s.de elect.super verbo, illud penitus.¶Spec.verò in tit.de compe.iudi.aditione.§.j.versic.sed nunquid sufficit.Primò arguit, q̄ debet citari ad domū vbi habitare consueuit, per l.iiij.§.Prætor ait.ff.de dam.infect.¶Sed demum cōcludit ibi eum ibi citari debere, vbi nūc moratur, vt l.ij.& fi.C.vbi in rem actio.& C.de bo.autho.iudi. poss. auē.ei qui.¶Et vide Spec.in tit.de rescrip.præsenta.§.ratione causæ. versic. quid si vagatur.vbi concludit, q̄ citari debet in loco, vbi magis assiduè conuersaē, per l.ij.C.vbi senato.vel claris.¶Veritas videtur esse, q̄ ibi potest conueniri & citari, vbi inuenitur, vt dixi in ca.postulasti.s.de foro compe.in ij.princi.articulo in fin.not.Ioan.de Imol.in c.fi. de eo qui mit.in posses.sed si non reperitur, potest citari ad domum vbi aliquādo se reducere in vltimis consueuit, secundùm zabarel. in Clementina.j.de foro compe.¶Et possunt etiam citari amici, & consanguinei, secundùm Ioan.de Imo.in c.fin.in fi.de eo, qui mit. in pos.per illud quod dicit ibi gloss.fina.vbi subdit Ioan.de Imo.q̄ ad ea, quæ sunt grauis præiudicij, non potest citari: nisi cōstet de malitiosa absentia, vera, vel presumpta.¶Ad quod vide quod dixi.s.eo. articulo.q.ij.ver.Circa septimam speciem.& quod dixi.s.in v. principali articulo.q.xiiij. ¶Et vide etiam omnino quæ dixi. in c.fi.s.de foro compe.in v.p.articulo, ver.sed postquam in domicilio stetimus, prope fin.per duas vel tres chartas.

58 ¶†Et ex prædictis videtur etiam inferendum, q̄ etiam fallitus possit vbiq̄ realiter citari: quia de tempore ad locum bonū est

ar.vt l.vinū.ff.si cer.peta. sed fallitus potest omni tempore realiter citari,vt dicā.j.in.xix.p.arti.q.ij.igitur &c. ¶ In contrariū tamen faciunt,quæ dicta sunt de domo & ecclesia,in secūda & quarta quæstionibus, quæ fugiētibus sunt tutissimū refugiū.& tamen tales fugitiui possunt realiter citari:etiā diebus feriatis:vt dicetur in.xix.p.arti.q.ij.cogitabis. ¶ Postremò circa huc.xvij. articulū aduerte:quia pōt iudex qñq; cōpellere partē vt eligat sibi certū locū,in quo seu ex quo citet: & qñ p̄sona citāda esset de longinquo. Ad quod vide quod latius dicā.j.in.xx.prin.arti. ¶ Et ex his Deo duce est expeditus.xvij.articu.principalis.

SVMMARIVM.

1 ¶ Citatio ad quem locum fieri debeat.
2 Iudex,an debeat habere iurisditionem in loco ad quem citat.
3 Iudex,an possit citare ad locum alterius iurisditionis.
4 Citatio ad locum turpem vel inhonestum,an teneat.
5 Citatio,an possit fieri ad locum non tutum.
6 Locus non tutus,multipliciter dicitur.
7 Bannitus citatus ad locū de quo est bānit⁹,an teneat cōparere.
8 Iusta causa absentiæ in materia citationis,est in iudicis arbitrio decidenda.
9 Iudex citans,an possit dare securitatem bannito citato.
10 Securitas data citato per iudicem,quando fit durabilis.
11 Citatio facta ad locum longinquum,an teneat.
12 Citatio ad locum nimis insignem,an teneat.
13 Citatio,an debeat habere specificationem loci.
14 Citato ad locum æquiuocum,quæ remedia competant.
15 Citatus ad locum non legitimum,an teneatur comparere.

ARTICVLVS XVIII.

Decimooctauo principali articulo videndum est, ad quem locum possit quis citari. Nam cum in citatione triplex locus attendatur, scilicet pronunciationis,seu commissionis, quæ fit per iudicem de citando.Item locus in quo,seu ex quo quis citādus est: & de his dictum fuit in proximo præcedenti articulo.sequitur nunc vt videamus de loco ad quem.& pro istius articuli clariori doctrina,prosequor infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro generaliter, ad quem locū fieri debeat citatio. ¶ Sol. dic. q̄ debet quis citari vt cōpareat ad locū iudicij:quia litigator debet cōparere coram iudice,non iudex corā litigatore:quoniā esset iniustū & opprobriosum, vt est text.in l.iubemus.§.fi.C.de epis.& cle.Citatus igitur debet ire ad iudicem,nec debet expectare,q̄ iudex vadat ad eum : quātūcunq; citatus sit in dignitate cōstitutus:etiā si sit Cardinalis, dummodo citans sit iudex cōpetens.ita dicit Bald.in d.§.fi.tetigi.s̄.arti. q.j. ¶ Et quem locū iudex possit sibi eligere in quo possit sibi iudiciū eligere,vide omnino quæ latè dixi in c.fi.s̄.de fo. cōpe. in ver.superest vt iuxta præmissum ordinē examinemus.vj.p. articu.prope fin. illi⁹ capituli,ad duas vel tres chartas. ¶ Et ibi dicta, & etiā hic dicenda per totū hunc articulū simul sunt intelligēda. ¶ Et sic intellige ad locū iudicij, si aliud impedimētū nō obstaret secundū ea,quæ in seq.quæstionibus tractabūtur.

2 ¶ † Secundò quæro,vtrū in illo loco ad quē iudex citat exigat, q̄ iudex habeat iurisditionē. ¶ Sol.dic q̄ sic.vnde si citet ad locum nō suæ iurisditionis,opponitur sibi q̄ ad illum locū citare non pōt:vt l.fi.ff.de iurisd.om.iudi.secundū Spec.in tit.de citatio.§.contrà citationē.versi.item q̄ iudex.saluo eo,quod habet in Cle.j. de fo.cōpe.secundū Ioan.And.in addi. Spec.ad dictū versiculū. ¶ Et subdit ibi Specu.q̄ licet hoc sit:tñ citatus venire tenet:quia fortè iudici,qui citat est à superiore illius loci ad quē citat concessum,vt ad illū citare possit vnde tenetur cōparere: licet simpliciter citetur: quāuis in citatiōe hoc exprimi debuisset.iij.q.vj.c.vnaquęq; & ix.q.iij.c.conquestus.s̄.de officio delegati.c.nouit.& s̄.de vsu pal.c.ex tuarū.secundū Specu.in d. versi.item q̄ iudex. ¶ Quod non placet Ioan.And.ibi in additio.qui dicit,q̄ putat illud inconsideratè dictum à Specul. quia licet ex consensu Episcopi loci ad quē citat, possit ibi cognoscere de causa proprij subditi,subsidito volente,secūdū ea,quæ traduntur per Ioan.And.& Docto.in c.nouit.de offi.deleg.& ibi dixi.non tamen posset trahere inuitū.secundùm quod traditur per Ioan.And.& Docto.in c.cùm Episcopus.de offi.ordi. lib.vj.nisi in casu speciali d.Cle.j.de foro cōpe.& ibi per.Ioan. And.in gl.super verbo,indulgemus.ad quod etiā facit.c.statutum.§.in nullo.de rescrip.lib.vj. ¶ Nam si ibi nō conceditur delegato apostolico,vt partē inuitam nō possit trahere extra locum delegationis suæ:fortius hic debet denegari Episcopo,vel alteri ordinario.Item ponderato suo principio, optimè facit.c. vt litigantes.de offic.ordin.lib.vj. ¶ Nec obst.iura allegata per Spec.quia dicta iura nō probant dictum secundum casum:sed respiciunt primū eius dictum,de quo statim dixi in prin.istius quæstionis. q̄ non possit ad alienū territoriū citari,quinimo dicta iura faciunt contra prædictū secundùm dictum Spec. quia primi duo canones,qui à regula,q̄ iudex nō possit trahere extra territorium,excipiunt solum casum,qñ id fieret authoritate apostolica:ergo errat,qui aliū casum addit. Non obst.c.nouit. quia imo facit cōtra.nā legatus ibi erat in sua legatione. ¶ Insuper etiā.c.ex tuarum.facit in contrariū:quia vltra licentiā Papę requirit cōsensus illius,cui præiudicat.quare cōcludit Io.And. tenendū esse,q̄ etiam si citans exprimeret in citatione,q̄ dicta potestas citandi ad alienū territoriū esset sibi à iudice illius territorij concessa:non tñ citatus inuitus teneret cōparere. ¶ Nec obst.q̄ citatio fieri potest in loco,seu ex loco nō suæ iurisditionis,vt quidā voluerūt. ¶ Ad quod vide remissiones,quas dedi in præcedenti articulo.q.ix.quia respondeo,q̄ illud procedit, qñ quis citat in loco,seu ex loco nō suæ iurisditionis.hic aūt loquimur in eo,qui citat ad locū nō suæ iurisditionis.vnde in hoc differt casus noster ab illo,quia in casu nostro,citatio emanat à iudice in loco iurisditionis,& ad locū alterius iurisditiōis. ¶ In illo verò casu,citatio fit in loco,seu ex loco nō subiecto, ad locum subiectum. ¶ Dicit enim Ioan. Andr.q̄ non curat in casu prædicto,an præceptū de citando ad locū non subiectū, faciat Episcopus etiā in loco subiecto, vt puta, si Episcopus Bonoñ. præcipi faciat subiecto, q̄ tali die sit corā eo Florētiæ. Ita dicit Ioan.And.in addi.Spec.ad dictū ver.itē quod iudex. ¶ Quod mihi satis placet.ad quod etiam vide,quod dicam in seq.q.

3 ¶ † Tertio quæro,vtrum iudex possit citare ad locū alterius iurisditionis. ¶ Solu. aduerte, quia hæc.q.pōt intelligi dupliciter. vno modo,q̄ citatio emanet, vt cōpareat quis coram citante in alieno territorio:& de hoc dictū fuit in præcedenti quæstione. Alio modo,q̄ compareat coram iudice illius territorij. Exemplum.iudex Senen.hic existēs, mandat tibi quod cōpareas coram iudice Florētino. Circa quod dicit Bal. in l.j.ff.ne quis eū, qui in ius voc.vi exi.q̄ hoc casu.nisi tale pręceptū fiat ad literas iudicis Florentini,nō tenetur cōparere,vt l.j.§.sed si literas. & ibi per Bar.ff.de requiren.reis.& ff.de interdic.& relega.l.relegatorum.§.j.& quod ibi no.per Iaco.de Ra.& sic patet, q̄ iudex vnius territorij, potest cōmittere iudici alterius territorij, quod citet, vt dicit Bart. in d.l.j.§.præsides.ff.de requiren.reis. Ad quod omnino vide, quod latius dixi in c.dilecti.s̄.de foro compe.in ij.prin.articu.ver.xij.quæro.sub.iij.q.principali.

4 ¶ † Quartò quæro, vtrum iudex possit citare ad locū turpem, vel inhonestum:puta,ad prostibulū,seu lupanar, vel coquinā. ¶ Sol.dic,q̄ not.per text.in l.si cùm dies.§.si arbiter.ff.de arbi. not.gl.in c.ex parte.el.j.j.de appel. & gl. in c.cùm locum.j.de sponsa.& Spec.in tit.de cita.§.cōtra citationē.ver.item q̄ sit ad locū & Bal.in l.j.ff.ne quis eum.facit lex,properandū.& l.rem non nouā.C.de iudi.j.de appel.c.qua fronte.& ff.de iudi. in l. si locus.& p Inno.in c.præterea.j.eo.& ff.de interroga. actio. in l.iiij. ¶ Quod est verum,nisi partes cōsentiant:ad quod vide quod dixi.s̄.de foro cōpe.in c.fi.in vj.p.articulo, quod incipit, superest vt iuxta præmissum ordinē.prope finē capituli.per ij. vel iij.chartas in ij.membro principali.ver.vj.fallit ibi, aduerte tñ. ¶ Et si locus est notoriè inhonestus,ipso iure nō tenet citatio:nec est opus exceptione aut appellatione. secus si hoc nō esset notoriū,ad quod vide qđ statim dicā in sequēti quæstiōe.

5 ¶ † Quintò quæro,vtrū citatio possit fieri ad locū non tutum. ¶ Solu.dic,q̄ no.per text. in Cle. pastoralis de re iudi.§.Pisana quoq; ciuitas.& in c.accedēs.vt lite nō contestata.do.Ant.in c. vestra.de coha.cle.& mulier.col.xxxviij.gl.pe.in fi.in Cle.appellanti.de appellationi.facit c.si verò.de iureiur.do.Ant.in c.ij.j.

6 eo.Ang.l.ij.§.quod dicimus.ff.si quis cautio. ¶ † Et no.q̄ dicitur,locus nō tutus multipliciter. ¶ Vno modo,propter potētiā citantis,qui est fortè inimicus citati:vel etiā si potentes,qui habitant sunt notoriè inimici ipsius citati. facit.l.iij.cū tribus seq. ff.de dona.causa mor.& ff.ex quibus causis in pos.eat.in l.Fulcinius.§.quid sit latitare & ff.de pe.l.mortis.§.si aūt. probatur etiā in c.de cætero.j.de sen.excō. ¶ Vel etiā si familiares potentis citātis sint manifesti inimici:quia talis citatus nō tenetur ibi cōparere:nec mittere excusatorē.sicut nec tenet quis ad talem locū legationē suscipere, vt l.sciendū.§.si accusatio.ff.de legatio.& tñ ad legationē suscipiendā, quis necessitat,vt in l.fi.§.legati.ff.de mu.& hono. ¶ Facit etiā lex,liberi.C.de inoffi. testa. ¶ Si enim propter cōseruandā famā,quis nō tenet cōparere in loco turpi,vt dixi in præcedēti quæstio. fortius, si est periculū mortis,vel personalis iniuriæ. arg. l.si adulteriū cū incestu.ff.de adult. ¶ Ita arg. Old.cōsi.xliij.quod incipit,citatio.quia,vt ibi dicit Oldr.ad impossibile nullo iure quis obligat:& illa dicunt impossibilia,quæ sine salutis periculo explicari nō possunt.&

ideo ad talem locum non tutum, quis comparere non compelli tur. ff. ad Trebel. sed & si alio. cùm l. seq. ¶ Itē nō solùm debet esse securus locus ad quē quis citatur: sed etiam per quē de necessitate iter peragēdum est, vt not. glo. in verbo, securè. in Cle. j. de fo. competen. & per no. in c. accedens. s. vt lite non cōtestata. & probatur in c. veniens. j. de accu. & ibi dixi in v. notabili. & in c. de cætero. j. de senten. excom. ¶ Adde tamen, quia vt dixi in d. c. accedens. si accessus ad illum locum nō esset multiplex, non sufficeret probare vnum accessum nō esse tutum: sed esset necessarium probare, quòd nullus ex illis accessibus esset tutus: aliàs probatio nō concluderet necessariò. quod not. pro cautela retinenda in practica, siue fueris actor seu reus, vt scias articulare. ¶ Item etiā alio modo dicitur locus non tutus, non solùm propter graues inimicitias: sed etiā per aliud simile periculum. videlicet propter aeris intēperiē. vt quia viget ibi pestis: vel simile periculū. vt not. glo. xxiij. dist. c. cōmunis. & glo. & Doct. in c. cùm dilecti. j. de dolo & contu. & lxxiij. dist. c. quorundā. facit l. habitatores. ff. locati. & est bonus text. in l. ij. §. pen. ff. si quis cau. per quē tex. se excusabat Grego. xij. cùm esset citatus ad conciliū Pisanum, propter illius loci, & aeris intemperiē. vide quod dixi. j. de accusa. c. veniēs. ¶ Et aduerte, quia debet esse locus securus, nō solùm ipsi citato: sed etiam omnibus illis, qui debent pro eo interuenire in iudicio. vt in c. ex parte. el j. j. de appella. Et sic debet esse tutus, non solùm principali: sed etiam testibus, aduocato, & procuratori. xxxiij. q. ij. c. sine, de coniug. iij. q. ix. c. hortamur. ij. q. ij. c. si. ff. de iudi. in l. si locus. no. glo. in d. c. ex parte. ¶ Aduertendum tamen, quia Inno. dicit in d. c. ex parte. ꝙ sufficit, quòd locus sit tutus procuratori, licet non sit securus domino: pro quo dicto videtur bon⁹ tex. in c. cū olim. j. de testi. & ibi notaui. ¶ Sed Hostiē. tenet contrarium dicens, ꝙ imò exigitur, ꝙ sit tutus vtriq; : & sic non solùm domino, sed etiam procuratori: quia si esset securus soli procuratori, cogeretur dñs in causa ardua constituere procuratorē. contra. c. querelam. s. de procu. ¶ Item, nec sufficit, ꝙ locus sit tutus domino, nisi sit tutus procuratori: quia ex hoc sequitur, ꝙ dominus priuaretur beneficio & potestate cōstituendi procuratorē. contra l. j. ff. de procura. ¶ Et hanc opi. sequuntur Ioā. And. do. Anto. Do. me. Ioan. de Imol. & zaba. in d. c. ex parte. el. j. de appella. & probatur per istum tex. dum dicit. tu vel tui. & etiam probatur in d. c. fine, de coniug. & est communis opi. ¶ Sed tu vide glo. in contrariū in verbo. fautoribus. in Cle. j. de fo. cōpe. & est tex. etiā in contrariū, qui multū astringit in d. c. cū olim. ibi dū tex. dicit, partibus si poterit fieri, vel procuratoribus eorum ad locum securū &c. Quare arbitror, ꝙ prædictæ opi. possent reduci ad concor. per distinctionē istam, ꝙ aut locus est tutus dño & non procuratori: & tunc, aut loquimur in causa, in qua quis non pōt respondere per procuratorē, vt in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. & in c. veniens. j. de accu. & ibi latissimè dixi. & tunc satis est, ꝙ locus sit tutus domino, licet non procuratori, vt de se patet. & sic procedat gl. in d. Cle. j. Aut causa est talis, quā quis pōt exercere per procuratorem, & tunc procedat opi. Host. ¶ Aut locus est tutus procuratori & non dño: & tunc, aut causa est ardua, in qua quis non cōpellitur constituere procuratorem. & tunc locus debet esse securus vtriq;. vt s. dñs possit per se cōparere si vult, propter causæ grauitatē: vel etiam per procuratorē si vellet. ¶ Aduerte tamen, quia in contrarium videtur fortiter obstare. d. c. cùm olim. vbi agebat super statu ecclesiæ, & sic causa erat grauis. nisi diceres, ꝙ esset talis causa, quæ licet esset super statu ecclesiæ tamen non erat grauis, vel si erat grauis, intelligatur ꝙ sufficiat locū esse securū procuratori, si dñs nō curat opponere, nec causam per se, sed per procuratorē vellet expedire. vel forte illud ibi procedit, quia iam ad dictam causam cōstituerat procuratorē. ¶ Aut causa non est ardua: & tunc satis æquè videtur sufficere, ꝙ locus sit tutus procuratori. ¶ Et vide etiā ad prædicta aliquid per Hosti. in c. in-
7 terposita. de app. & per Inn. in c. ij. de ope. no. nū. ¶ † Et ex prædictis infertur ꝙ banniti vel exitij nō possunt citari ad locū, à quo sunt banniti vel exitij, vt dixi s. articulo v. q. xxv. & aliquid tetigi articulo. xvij. q. xj. ¶ Sed nunc aduerte: quia Ange. disputauit hanc quæstionē: & incipit, quæstio Bonon. sua ciuitate. & ibi Ange. in quarto dubio dicit tenendum esse, ꝙ si cōparitio potest fieri per procuratorē, tenetur comparere: si tamen illū inuenit idoneū, vt l. Papinianus exuli. ff. de mino. & in l. & si per prætorem. §. j. ¶ Si autē cùm nō inuenit, aut inuenit: sed tamen minus idoneū: tūc excusatur: quia paria sunt nō inuenire, vel minus idoneū: aut nō sufficientē inuenire, vt in l. idemq; in prin. ff. man. & hoc tenet gl. in l. fœminæ. ff. de procu. & Bar. in l. j. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. no. nun. quod tamen intelligit Ang. si modo citatus timeret vim inferri soli personæ suę propter bannū contra eū datū: secus si timeret vim inferri, etiā in ipsa causa priuata: quod cōtingit frequenter, quādo quis est bannitus ex causa partialitatis, vel diuisionis ciuitatis, vel quando habet litigare cum multū potenti: quia tunc nō tenetur ibi cōparere: etiā per procuratorē: quia licet cesset timor personæ, non tamen cessat timor causæ. ¶ Et locū ad quem quis citatur debet esse tutus omni respectu, tā personæ citati, quàm testiū, aduocatorū, & procuratorum, vt s. dixi. ¶ Sed tu aduerte, quia prædicta opi. Ange. nō videtur mihi vera: quia ex quo citatus nullā habet suspicionē circa personā: sed solùm circa reū, debet comparere: & sibi prouidere per viā recusationis ipsius iudicis, si iustā haberet recusationis causam. de quibus causis dixi in c. super eo. el ij. j. de app. nisi fortè intelligeremus dictū Ange. ꝙ esset met⁹ de re, quàm fortè teneretur secū ducere, vel portare: ne forte sibi in illo loco auferretur: quia tunc esset iusta causa non comparendi ad illum locū sic non tutum. & sic procedat opinio Ange. ¶ Et prædictā intelligit Ange. quando citatus se
8 absentasset iusta ratione motus. ¶ † Et an causa sit iusta, nō pōt dari certa regula, vel doctrina: sed hoc totū relinquitur iudicātis arbitrio. vt l. iij. ff. qui. ex cau. ma. iuncta sua glo. ¶ Sed contra prædictam decisionē opponit Ang. ꝙ non debet talis causa releuare citatum, cùm ipse fuerit causa sui banni: aut etiam si locus nō esset tutus propter inimicitias, quibus ipse causam præbuisset: propter quod culpæ totū videretur suæ adscribēdum. per l. si merces. §. culpæ. cùm suis cōcor. ff. loca. ¶ Solu. secūdùm Ang. dicta culpa nō est ordinata ad dictū casum: & ideo ipsius ratio nō est habenda. facit ff. ad l. Rhod. de iac. in l. si vehenda. §. idem iuris. ¶ Ad quod vide quæ latius dixi in c. fin. j. de iniur. ¶ Sed tu potes dicere, ꝙ imò nō habetur hic consideratio, an citatus præstiterit causam inimicitiæ: quia etiā si causam præstitit, nō tenetur ire. arg. tex. in c. de cætero. j. de sent. exc. facit, qđ not. Bar. in l. j. ff. de his, quib. vt indig. & Archid. in c. cùm I. & A. j. de re iud. & glo. do. Ant. & Do. me. in c. meminimus. j. de accu. & in c. veniens. j. de sponsa. & in c. repellantur. j. de accusa. & vide ad hoc quod ibi latius dixi. ¶ Si verò prædictus bānitus citaretur vt personaliter cōpareat, aut quia natura causæ personalem cōparitionē requireret: tunc cùm ipse citetur ad locū non tutū, ad quē de iure cōparere non potest propter bānum: non tenetur in illo loco vllatenus comparere per tex. in d. l. de ætate. in j. responso. & in d. l. Papinianus. rectè intellecta. & si in citatorio apparet de banno, tunc dicta citatio cōtinet manifestum iuris errorē: & sic est nulla ipso iure. aliàs si non appareret, excipiendū esset de banno, & de loco nō tuto: vel tutius esset appellare. scđm Ang. ¶ Ad quod vltimū vide, quod statim subijciam. vnde nota, ꝙ ad allegandas prædictas causas loci nō tuti, admittitur procurator etiam verbalis non admitteretur, si modo procurator habeat legitimum mandatū. hoc tenent Docto. maximè Ioan. de Imo. in l. pe. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. & in l. seruum quoq;. §. publicè. ff. de procura. & in l. reos. C. de accusatio. & in c. veniēs. j. de accu. & ibi latè dixi in ij. q. ij. quęstio. principa. & ibi vide, quid si cōparens & allegans locū non tutum admittatur sine mandato. ¶ Aduerte tamen, quia si notoriè cōstaret de loco non tuto, est necesse excipere seu appellare. scđm doct. in c. accedens. j. vt lite non contesta. & probat in Cle. pastoralis. de reiudi. & ibi gloss. in verbo, notoriè. ¶ Notat Inno. in c. præterea. j. eo. facit c. si duobus. de appel. & tradit in c. ex parte. eo. ti. tenet Oldr. cōsi. xliiij. facit quod not. Bal. in l. j. ff. ne quis eū. per l. de ætate. ff. ad Treb. & si hoc excōicaret vel cōtra eū fuerit missio in possessione, vel aliàs procederet contra eū, tanq; cōtra contumacē, nō valeret. ad quod vide quod latius dicā j. q. xxj. Sed si notoriè de hoc non constaret, deberet quis mittere excusatorē: & si iudex vellet procedere, deberet appellare, & toties pōt appellare quoties citatur ad locū nō tutum: & quāuis etiā pluries citatus nō excepisset, nec appellasset: tamen iterū citatus posset excipere & appellare. ad quod vide quod latius dixi in c. ex parte. el j. j. de app. & procedit appellatio nō solùm de iure canonico, sed etiam de iure ciuili: ex quo talia pericula sunt irrecuperabilia. vt not. Ang. in d. q. Bononiensis. per l. ante sententiæ tēpus. C. quorū appel. nō recip. & l. si quis prouocationē. & ibi per gloss. C. de app. ¶ Sed circa prædicta quæro, quid si iudex citans vellet dare saluum con-
9 ductum, seu securitatē citato: an teneatur cōparere. ¶ † Solu. text. est, qđ no. in c. accedens. el ij. s. vt lite nō cōtestat. facit c. literas. j. de resti. spo. ¶ Sed tu aduerte, quia hęc quæstio pręsupponet aliā quæstionē. istā videlicet, vtrū iudex, qui citat, posset talem securitatē concedere: in qua. q. variæ fuerunt opin. quas latius prosequit Ange. in d. q. quę incipit Bon. in vj. dubio. vbi quasi sic formaliter dicit. ¶ Quidā indistinctè tenent, ꝙ iudex non possit talem securitatem concedere, per text. in auē. de manda. prin. §. neq; autem homicidijs. sed ille tex. nihil facit secūdùm Moder. loquit enim solùm de fidātia, seu securitate data bānito

D

ꝑ partẽ, quæ nõ est seruãda, qñ nõ est in partis potestate affidare bannitũ, vt l.j.§.nõ fuit.ff.de dolo.& qa ibi fidãtia cõcedebatur ad euasionẽ criminis, & vt impediretur ei⁹ cognitio.¶Sed quæstio nostra procedit, qñ securitas dat̃ à iudice, & ad finẽ vt veritas criminis habeat̃. ¶Oldra. verò tenet, ꝙ posſit dari talis securitas per iudicẽ, si causa est talis in qua nõ admittat̃ procurator. per l.j.§.remouet.ff.de postulan. vbi deportatus remouetur à postulando, nisi pro se.& per l.is qui reus.ff.de pub. iudi. iuncta gl.¶Deinde dicit Ang. ꝙ superuenit magister & præceptor suus Bar. qui indistinctè tenet iudicẽ dictã securitatem posse cõcedere, per d.l.is qui reus.iũcta gl. ¶Mouet̃ etiã, quia quò ad inuestigandũ crimen, personæ præsentia multũ operatur, vt s.posſit iudex inspicere, qua cõscientia, aut qua trepidatione, vultus pallore, vel rubore loquat̃, vt l.de mino.§.tormenta.ff.de quæstio.¶Sed ipse Ang. finaliter cõcludit tenendũ esse, ꝙ si iudex habet iurisditionẽ ratione proprietatis, qualẽ habent Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & similes: seu alij, qui saltẽ de facto superiorem non recognoscũt: & sic tunc solùm tractitur de præiudicio iurisditionis eorũ: & tunc talẽ securitatẽ libere cõcedere posſunt, per l.relegati. ff. de pœ. ei. sic intelligatur opi. Bar. sed si iudex iurisdictionẽ haberet ordinariã, vel delegatã à suo superiore cõcessam, prout videmus in Potestatibus & Officialibus ciuitatũ, vel locorũ: vel etiam, vt sunt Antiani, Priores & Cõsules. tales nõ posſunt talẽ saluũ conductũ cõcedere aduersus cognitionẽ criminũ, ante executionẽ sententiarũ: ne sic in alienã messem, & in alterius præiudiciũ videatur falcẽ immittere.arg.l.pe.ff.de aqua plu. arcen.& j.de iureiur.c.ad aures.& per Bar.in l.j.ff.à quibus appel.nõ licet.¶Et sic põt intelligi opi. Old. ¶Subdit tamen Ang. ꝙ vbi causa põt per procuratorẽ expediri, nõ est necessaria securitas: quia superuacuè impetraret̃ & cõcederetur, per l. quòd vulgo. ff. de cõtratab.& l.hi, qui.ff.de secun.tab.¶Vbi verò per procuratorẽ expediri nõ põt, iudex de causa cognoscens, ad inuestigationẽ criminis potest securitatẽ concedere: quãuis hoc nõ procedat sine dubio.scd̃m Ang. si se intromitteret de iurisdictiõe superioris: nisi diceres, ꝙ intromittat se, nõ principaliter: sed per modũ incidentiæ seu emergentiæ: per quẽ modum posset etiam se intromittere de his, quæ pertinent ad iurisdictionẽ alteri⁹.arg.l.quoties.ff.de iudi. dũmodo sit prædictorũ capax: aliàs secus. ¶Ponit exemplũ de iudice seculari, qui quandoq; incidenter se intromittit de matrimonio, quod est quid spirituale. vt tradit̃ in c.lator.j.qui filij sint legi.& in c.tuã.j.de ord. cogni.¶Sed ad id quod dicit Ang. de procuratore distinguẽdo, an causa sit talis, in qua posſit interuenire ꝓcurator, vel nõ.

10 dic melius, vt s.dixi.¶†Et sic habes ex prædictis, an iudex posſit talẽ securitatẽ cõcedere. Quare nunc posito, ꝙ simus in casu, quo posſit talẽ securitatem concedere, redeundo ad principale propositũ dubitatur vtrũ virtute talis securitatis citatus teneatur cõparere? & cõmunis opi. Doc. est, ꝙ no. per tex. in d.c. accedens. el.ij.& in d.c.literas. tenet glo.j.in fin. in d.c. ex parte. el j.j.de appel. etenim parua ac fragilis est securitas, quæ in paruo papyro, aut mẽbranis cõtinetur.& idem tenet Io. And. in c.cũ R.s.de offic.delega. ¶Et nota singulariter, ꝙ vbi locus non esset tutus propter inimicitias potentum in illo loco, & pars vellet cõparere, iudex volentẽ comparere tenetur facere associari eius proprijs expensis. ita dicit Bal. in l.data opera.C.qui accusa. non pos.col.xij.per l.fi.C.de eroga.mil.anno.li.xij.Sed aduerte, quia ille tex.probat, ꝙ salarium debet soluere iudex: sed expensas, dictus debet soluere associatus, vide ibidem. ¶Posset tamen etiam iudex citari facere inimicos illius, & cõpellere eos ad præstandũ fideiussores de non offendẽdo talem citatum cõparentem, secundùm ea quæ traduntur per Guli.& Bar. in l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offi.præsi.& per Cy.& Bart.in l. denunciamus.C.de his, qui ad eccle.confug.& per Do. me. in rubrica de treuga & pace. facit quod not. in c.literas. de restit. spol.xxxij.q.j.c.de benedicto.& per Bar. in l.furiosi.C.ad l.Iuliam maiesta.& per Gambarium & Barto. in l.j.C.in quib.cau. colo.censi.lib.xj.& in l.æquisſimum.ff.de vsufruc. & per Dy, in l.ij.ff.solu.matri.

11 ¶†Sextò quæro, vtrũ valeat citatio facta ad locum nimis longinquum. ¶Solutio. hæc quæstio non procedit in ordinario: quia ordinarius põt citare subditũ, ex quocunq; loco: etiã satis longinquo.! & ad quantũcunq; longisſimũ: dũmodo aliud canonicum non obsistat. ¶Sed procedit quæstio respectu iudicis delegati apostolici, de quo dicẽdum est, vt traditur in c. nõnulli.s.de rescriptis.& ibi per doc.in c.statutum.de rescrip. lib. vj.& per Spec.& Io. Aand. in addi. in tit. de cita.§.contra citationem. in princi. per vnam col.& vltra, & latius ego tractabo in tit. de rescrip. vel in tit. de offi.delega.

12 ¶†Septimò quæro, vtrum quis posſit citari ad locum minus insignem.¶Solutio. dic, ꝙ hæc quæstio similiter non procedit in ordinario. sed in delegato. de quo dicit̃ nõ posse fieri citationem ad locũ nõ insignẽ. & vbi nõ posſit haberi copia peritorũ. vt d.c.statutum.§.j.de rescrip.lib.vj.& per Spec.in d.§.contra citationem.versi. Item quod fit ad locum. ¶Et posito, ꝙ delegatus ad talem locum non insignem, ad quem citat, duceret secum tot peritos viros, quot sufficiũt sibi & partibus: nõ tamen tenetur citatus ad illum locum comparere. vt not. Spec. in titu. de citatio. in d.§.cõtra citationem.ver. quid si locus in se. Ego fortè dicam in tit. de legat. Et ibi dicam, quis dicatur locus insignis. tradit Spec. in d.§.contra citationem.vers. sed quæ loca.

13 ¶†Octauò quæro, an exigatur specificatio loci: & an sufficiat alternatiuè specificare: & quid si nulla fuit facta specificatio. ¶Quo ad primum dic, ꝙ requiritur specificatio clara, ita ꝙ si sint plura loca eiusdẽ nominis, nõ videretur legitimè facta. secũdùm Spec. in d.§.cõtra citationẽ. versi. itẽ est facta. per c.fi.s.de rescrip. ¶Quod intellige verũ, nisi per aliquas circũstantias aliter declaret̃, vt statim subijciã. & sic ex prædictis patet determinatio secũdi, ꝙ nõ debet fieri alternatiuè, videlicet ad talem vel talẽ locũ. scd̃m Spec. in d.§.cõtra citationẽ. ver. quid si fiat alternatiuè. per c.j.j.de plus peti. ¶Quo ad tertiũ, qñ nulla esset facta specificatio loci, dic ꝙ valet: quia censetur quis citat⁹ ad locũ soliti tribunalis, & in quo iudicare cõsueuit, vt no. gloss. Pet. in prin. in c.fi.s.de rescrip.& probatur in l.si locus.ff. de iudi.& in l.si cũ dies.§.si arbiter.ff.de arbi.& argu.l. si vt proponis. la ij.C.quomodo & qñ iud. ¶Et ita debet intelligi & limitari, qđ dixi in prin. istius q.& etiã in casu pręcedenti. nam (iudicio meo) si aliquis ex illis locis est locus in quo cõsueuit iudicare, ad illũ tenetur cõparere: nec alibi tenetur quærere iudicem, vt etiã sentit Inno. in c.consuluit.s.de offi.deleg. ¶Quod tamen procedit, nisi fortè alius locus ex alijs circunstantijs certificaretur. scd̃m do. Ant. in c.fi.de rescrip. ¶Et vide Bar. in l.si vt proponis. la ij.C.quomodo & qñ iudex. vbi dicit, ꝙ si est iudex ordinarius, intelligit̃ quis citatus ad locũ maiorũ. per l.pe. ff. de iusti.& iur. Si verò est delegatus, si quidẽ à Princi. deputatus est locus, de illo intelligo. casus est in d.l.si vt proponis. Et ista est practica, ꝙ delegatus eligat sibi locũ. & tunc omnes citationes intelliguntur relatæ ad illũ locum: vt d.l.si vt proponis. Si verò locus non est deputatus, & locus vniuersalis ciuitatis, non debet inseri in citatione. quia intelligitur de loco, in quem facta est commisſio. l.nõ distinguemus.§.si arbiter.ff.de arbit. Loc⁹ verò particularis ciuitatis est inserẽdus in citatione, vt l. ita stipulat⁹. in prin.ff.de ver.obl. sed Bart. in d.l.si vt ꝓponis.

14 ¶†Quæ autẽ remedia cõpetant citato ad locũ æquiuocum. dicit do. Ant. in d.c.fi.s.de rescri.col.pe. quod remediũ est, vt ante terminũ petat declarari per iudicẽ locũ, vel cõpareat per diuersos procuratores in ambobus locis: vel ipse compareat in vno, & procurator in alio. facit quod dixi de appellatione interponenda ad diuersos iudices. in c.ij.de appel.

15 ¶†Nono quæro de effectu citationis factæ ad locũ nõ legitimũ, vtrũ vigore talis citationis citatus teneat̃ cõparere, & non cõparens reputet̃ cõtumax. ¶Solu. dic vt latius dicã j.in xxxj. prin. arti. ¶Et ex his Deo duce est expeditus. xviij. prin. arti.

SVMMARIVM.

1 ☞Citationis cõmisſio, quo tempore, & ad quod tempus fieri posſit.
2 Citatio causæ cognitionem non exigens, omni tempore committi potest.
3 Citatio quando posſit die feriato committi.
4 Ius prohibens citationem non solùm respicit effectũ, sed etiã ipsum principium.
5 Citatio dicitur fundamentum iudicij.
6 Citatio per pontificem facta, fieri potest etiam die in honorẽ Dei feriato.
7 Citatio die feriato facta, requirit expresſionem causam die feriato tractabili.
8 Actus citationis, qui fit per nunciũ, an posſit fieri die feriato.
9 Citatio potest die feriato fieri, casu quo celeritas compellat.
10 In casu Clemen.j.de fo.compe. potest fieri citatio die feriato.
11 Relatio nuncij an posſit fieri die feriato.
12 Citatio facta ad diem feriatum, an semper sit valida.
13 Citatio continens errorem, an sit valida.
14 Citatio facta vt citatus compareat vsq; ad talem diẽ, quæ dies est feriata, an & quando teneat.
15 Citatio facta per numerum comprehensiuum dierum, si vltima sit feriata, an sit valida.
16 Citatus ad diem quo non tenetur comparere, an teneatur comparere in alium diem.
17 Citatio facta sine temporis expresſione, an sit valida.
18 Citatus absq; termino debet quanto citius potest comparere.

Citatio

19 Citatio facta ad certum terminum alternatiuè comprehensum, quando teneat.

ARTICVLVS XIX.

Decimonono Principali Articulo tractandum est, quo tēpore, & ad quod tempus possit fieri citatio. circa quē articulum prosequar infrà scriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro, quo tēpore debeat fieri commissio citationis. ¶ Sol. dic. ꝙ debet fieri hora debita, & tēpore debito. ¶ Debet enim fieri tpe, quo iudex pōt sedere pro tribunali: & fit ab ortu solis vsq; ad occasum, vt in auṫ. de iudicibus. §. sederunt. & in c. consuluit. s̃. de offi. deleg. tenet Spec. in tit. de cita. §. contra. ver. item quod est facta hora. Ita simpliciter pertrãseunt Doc. ꝙ an procedat de honestate, vel necessitate, vide q̃d traditḟ in dictis iuribus. sed posito, ꝙ etiã procedat de necessitate, ego tñ hoc intelligo respectu citationis, quæ exigit causæ cognitionē, & quæ non indigeat celeritate: sed si indigeret celeritate, puta, si debitor esset suspectus de fuga, arbitror ꝙ sicut potest fieri die feriata, & propria authoritate, vt traditur in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. credi. & dixi s̃. articulo iiij. q. ij. ita & iudex possit cōmittere. est enim regulare, ꝙ ea, quæ celeritate indigent, quolibet possint tēpore agitari: etiam die feriato in honorem Dei, vt traditur in c. fi. j. de fer. & in c. fi. s̃. de iudi. & ibi per Do. me. & in l. j. §. nũciatio. ff. de ope. no. nun. de qua materia latius dixi in ti. de fer. arti. vij. per plures faḟ. scđm quas pōt etiã regulari quod dictum est.

2 ¶ † Et ex prædictis ego infero, ꝙ citatio quæ cōmitteretḟ fiẽda per epistolã, aut campanã, vel aliũ modũ, qui nō exigeret causæ cognitionem, posset fieri etiam omni hora, & omni tempore.

3 ¶ † Item secũdò debet fieri citatio tpe nō feriato. in hoc tñ est maxima dubitatio propter varias sñias Doc. Iac. enim de Are. vult, ꝙ nō valeat, per l. dies festos. C. de fer. idē tenet Specu. in tit. de fer. ver. Item, ꝙ est facta. & tenuit Dy. in l. j. §. nũciatio. ff. de ope. no. nun. & ita dicit Cy. se audiuisse à Dy. moueḟ: quia hæc citatio seu cōmisio, respectu iudicis est quædã sñia interlocutoria: ergo die feriata valere nō debet, vt in c. cōquest⁹. j. de fer. ¶ Et idē etiã si dicaḟ, ꝙ nō est sñia: quia saltē est de processu, vt in c. quoniã cōtra. j. de proba. de quo dicam j. articulo xxxj. processus verò tali die habitus, nullius est mométi, vt d. c. conquestus. & idē tenet Spec. in ti. de cita. §. j. ver. Itē excipitur, ꝙ est facta in die feriata. & est cōis opi. Doc. scđm Io. Andr. in d. c. cōquestus. & ista opi. originaliter fuit Fran. Accur. in quadã parua additiōe, in d. l. dies festos. C. de fer. per iura prællegata. ¶ Mouetur per d. l. præsenti. cùm tale præceptũ de citando, sit quædã sñia cōminatoria. facit etiam scđm Dy. l. si minor. ff. de ser. expor. ¶ Alia verò fuit opinio Dy. q tandē mutauit sñiam. & tenuit, ꝙ citatio talis valeat. arg. l. si cũ vxori. in fi. cũ l. seq. ff. de do. inter vi. & vxo. & quia generalis consuetudo hoc tenet, & minimè sunt mutanda &c. vt in l. minimè. ff. de legib. & idē etiã tenuit Pet. de bellapertica & sequiḟ Cy. in d. l. dies festos. & Io. An. in d. c. cōquestus. moueḟ, quia citatio, cuius executio cōfertur in tēpus à iure cōcessum, procedit. q̃d sic probaḟ: quia idē iuris est de tpe & loco: vt l. vinũ. ff. si cer. pet. sed lege caueḟ, ꝙ act⁹, qui exerceḟ in loco min⁹ habili, si eius effectus conferaḟ in locũ habilem, valet, vt l. fi. ff. de offic. præfec. vrb. & l. omnes. §. si verò apparitor. C. de episc. & cleri. ergo &c. de quo tamen aliter dic vt latius dictum fuit in xvij. & xviij. prin. articulo.

¶ Nec obstat d. l. dies festos. C. de fer. & d. l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. confu. & alia similia iura: quia respōdetur, ꝙ respectu istius cōmisionis citationis, cùm talis actus sit interlocutorius, & nō requirat causæ cognitionē, vt l. à procedente. C. de dila. ergo debet posse fieri die feriata, vt in l. actus. C. de ferijs. ¶ Sed Iac. But. disputando tenuit primam opi. ꝙ nō valeat: nec obstat, ꝙ talis citatio cōferatur in tempus promissum. & sic videatur valere: quia illud verũ, quando suspenditur actus & ei⁹ effectus, vt in contractibus conditionalibus, vel sub die incerta, vel in vltimis voluntatibus, vt d. l. si cũ vxori. in fin. & d. l. in tempus. sed in casu nostro, nō suspēditur actus: sed eius effect⁹: quia citatio est pura, licet conferatur in diem: ergo inspicimus tempus præsens, vt in l. cedere diem. ff. de verb. signi. ¶ Sed tu ex mente Old. & Bar. & Do. me. distingue, ꝙ aut loquimur in ferijs inductis in honorem Dei, aut in vtilitatem hominũ, aut etiam secundùm Do. me. in ferijs repentinis.

¶ Primo casu, vidisti in supradictis varias opi.

¶ Sed Oldr. quē sequitur Bar. in l. j. §. nunciatio. ff. de no. oper. nun. & Bal. in l. ij. C. in qui. cau. in integ. resti. nō est necesſ. & in l. j. ff. de fer. & Io. Cal. do. Ant. zab. & Moderniores in c. fi. j. de

4 ferijs. tenent, ꝙ talis citatio nō valeat. † quia ius prohibens citationē, nō solùm habuit respectũ ad effectum: sed etiã ad ipsum principiũ. vnde licet quãdo prohibeḟ actus respectu effectus, satis sit, ꝙ conferatur in tēpus concessum, vt d. l. si cùm vxori. & d. l. in tempus. & c. de vxore. j. de sepul. tamen quando prohibetur non solùm effectus: sed etiam ipse actus, non sufficit effectũ conferri in tempus permissum: cùm actus sit gestus tēpore prohibito. Nō enim est satisfactũ iuri. arg. c. fi. j. de resti. spo. & l. Fulcinius. post prin. ff. quib. ex cau. in pos. eatur. ꝙ hoc prohibeatur principium, patet in d. l. dies festos. facit etiam, quia licet citatio nō arctet ad cōparendum tunc: tamen arctat pro tũc, & afficit citatum, & quodãmodo eũ prouocat ad iracundiam, & indignationē: & sic aliqualiter abstrahitur à cōtemplatione. & idē etiã dicendum est in iudice: quia licet cùm debeat intēdere diuinis, nō debet facere præceptũ de citãdo: quia licet nō exigatur cognitio inter partes, tñ intra se debet aliqualē adhibere co

5 gnitionē. † Itē, quia negari nō potest, quin citatio sit de processu, & fundamentũ iudicij, vt in c. quoniã cōtra. j. de proba. s̃. de cōsti. c. ecclesia. s̃. de ma. & obe. c. inter quatuor. & insti. de pœ. teme. liti. §. fi. traditḟ in rub. ff. & C. de in ius voc. & eandē opin. tenuit Pe. de saxo. in d. c. fi. de fer. & Archid. xv. q. iiij. c. placita pe. d. l. fi. C. de fer. & v. q. ij. c. j. & etiã tenet Do. me. in d. c. fi. dicit tñ Bar. ꝙ si quis vellet seruare opi. Dy. & sequa. posset dicere, ꝙ illa l. si loquiḟ in diebus dominicis, quasi secus sit in alijs. & idē Cal. in d. c. fi. pro quo facit: quia illa die Deus in creatione mũdi ab omni opere requieuit, vt habetur. j. Genesis. & in c. licet. j. de fer. sed tamē tã Bar. quàm Cal. nō videtur approbare, ꝙ sit speciale in diebus dominicis: sed potius stare in eo, q̃d dixi, ꝙ nō valet dicta citatio. ¶ Et hæc etiam opi. placet Io. de Imo. in d. c. fi. nisi consuetudo aliter habeat, ꝙ citatio valeat: qa ex quo sunt opinio. consuetudo potest operari. s. ꝙ valeat s̃. de consuetu. c. cùm dilectus. ¶ Et idem etiam tenet Ioan. de Imo. in d. §. nunciatio. ¶ Et mihi placet, vt cessante consuetudine talis citatio regulariter non valeat: quia lex resistit initio, vt d. l. fina. C. de fer. ibi dũ tex. dicit, taceat apparitor &c. & ibi, nulla quenquam vrgeat ammonitio &c. ¶ Et tibi sileat horrida vox præconis &c. facit etiam l. potior. & l. qui balneũ. ff. qui pot. in pigno. hab. & c. si eo tempore. de rescrip. lib. vj. & l. minor. ff. de seruis expor. Item facit: quia vt dicit Oldra. in actibus iudicialibus spectamus initiũ, vt l. fi. C. qui legi. perso. & in l. iij. §. scio. ff. de mino. & in l. in vniuersi. C. qui da. tu. pos. tradit Old. cōsi. lxxxviij. & quia summa est ratio, quæ pro religione facit. ff. de religi. & sump. fune. l. sunt personæ. & quia negari nō potest, ꝙ talis citatiōis cōmisio nō sit de processu, vt dixi, & dato, ꝙ nō exigatur causæ cognitio inter partes in hac citatione cōmittenda: tamē vt dicit do. Ant. exigiḟ quædã cognitio in iudice, quo ad sequi debet discutere, an id fieri debeat, & maximè si in cōmisione assigneḟ terminus, qui habetur pro termino deliberatorio: videlicet q̃n mittitur citatio cũ copia libelli, vel rescripti, vt in c. præterea. j. cod. dicam latius j. in materia dilationum. ¶ Et vide etiã ad prædictas opi. Host. in Sum. in tit. de fer. §. & an ferijs. in prin. ¶ Aduerte, quia prædicta regula fallit.

6 ¶ † Primò fallit, vt arbitror, in citatione, quę fieret per summũ Pontificē. arg. c. veniens. j. de accuſ. Nec obstat, ꝙ hoc videatur esse iuris diuini: maximè in diebus dominicis: quia propter varias opi. si toleratur cōsuetudo, vt s̃. dixi, fortius videtur hoc tolerari cum Papa sit suprà consuetudinem. & etiam s̃. l. scriptã, vt in l. Princeps. ff. de legi. & quod traditur in c. in nostra. j. de sepul. & in c. j. de consti. lib. vj.

7 ¶ † Secundò fallit, quãdo in citatorio exprimereḟ casus, qui posset tractari etiã tēpore feriato in honorē Dei, vt si esset causa alimētorũ, vel carceratorũ, aut alia similis causa: quæ indigeret celeritate, scđm ea, quæ superius tetigi: & latius dicã in titu. de fer. tenet Hug. Berch. in d. c. fi. j. de fer. ¶ Secũdo verò casu principali, cùm loquimur in ferijs inductis in fauorē, ac vtilitatem, seu ob necessitatē hominũ: dicendũ, ꝙ talis citatio seu citatiōis cōmisio facta per iudicem tenet: quia citatio hoc casu, solùm prohibeḟ respectu exercitij: & sic respectu finis ipsi⁹ citatiōis. Nō eñ prohibetur hoc tēpore fieri citatio: sed citatus nō cōpellitur cōparere, vt l. j. ff. de fer. ¶ Et hanc opi. tenēt cōiter Doct. do. Ant. Ioã. de Imo. zaba. & Do. me. ¶ Tertio verò casu, quid iuris si feriæ sint repentinæ, tangit Do. m. in d. c. fi. & ibi cōcludit, ꝙ talis citatio fieri nō possit: quia Imperator mandat sub eadem veneratione has ferias obseruari, quasi solennes, vt l. oēs dies. C. de fer. Debent enim tales feriæ cum lætitia celebrari: & ideo non debet quis aliquo modo per citationem ad iram aut molestiã prouocari: nec iudex talibus debet insistere, scđm D. me. quod tamen limito, nisi essemus in casibus, in quibus talis citatio posset cōmitti etiã tempore feriato in honorem Dei. & quæ dicantur feriæ repentinæ, dicam j. in rubrica de ferijs.

8 ¶ † Secũdò principaliter quæro, vtrũ act⁹ executionis intimationis cōmissæ citationis, quã facit nũcius possit fieri die feriato. ¶ Solu. dic. ꝙ in oībus casibus, in quibus valet cōmisio per

iudicem facta tēpore feriato: fortius valet executio. in alijs verò casib9, in quibus cōmissio citatiōis facta tēpore feriato, nō tenet, nec etiā tenet executio: & sic citatio facta per nūcium. & ita cōcludit Do. me. in c. fi. j. de fer. loquitur tamē ambiguè: quia primò videt̃ velle, quod dictū est. ¶ Postea verò videtur mutare sñiam ꝙ valeat. & licet ipse loquat̃ de ferijs in vtilitatē hominū: tamē ipse assignat rationē per quā idē cōcludit̃ in inductis in honorē Dei. videlicet: quia in tali executiōe nō exigitur aliqua causæ cognitio, vt l. sed si interpellat̃. §. j. ff. de arbit. & in c. quoniam cōtra. de proba. ¶ Et istā opin. finaliter tenuit Dy. in l. j. §. nūciatio. de ope. no. nun. Pro qua opi. facit l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. & tenet Hug. in c. fi. j. de fer. & Bal. in l. iij. C. in quib. cau. in integ. restitu. non est neces. Nisi fortè esset dies dñica, scd̃m quosdam: quia tunc silere debet horrida vox præconis, vt s̃. dixi. ¶ Item procedit, si loqueremur in citatiōe verbali: secus in reali, seu actuali executiōe, & captura personę. vel pignorū: quæ nō pōt fieri die feriato in honorem Dei: licet fieri possit die feriato ob vtilitatē, vel necessitatē hominum, vt tractat̃ in c. fi. s̃. de iudi. ¶ Mihi videt̃, ꝙ satis esset catholicū tenere, ꝙ nulla citatio, etiā verbalis, possit fieri tēpore feriato in honorē Dei maximè die dñica: quia tex. d. l. fi. C. de fer. dicit, taceat apparitor, sileat horrida vox præconis. & nulla quenquam vrgeat admonitio, per quod verbū ibi hoc tenet Bal. quæ conclusio maximè procedit, si citationis cōmissio facta esset tēpore feriato in honorē Dei: quia cū non teneret cōmissio, per cōsequēs nec teneret executio. & quicquid ex illa cōmissione sequeret̃, vt l. non dubiū. C. de legi. & in c. qualiter. s̃. de elec. & in c. fi. j. de rerū permuta. xxv. q. ij. c. Imperiali. & sic reperio tenere Bal. in l. j. ff. de fer. Prædicta tamen conclusio fallit.

9 ¶ † Primò fallit, in casibus celeritate indigentibus: quia debitorem fugientē posset nuncius etiam tali die realiter citare, & capere, & ad iudicē ducere: nō vt cognoscatur: sed vt carceretur, per not. per gloss. in l. dies festos. C. de fer. quæ hoc dicit. & nō est alibi, scd̃m Bal. & communiter sequuntur Doc. ibi: & Bar. in l. ait Prætor. §. si debitorē. ff. de his, quæ in frau. cre. & Ang. l. qui restituere. in fi. ff. de rei ven. & eadē ratione propter suspicionem dicit Bal. in d. l. dies festos. ꝙ posset fieri tali die sequestratio rerum, vide quod dixi j. de ferijs. articu. vij. fal. xxxiij. ¶ Et vide quod dixi s̃. eo. arti. xvij. q. xij. Idem etiam dicerem: si actio esset peritura, & per citationem perpetuaretur, per ea, quæ dixi j. de fer. c. fi. arti. viij. q. ij. fal. xvj. & seq. & vide clarius art. viij. q. j. in secundo membo. q. xix. fal. xxiij.

10 ¶ † Secundò, fallit prędicta conclusio in casu speciali Clemen. j. de foro compe. vbi talis executio citationis fit diebus festiuis. ¶ Et hæc procedunt in tēpore feriato in honorem Dei: sed in ferijs inductis in vtilitatem hominum, non est dubium, ꝙ fieri possunt ea, quæ superius dicta sunt.

11 ¶ † Tertiò principaliter quæro de relatione nuncij, vtrū possit fieri tēpore feriato. ¶ Sol. dic, ꝙ in omnibus casibus, in quib9 potest fieri cōmissio citationis, & ipsius executio tēpore feriato, pōt etiā fieri relatio: sed in his casibus, in quibus commissio citationis fieri non potest tempore feriato, similiter nō potest fieri relatio. ¶ Sed Bal. in l. iij. C. in quib. cau. in integr. resti. nō est neces. dicit, ꝙ talis actus videtur non posse fieri: quia debet fieri in iudicio, & apud tribunal. in cōtrariū tamē facit, quia sicut pōt nuncius citare, ita videt̃ posse referre. ¶ Subdit tamen Bal. ꝙ practica rationabiliter obseruata est, ꝙ iste relatiōes fiāt tempore iuridico: quia talis relatio est quoddam testimonium ipsius nuncij. j. de appel. c. cùm parati. & ideò debet fieri tēpore iuridico. Non tamē requiritur præsentia partis eo, ꝙ frustra requireretur: cùm non possit cōtradicere nūcio quo minus relationē faciat. & hæc opi. mihi placet: nisi in casibus, in quib9 potest fieri cōmissio, & executio tēpore feriato in honorem Dei: quia tūc pōt etiā fieri relatio. & sic procedunt prædicta in tp̄e feriato in honorē Dei. sed in fariato ob necessitatē hominum, non est dubium, ꝙ potest fieri, per ea, quæ dixi s̃. in præcedē. q.

12 ¶ † Quartò quæro principaliter de tēpore ad quod citatus iubetur cōparere, vtrū valeat citatio, si tempus illud nō videatur iuridicum, seu legitimum. ¶ Solu. distinguendum arbitror, ꝙ aut citatio præcipitur vt cōpareat hora causarum non debita: puta, ꝙ compareat de nocte hora secunda, vel tertia noctis. & non videtur valere: quia citatio est notoriè illegitima. ita tenet Domi. in c. consuluit. s̃. de offic. delega. super glo. in verbo, tenebris. allegat etiam no. in Clem. pastoralis. §. Pisana. de re iudica. ¶ Quod tamen ego intelligo, nisi celeritas aut causæ necessitas aliud suaderet, vel exigeret, scd̃m ea, quæ dixi s̃. eod. articu. q. j. in prin. ¶ Aut citatio cōmittitur & fit ad horam incongruam alio respectu: puta, ad tempus feriatū. ¶ Et subdistingue. ꝙ aut commissio emanauit tempore feriato in honorem Dei. seu tali tempore, ꝙ non valuit commissio: & hoc casu, pariter dicendum arbitror, ꝙ non valeat citatio ad talem diem: quia si non valet tunc facta ad diem non feriatam, secundùm opin. de qua dixi s̃. eo. articulo. q. j. longè minus debet valere, si facta est ad diem feriatam. ¶ Aut fuit facta commissio citationis tempore non feriato ad diem feriatum. & vtrū valeat. tex. videtur probare, ꝙ sic, in c. veniens. de accus. & in Cle. j. de foro competen. ¶ Sed aduerte: quia circa hanc quæstionem glo. & Doct. sunt varij, prout de materia tractatur per glos. & Archi. xv. q. iiij. in c. placita. & per Doct. in c. fi. de fer. & per Legistas, in l. iij. C. in quibus cau, in integ. resti. nō est neces. & per Spec. in tit. de cita. §. j. versic. item excipitur. & de dilatio. §. j. ver. sed pone, & per d. Domi. & Io. de Imo. in c. cupiētes. §. ꝙ si per viginti. de elec. lib. vj. & per Dy. Bar. & Ioā. de Imo. in l. j. §. nūciatio. ff. de ope. no. nun. & per Io. de Imo. in Clemen. j. de fo. compe. super glo. in verbo, festiuis. ¶ Et ex omnium dictis pro concor. multarū opi. prosequar tria membra.

¶ Primum membrum, quando fit citatio ad certam, sed specificam diem, seu pro certa die feriata.

¶ Secundum, quādo fit citatio vsq; ad talem diem, quæ dies est feriata.

¶ Tertiū, qñ fit citatio per comprehensiuum numerū dierum, vt puta, intra x. dies, vel intra mēsem: & vltima dies cadit in diē
13 feriatā. ¶ † Circa primū membrū, Inn. in c. fi. j. de fer. distinguit, ꝙ aut est expressus error in citatiōe: puta, vt cōpareat die dominica. & nō valet. Aut nō est expressus error: vt puta, si dixit. cōpareas decima die præsentis mēsis, quæ decima dies est feriata. ¶ Et hoc casu, citat9 tenet̃ cōparere die sequēti: qa duo vident̃ mādata, videlicet vt cōpareat: & vt illa die cōpareat. arg. c. dilecti. j. de do. & cōtu. & optimè probat̃ in l. celsus. ff. de arbi. vnde si nō pōt cōparere in illo termino, debet postea quàm citi9 pōt cōparere. & per hāc rationē subdit Inn. idē dicendū etiā, si dies feriata fuisset expressa. & sic recedit à primo dicto. pro quo allegat c. exposuit. j. eo. & c. cùm ex literis. s̃. de resti. in integr. & c. cū dilectus. j. de do. & contu. ¶ Sed tu aduerte, qa videt̃ posse distingui, ꝙ aut citatio emanauit, vt die dñica veniret respōsurus: aut emanauit, vt cōpareret: nō adiecto hoc, ꝙ veniret rñsurus. emanauit simpl̃r: qa simpl̃r citat̃ pro tali die: nec adijcit̃, ad rñdendū vel cōparendū. ¶ Primo casu, citatio tenet, vt no. glo. xv. q. iiij. c. placita. & sic intelligit̃ l. ij. in fi. ff. si quis in ius voc. nō ierit. quod procedit, si illa dies est feriata in honorē Dei. sed si esset feriata in vtilitatē hominū, valeret in se: licet inuitus nō cogeretur respondere, scd̃m ea, quæ notantur in l. j. ff. de ferijs. faciunt quæ dixi s̃. in tribus q. præce. & dicā latius in ti. de fer. ¶ Secundo casu, quādo citatur, nō vt respondeat: sed vt compareat illa die. & hoc casu fuerunt opi. Nam glos. in d. c. placita. & Spec. in tit. de cita. §. contra. versi. excipitur, ꝙ citatio fit ad diē festiuam. tenent, ꝙ valeat: quia potest se præsentare dicta die, processurus postea sequenti die iuridica. Sed cōtrarium tenuit Hosti. in hoc, & in sequen. casu, per ea, quæ ibi dicam.

¶ Tertio casu, quando citatio simpliciter emanat pro tali die: nec dicitur ad respondendum vel comparendū, glo. in d. c. placita. & quidam alij tenent, ꝙ talis intelligitur citatus vt compareat, nō autē vt respondeat. & sic citatio videtur valere, scd̃m quod statim dictū fuit. pro quo facit l. quoties. ff. de verb. obl. & de reb. dub. & de reg. iur. vt in dubio accipiatur intellectus, per quē actus magis valeat, quàm pereat, vt ibi. Et hæc opi. procedit intelligendo, ꝙ valeat citatio facta pro tali die ad cōparēdum, vt dixi in casu præcedēti. ¶ Sed cōtrariā opinionē tenet Inn. in c. præterea. j. eo. & Petr. de Bel. perti. & Cy. post eū in l. fi. C. de fer. quos refert Io. And. in d. c. fi. j. de fer. ¶ Et Ioā. Cal. ibi: & Spec. in d. ver. Item excipitur, ꝙ citatio fit ad diē feriatū, etiam Hosti. in d. c. fi. vbi dicit, ꝙ citatus ad diem dominicum vel alium solennē diem, licet simpliciter: non tenetur cōparere. ¶ Facit pro hac opinione, scd̃m Io. And. d. l. ij. in fi. ff. si quis in ius voca. non ierit. & tenuit dominus Richard. de Petronibus conciuis noster, Reuerēdissimus Cardinalis compilator vj. vt habetur in procemio. vj. & hoc dum legeret ius canonicū Partenope, vt refert Cy. in l. dies festos. C. de ferijs. & etiam refert Io. An. in d. c. fi. licet domi. Anto. ibi videatur aliud sensisse, videlicet, ꝙ licet vitietur expressum, vel citatio ad illam diem: nō tamen vitiatur tacitum æquè principaliter conprehensum: videlicet, vt compareat: quia dicta citatio videtur duo continere: scilicet, præceptum expressum de comparendo illa die: & tacitum, scilicet de comparendo, vt s̃. dixi.

¶ Sed dicit Do. me. tenēdum esse prædictam communem opi. quicquid dicat do. Ant. consuluit tamen præfatus Reue. Cardinalis, & post eū Cy. & Io. An. in dictis locis, quos sequunt̃ cōmuniter oēs Doc. etiam moderniores. ꝙ iudes dicat in cōmissione citatiōis: Assignamus tibi talem diem: & si forsan dies feriata occurrit, assignamus tibi nō feriatū proximè sequentē.

& secundùm

& secundùm hanc cautelã nulla occurret dubitatio. Et prædicta opi. placet Io. de Imo. in d. l. j. §. nũciatio. ff. de ope. no. nun. quãdo in ipsa citatione exprimeret̃ error: & per cõsequẽs esset ipso iure nulla, per d. l. ij. ff. si quis in ius vo. nõ ier. iuncta l. ij. C. q̃n prouo. nõ est ne. & per tex. iij. q. ij. in c. si episcopus. & j. de accu. c. veniens. in fi. sed in ipsa citatione nõ exprimit̃ dies feriata, licet cadat in diẽ feriatã: vt quia citetur pro x. die, quæ re vera, est feriata: & citatur simpliciter: tunc videtur ꝙ teneat: cùm nõ habebat expressum errorẽ, & sufficiat cõparere, & se præsentare illa die: nõ vt tũc r̃ndeat, sed vt die sequẽti iuridica respondeat, ꝙ procedat̃. ¶ Aduerte tamen, quia Inno. in d. c. fi. de fer. voluit, ꝙ si nõ cõpareat illa die, sufficiat, ꝙ sequenti die compareat: & idẽ voluit Spec. in d. ver. sed Io. de Imo. in contrariũ allegat glo. in c. cupiẽtes. §. si per viginti. in glo. super verbo, comparere. de elec. li. vj. de quo statim subijciã. ¶ Nec obst. l. ij. §. fi. ff. si quis in ius voc. nõ ier. quia vt dicit glos. ille text. non facit contra, sed potius facit pro prædicta opi. dũ tex. dicit, ꝙ prætor remittit pœnã: & priuatio præsupponit habitum, vt in l. decẽ. ff. de verb. obli. & sic videtur, ꝙ pœna sit cõmisla: licet prætor possit remittere, vnde d. gl. super verbo, comparere, quæ vult, ꝙ etiã illa die teneatur se præsentare, nõ vt respõdeat: sed vt sequẽti die iuridica procedat̃, aliàs incidat in pœnã secũdùm Gul. & Garsiã: videt̃ cõtradicere dicto Inn. & Spe. ¶ Sed dicit Ioã. de Imo. ꝙ dictũ Spec. non loquitur in pœna, sed in expẽsis. quod putat, ꝙ dictum Inno. & Spec. sit verius: quia d. l. ij. in fi. nõ videtur loqui de remissione fienda ab homine, & à Prætore viuo: sed à lege & Prætore mortuo. & sic sentit ibi glossa.

¶ Ego consulerem ad vitandas opi. tam respectu iudicis, quàm citati, videlicet, ꝙ respectu iudicis citatio emanaret, secundùm consilium reuerendissimi Cardi. Richar. sed si per iudicem nõ esset seruatũ dictum consilium ad fugiendas opi. ante factum consulerem, ꝙ pars citata se præsentaret in die in citatione statuta: & etiã postea primo die sequenti iuridica. Sed post factũ, propter prædictas varias opiniones, cùm negari non possit, ꝙ cõtumacia nõ sit delictũ xj. q. iij. c. qui resistit. & s̃. de maio. & obe. c. si quis. & per tex. iuncta gl. in verbo, excessibus, in c. ad apostolicæ. de sen. & re iud. lib. vj. de quo dicam in materia contumaciæ j. in rubrica de dolo & contuma. quare cùm varietas opinionũ reddat rem dubiam, secundùm ea quæ traduntur in c. ne innitaris. s̃. de consti. & in regula, qui contra. de reg. iur. li. vj. & per Bal. & Doc. in l. j. & C. de poe. iudi. qui malè iudic. & alias vide remissiones, quas dedi in c. calumniam. j. de poe. in v. prin. arti. in secũdo membro principali, fallen. xij. & etiam vide quod dixi in c. sacro. j. de sen. excom. in xiiij. principali articulo. q. viij. ver. tertiũ exemplũ. vnde succedit regula, quæ vult, ꝙ in dubio non debeamus præsumere delictum, vt in l. merito. ff. pro soc. & in pœnis potius præsumamus pro non delicto & absolutione, quàm condẽnatione, vt in l. præses, & in l. si de interpretatiõe. & l. absentẽ. ff. de poe. & reg. in pœnis. de reg. iur. libr. vj. cùm sua materia. Et vide etiam ad hoc quod dicam statim in tertio membro in fi.

14 ¶ † Circa secundum membrum, quando citatio fuit commissa, vt citatus compareret vsq; ad talem diem, quæ dies est feriata. Dicendum, ꝙ citatio tenet: quia illa dictio, vsq;, stabit exclusiuè: ne resultet iuri contrarius intellectus. argu. not. in l. id est. ff. de dolo. & in l. ij. C. de condi. inser. ¶ Et pro hoc videtur casus in c. tum ex literis. in fi. s̃. de resti. in integr. ibi: vsq; ad festũ beati Lucæ. & in c. cùm dilecti. j. de dolo & cõtu. facit c. expo. fuit. j. eo. & tenuit do. Richar. Cardina. refert Io. And. in c. fin. de fer. & Cy. in l. si. C. de fer. tenet Spec. in tit. de cita. §. contra. ver. item excipitur, ꝙ citatio. do. Anto. Domi. me. & Doct. in d. c. fi. j. de fer. & Io. de Imo. in l. j. §. nunciatio. ff. de ope. no. nũ. ¶ Et vide quod dixi in c. iij. j. eo. articu. xvj. q. xxij. in secundo membro præceden. in v. casu.

15 ¶ † Circa tertium membrum, quando citatio fit per numerum comprehensiuum dierum, puta, intra decem dies, seu intra mensem distinguè, ꝙ aut dies illa est feriata in vtilitatem hominũ: & arbitror, quòd debet comparere, vel die præcedenti, & respõdere: vel in ipsa die vltima, & ferias allegare, per l. j. ff. de ferijs. nisi seruatum esset consilium Cardina. Richard. de quo s̃. quia tunc deberet comparere die prima sequenti iuridica. ¶ Aut illa vltima dies est feriata in honorẽ Dei: & subdistinguè, quod aut seruatum est cõsilium præfati Cardinalis, & casus est clar⁹, quòd die prima sequenti iuridica debet comparere, & respondere. Aut nõ est seruatũ dictum consilium: & tunc aut assignatur talis terminus, in quo aliquid fieri debeat, aut intra quem. ¶ Primo casu, glo. sentit in verbo, comparere. in d. c. cupientes. §. quod si per viginti. de elect. lib. vj. ꝙ talis debeat comparere ante ipsam diem iuridicam. Sed Io. de Imo. ibi: quem sequitur Do. Domi. tenet, ꝙ debeat se præsentare illa vltima die feriata. non vt tunc procedatur: sed sequenti die non feriata, per c. veniens. de accusa. & idem sensit Bar. in l. ij. C. de tempo. appel. & Bal. ibi: & do. Ant. in d. c. fi. & Ioan. de Imo. in d. §. nunciatio. ¶ Et subdit Ioã. de Imol. ꝙ si post illam diem vellet comparere non posset, ad effectũ impediendi processum iam cõsummatũ: sed ad finẽ impediendi processum iam consummatũ: sed ad finem impediẽdi processum, posset, per c. cũ dilectus. de dolo & contu. & c. veniens. de accusa. Si verò statuitur terminus intra quem actus debeat fieri: tunc si dies vltima cadit in feriatam ferijs solennibus, inspiciuntur dies præsentes non feriati: vt in illis debeat illud facere, per l. ij. C. de tempo. appel. & ibi tenet Bar. & Bal. & do. Ant. in d. c. fi. & Io. de Imo. in d. §. nũciatio. & ita procedere potest opinio gloss. in d. §. quod si per viginti. ¶ Aut dies vltima cadit in diẽ feriatã ferijs repẽtinis, quas nec citans nec citatus potuit præuidere: & tunc potest comparere sequẽti die iuridica. arg. l. sed & si Prætorẽ. §. si feriæ. ff. ex qui. cau. maio. sentit Bar. in d. l. ij. & Bal. ibi: & sic intelligit Ioan. de Imo. in d. §. nũciatio. & in d. §. quod si per viginti. & ibi d. Do. post eum. ¶ Quid autẽ, si fuit facta citatio peremptoria: & aliqua trium citationum peremptoriarum incidit in diem feriatam, & citatus illa die se præsentet, vtrum videatur paruisse citationi, vide quod dicam j. arti. xxvij.

16 ¶ † Quintò quæro principaliter, quid si ad tẽpus in citatiõe cõprehensum citatio nõ teneat, vtrũ citatus alio tẽpore teneatur comparere. ¶ Solutio satis clara potest colligi ex his, quæ dicta sunt in præcedentibus quæstionibus, per quæ videtur cõcludi, ꝙ citatus teneatur comparere. & probatur hoc, in c. cùm dilecti. j. de dolo & contu. vbi tex. dicit, ꝙ talis citatio videtur continere duo præcepta: videlicet vt ad iudicem veniat, & ad diẽ sibi præfixam accedat. facit l. Celsus. ff. de arbi. & quod not. in c. fi. j. de resti. spol. viij. dist. c. quo iure. & s̃. de offi. deleg. c. cùm super. Nec obst. c. sicut. j. de sponsa. quia illud loquitur de obligatione contrahenda intra certũ tempus: quo casu ille, per quẽ non stetit, nõ obligatur postea: sed in terminis nostris, & in casu l. Celsus. & similibus, tractatur de obligatiõe iã cõtracta: quo casu, licet quis nõ satisfaciat in termino, vel quia nõ possit, vel quia nolit: debet satisfacere post terminũ: sic ergo cùm in terminis nostris tẽpus sit adiectum cõparitioni fiendæ ad procedendũ in causa, sequitur ꝙ donec causa remanet indecisa, semper imminet & vrget causa cõparendi. sicut dicimus in debẽte soluere ad certũ terminũ, vt d. l. Celsus. & in d. c. cũ dilecti. Nec obst. l. scriptura. ff. de cõdi. & demõ. & ff. de leg. j. l. ea tamen adiectio. & insti. de verb. obli. §. oĩs stipulatio. & ff. de cõdi. instit. l. si quis institutus. quæ iura, gloss. in verbo, duo sub hac. in d. c. cũ dilecti. allegat pro contrarijs ad illud, quod statim dixi. Sed respondetur, ꝙ illa iura loquuntur, cùm tempus adijcitur causa limitandi & finiendi obligationem. & hoc tenent ibi do. Ant. Domi. meus. Io. de Imo. & communiter Doc. ¶ Et sic ex prędictis, & ex his, quæ dixi in præcedentibus quæstionibus secundùm, quæ declaranda & limitanda est decisio q. nostrę apparet, ꝙ articulus iste est satis dubius. ¶ Et aduerte: quia contra prædictam decisionem facit, quod singulariter tradunt Pe. & Cy. in l. dies festos. C. de ferijs. vbi volunt, ꝙ si alicui statuatur certus terminus ad producendũ vel excipiendum, vel ad probandum: ꝙ tunc nõ possunt esse duo præcepta, secundũ quod dicitur in d. l. Celsus: quia quando est actus, qui ad sui substantiam requirit certum tempus, post tempus certũ non valet: illa dilatio est sine tempore, & per consequens, cùm dilatio debeat habere certam diem, reperitur nulla post illud tempus certum, quod Bal. refert in l. si ea. C. qui accu. non pos. Et dicit esse notabile, ad quod vide quod dixi in c. iij. j. eo. articulo xiij. ¶ Sed tu dic, ꝙ quæstio ista depẽdet ab alia quæstiõe, videlicet, vtrũ citatio sine termino valeat: quia si valet, non procedit arg. Pe. & Dy. Si nõ valet: tunc videtur procedere argumentum. Posset etiam dici, ꝙ in dictis exemplis Petri, terminus additur ad excludendum illum, cui statuitur tempus à potentia illius act⁹ gerendi ad vtilitatem suam: ideo post tempus non admittitur. arg. eorum, quæ statim dicta sunt, secundùm do. Anto. Domi. meum, & Ioan. de Imo. ¶ Sed in terminis nostris statuitur terminus ad comparendum ad vtilitatem petentis illum citari, vt sic ille compareat & respondeat obligationi iam cõtractæ, vel satisfaciat præcepto iudicis intendentis illo præsente causam expedire.

17 ¶ † Sexto quæro principaliter, vtrum valeat citatio facta nõ expresso certo tempore, & ad quod tempus intelligatur facta. ¶ Solutio. Spec. in tit. de cita. §. sequitur. ver. quid si non præfixeris. tenet, ꝙ talis teneatur venire & comparere, per d. c. cùm dilecti. j. de dolo & cõtu. & hoc intra modicum tempus, quod tamen cum quodam temperamento intelligẽdum est. ff. de solu. in l. quod dicimus. & ff. ex qui. cau. maio. in l. ab hostibus. §.

fin.& ff.de statu libe.l.peculiū.§.fi. & hoc vt potius obediens, quàm contēnens esse videatur.ij.q.v.c.quanto.& s̄.de postula. præla.c.j.& j.de appel.c.cùm parati.& ibi etiā per Io. And.& subdit Spec.in d.ver.ꝙ quidā aduocati nixi sunt corā eo defendere,ꝙ taliter citatus nullo modo teneatur cōparere.arg.c.fin. de rescrip.& prædictā opi.ꝙ non teneatur cōparere, & citatio nō valeat,tenet Bar.in l.qui ante calendas.ff.de verb.oblig.vbi dicit,ꝙ citatio sine termino nō valet, per l.aut qui aliter. §.j.ff. quod vi aut clā.& apertius idē sensit in l.liber homo.ij.§. decē. el j.ff.de verb.obli. ¶Et ista etiā fuit opi.Pet.quā sequitur Cy. in l.fi.C.de fer.& eā clari⁹ tenuit Pet.in l.ita stipulāti.ff.de verb.obl. vbi tex.facit inquantum vult,ꝙ nō valeat stipulatio sine die:sed hoc ibi cōtingit,qa facta fuit omissio per errorē,scd̄m Bar.ibi:aliàs secus,per l.de die.in prin.ff.qui satisd. cog. & per no.in l.si finita.in prin.ff.de dā.infec. ¶Et prædictā opi.sentit gl.in c.ij.de testi.cog.quæ addit ad tex.qui videt̄ innuere,ꝙ valeat citatio sine termino,ꝙ ibi fuit apposit⁹ terminus. facit l.ij. C.vbi in rē actio.ibi dū tex.dicit,certo dierū spatio,ꝑ quē tex. ibi hic not.Bal. ¶Sed ipsemet Bal.in d.l.qui ante calēdas. tenet cōtrariū & dicit,ꝙ citatio tenet,& citat⁹ debet cōparere quāprimū pōt,sed nihil allegat Io.de Imo.pro hoc dicto allegat d. c.cū dilecti.j.de dolo & cōtu. ¶Et satis probatur in c. cū parati.j.de app.in antiqua cōpilatione, & vtrobiꝗ; hic tenet Ioan. And.& allegat Spec.in d.ver.quid si nō expresseris.facit,quia cū citatio emanat à iudice, verisimile est,ꝙ velit expedire,quàm citius poterit,cùm hoc sibi ex officio incūbat, vt l.properādū. §.j.C.de iud.& in c̄.finē.j.de do.& cōtu.Et idē tenēt Ioā.Cal. do.Ant.& Do.me.in d.c.cū parati.in vlti.notabili.& sentiunt etiā Inno.& Host.in c.fi.j.qui ma.accus.pos.vbi volunt, ꝙ etiā citatio generalis possit fieri sine termino,& tenet etiā zaba.in Cle.j.de foro cōpe.& ibi dixi in glo.super verbo,præsumat.& tenet Do.me.in c.ij.de testi.cog.super gloss.j. ¶Sed do.Ant.in c.fi.j.de fer.dicit,ꝙ si iudex voluit apponere diē, & per errorē non apposuit,dici potest citationē non valere,per l.ita stipulatus.ff.de verb.oblig.subdit tamē, ꝙ secus putat in istis actibus iudicialibus,in quibus lex supplet, vt l.si finita.§.fi. de dāno infec.& in l.de die.ff.qui satisda.cog.& l.j.in fi.de præto.stipu.& quod habetur in l.& si post tres.ff.si quis cau. ¶Sed si ex certa scientia non apposuit terminū,valet citatio,scd̄m domi. Anto. ¶Sed aduerte : quia cùm ista citatio videat̄ esse incerta & obscura propter non statutū terminū,per consequēs videtur nulla,per l.aut qui aliter.§.j.ff.quod vi aut clam. & C. de iure domi.impetran.l.fi.& C.de distri.pig.l.iiij.& in au.de exhiben. reis.§.si verò. traditur etiā in l.dies festos.C.de fer. Et hoc voluerunt,vt dixit Pet.& Cy.& Bar.& etiā multi alij:sed Canonistæ cōmuniter tenēt talē citationē sine termino valere, videlicet ex his,quæ supra dixi:quia debet cōparere cùm primū pōt. arg.c.eos qui.§.fi.de sen.excom.lib.vj.facit etiā Cle.ij. de app. Quæ opinio scd̄m Ang.in repeti.l.hæc stipulatio. ff.si cui plus, quàm per leg.Falci.procedit quādo iudex mandat vni,vt corā alio iudice cōpareat:sic intelligitur dictū c.eos qui.§.fi.vel etiā citat, vt cōpareat corā se ad cōtradicendū actui iam celebrato, vt traditur per Spec.in d.versic.quid si non præfixeris.secus si citaretur vt veniat ad contradicendū certo actui fiendo : quia debet statui dies & locus,vt d.l.aut qui aliter.§.j.& in d.l.fi.C. de iure do.impetran.& l.iiij.C.de distrac. pig. & in aut. de exhibeñ.reis.§.si verò,scd̄m Ang in dicto loco. Ad quod etiam
18 faciūt,quæ dicam in sequētibus quæstionibus. ¶†Aduerte tamen:quia Ange.in l.liber homo.ij.§.decē.el j.ff.de verb.oblig. dicit,ꝙ in quantū ad imponendā mulctam citato propter iudicis contemptū,sufficit citatio sine termino: quia citatus tenetur cōparere cùm primum pōt, & hac practica vtuntur assessores,secundū eum.& sic intelligit dictū Spec.in d.versic. quid si non expresseris,sed quantū ad hoc , vt possit procedi cōtra eū tanquā contra cōtumacē ad reliquos actus præiudiciales , non valet citatio.& sic intelligātur iura contraria. & sic etiam referendo videtur sentire Io.de Imo.in d.c.cùm parati.j. de appel. in notabilibus. ¶Nec obst.c.eos,qui.§.fi.de sen.excom.lib.vj. quia loquitur in casu suo , videlicet quando quis propter periculum mortis absoluitur ab excōmunicatiōe ab illo,à quo aliàs cessante periculo nō posset absolui:nā tunc moneri potest per ipsum absoluentē,ꝙ vadat ad petendū absolutionē , sed ad parendum mandatis superioris,à quo petat absolui cùm primum poterit:quia tunc nō est necessarius alius terminus,scd̄m Ang. ¶Sed Hen.Barch.in d.c.cū parati.dicit,ꝙ citatio iuris fortè valet sine termino,vt d.c.cupientes.de elec. lib.vj.& c.quāuis. ad fi.s̄.de offi.ord.& idem in citatione Principum,vt d.c.cùm parati.& in citatione priuati.vbi est expressus locus,aliàs non valet.Quæ opinio,maximè quantū ad vltimū,non placet,& ideo arbitror fortè posse distingui , ꝙ aut quis citatur à iure , seu à lege mortua,vel viua:& valet,vt statim dixi scd̄m Hug. ¶Aut emanat à iudice inferiore,& subdistinguē, ꝙ quis citat̄ ad certum actū expediendū aliquo termino,qui tamē actus ex sui natura statuto , vel ex cōsuetudine debet expediri in certo tēpore:& tunc intelligitur citatus ad illū terminū. ¶Moueor,quia sermones sunt exaudiendi & interpretandi scd̄m subiectā materiam:& ne sint inutiles,vt in c.Abbate.de verb.sig. & ff.loc. in l.si vno.in prin.pe.facit c.Raynutius.j.de testa.& ff.fami.ercisc.in l.j.puto.§.j.& in c.si pater.de testa.lib.vj.& l.fi.C.de do. ante nup.cùm simili. Item facit, quòd in simili dixi s̄.in xviij. principali articulo q.viij. vbi dixi , ꝙ hoc casu valet citatio facta nulla facta loci specificatione,& valet arg.de loco ad tēpus, vt l.eum,qui.in fi.ff.de iurisd.om.iud.Et per not.in l.vinum.ff.si cer.pet.& in c.de causis.s̄.de offi.delega. intelligitur ergo facta talis citatio per hora solita & cōsueta, pro quo facit quod not. Inno.in c.cùm nobis olim.s̄.de elec.& Do.me. in c.consuluit. s̄.de offi.delega.facit quod no.glo.j.in c.ij.de testi.cog. & Do. me.ibi,qui colligit ex illa glos.ꝙ citatus ad certū terminū,hora diei nō expressa,tenetur cōparere tali hora,ꝙ possit explere officium,seu negotiū ad quod citatur.allegat quod in simi.nota. Inn.in d.c.cùm nobis olim.vbi citatus ad electionem certa die faciendā,debet cōparere de mane:quia tali hora fieri debet electio propter missam Spiritus sancti. ¶Et ideo Vincen. in d.c. ij.dicit,ꝙ citatus pro testimonio ferēdo, debet cōparere de mane:quia debet deponere vnus xxij.q.v.c.honestū. de quo dicā j.de testi.Concludit ergo Domi.me. ꝙ citatus ad certam diem sine hora,debet comparere tali hora, qua expediri possit id, ad quod vocatur. ¶Et in dubio satis est,ꝙ veniat ante noctis tenebras:quia totus dies sibi cedit,vt in c.cōsuluit.de offi.deleg. ¶Aut ille actus non habet certum tempus:& tunc possunt cōtingi distinctiones Ange. de quibus s̄. ¶Ad omnem tamen dubitationem tollendā & opiniones fugiendas:quia articulus est valde dubius & intricatus, consulo ꝙ iudex apponat certū terminum in ipsa citatione. ¶Et adde hæc ad ea,quæ dixi j.articulo xx.q.x.& j.eo.tit.c.iij.§.articulo xiij.

¶ Septimò quæro, vtrum valeat citatio facta ad certum terminum alternatiuè cōprehensum, vt puta , Compareas de mane, vel de sero,vel tali aut tali die. ¶Solu.prædictā quæstionē non reperio tactā specificè à maioribus nostris:tamen arbitror posse distingui , ꝙ aut loquimur in citatione facta ad sententiam: aut ad alium actū iudicialem. ¶Primo casu,videtur dicendū,ꝙ talis citatio non dicatur legitimè facta,per tex. ponderandum ad hoc in l.aut qui aliter.§.j.ff.quod vi aut clam. per quē text. dicit ibi Bar.formaliter,ꝙ si hora in qua iudex vult ferre sententiā in citatiōe nō sit certa,& limitata, ꝙ illa citatio habetur pro infecta,& per cōsequens nō valet sententia , per l.de vnoquoꝗ;. ff.de re iudi.etiā si causa sit summaria.de qua per glo.in verbo, ad id.in Cle.sæpe.de verbo.signi.& ideò Bar.in l.liber homo.el ij.§.decem hodie.ff.de verb.obli.allegando dictum text. dicit, ꝙ si citatio non habet certum & limitatū tēpus respectu horæ in qua ferenda est sententia,ꝙ sententia non valet, & ad idem tex.in d.l.fi.C.de iure dot.impetran.vbi tex.dicit, ꝙ in citatorio opus est certum tēpus,& ad idē in aut̄.de exhib.& introducen.reis.§.si verò quidā.& l.iiij.C.de distra.pig. & per Cy.in l. dies festos.C.de fer.& per Ang.in d.§.decē.qui dicitvt dixi in questione præce.ꝙ solùm valet ad mulctandū citatū, non quo ad alios effectus : nisi citatio sit certa & limitata:quare cùm in terminis nostris citatio prædicta fuerit incerta, quia de mane vel de sero, vna vel altera die.& de natura alternatiuæ sit causare incertitudinem,vt l.cùm quidam.C.de verbo.sig.& in l.vbi autem non apparet.§.j.ff.de verb.oblig.igitur &c. Et maximè sumpto argumēto de loco ad tēpus,quod valet,vt dixi in præceden.questio.quia in alternatiua,locorū electio est creditoris, vt l.iij.§.j.ff.de eo,quod cer.loc.de quo latius dixi in c.dilecti. s̄.de fo. cōpe.in ij.prin.articulo iiij.q. principali. vnde sicut ibi est electio creditoris respectu loci:ita & hic respectu temporis debet esse electio ipsius rei,qui quodāmodo in hoc videtur esse creditor. Verūtamen actus sententiandi non consistit in citato,sed in iudice:ergo reus remanet sub incerto:quia non pōt scire,an iudex velit sentētiare de manē,vel de sero , aut vna vel alia die. ¶Et si fortè diceretur,quòd debet comparere de mane & de sero,& vna & alia die.Respondetur,ꝙ ista non fuisset citatio alternatiua,sed copulatiua.quare cū talis citatio nō fuerit certa & limitata,prout vult text.& Bar.in l.qui ante calendas. §.j.ff.de verb.obli.& supra dictū fuit in præceden.q.ergo sententia esset nulla.in alijs verò casibus,in quib⁹ citatio est incerta,eo ꝙ nullum sit appositū tempus, valet, scd̄m ea, quæ dicta sunt in præcedēti quæstio.satis rationabile esse arbitror , quòd etiam in terminis nostris talis citatio defendatur . ¶Et ex his Deo duce,expeditus est decimusnonus principalis articulus.

SVMMARIVM.

Vigesimo Principali articulo tractãdum est † qualiter & sub qua forma citationes sint faciendæ.

¶Pro cuius articuli clariori doctrina prosequor in-

frascriptas quæstiones.

2 ¶†Primò igitur quæro, de quarũ citationũ forma in hoc arti
culo sit tractandum. ¶Solutio.dic ꝙ de citatione verbali, seu
personali, & reali, non de aliꝭs : quia de citatione per literas ali-
quid tangetur articulo xxj.& latius articulo xxiiij. De gene-
rali verò citatione tractabimus articulo xxij.De citatione per
edicta articulo xxiij.¶De præconia.articulo.xxv. Per campa
nam.articulo xxvj. De peremptoria, verò, articulo xxvij.

3 ¶†Secũdò quæro de generali doctrina, quid debeat facere iu-
dex, & quã cognitionẽ adhibere ante quã citationẽ cõmittat.
¶Solu.dic, ꝙ debet ante oĩa examinare & cognoscere, an iuris-
ditionẽ habeat, tã respectu personarũ, quàm causarũ, per l.si qs
ex aliena.ff.de iudi, & arg.l.pe.§.fi.ff.de iurisd.om.iudi.& ff.ad
munici.l.pe.& de rescrip.c.super literis.& per Spec.in tit.de ci-
ta.§.iam de cita.ver.hoc quoq; notandũ. ¶Et respectu poten
tiæ iurisdictionis iudicis, vide quod dixi s.arti.iiij. ¶Respectu
verò qualitatis personarũ citandarũ, vide latè.s.arti.v.¶Et re-
spectu qualitatis personæ petentis, consideret quæ dicta sunt s.
arti.vj.¶Et respectu causarum cõsiderare debet & examinare,
quæ dicta sunt s.articulo vij. ¶Debet ergo iudex per seipsum
prædicta omnia absq; alia partis citatiõe examinare : ac etiam
examinare petitionis formã: an sit admittẽda, vel nõ, vt dixi s.
in x.principali articu.in fi. ¶Aliã verò causæ cognitionẽ, quæ
adhiberi debet parte citata, huiusmodi citatio nõ requirit: si est
citatio, quæ fiat in principio iudicij. ¶Vnde dicit Innocen.ꝙ
talis citatio poterit fieri sine causæ cognitione, vt ipse notat in
c.licet.de accu.in glo.j. & per eũ in c.cùm cõtingat.s.de rescri.
super verbo, postulato.& in c.prudentiã.s.de offi.deleg.in glo.
ij.& j.eo.tit.§.præterea.& j.de proba.c. quoniã contra. & per
Domi.me.in c.tuã.j.de ordi.cogni.& Io.de Imo.in c.conque-
stus.de fer.& per d.Do.in c.Romana.§.illud.de fo.cõpe.lib.vj.
vbi subdit rationẽ: quia talis citatio nõ dicitur iudicialis, vt in
Cle.j.de iudi.tetigi arti.xix.q.j.¶Sed prædictas oẽs authorita-
tes ego intelligo de causæ cognitione, quæ fieri debeat parte ci
tata: quia talis citatio non requirit præambulã citationem, vt l.
diem proferre.in prin.& l.sed si interpellatur.ff.de arbi.sed per
se examinare, & cognitionẽ adhibere, secundùm quod dixi in
principio.¶Et ex prædictis infertur, ꝙ inhibitoria, quæ quã-
doq; habet vim citationis, põt fieri sine causæ cognitione, vt di
xi in c.pe.de fo.cõpe.in xiiij.principali articulo. Et similiter li
teræ executoriæ, quæ habent vim citationis. de quibus dicã in
xxj.principali articul. ¶Et vide etiã ad prædicta, quæ dixi s.in
vij.principali articulo.ver.vj.& versi.xxij.casus est in his, quæ
præambula.¶Et aduerte etiã debet iudex, si ex iuris vel statu-
tuti dispositione certa forma sit tradita : quia debet illã serua-
re, vt statim dicam in iij.q. ¶Et his peractis debet citatio sub
debita forma fieri ex iudicis commissione, vt l.neminem.C.de
exhib.reis & ibi per Cy.& Doc. Ad quod vide quod latius di
xi s.in iij.principali articu.tradit Spe.de dila.§.j.ver. dicit aũt.
facit glos. antepe.in c.j.de vita & hone.cle.lib.vj.Cyn.in l.j.C.
de dila.Io.de Imo.in l.demonstratio.ff.de conditio.& demon.
¶Forma autem seruanda in citatione colligitur ex sequen.q.
¶Quid autem si appareat partem citatam per nuncium, nõ ta
men apparet de commissione : an præsumemus comissionem
præcessisse, dicam j.articulo xxx.

4 ¶†Tertiò quæro principaliter, qd si ex iuris seu statuti disposi
tione daẽ certa forma seruãda in citatiõe, qualiter illa sit seruan
da: & quid iuris si nõ serueẽ. ¶Sol.quo ad primũ dicendũ est,
ꝙ illa forma est seruãda. ¶Regulare enim est, ꝙ forma sit seruã
da: ne aliter celebratus actus deficiat, vt in c.quia propter.s.de
elec.in c.maiores.j.de bap.xij.q.ij.in summa.& c.sine exceptio
ne.in l.cũ hi.§.prætor.ff.de trãsac.cũ si.¶Et si aliqua forma re-
quirereẽ in citatiõe ex forma statuti, illa ad vnguẽ est seruãda.
scd̃m Bal.in c.j.de milite vasal.q cõtumax est. Vbi dicit, ꝙ si à
statuto sit data forma, ꝙ ante bannũ duæ citationes tot dierũ
fiant, pro qualibet: nõ põt iudex in vna citatione conglutinare
duas ambasiationes.& sic dare vnã pro ambabus : quia cũ du-
plex citatio sit data à statuto pro forma substantiali peruenien
di ad bannum, nil immutari potest de tali forma : etiã respectu
vnius horæ, per l.& si nihil.ff.de reg.iur.& si aliud fieret, omis-
sio formæ vitiaret bannũ.¶Et idem voluit Mar.syli. & Bal.
post eũ in l.non sunt liberi.ff.de statu ho.per illã l.& q Romæ.
§.Flauius.ff.de verb.obl.& voluit Bald.in l.cessante. & in auẽ.
qui semel.C.qũo & qñ iudex.facit ad prædictã l.iiij.§. si causa
agnita.ff.de bo.pos.& quod dixi in Cle.j.in gloss.super verbo,
iurisditionẽ.de foro cõpet.Nec videtur habere locũ in talibus
illa regula, ꝙ nihil interest quid ex æquipollẽtibus fiat.¶Et ꝓ
prædictis est bonus tex.in l.j.§.offilius.ff.ne quis eũ, qui in ius
voc.vi eximat.per quẽ text.dicit ibi Bal.ꝙ qñ ante processum
vel citationẽ exigitur aliqd ad præambulã, si illud nõ procedit:
non valet processus neq; citatio.vnde infertur, ꝙ si ex forma
statuti exigatur solutio decimi, si talis solutio nõ procedat, nõ
valet processus.allegat in l.vniuersa.C.de precib.impera. offer.
¶Ad quod vide omnino quod dixi in c.ij.fol. xxviij.s.de li-
bel.obla.in xij.princi.articu.in v.q. principali in quarto mem-
bro.¶Et vide etiã quod dixi in c.ij.in x.principali arti. versic.
idem etiã dicẽdum est in tempore mixto. l.ij. Et quod dixi de
cõdictio.ex lege.ver.vbicunq;.fol.xxx. ¶Prædicta tamen sin
gulariter limita, nisi in citatione, quæ primo aspectu nõ vide-
tur continere specificam formã à statuto requisitã, ipsa forma
5 tacitè contineatur: quia satis esset.¶†Ad quod vide, quod sin-
gulariter no, Bal.in l.fi.C.de procu.vbi dicit, ꝙ si statutum dis-
ponit, ꝙ si aliquis debet poni in banno debeat citari, vt ipse ve
niat, vel alius pro eo, ꝙ si iudex simpliciter citaret vt cõpareat,
& non cõparentem banniuit: quòd, licet quidã dicerent, ꝙ ban
num non teneret, tanquã omissa forma: tamen Bald. concludit
contrariũ : quia per prædictã citationem talis intelligitur cita-
tus, vt compareat per se vel aliũ. vnde ex quo tacitè includitur,
non fuit alia necessaria expresio.l.non rectè.C.de fideiussori.
& sequitur Pet.de Anch.in repe.c.j.de cõsti.in xiiij. q. princi-
pali.ver.sed pone, dicit statutũ, ꝙ quædã sunt valde singularia:
& quotidie sunt in practica. ideò perpetuò notabis : maximè
coniungendo ea, quæ dixi in d.c.ij.de libel.obla.arti.xij.q. v.in
quarto membro principali. ¶Et ex prædictis patet responsio
ad secundũ, videlicet, ꝙ si citatio fieret omissa forma, vel min9
legitimè, seu contra legem, esset nulla, per iura superius allegata
in prin.& per not.per Inno.in c.ij.j.eo.vbi dicit, ꝙ si citatio cõ
tinet in se aliquid contra l. licet posit iustificari in aliquo casu
speciali, nõ tenet.& ita refert & sequitur Domi.me.in c.ij.j.de
cle.non resid. Et taliter citatus nõ seruata forma, vel contra, seu
non legitimè, nõ afficitur tali citatione: & non cõparens nõ pu
nitur, tanquã cõtumax. Ad quod vide, quæ dicam j.arti. xxxj.
& quod dicam in tit, de contuma.& quod dixi s.arti.v.q.xvj.
¶Vtrum autẽ si pars cõpareret in termino asignato, & aliter
nõ appareret de solenni seu legitima citatione, an formalis cita
tio præsumatur præcessisse. dic vt dicam j.in xxx.principali
articulo.¶Aduerte tamen circa prædicta: quia si statutum sta
tuit certũ terminum iudici ad sic faciendũ à die citatiõis, & nõ
interuenit citatio: sed pars fuit præsens, sufficit, scd̃m Iac. But.
& Bal.in auẽ.si oẽs.C.si vt se ab hære.absti. ¶Et vide omnino
ad prædicta, quæ dixi s.arti.v.q.xvj.

6 ¶†Quartò quæro principaliter, qualiter fieri debeant citatio-
nes anditorum generalium palatij Domini Papæ. Et ab his spe-
cialiter incipio, tanquam à dignioribus, vt etiam dicit Specul.
in terminis nostris. Quoniam eis audiẽtia appellationis totius
orbis commissa est, non tamen diffinitio sine speciali mandato
Domini Papæ, facta sibi prius fideli relatiõe. ¶Circa quã quæ
stionem distinguendum est, ꝙ quandoq; ibi citant in audien-
tia, quandoq; extra curiã, vt not.Spe.in tit.de cita.§.fi.in prin.
¶Magister B.Canonicus, & præpositus Senensis, Domini no
stri capellanus &c.ac ipsius palatij causarum generalis auditor,
Mandat citari primò, vel secundò, vel tertiò peremptorio, vel
quarto, ad omnem malitiam conuincendam : in audientia pu-
blica A.seu talem vel eius procuratorem, si quis est in Romana
curia pro eodem, & quoscunq; alios, qui sua crediderũt inter-
esse, ꝙ tali die facta audientia, si curia fuerit, alioquin sequenti
die non feriata, qua curia fuerit: seu sederit, compareat in pala
tio coram eo ad procedendum, vel ad libellum recipiendum,
vel litem contestandum, vel iurandum de veritate, seu de calu-
mnia : ad respondendum positionibus, vel ad videndum iurare
testes partis aduersæ, vel ad audiendum sententiam : & sic de
aliꝭs, vel causam appellationis, vel negotij principalis, quæ ver-
titur vel verti speratur inter dictum B. parte ex vna, & ipsum
A.parte ex altera, super præbenda talis ecclesiæ, vel beneficio,
fundo, vel domo: prout casus cõtigerit: vel super tali accusatio
ne &c.prout postulat ordo iuris. Alioquin in causa ipsa, vel ad
libelli receptionem, vel ad litis contestationem &c.singula sin-
gulis referendo: nõ obstante cuiusquam absentia, quantũ iusti-
tia suadebit, procedetur. Datum Romæ, vel in tali loco &c. die
xviij.Iulij.Põtificatus dñi nostri Calixti iiij.anno eius primo.
scd̃m Spec.in tit.de cita.§.fi.in princ.¶Sed dicit ibi Io.And.
in addi.ꝙ inquantũ in prædicta forma dicitur, vel ad litis con
testationẽ, nõ obstãte cuiuscq; absentia: inepta videtur esse talis
cõbinatio contestationis litis parte nõ veniente.& bene dicit,
per ea, quæ dixi latè.s.de lit.conte.in vij.prin. artic. & hoc in-
quantũ.d.verba referantur ad partẽ aduersam, cũ qua principa
liter lis est cõtestanda: secus quãtum ad illos, qui citãtur, si sua
putauerint interesse: respectu quorum potest dici apta cõbina
tio, ꝙ eis nõ veniẽtibus fiet litis cõtestatio cũ principali, scd̃m
Ioã.And.¶Si verò auditor mãdat extra curiam citari, & sic ad
partes

partes vltra.ij.dietas:tunc citationis literæ sub hac forma cōcipient.
7 Magister B.Canonicus &c.† Et prosequere, vt s.vsq; ad ista verba,auditor &c. ¶ Et postea subiūge C.plebano , vel dicto canonico talis ecclesiæ Salutem in dño. Cùm causam appellationis & negotij principalis, quæ vertitur, seu verti speratur inter A.ex parte vna,& B.ex parte altera, vel quā A. contra B. mouet,seu mouere intēdit super tali re &c.¶ Vel super tali accusatiōne. Ad instantiam ipsius A.vel eius procuratoris,vel de mandato summi Pontificis, sicut in casu occurrerit : aut facti cōtingentia requisiuerit,recepimus audiendam:& fine debito terminandā,discretioni vestræ authoritate Dñi Papæ:qua fungimur in hac parte,districtè præcipiendo mādamus,quatenus vos , vel alter vestrū ipsum B. ex parte nostra citare curetis, vt die x.à die vestræ citationis cōnumerāda,si dies ipsa feriata nō fuerit,aliàs in proxima sequēti die non feriata per se,vel per curatorem legitimū cōpareat in Romana Curia corā nobis facturus,& recepturus in prædicta causa, quod ordo dictauerit rationis. Alioquin &c.prout in proxima præcedēti forma dictū fuit mādatum nostrum,imò verius apostolicū taliter impleturi,q; de inobedientia & cōtemptu,nequeāt aliquatenus reprehendi.¶ Diem autē vestrę citationis,& formā,& quicquid inde feceritis nobis per patētes literas prędictorū sentē.continētes,aut per publicum instrumentum,fideliter rescribatis. Datum &c.scdm Spe.in d.§.si verò mandat. Et aduerte : quia tūc seruabat tēpore Spe.dicta forma:hodie verò magis est ampliata.¶ Et sub hac forma cōmuniter emanāt citationes ex Curia.
8 ¶ †Canonicus &c. vsq; ibi , auditor &c. vniuersis & singulis Dominis,Abbatibus,Priorib⁹,Præpositis,Decanis,Archidiaconis,scholasticis,Cantoribus,Custodib⁹, Thesaurarijs, Sacristis,Succentoribus,tā cathedraliū, quàm collegiatarum canonicis,parochialiumq; ecclesiarū rectoribus,seu loca tenētibus eorundē,plebanis, Archipresbyteris, Vicarijs, perpetuis capellanis curatarū & nō curatarū,cæterisq; presbyteris,clericis,notarijs,& tabellionibus publicis,quibuscūq;,per ciuitatē & diœcesim Senēsem,ac aliàs vbilibet cōstitutis.& eorū cuilibet insolidum,ad quē vel ad quos præsentes nostræ literæ peruenerint, salutem in dño.& nostris huiusmodi imò verius apostolicis firmiter obedire mādatis.Noueritis,quòd nuper sanctißimus in Christo Pater & Dñs Dominus Calixtus , diuina prouidētia Papa tertius &c.Et sic narrat,postea commißionem sibi factā, seu præsentationē commißionis. Et deinde interseratur forma supplicatiōis,& cōmißionis, & signaturæ de verbo ad verbū: & postea narratur admißio,seu receptio cōmißionis & requisitionis factæ per partem citari petētem. ¶ Et postea subditur vos omnes & singulos supradictos,& vestrū quemlibet insolidum requirimus & monemus,primò secūdò tertiò,& peremptoriè,vobisq; nihilò min⁹,& vestrū cuilibet in virtute sanctę obediētiæ & sub excōmunicationis pœna,quàm in vos & vestrum quēlibet canonica monitione præmissa,si ea, quæ vobis in hac parte cōmittimus & mādamus neglexeritis,distuleritis, seu contēpseritis contumaciter, adimplere fecimus in his scriptis. districtè præcipiēdo mādamus , quatenus intra sex dierū spatiū post præsentationem seu notificationē præsentium,vobis seu alteri vestrū factā. Et post,quam pro parte dicti A.&c. principalis,fueritis requisiti,seu alter vestrum fuerit requisitus immediatè sequentiū,quorū sex dierū duos pro primò , duos pro secundo , & reliquos duos vobis vniuersis & singulis supradictis pro tertio & perēptorio termino ac monitiōe canonica aßignamus:ita tamē,q; in his exequēdis vnus vestrū alterū nō expectet:nec alter per aliū se excuset : præfatū B.ex aduerso principalē,omnesq; alios & singulos sua cōiter,vel diuisim interesse putātes.Et in executione præsentiū nostrarū literarum nominādos,in eorū proprijs personis,si ipsorum præsentias cōmodè habere poteritis. Alioquin hospitijs habitationū suarū,si ad ea vobis tutus pateat accessus,& in ecclesia seu beneficio ipsius B.vel in parochiali ecclesia sub qua degit,seu moratur:sinautē in cathedrali Senen.ecclesia,ac parochiali seu parochialibus prædictis, & locis publicis intra missarū & aliarū horarū diuinarū solennia,dū ibidem populi multitudo ad diuina audiēdum,seu aliàs cōgregata fuerit.vbi,quandoq; , & quoties expediēs fuerit ex parte nostra,imò verius apostolica , publicè ac intelligibili voce perēptoriè citare curetis.Ita tamen,q; verisimile in citationē vestrā huiusmodi ad ipsorū citandorum notitiam indubitatā peruenire valeat : seu etiam quomodolibet, allegare.¶ Quos nos etiā tenore præsentiū sic citamus, quatenus.xv.die post citationē nostrā huiusmodi,per vos vel alterū vestrū eis factā immediatè sequente,si dies ipsa iuridica fuerit. Alioquin porxima die iuridica , extunc immediatè sequente, qua nos,vel subrogandus auditor præfat⁹ Romæ vel alibi,vbi tunc forsan dominus noster Papa cū sua Romana curia residebit,in audiētia causarū apostolica de mane hora causarū consueta compareant legitimè in iudicio coram nobis,vel corā auditore subrogādo, &c.Et postea narratur ad quid cōparere debeāt cum cōminatiōe,&c.¶ Quid autē facere debeat ille,cui dictum mandatum præsentatur.videbimus.j.in.xxvij.quæstione.¶ Et aduerte,qa si rectè ponderabis prædicta verba scire omnia pōderantur cum ministerio.per ea,quę superius dicta sunt:& quę inferius tractabuntur.

9 ¶ †Quintò principaliter quæro,vtrum citatio debeat cōtinere causam.¶ So.Spec.in ti.de cita.§.cōtra citationē.ver.Itē quod. in eod.tenet,quòd sic per tex.v.q.ij.c.j.& fi.&.ff.de fer.l.j.¶ In cōtrariū allegat.xj.q.iij.c.certum.& nō soluit.¶ Sed Io.An.ibi in addi.dicit quòd cū in.d.c.certū.ponat illa dictio,canonicè.si talis dictio exponatur,id est cū causę expreßione.cessat cōtrariū.& sic cōcor.cū.d.Spect.q; tenuit Ioan.iij.q.ij.c.si Episcop⁹. ¶ Et benefacit.v.q.ij.c.si Primates. & ad idē.iij.q.ix.in.c. iudicas facit etiā.l.j.et.ij.ff.de fer.quę ponūt certas causas ad quas citari possunt aliqui in ferijs introductis in fauorem hominum. ¶ Sunt igitur causę exprimēdę ad hoc,vt citatus certificetur,an citatio arctet ipsum ad comparendū.facit etiā.l.ex quacūq;.ff. si quis in ius voca.nō ie. quæ dicit vocatū ex quacūq; causa ire debere ergo causa est exprimenda.ad idem.c.fi.in prin.j.e. &.c. cum dilecti.de dolo & cōtu.& de accus.c.licet.in quibus Papa citādo expreßit causam:ergo & alij citātes ad id tenenē.¶ Possunt etiam & alia plura induci,in qb⁹ requiritur expreßio causæ.vt libellus.C.de anna.except. l.si ex multis.de quo latè dixi de libe.ob.c.ij.artic.xij.q.x.¶ Et cautio,& stipulatio.vt in.c.si cautio.j.de fide instrum.&.l.ij.§.certa.ff.de doli except.
¶ Et transactio.vt.l.cum hi.§.prætor.ff.de transact.
¶ Et appellatio ab interlocutoria.vt in.c.vt debitus.j.de appella.& in Clemē.appellāti.de appella.¶ Et dimissoria litera vltramontani ordinādi per Episcopum italicum.in.c.j.de tempo.ordinan.lib.vj.¶ Et excommunicatio,de qua dixi in.c.perpēdimus.de senten.excom.in.x.princ.articu.q.vj.¶ Et interdictum de quo dixi in.c.fin.de sentent.excom. Et in cessatione à diuinis.in.c.si canonici.de offi.or.li.vj.¶ Itē,nō parens mādato Papę debet causam exprimere.s.de rescript.c.si quādo.& factum iudicatur ex causa vt.l.verū.ij.ff.de furt.in.c.cū dilecti.j.de accu.& ibi per Ioan.An.post Innocē.in glo.super verbo,causam. & sic residet Ioan.An.in dicta addi.¶ Sed tu aduerte:qa in cōtrarium facit text.in.l.cōsentaneum.C.quomodo & quādo iu. vbi text.videē probare, quòd valet citatio facta sub ista forma, venias ad nostram præsentiam. vnde Bald.ibi in quarto notabili quęrit,vtrū sit necesse,quòd exprimatur ad quem actū qs vocetur. Et arguit primò quòd non,per illum tex.qa satis esse videē,quod citetur ad causam: licet nō ad certum articulum,vt sentit Inno.in.c.cōsuluit.s.de offi.dele.¶ Vel distingue secundum eum,quòd aut citatio se refert ad causam:puta ad respōdēdū petitioni productæ per talem.¶ Vel refert se ad acta.vt.d.l. consentaneum.qa ibi erat lis contestata,& tūc valet.Secus si in nube citetur aliqs,& nec appareat ad quid:nec ex qua re,seu ob quā causam citetur:qa non valet pręceptū sine causa,& maximè peremptoriū:cùm sit indiscretū, vt no.Cy.in.l.quoties.C. de fideicōmis.¶ Quidam tamē dicunt,quòd ordinarius semper pręsumitur citare,etiā ex causa:& ideò citatus tenetur comparere.vt.l.ex quacūq;.ff.si qs in ius voc.nō ie.la prima.& sic præsumiē pro iurisditiōe ordinarij.vt.l.si.C.de anna.excep.& hoc verius.dūmodo sit citatus ad petitionē actoris, secūdùm Bald. in.d.l.cōsentaneū.¶ Et ex prædictis videtur concludi,quòd in citatorio non sit de neceßitate inserēdus libellus.de quo dicam in sequenti.q.¶ Ego verò arbitror distinguēdū,quòd aut nos loquimur in iudice delegato: & hoc casu,secūdùm opi.illorū, q tenēt,quòd teneaē inserere copiā libelli,vel saltē rescripti : aliàs citatus nō teneaē cōparere:vel saltē in casibus,in quibus prędicta opinio vēdicat sibi locū,de quibus dicam in se.q.decisio est clara:quia ex ipsa insertione libelli seu rescripti,apparebit ex qua causa citeē. Aut loquimur in ordinario:& hoc casu.¶ Aut queritur vtrùm citatio valeat quo ad finē, vt citatus teneaē cōparere:aliàs poßit puniri de inobedientia & cōtemptu:& arbitror, quòd poßit puniri.¶ Aut quo ad hoc, vt in aliqua causa reputetur cōtumax, ita quòd in illa poßit procedi cōtra eū,tanquā cōtra cōtumacem.& arbitror quòd secus sit. Ad quod faciūt quę dicā.j.eo.articulo.q.ix.& quę hic & ibi dicētur.& etiā in seq.q.possunt cōiungi ad intellectū prædictarū quæstionū.
10 ¶ †Sextò principaliter quæro, vtrum in citatione sit inferenda copia libelli vel rescripti.
¶ Solutio.Doct.tractant ambas quæ.in.c.ij.j.e.& in alijs locis inferius annotandis.¶ Et aduerte: quia hic nos nō tractamus, an libellus sit offerendus , vel rescriptum habeatur loco libelli: qa de primo dixi in.c.j.s.de li.ob.in.v.principali articulo.¶ De

secundò dixi in c.ij.s.de liber.obla.in xij.principali articulo.q.xvj.versic.sexta regula,sed solùm tractamus hic an in citatorio sit inserenda copia libelli vel rescripti.¶Quo ad primũ de libello,licet gl.in c.ij.j.eo.teneat,ꝙ inseri debeat copia libelli : tamẽ quantũ ad causam ciuilẽ,cõmunis opi.est,ꝙ nõ sit necessarium in citatorio copiã libelli inserere.& hanc opi.tenuit Bar.in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infect.& Cy.& Bald.in auẽ.offeratur.C.de lit.contest.& Bar.& Io.de Imol.in l.inter accusatorẽ.ff.de publi.iudic.vbi etiam idem concludunt in criminali.

¶Sed tu vide,quod de vtroꝗ latè dixi in c.qualiter.ij.j.de accusa.in xj.principali articulo.q.lxx.& in c.licet in beato.eo.ti.in secunda oppo.Aliquid etiã tetigi in Cle.ij.vt lite penden.super glo.fi.& traditur latè per Ant.de Butr.zaba.& Do.me.in c.ij.j.eo.& per Bar.in repe.l.ex quacunꝗ.ff.si quis in ius voca.nõ ierit,& in extrauag.ad reprimen.in glo.super verbo,in crimine.¶Quantũ verò ad scđm de copia rescripti,vtrum sit necessariũ eam interserere in citatorio.variæ sunt opi.gl.enim in c.si Episcopus.iij.q.ij.tenet citationẽ non valere,nisi talis copia inseratur.per no.in c.cùm in iure.s.de offi.deleg.& in c.ij.j.eo.& idem sentit Bart.in d.auẽ.qui semel.& tenet in d.l.ex quacunꝗ,per prædictã auẽ.qui semel.& per prædictum.c.ij.j.eo.videtur sensisse Spec.in tit.de cita.§.ij.ver.item,ꝙ rescriptum,licet postea videatur recedere ab illo dicto dicẽs,ꝙ scđm Vin.citatus deberet cõparere & allegare priuilegium suũ : sed magis strictè locutus est Spec.eo.tit.§.iam de cita.versic.sed pone.Ibi enim videtur velle,ꝙ debet transmitti copia.& ꝙ etiã hoc nõ sufficit:nisi citans sit persona authorizabilis:aliàs autem ex transmissione simplicis copiæ non deberet sibi credi.argu.d.c.cùm in iure.s.de offi.deleg.& xcvij.dist.c.nobilissimus.¶Et idem videtur velle Inn.in d.c.cùm in iure.vbi dicit ꝙ si iudex est vilis & nimis remotus,citatus nõ tenetur cõparere : nisi appareat rescriptũ,sed ipse Inn.in d.c.ij.j.e.loquitur aliquantulũ obscurè,videẽ tamẽ sentire,ꝙ quo ad cõparendũ sufficit,ꝙ appareat se delegatũ,vel ꝙ transmittat copiam rescripti.Archid.verò in d.c.si episcopus.concludit,ꝙ transmissio copiæ sufficit quo ad comparendum,sed non quo ad respondendum.vnde ei comparenti debeat fieri plena fides de originali rescripto,vt d.c.cùm in iure.& in l.vna.C.de manda.princi.domi.Anto.in d.c.ij.videtur sequi prædictam opinio.Inno.& Archi.in d.c.si Episcopus.dicens,ꝙ si in citatorio citatus asserat se delegatum,dato ꝙ nec rescriptum,nec copiam rescripti transmisit:citatus tamen arctatur ad comparendum:quia sufficit per iudicem allegari causam in citatorio ad hoc,vt compareat ille allegaturus priuilegium suum,si quod habet:cùm ad hoc concurrat ipsum verbum,& assertio iudicis,& nunciij executio.Sed fortius arctatur ad comparendum,si transmittitur copia : quia licet talis copia nõ faciat plenã fidem,ex quo non est authentica : tamen qualẽqualẽ fidem faciat.sed si citatus cõpareat,& neget iurisditionẽ:non tenetur rñdere,nisi fiat plena fides : & si delegatus nõ facta fide procederet:non valeret processus:si per partẽ appellaretur,eo ꝙ nõ esset facta sibi plena fides de delegatiõe.ad quod alleg.Do.de Rota decisi.cccxiij.¶Sed Do.me.in d.c.ij.j.eo.pro concor.dictarum opi.distinguit tres casus.

¶Primus casus,quando agitur de grauissimo præiudicio.

¶Secundus,quando de graui.

¶Tertius,quando de leui.

11 ¶†Circa primum concludit non esse parendum asserenti se delegatum,quantumcunꝗ persona sit authorizabilis : nisi prius plenè constet de delegatiõe.& ideò nec ordinarius exequi debet sententiam seu mandatum,ita alteri præiudiciale.Nec etiã tenetur pars respondere coram eo,nisi prius fiat plena fides de delegatione : nec sufficit simplex copia.ita intelligatur text.in d.c.cùm in iure.& in l.vna.C.de manda.princi.& l.prohibitũ.C.de iure fisci.li.x.& quod no.Archi.in d.c.Episcopus.¶Circa scđm casum,scilicet quando tractatur de graui præiudicio,non tamen grauissimo,seu grauiori,dicendum est,ꝙ non sufficeret citanti asserere se delegatum.exemplũ,citaẽ valde remot⁹,& citans simpliciter asserit se delegatũ: nã hoc casu,putat Do.me.ꝙ citatus non arctatur ad comparendum ex simplici assertione illius : vt sic cogatur subire tempus itinerandi,& sua negotia deferendi,& magnos sumptus & expensas subeundi:sed debet tunc saltem mitti copia rescripti:quæ licet non sit authẽtica:tamen maior præsumptio oritur pro iurisditione delegata,propter verba ibi expressa:& cõem stylũ rescripti,& sic procedat ille tex.& alia opi.quæ vult transmissionem copiæ necessariam.& istud etiam sentit Innocen.in d.c.cùm in iure.

¶Circa tertiũ casum,cùm igitur de leui præiudicio,vt quia citatus est in loco citantis,vel modicũ distat:& tunc dicendum est,ꝙ non est necesse mittere copiam quo ad effectũ arctandi citatum ad comparendum : sed satis est asserere se delegatum: quia oritur probabile dubiũ iurisditionis,ex quo persona nõ est vilis:vnde ratione talis dubij quis tenetur cõparere.arg.l.si quis ex aliena.ff.de iudic.secus si simpliciter citet,nec asserit se delegatũ:nec aliàs est ordinarius,per ea quæ traduntur s.in q.an libellus sit inserendus in citatorio.¶Aduerte tamen : quia quo ad effectũ excludendi terminũ petendi ad dilatorias,vtile est mittere copiã rescripti,vt in c.ij.j.eo.quod tamen procedit quando rescriptũ est ita plenũ,ꝙ sine alio libello citatus potuit deliberare,vt dicit glo.in d.c.ij.& bene.aliàs nõ excluderetur à termino deliberatorio,vt latius dicã in materia dilationum secundùm Do.me.quæ distinctio,iudicio meo,est multũ æqua & rationabilis:quãuis de rigore iuris posset moderari.¶Lud.tamen pontanus in l.sciendũ.ff.de verb.obli.simpliciter tenet,ꝙ in citatorio non sit necessarium interserere copiã rescripti.¶Et ad hanc materiam,vide quod dixi j.arti.xxiij.ver.si verò fieret à delegatis.j.& s.art.xx.ver.secundo casu.

12 ¶†Septimò quæro,an & quando in prima citatione sint exprimenda nomina propter clausulam,quidam alij.appositam in literis.¶Solutio.dic,ꝙ dicta nomina cõueniendorum sunt exprimenda in primo citatorio,secundùm Io.And.hic in rubrica,per c.cùm in multis.de rescrip.lib.vj.Et ibi latius per Doct.Sed de hac materia dic,vt latissimè dictum fuit s.in v.prin.articulo.q.xxxj.per xiij.quæstiones.

13 ¶†Octauò quæro,quid si iudex ad quem appellatum est citat,an teneatur in citatorio facere mentionem de appellatiõe.¶Solu.potest colligi ex his,quę dixi s.e.articulo.q.vj.maximè in ver.quid autẽ de copia rescripti.& etiam ex his,quæ tradit Spec.in titu.de cita.§.fin.versi.quid si altera,vbi format.q.pone ꝙ delegatus altera parte appellante ab ipso,remittit causam ad superiorem,qui illam delegauerat:superior verò ad quẽ causa remissa est,citat appellantem,vt veniat processurus in causa principali,nulla facta mentione de appellatione:an citatus teneatur comparere.¶Solutio.dicunt quidam,ꝙ sufficit mittere excusatorem,qui solùm dicat.Domine iudex,nõ tenet citatio vestra super causa principali:vel non potestis in ea procedere:quia appellatũ est:& appellans intẽdit prosequi appellationem tempore cõpetenti.Si verò transisset tẽpus prosequendæ appellationis:tunc bene teneret citatio super principali,tã à delegante,quàm etiã à delegato.ij.q.vj.c.ei,qui.& j.de app.c.cùm sit Romana.sed tamẽ in præcedenti casu,excusator cõparens teneretur ostendere talẽ qualem appellationẽ fuisse interpositã.arg.c.veniens.j.de testi.quia si aliud diceret,sequeretur absurditas:quia cuilibet esset facile delinquere quemlibet iudicem:si non teneretur probare interpositã appellationem.Si verò citans in ista citatione facta ad causam principalem,faceret mentionem de appellatione interposita,citatio nõ teneret:nec citatus teneretur venire,aut excusatorẽ mittere,propter expressum errorem in citatione,cùm citauerit ad causam principalẽ,omissa appellatione.¶Quod tamen est verũ in illis causis,in quib⁹ prius & ante omnia debet expediri articulus appellationis : & ante quàm expediatur causa principalis,secundùm not.in c.vt debitus.j.de appel.& ea,quæ traduntur in c.cordi.de appel.lib.vj.secus vbi appellatio simul cùm principali veniret expedienda,prout est quando appellatur super prouisione.de quo in c.j.de elec.lib.vj.¶Et subdit Specu.ꝙ eo casu quo quis tenetur mittere excusatorẽ & non mittit,tenet processus agitatus cõtra eum super principali:si iudex ignorauit appellatum esse,& aduersarius nil dolosè egit:secus autem si sciuisset appellatum esse,vt j.de appel.c.si duobus.vel si aduersarius dolosè subticuit de appellatione.ff.de iudi.in l.si prætor.¶Subdit tamen Spec.quòd in citatione facta à delegato,nõ tenetur quis mittere excusatorem:licet hoc sit securius.¶Alij verò dicunt secundùm eum,ꝙ citatio delegantis tenet,etiam non facta mentione de appellatione : quia sicut citatus comparere debet,vt proponat suas exceptiones,ita & iste comparere debet vt proponat exceptionem de sua appella.interposita.ff.de iudic.in l.si quis ex aliena.& j.de appel.in c.cùm parati.& si nõ veniat,tenet processus agitatus contra eum,secundùm Inno.in c.fi.j.de accusa.quem formaliter,vt s.dixi.refert Specu.in ti.de cita.§.fi.versi.quid si altera.Et dicit ibi Ioan.And.in addi.quòd Innoc.cuius ad literam fuerunt verba prædicta,videtur recedere à priori dicto:vt sic non videatur sufficere mittere excusatorem.& sic residet Ioan.And.

14 ¶†Nonò principaliter quæro,qualiter debet esse certa,& non dubia seu obscura:& an falsa demõstratio vitiet.¶Solu.dic,ꝙ citatio debet esse certa,& clara,& clarè cõtinere nomẽ iudicis,cuius mandato fit citatio:& nomẽ citati,& nõ eius,ad cui⁹ petitionẽ quis citatur.Ad quod vide quæ latè dixi in simili in c.ij.s.de lib.obla.in xij.p.articulo.q.ij.& iij.& iiij.Solũ enim est speciale in certis casibus,vt valeat citatio generalis.dixi latè j.articulo

articulo xxij.q.iij.Et vide glo.in l.eum quem temere.ff. de iudi.quæ dicit,ꝙ ſi citatur Titius Martini, cùm duo ſint eiuſdē nominis:non tenet citatio . & ſi compareat ille, de quo actor non ſenſit,tenetur parti ad expenſas. ¶ Et ad idem,ꝙ non valeat citatio,eſt bonus tex.in l.idem Pomponius. aliàs incipit, Pomponius ſcribit ſi frumentum.§.fi.ff.de rei ven.facit etiam l.duo ſunt Titij.ff.de teſta.tute. ¶ Item debet eſſe certa reſpectu loci,ne ſit generalis vel alternatiua,ad quod vide quæ dixi ſ.articulo xviij.q.viij. ¶ Item debet eſſe certa reſpectu temporis.ad quod vide quod dixi ſ.articulo xix.q.vj.& vij.

15 ¶ †Quid autem ſi eſt error,ſeu falſa demonſtratio in ipſa citatione,an vitietur?exemplum,aliquis citatus eſt tanquā Petrus Ioannis,cùm ipſe ſit Petrus Martini. ¶ Solutio.iſtam quæſtionem aliqualiter tetigit Iaco.But.inſti.de actio.circa princi. ſed Barto.latius proſequitur in l.falſa demonſtratio.ff.de condi.& demonſt.in vj.q.loquitur tamen ſatis obſcurè. ¶ Vnde tu clarius diſtingue poſt eum,quòd aut ille citatus ſub dicto nomine Pet.Ioan.ſic litigat in iudicio,& tunc falſa demōſtratio nō vitiat iudicium:eo,ꝙ ſatis conſtet de ipſius corpore : quia tam iudex,quàm partes habent hunc hominem pro Petro Ioānis, vt ff.de iudic.l.ſi in iudicis nomine , aliàs,ſi in nomine iudicis. ¶ Aut fuit cōtumax, & contra eum habitus proceſſus tanquā contra contumacē:& tunc,aut cōſtat,ꝙ ipſe eſt hoc idem corpus,quòd fuit citatū ſub hoc nomine,Pet.Ioā.quia eſt illemet homo,q culpabatur,& infamatus erat de maleficio de quo agebatur,& ſic cōſtat,ꝙ de illo corpore iudex ſenſit,& etiam nuncius:& valet proceſſus,licet fuerit erratū in nomine : quia animus iudicis ferebatur ſuper illum hominem,videlicet Petrum Martini,qui de dicto maleficio ſic erat infamatus.argu.l.congruit.ff.de offic.præſi.& ff.de bo.eorum,qui ſibi mor.conſci.l.fin.in princi. ¶ Et quia ſaltem debuit cōparere & oſtendere,ꝙ ipſe,qui citabať ſub hoc nomine Pe.Mar.ff.de iud.in.l. ſi quis ex aliena.vnde dicit Bar.ꝙ boni aſſeſſores,quando realiter citant,capientes aliquē bannitū pro aliquo maleficio antequàm faciant executionem,faciunt eum confiteri,ꝙ ipſe ſit illud idē corpus,& illa perſona,& ille homo,qui ſic vocabatur : & qui ſub hoc nomine fuit vocatus & bannitus. ¶ Si verò conſtat hunc hominem fuiſſe citatū, à nuncio ſub hoc nomine Pe.Io. nō erat ille,qui ſic vocabať:ſed erat Pet.Ioan.& conſtat quod ipſe nō eſt Pet.Marti.Nec cōſtat iudicē ſenſiſſe de eo,de quo ſenſit nuncius illum citādo:nec etiā erat ſtatutū,ꝙ nūcius poſſet citare ſine mandato ſeu commiſsione.Nec eſt aliqua veriſimilis cōiectura,per quā iudex videatur ſenſiſſe de illo corpore: & hoc caſu falſa demonſtratio vitiat :quia licet nūcius ſenſerit de certo:tamē iudex nō cōmiſit de illo :& ſic citatio nō arctat eū,ex quo reperitur facta ſine iudicis commiſsione,vt l.j.ff.de requi.reis.& dixi ſ.eo.articulo,q.ij.quia ex forma mandati de citādo,nō pōt dici de eo cōſtare: quia nō concurrūt qualitates demōſtratiuæ illius citati:eo,ꝙ qualitates commiſſæ citationis demonſtrant Pet.Mar.& citatus eſt Pet.Ioan.& ſic citatio nō arctat eum. facit l.forma.ff.de cenſibus. & quod not.in l. hac cōſultiſsima.C.qui teſta.fa.poſſ.Si verò cōſtat citationē fuiſſe factam,non tamen cōſtat quod corpus nuncius citauit. Pone exemplum,apparet mandatum factū nuncio,ꝙ citetur Petrus Marti.& nuncius refert ſe citaſſe prout habet in mandatis ſeu commiſsione.& nō apparet aliter,quis fuerit citatus .certe hoc caſu,ſi citatus fuit bannitus,nō poterit fieri executio cōtra Pe.Mar.ſi nuncius non citauit eum, qui erat diffamatus:ſed forte citauit Pet.Ioannis,quia cùm in hoc ſit maior incertitudo,quā in caſu præcedenti,meritò longè minus debet valere:& in ciuitatibus etiam,in quibus nuncius poteſt citare ſine commiſsione iudicis,ſi conſtaret fuiſſe per Ioan.citatum : & nō fuiſſe diuerſum:quia citandus erat Pet.Marti.proceſſus vitiatur : quia non conſtat de corpore,quaſi illud corpus non reperiatur in rerum natura,vt in l.ſi ſeruus.§.quę quinꝗ.ff.de leg.j.& l.j.§.pe.ff.de dot.prælega.& in d.l.idem Pomponius.§.fi.ff. de rei ven.& idem ſentit Bar.in l.inter ſtipulantem.§.j.ff.de verb.obliga.& in l.diuus ij.ff.de cuſt.reorum. ¶ Quod tamen procedit,niſi per alias circunlocutiones,aut ſigna conſtaret de corpore: licet in demonſtratione eſſet aliud dicendum.Ad quod plenius vide per Barto.& Doc.in l.demonſtratio falſa.ff.de cōdic.& demonſtra.quia non intendo hic tractare plenè materiā demonſtrationis,ſed ſolummodo examinare quantum attinet ad materiam citationis. ¶ Aduerte tamen,quia Ange.in l.ij. ff. de liber.& poſthu.quo ad practicam,quàm Bart.dicit, quòd ſeruāt aſſeſſores dicit,quòd dicta practica nō tenet: quia dicta citatio tanquam incerta,fuit nulla:ꝙ per conſeque s non arctabit citatum,per l.eum,quem temere.iuncta glo.ff.de iud. vnde dicit Ange.ſeruandam aliam practicā,videlicet, ꝙ ille captus confiteatur maleficiū:qa tūc poterit ſine alio proceſſu cōdēnari,per no.per Inn.in.c.qualiter.ij.j.de accuſ.& hoc virtute iſtius confeſsionis:licet ſit facta ſine alio ordine iudicij.Ad quod vide alias plures authoritates,quas dedi in c.penu.ſ.de iudi.in xxvij.prin.arti.verſi.iij.concluſio.& quod dixi in c.veſtra.j.de coha.cleri.& mul.q.xvij.Sed dicit Ioan.de Imo in d.l.ij.ff.de libe.& poſthu.quòd forte practica Bart.poteſt ſuſtineri:quia ſi cōſtat de corpore,de quo ſenſit iudex:nō videtur curādum de nomine:& ideo ſicut ſi conſtaret ex alijs circunſtantijs, quòd iudex ſenſiſſet de iſto, qui eſt captus: vt quia iſte erat diffamatus de maleficio:& alius nō:& qa iſte fuit citatus:vel perſonaliter,vel ad domū ſuę habitatiōis,poſſet fieri executio.Ita etiā debet poſſe fieri in caſu iſto,ex quo conſtat de corpore per confeſsionē ipſius.Nam iſta confeſsio venit ad iuuandum & declarandum, quod eſt factū:non ad inducēdum de nouo. & ideò debet operari,etiā ſi ſuperueniat poſt ſentētiā.arg.l.hæredes palā.§.ſed ſi notā.ff.de teſta. Nec ob.quòd no.gloſſ.in d.l.eum quem temere.ff.de iu.quia imo potius facit pro,inquantum innuit quòd citatus in dubio debeat comparere. & ſi fortè non erit ille, qui erat citandus:debebūt ſibi refundi,vel reſtitui ſumptus & expēſæ.Ad quod etiam facit qđ no.in.l.ſi qs ex aliena.ff.de iudicijs.& tenet Ioan.de Imola in.d.l.ij.ff.de liberis & poſthumis.

16 ¶ †Et ex prędictis etiā deciditur,quid ſi proceſſum ſit contra Petr.Marti.cùm duo ſint Petri Martini:an ambo debeant puniri,vel neuter.quod potius videtur per. l.duo ſunt Titij.ff.de teſta.tute. vel locus ſit gratificationi.per l.ſi quis ſeruū.§.ſi inter duas.ff.de lega.ij.vbi dicitur hoc per Bald. ¶ Videtur enim ex prædictis concludendum,quòd ſi alter prædictorum fuerit infamatus de dicto maleficio,de illo intelligatur iudicē ſenſiſſe: & cōtra ipſum poterit fieri executio: ſicut in ſimili dicimus in legato facto in teſtamēto Titio:& duo ſunt titij:ſed vn⁹ cōſanguineus vel amicus,& alter non, vt in.l.ſi fuerit.de reb.dub.& d.§.ſi inter duos.& ſic nō obſtat.d.l.duo ſunt Titij. qa ibi erat omnimodo incertitudo nec deeſſet locus gratificatiōi:cùm agatur hic de magno incōmodo: & pœnæ debeāt tenere ſuos authores.vt in c.quæſiuit.j.de his,quæ fiūt à pręla.cū ſi. ¶ Bal.tamen in d.§.ſi inter duos.dicit, quòd poſſet fieri executio cōtra eū,qui reperitur culpabilis:quia de iſto videtur iudex ſenſiſſe. Sed dicit Ioānes de Imo.quòd fortè iſtud nō eſt verū:ſi ille nō erat diffamatus,ſed alius:quòd licet animus iudicis verſetur veriſimiliter contra culpabilē,ex quo tamē veriſimiliter credidit diffamatum eſſe culpabilem : potius de eo videtur intellexiſſe. qua propter vigore talis proceſſus nō videtur,quòd poſſit fieri contra talem executio:niſi aliter apparet de delicto cōmiſſo. vnde dicit d.Nellus de ſancto Gemi.in tractatu bānitorum,in tertia parte primi tēporis,quæſtiōe xij quòd credit, quòd practica Bart.de qua.ſ.habeat locum,quādo citatio fuit facta perſonaliter,vel ad domum:& cōſtat,quòd ille captus eſt ille idem homo,qui fuit citatus perſonaliter,vel qui habitabat in illa domo vbi facta eſt citatio:tunc enim citatio non fuit inualida,aut ratione erroris,aut incertitudinis: cùm de corpore ipſius citati conſtaret,per iura ſuperius allegata,& per notata in l.ſi quis in fundi vocabulo.ff.de legatis primo. ¶ Sed ſi citatio fuiſſet facta per loca publica,vel ad eccleſiam principalem ſeu parochialem,ſecundùm ea quæ dixi.ſ.articulo xvij.vel ad ianuam palatij, ſecundùm quod quandoque ſtatuta diſponunt: tunc putat d.Nellus bannum non tenere. ¶ Primò,propter errorem:quia citatur Pet.Ioan.qui non eſt, ſed eſt Pe.mar.& de corpore nō cōſtat ex aliqua circūſtantia: & ſic ratione incertitudinis,non debet valere.per dictam.l.duo ſunt Titij.& per dictū §. ſi inter duos. ¶ Subdit tamen, quòd communiter rectores ſeruant contrarium:quia faciunt captum confiteri ſe eſſe illum,qui deliquit:& qui in ſententia banni continetur: & qui fuit citatus: & ſic bannū exequuntur.& ita dicit Bald.in dicta l.ſi quis ſeruum.§.ſi iter duos delegatos.ſecūdò,fuiſſe ſeruatū Florētiæ:qa ille qui deliquit, debuit cogitare ſe citari:& qa talis citatio declaratur ex adiuncto,quod de iure poteſt eſſe verū ſi in citatione exprimatur cauſa,videlicet delictum,ſed ſi ſimpliciter dicitur,quòd cōpareat ad ſe defendendū à quadā inquiſitione:tūc tale bānum de iure nō procederet.& ita ſeruatur per aſſeſſores, qui ſi non detrahāt veritati,fauori publico deſeruiunt:ne in talibus fraudes committantur:& maleficia remaneant impunita, ſecūdùm dñm Nellū in dicto loco. ¶ Et ſic ex prædictis poteſt colligi,quòd melior practica eſt,vt captus cōfiteatur,quòd eſt ille idē hō: qui fuit citatus:& cōtra quē fuit ꝓceſsū:& qui fuit bannitus:& qui cōmiſit illud crimē. ¶ Reliqua verò pertinētia ad materiā falſæ demōſtratiōis,vide per Bar.& Doc.in d.l.demōſtratio falſa.ff.de cōdi.& demōſtra.vbi tractat, quid ſit demōſtratio:& per quæ verba fiat:& qs ſit eius effectus tā in vltimis volūtatibus,quàm in cōtractib⁹.& quōmō poſsint cōſtare de corpore,ita quòd falſa demonſtratio nō vitiet.& etiā tra-

ditur per Bal.& Io.de Imo.in l.Titia diuortium.ff.solu.matri. & traditur instit.de lega.§.si quis in nomine. & ff. de hæredi. insti.in l.fi.& de reb.dub.in l.qui habebat.& per Domi.de Rota decisio. cxxv. aliàs cxlij. & aliquid per Bald. in l. si quis in fundi.ff.de lega.j.& per Ange.in l.j.ff.de libe.& posthu. & ibi etiã per Bal.vbi traditur, ꝙ quando demonstratio exigitur pro forma,non sufficit aliter constare.&etiam traditur per Bart.in l.si stipulatus fuero hanc summam.ff.de verb.oblig. & in l.j.in fi.ff.de do.præleg.& in l.si tibi.ff.de optio.lega.& l.quintus. la j.ff.de auro & argen.& l.legati.ff.de libera.legata.

¶De citatione autẽ facta alternatiuè,puta tali vel tali hora &c. vide s.articu.xix.q.vij.

17 ¶†Decimò quæro, vtrum citatio debeat cõtinere terminum. ¶Solutio.dic ꝙ sic.aliàs citatio sine termino non valeret.not. Bal.in l.ij.C.vbi in rem actio.per tex.illum qui dicit, certo dierum spatio.& not.Pet.& post eum Cyn.in l.dies festos.C. de fer.& Io.de Imo.in c.cùm parati.j.de app.& ad prædicta vide quæ latè dixi in xij.prin.articu.q.vj.& vij. & talis termin⁹ nõ debet esse nimis breuis,imo rationabilis & competens. v.q.ij. c.si Primates.& l.j.ff.de fer.Spec.in tit.de cita.§.contra citationem.versi.itẽ quod facta est. ¶Et si daretur nimis breuis,posset appellari,vt in c.j.j.eo.de qua materia latius tractabimus in

18 tit.dilationum. ¶†Sed pone, iudex citauit ad sententiam audiẽdam ante nonam tali die:vtrum valeat? & qua hora debeat ferri sententia? Bar.in quodam consilio,quod incipit,pluries contingit,tenet,ꝙ valeat. ¶Et ꝙ habet expectare vsq; ad nonam: aliàs dilatio esset nulla,& sic in ipsa hora nonæ,quia citatio facta tali die intelligitur vltima hora diei iudicialis,quæ est hora spectatorum,in authen.de iudicibus.§.sedebunt.facit c. consuluit.s.de offic.deleg. ¶Et sic dicta citatio debet intelligi secundùm materiam actus,cui ad dicitur l.stipulatus.ff. de vsur. & l. damni infecti.ff.de dam.infec.faciunt quæ tradit Dyn.& post eum Doc.de solennitate intrinseca.l.sciendum.ff.de verb.obli. ¶Sed ante nonam potest intelligi.s.inchoatam : & ante nonã finitam.l.eũ qui.§.qui ante.& l.stipu.non diuidũtur.§.si quis. in glo.super ver.finita.ff.de verb.obl. Cùm ergo natura verborum sit apta includere vtranq; horam,ego intelligo secundùm naturam actus sententiandi. Et vt actus potius valeat, quàm pereat.arg.l.præsens.ff.de verb.oblig.de reb.dub.& de reg.iu.

19 ¶†Vndecimò,quæro,an citatio debeat continere locũ, & qualiter. ¶Solutio.dic,vt latè dictum fuit in xix.articu.per totum illum articulũ,& dicit Bal.in l.consentaneum.C. quomodo & quando iud.in secundo notabili, ꝙ modus citandi absentem ad domum,est per literas:quia vox nuncij sine literis cito euanescit:& non est bene tuta citatio,secundùm Hosti.& istæ literæ debent mitti in domo citati.arg. ff.de instito.l.sed & si pupillus.§.præscribere. ¶Potest etiã citari per edicta:quia schedula affigitur in albo Prætoris,vel in foris palatij ciuitatis illi⁹ terræ:vel si est iudex ecclesiasticus,in forib⁹ ecclesiæ cathedralis, vt in Cle.causam.de elec.nã talis citatio inducit quoddã notorium:quia lex reputat talem citationem solẽnem, & hoc quod dicit̃,pro rostris.in l.ij.§.j.ff.de orig.iur. ¶Et de citatione prędicta dicetur latius articulo xxiij.

¶De citatione verò per literas,articulo xxiiij. ¶Reliqua verò ad materiam istius q.vide s.in xviij.in princi.articulo & etiam in xvij.

20 ¶†Duodecimò principali quæro, qualiter debet ita fieri citatio,s.ꝙ apprehendat citatum personaliter. ¶Solutio, vide ad hanc materiam,quæ dixi s.articulo xvij.q.ij.maximè in versi. circa.vij.speciẽ. ¶Et aduerte:quia paria sunt, quem esse personaliter citatum,vel per eum stare quominus citatio ad eũ perueniat,vt est tex.& ibi not.in Cle.ij.vt lit.penden. & in Cle.j. de iudi.& in Clemen.j.de fo.compe.talis ergo culpa & contumacia habetur pro citatione personaliter facta,not.Bal.in l.nã ita diuus.ff.de adopt.in ij.colum.& Innocen. in c.ex literis. de excessibus præla.

21 ¶†Decimotertiò quæro,qualiter absens sit citandus: & an exigatur citatio peremptoria,& qualis. ¶Solutio,dic vt dicam j. xxvij.princip. articulo,& vide quod dixi s.in v.princi. articu. q.xv.& aliquid tetigi statim.s.eod.articu.q.xj.

22 ¶†Decimoquartò quæro,an citatio possit fieri per verba facultatis.videlicet,compareas si vis,vel per hęc verba,si tua putaueris interesse,vel si confidis de iure tuo, vel per verba præceptiua,& sub comminatione,& sub qua comminatione, & an sub comminatione pœnæ expensarum. ¶Quo ad primum, an valeat citatio,compareas si vis,dicit Bal.ꝙ sic, vt ipse dicit in au. si quis ab aliquo c.de testib.colum.antepenul.ver.Extra quæro.allegat tex.in c.significauit.j.de testi.vbi bo.tex.not. etiam glo.in l.ea quidem.C.si manci.ita fue.alie.& ibi Salyce. & no. c.cùm in tuo.j.qui ma.accu.poss.& nisi compareat,sibi præiudicatur,vt tradit Specu.in tit.de citatio.§.sequitur videre.ver. quid si non præfixeris. ¶Et dicit Specu.certo certius esse, ꝙ præcisè & simpliciter quis citari nõ põt:sed sub modo sub rescripto,videlicet si vult.argu.c.j.in prin.de elect.lib. vj.& in c. quia propter.de elect.Ita dicit Specu.in tit.de cita.§. sequitur. versi.illud autem.quod tamen intellige secundùm quod statim dicam. ¶Item potest fieri citatio sub hac forma,videlicet,si tua putaueris interesse,vt not.glo.in d.l.ea quidem.ad quod etiam vide s.in v.princi.articu.q.xj. ¶Item valet sub hac forma,compareas si de iure tuo confidis,tex.& ibi not.Bald.in l.diffamari. C.de inge. manu. Aliquid traditur in d.l.ea quidẽ. ¶Et sic ex prædictis videtur concludi,ꝙ citatio non potest esse præceptiua,seu necessitatiua,tenet Ang.in l.nonnunquam.ff.de iudi.& Bal.in l.ad peremptorium.ff.de iudi. ¶Ego verò arbitror sic dicendum, ꝙ aut petitur citatio tertij de cuius interesse dubitatur:& hoc casu procedãt prædictæ citationum formæ: & si taliter citatus compareat,auditur pro suo interesse.si verò nõ cõparet:non procedit contra eum, tanquã contra contumacem, ad quod vide quod dixi s.in v.princ.arti.q.xj.& tribus seq.Et quod dicam j.in xxxj.arti.& sic hoc casu,non subiungitur cõminatio expensarum,aut similis,quę habeat afficere personam contumacis : sed solùm fit comminatio, quod ipsius tertij non comparentis contumacia non obstante,procedetur in causa.

23 ¶†Aut fit citatio illius cõtra quẽ principaliter dirigitur petitio,& hoc casu,licet ille nõ possit necessitari ad cõparendum si nõ vult:nisi fiat citatio realis:tamẽ talis citatio nõ fit per verba facultatis:sed per verba præceptiua.verbi gratia,Generosus miles dñs Massinus de Soardis de Pergamo, Honorabilis Potestas magnificæ ciuitatis Senarum,pro tribunali sedens ad ei⁹ solitũ banchum,iuris,hora debita causarũ,ad petitionẽ. A.&c. præsentis & petentis,cõmisit,imposuit,& mandauit B.&c.publico & iurato nuncio dicti cõis Senarum præsenti, & intelligenti:quatenus vadat, & ipsius Dñi Potestatis parte & mãdato,citet & requirat.C.&c.si eum personaliter inuenerit, vel ad domũ solitæ habitationis &c. scd'm quod dixi s.arti.xviij.q.ij. maximè in ver.Circa vij.speciem.& eo.arti.q.iiij.quatenus intra tantũ terminũ &c.vel die tali de mane hora debita causarũ, vel de sero hora debita causarũ,prout cõmittenti videbitur expedire,vel intra terminũ statutũ,comparere debeat:respõsurus prædicto A.super tali negotio &c.scd'm quod qualitas cõtingentiæ requisiuerit:aliàs dicto termino elapso,nõ obstãte ipsi⁹ cõtumacia,procedetur contra eum. ¶Et sic potest vario modo cõminari,scd'm varias negotiorũ contingentias.ad quod vide quod dixi s.eo.arti.q.iiij.& potest etiam cõminari condẽnatio expensarum per text.in c.fi.in fi.s.de ma.& obe. ¶Et sic patet ex forma prædicta, ꝙ dicta citatio emanat sub verbis præceptiuis dum dicitur,debeat cõparere. vnde licet præcisè nõ cõpellatur,cõpellit̃ tñ causatiuè,si nõ vult qđ cõtra eũ procedat̃ tanquam contra contumacem.ad quod vide quod dicã j.in xxxj. prin.arti.& quod dicã j.de do. & cõtu. in materia cõtumaciæ.

24 ¶†Vtrũ autẽ citatio ad sui essentiã requirat scripturam, dic ꝙ non regulariter.fallit in quibusdam personis priuilegiatis. de quibus dixi s.in viij.princi.articulo. Est tamen quædam citatio specialis, quæ fit per literas, de qua dicemus plenè articulo xxiiij.

25 ¶†Decimoquintò quæro principaliter, an citatio possit fieri, vt citatus personaliter cõpareat,& quando, & quibus casibus. ¶Solu.dic,quòd regula est negatiua, quòd quis non potest citari ita,vt necessitetur personaliter comparere : quoniam liberum esse videtur citato comparere per se, vel per procuratorẽ, vt in c.querelam.s.de procura.iuncta l.j.ff.de procura. & not. in c.j.de iudic.lib.vj. Quoniam liberum est cuilibet comparere per se,vel per procuratorem,vt d.l.j.ff.de procurato.& l.pręsenti.§.cùm autem.C.de his,qui ad eccle.confu.& in c.fi.s. de iura.calum.& d.c.querelam. ¶Beneficium verò iuris nemini est auferendum.xxviij.dist.c.de his.& in regula indultum. de reg. iur.lib.vj.cùm suis concord. ¶Sed per prædictam citationẽ videtur quis compelli,vt per se, & non per procuratorem cõpareat.hoc enim denotat verbũ,personaliter,per no.in c.cupientes.§.ꝙ si per viginti.de elec.lib.vj.& in c.j.de iudi.lib.vj. & in c.cùm dilecta.s.de rescrip.& per gloss.in verbo,personaliter.in c.fi.de accu.& per no.in c.fi.s.de offic.dele.& in c.cùm I.& A. in Clemen.j.de vita & hone.cle.igitur &c.

26 ¶†Quid autem si dictum sit,vt se præsentet,vide quod dixi j. arti.xxxj.in v.effectu.q.j.

¶Hæc autem regula recipit plures declarationes & fallentias.

¶Prima declaratio est,quòd prædicta regula respectu iudicis procedit,tã in ordinario,quàm in delegato,vt l.fi.C.de procu. & in c.j.de iudic.lib.vj.in contrarium tamen facit ad id quod dixi de ordinario tex.in d.c.j. qui text.specialiter prohibendo

hanc

hanc citationẽ delegato Papæ non habenti ad hoc speciale mãdatum, videtur per cõsequens à contrario sensu velle secus esse in ordinario, per no. xxv. distinc. c. qualis. & j. de his, quæ fiunt à præla. cùm apostolica. sed contrarium tenuit Beruh. & gloss. iij. in d. c. j. qui vult, ꝙ etiam ordinarius non possit regulariter cõpellere partes coram se personaliter venire: nisi in casib⁹ exceptis. de quibus statim subijciam in fallentijs. & ideò in d. c. j. nihil fuit dictũ de ordinario: quia de ipso nõ dubitabatur, per l. fi. C. de procu. sed de delegato Papę dubitabatur: quia videbatur, ꝙ quo ad illã causam delegatus Papæ posset sicut Papa, vt dicit glos. iij. in d. c. j. de iudi. lib. vj. sed hoc non obstante etiam delegatus Papæ non potest: nisi ad hoc habeat specialem potestatem. & idem not. Spec. in tit. de cita. §. contra citationẽ. vers. Item non valet citatio. ¶ Nec obstat, ꝙ omnia videantur sibi commissa quo ad illam causam & c. quia illud intelligitur, quòd omnia videntur sibi commissa sine quibus causa expediri nõ potest, vt in c. j. & in c. præterea. s. de offi. deleg. secundùm Inn. Hosti. & Archid. sed causa potest expediri absq; eo, ꝙ quis personaliter cõpareat: videlicet comparẽdo per procuratorẽ. sicut ergo regulariter non posset præcipere parti, ꝙ iret ad sanctum Iaco. sic nec ꝙ ad ipsum personaliter veniat, secundũ eos. & sequitur Ioan. And. do. Domi. in d. c. j. ¶ Delegatus verò ab inferiore à Principe, non posset etiam, cùm speciali mandato personaliter citare: nisi in casibus à iure permissis. de quibus statim dicam in fallentijs: quia si ordinarius nõ potest per se hoc facere: ergo non potest alteri demandare, vt in regula, Nemo plus iuris, cum sua materia, de reg. iur. lib. vj.

¶ Secunda declaratio est, ꝙ prædicta regula procedit tam in actore, quàm in reo, vt probatur in d. c. j. de iudic. lib. vj. ibi dum tex. dicit. alterutrũ partium, per quem tex. hoc tenent ibi Io. And. & do. Domi.

27 ¶ † Tertia declaratio est, ꝙ prædicta regula procedit, nõ solùm in persona ficta, prout est capitulũ, collegium, seu vniuersitas: quo casu de necessitate non põt citari, vt personaliter cõpareat: cùm sit ficta persona, per not. in l. mortuo. ff. de fideius. & in c. Romana. §. vniuersitatẽ. de sent. excõ. lib. vj. & in l. in tãtùm. §. vniuersitatis. ff. de rer. diui. no. Bal. in rubr. C. pro soc. dixi in c. dilectus. ij. j. de simo. & in c. in pertractãdis. s. de iura. cal. in vij. principali artic. q. xxv. ¶ Et in ꝓprijs terminis tenet expressè Bal. in l. nã ita diuus. ff. de adop. & ideò non põt personaliter citari, vt dicit gl. iij. in fi. in d. c. j. de iudi. lib. vj. siue loquamur in causa ciuili, siue etiã in causa criminali, quo ad ipsam vniuersitatẽ: etiã si sit criminalis in qua de sui natura nõ possit interuenire procura. secũdùm Io. An. in d. c. j. & sequit̃ do. Domi. super gl. iij. per not. in d. c. dilectus. & ibi latius tractaui, an vniuersitas possit delinquere. & qñ dicatur delinquere, & an possit accusari, & vtrũ puniri, & qualiter, & reliqua ad materiam vniuersitatum, & collegiorum, dixi latius in c. dilecta. j. de exces. præla.

¶ Item procedit prædicta regula in causis priuatarum personarum: licet sint veræ personæ: & possint personaliter citari.

¶ Insuper prædicta regula recipit plures fallentias.

28 ¶ † Primò fallit in Papa & Principe, per c. j. de iudi. lib. vj. quia si põt alteri dare hanc potestatem: igitur per se potest exercere. & quia Princeps solutus est legibus, vt l. Princeps. ff. de leg. facit quod dixi in c. j. s. de lib. obl. articulo v. fallen. v. & in c. qm̃. in prin. s. vt lite non contestata. in x. prin. articu. fallentia xvj.

¶ Aduerte tamen, ꝙ licet quis sit etiam per Papam citatus, vt se eius conspectui repræsentet: non tamen intelligitur persona liter citatus. quominus possit comparere per procuratorẽ. tex. est. & ibi notaui post Do. me. & Doct. in c. pen. s. de iura. calũ. facit glo. antepe. in c. fi. s. de maio. & obe.

29 ¶ † Secundò fallit in delegato Papæ seu Principis, qui à sede apostolica mandatum ad hoc speciale recepit, vt posset personaliter citare. tex. est in c. j. de iudi. lib. vj. notat. glo. antepe. in c. fi. s. de maio. & obedien. ¶ Aduerte tamen: quia ad hoc vt citat⁹ personaliter à delegato à Principe teneatur personaliter comparere eo casu, quo posset ex potestate sibi commissa: debet in citatorio hanc causam exprimere ad hoc, vt citatus cognoscat, quòd citans habet potestatem sic citandi: quia oportet, quòd iudex, quando habet iurisdictionem respectu alicuius specialis causæ, illud exprimat, vt not. Inno. in c. cæterum. s. de iudic. & in c. cùm sit generale. s. de for. compe. Cùm igitur regula sit, ꝙ non possit compellere ad personaliter comparendum, vt s. dixi. oportet quòd saltem exprimat talem qualitatem, quæ cõcludat ipsum habere hanc potestatem. faciunt not. in c. prudentiam. §. j. s. de offi. deleg. secũdùm do. Domi. post Io. Andr. in d. c. j. faciunt quæ dixi in c. si clericus laicum. s. de foro competẽ. & quod dixi s. eod. articulo. q. v. & vj. ¶ Et adde quod dicam j. in viij. fallentia.

¶ Et hæc fallentia procedit in delegato Papæ, qui ex speciali cõmissiõe põt ꝑsonaliter citare: sed delegat⁹ ab inferiore à Prĩcipe, nõ potest etiã ad speciale cõmissionẽ: cũ nec ipse ordinarius possit, vt s. dixi ar. c. ex literis. s. de offi. delega. secundùm Io. An. & do. Domi. in c. j. facit d. regula, nemo plus iuris.

¶ Quod tamen procedit, nisi essemus in casibus specialibus: in quibus ex natura causæ posset inferior ordinarius, & etiam delegatus ab inferiore, sine speciali commissione personaliter citare. de quibus in sequentibus fallentijs.

30 ¶ † Tertiò fallit in causa criminali, in qua etiam inferior, & quilibet iudex, qui habet cognoscẽdi potestatẽ de illa, põt personaliter citare. tex. est in d. c. j. de iudi. lib. vj. & no. gl. antepenul. in. c. fi. de maio. & obe. quòd intelligit gl. super verbo, criminalis. in d. c. j. si modo sit causa criminalis criminaliter intentata. aliàs secus, & sequunt̃ ibi Doc. ¶ Sed tu aduerte. quia arbitror ex rõne illius gl. quòd hæc fallentia procedat in causa criminali criminaliter intentata: in qua ex natura causæ nõ posset interuenire procutor. vt in publicis criminibus, in quibus ponitur pœna relegationis, supra, secundùm cõmunem opinio. de qua in. §. ad crimen. & in. §. publicè. & latissimè dixi in. c. veniẽs. j. de accusa. secus si sit talis causa criminalis & criminaliter intentata, in qua possit interuenire procurator. videlicet, quando veniret imponenda pœna a relegatione. j. quia cum in talibus, tã actor ꝙ̃ reus possit & ꝑ se, & per procuratorem causam agere, vt dixi in d. c. veniens. ĩ secũdo mẽbro prin. q. j. nõ videtur cõueniens, quòd inferior à Principe possit hãc facultatẽ auferre. dixi s. in prĩ. istius. q. & hoc tenet Bal. in l. si actor. s. de ꝓcur. & ꝑdicta ĩtellige, nisi iudici aliud videret̃, ꝓpter aliquã aliã extrinsecã cãm. secũdũ qđ statĩ dicã in fallẽtia sequẽti, & fallẽtia. v.

31 ¶ † Quartò fallit, quãdo pro veritate dicẽda quis personaliter citaretur. tex. est in d. c. j. de iudi. li. vj. no. gl. antepenul. in fi. s. de ma. & ob. & Spe. in ti. de cita. §. cõtra citationẽ. ver. Itẽ nõ valet citatio. & ideo ad respondedũ articulis & positionibus, põt quis citari vt personaliter cõpareat, vt no. d. Do. in d. c. j. & etiã ad faciendã propositionẽ facti, secundũ practicã. c. pastoralis s. de iudi. & ad prestandũ iuramentũ de veritate, quod olim solũ prestabat̃ in causis spiritualibus. ad quod vide quod dixi in. c. ti. s. de iura. calũ. in. vj. princ. articulo. q. ij. & aliquid tetigi in rubrica. s. de iura. calũ. articulo. ij. ¶ Prædicta tñ nõ vident̃ limitãda, secundũ ea, quæ statim dicã in se. fal. ¶ Aduerte tñ, quia qđ dixi de positionib⁹: & articulis, videt̃ ꝓcedere etiã si ꝓcurator hẽret spãle mãdatũ ad rñdendũ positionib⁹: quia nõ obstante speciali mãdato, posset iudex compellere principalẽ ad respõdendũ positiõibus. ar. no. per gl. fi. ĩ d. c. j. de iudi. li. vj. ¶ Quod verũ, secundũ I. de Imo. ibi. si mandatũ sit simpliciter ad respõdendum positionibus, secus si esset specificatum ad sic respondendum, per no. per Bar. in. l. qui bona. §. si aliena. ff. de dã. ĩfec. & tenet Ia. Butriga. in l. fi. C. de procurato. & dicit Bar. hoc verum in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus iudex habet inspicere quo colore, pallore, vel rubore, & qua trepidatione & c. vt. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. vnde tunc bene posset cogere principalem personaliter ad respondendũ: etiã si mandatum dedisset specialissimum ad sic respondendum. & idem tenet Bart. in d. l. fi. C. de procura. vbi dicit, quòd assessores hoc colore raro vel nunquam admittunt excusationem per procuratorem. quod satis placet Bar. ¶ Sed dicit Ioan. de Imo. in d. c. j. quod forte etiam in ciuilibus posset cogi, quia facilius datur mandatum vt respondeat per procuratorem illud, quod per se ipsum in præsentia iudicis verecundaretur respondere. & ita refert & residet do. Do. in d. c. j. in fi. ad quod vide quod tradit Spec. in tit. de positio. §. x. ver. item pone. facit quod dicam in. vj. fallen. & latius tractabo in ti. de cõfes. in materia positionum. ¶ Bal. verò in d. l. fi. C. de procu. dicit, quòd vbi sunt indicia probata contra reum ordine iudiciario: tunc iudex in causa criminali potest compellere reum personaliter comparere: siue sit locus torturę, siue simplici interrogationi, secundùm qualẽqualem distinctionẽ. ¶ Si verò contra reum non sint aliqua indicia legitimè probata, nunquã põt iudex auferre reo beneficium legis, quòd est, dimittẽdo procuratorem per se constitutum. & sic debent prædictæ opiniones ad concor. reduci, secundùm Bal. ¶ Ego arbitror, quòd in causis ciuilibus vel criminalibus, quęcũq; illæ sint, dũmodo sint tales ĩ quib⁹ ex qualitate earũ possit admitti ꝓcurator. quòd si iudex vult, quòd principalis compareat personaliter: debet hoc velle ex aliqua rationabili causa: aliàs grauaret partẽ: & à tali grauamine posset appellari, secus vbi adesset aliqua iusta causa: vel quia principalis est legalior, vel magis ĩstructus, vt dicã in vj. fallẽtia x. vel quia cõtra principalẽ sint indicia, vt statim dixi secundũ Bald. & adde quod statĩ dicã. j. post. viij. fallẽtiã in ver. et est aduertẽdum. & secundùm prædicta intellige, quæ dixi in præcedenti fallentia.

32 ¶ † Quintò fallit, si aliquis personaliter citaretur pro præstãdo

iuramento calum. vt est tex. in d. c. j. de iudic. lib. vj. & no. glos. antepenul. in d. c. fi. de ma. & obe. & Spec. in d. ver. Item nō valet citatio. ¶ Et ratio est, quia iuramentū calumniæ principales personæ debent præstare, vt in aut. principales. C. de iura. calū. & in c. in pertractandis. s. de iura. calum. ¶ Quod tamen limitat gloss. fi. in d. c. j. Nisi procurator debeat speciale mandatum ad iurandū de calumnia, per c. fi. s. de iura. calum. quia hoc casu non videtur posse principalis compelli, secūdum Iaco. But. & Bal. in l. fi. C. de procu. ¶ Quod tamen procedit secūdum Io. An. in d. c. j. in nouella. qn̄ procurator haberet speciale mandatū ad iurandum de calūnia in illa causa: quia tunc nō posset cōpellere principalem. ad quod vide, quæ latissimè dixi in d. c. in pertractandis in viij. principali articulo. q. ij. sed latius dixi in q. xxiij.

¶ Quod tamen arbitror verū: nisi alia extrinseca causa moueret iudicē: fortè quia principalis est legalior & iustior, p ea, quę dixi in præcedenti fal. & per ea, quæ dicā in seq. fallen. secus ergo si esset datum mandatū generale ad iurandum de calumnia in qualibet causa. ad quod vide quæ dixi in d. q. ij. & q. xxiij.

¶ Sextò fallit si alia iuris necessitas exigeret personalē comparitionem. tex. est in c. j. de iudi. lib. vj. tradit Spec. in d. ver. Item non valet citatio. & glo. in d. c. fi. s. de maio. & obe.

33 ¶ † Quando autem dicatur incūbere prædicta necessitas, Hostien. dicit, ꝙ solùm in quatuor præcedētibus casibus quatuor præcedentiū fallentiarū dicens, ꝙ nō sunt alij casus, quàm prædicti quatuor, qui ponūtur in d. c. j. de iudic. lib. vj. & sequit ibi Io. An. in nouella. & sic sentit, ꝙ iste vltim⁹ casus sit superflu⁹. sed dicit zen. ibi, ꝙ pōt esse alius casus: puta, quia pars principalis nouit melius veritatē, per l. fi. C. de procu. & ff. e. in l. si actor. vnde si dn̄s est legalis persona, & procurator rixosus; iudex potest citare dominū personaliter, vt no. in d. l. fi. & sequitur Ioā. de fantu. & do. Domi. in d. c. j. facit etiā gloss. fi. in fi. & ibi tenet gl. in l. fi. C. de procur. & Io. de Imo. in c. querelam. s. de procu. ¶ Quod dictum placet in procuratore simplici. ¶ Aduerte tamen, quia Bar. & Doc. in d. l. si actor. dicunt, ꝙ in simplici procuratore non est iusta causa repellendi eum: eo, ꝙ dn̄s sit legalior: sed bene est iusta causa, vt dn̄s cōpareat, tanquā melius informatus: non vt teneatur prosequi iudiciū: sed solùm vt respō-

34 deat, nisi daret mandatum ad sic respondendum. ¶ † Quod tamen intellige vt dixi s. in iiij. fallentia. ¶ Sed vtrū hæc fallentia procedat in procuratore in rem suā: videtur dicēdū, ꝙ nō: quia procurator in rem suā videtur magis informat⁹, quàm simplex procurator. & ideò nō sic videtur admittēdus aduersarius petens principalem dn̄s personaliter comparere, sicut in simplici procuratore. ¶ In contrarium tamen facit, quia potius videtur hoc casu admittēda dicta petitio, ꝙ principaliter cōpareat personaliter tā in procuratore in rem suā, quàm in simplici: quia hoc casu magis videtur attendenda legalitas domini principalis eo ꝙ iste procurator in rē suam, cùm agat factum suū, & sic ratione proprij interesse non ita legaliter responderet. quæ ratio cessat in simplici procuratore, qui nullū habet propriū interesse. & ideò Bar. concludit in d. l. si actor. ff. de procur. & sequunt moderniores, ꝙ etiam hoc casu, quando quis esset procurator in rem suā, potest peti, vt principalis dn̄s personaliter cōpareat. ¶ Bald. verò in d. l. fi. C. de procu. dicit, ꝙ licet persona dn̄i melius nouerit veritatē, vel sit legalior: & procurator sit persona rixosa; si tamen secūdum Iac. de Aret. periculum pertinet ad cedentē, potest compelli cedens personaliter cōparere ad respondendū. Si verò periculū nō redundat ad cedentē: non pōt cōpelli ad rn̄dendū: quia nō staret suæ rn̄sioni in præiudicium cessionarij, secūdum Iac. de Aret. ¶ Sed ipse Bald. distinguit ꝙ aut quis est procurator in rē suam ex parte sua, arbitror, ꝙ velit dicere ex parte actoris. & tunc dn̄s non est interrogandus de eo, ꝙ sit decisiuū quæstionis: quia sicut non potest pacisci: ita non potest confiteri. facit quod not. ff. de pact. in l. si cùm emptore. ¶ Aut est procurator in rem suam ex parte rei: & tunc, quia talis procuratio nòn tenet in præiudicium actoris, potest in dictis casibus propter prædictas qualitates existentes in dn̄o, interrogari ipse dn̄s principalis; & rèsponsio sua facit præiudiciū reo, vt no. ff. de procu. in l. procurator in rem suam. dato. secundùm Cy. in d. l. si actor. & loquitur Bal. in d. l. fi. C. de procura. ¶ Et aduerte: quia de prædictis qualitatib⁹ propter quas iudex velit, ꝙ principalis personaliter cōpareat: arbitror, ꝙ debeat per prius constare, vt dixi s. fallentia iij. facit etiam quod dicam sta-

35 tim fallen. viij. ¶ † Sed quæro circa prædicta, vtrū propter rationes & causas prædictas, mulier quæ constituit procuratorē, possit cōpelli personaliter cōparere. ¶ Sol. Bal. in d. l. fi. dicit, ꝙ in muliere debemus seruare tex. c. ij. de iudic. lib. vj. vbi dicitur, ꝙ mulieres non debent nisi ex magna causa cōpelli per se ipsas cōparere, & rn̄dere: & ratio apparet ex l. maritus. C. de procu. ¶ Septimò fallit, si modo principalis esset iustior, & magis instructus, vt patet ex his, quæ dixi in præcedenti fallentia.

36 ¶ † Octauò fallit in actibus extraiudicialibus, in quib⁹ ordinarius nō prohibetur, quominus ex causa possit cogere subditos corā se personaliter venire: si fortè eget ipsorū consilio, vel personali auxilio, secūdum Hosti. allegat xxij. q. v. in c. de forma & s. de offi. deleg. in fi. vel pro subsidio personali, vt est bo. tex. iuncta glo. ij. & his, quæ ibi dixi in c. fi. j. eo. tit. vel etiam si vult, ꝙ citatus promoueatur ad ordines, vt in c. fi. s. de æta. & quali. Nā constat istis, ꝙ semper in dubio parendū est superiori. xxiij. q. j. c. qui culpatur. & pro hoc alleg. Ioan. mo. quia Episcopus vocat Abbates, præsbyteros, & clericos personaliter ad synodū. xiiij. distin. c. fi. Item clerū, & populū cōgregat ad sermonē, vt in c. vbi periculum. §. quia vero. de elect. lib. vj. ¶ Et ad curiam mittit clericū. xvj. q. j. nos autem. & in aut. de sanctis. epis. §. reuerendissimi. colum. ix. secundùm Io. An. in d. c. j. de iud. li. vj. ¶ Sed dicit ibi d. Domi. ꝙ ista distinctio, per quam fit differentia inter actus iudiciales & extraiudiciales, non videtur necessaria: quia si consideretur omnes actus suprà enumerati: loquūtur, quando causa est talis, propter quam fit citatio, quæ de necessitate exigit præsentiam personalem. sed hoc idem dicit tex. in d. c. j. de actu iudiciali, quando necessitas exigeret personalem comparitionem, vt dixi fallentia vj. & solùm videtur notari posse differentia: quia plures actus possunt cōcurrere in extraiudicialibus, vt patet ex prædictis. ¶ Et est aduertendū circa prædictas fallentias, quia si sumus in casibus, in quibus ex natura causæ quis necessitatur personaliter cōparere, vt quia sit causa criminalis à relegatione suprà, vel similis causa, vt in iij. iiij. & v. fallentijs. satis est ꝙ iudex personaliter citet, expressa illa causa, quæ de sui natura exigit personalem exhibitionem: sed si sumus in casibus, in quibus nō ex natura causæ, sed ex voluntate, iudex pōt velle, ꝙ personaliter cōpareat: debet ipse iudex illam causam exprimere in ipsa citatione. hoc singulariter voluit Alberi. de Rosa. in d. l. fi. C. de procu. allegat etiam not. in l. si actor malit. ff. de procur. & idem tenet Alberi. in suo repertorio iuris ciuilis. & mihi placet.

37 ¶ † Sed quæro circa prædicta de notabili quæstione. pone, ꝙ aliquis obtinuit, ꝙ aduersarius personaliter citaretur: an ipse, qui citari fecit personaliter ad hoc, vt ille teneatur personaliter cōparere, ipse etiam teneatur personaliter comparere: aliàs ille nō comparens non dicatur contumax? ¶ Solutio. Domini de Rota fuerunt varij: quidam dicebant, quòd actor non propterea tenetur personaliter comparere, ex quo natura causæ hoc non exigit: & cùm aliàs per iudicem superiorem ad hoc non sit expressè citatus, nec specialis expressio facta sibi contra aduersarium debet sibi nocere, vt l. quod fauore. C. de legi. Sed multi alij dicebant contrarium, vt sit æqualitas in iudicio, vt l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. & C. de rescin. vend. l. ratas. & ex æquitate tituli, quòd quisq; iuris in alium statuerit, &c.

¶ Nam potest etiā interesse aduersario, ꝙ ipse personaliter cōpareat: quia super defensionibus suis ipse melius sciet veritatē, quàm procurator, & sic resident decisione quingentesima quadragesimatertia in antiquis.

¶ Ego verò ita arbitror distinguendum, ꝙ aut iste, qui procurauit personalem citationem, illam procurauit ex aliqua causa à iure permissa: & hoc casu, non teneatur ipse personaliter comparere, nisi ex alia simili causa aduersarius hoc postularet.

¶ Aut iste procurauit citationem personalem in casibus à iure aliàs non permissis: & hoc casu, ex quo impetrauit nouū ius, dico ꝙ ad postulationem ipsius aduersarij, teneretur vti eodem iure, secundū ea, quæ traduntur in c. cùm omnes. s. de constitu. sed tamē si hoc ab aduersario non peteretur, satis esset huic impetratori comparere per procuratorē: si qualitas causæ hoc pateretur. ¶ Vnde ista vltima conclusio mea est declaranda, & qualificanda secūdùm illum titulum, quod quisq; iuris &c. Et secundùm ea, quę traduntur in d. c. cùm omnes. cogitabis: quia

38 nunc venit in mentem. ¶ † Vtrum autem citatus personaliter debeat stare in iudicio, donec iudicium terminetur. Hostien. concludit, ꝙ non, per tex. in c. cùm esset. j. de simo. & sequitur d. Domi. in d. c. j. quod ego arbitror verùm: nisi qualitas causæ aliud exigeret. ¶ Et vide quod dixi j. articulo xxxj. versi. quintus effectus. q. v. in fi. ¶ Item aduerte circa prædicta: quia licet simus in casibus, in quibus iudex personaliter citaret, de quibus. s. in prædictis fallen. & citatus teneatur cōparere: si tamen citat simpliciter, & non vt personaliter compareat: non tenetur comparere personaliter, vt not. in l. fin. C. de procurato. iudex ergo, qui vult arctare citatum ad personaliter comparendum, debet hoc exprimere, secundùm Ioā. de fantu. & do. Domi. in c. j. de iudi. lib. vj. quod tamen limitat, vt dicam in sequen. versi. ¶ Itē licet citatio emanet sub ista forma, videlicet, ꝙ citat⁹ se cōspectui citantis præsentet: tamen talis pōt comparere per procuratorem

curatorem:etiam ſi talis citatio emanauerit à ſede apoſtolica, vt in c.pe.ſ̃.de iura.cal.& ibi not.Do.me.quia ex tali citatione nō videtur Papa velle tollere poteſtatē conſtituendi procuratorē. quod tamē ego arbitror procedere, & limitandum eſſe:niſi ex qualitate cauſæ neceſſaria ſit perſonalis cōparitio.puta,quia cauſa ſit criminalis à relegatione ſupra,vt traditur in l.pe.§.ad crimen.ff.de publi.iudi.& latè dixi in c.veniens.de accuſatio.quia tunc etiam ſi ſimpliciter eſſet facta citatio, intelligeretur vt legitimè cōpareat:& ſic ſecūdùm ſubiectam materiā. facit quod dixi in quinto articulo.q.xix.& quod dicam j̈.q.xix.& xxxj. prin.articulo.facit c.ſi Papa.de priui.& c.Raynutius.in verbo, legauit.j.de teſta.& c.ſi pater.de teſta.lib.vj. & c.capitulum ſanctæ Crucis.in verbo,relaxetis.ſ̃. de reſcriptis. in quibus traditur, ꝙ ratione ſubiectæ materiæ verba improprian tur.& vnū & idem verbum accipitur propriè & impropriè, prout diuerſa reſpicit,vt in d.verbo,relaxetis & no.in l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil.& idē arbitror dicendum, ſi eſſet talis cauſa, in qua quis poſſet per ſe & procuratorem cōparere:ſed tamen ex aliquibus circunſtantijs,quis videtur potius citatus vt perſonaliter compareret:licet formaliter non expreſſerit,ꝙ perſonaliter compareret.verbi gratia, ſi mandaretur ſub iſta forma: quia cōfidimus de bonitate,iuſtitia,legalitate,& conſcientia tua, ideò te noſtro conſpectui præſentabis &c.arg.c.fi.ſ̃.de offi.deleg.& idem dicendum de ſimilibus.

¶Poſtremò no.circa prædicta,ꝙ eo caſu,quo quis legitimè citatur vt perſonaliter compareat:ſi fortè ſit impeditus,non ſufficit mittere procuratorem ad cauſam : ſed debet deſtinare nuncium ad allegandas cauſas,quare non poſſet perſonaliter venire,vt no.Doc.in c.fi.ſ̃.de ma.& obe.& tenet.d.Domi.in d.c.j. de iudi.lib.vj.& vide quod dicam j̈.in xxxj.princ.ar. Et ex his habes notanter expeditam iſtam intricatam quæſtionem.

39 ¶†Sextodecimò principaliter quæro , qualiter , & quando, & quibus caſibus poſsit fieri citatio ad totam cauſam. Quæ quæſtio eſt aliqualiter intricata. vnde pro clariori ipſius doctrina, proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶Prima,vtrum prædicta citatio teneat.

¶Secunda,in quibus caſibus fieri poſsit.

¶Tertia,qualiter fieri debeat:& de ipſius forma.

¶Quarta,de ipſius effectibus.

¶Circa primam quæſtionem,an poſsit fieri citatio ad totā cauſam,dic ꝙ ſic.hoc tenuerunt Inno.Ioan.& Moderniores in c. auditis.de procu.& Inno.& Io.And.& Doc.in c.conſuluit.ſ̃. de offic.deleg.& Ioan.And.in addi.Specu.in tit.de cita.§.viſo. ver.item licet in die.& in c.fi.de dolo & cōtu.lib. vj.& ibi etiā per d. Domi.tenet Inn.do.Anto.& Do.me.in c.fi.j̈.eo. Archidia.in c.ij.de confeſ.lib.vj.Do.me.in c.dilecti.j.de do.& cōtu.

¶Traditur etiam per gl.in l.& poſt edictum.ff.de iudi. & per glo.in l.conſentaneū.& authen.qui ſemel.C.quomodo & quādo iudex.& per Iac.de Are.& Bar.in l.ſtatuliberi.§.ſtichus.ff. de ſtatu libe.& per Bar.in extrauagan.ad reprimendum.ſuper verbo,per edictum.¶Et in l.qui ante Calendas,& ibi per Bar. Ang.Io.de Imo.& Ponta.ff.de verbo.obliga.& per Bal. in l.ſi accuſatoribus.C.qui accuſare non poſſ.& eod.titu.in l.qui crimen.vbi eſt bonus tex.& per Ioan.de Imol.in l.de vnoquoq;. §.qui apud.ff.de re iudica.dixi in Clemen.j. de foro compe.in glo.ſuper verbo,præſumatur.& probatur etiam ex iuribus, & authoritatibus inferius allegandis.

40 ¶†Circa ſecundam quæſtionē,quando & quibus caſibus poſſit fieri citatio ad totam cauſam. quidam voluerūt ſimpliciter, ꝙ fieri poſsit:non diſtinguentes, an fieret de loco longinquo vel propinquo.hoc volunt Inno.& Io.Andr.in d.c.auditis.& in d.c.conſuluit.& in d.c.fi.de dolo & contuma. lib.vj. & Bal. in d.l.ſi accuſatoribus.

¶Sed tamen Ioan.Andr.in addi.Specu.in d.§.viſo.verſic.item licet in die.dicit,ꝙ ſimpliciter intelligere,ꝙ qs poſsit citari ad totā cauſam, nimis ſonat in abſurdū. ſumma enim eſſet iniquitas,ſi iudices ſic citando ad totam cauſam,poſſent ex vna contumacia partibus tantùm inferre diſpendium, vt principale ſimul cum appellationis remedio illis periret:quoniā ſecundùm hoc,contumacia in nō veniendo,quæ faceret valere ſententiā, pariter illis tolleret beneficiū appellandi.& ideo dicit Io.And. ꝙ prædicta citatio procedit,quando fieret ex loco remoto,ſeu longinquo à iudicio:vt ſic poſsit tunc ratione longæ diſtantiæ fieri talis citatio ab homine ad totam cauſam:ſicut etiam quandoq; fit à iure,vt in c.j.& in c.cupientes.de elect.lib. vj. facit c. quāuis.de offi.ordi.lib.vj.hoc enim caſu, quia difficillimum eſſet pro ſingulis actibus ad illas partes,ſeu locum valde diſtantē mittere pro citatiōe:ideò permittitur dicta citatio:ſecus ſi cauſa agitaretur in loco domicilij partiū:ita ꝙ partes de facili poſſent citari ad ſingulos actus.

¶Abſurdiſsimum eñ eſſet,quòd citatus ad videndum iurare teſtes,vel ad Inqueſtarum aperturam,vel ad aliud ſimile, licet ſit cōtumax,nō ſit iterū citandus ad reliquos actus,ſecundū Io. An.ad quod vide quod latius dixi.j̈.ar.xxvij.ver.ſecundus effectus.¶Et iſta opinio eſt communis.quòd talis citatio dūtaxat permittatr̃,quādo quis eſſet citatus de loco lōginquo.quā voluit Bar.in.d.extrauagāti ad reprimendum.in glo.in verbo per edictum.& in.l.qui ante calendas.& ibi Ioan.de Imo.ff.de verbo.obliga.&.d.Domi.in.c.fi.de do.& contuma.lib. vj. do. Anto.& D.m.in.c.fi.j̈.eo.& do.Anto.in.c.veniēs.j̈.de accuſa. Io.de Imo.in.c.conſuluit.de offi.deleg.& in.d.l.de vno quoq;. §.j.& Ponta.in.d.l.qui ante calendas.& pōt figurari exemplū ſi talis citatio emanat à curia ad partes longinquas, vel à legato, quo ad omnes ꝓuincias ſibi cōmiſſas,vel Archiepiſcopo,quo ad cauſas ſibi delegatas de prouincia extra ſuam diœceſim.Et idem ergo arbitrarer etiam in eadem diœceſi: vel reſpectu iudicis ſecularis,etiam reſpectu eiuſdē territorij:ſi daretur, quòd locus eſſet valde lōginquus.& ita practicatur hic Senis:quia in his caſibus loquuntur tex.permittentes talē citationē ad totā cauſam,vt.d.c.auditis.& in c.cùm ex literis.ſ̃.de reſtitu.in integrum.& in.c.cùm olim.& cap.cùm dilecti.j̈.de dolo & cōtu. & in.c.fina.j̈.eo.vbi tex.vult,quòd propter nimiam diſtantiā loci,permiſſum ſit vnicam fieri citationem:vbi aliàs nō eſt permiſſa.& not.gl.in.c.ij.de teſti.cog.facit.l. nonnunquam. ff.de iudi.ſecus ſi locus eſſet propinquus:quia tunc non permitteretur huiuſmodi citatio.

¶Et de longinquitate & propinquitate loci,ex quo nō habemus quid certū,ſtabitur iudicis arbitrio: qui ex varijs circunſtantijs debebit motum animi ſui reformare:ſicut in ſimili dicemus in materia dilationum.j.in materia dilatio.

¶Ex loco igitur propinquo,ſeu in loco iudicij, nō poteſt nec debet quis citari ad totam cauſam:& ſi citaretur,velut grauatꝰ poſſet appellare:ſicut poteſt appellare quādo nimis breuis dilatio aſsignatur,vel peremptorium nimis maturatur.i.acceleratur,vt in.c.j.& in.c.fi.j̈.e.dixi in Cle.j.de foro cōpe.in gl.ſuper verbo,præſumatur.tenet.D.m.in.d.c.fin.& probatur, quia ex tanta generalitate videtur grauari citatus,ſcilicet quòd ſingulis diebus & horis habeat in iudicio intereſſe,timēs fortè ne cōtra eū amplius nō monitū,aliquis actus præiudicialis fiat:& ſic citatio talis traheretur ad iniquum iuris cōpendium. cōtra.l. fi. C.de vſuca.pro emptore.facit,quia iſta citatio vnica & generalis continere videtur,ſi bene conſideretur, ſolū vnū terminū ad plures actus,etiā diuerſos:quia fit ad tot actus,quot in iudicio fieri debent.ſed clarū eſt quòd vnius termini ſtatuitio ad plura diuerſa ſucceſsiua,reputatr̃ iniqua.vt no.gl.in verbo,poſtdationem.in Cle.ſæpe.de verbo.ſignifi.igitur &c.ſecundū Pōta.in.d.l.qui ante calendas.Sed iſta fuit ratio Frede.cōſi.clxvj. quā etiā referunt & ſequūtur do.Ant.& D.me.in.c.fi.j̈.e.licet Ponta.eos nō alleget.Itē facit,quia negari nō pōt quin in caſu iſto pendente prima dilatione cenſeātur aliæ plures ſtatutæ dilatiōes ad alios plures actus ſe non compatientes adinuicē : & cū primo actu contraditionū fiendæ.hoc aūt fieri nō poteſt.argumen.l.ſiue pars.C.de dilatio.& in.c.ſignificante.j̈.de appella.tradit Bar.in.l.ij.ff.de re iudica , & hāc rationem etiam allegat Lud.Ponta.in.d.l.qui ante calēdàs.ſed iſta fuit ratio Do. me.in.d.c.fin.j̈.eodē.¶Sed tu aduerte:quia prædictæ rationes videntur cōcludere:quòd etiam dicta citatio nō poſsit fieri de longinquo:ſed arbitror poſſe reſpōderi, quòd ſicut ex cauſa poteſt iudex dilationes abbreuiare,etiam omittere peremptorium in caſibus,in quibus aliàs de iure requiritr̃, vt ſanctius dicam.j̈.in.xxvij.princ.articulo.& dicam etiam in materia dilationū.j̈.de dilat.c.ij.ar.xj.q.iij.& ar.xxij.verſi.Ita etiā in terminis noſtris,quādo citandus eſt de longinquo,permittitur citatio ad totā cām,ꝓpter tātā difficultatē itineris & lōgitudinis.

¶Sed ſine cauſa prædicta non debet permitti dicta citatio & conglutinatio,propter rationes ſuperius allegatas.

41 ¶†Circa tertiā quæſtionem,quæ ſit forma prędictę citationis aduerte:quia duplicem reperio formam.vna fuit Fred.in.d.cōſilio.clxvj.videlicet,quòd quis citetur vt veniat ad reſpondendū libello:& ad omnes & ſingulos actus ſucceſsiuè,vſq; ad diffinitiuā ſñiam.¶Alia forma fuit zabarel. videlicet, vt citatus cōpareat craſtina die,& demū ſingulis diebꝰ iuridicis.hora iuridica cauſarū,vſq; ad ſentētiā incluſiuè.¶Sed tu aduerte:quia tex.in.c.fin.j̈.de dolo & contuma.dando formā in hac citatiōe dicit, quòd quis citari pōt perēptoriè ad certū terminū, ſuper re in iudiciū deducta:vt citatus,per ſe vel ꝑ procuratorē idoneum,ſufficiēter īſtructū,ad litis cōteſtationē,& ad alia oīa peragenda que neceſſaria deciſioni negotij videbuntur:ſe iudicis conſpectui repræſentet.¶Quæ nam autē forma ſit melior,apparebit ex dicendis in ſequenti quæſtione.

42 ¶ †Circa quartam & vltimam quæstionem, de effectibus prędictæ citationis, prosequar duo membra principalia.

¶ Primum, quando citatus semel comparuit.

¶ Secundum, quando fuit contumax, & nunquam cōparuit.

¶ Circa primum Io. And. & alij volentes simpliciter talem citationē valere, quando fit de longinquo: videntur simpliciter sentire, ꝙ sine alia citatiōe possit procedi ad singulos actus. sed
43 ista opinio nō videtur vera. secūdum Do. me. ¶ †Finge enim, ꝙ citatus ad totā causam ex loco lōginquo comparuit in curia, seu corā citante: & respondit libello: & datus est terminus vt intra duos menses actor produceret testes: & sic est in facultate actorum qñcunq; producere intra terminū. Debet ne reus arctari ad cōparendū singulis diebus & horis? certè hoc nō videt̄ conueniens: quia fortè actor nō cōparebit nisi ter intra totum terminum. Cùm ergo singuli actus nō habeat specificū terminū, debet reus citari qñ actor vult facere productionē: cùm reus non teneatur diuinare, vt dicit Barto. in d. l. qui antè calendas. ff. de verbo. obli. ¶ Sed tu aduerte, quia licet Io. And. in c. auditis. de procu. & in c. cōsuluit. de offi. deleg. & in similibus locis videatur hoc sensisse: tamen in additio. Spec. in ti. de cita. §. viso. ver. Item licet in die. concludit, ꝙ si taliter citatus cōparuit per se vel per procuratorē, debet postea citari ad singulos actus: etiam si in vno fuerit contumax. ¶ Ad quod vide quod latius dixi j. articu. xxvij. q. xj. versic. secundus effectus. Sed posset dici, ꝙ hoc dictū Io. And. procedit, qñ ipse principalis, qui comparuit per se vel procuratorem, esset in loco iudicij. ¶ Frederi. verò in d. consi. clxvj. dicit, ꝙ si reus comparuit, & processit ad aliquos actus, satisfactum est illi generali citationi: quia verum est dicere citatū ad causam comparuisse: nec pōt de ipso dici, ꝙ protestari videat̄ se nolle cōparere in illa causa: cùm cōparuerit, pro quo d. c. fi. à cōtrario sensu de do. & cōtuma. lib. vj. Debet ergo postea citari ad alios actus: aliàs sequeret̄ absurdū, ꝙ omni die de mane & de sero teneret̄ quis per se & per procuratorē suum cōparere, & intelligere, quid pars, & quid iudex velit dicere. & sic posset iudex tenere eū impeditū & in pendēti per multa tēpora: saltē in foro ecclesiastico: vbi nō finitur instātia. & posset captare tēpus, qñ reus esset absens: & tūc ferre sñiam. vnde ille, tanquā cōtumax, nō posset appellare, per Cle. j. & quod ibi no. de do. & cōtu. quod esset minus absurdū. ¶ Sed dicit Do. me. in c. fi. j. eo. ꝙ prædicta opinio nō videt̄ vera: inquantū vult, ꝙ si reus cōpareat, extinguatur citatio in totū: vt post aliquos actus possit impune recedere: nec teneatur venire sine noua citatione: quia secūdum istā opi. ista citatio generalis nō seruiret, nisi cōtra non cōparentē: & tamē talis citatio fit, vt citius expediat̄ causa cū præsente. & vt euitetur pluralitas citationis de longinquo. ¶ Itē, quia hęc opinio videt̄ apertè cōtra tex. in c. fi. viij. q. iiij. & xj. q. iij. in c. certū. vbi dicit̄, ꝙ citat⁹ ad synodū, seu curiā, nō debet recedere ante finitā causam: aliàs debet puniri. & ad idem c. j. de iudi. & c. fi. j. de do. & cōtu. ¶ Zabarel. verò dicit, ꝙ si citatio fuit facta secundū suam formā, de qua supra, videlilicet, vt citatus cōpareat tali die: & demū singulis diebus iuridicis, hora iuridica causarū &c. ꝙ tunc, cùm remaneat citatio, cū suo termino ad alios actus, per vnicā cōparitionem, nō videtur satisfactū reliquis actibus habētibus terminū. ¶ Sed dicit Do. me. ꝙ etiā dicta citatio nō videtur actare citatū post cōparitionem sine noua citatione: quia cùm impossibile sit, vt in eadem causa procedatur singulis diebus hora iuridica: non debet iste arctari ad cōparendū, ex quo nō proceditur in causa. ¶ Finge enim, ꝙ dilatio. viij. dierum sit data ad testes producēdos intra quem terminū actor hodie producit vnum, & hinc ad iij. dies aliū, & sic de singulis. Certè absurdū est reū actari ad comparēdum singulis diebus iuridicis. & sic longe fortius, si terminus daret̄ longior: & sic etiā quando daretur terminus ad positiones, seu interrogatoria facienda. & sic de similib⁹. ¶ Vnde Do. me. in hoc membro, quādo citatus semel cōparuit, dicit ꝙ talis citatio arctat, vt reus cōpareat, et nō recedat de loco iudicij: nisi saltē dimittat procuratorē: cùm de facili citationes de longinquo nō possunt geminari & reiterari. & sic loquatur ca. fi. viij. q. iiij. d. c. certum. xj. q. iij. & c. j. s. de iudi. & c. fi. j. de do. & contuma. sed nō tenetur postea cōparere ad singulos actus sine noua citatione. & sic dicit loqui Bart. in d. l. qui ante Calendas. licet non loquatur in his, sed in similibus terminis. ¶ Sed tu vide Bar. in extrauaganti ad reprimendū in glo. super verbo, per edictum. vbi distinguit, ꝙ aut citatio fuit facta simpliciter vt cōpareat super tali negotio responsurus: & tunc veniendo satisfacit primo termino, & ideò si postea recedit, iteratò citandus est sicut fuit in prima citatione. vt in aut. ei qui. C. de bo. autho. iudic. pos. Aut citatio fuit facta magis extensè dicendo, ꝙ veniat respōsurus super tali negotio. & ad procedendū in dicta causa, vt iuris fuerit: & tunc oportet, ꝙ stet in conspectu iudicis. & satis est, ꝙ citatio postea fiat per præconem missum per ciuitatē. & si nō comparet, procedetur in causa: quia si est in ciuitate, talis citatio sufficit, per l. si eo tēpore. ff. de distra. pig. sed si recessit, & sic est cōtumax virtute primæ citationis: quia ex quo erat taliter citatus, debebat ibi morari. & sequit̄ do. Domi. in c. fi. de do. & cōtu. li. vj. ꝓ quo allegat tex. in c. si post quàm.
44 iuncto. c. cupiētes. de elec. lib. vj. ¶ †Ego verò cōsidero, ꝙ talis citatio ad totā causam permittitur speciali ratione propter longā distantiā à loco iudicij, per ea, quæ dixi s. in ij. q. ipsius materiæ. ¶ Et ideò distinguo tres casus. ¶ Primus est, quando cōparens per se vel per legitimū procuratorem est in loco iudicij: & hoc scitur, ita ꝙ de facili potest de nouo citari: & hoc casu, debet ad singulos actus de nouo citari. Et sic illa citatio ad totam causam per hanc comparitionē & existentiam in loco dicitur euanescere: & sic procedat opinio Io. Andr. in additio. Spec. & Frederi. consi. clxvj. quia cùm cessat ratio quare permitteretur talis citatio ad totam causam: ergo cessare debet effectus, vt in c. cùm cessante. de appel. ¶ Et ad prædicta facit c. fin. viij. q. iiij. cum alijs iuribus s. statim allegatis. & ita sentit Do. me. & etiā Ponta. licet non ita clarè loquantur. & si est certum ꝙ vbi sit, qui cōparuit: debet citari ad personam: si verò ignoratur vbi, sed tamen scitur ꝙ est in loco: tunc fiat citatio per præconem: & eo modo quo dicā j. in tertio casu. ¶ Secundus casus est, quādo certum est ꝙ citatus post primam comparitionem recessit ad partes, nullo dimisso procuratore: & hoc casu, arbitror dicēdum secundùm quod dicam j. in secundo membro principali de eo, qui nunquam comparuit: quia non finito ad hoc iudicio, non debuit illicentiatus recedere: non dimisso saltē procuratore. facit dictum c. fi. viij. q. iiij. & c. certum. xj. q. iij. & sentit Inn. in c. auditis. s. de procu. quāuis non alleget iura prædicta. ¶ Et ratio sit vt arbitror, quia d. citatio videtur afficere eum vt compareat, & persistat in loco vsq; ad finē litis ita vt non causetur nouum incōmodum citationis ad partes longinquas per ipsius recessum. & quia, vt dicit Ponta. recedendo videtur quodammodo protestatus se nolle amplius comparere. facit tex. in c. ij. de dolo & contuma. lib. vj. & in Cle. j. de dolo & contu. & pro hoc allego tex. in c. auditis. vbi secundū intellectum Innoc. ille Episcopus fuit citatus ad totam causam iuxta stylum curiæ, vt s. dixi. & ideo tenebatur comparere per se vel suum procuratorem, etiam super negotio principali, & ideò cùm hoc non fecerit: quia comparuit per procuratorē: sed postea reuocauit mandatum. & ideò proceditur ad sententiam super cessatione: quia reuocando procuratorem, & alium non subrogando, videtur quodāmodo recessisse illicētiatus: & ideò censetur cōtumax. & sequitur ibi do. Ant. & cōmuniter Doct. sed ille tex. habet varios intellectus. ¶ Tertius casus est, quando dubitatur an recesserit de loco, vel non decesserit: & hoc casu arbitror, ꝙ iudex ꝑ nouam citationē factam per præconē, vt voluit Bartol. vel per edictum, seu literas, maximè ad locum hospitij vbi fuit, si illud scitur: & in loco iudicij, & ad consanguineos, & amicos, si ibi illos haberet, vt cōpareat ad talem actum: & si comparebit, satis est: sed si non reperitur neq; cōparet, præsumetur discessisse. sicut in simili dicūt Bar. & Docto. de exploratione, quam facit iudex ad probandam negatiuam in l. in illa. & in l. hoc iure. ff. de verb. oblig. & quod dixi post Inno. in c. j. j. de peculio cleri. cum si. vnde tunc perinde iudicandum arbitror. vt dixi in præcedenti casu. ¶ Et vide quæ dixi in c. ex tuæ. j. de cleri. nō resi. in vij. principali articulo, in secundo membro. q. iij. & quæ dixi in c. quoniam. in prin. s. vt lite non contest. in iiij. principali articulo, fallentia tertia, versi. Est tamen aduertendum. & s. articu
45 lo v. q. xv. in fin. ¶ †Et ideò ex prædictis colligitur cautela. & hęc est cōmunis practica: maximè in hac ciuitate, vt citatus de longinquo ad totā causam, & cōparens, cogatur eligere certum locum in quo postea citetur ad alios actus. & ita dicunt Bald. Ang. Ioan. de Imo. & Ponta. in l. qui ante Calendas. ff. de verb. obli. & Do. me. in c. fi. j. eo. sicut enim permittitur dicta citatio generalis ratione distātiæ: ita & ista compulsio, vt euitētur dicta incōmoda. facit l. si longius. ff. de iudi. & c. fi. j. de sepul. & c. tum ex literis. cùm glos. sua. s. de resti. in integ. & fuit de mente Bar. in d. extrauag. ad reprimendū. in glo. per edictum. dixi in Cle. j. de foro compe. super glo. in verbo, præsumatur. ¶ Et adde quod dicam arti. xxv. q. iij.

46 ¶ †Circa secundum membrū principale, qñ taliter citatus nunquam comparuit. dic, ꝙ pōt procedi ad vlteriora iuxta formā mandati: & etiam ad sententiam diffinitiuam: si hoc cōprehensum fuit in citatione: & qualitas causæ hoc patiatur. hoc tenent do. Ant. & Do. me. & Doct. in d. c. fi. j. e. & Io. And. in tit. de cita. §. viso in ver. Itē licet in die. & Frede. consi. clxxj. ¶ Ideò aūt dixi, si qualitas causæ hoc patiat̄: quia si esset talis causa, in qua nō posset procedi lite nō contestata, tunc nō posset procedi ad sententiam

ſententiam diffinitiuam, ſecũdùm ea, quæ dixi in c.quoniam.in prin.ſ.vt lit.non conteſt.in iiij.prin.articulo.& ideò tunc procederetur contra talẽ per alia remedia producta contra contumacem, cõtra quem nõ poteſt procedi ad diffinitiuam.de quibus dicam in titu.de dolo & contu.ſed in caſibus, in quibus lis eſſet conteſtata, vel poſſet procedi ad diffinitiuam nulla facta lit.conteſt.de quibus latè dixi in d.c.quoniã.in iiij.princip.articulo.per lxxxij.fallentias.hoc caſu, poſſet procedi ad ſententiã ſine alia noua citatione ad perſonã, vel ad domũ fienda, vt not. Inno.in d.c.cõſuluit.de offi.deleg.& probatur in c.fi.de dol.& contu.lib.vj.& in l.qui crimen.C.qui accu.non poſ.

¶ Aduerte tamẽ: quia licet eſſet facta citatio generalis, ſi tñ nõ adijceretur, ꝙ ſingulis diebus & horis interſit in iudicio ad oẽs actus expediẽdos vſq; ad ſentẽtiã incluſiuè: debebit citari nihilominus in actu occurrẽte per præconẽ in locis publicis ille, q ſic taliter fuit citatus per citationẽ generalẽ: quia non eſt intelligẽdũ, ꝙ iudex ſenſerit, ꝙ ſemper debet ſtare in iudicio: niſi hoc dicat.ſed quod debet ſtare in loco ſeu ciuitate vbi iudiciũ agitatur, vt etiã dicit Bar.in d.glo.ſup verbo, p edictũ.tenẽt Ioan.de Imo.& Ponta.in d.l.qui ante Calẽdas.dixi in Cle.j.de fo.cõpe. & ex hoc habuit originẽ ſtylus & practica palatij apoſtolici, vt dicunt domini de Rota.deciſi.dcxxxv.vbi concludunt ſeruandum eſſe, vt ſemper poſt prædictam citationẽ generalẽ ſi citatus non comparet, fiat noua citatio ad quoſlibet actus in audiẽtia publica contradictarũ: & ad prædicta vide, qđ dicunt prędicti dñi de Rota.deciſi.cclxxxj.in nouis.vbi dicunt, ꝙ ſi aliquis fuit perſonaliter citatus vt cõpareat corã auditore cũ actis &c. reſpõſurus de iure, & auditurus &c.facturus & recepturus, qđ dictauerit ordo iuris: & ſic eſt generalis citatio.hoc caſu, dicunt ipſi, ꝙ poteſt procedi per audientiã cõtra cõtumacẽ ad omnes actus: ſed ꝙ ſeruandi ſunt termini. ¶ Subdunt tamẽ, ꝙ ſi aliquis ipſorũ terminorũ eſſet omiſſus, ꝙ propter hoc nõ vitiaret̃ proceſſus: licet hic tantũ inualuerit ſtilus obſeruationis terminorũ p audientiã: ꝙ etiã appoſita dicta clauſula, ꝙ compareat ad oẽs & ſingulos actus &c.tamẽ omiſſo in citatione aliquo termino, totus corruat proceſſus: ſecundùm Pet.de ſarceneto.& in hoc multi alij ex auditoribus cõcordauerũt. Aliqui tamen contradixerunt, vt traditur in d.deciſione.ſed hoc dimitto curialibus.

46 ¶ † Poſtremò aduerte, ꝙ citatio ad comparendũ de longinquo facta expreſſa cauſa, in qua debet comparere: videtur præfixa, non ſolùm vt citatus nudè compareat: ſed vt deliberet cum his qui de negotio ſunt informati: & quos negotium tangit.hoc probat tex.& ibi no.Do.me.in c.fi.j.eo. ¶ Et poteſt eſſe ratio ſecundũ Do.me.quia cùm locus iudicij ſit valde diſtans, nõ nudus, ſed inſtructus debet ſe præſentare: & ſi ſuperuenit impedimentum tollens facultatem deliberandi cum alijs, licet non tollat facultatem comparendi, circũducitur edictum: & debet dari noua dilatio.ſecundũ Do.m. ¶ Et ad prædicta vide, quæ dixi in c.j.j.de dila.articu.v. ¶ Et ex his eſt notabiliter expedita hæc materia.

47 ¶ † Decimoſeptimò quæro principaliter, qualiter fiat citatio, vt quis veniat defenſurus tenutam bonorum.

¶ Solu.dic vt dicam j.in tit.de eo, qui mit.in poſſ.cauſa rei ſeruan.in materia primi decreti.

48 ¶ † Decimooctauò principaliter quæro, qualiter fieri debeat citatio ad ſententiam audiendã. ¶ Solu.dic, ꝙ debet fieri peremptoriè: niſi in cauſis ſummarijs, in quibus ſufficit citatio abſque peremptorio: debet tamẽ ſpecificè fieri ad ſententiã audiendã: vt in Clemen.ſæpe.de verbo.ſig.in glo.ſuper verbo, ad id.propter quod ego dixi pluries in quæſtionibus facti, ꝙ non ſufficeret dicere ad audiendam voluntatem iudicis.ſed de hac materia dic, vt latius dicam in titu.de re iudi.

49 ¶ † Decimononò principaliter quæro, qualiter citandus ſit pupillus vel minor. ¶ Solu.Barr.in l.j.§.ſufficit.ff.de adminiſt.tuto.dicit, ꝙ in pupillo debet fieri citatio alternatiuè: ꝙ cõpareat per ſe vel per legitimam perſonam: putat etiam ꝙ ſi ſolus pupillus citetur, ꝙ valeat citatio: ſicut enim quando citatur maior intelligitur quòd cõpareat per ſe vel per procuratorem: vt l.fi. C.de procur.& latè dixi.ſ.eod.articu.q.xv.in princi.Ita & in pupillo intelligitur, ꝙ compareat per ſe vel per legitimã perſonam: & ꝙ talis citatio valeat, apparet, quia ſi nemo comparet ad defendendũ pupillum, fit miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto: licet non ex ſecundo: vt l.apud Iulianum.§.j.ff.quib.ex cau.in poſſ.ea.de quo dicam j.in titu.de eo, qui mit.in poſſeſ.in materia primi decreti.& probatur in l.iij.§.ſi pupillus.ff.de tutel.ibi dum text.dicit ſiue agat, ſiue conueniatur.& ibi etiã hoc not.Bar.vbi dicit, quòd aut extraneus agit contra pupillum, & poteſt citari pupillus: & intelligitur, ꝙ veniat cum tutore: ſed quando tutor litigat cum pupillo, & pupillus cum eo, ſecundũ quod traditur in d.l.iij.in prin.tutius eſt citari pupillum vt ueniat ad petendum curatorem: cùm tutor intendat cum eo liti-
50 gare.& ita not.Cy.in l.j.C.qui da.tut.poſ. ¶ † Poteſt etiam citari tutor pro cauſa pupilli, ſi taliter ſit commiſsio: vt d.l.j.§.ſufficit.ff.de admini.tuto.not.Barto.in extrauagan.ad reprimendũ in verbo, citata.& vide quæ dicam in ſequẽ.quæſtione. ¶ Et ad prædicta etiam vide, quæ dixi.ſ.in v.princi.articu.q.xix.& de formatione libelli cùm agitur contra pupillũ.in c.j.ſ.de lib.obla.in ix.princip.articu.in ij.membro principa.q.vj.& etiam vide quod dixi in rubri.de lit.conteſt.articu.ij.

51 ¶ † In adulto verò ſecundũ Bar.in d.§.ſufficit.non eſt dubiũ, ꝙ electio eſt actoris: vnde põt formare citationẽ, vt cõpareat per ſe vel per procuratorẽ.Item.põt citari ſimpliciter: & ſubintelligitur, ꝙ legitimè debeat cõparere. ¶ Et idẽ etiã tenet Bal.in l.j. C.qui pet.tut.& vide quod dixi ſ.in v.princ.articu.q.xx.& de libel.obla.c.j.arti.viij.in ſecundo mẽbro princip.q.vij.& quod dixi in rubrica, de lit.conteſt.articu.ij.

52 ¶ † Vigeſimò quæro principaliter, qualiter ſit citanda vniuerſitas, capitulum, ſeu collegium. ¶ Solu.glo.in l.nõ poteſt videri. ff.de reg.iur.dicit, ꝙ debet citari, in capitulo vel arenga.

¶ Glo.verò in verbo, factam in c.ſi capitulo.de conceſ.præbẽ. lib.vj.dicit, ꝙ nuncius requiret illum, qui habet conuocare capitulum ſeu collegium, vt conuocet per campanã: vel iuxta morem ſolitũ: quòd ſi ſe includeret, ne fieret congregatio à præpoſito, vel præſentato: perinde eſt ac ſi facta eſſet ad inſtar eius, q latitat vel impedit quominus citari poſsit.ſ.vt lit.non conteſt. c.quoniam.§.porro.& ſequitur Barto.in extrauag.ad reprimẽdum.in glo.ſuper verbo, citata.Si verò aliqui veniunt, non ſufficit præſentare Decano, ſeu rectori, vel ei, qui maior eſt in capitulo: & illis, qui cum eo ſunt: quia in dictis citationibus de vniuerſitate faciendis, ſufficit ꝙ fiant in loco congruo: & vt corã maioribus, & alijs ibidem inuentis publicè proponatur: vt xvj.diſtin.c.quod dicitis.& ibi Archi.ſecũdum gloſ.in d.c.ſi capituli. & ibi etiã do.Domi.poſt Ioã.Andr.in nouella.remittẽdo ſe ad not.in c.bonæ quo.ſ.de elec. ¶ Sed Bart.in extrauagã.ad reprimendum.ſuper verbo, citata.dicit, ꝙ ſicut vnũ hominẽ ſingularem quis poteſt citare: licet ſolũ eius caput reſpiciat, hoc eſt videndo ſolum caput ipſius citati exiſtentis fortè ad feneſtras: licet reliquam totius corporis partẽ non videat: vt l.ſatiſq;.ff.de in ius vocã.ad quod facit l.cum in diuerſis.ff.de relig.& ſump. fune.ſic & in vniuerſitate, quis poteſt citare citando caput: hoc eſt, qui præſunt communitati vel collegio.vt l.municipibus.ff. de condi.& demon.pro quo facit quod not.Archid.xvj.diſt. c.quod dicitis.vbi dicit, ꝙ quando citatur capitulũ, ſufficit præſentare literas maiori.& ſequitur Bal.in c.j.de mili.vaſal.qui cõtu. ¶ Nec obſt.quod not.Cy.in l.j.§.quod ſi nemo.ff.quod cuiuſq; vniuer.nomi.vbi dicit, quòd non ſufficit citare Poteſtatẽ, vel alium officialem: quia cõtumacia ſua non nocet ſubditis: vt l.meminerint.C.vnde vi.quia poteſt intelligi, quando tales nõ ſunt præpoſiti, vt adminiſtrent agant, & defendãt. ¶ Item poteſt dici ſecundùm Bart.in dicto loco, ꝙ ſicut tutor poteſt citari in cauſa pupilli.ita & huiuſmodi rectores in cauſa vniuerſitatis.arg.ff.de pac.in l.item magiſtri.& l.ſequenti.& ff.de adminiſt.tuto.l.j.§.ſufficit. ¶ Et ſi tu diceres, ꝙ illud procedit, quando commiſsio fieret de citando tutorem, vt dixi in præcedenti quæſtione: ſed ſi fieret de citando pupillum, poſſet dubitari.& ideo conſilium eſt, ꝙ fiat commiſsio de citando rectores, & vniuerſitatem: & tunc ſine dubio ſufficit citari rectores. ¶ Poteſt etiam dici, quòd poteſt fieri citatio hoc modo.videlicet, ꝙ nuncius clamet alta voce per terram ſeu caſtrum, vel ciuitatem, qualiter ex parte talis iudicis citat talem cõmunitatem: ſeu talẽ vniuerſitatem.cùm enim citatio fiat de multitudine, ſufficit fieri p præconem, vt dicam j.in xxv.princip.articulo.ita dicit Bart.in d.exrrauagan.ad reprimendũ in verbo, citata. ¶ Sed aduerte, quia text.in c.bonæ.ſ.de elect.in ver.cum & ſi quilibet.videtur probare, ꝙ non capitulum.ſed ſinguli de capitulo ſint citandi. quod eſt verum, ſecùndùm Inno.ibi.quando dubium eſt, quænam pars ſit capitulũ.& idem ſecundũ Hoſti.vbi capitulũ conuocari nõ poteſt, vel non poteſt inueniri.aliàs enim eſt citandũ capitulum ſi reperitur: aut inueniri poteſt: ſed vbi ad capitulũ non pateret aditus, tunc faciat nuncius quod poteſt. Citabitur ergo tunc capitulum publicè in eccleſia, vel in loco congregationis, vt dicit glo.in d.c.bonæ.Item poterunt ſinguli citari, citando eos non tanquam ſingulos & priuatos: ſed tanquam de capitulo ſeu de vniuerſitate exiſtentes.& tanq; hi, qui vnà cum alijs faciunt capitulum, ſeu vniuerſitatem: aliàs nõ valeret: quia cauſa capituli non eſt ſingulorum.xij.q.ij.in c.qui manumittitur.& hoc tenet Ioã.And in d.c.bonæ.el j.ſ.de elect.ſuper verbo, cum & ſi. ¶ Et hæc coniunge cum his, quæ dixi.ſ.articulo xvij.q.x. ¶ Tu verò diſtingue, quòd aut loquimur de citatione per edictum, & clarũ eſt qualiter fieri debeat: quia ſatis ſit huic

citationi ex propositione citationis in loco publico & solito edictorum, aut similium citationū: vt etiam dicit Bart. in d. verbo, citata. de qua citatione latius videbimus j. articu. principali xxiij. ¶ Aut loquimur in citatione per nunciū: & hoc casu sub distingue, ꝙ aut vniuersitas habet syndicum habētem legitimū mandatum ad id, de quo quæritur: & sufficit citare syndicum: vt not. Cy. in l. j. §. quod si nemo. ff. quod cuiusq; vniuer. in additio. ¶ Et sequitur ibi Bal. Aut non habet syndicum: & dic, ꝙ aut est congregata in loco solitæ cōgregationis. & debet haberi citatio in illo loco: vt l. aliud. §. refertur. ff. de regu. iur. & hoc etiam tenet Cy. in d. loco. ¶ Quod arbitror procedere, si fiat coram maioribus & alijs ibidem præsentibus: licet omnes ibi nō fuerint, vt s. dixi. Aut vniuersitas non reperitur congregata: & tunc nuncius debet petere vt congregetur more solito: & si ille ad quem pertinet congregare forte latitat, vel non vult illā congregare: nec potest ad hoc cōpelli: vel forte etiam non potest vniuersitas cōgregari: tunc iudicio meo, deberet fieri citatio in illo loco, seu ante illum locum in qua solita est congregari, proclamando alta voce, & citando rectores & maiores, & omnes ipsius vniuersitatis: & si posset reperire rectores seu maiores illius vniuersitatis: etiam cōsulerem, ꝙ illos citaret: licet nō essent in loco solitæ congregationis: & etiam consulerem, quòd citaret singulos de vniuersitate, quos posset habere.

¶ Debet tamē cautus esse, vt tales citet: non tanquam priuatos sed sub nomine vniuersitatis. per ea, quæ s. dixi. facit l. ij. §. fin. autem. C. de iura. calum. & l. municipibus. ff. de condit. & demon. & quod not. Inno. & Hug. in c. fin. s. de maio. & obe. & Archi. vij. q. j. c. sicut. & Bal. in l. j. §. quod si nemo. ff. quod cuiusq; vniuersi. & in l. sed si hoc. §. qui manumittitur. ff. de in ius voc. ¶ Et prædicta procedunt, quando vniuersitas non esset reducta ad vnū, sufficeret quòd ille solus citaretur: quia ipse solus posset agere & conueniri: vt not. Bal. post glo. in l. sicut. §. fin. ff. quod cuiusq; vniuersi. ¶ Ad quod vide quod dixi s. articu. xvij. q. x. Deberet tamen tunc citari, etiam tanq; vniuersitas: non tanquā singularis. ¶ Et hoc casu, forte posset contingere & attentari, quod vniuersitas posset citari, vt personaliter compareret: licet regulariter non possit citari, vt personaliter compareat: vt no. Bald. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & not. in c. fin. s. de maio. & obed. ¶ Et vide quod dixi s. eo. articulo, in v. q.

53 ¶ † Vigesimoprimò quæro principaliter, qualiter sit citādus vasallus. ¶ Solu. dic, quòd quando dominus conqueritur de vasallo, dicens vasallum in culpam incidisse, per quam meretur amittere feudum: hoc casu, vasallus debet ter ad curiam citari: septē aut decem dierum spatio in vnaquaq; vocatione statuto, vt est tex. in c. j. de mil. vasal. qui contu. est. de quo dic, vt ibi latius traditur per Bald. & Andr. de Iser. ¶ Et vide quod latius dicam in titu. de feud.

54 ¶ † Vigesimosecūdò quæro principaliter, qualiter fieri debeat citatio in examinatione testium ad perpetuam rei memoriam. Solu. si citandus non est præsens, sed absens, sufficit quòd citetur ad domum. secundùm Nico. de Mata. in aut. si quis ab aliquo. C. de testi. & hoc si habet domum: aliàs sufficit citatio præconis si abest ex causa volūtaria: vt l. vt perfectius. C. de anna. excep. sed si abest ex causa necessaria, tunc aut fuit præuentus ante absentiam: ita quòd scire potuit & debuit, quòd testes cōtra eum producerentur. & cùm potuerit procuratorem dimittere, non dimisit. & tunc eodem modo valet citatio ad domum, vel per præconem: vt ff. de lega. l. eundem. §. j. ¶ Si verò non erat præmonitus ante absentiam de qualitate futuræ litis: tūc aut absentia est improbabilis: quia bannitus. & idem dicēdum, quod dixi de voluntaria absentia. Si verò absentia erat probabilis, vel improbabilis & necessaria: & tunc reuersus potest petere restitutionem in integrū, vt attestationes sibi non præiudicent: debebit tamen probare læsionem, saltem summariè. arg. ff. de mino. in l. minor autem magistratus. §. fin. & ff. de iureiurā. in l. nā & postea. §. si minor. & ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. in princip. cum similib. secundùm præfatum Nico. de Matarel.

¶ Sed Dyn. dicit quòd ista receptio est nulla: nisi interueniat citatio personaliter, vel latitatio manifestata. & hoc est quod dicit litera in d. aut. si quis ab aliquo. C. de testa. dum dicit, adesse noluerunt. Quod significat veram contumaciam. Vnde licet quando testes recipiuntur lite contestata, sufficiat citatio ad domum: tamen secus est, quando recipiuntur ante litem contestatam, secundùm Dy. in d. aut. si quis ab aliquo. quod Bart. dicit esse verum, quādo agitur de magno præiudicio. secus si de paruo. Ita not. Barto. in l. iiij. §. quoties. ff. de dam. infec. Sed Ioan. Andr. in regula, præsumitur. de regu. iur. lib. vj. in mercuriali, distinguit quòd aut receptio testium fit ante litem contestatam, aut post. ¶ Si post, & tunc est clarum.

¶ Si verò fiat ante, subdistinguit: ꝙ aut recipiuntur ad publicādum: & requirit̃ vera cōtumacia. & hoc est ratione magni ꝓiudicij, qđ generat̃: qa talis receptio fundat ꝓbatiões præcisè, vt de inceps cōtra dicta & si attestationes non possint opponi: nisi ꝑ modū reprobatiōis: vt l. si qs testibus. C. de testibus. & ita ītelligitur dictū Dyn. ¶ Sed vbi nō fit receptio ad publicādum, sed est receptio suspensiua eo, ꝙ dicta testium scribūtur ꝑ notoriū & non pandunt̃, nec publicantur partibus: sed sigillantur ꝑ notarium: quare cū isto casu ius vtriusq; partis sit saluum: ideò nō est necessaria tunc solennis citatio, vel tanta contumacia. ¶ Et ideò sufficit citatio cōmunis ad domū, vt in c. qm̄ frequēter. s. vt lit. nō cōte. ad qđ vide qđ ibi dixi in prin. in. iiij. prin. articulo fallen. j. ij. iij. vbi dixi de examinatione testiū, de quorū morte timetur: qa sunt senes, vel valitudinarij: vel qa timet̃ de eorū diuturna absentia: aut ne propter longā morā obliuiscerentur, aut varient. ¶ Et ibi post. iij. fallentiā vide in ver. j. requirit̃, qđ pars. vbi latius tractaui de citatiōe in casibus prædictis dictarū triū fallentiarū. ¶ Sed quantū ad testes, qui examinātur, nō in prędictis casibus & fallentijs: sed ad perpetuā rei memoriā, quorū fit publicatio. vt supra tetigi, ne tractaui in dictis fallētijs: sed remisi me tractaturum in tit. de testi. vbi faciam speciale articulū de hac examinatiōe testium: & ideo ibi videbimus. ¶ Et de hac materia traditur per Doctores. & maximè Domi. me. in capit. significauit. j. de testi. & in c. albericus. e. ti. & ꝑ Legistas in. l. in lege iulia si deletum. ff. ad. l. aquil. & per Specu. in titu. de teste. §. ostēso. ver. qualiter autē. & pluribꝰ sequētibus. & ver. fiebat. & per dòmi. An. & Ioan. de Imo. in cle. causam. de elect. & ibi tetigi. & per Barto. in. l. fin. C. de vsur. pupillaribus. & per Bald. in d. authē. si quis ab aliquo.

55 ¶ † Vigesimotertio quæro principaliter, qualiter fieri debeat citatio peremptoria: & que sint necessaria. ¶ Sol. dic vt latè dicā j. in xxvij. principali arti.

56 ¶ † Vigesimoquarto principalter quæro, qualiter fieri debeat citatio realis: & quādo: et quę requirātur ad hoc, vt fieri possit. ¶ Et ē ista q̄stio valde quotidiana & vtilis: & iō bn̄ mēti tenēda. ¶ Solutio. dic, ꝙ aut loquimur de citatiōe reali, hoc est de ipsa captura personę in causa, seu ꝓ causa criminali. ¶ Et de hac dic, vt dicam remittendo. j. q. xxv. ¶ De facili enim cōceditur, maximè quādo quis reperitur in fragrāti crimine. ¶ Et vide quod

57 dixi in. iiij. articu. q. ¶ † Aut loquimur in causa ciuili: & hoc casu regula est, ꝙ ꝓ debito ciuili nō potest inchoari à captura. & sic à citatiōe reali, vt no. Bal. in. l. cōsentaneum. C. quomodo & qn̄ iud. in. j. q. per illum text. per quem idem tenet Iac. Bu. & est cō

58 munis opi. omnium Doc. † Ad validitatem enim talis citationis & capturæ plura sunt necessaria. ¶ Primò, qđ cōstet de debito plenè. scđm Iac. Bu. Bal. & Doc. in. d. l. cōsentaneū. qđ ꝓcedit etiā si aliquis vellet facere capi aliquē ꝑ iudicē, tanq; suspectū. de quo statim dicam. hoc tamē requisitū recipit plures fallētias.

59 ¶ † Primò fallit, quando creditor propria authoritate caperet debitorem fugientem: vt l. ait pretor. §. si debitorem. ff. de his, q̃ in fraudem cred. ¶ Tunc enim prius fit citatio realis per ipsum creditorem: & postea iustificatur debitū. tetigi. s. argu. iiij. q. ij. ¶ Secundò fallit, quando ex forma statuti iustificatio capturæ deberet fieri post citationem realem. ad quod vide quod dixi s. ar. vij. ver. nonus casus est vbicunq;.

¶ Tertiò fallit eadem ratione, vbi potest inchoari ab executione. ad quod vide quod dixi ar. vij. ver. octauus casus.

¶ Quartò fallit, si statutū disponeret, quòd quis de facto capiatur: prout est hic in certis casibus: quia hoc casu, non requiritur cāę cognitio, nec verbalis citatio, sed loco verbalis citationis, cōcedit̃ realis, q̃ in multis casibus à iure permittit̃, vt l. neq;. ff. de in ius voc. & in. d. §. si debitorem. & per Bar. in d. l. cōsentaneū. Et vide quod dixi in vij. principali articulo in fallentijs. nō em̄ tollit̃ hoc casu defensio: sed peruertitur: quia vbi aliàs se potuisset defendere ante capturā, nūc captus nō poterit se defendere. hoc tenet dominus Nellus in tractatu bannitorū. in tertia parte primi temporis, quæstione. iiij. ¶ Ad quod vide quod dixi. s. in vij. ar. ver. xxxvj. procedit. facit quod no. Pont. ī l. alia. §. elegāter. ff. soluto matri. ¶ Et idem dicendum est, qualitercunq; statutum permitteret citationem realem pro iudicij inchoatione: qa tūc non requiritur, quòd ad ipsam capturam concedendā aliqua solennitas procedat. vnde requiritur tūc citatio: qa ipsamet captura est realis citatio. ¶ Sicut enim in alia citatione verbali, seu eius cōcessione & commissione, nō requirit̃ alia pręcedens citatio, vt in. l. diē ꝓferre. in principio. & in l. sed & si interpellatur. ff. de arbi. dixi latius. s. eodem ar. quæstiōe. ij. ita nec in capturę cōcessiōe. & hoc tenet Bal. in. d. l. ait pretor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraud. cre. & mihi placet.

60 ¶ † Secundò principaliter requiritur ad validitatem realis citationis, ipsius debitoris contumacia in non soluendo. text. Bar. & Docto. in d. l. consentaneum. C. quomo. & quādo iud. & est tex. in

tex.in l.nemo carcerem.C.de exacto.tribu.lib.x.ibi, dum text. dicit ad contumaciam adijciatur.& ibi Ange.in repeti.illius l. quod tamen recipit quatuor fallentias supra positas.

61 ¶ † Tertiò principaliter requiritur, quòd fiat excussio bonorũ: vt l.iij.§.tutores.ff.de suspec.tuto. ¶ Si enim ad hoc vt pro executione sententię possit deueniri ad nomina debitorũ, exigitur excussio bonorum mobiliũ & immobilium: vt in l.à diuo Pio. §.in venditiõe.ff.de re iudi.longè fortius debet hoc requiri ante quam deueniatur ad capturam personæ. Debebit ergo fieri excussio bonorum debitoris.&

¶ Primò, mobilium.

¶ Secundò, immobilium.

¶ Tertiò, nominum creditorum.

¶ Et si ex istis non poterit satisfieri creditori, tunc poterit deueniri ad capturam personæ debitoris condemnati, vt voluit glo. prædicta, quæ reputatur notabilis & singularis in d.l.iij.§.pen. ff.de suspec.tut.& ibi idem voluit Bart.& tenet Ioã.de Imo.in c.lator.j.de pigno.hoc tamen requisitum recipit quatuor fallẽtias, de quibus supra. Et vltra prædictas fallentias, hoc requisitum & præcedens recipit quintam fallentiã: videlicet, quando creditor peteret citationem realem fieri de debitore suo, tanq̃ suspecto, & fugitiuo: quia hoc casu, nõ requiritur plena debiti probatio, scilicet quæ fiat parte citata propria, vt dicã j.in ver. quintò exigitur. ¶ Nec requiritur contumacia iudicialis, nec excussio bonorũ: quia si debitor fugitiuus potest capi propria authoritate: & sic quãdo nullum ex dictis requisitis interuenit: vt d.§.si debitorem.fortius debet hoc concedi in terminis nostris. vt not.Iac.But.& Bal.in d.l.consentaneũ.& sequuntur Doct.

62 & Cy.in l.eos.§.pen.C.de appel. ¶ † Est tamen aduertendũ, q ad hoc vt hęc fallentia locum habeat, & ad hoc vt iudex possit capi facere aliquẽ, vt suspectum et fugitiuum, plura requirunt.

¶ Primò exigitur, q talis debitor sit de fuga suspectus: et debet talis suspicio probari.iudex enim non debet talem capturã & citationem indistinctè concedere: licet per creditorẽ allegetur suspicio debitoris, vt probat glo.notabilis in verbo, suspectus. in l.ij.in prin.ff.sol.mat.per quam glo.Bart.ibi concludit, q ad procedendum ad capturam debitoris tanq̃ suspecti, debet iudex inuestigare suspicionis causas mouẽtes animum ipsius creditoris ad suspicionẽ: & illas causas diligenter examinare: & si reperierit illas probabiles & iustas, poterit ad capturã procedere: aliàs debet denegare ipsam.& sequunt ibi Ioan.de Imol.&

63 Ludo.Põta. ¶ † Et aduerte, quia ista probatio suspicionis ante capturã satis est, q fiat per propriũ iuramentũ: & hoc propter periculum, q est in mora.hoc tenet Ange.in d.repe.l.nemo carcerem.C.de exact.tribu.lib.x.& Io.de Imo.& Ponta.in d.l.ij. in prin.ff.sol.mat.super glo.prædicta. ¶ Ad quod etiã vide qd not.per glo.in l.apertissimi.C.de iudi.voluit etiam Bald.in d.l. consentaneum.quomodo posset fieri probatio per indicia.per l.non omnis.§.a barbaris.ff.de remili.

¶ Sed tamen post celebratam capturã debet suspicio plenè probari: aliàs captura redderetur iniusta.secundùm Ang.in d.l.nemo carcerem.& Ioã.de Imo.super d.glo.in verbo, suspectum. quod perpetuò notabis: quia ex hoc multas poteris impugnare capturas, prout ego sepius feci. ¶ Et si tu diceres, quæ est ratio, q ratione suspicionis quis possit taliter capi. Ego arbitror, quòd ista possit assignari ratio: quia sicut fugiẽtem debitorem creditor potest capere propria authoritate, vt dictum est, etiã ratione iustæ suspicionis de fuga, quoniam idem ius & iudiciũ esse videtur de suspicione verisimili & iusta ipsius fugæ, q de ipsa fuga.facit l.ij.cum ibi not.C.de transact.vbi dicitur, q licet non possit fieri transactio, nisi sit lis & controuersia: tamen dicunt ibi glos.& Docto.q idem est si sit suspicio futuræ litis: licet de præsenti non sit.facit etiam l.iij.§.qui armati.ff.de vi & vi armata.& est bonus tex.in c.ad abolendam.j.de hæret.vbi idẽ statuitur de suspicione hæresis, quòd de hæresi. ¶ Facit etiã glo. not.in l.pignoris causa.C.de pigno.actio.& quod ibi not.Salyce.Item facit quod not.Bald.in l.ad instructiones.C.de sacrosanc.ecclesi.per quæ iura & alia plura sæpius consului, q idem est de suspicione belli, quòd de ipso bello.facit quod not.Dominus meus in c.fin.de restitu.spolia.

¶ Et prædicta debet iudex diligenter cõsiderare, etiam alia inferius requisita.

¶ Secundò exigitur, q suspicio de nouo superuenerit.ita not. Barto.& Bal.in l.mulier.C.de sponsa.per illum tex.tenet Bart. in l.ait prætor.§.si debitorem.ff.de his, quæ in frau.cred. & do. Anto.in c.fin.de fer. Qui enim cum suspecto contraxit, sibi imputet: vt l.si is à quo.§.fi.ff.vt in pos.leg.& in l.si ab arbitro.in fi.ff.qui satisd.cog.& l.qui bona.§.de illo.ff.de dam.infe.l.si creditores.ff.de priuile.credi.not.Ioan.de Imol.in fideiussore, qui diu stetit in fideiussione.in c.fin.de fide. Si enim cum paupere scienter quis contraxit, videtur approbare cõditionem ipsius, secundùm quod erat tẽpore cõtractus.& sic de pręcedẽti suspicione non videt posse opponere: sed respectu suspiciõis postea superueniẽtis, nõ videt illius persona approbata.facit quod not.in c.quemadmodũ.j.de iureiur.& in l.fi.C.de sponsa.& in c.nulli.de elec.lib.vj. ¶ Et ideò captura non debet concedi, nisi suspicio de nouo superuenerit.& hoc etiã tenet Ang.in d.repeti.l.nemo carcerẽ.C.de exac.tribu.lib.x.& Bar.in d.l.si creditores.& Io.de Imo.in c.propter.de loca.in iij.notab.& idẽ tenet Ioã.de Imo.in d.c.quemadmodũ.faciunt etiam not.per Ludo. Ponta.in l.si constante.ff.sol.mat.ver.item inquantum.Bart.in vj.q.secundũ opi.Dyn.& Ioan.And.& ad idem l.inter causas. §.abesse.ff.mand.& d.l.si ab arbitro.§.j.& C.mand.in l.si procuratori. Et tenet etiam Ponta.in l.ij.in prin.ff.solu.matr.super glos.in verbo, suspectus. ¶ Et not.singulariter, q etiã si statutũ disponeret simpliciter, q ratione suspicionis creditor posset capi facere debitorẽ: intelligit, si modo suspicio de nouo superuenerit.ita not.Bar.in d.l.mulier.per l.si is à quo.§.fi.& p d.l.creditores.& mihi placet.pro quo facit, quia statuta recipiunt hãc interpretationem passiuã: vt in l.vt gradatim.§.sed si lege.ff.de mu.& hono. ¶ Ad quod vide plura exempla, quæ in simili tradidi in Cle.j.de seques.pos.& fruc. Requiritur ergo, q suspicio de nouo superuenerit: quod tamẽ ego limitãdũ arbitror, si modo præcedẽs suspicio erat sibi not.secus si erat sibi incognita.p not.in c.pastoralis.j.de except.& quod latius dicã in illo titu.

64 quando sit opponenda exceptio dilatoria. ¶ † Et si talis suspicio superuenit pendente lite, potest realiter citari.glos.not.in l. quæsitũ.ff.de pigno.ad quod facit glo.l.pe.C.de pigno.act.sequitur Ludo.Ponta.in repe.l.j.C.de hære.insti.ver. Et an penden.lit.col.xl. ¶ Not.tamẽ, q si aliquis cõtrahit cum aliquo aduena, tunc per ciuitatem transeunte, contrahenti creditori non est licitum capere propria authoritate.vide s.eo.arti.iiij.q.ij.

65 ¶ † Tertiò exigitur, q prædicta suspicio nõ durauerit diu.hoc voluit singulariter Ang.in l.si ab arbitro.ff. qui satisd.cogã.Et ratio est, iudicio meo, quia ex quo diu durauit, & creditor tacuit, videtur illius cõditionem approbasse.facit quod diximus de viro, qui post adulterium vxoris ipsam retinuit.de quo per Bal.in repeti.l.cùm mulier.ff.solu.mat.facit quod traditur in d. c.pastoralis.j.de excep.quando exceptio dilatoria de nouo superuenit post litem contestatam: & reus illam nõ opposuit.de quo ibi latius dicam.istud tamen pertinet ad debitoris defensionem, ad irritandam capturam de eo factam.

66 ¶ † Quartò exigitur, q suspicio sit probabilis & non modica, aut leuis: vnde debet esse talis, quæ habeat mouere animũ prudentis ad suspicandum de fuga.arg.not.in c.fin.de crimi.fal.& in c.& si quæstiones.j.de simo.& j.q.j.iudices.& l.j.in fin.ff.de ven.inspi.& l.plebiscito.ff.de offi.præsi.facit etiã ad prædicta d.l.si ab arbitro.§.si inquantum.vbi dicitur, q propter leuem calamitatem nõ cogitur quis de nouo satisdare.tenet Ponta.in

67 l.ij.in prin.ff.sol.matri.super glo.in verbo, suspecti. ¶ † Et not. q ille dicitur suspectus, qui desinit immobilia possidere: vt l.fideiussor.§.fin.& l.sciendum.ff.qui satisd.cogã.vbi de materia. Vel si possidet, tamen possidet pauca, secundũ Ioan.An.in addi.in titu.de sequestr.pos.& fruc.ver.illud.pro quo allego nora.in l.quamuis.ff.de condi.& demon.& in aut.præterea.C.vnde vir & vxor.& in c.de mulcta.j.de præbẽ.quod tamen intelligo, si pauca possideret: habito respectu ad quantitatẽ debiti. facit quod in simili dicitur per Bal.de quantitate meritorum, in l.si fortè.ff.de castr.pecu.& quod no.in aut.vnde si parẽs.C.de inoffi.testa.& in l.si vnquam.C.de reuo.dona. Et quod in simili dixi in c.fi.j.de iureiur.in delatione iuramẽti necessarij. ¶ Aduerte tamen, quia licet quis non possideret immobilia, si tamen possideret massaritias grossas & æquiualentes, quas verisimiliter debitor non posset aufugiendo secum portare: tamen videtur sufficere ad fugiendam capturam.arg.not.per Bart.& Moder.in d.l.sciendum. ¶ Similiter etiam nõ posset dici suspectus debitor, qui plures haberet alios debitores: licet alia immobilia non possideret.ita not.singulariter Bald.in l.facere posse.ff.solu.matri. ¶ Quod tamen ibi Cy.Ioan.de Imo.si modo sint debitores magnarum quantitatum, & à quibus exactio sit facilis. argu.eorũ, quæ dixi statim de rebus mobilibus, secundùm Barto.& mihi placet.ita quòd sit conclusio, q qualitercunq; iudex ex aliquibus circunstantijs possit considerare debitorem non esse de fuga suspectum, non debeat hanc citationem realem cõ

68 cedere. ¶ † Insuper etiam & mali mores superuenientes, & mala administratio seu dissipatio, reddunt quem suspectũ: vt not. Ioan.And.in addit.Specu.in d.versi.illud.facit l.cùm quis.& l. si cùm cornelius.& quod ibi not.ff.de solu.& quod dicam in titu.de sequestra.posses.& fruct.

69 ¶ † Quintò requiritur debiti liquidatio, id est probatio. Sicut

enim quando conceditur captura contra contumacem, exigit quòd primò & ante omnia cõstet de debito plenè:ita & in terminis nostris requiritur plena probatio.hoc est talis ꝓbatio,q̃ si fieret parte præsente,diceretur plena. Sed ideò non dicitur plena hoc casu:quia testes ꝓpter timorē fugę debitoris suspecti recipiuntur parte absente,& non citata:& lite non contestata.facit quod nota.Inno.in c.j.de homici.lib.vj.& Do.m. in c. pe.s.de iudi.col.ante pe.Et Barto.in l.ait prætor. §. si debito-
70 rem.ff.de his,qui in frau.credi.facit.c.fi.de hæreti.li.vj. ¶†Sed aduerte,quia non pro quolibet debito debet captura concedi: nã si pro debito paruo allegaretur suspectus.& qualitas personæ repugnet suspicioni,non debebit iudex concedere capturam.vt no.Cy.& Bal.in authe.sed iam necesse.C.de dona.ante nup.facit etiam gloss.ibi posita tenet Ponta. in d.l.ij.ff.soluto matrimonio.super glo.in verbo,suspectum.facit autē minoris debitor.C.qui da.tu.pos.& l.legitimos.in prin.ff.de legi.tu.ibi dũ tex.dicit maximè si modica &c.facit etiã qđ dixi in ꝓcedēti requisito.¶ Et sic patet ex ꝓdictis,ꝙ ꝓdicta probatio nõ dicit plena quia fit parte absente & non citata.vt dixi. ¶ Nec mirũ:quia fit prpter suspicionē fugę. & quia ista est citatio & regula est,quòd vbicunq; in citatione facienda requirit causæ cognitio:licet de natura ipsius causę cognitionis,requiratur citatio eorum,quos res tangit,vt dixi in vij. prin. articulo in prin. tamen in hac causæ cognitione non requiritur citatio.& ideò Bal.singulariter in materia nostra in l.j.C.de sum. trinita. dicit, quòd licet in capiendo debitorem tanquam suspectum, requiratur causę cognitio,vt l.fi.C.de ferijs.& ibi per glo.& in d.§. si debitorem.& l. quęsitum.ff.de pigno.& ibi etiam per glo.& patet ex his,quę supra dixi iu superioribus requisitis: tamen in tali causæ cognitione non exigitur citatio quia non satisfieret intentioni creditoris procurantis,ne debitor fugiat: quia si citaretur,aufugeret,secundùm Bal.in d.l.j.& tenet Ioan.Petrutius in l. sed si hac. §.Prætor ait.ff.deĩ ius vo.¶ Arbitror tamē quòd post capturam parte citata debeat fieri plena debiti probatio:aliàs irritaretur captura, per ea quæ dixi supra in primo requisito, ad suspicionem.in fi.

71 ¶†Postremò no.circa prædictam materiam,ꝙ si citatio realis hoc est captura,emanauit de facto hoc est non seruata debita solennitate.licet text. dicat,quòd ciuilius sit in reuocatione iuris ordo,vt in.l.j.§.necessario.ff.si vent. nomine muli.tamen iudex potest de facto captum relaxare,vt not.Bal.in l. si pacto. quo pœnam.C.de pactis.in j.colum. & est bo.tex.in l.fi.§.nullo tempore.ff.de libe.ho.exhi.

¶ Quoniam quæ de facto fiunt etiam per viam iudicialē possunt de facto reuocari.ad quod vide alia iura in c.quoniam frequenter.s.vt lite nõ cõtestata in iiij.prin.articulo,fallentia.lxij. ver.viij.fallit.Talis enim iudex videt intulisse vim ipsi capto: & ipsum libertate spoliasse.ff.de in ius vocan.l.pleriq;.& l.j.& ij.ff.de libe.ho.exhi.& ideò debet captus restitui pristinę libertati.& nedum ipse iudex potest de facto relaxare:sed quilibet priuatus potest illum excipere,vt in l.j.§.filius.cum duobus sequentibus ff.de eo per quem factum erit. de quo latius dicam j.in xxxj.principali articulo.¶ Et ex his est expedita notabiliter,& ordinata hæc frequentata materia.

72 ¶†Vigesimòquintò principaliter,quęro qualiter in causa criminali sit fienda citatio.¶ So.Specu.in ti.de accu.ij.j.ver.qualiter autē in criminibus in tertia parte principali sui operis dicit quòd eo modo facienda est,quo in ciuilibus. de quibus remittit ad tractatũ per cũ in ti.de citationibus.tenet Ang.in l.& post edictum.ff.de iudi.¶ Et subdit,ꝙ citabatur tribus edictis, vel peremptorio pro omnibus,vt dicam j.in xxvij.principa. articu.facit.xxiiij.q.iij.C.de illicita.& ff.de pœnis.ĩ l.absentē.& C.qui accusa.nõ pos.in l.qui crimē.& xj.q.iij.c.rursus.& c.sequēti.& ff.de publi.iudi.in l.inter accusatorē.& quod ibi dicit in text.ibi nec ꝑ singulos dies &c.intelligi debet ꝙ tenetur sit citãdus:sed nõ per singulos dies,id est hodie,cras,& post cras. sed ter citabitur,per tria edicta.tenet Bald.in l.tres denũciationes. C.quomodo & quando.¶ Et sciasquòd iudex dabit imprimis. xxx.dies ei,q citat,vt in illis suos cõponat mestos penates.i.vt ordinet domum & res suas,familiam,& consanguineos consoletur dicens eis,mesti estis de accusatione contra me parata,seu instituta à tali:sed nolite timere,Deus enim me liberabit:sed si ego cõpono & ordino de rebus meis, forte em̃ redire nõ potero:quia fortè nõ credet fideiussoribus,vel talis erit accusatio in qua nõ poterũt dari fideiussores. ¶ Ad quod vide q̃ latissimè dixi in c.qualiter.ij.j.de accu.ĩ xj.prin.arti.q.xcj. ¶ Datur ergo prędicta dilatio ad cõponendos mestos penates,vt l.ij.C.de exhi.reis.¶ Et dicuntur penates à penatu,quod est secretũ vnde penates i.domos interiores.& propriè dicũtur domestici,Dij priuati,quos antiqui in domibus colebãt:& eorum imagines in domibus habebant: vnde etiã dicũtur penates,quasi penes nos nati:& sic quandoq; ferunt res familiares:vt d.l.ij.& ibi per Cyn.& per Specu.& Ioan.And.in additio.in d.versic.qualiter autem in criminibus.facit etiã l.omnes omnino.C.de agri.& censi.lib.xj.& quod not.in l.si quis.C.de commea.lib.xij.¶ Et adde,quæ dixi de cita.in criminali,in d.c. qualiter.in x.principa,articu.q.xcvij.& in c.licet in beato.j.de accusa,Potest etiam realiter citari:& qualiter,vide secundùm l. cum eo.ff.ad leg.Iul.pecu.& Dominum meum post Ioã.And. in c.ij.de pigno.

73 ¶†Vigesimosextò principaliter quero,qualiter citari debeant personæ,quæ sine venia citari non debent:& quando venia illa sit petenda & qualiter.¶ Solutio.quia ista materia est vtilis & quotidiana,& plurimùm frequentata,& eam pluries habui de facto,& per egregios Doct.vidi committi nõ paruos errores: ideò vt ipsam materiam plenè & ordinatè habeas,prosequar infrascriptas quæstiones.

74 ¶†Primò quæro principaliter,quæ sint personę,quæ gaudent priuilegio,vt non possint vocari in ius sine venia. ¶ Solu.dic, quòd sunt parentes vtriusq; sexus.& vsq; in infinitum:quia à filijs & descendentibus suis non possunt in ius vocari sine venia,vt l.iiij.§.prætor ait.& §.parentes.ff.de in ius voc.¶ Quod tamen dixi in infinitum,non habet locũ in adoptiuis,vt statim dicam.& hoc procedit etiã,si filij fuerint in seruitute suscepti: vt d.l.iiij.§.parentes etiam. ¶ Item procedit non solùm in parentibus naturalibus & legitimis:sed etiam in naturalibus tantum:vnde filij naturales non possunt parentes vocare in ius sine venia:vt l.parentes naturales.ff.de in ius voc.¶ Sed filij spurij non tenentur tali edicto:quia sine venia possunt vocare parentes matrimoniales:sed matrem vocare non possunt: si sint vulgo quæsiti:vt l.iiij.§.fina.cum l.seq.ff.de in ius vocan.¶ Et assignatur ratio differentię:quia mater semper est certa:vt in l. quia semper.eod.titu.¶ Quod tamen dixi de matre est verum. secundùm Bald.nisi filius esset natus ex coitu,qui de iure ciuili posset accusari:vt not.Instit.ad orfic.§.nouissime.& C.ad senatusconsul.orfic.in l.si qua illustris.¶ Quod autem dixi de filijs legitimis,intellige siue sint in potestate,siue emancipati:intelligendo tamen,quando essent in potestate in casibus,in quibus possunt agere contra patrem: quia regulariter non possunt,vt hoc probatur in l.iij.C.de in ius voc.iuncta.l.vix certis.ff.de iudi.¶ Et quamuis filius sit ab alio adoptatus:tamen non potest parentes naturales in ius vocare sine venia:vt l.adop.in fi.ff.de in ius voc.¶ Nec etiam patrem adoptiuum potest filius quandiu in eius est potestate,sine venia in ius vocare:vt in d.l.adoptiuum.in prin.nisi filius ageret occasione castrensis peculij,vt ibi in tex.¶ Aduerte tamen:quia quod dixi de parentibus adoptiuis,intelligitur solùm quo ad primum gradum:vnde ad parentes adoptiui patris tale priuilegium non extenditur.& ideo sine venia vocari in ius possunt:vt l.patris adoptiui.ff.de in ius voc.Et ratio est,quia talibus filius adoptiuus non agnoscitur. de quo ibi vide per glo.¶ Insuper etiam & pater spiritualis videtur gaudere prædicto priuilegio:vnde filius leuatus de sacro fonte non potest vocare in ius leuantem sine venia.argu.c.j.de cogna.spiri.lib.vj.secundùm Ange.in l.generaliter.ff.de in ius vocan.Sed dicit Ioan.Petru.ibi,quòd ille text.modicum facit: nec videtur seruandus,quod dicit Ange.quia non continetur verbis edicti:nec per aliam legem ponitur dicta similitudo.

¶ Dicit tamen cogitandum esse.¶ Sed mihi placet opin.Ange. per tex.in d.l.generaliter.quia talibus debetur reuerentia.Item quia videtur æquiparari spiritualis cognatio & naturalis.in c. quoniam.§.porro.s.vt lite non contest.& not.in auť.de nup.§. fin.& in c.inter corporalia.s.de transla.præla.& in l.cum quis. C.de natu,libe.traditur per Pet.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offic.proconsu.¶ Et quod dixi de leuante in baptismo,idem dicendum arbitror de tenente.confirmandũ per nota.in c.quàmuis.de cogn.spiri.lib.vj.In iudicijs tamen spiritualibus,in quibus non attenditur patria potestas,non videtur venia necessaria:de quo tamen infra subijciam.¶ Item patroni et patronæ,& liberi,& parentes patronorum & patronarum,à libertis sine venia in ius vocari non possunt: vt l.iiij.§.prætor ait.ff.de in ius voc.¶ Et non solùm ipsi,qui ex seruitute manumiserũt:sed etiam is,qui detexit collusionem, quam seruus vel libertũ cum domino suo,vel vero patrono faceret,vt ingenuus iudicaretur,patronus illius efficitur:& nõ potest sine venia in ius vocari:vt l.adoptiuum.§.patronum.ff.de in ius voc.¶ Item si quis actione præiudiciali absq; collusione pronuncietur libertus:quamuis fortè non esset:non potest patronum pronũciatum in ius vocare sine venia:vt d.§.patronum.nam talis sententia facit ius quo ad omnes:vt l.ingenuum.ff.de stat.homi.& ff.de regu.iur.in l.ingenuum.& l.res iudicata.¶ Item & ille,qui iurauit

iurauit aliquem suum libertum esse, nō potest à tali liberto vocari in ius sine venia: vt d.§.patronum.facit l.si duo patroni.in princi.ff.de iureiurā.quia quo ad hoc priuilegium, qui iurauit, habetur pro vero patrono: licet secus sit quo ad successionem. ff.de iure patr.in l.si iurauero.de quo dic vt ibi.¶ Sed si per cōtrarium iudicatum esset contra patronum pro liberto, quod liber esset, vel ipse iurasset deferente patrono se liberum esse, poterit ipsum aliàs patronum in ius vocare sine venia: vt in d.§. patronum.¶ Ego tamen arbitror, quòd hoc etiam limitandum sit: nisi per collusionem iuramentum delatum sit: nam tunc detegenti collusionē deberetur iste honor.argu.eius, quod dixi s. per §.patronum.¶ Similiter etiam verus patronus, qui compulit libertum iurare ne vxorem ducat: vel libertum ne nubat, potest sine venia in ius vocari: vt d.§.patronū.ver.sed & si.quod procedit, si modo tales nō sint steriles: secus si essent steriles, vt dicit ibi glo.per l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patr.¶ Itē procedit, si modo patronus ad hoc compulit in perpetuum: secus si ad tempus: vt l.penul.ff.qui, et à quib.secundū glo.in d.versi. sed & si.¶ Sed ego reperio, quòd Oldra.voluit ꝙ idem esset si compulisset iurare, etiam ad tēpus.& mihi placet: quia ille versi. sed & si.loquitur simpliciter.facit etiam l.intestato.l.& si libertus.ff.de suis & legiti.¶ Nec obst.d.l.penul.quia loquitur in casu inducto speciali fauore liberorum.¶ Quod tamen intelligerem, nisi iuramentum ex aliqua iusta causa referretur ad paruū tempus: & ita potest saluari dictum glo.faciunt quæ dixi s.eo. arti.q.xxiiij.versi.quartò exigitur.& versi.seq.¶ Aduertēdum tamen est, quòd in prædicto casu, culpa patris compellentis sic iurare non nocet filio ignaro & innocenti: etiam viuo patre: bene pater, qui coegit abiurare nuptias, pōt in ius vocari sine venia: & filius non potest secundùm sententiam Iuliani, approbatam per Vlpianum: licet Celsus contrariū voluerit: vt l.adoptiuum.§.fin.secus autem, si filius fuisset conscius, vt ibi dicit glo. & probatur ibi à contrario sensu, dum dicit text.innocen.facit l.qui contra.ff.de iure patro.& sequūtur Docto.¶ Et similiter filius patroni amittit dictum priuilegium, si de crimine capitali libertum patronū accusauit, vel seruitutē petijt, vt l.sed si hac. §.si autem liberi.ff.de in ius voc.quod procedit, si accusator sit maior xxv.annis: & sit tale delictum, ex quo veniat imponēda pœna exilij, vel mortis: & accusationem ad finē perduxerit.ff. de iure patr.in l.eum patronum.& C.de bo.liber.in l.qui cum maior.in princ.& per totam illam legē.& l.seruitutem petijsse. eo.titu.in quibus iuribus vide limitationes & declarationes dictæ conclusionis.¶ Sed minor excusaretur.& satis est, ꝙ à principio institutæ accusationis fuisset minor: licet interea fuisset effectus maior, vt ibi traditur.¶ Et qualiter exigitur quòd calūnio se illud egerit: vide in d.l.qui cum maior.in fi.& l.idemꝗ.eo.tit. & idem etiam est in patrono taliter accusante libertū propriū. per l.eum.ff.de iure patro.¶ Alij vero tenent cōtra.& ad illam legē respondent, ꝙ loquitur de liberto patris, qui dicitur suus: hoc est de filio accusante libertū à patre manumissum: qui etiā dicitur libertus filij.ff.de verbo.signi.in l.licet inter gesta.§.patronos.¶ Sed Azo tenet primā opin.vt tradit glo.in d.§.si autem liberi.& in d.l.eum.quæ ponunt prædictas opin.sed cōcludere videntur, quòd secus sit in manumittente.per l.si filius.§. erit.ff.de fideicom.liber.¶ Et hanc opin.etiam tenet glo.iij.l.ij. C.si quid in frau.patro.& Cy.in l.fi.C.de bo.liber.in ij.q.et idē etiam tenet Bart.ibi per d.§.erit.¶ Insuper etiam prædictū priuilegium habet patronus, qui ex causa fideicōmissi manumittit: sed illud habet post manumissionem, sed ante manumissionem potest sine venia conueniri, etiam si conueniatur vt manumittat: vt l.is quoꝗ.ff.de in ius vocā.¶ Similiter etiā priuilegiū prædictum habet is qui seruum emit ea conditione, vt certo tēpore manumitteret: quia licet emptor constituto tempore nō manumittat: tamen seruus venit ad libertatem ex cōstitutione diuorum Marci & Commodij.& sic efficitur libertus illius: vt l.ij.& iij.C.si manci.ita fue.aliena.vt manumittatur.& ideò nō potest ille emptor, qui effectus est patronus suus, in ius vocari sine venia: vt d.l.§.si hac.in prin.ff.de in ius vocā.¶ Secus si aliquis nummis ipsius serui emisset eum, data sibi fide vt eum manumitteret: quia si fidem fregit, potest sine venia in ius vocari: vt d.l.sed si hac.Et ratio diuersitatis inter præcedentem casum & istum, assignatur ibi per glo.quia in præcedēti casu, emptor emit nummis proprijs: & fidem fregit venditori: hic verò emit nummis ipsiusmet serui, quos potuit habere conniuētibus oculis ipsius domini, vt l.iiij.in prin.ff.de manumis.sicut in simili dicam de monacho respectu Abbatis.in titu.de regula.¶ Itē fregit fidem ipsi seruo. Et si vendita fuerit ancilla ea conditione, ꝙ si prostituta fuerit, libera fiet: & demum si prostituta per emptorem, & sic sit effecta libera, solummodo venditorem nō poterit sine venia in ius vocare: sed si ipsemet venditor, ad quem postea peruenit ancilla, eam prostituit, non consequetur dictū priuilegium: licet ex prostitutione sit effecta libera: vt d.l.sed si hac.§.j.ff.de in ius voc.¶ Quod vltimum est clarum, quando reemisset cum eodē pacto, ne prostitueret.& ita intelligitur Bal. ¶ Sed Ange.& Ioan.Petrucius intelligunt etiā si reemisset nullo pacto adiecto, quòd mihi magis placet.& ita iudicio meo, intellexit glos.in d.§.j.¶ Et sic aduerte, quod inter primum intellectum Bald.& secundū Ange.longa est differentia: quia secundùm primum intellectum, illa efficeretur liberta secundi vēditoris: sed secundum primum intellectum, nullius efficeretur liberta.& sic quemlibet posset vocare in ius sine venia: vt dicit ibi glos.¶ Sed ego arbitror, quòd etiam secundum primum intellectum, attentari etiā possit, vt nullius fiat liberta: quia illa expressio pacti, ne prostituatur, tacitè inerat.& ideò non videtur operari, vt in l.cùm quid.ff.si cer.pet.cum sua materia.quod notabis: quia Docto.etiam Moder.non aduertunt.

¶ Aduerte, quia mirum est, quòd cùm eo casu quo vendita est ancilla, pacto ne prostituatur: si per emptorem prostituitur, & sic fiat liberta, efficitur liberta venditoris.¶ Nec potest assignari alia ratio, nisi quia ipsius beneficio consequitur libertatem: & tamē eo casu quo vendita est, vt certo tempore manumittatur, & non manumittitur: propter quod efficitur liberta, vt suprà dixi.tamen fit liberta emptoris, & non venditoris cuius beneficio consecuta sit libertatē eò maximè: quia verisimile est, quòd emptor minori pretio emeret propter prædictam conditionē adiectam de manumittendo.arg.l.fundi partem.ff.de cōtrahē. emp.& quod not.in c.cùm Ioānes.j.de fid.instru.& in materia paucitatis pretij.in c.ad nostram.de emp.& vendi.vnde videretur, quòd potius venditoris, cuius beneficio cōsequitur libertatem, quàm emptoris fieret liberta.vnde vellem scire, cur hoc tam variè.¶ Sed pronunc, quia de nouo hæc venerunt in mentem: posset fortè dici, quòd quando est prostituta, duo concurrunt, conditio adiecta per venditorem, & delictum ipsius emptoris prostituentis: sed in alio casu, nullum delictum est ipsius emptoris: maximè, quia fortè non curauit manumittere ex eo, quia ex iuris dispositione efficiebatur libera.cogitabis.¶ Est insuper notandum: quia in his casibus, in quibus dixi patronum gaudere dicto beneficio: illud habet locum, etiam si patronus vel libertus sint capite diminuti, vt l.sed si hac.§.patronū.ff.de in ius vocā.¶ Quod procedit in minima capitis diminutione, quam quis incurrit per emācipationem, vel per arrogationem. secus si maximam, vt per damnationem in metallum, vel mediā vt per deportationem incurreret capitis diminutionem, vt dicit ibi glo.& est tex.in d.l.sed si hac.§.sed & si per pœnā.ff.de in ius voc.¶ Deportato ergo patro.aut in metallum damnato, non debetur hæc reuerentia.Et idē dicit ibi Bal.in bānito.& mihi placet: quia bannitus à sua ciuitate perdit omnia, quæ trāseūt in hæredem extraneum, vt traditur in l.j.C.de bo.lib.tenet do. Nellus in prima parte secundi temporis.q.xxxij.sed hoc priuilegium transi ad hæredem patroni, etiam extraneum: vt l.ij.C. de in ius voc.& statim dicā.igitur &c.¶ Tales ergo patroni in metallū damnati, & deportati seu banniti, possunt à libertis in ius vocari sine venia: nisi fuerint restituti: vt d.§.sed & si ꝑ pœnam.facit l.fi.& ibi traditur C.de sent.pass.& resti.¶ Quod etiā intellige secundū ea, quæ dicit do.Nellus in d.tractatu in tertia parte principali q.ij.cum pluribus seq.Nec per impetrationē aureorum, anulorum, factam per libertū à Principe, amittit patronus aut patrona priuilegium hoc, ne cōueniatur sine venia. secus si libertus esset per Principē natalibus restitutus: vt l.sed si hac.§.patronum.ff.de in ius voc.¶ Vniuersitas etiā, quæ seruum manumisit, tale priuilegium consequitur.¶ Quod procedit, quando conuenitur vt vniuersitas: sed talis libertus posset absꝗ venia singulos de vniuersitate ī ius vocare vt l.sed si hac. §.qui manumittitur.ff.de in ius voc.xij.q.ij.in §.qui manumittitur.¶ Et nota quòd sicut patroni à libertis nō possunt in ius vocari sine venia: ita nec ipsius patroni parentes & liberi vocari possunt: vt d.l.sed si hac.§.liberos.Quod procedit non solùm in parentibus naturalibus ipsius patroni: sed etiā in adoptiuis. ¶ Sed tandiu durat priuilegium, quandiu durat adoptio: vt d.l. sed si hac.§.parentes.& quamuis filius patroni datus sit in adoptionem alterius: tamen gaudet dicto priuilegio: & non solum ipse filius patroni: sed etiam nepos genitus ex ipso filio, etiam in adoptiua familia: vt d.l.sed si hac.§.si filius.¶ Sed nepoti nato ex filio emancipato talis honor non debetur: vt ibi.¶ Insuper etiam notabis, ꝙ potest contingere, quòd duę personæ sibi adinuicem reciprocæ debeant hanc reuerentiam: vt puta, si liberta ex patrono genuerit filiū, ipsa enim hunc filium non potest vocare in ius: quia est filius patroni sui: et per contrariū ipse propter maternā reuerentiam non potest illā sine venia vocare in ius, vt est tex.in d.l.sed si hac.§.liberta.¶ Et prædicta reuerē-

tia debetur non solùm ab ipsis libertis: sed etiam à filiis libertorum: vt l.ij.C.de in ius voc.etiam si nati sint post manumissionem: vt not.glo.& Cy.in d.l.ij.hoc tamen procedit viuēte patre liberto: secus eo mortuo: vt l.iij.C.de liber.& eorum lib.secundùm Bart.& Docto.in d.l.ij.Non ergo debetur talis reuerentia ad hæredem liberti.& idē tenet Pau.de Cast.in d.l.ij.Sed hoc priuilegium ex parte personæ priuilegiatæ bene transit ad quēcunque hæredem patroni: etiam extraneum.vnde hæres patroni, etiam extraneus nō potest in ius vocari à liberto sine venia: vt d.l.ij.C.de in ius vocan.& ratio differentiæ inter hęredē debentis honorem,& hæredē illius, cui honor debetur est, quia primo casu, ex parte debentis est onus: & ideò non transit: sed ex parte eius, cui debetur est honor.& ideò tanquam fauor extenditur: vt not.glo.& clarius Bart.& sequuntur Docto.in d.l.ij.C.de in ius voc.& sicut patronus non potest in ius vocari à liberto sine venia: ita nec vxor patroni, sed maritus patronæ potest sine venia vocari: vt l.j.C.de in ius voc.¶ Et ratio differentiæ sit secundùm glo.& Bal.ibi: quia vxor coruscat radiis mariti.& non econtra: vt l.fœminæ.ff.de senato.& l.mulieres.C.de dignita.lib.xij.& l.mulieres.C.de iura.lib.x.¶ Non solùm autē personæ superius nominatæ consequuntur dictum priuilegiū sed generaliter omnes, quibus reuerentia præscribenda est: vt l. generaliter.ff.de in ius vocan.¶ Et aduertendum est, quòd sub ista generalitate secundùm glos.& Doctores plures personæ comprehenduntur.

¶ Primò socer respectu generi, vt not.glo.ibi & sequuntur communiter Docto.per l.quia parentes.ff.solu.matri.

¶ Secundò magister, respectu discipuli: vt not.glos.in d.l.generaliter.quod verū dicit Bart.respectu citationis realis: quia punitur discipulus faciens capi magistrum: vt in l.medicos.C.de profes.& medi.lib.xj.¶ Ad quod vide quod latè dixi s.articu. v.q.xvij.fallen.xij.¶ Sed verbaliter potest citari à discipulo sine venia.¶ Sed tu aduerte, quia licet Docto.transeant cū Bart.tamē prædicta exceptio non videtur mihi congrua: quia sequeretur ex ea, quòd petita venia discipulus posset facere capi magistrum.quod est falsum.¶ Vnde concludo, quòd omnis ille, qui ad petitionem alicuius non potest realiter citari, secundùm ea, quæ latius dixi in dicta q.xvij.in fallentiis ibi positis.quę tēdunt ad hoc, non potest etiam petere veniam facere capitalem.

¶ Quantum verò ad id quod dicit Bar.de citatione verbali, magis æqua videtur mihi opinio glo.

¶ Tertiò Papa etiam & Imperator, non possunt citari sine venia, secundùm Ange.in d.l.generaliter.& sequitur Ioan.Petru. ibi arg.l.Imperialis.C.de nup.

¶ Quartò Episcopus, ac etiam rector parochianus: in quibus dicit præfatus do.Io.tutius esse seruare prædictam reuerētiam. quod mihi videtur satis ęquum: licet communiter nō seruetur.

¶ Quintò debetur talis honor ciuitati, respectu ciuis sui, secundùm Ang.in d.l.generaliter.arg.l.j.§.per hāc actionem.ff.de rei vendi.pro quo facit glo.in verbo, iussionem in l.bene à Zenone.C.de quadri.præscrip.licet illa glo.loquatur in fisco.Bal.tamen in d.l.sed si hac.§.qui manumittitur.ff.de in ius voc.tenet quod ciuitas posset vocari in ius à ciue sine venia: quia si libertus ciuitatis non potest vocare ciuitatem ea ratione: quia libertus est ciuitatis: ergo ingenuus nō tenetur petere hanc veniam. ¶ Circa quod Ioan.Petru.dicit cogitandum.videtur tamen potius inclinare in primam sententiam, quæ etiam mihi magis placet: quia patria in honore & obligatione præfertur parentibus: vt l.veluti.ff.de iusti.& iur.Ergo sicut parentibus debetur iste honor: ita & fortius patriæ.facit l.aduocati.C.de aduo.diuer.iudi. Et ad argumentum Bal.arbitror posse responderi, quod procedit in liberto vniuersitatis, in quo concurrat solùm causa manumissionis,& non qualitas ciuitatis.¶ Secus in fisco, qui non potest citari sine venia, vt dicit gl.in d.l.bene à Zenone.& statim dixi.

¶ Septimò in domino, respectu serui: & hoc in casibus, in quibus seruus contra dominum potest esse in iudicio.de quibus in l.lis nulla.ff.de iudi.vnde seruus in illis casibus non potest vocare dominum in ius sine venia, secundùm Ange.in d.l.generaliter.& sequuntur Moder.

¶ Octauò in Abbate, respectu monachi sui, secundū præfatos Docto.& idem tenet Spec.in tit.de actore.§.j.ver.item excipitur contra actorem, quòd est monachus.vbi concludit, quod monachus debet accusare Abbatem petita venia à Principe.per d. l.generaliter.ff.de in ius voc.& l.j.& iij.C.eo.titu.refert tamen aliam opi.in cōtrarium.¶ Ange.verò in d.l.sed si hac.§.qui manumittitur.dicit, quòd quando monachus haberet causam capitalem cum Abbate, quod tunc non debet hanc reuerentiā Abbati: sicut nec libertus patrono, tunc debet.Sed dicit Ioan.Pet. quòd ratio videtur dissimilis.

¶ Nonò in domino, respectu vasalli à quo non potest sine venia in ius vocari.hoc tenet glo.& Bal.in c.j.de mili.vasal.qui cōtu.est.in vsib.feud.& per Bal.in c.j.§.fin.de feu.alie.& sequitur Ioan.Petru.in d.l.generaliter.

¶ Decimò similiter dicendū est & fortius, in domino respectu sui hominis ligii, secundū Ioā.Petru.in d.l.generaliter.ad quod vide glo.in verbo, ligius.in Clemen.pastoralis.de re iudi.& per Specu.in titu.de feud.§.quoniam de homagiis.versic.& ex hoc declaratur.

¶ Vndecimò in nouerca, respectu priuigni, quæ non debet in ius vocari absque venia, ad exemplū matris.¶ Sed tu dic, quod istud est ex eo: quia sicut filius non potest vocare patrem sine venia. ita nec eius vxorem, quæ gaudet priuilegio mariti, vt s.dixi in versi.Et sicut patronus.per l.ij.C.de in ius voc.& facit c.j.j.de coniug.lepro.& l.j.de vxo.mili.Sed tamen vitrico non debetur à priuigno hæc reuerentia.Et ratio colligitur ex his, quæ dixi in d.versi.Et sicut patronus. ¶ Quod tamen dixi de nouerca, videtur intelligēdum.donec duret matrimonium: sed matrimonio soluto, ex quo nouerca remansit vidua.text.in l.de his. C.de fur.probat, quòd non requiratur veniæ petitio.

¶ Quoniam ideò venia exigitur, vt iudex examinando petitionem, non admittat actionem famosam: vt statim dicam in versi.secundò quæro.Sed in d.l.de his.permittitur agi furti contra nouercam per pupillum, vel eius tutorem: & sic actione famosa, quæ tamen actio non datur contra matrem: vt l.quamuis.C. de furt.& sic clara est differentia inter matrem & nouercam: vt etiam dicit Odofre.in d.l.de his.pro qua decisione etiam facit, quia soluto matrimonio soluta est affinitas.& sic non est consideranda: vt l.cui eorum.§.affinitatis.ff.de postul.& Institu.de nup.§.affinitatis.pro qua etiam differentia facit, quod traditur in l.iiij.C.de inoffi.testa.Nec obstat quod vidua habeat priuilegiū viri, donec alteri nubat, vt in l.filij.§.vidua.ff.ad municip.& in c.de vxore.j.de sepul.Ad quod vide, quæ latè dixi in rubri.de fo.compe.versi.lxvj.quia illa iura loquuntur quo ad alium effectum, qui non cessat ratione viduitatis.¶ Sed contra prædicta opponitur.ista venia nihil aliud est, nisi iussus.& licētia iudicis, vt statim dicam in versi.tertiò quæro: sed nulla citatio facienda est de quocunque, etiam non priuilegiato sine iussu, seu licētia iudicis: vt l.neminem.C.de exhi.reis.& latius dixi s.in vj.princi. articu.ergo personæ suprà nominatæ non videntur habere aliquod priuilegium. ¶ Sol.dic quod citatio de aliis personis nō priuilegiatis potest committi, nulla alia adhibita causæ cognitiōe: sed contra patronum,& alias personas priuilegiatas, nō debet committi nisi causa cognita: vt dicam in versi.septimò quæro. ita dicit Pau.de Cast.in l.j.C.de in ius vocan.¶ Sed tu aduerte, quia licet verum sit, quòd nō debeat adhiberi in citatione aliorum illa causæ cognitio, quæ adhiberi debet respectu dictarum personarum priuilegiatarum: tamē vtique requiritur aliqua causæ cognitio, vt dixi s.eod.articu.in ij.q.principali.

75 ¶ †Sed circa prædicta nunc quæro vtrum prædictus honor supradictis personis debeatur, siue suo, siue alieno nomine in iudicio interueniant,& vtrum debentes hanc reuerentiam, illam debeant siue suo, siue alieno nomine agant.Solu.quæstio est aliqualiter intricata: tñ in ea principaliter distingue duo mēbra.

¶ Primum membrum est, respectu personarum, quibus debetur reuerentia.

¶ Secundum est, respectu personarum debentium hanc reuerentiam.

¶ Circa primū membrū subdistingue, quod aut loquimur in persona priuilegiata, quæ debet in iudicio interuenire per se, aut in ea, pro qua alius debet interuenire.si loquimur in persona priuilegiata, quę per se interuentura est in iudicio: distingue tres casus.¶ Primus casus est, quando principaliter vocata interuenit per se,& pro se.

¶ Secundus, quando vocatur sed pro alio.

¶ Tertius, quādo alius est vocatus in ius,& persona priuilegiata comparet non citata.

¶ Primo casu, decisio est clara, vt patet ex superioribus.

¶ Secundo casu dic, quòd gaudet prædicto priuilegio.per tex. in l.sed si hac.§.semper.ff.de in ius voc.quia si rectè pōderetur dictum prætoris,& iura ipsum declarantia, solummodo pōderatur, an persona patroni vocetur in iudicio, quocunque nomine ventura sit in iudicio.vnde siue interueniat vt tutor, siue vt procurator, siue vt defensor, ex quo principaliter vocatur, gaudet dicto priuilegio.per illum §.

¶ Tertio verò casu, quando alius non priuilegiatus vocatur in iudicio,& pro vocato comparet persona priuilegiata ad defendendū illū: prout potest etiam quilibet extraneus, vt in l.rectè defendi.ff.de iudi.& de procur.in l.exigendi.hoc casu, nō videt necessaria venia ex quo agens non citauit patronū, vel aliam similem personam: licet patronus compareat: cōtra quem libertus postea

tus postea instat & litigat.arg.l.libertus à patrono.ff.de in ius voc.Vnde licet tex.in d.§.semper.velit, q̃ talis honor debeat illi,qui venit defensorio nomine:nõ tamẽ debet intelligi de defensore,qui nõ solet ipse primò citari:sed venire ad defendẽdũ alium citatum sine mãdato:sed de patrono defensore,qui principaliter citabatur vt defensor.& ideò debetur sibi talis honor. ¶ Si verò alius vult venire in iudicio pro persona priuilegiata: & sic sumus in alio casu primi membri.subdistingue, q̃ aut est talis patronus,qui non potest pro se esse in iudicio, qualis est vniuersitas.& hoc casu, actor vel syndicus ipsius vniuersitatis debet cum venia citari:vt d.l.sed si hac.§.qui manumittitur.& etiam voluit glo.fi.in d.§.semper.ver.tu dic.¶ Aut est talis patronus,qui per se ipsum aliquãdo potest esse in iudicio:sed fortè nunc non potest.Vel potest per se,vel per alium esse in iudicio:& tunc,aut iste alius,qui pro persona priuilegiata est interuenturus in iudicio:vt tutor,vel curator,patroni,vel similes:& potest citari sine venia:vt d.§.semper.in fi.Aut est procurator, & non potest citari sine venia,vt dicit ibi glo.¶ Et ratio differẽtiæ potest esse:quia tutoribus,& alijs legalibus administratoribus,magis est fundatum ius in eis,& personis eorũ à principio iudicij,quod in terminis nostris attenditur,q̃ fundetur in ipsis procuratoribus:vt l.neq; tutores.C.de procur.vnde attendunt personæ eorum,scilicet administratorum,& nõ patronũ dominorum:sed in procuratoribus,non est ita:quia fundatur principaliter iudicium in personis dominorũ.Et hæc procedũt quo ad primum membrum ex parte personarum priuilegiatarum. ¶ Circa secundũ membrum ex parte debẽtium talem honorẽ distingue,q̃ aut talis est futurus p̃ se & pro se,& decisio est clara:quia debet petere veniam,vt patet ex superioribus.Aut est interuẽturus in iudicio per se:sed tamen pro alio,et nõ tenetur: vt in l.quæsitũ.ff.de in ius voc.& per glo.in d.l.sed si hac.§.semper.eo.tit.¶ Et ex prædictis apparet,q̃ magis consideratur persona priuilegiata,cui debetur reuerentia:quàm persona debẽs reuerentiã.¶ Et ratio assignatur per gl.in verbo,interueniat in d.§.semp.quia ex parte personæ priuilegiatæ est fauor.& ideò latè interpretandus:sed ex parte debentis,est odiũ seu onus.& ideo strictè interpretandum,vt in regula,odia.de re.iu.lib.vj.& dixi s̃.in ver.Et prædicta reuerentia. ¶ Aut ipse non libertus, vel similis,sed alius nomine liberti venit citare patronũ,vel similem.Et tunc subdistingue, q̃ aut est libertus vel similis,qui nunq̃ potest esse in iudicio per se:sed tantũ per alium.& hoc casu,videretur dicendum,q̃ necessaria sit veniẽ petitio ratione per contrariũ.ad id quod s̃.dixi per §.qui manumittitur.ne in talibus prætoris edictũ posset fieri delusorium.Et hoc procedit, si termini essent passibiles:sed in liberto nõ possunt cõtingere: quia vniuersitas nõ potest esse liberta.sed posset casus contingere in vniuersitate volente citare Papã Imperatorem,vel ciuitatem,seu Regem,cui subesset:quo casu,videtur,requiri venia: vt s̃.dixi.Et sic isto casu videtur,q̃ interueniens nomine vniuersitatis debeat petere veniã.Io.Petru.& mihi placet.¶ Aut potest esse in iudicio.& per se & per aliũ:& tunc,aut ille alius venit vt tutor,vel similis,qui nomine liberti vult conuenire patronum.& passus est aliqualiter dubius.videtur enim dicendũ per ea,quæ dixi supra ex parte patroni q̃ venia non requiratur.sed tamen equius esse videtur tenere cõtrariũ:ne per hunc modũ patronus possit infamari cõtra prætoris intentionẽ.vnde fortè tutius est dicere,quòd debeat peti venia, secundùm Ioan.Petru. ¶ Qui tamen dicit in hoc cogitandũ:quia Docto.non tangũt. ¶ Si verò interueniat alius,vt procurator liberti vel similis:dicendum,q̃ sine dubio debeat petere veniam:quia debet cõsiderari persona liberti mãdantis:& quia aliàs hoc edictũ esset delusoriũ:quia libertus vel similis,semper ageret per procuratorẽ. ¶ Insuper quæro circa prædicta,quid si dubitatur,cui sit petẽda venia vel non.vtrũ pendente hac disputatione sit venia petenda.¶ Sol.dic q̃ non.ita not.Io.Petru.in l.sed si hac.§.prætor ait.ff.de in ius voc.& satis placet: quia si dubitatur,an propter aliquam causam venia sit petenda:puta,an iniuria sit grauissima qua patronus afficit libertũ,vel quid simile,secũdũ quod infrà dicam.poterit libertus in hoc iudicio esse,non petita venia.

76 ¶ †Secundò quæro,quare exigatur dicta venia.Sol.text.est in d.§.prætor ait.ff.de in ius voc.vbi Prætor iubet,q̃ sine p̃missu suo prædictẽ personẽ nõ vocẽtur in ius venia non impetrata: ne fortè famosa intẽtetur actio,quæ pudorem sigillet prẽdictarum personarũ.¶ Ad quod vide,quod statim dicam in iiij.q.

77 ¶ †Tertiò quæro,à quo sit petẽda dicta venia:vtrũ à parte,vel à iudice.¶ Sol.tex.in d.l.iiij.§.prætor ait.ff.de in ius voc.probat q̃ sit petẽda à iudice.ibi dum dicit,sine permissu meo.& ad idẽ l.generaliter.eo.titu.ibi,sine iussu prætoris.Et sic patet, q̃ non est petenda à persona cõtra quam agitur:sed à iudice, vt dictis iuribus.Et hoc etiam probatur:quia in hac petitione veniæ nõ exigitur partis citatio,vt statim dicam in versi.septimò quæro. ¶ Et aduerte,quia quidam voluerunt,q̃ à solo prætore sit petenda.per iura præalleg.¶ Sed Cy.in l.j.C.de in ius vocã.dicit, quòd cùm hoc sit iurisdictionis,quilibet magistratus potest illam concedere.per l.ea,quæ in princ.& §.j.ff.ad municip.¶ Et hanc opin.tenet Specu.in tit.de dol.& contu.§.restat.ver.item si hodie.licet Spec.habeatur ibi corruptè,vt dicit Ioã.Andr.& bene,& mihi placet dicta opinio:quia nomen prætoris positũ in dictis iuribus,positum est generaliter pro quolibet iudice.sicut & aliàs nomen præsidis:vt l.j.de offi.præsi.& sequitur Ioã. And.ibi in addi.pro quo allego tex.in l.j.C.de in ius vocã.vbi tex.non loquitur de prætore:sed de præside.

78 ¶ †Quartò quæro,qualiter venia sit petenda.¶ Sol.ex his,quæ superius dicta sunt: & quæ infra subijciam arbitror,quòd hæc sit conueniens forma.pars enim,quæ agere intendit, formabit petitionem suam:& illam porriget coram iudice:& in fine petitionis dicet.& quia non est conueniens propter reuerentiam quam debeo B.patri meo,vel A.patrono.& sic de singulis, q̃ contra ipsum agam venia non impetrata:idcirco peto per vos & officium vestrum veniam mihi concedi,& impartiri. ¶ Quintò quæro,vtrum venia sit petẽda,tam per reum, quàm per actorem.& quando,& quibus casibus.Sol.dic, q̃ peti debet per illum,qui vult vocare prædictas personas priuilegiatas per viam agendi:non per viam excipiendi,vel se defendendi, quare licet conuentus faciat citari actorem pro causa expediẽda,vel prosequenda:licet actor esset aliàs persona priuilegiata: non propterea est petẽda venia.tex.est in l.libertus à patrono. ff.de in ius voc.Nam ille,qui originaliter est reus,non videtur propria agere:ideo nõ debet petere veniam.sicut in simili dicimus de petente reuocare tenutam,qui non dicitur agere:vt l.de pupillo.§.qui remissionem.& l.in prouinciali.§.seruo.ff.de oper. no.nunc.¶ Aduerte tamen,quia prædicta videntur procedere in his,quæ non habent inclusum ius agendi.hoc voluit Bart.secundum quasdã lecturas in l.libertus à patrono.ff.de in ius vocan.Vbi voluit,quod tunc necessaria sit petitio veniẽ:quod tamen videtur procedere,nisi esset talis exceptio quæ ex æquitate includat petitionem:quia tunc licet habeat inclusam petitionem:tamen nõ videtur exigi petitio veniæ.¶ Et ponitur exemplum in exceptione compensationis. aliàs autem, si exceptio habet inclusum ius agendi,requiritur petitio veniæ,vt dixi.facit l.quoniam Alexandrum.C.de adulte.

79 ¶ †Sed tamen communis opinio Docto.est,q̃ etiam in cõpensatione exigatur venia,ex quo habet inclusum ius agendi:propter quod non permittitur excõmunicatis aut bannitis.de quo in c.cum inter.j.de excep.& in l.fi.C.de eden.ita residet Iaco. Petru.in d.l.libertus.¶ Sed tu dic,vt statim dicam.¶ Vtrũ autem filius patrem,vel libertus patronũ,& sic de similibus,possunt reconuenire non petita venia.¶ Glo.in l.libertus à patrono.sentit,quòd sic:& cum ea simpliciter transeunt Docto.

80 ¶ †In cõtrarium videtur,quia si defensio,quæ habet inclusum ius agendi,nõ permittit sine venia,vt supra dixi,fortius in recõuentione.Nec obst.titulus,q̃d quisq; iuris &c.quia patron⁹ cõueniendo libertũ sine venia,non facit ius vanum aut iniquum. ¶ Nec obst.l.sed si hac.§.sui autem liberi.& quod ibi no.etiam in glo.ff.de in ius voc.quia illud p̃cedit in casibus specialibus. ¶ Sed circa hoc dicit Io.Petru.in d.l.libertus à patrono.aduertendum esse ad id,quod dixi de compensatione & reconuentione:quia si illa compẽsatio est connexa de eadem materia cũ conuentione,secundùm ea,quæ habentur in l.ij.& fi.C.de cõpensa.¶ Et in reconuentione,quæ esset similiter de re cõnexa, quæ dicitur tunc habere virtutem exceptionis:& sic tunc proculdubio debet determinari vnà cum petitione,quòd hoc casu non est necessaria veniæ petitio.¶ Sed tu vide de prædictis q. an quis dicatur tunc agere vel defendere.quæ latissimè dixi in c.sacris.j.de sen.excom.in xix.prin.arti.in v.q.princip.in secundo membro principali in vj.q.& ver.sequẽtibus quæstionib⁹. vbi latè tractaui de petitione reuocationis tenutæ restitutionis attentatorũ,restitutionis in integrum,restitutionis spoliationis. restitutionis vxoris,restitutionis sententiæ nullæ.& ibi etiã dixi in xiiij.q.dicti secundi membri,quid si intẽtatur cõdictio ex l.diffamari.C.de inge.manu.& ex l.Titia.ff.de accus.quæ tangitur per Moder.& maximè Ioan.Petr.in d.l.libertus à patrono. Vbi primò arguit,quòd nõ sit necessaria petitio veniæ:quia libertus intentans dictam condictionem,non intendit agere:sed esse reus:ergo nõ videtur necessaria petitio veniẽ,per d.l.libertus à patrono.¶ Sed in contrarium videtur veritas: quia in ipsa prima disputatione,q̃ detur terminus patrono ad agẽdũ:ipse libertus est actor:& prius prouocans:& ideo habent locũ verba edicti Prætoris prohibentis,ne sine venia &c.Nec obst.d.l. libertus à patrono.quia ibi patronus fuit prius prouocans: &

hæc opinio mihi placet. pro qua vide quod not. d. Nell⁹ in tractatu bānitorum. in secunda parte secundi temporis q. lxxix. & quod latius dixi in d. q. xiiij. in c. sacris. & de reconuentione. vide quod ibi dixi q. xvj. & s. de mut. peti. in c. ij. in x. prin. articu. maximè in ix. q. & de exceptione compensationis, an illam opponens dicatur agere, & qualiter, dixi in d. c. sacris. in xix. prin. articu. in v. q. principali. in tertio membro. ver. secundo dubitatur circa prædicta, vtrum excommunicatus possit opponere exceptionem compensationis.

81 ¶ † Sextò quæro, quo tempore sit petēda hæc venia. Sol. dic, ꝙ requiritur in citatione fienda: ita vt non fiat citatio venia nō impetrata. quādo ergo vult citari facere libertus patronum, vel similem: debet impetrare veniam: & prius non procedere ad citationē. Sed tamē per solam libelli oblationem sine venia absq; citatione non incidit libertus vel similis in pœnam, seu libellus detur principi, seu prætori, seu iudici. Et ratio: quia iudiciū incipit à citatione: non à libello: vt not. glo. Bart. Bal. & Doctō. in l. j. & in rubri. ff. de in ius voc. & in rubri. C. de in ius voc. Nam citatio, & nō libellus dicitur de processu. de quo tamen latius dicam j. in articulo xxxj.

82 ¶ † Septimò quæro, quid agere & cōsiderare debeat iudex, seu quam cognitionē adhibere in venia concedenda. ¶ Solu. dic, ꝙ debeat animaduertere ad petitionē: & illum diligēter examinare, si contineret causam seu actionem famosam: vel sigillantem pudorem parētis, patroni & c. debet illam reijcere: nisi ageretur propter grauissimam iniuriam illatam per illum, cui debetur reuerentia: illi, qui reuerentiam debet, vt in l. sed si hac. §. prætor. ff. de in ius voc. ¶ Et nota ꝙ in tali causæ cognitione non requiritur citatio conuenti. ¶ Ad quod vide quod latè dixi s. in vij. principa. articulo. versicu. quintus casus est in his, quæ preambula & c.

83 ¶ † Octauò quæro, qualiter & quibus verbis talis venia sit concedenda. ¶ Solu. arbitror satis esse, quòd iudex admittat talem petitionem: quia eo ipso quòd admittit, & committit citationē videtur concedere dictam veniam. arg. d. l. sed si hac. §. prætor. Quod procedit indubitanter, quādo pars veniam petijt: & iudex petitionē admisit, & mandauit citari: quia ista venia nō exigitur à patre & patrono, & similibus: sed à iudice, vt s. dixi in versic. tertiò quæro. ¶ Et ideò admittendo petitionem, videtur veniam concedere: quia qui vult consequens & c. vt in l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procur. sicut in simili dicimus, quòd per processum ad vlteriora videtur reijcere iudex exceptiones declinatorias, vt latius dicam in titu. de excep. & etiam fortè tangam in titu. de ord. cogni. Quid autem si pars non impetrauit veniam: sed expresisit se filium vel libertum & c. dic vt dicam in sequenti quæstione. Et si fortè iudex admisit petitionem cum clausula, si & inquantum & c. tunc penderet validitas processus vt arbitror, ex qualitate & substantia petitionis: quia si contineret causam, per quam nō esset admittenda, nō valeret processus. de quo tamē dic, vt dicam in sequēti quæstione. Sed si illam non contineret, valeret processus. pro qua conclusione faciunt, quæ dicuntur de dicta clausula, si & inquantū. in l. si ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. fac. & ibi per Bar. & etiam per Bart. Bald. & Ioan. de Imo. in l. si quando. ff. de lega. j. & per Bart. in l. edita. C. de eden. & Ioan. de Imo. in l. iudex postea. ff. de re iudi. ¶ Ad quod vide quod dixi de dicta clausula in d. c. ij. s. de libel. obla. articu. xx. ¶ Sufficit ergo admissio petitionis, & concessio citationis. Item sufficit sola licētia procedendi: etiā absq; eo, ꝙ specifice concedatur venia. ¶ Sed tamē iudex formaliter posset sic dicere. Qui dominus iudex visa dicta petitiōe, & ipsa diligenter examinata, & visa petitione veniæ, concessit B. D. filio vel liberto & c. veniam per eum petitam, omni meliori modo & c. Vel concessit licentiam citandi vel procedendi super prædicta petitione, omni meliori modo & c.

84 ¶ † Nonò quæro, vtrum teneat processus gestus venia non impetrata. ¶ Solu. Guli. in l. fi. C. de in ius voc. tenet, ꝙ valeat: quia petitio veniæ non est de substantia iudicij. quod patet: quia patronus potest remittere: vt l. quamuis. ff. de in ius voc. quod nō esset, si esset de substantialibus iudicij; vt l. prolatā. C. de senten. Ad quod vide quod dixi in c. j. s. de libel. obla. artic. v. & de lit. contest. c. j. articu. iij. & quod dicam in titu. de ordi. cogn. Et idē tenet Bart. in d. l. fin. & Guli. Iaco. & Cy. in d. l. quamuis. quod intelligit ibi Barto. si patronus comparuit, & prosecutus est, vt voluit tex. ibi dū dicit. debuit enim à principio opponere: aliàs videtur consentire. secus si processus esset factus contra contumacem, vel inuitum, vel si patronus non compareat, vt d. l. quāuis. in fi. & ff. ne quis eum, qui in ius voc. per totum. facit l. cùm vero. §. subuentum. ff. de fideicom. lib. & l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. ¶ Item, quia iniuria non fit in volentem: vt in l. j. §. ad eò. ff. de iniur. ¶ Vult ergo Barto. quòd non comparente patrono citato, processus sit nullus. & idem de similibus personis citatis non impetrata venia. ¶ Vnde cautus parens, socer, vel similis, cui reuerentia debetur, sine venia citatus non cōparebit: & sic processus erit nullus, sicut in simili, quando quis citatur à non suo iudice. Quod placet Bal. si modo in citatorio exprimatur qualitas, propter quam appareat, quòd non debeat sine venia comparere: secus si nō exprimatur: quia tunc deberet comparere. secundùm not. per Inno. & Doct. in c. præterea. j. eo. & in l. ex quacunq;. & ibi per Bar. maximè in repeti. ff. in ius vocan. vt eāt. ¶ Sed tu aduerte secundùm Petru. quia ista qualitas inter parentes & filios, patronum & libertum, semper intelligitur esse nota citanti & citato: vt l. optaui. ff. vnde cogna. & in l. de tutela. C. de in integ. resti. mino. vnde licet talis qualitas non exprimatur in citatorio, tamen videtur, ꝙ teneatur comparere, vt dicit Io. Petru. sed tamen Bal. debuit considerare dictū suum quantum ad formam processus, quantum ad ipsum iudicē respectu sententiæ, vel ignorantiæ: siue vt processus reddat̄ nullus, quando iudex ex petitione sciuit illam qualitatem: aliàs secus. & sic dictum Bal. fortè videtur verū, quo ad hoc, vt citatus teneatur, vel non teneatur comparere: sed si non compareat eo casu quo deberet: quia qualitas non erat expressa: vtrū valeat processus, videtur esse dubiū, quamuis videatur posse mulctari propter iudicis contemptū. per tit. si quis ius dicen. nō obtēpe. & l. si quis ex aliena. ff. de iudi. ex quo illa qualitas non erat nota iudici: sed quantum ad libertum vocantem, & patronum vocatū, vel similem, an teneat processus, cùm vocās & vocatus sciat qualitatem. Videtur fortè ꝙ non teneat, in fauorem illius vocantis, vt sentit Bart. licet simpliciter loquatur sine prædicta distinctione Bal. & ꝙ non teneat processus pro citante, videntur facere verba edicti prohibitoria. de quib⁹ in d. l. iiij. §. j. ff. de in ius voc. vbi tex. dicit, ne quis vocet & c. & sic resistet vocanti. & ideo actus videtur reddi nullus, per not. in l. non dubium. C. de legi. & in l. cùm lex. ff. de fideiuss. x. dist. c. vides. cum simil. & ideo etiā si prædicta qualitas non sit expressa quantū ad vtilitatem vocātis, cui est nota dicta qualitas, processus non videt̄ tenere: cùm prohibeatur vocare non impetrata venia: sed tamē vbi qualitas aliàs non nota iudici exprimeret̄ in citatorio: quia hoc casu, citatio habet defectum formæ & erroris expressi, secundū ea, quæ habentur in l. j. C. quando prouo. nō est neces. & in l. j. C. de erro. calcu. & in l. cùm prolatis. ff. de re iudi. clarū est, ꝙ processus non valebit. facit quod not. in l. quæsitū. ff. de re iudi. Ad quod vide quod dixi s. in v. prin. arti. q. xxj. & quod dicam j. in xxxj. arti. ¶ Pau. tamen de Cast. in l. j. C. de in ius voc. simpliciter voluit, ꝙ si in petitione non apparebat de qualitate petendæ veniæ, & processum fuit, ꝙ processus nō valet. ¶ Aduerte tamen: quia de iure cōmuni, cum patrono vel simili non comparente non proceditur ad litis contestationem: cùm sit actus ambarū partium, & sine qua sentētia non valeret: vt l. prolatam. C. de sent. & vt dixi in d. c. j. de lit. contest. in iij. articu. & ideò tunc non esset disputandū de validitate processus, sed deueniendum esset ad remedia prodita contra contumacem. de quibus dicetur j. in titu. de dol. & contu. Sed eo casu quo procedi posset lite non cōtestata, vel in casibus specialibus de iure cōmuni, vel ex forma statutorum: hoc casu, vel non procedet̄ cōtra patronum venia non petita: vel si procedetur, non valebit processus propter prætoris prohibitionem. ¶ Vnde videt̄ cōcludendum, quòd quando qualitas requirens veniæ impetrationē esset expressa, sine dubio processus non valeret: sed quādo non esset expressa, est maius dubium propter authoritatem Bald. & considera, quòd quando filius facit citari patrem, semper videtur cōtingere, quòd exprimatur dicta qualitas: quamuis hoc non ita contingat in alijs personis: sed si citatus nō impetrata venia compareat, & non opponat de venia nō petita: tenebit processus: quia licet verba edicti dicant, ne quis vocet sine permissu meo: tamen intelliguntur, si citatus comparēs opponit, vt voluit Bart. in l. j. §. sublata. ff. ad Trebel. & per Doct. in l. nam & postea. ff. de iureiur. & mihi placet. ¶ Faciunt notata per Iaco. Butrig. & Bald. in l. vbi pactum. C. de transact. quia prædicta verba nō tollunt actionem ipso iure: sed tribuunt ius dilatoriè, vt not. Bald. in l. ij. C. de hæred. institu. traditur in c. sedes. & ibi per domi. Anto. s. de rescrip. & per Bart. in l. omnes. C. de fund. patrimo. lib. xj. & in l. cùm lex. in fin. ff. de fideiuss. & per Bald. in quæstio. quæ incipit, Statuto cauetur. & in alijs pleris; locis de quibus latius dicam in titu. de excep. & est bonus text. in l. ait prætor. §. permittitur. versicu. auditurum nō esse. ff. de minori. & latè not. Ange. in l. iiij. ff. pro emptore. in lectura Paduana. facit etiam, quia vocatus sine venia potest esse contentus, & consentire, vt d. l. quamuis. de quo dicam in xix. quæstio. ¶ Sed si citatus comparet & opponit, processus non tenet, secundùm Bald. ¶ Dicit Ioannes Petrucius, quòd aut iudex constito

dex constito de oppositione nō petitę venię pronunciauit, ex presse vel tacitè procedēdo ad vlteriora:& patronus vel similis nō appellauit, prout potuit secūdū no.in c.ex parte.& in c.dilecto.& in c.cū cessante.de appella.& per Spe.de excep.§.viso. versi.propositis.& in tit.de appel.§.qualiter. versi.Item ꝙ faciat.& tūc valebit processus.nec poterit amplius vnꝗ̃ cōtradicere.faciūt no.per.Bar.in d.l.ex quacūꝗ̃.ff.si quis ĩ ius voca.nō
85 ierit. Est ergo tunc necessaria appel. ¶ †Decimò quæro, quę sit pœna nō petentis veniā, eo casu quo est petēda. ¶Solu. dic ꝙ pœna est quinquaginta aureorū, vt l.penul.ff.de in ius vocā.& insti.de pœna teme.litigan.§.fi. Et licet ille text. dicat, de quingētis solidis:tamen aureus & solidus pro eodem ponuntur, vt not.etiam dictis iuribus simul iunctis, & no.glo.j.x.quæstione iij.in c.j.& Goffre.in c.finali, de iudi.Ioan.And.in additio. Specula.in titu.de instru.edi.§.porrò.versi.fina. Et intellige de aureis ex quibus septuagintaduo faciūt libram auri, vt l.quoties. C.de susceptoribus & archariis, libro decimo. Et quid si talis non posset soluere hanc pœnam, dic vt statim dicam in xviij.
86 questiōe. ¶ †Vndecimò quæro, in quibus causis ꝑdicta pœna committatur. ¶Solutio, ex quo causa veniæ petendę fuit ne intentet actio famosa, vt dixi s.in ver.ij.q̄ro.& in ver. vij.quæro. Videtur dicendum ꝙ si in veritate petitio non continet actionem famosam ꝙ non debeat habere locum pœna prædicta, ar. l.adigere.§.quāuis.ff.de iure patro.& c.cū cessante. j. de appel. ¶Sed tamē hoc nō obstante, ego arbitror contrariū:qa iura simpliciter volūt ꝙ ꝑdictæ personæ nō possunt vocare in ius sine venia:nec distinguitur quo ad ipsum vocantem, an iudiciū fuerit famosum vel nō:sed hāc cognitionē dimittūt iudici, q habet veniā impartiri, vt dixi in d.q.iij.& vij.vnde arbitror ꝙ pœna cōmittatur, etiā si intentetur iudiciū nō famosum, vel ꝙ nō sigillet pudorem patris, patroni, vel similis. ¶Sed dubitari posset, quid in causis spiritualibus & dependentibus ab ipsis, an filius posit agere contra patrem nō petita venia?dubium facit c.si annū.de iudi.lib.vj.vbi in talibus causis, filius videtur habere integram personā:quia in eis non attenditur patria potestas, vt ibi. ¶Sed tamē ego arbitror idem esse:qa causa veniæ nō est patria potestas:sed reuerentia paterna, vel similis:quę nō cessat ꝑpter causam spiritualē, vnde etiam emancipatus debet hanc reuerentiam, vt dixi in prima quæstione, & tangam in q. sequenti. Sed si daret̃ casus in quo talis reuerentia cessaret:tūc bene arbitror, ꝙ non esset necessaria petitio venię per ea quę dicam in q. xix. ¶Et prædicta notabis:qa nō tanguntur per docto. ¶Duodecimò quæro, quis teneatur ad dictam pœnā, & cui debeat applicari, & sic quis posit ad illam agere. ¶Solu.quo ad primū, tex. in l.penul.ff.de in ius vocan.vult ꝙ teneatur qui contra edictū prętoris fecit:quare omnes personę specificè cōtētæ in edicto prętoris, & in ipsius edicti declaratiōe, & ĩclusę in l.generaliter ff.de in ius vocan.de quibus latè dictum fuit in q̄o.istius xxvj. prin.quæstione tenetur dicto edicto & ad dictam pœnam:sed aliæ personæ expresse vel tacitè nō ānotatæ in d.edicto, nō tenētur ad pœnā ꝑdictā quamuis fortè nō posint in ius vocari ab his, qui eas vocauerūt secūdū ea, quæ latius dixi de personis, quæ nō possunt in ius vocari.s.in v.prin.arti.q.xvij.in xviij.fallentiis ibi positis.& in pluribus q.sequētibus. Et hoc tenuerūt glo.Bar.& Docto.in l.fi.ff.de in ius vocā.& Spe.in titu. de do. & cōtuma.§.restat.ver.sed & vocās. ¶Sed circa prædicta q̄ro de notabili quæstiōe.pone, filius in potestate cōstitutus vocauit patrem in ius non impetrata venia, vtrum incidat in pœnam. ¶Solutio. Docto.specificè nō tangunt:sed Spe.videtur sentire, ꝙ nō per ea, quæ statim dicā in ver.xvj.quęro in tractatu de positionibus fiendis per actorem, ad suam intentionē inter quas Specu.dicit ꝙ pater ponat ꝙ emancipauerit filium quasi censeat ꝙ nō emancipatus nō incidat in pœnam. ¶Ego verò arbitror distinguēdum ꝙ aut filius agit cōtra patrem in casibus in quibus potest agere scdm ea, quæ dicunt̃ in l. lis nulla. ff. de iu. Et hoc casu incidit in pœnam. ¶Aut loquimur in casibus, in quibus filius non pōt esse in iudicio cōtra patrem:& tūc est maius dubiū per ea, q̄ superius dixi:qa ex quo iste rèperit̃ prohibitus ex alia causa agere cōtra patrem.si agit, nō incidit in pœnā: sed tamen cōtrarium arbitror, eo ꝙ iste facit cōtra duplicē prohibitionem, Primò qa est causa, quā nō pōt intentare cōtra patrē. ¶Secundo qa adest reuerentia paterna, ꝑpter quam debet peti venia, quæ ratio semꝑ vrget.facit qđ dixi s.in ver.primò q̄ro.
87 ibi, Et si filius &c. ¶ †Aduertendum tamē ꝙ licet citans contra edictum prętoris nō impetrata venia incidat in pœnam: tamē ad prædictam pœnam nō tenetur ipsius hęres, vt est tex.in l.penul.ff.de in ius voc.quod intellige, nisi lis debito tempore fuerit contest.contra defunctum, vt l.j.C.ex delic.defunc.& ibi vide de materia. ¶Quo ad secundum, cui applicari debeat dicta pœna, & quis ad illam agere posit, dic ꝙ debet applicari vocato in ius sine venia, & non fisco:vt est tex.in l.fi.ff.de in ius vocan.& iste potest ad dictā pœnā agere.vt ibi, & in l.ij.C.de in ius voc. Et sic patet, quòd prædicta actio non est popularis:vt d.l.fi.& in l.si libertus.eo.tit.& ibi habes, quòd quamuis filius sit in potestate, si tamen vocatus sit à liberto sine venia: & pater sit absens, potest filius agere contra libertum ad dictā pœnam.& ad idem tex.in l.si longius.ff.de iudi.
88 ¶ †Tertiodecimò quæro, intra quantū tempus posit peti pœna prædicta. ¶Sol.dic, quia actio est honoraria, hoc est à prætore introducta, tali actioni præscribit̃ anno:vt d.l.pe.ff.de in ius voc.facit Insti.de perpe.& tempo.act.§.j.& l.in honorariis.ff. de actio.& oblig.
¶Quartodecimò quæro, qua actione petatur dicta pœna. ¶Solu.dic, quòd actione in factum.ita tenet Specu.vt patebit ex his, quę dicam in sequenti q.faciunt not.in l.si quis id quod. ff.de iurisdi.om.iud.& ibi tenet idem Io.Petru.qui etiā idem tenet in l.penul.ff.de in ius vocan.
¶Quintodecimò quæro, qualiter ad dictam pœnam formetur libellus. ¶Sol.Specu.in tit.de do.& cōtu.§.restat.ver.sed & vocās.sic format libellum coram vobis &c.Ego N.filius &c.ago contra A.&c.qui me patrem vel patronum &c.vocauit in ius sine venia à prætore, potestate, vel iudice impetrata.in qua vocatione lis fuit contestata:quare peto ipsum puniri, seu cōdēnari in ccccc.aureis.& ad hoc propono actionem in factū ex edicto de in ius voc.per l.ij.C.de in ius voc.& l.pen.ff.eo.tit.& Instit.de act.§.pœnales.secundùm Spec.ibi.Sed aduerte:quia nō est necessarium illud nomen actionis.ad quod vide, quod latè dixi in c.ij.s.de libel.obla.in xij.princip.articu.q.xj. ¶Et vtrū sit subiungere necessarium, ꝙ si nō potest soluere in re, luat corpus.dicam infra statim in xviij.q.
¶Decimosextò quęro, quæ & quales debeāt fieri positiones, tam ex parte actoris ad fundandā intentionem suam, quàm ex parte rei ad defensionē faciendam. ¶Solu.quò ad positiones actoris, Spec.dicit eas sic formādas. ¶Pono, ꝙ sum pater tuus, vel patronus, vel similis &c.vt l.iiij.§.j.& l.adoptiuū.ff.de in ius voc.Item pono, quod es filius meus, vel libertus &c.Item, ꝙ te emācipaui:aliàs nō posses patrem conuenire:etiā petita venia: vt l.fi.C.de in ius voc.& l.lis nulla.ff.de iudi. ¶Item ꝙ fuisti cōquestus iudici de me.Item ꝙ misit pro me.Item, ꝙ dedisti contra me libellum reclamationis, vt in c.j.de libel.obla.Itē ꝙ hoc fecisti venia non petita.Item ꝙ in prædicta causa fuisti litē cōtestatus. ¶Reus verò sic facit positiones. ¶Pono, quòd feci te coram iudice vocari, & impetraui veniam.Item ꝙ solùm dedi libellum.Item ꝙ dedisti ante litem contestatā, & sic pœna non fuit cum effectu commissa, vt dicam in xix.q.ita dicit Spec.in tit.de do.& cōtu.§.restat.ver.sed & vocans. ¶Tu verò pro instructione formandarum positionū vide, quæ latissimè dicam in tit.de cōfes.in materia positionū. ¶Sed specialius quantū ad materiam nostram considera diligenter, vt ex parte actoris concludas respectu qualitatis personę suę, & formæ impetrationis veniæ non seruatę, & actorum celebratorū in iudicio, & aliorū quæ necessariò concludant ad pœnam imponendam.secundū ea, quæ superius dicta sunt. ¶Ex parte verò rei etiam cōsiderāda est qualitas personę suę, & personæ agētis.& impetratę venię, & pœnitentie debito tempore factæ, & aliorū, quę concludunt ad excusationē pœnę secundū ea, quę superius dicta sunt. & maximè etiam secundùm ea, quę statim dicentur in q.xix. ¶Vnū tamen singulariter pondera ex his, quæ dicit Spec.per quæ videtur, ꝙ si filius sit in potestate, & agit contra patrē, non incidat in pœnam. ¶Ad quod vide quod dixi s.in ver.duodecimò quæro.
89 ¶ †Decimoseptimò quęro, quis iudex posit hanc pœnā imponere. ¶Solu.dic, ꝙ aut loquimur de pœna quinquaginta aureorū.& illam potest imponere quilibet iudex:etiā habens simplicem iurisdictionem, & sic defensor ciuitatis potest illam imponere, petitur enim iure actionis.& sic deseruit iudicis officio mercenario. ¶Aut loquimur de pœna corporali, quę venit imponenda in defectum pecuniarię, de qua in sequēti questio.& illam imponit pręfectus:vt l.fin.ff.de in ius voc.quia talis pœna venit imponenda iudicis officio nobili.& sic potius iure imperij, q̄ simplicis iurisdictionis, secundùm Bal.in d.l.fin. Et sic ad eam imponendam requiritur, ꝙ iudex habeat imperium, & gladij potestatem.ad quod vide quod latè traditur per Bart.in l.Imperium.ff.de iurisdi.om.iudi.& quod dixi in c.ad liberandam.de Iudęis.q.iiij.
90 ¶ †Decimooctauo quęro, quid si cōuentus ad pœnā pecuniariam non potest illam soluere, quid agendum sit.
¶Solu.dic, ꝙ debet castigari.& sic luere in corpus:vt d.l.fi.ff.de in ius vocan. Et dicit Ange.in l.penul.eo.titu.quod talis castigatio debet esse leuis, & modica.text.tamen nihil de hoc dicit:

sed simpliciter loquitur.& sic videtur esse arbitraria: vt l.hodie.ff.de pœn.& l.nemo martyres.C.de sacrosan.ecc.& quod dixi in c.super his.j.de accus.& in c.de causis.s.de offi.dele.& quod traditur ff.de crimi.stel.& in titu.de extraord.crimi.per totum.

¶ Videtur tamē, ꝙ debeat esse leuis: quia quælibet minima pœna corporalis est maior qualibet pecuniaria: vt l.in seruorū.§.fina.ff.de pœnis.& in hoc esset diligenter consideranda qualitas personæ.per l.ij.C.vt nemo priua. ¶ Et ex prædictis apparet, quòd venire contra præfatum edictum prætoris de non vocādo in ius sine venia, non dicitur esse leuis abusio: quia si esset leuis, in defectum pecuniariæ non imponeretur pœna corporalis, vt singulariter not.Bal.in l.quicunq;.C.de ser.fugi.& Ioan.Petru.in d.l.fin.& in l.si quis id quod.ff.de iurisdi.omn.iudi.

¶ Et aduerte, quia post solutam pœnam corporalem, videlicet post castigationem: quis cōsequitur plenam liberationem, adeò, quòd licet postea peruenerit ad pinguiorem fortunam, non tenetur ad pecuniariam pœnam, vt voluit singulariter glos.in c.sicut dignum.j.de homici.& in regula, peccatum.de reg.iur.lib.vj.tenet Io.de Imo.in c.Odoardus.j.de solu.dixi in c.ad liberandam.j.de Iudæis.q.ij.

91 ¶ † Et nota ꝙ Bal.in d.l.fi.quærit, cuius sit electio in dicta alternatiua solutionis quinquaginta aureorum, vel luēdi in corpus. Et arguit pro vtraq; parte, allegādo glo.in l.quòd si minor.§.si seruus.ff.de mino. Sed ipse Bald.ineptè & malè loquitur: quia tex.ille non ponit pœnam alternatiuè.quo casu, locus esset disputationi, cuius esset electio.de qua materia latè dixi in c.sicut Iudæi.j.de Iudæis.prosequendo quatuor membra.

¶ Primum, quando verba diriguntur ad partem.

¶ Secundum, quando ad iudicem.

¶ Tertium, quando sumus in dubio.

¶ Quartū, quando respectu vnius pœnæ, verba diriguntur ad partem: sed respectu alterius, diriguntur ad iudicem, vide omnino ibi. ¶ Sed in d.l.fin.pœna illa corporalis non ponitur alternatiuè: sed subiunctiuè, seu subrogatiuè: si puniendus inopia dignoscitur laborare; & ideò non est locus electioni.vnde non posset ille, qui esset soluendo, velle subire castigationem, vt euitaret pecuniariam pœnam.

¶ Primò, quia vt dixi l.illa non loquitur alternatiuè.

¶ Secundò, quia tēderet in præiudiciū eius, cui debet applicari.

¶ Tertiò, quia cùm nō sit dominus membrorū suorū.l.liber homo.ff.ad l.aquil.non videt, ꝙ illā possit eligere: nisi aliud etiam iure colligatur. ¶ Ad hoc ergo, vt talis pœna corporalis possit subrogari in locū pecuniariæ, cùm sit subsidiaria, debet cōstare illū non posse soluere pecuniariā. ¶ Et sic videtur, ꝙ per iudicē debeat fieri inquisitio de bonis illius, per nuncios referētes nō reperire bona, quibus possit solui pœna pecuniaria: sicut aliàs in probatione negatiuæ dicimus, vt tradit Bart.in l.in illa.ff.de verb.obli.dixi latè post Inno.in c.super his.j.de accus.Sed magis proximè ad casum nostrū, vide per Io.And.in c.ij.j.de sol.& per Bal.& latius per Saly.in aut.sed hodie.C.de actio.& oblig.& per Bar.& Io.de Imo.in l.decē.C.de verb.obli. Traditur etiam in l.magis puto.§.ne tamē.ff.de reb.eo. Et an sint necessarij duo nuncij, vel sufficiat vnus nuncius.vide in l.satis notum.C.in qui.cau.pig.taci.contraha. ¶ Et prædicta notabis ad statutum, ꝙ imponeret pœnam corporalem eo casu, quo nō posset solui pecuniaria. ¶ Et aduerte: quia hoc casu relaxaret fideiussoribus.ita not.singulariter Bart.in l.item liberatur.ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol.quia satis dicitur soluendo esse, qui dat fideiussores idoneos: secus si statutum diceret, ꝙ debeat soluere intra decem dies.& si non soluet, castiget, seu luat in corpus: quia tunc non relaxaretur fideiussoribus: sed ad euitandū carcerem esset necessarium depositū.secundum aliquos.Sed alij volunt, ꝙ etiam non sufficit depositum.de quo per Bar.& Io.de Imol.in l.ij.ff.de publi.iudi.sed omitto: quia non est materia nostra.sed vide, quæ latè dixi in c.veniens.j.de accus.in ij.mēbro princi.in iiij.& vj.q.& per Io.Petru.in d.l.fi.ff.de in ius vocan.

¶ Est ergo conclusio, quò ad terminos nostros, quòd nō est in electione debentis soluere, si vellet luere in corpus.quod videt verum, secundum aliquos, nisi statutū diceret.soluat centū intra decem dies, & si non poterit soluere, luat in corpus: quia hoc casu, si non soluit intra terminū, videtur non potuisse: quia quælibet etiā minima pœna corporalis est maior, quàm quælibet pecuniaria, vt s.dixi.vnde ex quo statutū posuit terminum, videt considerasse, ꝙ ille non poterit soluere, ex quo nō soluit intra terminum.& sic per hanc viam non soluens quodāmodo videtur posse eligere pœnā corporalem: sed hoc non obstāte, idem videtur dicendū: quia posset contingere, ꝙ haberet bona sufficientia: & tamen non posset soluere intra terminū eò, quia intra illum terminū nō reperit emptorem, vel aliàs: si haberet nomina debitorum, quæ non posset intra illum terminū exigere.

& sic etiam hoc casu videtur necessaria inquisitio per iudicē: vt alia bona vel nomina intra terminum subhastentur: vt videat, an possit soluere: & tunc si nō reperitur pecunia necessaria ad solutionem, luet corpus.sed si hoc nō fieret, licet laberetur terminus, non posset propterea iudex imponere pœnam corporalē ex quo sibi non constat ꝙ non potuerit soluere: cùm ex eo solo, ꝙ non soluerit, non constet, nisi fortè pœna corporalis esset multū grauis: puta, mortis, vel mutilatiōis pedis, manus, vel linguæ: quia tunc videtur quædam violēta præsumptio, quòd ex quo non soluit, non potuerit soluere: ex qua violenta præsumptione absq; alia inquisitione potentiæ soluendi, videtur iudex posse condēnare ad pœnam corporalē.arg.c.afferte.j.de præsump.faciunt not.per Bal.in l.sciant cuncti.C.de proba.& per Dy.in tract.de quæstio.secus si pœna corporalis esset leuis, vt fustigatio, vel similis, quam sæpenumero homines vilis conditionis potius vellent pati, quàm soluere pœnam pecuniariam: etiam paruam, vt docet experientia, secundū Ioan.Petru.in d.l.fi.quæ opinio videtur mihi satis iusta, & rationabilis.faciunt ad prædicta not.per Bar.in d.l.item liberatur.ff.quib.mo.pig.vel hyp.sol. ¶ Et nota prædicta, quia quotidiana & singularia sunt.

¶ Et ad prædictam materiam, an & quando qui nō potest luere in ære, debeat luere in corpus.& an iudex vel pars possit eligere, & quid si esset transactum tempus soluendi.vide quæ latissimè dixi in d.c.ad liberandā.j.de Iudæ.vbi habes multa singularia.& quod dixi in c.qualiter.j.de accus.in xiiij.princ.arti.q.xv.versi.Item quæro, quid si statutū.Et quæ dixi in d.c.sicut Iudæi.j.de Iudæ. ¶ Sed quæro iuxta prædicta vtrū sit necesse, ꝙ in libello petatur quòd inquantum non possit soluere pœnā pecuniariam luat in corpus. ¶ Sol.Cy.in l.si non conuicij.C.de iniur.q.xvj.in simili tenet, ꝙ non est necesse, ꝙ petatur in libello: quia venit incidenter iudicis officio.& idem tenet Bald.in l.fi.ff.de in ius voc. ¶ Ego arbitror, ꝙ aut est talis iudex, qui potest imponere vtrāq; pœnam; & tunc potest quis in eodē libello petere quinquaginta: & si non posset soluere, potest petere per officiū iudicis, ꝙ luat in corpus.secus si iudex corā quo petitur non posset imponere pœnam corporalem, vt dixi in præcedenti quæstio.& vide ad hanc materiam quæ dixi in c.ij.s.de libel.obla.arti.xij.q.xvj.ver.quinta regula est.

93 ¶ † Decimonono quæro, qbus ex causis prædicta pena cesset.

¶ Solu.dic, quòd cessat varijs & plurimis ex causis.

¶ Primò, si vocatus non venerit: vt l.quamuis.ff.de in ius vocā.& ratio est: quia vocatus nō potest se fundare super vocatione in qua fuit contumax: vt not.singulariter Bart.in l.sepulchri.ff.de sepul.viol.& in l.vbi cœptum.ff.de iudi. ¶ Item secundò facit: quia sicut circunducitur citatio quando citatus non comparet, vt in l.& post edictum.§.circunducto.ff.de iudi.ita quādo vocatus non comparet ad vtilitatem vocati.

¶ Tertia ratio est, quia vbi persona priuilegiata citata non comparet, processus est nullus: vnde satis est sibi.& ideò pœna alia non incurritur, cùm annullatio actus dicatur pœna: vt in l.nemo martyres.C.de sac.sanc.ecc.& ibi per Bald.& per eum in l.non dubium.C.de legi.& per Ioan.And.in c.dispendia.de rescrip.lib.vj.& per Do.meum in c.cognoscentes.s.de consti.& per glos.in Cle.j.de rescrip.& ibi dixi.

¶ Secundò cessat prædicta pœna, si persona priuilegiata nō inuita, sed volens vocata sit.tex.est in d.l.quamuis.quoniā volenti nō fit iniuria: nec infertur dolus vel metus: vt l.cum donationis.C.de transact.

¶ Tertiò cessat pœna prædicta, si vocans sine venia pœniteat, & actionem amittat: vt d.l.quamuis.Debet ergo esse pœnitentia, non vt renūciet instantiæ: sed vt cadat à lite: quia si solùm teneretur renunciare instantiæ parum prodesset patrono, ex quo posset iterum inchoare.debet ergo actionem remittere.secundùm l.postq; liti.C.de pac. ¶ Et ista est cōmunis opi.licet quidam dicant, quòd amittat solùm instantiam.

94 ¶ † Sed circa hunc casum dubitat, vsq; ad quantū tēpus admittatur penitētia. ¶ Sol.glo.& Doct.sunt varij. Et qm̄ in simili materia ego tractaui plenè de hac pœnitētia ī c.si diligēti.s.de foro cōpe.vbi etiā tractant glos.& Doct.ideo instituerā hic omittere & remittere ad ibi dicta. ¶ Verùm: quia Io.Petru.quò ad articulū nostrū plenius tractat in d.l.quamuis.vbi etiam plura dicit faciētia ad materiā per me tractatā in d.c.si diligenti.idē hic, quare formaliter referā. Et sic ex his, q̄ ibi dixi in gl.sup verbo perdāt.& ex his, q̄ dicā hic, habebis plenè tractatā hāc materiā. Dic ergo secūdū gl.in d.l.quāuis.& in l.in crīali.C.de iurisd.om.iud.ꝙ hęc pœnitētia locū habet vsq; ad sn̄iam.& idē tenet Cy.in d.l.in crīali.& etiā Bar.ibi, sed extēsius & firmius in l.amplius nō peti.ff.rē ra.hab.p l.Papinianus.§.meminisse.ff.de inoffi.test.& l.q cū maior.§.accusasse.& l.in seruitute.§.petijsse.ff.de bo.lib.& ī l.alia cā.C.de his q.vt īdig. ¶ Nec ob.scd̄m Bar.l.j.C.de plus peti.

plus peti.qa ibi interuenit duplex dolus.& ideò ibi solũ admittitur pnĩa vsq; ad litem contest. Sed ipsemet Bar.in d.l.ꝙuis.in qbusdã lecturis vr̃ variare, & tenere,ꝙ in casu d.l.ꝙuis. & similibus,licitũ sit pœnitere vsq; ad li.cõte.& non vltra.¶ Sed fortè lecturę suę sunt mẽdosę cũ in l.amplius nõ peti.plenè & firmiť affirmet,ꝙ licitũ sit pœnitere vsq; ad sñiam.¶Sed in contrariũ, ꝙ solũ licitũ sit vsq; ad litẽ conte.est glo.in c.si diligenti.in terminis illius c.& l.in criminali.& hoc tenẽt ibi Io. An.& d.Ant. ¶Mouetur:qa vbi mora cõmittiť ante litẽ cõtestatã, terminus purgandi morã solũ durat vsq; ad cõtestationẽ.secus vbi cõmitteretur mora post cõtestationẽ:qa tũc durat vsq; ad sñiam, vt ĩ l. si maior.C.de trãsac.sic ergo ĩ simili dicẽdũ est in pœna,ꝙ si illa cõmittať ante litẽ cõtestatã,prout est in casu nostro,in quo per solã vocationẽ quis illã vr̃ incurrere, vt in l.libertus à patrono, & in l.pe.iuncta l.iiij.§.prętor ait.ff.de in ius voc.ergo pnĩa nõ durat,nisi vsq; ad cõtestationẽ vt habetur in l.si insulã.ff.de ver. ob.in materia purgatiõis morę de qua etiam traditur in l. & si post tres.ff.si quis cau.& per Io.de Imo.in c.potuit.j.de lo.Bal. etiam in d.l.in criminali.sequiť hãc opi.per prędictã rationẽ, & rñdet ad leges allegatas in cõtrariũ p Bar.ꝙ loquuntur in materia,in qua leges cõsiderauerunt effectum iudicij:prout põt videri in d.§.meminisse.vbi considerauerunt ne subuertatur effect⁹ tastamẽti:& ideò pœnitẽtia habet tũc locũ vsq; ad sñiam.qa l. vr̃ esse cõtenta,ꝙ ille finaliter non insistat vt sententietur cõtra testamentum.& sic in alijs similibus iuribus.s.allega.per Bar. videlicet in.§.accusasse.& ĩ §.petijsse.sed in casu nr̃o,& ĩ casu d.l.ĩ criminali.pœna cõmitteť ꝓpter vexationẽ,q̃ habuit effectũ à prin.per dictam vocationẽ.nam in l.in criminali.habuit effectũ eò ipso ꝙ reus vocatus fuit in foro vetito:& sic in casu nostro eò ipso,ꝙ nõ adhibita debita reuerentia vocauit in ius sine venia.¶Sed Io.de Imo.in d.c.si diligenti.dicit ꝙ æquior esset illa sñia,quę in pœnis est mitior.vnde dicit,ꝙ vsq; ad sñiam potest pœnitere,dicit tñ ꝙ ꝓpter authoritatẽ gl.& Io. An.ꝙ canonistæ tenuerũt,ꝙ ĩ foro ecclesiastico admittať pœna solũ vsq; ad lit.conte.Legistę verò ꝙ vsq; ad sñiam.vnde minimè sunt mutanda &c.vt l.minimè.ff.de leg.facit gl.in c.ij.de arbi.lib.xj.Sed Io.Pet.in d.l.ꝙuis.dicit,ꝙ licet in foro ecclesiastico non videať insistendum,ꝓpter p̃dictas authoritates,tñ in terris Imperij vr̃ maximũ dubium: quia contra glo. iuris ciuilis.& contra Cy.& Bar.fortissimè obstat qđ dixi s.secũdũ Bal.¶Et si teneres opi. glo.de qua in d.l.ꝙuis.ꝙ dum text.dicit actionem remittat. ꝙ intelligatur de instãtia,nõ posset stare aliquo modo p̃dicta opi. ꝙ solũ vsq; ad contestationẽ litis admitteretur pnĩa eò ꝙ ante litis cõtestationẽ nõ dicitur adhuc esse instãtia,vt l.ꝓperãdũ.C. de iudi.dixi in c.pe.s.de iud.viij.prin.ar.ergo nõ posset remitti instãtia,quæ nõ est,vt l.decem.ff.de ver.ob.& per cõsequẽs de necessitate intelligeretur admittendam esse pnĩam vsq; ad sententiam,prout voluerũt glo.& Bar.¶Sed veritas est,ꝙ debet remitti actio,& nõ instãtia.vt,s.dixi in ver.iij. cessat.& j.subijciã. Sed pro Barto. bene facit: qa in pœnis legalibus,mitius agitur, quàm in pœnis hoĩs,vt l.celsus.ff.de arbi.& sic largius conseqtur pœnitẽtia & sic nõ obstat l.maior.quia illa loquiť in pœna hominis.Item pro Bar.facit:qa prædicta pœna est legaľ.& ipsa l.concedit hanc pœnitentiam,vt dicit gl.in d.l.ꝙuis.quam pœnitentiã & remissionem,si lex ipsa nõ cõcederet, nõ diceremus habere locum post pœnam incursam:quam vocãs iam incurrerat per solam citationem factam sine venia,contra prætoris ꝓhibitionem, qđ est notãdũ ad statuta imponẽtia pœnã ꝓpter aliqđ factũ:qa ipsa incursa,seu cõmissa, nõ est locus pœnitẽtię: nisi statutum aliter prouideat.faciunt no.in l.iij.§. qđ autem.ff. qđ quisq; iur.& qđ ibi traditur in glo.

¶Item pro opi.Bar.facit:qa ex quo libertus vel similis,si vult pœnitere,necessitatur remittere actionẽ,vt dixi,non est inconueniens ꝙ ista pœnitentia duret vsq; ad sententiam, ex quo p remissionem actionis patrono satis plenè subueniatur. ¶Aduerte tamẽ:qa ista actio non cadit in cõsideratione terminorũ d.l.in criminali.C.de iurisdi.om.iud.Et profectò argumenta p̃dicta satis sunt persuasiua.sed leges allegatę per Bar. ꝓ sua opi. magis astringere videntur.¶Sed contra prædictam opini.facit quia iniquũ videtur in casu nostro,& etiam in terminis d. l.in criminali.in quibus iura abhorrent principium vocationis propter irreuerentiam, & anfractionem,siue vexationem,ꝙ pmittur pœnitentia vsq; ad vltimum terminum,quo potest fieri vocatio.& sic vsq; ad sententiam,delicto quasi consummato & cõtinuato.vnde nõ videtur aliqua ęquitas,ꝙ talis purgatio admittatur vsq; ad sententiam ratione prædicta: quæ ratio cessat in iuribus allegatis per Barto. quia licet in illis, quis videatur accusasse,etiam à principio non expectato fine iudicij eò ipso,ꝙ nomẽ rei receptum est inter reos,vt ff.de publicis iudicijs. in l. is,qui reus.& C.qui accusare non poss.in l.neganda.tamen hoc non obstante admittitur pœnitẽtia vsq; ad sententiam, vt in d. §.accusasse.& in d.§.petijsse.tamen adhuc dicebat Bal.respondere posse,quòd in illis legibus non consideratur accusatio,vexatio,vocatio propter se principaliter:sed propter finem, quẽ finem cùm pars non expectet:sed pœniteat,parcitur pœnitẽti.& sic propter istam rationem videtur dicendum,quòd in casu.l.in criminali.solùm admittatur pœnitentia vsq; ad contestationem litis.

¶Quod etiam adiuuatur per l.j.C.de plus peti.vbi dicitur, ꝙ vsq; ad litis contestationem parcitur pœnitenti,& non vltra. de quo in ca.j.j.de plus peti.¶Nec videtur obstare responsio Bart.ex eo,quòd ibi sit duplex dolus:quia sicut in terminis nostris requiritur ad commissionem pœnæ,seu sufficit vocare in ius sine venia:ita etiam in d.l.in criminali.& in c.si diligenti.& sic non obst.ꝙ ibi videatur esse duplex dolus:quia etiam in terminis prædictis videtur esse duplex dolus.& in c.si diligẽti.& in l.in criminali.vnde sicut in d.c.j.non admittitur pœnitentia, nisi vsq; ad litis contestationem commissa iam pœna:sic etiam dicendum in d.l.in criminali.& etiam in terminis nostris,cùm istæ leges non exprimant,nec declarent vsq; ad quod tempus admittatur dicta pœnitentia.& quamuis in terminis nostris videatur,ꝙ non solum consideretur reuerentia contra quam fieri dicitur ab ipso principio propter citationem,sed etiam videatur considerari effectus & finis,ne patronus aut similis damneť actione famosa,propter quam rationem videatur dicẽdum, ꝙ locus esset pœnitentiæ vsq; ad sententiam,per d.§.meminisse. & §.accusasse.& §.petijsse.tamen ex quo est duplex ratio, & quælibet est æquè principalis.videtur,ꝙ vna sufficiat ad impediendam pœnitentiam post lit.contest.videlicet,ipsa reuerẽtia contra quam dicitur esse cõmissum propter primam vexationem,& vocationẽ:& commissus est effectus pœnæ.vnde solũ admittetur pœnitentia ante litis contest.Et sic attẽta hac ratione,quæ sufficit secundũ not.Instit.de nup.in §.affinitatis.& in l.liberorũ.§.notantur.ff.de his,qui not.infa.de quo dixi in c.cũ cessante.j.de appel.meritò non videtur admittenda pœnitẽtia vsq; ad vltimum finẽ vexationis.Quantũ verò ad prædictã l. in criminali,opinio Canonistarũ videtur esse magis aperta, qa ibi vna tantũ subest ratio,ne quis vexetur corã vetito tribunali:& sic in puncto iuris opinio Canonistarũ videtur potius seruanda:etiã in foro seculari,secũdũ Ioã.Petru.qui tamẽ dicit cogitandũ esse.Et profectò quæstio est satis ambigua & disputabilis.¶Et coniunge prædicta ad ea,quæ dixi in d.c.si diligẽti.

¶Sed aduerte:quia contra prædicta ego fortiter oppono:quia s.in præcedenti ver.pro secunda excusatione à pœna,ego dixi ꝙ si persona priuilegiata volẽs & nõ inuita,fuit vocata,ꝙ pœna esset,vt s.statim dixi,ꝙ hic vt vocans non incidat in pœnã, necessaria est penitentia ante litis cõtestationẽ,secundũ opi.Canonistarũ,vel ante sententiã,secundũ aliam opinionẽ.sed hoc non videť necessariũ:quia si vocatus contestatur litẽ,igiť voluntariè cõtestatur:& sic videtur cõsentire:& tenet processus.secũdum ea,quæ dixi s.in ver.ix.quomodo igiť frustra videť tractari de penitẽtia ante litis cõtest.ad fugiendã pœnã:quia aut vocans penitebit ante litis contestationẽ:& res est clara.aut lis cõtestabitur:& sic cõtestabitur cũ volẽte,& pœna cessare debet.

¶Sol.licet Docto,nõ tangant:tamen arbitror respõderi posse multipliciter.¶Primò,ꝙ dubitatio procedit, quando vocatus cõtradicit vocationi.& si iudex compellet eum ad contestãdã litem,poterit ipsam contestari,cũ hac protestatione & sub hac forma,videlicet:Qui B.volens parere mandato iudicis,nõ intẽdens aliquo modo renunciare iuri sibi quęsito ex vocatione facta per prædictum A.dictus A.dictam lit.contestatus est &c.

¶Vel potest dici secũdò,ꝙ ex quo vocãs sine venia incidit in pœnam,secundũ ea,quæ superius dicta sunt:sequiť ꝙ ius quæsitum sibi non amittit per talẽ lit.contest.dũmodo appareat,ꝙ ante nõ fuit voluntariè vocatus,eò ꝙ in prima cõparitione contradixit citationi propter non impetratam veniam:sed à prędicta pœna bene excusatur actor,si penitet.Est igitur in facultate actoris se exonerare à dicta pœna,& satis est personæ vocatæ,ꝙ vocans cadit à lite vnà cum pœnitentia,vt s.dixi.Et ita vidi in libro meo quandam apostillam Dy.qui fortius dicit,ꝙ licet vocatus non opponat:tamen potest petere pœnam.alleg. l.exceptiones.C.de excep.quod est notandum.

¶Quartò cessat prædicta pœna,quocũq; casu prædicta reuerentia fuerit amissa,seu prædicta per patronũ vel similẽ:puta, per maximã vel mediã capitis diminutionẽ,vel per deportationem,vel damnationẽ in metallũ,aut propter bannũ.licet enim per deportationẽ & bannum non perdantur ea,quæ sunt iuris gentium:sed solùm ea,quæ sunt de iure ciuili:vt l.j.C.de hęred. insti.& secundùm ea,quæ latè traduntur per domi. Nellum in tractatu bãnitorum.in ij.parte primi temporis:quasi per totũ.

tamen perditur honor & reuerentia propter reatum: vt l.sed si hac.§.sed & si pœnam.ff.de in ius voc. ¶ Nec obstat quòd hęc reuerentia sit quasi de iure naturali: vt l.ij.C.de in ius voc.quia licet sit quasi de iure naturali: tamen pœnæ appositio est de iure ciuili. ¶ Item non debetur dicta reuerentia.si patronus vel similis grauissima iniuria affecit libertum vel similem: vt d.l.sed si hac.§.patronum dixi.s.in versic.primò quæro. ¶ Et idem dicendum est, quocunq; casu talis reuerentia admittatur: vt dixi in prædicta.j.quæstio.

¶ Sextò cessat dicta pœna respectu liberti, si per rescriptum Principis libertus sit restitutus natalibus: per quam restitutionē Princeps facit eum ingenuum: vt d.§.patronū.in fi.secus si per rescriptum solùm esset concessum ius aureorum anulorum, vt dixi s.in j.q.istius xxvj.q.princi. ¶ Nec Princeps per rescriptū suum remittit pœnam iam incursam applicandā parti: vt l.ij.in fi.C.de in ius voc. ¶ Est tamen notandum, quod filius, libertus vel similis non possunt se excusare à prædicta pœna propter rusticitatem. ¶ Et ratio est, quia naturali ratione, prædictis personis honor & reuerentia debetur, à qua naturali ratione rusticitas non excusat: licet enim excuset ab ignorātia iuris positiui: vt l.ij.ff.si quis in ius voca.non ier.duntamen non sit notum: vt l.j.C.de interdic.mat.secundùm Cyn.tamen non excusat à iure naturali: vt d.l.ij.& in d.l.j. ¶ Vide per glos.& Bald.notabilem limitationem in casibus, in quibus rusticitas excusat, illud procedit, nisi actus fuerit clam celebratus.quod perpetuò notabis. ¶ Ad quod vide, quæ dicam in titu.de dol.& contu.in materia doli. Item non excusatur in iure positiuo tendente ad formam actus, & rigorem iudiciorum: vt l.ambiguitatem.& l.fin.C.de testamen.dicam in titu.de ordi.cogni.

95 ¶ † Vigesimoseptimò quæro principaliter, qualiter iudex debeat citare per literas.& citationem committere.& cōtra quem agere debeat is, cui committitur.& quid agendum sit si is, cui committitur nolit adimplere mādatum. ¶ Solu.dic vt latius dicam j.in xxiiij.princip.articu.

96 ¶ † Vigesimooctauò principaliter quero, quid iuris si papa mādat alicui sub hac forma. Moneas talē, q; intra quindecim dies restituat tale quid B.alioquin cites eum, quòd intra tres menses per se, vel procuratorem compareat coram nobis. Ille verò mādato recepto procedit.& dicit, moneo te vt restituas intra quindecim dies tale quid B.alioquin ex tunc te cito, quòd venias ad sedem apostolicam, an valeat talis citatio. ¶ Solu.Innocē. pronunciauit talem citationem non valere.ad quod vide quod dicam j.in xxiiij.princip.articu.q.vj.

97 ¶ † Vigesimononò principaliter quęro, qualiter nūcius debeat citare iuxta formam cōmissionis, & citationem referre. ¶ Solu. dic, vt dixi s.arti.xiij.q.j.Et in eo.articu.in ij.q.vide, cui debeat fieri dicta relatio, & ibi in iij.q.vide, qualiter debeat referre.

98 ¶ † Trigesimò principaliter quæro, quid si iudex cōmittit nuncio, vt nominatim citet aliquos, qualiter dicatur satisfecisse mandato. ¶ Sol.clarum est satisfecisse, si personaliter citat: sed si citaret ad domum, maius est dubium.tamen Bal.tenet idem in l.si quando.C.de inoffi.testa.in penul.q.arg.l.vnum ex familia.§.j.ff.de leg.ij. ¶ Item quia hîc habemus effectum ad quem fit nominatim citatio: quia deducitur ad notitiam certæ personæ: ergo habito effectu, non curamus de modo.argu.l.cum seruus.ff.de verb.oblig.Et ad hoc, quando dicatur, quid nominatim fieri, vide glo.in verbo, nominatim.in c.ij.s.de offi.ordi.& per Inno.in c.licet ex quadam.de testib.& quod traditur in c.quid ad agendum.§.ij.de procur.lib.vj.& in c.cum & plantare.j.de excess.præla.& ibi tetigi.& per Legistas in l.quid si nominatim.ff.de libe.& posthu.

99 ¶ † Trigesimoprimo principaliter quæro, quid si citatio nō sit facta legitimè, seu sub debita forma.vtrum arctet citatū. ¶ Sol. dic vt latius dicam j.in xxxj.prin.articu. ¶ Et ex his Deo duce est expeditus xx.articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞ Literæ executoriales cum clausula, & si senserit se grauatū, quid operentur.
2 Causa quælibet qualiter sit incipienda.

ARTICVLVS XXI.

1 Igesimoprimo principali articulo † specialiter tractanda est materia literarū executoriarum, quæ quotidie committūtur, quæ dicuntur habere vim simplicis citationis. ¶ Circa quem articulum Ange.in l.de pupillo.§.meminisse.ff.de ope.no.nunc.post glo. iij.ibi positā dicit, quòd curia Romana introduxit originaliter hanc formam, quæ tamen habuit originem ex glo.in c.ex parte quo.j.de verb.sig.quæ glos.fortè non est alibi, ex qua sumitur practica, quam etiam obseruat nostra curia Senens. ¶ Præcipit enim iudex citato, vt soluat tantum, vel tale quid faciat intra tātum tempus.& si senserit se grauatum, cōpareat intra tantùm terminum recepturus iustitiæ complementum. ¶ Vel pręcipit Potestas aut maior officialis in ciuitate existens alicui officiali in comitatu, q; cogat & compellat realiter et personaliter A.ad soluendum, vel tale quid faciendum, aut adimplendum B.intra talem terminum: & si senserit se grauatum, compareat corā eo intra tantum terminum recepturus iustitiæ complementū. Et istis casibus, si ipse citatus, vel cui fit hoc præceptum cōpareat, fortè se defensurum: tale præceptum, & talis litera executoria resoluitur in vim simplicis citationis.de quo Ange.remittit ad not.in Spec.de cita.§.iam de citatione.versi.si igitur.sed corruptè allegat.& fortè voluit allegare in titu.de sen.prola.§.ij.ver. sed nunquid.allegat etiam not.per Guli.de Cun.in l.quoties.ff. de in diem addic.sed ipsius Guli.lectura communiter nō habetur semper illo tit.idem tamen tenet Ioan.de Imo.in d.§.meminisse.& legitur & not.in l.ea quidē.C.si manci.ita fue.alie. ¶ Et idem tenet Ange.in l.nōnunquam.ff.de iudi.vbi dicit, quòd de iure ciuili non habetur alibi, nisi in d.§.meminisse.& Bald.in l. ad peremptorium.in fi.ff.de iudi.per d.§.meminisse.q; tamē dicit procedere, nisi citatio esset nulla ipso iure: quia tunc non potest iustificari.arg.l.quędam mulier.ff.fami.ercis.& ff.de testa.tute.l.iure nostro.quod contingere dicitur, quando fuit factum dictum præceptum executoriū absq; iustificatione.hoc est, si senserit si grauatum: quia tunc tale præceptum esset nullum, per l. j.& quod ibi not.Bart.C.de excep.rei iudi.quia tunc diceretur emanatum absq; causæ cognitione. Et ideò nullum, & ex abrupto in materia in qua non potest incipi à præcepto, vt l.interlocutio.& l.programma.C.commina.vel epist.facit quod tradit
2 Bar.in l.filiusfami.§.diui.ff.de leg.j. † Nam in qualibet causa debet incipi à petitio.cōdemnatio.siue sit in ordinaria, per modū, vt dixi in c.j.de libel.obla.artic.v.Siue in summarijs, per modū positum in Cle.sæpe.de verb.signi. ¶ Et vide quod dixi in xx. princip.articū.q.ij.& in vij.principa.articulo ver.xx.secundus casus, tetigi de ordi.cogni.c.ij.articu.xix.versi. & ex prædictis infertur, quòd si iudex.

SVMMARIVM.

1 ☞ Citatio generalis quotuplex sit, & quotupliciter fieri dicat.
2 Citare generaliter, quis possit.
3 Citari generaliter, quis debeat vel possit.
4 Citatio generalis, quibus casibus fieri possit.
5 Citatio generalis, qualiter fieri debeat.
6 Citationis generalis effectus, quis sit.

ARTICVLVS XXII.

Igesimosecundò principali articulo, tractandum est de citatione generali. ¶ Circa quem articulum pro ipsius clariori decisione, prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur principaliter quæro quotuplex, seu quotupliciter dicatur fieri citatio generalis. ¶ Solu.dic, q; potest dupliciter considerari.vno modo, respectu omnium agēdorum in tota causa: & quò ad omnia acta celebranda.& de hac latissimè dictum fuit in xx.princi.arti.in xvj.q.princi. ¶ Quandoq; verò accipitur citatio generalis, respectu personarum & factorū, seu negotiorum.& de hoc tractandum est in hoc argumento.

2 ¶ † Secundò principaliter quæro, quis possit generaliter citare. ¶ Solu.dicendum arbitror, quòd quilibet iudex ordinarius potest citare generaliter in casibus, in quibus permissa est generalis citatio: dummodò præfatus iudex habeat iurisdictionem in dictis causis.de quibus dicam statim in iiij.q. ¶ Delegatus verò non posset citare, nisi specificatos in literis: vel alios comprehēsos sub clausula. Et quidam alij, ad quod vide quod dixi in v. princip.arti.xxxj.q.princip.per decem quæstiones: sed maximè in q.iij. ¶ Et hoc verum, nisi aliter appareat ex forma literarum secundùm quam potestas & iurisdictio tribuitur, vt in c. cùm dilecta.de rescrip.cum simili.

3 ¶ † Tertiò principaliter quæro, quis possit vel debeat citari generaliter. ¶ Solu.dic, quòd persona incerta, contra quam non dirigitur principaliter petitio, potest generaliter citari. ¶ Persona verò certa, cōtra quam principaliter dirigitur petitio, debet specialiter citari: siue sit vna, siue etiā sint plures.hoc voluit Innoc.in c.in nostra.de procura.& ibi Ioan.de Imo.& Docto.in c.exhibita.s.de iudi.& ibi tetigi super gloss.j.

¶ Et vide etiam quod dixi s.in v.principa.articulo quæstio.j. traditur per Legistas in authenti.si omnes.C.si vt se ab hæredi.

abstì.&

abſti.& probatur in iuribus ſtatim állegandis in ſequenti quæſtione. Nec obſtat, quòd talis citatio non videatur valere eò, ꝙ videatur incerta:& citatio incerta non tenet, ſecundùm ea, quæ not. in l. eum quem temere. ff. de iudi.& dixi ſ. articul. xx. q. ix. quia illud procedit, quando ex natura rei vel cauſæ ſeu petitionis, ſcitur perſona, quæ eſt citanda:& eſt tunc citanda ipſa certa perſona: ſed tamen citatur ſub aliqua dubitatione vel ambiguitate, ſeu generalitate, ſecũdùm ea, quæ dixi in dicta quæſtio. ix. ſed nos loquimur reſpectu petitionis, quæ non dirigitur cõtra certam perſonam : & propter ignorantiam citandorum, quorum fortè poſſet intereſſe, per ea, quæ dicentur in ſequen. quæſtionibus.

4 ¶†Quartò principaliter quæro, in quibus caſibus & cauſis poſſit fieri generalis citatio. ¶Solu. dic, ꝙ talis citatio fieri poteſt, & procedit in facto generali: vt in aut. de hæredi.& fal. §. ſi verò adſunt.& C. de remiſ. pig. in l. ſi eo tempore.& ibi per Bart.& Bal.& in aut. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hære. abſti.& ibi per Barto. Bal.& Docto.& ff. ſi cui plus, quam per legẽ falci. l. j. §. cùm dicitur.& l. hoc autem. §. j. ff. quib. ex cau. in poſ. eatur. ſi ergo factum eſt generale, ſufficit generalis citatio & generale edictum, vt dictis iuribus.& in c. habuit. de maio.& obed.& ibi per Innoc.& in c. cùm in tua.& in c. ij.& ibi per Ioan. And.& Doct. j. qui matri. accuſ. poſſ. vbi patet, quòd ſi tempore matrimonij contrahendi fiunt generalia edicta, quòd quicũq; ſcit aliquod impedimentum debeat prodire in publicum intra certum terminum, vnde poſtea non audietur. Et ad idem in c. quia diuerſitatem. j. de conceſ. præbẽ.& per Inno. in c. ſi conſtiterit. j. de accuſa. ¶De conſanguineis igitur adhærẽtibus, & amicis, & quorum poſſet intereſſe, fit & ſufficit citatio generalis: vt not. in d. l. hoc autem. §. j. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. tenet Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. not. Domi. meus in c. fi. j. de vit.& honeſt. cle. cùm ergo imminet caſus, in quo non agitur contra certam perſonam, vt poteſt etiam figurari exemplũ, quando imminet cõfectio inuentarij vel venditio fundi, qui poteſt eſſe alij obligatus: tunc enim ſatis eſt facere proclama, & citationem generalẽ quòd qui ſua putauerit intereſſe debeat comparere:& hoc caſu ſcientes citationem & non comparentes, faciunt ſibi præiudicium:& ſic vendito illo fundo, non poteſt talis allegare hypothecam, quam non comparẽdo videtur remiſiſſe: vt d. l. ſi eo tẽpore. C. de remiſ. pig. ¶Et ſi aliqui ſunt abſentes à loco, & neſcitur vbi ſint, fit etiam dicta citatio generalis, vt latè dixi in c. ex tuæ. j. de cleri. non reſid. in vij. principa. artic. q. ij.& iij. ¶Et ibi etiam tradunt Ioan. And. domi. Anto. Domi. meus & Ioan. de Imol.& etiam not. Io. And. in addi. Specu. in tit. de cle. non reſi. Et idem etiam ſi ignorantur, quorum intereſt, aut intereſſe poſſet: vt d. aut. ſi omnes.& ibi per Bart.& Doct. tangit etiam Hoſtien. in c. ad noſtram. ij. j. de iureiur. tetigi in Clemẽ. j. de iudi.& vide quod dixi in c. inter. j. de purg. cano. in x. princi. arti. ver. ſecundò quæro. traditur etiam per Ang. in repeti. l. ſi vacãtia. C. de bo. vacã. lib. x. ibi, data reclamãdi copia.& Pet. de Ancha.& do. Domi. in c. fin. de elect. lib. vj.& Domi. meus in c. penul. de re iudi. ſecus ſi ageretur de facto ſpeciali, ſeu contra certã perſonam: tunc requireretur citatio ſpecialis illius, cõtra quem dirigit̃ petitio, & cuius principaliter intereſt: vt l. nã ita diuus. ff. de adop.& in c. cauſam. j. de do.& contu.& in l. j. §. denunciari. ff. de ven. inſpi. de quo latè dixi ſ. in v. arti. q. j. vbi vide. Et vide omnino quod dixi in d. v. articu. q. vj.

5 ¶†Quintò quæro principaliter, qualiter prædicta citatio generalis fieri debeat. ¶Solu. dic, ꝙ debeat fieri de omnibus incertis qui ſua putauerit intereſſe: aut qui vellẽt intereſſe ſeu opponere, vel quid ſimile facere, vt patet ex iuribus allegatis in præcedenti q.& poteſt fieri ſub certo termino. videlicet, ꝙ intra tantum terminum debeant comparere:& etiam ſolet apponi cõminatio, quod poſt illum terminum non audientur. Poteſt etiã fieri ſine termino. ad quod tamen vide quod dixi ſ. xix. princi. articu. q. vj. Et ad hoc etiam vide quod dixi in c. ex tuæ. j. de cle. non reſi. in vij. princip. arti. in ſecũdo membro. q. v. ¶Et aduerte: quia huiuſmodi citatio generalis debet fieri cum ſolennitate trinæ citationis: nec ſufficit vna cum termino peremptorio: vt not. Ioã. And. in d. c. ex tuæ. de cle. non reſid.& glo. in verbo tertio. in Cle. j. de vita & hone. cle.& per tex.& glo. in c. conſtitutionem. §. ſtatuimus. de ſentẽ. excom. lib. vj. Et vide omnino quod dixi in d. c. ex tuæ. in vij. prin. arti. in ſecundo membro. q. iij. Tangit etiam Io. de Imo. in c. in noſtra. ſ. de procur. Et ita cõmuniter hoc ſeruatur in citationibus eorum, qui vellent opponere, aut aliquid petere ab officialibus, qui ſtant ad ſyndicatum.& de materia peremptorij latius dicemus j. in xxvij. princi. articu.& fieri poteſt iſta citatio per proclamata, & bannimenta, & per affixionem citationis & literarum citatoriarũ in varijs locis. ſecundum quod in ſimili dicetur in xxiij. princip. articu. vbi tractabimus de citatione per edicta.

6 ¶†Sextò principaliter quæro, quis ſit prædictæ generalis citationis effectus. ¶Solu. dic, quòd licet talis citatio non arctet aliquem ad comparendum, niſi quatenus voluerit. ad quod vide quod dicam in xxiij. princi. arti. q. xj. ¶Sed ſolùm cauſatiuè arctentur citati ad comparendum ſi volunt, quòd ſibi non præiudicetur: quoniam hæc citatio, licet ſit generalis, tantùm præiudicat omnibus, quos citatio veriſimiliter apprehendit, de quorũ præiudicio agebatur, non comparuerunt nec ſe oppoſuerunt, vt in d. l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pig.& quod traditur in iuribus allegatis. ſ. in iij. q. iſtius articuli, ignorantes tamen non ligat. arg. l. fi. ff. de decur.& l. genero. ff. de his, qui not. infa.& l. ex maleficijs. §. j. ff. de act.& oblig.& C. de re. mi. l. ſi ſeruus. lib. xij. not. Compo. in c. ſtatuimus. de elec. in prin. glo. tenet Oldr. cõſil. ccxxx. quod incipit, Credo de iure. ¶Et vide quod dixi ſ. in v. princip. articu. q. j.& vide etiam, quæ dicam in ſequenti articulo. q. xj.& articu. xxvij. q. xj. ¶Et ex his Deo duce, eſt expeditus. xxij. principalis articulus Sequitur nunc xxiij. principalis articulus ex ordine.

SVMMARIVM.

1 ☞Edictum quid ſit, & quotupliciter accipiatur.
2 Citare per edicta, quis poſsit.
3 Citatio per edicta, quibus fieri poſsit.
4 Citatio per edictum, quomodo, quando, & in quibus caſibus fieri poſsit.
5 Citatio per edicta, quam cognitionem requirat.
6 Citatio per edicta, quo tempore fieri poſsit.
7 Citatio per edicta, in quo loco, vel ex quo fieri poſsit.
8 Edictum peremptorium per quod citantur volentes ſe opponere confirmationi electi, an poſsit fieri per exiſtentem extra territorium.
9 Citatio per edictum, qualiter, & ſub qua forma fiat.
10 Edictum citatorium in quo loco, & vbi poſsit affigi.
11 Edictum citatorium, quanto tempore ſtare poſsit vel debet, affixum.
12 Citatio per edictum, cuius ſit efficaciæ.
13 In termino citationis comparens, ſi abſentiam alleget, quid erit agendum.
14 In termino citationis comparens, ſi poſtea ſe abſentet, qualiter erit citandus.
15 Edictum citatorium tollens vel corrumpens, qua pœna teneatur.
16 Edictum citatorium corrumpens, an quãdoq;, vel quibuſdam caſibus veniat excuſandus.
17 Pœna edictum citatorium corrumpenti taxata, cui ſit applicanda.
18 Ad pœnam corrumpenti edictum citatorium taxatam exigẽdam, qua actione ſit agendum.
19 Libellus qualiter in exactione pœnæ citatorium edictum corrumpenti debitæ, ſit formandus.
20 Condemnatio ad pœnam edictum citatorium corrumpẽti debitam, à quo iudice fieri poſsit vel debeat.
21 Edictum citatorium corrũpens ſi ſit pauper, & non poſsit ſoluere pœnam ſtatutam, qualiter ſit puniendus.

ARTICVLVS XXIII.

Igeſimotertio principali articulo tractandum eſt ſpecialiter de citatione per edicta. pro cuius materiæ clariori doctrina, proſequar infraſcriptas quæſtiones.

1 ¶†Primò igitur principaliter quæro, quid ſit edictum, & quotupliciter accipiatur. ¶Solu. dic, quòd edictum multipliciter accipitur. quandoq; ſumitur pro præcepto Regum vel Imperatorum, vt patet in Euãgelio Lucæ cap. ij. ibi dum dicitur, Exijt edictum à Ceſare Auguſto &c.& hoc modo propriè ſumitur. ¶Quandoq; ſumitur pro præcepto, quod continetur in l. inferioris. vt in c. vt circa. de elect. lib. vj.

¶Quandoq; etiam inferiores iudices apponunt edicta: vt in c. j. de ſupplẽ. neglig. præla. ſecundùm Archid. Ioan. And.& dominum Dominicum. in d. c. vt circa. in §. edicto. ¶Tu verò dic ex plurimis hincinde collectis, ꝙ edictũ multipliciter accipit̃. ¶Quandoq; latiſsimè:& tunc ſumitur pro qualibet lege generali, ſiue illa ſit ciuilis, ſiue prætoria, vt tangit gloſ. j. in l. j. ff. ſolu. matr.& ibi etiã Ioan. de Imo.& ad idem d. c. vt circa.& l. j.& ij.& in l. digna vox. C. de legi.& in c. j. de ſupp. negl. præla. lib. vj.

¶ Proprie tamen sumitur pro constitutione, quam Princeps vel Rex statuit, vt dixi supra. & est text. iuncta glos. ij. distinctio. c. constitutio. & vt habetur in illo versi. Edicunt reges indicit festa sacerdos. ¶ Et hoc modo non sumitur in terminis nostris.

¶ Quandoque verò sumitur latè, vt comprehendat omnem l. prætoriam: sed non ciuilem, vt Instit. de iure natu. gen. & ciui. §. prætoria quoq; edicta. & ff. de ædili. edic. in rubro & nigro. & in l. j. ff. de dolo. & l. j. ff. de mino. cum simili. & hoc modo sumendo, comprehēditur etiam interdictum: vt l. j. ff. de oper. no. nunci. iuncta l. Prætor. eod. titu. Et probatur in l. j. & ij. & fina. ff. ne vis fiat ei. & isto modo non sumitur in terminis & materia nostra.

¶ Quandoq; verò sumitur strictè pro lege prætoria, differente ab interdicto. & tunc est species distincta ab interdicto: quia sicut adoptio cōtinet adoptatos in specie, & arrogatio, vt l. j. & ij. ff. de adop. ita & edictum in genere, continet edictum in specie: & etiam interdictum. & isto modo etiā non accipitur in materia nostra. Et hoc casu, quid differat edictum in specie, ab interdicto: non est materia nostra. vide per glos. Barto. Ioan. de Imol. & Docto. in d. l. j. ff. de oper. noui nuncia.

¶ Quandoque verò sumitur edictum pro præcepto, quòd faciunt iudices iurisdictionem habētes: & isto modo sumitur in materia nostra. quo casu, quandoq; accipitur latè pro quolibet præcepto iudicis: vt l. j. in fi. ff. de offic. asses. quandoq; pro qualibet citatione, vt l. edictum. & l. ad peremptorium. ff. de iudic. xxiiij. q. iij. c. de illicita. facit Clementi. j. in fin. de iudi. & de hoc edicto tractatur generaliter in tota hac materia citationis per omnes articulos suos. Et de edicto peremptorio specialiter tractabitur in xxvij. principali articulo.

¶ Quandoq; verò accipitur edictum pro quadā citatione speciali, quæ fit cùm certis solennitatibus per affixionem in albo, aut in valuis, vel parietibus à quibusdam iudicibus duntaxat: & in quibusdam casibus, secundum quod tractatur in Clemen. j. de iudi. & ad instar edictorum, quæ per Prætores in albo ponebantur: vt in d. Clemen. j. & in l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omnium iudi.

¶ Et de ista specie edicti tractandum est in terminis nostris, & in hoc articulo.

2 ¶ † Secundò quæro principaliter, quis posit citare per edicta.

¶ Solu. Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in gloss. super verbo, per edictum. dicit, quòd iste modus citandi competit solùm ordinarijs & delegatis à Principe: alijs non, vt in aut. qui semel. C. quomo. & quando iud. & in corpore vnde sumitur. tenet Ange. in l. ad peremptorium. ff. de iudi.

¶ Aduerte tamen, quia quod dixi de delegato à Principe procedit in alia citatione per edictum, quàm per edictum in albo propositum: quia talem non potest facere, cùm non habeat album. facit quod not. in l. si quis id quod. ff. de iurisdi. omn. iudi. iunctis notatis in simili, in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. præsi. ¶ Et ad hanc quæstionē vide quod dixi s. in quarto principali articulo quæstio. iiij. vbi etiam tetigi de arbitris, & de consulibus mercantiæ.

3 ¶ † Tertiò quæro principaliter, quis posit citari per edicta.

¶ Solutio. dic, quòd quilibet dummodò sit citatus in quo dicta citatio fieri posit. hoc colligitur ex tex. in Clemen. j. de iudi. ibi dum text. dicit, de quibuscunque personis, ac vndecunq; &c. vnde cuiuscunq; sint status vel præeminentiæ ecclesiasticæ vel seculares, etiam si Regali vel Imperiali præfulgeant dignitate, possunt citari per edicta: vt in d. Clemē. j. iuncta glo. super verbo, quibuscunq; personis. ¶ Et hæc procedunt respectu citationis per edictum in casibus specialibus. de quibus loquimur, & de quibus in quæstione sequenti. sed quādoq; fit citatio per edictum extra casus nostros, secundùm quod dixi s. in j. q. per quam citari possunt vniuersitas & personæ incertæ. ad quod vide quod dixi in xxij. principali articulo. maximè in iij. quæstio.

¶ Et potest etiam quādoq; certa persona citari per edictum & proclama, si persona non inuenitur, & non habet domum, secundùm Bald. in l. fina. C. de iure domi. impetr. dicam j. articulo xxv.

4 ¶ † Quartò quæro principaliter, quomodo, quando, & in quibus casibus posit fieri hæc citatio per edictum.

¶ Solutio. dic, quòd de iure ciuili talis citatio videtur permissa, non solùm in crimine læsæ maiestatis. secundùm quod habetur in extrauag. ad reprimendum in verbo, per edictum. sed etiam in alijs quibuscunq; causis. per aut. qui semel. C. quomo. & quādo iud. & in corpore vnde sumitur. Nec de iure ciuili videntur requiri qualitates, quæ requirūtur de iure canonico: ita demum videtur permitti huiusmodi citatio, quando quis impedit, vel procurat per se, vel per alios citationē ad se peruenire: vel quādo domicilium, seu locus habitationis citandi non potest tutè, seu securè adiri: vt est tex. in d. Clemen. j. de iudi. ¶ Sed Barto. in dicta extrauagan. ad reprimendum. in glo. super verbo, per edictum. dicit, quòd prouisio dictæ Clementinæ, maximè in secundo casu alternatiuæ, fuit multum æqua. ¶ Et subdit, quòd putat, quòd iudices seculares in foro suo debeāt obseruare & practicare secundùm illam Clementinam. tam in crimine læsæ maiestatis, quàm in alijs quibuscunq; casibus. Quoniam in dicta extrauaganti cōmittuntur tres modi citandi, videlicet per nuncium, vel per epistolam, vel per edictum. & sic committuntur alternatiuè. vnde iudicis arbitrio videtur hoc relictū: sed in his, quæ arbitrio iudicis committuntur, iudex debet seruare æquitatem: vt in authen. iusiurā. quod præsta. ab his. §. j. & per Ioan. Andr. in cap. j. s. de constitu. ¶ Quare si aliquis potest citari per nuncium, vel literas: non videtur æquum, quòd citetur per edictum. & si iudex tunc citaret per edictum, posset pars appellare, & per iudicem appellationis posset irritari processus.

¶ Et subdit, quòd illud quod continetur in dicta Clementina, scilicet quando impeditur ne citatio perueniat ad citādum, vel non posse ad eum tutè accedi, sæpe accidit, scilicet, quando citatur aliqua communitas, vel aliquis dominus, vel ciuis potēs, vt sunt multi ciues Perusini. arg. c. statutum. §. cum verò eiusdem. de rescrip. lib. vj.

¶ Item, quando locus in quo est persona citanda, est terribilis: non enim tutè mittitur: tunc etiam nuncius ad locum iniquum: vt l. sciendum. ff. de lega. & in l. de ætate. ff. ad Trebel. pro quo etiam allego notabile dictum. Ioan. Andr. in c. non minus. j. de immuni. eccle. quod refert & sequitur Bald. in c. j. de mili. vasal. qui contu. est. in vsibus feudorum. vbi dicit, quòd si citandus est tyrannus, vel aliquis horribilis, citanti potest remitti peremptorium. de quo latius dicam j. in xxvij. principali articulo. & debet iudex adhibere circa hoc aliquam cognitionem, vt dicam in sequenti quæstione. ¶ Et idem tenet Ioan. de Imo. in l. qui ante Calendas. ff. de verbo. oblig. & in Clemen. j. de iudi. & ibi dixi. Sed ipsemet Ioā. de Imol. in l. iiij. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. dicit, quòd fortè non est verum, quod dicit Bart. quia si iudex ciuilis facit citationē per edictum, illam facit iure sibi permittente: etiam si faciat extra casus in dicta Clementina annotatos. & ideò non videtur partem grauare. argu. l. iniuriarum. §. j. ff. de iniur. & l. Gracchus. C. de adulte. Quod dictum satis de rigore posset sustineri. Sed tamen dictum Barto. est equius. Et ex dictis Barto. singulariter infertur, quòd quando de iure ciuili est aliquid iudicis arbitrio cōmissum, & de iure canonico exprimitur quid certum: quòd tunc ciuilis iudex debet sequi illud certum. & idem dicerem, si dubium esset de iure ciuili, propter varias Docto. opiniones. & de iure canonico statutū esset quid certum, quoniam tunc etiam in foro seculari. & in terris imperij esset seruandum ius canonicū. & hoc idem voluit Ioā. de Imol. in d. Clemen. j. & in l. à diuo Pio. in princip. & in l. quidam consulebat. ff. de re iudi. tradit etiam Dominus meus in c. per venerabilem. j. qui filij sint legit. & in c. cùm tempore. s. de arbit. & domi. Dominic. sentit, licet non ita clarè in c. j. de arbit. lib. vj. dixi in Clemen. ij. de testib. & in c. fraternitatis. j. de testi. in x. principali articulo. & in c. j. j. de oper. noui nuncia. & vide notabilem limitationem, quam dedi post domi. Anto. in c. licet ex suscepto. s. de fo. compe. in ver. sextus casus. ¶ Et nota, quòd ad hoc vt posit fieri dicta citatio per edicta, non videtur requiri vtrunque: scilicet, quod impediatur citatio, & quod domicilium posit tutè adiri: sed sufficit alterum tantum. & hoc propter alternatiuam, vel quorum. positam in d. Clemen. j. Ad cuius veritatem sufficit alteram partem esse veram. & ita notat ibi glos. Sed dicit ibi Ioan. de Imol. quòd satis sibi videtur absurdum, quòd si persona est extra domicilium, & tutè potest citari: sed tutè non posit adiri domicilium, quòd posit fieri hęc citatio adeò præiudicialis. vnde refert ipse prædictam alternatiuam ad diuersos casus, videlicet, vt prima pars alternatiuè habeat locum, vt citatio realis fieri posit, vbi aliàs requireretur citatio personalis. Secūda vero pars alternatiuæ locum habeat, vbi aliàs posset sufficere citatio ad domum. & ita dicit ipse sentire glo. ibi super verbo, vel quorum. ¶ Sed contra hoc facit secundùm eum, quia vtroq; casu fingitur personaliter citatus: & ideo dicit tutius esse tenere primum.

¶ Ego vero arbitror vt ibi dixi quod iste non fuerit intellectus glos. nec etiam tex. imo dum text. dicit, vel domicilia non possint tute adiri, debeat intelligi, quod dato ꝙ etiam alius, quàm citandus, dederit hanc causam, ꝙ non posit tutè adiri: & ipse esset in illo loco, haberet locum citatio per edictum. sed si ipse esset alibi, & sui copiā faceret: licet eius domiciliū nō posset tutè adiri:

adiri:tamen citandus esset,vbi copiam sui faceret,secundũ ea, quæ dixi s.articu.xvij.q.ij.versi.circa sextam speciem.& versi. circa septimam.¶Sed aduerte:quia circa id,quod dixi, ꝙ quando citatus impedit citationem ad se venire, quòd potest citari per edictum:dubitari potest,quid iuris si forte iudex scribit alteri iudici,sub quo citandus degit,seu habitat,quòd debeat illũ citare,secundùm quod dicam in xxiiij.princip.articu.¶Ille verò iudex rescribit,ꝙ non vult ei nunciare vtrum hoc sit imputandum reo ita,vt sit locus prædictæ citationis.¶Solu.Barto. in dicta extrauagã.ad reprimendum.in verbo, per edictum.tenet,quòd non:quia per eum factum non est.argu.l.j.§.fina.ff. quod vi aut clam.sed secundum hoc,iudex non posset expedire processum.vnde dicit Barto.ꝙ talis habetur pro legitimè citato.licet enim ipse non impedierit citationem de se fieri:tamẽ defensor suus,hoc est superior sus impediuit.¶Quod videtur sufficere,vt in Cle.causam.de elect.ibi,verùm,si per appellatũ vel suorum metu &c.Vel dic,quòd propter negligentiã illius superioris poterit ipsemet iudex citare per nũcium,vel per edictum,sicut si esset in suo territorio.argu.l.ij.C.vbi in rem actio. & l.nullus.& quod ibi not.C.de iudi.& hæc opinio plus placet Bart.¶Sed tu aduerte:quia si dareẽ possibilitas citandi per nuncium,aut per epistolam,non deberet fieri citatio per edictum: vt supra dixi:cogitabis.si tamen contingeret,quòd citãdus aliquo modo procurasset per se,vel aliũ,quominus iudex,cui scribitur nõ citaret.decisio est clara:ꝙ esset locus citationi per edictum,per tex.apertum in d.Clemẽ.j.¶Et prædicta procedũt, nisi Papa vel Princeps committeret causam ad impetrationem alicuius,quòd constito auditori vel alij,cui committit de narratis faciat citationem per edictum,secundùm formam Clemen. j.de iudi.quia tunc valebit citatio.licet simus extra casus d.Clemen.quia Papa sæpissimè formam nouam,vel antiquam mandat seruari:prout erat ante restrictionem factam per dictã Clementinam,vel præter,vel contra ius ex sua voluntate tantum illam iustificet,& illa ius facit.ij.q.j.in primis.& quod ibi nota. in fin.j.glos.de restitu.spolia.c.pisanis.de rescrip.c.super literis. & c.cùm dilecta.de offi.delega.c.venerabili.cum similib. Nam quod principi placuit &c.Instit.de iure natu.§.sed quod principi.& hoc potest esse in causis non deuolutis ad curiam: quas committit in curia.facit.c.in causis.de re iudi.etiam si commissa sit causa sine clausula,Non obstat,quòd causa prædicta non sit deuoluta ad curiam.vide de hoc late per Gasparem Calderinũ. aliàs Ioannem Calderinum consilio,quod incipit,Nuper Sanctissimus in Christo pater ac dominus noster dominus Bonifacius.

5 ¶†Quintò principaliter quæro, quid agere debeat iudex, & quam cognitionem adhibere ante,quàm citet.

¶Solutio.dic,quòd debet ad sui informationem examinare & cognoscere,vtrum absint dictæ qualitates,propter quas sit locus citationi per edicta.argu.l.de ætate.ff.ad Trebel.secundùm Bart.in d.extrauagan.in glos.super verbo,per edictum.& mihi placet.& in hac examinatione nulla est alia necessaria partis citatio per ea,quæ infra dicam.

6 ¶†Sextò principaliter quæro, quo tempore fieri possit dicta citatio.¶Solu.tex.in d.Clemen.j.de iudi.vult,quòd possit fieri non solùm diebus solennibus,in quibus Romani Pontifices processus generales facere consueuerunt:qui sunt dies iouis sanctæ,septimanæ sanctæ Ascensionis, & Dedicationis consecrationis basilicarum Petri & Pauli.secundùm glos.in d.Clementi.j.& Paulum Zenzeli.& Zabarellum.ibi,sed etiam extra illos dies: & sic possunt fieri huiusmodi citationes omnibus diebus,dum modò conueniant qualitates requisitæ.de quibus s.dixi in quæstione quarta.

7 ¶†Septimò principaliter quæro,in quo loco,seu ex quo loco hæc citatio per edictum fieri debeat.¶Solu.Bart.in dicta glos. in verbo,per edictum.non videtur quantũ ad hoc facere differentiam inter hanc citationem,& citationem per nũcium,vel per literas.& sic videretur sufficere remissio ad ea,quæ dixi s.in xvij.& xviij.principalibus articulis.¶Sed tu aduerte,quia ego arbitror,quòd quantum ad decisionem quæstionis nostræ, tria loca sunt consideranda.

Primum,respectu loci exercendi iurisdictionem.

Secundum,respectu loci affixionis edicti.

Tertium,respectu loci,ex quo quis sit citandus.

¶Quò ad primum concludẽdum arbitror,quòd debet fieri in loco,in quo quis potest exercere iurisdictionem.ad quod vide remissiones,quas dedi s.in xvij.principali articu.q.ix.

¶Quò ad secundum dic,vt statim latius dicam in ix.quæstio.

¶Quantum verò ad tertium,ex quo loco fieri possit hæc citatio.dicit tex.in d.Clemen.j.de iudi.quod possit fieri vndecũqꝫ. & sic tam in loco,in quo est iudex:& infra illam diœcesim, vel etiam extra prouinciam,& vltra duas dietas,quando fieret per Papam vel Imperatorem,vt colligitur ex illa glo.super verbo, vndecunqꝫ.& sic videntur transire doct.¶Ego verò arbitror, ꝙ non sit fienda hæc differẽtia respectu Papæ vel Imperatoris: etiam quò ad locum extra prouinciam:quia satis esse arbitror, ꝙ sit iudex ordinarius,qui possit hanc citationem facere: ipse enim datis qualitatibus requisitis, potest mandare citationem per edictum fieri:& ipsum edictum affigi facere in domo consueta.secũdum quod dicam in ix.q.& illa citatio afficit omnes vbicunqꝫ existentes,secundum quod statim dicam in xj.q.

8 ¶†Sed circa prædictam quæstionẽ,vtrum missio edicti peremptoriæ,per quod generaliter citantur volentes se opponere cõfirmationi electi,possit fieri per existentem extra territorium suum.¶Solu.istam quæstionem ponit Gaspar de Calde.consi. ij.super rubri.de elect.Et ibi ponuntur allegationes pro & cõtra.Non tamen decidit.& quòd non possit sine licentia iudicis territorij.allegat viij.q.iij.c.nullũ.vacua quidem & inania erant omnia,quæ gesserit.& facit quod not.glos.in c.vt litigantes.de offi.ordin.lib.vj.& Clemen.quamuis.§.volumus.& quod ibi not.de fo.compe.vbi dicitur,ꝙ non valet processus licentia nõ petita.ergo cùm actus edicti & confirmationis sint actus iudiciales,& contentiosæ iurisdictionis,quando fit inter partes cõtradicentes,nõ valet.imò posito,ꝙ nulla pars cõtradicat actus commissionis edicti est iudicialis:etiam si nullus cõparuit. Nã edictum est citatio,cuius commissio est actus iurisdictionis.& habet vim interlocutoriæ:vt not.Ioan.Andr.in nouella de fo. compe.c.Romani in verbo,citatus.lib.vj.sed interlocutoria est de processu iudiciali.de proba.c.quoniam contra.ergo fieri nõ poterit extra territorium.¶In contrarium facit:quia est volũtariæ iurisdictionis.quod patet:quia illa dicuntur contentiosæ iurisdictionis,quæ redduntur in inuitum:vt not.in l.ij.de offic. proconsu.Ea verò,quæ sunt voluntariæ iurisdictionis possunt fieri extra suum territorium:etiam non petita licentia alicuius: vt l.ij.de offi.proconsu.& l.emancipati.de adopt.& not.in l.fi. ff.de iurisdic.om.iudi.& s.de offi.leg.c.nouit.lib.vj.

¶Nec obstat,quòd edictum est citatio.& ꝙ habeat vim interlocutoriæ.& sic sit de processu:quia ridiculum est dicere, ꝙ omnis interlocutoria sit de contentiosa iurisdictione: si materia de qua agitur non sit contẽtiosa de iurisdictione.nam quis dubitat,ꝙ in voluntaria iurisdictione fertur interlocutoria,& diffinitiua:vt l.j.de offi.proconsu.& in superioribus iuribus probatur.non tamen per hoc sequitur eos esse de contẽtiosa iurisdictione:aliàs esset contradictionem implicare, ꝙ esset voluntariæ iurisdictionis & contentiosæ.ita remanet ibi.& aliter nõ deciditur.¶Pro ista vltima opi.facit, quia ista missio edicti nõ videtur actus iudicialis:quia prima citatio, quæ fit in princi.iudicij,dicitur tantum iudicialis,& non iudicialis:vt not.glo.ij.in Clemen.j.de iudi.Et sic ex quo non est iudicialis,videtur quod fieri possit extra territorium.Item citationes,quæ fiunt in princip.iudicij,non requirunt causæ cognitionem:& possunt fieri etiam ab eo,qui non haberet iurisdictionem.not.Innoc.de rescrip.cùm contingat.de offi.deleg.prudentiam.de accusa.licet. si ergo non requiritur causæ cognitio,neqꝫ iudex sedeat,vt dicit Inno.poterit ergo fieri extra territorium.argu.eorum, quæ not.de offi.lega.c.nouit.¶Nec obstat si dicatur,ꝙ etiam prima citatio inducit perpetuationẽ iurisdictionis.de offi.deleg.c.gratum.& sic videtur iurisdictionẽ exercere:quia respondeo per hoc necessariò non concluditur, ꝙ non possit fieri extra.nam subdelegãs causam,dicitur vti iurisdictione:vt not.glos.magna de offi.deleg.c.iudex.lib.vj.& glos.in c.si à subdelegato.& tamen potest fieri subdelegatio,vel delegatio per existentem extra territorium;vt not.glo.de offi.leg.c.nouit.non enim sequitur.istud est iurisdictionis,igitur non potest fieri extra territorium:quia si non est contentiosæ iurisdictionis,poterit fieri.& ista pars satis posset sustentari.duntamen effectus citationis trahat ad locum intra suum territorium.

9 ¶†Octauò principaliter quæro,qualiter fieri debeat hæc citatio per edictum.¶Solu.dic,ꝙ ante omnia iudex debet examinare,an sit locus citationi fiendæ per edictum.secũdùm ea,quæ superius dicta sunt.¶Et dicit Spec.in tit.de cita.§.sequitur.ver sic.& nota.secundùm Vber.ꝙ quando aliquis de alio conquerebatur,quòd Pretor in muro,vel pariete dealbato,faciebat scribi tale edictum,videlicet:Talis compareat tali die ad respõdendum tali,in tali quæstione.per not.in l.si quis id quod.in princ. ff.de iurisdic.omn.iudi.& traditur etiam per Spec.in tit.de dol. & contu.§.restat.in prin.¶Vnde si hodie in casibus,in quibus permittitur dicta citatio per affixionem in valuis, ianuis, columnis,vel alio loco publico &c.fieret sub forma prædicta,Clarior forma esset ista.

FORMA CITATIONIS PER EDICTVM.

¶ A.iudex ad petitionem.B.citat.C.in tali causa & quæstione, vt compareat vsq; ad talem diem:seu intra triginta dies responsurus prædicto.B.Et est vtile, quòd in fine citationis addatur comminatio,quòd post terminum procedetur contra eum, secũdum quod iuris fuerit.ad quod vide quod dixi.s̃.articu.xx.q.xiiij.& dicetur j.in materia dilationum.& sic patet,quòd talis citatio debet habere terminum.& debet esse terminus peremptorius triginta dierũ.per text.in auẽ.qui semel.C.quomo.& quando iud.& ad materiam terminorum vide remissiones, quas dedi.s̃.articu.xx.q.x.¶ Sed aduerte.quia licet tex.in dicta auẽ.qui semel.loquatur de triginta diebus.tamen Bar.in extrauagan.ad reprimendum.in glos.super verbo,per edictum.quẽ fui secutus in Clemẽ.j.de iudi.dicit,quòd terminus in tali edicto debet esse congruus ita,ꝙ possit venire in notitiam citati.& etiam vt possit postea ad locum citationis comparere:vt dicta Cle.j.de iudi.ne aliàs edictum contineat impossibile:vt l.ij.§.si quis ita.ff.de eo,quod cer.loco.& ar.l.si mihi & tibi.§.si qs seruos.ff.de leg.j.& in regula impossibilium.de regu.iur.in criminalibus verò debet dari dilatio longior,secundũ formam.l.ij.C.de exhib.reis.dicit tamen Bart.quòd in casu extrauagan.ad reprimendum.vbi proceditur absq; figura iudicij,non esset necessaria solennitas iuris positiui:& idem dicendũ arbitror in omnibus alijs casibus,in quibus procederetur absq; figura iudicij.de quibus dicam in tit.de ordi.cogni.¶ Debet ergo in citatione per edictum cõdecens terminus assignari,cõsiderata locorum distãtia,personarũ qualitate,& causæ grauitate:vt in d.Clemẽ.j.iuncta.l.ij.C.de exhib.reis.de quo latius dicetur in materia dilationum.¶ Sed hic cadit notabile dubium,qualiter poterit iudex habens congruum terminum assignare.¶ Sol.dicit Bar.in d.glo.super verbo,per edictum.quòd poterit scire & se informare inquirendo secũdum quod traditur in auẽ.ei qui.C.de bo.auth.iudi.possi.ibi dum tex.dicit inquirat iudex.¶ Sed tunc insurgit dubium,quomodo potest hoc inquirere,cùm testes hoc ignorent:nec possunt certum deponere existẽtes hic de eo,qui citãdus est ex loco maximè lõginquo,maximè cùm ille potuerit interea discedere de illo loco.¶ Solu.dicit Bart.in dicto loco,ꝙ nihilominus poterit informari secundũ formam §.si vero.in auẽ.de exhib.& intro.reis.vbi text.dicit.examinet iudex vt potuerit in qua terra abijsse dicitur.vnde põderandũ est illud verbum,abijsse dicitur.propter quod datur intelligi, quòd sufficit,ꝙ iudex hoc sciat per famam,vel vulgi opinionem.¶ Ex quo infertur,quòd hanc informationem & examinationem poterit facere sine aliqua citatione,& sine figura iudicij.¶ Sed tu aduerte.quia licet aliàs fuerim hoc secutus in d.Clemen.j.de iudi.nunc tamen videtur,quòd hæc quæstio non possit procedere,nisi in terminis extrauag.ad reprimendũ.vel similibus.sed in terminis d.Clemen.j.non videtur posse procedere:quia loquuntur,quãdo citãdus impedit ne citatio ad eum possit peruenire.vt supra dixi.vel quãdo ipsius domicilium nõ potest tute adiri.ex quibus videtur concludi,ꝙ locus apparet certus:vnde dic,ꝙ si locus est certus res est clara:si verò dubi⁹, procedunt dictæ quæstio.Sed tunc quæro, quid si iudex committeret dictam examinationẽ,an teneat citatio: & videtur ꝙ nõ:cum ipse prætermittat ea,quæ sunt de substãtialibus ipsius actus.¶ Subdit tamen Bart.in preallegato loco,quòd cõmunis practica obseruat,ꝙ habeatur respectus ad locum solitę habitationis.per not.in l.j.§.j.ff.de libe.agnosc.& in c.cum causam.j.de dol.& contu.& in l.iiij.§.Prætor.ff.de dam.infec.& in Cle.causam.de elec.& quod dixi s̃.artic.xvij.q.ij.ver.circa septimã speciem.¶ Et aduerte.quia licet de iure ciuili videatur sufficere sola propositio edicti in loco solito,vt dicam in seq.q.tamẽ de iure canonico,debet prius legendo literas seu edictũ in aliquo publico loco citari:& postea debet edictum citatorium affigi in loco solito,vt colligitur ex d.Cle.j.& tenet Bart.in d.extrauag.ad reprimendum.in glo.super verbo,publicè.

10 ¶ † Nonò principaliter quæro,vbi seu in quo loco prædictum edictũ citatorium debeat affigi,seu apponi?& quid agere debeat iudex ante affixionem.¶ Solu.tex.in d.Clemen.j.de iudi.dicit,ꝙ fieri debet ad instar edictorum in albo prætoris.& vt dicit ibi glo.album prætoris erat locus dealbatus,in quo scribebãtur edicta:vt in auẽ.de litig.§.omnem.col.viij.& ff.de iurisdic.om.iudi.l.si quis id quod.quæ tamen lex loquiẽ de loco,in quo scribebãtur edicta generalia.ad quod vide quod statim dicam in xj.q.j.ver.Primò quæro.facit etiam.ff.de alb.scribẽ.l.j.& ij.quæ tamen leges loquuntur de loco dealbato,in quo scribebãtur nomina decurionum.sed ad instar talium locorum,etiam in simili loco scribuntur istæ citationes per edicta.& si tu diceres, quomodo possunt tot edicta,& tot citationes poni in eodẽ loco?dic,quod locus erat satis amplus & latus,& vnũ ponebaẽ post aliud.& finito termino citationis,illud delebatur,& aliud ponebatur,vt traditur in dictis iuribus,& per glos.& Doct.in auẽ.qui semel.C.quomo.& quando iud.& per Ioã.And.post Spec.in addi.Specu.in titu.de cita.§.sequitur ver.Et nota secũdùm Vber.Et vide Specu.in titu.de dol.& cõtuma.§.restat.in prin.traditur etiam in auẽ.de litig.§.omnem.Et sic etiam in illis locis dealbatis scribebãtur dictæ citationes.Hodie verò huiusmodi edicta citatoria affiguntur,vel in valuis seu Ianuis palatij,vt dicit tex.in d.Clemen.j.ibi,Ianuis clausis affigere,aut in columnis palatij,vel in alio certo loco deputato,secũdùm Barto.& docto.in d.auẽ.qui semel.vel in foribus maioris ecclesiæ, vel in loco nundinarum:vel alibi,vbi moris est publica præconia fieri,vt etiam traditur in dicta extrauag.ad reprimendum.facit tex.in secunda constitu.Codicis,circa finem.ibi dum tex.dicit.edictis more propositis.secundùm Bart.in dicta extrauagan.ad reprimendum.in verbo,publicè.& debet proponi seu affigi huiusmodi edictum in loco iurisdictionis: quia extra locum iurisditionis non proponitur edictum,sed debet fieri notificatio per nũcium,vel per literas,seu epistolas,vt dicit Oldr.consil.xliiij.quod incipit quæritur,vtrum citatio.¶ Et nota,ꝙ licet mandatum sit per audientiam,citationem per edictum in tribus locis publicatum,quòd licet solùm fuerit publicatum in duobus locis,sufficit:quia satis videtur esse obseruata forma iuris.ita dicũt domini de Rota decisio.clxxxv.in nouis.quod est singulare.sed non procedit sine dubitatione.

11 ¶ † Decimò principaliter quæro,quanto tempore prædictum edictum debeat stare affixum.¶ Solu.dicunt docto.in d.Clemen.j.quòd ex eo,quod certum tempus non statuitur,relinquitur arbitrio iudicis.& idem dicit Bart.in d.extrauagã.ad reprimendum.in verbo,publicè propositum.per l.j.ff.de iure delib.facit.c.cupientes.ij.responso.& c.fin.de elect.lib.vj.videtur tamen sufficere,quòd in actis apparet scriptum, quòd edictum fuit publicè affixũ in tali loco.Nec est necesse,quòd scribatur, ꝙ tanto tempore steterit affixum: quia ex quo semel fuit affixum,cùm eius ablatio seu corruptio sit delictum, vt dicam in seq.quæstio.per l.si quis id quod.ff.de iurisdict.omn.iudi.ideo præsumitur durare affixum.esset tamen bona cautela,si quis fecerit,de hoc fieri scripturam.vt dicit Barto.in dicta extrauagã.ad reprimendum.in glo.super verbo,publicè propositum.dixi in dicta Clemen.j.

12 ¶ † Vndecimò principaliter quæro, quis sit effectus istius citationis per edictum.¶ Sol.dic,quòd effectus est,vt citatus teneatur comparere intra terminum sibi statutum,etiã si sit extra territorium:quia talis citatio afficit etiam existentes extra territorium,vt dixi.s̃.q.vij.& adeò arctatur citatus cõparere intra terminum,quòd post lapsum termini reputatur cõtumax.& perinde est ac si esset personaliter citatus:vt d.Clemẽ.j.de iudi.vnde gloss.ibi super verbo,personaliter.dicit,quòd iste reputatur verus contumax,non tamen manifestus,per not.in c.venerabilibus.§.secus.de senten.excommu.lib.vj.

¶ Ex quo potest dubitari,vtrum talis admittatur ad appellandum ad quod vide quod latè dixi in Cle.j.de do.& cõtu.& qđ dicam j.in tit.de do.& contu.in materia cõtumaciæ.¶ Et nota ꝙ quamuis sit præsumptio,ꝙ talis citatio peruenerit in notitiã citati,tñ talis præsumptio nõ est iuris & de iure:sed iuris tãtũ.quoniã si esset iuris & de iure,cõtra eã nõ admitteret probatio, vt in l.nõ est verisimile.ff.quod me.cau.& in auẽ.sed iam necesse.C.de don.ante nup.de quo dicã in ti.de præsump.& ita tenent Guli.do.Ant.& Io.de Imol.in d.Cle.j.de iudi.& ibi dixi.¶ Nec ob.quòd tradit Ioã.An.in c.dilecti.& in c.cũ inter.j.de excep.vbi vult,ꝙ citatus per publicũ edictũ generale nõ arctatur ad cõparendũ plus,quàm velit:quia illud dictũ non loquiẽ in terminis nostris.hic enim loquimur, qñ citaẽ persona certa & specifica,vt patet ex his,quę dixi.s̃.illud verò procedit,qñ citatur ꝑsona incerta,vel q̃ sua putauerit interesse,vel se opponere voluerit,secũdùm ea,quę dixi.s̃.arti.xx.q.xiij.quo casu,licet nõ arcteẽ ad cõparẽdũ,& sic nõ reputeẽ cõtumax:tñ talis citatio præiudicat sibi,vt dicã.j.in xxxj.arti.& vide,q̃ dixi s̃.artic.
13 xx.q.vj.¶ † Sed q̃ro circa prędicta.pone,ꝙ intra terminũ statu
tũ,de quo dixi.q.viij.aliqs cõparet,& dicit citatũ abesse,petẽs
sibi dari terminũ vt eũ inueniat, & ei denũciet:an sit audiẽdus.
¶ Sol.Bart.in d.extraua.ad reprimẽdũ.in glo.sup verbo,ꝑ edi-
ctũ.dicit,ꝙ cũ iste sit excusator,& veniat ad allegãdas causas ab
sentiæ,admittẽdus est:faciẽdo fidẽ de absentia:quo facto, si pe-
tit terminũ vt eũ inueniat,& ei denũciet:audiẽdus est:vt C.vbi
de cri.agi opor.auẽ.qua in ꝓuincia.secũdũ Bar.¶ Sed tũc quæ-
ro,quid si iste reuertẽs in termino dicit se diligẽter pro illo per-
quisiuisse,& nõ potuisse inuenire vbi esset.¶ Solu.dic,ꝙ iudex
procedet tãquã cõtra cõtumacẽ:quia post illã dilationẽ audiẽ si
venerit,vel mittat legitimè:aliàs secus:vt d.auẽ.qua in ꝓuincia.
14 secũdũ Bar.ĩ dicto loco.& idẽ tenui in d.cle.j.de iudi.† Sed vlte

rius quæro circa prædicta. quid si in ipso termino citatus cōparet, & postea se absentat: qualiter citabitur. Solu. dic, quòd talis citatio per edictum fuit facta simpliciter, ꝙ compareat rn̄surus tali, super tali negotio: hoc casu cōparēdo, dicit̄ satisfecisse primo termino: & eadē citatione iterū solēniter est citandus, sicut in prima. scdm Bar. in d. extraua. in gl. super verbo, per edictū. & in glos. super verbo, de crimine. ¶ Quod intelligo, si termini essent habiles requirētes citatiōes fieri per edictū. scdm ea, quæ superius dicta sunt. aut prima citatio fuit facta magis extēse, videlicet, vt veniat rn̄surus super tali negotio. & ad procedendū in causa prædicta vt iuris fuerit vsq; ad finē. & tūc veniēdo nō dicit̄ satisfecisse termino: nisi stet vsq; ad finē. ad qđ vide qđ latè dixi de citato ad totā cām. s̄. arti. xx. q. xvj. maximè in ver. circa. iiij. q. ¶ Est etiā & alius effectus: quia tale edictū debet stare, nec debet corrūpi, tolli, aut deleri: vt in l. si quis id qđ. ff. de iurisd. om. iud. ¶ Verū circa hunc effectum plures oriunt̄ quæstiones.

15 ¶ † Primò igitur quæro, qua pœna teneat̄ corrūpēs vel tollēs tale edictū citatoriū. ¶ Sol. tex. in d. l. si quis id qđ. ff. de iurisd. om. iudi. dicit, ꝙ datur in eum iudiciū quingentorū aureorū. & hāc amplecti debemus scdm Cy. quem sequit̄ Bal. ibi. nam semper iudex debet amplecti minorē pœnā, nō solū in pœnis: sed etiā in quibuscūq; condēnationib⁹. vt est gl. singularissima in l. fi. ff. de præto. stipu. ego tñ in pluribus libris satis antiquis reperio textū dicētem de quingētis aureis. & ita summat Bar. & sequūtur cōiter Moder. sed Spe. in ti. de do. & cōtu. §. restat. in prin. tenet, ꝙ esset pœna quingentorū aureorū. qđ appareat ex serie libelli formati ibi per eū: & patebit ex his, quæ statim dicā in vj. q. ¶ Et aduerte: quia licet ille tex. videat̄ loq; de aliis edictis generalibus, quæ scribebant̄ in albo Prætoris per tex. ibi dū dicit, iurisditionis perpetuæ. & dixi s̄. quæstio. ix. tñ gl. j. ibi in fi. itelligit, ꝙ de equitate, eadē pœna puniantur corrūpentes edicta citationū posita in albo. ¶ Bar. verò ibi videt̄ primò hoc idē velle dicens, ꝙ illa lex habet locum, etiam quando citationes positæ in albo destruerent̄: sed tamē immediatè subdit, ꝙ illa lex est intelligenda quādo destrueretur edictū Prætoris: qđ propositū esset perpetuò. secus si esset propositū ad tempus, vt est citatio: quia tunc ꝓpter finitā cām nō interest alicuius si destruat̄. & iō destruens non tenet̄ dicta pœna. ¶ Bal. verò in d. l. si quis. tenet gl. prædictā dicēs, ꝙ talis nō est extensio magistralis: sed quę fit per aliam legē: & ideo habet locū pœna prędicta. Subdit tñ qđ Iac. de Aret. dicit, ꝙ prædicta opinio repugnat dictæ legi. Sed tu aduerte, quia Spec. in tit. de do. & cōtu. §. restat. in prin. tenet primā opi. gl. dicit enim, ꝙ Prætores habebant in curiis locum quendā dealbatū, in quo scribebāt citationes & statuta: & qđ si qs talē locū dealbatū corrūpebat, tenebat̄ pœna. ccccc. aureorum. ¶ Ego verò arbitror distinguendū esse, ꝙ aut quis corrūpit seu surripit schedulā, quā fortè nūci⁹, qui citare debebat, habebat in manibus: & tūc nō habeat locū pœna prædicta. & idē dicendū si fortè dimisit ad ostiū priuatū illius citandi: quā quis corrūpit vel surripit, nè fortè veniat in notitiā citati. & hoc casu, ꝓcedat opinio Ia. de Are. sed tñ tālis tenere͂ pœna fal. scdm Iac. no. gl. in verbo, quingētorū. in d. l. si quis id qđ. per l. hodie. ff. de fal. Et in hanc sententiā inclinat Ioā. Petru. in d. l. si quis id quod. Aut nos loquimur de corrūpente seu surripiente scripturas exiltentes in archiuo publico: & talis tenet̄ pœna prędicta. d. l. si quis id qđ si modò sint publicæ pro publica vtilitate cōfectæ: sed si non essent publicæ & pro publica vtilitate ibi existētes, nō teneret̄ dicta pœna. scdm Io. Pet. licet gl. ibi aliud sentiat sed tenet̄ pœna fal. & ista opi. vr̄ satis sustētabilis. ¶ Aut nos loquimur in edictis citatoriis descriptis in albo, vel in loco publico deputato ad prædictas citationes: & hoc casu, est maius dubiū. ¶ Glo. Spe. & Bal. tenent, ꝙ pœna locum habeat. Bar. contra. Fortè pōt distingui, quòd aut quis corrupit dictum edictū ante, vel dum ꝓponere͂, vel post, quàm ꝓpositū est: sed adhuc pēdet termin⁹ i edicto citatorio descriptus: & tūc satis est ęquū quòd pœna prædictæ. l. si quis id qđ. locū habeat. & ita ꝓcedat gl. j. ibi. ¶ Aut sumus post terminum finitum: ita ꝙ illud edictū citatorium debebat deleri adeò, ꝙ amplius non interest. & hoc casu, non habeat locum pœna. & sic procedat opi. Bar. facit qđ dixi s̄. q. ix. vbi dixi, ꝙ finito termino citationis, illud edictū debebat deleri. ¶ Secundò quæro, quis teneat̄ ad prædictam pœnam. Solu. dic, ꝙ tenetur, qui corrupit dictum edictum. vt d. l. si quis id qđ. siue suis manibus corruperit, siue alii corrumpendū mādauit, & corruptū fuerit. vt ibi in ver. Item & qui suis. si mō mandans dolo malo mādauerit: licet faciēs dolo malo non corrupit: quia tunc teneretur mandans, & nō mādatarius. & ratio est, quia corruptio edicti, quę denotat simplex factū, est facta in se: licet corrūpens nō fuerit in dolo, vnde mādans, qui fuit in dolo, tenetur. ¶ Item. tenetur tam masculus, quàm fœmina. qđ patet, quia prædicta. l. loquit̄ per verbū. si quis. qđ est verbū reprę-

sentans verbū cōmune, videlicet homo. & sic ex ꝓprio significato cōplectit̄ tam masculū, quàm fœminā: vt in l. j. & ibi Bar. & in l. hominis. ff. de verbo. sig. voluit Bal. in d. l. si quis id quod & per eū. & Doc. in l. quicūq;. C. de seruis fugi. & xvij. q. iiij. c. si qs suadente. & ad hoc vide, quæ latè dixi in Cle. j. de elec. & si plures corruperint, vel mādauerint corrūpi, vel deleri: quilibet tenet̄ insolidum: nec solutione vnius, alius liberat̄ vt d. l. si qs id qđ. in fi. iuncta. l. sequenti saluo eo, ꝙ statim dicetur de familia & seruis alicuius. ¶ Item tenent̄, nō solū patresfami. sed etiā filiifamilias: vt d. l. si quis id qđ. ¶ Insuper etiam tenent̄ non solū liberi: sed etiam serui, pro quibus eorū domini pro singulis tenentur ad singulas pœnas: dūmodò ipsi suis manibus corruperint, aut substulerint: secus si mandauerint vel cōsulerint edictū seu album corrumpi: quia tunc dominus pro sua familia & seruis tenetur ad vnam pœnam dūtaxat. vt est tex. in l. si familia ff. de iurisdi. om. iudi. & quomodo hoc procedat, quòd domini pro pluribus seruis simul in hoc delinquentibus teneantur pro singulis ad singulas pœnas si hoc fecerint: & si mādauerint, vel cōsuluerint teneant̄ pro vno dūtaxat. vide per Docto. & maximè & latè per Bal. in d. l. si familia. sed latissimè tractaui prædictam materiam in c. j. j. de pœnis. vbi omnino vide maximè quo ad terminos nostros in v. prin. arti. ¶ Vtrum autem rusticus teneatur dicta pœna, dicā in seq. q.

16 ¶ † Tertiò quæro, qñ & quib⁹ casibus quis teneatur pœna prædicta: & in quibus excuset̄. ¶ Solu. arbitror considerãda tria membra. Primum, respectu rei. Secundum, respectu qualitatis facti. Tertiū, respectu qualitatis existentis in agente. ¶ Quò ad primum dicendum, ꝙ prædicta pœna cōmittitur: siue fuerit corruptum seu sublatū ante, quàm proponeret̄: si modò parabatur proponi, fortè erat descriptum in aliqua tabula, vel membrana. seu papyro: & parabat̄ affigi muro. ¶ Insuper etiam locum habet, si factum est dum ꝓponeret̄, vel postquàm ꝓpositū est. vt d. l. si quis. ver. quòd si dū ꝓponeretur. ¶ Quò ad secundum membrum respectu qualitatis facti. dicendum est, quòd tenetur non solùm, qui corrupit: sed etiā, qui manib⁹ suis tollit. licet nō corruperit: vt d. l. si quis. ver. hoc verò edicto. ¶ Quò ad tertiū membrū, respectu qualitatis existentis in agente, dic ꝙ requirit̄, ꝙ dolo malo corruperit vel substulerit. vnde si per imprudentiam aliquis hoc fecerit, non tenetur. vt ibi. & sic rusticitas videt̄ excusari à dicta pœna: quia licet nō excuset̄ ab his, quæ sunt de iure naturali, in quibus nō requirit̄ dolus. vt l. ij. C. de in ius vocan. & dixi. s̄. articulo xx. q. xxvj. ver. xij. quæro. tñ secus est in terminis nostris. nec mirum: quia cùm requirat̄ dolus ad pœnam incurrēdam (vt dixi) sequitur, quòd quælibet ignorantia, etiā iuris naturalis, vel quasi, excusat à pœna. secundùm Ang. quinimò quicūq; error, etiam bestialis & crassus excusat à verò dolo, qui est in animo. vt l. Fulcinius. ff. quib⁹ ex cau. in pos. eatur. Quoniā talis error & bestialitas facit abesse animū dolosum, qui pro substātia rei exigebat̄. vt in l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. quod perpetuò notabis: quia etiā ad alias materias plurimas potest hoc adaptari: puta, ad materiam turbatæ possessionis, vel similē requirentē animū dolosum. vt l. j. §. fi. ff. si quis ius dicen. non obtempe. & ibi per gl. & Doct. & prædicta sunt intelligenda de rusticis, qui nō essent sagaces & maliciosi. arg. gl. singularis in l. athletæ. §. de rusticis. ff. de excusa. tuto. ¶ Et idem dicendū est vbicūq; daret̄ talis personæ simplicitas, ꝓpter quam pręsumeret̄ dolus deesse. ¶ Et vbi ad substantiam delicti requiritur dolus, etiam latissima culpa: non punitur pœna illius delicti: sed etiam leuissima culpa: aliàs puniatur etiam criminaliter: sed mitius, vt per Bar. in l. aut facta. ff. de pœnis. & in l. j. ff. ad l. corne. de sica. & p Bal. in l. data opera. C. qui accu. nō pos. ¶ Et qđ traditur in l. quos reperi. C. si aduersus liber. & C. si aduersus delic. per totū & in c. cū voluntate. & qđ ibi dixi. j. de sen. excō. ¶ Et aduerte: quia est intellectus prædictorū, ꝙ ꝓpter rusticitatē vel similē simplicitatē non præsumatur quis in dolo. vnde dolum allegans, illum probare debet: quod est mirabile. licet aliàs in genere malefactorū præsumat̄ dolus: vt in c. j. j. de præsump. & ibi latius dicā. Sed in aliis personis, etiam quo ad terminos nostros, præsumeretur dolus. & ideò necessarium esset probare aliquam qualitatē, propter quam excusaretur. & hoc singulariter colligit̄ in ti. de do. & contuma. §. restat. in prin. ¶ Item ex prędictis infertur, quòd quis excusatur, si per iussum Prætoris corrupit, aut sustulit, vt in tex. dicta. l. si quis id quod.

17 ¶ † Quartò quęro, cui applicari debeat dicta pœna. So. dic, ꝙ debeat applicari actori. ar. l. iij. ff. de sepul. vio. hoc est ei, ꝙ agit ad prædictam pœnam. & ita cōtingit in aliis popularib⁹ actionibus in l. j. ff. de popul. act. & in l. qui. §. in popularibus. ff. de iure iur. ¶ Aduerte tñ: quia prædicta locum habent in corrūpente edictum perpetuæ iurisditionis causa positum: sed cū in materia nostra loquamur de corrumpēte edictū citatorium, posito

quòd illa pœna locū habeat.de quo dictum fuit in prima quæstione,fortè dici posset,ꝙ nō admittet̃ nisi ille,ad cuius petitionem fuit ꝓpositū edictū citatoriū, vel saltē ipse alijs præfert̃. arg.no.p gl.& Bar.in l.j.ff.de popu.act. facit qđ tradit̃ in l.j.§.si ad plures.ff.de sepul.vio.& qđ tradit̃ in l.si plures.ff.de accu.

18 ¶†Quintò quæro,qua actione agat̃ ad prædictā pœnā.¶Solutio.dic,ꝙ datur actio in factum.& quamuis tex.in d.l.si quis id quod.non dicat de aliqua actione,tamē intelligitur de actione in factum.¶Procedit enim hoc ex natura popularis iudicij ex edicto Prætoris.videlicet,quòd detur actio in factum, vt dicunt Doc.in d.l.si quis id quòd.sed Spec.dicit, quòd detur vtilis actio in factum vt patebit ex his,quæ statim dicam in q.seq.

19 ¶†Sextò quæro,qualiter formetur libellus ad pœnā istam pe tendā.¶Solu.dic,quòd forma libelli pōt colligi ex his,quæ tradit Spec.in titulo de dolo & contuma.§.restat.in prin.& Gof. in tractatu libellorū.in tit.de edicto, de albo corrupto. sub hac forma,videlicet coram vobis &c.conqueror ego B.de A. q edictum citatorium,ad petitionem meam mandato vestro affixū ianuæ,muro,vel columnis &c.secundū qđ casus acciderit.corrupit,abrasit,deleuit, vel sustulit &c.quare peto eum puniri in quinquaginta aureis,secundū vnam literam, vel in quingentis aureis,secundùm aliam literam:& ad hoc ꝓpono vtilem actionem in factū subrogatā in locū edicti de albo corrupto. ¶Sed aduerte,inquantū exprimit̃ nomen actionis,nō videt̃ necessariū,ad qđ vide qđ dixi.s̄.ar.xx.q.xxvj.ver.xv.quæro.¶Et ex prædictis,& ex his,quæ superius dicta sunt,potes etiā colligere qualiter formādi sunt articuli tam ex parte actoris,quàm rei.

20 ¶†Septimò quæro,corā quo iudice agatur,seu quis iudex possit condemnare ad dictam pœnam.¶Solu.dicit Ioan.Petru. in dicta l.si quis id quod.cùm ad prædictam pœnam agatur actione in factum,vt dixi quæstione quinta,& sic officio iudicis mercenario,sequitur quòd agi potest coram quolibet iudice habē te simplicem iurisdictionem.¶Et hoc idē sensit Bar.in l.imperium.ff.de iurisdictione omnium iudicū.¶Sed tu dic,quòd hoc procedit respectu pœnæ pecuniariæ:sed respectu pœnę corporalis.quæ succedit in locum non solutæ pœnæ pecuniariæ illā non possit imponere:nisi iudex habens imperiū,& gladij potestatē.Ad quòd vide quod dixi.s̄.arti.xx.quæstio xxvij.quæro.

21 ¶†Octauò quæro,quid iuris si corrūpens,vel similis conuetus ad pœnam pecuniariam nō potest illam soluere:quia est paup. ¶Sol.dic,ꝙ debet luere in corpus. & hanc quæstionem latius examinaui secundū ea,quæ latius dixi s̄.articulo vigesimo.quæstiōe vigesimasexta.versiculo,decimooctauo. quę omnia omnino vide.¶Et ex prædictis,Deo duce,est expeditus.xxiij.principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞Citatio per literas,an & quando fieri possit.
2 Citatio per literas,per quem fieri possit,& cui.
3 Citatio per literas,qualiter fieri debeat:& sub qua forma.
4 Cōmissio citationis per literas clericis faciendæ,qualiter sit formanda.
5 Laicus,sub qua forma possit clericos per literas citare.
6 Ordinarius,qua forma possit alteri ordinario scribere in materia citationis.
7 Citatio per literas,qua forma sit à delegatis facienda : siue sunt vnus,siue plures.
8 Literæ citatoriæ,qualiter sint sigillandæ.
9 Literæ citatoriæ sunt per nuncium necessarium deferendæ.
10 Citatus si neget literas sibi præsentatas,quid erit agendum.
11 Citans per literas,qualiter se habere debeat.
12 Literæ citatoriæ sub qua forma præsentandæ sint.
13 Iudex,cui literæ citatoriæ mittuntur,qualiter se debeat habere.
14 Iudice,cui literæ citatoriæ cōmittuntur parere recusante, quid sit agendum.
15 Effectus citationis per literas,quis sit.

ARTICVLVS. XXIIII.

Vigesimoquarto principali articulo tractandū est de citatiōe per literas.¶Et aduerte:quia hic non tractamus de literis, quæ reducuntur ad viam simplicis citationis:quia de illis dixi s̄. articulo. xxj.pro istius ergo articuli clariori doctrina , prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶†Primò igitur quæro,an citatio per literas fieri possit. ¶Solu.dic,quòd sic s̄.de offi.deleg.c.prudentiam. circa principium ibi dum tex.dicit,literatoriē destinatum &c.vt in c. ex literis.eo.tit.& xviij.dist.c.si Episcopus.iiij.q.v.c.quisqs. &.v.q. ij.c.vocatio.& q.iij.c.si ęgrotans.s̄. de tēpo.ordi.c. nec Episcopi.C.qūo & qn̄ iud.in l.consentaneū.Spe.eo.ti.§.iam de citatione.versi.j.& apparebit ex infra dicendis.¶Quādoq; ēt talis citatio est necessaria,vt si citat̃ persona illius, qui debet citari per literas.& nō sufficit citatio per nunciū.no.gl.sing.& Bar.ibi in l.pe.C.de digni.lib.xij.dixi.s̄.articulo.xij.q.j.ver.iiij.limitatur. ¶Secundò quæro,qualiter fieri possit. ¶Sol.dic, ꝙ ordinarij duobus modis citant per literas.nam quādoq; dirigunt literas eis,quos vocant.Quandoq; verò dirigunt literas alij,cōmittendo illi,quod debeat aliquem citare.¶Primus modus seruat̃ in clericis.& in his,qui sciunt scribere.¶Secūdus in his,qui literas ignorant:nec scirent legere literas citatorias,vt l.j.§.pręsides.ff. de requi.reis.sed tamen si fieret econtra,non ideò minus citatio teneret,vt j.in c.fi.in fin.de do. & contuma. vbi clericus citatur per alium.¶Et etiam laico quandoq; literæ citatoriæ destinantur:vt in c.accedens.el ij.s̄.vt lite non contestata.licet tuti⁹ sit citationem fieri per alium,ne citatus citationem occultet:vt dicit Spec.eo.tit.§.iam de citatione.ver.j.igitur. de citationibus. Sed tamen tunc quam cautelam ad hoc debeat adhibere pars ad cuius petitionem fieret citatio,& quam etiam debeat iudex adhibere,dicam.j.in viij.q.& in vj.

2 ¶†Tertiò quæro,quis possit citare per literas.¶Sol.dic, quòd tam ordinarius superior,quàm etiam pedaneus:& etiam delegatus.ad quod vide qđ dixi.s̄.in iiij.prin.articu.q.v.¶Et de delegato,tenet ēt Spe.eo.tit.§.iam de citatione.ver. quod autē. & probatur in c.pastoralis.in prin.de offi.dele.& vide qđ statim dicam in v.q.Item eā facere pōt assessor,vt l.j.in fine.ff.de offi. assesso.& adde hæc ad ea,quæ dixi s̄.in iiij.prin.articulo.q.v.

¶Quartò quæro , quis possit citari per literas.¶Sol.dic,quòd omnis ille,qui potest citari personaliter,& ad domū,& per nūcium,potest etiam citari per literas:dummodò cōueniant qualitates propter quas aliàs citari possit.de quibus dixi articu.vij. Quoniam ista citatio per literas non videtur alterare qualitatem citandi.

3 ¶†Quintò quæro,qualiter fiat ista citatio per literas.Solu. dic, quòd aut iudex citat per se,secundùm primam speciem citationis per literas.de qua dixi.s̄.in q.ij.& talis citatio.& quæcūq; fit per literas,debet continere nomen iudicis citantis,& nomē citati,& eius,ad cuius petitionē citat̃.& causam seu rem super qua citatur:& terminū intra quem debet cōparere: & locū ad quē: ita quòd reddatur certus de prædictis is,qui citatur.secundū ea, quæ latius dicta sunt.s̄.in xx.princi.articulo in varijs quæstionibus maximè.q.ix.x.xj.xij.& alijs plurib⁹.q.illius articuli,quę sunt cōiungendæ ad intellectum.q. nostræ, quæ quæstio nostra est regulanda in plurimis secundùm ea,quæ ibi dicta sunt.

¶FORMA CITATIONIS PER LITERAS.

¶B.talis diuina miseratione Archiepiscopus ecclesiæ talis dilecto in Christo, A.&c.Salutē in domino,quærelā.B. clerici &c. recipimus,quòd cùm ecclesiā sancti.M.idem B.clericus ex nostra collatione diutius possedisset, tu prædictum.B.absq; rationabili causa pro tuo libito volūtatis,post appellationē ad nos interpositam temere spoliasti,eiusdem ecclesiæ possessorē : atq; illi sic de facto incūbis.Quare tibi districtè mādamus,quatenus si est ita,intra spatium.viij.dierum post receptionē præsentiū, præfatam ecclesiam cū fructibus medij temporis eius restituere non postponas:alioqui si de iure confidis, tali die quam tibi pro peremptorio termino assignamus per te, vel procuratorē idoneum sufficiēter instructū,ad causam corā nobis in tali loco cōpareas,eidē clerico de iustitia respōsurus:sciturus,ꝙ si ī prędicto termino cōparere neglexeris,nos in dicto negotio quantū de iure poterimus ꝓcedemus: ꝙ si terminus præstitutus in diē īciderit feriatā, sequēti die nō feriata,qua tibi peremptoriā assignamus,studeas cōparere.In cuius rei testimoniū pręsentes literas sigilli nostra munimine fecimus cōmuniri. scđm Spe.eo. ti.§.iam de citatione.ver.j.igit̃ de citatione. Et ꝓbat̃ prædicta forma in c.cū ex literis.in fi.de resti.in integ.& in c.fi.de dolo & cōtu.Et sic etiā sub simili forma,scđm varias cōtingentias,formabis alias citationes scđm prędictā primā speciē.¶Si verò loquimur scđm secundā spēm,videlicet,qn̄ scribit̃ alicui , ꝙ citet aliquē:litera cōmissionis scđm Vbertū de bona Guida. debet similiter cōtinere qs citat,& eius nomen & cognomen. & quē citat,& super quo,& ad quā diē,& ad cuius instantiā,& qđ per se vel legitimū rn̄salem & idoneū ad causam sufficienter instructum cōpareat:cū peremptorio &c.Et ꝙ ipsum cōmittentē de citatione per eū facta per suas literas,aut per publicū instrumētum super hoc cōfectū certiorē faciat,seu reddat.& clarè,& nō obscurè.scđm Spe.& Io.An.in additio.eo.ti.§.iam de cita.ver. ij.facit tex.in c.cùm causam.& in c.fi.j. de dolo & contu. & in c.tū ex literis.ad fi.s̄.de resti.in integ. & C.qui accusa. nō pos.l. qui crimē.& ff.de no.ope.nun.in l.de pupillo.§.qui opus.

¶Forma commissionis citationis per literas factæ clericis.

B.talis

4 ¶ † B. talis &c. Querelã. B. clerici accepimus. Et iũge reliqua de quib⁹. s. vsq; ibi: mãdamus. mãdamus quatenus dictũ A. clericũ monere & inducere curetis, q̃ si est ita, eidẽ. B. p̃fatã ecclesiã resti tuere nõ moret: alioqn peremptoriè iniungatis eidẽ, q̃ tali die corã nobis &c. vt dictum est. s. in præsenti forma, vt hæc pbã tur in tit. de offi. deleg. c. ex literis. ¶ Aduerte tamẽ: quia posset etiã simul iungi vtraq; forma, videlicet, vt ipse citet, & etiã per alium citari faciat. Retẽta enim præsenti forma vsq; ibi, Quantũ de iure poterimus, procedemus. iungat alia forma, videlicet: Et nihilominus nos damus tali literis nostris in mandatũ, vt ipse te ad eũdẽ terminũ authoritate nostra iuxta præmissam formam peremptoriè citare procurẽt. Et si nõ poteris inueniri, faciat vt citatiõis edictũ p se vel aliũ apud ecclesiã tuã publicè pponat. Et hæc vltima forma & clausula, colligit ex c. fi. j. de do. & cõtu. tradit Spe. e. ti. §. iam de citatione. ver. si verò alteri. Et satis hec omnia colliguntur ex his, quæ superius dicta sunt, maximè in iiij. principali articu. & in quæstio. v. vj. vij. & etiam articu. xx. Et videbimus in articu. xxvij.

¶ Sed si citatio committatur laico. dic, quòd ista erit forma. videlicet,

5 ¶ † B. talis &c. Salutem &c. Sua nobis A. lachrimosam questionem monstrauit, qđ licet M. eius vir secũ matrimonium cõtraxerit per verba de præsenti, & carnis copulã ac per annos plures eidẽ velut vxoris, coniugali affectione adheserit: nunc tamẽ Dei timore postposito, à suo consortio abiecit eandẽ: nec erubescit, cuidã C. superinductæ publicè adhærere. Quare discretiõi tuæ præsentiũ authoritate mandamus, quatenus si est ita p̃fatum. M. ex parte nostra monere ac inducere pcures, vt C. muliere superinducta, vel cui adheret penitus dimissa, præfatã. A. vxorem suã recipiat: & eã maritali affectione partractet: alioqn authoritate nostra iniungas eidẽ, vt tali die per se vel procuratorem idoneum peremptoriè compareat corã nobis. alioquin cõtra ipsum procedere curabimus quantum postulauerit ordo iuris. Quod si terminus &c. vt hec probantur. j. de spon. c. ex parte. & c. veniens. & s. de offi. ordi. c. significauit.

¶ Vel dicat sic: Quod si non fecerit, tu authoritate nostra fretus eum & super inductam excõmunicationis vinculo studeas innodare: faciẽs eos tanq; excõicatos ab omnibus vestrę diœcesis arctius euitari, secundũ Ægidiũ & Spe. & Io. An. in addi. e. tit. §. iam de citatione. ver. porrò si committatur.

¶ De forma autem citationis, quã auditor mandaret fieri p literas suas vltra. ij. dietas, vide quod dixi s. in xx. principali articu.

6 q. iiij. ¶ † Porro si ordinarius scribit alteri ordinario non subdito pro citatione facienda de aliquo, in territorio illius, non præcipiet: quia par in parem nõ habet imperiũ, sed rogabit, vt per nuncium curiæ suæ faciat illum citari, quatenus à die citationis per eum factæ debeat coram eo intra tantum tempus, quod p termino peremptorio assignetur, comparere: vel in alia proxi miori die sequẽti nõ feriata, si forte dies illa fuerit feriata. responsurus tali super tali causa re, vel negotio, recepturus iustitiæ cõplementũ, alioquin &c. cum comminatione de procedẽdo, nõ obstante contumacia sua, put ordo iuris dictarit, & rogare illũ, qđ citatione per eũ facta, & de die factæ citationis eũ p suas literas, aut per publicum instrumẽtum placeat reddere certiorẽ.

¶ Et adde quæ dixi articulo. v. q. xv. & vide remissiones, quas dedi arti. xvij. q. ix. Et quia ista citatio cõmittitur extra territorium, posset fieri cõmissio de citatiõe ad totã causam. ad quod vide quod dixi articulo. xx. q. vj. ¶ Similiter etiã literæ delegatorum, quibus citant debent prædicta cõtinere. & quia delegatus nõ habet fundatã iurisdictionẽ à iure cõi: sed illã recipit ex delegatione: meritò debet ĩterserere tenorẽ cõmissionis, vt re⁹ q̃ citat: sciat qs sit, & qua authoritate citat. scđm Spe. e. tit. §. iam de citatiõe. ver. ceterum literæ. Ad qđ vide qđ dixi arti. x. q. vj.

¶ Sed cõtra predicta oppono: quia cũ vna tm̃ citatio facta fuerit, nõ debuit fieri perẽptoria. scđm ea, q̃ dicã in xxvij. prin. ar. q̃re si velis hãc vitare obiectionẽ, poteris cõcipere sub forma de qua s. dictũ ẽ, vsq; ad illa verba. cõpareat corã vobis: & si tũc nõ venerit, veniat tali die: q̃ si nec tũc venire curauerit, veniat tali die quã tũc perẽptoriũ assignamus. & multi vtunt hac forma. vt pbat de testi. cog. c. ij. & frequentat talis forma in his, quorũ p̃ntia de facili haberi non põt. Ad qđ vide qđ dicã. j. arti. xxxj.

¶ Cauere tamẽ debet is, qui sub hac forma citat: vt intra vnam & alteram diem sint competentia interualla: nisi facti necessitas aliud suadeat. vt dicam. j. in xxvij. prin. articu.

7 ¶ † Et no. circa prædicta, qđ q̃n citatio fieret à delegatis, cõsiderari debet, an sit vnus delegatus vel plures. Si est vnus, citabit p literas sub hac forma. videlicet dñs Io. prior ecclesiæ sancti M. ciuitatis & diœcesis Seneñ. à dño nr̃o Papa delegat⁹ in cã vertẽte ĩter d. Pe. Archidiaconũ Senẽ. & do. Simo. de prato. Abbatẽ sancti Andreę diœcesis Senẽ. tibi. B. Archidiacono salutẽ ĩ dño nostro Iesu christo Mandatũ apostolicũ, vel literas apostolicas nos recepisse noueritis in hac forma, videlicet Calixtus Eps̃ seruus seruorũ &c. veniẽs ad præsentiã nostrã P. Archidiaconus Cenensis nobis significare curauit, q̃ dñs Simõ &c. sup nõnullis pecuniarũ frumẽti, & rerũ qualitatibus iniuriat eidẽ. Quo circa mãdamus, quatenus si est ita. partib⁹ vocatis cãm audias: & cãm fine canonico decidas: faciẽs, quod decreueris per censurã ecclesiasticã, appellatione remota, firmiter obseruari. Testes autem &c. Datũ Romę &c. Et sic ponat totus tenor cõmisionis. Et subdatur. Volentes igitur, vt decet mãdatis apostolicis obedire, vobis authoritate qua in hac parte fungimur præcipiendo mãdamus, quatenus præfatũ dñm Simonẽ ex parte nr̃a citare curetis, vt corã vobis in nr̃a residẽtia sancti Martini &c. per se vel procuratorẽ suũ repræsentet quẽ terminũ sibi p duob⁹ edictis, & tertio perẽptorio pter viarũ distantiã, vt partiũ parcamus laborib⁹. & expẽsis, assignamus. Vel quẽ terminũ p oĩb⁹ terminis sibi perẽptoriũ assignetis. Rñsurus de præfato P. Archidiacono. alioquin scđm formã mãdati nobis traditã in causa ipsa inquãtũ de iure poterimus, pcedemus: eiusdẽ abñtia nõ obstãte. q̃ si idẽ terminus in diẽ inciderit feriatã &c. & iniũge, q̃ sepius dictũ est. Diẽ aũt vestræ citationis per vestras literas, vt per publicũ instrm̃ placeat intimare. Vel sic: In signũ aũt citationis factæ, sigilli vestri impresionẽ præsentib⁹ apponatis. in cuius rei testimoniũ &c. vt s. ¶ Quidã aũt ad cautelã inserunt etiam formam & tenorẽ libelli: ne reus alterius valeat petere inducias deliberatorias, vt probatur. v. q. ij. c. si Primates. & no. p gl. ij. in c. j. j. eo. & ibi per Io. ¶ Aduerte tñ: quia Ioã. de Deo in libro iudicũ, parte prima, rubrica iij. ĩprobat, q̃ libellus ponat in citatione. maximè per delegatum sub quo lis non est cõtestata. j. de ap. c. significãte. Dicit enim, q̃ talis iudex reddit se suspectum. & q̃ tales non debent esse iudices. iij. q. v. in c. quia suspecti. & subdit, quòd esset locus appellationi. sed dicit Ioan. And. quòd Ioan. de Deo multum subtilizauit, & quòd est tenendum contrariũ, quòd nec recusari nec appellari posit, secundũ quod no. Ioã. Andreas in c. j. in glo. ij. j. eo. ¶ Et no. quòd tenor commissionis debet inseri in prima citatione: sed in secũda, non est necesse, secundùm Speculato. eodem tit. §. iam de cita. versi. viso de citatione. Et ad prædictam materiam, an & quando in citatione debeat inseri forma libelli, & tenor rescripti, vide quod latius dixi s. in xx. prin. arti. q. vj. ¶ Quod autẽ delegatus debeat se præmittere in salutatione, probatur: quia reprẽsentat personam. Domini Papæ xciij. distincti. c. j. & vt ipse Papa honorãdus est, quò ad illam causam xciij. distinctio. c. fi. & s. de offi. deleg. c. sane. In ipsa enim delegata causa est maior quolibet ordinario. s. de offi. deleg. c. studuisti. ¶ Si verò sunt plures delegati subdistingue, quòd aut sunt diuersæ dignitates: qa vnus est Archiepiscop⁹, & alij Episcopi. & sic de singulis. & ille, qui est maioris dignitatis, debet in salutatione præmitti. Si verò sunt eiusdem dignitatis, attendendæ sunt qualitates, quæ reddunt aliquẽ maiorem & honorabiliorem, vt ordinis maioritas, vel prioritas in ordine, vel respectu personæ prouenientis seu cõferentis. insuper & temporis, & ętatis secundùm ea, quæ traduntur in c. j. & in c. statuimus. & in c. per tuas. s. de maio. & obed. & ibi dixi & in l. ij. ff. de albo scriben. xlvij. distinctio. c. si rector. C. de offi. ma. offi. l. nemo. & in l. j. C. de consul. lib. xij. Dignior enim semper est præponendus: & vitium est præposterare præponẽdũ lxxiiij. dist. c. Episcoporum. & c. fi. & C. de test. in l. præposteri. Grauiter enim, vt inqt philosophus in primo œconomicæ, fert

8 vnusquisq; honore suo priuari. ¶ † Et no. q̃ iudex ipse p̃dictas literas debet publico sigillo, vel proprio sigillare: vt in l. si publicanus. §. j. ff. de publicanis. & C. de Episcopis & cleri. ĩ l. si qua p calumniam. & no. in c. post cessionem. j. de pba. nemo põt cũ alieno sigillo sigillare. imò neq; cũ suo, ad aliud tamẽ effectũ deputato, vt j. de appel. c. significauit. Potest tamen anulo sigillare, vel fortius cum suo: licet ad aliud effectũ deputato: si modò proprium ad hoc nõ habet. & dũmodò de alieno, vel tali sigillo mentionẽ faciat: vt l. ad testium. §. ij. ff. de testa. No. Spe. eo. ti. §. iam de cita. ver. literis. tradit etiã Bar. in extrauag. ad reprimendum. in g. super verbo, per literas. subdit tamẽ ibi Bar. quòd tutius putat, quòd tales literæ publicent manu notarij. Et ita multi obseruant. secundùm Bar. de quo vide latius per Specu. in d. ver. literis. & de materia per Doct. in d. c. significauit. & j. de re iudi. c. cum inter. & in l. si vnus. de testa. lxxij. distinctio. c. in nomine. xcvij. dist. c. nobilissimus. & per Spe. in tit. de instru. edit. §. instrumentũ. ver. item q̃ sigillo. & de procu. §. ratione quoq; formæ. ver. iij. & aliquid per Pau. in Cle. statutum. de elec.

¶ Ego verò latissimè dicam de materia sigilli & sigillationis, in

9 tit. de fide instru. vbi melius conuenit. ¶ † Et aduerte: quia licet fiant literæ: tamen est necessarius nuncius, qui illas portet, sed in hoc differt ab eo, qui solus mittitur sine literis: quia q̃n sol⁹ mit-

titur debet esse talis,ꝙ citatus debeat credere eũ nunciũ.Ad qđ
vide qđ dixi.s̄.in.x.prin.arti.& in.xij.Sed in terminis nostris sa
tis est,ꝙ credat vel credere debeat literas esse ipsi⁹ iudicis,secũ
10 dùm Barto.in d.glo.super verbo,Per literas.¶†Sed quæro cir
ca prædicta, quid si fortè citatus vellet negare literas sibi præ
sentatas.¶Solu.dicit Barto.in.d.verbo Per literas.qđ iudex in
hoc stabit relationi ipsius nuncij,ex quo reus cognouit se citatũ
à iudice per literas.& an ipse qui literas portat videtur esse nũ
cius illius iudicis,euidens est signum,ꝙ sic ex quo illas literas
portat.argu.l.sanctum.ff.de reru diuis.& C.de dona.l.j.&.ff.de
leg.j.in.l.seruum filij.§.eũ,qui chirographũ.secundùm Barto.
Facit quod latè dixi in Cle.j.de procu.Vtrũ autẽ ipsamet pars
possit portare,dixi.s̄.in.viij.princi.articu.quæstio.iiij.¶Quali
ter autem debeat fieri citatio per literas executorias, quæ tamẽ
reducũtur ad vim simplicis citationis,dixi.s̄.articulo.xxj.

11 ¶†Sextò principaliter quero,quid agere debeat pars, ad cuius
petitionem emanat citatio per literas.¶Solu.dic, quòd sigilla
tis literis actor debet eas statim recipere:&in actis redigi facere
ad cautelam:deinde debet referre ad eũ,qui debet facere citatio
nem:vel portare ipsi,qui per literas prædictas citatur in quarũ
delatione & præsentatiõe debet esse cautus,ne sigillũ cadat,frã
gatur,vel destruat.& vt pręsente notario eas porrigat ei cui cõ
mittitur citatio fienda,vel etiam ipso citato:cùm illi scribitur
sub forma ꝑscripta.de qua præsentatiõe habeat testes,vel pu-
blicum instrumẽtũ.C.de anna.excep.in.l.vt perfectius &.j.de
proba.in.c.quoniam contra.

¶FORMA præsentationis literarum citatoriarum.

12 ¶†In nomine Domini &c. Anno &c.Pateat omnib⁹ euiden-
ter,qualiter B.præsentauit & dedit.G.quandam literam aper-
tam in præsentia mei notarij & testiũ infrascriptorũ , ex parte
Reuerẽdissimi in Christo patris & Domini dñi A.&c.sigillatã
vero & integro sigillo,in cuius circuitu erãt tales literæ:& infra
circulum tale signum,supplicans instãter eidem,vt citare debe
ret.M.iuxta formam sibi traditam.¶Tenor autem prædictæ
literæ erat huiusmodi: videlicet:B.talis &c.diuina &c.Tali salu
tẽ &c.Et sic toto tenore dictarũ literarũ inserto,notarius in fine
subiungat.Acta fuerũt hęc tali die & loco,ꝑsentibus talib⁹ &c.
Et ego Lucas talis &c.tali authoritate notarius pręsentationi di
ctarum literarum interfui:& ad præsentatoris instantiam infra
scripta redegi & publicaui:& meo signo signaui,secundũ Spe.
eodem titulo.§.iam de cita.versi.sed præmissis opponiť.Facit
etiam quod tradit idem Specu.in titul.de rescript.præsenta.§.
primo.Et similiter etiam,quãdo ipsa pars præsentat literas,vel
pręsentare facit ei,qui citatur,debet testes adhibere,vel publi-
cum facere cõfici instrumentum de dicta pręsentatione.& hoc
est magis cautum:ne fortè citatus possit postea negare se fuisse
citatum.Ad quod vide quod etiam facit,qđ notat idẽ Specu.eo
dem titulo.§.iam de citatione.ver.vnde primò discutiendũ est,

13 ¶†Septimò principaliter quero , quid agere debeat iudex,cui
scribitur.

¶Sol.dic,quòd debet seruare formam commissionis sibi factę,
vt in.c.venerabili.s̄.de offic.delega.in.l.diligẽter.ff.mandati. &
in.c.cùm dilecta.s̄.de rescript.cum simi.Et ideò si Papa mãdat
alicui sub hac forma, videlicet:Moneas talem, quòd intra .xv.
dies restituat tale beneficium B.aliàs cites eum, vt intra tres
menses per se,vel per procuratorem compareat coram nobis:
& ille receptis literis dicat:Moneo te vt intra.xv.dies restituas
beneficiũ ipsi B.alioquin ex nunc te cito,ꝙ compareas coram
Papa.ꝙ talis citatio non valet:qa nõ est seruata forma manda-
ti: quia post factũ pręceptum debuit expectare per xv.dies.et
postea citare,secundùm formam rescripti.Facit quod not.glos.
penul.in Clemen.attendentes.de statu mona.& per Io.an.in.c.
cõmissa.in prin.de elec.li.vj.& de offi.dele.c.cũ plures.lib.vj.&
ꝑ Spe.in ti.de remissiõibus.§.videndum.ver. hoc etiam notã-
dum.& in ti.de citatione.§.contra citationem.ver.sed pone.

¶Et ꝑdicta adde ad ea,q̃ dixi.s̄.articulo xxviij.ver.formaui q̃
stionẽ prędictã.& remisi ad hic dicenda,quia meli⁹ hic cõuenie
bat.¶Et nota,ꝙ debet ipse citator receptis & perlectis literis,
si citandus aliàs est eius subditus,eũ ad suam aduocare pręsen-
tiam.Si vero nõ est ipsius subditus,vel est magna persona,ipse
debet ad eũ accedere.& præsente notario vel testib⁹ idoneis,ꝑ
quos possit probari citatio,si necesse fuerit, legat ꝑfatas literas
corã illo:& postea citet illum iuxta traditã sibi formã.vt supe
rius dixi.de qua citatione faciat fieri publicum instrumẽtũ sub
hac forma.videlicet.¶In nomine Dñi.&c.H.talis diuina gra
tia &c.Vel.P.Archidiaconus &c.Vel.B.Prepositus &c.requi
situs p literas reuerẽdi in Christo patris & dñi Domini G.au-
ditoris,vt deberet citare,seu citati facere N.&c.ipsum A.ex par
te eiusdẽ citauit et precepit eidẽ peremptoriè vt tali die & loco
cõparere debeat &c.Et qui,vt dixi,in ipsa citatiõe debet se cõ
formare mandato sibi facto. & sic facere fieri secundũ instru-
mentum publicum.Ad quod faciunt,quæ traduntur per Spec.
eo.ti.§.iam de cita.ver.porrò citator.&§.contra citatione.ver.
item no.quòd quando.

14 ¶†Octauò principaliter quæro,quid debet facere iudex , qui
mandat citationem fieri per literas,si iudex,cui committiť. non
vult parere.Solu.dic quòd aut iste,qui cõmittit,non est illius su
perior:& nihil potest attentare contra eum.per l.fi.ff.de iurisd.
om.iudi.& c.ij.de consti.lib.vj.Si verò sit illius superior, vt pu
ta,quia sit auditor apostolicus:mandatum suum ita poterit ag-
grauare.¶B.Episcopus &c.Domini nostri camerę apostolicę
auditor &c.Meminimus nos vobis nostris literis dedisse in mã
datis,vt A.clericum &c.Ex parte nostra peremptoriè citaretis,
vt tali die & loco super tali causa &c. Quod quidam prout no
bis relatum est facere contemptibiliter non curastis. quo circa
vobis sub pœna excommunicationis districtè præcipiẽdo mã
damus:quatenus eũdẽ ex parte nostra citare curetis,iuxta prio
rum continentiam literarum:quòd si fortè contemptum super
adhibueritis contemptui,& mẽdatũ nostrum,imò verius apo-
stolicum contempseritis,contemptum huiusmodi ad pœnam
duriorem,& ad alia,sicut magis videbimus expedire,procede-
mus.secundũ Spec.eo.ti.§.fi.ver.si verò is , cui. ¶Et si talis in-
obediens fuerit,poterit procedi contra eũ ad remedia,quę sunt
prodita contra contumacem.de quibus latè videbimus.j.in ti.
de dolo & contu.

15 ¶†Nonò principaliter quæro quis sit istius citatiõis effectus.
¶Solu.dic vt videbimus.j.in xxxj.principali articulo.vbi tra-
ctabimus de effectibus citationis.¶Et vide ad materiã istius ar
ticuli,quod dixi s̄.in xvij.principali articulo.q.ij.ver. circa ter-
tiam speciem.¶Et ex his Deo duce,expeditus est.xxiiij.princ.
articulus.

¶Postremò. de quibusdam literis,quæ habent vim citationis
dixi s̄.articulo.xxj.

SVMMARIVM.

1 ☞Citatio,an possit fieri per præconem.
2 Citari quis possit,& quando.
3 Præco,quis esse possit.
4 Citatio vbi fieri possit.
5 Citatio præconia,qualiter fieri debeat.
6 Præco,qualiter referre debeat.
7 Præcone & notario differentibus in relatione,cui credendum.
8 Citationis præconiæ effectus,qui sint & quot.

ARTICVLVS. XXV.

Igesimoquinto principa
li articulo tractandũ est de citatione præconia. Pro
cuius articuli clariori doctrina, prosequar infra scri
ptas quæstiones.

1 ¶†Primò igitur quæro,an talis citatio fieri possit. Solu. dic,ꝙ
sic,vt in autẽ.qui semel.C.quomodo & quãdo iud.& in authẽ.
qua in prouincia.C.vbi de cri.agi oportet.&in l.fi.§.deferre.&
in c.cum parati.j.de appel.& apparebit ex infra dicendis.

¶Secundò quis possit citare per præconem.¶Solu.dic vt dixi
s̄.articulo iiij.q.v.

2 ¶†Tertiò quis possit citari,& quando.¶Sol.videtur dicẽdum
ꝙ hæc citatio sufficit ad citandum reum.C.vbi de cri.agi opor.
authẽ.qua in ꝓuincia & C.de fer.l.fi.nõ tamẽ videť sufficere ad
citandũ actorẽ:imò specialiter ad eum mittendus est nũcius.in
auť.de litigiosis.§.omnem verò.¶In contrarium tñ facit: quia
nõ debet actori licere &c.ff.de reg.iur.in regula.Nõ debet acto
ri.& ĩ c.ij.s̄.de mut.peti.Sed dic,quòd hoc ideò est:quia frequẽ
ter citatur per nunciũ,vnde ad conuincendã eius malitiã,suffi
cit citatio per præconem.actor autem rarò citatur:sed alium fa
cit citari.& ideò per nuncium:& non per præconem est citan-
dus.ita cõcludit Spe.eo.tit.§.sequitur videre.ver.fit quoq; cita-
tio.& pro prædicta opinione allegat Bar.etiã no.in auť.qui se-
mel C.qũo & qñ iu.Sed ipse Bart.dicit, ꝙ ratio posita in dicta
auť.q semel.quæ est,ꝙ vox præconis paucis innotescit:est cõis
ad actorẽ & ad reũ.vnde putat Bar.dictũ Spe.esse verũ:eo ca-
su,quo reus debet esse in loco,vt statim dicam.vnde Bart.circa
hanc materiã distinguit,ꝙ aut citãda certa persona, de cuius
interesse constat:aut ignorať qs sit ille, cuius interest. ¶Primo
casu.persona certa est citanda noĩatim.ff.de ven.inspi.in l.j.§.
penul.scđm formã & modũ,de quibus diximus.s̄.maximè ar
ticu.xx.q.xj.¶Aruerte tamen:quia si aliquis fuisset primò cita
tus noĩatim.& compareret:& citatio illa fuisset facta vt cõpa-
reret rñsurus super tali negotio:tunc comparando diceret sa-
tisfecisse primo termino.& ideò si iterum citãdus esset,deberet
similiter

ſimiliter citari ſecunda vice,ſicut in prima.Sed ſi eſſet facta cita
tio magis extenſè,dicendo ꝙ veniat reſponſurus ſuper tali ne-
gotio,& ad procedendũ in cauſa prædicta vt iuris fuerit vſq;
ad finē:ꝙ tunc veniēdo non diceret̃ ſatiſfeciſſe termino:niſi ſte
terit vſq; ad finem.¶ Eſt tamen hoc intelligendum ciuiliter, vt
ſtet horis debitis:nõ aũt ſemper.Et ideò tũc ſufficit citatio per
præconem miſſum per ciuitatem proclamantē,ꝙ talis iudex fa
cit citari talem ſuper tali negotio &c.vnde tunc,aut iſte reperit̃
præſens eſſe in ciuitate,& non comparet: & tale proclama ar-
ctat eum:vt l.ſi eo tēpore.ff.de diſtra.pigno.Aut non erat præ
ſens:& ex eo,ꝙ ſe abſentauit à ciuitate factus eſt cõtumax, vir
tute primæ citationis:cuius vigore debebat morari in ciuitate,
ſeu loco iudicij.Et ideò ex quo incertũ eſt vbi ſit, admittit̃ ta-
lis citatio.Sicut enim admittitur citatio per præconem,qñ per-
ſona,quæ citatur,eſt incerta.ita & qñ locus eſt incertus.Simili-
ter etiam admittitur,ſi locus eſt certus:& ille,qui eſt in loco,nõ
permittit aditum ad eũ:bene poteſt fieri citatio prçconia. Ad
qđ vide qđ dixi arti.xvij.q.ij.ver.circa quartã ſpeciem.& verſ.
circa ſextam ſpeciem. Nec obſtat prædictis.C.de bo.aut̃.iudi.
poſ.authē.ei qui.& ĩ corpore vnde ſumit̃. quia ibi ꝓmiſit & iu
rauit de iudicio ſiſti,magis reſpectu partis, vt ei cõmittat̃ obli-
gatio ad intereſſe:vt l.ij.in fi.ff.ſi quis cau.quàm reſpectu iudi-
cis,vt ſcilicet dicat̃ cõtumax,ſi ibi non eſt.ideò debet ſolēniter
citari facta inquiſitione,vbi eſſe dicat̃.Conſuluit tñ Bart.ad fu-
giendũ dubiũ,ꝙ reo cõparente in prima citatione in caſibꝰ, in
quibus non eſt locus detentiõi,ꝙ ſibi dicat iudex vt eligat cer
tum locũ habitationis in ciuitate,vbi ſit citãdus:ſicut poteſt ſi-
bi eligere domicilium : vt in l.nihil.ff.ad muni. Quidam tñ ipſi
comparenti ex longinquo præcipiunt,ꝙ ſingulis diebus & ho
ris,quibus ius redditur , compareat corã iudice. Ad quòd vide
qđ dixi ſ.in xx.prin.art.q.vj.in ij.membro.Scđo verò caſu,qñ
eſt incertus ille,cuius intereſt:tunc ſufficit citatio per prçconē.
vt in l.ſi eo tempore.ff.de remiſ.pig.Talis tamē citatio non prç
iudicat,niſi præſentibus,vt ibi patet.Facit qđ no.per Io.An.in
c.fi.ſ.de ma.& obe.ſcđm Bar.in extraua.ad reprimendũ.in glo.
ſuper verbo,Per edicta.ſed dicit ibi Fran.de Albergottis ꝙ ad
hoc vt afficiat etiã abſentes,debebit citatio fieri per edictũ. de
quo dixi ſ.in xxiij.prin.artic.q.xj. & ſubdit Bar.in dicto loco
hanc citationem per præconem etiã fieri:& vt plurimum , vbi
eſt citanda multitudo.Eſt igitur cõcluſio,ꝙ qñ perſona eſt cer-
ta,& ſcitur vbi ſit:non debet fieri citatio.per prçconem,niſi im
pediat aditũ.Si verò eſt certa & ignoratur vbi ſit : vel eſt incer-
ta,ſeu ſi debet citari multitudo:permittit̃ citatio per præconē:
hoc etiã voluit Bar.conſi.lxxxviij.qđ incipit, in quæſtione ver
tente.& conſi.clxij.qđ incipit,quidã magiſter.& Bal. in l.fi.C.
de iure do.impetrando.Faciunt etiam no.in l.hoc autem.§. de-
fendi.ff.quibus ex cau.in poſ.ea.Et not. ꝙ prædicta citatio per
præconem ſemper fieri poteſt,quando eſt citanda multitudo:
etiã ſi ſint perſonæ certæ talis multitudinis:vt ſentit Bar. in ex-
traua.ad reprimendum.ſuper verbo,Citatis.& tenet Franc. de
Albergotis in additio.ad dictam extrauagan.ſuper verbo. per
edictum.in fine.

3 ¶†Quartò principaliter quæro,quis poſſit eſſe præco.
¶Solu.dicendum arbitror,quòd poteſt eſſe omnis ille,qui po-
teſt eſſe nuncius.& ideò vide quod dixi ſ.j.x.principa.articulo
quæſtione j.

4 ¶†Quintò principaliter quæro,in quo loco fieri debeat talis ci
tatio.¶Solutio.dic,quòd debet fieri in locis publicis & conſue
tis.facit tex.in ſecunda conſtitutio.Codicis.circa fi. ibi dum te-
xtus dicit,edictis ex tenore præpoſitis.glo.verò dicit quòd fie
ri debet in vico ciuitatis,vt l.ſi finita.§.Iulianus.in gl.magna ff.
de dã.infec.tenet Bal.in c.j.de milite vaſal.qui contu. eſt.in vſi.
feudo.¶ Ego arbitror diſtinguendum, quòd aut citatur certa
perſona in caſu,in quo poteſt citari per præconem:& tunc de-
bet fieri prçconizatio in vico illius,ſeu in loco,ĩ quo ſolitus eſt
habitare.notat glo.& poſt eam Bal.in aut̃.qui ſemel.C.quomo
do & quando iud.vbi dicit,ꝙ prçco debet citare in vicinia citã
di:ꝙ ſentiant vicini & amici.vt l.iiij.§. toties.& in l. ſi finita.§.
Iulianus.ff.de dam.infec.Et etiã fieri põt in loco iudicij.& ante
parochiam ipſius citandi.Facit quod no.Io.And.& poſt eũ d.
Do.in c.Romana.§.cõtrahentes.de foro cõpe.li.vj.& quod no.
in c.fi.de dolo & contu.& in c.fi.de eo,q mit.in poſ.iunctis his
quæ dixi ſ.in.xxiij.prin.art.q.ix.ſed ſi multitudo & incertç pſo
næ eſſent citandæ:tunc deberet fieri per loca publica:& etiã vti
le eſſe,ꝙ in loco iudicij fieret:quia tamen cõiter ſtatuta proui-
dent,aut conſuetudines,illa ſeruanda ſunt, vt dixi ſ. articulo.v.
q.xv.in fi.& ſimiliter etiam conſuetudo,per tex.in d.ij.conſti.
Codicis.ibi,Edictis ex tenore propoſitis.

5 ¶†Sextò quæro qualiter hæc citatio præconia fieri debeat.
¶Solu.dic ꝙ præco in præconizando & referēdo,debet ſerua-
re formã ſibi cõmiſſam.¶ Ad quod vide qđ ſ.dixi in xiij.prin.
arti cu.& qđ dixi in prçcedenti arti.q.vij.Et debet prçconizari
alta voce:ita vt quilibet de aſtantibus valeat audire.arg.tex.&
qđ ibi no.Bal.in l.diffamari.C.de inge.manu.& claris,& aper-
tis verbis:ita quod intelligatur.ff.de inſtito.in l. ſed & ſi.§.j. &
ar.c.fi.j.de homic.quod eſt cõtra quandam noſtram conſuetu-
dinem,quç habet:vt tales prçcones loquant̃ adeò planè & ſub
miſsè,vt vix ipſi ſeipſos intelligant:quia vix mouēt labia.quod
ſeruatur in repudiatione hçreditatis,quç fit per filios: ad occul
tandum dedecus filiorum.

6 ¶†Septimò principaliter quçro,qualiter prçco debeat referre.
¶Solu.dicit Bar.in extrauagan.ad reprimen.in verbo,Publicè.
ꝙ ſufficit,ꝙ prçco referat prçconizaſſe per ciuitatem in locis
publicis & cõſuetis:nec eſt neceſſe,ꝙ exprimat loca:quia talia
loca cõſueuerunt eſſe notoria:& ſic expreſsio nõ eſt neceſſaria.
ff.de cõtrahen.emp.in l.cũ ſeruo.§.fi.& ita obſeruat conſuetu-
do,ſecundũ Bar.¶ Sed tu dic ꝙ iſtud procedit,qñ iuxta formã
cõſuetam cõmitteret̃ prçconizatio. ſed ſi aliqua qualitas noui
loci addiceretur propter aliquã cauſam,cõueniens eſſet , vt de
illo loco fieret mentio:& poteſt etiã regulare hanc relationem,
ſecundùm ea, quç dixi.ſ.in xiij.prin.arti.q.iij.

7 ¶†Octauò principaliter quçro,quid ſi prçco dicat ſe retuliſſe
vno modo:& notarius dicat quòd nil ſenſerit:quod retulit alio
modo,cui potius ſit credendum.
¶Solu.dic vt dixi ſ.in xvj.prin.arti.in primo membro.

8 ¶†Nonò principaliter quçro,qui ſint iſtius citationis effectus.
¶Solu.dic,quòd ſunt plures.
¶ Primò quia talis citatio prçiudicat citatis.qđ intellige de prç
ſentibus,& nõ de abſentibus,ſcđm Bar.in extrauagã. ad repri
mendũ.in verbo per edicta.& aliqđ tetigi.ſ.e.ar.q.iiij.ver.ſecũ
do verò caſu.licet ſecus ſit in citatione p edicta,vt dixi ſ.ĩ xxiij.
prin.arti.q.vij.¶ Sed tu aduerte:quia Roff.Beneuentanus in li
bellis iuris ciuilis,in rubrica,ſi qs ius diceti nõ obtemp.§. item
illud quærit̃.dicit,ꝙ ſi aliqs diceret,ꝙ erat extra ciuitatē qñ ban
num fuit miſſum,ꝙ audiret eũ:& excuſaret̃ à pœna.C. de con
trahen.ſtipu.in l.optimam.& in eo caſu dicit conſiderandũ qđ
dicit l.fi.ff.de decre.ab ord.fac.& authē.qua in ꝓuincia.C. vbi
de crimi.agi opor.In quãtum volũt,ꝙ ſufficiat, ꝙ aliquis ſit vo
ce præconia citatus, verũ intelligit,qñ præco mittit̃ per totam
ciuitatem:& tunc nullum credit̃ excuſari à banno:qđ intellige
de præſentibus.Ita etiã refert & ſequitur Archidiaconus.xvj.
di.c.qđ dicit̃.¶ Et no.quòd potius dicitur contēni citatio,quæ
fit per præconē,quàm illa,quæ fit per campanam.vt no.in Cle.
grauis.de ſenten.excom.& in Cle.ij.de pœ.
¶ Poſtremò dic quòd etiã ſunt plures alij effectus,qui poſſunt
colligi ex his,quæ dicam.j.in.xxxj.principali articu.

SVMMARIVM.

1 ☞Campanæ ſonus,quot & quas habeat repræſentationes.

ARTICVLVS. XXVI.

Igeſimoſexto principali
articulo tractandum eſt de citatione per campanã.
1 ¶†Circa quem articulum dic,ꝙ ſonus cãpanæ plu
res habet reprçſentatiões,vt tradit Io.And.in c.j.de offi.cuſto.
quē ſequit̃ Bal.in l.j.C.de edic.diui Adri.tollen. quibus etiã ali-
qua addam. Aliquando enim eſt ſignum congregandi capitulũ
ſeu vniuerſitatem.Quandoq; eſt ſignum eundi ad bellum. In-
terdum verò horarum.Nonnunq; factæ electionis. Quandoq;
obitus. Aliquando gaudij.Interdũ currēdi ad ignem, & illum
extinguēdi:ſeu etiã comperiendi,vt in hac ciuitate.Aliquando
intrandi ad conſiliũ.Plerũq; leuandi corpus Chriſti.Quãdoq;
cuſtodiæ.Quandoq; aduentus hoſtium: vt fuga arripiatur , vel
vt arma ſumantur.Qñq; denotat diuiſionem diei à nocte: ꝓut
etiam fit in hac ciuitate,pro duplicatione pœnarũ delictorum
cõmiſſorum de nocte.Interdum etiã eſt ſignum ad cõuocãdũ
populum ad audiendũ diuina.facit qđ habet̃ numeri.c.x.Qñq;
eſt ſignũ,vt quis recordet̃ prandere:prout eſt Florētiæ.Nõnun
quã verò eſt ſignum iudicij.vt vidi ſeruari in aliquibus locis,in
quibus campana ſonat certa hora:& ille ſonus habetur pro ci-
tatione eorũ.qui cauſas ibi habent.Et ſic ſcđm varias regiones,
varias habet ſignificationes.& iſta vocant̃ ſigna muta,vt tradit
Vegetius in libro,de re militari.Vnde poteſt fieri citatio ad iu-
dicium per ſonum campanæ,vt no.in aut̃.qui ſemel. C.quomo
do & quando iudex.& quis poſsit facere,vide ſ.in iiij.principa
li articulo,q.vij.& aliquid articulo.xvij.q.ij.ver.
¶ Circa ſextam ſpeciē. Et vt dixi:quia iſtud eſt ſignum mutũ,
per quod aliquis citatur:is demum intelligitur citatus ad illud,
ad quod diſpoſitum eſt, forma ſtatuti, vel conſuetudine, pro-

significato ipsius soni.

SVMMARIVM

ARTICVLVS. XXVII.

Igesimoseptimo principali articulo tractandum est quot citationes requirant. & sic tractandũ est hic de citatione peremptoria. q. articulus est satis intricatus & imperfectè traditus p Doc. Vnde pro ipsius clariori doctrina, prosequar infrascriptas. q.

1 ¶ † Primò igitur prncipaliter quero, quid sit citatio peremptoria. & vnde dicatur.

¶ Solu. dic, quòd peremptoria dicit eò, q causam seu disceptationem extinguat. xxiiij. q. iij. c. de illicita. ff. de iud. in l. & tertiũ secundùm Spec. eo. ti. §. viso. in prin. Sed dicit ibi Ioan. And. in addi. quòd verbum, Extinguat, positum in d. c. de illicita. melius staret si diceret, perimeret. prout dicit d. l. & tertium. quę dicit quòd peremptorium inde nomen sumpsit, quòd perimeret disceptationem. hoc est vltra nõ pateretur aduersariũ tergiuersari. vnde si aliquis fuerit peremptoriè citatus vt veniat ad opponendũ &c. post talem terminũ non videt audiendus, vt no. glo. super verbo, Peremptorio. in capitulo fina. de elect. lib. vj. dicam. j. q. xj. vnde dicit Io. And. secundùm vtranque literã, tam dicti canonis, de illicita. quàm dictæ l. & tertium quòd perẽptorium appellatur eò, quod extinguat & perimat ius opponendi post illud, aliàs frustra appellaretur peremptorium: si non perimeret, sicut nec rectè tuguriũ, si nõ tegeret: vt l. tuguri. ff. de verborum signifi. & verba dicunt aliquid operari: vt in c. si Papa. §. j. de priuil. lib. vj. & ibi concor. Nec enim debent inutilia & frustratoria membranas occupare. xix. distin. capi. j. vnde peremptoria dicitur, quia perimit, vt dixi. & probatur in c. corã. s. de resti. in integ. vbi dicitur, quòd post peremptorium non admittitur quis de iure cõmuni: sed solùm de equitate, per viã restitutionis in integrum: vel ex benignitate.

¶ Ad quod vide quod etiam dicam. j. quæstio. ix. & latius q. xj. ver. tertius effectus. Vnde quidam voluerunt, quòd terminus peremptorius dicat esse quædam interlocutoria, à qua cũ non fuerit appellatum, transit in rem iudicatam. Et idem etiã in este ctu voluit Bal. in l. tres denunciationes. C. quomodo & quãdo iudex, vbi dicit quòd dicitur: quia perimit disceptationẽ & tergiuersationẽ, & moram aduersarij punit: & processum cõtra eũ aperit: & in sui præiudiciũ habet pro præsente, vt in aut. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi opor. Et idem etiam no. Bal. in l. ad peremptorium. ff. de iud. ¶ Et aduerte: quia ꝓpter hoc dicimus, q cõminatio habet vim peremptorij: qm̃ omne verbũ per qđ appareret, q iudex nõ intendit vlteri⁹ expectare: habet vim cõminationis: & est loco peremptorij, vt in l. si apparitor. C. de cohor. lib. xij. & ibi per Bar. Ad qđ vide qđ latius dicã de cõminatione j. in vij. q. ¶ Et no. scđm la. Bal. in tractatu de primo & secundo decreto, q prima citatio ante peremptoriũ vocat cõuẽtionalis: quia in ea dicit, venias tali die coram tali. Secũda verò vocat monitoria: quia iudex dicit vade & moneas, q veniat. Tertia dicitur peremptoria ex eo, quia nisi venerit, ꝓcedit iudex condẽnando, vel absoluendo, vel remorando, vel silẽtium imponendo, vel quid simile faciendo, scđm Spe. eo. ti. §. viso. ver. & nota q primo. Item no. q quãque peremptoriũ dicitur breuiloquiũ, vel cõpendiosum peremptoriũ: qñ vnus citat vna citatione pro trib⁹, vt infra subijciã in vij. q. Et ĩ dubio citatio trina intelligit perẽptoria: etiã si non sit expressum verbũ, per

2 emptoriũ, vt dicã infra in vij. q. ¶ † Secundò principaliter quæro, quotuplex sit citatio peremptoria. ¶ Solu. dic, quòd alia est peremptoria expressa, alia tacita. De prima loquitur l. & post edictum. ff. de iudi. De secunda loquitur l. tres denunciationes C. quomodo & quando iudex, vel aliter, aliqua est distincta & distributiua per debita ĩterualla. Alia breuiloqua, bramosa, seu

3 conglutinata, vt videbimus. in d. q. vij. ¶ † Tertiò quæro, quare inuenta fuerit citatio peremptoria. ¶ Solu. dicit Oldr. consi. cxcviij. quòd ius non requirit tres citationes propter numerũ, qui sit de esse, seu substantia peremptorij: sed ne iudices repentinè ad decisionem negotij procedant: & vt iudicibus seuientibus, quædam freni temperies. imposita videatur. ff. de dã. infec. in l. si finita. §. si fortè. C. de custo. & exhi. reorum. in l. si quis. Et ideò licet ad peremptorium proponendum tres dicãtur prçcedere dilationes. ff. de judicijs. l. ad peremptorium. cũ simi. tamen potest vnum pro omnibus proponi. ff. de iudi. in l. nõnunquã. & in nullo iustitia læditur, si tantum tempus contineat vnica, quantum trina citatio. ff. de verbo. signi. in l. ter eniza. & not. in d. l. nonnunque. de quo dicam infra in vij. quæstio. Item fuit inuenta hæc citatio peremptoria, vt sequerentur effectus, de quibus dicam infra. q. xj.

4 ¶ † Quartò principaliter quero, quis iudex posit peremptoriũ interponere, seu citare peremptoriè. ¶ Solu. dic quòd quilibet iudex potest. tam ordinarius, quàm delegatus etiam ab inferiore à Principe. j. de re iud. c. cùm Bartholdus. in parte decise. & s. de offi. deleg. c. ex literis. & in c. cõsuluit. tenet gl. xxiiij. q. iij. c. de illicita. quæ tamen allegat, quòd quidã tenuerunt, quòd hoc posset solùm ordinarius, vel delegat⁹ à Principe per tex. ĩ aut. de litigiosis. §. omnẽ. & C. de iudi. l. sancimus. in fi. & j. de app. c. cum sit Romana. & idem etiam tenet Spec. eo. tit. §. viso. ver. quilibet autem iudex & Ang. in l. ad peremptorium. ff. de iudicijs. Quinimò etiam delegatus, vt causam audiat: & instructam transmittat: potest citare peremptoriè ad sententiam audiendã in remissione cause: vt est tex. in c. cũ olim. & ibi no. domi. Antonius. & Do. meus. & Io. de Imo. j. de testi. Et quamuis ibi delegatus videat hoc fecisse ex mandato Domini Papæ: tamẽ idẽ concludunt Doct. si Papa nihil dixisset de citatione peremptoria vt dicit Dominus meus in d. c. cum olim. & ista fuit no. Inn. in c. fi. j. de accusa. in glo. ij. & latius ibi per Ioã. And. super verbo asignantes: quia eo ipso, q cõmittit sibi aliquis articulus, videt ei cõmissum, quòd partes ad priorem iudicem remittat: ne causa remaneat sine termino: quia iudex à quo appellat, præfigit talem terminum peremptorium. j. de appel. c. personas. fortius ergo debet posse ille, à quo non est appellatum. ita etiã dicit Spec. in tit. de remisio. §. videndum. post prin. Hoc etiam probatur, quia monitione quæ dicitur habere vim peremptorij, vt statim dicam in vij. q. potest facere quilibet iudex, tam ordinarius, quàm delegatus, & etiam pedamens. quinimò etiam arbitrator: si modo habet admixtam aliquam iurisdictionẽ: vt no. glo. in l. ij. C. quomodo & quando iud. & Bald. ibi, qui dicit hoc esse no. dignum. Reliqua verò ad materiam istius quæstionis, vide s. in iiij. princip. articulo, inquantum possunt huic materiæ conuenire.

5 ¶ † Quintò quæro principaliter, ad cuius instantiam debeat fieri hæc citatio peremptoria. ¶ Solu. dic quòd iudex non debet talem

talem citationem facere ex officio, sed ad instãtiam partis.tex. est in l.ad peremptorium.ff.de iudi.& ibi no.Bar.Bald. Tradit etiam Bar.in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec. & probatur in authen.qui semel.C.quomodo & quãdo iudex.& notat Bal. in l.consentaneum.eo.tit.vbi dicit quòd alia citatio non arctat citatum.Idem etiam tenet Ang.in l.ad peremptorium.prope finem.ff.de iudi.& sic quando quis citatur ad sententiam, vel ad alium actum exigentem peremptoriã, debet inseri peremptorium ad partis petitionem vt dicit Bar. in l.ij. C. quomodo & quando iudex.ad petitionem talis fecit citari.gl.est melior quę fit alibi in l.sancimus.in verbo Pro contumacia.C.ad Trebel.secundùm Ang.in dicta l.ad peremptorium.faciunt quæ dixi s. in vj.principa.articulo.Et hæc procedunt,quando ageretur de priuata vtilitate.Sed si de publica,posset iudex ex officio facere talem citationem peremptoriam.Faciunt quæ dixi in dicto vj.prin.articulo,vbi vide.

6 ¶†Sextò principaliter quæro quando & quibus casibus exigaẽ citatio peremptoria,vel quando plures exigant citationes. & quãdo sufficiat vna:ita quòd illa habeatur pro peremptoria.

¶Solutio ista quæstio est aliqualiter intricata:& ordine causæ magis difficilis.Sed pro clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶Circa primam quæstionem , procedam per enumerationem casuum.dic ergo quòd citatio peremptoria requiritur in casibus infrascriptis.

7 ¶†Primò.in principio causæ requirunẽ plures citationes:seu requiritur citatio peremptoria,vt no.gl.ij.in c.j.j.eo.& idẽ etiam tenent ibi Hostien.Io.And.& moderniores dicentes quòd citatio prima,quæ fit ad causam,debet cõtinere tres citationes separatas,cum termino decem dierũ pro qualibet,vel debeat fieri vnica peremptoria habens tantum temporis,quãtum ille terminus.faciunt no.per Inno.in c.ad petitionem.j. de accusat.& idem etiam probaẽ in l.de vno quoq.§.j.& ibi no. Io.de Imo. ff.de re iudi.& in l.contumacia.§.j.eodem titu.tenet Ioã.An.in c.consuluit. s.de offi.deleg.& Bar.in l.consentaneum.C.quomodo & quando iudex.& in l.si finita.§.Iulianus. & ibi etiam per Io.de Imo.ff.de dam.infec.Citatio igitur prima expectatoria quæ fit in principio iudicij,debet esse trina seu peremptoria per iura præallegata.¶Sufficit ergo peremptoria cõpendiosa, dũmodo habeat debita tempora,& interualla:quia licet fit facta compẽdiosè sub vna coglutinatione trinæ citationis:tñ habet vim & effectum trium citationum distinctarum.vt traditur in d.l.tres denũciationes.C.quomodo & quãdo iudex. & in d. l.contumacia.& in l.nonnunq.ff.de iudi.& xxiiij. quæstio.iij. de illicita.tenet Dominus meus.in c.fi.j.eo. sup gl.j. & ibi etiã hoc tenent d.Ant.& Io.de Imo.licet illa gl.videatur aliud tenere,& malè,posset tamen saluari quòd maximè quando fit citatio de longinquo ad totam causam,potest fieri trium citationũ conglutinatio,seu cõmixtio:propter difficultatem reiterandarum citationũ. Ad quod vide quæ latè dixi s.articu.xx.q.xvj. maximè in versi.iij.quæro. Et idem quod voluit illa glossa,tenuit etiam Spec.eo.titu.§. viso.ver.item peremptorium mitti non debet.vbi dicit quòd peremptoriũ mitti non debet in prima citatione,hoc est quòd non debent conglutinari tres citationes,sed dic de hoc vt statim dicam in viij.q.principali:quia sufficit regulariter vnica peremptoria,cum termino distincto congruenti.facit quod dixi s.eo.articu.q.iij.¶Sed contra prædicta opponitur:videtur eñ q in ipsa citatione,nec etiam ante litem contestatam requiratur citatio peremptoria:quia peremptoria citatio non videẽ fuisse instituta,nisi pro sententia diffinitiua: sed talis sñia regulariter non ferẽ,nisi lite cõtestata,vt in auẽ.qui semel.C.quomodo & quãdo iudex.& s.vt lite nõ contest.per totum.igiẽ &c.¶Solu.dic quòd hoc non est verum. Et in contrarium est tex.in c.j.s.vt lite non cõtestata.& xxiiij.q.iij.c.de illicita.& C.quomodo & quando iudex.l.consentaneũ.ibi dum tex.dicit,etiam si lis cœpta &c.& d.auẽ.qui semel.& s.de restit. in integ.c.tum ex literis.in fi.& sic negatur assumptum formatum pro contrario.ita tenet Specu.eodem titu.§.viso.versi. sed nunquid.& hoc tenet glo.in d.l.consentaneũ.sed Iac.Bu.tenet contrarium ex eo,quia tunc non videẽ agi de graui pręiudicio vnde dicit q consuetudo approbat q nõ exigatur citatio peremptoria,sed dicit ibi Bal. quòd quantum ad possessionẽ trãsferendam Ia.Bu.dicit contra casum l.præsenti.§.q si hæc C. de his,q ad ecc.confug.& ideò glo.prædicta est vera,secundũ Bal. & dictũ Ia.Bu.potest habere locum in primo decreto tediali,p qđ non perditur possessio.de quo remittit Bal.ad ea,quæ tradũtur in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec.& quãuis quidã tenerent quòd l.tres denunciationes.C. quomodo & quando iud. & similes leges habeant locum,quando debet ferri diffinitiua, non autem quando debet ferri interlocutoria:tamen Iaco.But. quem sequitur Bal.ibi,reprobat dictam opi.per dictam l.consentaneũ.nam & plures interlocutoriæ exigunt citationẽ peremptoriam,vt absolutio ab obseruatione iudicij bonorum,annotatio,& similes,de quibus statim subijciam.vnde licet quidã quòd solennitas peremptorij non habet locum in citationibus quæ fiunt à principio ante comparitionẽ aduersarij,neq in iudicijs deliberatorijs:tamen glos.in d.l. consentaneum.& in d.l. præsenti.§.q si hæc.& in d.l.si finita.§.Iulianus.tenẽt q sit necessaria:etiam in citationibus,quæ fiunt in principio & ante cõparitionem aduersarij:vt s.dixi.& dixit Ang.in d.l.ad peremptorium.ff.de iudi.quod putat hoc verum,si citari faciens vult adipisci possessionem bonorũ : vel satisfieri sibi de dãnis & sumptibus.hæc enim oĩa sunt grauis præiudicij,& ideò exigiẽ peremptorium sicut in diffinitiua,secundùm Angel. in d.l.ad peremptorium.& Io.And.in mercu.præsumitur. de re.iu.libr. vj.Nec etiã obst.prædicta l.senatus.§.diuus.ff.de iure fisci. vbi solùm diciẽ q quis est citandus:& non diciẽ ibi q ter vel perẽptoriè:quia debet intelligi prout alia iura disponũt videlicet, de trina vel peremptoria citatione.Et eodẽ modo potest rñderi ad l.inter accusatorem.ff.de accus.& ad similia iura,scđm Bal. in d.l.tres denunciationes.facit qđ dixi s.arti.xx.q.xxv.& prędicta ꝓcedunt non solũ in causis ciuilibus,sed etiã in criminalibus.& fortius,vt statim subijciam,& nõ solùm in causis priuatis,sed etiam in fiscalibus:vt l.ij.§.diuus.ff.de iu.fis.tenet Bal. in d.l.tres denunciationes.C.quomodo & quando iudex.

8 ¶†Secũdò requiritur citatio peremptoria generaliter in omnibus causis,quæ requirunt solennem processum, & non perfunctorium, vel arbitralem:& in quibus seruatur iudiciorũ strepitus,& conflictus,& figura iudicij,secundũ Bal.in d.l.tres denũciationes.prope fi.& etiam in causis,in quibus non est necessaria litis contestatio ad diffinitiuam,quãuis tex.in d.l.ad peremptorium.& alia iura superius allegata,cõiter videãtur loqui de litis conte.hoc tenet Inno.in c.j.s.vt lite non conte. & sequitur Ang.in l.ad peremptorium.ff.de iud.dũmodò non sint causæ in quibus possit procedi summariè & de plano, sine figura & strepitu iudicij:in quibus non exigitur peremptoria citatio, vt in Cle.sæpe.de ver.sig.secundùm Ang.& statim subijciam.

9 ¶†Tertiò requiritur trina citatio,vbi citatur persona incerta: nec videtur sufficere vna citatio cum peremptorio, secundùm aliquos,sed dic vt dicam j.eo.arti.q.vij.

10 ¶†Quartò requiritur etiam in interponendo primo decreto. hoc tenet glo.in l.præsenti.C.de his qui ad eccle.confu.de quo latè per Bar.& per moderniores, maximè per Io.de Imo.in d.l. si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec.Ad qđ vide,quæ latius dicã in materia primi decreti.in titu.de eo,qui mittitur in posses.causa rei seruandæ.

¶Aduerte tamen,quia si fieret missio in veram possessionem, tunc indubitanter exigeretur citatio peremptoria, secundũ Innocentium & Doctores in capitulo,ad petitionem j. de accusationibus notat Baldus in capitulo primo. de mili.vasallo, qui contu.est.in vsibus feudorum. & Angel. in dicta l. ad peremptorium.

11 ¶†Quintò requiritur citatio peremptoria ad quamlibet interlocutoriam , si sit grauis præiudicij : siue lis sit contestata , siue non:& siue pars comparuerit,siue non:vt dicta lege,ad peremptorium.

12 ¶†Sextò requiritur in annotatione bonorum,secundùm.l.j.§. præsides.ff.de requiren.reis.& l.primã.& l.quicunq.C.eodem titulo.ita voluit Bal.in d.c.j.de mili.vasal. qui contumax est.& Ange.in d.l.ad peremptorium. Quid autem sit ista annotatio, & quando,& qualiter fiat,traditur in dictis iuribus.Et ego plenè dixi in capitu.de accusatio.in xj.principa. articulo,quæstione lxxiiij.

13 ¶†Septimò requiritur in absolutoria ab obseruatione iudicij, & ab instantia,secundùm Bal.in d.l.tres denunciationes. tenet Ange.in d.l.ad peremptorium.Ad quod vide quod latius dixi in c.pe.s.de iudi.in xix.princ.articulo.

14 ¶†Octauò requiritur ad litis cõtestationem, & probationum exclusionem,secundùm Io.And.in c.consuluit.s.de offi.deleg. faciunt,quæ dixi s.in versi.j.

15 ¶†Nonò exigitur ad sententiæ diffinitiuæ prolationem. vnde lata sententia parte absente nõ citata peremptoriè, est nulla,vt in l.j.§.item cum ex edicto.ff.quæ senten.sine appel. rescin.& xxiiij.quæstio.iij.c.de illicita.& C.quomodo & qñ iudex.in l. ea quæ.xj.quæst.iij.c.eorũ.s.de cõsti.c.ecclesia. tenet expressè Ioan.And.in c.consuluit.s.de offi.de deleg.& Bar.in l.si finita. §.Iulianus.ff.de dam.infect.& Specu.eo.titu.§.viso.versi. quid si lata,& ver.aliàs autẽ regulare est.& gl.ĩ d.c.de illicita.& Ang. in dicta l.ad peremptoriũ.& Bal.in dicta l.tres denunciatiões. Nec sufficit citare ad sentẽtiã:nisi dicaẽ, perẽptoriè,scđm quos-

dā.pro qbus facit Clemen.ſæpe.de verb.ſig.in verbo,Sententiam.iuncta gl. Alij dicūt,ꝙ ſufficit citatio peremptoria:& ſic trina.licet non adijciatur verbū,Peremptoriè.per nota in d.l. ea,quę.et in auč.q ſemel.C.quomodo & quādo iudex.& in.d.l. ad peremptoriū.cū.l.ſequenti.&.C.vbi in rē actio.l.ij.& ff.de requiren.reis.l.j.ſecundùm Specu.eod.titu.§.viſo.ver.aliàs autem regulare eſt.¶ Nec obſtat auč.ceſſante.ſ.quomodo et qñ iudex.quia poteſt dupliciter reſponderi.¶ Primò,quòd ibi conſtabat citatum nolle venire.de quo dicam .j.in ver.xxx.ſecundùm Specu.in dicto.§.viſo ver.quid ſi lata.Secundò poteſt reſpondere,quòd ibi fuit facta monitio,quę habet vim peremptorij.vt not.Glo.v.in.c.conſuluit.ſ.de officio delegati.de quo dicam .j.eod. articulo.in.vij.q.principali.¶ Et ad materiam iſtā ſententiæ diffinitiuæ,qualiter requiratur citatio,dicam etiam.j. in titulo de re iudicata.

16 ¶ †Vndecimò,exigitur vbicunq; venit imponendū perpetuū ſilētium,vt in lege diffamari.C.de inge.manu.ibi dū dicit tex. Vnum atq; alterum.¶ Sed aduerte: quia videtur ſufficere vna. per.c.licet in beato.j.de accuſationibus.vel ſaltem videtur ſufficere duplex.ſed dic de hoc,vt clarius dixi in dicto.c.licet.ī ſexta oppoſitione.

17 ¶ †Vndecimò,requiritur peremptoria generaliter quādocūq; agitur de his,quæ ſunt grauis præiudicij.vt in.c.quoniam frequenter.§.porro.ſ.vt lite nō conteſta.Et ibi tetigi in.vj.notabili.& probatur.j.de dolo & cōtu.in.c.prout.&.c.dilecti.Itē probatur per ea,quæ ſuperius dicta ſunt.& maximè in verſic.quinto.ſec⁹ ſi eſſet leuis præiudicij.ſecundùm Angelū in dicta lege, ad peremptorium.& aliquid ſupra tactum fuit.ſed latius apparebit ex pluribus infra ſubijciendis:in quibus vna ſufficit citatio:licet non peremptoria.

18 ¶ †Duodecimo, requiritur in cauſa crimali:quia in illa tractatur de graui præiudicio,vt lati⁹ dixi ſupra in.xx.principali articulo.q.xxv.

19 ¶ †Tertiodecimò,in citatione iudicis,vbi agitur de generando præiudicio ipſi iudici.ff.de iudi.in l.& poſt.notat Bal.in.l.nam ita diuus.de adoptio.

20 ¶ †Quartodecimò,requiritur peremptoria citatio ad cōuincendam negligentiam ſuperioris in aliquo actu.hoc tenet Dominus me⁹ in c.cùm cauſis.ſ.de offi.delegati.& ſic poteſt intelligi c.j.de ſupplen.negli.Præla.dixi in c.prudētiā .ſupra de officio delegati.in vj.principali articulo,quæſtione quarta.

21 ¶ †Decimoquintò,exigitur in requiſitiōe,quam vellent facere delegati de collega ſuo abſente.et hoc,vt poſsint ꝓcedere.hoc voluit gl.in.d.c.cum cauſam.de offi.delega.& ſequitur Hoſtiē. Facit.xxiiij.q.iij.c.de illicita.Sed contrarium tenet Archidia.in c.ſi contra.de offi.delega.lib.vj,vbi dicit,ꝙ ſufficit vna reqſitio: pro quo facit qđ no.gl.xviij.diſtin.c.ij.Epiſcopus quę notabiliter dicit,quòd ad actum extraiudicalem,ſufficit vnica requitio domi.Anto.pro concordantia dictę opinionis dicit,quòd prima opinio procedit in actu iudiciali,vel quaſi iudiciali : & ideò in caſu præmiſſo,cùm ꝑdicta requiſitio ſit quaſi iudicialis: quia fit ad hoc,vt ipſi delegati poſsint iudicialiter procedere: ideò requiritur trina citatio,vel peremptoria.

¶ Quædā verò reqſitio eſt extraiudicialis.& ſufficit vna.& ita ꝓcedat ſecūda opi.& dictum Inn.in c.cū nobis olim.ſ.de ele. & qđ no.in c.ego N.de iureiur.& idē tenuit do.Ant.in antiqs recollectis.vt dicit do.Domi.in.d.c.ſi cōtra vnū.vbi refert,ꝙ cū hoc ab eo reportaſſet in ſcholis,ipſe oppoſuit cōtra eū de no.ꝑ eū in verbo,requiſiuerūt.in Cle.j.de hæretic.vbi gl.in terminis noſtris cōcludit,ꝙ ſufficiat vnica reqſitio.& ſequunč Pau.et Zabarel.ibi.& idē etiā tenet Zabarel.in.d.c.cū cauſa.& c.cōſuluit. ſ.de offi.dele.allegat in ſimili lxv.diſtin.c.ſi.et.x.q.ij.c.hoc ius. &.ff.de euic.in.l.ſi rem.§.fi.& in.l.ſi edictum.§.ſi preſente.

¶ Et ſubdit do.Domi.ꝙ poſtea do.Anto.mutauit opi.per illā glo.in.d.Clemen.j.Nam & ibi æqualis requirit equalē,vt procedatur iudicialiter:& tamē ſufficit vnica requiſitio:quinimò ibi ille citač in iudicio,qđ plus eſt:& etiā citatur,q nō neceſsitač cōparere:ſed citatur vt cōpareat ſi velit:& ſufficit vnica citatio.vt dixi.facit etiam quod ſtatim dicam in verſi.ſeq.

¶ Et idē tenet Do.meus in.d.c.cū cauſa.ꝑ dictū.c.ſi Eps.xviij. diſtin.& per d.Clemē.j.de hæretic.& idē ego tenui in.d.c.prudētiā.de officio deleg.in ſexto principali articulo.q.iiij.& tenet Bal.in l.nam ita diuus.ff.de adoptio.

22 ¶ †Sextodecimò,requiritur ad imponendam pænam conferēti beneficium eccleſiaſticū indigno, ſecundū Hoſt.in c.graue.j. de præbē.Sed Zabarel.ꝑ illum tex.dicit,quòd ſufficit duplex monitio.Tu verò dic vt lati⁹ dixi in dicto.c.graue. q.xxx.et aliquid tangam in.vij.q̃one.v.

23 ¶ †Decimoſeptimò,requiritur ad imponendam pęnam priuationis beneficij ꝓpter non reſidentiam in beneficio:quādo fit citatio de clerico beneficiato abſente,qui ignoratur vbi ſit per tex.in c.ex tuæ,j.de clericis nō reſiden.& c.cauſam.& c.fi.j. de dolo & cōtu.& videč,ꝙ exigač diſtincta trina citatio : ita ꝙ nō ſufficiat vnica cū peremptoria,ſed tamen Zabarel. tenet cōtrarium quòd ſufficiat vnica conglutinata cum peremptorio.

¶ Et aduerte:quia cū hæc quæſtio orta fuiſſet de facto in ciuitate Bononiē.Io.Cal.defendebat ꝙ ſufficeret vnica perēptoria,ſed Io.And.eius pater adoptiuus,defendebat cōtrariū. Sed tu vide de hoc quod latiſsimè dixi in d.c.ex tuę.in vij.principali articulo.in ſecundo membro prin.in iij.q.prin.& etiam vide ad hoc quod dicam ſtatim in vij.q.prin.iſtius articuli.

24 ¶ †Decimooctauò requiritur in omnibus caſibus, in quibus pœna venit imponēda.& an tunc exigatur trina citatio diſtincte,vel ſufficiat breuiloqua & cōglutinata. dicam ſtatim in vij. quæſtione principali.

25 ¶ †Decimononò requiritur ad ſententiam excōmunicationis. proferendam vt in c.conſtitutionem.de ſenten. excom. lib.vj. & ibi per Archi.Gorgſiam & Io. Andre. & prædictam etiam opinionem tenuerunt Tanc.Gofr.Beruch.Inno.& Hoſtien.in c.ſacro.de ſenten.excom.& probatur in c.j.de mili.vaſal. q cōtu.eſt.& in c.cōtingit.el.ij.j.de ſenten.excō. & iſta eſt cōis opi. Alij tamen tenent contrariam opinionem.de quo traditur per Archidiaconum.xij.quæſtione ij.& per Henric.Boich in dicto c.ſacro.Sed tu vide quod dixi in c.perpendimus.j. de ſenten. excom.in x.prin.arti.q.viij.

26 ¶ †Vigeſimò requiritur hæc trina vel peremptoria citatio,quādo inferior mandat alicui ꝙ cōparere debeat coram ſuperiore. hoc tenet Io.An.in c.fi.j.de accuſa.& tenet Bal. ī c.j.de mili.vaſal.qui cōtu.eſt.& Spec.in ti.de remiſsio.§.ij.in prin.& §.vidēdum.poſt prin.tenet quòd ſufficiat vnica citatio & vnus terminus.& talis intelligač peremptorius. Sed tu vide ad hoc quod dixi ſ.eo.articulo,in iiij.q.principali.¶ Et eſt aduertendū circa prædicta ꝙ in multis ex prædictis caſibus, in quibus aliàs exigereč citatio peremptoria,ſufficit vna:ſi cauſa ſit ſummaria,& agitanda de plano,& ſine figura iudicij &c.vt in Clemē. ſæpe. de verb.ſigni.vel ſi ſit citandus tyrannus vel quia ipſe citandus impedit ne poſsit peremptoriè citari,vel ex prima citatione apparet vera & manifeſta ipſius cōtumacia.& ſic de ſimilibus. de quibus apparebit ex infra dicendis.

¶ Circa ſecundam quæſtionem iſtius ſextæ quæſtionis principalis videlicet,in quibus caſib⁹ vnica citatio habeat vim peremptorię,proſequor etiam caſuum enumerationem.

27 ¶ †In primis igitur dicēdum eſt,ꝙ citatio legalis ſeu iuris, licet ſit vnica,habet vim peremptorij,vt in c.j.de elec.li.vj.& ibi per Inno.& no.gl.in verbo Prædictum tempus,in Clemē. cauſam. de elec.& ibi dixi.facit l.fina.ff.de decre.ab ordi.facien. & no. gl.fi.in fine in Clemen.vnica,de dolo & contu.& ibi dixi.tenet Bal.in l.nam ita diuus.ff.de adop.no.Bal.in c.j. quo tēpore miles inueſtituram.& in l.ea quæ.C.quomodo & quando iudex. faciunt quæ dicam in materia dilationum legalium:quando tractabo de ipſius dilatione. Et tenet domi.Ant.de But.in c.quoniam.§.ſi verò.ſuper gl.magna.ſ.vt lite nō conte.¶ †Item & ſe-

28 cundò,rōne veræ & manifeſtæ cōtumacię:etiā qñ ꝙ vna citatio dicič peremptoria:ſeu habere vim peremptorij.Exemplum:Si ex prima citatione pōt cōſtare citatū nolle cōparere: vt quia dixit:Nolo venire,vel nūquā veniā,vel qđ ſimile.quo caſu.nō vr vlterius citandus,ſecundū glo.in l.fi.ff.de reſtitutio. in integ.& xxiiij.q.c.de illicita.& idem tenet ibi Archid.facit.l.cōtumacia. ff.de re iudi.& l.cōtinuus.§.cū ita.ff.de verb.obli.tenet gl. in l. tres denunciationes.C.quomodo & quādo iudex. & not.in c. conſuluit de offi.deleg.tradit Inno.in c.ad petitionem.j.de accuſa.& in c.ex literis.j.de exceſ.Præla.& Specu.in tit.de cita.§. viſo.ver.fin.& Ang.referendo Inno.in l. ad peremptorium.ff. de iudic.& Gul.de Cunio in l.Fulcinius.in fi.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur.Guido de Suz.in l.diuus.ff.de reſti.in ītegrū. Hoſtien.in c.fi.j.de dolo & contu.& in ſum.in tit.de contumacia.§.ſecundo.verſi.item hæc debet.& d.Anto.& Do.meus in c.j.ſ.de iudi.Bar.in l.ex cōſenſu.in fi.ff.de appel.licet dñs Ant. in Clemen.j.de dolo & contu.vt ibi refert Ioan.de Imol.dicat, ꝙ Bart.teneat contrarium,ſed nō eſt verum.& pro hac opinione allego bonum tex. in dicto capitulo quoniā. & pro ea facit concludens ratio:nam citatio trina requirič,vbi cōtumacia non eſt manifeſta:ſed vbi eſt manifeſta,nō requiritur alia citatio, vt probatur in dicta Clemen.j.de dolo & contu.& in c.eum,q.coti.li.vj.ſed ex eo qđ citatus dicit.Nolo venire,vel ſimilia verba. ſua cōtumacia eſt manifeſta,vt ſupradictum eſt.& probač ī l. cōſentaneū.C.quō & quando iudex.& no.gl.in d.l.tres denunciationes.igitur non eſt iteratò citandus ad contumaciam præſumendam.aut ad malitiam cōuincendam: cùm per ipſius verba conſtet de intentione ſua,iuxta illud: Nam loquela tua manifeſtum

niſeſtum te facit.& alibi apud Caſsiodorum dicitur : Nullũ eſt
magis mentis teſtimoniũ,quàm qualitas inſpecta verborũ. Et
eſt ita notitia à priori: vt dicit Bal.in d.l.tres denunciationes.&
in l.ad cognoſcendos.C.de inge.manu.per vocẽ enim & ver-
ba dicuntur cognoſci rerum quidditates,id eſt,ſubſtantię qua-
litates,accidentia,& circũſtantiæ à proximis,& remotis,& ge-
neralẽ mentẽ loquentis.vt dicit ibi Bal. Verba enim, vt inquit
philoſophus,ſunt notę paſsionũ animę.& ad idem.xxij.quæ-
ſtione ij.c.is aũt.& in l.Labeo.ff.de ſuppel.lega.¶ Et hanc etiã
opinionem tenet Bal.in l.ij.C.qui accu.nõ poſſunt . vbi dicit,
ꝙ etiam procedit in cauſa criminali : ſed contrariam opinionẽ
tenet Ioan.Andre.in additio.Speculator.in tit.de contumacia.
§.ij.verſicu.ſed nota.& fuit opinio Ioan.de Deo.& alterius an
tiqui Docto.vocati Ioan.de Cauo.vt refert Ioan.Andre. in c.
venerabilibus.§.ſecus.de ſenten.excommunicatio.libr. vj. pro
quibus facit:quia licet dixerit ſe nolle venire in prima citatiõe,
non tamen quòd nolit venire in ſecunda, vel tertia. Poteſt em̃
mutare propoſitum.facit.c.licet de procurato.libr.vj.& ſentit
glo.antepenul.in d.c.eum qui.& ſequitur Ioan.Andr.in d. ad-
ditioni.Et hanc tenuit Cyn.poſt Petr.in authen .qui ſemel. C.
quomodo & quando iudex.quia contumax in prima citatio-
ne poteſt ſe emendare:quia non eſt veriſimile quòd velit perſe
uerare in malo propoſito:nec præſumitur quis obſtinatus : &
per conſequens poterit comparere in ſecunda & tertia citatio
ne:cùm ſciat iſtud ius ſibi durare.Bald.verò in dicta l.tres denũ
ciationes dicit,quòd Domi.Barto.de Prato diſputauit hanc q.
& tenuit hanc ſecundam opinio.facit.l.contumacia.§.j.ff.de re
iudi.vbi contemnens debet citari ter : & tunc non eſt vlterius
citandus.Item facit,quia non præſumitur quis voluiſſe renun
ciare ſecundæ & tertiæ citationi:licet renunciauerit primæ. ar-
gu.l.ſi domus.ff.de ſerui.vrb.prędio.& quia debemus interpre
tari in benigniorem partem,quod tamen dicit procedere : niſi
hæc verba dixiſſet in iudicio.Sed Bald.in d.l.tres denũciatiões.
tenet primã opinionem per c.j.ꝙ non ſit vlterius citandus.per
capitulum ſecundũ,de dolo & contuma.libro vj.& quia animi
perſeuerantia pręſumitur durare.ff.de probationi.in l.cùm ta-
citam.& C.de teſtamẽ.in l.ſancimus.facit Clemen.j. de renũc.
¶ Ego verò eo tempore,quo incœpi legere ius canonicum,le-
gendo Clemen.j.de do.& contuma.latius diſtinxi,quæ diſtin-
ctio etiam nunc placet:quare circa hãc materiam facio tria mẽ
bra principalia.

29 ¶ † Circa primum membrũ,qñ dixit,non volo venire:dico ꝙ
eſt iteratò cirandus:quia hoc verbum , non volo,non denotat
præciſam reſiſtentiam & contemptum,vt no.Vincen.& ſequi
tur Innocen.in c.prudentiam.§.vj.de off.delega.& ſequiẽ etiã
ibi Domi.meus.traditur per Docto.in c.finem.j.de dolo & cõ
tuma.& Bald.in c.j.de mili.vaſal.qui contumax eſt.¶ Verbum
enim non volo,denotat ſimplicem & præſentialem reſiſtentiã:
quaſi velit facere:ſed non nunc immediate, quod tamen limi-
to,niſi citatus vlterius ꝓceſſerit dicendo,non volo venire nũc,
nec etiam in futurum.nam tunc non eſt iteratò de neceſsitate ci
tandus:cùm ex illis verbis ſuis,quæ ſunt notæ paſsiõis animæ,
vt ſupra dixi,appareat,quòd ipſe nullo modo intendit compa
rere.facit dicta Clementina prima,de do.& contuma. & d.ca-
pitu.eum,qui.de do.& contuma. libro vj. nam ſi appellans ab
interlocutoria,& ſic recedens à iudice non eſt amplius citandꝰ
eo,ꝙ tacitè proteſtari videtur de non comparendo amplius co
ram eo:multò fortius ſi hoc clarè expreſsit.Prædicta tamen li-
mitarem , quando de prædictis verbis liqueret iudici iudiciali-
ter: vt quia prædicta verba protulit in iudicio : vel apparet de
hoc in iudicio per propriam confeſsionem: vel per teſtiũ pro-
bationem: vel per relationem nuncij:intelligendo tame de nũ-
cio,prout dixi ſ.articulo decimoſexto.& etiã in decimoquar-
to,& in duodecimo.ſecus ſi non liqueret iudicialiter,licet pars
vellet probare ex poſtfacto, poſt quàm proceſsit nõ facta alia
citatione ex eo,quia citatus dixerit prędicta verba : quia pro-
ceſſus factus per talem iudicem,non factis debitis citationibꝰ,
non tenet:niſi præceſſerit notitia iudicialis propter quam fun-
data eſſet intentio iudicis ſuper potentia procedendi contra
prædictum citatum,qui protulit prędicta verba,eo vlteriꝰ nõ
citato.Ad quod facit quod tradit Barto.in l. multum intereſt.
ff.de conditio.& demonſtratio.& quod in ſimili not.Innoc.in
c.cùm contingat.ſ.de offi.delega.& in c.auditis.ſ. de procura.
& eſt bonus tex in l.hoc aũt.§.j.ff.quibus ex cau.in poſ.caẽ.&
ibi no.Bar.vbi probatur,ꝙ proceſſus factus cõtra contumacẽ
non tenet:niſi de contumacia liqueat iudici:quãuis eſſet verus
cõtumax.& idem tenet Bal.in ſimili in l.ij. C. qũo & quando
iudex.in fi.q.& in l.properandum.§.ſi quidẽ.C.de iudi. ¶ Ad
quod vide quæ dicam in tit.de dolo & contu.

30 ¶ † Circa ſecundum membrum principale,qñ dixit , Nolo ve-
nire eſt maius dubiũ:quia verbũ nolo denotat pręciſam reſiſtẽ
tiam & cõtemptum,vt tradũt Docto.in c.prudentiam.§.vj.de
offi.deleg.& in alijs iuribus in pręcedenti membro allegatis,et
probat glo.in verbo,Noluerit.in c.ij.de ſponſa.¶ Vnde ſubdi
ſtinguo ꝙ aut iſte fuit citatus ad totam cauſam,aut ad vnũ arti
culum.primo caſu,qñ fuit citatus ad totam cauſam , ꝙ qñ fieri
poſsit.tetigi in Clemen.j.de for.cõpe.in glo.ſup verbo præſu-
matur,ſed plenius ſ.arti.xx.q.xvj.& hoc caſu,non erit iteratò
citandus.arg.d.Clemẽ.j.de do.& cõtuma.& d.c.eũ qui.inducẽ
do vt ſupra induxi.¶ Et qa pręſumimus citatũ velle perſeuera
re in dicta voluntate,donec eum pœnituerit . Quod tñ limito,
dũ modò de dicta citatiõe cõſtet iudicialiter.Secũdo verò caſu,
qñ fuit citatus ad vnũ articulũ dico, ꝙ ſiue eſſet talis articulus,
qui requirat perẽptoriũ,& eſſemus in prima vel ſecũda dila-
tiõe: vel ſit talis articulus, qui nõ requirat perẽptoriã citationẽ:
tñ reſpectu aliorũ actuũ, vel reſpectu ſecundi vel tertij termini
peremptorij,eſt iteratò citandus:qa licet quis ſit contumax in
vno artic.nõ cõcluditur in alio cõtumax: vt dixi in d. Cle. j. de
fo.cõpe.in gloſſ.ſuper verbo,pręſumat.¶ Aduerte tñ:quia qñ
dixit,nolo venire.ſubdiſtinguo,ꝙ aut dixit tantũ . Nolo com-
parere nunc.aut dixit,nolo comparere nũc,nec vnquam in fu
turum.aut ſimpliciter dixit,nolo comparere.

¶ Primo caſu,nõ eſt dubiũ,ꝙ eſt iteratò citãdus:qa iudex non
eſt certus, an citatus velit cõparere in ſecũda citatiõe, vel ſaltẽ
ĩ tertia,vel ad aliũ actũ.imò fortiꝰ cũ dixit,nolo nũc cõparere,
videẽ includere,ꝙ intendit in futurũ cõparere.arg.c.nõne.j.de
pręſump.& l.cũ Prætor.ff.de iudi.arguendo de perſonis ad tẽ-
pus.¶ Secundo verò caſu,nõ eſt iteratò citãdus,ſi cõſtat iudici
iudicialiter vt dixi,qđ ij.& iij.citatio fit,ad cõcludendã malitiã
& intentionẽ ſuã.vñ cũ in prima citatione appareat de inten-
tione,nõ eſt opus ire per cõiecturas.ar.l.cõtinuus.§.cũ ita.ff.de
verb.obliga.¶ Tertio verò caſu,qñ ſimpliciter dixit , nolo ve-
nire.intelligerẽ ſecundũ benigniorẽ partẽ:prout vtilius eſt ꝓ-
ferenti.ar.l.ſi quis intẽtione.ff.de iudi.& vt non ſonet in deli-
ctũ,aut in minus delictũ.arg.l.meritò.ff.pro ſocio.& l. quintꝰ.
ff.de dona.inter vi.& vxo.& iſto modo poteſt ſeruari opinio
Io.An.poſita in d.addi.facit ad prędicta,quod in ſimili dicimꝰ
in l.qui ſe patris.C.vnde liberi.vtrũ per verbũ nolo adire, indu
catur repudiatio hæreditatis.

¶ Et prædicta ſatis fuerũt de mẽte d.Ant.in Cle. vnica,de do.
& cõtu.& Io.de Imo.in l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam. infect.
¶ Nec ob.prędicto vltimo caſui,qđ ponit Bal.in l.ea q̃.C.qũo
& qñ iudex.circa principium,vbi vult ꝙ ſi citatus dixit: nolo
venire,ꝙ licet hoc verbũ nolo,ſit temporis præſentis: tñ quia
infinitatur per verbũ venire,quod ſequiẽ: videtur perinde ac ſi
diceret,nõ veniam in futurum:quia rñdeo, ꝙ dicitur infinitare
ipſam primã citationẽ vſq; in finẽ primę dilatiõis:nõ aũt intel
ligitur infinitare ſecundã & tertiã dilationẽ. ¶ Quod facit pro
his,quę dixi in primo membro.

31 ¶ † Circa tertiũ membrũ principale,qñ dixit,nõ credo veni-
re,quid dicendũ ſit,ſatis clara patet deciſio ex prędictis: qa iſte
eſt iteratò citandus:etiã ſi dixiſſet,nõ credo venire nũc nec in
futurũ:qm̃ iſta declaratio ſeu prolatio,nedum quod non po-
nat pręciſum contẽptũ:imò nõ ponit etiã ſimplicem,ad qđ vi
de no.per gl.& Bal.in l.pe.ff.ex quibꝰ cau.ma.& adde p̃dictis
qđ natabiliter ponit Bal.in l.ij.C.qũo & qñ iudex,in fi. q̃ſtio-
nis vbi dicit,ꝙ ſi citatus in prima citatiõe ſtatim aſcẽdit equũ,
& vadit vltra mare,ſed melius dixiſſet,aſcẽdit nauem, qđ talis
non eſt vlterius citandus:quia manifeſtè teſtatur ſe nõ compa-
ritutũ.Subdit tñ,ꝙ hoc debet cõſtare iudici ante,quã pronun-
ciet contra talem contumacem,per l.hoc aũt.§.j.ff. quibus ex
cauſis in poſſeſ.eatur.& per Bar.in l.multũ.ff.de condi . & de-
monſt.& ſ.dixi.¶ Quod dictũ eſt valde ſingulare in ſe:poſſet
tamen morderi:quia potuit eſſe,ꝙ ipſe reliquerit procuratorẽ,
qui comparebit in ij.vel iij.citatione peremptoria:& ſic videẽ
iteratò citandus.

32 ¶ † Item tertiò ille,qui appellat ab interlocutoria nõ videẽ vl-
terius citandus:qm̃ etiam iſte videtur verus contumax: vt in c.
ij.de do.& contu.lib.vj.& ideò nõ admittitur ad appellandũ à
diffinitiua,ſecundùm aliquos,de quo dixi in Clemen. de dolo
& contu.Nam cùm per talem appellationem appellans videa
tur proteſtari in iudicio nolle de cætero comparere:prima frõ
te eſt manifeſtus cõtumax: vñ non eſt vlterius citandus . tenet
Ange.in l.ad peremptorium.ff.de iudi.allegat not.per Innoc.
in c.ad petitionem.j.de accu.& in c.ij.de dolo & contu.lib. vj.
Quod tamen videtur intelligendũ , donec durat lis ſuper ipſa
appellatiõe:ſed ſi appellãs ſuccubuit in ipſa appellatiõe: vt am
plius nõ ꝓſequaẽ:videẽ ꝙ debeat citari,ſicut ſi renũciaſſet ex-
preſsè: vt d.c.ij.de dolo & cõtu.li.vj.facit.l.ſi qs libellos. C. de
appel.ſcđm Io.de Imo.in l.q Romę.§.Seię.ff.de ver.ob. qđ tñ

dicit procedere, nisi succubuerit: qa deserta sit appellatio, p no. p Io. An. in c. direc̃te. & in c. personas. j. de appel. & vtrũq; dictũ est valde singulare: nec memini alibi legisse. & p primo dicto facit text. in d. §. Seię. qa creditor ibi fuit in mora eo ipso, q litigare cœpit. vnde finito litigio, finita est mora. ar. l. Titia Seię. § vsuras. ff. de le. ij. Ideò debitor debet ibi offerre. ¶ Et prędicta adde ad ea, q̃ dixi supra in quinto principali articulo, q̃o. xxx.

33 ¶ † Item quarto, vnica citatio dicitur peremptoria eo ipso, q quis impedit ne possit peremptoriè citari, vt ĩ c. quoniam frequenter. §. porro. s. vt lite non cõtestata. & ibi Do. me. & p do. me. in c. j. s. de iud. ¶ Aduerte tñ qa gloss. in d. §. porro. dicit, q sufficit, q contra talem proponatur edictum ad domicilium, vel ad ecclesiam ad qđ vide qđ dixi in d. §. porro. in gl. super ver. fine. & vide qđ dixi in c. ex tunc. j. de cleri. non resi. in vij. prin. arti. questio. iij.

34 ¶ † Item quinto. citatio, quę fit à principio ante comparationẽ vel deliberatoriam, habet vim peremptorij: licet sit vnica. notatur per Inn. in c. ad petitionẽ. de accu. & sequitur Ange. in l. ad peremptoriũ. ff. de iudi. & similiter dilatio, quæ datur ante iudicium ad componendas sarcinulas: licet sit vnica, habet vim peremptoriè: quia non est pręiudicialis ad causam, vt l. j. C. de re quiren. reis.

35 ¶ † Itẽ sextò. in medijs causæ q̃libet citatio, ẽt vnica vr̃ peremptoria. vnde nõ requirit̃ trina distinctio, seu expressa, vel breuiloqua cũ peremptorio. no. Io. An. in c. consuluit. s. de offi. dele. & Bar. in l. cõsentaneum. C. quomodo & quando iudex. & in l. si finita. §. Iulianus. de dã. infec. & Io. de Imo. in l. de vnoquoq; §. j. ff. de re iud. Nam post litis ingressum quælibet citatio intelligit̃ peremptoria tenet Spe. in tit. de citatio. §. viso. ver. Itẽ peremptorium potest bis in fine. ¶ Et apparebit etiam ex versiculis sequentibus.

36 ¶ † Item septimò. citatio seu dilatio probatoria semper intelligitur peremptoria, vt not. in l. j. C. de dilatio. & ibi Barto. Pau. de cast. & Docto. & no. in l. fi. ff. de ferijs no. Do. me. in c. j. j. eo. ad qđ vide quæ dicam. j. in materia dilatio. in ver.

¶ Idem etiam tenet Bar. l. si finita. §. Iulianus. ff. de dã. infec. & Ioan. An. in d. c. consuluit. Bal. tamen in l. pecuniarijs. de ferijs dicit quòd licet dilatio probatoria data pręsenti, in ciuili sit peremptoria: tamen secus est in criminali, in qua debet labi numerus dilationum. & ad istum versicu. facit, quod dicam in sequẽti versicu.

37 ¶ † Item octauò. citatio quę fit ad producẽdos testes, seu ad videndum eorũ iuramenta: licet sit vnica, habet vim peremptorij vt tradit Inno. in c. ad petitionem. & Barto. in d. §. Iulianus. & Io. And. in d. c. consuluit. & Ang. in d. l. ad peremptoriũ. faciũt quæ dixi in duobus pręcedenti. ver. ¶ Et ideò est, qa non datur secunda, nisi probato impedimẽto. ff. de ferijs. l. fin. j. de testi. in causis. Et qđ in talibus sufficiat vnica citatio, & habeat vim peremptorij, etiam si non exeprimatur, probatur secundùm Aegi. j. de test. c. in nomine Domini. & c. significauit. tenet Ioan. An. in d. c. consuluit. in prin. & in fi. apostillæ.

38 ¶ † Item nonò omnis citatio est peremptoria illi, qui facit citari aduersarium: qa citans ad eundem terminum est monitus à iure: ergo peremptoriè. per ea, quę dixi supra in hac questione. ver. j. ¶ Item quia intelligitur facta monitio pręsenti facit authẽtica, cessante. C. quomodo & quãdo iudex. & quia iste consensit termino, per legem qui Romæ. §. Augerius. ff. de verborũ obligationibus.

39 ¶ † Item decimò vna sola monitio facta p̃senti, habet vim peremptorij, vt l. ij. C. quomodo & quando iudex. & no. gl. in c. cõsuluit. de offi. dele. & statim latius dicam in vij. quæst. principa. istius articuli.

40 ¶ † Item vndecimò regulariter in his, quæ leuis pręiudicij sunt vna citatio habet vim perẽptorij no. Ang. in d. l. ad peremptoriũ ff. de iudi. faciunt quæ dixi in præcedentibus casibus tetigi s. in præcedenti quæstio. ver. vndecimò requiritur.

41 ¶ † Item duodecimò regulariter in omnibus causis, in quibus proceditur summariè de plano, sine strepitu, & figura iudicij sufficit vna citatio absq; peremptorio, vt in Cle. sæpe. de verb. significatio. not. Ang. in d. l. ad peremptorium. dixi in capitulo, quoniam. §. porro. in glossa super verbo, siue. supra vt lite non contestata.

42 ¶ † Item decimotertiò in condẽnatione expensarũ sufficit vna citatio secundùm aliquos. Quinimò secundùm alios videtur posse fieri nulla pręcedenti ad id citatione. sed tu dic, vt latius dixi in c. calumniam. j. de pœ. in ix. prin. arti. q. xiij.

43 ¶ † Item decimo quartò ratione qualitatis personæ quandoq; sufficit vna citatio: & habetur pro peremptoria, etiã si tres citationes distinctè requirerẽtur: vt puta, si est citandus tyrannus qui sit terribilis citanti, vt no. Io. An. in c. non minus. j. de imu: eccl. & Bal. in c. j. de mil. vasal. qui contu. est. tetigi s. arti. xxiiij. & remissi. faciunt no. per Io. And. in verbo constiterit. in c. pro humani. de homi. lib. vj.

¶ Et vide quod dixi s. vt lite non cõtest. in c. quoniam frequẽter. in prin. in quarto principali articulo, fallentia tertia, ver. Et aduerte quia non solùm.

44 ¶ † Item decimoquintò si dantur articuli post cõclusionem in causa, & citat̃ pars ad dicendũ cõtra: quia ista citatio videt̃ fieri ad dicendũ causam, quare nõ debeant admitti: & conclusio in causa reuocari. ideo ad discutiendũ postea de articulis sint admittendi in se, prout sunt necessaria. est alia citatio, secundũ dominos de Ro. decisio. ccccl xij.

45 ¶ † Item decimosextò in citatione partis, videlicet q̃n promissi ti te pręsentare corã iudice ad omnẽ meã requisitionẽ: requiro te vt cõpareas cras: certè sufficit vna citatio, vt no. Bal. in l. fi. ff. de eo per quem factum erit. tradit Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adopti.

46 ¶ † Itẽ decimoseptimò ad interrũpendã pręscriptionẽ, q̃ scilicet sit apta interrũpi per citationẽ: sufficit vna: nec est necessariũ q sit peremptoria. no. Bal. in l. & post edictũ. in fi. ff. de iudi. vbi dicit q sufficit vnica executorũ iussio per l. vt perfectius. C. de anna. exce. Sed de materia latius dicã in ti. de pręscri. in materia interruptionis præscriptionis.

47 ¶ † Item decimooctauò, ad intimandum sufficit vnica citatio. no. Bald. in l. iij. C. qui accu. nõ pos. q. viij. per l. j. §. j. ff. de libe. agnoscen. dixi in c. prudentiam. s. de inoffi. delega. in vj. principa. arti. q. iiij.

48 ¶ † Itẽ decimononò, ad exhortandũ sufficit vnica citatio. vt in Cle. j. iuncta glo. de hæreti. tradit̃ in c. cũ cã. de off. dele. no. Bal. in l. iij. C. qui accu. non pos. q. viij. dixi in d. c. prudentiã. in vj. arti. q. iiij. facit quod dixi s. in q. pręcedenti. versi. decimoquintò requiritur. & quod dicã in tribus versiculis sequen.

49 ¶ † Itẽ vigesimò, secũdũ aliquos, in citatiõe collegę. sed dic in p̃cedẽti versiculo, & in dicto versiculo, decimoquinto reqrit̃.

50 ¶ † Item vigesimoprimò, vbi arbitri citant aliũ arbitrũ vt veniat ad laudandum. non enim exigitur citatio peremptoria, vt tradit Bal. in l. ad peremptorium. ff. de iud. per no. per Io. An. in Cle. j. de hæreticis.

51 ¶ † Item vigesimosecundò, si citatur quis si sua putauerit interesse. sufficit enim vna citatio, per l. si ea. C. si manci. fuerit alie. iũcta glo. & aut. si omnes. C. si vt se ab hęre. absti. dixi in d. c. prudentiam. in vj. arti. q. iiij.

52 ¶ † Itẽ vigesimotertiò, in citatione seu qualibet interpellatione extraiudiciali: in qua vna citatio sufficit, & habet vim perẽptorij. exemplum: requiruntur canonici vt vadant, seu veniant ad eligendũ: non requiritur trina citatio, nec vna peremptoria: vt in c. cum nobis olim. s. de elec. & ibi per Inno. tradit Ang. in l. ad peremptoriũ. ff. de iud. de quo tñ vide in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de ver. obl. & per glo. in c. cupientes. §. q si per viginti. in gl. super verbo p̃posita. de elec. lib. vj. Vnde vnica videtur sufficere p̃testatio ad interrũpendã currentẽ tẽporis pręscriptionẽ. j. de app. c. si iustus metus. & s. de off. ord. c. pastoralis. C. de anna. pręscrip. in l. vt perfectius. & vnica debiti oblatio currẽtes impedit vsuras. C. de vsur. l. si p̃ te. & vnica solennis depositio, impedit illas, q̃ iam currere cœperũt: vt l. acceptã. C. de vsur. ¶ Sed aduerte: qa in cõtrariũ facit, qm̃ Apostoli sunt instanter petendi. C. de libel. remis. l. vnã. & palliũ & literæ dimissorię. c. di. c. prisca. lxxj. di. c. Episcop⁹. & qa qs debet esse solicitus. C. de tem. ap. in l. cũ anteriorib⁹. §. in his, quæ solicitudo non solũ vnũ, sed plures actus videtur cõprehendere: cùm inquietudinẽ quandã & solertiã significet: vt in Cle. j. §. qa igit̃. de iureiu. & Apostolus ad Romanos: solicitudine non pigri. ¶ Et Prouerbiorum sexto dicit̃: vade ad formicã piger, & considera vias eius. ¶ Et q non sufficiat vna interpellatio, sed requirat̃ multiplex, facit tex. in l. qui Romę. §. cohæres. ff. de ver. obl. vbi text. dicit sępi⁹. & in ea l. §. Seia. vbi tex. dicit, si nõ cessat. & ad idem tex. in l. si mandato Titij. §. ille. ff. mãdati. & in l. Æmilius. in prin. ff. de mino. & in l. si cõuenerint. ff. de pig. act. vbi tex. expressè reqrit, q fiat trina denũciatio debitori vt soluat, ad hoc, vt creditor, qui cõuenit de pignore nõ distrahẽdo, possit illud distrahere. ¶ Solutio dicendũ est q regulariter citatio seu interpellatio extraiudicialis nõ requirit̃ trina: sed sufficit vnica. hoc tenet glo. in verbo p̃posita. in d. c. cupiẽtes. §. q si p viginti. & ibi d. Do. post Doc. & gl. super verbo instãtia. in l. mora. ff. de vsur. & ibi per Bar. & tex. in l. Titia Seię. §. vsuras. ff. de le. ij. & in l. iij. §. j. ff. qđ vi aut clã. & in l. cũ procurator. §. j. de ope. no. nũ. faciũt etiã iura allegata. s. in prin. isti⁹ ver. & tenet Pau. de Ca. & mod. in d. l. si conuenerit. la j. de pig. act. dicit tamen gloss. in d. §. quod si per viginti. q vtile est q reiteretur protestatio vel interpellatio. & hoc ego semper consulerẽ, ad omnem

omnem tollendam dubitationem:& ad fortificandum magis ius ipsius protestantis.

¶Non ob.l.qui Romę.§.cohæredes.qa vt dicit Bar.ibi denotatur facti cõtingentia.¶Nec obst.§. Seia. qa ibi nulla præcesserat interpellatio:sed solũ creditor fuit in mora:eoipso,ꝙ cœpit litigare:vnde finito litigio finita est mora.ar.d.§.vsuras.& ideò debitor debet offerre. ¶Prędicta tñ regula fallit, vbi ius aliter disponit,prout est in casu d.l.si cõuenerit.ff.de pig.acti.secũdũ Bar.in d.§.Seia.& no.Bal.in l.de pupillo.§.si qs ipsi Prętori.& ibi Io.de Imo.ff.de ope.no.nũ. ¶Et sic ex prædictis patet, ꝙ in ꝓtestationibꝰ seu interpellationibꝰ,sufficit vna:nec est necessariũ dicere,& perẽptoriè:cũ quęlibet huiusmodi interpellatio sit perẽptoria:sicut diximus in dilationibꝰ,quę dantur ad probandũ:vt dixi s̃.in ver.Itẽ vij.& sequenti.tamẽ dicit Bar. in d.§.vsuras.& ex prędictis infert ibi Bar.ad q̃stionẽ de facto, ꝙ si statutum dicit,ꝙ instantia pereat quinq; mensibꝰ : nisi per actorẽ non steterit,ꝙ si actor interpellauit semel iudicẽ,ꝙ proferret sententiã:satis est vt perpetuò videatur stare per iudicẽ: vt d.§.vsuras.¶Nec habet actor singulis diebꝰ interpellare iudicem.facit l.malè agitur.C.de pręscrip.lon.temp.idem etiam tenet Bar.in l.mora.in prin.ff.de vsuris. ¶Et prędictam opin. ꝙ regulariter in huiusmodi actibus extraiudicialibus non requiratur nisi vnica protestatio,vel interpellatio.tradit Bald.in d.l.iij.C.qui accu.non pos.q.viij.¶Nec obst.prædictis l.de pupillo.§.si quis ipsi Prætori.ff.de ope.no.nun. vbi exigitur duplex protestatio: quia vt dicit ibi Bar.in tertia oppo.quãdoq; quis protestatur,ꝙ non stat per eum:& hoc casu, si quidẽ stat per delictum vel controuersiam aduersarij:sufficit vna protestatio.Nec requiruntur plures,nisi prima fuerit remissa:vt d.§. vsuras.& d.l.mora.in princi.& d.l.iij.§.j.ff.qđ vi aut clam. aut stat per casum vel dignitatẽ aduersarij: & sic sine delicto suo: & tunc,aut protestatio fit ad cõseruandũ ius protestantis : & sufficit semel fieri:vt C.de non nu.pecu.in l.si intrat. & C. de anna.excep.l.vt perfectius.aut quis protestaẽ id,per quod intẽdat aliquid iuris de nouo acquirere:& hoc casu,finito impedimẽto aduersarij,iterũ debeo ꝓtestari aliàs prima ꝓtestatio nihil operaẽ.casus est in d.§.si quis ipsi Prętori.¶Et per prædicta infert Barto.ibi,ꝙ si contra emptorẽ mouebatur lis,& ipse nõ potuerit protestari,venditori,quia ignorabat vbi esset: ꝙ debet primò protestari,ꝙ per eum non stat quominus denunciet:& tñ si postea venditor reuertatur,tenetur denunciare:aꝑs prima denunciatio nil valeret,& videtur ab illa recessum,ꝙ est memorię cõmendandũ,secundũ Bar.in d.§.si quis ipsi.

53 ¶†Et ex prędictis etiam infertur,ꝙ ad constituendum hæredẽ in mora,& ad hoc vt post annum hæres non adimplens volũtatem defuncti,priuetur hæreditate:sufficit vnica monitio, ita not.glo.in authen.de hæredi.& fal.§.si quis autem nõ implẽs. quod tamen procedit,vt dixi in præcedenti lectione quam legi in c.si hęredes.de testamen.quò ad effectum, vt postea priuetur per lapsum anni.¶Sed si monitio deberet fieri ad finem & effectum,vt hęres non adimplens priuaretur, etiam ante lapsum anni:tunc requiritur bina monitio.vt in auẽ.vt liceat matri & auiæ.§.si quis in sua.& in auẽ.de eccle.titulis.§.si aũt.& in auẽ.de sanct.episc.§.pręsbyteros.& transumptiuè in auẽ.licet. C.de Episc.& clericis.traditur in authenti.hoc amplius. C de fideicommissis.& per quosdam modernos in lege, in quartã. ff.ad legem falcidiam.

54 ¶†Septimò principaliter quęro qualiter,seu sub qua forma debear fieri citatio peremptoria.¶Sol.dic,ꝙ potest fieri dupliciter.vno modo,distinctè per debita tẽporis interualla,puta:Citatur A.qđ intra x.dies,quos iudex assignat sibi pro primo termino,debeat cõparere &c.Deinde finito tempore primæ citationis,facit secundã citationem cũ simili interuallo . & demum eo finito citatur & tertio cum eo tempore:quo finito ille,ad cuius petitionem emanauit citatio, impetrat peremptoriũ : vt l. ad peremptorium.cum duabus seq.ff.de iud.fit igitur tribꝰ edictis distinctis. ¶ Et prima citatio vocatur conuentionalis. ¶Secunda, monitoria.¶ Tertia,peremptoria,vt s̃.dixi eo. arti. q.j.¶Secunda forma est peremptorij, quę dicitur breuiloqua, seu compendiosa:in qua conglutinantur prædicti tres termini:& sic sub ea forma potest in prima citatione peremptoriũ transmitti qñ causa suggerit : vt traditur xxiiij.q.iij.c.de illicita.& per glo.in c.j.j.eo.& per glo.v.q.ij.in sum.& no.in c.reprehensibilis.j.de appel.& ibi.Do.m.no.i nno.in c.ad petitionem.j.de accu.& per glo.iiij.q.v.c.j.& per Bal.in l.ij.C.qũo et quando iudex facit bonus tex.& quod ibi no.gloss. super verbo,vna pro omnibus.in c.constitutionem.de senten.excõ. lib. vj.ex qua possumus colligere formam illius citationis , videlicet, Citamus te,vt j.xxx.dierum spatium debeas comparere: quorum decem primi sint pro prima citatione decem secundi pro secunda citatione.& decem tertij pro tertia & peremptoria citatione.

¶Vel etiam si citatiui sub ista forma:citamus te vt compareas vsq; ad talem diẽ pro primo & secundo & tertio termino peremptorio:& ista conglutinatio maximè fit qñ citatio sit de lõginquo.facit c.veniẽs.j.de accusationi.& ibi dixi in verbo notabiliter.traditur per do. Anto.in cap.consuluit.de offi.delega. & nota.in capit.tum ex literis.de restitutio.in integrum. & per Cy.in l.fina.C.de requiren.reis.tradit etiam Freder.consil.lxvj. & Bald.in capitulo j.de milite vasallo,qui contum̃. est. & dñs Domi.in capi.ab eo.de appellatio.libro vj.tetigi in cap. qualiter.el secundo.j.de accusatio.articu.xj.quæstione xc.dixi s̃.articulo xx.quæstione xvj.& hoc maximè procedit, si iudex dixit cum comminatione,scilicet,aliàs ex tũc procedemus &c. vt not.glo.in Clemen.j.de exceptio.& statim subijciam. Regulariter ergo peremptoria citatio dicitur, vel si est distincta tribus edictis:vel etiam vno pro omnibus: vt l.consentaneum . & in l.tres denunciationes.C.quomodo & quando iudex. & in dicto cap.de illicita.ibi dum textus loquitur alternatiuè. vel vno secundũ Ægi.in rubr.xciiij.facit etiam c.inter cæteros.cũ similibus.s̃.de rescriptis. ¶Et hæc est veritas quicquid quidã somniauerint,secundũ Speculato.in tit.de citatio.§. viso. versiculo.Item peremptorium potest bis.¶Et dicit ibi Ioan . Andre. in additio.quòd hoc de somnio putat dictum propter illos, q dicunt peremptoriũ ante lit.contesta.mitti non posse.de quo dixi s̃.eodem articulo,quęstione vj.versiculo j.ibi, Sed contra prædicta opinio.& ista est communis opinio,vt dicit Ioannes And.in d.ver.& idem voluerunt Ange.& Bal.in l. nonnunq;. ff.de iudicijs.

¶Et aduerte : quia non solùm per tres distinctas citationes fit citatio peremptoria:& tres citationes simul conglutinatas, seu comminatas:sed etiam per vnam comminationem , secundùm aliquos.pro quo facit quod no.in c.tum ex literis.in fine. s̃. de restitutione in integrum.& in cap.cùm dilecti. j.de dolo & cõtuma.facit.c.causam quę.de rescriptis.sed gloss.in d.c. causam. dicit,ꝙ semper poni debeat in termino verbum peremptoriũ. per iura prędicta:& tunc post terminum peremptoriũ iudex debet comminari.ff.de iu.in l.in peremptorio.& idem etiã videtur tenere ibi Compostc. Alij verò dicũt,ꝙ cùm iudex peremptoriè citat.debet comminari,ꝙ si is,qui citatur non cõparuerit,procedet in causa quantum de iure poterit & debebit:vt l.si apparitor.C.de cohorta.libro xij.dicit tamen Ægidius in rubrica iiij.in principio.quòd hæc comminatio nõ est de substantia citationis peremptoriæ.per l.ad peremptorium.ff.de iudic.& dicto capitulo ,tum ex literis,& cap.cũ dilecti.& de maiori.& obe.c humilis.tenet Spec.in tit.de cita.§. viso. ver. item iudex.& ver.sed iurare.& hanc opi.tenet Inno.& D.me. in c. causam quę.de rescrip.vbi dicit,ꝙ non credit hanc clausulã cõminatoriam habere vim peremptorij:sed põt post peremptorium.refert tñ alios tenere contrariũ.& hanc cõtrariã sentẽtiã tenendo primã opi.tenet Bald.qui simpliciter dicit, ꝙ si iudex facit citari aliquem,& dicat, alioquin procedetur ad condẽnatoriam:ꝙ ista verba operantur citationẽ peremptoriã, per d. l. si apparitor.& idem tenet Angel. in repeti.l.hæc stipulatio.ff. si cui plus quã per l.fal.in ij.arti.per no.in l.tres denunciatiões. C.quomodo & qñ iudex.& idẽ tenet Ange.in l.in peremptorio.ff.de iud.per illum tex.dicens,ꝙ hoc procedit qñ fit cõminatio de ferendo sententiã:& ꝙ tũc nõ est necesse ꝙ adijciatur verbũ, vel peremptoriè.per glo.in d.l.si apparitor.secus si non cõminareẽ se laturũ sententiã:sed cõminaretur se processurum ad vlteriora quantũ ipse poterit:quia tũc nõ habet vim peremptorij.& idẽ tenet Bal.in d.l.ad perẽptoriũ.¶Bart. verò in l.si finita.§.Iulianꝰ.ff.de dã.infec.facit differentiã, vtrũ iudex dicat in cõminatiõe. Alioquin ꝓcedemus cõtra te ad cognitionẽ & pronũciationẽ iustitia mediante,& non habet vim perẽptoriæ cõminatiõis.¶Sed si dixit,citamꝰ te vna citatiõe ꝓ oĩbꝰ,processuri etiã vsq; ad sñiam,et tũc clarũ est,ꝙ habet vim pemptorij.& idẽ tenet Host.in c.cõsuluit.s̃.de offi.dele.& dñs Anto.in c.causam.de rescrip.& domi.de Rota decisio.ccxxxvij.

¶Nec ob.l.in peremptorio.ff.de iudi.vbi dicitur ꝙ in peremptorijs,iudex cõminatur se processurum ad cognitionẽ & decisionẽ:quia respõdetur,ꝙ ibi non imponit necessitatem iudici vt apponat illam clausulam.apponitur enim ad cautelam,cùm exprimitur peremptoriũ:quia peremptoriũ habet vim trinæ citationis. vel põt responderi,quòd text.in d. l.in perẽptorio. non dicit ꝙ illa causa debeat exprimi.Sed potius declarat quid importet peremptorium.Nam dicendo peremptoriè, nil aliud importat,nisi cõminationẽ parti factam de procedendo ad cognitionẽ & decisionem quantũ de iure fieri poterit.Si ergo significatũ importat peremptoriũ,debemus dicere quòd dicta

verba explicitè ꝓlata, q̄n iudex cōminatꝛ ſe ꝓceſſurū &c. habeant vim peremptorij: qa nō intereſt qd ex ęquipollētib⁹ fiat. c. licet ex quadā. de teſti. & l. certū. ff. ſi cer. pet. ſecundū dominū meū in. c. cauſam q̄. de reſcriptis. & iſta practica & forma videtꝛ
55 mihi magis ſecura. ¶ † Eſt etiam notandū circa prędicta ꝙ monitio quam facit iudex præſenti, habet vim ꝑemptorij: nec requirit aliam citationem, vt traditur per gloſſ. & Doc. in c. conſuluit. ſ. de offi. dele. & ꝓbatur in lege ſecunda, & ibi not. Baldus C. quomodo & quādo iud. not. d. Domi. & Ioā. An. ī c. ſi capituli. de cōceſ. prę ben. li. vj. & Inno. in c. ad petitionem. j. de accu. Ang. in. d. l. ad peremptorium. ff. de iudi. Bal. ī l. & poſt edictū. ff. de iudi. & l. fi. ff. de ferijs. Dominus me⁹ in c. primo. ſ. de mu. peti. & in. c. eccleſia. de conſti. in gl. ſuper verbo, nulla. & vide ꝙ dixi in. c. graue. j. de præb. q. xxx. ¶ Aduerte tamen: quia Bald. in. d. l. ij. C. quomodo & quando iu. dicit hoc procedere ꝓpter pręſentiā iudicis & partis monitę apud acta. nam præſentia & authoritas iudicis cauſat mādatū, & eſt maioris authoritatis, qđ fit propriè, quàm quod fit per imaginem. & idem videtur ſi nūcius præſente iudice, & ſibi hoc mandāte citet partem pręſentē apud acta. ar. ff. de verb. oblig. in. l. ſi procuratori pręſenti. & ſubdit, quòd putat hoc veriſſimum & notādū: nec ego memini alibi legiſſe. facit: quia qui nō obtemperat iudici apud acta, eſt in maxima cōtumacia. & vbi maxima contumacia eſt, ibi & ꝑemptoria. vt & ſubdit Bald. ibi in quadam appoſtillatione. ¶ Et no. quòd vbi ius ſimpliciter exigit monitionem, videtur ſufficere vnica monitio: maximè ſi fiat in fauorē eccleſię, vt in. c. nominis. infrà de immunita. eccleſiæ. iunctis his, quę ibi tractat Ioan.
56 And. ¶ † Inſuper notandum eſt, quòd tres diſtinctæ citationes inducūt peremptorium: abſq; eo, quòd in tertia adijciatur verbum peremptoriè. nota. gloſſ. v. q. ij. c. j. & Inno. in. c. ad petitionem. de accu. ſed quando conglutinantur, videtur quòd addendū ſit verbum, peremptoriè, per nota. per gl. antepe. in c. conſtitutionem. de ſente. excom. libro vj. not. etiam Bald. in l. cōſentaneum. C. quomodo & quando iud. per illum tex. dicēs, quòd quando ponitur vnum edictum pro tribus, debet adijci aduerbium, peremptoriè. aliter talis ſummaria citatio non videtꝛ habere vim peremptorij, vt ibi innuit tex. Subdit tamen Bald. ꝙ Bartol. in. l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. videtur dicere, quòd idem ſi ſit dictum, vno pro omnibus, vel vno ꝓ tribus. ſicut ſi diceretur peremptoriè. & finaliter potius Bal. videtur inclinare, quòd idē ſit dicere, pro tribus, quod peremptoriè, per nota. in. l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iu. & in l. contumacia. §. j. ff. de re iu. ¶ Ego arbitror, quòd tutum ſit ad fugiendum dubitationem ꝓpter opiniones, ꝙ apponatur verbum, peremptoriè. dicit tamen Bald. in. l. tres denunciationes. quòd quando peremptorium exprimitur, vel vbi iudex comminatur, eſt verū peremptorium. ſed quando non exprimitur, eſt peremptorium. ¶ Itē eſt aduertendum ꝙ licet. ſ. dixerim, ꝙ ſufficere videtur conglutinatum & breuiloquū peremptorium, ſicut diſtinctum per tres diſtinctas dilationes & citatiōes, hoc procedit regulariter: ſed tamen hæc regula fallit in pluribus caſibus.
57 ¶ † Primò fallit vbicunq; agitur ad pænā incurrendam: & ius exigit trinam monitionem. gloſſ. eſt ſingularis in verbo, tertio moniti. in Clemen. j. de vit. & ho. cle. quam ſequitur Io. de Imo. in l. ſi finita. §. iulianus. ff. de dam. infec. & idem tenet Ioan. And. in c. ex tuæ. j. de cleri. non reſi. & vide quod ibi dixi. ¶ Et tenet etiam Ioan. And. in addi. Specu. ſuper rubrica de cleri. non reſi. & dominus Antonius in c. quoniam. §. porro. ſ. vt lite non cōteſtata. & in c. infra eodē. & vide Bar. ad prædicta in l. inter accuſatorem. ff. de publi. iudi. qui dicit quòd in cauſa criminali requiruntur tres citationes de quo dixi articulo. xx. q. xxv. Idē etiam tenet Domi. me. in c. fina. de vit. & ho. cle. & Lauren. zenze. Ioan. de ligna. zabarel. & Ioan. de Imo. in d. Clementi. j. de vi. & ho. cle. licet Stepha. contra. & allegat zenxe. gloſſ. in c. j. de mil. vaſal. qui contu. eſt vbi etiam vide per Bald. tenet etiam Domi. me. in c. contingit. el. ij. j. de ſenten. excommuni. Et vide quod dixi in c. perpendimus. j. de ſenten. excom. in x. princip. articulo, quæſt. viij.

¶ Secundò fallit, quando lex vel ſtatutum requireret quòd quis ſępius citetur. hoc tenet Barto. in lege ſi conuenerit. la. j. ff. de pigno. actio.

¶ Tertiò fallit ſi ſtatutum requireret peremptorium: quia tūc non ſufficeret vna pro omnibus. vide quod no. gloſſ. in Cle. cōſtitutionem. de ſenten. excom, lib. vj. & per Bal, in c. in quo tempo. mi. inueſti. & per no. in l. non ſunt liberi. ff. de ſtatu. ſed deberet ſeruari ad vnguē. ſed tu vide ad hoc quod dixi ſupra ī xx. principali articulo. quęſtio. iij. ¶ Poſtremò nota, quòd ſi circa mittendum peremptorium eſſet etiam data alia forma à ſtatuto vel lege, videlicet quòd debeat præcedere aliqua citatio ſub aliqua forma: illa etiā ſeruāda eſſet ad validitatē ipſi⁹ perēptorij. Ad quod vide quod dixi in d. xx. principali articulo. q. iij.
58 ¶ † Octauò principaliter q̄ro, quātū interuallū ſeu quot dierum ſpatium debeat cōtinere edictū peremptoriū, ſeu citatio peremptoria. ¶ Solu. iura maximè Canonica vario modo loquuntur. text. enim quinta quęſtio. ſecunda c. pręſenti. vult, ꝙ primò dentur vij. dies. Secundò, alij vij. Tertiò, duo dies. Quartò, alij duo. Et vltimò adhuc vna dies. Et hoc q̄n fit citatio ex loco, vbi eſt iudex, vel ex loco vicino.

¶ Si verò fiet ex alia ciuitate vel loco, non tn̄ multū remoto: datur menſis ad veniendum: & ſi allegatur iuſtum impedimentum, datur ſecundus: & etiam ex cauſa, datur tertius mēſis. iij. q. v. c. ſi quis. aliàs, quiſquis. iuncto ca. ſi ægrotans. v. q. iij. tradit Spec. in tit. de dila. §. nunc de interſtitijs.

¶ Sed ſecundùm leges aduertendum eſt, ꝙ olim ſecundùm iura Digeſtorū per legem ad peremptorium, iuncta lege, per interuallum. ff. de iudi. diſponebatur, ꝙ quodlibet interuallum non deberet eſſe minus decem dierū: quod videtur procedere q̄n peremptoriū fit diſtinctè. ſi verò fiat breuiloquè, ſeu cōpēdioſè: etiam videtur, ꝙ debeat continere tantū terminum, quantū ſi quodlibet trium edictorum per ſe poneretur, vt dicit gloſſ. in c. j. j. eodem. & gloſſ. in l. nonnunquam. ff. de iudi. & gloſſ. in c. conſtitutionem. de ſen. excommu. libr. vj. ¶ Et hoc olim procedebat de iure Digeſtorū in cauſa ciuili: ſed in cā criminali videbantur ſufficere tres dies pro qualibet citatione. nec hoc videbatur abſurdum: quia cauſæ criminales deſiderant celeritatem. argu. ff. de adulterijs. l. in crimine. & de hoc videtur text. in l. inter accuſatorem. ff. de pub. iudi.

¶ Sed ſecundū iura nouiſſima authenticorū, quodlibet edictū debet continere xxx. dies tantū, vt in autꝫ. qui ſemel. C. q̄uo & q̄n iudex, & in corpore vnde ſumitur in authē. de litigioſis. §. omnem. & aliter facta non tenet. Nec citatus cogitur reſpōdere ſi comparet. ¶ Et aduerte: quia glo. in d. auth. qui ſemel. dicit, ꝙ talis numerus, qui eſt ſtatutus pro forma, non pōt augeri nec minui. facit qđ not. glo. in autꝫ. aſſumitꝛ. C. de litis cōteſt. ſed glo. in d. §. omnem. tenet contrariū, ꝙ poſſet augeri & minui: tam de iure, quàm de cōſue. de quo ſtatim dicam. ¶ Et aduerte circa prędicta: qa lex inter accuſatorē, habet varios intellectus. ¶ Nam glo. ibi dicit, ꝙ etiā ter in die poteſt fieri citatio, & dicit ibi Ang. qđ hoc eſt bene notandū: qa nō eſt alibi, pro quo allegat. l. ter enixa. ff. de ver. ſig. & idē Ang. in l. nonnunquā. ff. de iudi. Sed Ioā. de Imo. in d. l. inter accuſatorē. dicit, ꝙ talis intellectus nō videtur eſſe æquus neq; bonus: & maximè q̄n trina citatio fieret vno cōtextu, iuxta no. in l. iij. ff. de pigno. actio. ¶ Sed Ia. de Are. in d. l. inter accuſato. dicit, ꝙ ſenſus illius text. eſt, ꝙ debeat ter citari: & quęlibet citatio debeat habere terminum trium dierum. & hanc opinionem ſequitur ibi Barto. & ſic tres citationes in criminalibus haberent vim peremptorij ſicut in ciuilibus. ſecundùm not. in d. l. tres denunciationes. vnde ex prędictis nunc inſurgit dubitatio ex eo: quia vt ſ. dixi de iure autꝫ. videtur eſſe immutatum: vt requirātur xxx. dies. vtrū iſtos xxx. dies debeat iudex ſeruare, etiā in criminalibus Ioan. antiquus gloſſator iuris ciuilis tenet, quòd ſic. & idem gloſſ. in l. qui crimine. C. qui accuſa. nō poſſ. & in l. ſi accuſatoribus. C. de accuſa. & idem tenet Bar. & ad hoc etiā allegat Speculator. text. in authent. de exhiben. reis. §. j. & C. de pen. l. ſic vendicari. & allegabat Azo. idem tenentem. argu. l. properandum. §. j. C. de iudi. Iſtud tradit Specu. in titu. de cita. in d. §. nunc de interſtitijs. Nec ob. quòd legum correctio ſit vitanda: vt l. præcipimus. C. de appellatio. quia reſpondeo, quòd hæc correctio eſt paſſiua, quæ fit ex vi regulę antiquę. l. abſentem. §. j. ff. de pœ. vbi dicitꝛ, ꝙ in criminalibus proceditur ſecundū morē priuatorum iudiciorū. & ideò licita eſt hæc extēſio & correctio, ꝑ nota. in l. ſi quis ſeruo. C. de furti. & in l. quod verò. ff. de legi. Sed aduerte: quia Barto. in d. l. qui crimine. dicit, ꝙ licet ſibi placeat, quòd hodie debeant dari pro qualibet citatione xxx. dies, etiā in criminalibus, vt dicunt prędictæ gloſſ. non tamen placet ſibi opin. Iaſ. de Areti. quia in ciuilibus erat terminus x. dierum: vt d. l. ad peremptorium. & d. l. per interuallum. nec hoc intelligitur alteratum in criminali, per d. l. inter accuſatorem. ſed quòd ſolummodo ibi narratur factum, prout ibi dixit Ioan, non autem quod fieri debuit.

¶ Sed dicit Ioan. de Imo. ibi ꝙ opinio Iaſ. de Areti. videtur bona: quia aliàs deriſorium eſſet dicere, ꝙ iureconſultus in illa l. ſecundū prędictam opin. Bar. decideret caſum, de quo nulla poterat eſſe dubitatio: vn̄ eſt veriſimile, ꝙ aliquo caſu poterat procedi ad ſn̄iam ſcđm formā citationis prędictæ cum interuallo triū dierū: ꝓut ibi videtꝛ eſſe caſus: maximè ꝓut ibi habetꝛ in textu dicto. ¶ Nec ob. ꝙ in ciuilib⁹ ſcđm p̄dicta iura erat terminus x. dierū ꝓ qualibet citatiōe. vt dixi, nō autē triū tantūmodo: quia

do:quia pōt respōderi,quòd aliud erat in criminali cā in qua instantia erat breuior,quā in ciuili:quia durat solūmodo p biennium.vt l.j.& ij. C.vt intra cer.ter.& in ciuili,per trienniū.vt l. properandum.C.de iudi.dixi latius in c.pe.s̄.de iudi.

¶ Et qa etiā in causis criminalibus plures dabantur dilationes: quia reo dabantur tres,& actori duo.in ciuilibus verò vna tantùm concedebatur.vt l.fi.ff.de fer.& ideò illa iura Digestorum fortè voluerūt facere hāc differentiā inter causas criminales & ciuiles:vt minus spatiū esset in criminali,q̄ ciuili concedendi. ¶ Itē aduerte,ꝙ præsupposita opinio Iac.de Are.quā etiā sequit Bar.nō videt ꝙ hodie sit facta mutatio in criminalib⁹,quò ad numerū xxx.dierum.per d.aut.qui semel.& in corpore vñ sumit:qa regula.l absentē.§.j.nō habebat locū in numero dierū

59 ipsarū citationū. ¶ †Et ideò,cū simus in correctiuis,non debet fieri extēsio.& istud dicit Io.de Imo.ꝙ credit esse verū:sed qa cōis opi.glo.& Doc.est in contrarium,illa seruaretur in practica. ¶ Insuper etiā aduertendum est,qđ Spec.in d.§. nunc de interstitijs.in ti.de citatione dicit,ꝙ quicquid dicatur in canonibus & legibus superius allegatis de istis interstitijs & numero dierum,& quantitate dilationum:tamen generalis ecclesiæ & causarum consuetudo:tam in criminalib⁹,quā in ciuilibus non seruat iura prędicta:quia oēs induciæ à iure statutę sunt arbitrariæ:nō ꝙ iudex possit eas denegare:sed consideratis locorum distantijs,& personarum,temporis,viarum,& negotij qualitatibus,potest iuxta arbitrium suū,cū viderit hoc expedire,illas moderare & prorogare.vt j.de re iud.c.qđ ad cōsultationē.& j.de appel.c.personas.& c.cū sit Romana.& c.oblate.iij.q.ij.c. si Episcop⁹.& q.iij.c.de inducijs.ff.de iud.in l.nonnūq̄.& s̄.de resti.in inte.in c.cū ex literis.in fi. ¶ Ad qđ vide qđ lati⁹ dicam in c.ij.j.eo.art.x. Et est tex.in terminis nostris.v.q.iij.c.si ęgrotans.vbi dicit intra spatium duorū vel triū mensiū,vel eo amplius,vt causa dictabit.tenet Spe.in d.§.de interstitijs.Sed tu vide text.magis apertū in citatione peremptoria.in d.l.nōnūq̄.ff.de iud. vbi tex.dicit.hoc aūt æstimare oportet eū,qui ius dicit:quasi conditionē causæ vel personę vel temporis.& ita ordinē edictorū, vel cōpendium moderari.& idem tenet Archi. post Bar.Brixien.v.q.ij.in c.pręsenti.vbi dicit ꝙ quicqd de citatiōe dicat ibi,& in c.j.e.causa.& q.hodie inducię citatoriæ arbitrio iudicis relinquunt,per d.c.si ægrotās.& per no.in c. dilectus.s̄.de procu.& ista etiam fuit opi.glo.in aut. de litigio.§. oēm.& Inn.& Io.An.in c.pręterea.j.e.& Bal.in l.cōsentaneū. C.qūo & quando iudex.& in d.l.nonnunq̄.vbi dicit,ꝙ quotidie seruat,ꝙ in vna dilatiōe dantur tres dies,quorum vnus pro primo,secūdus ꝓ secūdo,& tertius pro tertio,termino peremptorio.& Ang.etiā ibi dicit de sex dieb⁹.& plus dicit ibi Ang. quod qñ fit vnū edictū pro omnibus, non est necessarium ꝙ habeat tēpora omniū edictorū:imò causa suadente,ita possunt alterari in vno termino sicut in tribus:& maximè secundū locorū cōsuetudinē.vt est Boñ.vt dicit glo.insti.de ver.ob.§. iudicis.apparet igit ex prędictis,ꝙ hoc tēp⁹ est arbitrariū,ad qđ etiā vide quę latius dicā.j.in materia dilatiōis. ¶ Sed tñ talem moderationem & prorogationē non debet facere, nisi ex causa:vt dicit glo.in c.j.j.eo.& debet exprimere cām moderationis in citatione,vt pars nō habeat materiam appellandi.vt ibi. ¶ Quod ꝓcedit secundū D.m.vbi de cōsuetudine seruant dilatiōes iuris.nā tūc nō debet sine cā ab illis recedere:& si recederet,esset iusta cā appellādi:ex quo nō apparet de cā recessus, p no.per Inno.in c.ij.j.eo.sed vbi de cōsue.fori nō seruarent dictæ dilationes:sed arbitrio iudicis cōiter prefigerent:tunc non oporteret exprimere causam moderationis.

¶ Et vide Inno.in c.ad petitionem. de accu.qui dicit,ꝙ iudex prudenter facit si inserit iustam cām moderatiōis: & qđ cauti⁹ etiam agit,si super moderatiōe interloquitur: licet alia pars sit absens:quę tñ ad hoc est citanda:vt sic nō possit vlterius de tali moderatiōe quęrelari:etiā si sit cōtrarius litigatorū.ar.c.qđ ad consultationē.j.de re iudic. ¶ Si verò nō inferatur cā moderationis.aut nulla erit sententia,secundū quosdā,vel ad minus iuste poterit appellari,si nulla cā moderatiōis subest. & sequitur D.m.in c.j.j.eo.sed Hug.Bar.latius ibi distinguit,ꝙ aut cā moderationis seu assignationis exprimit:aut non.primo casu , aut est rationabilis,aut nō.si rationabilis,aut vera,aut falsa. si vera. aut iudex iustè ad arbitriū boni viri & discreti iudicis moderauit peremptoriū,assignando cōpetentē dilationē:& tunc non est causa sufficiens ad appellandū:cū iudex ex cā possit moderare peremptoriū,vt dictū est,aut malè moderatus est: & tunc sufficiens:est cā ad appellandū:vt d.l.j.j.eo.si cā moderationis est falsa,tūc potest appellari:& similiter etiā pōt appellari si cā assignationis nō est rationabilis.aut cā assignatiōis seu abbreuiatiōis non exprimitur,& non potest appellari.ita distinguit Hug.post Inno.& Hosti. ¶ Sed hoc vltimū mēbrū non videt mihi verū:qa stant ista simul,ꝙ cā non exprimat,& tñ nō subsit:propterea iniusta est moderatio:& ideò pōt appellari. facit qđ tradit Inno.in c.ad petitionem.j.de accus.vbi dicit, ꝙ cùm prędictę dilatiōes sint à iure determinatę,si iudex eas moderatur,& pars appellat:tenebit appellat⁹ ꝓbare iustā affuisse causam moderatiōis. ¶ Sed vbi dilatiōes essent arbitrarię,ꝑsumitur iusta moderatio:nisi probet contrariū,secundū Inno.& sequit Do.meus in c.j.j.eo.qđ est notandū.Quare cū hodie de cōi cōsuetudine & stylo,dilatiōes iuris nō seruent: sed arbitrio iudicis prefigant:sequit,ꝙ appellans tenebit ꝓbare iniustitiā moderationis.& dic,ꝙ poterit hoc ꝓbare allegādo longam absentiam,seu distantiā viarū,vel qualitatē causæ,vt qa sit ardua , & habuerit modicū tps ad deliberandū:& sic de similib⁹.sed pars aduersa volens probare instantiam moderatiōis,probabit seu allegabit paruitatem causæ,vel quia res erat tpe peritura.vel aliam similem causam.ex quibus omnibus iudex ad quē poterit arbitrari, vtrū ille iudex habuerit,vel non habuerit iustā moderationis causam,arg. ca.j.j.eo.& prædicta sunt bene notāda, secundùm Do. m. quia quotidie sunt in practica. ¶ Et ad prædicta videbis omnino quę latius dicā in tit.de dilatio . vbi magis latius tractabo:quia ibi melius conuenit. ¶ Et prædicta ꝓcedunt in citationibus & peremptorio iudiciali.

¶ Quid aūt in denūciationib⁹,seu interpellationibus extraiudicialibus:an in casibus,in quibus plures requirunt : de quo dixi s̄.eo.arti.q.vj.ver.Item xxiij.an possint fieri eodē instanti:puta dicendo,solue,solue,solue,vel quid simile.glo.in l. si conuenerit.la prima.ff.de pig.act.tenet,ꝙ non.& bene dicit, secūdū Bar.qa nō videtur sæpius denūciare:sed sępius loqui.ar. l. Męuius.§.eū,qui.ff.de leg.ij. ¶ Quot aūt dies in hoc casu debeant esse inter vnā & aliā interpellationē.dicit gloss.ibi. ꝙ ad minus vna dies:& sic in tribus diebus poterit fieri.ar.l.inter accusatorem.ff.de publ.iud.& sequitur Bart.in d.l.si conuenerit.vbi dicit hoc esse menti tenendum.

60 ¶ †Nonò principaliter q̄ro:quoties possit mitti perēptoriū: & an reiterari,vel post ipsum completū aliqua citatio fieri.

¶ Sol.tex.in l.& post edictū.ff.de iudi.videt velle,ꝙ iudex debet post perēptoriū mittere vnū edictū.Spec.verò in tit.de cita.§.viso.versi.Itē peremptoriū.dicit,ꝙ perēptoriū pōt mitti ter & quater ad malitiam cōuincēdam:vel de gratia,si iudici visum fuerit expedire:non tñ cogit:vt j.de do.& contu.c. ꝓut. & c.cū olim.& in d.l.& post edictū.& l.nōnunq̄.ff.de iudi.et in c.cōsuluit.s̄.de offici. dele.& licet text.in d.l.& post edictū. loquat p verbū debet.nō tñ importat necessitatē: sed facultatē & potentiā,vt ibi dicit.& no.gl.xxiij.q.iij.c.de illicita. vñ iudex nō necessitat:sed pōt facere gratiā,si vult: vt d. c.cōsuluit. & dicit gl.in d.l.& post edictū.ꝙ iudex pōt & quartā & quintā citationē reiterare,subdēs ꝙ etiā quarta nō est necessaria:sed solū procedit ex vrbanitate & benignitate,considerato ꝙ tres citatiōes habeāt vim perēptorij:vt i l.tres denūciatiōes.C. qūo & qñ iudex.& dixi s̄.eo.arti.q.vij.& hoc tenent Ange.& Bal. & Doct.in d.l.& post edictū.vbi Bal.dicit,ꝙ iudex, secūdū qđ dicunt Canonistę,pōt expectare cōtumacem,si vult:& nō cōfestim fulminare sententiā.facit insti.de ver.ob.§. in diē. & tenet Inno.in c.ad petitionem.de accu.& eo ipso,ꝙ iudex distulit,videtur ex sua benignitate id facere,& valet sentētia postea lata in termino expectationis.

¶ Et hāc quęstionē dicit Bal.sic habuisse de facto.qđ tñ intellige,si in die sequēti pronunciauit.vt in d.ca.cōsuluit.& ibi dixi.secus si ad vlteriorem diem distulisset:vt ibi dixi.& vide qđ statim dixi in xj.quęstio.in secūdo effectu. ¶ Et prædicta procedūt,si modo iudex,qui fecit citari peremptoriè, agat in officio.sed si iudex factis quibusdam citationibus morit vel impeditur:licet successor nō teneatur illas reiterare:sed posset computare in numero dilationis:tñ si prius verum numerum compleuerit,secundus iterum potest & debet vnū edictum ꝓponere.ff.de iudic.in l.& post edictum.& ibi not.tenet Specul.in titu.de citationi.§.sequitur.versicu.item nota,ꝙ si iudex.& fuit not.Hostien.ca.licet.de accusatio.tenet Archidiaconus xxiij. quæstione iij.cap.de illicita.& ij.quæstione ix.in cap.caueant. per prædictam l.& post edictum.& l.Neratius.ff.de re iudic.& quod dixi post Dominum meum in d.cap.licet. j. de accusatione. ¶ Quid aūt si post factas tales citationes iudex,qui iudicaturus erat:alteri delegauit:vtrū sit necessaria noua citatio.vide quod dixi argumen.vij.versi.duodecimò procedit. ¶ Item prædicta procedunt,qñ iudex vigore citationis peremptoriæ absq̄ alia citatione vellet procedere ad pœnam contumaciæ, respicientem ipsum processum in quo est cōmissa cōtumacia, vt puta,dare possessionem ex primo vel secundo decreto , vel ꝓferre sententiā:& tunc non requiritur post peremptoriū alia noua citatio de necessitate:licet đ benignitate fieri possit:vt di

xi.& sic procedat dictum Barto.in l.si finita.§. Iulianus.ff. de damno infecto.& in l.consentaneum.C. quomodo & quãdo iudex.vbi dicit,quòd si iudex citat partẽ peremptoriè, vel tribus edictis,seu vnica citatione cum comminatione procedẽdi ad vlteriora:non requiritur noua citatio,quòminus possit procedere admisionẽ in possessionẽ &c. Aut quærimus de pœna cõtumaciæ,q̃ venit imponẽda extrinsecus:& non respicit ipm ꝓcessum puta mulctare & cõdẽnare inpœna pecuniaria,vel remouere ab aliquo officio,vel quid simile. & tunc ẽt post peremptorium requiritur alia citatio ad fi.condemnandi,vt l.desertorem.& ibi per Bar.ff.de re.mili.& sequit.D.m.in c. j.s. de iu. pro quo allegat qđ no.in l. aut qui aliter.ff.qđ vi aut clã.& qđ in simili no.Inn.in d.c.consuluit.de offi.delega.Nec mirum:qa aduersus condemnationẽ posset citato cõpetere aliqua defensio.& hoc casu procedit quod Barto.in l.ij.ff.si quis ius di.non obtemp.vbi dicit,ꝙ ad mulctam imponendam requiritur alia citatio post peremptorium.

61 ¶†Decimò quero principaliter vtrũ in casibus,in quibus requirit̃ pemptoriũ,si omittat̃,et pars nõ opponeret,valeat act⁹.

¶Sol.gl.in c.cũ causa.de offi.dele.dicit,ꝙ licet fiat citatio absq; peremptorio:tamen tenet processus:ex quo citatus comparet &hoc not.gl.xxiij.q̃o.iij.c.de illicita.& Io. An.in addi. Spe. in ti.de senten.§.vt autem.ver.& nota in maiori additione.vbi dicit ꝙ Gui.de Suza in sum.in ti.de sententijs.dicit quòd præsentia sine expresso consensu vel dissensu sufficit:licet nõ emanauerit peremptorium,quod fiebat ad pręsentiam habendam vel absentis malitiam conuincendam.inducit iura de tacito cõsensu:sed sufficiat regula,qui tacite.de reg.iur.lib.vj. facit quod not.Spe.in titu.de lib.concep.§.sequitur.ad finem.¶Subdit tamen Ioan.An.quòd ad dubium tollendum iam seruari fecit, quòd iudex citari fecit partes,licet presentes, peremptoriè ad sententiam audiendam.¶Et ad prædicta vide,quæ latius dixi s̃.inv.prin.articulo,q.xvj.

¶Vndecimò principaliter quæro de effectibus peremptorij.

¶Sol.dic,quòd habet plures effectus.

62 ¶†Primus est inductiuus, vt per illũ possit perueniri ad ea q̃ sunt grauis præiudicij & ad sententiam & ad alios actus, ad quos non potest perueniri non pręcedente peremptorio. de quibus dictum fuit.s̃.eodem arti.q.vj.facit etiam qđ dicam in sequenti effectu.

63 ¶†Secundus effectus est aperitionis. nam si sit talis causa in qua non obstante contumacia ipsius peremptoriè citati,possit procedi contra eum:tunc peremptoria citatio aperit potestatem procedendi:etiã absente parte,quæ in sui pręiudiciũ habetur agit,ꝓ pręsente,vt in aut.qua in prouincia.C.vbi de crimi. agi oportet.tenet Bal.in.l.tres denũciatio.C.quomodo & quãdo iud.dixi.s̃.q.j.huius articu.¶Aduerte tamẽ:quia licet in die perẽptorij possit iudex(si velit)ꝓcedere ad id sup quo absens citatus erat,nulla alia citatiõe vel expectatiõe facta:tamẽ ęquitate suadẽte debet in diem alteram expectare & iterũ citare si eius iurisditio duret. quæ æquitas seruari deberet à quolibet probo viro,vt dicit Egi.rub.xcvj.& probatur.j.de dolo & cõtu.c.cùm dilecti.in ver.expectantibus igitur.&xlv.dist.c.licet. s̃.de offi.dele.c.cõsuluit.& in l.& post edictum.ff.de iu.Si verò expiret,expectet vsq; ad horam congruam ita ꝙ ante noctis tenebras possit perficere,quòd incumbit,vt ibi no.Hosti.ver.in sum.in ti.de contumacia,dicit,quòd post peremptorium nõ tenetur citare absentem.& supra tetigi in nona quæstione.Specula.verò dicit.quòd si citatus ad certũ & specialem articulũ,puta,ad vidẽdum iurare testes,& huiusmodi nõ venerit:nihilòminus ad publicationem attestationum,& ad sententiã,& ad alios articulos,est iterum citandus,vt j.de testi.c.cùm olim.& di.c.cõsuluit.ibi perficere quod incumbit.& de re iudi.c.cùm olim.secus secundùm quosdam,si non fuerit citatus ad certum articulum solùm:sed ad vnum articulum & generaliter ad procedendum in causa:quia tunc ad omnia,& etiam ad sententiã põt ꝓcedi ipso post peremptoriũ semel cõtumace absq; citatione. ꝑ l.properandum.C.de iud.& j.de do.& cõtu.c.fi.dũtamẽ iudex in peremptorio fuerit comminatus se cogniturũ & pronũciaturũ illius cõtumacia nõ obstante,vt d.l.& post edictũ. de quo etiam per Innocen.& Ioan.An.in d.c.consuluit.& per Io. An. in c.cum,qui.de do.& contu.lib.vj.¶Dicit tamen Ioan.An.ꝙ hoc ita simpliciter intellectum,nimis sonat in absurdum: quia summa esset iniquitas,si iudices sic citando,vt dictũ est,ex vnica tantũ cõtumacia ipsis partibus tam graue pręiudiciũ & dispendiũ inferrent,vt sic principale simul cũ appellationis remedio illis deperiret.Nam scḋm hoc,cõtumacia in nõ veniẽdo,q̃ faceret valere sñiam, pariter tolleret beneficium appellãdi.procedunt igit̃ prędicta in casu dicti.c.fi.de do.& cõt.quãdo iudiciũ agitatur in loco remoto à diœcesi citati, puta in curia si ibi sit citatio hominis peremptoria:vel etiam si fieret citatio iuris. vt in c.j.& in c.cupiẽtes.de ele.lib.vj.& quod no.in c. quãuis. de offi.ordi.lib.vj.nã hoc casu,quia difficilimũ esset citationes reiterare,pro singulis actibus põt fieri citatio specialiter ad certos actus:& etiam ad totam causam,vt dixi s̃.articu.xx.q.xvj. & tũc locus erit opi.prædictę, vt ad examinationem causę & ipsius diffinitionẽ ꝓcedatur.¶Si verò venit pars vel procurator ad singulos actus citabunt̃.etiã si in vno fuisset contumax. Et vide quod circa hoc tradit Ioã.And.in addi.Specu.ibi §.viso.ver.Itẽ licet in die.¶Sed tu dic vt aliter & aliter.& latius dixi s̃.in xx.articulo principali,in xvj. q . principali. diuidendo materiã in quatuor quęstiones:& max imè in ij. & iij. quęstio.

¶Et aduerte:quia eo casu,quo iudex post perẽptorium posset ꝓcedere ad sententiã,vel ad similẽ actum ad quẽ quis peremptoriè citatus est:licet de benignitate posset iudex,si velit, expectare in diem sequentẽ:tñ pro illo actum et expediendo in die sequenti,nõ videtur necessaria noua citatio rei vel actoris, qñ iudex hora statuta ad illum actũ sedisset.vt dixi in d.c.consuluit.de offi.delega.¶Respectu enim comparentis,si dicit se velle expectare in diẽ sequentẽ:alia citatio non est necessaria: nec etiam respectu absentis,quoniã ipse scit,vel sciri debet , ꝙ vel ipsa die citationis ferenda est sententia,vel saltem sequenti. vnde si non comparuit illa die, saltem die sequenti deberet comparere.

64 ¶†Tertius principalis effectus est extinctiu⁹ & perimitiuus. Extinguit eñ & perimit disceptationẽ.xxiij.q̃ij.c. de illicita.ad qđ vide qđ dixi s̃.eo.ar.q.j.adeò,ꝙ si citatus nõ cõparet, & cõminatio sit facta de nõ audiẽdo postea talẽ perẽptoriè citatũ:nõ audit̃ postea.siue loquamur in ciuili,secundũ ea q̃ tradunt̃ in l.diffamari.C.de inge.ma.q̃ lex habet locũ etiã in cã ciuili,vt no.gl.in l.sed & si Pretorẽ.§. sed & si dũ decreto.ff. ex qui.cau.ma.licet gl.videat̃ sentire cõtrariũ in l.Papinianus.§.j. ff.de inoffic. testa.Ad quod vide qđ dixi in c.j.de collu. detegen.in primo mẽbro post glo.fi.siue etiam loquamur in causa criminali.vt l.Titia.ff.de accu.Et siue causa sit ꝓphana , vt dictis iuribus.siue spiritualis,in c.fi.de ele.lib.vj.dũmodo sit talis in qua sententia transire possit in rẽ iudicatã, vt dictis iuribus.aliàs secus,secundũ ea,quę no.de matrimonio carnali : in quo sententia lata nõ transit in rem iudicã.vt in c.lator. & c.cõsanguinei.j.de re iudi.quod tñ qualiter intelligatur , & qñ, & ad quos referatur talis peremptoria exclusio.dicendũ est vt latius traditur per Docto.in c.cùm in tua.Sed in spirituali , sententia transit in rem iudicatam,vt not.Ioan. And.post Inno.in c.cùm olim.super verbo,canonici.ante finem.j.de do.& cõtu. & in d.c.fina.de elect.lib.vj.vbi etiam dicit Ioã. And.in regula,mora.de regu.iur.libro vj.in mercu.ꝙ peremptorium illius c.fina. extinguit , seu perimit ius opponendi post illud. aliàs frustra peremptoria vocaretur:ex quo viam opponendi non pręcluderet,& sic nil perimeret,vt dixi s̃.quęstio.j.Sicut eñ ille,qui post accusationem inchoatam desistit,non auditur repetens reũ,vt in c.licet. j.de accu.& in l.qui destitit.ff.ad Turpil. & C.eo.l.quãuis,& similiter:quia à princip.negat se velle accusare.vt l.si maritus.§.si legauerit.ff.de adul. ita etiã non veniẽs intra terminũ per iudicẽ statutum,videtur negare se velle accusare.C.q accu.nõ pos.in l.si eo.facit qđ no. ff.de neg.gest.in l.si ego.in fi.p.e.glo.& sic sequit̃,ꝙ post terminũ nõ debet audiri.facit. ff.ad Turpil.in l.ab accusatiõe.§.destitisse. Et maximè hoc ꝓcedit in his,in quibus obiectus,seu oppositio,statum et famã hominis deturpat,seu infamat:in quibus lapsus tẽporis per iudicẽ statuti pręcludit viã accusanti:vt l.diffamari. C. de inge.ma.& nõ solũ in his:sed etiam in illis,quę ius & interesse propriũ concernũt:talis ipsius termini peremptorij pręcludit viam agẽdi,vt dictis iurib⁹.facit.l.iij.ff.de bo.autho.iudi. pos.

¶Nec ob.l.mancipiorũ.ff.de op.lega. vbi post terminũ datũ à iudice re integra potest optare:quia potest responderi, ꝙ ibi non fuit præfixus nec expressus terminus peremptorius.sic dicitur in c.fi.de elec.lib.vj.

¶Et eodẽ mõ põt rñderi ad c.si tibi absenti. de prębẽ. & dig. li.vj.vbi post terminũ datũ à iudice,re integra licet cõsentire.

¶Vel põt rñderi ad vtrũq; cõtrariũ,ꝙ in vtroq; casu, q negle xerat optãdo,postea vel cõsentiẽdo veniebat ad ius suũ vel sibi debitũ.sed in terminis.c.fi.opponẽs nõ ad rẽ familiarẽ: sed ad alteri⁹ læsionẽ,vel repulsionẽ intẽdebat. & hæc sunt valde disparia.ar.l.sepulchri violati.in fi.ff.de sepul.vio.

¶Nec ob.qđ no.in c.cùm in tua.in glo.fi.qui ma.accu.pos.qa illud ꝓcedit in mr̃imonio carnali,in quo etiã sñia non trãsit in rẽ iudicatã:vt s̃.dixi.Itẽ potest dici,ꝙ ibi nõ emanauit peremptoriũ:sed simplex bannũ dũtaxat. Quidam etiam dicunt, ꝙ prius dicta procedũt in peremptorio assignato certę ꝑsonę:secus est in generali edicto,de quo in d.c.cũ in tua.Sed cõiter reperitur

peritur p nota.in l.si eo tēpore.C.de remis.pig.& in auf.si oēs.
C.si vt se ab hęredi.absti.& in l.fi.ff.vbi pupil.edu. debet. &
ff.quib.ex cau.in pos.eaf.in l.ergo.& ī l.hoc autē.§.j. & qđ ibi
nota.facit etiā:qa d.c.fi.de elec.li.vj. ęqparat perēptoriū gn̄ale
& speciale,vt tantū valeat gn̄ale quò ad genus suū, quātū spe
ciale quò ad speciē suā.facit qđ no.glo.in c.ij.s̈.de offi.ordi. &
vide quod dixi s̈.arti.xxij.q.vj.& articu.xxiij.q.xj. ¶Aduer-
te tñ:qa qđ dixi circa intellectū.c.fi.ꝓcedit in illo,q post per-
emptoriū se opponeret electo,ne confirmef:qa repellif, vt di-
ximus,saluo tñ iudicis officio.vt ibi not.sed post confirmatio
nem nō auditur:etiā si vellet prosequi suū interesse.puta, con-
temptū, vel ius quod p̄tendebat in bn̄ficio, ad qđ facta est cō-
firmatio : quāuis agēs de nullitate posit audiri secundū ea, q̄
tractat Io. And.in regula mora.de re.iu.lib.vj.in mercu. ¶Et
pręd icta ponit Io.An.singulariter in addi. Specu.in ti.de cita.
§.viso.in prin.& pro pręd ictis facit:qa nō parēs perēptorio,
videf iudicē contēnere.& pœna contēnentis est, vt Prętor pos
sit illi suā iurisdictionē denegare.ff.ex qui.cau.ma.in l.sed si p
Pręt orem.§.sed & si dum decreto.& qđ ibi no.in prima glos.
facit de ap.in c.cū parati.secundū Io.An.in d.addi.de quo di-
cam latius in ti.de do.& cōtu.faciunt etiam, quę dixi s̈ eo.arti.
q.j.quę sunt cōiungenda cū his dictis.¶Et prædicta lōgè for-
tius & sine dubitatione procedūt in termino perēptorio p̄fi-
xo à lege vel statuto:post quē terminum nō debet audiri, nisi
ꝓbato iusto impedimēto.C.de adul.in l.ob cōmissa. & ff. de
decre.ab or.fac.l.fi.no.Inno.& post eū Do.me.in d. c. cùm in
tua.& Ia.de Are.in l.facta.§.si quis bonorū.ff.ad Treb.& Bal.
in d.l.diffamari.C.de inge.ma.¶Sed in termino q̄uis perēpto
rio p̄fixo ab homine,videf distinguendū, φ aut post perēpto-
riū secuta est sentētia silētij impositiua:& non debet amplius
audiri:etiā re integra,nisi per appel.vt in l.Titia.& qđ ibi not.
ff.de accu.& in d.l.diffamari.& in c.cōquerente. & qđ ibi not.
de of.ord.secūdū Inno.Io.An.do.Ant.& Do.me.in d.c.cū in
tua.& Bal.in d.l.diffamari.aut nō est sequuta sn̄ia silētij impo-
sitiua.& tūc,aut res est integra:& videf posse audiri:aut nō est
integra,& tūc sec⁹.secūdū doc.in d.c.cū in tua. ¶Sed aduerte.
qa excepto casu d.c.cū in tua.qn̄ s. sn̄ia nō trāsiret in rē iudi-
catā,vt supra dixi,quo casu,cōminatio nō operaref, saltē re in-
tegra,vt tenet do.Ant.in d.c.cū in tua.in alijs casib⁹,qn̄ appo
neref terminus perēptorius cū cōminatione, φ postea non au
dietur.Arbitror,φ talis postea non audief:licet nulla esset lata
sn̄ia silētij impositiua.& hoc etiā voluit Bal.in l. obseruare. §.
ꝓficisci.ff.de off.ꝓcō.& lega.in iij.q.vbi dicit,φ si tale tp̄s ap-
ponif iuri ꝓponēdo,φ elapso illo tp̄e ꝓponi nō pōt p l.scire
oportet.§.cōsequēs.ff.de excu.tu.& si statutū determinat cer-
tū tp̄s ad querelandū cōtra syndicādos,querela postea ꝓposi-
ta,est ipso iure nulla:hoc est,nō debet admitti. & ibi etiā vide
p Bal.in iij.q.vtrū post illud tp̄s ille,q stetit in syndicatu, pos-
sit cōueniri in patria,seu ꝓprio domicilio,nō obstāte illo tp̄is
lapsu:sup quo ego bis cōsului vnū cōsilium quod incipit, Do.
Mastinus de Burgo.& aliud incipit, Do.Vrbanus de Luca. &
vide Bar.in l.dare.ff.ad l.Iul.repe.& Do.me.post Cal.in c. pe.
65 de iud.quasi in fi.¶†Et aduerte:quia termin⁹ perēptori⁹ iuris,
qualis est.c.cupiētes.de elec.libr.vj.est p̄iudicatiuus nō solū in
casu principali:sed etiā in cā ap.qa cū sit sn̄ia iuris, pōt ab ea
appellari.vt l.si qua pœna.ff.de ver.sig.facit s̈.de ele.c.ne ꝓ de
fectu.nā cū leges instituunf:tūc cōtradicendū est:cū aūt fuerīt
editæ illis est obediēdū.iiij.di.§.in istis.& §.sequēti.Sed si loq-
mur in termino hoīs,licet sit perēptorius quò ad cām principa
lē:nō tñ ob.in cā appellatiōis:vn̄ nō obstāte tali termino per-
emptorio in cā principali,in cā appel.nō oppositū, oppone-
re potero & oppositū nō probatū probare potero.C.de tem.
ap.in l.per hāc.& j.de fi.instru.c.cū Ioānes.talis em̄ terminus
obstat solūmodo in ea instātia iudicij,in qua assignatus est: &
nō in alia.vt d.l.p hāc.quia talis terminus nō est interlocuto-
ria:sed potius quędā cōminatio ad illā tm̄ instātiā se extendēs.
ff.de iudi.in l.in perēptorio.secūdū Arc.xxiiij.q.iij.c. de illici-
ta.¶Sed tu quò ad hoc vltimū dictū Arch.vide qđ in contra-
riū dixi.s̈.eo.artic.q.viij.vbi dixi,φ est quędā interlocutoria à
qua pōt appellari.vt in c.j.j̈.eo.& si nō fuerit appellatū, trāsit
in rem iudi.& vide quod dixi.s̈.eo.arti.q.j.
¶Sed pōt cōcordari,φ ipsa termini statuitio est quędam inter
locutoria respectu eius,quod in se cōtinet.& ita ꝓcedat,quod
statim dixi.sed respectu eius,quod est futurū ad exclusionem
propter lapsum temporis,est quędā cōminatio quò ad illam
instantiā.& ita procedat dictū Archi.quæ etiā cōminatio pōt
dici interlocutoria:sed nō extendit vires ad instantiā causæ ap
pellationis,vt dixi.
¶Et ad pręd icta vide omnino quę dixi in c.fi.de dilatio. arti-
cu.xxij.quæstio.iij.

66 ¶†Quartus principalis effectus est cōtumacię inductiuus, in-
quantū taliter citatus nō cōpareat,adeò vt sine peremptorio
nō videaf quis cēsendus cōtumax secundū Egi.rubr.xciij.qđ
intelligit Vin.esse verum,ante litis ingressum.ar.d.c.de illicita.
xxiiij.q.iij.& c.consuluit.s̈.de offic.delega.ad quod vide quod
dixi s̈.eo.art.q.vj.in prin.& in ver.Item vj.in medijs causis, &
talis cōtumacia videf vera etiā si solūmodo non venerit: q̄uis
dixerit se nolle venire.& ideò talis contumax nō auditur ap-
pellans,vt in l.& post edictū.§.sciēdū.ff.de iud. Sed si nō esset
verus contumax,audiretur appellans,vt traditur in c.ij.de do.
& contu.lib.vj.& in Cle.j.de dolo & contu.
¶Sed tu aduerte,qa text.in d.§.sciendū.expressè sentit, φ ista
cōsequētia nō est necessaria:neq; cōcludēs fuit citatus perēpto
riè,& nō cōparuit:ergo est verus cōtumax:ita vt nō audiaf ap
pellās.vt patet ex illo tex.dū dicit.Si modò verè p cōtumaciā
defuit si minus auditur.
¶Vnde tu de hac materia,quis dicatur verus, & quis manife-
stus,& quis pręsumptus,apparenter,vel existenter, aut fictè di
catur cōtumax,vide quę dixi in Cle.j.de dolo & contu. & la-
tius dicam.j̈.de dolo & contu.in arti.concedenti.
67 ¶† Sed quęro,qd si reo sunt assignati ꝓ termino xij.dies quo
rum quatuor primi sunt pro primo,quatuor secundi ꝓ secun-
do,& quatuor tertij pro tertio peremptorio termino: & reus
in primo termino cōparuit:actor verò nō cōparuit. vtrū actor
debeat restituere expensas prius quàm audiatur? ¶Solu.dic φ
sic,per c.j.de dolo & contu.libro vj.quia in alternatiuis ipsius
citati est electio.argumento.l.plerūq;.ff.de iure do.& C.de cō-
dictio.indeb.l.si quis.secundum Speculato.in titu. de citatiōe.
§.viso.versic.quid si in primo.& sequitur ibi Ioan.Andr.in ad-
ditio.Dicit tamen,quòd dicta electio alternatiuę non est libe-
ra per ea,quæ statim dicam. Sed pone,retentis dictis terminis
factæ citationis,quòd reus comparuit in primo & secundo ter
mino:sed non in tertio.actor verò in primo & secundo termi
no non cōparuit:sed solùm cōparuit in tertio.quis dicatur cō-
tumax? vtrum reus,ita vt posit procedi contra eum admissio
nem in possessionem? & videtur φ non,propter alternatiuam:
de qua statim dixi.& ff.de contrahen.emptio.in l.si in emptio
ne.§.penul.& ff.de eo,quod certo loco.in l.non vtiq;. in prin.
In contrariū facit,quia vltima mora nocet.ff.de arbi.in l. Cel-
sus.§.idē agit.& ff.de periculo & cōmod.rei vendi. in l. illud.
& in l si per emptorē.in fi.ff.de actio.emp.Et hanc opinio.te-
net Specu.in titulo de citatiōe.§.viso.versiculo qd si in primo.
& idem tenuit Guido de Suza.in l.sancimus. C.de iudi. & istā
opinio.tenuit Iaco.de Aret.in l.Pręt or.ff.de ope.no.nū. & se-
quif Bal.in l.qui ante Calen.ff.de ver.obli.dicens ꝓ dicta opi.
videri casum in auf.ei qui.C.de tēpo.appella.vbi vltima mora
consideratur ad expensarum condēnationem faciendā. ¶Nec
ob.l.& post edictum.§.circunducto.ff.de iudi.per quam mo-
uetur Bart.ad cōtrariā opi.vt statim dicam:quia ibi,secundùm
Bald.in edicto citationis erat vnus solus terminus assignatus:
ideò totum edictum circunducitur:sed in terminis nostris assi
gnati sunt plures termini,vnde tot videntur edicta, quot sunt
termini.ar.l.tres denunciationes.C.qūo & quādo iud.& l.plu-
ribus.§.j.ff.de ver.ob.& ideò comparens in vno, nō grauatur
in alio.Bar.verò in l.qui ante Calen.tenet contrariam opinio-
nem.Mouetur:quia taliter citatus,intelligitur cōditionaliter ci
tatus: vt si non compareat in primo termino,cōpareat in secū
do,& si non in secūdo,compareat in tertio.& sic euanescit cō
ditio citationis in casu p̄dicto, qn̄ reus in primo vel secundo
termino cōparuit:& quia ecōtra,si reus non cōpareret in pri-
mo termino,nec in secūdo,condēnatur in expēsis:licet postea
cōpareat in tertio: vt l.sancim⁹.C.de iudic.& in auf.qui semel.
C.quomodo & qn̄ iudex.no.gl.ordi.in c.quęrelā.de procu. &
glo.lxxiiij.distin.c.honoratus.& glo.xxiij.q.fi.c.de illicita. &
glo.iiij.q.v.in summa.& in c.quoniam cōtra.j̈. de probationi.
sic ergo econtra actor debet dici cōtumax, si nō compareat in
primo & secundo termino,vt seruetur æqualitas in iudicijs:&
circunduci debet edictum seu citatio.vt d.§.circūducto.¶Nec
est bona responsio,quā dat Bald.ad illū §.quia cum illa. l. &
post edictum.continuetur ad ll.pręcedentes,in quibus jurisco
sultus fuit locutus,etiam quando peremptorium mittitur se-
cundùm formam pręd ictę quæstionis,cum temporis distribu
tione.igitur ille §.debet referri ad illum casum.argumen. l. talis
scriptura.ff.de legat.j. ¶Vnde responsio Bal.de vno termino
non est bona.¶Et vide Ioan.de Imo.in Clementi. ij.de appel
lationi.in glo.super verbo, Dictum terminum.qui refert & se-
quitur pręd ictam opinionem Bartoli,de qua in dicta lege,qui
ante Calendas.
¶Nec obstat authēti.ei qui.per quā mouetur Bal. quia vt di-
cit Ioannes de Imola in dicta l. qui ante Calend. & sequitur

Posita in illa l. parum facit ex eo quia ibi non loquitur de termino citationis: sed dicit quòd si appellator non prosequitur appellationem in vltimo mense, potest appellatus ipsam prosequi. et si ipsam prosequatur absente appellante nihilóminus absens condemnabitur in expensis. & sic ille text. non facit pro opinio. Bald. Et eandem opinionem tenuit Petrus de Anchara. in dicta l. qui ante calend. per c. j. de dolo & contuma. dicens non esse deueniendum ad aliam citationem nisi refectis expensis. & ista fuit originalis opinio Ioannis Andreæ in additioni. Speculato. in titu. de citationi. §. viso. versicu. quid si in primo. vbi dicit, quòd secundus terminus & tertius censetur conditionalis. si non venerit in primo &c. vt dixit Bar. per c. ij. de testi. cogendis. & per c. de dolo & contumacia, libro vj. Et hanc etiã opinio. tenet Ludo. Ponta. in dicta l. qui ante calend. pro qua dicit esse text. singularem à nemine ad hoc ponderatum in l. ex cõsensu. §. cum qui. ff. de appel. ibi enim dicitur, quòd si reo datus fuerit terminus peremptorius secundũ causam ordinis illius, qui debet intelligi vt ibi supplet glo. in verbo, ordinis. s. de quo habet in l. tres denunciatiões. & in l. ea quę. C. quomo. & quãdo iudex. & in l. ad pereptoriũ. ff. de iudi. q est, ꝙ denẽ circa idẽ tres termini, ꝙ si reus rñdens per se vel ꝑ aliũ defensus, ante finẽ dictorũ edictorũ cõparuerit: & sic in eorũ aliquo cẽseatur d. dilationẽ rupisse &c. Videt ergo ibi casus ꝙ in quocũꝗ ex terminis datis reus comparuerit euanescat seu rumpatur dilatio vna cum alijs eius sequentibus. vnde si iam inualidata est, non potest ipsius prętextu reus amplius contumaciã incurrere: cũ iura velint ꝙ inualida citatio nõ cõstituat non cõparentẽ cõtumacẽ, vt statim subijciã. Et hæc est ipsa veritas secũdũ Põta. Nec obstat argumẽtum. s. factũ pro alia opi. ꝙ vltima mora debet nocere: qa istud est verũ, si mora cõmitteret. sed in terminis ꝑdictis, cũ scda seu tertia citatio sit cõcepta per dictũ. §. circũducto. meritò nõ potest dici committi mora. Et eadem opinionem tenet Ang. in d. l. qui ante calendas.

¶ Aduerte: tñ qa predicta procedũt secũdũ Bar. si modo cõparẽs in primis terminis recedat licentiatus. si eñi recederet absꝗ iudicis licẽtia, cũ iudex fortè intẽderet expectare actorẽ de benignitate vsꝗ in fi. termini, ꝙ facere põt (vt supra dixi) tũc re⁹ cõtumaciã nõ euaderet, per no. per Inn. in c. calumniã. de ꝑ. & sic sentit, ꝙ quãuis citat⁹ cõpareat, si tñ illicẽtiat⁹ recedat, cẽset cõtumax. scdm Bar. in d. l. qui ante cal. & in l. si finita. §. Iulian⁹ ff. de dã. infec. & in l. consentaneũ. C. quomodo & quando iu. tenet etiã Inn. in c. cõsuluit. s. de offi. dele. & Spe. in ti. de contumacia. §. j. ver. itẽ is, qui. & Bal. in l. nã ita diuus. ad fi. ff. de adop. & Ang. in d. l. & post edictum. ff. de iud. & domi. Anto. in c. j. s. de iudi. Ad qđ vide qđ latius dicã j. in xxxj. prin. arg. & sentit Ioan. de Imo. in l. qui ante calen. inquantũ in pręedicta quæstione supra formata distinguit. ꝙ aut cõstat de mente iudicis, ꝙ voluit illũ licentiare pro tota citatione, quãdo dedit sibi licentiam: cũ nõ debeat illicentiatus recedere (vt dixi) & tũc vera sit opinio Bar. & sequacium. Aut cõstat, ꝙ solũ pro isto termino voluit eũ licẽtiare: & tũc vera sit opi. Ia. de Are. & sequaciũ. facit qđ no. Io. An. in c. dilecti. el ij. de rescrip. Aut sum⁹ in dubio qa fuit simpliciter licentiatus: & tũc põt fortè dici, ꝙ solùm videatur licẽtiasse ab illo termino illius citationis, & nõ ab alio. argumen. not. per Ioannem Andream in dicto. c. dilectus. Et qa verba iudicis nõ importãt, nisi quatenus necessariò inferunt, in l. Iulianus verum debitorem. ff. de cõdic. inde. & in l. j. C. si plu. vna sentẽ. Et quia in dubio debet præsumi, ꝙ iudex eligat partem, per quam lites abbreuientur, ꝗ̃ qđ protelent: cùm hoc sibi ex officio incũbat. vt in c. finẽ. j. de dolo & cõtumacia. & ĩ l.

68 properandũ. §. j. C. de iudi. facit. l. iij. ff. de milit. testa. ¶ † Et aduerte. qa dicit Bar. ꝙ si citatus nõ venit, nec in prĩo, nec in secũdo, nec in tertio termino, ꝙ talis nõ ꝓpterea est in omnib⁹ expẽsis cõdẽnãdus. & ista fuit originalis cõclusio Vber. de Bobio in tracta. citationũ. & idem tenuit Guido de Suza. in l. sancim⁹. C. de iud. qa in prĩo & scdo termino videtur authoritate iuris remanere, vt s. dixi. & qa cũ vna aut alia res promittit, debitoris est electio, vt in regula in alternatiuis cũ sua materia dere. iur. li. vj. & s. dixi. facit et. s. de re. in inte. c. ex literis. & j. de dolo & cõtu. c. j. & c. cũ dilecti. in fi. ¶ Spe. verò tenet cõtrariũ. ꝑ d. l. sancimus. & ꝑ c. reprehensibilis. §. sinautẽ. j. de ap. & s. de ꝓcu. c. ij. Ita dicit Spe. in ti. de cita. §. viso. versi. sed qđ si tres, & dicit ibi Io. An. in addi. ꝙ ꝓ hoc facit c. ij. j. de testi. cogẽ. licet possit rñderi vt ibi scribit Io. An. post Vin. ¶ Egi. verò remittit se ad no. in c. ij. de ꝓc. ad qđ. c. ei⁹ se remittit Io. An. ĩ d. addi. Distinguit tamẽ vtrobiꝗ Io. An. ꝙ aut loquimur de expẽsis citatiõis, quę quandoꝗ est vnica: & sufficit vni parere. aut loquimur de ꝓceptis executorũ, qui quandoꝗ iubet aliquid fieri intra tres terminos, in quibus nisi aliud exprimatur, post vltimum terminum quis incidit in pœnã. aut loquimur in præceptis de veniẽdo seu comparẽdo: & cõstat, ꝙ interest partis, quę in ipso primo termino venit, aduersariũ suũ tunc venisse & huiusmodi interesse ex quo aduersarius nõ venit habebitur ratio: licet etiã fortè veniret in vltimo termino: vna tñ citatio remanebit gratuita: videlicet illa, in qua citatus cõparet. Nec obstat regula In alternatiuis. quia loquit qñ duo sub alternatione debentur, vbi debitor soluendo qđ voluerit liberat. vt ibi & in c. j. j. de plus petit. sed in pręmissis terminis iudex mãdat sub cõiunctione copulatiua. & ad veritatẽ copulatiuę oportet vtrãꝗ partẽ esse verã, vt no. in c. inter cæteras. s. de rescrip. & in l. si is, qui ducenta. §. vtrũ. ff. de rebus dub. vnde nisi venerit ad oẽs terminos, debet condemnari: quia dolo non caret, qui magistratui nõ obtemperat. ff. de reg. iur. in l. non potest dolo. & quia semp interest actoris reum in quolibet termino venisse, ex quo etiam ipse actor in quolibet termino cõparuit. facit quod tradit Specul. in tit. de contu. §. nũc dicamus. ver. sed pone. & sic residet Ioan. An. in d. addi. Facit qđ dicam in tit. de do. & contu. videt ergo concludendum, ꝙ si vna fuit citatio, licet cũ distributione pro primo secũdo & tertio termino &c. quod tũc, cũ vnica sit citatio: & vnica per cõsequẽs expẽsa: sufficit citatũ cõparere in vltimo termino. secus qñ separatim tres citatiões factę fuissent. & sic pro qualibet separata fuisset expensa: qa tũc tenebitur pro expẽsa citationis peremptoriæ: si in illa nõ cõparuit. & hoc modo intelligitur glo. ante pe. in c. ij. s. de procur. & sequitur ibi Ioan. de Imo. ¶ Quid aũt si aliqua prædictarũ triũ citationũ incidit in diẽ feriatã. & vocatus illa die dilationis feriata se præsentat. an videatur iudici paruisse, & alias dilationes consumpsisse? dicam j. arti. xxxj.

¶ Postremò, ex prędicta citatiõe peremptoria oriuntur etiam plures alij effectus. de quib⁹ dicam j. in xxxj. princi. artitu.

69 ¶ † Aduerte tñ: quia prædicti effectus vendicant sibi locum, qñ peremptoria citatio legitimè emanauerit: sed si vna dictarũ citationum esset nulla, sententia lata in absentẽ non valeret: vt l. si accusationibus. C. de accu. per quã. l. hoc tenet Bal. in l. tres denunciationes. C. quomodo & qñ iud. & idẽ pari ratione dicendũ est de alijs actibus iudicialibus requirentibus citationẽ peremptoriã: vt nõ valeant, etiã si vna sola ex tribus denũciationibus ad peremptoriũ nõ fuerit legitimè facta. inualida eñi citatio nõ comparentem non constituit in contumacia, vt l. ex quacunꝗ. ff. si quis in ius vo. non ier. & l. si fine. §. si seruus. & in l. si filius. ff. de interro. actio. ¶ Et ex his (deo duce) expedit⁹ est. xxvij. principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞ Citationes plures in eadem schedula fieri possunt.

ARTICVLVS XXVIII.

Vigesimooctauo principali articulo, tractandum est, vtrum plures citationes eadem schedula vel litera possint fieri.

1 ¶ † Circa quẽ articulũ videt dicendũ, ꝙ sic. tex. videt esse apertus in c. j. j. de testi. cog. & ibi no. gl. iij. & sentit gl. ĩ verbo, Post dationem. in Cle. sępe. de verbo. signi. dicens, ꝙ ad plures actus põt fieri cõglutinatio in eadem citationis schedula. faciũt etiã, quæ dixi in articulo pręcedenti. & s. in xx. principali articulo, q. xvj. ver. circa secundã q. in fi. & vide qđ dicã in materia dilatio. in c. ij. de dilatio. articu. xj. q. iij. & artic. xxij. ver.

SVMMARIVM.

1 ☞ Citationem factam fuisse, quis probare debeat.

ARTICVLVS XXIX.

Vigesimonono principali articulo tractandũ est, quis teneatur ꝓbare citationẽ factam.

1 ¶ † Circa quẽ dicendũ arbitror, ꝙ ei incumbit probatio, qui ad fundandã intentionẽ suã illã deducit, siue sit actor siue reus: vt in l. ei qui. ff. de proba. & in l. pe. §. decem. ff. ne quis eũ, qui in ius voca. vi exi. & ibi per Ange. & in l. ei qui. C. de ꝓba. & in l. habebat. ff. de instito. Negatiua enim ista, se nõ fuisse citatũ, nõ videt ꝓbabilis: vt l. ij. ff. de ꝓba. Hoc tñ verũ est, ꝙ asserẽti, incũbit ꝓbatio: nisi pręsumptio vel quid simile sit ꝓ ipso actore vel reo asserẽte, deducẽte, & citationẽ ad intẽtionẽ suã per quã trãsferat onus ꝓbandi in aduersariũ: vt j. de pręsum. c. quia verisimile. & j. de resti. spo. c. solicitẽ. s. de renũ. c. sup hoc. cẽtesima dist. c. cõtra morẽ. & ff. de ꝓba. in l. quinquaginta. & l. cũ de indebito. cũ infinitis similib⁹. de qua materia lati⁹ dicem⁹ in titulo de ꝓba. Et maximè hoc ꝓcedit, qa nõ pręsumit quis citat⁹, nisi ꝓbet: eo qa facta nõ ꝓsumunt. s. de

§.de off.deleg.c.cũ in iure.de cõsec.distin.iij.c.Salonitanæ.C.de nõ numera.pecu.in l.asseueratio.ff.de capti.in l.in bello. §. factę.& in nostra materia citationis notat glo.in verbo, Vocatos.in c.quod sicut.§.de elec.& probatur iij.q.v.c. quisque. & lxxxij.di.c.pposuisti.Sed aduerte:qa in contrariũ videtur facere clausula,q̃ vult,ꝙ omnia pſumũtur solẽniter acta: vt in l.j.C.de fide instr.& iure hastę fisca.& in l.sciẽdum.ff.de verborũ oblig. ¶Sed Bal.soluit hoc cõtrariũ in rubrica.ff.de in ius vocan.licet quidam habeant in l.j.dicente,ꝙ licet quandoque solennitas cõtractus præsumatur:vt d.l.sciendũ.tamen solẽnitas processus nunquã pſumitur,nisi pbetur:quia præsumptio legis,sciendum.non habet locum in iudicijs,secũdùm Inn.in c.innotuit.§.de eo,qui fur.ordi.suscepit. vnde dicit Bal. in dicta rubrica,ꝙ veritas est, quòd citatio nunquam præsumitur, nisi probet̃,secũdùm Gul.de Cu.ibi tenet Iac.de Are.in l.si qs exheredatus.in fi.ff.de iniust.testa.& vide quæ dicã articulo seq.

¶Aduerte tamẽ:qa qđ dixi negatiuã pdictã nõ esse pbabilẽ, vt dicũt quidã,hoc nõ est simpliciter verũ:qa videt̃ posse probari p inspectionẽ actorũ : qa cùm debeat scribi per notarium apud acta,vt in c.quoniã cõtra.j.de proba.cõcludi videt̃ pbatum esse citationẽ non esse factã eo ipso,ꝙ qs pducit acta:& nõ apparet citationẽ ibi descriptã,vt traditur in d.c.quoniã.& in c.j.§.de lit.conte.& in c.sæpe.de resti.spo.& ibi per Doc.& statim dicam in seq.articu.sed latius in tit.de proba.in materia probationis negatiuæ.

¶Itẽ,posito , ꝙ appareret scriptũ apud acta citationem fuisse factã:si tamen esset coarctata loco & tempore , posset indirectè probari,per no.in c.ex tenore j.de testi.& in l.optimã.C.de contrahen.& commit.stip.dicam latius in ti.de proba.

SVMMARIVM.

1 ☞Citatio qualiter probari possit,quòd ad petitionem partis emanauerit.
2 Commissio citationis,qualiter per iudicem facta probetur.
3 Citatio facta per nuncium,qualiter probetur.
4 Relatio nuncij facta,quomodo probetur.
5 Excusatio personæ,qualiter facta probetur.
6 Nuncio,an potius credatur,quàm notario.

ARTICVLVS XXX.

Trigesigemo principali articulo tractandum est,qualiter citatio probetur. Pro cuius articuli expeditione psequar infra scriptas quæstiones.

1 ¶†Primò igitur quęro,quõ & qualiter pbetur,ꝙ ad petitionem partis emanauerit.¶Sol.dic,ꝙ probatur per acta descripta:qa cum de his,quę in iudicio agũtur,debeat fieri scriptura: vt in c.quoniã cõtra.§.de pba.& no.Sal.in l.cõtract9. C. de fi. instru.meritò per ipsa acta & scripturã poterit fieri probatio: nisi fortè causa sit breuis,quo casu, nõ est necessaria scriptura, vt in auẽ.breuiore.C.de sen.ex breui.reci.sed in alijs causis nõ breuibus,cùm in his exigatur scriptura,vt dixi,poterit fieri pbatio p ipsa acta,& per scripturã,vnde quidã voluerũt,ꝙ non possit fieri pbatio p testes.& hoc sensit Bar.in l.fi.C.de edic. diui Adri.tol. vbi dicit, ꝙ reqritur publica scriptura: remittit tñ se ad no.p eũ in l.ne in arbitris.C.de arb.& istud indubitatũ est de actis iudicialibus exigẽtibus scripturã:ꝙ nõ possunt pbari p testes, put est libellus, dicta testiũ, quorũ reqritur publicatio,appellatio in scriptis,& similia. ¶Ad qđ vide qđ dixi in c.j.§.de lit.cõte.arti.viij.q.xxxj.& tetigi remittendo in c.fi.§.vt lite non cõte.in ix.prin.arti.in prin. Acta ergo ad sui substãtiã exigẽtia scripturã nõ possunt pbari p testes: videlicet,ꝙ celebrata fuerint,si tũc scriptura nõ interuenenit: qa frustratoria esset probatio per testes, ex quo non releuaret. ¶Sed si tunc diceretur interuenisse scriptura,probatio per testes valeret.

¶Ad qđ vide qđ traditur latè per Bal.in l.gesta.C.de re iud. & in l.si apud quẽ.C.de eden.& per Sal.notabiliter in l.emãcipatione.C.de proba.& sic per hũc modũ posset fieri pbatio p testes,videlicet ad pbandũ,ꝙ tũc interuenit scriptura.Similiter etiã si acta nõ requirerent de solẽnitate & substãtia scripturam, pbari possent per testes. Ad qđ vide gl.in l.si prętor.§. Marcellus.ff.de iud.tenet glo.in l.quoniã.C.de hęr.& not.in c. dilecti.j.de accu.& in l.quoties.ff. de pba. & in c.sicut nobis. de re iudi.& ibi tradit̃ per do.Me. & per Cy.in l.ij. & l.emãcipatũ.& l.fi.C.de pba.& p Bal.in l.si qs ex argentarijs.§. prohibet.ff.de edẽ.& pbatur in c.sacro.j.de sen.excõ. & ibi notaui. Tradit etiã Bar.in l.ne in arbitris.C.de arb.& cõsi.clxvj.quod incipit,Quia vertitur,&per Do.de Ro.deci.ccccvij.& p Doc. in c.Albericus.§.de testi.de qua materia latè dicã in ti.de pba. vel in tit.de fide instru.Si igitur partis postulatio,iudicis commissio,nuncij citatio,& ipsius citatiõis relatio,apparet in actis: pbatur p ipsa acta.Si verò nõ apparet,pſumit̃ nõ facta. & ista negatiua pbatur per inspectionẽ actorũ.nã eo ipso,ꝙ producũtur acta.& nõ apparet, pbatur nõ facta,vt no.Doc.in c.sæpe.de resti.spo.& in c.quoniam cõtra.j.de proba.& est bonus tex.& ibi not.Dñs me.& Do.Ant.in c.j.§.de lit.conte. & ibi dixi in vij.notabili.& est istud regulare in omnibus casib9, in quibus cõsueuit fieri scriptura: quod negatiua dicitur probata eo ipso,ꝙ non apparet scriptura.not.similiter Inno.in c.super his.de accu.facit text.in l.fi.C.de re.cre.& est bonus text.in c. cùm olim Abb.de off.dele.& in l.nullus.C.de om.agro deser. lib.xj.& in l.matriculã.& quod ibi no.Bar.C.de agen.in reb9. li.xij.de qua materia latius dicam in titu. de proba. in materia probationis negatiuæ.Sed cùm velit probare per testes, quod tam partis petitio,quàm commissio, citatio,& relatio, factæ fuissent:admitteretur.per ea,quæ superius dicta sunt.

¶Vtrũ aũt per iudicis assertionẽ possit pbari,vide quod dicã in seq.quæstio.¶Et aduerte,quia licet in actis appareat,ꝙ commissio citationis fuerit facta per iudicẽ,& relatio per nunciũ, non tamen pręsumitur quòd ad partis instantiam facta fuerit. ¶Ad quod vide quod statim dicam de commissione iudicis, in sequenti quæstione.

2 ¶†Secũdò quero,qualiter pbetur, ꝙ facta fuit cõmissio per iudicẽ. ¶Sol.dic, ꝙ pbari potest per inspectionem actorum, & per testes.Ad quod vide quod dixi in præsenti quæstio. in prin.¶Sed quero circa prædicta, quid si in actis apparet citationẽ fuisse factã,sed nõ apparet de iudicis cõmissione, vtrum talis cõmissio pręsumatur.Sol.Gui.de Suza.in l. ad peremptorium.ff.de iud.tenet,ꝙ sic,per l.sciẽdum.ff.de ver.oblig. & ita allegat.d.Anto.in c.j.de iud.facit insti.de inuti.stipu.§.si scriptum.& de fideius.§.fi. Bar.verò in d.l.sciẽdum. vt refert do. Ant.in d.c.j.tenet contrarium.¶Sed aduerte:quia quædã lec. Bar.hoc nõ habet.Idem tamen tenuit Bar.in l.j.ff.de offi.Pręfec.vr.& seqtur Lud. Ponta.in d.l.sciẽdum.per l.quæcunq;.§. fi.ff. de public.& idẽ tenet Cy.in l.j.C.de exhibẽ.reis.Bal. etiã sequitur in rubrica.ff.de in ius vocan.licet quidam habeant in l.j.& hoc per text.in l.neminem.C.de exhiben.reis,quod dicit procedere,etiam,si nuncius dicat hoc fecisse ex commissione iudicis:quia super hoc non credetur sibi de iure,per nota.in c. cùm parati.j.de app.licet in quibusdam locis credatur ex consuetudine,secundùm Bal.& pro ista opi.faciunt quæ dicam in seq.quæstione,& idẽ tenet Do.me.in ca.j.§.de iudic.nisi nuncius esset bonæ famę:& agatur de modico piudicio:quia tunc præsumitur cõmissio,argu.c.j.de cle.peregri.& quod traditur in c.ea noscitur.j.de his,quæ à Præla.& in c.ad audientiam.de rescrip.& in c.cùm dilectus.§.de consue.& prædicto modo potest intelligi,quod no.Bal.in l.si quando.C.de testi. vbi dicit, ꝙ potest fieri sine commissione , quando non requirit causæ cognitionem.Ad quod vide quod dixi articulo xj.

¶Vtrum autem per iudicis assertionem possit probari , vide quod traditur in c. quoniam contra.j.de proba.Et ego dicam in illo titu.

3 ¶†Tertiò principaliter quęro,qualiter probetur,ꝙ facta fuerit citatio per nũcium.¶Sol.dic,ꝙ probari potest per acta,& testes.Ad quod vide quod dixi §.qstione prima,in prin.& maximè si nuncius sit mortuus ante,quàm referat. & p instr.no. Bal.in l.cõsentaneum.C.qũo & quãdo iudex.ver.qđ si nũci9.

¶Sed quero circa hoc,pone ꝙ apparet actũ fore celebratum, qui ad sui substantiam exigit citationem,an præsumatur citatio celebrata.

¶Solutio. Doctores in capitulo Albericus.j. de testibus formant hanc questionem respectu publicationis attestationum, ad quam faciendam exigitur citatio partis,vt dixi §.in septima quæstione.

¶Vtrum si appareat publicationem factam, præsumatur, ꝙ pars fuerit citata? & Inn.ibi refert duas opi.¶Prima,ꝙ pręsumi debent omnia solenniter facta, vt l.j.& l.optimam.C.de cõtrahen.& commit.stipu.

¶Secunda opinio est quorundam,qui voluerunt,ꝙ si in publicatione cõtineatur eos vocatos:tũc præsumatur:aliàs secus, vt dicta l.optimam.Hostiẽsis verò distinguit inter tempus & tempora.nam si publicatio fuerit facta ita de recenti, ꝙ vtens ea potest de facili solenniter probare:sibi incumbit onus probãdi:nisi exprimatur in publicatione,ꝙ solennitas fuerit seruata.Si verò factum est ita antiquum , vt impossibilis reddatur probatio:tũc enim præsumũtur solenniter acta:vt l.si arbiter ff.de probationibus.¶Sed Domi.meus in d.capitulo, Albericus. dicit se sine dubio arbitrari, ꝙ prædicti omnes non bene

G

dicant, dicit enim, ꝙ quãtumcunque in publicatione dicatur, ꝙ pars fuit citata: nõ ſtatur iſtis verbis enũciatiuis: quia quãdo aliquid enũciatur in inſtrumẽto, quod nõ potuit interuenire tẽpore cõfectionis inſtrumẽti, verba enũciatiua nõ faciũt fidẽ, vt in aut. ſi qs in aliquo documẽto. C. de eden. & ibi Bar. nota. Inn. in capitulo, quoniã cõtra. de probatio. Itẽ mouetur: quia ſolẽnitas extincta nõ pręſumitur: etiã ſi tẽpus longiſsimũ ſit præteritũ: niſi alia præſumptio adſit: vt l. quicũque. ff. de publiciana, & no. in c. peruenit. de emptione & venditio. potuit enim quis facere clam publicare inſtrumẽtum, & illud potuit poſtea ſemper retinere in arca, & ſic nõ eſt qd parti imputare poſsit, ſi non contradixit. Ad quod facit quod in ſimili quæſtione nota. Barto. in l. Theopompus. ff. de dote prælegata. & quod tradit Domi. meus in c. ij. & in capitulo, tuis, de teſtibus & Glo. notabilis iuncto textu in l. vnica. C. de fide inſtrumẽtorum, & iure haſtæ fiſca. libro decimo. Nec obſtat pręcicta. l. optimã. quia loquitur, quando aliqd enũciatur inter partes: tũc enim in pręiudiciũ partis, verba enũciatiua probãt: ex quo eſt de ſubſtãtia actus, qui enũciatur à partibus, poteſt induci, ſed in caſu noſtro, nõ apparet, ꝙ altera pars fuerit præſens. Vnde ſecus videretur dicendum, ſi appareret quòd pars fuiſſet præſens: quia tunc tractu temporis præſumeretur citatio facta, ex quo fuit præſens publicationi, & non contradixit.

¶ Ad quod etiam faciũt notata per Domi. me. in c. quoniã cõtra. j. de proba. & per Inn. in c. innotuit. j. de eo, qui furt. ordi. recep. Nec obſtat prædictis ratio impoſsibilitatis, quam facit Hoſtien. quia debuit pars de requiſitione facere confici inſtrumentum, prout dicitur in c. ſignificauit. j. de teſti. & tenere illud ſicut exẽplatum, iuxta glo. notabilem in c. cùm in iure. de offi. deleg. vel ſeruare in publicationem, ſecundùm ea, quæ traduntur per Do. meum in d. c. quoniã. de quo ego latius dicam in tit. de fide inſtru. in materia publicationis, ſeu exemplationis inſtrumentorum. ¶ Et hæc opi. videtur mihi verior, vide tamen ad hoc, quæ dicuntur de ſententia, quæ etiam ad ſui eſſentiam requirit citationem, vtrum ad illam præſumatur quis fuiſſe citatus. de quo per docto. in c. teneor. j. de re iudi. & per Inn. & domi. Anto. in c. cùm in iure. ſ. de offi. deleg. & in c. bonæ. de elec. & per Compoſt. in c. in præſentia. de renun. & per Gul. de Cu. in l. ij. ff. de in ius vocan. & arg. ij. quæſt. vj. c. qſquis ſuper glo. fi. & per Specu. in titu. de ſent. §. vt autem. & ibi per Ioan. And. in addi. quæ incipit, Scias, & per Pau. in Cle. ij. de re iudi. & per domi. Anto. in c. j. ſ. de iudi. & per glo. & Docto. in d. c. quoniam contra. & ibi latiſsimè per D. me. & per Bal. in l. fi. C. de ſen. ex breui. reci. & l. j. C. ne liceat in vna ea. cau. tertio prouoca. & per Feder. de Senis, conſilio cxv. & per Dominos de Rota deciſ. cclxxvij. & cclxxxviij. & per Bart. Bal. Ioan. de Imo. & Ponta. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. & per Bar. Bal. & Doct. in dicta authenti. ſi quis in aliquo. C. de eden. & per Bar. de Saly. & Moderniores in l. j. C. de vſur. & in l. j. C. de cõtrahen. & commit. ſtipu. & per Ioan. de Imo. in l. acta. ff. de re iudi. vbi dicit, quòd ſi in ſententia continentur hæc verba, abſente reo peremptoriè citato, quòd licet de iuris ſubtilitate nõ probetur peremptorium, ſi de eo aliter non apparet in actis, tamen de conſuetudine videtur tenendum contrarium. quod verum dicit ibi Angel. ſi tempore ſententiæ potuit citari, vel eſt dubium. ſecus ſi eſt clarum non potuiſſe citari: quia dicta verba enunciatiua non inducunt id quod vera tunc non potuit interuenire: vt d. c. quoniam contra. & not. gloſ. in d. l. j. C. de fi. inſtrumẽ. & iure haſtæ fiſca. lib. x. ſed vide latius in locis prælleg. & potiſsimè per Do. meum in dicto. c. quoniã contra. Et ego latius dicam in titulo de re iudi.

¶ Et aduerte circa hãc quæſtionẽ, quòd cõparens in termino, præſumitur citatus. ideò nõ videtur neceſſaria ꝓbatio: qa nõ præſumitur fortuitò cõparere: vt dixi ſupra in quinto principali articulo. q. xvj. in fine. Et nota etiam, ꝙ culpa citati habetur pro citatione, vt no. Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop.

4 ¶ † Quarto quęro, qualiter ꝓbetur, ꝙ facta fuit relatio ꝑ nũcium. ¶ Solu. dic, ꝙ per acta & per teſtes, vt dixi. ſ. q. prima, & ſi oritur contentio inter nuncium, qui dicit ſe retuliſſe, & notarium: quia aſſerit contrarium, dicam ſtatim. in vj. q.

5 ¶ † Quinto quęro, quia quandoque ad hoc vt poſsit fieri citatio ad domum, requiritur excuſsio perſonæ, qualiter illa probetur facta. ¶ Solutio dic, vt dixi ſupra articulo. xvij. verſi. eſt igitur concluſio, quaſi in fine, vbi vide.

6 ¶ † Sexto quæro, quid ſi oritur quæſtio inter nuncium & partem, vel nuncium & notarium, de commiſsione, citatione, & relatione: quia pars aſſerit vnum, & nuncius contrarium, vel nũcius vnum, & notarius contrarium, vide quæ latè dicta fuerunt ſupra in xij. principa. articulo, & in xvj. princip. articulo.

¶ Et ex his eſt expeditus. xxx. articulus principalis.

SVMMARIVM.

1 ☞ Citationis effectus primus, quis ſit.
2 Citationis effectus ſecundus, iuriſditionis eſt præuentiuus.
3 Citationis tertius effectus, iuriſditionem perpetuat.
4 Effectus citationis quartus & quintus, qui. & nu. 5.
6 Comparitio vnica liberat à contumacia.
7 Citatus coram duobus iudicibus, coram quo comparere debeat, & nu. 8.
9 Reus qualiter comparere debeat.
10 Vniuerſitas citata, qualiter comparere debeat.
11 Citatus quando, ſeu qua hora comparere debeat.
12 Comparitionis forma, quæ ſit.
13 Reus comparens, quid agere debeat.
14 Præſentationis procuratorij forma, quæ ſit.
15 Licentia rei, quam formam habeat.
16 Reus, quando illicentiatus recedere poſsit.
17 Reus comparens, ſed illicentiatus recedens, an debeat aduerſario in expenſis condemnari: qui non in termino, ſed poſt terminum comparuit.
18 Aduocatus comparentis, quid agere debeat.
19 Actor, an teneatur in termino citationis comparere.
20 Actor comparens, quid acturus ſit.
21 Reus non comparens, qua afficiatur pœna.
22 Reus non comparens, qua de cauſa excuſetur à contumacia.
23 Reus poſt tranſactum terminum, qualiter admittatur.
24 Actor in termino nõ comparens, ad quid teneatur: & an poſt admittatur.
25 Comparitio, à quo probari debeat.
26 Citatio, contumacem reddit non comparentem.
27 Reus comparens, iudicium ſuſcipere tenetur.
28 Actor ad inſtantiam rei ad finem vſque debet perſiſtere.
29 Citatio, ſuſpendit iudicis poteſtatem.
30 Citatio, citantis poteſtatem ſuſpendit.
31 Citatio præſcriptionem interrumpit.
32 Citatus nulliter comparens, iuri ſuo renunciare cenſetur.

ARTICVLVS XXXI.

TRigeſimoprimo principali articulo tractãdũ eſt, quis ſit citationis effect9, & quãdo, & qualiter & in quantum afficiat citatũ, & hic tractabimus etiam materiam cõparitionis: & tractabimus etiam de citato impedito, & de eximẽte citatum. ¶ Circa quem articulũ in primis dic ꝙ citationis ſunt multi effectus.

1 ¶ † Primus effectus eſt: quia citatio eſt iudicare cognitionis principiũ, ac iudicij fundamẽtũ, vt inſti. de pœ. te. litigã. §. fi. & in c. quoniã contra. j. de proba. & in glo. in verbo, Citationes. & D. m. ſuper ea. & nota. in rubrica. ff. de in ius vocã. nota. etiã glo. in verbo, Citationes. in Cle. j. de iudi. tetigi. ſ. art. primo, & dicit D. m. in d. c. quoniã cõtra. ꝙ propter hoc omnia, quę fiũt in pręiudiciũ abſentiũ ſine citatione, ſunt irrita. iij. quæſtio. ix. c. omniũ & c. caueant. nec valet ſentẽtia lata, etiam in fauorem abſentis: ſi non eſt citatus, vt eſt glo. notabilis in l. ea, quæ. C. quomodo & quãdo iud. facit. l. furioſo, & quod ibi nota. ff. de iud. vbicũque enim exigitur citatio, ſi illa omittatur, ꝓceſſus eſt nullus, vt no. D. m. in c. quoniã. §. porrò. ſ. vt lit. non cõteſt. & Ioã. de Imo. in c. cũ ſpeciali. j. de appel. & vide quæ latius dixi in vij. prin. articulo in prin. & ſic videtur, ꝙ citatio dicatur de proceſſu, vt not. glo. ſ. in verbo, Circa formam. in c. prudentiam. §. primo, de offi. deleg. per illum tex. & per c. paſtorale. §. j. eo. ti. & per c. quoniam cõtra. vbi etiam notat D. me. & tenẽt Docto. & Ioan. de Imo. in d. c. prudẽtiam. & Bar. in rubrica. ff. de in ius vocan. per no. in c. j. & ij. de iudi. libr. vj. & per Dñm meũ in c. cõqueſtus. de fer. dicit tamen Bal. in l. ij. C. de ſacroſanc. eccl. ꝙ hoc erit verum, quatenus concernit cõmiſsionem iudicis: ſed quatenus cõcernit nuncium, eſt quædam executio facti, & adde ad id quod dixi ſupra articulo. j. ¶ Et aduerte: qa talis citatio dicitur actus anteiudicialis, vt not. gloſ. ij. in Cle. ij. de iudic. Inno. Ioan. And. in dicto. c. quoniam cõtra. Pau. de Caſ. in rubrica. C. de in ius vocan. & quia habet annexum pręceptum vt infra ſubijciam, poteſt dici ſententia interlocutoria, vt in c. expoſuit. j. eo. not. Inno. in c. præterea. j. eo. & Pau. de Leaza. in Cle. conſtitutione. de elect. in verbo, ſuper his. & not. in c. conſuluit. de officio deleg. no. Ioan. And. in c. Romana. §. contrahentes. de foro competen. lib. vj. in verbo, citari & glo. in l. cùm clericis. C. de Epiſcopis & clericis, & in l. pręſenti. C. de his, qui ad eccl. confu. gloſſ. & Bartolus in l. penulti. C. de dignita. lib. xij. tex. & glo. in l. fi. C. de procu. & glo. in l. penulti. C. de priui. eorum, qui in ſacro palatio. lib. xij.

2 ¶ † Secundus effectus eſt iuriſditionis præuẽtiuus, vt no. glo. ij. in Cle. j. de iudi. & nota. in c. propoſuiſti. ſ. de foro compe. de

quo dic

quo dic vt latissimè scripsi in quarto principali articulo, in secunda quæstione principali, & sex quæstionibus seq. & in alijs plurimis quæstionibus, & ibi vide qualis debeat esse citatio, & an sufficiat verbalis, & an exigatur, q̄ transiuerit in notitiam citati, vide latius ibi.

3 ¶ † Tertius effectus est iurisditionis perpetuatiuus: vt in c. gratum. & in c. relatum. s. de offi. dele. & ibi dixi not. gl. ij. in dicta Cle. j. de iud. & traditur in l. & qa. ff. de iur. om. iud. & ibi Bar. & Bal. & per Archidiaconum. ij. quæst. vj. non ita. not. Pau. de Cast. in rescripto. C. de in ius vocan. ¶ Aliquid tetigi in dicto c. proposuisti. in quarto principali articulo, quæstio. iiij.

4 ¶ † Quartus effectus est litis pendentię inductiuus, de quo latius dicemus. j. in tit. vt lit. pendente.

5 ¶ † Quintus effectus est ad cōparendum astrictiuus. Fit enim citatio ad effectum, vt citatus compareat per se, vel per legitimum respōsalem, & ad hoc vt possit se defendere: vt in Cle. pastoralis. de re iudica. & in l. nam ita diuus. ff. de adop. ne scilicet possit absenti prępiudicium generari, secūdùm ea, quæ latè diximus. s. articulo. vij. & ideò de præsenti nō videtur necessaria citatio, secundùm ea quæ latius dicta sunt. s. in v. princip. ar. quæstione. xvj. Citatus enim ex quacunque causa citetur, tenetur cōparere: vt in l. ex quacūque. ff. si quis in ius vo. nō ierit, & in c. super literis. s. de rescrip. & in c. si diligenti. de foro cōpeten. & ibi D. me. in c. j. de iud. & toties tenetur cōparere, quoties citatur. vnde licet semel citatus cōparuerit: & sic illi citationi satisfecerit: si iterū citatur, & nō cōpareat, dicitur latitare: vt notat Bal. in c. j. de mili. vasal. q cōtu. est, & not. in l. Fulcinius. §. quod autē. ff. quibus ex causis in pos. eatur. & ibi.

6 ¶ † Et aduerte, quia licet qs citetur ad plures actus, vel ad petitionem pluriū: tamen potest vnica cōparitione & vnico verbo omnibus satisfacere. nam sicut vnico verbo potest qs cum pluribus litem cōtestari: ita & per vnā cōparitionem euadere contumaciam multorū, ad quorū petitionem fuit citatus corā iudice, secūdùm Bar. & Io. de Imo. in l. si finita. §. Iulianus Ang. & Ioan. de Imo. in l. duo. ff. de duo. reis, & ibi scripsi dum lege rem illū tit. facit l. accipiētis. ff. de authoritate tuto. & d. l. duo. vbi licet fiet interrogatio per verbum pluralis numeri in constitutione duorū reorū, non tamen vitiatur si fiat respōsio per verbum singularis numeri: talis enim cōparitio potest attribui vniformiter omnibus: quinimò & si determinabilia essent difformia, & actus esset cōmunis ad omnia determinabilia: videretur per ipsum actū cōmunem illis omnibus satisfacere, vt dixi in dicta l. duo. & nota. in l. nā hoc iure. ff. de vulga. & pupil. & per glo. & Io. de Imo. in l. si cū dotem. ff. solu. matri. facit l. j. in fi. cū l. seq. ff. de offi. procōsul. & lega. vnde vt ibi scripsi. aliàs accepi à fide dignis, q̄ Rex Ladislaus Rex Apuliæ vnico verbo fecit octingētos milites Neapoli dicēdo illis omnibus, qui ad id cōgregati erāt: estote milites. & serenissimus Impe-rator Sigismūdus dum Ferrarię legerem, vnico verbo ibi fecit vigintiquinq; legū Doctores dicēdo: Estote Doctores. ¶ Sed tales vocātur Doctores bullarij. ¶ Si tamē aliqs fuit citatus vt veniret ad respōdēdum libello, & ad omnes & singulos actus successiuè vsq; ad diffinitiuā: licet in vno actu cōparuerit, debet tamē citari ad actus subsequētes, secūdùm Federi. cōsilio cxvj. Ad quod vide quod dixi articulo. xx. q. xvj. & maximè in quarto mēbro, & articulo. xxvij. q. xj. ver. xxv. effectus. & quod dixi. in c. qualiter & quādo. el ij. j. de accu. articulo. xj. q. lxxx. ¶ Quid autē si iudex citat tribus citationibus distributiuis, & reus cōparet in prima vel secūda, & nō actor: sed in tertia cōparet actor & non reus, vide quod dixi supra in vigesimoseptimo principali articulo. q. xj. ver. quartus principalis effectus, ibi, Sed pone retētis. ¶ Et aduerte: qa requiritur, q̄ citatus cōpareat nō solùm intra terminū sibi statutū: sed etiā post terminū, quod tamen qualiter intelligēdū sit, vide supra codē xix. principali articulo. q. v.

7 ¶ † Sed circa prædicta quæro, qd si aliqs eodē tēpore citatur corā duobus iudicibus, nec pōt corā vtroq; cōparere: quid agere debet. & intellige, q̄ quilibet habeat iurisditionē & potestatē citādi. ¶ Solutio Bar. in l. contra pupillū. §. q ad maius. ff. de re iudica. & in l. si qs seruus. §. fi. ff. de custo. & exhib. reorū, distinguit. Sed tu latius quàm ipse distingue, q̄ aut qs citatur pro duabus causis, aut pro eadē causa. ¶ Primo casu, aut causa alia emergit suo facto post primā citationē: & tūc imputet sibi: qa in vtraq; tenetur respōdere: vt l. sed & si qs. §. illud. ff. si quis cautio. aut vtraq; causa emerserat ante: & tūc, aut citatur corā eodē iudice, aut coram diuersis. Primo casu, tenetur respōdere in vtraque causa: vt l. qui de crimine. C. de accus. quoniam eodem puncto potest omnibus satisfacere: vt l. accipientis. ff. de autho. tuto. secūdùm Ang. in dicto §. finali facit quod dixi. s. in ver. & aduerte: quia licet quis &c. ¶ Secūdo verò casu subdistingue, quòd aut vnū auditoriū est maius altero: & tunc debet accedere & obedire maiori: vt in l. cōtra pupillū. §. q ad maius. ff. de re iud. secūdùm Bart. ibi & in d. l. si qs seruus. §. fi. est enim regulare, q̄ quādo à duobus emanāt duo pręcepta, digniori est obediēdum: vt not. Archidia. in c. per hoc. de hęreticis. lib. vj. & vide quod dixi supra in quinto prīcipali articulo. q. xvij. fallētia. viij. Quod tamē limitat Io. de Imo. in dicto §. q ad maius. si modo iudex maior habeat immediatā iurisditionē in citatione: secus si mediatā, & nō immediatam. Exēplum in citato corā Episcopo ab ipso Episcopo: & in citato ab Archiepiscopo. nā tūc tenetur citatus cōparere coram Episcopo, vbi esset casus specialis in quo Archiepiscopus haberet immediatā iurisditionē in ipsum citatū, aut auditoria & tribunalia sunt ęqualia: & tūc subdistingue, q̄ aut vna causa est tēpore peritura, & alia nō: & tūc debet cōparere in causa, q̄ maiori indiget celeritate: vt d. l. si qs seruū. §. fi. aut nulla causa est tēpore peritura, & subdistingue, q̄ aut vna causa est maior & grauior altera: & ad illā tenetur respōdere: vt l. cōtumacia. ff. de re iud. facit. l. per minorē. ff. de iud. & quod dicā. j. in ti. de ordi. cog. Aut causę sunt ęquales: & tūc aut prędictæ duę citationes nō fuerūt factę eodē tēpore, sed successiuę vna post aliā, & debet cōparere coram primo: vt d. l. si qs seruus. §. fi. & in l. quiq; litigādi. in prin. ff. de in ius vocā. si verò simul & eodē tēpore factę fuerūt: tūc pōt citatus ratificare, cui vult, & corā illo debebit cōparere, quē eliget. argu. l. si qs in graui. §. fi. plures. ff. ad sylla. quod tamē intellige, nō vt penitus derelinquatur alia causa: sed vt pēdente necessitate primę citationis, nō respōdeat alteri: sed cessante necessitate respōdeat in alia: vt no. gl. in d. l. si qs seruus. §. fi. ff. de custo. & exhi. reorū, & in l. q de crimine. C. de custo. & exhibi. eo. ¶ Aduerte tamē: qa vt ego arbitror, q̄ si alterutra causa esset talis cōditionis, q̄ posset cōparere per se & procuratorē, q̄ tūc videt, q̄ debeat cōparere, & possit eligere vt corā altero cōpareat per se, & corā alio per procuratorem: sed si vna esset talis, in qua teneretur per se cōparere: & in alia posset cōstituere procuratorē: nō esset locus electioni: sed deberet corā altero per se cōparere, & corā alio per procuratorem, vt voluit Ioā. And. quē sequūtur Doc. in c. cùm parati. de appel. & in c. fi. de rescrip. in glos. super verbo, cōparuerint. Ad quod etiā vide quod infra subijciā in ix. q. istius effect⁹ quinti: quia ista declaratio seu limitatio depēdet ab his, q̄ ibi dicā: sed si coram neutro cōpareret, pōt mulctari per vtrūque, secūdùm Ang. in d. §. q ad maius. allegat. l. iij. §. j. ff. ad sylla. & quod no. gl. in l. ciues. C. de incolis. lib. x. & seqtur Ioā. de Imo. in dicto §. qui ad maius. & hęc procedūt in duobus ordinarijs. ¶ Si verò erūt duo delegati, & ab eodē vnus ad vnā causam specialē, ali⁹ ad vniuersitatē causarū: & ambo eodē tēpore citēt eundē: dic, q̄ cōparebit corā delegato deputato ad dictā causam specialē, secūdùm Ang. in dicto. §. q ad maius. argu. l. vxorē. §. fœlicissimo. ff. de legatis. iij. sed dicit Ioā. de Imola in dicto. §. q ad maius, q̄ fortè dici potest, q̄ sit locus ratificationi: quia delegatus ad vniuersitatē causarū respectu causæ expressæ in citatione, habetur pro delegato speciali. argu. c. pastoralis. §. fin. & quod ibi nota. s. de rescri. & in c. ex tuæ. cū ibi notatis. s. de filijs presbyte. quod mihi satis placet, & cū hac distinctione potes cōiūgere aliqua, quę dixi in c. pen. de foro compe. articulo. v. q. vij.

8 ¶ † Secundo verò principali casu, quādo pro eadem causa quis citatur corā duobus: quid agēdum sit, collige ex his, quæ dixi in c. proposuisti. s. de foro compe. in iiij. principali arti. q. septima, & quæ ibi dicam cum superiori distinctione coniunge ad decisionem istius casus. ¶ Sed hic aduertendum est: qa ex quo diximus, q̄ inter alios effectus citationis est comparitio: ideò institui nunc per ordinem aliqua de ipsa comparitione tractare: quare pro ipsius materiæ clariori doctrina, prosequar sequētes quæstiones, quæ incipiunt Primo &c.

9 ¶ † Primò igitur quæro, qualiter reus debeat comparere.

¶ Solu. dic vt supra dixi, q̄ reus tenetur cōparere per se, vel per legitimum procuratorem: ad huuc enim effectum fit citatio, vt dixi in prin. huius quinti effectus: nec debet iudicē cōtenere: ne cōtra eum tāquam contra contemptorem, seu cōtra contumacem procedi possit, secundùm quod statim subijciā. in ix. q. sed debet se humiliter & alacri fronte præsentare eo modo, quo traditur de actore per Specu. in tit. de compe. iudi. additione. §. viso, & in loco ad quem citatus est, vel maiorum, seu soliti tribunalis. ¶ Ad quod vide quæ latè dixi. s. in xviij. principa. arti. per tex. & maximè. q. j. q. viij. nec debet in veniendo difficultatem iungere xiij. q. ij. c. quam præposterum, nec iudicem contra se exasperare. l. di. c. si quis præposterat. ¶ Debet quoq; esse cautus, vt non sit dolosus vel subterfugiens. nam contra tales iura præsumunt: & iudices prouocant. xj. q. j. c. Christianus. iij. q. ix. c. decernimus. de præsum. c. nullus. de rescrip. c. ex tenore. de testi. c. constitutus. tradit Spec. in tit. de comparitione. Et

potest, vt dixi, comparere non solùm per se, sed etiam per nũcium & per procuratorẽ, etiam si sit citatus à Papa per illa verba, vt citatus se debeat præsentare, vt est tex. ĩ c. cũ parati. ij. de appel. & ibi no. d. Ant. & Io. de Imo. facit. c. Epis. xviij. di. etiã si citet, vt se cõspectui iudicis presentet. c. pe. de postu. pla. & ibi Do. m. & pe ũ in. c. pen. de iura. cal. ¶ Sed dicit Do. m. in. d. c. cũ parati. quòd secũdũ ppriã significationẽ dicti verbi, se psentare. dicit se psentare, qui sui psentiã exhibet corporalẽ. quod patet ex æthi. vocabuli. allegat no. per gl. in Cle. dudũ. de sepul. super verbo, Præsentare. & quod legit & no. in. c. ea noscit de his quæ fiũt à præla. quod dicit bene notandũ pro statutis, & aliis dispositionibus præsentiã alicuius ad certũ actũ, requirẽtibus. ¶ Nec obstat tex. in. d. c. cũ parati. quia ille tex. põt induci pro hac opi. eo, quia Papa ibi expsit. vt ille psentaret corã Papa p se, vel per nunciũ, vel per pcuratorẽ: secus ergo si nõ expressisset. sed, vt dixi in dicto. c. cũ parati. in notabilibus, dictũ Domi. mei placet in interpretatiõe statutorũ, in quib9 verbis sunt intelligẽda stricte & pprie. sed ĩ materia nostra, in qua citatio cõcedit facultas regulariter, vt possit per se & p pcuratorẽ cõparere, vt. l. j. ff. de pcu. videt esse satisfactũ citationi, si cõpareat p pcuratorẽ. & pbatur optimè in. c. pe. s. de iura. calũ. quod etiã satis videt sensisse. Do. m. facit quod no. in. l. ij. ff. sol. matri. & p Bal. in. l. j. C. qui admitti ad bono. posses. & in. c. psonas. & ibi dixi. j. de appel. ¶ Quod tñ limita, nisi qualitas causæ exigeret personalẽ præsentiã. facit quod habet in. c. exposuit. j. eo. & ibi Dñs me9 sup. c. ij. dicẽs quòd vbi exigit præsentia alicui9, non põt actus expediri per pcuratorẽ: quia ille dicit psens, qui se exhibet cõspectui, vt not. gl. in Cle. dudũ. de sepul. de quo tñ dic vt. s. dixi. & quod dixi. s. in. xx. princi. arti. q. xv. & vide quod dicã. j. q. ix. & qñ aliquis promisit aliquẽ præsentare, quid importet, vide quod latè dixi in. c. qualiter & qñ. el. ij. j. de accusatio. in vndecimo principali articulo. q. xcj. & an & qñ domin9 vel pcurator possit aut debeat citari. dixi latè. s. in. v. princi. arti. q. iiij. & si citatus est impeditus, vt nõ possit per se personaliter cõparere, an excuset si potuit mittere procuratorẽ, & nõ misit. dicã stati. q. x. ¶ Quid aũt si in citatiõe dictũ sit, vt personaliter cõpareat. vide quod dixi. s. eo. articulo. xx. quæstione. xv.

10 ¶ † Qualiter aũt si vniuersitas citata sit debeat comparere, distinguendum arbitror. Aut tractatur de præiudicio vniuersitatis in communi: & tũc debet comparere eorum syndicus, vel maiores, seu rectores ipsius vniuersitatis: quia ipsi debent citari vt dixi articu. v. q. xxiiij. Aut agitur de singulari preiudicio singularium de vniuersitate. & arbitror, quòd singuli possint & debeant comparere: sicut etiam singulariter debent citari, quãdo tractatur de singulari præiudicio singularium. Ad quod vide quod dixi in dicta. q. xxiiij. & vide etiã quæ dixi in. c. dilectus. el. ij. de simo. & in. c. cùm dilecto. j. de exces. Prælato.

11 ¶ † Secũdò principaliter quæro quo tẽpore, seu qua hora citatus debeat cõparere. ¶ Sol. dicẽdũ arbitror. quòd aut in citatione apponat certũ tẽpus & certa hora: & illa seruãda est. Aut nõ apponitur certa hora: sed apponitur certa dies: & debet comparere hora congrua, & iudice sedente pro tribunali: ita videatur promptus ad ostendendum suam innocentiam: & ad faciendũ suas defensiones: & hãc comparitionem suam debet facere redigi in actis. de quo statim dicam in sequenti. q. Non autẽ debet comparere nimis tarde aut tempestiuè, vt quidam faciũt, comparentes vel nimis tardè vel nimis tẽpestiuè, & hoc, vt actor expensas illius diei amittat. & tempus inutiliter labatur, vt in. c. fi. de iudiciis. & per Spec. in titu. de cõparatione. vbi subdit quòd congruã horã vocat de mane vsq; ad vesperas, vt in aut. de iudicibus. §. sedebunt. & de officio delega. c. cõsuluit. & ibi per Ioan. And. in gl. super verbo, hoc collige. & ad prædicta vide, quæ latè dixi articu. xix. q. vj. & vij. & arti. xx. q. x.

12 ¶ † Tertiò principaliter quæro qualiter & qua forma debeat scribi ipsa comparitio. Solu. dic, quòd scribetur sub hac forma Die. xij. decembris. Mcccclv. de mane vel de serò, hora solita causarum, comparuit. A. occasione citationis de eo factæ ad petitionẽ. B. in tali causa &c. Expedit em̃ scribere diẽ & horã. & hoc, vt appareat & probari possit ipsum debita hora comparuisse. facit quod dicam in quinta. q.

13 ¶ † Quartò quæro principaliter, quid agere debeat reus cõparens, vel eius procurator. ¶ Solu. dic quòd debet hilariter & humiliter se præsentare, vt supra dixi in prin. secũdũ Specu. in. d. titu. de cõparitione. sed dicit ibi Ioan. An. in addi. super rubrica. quòd quamuis alia, quæ Specu. scribit de comparitione non sint difficilia: tamen hæc duo vident satis difficilia: quód reus licet superbus humiliter: & licet melancolicus hilariter, coram iudice cõpareat: sed primũ iudicio meo longè facilius est: saltẽ simulatione quã secundũ. qñ melancolici quãdo conantur se ostendere hilares plorant: aut subsannant: nõ autem respondent. & debet esse cautus volẽs cõparere, vt antequã cõpareat, cõsulat aduocatum: exponẽdo sibi citationẽ de eo factã: & de eius causa, vt sic recipiat instructionẽ & cõsiliũ quid agere debeat: ne fortè ab actore vel procuratore illius, aut iudice aliquo modo circũueniatur. ¶ Et secũdùm Bonaguidam de Are. sub rubrica, qualiter citatus loqui debeat, quẽ seqtur Spe. in tit. de cõparitione, debet cõparẽs nõ incõtinenti iudici cõsentire: sed protestãdo dicere, Domine vocatus à tali venio tãquam ad dominũ & amicũ, auditurus, quod vobis placet: & quare me vocastis, nõ tamen vestrum iudiciũ subeundo, & dicit Bonaguida, q etiã est bona cautela, quod ducat secũ suum notarium ad scribẽdum predicta: & quę respõdere intẽdit. ¶ Sed tu vide ad prædicta, quæ dicã de recusatione. in ti. de appellatio. & recusa. quãuis, iudicio meo, ordo istorũ titulorũ fuisset aliter formandus. ¶ Itẽ cõparẽs debet demũ etiam protestari, q cõpareat coram iudice, saluis omnibus exceptionibus tam declinatoriis, quàm dilatoriis ac etiã peremptoriis, sibi cõpetentibus & cõpetituris. j. e. c. fi. ¶ Insuper si sit delegatus corã quo cõparet, petat fieri sibi copiã suę iurisditionis, vt in c. cùm in iure. s. de offic. deleg. qui sibi fieri debet cum die & cõsule, vt tradit Spe. in ti. de instru. ædi. §. videdũm. ver. exhibẽdo. de quo ego latius dicam in ti. de fide instru. & nisi fiat, appellet secũdùm formã traditam per Spe. in ti. de app. §. j. in sexta forma. ¶ Si verò copiã fecerit cõmissionis, tũc conetur illã impugnare si potest, secundùm ea, quæ tradũtur per Spe. in ti. de iudi. deleg. §. pe. & fi. de quo ego latius dicã in titu. de rescriptis. & petat terminũ pro aduocato querẽdo, si secũ non duxit: quæ si iudex neget: appellare debet, vt traditur per Spe. in ti. de appel. d. §. j. in vj. forma. ¶ Si verò cõcesserit, cõpareat in termino sibi præfixo, & libellũ sibi porrigi petat. iij. q. iij. c. operat. & s. de lib. ob. c. j. ¶ Quod nisi fiat, appellet: nisi sit talis casus in quo libellus nõ sit offerẽdus, de quo dixi in c. j. de libelli ob. in v. prin. articulo. ¶ Si verò reus cõpareat per procuratorẽ, debet ipse procurator in termino se iudici presentare, vt dixi. q. ij. & debet ostẽdere iudici mãdatum suũ, & nõ occultare, vt in c. sępe. in prin. j. de appellationi. & illud ad cautelã suã facere in actis redigi. ¶ Poterit autẽ notarius in hac forma scribere, videlicet: Die tali & hora tali.

14 ¶ † Forma præsentationis procuratorii per procuratorem qualiter fieri debet per notarium scribentem eam in actis.

¶ N. procurator A. se coram tali iudice ordinario vel delegato præsentauit in causa, quam habet cum. B. & mãdatum procuratorium eidem iudici obtulit, talis cõtinentiæ, videlicet, in nomine Domini &c. ponatur totus tenor mandati, & similiter agendum est si comparet syndicus nomine vniuersitatis: & vtatur ipse procurator verbis conuenientibus, secundùm ea, quæ diximus de ipso principali.

¶ Quintò principaliter q̃ro, qd agere debeat reus per se post cõparitionẽ: & qd cũ aduocato: & qualiter nõ debet illicẽtiatus recedere. ¶ Solutio, vide ea, quæ dixi in q. præcedenti.

¶ Et aduerte: quia debet expectari donec iudex sedet pro tribunali: & si actor nõ cõparet, debet ipsius cõtumaciam accusare: & quãdo hoc fieri possit, & an super tali contumacia iudex debeat pronũciare, dicã. j. in ti. de dolo & cõtu. in materia cõtumaciæ. articulo. ¶ Itẽ aduerte: quia etiã his peractis non debet illicẽtiatus recedere, vt in c. primo. s. de iudiciis. vndecima quęstione. iij. c. certũ. & in l. quæsitũ. ff. de re iudica. & ibi Ioan. de Imo. aliàs enim si sine iudicis licẽtia recederet, cẽseretur contumax: quia nõ dicitur venisse, qui nõ stetit: vt l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. & in d. c. j. de iudiciis. tradit Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dãno infecto. & Bal. in l. nã ita diuus. ff. de adop. & Ang. in l. & post edictũ. ff. de iudiciis. Quod intellige, quãdo aduersarius stetit corã iudice, & nõ discessit sine licẽtia: vnde licet cõparuerit, ex quo tamen sine licẽtia discessit: cõdemnatur aduersario in expẽsis: secus si aduersarius non comparuisset, vel etiam si cõparuisset, & discessisset sine licentia: quia tunc non diceretur cõtumax. per l. & post edictum. §. circũducto. ff. de iudiciis. & sic neuter ab altero posset sumptus petere, saluo nisi quis comparuisset: tunc eò, quia fuisset tunc impeditus: & cessante impedimẽto comparuisset: nam tũc poterit petere, q aduersarius, qui comparuerit, & sine licentia recesserit, condemnetur in expensis, ita singulariter voluit Inno. in c. calumniam. j. de pœ. & in c. consuluit. s. de offi. delega. & Spe. in ti. de contu. §. j. in prin. & ideò cautus debet esse comparẽs, qui vult recedere q semper petat licentiam à iudice, & obtineat, & sic faciat scribi in actis, q licentiatus recesserit, vt dicunt Ang. & Ioan. de Imo. in d. l. quæsitum. ff. de re iudica.

15 ¶ † Licentiam autem obtentam faciat scribi in hac forma:

¶ A. ad petitionẽ B. citatus infra statutũ terminũ & hora congrua cõparens, & se tali iudici offerens, diu vel sufficienter in iudicio expectans, aduersario minime comparẽte, vel nihil aduersus

uersus eum dicēte, fuit à iudice licentiatus. ¶ Expedit autē hic
ita scribi: quia si postea aduersarius veniat, dicēs illum licētia-
tum recessisse: oporteret eum de licētia dicere: aliàs reputaretur
cōtumax, vt in c.j.s̃.de iudi.& vndecima questione.iij.c.certū.
secūdùm Specu.in ti.de cōparatione.ver.hæc quoq; no.& infra
subijciā, & idem no.Bar.& post eum Ioā.de Imo.in l.si finita.
§.Iulianus.ff.de dam.infec.faciunt etiā no.per glo.in verbo, cō
parere, & per domi.Dominicū in c.cupiētes.§. quod si per vi-
ginti.de electio.lib.vj.& quod habetur in l.si quis decurio.C.
de decurio.lib.x.& in l.properādum.§.primo.C.de iudi. ¶ Et
prędicta debet obseruare non solùm reus, sed etiā actor, vt tra-
dit Spe.in ti.de contumacia.§.primo in prin.faciūt no.in c.pri
mo, de dolo & contu.lib.vj. ¶ Non ergo videtur sufficere accu
sare cōtumaciam non comparentis, nisi comparens licentiatus
recedat. ¶ Fortè tamen respectu actoris posset hoc temperari:
quod non sufficiat actorē accusasse cōtumaciam rei, si nō appa
reat ꝙ licētiatus recessit. Nisi fortè sequenti die se pręsentasset
corā iudice: & iteratò cōtumaciā rei accusasset: quia ideò actori
nocet si non petit licētiā: quia fortè iudex voluisset expectare
in diem sequentem, vt d.c.consuluit.s̃.de offi. delega. secūdùm
Inno.& Doct.videtur tamen ꝙ licet illicentiatus recedat, si se-
quenti die cōpareret, videtur sufficere: quia cessare videtur ra-
tio prędicta, & quāuis quis sit personaliter citatus: nō tamē ha-
bet necesse personaliter persistere vsque in finē causæ: sed satis
est, ꝙ compareat: & ex causa licētietur, & sufficiētem cōstituat
responsalem, vt in c.cùm essent cōtra.de simo.facit.l. prima.§.
vsus.ff.de procu.Sed non valet, vt dixi, illicētiatus recedere, vel
minus idoneum procuratorem derelinquere, vt in c.constitu-
tus.s̃.de procura.secundùm Ioan. An.in dicto c.cùm essent.de
simo.tetigi.s̃.arti.xx.q.xv.fallentia octaua, ver. vtrum autem.
¶ Sed aduerte: quia circa istum articulū, quādo & qualiter de-
beat comparēs licētiatus recedere, domi.Anto.in dicto c.j.s̃.de
iudicijs.tractat latius. ¶ Sed vt dicit Ludo.Ponta.in l. qui an-
te Calendas.ff.de verborū obliga.domi. Anto. adeò confusus
loquitur, vt vix videatur seipsum intellexisse, & quia passus est
pulcher & notabilis.Ludo.post Inno. dicit fore consideranda
16 quatuor membra. ¶ † Primū, quādo reus citatus cōparuit in ter
mino sibi præfixo: sed non reperit iudicem in loco tribunalis.
¶ Et hoc casu, si recedat illicētiatus non incūrrit cōtumaciam:
quia nō tenetur ipsum iudicem alibi querere, quàm in loco tri
bunalis, vt ff.quādo appel.sit.l.j.§.adeundi. & ff.de dam.infec.
in l.iiij.§.hoc autem iudicium.versi.postulare & ij.q.vj.biduū
ad quorū iurium declarationem, vide glo.in verbo, proposita
in c.cupiētes.de elec.lib.vj. ¶ Quādoq; verò & secūdo mem-
bro, citatus cōparet in termino sibi præfixo: sed reperit iudicē
infirmum vel aliter impeditū, & hoc casu, si recedat illicentia-
tus, censetur cōtumax: quoniā expectare debet, vtrū iudex ve
lit sibi præfigere terminū ad cōparendum alia die, argumen-
tum optimum in l.& si qua.§ primo.ff.de arbitris. ¶ Interdū
verò & tertio mēbro, citatus cōparet, & iudicem reperit mor-
tuum, & hoc casu, potest absq; timore illicētiatus recedere: quia
etiam si non cōparuisset, non propterea cōtumaciam incurre-
ret, vt est casus notabilis in l.arbiter intra certū.ff. de arbitris,
& no.glo.in c.fi.j.de dolo & contumacia. ¶ Aliquando verò
quarto mēbro, citatus comparet, & iudicem reperit in tribuna-
li: & hoc casu, licet cōparuerit, si tamen illicētiatus recedit: cō-
tumaciam incurrit.per tex.in dicto c.certū.xj.q.iij. & in d.l. si
quis decurio.C.de decurio.lib.x. & probatur in c.si postquā.
de elec.lib.vj.xviij.distin.in c.si qs autē.& ff.de excusa. tuto. l.
scire oportet.§.sufficit. Quod maximè verū est, si ad illū actū
sit præfixus terminus, q poterat per ipsum iudicē, etiam altera
parte absente, explicari, vt probatur in dicto c.si postquam. &
no.glo.in verbo, cōparere.iuncta gl.pręcedēti in verbo, oppo-
nēte.in d.c.cupiētes.§.quod si per viginti. ¶ Quod tamē limi-
ta, nisi qs cōpareat respectu citationis inualidę: quia tūc absque
metu cōtumacię potest illicētiatus recedere, secundùm Bal.in l.
nam ita diuus.circa finem.ff.de adopt.argumento.l.quāuis. ff.
de in ius vocan.& melius videtur probari in l.si filius.§.si ser-
uus.ff.de verborū obligatio.& in l.ex quacunque.ad fi.ff.si qs
in ius voca.non ierit.facit etiā quod infra subijciā de citatione
17 inualida. ¶ † Sed circa prædicta dubitari potest: pone ꝙ aliqs
cōparuit, & illicentiatus recessit: nec in pręfixo termino cōpa-
ruit aduersarius, sed tamē ipse aduersarius die sequēti, seu post
terminū comparuit: vtrum ipse qui recessit illicētiatus, debeat
cōdemnari aduersario in expensis? ¶ Solutio, dic ꝙ aut cōparēs
post terminum ostēdit iustum impedimentum, & necessariam
causam probat, propter quam non potuit intra præfixum ter-
minum cōparere. Et hoc casu, cùm ipse excusetur si postea cō-
paruit eò ꝙ Prętor propter superueniēs impedimētum differt
diem iudicij in alium diem, vt l.ij.§.si qs in iudicio.ff.si qs cau
tionibus, & tunc ille qui illicētiatus recessit, cōdemnari debet
huic: licet post terminum cōparenti, in expensis, quod est sin-
gulare. ¶ Et hoc probatur: quia iudex præfigens terminum ad
cōparendum, duo videtur mandasse. ¶ Primum, ꝙ compareat.
¶ Secundum, ꝙ intra terminum compareat, vt l.celsus.ff.de ar-
bitris, & j.de dolo & contuma.c.cùm dilecti. vnde licet iste nō
paruerit secundo præcepto propter iustū impedimētum: tamē
ex quo paruit primo præcepto, satisfecisse videtur: vt dicta l.
ij.§.si quis in iudicio. & in c.venerabilibus.de sen. excommu-
nica.libro sexto. ¶ Aut citatus, qui intra præfixum terminum
non comparuit, nec habuit iustum impedimentum: sed tamen
postea cōparuit: & hoc casu, videtur esse maius dubium, vtrum
ille, qui illicētiatus recessit, debeat cōdemnari sibi in expensis.
¶ Et prima fronte videtur dicendum, ꝙ non. ¶ Sed ꝙ vtriusq;
contumacia adinuicem compensetur, videlicet, cōtumacia eius,
qui illicentiatus recessit, & istius, qui licet post terminum cōpa
ruerit, tamen non comparuit intra pręfixum terminū: nec ha-
bet aliquā legitimam excusationis causam.facit.l.fi.§.sed si sti-
pulatur.el secundo.ff.de eo per quem fact.erit.& quod not. in
l.si duo.ff.de dolo, & in c.intelleximùs. & quod ibi dixi.j. de
adulte.cum simi. ¶ In contrarium tamen est veritas, secundùm
Ludo.Ponta. quia licet iste cōparuerit post terminum: tamen
cōparendo purgauit primam contumaciam, vt l.diuus.ff. de in
integ.restitu.sed primus, qui illicentiatus recessit: semper fingi
tur fuisse cōtumax: cùm non dicatur cōparuisse, ex quo illicē-
tiatus recessit, per supradicta. Et quia ille, qui illicentiatus reces
sit, fuit vltimò morosus: & vltima mora nocet. Et per cōsequēs
puniri debet, per illud.ff.de pericu.& commo.rei vendi. & in
l.si per emptorem.ff.de actio.empti.& hoc videtur sentire Inn.
in dicto c.calumniam.de pœnis, & sequitur Ludoui. Ponta.in
dicta.l.qui ante Calendas.ff.de verborum obliga. quod est val
de singulare, sed non procedit sine dubitatione. ¶ Ad quod
vide quod dixi.s̃.in xxvij.princi.articu.q.xj.
18 ¶ † Sextò principaliter quæro, qd agere debeat aduocatus cō-
parentis. ¶ Solutio dic, ꝙ ipse debet in termino prædicto ve-
nire, & surgēs dicere debet: quia iudiciū ex tribus cōstat perso
nis, scilicet iudicis, actoris, & rei.iiij.quęstione quarta, c.primo,
de verborū signifi.c.fortius. ¶ Idcirco de his trib9 ante omnia
videndum est, ne iudicium delusorium videatur. s̃. de iudicijs
c.causam quę.secūdum Spe.in titulo de cōparitione.versi.cęte
rum. ¶ Sed tu vide quod latius dixi supra in ti.de postu.
19 ¶ † Septimô principaliter quæro, vtrū actor teneatur compare
re. ¶ Solutio, dic ꝙ sicut reus in termino præfixo tenetur cō-
parere: sic etiam & actor: aliàs autem reputatur contumax: &
tenetur reo cōparenti, & ipsius contumaciam accusanti: & cum
licentia recedenti, ad expensas, & ad damna, & interesse, vt in
l.eum, quem temere.ff.de iudicijs, & in c.primo, de dolo & cō-
tuma.lib.vj.& tertia quæstione tertia in c.spatium. de quo la-
tius dicemus in tit.de dolo & contumacia, in materia contu-
maciæ. ¶ Et ipso actore non comparente, instante reo circun-
ducitur edictum, de quo dicam infra arti.xxxiij.
20 ¶ † Octauò principaliter quæro, qd agere debeat actor cōpa-
rens. ¶ Solutio, dic ꝙ debet in iudicio persistere, & videre vtrū
reus compareat: & si reus non cōparuerit, debet actor illius cō
tumaciam accusare, vel etiam si cōparuerit, & illicentiatus reces
serit, similiter potest ipsius cōtumaciam accusare, per ea, quę di
xi supra.q.quinta. Et ipse actor debet diligenter instare: & ne-
gotium suum sollicitare: quoniā instātia, seu sollicitudo, mater
est omnium virtutum in suo opere.lxxxiij.distin.c. nihil tra-
dit Spe.in titu.de comparitione. Quoniam reorum est fuga, &
actorum fugare, vt l.inter stipulātem.§.primo.ff.de verborum
obligatio. ¶ Si verò actor non comparet per se sed per procu-
ratorem: debet procurator suus de mādato suo fidem facere: &
illud scribi seu redigi facere apud acta, ad cautelam, secundùm
quod de reo dixi supra, quęstione quarta. ¶ Et si similiter reus
cōparet per procuratorē, debet actor seu ipsius procurator il-
lius copiā petere: cum termino cōpetenti ad opponēdum. ¶ Et
no.ꝙ sicut reus nō debet illicētiatus recedere, vt dixi.s̃.q.v. Ita
etiam nec actor, vt ibi dixi. ¶ Et de exceptionibus opponēdis
per actorem contra personam rei, vel eius procuratorem, vel
econtra de opponendis per reum cōtra actorem, seu eius pro-
curatorem: tam declinatorijs, quàm peremptorijs, ac etiā dila-
torijs, tractabitur suis in locis, videlicet in titu. de exceptioni-
bus, & in tit.de procuratoribus.
21 ¶ † Nono principaliter quæro, de pœna rei non comparentis.
¶ Solutio, dic ꝙ actore instante proceditur contra reum ad pri
mum decretum, vel ad alias pœnas, & ad alia remedia statuta
& prodita contra contumacem. quæ autem sint pœnæ statutę,
& quæ remedia prodita contra contumacem, dicam latius in
titu.de do.& contu.in materia contumaciæ.

22 ¶†Decimò principaliter quæro, propter quas causas reus excusetur à contumacia, & ipsius pœna, si non cōparuit. ¶Solutio, dic, vt latius dicam in titu. de do. & contuma. vbi etiam tractabo de excusatione actoris.

23 ¶†Vndecimò principaliter q̄ro, qualiter reus post transactū terminum admittatur, si in termino præfixo non comparuit. ¶Solutio, dic, ꝙ ista questio incidit in aliā questionem, videlicet, qualiter reus possit purgare contumaciam. ¶Et quia hæc questio & ipsius materia etiā principaliter pertinet ad ti. de cō tuma. ideò ibi plenè videbimus, & qualiter reus purgata cōtumacia, vel aliàs veniēs ad causam admitti debeat, distinguendū arbitror, ꝙ aut propter cōtumaciam nō potuit in causa procedi: sed processum fuit ad primū decretum, vel ad similia remedia, de quibus dicem⁹ in ti. de cōtumacia. ¶Et tūc refectis expensis, & purgata cōtumacia, & facta restitutione ad audiētiā, si fortè sibi fuit denegata vel impartita absolutio ab excōmunicatione, si fortè propter cōtumaciam fuit excōmunicatus, admittitur in eo statu, in quo erat causa prędicta ante ipsius cōtumaciam. ¶Sed si sit processum cōtra eum nō obstāte contumacia, puta ad aliquos actus, ad quos poterat procedi: vel quia lis erat contestata: vel quia erat causa, in qua poterat procedi lite non cōtesta. secundùm quod latè dixi in c. quoniā frequēter. in princi. s̄. vt lite non contestata. in quarto principa. articulo in fallentijs. ¶Vnde reus hoc casu veniens admittetur in eo statu, in quo inueniet causam: vnde si sit lis cōtestata, vel iuratum de calūnia, seu de veritate, vel testes producti, vel etiā cōclusum solùm, admittetur ad sequētia: nō ad præcedētia, vnde nō audietur, si fortè vellet libellū sibi offerri, vel declinatorias, recusatorias, vel dilatorias exceptiones proponere: aut ꝙ fiat lit. cōtest. arg. c. inter monasterium. de re iudicata. Cùm enim tūc absens pro pręsente habeatur, vt in c. per tuas. de appellationib⁹, & in c. veritatis, de dolo & cōtuma. & in c. eum, qui. de eo, q mitti. in possef. lib. vj. & ratio: quia processus contra eum habitus tenuit, ac si p̄sens fuisset. ¶Sed si ipse fuisset præsens, & esset processum vsq; ad talē actū: nō posset exceptiones, à quibus iam esset exclusus, opponere, ergo &c. Ita dicit Spe. in ti. dę comparitione. ver. attendas. ¶Et vide quod traditur per eum in tit. de appel. §. qualiter autem. ver. sed pone, & seq.

24 ¶†Duodecimò principaliter quero, ad qd teneatur actor, qui debito tempore non comparuit, & qualiter postea admittatur. ¶Solutio. text. in c. primo, de dolo & contuma. lib. vj. dicit ꝙ debet condemnari reus in expensis, & ad aliam citationē minimè admittetur: nisi sufficienter cauerit, quòd in termino sufficienter debeat comparere, de qua materia dicendum est, vt ibi, & ego latius tractabo in tit. de contumacia.

25 ¶†Decimotertiò principaliter quæro, qs tenetur probare cōparitionem factā, vel nō factam. ¶Solutio, dic, ꝙ ille, q dicit citatum cōparuisse vel non comparuisse: & super hoc fundat intentionem suā: debet illud probare, vt l. secunda. ff. de probationibus, & ff. ne qs eum, qui in ius voca. vi eximat. l. penul. §. decem, & probabitur pręsumptiuè per inspectionē ipsorū actorum, in quibus alia acta cōtinentur, vt nota in l. secūda. C. de errore aduoca. & in l. Titiæ textores. ff. de legatis primo. ¶Vel verè: quia scriptura dicit, ꝙ cōparuit vel non comparuit: vel ꝙ sua contumacia fuit accusata in termino. C. de iudicijs in l. properandum. §. primo, & s̄. de electio. c. bonę memoriæ Maguntinus. & ff. de iti. actuq; priua. l. prima. §. primo, & j. de accusa. c. super his, & ibi per Inno. tenet per Iaco. de Are. in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appel. ¶Poterit etiam probari comparitio per testes. & ad prædicta vide omnino, quæ dixi supra in vigesimo nono principali artic. & etiam in trigesimo principali articulo per omnes quæstiones ibi positas: quarū decisio infert ad questionem nostrā. Et ex his expedita est materia cōparitionis, & quintus principalis effectus. ¶Et aduerte. ꝙ sicut is, q facit aliquem citari quando opus est citatione videtur bonę fidei, & si nō faceret citari, videretur esse malę fidei, vt not. Bal. in l. creditor. ff. de distra. pig. facit l. necessario. ff. de in diem addictio. & l. si tamen quibusdam. ff. de legatis secundo. Ita & pari ratione cōparens, vbi comparitione opus est: videtur cōfidere de iuribus suis, si iudicium legitimè assumat, sed eoipso, ꝙ non comparet: videtur de suo iure diffidere, vt l. ea quidem. C. qui accus. nō possunt, & contra eum præsumitur fraus & malitia, vt not. Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop.

26 ¶†Sextus principalis effectus est, ꝙ si citatus nō cōpareat, est ipsius contumaciæ inductiuus, ad quod vide quod dixi supra in vigesimoseptimo principali articulo, quæstione vndecima. ver. quartus effect⁹, & quod lati⁹ dicā in ti. de dolo & cōtuma. & ibi videbimus, an & quādo, & per quā speciē citationis non comparens dicatur verus, fictus, præsumptus, velatus, vel manifestus cōtumax, & ad quid procedi possit cōtra talem cōtumacem. ¶Et ibi etiam dicetur, quid si citata sit vniuersitas secūdùm formam, de qua dixi articulo vigesimo, quæstione xx. & non compareat, dicatur verè vel fictè contumax, de quo Bart. in extrauagan. ad reprimen. super verbo, citata, & traditur in l. non potest dolo carere. ff. de regu. iur.

27 ¶†Septimus effectus est, vt reus comparēs teneatur iudicium suscipere, saluis tamen exceptionibus suis, vt dictum est, & an & quando comparens habet ius reuocandi domum, dixi latissimè in c. fi. s̄. de foro compe. super glo. fina.

28 ¶†Octauus effectus est: quia comparente reo ad ipsius petitionem tenetur actor vsque ad finem iudicium perducere, secūdum ea, quæ traduntur in authenti. qui semel. C. quomodo & quando iudex, de cuius authen. intellectu dixi. s̄. de libelli ob. in c. fi. Et vide quod dicam statim in xxxij. prin. articulo.

29 ¶†Non⁹ effect⁹ est potestatis iudicis suspēsiuus: interea enim iudex nō debet procedere, citatione enim & dilatione pēdēte, iudicis officium cōquiescit, vt l. siue pars. C. eo. tit. Item citatus acquirit ius, vt pēdente termino præfixo ad comparēdum, per ipsum tēpus expectari debeat in c. cùm inter diuersas. s̄. de electionibus, & quod ibi nota. Notat Ioannes de Imola in c. fi. j. de his, quę fi. à Præla. vnde etiā si citatus sit aliquis ratione sui interesse, si quod fortè diceretur habere, secūdùm ea, quæ dixi articulo quinto, questione vndecima, debet expectari toto tēpore pręfixo ad cōparēdum. ¶Quod tamē limitat Pet. de Anchara. in dicto c. fi. Nisi superueniret notitia, ꝙ ille non haberet ius in eo, ad quod citatus esset. arg. nota. in c. pastoralis. de his, quæ fiūt à Præla. ¶Sed zaba. in dicto c. fin. dicit, ꝙ communiter tenetur, ꝙ cùm quis vocat nō vocadū, non tenetur expectare, nec illum cōparentem admittere: de quo in dicto c. cùm inter vniuersas, vbi Docto. cōmuniter cōcludunt, ꝙ licet quis sit citatus, si tamen non erat citandus, non tenetur citans illū expectare: quāuis possit vocatus, si comparet, agere ad interesse & damna, quę passus est propter talem citationem, argumē. l. si præcedent. ff. mādati. & idem tenet Ioan. de Imola in l. liber homo. §. decem. in fine. ff. de verborum obligationibus.

30 ¶†Insuper etiam est suspēsiuus potestatis ipsius citātis, vt nō possit alterare actū, ad quem quis est citatus: & si iudex illum alteraret, non valet, vt no. singulariter Bar. in l. aut qui aliter. §. primo. ff. quod vi aut clam. quod est singulare. ¶Et ratio est in promptu: quia si ille actus aliter agitur, vel in qualitate, vel in substantia, quàm fuerit dictum in citatione, non valet: quia videtur celebratus parte non citata, per illum. §. primum. ¶Aduerte tamen: quia licet quis sit citatus ad vnum articulum: tamen comparens potest super alio conueniri: & si respondet, tenet processus text. est in c. pastoralis. in princi. j. de cau. posses. & proprieta. & ibi per Ioan. And. & in c. fi. de electio. lib. vj. & in c. bonæ. el primo. s̄. de electio. ¶Sed tu vide ad hoc, quæ latius dixi in quinto princi. articu. q. xvj.

31 ¶†Decimus effectus, est pręscriptionis longissimi tēporis interruptiuus, vt l. sicut. & l. cū notissimi. C. de præscrip. triginta vel. xl. anno. dot. Ang. in repe. l. ij. C. de iudicijs. col. secunda. ¶Nec ad hunc effectū inducēdum exigitur citatio peremptoria, vt dixi supra arti. xxvij. quęst. vj. ver. itē septimo. ¶Aduerte tamen: quia prædictus effectus procedit, quādo citatio emanaret à suo iudice: sed si fieret à iudice nō suo, seu incōpetēti, nō interrūperet pręscriptionē, per not. in l. penul. C. ne de statu defunc. & per ea, quę tradūtur in c. vt debitus. j. de appellationib⁹, facit quod no. glo. & Bal. in l. prima. ff. de ferijs. ¶Et hoc verū, si certū sit ꝙ iudex non habeat iurisditionē: sed si esset dubiū, videretur facta interruptio. argumēto notatorū in l. ex quacūque. ff. si qs in ius voca. nō ierit: quia tūc arctat citatum, vt ibi, aliàs nō. C. si mācip. ita fue. alie. in l. ea quidē. facit etiā: quia sententia nō sui iudicis, nō priuat quē possessione, secūdùm ea quę tradūtur in c. in literis. j. de restitu. spoliato. & in l. iustè possidet. ff. de acquir. posses. & in c. cùm nostris. j. de cōces. præben. Quod intellige, nisi cōparuerit & prorogata sit iurisditio: secūdum ea, quæ latè dixi in c. significasti, de foro cōpeten. virtute cuius prorogationis esset facta interruptio, & nō virtute ipsius citationis, & ad prędicta vide quę dixi de litis cōtestatio. facta coram iudice non cōpetenti, vtrū interrūpat pręscriptionē in c. primo. s̄. de litis cōtesta. in quinto principa. articulo, & latius de materia dicam infra in titulo de præscriptio. ¶Et ad materiam istius articuli circa citationis effectū, de effectu citationis ad domū, vide quod dixi articulo. xvij. quæst. ij. & de effectu generalis citationis, vide articulo xxij. q. iij. ¶Et de effectu citationis per edicta, vide articulo xxiij. q. xj. ¶Et de effectu citationis per literas, vide articulo xxiiij. q. ix. ¶Et vide de præconia, articulo xxv. questione. ix. ¶Et de quatuor effectib⁹ citatiōis peremptoriæ, vide articulo xxviij. q. xj. ¶Est tamē aduertendum, quod prędicti effectus videter procedere, si modo citatio

citatio sit legitimè facta: secus si sit nulla, vel temeraria: qa tunc nõ arctat citatũ, vt not. hic Ioan. And. in rubrica, & nota. in c. bonæ. el ij. s. de elec. tetigi supra in vigesimo prin. arti. q. tertia. Imò temerariè citans, seu citari faciens, debet cõdemnari in expensis, vt in l. eum, quem temere. ff. de iudicijs, & dicitur temeraria citatio, etiam si citetur quis ad locũ suę iurisditionis: & in forma legitima, si modo locus ille nõ sit tut9: & si hoc notoriũ sit: nõ tenet excõmunicatio, nec alia pœna inflicta citato tanq̃ cõtumaci. Ad quod vide quod tradit Spe. in ti. de cita. §. cõtra citationem. ver. quid si citatus excusatur enim propter locũ nõ tutum, vt latius dicã in ti. de dolo & contuma. in materia excu
31 satiõis à cõtumacia. ¶ †Et vide quod dixi supra articulo xviij. ver. Aduerte tamen: quia licet citatio sit temeraria, & non arctauerit citatum, si tamen citatus cõparet, & respondet, videtur renunciare iuri suo, vt not. Bal. in l. prima. ff. de ferijs, per l. sed & si susceperit. ff. de iudicijs. facit quod dixi in fine præcedentis effectus, & quod dixi. s. in quinto princ. arti. quæst. xvj. ¶ Postremò pro complemento istius articuli secũdùm ea, quæ sunt præmissa in prin. istius articuli, esset tractanda materia eximentis vocatum in ius, & an, & quando, & qualiter, & quam pœnam eximens incurrat, de qua materia & ipsius quæstionibus latius tractabimus statim in xxxiiij. prin. articulo.

ARTICVLVS XXXII.

Rigesimosecundo principali articulo in quo tractãdum est de citato eodẽ tempore coram duobus, non est vlterius insistendum: quoniã eius materia expedita fuit supra in proximo precedenti articulo, versic. quintus effectus, & in c. penul. de foro compe. in quinto princi. arti. q. ij.

SVMMARIVM.

1 Citatio, an & quando tollatur.
2 Eremodicium, quid sit.
3 Negotium liquidari potest actore absente.

ARTICVLVS XXXIII.

1 Rigesimotertio principali articulo tractandũ est† an & quãdo citatio tollatur, seu circũducatur, circa quem articulũ aduertẽdum est, ꝙ olim iure digestorum, licet reo absente, quando liquebat vel liquere poterat de causa cõtraheretur eremodiciũ: quia poterat ferri sententia, nõ obstante absentia rei peremptoriè tamen citati, vt l. & post edictũ. in princip. ff. de iudi. tamen actore absente non cõtrahebatur eremodicium: nec poterat negotium liquidari, nec ad diffinitiuam sententiã perueniri, vt dicta l. post edictum. §. primo, ibi dum tex. dicit, neque de causa
2 cognosceretur: neq; secundùm presentem prenũciabitur. ¶ †Et vt intelligas tu Canonista dic, quod eremodicium est desertio iudicij per partẽ, qua tamẽ nõ obstante, potest procedi ad diffinitionem, vt l. properãdum. §. finautem reus. & sequẽti. C. de iud. & not. ff. de in integ. restit. in l. diuus. & in authẽ. vt omnes obediant iudicibus prouinciarum. §. si verò neminem. col. v. & ff. de mino. in l. ait prætor. §. si. vnde olim, vt dixi, actore absente circũducebatur edictum peremptoriũ: nec causa agebatur: neque secũdùm præsentem pronunciabi-ur: sed demum per l. properandum. fuit inductum, ꝙ si præsente actore fuerat negotium liquidatũ, nõ obstante ipsius absentia, poterat perueniri ad sentẽtiam diffinitiuam, sed eo absente, nõ poterat negotiũ
3 liquidari, vt traditur in dicta l. properãdũ. ¶ †Sed postea per nouissimum ius authẽticorum fuit inductum, ꝙ etiam actore absente, posset negotium liquidari, vt in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex, & in corpore vnde sumitur, de cuius authenticæ intellectu dixi. s. de libel. obla. c. finali, articulo. ¶ Et hodie etiam secundùm ius Canonicum, si actor, ad cuius petitionẽ reus fuit citatus, non cõparuit in termino statuto: & reus comparuit: actor vlterius non auditur, volens facere iterũ citari reum: nisi sufficienter caueat, ꝙ in termino debeat sufficienter comparere, vt est tex. in c. j. de dolo & contuma. lib. vj. de cuius intellectu latè dicam in tit. de contuma.

SVMMARIVM.

1 Edictum Prætorium quale, & quare in materia citationis fuerit positum.
2 Actio ex edicto Prætorium, contra quem detur.
3 Femina venit hominis appellatione.
4 Actione ex edicto Prætorum, qui teneantur, & nu. seq.
8 Actio ex edicto Prætorum, cui detur.
9 Actio ex edicto Prętorũ, quare deſ: & vt cõpetat, q̃ reqrantur.
10 Eximere & eripere, in quo differant.
11 Occultans an teneatur sicut eximens.
12 Eximens aliquem vi, per quæ excusetur, & numeris sequentibus vsque ad 24.
25 Actio, quæ competat ex edicto, ne quis eum, qui in ius vocatus est, vi eximat.
26 Actio ex edicto, ne quis eum, qui &c. ad quantum contra eximentem detur.
27 Probatio, quæ contra eximentem requiratur.
28 Exemptus existens in dolo, actione conuenitur restitutoria.
29 Hærede agente, quæ requiratur probatio.
30 Taxatio iudicis iuramentum præcedere debet.
31 Extrahens aliquem de carcere, qua sit afficiendus pœna.
32 Eximens ad mortem damnatum, pœna tenetur capitali.
33 Interficiens captum in manibus familiæ, qua plectatur pœna.
34 Eximens, an possit condemnari ob iniuriam.
35 Actio ex edicto Prætorũ, qñ cõpetat: & quãto tẽpore duret.
36 Libellus in actione ex edicto Prætorum, qualiter formetur.
37 Actor, quales positiones, & quales reus debeat formare.

ARTICVLVS XXXIIII.

Rigesimoquarto principali articulo tractandum est de eo, qui exemit vocatum ad iudicium, vel per quem factum est quo minus citatus in iudicio sistat. ¶ Pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infra scriptas quæstiones.
1 ¶ †Primò igitur quæro, quale fuerit edictũ Prætorum in hac materia. ¶ Solu. quãuis prędictum edictum non habeamus integrum: tamen satis colligi potest ex rubro & nigro. ff. ne quis eum q in ius voca. vi eximat, vnde Bar. ibi super rubrica dicit, ꝙ verba edicti erant ista: Prætor ait, ne qs eum, q in ius vocatus est, vi eximat: neve faciat dolo malo, quo magis eximeretur: & in eum, qui aduersus prędicta fecerit, quãtum per actorẽ in litem iurabitur, iudicium dabo. hæc fuerunt verisimiliter verba edicti, vt colligitur ex dicta rubrica & l. j. & sequentibus.
2 ¶ †Secundò principaliter quæro, quis tenetur ex prędicto edicto: seu contra quem detur actio ex eo.
¶ Solutio, dicendum arbitror ꝙ etiã verbis edicti tenetur, q vi exemit: quæ quidem verba recipiunt plures declarationes.
3 ¶ †Prima declaratio est, ꝙ cũ prędictũ edictum loquatur per verbũ quis, videlicet, ne qs eum & c. & sic per relationẽ præsentãs terminũ cõmunẽ, qui terminus est homo: & sic, ne quis scilicet, homo meritò comprehẽditur, & edicti pœna tenetur: tam masculus, quàm fœmina vi eximens &c. & ad hoc bonus tex. in l. j. ff. de ver. signifi. & xvij. quæst. iiij. in c. si quis suadente. dixi in c. peruenit. j. de senten. excom. arti. ix. q. j.
4 ¶ †Secunda declaratio est, ꝙ non solùm tenetur vnus, si solus eximit: sed etiam tenentur plures, si plures eximant. ad quod vide quod statim dicam in v. q. principali.
5 ¶ †Tertia declaratio est, ꝙ tenetur non solùm liber homo: sed etiã seruus, vt est text. in l. j. §. j. ff. ne qs eũ &c. ¶ Si enim seruus vi exemit ipsius nomine, noxale iudiciũ aduersus dominũ datur: nisi sciẽte domino id fecerit: quia tunc & sine noxæ deditione, dominus iudicium suscipiet, vt d. §. j. de quo dicã in v. q.
6 ¶ †Quarta declaratio est: quia dicto edicto tenetur, nõ solũ, q per se vi exemit: sed etiã ille, qui per aliũ exemit: seu pręsens, seu absens fuit, vt l. si per aliũ. ff. ne quis eum. facit l. j. in prin. ff. de eo per quem fac. erit. licet ergo edictũ loqueretur in personam dicẽs, quis eum & c. tamen ex interpretatione iureconsulti, tenetur etiam eximi faciẽs, propter eandẽ æquitatẽ, facit l. hæc verba. ff. de adulte. vnde q mãdat eximi, tenetur sicut faciens, vt l. si quis id quod. ff. de iurisdi. om. iudi. de quo per Bar. in l. sed si vnius. §. si seruus. ff. de iniurijs. ¶ Et an dicatur verè vel fictè per ipsum facere, dic vt dixi in c. vt famæ. j. de sen. excom. ¶ Et ad materiam vide, quæ latissimè dixi in c. ad audientiam. de homici. arti. v. j. q. xlij. & multis sequentibus, & maximè q. lxviij. & pluribus sequentibus. ¶ Nec exigitur præsentia mandatoris, vt d. l. si per alium. & ibi per Barto. exigitur tamen, ꝙ dolo malo id mandetur, ita ꝙ non subsit aliqua iusta causa, & l. iiij. §. Prætor. ff. ne quis eum, dicam. j. in iiij. q.
7 ¶ †Quinta declaratio est, ꝙ ipse solus eximẽs per se, vel per aliũ, tenetur: sed ipsius hæres non tenetur, vt est tex. in l. pe. §. fi. ff. ne quis eum. Quod ego arbitror limitandum, si modo contra defunctum non fuit lis cõtestata. secus si cõtra ipsum iam fuisset lis contestata, per tex. in l. j. C. ne ex delictis defuncto.
8 ¶ †Tertiò principaliter quero, cui detur hæc actio: seu qs agere possit ex hoc edicto. ¶ Solu. dic ꝙ datur actori, vt est tex. in l. si per aliũ. §. j. ff. ne quis eum, ibi dũ tex. dicit, ab actione extimata, & eadem l. §. hoc iudiciũ. vbi tex. vult ꝙ cõpetat actio in fa

ctum.& sic cõtinet priuatam vindictam. Et quantum ab actore res fuerit extimata, de qua controuersia est vt l. pe. §. j. ff. ne quis eum, & dicam j. q. v. ¶ Sed quæro circa prædicta, vtrũ talis eximens condemnari possit à iudice propter iniuriam, quę videtur facta iudici in eximendo citatum ab eo . ¶ Sol. dic de hoc vt dicam in sequenti quæstione.

9 ¶ † Quartò principaliter quæro, propter quid, seu ex qua causa detur hæc actio: & quæ requirãtur ad hoc, vt competat actio ex hoc edicto: & propter quas causas eximens excusetur. Sol. dic, quòd hæc actio cõpetit aduersus eximentẽ, qui exemit eũ, qui realiter citabaẽ, seu personaliter ducebatur. Hoc enim denotat verbũ eximere, vñ nõ põt cadere ĩ citatiõe verbali: sed quãdo quis per familiã ducebatur, & aliquis exemit eũ de manu familiæ, vt dicit Bar. in rubri. ne quis eũ . ¶ Et sufficit, quòd quis eximatur vi, licet dolus malus cesset, vt l. iĳ. §. fi. ff. e. ¶ Quod intelligit gl. ibi, quantũ ad ipsum exemptũ: quia nõ est necesse, quòd fiat exemptio, vt necessitaẽ exempto: sed quantũ ad vocantẽ, necesse est dolũ cõmitti: vt scilicet sibi necessitatur, vt l. iiĳ. §. fi. ff. ne quis eum. vnde necessarius est dolus malus, quò ad vocantẽ: quia talis vis sine aliquo dolo nõ videtur posse stari. arg. l. j. ff. quod me. cau. & l. ĳ. §. doli. ff. vi bo. rap. in quibus dicitur, ꝙ in vi semper inest dolus. vnde siue facit dolo malo, vt noceret vocãti & nõ vocato: siue etiã vtriqꝫ: locũ habet edictũ vnde ex aliqua parte requiritur dolus in eximẽte: aliàs eẽ iniquũ esset vocantẽ in litẽ iurare, vt dicã in. v. q. princi. per text. in l. in actionibus. ĳ. respõso. ff. de in litẽ iuran. & sequũtur Doctores in d. l. iiĳ. §. fi. Nec videatur tibi absurdum , ꝙ respectu vnius possit cõmitti dolus: & non respectu alterius: quia & sic videmus aliàs cõtingere, quod quis aduersus vnum habeat bonam fidem, & aduersus alium malam fidem, vt l. indebiti §. si nummi ff. de condictio. inde. & ibi glo. & per Bart. in l. naturaliter. ff. de vsucap.

10 ¶ † Et aduerte: quia Prætor vsus est verbo, eximendi, & nõ eripiendi, eò ꝙ verbũ eximendi, est magis generale. Eripere eẽ, est de manibus auferre per raptũ: sed eximere, est quoquo mõ auferre: vt puta, si quis non rapuit quẽ, sed trahendo ipsum de itinere, seu morã in ipso itinere faciẽdo, effecit vt citatus in ius nõ veniret ad hoc, vt actiões quæ forte tẽporales erãt: vt redhibitoria vel similis dies transiret: vel res tempore amittereẽ: puta, quia interim conuentus rei vẽdicatione vsucœpit. nã & talis videẽ exemisse: quãuis corpus nõ exemerit, & similiter etiã si eo loco retinuerit, scilicet vbi erat quãdo vocabatur, & per vim: licet ipsum nõ abduxerit. nã et iste teneẽ, vt in l. sed eximẽdi. in princi. iuncta gl. ff. e. & quãuis Ang. exponat auferre de manibus: hoc est de potestate: tñ secundũ moderniores, melior videẽ expositio, de manib9, hoc est de quolibet mẽbro corporis, vt aliàs diciẽ. ff. de acqui. possess. l. j. in prin.

11 ¶ † Nota tñ, quòd si aliquis occultaret, & nõ eximeret: nõ teneret pœna isti9 edic. ita no. Bal. in l. fi. C. de ope. lib. per l. pe. §. j. ff. eo. Nec ob. l. quoties C. de exacto tribu. & l. iĳ. C. de offi. assesso. qa speciale est in casibus illarũ legum, quòd occultantes debitores teneãtur pro ipsis soluere debitũ, ad quod ipsi tenebantur. Est etiã speciale in occultante libertũ alienũ: vt teneatur loco illius ad operũ præstationẽ. Item si aliquis solùm disligauit, seu dissoluit, & nõ exemit: nõ videtur teneri. ad quod vide quod tradit Bald. in. l. eleganter. §. idẽ Labeo ff. de dolo. licet quædã lecturæ hoc non cõtineant. Quid autẽ de eo, qui extrahit de carcere, vel eripit damnatum ad mortẽ, statim dicam quæstione v. ¶ Item aduerte, qa eximẽs excusatur à pœna prædicti edicti ex plurimis causis.

12 ¶ † Primò, si iudex, qui illum citari realiter faciebat, non habebat potestatem faciendi realem citationẽ: & ideò, qui eximit captũ ad petitionem pedanei iudicis, vel eius, qui nõ habebat ius personaliter capiendi, non incidit in tale edictum, nec in pœnã ipsius. vt l. iĳ. ff. ne quis eum, qui in ius voca. & ibi tenẽt Bar. & Doct. & dicit ibi glo. quòd hæc est propter vtilitatẽ officĳ, & sequiẽ Bal. quia debet esse aliqua differẽtia inter contemnẽtem maiorẽ iudicẽ & minorẽ: nec debet esse pœna vniformis. ¶ Sed Iac. Butr. dicebat quòd ratio est, quia iste nõ dicitur vocare, sed requirere. sed truffa est, secundũ Bald. & bene. ¶ Ego arbitror, quòd ratio est illa, quia respectu huiusmodi capturæ talis iudex erat penitus incompetens, attentãdo realem citationẽ sibi prohibitã: & ideò iustè potuit sibi resisti, vt no. Bar. in. l. prohibitũ C. de iure fis. lib. x. ¶ Qui autem sint iudices, qui possint realiter citare, videbimus latè s. eod. in iiĳ. princ. articu. q. ĳ.

13 ¶ † Secundò excusatur, si citatur ad tribunal, ad quod citari nõ potest: puta, à non iudice suo: arg. eorum, quæ statim dicta sunt.

14 ¶ † Tertiò excusatur, si exemptus citabatur ad locum vbi non poterat conueniri: quia tunc non dicitur rectè citari: vt in l. vir bonus. ff. iudica. sol. not. Bal. in l. prima. ff. ne quis eum. vide qđ dixi. s. articul. xviĳ. q. quinta.

15 ¶ † Quartò excusatur , si eximit citatum ad locum non tutum vel turpem, ad quod vide quod dixi arti. xviĳ. q. iĳ. & iiĳ.

16 ¶ † Quintò excusatur, vt arbitror, quando eximeret realiter citatum in his casibus, in quibus realis citatio non permittitur, ad quod vide quod dixi arti. xx. q. xxiiĳ.

17 ¶ † Sextò excusatur, si eximeret eum , cui qualitercunque ius esset ibi non conueniri, vt l. ĳ. in fi. ff. ne quis eum.

18 ¶ † Septimò excusatur, si citatio nõ emanauit sub debita forma: aut emanauit omisso debito iuris ordine: qa cũ talis citatio si arctet citatũ, eximẽs nõ tenetur, secũdùm Bal. l. j. ff. ne qs eũ, quod dicit bene notãdũ, propter citationes nõ ritè emanãtes.

19 ¶ † Octauò excusatur, si citaretur persona, quæ haberet ius reuocãdi domum, per tex. in l. ĳ. in fi. ff. ne quis eum. & ibi Doct. & de materia istius iuris reuocandi domum , latissimè dixi in c. fina. s. de foro compe. super glo. fina.

20 ¶ † Nonò excusatur, q exemit seruũ: cùm nõ posset in ius vocari, vt l. iĳ. ff. ne qs eũ, quod intelligẽdum arbitror in casib9, in qbus seruus nõ potest esse in iudicio, vt in l. vix certi. ff. de iud.

21 ¶ † Decimò excusatur, si eximeret aliã quãcũqꝫ personã, q̃ non posset realiter citari ex priuilegio personę. exẽplum in parentibus, patronis, cæterisque personis, quę sine venia vocari nõ possunt: vt l. j. in fi. cum l. seq. ff. de in ius vocã. qa licet vterque cõtra edictum faciat, & libertus qui patronũ vocat, & ille qui patronũ vi eximit: deteriore tamẽ loco est libertus qui in simili delicto petit si partes sustinet, vt l. ĳ. ff. ne quis eum. quę autem sunt istę personę, quæ habẽt istud priuilegiũ, latè dixi arti. xx. q. xxvj. ¶ Et sic patet ex prędictis, ꝙ vi eximẽs nõ solùm excusatur, quando quis nõ potest trahi ipso iure: vt quia tract9: nullo modo sit iurisditionis suæ, vel saltem obstante hominis oppositione, vel propter defectum status, vt in seruo, vt patet ex his, quæ superius dicta sunt, sed etiam excusatur, quando non potest trahi ope exceptionis, vt in parente, patrono &c.

22 ¶ † Vndecimò excusatur, si exemptus non obstante exceptione cõparuit: quia tũc cessat pœna: quia verba cum effectu sunt accipienda, vt l. pe. §. docere. ff. ne quis eum. facit l. j. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris, canonizata de pœ. dist. j. hæc verba. ¶ Duodecimò excusatur quis, si eripuit illũ, q non tenebatur ire: sed tamẽ propria voluntate ibat, hoc sentit glo. in l. iiĳ. §. fi. ff. ne quis eũ, per l. j. in fi. eo. ti. & idẽ tenet Io. Petru. in l. ex hoc edicto. ff. de eo p quẽ fac. erit. & in l. iĳ. §. Prętor ait. ff. ne qs eũ.

23 ¶ † Tertiodecimò excusatur, si exemit eũ, q non vocabatur ad iudiciũ à iudice, sed solùm ex conuentione partium, vt puta, si partes cõuenerint forte de sistẽdo in iudicio, & veniẽs ad iudicium vi fuit exẽptus: quia eximẽs nõ tenetur ex hoc edicto ex eo, quia in hoc edicto videẽ cõsiderari iudicis authoritas: & puniri cõtẽptus iudicis, vt patet ex verbis edicti. licet secus videatur in illo edicto de eo p quẽ, factũ erit. ¶ Ad quod vide q̃ statim dicã arti. xxxiiĳ. q. ĳ. ver. ix. declaratio. ¶ Et ideò ego arbitror, ꝙ si aliquis debitorem suum fugientem personaliter cœpit, vel ex facto, secũdùm ea, quæ dixi s. in iiĳ. prin. artic. q. ĳ. & captus vi eripiatur: eximẽs non tenetur ex hoc edicto, sed solũ tenetur ex illo edicto, per quẽ factũ erit, si modo vigore cõuẽtionis ducebatur. Sed si alio iure ducebaẽ, puta: qa fugiebat: tenetur de dolo, aut actione in factũ. cogitabis tamẽ: qa Doct. nõ tãgunt. ¶ Est tamen aduertendũ circa prædicta, ꝙ licet p calumniã quis vocaretur: tamen eximẽs teneretur pœna istius edicti, vt in l. iiĳ. §. itẽ si quis. ff. ne quis eum. & ibi tenent Docto. Nec obst. l. j. & ĳ. eo. ti. qa vt ibi dicit glo. & bene, hoc casu actor nõ deliquit in vocãdo: sed calumniando: quasi dicat, nõ fit cõpensatio doli ad dolũ, cùm cadãt circa diuersa, secũdũ aliquos. ¶ Sed tu dic secũdùm Bar. ꝙ quãdo quis habet priuilegium, ne possit ipso iure ad ius vocari: vel ope exceptionis: & tũc si vocatur, peccatur in vocãdo: & ideò, q vi eximit non peccat: vt in cõtrario, & in casibus superioribus. Quãdoqꝫ quis non habet ius ne vocetur, sed habet ius ne exigatur: & tũc si vocaẽ, bene põt vocari: & valet vocatio, licet etiã vocetur pro debito soluto, seu pro indebito: sed tamẽ actor dicitur calũniosè procedere, & ideò, q vi eximit, teneẽ, vt d. §. itẽ si qs secũdùm Bart. & seqtur Bald. ¶ Vel põt dici secũdùm Bald. ꝙ aut qs nõ vocatur ritè, & eximẽs non tenetur: qa hoc non respicit ius partis: & procedit cõtrarium, aut non vocatur rectè, & sic delinquitur contra ius partis: & habet locũ pœna. allegat in simi. ff. ad Turpil. l. j. §. accusationem. ¶ Nec ob. ꝙ hoc casu nõ videtur posse dari talis actio: nec iurari: qa si calumniatur, non videtur dari interesse in actore: qa responderi potest per ea, quæ statim dicam in seq. q.

24 ¶ † Quartodecimò excusatur, quãdo l. permittẽte id faceret. l. cuiuscunqꝫ in fi. C. ad le. Iul. maie. & l. lege Iulia. C. ad leg. Iuliã, de vi. tenet Bal. in l. aditos. C. de Episc. audiẽ. facit quod no. Inn. in c. si quando. de offi. deleg. Barto. in l. prohibit. C. de iure fisci. lib. x. Bald. in l. quisquis. C. quo. appel. non recip. Ponta. in repe. l. j.

repe.l.j.C. de hæredi.insti.q.vj.ibi.§.vj.sic arguitur, quoties-
cunq;.colum.xxij.facit.l.Gracchus.C.de adulte.cum si.
25 ¶ †Quintò quæro, quæ actio cōpetat ex hoc edicto.Solu.dic,
qđ datur actio in factū,vt.l.pe.§.in eū.ff.ne quis eū.¶ Et ideò
appellatur actio in factū:quia nō habet aliud nomē: quia ista
est natura, quòd ita appelletur : qn̄ ex edicto Prætoris datur,
prout datur ista:quasi in factū:intelligatur,vbi in subsidiū alia
nō datur:& datur ex facto, secundū verba edicti,sed qn̄ actio
nō descēdit ex edicto Prætoris,sed ex alia.l.& nō est nomina-
ta:tūc daẽ cōdictio ex.l.vt.C.& ff.de cōdi.ex lege vel præscri-
ptis verbis,vt.l.quoties.ff.de præscriptis verbis.¶ Aduerte tn̄,
quia si seruus alienus vi exemisset,si quidē domino iubēte,vel
mādante,aut sciēte,nec prohibēte,cùm posset ꝓhibere, tenere
tur dn̄s p̄dicta actione,ac si ipse exemisset.sed si seruus exemis
set domino ignorante, dn̄s teneretur noxaliter duntaxat, vt l.
j.§.j.ff.ne quis eū.& sic teneretur,vel quāti actor in litē iurauc
rit:vel si maluerit,poterit dare seruum pro noxa.ad quod vide
quæ latius dixi in c.si bos.j. de iniurijs.in vj.principali articu.
26 ¶ †Sexto quæro, ad quid,seu inquantū detur actio prædicta:
& an si plures exemerūt,quilibet teneaẽ,& qualiter.¶ Solu.se-
cūdū Pōta.in repeti.l.j.C.de here.insti.col.xlj.ver.itē qua pœ-
na puniatur.per.l.cōsequēs.C.de exacto.tribu.lib.x.&.l.si per
aliū.ff.ne qs eū.¶ Sed tu distingue,qđ aut loquimur de eo,qui
ducebatur pro debito ciuili,aut ꝓ crimine.¶ Primo casu,text.
in d.l.pe.§.in eū.ff.ne quis eū.dicit ꝙ in hunc qui vi eximit,in
factū iudicium datur:in quo iudicio nō id cōtinetur,qđ in ve-
ritate est:sed quāti ea res est ab actore extimata,de qua cōtro-
uersia est,& sic teneẽ ad pœnā,quæ est,quāti actor in litē iura-
uerit.Et dicit ibi glo.ꝙ nō continẽ interesse cōmune vel parti
culare:sed quanti actor in litē iurauerit.quasi velit dicere,ꝙ in
hac pœna nō venit interesse cōmune seu singulare:scilicet,pro
bandū secūdùm veritatē per testes, vel per similē probationis
speciē:sed tamē ille,qui iurauit, debet iurādo cōsiderare ipsum
interesse cōmune vel singulare. ¶ Et aduerte:qa licet in actio-
nibus stricti iuris nō iuretur in litē,vt not.in l. in actionibus.
in prin.& §.planè.ff.de in litē iuran.tn̄ in hac actione,quæ est
stricti iuris,speciale est,ꝙ iuretur in litem, propter rigorē iudi-
cij conseruandū, & cōtemptā iudicis maiestatē,vt dicit glo.ibi.
licet in hoc casu nō cōcurrat dolus cum difficultate probandi.
quo casu,verum est ꝙ etiā,licet noo concurrat difficultas pro-
bandi cū dolo aduersarij,secundū ea, quæ habentur in c.fin.s̃.
qđ metus causa, & in l.si qn̄.C.vnde vi.tamen occasione præ-
dicta, defertur prædictū iuramentum. ¶ Sed quæro circa hoc
vtrū in hoc iuramento deducatur illud, qđ debitor in veritate
debebat. ¶ Solu.glo.in d.§. in eū.recitat opi.¶ Quidam enim
distinguunt,ꝙ aut ius qđ actor habebat cnntra reū sublatū est
tēpore,vel alio modo, & tūc venit id, qđ in veritate debebaẽ,
aut nō, & tunc nō venit arg.l.si quis stipulatus.in fi.ff.de ver.
obli.¶ Sed glo.in d.§.in eū.concludit,quòd indistinctè veniat:
saltem,quia actoris interest plures habere eiusdē rei debitores.
vt l.iij.ff.de libe.lega.secūdū Azo. ¶ Sed Iac.But.dicit,ꝙ istud
debetur tāquā mera pœna,pen.l.fin.eo.ti.Et Bar.& Doct.cō-
muniter intelligūt,ꝙ ista actio datur quāti ea res est ab acto-
re ęstimata:& istud totū sit pœna.sicut in simili,in actione fur
ti venit duplū vel quadruplū eius,quod res est:vt id totum sit
pœna:& res furtina nihilominus debeatur : sic & in terminis
nostris,quāti ea res est,hęc æstimatio rei debeẽ nomine pœnę:
& nihilominus debeẽ res:& sic in hac cōdemnatione habetur
respectus ad rē:vt secundū eā fiat æstimatio,& impositio pœ-
næ:nō autē vt ad eam fiat condēnatio: & sic vnius solutio libe
rat aliū.Et sic tenēt omnes Doc.secundū Bart.quæ verba sunt
aliqualiter obscura.¶ Bal.verò in l.si per alium.ff.ne quis eum.
dicit ꝙ opi.Iac.Butri.videtur verior,quàm opi.glos.quia licet
ista pœna mēsuretur ad interesse nō propterea est interesse.alle
gat in simili.ff.de publiciana. in l.hoc edicto.vbi sunt duo exē
pla eiusdē quātitatis:& vnū est mera pœna,alterū nō. ¶ Item,
quia sumunt hic originē in personis diuersorū:& diuerso iure:
vnde hic fit deuolutio:non transfusio.vnde dicit Bald.ꝙ non
credit,quòd forma iuramēti sit pro quāto nollet actor reū ex-
emptū:sed pro quāto debeo nolle,vt potius consideretur veri
tas,quàm fictio.¶ Subdit tamē, quòd multū in contrariū fa-
cit litera in exemplo de calumniatore,vbi nulla fuit cōdemna-
tio. Itē facit cōtra literam dum dicit nō habere relationē ad ve
ritatem principalis debiti.vbi debitum non subsistit:sed bene
habetur relatio ad veritatē interesse ipsius exempti.de qua ve-
ritate standum est suo sacramento.¶ Subdit tamen Bal.quòd
Iac.But.in modo iurandi inhæret glo.quòd iuratur nō tantū
esse:sed pro quāto actor voluisset,quòd ille non esset exēptus.
¶ Pet.verò voluit,ꝙ esset pro mensura debiti petiti, quod re-
probat Bal.ꝑ not.in auẽ.de exhi.reis.§.si verò.vnde verior vi-

detur opin.ꝙ iuretur sub forma affectionis,quàm veritatis:qa
tūc repugnarēt literæ in eo,qđ dicit de calumniatore:nisi po-
nas ꝙ possit dici interesse calumniatoris,eò quia habebat actio
nes paratas:& de sua calūnia nō poterat liquere, exemplū ha-
betur.ff.de fur.in l.quidam tabularū,& ff.de eden.in l.argēta-
rius. in fi.secundùm Bal.cuius verba etiam sunt satis obscura.
¶ Dicit etiā Bal.in d.l.si per alium. in prin.quòd circa intelli-
gentiā prædictorū,duæ sunt opi.circa quantitatē petendā : &
duæ aliæ circa modū probādi.¶ Vna opi.est,quòd veniat quā
titas quanti interest non esse exemptū,in qua quātitate quan-
doq; includitur debitū principale,si per exceptionē erat sub-
latū ius ipsius.¶ Alia opi.est,quòd veniat omne interesse ex-
emptionis & causæ:& hoc circa quātitatē petēdā ab eximēte.
27 ¶ Sed circa modum probandi.†Prima opinio est, quòd pro-
batio fiat per iuramentū in litem taxandum: non ad veritatē,
sed iuxta affectionē,quam agēs habere potest ad rem petitam.
Secunda opi.est,quòd nō sit necessariū iuramētum loco pro-
bationis:sed sufficiāt narrata & petita in ipso libello,vt in illis
eximēs cōdemnetur,secundū Pet.¶ Sed dicit Bal.quòd nō cre
dit,quòd Pet.velit excludere iuramētū calumniæ,per l.thesau-
rus.ff.de exhibē.Bal.dicit se credere,quòd sit magis cōsona ra-
tioni illa opinio,quòd nō veniat nisi interesse emergēs ex ipsa
exemptione.arg.no.in l.j.in fi.ff.si quis ius dicen.non obtemp.
¶ Item credit,quòd saltem sit necessarium sacramentū ad pro-
bandū,vt in l.si quādo.C.vnde vi.& insti.de verborū obliga-
tionibus.§.j. & ff. quod vi aut clam.l. semper. §. in hoc inter-
dicto.vnde Bald.in hac materia nō firmauit pedes: sicut & fre
quenter motus sui fuit facere in omnibus materijs ambiguis.
¶ Ego verò arbitror dicendū,quòd actor possit iurare,quanti
sua interesse:nō solùm in veritate:hoc est respectu principalis
debiti:sed si qđ aliud posset contingere interesse extra princi-
pale debitū,& inquantū ęstimauerit per iuramentū,& propter
hoc est pœna.sed quò ad principale debitū,nō sit pœna:sed ve
rū interesse.vnde solùm in eo, qđ est vltra principale debitū,
est pœna.Pone exemplū,principale debitū erat certū,pro quo
quis erat cōuētus:& fuit exēptus : sed ex eo,quia fuit exēptus,
actor est passus damnū, nō solùm respectu principalis debiti:
sed etiā aliquo respectu,fortè qa si fuisset carcerib⁹ mācipatus,
satisfecisset mihi:& ex eo, qđ fuit exēptus nō satisfecit.vnde
interea propter non satisfecisse cōtingit,quòd aliquod debitū
meū quod potuissem soluere cum pecunia mihi soluta à capto
exempto,ego incidi in pœnā,vel in vsuris:aut amisi certum lu-
crū,vel aliud superuenit mihi interesse:certè hoc est interesse
vltra debitū principale à me extimandū,per iuramētū:& pro-
pter hoc potest dici vera pœna.vnde dico,quòd ad pœnā In-
currēdam,quæ verè sit pœna exigitur aliquod interesse ipsius
actoris extrinsecū à principali debito!: qđ nō cōtinetur in eo,
qđ ęst in veritate:hoc est in eo,qđ in veritate debetur:quoniā
respectu principalis debiti nō videẽ posse dici pœna.pro quo
facit quod no.glo.iuncto tex.in l.ex quacunq;.§.j.ff.si quis in
ius voca.non ierit.vbi traditur,quòd licet in pœna conuentio-
nali,aut in mulcta nō attendatur interesse:tamē in pœna iudi
ciali consideratur,an intersit actoris ad inquirendā pœnam.&
istud interesse etiam respectu actoris dicitur pœna:quia peti-
tur extra omne debitum principale.Et sic intelligo similitudi-
nem exempli Bart.de pœna furti & re furtina.¶ Et ex prædi
ctis sequuntur istæ conclusiones.
¶ Prima cōclusio,quòd respectu illius pœnæ quę est extra ve-
ritatē principalis debiti,si plures fuerint eximentes,omnes te-
nētur insolidum:nec solutione vnius,alius liberatur:vt l.penul.
§.hoc iudicium.ff. ne quis eum . quia totum est pœna tam ex
parte eximentis,quàm actoris.Intelligo autem pœnam ex eo,
quia,vt dixi,illud petitur extra omne debitum principale. fa-
cit.ff.ad legem aquil.in l.item mela.§. si plures. & l.si quis id
quod.§.fi.cum l.seq.ff.de iurisdi.omn.iudi.
¶ Secunda cōclusio,quòd propter solutionē talis pœnæ longè
minus exigitur debitor à principali debito,vt l.penul.§.fin.ff.
eo.sed respectu debiti principalis,solutione vnius,alius libera-
retur,per ea,q̄ dicā in.xxxv.articulo,q.quinta.Et posset etiam
figurari exemplum respectu actoris calumniosi.¶ Pone quòd
Titius erat creditor Sēpronij in veritate:sed adhuc nō venerat
dies:& sic nō poterat facere illū citari,seu non poterat conue-
nire,per c.primū.j.de plus peti.& tn̄ dubitabat fortè de eo,ne
aufugeret:vnde pro alio calumnioso debito, fecit eū capi:ea in
tētione motus,vt dum in carceribus ageret, & de calumnioso
debito disputaretur,cederet dies veri debiti:& faceret illū re-
cōmēdari:certè si iste fuit exēptus, poterit iurare in litē quāti
sua interest respectu istius interesse.Ita sensit Iaco.de Rauē.&
Marti.sil.vt refert Iac.But.insti.de actio.§.pœna.Et sequitur
Bart.in l.iiij.§.item si quis.ff.ne quis cum.Ad quod vide,quæ

tradit Bar.in.q.quæ incipit, Lapus fuit captus. licet secus sit, si esset peccatũ in forma citatiõis: quia tũc secũdũ Bar. nõ posset captus recõmendari. pro quibus facit quod tradi Bal.in l.j.C.de errore calculi. vbi dicit, quòd maior est defectus formæ, quàm materiæ. Ang. verò dicit, quòd cùm in hoc casu actor calũniosus habeat iurare de suo interesse, vlterius non quærit̃ de debito per ipsum eximentẽ. vnde notat, quòd eximens aliquẽ de manibus familiæ, non potest obijcere actori de non debito. ¶ Et sic habes ex prædictis, quomõ possit calũniatoris ĩteresse probari: vnde hoc casu, si præfatus debitor aufugit, põt iurare quãti sua interest respectu sui interesse cõsistentis in nõ facta recõmendatione, quã potuisset facere: & etiam respectu solutionis & cõsecutionis debiti, quæ fortè fuisset secuta: & quia propter factã exceptionẽ nõ fuit secuta, actor nõ solùm dãnificat⁹ est respectu principalis debiti: quod nõ potest amodo cõsequi propter fugã illius: sed etiã fortè respectu interesse, quod incurrit ratione pœnæ incursæ, vel vsurarũ, vel similis interesse, de quo supra dixi. ¶ Sed hoc casu vel simili, si cõmitteret etiã interesse respectu principalis debiti, & quod est in veritate: tũc respectu ipsius principalis debiti solutiõe facta per vnũ ex plurib⁹ eximẽtibus, tã principalis debitor, quã alij eximẽtes liberarentur: quia ista nõ est pœna. facit l. prima §. si plures ff. de eo per quẽ fac. erit. & ff. de cõdi. furtiua l. si pro fure §. furti. sed respectu alterius extrinseci interesse, secus est: quia id totũ est vera pœna vt dixi. ¶ Et ꝑfectò, iudicio meo, est satis mirabile, quòd cũ in rei veritate talis pœna habeat originẽ ab interesse, quòd solutione vnius alij nõ liberent̃. Sed hoc ideò esse arbitror: quia legislator voluit, quòd esset mera pœna: ex quo est penitus extrinseca à principali debito sortis. Et hoc fortè ꝑpter rigorem iudicij cõseruandã, & cõtẽptã Prætoris maiestatẽ. ¶ Et est aduertendũ, quòd respectu principalis debiti, põt esse interesse ipsius actoris, eò quòd reus fuit liberatus vsucapione: quo casu etiã arbitror, quòd si plures fuissent, qui vi exemissent: vni⁹ solutione oẽs liberarent̃: quia licet respectu eximẽtis sit pœna: tñ respectu actoris est verũ interesse. Cogitabis tamẽ: qa Doc.
28 nõ tangũt. ¶ †Et not. quòd hoc casu, quòd licet indubitanter agi possit cõtra eximentẽ: tamen si fuisset in dolo, quia se eximi fecisset, posset agi restitutoria cõtra eũ, sed si non fuisset in dolo: tũc posset solùm agi restitutoria in subsidium, si eximẽs non esset soluendo, secundùm gl. in l. sed eximẽdi. ff. de eo per quem fac. erit. & sequuntur Doc. ¶ Et prędicta procedũt, quã
29 tũ ad actorẽ principalẽ. † quantũ verò ad eius hæredẽ, videtur requiri verum interesse, per tex. in l. penul. §. fi. ff. e. vbi tex. vult quòd hæredibus ita demum detur hæc actio. si eorum intersit: vnde hæc est differẽtia inter actorem defunctum, & eius hæredem: quia actori datur hęc actio si nõ intersit, vt patet: quia datur etiã calumnianti: vt supra dixi. secus est in hærede. Et ratio differentiæ est, secundùm gl. quia hæc actio solùm cõtinet vindictam: & ideò nõ datur hæredi, vt in actione iniuriarũ: nisi ꝓbet sua interesse: & tũc datur, quia interest: non inquantũ solũ interest. sed inquantũ solũ iurauerit, sicut in actione furti, quæ datur si interest: non tñ ad interesse: sed ad duplũ vel quadruplum, vt insti. de fur. §. furti. secundùm gl. in d. §. fi. & sequuntur Bar. & Bal. & Doct. quia in pœnis consideratur, an intersit non inquantũ intersit, & sic patet, quòd tã in defuncto, quàm in hærede, videtur necessariũ, secundũ Bar. & Ang. quòd intersit, & tamen tex. in d. l. penul. §. fi. circa interesse, videtur denotare quandam differentiam inter defunctum & hæredem, vnde dicit ibi Io. Pet. quòd fortè dici potest, quòd etiam in defuncto requiritur interesse, vt dixi, sed quòd intersit, & quantum intersit, probatur per proprium iuramentũ: nisi constet de non interesse ipsius, sed in hærede debet ꝓbare per testes, vel alias legitimas probationes quòd eius intersit: & ꝓbato hoc, quòd intersit: probabitur per propriũ iuramentũ: quod tamẽ relinquit cogitandum. quæ consideratio videtur mihi satis iuri consona. sicut in simili dicimus in c. fin. quòd metus causa. & in l. si quãdo C. vnde vi. cum similibus, vbi amissio rerum probari debet per legitimas probationes: sed valor & quantitas per propriũ iuramentũ. Et ratio differentię in terminis nostris, iudicio meo, potest assignari: quia ipsi defuncto clarius potuit petere, quod sua interesset ex citatiõe facta ad petitionẽ ipsius: & sic ex suo facto ꝓprio, & ideò etiã quò ad hoc admittit̃ iuramentũ. sed ipsi hæredi, cũ nõ sit de facto suo, nõ põt esse ita notũ. & ideò nõ debet deferri sibi iuramẽtũ, an interfuerit: ex quo loquimur de facto alieno, sicut in simili dicimus, de iuramento necessario, quod defertur in defectũ probationis: quia tale iuramẽtũ nõ defert̃ alicui circa factũ alienũ, quod nõ esset notũ ipsi iuranti, vt traditur in l. admonẽdi ff. de iureiurando. de quo latè dixi in c. fi. j. de iureiurando, sed facta legitima probatione, quòd intersit: quia tunc ex tali probatione interesse põt informari de quantitate interesse: admittitur probatio per propriũ iuramentũ circa quantitatẽ ipsi⁹ interesse. Et prędicta notabis: quia nouissima sunt. Et ex prędictis patet reprobatam opi. Pe. de bellapertica, qui voluit, quòd æstimatio rerum debeat fieri per veras probationes, quam opinionem reprobant Bar. & doc. quia si probaretur per alios, & nõ per iuramentum actoris: tunc diceretur fieri probatio seu ęstimatio per aliũ, & non per actorẽ: cuius contrariũ volũt leges superius allegatæ, quod etiam patet secundũ Bar. per ea, quę diximus de actore calumniatore, qui verũ interesse nullo modo posset probare: nisi staretur eius iuramento, secundũ Bart. Et vide ad prędictã materiã, q̃ dixi in c. fi. de rescrip. super gl. prin. ver. iij. quęstiõe.
30 ¶ †Sed quæro circa prędicta, vtrũ iudex debeat pręmittere taxationẽ, & mediãte taxatione refrenare tale iuramẽtũ. ¶ Solutio. Io. Petru. in d. l. penult. §. in eũ. ff. ne quis eum. sentit ꝙ sic, per l. primã. §. fina. ff. si quis ius dicenti non obtempe. dicit tamen cogitandum: quia Doc. non tangunt. ¶ Ego arbitror hoc verum: quoniam regulare est, quòd quodlibet iuramentũ in litem debeat pręcedere taxatio, vt traditur in c. fin. §. quod met⁹ causa, & in l. si quando. C. vnde vi. & in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Et quia aliàs esset nimis periculosum vlla præcedente taxatione deferre tale iuramentũ, & posset de facili dari materia deierãdi, contra not. in c. clericos. j. de coha. cler. & mul. Et prædicta procedunt qñ liber homo exemisset vocatũ in ius. Sed si seruus alicuius exemisset: distingue, ꝙ aut hoc fecit dño iubente, mãdãte, vel sciẽte & nõ prohibente, cũ posset: & tenetur perinde ac si ipsemet exemisset: aut seruus exemit domino ignorante: & tũc tenet̃ noxaliter dũtaxat, vt l. j. §. j. ff. ne quis eum, & sic tenebit̃, vel quãti actor in litẽ iurauerit, vel dare seruũ pro noxa. Ad quod vide, quę latius dixi in c. si bos.
31 j. de iniurijs. in sexto principali articulo. ¶ †Sed quæro vlterius circa prędicta quid iuris in eo, qui non exemit de manu familię, sed extraxit de carcere. ¶ Sol. Bal. in l. penul. §. fin. ff. ne quis eũ. dicit, ꝙ facit litem suam: & tenetur de toto debito: non solùm personæ priuatæ: sed & fisco, per l. quoties. C. de exacto. tribu. lib. x. & ibi per Bar. sed si eximeret carceratũ pro maleficio condemnatũ, vel cõdemnandum, eo ꝙ esset confessus crimen, dicit Bar. in l. iiij. ff. ad legem Iuliam maiestatis. ꝙ incidit in crimen lęsæ maiestatis. Si verò eripit aliquẽ non condẽnatũ vel cõfessum, casus est specialis, ꝙ debet puniri ad mortẽ. l. fina. C. de malefi. & mathe. ¶ Sed aduerte: quia Bal. in l. additos. C. de epi. audien. dicit, ꝙ eximens tenetur, ac si fideiussisset pro eo in omnem causam, per l. fin. C. de operis liber. & C. de exact. tribu. l. iij. & ibi per Andreã de Barulo. Si verò aliquis iret ad carceres vt liberaret detentũ, tenetur l. Iulia maiestatis. vt dicta l. iiij. ff. ad legem Iul. maiesta. secundùm Nicholaum Trifoli. & ita residet Bal. ¶ Sed hoc vltimũ potes intelligere, vt statim dixi. Primum verò dictum debet declarari secundũ ea, q̃ superi⁹
32 dicta sunt. ¶ †Item aduerte: quia si aliqs de manib⁹ familię eximit damnatum ad mortẽ, eximens tenetur pęna capitali. casus est sing. in l. iiij. in fi. ff. ad leg. Iul. maie. ibi dum dicit. Quoniã confessum. tenet Lud. Ponta. in repe. l. primę. C. de hęre. instit. col. xlj. versi. item adde, ꝙ si de manibus familię. Et idem dicas de iudice, qui euasit illum, qui mori debebat, secundum Bal. in l. si per alium. ff. ne quis eum. & sequitur Ponta. in dicto loco. ¶ In alijs autem casibus qualiter debeat puniri, traditur in aut.
33 vt omnes obediãt iud. prouin. §. eripiãt. ¶ †Quid autem in eo qui non eripit: sed interficit reum captum à familia: qualiter puniatur, posito quòd alias potuerit interfici, quia bannitus. Ia. de Are. disputauit. Dy. & Bart. tangunt in. l. in laqueum. ff. de acquiren. rerum domi. & Bart. in. l. eiusdem. §. transfugas. ff. ad legem corneliam de sica. tradit etiam Bald. in dicta l. fina. C. de malefi. & mathe. & in l. additos. C. de Epis. audi. & latissimè per dominum Nellum in tractatu bannitorum, in secunda parte secundi temporis, quęstio. vigesimaoctaua trigesimaprima. & trigesimasecũda. & per Angelum de Aret. in tractatu maleficiorum per verbo, fama publica.
34 ¶ †Vlterius etiam quęro circa prædicta, vtrũ talis eximẽs possit condẽnari à iudice propter iniuriam, quę videtur facta ipsi iudici in eximendo. ¶ Sol. Barto. sentit, quod sic, si citatio fuit legitima. ¶ Sed dubium est, quid iuris si exẽptus non debebat vocari, & Barto. in. l. quarta. §. item si quis. ff. ne quis eum, dicit se dubitare. Subdit tamẽ, quòd lex semper videtur punire eos, qui vi eximunt illos, qui vocari debuerunt: vel qui erant criminosi, vel suspecti de crimine, vt l. fina. C. de malefi. & mathe. & in l. j. C. de his, qui latro. & in authẽtica, vt omnes obedi. iudi. §. aduocat. col. sexta. Ange. verò dicit, quòd vbi est defectus in competentia iudicis, ita quòd possit resisti officiali, secundùm ea, quæ traduntur in l. prohibitũ. C. de iure fisci lib. decimo: tũc talis eximẽs nõ punitur aliqua pœna, quod sequitur Ioan. Petrucius

trucius in l.iij.§.quod prætor.ff.ne quis eum. per l. deuotum. C.de methatis.libro xij. quia etiam amici possunt occurrere. facit glo.in c.dilecto.de senten.excom.lib.vj.Et idem dicendũ in omnibus casibus,in quibus licitè potest resisti,de quibus in l.plerięq;.ff.de in ius vocan. Nec etiam debet puniri, qui non permisit ire:quia locus erat periculosus per quem ibat, argu.l. iiij.§.Prætor.cum prin.l.seq.ff.ne quis eum.

35 ¶†Septimò principaliter quæro, quando hæc actio incipiat competere, & quanto tempore duret. ¶Solutio,dic ꝙ incipit competere eo ipso,quòd ille exemit,& durat anno: quia cùm sit Prętoria & pœnalis,est annalis,vt lege penult.§.in eum.ff. ne quis eum.quia Prætores erant annales, vt l. in honorarijs. ff.de actionibus & obligationibus.

36 ¶†Octauò principaliter quæro, qualiter formetur libellus. ¶Sol.Roffre.in hoc titu.rubrica cxix.sic format. ¶Corã vobis &c.Ego B.conqueror de A.qui M.à me vocatum in iudicium vi,vel dolo malo exemit: vnde quãti in litem iurauero, in tantum condemnari peto.Vel aliter cõclude sic: vnde meũ interesse singulare peto,qđ ęstimo mille florenos,&ad hoc ꝓpono actionem in factum ex illo edicto. Ne quis eum, qui in ius vocat.vi eximat. Et quòd ita rectè concipiatur libellus, colligitur ex l.prima,secunda,& tertia,& penul.ff.eo.secundũ Roffre.Sed videtur,ꝙ libellus non sit bene cõceptus, cũ dicit, peto eũ condemnari quanti in litem iurauerit: vel peto meum singulare interesse: quia tale interesse nõ videŕ posse peti: cùm non sit in obligatione.Sed rñde,ꝙ imò sic bene concipitur. Ille enim delinquẽdo tenetur mihi ex maleficio, & sic ad singulare interesse obligatur,ex quo in hoc edicto iuratur in litem, vt l.penult.ff.ne quis eum.& in l.j.ff.de in litem iuran.¶Ego arbitror,ꝙ melior sit forma prima, ꝙ̃ secunda,per ea,quæ dixi s.q.vj.principa.Sed aptior videtur esse hęc forma,videlicet: ¶Coram vobis &c.conqueror ego B.de A.qui M.à me vocatum in ius realiter,vi exemit: quare considerato interesse cõmuni & singulari,peto ipsum condemnari quanti, præmissa à vobis taxatione in litem,iurauero &c.Nec est necesse ꝙ proponatur nomen actionis,per ea,quæ dixi in c.ii.de libelli oblatione.arti.xij.q.xj.Et prædicta forma satis colligitur ex his, quæ superius dicta sunt,maximè in vj.q.principa.

37 ¶†Nonò principaliter quæro,quales positiones actor debeat formare ad intentionem suam consequendam: & quales reus ad defensionem.¶Solutio,quò ad actorem potest colligi practica ex forma libelli:& ex his quæ superius dicta sunt, vt puta:In primis,pone qualiter B.fecit vocari M.ad iudicium.Itẽ, ꝙ fecit ipsum citari coram tali iudice.Item,ꝙ in tali causa. Itẽ, ꝙ citabatur realiter.Item, quòd dũ personaliter duceretur A. vi exemit ipsum M.de manu familiæ.Item,quòd præfatus iudex habuit potestatem citandi illum realiter.Item,quòd præfatus M.potuit in dicta causa sic realiter citare. Item, occasione talis exceptionis M.pręscripsit contra me,vel ꝙ actionem, quam habebam contra eum,amisi pręscriptione: vel ꝙ sim in tantum damnificatus.Quæ quidem positiones colliguntur ex his,quæ superius dicta sunt. Reus verò ad suam defensionem faciet positiones,quæ colligi possunt ex illis casibus & causis, in quibus,& propter quas excusatur reus à tali exemptione,de quibus dixi s.quęstione quarta,super quibus eximens secundùm varias contingentias potest aliter fundare defensionem suam. Et ex his, Deo duce, expeditus est trigesimusquartus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞Edictum,ne quis eum qui.in quibus differat ab edicto,de eo per quem factum erit.& nu.seq.
5 Edictum,de eo per quem factum erit.cui & contra quem detur.& nu.seq.
14 Actio ex edicto,de eo per quem factum erit.cui detur.
15 Actio quæ oriatur ex edicto,de eo per quem factum erit.
16 Actio ex edicto,de eo per quem &c.in quantum detur.
17 Prescriptio fauorabilis non interrumpitur.
18 Actio quæ datur ex clausula,si qua mihi iusta causa, an sit vtilis vel directa.
19 Reus à tertio impeditus,contra eum agere potest.
20 Remedium edicti,de eo,per quem factum erit,est subsidiariũ.
21 Actor consequutus interesse ab impediẽte,an possit ab impedito pœnam,& interesse per stipulationẽ promissum exigere.
22 Dominus quando teneatur pro impedimento facto à seruo.
23 Actio ex edicto,de eo per quem factum erit,quando competere incipiat:& quanto tempore duret.
24 Libellus in actione ex edicto,de eo per quem factũ erit.qualiter formetur.
25 Positiones tam rei,quàm actoris, qualiter formẽtur in edicto de eo per quem factum erit.

ARTICVLVS XXXV.

Rigesimoquinto & vltimo articulo videndũ restat,de eo, per quẽ factum est,quò minus quis ad iudiciũ citatus sistat in isto iudicio:quia non solùm eximens tenetur:sed etiã ille, per quẽ factum est quò minus quis sistat,pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶Primò igitur principaliter quæro,in quo differat istud edictum,ab edicto præcedenti,ne quis eum &c.

¶Sol.glo.in rubrica.ff.de eo per quem factum erit,ponit quatuor differentias.

1 ¶†Prima,quia illud solùm habet locũ, quando vi factum est, quò minus quis sistat:vt l.j.& iij.in prin.ff.ne quis eũ. Ad qđ vide quod dixi s. in præcedenti articulo q.iiij. Sed istud edictum habet locum etiam sine vi, vt statim dicam in ij.q. prin.

2 ¶†Secunda differentia est:qa illud edictũ solũ consulit & prouidet vocanti ad ius,& sic actori,vt dixi in pręcedenti articu. q.iij.Hoc autem edictũ prouidet nõ solùm actori vocanti:sed etiam reo vocato,vt l.j.§.si reus.& l.fi.in prin.& §.sed & si stipulaŕ.ff.de eo,per quẽ factũ erit.dicã statim in iij.q.principali.

3 ¶†Tertia differentia est:quia in illo agitur ad id, quod interest:hoc est,quanti actor in litem iurauerit,vt l.pe.§.j.ff. ne vis fiat ei.dixi in pręcedenti articu.q.vj.In isto verò agitur ad interesse duntaxat:vt statim dicam in iiij.q.prin.

4 ¶†Quarta differentia est:quia illud habet locũ ante satisdationẽ:hoc verò post satisdationem,vt patet ex ordine titulorum positorũ in compilatione digestorũ,quia inter titulũ.Ne quis eum &c.& titulũ,De eo,per quem factũ erit, interponiŕ titulus,qui satisda.cog. Sed hæc differẽtia reprobaŕ à Bar.& cõmuniter à doc.quia hoc edictũ habet locũ, etiã ante satisdationẽ, vt l.fi.in prin.ff.de eo,per quẽ factũ erit.facit qđ dicã j.q.v.Et idem sentit Roffr. in libellis suis in hoc tit.rubrica cxx. ¶Sed potest aliqualiter defensari prædicta differentia glo.à communiter accidentibus:quia hoc edictum principaliter intẽdit tractare de impendimento, quò minus sistatur in iudicio, illud verò ne vocatus in ius vi eximatur, & sic quasi in principio. & sic ante satisdationẽ præstitam,hoc verò quasi post satisdationẽ præstitã,& sic in cõpilatione digestorũ,vt dixi,est intermedius titulus:scilicet,qui satisda.cogan.inter istos duos titulos,& ita videŕ fuisse de mente glo.in d.rubrica ponẽtis dictã quartã differentiã. ¶Sed quãuis hoc edictũ hoc intenderet nõ tamen negat quò minus possit habere locũ ante satisdationẽ. incõueniens enim esset,ꝙ si sine vi per aliquẽ factũ esset,quominus in iudicio sistat,non esset prouisum damnificato: quia huic non prouidebaŕ.per tit.Ne quis eũ &c.quare dicit Bald. in rubrica.ff.de eo,per quem factũ erit.¶Et ex prædictis etiã apparet,ꝙ isti tituli se habent vt excedentes & excessi.& aliquid requiriŕ in vno,quod nõ requiriŕ in altero: nec actiones sunt pares.¶Posset etiã dari quinta differẽtia vltra gl. videlicet,ꝙ hoc edictũ habet locũ etiã in eo,qui fuit impeditus,qui ex sola conuentione habita cũ aduersario de sistendo in iudicio,absq; iudicis facto,ad iudicium veniebat,illud verò videtur habere locũ solũ in vocato iudicis authoritate, ad quod vide quod statim dicam in ij.q. principali versicu.ix.declaratio.

5 ¶†Secundò quæro principaliter,quis teneatur hoc edicto:& contra quem detur: & ex qua causa: & propter quid detur. ¶Solu.dic,ꝙ ille teneŕ,per quem factum est quò minus quis sistat in iudicio.vt in rubro & nigro.ff.de eo,per quem factum erit.hæc tamen conclusio recipit aliquas declarationes.

6 ¶†Prima declaratio est, quia ex quo edictum hoc loquitur per relatiuum,quem,quod refert terminum communem: sequitur,quod tam masculus, quàm fœmina comprehenditur. ad quod vide quod dixi in præcedenti articulo q.ij.

7 ¶†Secunda declaratio est,ꝙ teneŕ nõ solùm vnus,si per vnũ solũ sit factũ,ex quo minus in iudicio sistatur:sed etiã pluries tenetur si per pluries factũ est.vt l.j.§.si pluries.ff.de eo ꝑ quẽ factum est.solutione tamẽ vnius omnes liberanŕ,vt ibi. Et gl. ibi assignat rationẽ:qa licet ex pte soluẽtis sit pœna:tñ ex parte recipientis est interesse.secus si ex vtraq; parte esset pœna, per ea.quæ dixi articulo xxxiij.q.v.Et hoc ꝓcedit, vbi actio quæ ab initio nõ fuisset pœnalis,ex postfacto nõ esset effecta pœnalis:aliàs secus.p l.cũ exceptiõe.§.fi. cũ l.seq.ff.qđ met. cau. Et ad materiã vide,quæ tradũtur in l.Itẽ mela.§.si plures. ff.ad l.aquil.& per Bar.in l.aufertur.§.fi.ff.de iure fisci.& per Bal.in l.j.C.si plures vna sententia. & quod latius dixi in l.iij. in prin.ff.de duobus reis in vij.prin.arti.q.vij.

¶Quid aũt si vnus liberareŕ alio modo, quàm soluẽdo, an patrocineŕ alij,vide no.in l.itẽ si res.ff.de alie.iudi.cã mu.fac.& qđ tradiŕ in l.fi.C.de his,qui à nõ do.manu.& in l.si seruus.ff.

vi bo.rap.¶ Vtrum autem ille, qui soluit, possit repetere ab illo, quem liberat, dicam statim in q.v.

8 ¶ † Tertia declaratio est, ꝙ hoc edicto tenetur non solùm homo liber, sed etiam seruus per quem factum est, quò minus qs sistat: & pro eo dominus suus tenetur noxaliter, quod intellige secundùm ea, quæ statim dicam in v.q.

9 ¶ † Quarta declaratio est, ꝙ tenet̃ hoc edicto non solùm, q per se fecit quò minus quis sistat: sed etiã, qui per aliũ fecit, intelligendo tamen secundũ qđ statim dicã in sequẽti declaratione.

10 ¶ † Quinta declaratio est, ꝙ ad hoc vt quis teneat̃, exigit̃ dolus malus: & sic vt dolo malo impediat, & faciat quò minus quis sistat, vt l.j.in prin.ff.de eo, per quem factũ erit. Dolo autẽ malo nõ tantũ is fecisse putat̃, qui suis manibus, vel qui per se retinuit: sed etiã si dolo malo alios rogauit, vt eũ aliquo loco detinerent: vel ad alium locũ adduceret, ne in iudicio sistat, vt d.l.j. §.j. Verba enim edicti loquuntur in rem, hoc est, ita vniuersaliter, ꝙ comprehendũt etiã fieri facientẽ. Dicũt enim, per quẽ factum erit quò minus in iudicio sistat: hoc est, si aliquid factum erit, propter qđ iste effectus sequatur, & sic comprehendit̃ verbis edicti, secundũ Bar.in d.l.j. Ad qđ omnino vide, q̃ dixi in c.vt famę.j.de sen.excom.in iiij. principali ar. in sexta cõclusione. ¶ Et aduerte: quia in eo, qui rogatus ab alio retinuit, vel abduxit, non exigitur dolus malus, satis enĩ est ꝙ dolò malo fecerit, qui rogauerit: licet ille, qui retinuit vel abduxit, ignoraret quid cõmitteret, vt d.l.j.§.j.ff.de eo, per quem factũ erit. facit l.si qs id qđ.§.dolo.ff.de iurisdi.om.iud. Nec distinguimus, vtrum ille, qui fecerit, solũ hoc fecerit vigore mandati: an verò etiam esset aliàs facturus, ex quo tale mandatum statim inducit delictũ, vt l.j.§.j.psuadere.ff.de seruo corrupto. ¶ Aliqui tñ volũt, ꝙ ex quo exigit̃ facti cõsummatio, nõ tenet̃ mãdãs, nisi mãdatari⁹ erat aliàs facturus. ¶ Et de materia vide Iac.But.& Bal.in d.l.j.& etiã Bar.& pẽũ in l.nõ solũ.§.Proculus.& §.si mãdato.ff.de iniur. ¶ Et ex prędictis etiã infert̃, ꝙ si aliquis venienti ad iudicium dolo malo denũciauit aliquid triste, propter quod si verũ fuisset, veniens non habebat necesse ad iudiciũ venire, per no.in l.ij.in fi.ff.de in ius vo. ¶ Ad quod vide q̃ dixi s̃.ar.v.q.xvij.falentia ix.x.& xj.vnde si talis denunciatus nõ venit propter talem tristẽ nunciũ, nunciãs tenetur hoc edicto. Et Rof.in rubrica cxx.circa hoc exemplificat, qñ aliquis nũciauit mortẽ patris, vel filij, aut amasię ipsius nunciati, quã super anima diligebat. Nec obstat, ꝙ videat̃ potius imputãdũ nũciato, eo ꝙ fuit nimis credulus: qa licet ipse fortè fuerit in culpa: quia credidit, qđ credere nõ debebat: tñ nũciator fuit in dolo, & dolus pręponderat culpę, vt in l.si obstetrix.in fi.& l.qui foueas.§.hoc tñ.& l.si putator. ff. ad legẽ Aquil. Et idẽ ego arbitror, si denũciasset aliquid letitię, vel iubilatiõis, vel qđ simile propter qđ fuisset secut⁹ idẽ effect⁹, secũdũ qđ põt exẽpla colligi ex his, q̃ dixi ar.v.q.xvij.ĩ plurib⁹ fallẽtijs: qa eadẽ est rõ cõtrariorũ xxxij.dist. hospitiorũ. cũ simi.

11 ¶ † Sexta declaratio est, ꝙ hoc edicto tenetur non solùm tertius, qui dolo malo fecit quò minus reus in iudicio sisteret: sed etiam si fecit, quò minus actor in iudicio sisteret. ¶ Ad quod tamen vide quod statim dicam in iij.& iiij.quæstio.

12 ¶ † Septima declaratio est, ꝙ hoc edicto tenet̃, nõ solùm ille, per quem factum est: sed etiam ipsi⁹ hęres: si modò ad eum peruenit, vt l.j.§.fi.ff.de eo per quẽ factũ erit. Qualiter autem hoc cõtingere posset, ꝙ ex hoc facto aliquid ad herẽdẽ peruenisse dicatur. Respondeo, pone, quòd rem meam possides: & interea dum vsucapis, aliquis instituit te hęredẽ: & rogat te, vt eandẽ tradas. B.post aditam hæreditatem conuenio te rei vẽdicatione. B.legatarius ad hoc vt possit rem habere: ad hoc vt compleatur vsuscapio dolo facit, ne heres in iudicio sistat, sicque cõpleta est vsuscapio: & legatarius rem sibi legatam habet, & moritur: & res ipsa ad heredẽ venit: agitur ergo cõtra hæredẽ legatarij: quia propter maleficium defuncti, habet quod aliàs nõ haberet, secundùm Azonem. ¶ Vel potest breuius figurari exemplum. Si aliquis exemit seu impediuit per pretiũ, quod pretium ad haredẽ peruenit: vel tertiò, quando fideiussor debitorem impediuit: & sic liberatio ad eum & hęredẽ fideiussoris peruenit. ff.de dolo.l.in hęredem. & l.itaqꝫ. & ff. quod metus causa.in l.illud.secundùm gloss.in dicta l. prima in fine. & sequuntur Doct. Exigitur ergo ad hoc, vt heres teneatur, quòd aliquid ad ipsum peruenerit. Nec obstat l.si quis missum. § actore.ff.de dam.infect.quia & ibi ad hæredem videtur peruenisse: cùm possit offerendo cautionem euitare actionem, secũdùm glos.in dicta l.j.in fine.& sequuntur Doct.

13 ¶ † Octaua declaratio est, quòd nõ solũ tenetur hoc edicto, vbi factũ seu citatio iudicis interuenit: sed vbi factũ iudicis non interuenit: sed partes adinuicem conueniunt de sistentia in iudicio, & de eundo ad iudicem: licet in contrariũ faciat: quia titulus, Ne quis eum &c.non videt̃ habere locum hoc casu per ea, quæ dixi articulo pręcedẽti, quęstione quarta, versi.xiij. excusatur, vnde videtur, quòd similiter istud edictum nõ habeat locum eadem ratione: quia istud edictum videtur considerare etiam iudicis authoritatem & contemptum: nisi fortè diceres, ꝙ cùm hoc edictum non faciat mentionem, quòd esset vocat⁹ in ius: sed solũ loquatur de sistentia in iudicio: vt patet ex ipsa rubrica, de eo, per quem factum erit, & ex l.fi.fin.in princi. eodem titu. Ideò videtur habere locum, etiam in casu prędicto: & maximè quia impediens mitius punitur ex hoc edicto, quã vi eximens ex illo edicto: cùm ex hoc edicto, quis teneatur ad interesse: quo soluto, sæpe liberantur: vt suprà dixi. ¶ Ex illo verò ad interesse, quanti in litem iuratum fuerit, vnde cùm sit pœna: cæteri non liberantur, vt dixi articulo præcedenti, quæstione sexta. Et in hanc partem inclinat Ioan.Petr. in l.fina.in prin.ff.de eo, per quem factum erit. Cogitabis: quia Doctores non tangunt. Et sic secundùm hoc habes aliam quintam differentiam inter hoc edictum, & illud, de quo dixi s̃.q.j.

14 ¶ † Tertiò principaliter quero, cui detur, seu quis agere possit ex hoc edicto. ¶ Sol. dic ꝙ datur stipulatori, seu illi ad cui⁹ petitionem impeditus sisti debebat: siue sit reus, siue sit actor: vt colligitur ex l.j.ff.de eo, per quem factum erit, maximè in §.si reus.& in l.fi.§.sed & si per stipulationẽ.eodem titu. vbi text. notabiliter vult, ꝙ si stipulator dolo Titij, & promissor dolo Meuij impeditus fuerit quò minus in iudicio sistatur: vterque aduersus eũ, cui⁹ dolo impeditus fuerit, actionẽ in factũ experiri põt. Quinimò arbitror, ꝙ si dolo tertij reus fuit impedit⁹, licet nullã p̃stitisset satisdationẽ: nihilò minus agere possit cõtra impedientẽ, si fortè ei⁹ intersit: puta, quia eũ mulctauit in aliquo, in quo non mulctasset, si fuisset, secundũ Gof. in libellis. ¶ Sed tunc quæro, quid si propter impedimentum reus compleuit pręscriptionem, quam non compleuisset: & sic fecit hoc lucrum facto impedientis: sed tamen in aliquo mulctatus est à iudice, an poterit agere ad id, in quo mulctatus est. ¶ Ergo arbitror ꝙ non, si minus esset in dãno mulctę, q̃ in lucro præscriptionis. secus si plus esset in damno mulctę: quia tunc arbitror agi posse ad illud plus: cũ hoc casu intersit in eo qđ plus est. Et hæc actio detur ad interesse duntaxat, vt dicã in quinta quæstione. Cogitabis: quia Doctores nõ tangunt. ¶ Et aduerte: quia si dolo actoris reus fuit impeditus, vtrum agere possit ex hoc edicto: & ad quid, statim dicam in quarta quæstione. ¶ Si verò stipulator dolo promissoris, & promissor dolo stipulatoris impeditus fuerit quò minus ad iudicium veniret: nemini eorum succurritur per hoc edictum. cõpensat enim Pręctor dolũ hincinde adinuicem commissum, vt l.fi.§.pe.ff. de eo per quem factum erit. ¶ Et no. ꝙ non solùm stipulator seu ille ad cuius petitionem impeditus sisti debebat, agere potest: sed etiam ipsius hęres, vt est tex.in libro primo, §.pe.ff.eo.

15 ¶ † Quartò principaliter quæro, quæ actio oriatur ex hoc edicto. Sol.dic ꝙ oritur actio in factum.tex.est in l.fi.in princi. & §.sed & si stipulator.ff.de eo, per quem factum erit. Et vide quod dixi articulo pręcedenti, q.v.

16 ¶ † Quintò principaliter quero ad quid, seu inquantum detur hæc actio. ¶ Solu. distinguendum arbitror principaliter duo membra. ¶ Primum membrũ, erit de homine libero, per quem factum erit &c. ¶ Secundum, de seruo.

¶ Circa primum membrum de homine libero, dic ꝙ cõtra cũ datur actio ex hoc edicto ad interesse, vt l.j.in princip. & §.si plures.ff.de eo, per quem erit. Tenetur enim ille per quem factum est, inquantum actoris interest illũ sisti, vt l.ij.in princi. ff.de eo per quem factum erit. Vnde in ipso iudicio venit, si quid actor seu stipulator ob ipsam rem perdidit: veluti si reus interea per pręscriptionẽ rei petitę dominiũ acquisiuit, aut actione liberatus est. Sed cõtra prędicta opponitur: videt̃ enim ꝙ ex quo citatio emanauit, seu facta est missio executoris, seu nuncij, interrupta sit pręscriptio, per l.cũ notissimi.in prin. C. de pręscri.xxx.anno.& l.constitutionibus.ff.de act.& oblig. ¶ Solutio glo.in prin.ff.de eo, per quem factũ erit, & in iuribus in contrarium allegatis, multũ se inuoluit: sed pro veritate solutionis pręmittendum est, secundũ Barto. ꝙ quædam est præscriptio merè odiosa: quæ currit negligẽtia nõ petẽtis, qualis est pręscriptio xxx.vel xl. annorum. Et ista sola citatione interrumpitur. ¶ Et ratio est: quia per citationem cessat negligentia, quæ est causa illius pręscriptionis, vt d.l.cũ notissimi.

17 ¶ † Quedã est pręscriptio merè fauorabilis, qualis est vsuscapio triennij: & ista non interrumpitur: etiam per litis contestationẽ: quia litis contestatio nõ tollit fauorẽ rei, vt l. si post aceptã ff.de rei vendic. ¶ Quedã est præscriptio mixta, qualis est præscriptio x.vel xx.annorũ, & in illa eligit̃ media via, vt nõ interrumpatur per solã citationem: sed per litis contestationem, vt l.motæ

l.motę litis.C.de rei vendica.& l.ij.§.penulti.ff.pro emptore. ¶ Quędam verò est pręscriptio, quæ currit sui natura: vt redhibitoria, quãti minoris,& similis,& ista interrũpitur litis cõtestatione, vel libellio Principi oblato.C.quando libel.Princi. datus l.j.& ij.¶ Ad quod vide, quæ latißimè dicam in titulo de præscrip.¶ Et ex prædictis nunc sequitur, quòd id, quod dictum est de pręscriptione interrumpenda, procedebat olim simpliciter eò,ꝙ nulla pręscriptio interrumpebatur per solam citationem, quoniã tẽpore digestorũ non erant conditę præscriptiones longißimi temporis xxx.vel xl.anno.vt l.qui occidit.§.j.ff.ad legem Aquil.& l.non solũ. aliàs incipit Iulian⁹ ff.ex quibus cau.ma.& in aut.vt ecclesia Romana gaudeat cẽtum annorum.§.j.¶ Nec obst.l.constitutionibus.ff.de act.& obl.quia debet intelligi,ꝙ ibi lis fuit contestata.¶ Itẽ ibi non dicitur,ꝙ interrumpatur præscriptio: sed quòd actio efficitur transitoria ad hęredes, secundũ Barto.in l.iij.in princ.ff.de eo, per quem factum erit,& sequuntur ibi Bald.& Docto.

¶ Et sic ex prædictis sequitur, quòd in casibus, in quibus hodie ad interrumpendam pręscriptionem sufficeret sola citatio nõ haberet locũ, quod statim dixi,ꝙ in hoc iudicio venit interesse ratione pręscriptionis vel amißionis actionis, ratione impedimenti,& ad materiam istam vide, quod latius dicam in titu.de præscriptionibus.¶ Et prædicta procedunt, si is per quẽ factũ est quò minus quis in iudicio sistat, sit soluẽdo, ita, quod poßit satisfacere de isto interesse amissę seu perditæ rei, vel actionis per præscriptionem: secus si nõ fuerit soluẽdo: qa tũc ęquũ est aduersus illum reum principalem cõpetere restitutoriã actionem: ne propter dolũ alienũ reus lucrũ faciat, & actor damno afficiatur, vt est tex.no.in l.ij.in secundo respon so.ff.de eo, per quẽ factũ erit.facit l.planè.§.j.ff.de leg.j.& l.ij. ff.de institoria.licet enim quis poßit lucrari ex dolo tertij, tñ hoc non toleratur cũ damno aduersarij, secundũ Bal. in d.l.iij. in prin.¶ Et vide quod no.in l.presens.C.si vendi.pig.& dicũt doc.ꝙ ẽst regulare in omni casu,ꝙ semper fit restitutio in pristinũ statũ, qñ qui principaliter tenet̃.nõ est soluẽdo: ne aliquis lucret̃,& alius dãnificet̃ sine causa,& ex facto tertij, qui

18 nõ sit soluẽdo.¶ † Et aduerte: qa ista actio, quę restituit̃ ex illa clausula generali, si qua mihi iusta causa &c. De quo per totũ tit.ff.& C.ex quib⁹ cau.ma.est vtilis, secũdũ aliquos, vel secũdũ alios, est directa: quia ipso iure non fuit amissa, argumẽto l. obligationũ ferè.§.placet.ff.de actio.& obli.secũdũ glo.super verbo, actionẽ.in l.iij.secũdo responso.ff. de eo, per quẽ factũ erit.¶ Sed Bart.ibi dicit,ꝙ diuersis respectibus vtraq; opinio est vera, aut enim prædicta actio erat ex tẽpore ipso iure amissa, prout contingit in vsucapione trienij, per quã vsucapiẽs acquirit dominiũ directũ: & tũc restituitur sola vtilis: & est vtilis datiua.aut prima non erat ipso iure sublata: sed contra eam erat exceptio parata: & tunc per restitutionem tollitur obstaculũ exceptionis: & competit prima actio directa, secundùm Bar.quia illa nunquã fuit mortua, vt l.fi.C.ex quibus cau.ma. & l.cũ mota.C.de trãsa.¶ Et aduerte etiã, quia quę dixi de restitutione, vident̃ procedere, qñ non erat pręstita satisdatio de iudicio sisti, secus si esset præstita: quia tunc teneretur fideiussor præstitus de iudicio sisti, vnde non fieret talis restitutio, secundũ Io.Pet.Et sic sequit̃,ꝙ malè dicit gl.in rub.ff.de eo, per quem factũ erit.inquantũ voluit,ꝙ hoc edictũ solũ haberet locũ post pręstitã satisdationẽ.¶ Ad quod vide quod dixi s.eo. arti.q.j.in iiij.differentia.¶ Quod tñ ego arbitror verũ, si modo fideiussor sit acceptus, quanti interesset actoris stetisse in iudicio, secus si satisdatio fuisset p̃stita in minus, ꝗ esset interesse, per tex.in l.fi.in fi.ff.de eo, per quẽ factũ erit, intelligẽdo tñ secundũ ea, ꝗ statim dicã.¶ Itẽ & secundò arbitror limitandum, si modo fideiussor sit soluẽdo: secus fortè si nõ esset soluẽdo: nec posset aliquid imputari actori: qa tũc eadẽ remanet ratio restitutionis faciendę, de qua s.dictũ fuit.¶ Itẽ aduerte: qa si dolo actoris reus stetit: reo nõ dat̃ actio ex hoc edicto: cùm poßit esse cõtẽtus exceptione, eò,ꝙ si conueniat̃ actione ex stipulatu ad pœnã ex eo,ꝙ reus ad iudiciũ nõ venit: poterit excipere de dolo ipsius actoris: & per ipsam exceptionem se defendere, vt l.j.§.si reus.ff. de eo, per quẽ factum erit. facit l.j.§. si debitori.ff. vt in poßeß. leg.¶ Et ratio est secũdũ Ang.ꝙ cũ ista actio sit subsidiaria, sufficit esse consultũ reo per aliã viam: videlicet per exceptionẽ, ꝗ est perpetua, vt statim dicã in ver. vj.q.Et ista fuit originalis opi.Odof.quã sequit̃ Bald.in d.§.si reus ꝓ qua etiã facit: qa vbi sufficit exceptio, nõ est prodita a-

19 ctio, facit l.si cõtẽdat.ff.de fideiuß.¶ † Si verò reus fuit à tertio impedit⁹, poterit agere cõtra impediẽtẽ in eo interesse, in quo dãnificatus est, puta, ad pœnã promissam stipulatori: & qđ cõsequetur ab ipso impediẽte, pręstabit ipsi stipulatori, tex.est iuxta gl.in l.j.§.si reus.ver.arbiter atq;.ff.de eo, ꝑ quẽ factũ erit.

¶ Est tamẽ aduertendũ,ꝙ si actor fuit stipulatus à fideiussore minus, quàm esset à reo petiturus,ꝙ si reus dolo tertij fuit impeditus quò minus in iudicio veniret: poterit stipulator ab illo tertio consequi centũ: quoniã tanti sua interfuisse videtur, qm̃ si reus in iudiciũ venisset, tantũ ab eo cõsecuturus fuisset, vel ab ipsius hærede, vt l.fi.in fi.ff.de eo, per quẽ factum erit. Sed nunc cõtra id quod suprà dixi de restitutiõe actinois, opponitur.videtur enim,ꝙ licet actio tẽpore expirauerit, tñ non debeat restitui: qa licet reus videat̃ liberatus tẽpore, tñ ex quo actor habet actionẽ ex stipulatu cõtra reũ, satis videtur sibi cõsultũ: quia hãc actionẽ ex stipulatu, ex quo interposita est stipulatio, videtur habere, licet sit impeditus facto tertij.vt l.ij.in fi.ff.si quis cautio.& in l.fi.ff.si quis in ius voc. non ierit.vnde videt̃ sua interesse respectu tertij, secundũ gl.fi. in l.fi.ff. de eo, per quẽ factũ erit. Quod fortificat Bal.ibi: quia sicut si re⁹ nõ esset liberat⁹, nõ interesset respectu ipsi⁹ debiti: ita etiã si alia actio sit subrogata in locũ primę, quæ sit eiusdẽ efficacię, quia ad hoc rñdet glo. in d.l.fi.in fi.ꝙ licet reus teneat̃ tñ ille terti⁹ impediẽs tenetur,& quilibet ex sua cã tenet̃, licet diuersa. Et interest mea plures eiusdem rei habere debitores, vt l.si qs decedens.§.fi.ff.de libera.cã.¶ Sed dicit Bal.ꝙ ista rñsio nõ est formalis ad contrariũ, vnde soluit ipse post Iac.But.ꝙ si actio nũquã fuisset perempta, nunq; interfuisset actoris: sed cùm fuit perempta, cœpit interesse,& pariter in eodẽ instanti cœperũt teneri reus & delinquens,& ideò, cũ debitum rei non procedat nunc in origine ipsum debitũ delinquentis: non potest debitũ delinquẽtis excludi à debitore, quod est subtile, secũdùm Bal.& istud idẽ vult Bar.in effectu in d.§.licet loquat̃ aliqualiter obscurè cõtra cõsuetudinẽ suã, intendit em̃,ꝙ ex quo istæ duæ actiones eodẽ instanti tẽporis nascãtur, nõ potest dici ꝙ

20 vna inueniat aliam natam: & ideò ambę dantur.¶ † Sed aduerte: quia in contrariũ facit: quia si remediũ istius edicti est subsidiariũ, vt voluit Ang.in l.j.§.si reus.ff.de eo per quẽ fac.erit. & est de mẽte Bar.in l.fi.in fi.e.ti.ergo non videt̃ cõcurrere cũ alio remedio ordinario, licet vtrunq; remediũ eodẽ tempore in esse producatur: sicut dicimus in actione de dolo ex deposito, mãdato: vel simili cõtractu: qñ ratiõe doli nasceretur actio de dolo,& etiam nasceretur actio ex eo contractu eodẽ instãti: quia licet vtraq; actio videatur posse oriri, ex quo dolus est cõmissus: tñ quia actio de dolo est subsidiaria, non nascit̃, nec cõpetit.¶ Sol.secundũ Io.Pe.in d.l.fi.dicendũ est,ꝙ tũc tales actiones nascerent̃ ex eadẽ matre, fonte,& radice: & ideò sufficit ꝙ nascatur vna & non alia: quę est subsidiaria: sed quantũ sunt diuersi fontes & radices,& diuersę causæ, nõ est ratio quare quælibet pregnans non debeat parere suũ effectũ,& sic suam actionẽ,& ideò cũ in terminis nostris eodẽ pariãt cũ tẽpore, s.cùm non sistitur in iudicio propter impedimentũ: nõ tamen tempore impedimenti pręstiti: sed eo tẽpore, quo non sistitur vt promissum est: vt no.in l.pe.§.docere.ff. ne quis eũ, qui in ius voc.vi exi.in casu nostro cõcurrunt in origine: sed nõ in effectu exactionis, vt no.gl.in d.§.fi.& bene licet Ange. dicat contrariũ,& male: quia cũ debetur ad interesse facta satisfactione per vnũ: desinit interesse alterius, cũ nõ concurrãt satisfactiones eodẽ instãti: sicut de natiuitatib⁹ dictũ est. solutione igitur per vnum facta, alius liberat̃: quia vterq; tenet̃ ad interesse: licet vnus ex stipulatione de iudicio sisti: & alius ratione impedimenti, secundũ glo.in d.§.fi.& sequit̃ Bar.ibi, fa-

21 cit, quod statim dicã.¶ † Sed quęro, retẽtis terminis illi⁹ §.fi.in d.l.fi.quid si actor stipulatus nomine pœnę quinquaginta,& interesse sit in centũ,& actor sit cõsecut⁹ interesse vigore huius edicti ab ipso impediẽte, vtrũ poterit petere qnquaginta vigore stipulatiõis.¶ So.p̃dicta gl.fi.in d.§. arguit ꝓ & cõtra, & finaliter determinat,ꝙ põt: qa vn⁹ tenet̃ ad interesse, ali⁹ verò cõuenit ad pœnã: & sic vnius soľo nõ liberat aliũ,& sic ex illa gl.duo colligũt̃.primò,ꝙ qñ duo vel plures tenent̃ ad vnũ interesse, licet ex diuersis causis: solutiõe vni⁹, liberãt oẽs: sed qñ vnus tenet̃ ad interesse, alius verò conuenitur ad pœnã, solutio vnius non liberat aliũ. Et dicit ibi Barto.quòd vtrũq; põt esse verũ, per no.in l.si quis dolo.§.j.ff.de reg.iur.sed tñ quantũ ad terminos nostros, vltimũ dictũ nõ est verũ: quia in omni eo, quod soluerit, fideiussor seu ꝓmissor haberet regressum cõtra principalẽ: & principalis agere posset cõtra impediẽtẽ ex hoc edicto: & sic deueniret̃ ad id, propter qđ cõtingeret,ꝙ ipsemet impediẽs solueret bis idẽ, qđ esset cũ nõ debet, arg.l.q seruũ.§. j.ff.de interro.act.secũdũ Ia.de Are.& Iac.But. quos sequitur Bar.in d.§.fi.& idẽ tenẽt Ang.& Mod.& Bald.licet ipse satis cõfusè loquat̃,& sic patet ex p̃dictis,ꝙ actoris dicit̃ interesse indubitãter: si pœnã fuit stipulatus: vel si nõ fuit stipulat⁹, põt petere interesse: quia cõtra eũ interea pręscriptũ est: vbi aliàs nõ fuisset pręscriptũ: sed si nec fuit stipulatus nec fuit p̃scripta

actio,nō videt̄ edictū locū habere:qui licet reus nō steterit illa die,tñ nihil vel modicum videtur interesse: quia ex quo salua est actio,poterit alia die vocari:vnde propter modicū interesse iudex non debet audire causam cōtra impedientem : sicut nec audit causam minoris volētis restitui propter modicā summā. ff.de in integrum restitu.in.l.scio.sed potest respōderi, & dici, quòd imò licet actio sit salua actori:quia nō est illi præscriptū, nec etiā fuerit aliquā pœnā stipulatus:tñ pōt interesse,puta secundū Goff.quia erat cerdo,vel alius artifex:sicut sunt hic infiniti. vnde oportuit eum ire, & stare tota die ad curiam. & ita amisit,quod lucrat⁹ fuisset ex operis suis,forte xx.vel xxx.solidos in die:quia nō sine magno incōmodo à nostris negotijs abuocamur.vt.l.si quis ex signatoribus.ff.quēadmo. testa.ape. Itē,quia actor fortè conduxit aduocatum,qui locauit sibi operas suas diurnas:& sic oportuit fortè dare illi vnū ducatū pro quolibet die.& sic patet,quòd licet actio sit salua,tamē pōt sua interesse.nec ob.quòd interesse sit modicū &c.quia respōdeo quòd etiā minimæ causæ audiunt̄,vt in authēti.de māda.Prin. §.sit tibi.& in authenti.nisi breuiores.C.de sentē.ex breuicu.recitan.& in capit.de appellationibus.infra de appellationi. Nec ob.l.scio.allegata in contrarium:quia ibi ideò non datur restitutio propter modicam summam:quia fieret prejudiciū maiori,si rescinderetur quod actum est:sicut in simili dicimus in lege,per minorem.ff.de iudicijs.& an & quando de minimis sit curandū,vide quod latius dixi in d.c.de appellationibus. ¶ Et ex prædictis est expeditum primum membrum principale, quando quis fuit impeditus per liberum hominem.

22 ¶ †Circa secundum verò membrū, quādo fuit impeditus per seruum,dic quòd dominus tenet̄ noxaliter,vt.l.j.§.serui nomine.ff.de eo,per quē factum erit.hoc est tenetur ad verū interesse:vel ad dandum seruum pro noxa.¶ Et si dominus nollet dare seruū pro noxa, repelleretur exceptione si ageret ad pœnā, vel interesse propter non factā sistentiam,si fuisset actor,secūdum Bal.in.l.si actoris.ff.de eo,per quē factū erit.& statim dicam.¶ Et prædicta procedunt,nisi dño mandāte,aut sciēte,& aut prohibēte ne quis esset impeditus per seruū:quia tunc dñs tenetur ad verum interesse:ac si ipse exemisset:nec posset dare seruū pro noxa,vt dixi in præcedēti articulo,quæstione sexta. ¶ Et si seruus impeditus fuit seruus actoris,& actor fuit Seius non potest impeditus agere ex hoc edicto:sed est tutus exceptione,vt arbitror,per ea quæ dixi supra in versiculo, Aduerte tamen quia si dolo actoris &c.Sed si actor dominus serui fuit ignar⁹:reus īpeditus facto serui actoris tenet̄ ipsi actori dño serui īpediētis ad illud plus interesse ipsius actoris,qđ est vltra valorem serui:compensato ipsi domino ipsius serui valore:si modò seruus remaneret penes ipsum dominum : quia nō daretur pro noxa.sed si seruus per dominū daretur pro noxa ipsi reo, reus teneretur ad totum interesse,per text. & quòd ibi loquit̄ & no.in d.l.si actoris seruus.quod tñ est dupliciter limitandū. ¶ Primò,quando ipse actor dominus fuit ignarus,vel si sciuit non potuit prohibere.secus si sciuit,& potuit prohibere,& nō prohibuit,per ea quæ statim dixi.

¶ Secundò limitatur si modo reus fuit in culpa credendi ipsi seruo.secus si in nulla fuit culpa:sed fortè ignorante dño violēter impeditus est ab ipso seruo : quia tūc non loquitur tex.in d.l. actoris. & ideò reus tunc nō videtur teneri ad aliquid ipsi actori domino. ¶ Nam tunc non teneretur aliter, non ipsam actionem quam habet contra impedientem cedere,& cedendo liberaretur,per l.quod debetur.ff. de peculio iuncta.l.ij.§. fi.ff.si quis cau.¶ Sed ipsam actionem in casu nostro non posset cedere domino contra seruū suū:meritò non tenetur reus vltra valorem serui.ar.d.l.si actoris.secundùm Io.Petr.ibi.

23 ¶ †Sextò principaliter quęro, quando hęc actio incipiat competere,& quanto tempore duret.¶ So.dicendum arbitror,ꝙ incipit competere eo ipso,ꝙ ratione impedimenti interest,seu pœna est commissa propter non sistentiam,per l.j.in prin. & §.si plures.& l.iij.ff.de eo,per quem factum erit. & solùm durat anno:quia prætoria est,vt l.j.§.pe.eo.tit.sed exceptio, quæ oritur ex hoc impedimento,est perpetua,per l.purè.§.fi.ff. de doli excep.& l.licet.C.de excep.

24 ¶ †Septimò principaliter quæro, qualiter formetur libellus, so. dic, ꝙ potest ita formari. Coram &c. conqueror ego B. de A.quia cum fecissem citari M.in ius,ipsum.M.citatum venientem ad iudicium impediuit, quominus ad iudicium veniret:& mihi in iure meo responderet:propter quod mea interest in centū:quare peto ipsum.A.condemnari ad centum: & ad hoc propono actionem in factū ex edicto,de eo,per quem factum erit,secundū Gof.in libellis suis rubrica cxx.¶ Et per similem modum potest reus impeditus formare libellum rationes ui interesse cōtra impedientē,vt hæc probantur ex his, quæ superius dicta sunt.Et ad id quod dixi de expresione nominis actionis,qualiter hoc non est necessariū, vide quod dixi in præcedenti articu.q.viij.Et dicit Goffr.ꝙ si exprimatur, seu specificetur quantitas interesse in libello,bñ est: si verò nō specificetur,satis est ꝙ postea declaretur, & probetur in processu,ad quod vide quod latius dixi.s.de lib.ob.in c.ij.in xij. prin.arti.q.v.prin.in iiij.membro prin.ver.vj.infertur.

25 ¶ †Octauò principaliter quæro,qualiter formentur positiones,tam ex parte actoris ad fundandā intentionem suam,quā ex parte rei ad defensionem suam.¶ So.dic,ꝙ formandę sunt secundū varietatem rei gestæ, iunctis his, quæ superius dicta sunt.¶ Ex quibus potest demonstrare interesse agentis,& similiter reus formare debet suas positiones secundùm varios modos defensionis, qui ex superioribus colligi possunt. Et ex his,Deo duce, hæc materia citationis & vocationis in ius ita plenè à nobis fuit ex varijs locis euocata & extricata,& debito ordine ad doctrinam redacta,vt quilibet alias mediocris ingenij discipulus,in ea materia inspectis his,quæ superius declarata & demōstrata sunt,plus ꝗ̄ doctissimus Magister de facili possit euadere.Et si ad arrogantiā, quę à me penitus aliena est,non imputaretur,auderem dicere, ꝙ mediocris discipulus cum superioribus commentarijs,etiā excellentissimos & clarissimos Doctores,qui ipsis commentarijs carerent,in ea materia excederet.Sed ne arrogantia notari valeam, hoc omitto.

¶ Laus Deo.

¶ Tractatus solennis de citationibus per iuris vtriusque monarcham dominum Marianum Socinum editus in articulos trigintaquinque sectus,cum quamplurimis quæstionibus materiæ citationum non mediocrem lucem afferentibus , explicit fœliciter.

TRACTATVS VTILIS ET solennis de iuramento calumniæ. d. Mariani Socini de Senis nouissimè repertus, cũ tabula & summarijs nouissimè adiectis fœliciter incipit.

De iuramento calumniæ. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

Haec rubrica cõtinuatur ad præcedentes hoc modo. Quoniam actione in iudicio edita, quę fit per libellũ. de qua in tit. de lib. obla. litis cõte. facta, de qua in duobus tit. prçce. debet iurari de calũnia. ideò subijcitur hçc rub. ¶ Cęterũ, iuxta modũ cõsuetũ, pro clara & ordinata doctrina istius tituli, ꝓsequar certos articulos. ¶ Primò, quid sit, seu quid dicatꝰ iuramẽtũ calũnię, & de hoc tractabo in ru. ¶ Secũdò, quę differẽtia sit inter iurm calũnię malitię & veritatis. & de hoc etiã in rub. ¶ Tertiò, quo iure, et ob quã cãm fuerit introductũ, & de hoc in rubri. ¶ Quartò, vtrũ de calũnia sit iurandũ, & de hoc in c. j. j. e. ¶ Quinto, qñ sit de calũnia iurandũ: & an ipsius tẽpus possit differri. & de hoc in d. c. j. ¶ Sextò, in quib⁹ causis iurandũ sit de calũnia, & de hoc in c. ij. j. eo. ¶ Septimò, à quib⁹ iurãdũ sit de calũnia, & de hoc in c. in ptractãdis. j. e. ¶ Octauò. q̃s prius debeat de calũnia iurare, an actor vel reus, in c. c. ¶ Nonò. an iurm calũnię possit tolli, & de hoc in c. cęterũ. j. e. ¶ Decimò. an possit omitti vel remitti, & de hoc in c. cęterũ. ¶ Vndecimò. an ꝓ iuro calũnię subeũdo, possit peti dilatio, & de hoc in c. cũ causam. j. eo. ¶ Duodecimò, qualiter iurandũ sit de calũnia: & quid cõtinere debeat tale iuramẽtũ, de quo in c. fi. j. e. ¶ Tertiodecimò, an possit reiterari, seu pluries exigi, de quo in d. c. fi. ¶ Quartodecimò, quid sit ipsi⁹ effect⁹, de quo in d. c. fi. ¶ Quintodecimò, quæ sit pœna nolẽtis iurare de calũnia, & de hoc in d. c. fi. Et no. ꝙ etiã circa prędictos articulos, aliqua interserentur de

1 iuro malitię & veritatis. Primò igitur articulo quęro † quid sit seu quod dicatur iurm calũnię. So. Azo in summa, e. ti. dicit, ꝙ calũnia est, cũ quis ex certa sciẽtia iniustè agit, vel resistit. ff. ad Turpil. l. j. §. calũniari. ij. q. iij. §. notandũ. dicitꝰ ergo iusiurandũ calũnię vitãdę, vel ꝓpter calũniã vitandã, sicut in simili dicit Apostolus: vnusquisq; habeat suã, ob fornicationẽ euitandã. Host. in summa eo. tit. §. j. dicit, ꝙ est, cũ quis bona fide iurat, nõ animo calũniãdi, agere vł rñdere, vel aliqd aliud ꝓponere, vt l. ij. §. j. C. eo. ff. fami. er. l. inter coheredes. §. q̃ familię. Pileus verò, vt refert Io. An. in addi. Spe. in rub. dicit, ꝙ est trames legitimus, per quẽ litigantiũ temeritas, & cõtẽtiosa litis instãtia cõpescitꝰ: sed nõ placet: quia nõ cõuertitꝰ, ꝙ qcquid sit, tale sit iuramentũ calũnię secundũ Io. An. & sic diffinitio nõ est bona.

2 per l. j. ff. de dolo. † Ego verò sic arbitror describendũ, ꝙ iurm calumnię est actus iudicialis, per quẽ medio iuro, litigãtes per se, vel aliũ, eorũ noĩe affirmãt, seu fidẽ pręstãt secũdũ eorũ credulitatẽ, qñq; simpliciter respectu oĩm, q̃ in iudicio agẽda vel defendẽda sunt: & qñq; respectu vnius actus particularis, nihil calũniosè agere vel defendere. Et prosequẽdo singula verba dixi, ꝙ est actus: vt ponerẽ genus subiũxi iudicialis, ad qua lificandũ genus. & pro his, q̃ dicã in c. j. j. eo. in q. ij. v. arti. deinde subiũxi. medio iuro: qa sic verbũ sonat, & ad differẽtiam ꝓmissionis, q̃ non fieret de non calũniando sine aliquo iuramento: deinde subiunxi verbũ, litigantes, quia nõ solũ actor, sed etiã reus tenetꝰ iurare de calũnia, de quo in c. cæterũ. j. eo. in vij. prin. arti. deinde subiũxi, affirmãt, vel fidẽ prçstant. per ea, quę dicã in c. fi. art. xij. deinde subiunxi. secundũ eorũ credulitatem, ad differentiam iuramenti de veritate. per ea, quę dicã statim in ij. art. deinde subiũxi, qñq; simpliciter respectu oĩm, & per ea, quæ statim dicam in ij. art. & in c. fi. arti. xiij. deinde subiunxi, nihil calũniosè agere vel defendere: quia ita sonat verbum calũniæ. & quia tã actor, ꝙ reus debet vitare calũniã, vt dicam in c. cæterũ in vij. prin. arti. ¶ Secũdus principalis arti-

3 culus est † quæ differentia sit inter iuramentũ calumniæ, veritatis & malitiæ circa quem articulũ aduertendũ est, ꝙ iuramẽtorum plures sunt species. aliud enim est voluntariũ, aliud iudiciale, aliud necessariũ, vt dicit gl. ĩ l. j. de iureiu. & in l. j. ff. de iureiu, sed tu dic latius, ꝙ qñq; iuramentũ concernit obligationes conuentionales, & quæ fiunt extra iudiciũ: qñq; iudiciarias lites vel causas. primo casu, iuramẽtũ qñq; præstatꝰ ad obligationẽ inducendã: qñq; ad obligationẽ validã conseruandã & de his latè. j. de iureiu. & ista oĩa possunt appellari, iuramenta voluntaria. Qñq; verò, vt dixi, iuramentũ respicit lites, vel causas, seu actus iudiciales: & istius iuramenti tres possunt dari species, secundũ Sal. in rub. C. de iureiu. nã aliud est iuramentum calũniæ: aliud iuramentũ litis decisiuum: quod est veritatis, aliud iuramentũ in litẽ, quod est affectionis. Sed tu dic aliter, ꝙ aliud prçstatꝰ ad calũniã. s. tollendã & remouendã: & de hoc principaliter tractatꝰ in hoc titulo, aliud ad malitiã, s. tollendã & remouendã: quia est quodãmodo simile iuramẽto calumnię. Itẽ aliud, ad veritatẽ inueniendã, & de hoc etiã aliqualiter tractatꝰ in hoc titu. Itẽ, aliquod est iurm litis decisiuum, & hoc triplex, aliquod voluntariũ, nõ iudiciale: qđ deferꝰ à parte parti ad decisionẽ alicui⁹ cõtrouersię, vel dubitatiõis. aliud iudiciale volũtariũ, qđ deferꝰ à parte parti in iudicio, de qbus in tit. de iureiu. aliud est necessariũ, qđ deferꝰ à iudice in supplementũ probationis. de quo in c. fin. de iureiur. Itẽ aliud est iurm in litẽ, qđ est ęstimationis: sed nõ verę, seu cõis ęstimationis: sed affectionis, & de hoc in ti. de in litẽ iur. ff. de quo tñ dictũ ĩ ti. de iureiu. vbi tractabo de oĩb⁹ alijs specieb⁹ iurĩ: & hic tractabimus principaliter de iuro calũnię, veritatis, & ma-

4 litiæ. ¶ † Sed quęro, in quib⁹ differat iurm calũnię à iuro veritatis. sol. dic secundũ Spe. eo. ti. §. j. ver. differt aũt. & Do. maximè. d. Anto. & do. me⁹ in c. ij. j. eo. ꝙ differũt in plurimis. Prima differẽtia est respectu causarũ, sup quib⁹ prçstanꝰ: qa iurm calũniæ præstatꝰ in ciuilib⁹ & pecuniarijs causis, vt in c. cęterũ. & c. cũ causam. & c. fi. j. e. Sed iuramentũ veritatis, solũ prçstatꝰ in spiritualib⁹ causis, & in causis annexis ipsis spiritualib⁹, vt in c. ij. j. eo. & c. dudũ. s. de elec. de quo per gl. d. Ant. & d. meũ in d. c. ij. quæ differentia, hodie nõ videtꝰ procedere: tũ qa etiã in spiritualibus iuratur de calumnia, vt in c. j. eo. titu. in vj. tñ quia etiã in ciuilib⁹ iuratꝰ de veritate, secundũ qđ de prædictis

5 latius dicã in c. ij. j. e. in vj. prin. arti. ¶ Secunda differentia † est respectu materiæ: quia iuramentũ calũniæ continet multa capitula, iuramentũ veritatis cõtinet, ꝙ ipsum verbũ sonat, secũdũ Spe. in ver. prædicto, & doc. in d. c. ij. & vt clarius intelligas dic, ꝙ doctores hoc volũt dicere, videlicet, ꝙ iurm calũnię respicit totã cãm, q̃ cõtinet multa capitula, & sic respicit multa capitula, vt dicã latius in c. fi. j. eo. in xij. prin. arti. sed iurm verita tis exigitur & prçstatꝰ super certo c. speciali, prout verbum sonat, secundũ qđ latius dicã in d. xij. arti. ¶ Tertia differẽtia est

6 respectu ꝑsonarũ iurãtiũ: † qa iurm calũnię prçstãt principales ꝑsonę, vt in auꝰ. principales. C. e. Sed iurm veritatis prçstat etiã procurator. q̃ differẽtia, an sit vera, & an simpliciter prçcedat, & qñ poteris colligere ex his, q̃ latius dicã in c. cæterũ. j. e. in viij. prin. arti. ¶ Quarta differentia est: † quia in iuramen

7 to calũnię nõ datꝰ dilatio ad deliberãdũ. nã statim põt dicere, credo vel non credo. vt in c. cũ causam. j. eo. Sed in iuro veritatis, datꝰ prędicta dilatio, vt in l. qui interrogatꝰ. ff. de inter. ac. de qua differentia latius dicã in d. c. cũ cãm. j. eo. in xj. arti. princ.

8 ¶ Quinta † differẽtia est respectu formę: qa in iuro calumniæ respondetꝰ de credulitate, vt in auꝰ. de his, q ingre. ad appel. §. pe. coll. v. Sed in iuro veritatis rñdetꝰ de sentẽtia ij. q. ix. c. hortamur. & in c. presentiũ. de testi. lib. vj. de qua differentia lati⁹ apparebit in c. fi. j. eo. in xij. prin. art. Et ex his, quę ibi dicã ap parebit, q̃ drĩa sit inter credulitatẽ, scientiã, & veritatẽ. ¶ Sexta

9 drĩa est similiter respectu formæ † qa iurm calũniæ ꝑstat syndicus, vł actor in aĩam ꝑpriã, vt in c. ĩ ꝑtractãdis. j. e. sed iurm veritatis. ꝑstãt in aĩam dñi seu vniuersitatis, de qua drĩa dicetꝰ

10 in d. c. fi. in xij. art. ¶ Septima drĩa est † quia post iurm, calũniæ semel gñaliter prçstitũ, nõ reiteratꝰ ampli⁹ aliud iurm calũnię. Sed iurm veritatis reiteratꝰ, quod qualiter intelligendũ sit, collige ex his, quæ dicã in c. fi. in xiij. prin. art. Et istas septẽ drĩas

11 ponũt doc. licet nõ ita ordiatẽ. ¶ † Octaua drĩa est. quã ego ad iũgo, quia iurm calũniæ regulariter præstatꝰ in ipso litis exordio, & sic post litẽ cõte. iuramẽtũ veritatis præstari põt, & ante & post, de quo dic vt latius dicã in c. j. j. eo. in v. princ. arti.

12 Nona drĩa est † quia iurm calũniæ remittitꝰ quibusdã ꝑsonis priuilegiatis, iurm veritatis, non remittitur, de quo dic vt la-

tius dicam.j.eo.in c.cæterum.in viij.prin.arti.Poterunt fortè
& aliæ differentiæ colligi ex his,quæ j.videbimus in varijs ar
13 ticulis.¶Secundò quæro†in quibus cõueniant & ęquiparen
tur iuramentum calumniæ,& veritatis.Sol.dic,ꝙ in plurimis.
primò respectu esse introductiuę,de quo dicam statim art.iij.
Secundò,quia vtrũq; præstatur in iudicio, de quo dicam in c.
j.arti.iiij.Tertiò,quia tam actor, quàm reus tenentur præsta-
re vtrunq; iuramentũ,de quo dicã in c.cęterum.j.eo. in vij.&
viij.arti.quartò quò ad pręstationẽ:quia vbi vnum pręstatur,
ibi etiam aliud pręstandũ est,vt in c.ij.eo.tit.li. vj. & ibi dicit
Dominicus & in c.fin.e.tit.lib.vj. Poterunt etiã fortè & aliæ
differentiæ & conuenientiæ ex j.dicendis apparere. ¶Tertiò
14 quæro†in quo differant iuramentum calumniæ & malitię.so.
Cy.post Pet.in aut.hoc sacramentũ.dicit,ꝙ ante lit.contesta.
non iuratur de calumnia:sed de malitia,secundũ Cano.sed qđ
Pet.dicit ꝙ nescit quid istud sit.nã credit ꝙ idem sit, vt quo-
tiescũq; possit cõmitti.calũnia possit iurari de calumnia,& sic
etiã ante lit.cõte.& alibi dicit,ꝙ Cano. ex eorũ facultate hoc
dixerũt.tu aduerte:quia arbitror,ꝙ Cano.ideò fecerint distin
ctionẽ ac differẽtiã prędictã:quia verbũ,calũnię videt respice
re totã litem,& ideo iura dicunt, ꝙ pręstatur in exordio litis
vt dicã in c.j.j.eo.in v.prin.arti.& super tota lite vt dicã in c.
fi.j.e.in xij.& xiij.arti. malitia verò videt se specialius habere
ad actũ,qui specialiter fit.vnde cùm iura dicerent, ꝙ iuramen
tum calũnię pręstat in ipso litis exordio, vt in l.ij.§. antiqua.
& in aut.hoc sacramentũ.C.eo.tit.ideò iuramẽtũ malitię in-
uentũ fuit,vt præstaret super actu particulari : quando super
eo de pręsenti est aliqua suspicio malitię, propter quã suspicio
nẽ iudex põt illud reiterare,vt dicã in c.fi.j.eo.in xiij.prin.ar
ti.ex quo nunc propter istos intensissimos calores, nescio assi
gnare aliã rationẽ differentię.& aduerte: quia super hoc iura-
mẽto malitię Doc.parũ,& quasi nihil dicunt,vt apparebit in
examinatione pręmissorũ articulorũ. Sed redeũdo nũc ad q.
principalẽ dic,ꝙ plures sunt differẽtię. ¶Primã quoq; statim
dixi:quia iuramentũ calũnię respicit totã cãm, & sic plura ca
pitula.Sed iuramẽtũ malitię respicit vnũ capitulũ, vt dicã in c.
fi.in xij.art.¶Secũda:quia iuramẽtũ calũnię respicit etiã futu
ra:iurm malitię actũ de pręsenti,vt dicã in d.xij.art.¶Tertia,
quia iuramẽtũ calũnię pręstant principales:sed iurm malitiæ,
vt arbitror,põt pręstari etiã per procuratorẽ. Sed de hoc dic,
vt dicetur in c.cęterũ.in vij.arti.¶Quarta:quia iuramentũ ca
lumniæ præstatur in litis exordio:iuramentũ malitię, & ante
& post:vt dicam in c.j.in v.arti.¶Quinta: quia iuramentũ ca
lũnię regulariter semel pręstat,si generaliter pręstitũ fuit : sed
iurm malitię sępi⁹ reiterari põt,vt dicã in xiij.art.c.fi.¶Sexta:
qa iurm calũnię remittit certis psonis priuilegiatis , quib⁹,vt
arbitror,nõ remittit iurm malitię.de quo dicã in c.cęterũ.j.e.
15 in viij.vel xj.arti.¶Quartò quęro†in quib⁹ cõueniãt iuramẽ
tũ calũnię & malitię.so.dic,ꝙ in plurib⁹.Primo, ĩ trib⁹ primis
qualitatib⁹,in quib⁹ dixi in ij.q.cõuenire iurm calũ. & verita
tis.Quartò cõueniũt:quia vtrũq; pręstat in ciuilib⁹ & pecu-
niarijs causis.vtrũ aũt in reliquis,in quib⁹ nõ pręstat iuramẽ-
tũ calũ.vel iuramẽ.veritatis,apparebit ex his, quæ dicã in c.ij.
art.vj.Quintò cõueniũt:qa vtrũq; est credulitatis,vt arbitror
de quo videbimus in c.fi.arti.xij.Sextò,rõne prędicta conue-
niũt:quia in neutro dat dilatio,de quo dicã in c.cũ cãm.j.e.ar.
xj.Et ex prędictis,& ex his,quæ dixi in j.& in ij.q.põt colli-
gi,in quib⁹ differãt aut cõueniãt,iurm malitię.parũ dicã & si
militer etiã de iuro veritatis:tñ conabor aliqd tãgere in oĩb⁹
16 articulis.Tertius principalis articulus est†quo iure, & qua ra-
tione,seu causa fuerit introductũ iurm malitię.& sic per duas
q.Primò quęro,quo iure.sol.tex.in c.ij.j.eo.sentit,ꝙ introdu
ctũ sit ex legũ distinctiõe:sed à quib⁹,nõ aperit.antiqui Doc.
legũ dicebãt,ꝙ nõ fuit introductũ iure Digestorũ: sed solùm
iure Codi.quo iure pluries iurabat de calũnia,vt l.j.C.eod.sed
iure authenticorũ inductũ est,vt nõ iuret nisi semel,vt in aut.
qui ingred.ad appel.§.quia nos.vnde sumpta fuit aut.in isto
c.e.nec ob.qđ imò videat fuisse introductũ iure Digesto.per
l.qui bona.§.pe.ff.de dã.infe.& l.iusiurãdũ.§.qui ius.ff. de iu
reiu.quia ibi loquit de iuramẽto pręstãdo extra iudiciũ,secun
dũ eos.sed tũc obstat.l.inter cohęredes.ff.fami.erc.vnde Mo-
der.Legistę dicũt secũdũ Cy. ꝙ imò etiã iure Digest.iurabat
de calũnia.sed de iure.C.fuit augmẽtatũ:qa olim de iure Dig.
iurabãt soli ꝓcuratores,sed de iure.C. iurãt etiã ptes:licet lit i
gẽt per ꝓcuratores:vt l.ij.§.hoc etiã.C.eo.Itẽ de iure aut.in-
troductũ est,ꝙ semel post lit. cõte. gñaliter iuret. vbi de iure
C.pluries iurabat,& sic residet Cy.in d.l.ij.in prin.C.e. in j.q.
sed Bar.ibi & Bal.dicũt,ꝙ in quibusdã casib⁹ fuit cognitũ de
iure Digest.vt d.l.q bona.§.pe.& d.§.q iusiurandũ.& d.l. in-
ter cohæredes.& l.de pupillo.§.qui opus.ff. de oper.no.nun.

& l.thesaurus.ff.ad exhi.ibi,nõ calũnię cã,& eodẽ iure inuen-
tum est iuramentũ veritatis.sed iurm malitię inuentũ fuit p
17 Cano.in c.j.eo.tit.li.vj.†Secũdò quæro de rõne seu cã, ꝓpter
quã fuit introductũ iurm calũnię.so.tex in l.j.C.e.dicit,vt cõ-
tentiosa litigantiũ instantia cõpescatur.text. verò in l.ij.§.sed
quia veremur.dicit,vt excludatur litigantiũ calũnia.&ibi etiã
idẽ dicit in iuramẽto veritatis.ꝙ hęc fuit cã inducẽdi talis iu-
ramẽti.& no d.Domi.in c.j.in fi.eo.tit.lib.vj.tex. verò in d.l.
ij.§.antiqua.dicit,ꝙ ad dirimendas lites fuit inuentũ text. &
glo.in c.cęterũ.j.e.dicit,ꝙ pręcipua cã fuit ad veritatẽ elicien-
dã.facit c.ex literis.j.de iureiu.& causa huic proxima est,vt ti
more iuri litigãtiũ instãtia cõpescat:vt s.dixi.tertia rõ est secũ
dũ Gul.vt timore talis iuramẽti,qs nõ sit ĩmemor suæ salutis.
& prædictę rõnes etiã cõcludũt ad iurm veritatis & malitiæ.

SVMMARIVM.

1 ☞Clericus per se nõ cogitur iurare: sed alij põt committere.
2 Successor,prædecessorum suorum vestigia imitari debet.
3 Intellectus legis vel constitutionis,dubius inter causas grauio
res reputatur.
4 Lex ciuilis generaliter loquens,clericos comprehendit.
5 Dubium probabile oritur si iura iuribus aduersantur.
6 Interpretari potest,qui & condere.
7 Papa leges interpretatur.
8 Monachus non venit clericorum appellatione.
9 Iuramentum calumnię quinq; debet continere.
10 Monasteria in fauorabilibus,veniunt ecclesiarum nomine.
11 Iuramentum calumniæ,quando emittẽdum sit:& coram quo
iudice.
12 Iuramentum calumniæ præstari debet, vt lis absq; suspicione
procedat.
13 Iuramentum calumniæ,cuius expensis ad personam principa
lem mitti debeat.
14 Iuramentum calumniæ coram arbitris deferri potest.
15 Iuramentum calumniæ quando regulariter deferri debeat.
16 Iuramentum calumniæ ante litis contestationem, & exigi &
præstari potest.
17 Iuramentum calumniæ,an possit deferri super exceptionibus
delatorijs,vel declinatorijs oppositis ante litem contestatam.
18 Iurari potest de calumnia super lite futura per procuratorem
agitanda.

1 INhærentes †Clericus iuramẽtũ calu-
mniæ alij cõmittere põt:
& per se iurare nõ cogit:nec volens debet,sine su-
perioris licẽtia iurare.h.d.Et aduerte:quia in supra
scriptione vt plurimũ libri habẽt Honorius tertius. & malè:
quia hæc decretalis fuit edita longè ante Honoriũ tertiũ.qui
fecit primã cõpilationem:& tñ hęc decretalis reperit fuisse in
prima cõpilatione:nec apparet an fuerit primitus Honorij ter
tij.dicit Honori⁹ eps vrbis Ro.oĩbus epis occidentalib⁹.debe
ret ergo dicere hæc subscriptio Honori⁹ primus, vel secũdus.
patet in illa quinta cõpilatione Honori⁹ terti⁹.verba cõstitu-
tionis Henrici incipiebant ibi,legib⁹ itaq;. quãuis cõstitutio
ipsi⁹ Hen.inciperet,qm̃ legibus. & fuit facta Arimini.iij.die
Aprilis.& oĩa verba hic posita in tex.à verbo,legibus, vsq; ad
verbũ,cũ hac,sunt verba cõstitutionis Hen.exceptis illis ver
bis,secundũ decisionem,vsq; corroboramus,vt dicit glo. no-
stra hic super verbo:verba sunt hęc,& exceptis illis verbis.Prę
terea vsq; ad ver.nos itaq;.vbi reassumit verba Hen. secundũ
Io.An sed dic de hoc vt dicã statim.¶Diuide in quinq; ptes.
primò,pręmittit,ꝙ determinare dubia spectat ad Papã. secun
dò ponit dubiũ procedẽs ex cõtrarietate duarũ legũ ibi,legi
b⁹.tertiò,illud diffinit.ibi.vt ergo.quartò moderat ibi, verbũ.
quintò cõminatur ibi,omnib⁹ Epis.¶In tex.ibi, iurare præ-
sumat.dicebat Accur.ꝙ debebat intelligi de iudicio sisti & iu
dicato soluendo.& idem Inno.Sed Host.dicebat, ꝙ debebat
intelligi simpliciter & largè de quolibet iuramẽto : vt dicitur
in verbo,nos itaq;. ¶In text.ibi,omnes principales.dic, ergo
clerici si sunt principales.& sic videt contradicere præcedenti
cõstitutioni.Vnde sequitur in tex. ꝓpter qđ.id est qa prima
lex prohibet clericos iurare.secũda verò videt pręcipere vt iu
rent.¶In tex.ibi,de constantinopolitanis clericis.& sic cõsti-
tutio videbat esse localis.secundũ Io.Bul.& Azo.Mart. verò
tenebat cõtrariũ : ꝙ nõ deberẽt iurare,nec per se nec per aliũ.
¶In text.ibi,secundũ decisionẽ filij.dic,qa litera est aliquali-
ter intricata:& verbũ eius,itaq;,nõ videt bene cõgruere pro-
ximo pręc.ver.ideò sic cõstrue & adapta literam assumẽdo illa
verba.secundũ etiã decisionẽ filij nostri Hen.Impatoris,cuius
verba sunt hęc,& hic dimitte verbũ ei⁹,& cõiunge ver.& di-
ui Marci.vsq; ad ver.nã cũ Imperator. & dimitte illũ ver. &
assume ver. Pręterea statuti. & continua vsq; ibi huiusmodi
officium

officiũ liceat delegare.& ſupple,& bene interpretatus eſt : &
ſic dimitte verbum verum,& redeas ad verſi.nam cùm Impe-
rator.& continua vſq; ibi ſit immunis.& dimitte verſicu.præ-
terea.& redeas ad verſic.eius itaq; interp.corro.& iunge verſi.
verum cum hac moderatione.ſecundùm Hoſt.& Ioan. And.
quæ quidem conſtitutio eſt maxima intrincatio:& cõtinet ma
ximã ineptitudinem Honorij papę.Sed glo.noſtra ſuper ver.
verba ſunt hęc.vult ꝙ omnia verba à ver.legibus itaq;. vſq; ad
ver.verum.ſint verba Henri.exceptis illis verbis,ſecundũ etiã
deciſionem.vſq; ad verſi.diui Marci.pro qua expoſitione facit
ꝙ habetur in prima compilatione:ſecundũ qđ ſ.dixi.nam cõ-
ſtitutio Henri.incipiebat,quoniã legibus.Sed Io.Andr.dicit ꝙ
putat ꝙ papa vtatur verbis Hen.vt proprijs,vſq; ad verſi.præ
terea.Sed Inn.aliter exponit.& ſecundùm eum in tex.ibi, eius
debet ſubaudiri,ſ.Marci vel alicuius alterius Imperatoris qui
interpretatus fuit quędã quæ hic nõ habemus,& eius interpre
tationem papa cõfirmat.& ſ.dũ tex.dicit,verba ſunt hæc.dicit
Inn.ꝙ ibi incipiũt verba Hẽrici,ſubdit etiã ꝙ poſſunt eſſe ver
ba papæ.Et ibi principis.dic ſcđm Inn.ſ.Marci.vel melius ſe
cũdũ gl.& Ho.ſ.Hẽric.Itẽ ſcđm Inn.ibi dignoſcit.ſubaudi,vt
prædictũ eſt ꝙ nullus iurare p̃ſumat.dicit tñ meli⁹ videri ꝙ hic
incipiant verba papæ.& ꝙ ſequit ibi,Imperiali authoritate ex
poni debet,ſ.volũtate:qa hoc ſtatutum qđ fecit Honorius pla
cuit Imperatori.Sed hęc eſt impropriatio : qa ſi iſta eſſent ver-
ba papæ non dixiſſet Imperiali authoritate : imò pontificali.
dicit etiam Inno.ꝙ ſecundũ aliquos verba papę incipiunt ibi.
nam cũ Imperator.ſed ipſe videtur inclinare ĩ ſententiã ꝙ ver-
ba papę incipiant ibi, verum.zaba.verò dicit ꝙ ad hoc vt text.
clarè procedat dicendũ eſt ꝙ iſta omnia ſint verba papę,exce-
pto verſi.nos itaq;.vſq; ad verſi.verum.illa enim verba poſita
in d.verſi.nos itaq;.ſunt verba Henric.cõtextualiter poſita , vt
patet ex illis verbis p̃cedentibus:ibi tenor talis eſſe dignoſcit.
ſubdit tñ qđ etiã ſunt verba Hen.à ver.legibus.vſq; ad ver.nos
itaq;.ſed nõ ita cõtextualiter poſita ſunt ſicut ver.nos itaq;.Sed
papa vtit eis tanq̃ proprijs.vnde ſcđm zab.litera ſic debet cõ
ſtrui & ordinari,legibus itaq; &c.vſq; ibi,ſcđm etiã.vbi dimit
te:qa etiam interpoſitio & cõtinua, vt ergo hęc dubietas aufe-
ratur,& coniũge & diui Marci &c.vſq; ibi,p̃terea.& poſt ver
ba illa ſit immunis,reaſſume illa verba,ſcđm etiã. vſq; ibi, eius
itaq;.& cõtinua ſic:ſcđm etiã deciſionẽ filij noſtri Henrici,quõ
dã Imperatoris cuius verba ſunt hæc,nos itaq; &c.vſq; ibi, ve-
rum.& dimitte ver.verũ.& reaſſume illa verba, eius itaq; inter
pretationẽ corroboramus.coniũge cũ ver.verũ.cũ hoc vſq; in
fi.Et ſic legendo nõ ſunt neceſſaria illa verba, præterea ſtatuti
principis tenor talis eſſe dignoſcit.Sed hęc conſtructio eſt re-
prehẽdenda,vt dixi de prima.Hoſt.& Io.An.itẽ magis repre-
hendẽda eſt:qa ſcđm eã,verſi.pręterea.eſſet ſuperfluus. Quare
tu aduerte:qa qualiſcũq; ſit cõſtructio idẽ eſt ſenſus.& ideo vt
arbitror do.Ant.Io.de Imo.do.meus & cõiter Mod.de cõſtru
ctione aut adaptatione literæ nullũ verbũ fecerunt. Vñ dic ꝙ
Honori⁹ referẽdo verba duas cõſtructiones legales relatas etiã
per Hẽri.in d.l.quæ incipiebat,qm̃ legibus.q̃ videbant adinui
cẽ cõtrariari deciſis per ipm Hen.Imperatorẽ cuius deciſionis
verba formalia hic referunt per Honoriũ,ipſam deciſionẽ Ho
norius moderat.& approbat interpretationẽ Hẽr.factã de cõ
ſtitutione diui Marci.vñ dũ tex.dicit cuius verba ſunt hęc. dic
ſ.quæ diximus in effectu:& quæ formaliter ſubiungũt. retulit
enim papa illas duas cõſtitutiones.videlicet primã quæ fuit di
ui Marci,q̃ habet vt dicit gl.& bene in l.cũ clericis.C.de epi.et
cle.quã cõſtitutionẽ quidã volebãt ſibi locum vẽdicare clericis
Cõſtantinopo.quã opi.Io.An.& Bul.& etiã vult gl.ij.in verſ.
cũ clericis.ꝓ qua facit text.ibi,dũ dicit cuius inclytæ vrbis.lo-
quens de Conſtãtinopolitana vrbe quæ anno præterito fuit à
teucris capta.Et in tex.ibi,dũ dicit hui⁹ ſplẽdidiſsimę ciuitatis.
& iſte intellectus etiã hic tangit ab Honorio in ver.qa illud.re-
fert etiã cõſtitutionẽ Iuſtiniani,de qua in aut.principales.C.eo
dẽ ti.& in corpore q̃ videbat cõtrariari cõſtitutioni diui Mar-
ci.nã cõſtitutio diui Marci p̃dicta vltra mediũ ſic formaliter di
cit,cui nullũ incertũ erit iuſiurãdũ:qa eccleſiaſticis regulis,& à
canone ab antiquiſsimis epis antiquitus inſtituto clerici iurare
prohibent,ſed p̃dicta cõſtitutio Iuſtiniani dicebat ꝙ oẽs prin
cipales debeãt iurare de calũnia.ergo & clerici:& ſic cõtradice
bat cõſtitutioni diui Marci.has duas leges latè referebat Hen.
in d.l.qm̃ legib⁹.& in effectu refert Hono.vſq; ad ver.vt ergo
iſta dubietas.vbi papa intendẽs referre interpretationẽ & deci
ſionẽ ipſius Hen.ponit ipſius legis Henri. deciſionẽ & verba
quæ incipit,iudicio meo.eius itaq; interpretationẽ corrobora-
mus.dico enim ꝙ hic poſsint incipere verba Hẽ.q ſequit illorũ
interpretationẽ q volebãt ꝙ cõſtitutio diui Marci nõ eſſet lo-
calis.& bñ dicebãt.Et iſta fuit opi.Pla.& Mar.q̃ placuit Hen.

& bñ:qa licet l.cõdita reſpectu fori & p̃ſtandæ cautiõis & p̃ſtã
darũ ſportularũ eſſet priuilegiata clericorũ Cõſtãtinop.vrbis:
& ſic hoc reſpectu eſſet localis,vt voluit ibi glo.ſ.j.& ſ.retuli.tñ
dũ interſerit de iuro p̃ſtãdo in ver.cui nullũ inſertũ erit iuſiurã
dũ.oſtẽdit ꝙ p̃dicti clerici Cõſtãtinopolitani nõ tenent iurare:
qa clerici gñaliter ꝓhibent iurare:& ſic reſpectu iuramẽti illa
cõſtitutio generaliter cõprehẽdit oẽs clericos.ita interpretat⁹
fuit Hẽricus:& ſic vt dixi ver.ei⁹ itaq;.cõtinet verba Henri.&
adaptat ad literã immediatè p̃cedentẽ q̃ dicit,cuius verba ſunt
hæc.dico igit ꝙ hęc tota litera hoc mõ põt legi vno cõtextu.
hoc eſt ſine aliqua intercapedine,& trãſpoſitiõe orationũ. In-
telligo ibi qđ Hẽr.in illa ſua deciſiõe duo fecit.primò interpre-
tatus eſt cõſtitutionẽ diui Marci ſcđm qđ alibi interpretabat.
videlicet ꝙ cõprehẽdat gñaliter oẽs clericos:quã interpretatio
nẽ corroborabat Hẽ.p aliã cõſtitutionẽ dñi Iuſtiniani quã hic
refert in ver.nã cũ Impator.& durat vſq; ad ver.p̃terea.vbi pa
pa volẽs ponere ſcđam partẽ Hẽr.q̃ reſpiciebat deciſionem di
ctarũ legũ cõtrarietates dicit.Pręterea ſtatuti principis tenor ta
lis eſſe dignoſcit.nos itaq; &c.& ſic incipiebat deciſio Hen.q̃
durat vſq; ad ver.verũ.& qa in deciſiõe Hen.dicebat ꝙ clerici
nõ cõpellant ſubire iuramẽtũ,ſed ſi viderint expedire,liceat of
ficiũ iurãdi alijs delegare.ſequi videbat à contrario ꝙ poſſent
ſubire ſi vellent iuramẽtũ:& hoc moderat hic Hono.in ver.ve
rũ.videlicet vt hoc licitum ſit cõſulto prę̨lato ſuo:& ſic tex.eſt
planus,clarus,& apertus.nã dicere ꝙ ver.verũ.veniret ad mo-
derationem ver.diui Marci,eſt ridiculũ iudicio meo:qa mode
ratio nõ adaptatur ad finẽ illius verſi.vt de ſe patet.

2 ¶†No.j.ꝙ ſucceſſor debet imitari veſtigia p̃deceſſorũ ſuorũ.
qđ intellige qñ ſunt irrationabilia.aliàs debet ab illis abſtinere.
ſ.de reſti.in inte.c.cũ ex literis.& ſi prius fuiſſent rõnabilia , &
ꝓpter varietatẽ tẽporũ & condẽnationũ tenderẽt ad noxiã,vt
in c.nõ debet.j.de cõſang.& affi.qm̃ vt inqt Valerius,oĩa mala
exẽpla à bonis initijs ortũ habuere.¶No.ſcđò vnũ caſum re
ſeruatũ papæ,ſ.determinare grauiores cauſas.et idẽ c. vt debi-
tus.in fi.de ap.xvij.di.c.multis.xxiij.q.j.c.quoties.

3 ¶†Not.iij.ꝙ inter grauiores cauſas cõnumerat qñ dubitat de
intellectu alicuius legis vel cõſtitutionis ꝓpter cõtrarietatẽ vel
varios intellectus doctorũ:qđ tñ declara:qa ſi dubitat de intel
lectu de iure aut canonicę legis recurrit ad ſummũ põtificẽ, vt
in c.p venerabilẽ.q fil.ſint legi.& in c.inter.j.de ſen.excõ.Si ve
rò dubitat de intellectu l.ciuilis inq̃tũ cõcernit clericos aut ec-
cleſias,idẽ dicendũ eſt, vt hic,ſed ſi laicos recurrit ad Imperato
rẽ:qa eius eſt interpretari,cuius eſt cõdere,vt ſtatim dicã in alio
notabili.Et prædicta intellige quo ad interpretationẽ genera-
lẽ & neceſſariã per quã l.illa ſic debebit intelligi vel ſeruari.ſe-
cus quo ad interpretationẽ authorizabilẽ quã quilibet doctor
facere põt.et reſpectu vnius cauſæ decidẽdæ quã põt facere iu
dex,vt no.Inn.in c.cũ ſpeciali.de ap.facit l.j.C.de ꝓfeſ.q in vr.
Conſtã.li.xij.niſi dubiũ eſſet ita arduũ ꝙ firmus intellectus da
ri nõ poſſet:qa tũc oĩno eſt ad eundẽ principẽ recurrendũ , vt
l.pe.et fi.C.de legi.& ideo no.et de his dubijs quotidie dicunt
docto.ꝙ indigerent deciſione Apoſtolica vel Cæſarea.de qua
in materia latius dicam in titu.de conſtit.

4 ¶†No.iiij.ꝙ l.ciuilis gñaliter loquẽs vr̃ cõprehẽdere etiã cleri
cos:aliàs aũt allegatio duarũ legũ de qbus hic vr̃ fuiſſe fruſtra-
toria.de qua materia:qa ad titulũ noſtrũ principalr nõ ptinet,
vide latè p Pe.de Anc.in repe.c.j.ſ.de cõſti.q.j.et p do.meũ in
c.eccleſia ſ.Marię.ſ.de cõſti.maximè in repe.¶No.quintò ibi,
oẽs principales.qđ iuramẽtũ calũnię p̃ſtari debet p principa-
les.qđ qualiter intelligendũ ſit,dicã latè in c.cæterũ.in vij.arti.
¶No.ſextò idẽ ꝙ verbũ oẽs.ex ſuo ꝓprio ſignificato inclu-
dit oẽs,& neminẽ excludit.ad idẽ c.oẽs.ſ.de maio.et obe.et l.à
ꝓcuratore.C.mãda.¶No.vij.in primo litis exordio ꝙ iurm
calũniæ p̃ſtari debet in exordio litis.hoc eſt incõtinẽti poſt li-
tẽ cõte.de quo latius dicã j.poſt gl.in v.arti.¶No. octauò ibi,

5 ꝓpter qđ † pbabile dubiũ orit ꝓpter cõtrarietatẽ iuriũ adin-
uicẽ.facit qđ no.in c.vt debitus.de ap.et p Bar.in l.cũ ꝓlatis.ff.
de re iudi.et in l.j.et ij.C.de pœ.iudi.q ma.iudi.¶No.nonò ꝙ
cõſtitutio loquẽs ſpecialiter de clericis,licet generaliter reſpe-
ctu certi actus derogat cõſtitutioni generaliter diſponenti:hic
eñ prima conſtitutio diui Marci diſponebat de clericis : & ſic
erat ſpecialis reſpectu perſonarũ,ſed erat generalis vt nõ præ
ſumant iurare.Secunda verò conſtitutio Iuſtiniani de qua in au
then.principales.C.eod.reſpectu perſonarũ generaliter loque
batur de oĩbus:erat tamẽ ſpecialis reſpectu iuramenti calũ.&
tñ prima p̃iudicat ſecũdę,ſcđm intellectũ Hen. & declaratio-
nẽ ipſius.qđ eſt ſingulare.Et hoc infert do.meus ad deciſionẽ
illius tritæ q̃onis,an clericus poſsit recõueniri corã iudice ſecu
lari.nã tex.iſte facit ꝙ nõ:qa iura ſpãliter prouident, vt clerici
nõ iudicent à laicis,licet reſpectu cãrũ generalr loquant et alia

iura,q̃ ꝑmittũt recõuẽtionẽ,loquunt̃ generaľr respectu ꝑsona
rũ:sed spãliter respectu causæ recõuẽtiõis.ergo cõstitutio speci
ficè loquẽs de clericis,tanꝗ spãlis,derogat alteri tanꝗ gñali.ar.
regulæ generi.de re.iu.in.vj.qđ dicit semp notãdũ:qa nemo ad
hoc inducit istum tex.Sed tu vide ad hoc quod latius dixi in.c.
j.de mu.pet.arti.v.nec moueat te in contrarium iste tex.in ver.
Præterea.vbi specificè prouidebatur de hoc iuramẽto calũniæ:
qa illa fuit constitutio veniẽs ad interpretationẽ prioris.vt.s.di
xi super tex.& Papa etiam hoc attestat̃.¶No.x.ibi.de constan
tinopolitanis.ꝙ qñ dispositio iuris est localis, de qua materia
dic vt latius tradit̃ in.c.j.de consti.¶No.xj.ibi,interpretationẽ
6 corroboramꝰ †quòd eius est interpretari,cuiꝰ est cõdere.ad idẽ
l.j.C.de legi.&.c.inter.j.de sen.excom.¶No.xij.ibi.corrobora
7 mus† qđ Papa interpretatur leges,qđ maximè procedit,qñ lo
quuntur de clericis & ecclesijs. vt in.c. per venerabilem.qui fil.
sint legit.hoc tñ ꝓcedit intelligendo,ꝙ in ver.eiusq̨.sint ver-
ba Papæ.de quo dic vt.s.in tex.dixi.¶Not.xiij.ibi,ad oĩum.ꝙ
illud,qđ vni dicit̃,põt à cæteris trahi ad cõsequentiã.& ꝙ illud,
quod vni concedit̃,nõ est alijs denegandũ.de quibus hic in gl.
in ver.ad oĩum.¶No.xiij.ibi,vim legũ.ꝙ canones obtinẽt vim
legum.ad idẽ tex.in aut̃.de eccle.tit.in princ.col.ix.& in aut̃.vt
clerici apud proprios Ep̃os.§.illud.col.vj.qđ ꝓcedit nõ solùm
interpretatiuè,sed ẽt ꝑ noui iuris editionẽ.dũmõ materia spe-
ctet ad forũ ecclesiasticum:aliàs secus facit qđ no.glo.in regu-
la,possessor.de re iu.lib.vj.¶No.xv.ibi,diuinæ & humanæ le-
gis.ꝙ sp̃es legis sunt duæ.alia enim diuina,& alia humana.j.di.
c.ij.& c.humanum genus.j.de iureiu.c.nimis.&.j.de censi.c.ꝑ
uenit.de qua materia licet D.meus his aliqua dicat:tamen qa ꝑ
tinet ad tit.de cõsti.dic vt ibi latius dicam.¶Not.xvj.ibi,inten
tione seruata.ꝙ attendenda est mens & legis intentio.ad idẽ.c.
intelligantia.de ver.sig.qa scire leges non est verba earum tene
re:sed vim ac p̃tãtem,hoc est intẽtionẽ ac rationem,vt.l.scire le
ges.&.l.contra legem de legi.de qua materia latius dicetur in ti.
de constit.¶Not.vltimò ibi,non Abbas,non monachus.argu-
8 mẽtũ ꝙ† clericorũ appellatiõe nõ cõprehendit̃ monachus,nec
ecõtra.scđm.d.Ant.& sequit̃ Zaba.allegat vij.q.ij.c.duo.dicit
tñ,ꝙ ille tex.facit ẽt in cõtrariũ:sed qđ priꝰ dictũ,est veriꝰ.Sed
Do.meꝰ dicit,ꝙ putat hic colligi totũ oppositũ,ꝙ appellatiõe
clericorũ veniãt monachi.nã prima cõstitutio ꝓhibẽs iurare,fa
ciebat duntaxat mentionem de clericis,vt patet in principio.
Sed constitutio postea interpretans & declarans, dicit intelli-
gendum de clericis cuiuscunq̨ ordinis,& mònachis. & sancti-
monialibus, ergo clericorum appellatione veniunt monachi.
pro quo facit:quia & ipsi in sortem Dei sunt electi, vt in.d.c.
duo.& cleros idem est quod sors.xxj.di.cleros.Item probatur
per.c.Deus,qui.c.pe.j.de vita.& bo.cleri.quæ.c.loquuntur de
monachis.& tñ ponunt̃ sub ru.de vi.& honc.cle.ergo veniunt
appellatiõe clericorũ ꝑ ea,q̃ no.s.& ĩ proœ.sexti,in ver.titulis.
Cõcludit ergo D.meꝰ ꝙ monachi veniũt appellatiõe clericorũ
qđ tñ ꝓcedit in fauorabilibꝰ,secꝰ in odiosis:qa tũc nõ venirẽt,
cũ distĩctã habeãt qualitatẽ à clericis secularibꝰ.ar.op.in.c.sta-
tutũ.de ele.li.vj.ad ꝙ allego ẽt.c.ex tenore.&.c.vniuersitatis.j.
9 de sen.excõ.¶Gl.iiij.sup verbo.calũniæ iuramẽtũ.quærit† qd
cõtinere debet iuramẽtũ calũniẽ.& soluit,ponẽdo quinq̨,q̃ cõ
tinere debet dictũ iuramẽtũ ĩ fi.gl.dic de hoc,vt dicã in.c.fi.xij.
prĩ.art.¶Gl.sup verbo,verba sunt hẽc.est declaratiua in fi. d.de
clara hoc meliꝰ vt dixi.s.ĩ tex.¶Gl.sup verbo,ad oĩum.ĩ prin.
colligit duo no.q̃ tẽdũt ad idẽ:deinde opponit & soluit ĩ fi.gl.
dic.sed cõtra solutionẽ gl.facit qa si hoc erat concessum clericis
Cõstãtinopolitanis ĩ priuilegiũ.ergo ad alios nõ debebat extẽ
di.& si diceres,hoc priuilegiũ est clausum ĩ corpore iuris:ergo
debet extẽdi:qa facit ius,quò ad oẽs:iste nõ est bonꝰ intellectꝰ
ꝑ capitulũ.cũ ordinẽ.& qđ ibi no.de rescri.& vide bonã glo.in
proœ.in ver.iudicis,ergo est dicẽdũ,scđm .D.m.ꝙ aut omnibꝰ
fuit cõcessum hoc priuilegiũ:sed illi fuerũt expressi ꝑ excellẽtiã
vel ꝙ attenta mente diuina & humana,debuit concernere etiã
alios clericos Cõstantinopolitanos.& ita fit hic ĩterpretatio.&
hæc melior,scđm D.meũ.Sed tu dic melius,vt dixi sup tex.ꝙ
licet illa.l.cũ clericis.C.de Epi.quò ad ea de qbus prĩcipaľr loq
tur diuus Marcus,priuilegiet cleticos Constãtinopolitanos: tñ
qñ ĩcidenter loquit̃ de iuramẽto dicit,ꝙ ipsi non tenent̃ iurare
ex generali dispositiõe,quæ hoc ꝓhibet.nã ita formaliter dicit.
cui.s.cautioni nullum insertũ erit iusiurandum,ecclesiasticis re-
gulis,& Canone à beatissimis Ep̃is antiquitꝰ instituto,clerici iu
rare ꝓhibent̃.& si ad excludẽdũ ipsos clericos Cõstantinopo.
à iuramẽto clerici Cõstãtinopo.nõ priuilegiant̃ per diuũ Mar
cũ,sed eximunt̃: qa ꝓhibent̃ generaliter ꝑ ecclesiasticas regulas
10 & Canonem iurare.†Sic etiam in fauorabilibus,appellatiõe ec
clesiarum,veniunt monasteria.liiij.di.§.hac authoritate.cũ se.et
qđ legit̃ & no.j.c.ij.de sup.ne.præl.li.vj.& ꝑ gl.in ver.ecclesijs
in cle.qa plerisq̨.de offi.ordi.sed stricto vocabulo appellatio
ne ecclesiarũ,nõ veniũt monasteria vel alia loca religiosa,vt in
c.ij.de cõsue.& ibi notaui.& ad p̃dicta etiã vide gl.in c.fi.§.adij
cimus.de sen.excõ.li.vj.sed appellatione monachorum nunꝗ
veniunt clerici seculares:qa nõ cõpetit ei æthymologia voca-
buli.xvj.q.j.c.placuit.itẽ appellatione monasteriorũ,nunꝗ ve
niunt ecclesiẽ seculares ea rõne.scđm do.meũ ꝓ quo allego gl.
in ver.monasterijs.in cle.j.de leg.& de materia in rub.j.de vi-
ta & ho.cle.¶Glo.sup verb.in criminali.tractat q̃onẽ vtrũ in
cã criminali sit deferendũ iuramẽtũ:& arguit ꝓ & cõtra.Et fi-
naliter post Azo.inclinat in sñĩam ꝙ sit deferendũ.& rñde ad
iura & rõnes in cõtrarium allegatas:& hæc,pars durat vsq̨ ad
ver.& qualiter.vbi gl.intrat aliũ articulũ qualiter clericus pos
sit deferre iuramẽtũ calũniæ maximè in cã criminali.& quali-
ter intrincatè loquit̃ in ea.gl.d.Azo.hic declarat hãc.gl.et ipsiꝰ
q.scđm qđ latius dicã j.in c.ij.in vj.prin.arti.ver.fi.in gl.dic de
hac materia vt latius dicã in d.vj.ar.& c.cæterũ.j.e.in vij.prin.
arti.¶Glo.sup ver.defensoribus.quẽrit qd de syndicis, actori-
bus & ꝓcuratoribꝰ cõstitutis ab vniuersitate,an iurent de ca-
lũnia:& soluit in fi.dic de hoc vt dicã in c.cæterũ.j.eo.in vij.ar
ti.¶Glo.in fi.sentit cõtrariũ ꝙ ep̃s possit iurare incõsulto sum
mo põtifice.et fatet̃ cõtrariũ.deinde colligit argumentũ.¶In
ea.gl.ipsemet p̃stat iuramẽtũ.dic vt dicã de hoc in c.cæterũ .in
vij.arti.vel in c.fi.in xij.arti.In ea.gl.dic vt latè dixi in c signifi
casti.in vj prin.ar.Postremò expeditis gl.iuxta p̃missum ordinẽ
in rub. descẽdo ad quartũ arti.prin.¶Quartus principalis arti
11 culus est† corã quo sit de calũnia iurãdũ,et subiũgã etiã de iura
mento malitiẽ & veritaris.Primò igit̃ circa iuramentũ calũniæ
dicendũ est ꝙ p̃stat̃ in iudicio & à iudice,vt patet hic dũ dicit̃
in primo litis exordio.& in c.pe.j.e.et c.j.in eod. tit.li.vj.& est
tex.in l.ij.in prin.& §.finaũt.& §.seq.C.eo.et apparebit etiã
ex his quæ dicã j.in xij.prin.arti.Aduerte tñ ad egregias perso
nas in dignitate cõstitutas iuramẽtũ calũniæ p̃stari debet in do
mo ab eis,vt l.ij.§.finaũt.C.eo.& p̃stat̃ ab eo q missus est à iudi
ce,vt p̃stet tale iuramentũ,vt ibi j notat̃.& in aut̃.vt litig.iur.§.
ad hæc.ff.de iureiu.in l.ad personas vel ad egregias.et C.de re.
cre.l.gñaliter.& debet præstari p̃sente aduersario,vt est text.in
d.§.finaũt.& huic priuilegio nõ põt renũciari,vt in simili dicit
Cy.in d.l.ad ꝑsonas.& idẽ dicendũ est de mulieribus rõne se
xus,vt d.§.finaũt.per quẽ tex.& eius rõnẽ idẽ dicũt doc.de se-
nibus & valitudinarijs.debet em̃ iudex ralibus cõpati.xxiiij.q.
iij.c.quẽ dignior.ad fi.no.Io.An.in addi.Spe.eo.ti.§.restat.ver
si.sed ad cuius.ad ꝑsonas igit̃ p̃dictas:& etiã ad illas q̃ rõne pau
pertatis venire nõ p̃nt iudex mittet notariũ,q p̃stet tale iur̃m.
facit l.in fraudẽ.§.quoties.ff.de iu. fis.ꝓ quibꝰ vide qđ tradit
Spe.in ti.eo.§.sequit̃.ver.quidẽ.et Host.in summa in ti.de testi.
§.qñ.post prin.de tali cõmissiõe nõ debet notariꝰ esse rogatꝰ.
Sed alius si cõmodè posset haberi.aľs ipsemet põt esse rogatꝰ.
scđm ea q̃ tradunt̃ in c.qm̃ cõtra.j.de ꝓb.iũctis his q̃ tradunt̃
ꝑ Bar.& doc.in l.ex sñĩa.ff.de testa.tute.Aduerte etiã ꝙ si for
tè is qui debet iurare est absens,nec dimisit ꝓcuratorẽ habẽtẽ
spãle mãdatũ:iudex tũc scribet iudici sub cuius iurisdictione il
le degit:ab eo recipiat iur̃m calumniẽ.& scribit ei sub hac for
ma.nos &c.iudex &c.B.&c.iudici salutẽ in dño.nouerit vestra
discretio ꝙ d.&c.ciuis et subditus.Videt̃ sup libel.quem vobis
mittimus interclusum cũ Io.ciue et subdito nostro corã nobis
12 lit.est cõte.† Cẽterũ qm̃ ad hoc vt lis sine suspiciõe ꝓcedat ne-
cessariũ est per principalẽ personã p̃stari calũniæ iuramẽtũ:fra
ternitatẽ vestrã requirimꝰ et rogamus quatenus à dicto d.A su
pradicto libello scđm iuris ordinẽ iuris cõis p̃sidio fulti iur̃m
calũniẽ recipi facientes receptionẽ eandẽ in publicã formã ma
nu fideli nõ redactã nobis si placet ꝑ latorẽ præsentiũ trãsmit-
tãtis.ita dicit Spe.eo.ti.§.restat.ver.qd ergo fiet simile in testi-
bus recipiẽdis extra territoriũ.in aut̃.apud eloquẽtissimũ.et in
l.iudices.C.de testi.& talis iudex recipiens nõ recipit authorita
te rogãtis,sed iuris cõis,vt in c.cõstitutꝰ.j.de fideiuſ.et ideo in
dictis literis ponunt̃ illa verba iuris cõis auxilio fulti,qbꝰ et sic
ille iudex recipere tenet̃:ar.ff.de requi.reis.l.j.§.prẽsides.tradit
13 Spe.in ti,de leg.§.iã nũc.ver.sed scđm præmissa. † Sed quæro
circa prædicta,ad cuius expẽsas mittet̃ iuramentũ calũniæ ad
principalẽ.sol.dic ꝙ aut mittitur ad absentẽ rõne dignitatis vel
sexus vel infirmitatis:& fiet cõibus expẽsis.nec ob.c.ij.in prin
cip.de iudic.li.vj.qa ibi fauor tm̃ producentis versat̃ . hic verò
cõis:qa expedit aduersario illius hoc iuramẽtũ exigi:aut mitti
tur ad absentẽ volũtariũ q litigat per procuratorẽ nõ habentẽ
speciale mãdatũ:& hoc casu mittit̃ expẽsis ipsius absentis . se-
cundũ Spec.& Io.An.eo.ti.§.restat.Sed ad cuius expẽsas?Sed
si dñs dedisset ꝓcuratori speciale mãdatũ ad iurandũ de ca-
lumnia & pars vellet ꝙ deferat̃ principali tanꝗ legaliori ꝙ an
fieri possit,dicet̃ j.e.c.cæterũ.ar.vij.& tũc fortè expẽsis partis
mittentis

mittentis præstaret̃ hoc iur̃m:cũ ipse hui⁹ missionis sit cã.ar.d.
14 c.ĳ.in prin.de iudi.li.vj.¶†Sed q̃ro vtrũ corã arbitris iuret̃ de
calũ.sol.dic ꝙ sic.tex.est in l.ĳ.§.qa.C.e.& maximè si sunt ar-
bitri iuris,vt in c.ab arbitris.de offi.dele.li.vj.& c.cũ in spãli.j.
de ap.& l.apertissimi.& l.cũ speciali.C.de iud.ꝑ q̃ iura arbitra
rer idẽ dicẽdũ esse de arbitratoribus iuris q ex forma statutorũ
eligẽdi essent fortè in causis cõsanguineorũ affiniũ vel similiũ
si mõ arbitratori hoc videat̃ expedire, & q̃ dicta sunt de iur̃o
cal.& hoc ar.respectu ꝑsonarũ iudicũ:arbitror etiã cõuenire iu
ramẽto malitię & iur̃o veritatis.& ex his habes expeditũ quar
tũ arti.¶Quintus principalis articulus est qñ iurãdũ sit de ca-
lũnia,& an deferri possit.& ꝓ clariori doctrina ꝓsequar ĩfra-
scriptas q.& cuilibet subĳciam, qd iuris de iur̃o malitiæ & ve-
ritatis.Primò ponã regulã qualiter in litis exordio deferendũ
est iur̃m calũnię.& an hic sit de substãtia.Scd̃ò vtrũ possit exi
gi seu deferri ante li.cõte.& qñ.& qd de iur̃o malitiæ & verita
tis.Tertiò an possit deferri etiã post li.cõte.& vsq; in fi.causæ.
& post cõclusionẽ in cã:& qd in iur̃o malitiæ et veritatis.Quar
tò vtrũ pendẽte dilatiõe data partib⁹ possit deferri.& qd iuris
de iur̃o malitię & veritatis.Quintò vtrũ post latã sñiam possit
in cã appl̃onis hoc iur̃m calũnię deferri,& qd iuris de iur̃o ma
15 litiæ & veritatis.¶†Primò igit̃ quęro qñ regul̃r debeat deferri
hoc iur̃m calũniæ.sol.dic ꝙ regul̃r p̃stari debet in p̃rĩo litis ex-
ordio.tex.est hic.& in c.j.e.ti.li.vj.hoc est ĩmediatè post li.con
te.vt in c.pe.j.e.& in l.ĳ.in prin.vbi Cy.Bar.& doc.C.eo.facit
ordo istarũ rub.qa primò ponit̃ de li.cõte.& postea sequit̃ de
iu.cal.quasi ĩmediatè post li.cõte.debeat p̃stari hoc iur̃m.debet
eñ augmẽtũ ab ordine rub.vt in ꝓœ.Greg.& l.si qs sub cõdi-
tiõe.ff.de test.tu.scd̃m do.meũ hic in rub.et satis dr̃ in litis exor
dio si ĩmediatè post li.cõte.à qua lis sumit exordium p̃stet̃ hoc
iur̃m q̃ incontinẽti fiũt vident̃ inesse,vt in l.lecta.§.dicebã.ff.si
cer.pe.et c.officiũ.s̃.de elec.vñ exponit hic Ho.exordio i.post
ęxordiũ,& sequunt̃ doc.nec ob.ꝙ ti.de iur̃o calũ.in volumine
Codicis ponit añ ti.de li.cõte.qa in illo iure poterat iur̃m ca.de
ferri:etiã añ litẽ cõte.de quo dicã j.dicit tñ Bar.in d.l.ĳ.in prin.
C.e.ꝙ qñ iur̃m cal.præstat̃ tota cã debet p̃stari post li.cõte.Sed
qñ præstat̃ sup certo actu particulari:tũc p̃stari põt etiã añ lit.
cõte.Et hoc idẽ sensit Cy.ibi in iĳ.q.vbi dicit ꝙ scd̃m iura Co-
dicis iur̃m cal.sup eo sup quo lis cõtestat̃ p̃stat̃ demũ post li.cõ
te.quasi dicat sup tota cã seu lite præstat̃ post li.cõte.qa sup to-
ta cã cõtestat̃ lis.sit ergo cõclusio ꝙ iur̃m de calũnia qd̃ respi-
cit totã litẽ præstari debet statim post li.cõte.nisi añ li.cõte.fue
rit præstitũ sup tota cã ex volũtate partiũ,p ea q̃ dicã in seq.q.
per q̃ hoc magis declarat̃,sed declarabit̃ vtrũ sit de substãtia ꝙ
in primo litis exordio deferat̃.& etiã declarabit̃ ex alĳs q̃ dicã
in seq.q.maximè in iĳ.q.& si iuraret̃ omissa litis cõtestatiõe:nõ
ꝓpterea hr̃ lis ꝓ cõtest.vt dicã j.arti.xiĳ.in c.fi.Et aduerte iu
ramẽtũ veritatis qd̃ olim deferebat̃ in cã spãli in locũ iuramẽti
cal.statim etiã lite cõte.præstabat̃,vt est tex.in c.dudũ.ĳ.in ver.
li.verò cõte.de elec.& hodie cũ vtrũq; iur̃m tã de calũnia q̃; de
veritate dicẽda:ẽt in causis spãlib⁹ exigat̃.c.j.ĩ fi.rñ.e.ti.li.vj.eo.
tpe.& sic post li.cõt.exigit̃ vtrũq; iur̃m,p text.in d.l.j. & sim-
plex etiã iur̃m veritatis ẽt nõ cõiunctũ cũ iur̃o cal.põt tũc re-
cipi,vt d.c.j.j.rñ.e.ti.li.vj.Iur̃m verò malitiæ, vt j.subĳciã põt
16 exigi in quacunq; parte litis.¶†Scd̃ò q̃ro vtrũ iur̃m cal.pos-
sit exigi & pręstari añ litẽ cõte.sol.tex.in l.j.C.e.ꝓbat ꝙ sic.vñ
sup his q̃ incidũt vel emergũt añ litẽ cõte.exigere põt iur̃m ca
lũ.si aliqd ꝑ actorẽ vel reũ ꝓbandũ est ꝑ pręal.l.j.quã Cy.dicit
nõ esse correctã,p l.ĳ.C.eo.ti.ita dicit Cy.in aut̃.hoc sacr̃m.ĩ d.
l.ĳ.in prin.in iĳ.q.C.e.ti.cũ l.j.q̃ vult ꝙ hoc iur̃m præstet̃ ante
litẽ cõt.loquit̃ qñ pręstat̃ sup actu certo & particulari. & l.ĳ lo
quit̃ qñ præstat̃ sup tota cã,vt ẽt dicit ibi Bar.dixi in pręc.q.vñ
si re⁹ dicit iudici,dñe ecce actor parat se ad agẽdũ cõtra me:gra
uor in cõtestatiõe litis & sportulis & alĳs : quare supplico vt
faciatis eũ iurare de calũ.ꝙ se existimet bonã cãm habere.inst.
de pœ.te.li.§.actoris.& sic non aget cõtra me.quo casu voluit
Vber.de Bo.ꝙ si iudex aliqbus cõiecturis moueat̃ cõtra actorẽ
põt ante li.cõte.exigere iur̃m cal.vel saltẽ fingere se velle exi-
gere.Sed Spe.dicit ꝙ iur̃m cal.de sui natura ante litẽ cõte.præ-
stari nõ debet,sed postea dũtaxat,vt in c.qm̃ cõtra.de ꝓbat.&
patet ex ordine rub.nostrarũ.Sed tũc pręstat̃ aliud genus iu-
ramẽti,s.malitiæ.scd̃m Spe.eo.ti.§.ĳ.ver.sed pone.sed tu aduer
te:qa c.qm̃.nihil dicit de iuramẽto.Io.And.in addi.Spec.eo.tit.
ad ver.sed pone.dicit ꝙ inquãtũ Vber.locutus est ꝙ iudex põt
fingere,locutus est de ęquitate.Sed retẽto dicto Spe.dici põt
scd̃m eũ ꝙ si habet cõiecturas de qbus s̃.põt ab actore exigere
iuramentũ malitię per c.ĳ.in fi.eo.ti.lib.vj.Et ex pręd̃ictis in-
17 fert̃†vtrum super exceptionib⁹ dilatorĳs vel declinatorĳs quę
opponunt̃ ante litẽ cõte.sit iurandũ de calũ.quidã ꝙ sic, vt re-
fert Specu.in tit.de except.§.viso.versi.sed nunquid iudex.de
quo tetigi in c.j.s̃.de libel.obla.arti.v.fallẽ.lxxxĳ.facit l.j.& qd̃
ibi no.C.eo.& ff.q satis.cog.l.dedit.§.fi.& ff.de noxa.l.quoties.
§.pe.quidam tñ dicũt sufficere iuramentũ malitiæ sup declina
torĳs per c.literas.j.de rest.spo.& c.cũ dilecti.s̃.de elec.Et hãc
opi.tenẽt Zab.& do.meus in c.prudẽtiã.§.sexta.s̃.de offi.dele.
quã etiã sententiã videt̃ tenere Io.And.in addi.Spe.eo.ti.§.se-
quit̃.versi qd de causis.vbi dicit ꝙ si est quæstio de mãdato, vi
delicet an qs sit procurator vel nõ:ꝙ licet Gui.de Suz.dicat in
l.j.C.de procu.iurandũ esse de calũnia per l.j.C eo.tamen Ioã.
An.cõcludit ꝙ iurabit̃ de malitia ex quo sumus ante li.cõte. &
tenet Spe.e.tit.§.ĳ.versi.in causis tamẽ.in fi.do.meus hic dicit
ꝙ præstari põt ante li.cõt.& si præstat̃ nõ est opus denuo præ
stare post li.cõte.dũmodo sit præstitũ sup tota causa.potest er
go pręstari ante,sed nõ cõpellit̃.ita dicit Cy.post Pet.in l.ĳ.C.
eo.vbi expressius probat̃ q̃; hic ꝙ sit præstandũ post lit.con-
test.Sed intelligendũ est vt dixi ꝙ ante quis iurare non cogit̃,
sed voluntarius potest.Item intellige ꝙ ante nõ cogitur iurare,
scilicet super tota causa.Nam etiã super emergẽtibus quæstio
nibus de calũnia iurat̃:cùm aliqua partiũ vult aliqd producc-
re.vnde aut̃.hoc sacramentũ.C.eo.quæ dicit ꝙ hodie tantũ se-
mel est de calũnia iurãdũ corrigit dũtaxat l.antiquã.in his quæ
fiunt post lit.cõtest.etiã post præstitũ tale iur̃m vniuersale,sed
in his quę fiunt ante litem contest.& ante præstitum iuramen-
tum vniuersale:ita iurat̃ hodie super qualibet exceptione sicut
olim,vt not.Bart.& Cyn.in d.l.ĳ.& in d.aut̃.hoc sacramentũ.
C.eod.facit etiam d.l.ĳ.C.eod.& qd̃ ibi non sic est limitandus
text.noster.& c.literas.j.de restit.spol.scd̃m dñm meum:ergo
verò in hac q.sic arbitror distinguendũ,videlicet ꝙ aut loqui-
mur de iure cano.aut ciuili.primo casu ante lit.conte.nõ cogit̃
quis iurare de calũnia,maximè vniuersaliter,sed si spõte vellet
subire tale iuramẽtum posset:& si iuraret super tota causa:non
cogeret̃ postea iurare post lit.conte.qd̃ no.ad limita.eorũ quæ
dixi in pręc.q.nisi peteret̃ iuramentũ ad solẽnizandũ iudicium:
quo casu debet præstari post lit.cõte.in litis exordio, vt dixi in
q.præce.& ad hunc effectũ posset iterato exigi post lit. cõtest.
scd̃m Pau.de ca.in l.ĳ.C.eo.de quo dicto satis dubito : quia ex
quo semel fuit præstitum super tota causa non videt̃ vlterius
præstandũ.ad qd̃ vide qd̃ dicã in c.fi.j.eo.in xiĳ.prin.arti.nec
est verũ ꝙ sit de solẽnitate substãtiali ꝙ pręstet̃ in primo litis
exordio,vt apparet ex his quæ superius dicta sunt.& quę j.di
cã,q̃;uis si pręstet̃ iudiciũ videat̃ magis solẽne.vel fortè posset
intelligi dictũ Pau.ꝙ tunc fit ad solẽnizandũ iudiciũ qñ petit̃:
aliàs nõ,vt in alĳs quæ dicã in seq.insup & de iure Cano. ante
lit.cõte.nõ videt̃ ꝙ quis cogat̃ subire iuramẽtum calũnię super
aliquo actu particulari,sed solũ iuramẽtum malitię,per text.in
c.ĳ.in fi.eo.ti.li.vj.ꝙ tñ q̃;tũ ad ipsum actũ particulare,videtur
idẽ importare qd̃ importat iuramẽtum calũniæ.vñ de iure Ca-
nonico ante lit.cõte.solũ videt̃ cõpellendus præstare iuramen
tum malitiæ.qd̃ tñ limita:nisi procedat̃ scd̃m formã c.qm̃.§.ꝙ
si super.s̃.vt li.nõ conte.videlicet qñ ꝓcederet̃ ad missionẽ in
possessionẽ rei petitę reo noĩante dñm in iudicio.& dño noĩa
to existẽtibus cõtumacib⁹,iuxta formã ibi traditã:qa tũc iudex
recipit ab actore iuramẽtum calũnię, vt l.thesaurus.ff.ad exhi.
& j.de resti.spo.literas.& s̃.de elec.c.cũ dilecti.& no.gl.in ver.
summatim.in d.§.ꝙ si super.& ibi dixi art.xĳ.q.ĳ.& rõ potest
esse:qa ibi lis habet̃ pro cõtestata vt dicit ibi tex.& ibi dixi.aut
loquimur de iure ciuili.& hoc casu dico post Cyn.Bar.& doc.
cõiter ꝙ sup actu particulari ante litẽ cõte.põt exigi:& præsta
ri debet iuramentũ calumnię per l.j.C.eo.& nõ solũ semel, sed
etiam pluries respectu plurium actorũ.Sed postq̃; semel gene
raliter super tota causa iuratũ est de calũnia nõ reiterat̃ ampli⁹
de qua tñ reiteratione dicã j.eo.c.fi.artic.xiĳ.Aduerte tñ circa
pręd̃icta:qa gl.in l.ĳ.§.sinaũt absfuerit.C.eo.vr̃ plus voluisse,vi
18 delicet†ꝙ qñ qs vult agere per ꝓcuratorẽ:ꝙ eo tpe quo consti
tuit procuratorẽ põt apud iudicẽ loci vbi degit iurare de calu-
mnia super lite futura per ꝓcuratorẽ agitãda,siue sit actor siue
sit reus,vt d.l.ĳ.§.sinaũt absfuerit.qd̃ est valde mirabile ꝙ suffi-
ciat dominum iurare de calũnia tpe quo cõstituit ꝓcuratorem:
cùm causa adhuc nõ sit cœpta:& hoc iuramẽtum calũnię fit de
ferendũ postq̃; causa sit cœpta.Imò & post litẽ cõte.vt dixi in
q.pręce.vnde si qs vult totã cãm agitare per procuratorẽ,et ad
iudiciũ nunq̃; venire:potest sub dicto modo pręstare iuramen
tum calũniæ.quidã tñ dicunt ꝙ ipse primò debet incipere cau
sam,& de calũnia iurare:& postea cõstituere procuratorẽ:et ita
intelligunt tex.in d.§.sinaũt absfuerit.Sed gl.ibi nõ tenet ꝙ sit
necessariũ.Nam iura volũt ꝙ possit constituere ꝓcuratorẽ ad
totã:& sic residet Pau.de ca.Ex quibus sequit̃ ꝙ quis põt pre-
stare iuramentũ calũnię absq; eo ꝙ à parte vel à iudice sit peti-
tũ.de quo dicã in c.cæterũ.j.eo.in vĳ.prin.arti.& sic ex prædi-
ctis concludit̃ ꝙ q̃;uis ante litẽ cõte.fuerit iuratũ de calumnia:

tamē sentētia nō reddit̄ nulla tanq̄ lata omisso iuris ordine, secundū Spe.eo.ti.§.j.ver.sed qd si ante.qa ex quo post li.cōtes. potest in totū omitti,& valet sniā,vt dicā j.eod.c.ceterū.in x. prin.arti.fortius debet valere,si in totum non omittit̄:refert tñ Spe.alios tenere cōtrariū,sed primā opi.tenēt Imo.Henric.& doct.in c.cū dilecta. de rescrip.Reliqua quæ sequūtur in hoc c. nondum reperta sunt. ¶ Sequitur cap.literas.

SVMMARIVM.

1 ☞ Iuramentum calumniæ non præstatur in causis spiritualibus.
2 Decimarum causa est inter spirituales causas cōputanda.
3 Consuetudo ecclesiæ Romanę attendit̄ à plerisq̄.
4 Canones rigore postposito æquitatem sequuntur.
5 Iudex non debet desistere propter exceptionē frustratoriam.
6 Iuramentum de calūnia in quibus sit causis præstandum.
7 Iuratur de calumnia etiā in causis criminalibus.
8 Iuramentum calumniæ præstatur etiā si iudicis officium præstetur.
9 Iuramentū calumnię prętatur etiā si actio mutetur.
10 Iuramentum de calūnia procedit in actione cumulata.
11 Iuramentum de calumnia in quibus deferatur causis.& numero sequenti.
14 Iuramentum de calumnia non præstatur sola quæstione iuris remanente.
15 Iuramentum calumniæ non requiritur in causis probationem non exigentibus.
16 Iuramentum calūniæ non requirit̄ in his quę sunt voluntariæ iurisdictionis.
17 Iuramentū veritatis in quibus prętetur causis.
18 Iuramentū malitiæ in quibus dicatur locū habere.
19 Iudex recusatus an possit iuramentum malitiæ à recusante exigere.

1 Iteras.†In spūalibus causis nō iuratur de calumnia.hoc dicit.¶ Diuidit̄:quia primò ponitur decisa cōsultatio.Secūdò ponit ius & cōsoetudinē curię ibi,sanè.Tertiò infert ad processum causæ:ibi,vnde.Et hodie c.hoc corrigit̄ per c.j.eo.tit.in vj. vbi etiam in causis istis spiritualibus iuratur de calūnia.de quo latius dicam j.in vj.prin.artic.versi.iij.& in tex.ibi,& j.dic sub isto continebatur quòd cùm esset contentio super decimis & rebus spūalibus exigebatur iuramentū calumniæ,sed quidam asserebāt illud nō esse prętandū:& ideo iudices per literas cōsuluerunt Roma.Pontificem.¶ Et in text.ibi,tales.dic s.causæ spirituales.¶ Et ibi,canones.dic ꝙ isti canones sunt in registro scd̄m Vince.& Io.¶ In tex.ibi,ī hmōi causis.dic ꝙ istud olim non erat de tex.sed fuit gl.Alani.simile s.de tēp.ordi.c.nec epi. scd̄m Host.& Io.¶ In tex.ibi,indicūt.dicimò nō sustinent ꝙ p̄stet̄ scd̄m Ho.qd̄ īnuit litera s.dum dicit.nec/dare nec recipe. secundū Abb.& ad idē ij.q.v.c.cōsuluisti. Vin.tñ dicit ꝙ quidam exponūt indicūt.i.interdicūt vel prohibent,per d.c.cōsuluisti.¶ In tex.ibi,dimissa,s.petitione & cōtentione iuramēti. ¶ In tex.ibi,ad anteriora.dic hec est cōis litera:aliqui tñ habēt ad vlteriora,& idem est sensus.vt puta ad præstationē iuramēti de veritate interrogationes positiones &c.vt in c.pe.j.eo.& in c. quoniam.j.de proba.scd̄m Host.¶ Nota primò ibi,eccle
2 sijs decimisq̄.†causa decimarū dicitur spiritualis.ad idem c. cām.de præscri.& c.fi.de re pmut.qd̄ est verū qn̄ agit̄ de iure decimandi;qd̄ debet̄ Deo & eius ecclesijs in signū vniuersalis dñij.& c.tuę.de deci.dixi in tract.de lib.obl.& fortè dicā in tit. de deci.secus si decimæ deberent̄ alio iure, vel ageret̄ de meris fructibus,& nō de iure decimādi.ad hoc c.vestra.j.de loca.& c. vt sup.j.de re.ec.nō alie.& qd̄ ibi no.doc.in d.c.fi.vbi gl. Aduerte tñ ꝙ tex.vr̄ ꝓbare cōtrariū ꝓpter copulā,&.de cui⁹ natura est iūgere diuersa.vt in rub.ff.de iur.& fac.igno.Sed dic ꝙ nō semper cōiungit diuersa,vt hic apparet.ad idē l.perfectā.iūcta gl.C.qn̄ lic.ab emp.disce.¶ †No.scd̄ò ibi,cōsueuit†ꝙ atte-
3 dēda est cōsuetudo romanę ecclesię ꝙ illud qd̄ nō facit Romana ecclesia,nec nos facere debemus.ad hoc c.in causis.de re iud. scd̄m Host.& Io.¶ Nota tertiò ibi,tantū agit̄.ꝙ vbi cā esset mixta:qa partim spūalis,& partim ꝓfana deferendū est iuramentū calūniæ:etiā scd̄m hæc tpa.qd̄ an sit verū,dicā j.in vj.princi. arti.ver.vj.¶ Nota quartò ꝙ iuramentū calūnię est introductū ex quodā rigore & legū distinctione.de quo dixi s.in rub.arti.
4 iij.q.j.¶ †Not.quintò ibi,canonū ęquitate.ꝙ canones dimittūt rigorē,& sequunt̄ æquitatē.& qd sit rigor,& qd ęqtas,& an alterū alteri præferat̄,& qn̄,dixi plenè in cle.j.de iudi.& in c.fi. s.de transact.¶ Nota sextò ꝙ ꝓpter equitatē quā sequunt̄,iuramentū calumniæ nō defert̄ in spiritualibus.& rō pōt esse:qa ius pręsumit in talibus calūniari,de quo dicā j.in v.arti. ver.iij,

¶ Nota septimò quid importet̄ ista verba,ꝓcedas scd̄m veritatē & æquitatē seu scd̄m æqtatem canonicā.Excludūt em̄ secundū do.Ant.rigorosas iuris positiui subtilitates,sed hoc non placet dño meo indistinctè:qa licet remitteret̄ iuramētum calumniæ:nō tñ tpe hui⁹ tituli in causis spūalib⁹ remittebat̄:imò seruabant̄ alię solēnitates rigorosę,vt libelli & litis cōtestationis,& similes,licet hodie sint sublatę per cle.ij.de iud.Sed clari⁹ de materia videbim⁹ in ti.de ordi.cog.¶ Nota octauò ibi,cōtetione.& ibi ad anteriora.†ꝙ vbi aliqua cōtētio in iudicio appa- 5
ret frustratoria:puta,qa opponit̄ frustratoria exceptio:nō debet iudex desistere,sed ad vlteriora ꝓcedere.nā ꝓcedendo ad vlteriora vr̄ illā reijcere.vt in c.ex parte.de ap.& in cle.cū à repulsione.de ap.Et dicunt̄ exceptiones frustratorię:qn̄ ius eas nō admittit.scd̄m no.ꝑ Bal.in l.fi.C.de edi.di.Adri.tol.ī x.no. de qua materia latius dicā in ti.de excep.Gl.j.ex eo fortè ꝙ hic dr̄ ꝙ in causis in qb⁹ agit̄ de ecclesijs,decimis,& reb⁹ spūalib⁹ nō iurat̄ de calūnia.Et s.in c.pręce.dr̄ ꝙ in quacunq̄ cā seu cōtrouersia criminali seu ciuili iurandū est de calūnia,ꝓsequit̄ gl. varias species cārū.& in ver.sed certè.intermiscet contrariū ꝙ potius in causis spūalibus deberet iurari de calūnia q̄ in ciuilibus.gl.fatet̄ quodāmodo cōtrariū.¶ In fi.gl.qa ista gl. cōtinet materiā sexti articuli.Ideo iuxta ordinē positū in rub.descēdamus ad sextū articulū.¶ In sexto igit̄ principali articulo exa-
6 minādum est†in qbus causis sit de calūnia iurādū.Et ꝓ ipsius articuli clariori examinatione ꝓcedā ponēdo regulā,& subijciendo xxij.declarationes & aliquas fallentias:qbus expeditis tractabo ꝑ viā scd̄æ q.prin.de iurō veritatis. Deinde ꝓ tertia principali q.tractabo in qb⁹ causis deferendū sit iur̄m malitię. Regula igit̄ sit ꝙ in oībus causis iurādum sit de calumnia.text. in c.præce.q dicit in oībus causis desiderātibus ꝓbationē.Verū vt hæc regula ita gn̄alis clarior appareat,ꝓsequar particulariter aliquas declarationes.¶ Primò declarat̄ ꝙ ꝓcedit p̄dicta regula in omni cā ordinaria ciuili,vt in c.pręce.& in d.l.j.& in l.ij. & ibi Bar.& ꝑ totū illū ti.C.e.¶ Scd̄ò ꝓcedit in causis ciuilib⁹ etiā extraordinarijs in quibus etiā lis nō cōtestat̄.tenet Bart. in l.ij.C.e.ꝑ d.l.j.C.e.& sequit̄ do.me⁹ in c.j.s.e.tu dic ꝙ hodie est tex.apertus ꝙ quāuis sit talis cā in qua ꝓcedat̄ summariè et de plano sine strepitu & figura iudicij &c.& tñ debet iurari de calūnia.tex.est in cle.sæpe.de ver.sig.& ꝑ Io.in addi.Spe.e.tit.§. sequit̄.ver.qd si cā.vbi idē dicit de iurō malitię & veritatis. ¶ Tertiò ꝓcedit ēt in causis spūalibus,vt est tex.in c.j.fi.rn̄so. e.ti.li.vj.Licet em̄ scd̄m tpa istius decre.in spūalibus nō iuraret̄ de calūnia,sed de veritate:tñ hodie sec⁹,vt d.c.j.Et quare olim non iuraret̄ de calūnia in causis spūalibus.Gof.dixit ꝙ rō erat de qua in tex.nostro:qa in spūalibus rigor iuris nō est seruandus.facit de iud.c.dilecti.& j.de dolo & contu.c.j.xxvij. q.ij.c. sunt q dicūt.Sed hæc rō nō vr̄ bona:qa scd̄m eā sequeret̄ ꝙ in foro ecclesiastico nunq̄ iuraret̄ de calūnia:cū canones sequant̄ æquitatē:& tñ ipsi potius q̄ leges cōsiderāt iuramētū calūnię. Itē qa in oī cā & in oī iuramēto calūnia est fugiēda:& ideo de calūnia iurandū est etiā in cā spūali:qa potes dicere ꝙ rō fuit ꝙ in talibus nō pręsumit̄ aliqs calūniari:sicut em̄ magis pręsumit̄ ꝓ spūalibus hoībus.de ꝓcu.in nostra.& sic ꝓ spūalib⁹ negotijs,scd̄m Host.& Io.hic.& idē tenet Hos.in sum.e.tit.§.& in qbus.ver.sed q̄ est rō vbi dicit ꝙ nō præsumit̄ ꝙ qs ī illis calūniet̄:qa cū de spūalibus tractem⁹ semp habemus Deū in mēte.& scire debemus ꝙ inter simplicē loquelā & iur̄m Deus nō facit differentiā.xxij.q.v.iuramēti.et hac rōne iurat̄,vt Deus in memoria hēat̄,vt in auc.vt iud.sine quo.suf.§.sic igit̄.in prin.& hāc rōne forte præcipiebat̄ in lege ꝙ qn̄ iudex sederet ꝓ tribunali teneret euāgelia corā,vt Deū in mēte haberet:scitur⁹/ꝙ sicut iudicabit iudicabit̄.C.de iudi.l.rē nō nouā.sed ꝙ de spūalibus:& sic de Deo loquit̄ non pōt tradere Deū obliuioni:ideo nō pręsumit̄ ꝙ sit īmemor salutis suę.j.q.vij.c.scim⁹.C.ad l.Iul.repe.l.fi.q̄ pręsumptio nō videt̄ sic cōtingere in nō spūalibus: qa spūalia magis cōueniūt Deo q̄ ciuilia,de qua latius ꝑ Host. in d.ver.sed q̄ est rō glo.etiā sup verb.iuramētum.in d.c.j.assignant prædictam rōnem.& Inn.hic.& glo.ibi, reddit tres rōnes.Prima:quia rigor in spiritualibus nō seruat̄,vt dixi.Secūda qa licet iuramentū non sit peccatū:tñ ex frequētatione sæpe fit peccatū,vt in c.& si Christus.j.de iureiu.& dicit gl. ꝙ prædictę rōnes parum valent:cū etiam vendicet sibi locū in ciuilib⁹. vnde hodie expeditum est,vt dixi ꝑ d.c.j.in fi.eo.ti.in vj.ꝙ etiā in spūalibus pręstat̄ iuramētū calūnię.Sed pręstat̄ simul cū iuramento veritatis.& rō assignatur ibi: qa licet in spūalibus sit maior præsumptio ꝙ quis non calumniet̄:tñ per experientiā videmus ꝙ frequēter in ipsis calūniet̄:& ideo etiā in illis præstatur iuramentū calumnię.Aduertendum tñ est ꝙ tex.ille dicit ꝙ est vtile deferri hoc iuramētum:& sic non videt̄ de necessitate:vnde scd̄m aliquos si iudex videret talem esse qualitatē personarum

personarū ꝙ de ipsis nō sit aliqua calūniæ suspicio, exiget solū
modo veritatis sacramentū. Aliĳ tñ exponūt vtile, i. necessariū.
pro quibus l. j. ff. qñ ap. sit. & ĳ. q. vj. c. biduū. & hęc expositio
est tutior, scd̄m gl. in d. c. j. ¶ Quartò procedit regula prędicta
etiā in causa iuris patronatus ecclesiastici: qa quāuis olim po-
tuisset dubitari prout hic in gl. & per Spe. eo. ti. §. sequit̃. versi.
qd de cā. tñ hodie est expeditū hoc: cū in cā merè spūali defen
sat̃, vt dixi in ver. p̃ce. ¶ Quintò ꝓcedit in cā possessoria iuris
spūalis: qa licet etiā olim esset dubitatio ꝓpter varietatē opi-
nionū an talis cā esset spūalis vel nō: tñ hodie est expeditū. ex
quo vt dixi in cā spūali iurat̃ de calūnia. ¶ Vtrū aūt talis cā di
cat̃ spūalis vel nō. latè tractāt hic doc. & maximè do. meꝰ. vide
hic ꝑ eos. fortè latius dicā in rub. de iudi. qa licet iā legerim illū
titulū: tñ qa nō legi iuxta intētionē meā, sed ad volūtatē dissidē
tiū scholariū: ideo in aīo est iterū illū legere. & ibi in ru. tracta
bo q̃ dicant̃ causę spūales. ¶ Sextò ꝓcedit regula in causis mi-
xtis l. q̃ participāt de cā spūali & ꝓfana, vt in c. tuæ. s̈. de ꝓcu.
& in c. sup his. j. de accu. qa licet olim varię essent opi. tñ hodie
expeditū est ꝑ d. c. j. e. ti. li. vj. ¶ Septimò ꝓcedit & fortius in oī
bus causis ecclesiarū nō spūalibꝰ. argumento p̃dictorū: qa licet
tex. hic innuat ꝙ in causis ecclesiarū nō iuret̃ de calūnia: tñ ex
quo in spūalibꝰ de qbus maiꝰ erat dubiū. & hic ecclesiasticæ
ęquiparant̃ in hoc: facta mutatiōe in spūalibus intelligit̃ facta
mutatio etiā in ecclesiasticis. ar. l. si qs seruo. C. de fur. cū si. et ar.
7 c. trāslato. s̈. de cōsti. ¶ † Octauò ꝓcedit in criminalibꝰ. tex. est
in c. p̃ce. ibi, in quacūq; cā seu cōtrouersia criminali seu ciuili. et
ibi gl. sup verb. in criminali. & ad idē l. j. C. e. in cōtrariū tñ gl. il
la mouet̃ tripliciter. primò ꝑ tex. insti. de pub. iudi. in princ. vbi
tex. dicit ꝙ iudicia publica ꝑ actiones adiuuant̃: nec oīno qcq̃
simile hñt cū ciuilibus. Scd̄ò: qa in cā criminali licitū est trāsige
re: & ille q transigit vr̃ cōfiteri, vt in l. furti. ff. de his q not. infa.
ergo nō debet calūniæ iuramētū pręstari: cū liceat qualitercūq;
se redimere. Tertiò mouet̃ ꝑ l. j. C. de bo. corū q sibi mortē con
sci. vbi dr̃ ꝙ in cā sanguinis licitū est aduersariū suū corrūpere.
fortiꝰ ergo licitū est mētiri: maximè cū corrūpere nō possit si-
ne falsitate & calūnia: ergo nō est deferendū iuramētū calūnię.
ar. c. clericos. j. de coha. cle. & mul. qa hoc esset iurare cōtra veri
tatē: & anceps incurrere periuriū. Sed ad hoc rñdet glo. ꝙ licet
publica iudicia in multis differāt à ciuilibꝰ: puta qa in crimina-
libus requirunt̃ clariores ꝓbationes, vt l. sciāt cūcti. C. de pro-
ba. tñ nō differūt in hoc: qa si argumētum generaliter procede
ret, nec daretur libellus, nec lis cōtestaret̃. & vtrūq; est falsum,
vt dixi in c. j. s̈. de lib. ob. in v. arti. & in c. j. de li. cōte. art. iĳ. & in
c. qm̄. in prin. in iiĳ. arti. s̈. vt lite nō cōte. Ad scd̄m argumētum
respondet̃ ꝙ q̃uis licitū sit trāsigere: tñ ꝓpter hoc nō excludi
tur iuramētum calumniæ. nam & idē videmus in ciuilibus. &
eo modo rñdet̃ ad tertiū argumētum ꝙ licitū est corrūpere ad-
uersariū trāsigēdo: nō tamē per hoc licitū est calumniari in cā.
Præterea scd̄m Gof. ibi nō dr̃ ꝙ sit licitū, sed ꝙ ignoscit̃: & sic
videt̃ ꝙ nō careat vitio xiĳ. di. nerui. Et prędicta opi. tenuerunt
Azo & Gof. facit: qa vt dicit Bar in l. j. C. eo. ti. q̃uis licitum sit
trāsigere & propter hoc habeat̃ pro cōfesso: nō permittit̃ tñ ca
lūniari. & idē gl. in l. j. C. eo. & ibi Io. Bulg. Vguli. & Cy. & Io.
Vincen. Tancre. & Philip. hic. & Specul. eod. tit. §. sequitur. in
prin. Sed Marti. & quidam aliĳ tenent contrarium per iura su-
perius inducta in contrarium: & qa satis est ꝙ accusatus punia
tur ad similitudinem supplicĳ. ĳ. q. viĳ. quisquis. & hanc etiam
tenuit Vgul. quia de facili quis pro salute corporis deieraret, li
cet non sic pro salute rerum. Et pro hac opin. etiam facit l. qui
cùm maior. §. si patris. ff. de bo. liber. vbi calūniosa permittitur
accusatio. Item facit: quia ad accusandū admittunt̃ personę mi
nus legitimæ, vt serui & minores, & quādoq; infames qui aliàs
non admittunt̃, vt l. clarum. C. de autho. præstan. Bar. in d. l. j. C.
eo. videtur velle ꝙ de iure debeat pręstari tale iuramētum. Sub
dit tamē ꝙ de consuetudine Italiæ nō seruatur, sed statim cùm
accusator venit iurat accusationē veram esse: & sic animo calu-
mniandi non procedere: postea comparet accusatus vel inqui
situs, & iurat de veritate dicenda. & ita approbat cōmunis sty-
lus, scd̄m Bar. Host. in c. præce. videt̃ capere mediā viam: quia
scd̄m leges nō est iurandū de calumnia per ratiōes. s̈. inductas.
Sed de iure canonico coram iudice ecclesiastico est iurandum,
per c. pręce. allegat etiam ꝙ ecclesia nō infligit pœnam sangui
nis. j. ne cleri. vel mo. c. sententiam. nec admittit peccatū mor-
tale, vt in c. sacris. j. quod met. cau. & idem tenet Host. in sum-
ma s̈. in quibus causis. in prin. vbi nō agitur de causa criminali
quæ non infligit pœnam sanguinis. videtur ꝙ scd̄m leges &
canones in vtroq; foro sit iurandū de calūnia. ita procedat l. j.
C. eo. & tenet Henric. in c. præce. do. Anto. clarè nō elicit opi.
videtur tamen inclinare in sententiam gl. quæ placet dño meo
indictè tam in foro cano. quàm ciuili. nā in accusatore cessant
rationes statim allegatæ: imo poterit esse vtile iuramētū: quia
sciens se debere abstinebit ab accusatione. Item operabitur iu-
ramentum effectum suum in dilationibus, & aliĳs calumniosè
non petendis: & idem in accusato: quia timore iuramēti nō ꝓ-
rogabit causam per subterfugia: ne simul perdat corpus & ani
mā. et in multis timore iuramēti abstinebit à calūnia: & quan-
to vicinior est morti tanto timidior esse debet. lxxxvj. dis. tāta.
Itē si prędictæ rationes excusarent à iuramēto calūniæ eo mō
esset dicēdū ꝙ nō deberet alicui indici purgatio: cū deficiēs in
ea habeat̃ pro conuicto. Item non exigeret̃ iuramētum de ve-
ritate: & tñ vtrūq; est falsum j. de purga. cano. per totum. & c.
qualiter. j. & c. dilecti. j. de accu. & quod no. Inn. in c. ĳ. de con-
fes. lib. vj. & expressè probat tex. in c. prę. nec obstat ꝙ de iure
cano. nō imponit̃ pœna effusionis sanguinis: qa imponit̃ simi
lis & fortè magis afflictiua, iuxta no. per Inno. in c. qualiter. ĳ.
de accu. ad quod vide quæ latè dixi in rub. de pœ. Nec ob. qd̄
de similitudine supplicĳ dixi scd̄m Mar. ꝓpter pœnā taliōis:
qa illa ꝓuisio respicit finē litis. iuramētū verò hoc respicit prī.
& totā cām. & melius est ante tp̃s occurrere &c. vt l. fi. C. in qui
bus cau. in inte. rest. nō est ne. scd̄m Io. de Imo. zab. & do. meū
hic. Et per hoc infert do. meus ꝙ iuramentū calūniæ fortius p̃-
standū est in cā inqsitionis ex parte inquisiti. scd̄m Spe. e. tit. §.
sequitur. ver. qd ibi implorat̃, vt dixi in c. qualiter. ĳ. j. de accu.
in xj. in prin. arti. q. lxxxiiĳ. Nec ob. l. q cū maior. §. si patris. s̈.
allegata. qa licet ibi dicat̃ ꝙ filius iussu patris accusans libertū,
propter calumniā non repellatur à bonorū possessione: tamē
propter hoc nō sequitur quominus iudex ab initio eū repelle-
re possit: & sic etiam dicendū est de aliĳs personis minus legiti-
mis, si rōne calūnię hoc iudici visum fuerit expedire. scd̄m Cy.
¶ Sit ergo conclusio ꝙ etiam in criminali iurandum est de ca-
lumnia. pro qua opi. facit l. fi. C. de fi. instr. & l. clarum. C. de au
tho p̃stā. & aut̃. nouo iure. C. de pœ. iud. q ma. iu. & hęc est cōis
opi. quā etiā tenēt collectaneus Io. de Lig. & Io. Cal. hic. & In
noc. in c. seq. & mihi placet: qa licet olim posset esse dubitatio
de iure ciuili: qa nō erat tex. expressus: tñ hodie ꝑ c. præ. subla
ta est omnis dubitatio per ea q̃ dixi in c. j. de ope. no. nū. & cle.
j. de testi. vbi dixi ꝙ qñ de iure ciuili vel cano. in materia positi
ua sunt opiniōes, & fiat de nouo tex. siue fiat de iure cano. siue
de iure ciuili: in vtroq; foro stamꝰ illi tex. de cōsuetudine. tamē
vt dicit Bar. iuramētū calūniæ nō præstat̃ in causa criminali. &
idem tenet Bal. in l. j. C. eo. & Pau. de cast. ibi, seruatur autem ꝙ
accusator tempore porrectæ accusationis iurat vera esse con-
tenta in accusatione: nec aliud iuramentū postea exigitur. Et
hoc facit etiam parte absente: & reus iurat de veritate dicenda.
Sed dicit hic zab. ꝙ huic cōsuetudini standū est in foro ciuili.
Sed in foro ecclesiastico standū esset c. pręce. Ego dico ꝙ in fo
ro ciuili illa cōsuetudo inoleuit: qa vt plurimū iudex ꝓcedit ꝑ
inquisitionem: & inquirens nō tenet̃ iurare: qa fama habet̃ lo-
co accusatoris, vt dicā in c. seq. in vĳ. prin. q. j. si tñ reus accusa-
tus cōparens exigeret iuramentū calumniæ arbitror ꝙ actor te
netur iurare: & similiter si accusator vel iudex exigeret à reo.
8 ¶ † Nonò procedit regula prędicta etiā si implorat̃ iudicis offi
cium, Doct. hic, & sequit̃ do. meus. tenet Spe. e. ti. §. sequit̃. ver.
quid vbi implorat̃. nam etiā in exceptionibus declinatorĳs, &
dilatorĳs, & emergētibus iurat̃ de calūnia, vt statim dicā. versi.
xviĳ. & tñ tūc nō agit̃, sed agere intendit̃ ex quo lis nō cōte. vt
l. amplius. ff. rē ra. hab. & probat̃ in l. j. C. eod. & in c. literas. j. de
resti. spo. ¶ Decimò procedit etiā si petat̃ executio instrumēti
guarentigiati ex forma statuti, licet nō procedat̃ ordinariè, sed
executiuè: nec det̃ libellus: nec fiat litis cōte. sed solū ꝓducatur
instrumentū: & verbo petit̃ mandari executioni: & partē cita-
ri ad dicendū quare nō debeat executioni mādari. Et pars com
parens cōtradicit. nā iurabit̃ de calūnia, licet nō expectet̃ sn̄ia
diffinitiua, sed interlocutoria. ita dicit Pau. de ca. in l. ĳ. §. qd̄ ob
seruari. eo. ti. & ita reperio cōsuluisse d. Dionysiū cōsi. xliiĳ. qd̄
incipit, in cā & q̃one. vbi dicit ꝙ petēs executionē debet iurare
ꝙ nō petit animo calūniādi al̃s nō fit executio l. thesaurus ff. ad
exhi. ¶ Vndecimò procedit nō solū si cā sit magna, sed etiam si
sit modica & vtilis. ita tenet Spe. eo. ti. §. sequit̃. ver. qd si cā. per
d. l. thesaurus. & j. de prębē. c. maioribus. & j. de ap. c. de appel
lationibus. nisi iudex ex officio suo extra ordinē cognoscat: qa
tūc putat Spe. nō esse iurandū, ꝑ l. j. in prin. ff. ne vis fiat ei. Re-
fert tñ Spe. ꝙ qdā simpliciter volūt, ꝙ in cā modica non iuret̃
de calūnia. nā & sn̄ia sine scriptis lata, tenet: qa aliæ iuris solēni-
tates ꝓpter exiguitatē causę omittunt̃, vt in aut̃ nisi. C. de sen.
ex breui. recit. ĳ. q. j. c. in primis. Et hęc opin. videtur mihi satis
sustētatabilis per tex. in c. in pertractādis. j. e. ibi, sed causę qua
litate inspecta, iūctis is q̃ ibi dicit Inn. q dicit ꝙ debet cōsidera
ri, an cā sit vilis vel vehemēs. Itē quia pro modico non p̃sumit̃
quis calumniari, nec datur actio de dolo. l. fina. §. fina. ff. de dolo

malo. Quod ego arbitror procedere, si hoc iudici videbitur expedire, per text. in d. c. in prætractādis. ¶ Duodecimò procedit regula prædicta etiā si agatur cā ætatis: quia aliqs dicat se maiorē. vñ vult litigare per se. & ali⁹ dicit eū minorē. vnde vult, q sibi detur curator. quo casu sup hoc emergenti, q expectat iudicis pronūciationē: iuratur de calumnia. hoc voluit gl. in l. ij. §. qđ obseruari. C. eo. & tenet Pau. de Ca. & vide qđ statim dicā ver. xviij. ¶ Tertio-
9 decimò procedit† non solū sup actiōe principaliter intētata: sed etiā sup actiōe mutata quia etiā in qualibet actione est iurandū, vt l. ij. in prin. C. eo. quia in hac mutata pōt calūniari. ff. de dā. infec. l. qui bona. §. pe. qđ procedit, si adhuc sup actione principaliter intētata nō fuerat iuratū. Sed si fuerat iā iuratū, maius est dubium. Quia iuramētū calūnię regulariter nō debet iterari, vt dicā in c. fi. j. eo. in xiij. prin. arti. Hē. hic dixit, q cum potius iuretur sup facto, quā super actione, nō debet ampli⁹ iurari. Ita etiā dicit glo. super verbo, iuret. in l. ij. prope fi. C. eod. allegat tñ in cōtrariū l. edicta. C. eo. Spec. verò titulo eo. §. sequitur. ver, sed queritur si quis post iuramētū. tenet cōtrariū: quia in qualibet actione iurādū est: quia in ea pōt calūniari, vt dixi, & super actione iuratur: nō super facto. ff. fami. her. l. cohæredes. §. q familiæ. Sed aduerte: quia vt dicit Cy. in d. l. ij. q. xiiij. & Io. in addi. Spe. ad d. ver. ista quō præsupponit, q lite cōte. possit actio mutari. qđ nō est verū, vt. l. edita. C. de edē. de quo lati⁹ dixi in c. ij. de li. obla. art. xxvj. in. ij. q. prin. vnde dicit Cy. q glo. prædicta processit vitio scriptoris: quia debebat dicere. sup actiōe cumulata, nō sup actiōe mutata, quæ nō pōt mutari post litē cōte. Sed aduerte: quia posset dici, q quæstio procederet, qñ emēdatio vel mutatio esset facta circa qualitatē, vel etiā circa substātiā de cōsensu partiū. Sed dicit Bal. in aut. hodie. C. e. in finali quæstione, q hoc vltimū nō pōt procedere: quia licet de cōsensu partium mutaretur, nō obstante tali cōsensu: esset iterū lis cōtestanda: quia hæc actio non clauditur sub prima cōtestatione. & per consequēs esset iterū iurandum. & hęc est veritas, secūdum Bal. ad qđ vide qđ dixi in c. ij. de libel. obla. arti. xxvj. q. iij. & per totū illū arti. vide plenè de mutatione. de emēdatione verò vide arti. xxv. Ego verò dico, q quō glo. pōt procedere, etiā sup actiōe mutata. & intelligo q mutatio facta sit ante litem cōte. nec obstat q ex quo illa glo. & Spec. præsupponūt delatū esse iuramentū calūniæ q præsupponāt de necessitate litē cōte. quia quæstio procedere pōt qñ iuramētū calūnię eēt delatū ante litē cōte. secūdum ea. quæ dixi in c. præce. q. vij. & voluit Pe. & sequitur Cy. q vbi libell⁹ ineptè formaret postea corrigitur: iustè de nouo iuratur, p l. j. ff. si men. fal. mo.
10 ¶ Quartodecimò procedit regula† in actiōe cumulata, qđ intellige, vt dixi in c. fi. de lib. obla. arti. xxix. q. viij. versi. secūdus effect⁹ & ad ibi dicta adde, quæ dixi in c. præce. ¶ Quintodecimò procedit regula etiā, in eo qui agit rōne humanitatis, secūdum Cy. in l. ij. in prin. C. eo. tit. nihil allegat: nec ego possum intelligere qd ipse velit: quare pro pino tibi vt accepi. ¶ Sextodecimò procedit in prætorijs stipulationibus interponēdis in iudicio, per l. j. C. eo. & l. Prætor ait. in prin. ff. de dā. infe. vbi ita demū debet præstari cautio de dāno infecto, si prius iuretur de calūnia, vt l. qui bona. §. si alieno. ff. de dā. infe. secūdum Spe. eod. ti. §. sequitur. ver. pe. ¶ Decimoseptimò. locū habet in præparatorijs. vnde si aliqs agit petitiōe hereditatis, & facit interrogationē, & re⁹ allegat titulū pro dote. pro donato, vel simile defertur iuramentū calūniæ, vt. l. thesaur⁹. ad exhi. Hosti. in summa in tit. de iudi. §. iij. ver. item puto litē. & Spec. in titu. de interroga. quæ fiunt ante litē cōtest. §. j. versi. sciendū.
11 ibi, dū dicit: & dicit Do. meus. ¶ Decimo octauò† procedit super oībus exceptionibus declinatorijs, vt not. Spe. in tit. de excep. §. viso. ver. sed nunquid. & probatur in l. j. C. eo. & ff. qui satis. co. l. de die. §. fi. & ff. de noxa. l. quoties. §. pe. Quidā tñ dicūt, q sup declinatoria sufficit iurare de malitia, p ca. literas. j. de restit. spo. & c. dilecti. s. de elec. tradit Spe. eo. ti. §. sequitur. versi. sed nunquid sup. vide quæ dixi in c. j. s. eod. in. v. arti q. ij. & vide qđ dicā in seq. arti. ¶ Decimonò procedit† regula prędicta generaliter,
12 sup oībus incidentibus & emergentibus quæstionibus. facit qđ dixi. s. in præce. ver. Sed aduerte: quia hoc nō videtur verū, cū sit iuratum vel iurandū in principali. vnde idē veri⁹ videtur in accessorijs, in quibus vr̄ similiter iuratū. arg. regulæ accessoriū. de re. iur. in vj. & in c. prudentiā. in fi. de offi. dele. & quia semel tantū iurari debet de calumnia. C. eo. ti. aut. in isto. Sed hoc verum est in ea. cā. vnde Specu. in eo. ti. §. sequitur. ver. qd de quæstionibus. cōcludit cōtrarium, per l. qui bona. §. si qs. ff. de dā. infect. & ff. ad exhi. l. thesaurus. & ff. qui satisda. cogan. l. de die. §. penulti. aliàs fina. Pau. in addi. Spe. ad d. versi. dicit, qđ Marti. Silli. in quæstione, quę incipit, minor. xxv. annis, qui adiuit hæreditatem patris, conueniatur actiōe psonali, vt heres patris, dato termino ad rñdendū: dicat se incōsulto adiuisse hereditatē, quā locuples reprobatur: cū esset dānosa, petat se restitui ad confectionē inuentarij. & actor replicat, quod illud petit re⁹ aīo differēdi actionē. vñ petit iurari de calūnia, q est audiēd⁹. Nec obstat q secūdum hoc, bis iurabitur, scilicet postea lite cōte. sup actiōe psonali: cōtra tex. in aut. de his, quæ ingre. ad ap. in fi. vñ sumpta est aut. hodie. C. e. quia illud procedit in eadē instātia. secus in diuersis p iura palleg. & ad idē. ff. de edē. l. si qs ex argētarijs. §. exigitur. & ff. de iureiu. l. iusiurandū. §. q iusiurandū. facit qđ statim dicā de cā appellatiōis. ver. xxj. Itē si diceretur q restitutio peti non pōt in modū exceptionis, negari nō pōt quin hoc petatur incidēter. C. vbi & apud quos l. fi. in fi. s. de resti. in inte. c. fi. & etiā esse preiudicialē actioni ppositæ. C. de iure deli. l. sancimus. §. donec. facit Insti. de act. §. præiudiciales. sic primo cognoscēda. j. de ord. cog. c. tuā. & hoc: quia quæ in perpetuū vel ad tps actionē excludūt hñt instar exceptionū. Ad tollendā igitur suspicionē vrget semp iurm calūnię. C. de his qui ad ec. cōsu. l. fi. circa med. & si est maior xxv. annis intra tpa restitutionis iuret p se. Si verò adhuc est minor iurabit curator. de quo tñ dicā in c. cæterū. j. eo. in vij. arti. ver. xvij. Sed si diceremus q hoc casu reciperetur iurm malitiæ, secūdum qđ dixi in c. præ. arti. v. q. ij. & tetigi in ver. præce. cessaret oīs difficultas: & est simile qđ dicā post Gui. de Su. in versic. seq. secūdum Ioan. in addit.
13 ad d. ver. versi. qd de quæstionibus.† Quinimò plus voluit gl. et Cy. post eā q si alicui cōcessum est priuilegiū q nō cogatur iurare: & pars opponit q illud priuilegiū est falsum vel subreptitiū, tenetur impetrās iurare de calūnia. arg. l. ij. ff. si qs in ius vo. nō ie. & ff. si qs cau. l. j. & ij. in prin. & adde quæ dicā in fi. sequētis ver. et qđ dicā j. in ver. quāto fallit. ¶ Vigesimò procedit regula prædicta, etiā in eo q cōparet noīe absentis. & allegat causas absentiæ. nā & iste tenetur iurare q illas nō allegat calūnię cā. & hoc tenet Guid. de Suz. in l. seruum quoq;. §. publicè. ff. de procu. & sequitur Io. in addi. Spe. e. ti. §. sequitur. ver. qd de quæstionib⁹. nec obstat aut. hodie. C. eo. vbi dicitur q iurametū calūniæ non debet sepius præstari: quia illa procedit in iuramēto gñaliter præstādo. istud verò præstatur solū sup vno articulo. de quo dicā in c. fi. j. eo. arti. xiij. & vide qđ dixi in c. præce. arti. v. q. ij. in fi. Et ex prædictis infertur q si est quō de mandato an qs sit procurator iurabitur de calūnia. & hoc tenet Guid. de Su. in l. j. C. de procu. & refert & sequitur Io. in addi. Spe. eo. ti. §. sequitur. versic. qd de causis. ¶ Sed aduerte circa hunc articulū: & duobus præce. q si talis quō incidēs vel emergens esset talis q haberet suā instātiā, iurandū esset de calūnia. aliàs ante litē contesta. de iure ciuili super illo c. exceptione. seu quæstione iuraretur de calumnia. sed de iure canonico potius de malitia iuraretur, sed post litē cōtest. vtroq; iure sufficeret semel iuratum esse de calūnia, nec propter nouā suspicionē sup nouo cortā deferendū esset iuramentū quo casu arbitror q potius de malitia q̃ de calūnia iurandū esset. ad qđ vide qđ dixi in c. pręce. arti. v. q. ij. iunctis his quæ dicā in c. fi. j. eo. arti. xiij. ¶ Vigesimo primò procedit regula prædicta nō solū in causa principali, sed etiā in cā appellationis, vt est tex. in c. ij. eo. ti. li. vj. Nā licet olim Placen. & Azo tenerent q ex quo in cā principali iuratū erat de calūnia: nō debeat iurari in cā appellationis: tñ ipsorū opinio est reprobata in d. c. ij. Et ratio decisionis fuit: quia in cā appellationis fiunt nouæ oppositiones, deductiones, & probationes, vt in l. per hanc. C. de tēp. ap. & in c. cū Ioānes. de fi. instr. Itē quia instātia appellationis est diuersa à cā principali, vt no. glo. in c. ij. j. de testi. & patet ex his quę dixi in c. fi. s. de iudi. vñ licet iuratū fuerit in cā principali, illud iuramētum refertur ad illā instātiā, s. q in instātia nō vtetur calūnia, defensione, vel probatiōe. ¶ Vigesimosecūdò procedit regula prædicta si mutata sit noua instātia, per ea quæ statim dixi, & quæ latius dicā in c. fi. j. eo. in xiij. artic. prin. Sed nunc aduertendū, q licet s. dederim regulā, q in omnibus causis sit iurandū de calūnia: tñ prædicta regula fal-
14 lit in aliquib⁹ causis. ¶ † Primò fallit qñ sola quō iuris remanet: quia tunc nō iuratur de calūnia: quia in quæstione iuris nō videtur posse cōmitti calūnia: quia iura sunt certa. ff. de iur. & fac. igno. l. ij. hinc est q positionib⁹ iuris nō est rñdendū, vt dicā j. in ti. de cōfessis. Et hoc videtur probari satis apertè per l. j. C. eo. quę solū videtur exigere iuramētum calumnię in his quæ sunt facti. & propter hoc iura voluerūt q aduocati qui allegāt & proponūt quæ iuris sunt: nō cogantur iurare. faciunt quę dicam in duabus fallentijs sequentibus. Sed tamē Pet. quem sequitur Cy. in l. j. C. eod. vult q etiam aduocati debeant iurare de calūnia: quia tam in legibus inducendis q̃ in ipsis interpretandis potest calūnia cōmitti. Vtrum aduocati debeant iurare. latius dicam in c. cæte-
15 rum. j. eo. artic. vij. q. xxxij. ¶ † Secundò fallit in causis nō desiderantibus probationē, vt no. Bal. in l. j. C. eod. per illum text. à cōtrario sensu. facit pręce. & sequens fallentia. ¶ Tertiò fallit in notorijs: intellige in quibus necessitas probationis nō incūbit secundū quod traditur ij. q. j. c. manifesta. & in c. vestra. de cohab. cleric. & muli. faciunt duæ pręced. fallentiæ. ¶ Quartò fallit quando litis contest. fit per confessionē, vt no. Bal. post glo. in l. at qui natura. §. cū me absente. ff. de nego. gestis. ¶ Quintò fallit quādo per responsionē rei nō potest fundari iudiciū. verbigratia

bigratia:peto à te quid certum:tu dicis te non possidere illud,
nec dolo desijsse possidere:ego peto ꝙ tu iures de calũnia.cer-
tè cũ nõ possideas nec dolo desieris possidere tu nõ cogeris iu
diciũ subire.ff.de rei vẽ.in l.q petitorio.in princ.& §.pen.ergo
nec iurare cogeris.ff.de iudi.in l.sed & si restituat.§.ex qbus.&
ff.de iureiu.l.tutor.§.fi.Et hoc dicit Spe.e.ti.§.sequit.ver.qd er
go pone iurandũ esse:& sic obtinuit,scd̃m eũ.& hoc tenet Al
beri.Gal.sup l.ff.de rei vẽ.p l.de die.§.fi.in prin.ff.q satisd. cog.
& sic etiã residet Io.in addi.ad d.versi.qd ergo.Ego arbitror ꝙ
primũ dictũ habeat locũ respectu rei vẽdicationis.aut alterius
iudicij qđ cũ nõ possit fundari:similiter nõ potest sup eo peti
iuramentũ calũnie.Sed si peteret iuramẽtũ calũnię sup eo,hoc
est inqꝫtũ negat cõuentus possidere aut dolo desijsse possidere
16 posset sup hoc peti iurari de calũnia.¶†Sextò fallit in his quæ
sunt volũtarię iurisdictionis scd̃m Bal.in l.j.C.eod.per tex.ibi
dũ dicit,vt cõtentiosa litigantiũ instantia compescatur:& sic à
cõtrario sensu vult ille tex.ꝙ iuramẽtum calumnię nõ habet lo
cum in his quæ sunt volũteriæ iurisdictionis:& sequit ibi Pau.
de ca.¶Septimò fallit in causis vilibus,vt sentit Inn.in c.in per
tractandis.j.eo.per tex.illum dum dicit causæ qualite inspecta
alij cõtra.tu dic vt dixi s̃.eo.arti.ver.iij.procedit.¶Octauò fal-
lit in causis spũalibus,vt hic:& hoc procedebat olim:hodie se
cus,vt dixi s̃.eo.arti.ver.iij.procedit.¶Nonô fallit in causis cri
minalibus,scd̃m Mart.Vgo.& quosdam alios.sed cõis opi.est
in cõtrariũ,vt dixi s̃.eo.arti.versi.viij.procedit.¶Decimò fallit
in causa appellationis,& hoc procedebat olim scd̃m multorũ
opi.sed hodie tex.est in cõtrariũ in c.ij.eo.ti.lib.vj.dixi s̃.eo.ar
ti.versi.xxj.Et prędicta procedũt quo ad iuramentũ calũniæ.
17 ¶†Secũdò principaliter quæro circa nostrũ articulũ,in quibꝰ
causis præstet iuramentũ veritatis.sol.dicit Spec.ꝙ illud tantũ
pręstat in spiritualibꝰ:vt hic,& in c.dudũ.s̃.de elect.¶Sed ad-
uerte:qa in cõtrariũ facit cle.sæpe.de ver.sig.& qđ no.in c.j.&
ij.de cõfes.in vj.in l.ij.§.qđ obseruari.C.eo.vbi indistinctè dici
tur positionibus esse rñdendũ per iuramẽtum de veritate:& sic
nõ solũ in spũalibus,sed etiã in alijs causis præstandũ.¶Sed po
test multipliciter respõderi.primò ꝙ olim pręstabat in spũali-
bus solũ,vt in iuribus p̃alleg.in quibꝰ exuberat officiũ iudicis.
hodie verò de cõsuetudine iurat in qualibet cã,vt notat in iu-
ribus allegatis in cõtrario.¶Vel secũdò dic ꝙ in spiritualibus
præstatur hoc iuramẽtum veritatis indistinctè ex officio iudi-
cis:qa in eis multũ exuberat officiũ iudicis.s̃.de ele.c.cũ nobis.
& c.cũ dilecti.in alijs verò causis pręstatur parte postulante:qa
in illis nõ exuberat officiũ iudicis;fiunt eñ positiones,vt pars
releuetur ab onere probandi,vt no.in c.j.& ij.de cõfes.li.vj.Et
vbicunqꝫ visum fuerit iudici:ita tñ vt nõ suppleat de facto , &
ad cõmodũ priuatum ne obstent no.in c.bonæ.de postu.prę-
quę desunt aduo.ita putat hic do.meus,rñdendũ ad cõtrarium
prędictũ qđ dicit nõ reperisse expressè tactũ per doc.& scd̃m
prædictã doctrinã dico ꝙ iuramentũ veritatis põt præstari tam
in cã prin.qꝫ in cã appel.Et de causis spiritualibus est tex.in c.
ij.j.respõso.eo.titu.lib.vj.facit etiam d.c.ij.in fi.respon.
18 ¶†Tertiò principaliter quæro circa sextũ articulũ in quibus
causis præstet iurm malitię.Spe.eo.ti.§.j.ver.ij.præstat.dicit ꝙ
illud pręstat sup exceptione,vel cũ aliqd loco exceptiõis pro
ponit.& præstat hoc ante litẽ cõte.semel.& pluries in ciuilibꝰ,
spiritualibus & criminalibus causis quoties est præsumptio cõ
tra aliquẽ ꝙ aliqd malitiosè ꝓponat.l.thesaurus.ff.ad exhi.& s̃.
de elec.c.cũ dilecti.vbi excipiens erat suspectꝰ;qa fundata erat
electi intentio per cõfirmationẽ metropoliticã : & ideo ibi iu-
rat.& j.de excep.c.pastoralis.vbi suspectus q post terminum
perẽptoriũ ꝓponit dilatoriã:& ideo iurat.Sic & in eo q post
publicationẽ attestationũ obijcit in ꝑsonas testiũ:cũ nõ fuerit
ꝓtestatus,vt in c.præsentiũ.in fi.li.vj.sic etiã in eo q vxori pe
tẽti restõnẽ obijcit gradũ l.diuina ꝓhibitũ.j.de resti.spo.c.lite
ras.in fi.sic etiã vbi quarta dilatio petit ad testes ꝓducendos.j.
de testi.c.in causis.& c.significauerũt.& c.fi.Sic etiã in eo q in
strumẽtũ priꝰ sibi editũ petit iterũ edi,vt l.fi.C.de fi.instr.His
eñ casibꝰ & oĩbus sĩlibus obijciẽs cũ sit suspectꝰ iurat ꝙ mali-
tiosè nõ ꝓponit,sed post litẽ cõte.hoc iurm nõ pręstat:qa iu-
ramẽtum calũniæ in prin.præstitũ extendit,& oĩa quæ postea
accidunt,vel emergũt in cã,vt C,eo.aut.hoc sacramentum,alio
quin bis iuraret:qđ esse nõ debet.scd̃m Spe,eo,ti,§,j.de secun
dũ.de quo dicã in c.fi.in xiij.arti.sed aduerte:qa text.est hodie
apertus in c.ij.in fi.eo.ti.li,vj.q vult ꝙ in oĩbꝰ causis nedũ ante
sed etiã post litẽ cõte.põt exigi à partibꝰ iurm malitię: quoties
iudici id visum fuerit expedire:siue iuratũ sit de calũnia,siue de
veritate.Et vtrũ stet dicto iudicis dicẽtis expedire sine alia pro
batione,vide j.in c.fi.articu.xiij.ver.sed circa prædicta quæro,
19 †vtrũ iudex q recusatur possit exigere ab isto recusante iurm
malitię.respõ.Io.in c.ij.eo.ti.lib.vj.refert Spec.in ti.de recusat.
§.qualiter.versi.qd si præsumptio.& fuit disputata hęc q. per
quendã fratrem Iac.& ꝙ nõ possit exigi mouetur primò per
c.suspicionis.s̃.de offic.deleg.vbi dicitur omnia quę pertinent
ad articulũ recusationis spectant ad arbitros.& qui oĩa dicit, ni
hil excludit.xc.dist.c.ij.mouet.appellatio & recusatio pari pas
su ambulãt.in c.super eo.ij.& ibi dixi de appel.sed ab appellã
te non põt exigi hoc iuramentũ per iudicẽ à quo appellat, vt
in c.si à iudice.de app. in vj.ergo nec à recusante.Tertiò:qa istę
iurando videt consentire in iudicem:& sic tolletur sua recusa-
tio.s̃.de offi.deleg.c.insinuante.In cõtrariũ verò allegat primò
text.in c.ij.fin.respon.eod.titu.libro vj.qui reliquit arbitrio iu-
dicis,vt exigat qñ videbit sibi expedire:& ꝙ iste sit iudex,licet
recuset nõ est dubiũ,vt in c.iudex.de offi.dele.li.vj.& d.c.suspi
cionis.ex qua iurisdictione cõpellit partes eligere arbitros : &
ipsos arbitros cogit vt diffiniat,sic ergo ex ea iurisdictione co
get istũ iurare: & si neget,videt esse in manifesta turpitudine.
ff.de iureiur.l.manifestè.Et si fortè tenui religionẽ:hic enim re
prehenditur.j.de symo.c.& si quæstiones.& hanc partẽ tenet
Io.in d.c.ij.Et ad argumenta et rõnes cõtrarias rñdet.& primò
ad c.suspicionis.fatet ꝙ reseruata sunt arbitris ea quę cõcernũt
ꝓbationẽ causę recusationis,& ipsius veritatẽ.hic aũt quęrimꝰ
de animo ipsius proponẽtis recusationẽ.Ad secundũ ꝙ appel
latio & recusatio æquiparent:rñdet per no.in d.c.sup eo,quia
istud nõ est semp verũ,vt etiam no.Innoc.in c.si cõtra vnũ.de
offi.dele.lib.vj.Ad tertiũ rñdet ꝙ nõ est verum ꝙ iurando vi-
deatur consentire:quia actus qui fiunt per appellantem coram
iudice à quo tendentes ad exclusionem suæ iurisdictionis non
inducunt consensum in ipsum iudicem,vt not.gloss.in dicto c.
si à iudice.& sic residet Io.& sequitur do.Domin.in d.c.ij.quæ
opi.mihi placet.& ex his Deo duce est expeditus sextus prin
cipalis articulus.

SVMMARIVM.

1 ☞Principales & œconomi causam habentes notã de calũnia iurare debent.
2 Oeconomus notitiam causæ nõ habens ad iurandũ de calũnia non admittitur.
3 Negationes duæ vim obtinent affirmatiuæ.
4 Iudex de calumnia iurare non tenetur.
5 Principales personæ an teneant de calumnia iurare.
6 Hæredes principaliũ,an teneãtur de calumnia iurare.
7 Clerici an teneantur de calumnia iurarę.
8 Pupillus an possit de calumnia iurare.
9 Minor an possit de calumnia iurare,
10 Filiusfamilias de calumnia iurare potest.
11 Filius in quibus casibus in iudicio esse possit agẽdo per se, vel defendendo,
12 Filius an possit de calũnia iurare absqꝫ patris assensu.
13 Monachus an possit iurare de calũnia,
14 Seruus an possit vel debeat de calumnia iurare.
15 Iurare de calũnia an possit quis tam per se qꝫ per alium,
16 Vniuersitas & collegia an debeant iurare de calũnia.
17 Prælati ecclesiastici,an debeant de calũnia iurare,
18 Abbates an teneant iuramentum calumniæ præstare.
19 Pater nomine filij agẽs,an absqꝫ speciali mandato possit de calumnia iurare.
20 Tutor an teneat præstare iuramentum calumniæ.
21 Curator minoris de calumnia iurabit.
22 Curator datus bonis de calumnia iurare tenetur,
23 Vicedominus an teneatur de calumnia iurare,
24 Orphanotrophus an debeat iuramentũ calumniæ præstare.
25 Procurator ad iudicia nõ potest iurare de calumnia.
26 Iurari de calumnia an possit si in procuratorio nõ exprimatur quòd de calumnia iuretur.
27 Mandatum simplex habens ad causam vel causas,an & quando possit de calumnia iurare,& nu.seq.
36 Potestas generaliter concessa procuratori ad iurandum de calumnia,an sufficiat,
37 Mandatum simplex ad iurandũ de calũnia in causis iustis intelligi debet.
38 Procurator ad negotia,an possit iurare de calumnia.
39 Sydicus ecclesię vel collegij seu vniuersitatis,an prę stare possit calumnię iuramentum.
40 Actor pupilli et minoris,an possit vel teneat iurare de calũnia.
41 Persona cõiuncta an debeat iuramẽtum calumniæ præstare.
42 Comparens pro inuito,an possit iurare de calumnia.
43 Cessionariꝰ seu ꝓcurator in rẽ suã,an debeat de calũnia iurare.
44 Nominans dominũ in iudicio,an iuret de calumnia.

45 Iurare de calumnia an teneat̃ is qui rei vicem tenet & actoris.
46 Appellans iurare de calũnia nõ compellitur.
47 Iurare de calũnia an teneat̃ qui se non iuraturũ vouit.
48 Iuramentum calũnię quibus personis ex priuilegio remittat̃.
49 Iuramentum calumniæ an exigat̃ à pluribus simul contra plures agentibus.
50 Iuramentũ de calumnia vt requiratur qualis esse debeat is à quo exigitur.
51 Iudex an possit eligere vnum inter plures à quo iuramentũ calumniæ exigat.
52 Iuramentum calũnię per quem exigi possit.
53 Iuramentum calumniæ nõ exactum à iudice vel parte, an possit quis præstare.
54 Iuramentum malitię à quibus præstari debeat personis.
55 Iuramentũ veritatis à quibus exigi & prestari debeat.
56 Infantes, furiosi & dementes, iuramentum veritatis non præstant.
57 Syndici de dicenda veritate possunt iurare.

1 In pertractandis. †De calũnia iurari debet p̃ principales, & p̃ œconomos cãm notã habẽtes. h. d. vel sic: principalis p̃sona nõ indistinctè releuat̃ ab onere iurandi de calũnia, licet cõpareat per œconomũ, sed sibi vel œconomo est deferendum inspecta qualitate causæ & p̃sonarum. h. d. ¶ In text. ibi, non passim. dic, i. non indifferenter, vel nõ indistinctè. ¶ Noto primò q̃ iuramentũ calũnię nõ est indifferenter prestandũ, sed debet inspici qualitas causę. de quo dictũ est in prece. arti. Itẽ debet inspici qualitas personarũ, an s. principalis, vel iustior, vel cleric⁹ seu religiosus, vel alteri⁹ cãm agẽs ignarus, vel ignarus cãæ, prout latius videbim⁹. j. in vij. prin arti. ¶ Noto scd̃ò q̃ licet principales personę debeãt iurare de calũnia, vt in c. j. s̃. eo. tñ etiam admittit̃ œconomus: quinimò, quo ad iuramentũ calũniæ œconomus censetur quodãmodò
2 principalis. de quo dicã in vij. arti. ver. xix. ¶ †Noto tertò q̃ ita demũ œconomus admittit̃ ad iurandũ de calũnia si habet notitiam causæ: nec sufficit leuis notitia, de quo latius j. arti. vij. vers. xxxix. ¶ Noto quartò ex prædictis. & ex text. scd̃m Host. & Abb. q̃ quis tenetur cõstituere procuratorẽ instructũ qui si interroget̃ de facili r̃ndeat. facit c. j. j. de dolo & cõtu. & sic vr̃ q̃ debeat esse talis qui nõ indigeat termino ad consulendũ dñm. de quo dicam j in ti. de dila. Ex quo inferunt Host. Abb. & docto. cõtra religiosos & alios qui mittunt ad cãm procuratores facti ignaros, & interdũ viles qui sine cõscientia omnia negãt. tales enim non sunt mittendi, sed idonei constituendi: qui causam bene cognoscant, vt l. ij. §. finaũt. & §. seq. C. eo. nec debet iudex cõtrariũ sustinere, sed ex officio occurrere malitijs occultantium veritatem. arg. ff. de testi. l. curent. & C. de iudi. l. antep. & penul. instit. de act. §. curare. & j. qui ma. accu. c. videt̃. & debet compellere partes vt constituant personã idoneam. & illa persona consulat illos de cõuentu vel capitulo. argu. c. presentium. de testi. in vj. Et si procurator negat veritatem vocandus est principalis. C. de procu. l. fin. & ff. de procura. l. si actor.
3 ¶ †Quintò noto ibi, nõ nesciãt. q̃ duæ negationes faciũt vnam affirmationẽ, de quo dic vt latius dixi in c. & si Christus. j. de iureiur. & per legistas in l. manifestè. ff. de iureiu. & in l. j. C. de ser. fug. ¶ Vltimò noto q̃ œconomus iurat de calũnia in animam suam: nõ autẽ in animã cõstituẽtis. cũ ad hoc nõ habeat mandatum. de quo latius dicã j. e. c. fi. art. xij. ¶ Gl. super verb. nesciat. assignat rõnem quare ignarus nõ cogitur iurare, de quo latius dicam j. arti. vij. q. xxxix. Gl. fi. quo ad formã iurandi parificat syndicos tutores, & curatores, & dicit secus esse in procuratoribus. & posset glo. nostra expediri per terminos. ¶ In eadẽ glo. ibi, syndicus. dic de syndico, an ipse vel vniuersitas collegiũ vel capitulum iuret de calumnia, dicam statim in septimo articu. q. xxv. ¶ In eadem gloss. ibi, tutores & curatores. dic vt de hoc dicam in dicto septimo articu. q. xvj. & duabus sequentibus.
¶ In eadem gloss. ibi, secus est in procuratore. de hoc latius dicam in septimo artic. q. xxiij. ¶ In fi. glo. dic, tractat etiam glos. de prædictis personis an possint iurare, & an debeant iurare in animam propriam, vel suorum principaliũ. de quo vltimo dicam latius in eo finali artic. xij. Sed iuxta præmissum ordinem in rub. tractandum est hic de personis: & sic examinandus est septimus principalis articulus. ¶ Septimò igitur principali articulo tractandum est quæ personæ teneantur iurare de calũnia, seu à quibus personis exigendum. per quem præstandum est iuramentum calumniæ, & an sponte possit præstari, & in fine etiam subijcietur de iuramento veritatis & malitiæ.
¶ Pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas conclusiones.
¶ Primò an iudex debeat iurare de calumnia. ¶ Secũdò quid de personis principalibus ponendo quasdam declarationes. ¶ Tertiò de heredibus principalium. ¶ Quartò de clericis si sunt principales. ¶ Quintò de pupillo. ¶ Sextò de minore. ¶ Septimò de filiofamilias. ¶ Octauò de monacho. ¶ Nonò de seruo. ¶ Decimò an quis possit per se et per alium iurare de calumnia. ¶ Vndecimò de vniuersitate, collegio, & capitulo. ¶ Duodecimò de prelatis. ¶ Tertiodecimò de Abbatibus. ¶ Quartodecimò de administratoribus legitimis. ¶ Quintodecimò de patre pro filio. ¶ Sextodecimò de tutore. ¶ Decimoseptimò de curatore minoris. ¶ Decimooctauò de curatore bonis dato. ¶ Decimononò de œconomo. ¶ Vigesimò de vicedomino. ¶ Vigesimoprimò de orphanotropho hospitalario, seu leprosario. ¶ Vigesimosecundò de nuncio alicuius. ¶ Vigesimo tertiò de procuratore ad iudicia. ¶ Vigesimoquartò de procuratore ad negotia. ¶ Vigesimoquintò de syndico & actore vniuersitatis. ¶ Vigesimosextò de actore pupilli, seu minoris. ¶ Vigesimoseptimò de defensore. ¶ Vigesimooctauò de cõiuncta persona. ¶ Vigesimononò de cõparẽte in iudicio p̃ iniuncto, in casibus in quibus potest. ¶ Trigesimò de p̃curatore in rem suã, seu cessionario. ¶ Trigesimoprimò de nominãte dñm in iudicio. ¶ Trigesimosecũdò de patronis & aduocatis. ¶ Trigesimotertiò an q tenet vicẽ duorũ actoris & rei p̃ vtroq̃ teneat̃ iurare de calũnia. ¶ Trigesimoquartò de appellãte & recusante. ¶ Trigesimoqntò de excõicato. ¶ Trigesimosextò de eo q vouit vel iurauit nõ iurare. ¶ Trigesimoseptimò de q̃busdã p̃sonis q̃ ex priuilegio nõ tenent̃ iurare de calũnia. ¶ Trigesimooctauò qd si plures agũt vel cõtra plures agit̃, an ab oĩbus sit iurandũ de calumnia. ¶ Trigesimononò qualis esse debeat is à quo tale iuramentũ exigit̃. ¶ Quadragesimò posito q̃ tã principalis q̃ p̃curator, curator, syndicus, actor, vel similis possint prestare iuramẽtum calũniæ, vtrũ iudex possit eligere vnũ potius q̃ aliũ vel ab vtroq̃ exigere vel ex qua cã. ¶ Quadragesimoprimò qs exigere seu p quẽ exigi debet iur̃m calumnię. ¶ Quadragesimoscd̃ò an qs possit per seipsum prestare hoc iuramentũ absq̃ eo q̃ exigat̃ à iudice vel à parte. ¶ Quadragesimotertiò quid de iuramẽto malitiæ. ¶ Quadragesimo-
4 quartò quid de iuramẽto veritatis. ¶ †Primò igit̃ quæro vtrũ iudex teneat̃ iurare de calũnia. & dic q̃ nõ. ita tenet do. meus in c. j. s̃. eo. qa iuramentũ calũniæ debet prestari per principales p̃ se, vel alios suo nomine, vt dicã in seq. q. vnde etiã iudex q p̃cedit per inquisitionẽ nõ tenet̃ iurare de calumnia: qa fama habet̃ loco accusatoris. scd̃m collecta. & Io. Cal. in c. j. s̃. eo. Quantum eñ ad iudicẽ spectat videt̃ sufficere iur̃m q̃ ipse præstat in principio officij, vt in aut. iusiurandũ qd̃ prestat̃ ab his. coll. ij. de quo in l. rẽ nõ nouã. in prin. C. de iudi. & tales iudices non alias causas dirimere possunt: nisi sacrosanctis propositis euãgelijs: qa habendo scripturas illas pre oculis Deũ ipsum habere videñt & hinc inoleuit illa practica q̃ iudices in sentẽtijs dicũt solũ Deũ præ oculis & c. scd̃m Bal. in d. l. rẽ nõ nouã. ego arbitror q̃ talia euangelia dũ cognoscit & dirimit debet habere oculos vt recordet̃ de iuramẽto per eũ prestito. dic tñ q̃ licet tale iur̃m p̃ ipsos iudices prestet̃: tñ cõsuetudo nõ habet, vt euãgelia ante oculos teneant̃, vt dicit do. meus in c. j. s̃. eo. & Bart.
5 in l. ij. in prin. C. e. ¶ †Secũdo quero vtrũ personæ principales debeant iurare de calũnia, r̃n. Cy. dicit q̃ olim iure ffor̃ iurabãt soli p̃curatores, vt l. q bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. ita dicit Cy. in l. fi. §. hoc etiã. s̃. eo. tetigit s̃. in rub. arti. iij. q. j. Sed quicqd fuerit de iure ffor̃ non insisto: iure aũt nouissimo indubitatũ est q̃ regulariter omnes personę principales iurant de calũnia, vt in c. j. s̃. eo. & in aut. principales. & in corpore vnde sumit̃. C. eo. qd̃ procedit siue loquamur in actore siue in reo. qm̃ tex. prædicti nõ distinguũt personam rei ab actore, vel ecõtra, per tex. in c. j. s̃. eo. dicit q̃ oẽs principales personæ debẽt iurare: ergo tã actor q̃ reus. & ibi hoc tenet do. me⁹. & est tex. in c. cęterũ. s̃. eo. ibi dũ dicit, ab vtraq̃ parte. & ibi no. do. me⁹. Ad idẽ c. pe. j. e. ibi ab vtraq̃ parte. & in l. ij. C. eo. & ibi Bar. in princi. Et aduerte: qa in duplicibus iudicijs familię herc. cõi diui. fin. reg. vti poss. & vtrobiq̃, in quibus vterq̃ est actor & reus: vterq̃ præstat iur̃m actoris & rei. & sentit gl. in ver. iuret. in l. ij. C. eo. et clarius Spe. eo. §. nũc dicamus. ver. nota tñ q̃ in duplicib⁹. p̃ tex. in l. inter cohæredes. §. q familię. ff. fa. herc. sed tu aduerte: qa licet vterq̃ possit esse actor et reus: tñ ille habet̃ p̃ actore q primò ad iudiciũ p̃uocauit: & prouocatus habet̃ p̃ reo, vt l. in tribus. ff. de iudi. vnde p̃uocans iurat tãquã actor: & prouocatus tanq̃ reus: & si ambo simul prouocãt ille dicit̃ actor super quo sors cadit, vt p̃ actore habeat̃, vt l. sed si ambo. ff. de iudi. Aduerte tñ q̃ istud videt̃ p̃cedere ex ordine iudicij. secus ex natura actionis. nam scd̃m Rofre. in titu. cõi diui. vtrunq̃ esse actorẽ & reum procedit ex natura actionis. vterq̃ enim ab altero: & etiam prouocatus à prouocante portionem suam. Item expensas

pensas & damna per aliū datas, secus, vt dixi, ex ordine iudicij. & sic refert & sequit̄ Ioan. in addi. Spe. in d. ver. not. tñ ꝙ in duplicibus. vnde fit cōclusio ꝙ si aliquo modo daretur ꝙ quis interueniret tanq̄ actor & tanq̄ reus. ad quod vide quod dicā j. q. xxxiij. idem etiam est in mutuis petitionib⁹: quia tūc vterq̄ est actor & reus. & ideò vterq̄ præstat duplex iuramentū calumniæ. ad quod dixi s. de mutu. pet. c. ij. art. x. q. vj. ¶ Quis aūt primò iuret de calumnia in dictis casibus, dicā in c. cæterū. j. e. in viij. prin. arti. Et non solùm laici, sed etiā clerici tenent̄ iurare de calūnia, si per se principaliter litigant: secus si p ꝓcuratorē. de quo latius dicam statim. q. quarta. Et personæ principales nō solùm tenent̄ de calumnia iurare, si sunt præsentes: sed etiā si sunt absentes: quia mittitur ad eas iuramentū calumniæ, vt dixi in c. j. s. eo. art. iiij. requiritur tñ ꝙ tales personæ, quæ iurāt, habeant notitiam causæ: de quo dicā. q. xxxix. Et possunt principales personæ nō solùm per se, sed etiā per alios iurare de calūnia. vt j. apparebit, maximè. q. xxij. & sequēti, & q. xiiij. & pluribus sequentibus. ¶ Tertiò † quæro de hæredibus principaliū,
6 vtrū teneat̄ iurare de calumnia. sol. q. potest intelligi dupliciter vno modo, respectu eiusdem causæ, in qua defunctus semel iurauit. & de hoc dic vt dicā in c. fi. j. eo. art. xiij. Aliò modo pōt intelligi de causa, quæ inchoatur de nouo ab hærede, vel contra hæredem. & hoc casu nō est dubium ꝙ siue sit reus, cū principalis cogatur iurare de calumnia: & ipse sit principalis cogetur iurare, per ea quæ dicta sunt in præced. q. ¶ Quartò quæro
7 † quid de clericis. sol. arti. est satis intricatus. tex. in c. j. s. eo. vult, ꝙ clericus possit iurare de calumnia per alium, etiā in causa criminali ibi, dum tex. dicit. in quacunq̄ causa criminali, siue ciuili. Sed hoc nō videtur posse ꝓcedere secūdùm gl. in ver. criminali. in d. c. j. quia in causa criminali non interuenit procurator: vt in c. veniens. j. de accu. Item quia de iure nouissimo hoc iuramentum videtur præstandū per principales personas, vt in auẗ. principales. C. eo. vnde glo. in d. c. j. pro so. dictorū contrariorum intricatè loquit̄, & multum se inuoluit: finaliter tñ videt̄ dare duas solutiones. prima est, ꝙ de iure antiquo procedebat, ꝙ clerici etiā in criminali poterant iurare per alium de calūnia. Sed hodie hoc non procedit de iure: nec etiam seruat̄ de cōsuetudine. sed certè ista so: non est bona: quia tēpore, quo emanauit c. j. s. eo. iam emanauerat. d. authē. principales. vt patet in d. c. j. vbi fit mentio de illa auẗ. quæ inducebat difficultatē in hac materia. vt dixi in d. c. j. super tex. & ea nō obstante, cōtrarium ibi deciditur ꝙ clericus poss. t in causa criminali & ciuili p aliū iurare. Itē iura loquentia, ꝙ in criminali causa non admittit̄ procurator, iam emanauerant. & tñ d. c. j. statuit, vt in causa criminali clericus possit iurare per aliū. Præterea. nō est verū simpliciter, ꝙ in causa criminali nō admittatur ꝓcurator: distinguitur enim inter pœnā pecuniariā, & nō pecuniariā. Et vtrū veniat imponenda pœna à relegatione supra, vel nō: & vtrū pro carcerato vel non carcerato: & quē actū: & quis veniat seu cōparreat. vnde infiniti sunt casus, in qbus admittit̄ ꝓcurator in causa criminali: vt latè dixi in d. c. veniens. et fortè ꝓpter prędicta glo. in d. c. j. multū cautè trāsiuit ad aliā solutionē, dicēs hoc specialiter procedere in causis ecclesiarū: & sic est ius spāle & priuilegiatiuū: pro quo gl. allegat tex. ibi, dum dicit si expedire ecclesiæ suæ nouerit &c. & etiā in istis. si clericus eligit litigare p se, debet etiā per se hoc iurā præstare. & in hoc residet glo. cōcludens, ꝙ si clericus vult, pōt præstare: sed nō compellit̄, si causa est ecclesiæ: & agit per aliū. & hūc intellectum tenet Abbas Pe. & Inno. & probat̄ secūdùm Io. in c. cæterū. j. eod. Dicebat tamen Pe. in d. c. j. per illum tex. qui loquit̄ in criminali. d. c. debere intelligi, etiā in proprijs causis clericorū dicens ꝙ clericalis quæstio nō possit nomine ecclesiæ intentari. sed Abb. cōtra: quia etiā ecclesia pōt habere causam criminalē, vt in c. dilectus. ij. & in c. veniens. j. de simo. & p Spe. eo. tit. §. restat. ver. quid si Prælatus. vbi dicit ꝙ si prælatus eligit litigare per se: tūc per se cogitur iurare de calūnia, vt in c. seq. & in c. fi. j. eod. secus si litigat per alium: quia pōtilli, seu syndico cōmittere. & ita intelligit, d. c. j. Ho. verò adhuc videt̄ magis restringere. d. c. j. dicit em̄ ꝙ eps ex speciali priuilegio pōt sine causa p aliū litigare & iurare, vt in c. fi. j. eo. Sed interior epō hoc non pōt sine cā: nouet̄ p tex. in d. c. j. ibi, dū tex. dicit si viderit expedire ecclesiæ. puta, quia testimoniū Prælati est necessariū ecclesiæ in illa causa: vnde tunc agit per aliū: vt j. de testi. c. cū super. & c. cū nūcius. secus ergo si nulla subest causa. Sed cōtra hoc. & cōtra text. illum opponit̄: videt̄ enim secūdùm p̄dicta, ꝙ d. c. de nihilo seruiat, p c. fi. eo. ti. li. vj. vbi patet, ꝙ qlibet etiā laicus, pōt præstare iuramentū calūniæ, etiā p aliū. & ad idē l. iusiurandū. in fi. ff. de iureiur. Sol. dicit Inno. spāle est in clericis, vt ꝓcurator eorū, etiā sine spāli mandato, iuret de calūnia. Sed in alijs requirat̄ mandatum spāle, vt patet in cōtrario. & hoc idē videt̄ placere d. Ant. de quo. j. eo. art. q. xxiij. ver. j. fallit. Sed Do. m. putat hūc intellectū nō ꝓcedere per c. sequens, secūdùm vtrūq̄ intellectum istius c. Aut em̄ illi monachi litigabāt p ꝓcuratorē spālem sine mādato spāli, vt possent iurare de calūnia: vt videt̄ innuere illa litera: & habeo ꝓpositū. nā Papa ibi mādat, ꝙ ipsi iurēt, vel cōstituāt œconomū: & sic nō sufficit ꝓcurator per se. & idē videtur cùm Papa præcipiat ꝙ iurent p se, vel cōstituant ꝓcuratorem & sic generalē administratorē monasterij. & idē dicitur in tex. nostro, nec est hoc spāle in ecclesijs: quia œconom⁹, & qlibet habēs generalē administrationē & iuridicā, pōt iurare de calūnia in animā suā, sine alio mādato, vt l. ij. & quod ibi no. C. e. de quo latius dicā j. q. xiij. Itē tex. in c. j. s. eod. innuit ꝙ spāliter hoc ministeriū iurandi debet clericus alijs delegare: qñ litigat per nō œconomū: vt ibi patet dū dicit hmōi officiū liceat delegare. absurdū em̄ vr̄, ꝙ ꝓcurator ad vnā cām cōstitutus, iuret tantū de calūnia, & nō dn̄s: cùm possit clericus eligere talē, qui nō esset ignarus qualitatis causæ: & sic perinde esset ac si nō iuraret̄. vnde Do. m. dicit, ꝙ est in opi. singulari. & intelligit ꝙ c. j. seruiebat secūdùm antiqua tpa, scdm quæ dubitabat̄, an p ꝓcuratorē habentē spāle mādatū ad hoc, posset iurari de calumnia. & tenebat̄, ꝙ nō vt satis innuit. c. fi. eo. tit. li. vj. sed in clericis tūc spāli priuilegio emanauit ꝙ cleric⁹ licitè possit p aliū iurare: quia videt̄ qdā horror in populo, ex frequēti iuratione clericorū. & licet in effectu, dādo spāle mādatū ad iurandū videret̄ quodāmō iurare: tñ qñ ipsi nō tangūt euāgelia. nō videt̄ tant⁹ horror in plebe arg. ij. q. v. c. si qs præsbyter. Sed hodie de nihilo seruit: qa declaratū est ꝙ qlibet possit p̄stare hoc iuramentū p ꝓcuratorē ad hoc spāliter cōstitutū, vt d. c. fin. facit ad p̄dicta c. ij. de testi. li. vj. quare pro cōclusione distinguit Do. me. ꝙ aut clericus litigat p œconomū seu syndicū ad cās cōstitutū: et iste tanq̄ gn̄alis administrator, iurat sine spāli mādato. Et idē est in syndico vniuersitatis secularis. & idē in tutore, & curatore, & similibus psonis. de qbus dicā j. eo. art. q. xiij. & sequētib⁹. Aut est ꝓcurator spāliter & gn̄aliter cōstitutus: nō tñ habet spāle mādatū ad iurandū de calūnia: & nō pōt iurare, vt d. c. fi. secus si habet spāle mādatū ad iurandū de calūnia. Et idē dicendū in syndico ad vnā cām tm̄: qa ad hoc, vt possit iurare de calūnia, exigit̄ spāle mandatū. & ita debet intelligi glo. dū loquit̄ de defensoribus: de quo latius dicā q. xxj. & q. xxiiij. & p̄dicta opi. mihi placet. vñ fit cōclusio ꝙ clericus pōt iurare de calūnia per se, & etiā per ꝓcuratorē habentē ad hoc sufficiēs mandatū. de quo dicā. j. q. xxiij. Et ibi videbimus, an possit cōstituere procuratorē duntaxat ad iurandū de calūnia. pōt etiā iurare p syndicū specialē, si habet mādatū spāle ad iurandū de calūnia: vel p generalē, sine alio mādato. & istā opi. sensit Spe. & Archi. vt dicā in d. q. xxiij. ¶ Vtrū aūt, quādo iurat de calūnia p se, exi-
8 gatur cōsensus sui superioris. dicā in c. fi. art. xij. ver. ¶ † Quintò q̄ro vtrū pupillus possit iurare de calūnia. Sol. glos. in l. ij. §. quod obseruari. C. eo. tenet ꝙ nō p. l. j. C. de fal. mo. vbi tex. dicit ꝙ illa ætas qcqd videt ignorat. & p l. qui iurasse. ff. de iureiu. vbi tex. dicit quāuis pupillus nō videat̄ p iurare: qa sciens fallere nō videt̄. & ista opi. fuit Azo. quā refert & sequit̄ Spe. eo. ti. §. restat. ver. Sed nunqd minor. p tex. in l. videamus. ff. de in lit. iur. & ff. de cōfes. in l. centū. §. fi. & C. de eden. l. is apud quē. vbi hoc, & j. de desponsa. impu. c. attestatiōes & secūdùm canones, impubes iurare nō pōt. xij. q. ij. c. paruuli. & c. pueri. & iiij. q. iij. c. j. nisi sit doli capax. per. c. j. j. de delic. pue. secundū Spec. Sed glo. in d. c. paruuli. cōcludit indistincte ꝙ pupillus si est doli capax: quia dolose petere pōt ar. d. c. j. de delic. pue. præstabit iuramentū calumniæ. arg. l. ij. §. j. C. eo. & de veritate dicenda. Nā si ab impuberibus sumit̄ initiū quæstiōis, & ferula percutitur impubes pro veritate eruenda, vt l. j. §. impubes. ff. ad syllani. ergo & hoc iuramentū poterit p̄stari. Io. in c. pe. j. eo. per gl. j. ibi dū dicit ꝙ ex quo excōicatus pōt esse in iudicio, pōt iurare de calūnia. de quo dicā j. q. xxxiiij. infert Io. ꝙ pupillus & minor in casibus, in qbus pn̄t esse in iudicio, præstant iuramentū calūnię. & remittit ad Spe. eo. ti. §. restat. ver. sed cùm pupill⁹. vbi dicit Spe. ꝙ cùm pupill⁹ possit agere cām momētaneæ possessionis, vt l. fi. C. q legi. pson. & C. si p vim vel alio mō. l. j. de quo & qualr̄ ꝓcedat, latissimè dixi in quodā tractatu de iudi. li. vj. q. j. quare dubitari pōt, vtrū pupill⁹ in tali iudicio iuret de calūnia. & arguit ꝙ nō. arg. ff. de iur. & fac. igno. l. fi. & ff. de iureiu. l. qui iurasse. decidit tñ in cōtrariū: qa ex quo legitimus est ad agendū: ergo & ad iurandū, & ad alia. ff. de iurisd. om. iud. l. ij. & s. de offi. deleg. c. præterea. & si pupillus agit authoritate tutoris, ꝙ pōt ff. de autho. tuto. l. j. ipse iurabit, vt ff. de autho. tuto. l. accipiētis. & C. de autho. tuto. l. clarū. & ff. de re iudi. l. quidā cōsulebant. & hanc opi. tenuit Albertus Papiensis. & Accur. in l. ij. §. qđ obseruari. C. e. ī gl. sup verbo psonę. in fi. p l. j. C. de his, qve. ætatis impe. Refert Io. in add. Spe. ī d. ver. sed cū pupillus. sub-

dit tamē ibi Spe.& si pupillus sit læsus,poterit petere in inte.
resti.& hoc etiā tenuit Albe.Papi.vel fortè tutor iurabit vt d.
l.qui iurasse,cùm ipse videaꝰ agere,cuius authoritate agiꝰ.C.de
vete.iure enu.l.j.& j.de senten.excō.c.mulieres.Do. meus in c.
pe.j.eo.post Bar.in d.§.qđ obseruari.distinguit,ꝙ aut quæriꝰ,
vtrū pupillus vel minor debeat iurare de calūnia,aut de verita
te dicēda.primo casu,cōcludit,ꝙ tutor,seu curatoriurare debēt
nō pupillus,vel adultus:& rō est,qa ipsi administratores pñt,
& præsumunꝰ scire melius iustitiā causæ,quā ipse pupillus vel
adultus.Et licet illi fortè melius veritatē facti sciāt: non tñ pñt
ita bñ discernere,an faueāt iustitiā vel nō.simile in patre ꝓ fi-
lio.de quo videbimus in q.xv.Et ēt aduocatus iurat.de quo di-
cam q.xxxj.& hoc verū,nisi in causis,in qbus pupillus vel mi
nor habet legitimā ꝑsonā stādi in iudicio.& sic intelligiꝰ de pu-
pillo doli capace:quia tūc sicut ipse pōt agere,ita & iurare se-
cūdùm Io.& d.Ant.in c.pe.j.eo.& Spe.in d. ver. sed cùm pu-
pillus.& glo.in ver.ꝑsonæ.in fin.d.l.ij. & glo.in d.c.paruuli.&
mihi placet.& ita intelligi debet qđ dicit Bart.in l.j.§. sufficit.
ff.de admi.tuto.vbi dicit ꝙ siue pupillus sit in iudicio cū autho
ritate tuto.siue tutor solus,ipse tutor solus iurat de calūnia. Et
per prædictā distinctionē reducunꝰ ad cōcordiā.d.glo.in d.l.ij.
§.quod obseruari.eo.tit.quæ videnꝰ adinuicē cōtrariæ.Et adde
quæ dicā j.q.seq.& q.xvj.& xvij.Et vtrū eo casu,quo pupillꝰ
iuret de calūnia,debeat iurare cū authoritate tutoris.dicā eo. c.
9 fina.arti.xij.ver.& adde quæ dicam in seq.¶Sextò† quæro qd
de minore.sol.gl.in d.l.ij.§.quod obseruari.tenet ꝙ adultus iu
rat de veritate,& nō de calumnia.Spe.verò eo.tit.§.restat.vers.
sed nūquid minor.dicit,ꝙ quidā dicūt,ꝙ minor,cuius noīe li-
tigaꝰ,iurat de calūnia:qa dicit lex ꝙ restituit,si cōquestus fuerit
ff.de cōfes.l.certū.§.fi.vñ saltē iurabit authoritate curatoris, si
eū habet.ff.de admi.tu.l.j.§.fi.in cōtrariū tñ allegat gl. ꝑdicta.
& sic residet.tu verò distingue secūdùm qđ colligi pōt ex his,
q̃ dixi in præce.q.videlicet ꝙ aut minor litigat ꝑ se solū in casi-
bus,in qbꝰ habet legitimā ꝑsonā stādi in iudicio,vt dixi in tra
cta.de iudi.li.vj.q.ij.& tūc minor solꝰ iurat.Aut agit cām cum
cōsensu curatoris,& tūc iurat cū cōsensu curatoris.Aut solꝰ cu
rator litigat ꝓ ipso:& ipse solus iurat de calūnia.& adde q̃ di-
10 cā in q.seq.& q.xvij. ¶Septimò q̃ro† vtrū filiusfa.iuret de ca-
lūnia.Sol.dicendū ꝙ sic:in casibus,in qbus habet integrā ꝑso-
nā:& sic pōt cām agere.vñ si agit,vel cōueniꝰ ꝓ castrēsi pecu-
lio:qa in hoc hꝛ ꝓ patrefamilias.vt l.ij.C.ad mace.iō ipse iura
bit de calūnia.ita dicit Bar.in l.ij.§.qđ obseruari.C.e.& Cy. ibi
post Petrū.& remittit ad not.in l.fi.§.necessitatē.C.de bonis q̃
lib.Sed qñ agiꝰ ꝓ peculio aduentitio,& pater est legitimꝰ ad-
ministrator filij,vt l.j.C.de bo.mater. vtrū pr̃ iuret de calūnia.
gl.in d.§.qđ obseruari.distinguit,ꝙ aut pr̃ agit,vel cōueniꝰ: &
ipse iurat de calūnia.aut filiꝰ,& iurat filiꝰ:licet requiraꝰ authori
tas,siue cōsensus pr̃is.Sed vltimū nō est verū,secūdùm Petrū
& Cy.nā indistinctè vbicūq; qs est in iudicio cū authoritate al
terius,nō iurat ipse:sed q authoritatē præstat:qa iudiciū cōstat
ex tribus,Actore,reo,& iudice.vt in c.forꝰ.de ver.sig.Sed in di
cto casu,filiꝰ nō est integra ꝑsona:& sic nō cōstat ex eo iudi-
ciū:sed cōstat ex pr̃e,q ꝑstat authoritatē:qa oīa nr̃a facimꝰ &c.
vt l.j.§.oīa.C.de vete.iure enu.ergo pr̃ iurabit, secūdùm Cyn.
Spe.verò.e.ti.§.restat.ver.sed an pr̃ iurabit simpl'r.dicit,ꝙ pr̃ in
bonis aduētitijs filij iurat de calūnia ꝑ l.ij.§.sin aūt.C.eo.ego ar
11 bitror cōcludendū† ꝙ aut loqmur in casibꝰ:in qbus filius pōt
esse in iudicio ꝑ se,agendo vel defendēdo:q casus sunt plures.
¶Primꝰ.si nō est in ptāte pr̃is:qa emancipatꝰ.¶Secūdꝰ, si su-
mus in spiritualibꝰ.vt in c.fi.de iud.lib.vj.¶Tertius,in peculio
castrēsi,vel quasi,secūdùm aliquos.alij cōtra.vt d.§.necessitatē
& l.ij.C.ad mace.& per Spe.in tit.de actore.ver. in præmissis.
¶Quartus.in bonis aduētitijs,in quibꝰ patri non quæriꝰ vsus-
fructus.quo casu,etiā nō reqriꝰ patris cōsensus,secūdùm aliqs.
alij cōtra:de quo ꝑ gl.Bar. Bal. Ang. Pau.& Doc.in d.§.necessi
tatē.& ꝑ Spe.ī ti.de actore.ver.qd si dubitaꝰ.& ver.hoc quoq;.
¶Quintus.in causis criminalibꝰ,maximè publicorū iudiciorū
de quo tñ qualiter intelligaꝰ,tradiꝰ ꝑ Bal.in d.§.necessitatem.
¶Sextus.si filiꝰ ageret cōtra patrē.secūdùm glo.in d.§.necessi
tatē.de quo ibi ꝑ Doc.& ꝑ Spe.in ti.de actore.ver.qd si filius-
fa.qa aliq aliter intelligūt.¶Septimꝰ.si filiꝰ agit absente pr̃e ex
tra territoriū,q nullū ꝓcuratorē dimisit.secūdùm Bar.& Bal.in
d.§.necessitatē.& tradiꝰ in l.si lōgiꝰ.ff.de iudi.ꝑ Spe.in ti. de a-
ctore.ver.sed & filiꝰ.¶Octauꝰ.si filiꝰ esset clericus,& esset talē
dignitatē adeptꝰ,q̃ liberasset eū à pr̃ia ptāte:q ageret,vel cōue
nireꝰ ꝓ bonis postea q̃sitis.de quo ꝑ Spe.in tit.de actore. ver.
sed cū clericorū.¶Nonꝰ.si pater esset ingressus monasteriū:qa
talis ēt liberaꝰ à patria ptāte.secūdùm Marti.de Iano.ꝑ tex. in
sti.q.mo.ius pa.po.sol.§.cùm aūt. ¶Decimus. si filius caueret
patrē rē ratā habiturū.de quo ꝑ Bal.in d.§.necessitē.¶Xj.si fi
lius peteret executionē instrumēti guarētigiati,secūdùm Bald.
in add.in tit.de sentētijs.§.vt autē.ver. vt autē. ¶Xij.in oībus
casibus nō ꝓcediꝰ ī figura iudicij.secūdùm Bal.ī d.ver. ¶Xiij.
in extraordinarijs,secūdùm aliquos.alij cōtra.de quo ꝑ Bal. in
11 d.§.necessitatē.¶†Xiiij.in præparatorijs,de quo ꝑ Bal.in d.§.
necessitatem. ¶Xv.generaliter in oībus casibus,in quibus fi-
liusfa.olim poterat esse in iudicio sine patris cōsensu,vt actiōe
in factū,iniuriarū,ꝙ vi aut clā,depositi & cōmo.de quibus in
l.si filius.& in l.in factū.ff.de acti.& oblig.& in l.si longius.§.j.
ff.de iud.& ꝑ Bal.ibi.& ꝑ gl.& Doc.in d.§.necessitatē. & per
Spe.in ti.de actore.ver.sed si filiusfa.& dote aduētitia repetēda
sol.mat.secūdùm Bal.in l.si lōgius.§.j.de qbus oībus casibꝰ latis
simè scripsi in tracta.de iudi.li.vj.in iiij.q.prin.ꝑ xx.col.& vlt.
¶In oībus igiꝰ prædictis casibꝰ,retenta opinione, ꝙ filius ha-
beat integrā personā,& possit ꝑ se agere:debet ēt iurare de ca-
12 lumnia.†Et an tūc requiraꝰ cōsensus patris in præstando iura-
mento,dicā in c.fi.j.eo.arti.xij.& conclusio est ꝙ nō:licet glos.
iuris ciui.aliter sentiat,vt statim dicā.Aut pater agit tanquā le-
gitimus administrator,& ipse iurat de calūnia.ꝑ ea, quæ dicā j.
q.xiiij.Aut filius agit de cōsensu patris in casibus,in quibus ad
integrandā personā exigitur cōsensus patris.& hoc casu , licet
Pet.& Cy.post eū,velint ꝙ pater iuret de calumnia:tñ mihi vi
detur,ꝙ filiꝰ iurare debeat:qa ex quo semel habet consensum
ad agendū & defendendū,& ipse aget tanq̃ ipse cām suam:et
persona sua per cōsensum integratur:& quia tunc consensus
est declaratiuus renūciatiōis vsusfructus.d.§.necessitatē.secun
dùm verū intellectū,qui cōiter tenetur:& quia sufficit patrem
semel ab initio cōsentire.arg.ff.de autho.tuto.l.accipientis. de
quo latius per Spe.in tit.de acto.ver.sed nunqd sufficere debet
vnicus consensus:cùm pater nō possit cōsensum semel præsti
tum reuocare.vt dicit Bal.in d.§.necessitatē. & ego latius dixi
in d.trac.de iudi.lib.vj.q.vj.viij.& ix.licet fortè secus dici pos-
sit in authoritate curatoris.de quo dicam in c.fi.j.eo.art.xij. Et
13 prædicta notabis:qa cōiter traduntꝰ per Doc.¶Octauò† quæ-
ro quid de monacho.sol.glo.in l.ij.§.obseruari.C.eo. dicit, ꝙ
si Abbas agit causam monachi,monachꝰ iurat de calūnia. Ego
arbitror dicendū.ꝙ aut monachus agit noīe monasterij, tanq̃
syndicus vel ꝓcurator:& de hoc dicēdū est,vt dicam.j. q.xxj.
& xxiiij.Aut agit tanq̃ vnus de ecclesia:& dicendū est, vt di-
cam q.xxvij.Aut agit cām propriā:puta electionis de se factæ
cui consensit de licentia superioris.vel aliam similem causam.s.
de consu.c.cùm dilectus.de rescrip.& c.cùm dilecta.j.de re iu-
di.c.ad probandū.vel cùm accusat Abbatē,seu Prælatū suum.
vt in c.ex parte & c.olim.j.de accusa.& in his casibus aut simi-
libus iurat de calūnia:cùm habeat integrā personā. facit quod
traditur in auꝰ.causa quæ fit cum monacho.C.de epi.& cler. &
ad prædicta vide quæ dixi in q.præce.& in c.j.s. de libel.obla.
14 arti.vij.q.iiij.& arti.viij.in ij.mēbro prin.q.x.¶Nonò† quæro
quid de seruo:an debeat iurare de calumnia.sol.glos.in d.l.ij.§.
quod obseruari.C.eo.dicit ꝙ si noīe serui conueniꝰ dominus,
dñs iurat de calūnia.Tu dic ꝙ in casibus,in quibus seruus pōt
esse in iudicio per se:de quibus in l.vix certis.ff.de iud. & in l.
pe.C.vbi causa status.& in l.j.C.si ꝑ vim vel alio mō.& latissi
mè dixi in tracta.de iudi.in vj.li.in v.q.prin.hoc casu,iurat ser-
uus de calūnia.tenet glo.ij.in l.j.C.si per vim vel alio modo. &
idem Pau.de ca.in d.§.quod obseruari.per l.j.C.de his , qui ve.
15 æta.impe.¶Decimò quæro† vtrū quis possit iurare de calum-
nia tam per aliū,quàm ꝑ se.& tex.in auꝰ.principales.videꝰ vel
le ꝙ solùm principales iurent de calūnia.Tu dic ꝙ pōt,per tex.
in c.j.s.eo.& per ea,quæ dixi.s.in iiij.q.& patebit ex pluribus
16 q.j.subijciendis.¶Vndecimò† quæro vtrū vniuersitas, colle-
gium,seu capitulum debeant iurare de calūnia.sol.tex.in l.ij.§.
hoc etiam.C.eod.vult, ꝙ si agatur cū aliquo corpore,vico,vel
vniuersitate,iurari debeat de calūnia.idem etiā tenet glo.in ver.
tota vicinia in c.excōicamus.el grāde.§.adijcimus.j.de hæreti.
quæ per illum tex.arguit ꝙ vniuersitas teneaꝰ iurare de calum-
nia.allegat.xxxv.q.vj,c.episcopus in synodo.& j.de accusa.c.
sicut olim.Spe.verò eo.tit.§.restat.ver.sed nunqd minor.dicit,
ꝙ vniuersitas quoq; iurat,& pōt iurare nō solùm per illū , qui
sit litem cōtestatus:sed etiā per alium,vt not.Inno.in c.pastora
lis.de iudi.vel iurant omnes,vel maior pars de municipio.vt d.
§.hoc etiā.& in l.municipibus.ff.de cōdi.& demon.Sed glo.&
Cyn.post eam in d.§.hoc etiam.distinguūt ꝙ aut habet syndi-
cum:& tūc solus iurat.aut nō habet:& tūc iurant,qui regūt vni
uersitatē.vel maior pars administratorū.& ista fuit opi. Azo.
quā refert Spe.eo.tit.§.restat.in prin.allegat de sep.excō.c. Ro-
mana.in fi.& sequiꝰ Bar.dicēs ꝙ incōueniēs esset,ꝙ si aliqs ha
bet litigiū cum ista ciuitate ꝙ oēs cogerentur iurare.licet Pla.di
xerit maiorē partē ciuitatis debere iurare:vel ipsam vniuersita
tem:quod est difficile.& refert Specu.in d.loco allegat in ar.qa
sacramentū

sacramentũ omnium possessorum desideratur,qñ res ciuitatis
vendit̃,vt l.fi.C.de venden.re.ciui.& dũ tractat̃ de defensore
ciuitatis eligẽdo,vt in aut̃.de defen.ciui.§.in tm̃. Pile⁹ verò .q.
j.vt refert Io.in addi.Spe.ad d.principiũ dixit ꝙ ex iure mori-
bus recepto,cõsuleret iurare,p̃nte & consentiente maiori par-
te vniuersitatis.allegat aut̃.hoc ius porrectũ.C.de sac.san.ec.&
in.l.rem non nouã.C.de iudi.sin. Io.post Inno.in c.pastoralis.
de re iudi.super glos.j.dicit,ꝙ vniuersitas iurat: & timore iura-
menti dimittit,si cã est calũniosa. vel verius secũdũ Inno.vni-
uersitas non iurat per se,sed per illum qui est litem cõtestatus:
vel per quẽuis alium.nec ob.d.§.hoc etiã.qui probat vniuersita
tem iurare:quia iurante syndico vniuersitatis vel collegij, per
cõsequens ipsa vniuersitas intelligitur iurare.ff.de admi. tu.in l.
ita tamen.§.gessisse.& in regu.qui per alium.de regu.iur.li.vj.
Do.meus in c.seq.dicit,quòd si vniuersitas est secularium,iurãt
principaliores per quos vniuersitas gubernat̃,vt l.municipes.
ff.ad municipa.& d.§.hoc etiam.& ibi gloss.& Bar .Nec requi
ritur,ꝙ oẽs iurent:qa videretur quodãmodo impossibile.Si ve
rò est vniuersitas ecclesiastica,aut abbas,vel Prælatus cõstituit
syndicum,vel procuratorem,& iurat ipse Abbas,vel Prelatus,
aut constituit cum conuentu vel capitulo:& tunc principalio
res iurabunt.argu.d.§.hoc etiam. Quod verum arbitror , nisi
vellent per alium iurare de calumnia:quia cum sint clerici,non
possunt compelli iurare per se ,vt dixi s̃.q̃o.iiij .ipsi ergo non
possunt compelli : sed principaliores de vniuersitate seculari
possunt compelli:licet constituissent syndicum generalem, vt
tenet glo.in c.seq.Sed omnes de vniuersitate non debent com
pelli ad iurandum:quia tãquam non plenè informati possent
incurrere periurium,secundùm Do.meum & vide quæ dicam
17 in seq.q.¶Duodecimò quæro† quid de Prælatis ecclesiasticis:
vtrum teneantur iurare de calumnia.So .Spe.e.ti.§.restat.versi.
quid si Prelatus.dicit,quòd licet Prælatus prosequatur causam
per se:tamen potest committere œconomo seu syndico,vt iu-
ret de calumnia.argumento c.j.prope fin.s̃.eod.ibi huiusmodi
officium alijs delegare.& ff.de procu.l.iij.subdit tamen, quòd
non potest specialiter committere:nisi committat causam per
secutionum.arg.tex.nostri in fi.& c.seq.ibi, qui pro eis petere
& excipere &c.c.fi.in princi.j.e.ibi elegeris.& ver.ꝙ si per te.
Alioquin posset hoc committere alicui ignoráti,secundũ Spe.
Tu verò dic vt colligi põt ex his,quæ dicta sunt in præce.q.qa
Prælatus potest per se iurare,si vult:qa habet legitimã admini
strationẽ.& tenet hic d.Ant.Et potest syndicum gñalem con
stituere,qui põt iurare de calumnia,vt dicã.j.q.xxv.vel spãlem
procuratorem,vel syndicũ cũ expresso mãdato ad iurandũ de
calũnia.de quo j.q.xxij.& ibi videbimus,an solũmodo cõsti-
18 tui possit ad iurandũ de calumnia.¶Tertiodecimò quærò †qd
de Abbatibus.so.patet ex his,q̃ dicta sunt in duabus præce.q.
Abbas em̃,si per se agit,iurat de calũnia. Sed si vult se exone-
rare,cõstituat syndicum vel procuratorem,qui habeat ptãtem
iurandi,vt sæpius dictũ est.¶Quartodecimò q̃ro vtrũ admini
strator legitimus possit iurare de calumnia absq; alio spãli man
dato.so.dicendum est,ꝙ sic:siue legitimã administrationẽ ha-
beat à lege,siue ab hoĩe,vt no.hìc glo.fi.& Inno .& Doc.in l.ij.
§.j.& §.qđ obseruari.& aut̃.principales.C.e.facit ff.de cõdi. &
demõ.l.municipalibus.tenet Do.meus in c.j.s̃.eod.Spec.eo.tit.
§.restat.in prin.Inn.& Ho.in c.dudũ ij.de elec .traditur etiam
in c.p̃ntium.de testi.li.vj.Et fuit q̃o Pilei,& hoc maximè proce
dit respectu administrationis eorũ , qui carẽt intellectu:quales
sunt infanes ,furiosi,& mentecapti:qm̃ tales nõ iurãt,ẽt de veri
tate,vt dicam j.q.xliiij.& dicit gl.in d.§.quod obseruari. ꝙ ẽt si
principalis agat,vel cõueniatur cum cõsensu legitimi admini-
stratoris,nihilominus ipẽ administrator debet iurare de calũnia
qa cũ istud iuramãtũ præstetur ad solennizãdũ iudiciũ:nõ ca-
dit nisi in ꝑsonã legitimã.sed ille , cuius negotia administrant̃
per legitimũ administratorẽ,nõ dicit̃ habere personã legitimã:
quia sine illius authoritate nihil facere põt:quia in eo nõ cadit
istud iuramẽtum.si tamen ipse melius est informatus de facto
quã legitimus administrator,vltra iuramentum calũniẹ per le
gitimũ administratorẽ,potest ipse interrogari:& tenet̃ præsta
re iuramẽtũ de veritate:cũ tale iuramentũ non ꝑtineat ad solẽ
nizandũ iudicium:sed ad veritatem eruendã:& ad aduersarium
releuandum ab onore probandi.ita vult gl.in d.§. quod obser
uari.licet vna gl.ibi p̃ce.aliud teneat.& p̃dictam opi.sequit̃ ibi
Pau.de cast.facit qđ dicã j.q.xliiij. Ego tamen arbitror ꝙ hoc
procedat,qñ legitimus administrator interueniret ad solẽnizã
dum totũ seu oẽs partes iudicij:secus si consensus ipsius requi
reret̃ à prin.per quem totũ postea futurũ iudicium solẽnizare-
tur.exemplũ in cõsensu patris respectu filij,vt dixi s̃.q.vij.ma-
ximè cũ ille cõsensus possit præstari,etiã extraiudicialiter. Sed
contra prædicta oppono.videtur enim quòd talis nõ iuret de
calũnia:qa tale iuramentũ ordinat̃ ad futuras responsiones fiẽ-
das per iurantẽ:vt rñdeat veritatẽ.ad qđ vide qđ dixi in Rub.
arti.iij.sed isti administratores nõ debet interrogari,nec habẽt
respondere:qa si responderent aliqd , qđ tenderet in p̃iudiciũ
principalis,nõ noceret.vnde rñsio tutoris,vel curatoris,nõ vi-
detur nocere pupillo.so.dic vt dicã statim q.xvj . & vide Bal.
in l.item eorũ §.actor.ff.qđ cuiusq; vni.qui dicit, ꝙ administra
tor cõstitutus cũ decreto,põt iurare de calũnia sine spãli man-
dato.& dicit Inn.in c.seq.ꝙ œconomi , syndici ,actores, tuto-
res,ꝓcuratores,parẽtes, orphanotrophi,& oẽs alij,qui legiti-
mã hñt administrationẽ,vel à lege,vel à iudiciali authoritate,iu
rãt de calũnia.per l.ij.§.j.& ij.C.eo.tit.& l.j.C.de bo.ma.& se-
quit̃ Bal.in d.§.actor.sed nos singulariter p̃dictas & alias simi
19 les q̃ones prosequamur.¶†Quintodecimò quẹro de patre agẽ
te noĩe filij,vtrũ possit sine alio spãli mãdato iurare de calum-
nia.so.dicendũ est,ꝙ sic.vt patet ex his,quæ dixi in p̃ce.q.quia
pater est legitimus administrator filij. vt l.j.C. de bonis mater.
& hoc ꝓcedit,si pater agit, secũdũ Petrũ Cy.& Doc.in l.ij.§.
sed qa veremur C.eo.& per Bar.in l.qui bona § .si alieno.ff.de
dã.infec.Et idẽ si conueniretur tanq; legitimus administrator
filij,per ea quæ dicã in seq.q̃onibus.sed si ipse filius ageret,vel
cõueniretur,dic vt dixi s̃.q.vij.Et hoc arbitror ꝓcedere, si mõ
agat pr̃,tãq; legitimus administrator:siue agat noĩe filij: & for
tius si agat noĩe suo & filij.Et idẽ dico de auo,& alijs ascendẽ-
tibus habẽtibus in ptãte:qa ex quo tales sunt administratores,
possunt exigẽtia spãle mandatũ.vt l.pater.in prin.ff.de mino.
no.Cy.Bu.Bar.& Doc.in l.j.C.ẽt ꝑ ꝓcu.in inte.resti.post.pos.
& d.Ant.in c.cũ.M.de cõsti.& ꝑ Bal.in l.j.C. de bo.mater.vbi
dicit,ꝙ pr̃ põt agere,tãq; si haberet solidũ dñium.Et p̃dicta vi
dent̃ ꝓcedere in his,in quibus patri quærit̃ vsusfructus : qa in
his,in quibus nõ querit̃ vsusfructus patri,nõ videt̃ pater age-
re posse administratorio noĩe filij,vt not .Pau. de cast.in l.j.C.
de bonis mater.aduerte tñ:qa posito,ꝙ patri quæreret̃ vsusfru
ctus:tñ ꝓ filio p̃sente & pubere,nõ põt: nisi accedat cõsensus
illius.vt est tex.in l.cũ nõ solũ §.vbi aũt.C.de bonis,quæ li.qui
tex.est mirabilis,secũdũ Doc.maximè Pau.Et hæc notabis:qa
cõiter nõ tãgunt̃.si verò pater ageret tanq; cõiũcta ꝑsona,dic
vt dicã j.q.xxviij.sed si ageret tanq; ꝓcurator,dic vt dicã j.q.
xxiij.& vide quẹ dixi in c.j.s̃.de lib.obl.in vij.prin.arti.q .xiiij.
20 ¶Sextodecimò quæro† qd de tutore.so.tex.in l.ij.§.qđ obser-
uari.& in authẽ.principales.in fi.C.eo. dicũt,ꝙ tutor in causis,
quas agit s.tanq; tutor,p̃stat iuramẽtũ calũniæ:qa ẽt ipse est le-
gitimus administrator.ergo iurat.vt dixi q.xiiij.& tenent Doc.
hìc.& gl.Cy.Bar.& Doc.in d.§.qđ obseruari .Inno .& Hò .in
c.dudũ.ij.s̃.de elec.& in c.pręsentiũ.de testi.li.vj.Spe.eo.ti.§.re
stat. in prin.Bar.in l.q bona.§.alieno.ff.de dã.infec.Sed contra
hoc opponit̃:qa iuramẽtũ,ꝙ p̃stitũ nõ releuat,nõ debet p̃sta-
ri.vt l.stipulatio. §.diu⁹.ff.vt lega.no.ca.sed cõfessio tutoris nõ
p̃iudicat pupillo.ff.de confes.l.certũ.§.sed an ipse.ergo &c.so.
gl.in d.§.qđ obseruari.format cõtrariũ.& ꝓ so.se inuoluit.sed
Bar.ibi dicit,ꝙ licet cõfessio tutoris, quæ emanat ꝑ modũ vo-
lũtariæ iurisditiõis,nõ p̃iudicet pupillo. vt d.§.sed an ipse. tñ si
emanat̃ ꝑ modũ iurisditiõis cõtẽtiosæ, p̃iudicat.vt d.§.obser-
uari.tutor em̃ debet veritatẽ confiteri:& agnoscere bonã fidẽ.
vt l.quoties §.sic ff.de ad admi,tuto.Et ista fuit originalis q̃stio
Pet.vt dicit Pau.in d.§.qđ obseruari.Et an,& qñ cõfessio tuto
ris,vel curatoris,aut alterius administratoris p̃iudicet pupillo,
vel administratori latè dicã in titu.de cõfes.& aduerte:qa prędi
cta cõclusio ꝓcedit in iuramẽto calũniæ:sec⁹ in iuramẽto affe-
ctiõis,ꝙ põt pręstare ẽt pupillus,si est doli capax.vt in l.videa
mus.ff.de in lit.iur.Et qbus casib⁹ pupillus possit iurare,dixi s̃.
q.v.& intellige,ꝙ iurat de calũnia:siue sit actor,siue reus,per ea
quẹ statim dicã q.xix.Et si sunt plures tutores eiusdẽ pupilli,
iurẽt oẽs,vel vnus.C.si ex pluribus tuto.l.j.tradit Spe.eo.ti.§.re
stat.in prin.& qd si vnus est tutor duorũ pupillorũ adinuicẽ li
tigãtiũ.dicã in q.xxxij.& vide quæ dixi ĩ c.j.s̃.de lib. obla.arti.
21 vij.in scđo mẽbro prĩcipali q.xij.¶Decimoseptimò † q̃ro qd
de curatore minoris.so.dic,ꝙ ipẽ iurat de calũnia:cũ & ipse sit
legitim⁹ administrator.vt d.§.qđ obseruari.& d.authẽ.princi-
pales.Et intellige,ꝙ iurat,siue sit actor,siue reus,ꝑ ea q̃ statĩ di-
cã in q.xix.& adde q̃ dixi in q.pręce.& in q.vj.vbi dixi de mi
nore.tenet ẽt Bar ĩ l.q bõa.§.si alieno.ff. de dã.infe.& quo noĩe
cõcipiat libellũ,dixi in c.j.de libel.obl.art. vij.ĩ ij.mẽbro q.xij.
22 ¶ Decĩooctauò† q̃ro de curatore bonis dato.so.dic ꝙ ẽt ipẽ iu-
rat de calũnia:qa est legitimus administrator.vt no.Spe.eo.ti.§.
restat ꝓpe prin.ꝑ l.ij.§.j.C.eo.& ꝑ no.ꝑ gl.mag.in fi.in l.ij.ff.
de cura.bo.dã.q̃ dicit,ꝙ talis curator habet legitimã administra
tionẽ:& ideò iurat de calũnia.secũdũ il lã gl.ꝑ l.ij.§.qđ obserua
ri.C.eo.& tenet Barto.in d.l.qui bona.§.si alieno.& intellige ꝙ
iurat de calumnia,siue sit actor,siue reus:vt dicam in quẹst.seq.

¶ Decimonò q̃ro, qd de œconomo.ſo.tex.eſt hic & ĩ c.ſeq.ꝙ iurat de calũnia: dũmõ cauſę notitiã habeat: vt.ĩ.q.xxxix.Et ĩtellige ꝙ iurat de calũnia, ſiue ſit actor, ſiue reus, vt dicit glo.pe. in c.ſeq.& ibi glo.tradit, qs dicatur œconomus:& qs poſsit eũ conſtituere:& qualis debeat eſſe.nec mirũ, ꝙ talis iuret de calu mnia: quia etiã ipſe habet ĝnalẽ & liberã adminiſtrationẽ, vt di cunt hic Doc, ergo iurat de calũnia ſine alio ſpãli mãdato: vt di xi ſ.q.xiiĩ.& vide qđ dixi in c.j.de lib.obla.arti.vĩ.q.x.¶ Vige
23 ſimò † quero qd de vicedomino. ſo.dicẽdũ arbitror idem, quòd de œconomo: qa talis, cũ præſit adminiſtrationi rerũ Epiſcopaliũ, põt iurare de calũnia: ſiue ſit actor, ſiue reus, abſq; alio mã dato.& viđ qđ dixi ĩ c.j.de li.obla.arti.vĩ.q.x.& qđ dicam.ĩ.q.
24 xxiiĩ.¶ † Vigeſimoprimò † q̃ro qd de orphanotropho, hoſpi talario, & leproſario.ſol.dicendũ eſt, ꝙ etiam iſti iurãt de calũmnia: qa ẽt ipſi habẽt ĝnalem adminiſtrationem.C.de Epi. & cle.l.orphanotrophos.tenet Barto.in l.q bona.§.ſi alieno.ff.de dã.infect.& iſti iurãt, ſiue ſint actores, ſiue rei, vt dixi in pręce.q. ¶ Vigeſimoſcđò q̃ro quid de nũcio.& nõ intelligo oĩno de nũcio ad actus citationũ, vel ſimiles conſtituto, ſed ab aliquo priuato: vt tanq̃ nũcius cãm ſuam expediat.ſo.dic ꝙ ipſe iurat de calumnia.hoc tenet Io.de Imo.in d.§.ſi alieno.per tex.in l.ĩ.§. ſi naũt.& §.ĩ.C.eo.qa nũcius cõcipit verba in pſonã dñi.& alle gat Cy.ita tenentem, ꝙ ſecus dixerit in procuratore habẽte etiã ſpãle mandatũ.qđ tñ qualiter intelligatur, ſtatim dicã in ſeque
25 ti q̃one.¶ Vigeſimotertiò † quæro qd de ꝓcuratore ad iudicia. ſol.gl.hic tenet, ꝙ ꝓcurator talis nõ poſsit p̃ſtare iuramentum calũniæ p l.ĩ.ſi naũt.C.eo.idẽ ẽt tenet ibi gl.gl.verò in auꝫ.prin cipales.C.e.vr̃ ſentire, ꝙ nõ iurat quãtum ad oĩa, circa quę conti nere debet iuramẽtũ calũniæ.de qbus dicã in c.ſi.art.xĩ.ſed be ne iurat quãtũ ad capitulũ.ſ.ꝙ nihil dederit, vt authẽ. principa les.& in authẽ.vt liti.iur.§.j.Ia.verò & Raue.Marti.ſilli & Petrus tenẽt cõtrarium, ꝙ ẽt ſimplex procurator debeat iurare in totũ.& hoc dicũt p d.authẽ principales.volẽtes ꝙ tex.ille dũ dicit, ad quas &c.debeat cõprehendere ẽt ꝓcuratores, q iurare debent ſuper oĩbus cauſis.Nã & ipſi aduocati iurant, vt ſtatim dicam q.xxxĩ.Et qa ꝓpriè exponendo debemus accipere pſonas ꝓcuratorũ, ad quas negotiũ vadit: qa ſi intelligeremus de pſonis hæredum, eſſet improria locutio: qa hæres eſt principalis perſona, ſicut defunctus:& ſic illud verbum ad quas &c.eſſet ibi ſuperfluũ, & nihil operaretur, qđ eſſe nõ debet, vt in l.ſi quãdo.ff.de leg.ĩ.vnde cõcludunt, ꝙ etiam ſimplices ꝓcuratores iurant.nõ ob.d.l.ĩ.§.ſi naũt. qa non negat, ꝙ procuratores nõ iurent: ſed dicit quòd principales pſonę iurare debent.& in hoc ſolũ corrigit Ius antiquum, ſ.vt per iuramentum, quod p̃ ſtat procurator, dominus nõ releuetur, quomin⁹ iurare debeat. vt ibi, et ita iurabunt tam dñi, quàm procuratores.nec obſtat ſi opponeretur, ꝙ hodie nõ iuraꝫ niſi ſemel: ergo non iurabit prĩ cipalis dñs, vel ſi iurabit principalis, nõ debet iurare procurator qa rñdeꝫ, ꝙ iurm̃ poſt litẽ cõteſtatã ſemel eſt p̃ſtandum ab ea pſona: ſed à pluribꝰ pſonis põt pluries præſtari, vt ab hæredibus & procuratoribus qui poſſunt venire ſucceſsiuè.de quo di cam in c.ſi.arti.xiĩ.vnde dicit Cy.firmiter tenẽdum eſſe, quòd etiam ſimplex procurator debeat iurare.ita dicit in d.auꝫ.prin cipales.& plus dicit ĩ.§.ſi naũt.quòd nihil verius, ſi nihil æquius quare miror de Ioan.de Imol.in dicta l.qui bona.§.& alieno. ff.de dam.infec.vbi allegat Cy. in contrarium in d.§. ſi nautẽ. dicens, ꝙ Cy.tenet, ꝙ etiã ſi procurator haberet ſpeciale manda tũ, nõ iurat de calũnia: licet ſecꝰ teneat ĩ nũcio.de quo dixi ĩ pce.q.moueꝫ: qa actus q geriꝫ p ꝓcuratorẽ, vt ꝓcurator cõcipiꝫ in perſona ipſius procuratoris noĩe dñi, vt notaꝫ in l.multũ.C. ſi qs alteri, vel ſibi.ſed in mea lectura Cyn.nõ habeo, fortè hoc dixit Cy.in addi.hanc tñ opi.refert gl.ſi.in c.ſi.eo.ti.lib.vj.Spe. verò eo.ti.§.reſtat.ver. ꝓcurator.ſimpliciter dicit, ꝙ ꝓcurator nõ iurat de calũnia, p d.§.ſi naũt.in cõtrariũ tñ alle.c.pe.j.e.ſʒ ad hoc rñdet, ꝙ ibi ſyndici vocanꝫ procuratores: qa ꝓcurator Epĩ eſt loco ſyndici, ſeu œconomi.ar.v.q.ĩ.c.qa Epiſcopus.& ĩ. q.viĩ.in c. cũ ſimus, Inn.verò dicit, ꝙ ſi ꝓcurator ẽ ſimpl̃r cõſtitutꝰ, nõ iurat de calumnia: niſi ſit ꝓcurator eccleſiarũ, vt in c. j.ſ.eo.& in c.pe.j.eo.& authẽ.principales.C.e.Sed ꝓcuratores aliorũ non iurãt: licet aliqñ procurator vniuerſitatis iuret, impropriè ſumpto vocabulo.& remittit Inn.ad no.in.c.pe.j.e.de quo etiam per eum in.d.c.j.vbi etiam dicit, ꝙ ſpeciale eſt in perſonis eccleſiaſticis, qđ iurent de calumnia per procuratorẽ, ſine ſpeciali mandato.de quo dixi.ſ.e.q.iiĩ.Et ideo olim dubitatio erat, quid agẽdum ſi procurator ageret, vel defenderet nomine abſentis.quo caſu dicebat Innoc.quòd dabitur ei dilatio, vt de nunciet domino, vt veniat iuraturus.argumen.c.quoniã.§.qđ ſi ſuper.ſ.vt lite nõ conte.& C.vbi in rẽ actio, l.ĩ.&.ſ.de ꝓcu. c.dilectus.vel mitteꝫ ei iuramẽtũ, vt authẽ.principales.C. e.vel ſcribeꝫ iudici, ſub cuius iuriſditione degit, quod illud recipiat,

ſecũdũ Spe.in d.§.reſtat.ver.quid ergo fiet. & cuius expenſis tũc mittaꝫ, & ſub qua forma tũc ſcribaꝫ, dixi in.c.j. ſ.in quarto prin .arti.¶ Quærit tamẽ Spe.in d.§.reſtat .ver.quid ergo fiet.
26 † quid ſi in procuratorio aliàs ſufficienti ad cauſam, nõ exprimiꝫ quòd poſsit iurare de calumnia.& dicit ꝙ multi dixerunt quòd põt iurare: aliĩ, contra.ſed certè cùm mandatum aliàs ſit ſufficiens ad cauſam, iudex coget eum litẽ conteſtari. & poſtea tanq̃ dñs litis poterit iurare.Bal.verò in l.nõ ſolũ.in prin.ff.de procu.dicit poſt gl.ꝙ vbi procurator põt dici principalis, debet iurare de calũnia: vbi verò tanq̃ miniſter, nõ iurat ipſe, ſed dominus.Et ſubdit, ꝙ principalis diciꝫ in tribus caſibus.primò quando eſt procurator in rem ſuam . de quo dicam.q.xxx.ſecũdò.quãdo ſuſcipit defenſionem animo nouandi. de quo dicã.ĩ.q.xxvĩ.Tertiò.qñ conuenitur ex propria ſatiſdatione.de quo dicã in d.q.xxvĩ.ſed extra iſtos tres caſus, procurator dici exercere litẽ vt nudus miniſter, & nõ vt principalis, vt l.ſi.C.de ꝓcu.& iõ nõ iurat de calũnia.qđ dicit verũ in iuramẽto, qđ in terponiꝫ ad cõfirmationẽ.ſeu ſolẽnitatẽ iudiciĩ poſt litẽ conte. ſed vbi iuraꝫ, nõ in figura iudiciĩ: puta, in pparatoriĩs iudiciorũ tũc põt iurare de calũnia vt ſingulariter notaꝫ in l.qui bona.§. pe.ff.de dã.infe.ſecũdũ Bal.poſt Ia.Bu.in d.l.non ſolũ.in prin. Et ſic patet ex pdictis, ꝙ in hac q.olim variĩ varia ſenſerũt: ſed hodie ad declarationẽ pdictorũ emanauit.c.ſi.e. ti.li. vj.Sed qa ille tex.habet aliquas dubitatiões, iõ ꝓ ipſius declaratione, & ꝓ cõcordia multorũ iuriũ diſtinguo, ꝙ aut loqmur in ꝓcuratore ad negotia, aut ad iudicia.primo caſu, dic vt dicã in ſeq.q.Secũdo caſu ſubdiſtingue, ꝙ aut ꝓcurator habet ſimplex mãdatũ, nulla facta mẽtiõe, ꝙ poſsit iurari de calũnia.aut habet mãdatũ ĝnale: & etiã generaliter eſt ſibi conceſſa poteſtas iurãdi de calũnia: ſed nõ ad certã cãm. Aut habet mãdatũ ſpãle ad iurãdũ de calũnia ĩ certa cã.Primo caſu dic ꝙ regulariter habẽs mãdatũ ſimpliciter ad cãs, vel ẽt ad cãm, nõ põt p̃ſtare iuramẽtũ calũniæ.ita dicit tex.in l.ĩ.§.ſi naũt.& auꝫ.principales. eo. & qđ no.ibi Cyn.& antiqui Doc.& gl.noſtra. & Spe.in locis ſupe-
27 rius allegatis.& tenet Do.meus hìc.& eſt cõmunis opinio.† Et hæc cõcluſio ꝓcedit ẽt ſi ꝓcurator fuiſſet admiſſus cũ cautiõe de rato: eo, ꝙ dubitatũ fuiſſet de mãdato.tex.eſt in l.ĩ.§.hoc ẽt & ibi not.Pau.de caſt.C.eo.tit.¶ Hæc tñ cõcluſio, ſeu regula
28 recipit plures fallẽtias.† Primò fallit in cauſis clericorũ agẽtiũ vel defendẽtiũ noĩe eccleſiæ: qa tũc ſufficit ſimplex mãdatum: nõ aũt requiriꝫ mãdatũ ſpeciale, vt in c.pe.ĩ.eo.& ibi per Inn. & Ho.& ſ.de ꝓcu.c.quia in cauſis.& per Inn.& Ho.in c.j.ſ.e. & per Spe.eo.tit.§.reſtat.circa ſi.verſic.Item etiam clerici.Et ſe quiꝫ d.Ant.in c.j.ſ.eo.& Archi.j.q.iĩ.c.ſi.qđ limita, ſi ſit ꝓcurator datus generaliter ad omnes cauſas: ſecus ſi ad vnam cãm tm̃: quia tunc requiritur, ꝙ habeat ſpeciale mãdatũ.not .Spe.in d.§.reſtat.ver.ſed qd dices.& Archi.in c.præſentium .de teſti. li.vj.ſup ver. Abbatẽ.& Hen.Bo.in c.j.ſ.eo.ad quod vide, quæ
29 latius dixi ſ.eo.arti.q.iiĩ.¶ † Secũdò fallit, ſi dominus ageret in lõginquis partibus: qa hoc caſu, admitteretur procurator ad iurãdũ de calũnia: licet nõ habeat ſpeciale mãdatũ, ſecũdũ Vincen.qui ſic reſidet in c.j.ſ.e.per c.petitor ſ.de procu. licet Vincen.primò dixerit, ꝙ dabiꝫ primò dilatio ꝓcuratori, vt denunciet domino.argu.l.ĩ.C.vbi in rem actio & c.quoniã.§.qđ ſuper.ſ.ti.prox.Spe.verò eo.ti.§.reſtat.ver.qd ergo.& ſeq.refert varias opi.nec videꝫ aliquid firmare.gl.verò ſup ver.ab vtraq;. in c.cęterũ ĩ.tenet ꝙ dabiꝫ curator bonis.& ille iurabit de calumnia.ar.l.j.& ĩ.C.de cura.bõis dã.Et hãc opi.videꝫ tenere Cy. poſt Ia.de Are.in l.ĩ.§.ſi naũt.C.e.qđ nõ placet Bar.ibi.mouetur.qa vbi datus eſt ſpãliter ꝓcurator, nõ eſt locus datiõi curatoris: ſicut tutela teſtamẽtaria excludit datiuã, vt ff.de teſt.mili. l.ſub cõdi.& tradiꝫ in c.ex parte ĩ.j.de app.& iõ tenet, ꝙ ꝓcurator debet admitti ad iurãdũ de calũnia: qa iura, q̃ dicũt principales debere iurare, debẽt intelligi, qñ dñs de facili põt haberi.ſimile in l.ſi lõgius.& quod ibi notaꝫ ff.de iudiciĩs.ſicut in ſimili dicimus, ꝙ qñ non eſt qui cedat, actiones cõpetunt vtiles ipo iure, vt l.j.C.de act.& obli.& in l.damni.§.ſi.ff.de dam.infe.& hanc opi.tenet Bar.in l.qui bona.§.ſi alieno.ff.de dam.infec.ſed Io.de Imo.ibi dicit, ꝙ illud ſimile de ceſsiõe non videꝫ bonũ: quia cedere actionẽ, pẽdet ex facto alieno: & ideo ſi nõ eſt qd imputetur cedenti actionẽ: qa non per habere copiã debentis cedere, ſubueniꝫ ſibi: ſed hoc videꝫ imputãdũ dño, qui conſtituit ꝓcuratorẽ ad agendũ, & ſciebat ꝙ nõ debebat admitti ſine ſpeciali mãdato ad iurãdũ de calumnia.vnde à principio debebat dare ſpeciale mandatũ: & ideò videꝫ, ꝙ talis procurator nõ debeat admitti: & ſic videꝫ, ꝙ dandus ſit curator, ſecũdũ qđ voluit gloſ. & Cy.vt ſ.dixi.ſed in cõtrarium facit, vt dixi: quia debet ceſſare legitimus adminiſtrator, ex quo habemus datiuum, vt l.ſi tutor.§.j.ff.de tute.& rati. diſtra. ſed dicit Ioan.de Imo.ꝙ tenẽdo, ꝙ tale mandatum non ſufficeret. poſſet dici

ſet dici dandũ curatorem,ex quo nõ habemus adminiſtratorē ſufficientē:cùm paria ſint nõ eſſe, vel eſſe:& minus vtile, vt in c.ij.§.de tranſla.Præla.& in l.quoties.ff.qui ſatiſd.cog.cũ ſi.Sed fortè poſſet dici, ꝙ hoc caſu non ſit dandus curator, ſi dñs ſit abſens ex volũtaria cauſa:quia imputet ſibi,quare nõ dedit ſpeciale mandatũ procuratori ad iurandũ de calumnia: nec videt̃ iure cautũ ꝙ dari debeat curator bonis abſentis ad iurandũ de calumnia:ſicut nec videt̃ iure cautũ, quod dari debeat curator bonis abſentis ad finē,vt moueat actiones cõpetentes abſenti. ſecus ſi eſſet abſens ex probabili & neceſſaria cauſa.l.ab hoſtibus.in prin.ff.ex qui.cau.ma. Et ita videt̃ intelligenda gloſſ.ibi poſita.Ex parte autē rei abſentis,fortè poſſet dari curator bonis,ſi non defendat̃:licet eſſet abſens ex voluntaria cauſa.per l. ſciendũ.ff.ex quib.cau.maio.& l.j.& ij.ff.de cura.bo.dan.ſecũdùm Io.de Imo.in d.§.ſi alieno.ſed d. Ant.in d.c.cæterũ. j. eo. ſequitur opi.Bart.dicit tñ, ꝙ etiam illa practica põt ſeruari vt detur curator:qa eo reſpectu,quo dat̃ curator,nõ eſt ibi procurator.ſ.quò ad finē iurandi de calũnia:non autē dabitur toti liti facit quod ſ.dixi ſecũdùm Io.de Imo.Do.meus in d.c.cæterũ. dicit,ꝙ non videt,qualiter dictum dñi Ant.poſſit procedere. nã curator datur bonis,ſeu adminiſtratori bonorũ,vt l.in procurando.C.de nup.ergo nõ videtur poſſe dari ad iſtum actum tantũ: videlicet,ad iurandũ de calũnia:ſed hoc arg.iudicio meo non aſtringit multũ:quia etiã curator datur bonis minoris: & qñq; tamen datur ad vnã litem,vt in rubro & nigro. C. de in lit.dan.tu.& cu.& in l.& ſi ad ſpeciē.ff.rem ra.ha.& ibi not. & quia idē iuris videt̃ eſſe de parte,quò ad partē &c.vt in l. quæ de tota.ff.de reivendi.ad idē.c.ſi.de iudi.li.vj.cũ ibi notatis.Mouetur etiã Do.meus:quia de calũnia iurat dñs,vel habēs adminiſtrationē,vt l.ij.C.eo.& not.per eũ in c.ij.& ſeq.ſ.eo. qa iſti præſumunt̃ ſcire qualitatē cauſæ an ſit iuſta vel non. ſed ſi iſte curator datur tantũ ad actũ iurandi,nõ videt̃ poſſe iurare:cùm prorſus ſit expers negotij,nec habeat adminiſtrationē:cùm & ipſe ſyndicus,qui habet generalē adminiſtrationē repellat̃ ab actu iurandi,ſi ignorat conditionē cauſæ, vt dictis iuribus.facit tex.noſter.& latius dicã j.q.xxxviij.& pro dicta opi.etiã allego:quia cùm ipſe nõ ſit cauſam agitaturus,nõ põt præſtare iuramentũ in forma ſecũdũ plura capitula,quæ debet cõtinere iuramẽtũ calũniæ,ſecũdùm quod dicã in c.ſi.j.eo.ar. xij. Quãuis Bal.in c.cæterũ j.eo.dicat ꝙ etiam põt conſtitui curator ad actum iurandi tm̃,per no.l.ab hoſtibus.in prin.ff.ex quib.cau. maio.& ita refert ibi Zaba.ſed cõtra hoc obſtãt ea,quæ ſtatim dixi.Et ſubdit Do.meus,ꝙ non põt dari curator ad totam cauſam:cùm iam ſit ꝓcurator cõſtitutus à verò dño:& ſic nõ ſunt bona vacãtia,quib⁹ ſolet curator deputari:quare Dñs meus ſequitur opi.Bar.vt ꝓcurator admittat̃:ſed cũ hac limitatiõe, ꝙ ſi ꝓcurator fuit gñaliter cõſtitutus antè litē motã,admittat̃: cũ non ſit qd imputet̃:cùm probabiliter ignorauerit cãm mouendam cõtra aliũ.vnde nõ potuit dare ſpeciale mandatũ ad iurandum,ſecũdùm formã,de qua per eũ hic,de qua ego latius dicã in c.ſi.j.eo.in xij.art.prin.Et rõne abſentiæ multa permittunt̃, vt in c.ſi.de ſepul.li.vj.& quod legit̃ & notat̃ in c tũ ex literis. ſ.de reſti.in inte.& in c.ſi epiſcopus.de ſup.neg.Præla.lib.vj.& tenet D.meus.ſed ſi dñs citatus cõſtituit procuratorē,& ſe abſentauit nõ dando ſpãle mandatũ iurandi de calumnia: tũc putat Do.meus,ꝙ dñs poterit,tanq̃ cõtumax cõdemnari in expenſis:quia nõ conſtituit ꝓcuratorē legitimũ.arg.c.cõſtitutus. & c.auditis.de ꝓcu.putat tñ,ꝙ volente aduerſario,poterit admitti:quia nõ agitur hic de magno præiudicio.Et põt tale iuramentũ calũniæ tacitè omitti,etiã præſente parte vt in c.j.eo.ti. li.vj.de quo latius dicã in c.cæterũ.j.eo.art.x.Et hæc opi. videt̃ mihi ſatis æqua.& adde quæ dicã in ſeq.fallẽtia.¶ Tertiò fallit
30 †ſi periculũ eſſet in mora.hoc tenet Io.de Imo.in l.ꝙ bona §.ſi alieno.ff.de dã.infe.per illũ tex.tenẽdo,ꝙ in caſu illo admittat̃ procurator ſine mãdato,de quo in ſequenti fallẽtia:& mihi placet.faciunt quæ dixi in præce.fal. Et quia ſicut rõne abſentiæ neceſſariè plura cõcedunt̃,quæ aliàs non cõcederent̃,vt dixi in præced.fal.ita rõne celeritatis,ſecũdùm Vincē.Do.m. & Doc. in c.ij.j.de or.cog.viij.q.iiij.c.nõne et l.de pupillo.§.ſi qs riuos ff.de op.no.nũ.& p Io.in addi.Spe.de peti.& poſ.§.j. ver. ſed nunqd intẽtari.& quod latı⁹ dixi in c.ſi.ſ.de fo.cõpe.ſup gl.ſi. in materia iuris reuocãdi domũ.in vij.q.prin.verſi.xvij. Exceptio.& quod no.in Cle.j.de re.ec.nõ alie.per zaba.vbi dicit, ꝙ qñq; rõne celeritatis,omittit̃ forma reqſita:& qñq; etiã occultatur,ſeu omittit̃ medius actus requiſit⁹,vt l.ſingularia.ff.ſi cer.
31 pe.& l.iij.§.ſi debitor.ff.de doñ.īter vi.& vxo.¶†Quartò fallit,in iuramẽto calũniæ qd nõ eſt ſolẽnitatis:ſed ꝓbatiõis: qa tale iuramentũ põt preſtari à ꝓcuratore ſimplr cõſtituto, vt l. Prætor.in prin.ff.de dã.infe.tenet Bar.in l.ꝙ bona.§. ſi alieno. ff.eo.& vt intelligas,illa iura loquunt̃ in eo ꝙ timet ſibi dãnum inferri:quia ſi iurat de calũnia pro dã.infect.tenet̃ aduerſarius cauere,ſi prætori viſum fuerit,vt.d.l.qui bona.§. qui dãni .& ſic tale iuramẽtũ ſuccedit in locũ probationis.in prin.&.d.§. ſi alieno.& hoc iuramẽtũ põt præſtare ſimplex ꝓcurator,ſine ſpãli mãdato,vt dictis iuribus. & tenet glo.mag.in.§.ſi alieno. ibi dũ dicit,ſimplex ꝓcurator.& alia gl.parua dũ dicit,ſuperficiarius vel ꝓcurator.Nã in eo quod dicit,ſuperficiarius.conſtat,ꝙ habet mãdatũ ſuper illa re.l.j.in fi.ff.de ope.no.nũ.& l. hoc ampli⁹.§.ſi tm̃.ff.de dã.infe.& ita ꝓnũciauit Clemẽs quartus,q fuit bonus Iuriſta,vt dicit Spe.e.ti.§.reſtat.ver.qd ergo. & verſi.ſe.& hãc opi.ſequit̃ Bar.in.d.§.ſi alieno. quia tale iuramẽtũ præſtat̃ ſup his q̃ ſunt modici ꝑiudicij.& l.theſaurus.ff. ad exhi.& ſic,cùm nõ requirat̃ ſpãle mãdatũ:hoc caſu apparet ꝙ non debet ꝑſtari in animã dñi,de quo dicã in c.ſi.j.e.arti. xj.ſed Io.in.c.ſi.e.ti.lib.vj.tenet,ꝙ requirat̃ ſpãle mãdatũ. ſed Io.de Imo.in.d.§.ſi alieno.cõcordat ꝑdictas opi. dicens ꝙ aut ꝓcurator vult iurare vt verba Prætoris ſonãt,videlicet eũ,cuius noĩe poſtulat,calũnię cã nõ fuiſſe poſtulaturũ.& tũc videt̃, ꝙ debeat habere ſpãle mãdatũ:qa aliàs nõ videt̃ hoc poſſe iurare.& ſic ꝓcedat ſecũda opi.Io.aut ipſe vult iurare, ꝙ credit eũ,cuius noĩe poſtulat,nõ fuiſſe poſtulaturũ calũniæ cã:& tũc ꝓcedat prima opi.Et ꝙ hæc ſecũda forma iurãdi admittat̃,videt̃ fuiſſe de mente glo.in.l.Prætor.in prin.ſuper ver.fuiſſet.in fi.ibi:hic de credulitate.ff.de dã.infe.Idem tñ Io.de Imo.in.d.l. Prætor.in prin.dicit,ꝙ eſt ſpãle in caſibus illarũ legũ propter periculũ qđ verſat̃ in mora.ꝑ l.j.ff.de dã.infec. qđ facit ad id, qđ dixi in ꝑce.fallẽ.ſed gl.in d.c.ſi.e.ti.li.vj.ītelligit.§.ſi alieno. & alia ſimilia iura,qñ ꝓcurator haberet ſpãle mãdatũ ſecũdũ formam d.c.fin.ſed mihi plus placet ꝑce.intellectus. ¶ Quin-
32 tò†fallit ſecũdũ Bal.vbi ꝓcedit̃ de bono & æquo:qa tũc procurator iurat de calũnia,ēt ſine ſpãli mãdato.ita tenet Bal.per d.§.ſi alieno.Pro cuius.§.intellectu vide,q̃ dixi in præcæ.fallē. ¶Sextò fallit vbi nõ iurat̃ in figura iudicij:puta,in præparatorijs iudiciorũ,vt no.ſingulariter in.d.§.ſi alieno.ſecundũ Ia.bu.
34 & Bal.in.l.nõ ſolũ.in prin.ff.de ꝓc.¶†Septimò fallit qñ procurator eſſet litē cõteſtatus:qa ex quo eſt effect⁹ dñs litis, põt iurare de calũnia,ſecũdũ aliquos:ſed reprobat hoc glo.ſi.in ſi.
35 in c.ſi.e.ti.li.vj.ꝑ illũ tex.& bñ.¶†Octauò fallit in ꝓcuratore in rē ſuã.de quo dic vt dicã.j. q.xxx.Et ex ꝑdictis hēs expeditũ primũ mẽbrũ qñ ꝓcurator habet ſolũmõ mãdatũ generale.
36 ¶Circa ſecũdũ mẽbrũ†qñ ꝓcurator habet mã datũ generale, & generaliter eſt ſibi cõceſſa ptãs iurãdi de calũnia,vtrũ ſufficiat.Spe.eo.ti.§.reſtat.ver.qd ergo.dicit,ꝙ ſufficit:licet nõ fuerit adiectũ,in qua cã deberet iurare,ꝑ no.in Cle.nõ põt de procu.vbi videt̃ bonus tex.& ibi no.Io.de Imo.& ibi dixi in primo no.facit l.qui bona.§.ſi alieno.& qđ ibi not.Bart.ff. de dã. infec.& per Bar.in l.ij.§.finaũt.& authē.prin.C.ꝓ eo.tit.Io.in c. ſi.eo.tit.li.vj.dicit,ꝙ ſæpius vidit admitti talē ꝓcuratorē.dicit tñ ꝙ iſte tex.facit in cõtrariũ ibi dũ dicit,ad cãm.loquẽdo ſingulariter.& poſtea dũ ſubdit,in ea.quaſi ſecus videat̃,ſi cõſtituat̃ ad plures cãs.ad idē.c.ꝓcurator. de elec. li.vj.Itē cõſignat rõnē,quare dat⁹ ſpecialiter ad vnã cãm iurat,vt dicã in ſequẽti mẽbro: & nõ ſi dat̃ gñaliter.& maxīe ad futuras cãs:qa tũc nõ debet admitti:qa fortè negabit,ꝙ cõfiteret̃,ſi īſtruct⁹ eēt à prĩcipali,ſecũdũ Io.ſed Io.de fantu.ibi allegat Bar.in cõtrariũ.tenet tñ opi.Io.& ita tenet Ia.Bu.ī.l.ſi ꝓcurator.C. de ꝓcu.vbi dicit,ꝙ ad hoc,vt ꝓcurator poſſit iurare de calũnia, oportet ꝙ ſibi ſit ſpecialiter demãdatũ, vt iuret in tali cã ſpecificata,quam habet cõtra talē:de tali re,in animã dñi:aliàs dñs nõ incurreret ꝑiuriũ ex iuramẽto ꝓcuratoris: cũ nõ videat̃ mãdaſſe delictũ, vt.l.iij.ſi ꝓcurator.ff.qđ q̃ſq; iur.& l.creditor.§ ꝑe.ff.mãda.dicit tñ ꝙ ꝑ cõi practica facit Cle.nõ ꝑt.de ꝓcu.& ſic ēt reſidet dñs Dnicus.& hãc opi.ſequit̃ hic Do.meus.& dñs Ant.ꝑ ꝑdictas rõnes,& eãdē opi.tenet Bar.in l.ꝙ bõa.§.ſi alieno.ff.de dã. infe.vbi dicit,ꝙ nõ ſufficit dare mãdatũ ad iurãdũ de calũnia, niſi dicat,in tali cã,ꝑ l ſi. qs mihi bona.§.iuſſum.ff.de acqui.hæ. Nec ſufficeret dicere.in cauſis,quas eſt habitur⁹.qa ſi ibi eſt ſpãle,ergo in cõtrariũ eſt ius cõe.Inn.credit plus:videlicet,ꝙ ēt exprimat̃,ꝙ iuret ī aĩm dñi, vt ibi patet.ſed ī alijs ſufficit,ꝙ hēat ſpãle mãdatũ ad iurãdũ in tali cã,quã habet cũ tali:licet nõ fiat tãta expſſio,vt voluit tex.in d.c.ſi.eo.ti.li.vj.ſi bñ inſpiciat̃.ſubdit tñ Bar.ꝙ ſi iſta ſeruata nõ fuerint,nõ vitiaret̃ ꝓceſſus: qa ſi omiſſio iurī nõ vitiat,vt in c.j.eo.ti.li.vj.multo min⁹ inepta ꝑſtatio iurī.arg.l.j.§.j.C.de rei vxo.ac.Dicit tñ,ꝙ cõis obſeruantia, à qua nõ eſt recedendũ, ſe habe ꝙ ſufficit ſi habet mãdatũ ſpãle ad iurãdũ de calũnia:licet nõ exprimat̃ cauſa, per d.Cle. nõ põt.ſecũdũ Bar.in d.§.ſi alieno .& dicit ibi Io.Imol.ꝙ pro cõi obſeruãtia facit,qa cõiter ꝓcuratores nõ inchoant cãs ſine cõſenſu & cõſciẽtia dñi:& ſic eo ipſo,ꝙ dñs conſentit litem moueri in cõſequẽtiã,cõſentit ꝙ iuret de calũnia ſi petat̃: cùm alias

non posset cām agitare.arg.l.ij.ff.de iurisd.om.iud.& l.ad rem mobilē.& l.abnegatum.ff.de procu.sed hęc ratio non cōcludit quia si vera esset,idem cōcluderet,si nullū haberet mādatū ad iurandum de calumnia:quod tamen est falsum,vt dixi in præce. mēbro.Et eandem opi.tenet Bar.in l.ij.§.finaut.C.eo. per d.§.
37 iussum & l.j.C.etiam per procu.in inte.resti.postu.pos.† & rō est, quia si mandatum esset simpliciter ad iurandum de calumnia,intelligeretur in causis iustis:& sic non ligaret dominū, vt in d.§.finautem.& quod s.dixi, quæ verba sunt perpetuò notanda,secūdùm Pau.de ca.ibi.quia per prædicta possent infringi multi processus:quia, vt patet,procuratores constituuntur ad lites & causas,cum mandato iurandi de calumnia:& nō specificantur causę.vnde si virtute talis mandati iurat, habetur pro nō iurante:quia non est sufficiens.Et si pars aduersa petiť iurari,& non fuit iuratum vt debuit, processus erit nullus, per l.ij.§.sed quia veremur.C.e.secundū Pau.sed Bart.in d.§.si alie no.voluit cōtrarium,quò ad validitatem processus.& illa opi. est æquior.¶Circa tertium membrum,quando habet speciale mandatum ad iurandum de calumnia in tali causa:& sic specificè,licet olim aliqui dubitauerint,hodie est tex. apertus in l. fi.eo.tit.lib.vj.ꝙ talis pōt iurare de calumnia.Et aduerte. qa eo casu,quo procurator dicto modo habet sufficiens mandatum ad iurandum:iudex non solùm pōt admittere,vt dicit text. in d.c.fi.imò iniuriam facit non admittendo,vt dicit ibi Ioā. quia ipse dominus videtur iurare, ex quo dat mandatum ad iurandum in animam suam.ex quo etiam infert, ꝙ dominus , tanꝗ iustior non potest vocari:cùm ipse iurat per illum tanꝗ per picam & organū:licet secus sit in respōsione facta ad positiones.& sequitur Do.meus hìc.& tenet etiam.d.Anto. qui dicit, ꝙ in omnibus casibus,in quibus dicimus procuratorē pro domino admittendum,ꝙ admitti debet ex iuris necessitate: licet c.fi.eo.tit.lib.vj.loquatur per verba positiua dum dicit,non fecit tibi iniuriam.Et hoc verū,nisi allegaretur aliqua causa : quia principalior esset iustior. sed in hoc vltimo, contrarium tenet Do.meus(vt statim dixi)de quo latius dicam j.q.xxxix. & pari ratiōe,sicut iudex necessitatur admittere talem procuratorē ita per contrariū,si habet sufficiens mandatū, potest compelli per iudicem ad iurandum:nec appellatio eum defendit,vt no. Fran.Vercel.in c.cæterum.j.eo.quod limitat hìc Ioā. de ligna. nisi allegetur aliqua iusta causa,propter quā nō teneatur iurare. & sequunť ibi d.Ant.Do.meus,& cōiter Doc.& mihi placet. & ex his habes plenissimè & notāter expeditā hāc difficilē.q.
38 ¶Xxiiij.quæro† quid de procuratore ad negotia,qui pro suo principali potest agere & defendere,vt in c.qui generaliter. de procu.lib.vj.vtrum talis possit iurare de calumnia . & videtur dicendum ꝙ nō:quia talis nō agit causas requirentes speciale mandatū.sol.dicit Ioan.ꝙ si talis agit de facto ꝓprio, valet ꝙ ipse gessit:cùm satis sit instructus in illa causa,iurare pōt:secus in negotio gesto per aliū.arg.iij.q.iij.c.serui neꝗ.& in l.seruos C.de testi.vbi seruus de facto suo,siue ꝑ se gesto interrogať aduersus dn̄m,& pro dn̄o,secūdùm Io.& Pet.de anch.in c.fi. eo. tit.li.vj.& sequiť hìc Do.m.sed tn̄ ista rō non oīno concludit: quia licet sit instructus,requiriť speciale mādatū ad iurandū, vt d.c.fi.eo.tit.li.vj.Itē debet iurare in animā dn̄i propriā, vt no. glo.in c.ij.eo.ti.li.vj.de quo dicā in c.fi.j.eo.art.xij. vnde videť ꝙ non possit iurare in animā dn̄i:nisi ab eo habeat speciale mādatū:quia ꝑ suū iuramentū nō ligaretur dn̄s: nisi haberet ab eo speciale mandatū,vt in c.fi.de iureiur.li.vj.Et litiget sup negotio à se gesto:tn̄ agit vt procurator dn̄i.Et sic nō obstat.§. serui neꝗ.quia ibi interrogať seruus de facto suo alio agēte,nō ipso. Et sic residet.d.Dominicus in d.c.fi.ꝓpterea tex.in d.c. ꝙ gnāliter.vult,ꝙ licet ꝓcurator cōstitut⁹ ad negotia possit agere & defendere:non tn̄ pōt ea,in qbus requiriť speciale mandatum: sed ad iurandū de calūnia,requiriť speciale mādatū.d.c.fi. & dixi in q.præce.ergo &c.Propterea si ꝓcurator directè cōstitutus ad iudicia non pōt iurare sine speciali mādato,vt dixi in q. præce. quantominus hoc debet posse procurator ad negotia.
39 ¶Xxv.quæro† quid de syndico ecclesiæ collegij, vel vniuersitatis.sol.gl.hic tenet ꝙ iurat de calūnia.sequiť hic Io.ꝙ tn̄ dicit procedere in syndico cōstituto:secus in speciali ad certā cām. & allegat Spe.eo.tit.§.restat.versi.qd dices.& sequiť Zab. hic Do.meus hic distinguit,ꝙ aut est syndicus gn̄alis: qa est datus ad oēs causas:& talis,tanꝗ habens legitimā administrationē, iurat de calumnia in animā suam:dummō habeat notitiā causę vt hic.Et idē in quolibet legitimo administratore.de quo dixi. q.xiij.& pluribus sequentib⁹.qđ procedit ēt , si syndicus esset datus sub noīe ꝓcuratoris:satis em̄ est.ꝙ fuerit gn̄aliter constitutus à collegio,vel vniuersitate.nō em̄ est vis in nomine, vt in c.petitor.s.de ꝓcu.facit.l.ff.quod cuiusꝗ vni.no.& quod not. Inno.in c.pe.j.eo.Aut syndicus habuit speciale mandatū, seu est specialis ad certam causam:& tūc istæ æquiparať procuratori:non enim habet tunc ita legitimā administrationē, vt dicit hic Io.& Archi.in c.ij.de testi.lib.vj.& Do.meus in c.j.s.eo.ti. Et in hoc dicendū est,vt dixi de procuratore.s.q.xxiij.Et secū
40 dùm prædicta intelligo glo.pe.in c.j.s.eod. ¶Xxvj.quęro† de actore pupilli & minoris.sol.glo.in auť.principales.in verbo. curatores.eo.tit.dicit,ꝙ iurat de calumnia,si modo sit cum decreto constitutus,per l.neꝗ.C.de procu.& tenet Do.meus hic quod intelligo secūdùm ea,quæ dixi q.xiij.& q.præce. & vide ꝗ dixi s.de libel.obla.art.xvij.q.ix.¶Xxvij.quæro,quid de defensore.sol.Spe.eo.ti.§.restat.ver.quid de defensore.dicit,ꝙ defensor qui satisdedit de iudi.sol.iurat,secundùm aliquos.alij cōtra.de quo remittit ad no.in l.nō solùm.in prin.ff.de procu. & in l.ij.§.finaut.in prin.C.de iura.cal.sed Io. ibi in addi. dicit, ꝙ Albe.Gale.voluit ꝙ si defensor conueniť in causa principali, iurat ipse de calumnia:sed si conuenitur fideiussor ab eo datus actione ex stipulatu:tunc iurat fideiussor,vt ibi notať.d. Anto. hic cōcludit post Bar.ꝙ aut defensor interuenit animo nouādi, et iurat tanꝗ procurator in rem suā.de quo statim dicā q.xxx. quod intellige,secuta litis contestatione. Nā antea, per iudiciū non fit nouatio.ff.de noua.l.delegare.no.Bal.in l. nō solùm. in prin.ff.de procu.Aut nō intercessit animo nouādi:sed repetēdi.& distingue,vt dicit glo.in d.l.nō solùm.ff.de procur. & in d.l.ij.§.finaut.C.eo.tit.Quòd aut conueniť ex propria obligatione,& iurat de calūnia:aut ex promissiōe dn̄i,& iurat dn̄s:vt d.§.finautē.Aut intercessit animo nō repetēdi:& ipse debet iurare,per l.solutionē.ff.de sol.et l.soluēdo.ff.de iud.ita dicit Bar.
41 in d.§.finautē.& do.Ant.hic.¶Xxviij.†quæro de cōiuncta ꝑsona.sol.Spe.eo.tit.§.restat ver.Item coniuncta ꝑsona. dicit ꝙ cōiuncta ꝑsona alieno noīe defendēs, iurat secūdùm formā authen.principales.C.eo.tit.secūdùm Vber.& Io.de Deo.sed dicit ibi Io.in addi.ꝙ istud est verū in his,quæ respiciūt ipsam cōiunctam ꝑsonā,secūdùm qđ dicā in seq.q.vñ cōius teneť principalē debere iurare.qđ tenet Gul.in l.si maritus.C.de proc. qa licet lex ꝑmittat agere cōiunctā personā,non tn̄ facit eā procuratorē legitimū.ff.iud.sol.l.ij.§.sed si.sed.d.Ant.hic dicit idē,in cōiuncta ꝑsona,ꝙ in defensore,de quo in q.præce.sed Bar.in l. ij.in prin.C.eo.distinguit,ꝙ aut est casus,in quo cōiuncta ꝑsona admittiť cōtra voluntatē.& dic vt dicā in seq.q. Aut est casus,in quo admittiť:sed nō cōtra volūtatē:sed preter:& pōt iurare de calūnia:qa quātū ad istū actū videť legitim⁹ administrator:quia facit legis authoritate,scđm Bart.in d.l.ij.§.finautē.C. eo.& idē Bar.in l.qui bona.§.si alieno.ff.de dam.infec. moueť: qa aliàs leges,quæ permittūt personas agere,essent factæ ludibrio.Et idē tenet Pau.de cast.in d.l.ij.in prin.C.eo.sed tu aduerte.quia,iudicio meo,iste articulus est satis dubius.in quo sic arbitror dicendum,ꝙ aut cōiuncta persona venit vt defensor:dicendū est,vt dixi in q.præce.aut venit vt actor : & subdistingue,ꝙ aut est pater vel auus,seu alius ascēdens habēs in potestate:& hoc ꝗ casu,quia tales habēt legitimā administrationē à lege:ideo ꝑn̄t exigere speciale mandatū,vt l.patri.in principio. ff.de mino.Ad qđ vide quę dixi.s.q.xv.Aut non est pater vel auus,sed alia cōiuncta ꝑsona nō habēs in ꝑtāte:& vř mihi magis dubiū:qa licet cōiūcta ꝑsona possit cū cautiōe rati agere: nō tn̄ est ꝓcurator:& posito,ꝙ esset,nō tn̄ est legitimus administrator.& si eēt simplex ꝓcurator,nō pōt iurare de calūnia, vt dixi.q.xxiij.qa talis cōiūctio ꝑsone nō supplet,in exigentibus speciale mādatū,vt l.exigēdi.C.de ꝓcu.ꝑ Cy.& ꝑ d. Ant. in d.c.cū M.& ꝓbať arg.à spāli,in ꝑre vt d.l.patri.ff.de mino. & qđ no.in l.marit⁹.C.de ꝓcu.& ibi ꝑ Ia.de are.in cōtrariū tn̄ fortiter stringit ar.Bar.ꝙ cùm iuramētū sit ꝑstādū,& ei⁹ omissio vitiet si petať & nō ꝑsteť, vt dicā in c.ceterū.j.e.art.x.iura ꝗ dicūt,ꝙ cōiūcta ꝑsona admittiť ad agendū ꝓ cōiūcta ꝑsona, vř esse ludibrio.Quare in hac dubietate arbitror dici posse. ꝙ iō illa iura nō erunt ludibrio:qa iure ffor̄u nō erat cognitū iuramētū calūnię,nisi in certis casib⁹:vel si erat cognitū.ēt simplex ꝓcurator illud ꝑstabat,secūdùm qđ dixi s.in rub.j in.prin. art. vel tūc tale iur̄m erat ꝓbatiōis,& nō solēnitatis:& ꝑstabať sine spāli mandato,vt dixi s.q.xxiij.q̄re remanet dubiū:qđ iuris hodie.circa qđ dicerē ꝙ in his casib⁹,in qbus simplex procurator admittiť ad iurādū de calūnia,de qbus dixi q.xxiij. admittať ēt cōiūcta ꝑsona:sed in alijs casib⁹,nō admitteť, sed poterit petere dilatiōnē ad denūciādū dn̄o , si ꝑs aduersa exigeret hoc iur̄m:qa si nō exigiť,omissio nō vitiat vt dicā in c.ceterū.j.e.art. x.& hæc notabis:qa sunt subtilia & à nemine tacta. ¶†Xxix.
42 ꝗro de cōparēte in iudicio ꝓ inuito:vtrū possit iurare de calūnia:et vt ītelligas,pone exēplū ī parētib⁹,filijs,et illis de cognatiōe:q ꝑn̄t agere ꝓ inuito,q forte volēs trahiť in seruitutē: vel est in q̄si possessiōe seruitutis,nō vult trahi in libertatē,vt l.j.ij. iij.iiij.& v.ff.de lib.cā.vel pone exēplū,si aliqs appellat pro alio que

quo dānato ad mortē, ipso nolēte, vt l. non tm̄. ff. de appel. & l. addictos. ff. de app. & ij. q. vj. c. nō solent. so. dic, ꝙ talis iurat de calūnia: quia suā quodāmodo cām dicit̄ agere ꝓpter suū dede cus & interesse. ita dicit gl. magna in l. ij. i prin. C. e. Et sequunt̄
43 ibi Bar. & doc. & Pau. de ca. & mihi placet. ¶ Xxx. † quero, qd de cessionario seu ꝓcuratore in rem suā. so. glo. in l. ij. §. finaurē alterutra. C. eo. tenet, ꝙ præstet iuramētum de calūnia: siue agat vtili noīe suo, siue directo noīe cedētis: cùm sit causa eius propria: quia damnū & emolumentū eius. ij. q. vj. §. biduū. & in l. quisti pēdia. C. de procu. vbi de hoc, nisi reus opponat, ꝙ procurator est suspectus: vel dn̄s est legalior. de quo dicā. j. q. xxxix. & tenet Azo in summa. e. ti. circa mediū. & Vincen. in c. fi. j. eo. & idem Spec. eo. tit. §. restat. vers. procurator. & in ti. de pro cur. §. sequitur. ver. sed quærit̄, an talis. Bal. etiā in l. nō solùm. in prin. ff. de procur. Placē. verò tenuit contrariū in secūdo casu, s. qn̄ ageret noīe cedentis. Simon Vincē. in c. fi. j. eo. dicebat hoc à iudice ex causa æstimandū, per id quod dixi de suspicione cessionarij, & legalitate dn̄i Iac. de Are. vt no. Cy. in l. fi. C. de procu. dicit, ꝙ si periculū causæ pertinet ad cedentē, vt quia cessit actionē suo periculo mouendā, vt tradit̄ in l. si mandato. §. fi. ff. māda. tūc cadēs iurare & rn̄dere debet. & sic loquit̄ l. si actor ff. de procu. Aut ad cedentē nō pertinet periculū, sed ad cessionarium: & tunc cessionarius debet iurare & rn̄dere: quia rn̄sio cedentis non est admittēda, cùm nō possit præiudicare cessionario post ius sibi quæsitū per cessionē. arg. l. si partē. in fi. ff. quēadmod. ser. amit. vnde dicitur ꝓpria causa cessionarij. l. qui stipendia. ff. de procu. & ff. qn̄ app. sit. l. j. §. in propria. & ita resi det Cy. in l. fi. C. de procu. & ibi Pau. de ca. & idem etiam sentit in l. ij. §. finautem. C. eo. & tenet do. Ant. hic & vide Io. in add. in tit. de defen. in fi. & in tit. de cessi. ac. §. j. ver. sed nunquid. sed Ioā. in addi. Spe. eo. tit. §. restat. versi. procu. aūt. dicit securè tenendum, ꝙ etiā eo casu, quo cedens iurat de calūnia: nihilominus cessionarius, qui litem prosequit̄, iurare tenetur in animam propriā, per c. ij. secūdo respōso. eo. tit. lib. vj. Circa enim inclu sa in iuramento calumniæ, de quibus dicam j. eo. c. fi. arti. xij. lōgè plus respiciunt prosecutionem litis, ꝙ̄ iustitiā negotij principalis, vt patebit ex ibi dicendis, nec esset absurdū, ꝙ etiā de iu stitia principalis causæ iuraret. de quo remittit ad no. per se in addi. in tit. de aduo. §. j. ver. Itē ꝙ est præuaricator. & idem te-
44 net dictus Ant. hìc. ¶ Xxxj. † quæro de nominante dominum in iudicio, vtrum iuret de calumnia. sol. dic de hoc vt latè dixi in c. quoniam. §. ꝙ si super. §. vt lite nō cōte. in viij. prin. arti. q. iij. ¶ Xxxij. quæro de patronis & aduocatis causarum, vtrū iurent de calumnia. sol. tex. in l. ij. in prin. C. eo. tit. videtur velle, ꝙ sic. & idem videt̄ velle tex. in l. rem non nouam. §. patroni. ff. de iudi. illi tn̄ tex. non loquunt̄ specificè de iuramento calūniæ: sed videntur loqui de iuramēto alterius formæ. Bar. tn̄ in d. l. ij. per prædicta iura notat, ꝙ debeat iurare de calūnia. dicit tn̄, ꝙ hoc non seruat̄ de consuetudine. & idē dicit ibi Bal. Cyn. verò in l. j. in fi. C. eo. arguit primò, ꝙ non debeant iurare: quia solùm in facti narratione, & non in iuris dispositione, potest committi calumnia: quia iura sunt certa. ff. de iuris & fac. ign. l. ij. facit l. j. C. eod. ¶ Subdit tamen, ꝙ Petrus tenuit contrariū. mouetur, quia tam in legibus inducēdis, quā in ipsis interpretandis, potest qs calūniari. Do. meus in c. j. s. eod. dicit, ꝙ aduocatus tenet̄ iurare de calumnia. vt d l. ij. & l. rem nō nouā. C. de iudi. sed hodie de cōsuetudine non seruat̄. Et ꝙ fortè talis consuetudo non valet, tanꝙ peccati nutritiua, & præbēs materiam peccādi. vt in c. ex parte. & in c. fi. de cōsuetu. & optimum esset, vt ea non obstan te, tale iuramētum ab aduocato exigeretur: subdens, ꝙ audiuit à valentissimo aduocato, ꝙ sæpe p importunas preces amicorū, assumunt causas iniustas: & ꝙ credit eos teneri in foro animæ ad interesse: si per iniustas & falsas allegationes pro eorum cliē tulo sententiam obtinerent. facit glo. in c. j. de confes. lib. vj. Et quod no. Inno. in c. sicut dignum. & in c. ad audiētiam. j. de ho mi. quod mihi placet. Ad quod vide qđ latius dixi, quò ad hoc vltimum. in tit. de postu. Et vide Beatū Thomā. ij. secundæ. q. lxxj. arti. iij. Aduerte tamen, ꝙ Abbas Ho. & Io. in c. cæterū. j. eo. dicūt, ꝙ talis cōsuetudo nō valet. Sed Iac. Bu. nihil dixit falsius: quia sicut nō valet cōsuetudo, ꝙ non iuretur de calūnia, vt d. c. cæterū. & ibi dicā arti. ix. ita non valet hoc casu, maximè, qa fortius sunt comprimendi aduocati, tanꝙ magis cauillosi et ca lumniosi. C. mandati. l. ab Anastasio. & in aut. constitutio, quæ ex ascriptitio. in prin. colla. quinta. & ratio est, quia (vt dixi) ꝓpa rat ad peccandū. dicebat tn̄ Spe. ꝙ etiam hodie iurare tenentur vt in cōstitutione Gregorij. xj. quæ incipit, properandū. ita dicit Spe. in tit. de aduoca. §. j. vers. Itē ꝙ est præuaricator. sed dicit ibi Io. ꝙ illa est reuocata: quod non fuit posita in compilatione. vj. Et subdit, ꝙ circa prædicta emanauit constitutio Benedicti, quæ incipit, actores. quæ magis alleuiabat aduocatos in hoc, quia lex, rem non nouam. volebat in singulis causis iurari: sed cōstitutio Grego. in omni foro. cōstitutio verò Benedicti volebat ꝙ aduocati præstarēt iuramentū calumniæ semel in an no, pro omnibus causis: sed (vt dixi) de facto est consuetudo, ꝙ iurent: nec omissio talis iuramēti vitiat. ita dicit gl. in d. l. rem non nouā. & Bal. ibi, esset tam bene factū, ꝙ iurarēt. ¶ Xxxiij.
45 † quæro. vtrū qui tenet vicem duorū, actoris. s. & rei, teneat̄ iurare de calūnia pro vtroꝙ. so. glo. in aut̄ principales. C. eo. dicit ꝙ si tutor duorū pupillorū pro vno agat, & pro alio defendat: pro vtroꝙ præstabit iuramentū calumniæ. ff. de autho. tuto. l. accipientis. subdit tamē, ꝙ si hoc faceret, deieraret: qa impossibile est, ꝙ credat vtrūꝙ bonā causam habere. cōcludit ergo ꝙ non pōt esse pro vno actor, & pro alio reus. ff. de procura. l. licet. §. si plures. Et ad l. accipientis. rn̄det ꝙ loquit̄ qn̄ vnus pupillus agit cōtra extraneū, & alius pupillus conuenit̄ ab eo extraneo: nam sufficit vnū iuramentum tutoris, pro vtraꝙ causa. vel loquit̄ ibi scđm antiqua iura, qn̄ nō iurabat̄. vel pōt dici, ꝙ pōt intelligi de p̄stando ab ipsis pupillo: qđ fieri pōt, vt dixi. s. q. quinta. Et prędictas sol. ponit gl. in d. l. accipiētis. facit qđ no. Bal. in l. fi. §. necessitatē. C. de bonis quæ libe. vbi dicit ꝙ licet pater duorū filiorū simul inter se agentiū possit vtriꝙ consentire: nō tn̄ ꝓ vtroꝙ pōt litē cōtestari, ꝓpter repugnātia officij. p d. l. licet. §. si plures. vbi nō pōt qs esse ꝓcurator actoris & rei. sed aduerte: qa videt̄ ꝙ pro vtroꝙ possit habere bonā fidē: puta ꝓpter euictionē cōseruandā: vt l. qui ex libertate. ff. de iniurijs. & ff. de nego. gest. l. at qui. §. cùm me absente. vnde eo casu pōt vtriꝙ pupillo authorari: & pro vtroꝙ pupillo iurare. & idē, si per aliū modū haberet bonā fidē: vt l. inter pupillos ff. de autho. tuto. Et opi. ista cōiter approbat̄. Nec obst. §. si plures. qa ibi loquit̄ in ꝓcuratore, q debet dānari. vt l. j. C. de sentē. secūdùm Iac. de Are. in d. l. accipiētis. sed Ioā. in add. Spe. in eo. ti. §. sequit̄. ver. qđ si moueo. dicit ꝙ cōsiliū est, ꝙ in altera det actorē, scđm qđ in simili no. Spe. in tit. de aduoca. §. j. ver. qđ si aduocatus, in aduocato q habet feudū à duab⁹ ecclesijs: & quā libet tenet̄ iuuare, si vna ecclesia agat cōtra aliā. ¶ Xxxiiij. de ap
46 pellāte † vtrū appellās teneat̄ iurare de calūnia. sol. videt̄ dicendum ꝙ nō p tex. in c. si à iudice. de appel. li. vj. & per ea, quę dixi in c. ij. s. eo. arti. vj. in iij. q. prin. ver. secūdò mouetur. sed tu distingue, ꝙ aut quærit̄ de iudice à quo appellat̄, an possit exigere iuramentū calūniæ ab appellāte: & nō pōt. ita ꝓcedat c. si à iudice. Aut quærit̄ de iudice ad quē, vtrū possit in causa appellationis exigere ab appellante tale iuramentū: & dic ꝙ pōt. & nō solùm ab appellāte. sed etiā ab appellato. & vide quæ dixi in c. ij. s. eo. in vj. prin art. versi. xxj. ¶ Xxxv. quæro de excōicato. sol. glo. j. in c. pe. j. eo. arguit, ꝙ nō iuret de calūnia. & finaliter cōcludit in cōtrariū: qa ex quo permittit̄, & tenetur rn̄dere & per cōsequens oīa permittunt̄ &c. Idē sensit Ioā. in d. c. pe. cùm istud iuramentū sit oneris. facit quod notat̄ in c. cùm in ecclesijs. de maio. & obe. & in c. literas. de præsum. & idē etiā tenet glo. in c. cùm inter. de excep. & est cōis opinio. tenet Dn̄s meus in d. c. pe. quia hoc iuramentū non respicit cōmodū excōicati: sed potius incōmodū: ne veritatem inficietur, vt in d. c. cùm inter. & c. j. de purga. cano. & c. ex parte. j. de ver. signi. & mihi placet. ad qđ vide, quę lati⁹ dixi in c. sacris j. de sent. excō. in xix. prin. arti. in ij. q. princ. in primo mēbro, versi. circa octauum dubium. vbi oīno vide. & in d. arti. in v. q. prin. in iij. mē
47 bro. ¶ Xxxvj. † quæro. quid de eo, qui voluit, vel iurauit nō iurare. sol. Spe. eo. tit. §. superest. versi. qđ si reus. ꝙ talis nihilòmin⁹ tenet̄ iurare, secūdùm Bulg. & sibi imputet ꝙ iurauerit: aliàs daretur sibi facultas eludendi leges. qđ esse nō debet. vt l. ij. §. sed qa veremur. C. eo. tit. s. de postu. Prela. c. bonę. ꝓpe fi. leges eñ nō debēt esse ludibrio. C. de bo. quę libe. l. fi. §. vbi aūt. & ad idē facit l. fi. C. de fi. inst. p quā l. idē tenet Albe. Gale. in fi. isti⁹ ti. ad idē. xxij. q. iiij. §. illicitū. ij. q. ij. c. beatus. & j. de iureiu. c. venientis. ij. q. iiij. j. & ij. Quidā tn̄, inter quos fuit Oldra. vt refert Frā. dicūt, tali remittendū fore iurm: qa scriptū est, vouete & reddite. j. de voto. c. magnæ. ita refert Spe. & Io. post eū in d. ver. nec aliter eligit. vr̄ tn̄ potius inclinare in primā sn̄iam. pro qua facit qđ tradit idē Spe. i ti. de actore. §. j. ver. sed qđ si iurauit. vbi licet pater iurauerit nō cōsentire filio, tn̄ cogit̄: qa nō potuit iurare in alteri⁹ prejudiciū: vn̄ fit sibi remissio iuramēti. ff. ad muni. l. j. in prin. & C. q mili. nō pos. l. j. in prin. & sibi imputet, q teme rè iurauit, secūdùm Vber. de bo. pos. & Spe. versi. Ad idē quod in simili dicim⁹ de illo, q iurauit nō testificari: qa cogitur testificari. nō obstāte suo iuramēto, tanꝙ temerario, secūdùm Spe. in ti. de test. §. pe. versi. si qs iuramēto. de quo latè dicā. j. de testa. simile etiā in eo, q iurauit nō exire domū: q nō obstāte iuramēto tenet̄ cōparere secūdùm Spe. in ti. de actore. §. j. versi. itē qđ iurauit. vbi vult ꝙ ille, q iurauit nō agere vel accusare, repellitur si agat vel accuset, vt in c. veniēs. j. de accu. & in c. ex pte. j. de re-

scri.qa ibi iuramentũ solũ tendit in p̃iudiciũ iurantis,& ideo tenetur seruare.sed in terminis nostris,tenderet in preiudiciũ ter
48 tij,quod esse non debet.¶ Trigesimoseptimò† quæro,quæ sint psone,quibus iuramentum calumniæ remittitur ex priuilegio Solu.dic, quòd plures. primò remittitur clericis, secundùm vnam opinionem,de qua dixi.s.eodem articulo.q.iij.item,olim remittebatur parentibus & patronis:vt ff.de iureiuran.l.iusiurandum.§.hoc iusiurandum.hodie verò non,secũdùm aliquos. per.l.ij.§.sed quia veremur.C.eodem titu.Azo tenuit,ꝙ etiam hodie remittatur: cùm iura antiqua non reperiantur correcta per.l.præcipimus.C.de appel.& sic residet glo.in.l.ij.in princ. C.e.nec ob.§.sed qa veremur.qa ꝓhibet remissionẽ ab homine, & non à lege, secundùm Cy.in.l.ij.in fine princip.C.eod. Et idem tenent Cy.& Bartol.in dicto.§.sed quia.Et sicut talibus remittitur hoc iuramentum:ita etiam remittitur eorum procuratoribus.pro quo allego textũ in.l.qui bona.§.si aliena.ff.de dam.infec.per quem textum notat ibi Ioannes de Imo.qđ beneficium personale competens principali,competit etiam eius procuratori,vel defensori.facit qđ habetur in l.si cũ procurator.ff.de re iu.qđ est notandum singulariter:quia alia videt̃ esse qualitas patris & patroni,& reuerẽtia illi debita:& alia procuratoris ipsius:propter qđ videtur potius tenendum contrarium:nec ob.§.si aliena.quia illud ibi procedit ratione qualitatis causæ,quę exigitceleritatem,vel dic,vt dixi s.eo.arti.q.xxiij.fal. iij.& tribus sequentibus, vbi examinaui intellectum.d.§.si aliena.aduerte tamen:quia si opponeretur contra priuilegium talis personæ,in ista causa iuraretur de calumnia, secundùm Cy. in.d.§.sed qa veremur.in fi.& vide qđ dicam in.c.fi.in.xxij.q. char.vj.vbi ponitur notabile consilium.d.Matthæi de matth.
49 ¶ Trigesimo octauò† quero,quid si plures agant,vel cõtra plures agatur,vtrum ab omnibus sit exigendum hoc iuramẽtum. so.Spe.e.ti.§.superest.ver.quid si moueo.dicit.ꝙ si vna,vel plures sunt motæ quæstiones ab vno cõtra plures,vel a pluribꝰ cõtra vnũ,vel à pluribus cõtra plures,in qualibet p se,& à quolibet iurabit̃ de calumnia vnde nõ sufficit iurare semel pro oĩbus: vel ab vno pro omnibus.arg.ff.de excep.rei iu.l.an eadem.Et hoc,quãdo negotiũ nõ est cõe.Sed si negotium est cõe,& indiuiduum:tũc omnes iurant: vel vnus pro omnibus:qa malitijs hominum occurrendum est.ff.de rei vendi.l.in fundo.s.de rescri.c.ex tenore.c.si vnus ex pluribus appel.l.j.scđm Ia.Bal.& Alber.Papi.quos sequitur Spe.in.d.ver.& Io.ibi in addi.¶ Tri
50 gesimononò† q̃ro qualis debet esse,is à quo tale iuramentũ exigitur.so.tex.in.c.seq.dicit,ꝙ debet esse idoneus.& dicit ibi glo. fi.quòd idoneus dicitur,qui sit bonę famæ,& cãm nõ ignoret, vt hic ĩ text.nostro,nec sufficit leuis notitia,sed exigitur plena, scđm Ho.Io.Do.meum & Doct.hic.Et debet esse bone famę: vnde non debet esse infamis & suspectus,vt dicit d.gl.fin.per tex.iij.q.v.c.quia suspecti.&.q.vij.c.j.&.c.infames.sed aduerte:quia prædicta iura loquuntur in his,qui alieno nomine causas agunt,vt œconomis, syndicis,procuratoribus,& similibꝰ, vnde dico,ꝙ aut loquimur de psonis principalibus.& in istis non cõsideratur bonitas famæ.Quinimò etiam periurus compelleretur iurare.nec ob.c.clerico.j.de coha.cler.& muli.iuncta regula,semel malus &c.quia dico ꝙ periurus compellitur subire omnem speciem iuramenti sibi onerosam,secundùm gl.fi. & Doct.in.c.literas.de præsum.& not.gl.in.c.j.de purga.cano. & ibi dixi.& gloss.xxij.q.v.c.paruuli.&.s.de maio.& obe.c. cùm in ecclesijs,& latius dicam in titu.de iureiu.sed si principalis cõstituat alium,debet idoneum constituere,et qui notitiam habeat: ne anceps cogatur subire periurium,vt dicit hic gloss. penulti.& vide quæ dicentur in seq.q̃stione.¶ Vtrum aũt infamis posit constitui procurator,vel œconomus,& quid de iure cano.& quid de iure ciuili,tractat Do.meus in.c.sequen.super gl.sed ego dicam in ti.de proc.vbi cõuenit,quid autẽ si principalis habet notitiã,ꝙ res,quã emit ab alioquo,& nũc petitur
51 alio,est alie.dicã.j.in.c.fi.in.xij.prin.art.¶ Quadragesimò† q̃ro: posito ꝙ tã prĩcipalis, quã ꝓcurator,tutor,curator,actor,syndicus,& similes posint p̃stare iuramẽtũ calũniæ,vtrum iudex posit eligere potius vnũ,quã aliũ:vel ab vtroq; exigere tale iuramẽtũ,& ex qua causa.so.dicendũ,ꝙ iudex põt preeligere quẽ vult.debet tñ cõsiderare qualitatẽ causæ, & principaliũ p sonarũ.Cõsideraẽ autẽ qualitas causę,an sit talis,ĩ qua sit iurãdũ vel nõ.de qualitate,dixi in c.pce.in.vj.prin.arti.Qualitas autem personæ consideratur in secernendo,an constituens sit iustior, C.de pro.l.ĩ pecuniarijs.scđm Inn.& Spe eo.tit.§.restat.ver.ꝓ curator.vñ licet syndicꝰ,œconomꝰ,vel similes habeãt generalẽ administrationẽ,cuiꝰ vigore possunt iurare de calũnia, vt dixi s.e.art.q.xxiij.tñ põt iudex p̃eligere prĩcipalẽ,si est iustior: hoc tñ ꝓcedit in administratore vniuersali,sed ĩ ꝓcuratore habẽte speciale mãdatũ ad iurãdũ de calũnia ĩ certa cã;qa tũc nõ debet dominus cogi iurare,etiam si diceretur esse iustior.vt in c.fi.eo. tit.lib.vj.& hoc ibi tenet Ioan.quia ex quo habet mandatum ad iurandũ in illa causa in animam domini,non videt Ioan.ad quid dominus tanq̃ iustior requiratur:cùm dñs tũc dicat̃ iurare per procuratorẽ,tanq̃ per picam & organũ.vt dixi s.eo.ar. q.xxiij.ver.ij.casu.& ibi remisi me hic dicturum, posset tamẽ postea requiri principalis,vt rñdeat positionibus,si dicatur iustior & sic intelligitur l.fi.C.de procu.& sequunt̃ d.Ant.Zab. D.m.& Io.de Imo.& d.D.in c.fi.e.ti.li.vj.facit ẽtc.pe.e.ti.li.vj. & fi.c.de iureiu.lib.vj.& c.j.de iud.li.vj.Dicit tñ hic Io.đ Imo. ꝙ hoc videt̃ intelligend̃ nisi procurator haberet speciale mãdatum ad sic respondendũ talibus positionibus,si cõtingat illas sic fieri,per no.per Ioan.in d.c.fi.eo.tit.lib.vj.& per Bar.in l.qui bona.§.si alieno.ff.de dam.infec.Si verò habuisset mandatum ad iurandum de calumnia,nec fuisset expressa causa,in qua debet iurari:quo casu,admittitur de cõsuetudine ad iurandum:licet de iure aliud videat̃ dicendũ.de quo latius dixi.s.eo. art.q.xxiij.tunc procederet distinctio Inno.quia si dñs diceret̃ iustior,cogeretur iurare per se:aliàs secus.Aduerte tñ: quia dicit hic Do.me.ꝙ nõ putat,ꝙ indistinctè consideret̃ hæc prerogatiua in cõstituẽte,ꝙ sit iustior:putat ergo sufficere,quod syndicus,œconomus,vel similis sit iustus:& habeat notitiam causæ:& tũc procedat dictũ Inn.aliàs raro syndicus,& similes admitterent̃ ad iurandũ de calũnia,cõtra c.nostrũ.& c.seques, & cõtra.l.ij.C.eo.ti.facit.c.cùm nobis.& quod ibi no.s.de ele.& viij.q.j.c.licet secũdùm Do.me.inspicit̃ etiã secũdùm Host.& Doc.circa hãc prælectionẽ,an tales sint religiosi, qui nõ iurant vel seculares,qui iurãt.vt j.c.proximo.vel an sint episcopi, qui habẽt electionẽ iurãdi & non iurãdi.vt in c.fi.j.eo. & sequunt̃ hic Io.d.Ant.Do.me.& mod.& ad prædicta etiã adde, q̃ dixi s.eo.arti.q.xj.circa fi.vbi dixi,ꝙ iuramentũ calumniæ exigit̃ à principaliorib9 de vniuersitate:licet cõstituerit syndicũ:& nõ
52 exigitur à singulis de vniuersitate.¶ Xlj.quæro† per quẽ exigi posit iuramentũ calũniæ.sol.dicendũ arbitror,ꝙ exigi põt,tã à iudice,q̃ à parte:si tam iudici,q̃ parti visum fuerit expedire, probat̃ per totũ istum ti.& in vj.& in c.Nã iura cõiter loquuntur impersonaliter,ꝙ exigit̃ iuramentũ calumniæ.iudex ergo põt exigere,si dubitat de calũnia.faciũt quæ dixi in c.j.s.eo.in iiij.arti.& probat̃ in c.fi.eo.ti.li.vj.& pars etiã põt exigere:qm̃ tam ad fauorẽ publicũ,q̃ priuatũ,fuit hoc iuramentũ introductum.iudex tñ debet deferre tale iuramentũ.& vide quæ dixi s.eo.art.iiij.& art.v.q.iij.maximè in ver.ij.casu,vtrũ ex officio & an pars per se posit p̃stare absq; eo,ꝙ exigat̃.dicã in seq.q.& vide de hoc ea,quæ dicã in c.cæterũ.j.eo.in x.prin.ar.q.j.
53 ¶ Xlij.quæro† an quis posit prestare hoc iuramentũ absq; eo ꝙ exigat̃ à iudice,vel à parte.so.vide quod dixi in c.j.s.eo.arti. v.q.ij.prope fin.vbi posui casum,in quo videt̃,ꝙ pars posit iurare à seipsa de calũnia,absq; eo,ꝙ ab alia parte petatur.de quo dicto satis dubito.Sed pro nũc,tum ꝓpter graues occupationes,& non paruã animi molestiam,quã habeo:cùm duo notabiles canes fuerint mihi subtracti:ideó cũ non sim otioso, nec quieto animo,nõ potui maturius cogitare:arbitror tamẽ, ꝙ si pars timeret de parte aduersa,ne in aliqua parte actorũ(fortè incognita)petijsset p̃stari iuramentũ calumniæ, quod posset offerre iudici se paratã præstare iuramentũ calũniæ. Ad quod vide quæ dixi.c.j.s.eo.artic.v.q.iij.versi.prædicta tamen arbitror procedere, & nouissimè reperi.d. Matthęũ ma.de Bono. ꝙ in singularibus dicit,ꝙ cautela ad euitandũ periculũ, ꝙ pars proprio motu p̃stet iuramentũ calũniæ. Ad quod vide, quod
54 latius dicam in fin.c.artic.xv. ¶ Xliij.quæro† quid de iuramẽto malitiæ,à quibus sit præstandũ.sol.Doct.specificè non attingunt ego arbitror dici posse, ꝙ omnes personæ, de quibus s. diximus,posse præstare iuramentũ calumniæ posint etiã præstare iuramentũ malitiæ.& fortè etiã per contrariũ.ꝙ ille personę,quę non possunt præstare iuramentũ calumniæ non posint etiã præstare iuramentũ malitiæ.Moueor etiã per ea, quæ dixi.s.in rub.in ij.princi.arti.q.iij.quoniã hoc iuramentũ malitiæ se habet ad iuramentũ calũniæ,sicut pars ad totũ(vt ibi dixi)ergo idẽ videt̃ esse ius,vt l.quę de tota.ff.de rei ven.in c.pastoralis.§.Item cùm totũ.de offi.dele.Et sicut ad iuramentum de calumnia exigitur speciale mandatũ, vt dixi.s.eo.arti.q.xxiij.ita etiam requiritur ad iurandum de malitia,per tex.in c.qui ad agendum.in fi.de procu.lib.vj.per l.iusiurandũ. la j.§.fi.de iureiuran.& per no.per Spec.in tit.de procu.§.j.ver.vij.in iu-
55 ramenti delatione.¶ Xliiij.†quæro de iuramento veritatis, à quibus præstandũ seu exigendũ sit.sol.dic,ꝙ põt præstari per principales.Et an ad hoc posint compelli.d.Ant.post Inno. & Ioan.in c.præced.dicit, quòd de iure ciuili,hoc non reperitur cautum.Subdit tamen,quòd Docto.legum dicunt illud alii quando aliquibus personis præstari.argumen.C.de testib.l.si seruus.

seruus.ff.de procura.l.etiam.ff.de confes.l.certum.§.fi.sed de iure cano.præstatur in spiritualibus,& vbicunq; iudici videtur exigendum,pro veritate eruenda: & maximè in spiritualibus,vt in c.j.& ij.eo.ti.li.vj.Et maximè in causis electionum, propter periculum vacationis.Ad idem j.de app.c.oblatæ.ad fin.Nam debet iudex veritatem inquirere omnibus modis, quibus pôt. ergo & per iuramentum de veritate.C.de eden.l.pe.& fi.& C. de iudi.l.iudices. insti.de actio.§.curare.xxx.q.v.c.iudicātem. vnde ad officium iudicis pertinet, si aliqua causa iusta mouerit eum,vt cogat iurare de veritate dicenda,vt si suspicatur,q; contra conscientiam agat in aliquo arti.vel etiam in tota causa.j.de iureiur.c.ex literis.s.de elect.c.dudum.secundùm d.Ant.& etiā potest exigi hoc iuramentum veritatis ab eo,qui recusat iudicē. ad quod vide quod dixi in c.ij.s.eo.arti.vj.q.iij.versic.sed circa
56 prædicta.¶ Quid†autem,si sint minores vel pupilli?glo. tangit xxij.q.ij.c.paruuli.& glo.in l.ij.§.quod obseruari.C.eo.& Bar. ibi Do.meus in c.pe.j.eo.vbi distinguit post Bar.q; quidā sunt quorum bona administrantur,qui carent omni intellectu:vt infantes,dementes,& furiosi.& isti indubitanter non præstant iuramentum veritatis,vt d.c.paruuli.facit l.j.C.de fal.mo. Quidā sunt,qui habent intellectum,sed imbecillem : & in istis(dicunt aliqui)q; non cogantur iurare de veritate dicenda.arg.l.iij. ff.de testi.& iiij.q.ij.c.j.ita dicebat Ia.But.Sed Bar.contra cōcludēs q; si pupillus scit veritatem,& est doli capax,potest sibi deferri iuramentum veritatis.ar.notatorum in auē.sacramenta puberum.C.si aduer.vendi.Item impubes potest examinari vt testis non ad plenam probationem:sed ad indiciū:vt l.j.§. impubes. ff.ad Sillani.ergo cùm dictum eius possit in causa aliquid operari,debet sibi deferri iuramentum veritatis.Item, si respondet cū authoritate tutoris,eius defectus suppletur:vt l.clarū. C.de autho.præstan.& sic concordat Bar.cum d.c.paruuli.Quidā verò sunt, qui habent intellectum non ita imbecillem sed magis plenum,vt adulti,& isti iurant de veritate. vt notat gloss.in d. l.ij.Sed vtrū tutor,seu curator debeāt authoritatē suā interponere,qñ pupillus vel minor examinatur.tex.vr̄ q; sic in d.l.clarū. Sed dic latius secundùm Bar.in d.§.obseruari.q; duplex in hoc versatur actus.Primus,vt cognoscatur,an minor debeat interrogari vel nō.& ista examinatio debet fieri,cū ipso tutore vel curatore:& cū eius authoritate:vt d.l.clarū.& d.§.quod obseruari.Ipse enim scit iustitiā & veritatē facti:an istud,de quo quæritur,& de quo fit interrogatio,debeat cadere in scientiam minoris,vel nō.Quidā verò est actus rñdēdi. & iste est duplex. Aut enim quæritur,an tutor authoretur vt rñdeat : & dicēdū q; sic:vt d.l.clarū.Aut quæritur vtrū debeat authorari,vt sic rñdeat,cōfitendo,vel negādo:& est dicendū q; nō:quia istud nō cadit in scientiā suā,nec de suo facto.Aut cōscientia sua quæritur, sed minoris.ar.l.videamus.ff.de in lit.iur.& l.Marcellus.ff.rer.amo.& ita residet Do.me.in d.c.pe.j.e.& vide quæ dixi s.eod.art.q.v. & vj.Et aduerte etiā q; hoc iuramētū veritatis pôt præstari per procuratorē.quod intellige,si ad hoc habeat speciale mandatū, per ea,quæ dixi in præce.q.si tñ dñs esset absens, posset procurator iurare de veritate.ita dicit Bar.post glo.in l.qui bona. §.si alieno.ff.de dā.infect.insuper etiā dicit Inno.in c. præsentiū.de
57 test.lib.vj.†q; syndici possunt iurare de veritate dicēda,tā super diffinitione causæ,q̄; super expensis & toto negotio.C.de iud. l.properandum.in fi.& l.pe.§.pe.Et dicūt etiā aliqui,q; iurāt de credulitate.& sequuntur Io.An.& do.Do.in d.l.præsentiū.Et ex his(Deo duce)expeditum habes.vij.q.prin.ar.d.M.Socin.

SVMMARIVM.

1 ☞Oeconomus collegij in causa collegij ipsius,de calumnia iurat:& non ipsum collegium.
2 Delictum Prælati,suæ præiudicat ecclesiæ.
3 Procurator quando sufficienter dicatur constitutus.
4 Abbas,& monachi, œconomum & syndicum generalē, absq; superioris authoritate,possunt in suo monasterio constituere.
5 Authoritas Epi, an requiratur in constitutione œconomi.
6 Episcopus,an possit œconomum constituere,absq; assensu inferiorum ecclesiæ.
7 Infamis,an possit esse procurator.

1 Mperator.†In cā collegij, non singuli de collegio,sed collegij œconomus iurat de calumnia.h.d.vel sic. vniuersitas tenetur iurare de calūnia, nisi releuet se constituendo œconomū.h.d.Diuiditur:quia primò iurat reprehēsibile factū. secūdò ibi,ad quod prohibet illud factū. tertiò,prouidet qd sit imposterū faciēdū ibi,sed ne.Et aduerte:quia do.Ant.intelligit istā literā,q; isti litigabāt per procuratorē ad cām spāliter cōstitutū.Et dum ab eis calumniæ iurm̄ exigeretur,ipsi renuebant: dicētes se non posse cogi.Sed pars aduersa instabat,q; cogerentur:quia nō sufficiebat procuratorē iurare:propter quod iudex

fortè compellebat eos sub pœnis iuris. & sic sentit Ant.cōtra opi.quā ipsemet tenuit in c.j.s.e.vbi voluit,q; clericus non releuetur à iuro calūniæ,cōstituendo procuratorem speciale.& clarius hoc sent t in vno notabili hic,in quo colligit ex isto tex.q; clerici litigando per procuratorē compelluntur, aut iurare per se,aut constituere procuratorē specialem, qui iuret in animam constituentis:aut cōstituere administratorem vniuersalem, qui iuret in animam suam.Et sic secūdùm hunc intellectū do.Ant. nullum esset priuilegium clericorū:cùm etiā vniuersitas secularis releuetur ab onere iurandi, constituendo Syndicum generalem:vt j.c.proxi.dixi in c.præce.arti.vij.q.xxv.Cuius tñ cōtrarium tenuit do.Ant.in d.c.j.de quo latè ibi per Do.meū.sed tu
2 latius vide,quod dixi in c.præce.arti.vij.q.iij.¶ Primò†noto,q; delictū Prælati seu clerici,in negligendo seu omittendo, præiudicat ecclesiæ. Nam hic dicitur:ne à causa sua decidant hoc est causam amittāt:eò q; noluit iurare.de qua materia latè traditur in regula,delictum personæ.de reg.iur.li.vj.de materia latius in tit.de his,quæ fiunt à Præla.¶ Secundò noto ibi,cùm res postulauerit.& ibi,cùm necesse fuerit argumentum, q; iurm̄ calūniæ potest omitti.quod hodie est expeditum per c.j.& ij.eo.tit.lib. vj.de quo latius dicam j.in c.cæterum.in x.prin.artic. ¶ Tertiò
3 noto,q;†procurator dicitur sufficienter constitutus, si est constitutus ad agendum & excipiendū:quia recipere ponitur pro defendere, vt hic,aliās autem,si solummodò datus esset ad agendum,non diceretur idoneus:quia etiā dari debet ad defendēdū: vt traditur in c.constitutus.& in c.accedens.s.de procu. & in l. sed & hæ.§.defendere.ff.de procu.de qua materia vide p Spe. in ti.de procu.§.j.ver.sed pone.& ibi etiā per Io.in addi.& per Bar.in l.seruum quoq;.§.pen.ff.de procu.aliqua posui in c.j.de mutu.pe.in v.prin.arti.& ibi remisi me dicturum ad ti.de pro-
4 cu.¶ Quartò noto ibi,eisdem præcipimus.argumentū,q;†Abbas & monachi possunt constituere œconomum & syndicum gñalem in eorū monasterio,absq; superioris authoritate.In cōtrarium facit,q; debeat interuenire authoritas Epi.tex.noster in ver.tu verò.de quo tangitur in gl.pe.& Doct.super ea.¶ Quintò noto,q; ille,qui constituitur œconomus,debet esse idoneus. & quæ idoneitas requiratur in talibus,dixi in c.præced. in vij. prin.arti.q.xxxix.¶ Glo.j.sentit contrarium,q; Abbas vel alij quibus cura monasterij cōmissa est,cōpellātur iurare:quia p̄sumuntur scire veritatē:vt in l.municeps.& alijs iuribus.in gl.allega.so.duplex ponitur in gl.prima,q; cōtraria loquūtur in collegijs secularibus.& tex.nr̄ in ecclesiasticis.secūda so.q; istud est speciale priuilegiū clericorū.Et sic istæ duæ solutiones incidūt in idē:nec iure probātur.quare de hoc articulo dicas, vt dixi in c.præce,in vij.prin.ar.q.iiij.& q.xiij.& q.xiiij.¶ Glo.ij.est satis clara in fi.dic de hac materia,vt latè videbimus in c.fi.j.eo.ti.in xv.ar.¶ Gl.tertia potest recitari per quinq; questiones,& est satis clara.¶ In ea.glo.ibi,de syndico.c.vnico.vide bonā gl.q.vij. c.si qs erga.Et aduerte:quia licet nō sit vis in nomine,qñ ad administrandū,vel agendū cōstituitur ab vniuersitate:an vocetur syndicus,Procurator,seu œconomus.vt in c.petitio. s.de proc. tñ est vis,an gñaliter seu specialiter cōstituatur:quia si est gñalis,ipse iurat de calūnia,& nō cōstituētes.secus si sit specialis.de quo dic vt latius dixi in c.p̄ce.in vij.princ.q.xix.xxiij.& xxv, In fi gl.dic q̄uis hęc materia posset adaptari ad ti.de syndico. tñ quia hic,& gl.& Doct.ipsam examinant,dic q; in hac mate-
5 ria variæ sunt opi.†Pe.voluit,q; licet de iure sit, vt in constōne œconomi interueniat authoritas Epi:tñ cōsuetudo hoc nō habet:nec curia seruat q; in ecclesijs inferioribus in cōstōne syndici,sit necessarius cōsensus Epi.Ho.verò distinguit inter cās discretas,& cōes.secūdùm no.in c.clerici.de rescri.do.Ant.distinguit q; aut loqmur in ecclesijs cathedralibus:& exigitur cōsensus Epi siue bona sint discreta,siue nō:quia hoc est magni pōderis,per no.in d.c.edoceri.& in d.c.j.de procu.Aut loquimur in causis inferiorū ecclesiarū collegiatarū, & nō exigitur authoritas Epi.& hoc etiā dicit tenere Io.de ligna. quare secūdū eum, gl.hic relata ad tex.nō dicit verum. In ecclesijs verò vbi nō est collegiū,syndicus vniuersalis debet cōstitui authoritate Epi p no.per Inn.in c.requisiuisti.in fin.de testa.vbi dicit,q; propter communionē,quæ est inter Epm & ecclesias sibi subiectas, debet exigi ipsius consensus in statutis, procurationibus & alijs arduis per eos agendis.x.q.j.c.regenda.& s.de consu.c.cùm cōsuetudinis.cū si.sed dicit Do.me.q; videt rōnem diuersitatis in hoc,inter ecclesiam collegiatam & non collegiatam.& Inno.in d.c.requisiuisti.loquitur indistinctè.& rō sua pariter vēdicat sibi locū in omnibus ecclesijs collegiatis,vel non collegiatis.imò fortius concludit in collegiatis,vbi tractatur de maiori præiudicio.& pro hoc est glo.in c.potuit.de loca. quæ sentit tantā habere potestatem rectorem ecclesiæ non collegiatæ,quantam habet collegiata cum collegio : cùm isti omnes constituant vnum

corpus: & ille ſolus ſit vnum corpus. Item facit ille text. vbi fit mentio de Epo: & ꝙ requiratur authoritas Epiſcopi, tenet glo. v.q.iij.c.quia Epiſcopi. quæ indiſtinctè dicit, ꝙ quælibet eccleſia conſtituit œconomum authoritate Epi. quare circunſcripta conſuetudine Do.me. diſtinguit, ꝙ aut cõſtituitur ſyndicus, vel procurator ad certam cauſam: & tunc non requiritur authoritas ſuperioris: quia eſt res modici præiudicij. Aut conſtituitur generaliter, vt habeat legitimam adminiſtrationẽ potius eccleſiæ: & tunc, cùm ſit quaſi quidã titulus in eccleſia, requiritur authoritas Epi. nec ob. l.j.ff. quod cuiuſq; vni. quã allegat Inn. qui loquitur de vniuerſitate ſeculari: ſecus in eccleſiaſtica: cùm Eps ſit ſponſus omnium eccleſiarum: & eius conſilio & authoritate regitur omnis eccleſia. x.q.j.c. regenda. & in c. fin. de ſucceſſ. ab

6 inteſt. † quid autem ſi inferiores eccleſiæ nolint cõſtituere œconomum, vel ſyndicum: an poſsit ſolus Eps conſtituere, ꝙ etiam tangitur in gl. noſtra? Do. meus concludit ꝙ ſi damnum imminet eccleſiæ, propter hoc, vt hic erat, tunc ſolus Eps poteſt conſtituere. & ſic poteſt intelligi tex. in ver. tu verò. ſecundùm quẽ intellectum, verbum ſtatuas, ibi poſitum, ſtat propriè. & ſentit Io. ſuper gl. fi. vt ſicut adoleſcenti inuito per iudicem datur curator: ne ipſe damnum incurrat. l.j.C. qui petant tu. & inſtit. de cura. prope fi. ita & Epiſcopus dat eccleſiæ œconomũ & defenſorem alium. facit ix.q.iij.c. cùm ſimus. Sed ſi tale periculum non immineret. tunc putat Do. meus ꝙ non arctetur ad hoc de neceſsitate: & ſic nec iudex debebit ſupplere. Facit c. cùm deputati. ṡ. de iudi. & c. vni. ṡ. de ſyndico. & ſic intelligi debet dictum Inn. hic, qui dicit ꝙ Epiſcopus debet hic conſtituere hũc œconomum monaſterio ex vi iſtius mandati ſpecialis. facit ratio, quam ṡ. dixi in adoleſcente, qui inuitus recipit defenſorem, niſi cauſa damni euitandi: ſecus eſt in Epo qui indiſtinctè tenetur cõſtituere œconomum in eccleſia ſua: aliàs Archiepiſcopus vt dicit hæc gl. in fi. per d.c. cùm ſimus. Et ratio diuerſitatis poteſt eſſe: quia cùm epiſcopus habeat multa agere, non præſumitur diligenter attendere ſine œconomo. ſimile in c. fi. de offi. Archi. ſecus in inferioribus, qui tot curis minimè vexãtur. ¶ Gl. fi. quærit quis dicatur conſtitui idoneus ad iurandum, & in quo conſiſtat idoneitas. In fine gloſſæ dic, quantum ad quæſtionem gloſſæ, quæ pertinet ad titulum noſtrum, qualis debeat eſſe, qui conſtituitur œconomus, ſyndicus, vel procurator ad iurãdum de calumnia. dic vt dixi in ca. præcedenti. argu. vij.q.xxxix. In

7 q̃tum verò gl. tractat † vtrum infamis poſsit eſſe procurator. & Doct. hic & maximè do. meus latè examinant: ſed non conuenit materiæ principali ti. noſtris. vide hic per eos, & per gl. l. di. c. accedens. & j.q. vij.c.j. & per gl. in c. cùm deputati. ṡ. de iudi. Et per Spe. in ti. de procu. §.j. ver. Item ꝙ eſt infamis. & gl. iij.q. vij.c. fi. & v.q.iij.c. quia epi. & eſt bonus text. inſti. de actio. §. ſi ego. latius tractabo in tit. de procur. do. Marianus Socinus.

SVMMARIVM.

1 ☞ Clerici in ſua cauſa iurant de calumnia.
2 Ius poſitiuum, antidotum quoddam dicitur ad morboſa negotia.
3 Iuramentum de calumnia, facit iurantem dicere quod credit.
4 Iuramentum calumniæ non tollitur contraria conſuetudine.
5 Iuriſtæ dicuntur medici animæ.
6 Actor an prius de calumnia iurare debeat, q̃ reus.
7 Iuramentum de calumnia prius facit, qui prius ad iudiciũ prouocauit.
8 Iuramentum calumniæ, an poſsit tolli aut differri.
9 Iuramentum calumniæ, an poſsit tolli per Principis reſcriptũ.
10 Iuramentum calumniæ, an poſsit remitti.
11 Iuramentum calumniæ, an poſsit omitti.
12 Iuramentum calumniæ, an poſsit omitti ab vtraq; parte.
13 Iuramentum veritatis omitti nequit, ſi petatur.
14 Iuramentum malitiæ poteſt omitti: ſed non expreſsè remitti.

1 CAEterum. † Clerici in proprijs cauſis iurant de calũnia, nõ obſtãte contraria conſuetudine. h.d. Sed vt dicit Do. me. in l̃ra nõ ponitur aliqua ſpecialitas in cauſis proprijs: ſed loquitur generaliter: ſed dicit Do. meus ꝙ Doct. ita generaliter ſummant, vt ſaluetur opi. no. in c.j. ṡ. eo. ſed ipſe ſequendo ſuam opi. ibi poſitam, inhærendo literæ, & generaliter loquẽdo ſic ſummat. Etiam clerici in eorum cauſis iurant de calũnia, cõtraria conſuetudine nõ obſtãte: h.d. ¶ Diuide: quia primò præmiſſa cã, ponit mandatũ. Secũdò cõtrariam tollit cõſuetudinẽ,

2 ibi, conſuetudine. Primò noto † ꝙ ius poſitiuũ, eſt quaſi quoddam antidotum ad morboſa negotia. & ſic ponit hic antidotũ pro medicina. vnde quidam liber medicinæ vocatur, Antidotarius. & dicitur antidotum ſecundùm grãmaticos ab anti, quod eſt cõtra, & datũ: quia ſicut medicina datur contraria morbo: quia contraria contrarijs curantur. de pœni. diſt. ij.c.j. Sic & ius poſitiuũ prouidet, tollendo morboſa negotia. nñq; dicitur antidotũ, obligatio naturalis, qua obligamur, vt bene facienti bene faciamus: vt l. ſed ſi l. §. conſuluit. ff. de pet. hæred. ſecundùm Do. me. tu dic ꝙ antidotum nõ dicitur obligatio: ſed obligatio ad antidora, ſumitur pro naturali obligatione: quaſi naturaliter obligetur contradare. & vide gloſſ. ſuper verbo antidotum, in Clem. j. de iureiur. & vtrum obligatio ad antidora impediat ſoluti repetitionem, vide per Bal. in l. hoc iure. ff. de iuſti. & iur. & per Doct. in l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de condi. inde. ¶ Secũ

3 dò noto ibi ad veritatem eliciendam † ꝙ virtute iuramẽti de calũnia tenetur quis rñdere verũ, qd credit, & ſic cõtinetur ille articulus. & ſi quæretur verũ nõ inficietur, de quo latè dicã in fi. j. eo. ti. xij. ¶ Tertiò no. ibi, ab vtraq; parte, ꝙ tam actor q̃ reus tenentur iurare de calumnia, de quo latius dicã j. in octauo principali arti. tetigi in c. in pertractandis. ṡ. eo. arti. vij.q.ij. ¶ Quartò noto ibi, Appellatione ceſſante. ꝙ appellatio non tuetur procuratorẽ quominus iuret de calũnia. quod eſt no. ſecũdùm Fran. Vercel. quod limitat verũ Io. de li. niſi allegetur aliqua iuſta cã. tu dic vt latè dixi in c. in pertractandis. ṡ. eo. arti. v. ¶ Quin

4 tò no. † ꝙ iurĩm calũniæ nõ pt tolli cõtraria cõſuetudine. facit qđ dixi in c.j. ṡ. eo. arti. v.q.iij. Sed latius dicam j. poſt gl. in ix. prin. arti. ¶ Gl. ij. ſup verbo nobis, fortificat tex. in fin. glo. dic ex iſta

5 gl. no. † ꝙ Iuriſtę ſunt medici animarum, & miniſtri iuſtitię: & ideò ſunt preſtãtiores medicis q̃tò anima eſt preſtãtior corpe & iuſtitia ęgritudine. & ſic ſubiectũ ipſius eſt nobilius. ad quod vide quod dixi in c. q̃to. ṡ. de magiſtris. ¶ Gl. iij. reddit duas rationes huius iuramẽti calũ. ¶ In fi. glo. dic. Gof. dicit ꝙ tertia rõ eſt ne qs ſit immemor ſuę ſalutis. Et vide quod latius dixi ṡ. in rub. iij. prin. arti. q. ij. ¶ Glo. pe. primò format quęſtionẽ, deinde opponit. ij. ibi, contra videtur. ¶ In ea. gl. ibi, debet dari curator. dic de hoc vt latè dixi in c. in pertractandis. art. vij.q. xxiij. fal. ij. ¶ In fi. gloſſ. dicit de hac materia, an clerici debeãt iurare per ſe vel per alios. dic vt plenè dixi in c. in pertractandis. art. vij.q. iiij. & vide de vniuerſitate & collegio, dixi in d. articu. vij.q. xj. ¶ Gloſ. fin. colligit notabile ex tex. & probat pluribus iuribus. ¶ In fi. gl. dic: do. Ant. ex gl. noſtra iuncto tex. notat ꝙ non valet conſuetudo quę eſt omni iuri cõtraria. Sed vt dicit Do. me. ꝙ hoc non dicit iſte tex. nec glo. & ꝙ dictum etiam non eſt verum in ſe. licet d. Ant. hoc firmet in multis locis. Nam ſi conſuetudo eſſet bona, & noua ratione fulcita, pręiudicaret omnibus iuribus de materiã loquentibus. arg. optimum in c. non debet. j. de conſan. & affi. & in c. fi. ṡ. de conſue. & in c. iij. de conſu. lib. vj. facit: quia licet conſuetudo à lege ſpecificè reprobetur: tñ poteſt de nouo ex noua cauſa & ratione induci. vt ſentit gl. not. in Cle. ſtatutum. de elect. & ibi notabiliter de hoc dixi. Sed hic nõ valet conſuetudo: quia non eſt rationabilis, vt ſtatim dicam in nono arti. ¶ Poſtremò iuxta pręmiſſum ordinẽ in Rub. examinare hic conuenit octauum, nonum & decimum articulos.

6 † Aſſumo igitur octauum articulũ quis prius debeat debeat de calumnia iurare an actor vel reus. circa quẽ proſequar tres q. Prima quid in actionibus. Secunda quid in exceptionibus. Tertia quid in duplicibus iudicijs. ¶ Primò igitur quęro qs primò debeat iurare reſpectu actionis intentatę. ſo. gloſ. in l. ij. in prin. C. eo. quę incipit, ſic ergo. tenet per illum tex. ꝙ primò iurare debet actor: & poſtea reus. Et idem tenet ibi Cyn. & glo. inſti. de pœna te. liti. §. j. & Spe. eo. ti. §. reſtat. in prin. & §. ij. ver. ſed pone. & §. nunc dicamus. in prin. & idem tenuerũt Pet. Abbas & Io. & zaba. in c. j. ṡ. eo. Archi. in c. j. eo. ti. lib. vj. Primo allegat ꝙ actor prius debet iurare per l. j. C. eo. ff. de iureiu. l. iuſiurandum. vbi tex. dicit ꝙ probationes nõ recipiuntur, niſi qui primò eas expoſcit iuret de calumnia. ergo videtur ꝙ actor prius debeat iurare. Et pro prędicta opi. etiam eſt bonus tex. in c. pręſentiũ. de teſti. lib. vj. in contrarium allegat Archi. ꝙ reus debeat prius iurare per tex. in d. §. j. inſti. de pœ. teme. liti. vbi dicit de reo ꝙ primò iurare debeat. Concludit ipſe finaliter ꝙ in talibus non eſt attendendus ordo, per l. nec ordo. ff. de ſolu. Et ad d. §. j. reſpondet ꝙ non dicit ꝙ reus primò iuret. Sed bene dicit ꝙ reus prius iurat, q̃ ſuę defenſiones admittantur. Tenet ergo Archi. & ſequuntur Io. & do. Domi. ꝙ iſte ordo non ſit de ſubſtantia. idem etiam tenet Bal. in d. l. ij. in prin. C. e. vbi dicit ꝙ non facit vim in iſta prępoſteratione. & ꝙ talis prępoſteratio non vitiat. facit l. ſi mancipium. §. ſi communi diuidundo. ff. de euictio. vbi prępoſteratio vnius iudicij ad alterum non vitiat proceſſum. In contrarium tamen faciunt not. in l. prolatam. C. de ſent. vbi text. vult ꝙ ſecus ſit in ordine vnius iudicij ad ſeipſum: prout etiam in terminis noſtris. Quia ibi nõ debet eſſe prępoſteratio: & ſi eſt, vitiat. facit c. exhibita. ṡ. de iudi. Dicit tamen Pau. de ca. in d. l. ij. in prin. ꝙ ſtaret in practica opi. Bal. cùm iſta ſit leuis ſolennitas, & modicę importantię: ideò omiſsio non vitiat vt l. j. in fi. ff.

in fi.ff.de ven.inspi.& mihi placet.maximè,quia vt s.dixi,idem tenet Io.And.Archi.& do. Domi.quæ tñ ordinis omissio seu præposteratio vitiet,dicã latè j.titu.de ordine cogni.vbi melius cõuenit.¶ Secundò quæro qd iuris respectu exceptionis:intellige,peremptoriæ,vel etiã dilatoriæ:qñ sup ipsa sit iurãdũ,secundum ea quę dixi s.Pone,ego peto a te decē,tu cõfiteris debitũ,& opponis pactũ de nõ petēdo,vel similē exceptionē:qs hoc casu debebit prius iurare.so.Spe.eo.ti.§.ij.ver.sed pone, primo arguit ꝙ excipiēs:cũ cõstet de actoris intētione,& reus excipiē do sit actor:vt l.j.ff.de excep.Et ista fuit opi.Pet.& Abb.in c.j. s.eo.quã etiã tenetibi Io.& zaba.sed Spec.in d.versi.sed pone. decidit in cõtrariũ,quia inspici debet originalis cã ff.de donat.l. id quod.Et ita concludit glo.in l.ij.in prin.C.eo.ti.& Bald.ibi Cy.tñ ibi dicit ꝙ si quæstio prima intelligeretur de principali negotio,prius debet iurare actor,ꝗ̃ reus,per l.Iuliã.§.offerri.ff. de act.emp.Sed si quæritur qs prius iuret de calũnia super exceptionibus:fatuè quæritur:quia nõ est tũc iurãdũ:cùm semel sit iuratũ sup negotio principali.& ideò sup peremptorijs post litē conte.non est amplius iurandũ:cùm primũ iurm extēdatur ad illas.De quo latius dicã in c.fi.j.eo.in xiij.prin.arti.Ego arbitror ꝙ non sit curandũ,quis primò iuret:nec præposteratio no
7 ceat,per ea,quæ dixi in præce.q.¶ Tertiò quæro† qd iuris in duplicibus iudicijs?de quibus dixi in c.in pertractãdis.s.eo.in vij. prin.arti.q.ij.& in c.ij.s.de mutu.peti.arti.x.v.q.remisi ad hic dicenda.so.Pe.Abbas Io.& zaba.in c.j.s.eo. tenet ꝙ prius de calũnia iuret,qui prius ad iudiciũ prouocauit.facit quod no.gl.in c.ex literis.j.de proba.Et fuit opi.gl.in l.ij.in prin.C.eo.Sed tu dic ꝙ talis ordo non est necessariò attēdēdus,vt dixi in duabus
8 præce.q. Et hæc sufficiant quò ad octauum articulũ.¶ Nonus principalis articulus est† an hoc iuramentũ possit tolli,vel differri?Pro cuius articuli declaratione prosequar istas quęstiones. Prima an possit tolli consuetudine,vel lege?Secunda an per rescriptum Principis?Tertia an saltem ex cõsuetudine possit differri?¶ Primò igitur quæro,an ex cõsuetudine, vel lege possit tolli.so.tex.noster expressè tenet ꝙ per consuetudinē tolli non possit.& idē tenet gl.fi.& idē Doct.& idem etiam gl.in verbo, tacitè,in c.j.eo.ti.lib.vj.facit c.constitutus.j.de fideius.& ibi Io. de Imo.& assignat hic do. Ant.rõnē:quia ista cõsuetu.est cõtraria omni iuri.Sed,vt dixi in gl.fi.post Do.me.hæc rõ nõ est bona.vñ ratio est:quia talis cõsuetudo simpliter nõ vr̃ esse rõnabilis:cùm hoc iurm̃ sit inductũ in fauorē publicũ:vt vitētur fraudes.vñ putat Do.me.ꝙ ex aliqua noua rōne & cã,possit introduci hæc cõsuetudo:licet hic damnetur:vt putat,si experimento apparet,quod cõiter homines ex cupiditate obtinēdi in cã, falsum iurarent.hac enim ratione satis putat Do.me. laudabilē fore consuetudinē ꝙ iurm̃ nõ præstetur,quia lex nõ debet esse cã periurij:imò debet prohibere iurm̃,vbi timetur de cõtrauentione & piurio:vt in c.clericos.de coha.cler.& mu.facit optimè l.ij.C.de indict.vid.tol. vbi remouetur iurm̃, quod præstabant mulieres de non transeũdo ad secũdas nuptias:quia sæpe illud violabãt,secũdùm Do.me.Et mihi satis placet:quia si põt tolli per rescriptũ,ergo vr̃ tolli posse cõsuetudine.In dubio tñ, consuetudo nõ teneret:licet probaretur,nisi articularetur & probaretur ipsius cõsuetudinis rõnabilis cã.Et ex prædictis infero,ꝙ per legē põt tolli tale iurm̃. pro quo etiã facit quod dicam in seq.q.& facio hãc differentiã inter legē & cõsuetudinē:quia cõsuetudo in dubio præsumitur irrationabilis:& ideò debet deduci & probari cã rõnabilis,per no.in l.ij.& iij.C.de legi.& iiij.
9 di.c.erit aũt lex.¶ Secũdò q̃ro† vtrũ per rescriptum Principis possit tolli hoc iurm̃.Sol.glo.in d.l.ij.C.de indic. vidui.tenet ꝙ sic,dũmodò in rescripto dicatur,nõ obstante tali lege. Et dicit hic Do.me.ꝙ de Principe non est dubitandũ,cùm sit supra ius positiuum:quo iure,hoc iurm̃ fuit introductũ.ad quod vide q̃ dixi in Rub.art.iij.Cùm ergo iure positiuo sit introductũ,meritò Princeps põt illud tollere.argumento l.Princeps.ff.de legi. & c.ij.j.de cõcess.præb.& quod no.in c.nonnulli.de rescript.& in c.j.de excess.Præla.libr.vj.in nouella.inferior tñ à Principe, etiam si sit legat' de latere, nõ p̃t tollere ista substãtialia ordinis iudiciarij.ad quod vide gl.sing.in c.fi.de hære.li.vj.& mihi placet.Et ad hoc vltimũ vide,quæ latius dicã j.de ordi.cogni. Aduerte tñ:quia debet Princeps expressè tollere : aliàs tacitè non intelligetur tollere:ꝗuis causa esset legata summariè & de plano,sine strepitu & figura iudicij,vt est tex.in d.c.sæpe.de verb. signi.& vide quæ dixi in c.j.s.arti.vj.ver.ij.declaratur.¶ Tertiò quæro an saltē de consuetudine tale iurm̃ possit deferri. so.dic vt dixi in c.j.s.eo.in v.prin.arti.q.iij.& ex his est expeditus nonus princi.arti.¶ Decimo principali articulo tractãdũ est,vtrũ tale iurm̃ possit remitti vel omitti.Pro cuius declaratione prosequar infrascriptas quæstiones.Primò,an possit remitti? Secũdò,an aliquæ sint personæ quibus remittatur : & quæ sint illæ.

Tertiò an possit omitti? & quid iuris si fuit petitum & omissum. Quartò,quid in iuramento veritatis. Quintò,de iuramēto
10 malitiæ.¶ †Primò igitur quæro,vtrũ hoc iuramentũ possit remitti.so.tex.in l.ij.§.sed quia.C.e,& Doct.ibi tenēt ꝙ non possit expressè remitti.& idem tenet Bal.in d.l.ij.in prin. & idem tenent glo.& doct.in c.j.eo.ti.lib.vj.& glo.Bar.& doct.in l.de pupillo.§.qui opus.ff.de ope.no.nũ.& ibi Ang.& Io.de Imo. Et ibi recordor audiuisse d.Ant.Rosello tũc Doct.in legibus. vis tu ꝙ ego doceam te capere aduersariũ:exigas hoc iurm̃ : & cùm ps vult iurare dicas,ego remitto tibi,& nolo ꝙ iures. Ego verò nedum tibi hoc dissuadeo,imò hanc,& omnem aliã fraudem & dolũ penitus interdico:& recorderis,ꝙ nil prodest homini si vniuersum mundũ lucretur,animæ verò suæ detrimentum patiatur,vt in c.Matthæus.j.de simo.Et aduerte,quia prędicta remissio põt intelligi duobus modis.vno mõ, qñ ambæ partes sibi remittunt expressè:& tunc quominus possit ipsos cõpellere ad iurandum.facit in simili l.quos prohibet.ff.de postu. Sed si iudex se nõ ītromitteret,& partes psisterēt in ea remissione,non exigendo alter ab altero nõ vitiaretur processus.Secũdo mõ posset intelligi,qñ altera pars remisit alteri,& nõ ecõtra:& tũc nõ valet remissio,quominus,etiã ea nõ obstāte possit petere ꝙ iuret:& si petat & nõ iuretur,non valebit processus,de quo dicam in c.fi.j.e.ar.xv.Si verò nõ petat,nõ vitiatur: quia nõ est de substãtia iudicij,vbi nõ fuit petitũ:põt em̃ omitti,vt dicã in iij.q.licet Bar.in l.ij.§.quod obseruari. C.eo.videatur dicere,ꝙ etiã si petitur,nõ vitiatur processus:quia non est de substãtia iudicij,vel de solēnitate.Sed dicit Pau.de ca.in d.§.sed quia.ꝙ certè nõ est de solēnitate,vel de substãtia si nõ petatur. Sed si petit̃,bñ est de substãtia & solēnitate.Cõis cõclusio est ꝙ nõ possit remitti.Dicit tñ Bal.in §.sed qa.ꝙ si ptes nõ petũt iurare de calũ.ꝙ licet iudex exigat,seu mãdet iurari:& nõ iuretur ꝙ putat non vitiari processum:quia exactio debet fieri à parte ad hoc,vt sit de substãtia quod est satis sing.ad id quod dixi s. in c.in ptractãdis.in vij.prin.q.xij.cogitabis.& adde, ꝙ statim dicã in iij.q. An verò tale iurm̃ possit differri,dixi s.eo.in c.j.in v.prin.art.¶ Secũdò quæro,vtrũ aliquæ sint psonæ,quibus remittatur hoc iurm̃.so.dic ꝙ sic,vt dixi s.e.c.in ptractãdis.ar.vij.
11 q.xxxvij.¶ Tertiò quæro† vtrũ hoc iurm̃ possit omitti.so.licet olim essent opi. Azo.& Marti.tenerent,ꝙ nõ.& Ho.hic & in c.tuis.j.de testi.volētes,ꝙ omissio redderet iudiciũ nullũ.tñ habemus textũ expressum in cõtrariũ in c.j.e.ti.li.vj.vbi tex.vult ꝙ possit omitti:& eius omissio nõ noceat. Et ista fuit olim opi. Io.pilei & Iac.Bal.& sequaciũ per l.de pupillo.§. qui opus. ff. de oper.no.nun.& l.iusiurandũ.§.qui ius.ff.de iureiur.& quod no.in l.filiusfa.§.veterani.ff.de procur. & in l.ita demum. C.de procu.& optimè faciebat c.qm̃ cõtra.j.de ꝓba.vbi de iur̃o calũniæ nulla fit mētio.& istorũ opi.fuit approbata in d.c.j.& tenuit gl.in d.§.qui opus.& Bar.ibi per illũ tex.quē dicit singularem ad hoc.& tenēt ibi Ang.& Io.de Imo.& idē etiã tenet Io. in l.qui bona.§.qui alieno.ff.de dam.infe.Et sic illud,quod non põt opari exp̃ssus cõsensus,põt opari tacitus. sic in simili dicit gl.in ver.põtifice.xj.q.j.c.inolita.& glo.in c.fi.j. de vita & ho. cleri.& quę sit rõ,quare hoc iurm̃ non põt expressè remitti,& tñ tacitè potest omitti:cùm tñ iurm̃ testis possit expressè remitti,& nõ omitti,prout no.in c.tuis.j.de testi.& no.glo.& Bar.in l.iurisiurandi.C.de testi.& no.in l.j.circa prin.ff.de ferijs. & ibi Bar.& per Bar.in l.j.C.de priui.schola.li.xij.& in l.ij.§.sed quia veremur.C.e.R̃ndeo,ꝙ ratio est:quia in iur̃o est maius periculum:tũ quia plura continet capitula,vt videbimus in c.fin.j.e. ar.xij.tum quia non est verisimile,ꝙ testes,etiã omisso iur̃o,velint pro alio calũniari sicut pro se.ar.l.omnibus.ff.de test.& l.j. in fi.ff.de carbo.edict.Et vbi maius periculũ,ibi cautius est agēdũ:vt in c.vbi periculũ.de elect.lib.vj.Item quia in expressa remissione vr̃ cõtineri turpe pactũ:cùm per eã partes inuitētur ad calũniandũ.ff.de pact.l.si vnus.§.illud.& §. pacta quæ turpem.secus in iur̃o testiũ,secũdùm Hen.Bo.in d.c.tuis.Item facit quia iurm̃ testis põt esse adhærēs ad probationem:seu facit & operatur ad probationē:vñ sicut pars põt per pactũ inutilē probationē cõfirmare,secũdùm Inn.in c.cũ cãm.de test.& no, doct.in c.ij.& fi.de fi.instru.vbi volunt ꝙ partes possint astringere se,vt credant priuatæ scripturæ.facit etiã quod no. Bar.in l.si ff.de Præto.stipu.vbi vult posse cõuenire inter partes,ꝙ stetur simplici dicto alterius.& idē tenuit Ang.in repe.l.vacantia. C.de bo.vacan.lib.x. Aliqui tenēt cõtrarium.dicã latius in ti.de proba.ergo videtur,ꝙ partes possint remittere testibus. Sed in iuramēto calũniæ arbitror,ꝙ etiã possit assignari rõ, quare nõ possit remitti:quia hoc iuramentũ non solùm respicit fauorem & vtilitatem partiũ,sed etiam iudicis.Et ideò pars nõ põt illud remittere,per ea quæ dixi s.de for.compe.c.si diligenti.Sed secundùm hoc videtur dicendum, ꝙ accedente consensu iudicis,

posset remitti. quod tñ non videtur verũ: cùm tale iurm̃ sit de substantialibus iudicij: nisi sit iudex, qui possit remittere ordinem iudiciarium. ad quod vide, quæ dixi in art. præce. q. ij. & sic non videtur valere iudicium: vt in l. prolatam. C. de senten. Et si tu diceres, ergo etiam tacita omissio deberet vitiare. r̃ndeo, ꝙ argumẽtum procederet: nisi ius expressè cõcessisset, ꝙ posset tacitè omitti. vide quod dixi in j. q. huius arti. Aliqui tñ tenẽt, ꝙ etiam iuramentũ testis non possit expressè remitti. de quo dic
12 vt latius dicam in ti. de testi. † Aduerte tñ: quia intelligo, ꝙ põt omitti, si ambæ partes omittant. Sed si alia pars illud exigeret: & pars aduersa non iuraret, non diceretur omissum. & nõ iurãs incideret in pœnam, de qua dicam in c. fi. j. eo. arti. xv. nisi ex aliqua cã legitima excusaretur, vt ibi dicã. Et põt hoc iurm̃ omitti, tã in cã appellationis, q̃ prin. ita tenet Io. in c. ij. eo. ti. lib. vj. & sequitur ibi do. Do. Nec ob. tex. ille dum dicit, iubemus. & sic illud, quod præcipitur, vr̃ necessariò fiẽdum xiij. q. j. c. quod pcipitur. quia r̃ndet Io. ꝙ ille iussus in cã appellationis nõ plus importat, q̃ iussio causæ principalis. quare sicut põt omitti in cã
13 prin. vt dictũ est: ita in cã appellationis. ¶ Quartò quæro † qd de iuro veritatis. so. dic, ꝙ sicut iurm̃ calũniæ est de substantia, si petatur: ita etiam iurm̃ de veritate. ita cõcludit Io. de Imol. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infe. per tex. in c. j. e. ti. li. vj. qui tex. in hoc vr̃ æquiparare iuramentum calumniæ, & iurm̃ veritatis. Et hoc clarum est & expeditum, quò ad omissionem. Sed q̃tum ad expressionem, vr̃ magis dubiũ: sed tñ ille tex. vr̃ concludere ad idem, inq̃tum dicit, ꝙ si non sit præstitũ in exordio litis, potest tñ postea exigi: quia talia iura, s. calumniæ & veritatis ꝙ ab initio præstentur, non est de substantia ordinis iudiciarij: quasi sentiat ille text. à contrario ꝙ si petantur, sunt de sub-
14 stantia ordinis iudiciarij. ¶ Quintò quæro † quid de iuro malitiæ. so. Docto. non tangunt. ego arbitror posse concludi argumento prædictorum, ꝙ possit omitti: sed non expressè remitti. faciunt rationes superius assignatæ in prin. istius ar. quare iuramentum calum. non possit remitti. Item probatur: quia iuramentum malitiæ se habet respectu vnius arti. super quo quæritur iurari ad ipsum iurm̃ calumniæ, sicut pars ad totũ. ergo idẽ iuris iudicandum est, sicut de iuro calumniæ. facit lex, quæ de tota. ff. de rei ven. & c. pastoralis. §. item cùm totum. de offi. de. leg. Ad quod vide quod dixi in c. in ptractandis. s. eo. q. xliij. In cõtrarium tñ facit: quia facilius põt quis arbitrari, ꝙ pars aduersa non calũnietur, seu malitiosè agat respectu vnius arti. q̃ respectu totius causæ. & ista pars vr̃ verior: quia hoc iurm̃ nõ defertur, nisi vbi est suspicio de malitia. sed si pars aduersa confidit ꝙ non agat malitiosè, propter quod remittit tale iurm̃, cùm hoc possit comprehendere ex modico discursu: meritò remittere poterit tale iuramentum. Et ex his (Deo duce) est expeditus decimus principalis articulus. do. Maria. Soci.

SVMMARIVM.

1 ☞ Procurator vniuersitatis & ecclesiæ, de calũnia põt iurare.
2 Delegans, causam delegatam ad se potest reuocare, ob negligẽtiam delegati.
3 Episcopus procuratorem cõstituere potest, & etiã vniuersitas.
4 Litis contestatio, quid requirat.
5 Iuramentum calumniæ exigi debet ab vtraq; parte.
6 Donatio, an valeat facta ab Imperatore non coronato.
7 Vniuersitas, seu collegium, procuratorem constituere potest.
8 Principales, à quibus exigitur iuramentum, an possint dilationem petere ad deliberandum.
9 Procurator seu syndicus, à quibus iuramẽtum exigitur, an possint dilationem petere.
10 Inducias seu dilationem potest petere is, à quo exigitur iuramẽtum veritatis.
11 Iuramentum malitiæ si petatur, dilatio nulla ad deliberandum datur.

1 Vm causam. † Procurator ecclesię & vniuersitatis, de calũnia iurare potest. h. d. vel sic. procurator seu syndicus, collegij ecclesiastici vel secularis, potest iurare de calumnia. h. d. Et non diuiditur: quia est quædam narratio processus vsq; ad iuramentum calumniæ. & de materia istius decretalis habetur in c. licet. de proba. & in c. cùm causam. j. de testib.
2 ¶ Primò noto ibi, minimè processissent † ꝙ si delegatus non procedit in causa, & sic est negligens, videtur licita & honesta causa, ꝙ delegans reuocet ad se causam delegatam. licet enim absq; aliqua causa delegans possit causam ad se reuocare: vt l. iudicium soluitur. ff. de iudi. & in c. super quæstionum. de offic. deleg. tamen de honestate non reuocat sine causa. & ideò Papa exprimit hanc causam. ¶ Secundò no. ibi, nostro se cõspectui. ꝙ licet quis sit citatus, etiam per Papam, vt eius conspectui se præsentet: non tamen tenetur personaliter comparere: sed potest constituere procuratorem: quia ex simplici citatione Papa non videtur tollere velle potestatem constituendi procuratorem. secus si citat, vt personaliter compareat. de qua materia in c. j. de iudi. lib. vj. & j. de dila. c. exposuit. ego latè dicam in ti. de dila. in materia citationis. ¶ Tertiò noto ibi, quorũ. iuncto prin
3 cipio † ꝙ etiã vniuersitas constituit procuratorẽ. de quo gl. j. hic in prin. ¶ Quartò noto ꝙ Episcopus, etiam ante litem contest. in causa ecclesiæ potest constituere procuratorem, sine decreto alterius superioris. & idem in alio Prælato, secundùm Inno. Ex quo infertur ꝙ ampliorem potestatem habet Prẹlatus in rebus ecclesiæ, q̃ tutor vel curator in rebus pupilli vel adulti: quia añ litem contestatam illi non constituunt procuratorem, sed actorem: vt l. nemo tutores. C. de procu. & vide ad hoc bonam glo. v. q. iij. c. fi. ego latè tractabo in tit. de procu. ¶ Quintò noto ibi, cum instrumentis de rato. ꝙ procurator debet facere fidem de mandato per instrumentum habens clausulam, de rato. ad idem l. si procuratorem. ff. de procu. & c. contingit. s. de transla. ¶ Sextò noto ibi, interrogationibus. argumentum pro cõmuni opi. Legistarum in l. j. C. de litis contest. & cano. in c. j. de litis conte.
4 † ꝙ ad contest. litis, vltra petitionem & responsionem, requiritur quædam interrogatio & responsio, animo litem conte. sed gl. pe. & fin. hic aliter intelligunt istum tex. tu dic, vt latè dixi in d. c. j. de lit. contest. arti. viij. q. ix. ¶ Septimò noto ibi, redactis in scriptis ꝙ ad valitudinem actorum, videtur exigi scriptura. de quo dic vt latius dicam in c. quoniam. j. vt lite non contest. vel in ti. de fid. instru. ¶ Octauò, noto ordinem procedendi in causa: quia primò debet petitio offerri. secundò, ipsi petitioni r̃nderi, & lis contestari. tertiò iurari de calumnia. si tamen hoc iuramẽtum omittitur, non vitiatur processus. dixi in c. præce. arti. x. q. iij. Et sicut ex prædictis videtur inferri, ꝙ iuramentum calũniæ non possit præstari ante litem contesta. de quo dic vt latè dixi in c. j. s. eo. arti. v. ¶ Nonò noto tex. hic probantem, ꝙ procurator hic iurat de calumnia: sed potest dici, secundùm Ioan. de Imo. ꝙ isti procuratores tenebant locum syndicorũ: aliàs principales debuissent iurare de calumnia, vt in c. j. & in c. cæterum. s. eo. sed tu dic, vt latius dixi in c. iij. s. eo. in vij. prin. art. q. xxiij.
5 ¶ Vltimò noto ex fi. ibi, ab ipsis procuratoribus. † ꝙ iuramentum calumniæ exigi debet ab vtraq; parte. ad quod vide quę dixi in c. iij. s. in vij. prin. q. j. ¶ Sed anteq̃ descendamus ad gl. op. contra text. Nam iste Archiepiscopus erat actor, vt colligitur ex litera, & vniuersitas, & homines Fauentini erant rei: ergo cũ essent laici, non poterant conueniri coram ecclesiastico, sed coram seculari, vt in c. si clericus laicum. & in c. cùm sit generale. s. de fo. compe. so. Io. dicit ꝙ imperium vacabat: & sic potuerũt conueniri coram Papa, vt in c. licet ex suscepto. s. de fo. compe. & vide quæ dixi ibi in primo & ij. casu vel isti Fauentini erant violenti, & sic ratione violentiæ valuit conuentio: vt in d. c. cùm sit generale. dixi in d. c. licet. vel potest dici & tertiò ꝙ ipsi noluerunt excipere de incompetentia. Hodie verò tota Romandiola spectat ad ecclesiam: sicut recognouit Rodulphus rex Romanorum. ad quod vide Spec. in tit. de rescrip. præsen. §. ratione causæ. versi. item, quod etiam obtentum ab Imperatore. vbi
6 disputat † vtrum valeat donatio facta ab Imperatore, ante coronationem. Et no. ꝙ Spec. ibi facit mentionem de Bononia dicens eam fuisse collatam ecclesiæ. Et sic ex prædictis colligitur, ꝙ post dictam donationem d. cõmunitas & quælibet alia subiecta ecclesiæ conueniri potest coram Papa: & immediatè trahi ad curiam Roma, facit c. si duobus. j. de app. vel quartò põt dici, secundùm Do. me. ꝙ ex illo capite, isti potuerunt conueniri coram Papa: nec potuerunt opponere declinatoriam fori: videlicet ex speciali consuetudine Ro. ecclesiæ: vel illius loci quæ habet ꝙ laici possunt conueniri coram Papa: cùm clerici agunt contra eos: vt plenè traditur per do. meum post glo. in c. si clericus. s. de fo. compe. & per glo. in c. ex transmissa. eod. tit. vide quæ dixi in d. c. licet. versi. quintus casus. & vide etiam ibi alios casus, ex quibus possunt colligi aliæ solutiones. ¶ Gl. j. in prin.
7 colligit † ꝙ vniuersitas seu collegium potest constituere procuratorem. & prosequitur ꝙ non est vis in nomine. & ꝙ hoc potest tam ecclesiastica, quàm secularis tam de iure cano. quàm ciuili. & finaliter se remittit. Deinde glo. in ver. & an talis. quærit, an talis procurator iurat de calumnia. & soluit ꝙ sic. Tertio loco glo. in ver. sed cùm iuramentum. quærit vtrum ille à quo petitur iurari de calumnia, possit petere terminum ad deliberandum. & soluit ꝙ non: interserendo quid iuris in iuramento veritatis. quartò loco glo. in vers. si excõmunicatus. quærit vtrum excommunicatus conuentus iuret de calumnia. & arguit pro parte negatiua, & decidit pro parte affirmatiua. ¶ In ea. glos. ibi petitio. dic. Inn. hic dicit, ꝙ non curat de nomine: sed de modo constituendi, & qualitate constituentis. si enim constituitur ab vniuersitate, quocunq; nomine vocetur, syndicus est: quod intelligo,

telligo,si generaliter constituitur. Si verò constitueretur à non dño,& cum decreto,diceretur actor. Et subdit vnū notatu dignum,ꝙ quãuis Prælati non sint dñi,vt in c.ij.de donat. tñ rectè & propriè constituunt procuratorē sine aliquo decreto superioris:quod non cōtingit in alijs,de quo traditur in d.c.petitio. Itē secūdùm Inn.vniuersitas propriè loquēdo in re propria vniuersitas cōstituit procuratorē: vt l.ij.hoc etiã ff.quod cuiusq; vni.no.Sed in rebus nō suis,cōstituit actorē.quod no.Host.remittit ad no.in c.in causis.š.de procu.& in c.j.de syndico.Et quia ista nō est materia nostra,vide in dictis iuribus.& per gl.ij.q.vij.c.si qs erga.ego plenè dicã in ti.de procu.& in ti.de syndico vbi propriè cōuenit.¶In ea.gl.ibi,& talis procurator.dic vt latè dixi in c.iij.š.eo.in vij.prin.q.xxiij.Et de tutore,curatore, & alijs administratoribus,dixi ibidem q.xvj.& decem seq.q.¶In ea.gl.ibi,nunqd pōt petere tps.dic vt statim plenè dicam post gl.in xj.prin.arti.¶In ea.glo.sed si excommunicatus cōueniatur.dic vt plenè dixi in d.vij.arti.q.xxxv.¶Glo.fi.prosequitur materiam interrogationū dicēs,ꝙ quædam interrogationes fiēdæ sunt ante litem conte.quæ non debēt omitti:& ponit x.vel xj.exēpla.& finaliter cōcludit dãdo regulam,quòd ante litem conte.& post qñcunq;,æquitas mouerit iudicē:vt l. vbicūq;.ff. de inter.actio.& xxx.q.v.c.iudicantē.subdit tñ ꝙ pars ad interrogationem nō tenetur rñdere:si tñ rñdet sibi præiudicat.Et ꝙ vbi tenetur rñdere,debet certum respondere:vt l.de ętate.§.nihil.ff.de inter.act.De qua materia latè tractant do.Ant.& Do.meus,& per Spe.in ti.de inter.quæ fi.in iudi.§.j.& ij.sed nō est materia nostra. quare dic ꝙ quandoq; interrogationes fiunt à parte ad fundandū:de quibus tractatur hic & locis prædictis. Ego verò de his latius dicã in ti.de confes.quia ex quo hæc materia nō habet aliū titulū propriū,ideò statui ibi ponere.verum est,ꝙ hic cōueniunt,habita cōsideratione: quod hic tractamus de iuramento veritatis.quædam verò sunt interrogationes,quę fiunt testibus qñ deponunt.& de his dicam latè in tit.de testib. ¶Postremò iuxta præmissum ordinē in Rubri.examinandus est hic.xj.articulus,videlicet,an super iuramento calumniæ veritatis,vel malitiose præstando,posśit peti dilatio.pro cuius articuli examinatione,prosequar infrascriptas quæstiões. Prima vtrum in iurõ calumniæ,principales possint petere terminum ad deliberandum.Secunda,quid de procuratore. Tertia qd de iurõ veritatis.Quarta quid de iuramento malitiæ.¶Primo igi-
8 tur quæro† vtrū principales à quibus exigitur iurm calumniæ possint petere dilationē ad deliberandū.so.licet gl.j.hic videatur formare quæstionē in procuratore:tñ argumenta & rōnes suæ concludunt,etiã quò ad principales.Et arguit primò,ꝙ nō possit peti hęc dilatio:quia cùm hoc iurm sit de credulitate:meritò statim debet,& pōt rñdere credo: vel non credo:nec pōt dicere dubito,vt dicam in c.seq.in xij.arti.ver.xix.no.Quia aut statim credit,aut non credit illud,sup quo interrogatur:sed tandem videtur gl.cōcludere,ꝙ detur tps ad deliberandū:idē videtur velle gl.in l.ij.§.quod obseruari.C.eo.per l.si debitor.ff. de peti.hære.& l.qui interrogatum.ff.de inter.acti.& eam opi. tenet gl.in l.ij.§.ij.C.eo.ti.& sequitur Io.mouetur, quia æquè fiunt dicat responsio de credulitate,sicut de veritate:vt no. gl.in c.ex literis.de iureiur.& Spe.in ti.depositi.§.vj.versi. hoc tñ.& ideò non debet ex abrupto iurari,sicut dicitur in iuramento de veritate.tetigi š.in rub.art.ij.ver.quarta.idem etiam tenet Ia.But.in d.l.dicens ꝙ debet dari dilatio.loquitur tñ in rñsionibus ad positiones:& ideò non prosequor suam opi.Spe.in ti.depositi.§.vj.ver.sed nunquid.& in ti.de iura.cal.§.fi.ad fi.recitat opin.vr̃ tñ residere distinguendo inter iuramentum calumniæ & veritatis.& ꝙ in iuramento calumniæ non detur dilatio:quia statim potest absq; nota periurij respondere,credo, vel non credo : si tñ proponeretur ꝙ hodie habet aliam cōscientiam per ea quæ audiuit: cogetur iterum rñdere.& sic loquitur multum ambiguè.sed Io.ibi in addi. dicit ꝙ quæstio potest intelligi duobus modis.vno modo,an detur tps ad deliberandū super iurõ præstando.& dabitur dilatio:vt not.gl.in d.l.ij.per §.quod obseruari.& §.ꝙ si actor.ibi dum tex.dicit.& hoc legitimè fuerit approbatum.& idem tenuit Pileus in d.l.ij.& Fran. Versel.in c.j. š.e.q.pe.per l.iusiurandum,& ad pecunias.in prin.ff.de iureiur. Et ne quis subeat anceps periurium.ff.de in litē iur.l.videamus. subdit tñ ꝙ Cy.post Pe.in d.l.ij.in prin.q.v.tenet contrarium: qua ratione actor non habet dilationem : quia est in potestate sua,qñ velit agere,vt in l.si qñ. C.de dila.& in l.petendæ. C.de tempo.in integ.resti.ita nec reus, cùm debeat venire instructus: nec debet timere periurium,cùm non iuret de veritate. & hanc opi.approbat Io. An.in d.addi.quia ex quo habuit tps ad deliberandum ante litem conte.sicut potuit deliberare in illa : ita in hoc iuramento calumniæ. ¶Secundo modo potest intelligi ꝙ præstito iurõ petatur tēpus ad deliberandum super rñsione fienda per illud iurm:& non dabitur dilatio. posset tñ esse ita perplexus & dubius ꝙ daretur dilatio.Ex quibus hic infert d. Ant.ꝙ principales nunq; haberent terminum ad deliberandū: nisi aliquid de nouo occurreret:quia semper debuerunt deliberasse in libellando,vel rñdendo libello. Et concludit se putare ꝙ principalis non debet habere dilationem deliberatoriam ad iurandū de calumnia:quia satis potuit deliberare de iustitia in rñsione ad libellum per se,vel procuratorē. Tu verò ex prędictis distingue post Do.me.quibusdam additis.Quòd aut loquimur in actore:& sibi non datur terminus ad deliberandū, per d.l.si qñ.cū si.nisi actore mortuo instantia transijsset ad hæredem vel similem successorē,secundùm ea, quæ dixi in c.quia v.š.de iudi.& ab eo exigetur iurm calumniæ:nam si peteret dilationem,satis æquum vr̃ ꝙ dari debeat,per ea quæ nūc dicam. Aut loquimur in reo,& subdistingue,ꝙ aut quæritur, vtrū dandus sit terminus ad iurandum de calumnia:aut nunquid sit dandus ad rñdēdū positionibus,seu interrogationibus, quæ postea fiunt virtute iuramenti iam præstiti de calumnia:ꝙ iuramentum illud certum continet:videlicet ꝙ si quæretur verum, non inficietur: vt dicam in c.seq.art.xij.Primo casu subdistingue,ꝙ aut reus,à quo exigitur iuramentum iam rñdit libello : & non debet habere inducias:quia satis potuit deliberare,an cã videretur sibi iusta intra terminum datū ad rñdendum libello.ar.optimum in c.ij.j.de dila. quare cùm nunc nihil noui exigatur, non potest prætēdere aliquam dubitationē:nisi fortè aliquid inopinatum,& nouum nunc emersisset:vt quia post responsionē ad libellū reperit in arca paterna:quod facit ipsum dubitare:quia tunc satis æquum videtur inducias dandas:cùm posśit esse dubius inter credere & non credere.& sic vidētur intellexisse Io. & alij,dum dixerūt,nisi sit perplexus vel dubius.& saluari pōt opi.illorum,qui volūt inducias concedēdas.quod etiam tenuit Bar.in l.iusiurandū,& ad pecunias.ff.de iureiurã.Aut reus non rñdit libello,sed alius:sed fortè eius procurator,vel is, qui iurauit,mortuus est:& nūc exigitur ab eius hærede vel successore, in quem trãsiuit instantia:& hoc casu dicit Do.me.inducias cōcedēdas:vt inter ea se informet de qualitate causæ:quia pōt esse,ꝙ dubitet vel titubet. Aut iuramento iam præstito interrogatur quis,virtute illius iuramēti:vt rñdeat interrogationi vel positioni iam factæ:& hoc casu,Doct.distinguūt.Aut interrogatio vel positio fit de facto proprio, vel alieno. & an de facto proximo,vel longinquo,aut antiquo.& alia ponunt mēbra,tractando materiã interrogationū & positionū:quã ego hic omittere institui:quia ipsam latè tractabo in ti.de confes.¶Secundo
9 quæro† quid de procuratore,syndico,& similibus, vtrum possint petere tps ad deliberandum?so.gl.j.hic in ver.sed cùm iuramentum,vt dixi in prin.præce.q.finaliter vr̃ concludere,ꝙ detur dilatio ad deliberandū:licet primò arguat in contrariū. Inn. verò in c.iij.š.eo.sentit contrarium,per illum text.in q̃tum vult ꝙ principalis tenetur cōstituere procuratorem, sed œconomū habentem notitiam causæ:quod si non constituat,est imputandum dño.vnde infert Inn.ꝙ si procurator, seu syndicus interrogatus dicit se velle consulere dñm,non habebit terminū:nisi iusta cã subsit.arg.l.fi.C.de procur.& l.si actor.ff.de procu. Quinimò,secundùm Inn.si procurator dicit se nescire ea, de quibus interrogatur,& pertinent ad principalem causam:condemnabitur in expensis quæ propter hoc fierent:vt in d.c. auditis.& c.constitutus.š.de procur. Ex quibus vr̃ concludendū,ꝙ etiam procuratori non sit dandus terminus ad deliberandū,& consulendum dñm. Ho.tñ vr̃ velle in d.c.iij.ꝙ hoc sit arbitrarium.ar. c.fi.de transact.& c.fi.eo.do.me.in d.c.iij.recitatis prædictis opinionibus remittit ad no.per Spe.in ti.de positi.§.vj.ver.in summa.& ver.seq.& ad no.per Bar.in l.non solùm.ff. de procu.& per eum in c.dilectus.de procu.do. Anto.ibi primò latè tractat simpliciter, an procurator posśit petere inducias ad consulendum:sed quò ad præstandum iuramentum de calumnia concludit ꝙ non debet habere inducias ad consulendū dñm:& respōdit ꝙ non debet habere inducias ad consulendū dñm:& respe ctu procuratoris actoris,satis placet:nisi esset aliqua iusta cã, q̃ eum redderet perplexum:quæ fortè de nouo emersisset:quia si propter hanc causam daretur principali dilatio ad deliberandum,vt dixi in q.præce.fortius debet cōcedi procuratori & similibus. Et idem etiam vr̃ mihi dicendū in procuratore rei, ex quo in cã mota dño,dñs constituit eum procuratorē:quare arbitror esse satis rationabile,ꝙ hoc sit arbitrariū:quoniam ex varijs circunstantijs poterit iudex considerare, an petat talem dilationem calumniosè,vel non considerando allegatam vel subsistentem causam:secundùm quam poterit concedere vel nega-
10 re dilationem.¶Tertiò quæro† quid de iuramento veritatis.so. gloss.hic concludit,ꝙ habebit inducias ad deliberandū,si dicat se dubitare.ff.de interro.act.l.qui interrogatur.C.de iure deli.l. si curatoris.ff.de iureiurã.l.iusiurandum.j.rñso.& idem videtur

velle gl.in l.ij.C.eo.& sequitur hic Io.sed d.Ant.& Do.me.latius hic prosequuntur materiam istam, tractando hic latè materiam interrogationum & positionum:sed ego hic illam omittã:
11 & ipsam tractabo sub tit.de confes. ¶ Quartò quæro † quid de iuramento malitiæ, vtrum ad illud præstandum possit peti dilatio ad deliberandum.sol.licet Doct.non tangant hanc quæstionem:tñ ego arbitror,ꝙ dilatio dari non debeat : quia iurm malitiæ præstatur super actu particulari,qñ super eo de præsenti est aliqua suspicio malitiæ,propter quã iudex inducitur ad illud deferendum.vt dixi s.in Rub.art.ij. vñ siue sit principalis, siue procurator,certitudinem habet,vtrum per malitiam vel calumniam,talem actum facere vel refugere velit : & ideò nõ debet dari dilatio:per ea,quæ videbimus in tit.seq.in materia dilationum.Et ex his(Deo duce)est expeditus xj. articulus principalis.dominus Marianus Socinus Senen.

SVMMARIVM.

1 ☞Episcopus per illum iurat de calumnia, per quem causam agit.
2 Iuramentum calumniæ præstatur euangelijs tactis.
3 Episcopus per se potest in causa pecuniaria litigare.
4 Iuramentum calũniæ recusans præstare,qua sit feriẽdus poena.
5 Iuramentum calumniæ,sub qua deferatur forma.
6 Iuramentum calumniæ sic præstatur,ꝙ iurans,falsa probatione non vtetur.
7 Iuramentum calumniæ,quid debeat continere.
8 Iuramentum calumniæ,quod ab actore exigitur,qualiter concipiatur.
9 Iuramentum calumniæ datur de calumnia in præsenti, & in futuro vitanda.
10 Iuramentum calumniæ,sub qua forma à reo exigatur.
11 Iurans de calumnia,de credulitate iurare debet:& nõ de sciẽtia.
12 Iuramentum calumniæ,quæ personæ in animam propriam dicantur præstare.
13 Prælatus de calumnia iurat in animam propriam, & ecclesiæ.
14 Procurator iuramentum calumniæ sub forma duplici potest præstare.
15 Clerici cum superioris authoritate,debent iuramentum de calumnia præstare.
16 Iudicans quilibet quò ad illam causam,superior dicitur.
17 Inferior absq; superioris licentia in contractibus firmandis,iurare potest.
18 Clericus cum superioris licentia,potest iurare in manibus iudicis laici.
19 Filiusfamilias cum patris consensu,iuramentum calumniæ debet præstare.
20 Iuramentum veritatis,sub qua sit præstandum forma.
21 Prælatus vnum sciens vt Prælatus,& aliud,vt conuentus:qualiter iurare debeat,ne sit periurus.
22 Iuramentum veritatis,differt à iuramento credulitatis.
23 Veritas scita habitum producit ex necessarijs demonstratum.
24 Responsio de credulitate in facto proprio ita præiudicat, sicut de veritate.
25 Iuramentum calumniæ regulariter non iteratur.& hoc limitatur numeris sequentibus.
28 Iuramentum malitiæ iterari potest.
29 Effectus iuramenti calumniæ,qui sint.
30 Actor de calumnia iurare nolens, qualiter puniatur.
31 Reus de calumnia nolens iurare,pro confesso habendus est. & hoc limitatur nu.seq.
33 Actor & reus iurare nolentes, alter alteri actione iniuriarum tenetur.
34 Iurare recusans in vniuersitate,priuilegio spoliať vniuersitatis.
35 Actor iurare recusans,an cadat ab actiõe:& reus habeatur pro confesso iure ipso.
36 Poena ad hæredes non transmittitur, si sententia ipsam declarãs requiratur.
37 Sententia contra nolentem iurare,an possit ferri in eadem instantia.
38 Contumacia in non iurando, an possit purgari.
39 Tempus datum ad probandum,an currat intra tempus datum per iudicem ad iurandum.
40 Actore nolente iurare,si reus absoluendus condemnetur,an valeat condemnatio.
41 Sententiam passus, an possit appellare.
42 Iudice sententiam ferre recusante contra nolentem iurare, qd agendum.
43 Contumacia tutoris vel curatoris,an noceat pupillo vel adulto.
44 Contumacia Prælati vel syndici, an noceat ecclesiæ.
45 Confessio vera solius Prælati,non semper ecclesiæ est nociua.
46 Contumacia procuratoris iurare nolentis,quando noceat dño.
47 Iurare nolens de calumnia in causis spiritualibus, qualiter puniatur.
48 Actor & reus de calumnia iurare nolẽtes,qua de causa possint excusari.& nu.seq.
54 Iuramentum malitiæ recusans præstare, qualiter puniatur.
55 Iuramentũ veritatis præstare nolens,qua sit plectendus poena.

1 CVm in causa. † Eps per aliũ agẽs causam propriã,per illum iurat de calumnia:si verò per se,ipse iurat præpositis,sed non tactis euãgelijs.h.d.secũdùm Io. sed nõ placet Do.meo inceptum restringit tex.ad cãm propriã,cùm in tex.nihil dicatur:imò potius innuitur cõtrariũ ibi, per syndicũ vel actorẽ.quæ verba vidẽtur denotare potius cãm ecclesiæ, q̃ propriã:cùm in propria cã nõ cõstituatur propriè syndicus vl actor,sed procurator:vt l.j.ff.de procu. & notatur ij.q.vij.c.si quis erga.summat ergo Do.meus sic: Eps iurat de calũnia,ppositis,sed nõ tactis euãgelijs,si per seipsum eligit litigare:si verò per syndicũ vel actorẽ,per illũ poterit iurare.h.d. primo. Et actor recusans sine cã præstare hoc iurm,debet cadere ab instituta actione.Reus verò debet haberi pro confesso.h.d.ij.pars ibi.
2 poena verò. ¶ Noto primò † ꝙ iurm calũniæ regulariter pstandum est tactis euangelijs:quia si est speciale Epo,ꝙ nõ teneatur tangere euangelia:ergo secus est in alijs.de quo statim dicam in xij.prin.arti. Et prosequitur hic Do.me.post do.Ant.vtrum in alijs casibus sufficiat,ꝙ Eps iuret sine tactura Euangeliorũ . & q̃uis in c.inter.j.de pur.cano.ego remiserim me hic dicturũ:tñ quia nõ est principalis materia nr̃a,& quia in decretali ista,materia sua erit grauata:ideò vide hic per eos,& per Io.& do.Do. in c.vt circa.de elect.lib.vj.Ego latè tractabo j.in ti.de iureiurá.
3 vbi principaliter conuenit. ¶ Noto secundò † ꝙ Eps põt etiã in cã pecuniaria per se litigare.Cõtrariũ tñ vr̃ velle text.v. q. iij.c. quia.facit l.pen.cũ sua aut.C.de procu.vbi patet,ꝙ psona illustris nõ põt per seipsam litigare. Ho.dicit ꝙ in foro seculari hoc c.non haberet locũ:sed deberet Eps per aliũ litigare:& sic solũ debet hr̃e locũ in foro ecclesiastico.alij verò dicũt ꝙ d. c. quia. & c.cùm simus.ix.q.iij.sunt hodie correcta. Philippus dicit ꝙ verbũ,debet,positũ in cõtrarijs,non importat necessitatẽ:sed ponitur pro,põt.Simile xxvj.di.c.fi.& lxxvij.dist.c. quicũq;. Do.meus hic dicit,ꝙ putat d.c.quia.& similia, intelligenda esse de honestate:& non de necessitate.simile no.glo.in c.j.s.de syndico.vt sicut lex ciuilis imponit necessitatem illustribus litigandi per procuratores:ita ius canonicum voluit hoc inducere de honestate.põt ergo per se litigare, vt hic secũdùm Do.me. Sed tu vide etiã tex.ad hoc in c.cùm olim.j.de testi.vbi patet, quòd Archieps põt psonaliter agere,nec cõpellitur procuratorẽ constituere;sed quia nõ est materia nr̃a,sed principaliter ptinet ad ti.de procu. vide hoc per Do.meum.& per Host.in summa in ti.de procu.§.quis clarè.ver.item & Eps. vbi assignat quatuor rões.ego aliqd tetigi in c.vt famæ.j.de sen.excõ.in ij.q.princ. Sed latè examinabo in tit.de procu.& vide Spec.in ti. de acto. ver.item illustris.qui dicit,ꝙ Cardinales non possunt per se liti
4 gare. ¶ Noto tertiò † qua poena sint puniendi,tam actor,q̃ reus recusantes præstare hoc iurm?de quo latius dicã j.in xv.princ. arti. ¶ Noto quartò ibi,cùm præstandũ fuerit,ꝙ recusans præstare hoc iurm,ita demum incidit in poenam,si sine legitima cã recuset præstare:aliâs secus.de quo latius dicam j.in xv.prin.arti. ¶ Gl.j.tacitè quærit, vtrum tex.noster inducat aliquã specialitatem in Epo ꝙ iuret per syndicum vel actorẽ:& dicit,ꝙ non sed ꝙ est regulare, vt in iuribus in ea allégatis. Et sic glos.vr̃ intelligere,ꝙ text. noster propriè procedat in syndico & actore constituto in causa ecclesiæ,vel ciuili, sine alio mandato:vt d.c. iij.arti.vij.q.xxxj.& sic glo.vr̃ intelligere text.in Epo litigante pro causa ecclesiæ, vt dixi s.secundùm Do.meum. Et sic secundùm intellectum gl.clericus per procuratorem simpliciter constitutum,non iurat de calumnia.de quo latè dixi in c.iij.s.eod. arti.vij.q.xxiij. Aduerte tamen:quia Io.& Hosti.intelligentes tex.in Epo agente causam propriam,exponunt tex.dum dicit syndicum,i.procuratorẽ.sed non insisto. dic vt dixi in d.quæstionibus. ¶ Glo.ij.sentit quæstionem,quare Eps debeat iurare de calumnia per seipsum.& soluit.Et subiungit,qualiter Eps iuret.Et in fin.opponit & soluit. ¶ In ea.glo.ibi,quia non tangit sacra.dic de hoc, vt statim dicam in xij.arti.prin. ¶ In ea.glo.ibi, quandoq; tamen tangit sacra.dic vt de hoc latius dicam in titu. de iureiu. ¶ In fin.glo.dic de hoc, vt dixi s.eo.c.iij.art.vij.q.iiij. Gl fi.in prin.fortificat tex.allegando cõcordãtias:deinde quærit,& soluit. ¶ In fi.dic de hac poena, vt latè dicam j.in xv.prin. art. ¶ Postremò:quia iuxta præmissum ordinem in rub. superest vt examinemus duodecimũ principalem articulum. & tres alios seq. Assumo ipsum xij.articulum. ¶ Duodecimus igitur
5 principalis articulus est,in quo venit examinandum. † qualiter seu

seu sub qua forma sit deferendum iurm calũniæ:& qualiter iu-
randũ:& quid debeat cõtinere:quia Doct. & inepte & imper-
fecte procedunt.& articulus est talis,qui in iudicio non põt ita
cõmodè per quæstiones,sicut per notabilia expediri.ideò pro-
cedam notãdo,quæ sunt necessaria.¶ Primò igitur nota,ꝙ hoc
iurm debet cõtinere ꝙ is,qui iurat credat,seu credit vel æstimat
se hr̄e bonã causam.no.gl.& Doct.in c.j.s̄.eo.& gl.Cy.Bart.&
Doct.in l.ij.C.eo.per illã l.in prin.& auẽ.hoc sacrm.& gl.instit.
de pœna teme.liti.§.j.Spe.eo.ti.§.nũc dicamus.in prin.¶ Secũ-
dò no.ꝙ debet cõtinere ꝙ interrogatus non negabit,quod ve-
rũ esse credet.ita traditur per gl.& Doct. prædictos in iuribus
& locis præallegatis.Sed iuxta hoc quæro de notabili & quoti-
diana q.Emi rẽ à Titio tu petis eam:& nũc scio tuã esse:vtrum
possim iurare de calũnia,si volo ꝙ proferatur sententia de hoc,
vt non amittã remediũ de euictione? Sed de hac q̃one dic vt la-
6 tius dicã statim in xv.prin.arg.¶ Tertiò noto† ꝙ præstari de-
bet iurm,ꝙ iurãs nõ vtetur sciẽter falsa probatiõe,secũdùm gl.
& Doct.in dictis iuribus & locis. Alij verò adiũgunt,ꝙ nõ vte-
tur falsa probatione,siue in testibus,siue instrumentis,siue in a-
lia probatione:sed hoc potius fieri vr̄ de cõsuetudine,q̃ de iu-
re. Nã de iure vr̄ dicẽdũ,ꝙ nullã probationẽ exiget,nisi quam
pro veritate crediderit necessariam,vt in d.auẽ.hoc sacrm.C.e.
¶ Quartò noto ꝙ debet iurare ꝙ dilationẽ nõ petet in fraudẽ,
vt dicit glo.in d.c.j.& in d.l.j.C.eo.& facit tex.ibi in princ.Sed
dicit Spe.eo.ti.§.nunc dicamus.in prin.ꝙ consulit,ꝙ hoc omit-
tatur.alioquin iurãtes nunq̃,aut raro periuriũ euitabũt,eò ꝙ sę-
pe post hoc iurm frustratorias petũt dilationes.sed dic,Ioã.ibi
dicit in addi.ꝙ Simõ Vicen.in l.j.C.eo.non approbat hoc:sed
excusat:qa sic habet cõsuetudo.Sed Do.me.in c.j.s̄.e.approbat
dictum cõsiliũ per no.in c.clericos.j.de coha.cler.& mulie.vbi
patet,ꝙ nunq̃ est præstandũ iurm illi,de cuius periurio time-
tur.ad idẽ c.illi.xxij.q.v.& sequitur etiã Io.de Imo.in c.j.s̄.eo.
7 ¶ Quintò noto† ꝙ debet continere,ꝙ nec dedit, nec dabit,nec
promittet aliqd pro illa cã,nisi illis psonis,qbus leges dare per-
mittũt,per text.in auẽ.principales.& ibi gl.& Doct.C.eo.& p
gl.in c.j.s̄.eo.per Spe.eo.ti.§.nũc dicamus.in prin. ¶ Sextò no
to ꝙ cõtinere debet ꝙ alter ab altero nõ exiget aliquã probatio
nem,nisi quã putat necessariò faciẽdã,vt in auẽ.in isto.C.eo.&
ibi Pau.de Ca.vnde gl.in l.ij.C.eo.& in c.j.s̄.eo.& Spec.in d.§.
nunc dicamus.in prin.tradũt hos versus:Illud iuretur,quod lis
sibi iusta vr̄.Et si quæretur verũ,nõ inficietur.Nil promittetur
nec falsa probatio detur: vt lis tradetur, dilatio nulla petetur.
8 ¶ Septimò noto ex omnibus p̃dictis causis,† ꝙ iurm calũniæ
exigendũ ab actore,sic põt cõcipi.Tu iurabis,ꝙ certus credis,
seu æxistimas bonã cãm agere.Et interrogat⁹ nõ negabis,ꝙ ve-
rũ esse credes:nec scienter vteris aliqua falsa probatione:nec in
fraudẽ tartãdi iudicij cã, dilationẽ aliquã petes:nec dedisti, nec
dabis,nec promisisti,aut promittes aliqd pro ista cã,nisi illis p-
sonis quibus leges dare aut promittere pmittũt:nec exiges ab
aduersario tuo aliquã probationẽ nisi quã putaueris necessariò
faciendã.sic Deus te adiuuet:& hæc sancta Dei euãgelia. Quo
iur̃o delato,actor rñdere debet,& iurare sub forma p̃scita. Ad-
uerte tñ:quia vt dicit Io.de Imo.in c.j.s̄.eo.iudex petet, vt ex-
plicitè omnia prædicta capitula iurẽtur.Si tñ simpliciter defer-
retur iurm de calũnia,& simpliciter iuraretur virtualiter & im-
plicitè omnia prædicta capitula videntur iurata.¶ Octauò no-
9 to† ꝙ hoc iurm dari debet de calũnia vitãda in præsenti, & de
futuro,& etiã de præterito secũdùm aliquos qui volunt ꝙ hoc
modo præstetur iurm,videlicet:Tu iurabis te litẽ istã calũniãdi
animo nõ mouisse,per l.ij.C.eod.nec mouere,per auẽ.in isto.C.
eo.& in corpore vñ sumitur.Et sic propter verbũ,mouisse.vo-
lũt ꝙ præstetur etiã de preterito.tradit Spe.e.ti.§.nũc dicamus.
in prin.Sed dicit ibi Io.in addi.ꝙ turbantur aliqui quos refert
Cy.in d.l.ij.ꝙ iurm calũniæ præstetur de præterito.& ad text.
in d.l.ij.dũ dicit mouisse.exponũt i.mouere.facit l.inter cohere-
des.§.familię.ff.fa.erci.& mouentur per l.in bello.§.factæ.ff.de
cap.vbi dicitur ꝙ factum pro infecto haberi nõ põt:quod eñ
præteritũ est,nequit nõ fuisse.sed dicit Io.ꝙ primã opin.tenet
Host.in sum.eo.ti.§.ante.pe.in fi.Et subdit,ꝙ nõ videt qd impe-
diat iurare de præterito: cùm videamus ꝙ iur̃a compurgatorũ
respiciãt præteritũ:quare nihil impedit iurare ꝙ à principio si-
ne calũnia mouit litem.Sed tñ:quia hoc non vr̄ sufficere: quia
posset superuenisse mala fides,& in futurum superuenire:ideò
præstatur de præsenti & de futuro,secũdùm Io.Idem etiam vr̄
velle Iaco.But.in d.l.ij.C.eo.dicẽs ꝙ tale iurm habebit bonum
effectum:quia videns falsum iurare,desistet à iur̃o,& à ca.Item
non calumniabitur ab ipso prin.sciens ꝙ habet iurare de præ-
terito.& hoc dictũ vr̄ sequi d.Ant.in c.j.s̄.eo.sed Do.me.ibi di-
cit,ꝙ putat contrariam opi.veriorẽ.mouentur:quia si iurm de-
beret extendi ad præteritũ,lex non præciperet iurari post litẽ

conte.imò deberet iurari ab ipso initio.subdit tñ ꝙ quæstio est
modici præiudicij: quia super emergentibus quæstionibus añ
litem conte.iuratur specificè,vt dixi in c.j.s̄.e.arti.v.in princ. &
s̄.eo.ver.xvij.& duobus seq.& post lit.conte.iuratur super to-
ta causa:vnde satis est ꝙ iuret se credere iustam causam mouere:
& ꝙ in futurũ nõ calũniabitur.facit ad prædicta c.pe.j.de iure.
iur.& maximè hoc procedit: quia iurm malitiæ potest exigi in
quacunq; parte litis.& quoties iudici visum fuerit, vt dixi in c.
10 j.s̄.arti.v.q.j.& ij.¶ Nonò noto† ꝙ delato iuramento actori sub
forma prædicta iudex se conuertet ad reũ & dicet:Tu iurabis
ꝙ putas petitioni actoris iustè cõtradicere,& iustã causam de-
fendere.insti.de pœna teme.lit.in fi.primi rñsi. & generaliter iu-
rabis te obseruaturũ in defendendo,sicut ille iurauit in agẽdo.
sic te Deus adiuuet &c.C.eo.l.ij.in prin.& ver.reus aũt.facit ff.
fa.erc.l.inter cohæredes.§.qui familiæ.quo iur̃o delato,reus re-
spondere debet tangendo euangelia ꝙ ita iurat sicut delatum
est sibi iurm.¶ Decimò noto ꝙ prædictum iuramentum regu-
lariter debet præstari tactis sacrosanctis euangelijs. ar.d.l.ij.&
tex.nostri.Nam si speciale est hoc in Epo ꝙ iuret non tactis,sed
præpositis euangelijs:ergo in contrariũ est ius cõe: vt in l.j.in
fi.ff.ad muni.& vide gl.singularem in Cle.j.de hære.quæ ita di-
cit,ꝙ vbi ius exigit tacturam euangeliorum non sufficit tãgere
aliam scripturam.& si tu diceres,nonne etiã est iurm qñ iurãdo
tangitur alia scriptura? rñdeo sic:sed non ligat transgredientem
ad tantum peccatũ: quia periuriũ tatò magis est pœnale, q̃tò
sanctius est id super quo præstitum fuit iuramentũ xxij.q.j.c.
mouet.& no.in.c.& si Christus.j.de iureiur.& sic ex prædictis
vr̄ inferendũ ꝙ Iudæus nõ possit iurare de calũnia:cùm nõ cre-
dat euãgelio.Sed dic imò iurat sup̃ præceptis Moysis, vel per
Deũ patrẽ vel aliter.& de forma iur̃i ipsius tradit Spe.eo.tit.§.
restat.ver.sed pone.Ego verò ponã j.in ti.de iureiu.dicit tamen
Do.me.hic & in c.j.s̄.eo.ꝙ hodie de consuetudine sufficit tan-
gere quãlibet scripturam.& prædicta procedũt,nisi cã esset le-
uis:quia tũc etiã clericus nõ tenetur tãgere Euangeliũ:sed inter
rogatur per sanctã cõsecrationẽ:vt est tex.no.secũdùm vnum
intellectũ in c.si qs præsbyter.ij.q.v.tenet Do.me.s̄.eo. Eps ve-
rò iurat propositis Euãgelijs,sed nõ tactis: vt text.est hic.facit
xj.q.j.c.nec honore.Spe.eo.ti.§.nũc dicamus.ver.Itẽ no.quod
11 Eps.¶ Vndecimò noto† ꝙ ille qui iurat de calũnia, debet iura-
re de credulitate & de æstimatione non de scientia:vt in auẽ.de
de his qui ingredi.ad app.§.pe.in fi.colla.v.& est tex.& ibi no.
Cy.& Bar.in auẽ.in isto.C.eo.& ibi etiam Pau.& glos.in l.ij.C.
eo.& gl.j.in c.ex lr̄is.j.de iureiu.tetigi s̄.in Rub.ar.ij.& ibi remi
si me ad hic dicenda.tradit etiam Do.me.in c.ij.s̄.eo.& quæ dif-
ferentia sit inter iuramentum credulitatis & scientiæ seu verita-
tis dicam j.eo.& ibi dicam ꝙ in cã criminali defertur iuramen-
12 tum veritatis.¶ Duodecimò noto† ꝙ principales personę iurm
hoc calũniæ præstãt in animã propriam:vt in c.ij.s̄. eo. simili-
ter etiã & œconomus:vt d.c.ij.& tutores & curatores,si habẽt
legitimam administrationẽ:quia & ipsi iurant in animam pro-
priam,vt dicit gl.fi.in d.c.ij.& sequũtur ibi Doct. per l.j.§.fin.
aũt.C.eo,& tenet Do.me.in d.c.ij.& idem dicendum est de o-
mnibus legitimis administratoribus.vñ etiã syndicus collegij
& vniuersitatis,iurat in animam propriam.vt dicit glos.fi.in d.
c.ij.Sed tex.& gl.& Doct.in c.præsentium.de testi.li.vj.volũt
ꝙ iuret in animã proptiam,& vniuersitatis seu cõuentus.& idẽ
voluit gl.j.in c.ex literis.j.de iureiu.& sic debet intelligi & ex-
tendi d.glo fi.in d.c.ij.& probatur lxiij.di.c.tibi dño.& in d.c.
ex lr̄is.Nec ob.ꝙ hoc nõ videatur posse fieri,cùm vniuersitas
colle.vel conuentus non habeat animam:vt in c.Romana.§.fi.
de sen.excõ.li.vj.quia debet intelligi ꝙ iurat in animã propriã
& singulorum vel maioris partis vniuersitatis seu conuentus:
quia regulare est ꝙ vbi dispositio refertur ad vniuersitatem, &
materia est talis,quæ non congruit vniuersitati collectiuè:sed
tãtùm singulis de vniuersitate:dispositio collectiua debet sumi
distributiuè pro singulis de vniuersitate,& non collectiuè. Ad
quod vide gl.sup̃ verbo,non cõpetunt.in c.si sententia.de sen.
13 excom.in vj.†similiter etiã Prælatus iurat in animã propriam,
& ecclesiæ:quia etiã ipse est legitimus administrator. Facit qd̃
no.gl.j.in fi.in d.c.ex literis. Procurator verò si habet speciale
mandatũ ad iurandũ de calumnia in aliqua cã, non iurat in ani-
mam propriam:sed in animam cõstituentis.lxiij.di.c.tibi dño.
c.di.c.optatum.xvij.q.iiij.c.metuentes.s̄.de offi.dele.c.nouit in
parte decisa.facit c.procurator.de elect.lib.vj.no.etiã in c.fi.eo.
ti.lib.vj.& etiam iurat in animam propriam,per c.ij.eod. ti.lib.
vj.tenent Inn.& Io.de Imo.in c.j.s̄.eo.& Io.in c.ij.§.eo.Si ve-
rò est procurator gñalis ad cãs,intellige cũ p̃tãte iurandi de ca-
lumnia,secundùm quod dixi in d.c.ij.art. vij.q.xxiij.tunc talis
iurat in animam propriam:nec est necesse,ꝙ tũc principalis iu-
ret.vt ibi,& per Ioan.de Imo.in c.j.s̄.eo.& si dñs iurauit,etiam

in causa spirituali: iurat etiam ipse procurator in animam propriam. vide gl. in verbo, ab ipsis. eo. ti. li. vj. in c. ij. Idē etiam tenent Do. de Rota deci. ccccxxxij. & fortius volunt, ꝙ si procurator recusaret iurare in animam dñi & propriā, puniretur pœna istius c. in fi. de quo latius dicam j. eo. arti. xv. Et idem voluit Bal. in l. ij. C. eo. in prin. in q. ij. Do. me. in d. c. iij. §. eo. dicit ꝙ habens mandatum ad iurandū in tali causa admittitur ad iurandū in animā dñi: licet olim esset dubiū: vt d. c. fi. eo. ti. li. vj. Et debet cōcipere verba in animā dñi. Sed tu vide gl. in d. c. tibi dño. ex qua colligitur ꝙ procurator præstat hoc iuīm sub duplici for
14 ma † videlicet, ego iuro in animam domini mei, quòd ipse ita seruabit. vel sic: Dominus meus iurat quòd ipse seruabit. sic Deus ipsum adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. & ista vltima est forma, quā ponit Cyn. in l. ij. C. cod. dicēs ꝙ procurator iurat dicto mō, vt nūcius. vult em̄ ibi ꝙ aliâs nō debet iurare in animam dñi, vel si iurat debet dicto mō iurare vt nuncius, qui cōcipit verba in personam dñi: vt l. cū qui. ff. de consti. pecu. ita dicit Cy. in d. l. ij. §. hoc etiā. C. eo. in pe. q. sed Bart. ibi & d. Ant. & Ioā. de Imol. in d. c. iij. §. eo. dicūt ꝙ vtraq; forma est bona. & dicit ibi do. Ant. post Io. & Bar. ꝙ procurator præstat duplex iuramentū: vnū in animam dñi. & aliud in animam propriam. & idē tenet hic Host. & do. me. in d. c. iij. dicens ꝙ siue dñs iurauit per se, siue procurator in animam dñi, tñ tenetur etiā iurare in animam propriam: vt dixi s. & probatur: quia etiam ipse caluniari posset in prosecutione iudicij: vt not. in d. l. ij. C. eod. & ibi etiā tenet Pau. de Ca. in §. qđ obseruari. & §. finaūt. & probatur in d. c. ij. e. ti. lib. vj. & s. etiā dixi. & vult Pau. in d. §. quod obseruari. ꝙ tñ procurator sic iurādo in animā dñi, nō obligat dñm ad piuriū: si tm̄ hr̄et gn̄ale mandatū ad causas, & ad iurandum. & tenet etiā Do. me. in d. c. iij. §. eo. secus si habuisset spāle mandatū ad sic iurandū in tali cā: nā tūc afficeretur piurio anima dñi, & nō ipse procurator. Sed aduerte circa prædicta: quia Bar. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infect. dicit ꝙ licet procurator debeat iurare in animam suam in casibus, in quibus sine spāli mandato pōt iurare, vel in animā dñi, si habet spāle mandatū: vt d. c. j. iūcto c. fi. e. ti. lib. vj. & vt statim dictū est. tñ sufficit si procurator iurat se calūniæ cā nō petere, vel defendere: qa sic iurando, intelligitur iurare tam in animam propriā, ꝙ̄ in animam dñi, cuius habet mandatū. sed dicit ibi Io. de Imo. ꝙ hoc procedit si simpliciter petitū sit ꝙ procurator iuret de calūnia: quia tūc sufficit dicta forma. ar. c. j. eo. ti. li. vj. sed si specificè petitū esset, ꝙ iuraret in animā suā: & etiā in animā dñi: tūc non vr̄ sufficere prædicta forma, quæ in dubio vr̄ se referre ad animam procuratoris: quia persona extrinseca in dubio nō debet intelligi: vt l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de ver. ob. & quia ista rn̄sio simpliciter facta vr̄ satisfacere solū vni mēbro petitorū. & ad pdicta omnino vide, quæ dixi in c. iij. §. eo. in vij. prin. art.
15 q. xciij. ¶ Decimotertiò noto † ꝙ clerici in præstando iuīm calūniæ debēt iurare cū authoritate seu licētia superioris. aduerte tñ: quia Doct. in c. j. §. eo. vbi prędictū notabile colligitur, & maximè do. Ant. & Do. me. latissimè tractant istū arti. cōmiscētes materiam cuiuslibet iuri præstandi tam in iudicio ꝙ̄ extra: an s. in eo præstando à clerico, superioris requiratur licētia. Ego verò quæsiui distinguere in hac materia iuīm calūniæ ab alijs iuīs: & de alijs tractare in ti. gn̄ali, de iureiur. Sed quia hoc difficillimè fieri pōt, propter cōtraria & dubitationes, quæ insurgūt ex alijs iuīs: ideò hic latè tractabo. & in tit. de iureiu. remittam ad ea quæ hic tradūtur. Est igitur aduertendū ꝙ tex. vr̄ probare ꝙ Eps pōt iurare, etiam sine speciali licētia Papæ. Sed in cōtrariū probat tex. in c. j. §. eo. in ver. verū. vbi tex. dicit verū cū hac moderatione, vt Eps incōsulto Ro. Pontifice, vel quisquis clericus incōsulto Prælato suo minimè iurare audeat, secūdū glo. fi. ibi dicit ꝙ istud vr̄ difficile, ꝙ Eps propter hoc semper habeat requirere Roma. Pon. vnde concludit ꝙ hoc nō seruatur. & ideò si Eps litigat causam propriam, præstat iuīm de calumnia: nec est necesse requirere Papam. sed clericus facilius pōt reqrere Epm & ideò tenetur primò requirere ipsum. subdit tñ ꝙ contrarium sæpe cōtingit: & ꝙ propter hoc, iudiciū nō vitiaretur. Ho. in d. cap. j. dicit ꝙ si clerici producantur testes in præstando iuīo per eos, exigit cōsensus supioris: sed in cōtractibus, cōsuetudo hoc nō seruat. Alij verò, quos refert ibi Inn. dicūt illū tex. esse intelligendū, in iuīo calūniæ simpliciter: non in casu, qn̄ se vel alios purgant. quo casu licitè iurant. & idē si iurant seruare cōtractū aliquem. Alij verò dicūt generaliter ꝙ vbicunq; clericus inuenitur prohibitus iurare, debet intelligi in foro seclari, vbi siue sint rei, siue actores, nec de calumnia iurare possunt: nec etiam testificari, sine licentia Epi. xj. q. j. c. testimonium. Ad quod vide. xxij. q. vlt. c. fi. Quod generaliter loquitur de clericis & xiij. q. ij. c. ꝙ̄q;. quod specialiter loquitur de præsbyteris. & si diceres, potest clericus in contractibus iurare coram laico, sine licentia Epi & non in iudicio. rn̄det Inn. ꝙ ratio est: quia in iudicio sæpe qs incitatur ab aduersario falsum iurare: & ideò præstari debet cū maiori tarditate & deliberatione: & ne clerici ad secularia iudicia assuescant, in quibus nō possunt aliquatenus cōueniri. xj. q. j. c. continua. & c. nullus. Sed in cōtractibus, in quibus quis sola liberalitate ducitur, secus est secūdùm Inn. Item potest assignari rō secūdùm Ho. ꝙ ideò possunt in cōtractibus pstare iuramētū sine superioris licētia, ne impediatur vtilitas ecclesiarū, quibus expedit, vt cōtrahere possint. ar. j. ne cleri. vel mona. c. j. C. de rescin. ven. l. ratas. & C. de aposta. l. j. qui sanctam. sed corā ecclesiastico iudice, semper est licitū iurare: etiam sine superioris licētia, secūdùm prædictos Doct. vt refert Inno. alij verò dicūt ꝙ nec in seculari iudicio, vel ecclesiastico, etiam in cōtractibus licitum est clericis iurare sine Epi, vel superioris sui licentia.
16 † Sed si clericus coram suo iudice ordinario vl delegato litigaret si iuraret coram eo, intelligeretur ipsius authoritate iurare. Nā quilibet qui iudicare pōt est superior quò ad illā causam, quam audit, etiam si actor sit alterius iurisdictionis. arg. c. inferior. xxj. di. ¶ Subdit etiam Inno. ꝙ clericus nō pōt esse procurator sine licētia sui Prælati: sed ex quo licētiam habet, vel sit procurator, intelligitur etiā cōcessa licētia ad ea omnia faciēdū sine quibus mandatū seu procurationē nō posset vtiliter expedire. argu. c. præterea. ff. de offi. dele. Et ex hac rōne infert Ho. ad duo. primò ꝙ si sit cā propria ecclesiæ vel clerici, cuius ecclesiæ est administrator & vigore cuius pōt ipse tāq; actor reū cōuenire coram iudice ipsius rei: etiam si sit secularis: vt in c. cùm sit gn̄ale. j. de fo. cōpe. & in c. cùm deputati. j. de iudi. quæ quo. c. si clericus laicum. j. de fo. cōpe. & ibi latè dixi. ꝙ ex quo habet hanc potestatem à iure agēdi coram tali iudice, ad hoc vt possit causam expedire, poterit etiam de calumnia iurare. arg. d. c. præterea. quinimò, si recusaret iurare, incideret in pœnam, de qua hic in fi. Aduerte tñ: quia hoc dictum Ho. vr̄ cōtra d. c. j. §. eo. in fi. quia si esset verum vbicūq; clericus licitè moueret litē, posset absq; superioris licentia iurare de calumnia. Secūdò infert Host. ꝙ si clericus litigat de consensu iudicis, vt reus coram nō suo iudice, secūdùm formam c. significasti. j. de fo. compe. poterit etiam coram eo de calumnia iurare: ne aliâs frustra talis cōsensus in nō suum iudicem videatur præstitus. arg. d. c. præterea. d. Ant. in d. c. j. §. eo. vt ibi dicit do. meus inducit, & commiscet dicta sua cum dictis aliorum. Sed in effectu hic videtur velle ꝙ si clericus habet authoritatem iurandi à iure, quòd iurare poterit: non expectata alia licentia: & ideò si vult præstare iuramentum purgationis, cùm hanc potestatem habeat à iure, imò ius eum necessitat iurare: siue se purget, siue sit compurgator alterius. j. de purga. cano. per totum. ij. q. v. per totum. de quo ego latè dixi in c. inter. j. de purga. cano. in xj. prin. in ij. & iij. membris principali-
17 bus. item vult do. Anto. ꝙ † ad firmandum contractum, potest in contractibus absq; superioris licentia iurare: quia hanc licentiam habet à iure. secus in iuramento calumniæ vel veritatis dicendæ, quod non potest præstare coram laico, nec coram alio iudice ecclesiastico ordinario, vel delegato: si mō talis aliâs non sit Prælatus suus. vnde ponderat literam d. c. j. quæ non exiget licentiam iudicis, sed Prælati. & ideò licet iustè litiget coram alio, debet à suo Prælato habere licentiam iurandi. quod est contra id quod s. dixi secundùm Inn. & Host. fatetur tamen ꝙ si in aliqua causa specificè à Prælato haberet mandatum agendi ꝙ satis tunc potest iurare, vt dixerunt Inno. & Host. Et subdit Do. meus ꝙ hoc modo d. Anto. hanc materiam confusam tradidit, & malè enucleatam. Do. meus hic dicit, ꝙ in hac materia putat dari posse breuem regulam affirmatiuam, videlicet ꝙ iusta causa exigente, clericus possit omne iuramentū pręstare absq; licētia superioris: nisi à iure reperiatur expressè prohibitus. quæ regula probatur primò ratione: quia in his quæ sunt de gn̄e permissorum, omnia regulariter intelliguntur permissa: nisi intelligantur expressè prohibita vt legitur & notatur in c. inter corporalia. de transla. Prælat. Sed actus iurandi, exigente causa, omnibus est permissus. j. de iureiur. c. & si Christus. xxij. q. j. per totum. & sic ex iusta causa potest iurare, nisi reperiatur expressè prohibitus. Secundò probatur per tex. in d. c. & si Christus. & melius in c. tua. & in c. ex rescripto. eo. tit. & in c. peruenit de fideiuſ. In quibus patet per clericos fuisse absq; superioris licentia præstitum iuramentum. Ad idem. j. de purga. cano. per totum. Item probatur quia iurare non aliquid mali est, si causa exigit; vt notatur in iuribus præallegatis. & xxij. q. ij. per totam. q. quinimò superstitiosum videtur esse nolle iurare veritatem: vt l. si sub conditione. ff. de condi. institu. & manifestè turpitudinis est nolle iurare, nec iusiurandum referre, vt in l. manifestè. ff. de iureiur. Sit ergo regularis conclusio, quòd clericus potest sine licentia superioris iurare. Quæ regula fallit in casibus, in quibus hoc reperitur expressè prohibitum. ¶ Primus casus est in iu-

in iuramēto calūnię, vt eſt tex.in c.j.in fi.s̃.e.& rō ſpālitatis pōt
eſſe illa, quā s̃.allegaui: qa in iudicio ſemp qs incitaẽ ad dicēdū
falſum. Et circa hoc aduertēdū eſt, ꝙ aut loquimur ĩ epo.& gl.
fi.in c.j.s̃.eo.& Ho.videntur velle, ꝙ hodie nō exigaẽ alia licen
tia.arg.tex.noſtri. Sed dicit.d.me.ꝙ videtur ſibi, ꝙ tex.noſter
non probet: & ꝙ nec plus ꝓbet in Epo.quā c.cæterū.s̃.eod.in
alijs clericis inferioribus.& tñ inferioribus aliud dicimus.fate-
tur tamē, ꝙ de cōſuetudine nō ſeruaẽ hodie ĩ Epo. Et hoc fortè
propter difficultatem, quæ erat in exigenda licētia papæ: quæ
conſuetudo in hac ſeruanda eſt: quinimo dicit.d.meus ꝙ hæc
conſuetudo ſeruaretur etiā in clericis inferioribus, maximè cū
clericus non præſumatur in iurando immemor ſuæ ſalutis.j.q.
vij.c.ſcimus.ceſſante verò cōſuetudine: dicit exigendam eſſe li
centiam à ſuperiore, vt dict.c.j, s̃.eod. niſi eo caſu quo litigaret
corā ſuo ſuperiore. Et aduere: quia nō excuſaretur ex eo, quòd
habuerit licētiam litigādi à Pręlato ſuo: qa in hoc requiriẽ ſpe-
cialis licētia.ar.d c.j. Et hoc fortè fuit inductū, vt Prælatus ſuus
habens notas eius conditiones, faciat ſibi conſcientiam tēpore
iuramenti: vt ſic de facili non deieret, maximè qa pars ſępe inci
tata ab aduerſario, vt pugnam obtineat falſum iuret: inſuper ēt
exigiẽ hęc licentia, vt iuramentum habeaẽ in maiori reuerentia.
& qa ceſſat error & mala ſuſpicio, qñ clericus obtinuit ſpecia-
lē licentiā cū præſumaẽ venire deliberatus: ſicut enim à iure ha-
bet licentiā agendi pro iuribus ſuis, & eccleſiæ: & tamen per p̃
dictas rationes debet habere ſpecialē licentiā in actu iurandi: ita
18 dicēdum, ſi habuerit licentiā litigandi ab homine.† Et ex hoc in
fert do.m.ꝙ etiā ſi clericus conſtituēdo ſpecialē procuratorem
vellet ſibi dare ſpeciale mādatū ad iurandū de calumnia in ali-
qua cā deberet ipſe prius obtinere licentiā iſtā: cū ipſe in effe-
ctu videaẽ iurare iuxta no.in c.fi.eo.ti.lib.vj.nā talis procurator
iurat in aĩam dñi, vt dixi s̃.eo.arti.verſi.xij.quāuis do.Anto.in
hoc videatur ſentire cōtrariū, ꝓpter ceſſantē rōnē horroris. Sed
vt patet ex ſupradictis, illa nō fuit ſola ratio ꝓpter quā clericus
teneatur exigere licentiā: vnde cū remaneāt aliæ rationes.exi-
gitur talis licentia.qđ dictū eſt ſatis ſingulare, nō tñ ꝓcedit ſi
ne aliquali ratione: maximè, quia quis pōt per aliū quandoq̃
quod per ſe nō pōt. Ad qđ vide, quę dixi in c.vt famæ j.de ſen
19 ten.excōi. Subdit ēt do.me.in d.c.j.ꝙ† clericus habita licētia iu-
randi de calumnia, poterit ēt iurare in manibus iudicis ſecularis:
quia litigando corā ſeculari, quantum ad illam cauſam, ſecularis
eſt ſibi ſuperior, argu.l.eſt receptum.ff de iuriſ.om.iudi.&.ij.q.
vij.c.nos ſi incompetenter. Et hoc voluit glo.xxij.q̃o.vj.c.nul
lus. Et hoc dictū ēt probatur in c.j.s̃.eod.vbi patet, ꝙ litigabaẽ
corā ſeculari, & non corā ſuo epo vel prælato: tum qa ibi allega
gabatur priuilegiū Imperatoris: & qa exigiẽ ibi licentia Præla-
ti in iurando, quæ nō exigereẽ ſi litigaſſet coram ſuo prælato,
vt s̃.dixi. Hoc tamē, vt dixi, procedit in iuramēto p̃ſtādo in iudi
cio. Sed in iuramēto præſtādo in cōtractibus, nō exigiẽ ſuperio
ris licētia: licet præſteẽ laico: q hoc nō reperiẽ ſpāliter iure cau-
tum. Et ſic remanem⁹ ſub regula. Et per hoc dicit.d.me.ꝙ gl.in
d.c.nullus.xxij.q.v.nō bñ dicit, inqnātū vult, ꝙ clericus nullū
debet iuramētū p̃ſtare laico, ſine licētia Epi: nā hoc eſt falſum, p
text.in c.ex reſcripto j.de iureiur.& in c.peruenit.j.de fideiuſ.
vbi iuramentū fuit præſtitū laico: nec aliqua ſuperioris licētia
interuenit, vt patet in eis. Et ad d.c.nullus.qđ videẽ vrgere in cō
trariū, dū generaliter dicit, clericū nō debere quicquā iurare lai-
co: dic ꝙ nō debet iurare tanquā ſuperiori, vt innuūt verba ſe-
quentia in d c.& voluit ibi gloſ.in primo intellectu.& ſatis pro
batur per iura præallegata. Secundus caſus in quo clericus repe
ritur prohibitus iurare ſine licentia ſuperioris ſui, eſt in actu teſti
ficandi, vt in c.quāq̃.xiiij.q.ij.& in c.teſtimoniū.xij.q.ij. Et ad
uerte: quia illa iura non reſpiciūt pręciſè actū iurēdi, ſed potius
principaliter actū teſtificandi, qñ corā ſeculari ꝓducunẽ. vndę
ſi corā eccleſiaſtico alieno, ēt iudice ꝓducerenẽ, nō repiẽ ꝓhibi
tus teſtificari: ēt ſine licētia. Nec iſta iura ꝓhibitiua ſunt extēdē
da.arg.regulæ, odia.de reg.iur.lib.vj.& c.ſtatutū de elec.lib.vj.
ſcđm d.me.in d.c.j.s̃.eo. Cui tñ multa fuerūt addita.& mihi pla
20 cet. ¶ Quartodecimò not.ꝙ† filiusfamilias hoc iuramētū calū-
nię debet p̃ſtare cū patris cōſenſu.de quo per gl.in l.ij.§.qđ ob
ſeruari.C.eo. Sed tu vide ad p̃dicta, q̃ latius dixi in c.iij.s̃.eo.ar-
ti.vij.q.vij. ¶ Quintodecimò no.ꝙ pupillus vel minor præſtan
tes iuramentum calūniæ, debent illud præſtare cum authorita-
te tutoris, vel curatoris. Tu verò dic, ꝙ in omnibus caſibus, in
quibus minor & pupillus pñt eſſe in iudicio abſq̃ tutoris vel
curatoris authoritate, poſſunt iurare de calūnia: & fruſtra tunc
requiriẽ, an exigaẽ authoritas tutoris vel curatoris. Ad qđ vide
q̃ dixi in c.iij.s̃.eo.arti.q.v. In cæteris verò caſibus, in qbus nō
poſſunt ſoli eſſe ĩ iudicio, aduertēdū eſt, ſcđm Bar.ĩ l.ij.§.qđ ob
ſeruari.C.e.ꝙ duplex ē act⁹ prim⁹, vt cognoſcaẽ, an minor debe
at ĩterrogari vł nō: et iſta examinatio debet fieri cū curatore, ſeu
tutore, & cū eius authoritate, vt l.clarū.C.de autho.præſtan.&
arg.d.§.qđ obſeruari. ipſe em̄ iſtā iuſtitiā, an dēat cadere in ſcīa
minoris vel nō, id ſup quo debet interrogari, ignorat. qdā verò
eſt actus rñdēdi.& iſte eſt duplex: aut em̄ quæriẽ, vtrū tutor au
thoreẽ vt rñdeat.& putat Bart.ꝙ in hoc dēat authorari: vt d.l.
clarū. an vt ſic rñdeat cōfitēdo vel negādo.& tūc tutor nō dēat
authorare: qa hoc nō cadit in ſciētiā ſuā.ar.l.videam⁹.ff.đ in litē
iur.ſecūdū Bar.in d.§.qđ obſeruari. vide qđ dixi in c.iij.s̃.eo.in
vij.prin.arti.q.v.& qđ dicā j.in ti.de cōfeſ. ¶ Sextodecimò no
to, ꝙ qñq̃ cōtingit ꝙ propter principalis abſentiā, iudex mittit
lr̃as ad aliū iudicē, vbi degit ille, qui iurare debet de calūnia. qđ
tūc ſub qua forma dēat iudex ſcribere alteri iudici, dixi in c.j.s̃.
e.art.iiij. ¶ Decimoſeptimò not. qualiter iuret aduocatus. iurat
em̄ ſecūdū formā, quā ponit text.in l.rē nō nouā. C. de iudi.&
21 ibi habes formā. de qua materia dicā in ti.de poſtulādo. ¶ † De
cimooctauò noto: circa iur̃m veritatis, de ipſius forma: qm̄ ſub
hac forma præſtandū eſt. Tu iurabis ad ſancta Dei Euāgelia di
cere & rñdere veritatē, quā ſcis per te: vel intelliges per eos, in
quorū animas iuras: & dicere etiā qd credis: & qd exiſtimas.&
tunc ille dicat: Ego B.in cā quæ vertitur inter me.& M. corā vo
bis, dicam veritatē, quam ſciuero per me vł per fratres meos, in
quorū animas iuro, prout ab eis intelligā: & quam etiam credo
quoties, & qñcūq̃ per vos interrogatus fuero. ſic me Deus ad-
iuuet, & hæc ſancta Euangelia. hæc forma probaẽ in c. præſen
tiū.de teſti.lib.vj.& in l.ij.in prin.C.eo. quod aūt diciẽ, quā cre-
dis, vel quā credo. hoc ad cautelā adijcitur: quia nō eſt de ſubſtā
tia iſtius iur̃i credulitas iſta: qa qui de veritate iurat, nō debet de
credulitate interrogari, vel rñdere, per no.in c.ex lr̃is. de iureiur.
Ita dicit Spe.e.ti.§.nūc dicamus.in prin.& §.j.ver.quartum.&
ideò dicit Io.in addi.Spe.in d.§.nūc dicamus.ꝙ exilius impro-
bauit illā additionē: & qd credis & exiſtimas, in tract.ſuo iudi-
ciali c.cliij.in fi.& ſilr̃ etiā magiſter Gra.vt refert Specu.in d.§.
nūc dicamus.ver. Itē dicit Magi.Grati.& vide ad hoc, quod ſta
tim dicā in verſ.xix. Et tale iur̃m de veritate præſtatur in aĩam
dñi.lxvj.di.c.tibi dño.& d.c.præſentiū.& præſtaẽ ſub hac for-
ma: Ego iuro in aĩam B.dñi mei, ſeu cōuentus hoc eſt ſingulo-
rum de cōuētu: quia cōuētus nō habet animā, vt dixi s̃. ver.xij.
ꝙ dicā veritatē in tali cā, prout ab eo vel ab eis vel à maiori pte
eorū, didici: vt d.c.præſentiū. vel iuro in animā eius, ꝙ ipſe per
me veritatē rñdebit, quā ſciuerit. de quo in d.c.tibi dño. vel ipſe
p me iuro ꝙ dñs p me veritatē rñdebit.j.de præbēd.c. accedēs.
ita tradit Spe.eo.ti.§.nūc dicamus.ver.fi. & tradit ibi etiā Spe.
quod facta litis cōteſtatione, & præſtito iur̃o, hoc totum debet
ſcribi in actis ſub hac forma: Die tali lis eſt conte.& iur̃m de ca
lūnia vel veritate à B.ex vna parte.& à M.ex altera parte ſuper
præmiſſo libello vel ſuper infraſcripto libello, cuius tenor ta-
lis eſt.& ponatur tenor libelli de verbo ad verbū: & poſtea aſ-
ſignetur terminus actori ad ponendū &c.& ad prædicta vide
gl.ſuper verbo, ab ipſis.in c.ij.eo.ti.lib.vj. quæ dicit, ꝙ procura
tor p̃ſtat tale iur̃m veritatis in animā ſuā & principalis ipſius:
& Prælatus in aĩam ſuā & eccleſiæ: vt no.gl.j.in fi.in c.ex lr̃is.j.
de iureiu. Et tale iur̃m veritatis præſtatur etiā tactis Euāgelijs,
niſi ab Epo.ad quod vide quod dixi s̃.eo.art.ver.x. ¶ Sed circa
21 prædicta quęro† qd ſi pręlatus vel ſyndicus, qui iurat dicere ve
ritatem, vnum ſcit vt Pręlatus, aliud ſcit vt conuentus ſeu capi
tulū, quid agere debeat ne ſit periurus. ſo.glo.ſuper ver.illos.in
c.pręſentiū.de teſti.lib.vj. dicit ꝙ ſi ſciētia Pręlati eſt cōtraria rñ
ſioni cōuentus dicat: ex parte cōuentus ſic dico. ſed ego ſic cre-
do, vel dico. facit ff.de admini.tu.l.quoties.§.ſicut. ſecūdū Ho.
& ſtabitur hoc caſu, rñſioni conuētus: cū Pręlatus rñdeat, vt ps
ipſius cōuētus.& ſtādū ſit maiori parti: vt dicit glo.illa, ſed Io.
ibi in nouella. recitat dictū Inno.cōfusè, vt dicit do. Do.vñ di-
ſtingue poſt eum, & do. Domi. Quòd aut Pręlatus interroga-
tur, quòd ipſe ignorat. Sed alij, quorum nomine iurat, ſciunt: &
tunc ſi maior pars conuentus dicit ſibi, qd certum ſcire, debet il
lud reſpondere. Si verò minor pars conuenit in illo: tūc nō de-
bet reſpondere: vt vult text.in d.c.pręſentiū. Si verò nullus de
conuentu ſcit, ſed ipſe tantùm ſcit: tunc recitat Inno.duas opi.
vna eſt ꝙ teneatur rñdere: & ratio eſt: quia ipſe ſuo nomine iu-
rat: & de his, quę ſcit veritatē dicat, etiā ſi alij neſciant. Sed iſta
opi.ſibi non placet. vñ reſidet in opinione, ꝙ ſi illud ſuper quo
interrogatur eſt de facto proprio nō tenetur rñdere: licet etiā
ipſe ſciat: ex quo alij ignorant.& ratio differentię eſt: quia quan
do interrogatur de eo, quod ipſe ſcit: & non eſt de facto pro-
prio, nō debet rñdere, qui non interrogatur vt procurator: cùm
cauſam non agitet vt procurator: nec etiam interrogatur vt te-
ſtis: & licet cōpellatur iurare in animā ſuam dicere, quod ipſe
ſcit. hoc nō ſit, niſi vt dicat veritatē eius, quod ſcit vnà cū alijs:
nō aūt eius quod ſolus ſcit. Itē aſsignatur ſecūda rō: qa lex p-
mittit, ꝙ qs interrogetur de facto ꝓprio.C.de q̃oni.l. interro-

gari. Sed qñ interrogat̃ de facto alieno, nõ interrogatur dicto
22 modo. Sed tñ testis† dicit tñ, ꝙ si iuraret dicere veritatẽ tãtùm, in animas aliorũ, & ipse sciret: & alij, in quorũ animas iurauit, ignorarẽt: ꝙ tunc nil dicet: quia de se nõ iurauit: sed de illis tantũ. Itẽ, si illi dicerẽt prelato ꝙ aliter rñdeat, ꝙ̃ se habeat veritas: quã veritatẽ, Prælatus scit: non rñdebit secũdũ dictũ ipsorũ: qa pro nullo homine debet falsum dicere: vł ecõtra iustitiã facere: imò debet illos monere vocatis illis, qui prodesse pñt, vt abstineãt à falso dicto vel testimonio xxij.q.ij.c.hoc vł.allegat Ho. j.de sen.excõ.c.inquisitioni.dicit tñ ꝙ si ipsi volũt rñdere p se, & nõ p ꝓcuratorẽ, nõ video quare nõ admittat̃, secũdũ Inn. & ita etiã residet Io. & do. Do. in d.c.p̃sentiũ. ¶ Decimonono no
23 to circa p̃dicta, & ex prædictis† ꝙ dña est inter iurm̃ veritatis & credulitatis. Ad quod vide Inn. in c.præsentiũ. de testi.li.vj. & gl. in c.j.de cõfes.eo.lib. vbi volunt, ꝙ qñ iuratur de veritate dicẽda, tã ponẽs, ꝙ̃ rñdẽs, debet dicere & rñdere, quòd nouit: nõ quòd credit: quia nõ iurat de credulitate.ar.ij.q.ix.c. hortamur. sed rñdetur de credulitate in iuro calũniæ: nõ in iuro veritatis, vt dixi s.eo.art.vers.xj. & ꝙ̃uis in iuro veritatis nõ possit qs interrogari de credulitate, vt d.c.præsentium. põt tñ rñdere, qd sciat vel credat, secũdùm Inn. sed hoc vltimũ visum est mirabile Host. ꝙ non debeat interrogari de credulitate: & ꝙ dẽat rñdere. vnde dicit ꝙ ꝙ̃uis testes iurent de veritate, tñ nõ solùm de veritate: sed etiã de credulitate sunt interrogandi, & rñdere tenẽtur, vt in c.quoties. in fi. & in c.cùm cãm. j.de testib. Plus ẽt dicit Ho. ꝙ cùm iurans de veritate debeat secũdùm conscientiã rñdere, cõsiderata veritate cõsciẽtiæ, quò ad rñsionis effectũ talẽ iurm̃ potius est credulitatis, ꝙ̃ veritatis: vt d.c.præsentium. & in c. & si Christus.j.rñso.j.de iureiu. sed hodie de consuetudine curiæ, quis iurat dicere veritatem, quã scit vel credit secundũ
24 Ho. Io. de lign. dicit† ꝙ veritas põt sciri: & tunc surgit habitus demonstratus ex necessarijs. Itẽ potest veritas credi: & tũc insurgit habitus ex probabilib⁹. & sic vigore iuri de veritate põt qs rñdere. & scio, & credo. subdit tñ ꝙ putat opi. Inn. veriorẽ: quia aliud est scire, aliud opinari, vel credere: quia sciẽtia elicitur ex demonstratis, credulitas ex opinatis secũdùm Ho. procedit in iudiciarijs: quia iudex interrogare debet de quocũꝗ, quod facere põt indicium ad iudicãdũ. xxx.q.v.c. iudicantẽ. & j.de præsum.c.afferte. secũdũ Io. đ lig. in.c.ij.s.e. & sic ẽt vł residere ibi d. Ant. sed Do. me. ibi dicit aduertẽdũ esse: qa hẽm⁹ sciẽtiã & nesciẽtiã: & sic duo extrema. & ĩter ista duo extrema, ẽ quoddã mediũ s.credulitas seu fides. sciẽtiã hẽmus dupł. primò in his q̃ sunt alicuius artis: & tunc scire idem est quod rẽ per cãm cognoscere (vt dicit Philosophus) de quo in l.scire.ff.de legi. Secundò habemus scientiã in his quę sunt facti: vt in materia nr̃a. & tunc illud dicere dicimur, ad quod mouemur per aliquẽ sensum. & hęc est scientia quę requiritur in teste: vt l.testiũ.C.de testi. & ij.q.ix.c.hortamur. & melius in c.testes.ea.cã & q.in fi. & ista vocatur erraticorũ scientia. ad quod vide quę latissimè dixi in c.cũ cãm.j.de test. in j.q.prĩc. vbi posui quatuor species sciẽtiæ. vide ibidẽ. Nesciẽtia verò est de eo, quod hõ nescit: ita ꝙ nõ habet aliquã credulitatẽ seu fidẽ: vt no. gl. in rub.ff.de iur. & fact.igno. & Bar. in l.admonẽdi.ff.de testib. & traditur in c.ij.de testi.libr.vj. credulitas verò, seu fides est, quam quis percipit ex varijs argumẽtis, indicijs, seu p̃sumptionibus, per quas iudex ad aliquẽ credulitatis seu fidei gradũ ducitur. de quibus p Bart. in d.l.admonẽdi. & ego latè dixi in c.fi.j.de iureiu. Ad propositũ ergo, cũ ista inter se sint diuersa sub iuro de veritate nõ tenetur ꝓpriè & strictè rñdere de credulitate: quia veritas hr̃ nõ ex præsumptione, sed per sensum propriũ: vt d.c.testes. iuncto.c. hortamur. ad quod vide Bar. in l.j.in fi.ff.de interro. act. credulitas eñ ad dubiũ refertur, non ad certũ: vt no. in c.firmitatẽ.s.de sum.tri. & ideò nõ vñr hic posse cõcurrere in eodẽ facto: quia si credo: excludo verã sciẽtiã & certitudinẽ. procedit tñ hoc accipiendo scientiã & credulitatẽ strictè & propriè, vt etiã no. Do. me. in c.quoties.j.de testib. sed in iudicijs nõ debet capi ita strictè: sed largè, pro omni sciẽtia, quã qs habet vel ex veritate vel credulitate: sed tũc dr̃ sciẽtia impropriè. facit l.ij.§.quod obseruari. C.e.ti. vbi tex. primò dicit de eo, qđ credit: & postea subijcit de eo quod scit: vt ponat ibi de sciẽtia impropriè, si quã habet p credulitatẽ. & ita intelligo, quod dicit d. Ant. in d.c.quoties.j.de testib. vbi dicit ꝙ ẽt põt credere qs id, qđ scit, p c. cùm olim.j.de re iu. Ad idẽ ẽt facit l.ij.§.itẽ Labeo.ff.de aqua plu.ar.
25 & ibi gl.no. Bar. in d.l.j.ff.de inter.act.† facit etiã: qa rñsio đ credulitate in facto proprio ita pręiudicat, vt rñsio de veritate, vt dicit gl.no. in c.ex lr̃is.de iureiu. & ideò cõcludo post Do. meũ ꝙ tã in teste, ꝙ̃ ĩ parte, sub tali iuro veritatis teneat̃ qs rñdere ẽt de credulitate. & in teste probatur: quia iurat dicere veritatẽ, vt no. gl. in c.fraternitatis.de testi. & patet in d.c.testes. & c.hortamur. & tñ teneł rñdere ẽt đ credulitate, vt patet ĩ c.cũ cãm. & c.

licet ex quadã. & c.q̃ties. & c.p̃terea. & c.tã lr̃is.j.de test. debet eñ intelligi hoc iurm̃ largè, vt dicãt veritatẽ đ his, sup qb⁹ interrogabũtur: quare si testis interrogatur, an credat: debet rñdere veritatẽ, s.an credat vel nõ. licet eñ ignoret veritatẽ facti principalis: tñ debet rñdere veritatẽ ad interrogationẽ. Et hæc interrogatio p iudicẽ bñ admittit̃, vt dictis iuribus. & xxx.q.v.c.iudicãtẽ. & ff.de inter.act.l.vbicũꝗ. & sic Do. me. laudat cõsuetudinẽ, q̃ habet ꝙ qs tenetur dicere veritatẽ, quã scit vel credit: qa illud intelligitur latè, vt dixi. Et hodie cõiter rñdet̃ ad positiões p verbũ credit, vel nõ credit: licet p̃cesserit iurm̃ de veritate. & tñ talis rñsio æquè p̃iudicat: vt s. dixi. de quo lati⁹ dicã in tit.de cõfes. in materia positionũ. facit ẽt ad p̃dicta qđ no. Inn. in c. ex lr̃is.j.de iureiur. & ij.q.ix.c.testes. & adde, q̃ dixi in ver.p̃cexviij. Et ex his, Deo duce, est expeditus duodecimus prin. arti. ¶ Tertiusdecimus prin. arti. est iuxta premissum in rub. vtrum hoc iurm̃ possit reiterari, & pluries exigi, seu pręstari: circa quẽ articulũ ꝓsequar tres q̃ones. Prima erit de iuro calũniæ. Scđa
26 de iuro malitiæ. Tertia de iuro veritatis.† Primò igitur quæro, vtrũ iurm̃ calũniæ possit iterari. sol. dic ꝙ regułr iterari non debet. Quãuis eñ olim tale iurm̃ reiteraretur, & pluries p̃staretur: quia nõ præstabatur sup tota cã, vt tetigi in rub.ar.ij.in princ. tñ hodie nõ reiterat̃, vt in aut̃. sed hodie. C.e. & ibi Bal. & Doct. tenẽt gl. sup verbo, iuro: in c.lr̃as.j.de resti.spo. quia si semel in principio litis iuratũ est de calũnia, postea nõ iuratur: qa iurm̃ illud extẽditur ad oẽs exceptiones, quæ postea occurrunt: siue sint emergẽtes, siue incidẽtes, vt in aut̃. hoc sacrm̃. C.eo.ti. hęc tñ regula recipit aliquas declarationes. Prima declaratio est, ꝙ prędicta regula procedit, siue iuratũ sit de calũnia post lit. cõte. siue ante: dũmodò sit præstitũ super tota cã. hoc voluit Pet. & post eũ Cy. in l.ij.in prin. in vj.q.C.e. quia ex quo semel iuratũ est su per tota cã superfluè petitur iterũ iurm̃. arg.l.non cogendũ.§. fi.ff.de procur. Nec ob. ꝙ ante lit.contest. nõ sit præstandũ hoc iurm̃: quia verum est, parte inuita, secũdùm Cy. sed tu vide ad hoc, quod latius dixi in c.j.s.e. in v.prin.ar.q.ij. Secũda declaratio est, ꝙ regula procedit etiã, si iudex, corã quo semel iuratũ est de calũnia, fuerit mutatus: vel diẽ obierit: quia nõ iuratur iterũ corã successore, seu subrogato: quia idẽ cẽsetur iudiciũ, vt in l. mortuo. & in l.cũ proponebatur.ff.de iudi. Io. verò voluit contrarium.ar.l.ij. & l.quærebatur. & l.cũ apud Semproniũ.ff.iud. sol. & in aut̃. de testi.§.quia verò. & C.de iudi.l. properandũ.§. sin aũt in medio. alij dicũt ꝙ partes iurabũt ꝙ nec dederũt, nec dabunt huic iudici vt pro eis iudicet, vt in aut̃. vt litigã. iur. in prin. Sunt etiã, qui dicũt ꝙ tũc de veritate sit iurãdũ. istas opin. refert Spe.e.ti.§.sequitur. ver. qd si iudex corã quo. sed tu aduerte, quia Spe. nõ bñ allegat Io. quia Io. in l.ij.in prin.C.eo. tenuit primã opi. secũdùm quod reperio in C. meo, videlicet ꝙ iurm̃ calũniæ nõ sit iterãdũ. quã etiã sequitur Bart. ibi. Nec ob.l.cum app. & l.ij.cũ si. quia loquũtur in cautione, iudicatũ solui. limitata respectu spãlis iudicis: vñ iudice mutato, cautio perit. Sed iurm̃ calũniæ præstatur sup tota cã respectu ipsius causę: & nõ respectu iudicis. vñ cũ cã nõ mutetur respectu mutationis iudicis, remanet iurm̃ validũ: vt d.l.præponebatur. nec etiam obstat §.qa verò. in aut̃. de testi. qa loquitur in alio iuro, ꝙ̃ calũniæ. nõ obstat.l.ꝓperãdũ.§.sin aũt in medio. qa ibi mutabatur instãtia. sed in casu nr̃o, sola psona iudicis mutatur. secũdũ Bar. q̃ opin. mihi placet. pro qua facit bonus text. in l.j.ff.qs & à quo. Quid si mutata sit actio, dicã statim in vj. limitatiõe. Insup pr̃dicta re
27 gula sic declarata, recipit plures limitationes.† Primò limitatur, vt ꝓcedat respectu vnius & eiusdẽ q̃onis, vel cãæ. Sec⁹ si actor moueret plures q̃ones, vel cãs: quia respectu cuiuslibet, reiterateretur. ad quod vide quæ dixi s.e.c.ij, arti.ij.q.xxxviij. Secũdò limitatur, si mõ sumus in cã principali: secus in cã appellatiõis: quia licet in cã principali iuratũ fuerit de calũnia: tñ in cã appellationis, iterũ est iurãdũ. tex. in c.ij.in prin. eod.ti.lib.vj. per quẽ tex. approbata est opi.gl. in l.ij.in prin.s.eo. & Inn. Pe. & Ab. in c.j.s.eo. & Spe.e.ti.§.ij. & Bar. Bri. in q̃one naturali, quæ incipit, q̃ritur, vtrũ in cã. Et reprobata est opi. Placẽ. & Azo. in d. l.ij. qui volebãt ꝙ ex quo iuratũ erat in principali, nõ iuraretur in cã appellatiõis. facit tex. in aut̃. de his, qui ingre. ad ap.§.fi. faciebãt etiã pro eis omnia iura, quæ volũt ꝙ cã appellationis sit eadẽ cũ principali. ij.q.vj.c.si qs in quacunꝗ. cũ si. sed Io. Cremo. Vgu. & Gof. tenebãt primam opin. pro quibus facit optimè vj.q.iiij.c.osius. & ij.q.vj.c.si Episcopus. & C.de iud.l. properandũ. & in aut̃. vt liti. iur. in prin. & eam tenuit Dy. vt refert Cy. in l.ij.in prin.C.eo.q.xij. Et ad hoc vide omnino, quod dixi in c.ij.s.e.ar.vj.ver.xxj. procedit. ¶ Tertiò limitatur, nisi noua cã suspicionis calũniæ de nouo superuenerit: quia hoc casu, licet semel iuratũ sit sup tota cã, tñ iterũ iurabitur super certo articulo, sup quo suspicio supuenit, secũdũ Inn. in c. dilect⁹. de elect. vñ toties reiterari posset, q̃ties eẽt timor calũnię. sentit d. Do. in

Do.ĩ c.ĳ.e.ti.ĩ.vj.mihi verò videtur,ꝙ hoc casu satis sit pręstari
iurm̃ malitiæ,qđ põt iterari,vt statĩ dicã in ĳ.q.Quartò limitaŧ
27 respectu eiusdẽ ꝑsonę†secus respectu diuersarũ ꝑsonarũ.vnde
licet principalis iurauerit de calũnia.tñ ꝓcurator,q interuenit
post li.cõte.cogitur iterũ iurare.& hoc tenet glo.j.l sub dubio
fortè.in authẽ. prĩcipales.C.eo.ti.sed aduerte:qa licet o.im eẽnt
opi.de qbus in c.j.s̃.eo.& ibi ꝑ Inn.& Ho.& ꝑ Spe.eo.ti.§.se
quiŧ.ĩ fin.qa Ho.tenuit cõtrariũ.tñ ipsius opi.reprobaŧ ꝑ tex.
exꝑ̃ssum in c.ĳ.§.j.eo.ti.li.vj.tenet D.me.in c.j.s̃.eo.ꝑ̃dicta tñ li
mitatio ꝓcedit,qñ ꝓcurator vellet litigare,& rñdere ꝑ se:sec⁹
si nõ imminet casus,in quo debeat rñdere: vel si imminet,dñs
vult rñdere ꝑ se:qa tũc ꝓcurator nõ iurat de calũnia:qa cessat
rõ illius c.ĳ.§.j.q̃ fuit,vt euitareŧ calũnia litigãtis:qa ex quo nõ
imminet casus fiendę rñsiõis ꝑ ꝓcuratorẽ,nõ subest timor ca-
lumnię.vnde cessante &c.vt in c.cũ cessante.j.de app. scđm Io.
ĩ d.c.ĳ.§.j.qm̃ ibi sequiŧ.d.Do.Et sic patet ex ꝑ̃dictis,ꝙ quoties
cũq; noua persona ĩteruenit in iudicio,ꝑ quã iudiciũ sit agitã-
dum,est iteratò iurandũ:& iõ licet prĩcipalis iurauerit, iurat ẽt
aduocatus:& ecõtra.Et ex ꝑ̃dictis ẽt seqtur,ꝙ si prĩcipalis mor
tuus ẽ,hęres su⁹,q ĩ suũ locũ subrogaŧ,debet iterũ iurare,vt ꝓ
baŧ in auŧ.principales.C.e.& in l.q bona.§.pe.ff.de dã.infec.qa
licet defunct⁹ iurauerit,& nõ fuerit calũniatus,& habuerit bo-
nã fidẽ:tñ fortè hæres habet malã fidẽ.facit.ff.de accus.l.si cui.
& C.de re.cre.l.generaliter.j.respõso.Alĳ verò tenent cõtrariũ.
qa hæres cẽsetur ea.ꝑsona cum defuncto,vt in auŧ.de iureiur.à
mo.præ.§.ĳ.cum si.Alĳ dicunt ꝙ debet solũ iurare se nil dedis-
se,nec daturũ esse iudici.vt in auŧ.vt liti.iur.in prin.colla.ix.sic
dicit Specu.eo.ti.§.sequiŧ.ver.sed nunquid hęres.Sed mihi plus
placet prima opi.per ea quæ superius dixi in hac limitatione.
Nec obst.qa hæres censeaŧ ea.ꝑsona cũ defuncto:qa illud ꝓce
dit ꝑ fictionem& in his,quæ iuris sunt.Sed respectu eorũ,quę
sunt facti,& quę ligant aĩam:non censeŧ eadẽ persona.facit gl.
super ver.iuramentũ.& qđ ibi no.d.Do.in c.ĳ.eo.titu.lib.vj.&
quod not.in c.veritatis.j.de iureiuran.Ad quod etiam allego:
quia quæ facti sunt,non traseunt de vna persona ad aliam,vt in
c.significauit.j.de præben.& in l.j.§.ne aũt.C. de cadu. tol. &
C.de condi.& demon.l.hæredi.& ff.de solu. l.inter artifices.&
ff.de statulibe.l.statuliberi.§.si quis Titium.Item ad idẽ allego,
qđ singulariter voluit Io.in regula,cùm quis in ius.de regu.iur.
lib.vj.vbi ponit intellectũ l.cũ hęres ff.de diuer.& tempo. præ
scri.& regula, is,qui in ius.quæ volunt,ꝙ q in ius alterius succe
dit,vtatur iure illius.& sic sit successor vitiorũ,& culpæ defun-
cti.dicit.n.qđ hoc est verũ in his quę sunt iuris:secus in his,quę
in facto consistunt:vt est ignorantia,vel bona fides:& sic ca-
lumnia,vel mala fides.simile dicit Bal. titu.de notis feudorũ.§.
notãdũ.vbi dicit.ꝙ licet ꝑsona pr̃is & filĳ censeaŧ eadẽ.xxxv.
q.iĳ.§.hac authoritate.cũ si.tamẽ scientia & ignorantia pr̃is nõ
est filĳ:nec econtra.tetigi in c.ĳ.j.de oper.no.nũ.super glo.j.&
latius in quodã cõsilio,qđ incipit d.Cõtes dñi constantini.Et
hæc adde ad ea,quę dixi s̃.eod.c.iĳ.in.vĳ.prin.arti.iĳ.q.vbi re-
misi me ad hic dicenda.Et ꝑ̃dicta notabis:qa singularia sunt,&
conferunt ad multas q̃ones:& maximè ad materiam ꝑ̃scriptio
n ĩ.Est ergo cõclusio,ꝙ ꝓpter diuersitatẽ ꝑsonarũ,reiteraŧ hoc
iurm̃.Pro qua facit:qa etiã si vna & eadẽ ꝑsona agitet cãm alie-
nã,iurat non solũ animã ꝓpriã:sed ẽt in animã dñi.ad qđ vide
qđ dixi s̃.art.xĳ.ver.xĳ.noto.¶Quĩtò limitaŧ,si mõ loquamur
ea durãte instãtia:sec⁹ si finita sit instãtia,& alia inchoata. scđm
Spe.e.ti.§.sequiŧ.ver.qd si iustã.tenet gl.& post eã Pau. Bar.&
Doc.in l.ĳ.in prin.C.eo.ꝑ.l.ꝓperãdũ.C.de iudi.quasi per totã
l.& tenet Bal.ĩ auŧ.sed hodie.C.e.ti.qa licet perẽpta instãtia,nõ
pereãt acta ꝓbatoria:tñ peũt acta ordinaria.vt li.cõte.& iurm̃
calũniæ.Ad qđ vide,q̃ latę dixi in c.pe.s̃.de iud.in.xxvĳ.prin.
arti.¶Sextò limitatur,nisi sit mutuata,vel accumulata actio.de
quo tñ dic vt latè dixi in c.ĳ.s̃.eo.in.vj.princ.art.ver.iiĳ.ꝓcedit
28 & se.¶Scđò prĩcipaliter† quęro de iur̃o malitiæ vtrũ possit rei
terari:so l.dic ꝙ sic:qa toties reiterari põt,quoties aliqd incũbit
ponẽdũ,vel rñdẽdũ,vel faciendum.circa qđ de malitia alicuius
dubitareŧ:& q̃tiescũq; iudici visum fuerit,põt ꝑ̃stari.vt est tex.
in c.ĳ.fi.rñso eo.ti.lib.vj.tenẽt.d.meus in c.j.s̃.e.vide quæ dixi
in c.j.s̃.eo.arti.v.¶Tertiò quæro de iur̃o veritatis.so.dic ꝙ to
ties reiterari põt,quoties aliqd ĩcũbit ponẽdũ,vel rñdẽdũ,sup
quo tale iurm̃ sit deferẽdũ.ad qđ vide quę dixi s̃.e.c.ĳ.in.vj.prĩ.
art.vtrũ aũt ꝓpter idẽ factũ,qs cõpellaŧ bis,aut pluries iurare.
dicã.j.in ti.de iureiur.Et ex his,deo duce est expeditus.xiĳ.art.
¶Quartusdecimus principalis articulus , iuxta Rub.ordinem
29 supest, vt examinemus de effectibus istius iuramẽti†circa quẽ
articulũ dic,ꝙ multi sunt effectus.Primus effectus est,vt verbũ
sonat,videlicet,vt mediãte tali iur̃o,calũnia viteŧ,& ea adimple
anŧ,q̃ ĩ ipso iur̃o,cõtinenŧ scđm ea,q̃ dicta sunt s̃.in.xĳ.prin.ar.
ver.j.vsq; ad ver.vĳ.Et sil̃r idẽ dđm est de iuramẽto malitię:vt
sc3 malitia viteŧ.& sic vt nihil malitiosè agaŧ. & sil̃r ẽt de iur̃o
veritatis,vt sc3 veritas dicaŧ:& si cõtrariũ fiat:talis est ꝑiur⁹ &
vt ꝑiur⁹ venit puniẽd⁹:de pœna aũt ꝑiurĳ dicem⁹ ĩ ti.de iure-
iu.¶Secũdus effectus est:qa est iudicĳ cõfirmatiuũ:qa sine ip̃o
qñ est exactũ, & nõ ꝑ̃stitũ iudiciũ, nõ tenet. De quo dic vt di-
xi s̃.eo.c.j.arti.v.Et vide qđ dicã ĩ.in xv.prin.arti. ¶Tertius ef
fectus est scđm aliq̃s : qm̃ tale iurm̃ habet vim litis cõte.sed tu
dic cõtra,vt latè dixi in c.j.s̃.de lit.cõte.arti.viĳ.q.xviĳ.¶Quar
tus effectus est:qa iurm̃ calũniæ à ꝑ̃sumpta calũnia,seu temeri-
tate excusat.& sic à cõdẽnatione expẽsarũ,secũdũ aliq̃s.alĳ ve
rò tenẽt cõtrariũ.de quo articulo vide ꝑ glo.Inn.& Doct.& c.
finẽ.j.de do.& cõtu.& ꝑ Doct.in l.eũ,quẽ temerè.ff.de iudi.&
in l.ꝓperãdũ.§.sinaũt.C.de iud.& per gl.in auŧ. de iudicĳs.§.
oportet.& in l.q solidũ.§.ẽt.ff.de leg.ĳ.& per gl.& Archi.ĳ.q.
j.c.in primis.& per Archi.j.q.vj.c.põt.& ꝑ Cyn.Pe.& Doct in
auŧ.gñal̃r.C.de Epi.& cle.& per Spe.in ti.de expẽsis.§.nũc di
cẽdũ.in fi.j.col.sed tu vide, quæ circa hoc latissimè dixi in c.ca-
lũnia.j.de pœn.in v.prin.arti.in ĳ.mẽbro prin.post principiũ.
¶Quintus effectus est,qa ꝑ ꝑ̃stationẽ talis iur̃i calũniæ euitatur
pœna,quæ cõmitteretur si exactũ nõ ꝑ̃staretur.de qua latius in
seq.xv.arti. Et ex his,Deo duce,est expeditus quartusdecimus
prin.arti.¶Quintodecimò principali articulo, iuxta ꝑ̃missum
ordinẽ in Rub.tractandũ est de pœna recusantis iurare.Pro cu-
ius articuli clariori doctrina,ꝓsequar ĩfrascriptas q̃ones.¶Pri-
mò,de pœna actoris nolẽtis iurare.¶Scđò de pœna rei. ¶Ter
tiò,vtrũ tã actor,q̃ reus teneanŧ ad alias pœnas, q̃ in text.nr̃o
exꝑ̃ssas.¶Quartò qd ꝑ̃cedere debeat ad hoc,vt nolẽs iurare ca
dat à cã,vel habeaŧ pro confesso.¶Quintò vtrũ actor cadat à
cã,vel reus habeaŧ pro cõfesso ipso iure:vel necessaria sit sentẽ
tia.¶Sextò,vtrũ sñia cõtra actorẽ,vel cõtra reũ ferẽda sit dãda
in ea.instãtia.vel reqrat illã instãtiã.¶Septimò vtrũ in pronũ-
ciatione vel declaratiõe,quã facit iudex cõtra actorẽ,vel contra
reũ requiraŧ citatio.¶Octauò vtrũ in casibus, in quibus vnus
pro alio teneŧ,fortè ex forma statuti,talis ficta cõfesio,quę in-
surgit ex recusatione iur̃i noceat alteri.¶Nonò, vtrũ talis cõtu
macia in nõ iurãdo possit purgari.¶Decimò vtrũ intra tp̃s as-
signatũ per iudicẽ partibus ad iurãdũ,currat terminus datus ad
probandũ.¶Vndecimò,qualis debeat ferri sentẽtia cõtra recu
santẽ iurare.¶Duodecimò,qd si actor noluit iurare ꝓpter qđ
reus venit absoluẽdus:qui si hoc non obstãte iudex cõdẽnauit
reũ actori,an valeat sñia.¶Tertiodecimò,qd si reus nõ vult ꝙ
cõtra actorẽ,qui recusat iurare deŧ sñia:sed instat,ꝙ cõpellatur
iurare,an iudex hoc facere dẽat.¶Quartodecimò, vtrũ à sñia
lata cõtra actorẽ,vel reũ nolẽtẽ iurare, possit actor vel reus ap-
pellare.¶Quintodecimò,qd si iudex requisitus nollit ferre sen
tentiã cõtra recusantẽ iurare,& pereat instãtia:vtrũ pars aduer-
sa habeat aliquã actionẽ contra illũ,qui recusauit iurare:vel ha-
beat aliquod remediũ,si de nouo agat.¶Sextodecimò,vtrũ cõ
tumacia tutoris vel curatoris recusantis iurare, noceat pupillo
vel adulto.¶Decimoseptimò, quid de Prælato vel syndico,
vtrum eorum cõtumacia noceat ecclesiæ.¶Decimooctauò v-
trũ cõtumacia procuratoris noceat dño.¶Decimononò, vtrũ
hæc pœna cõmittatur corã arbitris & arbitratoribus.¶Vigesi
mò,in qbus causis ꝑ̃dicta pœna locũ habeat.¶Vigesimopri-
mò,ꝓpter quas cãs tã actor, q̃ reus excusentur à pœna.¶Vi
gesimoscđò,qd de iur̃o malitiæ, vtrũ pœna tex.nostri hẽat lo-
cũ in eo.¶Vigesimotertiò,qd iuris de iur̃o veritatis.¶Primò
30 igitur† q̃ro de pœna actoris nolẽtis iurare.so.tex.hic dicit, ꝙ ca
dit ab actione instituta.idẽ dicit tex.in l.ĳ.§.ꝙ si actor.C.eo.tit.
& in auŧ.vt litigãtes iurent.§.sinaũt. in fi.colla.ix.vñ sumptus
est tex.in ver.par.Ad idẽ etiã text.in c. Imperator.s̃.eod.ibi.&
ipsi à cã decidãt,sed cõtra ꝑ̃dicta opponitur:quia si est licitũ re
nũciare instãtiæ saluo iure suo:vt l.postq̃ liti.C.de pact.ergo vr̃
licitũ renũciare huic iur̃o,saluo iure suo.so.gl.ĩ d.§.ꝙ si actor.
format hoc cõtrariũ.& soluit ꝙ hodie non est licitũ renunciare
saluo iure suo:quinimò tenetur prosequi vsq; ad finẽ causę vel
renunciare liti & causæ,vt in auŧ.qui semel:C.qũo & qñ iu.me-
ritò ergo si recusat hoc iurm̃,patitur hanc pœnã,ac si renuncia
ret liti & causæ : postq̃ recusat facere illud qđ est necessariũ ad
expeditionem causæ.sed aduerte:quia ista so.nõ videtur bona:
quia hæc pœna nolẽtis iurare,fuit statuta añ auŧ.qui semel.quo
tp̃e licitũ erat renũciare instantiæ saluo iure suo:vt d.l.postq̃ li
ti.& sic vr̃ remanere contrariũ insolutũ.sed dic ꝙ aliud erat o-
lim renunciare instantiæ:quia tũc solũ tenebatur renũcians ad
expensas:nec deludebat iudicis mandatũ. Et aliud nolle iurare
de calũnia:quia tũ propter cõtumaciã & inobedientiã,tũ pro-
pter præsumptã calũniã sancitum fuit,vt actor caderet à cã. Et
prædicta pœna locũ habet in actore,quando post lit.cõte.ꝑ̃sta
tur iurm̃ super tota cã : secus si actor recusaret ꝑ̃stare hoc iurm̃
super aliqua exceptione incidẽti vel emergẽti sup qua spãliter

iurandũ esset, secũdùm ea quę dixi in c.ij.s.e.in vj.prin.ar.vers. xviij.procedit.& ver.seq. Quia tũc talẽ exceptionẽ ꝓponas, q in cã hr̃ pro actore: licet sit reus: vt l.j.ff.de excep.& videbimus latius in ti.de excep.reus tũc cadit à tali excep. ꝓposita: vñ tũc nõ punit̃ respectu totius cãæ: sed respectu illius ar.& actio est vt pœna sit cõueniẽs delicto.ar.l.sancimus. C.de pœ.§.j.c.q̃siuit.j.de his quę fi.à Præla. Et quia idẽ iuris esse debet de parte, quò ad ptẽ &c.vt in c.pastoralis.§.itẽ cũ totũ.s.de offi.deleg.& in l.q̃ de tota.ff.de rei vẽ. Et vide q̃ dicã j.q.xxj.v.ij.cã. Et vtrũ actor teneat̃ ad aliã pœnã. dicã statim in q.iij.qd aũt si actor agit pro re, pro qua alius sibi tenet̃ de euict.& ex eo, qđ scit esse petẽtis, nõ vult iurare: vtrũ excuset̃ à pœna.dic vt statim dicã in seq.q.& p̃dicta pœna ꝓcedit, nisi actor ex legitima cã recusset p̃stare tale iurm̃, secũdùm ea q̃ latius dicã j.in q.xxj. ¶ Secũdò

31 † quæro de pœna rei nolẽtis iurare de calumnia.so.tex.est hic ꝙ debet hr̃i pro cõfesso.& est tex.in l.ij.§.sinaũt reus. C.eo.ti.vbi tex.formaliter dicit.sinaũt reus hoc sacr̃m subire recusauerit in his capitulis q̃ pro narratiõe cõprehẽsa sunt, pro cõfesso habeatur: & liceat iudici ꝓferre sñiam: quẽadmodũ & ipsa rei qualitas suggesserit.ad idẽ text.in aut.vt liti.iurẽt.§.j.colla.ix. Et adauerte qa per tex.in d.§.sinaũt.dũ dicit pro narratione cõprehẽsa, expresse colligitur ꝙ si reus recusauit iurare post lit.cõte.sup tota cã, hr̃ pro cõfesso sup tota cã: secus si recusauit iurare super aliqua exceptione, seu replicatione emergẽti vel incidẽti: qa tũc solũ quò ad illã hr̃ pro cõfesso.vñ si actor, contra quẽ opponit̃ aliqua exceptio, cuius exceptionis respectu dicitur re⁹, recusat iurare solũmõ quò ad illã exceptionẽ: hr̃ pro cõfesso. Ad quod vide quod dixi in q.p̃ce.ver.& p̃dicta pœna. Et hoc tenet Do. me.hic. Itẽ aduerte: quia hr̃ pro confesso quò ad factũ principale, & exceptiones perẽptorias: & nõ quò ad exceptiones dilatorias.vñ oẽs exceptiões perẽptoriæ excludũtur: quia ista vr̃ intẽtio actoris, ex quo dixit sibi illũ obligatũ: sed dilatoriæ exceptiones nõ excludũtur: nec quò ad illas hr̃ pro cõfesso.puta, ꝙ actor sit bãnitus: & ideò nõ debeat audiri: vel ꝙ sit excõicatus: quia licet reus habeatur pro cõfesso quò ad factũ principale, ad quod tẽdit intẽtio actoris: istas tñ exceptiones põt opponere, secũdũ Ia. Bu.& sequũtur hic d. Ant.& Do.me.qa si nõ videretur cõfessus quò ad pemptorias exceptiões, talis cõfessio eẽt quasi nulla: cũ obligatio, quæ põt ælidi ope exceptiõis peremptoriæ, cẽseatur quasi nulla: vt in l.si dari stipuler.ff.de ver. ob.secus aũt quò ad exceptiones dilatorias inhabilitãtes psonã: cũ ille possint opponi: etiã post rẽ iud.vt in c.pia.de excep.li. vj.sed intelligo hoc vltimũ de exceptionibus, q̃ redderẽt iudiciũ retro nullũ.quod tñ dixi ꝙ hr̃ pro cõfesso, & põt iudex cõ

32 tra ipm̃ sñiam ferre: recipit plures limitationes. ¶ Primò † limitatur, si mõ sola cõfessio sufficit ad cõdẽnationẽ: secus vbi sola cõfessio nõ sufficeret.pone exẽplũ, qñ libellus erat ita formatus, ꝙ nõ debebat sequi cõdẽnatio: vel qa ipe actor prius fuerat cõfessus illũ cõtractũ, de quo agebatur fuisse gestũ per metũ, q cadere in cõstãtẽ virũ, vel qd simile: quia tũc sequeret̃ absolutio rei, & nõ cõdẽnatio.& rõ est: quia regulariter nõ debet pl⁹ operari ficta cõfessio, q̃ vera.argumẽto notatorũ in l.iij.ff. pro socio. Et hoc vult tex.in d.§.sinaũt reus.ibi dũ dicit, reũ cõdẽnandũ, prout rei qualitas suggesserit. Et hoc tenẽt ibi glos. Bart.& Doct.cõclusio ergo sit, ꝙ sequetur cõdẽnatio, vbi vera cõfessio sufficeret ad cõdẽnationẽ: aliàs sec⁹.& tenet Do.me.hic.facit ẽt quod ipse notat in c.j.de iudi. ¶ Secũdò limitatur, nisi actor sciẽter & dolosè peteret id, quod peteret: qa tũc cõtumacia rei cõpensatur cũ dolo actoris.arg.l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei. Ita in simili tenet Bal.in l.fi.C.de repu.hære.quod no.qñ casus contingeret ad defendẽdã contumaciã rei.vide qd in simili, in ti.de cõfes. Tertiò limitatur gñaliter, si mõ talis cã, in qua vera confessio præiudicaret: aliàs secus. Ad quod facit quod dixi in prima limitatione.& vide quæ dicã j.q.xx. ¶ Quartò limitatur etiam gñaliter, si modo nulla legitima cã recusandi iuri subesset: aliàs secus. Ad quod vide, quæ dicam j.q.xxj. ¶ Sed quæro circa p̃dicta de notabili quæstione. Pone emptor bonę fidei, qui ex post facto sciuit rẽ esse alienã, & nunc conuenitur à vero dño.& lit. cõte.nõ vult iurare. quæritur vtrũ amittat actionẽ de euictione contra venditorẽ? so.dic, vt statim dicã in sequen. ¶ Tertiò q̃ro

33 † vtrũ tã actor, q̃ reus nolentes iurare de calũnia, teneãtur ad alias pœnas, so.dic ꝙ sic. primò: quia pars nolens iurare tenetur alteri parti actione iniuriarũ secũdùm Irneriũ & Io.per l.si verò.§.j.ff.qui satis.cog.ita refert Spe.e.ti.§.si.ver. Itẽ nunqd iura re renuit, vbi vr̃ inclinare in istã sententiã, quã etiã ponit glo.& sequitur Cy.in l.ij.§.ꝙ si actor.C.eo.ti, in cõtrariũ allegat Spe. in d.ver.quia iuris executio nõ habet iniuriã.vt in l.iniuriarũ.§, nec qui.ff.de iniu.& in c.cũ ecclesia Vulterana.s.de elec. & per illã l.iniuriarum.contrarium tenuit Alex.vt refert Io.in addi.ad. Spe.in d.ver.& pro ista opi.facit: quia ista pœna ponitur: ergo non debet teneri alia pœna: quia quis non debet duplici pœna affici.ar.c.at si clerici.in fi.s.de iud.& hæc opi.plus mihi placet. Secundò, nolẽs iurare patitur aliã pœnã: quia vr̃ amittere actionem de euictione cõtra authorem suũ. Sed aduerte: quia iste articulus continet duas dubitationes. Prima est, vtrum cõuentus reali pro cõseruando remedio euictionis, possit iurare de calumnia: an verò licitè possit abstinere à iurõ: vt sic abstinẽdo nõ amittat remediũ de euictione.& gl.in l.ij.in prin. C.eo.dicit ꝙ iste debet iurare: sed ꝙ nõ tenetur iurare rem suam esse: sed debet iurare ꝙ iustè litigat ex iusta causa mixta cũ cã euictionis. & dicit Bar.ibi ꝙ optimè dicit.sed Petr.temperat illam glo.vt procedat, qñ solus emptor scit.si aũt plures sciũt, & sic verum est rem esse illius nedũm, ꝙ non teneatur iurare: imò põt illã restituere sine sentẽtia.per tex.in l.emptorẽ.ff.de act.emp.vñ nõ debet iurare se bonã fidẽ agnoscere.vt ibi & ff.man.l. quintus. & ff.de admi.tut.l.quoties.§.deniq̃.& sequitur Cyn.& idẽ etiã dicit Bar.hanc eandẽ sententiã tenet Spe.e.ti.§.fi.ver.qd si emptor bonæ fidei.vbi dicit ꝙ reus vult parcere pudori suo, ex q̃ scit rem alienã: potest nolle iurare: & tñ poterit agere de euictione, per d.l.quintus.& l.quæ omnia.ff.de procu. maximè si erat notorium rem esse illius.subdit tñ ꝙ alij tenent cõtrariũ: quia talis vr̃ esse in culpa, per l.si ideò.ff.de euict.& l.fi.ff.de fideiusso. deinde dicit ꝙ poterit iurare, vt sibi cõseruet stipulationem de euict.per l.at qui natura.§.cũ me.ff.de neg.ge.secũdùm Vbert. de Bo.licet litera ibi corruptè habeatur negatiua. sed Albertus Pap.dicit ꝙ si publicũ sit & notoriũ ꝙ res sit eius, qui petit: nõ cogitur iurare cùm agit de euictione.arg.c.euidentia.j.de accu. & ij.q.j.c.manifesta.& d.l.emptorẽ.§.j.& sic ista opi.cõcordat cũ opi.Cy.& idẽ tenuit Albertus Galeoti.eo.ti.ver.pe.& Simõ Vicẽ.licet loquat̃ sub dubio fortè. Subdit tñ Spe.ꝙ posset iurare ꝙ nõ defendit aĩo calũniãdi: sed cã cõseruãdi ius suũ.ar.ff.de iniur.l.si qs.& ff.de bo.lib.l.si qs.de lib.& no.in d.l.at qui natura.§.cum me.& hanc formam posuit Io.antiquus glossator, vt dicit gl.in d.§.cũ me.sed dicit ibi Accursius glo.ꝙ cùm iurm̃ calumniæ non concipiatur sub dicta forma, vt patet ex his quę dixi in xij.prin.art.in vj.primis notabilibus s.e.ideò debet cõfiteri sine iurõ: & postea dari sentẽtia.ff.de confes.l. Iulianus.& ff.

34 de custo.reo.l.si confessus. † Tertiò principaliter, recusans iurare in vniuersitate, perdit priuilegiũ vniuersitatis.tradit Bald.(si rectè memini) in ti.de cõtrouersia inuestituræ apud par.ter. sed non bene recordor nũc de §.vel de quotta. ¶ Quartò principaliter quæro, qd præcedere debeat ad hoc, vt nolẽs iurare de calumnia cõdẽnetur, vel habeatur pro cõfesso.so.dic ꝙ debet p̃cedere iussus factus à iudice, cũ termino sibi statuto.ar.eorũ quæ notãtur per Inn.in c.extirpandæ.de præbedis.& latius ibi per Do.me.in repetitione.& no.in l.j. C.de his qui.vt indig.ita dicit Pau.de Ca.in l.ij.§.ꝙ si actor.in prin.C.eo.ti.quæ opi.vr̃ mihi satis rõnabilis.facit quod dixi in c.ex tua.j.de cle.nõ resi.& quod legitur & no.in c.ij.de confes.lib.vj.in contrariũ tñ facit,

35 quod statim dicã in q.xxj.v.vj.cã. ¶ Quintò quæro † vtrũ actor ipso iure cadat ab actione: & reus habeatur pro cõfesso, an verò requiratur declaratio vel sententia.sol.gl.fi.hic dicit, ꝙ requiritur sentẽtia: quia iudex procedet cõtra actorẽ ac si nihil probasset: & sic absoluet reũ: & eo mõ in reo.ar.aut̃.principales.C.eo. ti.pro qua opi.facit quia tex.nr̃ loquitur per verba futuri tpis, videlicet, cadat ab actione, & habeatur pro cõfesso.& sic requiritur sentẽtia.ad quod vide, quæ latè dixi s.de fo.cõpet.& p̃dictam opi.tenet gl.in l.ij.§.qđ si actor.C.eo.ti.vbi tex.sic̃r loquitur p verbũ futuri tpis. Ho.etiã hic refert q̃sdã tenere hãc opi.p iura hic in gl.allegata.& p l.properãdũ.§.& si quidẽ. C.de iud. Alij verò dicũt secũdũ.Ho.ꝙ punit̃ ipõ iure p sentẽtiã: nã actor ipõ iure cadit ab actiõe, qđ per iudicis sñiam declaratur, qui reũ absoluet: reus aũt ipso iure hr̃ pro cõfesso: & ad petita fine alia probatione cõdẽnatur.vt in legibus vñ sumptus fuit iste §.alle. s.in j.q.in prin.& in aut̃.de litig.§.hodie.in fin.coll̃.viij.& x.q. ij.c.qui resiã dictas, ver.emphyteosim.facit c.ij.de confes.li.vj. & idẽ tenet ibi Arch.& sic refert hic zaba.& remittit ad glo.in d.§.ꝙ si actor. Inn.hic.& Car.tenẽt primã opi. per reg.in pœnis.de re.iu. Et quia (vt dixi) tex.nr̃ loquitur p verbũ futuri temporis.cõiter hãc opi.tenẽt gl.& Doct.in d.§.ꝙ si actor.volentes, ꝙ tã in actore, q̃ in reo requirat̃ sñia: ne iudiciũ claudicet. vt in l.si cũ dies.§.fi.ff.de arbi.& l.fi.C.de fructi.& lit.expẽ.cũ si. Nã si in reo expectat̃ sñia, qui tñ hic tm̃ hr̃ pro cõfesso: ergo & in actore expectari debet sñia, vt cadat ab actione: & in reo expectetur sententia.patet ex p̃dicta l ij.§.sinaũt re⁹.ibi dũ texdicit, & liceat iudici sñiam pronũciare. & sic tenent Cyn. Bart. Pau.de Cast.& Doct.in aut̃.principales. C.eo.ti.& in d.§.ꝙ si actor.facit qđ dicimus de cõtumace in rñdẽdo positionibus.in quo, secũdũ cõem opi.requirit̃ sñia declaratoria.vt tradit̃ in d. c.ij.de cõfes.li.vj.& ego latius dicã j.in ti.de cõfes.& pl⁹ voluit Bar.in

Bar.in d.§.ꝙ ſi actor.ꝙ iudex nõ debeat eo ipſo ꝓnunciare cõ
traillũ,q recuſat iurare:ſed debet prius patefacere eius delictũ:
puta,pronunciando eũ eſſe cõtumacẽ in iurando,vel eũ debe-
re haberi ꝓ cõfeſſo,ꝓpter illã cõtumaciã per l.eius, qui delato
36 rẽ,in prin.ff.de iure ſi.& ſequuntur hic d.Ant.& d.m. †Et ad-
uerte:qa p̄dicta q.eſt maximi effectus:qa ſi teneremus hãc opi.
ꝙ requirat̃ ſnĩa:talis pœna,vt habeatur ꝓ cõfeſſo,nõ trãſit ad
eius hęredes,ſcd̃m Bar.in d.§.ꝙ ſi actor.ꝑ d.l.eius,q delatorem.
& ſequit̃ Pau.de ca.ĩ d.§.& do.m.hic ſec⁹,ſcd̃m aliã opi.ſcd̃m
quã ĩcideret ĩ pœnã ipſo iure ꝑ l.cõmiſſa.ff.de pub.& vecti.&
no.per Bart.in l.ex iudiciorũ.ff.de accuſa.tenẽt Ang.& Bar. in
l.q à latronibus.§.j.ff.de teſt.facit l.Caius.ff.ad ſyllani. & d.l.cõ
miſſa.& qđ no.Bar.in l.Imperator.ff.de iure ſi.& in c. cũ ſecun
dũ.de hære.lib.vj.Et idem ex ea ratione putat d.me.dicẽdum
in actore,vt incidat in pœnam & pronunciet contra eũ,patefa
cto prius delicto eius modo p̄dicto. ſed aduerte ad id, qđ dixi
de pœna ꝙ licet habeatur ꝓ cõfeſſo,talis pœna nõ tranſit ad
hæredes,niſi p̄cedat:qa iſtud videtur intelligendum de ſnĩa dif
finitiua,ſuper facto principali:ſed etiã de ſnĩa declaratiua ſuper
iur̃o,vt eſt caſus ſingularis, q non eſt alibi ſcd̃m Io. de Imo. in
d.l.eius,q delatorẽ.Ita dicit Io.de latore, in d. l. q à latronibus.
§.ſi qs in capitali.dicens hoc eſſe valde notabile ꝓ contumaci-
bus:nõ ſolũ in iuramento de calumnia,ſed etiã in reſpondendo
poſitionibus:qa ſi moriant̃ ante declaratoriã latã ſuper facto,
pœna nõ trãſit ad hęredẽ.ſed no.qa cõtra p̄dicta fortiter obſtat
opi.Dy.in ſimilibus terminis in l.ex iudiciorũ.ff.de accuſa. vbi
dicit ꝙ licet ſtatutũ velit ꝙ cõtumax habeatur ꝓ cõfeſſo quòd
licet ſnĩa bãni ſit lata in cõtumacẽ vigore talis fictæ cõfeſſiõis:
tñ nõ mandabit̃ executioni cõtra hæredes. Bar.tñ in d.l. ex iudi
ciorũ.tenet cõtrarium:ſed Bal.in d.l.q à latronibus.nitit̃ cõcor
dare p̄dictas opi.dicens ꝙ opi.Bar.eſt vera,ſi poſt interlocuto
riã ſecuta ſit ſnĩa diffinitiua;aliàs ꝓcedat opi. Dy.facit licet nõ
alleget qđ no.gl.in l.j.C.de mõ mulc.& ſic ſcd̃m opi. Bal. non
videtur ſufficere ꝙ pręcedat ſnĩa declaratoria: niſi p̄cedat ſnĩa
diffinitiua:ſed poteſt dici ꝙ termini nõ ſunt ſimiles:qa nulla eſt
litis cõte.& ideò inſurgit dubitatio de qua vide per Io.de Imo.
in d.l.q à latronibus.§.j.ſed in terminis noſtris loquimur de iu
ramẽto qđ regulariter defert̃ li. cõte. vt dictũ eſt mihi ſatis pla-
cet ꝙ ſi p̄cedat ſnĩa declaratoria,ꝙ habeat̃ pro cõfeſſo:vel quid
ſimile qđ ſufficiat ad hoc,vt hęredes teneantur:licet non proce
dat ſine dubitatione.faciunt no.in c.cũ ſecũdũ leges.de hęre.li.
vj.vbi non põt fieri actualis executio,niſi præcedat ſnĩa decla-
ratoria ſuper delicto .Aduerte tñ:qa d.me.dicit ꝙ eſt dubium,
an reqratur talis declaratio ante ſnĩam,cũ videat̃ tex. in contra
rium in d.l.ĳ.§.ſin autẽ reus.ibi tex.dicit habeatur ꝓ confeſſo.
& liceat iudici ſnĩare ſecundũ qđ rei qualitas ſuggeſſerit.& ſic
appertè innuit iudicẽ incontinẽti ſnĩam ferre ſuper principali,
abſq; alia ꝓnũciatiõe ſuꝑ delicto in nõ iurando. ſatis em̃ eſt de
hoc cõſtare in actis, in qb⁹ dicit̃ iudicẽ detuliſſe iur̃m actori vel
reo & illũ noluiſſe iurare,nulla cã expreſſa.Ad quid ergo requi
rit̃ alia declaratio cõtumacię:cũ hoc importet illud verbũ habea
tur,qđ circa pœnã,vr̃ latè ſnĩę.ſicut ĩ ſimili dicimus de iſto ver
bo,ſubiaceat.vt no.gl.ſi.in ſi.in c.vnico.de iureiur.li.vj.Et ꝓba
tur.xvĳ.q.iiĳ.c.ſi qs ſuadẽte.non ob.l.eius, qui delatorẽ. ꝑ quã
mouet̃ Bar.qa loquit̃ in delicto nõ cõmiſſo in iudicio.vñ de eo
nõ debet haberi ꝓ cõfeſſo:niſi de eo cõſtet,& ſuꝑ eo ꝓnũciet̃
vt ibi dicit tex.ſecus ergo vbi de eo cõſtat modo p̄dicto: & ſic
potius ille tex.põt adduci in terminis noſtris,ꝙ nõ reqrat̃ ſnĩa
declaratoria,ſicut in ſimili tradit d. me.in c.j. ſ̃.de iudi. vbi dicit
ꝙ vbi notoriè cõſtat de cõtumacia alicuius,poteſt mulctari, vt
ibi & in c.venerabilibus.de ſnĩa excõ.li.vj. Secus vbi nõ cõſtat
in iudicio,vt notanter ꝓbatur per Bar.in l.ĳ.ff.ſi quis ius dí. nõ
obtẽ.& probat̃ in l.ſi finita.§.iulianus.ff.de dã.infec. & qđ latè
dixi in Cle.j.de dolo & cõtu. Sed aduerte: qa reperio quoſdã
moderniores reꝑhendere opi.dñi mei:qa opi.cõis eſt in cõtra-
riũ.& eã tenet Bal.in l.j.C.de confeſ.& in l.ĳ.§.ꝙ ſi actor.C.eo.
ti.& ſequit̃ d.Do.in c.ĳ.de cõfeſ.li.vj.nec ob.§.ſin autẽ. qa tex.
ibi nõ dicit,ꝙ habeat̃ ꝓ confeſſo, vel cõuicto ipſo iure. qnimò
tex.ibi vr̃ in cõtrariũ.& Bal.etiã probat contrariũ per d. §. ꝙ ſi
actor.Nec ob.ſecũdũ argu.cũ cõſtet ex actis &c. qa rñdent ꝙ
nõ ſufficit probatio,quę cõſtat ex actis:ſed requirit̃ etiã decla-
tio per ſnĩam,vt ꝓbat tex.in d.l.ei⁹.qui delatorẽ.q requirit duo
copulatiuè:videlicet,ꝓbationẽ & ſnĩam.Ego arbitror nõ eſſe
recedẽdũ à cõi opi.Sed tamẽ ſi quis rectè inſpexerit, intelliget
reſponſiones prædictas nõ euacuare fundamẽta dñi mei.ꝓ p̄-
dicta tñ opi.facit,quia ſi ſtatutum dicit, quòd habeat̃ ꝓ cãcella
to:non eſt opus cãcellatione,vt tradit d.Nellus in tracta. banni
torũ in iĳ.ſecũdi tẽporis.q.lxxiiĳ.& qđ not.Bart.in l. emptor.
§.banni.ff.de pac.& qđ notatur in c.licet. de elec.lib.vj.vbi di-
cit̃ ꝙ per hęc verba excõicatiõi ſubiaceat,nõ eſt op⁹ ſnĩa decla-
ratoria.facit xvĳ.q.iiĳ.c.ſi qs ſuadẽte.& quod no. per Do.me.
in c.aduerſus.j.de immu.eccl.facit tex.& gl.ſi.in c.iĳ. de rapto
ri.Do.me.in c.dura.j.de crimi.fal.& ibi dixi.& probatur in ca.
ad falſariorũ.eõ.ti.& ibi etiã dixi.Aduerte tñ:quia ſecũdũ hos
vr̃ ꝙ nõ deberet admitti purgatio moræ,cuius cõtrariũ ſequũ-
tur cõiter Doc.vt ſtatim dicã in q.ix.cogitabis:quia quęſtio eſt
ſatis dubia.& hæc nõ tãgũtur ꝑ Doct.dicã lati⁹ de materia in ti.
de conſtitu.vbi melius cõuenit examinare,an & qñ,& propter
37 quæ verba cõſtõ latè ſentẽtiæ.¶ Sextò quæro† vtrum talis ſnĩa
cõtra cõtumacẽ in nõ iurãdo,vt cadat à iure ſuo &c.poſſit ferri
in eadẽ inſtãtia;an verò reqrat aliã inſtãtiam.ſo.Cy.in l.ĳ.§.ſi a-
ctor.C.eo.dicit ꝙ põt ferri in ea.inſtantia:quia ſicut actor põt
cõtra reũ recuſantẽ petere ſentẽtiã in ea.inſtantia:vt d.l.ĳ.§.ſin-
aũt reus.C.eo.ita põt petere reus cõtra actorẽ,ne iudiciũ claudi
cet:ſed vt ęqualitas ſeruetur:vt in c.j.de mutu.peti.& in reg.nõ
debet actori.de reg.iur.& ſ̃.tetigi.& ſequitur hic Do.me. ¶ Se-
ptimò quæro,vtrũ in tali pronũciatione vel declaratione, quã
facit iudex cõtra nolentẽ iurare,requiratur citatio.ſol.vr̃ dicen-
dũ ꝙ nõ,ex quo notoriè conſtat de hoc:& ex quo contumacia
nõ pt̃ purgari,dicã ſtatim in q.ix.ſed tu vide ad hoc, quod dicã
j.in ti.ſeq.in materia confeſſionis,& quod etiã dicã in ti.de cõ-
feſ.in materia c.ĳ.de confeſ.lib.vj.¶ Octauò quæro,vtrũ in caſi
bus in quibus vnus pro alio tenetur fortè ex forma ſtatuti,talis
cõfeſſio ficta,quæ hr̃ propter recuſationẽ iur̃i.noceat alteri.ſol.
vr̃ dicẽdũ ꝙ nõ,per no.per Bar.in l.cũ filius.ff.de ver.ob. & la-
tius per eum,in q.quæ incipit,ſtatuto Peruſinæ Ciuitatis.ſed tu
de hoc latius dic,vt dicam in ti.de cõfeſ.lib.vj. ¶ Nonò quæro
38 † vtrũ talis contumacia in nõ iurãdo,poſſit purgari.So.Ia.Are.
Cy.& doct.in d.l.ĳ.§.ꝙ ſi actor.C.e.tenẽt ꝙ ſic.idẽ Io.in addi.
Spe.eo.ti.§.ſi.verſi.Sed nunqd.argumẽto.l.ſi qs.§.de appel.ca-
no.ĳ.q.vj.c.ſi quis.& idẽ tenet Paul.de Ca.in d.§. ꝙ ſi actor.di-
cẽs ꝙ admittitur ad purgandã morã,ſi res eſt integra:& ius ad-
uerſarĳ nõ ſit factũ deterius.ar.l.alia.C.de his,quib.vt indi.& l.
in criminali.C.de iur.om.iud.quia hoc vr̃ regulare in pœnis le-
galibus:vt euitẽtur per deſiſtẽtiã:vt l.qui cũ maior.§.accuſaſſe.
ff.de ope.libe.quod d.Ant.putat verũ,ſi nõ ſolũ velit iurare de
futuro:ſed etiã de p̄terito,videlicet ꝙ nõ calũniosè cãm egit:a-
liàs nõ ſatisfieret.Do.me.hic dicit ꝙ ſatis putat ꝙ vſq; ad ſnĩam
cõdẽnatoriã vel declaratoriã,poſſit pœnitere: & nõ poſtea.nã
cũ iſta ſit pœna iuris, oportet ꝙ inſtet vſq; ad ſnĩam,ꝑ d.l.qui
cũ maior.§.accuſaſſe.& in l.ſeruitute.§.petĳſſe.ff.de bon.libe.
ſed aduerte;quia Ang.in repe.l.ſi inſulã.ff.de ver.ob.col.xĳ.di-
cit ꝙ hæc mora nõ põt purgari:ſed mihi plus placet p̄ced.opin.
poſſet tñ ſaluari opi.Ang. qñ ius aduerſarĳ eſſet factũ deteri⁹.
& qa iſta materia purgatiõis moræ,eſt valde difficilis intricata
& periculoſa,& varĳ varia ſentiũt , ꝑp qđ plurima pro p̄dictis
& cõtra p̄dicta poſſent allegari;ideò eam omitto:& remitto ad
no.per Bar.Bal.Ang,Imo.& Põtanũ in l.ſi inſulã.ff.de verbo.
ob,& in l.& ſi poſt tres.ff.ſi qs cau. Itẽ aduerte,qa p̄dicta opi.
ꝙ admittatur purgatio morę.ꝓcedit retẽta opi.ꝙ pœna iſta nõ
imponatur ipſo iure:ſecus ſi imponeretur ipõ iure:quia tũc nõ
admitteretur purgatio moræ, ſecũdùm ea, quæ dixi in c.ſacro.
j.de ſen.excõ.ar.xiiĳ.q.viĳ.ver.ĳ.excuſatur.& quod no.Bal.in
c.j.quo tpe miles inueſtiturã.& quod no.in l.ſi ſeruũ.§.ſequit̃.
& latius per Doct.in d.l.ſi inſulã.ff.de ver.ob.& ꝑ Io.in regul.
mora.de reg.iu.lib.vj.& quod no.in l.ſi is,cui.ff.de leg.ĳ.& in l.
ſi qs maior.C.de tranſact.& per Io.de Imo.in c.potuit.j.de lo
39 ca.col.xxĳ.& quod dixi ſ̃.q.v.¶ Decimò quæro† vtrum intra
tp̃s datũ ad iurandũ per iudicẽ,currat tp̃s datũ ad probandum.
So.dic ꝙ nõ,per tex.in l.j.C.eo.& ibi no.Bald.quia text.ibi dat
iſtũ ordinẽ,vt primò iuretur,deinde neceſſitas probãdi incũbat. Et
dicit Bal.ꝙ hoc fuit dictũ Spec.quod probatur in d.l.j.ſed non
dicit vbi hoc dicat Spe.Et vide ad hoc,quod dicã in ſimili ma-
teria j.ti.proxi.¶ Vndecimò quæro,qualis debeat dari ſnĩa.ſo.
reſpectu actoris nolẽtis iurare,dic ꝙ debet dari priuatiua ſui iu
ris,vel abſolutoria rei à petitiõe actoris,ac ſi ius nõ foueret.hoc
colligitur ex gl.j.in prin.in l.ĳ.§.ꝙ ſi actor.C.eo.& ibi per Pau.
de Ca.ſi verò reus renuat iurare,cõdẽnabit eũ virtute fictæ con
feſſionis;quia lite conte.datur ſententia cõdẽnatoria in confeſ-
ſum:quis ſecus videatur ante litẽ conte.ſecũdùm ea,quæ tradũ
tur in l.ſi debitoris.ff.de quo latè dicã in ti.de confeſ.¶ Duode-
40 cimò † quæro:pone,actor noluit iurare:propter quod reus ve-
niebat abſoluendus(vt dictũ eſt)ſed tñ hoc nõ obſtante,iudex
cõdẽnauit reum actori:an valeat cõdemnatio? ſol.dic ꝙ ſic,niſi
prius pronũciaſſet actorẽ cecidiſſe à iure ſuo.ſecũdùm Bal.ſed ſi
prius pronũciaſſet,nõ valeret:quia hæc ſentẽtia eſſet cõtraria
ſnĩę p̄ce.vt l.j.C.qñ ꝓuo.nõ eſt ne.& põt iudex virtute eiuſdẽ
ꝓceſſus ꝓnũciare actorẽ cecidiſſe à iure ſuo,ꝑ ſolã verbalẽ pe
titionẽ,abſq; vero libello & nouo iudicio,ſcd̃m Cy.quẽ ſequit̃
Pau.de ca.in d.l.ĳ.§.ꝙ ſi actor.C.e.ti.¶ Tertiodecimò q̃ro,qđ ſi

reus nõ vult ꝙ actor q recusat iurare de calũnia, cõdẽnetur: sed vult ꝙ cõpellatur omnino iurare: qa nõ est cõtẽtus quod ꝑdat actionẽ. Et qd iuris etiã, si actor hoc petat reo recusante iurare. sol. vr̃ posse dici ꝙ debeat cõpelli. ar. ff. de vẽ. inspi. l. j. §. ij. sicut in simĩ dicit Spe. in rñsione, positionibus. in ti. de posi. §. ix. ver. verius puto. sed Spe. eo. ti. §. finitur. ver. qd in his. dicit ꝙ verius putat ꝙ nõ cõpellatur. & ꝙ sufficiãt ꝑdictæ pœnę. & idẽ tenet ibi Io. in addi. qui dicit hoc tenere Fran. Vercel. in c. j. s. eo. in q. fi. & sequũtur hic do. Ant. zaba. & Do. me. arg. tex. nr̃i. satis est quæstio decisa: quare frustra quærimus de calũnia. ¶ Decimo-
41 quartò † quæro qd si iudex condẽnauit reũ recusantẽ iurare, vel absoluit reũ actore recusante iurare: vtrũ passus sñiam possit appellare. dubiũ facit: quia cõfessus nõ audit̃ appellãs. vt latè dixi in c. cũ spãli. §. porro. j. de app. & etiã qa cõtumax nõ vr̃ admitti ad app. vt in Cle. vni. & ibi dixi de dolo & cõtu. so. glo. in l. ij. §. ꝙ si actor. C. eo. tenet ꝙ possit appellare, per not. in l. creditor. §. iussus. ff. de app. & idẽ tenet hic zab. & d. Ant. nec obstat cõtumacia: quia iste nõ est cõtumax in non veniẽdo, sed in nõ parẽdo. & si tu diceres, ad qd ꝓdest ista appellatio, cũ etiam in cã appellationis ex ficta cõfessione debeat iste cõdẽnari? dic ꝙ operabit̃ & ꝓdebit ista appellatio, secundùm Cy. qa fortè docebit de aliquo priuilegio, ꝓpter quod non tenebatur iurare. sed Pe. in l. j. C. eo. tenet contrarium, videlicet ꝙ non possit appellare: quia sicut contumax in nõ veniendo non appellat per nimiã cõtumaciã. ij. q. vj. c. sunt quorũ. & no. in Cle. j. de dolo & cõtu. & etiã facit d. l. j. C. e. ita iste nõ debet audiri ꝓpter nimiũ iudicis cõtẽptũ. Cyn. in d. l. j. pro cõcordia distinguit ꝙ aut iste volẽs iurare, allegauit aliqđ priuilegiũ: & tũc admittit̃ ad appellandũ: aliàs secus ꝓpter nimiũ cõtẽptũ. quę opi. vr̃ placere Io. in addi. Spe. e. ti. §. fi. ver. sed nũqd dñs. & idẽ tenet d. Ant. Do. me. hic distinguit ꝙ aut recusans iurare nullã cãm allegauit tpe recusationis, nec tpe appellationis: & nõ debet admitti: qa ista appellatio, vel est interposita à pœna statuta à lege, quę nõ debet admitti: vt l. si qua pœna. ff. de ver. si. & in c. qa vos. j. de appel. Aut tpe recusationis iurĩ exꝑssit aliquã cãm: & subdistingue, ꝙ aut talis cã erat notoriè friuola: & idẽ dicẽdũ est arg. c. vt debitus. & c. cũ spãli. j. de app. aut exꝑssit dubiã cãm, & poterit appellare. d. c. vt debitus. Aut nullã cãm exꝑssit: & tũc si exprimit tpe appellatiõis, credit Do. me. talẽ appellationẽ nõ admittendã: quia satis est ipm recusasse sine cã: sicut in simili dicimus de appellãte ab interlocutoria, vt nõ sufficiat cã ad iustificationẽ ipsius, nisi exꝑssè allegetur: vt in Cle. appellanti. de app. Aut iudex allegata cã suspicionis, iurĩ, ꝓnunciauit cãm nõ legitimã: vel pronũciauit cõtra recusantẽ iurare eò ꝙ sine cã recusaret: & tũc à tali sñia declaratoria poterit appellari: qa ista est sñia hominis declarãtis, & nõ iuris. & fortè malè declarauit. facit quod no. gl. in ver. priuatos. & in c. cupientes. §. ꝙ si per xx. de elect. lib. vj. & ibi etiã per Gul. & Archid. & Do. vbi volunt ꝙ licet à pœna nõ possit appellari: tñ põt appellari à sñia, qua iudex declarat aliquẽ incidisse in pœnã: vt no. in d. c. peruenit. de app. & ibi dixi. & idẽ no. Legistæ in l. j. C. si aduer. liber. ¶ Decimoqn-
42 tò q̃ro † qd si iudex requisitus nolit ferre sentẽtiã cõtra recusantẽ iurare, pereat instãtia iudicij, vtrũ pars aduersa, quę cõtẽdebat & instabat, vt iuraretur: habeat aliquã actionẽ? & qd si ille, qui recusauit iurare, incipiat de nouo agere: an possit cõtra eũ excipi, & ciciderit, vel cadere debuerit à lite, vel à iure suo, & sic nõ debeat audiri? sol. quæ est satis intricata & difficilis. & Do. me. dicit eã valde notabilẽ. & vr̃ dicẽdũ ꝙ iste qui agit debeat audiri. ar. ff. de inof. testa. l. cõtra. aliàs incipit, Papinianus. §. si qs impubes. Inn. hic dicit se nõ credere eũ posse agere, vel excipere đ recusatione iurĩ: quia ea, quæ eueniũt post li. cõte. valde ꝑtinẽt ad officiũ iudicis. ff. de ędil. edict. l. ędiles. §. itẽ sciẽdũ. & nefas est dare materiã, vt lites ex litibus oriãtur: vt l. iij. C. de fruct. & lit. expẽ. dicit tñ iudicẽ illũ ex hoc teneri: vt C. de iudi. l. sancimus. & insti. de obli. quæ ex deli. nasc. in prin. Prædicta tñ ꝙ lites ex litibus nõ debeãt oriri, locũ habẽt, secundùm Inno. vt nõ possit excipi vel agi, qñ negotiũ principale est terminatũ per sententiã, vel trãsactionẽ, per l. terminato. C. de fruct. & lit. expẽ. Sed si negotiũ nõ sit per iustitiã terminatũ, sed fortè perijt propter interitũ rei, vel aliã similẽ cãm: tũc bñ fertur sñia propter accessoria. ff. de rei vendi. l. item si verberatũ. & l. vtiq;. & sic vr̃ velle Inn. ꝙ siue negotiũ sit terminatũ secũdùm iustitiam: vel perijt instãtia, nõ possit amplius agi ad istã pœnã, de qua hic: dicit tñ ꝙ nõ vr̃ hr̃e locũ in his, quæ fiũt extra iudiciũ: vñ si qui elegerint cõtra formã, sunt priuati potestate eligẽdi. s. de elect. c. qa ꝓpter. Et ad istã pœnã semꝑ agi põt. Deinde refert alios dicere ꝙ etiã in iudicijs semꝑ agi põt, vt cadat à lite: quæ verba sunt intricata & dubia: & videtur etiam continere repugnãtiã. Ho. tñ & Io. simpliciter recitant Inn. & nihil eligũt aut firmãt. Sed cõtra primũ dictũ Inn. facit quod in simili no. in c. si diligenti. de fo. cõpe. & per gl. & Bar. in l. criminali. C. de iuris. om. iud. nã in similibus terminis, si quis vocatur ad vetitũ examen, & quo vocãs debebat cadere ab actione instituta: põt postea agi cõdictione ex illa l. & etiã excipi cõtra agentẽ, secũdùm ea quæ plenè dixi in d. c. si diligenti. Do. me. hic dicit, ꝙ duo sunt examinãda. Primũ qñ adhuc nulla est lata sententia. Secundũ, qñ sententia lata fuit in cã principali, secundùm iustitiã causæ: nõ secũdũ istã pœnã recusationis iurĩ. ¶ Circa primũ d. Ant. hic cõcludit ꝙ semper põt agi, & etiã excipi: & maximè de iure cano. non videtur dubitatũ, cùm nõ pereat instantia: vt in c. pe. s. de iudic. idẽ tñ cõcludit de iure ciuili: etiã post peremptionẽ instãtiæ: vt etiã ipse sentit: licet clarè nõ exprimat. Quia cùm pœna hic imponatur nõ referẽdo se ad iudicẽ, datur cõdictio ex l. & sic põt postea agi per not. in iuribus superius allegatis, & in l. vni. ff. de cõdi. ex l. & in c. ij. de offi. vica. nec obstãt cõtraria allegata per Inn. quia loquuntur in offi. iudicis merce. quod deseruit actioni iam intentatę. Sed nunc agitur noua actione: & sic nõ obstat ꝑemptio instantiæ. ¶ Circa secũdũ membrũ, qñ sententia fuit iã lata d. Ant. hic concludit, ꝙ quãdo fuit exceptũ vel petitum, vt procederetur secũdùm istã pœnã: & iudex hoc nõ obstãte sententiauit secũdùm iustitiã causæ principalis: nõ debet amplius audiri in alia instãtia: ex quo illa exceptio vel petitio fuit reprobata. arg. l. quod in diẽ. ff. de cõpensa. qñ hæc actio & exceptio ordinantur ad eundẽ finẽ: & variatur iudiciũ de plenario ad plenarium. & sic obstabit prima sententia. facit quod notatur in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. Sed si non fuisset oppositum in primo iudicio, tũc aut venit per viam exceptionis: & non auditur, quia ante debuit opponere: sed si per viam actionis, nunc auditur: quia agit ex alia cã, secũdùm d. Ant. ¶ Sed aduerte: quia circa primũ membrũ, qñ fuit petitũ vel exceptũ de pœna: & iudex cõtrariũ iudicauit: quo casu, nõ põt postea secundùm d. Ant. dubitari põt, secũdùm Do. me. vtrũ hoc dictũ procedat, siue iudex reprobauerit exceptionẽ, siue petitionem: vel etiã qñ simpliciter iudicauit cõtrariũ. nã l. ꝙ in diẽ. alleg. per d. Ant. facit potius in cõtrariũ: loquitur eñ qñ iudex expressè reprobauit cõpensationẽ, vt tũc amplius agi nõ possit. secus si de ipsa exceptione opposita nõ fuit habita mentio: quia tunc, etiãm post sententiam, vr̃ remanere facultas cõpensandi. ar. d. l. quod in diẽ. Subdit tñ Do. me. ꝙ quò ad casum istius c. idẽ putat, etiã si expressè nõ reprobauit: quia satis est ꝙ de ea in sententia rõnẽ nõ habuerit. vr̃ eñ reprobasse, & imputetur nõ appellanti: sicut in simili, qñ productio iudicat cõtra illud, vt in c. suborta. & ibi bona gl. j. de re iud. & quod no. in c. cũ Io. j. de fi. de instru. in gl. fi. simile etiã in q. falsitatis. nã etiã post sententiã põt agi: vt in c. licet. de proba. & in c. cũ venerabilis. de except. & tñ si in prima instantia fuit exceptum de falsitate, & cõtrariũ fuit iudicatũ: nõ põt amplius agi: nisi appelletur: vt l. j. & ij. C. si ex fal. instr. & no. gl. in d. c. licet. & rõ diuersitatis inter exceptionẽ copensationis, & alias prædictas, & casum est: qa exceptio cõpensationis de directo obstat executioni, & nõ sententiæ. vñ si iudex de ea opposita nõ fecit mẽtionẽ, nõ vr̃ ꝑꝑ hoc reprobasse: sed potius reseruasse vsq; ad tps executionis. secus vbi exceptio de directo obstat cõdemnationi: quia tunc iudex etiã de ea non habendo rõnẽ, vr̃ reprobasse: quia vr̃ fecisse actũ prorsus cõtrariũ: vt notatur in d. c. suborta. ad idem c. ex pte. j. de app. Cõclude ergo, secũdùm Do. me. circa primũ membrũ, ꝙ si in prima instãtia fuit oppositũ vel exceptũ de pœna non præstiti iurĩ, & iudex cõtrariũ iudicauit exꝑssè, vel etiam tacitè, nõ põt amplius agi vel excipi: nisi fuerit appellatũ. ¶ Circa secundũ mẽbrũ, inqͣtũ dicit d. Ant. ꝙ si nõ fuit oppositũ in primo iudicio, nõ auditur postea per viã exceptiõis. dicit Do. me. ꝙ nõ putat hoc simpliciter verũ. vñ dicit ꝙ aut nemo agit: & nõ est tũc dubiũ, ꝙ nõ põt excipi. Aut actor agit fortè pro executione sentẽtiæ, quã pro se representauit: & tũc satis excipi poterit hoc mõ: dico ꝙ tu nõ es audiẽdus: quia debes cadere à cã: quia noluisti iurare: & sic peto per iudicẽ te condemnãdũ: cùm de hoc delicto & cõtumacia cõstet per acta notoriè, per ea, quę no. Do. me. & quæ ibi dixi in d. c. si diligẽti. s. de fo. cõpe. & qđ notatur in c. pastoralis. j. de cã pos. & propriè. in glo. pe. & per Fede. cõsi. xlvij. aut reus hoc intẽtat per viã actionis, & debet audiri: si non fuit aliàs exceptũ in primo iudicio. vel distingue latius ꝙ aut sñia fuit executioni mãdata. & dicit Do. me. ꝙ nõ videt, qũo reus possit agere ad istã pœnã: cùm amodo actor nõ possit cadere ab ista actione: cùm sublata sit per solutionẽ eius, quod debebatur: vt insti. qui. mod. tollitur ob. in prin. vñ pinde est habẽdũ, ac si spẽs petita esset perempta: vt l. quod te. ff. si cer. pe. aut sñia nõ est mãdata executiõi: & tũc, aut sñia est lata in fauorẽ actoris suꝑ negotio principali, q debãt ꝑdere cãm ex eo qa noluit iurare. Et hoc casu, satis putat ꝓcedere dictũ d. Ant. Aut sñia lata fuit ꝓ reo, q rõne nõ ꝑstiti iuramẽti debebat haberi pro

beri ꝑ confesso:& hoc casu,dubitari pōt, vtrum post absolutionem de reo super cā principali possit actor agere ratiōe nō præstiti iuramenti:vt habeatur pro confesso:& sic condēnetur & hoc:qa tex.in l.ij.§.ꝙ si actor.C.eo.dicit ꝙ debet cōdēnare, secūdū ꝙ status causę suggesserit.sed certè status causæ non videtur hoc pati,ex quo est absolutus:eò maximè quia reus habetur ꝑ cōfesso ꝓpter præsumptionē,q̄ erat contra illū:qa noluit iurare:quæ ꝑsumptio nūc cessat.ex quo cōstat de veritate: qa veritate manifestata,cedit opi.veritati.viij.di.c.veritate.dixit tñ D.meus,ꝙ hoc non obstāte,posset dici cōtrariū: qa ex quo reus noluit iurare, ꝑsumptio est de calūnia: & ꝙ ꝓpter ipsam calūniā fuit absolut⁹.& ad d.§ ꝙ si actor.rñdet exponēdo, qñ ex alijs actis primis celebratis cōstaret,ꝙ nō veniebat cōdēnādus posito ꝙ etiā haberet̄ ꝑ cōfesso,secūdū D.meū. Ad qđ vide qđ dixi s̄.in ij.q.maximè in ver.primò limitatur. Et ista cōclusio magis mihi placet qa qđ reus habeat̄ ꝑ cōfesso,est fictio, cōtra quā nō admittiur ꝓbatio secūdū qđ in simili dicemus in ti.de cōfes.in materia c.ij.de confes.li.vj. & c.veritate.allega.in cōtrariū habeat locū in præsumptione, nisi diceres ꝙ ista non est fictio propria,& certa:quę cōmuniter est cōtra veritatē: sed inducit̄ hęc ficta cōfessio ratione pręsumptæ calumnię. & quæ differētia sit inter ꝑsumptiuam & fictionem.tetigi in Cle.j. de

43 iudi.& dicā latius in rub.de pręsump.¶ Sextodecimò quæro† quid si tutor vel curator recusat iurare de calumnia, vtrum hæc pœna locum habeat?& vtrum hæc contumacia noceat pupillo vel adulto?sol.Spec.eod.titu.§.fina.ver.quid si tutor.dicit,ꝙ non nocet.& sic propter hoc pupillus vel adultus nō perdunt causam vt ff.si quis ius di.non obtē.l.j.§.ij. & C.de ser.fugiti. l. quicunq̃.xvj.q.vj.c.si epm & idem tenet hic do. Anto. Sed tu vide ad hoc quod latius dicā de cōtumacia tutoris. vel curatoris,vtrum noceat pupillo vel adulto.j.in tit.de dolo & contu.

44 ¶ Decimoseptimò quæro† si prælatus vel syndicus nō vult iurare de calūnia,vtrum eius contumacia noceat ecclesiæ.sol.Io.ī addi.Spe.§.fi.ver.quid si tutor.dicit ꝙ putat.ꝙ non noceat ecclesiæ per tex.in d.c.si Epm.vnde dicit Guido de Suza.in l.iubemus.j.C.de sac.san.eccle.ꝙ talis prelatus vel syndicus soluet de suo æstimationem lit̄is per l.quicunq̃.C.de seruis fugi. & l. meminerint.C.vnde vi.Et idem tenet Simon Vincen.in authē. vt liti.iur.in §.j. & format casum in omni legitimo administratore.subdebat tamē Guido,ꝙ si non habet vnde soluat: punietur ecclesia.Sed dicit Ioā.ꝙ ex hoc sequeretur absurdum, ꝙ in causis monasteriorum vel aliarum ecclesiarum litigantium per Abbates,vel prelatos,ex quo ipsis non iurantibus hæc pœna non imponeretur,ꝙ ipsi nolent iurare:ista tamen absurditas videtur cessare in prælato actore:quia nolens iurare, non audiet: sed eo existente reo.cessat remedium:cū non sit consultū actori:& sic remanet absurditas. quare dicendum est, ꝙ cōpellatur iurare.sicut in simili in l.sed etiam.& in l.sed & hæ.§. pretor.ff. de procu.cū nolle iurare & confiteri,sint idem.ex quo nolens iurare habeatur pro confesso,vt hic, vnde sicut ecclesia succūbit per confessionem prelati vel syndici,vt d.l.iubemus. & in l. certū.§.pe.ff.de confes.ita per recusationē istius iuramenti. Et hęc opi.videtur placere Ioan.in d.addi. quādo lis esset calūniosa per l.quoties.§.sicut.ff.de admi.tu. Sed aduerte: quia vt dicit hic D.meus si causa esset calumniosa:tunc nō esset pœna.& sic videtur velle,ꝙ vbi causa non esset calumniosa: tunc non esset pœna,& sic videtur velle,ꝙ vbi cā nō est calūniosa, nō noceret ecclesiæ,vt sentit ibi Io.do.Anto.hic omittens vltimum casum Guido.& Io.tenet ꝙ noceat ecclesię,per c. Imperator.s̄.eo.Sed certè illud.c.non facit:quia loquitur quando tota ecclesia est cōtumax in iurando,vel constituendo syndicum aptum ad iurandū:meritò ergo ipsa ecclesia punit̄ ex delicto totius ecclesię,vt

45 d.l.iubemus.& qđ no.in d.c.ij.de ordi.cog.†Sed confessio etiā vera solius prelati.nō semper nocet ecclesię.vt notatur in c.ij.de testi.lib.vj.& in c.fi.de prescri.D.meus hic dicit ꝙ in casibus in quibus confessio solius prelati nō nocet ecclesię vt in casibus cōmunib⁹,tūc solū delictū prælati nō nocet ecclesię:qa si verè nō pōt cōfiteri in præiudiciū ecclesię,fortius nec fict̄e ar.no.in l.ij. ff.ꝑ so.In casib⁹ verò in quibus noceret:vel quādo habet diuisam administrationē a c.& cā nō est ardua tūc licet sit maius dubiū adhuc putat,ꝙ nō noceat ecclesię.Sed ꝙ ꝓlatus debeat soluere de suo:qa ista nō est vera cōfessio:sed ficta statuta in pœnā ratiōe delicti: vt hic.& ideo aliud est in ista quā in vera cōfessiōe.ar.l.eius,q delatorē.ff.de iure fi.& qđ ibi no.Bar. Itē qa vera cōfessio pōt se habere ad delictū,& nō delictū. ideò valet in dubio.& sic intelligitur c.suborta.j.de re iu.vbi cōfessio syndici nocet ecclesię.Sed si tale factū omnino sonat in delictū,nō ꝑiudicat:qa delictū nō v̄r mandatū,vt l.si procurator. ff. de cōdi.indebi.facit qđ not.Bar.in l.j.ff.si quis ius di. non obtem. & qđ tradit D.meus in c.j.s̄.vt lite nō cōte.& ideò debent habe-

re locum iura dicentia,delictum Prælati non nocere ecclesiæ:vt regula,delictum personæ.de reg.iur.lib.vj. Ad idē facit tex.no. in l.nō est ignotū.C.de admi.tu.vbi dicitur,pupillū non esse puniēdum ex illicita & calumniosa lite mota per tutorem:sed solus tutor venit puniendus:& sic hoc casu prouidebitur quando Prælatus esset reus,& nollet iurare.per remediū missionis in possessionē, ac si esset cōtumax in rñdendo j.de eo,qui mit.in pos.per totum.Nec obst.glo.in d.regula delictum.quæ dicit ꝙ delictū Prælati in iudicio etiā agendo, nocet ecclesiæ : quia illa glo.nō est simpliciter vera:nec probatur aliquo iure:sed potius innuit̄ cōtrariū in c.cū venerabilis.j.de except.Et ad c.cū olim. rñdet Do.me.ꝙ illđ poterat cadere in delictū & nō delictū:& ideò ꝑiudicat,ex quo est legitimus administrator iuxta ea,q̄ tradit Do.meus in d.c.j.vt lite non contest. Ego de vera confessione Prælati, vtrum & qñ noceat ecclesiæ,latè tractabo in ti.de cōfes.De ficta verò cōfessione fortè eo.ti.dicā in materia positionum circa materiam c.ij.de cōfes.lib.vj ¶ Decimooctauo que-

46 ro† vtrum contumacia procuratoris nolētis iurare de calumnia præiudicet dño.so.d.Ant.hic dicit ꝙ putat hanc q.expeditam per tex.in c.fi.de confes.lib.vj.& per no.in c.j.s̄.vt lit.non contest.& per Inn.in c.j.de postu.Præla.& per ea,quæ tradit Spe. in ti.de cōfes.§.ix.post prin.& sic sentiunt ꝙ ipsius cōtumacia in nō iurando.zaba.hic in fi.dicit ꝙ est locus huic pœnæ, allegat Rotā decis.xlv.aliâs xlviij. Ego verò in meis decis.habeo in decis.ccccxxxij.vbi plus dicunt: Quòd si procurator recusat iurare in animā dñi & propriā, ꝙ dñs possit puniri pœna istius c.dicūt tñ ꝙ istud videbatur dubiū : quia pœna debet tenere suos authores j.de his,quæ fi.à Prælat.c.quæsiuit.& sic videtur, ꝙ dñs non deberet puniri.& finaliter cōcludūt,ꝙ istud de pœna non fuit terminatū d.Do.in c.ij.eo.ti.lib.vj.dicit ꝙ credit ꝙ in casu,in quo cōfessio procuratoris,vel cōtumacia nocet dño: de quo habetur in c.j.s̄.vt li.non conte.ꝙ si procurator recusat iurare, præiudicabitur dño:quia ex recusatione istius iuramēti, reus hr̄ pro confesso ex iuris præsumptione, vt hic. si ergo expressa confessio noceret:ergo & ficta & tacita:vt no.Io.s̄.gl.ij. in c.j.de postu.Præla. Ad quod facit optimè tex.in c.ij.de confes.lib.vj.vbi si procurator recusat respondere positionibus factis in iudicio : tales habentur pro confessis in præiudiciū dñi. secus vbi cōfessio vel cōtumacia procuratoris non præiudicaret dño,secūdùm d. Do. qñ aūt sit ꝙ vera cōfessio procuratoris noceat dño,non intendo hic examinare:sed dicam in tit.de confes.vbi conuenit.Et de contumacia dicam j.de dolo & contu.Pau.de Ca.in l.ij.§.sinautem reus.C.eo.dicit ꝙ si procurator recusaret iurare de calumnia in animam dñi,processus esset nullus.quæ opi.satis placet.¶ Decimonono quæro, vtrū hæc pœna locum habeat,& committatur coram arbitris.sol.arbitror ꝙ sic.& partes tenētur corā illis iurare de calumnia. vnde dico ꝙ in casibus,in quibus dixi coram arbitris vel arbitratoribus iurandum de calumnia.de quo dixi in c.j.s̄.eo.arti.iiij. In illis casibus etiā arbitror,ꝙ nolens iurare incideret in hanc pœna. ¶ Vigesimò quæro in quibus causis prędicta pœna locū habeat:duplex requiritur qualitas.prima ꝙ sit talis cā,in qua possit deferri iurm̄ calumniæ : aliâs autem non haberet locum hæc pœna: quia si esset talis cā,in qua qs non teneretur iurare,excusaretur. vt statim dicā q.xxj. Et ex prædictis videtur inferēdū, ꝙ in cā criminali nō habeat locū hæc pœna:quod esset verū,si teneremus ꝙ in cā criminali non iuretur de calūnia.Sed ego tenui contrariū in c.ij.s̄.eo.in vj.prin.arti.ver.viij. procedit in criminalibus.Et secūdùm istā opi.locum habet hæc pœna. Et hoc tenet Spec.post Vber.de Bo.eo.ti.§.fi.ver.Item cū in criminali per l.si confessus.ff.de custo.& exhib.reorum.& tenet zaba.hic.nec ob.l.j.§.diuus.ff.de quæsti.vbi patet,ꝙ non nocet vera confessio:& sic nec debet nocere ficta cōfessio, vt statim dicā:quia ille tex.loquitur,qñ qs cōfitetur per quæstiōes seu tormēta:quia ḡo est res fragilis & periculosa,& quæ veritatē fallit : vt d.l.§, ḡo.ff.de questio. Aduerte tñ,quia si cā esset capitalis, q̄uis talis ficta confessio præiudicaret sibi:tñ ego arbitror ꝙ nō præiudicaret alteri,qui vellet eū,q̄uis inuitū & renitentem,iurare,intelligendo in casu l.non tantum.ff.de app.ad quod vide, quæ dicam in ti.de cōfes.in materia c.ij.de cōfes.lib.vj. ¶ Secundò exigitur alia qualitas,videlicet ꝙ sit talis cā,in qua vera cōfessio noceat cōfitenti:vñ in causis,in quibus vera confessio non nocet confitenti,nō habet locū hæc pœna:quia regulariter nō debet plus operari fictio in casu suo,q̄ veritas in casu suo: vt l.qui ad certum.ff.loca.& in l.si filius.ff.si cer.pe.cum si.notant Docto. in c.ij.de confes.libr.vj.facit,quod sæpius dixi s̄.& maximè q. xvij.& q.se. Et ex prędictis ego primò infero ꝙ hęc pœna non habet locum in cā spirituali.ita dicunt Doct.in c.ij.de confess. lib.vj.& tenet Pau.de Ca.in l.ij.§.ꝙ si actor.C.e.sed ipsi non loquuntur aptè:quia aliquæ sunt causæ spirituales,in quibus ve-

ra confessio præiudicat.vt in causa vsurarum,& etiam in cã ma
trimoniali:quando confessio emanat pro matrimonio : nec fit
præiudiciũ alteri matrimonio.xxx.q.vlti.§.his ita.vbi de hoc
in glo.in ver.ecce apertè.& xxxj.q.ij.c.Lotharius.& de clande.
despon.c.ij.de quo tamen latius dicam in tit.de confes.Et hoc
casu arbitror,ꝙ sicut vera confessio noceret,ita noceret hæc fi-
cta confessio.& idem,si contra matrimonium staretur, nõ quò
ad vinculum matrimonij,sed quò ad thori separationem.vt in
c.ex literis.de diuor.& in c.intelleximus.j.de adult.xxxiij.q.v.
quod Deo.similiter etiã dico in causa vsuraria:quia licet sit spi-
ritualis:tñ sicut vera confessio noceret confitẽti,ita etiã ficta.de-
bet ergo intelligi dictum Doct.nõ de qualibet causa spirituali:
sed restringi ad causam spiritualem,in qua vera confessio non
noceat confitenti.prout est in causa matrimoniali,cõtra matri-
monium ad totalem separationem.& hoc casu,sicut non pręiu
dicat sola cõfessio,secundùm gl.& Hosti.in c.super eo.j.de eo,
qui cogno.consan.vxo.suæ.& in c.cũ causa.j.de rap.& ibi per
glo.Inn.Ho.& Io.& per Archi.in d.§.his ita. De quo tñ latius
dicam in ti.de confes.ita nec præiudicat hæc ficta confessio.Se-
cundò ego infero ꝙ in cã beneficiali talis pœna fictæ cõfessio-
nis nõ habet locũ:quia nec vera cõfessio:licet habet,ne hac via
ingressus ad beneficia pateat vitiosus,vt in c.eum,qui.de eo,qui
mit.causa rei.Beneficiũ enim ecclesiasticũ sine cano. institutio-
ne haberi nõ põt,vt in c.j.de reg.iu.lib.vj.cum concordantijs.
Idem tenent Docto.in similibus terminis in d.c.ij.de confes.li.
vj.& Spec.in ti.de confes.§.ij.versic.verũtñ.ibi,secus puto. Et
idem dicendum in alijs spũalibus,in quibus vera cõfessio non
noceret:& hoc exempli causa posuisse sufficiat,vt dicit text.in
l.si quis horre,ff.de falsis.& in l.scire oportet.in fi.ff.de excu.tu.
¶ Vigesimoprimò quæro,quia in præce.q.dictum est,ꝙ in ali-
quibus casibus spiritualibus hæc pœna locum non habet:& tñ
etiam hodie in illis iuratur de calũnia,vt latius dixi s̃.eo.in c.ij.
47 in vj.prin.versi.tertio,procedit hodie.†Quæro igitur,quid fiet
in his causis spiritualibus,in quibus hæc pœna locũ nõ habet:
si pars altera noluerit iurare.so.arbitror,ꝙ iudex poterit cõpel-
lere ad iurandum,si est reus,qui noluit iurare:& hoc medianti-
bus remedijs proditis contra reum cõtumacem.de quibus la-
tè dicã in ti.de do.& contu.Si verò sit actor,qui recusat iurare,
poterit ei negare audientiam,vt in l.sed & si per Prætorẽ.ff.ex
48 qui.cau.ma.¶ Vigesimosecundò†quæro propter quas causas
actor & reus nolẽtes iurare de calumnia,excusentur ab ista pœ
na.sol.dic,ꝙ generaliter excusantur, si legitima causa subest re-
cusandi tale iuramentum:tex.est hic,cũ præstandũ fuerit.& in
c.Imperatorum.s̃.eod.ibi,cùm res postulauerit.quare si ex ali-
qua iusta causa non potuit cogi ad iurandum,& compulsus no
luit iurare,non habetur pro confesso,vt no.Pau.de Cast.in aut.
49 hodie causæ.C.eo.tit.Causæ autẽ legitimæ sunt plures. ¶†Pri
ma causa legitima potest esse ratione qualitatis iudicis, si fortè
esset talis,ꝙ coram eo non cogeretur iurare:q̃uis regulariter co
ram omni iudice,quis cogatur iurare.& vide quæ dixi in c.j.s̃.e.
arti.iiij.¶ Secunda cã legitima est ratione tẽporis,eò ꝙ exigere-
tur tali tempore,quo quis non cogeretur iurare. ad quod vide
quod dixi in c.j.s̃.eo.in v.princi.arti.vñ dicit Do.me.hic,ꝙ hęc
pœna non committitur,nisi cùm recusatur iuramentũ calũniæ
post lit.contest.facit quod no. Domi.meus in c.j.s̃.eo.& sentit
Bar.in l.ij.§.ꝙ si actor.C.eod.ti.Sed Do.meus hic distinguit,ꝙ
aut quis recusat subire ante litem conte.iurm̃ calumniæ, quod
concernit totam causam:& non habet locum hæc pœna : quia
ante litem conte.non tenetur præstare hoc iuramẽtum, vt dixi
in c.j.arti.v.non enim tenetur iurare super tota causa,cũ adhuc
incerti simus,an fieri debeat prosecutio obstantibus exceptio-
nibus declinatorijs,vel peremptorijs.argumento.c.exhibita.s̃.
de iudi.Aut quis recusat præstare hoc iuramẽtum super aliqua
exceptione dilatoria,vel simili,quæ opponi possit ante litis in-
gressum.& tunc haberet locũ hæc pœna. Ad quod vide quod
50 dixi s̃.eo.arti.q.j.ver.& prædicta pœna. ¶ Tertia†cã legitima
est rõne qualitatis cãæ:puta,si sit talis cã,in qua quis non coga
tur iurare de calũnia.Ad quod vide quod dixi in c.ij.s̃.eo.artic.
vj.fallentia.Et ideò in cã vili, in qua non est necessarium iurm̃
calumniæ.ad quod vide quod dixi in d.c.ij.in vj.arti. versi.xj.
procedit,nolens iurare non pateretur hanc pœnã.ita dicit Inn.
in c.in pertractandis.s̃.eo.Ego verò arbitror, ꝙ si iudici videre-
tur expedire,& deferat tale iuramentum, & pars nolit iurare:
longè magis patietur hãc pœnã,per tex.in d.c.in pertractãdis.
quia pro quanto minori causa,est contumax:tantò maior dici-
tur contumacia : & tantò maior debet esse vindicta.lxxxvj.di.
c.duo.& per Io.And.in c.cùm non ab homine.s̃.de iud.& per
dominum meum in c.j.s̃.de iudi.de quo dixi in c.nulli.j.de sen.
51 excom.in viij.prin.arti.q.j.¶ Quarta†causa legitima est,si par-
tes pepigerunt adinuicem non iurare.Cùm enim ambæ partes
nolint iurare:meritò contumacia vnius confunditur cum con-
tumacia alterius.dicebat tamen Albertus Papien.ꝙ iudex di-
cet sic,& si vos non iuratis,ego vos non audiam:quia si ferrem
sententiam,non teneret.C.de sen.& interlo.om iud.l.prolatam.
& in c.j.eo.ti.li.vj.Nam cùm exactum sit iuramentum, non te-
neret iudicium.ita dicit Spe.eo.ti.§.fin.vers.quid si partes.Ad
quod vide quod dixi in c.cæterum.s̃.eo.in ix.& x.q.arti.& ali-
quid in c.j.s̃.eo.arti.v.in fi.Et idem tenent hic Do.meus & za-
ba.Et idem etiam dicendum est,quando ambæ partes absq; ali
quo pacto nolent iurare : quia delictum & contumacia vnius,
cum delicto & cõtumacia alterius compensaretur. Ita dicit hic
52 do.Anto.prope fin.¶ Quinta legitima causa est†si altera pars
duntaxat iurasset,aut voluisset non iurare:tali enim remitten-
dum est hoc iuramentum:quia scriptum est, vouete & redditte
&c.j.de voto.c.magnæ.hanc opi.refert Spec.eod.ti.§.finitur.
ver.quid si reus.Et hanc etiam opin.tenuit Oldradus, vt refert
Frac.Vercel.& Io.in addi.Spec.ad d.ver.quid si reus.Bulga.ve
rò,vt refert Spec.in d.vers.Cuius opi.videtur sequi Simon vi-
cen.tenet,ꝙ non obst.iuramento vel voto,tenetur iurare:& si-
bi imputet,qui iurauit vel vouit.si non iurauit:aliâs enim dare-
tur facultas eludendi.ll.quod esse non debet: vt l.ij.§. sed quia
veremur.C.eod.& s̃.de postu.Præla.c.bonæ.ij.prope fin.quia
debent leges non esse ludibrio:vt l.fi.§.vbi autem.C.de bonis,
quæ lib.Ad idẽ facit. C.de fi.instr.l.fi.ꝑ quã l.idẽ tenet Alber.
Galeo.vt refert Io.in d.addit.facit etiam.xxij.q.iiij.§.illicitum.
ij.q.ij.c.beatus.& j.de iureiur.c.venientes.& ij.q.iiij.c.j.& ij.&
hanc etiam opi.videtur tenere Spec.in d.ver.& sequitur zaba.
hic.Cyn.verò in l.ij.§.quòd si actor.C.eodem tit.primò refert
primam opi.deinde concludit,quòd tale iuramentum fuit te-
merarium,iniungenda sibi pœnitentia , & iuramentum sibi re-
mittendum.arg.l.fin.in prin.ff.ad munici.sed do.Ant.hic dicit,
quòd si iuramentum est simplex, intelligitur, quòd non iuret
nisi causa subsistente:quia tale iuramentum redigitur ad intelle
ctum iuris.j.de iureiur.c.quantò.& c.ad nostram.iij.si verò iu-
rans in mente sua intendit,& noluit excludere iuramentum ca-
lumniæ:putat domi.Anto.quòd teneatur illud seruare.quia ex
hoc sequitur solùm suum priuatum præiudicium, & non alte-
rius:quia cadit à causa.si tamen pars aduersa vellet eum iurare
non contentus tali pœna.q̃o pendet ex his quæ dixi s̃.eo.arti.
q.xiij.Nec putat do.Anto.dandam absolutionem:quia seruari
potest sine interitu salutis ęternæ:licet cùm ipsius incommodo.
& sic concludit, ꝙ non compellitur iurare,ex quo patitur pœ-
53 nam priuati commodi.¶ Sexta†causa legitima excusandi no-
lentem iurare à pœna est,quando quis omisit iurare absq; do-
lo vel malitia:sed potius ex quadam inaduertentia,propter ma
litiam aduersarij.Pone exemplum.si pars excipiendo vel repli
cando in loco communiter non consueto,subiecit, quòd pete-
bat iurari de calumnia.Ad quod altera pars non animaduertẽs,
non iurauit,secundùm ea,quæ dixi s̃.eo.c.j.arti.v.q.iij.ver.pre-
dicta tamen arbitror procedere. Aduerte tamen, quia Ioan.de
Imo.post Butriga.in l.qui bona.§.si alieno.ff.de dam.infect.vi
detur voluisse contrarium vbi dicit,ꝙ si reus respondens ad li-
bellum, negat narrata prout narrantur vera esse:& petita fieri
debere:& in fine subiũgit,& petit iurare de calumnia, quòd li
cet postea reus non institerit,vt iuraretur:si tamen actor non iu
rauit,iudicium redditur nullum.& sic limitatur c.j.eo.ti.li.vj.&
nouissimè etiam reperi d. Matthæum de mat.tenentẽ hãc opi.
in singularibus,versi.lxv.vbi tenet,ꝙ q̃uis tale iurm̃ petatur
in loco,in quo pars non solet animaduertere:ꝙ si non iuretur,
processus est nullus:vnde subdit,ꝙ actor semp debet esse cau-
tus,vt semper etiam motu proprio præstet hoc iuramentũ ad
omne periculum euitandum:& mihi placet cautela & consiliũ
prædictum:quia potest quis per seipsum absq; iudicis requisi-
tione præstare hoc iuramentum:maximè propter hunc timo-
rem,ad quod vide quod dixi in c.iij.s̃.art.vij.q.xxxvij.si tñ nõ
præstaretur quò ad pœnam,de qua in tex.arbitror ꝙ actor il-
lam non pateretur,per ea,quę dixi s̃.eo.art.q.iiij.sed quò ad an-
nullationem iudicij,est maius dubium.arbitror tñ,ꝙ iudiciũ va
leat:ne talis de malitia sua commodũ reportet. per ea,quæ dixi
s̃.e.c.j.arti.v.q.iij.ver.prædicta tñ.Et hæc adde ad ibi dicta : &
sic simul coniunge.Et prædicta nota:quia pluries vidi hunc ca-
54 sum contingere in practica.¶ Vigesimotertiò † quæro de iura-
mẽto malitię,vtrũ si pars recusat illud pręstare,puniatur hoc.c.
so.non memini legisse,ꝙ Doctores tangant:sed ꝙ non incidat
in pœnam,facit:quia hoc non reperitur iure cautum. & pœnæ
sunt restringendæ,vt in regula,in pœnis.cum cõcordantijs ibi
positis.de reg.iur.lib.vj. Ego arbitror posse attentari contra-
riũ,videlicet quòd respectu illius articuli,super quo iudex pe-
tit iurari de malitia,& pars renuit : recusans habeatur pro cõfes.
so:& si est actor,cadat ab illo articulo, sicut reus cadit ab exce-
ptione:

ptione:& actor à replicatione, & sic de aliis. moueor primò: quia idẽ iuris debet esse de parte, quò ad partẽ, quod est de toto, quò ad totũ, vt in c. pastoralis. §. item cùm totũ. s. de offi. deleg. & in l. quæ de tota. ff. de rei vend. sed iuramentũ malitiæ nõ differt à iuramẽto calũniæ, nisi vt pars à suo toto, vt dixi. s. in Rub. q. iij. Item facit, quod in simili dicimus in c. ij. de cõfess. lib. vj. Tertiò facit l. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. ff. de interrog. act. vbi dicitur, ꝙ pars, quæ non vult respondere ad mandatũ iudicis, habetur pro confitente vel negante: prout sibi magis nocebit. facit quod dicã in seq. q.

55 ¶ Vigesimoquartò † quæro, vtrũ hæc pœna habeat locũ in iuramẽto veritatis. sol. gl. in c. dudum. ij. super verbo, de dicẽda veritate. s. de elect. tenet, ꝙ sic. dicit enim, ꝙ si actor non vult præstare tale iuramentum, cadit ab actione instituta. Si verò est reus, habetur pro confesso. ar. text. nostri & l. ij. §. ꝙ si actor. C. eo. tit. Et idẽ tenet ibi do. Anto. & sequunt coiter Doct. Ego arbitror, ꝙ si exigitur iuramentũ veritatis super tota causa, procedit quod dictũ est. Sed si exigitur super aliquo speciali articulo vel positiõe, tunc nocet sibi, quò ad illum articulum vel positionẽ, vt in c. ij. de confess. lib. vj. Et ex his, Deo duce, expeditus est iste titulus, & materia iuramenti calumniæ, malitiæ & veritatis. Et profectò, si quis noluerit malitiosè calumniari, sed veritatem sequi: fatebitur longè plenius & ordinatius eam traditam & examinatam, quàm cæteri simul Doct. iuncti tradiderint.

¶ Explicit singularis ac vtilis tractatus de iuramento calumnię, Excellentissimi iuris vtriusq; interpretis do. Mariani Socini Senensis.

TRACTATVS PERVTILIS ET quotidianissimus de Foro competenti, domini Mariani [a] Socini, cum multis additionibus domini Bartholomei eius filii, in modum lecturæ tituli Decretalis redactus: eo ordine, vt nihil vltra in hac materia dici, aut excogitari queat.

De foro competenti.

SVMMARIVM.

1 Forum, quis sortitur administrationis ratione.
2 Forum accessorietatis ratione, quis sortitur.
3 Forum sortiri potest quis, ratione actionis. Item adoptione, agricultura, adulterio, appellatione, artis ratione, & authoritatis præstatione.
4 Forum sortitur quis in loco vbi baptizatur, aut vbi beneficium recipitur.
5 Forum sortitur quis canonicè regularis, ratione, clericatus assumptione, & rationibus sequentibus.
6 Forum quis sortitur delicti commissione, delegatione, & cæteris, quæ sequuntur causis.
7 Forum quis sortitur, si in ciuem eligatur. Item emãcipatione, emergentia, & aliis sequentibus causis.
8 Forum quis sortitur ratione familiaritatis, filiatione, feudi ratione, & aliis causis, quæ sequuntur. vsq; ad nu. 12.
13 Vxor forum sequitur viri, ratione matrimonii.
14 Forum quis sortitur ratione matrimonii, mercatura, militia, & aliis sequentibus rationibus.
15 Forum quis sortitur ratione officii, officii receptione, loci opportunitate, & aliis causis sequentibus, de quibus nu. sequenti.
17 Vagabundus, vbiq; forum sortitur.

Vamuis Hæc materia debita ordinatione sit adeo difficillima, vt pro ea magistraliter tradenda, & facilius examinanda, vix aliquẽ bonũ ordinem potuerim cogitare: tñ in ea difficultate, pro clariori ipsius doctrina, prosequar infrascriptos articulos.

¶ Primò, quid sit forus, seu quis iudex dicatur competens, & de hoc dicam in rubrica.

¶ Secũdò, quotuplex sit forus: seu quot species fori, aut competentiæ iudicis, & de hoc etiam dicam in rubrica.

¶ Tertiò, quot modis quis sortiatur forũ. circa quem articulũ diu anceps fui, qualiter illum traderem: quoniã in vnam partẽ trahebat, vt nullo seruato alphabeti ordine, secundùm cuiusq; fori maiorẽ præstantiã & frequentiam, deberẽ modos & causas tradere: verũ in alterã partẽ, propter causarũ & modorũ pluralitatẽ, pro faciliori inuẽtione, institui ordinem alphabeti seruandum. dic ergo, ꝙ quis sortitur forum per varias rationes & modos.

A

1 ¶ † Primò, ratione administrationis, vnde argentarius in edendis rationibus, sortitur ibi forũ, vbi administrauit. ff. de edẽ. in l. Prætor. §. his etiã. vbi enim administratio gesta est, tenet quis rationẽ reddere, vt est tex. no. in l. hæres absens. §. j. ff. de iudi. siue sit administratio publica, siue priuata, vt in l. j. & ij. C. vbi de ratioci. agi oportet. & ratio est, secundùm quod assignat text. in d. l. ij. quia facilius,
b & plenius potest ibi veritas [b] reperiri: tam per testes, quàm per instrumẽta. quinimò nõ solũ in publica sed etiã in priuata administratiõe locus est re
c missioni [c], secundũ Bal. in d. l. j. vbi dicit, ꝙ hoc est speciale in hoc casu: quia regulariter in ciuilibus nõ est locus remissioni, de quo tñ dic, vt latius dicã j. in vij. prin. arti. Et in tutoribus aut curatoribus dic, ꝙ debent rationem reddere, vbi administrauerũt, vt in l. omnes. C. arbi. tut. per quã l. probat, ꝙ licet tutores sint diuersarũ iurisditionum: tñ põt pupillus omnes sub vno iudice cõuenire, secũdũ Spe. in tit. de cõpe. iudi. addi. ver. xlvj. & ibi subdit Spe. ꝙ licet hoc sit introductũ in fauorẽ pupilli, nõ tñ poterit pupillus illos corã diuersis iudicibus cõuenire, si modo ipsi petant, ꝙ sub vno conueniant: siue ergo plures tutores in eodẽ loco, siue in diuersis administrauerint, omnes cõiungunt: & loco vnius habent: & corã vno cõuenient. arg. de ex. tut. in l. iurisperitos. §. j. Et ratione administrationis rei ecclesiasticæ, laicus coram ecclesiastico iudice rationem reddere tenetur. xc. distinctio. c. iudicatum. tetigi in c. ij. s. de iudic. tangam etiam in c. licet. j. eo. & vide quod dixi. j. versi. xlij. & ver. lxxv.

2 ¶ † Secundò, accessorietatis ratiõe, vt dotis ad matrimonium, de quo j. in ver. xxxvj. vel familiæ ad ecclesiam. de quo dicam in c. j. j. eod. vel vxoris ad maritum. de quo dicam in c. fin. j. eo.

3 ¶ † Tertiò, actionis ratione. & not. Spec. in titu. de compe. iudi. adi. ver. xlviij. per l. fina. C. vbi in rem actio. sed illud contingit potius ratione rei, secundùm quod dicã in c. sanè. j. eo.

¶ Quartò, adoptione, vt est tex. in l. j. ff. ad mu. no.
d tamen, ꝙ per adoptionẽ nõ perdit qs primã [d] originẽ, vt in l. ordine. §. fi. ff. ad muni. & durat ista qualitas: donec durat adoptio, vt l. sed si is. ff. ad muni. no. Bar. in l. j. eo. titu.

¶ Quintò, agricultura, vt no. in Spe. in tit. de cõpeten. iudi. adi. §. j. ver. xxviij. de quo. j. eo. ver. xlv. & dicemus aliquid in c. j. j. eo. & j. in ver. lxxxvij. peregrinationis.

¶ Sextò, adulterio. de quo dicemus. j. eo. c. cũ sit generale.

¶ Septimò, appellatione. in. q. vj. c. peregrina. tangam in c. licet ex suscepto. j. eo. & vide, quæ latius dixi in rub. de ap. in. viij. principali arti.

¶ Octauò artis ratione. de quo. j. eo. ver. xlij.

¶ Nonò authoritatis præstatione: seu in authoritate præstanda ad validitatẽ instrumentorũ: aut quid simile, de quo in c. si diligenti. j. eo.

B

4 ¶ † Decimo, baptismate. nã per baptismũ videtur quis sortiri forum, in loco vbi baptizatus est: quia per baptismũ liberatur qs à peccato, & à seruitute qua tenebatur sathanæ & angelis eius. ergo videt quædã manumissio. vnde sicut per manumissionẽ quis sortit forũ in locũ manumissionis, vt. j. e. ver. lxj. ita & per baptismũ. sed Bart. in l. j. ff. ad mu. tenet contrariũ, quò ad tẽporalia. Mouetur: qa certi sunt modi: quibus ciuilitas cõtrahit, vt l. j. ff. ad mu. & l. ciues. C. de incolis. li. x. inter quos non est iste modus: ergo &c. sed quò ad spiritualia: relinquit ipse determinationi canonistarũ. ego verò apud canonistas nõ memini legisse: tamẽ pro prima sentẽ
e tia [e] facit: quia in baptismo quis dicit renasci & regenerari. ergo videt ꝙ ibi sortiatur forũ: sicut per natiuitatem & originem. de quo dicetur. j. eo. ver. lxxij. natiuitatis. & ver. lxxxij. originis. tamen ꝙ si ignoraretur origo paterna & propria, ꝙ ibi sortiretur forum, vbi baptizatus est: maximè si ibi expositus esset, per ea, quæ dicam j. in versicu. xl.

¶ Vndecimò, bñficij receptiõe. de quo ĩ c. sanè. j. e.

C

5 ¶ † Duodecimò, canonicè regularis, ratiõe. de quo dicam in c. j. j. eo.

¶ Decimotertiò, clericatus assumptione, secũdùm Inno. in c. ex ore de priuileg. & glo. lxxj. distinct. c. clericos. de quo latius in c. j. j. eo.

¶ Decimoquartò, cognitionis præcedẽtis ratione,

a ¶ Marianum Socinum immortalem doctorem appellat Feli. in prooe. Rex pacificus. ij. col.

b ¶ Adde bonũ tex. in c. scriptũ. de ele. & ibi Abb. in v. nota.

c ¶ Quid si aduena cõtraxit mutuum, an cõueniatur in loco contractus, si ibi reperiat, vide Paul. in l. si hæres absens. §. j. in ij. col. & in l. fi. vbi glo. reprobatur. ff. de iud. & Bal. in simili. q. in rubr. C. de reuo. his, quę in fraudem. ij. col.

d ¶ Facit quod not. Bar. ĩ l. assumptio. §. filius. ff. ad mu.

e ¶ Et pro ista opin. facit: quia sicut filius naturalis alitur à patre, ita & spiritualis ex baptismo ali debet in subsidiũ. ita eleganter Bald. in aut. si rogati. C. ad Trebel. iiij. col. & Barba. in c. cùm p. de accu. nam nec vocat patrẽ in ius sine venia, qui eum de sacro fonte leuauit. Ange. in l. adoptiuum. in prin. de in ius voc. & Bald. in l. j. col. xij. C. qui accu. dicit, quòd cognatio spiritualis est maior, quàm sit carnalis.

a ¶Quæ pœna in arbitro cōmittitur lite cōtesta.in arbitratore verò.post latam sententiam.Bart.in l.qui fidem ff. de transact.& de dicto Barto. vide Alex.cōsi.lxxij.li.iij.col.iiij.ver.non omitto.vbi dicit,id alibi nō reperiri.

b ¶Non sic in iudice seculari,qui ratione cōnexitatis nō potest cognoscere de causa ecclesiastica.c.lator.q filij sint leg.vbi Abb.in ij.no.& ratio ponitur ibidē per eum in glo.pe.

c ¶Ideo dixit Abb. in c. venerabilē .in xx.no. quē tex.dicit esse sing. de ele. q vbi est dubiū de periurio,notio soli Papæ competit. & Abb.in dispu.īcip. stāte statuto.

d ¶Tex.in.§.Sabin9 reputat inter sing. Lud.Ro.sing.cccclxxxj. cōiter sunt statuta.& vide lati9 per Fely.ī c.rex pacificus.ij.colū.facit tex.melior de iure in c. significatū. in fi.de præben.

e ¶Adde Bart. in l. quia semp ff. de in ius voc.& facit.qa si res subtracta furto repiaꝰ apud titiū , is fur p̄sumiꝰ. Bald.in l.lucius.C. de furtis.

f ¶Intellige tamen, quòd cōueniri possit qs respectu pertinentium ad eam artem : aliàs secus, vt declarat Bald.in l.fi.C.de iuris. om. iudi. & vide, q̄ latè dixit Barba. in addi.ad Bald.in l.nulli. C. quo. ap. non recip.

g ¶Sed aduerte: quia text.in §.territoriū videꝰ facere in contrarium: quia diciꝰ, vniuersitas agrorū. & ideo magis reficitur ad locū, quam ad personas, vide Inno.in c.postulasti.& cano.j.eo. & Bald.in l.si quis in hoc C. de episc. & cleri.

h ¶An autem in litigijs Iudæorum sit seruanda lex Mosaica, vide Feli.in c. Iudæi.in ij.colū.de Iudæ.

i ¶Adde Barto.in l. assumptio.§.j.ff.ad municip.

vt j.eo.ver.xl.& ver.lvj.& ver.lxxj.mutatione.

¶Decimoquintò,coitus commissi cum clerico vel moniali ratione:si quis enim forniceꝰ,aut mœchetur cum persona ecclesiastica,sortitur forum ecclesiasticum,vt not.in c.ij.j.de coha.cle.& mu.tex.cū glo.xxxij.dist.c.eos.de quo j.eo.ver.ciij.sacrilegij. & latius videbimus in c.cùm sit generale.j.eo.

¶Decimosextò,communis patriæ ratione, vt Romæ, vt l. Roma. ff. ad municip. de quo latius videbimus in c.fin.j.eo.

¶Decimoseptimò.cōpromissi rōnè,ꝑpter quod recediꝰ a ꝑprio iudice:& agiꝰ corā arbitro.de quo s̈.de arbi.per totū.& ff.& C.de arbi. vnde pendēte cōpromisso,nō pōt qs absq; metu pœne[a] ab arbitro recedere,et ad iudicem ire.vt in l.si quis rem. ff.de arbitris.

¶Decimooctauò,cōsensus ratione,de quo latissimè dicam in c.significasti j.eo.

¶Decimononò,cōstitutiōe seu statuto,qn̄ scilicet aliquis sit receptus in ciuitate,vt munera ibi subeat quod ꝑpriè dicitur,municeps,quasi muneris particeps,vt l.j.ij.responsio ff.ad muni.

¶Vigesimò , consuetudine , de quo latius dicetur in c.cùm contingat.j.eo.

¶Vigesimoprimò,cōnexitatis rōne,vt puta , dotis,vel hæreditatis ad mr̄imoniū,vt j.e.ver. xxvj. de quo dicā in c.licet ex suscepto j.e.& rōne cōnexitatis spūalitatis ad tēporalitatē,vt iuris patronatus,vt j.e.ver.lx.aut personarū mixtarū,vt vniuersitatis,de quo j.e.ver.vlti.vniuersitatis,vel etiā vxoris ad virum,de quo j.e.ver.lxvj . Et ciuilis ad criminalem,& cōtra j.eo.c.licet ex suscepto.ver.xij.

¶Vigesimosecundò,cōtractus ratione,de quo latius dicemus in c.dilecti j.eo.

¶Vigesimotertiò,cōuersione ad religionē,etiam absq; alia professione: prout sunt quidā, qui vocātur conuersi,de quo in c.j.seu ij.j.eo. ver.vxij. declaratio.prope fi.

¶Vigesimoquartò,cōuētione:si ciuitas cōuenit cū aliquo,vt fiat suus ciuis,vt no.Bar.in l.j. ff. ad mu. vide duxi.s̈.ver.xxxj.

¶Vigesimoquintò, criminis perpetratione j.eo. versi.xxviij.

¶Vigesimosextò,cursus tēporis rōne,puta,si scholaris vel alius,qui videbaꝰ stare in loco aīo nō contrahēdi ibi domiciliū,in eo loco,ibi morā per decēniū traxerit.l.ij.C.de incol.li.x.Spe. in ti. de cōpe. iu.adi.§.j.ver.xlv.de quo j.eo.ver.xxxv. & latius tractabimus in c.fi.j.eo.

¶Vigesimoseptimò,curatoris datione. de quo in c.j.j.eodem.

D

6 ¶†Vigesimooctauò,delicti cōmissiōe,de quo latius dicemus in c.postu.j.e.A.B.hoc tn̄ pōt intelligi dupliciter.vno mō,rōne loci: & de hoc diceꝰ in d.c.postulasti.alio mō,rōne qualitatis criminis. Et de hoc diceꝰ in c.cū sit generale.j.e.sup gl.fi. Ma.

¶Vigesimononò,delegatione,de quo,s̈.de offi.dele.per totū & latius videbimus in c.si clericus laicū & ibi tangit glo.j.eo.

¶Trigesimò,defectu iudicis secularis, seu iurisdi. habētis,de quo latius videbim9 in c.licet ex suscepto.j.e.& ibi videbim9 vtrū ꝑpter defectū iudicis ecclesiastici, iudex secularis efficiatur competens.

¶Trigesimoprimò,decimarū ratione,vt j.de deci. per totū.&.j.e.ver.cvj.spiritualis.

¶Trigesimosecundò , denunciatione euangelica, de qua latè diximus in c.nouit s̈.de iud.

¶Trigesimotertiò, dignitatis assumptiōe.de quo dicam in c.j.j.eo.

¶Trigesimoquartò,distractus seu dissolutiōis contractus ratione.de quo in c.dilecti.j.eo.

¶Trigesimoquintò,domicilio.de quo latè in c.fi. j.eodem.

¶Trigesimosextò, dotis causa seu ratione.de qua dote etiam inter laicos potest cognoscere ecclesiasticus.A.B probatur c.ex literis.de pign. & ibi not.Do.m.sed ibi ille locus erat de subditis ecclesię:quod procedit,secun-
b dùm aliquos,ratione connexitatis[b] seu accessorietatis ratione,vel ratione incidentiæ ad causam matrimonialem:aliqui verò tenent principaliter. de quo latius videbimus in c.licet ex suscepto j.eo.ver.xij.

¶Trigesimoseptimò,dubietatis ratione:cùm enim in iure aliquid difficilè vel ambiguum emergit,ad iudicem ecclesiasticū recurritur,vt in c.per venerabilem.§.rationibus.j.qui fil.sint legi.de quo per Spe. in titu.de compe.iudi.adi.§.j.versicu.xxxij.& latius dicam in c.licet ex suscepto.j.eo. & maximè hoc procedit propter dubitationem eorum,quæ possunt esse spi-
c ritualia[c] propter quod declaratio ad ecclesiam pertinet.ita not. Bald.in l. omni.C.de sacrosanctis eccle.

E

7 ¶†Trigesimooctauò,electione alicuius in ciuem.de quo s̈.eo.versi.xviij. & si ex forma statuti efficitur quis ciuis,si per tot annos habitauerit, diciꝰ
d ibi sortiri forum,& ciuitatem acquisiuisse:si maiori parte[d] cuiuslibet anni habitauerit ibi.not.Bar. in l.cùm de lanionis.§.Sabinus.& l.quęsitum.§.si aliqua.ff.de fundo instr.& pro hoc casu vide text. in l.ciues.C.de incolis. lib.x.vbi text.dicit,electio ciuem facit,not.Barto.in l.j.ff.ad municip.

¶Trigesimononò,emancipatione.de quo in c.j.j.eo.

¶Quadragesimò, emergentia. de quo aliquid in c.j.j.eod. & in c.licet ex suscepto.j.eo.

e ¶Quadragesimoprimò,expositione.vnde infans[e] expositus,cuius ignoranꝰ pater & mater,& locus originis ꝑpriæ,sortiꝰ forū illius ciuitatis,vbi est appositus & nutritus:cùm nulla alia reperiatur origo, vt d.l.j.in fin.ff. ad municip.& ibi not.Bar.facit:quia ex quo ibi reperitur,præsumitur inde oriundus.facit l.si ita in fin.de fund.instru. & quod dixi in c.qualiter. el ij.j.de accus.in xj.princ.arti.q.xxxiij.vbi vide.

f ¶Quadragesimosecundò,exercitio seu arte[f] de quo dixi s̈.eo.ver.j.A B. Et probatur ex his,quæ traduntur in l.fi.C.de iurisdi.om.iudi.& l.ij.C.de consti.pec.& quæ dixi c.cùm omnes.de consti.& licet quis fuerit de vna arte,& postea desierit:potest cōueniri pro his,quæ gessit tēpore quo erat de illa arte,coram illis iudicibus not.Pau.de Cast.d.l.ij.facit l.Prætor.§.is etiam.ff.de eden.Et idem tenet do.Pau.l.fi.C.de iurisd.om.iudi.Ma.

¶Quadragesimotertiò, exercitus causa.nam vbi dominus vel ciuitas ha-
g bet exercitum,ibi dicitur habere territorium[g],vt not.Bar.in l.pupillus.§. territoriū.ff.de verb.signifi.& Bart.post Mar.& Iac. But. in l.j.C.de sum. trini.versi.sed iuxta prædicta quæro.col.xij.& tradit Bald.in c.j.in princ. quibus modis feu.amit.

F

8 ¶†Quadragesimoquartò , familiæ seu familiaritatis ratione.de quo videbimus in c.j.j.eo.

¶Quadragesimoquintò,filiatione.de quo in d.c.j.& aliqua.j.versi.lxxx.

¶Quadragesimosextò, feudi ratione. de quo latè videbimus in c.ex trāsmissa.j.eodem.

¶Quadragesimoseptimò,fideiussione.de quo in c.j.j.eo.

¶Quadragesimooctauo,fidei ratiōe.xxiij.q.j.c.quoties.& per Spe.in tit. de compe.iudi.adi.§.j.ver.xxj.de quo dicam in c.licet ex suscepto.j.eo.

¶Quadragesimononò,fraternitatis causa.puta:quia sit effectus frater tertij ordinis sancti Francisci.de quo latius in versi.lxxviij.

H

9 ¶†Quinquagesimò,habitus ratione.si fortè clericus incedit in habitu laicali,de quo dicam in c.j.j.eo.

¶Quinquagesimoprimò,hereditate.q procedit ratione connexitatis,seu accessorietatis ad matrimonium.de quo in c.licet ex suscepto.j.eo.

¶Quinquagesimosecūdò,heresis cā.de qua diceꝰ in d.c.licet ex suspecto.

¶Quinquagesimotertiò,hæremitatu.de quo dicetur in c.j.vel ij.j.eo.

¶Quinquagesimoquartò,hospitalitatis, seu hospitalariorum pietatis causa.de quo dicam in c.j.el.ij.j.eo.

I

10 ¶†Quinquagesimoquintò, ignorantia.puta, si clericus tacet se clericum. de quo dicam in c.j.j.eo.

¶Quinquagesimosextò,inchoatu.de quo dicam in c.j.j.eo.

¶Quinquagesimoseptimò, incidētis causæ ratione. de quo dictum fuit s̈. in xxvj.de quo dicetur in c.licet ex suscepto.j.eod.

h ¶Quinquagesimooctauò,infidelitatis ratione,vt quis Iudæus[h] vel similis,licet enim Iudæi apud iudices laicos ordinarios conueniendi sint l.Iudæi Romanos.C.de Iudæ.tamen si de causa spirituali vel quasi,agaꝰ,conueniendi sunt apud ecclesiasticum : licet sint extra ecclesiam. & c.postula. de Iudæis.& per totum tit.C.de Iudæ.& de paganis.Innoc. & Do.meus latè in c.quòd super his.de voto.de quo dicetur in d.c.licet.

¶Quinquagesimononò,inuitatione,seu requisitione.puta,si laicus iudex inuitatur ab ecclesiastico.de quo dicemus in c.j.j.eo.

¶Sexagesimò,iuris patronatus ecclesiastici causa.de quo in d.c.licet.

¶Sexagesimoprimò,iuramēti ratione.de quo in d.c.cū sit generale.j.eo.

L

11 ¶†Sexagesimosecundò,legitimatione.vnde bastardus seu spurius legitimatus,sequitur forū patris[i] legitimantis,not.Bart.in l.j.ff.de muni.& ori. per l.ordine in fi.ff.ad muni.& idē not.gl.in l.filios.C.de mu. & ori.lib.x.

¶Sexagesimotertiò, legitimitatis causa, videlicet cū disputať,
an aliquis sit legitimus vel non.de quo in d.c.licet.
¶Sexagesimo quartò,loci opportunitate.de quo j.e.ver.lxxx.

M

12 ¶†Sexagesimoquintò, manumissione:vnde libertus sequitur
forum patroni manumittētis.not.Spec.in tit.de cōpe.iudi.adi.
ver.xlj.& probať in l.si quis in fi.ff.ad muni.vbi tex.dicit,si qs
à pluribus manumissus sit,omniū patronorū originē sequitur.
ad idem l.assumptio.§.fi.ff.ad muni.vbi tex.dicit,liberti origi-
nem patronorū vel domicilij sequunť.ita & hi,q ex eis nascun
tur.hoc tñ vltimū procedit quò ad honores & tutelas: nō quò
ad alia munera patrimonialia,vel personalia,vt dicit Ioā. And.
in addi.Spec.ad d.ver.xlj.facit quod no.glo.in l.assumptio.§.j.
ff.ad muni.ad quod etiam facit quod dicam j.eo.ver.lxxxj. &
not.quòd si seruus manumittať,vt ordinetur: debet manumitti
coram ecclesiastico iudice,& not.Archi.liiij.distinct.c.ij.
13 ¶†Sexagesimosextò,matrimonij [a] cōuctione,ratione vel cau-
a sa.& per hunc modū vxor sortiť forū viri,vt in l.fi.C.de incol.
lib.x.& in l.cùm quædā puella.ff.de iurisdi.om.iudi. & in l.ea,
quæ.& in l.fi.§.ij.ff ad muni.A B.etiā quò ad munera persona
lia imposita propter res,quales sunt collectæ,l.fin.§.idē rescri-
pserunt.ff.ad muni.l.de iure.§.fi.eo.titu. & l.j.C.de mulie. facit
etiā l.exigere dotē.in fi.ff.de iudi.& quod not.in l.cōsequēs in
prin.ff.de pri.schola.lib.xij.C.de nup.l.cū te.ff.de sena.l.fœmi-
næ.& l.j.eo.tit.& in auť.de nup.§.nō tantū.colla.iiij.& in auť.
de cōsuli.§.si verò.colla.iiij.vnde tex.in l.mulieres.C.de digni.
lib.xij.& l.fi.C.de incol.lib.x.dicūt mulieres,maritorū honore
erigimus,genere nobilitamus,forū ex eorū persona statuimus,
& domicilia mutamus.Et ponderādus est tex.qui dicit, domi-
cilia.in plurali:& sic saltem duo exigit, vt in regula pluralis.de
reg.iur.lib.vj.vnde nō solū domiciliū incolatus,quod solo ani-
mo & verbis, aut factis cōtractus erat.de quo latius dixi c.fi.j.
eo.sed etiā originis,per matrimoniū mutať,facit quod no. Bal.
post Cy.in l.ij.C.de iurisd.om.iudi.vbi dicit,mulier nupta nul-
lo modo retinet domiciliū originis paternę vel auitę:hoc enim
operať virtus matrimonij,quæ mutat ius originis,quod in alio
casu nō reperiť,secūdū eum,adeo ꝙ vt originaria ciuis,loci ma-
b riti,debet tractari,vnde cōsulendo tenuit Bal. ꝙ si statutū [b] di-
cit,ꝙ si ciuis originarius occiderit forensem,puniať pœna pecu
niaria:si ciuē,pœna capitis,ꝙ si mulier alienigena nupta ciui il-
lius loci occidit forensem,debeat puniri pœna pecuniaria:quia
vxor viri & originarij ciuis,& ipsa tāꝙ eidē origini vnita, per
virtutē matrimonij:& tāꝙ pars corporis viri effecta: diciť esse
de loco illo vnde maritus est:nam matrimoniū est illius naturę
& virtutis,ꝙ trāsfundit originē vxoris,ad originē viri, vt legiť
& no.in d.l.origine.quod etiā probatur ex virtute vnionis, in
qua id,quod est potētius,trahit ad id,quod est minus dignū,vt
c.quod in dubijs.de cōse.eccle.vel alta.& c.j.ne se.va.& l.quæ-
ritur.ff.de sta.ho.cū si.sed nulla est maior vnio,quàm cōiugalis:
c per quā vir & vxor efficiuntur vna caro. [c] Et est quasi vna sola
in duabus personis,vt l.j.ff.re.amo.c.debitus. de biga.xxxiij.q.
v.c.hæc imago.ff.ad Sylla.l.j.§.vir. & in c.Martinus. de Biga.
Et ponderari debet tex.in l.fœminæ.ff.de sena.cū dicit, conti-
net.Et sic verè,& nō per interpretationē, secundū Bal.ibi dicit
etiam Bal.ꝙ nuptiæ habēt vim originis:nam vnio viri propter
sacramentalē vnionē matrimonij,reputať vxoris:qa vxor vniť
viro tanꝙ digniori:& est eadē virtus & cōditio vnitorū,ꝑ iura
prædicta.hinc est secūdū Bal.ꝙ statuta,quę ligant virū ratione
originis vel domicilij, ligāt etiam vxorē d.l.exigere dotē.ff.de
iudi.& d.l.cū quædam puella.ff.de iurisd.om.iudi.Ma.Et ideo
sequiť vxor forū viri,ꝙ etiā illū sortiť viduata morte viri : do-
nec alteri nubat,vt l.filij.§.j.ff.ad muni.vnde etiā forū sepulchri
sortiť,vt in c.de vxore.j.de sepul.tradit Ioā.And.in c.is,qui.in
fi.de sepul.lib.vj.& in c.j.de cle.cōiug.lib.vj.A B.Et quod no.
d d.l.cōsequens.& gl.expressè.l.j.C.de mulie.& in quo loco gl.
j.& ibi Ber.& Bar.l.j.C.de mulie.& in quo loco.nā vidua [d] vi-
duando,videť in matrimonio perseuerare.l.fi.C.de bo.ma.& l.
j.§.exactio.C.de rei vxo.actio.& Bar.in d.§.vidua.facit tex.in
auť.de nup.§.nō tñ.& §.soluto.nec obst.prædict.§.idem rescri
pserunt.ibi dum tex.dicit,quādiu nupta est incolā eiusdē ciui-
tatis videri,cuius est maritus.quæ dictio,quandiu.est tēporis li-
mitatiua.l.ꝗdiu.C.qui admi.ad bo.pos.& l.ꝗdiu.ff.de acquir.
hære.cū si.quia respōderi pōt,secundū Ber. quod diciť virū ser
uare:quia viduitatē seruat.Ma.Itē etiā habet locū respectu fori
iudicialis,etiā si vir sortiať forū propter artē,vel priuilegiū per-
sonæ,vt est text. singularis in l.penul.C.de fabri.lib.xj.& ideo
ex forma statuti, secundū Doct.non possint conueniri coram
officialibus mercantiæ:nec etiā poterunt conueniri eorū vxo-
res coram dictis officialibus.A B.facit quod dixi c.j.j.ver.xvij.
declaratio.& c.fi.j.eo.iij.q.prin.secundo membro.Ma.

14 ¶†Sexagesimoseptimò , matrimonialis causæ ratione.de quo
videbimus in c.licet ex suscepto.j.
¶Lxviij.mercaturæ causa.de quo videbimus.j.ver.lxxxvj.
¶Lxix.militiæ ratiōe,seu assumptione,vt no.Bar.in l.j.in fi.ff.
ad muni.& Spec.in tit.de cōpe.iud.adi.§.j.ver.xliij. & probať
ff.ad muni.in l.municipes.§.fi.vbi loquiť tex. respectu militiæ,
& nō assumptionis:dicēs,ꝙ debet conueniri in loco,vbi inhæ-
ret.& intellige,ꝙ etiā ibi,vbi inhæret nō conuenitur,nec accusa
tur:nisi corā magistro militū: nec ab alio puniť.C.de iuris. om.
iudi.in l.magisteriæ.& ff.de cust. reo.in l.militibus. & ff. de re
mi.in l.ij.vj.q.j.c.j.c.nullus omnino. quod ꝓcedit in milite mi-
litante:secus in nō militante.& ita intelligo tex.in l.fi.in fi.ff.de
ac.no.Spec.in tit.de reo.§.j.in princ.Itē prædicta procedūt,nisi
in certis casibus,de quib⁹ videre poteris in dictis iuribus:sed re
spectu assumptionis militiæ , in quātū militia esset dignitas.de
quo latè disputaui in c.quāto.j.de mag.de quo dixi ver.xxxiij.
de militibus aūt gaudentibus, quē forū sortiātur,dic vt dicā in
c.j.j.eo.Item miserabilitate personarū.c.licet ex suscepto.j.eo.
¶Lxx.molestiæ illatæ ecclesiæ causa.de quo diceť in d.c.licet.
¶Lxxj.mutatione.pone exemplū,erat laicus tēpore iudicij in-
tentati,& pendente iudicio,vel lata sentētia ante executionē fit
clericus.de quo dicam in c.fi.j.eo.& j.A xv.Item mutuæ peti-
tio.ratione,vide j.de mu.pet.c.ij.A ix.& c.j.A iiij.

N

¶Lxxij. natiuitate. siue loquamur respectu natiuitatis ipsius,
quò ad forū sortiēdū:quia in loco,in quo natus est, sortiť forū:
vt est tex.in l.j.ff.ad municip.de quo latius dicam statim in ver.
lxxxij.siue loquamur de natiuitatis causa & iudicio: an s.sit na
tus legitimus vel non.de quo dicam in c.licet ex suscepto.j.eo.
¶Lxxiij.nauigatione.de quo dicam.j.ver.lxxxvj.
¶Lxxiiij.negligentia iudicis proprij.de quo dicam in d.c.licet.
¶Lxxv.negotiatiōe.ff.de iud.in l.hæres absens.C.de inco.l.ij.
lib.x.Spec.in tit.de cōpe.iud.adi.ver.clix. & vide quod dixi.s.
ver.primo.vide s.ver.viij.Itē negligētia. de quo in c.licet.j.eo.
¶Lxxvj.nominatione.exemplum, cōuenitur laicus in iudicio
reali,& ipse comparet : & nominat clericum in iudicio.de quo
latè dicam in c.j.j.eo.
¶Lxxvij.nullitatis ratione.nam & de nullitate processus iudi-
cis secularis,potest quādoꝗ iudex ecclesiasticus cognoscere.de
quo tamen dicam in d.c.licet.
¶Lxxviij.nutritiōe:nā vbi qs ab infantia nutritus est,ibi sortiť
forū:si aliter nō ostendať origo sua.ad quod vide s.eo.versi.xlj.

O

15 ¶†Lxxix.officij rōne.puta,tutela argētaria,aut simili.s.e.ver.j.
¶Lxxx.ordinis receptione,vt not.gl.singularis in l.hæres ab-
sens.ff.de iudi.vide s.eo.ver.xiij.dicam in c.j.j.eo.
¶Lxxxj.opportunitate loci.xxxiij.q.ij.c.fi.
¶Lxxxij.originis propriæ vel paternæ ratiōe,vt l.j.in prin. &
l.assumptio.§.j.& l.libertus.§.patris.ff.ad muni.& in l.j.l.filios
cū duabus sequētibus.C.de muni.& orig.lib.x.no.gl.in verbo,
oriundus in c.accedēs el.ij.j.vt lit.nō contest.nec obst. si dicas,
ꝙ secūdū hoc habebit duos Episcopos originis:quia simile vi-
demus diuersa beneficia, vt no.Ioā.And.in c.cùm nullus.de tē-
po.ordi.lib.vj.& ostēdiť clarè ex casibus superioribus & infe-
rioribus,quorū qualitates plures possunt in ꝑsona eiusdē con-
iungi,& patebit ex his,quę dicā j.in iiij.prin.arti.& etiā in xiij.
prin.arti.Et ꝗuis,quò ad ordines,tex.in d.c.nullus. videať pon
derare propriā originē,& nō paternā:& hoc tenēdū sit ante fa
ctum,secundū Ioā.And. pro maiori securitate,post factū tam
ordinans,quàm ordinatus,deberēt haberi pro excusatis,secun-
dùm eum,de quo tñ remittit ad nota.per se in mercuriali. cùm
quid.de reg.iur.lib.vj.in solutione quæstionis. & sic ex prædi-
ctis patet,ꝙ Florētinus est factus habitator nomine ciuitatis,se-
cundū ꝙ nihilò minus pōt Florētiæ cōueniri: etiā ratiōe pater-
næ originis.quod tñ videť procedere, quò ad honores & tute-
las.C.vbi petantur tut.l.j.& in l.assumptio.§.j.ff.ad municip.&
Azo in summa in tit.de iure immu.prope fi.& Spec.in titu.de
compe.iudi.adi.§.j.ver.quid ergo si aliquis.& sentit gl.in c.fi.j.
de paro.tu verò dic,ꝙ ista fuit vna opi. gl.in l.assumptio.§.j.ff.
ad muni.quæ voluit, ꝙ ratione originis paternæ non possit ibi
filius cōueniri,exēplo filij translati ad senatoriā dignitatē,per l.
municeps.ff.ad muni.& l.pe.ff.de sen.& idē dixit gl.de eo, qui
sequiť originē manumissoris.de qua opi.vide latius per Bar. in
d.§.j.sed ad propositū nostrum cōpetentiæ fori,prædicta opi.
quæ vult,ꝙ filius nō potest cōueniri respectu originis paternę,
non est vera,secundū Barto.per l.in l.incola.la j.ff.ad muni.sed
Iac.de Are.dicit,ꝙ prædicta opi.pōt sustineri, vt non possit ibi
conueniri,subaudi,si ibi non reperiatur,per l.hæres absens.j.re-
sponso.ff.de iud. & l.relegatorū.§.nō dubitan.ff.de interdi. &
releg.quod satis potest esse bonū dictū,secundū Bar. Secunda

a ¶Facit lex exigere. vbi Bart.ff.de iudi. & quod not.in c.j. de spon.secus esset si vxor ducat virū. ita not.Bald.in l.fi. in j.col.C. si à non compe.iudi.& hāc materiam extende & amplia, vt ꝑ moder.in d.l.cùm quę dam.in princ.adde Soci.cōsi. ccxxvij. col.vij.ver. quibus suppositis.

b ¶ Et quando statuta sunt diuersa, ꝙ attendatur, videndus est Barba. cōsi. liiij.lib.j.& quæ dicunt repeten.l.j. C. de summa trini.

c ¶ Vna caro. adde Soci.cōsil.xvij.lib. j.col.penul.

d ¶Vnde si committat adulteriū , perdit dotem:perinde ac si maritus viueret.quod est mirū: tamen ita consuluit Paul. consil.clxvij. lib.ij.& moder. sequunť in l.ij. ij. col. ff.solu. matri. licet Alexan.aliter sense rit. & Paul. impugnet in l. sororem. C.de his,quibus vt indig.

fuit opi.gl.prædictæ in d.§.j.ꝙ filius in propria origine debeat subire omnia munera:sed in origine paterna habeat locũ præcedens opi.quæ opi.cõmuniter reprobat̃.¶ Tertia fuit opi.dictæ gl.ꝙ in omnibus subĳt munera ratione dictæ originis, vel manumiſ.niſi alibi habeat domiciliũ:qa tũc nihil subĳt ibi muneris vel honoris,per l.filios.C.de mu.& orig.quæ opi.inquãtum dicit,ꝙ in omnibus debet subire onera,approbat̃ per Bar. sed inq̃tũ excipit,niſi alibi habeat domiciliũ,malè dicit, ꝑ tex. in d.l.aſſumptio.§.j.& ita etiã ſentit gl. ibi per l.fi.C.de mu.& ori.facit l.libertus.§.præſcriptiones.ff.ad muni.& C.de incol.l. ciues.& iſta fuit etiã opi. Mar.de fa.Iaco.de Are.& Dy.quã ſequitur etiã Cy.in l.ĳ.de iuriſd.om.iud.nec obſt.d.l.filios.qa ibi nõ dicit̃ filiũ nõ cõueniri in originali ciuitate patris, ſi alibi habeat domiciliũ: ſed ꝙ nõ põt cõueniri in originali ciuitate matris,ſi ibi nõ habebat domiciliũ.[a] ¶ Conclude igit̃,omiſſa diſp. quid iuris de alĳs muneribus patrimonialib⁹ & honoribus:de quibus per Bar.in d.§.j.ꝙ quantũ ad cõpetentiã fori, filius põt cõueniri etiã in loco originis paternę, vt d.l.incola.quod eſt verum,ſecũdũ Iac.de Aret.& ſ̃.dixi, ſi ibi inueniat̃, per prædictã l.hæres.& d.l.relegatorũ.ſed in origine propria arbitror,ꝙ ibi poſſit cõueniri:& ſi ibi nõ reperiat̃,ſi modo aliquo alio ſpeciali priuilegio nõ defendat̃:& ex prædictis etiã habes, ꝙ filius non ſortit̃ forũ in loco originis maternæ:qđ eſt verũ in recognoſcẽte paterna.ſecus in vulgo quæſitis:qa iſti nullã habent originẽ. tex.eſt in l.j.in fi.ff.ad mu.aduerte tñ, ꝙ licet filius ſequat̃ forũ originis paternæ verè & naturalis:tñ in ficta,quã fortè haberet ex ſtatuto,vel priuilegio,magnũ eſt dubiũ.& Bar.in d.l.aſſumptio.§.j.dimiſit q.indeciſam.ſed in l.libertus.§.patris.ad muni. determinat,ꝙ talis ciuilitas,licet ſit quæſita ex cõuẽtiõe, trãſeat ad filios,per illũ tex.quia qs eſt obligatus ciuitati, ergo nõ põt libera volũtate recedere.facit etiã,qa ciuilitas acqſita per manumiſſionẽ vel adoptionẽ,trãſit ad filios,vt d.l.aſſumptio.in fi.& in d.§.in adoptiua.in d.l.libertus.ergo etiam prædicta ciuilitas quæſita ex cõuentione,quæ prædictis æquiparat̃, debet trãſire ad filios:pro quo etiã allego,qa origo originalis & accidentalis vident̃ æquiparari,ꝑ tex.& quod ibi no.Bar.in l.ĳ.C.de mu.& orig.lib.x.& d.l.aſſumptio.§.fili⁹.aduerte tñ:qa fortè dici poſſet,ꝙ prædicta deciſio procedit quò ad honorẽ & munera: nõ quò ad forũ:quia in eo nõ videt̃ vrgeri ratio prędicta.¶ Quid aũt de origine aui paterni,aut aliorũ ſuperiorũ? dic, ꝙ nõ conſiderat̃,vt ſentit Ioã.Andr.& clarius Lap.& d.Do.in c.cũ nullus.de tẽp.ordi.lib.vj.& probat̃ in d.l.aſſumptio.§.filius.& ſentit gl.in l.filios.C.de muni.& origi.aliàs,vt in dictis iuribus traditur,haberemus quærere agrũ damaſcenũ,vbi ortus eſt adam. xiĳ.§.his omnibus.verſi.ecõtra.& hoc etiã dicit Old.cõſi.xxv. In cõtrariũ tñ facit:quia nepos ſequit̃ originẽ manumiſſoris patris ſui,vt d.l.aſſumptio.§.fi. Itẽ facit d.l.libert⁹.§.in adoptiua. quæ hoc expreſſè videt̃ velle,per quã l.multi tenẽt hoc ſimpliciter,& aliqñ etiã tenuit Iac. de Are.ſed poſtea mutauit ſententiam,& diſtinxit:ꝙ aut nepos natus eſt viuente auo[b]:& ſequit̃ originẽ aui.aut nõ:& tũc patris.arg.l.emãcipatũ.ff.de ſena. & ſic reſidet Cy.in l.ĳ.de iuriſd.om.iudi.ſecundũ quã diſtinctionem dixi poſſe ſaluari opiniões cõtrarias:& ſic etiã reſidet Ioã. And.in c.his,qui.de ſepul.lib.vj.ſuper gl.ĳ.in nouella.intelligo tñ,ꝙ dictũ eſt de nepote nato viuẽte auo,quò ad munera & honores:& quò ad facultatem conueniendi: quãdo ibi reperitur, & not.ꝙ licet quis ſit natus in comitatu, ſi tamen paterna origine eſt ciuis:dicitur ciuis,vt not. Bar.ad muni.l.j.per l.cùm ſatis.C.de agric.& cenſi.lib.x.& idem econtra, vnde ille poterit conueniri reſpectu originis propriæ in ciuitate: & comitatiuus natus in ciuitate,poterit conueniri in comitatu.

a ¶ Et circa hanc materiam quia diſputatur ſæpe de origine propter ſtatum docto. de collegio quid ſi caſu aliquis naſcatur extra patriam vide pau. & Commen.in l. huiuſmodi. §.legatũ. ff.de leg.j.& l.cetera.§.fi.de legat.j.& alleg.d.§.legatum. & adde Soci. cõſil, cclxxj.ĳ.col.

b ¶ Et ratio eſt quia ſi mortuo auo concipiatur nullo iure cognatiõis auo iungitur & per conſequens ex perſona ſua non admittitur ad bona aui.§.cùm autem quæritur.ſi cum inſtit.de here. quæ ab inteſt, deferuntur.

P

16 ¶ † Lxxxiĳ.pacis ratione , cuius vigore eccleſia ſe intromittit de qualibet cauſa,vt in c.nouit. & ibi dixi ſ̃.de iudi.

¶ Lxxxiĳ.paupertatis ratione.de quo dicam j̃.eo.c.ex tenore.

¶ Lxxxv.peccati cuiuſque ratione. de quo dicam in c. licet ex ſuſcepto.j̃.eodem.

¶ Lxxxvj.pœnitentiũ cauſa, ſiue agatur per viam denũciationis,vt d.c.nouit.ſiue de cauſis pœnitentium , quæ ad eccleſiam pertinent.xj.q.c.aliud.tradit Spec.in tit.de compe.iudi.adi.§. j.ver.iĳ.& ver.xvĳ.de quo fortè dicam in d.c.licet.

¶ Lxxxvĳ.peregrinatione,mercatura, agricultura, & marinis nauigationibus, aut ſimilibus exercitĳs, arg.c.innouamus.ſ̃.de treu.& pa.xxiĳ.q.j.c.ſi quis Romipetas.& ſe.j.de peregri.c.j. & de rap.c.excommunicationi.& plenè per Innocen.& Ioan. Andr.in c.ſignificantibus.de offic.delega.

¶ Lxxxviĳ.de poſſeſ.ſeu rei, de qua agitur,ratione. de quo in c.fanè.j̃.eodem.

¶ Lxxxix.priuilegio.vt in ſcholari,qui habet priuilegiũ,vt nõ conueniatur niſi ſub ſuo magiſtro vel poteſtate,vt in aut̃.habita.C.ne filius pro patre.de quo latius dicam in iiĳ.princ.articulo.Item Fabricenſis, qui non poteſt niſi ſub certo iudice conueniri.de quo in l.pe.C.de fab.lib.xj.& miles,de quo dixi.ſ̃.verſi. xlviĳ.priuilegium enim ſicut cõſuetudo, poteſt tribuere iuriſditionẽ,vt in c.cùm contingat.j̃.eo.& in c.fi.de offi. Archi.tradit Specu.in titu.de compe.iud.adi.§.j.ver.xxxiĳ.

¶ Xc.principalis,ſeu præambulæ,vel precedentis cognitionis ratione.de quo.ſ̃.verſi.xl.& verſi.lvĳ.de quo latius dicam j̃.in xl.princip.articulo.

¶ Xcj.profeſsione.de quo dicam in c.j.j̃.eo.

¶ Xcĳ.pronunciatione,ſeu iudicis ſentẽtia, vt puta , qñ oppoſita exceptione incompetentiæ,iudex pronunciauit ſe competentem,vel proceſsit ad vlteriora:quia tunc ſi pars appellat, facit ſe competentem:etiam ſi non eſſet, dummodo funditus nõ careat iuriſditione. de quo latè dicam in c. ſi clericus laicũ.j̃.eo. item prorogatione.de qua materia latè j̃.eo.c.ſignificaſti.

¶ Xciĳ.pupillorum,viduarum,& miſerabilium perſonarũ cauſa.de quo in c.licet.j̃.eo.

R

17 ¶ † Xciiĳ.rapina.de quo dicam in d.c.licet.Item ratiocinĳ ratione l.ĳ.& per totum.C.vbi de ratioci.agi.opor. vide ſ̃.verſi. viĳ.& latius.ſ̃.verſicu.j.

¶ Xcv.rei,ſeu poſſeſsionis cauſa.de quo dicam in c.ſanè.j̃.eo.

¶ Xcvj.reconuentione.de quo latè dicam in c.j.j̃.de mutu.peti.& aliquid tangam in c.j.& c.licet.j̃.eo.

¶ Xcvĳ.recuſatione.de quo j̃.eod.c.ſi quis contra clericum.& plurima dixi in c.cùm ſpeciali.j̃.de appel.

¶ Xcviĳ.recurſu.de quo dicam in d.c.licet.j̃.eo.

¶ Xcix.relatione cauſæ. de quo dic vt latiſsimè dixi in c. intimaſti.j.de appella.

¶ Centeſimò,religione.de quo dicetur in c.j̃.j̃.eo.

¶ Centeſimoprimò.requiſitione,ſeu inuitatione.ver.lviĳ.

¶ Centeſimoſecundò,reuocatione ad domum. de quo latè dicam in viĳ.princ.articulo in c.fi.j̃.eo.

¶ Centeſimotertiò,ſacrilegio.de quo dicam in d.c.licet.

¶ Ciiĳ.ſequeſtratione rei penes clericum.de quo in c.j.eo.

¶ Centeſimoquintò,ſęuitate.ſi forte clericus immiſceat ſe ſęuis enormitatibus.de quo in c.j.& in c.poſtulaſti.j̃.eo.

¶ Centeſimoſextò,ſpiritualitatis cauſa vel quaſi,ratiõe.de quo in c.licet.j̃.eo.

¶ Centeſimoſeptimò,ſpoliatione eccleſiæ, vel eccleſiaſticarum perſonerum à laico facta.de quo in c.licet.j̃.eo.

¶ Cviĳ.ſolu.ſeu ſolutiõis deſtinatione.de quo in c.dilecti.j̃.eo.

¶ Centeſimononò,ſtatuto.vide ſ̃.ver.xix.

¶ Centeſimodecimò,ſtudio,ſeu ſtudĳ cã.de quo.ſ̃.ver.lxxxix.

¶ Centeſimoundecimò,ſupplicatione.de quo in aut̃.quæ ſupplicatio.C.de preci.imper.offe.& aliquid fortè dicã in d.c.licet.

T

¶ Cxĳ.teſtamento,ſeu vltima voluntate.de quo j̃.ver.cxv.

¶ Centeſimodecimotertiò,tutoris datione,de quo ver.xxvĳ.

V

18 ¶ † Centeſimodecimoquartò , vagatione. vagabundus enim vbicꝫ ſortitur forum,vt in c.fi.j̃.eo.

¶ Cxv.vltima volũtate.vnde ſi fideicommiſſum petitur , debet peti vbi relictum eſt.c.vt fideicommiſſum ag.opor.l.j.ff.de iudi.l.hæres abſens.& l.ſi fideicommiſſum.& l.poſt legatum.

¶ Centeſimodecimoſextò,vſura.de quo in c.licet.j̃.eo.

¶ Cxvĳ,voluntaria ſubmiſsione,de quo in c.ſignificaſti.j̃.eo.

¶ Cxviĳ.vxoratione,de quo ſ̃.ver.lxvj.& j̃.eo.c.fi.& ſic cùm vxore volumus finire:& caſus terminare : cùm maritus forum vxorũ ſequi debeat, & nõ alia foramina. Et aliquos ex p̃dictis caſibus enumerat gl. in d.l.hæres abſens.ff.de iud. q enumerat xĳ.caſus vel circa.Hoſt.verò in ſum.in tit.de fo. cõpe.enumerat xl.vel circà Specu. verò in tit.de cõpe.iudi.adi.enumerat lĳ. Et aduerte etiã: quia licet aliquando reiterauerim aliquos caſus per nomina,ſi nomina illud ſeu ne fortè requirendo vnum nomen,illo non reperto in loco debito , quod fortè eſſet poſitus in alio loco ſub alio nomine, & litera: arbitrareris defectũ eſſe, & voluntate tua fruſtratus eris.

¶ Cxix.de vniuerſitate.dicam in c.j.j̃.eo.in xiiĳ.de donatiõe.

¶ Quartò principali arti.quia ex ſuperioribus traditis in præcedenti arti.apparet,ꝙ quis varĳs modis ſortiatur forum.examinabimus quid,ſi in perſona eiuſdem concurrant plures qualitates,per quas concludatur multiplex forus : ita quòd poſsit varĳs locis conueniri , vtrum electio iudicis , coram quo debeat conueniri, debeat pertinere ad actorem vel ad reum. & de hoc videbimus in c.fi.j̃.eo.

¶ Quintò.qualiter cognoſcitur, an quis ſit iudex cõpetens per aliquos ex modis ſuperius deductis in iĳ.arti.& an ad concludendam cõpetentiam ſufficiat ſola allegatio in libello qualitatis concludentis

concludentis forum, vel qualiter. de quo latè videbimus in c. si clericus laicum. j. eo.

¶ Sextò vbi & in quo loco iudex possit iurisditionem, seu forum exercere. de quo videbimus in c. fi. j. eo.

¶ Septimò, in quibus casibus sit locus remissiōi: & ad cuius petitionē, & qualiter sit fiēda. de quo videbimus in c. postulasti. j. e.

¶ Octauò, in quibus casibus licet quis sortiatur forum, habet ius reuocādi domum: & quādo, & qualiter hoc ius possit vel debeat proponi. de quo in c. fi. j. eo.

¶ Nonò, vtrum, & quibus casibus, & quando citatus coram iudice incompetenti teneatur comparere, allegaturus priuilegiū suum? & quid iuris si non compareat: & an, & quando valeat processus. de quo in c. clericus laicum. j. eo.

¶ Decimò: qualiter debeat se habere citatus corā iudice incompetenti: & quādo debeat opponere declinatoriam: & qualiter, seu quam cautelam adhibere, ad hoc, vt non incidat in pœnam statutorum prohibentium forum declinari: & vtrum valeant alia statuta. de quo in c. si clericus. j. eo.

¶ Vndecimò, quid agendum sit, si aliquis citatur ad forum nō suum, seu coram iudice de iure communi: & secūdùm eius primordialem naturam incompetentis, cuius tñ ex aliqua qualitate in libello allegata concludatur competentia. & ad quē pertineat ꝓbatio illius qualitatis: & qñ debeat ꝓbari: & quē modū debeat iudex seruare. de quo videbimus in c. si clericus. j. eo.

¶ Duodecimò, quid si sunt plures iudices, ad quos iurisditio simul pertineat, quid agendum sit: & qualiter procedendum: & maximè, si vnus est secularis, & alius ecclesiasticus.

¶ Tertiodecimò, quid si sunt plures iudices seu officiales competentes in solidum: & singulariter qualiter sit locus præuentioni: & quādo, & quibus casibus, & hic aliqua videbimus de misto foro. de quibus in c. proposuisti. j. eo.

¶ Quartodecimò, quid si vnus iudex vel officialis impedit se de foro, seu iurisditione ad alium pertinente: & ad ipsum seim pediente nō pertineat de iure: vel nō pertineat, quia sit præuentus ab alio: quid agere debeat iudex, qui præuenit: vel ad quem iurisditio pertinet? & hic tractabimus materiā inhibitoriarum, quantū ad materiā pertinet. & de hoc latè in c. proposuisti j. eo.

¶ Quintodecimò, qđ si vnus tēpore inchoati iudicij erat vnius fori, & pendente iudicio, vel ante executionem, mutet forum: quis iudex erit tunc competens. & de hoc in c. pe. j. eo.

¶ Sextodecimò, quid si actor & reus sunt diuersi fori? qs forus sit attēdēdus, an actor teneaꝫ sequi forū rei, vel ecōtra? de quo c. cū sit generale. j. eo. & variæ sunt fori cōsuetudines, vel varia statuta, quas cōsuetudines vel statuta, debemus attēdere: an actoris vel rei. de quo in c. quod clericis. j. eo. Et quib⁹ casibus laicus possit cōueniri corā iudice ecclesiastico. c. licet ex suscepto. j. e.

¶ Decimoseptimò, de pœna trahentis aliquē coram iudice incompetenti. de quo videmus in c. si diligenti. j. eo.

¶ Xviij. vtrū acta & ꝓcessus facti corā iudice incōpetenti, valeant? vel aliquē producant effectū: de quo in c. si clericus. j. eo.

¶ Vltimò, qualiter forus finiatur: & an possit quis renunciare foro: & cui: & per quos modos. de hoc videbimus in c. fi. j. eo.

¶ Circa primū artic. in quo venit examinādū, quid sit forus: dic secūdū Host. & Ioā. And. ꝙ hoc verbū habet plura significata: quia in genere neutro, poniꝫ ꝓ territorio cuiusq; iudicis, infra quod animaduerti pōt in facinorosos homines, vt in l. pupillus. §. territoriū. ff. de ver. sig. & hoc apud cano. appellaꝫ diœces. ꝙ cuiusq; Epī diœcesis, diciꝫ ipsius territoriū. xvj. q. vij. c. oēs basi
a licæ. sed in masculino genere, cōprehendiꝫ locus exercēdarū litiū, vt in c. forus[a]. j. de verb. sig. Et vtroq; modo pōt sumi titulus noster: sed melius adaptaꝫ ad primū modū, secundùm Doc. Et aduerte: quia, vt dicit hic Io. post Ho. forus etiā alijs modis sumiꝫ, ad titulū nostrū nō pertinentibus: videlicet, ꝓ loco nundinarū: iuxta illud Ouidij, Ad fora conueniūt, &c. Item pro loco, in quo calcantur vuæ. & dicitur tunc à feriēdo. Item pro loco plano existenti in naui, vnde Virgilius: Lassantq; foros, &c. dicitur tunc à ferendo. Item sumitur pro foramine per quod ex naui emittitur remus. vnde versus: Causatur, venditq; forus, signatque foramen. Inuenies fores, datq; carina fores.

b ¶ Circa secundū articulū quotuplex sit forus, seu quot sint species fori, aut cōpetētiæ iudicis dicendū est, quòd plures (spēs[b] & multiplex diuisio potest sumi ex his, quæ dixi in tertio prin. articulo, vt diligens inuestigator pōt colligere. insuper etiā dicendum est, ꝙ aliquis est forus cōtentiosus, in quo regulariter trahitur quis inuitus, vt l. inter stipulantē. §. j. ff. de ver. ob. quidā voluntarius, vt adoptionis, manumissiōis, collationis, & similium actuū. Itē. quidā est forus cōtēciosus, in quo de re tpali cōtēdiꝫ.

c Quidā pœnitētialis[c] in quo solū de aīæ salute volūtariè agiꝫ de quo dixi ī c. oīs. j. de pœ. & remis. & p totū illū titulū tractaꝫ. ¶ Item, quidā dicitur forus animæ. Quidam, forus quasi animæ.

forus animæ dicitur, cùm quis cōfitetur peccata sua ad effectū recipiendi pœnitentiam & absolutionē: sed quasi animæ forus dicitur qñ quis non accusatus, nec inquisitus, nec denunciatus: sed vt aliquid salubriter agat, ab aliquo salutare sibi consiliū petit. Et in his duobus foris, ipsi pœnitenti, aut consilium peten-
d ti, fides adhibetur: etiam in his, quæ allegat pro se[d] quod not. gl. ante pe. in Cle. j. de pœnis. dixi post Do. m. in c. significasti. el ij. j. de homi. in glo. super verbo, credendum.

SVMMARIVM.

1 Clericus coram suo iudice conueniri debet.
2 Clericus iurisditionem alterius iudicis prorogare non potest.
3 Clericus coram suo Episcopo conueniri debet.
4 Episcopus est iudex competens clericorum: & nu. seq.
10 Religiosi possunt coram Episcopo conueniri.
11 Eremitæ non nisi coram Episcopo conueniri possunt.
12 Fratres & sorores tertij ordinis, coram Epō possunt cōueniri.
13 Pœnitentes, sub quo conueniantur foro.
14 Iesuati coram Episcopo sunt conueniendi.
15 Canonicè seculares, sunt de foro ecclesiastico.
16 Clerici coniugati monogami, coram iudice ecclesiastico sunt conueniendi.
17 Vniuersitas ex solis clericis constituta, non potest coram iudice laico conueniri.
18 Clericus cum laico pro causa indiuisa, conueniendus est coram Episcopo.
19 Rectores piorum locorum, sunt de foro ecclesiæ.
20 Vxores clericorum, forum sequuntur maritorum.
21 Filij & familia clerici, sunt de foro Episcopi.
22 Fideiussor clerici coram Episcopo debet conueniri.
23 Curator clerico datus, est coram Episcopo conueniendus.
24 Administrator gñalis ecclesiæ, corā Episcopo conueniri debet.
25 Clericus agens contra laicum, sequitur eius forum.
26 Clericus in quibus casibus aut causis, coram iudice laico conueniatur. & nu. sequen.

SI quis clericus. Clericus corā suo Episcopo cōueniri debet. h. d. Et in tex. ibi, cleric⁹, vel dic, laicus, qui velit clericum conuenire, vt j. dicam.

1 ¶ † Primò, no. ꝙ clericus debet cōueniri corā suo iudice: siue cōueniatur à clerico, siue à laico: quia actor sequitur forum rei. & de hoc latius. j.

2 ¶ † Secūdò no. ꝙ clericus nō pōt ꝓrogare iurisd. alterius iudicis, etiā ordinarij ecclesiastici, sine licētia, seu cōsensu sui Episcopi. & de hoc dicā latius in c. significasti. j. eo. ¶ Glo. j. quærit, & dissoluit in fi. dic hoc verū, qñ clericus traheret corā iudice seculari: secus si corā ecclesiastico: licet nō ꝓprio iudice. de quo dic, vt latius dicā in d. c. si diligēti. ¶ Gl. ij. in fi. dic, ꝙ imò tex. stat ꝓ prie secūdū Do. m. qa hic nō diciꝫ, ꝙ actio ꝓponaꝫ: sed ꝙ ventileꝫ actio, i. ius cōpetēs alicui, ꝙ appellaꝫ actio, quæ est ius persequēdi in iudicio, qđ sibi debeꝫ, vt insti. de act. in prin. Et ideo
e dicimus, ꝙ sine actiōe nemo[e] experiꝫ, vt in l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. & de hac materia dic, vt latius dicā in c. ij. j. de li. obla. ¶ Gl. iij. in fi. no. ex hac gl. ꝙ ad prorogationē iurisditionis iudicis ecclesiastici fiendā per ecclesias, exigiꝫ cōsensus proprij Episcopi: nec videꝫ sufficere cōsiliū. de quo dic, vt latè videbimus in c. significasti. j. eo. quæ aūt differētia sit inter con
f silium[f] & cōsensum, tradiꝫ per Ioā. And. in c. ij. de offic. deleg. & per Doct. in c. nouit. de his, quæ fiūt à Præla. & c. cū in veteri. & c. ne pro defectu. s. de elect. per Do. m. in c. cum olim. s. de arbi. per Bar. in l. j. §. si plures. ff. de exter. & per Bal. in rub. C. de exerci. ¶ Glo. fi. colligit duo: & cōtra quodlibet opponit, & soluit. ¶ In ea. gl. ibi. Romana curia. dic secundū Doct. ꝙ ista Romanæ curię cōsuetudo, quòd si vtraq; pars est præsens, & consentit: ille detur in iudicem, in quem vtraq; pars consentit. si verò partes dissentiunt, quælibet sibi eligit vnum: & Papa dat tertium ex officio: vel partiū cōsensu. altera verò parte absente, fit delegatio ad petitionem pręsentis, saluo iure recusandi. dicit tñ Ioan. And. ꝙ hoc non est de necessitate: quia Papa absq; aliquo partium cōsensu, potest iudicē dare. s. de offi. dele. c. super quæstionum. §. quem verò. & §. fi. operatur tñ consensus accedens: quia tunc non valebit iudex recusari, nisi ex noua causa. & secūdùm prædictā gl. videꝫ intelligere tex. ꝙ Episcopus proprius cōmittat causam alteri: sed tūc nō est necessarius partiū consensus, secundùm Ioan. And. potest etiam, & secundò modo intelligi text. ꝙ isti de licentia proprij Episcopi prorogent iurisditionē alterius iudicis: & tunc est necessarius consensus vtriusq; partis, vt l. ij. ff. de iu. de quo latè dicam in c. significasti. s. eodē. Postremo, iuxta præmissum ordinē in rubr. & in tertio principali articu. venit hic examinanda materia, coram quo clericus, seu ecclesiastica persona, debeat conueniri. circa quam mate-

a ¶ Et licet ita in iure cano. dicatur, tamē apud oratores nunq; in eo significatu capitur. Mar. fora litibus omnia feruent, imò qñ masc. g. est, semper pluralis nu. reperiꝫ Vergi. implessemq; foros flāmis. Cic. alij malos scandāt, alij per foros cursitēt: significat tñ etiam locū ad spectañ. vt Liuius in primò ab vrbe cōdita, diuisa loca patribus, æquitibusq;, vt sibi qsq; spectacula faceret, fori appellati sunt: & armariola libris condendis apta. Iuu. hic libros dabit & forulos, sed hæc nihil ad iuris materiam non debueras igitur inscribere. adde ēt Abb. in c. forus. de verb. significa.

b ¶ Adde, ꝙ est idē sortiri forum, & ligari statutis, vt dicit Soci. in consil. cclxxj. ij. col.

c ¶ An autē differat forum animæ à foro contētioso, vide Feli. in c. vigilanti. in vlt. col. de præscriptio. c. j. in xij. col. de consti.

d ¶ Adde, ꝙ qñ staꝫ cōscientię alicuius, nō pōt postmodū probari cōtrarium. gl. not. in c. statutū. §. assessore. in vers. relinquat. de rescri. libr. vj. vbi Gemi. not. Lanfrā. de iure pa. ver. sed pone. & Lud. Ro. in rub. de arbitr. in iij. colū. & multa elegāter collegit Ias. de cōscientia, in §. sed istę. xxvj. col. cum seq. de actio.

e ¶ Nemo sine actiōe experiꝫ. qđ tñ fallit in l. si Titi⁹. cùm ibi latè no. p Doct. præsertim Ias. ff. de verb. obliga.

f ¶ Itē inter consensum licē. & authen. Alex. cōsil. cvj. col. ij. ver. & differentia li. j. & cōsi. xxix. fi. col. li. iij. Soci. cōsil. lxxxvij. ij. col. lib. j. & aduerte. ꝙ iste tex. ī ver. cōs. qđ exponiꝫ, i. lnīa. facit cōtra Abb. ī c. significasti. j. e. vbi vult, ꝙ tacitus cōsensus Episcopi sufficiat.

3 riam primò pono regulã, quam tradit hic tex. noster, † ꝙ clericus debet corã suo Ep̃o [a] conueniri. ad idẽ xj. q. j. c. inolita. & c. placuit. & c. si diligẽti. j. e. solus enĩ Ep̃s de iure habet iurisditionem contẽtiosam in clericos suæ diœcesis, de quo in c. quãto. in c. cũ ab ecclesiarũ. s. de offi. ordi. & xj. q. j. c. de persona. Et sic ex prædicta secunda sequit̃, ꝙ corã alio iudice, etiã ecclesiastico, nõ põt cõueniri. Itẽ, & secundò infertur, ꝙ lõge minus põt cõueniri corã iudice laico, & istius secundæ illationis rõ est: quia clerici sunt exẽpti à iurisditione Imperatoris: & sic iudicis secularis: quia clerici sunt res sp̃uales, ex quo ex toto corpus & animam deputauerunt, & ascripserũt in seruitium in sortem Christi. xij. q. j. c. cui portio. no. Inno. & Io. An. in. c. ij. s. de ma. & ob. & Inno. & Ioan. An. in. c. significantibus. s. de offic. deleg. ¶ Prædicta tamen regula recipit. xxiiij. declarationes & fallentias, prout hic distinguam.

¶ Pr̃ia. qualiscunqꝫ Ep̃s, rõne domicilij vel bñficij vel originis.
¶ Secunda. in quolibet Prælato iurisditionem habente.
¶ Tertia. siue à clerico, siue à laico conueniatur.
¶ Quarta. etiam si in minoribus ordinibus.
¶ Quinta. si modò sint clerici: secus si solùm in habitu clericali, & essent laici: nisi seruiant ecclesiæ.
¶ Sexta. etiam quibuscunque personis ecclesiasticis.
¶ Septima. quibuscunque religiosis.
¶ Octaua. etiam in eremitis.
¶ Nona, fratribus & sororibus tertij ordinis.
¶ Decima. in pœnitentibus.
¶ Vndecima. in Iesuatis.
¶ Duodecima. canonicè seculares.
¶ Decimatertia. etiam in clericis coniugatis.
¶ Decimaquarta. etiam si ficta persona cleri. vt vniuersitas.
¶ Decimaquinta. etiam si conueniendus sit vnà cum laico.
¶ Decimasexta. rectoribus priorum locorum, hospitalarijs, leprosarijs, &c.
¶ Decimaseptima. etiam in vxoribus clericorum.
¶ Decimaoctaua. ĩ filijs et familia clerici. & hic, q̃d de cõcubina.
¶ Decimanona. in fideiussore clerici.
¶ Vigesima. in rusticis clericorum.
¶ Vigesimaprima. non solùm in clerico litigante, sed etiam in curatore dando clerico.
¶ Vigesimasecũda. etiam in actu fiẽdo coram iudice volũtariè.
¶ Vigesimatertia. si taceat se clericum.
¶ Vigesimaquarta. etiam in generali administratore ecclesię. Et hic si dicit quis exemerit cle. à iurisdict. temporali.

4 ¶ † Pr̃ia declaratio, quòd regula predicta & tex. noster ꝓcedit secundùm Do. m. hic in fi. siue sit Ep̃s suus ratione domicilij, de quo dicam in. c. fi. j. eod. siue ratione beneficij. de quo dicam in c. sanè. j. eo. aut ratiõe originis. de quo dixi. s. in rub. ver. lxxxij. vel ratione ordinis ab Episcopo recepti. pro quo est glo. singu. b secundũ Do. m. in l. heres absens [b]. ff. de iu. quã glo. dicit procedere, quando ipsum ordinauit nomine proprio tãquã suũ subditũ, vt quia habebat domiciliũ vel originẽ in sua diœcesi. secus si ex commissione alterius: quia cõmittẽs videt̃ ordinare. arg. c. si Ep̃s. de præben. lib. vj. siue etiam sit subiectus rõne cõtractus, aut delicti. de quo dicemꝰ in. c. postulasti. & in. c. dilecti. j. e. dicit tamẽ hic Do. me. quòd licet q̃s rõne debiti vel cõtractꝰ, posſit in tali loco conueniri: tñ talis nõ dicitur propriè subditus: vt glo. [c] no. in verbo, subditos. in Cle. j. de fo. compe. & vide ꝙ not. glo. magna. & q̃d ibi dixi in. c. nuper. j. de sent. excõ. & hoc etiã tenet Do. m. in c. pe. j. e. vbi dicit, q̃d ille propriè dicit̃ subditus, q̃ est subditus ratiõe domicilij. nec ob. q̃d not. gl. ij. in. c. à nobis. el. j. j. de sent. excõ. quæ vult, quòd ratione delicti quis dicatur subditꝰ: quia illud debet intelligi latè, & impropriè. & ita ẽt debet intelligi q̃d no. gl. ĩ. c. j. j. de rap. ad quod vide quod tradit Io. An. in. c. fi. j. eo. & quod latius ibi dicam. & prædicta notabis ad interpretationem statutorum loquentium de subditis.

5 ¶ † Sc̃da declaratio est ꝙ p̃dicta regula ꝓcedit nõ solũ [d] ĩ Ep̃o, d sed ẽt in quolibet alio superiore, vel ẽt ĩferiore ecclesiastico, habẽte iurisditionẽ ordinariã: fortè ex cõsuetudine, pręscriptione, vel priuilegio. ad q̃d vide quæ latius dicã in. c. cùm cõtingat. j. e.

6 ¶ † Tertia declaratio. quòd regula prædicta ꝓcedit nõ solùm si clericus cõueniatur à clerico, vel ab alia ecclesiastica persona: sed ẽt si cõueniretur à laico: quia dum tex. noster dicit, propriũ, &c. debet intelligi. s. illius rei cõueniendi: quia actor sequitur forum rei. vt in. c. cùm sit generale. j. eod. xj. q. j. c. experientiæ.

7 ¶ † Quarta declaratio est, quòd dicta regula procedit non solùm in clerico conueniendo, qui etiam in sacris constitutus est: sed etiam si esset constitutus in quocunque minori, per text. in c. seq. qui loquitur per vniuersalem negatiuam. neque vllum. & ad idem text. in. c. cùm non ab homine. & in. c. clerici. s. tit. proxim. & c. cùm contingat. in fi. s. de ętat. & quali.

8 ¶ † Quinta declaratio est, quòd prædicta regula procedit in clericis, non autem in his, qui solùm incedunt in habitu clericali, & non sunt clerici: quia habitus non facit monachum &c. vt in c. porrectum. j. de reg. quod procedit, etiam si tales inter clericos viuerent, vt j. dicam. ¶ Aduerte: quia gl. ij. in c. seq. videt̃ intelligere, nisi tales in habitu clericali incedẽtes, seruirẽt ecclesiæ: q̃uis nõ essent clerici, vt probat̃ in c. seq. iũcta gl. ij. vbi gl. vult, ꝙ illud, quod tex. dicit de iunioribus, intelligat̃ de scholaribus, qui seruiunt ecclesiæ. & fortè illa glo. habuit respectũ, secundũ Doct. ad consuetudinẽ Alamaniæ, in qua scholares addiscentes apud parochianos suos tanq̃ clerici seruiũt ecclesię. facit in simili. c. j. j. de cele. mis. Vin. tñ in c. se. allegãdo. c. omnis ætas. xij. q. j. dum text. in c. se. loquit̃ de iunioribus, videt̃ intelligere, si tales sint deputati obsequio ecclesiæ: qui adueniente ætate debeãt ad ordines promoueri, sed Feder. de Senis intelligit de obligatis, & adstrictis seruitio ecclesiastico: secus in nõ adstrictis: quia licet tales incedant in habitu & tonsura, & viuant inter clericos, & intersint celebrationi diuinorũ: nõ tñ gaudẽt priuilegio ecclesiæ: etiã respectu immunitatis ecclesiæ. & hoc etiã sentit gl. in c. se. dum dicit, deputatos ecclesiæ. facit glo. in verbo, perpetuò oblati. in c. per exceptionẽ. de priuil. lib. vj. & placet Do. m. in c. se. ar. Cle. vnicę in fi. de deci. licet gl. xj. q. j. in clericũ. simpli- c citer velit, ꝙ familia clericorum [e] gaudeat priuilegio fori. Sed Archi. ibi & xij. q. ij. c. ecclesiarũ seruus. dicit, ꝙ hoc nõ habet locum in seruitoribus, qui pretio seruiũt: cũ hoc nõ reperiat̃ iure cautũ. facit quod no. Inno. & Ioan. And. in c. significãtibus. de offi. deleg. & in c. ij. de ma. & obed. vbi volunt, quòd clerici sunt exẽpti à iurisditione Imperatoris: quia sunt res spirituales, vt s. dixi in ratiõe regulæ positæ in prin. quæ ratio cessat in his, qui nõ ita se deputauerũt. nõ ob. c. fi. de offi. Archi. quia secundùm Doct. speciale est ibi in familia Episcopi, & sic in cõtrarium est ius cõmune, vt in l. j. in fi ff. ad muni. & in c. ij. j. de cõiug. lepro. Sed tu aduerte: quia in cõtrariũ facit, quod not. gl. xxxij. distin. c. in eos. vbi dicit, ꝙ familia sacerdotis est de foro ecclesiæ. pro qua etiã faciunt not. in c. ad liberandam. j. de iudi. in parte decisa. & quod ibi dixi post Ioan. Andr. in x. & xv. notabilibus. & quod not. in l. ij. C. de episc. & cler. & ad idẽ etiã gl. lxxxix. dist. c. iudicatũ. & gl. xj. q. j. in sum. tenet etiã Hostiẽ. in sum. eo. tit. §. ij. versi. ex præmissis. vbi vult, ꝙ etiã causæ rusticorũ, & seruorũ ecclesiæ pertineãt ad forũ ecclesiasticũ, per d. c. iudicatũ. & per d. c. ecclesiarũ seruos. & per c. se. & per l. ij. C. de episc. & cle. & l. si quis. C. vbi causæ fisca. sed Spec. in titu. de compe. iud. adi. §. j. ver. xxvij. dicit, ꝙ omnia prædicta iura possunt intelligi de rebus, quas tales tenẽt ab ecclesia: sup quibus cõueniri debẽt coram ecclesiastico: secus si aliter cõuenirent̃ ex delicto, vel cõtractu. facit c. si clericus laicũ. j. eo. & quod ibi no. Inn. vnde sit cõclusio, ꝙ tales generaliter cõueniunt̃ corã iudice seculari: nisi in casu prædicto, vel q̃n ecclesia haberet hoc priuilegiũ ab Imperatore, vel ratiõe generalis administrationis in ecclesia, vt sentit gl. in d. c. iudicatũ. & sentit D. m. in d. c. seq. facit c. si clericus. j. e. f vel etiã nisi ratiõe cõsuetudinis [f] vt dicã in c. se. sed aduerte: quia quãtũ ad intellectũ c. se. & ad prædictorũ limitationẽ: ego arbitror, ꝙ si aliqui sunt in ecclesia seruiẽtes, in qua seruiũt ea intẽtione, vt fiãt clerici: & in sorte Christi deueniãt: quod licet tales nõ sint clerici, tñ gaudẽt priuilegio fori. nã cũ tex. in c. se. dicat. vllũ clericũ. & sic intelligat de omni clerico per hãc vniuersalẽ. vllũ. vnde cùm postea subdit. aut iuniores ecclesiæ, intelligo de alijs iunioribus nõ clericis, sub dicta tñ intẽtiõe seruiẽtibus: sed si ea intẽtione nõ seruirẽt, vt clerici fierẽt: sed pretio, vel vt addiscerent: & tandẽ ad secularia negotia discederẽt: & ad vitã secularẽ: nõ procederet ille tex. arbitror tñ in dicto casu attẽdendam esse cõsuetudinẽ: & obseruandã: nam licet cõsuetudo non posſit operari, vt clerici cõueniant̃ corã seculari, etiã accidente voluntate Papæ: tñ istis põt operari, vt statim dicã in fallentia. Item prædicta arbitror procedere, nisi tales in fraudẽ hoc facerent, vt statim dicam in ix. decla. & j. in fallentia. Et secundùm istas duas limitationes, potest limitare etiã ea, quam j. subijciam in sequentibus declarationibus pro maiori parte.

9 ¶ † Sexta declaratio est, quòd prædicta regula procedit in quibuscunqꝫ personis ecclesiasticis, vt superioribus: & etiam ex j. dicendis latius apparebit.

10 ¶ † Septima declaratio est, ꝙ prædicta regula procedit in quibuscũqꝫ religiosis, aliquã regulã approbatã ꝓfitẽtibꝰ, vt in c. fi. j. de relig. domi. facit xvij. q. iij. c. si q̃s suadẽte. & etiã ex j. dicendis latius apparebit. A. B. Et nõ solũ hoc videt̃ ꝓcedere in relig giosis, q̃ ꝓfitent̃ tria substãtialia regulæ: sed etiã in cõuersis [g] talium religionũ: licet nullũ habeãt ordinẽ clericalẽ: quia ꝑsonæ ecclesiasticæ, & ecclesiastici fori dicunt̃, vt no. in c. parochianos. & c. eo tenore. & c. nõ dubiũ. & c. de monialibus. de sentẽ. excõ. & c. ex eo. de ele. lib. vj. & c. religiosa. de sen. excõ. lib. vj. Ma.

Octaua

1 a ¶ Imò si aliter fieret, puniretur actor clericus, vt in d. c. si diligenti. Ro. cõsil. ccclxix. Fede. cx.

b ¶ Et est in §. & si quo. ĩ ver. debebit. circa fin. vbi etiam Bart. not. & quid si clericus minor petit se restitui in patrimoniali re an petat coram ecclesiastico? dic vt p Ant. de But. c. cõstitutꝰ. de restitu. in integ.

c ¶ De illa glo. quam Feli. appellat sing. vide eundẽ in c. fi. in x. col. j. eo. versi. circa forum. & de illa glo. per Abb. in c. dilectus. ij. de rescript.

d ¶ Non solùm. vt in rectore. & de multiplici foro clerici, vide Abb. in c. ꝓposuisti. j. eod. & in c. fi. j. eo. Hostien. de pœnitẽ. & re. §. cui cõfitentur. & quid si rector sit laicus, vide Abb. in c. si diligẽti. vltima chart. j. eo. & in q. dispu- tata per eum incip. Gandulphus.

e ¶ De hoc latiꝰ per mod. j. c. proxi. in j. col. vbi Abb. dissentit ab opi. Mar.

f ¶ Consuetudo enĩ dat iurisditionem viros. C. de diuer. offic. lib. xij. c. cùm contingat. j. eo. & ibi latius Doct.

g ¶ Vt sunt hi, q̃ vocantur tertij ordinis. de quibus Feli. in c. ij. col. pe. j. eod. & iste seq. colũ. & Ioan. Andr. in cap. sciãt cũcti. de elect. lib. vj.

11 ¶†Octaua declaratio est, quæ videt̃ prosequi ex prædictis, ꝙ prædicta regula procedit etiã in eremitis: vnde eremitæ nõ possunt cõueniri, nisi corã iudice ecclesiastico, vt no. gl. xxvij. dist. c. nulli. xvj. q. j. c. qui verè. in quibus gl. vult, ꝙ sint de foro Episcopi, sub cuius territorio degunt. & idẽ etiã sentit Inno. in c. cùm monasteriũ. §. de cle. vbi cõcludit, ꝙ tales sunt personæ ecclesiasticæ. facit etiã c. j. in fi. de exces. Prela. lib. vj. vbi tex. videt̃ velle, ꝙ tales sunt personæ religiosæ. cõtrariũ tñ tenet Archi. & Io. de Lig. in Cle. ij. de præbẽ. quia tales sunt laici eo, ꝙ in eis nõ cõcurrit, aut interuenit aliquis actus eripiens eos à iurisditione Imperatoris: qualis est ordinis receptio, & cõuersio ad aliquam religionẽ approbatã, vt d. c. si quis suadente. & in c. fi. de relig. do. j. de sent. excõ. c. nõ est dubiũ. do. m. in c. se. & in d. c. cũ monasterium. dicit, ꝙ primũ dictũ est æquũ: & secundũ est verius de iure: quia eremitæ nõ habẽt certã regulã, sed viuunt sola voluntate: & sunt sicut locustæ sine rege, vt voluit Gul. & no. gl. in d. c. qui verè. Et ideo videt̃ absurdum, ꝙ sola voluntate possint se eximere à iurisdictiõe Imperatoris. facit xij. q. ij. in c. duo sunt. & hæc opi. plus mihi placet: & eam tenet Gul. in d. Cle. ij. & in Cle. cùm ex eo. de sent. excõ. licet do. Ant. teneat contrarium ex eo, ꝙ tales ex voto tenent̃ ad castitatẽ, vt tractatur in d. c. cùm monasteriũ. & tenuit zenzelinus d. Cle. cùm ex eo. ꝙ fortè posset procedere, vel si hoc haberet cõsuetudo, vel Episcopi authoritate, cui continentiã promisissent: ipsum habitũ assumpsissent: aliàs secus: quia propriè loquẽdo, isti nõ sunt personæ a ecclesiasticæ: qa nõ sunt clerici. & hoc clarũ. nec sunt religiosi [a] alicuius religionis approbatæ per se: nec obligati, nec professi alicuius professionis approbatæ religionis. facit c. duo sunt. xij. q. ij. sed sunt meri laici, & recedũt ad libitũ: nec deputati reperiũtur ad aliquod ecclesiasticũ pium vsum, authoritate ecclesiæ, vel alicuius Prælati. facit quod dicã j. & maximè in sequẽti declaratione. & hoc tenet Pet. de Anch. in d. Cle. cũ ex eo. & in repe. regulæ: ea, quæ fiunt. de regu. iur. lib. vj. q. vij. & vtrobiq; refert Io. Cal. ita cõsuluisse. Sed retenta prima opi. dico, ꝙ illa procedit, nisi cõsuetudo aliter habeat̃: aut in fraudẽ ille habit⁹ viuẽdi fuisset assumpt⁹, vt s. dixi, & statim subijciã in seq. declaratiõe.

12 ¶†Nona declaratio, ꝙ prędicta regula procedit in fratribus, seu sororibus tertij ordinis: & in his, qui dicunt̃ fratres gaudentes, secundũ Bart. in l. j. ff. de pœn. & latius in l. semper. ff. de iu. immu. vbi concludit, ꝙ tales gaudẽt priuilegio fori ecclesiastici. & ꝙ ita cõsuluerunt multi aduocati de curia. Et Gul. Archi. Bon. b & etiam Dy. quorum tñ cõsilia solùm loquebantur in fratribus gaudentibus. Idem tñ dicendũ est in fratribus [b] de pœnitentia. Subdit tñ ꝙ Parisijs seruatur contrarium: & ꝙ ipsi soluunt collectas, & cõueniuntur corã iudice seculari do. Anto. in c. sequenti sequit̃ dictã opi. Bar. & eam etiã tenet Pau. in Cle. cùm ex eo. de senten. excom. pro qua facit, quod ibi dicit glos. dum vult, ꝙ talis ordo fuit approbatus per Nico. Papam. Et Ioã. de Lig. dicit expressè pro hac parte cõsuluisse. & etiã tenet zenze. & sequit̃ Lapus per c. quãq; de censi. lib. vj. & c. j. de immu. ec. lib. vj. nam secundũ Lapũ, negari nõ põt, quin tales dicant̃ personæ ecclesiasticæ: vel etiã religiosæ: largè sumpto vocabulo: & sic debẽt gaudere priuilegio ecclesiastico nedũ in bonis, sed etiã in personis. facit gl. xvij. q. iiij. c. si quis. vbi ꝑ ecclesiasticis personis exponit de pœnitẽtibus. facit etiã ꝙ professi hãc regulã, prohibent̃ redire ad seculũ: licet ingredientibus ordinẽ mendicantiũ nõ prohibeat̃ intra annũ ꝓbatiõis ad seculũ redire, vt in c. nõ solùm. de reg. lib. vj. vnde ex quo tales fratres sunt adstricti dicto ordini, & p cõsequẽs sentiũt onus: debẽt etiã sentire commodum, vt in regula, qui sentit onus. de reg. iur. lib. vj. contrariã tñ sententiã cõsuluit Fed. cõsi. cxlv. Mouetur: quia licet isti habeant quendã modũ viuendi approbatũ à Papa: nõ tñ sunt verè religiosi: cùm nõ profiteant̃ tria substãtialia regulæ: nec sunt clerici, nec vxores dimittũt. Spe. aliud tãgit in tit. de sta. mo. §. j. ver. cxxxvj. & hãc opi. sequit̃ D. m. in c. sequẽti, quãuis præcedens opi. videat̃ tutior, æquior, & tolerabilior, & fauorabilior. nam si rectè considerent̃ eorũ status, lõgè magis ad laicalẽ, quam ad vitã ecclesiasticã accedunt: nã cùm tria sint cuiuslibet approbatæ religionis substãtialia: videlicet castitas, paupertas, & obedientia, vt in c. cùm ad monasteriũ. j. de sta. regu. isti nõ seruant cõtinentiã: cùm vxores habeãt: nec paupertatẽ, cùm proprium possideant: nec etiã possunt omnimodã seruare obedientiã: qa cùm ipsi habeãt vxores, nõ habent integrã sui corporis potestatem, vt in c. nõ debet. j. de cõsang. & affi. & ibi obijcitur in eis, ꝙ nõ bene cõcordat cithara cũ psalterio. hoc est, vita actiua male cõcordat cum contẽplatiua, vt dicit tex. in c. diuersis. j. de cle. coniu. quare cùm ipsi potius accedant ad statũ laicalẽ, quàm ad ecclesiasticũ: debẽt censeri laici: quia mixtũ debet iudicari secũdùm illud simplex, in quo magis incalescit, vt l. quærit̃. ff. de statu ho. iiij. q. iiij. ver. item hermafroditus. facit etiam text. in d. c. duo sunt. vij. q. ij. Et prædictã etiã opi. tenuit Gul. de mõ. laud. in d. Cle. cùm ex eo. & Pet. de Ancha. & eam latè cõsuluit Io. Cal. cõsi. lvj. quod incipit, quæsitũ est à me, vtrũ fratres de pœnitentia. vbi dicit, ꝙ strictè, nõ dicunt̃ personæ ecclesiasticæ: ita ꝙ gaudeãt priuilegio canonis xvij. q. iiij. c. si qs suadẽte. nec priuilegio fori de quo hic: nec priuilegio de quo dixi xij. q. ij. c. ecclesiarũ seruos. & xvj. q. j. c. si mulier. §. nouat̃. & c. fi. de vita & ho. cle. & c. j. de immu. ec. lib. vj. & aut̃. itẽ nulla. C. de epis. & cle. vide plenè, seu p eũ Bal. in l. placet. C. de sac. san. eccle. Ego verò pro cõcordia arbitror ita posse distingui, ꝙ aut tales assumunt sibi hunc modũ viuẽdi, vel aliũ similẽ in fraudẽ onerũ, aut fori: & tunc eis nõ debet prodesse, vt l. semp. §. diuus quoq; Pius. ff. de iure immu. & l. iura. §. fi. ff. de mu. & ho. vbi gl. tangit de fratribus de pœnitẽtia. facit quod no. in c. j. de obli. ad ratioci. & l. qui sub prætextu. C. de sac. sanc. eccle. vnde, vt par est, sum solitus dicere, ꝙ isti tales, qui assumũt tertiũ ordinẽ san. Frã. prout nonnullos cognoui sub ea fraudis intẽtione, ꝙ venerabilis, honestus, & religiosus vir frater Ioãnes de minella, dũ cingit cordulam sicut is, qui bono & puro corde illã regulã assumũt: meritò cordulã cingit in loco cincturę, & ex parte Iesu Christi, aut beati Frãcisci pollicetur regnũ cœlorũ istis talibus, qui per fraudem talẽ regulã ingrediũtur: deberet cordulã cingere in gutturæ: & ex parte satanæ furcas polliceri. & adde, ꝙ latius dicã in c. pe. in xv. prin. arti. & hoc not. etiã pro limitatione sequentiũ quæstionũ. Si verò fraus cessabit, distingue, ꝙ aut tales assumũt habitũ religionis autho. superioris, vt perpetuò sint Deo dediti, & vt mortuis vxoribus aliàs nõ ducant: & hoc casu, cùm videantur esse quodãmodo ꝑsonæ ecclesiasticæ, æquũ est vt gaudeant priuilegio fori: & quãuis, maximè canon si quis suadẽte. xvij. q. iiij. quia priuilegiũ illud cõcessum est clericis: alijs verò nõ clericis, nõ est cõcessum: nisi aliud reperiat̃ specificè dispositum: vt in religiosis, & cõuersis ad religionẽ, vt in c. nõ dubiũ. j. de sent. excõ. & in nouitijs religionũ, qui interim censent̃ religiosi, vt in c. religioso. de sent. excõ. lib. vj. Sed si tales hũc modũ viuẽdi propria authoritate assumerẽt, procedat opi. Federi. nisi b fortè cõuenirẽt ratione rerũ, quæ essent effectæ de foro ecclesiæ, facit c. sanc. j. eo. nec obst. ꝙ tales vocent̃ fratres, vel ferant habitũ religiosorũ: quia ista sunt accidẽtia sine subiecto: & potius quædã apparẽtia in habitu, quàm existẽtia in effectu de realitate, vt not. Bal. in l. officiales. C. de epis. & cle. facit quod no. in c. porrectũ. j. de regula. & in l. q sub ꝑtextu. C. de sac. sanc. eccl. nec etiã ob. ꝙ isti de tertio ordine dicant̃ cõtinẽtes: quia nõ est demũ ꝓpriè, sed impropriè quò ad qd: videlicet, qa certis diebus debẽt cõtinere, secũdũ Laudu. Subdit tñ ipse, ꝙ debẽt ipsi diligẽter animaduertere ne fortè, dũ abstinẽt ab vxoribus, alijs locũ prę̃stẽt: quia in habẽtibus symbolũ, facilior est trãsitus. Itẽ cõiugati rectè viuẽtes possunt isto modo dici cõtinẽtes: & ideo tex. in d. Cle. cũ ex eo. dicit, ꝙ potius dicant̃ fratres de pœnitẽtia: quia multas pœnitẽtias faciũt: & afflictiones sustinẽt: etiã licet Laudu. & Lap. qui volũt ꝙ poti⁹ dicant̃ castè viuere, quàm cõtinẽter, per not. xxxj. dist. c. liceret. nec obst. ꝙ isti habeãt certum modũ viuẽdi: qa istud nõ immutat naturã personæ, ꝙ minus laicus censeat̃: & rationibus prædictis. quod etiã sentit glo. ij. in d. Cle. cùm ex eo. dum dicit, ꝙ taliũ nõ est propriè regula, seu religio: sed quidã viuendi modus: nec videnẽ̃ à seculo recessisse, aut perpetuò religioni obligati, prout exigũt iura, clericos seu personas ecclesiasticas priuilegiantia, vt in c. per exceptionem. de priuileg. lib. vj. Et hanc opi. videt̃ sequi zaba. in d. Cle. cùm ex eo. & in Cle. ij. de præbẽ. In prædictis tñ multũ operatur consuetudo, vt dixi in præcedentibus declarationibus.

13 ¶†Decima declaratio est, ꝙ prædicta regula procedit etiam in pœnitẽtibus, secundũ do. Anto. in c. se. vbi vult, ꝙ sint de foro ecclesiæ, per c. aliud. xj. q. j. sed cõtrariũ tenet Do. m. nec obst. c. aliud. quia solùm dicit, ꝙ possunt alios cõuenire in iudicio ecclesiastico, non aũt, ꝙ sint cõueniendi corã iudice ecclesiastico, vel secũdũ gl. tex. ille loquit̃ de actore pœnitẽte: & qñ ad hoc accedit volũtas ipsius rei. facit quod no. Inn. in c. significãtibus. §. de offic. deleg. qui vult, ꝙ tales, & aliæ miserabiles personæ, ita demum possunt adire iudicem ecclesiasticũ, & dicere, ꝙ velint esse sub eius protectiõe si indebitè vexent̃, aut iustitiã nõ recipiãt à iudice seculari: aliàs secus. faciũt not. lxxxvij. dist. per totũ. & hæc opi. plus mihi placet, quãuis Host. in sum. eo. tit. §. ij. ver. in causis pœnitẽtiũ teneat cõtrariũ, cuius opi. sequit̃ Spe. in tit. de cõpe. iud. adi. §. j. ver. xvij. per d. c. aliud. & per tex. de pœnitẽtia dist. j. c. aliud. & sentit etiã Ioã. Cal. qui dicit hoc debere intelligi de pœnitẽtibus solẽniter: de quibus l. dist. c. in capitis. sed idẽ voluit gl. in d. c. aliud xj. q. j. aduerte tñ: quia hæc quęstio potest intelligi dupliciter: vno modo, de pœnitẽtib⁹ simpliciter à peccatis, & cũ solẽni pœnitẽtia. & hoc casu, placet: quia ꝓpter hoc de necessitate nõ sint cõueniendi corã ecclesiastico: qa hoc non

[a] ¶Nisi largè, vt not. ti. c. ecclesia. §. de cõsti. & facit: quia qui spiritu Dei agũtur, non sunt sub lege, vt latè no. mo. in c. j. de consti. & vide Inno. in c. cùm monasteriũ. §. de elect.

[b] ¶Adde Cal. consi. xcj. Bal. in l. placet. C. de sac. sanc. eccl. & an tales sint personæ ecclesiasticæ, vide Doct. in c. j. j. de simo. & vide And. cõsil. cxcvj. & Ancha. in c. ea, quæ. de regu. iur. lib. vj.

reperitur iure cautū: & quia de facili per hūc modū euacuaret̄ secularis iurisditio,facit qđ no.Inno.& Ioā.And.in c.ij.de ma. & obed.nisi diceres,ꝙ ex quo isti grauant̄ in pœnitētia publica, cōsequant̄ hoc cōmodū, vt nō possint nisi à iudice ecclesiastico adstringi.& hoc intelligeret̄ respectu eorū, quæ sunt tūc cōmissa & perpetrata:de qb⁹ tūc pœnitētia agit̄: ne forte ꝓpter publicā pœnitētiā,cū pœnitētia debet esse secreta, daret̄ occasio cōtra eos inquirēdi p iudicē secularē.& istud videt̄ esse satis rationabile:nisi p fraudē hæc pœnitētia sumeret̄.arg.eorū, quæ dixi in p̄cedēti declaratiōe:sed respectu nō peccatorū,aut delictorum postea cōmissorū, nequaꝗ dicēdū est,ꝙ tales efficiant̄ propter pręcedētē pœnitētiā,etiā publicā,de foro ecclesiastico. Solutio nō pōt intelligi de illis fratribus,q vocant̄ fratres pœnitentes,seu de pœnitētia.& de illis dixi in pręcedēti declaratiōe. cogitabis tamen:quia nunc prædicta venerunt in mentem.

14 ¶†Vndecima declaratio,ꝙ prędicta regula ꝓcedit in his fratribus,q vocant̄ Iesuati,secūdū d.Anto.ī c.seq.qa tales se adstringūt multis disciplinis:& discalciati ambulāt: possunt dici in statu pœnitētiū. facit xj.q.j.c.aliud Do.m.tenet cōtrariū p rōnes allegatas in duabus p̄cedētibus,maximè in ix.nā tales possunt redire ad seculū.Et subdit,ꝙ eos arbitraret̄ peccare mortaliter: cùm veniāt cōtra ꝓhibitionē c.fi.de relig.do.& c.j.de relig.do. lib.vj.in qbus iurib⁹ præcipit̄,ne qs nouā religionē inueniat:& sic vident̄ peccare mortaliter,vt in c.j.s̄.de ma.& obe. & xiij.q. j.c.qđ præcipit̄.vnde nō debēt priuilegiū reportare ex his causis,ꝓpter quas merent̄ pœnā,& priuilegiū amitteret̄, si haberēt:faciūt no.in c.ij.de cle.cōiu.sed tu aduerte:qa, vt accepi,ipsi habēt priuilegia summorū Pōtificū Martini.v.& Eugenij.iiij. nā Martinus cōcessit,ꝙ sint sub ꝓtestatiōe Romanæ sedis, nō derogādo ordinarijs Episcopis:& qđ inqsitores hæreticę prauitatis, nō possint ingrere cōtra eos:habēt etiā priuilegia circa possessiōes & vota,q̄ omitto:& sic approbat⁹ videt̄ eorū stat⁹: & p cōseques̄ vident̄ hodie de foro eccl̄iastico,faciūt q̄ dixi in ix.declaratiōe.facit etiā qđ no.Bar.in l.j.& fi.ff.de colleg. illici.

15 ¶†Duodecima declaratio,ꝙ prędicta regula ꝓcedit etiā in his, quæ vocant̄ canonicè seculares: qa etiā tales gaudēt priuilegio fori:qa quādiu in tali statu remanēt, etiā si nō sint verè religiosæ:sunt tñ ꝑsonæ ecclesiasticæ,& Deo deuotæ.& ideo gaudent tali priuilegio.ar.no.xxviij.q.iiij.c.quisquis.& qđ no.in c.religiosus.de sent.exc.lib.vj.in fi.& ibi p gl.ꝓ quo bene facit xij. q.vlt.c.fi.cū ibi no.& quod dixi.s̄.de eremitis, & alijs similib⁹ ꝑsonis.alij verò dicūt,ꝙ isti nō gaudēt priuilegio fori: sed possunt cōueniri corā iudice seculari: qa eorū status nō est approbatus,vt c.indēnitatibus.in fi.de electio.lib.vj.& j.de statu mona.c.fi.& in Clem.fi.§.j.illos.de sta.mona. imo est reprobatus. cviij.q.ij.c.perniciosè.& ideo nō merent̄ priuilegio immunitatis.arg.l.auxiliū.§.in delictis.ff.de mino.& hāc opi.sequi videt̄ Ioā.And.in c.dilecta.s̄.de ma.& obed.vbi etiā gl.no. de istis canonicis.& ita seruat cācellaria,secūdū dominos Rotæ,quæ pro talibus nō cōcedit literas,alij verò distinguūt, ꝙ aut quærit̄ de tempore,quo portāt habitū suæ canoniæ:vt super litiū,vel aliū habitū,& quo seruiūt Deo:& tūc reputāt eas ꝑsonas ecclesiasticas,& gaudere priuilegio fori:sed qñ degūt in ꝓprijs domibus extra seruitiū Dei, tūc nō gaudēt.ar.l.itē apud Labeonē.§.si qs virginē.ff.de iniur.& ita concludunt domini de Rota deci.ccc-xcviij.in antiquis.Sed tu aduerte:quia decisio videt̄ aliter faciēda,secūdū ea,quæ superius dixi in quatuor pręcedētibus declarationibus,videlicet, vtrū talē habitū & viuēdi modū assumant authoritate Episcopi vel superioris,& gaudent priuilegio fori: secus si propria authoritate, & ex prædictis etiā possunt decidi plures aliæ.q.vt de disciplinatis societatibus disciplinatorum [a] quas Bar.sentit esse sub foro seculari: ꝓut ipse no.in l.sub prætextu.C.de sacrosanct.eccle.& Bald.in c.j.de pace iur.fir.

¶ Disciplinatorū, vide Bar.in l.fin.ff. de collegijs illi. in ij. col.& vide Inn. in c.inter dilectos. de do.& quæ not. in c.j.de relig.do.

¶ No.rector debet eligi clericus.& ad de not.ꝙ si vniuersitas,in qua sit vn⁹ clericus,committat delictum ratione illius, debet vniuersitas trahi coram iudice ecclesiastico, ita consuluit ipse Mar. quē refert & dicit ita fuisse seruatū in practica do. Bart.so.in l.cùm senatus. circa fi.ff.de reb.dub.quod no. perpetuò.

16 ¶†Decimatertia procedit dicta regula nō solùm in clericis nō coniugatis,sed etiā in clericis cōiugatis, qui tñ vnicā & virginē ducerent vxorē, vt in c.j.de cle.cōiug.lib.vj.vnde tales gaudēt priuilegio canonis,si quis suadēte.& gaudēt priuilegio fori,respectu causæ criminalis:sed respectu causæ ciuilis,est dubiū nō paruū.de quo statim subijciā in fallētijs:licet in clericis nō cōiugatis nullū sit dubiū, ꝙ nō possunt cōueniri corā iudice laico: etiā si sint in minorib⁹ ordinib⁹ cōstituti:etiā si cōsentirēt cōueniri sub iudice laico,vt in c.at si clerici.s̄.ti.ꝓxi.iūctis his,q̄ no. ī c.si diligēti.& c.significasti.j.e.no.Spe.ī ti.de reo.ver.itē c̄ric⁹.

17 ¶†Xiiij.declaratio,ꝙ p̄dicta regula ꝓcedit nō solū si verè ꝑsonæ clericorū sint cōueniēdę:sed etiā si fictę,vnde vniuersitas ex solis clericis cōstituta,nō pōt cōueniri corā iudice laico: sed debet cōueniri corā ecclesiastico: qa licet vniuersitas nō habeat in se caracterē:tñ ipsum habēt illi,q regūt vniuersitatē: & hoc est expeditū,qñ oēs essent clerici:sed dubiū est,quid si vniuersitas esset ꝑmixta ex clericis & laicis:& hoc casu, Doct.distinguūt, ꝙ aut maior pars est clericorū:& tūc,qa minor ꝑs accedit maiori,& mixtū iudicat̄ à suo potētiori:ideo ꝑinde est,ac si esset clericorū,ꝑ no.in c.quærit̄.hermafroditū.ff.de sta.mo.& in l.sed si nō sunt.§.perueniamus.ff.de aur.& ar.le.aut maior pars est laicorū:& tñ poterit conueniri corā iudice laico:ar.dictorū iuriū. aut illi de vniuersitate sunt ęquales numero:& tūc clericis accedunt laici eo,ꝙ clerici digniores sunt.ar.c.qđ in dubijs.ff.de cōse.ec.vel alta.& hoc no.Bar.in l.j.ff.de colleg.illicitis.& Bal. in aut̄.habita.C.ne filius pro patre.& Pet.de Anch. in repe.c.ea, quæ.de reg.iur.lib.vj.q.xvj.& do.Ant.post Inno.in c.dilecto. de exces.p̄la.& Do.m.in c.ex literis.s̄.de cōsti.& aliqd ꝑ eū in c.iij.de offi.ordi.& etiā aliqd p Bar.in l.cū senatus.ff de re.dub. Sed aduerte:qa Bar.de Sali.prædictā.q.latius tractat in aut̄.habita.C.ne fi.ꝓ patre.format tñ ibi.q.de vniuersitate scholariū. & dicit,ꝙ qdā Doct.ibi dicūt,ꝙ talis vniuersitas debet cōueniri sub ꝑtāte:qa ipsa est quoddā corpus fictū seu repsentatiuū, de quo nō est spāliter aliqua lege dispositū,sub quo debeat cōueniri:& sic stat regula,ꝙ debeat cōueniri corā iudice vniuersali ipsius loci,alij verò dicūt, & melius secūdū eū, ꝙ si scholares habēt priuilegiū sub quo iudice cōueniant̄,vt in d.aut̄. habita. & hoc ideo:qa sunt de vniuersitate scholariū:fortius hoc priuilegiū debet habere ipsa vniuersitas: quia ꝓpter quod est vnū quodꝗ,& illud magis,vt in aut̄.multò magis.C.de sac.san.ecc. & ꝓ hoc etiā facit:qa ipsa scholariū vniuersitas nihil aliud est, quam ipsi scholares,vt no.in l.sicut.ff.qđ cuiusꝗ vniuer. noīe. quare cōcludit,ꝙ vniuersitas p̄dicta habet priuilegiū vt eligat, vel rectorē studij,vel Episcopū:vel ꝑtātem. Doctorē enim nō pōt eligere:qa sub vno tātū Doctore nō intrat vniuersitas.qđā verò Doctores cōsentiūt prędictis in oībus pręterꝗ in vltimo dicto,in quo dicūt ꝙ oēs Doct. legētes habent̄ ꝓ vni⁹ Doctoris,vel saltē vniuersum collegiū ipsorū Doct.deinde Sali. recitat distinctionē Bar.& Bal.de qua.s̄.dixi.postea verò dixit, sed dicunt mihi isti Doct.egregij,sed maior pars trahit ad se minorem:& p hāc cōsiderationē cōsideramus vniuersitatē esse laicā, vel ecclesiasticā: tūc quæro quare diuersum dixerūt in electionem [b] rectoris:cùm velint ꝙ quocūꝗ sint clerici, etiā numero pauciores:in ipsa vniuersitate enim rector debet eligi,q sit clericus,vt etiā voluit Bar.in d.l.cū senatus & Bald.in d.aut̄.habita. & est cōis opi.quare dicit Sali.se putare sanctius esse, vt dicamus,ꝙ vniuersitas scholariū cōueniri debeat corā iudice ecclesiastico:quāuis in ipsa vniuersitate clerici sint numero pauciores:& ꝙ ipsum corpus potius debeat censeri ecclesiasticū:quia scholares,licet verè sint laici:tñ participāt cùm clericis: & ideo vbiꝗ in partibus vltramōtanis appellātur clerici.Et hoc ideo, quia ministrant in diuinis, & discūt Deo obedire,ac seruire:& etiā Principibus:& p eos debet mūdus illuminari, vnde Doctores appellant̄ etiā sacerdotes,vt l.j.ff.de iust.& iur.& ꝓpter has rōnes datus fuit Eps̄: in iudicē & ꝓpter talē participationē cōcludit Sali.vniuersitatē scholariū sub Episcopo cōueniēdā: vel sub eius rectore clerico: qa etiā rector vniuersitatis est cōpetēs iudex ipsius vniuersitatis,vt in d.aut̄.habita.iuncta glo. in verbo,publicis.& in l.fi.C.de iu.om.iu. & ad hoc dicit bene facere l.præcipimus.C.de ap.nā ibi nō cōsiderat nisi dignitatē: licet alter sit aditus,q in nulla sit positus dignitate: nec dicit curādū, si plures in nulla dignitate positi adijciant̄ vni dignitatē habēti.ego verò vtraꝗ opi. arbitror posse saluari per distinctionē datā,ꝙ in vniuersitate sint lōgè plures laici, quā clerici. dic ergo,ꝙ aut vniuersitas cōueniēda est,vt vniuersitas: & tūc debet cōueniri corā iudice seculari : quia tūc nō cōsiderat̄ singulare,vt vniuersitatis:sed vt vnū corpus fictū,& vt vniuersitas:sicut dicimus ꝙ illud,qđ est vniuersitatis,nō est alicuius singularis,seu singulorū, vt l.j.§.publicè.ff.de rerū diui.& in l.in tātū.§.vniuersitatis.e.tit.& in l.sed si hac.§.q manumittit̄.ff.de in ius voc. & xij.q.ij.c.q manumittit̄.& in l.ij.ff.qđ cuiusꝗ vniuer.& aliud est vniuersitas,& aliud singuli de vniuersitate:qa si idē essent singuli de vniuersitate,ꝙ vniuersitas,nō ligaret̄ statutis vniuersitatis:cū nemo possit imponere sibi legē,vt l.nemo.ff.de pa c.& l. pe.ff.de arbi.& tñ statuto vniuersitatis ligant̄ singuli de vniuersitate,vt in c.ex lr̄is.s̄.de cōsti.& in executiōe incūbēt.ū actiuè & passiuè se habet vniuersitas,sicut vnū corp⁹, vt l.mortuo.ff. de fideiuſ.& in l.ergo.§.fi.ff.ex q.cau.ma.& p Old.cōsi.c.& vide qđ lati⁹ dixi in c.dilectus.el.ij.j.de simo.& in c.dilecta.j.de exces.Præla.Ex quo l.illa dat ꝑtāte creādi rectorē.Sol.D.m.in disputatiōe q̄ incipit,Gandulfus.in fi.primi dubij distinguit,ꝙ aut est laicus,& nō pōt: qa nō est capax huius iurisd. vt in c.cū nō ab hoīe.s̄.de iu.Et s̄.dixi.tenet Bar.l.fi.ff.de colle.illi.& Bal. in aut̄.habita.C.ne fi.ꝓ pa.sentit Inn.in c.cū ab ecclesiarū.s̄.de offi.or.vn̄ hoc casu,clerici studētes erūt de vniuersitate.Et erūt exēpti à iurisdi.rectoris:nec est hoc nouū, cū sepe cōtingat huiusmodi exēptio l.j.ff.ad mu.no.so.in p̄dicta l.fi.aut rector est

clericus

clericus,& distinguit tres casus,quia aut vniuersitas pro maiori
parte est clericorū,& potest cognoscere.mouet̃,quia ex quo iu
ra approbāt hāc vniuersitatē,etiā mixtā,vt colligit̃ ex c.quia in
causis.de procu.& in prooe.Cle.vbi scribit vniuersis Doctori-
bus & scholarib⁹ Boñ.cōmorātibus,& postea cōprehēdit eos
sub noīe vniuersitatis:ergo iura vniuersitatis vident̃ eis cōces-
sisse:& p cōsequēs possint habere syndicū, sigillū cōe,& simi-
lia:qa q vult antecedēs,vr̃ etiā velle accessoriū,qđ ex illo sequi
tur:vt no.in c.cū m.de cōsti.facit etiā.c.ex literis.de cōsti.cū ibi
no.sicut em̄ in collegijs realib⁹,clerici subijciunt̃ p̃lato collegij.
c.j.de ele.xvj.q.fi.c.cōgregādo no.gl.c.quāto.de off.ita eadē rō
ne idē vr̃ dicēdū in collegijs psonalib⁹,quale est collegiū scho-
lariū.nec cōpetat rectori hęc iuris.directo in scholares,ex dispo
sitione legali : sed ex approbatione cano.subdit tñ.d.M.ꝙ si
scholaris cōuenitur corā Epo loci,rōne cōtractus vel delicti,nō
poterit ipsius iudiciū declinare,eligēdo rectorē.p tex.d.l.fi.C.
de iu.om.iu.no.Inn.in c.cū ab ecclesiarū.de offi.ord.Et sic erit
in optione actoris,corā quo cōueniat scholarē.Itē corā rectore
nō poterit cōueniri,nisi de his litigijs,q̃ oriunt̃ occasione scho
lasticæ pfessionis:vt no.d.l.fi.& p Inn.in d.c.cū ab ecclesiarū.
faciūt no.per Bal.in l.fi.C.ad se.cōsul.ma.aut tot sunt clerici,q̃
laici.Et idē:qa talis vniuersitas ecclesiastica,cū magis dignū &c.
c.qđ in dubijs.de cōse.ec.vel alta.& Bar.l.fi.ff.de col.illi.& Bal.
in d.aut.habita.aut maior pars est laicorū:& secūdū quod sen-
tiūt Bar.& Bal.talis vniuersitas debet cēseri laicorū.facit qđ .s̃.
dixi:qa hoc debet cōsiderari,qđ potētius agit , nō qđ dignius.
Et hoc videt̃ verū de iure in gñe.secūdùm d.M.ꝙ ipse tenuit
in c.si diligēti.j.eo.motus principaliter p no.per Inn.d.c.cū ab
ecclesiarū.Itē,quia cū vniuersitas de iurisd.rectori:vt no.glo.in
l.& quia.ff.de iu.om.iud.& Io.An.in c.quoniā Abbas.de offi.
dele.nō potuit hæc vniuersitas , cū cēseat̃ secularis,trāsferre iu-
ris.respectu clericorū in rectorē suū:cū illā nō haberet.dicit tñ
d.M.in dicta disputatione , quæ incipit,Gādulfus.de æquitate
subsanari posse:prout etiá habet cōsuetudo,ꝙ talis rector pos-
sit exercere iurisd.in clericū.Et sic est cōsuetudo per oīa studia
Italiæ,in qbus tamē maior est copia laicorū.mouet̃:quia iura ca
no.& ciuilia approbāt talē vniuersitatē: quāuis sit mixta cleri-
cis & laicis:& sic hominibus disparis profes.vt s̃.dixi,ergo vi-
dētur dari tutori iurisd.indifferēter rectori, ex quo subiectū re-
cipiēs est habile:quia est clericus.nec ob.quod dicit Inno.in c.
cùm ab ecclesiarū.vbi vult,ꝙ ad hoc vt electus habeat iurisd.in
clericos,duo requirūtur.primò,ꝙ sit clericus.secūdò,ꝙ vniuer
sitas,quæ ipsum elegit, sit clericorū aut religiosorū.quod dictū
Inno.debet intelligi de collegio ecclesiæ,vel monasterij: & sic
de collegio reali : qbus casibus oportet , ꝙ rector vel Prælatus
eligat̃ à clericis vel religiosis.ar.c.ex eo.de ele.li.vj.vel secūdò
potest dici,& melius,ꝙ Inno.nō dicit simpliciter,ꝙ rector de-
beat esse electus à collegio ecclesiastico ad hoc,vt habeat iuris.
in clericos:sed requirit̃,ꝙ collegiū sit ecclesiasticū ad hoc,vt ha
beat iuris.spiritualē,s.excōmunicādi,interdicēdi,& si.exercēdi:
& ita ꝓprie loquit̃ quare aperte velit,ꝙ talis rector nō potest
aliter cēsurā ecclesiasticā exercere:nec de cā spirituali metu co-
gnoscere:nō autē negat qn in tēporalib⁹ & profanis possit co
gnoscere cōtra clericos,ex quo rector est clericus,& electus ab
vniuersitate approbata.quod etiā videt̃ sentire Inn.in c.quāto.
prope fi.ff.de off.or.vbi dicit,ꝙ electus ab vniuersitate nō cōse
quit̃ potestatē excōmunicādi:sed solū iuris.sed si cōfirmationē
recipit ab Epo:tūc potest interdicere & excōicare:qa talē po-
testatē recipit ab Epo cōfirmāte:nō ab vniuersitate,cū excōica
tio sit vnico spiritualis.xvj.q.ij.hic visis.Et ex prędictis potes
colligere,an & quādo talis rector possit excōicare,de qua ma-
teria latissimè dixi in c.j.j.de sen.ex.Ma.nec ob.quod dictū est
de rectore:quia ideò debet esse clericus & nō laicus,si in vniuer
sitate sunt aliqui clerici:qa rector nō solū super vniuersitatē ha-
bet iurisdi.sed etiā cōtra singulos de vniuersitate:& ideò debet
esse clericus.vñ necesse est vel rectorē esse clericū,vel clericos es
se ab ipsi⁹ iurisditione exēptos:nec est hoc nouū,ꝙ aliq sint de
vniuersitate,& tñ sint exēpti & priuilegiati : vt l.j.ff.de admi.
tu.& ibi no.licet opi.Sali.habeat locū,qñ aliq cōuenirēt, nō vt
vniuersitas,sed vt singuli de vniuersitate:& isto mō intelligit̃.l.
p̃cipim⁹.qa licet illi cōiter sñīam ferāt:tñ cū singuli habeāt iu-
risditionē insolidū,necessariū est cōsiderare potētiorē qualita-
tē ipsorū,q iudicāt:& secūdū illā appellare,ne alias daret̃ absur
dū,ꝙ appellaret̃ ad æqualē,vel ad minorē cōtra sñīam & diffi-
nitionē appellationis, de qua dixi in rubrica.j.de app.facit qđ
statim subiungā in se,declaratione.& p̃dicta notabis:quia no-
uissima sunt.istud tñ vltimū ex tēpore venit in mēte,ideò cogi
tabis.A.B.sed aduerte:quia cōtra p̃dictā opi.fortiter ob.quia si
vniuersitas est mixta,magis dignū debet attrahere ad se min⁹
dignū:vt in c.quod in dubijs.de cōse.ec.vel alta.dixi in c.quā-
to.s̃.de iu.ergo deberet dici poti⁹ clericorū,qui digniores sunt:
& corā iudice ecclesiastico cōueniri.So.dicendū arbitror,quòd
in eo,quod consideratur vt vniuersum attēdim⁹, quòd potēti⁹
est,& potentius agit.nā qđ dignius.vt probatur in.c.ex literis.
&.c.cū secūdùm.j.de iure pa.& probat̃ etiā in.l.quæritur.ff. de
sta.ho.vbi data inæqualitate sex⁹,quia magis incalescat in sexu
fœminino,quàm masculino:licet sexus masculinus sit dignior:
tñ iudicat̃ vt fœmina,nō vt masculus.facit text.insti.de rerum
diui.§.si tñ.&.ff.de au.& ar.l.& si non sint.§.pueniam⁹.& qđ
no.Bar.in.l.fi.ff.de colle.illi.& Bal.in aut̃.habita.C.ne fi.ꝓ pat.
sed aduerte.ī cōtrariū facit qđ dicā in seq.declaratiōe.Et ad prę
dicta vide quæ dixi.j.e.c.significasti.in.vj.prin.ar.quæ.vij.ver.
item iuxta prædicta subijce.vbi vide,an rector scholariū possit
cognoscere cōtra scholarē clericū.& vide.j.e.ti.fi.in.iiij.prin.ar.
ver.prędicta tñ regula primò fallit.seq.quæ.vtrū rector vigore
dispōnis. l.fi.C.de iur.om.iu.habeat iuris.in scholares clericos.
a ¶ †Decimaquinta[a] declaratio est,quòd litera prędicta ꝓcedit
18 nō solùm,si solus clericus est conueniēdus, sed etiā si esset con-
ueniēdus vnà cum laico: quo tñ casu,si ꝓ cā indiuisa & cōnexa
sunt cōueniēdi,dn̄t cōueniri corā iudice ecclesiastico:secus si cā
est diuidua:quia tūc quilibet debet cōueniri corā iudice suo.hoc
singulariter voluit Dy.in.l.iurispitos.§.j.de exc.tut.& sequitur
ibi Bart.quod ego arbitror procedere,etiā si plures laici cū vno
solo clerico essent cōueniēdi:& causa esset īdiuidua.nec ob.quę
dicta fuerūt in præcedēti declaratione:qa ibi cōueniūt̃ vt vni- a
uersitas:& ibi cōueniant̃ vt singuli:& ideò attenditur psona cle
19 rici:licet laici sint plures.facit.l.pręcipim⁹.C.de appel. ¶ †Xvj.
declaratio.quòd prædicta procedit in rectoribus priorum loco
rum,hospitalarijs, leprosarijs,& similibus secūdū Pe.de Anch.
in repet.Regulę,ea, quæ fiūt.de re.iur.li.vj.q.xv.& ī Cle.ex eo.
de sen.ex.sed Laud.& Io.de lig.in Cle.ij.de præbē.tenēt, quòd
nō gaudeāt priuilegio ecclesiastico,nec Imperatoris,nec in bo-
nis:qa nō sunt clerici.Ho.verò in sum.ī ti.de reg.c.j.ver.quid de
rusticis vr̃ etiā idē tenere: nisi tales edificassent talia pia loca,&
promisissent in manibus Epi castè viuere:& mortua vxore aliá
non supducere:& etiá renūciare ꝓprijs:qbus interuenientibus,
isti essent quodāmodo religiosi:seu quasi cōuersi.& idē tʒ Do.
m.ī.c.se.& mihi placet. zab.tñ tenet quòd licet tales nō habeāt
priuilegiū canonis,si qs suadēte.xvij.q.iiij. cùm illud solùm cō
cedatur clericis,nisi aliud specialiter repiat̃ expræssū: vt in con-
uersis & similib⁹,secūdùm qđ latè dixi in tit.de sen.excō.in.ix.
prīcipali articulo:tñ priuilegio fori dn̄t ipsi gaudere,tāq̃ psonę b
eccl̃iasticę.facit qđ dixi.s̃.ī.ix.declaratiōe.& isto mō potest in-
telligi tex.in.c.ij.de ec.ædifi.vbi leprosarij appellāt̃ religiosi.se-
cus si prędicta nō interuenirēt,sed simpliciter assumerēt sibi ali
quē habitū, & ꝓpria authoritate ædificarēt aliquē locū piū:nisi
fortè aliud haberet cōsuetudo,quæ in talib⁹ seruāda est,vt sępius
dictū est.vel nisi cōuenirētur ratiōe bonorū,quę obtulisset ali-
cui loco,q esset de foro ecclesię:nā tūc attēderet̃ conditio rei in
iudiciū deducēdę,vt in c.sanè.j.e.facit etiā qđ de rusticis & co-
lonis dictū fuit in quinta declaratione.& qđ etiā dicā.j.in dua-
20 bus seq.declarationib⁹. ¶ †Decimaseptima declaratio est:quòd
prædicta regula ꝓcedit non solùm in clericis:sed etiā in eorum
vxorib⁹:qa sicut clerici gaudēt priuilegio fori vt dictū est:ita &
b eorū vxores[b] vt not.gl.xxxij.di.c.eos.&.xj.q.j.c.ij.sed Io.An.
in.c.j.de cler.cōiug.li.vj.tenet cōtrariū:qa hoc nō reperitur iure
cautū. Itē,qa incōueniēs videret̃,ꝙ in ciuili cōueniret̃ corā se-
culari,in criminali corā ecclesiastico.tu cōclude, quòd in oībus
casibus,in quib⁹ clericus cōiugat⁹ gaudet priuilegio fori,simili-
ter etiā vxor gaudet:vnde si maritus ꝓmot⁹ est ad sacros ordi-
nes,& vxor vouit cōtinentiā,aut si maritus ꝓfessus est,secūdū
qđ tractat̃ in.c.cùm sis.& in.c.sanè.j.de conuers.cōiu. tūc sicut
maritus in omnib⁹ gaudet priuilegio fori:ita & vxor, per iura
statim alle.Si verò maritus est simpliciter cōiugatus & cleric⁹,et
nō est sepatus ab vxore,& nō incedit in habitu & tōsura,sicut
ipse nō gaudet aliquo priuilegio fori,vt.d.c.j.de cle.cōiu. sic e-
tiā nec ipsius vxor:sed si īcederet in habitu & tōsura,sicut ipse
gaudet priuilegio clericali quò ad omnes causas criminales,etiā
ciuiliter intētatas: ita & eius vxor.vt dixi.s̃.in rub.ver.lxvij.nō
obstāt ar.Io.An.qa nō est verū,ꝙ sit inconueniens qđ dicit Io.
An.qa idē incōueniēs esset in marito.& tamē illud nō habet ob
stare.vnde sicut maritus quò ad causam criminalē etiā ciuil̃r in-
tentatā,gaudet priuilegio fori:ita & vxor.nec obl.quòd diuersa
sit ratio in marito rōne characteris,vt voluit Io.An.qa licet ista
ratio diuersificet quò ad priuilegiū canōis,si qs suadēte.xvij.q.
iiij.tamē nō infert quò ad priuilegiū fori.vt dixi in præcedenti
declaratiōe.& p id qđ not.de iunioribus.in.c.seq.nec est etiam
incōueniēs,quòd respectu vnius causę,qs sortiat̃ forū corā vno
iudice:& respectu alteri⁹,corā alio.vt clarissimè colligi potest ex
his,quæ.s̃.dixi.in rub.nō ob.quòd hoc nō repiat̃ iure cautū:qa

a ¶ Attēde ꝙ ratione cōnexitatis causæ,laicus consors, litis cū clerico trahitur coram iudice ecclesiastico.facit tex.in l.si communem fundum,ff.quibus mod.serui.amit.& quę per illam.l.dicunt mo.in c.j.ij.& iij.colū.de præscr.mo.in l.si emancipati.iij.colum.C.de colla.Pau.consi.cccxxiij.lib.ij.in fi.

b ¶ No.ꝙ vxor clerici incedentis in habitu & tonsura, gaudet priuilegio fori.arg.re.generalis.l.cùm quædam puella.ff.de iu.omnium iud.C.de incolis.in.fi.lib.x.facit.l.fœminæ.ff.de sena.& rō ē:qa coniugium nō repugnat ordini.no.in.c.cùm olim.de cle.cōiu.nō ob.qđ ipsa nō habet characterē:quia multi nō habēt,qui tamen gaudent: vt moniales, familia Episcopi,conuersi ecclesiarum.c.de monialib⁹,de sen.ex.imò fortius,& post mortem viri, cùm vidua censeatur viuere in matrimonio.c.ex parte.de for.compe.l.ante.C.de nupt.aliqua per Abb.in c.j.j.eodem.

imò reperitur cautū ex regula generali, quæ vult, ꝙ vxor sequatur forū viri: vt l.pe.C.de fab. Et prędicta procedūt, si vxor sit legitima: secus si nō sit legitima, per tex.in l.de iure.ff.ad mu.& no.gl.xxxij.di.in c.eos.& gl.xj.q.j.in ij.in contrarium tamē facit quod dicam de concubina, in sequenti declaratione.

21 ¶ †Xviij.declaratio. ꝙ prędicta regula procedit in filijs, cū familia clerici, hoc tenet gl.xj.q.j.c.ij. Et quāuis aliqui velint, ꝙ istud procedit in familia Episcopi, solū speciali fauore ipsius Episcopi, per no.per Io.And.& Doc.in c.fi.s.de offi.Arch.tñ si rectè inspiciant̄ verba Ioã.An.videret̄ sentire, ꝙ idē sit in familia cuiuslibet clerici, & quāuis Arch.velit, ꝙ hoc procedat in familia nō mercenaria: secus si in familia, quæ ex mercede cōstituta seruiret ex pretio: tñ Alb.de Rosa.in l.j.C.de Epi.& cler.vult, ꝙ illud intelligatur de his, qui seruiūt mercede dietim pro aliquo paruo tēpore: secus si ad annū, vel ad lōgius tēpus, & satis placet. gaudēt ergo filij & familia priuilegio fori. A.B. Et ita intelligo dictū Bal.in l.j.C.de Epi.& cle.vbi dicit, ꝙ familiaris perpetuus habet priuilegiū perpetuū, sicut dñs: tēporalis autē, nō nisi durāte familiaritate: vt in c.cū olim.de arb.per Inn. Intelligo enim de tēporali, qui nō dietim seruiat. Ma. Ad quod vide quod dixi.s.in v.declaratione.& in c.ad liberādum.j.de Iudæ. in x.& xv.no.& quod no.in c.cū nō ab homine.j.de sent.exc. & ad id quod dixi de filijs, vide tex.in d.l.pe.C.de fab.li.xj.& l.ij.C.de Epi.& cle.& sic ex prędictis sequit̄, ꝙ oblati & cōuersi ecclesiarū etiam scholariū, cùm sint de familia clericorū, & vt perpetuò ibi sint, gaudēt priuilegio fori. ad quod vide quod no.xxvij.q.j.c.vt lex cōtinētiæ.& in c.vt priuilegia.j.de priui. & etiā Host.in sum.in ti.de reg.§.j.vers.quid si de rusticis.& de materia oblatorū vide, quæ latius dixi in trac.oblatorū & oblationū. Et per prędicta videt̄ dicēdū, ꝙ etiā cōcubina clerici, cū sit de familia, nō possit cōueniri, nisi corā iudice ecclesiastico.& hoc tenet glo.& sequitur do.Domi.xxxij.dis.c.eos.quod ego arbitror procedere respectu sacrilegij, ꝙ cōcubina dicitur cōmittere fornicādo cū clerico. prout sentit gl.p̄dicta in d.c.eos. & ideò efficitur de vtroq; foro, vt dicā in c.cùm sit generale.j. eo.& locus esset præuētioni. Sed alio respectu videt̄ mihi dicēdū cōtrariū, ꝙ nō gaudeat priuilegio fori: quia ex delicto non debet cōmodū[a] reportare: & quia si illa, quæ reputat̄ vxor, & etiā minus legitima, nō gaudet priuilegio fori, vt dixi in pręcedēti declaratione, longè minus debet gaudere concubina.

a ¶ Facit textus in l.si ab hostibus.§.j.ff.solu.mat.& ibi not.

b ¶ An emācipatio facta coram incōpetenti iudice, tractu temporis conualescat, vide Philip. deci. cōsi.xiij. col.iij.in fi.

22 ¶ †Decimanona declaratio. ꝙ prędicta regula procedit nō solùm in clerico, sed etiā in ipsi⁹ fideiussore: vt s.debeat cōueniri corā iudice ecclesiastico, & hoc tenuerūt qdā: qa exceptio, q̄ cōpetit principali, cōpetit etiā fideiussori, secūdū ea, q̄ tradūtur in c.peruenit.j.de fideiuss.& qa fideiussor nō intelligit̄ obligat⁹ in duriorē cām, q̄ principalis: vt l. græcè.§.illud.ff.de fideiuss. Sed cōtrariā sn̄iam cōmuniter tenēt Doc. ꝙ talis sit corā seculari cōueniēdus: qa ad hoc dātur fideiussores, vt magis cautū sit creditoribus: vt l.j.& ij.ff.qui satis.cog.& hinc est, ꝙ si pupillus sine tutoris authoritate cōpromittat, & pręstet fideiussorē: potest peti pœna à fideiussore, ad quā pupillus aliàs nō teneret̄: nisi fideiussorē præstitisset: vt l.si pupillus.ff.de arbi.& præterea iste creditor fuit secutus personā fideiussoris, & nō clerici, cum quo fortè aliàs non cōtraxisset. C.si tut.vel cura.nō interue.l.si creditor. Itē hoc est priuilegiū personale: vnde personā nō egredit̄: vt in regula priuilegium personale.de reg.iur.li.vj.& hāc opi. tenet Spe.in ti.de cōpe.iu.adi.§.j.ver.sed pone clericus.

¶ Vigesima declaratio. quòd prædicta regula procedit etiam in rusticis clericorum. sed de hoc dic, vt incidenter tetigi in v. princ.declaratione.

23 ¶ †Vigesimaprima declaratio. ꝙ p̄dicta regula ꝓcedit nō solū in clerico cōuēto & litigāte, sed etiā in curatore dādo ipsi clerico: qa si intra.xiiij.annū ageret, aut cōueniret̄, & indigeat curatore, dādus est sibi curator à iudice ecclesiastico: vt in c.fi.de iu. li.vj.ibi glo.sup verbo, huiusmodi. Et ad hoc etiā dñi de Ro.deci.cciiij.aliàs cc.allegāt.c.si diligēti.j.eo.sed tñ decidūt in cōtrariū qñ ꝓpter litē q̄ pēderet corā iudice laico, dādus esset curator: q curator nō pōt dari, nisi p eū corā quo lis pēdet: licet ipsi clerico ante litis pēdētiā deberet dari curator p iudicē ecclesiasticū. Alij verò tenēt, ꝙ semp sit dādus à iudice ecclesiastico: qa in dādo curatore, tāgit̄ subiectio clericalis. sed ad hoc pōt rn̄deri, ꝙ hoc nō est verū: qa curator dat̄ potius causæ, q̄ personæ: vt insti.de cura.§.curator.& l.sancim⁹.§.sed si qs. C.de admi.tut. Nec ob. ꝙ in hoc videretur subijci clericus iudici seculari: quia propter hoc nō sequit̄, ꝙ nō debet à iudice seculari dari curator: quia etiā in ipsa causa principali intētata p clericū corā seculari, subijcit̄ iudici seculari, per c.verū.& c.cùm sit gñale.j.eo.ergo nō mirū si subijcit̄ in accessorio, cām ipsam tāgēte.ar.regulæ, accessoriū.de re.iu.li.vj.& in hoc etiā residet do.Domi.in d. c.fi.de iud.lib.vj. Et sic videtur cōcludendū, ꝙ aut lis pēdet corā ecclesiastico, & ab ecclesiastico dādus est curator: aut corā seculari, & dandus est à seculari: aut nulli pēdet lis, & dādus est per ecclesiasticū, & ex prædictis ego infero, ꝙ si clerico pupillo aliquo modo esset dandus tutor, dandus est per iudicem ecclesiasticum: quia tutor datur principaliter personæ: vt l.j.ff.de tuto.

¶ Vigesimasecūda declaratio est ꝙ prędicta regula videt̄ procedere secūdùm aliquos, etiā in actu volūtario fiēdo corā iudice, seu iudicis authoritate: prout est emācipatio. vnde clerici secūdùm aliquos, debet fieri corā iudice ecclesiastico. Sed tu vide dominos de Ro.deci.ccccclxvij.aliàs.dclxxiiij.q̄ incipit, Itē ꝙ emācipatio. qui dicūt, ꝙ tā ecclesiasticus, q̄ secularis possunt authorizare tali emācipationi, per no.per glo.in ver.huiusmodi. in d.c.fi.de iu.li.vj.& per no.per Cy.in l.si prędiū.C.de prędijs

b mino. q̄uis enim lex dicat, ꝙ emācipatio[b] debet fieri corā iudice cōpetēti: vt in l.j.C.de emā.tamē isto casu, etiā laicus potest dici iudex cōpetens: quia emācipatio est actus, qui fit per patrē: nō autē per filiū: vt d.l.j. Et ideò à iudice patris, nō filij videtur solēnizādus. facit etiā: quia ius patriæ potestatis à iudice seculari, & nō ab ecclesiastico fuit introductū. facit insti.de patria potestate.in prin. Item quia iste actus procedit à sola patris volūtate: igitur &c. facit, quod in simili tradit̄ in c.j.de reb. eccle.nō alie.li.vj.& in Cle.j.eo.ti.in quibus traditur, ꝙ in alienatione rei pertinētis ad beneficiū, quæ res sita est extra diœcesim beneficij, exigitur cōsensus Episcopi beneficij. Nec obstat, ꝙ actor sequatur forū rei: vt in c.cùm sit generale.j.eo. quia illud procedit in cōtētiosis: & quādo iudiciū reddit̄ in inuitū: secus in istis volūtarijs, & pro ista opi. facit quod no.Inno.in c. quod in dubijs.s.de renū.vbi vult, ꝙ ille recipiat renūciationē beneficij, qui potest illū inuitū priuare beneficio. præterea, sicut in emācipatione necessaria quādo pater cogitur, vt emācipet filiū, debet cogi corā suo iudice: vt in c.si clericus.& in c.cū sit.j.eo. fortius in volūtaria, debet sibi hoc cōcedi. nec obst.c.fi. de iud.lib.vj. quia loquitur, quādo agitur de re spirituali.& ita etiam cōcludit ibi.d.Domi.& tenet Pet.de Anch.in repe.c.ea, quæ.de re iud.lib.vj.q.xviij. potest tamen pater, si vult, ipsum filium emancipare coram ecclesiastico.

¶ Vigesimatertia sit. ꝙ p̄dicta regula ꝓcedit nō solū, si clericus dicat se clericū: sed etiā si taceat se clericū: qa licet nō alleget, aut nō excipiat de clericatu: tñ processus & sn̄ia iudicis laici nō tenet, per no.in c.si diligēti.& c.significasti.j.eo.& per gl.nostrā hic, & tenet Spe.in ti.de citatione.§.cōtra.ver.sed pone.& Arc. xv.q.iiij.ver.placita.& Bart.consi.xxvj.quod incipit, clericus.

24 ¶ †Vigesimaquarta declaratio est ꝙ p̄dicta regula procedit nō solùm in clerico, sed etiam in generali administratore ecclesiæ: vt sentit glo.lxxxix.di.c.iudicatum.& sequitur D.m.in c.seq. & s.tetigi in quinta declaratione.

¶ Vigesimaquinta declaratio. ꝙ prędicta regula procedit, siue clericus cōueniatur actione personali, siue cōueniat̄ reali: etiā si cōueniat̄ reali pro reb⁹ proprijs patrimonialibus, ad quod vide, q̄ dixi in c.sanè.j.eo.ver.ix.declaratio. vbi oīno vide. Sed q̄ro circa prędicta, quis exemerit clericos à iurisditione seculari. Solutio Pau.dicit, ꝙ Papa ipsos exemit de cōsensu Principis. xj.q.j.c.iiij.& in au.de san.Episcopis.§.si qs cōtra.& in au.vt clerici apud propri.Episcopos.§.si verò ecclesiasticū. Tūc verò dicit, ꝙ iure diuino fuerūt exēpti. per tex.xcvj.dis.j.c.si Imperator. vnde dicūt Inn.& Hos.in c.ij.de maio.& obe. ꝙ cū clerici sint res spirituales, qa corpus & animā in sorte Christi trāstulerūt.xij.q.j.in c.cui portio. nō debēt iudicio, seu cōstitutionibus laicorū subiacere.x.di.c.Imperiū.& c.in adiutoriū. p quod vidētur velle Inn.& Hos. ꝙ Papa possit, etiā sine Imperatoris cōsensu, clericos eximere. Et sequitur Io.An.in d.c.j.de maio. & obe. Tu vide glo.in verbo, diuino.in c.quāq̄.de cē.li.vj.quæ vult, ꝙ in testamēto veteri Ioseph exemit sacerdotes à potētia Pharaonis. Genesis.c.xlvij.& alibi habet̄, ꝙ rex Adagar, vt traditur in li.Esdrę.c.vij. Sed ī nouo testamēto clarū est, ꝙ Christus illos exemit, dū dixit: tu es Petrus &c. Matthæi.xvj.xlix.di.c.ità dñs.& xxj.di.c.in nouo.& ix.di.c.quoniā.& xcvj.di.c.cùm ad duorū. vnde dicit.d.M. ꝙ Papa hodie nō possit subijcere clericos Imperatori: quia nō potest cōtra ius diuinū dispēsare.xxv. q.j.c.sunt quidā. Subdit tñ, ꝙ etiā procedit, si teneremus ꝙ essent exempti ab ecclesia: & nō à iure diuino: quia cū per talem subiectionē decoronaretur status totus ecclesiæ, non potest Papa attentare.vij.q.j.c.& si illa no.glo.in c.literas.de resti.spo. Et ita tenet Do.m.in c.ij.s.de maio.& obe. Et sic ex prædictis habes latè declaratam prædictam regulam. Quæ tamen regula sic declarata, recipit fallentias.xxxij. scilicet.

¶ Prima. si clericus contra laicum agit.

¶ Secunda. in causa reconuentionis.

¶ Tertia. in causa feudi.

¶ Quarta. data regula ecclesiastica.

Quin-

¶Quinta.in Papa se submittente.
¶Sexta.si èx permissione seu deleg.Papæ.
¶Septima.si laicus ab ecclesia inuitatur.
¶Octaua si vt assessor.
¶Nona.in subsidium ecclesiastici.
¶Decima.prorogatus,seu qui tacet se clericum.
¶Vndecima.in causa reali.
¶Duodecima.in degradato.
¶Decimatertia.in incorrigibili.
¶Decimaquarta.quando cognosceret de crimine oppositæ cle.
producto in testem.
¶Decimaquinta.si veniret contra clericum tanquam reus.
¶Decimasexta.quia nominatus in iudicio.
¶Decimaseptima.si clericus cōpareret virtute gñalis citatiōis.
¶Decimaoctaua.iuris.voluntaria,secundùm aliquos.
¶Decimanona.ratione consue.sed non placet.
¶Vigesima.in cle.qui post delictum effectus est clericus.
¶Vigesimaprima.si cle.fideiussit apud acta.
¶Vigesimasecūda.propter falsitatē cōmissam in testificando.
¶Vigesimatertia.in vniuersitate mixta.
¶Vigesimaquarta.in cle.inuasore apost.se.
¶Vigesimaquinta.in cle.volente fidem subuertere.
¶Vigesimasexta.in schismaticis cōtēnētib⁹ excōmunicationē.
¶Vigesimaseptima.ratione tributi.
¶Vigesimaoctaua.in cle.deputato executore.
¶Vigesimanona.si alieno nomine conuenitur.
¶Trigesima.in clerico biga.
¶Trigesimaprima.in coniugato etiam non biga.&c.
¶Trigesimasecunda.in coniugato non biga.&c.
25 ¶†Primò fallit in clerico agēte cōtra laicū:nā cùm ipse tenea-
tur sequi forum rei: vt in c.si clericus.& in c.cùm sit.j.eo.Ideò
potest iudicari à laico:nisi qualitas causæ aliud suaderet.
26 ¶Secūdò fallit in causa recōuētiōis:qa si clericus cōuenit laicū
corā seculari,potest corā eo recōueniri:vt no.gl.& D.m.in c.at
si clerici.s.eo.Sed tu dic,vt latius dicam in c.j.j.de mu.pe.
27 ¶†Tertiò fallit in causa feudi.de quo dic vt latè dicam in c.ex
transmissa.j.eo.
28 ¶†Quartò fallit, data negligentia vel defectu iudicis ecclesia-
stici,secūdùm aliquos,per tex.xj.q.j.c.si quis cùm clericis.& in
aut.vt clerici apud proprios Episcopos.in prin.Sed tu dic, ꝙ
hæc fallentia non est vera:quia contra tex.in c.qualiter.s.ti.j.&
ibi dixi.posset tamē saluari,secūdùm Host.in sum.eo.ti.§.ij.ver
si.sed nunquid iudex in actione reali.quod etiam mihi non pla
cet,per ea,quæ dicam in c.sanè.j.eo.
29 ¶Quintò fallit in Papa, qui se submitteret iudicio Imperato-
ris,vel alterius laici.per tex.ij.q.vij.c.nos si incompetenter.fa-
cit.l.est receptum.ff.de iurisdi.om.iud.de quo dic,vt latè dixi in
c.significasti.j.eo.in ij.prin.art.in prin.
30 ¶†Sextò fallit,quando secularis cognósceret ex permissione,
seu delegatione summi Pontificis,vel etiam Episcopi:intelligē
do tamen,vt dixi in c.ij.s.titu.j.
31 ¶†Septimò fallit,si ab ecclesia laic⁹ inuitaretur: vt no.glo.xxxij.
di.c.eos.& no.j.de here.c.ad abolēdā.§.pe.& c.excōicamus.&
lxiij.di.c.Adrian⁹.tenet Spe.ĩ ti.de cōp.iu.adi.§.j.ver.ĩ qbusdā.
32 ¶†Octauò fallit,si secularis cognosceret,& iudicaret vt asses-
sor clerici:vt dixi in c.ij.s.ti.j.
33 ¶†Nonò fallit,quando iudicaret in subsidium ecclesiastici.xx-
iij.q.v.in c.Princeps.tenet Spe.in d.vers.in quibusdam.
34 ¶†Decimò fallit p viā ꝓrogatiōis,seu taciturnitatis:eò,ꝙ cleri
cus cōuētus tacuerit se clericū:nec opposuerit exceptionē incō-
petētiæ.vr̄.n.ꝙ hoc casu ꝓcessus teneat.ar.no.in c.veniēs.j.de
acc.ĩ gl.sup verbo,cōtumaciā.& p Io.iij.q.iij.in c.si Eps̄,sed dic
cōtra,vt dixi.§.ĩ xxiij.declaratiōe.& lati⁹ dicetur.j.ĩ c.significasti.
35 ¶†Vndecimò fallit ĩ cā reali,secūdū collata in c.quǣr.s.ti.j. &
Hos.in sum.e.ti.§.ij.sed tu dic cōtra,vt dicā latius in c.sanè.j.e.
36 ¶†Duodecimò fallit in clerico degradato,vel deposito:vt not.
glo.l.di.c.accedens.& glo.xj.q.j.c.j.vel ij.& d.Do.xxxij.dist.c.
eos. de quo dic,vt latius traditur in c.cùm non ab homine.s.ti.
j.& ibi tetigi,& vt latius dixi in c.nouimus.j.de verb.sig.
37 ¶†Decimotertiò fallit,si clericus est effectus incorrigibilis: &
se immiscet sæuis & enormitatibus:qđ qualiter intelligatur, dixi
in d.c.cū nō ab hoīe.& vide per Pe.de Anc.in repe.c.ea,quæ.
de reg.iu.li.vj.q.xij.& xviij.& xxj.& ibi vide de reperto in fra
grāti crimine,quæ latè dixi in c.perpēdimus.j.de sent.excom.
38 ¶†Decimoquartò fallit,si cōtra clericū ꝓductū in testē oppo
neretur exceptio criminis corā iudice seculari:aut de alia ipsi⁹ in-
habilitatis:quia de eo cognoscit secularis:vt no.Inn.in c.verū.
j.eo.& glo.ij.q.j.c.multi.& adde quod dicam.j.fallentia.xxij.
39 ¶†Decimoquintò fallit,si laicus veniret ad iudiciū cōtra cleri-
cū,non tanq̄ actor,sed tanq̄ reus: prouocando tamen ipsum
clericum.de quo dic,vt latius dicetur in c.cùm sit.j.eo.
40 ¶†Decimosextò fallit,si clericus nominatur in iudicio à laico
conuento coram seculari:qui clericus nominatus velit causam
assumere.Nam,secundùm aliquos,debebit causa agitari cōtra
ipsum clericū coram iudice seculari.de quo per Bart.& Doc.in
l.ij.C.vbi in rem actio.sed de hoc dic,vt latius dicā post Doc.in
c.quoniā frequenter.vers.ꝙ si super.j.vt lit.non conte.
41 ¶†Decimoseptimò fallit in clerico cōparēte, virtute generalis
citationis,seu proclamatis,pro suo interesse: contra quem co-
gnoscit laicus,si dixerit se esse legitimum contradictorem.hoc
tenuit Bar.in cōsi.suo ccxxxix.quod incipit,diambra.ad quod
vide,quæ dicam in c.cùm sit generale.j.eo.
42 ¶†Decimooctauò fallit,secūdùm aliquos,in iurisditione volū
taria.vnde laicus potest emācipare filiū clericū corā iudice secu
lari.de quo tñ dic,vt latius dixi s.in xxij.declaratiōe.In alijs ve-
rò actib⁹ volūtariæ iurisdi.nō sic simpliciter dicūt p̄dicti Doc.
vt in dādo tutore aut curatore.de quo vide per Cy.& in l.gñā-
liter.C.de Epi.& cle.& per Pe.& Anc.in repe.c.ea,quæ.de re-
gu.iur.lib.vj.q.xviij.& vide quod latius dixi.s.in xxj.decla.Et
aduerte:quia Pe.de Anch.in d.q.xviij.dicit,ꝙ pro insinuatione
ficēda donationis transcēdētis quingētos aureos,iuxta formā.l.
sancimus.C.de dona.debet adiri iudex secularis:& idē dicit, si
laicus minor vult alienare in clericū bona,quæ nō possunt sine
decreto iudicis alienari:aut ipsi clerico solēniter obligari:quia
debet adiri iudex secularis.fortè tamē si clericus vellet facere
donationē vltra quingentos aureos,aut existens minor,aliena-
re:aut cum solennitate alteri se obligare; deberet adire iudicē
suum.In cōtrarium tamē facit quod no.Io.And.in c.ij.eod.tit.
lib.vj.vbi vult,ꝙ pro solennitate,seu authoritate testanda, aut
authenticandis literis,fortè deficiēte copia tabellionum, debet
clericus adire iudicem secularem.cogitabis.
43 ¶†Decimononò fallit,secūdùm aliquos ratione cōsuetudinis:
sed nō placet,vt dixi in c.clerici.& in c.cùm nō ab homine.s.ti.
j.& probatur expressè in c.j.de cle.cōiu.lib.vj.quod procedit,
etiā si Papa sciret & toleraret[a],vt no.Io.de lig.& Gas.Cald.in c.
decernimus.s.ti.j.& D.m.d.c.clerici.posset tñ hæc fallētia salua
ri in alijs p̄sonis ecclesiasticis nō clericis:quæ tamē gaudēt pri-
uilegio fori: vt latius dixi.s.in declarationibus.& vide quod
ibi dixi in v.declaratione.& in viij.& pluribus seq.
44 ¶†Vigesimò fallit in clerico,qui post delictum effectus est cle
ricus:quod tamē intellige,vt latius tradit Pet.de Anch.in d.re-
pe.c.ea,quæ.de reg.iur.lib.vj.q.xiij.& Io.And.in c.j.de obli.ad
ratio.de quo latius dicam in c.pe.j.eo.in xv.princ.art.
45 ¶†Vigesimoprimò fallit,secūdùm aliquos,in clerico qui fide-
iussit apud acta de iudicato soluēdo pro aliquo laico.Nā sñia
lata cōtra principalē,mādabitur executioni per iudicē laicū,cōtra
ipsum clericū,iuxta plenè not.per Cy.Bal.& Doc.in l.fi.C.de
vsur.rei iud.& per Bar.in rub.ff.iud.sol.traditur in c.j.de iniur.
li.vj.& per Pe.de Anc.in d.rep.c.ea,quæ.q.xxij.quasi in fi.vbi
arguit pro ista parte,& postea sequēdo Cy.in l.j.ff.si quis in ius
vo.nō ierit.decidit in cōtrariū.& idē etiā dicit in clerico,qui fi-
deiussit iudicatū solui pro alio cōuēto,etiā corā iudice ecclesia-
stico:sed nō suo iudice.qđ est satis mirabile:qa saltē rōne cōtra-
ctus videretur ibi sortiri forū.fortè aliquid dicā in c.dilecti.j.eo.
46 ¶†Vigesimosecūdò fallit,secūdū aliquos,in clerico producto
in testē corā seculari,cōtra quē pōt secularis cognoscere de ex-
ceptione falsitatis cōmissæ in testificādo: vt no.Inn.in c.verū.
j.e.& ibi.d.Ant.& in c.cū dilectus.j.de or.cog.& qđ dixi.s.in
xiiij.fal.Hos.tñ videtur tenere cōtrariū ĩ d.c.verū.& sic vr̄ repro
bare opi.gl.& Cy.in l.nullū.C.de testi.vbi volūt,ꝙ laic⁹ iudex
possit punire clericū in testē productū corā se,si falsum dixit.
Fede.cōsi.lxxxviij.sentit,ꝙ possit cognoscere de exceptione
prędicta,vt ip̄m vel eius fideiussorē cōdēnet, dū sñiæ executio
in p̄sonā,reseruetur Ep̄o, & idē tenet Arch.v.q.vj.c.p̄sbyteri.&
D.m.in d.c.verū.vbi dicit hoc ꝓcedere inquātū Ep̄s cōsensis-
set clerico in deponēdo testimonio.Nā tūc cognoscit de crimi
ne obiecto,nō vt puniat:sed inquātū tractatur de p̄iudicio litigā
tiū.vnde nō potest ip̄m falsum deponētē, vacillātē, aut variātē
punire.& vide ad prædicta Pet.de Anc.in d.repe.c.ea,quæ.de
reg.iur.lib.vj.q.xxij.in prin.& ver.sed iuxta prædicta quæro.
47 ¶†Vigesimotertiò fallit in vniuersitate conuēta, in qua essent
clerici & laici:sed clerici essent numero pauciores: de quo dic
vt latius dixi.s.in xiiij.declaratione.
48 ¶†Vigesimoquartò fallit in clerico inuasore apostolicæ sedis,
contra quem secularis humano auxilio ab apostolica sede re-
pellere potest.lxxix.dist.c.super.& ibi vide glo.& Doc.& no.
glo.xxiij.q.v.c.Principes.
49 ¶†Vigesimoquintò fallit in clericis volentibus fidem subuer-
tere:vt no.glo.in d.c.Principes.per c.j.ea.causa & q.
50 ¶†Vigesimosextò fallit in schismaticis cōtemnentibus excō-

a ¶Adde,ꝙ nec ex
pressè potest Pa-
pa subijcere cleri-
cos Potestati secu
lari,vt ipse Maria.
dixit s.in vlt. de-
cla.vnde quod nō
potest expressè
fieri:ergò nec taci
tè. l. cùm quid. si
cert.peta.& quod
ex pacto fieri non
potest,nec per cō
sue.vel statutum.
vt no.glo.in rub.
C.de decre.decu.
lib.x.Abb.in c.sa
crosancta. in iij.
no.de elec.

municationē.cōtra quos et secularis excogitet iurisditionē: vt per gl.in d.c.Principes. quæ allegant c.de liguribus.xxiij.q.v.

51 ¶†Vigesimoseptimò fallit rōne tributi,secundùm glo.in d.c. Principes.& xxiij.q.v.c.conuenior.

52 ¶†Vigesimooctauò fallit in clerico deputato executore, etiā si sit Eps:qn̄ sunt instituti pauperes,qui possunt cōueniri tā corā seculari,quā ecclesiastico iudice,vt tenet Spe.in ti.de instrumētorū editione,§.nūc aliqua,& ibi vide iura & rōnes,quibus mouetur,& idē tenet Io.An.in c.Ioānes.de testa.& reperio te nuisse quosdā legistas:quia ipse non cōuenitur vt Eps: nec hæres,sed vt administrator noīe pauperū:quare vt quidā tutor & curator facit l.orfanotrophos.C.de Epi.& cle. & l.venditor ff. de iud.& Cle.j.de rescrip.& quod in simili dicim⁹ de cessionario agēte noīe cedētis,secūdùm no.in l.quoties.ī prin.ff.de admi.tu.& per Dy.in regula,pro possessore.de re.iu.li.vj.& in l. si mihi & tibi.in prin.ff.de le.j.&per Bar.in l.si duo.ff.de so.& optimè facit.l.heres abn̄s.ff.de iu.Sed in cōtrariū facit:quia Eps hoc casu videt̄ esse heres:vt in l.si quis ad declinādā C.de Epi.& cle.vbi text.videt̄ sentire,ꝙ teneat nomē hæredis.& hoc tenet Ia.Bu.in l.nulli.eo.ti.& Bar.in l.cēturio.ff.de vul.& pup. Sed clericus hæres laici cōueniri debet corā iudice suo , nō in foro defuncti,vt in aut.sancim⁹ C.de Epi.& cle.&ita tenuit gl.Cy.& Bar.in d.l.hæres.facit ēt quod no.Cy.in aut.quas actiōes.C. de sac.san.eccl.& maximè,quia inter ipsos pauperes sunt ēt ꝑsonæ clericorū & ecclesiasticarū personarū.Et sic, q̄o videt̄ remanere satis dubia.Sed aduerte,quia in hac quæ.reperio quendam dn̄m Signorellū de Amides de Mediolano, Doctore ex cellētissimū.in quodā suo consilio, quod incipit ,pone,instituti sunt hæredes cōclusisse attēdendā esse formā agendi. nā si Eps cōuenit̄ vt hæres,cōueniri debet corā ecclesiastico,& ita procedat ij.opi.,ꝑ quo ēt facit quod no.Bar.in l.solet ff.de ali.& cib. leg.in.q,qn̄ sunt instituti clerici & laici.Itē facit,quia cleric⁹ suo & nō alieno noīe conuenit̄,vt no.gl.in.l.qui seruū.ff. de interrog.ac.Si verò Eps conuenit̄ nō vt hæres:sed vt executor , vel vt pater & legitim⁹ administrator pauperū,vt no. Bald. in l.si quis ad declinādā.C.de Epi.&cle. Et tūc sit vera pria opi.quia nō attēditur persona Epi:sed pauperū, quorū nomīe agit, seu cōuenit̄.facit.d.l. venditor.& alia iura prīo loco allegata,maximè qa nō repit̄ iure cautū,ꝙ paupes excusent̄ aliquo spāli priuilegio clauso in corpe iuris,quòd solūm cōueniātur corā iudice ecclesiastico.iō dicit Inn.in.c.significātib⁹.s.de offic.dele.quòd cōuēti corā seculari nō pn̄t declinare forū,ꝗuis repiat̄,qd̄ sint sub ꝓtectiōe ecclesię:qa ēt corā ecclesiastico agere & cōueniri pn̄t: vt dixi ī.c.cū sit.& in c.l3.j.e.nō ob.cōtrariū, ꝙ ī vniuersitate pauperum possunt etiam esse clerici:quia secundùm Bart. quādo plures sunt laici iudicatur de ea, vt de vniuersitate laicali:sed vt docet experientia, pauperes longè numero sunt plures laici, quàm clerici.& vide quod dixi in.c.significasti.j.eo.& s.eod.in ver.xiiij.declaratio.& mihi placet.

a ¶Facit textus & ibi glo.in l. ij.in versi. manumittitur.ff.de offi. procon.& leg.&illud virgi. Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem fortunam ex aliis, nec enim fortunatum esse disci potest.

b ¶Facit textus in l. plenū .§. equitij ff. de vsu & ha.c. cū de bn̄ficio. de ꝑbē. lib. vj. & Ias. late ī.l. si dom⁹. in prin.ff.de leg.j.

53 ¶†Vigesimononò fallit in oīb⁹ casib⁹,ī qb⁹ cleric⁹ nō suo,sed alieno noīe cōuenire t̄:vc3,si cōuenire t̄ tāq̄ tutor,curator, ꝓcurator,aut sub simili forma p ea,quæ dixi in præcedēti fallentia.

54 ¶†Trigesimò fallit in clerico bigamo,qui etiā in cā criminali potest conueniri corā iudice seculari.p.c.j.de biga.li.vj.& probatur in c.j.de cle.coniu.lib.vj.agrario.

55 ¶†Trigesimoprimò fallit ī clico cōiugato,ēt nō bigamo:si nō incedit in habitu & tōsura,p tex.ī.c.j.de cle.cōiu.li.vj.& ibi vide quał̄r intelligat̄:& qd iuris,si dimissū habitū reassumat.qnimò ēt si nō esset cōiugat⁹, & esset ī maioribus ordi.cōstitutus et nō deferat habitū,posset à iudice laico capi:si aliàs ignoraretur cleric⁹.de quo dic vt lati⁹ tradit̄ ī.c.si iudex.de sen.ex.li.vj.

56 ¶†Trigesimoscd̄ò fallit ī clico cōiugato,ēt nō bigamo:& īcedēte ī habitu & tōsura: qa pōt nihilomin⁹ cōueniri in cā merè ciuili,p tex.in.d.c.j.de cle.coniu.li.vj.S3 aduerte.qa quidā volūt,ꝙ tales nō possunt cōueniri corā laico: etiā in cā merè ciuili,per tex.in.d.c.j.ver.nec ab ipsis secularibus.qa si ver.ille non intelligeret̄ de cā merè ciuili,videret̄ suꝑflu⁹:cū de cā criminali ciuiliter intētata,tex.iā pmisisset.sed Io.An.tenet cōtrariū ibi. Mouet̄:qa tex.ille solū priuilegiat tales cōiugatos, super causis criminū,ꝓ qbus pōt agi criminaliter duplici modo.s.ad pœnā corporalē,& pecuniariā: & etiā ciuił̄r duplici mō.s.ad rei persecutionē,& p viā accusatiōis.vt.s.de accus.c.sup his. vn̄ illius literæ v̄r esse ītētio,ꝙ sicut pœna corpalis,ita nec pecuniaria cōpetat laico.& hoc aptè,ꝓbat tex.ille.inquātū vult,ne p vnā viā s.cōdemnatiōis pecuniariæ,concedat̄ laicis punire clericorū delicta ꝙ per aliā viā.s.corpalis punitiōis,denegatur. Et sic in hac opi.residet Io.An.quā sequunt̄ Ioā.Cal.& do.Do.ibi vbi vide per eū latius.& est cōis sn̄ia Doc.Et vide etiā duas notabiles limitationes,quas dedi anno preterito in.c.Io.j.de cler.coniug. ¶Postremò postquàm latè tractauim⁹,corā quo iudice sint cōueniendi clerici ponendo regulam , & declarationes, & fallentias:tractandum esset etiam de pœna trahentis clericum coram iudice laico:& de pœna iudicis laici contra canonum prohibitionem cognoscentis de causa clerici,sed quia decre.ista satis cū bona dote iuit ad nuptias,tanquam prima , ideò de his dic, vt dicam in c.si diligenti.in xviij.princ.arti.

SVMMARIVM.

1 Clericus quilibet,priuilegio fori gaudet.

2 Iniuria clericis illata,ecclesiæ Dei dicitur inferri.

3 Excommunicatus,est ab ecclesia separatus.

4 Excommunicatus,potest excommunicari rursus.

5 Excommunicatus pro contumacia non absoluitur:nisi satisfecerit de iniuria.

6 Dictio vniuersalis restringitur:ne absurdum sequatur.

NVllus iudicum. Iudex secularis,qui per se distringit: vel condēnat clericū,debet excōmunicari.h.d.& habetur à quibusdā pro palea.xj.q.j.c.nullus.diuiditur.primò.prohibet.secundò.pœnam addit.ibi,ꝙ si fecerit.

1 ¶†Primò no.ibi:clericū vllū propter hanc vniuersalē dictionē,ꝙ quilibet clericus in quocūq; ordine cōstitutus,gaudet priuilegio fori:vt nō possit distringi,aut cōdemnari à iudice seculari,de quo dixi in c.præcedenti.in iij.declaratione.

2 ¶†Secūdò no.ꝙ iniuria facta clericis,videtur illata ecclesię Dei. Nā clerici videtur electi in sorte Dei xxj.dist.c.cleros.vnde dicit tex.ꝙ iniuria eorum ad Christum pertinet,cuius legatione funguntur:vt in c.accusatio.el.j.in fi.ij.q.vij.& tradit glo.in c. postulasti.j.de iudæ.& no.in c.cùm venissent.s.ti.j.no.etiam in c.cùm desidens.j.de sent.excom.& iij.q.j.c.nulli.

3 ¶†Tertiò no.ꝙ excommunicatus dicitur esse ab ecclesia sequestratus, & ideò debet ab ecclesia repelli.xxj.di.c.cleros.vers.infideles.xxv.di.c.perlectis.facit eo.responso.j.de sen.excom.ad quod vide , quod latè dixi in c.sacris.j.de sentē.excom.in xix. prin.art.& in c.per tuas.eo.ti.in xx.art.

4 ¶†Quartò no.ꝙ excommunicatus potest iterū excōmunicari, hoc colligitur hic : quia secularis distringēs clericos personaliter est excōmunicatus.xvij.q.iiij.c.si quis suadēte.& tamē dicitur hic,ꝙ debeat sequestrari ab ecclesia.ergo sequitur.d.conclusio,secūdùm D.m.qui dicit, ꝙ hoc nō procedit respectu iudicis simpliciter cōdēnātis,qui nō est excōmunicatus ipso facto. Ego arbitror,ꝙ verbū.sequestratus,positū in tex.accipiat̄ dupliciter,respectu duorū terminorū,quibus adiūgitur:vt intelligamus,ꝙ qn̄ personaliter distrinxit,sit excōmunicatus ipso facto:qn̄ verò nō distrinxit,sed solùmmodo sententiā,aut cōdēnationē protulit:sit excōmunicādus per sententiā , nec est incōue-

a niēs,ꝙ idē verbū[a] ad diuersa relatū,ratione diuersę subiectæ materiæ dicto modo diuersimodè capiatur:vt est gl.no.in verbo, relaxetis.in c.capitulū sanctæ crucis.s.de rescri.& est glo.fi.in c.si Papa.de priui.li.vj.de quo dic vt latius dixi in c.quia circa. j.de priui.regulariter tamē debet vniformiter determinare , vt ibi dixi,& sic patet,ꝙ tex.noster nō loquitur nisi de vnica excōmunicatione,dictū tamē.D.m.in se est verū,ꝙ excōmunicatus potest iterū,atq; iterū excōmunicari, de quo dic vt latè dixi in c.cùm pro causa.j.de sen.exc.in xj.prin.arti.in c.ita quorundā.j.de iudæ.& ibi vide,quid operetur multiplicata excō-

5 municatio.¶†Vltimò no.ibi:emēdet,ꝙ excōicatus pro manifesta cōtumacia nō absoluit̄ , nisi prius de iniuria satisfaciat,de quo art.dic vt latissimè dixi in c.venerabilis.j.de sent.excō.in xxv.prin.arti.¶Glo.j.sentit cōtrariū ad tex.in eo,ꝙ dicit,nullus iudicū.Nā cū tex.dicat nullus, & sic loquatur per vniuersalē negatiuā,videretur sequi,ꝙ delicta clericorū deberēt remanere impunita.cōtra c.vt famæ.j.de sen.exc.& l.ita vulneratus.in fi. ff.ad l.aquil.Quare huius timore glo.exponit,iudiciū.s.secula-

6 riū,ex qua expositione notabis duo.Primò†ꝙ dictio vniuersalis restringit̄,ne sequat̄ absurdū , ad quod tex.l.vt gradatim.§. sed si lege.ff.de mune.& ho.Secūdò colligit̄,ꝙ in appel.iudicū simpliciter facta,cōprehēdūtur iudices seculares,secūdùm D. m.& potest esse ratio:quia ecclesiastici potius appellātur Prælati,seu Pōtifices,vt hic,ꝗ̄ iudices.Sed cōtra hoc ob.tex.in c.cùm speciali.j.de app.& in c.si iudex laicus.de sen.exc.li.vj.vbi nō sine ministerio additur verbū.laicus,quod nō fuisset additū, si simpliciter intelligeremus de seculari.Quare cōclude,ꝙ ratione

b subiectæ[b] materiæ quādoq; intelligimus de ecclesiastico,quandoq; de seculari:& si subiecta materia est cōueniens vtriq; , intelligimus de vtroq;.arg.c.j.s.de cōsti.Sed regulariter prolatū à canone, intelligitur de ecclesiastico:nisi materia repugnet,vt hic. Sed prolatum à lege seculari, intelligitur de seculari , vel potest dici,quòd ideò hoc intelligitur de seculari:quia adiungitur verbo, distringere & condemnare, quæ verba simpliciter prolata,

prolata, vidētur denotare gn̄alē potestatē distringēdi, quacūq; districtionē: quã generalē nō habet ecclesia: vt nō habeat sn̄iam sanguinis: vt in c.pe.j.ne clerici vel,mo. vel dic secūdū Vin. & Frā. quos referēdo sequit hic Io.An. quòd tex. pōt intelligi ēt de ecclesiastico, quò ad clericos alienos, in quos nō debet quis falcē immittere.vj.q.iij.c.scriptū. ex quo singulariter no. q etiā iudex ecclesiasticus distringēs aut cōdēnās clericos alienos, est excōmunicatus: vel ipso facto si personaliter distringit: vel debet excōmunicari si simpliciter cōdēnat, qđ est notatu dignū. dic vt dicā in c.si diligēti.j.eo. ¶ Glo.ij. quærit, qui cōprehēdātur appellatione, iuniorū, vt soluit. ¶ In ead. glo. ibi, scholares. dic, q glo. fortè habuit respectū ad quasdā ecclesias Alamaniȩ, in quibus sunt scholares addiscētes, qui seruūt ecclesiæ. vel secūdùm Vin. intelligitur de iunioribus deputatis obsequio ecclesiæ, qui adueniente ætate debēt promoueri ad ordines. Fed. intelligit de obligatis & adstrictis seruitio ecclesiastico. Tu dic, vt latius dixi in c.præcedēti, in v. declaratione. & hinc sumpta occasione do. An. & Do.m. tractāt hic de varijs personis ecclesiasticis, corā quibus sint cōueniendæ, de quibus dic, vt latè dixi in c.præcedēti. ¶ Glo.iij. sentit cōtrarium & soluit. ¶ In ead. glo. ibi: à cōtrario sensu. dic, an & quando vacet vel sumatur argumētum à cōtrario sensu, vide per Ioā. And. in c.publicato.s. de elec. & quæ latè dixi in l.j.§. huius rei. de offi. eius, cui mandata est iurisdi. In fi. glo. dic, vel potest dici, quòd nō vacat. si intelligatur de cōdemnatione in causa merè ciuili, secundùm ea, quæ dixi in c.præcedenti, in finali fallentia: intelligendo de tali clerico. vel dic, quòd etiam nō vacat. arg. si intelligeremus de pōtifice, scilicet summo: quia per eius commissionē potest laicus distringere, & cōdemnare, vt dixi in c.prȩce. in vj. fal. ¶ In glo. iiij. in fi. dic de hac materia, vt dicam in c.j.j. de mu. peti. ¶ Glo. pen. potest recitari per. q. dic vt in ea.

SVMMARIVM.

1 ☞ Archiepiscopus, quandoq; venit Primatis nomine.
2 Delegare potest, qui & cognoscere.
3 Eorum quis sortitur in loco, vbi res situatur.
4 Possidens res in locis varijs, potest in eisdem conueniri.
5 Episcopus in aliena dioecesi censetur priuatus.
6 Conueniri coram quo possit, possidens res in confinio duarū prouinciarum.
7 Priuatus nunquam potest sibi ius dicere.
8 Laici non possunt punire clericum delinquentem.
9 Statutum disponere potest de bonis in suo territorio sitis.
10 Clericus ratione rei profanæ cōueniri potest corā laico iudice.
11 Clericus in causa feudi conuenitur coram iudice seculari.
12 Iudex ratione rei sitæ, nō habet iurisditionē respectu personæ.
13 Iudex rei sitæ, qualiter citet possessorē extra territoriū morātē.
14 Iudex, nec citare, nec excōmunicare potest extra territorium.

SAnè si Episcopi. Ratione de qua agitur sortit quis forum. hoc dicit. vel sic: Episcopus ratione rei, conuenitur corā Archiepiscopo, in cuius dioecesi res est
1 sita.h.d. † Primò no. q appellatione Primatis, quandoq; venit Archiepiscopus, nō tamen propriè: quia propriè cōtinetur Patriarcha.xcix.di.c.j.& ij. Quandoq; sumitur pro Episcopo.iiij. q.v.c.j.& ibi vide de significato istius verbi.
a ¶[a] † Vltimò no. q omnis ille, qui habet potestatē cognoscēdi à
2 iure ordinario, habet etiā potestatē delegādi, q procedit etiā si sit inferior Episcopo: vt in c.j.s. de offi. primicerij. & in c. Odoardus.j. de sol. gl.j. sentit cōtrariū, quòd Archiepiscopus nō teneat delegare, sed possit per seipsum cognoscere: ex quo res de qua agit, est sita in prouincia sua. gl. fatetur cōtrariū. In fi. gl. dic vel secūdū Vin. tex. pōt intelligi, qn̄ Archiepiscopus est remotus à partibus vltra duas dietas. Nam tūc delegabit iudici propinquiori, nisi ex iusta causa impediat: vt puta, quia subditi suffraganeorū nolūt recipere. in c.pastoralis.s. de offi. ord. & hoc perpetuò notabis, secūdùm d. Ant. Nā secūdùm istā opi. Vinc. iura loquētia de Papa delegāte, qui secūdùm hæc tēpora nō delegabat vltra duas dietas, extēdūtur & ad inferiores delegātes: sed D.m. nō placet hoc dictū. mouet: quia qn̄ iudex vult cognoscere ratione rei sitæ in suo territorio, nō habetur respectus ad numerū dietarū. sicut enim ratione cōtractus potest qs cōueniri in loco cōtract9, quāuis distet à loco domicilij vltra duas dietas, secūdū ea quæ latè dixi in c.dilecti.j.e. ita etiā pari rōne videt dicēdū in foro rōne rei sitæ: cū enim ista æquiparētur: vt in l.fi.C. vbi in rē actio. & in c.fi.j.e. & no. Inn. in d.c.dilecti. & probat etiā in c.ex parte. iūcta glo.j.eo. ergo &c. Et subdit D.m. q si talis inferior velit causam delegare extra territoriū suū, vbi res sita est, q tūc requirit cōsensus partiū: vt in c.vt litigātes. de offi. or. li. vj Sed si per se vellet cognoscere, nō posset: nisi in proprio territorio. Tu vero dic, q etiā debet accedere cōsensus iudicis, in cuius territorio fit cōmissio: vt volūt gl. & Doc. in d.c.vt litigātes. & illis interueniētibus arbitror, q etiā hodie posset, nō solū intra vnā dietā, sed etiā vltra plures delegare: cū hoc nō reperiat prohibitū, qn̄ accedit partiū, & vtriusq; iudicis cōsensus. In cōtrariū tn̄ facit quod no. Io.An. & do. Domi. in c.statutū.§. in nullo. de rescr. li. vj. & Io.An. in addi. Spe. in ti. de iudice dele.§. sequit videre, quod sit officiū. ver. sed nūquid delegatus. vbi cōcludūt, q delegat9 à Papa etiā de cōsensu partiū, nō pōt subdelegare vltra vnā dietā extra dioecesim, in qua causa est sibi delegata: sed posset fortè dici, q secus est in delegato Papæ, q̄ in inferiore: quia sicut nō valet delegatio Papæ simpliciter facta vltra vnā dietā à dioecesi rei: vt in d.c.statutū. ita nec delegatus. vel etiā posset fortè dici, q fauorabilior est iurisditio ipsius ordinarij, q̄ delegati etiā apostolici. cogitabis: qa res nō procedit sine magna dubitatione, & adde, quæ dicā in c.ex parte B.j.eo. ¶ Glo.fi. fortificat tex. allegationes, dic vt in c.ea. & vt j. latius dicā. Postremò: quia superius in rubri. in versi. xcv. dixi me hic dictūrū, qualiter quis sortiat forū ratione rei. Ideò hunc articulū latius attingamus, pro ipsius ergo expeditione primò ponā regulam, deinde declarationes & fallentias, si
b quæ erūt.[b] ¶ † Est igitur regula, q ratione rei sitæ, quis sortitur
3 forum in loco, vbi sita est. tex. est hic, & in c.fi.j.eo. & in l.fi.C. vbi in rē actio. xj.q.j.c.experientiæ. in l.forma.ff. de censi. in l.si prædium.C. de prædijs minorum. & l.fi.C. de præscri. lon. tēp. a
hæc tamē regula recipit plures declarationes.

¶ Prima declaratio est, q prædicta regula procedit nō solū in
c profanis, sed in spiritualibus[c] & beneficijs, vt in dictis iuribus, b
quod tamē dixi de beneficijs, intellige secūdū D.m. qn̄ ageretur solū de bn̄ficio, quod nō requirit residētiā. arg. tex. nostri & c c.dilectus.s. de rescr. & l.fi.C. vbi in rē actio. si eñ requireret residētiā: qa tūc diceret habere ibi domiciliū, secūdùm no. in c.ex ore.j. de priui. cōueniret ibi ratione domicilij, de quo dicā in c.fi.j.eo. Aduerte tn̄: quia etiā si bn̄ficiū exigeret residentiā de sui natura: sed fortè ex aliqua causa excusaret à residētia, ad quod vide, quod latè dixi in c.ex tuæ.j. de cle. nō resi. in ix. prin. arg.
4 haberet locū declaratio, & regula prædicta. † Et no. q sicut ille, qui in varijs locis possidet plures res, potest in quolibet loco ratione cuiuslibet rei vbi sita est, cōueniri. Ita & si plura beneficia habeat in diuersis locis, ratione cuiusq; beneficij in loco beneficij pro quo cōueniret, sortiretur forū, secūdū gl. & D.m. in c.qa in tātū.j. de preb. & per no. per Doc. in d.c.dilectus. facit quod no. glo, & Bar. in l.j.ff. ad mu. & Inn. in d.c.ex ore. & D.m. hic.

¶ Secunda declaratio est, q prædicta regula procedit, siue quis cōueniatur ratione rerū immobiliū, vt hic & in alijs iuribus.s. allegatis in prin. siue ratione rerū mobilium, secūdùm Host. in d summa. eo. ti.§.ij. ver. itē ratione possessionis. & probatur in l.fi.C. vbi in rem actio. & ff. de iud. in l.quod legatū. & l.nō aliàs.§.fi. & l.seq. & in aut. vt omnes obe. iud. prouinciarū.§.ij. col. v. licet quidā teneāt cōtrariū & dicāt, q illud est speciale in legato, & malè, secūdùm Hos. quia specialitatis nullā possunt suffi-
d cientē rationē allegare.[d] Et idē etiā dicēdū est de rebus se mouētibus, vt elephāte & equo. vnde si aliquis trāsiret cū equo tuo per aliquē locū, vbi aliàs nō sortiret forū, potes ibi eū cōuenire. Aduerte tn̄: quia circa res mobiles, & maximè se mouētes, & in prædicta q. fuerūt variæ opi. de qbus per gl. in l.fi.C. vbi in rē actio. & per gl. pe. in c.fi.j.eo. Prima opi. fuit Azo. Frā. Accur. & Old. in d.l.fi. & gl. & in d.c.fi. & Inno. & Cōposte. in c.dilectus.s. de rescrip. & Host. hic, qui tenēt prædictā opi. q idē sit in prædictis rebus mobilibus & se mouētibus, quod est in
e rebus immobilibus:[e] quia ista actio procedit ex possessione: vt in l.nō aliàs.§.j.ff. de iud. Itē: quia iura, quæ loquūtur de foro ratione rei: loquūtur gn̄aliter: ergo gn̄aliter sunt intelligēda &c. Secūda principalis opi. fuit Vgo. per contrariū, q predicta regula nō habet locū in dictis rebus, quæ opi. magis videtur placere Accur. in d.l.fi. quāuis ipse nō bene se firmet, volūt tn̄, q si cōuentus ratione taliū rerū petat se remitti ad domiciliū suū, debeat remitti: sed q teneatur satisdare. arg. l.senatus.ff. de offi. præsi. & l.si fideiussor.§.fi.ff. qui satisda. cog. & si non potest satisdare, sequestrabitur res propter suspicionē de recessu, & hoc tamē de sequestratione & sequestratione fallit in legato, qui nō reputatur suspectus: & ideò statur eius iuratoriæ cautioni, secūdùm Bal. in d.l.fi. per l.ij.§. si dubitetur.ff. de iudi. nec est mirandū, q mobilia & immobilia iudicentur hoc casu, vt diuersa. Nam & ita in plerisq; alijs iuris articulis hoc contingit, primò respectu præscriptionis in quatuor tempora, sunt diuersa: vt in iuribus vulgatis. Secūdò in onere satisdandi: vt l.sciendū.ff. qui satis. cog. Tertiò in alienatione fienda ab ecclesia: vt j. de rebus ecc. nō alie. in c.nulli. & etiam in alienatione rerum minoris.ff. & C. de rebus & prædijs minorum. Quartò in executione fiēda, secundùm ea, quæ traduntur in l.à diuo Pio.ff. de re iudi.

a ¶ Adde l.& quod cum materia.ff. de iur.om.iudi.

b ¶ Pro ista reg. vide Ro. in cōsi.ccl.

c ¶ Adde. q si actor meus est clericus, & ego conuenior rei vend. q tamen ipse nō potest mutare forum: sed debet me defendere in loco meo, & meo foro. ita Spe. in ti. de primo & secundo decr.§. restat versic. quid si dominus clericus est. sequitur Bald. in l.j.C. vbi in rem actio.

d ¶ Vnde remediū miserorum est, & refugium in foelix, iuxta gl. in l.filium quem. C.ta. ercis.

e ¶ Quid si agatur actione personali pro re immobili, vide Bar. in l.fi.C. vbi in rem actio. Ro. consi.cxcvij.

& in c.quoniã.§.si.vt lite nõ conte. Tertia principalis fuit opi. Placẽtini, quã sequit̃ Pe.q distinguit, ꝙ aut res mobilis est mãsura in loco: & procedat.j.opi.aut nõ, & ꝓcedat secũda, p l.debitor.ff.de pig.& l.gñali.§.vxor.ff.de annu.leg.& in l.cũ quidã.ff.de fun.instr.quæ quidẽ opi.fortificat̃ secũdũ Io.An.per c. præsenti.§.j.de preb.li.vj.& c.fi.de ver.sig.lib.vj.facit ff.quib. ex cau.in pos.ea.l.ij.in fin.ff.de in rẽ verso.in l.si pro tẽpore.§. versum.& j.q.j.cõstat.& quod ibi no.& j.de torneamẽtis.c.ij. j.de verb.sig.c.iij.& l.granaria.ff.de ac.emp.& C.de ver.sig.l.j. & ij.& C.in quib.cau.pig.tacitè cõtra.in l.ij.aliàs.iiij.& sic resi det Io.An.in addi.Spe.in ti.de cõpe.iu.adi.§.j.ver.xx.& in c.

a fi.j.e.Et hãc[a] etiã sequunt̃ Bar.& Bal.in d.l.fi.tenẽtes, ꝙ ibi possit cõueniri, vel teneat̃ satisdare: & in defectũ satisdationis, debet sequestrari, & eã etiã videt̃ tenere Spe.in ti.de satisd.§.j.in prin.vbi dicit, ꝙ licet nõ possit cõueniri in loco, per quẽ trãsit cũ re aliena, qñ ibi nõ est mãsura: tñ tenetur satisdare de re non baratanda, vel alio modo nõ trãsportãda: sed de ea exhibenda, quãdo opus erit.vnde dicit D.m.posse cõcludi, ꝙ aut talis non est suspectus in loco domicilij: quia possidet immobilia: & nõ tenebitur satisdare.aliàs secus.Sed mihi placet, ꝙ si nõ possidet immobilia, seu est suspectus, teneat̃ satisdare de iudicio sisti: & de re exhibẽda, & nõ baratãda.Si verò nõ est suspectus, teneat̃ saltẽ satisdare de re exhibẽda, & non baratãda.Nã licet aliàs sit soluẽdo, tñ nõ est plenè cautũ actori, si res nõ exhiberet̃ propter difficultatẽ probationis.Aduerte tñ: quia si quis talẽ rẽ mobilẽ, vel se mouẽtẽ furatus fuerit cũ ratione nouę cõtrectationis, videat̃ nouũ furtũ cõmittere.secũdũ originalẽ opi.Bar.posset ratione delicti cõueniri.secũdũ quod latè dicã in c.dilecti.j.eo.

¶ Tertia declaratio est, ꝙ regula prędicta procedit, siue agat̃ ratione ipsius rei, petẽdo ipsam rẽ per rei vẽdicationẽ publicianã, aut similẽ actionẽ: siue agatur de turbatione, aut violẽtia cõmissa in possessione ipsi⁹ rei: quia cõtra talẽ turbatorẽ, aut violentũ, potest agi in loco rei sitæ, secũdùm quod tenet Spe.in ti. de cõpe.iud.adi.§.j.ver.xx.per l.j.C.vbi de pos.agi oportet.& l.si prędiũ.C.de pręd.mino.quod procedit nõ solũ si in loco fori rei sitæ sit cõmissa violẽtia: sed etiã si extra iurisditionẽ illius loci.verbi gratia, habeo possessionẽ ĩ territorio Lucano, ad quã cũ ex hac ciuitate Señ.vellẽ ire, tu in districtu Florẽtino in itine

b re[b] me detinuisti, ne ad possessionẽ meã irẽ: vnde turbas me sub forma predicta in possessione illius fundi: nã hoc casu, licet me nõ expellas de illo fundo: tamẽ pro tali violẽtia nõ solũ potest agi Florẽtiæ, per ea, quæ no.in c.postulasti.j.e.sed etiã in territorio Lucano, & iste est casus valde notabilis, secũdùm Bal.in l. j.C.vbi de pos.agi oportet.Et ex prædictis infert, ꝙ si, B.accusatur, ꝙ de tali mense turbauit A.in possessione rei in tali loco sitæ: & sic cõfinatæ: ꝙ licet talis libellus propter rẽ sic cõfinatã videatur cõtinere locũ, secũdùm formã.l.libellorũ.ff.de accu.& ea, quæ latius dixi in c.qualiter.el ij.j.de accu.in xj.prin.ar.q.l. tñ prędictus libell⁹ nõ procedit: quia hoc maleficiũ nullã habet annexã certitudinẽ: tamẽ potuerit in varijs locis cõmitti: vt patet ex supradictis: & ideò nõ procedit accusatio sine specificatione loci commissi maleficij, per d.l.libellorũ.& hoc singulariter voluit Bal.in d.l.j.in fi.C.vbi de poss.agi oportet.

¶ Quarta declaratio est, iudicio meo, ꝙ prędicta regula procedit, siue res sit posita in loco fori cõueniendi rei: quo casu, res est clara: siue in loco fori actoris, qui casus est magis dubius in terminis tex.nostri, vt statim dicã.Siue in tertio loco in quo nec reus nec actor forũ sortiat̃.Moueor: quia iura prędicta allegata in regula, simpliciter & indistinctè dicũt, ꝙ ratione rei qs sortitur forũ.Quare si reus cõueniẽdus sortiret̃ forũ, etiã in alijs locis: vel respectu domicilij, vel ex alia causa.secũdũ ea, quæ latè dixi.s.in rubrica: tñ posset cõueniri in loco rei sitæ.Aduerte tamẽ: quia in terminis tex.nostri, quãdo cõtẽtio est inter Episcopos dicit D.m.ꝙ aut res est sita in diœcesi rei, & decisio est clara.Quia cõueniet̃ corã Archiepiscopo, qui est iudex Episcopi, qui rẽ ipsam possidet: vt in c.pastoralis.s.de offi.ord.Aut res sita est in diœcesi actoris, & maius est dubiũ, an possit cõueniri corã metropolitano ipsius actoris, & putat D.m.ꝙ nõ possit. sicut enim Archieps regulariter nõ habet iurisditionẽ in personas existẽtes in diœcesi suffraganei sui: vt d.c.pastoralis.longè minus debet habere in rebus: nisi diceremus, ꝙ hoc speciale inducat hoc capitulũ, quod tñ nõ placet: quia nõ potest reddi sufficiẽs ratio specialitatis, quare cõcludit, ꝙ cũ hoc casu deficiat iudex rei sitæ: debet recurri ad forũ domicilij ipsius cõueniẽdi, & est notabilis limitatio ad tex.nostrũ, & mihi placet, vel fortè dici posset, ꝙ hoc est proper defectũ suffraganei: quia cũ qs nõ possit esse iudex in causa propria remoto suffraganeo: remanet quodãmodo res ipsa sub Archiepo, per no.in c.licet.j.eo. Sed aduerte: quia circa prædicta dubitatur, quid si agat̃ de re sita in diœcesi vnius Epi, vt puta, Eps vel subditus Epi Lucẽsis possidet rẽ in diœcesi Pistoriẽsi: & ipsam rẽ Episcop⁹ Senẽsis vult petere, vtrũ possit illã petere corã Episcopo Pistoriẽsi.Sol.do. Anto.hic in notabilibus videt̃ velle, ꝙ solũ debeat petere corã Archiepiscopo ipsi⁹ Episcopi Pistoriẽsis.colligit enim ex tex. nostro, quod ratione rei sitæ nõ subijcit̃ quis fori iudicis æqualis aut inferioris gradus, vnde Episcopus nõ debet subijci Episcopo aut inferiori: sed Archiepiscopo dũtaxat: quod dictũ D.

5 m.dicit omnino falsum: †quia Episcopus in diœcesi alterius re

c putatur priuatus.[c] arg.l.iij.ff.de off.præsi.vnde si ibi delinqueret, posset puniri per Episcopũ illius diœcesis: vt no.in c.j.j.de rap.vbi etiam ego idem dixi de Archiepiscopo & Primatibus delinquẽtibus in diœcesi alicuius Episcopi.ad quod etiam vide quod dixi in c.postulasti.j.eo.Et sic pari ratione in hoc casu poterit agere Episcopus Cenẽsis coram Pistoriensi, & aduersus eum poterit ius dici.facit l.est receptum.ff.de iurisd.om. iud.Non ob.tex.noster: quia loquitur in alijs terminis: nec con tradixit prædictis, & mihi placet, quia etiam Episcopus potest conueniri coram Archidiacono; & sic coram inferiore.secundùm no.per Doc.in c.cùm inferior.s.de maio.& obe.licet Archi.tenuerit contrarium, & malè.

¶ Quinta declaratio sit, ꝙ prædicta regula procedit, siue quis proprio, siue alieno nomine possideat: dummodo ipse conueniatur ratione rei: siue possidens respõdeat pro se, siue nomi-

d net dominum[d] in iudicio, qui veniat ad suscipiendum iudiciũ: quia eo casu, quo nominatus susciperet iudicium, sortiretur forum rei sitæ: nisi qualitas personæ, aut forma sumendi iudicium aliud induceret, secundùm ea, quæ latius dicam in c.quoniam. §.in alijs.j.vt lite non contesta.

¶ Sexta declaratio est, quòd prædicta regula procedit, etiam si res esset sita in confinio duarum diœcesum, vel diuersorũ territoriorum: & dubitatur, in quo territorio sita sit: quia hoc casu, vtriusq; territorij iudex poterit adiri, secundùm Hos.& Io.an.

6 hic, qui volunt, ꝙ †si in terminis tex.nostri, res esset in cõfinio[e]

e duarum prouinciarum, vterq; Archiepiscopus poterit causam audire: vel ambo simul poterunt committere.arg.c.cùm illorũ. §.si verò claustralis.j.de sen.excom.vel hoc casu recurrendum est ad Papam.arg.c.sanè.de offi.dele.secũdùm D.m.hic, quod etiam tenet zab.dicens, ꝙ etiam potest teneri primum dictum. arg.c.pastoralis.de rescri.& licet ille tex.loquatur in iudicibus delegatis: tamẽ eadem, & fortior ratio est in ordinarijs, de quibus debet esse minus dubium: posset etiam recurri ad Papam, vt ordinarium omnium clericorum.de quo dicam in c.j.j.cod. & adde quod dicam in c.dilecti.j.eo.de contrahente in confinio & loco dubio, & similiter in c.postulasti.j.e.de delinquente in confinio duplicis territorij.

¶ Septima declaratio est, quòd prædicta regula procedit in actionibus realibus, prout verbum sonat, vt hic, & in c.fi.j.eo. & in l.fin.C.vbi in rem actio.Item habet locum in actionibus mixtis: hoc est scriptis in rem: vt quia petitur restitutio rei subtractæ per violentiam, potest enim peti restitutio, vel vbi violentia commissa est: vel vbi res est sita: vt in l.j.C.vbi de possess. agi oportet.licet enim interdictum turbatiuum, vel violentum sit personale: quia tamen scriptum est in rem, quòad ipsam rẽ iudicatur: vt realis actio: vt in l.j.ff.de interdic.& no.Inno.in c. ex parte B.j.e.quod qualiter possit contingere, dixi.s.in iiij.declaratione.Item procedit regula in hypothecaria, in qua est eadem ratio, secundùm Spe.post Vber.de Bobio in tit.de compe.iudi. adi.§.j.ver.vij.secus si ageretur pignoratitia: quia ista est personalis: vt j.de pigno.c.cùm contra.& hoc tenet Inno.Io.An.& D.m.in c.postulasti.j.eo.& idem etiam dicendum est in quacunq; alia actione personali: licet occasione sumpta, remouetur.Nam tunc non attenditur locus rei sitæ: sed forus eius, qui conuenitur, per l.forma.ff.de censi.ita tenet Barto.in l.fina.

f C.vbi in rem actio.[f]

¶ Octaua declaratio, ꝙ prædicta regula locum habet, si directè agatur de ipsis rebus eo modo & forma quibus.s.dictum fuit. Secus si agatur de delicto commisso in personam: non tamen respectu ipsius rei, secundùm quod dictum fuit.s.in tertia declaratione.Pone exemplũ, habens domiciliũ Señ.delinquit in persona Florẽtini, vel alicuius domini, in cuius territorio bona possidet.Sed tamẽ delinquit extra illud territorium.Nam hoc casu, non potest puniri in illo territorio, in quo possidet res illas, secũdùm Inno.in c.postulasti.j.eo.arg.c.cùm sit generale.j. eo.Sed debet adiri iudex, vbi ille offendens habet domiciliũ: & si iudex ille nõ faceret iustitiam: tũc poterit ipse prosequi iustitiã suã secũdùm formã.c.dñs.xxiij.q.j.ad quod vide quod tradit̃ in c.dilectis.j.de ap.& per Io.An.in regula, nõ debet aliqs. de reg.iu.li.vj.in mercu.poterit eñ propter hãc iustitiæ delegatione represalias cõcedere, & bellũ indicere.sed si possessiões deberẽt aliqua munera & talia ordinaria, aut similia: hoc respectu, possi-

a ¶ Vide Frã.Aret. in cõsi.xcv.ij.col. vbi bene de hac q.transiens cum equo, seu alia re mobili &c.

¶ Vide bonũ tex. in l.quibus dieb⁹. in prin.ff.de condi.& demon.vbi etiam datur actio iniuriarum contra turbantem me ire per viam publicã. & ibi no.Socinus.

c ¶ Priuatus.Adde de ista q.latè disputat Abbas hic. quem iste videtur allegare sub nomi ne sui domini.

d ¶ Adde.l.ij.& q̃d ibi latè Bar.Bal.et Doc.C.vbi in rẽ act.& Pau.consi. cccclxx.lib.j.

e ¶ Et sic quãdo est dubitatio de iurisditio.Vide Bart.l. ij.c.ij.ff.si quis in ius voc.non iurit. & latius per Feli. in c.super literis. in versic.an sua.in viij.fallen.s.de rescrip.

f ¶ Adde Ro.in d. consi.ccxcvij.

posſidēs ſortiretur ibi forū: & poſſet ibi diſtringi per occupationē ipſarū poſſeſsionū.arg.l.placet.& l.iubemus nullū.C. de ſacroſan.ecc.Sed ad reſpōdēdū in iudicio,nō poſſet cogi poſſeſſor:etiā ſi ſtatutū vel cōſuetudo hoc diſponeret: qa nō valeret quātū ad hoc,niſi ſup his rebus.Sed vt dixi,rōne delicti nō poſſet diſtringi in loco rei ſitæ: etiā reſpectu ipſarū rerū,ſeu ipſas res occupādo.Niſi fortè ſtatutū diſponeret, ꝙ bona cuiuſcꝫ,q offenſam cōmittit cōtra ciuē,vel ſubditū,cōfiſcari deberēt: vel offenſo applicarent̄:quia tale ſtatutū & etiā cōſuetudo valeret, reſpectu ipſarū rerū,quæ ſunt de ipſius territorio.arg.d.l.iubemus.nec debet talis cōſuetudo p extraneos rūpi.viij.di.c.quæ cōtra.ſecūdū Inn.Prędicta tñ ex toto nō placet Hoſ.Nā in eo, quod dicit Inn.ꝙ dñs,ſub quo ſunt poſſeſsiones,nō pōt facere vindictā de aliūde veniētibus:videt̄ cōtradicere tex.in c.poſtulaſti.j.eo.qa ex quo dñs aliàs habet iuriſditionē in loco, vbi qs deliquit:pōt punire delinquētē:vt in c.j.ij.de rap.& in c.poſtulaſti.j.eo.& ibi dicā,& ideò dicūt Hoſ.& Io.An.ꝙ illud dictū Inn.pōt intelligi de dño,qui nō habet iuriſditionē in loco, vbi delinquit̄, quāuis ab eo loc⁹ ille detineat̄.Interdū em̄ ſunt nedū militis,ſed etiā prębet poſſeſsiones,domos,& agros retinētes,in qbus tñ nō habet iuriſditionē,& de iſtis fatetur Hoſt. & Io.An.ꝙ ex cōſuetudine poſſunt iuriſditionē habere:vt in c.
7 cùm cōtingat.j.eo.intelligēdo tñ,ꝙ per talē cōſuetudinē dicant ius alijs,& inter alios:ſed nō ſibi.†Nam ꝙ priuatus ius ſibi dicat,nulla cōſuetu.pōt induci:qa eſſet irrationabilis:vt in l.vnica.C.ne qs in ſua cauſa iudicet:& j.de ver.ſig.c.forus.& irrationabilis cōſuetudo nō tenet:vt in c.cùm cām.j.de re iudi.cū ſi. Sed tu aduerte:quia vt ſingulariter dicit D.m.ꝙ etiā in veritate in mēte ante,ꝙ̄ ipſum videret,ſi bene pōderētur verba Inn. nō fuit de mēte ipſi⁹, quod dicit Hoſ.imò intellexit de habēte poſſeſsiones in iuriſditione alteri⁹,quod patet etiā ex eo:ꝙ dicit,ꝙ dñs ille,in cui' territorio ſunt poſſeſsiones,pōt facere ſtatuta pdicta &c.vnde intelligit Inn.vt verba ipſius ſonāt,ſolùm de illo,q in alieno territorio delinquit, cōtra ſubditū,vel dñm. in cuius territorio habet poſſeſsiones: delinquit tñ extra illud territoriū,vt ex quo delinquit extra limites illi⁹ territorij rei ſitę:nec eſt aliàs pſonaliter ibi ſubiect⁹:ſed ſolū virtute poſſeſsionū:nō pōt illarū virtute puniri ex delicto cōmiſſo extra terri-
a toriū[a] vel cōtra dñm,vel cōtra ſubditū:cùm loquamur de ipſo delicto cōmiſſo penitus extra rē,& nō de ipſis rebus, neqꝫ em̄ aliquo modo credēdū eſt Inno.intellexiſſe de delinquēte intra illud territoriū,cùm oīa iura diſponāt,ꝙ qs ſortit̄ forū,vbi deliquit,vnde fortius hoc dicēdū eſt,ſi cū delicto cōcurrit poſſeſſio rerū ſitarū in loco,& hūc intellectū videt̄ etiā ſenſiſſe Bart. in l.j.C.de ſum.tri.Aduerte etiā,quia quod.ſ.dixi ſecūdū Inn. ꝙ valet ſtatutū ſeu cōſuetudo,p quā bona delinquētis nō ſubditi,in perſonā ſubditi extra territoriū poſsint occupari,nō placet Hoſ.indiſtinctè.Mouet̄:quia per hūc modū aperiretur via principib⁹,& ciuitatib⁹,& laicis cōtra eccleſias,& pſonas eccleſiaſticas:quid enim faceret ſi ſtatutū vel cōſuetudo haberet, ꝙ cōmittētis adulteriū,vel aliud crimē deberēt poſſeſsiones cōfiſcari:& clericus poſſeſsiones habēs,adulteriū vel illud crimē cō
8 mitteret.Nā ſecūdùm Inn.tales poſſeſsiones deberēt cōfiſcari, quod tñ nō placet ipſi Hoſ.cùm certū ſit†ꝙ laici perſonā clerici delinquētis nō poſſunt punire,ſecūdū ea,quæ latius dixi in c.j.ſ.eo.vnde lōgè minus videnť puniēdæ poſſeſsiones,quę nō ſunt puniēdæ pro delictis:etiā ab his iudicib⁹,qui poſſunt punire pſonā delinquētis in loco delicti,vt ſtatim dixi,& in auť. de mād.prin.oportet.Itē:quia ſtatuta vel cōſuetudines laicorū nō ligāt clericos,aut eorū bona:vt traditur in c.eccleſia.& in c. quæ in eccleſiarū.ſ.de cōſti.nec debet dari via figmētis.j.de diuor.c.quāto.§.pe.nec prohibitū vna via,debet per aliā cōcedi. ſ.de procu.c.tuę.Et ſubdit Hoſ.ꝙ ſi Inno.prędicta pōderaſſet, nō ita tenuiſſet.d.Ant.in d.c.poſtulaſti.vult,ꝙ dictū Inn.procedat,quādo fieret ſtatutū cōtra perſonas delinquētes cōtra ſe, vel cōtra ſubiectos intra territoriū, qui ex delicto ſubijcerētur ſtatuēti:& ſic patet,ꝙ nō loquit̄ in clericis,qui licet delinquāt, nō ſubijciūtur iuriſditioni ſecularis illius loci,loquitur ergo in laicis nō ſubditis delinquētibus intra territoriū:quia extra territoriū nō ligarētur:vt in c.ij.ſ ſi.de cōſti.lib.vj.Sed hæc opi.nō placet.D.m.qui dicit,ꝙ iſte intellectus nullo modo fuit intellectus Inno.cùm ipſe loquat̄ ſub dubio fortè,& nulli poſſet eſſe dubiū,ꝙ ratione delicti,quis ſortiat̄ ibi forū. Sed Inn.propriè
9 intellexit de nō ſubdito delinquēte extra territoriū.†Nā licet principaliter ſtatutū nō poſsit diſponere in perſonā nō ſubditi delinquētis extra territoriū,tñ in bonis ſitis in territorio ſuo,videt̄ poſſe diſponere:diſponēdo principaliter ſuper ipſis bonis: ſicut etiā poteſt diſponere ſuper bonis certo nō transferēdis: quāuis talia bona ab extraneis poſsiderent̄:quia per hūc modū principaliter nō dicit̄ ius in extraneos:ſed ſolùm in bona ſibi ſubiecta.arg.optimū.in l.reſcripto.& quod ibi no.ff.de mu.& hon.facit etiā quod no.Bar.in d.l.j.C.de ſumma tri.vbi vult,ꝙ ſtatuto diſponēte,ꝙ bona decedētiū veniāt in primogenitū:ligātur etiā extranei reſpectu bonorū,quæ ſunt in loco ſtatuti.argu.d.l.reſcripto.& l.an in totū.C.de ædificijs priua.& ſic etiā videtur dicēdū in caſu noſtro:cùm ſtatutū principaliter diſponat circa bona,& ſic debet valere reſpectu bonorū,etiā quò ad extraneos,& ſic procedat dictū Hoſt.nec eſt verū, ꝙ ex dicto Inno.ſequatur aliquid abſurdū,prout voluit Hoſ.in exemplo ſuo:quia ſtatutū valet circa bona,quæ ſunt ſubiecta ſtatuenti: ſed bona clericorū, vbicunqꝫ ſint,non ſubijciūtur iuriſditioni laicorū.in c.quæ in eccleſiarū.& in.c.ſi.j.de vita & ho.cle.& in c.ſi.de rebus eccle.nō alie.Secus ſi verba ſtatuti vel cōſuetudinis diſponerēt circa perſonā:videlicet,ꝙ primogenitus ſuccedat:quia tūc nō habet locū in extraneis: licet in loco ſtatuti bona poſsideant.Et ratio,ſi ſtatutū diceret,ꝙ ſi quis cōmiſerit delictū contra ſubditum,perdat omnia bona:nō extenderetur ad extraneos delinquētes extra territorium:quāuis haberent bona in loco ſtatuti.Prædicta tamē deciſio nō procedit ſine magna dubitatione:quia in prædicta.q.de primogenito Bart.Bal. & Saly.in d.l.j.C.de ſac.ſan.eccl.tenēt varias opi.de quibus,& alijs plurimis,vide latè per do.Ant.de prato veteri.in rep.l.in quartam.ad l.fal.char.lxxxvij.& quatuor ſequētibus,& in q. quā diſputauit idē.d.Ant.quæ incipit,Perusinus magnū Florētiæ poſsidens patrimoniū,& de ſtatuto diſponente ratione bonorū,quis generaliter ſortiatur ibi forū:ꝙ nō valeat, vide Bal. in d.l.iubemus nullam.C.de ſac.ſan.eccle.& etiam ad prędictā materiam vide Bal.in repe.l.de quibus.ff.de legibus.& in repe. l.j.C.de ſumma tri.q.x.In illa repe.quā fecit Paduæ,vbi recitat etiam aliorum opi.vide etiam Pet.de Anc.in repe.c.j.de conſtitu.in xij.princi.q.verſ.ſed iuxta prædicta quæritur,vtrum valeat ſtatutum.& in repe.c.poſtulaſti.j.eo.q.v.

¶Nona declaratio ſit,ꝙ prędicta regula procedit intelligēdo, vt inſpiciamus nō ſolū locū poſſeſsionis vbi res eſt ſita:ſed & qualitatis ipſius cōueniēdi.& ideo ſi cōueniendus ratione rei eſt clericus,cōueniri debet corā eccleſiaſtico in loco rei ſitæ.Si verò ſit laicus,corā laico,vt no.Arch.xj.q.j.c.clericū.& Old.cōſi. lxxxiiij.vnde mutatur locus,nō qualitas perſonæ:& attēditur res in loco ſita,tanqꝫ acceſſoria ad qualitatē perſonæ: vt hac in iuribus ſupra allegatis in regula,facit quod dicā in ſequēti declaratione.Aduerte tamē:quia Collactaneus refert Hoſ.in ſum
10 ma.e.ti.§.ij.tenere,ꝙ†clericus ratione rei profanæ reali iudicio cōueniēdus,poſsit cōueniri corā ſeculari.facit.c.quod clericis.& & c.ſi diligēti.j.eo.vbi tamē diſponitur circa actiones criminales,& ciuiles perſonales,ad idē etiam facit auť.ſed hodie.C.de epi.& cle.vbi tantū dicitur de perſonali: & ſic ſecus videt̄ eſſe in reali,in quo perſona nō dicitur obligata:vt inſti.de acti.§.j. nec trahitur perſona,ſed res:ipſe tamē Collactaneus tenet cōtrariū,per tex.in c.qualiter.ſ.ti.j.& per d.c.ſi diligēti.& auť.ſtatuimus.& auť.nullus.C.de epi.& cle.&.c.cùm ſit generale.j.e. qui tex.loquūtur ſimpliciter,vel loquūtur etiā de cauſis ciuili-
b bus:& nō eſt dubiū,ꝙ cauſa realis eſt ciuilis[b], & ita dicit curiā tenere.facit,ꝙ ſi perſona eſt exempta,ergo & res,quæ eſt acceſſoria debet eſſe exempta.facit l.ſi.de cē.& tradit Inno.in c.ſi.j. de vita & ho.cle.facit etiā quod no.Arch.in c.j.de cle.cōiug.li. vj.Nō ob.dictū Hoſt.quia Hoſt.nō loquitur ſimpliciter,prout ipſum allegat Collactaneus,ſed videtur requirere duo: videlicet,ꝙ cauſa ſit realis, & iudex clerici ſit negligens in exhibendo iuſtitiā laico: vt dixi.ſ.in c.j.in iiij.fallentia.Sed tamē Hoſti. dictū etiam nō placet D.m.in d.c.qualiter.nec mihi: quia eadē ratio,quæ eſt in perſonalibus actionibus propter quā prohibetur,ne ſecularis ſuppleat negligētiam eccleſiaſtici,vendicat ſibi locum etiam in realibus:videlicet,ne inferior videatur ſupplere negligētiam ſuperioris: quod eſt incōueniens:vt ibi dixi & c. ex tranſmiſſa.& c.licet.j.eo.Secundò reprobatur dicta opi.ex regula generali.c.cùm ſit generale.Tertiò reprobatur per.c.ſi clericus.j.eo.vbi clericus agens reali,pro re ad eccleſiam vel ad ipſum pertinente,poteſt agere corā eccleſiaſtico:ergo videtur, ꝙ multò minus poſsit cōueniri coram laico.Quartò reprobatur per tex.apertum in c.ſi.ſ.de iudicijs.vbi ſecūdùm communem lecturā,ſi datur aliqua connexitas earum, vt poſſeſsionis & proprietatis,& quæſtio poſſeſſoria fuerit tractata coram ſeculari, licet clericus fuerit actor, non tamen debet ibi tractari quæſtio proprietatis:quando clericus efficitur reus: ergo longè minus in caſu noſtro. A.B.Et etiam dominus meus in epi.c. eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſti.in ſecundo membro.prin.ver. primus caſus.col.xx.Ma.non obſt.d.c.qualiter.per quod mouetur Hoſt.quia cùm tex.ille loquatur indiſtinctè,potius probat in contrarium:cum tex.ibi dicat, quòd omnino fieri prohibemus,& loquatur indiſtinctè tam in reali,quàm in perſonali:

a ¶Quid ſi quis exiſtens in vno territorio cum lapide percuſsit hominē exiſtētē in alio territorio,vide Bal.in l.j.C. vbi de poſſ. agi.verſi.& inducuntur iſta.

b ¶No.curiā tenere, ꝙ etiam ſi clericus cōueniatur rei vēdi.de re merè ſeculari: tamen debet coram perſona eccleſiaſtica conueniri,& dicitur quòd iſta opinio eſt tutior,cōtra Collac. & ita credeñ. eſt: quia doctori aſſerēti de ſtylo & cōſuetudine,credendum eſt.Bart.not. in l. de quibus.ff. de legib.

&ibi etiã hocſentiũt Hoſt.& Io.An.in eo,quod tex.dicit , ad
iudiciũ ſeculare,ſubaudiũt de facto,& nõ de iure,Et mihi pla-
11 cet,vt dixi,pro qua opi.optimè facit†quia ſpãle eſt ĩ cauſa feu
di ſecularis,quòd clericus poteſt conueniri corã ſeculari in iu-
dicio reali,vt in c.ſolitæ ſ̃.de ma.& obe.& latius dicam in c.ex
tranſmiſſa.j.eo.ergo regula & ius cõe eſt in cõtrarium, vt in l.
j.in fi.ff.ad mu.cũ ſi. A. B.Nec ob.ſi dicatur, quòd non trahiť,
a cùm agitur reali:quia indirectè trahiť timore perditionis[a] cau-
ſæ,facit c.fi.de iudi.& quod in ſi.no.Io.An.in c.Romana.§.cõ
trahentes.de fo.compe.li.vj.ſecundũ.D.m.Ma.Prædicta tamẽ
opi.Hoſt.poſſet argui:quia exemptus vt non teneatur niſi ſub
vno iudice rñdere,poteſt cõueniri corã alio reali actione,rõne
rei alibi ſitæ,vt in c.j.de priui.li.vj.poſſet etiam & aliter fortifi
cari,ſed omitto:quia contraria opin.plus mihi placet.
¶Decima declaratio ſit,quia ſicut in præcedẽti declaratione di
xi,quòd inſpicitur qualitas perſonæ cõueniendæ rõne rei ſitæ:
ita etiã dico,quòd debet inſpici qualitas reſpectu cauſæ: ſi for-
tè cauſa non eſſet niſi de foro eccleſiaſtico, puta, agitur vigore
decimarum,aut ad rem vſurpatam per vſurariam prauitatem:
quia tunc agitabitur hæc cauſa coram iudice eccleſiaſtico : licet
res ſit profana. In ſecundo caſu facit:quia de talibus cauſis non
poteſt niſi eccleſiaſticus cognoſcere,vt dicã in c. cùm ſit.j.eo.
¶Vndecima declaratio eſt,quòd prædicta regula intelligi de-
bet,quòd ſortitur forũ loci,nõ iudicis,habita cõſideratione ad
perſonã cõuenti:niſi fortè aliquid incidit agendũ in perſona al
terius,reſpectu rei ſup qua aliquid ad cautelã agẽtiũ,agẽdũ ſit.
& ideò quãuis inter laicos corã ſeculari ſit q̃o, ſi tñ petať fieri
ſequeſtratio bonorũ exiſtentiũ penes clericũ vel eccleſiã,debet
peti talis ſequeſtratio fieri per iudicem eccleſiaſticum,non per
ſecularem.facit tex.in.l.præſenti.§.ſanæ.C.de his,qui ad eccle-
ſias confug.faciunt etiam quæ dixi in.ix.declaratione.
¶Duodecima declaratio ſit.quòd regula procedit , etiã ſi reus
cõueniendus alibi,quã in loco rei ſitæ habeat domiciliũ,ſecun
dùm gl.hic.Gof.verò intelligit, quòd ſit in opinione actoris,
an velit cõuenire in loco domiciliј,vel in loco poſſeſsionis.vn
de ad fi.tex.noſtri ſupplet hæc verba,vel his , in cuius diœceſi,
quis habet domicilium,vt no.d.l.fi.C.vbi in rem act.quę opin.
b non placet Hoſt.mouetur:quia ſi legiſlator[b] hoc voluiſſet , de
facili potuiſſet dicta verba adiungere,vnde cõcludit,quòd de-
beat cõueniri in loco rei ſitæ,ſed Inn.in c.dilectus filius.el.ij.ſ̃.
de reſcrip.videtur ſequi opi.Gof.& idẽ Io.Cal.hic, & eſt opi.
cõis Doctorũ hic,& etiam gl.&Doc.in d.l.fi.& etiã in c.fi.j.e.
vbi.D.m.dicit,quòd forũ domiciliј, ſi tenemus opi . contrariã
in realibus,videretur eſſe ſuperfluũ, ſi conueniendus rõne rei
ſitæ de neceſsitate, ibi foret conueniendus:vel,vbi res ſita eſt:
quòd dici non debet.facit quod in ſimili dicimus in foro con-
tractus,& domiciliј.in c.dilecti.j.eo.& in foro delicti & domi
ciliј,in c.poſtulaſti.j.eo.& de vtroq; in c.fi.j.eo. Et ad iſtũ tex.
põt rñderi,ꝙ habuit reſpectũ ad id quod cõiter ſolet euenire:
qa vt plurimũ cõueniẽdus reali actiõe,cõueniť in loco rei ſitæ.
& hãc etiã opi.tenet Io.An.in addi.Spe.in ti.de cõpe.iud.adi.
§.j.ver.vij.& Bar.& Bal.in d.l.fi.& Io.Cal.& zab.hic.nõ ob-
ſtat ꝙ tex.in d.l.fi.loquať p verbũ,iubemus.& ſic videbať im-
poni neceſsitas: quia illa neceſsitas imponiť reo cõuẽto , vt te-
neať ibi rñdere:nõ autẽ actori.nõ obſtat auť.habita.C.ne fi. ꝓ
patre.vbi tex.vult,ꝙ ſit in electione rei habẽtis plures iudices,
corã quo velit cõueniri:quia ſpeciale eſt ibi in ſcholarib⁹ priui-
legio eorũ: & ſic in cõtrarium eſt ius cõmune.facit etiã,quia in
exordio cauſæ magis fauemus actori,quàm reo : vt in l.ſi quis
intẽtione ambigua.ff.de iudi.& in l.inter ſtipulantẽ.§.j.ff.de
verb.ob.& vide ad prædicta,quæ latius dicã in c.fi.j.eo.in iiij.
princ.ar.Prædicta tamẽ procedunt,niſi aliqua ratio ſpecialita-
tis aliud inducat:vt in feudo,vt ſtatim dicam in fallen.
¶Decimatertia declaratio ſit, ꝙ p̃dicta regula ꝓcedit,ſiue rõne
rei ſitæ quis ſit cõueniẽdus corã ordinario:ſiue delegato, vt fiat
delegatio in loco rei ſitæ:vt ſentit Inn.in c.dilecti.j.e.& dicã in
c.ex parte.B.j.eo.Sed ſi actor vellet impetrare iudicẽ extra lo
cũ rei ſitæ,& extra locũ domiciliј ipſi⁹ cõueniẽdi, diſtingue: ꝙ
aut in loco vbi res eſt ſita nullũ habet domiciliũ:& tũc debet
impetrare,habita cõſideratione ad locũ domiciliј:ita,vt ab illo
loco fiat computatio dietarũ:& ſi habet plura domicilia,inſpi
cim⁹ principale & magis frequẽtatũ.ſi tñ cõcurrit forus rei ſi-
tæ,& ꝙ q̃nq; cõſueuerit in illo loco habitare, quãuis ibi nõ ſit
ſuũ principale,& frequẽtius domiciliũ:tñ quia agiť vigore rei
ſitæ,& cõcurrit duplex vinculũ.ſ.rei & domiciliј,quãuis nõ ſit
principale domiciliũ:tñ attẽdimus locũ rei ſitæ:& ab ipſo de-
c bemus facere cõputationẽ dietarũ : quia duo vincula[c] &c.vt
in c.j.ſ̃.de treug.& pace.& in auť.itaq;.C.cõmunia de ſuc.&
hoc tenet Do.m.in c.ex parte.B.j.eo.& mihi placet:vt ibi di-
cam.licet quidam aliter teneant.& adde quod dixi.ſ̃.in glo.j.

¶Idẽ diciť in l.age cũ Geminiano, per Doct.iuncta l.nec emere.C. de iur.de li. & in rub. vt nemo inuitus . & eſt iſta q̃dã neceſsitas cauſatiua, licet non præciſa.

¶Iuxta l.j . §.ſin. autẽ ad deficientis. C. de cad. tollẽ. & adde Rom . conſil. cxcvij.facit c.ad au diẽtiã.de decimis.

¶Eandem rationẽ allegat Abb.in c. ex parte b.ij.col.& ſeq. j. eod.& vide quod de directis di citur , & de iudice delegato:qa And. Barb.videtur aliter dicere in c.dilectus de reſcrip.

d ¶Stante eo ſtatuto , ſi ego vendidi rem,& frater meus mouet q.emptori; an ego,qui ſum deſenſor , cùm emptor me nominaue rit in iudicio, iuxta c.quoniam frequẽter.§.in aliјs.vt lite nõ cõteſ.potero iuridice petere à fratre,vt compromittat , iuxta formam ſtatuti. dic vt per Bal.in l.j.in princ. C.vbi in rem act.

12 ¶†Decimaquarta declaratio ſit,ꝙ p̃dicta regula ꝓcedit ſolũ,
vt intelligamus ꝙ iudex rei ſitæ habet iuriſd.dũtaxat reſpectu
rei ſitæ,nõ aũt pſonæ.vñ ſi iudex rei ſitæ citat reũ alteri⁹ terri-
toriј rõne rei ſitæ in ſuo territorio,& reus citatus non cõparet:
nõ põt propterea talis nõ cõparẽs mulctari,aut excõicari,ſecũ-
dũ Vin.quia talis iudex nõ habet iuriſd.in perſonã illi⁹:ſed ſo
lùm in rẽ,& ideò poteſt ſolùm facere miſsionẽ in poſ.ipſi⁹ rei:
vt in c.Romana.§.cõtrahẽteſ.eo.ti.li.vj.Sed ſi cõtumax infer-
ret violentiã in eũ,q miſſus eſt in poſ.poſſet à tali iudice,ipſius
delicti rõne,excõmunicari.& ſequunť cõtra Io.An.zab.& cõ-
muniter Doc.Tu etiã dic,ꝙ ſi cõueniẽdus repeririť ibi, vbi res
eſt ſita:& citatus rõne rei nõ cõparet , poſſet excõmunicari:&
idẽ,ſi fuit ibi cõſtitut⁹ in cõtumacia:licet idẽ receſſerit,vel ſi ali-
quãdo cõparuit in iudicio:qa in p̃dictis caſib⁹ firmata eſt iuriſ-
ditio,etiã circa pſonã.ſicut in ſimili dicim⁹ in foro,reſpectu ſo-
lius cõtract⁹,de quo lati⁹ dicã in c.dilecti.j.e.& ad horũ intelle
ctũ poteris ibi dicta,hic repetere:& hic dicta,ibi addere. Et ex
d prędictis[d] infertur, ꝙ licet ex forma ſtatutorũ inter cõſangui-
neos vel certas perſonas debeat fieri cõpromiſſum:tamẽ ſi ha-
bẽs alibi domiciliũ cõueniatur ratione rei ſitæ in loco dicti ſta-
tuti à cõſanguineo ſuo:nõ poteſt cõuẽtus cõpelli ad faciẽdum
cõpromiſſum,niſi ibi reperiatur : quia regulariter per ſolũ iudi
cem domiciliј poteſt fieri diſtractio perſonalis. & ita dicit hic
Io.de Imo.reſpõdiſſe & cõſuluiſſe in q.facti.ad quod alle.not.
13 per do.Ant.in c.fi.j.eo.†Sed quæro circa prędicta,qualiter iu-
dex rei ſitæ, citabit illũ extra territoriũ:cũ extra territoriũ &c.
vt in c.ij.in fi.de cõſti.lib.vj.& in l.fi ff.de iur.om.iu.Sol.dic ꝙ
mittet literas iudici ipſius cõueniendi , vt faciat illum citari ſeu
moneri,ꝙ veniat corã ſe:& ſi ille non venerit, mittat actorẽ in
poſ.rei petitæ,ſecũdùm Vber.per l.hæres.§.j.ff.de iud.& c.Ro
mana.§.cõtrahentes.de fo.compe.lib.vj.facit quod no.Spe.in
ti.de cita.§.ſequitur.verſi.cõſanguinei.& de accu.§.j.verſic.ſed
nunquid.& §.fi.ver.vt autẽ.Aliј dicũt,ꝙ poteſt citare illũ extra
ſuã iuriſd.ex quo ipſe eſt iudex ratione rei.no.Gof.in ſum.eo.
ti.poſt prin.& valebit citatio:quia innititur iuribus citãtis:quia
interloquitur in loco,in quo habet iuriſd.ar.l.à diuo Pio.§ j.ff.
de re iud.ſecũdùm Spe.in ti.de cõpe.iud.adi.§.j.verſi.ſed quo-
modo iudex.& ibi remittit ad no.per Inno.in c.fi.j.eo.vbi In-
no.& poſt eum Io.An.recitatis dictis opi.dicit ſecũdùm ſecũ-
dam opi.ꝙ ſi citatus non venit,eſt cõtumax:& per cõſequẽs vi
deretur poſſe excõmunicari : per tex.in c.tuæ.& in c.quoniã.j.
vt lit.non cõteſt.Sed dicit ipſe,ꝙ primi reſpondent primã opi.
14 tenẽtes†ꝙ nec poteſt citare extra territoriũ : ſed poſito etiã,ꝙ
poſſet:nõ tamẽ poteſt eum excõmunicare : quia nõ eſt contu-
max ex eo,quia non tenetur cõparere:& ſufficit,ſi res ſuas poſ
ſidere patiatur.arg.ff.de procu.in l.ſed & hæc.§.fi.& l.ſeq.nec
mireris,ꝙ dixi eum non contumacẽ,& fieri miſsionẽ cõtra eũ:
quia etiã hoc fit in abſente cauſa reipu.& in publico , qui non
ſunt cõtumaces.ff.ex quibus cau.maio.in l.ait pretor.§ hoc au-
tem.& ff.de priui.cred.in l.pupillus.vnde concludit,ꝙ talis iu-
dex nõ poteſt procedere,niſi per miſsionẽ in poſſeſsionẽ:per
d.§.contrahẽtes.& remittit etiam ad no.per ſe in c ij.j.de dila.
in glo.quæ incipit,hic habes.Sed tu vide alias opi.Io.Cald.&
Io.de lig.& aliorũ,quas latius recitabo in ſimili.q.videlicet ma
teriæ fori,ratio delicti in c.poſtulaſti.j.eo,in ij.prin.arg.Et ex
prædictis habes regulam & materiam prædictam notabiliter
declaratam.Prædicta tamẽ regula recipit aliquas fallentias.
¶Primò fallit,ratione feudi.de quo in c.ex tranſmiſſa.j.eo.
¶Secũdò fallit,in rebus mobilibus,ſeu ſe mouẽtibus.ſecũdùm
opi.Vgo.& ſequacium.de qua dixi.ſ̃.in ij.declaratione.
¶Tertiò fallit, in omnibus cauſis realibus , quæ de ſui natura
non poſſent tractari niſi coram iudice eccleſiaſtico.de quo dic,
vt dixi in x.declaratione intelligendo,vt dixi.

SVMMARIVM.

1 ☞Actor forum rei ſequitur.
2 Epiſcopus in clericos ſuæ diœceſis iuriſditionem habet.
3 Actor & reus iudicem ordinarium recuſare poſſunt.
4 Delegatus venit executoris nomine.
5 Iudex ordinarius,licet Epiſcopus,recuſari poteſt.
6 Archiepiſcopus non ſuccedit in locum Epiſcopi recuſati.
7 Delegatus de partium conſenſu,recuſari nequit.
8 Iudex recuſatus,ſententiam à ſe delegati poteſt exequi.
9 Iudex recuſatus de recuſatoris aſſenſu, debet negotium alteri committere.
10 Verba,de recuſatoris aſſenſu,qualiter intelligantur.
11 Iudex cauſam,in qua aduocatus fuit,ſine partium conſenſu delegare poteſt.
12 Appellari an poſsit à delegato Epiſcopi recuſati , ad vicarium Epiſcopi.

Delegatus

13 Delegatus ab inferiore à principe non exequitur: sed ipse delegans.
14 Delegatus inferioris à principe, exequi potest canonico iure.

I quis contra. Famosum est, & solenniter legitur solennius fuit repetitum per Do. M. qui tamẽ multas alias materias ad ti. nostrum non pertinentes admiscet: quas ego non intendo examinare: sed iuxta consuetudinem meam, in locis cõgruis tractabo: & potes hic per eum videre. h. d. Coram Epo suo conueniẽdus est clericus: qui si recusat, dabit delegatũ partibus non suspectũ. h. d. Et ita cõiter summatur. vel sic scd̃m D. M. Eps si recusatiõe proposita cõtra eum ad arbitros deuenire non vult, potest etiam partium non requisito consensu, causam principalem alicui non suspecto committere: cuius sententiam executioni mandabit. h. d. Vel sic, secundùm alium intellectum. Eps vt suspectus recusatus, de cuius suspicione notoriè constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cuius sententiam poterit per se executioni mandare. hoc dicit. Posset etiam & aliјs modis summari, secundùm varios intellectus: de quibus .j. dicam. diuiditur: qa primò prouidet reo. secũdò, prouidet actori. ibi, aut si actor. & hoc dupliciter. primò circa delegatum. secundo circa executionem ibi, à quibus. secundũ vnum intellectum. vel scd̃m intellctũ Do. M. primò prouidet, quando vt suspectus recusatur à reo. secundo, quando delegatus in locũ recusati, recusatur ab actore. ibi, aut tertiò. prouidet circa executionem: ibi, à quibus.

1 ¶†Priò no. regulã gñalem ꝙ actor sequit forum rei. ad quam regulã D. m. dat plures limita. de quib⁹ ego dicã in c. cũ sit. j. eo.
2 ¶†Secundò not. ꝙ Eps habet ordinariam iurisdictionem in oẽs clericos diœcesis suę. de quo hic ꝑ Do. M. ĩ repe. & ĩ c. quãto. & in c. cùm ab ecclesiarum. s. de offi. ordi. & legatus etiam similiter habet ordinariam: vt in cap. ij. de offi. leg. libro vj. Et subdit hic Do. M. quædam de ordinaria iurisditione legati: sed nõ sunt ad
3 propositum. ¶†Tertiò not. ꝙ non solùm reus, sed etiam actor potest iudicem ordinarium recusare. quod qualiter ĩtelligatur,
4 dicetur in gloss. j. & iij. ¶†Quartò not. quòd appellatione executoris continetur delegatus ad idem c. exhibita. s. de iud. & ibi dedi remissiones in ij. not.
5 ¶†Quintò not. ꝙ ordinarius iudex põt recusari, licet sit Episcopus quinimò & patriarcha, & legatus de latere pñt recusari. ad qđ vide quæ dixi in c. ad petitionem j. de accu.
¶Sextò no. ꝙ proposita recusatiõe, etiam cõtra ordinariũ, nõ potest ordinarius inuitis partibus cognoscere de causa princi-
a pali: etiã cũ alio adiuncto: licet secus sit de iure ciuili[a] secundũ qđ ipsi ordinario datur adiunctus, vt in authen. si verò de iudi. & rationes differentiæ prosequitur hic D. M. Sed non pertinet ad principale propositum.
6 ¶†Septimò no. ꝙ Archieps nõ succedit in locum Epi recusati, sed recusatus debet seruare formã huius decretalis, iuncta dispõne c. cùm speciali. j. de app. vnde quantum ad hoc, recusatio & appellatio non iudicãtur à pari. de qua materia dixi in c. super eo. el. ij. j. de appel. vtrũ autem Episcopo negligente exercere iurisditionem, Archiepiscopus suppleat latè tractat d. M. hic in repe. sed ego fortè dicam in c. licet j. eo.
¶Octauò not. quem modum debeat seruare ordinarius recusatus. & de hoc latius j. in glo. j.
7 ¶†Nonò no. arg. scd̃m D. M. qđ delegatus de partiũ cõsensu nõ põt recusari. Et ideò cautela est ad tollendã recusandi potestatẽ, qđ fiat delegatio de partiũ cõsensu: & tũc nõ põt recusari. qđ intellige ex antiqua causa, etiã incognita. secus ex noua, aut nouiter cognita, vt hęc ꝓbantur in c. inter j. de re iud. & in c. super questionum. & c. insinuante s. de offi. deleg.
8 ¶†Vltimò not. ꝙ quãuis iudex ratione recusationis & suspicionis sit remotus à cognitione causę principalis: tamẽ põt exequi sñiam delegati à se in causa ꝑdicta. Ex quo infert, ꝙ dele-
b gatus inferioris à Principe non exequitur sñiam suam: sed ille qui delegauit. de quo in c. significasti[b]. s. de offi. dele. & per legi stas in l. à diuo Pio. in prin. ff. de re iu. Secũdò infert, ꝙ quamuis ordinarius sit suspectus: tamẽ propter hoc nõ potest recusari
c in actu executionis[c] de quo per do. M. in c. super quæstionũ. in prin. & in §. quem verò. s. de offi. dele. & vide quę dixi post Doc. in c. nouit. & ĩ c. proposuit j. de appel. Glo. j. sentit cõtrariũ de c. cũ speciali. j. de ap. vbi proposita recusatiõe debẽt eligi arbitri, qui cognoscant de recusationis iustitia & in iustitia. vnde tex. noster videt cõtrariari, cũ dici simpliciter, qđ recusat⁹ delegat. gl. respõdet ꝙ illi decretali standũ est quę ista ĩterpretatur. & si videt sentire, vel ꝙ ista sit correcta ꝑ illum, vel ꝙ nihil noui inducat. Extra gl. verò dant alię plures solutiones & intellectus. primus est Gof. ꝙ ista ꝓcedit, quãdo suspicio est manifesta: quo casu ordinarius absꝗ alia arbitrorũ electione dele-
d gat[d] causam: quia cũ notoria sit suspicio, frustra agitaret ꝓcessus suspicionis nihilo peraturus: sed si de suspiciõe dubitaretur ac disceptaretur, ad ipsam declarandã eligendi sunt: vt in contrario. Secundus intellectus est, ꝙ est in facultate ipsius recusati eligere arbitros, si vult, vt in contrario, vel omissa suspicionis disputatione, causam cõmittere, vt hic. Tertius intellect⁹, quòd tex. noster ꝓcedat facta pronũciatione per arbitros super iu- a
stitia recusatiõis: & hoc fortè voluit gloss. nostra dum dicit, ꝙ hæc decretalis interpretatur per illã, vt scilicet intelligam⁹ hũc text. dum dicit, si fuerit vt suspectus recusatus. s. cũ effectu: cũ verba debeant intelligi cũ effectu. de pœ. di. j. §. hæc verba. cũ si. & sic intelligant verba prędicta tex. nostri, vt approbata suspicione per arbitros detur delegatus: & procedat, vt hic dicit. Sed cõtra prędicta, & maximè cõtra istũ vltimũ intellectum,
9 opponitur alio modo de d. c. cũ speciali.† Nam ibi dicitur ꝙ iudex recusatus debet de recusatoris assensu personæ idoneę ne- b
gotiũ cõmittere: vel ad superiorẽ transmittere. hic verò aliter disponitur, vt hic patet. Gl. hic fatet hoc cõtrariũ. concludit eñ ibi ꝙ ordinari⁹ volẽs delegare, possit solũ de recusatoris assensu cõmittere. Sed si vellet ad superiorẽ remittere posset: etiã in- c
uitis partib⁹ facere: & sic illa clausula de recusatoris assensu, nõ respicit totũ, seu regulã: sed illã partis alternatiuę quę pertinet ad delegationẽ. vult tñ ibi glo. ꝙ consensus requiratur solùm ad hoc, vt possit delegare: nõ autẽ respectu certæ personę, cui fieri debeat delegatio. & ibi etiã hoc tenet Io. And. & sequitur hic Inno. qui vult ꝙ hoc c. corrigatur per illud, & per c. licet. j. eo. vbi text. vult, ꝙ si de recusatoris assensu non põt delegare, d
debet causam ad superiorem remittere. & hunc intellectũ etiã videtur sequi Spec. in tit. de recusatione. §. fi. ver. ordinarius autem. licet satis intricatè loquatur, & clarius disputando tenuit quidã dñs Vigentinus notabilis canonista, per c. iudex. de off. deleg. lib. vj. æquiparando delegatũ & ordinarium, quò ad cõmissionem ante electionem arbitrorum. mouetur etiã: quia cũ per pronunciationẽ factam, ꝙ recusatio sit iusta: ordinari⁹ amiserit omnem iurisdictionẽ: meritò absꝗ recusatoris assensu nõ e
debet posse recusare: quia per delegationẽ vteretur iurisdictione, per c. si à subdelegato. de offi. deleg. lib. vj. & l. iij. ff. de iuris. om. iud. Et quia fortè posset delegare alteri magis suspecto, cuius fortè suspicio probari nõ posset. nõ ob. text. noster: qa vel est correctus, vel limitat: & intelligitur prout in cõtrario habetur, secundũ eũ. & hęc opi. videt esse cõis. Hostiẽ. verò in c. licet. j. eo. tenet ꝙ Eps, aut alius superior recusatus, possit propter dignitatis excellentiã delegare, inferiores verò remittere, per d. c. licet. & d. c. cũ speciali. idem tñ Hosti. in d. c. cũ speciali. inquantũ ille tex. loquitur dę delegatiõe fienda de partiũ consensu. tenet ꝙ loquatur in ordinario. inquantũ verò loquat de remissione dicit ꝙ debet intelligi de delegato. Sed d. Ma. non placet, nec primũ. nec secundũ dictũ. cõtra primũ obstat: quia nõ põt reddi sufficiens specialitatis ratio inter superiorem & inferiorẽ ordinariũ. cõtra secundũ dictũ facit: quia eadẽ oratio & idẽ sermo positus in d. c. cũ speciali. nõ debet diuersimodè,
e ac diuerso[e] iure censeri, vt in multis iuribus vulgatis, de quibus dixi in c. qa circa. de priui. d. Ant. in c. ij. requiris. j. de ap. sentit, ꝙ proposita & etiã probata recusatiõe, possit iudex etiã inuitis partibus cõmittere: dũmodò nõ sit pronunciatũ super recusatiõe. Sed in d. c. cũ speciali. videt velle, ꝙ solũ possit cõmittere post ꝓpositã, & añ probatã recusationẽ. & videtur velle, ꝙ procedat etiã in delegato. Sed hoc vltimũ est expressè contra tex. c. iudex. de offi. dele. libr. vj. vt statim dicam. Dñs meus in hoc articulo distinguit duo mẽbra. Primũ, de iudice delegato. Secundũ, de iudice ordinario, quò ad iudicẽ delegatũ, est hodie tex. expressus in c. iudex. de offi. delega. lib. vj. vbi expressè dicitur, ꝙ ꝓposita recusatione, quãuis nõ probata, delegatus nõ põt cõmittere, nisi de partiũ cõsensu: quamuis d. Ant. voluerit cõtrariũ, vt statim dixi, qđ fortè processit, vel ex lapsu linguæ, vel quia de proximo nõ viderat illũ tex. secundũ do. M. Circa secundũ membrũ de ordinario concludit, ꝙ aut proposita recusatione iudex lites execrans non vult venire ad electionem arbitrorum: & põt etiã inuitis partibus causam cõmittere personę tñ idoneę: & nõ suspectę. & ita loquat tex. dũ dicit, executor ab ipso deputetur. Sed ad excludendum facultatẽ recusandi, ne fortè ab eo delegatus recuset cautela est, vt committat de partiũ cõsensu, & ita loquat ver. aut si hoc actor. facit ca. super questionũ. s. de offi. deleg. vñ hic in primo casu, nullus requirit cõsensus. In secũdo verò casu, exigitur ad cautelã, de qua dixi: sed nõ de necessitate: quia nõ est maior ratio, ꝙ partiũ consensus de necessitate exigat in secundo casu, quã in primo: ex qb⁹ infert vnã differentiã inter ordinariũ & delegatũ: quia delegatus, vt s. dixi, proposita recusatione, licet nõ ꝓbata: non potest cõmittere nisi de partiũ cõsensu: vt d. c. iudex. Sed in ordinario

a ¶No. hic vnam differentiã inter ius ciuile, & canoicũ. qa in prio ordinarius nõ põt euitari vt suspectus. secus de iure canonico & ratio ponit hic ꝑ Abba.
b ¶Et latissime ꝑ Alex. & mod. ĩ l. à diuo Pio. ff. de re iudi. hic alleg.
c ¶Secus in mero executore, q vt suspectus põt recusari. ita dicit Abbas ĩ c. sup qõnũ. in prĩ. ij. col. s. de offi. deleg.
d ¶Adde tex. in c. suspiciõis. & latè Doc. s. de offi. de leg. de hac materia suspicionis. & assumunt arbitri iuris, de quibus ibidẽ latissimẽ.
e ¶Facit. l. iam hoc iure. in prin. ff. de vulg. & in l. eum q. ff. de vsu. mod. in d. §. hoc interdicto. ff. de noui ope. nun.

eſt ſecus:vt ſtatim dixi,& ratio differentię apparebit ex his q̃
j.ſubijciã. Aut non ſolũ fuit ꝓpoſita recuſatio,ſed etiã ſuper
recuſatione ꝓnunciatũ:& maius eſt dubiũ,per tex.in d.c. cum
ſpeciali.qui videt velle,ꝙ de neceſsitate exigatur recuſatoris aſ
ſenſus.Sed tñ d.M.tenet idẽ,qđ in pręcedẽti caſu:vt ſ.etiã inui
tis partibꝰ poſsit cauſam delegare.Sed tñ quia reſeruat partibꝰ
recuſandi poteſtas:ideò ad cautelã,vt hęc poteſtas tollat: vtile
eſt ꝙ partiũ conſenſus accedat,per text.noſtrũ, qui ſecundùm
vnũ intellectũ ꝓcedit,qñ cauſa ſuſpicionis erat notoria,dũ di
cit,vt ſuſpectus fuerit recuſatus , & tñ in primo caſu ꝙ iudex
põt cõmittere,nec exigit partiũ cõſenſus.vñ idẽ videt dicen-
dũ,fieri poſſe etiã probata recuſatione : quia notorietas facti
debet tantũ operari,quantũ notorietas iuris,quę orit ex ſentẽ-
tia:vt no.in c.fi.j.de coha.cle.& mul.& no.Inno.in c.ij.j. de di
la.& in c.ex parte.j.de verb.ſig.& glo.in Cle.ij.§.Piſana. de re
iud.quinimò quandoq; plus operatur: vt no.gloſſ.in Cle.j. de
vſu.vel etiã ſecundũ aliũ intellectũ, ſecundũ quẽ intelligitur,
ꝙ ꝓbata erat recuſatio:& hic:vt verba illa,recuſatus vt ſuſpe-
a ctus,ſumant cũ effectu[a] ſecundũ qđ dixi in prin.gl.ſequit ẽt,ꝙ
de neceſsitate nõ reqrit partiũ cõſenſus,cũ tex.ĩ j.rñſo nihil di
cat de partiũ cõſenſu:& loquatur imperatiuè,ꝙ executor , hoc
eſt delegatꝰ ab ipſo, deputet.Ex qbꝰ verbis inferunt tres intel-
lectus ad tex.noſtrũ.Primò ꝙ iudex abhorrens lite immediatè
ꝓpoſita recuſatiõe,põt abſq; partiũ cõſenſu cãm delegare.Se-
cũdò ꝙ idẽ ſit etiã ſi notoria ſit à principio iuſtitia recuſationis.
Tertiò ꝙ idẽ ſit etiã ſi ꝓnũciatũ ſit per arbitros,cãm recuſatio
nis fuiſſe iuſtã:& ſic fortiꝰ hoc procedit poſt factã probatio-
nem,& ante pronunciationẽ.Nec ob.c.cũ ſpeciali: qa clauſula
ibi poſita de recuſatoris aſſenſu,nõ ponit neceſsitatiuè:ſed cõ-
ſultiuè ad hoc,vt tollat via ad ſecundã recuſationẽ ꝓponendã
cõtra delegatũ,vt dictũ eſt per c.ſuper queſtionũ.§.cũ autem.
vbi tex.vt auditor nõ valeat recuſari,cõſuluit ꝙ detur de par-
tium cõſenſu:vt patet ex glo.ibi dum exponit ſtatuimus,ſcili-
cet cõſulendo,nõ neceſsitãdo:qa põt etiã ſine partiũ conſenſu
delegare:vt d.c.ſuper queſtionũ.§.quẽ verò.& ideò ſi verbum
ſtatuimus.ibi poſitũ,importat cõſiliũ & nõ neceſsitatẽ: fortius
poſſumus ita interpretari text.in c.cũ ſpeciali.& tex.noſtrũ in
ſecũdo rñſo,in quo nõ eſt maior ratio, quã in primo, & tñ in
10 primo nihil dicit de partiũ cõſenſu.†Præterea, ꝙ prędicta ver
ba,de recuſatoris aſſenſu debeãt accipi cõſultiuè, ꝓbatur:quia
aliàs ſequeret abſurditas,qñ in optione recuſatoris eſſet trahe-
re alterã partẽ ad remotũ iudicẽ ſine culpa ſua:cũ ſolũ dicat,de
recuſatoris aſſenſu,& nõ dicat,de partiũ conſenſu , & ſic eſſet
cõtra regulã,quę vult,ꝙ nõ debeat actori licere,qđ reo nõ per-
mittitur:nec cõtra.vt in regula,nõ licet actori.de reg.iur.lib.vj.
cũ iudiciũ non debeat claudicare.Nec obſtat ꝙ ille tex. intelli-
gatur de cõſenſu vtriuſq; partis,vt quidã intelligũt: quia iſtud
eſt impropriare illa verba:quia ſi Papa hoc voluiſſet , ſciuiſſet
hoc dicere j.de decimis.c.ad audientiã.vñ cõcludit do.M.ꝙ il-
le tex.loquit cõſultiuè.& ideò dicit,de recuſatoris aſſenſu:quia
b pręſumptio eſt cõtra eũ,per regulã,ſemel malus[b] .de regu. iur.
lib.vj.Sed vberius cõſiliũ eſt,ꝙ faciat de vtriuſq; partis conſen
ſu.Nec ob.arg.d. Vigentini ꝙ iſte non videatur poſſe cõmitte
re:cũ delegatio ſit vſus iuriſdictionis,quo iſte videat priuatus:
quia reſpõdet ꝙ quãuis in illa cauſa recuſatio nõ habeat exer
citiũ iuriſdi,in cognoſcendo:tñ quia remanet in iuriſdi. gene-
rali,poterit ipſius vigore cauſam delegare.licet enim ſit ſuſpe-
ctus in cognoſcendo:non tñ eſt ſuſpectus in delegando : qa ſi
delegaret perſonæ ſuſpectæ,poſſet delegatꝰ recuſari: & ſi recu
ſatio nõ admitteret,poſſet appellare.facit qđ in ſimili videmꝰ:
quia in facto notorio põt ſuſpectus procedere in exequendo
ſententiã,vt hic,& tñ in executione ſententiæ poſsit extende-
re modum:vt in c.quò ad conſultationẽ.j.de re iud.de quo ex-
ceſſu,iura nõ curauerunt:tum quia hoc non eſt veriſimile: tum
quia eſt proditũ remediũ appellandi:vt ibi.& pro dicta ſen-
11 tentia facit l.Pretor.ff.de iuriſ.om.iud.vbi tradit† ꝙ iudex põt
delegare ſine partiũ cõſenſu,cauſam in qua prius fuerat aduo-
catus,vel cõſuluerat.Et ad idem qđ no.Inno.ſ.de offi.ordi. ca.
irrefragabili,& Ioã.And.& Archi.in c.ſi cõtra vnũ.de offi.de-
c lega.lib.vj.& ij.q.vj.c.ſtatuendũ.Et pręterea[c] Papa etiã,vt eui-
tetur ſuſpicio,cauſam ꝓpriã alijs cõmittit:vt tradit in c.cũ di-
lecta.j.de cõfir.vtil.facit etiã,qa ſi iudex à quo appellatum eſt,
efficiatur iudex ap.licet nõ poſsit cognoſcere ꝓpter ſuſpicio-
nem:tamen poteſt delegare:vt ſ.de elec.c.querelã.& iij. q. vij.
§.tria. ver.item ſi cõtra patrem.& C.de ap.in l.eos.facit etiam,
quia iſte tex.ſic intellectus,eſt magis conformis iuri ciuili, quo
iure ordinarius non poteſt in totum recuſari: vt in authen.ſi ve
rò.C.de re iudi.Et prædicta opi.do.M.inquantum verò dixit,
de vberiori conſilio,committit de conſenſu vtriuſq; partis &c.
facit tex.noſter in ij.reſponſo.Nã eo,quòd hic prius recuſaue-

a ¶Iuxta ca.perlatum.de cle.nõ reſid.et l.j.§.hęc verba.ff. qđ quiſque iuris.& ibi latè ꝑ moder.

b ¶Semel malꝰ &c. ſed cũ qſq; ſit ꝓnus ad malũ. nã cur tñ ꝓſumit bonus.c.j.de ſcrutinio.vide ꝑ mod. in c.fi. de pręſumptio . vbi ſoluit quæſtio.

c ¶Nam & ſi ipſe nõ ſit ſubiectꝰ legibus , debet tñ viuere ſecundùm dictamẽ rõnis: vt latè tradit Fely. in c.j.de cõſti.per diſcurſum multarum colũnarum.

d ¶Et vide hic Barb. in apoſtillis ad Abb.qui reprobat oẽs intellectus ad text.hic per text.in d.c.cũ ſpeciali.

rat reus,& poſtea actor fugiebat:dicitur ꝙ de partium conſen
ſu iudices eligantur.Nec ob.c.licet.j.eo.quia dum tex. ille vult
ꝙ propoſita recuſatione habeatur recurſus ad ſuperiorẽ.text.
ille habet varios intellectus,vt ibi latius dicam. Primò, ꝙ illud
habebat conſuetudo,vt ſatis innuit ibi litera.Secundò,ꝙ ibi fuit
appellatum propter recuſationẽ nõ admiſſam:& ideò per viã
appel.non autẽ recuſationis,negotiũ fuit deuolutum ad ſupe-
riorẽ.Vel tertiò põt intelligi ſecundùm diſpoſitionẽ decretalis
noſtræ:vt ſcilicet ꝙ poſsit delegare ſi vult,& in delegando ſer-
uare formam decretalis noſtræ,vel poteſt remittere ad ſuperio
d rem:vt ibi & in d.c.cũ ſpeciali.[d] Prędictę aũt rationes, quæ lo
cum habent in ordinario,ceſſant in delegato:maximè illa de iu
riſdictione:quia facta pronunciatiõe,reperit ſe ſine iuriſdictio-
ne.& ideò non poteſt aliquo modo ſubdelegare:ſed facta ſola
recuſationis propoſitione,iuriſdictio ſua eſt obfuſcata , ſeu li-
gata:ita vt nõ poſsit illã exercere,niſi de partiũ conſenſu : aut
prout ius diſponit:vt d.c.iudex.& dic,vt ibi latius tradit. Sed
tu aduerte:quia licet prædictus intellectus do. M.ſit valde ſin-
gu.& ſuſtentabilis:tamen ego legendo c.cum ſpeciali.dedi ibi
aliũ intellectum,quem poteris ibi videre.ſed quia , vt ibi dixi,
tunc non potui videre commentarios do.M.hic idcirco nunc
ipſis diligenter examinatis,ſum magis dubius . dico tñ ꝙ vltra
intellectus.ſ.traditos,poteſt tex. noſter & alijs modis intelligi.
Primò,quòd dum tex.dicit,aut ſi actor hoc refugerit,intelliga-
mus de actore recuſante.vel melius poſſumus ita intelligere,ꝙ
ſi reus propoſuit recuſationem,& recuſatꝰ delegauit:ſed actor
delegationẽ refugit,dicendo,ꝙ recuſatio nõ fuit legitimè ꝓpo
ſita:& quod ipſe ordinarius debet cognoſcere cauſam, hoc ca
ſu,recuſatus poteſt facere,vt continetur in litera hic : videlicet
deputare aliquem,qui compellat partes mutuo conſenſu elige
re ſibi iudices,quod vltimum poteſt dupliciter intelligi.Primò
ꝙ partes compellantur eligere arbitros:quia & ipſi dicũtur iu-
dices,cũ debeant de cauſa ſuſpiciõis cognoſcere:vnde ab ipſis
appellatur,vt à iudicibus:vt in c.ab arbitris.de offi.dele.lib. vj.
cum ſi.Nec videatur tibi mirũ:quia hoc videtur expreſsè velle
text.qui eſt quaſi per omnia ſimilis,vt hic,& eſt Gregorij,ꝓut
eſt text.noſter:& ſicut iſte fuit tranſmiſſus defenſori Corſicæ,
ille fuit tranſmiſſus defenſori Siciliæ . iſte eſt text. xj. quæſtio.
prima.in capi.peruenit.vbi text. formaliter dicit. Sed ſi quis
contra quemlibet clericũ cauſam habuerit , Epiſcopum ipſius
adeat:& aut ipſe cognoſcat,aut certè ab ipſo iudices deputen-
tur,aut ſi fortè ad arbitros eundũ eſt:partes ad eligendos iudi-
ces,hoc eſt arbitros,compellat per executorem per ſe deputa-
tum.& ſic text.ille appellat,iudices,quos prius arbitros appel-
lauit.Nec ob.tex.noſter in ver.à quibus inquantum dicit,quic-
quid fuerit diffinitum:quia poſſumus intelligere de diffinitio-
ne circa iuſtitiam recuſationis.& dũ poſtea ſubditur ipſius ſol-
licitudine,ſeruata lege,modis omnibus compellatur : intelligit
ſcilicet,quia ſi recuſatione pronunciatũ eſt,ipſe Epiſcopus co
gnoſcet:ſi verò pronunciatum eſt pro recuſatione,ſeruetur for
ma c.cũ ſpeciali.& hoc denotat verbum comprobatur,poſitũ
hic in tex.quod videtur denotare perfec.reſpectu cognitionis
& deciſionis cauſæ principalis:& ſic iſte text.nõ contradicit. c.
cum ſpeciali.poſſet etiã ſecundo modo intelligi ꝙ tex.loquat
de conſenſu cõmuni ad iudices eligendos,qui de cauſa princi-
pali habeant cognoſcere:quorũ ſentẽtia mandanda ſit execu-
tioni ſeruata lege,prout hic dicitur:intelligendo, prout intelli-
git glo. fina.quę tamen gloſſ.ij.ſecundùm pręcedentẽ intelle-
ctũ non procederet:ex quibus infero ſingulariter,ꝙ oppoſita
recuſatione,licet iudex velit delegare : ſi tamen altera pars ve-
lit inſiſtere,quòd cognoſcatur de iuſtitia recuſationis: quòd ne
ceſſarium eſt ad alterum deuenire:videlicet , vel ad electionem
arbitrorum,vel iudicum mutuo conſenſu deputandorum:quã
deputationem poteſt ipſe ordinariꝰ & per ſe facere,& per de-
legatum.Poſſet etiam intelligi text.in verſicu.aut ſi actor refu
gerit, ſ.quia non vult delegatũ tanquam ſuſpectum,in eligen-
do ſequentia duplici modo,prout ſtatim dixi,& tũc nõ ob. ca.
cùm ſpeciali:quia poteſt dici,quòd propoſita recuſatione iu-
dex exercens lites,poteſt ſimpliciter committere:etiam nõ re-
quiſitis partibus.Sed ſi fortè delegatus à ſe recuſaretur , quam-
uis poſſet alium delegare:tamen vt tollat omnem ſuſpicionẽ,
& recuſandi poteſtatẽ: delegauit vnum , qui compellat partes
ad eligendum ſibi iudices mutuo conſenſu:quam tamen com-
pulſionem poſſet ipſe per ſe facere.Sed magis congruit vt fa-
ciat per delegatum ad hoc,vt omnis ſuſpicio tollatur . & iſte
eſt notabilis intellectus,qui multũ cõgruit literæ noſtrę: & ſe-
cundũ quẽ de facili reſpondetur ad c.cum ſpeciali. videlicet,ꝙ
hic tex.loquit ante electionẽ arbitrorũ: illе verò loquitur ele-
ctis arbitris,& facta ꝓnunciatiõe ſup recuſatione.Idẽ tñ arbi-
tror,ſi recuſatio eſſet notoria; vel etiam ſi probata eſſet veritas:

vel iustitia recusationis dūmodò snīa sup recusatiõe non esset lata.sed si esset lata snīa,videreť ꝓcedere dispositio c.cū specialī.Et ꝗuis hæc cõclusio prima fronte videať satis ambigua & admirabilis:tñ potest diuersitatis ratio assignari:quia licet recusatio videreť notoria,vel esset probata:tamen quia iudicis officiū latissimū est, & nõ semper ad spēs probatiõis aduertit:posset cõtingere ꝙ ex aliqua alia causa snīam ferret.secus quando ꝓbata est snīa ꝗ transit in rem iudicatā:quia tunc clarum est, ꝙ nulla amplius videtur esse spēs pro iurisdictione iudicis in illa causa licet non sit veritas, ꝙ iudex iniustam snīam ferat:tamen posset contingere,ꝙ ex aliquo motu animi sui directiuo & informatiuo,sententiam aliter ferret:pro qua etiam differentia singulariter facit tex.in d.c.iudex.de offi.dele.lib.vj.vbi licet ꝓbata sit recusatio corā arbitris,potest tamen de partiū cõsensu sub delegare: qđ tamen post ꝓnunciationē,etiam de cõi partiū cõsensu nõ põt facere.& ista videť esse rõ illius decretalis.aduerte tñ qa in ordinario,cū remanere cū iurisdictione gñali,secūdū quā saltē videť posse delegare,vř esse locus opi.d.m.gl.ij.in pri. sentit cõtrariū,dū tex.dicit,executor deputeť.Nā cū hic nõ esset data sententia nõ erat deputādus executor,vnde gl.ꝑ solutione

a exponit executor, id est delegatus.[a] de quo dic vt dixi in nota bilibus.Sol.gl.format q.& soluit ponēdo duas opiniones,vltimò ponit de c.placuit.& nõ soluit.in fi.gl.dic,ꝙ iudice dato in locū recusati,nõ appellať ad episcopū recusatū. & sic cõtra secūdā solutionem gl.Sed solue, vt statim dicā.aduerte tamen: qa licet doct.hic latè tractent hunc articulum:tamen quia nõ ptinet principaliter & propriè ad titulū nostrum, nec tex.aliquid dicit de hoc:ideò ꝓcedā ꝑ cõclusiões.vñ dic,ꝙ Ho. quē sequiť Spe.in ti.de appel.§.nūc tractemus.in fi.j.col.tenet ꝙ appellatur ad Archiepm idem Tanc.& Phil.qui volunt,ꝙ appelletur ad superiorē illius,ꝗ delegauit:& sequitur Io.An.Sed quidā vltramontani,quos refert Ioā.de lig. distinguunt,ꝙ aut recusato ordinario pronunciatur pro recusatione:& sit vera ꝑdicta opi. Sed si statim proposita recusatiõe delegasset,appellatur ad delegātem,ꝗ tamen opi.nõ placet Io.de lig.Sed do. Ant. tenet dictam distinctionē,& dicit se ipsam cogitasse anteꝗ videret vltramontanos.Io.Cal.distinguit,ꝙ aut ꝓposita recusatione: & adhuc non ꝓbata,statim delegauit:& appellaťad recusatū.Sed ea probata,& fortius lata sententia pro recusatione,tenet opinionem Ho.& sequacium d.meus tenet vltimam opi.gloss.& post pronunciationem,& rationes,& argumenta,& iura ad ꝑdictas opiniones,vide hoc per do.m.in repetione.Non obstat c.placuit.primò quia ibi illi non erant delegati Epi. secūdò qa non loquitur in ipso recusato,sed in alijs terminis,vide docto. ibi,& hic. Aduerte tamen quia præsens quæstio posset habere duo capita.Primum respectu pronunciationis arbitrorum super suspicione. de quo dic vt traditur in c. ab abitris.s.de offi. delega.in vj.Et ibi etiam vide glò.& docto. Secundùm respectu iudicium pronunciantium in causa prin.in quo satis placet cõclusio d.m.Et hinc sumpta occasione d. m.hic format aliam q.quid si delegatus ab apřica sede recusatione ꝓposita, de partium consensu subdelegauit,non in totū,vtrum appellari debeat ad subdelegantem,vel ad papā,qui primò delegauit. & tenet ꝙ ad subdelegantē.Item farmat aliam q.†vtrū à delegato Episcopi recusati, vel etiā nõ recusati, possit appellari ad vicarium Epi.& cõcludit,ꝙ nõ nisi Epo in remotis agente licet Archi.in c.ij.de consue.li.vj.videať indistinctè velle,ꝙ sic.de quibus q.vide latè hic per d.m.maximè in repetitione:quia,vt dixi,nõ pertinet principaliter ad materiam.Glo.iij.quęrit de intellectu literæ in versi.aut si actor.& ponit duos intellectus, de quibus dic

b vt dixi in glo.j.Gloss.pe.potest expediri per q.an delegatus[b] exequatur sententiā suam posset etiam expediri per contrariū ꝙ imò delegatus possit:quia omnia videntur commissa &c.& sic obstat tex.noster gl.soluit in effectu ponendo duas opini. & tenet secundam quam modificat.¶ In ca.gl.ibi delegatus ab ordinario non potest . dic quāuis circa hanc materiā,an snīam suā delegatus exequi possit. Doct.& maximè D.m.plenissimè instet:tñ principaliter non ptinet materia ad ti.nostrum.Sed qa tex.noster ꝓbat cām istiꝰ disputatiõis,ideò seruabò quādā me-

13 diā viā.dic igiť,ꝙ in hoc articulo plures traduntur opiniones.† Prima ꝙ delegatus ab inferiore à principe nõ exequiť, sed delegās.Et hanc opi.tenet hic Gof.Abb.Lau.Tanc.Vin.Host.& bona guida.de Aretio & Inno.& Host.in c.innotuit.s.de arb. & gl.& Bar.in l.à diuo pio.in prin.ff.de re iu.& glo. in l.tale pactum.in §.qui prouocauit.ff.de pac.& in c. j.de milite vasallo, qui contumax est.in vsibus feud.& gl.in l.properandum.§.sinautem.C.de iud.Spec.in titu.de delegato.§.j.in fi. Secūda fuit opi.directè cõtraria,quā tenuit gl.ij.q.vj.c.qsquis.& refert glo. nostra,& tenet glo.in c.ex literis.s.de offi.dele.& Io.de Deo, & Bar.Brixiensis.Tertia fuit opin.Inn.in c.cū ab ecclesiarū.s. de offi.ordi.qui dicit,ꝙ delegatꝰ põt exequi per iurisdictionē, quā habet,vt in d.c.dilecto.j.de app.Quarta fuit opi. quorundam,qui voluerūt,ꝙ nõ exequať: sed non possit pronunciare exequendū esse.de qua per Spec.in ti.de primo & secundo decreto.§.restat. ver,nūc dicamus.Quinta fuit Spec.ꝙ possit exequi si sibi sit demādata executio:aľs secus,vt per eū in titu. de excusatiõe sententiarū.§.nunc dicendū.in princ.vsꝗ ad ver. qd si delegatus.Io.& Gal.Cal.tenēt hic opinionē glo.nřę.d.Ant. dicit hic,ꝙ põt pronūciare de exequēdo.Itē põt exequi ꝑ iurisdictionē,quā habet:vt excõicando,vel interdicendo, vt dixi in tertia opi.sed actualiter exequi sententiā suā,vel mittēdo in possessionē,non põt:nisi sit sibi cõmissa executio , vt cõmittimus tibi cognitionē talis causę,& sentētię executionē.aľs autē generaliter nõ veniret:quia in gñali cõmissione nõ veniūt ea, quæ sunt mixti imperij,vt executio Ang.de Perusio.in rep. d. §.qui ꝓuocauit.colū.xix.cõcludit,ꝙ delegatus inferioris non põt exequi:etiā si specialiter sit cõmissa sibi executio:quia cùm talis executio sit mixti imperij,nõ est delegabilis ab inferiore. intelligit tñ de executione facti.Nā de iure põt tuendo iurisdictionē suam & mutare,& excõicare, & audientiā delegare, & similia fecere.& hoc etiā Bar.in l.à diuo.Io. And.dicit ibi, ꝙ de

a iure canonico exequi põt de iure ciuili,nõ põt,vt sentit glo.nostra do.m.hic distinguit quatuor mēbra.Primū de vicarijs ordinariorū,in qbus tenet ꝙ possint exequi:maximè in his,qui faciūt idē cõsistoriū cū ordinario,sicut tradiť in c.ij.de cõsue.libr. vj.& ideò dixit maximè:quia idē videť dicēdū in delegatis ad vniuersitatē causarū.Secundū membrū est,de inferiorib9 Prælatis,an ipsimet possint exequi sententias suas:& distinguit va

b rias species iurisdictionis:sed nõ est materia nostra.vide hic ꝑ eū.Tertiū mebrū est,de delegato Principis,in quo de iure canonico est clarū,vt in c.significasti.& in c.quęrenti.& c.pastoralis.s.de offi.dele.de iure ciuili,sunt opiniões:quia aliud tenet glo.in d.l.à diuo Pio.& aliud in l.j.C.qui pro sua iuris.de quibus per Doc.maximè moder.in l.iiij.§.duas.ff.de dam.infec.et Bar.in d.l.à diuo.finaliter concludit, ꝙ potest saltē cùm hodie de iure canonico hoc sit expeditū.ad quod vide iura, quæ allegaui in c.j.& ibi latè dixi.j.de ope.no.nun.Prædictā tamē opi. singulariter limitat Ang.in l.qui restituere.ff.de rei ven.in executione non violenta,quę fieret manu militari, quam non potest facere delegatus Principis,secundū Inno.in c.significantibus.s.de offi.deleg.& in c.cùm olim.j.de priui.& ita dicit se de facto consuluisse in persona Epi Gabrielis de Eugubio.

14 †Quartū mēbrū est de delegato inferioris à Principe,in quo cõcludit,ꝙ de iure canonico simpliciter possit exequi dūmodò delegans habeat exequēdi potestatē.& hoc dicit ꝓcedere etiā si executio principaliter expressè nõ demandeť.moueť multipliciter vt hic poteris videre per eum,de iure ciuili dicit, ꝙ licet posset idem attentari,ex eo,ꝙ licet ea,quæ sunt meri aut mixti imperij,nõ sint delegabilia:tñ accessoriè transeūt.ar.l. quoties. C.de iud.In cõtrariū tñ allegat,& in hac cõclusiõe videť remanere,ꝑ tex.in auť.ei qui iurat.de bonis auť.iud.pos.vbi tex.sentit apertè talē delegatū nõ posse dare tenutā ex primo decreto,cuius cõtrariū à iure canonico dispositū reperiť per c.cū venissent.j.de eo qui mittiť in pos.Itē moueť ꝑ text.in l. ꝓperandum.§.sin aūt.C.de iudi.& auť.qui semel.C.qũo & qñ iud. Nā si nõ põt citare per edicta,vt ibi,minus debet posse exequi.Itē moueť ꝑ tex.iūcta glo.in l.fi.ff.de offi.eius,cui mā. est iuris. Et cõcludit,ꝙ de iure canonico possit:đ iure ciuili nõ possit.& rõ

c differētię sit:qa de iure canonico possunt delegari ea, quæ sunt mixti imperij,vt in c.quod sedes.de offi.dele.quę tñ de iure ciuili nõ possunt delegari,nõ ob.tex.noster in fi.vbi videť innuere,ꝙ etiā de iure canonico,nõ delegatus sed delegās exequať: quia rñdetur ꝙ licet cõcedat delegāti,nõ tñ delegat delegato. Vel secūdo modo põt rñderi ꝙ loquiť in delegato ab ordinario ꝓpter suspicionē:vñ cā suspicionis,ꝗ est causa delegatiõis limitat ipsam delegationē,vt videať facta solū respectu cognitiõis & diffinitionis causæ:in quibꝰ põt cadere suspicio: nõ autē respectu executiõis,in qua cessat suspicio: vt s.dixi in gl.j.& ideò delegās exequiť.vel posset tertiò rñderi magis clarè, si tenéremꝰ opi.de qua dixi in glo.j.post Doc.qđ finis text. nostri

c loquať de ꝓnunciatione arbitrorū.[c] Sed tu aduerte:quia reperio d.Ant.de prato veteri,in repe.dictæ l.fi.ff.de offi.eius.& in l.ab executore.ff.de app.col.viij.tenentē simpliciter, ꝙ etiā de iure ciuili,delegatus ab inferiore à Principe possit exequi sententiā suā per executionē facti. Mouetur primò per regulam: quia mandata iurisdictione oīa videntur demandata iurisdictione &c.de quo hic in glo.Secundò:quia sicut per mandatū executionis cognitio videtur demandata:vt in c.pastoralis. de offic.deleg.& in l.& si non cognitio.C.si contra ius,vel vti.pub. Itē per contrarium mandata cognitione,videatur mandari ex-

a ¶ Executor.i. delegatus.facit tex. in c. sciscitatus. s. de rescrip . adde do.Abb.in consi. xxiiij.li.j.

b ¶ Adde do.Phi. Deci.in c. significasti.s.de of.dele. & per legistas in l. à diuo pio. de re iud.

c ¶ No.ꝙ delegatꝰ inferioris à prin. põt exequi sentētiā suā de facto. i. per executionem facti. & istā executionē facti declarat Alexā.in d. l.à diuo Pio.in ij. col.ff.de re iu.vbi etiam Imo. latius hūc prosequitur articulum. vbi etiam Aret.

ecutio:vt cõtrariorũ idẽ ſit iudiciũ. Tertiò per tex.in l. fi. iuncta l.apertiſsimi.C.de iudi.Quartò per l.ij.C.de ſpor.licet glo. ibi aliter intelligat, & malè ſecundũ eũ.Quintò per l. placet. C. de iudi.Sextò per c.querelam.ſ.de elec.Septimò:quia velle interpretari,ꝙ virtute talis reſcripti vel delegationis poſsit exequi,nihil aliud eſt,niſi latè interpretari reſcriptũ cõtra concedentẽ,de cuius ſolius ꝑiudicio agit:qđ fieri debet:vt in l.ſi qñ. C.de bo.vac.lib.x.no.Inno.in c.cũ dilectus.j.de do.& Bart. in l.ſi bñficiũ.ſ.de cõſti.Prin.Vltimò mouetur per l.ſi reus. ff. de procu.vbi delegatus põt iubere pecuniã deponi : q̃ depoſitio habet inſtar ſolutionis:vt l.acceptũ.C.de vſu.& l.ſi ſoluturus. ff.de ſol.& ſic executionis.Nec ob.ꝙ de iure ciuili non poſsit executio expreſsè delegari per inferiorẽ : quia ipſe negat hoc.

a ¶Et ſeptẽ fundamentis iſtis rñdet hic Feli.in pe.co. quem videas.

a & ego cõtrariũ tenui in repe.l.j.ff.qs & à quo.Prætereaª poſito,ꝙ nõ poſſet cõmitti expreſsè per ſe,& principaliter:tamen multa veniũt cũ alio acceſſoriè:quę ſola nõ poſſunt cõmitti:vt not.in c.ex literis.de iure pat.& in l.modicis.ff. de contrahen. emp.& in l.quædam.ff.de acqui.re.do.cum ſi.Et ad tex.noſtrũ reſponde:vt ſ.dixi.& ſimiliter põt reſponderi ad l.à diuo Pio. in prin.vt dixi in prima ſolutione data ad tex.noſtrum . Et ſic patet ex prædictis quòd materia eſt ſatis dubia, & diſputabilis,& repetibilis.

b ¶Not. ex negatiõe fieri rem dubiã.adde glo.j. in c.veniens. de renun.& in ca.j. de offi.deleg.lib. vj. amplia & limita pluribus modis, vt ꝑ mod. hic in j.not.per Fely.in ca.ad noſtram.de prob.

c ¶Adde, quid ſit rigor:& qđ diſpẽſatio.bo.glo. in c. vt conſtitueret. ſ. di.& latiꝰ hic Panormi.

d ¶De hoc arti. habes regulã,& plures fal. ordinatiſſimè per Feli. in c.ſuper literis. in fi.de reſ. quem vide.& mod.in l.ij. ff.ſi qs in ius vocа,non ierit.

SVMMARIVM.

1 †Laicus,quo caſu corã iudice eccleſiaſtico cõueniri poſsit.
2 Bona clericorum gaudent priuilegijs eccleſiarum.
3 Rigor pro iuris ordine accipitur quandoq;.
4 Laicus ex conſuetudine de foro eccleſiaſtico poteſt eſſe.
5 Citatus,quando non tenetur comparere,valet proceſſus cõtra eum geſtus.& nu.ſeq.
7 Seruus in iudicio contra dominum eſſe poteſt , propter grauẽ iniuriam ſibi illatam.
8 Citatus,quid facere debeat.
9 Declinatoria qualitatis iuriſdictiõis & fori,qñ debeat opponi.
10 Citatus coram incompetẽti iudice,quam cautelam debeat adhibere.
11 Statuta contra libertatem eccleſiaſticam,ſunt inualida.
12 Negatio ſola qualitatis forum mutat.
13 Iuriſdictio excluditur qualitate negata.
14 Iuriſdictio iudicis eccleſiaſtici,qualiter probetur.
15 Clericus agens rei vendicatione,non cenſetur tacitè ſacrilegiũ deducere.
16 Cognitio ſummaria,qualis eſſe dicatur.

SI clericus. Laicus à quo clericus vel eccleſia rem vẽdicat,debet corã ſuo iudice laico cõueniri.h.d.vel ſic ſecundũ do.m. ſuper re eccleſiæ vel clerici,poteſt laicus corã eccleſiaſtico iudice conueniri.Sed ſi probabiliter negat rem eſſe clerici vel eccleſiæ,debet coram ſuo iudice laico conueniri.h.d. Et primò ponit dictũ.ſecundò ipſius rationẽ, & contrariã localẽ

1 obſeruãtiã ibi,cũ actor.¶†Primò no. vnũ notabilẽ caſum , in quo laicus põt corã eccleſiaſtico iudice cõueniri.ſ.qñ agitur de re eccleſiæ & ratio poteſt eſſe:quia ipſa detentio in dubio pręſumitur iniuſta.xij.q.ij.c.nulli.& c.qui abſtulerit.cũ ſi.vnde ex tali iniuſta detentatione videtur cõmitti quaſi quoddã ſacrilegiũ,ratione cuius,eccleſia vendicat ſibi iuriſdictionẽ:vt in c.cũ

2 ſit.& in c.cõqueſtus.j.e.& de hoc ibi latius dicã. ¶†Secundò no.ꝙ quãtũ ad priuilegiũ fori,bona clericorũ gaudent priuilegio,quo gaudẽt bona eccleſiarũ.& de hoc j. ¶Tertiò not. per

b allegationẽᵇ efficitur res dubia.ad idẽ.c.piſanis.j.de reſti.ſpo.et in l.iij.C.qui.ad liber.procla.nõ licet.& no.in c.ſup eo.j.de teſti.cogen.quod procedit,niſi allegatio haberet manifeſtam calumniam,& contrariam notorietatem.ad quod vide,quæ dixi in c.conſuluit.j.de app.

3 ¶†Quartò no.ibi.de rigore,ꝙ hic accipitur rigorᶜ pro iuris or

c dine,ſecundũ Hoſti.& Io.An.Nã,vt ſequitur in litera, ordo iuris vult,ꝙ actor ſequatur forũ rei.alibi dicit,ꝙ rigor eſt quædã generalis ordinatio ſecundũ iuris ciuilis regulas.vide Bart. in l. j.C.de leg.aliquando tñ ponitur pro quadã auſteritate facta ad terrorẽ,per quã exceduntur iuris regulæ.vide glo.l.di.c.vt cõſtitueretur.& aliquid per do.m.in c.ij.de re iud.& vide qđ latè dixi in Cle.j.de iudi.vbi tractaui de rigore & æquitate . & vide

4 etiã quod dixi in c.fi.ſ.de tranſac.¶†Quintò no.ꝙ põt ex cõſuetudine induci,vt laicus efficiat de foro eccleſiaſtico. de quo dicã in c.cũ contingat.j.eo.¶Vltimò not. ꝙ qñ certa qualitas dat iuriſdi.iudici,nõ videt ſufficere,ꝙ talis qualitas allegetur in libello,ſi talis qualitas negetur.& de hoc latius.j.poſt glo.in gl. j.in fi.dic de hac materia,vt latè dicemus in c.cũ ſit.j.eo. Gloſſ. ij.in princi.quęrit,vnde habuerit ortum conſuetudo, de qua in tex.& ſoluit,& ſubdit quid hodie obſeruet curia. In eadẽ glo. ibi,quotidie concedit.dic,idem no.glo.in c.ſeq.Sed dic, ꝙ hæc conceſsio potius procedit de facto,quã ex iuris diſpoſitione: vt dicit Archi.lxxxix.c.iudicatum.¶Poſtremò:quia ſ. in rub. ego remiſi me examinaturum quintum principa.articulum,in quo verſatur materia,qualiter cognoſcatur quis ſit iudex cõpetens,ſecundũ varios modos poſitos in d.rub. Circa quẽ arti.breuiter dic,ꝙ talis competentia cognoſcitur ex qualitate in libello deducta.tex.eſt hic.& in c.cũ ſit.& c.ex tenore.j.eo.& in c.cæterũ.ſ.titu j.& not.Io.de Imo.in glo.ſuper verbo, vſuris.in Cle.ij.de iudi.& ibi dixi.& adde,qđ ſtatim dicam in xj. ar.in v.op.¶Item:quia in rub.ego dixi me hic tractaturum de nono articulo,videlicet vtrum & quibus caſibus citatus corã iudice incõpetenti teneatur cõparere:ſaltẽ allegaturus priuilegium ſuũ,& quid iuris,ſi nõ cõparet:an & qñ valeat ꝓceſſus. ideo pro ipſius articuli examinatione dic,ꝙ in hac materia gl. & Doc.variè loquunt.de quibus latè per Inno.& Doc. in c.ij. j.de dila.& per Inno.in c.ſuper literis.de reſcrip.& in c.prudẽtiam.de offi.dele.& per Io.An.in regula ſcienti.de reg.iur.libr. vj.in mercu.circa ſolutionem quęſtiõis. & per legi.in l.ij.ff. ſi quis in ius vo.nõ ierit.& maximè per Bart.ibi in repe.& aliqđ per Bar.ſed latius per Io.de Imo.in l.quidã cõſulebat .ff. de re iudi.& per glo.in verbo,citẽt.in c.Romana.§.cũ autem. de ap. lib.vj.& per gloſſ.in c.ſi duobus.j.de ap.& in c.veniens. & ibi tetigi.j.de accu.& per glo.in verbo,citet.in c.ſtatutũ.§.in nullo.de reſcri.lib.vj.vt per gl.iij.q.ij.c.ſi Epiſcopus.& per Ang. in q.ſua,quæ incipit Bononiẽſis.& in hac materia quaſi ſequar ordinẽ do.m.& d.Ant.in d.c.ij.de dila.quibuſdam additis. Cũ igitur quæritur,vtrum citatus coram iudice incompetenti te-

d neatur compareređ &c.procedam per caſus & cõcluſiones.

5 †Prima igitur concluſio ſit,quòd quando citatus nec eſt , nec eſſe poteſt iudex ipſius citati,citatus non cogitur comparere, nec valet proceſſus geſtus contra eum non comparentem:nec etiam ſi compareret & taceret:quia taciturnitas hoc caſu, nihil operatur.facit quod no.glo.in l.j.C.vbi de cri.agi oportet,quę dicit,quòd quando citans eſt talis , quem citatus ſua voluntate non poteſt facere iudicem,taciturnitas nihil operatur ad faciẽdum eum iudicem.facit.c.dilecto.& quod ibi not. Innocen. j. de præben.& quod tradit Spec.in tit.de cita.§.j.ver. ſed pone, quòd iudex.& §.pe.in fi.& Archi. xv.q.iiij.c. ij. & quod not. Ioan.And.in d.regula ſcienti.& ex hoc infertur, quòd ſi clericus citatur à laico,ſiue compareat,ſiue non compareat, non valet proceſſus contra eum agitatus:ex quo laicus nõ poteſt eſſe iudex ſuus : quia ſemper reperitur ſententia à non ſuo iudice lata:vt in c.at ſi clerici.ſ.de iudi.& C.ſi à non compe.iudi. per totum,& quod no.glo.in c.ſignificaſti.j.eod.Et hoc modo poteſt intelligi gloſſ.not.in Cle. j.de ſeque.poſ.& fru . quæ dicit de defectu iuriſdi.poteſt quandocunq; opponi:& mihi placet: quia quotieſcunq; certum eſt citantem non eſſe iudicem citati: non eſt dubium quod citatus non tenetur comparere : vt not. glo.in d.c.ſuper literis.& in d.c.Romana.§.j.& in d.l.ij.ff. ſi qs in ius vo.non ierit.Aduerte tamen:quia prædicta procedũt in terminis prædictis : & ſic quando nulla eſſet facta expreſsio cauſæ propter quam aliquo modo fundaretur iuriſdictio citãtis:ſecus ſi eſſet aliqua qualitas expreſsè,per quam fundaretur citantis iuriſdictio:puta quia citatur clericus coram iudice laico domino feudi,ratione feudi.de quo dic,vt latius dicã in ca.ſeq. in j.q.& etiam apparebit hoc ex.j.dicendis.

6 ¶†Secunda concluſio ſit,quando citatus non eſt iudex:ſed tamen poſſet eſſe iudex citati:ſed notoriè conſtat eum non eſſe iudicem: citatus non tenetur comparere:nec valet proceſſus geſtus contra eum non comparentem:ſiue ſit contumaciæ punitiuus,ſiue ſit factus ſuper cauſa principali.ad hoc glo.iij.q.ij. c.ſi Epiſcopus.& j.de accu.in cap. veniens.& c. ſi duobus . & in c.ſi auidè.de app,libr.vj.Et ita communiter tenent Inno. & Doct.in d.c.ij.j.de dila.& mihi placet. licet enim poſsit eſſe iudex in aliquo caſu,tamen ſi illum non exprimit in libello , aut in citatione:citatus habet regulam per ſe,vt non teneatur comparere.vnde cum habeat regulam per ſe,dicitur certum eſſe notoriè vt hoc appareat:vt no.in l.quoties.ff.ſi quis cau. facit etiã regula.l.omnis diffinitio.ff.de regu.iur.& ideo caſum exceptũ per quem teneatur ille comparere tanquam ſubditus citati, debet quis allegare in ipſo libello:aut iudex in citatiõe: & ipſum ſi opus eſt,poſtea probare.facit text.noſter,& quod ſtatim dixi.¶Tertia concluſio,quando non eſt notorium citantem nõ eſſe iudicem:ſed in veritate non erat iudex:& in citatione nulla innititur poteſtate:ſed ſimpliciter citat, non exprimendo ſe iudicem ordinarium,vel delegatum:citatus non tenetur cõparere,vt voluit Inn.in d.c.ij.vbi etiã dicit,ꝙ ꝓceſſus contra talẽ agitatus nõ tenebit,& ſequit do.m.Qñq; verò non eſt notoriũ citantem

citantē esse iudicē:tñ in ipsa citatione citās exprimit aliquam iu
risditionē ordinariā,vel delegatā:per quā ostēdit,ꝙ alicui inniti
tur iurisditiōi.& hoc casu distingue ꝙ aut citās exprimit se dele
a gatū,aut ordinariū.Primo casu,qñ exprimit[a] se delegatū:& ip
si citato mittit copiā tenoris rescripti,vel etiā si nō mittit ĩ casi
bus,in qbus hoc fieri pōt,scd̄m ea,quæ tradunt̄ in c.cū iure.s̄.
de offic.dele.& ꝑ D.m.post Inn.in.d.c.ij.& hoc casu subdistin.
gue,ꝙ aut nullū rescriptū à superiore emanauerat,aut si emana
uerat,illud erat falsum.& Inn.videt̄ variasse.Nā in c.super literis
vr̄ velle,ꝙ nō valet ꝓcessus cōtra abñtem,etiā sup incidēti:qa
sicut fabricator falsi rescripti nō potuit dare iurisditionē super
principali:ita nec sup incidēti,vt puta ꝙ possit ꝓnūciare se cō
petentē:vel vt possit punire nō cōparētem,tanꝗ̃ cōtumacē.&
hoc placet Io.an.in d.c.sup literis.licet Inn.aliud sentire videa
tur in d.c.ij.de dila.Sed primum dictū plus placet ibi do.m.q
tñ remittit ad no.in d.c.sup literis.Aut rescriptū in veritate ema
nauit à superiore:sed erat nullū.puta:qa ĩpetratū ab excōicato
& citatus tenet̄ cōparere.Et si nō comparebit,valebit proces-
sus cōtumaciæ punitiuus:nisi ꝓpter cōtumaciā perueniret̄ ad
scd̄m decretū:qa tūc nō valeret hoc casu,scd̄m qd̄ statim dicā
in ordinario.Sed tñ aliter punitiuus,& incidēter factus proces
sus valebit:qa in dubio erat iudex in cognoscēdo,an sua eēt iu
risditio,vt.d.c.sup literis.sed agitatus sup principali cā,nō tene
bit:sup illa nullā habet iurisditionē,ex quo rescriptū nō erat nul
lum.qd̄ tñ ꝓcedit,nisi talis iudex prius pronunciasset se iudicē
cōpetētē: quo casu,valeret ꝓcessus postea gestus.& istud fuit
singulare dictum Lapi in c.j.de rescrip.li.vj.qd̄ sequunt̄ Doc.
mo.in d.c.j.super lr̄is.& do.m.in d.c.ij.qd̄ perpetuò notabis:&
ex ipso semper adhibebis cōsiliū & cautelā prius facias iudicē
pronunciare super iurisdictione sua,quā procedat super princi
pali:& ad id qd̄ dixi de rescripto impetrato ab excōicato,vide
quę latius dicā in c.sacris.j.de sen.ex.in xix.prin.arti.Si verò re
scriptū non erat nullum,sed subreptitium.& sic valeat sed eli-
di poterat exceptione hoc casu,valet processus gestus cōtra ab
sentem etiā si sit factus super principali,quatenus tamen stat⁹
causę hoc patiat̄.& ratio est:quia licet rescrip.sit subreptitiū,ta-
men tribuit iuris.l.exceptiōe elidibilē.quare imputandū est ci-
tato,si non cōparet:& nō opponit exceptionē,vt no.ĩ d.c. sup
lr̄is.& c.cęterū.de rescri.& in c.inter.j.de re iu.qd̄ tamē ĩtellige
nisi error esset expressus in citatione: vel de iniustitia citatiōis
notoriæ cōstaret.secūdū ea,quę statim dicam de ordinario.Sive
rò iudex citans innititur iurisdictioni ordinarię, dic ꝙ aut talis
in veritate non erat iudex ordinarius:nec citati,nec aliorum:&
non valet processus:siue sit factus contra absentem.sed etiam
contra comparentem:quia iste processus semper reperitur fa-
ctus à iudice incompetenti, vt s̄. dixi in prin. Nec in eo potest
habere locum prorogatio,ex quo nulli pręest iurisdictioni,per
ea,quæ dixi in c.significasti.j.eo.in iiij.prin.ar.Aut non est iu-
dex ordinarius citati:sed aliorum territorij citantis:& tunc,aut
causam exprimit in citatione:quæ si vera esset, competeret iu-
risdictio:vt quia ibi contraxit,vel deliquit:& tūc,aut de citatio
ne exprimit aliquem errorem:vt puta, ꝙ veniat ad responden
dum seruo,vel excommunicato,aut bannito,vel spoliatori suo,
aut pupillo,vel simili.Aut si nō exprimit,tamen notorium est
citationem esse iniustam:vt quia citat ad locum notoriè non tu
tum:& non tenetur comparere,vt singulariter voluit Inno. in
d.c.ij.Nec ob.ꝙ in aliquo casu prædictorum casuum possit cō
tingere citationem esse iustam:quinimò non videatur posse cō
siderari,ꝙ detur aliquis ex prædictis casibus,in quo in aliquo
casu non possit citatio esse iusta.exemplum si citatus est domi-
7 nus vt respondeat seruo.†Nam propter grauem & enormem
ĩiuriā seruo illatā,pōt seru⁹ esse ĩ iudicio cōtra dñm.insti.de his
q sunt sui vel ali.iu.Et idē in alijs casib⁹,in qbus semp posset in
ueniri aliqua excusatio:qa rñdet̄ scd̄m Inn.ꝙ ex quo ĩ citatiōe
posuit iniustū,seu illicitū rōne talis citatiōis prima facie iniuste
nō tenet̄ citat⁹ cōparere:nisi in ipsa citatiōe exprimat̄ cā cōfun
dēs illā p̄sumptā iniustitiā: qa citat⁹ habet ꝓ se fundatā intētio
nē suā facit bonus tex.in Cle.ij.§.Pisana.de re iud.& idē si cita-
tio de se non est iniusta:sed impedimētū est notoriū ex pte cita
ti,vt qa notorius infirm⁹,vt l.q̄situ.ff.de re iudi.Si verò citatio
est iusta,tenet̄ cōparere licet ĩ veritate nō sit iudex,ex q̊ de hoc
dubitat̄:& si nō cōpareret,valet ꝓcess⁹ cōtumacię punitiu⁹:qa
debebat venire allegatur⁹ priuilegiū sn̄iæ,vt l.si qs ex alie.ff.de
iud.& l.j.ff.si qs in ius vo.nō ierit.cū si.Sed si in veritate nō erat
iudex:nō valebit ꝓcess⁹ sup principali:ētsi status cāę patiat̄,vt
possit ꝓcedi sup prĩcipali:l.i.nō cōte.qd̄ tñ est verū,nisi pri⁹ ex
presse ꝓnūciaret se iudicē cōpetētē. & iō dixi exp̄sse: qa ꝑ ꝓ
cessum ad vlteriora,ex q̊ ps aduersa ē abñs:& sic nō vr̄ cōsenti
re:s; poti⁹ cōtradicere nō vr̄ iudex tacitè ꝓnūciare sup iurisdi
ctiōe:qa tūc ĩtelligit̄ tacitè ꝓnūciare ꝑ ꝓcessum ad vlteriora

qñ pars est pręsens,& ita ꝓcedit.c.ex parte. el tertio. & quod
ibi no.j.de appel.& hoc voluit Inn.in d.c.ij.de dila.& sequunt̄
b ibi Doc.& Io.An.in d.regula sciēti.Et ratio quare poti⁹ [b] va-
leat ꝓcessus cōtra absentē cōtumaciæ punitiuus:& etiā super
principali,qñ prius ꝓnunciauit expressè se cōpetentē & iud.
ordina.& tñ nō valet,si sit delegatus,vt s̄.dixi,qa ordinari⁹ ha-
bet saltē iurisdictionē in oēs habitātes in suo termino: etiam si
sunt extranei.& ideo ratione dubij pōt citare & ꝓnūciare.Sed
aduerte circa prędicta:qa licet s̄.dixerim valere ꝓcessum con-
tumaciæ punitiuū:illud ꝓcedit,nisi ꝓ tali cōtumacia sit inter-
positū decretū ex cā iniusta:vt qa ius nō cōpetebat actori , vel
sciebat suū ius posse elidi per exceptionē cōpetentē reo:puta,
pacti de nō petēdo,aut similē:qa cū decretū debeat ritè & re-
ctè ĩterponi,meritò interpositū cōtra absentē ex falsa cā,nō te-
net secundū Inn.d.Ant.& do.m.in c.ij.& in c.dilecto.j.de ver.
sig.& ꝑ Bart.in l.iustè.ff.de acqui.pos.& in l.Fulcinius.§.Præ-
tor.ff.qb⁹ ex cau.in pos.eatur.& est bonus tex.in l.cū verò. §.
subuentū.ff.de fideicō.liberta.& l.j.§.hęc verba.ff.ne vis fiat ei.
& in l.si eo tpe.ff.de peculio,licet glo.dubitauerit in d.§. Præ-
tor.& aliud videat̄ sentire in d.l.iustè.& vide Spec.in tit. de pri
mo & secūdo decreto.§.nūc dicam⁹.in fi.licet secus sit in sn̄ia,
si aliud nō obsistat,ꝗ̃ iuris:vt in l.cū putarē.ff.fa.ercis.de quo ꝑ
Doct.in c.cū Bertoldus.j.de re iu.& ꝑ legistas in l.si prætor.§.
Marcellus.ff.de iudi.& vide q̄ latissimè dixi in c.ij.j. de crimi-
ne falsi.si verò iudex citās in veritate habebat iurisdictionē,& a
expressit ea,q̄ erāt exprimēda in citatiōe:tenet̄ aduersarius cō
pare,quāuis fortè actori ius nō cōpeteret,vel nō esset audiēd⁹,
ex varijs causis.Sed omitto:quia non est materia nostra,cū de t̄
cōpetētia.Circa x.principalē articulū, de quo etiam remisi me
hic dicturum in rubrica,videlicet qualiter se debeat habere co-
ram iudice incompetenti:& quando opponere de incompetē-
tia:& qualiter:& quas causas allegare,seu cautelas adhibere: vt
non incidat in pœnam statuti prohibentis declinari forum . &
an valeant talia statuta,procedā per quatuor principales quæ-
stiones,prout ex j.dicendis apparebit.

¶Prima q̄stio sit.qd debeat ipse citat⁹ facere.Secunda,qñ de-
beat op.declinatoria,seu negatio qualitatis iuris.Tertia.quādo
cautelā debet adhibere cōuētus,qui citatur corā iudice incōpe- b
tēti.s.ex forma statuti,pœna est declinare iuris.Quarta, vtrū ta
8 lia statuta valeāt.†Quò ad primā dic,ꝙ debet diligēter cōside-
rare formā citatiōis,& casus in quib⁹ nullo mō nec super inci-
dēti,nec super principali pōt contra eū procedi: & securè pōt
nō cōparere per ea,quę dicta sunt in pręced.arti.Si verò aliquo
modo,vel ex aliqua causa posset contra ipsum procedi:vel in-
cidēter,vel principaliter,secundū qd̄ dictū fuit in pręcedēti ar
ticulo:tunc cautus videtur esse, ꝙ citatus cōpareat: & ipsi⁹ ci-
tātis iurisdictionē declinet:vt no.in c.sup literis.s̄.de rescrip.&
in c.inter.j.de re iu.Nec ex eo,ꝙ citat⁹ cōpareat, videt̄ ꝓroga- c
re iurisdictionē:etiā si esset talis,cuius iurisdictio posset proro-
c gari:nec etiā videt̄ priuilegio suo renūciare[c] nisi litiget corā eo.
vt no.Bal.in l.ij.C.de bo.aut̄.iu.pos.Itē etiā nec ꝑ copię petitio
nē,aut ꝓmissionē factā de parendo mandatis iudicis: sed solū
per actū cōpatibilē priuilegio suo:vt dicit Bal.in d.l. ij. & Cy.
in l.fi.C.de spon.in finali q̄stiōe.vel per actus positiuos tales,
per quos fiat iurisdictiōis ꝓrogatio,secūdū ea q̄ latè dixi in c.
signifi.j.eo.in vj.prin.arti.in j.q.prin.& in viij.q.prin. Aduer-
te tñ:qa debet esse cautus cōparēs ꝙ alleget priuilegiū suū &
in cōpetētiā citātis:& ipsum declinare:sed nō simpliciter dice-
re illū iudicē incōpetentē:sed debet dicere,ꝙ nō est suus iudex
cōpetēs:& ꝙ nō intēdit in eū cōsentire ꝑ illū actū :aut aliquē
fiendū in posterū:nisi si & inꝗ̃tū sit iudex cōpetēs:qa si simpli
citer declinaret,posset puniri tanꝗ̃ cōtumax,secūdū no.ꝑ In-
no.in c.Cumana.de elec.& ꝑ Bal.in l.nō videt̄.ff.de iud.& Ioā.
de Imo.in l.quidā cōsulebat.de re iu.in pe.colū.dixi in d.c. in-
ter.j.de re iu.Et si fortè rōne alicui⁹ qualitatis esset cōpetēs &
vigore illius qualitatis citaret̄,debet negare illā qualitatē, si nō
est vera.tex.est hic.nec per hāc negotiationē vr̄ in iudicē con- d
sentire:vt hic,ꝙ etiā si qualitas illa videret̄ facere ad merita cau-
sæ:qa per dictā negationē nō dicit̄ induci litis cōtestatio , per
quā excludat̄ declinatoria,secūdū no.in d.c.inter.& l.pe.& fi.
de excep.qa talis negatio nō fit ad litis ordinationē,hoc est, ad
litis cōtestationē:sed ad iurisdictiōis exclusionē,secūdū Ho. &
Io.An.hic vñ dicūt singulariter d.Ant.& d.M.hic,ꝙ vbi nega
tio respicit pariter iurisdictionē & petitionē,poti⁹ interpretat̄,
vt fiat ad iurisdictiōis exclusionē,ꝗ̃ ad litis cōtestationē,qd̄ est
d singulare[d] & ꝑpetuò memoriè cōmendandū:& mihi placet,ꝓ
quo dicto mihi venit in mēte,qa sicut verba dubia libelli inter-
pretant̄ ꝓ libellāte,vt in l.si qs intētiōe ambigua. ff. de iu. Ita
& verba dubia exceptiōis ꝓposita debēt interpretari ꝓ exci-
piēte:maximè cū intētioni cōforment. Et ideò cū intentionis

a ¶No. ꝙ delegat⁹ citans debet rescriptum inserere in citatione,aliàs citatus non comparet.aut̄.qui semel. vbi Bart.no.in iij. col.ad hoc C.quo modo & quando iudex. & vide d. Ias.in l.ij.in j.col. si quis in ius voc. non ierit.

b ¶No.rōnem:quare ꝓcessus ordinarij valeat: quando declarauit se competentem.& nō delegauit,quādo vterꝗ̃ erat incompetens. facit qd̄ no.in l.si quis ex aliena.ff.de iu.

c ¶Citatus comparens nō videt̄ renunciare priuilegio.facit qd̄ not. Bar.in aut̄. C. de Epis.& cleri. vbi ĩfert ad testes deponeñ.qui inuiti pręsumunt̄ deponere,qñ sunt priuilegiati.cuius cōtrariū tenuit ipse in l. post legatū. §.is verò.ff.de his quib⁹ vt indig.et de ea cōtrarietate perpēdit ar.in c.illa.ij.colum. de accu.

d ¶Not. dictū singu.ad limi.l. si qs intentione ambigua.ff.de iudi.

reorum sit fugere, vt in l. inter stipulantē. §. j. ff. de ver. obli. meritò potius interpretant̃ dicta verba in vim declinatoriæ, quàm peremptoriæ. Nec ob. q̄d not. Inn. in c. dudum. el. ij. §. de elec. & Doct. ibi. vbi volunt, ꝙ verba dubiæ exceptionis interpretent̃ contra excipientem: quia intelligo respectu dubiæ probatiōis, exceptioni dubiæ propositis. Nam sicut dubia probatio non releuat actorem: vt in c. in præsentia. j. de proba. licet dubius libellus interpretet̃ pro actore: vt dixi. Ita dubia probatio exceptionis nō releuat excipientē: sed tñ respectu ꝓpositionis debet pro ipso interpretari: quia non debet esse in hoc deterioris cōditiōis, q̄ꝫ actor. maximè cū excipiēs respectu exceptiōis videatur agere: vt l. j. ff. de excep. & pro dicta sententia facit q̄d dixi in c. inter. j. de re iu. vbi dixi post Doct. ꝙ si aliquis proponit simul recusationē declinatoriā, & alias dilatorias, intellige illas proponere secundū ordinē intellectus. arg. l. ij. §. sed & si qs. ff. de vulga. & pupil. & no. Bal. in l. fi. C. de iu. & vide alia iura, quę allegaui in d. c. inter. facit etiā, quia verba interpretant̃ secundū q̄d est verisimile per l. stipulatus. ff. de vsu. & l. cū pater dotē. ff. de pac. dota. & in l. insulā. ff. qui po. in pig. ha. Ex quib⁹ infero, ꝙ si in libello essent narrata plura, aliqua qualitas tribuens iurisdictionem quę etiā respiceret merita causæ, ꝙ si reus cōparens negaret narrata, prout narrantur, vera esse: & petita, prout petūtur, fieri debere: nō ꝓpterea intelligit̃ esse facta litis cōtestatio. de quo latius dicetur in c. j. j. de lit. cōtest. arg. viij. & q. prædicta. notabis: quia nouissima sunt. Vtrū aūt Eps possit declinare forū Regis cognoscentis, an sua sit iurisdictio, dicā in

9 fe. arg. ¶ †Secundò quęro, qñ debeat opponi declinatoria, seu negatio qualitatis iurisdictionis & fori. Solutio patet ex prędictis: quia debet proponi ante lit. cōte. & nō post. Nā si postea proponeret̃, onus ꝓbādi incūberet ipsi cōuento, secundū do. Ant. de quo dic, vt latius diceret̃ in seq. arti. in iiij. opi. Francisci de Albergotis. Sed hoc vltimū mihi nō placet: qa post lit. contest. nō pōt opponi exceptio[a] declinatoria: vt latè dixi in c. inter. j. de re iudi. & no. in l. exceptiōe. C. de excep. & vide q̄d dixi in c. significasti. j. eo. in prin. artic. q. j. & viij. nisi intelligeres, ꝙ esset talis incōpetentia seu iurisdictio, q̄ nō posset ꝓrogari.

10 ¶ †Tertiò quęro quā cautelā debeat adhibere cōuent⁹, qui citat̃ corā iudice incōpetēti: & ex forma statuti ꝓhibet̃ declinatio fori talis iudicis sub certa pœna. exemplū, dictat statutum[b] ꝙ declinans forū Potestatis, incidat in tantā pœnā, vel possit impune offendi, citatur clericus corā Potestate, quærit̃ qua cautela vti poterit ne incidat in pœnā statuti, saltem de facto. Sol. But. & Bar. in auť. statuimus. C. de Episc. & cler. tenet ꝙ cautela est. dicat nō possum r̄ndere corā vobis obstante ꝓhibitione. c. si diligenti. de fo. cōpe. Io. de lig. dicit ꝙ tale statutū non tenet respectu clericorum: quia aut expressè disponit de clericis: & clarū est, ꝙ non tenet: vt in auť. cassa. C. de sac. san. eccl. & in c. nouerint. j. de sen. excō. Aut expressè nō disponit: sed simpliciter & generaliter loquitur, & nō refertur ad clericos: vt in ca. j. de iureiu. lib. vj. & in c. j. de immu. eccle. lib. vj. & subdit, ꝙ fortè cautela But. & Bar. nō prodesset, cū effectualiter videatur declinare. nec refert, facto aut verbo aliquid fiat. vide multa iura alleg. per glo. in c. cū super. š. de offi. deleg. & qm̄ de facto prædicta statuta, quę nunc mandant̃ executioni, vt euitetur grauamen facti, vtile est seruare consiliū Bar. de quo in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. videlicet, ꝙ clericus non declinet: sed superior cōpareat pro interesse suo, & eū reuocet. arg. c. si iudex laicus. de sent. excō. lib. vj. facit q̄d in simili dicā de dn̄o reuocante vasallū, in c. seq. j. eod. & hoc etiā tenet do. Ant. in c. relatū. j. de sen. excō. per illū tex. & Pet. de Anc. in repe. regulę ea, quæ. de reg. iur. lib. vj. dicit bene, ꝙ quantū ad validitatē & potestatem comprehensiuā, tenenda est opi. Io. de lig. facit q̄d no. Io. And. in d. c. fi. & idem tenet Bal. in d. auť. statuimus. etiā si per quandam viam indirectā pœna cōcerneret clericū declinantē: vt puta, si clericus declinauerit: vel etiam si dicit statutū: si quis declinauerit, pater eius, vel frater, vel consanguinei tantū soluāt, vel possint impunè offendi. voluit tamen Bald. & Pet. ꝙ ad euitādum grauamen facti, cautela etiam est, vt ipse clericus vadat coram iudice in habitu & tonsura clericali, non autem excipiat: quia habitus & tonsura manifestant eum clericum: & pro ipso excipiunt, secundū no. in c. si iudex laicus. de sen. excom. libr. vj. quam etiam cautelam tradit Ang. & sequitur Ioā. de Imo. in l. quādiu. ff. de acqui. hære. A. B. Et eandem cautelā tradit Bald. in l. j. C. de natu. lib. in fi. per illam l. Ma. Ego etiam arbitror, ꝙ tam in clericis, quàm in laicis, si iudex funditus careret iurisdictione, ita quod processus cōtra eū absentem nō teneret ꝙ cautela[c] est, ꝙ non cōpareat: & si fortè postea cōtra eum lata esset sententia, aut processus factus, vigore cuius ageretur: opponat de nullitate ipsius sententiæ & processus.

11 ¶ †Quartò quęro, vtrū talia statuta, de quibus statim dictū est, valeant. So. dic, ꝙ inquantū non loquuntur de clericis, nec sint contra ecclesiasticā libertatem, valent: sed si essent contra clericos, aut contra ecclesiasticam libertatem, nō valerent: quamuis de clericis, aut personis, vel rebus ecclesiasticis non loquerentur secundū ea quæ latè traduntur in auť. cassa. C. de sa. san. eccl. & per Barto. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & latè per Pet. de Anch. in repe. c. j. š. de consti. in xj. prin. q. dixi in d. c. nouerint. j. de sen. excommuni. vnde non valent, si propter talia statuta clerici efficerentur timidiores, & laici audaciores: vt dicit Bald. in d. authen. cassa. in iij. q. per tex. in l. j. §. quæ onerādæ. ff. quarum rerum actio non datur. Et vide quę statim dixi in præce. q. secundùm Io. de ligna.

¶ Circa xj. arti. de quo similiter in rub. remisi me hic tractaturū. videlicet, quid agendū sit si aliquis citatur ad forū nō suū, seu coram iudice incompetenti, secundū suam naturā & primordialem essentiā, sed ex aliqua causa in libello deducta concluditur ipsius cōpetentia, quæ tñ qualitas negatur quid agere debeat iudex, & ad quem pertineat probatio illius qualitatis, & quam debeat probare, & apud quē. & iste articulus est subtilis & difficilis, vt ex j. dicendis apparebit, & est diligēter attēdendus. & ideò maiores nostri varias tradiderunt opi.

¶ Prima opi. fuit Glo. qui primò videtur fateri, ꝙ iudex debet summariè cognoscere de qualitate tribuentis iurisdictionē negatam per conuentū comparentē, per l. si qs à liberis. §. si vel parēs. ff. de lib. agno. pro quo facit q̄d no. Vin. in c. cōquestus. j. eo. vbi vult ꝙ si laicus conuentus coram ecclesiastico pro inuasiōe, aut raptu tribuētis iurisdi. ecclesiastico neget talē qualitatem, ꝙ iudex ecclesiasticus cognoscet, donec appareat ꝙ iurisdictio nō sit sua. & cùm cognouerit, condēnat actorē in expensis, & remittit laicū ad iudicē suum. vt j. de app. in c. vt debit⁹. & c. cum speciali. & hanc opi. sequitur hic Io. An. pro qua facit q̄d no. Inno. in c. cæterū. š. de iudi. vbi dicit, ꝙ si ad fundandam iurisdictionē exigitur, ꝙ res sit feudalis, & hoc negetur: debet iudex ante omnia de hoc cognoscere. & idem si ratiōe contractus vel delicti, quis citaretur: & negaretur talis qualitas, prius de ea cognoscendū est: vt no. Inn. in c. super literis. de rescrip. & Arch. & Io. And. in c. Romana. §. cōtrahentes. eo. ti. lib. vj. & Ioan. And. in c. j. de rapto. & in l. prescriptiōe. C. si cōtra ius vel vti. pub. Et idem si citatus à cōseruatore dato ab apostolica sede, negat iniuriam notoriā: vt no. Io. And. in c. j. de offi. delega. lib. vj. Et in Archiepiscopo visitante prouinciā, qui vult subditorum suffraganeorum delicta punire: si per ipsos talia delicta negentur esse notoria: vt tradit Archi. in c. Romana. §. notoria. de censi. lib. vj. A. B. Et hanc opin. tenet etiam Gemi. in d. §. contrahentes. Idem Iaco. Butri. & Bal. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. publicam. idem Anto. de But. Abb. Moder. & Imo. in d. c. super literis. & Ant. de But. in c. cæterum. š. de iudi. & Bal. in l. si quis ex aliena. ff. de iu. Ma. Et sic patet, quòd in his omnibus & similibus casibus, cognoscitur prius de qualitate allegata pro fundamento iurisdictionis denegata per reum cōuentum ad excludendam iurisdictionem, & si talis qualitas nō reperiretur adesse, remittet conuentum ad iudicem suum, & actorem in expensis condemnabit: vt dixi. Si verò probatur adesse, cognoscet de causa principali: & sic est intelligendus & limitandus tex. noster.

12 ¶ †Secūda opi. principalis fuit, ꝙ sufficiat sola negatio qualitatis allegatæ, & sola negatio facit, vt mutetur forū. mouetur per tex. nostrum. Nam ex eo, ꝙ hic fuit negatū, ꝙ ista res esset ecclesiæ seu clerici: dū dicitur hic ꝙ debet adiri iudex secularis. allegat etiam no. in c. cùm sit. j. eo.

¶ Tertia opin. est, ꝙ sola in libello allegatio facta qualitatis vel causæ concedentis iurisdictionem sufficit: quāuis illa nō sit vera, dummodò non cōstet de falsitate: quia quod exprimitur in libello, habetur pro vero quò ad fundandam iurisdictionē: vt in l. cùm quædam puella. in fi. ff. de iur. om. iud. tenet Bartol. in d. l. ij. ff. in ius vo. vt eant. vbi dicit, quòd si aliquis citatur ratiōe contractus vel delicti coram non suo iudice, non sufficit negare contractum vel delictum, ad excludendum iurisdictionem. Sed hoc non obstante, iudex plenariè cognoscet de causa prin. non autem summariè de qualitate denegata. allegat ꝙ in fi. dicitur in l. ordinata. ff. de libe. causa. vbi quantum ad limitandam personam serui agere volentis sufficit ꝙ seruus in libello dicat se liberum. facit etiam quod no. Inno. in c. cū sit. j. eod. vbi dicit, quod ad fundandam iurisdictionē ecclesiastici, satis est allegare aliquam qualitatē, per quam fundetur iurisdictio sua: vt vsuræ, fraudis, aut illiciti contractus, vel quid simile, quod not. in auť. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. vbi dicitur ꝙ satis est allegare delictum cōmissum esse in certo loco, ad fundandam iurisdictionem iudicis dicti loci: si qualitas prædicta postea non probabitur, corruet totus processus, per totum titu.

a ¶ Exceptio declinatoria non pōt opponi post litē cōtesta. vide latè Bal. in l. exceptionē. C. de ꝓba. vbi tñ ponitur de dilatorijs. sed vide eundē in l. fi. C. de excep. & l. j. C. si à non cōpe. iudi.

b ¶ De hoc statuto. vide Ang. aliter loquentē. l. filiusfa. §. diui. ff. de le. j. Ancha. in c. j. ver. quero regulariter. de consti. & dicit Barb. in auť. cassa. ꝙ isti statuētes sunt excōi. in addi. Bald. adde Bald. latè distinguentem authen. statuimus. in ij. col. de sa. san. eccl.

c ¶ Cautela clerici ad euitan. tribunal iudicis secularis, vt indutus vestes clericales cōpareat: quia hoc mō re ipsa excipiet, & ipso facto: & bñ facit, ꝙ nō minus re, quàm verbo, mēs hominis ostendit̃. l. si tñ. §. j. ff. de ædil. edict. latè Ias. in l. si ita scriptū. §. j. de lega. j. in prin. vbi multa per l. reg. & facta verò ꝓximiora sunt. Decius cōsil. liiij. & facto, facilius prorogat̃ iurisdictio, quā verbo. l. si cōuenerit. ff. de iuris. om. iud. l. sed & si susceperit. ff. de iurisdict. adde Paul. cōsi. cclxiij. libr. j. vbi multa. quod not. facit. l. de quib⁹. circa fi. ff. de lega.

tēti.C.si à nō cōpe.iu.A.B.Et hanc opi.tenet Raf.Ful.in d.l.ex quocunq;.& Ful.in d.l.prescrip.& Pau.de ca.in l. cum quædā puella.§.quoties.per illū text.ff.de iuris.om.iu.& est de mente Ioā.And.in addi.Spe.in ti.de compe.iu.adi.§.j.in addi. quæ incipit,Guido de Suza Ma.¶Quarta opi. fuit Frācisci de Albergo.de Aretio quē sequitur Lapus,allegatione lxj. secundū do. Anto.& do.Ma.Sed ego habeo in allega.lix.qui dicit, ꝙ sufficit,ꝙ qualitas allegetur in libello,& postea probetur.& si per comparentem negaretur,neganti incumbit onus probandi:ex eo ꝙ ex libello sit fundata intentio agentis,vt in d. l.cùm quædam.in fi.Sed ista,& præcedentes opiniones reprobantur per do.Ant.mouetur,per tex.vbi licet allegeť qualitas, videlicet ꝙ res sit ecclesiæ:non sufficit, si talis qualitas negatur:nec aliquid hic dicitur ꝙ negans grauetur onere probandi. Mouetur ꝙ ex dictis opi.sequereť ꝙ ī potestate actoris esset allegando aliquā qualitatē,per quā ipsius iurisditio fundareť.grauare reum onere probandi:qđ videtur esse inconueniens. Non obstat l. cùm quædam.in fi.quia ibi ideò inspicitur qđ petiť in libello & nō ꝙ in veritate debetur quia siue sit verū qđ petitur,siue falsum concluditur iurisdictio cùm non habeatur respectus ad veritatem debiti:sed ad milites eius qđ est petitum:& si vltra deberetur iurisdictio sua,ad illam maiorem quantitatem non extenditur:sed in casu nostro& in alijs exemplis supra positis,si qualitas allegata sit falsa,excluditur in totū & ēt hoc ēt sentit Bar. in l.præscriptione.C.si contra ius,vel vtil.publi.A.B.Aduerte quia rationes adductæ contra tertiam & quartam opi.non videntur vrgere.& ad primum respōdetur ꝙ in isto tex. negatio qualitatis facta per reum,nō fuit ratio propter quā causam hoc non potuerit tractare coram iudice ecclesiastico:sed ratio fuit quia actor debet sequi forum rei,vt hic patet. facit tex. in c. cū sit generale.& quod ibi not.Inno.in no.Nec ob.secunda ratio: quia aliquando reus negando non negat factum principale:quia nō fateť,neq; negat se debitorē, sed simpliciter negat iurisdi.& allegat priuilegiū suū:& tūc verū ē ꝙ nō inspiciť qđ ī li.sit narratū iurisdi.spectare ad iudicē:sed debet cognosci de iurisdi.& pnūciari.& ita pcedunt iura in contrariū allegata in j. opi. & absurdum.aliquando negat iurisditionem, negando factū principale.puta:qa negat se contraxisse, vel se non debitorē: & tūc satis est ꝙ ex inspectione libelli appareat narratum esse tale, ꝙ si verum esset,iurisdi.cōpeteret:quia tūc ex sola inspectione libelli,iudex cognoscet,an sua sit iuris. Et ita loquitur Bart. rectè intuenti,cū optimè probatur per text.in d.§.quoties.ad quem hicnō datur bona responsio:quoniam pone quem non esse iudicem nisi à x.supra & actor petat xv.tum in veritate non deberētur nisi v.& reus neget non deberi nisi quinq;:certè iudex cognoscet ex sola narratione(vt ibi est casus)& tamen non est verum,qđ hic dicitur ꝙ si narraretur verum ꝙ ille esset iudex: sed contra opi.Bar.facit fortis ratio:quia post negatio.ante cognitio.iudex redditur dubius de sua iuris.& ergo interim non potest cognoscere l. questio.ff.de eo,qui pro tutore. & per Bar. in l.multum.ff.de condi.& demon.& per hanc rationem.hanc opi.tenet Pe.de Ancha.in repe.c.postulasti.in j. q. j.eo.Sed ad hanc potes respondere ꝙ iudex ex sola inspectione libelli certificatur ꝙ est iudex:quantum ad hoc,vt possit in vnā pcedere per tex.in d.l.cùm quędam puella.§.quoties.vel potest aliter responderi,vt colligitur ex dictis Bar.in d.l. multum.& hoc modo aliàs seruabam opi.Bar.Ma.vnde ex pdictis & ex alijs pluri mis infra dicendis,articulus iste redditur dubius & difficilis in quo.d.Anto. peregregie locutus est, & subtiliter:q̄uis aliqualiter obscurè:ideò magis clare loquendo distingue post eum,& Domi.Me.quòd aut in libello allegatur qualitas expresse tribuens iurisditionem & non solùm allegatur:sed etiam probatur:& casus est clarus.aut non allegatur expresse, sed tamen p batur,& idem si modo qualitas ipsa iurisditionem tribuēs poterat includi in libello, per not.per Inno.in c.cæterum.§. titu. proxi.vbi dicit,ꝙ si agens coram dño feudi simpliciter dicit se dñm,nō tamen dicit rē feudalē,sed probat illā feudalem:quòd debet obtinere:qa pōt includi in libello,intelligēdo de dño vti li:Qđ limitat Do.M.nisi conuentus exciperet de incompetentia:quia nō sufficeret sic generaliter allegare,per.l.fin.C.de annali except.Si verò qualitas illa non pōt aliquo mō includi in libello,nō sufficit ꝙ fuerit probata.argu.d.c.cęterum.& c.cōquestus.& c.cū sit.j.eo.Qđ limitat D.m.si modo non fuit notoria. Secus si fuerit exceptum de incompetentia:sed an qualitas tribuēs iurisditionē erat notoria,per tex. quam dicit singularem in l.ij.§.j.ff.de iudi.vbi valet iudicium,ex quo iudex putat suā esse iurisditionem:licet non sit.nec sciat qualitatē tribuētis sibi iurisditionē: dūmodo partes cōueniāt de proroganda iurisditione ipsius.& sic fortius in casu nostro,qn̄ qualitas est probata,vel est patens:nā cū ptes adeāt iudicē,nec excipitur de incō-

petentia:videntur in dubio illū adijsse respectu qualitatis tribuentis iurisdictionē,vt sic libellus interpretetur,vt conueniat iudici & litigantib⁹,per no.in c. cæterū.& c.dilecti.s.tit.j.& l. si qs intētiōe.ff.de iu.& vt res potius valeat q̄ pereat,vt in c.ab bate.j.de ver.sig.& in l.quoties.de ver.ob.& de rebus dubijs. & qa facto nō minus,q̄ verbis datur volūtas intelligi,vide iura allegata in glo.iiij.in c.cū super.j.de offi.deleg.Prǫterea notorietas excusat ab onere probādi & ppōnēdi,vt not. glo. in Cle.ij.§.pisana.de re iud.& Inno.in c.ij.j.de dila. dixi in c. vestra.j.de coha.cle.& mu.Concludit igiť d.Ant. ꝙ si aliquo mō pōt apparere ex cōiecturis,ꝙ partes litigent respectu illius causæ,vel qualitatis tribuētis iurisdictionē,valet iudiciū:licet qualitas non sit expressa in libello,ex quo est notoria vel probatā.Aut allegatur qualitas,& non probatur,& hoc casu, si talis qualitas allegata nō negatur per conuentū,sufficit sola allegatio.arg.tex.nostri.Si verò conuentus negaret talē qualitatem: hoc casu,siue negatio qualitatis contingat absq; negatione rei principaliter petitę,vt quia non negat rem petitam , sed negat qualitatē rei petitę.exemplū,petit quis rem vt feudalē, quā re⁹ negat feudalē:siue negatio excludat in totū principaliter petitam,vt puta,si ratione contractus vel delicti, quis conueniatur in loco contractus[a] vel delicti, & conuentus negat se contraxisse,aut deliquisse:his casibus,qui ambulant pari passu,distinguendi sunt tres casus secundū d.Ant.

¶Primus est, quando fundatur iurisdictio in vera existentia qualitatis.

¶Secundus,quando non exigitur vera subsistentia qualitatis: sed ad fundandam iurisditionem sufficit,scilicet dubietas illius qualitatis.

¶Tertius,quando iurisdictio fundatur solùm super qualitate existente notoria.

13 ¶†Circa primum cōcludit d. Ant.ꝙ ex quo qualitas allegata negať,excluditur iurisdictio:nisi allegans asserat se probaturū. quo casu,iudex summariè cognoscet de ipsius qualitatis existētia,vt videat,an sua sit iurisdictio.& ita intelligo dictum Barto. qui hoc tenet in l.prescriptione.C.si cōtra ius vel vti.pub. pro quo facit text.in l.ij.ff.si quis in ius voc.nō ierit.vbi dicit ꝙ citatus debet vbiq; cōparere vt videat,an sit de iurisdictiōe citātis:quod aliter videre nō pōt,nisi discutiať fundamentū iurisdictionis,& sic qualitatis tribuētis iurisdictionē:cū scire sit, rem per causam cognoscere:vt latè dixi in c.cùm causam.j.de testi. Et ita procedat qđ dixi s.in opi.Gof.Itē pro hoc allego notabile dictū Bal.in l.ij.C.cōi diui.vbi allegādo dictū Inno.in d. c.ex parte Abbatisse.j.de verb.sig.dicit in simili ꝙ si in libello pponitur certa qualitas,qua deficiēte,libellus nō pcederet: talis qualitas negata debet ante oīa pbari.& ad hoc adde,q̄ dixi in c.dilecti.j.eo.in ij.prin.ar.q.ix.Prædicta tn̄ pcedant:nisi negatio haberet notorieta.cōtra se:qa tūc nō sufficeret. Exēplū petiť possesio prebēdalis à laico,quā notoriū est in eo loco pbendalē esse.Nā hoc casu,licet reus neget,ꝙ res sit ecclesiastica: nō tn̄ fatigať actor onere pbādi:nec propter negationē efficiť res dubia:vt no.in c.venerabilis.de censi.& in c.tuę.j. de coha. cle.& mu.in c.super eo.j.de testi.cog.in quibus probať, ꝙ sola negatio nō inficit notoriū.de quo latius dixi in c.consuluit.j.de ap.& in c.vestra.j.de coha.cle.& mul.

¶Circa secundū casum,qn̄ nō exigitur veritas qualitatis allegatę.Exemplū,si agiť rōne sacrilegij[b] corā ecclesiastico,& hoc casu,negatiua nihil operatur:quia cū crimē sit etiā ecclesiasticū, spectat cognitio ad ecclesiā:& si de ipso dubitareť,& isto casu, procedat dictū Inno.in c.cū sit.j.eo.tit.& in c.cæterū. s. tit. & Vin.in c.cōquestus.j.eo.& idē dicendū in similibus casib⁹, vt puta,si agitur p re,vt spirituali:& negať,vt spiritualis: vt in c. si iudex.de sen.excō.lib.vj.vel p contractu vsurario,& negať vsurarius.vt in c.illa vos.j.de pign.& c.ad nostrā.j.de emp. & vē.& idē de causis similib⁹:& isto mō pōt pcedere tertia opi. Bar.¶Circa tertiū casum,qn̄ fundať super notoria existentia qualitatis dicendū est,ꝙ si qualitas allegať notoria & per conuentum negať ꝙ sit notoria & sic iurisdictio excludiť, vnde nō pōt ipse iudex pcedere: vt no.gloss.in c.j.de offi.leg.libr.vj.& glo.in c.accusat⁹.de hęreti.& pbatur etiā secundū d.Anto. in tex.nostro.Nā super re ecclesiastica petita,cōcludiť iurisdictio ecclesiastica,qn̄ res est ecclesię,& hoc cōstat,& nō negatur: sed si negatur ex quo notoriè nō cōstat:nō sufficit summaria cognitio.& sic sentit do.Ant.ꝙ iurisdictio in casu nostro solū excluditur ratione rei.quando notoriè constat rem esse ecclesiasticam:saltem,quia non negatur.Sed tu aduerte secundùm do.m. ad duo ex dictis d.Ant.Primū est illud,qđ dicit do.Ant.de notorio quò ad tex.nostrum:quia nō videtur verū,ꝙ debeat notoriè constare,quòd res sit ecclesiæ,sed videtur sufficere sola existentia rei ecclesiasticæ adeò,ꝙ procedet iurisdictio reo non

a ¶Loco cōtract⁹ vel delicti.exēplū Florētinus cōuenitur Bononię ratione delicti vel cōtract⁹: ipse opponit ꝙ nō cōtraxit vel deliquit: & sic negat qualitatem tribuētem iurisdi.de qua per Bar.in l. præscriptione.in iiij.col. ver.pone Floren. de qua latè per d. Alex.& mod. in l. j. in iiij.col. ff.si quis in ius voca. non ierit.

b ¶Quid si cleric⁹ citatus, quem potestas nō sciuerit esse clericum, nō cōparuit: & fuit cōtumax:& bānitur à iudice,stante statuto ꝙ bannitus īpune occidaťsi iste occidatur: an occidens excusetur à statuto.istam q. disputat Io.An.in reg. ꝙ quis mandato. in mercu.concludit hunc excusari,et sequiť Alex. consil.lxv.in iij. vol.incip.attenta dispositiōe statuti.in iiij.col.Bald. contra in l.j.C. si à nō compe.iudi. & eum sequitur Alex.sibi contrarius in cōsi.lxxxvij.iij.vol.sed prima opi.& mitior tenēda est: vt latè Ias. concludit in l.ij. si quis in ius vo.non ierit.

excipientis. & tamen etiã ipso prius nõ excipientis posset negare, quantũ ad merita causæ, ꝙ res non esset ecclesiæ: & sic nõ erit notoriũ. Sed tu dic ꝙ d. Ant. iudicio meo, in hoc non errauit: sed solũ dixit, ꝙ vel existẽtis notorietatis, vel si nõ existat, & nõ negat̃ qualitas: procedet iudiciũ. in alio tñ errauit, iudicio meo, dũ in fine dixit, ꝙ si neget̃, ex quo notoriè nõ constat, non sufficeret summaria cognitio: qa istud est falsum, vt patebit ex j. dicẽdis. Secũdò aduerte ad aliud dictũ d. Ant. inquãtũ simul allegat glo. in c. j. de offi. dele. lib. vj. & glo. in d. c. accusatus. nã illę glo. vident̃ prima fronte cõtrarię: qa glo. in c. j. vult, ꝙ si ad excludendũ iurisdictionẽ negat̃ iniuria notoria: põt cõseruator summariè cognoscere, an sit notoria. Sed glo. in c. accusatus. dicit, ꝙ nisi diuinatiões sapiãt hæresim manifestã, inquisitor hereticæ prauitatis se non intromittit, & sic videtur excludi in dubio eius iurisdictio: licet alius iudex possit cognoscere, an sua sit iurisdictio. Sed si rectè põderent̃, in veritate nõ cõtradicũt: qa gl. in c. j. intelligit̃, qñ ab vna parte cõsequit̃ cõtrarietas: & ab alia negat̃: quia tũc iudex cognoscit de tali qualitate vt videat, an sua sit iurisdictio. & sic etiam loquũtur Inno. & Archi. in d. c. Romana. §. notoria. de cẽsi. lib. vj. Sed si iudex nõ subsistẽte qualitate vel notorietate, vellet inquirere super veritate facti, nõ posset: ex quo deficit qualitas cõcludẽs iurisdictionem. ita ꝓcedat glo. in d. c. accusatus. vnde etiã ibi posset inquisitor cognoscere pro fundanda iurisdi. suę, vtrũ illę diuinationes sapiant heresim manifestã.

14 †Ex prędictis igitur potes inferre tres cõclusiones. Prima est, ꝙ siue requirat̃ vera subsistentia qualitatis tribuẽtis iurisd. siue notorietas qualitatis, procedit iudiciũ: si subsistentia siue notorietas allegatur in libello, & reus nõ neget, & hoc casu narrata in libello habent̃ pro veris: vt dixi s. in iij. opp. Bar. Secunda conclusio est, ꝙ in casib⁹ prędictis, si reus negat subsistentiã aut notorietatẽ, põt actor summariè probare: & super hac summaria iurisdi. põt iudex procedere. Tertia conclusio sit, ꝙ in prędictis casib⁹, si actor nõ assumit onus ꝓbandi, iudex nõ põt procedere negatiõe obstante. & hoc modo põt procedere tex. noster vt statim latius dicã. Et prędicta procedũt, qñ qualitas tribuẽs iurisdictionẽ expressè allegatur in libello: qñq; verò qualitas tribuens iurisdi. non allegatur expressè in libello: sed tacitè põt cõprehendi, quod est secũdũ membrũ principale. d. Ant. põt figurari exemplum in tex. nostro, qñ clericus agit rei vendi. contra laicũ pro rebus ecclesiæ, vel clerici, & in libello solo dicit rem esse ecclesiæ, vel clerici. Nã ex hoc expressè non concluditur iurisdictio ecclesiastici: sed ꝑ detentionẽ iniustã, per quã cõmittit̃ quoddã quasi sacrilegiũ. vnde nõ allegatur sacrilegiũ vel iniusta detentatio præsumptiuè inducens sacrilegiũ: sed simpliciter petitur res ecclesiæ eo, ꝙ ad ecclesiam pertineat. & sic possit clericus illam petere, nõ vt priuilegiatã, de foro ecclesiastico: tunc sola negatio excludit iurisdi. quia specificè non attingitur sacrilegiũ, aut iniusta detẽtatio. nam põt esse, ꝙ reus iustè possidet, ex quo possessoris iniustitia nõ allegatur: & sic in effectu videtur cõcludere d. Ant. quia tex. noster tribuens ecclesiastico iurisdictionẽ: procedit solùm, qñ expressè concluderetur sacrilegiũ, vel quasi sacrilegiũ tacitè ex iniusta detentatiõe, quod nõ placet hic do. m. quia si cõcluderetur sacrilegiũ expressè vel tacitè, licet negaretur: nõ propterea excluderetur iurisdictio ecclesiastica: vt s. dictũ fuit in secundo casu precedẽtis arti. quia actoris intẽtio ex sola negatione rei non debet variari. vnde si ex intẽtione actoris concludentis tacitè vel expressè sacrilegiũ, fundatur iurisdictio ecclesiastici: nõ debet ipsa iurisdictio deludi per vagationẽ conuẽti: vt in c. cũ sit. j. eo. si verò non deducitur expressè vel tacitè, & sic nõ cõcludit̃ iurisdictio, asseueratio, vel negatio, ꝙ res sit ecclesiæ vel nõ sit: videret̃ frustratoria: & tñ iste tex. innuit, ꝙ si constat rem ecclesię, iudex ecclesiasticus procedet. si verò negaretur, procedet, vel nõ procedet, secundũ q̃d institerit in ꝓbatione, vel destiterit.

15 †Præterea nõ est verũ secundũ do. m. ꝙ clericus agendo rei ven. tacitè videat̃ deducere sacrilegiũ. qm̃ stant ista simul, ꝙ quis teneat̃ rei vẽdi. & nõ sit obligat⁹ vel criminosus: vt insti. de act. §. j. & de obli. §. j. vñ concludit, ꝙ hoc capitulũ vult dare priuilegiũ, ꝙ cũ agitur de rebus ecclesiasticis aut clericorum, põt adiri ecclesiasticus, qualitercunq; agatur actione rei. vel etiã secundũ Inno. si ageretur actione personali ex re, seu pro re: ex legato, seu ex locato: licet Ho. hic teneat cõtrariũ, nisi aliud sit de cõsuetudine vel ex priuilegio: secus si clericus simpliciter vellet agere actione personali pura, nõ pro re ecclesiæ vel clerici: quia tunc secularis est iudex laici, conuenti etiã à clerico. & sic põt intelligi Inno. in c. cũ sit generale. j. eod. vbi videt̃ cõtrariari his, quæ hic dixit. & sic etiã videt̃ residere Io. An. Sed Io. Cal. hic dicit, ꝙ nõ credit Inno. hoc intellexisse, qñ simpliciter ageretur pro legato, vel locato cõtra laicum: sed qñ allegaretur violentia, vel fraus, vel minus legitimus contractus, per no. ꝑ Inno. in d. c. cũ sit. zab. verò hic dicit ꝙ studentes nõ percipiũt hanc difficultatẽ: sed secundũ eum, difficultas stat in hoc: quia cõtra Inno. facit: eo, ꝙ actio ex locato est personalis cõpetens ex contractu contra obligatũ. & ideò non videtur iurisdictiõis ecclesiasticæ cõtra laicũ conductorẽ. Sed defendit ipse dictũ Inno. intelligendo illud in actione locati, quã clericus intentat de re ecclesiæ vel clerici contra laicũ: & laicus fatetur ita esse: videlicet, rem esse ecclesię vel clerici: quia tunc licet actio ex locato sit personalis: quia tñ est in rem scripta, secundũ eũ, quò ad sortiendũ forũ, censetur realis. & ideò, sicut qñ agitur de re ecclesię cognoscit ecclesiastic⁹: ita & qñ ꝑsonalis scripta in rẽ, & per hoc, & secundũ eũ defendit̃ dictũ Inn. in eo, q̃d dicit de legato: qa etiã pro re legata cõpetit actio in rẽ: vt l. j. C. cõia de leg. Et ideò si nõ negat̃ legatũ, poterit agi corã ecclesiastico. Et subdit Zab. ꝙ hoc casu, qñ agit̃ de re ecclesiæ si negat̃ res ecclesię: de hoc summariè discutiet̃ ad finẽ fundãdæ iurisdi. vt voluit Gof. nõ aũt stabitur dicto actoris. Nec ob. q̃d no. in c. cũ ad sedẽ. j. de resti. spo. vbi videtur standũ dicto actoris: qa illud ꝓcedat, quo ad litis ordinationẽ, nõ quò ad fundãdam iurisdictionẽ. & hęc dicit zab. notãda: quia frequẽter eueniũt: & se vidisse magnas altercatiões. Aduerte tñ: quia vt dicit hic Io. de Imo. inquantũ zab. vult, ꝙ actio locati sit scripta in rem: nullibi hoc iure dispositũ reperitur. Sed est merè personalis cõpetens cõtra obligatũ ex locato: & nõ cõtra singularẽ successorẽ: vt l. j. §. si hæres. ff. ad Treb. posset tñ defensari zab. quia si laicus cõuentus ex locato fatet̃ rẽ ecclesię cũ ille actione ex locato cõcurrat, etiã rei vẽdicatio: ideò ꝓpter cõcursum realis actiõis trahet̃ ab eius natura, vt debeat tractari corã ecclesiastico. arg. no. in l. qui fundũ. §. si tu ex parte. ff. ad l. fal. & ibi per Dy. & Bar. Ego arbitror, ꝙ intẽtio zab. fuerit ꝙ si ex locato agatur nõ solũ ad mercedẽ, sed etiã ad rẽ, & sic ꝓ re, q̃ asseratur ecclesię vel clerici, ꝙ possit adiri ecclesiasticus: etiã cõtra laicũ, & sic si neget̃ ecclesiæ vel clerici, procedat̃: vt s. dictũ fuit. & j. dicet̃: qa hoc casu nõ videt̃ esse mera actio ꝑsonalis: quia tũc videt̃ mera actio ꝑsonalis qñ agit̃ ad mercedẽ. Itẽ pondera: quia zab. vult indistinctè, ꝙ vbi agit̃ pro re ecclesiæ, ecclesiastic⁹ cognoscit: quia si reus fatet̃ rẽ ecclesiæ vel clerici, res est clara. si verò negat, summariè cognoscet̃ ad finẽ fundandæ iurisdictiõis: & ideò si ageret̃ actione ꝑsonali scripta in rẽ, vt dixi. Et ad prędicta etiã allegat do. m. ꝙ in fi. no. glo. in verbo, possunt acquirere. in c. ij. de vsur. lib. vj. & q̃d in fi. no. de interdicto, vnde vi, scripto in rem. in c. ex parte. j. eo. Et sic etiã cõcludit do. m. ꝙ tex. noster videtur cõcedere priuilegiũ, qualitercũq; agatur de re ecclestastica, pro quo facit: qa tex. noster nõ fundat se super rei vẽdicatiõe. & ideò ecclesia voluit vti hoc priuilegio: qa laici vt plurimũ, sunt negligẽtes in exhibẽdo iustitiã ecclesijs: vt in c. cũ sit. j. e. Et qa detinẽtes rẽ ecclesiæ nõ presumunt̃ iniustè retinere: & largo modo vident̃ quoddã quasi sacrilegiũ cõmittere: & ideò negatio operat̃: qa nõ agitur de vero sacrilegio: qa si de vero sacrilegio ageret̃, negatio nihil operaretur, vt dictũ est. & ideò concludit, ꝙ siue allegẽtur qualitas concludens quasi sacrilegiũ, & sic iurisdictionẽ vel illã rem esse ecclesię vel clerici, vigore cuius agit contra laicũ corã ecclesiastico ex qualitate iudicis ecclesiastici, cui in dubio debet actio in libello deducta proportionari; videtur intentata actio concludẽs iurisdictionẽ ecclesiastici: vt no. Inno. in c. cæterũ. s. tit. j. facit. l. si quis intentione. ff. de iudi. sed do. Ant. videtur hic aliter sentire: & quamuis ista qualitas tribuens iurisdictionem non videatur à re principaliter: tamen separabilis est ordine intellectus, sicut contingit de eo, qui conuenitur ratione delicti cõmissi in alieno territorio, qui simpliciter negat delictũ cõmissum. Ex quo infert d. M. ꝙ si reus conuẽtus negat rem esse ecclesię ex quo negatur

a qualitas[a] cõcludens iurisdictionẽ: hoc casu, iudex volente actore summariè cognoscet de hoc incidenti: & futur⁹ euẽtus declarabit an possit esse iudex sup principali. Nec ob. ꝙ hic idẽ veniat discutiendũ ad merita causæ. & sic idẽ bis examinabit̃: qa hoc nõ est nouũ: nec incõueniẽs, vt statim subdam in se. q. Nec ob. iste text. dũ videt̃ velle, ꝙ ex sola negatiõe laici, debeat cõremitti ad iudicẽ suũ: qa debet suppleri per alia iura. videlicet, qñ actor instaret, ꝙ q̃stio discuteret̃ quò ad merita causæ: & non vult assumere onus ꝓbandi; idẽ bis, s. incidenter & principaliter: secus si offerret se statim ꝓbaturũ incidẽter. Nã promptũ est iurib⁹ cõcordare: vt in c. cũ expediat, de elect. lib. vj. & aliud diceremus: quasi inutilis esset istius decretalis ꝓuisio: cùm quilibet cõuent⁹ sit prõptus ad negandũ: vt l. inter stipulantẽ. in prin. ff. de verb. oblig. Præterea, si tex. tribuit priuilegiũ fori, q̃d patet: qa si nõ negat̃, ꝓcedit ecclesiastic⁹, vt dixi, si tñ negatur, debet assumi cognitio. nec ob. si diceretur, ꝙ licet negetur, tñ quia cõcluditur quasi sacrilegiũ, debet iudex posse procedere: qa hoc est falsum. nã, vt s. dixi, posset cõuẽtus possidere aliquo iusto

a ¶Et de ista qualitate dictũ est s. in iij. col. vbi addita sunt quædã facientia ad propositum hic.

iusto titulo.vnde concludit d.M.ꝙ clericus pôt agere cõtra laicum simpliciter agendo pro re ecclesiæ vel clerici, vt expresse cõcluditur ex tex.nostro.q solũ excludit casum, qñ negaretur res esse ecclesiæ vel clerici:quia tũc remittitur ad iudicẽ suũ ꝓpter dubiũ:si nõ adhiberetur alia cognitio, an res esset ecclesiæ vel clerici:secus autem si constaret,aut cõstare posset summariè ex oblata ꝓbatione p actorem qualitatis concludentis iurisditionem.facit qđ in si.not.Inno.in c.nouit.in fi.s.ti.j.vbi dicit ꝙ si laicus denunciatus ecclesiæ etiam super re ꝓfana negat peccatũ:per hoc nõ excluditur à iurisdictione ecclesiastici, si notoriè cõstat de peccato,vel aduersarius denuncians,maximè si offert ꝓbationẽ incõtinenti.ar.no.in c.literas.j.de rest.spo.& in l.fin. C.de cõpensa.cũ.si.& vide qđ dixi in d.c.nouit.& no.per Cy.ĩ l.ij.C.qñ fiscus vel priuatus.& sic habes satis egregiè expeditũ hanc arti.Quid autẽ si reus cõuentus corã laico op.ꝙ cõtractu est vsurarius,vide j.eo.c.pe.xiiij.prin.ar.Sed q̃ro circa prędicta ad intellectum prędictorum:quia sępius dictum est,ꝙ si negat qualitas concludens iurisdictionem.debet probari summariè
91 in vim dilatoriæ.†Quæro qualis erit ista summaria cognitio. Sol.Bart.in l.præscrip.C.si contra ius vel vtil.pu.refert But. ibi & Inno.in c.super literis.s.de rescrip.tenentes ꝙ ante li. conte. erit summaria,post lit.conte.debebit esse plenaria.Pet.verò dicit ꝙ talis exceptio reseruat examinanda post lit.conte. ne idẽ bis probetur Gul.l.ij.ff.de in ius voc.& Cy.in d.l.pręscriptiõe. dicũt ꝙ quãdo esset talis negatio,quæ non esset coarctata loco
a & tempore:non debet admitti[a]:vt puta,conuenis me in alieno territorio vigore contractus ibi gesti. Et ego nego me ibi contraxisse,hęc negatio non est coarctata certo loco & tempore.& sic videtur improbabilis.sed Bar.in d.l.præscriptione. quẽ sequtur hic Do.me.distinguit ꝙ aut illud qđ opponitur per modũ declinatoriæ iurisdõnis,connexum est cum principali negotio: & est probandum ab actore, non solùm ad fundandam iurisdictionem,sed etiam ad merita causæ,vt in exemplo statim posito,in quo actor debet probare contractũ in illo loco celebratum ad fundandam iurisditionẽ iudicis rõne contractus:& ꝓbare etiam contractum ad obtinendum in meritis causæ, vel si agitur pro re ecclesiæ vel clerici, ꝓbare rem ecclesię vel clerici, vt hic.& hoc casu dicit Bart.ꝙ ante lit. conte.probatio fiet summariè:postea verò fiet plenè:nec est hoc inconueniens ꝙ etiam ab eadem parte idem bis probetur,per not. in c.veniens.el.ij.j. de testibus.vbi ꝙ prius dilatoriæ discutitur,postea venit discutiendũ plenè ad merita causæ:nec probationes prius factæ añ lit.conte.fidem faciunt ad merita causæ,vt ibi & in d.l. præscri. & in c.per inquisitionẽ.de elec.& per Inn.in c.ij.s.de resti.in integ.per d.Ant.in c.cũ dilectus.j.de or.cog not.Cy.in l.ij. si qs in ius vo.nõ ierit.& Bar.in l.qui Romę.§.duo fratres.ff.de ver. ob.& in l.nã & postea.§.si minor.ff.de iureiu. aut ante li.conte. ĩcumbit probatio vni.vt puta,reo.post lit.verò cõte.alteri,puta actori.exemplũ, agitur vigore rescripti, opponitur peremptoria in vim dilatoriæ ratione mẽdacij:& sic subreptionis, vt d.c.super literis.& d.l.præscrip.& hoc casu ante lit.conte.reo: quia opponit de subreptione:& sic de mãdacio incumbit plena probatio q̃uis possit dici summaria:quia fit non facta lit. cõte.sicut probatio aliarũ dilatoriarũ post li.verò conte.nõ est dubiũ ꝙ cũ onus ꝓbãdi veritatẽ principalis intentionis & rei petitæ incũbit ipsi actori,vt in l.q accusare.C.de edẽ. debet ꝓbatio esse plena & necessariò concludens, vt in c.in præsentia.j. de ꝓba.Et aduerte:qa in nullo p̃dictorum casuum ante lit. cõto.sufficeret iuramentum.q̃uis d.Ant.dicat ꝙ Bart. dicit sufficere.sed Bar.hoc nõ dicit:nec ẽt placet d. Ant, cũ nõ tractetur de modico p̃iudicio,vt no.in l.thesauros.ff.ad exhibẽ.pro quo etiam allegat.Do.me.dictum c.veniens.el.ij.j.de testi.vbi idem grauatur onere probandi ante li.cõte.& post:& tñ non sufficit iurm:qa incõueniens esset ꝙ per solũ iurm qs posset trahi corã iudice nõ suo:aut declinare iudicẽ cõpetentẽ. Vlterius etiã q̃rit q̃ sint qualitates fundantes iurisdictionẽ ecclesiastici contra laicum de quo tractant hic aliqui doc.Ego dicam in c.licet j.e postremò licet in rubr.dixerim me hic tractaturũ.xviij.ar.principalẽ vtrũ acta & processus habiti coram iudice incompetenti valeant:tamen quia hæc decretalis satis fuit grauata:ideò omitto.dicam de eo in c.fi.j.eo.

SVMMARIVM.

1 ☞Causa feudalis vertens inter clericũ & laicum, corã ipsius feudi domino terminatur.
2 Dominus inter subditos suos delegare potest.
3 Laic⁹ non ꝓrogat iurisditionẽ alterius iudicis,in causa feudali.
4 Dñs feudi p̃cipere pôt vasallis,ne corã alio iudice respondeãt,
5 Vasallus habens dñm mediatum & dñm immediatũ, prius domino immediato respondere debet.
6 Feudum ecclesiasticum,qualiter efficiatur seculare.
7 Rector vniuersitatis,an possit scholares iuramẽto astringere.
8 Feudum seculare,qđ Epo conceditur,seculare semper vocatur.
9 Quæstio feudalis,est coram paribus curiæ terminanda. & hoc regulatur numeris sequen.
10 Quæstio possessoria feudi,coram quo debeat terminari.
16 Domino contra vasallum agente rei vendicatione. & vasallo alium dominum nominante,an ille nominatus cognoscet.
17 Pares curiæ,qui dicantur.
18 Pares omnes,an sint iudices,& qualiter eligantur.
19 Pares curiæ de eadem curia debent esse.
20 Pares curiæ si sint suspecti,an possit eorũ iurisdictio declinari.
21 Arbitri eligunt in causa feudi,in absentia vel carentia partium.
22 Pares curiæ in quo loco debeant cognoscere.
23 Pares in cognoscẽdo de causa feudi,quẽ debeãt ordinẽ imitari.
24 Reconuentio,an habeat locum corã paribus in re non feudali.
25 Domino contendente aduersus tertium, qui non est vasallus, quis cognoscere possit.
26 Quæstio inter duos vasallos,coram quo dirimatur.
27 Dominus feudi regulariter de causis in feudo vertẽtibus cognoscit,hoc tamen limitatur.nu.seq.
35 Causa seu quæstio feudalis,in quo loco agitari debeat.
36 Dominus feudi,quam iurisdictionem habere dicatur.
37 Libelli qualiter in causis feudalibus concipiantur.
38 Vasalli non debent coram alio litigare,inuito domino.
39 Vasallus nolens coram dño litigare, qua sit puniendus pœna.
40 Domino in cognoscendo negligente,quis cognoscere debeat.
41 Causæ feudales,quo iure decidantur.
42 Appellatio in causa feudali,ad quem debeat dirigi.
43 Sententiam in causa feudali latam,quis possit exequi.

X transmissa. Quæstio feudi debet p̃ dominũ feudi terminari, quo negligente,iudex ecclesiasticus,aliàs eius superior cognoscet.h.d.vel secundùm lecturam glo.hoc
1 dicit.†Si quæstio feudalis est inter clericum & laicũ,cognoscit dominus feudi,sed eo negligẽte,cognoscit delegatus Papæ datus etiã ante negligentiã.h.d.vel sic & tertiò,quæstio feudi debet terminari per dñm immediatũ:& illo negligẽte, per mediatum.h.d.& reincidit cũ primo summario.Sed est magnũ notabile & clarũ,scđm Do.meũ.Et ĩ tex.ibi & j.dic,cõtinebat sub isto j.ĩ antiqua.scđm Io.An.ꝙ ex eo ꝙ propter inhibitorium & præceptum istius nobilis Octa.de cãpis,isti cõuenti nõ rñ-
2 debãt.Eps excõicauit eos.de quo latius.j.dicet. † Primò not.ꝙ dñs pôt delegare inter subditos suos.& hoc colligit. si in litera habet,ecclesiæ tuæ.quod tñ intelligi debet,saluo iure recusationis,de quo dicet in gl.j.Secũdò no. ꝙ q̃stio feudi debet agitari
3 corã dño feudi.& de hoc latius dicet.j.ĩ j.q.prin.¶†Tertiò no. ꝙ laicus,etiam subditus rõne feudi,nõ pôt ꝓrogare iurisdictionem alterius iudicis in causa feudali,sine cõsensu dñi illius feu-
4 di.de quo latius.j.dicet.¶†Quartò no.ꝙ dñs feudi in spectantibus & concernentibus causam feudalem,pôt præcipere vasal
5 lis suis ne rñdeant corã alio iudice.¶†Quintò no. scđm vnum b intellectum ꝙ qñ rõne feudi vasallus habet dñm secularẽ immediatũ,& ecclesiasticũ mediatũ,prius debet respondere corã immediato:& illo negligente,coram mediato. & sic in casu huius
6 negligentiæ non succedit ordinarius.¶†Sextò no.ibi,de seculari feudo.iuncto notabili præcedenti.ꝙ licet feudum originaliter procedat ab ecclesia,& sic prima origine sit ecclesiasticũ,si tamẽ vasallus seu feudatarius est secularis,& aliquas possessiones feudales concessit alteri in feudum,ista secunda concessio vocat feudũ seculare:& de ipso feudo iudicatur vt de seculari. ¶Vltimò no.ꝙ sicut Eps potest præcipere clerico sub virtute obedientiæ in his quæ spectant ad officium suũ.ad quod vide glo.xj.q.iij.in summa.ita & dñs vasallo,in spectantibus ad feudum.& hoc insurgit virtute promissæ & iuratę fidelitatis.facit
b j.de iureiurã.c.veritatis.& j.de iureiur.c.ego.N.& sic[b] facit in
7 ar.ꝙ†rector vniuersitatis scholarium pôt pręcipere scholarib⁹ sub debito iuramenti.dicit tamen Zab.ꝙ inobedientes ꝓpter hoc non incurrunt periurium,sed propter inobedientiã posset rector eos mulctare.Glo.j.sentit cõtrarium ad tex. in eo ꝙ Papa impedit se inter laicos,cõtra c.nouit.s.tit.& soluit gl.ꝙ hoc fecit,quia fortè iste.R.actor,erat clericus.in ea.gl.ibi,aliàs Papa non dedisset literas.dic,sentit ergo gl.quòd iste Eps Trecenẽsis erat delegatus impetratus ab isto clerico quod nõ placet Host. quia non colligitur ex hac litera,nec etiam ex antiqua,vnde dicit Host.quòd iste Eps cognoscebat vt ordinarius, secundùm consuetudinem illius prouincię:secundùm quã,laicus pôt trahi coram iudice ecclesiastico.Sed isti milites exceperũt quòd causa erat feudalis,& quia exceptio non admittebat,fuit appellatum ad Papam,vnde Papa ad instantiam ipsorũ militum,causam delegauit.Sed quia fortè in litera nihil dicit de appellatiõe,

a ¶Non debet admitti.Aduerte qa Inno. in c.Romana.in §.contrahẽtes.in vj.& Ioan. And.in c.j.de lit. conte.& Docto. in c. super literis de rescrip.vident expresse contrarium sentire,vt dicit Alexan.in l.p̃scriptiõe. C.si cõtra ius vl' vtil.pu.

b ¶Et sic facit ĩ argu.no.perpetuò, ꝙ scholares, licet sint inobedientes rectori præcipiẽti sub poena periurij, vt fit quotidie:tñ non incurrunt periuriũ: qđ dictũ, si est verũ, multum releuat scholares.

ſubdit Hoſt.ꝙ fortè non fuit appellatũ,ſed fortè ipſi cõqueſti fuerunt Papæ de iniuſta excõicatione,qua fuerunt excõicati ꝑ Ep̃m,ex eo ꝙ ꝓpter mandatũ dñi nolebant corã Ep̃o rñdere. facit c.cùm contingat.s̃.de offi.dele.& ideo Papa ſcribit,vt hic habeť in litera.Sed cõtra hoc,& cõtra tex. opponiť. vr̃ enim ꝙ Papa nõ debuerit cãm iſtã cõmittere dño iſtorũ militũ, q poſſet ꝓcedere data negligentia dñi:quia cũ iſti milites eſſent milites eccleſiæ ipſius delegati:meritò iſte Archiep̃s Colonẽſis,cui cã cõmittebať,erat ſuſpectus.Solutio duplex colligiť ex dictis Inno.& Io. An.prima ꝙ quãuis Papa,etiam ex certa ſciẽtia,cõmitteret Archiep̃o noïando milites ipſius Archiep̃i,nõ tñ per hoc intelligiť voluiſſe auferre facultatẽ recuſandi.facit c.accedens.j.vt lit.nõ conte.& ſic vr̃ ꝙ ipſe Ep̃s Trecenẽſis cognoſcebat de cã vt ordinarius,Archiep̃s verò,cui ſcribiť, erat delegatus Papæ:& ideò Papa potuit cõmittere:quia iſte R.erat clericus,vt dicit gl.j.vel quia iſti erãt milites eccleſiæ,& ſic de foro eccleſiaſtico:vel põt dici,ſcd̄m aliũ intellectũ Inn. ꝙ ad iſtum Archiep̃m,cui ſcribiť,ꝑtinebat ordinariè cognoſcere, tanꝙ ad dñm ſuperiorẽ,à quo tenebať hoc feudũ: & ideò cognitio ꝑtinebat ad eũ:ad ip̃m ꝑtinebat in defectũ dñi immediati,ꝓpter ipſius negligẽtiã:vel quia fortè appellatũ erat ad Papã ꝓpter quas cauſas ad ipſum Archiep̃m, & nõ ad ordinariũ ꝑtinebat ſupplere negligẽtiã,ex quo inferť ꝙ eccleſia iſtius Archiep̃i,cui ſcribiť,cõceſſerat hoc feudũ iſti dño de campis,& dñs de cãpis conceſſerat iſtis militib⁹.& rõ quò ad feudũ,iſte Archiep̃s erat mediatus ordinarius iſtorũ militũ: vnde Papa cõmittendo vr̃ excitare ipſius iuriſdictionẽ,q intellectus eſt valde notabilis,ſecundũ Do.me.& verius in ſe,ſed nõ concludiť literæ. Nã ſi iſti milites reſpectu iſtius fundi erãt ſubditi iſtius Archiep̃i,cui ſcribiť,longe fortius dñs de cãpis debebat dici homo ipſius Archiep̃i,cũ eſſet vaſallus:& tñ ꝙ ita eſſet, nihil apparet hic in litera. Præterea,ſcd̄m prædictũ intellectũ,hoc feudũ nõ debuiſſet appellari ſeculare,ſed potius eccleſiaſticũ:ſcd̄m ipſius primordia
a 8 lem:& nõ ſcd̄m accidẽtalẽ[a] naturã.ar.l.q habebat.ff.de tu.† Itẽ facit,quia ſicut qñ,à ſeculari cõcedit feudũ Ep̃o,nõ deſinit eſſe ſeculare,vt no.gl.in c.Romana.§.debet.de appel.li.vj. ita debemus dicere contra. vnde datur tertius intellectus, dũ tex. dicit, eccleſiæ tuæ,intelligatur.ſ. Trecenẽſis.& melius facit ad hoc litera quæ habeť in multis libris quæ dicit,eccleſiæ ſuæ. & ſic eſt ſenſus ꝙ iſti erant milites eccleſiæ Trecenẽ.alio reſpectu, quã occaſione iſtius feudi,& Archiep̃s,cui ſcribiť erat merus delegatus,nec erat dñs iſtorũ militũ:& ſic cũ ceſſaret ſuſpicio tollitur cõtrariũ.s̃.formatũ.& cũ hac lec. vr̃ trãſire gl.fi. Et hæc etiã lec. plus placet Do.meo.Sed tu aduerte:quia cõtra hãc lec. iudicio meo,fortiter obſtat.Nã ſi iſte dñs de cãpis erat ſecularis,& feudũ ſeculare:& iſte,cui ſcribiť,non erat ſuperior reſpectu feudi, non debebat ei cõmitti,vt suppleret negligentiã ipſius dñi:cũ hoc caſu videať potius pertinere ad dñm ſecularẽ: vt tradiť in c. ſeq.& latius dicam.j.in vij.q.prin.Sol.tenendo intellectũ,ꝙ ſecularis ſuperior debeat ſupplere negligẽtiã,cõtrariũ eſt difficile,nec vr̃ poſſe alteri rñderi:niſi qđ fortè iſte.R.erat cleric⁹. Sed vr̃ ꝙ hoc non attendať in cã feudali,quæ habet ſpecialẽ naturã: vt dicã.j.in j.q.prin.in primo & tertio mẽbro.ſcd̄m quã etiam clericus cõueniri põt corã laico,niſi fortè diceres ꝙ illud eſt verum ꝙ non attendiť qualitas clericatus in cã feudi quò ad cãm agitadã corã dño immediato.Sed ſi talis dñs eſt negligẽs,tunc vel rõne clericatus,poſſet ſuppletio negligentiæ cõmitti eccleſiaſtico.vel ſi eſſent laici hincinde,poſſet reſpõderi ꝙ iſtud poſſet cõtingere rõne cõſuetudinis exiſtẽtis in illo loco,ſcd̄m quã laici poſſunt cõueniri corã eccleſiaſtico. vel fortè poſſet reſpõderi ꝙ iſte dñs de cãpis nõ recognoſcebat aliũ dñm ſecularẽ in ſuperiorẽ.& ideò,cũ ex cõſuetudine loci, laici cõuenirenť corã eccleſiaſtico,vel Papa ſcribit eccleſiaſtico ꝙ ſuppleat, vel ſi nõ erat talis conſuetudo,forte iſte R.erat clericus:vel poſito ꝙ nec clericus eſſet,nec cõſuetudo vigeret,Papa ſcripſit cõditionaliter,ſi dñs feudi eſſet negligẽs: vt colligiť ex litera.& ideo literæ nõ ſunt nullæ,vt ſtatim dicam in gl.fi.dependet tamen veritas huius reſponſionis ex his,quæ dicã in c.licet.j.eo.& ex his,quę dicam in d.gl.fi.quæ hic ſunt repetẽda ad ĩtellectũ prædictorũ. Glo.ij.licet breuis ſit,ſentit cõtrariũ ad tex.de ſeipſo ad ſeip̃m: quia primò dicit ꝙ erant milites eccleſiæ & poſtea dicit ꝙ erãt ſub dño de campis.gl.ſoluit,& bene.dic vt in ea.gl.iij.fortificat tex.& bene dicit.Gl.fi.colligit ex tex.ꝙ ꝓpter negligẽtiã iudicis ſecularis,iuriſdictio,quæ prius erat inefficax apud delegatũ reaſſumit vires. In ea.gl.ibi.c.licet.dic:d. Ant. reprehẽdit hanc glo.dicens ꝙ fundať ſuper opi.reprobata in d.c.licet.& c.ex tenore.nam vt ibi diciť,vbi cauſa delegať inter puros laicos, iuriſdictio nõ eſt in ſuſpenſo,ſed cõmiſſio eſt nulla ipſo iure quod placet Do.meo.quãtum ad hoc,ſed non quò ad reprobationẽ gl.noſtræ.dicit enim ꝙ gl.ſaluari põt intelligẽdo ꝙ iſti erant milites eccleſiæ.i.ſubiecti eccleſię.& ideò cũ eſſent de iuriſdi.eccleſiaſtica,non põt dici cõmiſſio nulla,ſed ſtat in ſuſpenſo.& ſic limitat.c. licet. Secundò ſaluatur intelligendo quòd iſte R. eſſet clericus:& Papa ex gñali cõſuetudine dedit literas vt dicit gl. j.hic & glo.fi.in c.præce.Sed quia cauſa erat feudalis,Papa noluit præiudicare domino feudi: vel melius:illa generalis cõſuetudo,de qua ſtatim dictum eſt,non extẽdit ſe ad cauſam feudalem,vt dictum fuit in c.præce.Sed quò ad hoc: vt Papa poſsit ſimpliciter literas concedere:in hoc tamen operabiť clericatus ꝙ literæ conceſſæ ante negligentiam domini,non ſunt ipſo iure nullæ,ſed ſtant in ſuſpenſo,& ſolũ conſequuntur effectũ data negligentia domini.& eſt nota.limi.ad d.c.licet.vel dic vt dixi s̃.in glo.j.¶ Poſtremò, quia s̃.in rub.ver.xlvj.remiſi me hic dicturum,corã quo feudalis quæſtio debeat agitari,quãuis Doc. non hic,ſed in c.cæterum.s̃.tit.j.hanc materiam attingant:tamẽ tum ratione tituli, tum ratione decretalis, quibus hæc materia congruentius adaptatur,eam hic inſtitui examinandam:& vt eam magis latè & ordinatè habeas,quàm tradant Doc. proſequar infra ſcriptas quæſtiones.

¶ Prima,coram quo iudice cauſa feudi ſit agitanda.¶ Secũda in quo loco. ¶ Tertia quam iuriſdictionem habeat dominus feudi.¶ Quarta qualiter in cauſis feudalibus libelli ſint concipiendi.¶ Quinta quid debet facere dominus ſi vaſallus debẽs litigare coram eo,litigat coram alio.¶ Sexta qua pœna puniri debeat vaſallus nolens litigare coram domino in caſibus,in quibus tenetur.¶ Septima quis ſuppleat negligentiam talis domini.de pœna ipſius iudicis negligentis.¶ Octaua quæ iura ſeruanda ſint in agitandis & decidendis cauſis feudalibus.

¶ Nona ad quem appellatur in cauſa feudali.

¶ Decima quis exequať ſententiã in cauſa feudali. ¶ Circa primã quæſtionẽ diſtingue quatuor mẽbra. ¶ Primum quãdo eſt quæſtio inter dominum & vaſallum. ¶ Secundum quando eſt quæſtio inter dominum & tertium.¶ Tertium quando eſt quęſtio inter vaſallum & vaſallum. ¶ Quartum quando eſt quæſtio inter vaſallum & tertium.¶ Circa primum membrum proſequar infraſcriptas quæſtiones.¶ Prima erit generalis,quis ſit competens iudex inter ipſum dominum & vaſallum. ¶ Secunda quid ſi vaſallus conuentus à domino,nominat alium dominum in iudicio. ¶ Tertia ad intellectum eorum, quæ dicuntur in prima,in qua dicetur quòd pares curiæ ſunt iudices examinabimus,qui dicantur pares. ¶ Quarta quid ſi ſunt plures pares iudices curiæ vtrum omnes ſint iudices, & pariter eligantur. ¶ Quinta vtrum pares debeant eſſe de eadem prouincia. ¶ Sexta vtrum pares poſsint recuſari, vt ſuſpecti. ¶ Septima quid fiendum ſit,ſi pares nõ adſunt. ¶ Octaua in quo loco pares debeant cognoſcere,& pro tribunali ſedere.¶ Nona quem ordinem in procedendo valeant ſeruare.¶ Decima vtrum co-
9 ram paribus habeat locum reconuentio.¶ † Primò igitur[b] quæ
b ro generaliter,coram quo iudice quæſtio feudi eſt agitanda inter dominum & vaſallum.Solu.dic quòd ſi non eſt quæſtio ſuper ipſa re feudali,aut de iniurijs,vel tangentibus feudũ: ordinarius rei eſt iudex:quoniã iſte caſus relinquiť diſpoſitiõi iuris cõis,vt no.in c.j.§.præterea.de prohibita feu.alie.per Fed. & tenent Doc.in c.cæterũ.s̃.tit.j.faciunt quæ dicam in iij.& iiij.mẽbris.& generaliter concludunt Inno.& Doc.in d.c.cæterum.& Bal.in c.j.de inueſtitura in maritum facta,quòd quoties agitur alio iure,quàm ex lege,ſeu conſuetudine feudorum: vel ad aliũ effectum,quàm ſimplicis feudi:ordinarius eſt adeundus.quod tamen limitatur primò,ſaluo iure reconuentionis, vt dicam j. ſecundùm limitatur,niſi conſuetudo aliter ſe haberet: quia tũc illa ſeruanda eſſet,vt no.in c.j.de cognitione feudi.conſuetudo enim tribuit iuriſdictionem,vt latius dicam in c.cùm cõtingat. j.eod.& vide quod no.Hoſti.in ſum.eo.tit.§.fi.ver.finaliter. Si verò quæſtio eſt propriè feudalis,vt quia agitur ad inueſtituram feudi,vel ad priuationem feudi,vel ad præſtandam fidem, vel aliud ſimile:pares curiæ ſunt iudices,vt d.§.præterea. & in c.ſi inter.de contro.feudi coram paribus terminanda. & c.dominus.de mili.vaſal.qui contu.eſt.Et hoc procedit etiam, ſi vaſallus eſſet clericus.Nam licet dominus eſſet laicus, conueniri poſſet à domino coram paribus laicis, propter ſpecialem naturam feudi quæ trahit ad ſe perſonam,vt d.c.cæterum. & ſequẽti.& propter feudorum generalem conſuetudinẽ.& hãc opi.tenet Bal.in c.j.de controuer.feu.apud pares terminanda. refert tamen alios dicere,ſed prædicta opi.magis placet. Et ſic diſpoſitio c.noſtri.& c.cæterum.& ſequentis quæ loquuntur ꝙ quæſtio feudi etiã contra clericos,eſt terminãda corã domino feudi habet locum non ſolũ in dictis terminis,quãdo talis quęſtio agitanda eſt coram domino,ſed etiã extẽdiť,quãdo quæſtio feudi eſſet apud pares terminanda: ita, vt etiam clericus poſsit coram ipſis conueniri. Eſt ergo concluſio quòd coram paribus eſt quæſtio

a ¶ Facit gl.no.in l. certi condictio.in glo.ij.in fine.ff. ſi cer.pe.& quæ ibi Alex.& Doc.no. per illam.

b ¶ Quãdo clericus eſt dñs feudi, vel ecõtra: qñ cleric⁹ eſt vaſallus, an & quando quæſtio feudalis corã ordinario feudi ſit agitãda,vide latè do. Soci.in conſi.xij. qm̃ ĩ præſentiarũ ver.nec obſtat.cũ ſequen.li.j.& quãdo q̃o feudi agitatur ĩter alios, quã inter vaſallos & feudatarios,an dominus ſit iudex, vide latè do. Alexã. conſi.j.v.volu.

est quæstio terminanda, quæ tamen cõclusio recipit plures limi
10 tatiões. ¶ † Prima limitatio est, nisi cõsuetudo[a] habeat q̃ apud
a alios terminet̃. arg. gl. j. hic. & quod dixi. s̃. in secũda limitatiõe.
11 ¶ † Secundò limitat̃, qñ causa esset ciuilis: secus si esset criminalis, criminaliter vel ciuiliter intẽtata, vt dicã. j̃. in tertio mẽbro.
12 ¶ † Tertiò limitat̃, si mõ vasallus corã alio, quàm coram paribus cõuentus, opponeret de incõpetentia? quia ei inuito nõ est beneficium iuris auferendum, vt in regula indultũ. de re. iur. li. vj.
b Secus si ambo consentirent[b] litigare coram alio, quàm corã paribus: quia tunc valeret iudicium, secundũ Doc. in d. c. cæterũ.
13 ¶ † Quartò limitatur, si modo dñs & vasallus asserunt rem feudalem, secus si alter negaret rem feudalẽ esse, declinando iudicium pariũ: quia hoc casu, pares possunt summariè cognoscere de hac qualitate ad fundandã iurisdictionẽ, vt plenè dixi in c. præcedẽti. tenet Bal. in d. §. præterea. & adde quæ dicã in ter-
14 tio mẽbro. ¶ † Quintò limitat̃, si mõ agat̃ inter eos de feudi ꝓprietate: secus si solũ ageret̃ de possessione, secundùm aliquos. Aduerte tamẽ: quia qñ esset solũ quæstio possessoria feudalis.
15 Inno. in d. c. cæterũ. videt̃ ꝓseq tres opiniones. ¶ † Prima est q̃ agitari debeat coram ordinario: quia talis quæstio non põt dici feudalis ar. c. ex parte. j̃. eo. & hanc opi. videt̃ hic tenere Innoc. ¶ Secũda opi. est q̃ agitari debeat corã paribus: & hãc tenet in d. c. ex parte. ¶ Tertia est, vt distinguamus spoliatũ & clericũ, vt primò casu coram paribus debeat agitari. Sed in secũdo casu, possit clericus conuenire suũ spoliatorem corã ecclesiastico: q̃ videt̃ cõmissum, quasi sacrilegiũ, facit quod dixi in c. præce. & quod no. in c. cum sit j̃. eo. & xvj. q. j. in canonibus. q̃d procedit etiam si dubiũ sit de spoliatione, secundũ Archi. in d. c. in canonibus. per tex. xxiij. q. iij. in c. de pœnitentibus. Tu verò dic vt dicam. j̃. in tertio mẽbro principali. ita q̃ in oĩbus casibus, in quibus ibi dicet̃ q̃ in possessorio feudali iurisdictio pertineat ad dominũ. ita & hic dici possit q̃ ptineat ad pares. ¶ Vltimò
c limitat̃, si modo dñs habeat pares[c] si verò non habet pares, ille est iudex, qui est ordinarius eius, qui conuenit̃: quia hoc generale est q̃ actor sequit̃ forũ rei, vt in c. cũ sit generale. j̃. eo. & ibi gl. j. alle. cõcor. vbi plenè dixi, vel scd̃m aliquos, eligendi sunt arbitri, vt in c. j. §. præterea. el secundo. de alic. feu. per Fed. & c. ij. in prin. quo tẽp. mi. inuesti. & c. cæterũ. & ibi per Inno: zab. &
16 Doc. s̃. de iudi. ¶ † Secundò quæro, q̃d si dominus agit corã paribus cõtra vasallum rei vẽdicatiõe: quia dicit eũ cecidisse à feudo, vel agit, implorãdo officiũ iudicis cõtra vasallũ, vt recognoscat eũ in dominũ, cõuentus verò nominat aliũ in iudico tanq̃ dominũ: vtrũ noĩatus de hoc cognoscet? Solutio Bal. in d. c. j. §. præterea. de ꝓhibita feu. alie. per Fede. tenet q̃ nõ: quia noĩatus per hunc modũ dicit̃ reus, vt l. j. C. vbi in rem actio. de quo latè dixi in c. q̃m. j̃. vt lit. non cõte. constat autẽ q̃ inter actorẽ reum & iudicẽ, debet esse distinctio personarũ, vt in c. forus. & c. ex parte. j̃. de verb. sig. & ibi per Inno. & iij. q. iij. c. j. & sic residet Bal. nec aliter declarat, qs sit iudex. Ego arbitror posse distingui q̃ aut iste noĩatus recognoscit eundẽ superiorẽ rõne feudi, quod tenet: quẽ etiã recognoscit agens, & sic essent conuasalli eiusdẽ domini. & dic, vt statim dicã in tertio mẽbro, aut nõ recognoscit eundẽ dominũ: & tunc videt̃ q̃ debeat adiri ordinarius. quæstio tñ nõ ꝓcedit sine dubio, ꝓpter ea quæ tradũtur in d. l. j. & l. vẽditor. ff. de iudi. & per Bar. in quæstione quæ incipit, consiliũ Pisanæ ciuitatis. de quo latius dixi in d. c. q̃m. j̃. vt
17 lit. non cõte. ¶ † Tertiò q̃ro ad intellectũ prędictorũ, qui dicant̃ pares. Solu. q̃ illi dicunt̃ pares curiæ qui cõsimilia feuda ab eodem domino recognoscũt, vt in c. j. ver. q̃ ab eo. si de inuestitura inter dominũ & vasallũ lis oriat̃, vnde si cã est Ducũ, Duces dicunt̃ pares. si Marchionũ, Marchiones. si Comitũ, Comites. & sic de singu. & dicunt̃ pares, à paritate, scd̃m Doc. in d. c. cæterũ. vel scd̃m Hosti. quia sunt pariter eligendi. Sed plus placet
18 primũ dictũ: quia isti regulariter deputant̃ à iure: licet qñq̃ etiã fiat electio, vt dicet̃ in sequẽti q̃stione. ¶ † Quartò quæro, vtrũ oẽs pares sint iudices, si sunt plures: & quaľr eligant̃. Sol. Inn. & Doc. & d. c. cæterũ. ponũt varias opi. quidã volũt q̃ non oẽs sint iudices, sed dñs eliget vnũ, & vasallus aliũ. ar. c. si cleric⁹. xj. q. j. & hoc videt̃ plus placere Inno. Alij dicũt q̃ ipsimet pares eligẽt ex se duos, vel quot voluerint: quia cũ ipsi hanc à lege habeant iurisdictionẽ, possunt eã demãdare, cui volũt. ar. l. xiij. di. c. j. ij. & iij. & in c. pastoralis. primo rñso. s̃. de rescrip. & in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. & sic residet Do. me⁹. sed tu aduerte: quia licet isti pares habeãt iurisdictionẽ à lege: tñ videtur illam habere per modũ electionis partiũ, per tex. in c. j. de cõtrouersia feudi apud pares terminãda. vbi tex. vult q̃ aut dñs & vasallus cõsentiunt in eligendis paribus: & illi erunt iudices quos elegerint, & possunt etiã eligere illum, qui adhuc nõ iurauit fidelitatem dño: si ambo cõsentiunt. secus si alter dissentiret, vt ibi, & si dissentiunt in eligendis paribus: tunc dominus eliget vnum vel plures ex paribus eiusdẽ domini, quos voluerit. Secundò verò loco, vasallus similiter eliget, quos voluerit, secũdũ numerũ à dño præstaxatũ, sentit Host. in summa in tit. de feudis. §. fi. ver. pares aũt. & est tex. in d. c. j. Intelligendo tñ q̃ de-
19 beat eligere in eadẽ ꝓuincia, si fieri põt. dicã in seq. q. ¶ † Quintò quæro, vtrũ pares debeant esse de eadẽ prouincia. Sol. Bal. in d. §. præterea. q̃ sic. Et hoc ne partes cogant̃ vagari extra ꝓuinciã. facit q̃d no. in c. si duo. §. si tres. de pace tenen. Iniquũ enim esset q̃ iudex & litigãtes cogerent̃ vagari extra ꝓuinciã, vt in aut̃. de litigiosis. in prin. & C. de decurio. l. curiales. li. x. facit ꝓuisio. c. statutũ. de rescrip. lib. vj. Et hoc verũ, qñ in ꝓuincia reperirent̃ pares in numero sufficienti. Secus si non reperirent̃ in numero sufficiẽti: tunc em̃ assumunt̃ de vicina prouincia. ar. ff. de dã. infec. in l. si tam vicinum. & ff. de tu. & cura. datis ab his. in l. diuus Marcus. secundũ Bal. facit optimè tex. vj. q. iij. c. j. &
20 ij. & q̃d dixi in c. ij. j̃. de accu. ¶ † Sextò quæro, q̃d si pares sunt suspecti, an possit eorũ iurisdictio declinari? Solutio Bal. in d. §. præterea. arguit primò q̃ non: quia isti non sunt iudices regulares, sed seculares. arg. no. per glo. in c. j. de inuestitura, in mari facta. Item quia cùm sint ordinarij, non debent remoueri, sed debet eis dari adiunctus, vt in aut̃. si verò cõtigerit. C. de iudi. Cõtrarium tamen ipse determinat: quia de iure canonico, etiã ordinarius põt in totũ recusari, vt in c. si quis. s̃. eo. de quo latè dixi in c. cũ speciali. de appel. vnde cùm in hoc articulo recusatiõis, ius ciuile discrepet à iure canonico rõne iuramẽti, quod præstat̃ in fidelitate: debet seruari ius canonicum. Ego verò arbitror aliter distinguendũ q̃ aut feudum est ecclesiasticum, & procedat opi. Bal. aut est seculare, & procedat prima opi. & hoc vltimo casu intelligo no. per Iac. de Bel. in c. j. in fi. de inuesti. in mari facta. Et vide in c. j. an apud pares vel curiã. intelligo tamẽ quòd
d in dubiũ verteret̃ de viribus iuramenti[d] q̃ remittenda esset cau-
21 sa ad forum ecclesiasticũ, in quo seruaret̃ ius canonicum. ¶ † Septimò quæro, quid si pares nõ requirunt̃, seu non adsunt. Solutio. dicit Inn. in d. c. cæterũ. s̃. ti. j. q̃ eligant̃ arbitri ad similitudinẽ iudicis, allegati suspecti, vt d. c. cum speciali. quòd limitat Host. in d. c. cæterum. si dominus est actor. Secus si vasallus agat: quia tunc aget coram ordinario domini. arg. xvj. q. j. c. si clericus. Sed gl. in verbo, pares. in d. §. præterea. dicit indistinctè agendũ coram ordinario rei. Et ista opi. est verior: & eam sequit̃ Do. me⁹. Nam ex quo non possit seruari forma à iure introducta, iurisdictio debet redire ad naturam suam. ar. no. in d. c. cæterũ. Et quia ista iurisdictio est inducta de iure speciali, & sic est restringẽda. arg. Cle. si. de offi. ordi. faciũt quæ dixi s̃. in prin. istius membri.
22 ¶ † Octauò quæro, in quo loco pares debeant cognoscere, seu pro tribunali sedere. Solu. gl. in d. c. j. §. præterea. dicit quòd possunt sedere vbi voluerint, salua honestate. Et vbi fuit mos maiorum cognoscere, & ibi licet Bal. ar. l. pe. in fi. ff. de iusti. & iur. & in loco partibus non suspecto. ar. l. diem proferre. §. si arbiter. ff. de arbi. & locum semel electum possunt mutare, cùm talis loci electio sit quædam interlocutoria: dũmodò partibus intiment. facit l. si vt proponis. C, qũo & quando iudex, vnde sit conclusio quòd de istis dici potest, sicut de alijs iudicibus non habentibus territorium. de quibus in c. cũ contingat. j̃. eo. & ad
23 de quæ dicam in ij. q. princ. ¶ † Nonò quæro. quẽ ordinẽ pares debeant seruare in procedendo. Solu. Inno. & cõiter Doc. in d. c. cæterum. volunt quòd teneant̃ seruare legitimũ ordinẽ iudiciarium, ex quo sunt iudices ordinarij. nec aliud reperit̃ disposi-
24 tum, & mihi placet: quia quod mutatur &c. ¶ † Decimò quęro vtrum corã paribus habeat locum reconuẽtio super re nõ feudali: & videt̃ dicendũ quòd non: quia pares habent iurisdictionem limitatã & singularẽ pręter iuris ciuilis regulas: & quia istę controuersiæ pertinent ad diuersa capitula iuris: ergo nõ habet locum ius accrescendi, seu ius accumulandi. arg. l. in agris. & in l. sed cum patrono. ff. de bo. pos. Contrarium determinat glo. in d. l. c. j. & sequit̃ ibi Bal. licet arguat pro & conta. & idem cõcludit in d. §. præterea. per no. in l. Papinianus. & in aut̃. & cõsequenter. C. de sen. & interlo. om. iudi. Non ob. quod dictũ est de iure accrescẽdi: quia scd̃m Bal. in illis agit̃ de magno prẹiudicio. videlicet de successione vel obligatione, sed iurisdictio nõ cõtinet magnũ præiudiciũ: imò causa ipsa recõuẽtionis cõtinet partiũ fauorẽ, ne partes habeant adire diuersos iudices, vt in l. j. ff. de quibus rebus ad eundem iudi. eatur. de quo latius dicã in
25 c. j. j̃. de mutuis pe. ¶ † Circa secundũ mẽbrum principale, quando cõtentio est inter dominũ & tertiũ, q non sit vasallus: puta, emptorẽ feudi, vel alio modo ipsius feudi possessorẽ, vel fortè quia dicit iste tertius dñm sibi obligatũ ad infeudandũ, vel vẽdendũ feudũ. Inno. Io. An. & Doc. in d. c. cæterũ. s̃. tit. j. & Hostiẽ. in summa eo. ti. §. fi. breuiter concludunt q̃ ordinarius erit iudex: quia lex dat iurisdictionẽ paribus, qñ quæstio est inter dñm & vasallũ, vt d. c. §. pręterea si iter. de ꝓhibita feu. alie. per

a ¶ Cõsuetudo quę tribuit iurisdictionem, vt s̃. dixi. vt tangit̃ per istũ in c. cũ cõtingat. j. c.

b ¶ Cõsentirẽt. aliàs vno cõtradicẽte. pares cognoscũt, nisi suspecti allegarent̃ per aliam partẽ: quia tũc ordinarius cognoscet. ita Bal. in c. j. an apud iudicem vel curiam.

c ¶ Adde q̃ oẽs pares non sunt idonei, sed solũ pares loci, vbi est res de qua agit̃, casus est & ibi Bal. no. d̃ pace cõstan.

d ¶ Iuramẽti. Vide Calde. in consi. ij. in ti. de iud. quod tamen limitat Fely. in c. cæterũ. in iiij. col. versicu. ij. fallit.

Fedē.ergo extra illū casum remanet iurisdictio ordinaria,scđm
26 ea quæ sepius dicta fuerūt in præce.mēbro.¶†Circa tertiū mē
brum,qñ quæstio est inter duos vasallos,dic ꝙ aut ğo est extra
cām feudalē,vel si agit̃ de feu.agit̃ alio iure,quā ex lege vel con-
suetudine feudorū:& ordinarius est adeūdus,vt dixi in primo
mēbro in prin.tenēt Inn.& Doc.in d.c.cæterū.& Host.in sum.
de feu.§.fi.& probat̃ in d.c.j.§.præterea.vbi etiā hoc tenet bal.
& hoc ꝓcedit scđm Inno.nisi esset infeudata iurisdictio in lo-
co:qua tūc siue sit quęstio feudi,siue nō,semper cognoscit dñs.
& ratio:quia hoc casu dicit̃ ordinarius.&ad hoc facit tex.iūcta
gl.in verbo,alia.in c.Romana.§.debet.de appel.li.vj.Itē posse-
mus dicere ꝙ hoc ꝓcedit,nisi cōsuetudine aliud esset inductū,
secūdū ea quæ dixi in primo mēbro in prin.in ij.limi.saluo eo,
qđ videbimus in c.cū contingat.j.eo.Si verò quæstio est feuda
lis,seu tangens naturam feudi,dic ꝙ aut est cōtentio inter eos,
qui propriè dicunt̃ capitanei,vt Duces,Marchiones,& similes
& tunc Imperator est iudex,vt in c.j.apud quē vel quos cōtro.
feu.termi.debe.in c.j.de lege Corradi.vbi probat̃ ꝙ si sunt Ca-
pitanei eiusdem Regis,Rex est iudex.Aut loquimur de alijs va
sallis inferioribus:& subdistingue,quòd aut prætendunt diuer
sos inuestitores:& sic non recognoscunt eundē dominū:& agi
debet corā ordinario,vt in c.j.§.si verò.& §.seq.de pace tenē.Si
27 verò prætendēt eundū inuestitorē & dñm,dic ꝙ regula est†ꝙ
dñs feudi est iudex:vt hic,& c.seq.& in d.§.præterea.& d.c.cę
28 terū.Prædicta tamen regula recipit plures limi.¶†Primò ꝙ re
gula procedit,si quilibet eorū vasallorū vult ostendere de iure
suo:secus si vnus vult docere de titulo:& alius nullum alleget,
seu ostendat titulum:quia tractabitur corā ordinario:vt d.§.si
verò.secundū vnū intellec.& ibi tenent Doc.Nec ob.si diceret̃
ꝙ hæc quæstio deberet agitari corā dño,ex quo vterꝗ; fatet̃ se
vasallum:quia pōt respondere quòd eo casu,non ostendendo
titulū,vr̃ potius inuasor & occupator,quā vasallus licet verbo
alleget se vasallū:nec sit in possessione feudi.facit tex.in d.c.cę
terum.dum tex.dicit,constat possessiones tenere in feudum.&
sic videt̃ ꝙ sit necessarium ꝙ constet quòd vterꝗ; sit vasallus ad
hoc,vt dominii iurisdictio fundetur:vt no.gl.in d.§.preterea.&
Bal.ibi.& do.meus in d.c.ceterum.tenet etiam Bal.in c.si inter
de lege Corradi.per illum textum.
29 ¶†Secūdò limitat̃.si mō sint vasalli eiusdē dñi,respectu aliorū
feudorū,secus si nō possiderent alia feuda:vt no.glo.in verbo.
duos.in prin.§.ꝑterea si inter.quæ limitatio nō placet Do.meo
in d.c.cæterū.quia nullibi reperit̃ ꝙ vltra feudū,de quo est cō-
tētio,debeāt aliàs esse vasalli in alijs feudis ad hoc. vt dñs cogno
scat:vt patet ex iurib⁹.s.alle.sed satis est ꝙ cōtēdāt rōne eiusdē
feudi:quāuis non possideant alia feuda ab eodem domino.
30 ¶†Tertiò limitat̃,si mō in cognitione non versat̃ cōmodū aut
dānū ipsius dñi:secus si versaret̃.& ideo si vasallus cōuent⁹ ab
alio vasallo negaret feudū ipsius dñi,nō erit iudex dñs:etiam si
negans alia feuda possideret ab eodē dño:& hoc ne sit iudex
in cā propria:quia semper ꝓnūciaret se iudicē:& sic iudicaret̃
feudum suū,secundū Doc.in d.c.cæterū.& sequit̃ ibi d.Anto.
quia hoc casu,non agit̃ de nudo exercitio iurisdi.quo casu,iu-
dex pōt cognoscere an sua sit iurisdictio:sed agit̃ de ꝓprietate
& cōmodo ipsius dñi.facit quod tradit̃ in l.de iure.ff.ad muni.
& qđ no.in c.ad audientiā.j.de app.aget̃ ergo corā ordinario,
& si ordinarius iudicabit causam feudalē respectu eiusdē domi
ni,fiet remissio ad do.secundū Inn.in d.c.cæterū.licet in aliqui-
bus verbis defectiuè loquat̃.refert tñ alios dicere quā dñs co-
gnoscet:quia hoc modo,secundū primū intellectū,de facili de
clinaret̃ iurisdictio dñi,sed dicit Hostiē.in sum.in d.§.fi.ꝙ dñs
poterit eos cōpellere ad iurandū de veritate dicenda,sed si pars
persistat in negatione:veritas est,scđm eū,ꝙ ipse nō cognoscet
sed ordinarius.Et ex prædictis etiā infert̃ ꝙ si est dubiū,an feu
dum pertineat ad ecclesiā,vel ad laicū:nullus ipsorū iudicabit,
sed ordinarius erit competēs,vt in c.seq.& ibi dicā in gl.Itē in-
fert̃ ꝙ si vnus ex vasallis prætendit feudū nouū,hoc est cōces-
sum ab ipso ꝓprio dño.alius verò pretēdit antiquū,hoc est cō
cessum à prædecessoribus dñi:& hoc casu,corā paribus,& nō
corā dño,ğstio terminabit̃,vt in c.an apud iudi.vel do.ğo feu.
termina.debe.& ibi tenet Bal.quia dñs vellet tueri factū suum.
& ideo meritò est suspectus.facit.c.j.ad fi.de testi.lib.vj.& qđ
ibi tradit̃ & si pares ꝑpter prædictā cām haberent̃ aliquo mō
suspecti,possent recusari,secūdū Bal.ibi & scđm qđ dixi in pri
31 mo mēbro.¶†Quartò limitat̃,si modò agat̃ de ꝓprietate feudi,
vel de iure ipsius feudi:secus si pro feudo ageret̃ possessorio.de
quo vidistis varias opi.in primo mēbro in v.limi.Inn.tñ in c.
ex parte.B.j.eo.tenet precisè causam tractandā corā dño feu-
di qđ magis placet Do.meo quia licet interdicta sint persona-
lia:tamē sunt scripta in rem:vt l.j.ff.de inter.vnde si inter vasal
los corā domino,aut si inter dñm & vasallum corā paribus sit
controuersia,etiā feudi:possessoria debebit agitari vel corā do-
mino,vel corā paribus:maximè:quia cōtra agentē possessorio
possit excipi de ꝓprietate feudi,secundū quod no.in c.in lite-
ris.j.de resti.spo.& in c.ad decimas.de resti.spo.lib.vj.inter cō
uasallos ad solū dominū feudi cognitio pertinet.facit quod in
simili dicimus ꝙ de possessorio spirituali agit̃ corā ecclesiasti-
co.facit.c.literas.j.de iura.cal.nō ob.d.c.ex parte.vbi fuit actū
corā ordinario:quia scđm Inno.in d.c.cæterū.spoliatio fuit ibi
facta à tertio,vel agebat̃ ibi ex iure dotalitio:& sic nō erat quæ
stio feudalis,vel tertiò,& melius,agebat̃ ibi per viduā spoliatā:
& sic miserabilem psonā oppressam:quò,quia miserabiles per-
sonæ oppressæ,sunt sub petitione ecclesiæ,possunt conuenire
suos spoliatores sub ecclesiastico,ex illo tex.& idem in ecclesia
spoliata,sic debet intelligi opi.gl.in d.c.cæterū.dum vult quòd
32 possessoria ğstio feudi debeat agitari corā ordinario.¶†Quin
tò limitat̃,si modo prædicti vasalli sint laici:secus si sunt clerici,
secundū aliquos in in c.seq.quæ tñ limi.cōiter reprobat̃:quia
etiā si essent clerici,scđm Doc.hic & in c.seq.& in d.c.cæterū.s.
ti.j.scđm opi.Host.quæ cōiter approbat̃ ꝙ ille præpositus,de
quo in c.seq.esset clericus,vnde sit cōclusio ꝙ si feudū est secu-
lare,debeat iudiciū agitari,etiā contra clericum,coram domino
feudi.hæc tñ cōclusio procedit in causa ciuili:secus in cā crimi-
nali,siue ciuiliter,siue criminaliter intentet̃:quia illa debet inten
tari corā ordinario ipsius clerici:& sic pōt ꝓcedere opi.cōtra-
ria,vnde remittit̃ tunc clericus ad ordinariū suū,secundū Inno.
in c.seq.& si per Prælatū suū fuerit condēnatus de productio-
ne,aut simili causa,ꝑpter quā debeat feudū amittere:tunc po-
terit dñs auferre illi feudū.& ratio quare remittat̃ ad ordinariū
est,quia de crimine clerici nedū directè,sed nec indirectè aut in-
cidēter pōt laicus cognoscere,vt in c.at si clerici.s.de iudi.Nec
obstat ꝙ clericus deponēs falsum testimonium corā laico,pōt
puniri à laico:quia rñde vt dixi in c.j.s.eo.in xix.fallētia.Aduer
tetamē:quia ita demū ꝑpter delictū cleric⁹ pōt priuari feudo,
si feudū est propriū,nouū,seu paternū ipsius clerici.Secus si p̄-
tineret ad ecclesiā:quia tunc ꝑpter delictū Prelati nō priuaret̃,
per no.xvj.q.j.in c.si Epm.& in regula delictū.de reg.iur.li.vj.
qđ vltimū limitat Host.& sequunt̃ Doc.vt scilicet ecclesia nō
priuaret̃ perpetuò:sed tñ prælatus priuabit̃ dū viuit:& post
mortē reuertet̃ ad ecclesiā,vt in c.si clericus vel Eps.de capitu-
lis Corradi.in vsi.feu.hoc tamē dictū Hosti.intelligit do.Ant.
si feudum solū spectat ad mēsam illius Prælati:quia tūc sibi so-
li præiudicat̃:secus si pertineat ad totū capitulū:quia tunc capi
tulū non priuat̃,nisi totū capitulū delinquat,scđm ea,quæ dixi
in c.dilect⁹.j.de simo.& in c.dilectus.j.de exces.Prela.facit qđ
tradit̃ in l.iubemus.C.de sac.sanc.eccle.Itē secus esset si feudū
pariter pertineret ad mēsam Prelati & ad capitulū,vel si simpli
citer fuisset cōcessum ecclesiæ.faciunt no.in c.cū venissent.j.de
33 insti.¶†Sextò limitat̃,nisi circa quæstionē feudi secularis agi-
a tatā corā domino,verteret̃ in dubiū de iuramētoᵃ:quia tunc re
mittit̃ ad ecclesiasticū:& sic rōne incidētiæ poterit cognoscere
de eo,quod nō poterat prīcipaliter.facit.j.q fi.fi.sint legi.c.lator.
& qđ no.in l.quoties.C.de iudi.& sic per hunc modū poterit
incidēter diffinire quæstionē ꝓprietatis super feudo.casus est
in c.nouit.s.ti.j.Nam cum maior causa trahat ad se minorem,
sicut potest cognoscere de iuramento,sic de feudo:cum causa
feudi sit minor.& ita consuluit Ioan.Calde.quem refert & se-
quitur domi.Domi.in c.fin.eo.titu.lib.vj.Sed quod dictum est
de quæstione proprietatis,intelligo:si iuramentum directè cō-
prehenderet quæstionem proprietatis.secus si quæstio pro-
prietatis posset separari à quæstione iuramenti argumē.eorum
quæ traduntur in d.c.fin.quia tunc remittenda esset causa pro-
34 prietatis ad dominum feudi.¶†Sed circa prædicta quæro,quid
si feudum spectat ad ecclesiam & ecclesia vacat,an capitulum
poterit cognoscere de causa feudi.Solu.dic quòd non.de quo
latius dicam in c.seq.¶Circa quartum & vltimum membrum
istius primæ q.principalis,quando quæstio est inter vasallū &
b tertiumᵇ qui vel litigat super feudo,non tamē vt vasallus,vel
super alia re:non est dubium ꝙ ordinarius est iudex,vt in c.j.§.
si verò.de pace tenē.& patet ex his,quæ dixi s.in præcedenti
35 membro.¶†Secundò principaliter quæro in quo loco cā feu-
dalis agitari debeat.Solutio satis clara colligi potest ex his,quę
dixi in præcedenti membro in xij.q.respectu parium curiæ co
gnoscentium inter do.& vasallum.Sed latius prosequit̃ Hosti.
in summa,in ti.de feudis.§.fi.ver.in quo autē loco.ex cuius di-
ctis conclusio est ꝙ in loco maiorū.facit.viij.q.ij.c.j.& ij.& in-
tra territorium,vt in l.moræ.& in l.fina.ff.de iurisd.om.iudi.vel
vbi dominus locum constituerit,vt in l.penul.in fi.ff.de iusti.&
iure.dummodò honestus sit,& partibus non suspectus,vt in c.
cum dilecta.de confir.vtil.& in Clemē.ij.§.Pisana.de re iudic.
& in l.ij.ff.si quis cau.vbi text.loquitur de suspicione respe-
ctu

a ¶De iuramento. Adde Fely.ī d.c. cæterum.de iudicijs.in iiij.col.

b ¶Et qđ,si sit quęstio de emphyteusi,quō terminet̃ cā.Roma.consi.ccxij.arguit ꝺ feudo ad emphyteusim.& vide Bald.consil.ccclxxxiij.j.lib.& cōsi.cccc-xxij.li.iij.

ctu intẽperiei aeris, põt eũ eligere, vt dictũ est, locũ: dummodò idoneũ & commodũ: nõ tñ debet relinquere sacra, vel ptoria palatia, pro domibus priuatorũ. facit. C. de offic. recto. prouin.
56 in l. fi. ¶ † Tertiò principaliter quæro quã iurisditionem habeat dñs feudi. solutio. dic. q habet ordinariã in vasallos, in cõcernẽtibus ipsum feudũ qualecunq; sit feudum: siue principatus, siue comitatus, siue castellania: & si dñs sit aliàs vilis aut rusticus, vt probatur in d. c. j. §. præterea si inter. de phibita feudi alie. per Federi. siue dominus sit ecclesiasticus, siue laicus, vt hæc probantur etiam in d. c. cæterum s. ti. j. Et hic & in c. sequẽti. vbi idẽ tenet Do. m. & non solum dñs in vasallos, sed etiã pares in dñm & vasallos habent iurisditionem ordinariã respectu causarum ad eos deuolutarum. scdm ea quæ dixi. s. in primo membro in j. q. prin. & meritò: quia hãc iurisditionẽ habẽt à lege, seu cõsuetudine generali feudorũ. facit. l. & qa. & qd ibi tradit ff. de iuris
57 di. o. m. iudic. ¶ † Quartò principaliter quæro qualiter in causis feudalibus sint concipiendi libelli. Solu. vide varias formas p Spe. in tit. de feudis. §. nunc dicamus. Et aduerte: qa volũt doc. in. d. c. cæterum. quòd quando agitur corã dño, seu partibus ratione feudi, sit exprimẽda qualitas tribuens iurisditionem: videlicet, quòd causa est feudalis: aliàs non possunt dñs, vel pares cognoscere. & hoc quidã tenent. Sed Inno. tenet cõtrariũ: qa libellans[a] videt omne ius suũ deduxisse: & p cõsequẽs etiã quali tate concludente iurisditionẽ. facit. c. cùm ecclesia. j. de cã pos.
38 & pprie. circa qd vide qd latius dixi in c. pcedenti. ¶ † Quintò principaliter quæro, quid si vasalli litigant coram alio in casibus, in qbus debẽt litigare corã dño: quid facere debeat dñs. Solu. dic. q põt eis inhibere sub debito fidelitatis, qd non debeant litigare corã illo: sed corã se & si vasalli aut alter eorum nollet obedire, põt dñs illum punire, vt statim dicam. Sed circa prædicta põt dubitari vtrũ processus & sententia agitati coram illo iudice, teneat: non data negligẽtia dñi ipsius feudi. Solu. Hostien. in c. cæterum. tenet q non, per illum text. dum dicit prohibemus. ar. c. super literis. de rescrip. Et remittit ad not. in c. licet. j. eo. Tu verò dic q dictum Hosti. procedit, qñ esset lata sententia, vel processum esset contra inuitũ & nolẽtem litigare coram illo: qa tũc talis sñia reperit lata cõtra iuris prohibitionẽ: et sic est nulla. vt in c. at si clerici. de iudi. x. dist. c. videns. vnde excõicatio, & quælibet alia sñia lata in inuitũ, & ante legitimã prorogationem, est nulla. Et idem etiam dicendũ, si vasalli spõte litigarent coram alio dño cõtradicente: quia vasallus nõ põt prorogare iurisditionẽ alterius inuito[b] dño feudi. vt no. Inno. in. d. c. cæterum. & Bar. in l. j. ff. de iudi. & in l. j. §. & post operis. ff. de oper. no. nun. & gloss. in d. c. j. §. præterea si inter. de probibita feud. alie. per Fede. Et ex rationibus prædictis sequitur, q idem est si vasalli litigarent dño ignorante. facit qd no. in c. significasti j. eo. & tenet do. Ant. ĩ d. c. cæterũ. & And. de iser. in d. §. præterea. Bald. tamen ibi dicit, q hoc videt procedere, si dñs feudi est princeps, aut tenet locum principis: secus si inferiori loco à Principe: quia tunc inuito eo vasalli possunt alterius iudicis iurisditionem prorogare: sicut & in arbitros compromittere. Subdit tamen Bald. quòd tutius est dicere ad hoc, vt omnis cesset collusio, quòd non possint prorogare, per tex. nostrum. Si verò dominus sciret vasallos suos litigare de feudo coram ordinario, vel alio iudice: & nõ contradiceret: præfatus And. in d. §. præterea. tenuit, quòd tacendo præiudicaret sibi. argu. l. sæpe. ff. de re iudic. & quod traditur in c. penult. j. de re iudic. & in c. cũ olim s. de offi. delega. dummodò posset prohibere, & non contradiceret. Secus si non posset. contrarium tñ tenet do. Anto. in c. cæterum. vbi vult, quòd etiam si posset prohibere, & taceat: non videatur consentire: cùm non agatur de cõmodo suo. Nec obstat, quòd ille, corã quo vasalli agunt, sit alias eorum ordinarius: quia cũ exercitium iurisditionis in causa feudali sit attributum domino feudi, intelligitur in feudo adempta iurisditio ab ordinario, dixi in d. c. cęterum. Item non obstat, q inhibita iurisditione alicui, nihilominus valet qd agitur in d. c. sup literis. qa verum est, quando emanasset sola prohibitio, & alteri non fuisset attributum iurisditionis exercitium p viam abdicatiuã, seu priuatiuam Do. meus in d. c. cæterũ. dicit tenendã primã opi. tã fauore iudiciorum, quàm etiam, vt act⁹ iudicialis poti⁹ valeat, quàm pereat. arg. regulæ l. quoties. ff. de reg. iur. & de reb. dub. & vt sit litium finis. arg. c. fi. j. de do. & cõtuma. & l. quidam cẽsi mauerunt. ff. si cer. pet. facit qd no. Inno. in c. ex parte decani. s. de rescrip. vbi dicit, q si aliqs agit nomine meo ĩ iudicio, et ego non contradico mandare, vt l. qui patitur[e]. ff. man. cum nõ tractetur de aliquo graui præiudicio. Et ita hic: quia licet iudicare sit honor, vt in c. vt debit⁹. j. de app. tñ est etiã onus, vt in l. munerũ. §. iudicandi. ff. de mune. & hono. vnde p onere euitãdo, ex taciturnitate cõsensus psumat. scdm no. in l. Gai⁹. ff. de pig. act. ad qd vide, q latè dixi post Doc. ĩ l. q dotis. ff. sol. ma. & in regula, qui tacet. de reg. iur. lib. vj. Itẽ quia sicut ex parte progãtium sufficit tacitus cõsensus, vt dicã in c. significasti. j. e. ita ex parte superioris habẽtis cõsentire, videt sufficere tacitus cõsen
39 sus. ¶ † Sextò principaliter quæro qua pœna puniat vasallus nolens litigare corã dño, in casibus, in quibus tenet. Solutio gl. in d. c. cæterũ. dicit, q dominus põt ipsum punire, sed non dicit qua pœna. Sed tu dic q ex quo vt dixi. s. in iij. q. prin. dñs habet ordinariã: sequit q ipse põt omnia remedia ordinaria exercere quæ producta sunt contra cõtumacem: quorum tamẽ ipse sit capax: quia si esset laicus, non posset excõicare. Specialiter qualiter contumacia vasalli puniat. vide per tex. & Bal. in c. j. de mili. vasal. qui cõtu. est. vbi bonus tex. & ibi tradit q cũ certa so
40 lẽnitate & forma dñs possit priuare vasallum feudo. ¶ † Septimò principaliter quæro qd si in casibus, in quibus dñs debet cognoscere, ipse dñs sit negligẽs quis ipsius negligentiã debeat, vel possit supplere. so. glo. in c. cæterũ. dicit q iurisdictio deuoluit ad aliũ, sed non declarat ad quẽ, nisi q in fine videt sentire q ad iudicem rei cõuenti. dũ alle. c. cũ sit. j. eo. & tenent ibi Doc. & idẽ tenẽt in c. j. §. præterea si inter. de phi. alie. feu. per Fed. quia res de facili reuertit ad naturã suã xxxv. dist. c. exordio. Nã talis iurisdictio videt eis data, inquãtum per dños feudi explicet aliàs remanet sub iudice suo. facit quod in simili no. in c. irrefragabili. §. excessus. s. de offi. ord. qd tñ limitat hic Do. meus & in d. c. cæterũ. Si modò dñs feudi, respectu feudi nõ recognosceret aliũ superiorẽ: aliàs secus: quia tunc ille superior negligẽtiã supplet. tex. est hic, secundũ vnũ intellectũ, de quo dixi in gl. j. Sed tu aduerte quia ex gl. pe. in c. sequẽ. & ex dictis Doct. ibi, maximè Do. meũ plurimis additis arbitror ita distinguendum, videlicet q aut feudũ est ecclesiasticum, aut est seculare. Primo casu subdistingue q aut dñs ecclesiasticus feudi ecclesiastici habet aliũ dñm superiorem in ipso feudo: & dico, q siue ille dñs superior mediatus, sit laicus, siue ecclesiasticus: supplebit negligentiã ipsius dñi immediati. tex. est hic, scdm vnũ intellectum. Aut talis dñs ecclesiasticus non habet aliũ dominũ superiorẽ. & hoc casu gl. pe. in c. seq. ponit duas opi. Prima q ordinarius laicus supplebit. & hanc tenent Tan. Vin. & Host. Nec obstat c. qualiter. s. ti. j. quia intelligit in actione personali, nõ aũt in feudo. Scda opi. quã gl. finaliter videt sequi est q ecclesiasticus suppleat. Io. An. dicit q prima opi. est vera de iure spãli, hoc est de consuetudine, secundũ do. Ant. per c. Roma. §. debet. de appel. lib. vj. Secunda verò opi. est vera de iure cõi. Sed do. Anto. dicit q superior ecclesiasticus supplet, si non recipit ab alio dño laico. & ita etiã intellexit Io. An. dum allegat. §. debet. scdm Do. meũ. Sed ego arbitror distinguendũ q aut vasalli sunt clerici, & supplet ecclesiasticus: & sic pcedit secunda opi. quia data negligentia, res reuertit ad naturã suam, vt statim dicã. & idẽ dicẽdũ est, si alter ex vasallis, qui conuenit, sit clericus per c. cũ sit. j. eod. Si verò vasallus actor esset clericus & conueniret laicũ, arbitror q sit in potestate sua, data negligẽtia domini ecclesiastici, cõuenire laicum corã laico. Posset tñ si vellet cõuenire eũ corã ecclesiastico, ratione quasi sacrilegij: vt hæc duo probant per c. cùm sit j. eo. iuncto c. præcedenti. Aut ambo vasalli sunt laici: & subdistingue q aut loquimur de iure cõi: & laicus supplebit: quia vt dicit Do. meus iurisdictio fuit concessa dño feudi in causa feudali. Si dominus esset vigil & diligens, siue talis esset excõicatus: siue secularis. secus si negligens, vt d. c. cæterum. s. tit. j. & hic. si ergo ecclesiasticus est negligens, vasalli remanẽt sub iudice proprio & naturali: nec per hoc dicit secularis supplere negligentiã ecclesiastici, sed potius vtetur iure suo in laicos & sibi subiectos: deficiẽte iurisdi. apud dominũ feudi, propter ipsius negligentiã. facit l. fi. C. de iuris. om. iudi. res enim, vt dixi, de facili reuertit ad naturam suã[d]. xxxv. dist. c. ab exordio. facit etiã ad prædicta qd no. Inno. in c. solitæ s. de maio. & obe. vbi dicit quòd in reb⁹ feudalibus, Episcopus cognoscet vt ciuilis iudex: quasi in illis non censeat Eps. Item facit: quia huiusmodi iurisdictionẽ habet dñs feudi, non à canonibus: sed à legibus feudorum. generaliter tribuentibus iurisdi. domino feudi: vt in c. j. de prohi. alie. feu. per Fede. & in alijs iuribus. s. alle. Item facit tex. in c. seq. vbi vacante sede, capitulũ nõ succedit in hac potestate cognoscendi. & licet res sit ecclesiastica: quia tñ non contendit de iure spirituali, aut re ecclesiastica: sed vtili dño ipsorũ vasallorũ: ideò laicus põt cognoscere, sicut in simili dicemus q licet de iure spirituali non possit in laicos cõpromitti: potest tñ de re temporali ecclesiæ: vt s. de arbi. c. contingit. Aut cõsuetudo habet q laici in illo loco conueniantur coram ecclesiastico: & tũc ecclesiasticus supplebit negligentiam domini feudi: vt probat hic in tex. nostro argumen. à fortiori. Nam si in casu nostro, ordinarius ecclesiasticus supplet negligentiam domini secularis ratione consuetudinis prædictæ, fortè inter puros laicos: fortius in prædicto casu negligentiam ecclesiastici sup-

a ¶ Libellãs videt oẽ ius suum deduxisse. Adde qd not. bar. ĩ l. si maser. §. eãdẽ. ff. de excep. rei iudica. et lati⁹ Dec. c cæterũ. de iudicijs.

b ¶ Inuito domino. an aũt sciẽs & tacẽs dñs, videatur cõsentire, est maxima disceptatio ĩter Abb. & Are. in d. c. cæterũ. vbi Flo. dicit, melius est qd contra Abba. tenetur. & vide Alex. in l. j. §. & post operis. ti. colũ. ff. de oper. no. nun.

c ¶ De hac reg. vide Soc. in l. si ego in prin. si cer. pet. & latè per Moder. in c. nõne bñ dicimus. de præsumptionibus.

d ¶ Ad naturã suã. l. si vnus. §. pact⁹ ne peteret. ff. de pac. l. in rẽ. §. quæ cũq;. ff. de rei vẽd.

plebit ecclesiasticus.& ita arbitror intellexisse Io.And. ¶Secū
do membro principali, qñ feudū est seculare subdistingue, ꝗ
aut habet aliū superiorem in feudo.& dic vt dixi in præce.mē
bro,in prin. Aut nō habet,& distingue ꝗ aut vasalli sunt laici.
& quærit de iure cōi:& superior ordinarius supplet negligētiā
si habet ordinariū superiorē.Si verò esset talis,qui nō recogno
sceret superiorē secularē,Papa supplebit,vt in c.nouit. de iudi.
& sentit Bal.in d.§.præterea. sed si consuetudo esset in loco ꝗ
laici cōuenirent corā ecclesiastico,ecclesiasticus supplebit.tex.
est hic scd̄m vnū intellectū.de quo dixi in gl.j.& fi.Aut ambo
vasalli erant clerici.vel saltē cōuentus erat clericus: & tūc eccle
siasticus supplebit:ad quē aliàs de iure cōi spectaret cognosce-
re inter ipsos clericos,vel cōtra clericū conuētum.aut cōuentus
erat laicus,& actor clericus:& tunc,vel ꝗ in volūtate clerici sit
vel adire laicū per regulam cū sit.j.eo,vt ipse suppleat negligē
tiam domini:vel adire ecclesiasticū: cū agat rōne rei ad ipsum
clericū pertinētis p tex.in c. præcedē.ītelligēdo tñ scd̄m qđ ibi
dixi. Et aduerte circa prædicta,ꝗ dñs feudi, qui negligit face-
re iustitiā vasallo,priuari debet ꝓprietate ipsius feudi. hoc sin.
no.gl.in c.j.in §.porrò.in tit.quæ fuit prima causa benefi.amit.
41 per illū tex.à contrario.& sequit̃ Bal.ibi.¶†Octauò principa-
liter quæro qđ ius seruari debeat in agitādis & decidendis cau-
sis feudalib⁹,an canonicū vel ciuile.Solu.Bal.ī d.c.j.§.præterea.
de ꝓhibi.alie.feu.per Fede. dicit ꝗ si ius canonicū discrepat à
iure ciuili,debet seruari ius canonicū rōne iuramenti.arg.c.no-
a uit.s̃.de iudi. Ego[a] verò arbitror, vt etiā superius tetigi in prima
q.vbi aliàs non disputaret̃, aut dubitaret̃ de aliqua spūalitate:
vt de iuramēto,vsuris,& similibus, quib⁹ casibus nō est dubiū
ꝗ ex natura ipsarū causarū,cognitio pertinet ad ecclesiā: quia
in aliis casibus,ante oīa seruanda esset cōsuetudo:& seruādæ le
ges feudorū,quibus vident̃ ligari etiā clerici:vt hic, & in c. seq.
& in c.cæterū. & c.nouit.s̃.ti.proxi.Sed vbi deficerēt cōsuetu
dines & leges feudorū,si feudū esset ecclesiasticū,& causa agi-
taret̃ corā ecclesiastico,non est dubiū ꝗ tam in procedēdo,quā
in decidendo essent seruandi canones.Sed si feudū esset secula-
re,& cā agitaret̃ corā seculari, procedendū & decidendū esset
secundū iura ciuilia.Si verò feu.esset ecclesiasticū,& causa agi-
b taret̃ corā seculari,non est dubiū ꝗ quātum ad ordinē[b] ꝓcedē-
di,seruandæ essent leges seculares.& idē ecōtrà, si feudū esset se
culare,& agitaret̃ coram ecclesiastico,quò ad ordinē,seruādum
esset ius canonicū,sed quantū ad decisoria,videt̃ esse maius du
bium:tñ in ecclesiastico videt̃ ꝗ debeant seruari canones:& in
seculari leges,ad quæ omnia vide quæ tradunt̃ in c. quod cleri-
cis.j.eo.& in c.fi.s̃.de iudi.& quæ latæ tradunt̃ per Pet.de Anc.
in repe.c.j.de consti.& Per Doc.& do.meū in c.ecclesia sanctę
Mariæ.de consti.& per Bar.& Bal.in l.j.C.de summa tri.& per
Io.An.in regula possessor.de reg.iur.lib.vj.& vide quæ latius
42 dixi post Doc.ī c.j.de ope.no.nū.¶†Nonò principaliter quæ
ro,ad quē appellet̃ in causa feudali.Solu.Bal.tāgit in c.j.de inue
sti. in mari facta. & nihil boni dicit gl.in verbo,ab eo.ī c.solitę.
de maio.& obe.ponit opi.vnā ꝗ ad Imperatorem.alia est ꝗ ad
Archiepm̄.non tñ clarè loquit̃,an ꝓcedat in cā feudi, vel aliorū
bonorū donatorū per Imperatorē ecclesiæ Inno.& Ioā.And.
in c.cæterū.s̃.tit.j.variæ,intricatè loquunt̃. Tu cōclude post do.
meū ꝗ aut proximus superior est mediatus dñs feudi,& ad illū
appellabit̃ tam à sententia dñi cognoscētis inter vasallos,etiam
clericos:quā à sñia pariū curiæ cognoscentiū inter dñm & va-
sallum:& hoc procedit,siue dñs vel pares,à quo vel quibus ap
pellat̃,sint clerici:& superior laicus:etiā si īter clericos vel laicos
aut clericum vel laicum,causa fuerit agitata:siue dñs, siue pares
sint laici,& superior ecclesiasticus:etiam si causa esset agitata in
ter puros laicos.facit tex.videt̃,secundū vnum intellectum, de
quo dixi in gl.j.& fi.quod etiam dixi in vij.q.principali. & est
bonus tex.in c.fi.quo tempore miles inuesti.& quod no.gl. in
c.Romana.§.debet.de app.lib.vj.tenent Inn.& do.Ant.& do.
meū in c.seq.Si verò non est ibi proximus dñs mediatus,bre-
uiter concluderē ꝗ in oībus casibus,in quibus dixi ꝗ in casu ne
gligētiæ debet supplere ordinarius: in eisdē ad ipsum appella-
bit̃:& sic ad illum appellandū est,ad quē pertinet supplere ne-
43 gligentiā.de quo dixi in vij.q.¶†Decimò & vltimò quæro qs
exequat̃ sñiam latā in cā feudali.Sol.dic secundū Inno.in c.seq.
quòd cū dominus feudi sit iudex ordinarius in ipsa causa, vt di
xi.s̃.poterit ipse sententiā suam executioni mandare:& quāuis
sit laicus poterit etiā cōtra clericos exequi,& eos resistentes cō-
pellere absq; metu excōicationis.per c.olim.j.de resti.spo.Ioā.
c And.dicit hoc dictum sibi non placere,ꝗ possit laicus[c], fortè
rusticus & vilis,cōpellere clericum personaliter absq; metu ca-
nonis,si quis suadente.xvij.q.iiij.Sed do.Anto.dicit ꝗ dictum
Inno.pōt saluari intelligendo ꝗ possit cōpellere non tangen-
do personam clerici.Sed aliter cōpellēdo,fortè expellendo co-

a ¶Ego verò arbitror. Adde quod no.in c.j. p Abb. & Moder.s̃.de cōstitu.

b ¶Ad ordinē procedēdi. de hoc est dictū Inno.in dicto c.j.& ibi Abba.in vlti. not. de constitu.

c ¶Imò vr̃, ꝗ nec cognoscere possit de re ad clericū pertinēte, etiā ab eo.de habita. quā q̄; bal.assignet rōnē in c.j.de cōtro. apud pares termi nan. nā dicit̃ in c. qualiter, de iudi. oīno fieri ꝓhibemus facit c.fin.de iudi.c.sane.s̃.e. & c.clericus laicū.cū si, vt p Barba.in c.seq.

d ¶Et ista est cōis opi. ꝗ sit clericus hic ꝓpositus, vt dicit hic Inno.& Abb.in iiij. colū. multos tex. in cōtrarium adducat Barba.hic.

lonos de possessionibus:aut ita similia faciendo.Do.meus in c.
sequē.dicit quòd licet iste intellectus sit verus in se:tñ non fuit
de mente Inn.allegando.d.c.olim.& dicendo ꝗ absq; metu ex
cōicationis pōt compellere:quasi sentiat ꝗ speciale sit in causa
feudi ꝗ possit cōpellere clericum personaliter. Zaba. hic dicit
quòd dñs non pōt immittere manus in clericos, vt iudex:sed
tñ pōt,vt pars:fortè resistendo.& ita dicit ꝗ pōt intelligi dictū
Inno.quod est verū secundū Do.meū.& bene,si prius habuis-
set possessionem:& clericus de nouo illam turbaret: quia tunc
propriè videt̃ defendere iurisdictionē & possessionem suā.fa-
cit quod no.in c.cū nostris.j.de exces. Præla. & quod tradit̃ in
c.super hoc.de renun.Secus si post priuationē & sententiā latā
clericus nihilò minus de facto incūberet possessioni: quia hoc
casu non posset dici ꝗ laicus repellendo diceret̃ suā iurisdictio
nem defendere respectu possessionis:cum illam prius non ha
beret, vnde dicit ꝗ hoc casu,tuti⁹ est tenere opi.Io.An.& mihi
placet. Et ex prædictis infert̃ ꝗ si dñs feudi esset ecclesiasticus:
etiam ipse posset exercere iurisdictionem inter puros laicos.&
idem etiam dicendū est de paribus curiæ ꝗ etiam ipsi possunt
sententiam suam exequi:quia habent iurisdictionem ordina-
riā,vt dixi in iij.q.prin. Et ex his habes expeditā hanc materiā.

SVMMARIVM.

VErùm quoniam. Dominus feudi cognoscit de cā
feudi:siue sit ecclesiasticus,siue secularis.hoc dicit,
vel secundū Do.meū magis euacuando & clarificā
1 do literā.h.d.†Quæstio feudi terminari debet per dominū feu
di,etiā si sit secularis:licet vasalli sint clerici: & si vasalli plures
prætendant dños,non pōt vnus cognoscere: maximè absente
altero:an feudum ad ipsum pertineat.hoc dicit. Primò ponitur
factum.Secundò dispositio in certum casum.Tertiò in aliū ca-
sum ibi.alioqn.& quia tex.est aliqualiter dubius,potes sic figu
rare casum ꝗ vacante quadā ecclesia cathedrali quæ dicebatur
habere quendam præpositum in vasallum,ratione feudi cōtra
talem præpositū fuit quæstio mota super ipso feudo per quos
dam alios vasallos:qui agentes fortè asserebant Imperatorem
esse dñm feudi,propter quod petebant causam per Imperato
rem terminari:præpositus verò asserebat se vasallum ecclesiæ:
& similiter dicebant ꝗ etiam ipsi agentes erant ipsius ecclesiæ
vasalli:propter quod cōcludebat decisionem causæ prædictæ
ad ecclesiam pertinere.cū igitur hoc in dubiū reuocaretur,quis
in ea causa iudex esse deberet Papa de hoc consultus statuit ꝗ
cum dubitaretur,an ipsa ecclesia esset domina,& sic quæstio feu
di esset coram ea agitanda,non poterat quæstio prædicta agita
ri sede vacante in præiudicium ecclesiæ.Sed expectandum erat
donec ecclesia Prælatum haberet:quo recepto, terminari debe
bit per iudicem cōpetētem:quis prædictorum sit dominus, an
ecclesia,an Imperator:& sicut apparebit alteram, vel alterū do-
minum:corā ipso causa prædicta tractabitur & decidet̃. ¶Pri-
mò no.secundū vnum intellectū,secundū quem iste præposit⁹
d erat clericus[d] & erat præpositus cuiusdā ecclesię cathedralis, vt
2 voluit Inno.quòd†clericus pōt esse vasallus nedum clerici,sed
etiam laici,ratione feudi obtenti.facit ad idem c.solitæ.s̃.de ma
io.& obe.contrariū tamen tenet Archi. in c.j.de cle.coniug.li.
vj.vbi intelligit,ꝗ præpositus,de quo hic,erat merus laicus, vt
quandoq; contingit in quibusdam locis, vt est Ianue, vbi voca
tur Abbas.& est penitus laicus: & potest etiā figurari exēplū
in præpositis Florentinis,qui fiunt ex eorū prioribus,qui simili
ter sunt puri laici.Sed intellectus Hosti. est magis notabilis,&
cōiter approbat̃.& dicit hic zab.ꝗ fortè Papa ad tollendū hāc
dubitationē,an clericus ratione feudi posset conueniri corā lai-
co, vtitur hoc verbo,statuimus.Sed tu dic de hoc, vt latius dixi
3 in c.præce.in prima q.prin.in tertio membro.¶†Secundò no.
quòd sede vacante non debet causa præiudicialis ecclesiæ tra-
ctari:quāuis ipsa causa nō videat̃ graue præiudiciū afferre ipsi
ecclesiæ,prout hic erat:quia cū hæc causa inter alios ageret̃, nō
videbat̃ ecclesiæ plenè præiudicare, per c.pe. cum sua materia.
4 j.de re iudi.¶†Tertiò no.ibi, in ecclesia consecratus.quòd ele-
ctus

ctus in epm, etiā cōfirmatus: ante cōsecrationē nō videt̃ habere
iurisdictionē, secundū do. Ant. sed contrariū colligit̃ in c. trans-
a missam[a]. s̃. de elec. quare de hoc dicā statim in glo. ij. ¶ †Quar-
5 tò no. ꝙ de dominio feudi nō debet discuti absente illo, qui se
prætendit dn̄m fundi. Nā subditus eo ipso ꝙ allegat se debere
conueniri coram alio dn̄o ratione feudi, quā corā eo, corā quo
cōuenit̃: videt̃ quodammodò noīare dn̄m in iudicio. & ideò ta
lis dn̄s noīatus citādus est, secundū ea quæ latè tradunt Doc. in
c. quoniā. §. quod si super. j. vt lite non conte. & in l. ij. C. vbi in
b rem actio. ¶ Quintò no. ꝙ dn̄s[b] feudi habet in vasallos suos ra
tione feudi iurisdictionē ordinariā. de quo dic, vt dixi in c. præ
6 ce. in iij. q. prin. ¶ †Sextò no. ibi, alioquin. secundū vnū intelle-
ctum ꝙ qn̄ in causa feudi iudex ecclesiasticus est negligēs, pōt
secularis ipsius negligentiā supplere. sed de hoc dic, vt latius di
7 ctum fuit in c. præcedenti in vij. q. principali. ¶ †Vltimò no. ꝙ
per hæc verba relinquo beneplacito tuo: non dicit̃ res esse cō-
missa liberę voluntati alicuius, sed solū illius arbitrio regulato ra
tione: & sic videt̃ esse facta commissio tanq̄ bono viro: quia li
cet hic relinquatur beneplacito Imperatoris, non tn̄ pōt Impe
rator ex sua potestate absq̄ legitima causa priuare vasallū feu-
do, vt in c. j. de feudo sine culpa non amit. Et idem dicendū est
de istis verbis, ingenio tuo, quia intelligitur rationabili: vt no. in
l. ne quicquā. §. circa aduocatos. ff. de offic. procōsul. & lega. vel
si diceretur, cōmitto sensui tuo, secundū quod latè dixi post do
minum meū. in c. j. de cōsti. licet do. Ant. sentiat ibi contrariū, &
malè, & similiter si diceretur, ad deliberationē tuā. intelligit̃ de
honesta & iusta, vt in c. sicut olim. j. de accusa. & idem si dicere
tur, ad nutum tuū, secundū quod tradit̃ in l. j. C. de sac. san. eccl.
vel etiam si diceret̃, vt placuerit, vt no. in l. Thais. §. sorore. ff. de
c fideicōmis. liber. & de multis verbis[c] importātibus boni viri ar
bitrium, vel nudam & absolutam voluntatem. vide per d. Ant.
& do. meū. in c. j. & c. ne innitaris. s̃. de consti. & in c. quintaual
lis. j. de iureiurā. vbi latè dixi, & per Legistas in l. fideicōmissa.
§. quāq̄. de leg. iij. & in l. fin. C. de contrahē. emp. per Bar. in l.
si sic. ff. de leg. j. & per Bal. in repeti. l. j. ff. de leg. ij. & vide quæ
latè dixi in repeti. l. si quis arbitratu. ff. de verb. obli. Glo. j. quæ-
rit quare ista quęstio differat̃ in tēpus futuri Episcopi, & soluit
assignando duas rōnes. In ea. glo. ibi. possit cognoscere. dic no.
ergo ex gl. ꝙ capitulum sede vacā. non succedit in cognoscen-
do de causa feudali. & sequitur hic Hosti. & ratio huius est, se-
cundū Io. And. ne fortè Episcopus illum habeat in vasallum,
quem nollet habere: sic etiam nec succedit in collationem bene
ficiorum: vt in c. ij. ne sede vacā. Nec ob. ꝙ capitulū generaliter
succedat in iurisdictiōe: vt in c. cū olim. & in c. his quæ s̃. de ma
iori. & obe. quia illud procedit in his, quæ cōpetunt Episcopo
de iure cōmuni, secus si speciali. facit quod no. Inno. in c. cū in
cunctis. s̃. de elec. vbi dicit, ꝙ in beneficijs cōpetētibus per viā
deuolutionis ex negligentia vel delicto alterius capitulū nō suc
cedit: quia non considerat̃ hæc causa accidētalis. facit quod no.
Archi. in c. j. ne sede vacā. lib. vj. & quod no. Io. An. in c. quāq̄.
de elec. lib. vj. tangit gl. iij. & ibi plenissimè dixi in Cle. j. de sup-
plē. neg. Præla. & quod no. do. ma. in c. cùm olim. & in c. irrefra
gabili. s̃. de officio ordi. & prædicta inducit do. Ma. ad decisio-
nem q. vtrū capitulum sede va. possit dispensare. de quo dic vt
d latius tradit̃ per eum in c. at si clerici. §. j. s̃. tit. j. Secundò inducit
ad decisionē quæstionis, vtrū sede vacā.[d] capitulū succedat in
potestate doctorandi. de quo hic vide per eū, & per zaba. quia
nō est materia nostra principalis. In ea. glo. ibi, in præiudicium
8 ecclesiæ dic no. ex hac gl. ꝙ †licet capitulū regulariter succedat
in iurisdictionalibus, vt statim dixi, tn̄ illud verum, qn̄ tractat̃
de nudo exercitio iurisdictionis: vt puta an aliquis deliquerit
vel contraxerit in diœcesi ita vt possit ibi puniri, aut cōueniri:
e quia pōt capitulū[e] sede va. summariè de hoc cognoscere: vt sic
intelligat, an sua sit iurisdictio: quia per hoc nullum generatur
præiudiciū ecclesiæ: secus si cōtenderet̃ de ꝓprietate: videlicet
An talis sit subiectus vel non, exemptus vel non. ar. tex. nostri.
vel vtrum locus sit, vel non sit de diœcesi. tales enim quæstio-
nes sede va. non possunt per capitulū agitari. ar. tex. nostri. &
per ea quæ latius tradunt̃ in c. fi. j. ne sede va. Glo. ij. sentit cōtra
riū ad tex. ꝙ idē debeat esse si Eps est confirmatus: licet non cō
secratus. In fi. glo. dic vel pōt dici ꝙ hic ponit̃ consecratio largè
pro cōfirmatione: quia eo ipso ꝙ quis est deputatus ad ecclesiæ
seruitiū, largè videt̃ illi cōsecratus, sicut in simili res inanimata
dicit̃ consecrata ecclesiæ: qn̄ illi deputata est: vt xij. q. ij. c. nulli
liceat. & idem quod dicit gl. de confirmato, dic procedere etiā,
si ante confirmationem propter aliquā cām consecutus esset ad
ministrationem, vt c. nihil. s̃. de elec. & ibi per Gof. Inno. Hosti.
& Io. And. Aduerte tn̄: quia licet Doct. oēs sic intelligant: ego
arbitror prædicta limitari, nisi feudum esset concessum Epo vt
Epo: quia hoc casu, arbitrarer, ꝙ ante consecrationē nō possit
Eps cognoscere. Et si hoc casu tex. noster pōt stare propriè. &
ratio, quia ante cōsecrationē etiam post confirmationē non est
Eps circa quod vide quę dixi in c. ex iniuncto. in fi. j. de hære. la
tius in disputatione mea quæ incipit: A sacrosanctæ Romanæ
ecclesiæ. Glo. pen. format duas q. quò ad primā dic, vt dixi s̃. in
casus positione. Quò ad secundam dic, vt latius dictū fuit in c.
præcedenti. in viij. q. prin. Glo. est expositiua literæ. in fi. gl. dic
& sic intelligit gl. quòd tex. velit quòd si fundum pertineret ad
Imperatorem, ipse cognosceret. Sed cōtra hoc opponit̃: quia a
cùm iste præpositus esset clericus, ergo Imperator non pote-
rat cognoscere, vt in c. j. s̃. eod. vbi latè dixi. Solu. Gof. vt euitet
contrarium dicit quòd iste præpositus erat secularis, officio se-
culari præpositus, sicut dixi. s̃. in no. de præpositis Florentinis. b
Sed Host. hic & Inno. in c. cæterum. s̃. ti. j. intelligunt, quòd iste
esset clericus, & quòd sit speciale in causa feu. vt dominus secu-
laris cognoscat etiam inter clericos, & contra clericum. & hoc
etiam tenet glo. xj. q. j. in sum. & ratio potest esse: quia licet per
infeudationem transferatur vtile dominium in vasallū, de quo
tamen disputat glo. magna in c. j. de capitulis Corradi, tamē di
rectum dominium non transit, sed remanet penes dominum, c
vnde laicus est dominus, & cognoscit de causa feudi, & potius
iudicat super re sua, quàm iudicet de clerico: cū solū sit iudex
respectu causarū, quæ oriunt̃ ratione feudi: vt in c. cæterum. s̃. ti.
j. & latius dixi in c. præceden. in j. q. vnde ex quo clericus rece-
pit feudum à laico, debet quò ad feudum recognoscere laicum
in dn̄m, vt in c. solitè. s̃. de maiori. & obe. facit c. cū officijs. j. de
testa. prædicta tn̄ procedūt in ciuilibus, & non in criminalibus
vt dixi in c. præcedenti. in j. q. in iij. membro. Item procedūt in
his, quæ concedunt̃ in feudū. Sed si baroniæ aut aliæ res cōcede
rent̃ nō in feudū, sed simpliciter clericis, aut ecclesiæ donarent̃: d
non tenerentur dn̄o concedēti in aliquo, etiā respectu munerū,
quæ prius subibat illa baronia: vnde nec sub tali dn̄o rn̄dere te
nerent̃: vt j. de do. c. cū dilectus. & de censi. c. j. Quod tamē ego
intelligo, nisi essent munera realia, vt quia prædia essent tribu-
taria: & sic transirēt cū onere suo, secundū ea quæ dixi in c. fi. j.
de vita & hone. cle. Et per Bar. in l. rescripto. ff. de mune. & ho
no. & in l. Imperatores. ff. de publicanis. Secus in muneribꝰ per
sonalibus aut mixtis, ad quæ clerici non tenent̃, nisi in cōcessio
ne fuerint imposita ipsa munera, honesta tamen, vt in c. nō mi-
nus. j. de immunita. eccle. Quid autem si dent̃ baroniæ, vel alia
bona sub conditione vel sub eo tenore ꝙ si ecclesia non subie-
rit onera imposita ꝙ liceat donatori laico sua propria authori-
ritate illa capere: an deficiente conditione vel modo, liceat pro- e
pria authoritate capere? tractant hic Inno. Io. And. & Doc. Sed
non est materia nostra, vide hic per eos. Vltimò etiam tractant
hic Doc. vtrum vasallus in cognoscendo non dominū in domi
num, faciat aliquod præiudicium verò domino. Sed quia nō est
materia nostra, licet sit feudalis, ideò vide per eos, fortè dicam
in c. olim. el ij. j. de resti. spo. vbi tractat Do. meus.

a ¶ Vbi bona glo. & ibi Abb. in fi. & vide Abb. sicu. in c. at si clerici. §. j. de iudi.

b ¶ Et si sit laicus, & feudatarius sit clericus, & de rōne. vide oīno Bal. in c. j. de contro. feud. apud pares terminanda.

c ¶ De multis verbis importātibus arbitriū boni viri, sine præcisam volūtatē, vide latissimè p Fely. in c. j. De cōsti. ī xiij. col. ver. fallit octauo. cum multis sequen.

d ¶ Vide latius per Old. in cōsi. xxx. & zapa. consilio xxxv. inci. hęc dubia. cū si. vt tradit Decius in c. at si clerici. in lib. xiiij. col. s̃. de iudi. vbi post Abb. cōcludit, ꝙ capitulum sede vacante pōt oīno dispensare.

e ¶ An capitulum sede vacan. possit doctorare, hęc est cōsuetudo, ꝙ sic. ī Ticinēsi gymnasio: & fuit āno superiori obseruatū, post īterfectionem Cardina. Rauennæ.

SVMMARIVM

1 ☞ Actor sequitur forum rei.
2 Generale dici potest, quod casum exceptum habet.
3 Fauor est actoris, plures habere iudices.
4 Sacrilegium est crimem mixtum, & non ecclesiasticum.
5 Beneficiatꝰ simplicis beneficij, venit noīe rectoris ecclesiastici.
6 Reo plures iudices habente, coram quo cōueniatur, est in actoris electione.
7 Actor sequitur forum rei, limitatur numeris sequentibus.
19 Ecclesia coram iudice ecclesiastico restitutionē in integrum petere potest.
20 Causa vsuraria non est propriè spiritualis.
21 Vsuræ, an secundū ius authenticorum sint omnino prohibitæ.
22 Causa vsuraria, coram quo iudice tractari debeat.
28 Iudæi hæretici, & excommunicati, vinculis sacramentalibus nō possunt ligari.
24 Adulter, sacrilegus quandoq̄ appellatur
25 Peccatum contra naturam est mixti fori.
26 Delicta mixti fori, qualiter cognoscantur.

Vm sit generale. Malefacto res ecclesiarum in vtroq̄ foro cōueniri pn̄t. h. d. Et primò ponit̃ regu la, secundò casus exceptus, assignando triplicē causam. Prima est, ratione negligentiæ iudicis secularis. Secunda, fauor ipsius ecclesiæ. Tertia, qualitas criminis: quia sacrilegium.
1 ¶ †Primò no. regulā generalē qđ actor sequit̃ forū rei quæ ta-
2 men regula recipit multas fallētias, de quibus dicā in gl. j. ¶ †Se
cundò no. ꝙ pōt dici generale quod etiā habet casum exceptū:

imò quotidie dicimus ꝙ omnis regula patitur exceptionem.
3 ¶†Tertiò no.ibi,fauore eccleſiæ.quòd fauor eſt actoris habere
plures iudices,etiã diuerſi fori:corã quibus reus poſsit conueni
ri qđ intelligo,qñ electio iudicis eſt actoris:prout eſt regulari-
ter,vt dicã in fi.no.ſecus ſi electio eſſet rei:quia tũc diceret̃ cõti
nere fauorem rei,vt eſt tex.in aut̃.habita.C.ne filius pro patre.
¶Quartò no.ibi,ſæpe.quod iura debẽt adaptari ad ea,quæ fre-
quenter eueniunt: vt in c.literas.j.de deſpon.impube. & in l.
nam ad ea.ff.de lega.
¶Quintò no.ibi,remiſi.quòd iudex non debet eſſe remiſſus in
adminiſtranda iuſtitia.de quo in glo.ij.
¶Sextò no.ꝙ iudex,qui negligit facere iuſtitiã,grauat partem.
& ideò põt ab eo appellari.de quo per zaba.in c.qualiter.s̃.ti.j.
4 ¶†Septimò no.ꝙ crimẽ ſacrilegij non eſt merè eccleſiaſticum,
ſed mixtũ:quia ſi eſſet merè eccleſiaſticũ,non poſſet laicus co-
gnoſcere:vt in c.inquiſitores.de hære.lib.vj.& tñ cognoſcit,vt
hic,& in l.placet.& l.ſi quis in hoc genus.C.de Epiſc.& cle.&
in c.fi.de pœ.lib.vj.vbi patet quòd punitus ſacrilegio per eccle
ſiaſticũ,poteſt puniri per ſecularem in eo,ꝙ ſecularis pœna ex
cedit.de qua materia dic vt latè dixi in c.de his.j.de accuſa.
¶Octauò no.ꝙ diſpoſitio iſtius c.habet locũ non ſolũ cũ de-
linquitur in eccleſiã particularẽ, propter qđ cõmittitur ſacrile-
gium:ſed etiã,quãdo delinquit̃ cõtra venerabilẽ locũ,vt contra
hoſpitale,aut ſimilẽ locũ.ſunt enim iſta pia loca ſub protectio-
ne & iuriſdi.eccleſiæ,vt in Cle.quia cõtingit.de relig.do.& ĩ c.
iij.& c.ad hæc.j.de relig.do.facit qđ no.Io.And.in c.ij.de reſti.
in integrũ.lib.vj.facit etiã tex.noſter inquantum dicit rectores:
quia rectorum appel.veniunt etiam hoſpitalarij:vt no.gl.in ver
bo,beneficijs.in Cle.ij.de iudi.& Pau.ibi.& no.in Cle.quia cõ-
tingit.de relig.do.& eſt bonus tex.xij.diſt.c.ij.habet ergo locũ
tex.noſter in hoſpitalibus,& ſimilibus locis:nec debet eſſe hoc
mirum:quia etiã propter pauperũ oppreſsionem eccleſia exer
cet iuriſdi.xxiiij.q.iij.c.de potentibus.Itẽ procedit etiã, ſi rapi
na cõmitteretur in bonis clerici:vt dixi in c.ſi clericus.s̃.eo.

a ¶Impropria. de iſta exceptione ĩpropria,vide Abbat.in c.ſuper eo. in ij.col. de elect. & Alex. in l.ſi tibi.§. ſi de pignore.ff.de pactis.

5 ¶†Nono no.ꝙ appella. rectoris eccleſiaſtici,cõprehendit̃ Be-
neficiatus,etiã ſimplicis beneficij : vnde omnis habens regimẽ
eccleſiæ,venit appel.rectoris eccleſiaſtici.& hoc latè:ꝓpriè eñ
& ſtrictè non includuntur inferiores:vt no.glo.in verbo, recto
res,& Pau.ibi in Cle.j.in fi.de magiſtris.& ix.q.iij.in c.conque
ſtus.tex.tñ ille poſſet adduci in contrariũ.de quo dic vt dixi in
Cle.j.de ſupplen.neg.Præla.& Prælati etiã regulares veniunt.
tex.eſt in extrauagan.in authẽ.Bonifacij.viij.& ſic etiam, venit
Abbas:vt in c.in ſingulis.j.de ſta.reg.& xc.diſt.in c.ſi quis mo
nachus.& generaliter omnis regens poteſt dici rector,vnde&
hoſpitalarij rectores appellantur, vt dixi in præceden.no.&re
gens vniuerſitatem noſtram,rector appellatur.& ſimiliter etiã
regentes ciuitatem:vt no.glo.in Cle.fi.de procu.
¶Decimò no.ꝙ rectores eccleſiarum poſſunt agere & proſe-
qui in iudicio iura eccleſiæ.de quo in c.cùm deputati.s̃.ti.j.& in
c.pe.j.de dila.
6 ¶†Vltimò no.ꝙ qñ reus,qui cõueniendus eſt,habet plures iu-
dices:coram quibus poſsit conueniri , eſt in electione actoris,
corã quo velit ipſum cõuenire.& idẽ no.in c.dilecti.j.eo.& ibi
in gl.& tetigi in c.ſanè.s̃.e.tradit Io. An.in c.j.de priui.li.vj.de
qua materia ego latius dicam in c.fin.j.eo.in iiij.princ.arti.Gl.j.
7 allegat cõcordantia per quæ firmatur hæc regula quòd† actor
ſequitur forum rei.Sed aduerte:quia hæc regula recipit multas
fallentias.
¶Regula quòd actor ſequitur forum rei.
¶Primò fallit,ſi reus originarius vult agere ſuper exceptio.
¶Secũdò in clerico,q peteret reductionẽ ad arbitriũ boni viri.
¶Tertiò ſi examinaui teſtes ad perpetuam rei memoriam.
¶Quartò in examinatione inſtrumenti vetuſtatis.
¶Quintò publicatione teſtamenti.
¶Sextò reſtitutione in integrum.
¶Septimò priuilegio canonis redintegranda.
¶Octauò inueſtituram no.oper.
¶Nonò ſi eccleſia repetit rem malè alienatam.
¶Decimò in omnibus caſibus in quibus laicus poteſt conueni
ri coram eccleſiaſtico.
¶Vndecimò quando actor perhorreſceret coram iudice rei
comparere,propter potentiam ipſius rei.
8 ¶†Primò igitur fallit generaliter , qñcunq; ageretur ſuper ali-
qua exceptione,vt puta,ſi reus originarius antequã cõueniatur
vult agere ſuper exceptione ſibi cõpetenti ꝙ qñq; põt, vt tra-
dit̃ in l.ſi contendat.ff.de fideiuſ.& in c.j.j.de iureiur.Nam hoc
caſu,corã illo iudice poterit ipſe reus agere,corã quo fuiſſet cõ
ueniendus:quia debet attendi naturalis origo cauſæ, & nõ acci
dentalis,vt l.qui habebat.ff.de tut.cum ſi.vnde cũ fideiuſſor ha
beat exceptionem,vt non conueniat̃ in totũ, ſed vt fiat diuiſio
inter alios confideiuſſores:ita & quilibet teneat̃ pro parte ſua,
ſi oẽs ſunt ſoluendo, vt inſti.de fideiuſſo.§.ſi plures.ſi talis fide-
iuſſor vult implorare officiũ iudicis,vt fiat diuiſio, poterit adi-
re iudicem,coram quo ipſe conueniendus eſſet:vt l.ſi contẽdat.
& ad idem allega.Dominus meus gl.ſingularem in l. Aurelius.
§.centum.ff.de liberatione legata,quæ ſentit, quòd tutus exce-
ptione põt implorare officiũ iudicis ſuper illa exceptione:etiã
antequàm cõueniat̃:vt ſic ſilentium imponat̃ aduerſario, ſicut
in ſimili dicimus in negatoria actione quæ datur poſſeſſori: vt
dixi in c.examinata.de iud. & traditur in l. ſi fortè.ff. ſi ſeruitus
vend.hoc tamen procedit ſecundũ Do.meum quãdo vel mole
ſtaretur de facto,vel timeret veriſimiliter moleſtari, ſecundùm
materiam legis,diffamari.C.de inge.ma.& ſecundũ qđ tradit̃ in
c.conquerente.s̃.de offi.or.& C.vt nemo inuitus agere & c.fa-
cit etiam ad prædicta,quod tradit̃ in c.ſi aũt.s̃.de reſcrip.& etiã
in c.cũ dilecti.& c.dudum.de elect.prædicta tamẽ limita ſecun
dùm Do. meũ vt procedant in vera exceptione ꝓpriè dicta,
quæ tantũ cõpetat ſtimulato,aut ſtimulari veriſimiliter dubitan
ti,per intentionẽ ſeu ſtimulũ actionis.Secus in exceptione im-
a propria[a] quæ cõpetit etiã non ſtimulato:quæ habet quodãmo
do naturã actionis,vt puta,in exceptione quæ opponit̃ contra
dictũ confirmandũ,vel contra confirmatũ,ad impediendã cõ-
ſecrationẽ,ſecundũ ea,quæ tradent̃ in d.c.dilecti. & in d.c.dile-
cti.j.de dolo & contu.hæc eñ exceptio in multis habet naturã
actionis,vt tradit̃ in dictis iuribus.& in c.ſuper his.j.de accu.&
ibi dixi,vnde talis exceptio eſſet intentanda corã iudice ipſius
electi:quia eſt quæſtio principalis de per ſe,nec expectat aliud
iudicium:vt in dictis iuribus.& in c.fi.de elec.lib.vj.
9 ¶†Secundò fallit in clerico,qui vellet petere reductionẽ laudi
ad arbitrium boni viri contra laicũ:talis eñ põt adire ſuũ iudi-
cem eccleſiaſticum:& ratio deſcendit ex his , quæ ſtatim dicta
ſunt in præcedẽti fallẽtia.& hoc tenet hic Do.meus allegat no.
per Bar.in l.ſi ſocietate.§.arbitrorũ.ff.pro ſocio.& Fede.conſi.
ccxxx.Sed ſi ordine conſiliorũ meorũ, illud cõſiliũ nihil dicit.
Prædictã tamẽ opi.tenet Spec.in ti.de arbitro.§.j.ver. ſed quis
erit.& ibi Io. An.ĩ addi.Sed Fede.de Senis cõſi.cclxxxv.tenet
contrariã opi.ꝙ debeat agere corã iudice rei,quã opi.tenet An
ge.in ſua diſpu.quæ incipit,duo nobiles.Pe.de Anch.in repe.
c.ea quæ.de reg.iur.lib.vj.q.xvij.cõcludit ꝙ ſi quæſtio, de qua
compromiſſum vertebat̃,fuit ſuper bonis eccleſiæ ꝙ ſi clericus
vult dicere laudũ iniquum,talis iniqtas debet diſcuti:& redu-
ctio ad ęquitatẽ & iuſtitiã petitã corã iudice eccleſiaſtico, quã
etiã coram laico:ſiue clericus circũſcripto cõpromiſſo in illa cã
fuiſſet futurus actor vel reus.& ita intelligit.c.ex poſita.& c.p-
uenit s̃.de arbi.vtrobiq; eñ laudũ latũ fuit per laicũ,& ſup lite
inter clericũ & laicũ:& tñ ſuper querela iniquitatis clericus ibi
adiuit Papã.Et hoc ideò:quia iniquitas laudi cõcernebat res ec
cleſiæ:& ſic principaliter in vtroq; foro potuiſſet laicus cõueni
ri vt hic.Similiter etiã & corã altero,corã quo clericus maluerit,
poterit iſtã iniquitatis querelã ꝓponere & diſcutere: vbi verò
nõ de reb.eccle.ſed de ſuis ꝓprijs patrimonialibus clericus fe-
ciſſet cõpromiſſum,& laudũ fuiſſet latũ,cõcludit Pet.de Anc.
ꝙ ſi clericus vult dicere laudũ iniquũ : ille iudex eſt adeundus,
qui fuiſſet iudex in illa quæſtione, vnde ſi clericus erat actor,de
buiſſet adire iudicẽ laicũ:vt in c.ſi clericus.s̃.e.ſic & nunc adire
debebit ſuper querela iniqtatis. Si verò clericus fuiſſet futurus
reus in caſu,in quo nõ fuiſſet cã cõpromiſſa:tunc ſicut debuiſ-
ſet cõueniri corã eccleſiaſtico,ita & coram eccleſiaſtico intẽtare
querelã poterit iniquitatis laudi.& ita ſentit Bar.in d.§.arbitro
rum.& ſic etiã reſidet Pet.de Anch.remittẽdo ſe ad ea quę ipſe
latius dixit in q.quæ incipit,cũ C.laic⁹. Et ad prædictã etiã vi-
de aliquid in l. Epales.& in aut̃.ſi quis litigantiũ. C.de Epiſ.&
cle.& p Bar.& Bal.in l.ij.C.vbi & apud quos.& fuit hæc quæ
ſtio ſolẽniter diſputata temporibus meis per dñm Antonium
de prato veteri.& incipit,diſputatio Marco Bal.vbi vide.
10 ¶†Tertiò fallit eo,ꝙ vellet petere examinari teſtes ad perpe-
tuam rei memoriã,ſecundũ formã c.Alberic⁹.& c. ſignificauit.
j.de teſti.Nã talis poterit adire iudicẽ ꝓpriũ : licet cõueniẽdus
habeat aliũ iudicẽ,ſcđm Do.meũ hic.de qua materia vide per
Bar.& melius per Ang.ibi in l.cũ hi.§.tranſactiones.ff.de tranſ
act.& per Ang.in repe.l.ſi vacantia.C.de bo.va.lib.x. facit qđ
traditur in l.conſulta diualia.& l.teſtamenta.C. de teſta. & l.in
lege aquilia ſi deletũ.ff.ad l.aquil.& per Bar. in l.ſi ſocietate.§.
arbitrorum.ff.pro ſocio.& per Pe.de Anch.in d.q.xvij. tetigi
aliquid in c.fi.j.de fide inſtru.fortè dicam in c. Albericus.aut in
11 c.ſignificauit.j.de teſti. vbi melius cõuenit. ¶†Quartò fallit in
exemplatione inſtrumenti propter vetuſtatem, vel aliam ſimi-
lem cauſam:quia talis exemplatio petitur coram proprio iudi
ce ipſius petentis:non coram illo, qui vigore illius inſtrumen-
ti eſſet conueniendus:debent tamen interuenire ſolẽnitates, de
quibus

quibus latè dixi post doc.in c.fin.s̃.de fide instru.
12 ¶†Quintò fallit in publicatione testamẽti, quę fit corã ꝓprio iudice ipsius petẽtis fieri publicationẽ, de quo tñ dic vt latius
13 traditur in d.l.testamẽta.& in l.consulta.C.de testa. ¶†Sextò fallit in restitutione in integrũ, quã clericus petit aduersus laicum corã proprio iudice ecclesiastico, secundũ Inno.hic, q mouetur: quia ecclesia in hoc iurat speciali priuilegio, quã rationẽ perpetuò notabis. Addit tñ d.m.aliã rationẽ, valet: quia in petitione istius restitutionis allegatur dolus, vel ex proposito, vel re ipsa quæ in hoc ęquiparanť, vt not.in l.si quis cũ aliter.ff. de ver.ob.& sic fundať iurisditio ecclesię ꝓpter dolũ & deceptionẽ. facit quod dicã in gl.fi.Et vide ad p̃dicta quod no.in c.constitutus.de resti.in integ.& quod dixi in c.pe.de ope.no.nun. tenet d.m.in c.ad nostrã.j.de reb.eccle.nõ alie. vbi bonus tex. Aduerte tñ: quia si laicus peteret talem restitutionẽ, debet adire iudicẽ rei, cõtra quẽ peteret, text. est in l.ij.C. vbi & apud quos.de quo dic vt ibi tradiť, & vide etiam quod tradit Albe. de rosa.in quæstionibus statutorum, in secunda parte.q.xlj.
14 Septimò fallit in priuilegio canonis, redintegrãda.iij.q.j.ꝙ cõpetit ecclesię ex speciali priuilegio, secundũ quod voluit Cal. in c.cũ ad sedẽ.j.de resti.spo.vbi fortè videbimus.vnde ꝓpter hanc rationẽ tenet Inn.ꝙ clericus possit tale priuilegiũ intentare corã ꝓprio iudice ecclesiastico, & hoc tenet gl.pe.quæ nõ est alibi, secundùm d.m.in c.pen.s̃.quod met.causa. tetigi in c. pe.j.de ope.no.nun.
15 ¶†Octauò fallit in nũciatione noui operis, quã clericus potest ĩtẽtare corã ꝓprio iudice, vt ĩ d.c.pe.& vide qđ ibi lati⁹ dixi.
16 ¶Nonò fallit, si ecclesia peteret rem ipsius malè alienatam ex alienatiõe inualida, propter defectũ alicuius solẽnitatis, vt est tex.notabilis, secundũ lecturã Host.in c.ad audiẽtiã.j.de reb⁹ eccle.non alie.Quid autẽ de reo, qui intẽtat condictionẽ ex l. diffamari.C.de inge.manu.vide quæ dixi in c.cũ inter.j. de excep.Itẽ quid iuris de clerico, q nominat⁹ in iudicio à laico cõuẽto corã seculari, qui venit ad defendẽdũ laicũ an possit dicere, ꝙ velit esse corã iudice proprio? tradiť in l.venditor.ff.de iudi.& in l.ij.C.vbi in rẽ actio.de quo dicã latius in c. qm̃. §. ꝙ
17 si super.j.vt lit.non contest. ¶†Decimò fallit in omnib⁹ casibus, in quib⁹ laicus à clerico põt cõueniri corã iudice ecclesia-
18 stico, de quib⁹ lati⁹ dicã.j.e.c.licet ex suscepto. ¶†Vndecimò fallit, qñ is, qui debet agere per correctionem coram iudice rei ꝑpotentiã ipsius rei: quia põt trahere ipsum reum extra domicilium suũ, dũmodo nõ trahat ad propriũ iudicẽ actoris, & c. statutum.§.cũ verò.de rescrip.lib.vj.Et ad peti.iudicis actoris potest requiri iudex eò, vt velit eligere aliũ iudicẽ. quã ꝓpriũ iudicem.hoc singulariter voluit Bar.in tractatu represaliarum in ij.q.vbi etiam dicit, ꝙ denegatio huius est iusta causa concedendi represalias.Glo.secũda format q.quo remedio succurratur contra iudicis negligentiam, seu malignitatem, & soluit. In ea.glos.ibi.l.si appellationem, dic hoc verum, quando iudex
a interpellatus negligit.Secus si non interpelletur [b]: quia tũc nõ tenetur ad aliquam pœnã, vt traditur in c.fina.s̃.de rescript.& per Bar.in l.iiij.§.hoc autẽ iudicium.ff.de dam.infec.& in l. ꝓperandum. C.de iudi.In fi.glo.dic, quia ista non est principalis materia nostra, ideò vide de ea, quod traditur in l.j.& ij.C. de pœna iudi.q malè iud.& per Bar.in l.fi.§.diuus.ff.de varijs & extraordi.cogni.& in q ipsius Bar.quę incipit, sententia iudicis, quæ fit per imprudentiam.& per Bal.latè in repeti.l.obseruare.§.proficisci.ff.de offi.procon.& legati. traditur etiã de materia in c.hoc etiã placuit.ij.q.vj.& in c.j.de re iud.lib.vj.tetigi aliquid in c.dilecti.j.de exces.pręla.Gl.fin.primò tradit de foro & pœna sacrilegorum seu malefactorum ecclesiarũ. Secundò, ponit quinq; crimina acclesiastica, subiungendo generaliter, quid de peccato. Tertiò, colligit arg.ex tex.à contrario. In ea.gl.ibi, raptores & inuasores.dic, idem tenet hic Innocen.
b & no.xvij.q.iiij.c.ij.& c.sicut.& subdit hic Inno.[c] ꝙ hoc casu concluditur iurisditio ecclesiastici: etiam si negetur qualitas sacrilegij, de quo dic, vt dixi in c.si clericus.s̃.eo. deinde subdit, quod non solũ in clericorũ oppressione, sed etiã pauperũ nõ clericorum habet locum tex.noster: & sic videtur inferendũ, ꝙ ecclesia põt agere contra laicum interdicto, vti possidetis corã ecclesiastico: quia in tali interdicto, agẽs dicit se turbari in possessione sua: & sic concluditur iniuria, violẽtia, & molestia, tenet Lapus alleg.lxv.lxvj.& lxxij. & sequunť doc. traditur in c.cõquestus.j.eo.& vide qđ ibi dicã.Et aduerte: quia Inno. Io.an.& do.Anto.sentiunt in c.d.conquestus.ꝙ ad hoc, vt coram ecclesiastico possit agi pro rebus ecclesię contra laicũ interdicto, vti possidetis, requiritur vis turbatiua, quod reprobat ibi do.m.& ibi videbimus post glo.ij.Item subdit hoc Inno.ꝙ idem est, si contractus gestus cum ecclesia dicatur initus per fraudẽ vel dicatur nullus: licet sit gestus sine fraude. xij.q.

ij.c.Apostolicos.& c.quicunq; militũ. Est tamẽ necessarium ꝙ talis qualitas, quę concludit iurisditionẽ, allegeť in libello, & licet negetur: tamen proceditur in prin.per summariam cognitionem, & si nõ probabitur talis qualitas, vt oppressio vię contractus illicitudo, aut similis: remittetur tunc ad iudicẽ suũ, per ea quæ dixi in c.si clericus.s̃.eo. Et licet etiam absolueretur ꝓpter hoc: tamen talis absolutio non præiudicaret agenti postea ex alia causa, per l.& an eadem.ff.de exce.rei iud.Sed si contractus non esset nullus: sed fortè veniret irritandus.fortè ꝓpter defectũ pręsentię canonicorũ, aut similis solennitatis à statuto requisitę, cuius tñ defectus nõ reddat actum nullum, sed irritandũ.Inn.in hoc videtur aliqualiter sibi contrarius: qa hoc casu tenet ꝙ adiri debet iudex ordinarius ipsius rei, per c.si clericus.s̃.eo.dicũt tñ quidã secundũ Inno. ꝙ etiam si contract⁹ teneat, & petať restitutio in integrũ quod laicus poterit cõueniri coram ecclesiastico: quia etiam respectu restitutionis in integrum, iuuatur iure speciali, vt dixi.s̃.in j.glo.in vj.fallẽtia.Sed si non iuuareť aliquo iure speciali, vt si ageret rei vẽdicatiõe, cõmodati, depositi, aut de similibus contractib⁹: quia tũc iudex secularis ipsius laici esset adeundus, ex quibus dictis Inno.plura colliguntť.Primò extensio tex.nostri ad casus prædictos: licet hic gl.in fi.videatur velle contrarium.facit tex.noster dum fundat se super fauore ecclesiarum, ergo videtur prouidere vltra casum violentiæ, vel rapinę, & idem sentit Io.de lig. in d.c. si clericus.facit xxiiij.q.iij.c.si quis de potentibus. Secũdò colligitur ex dictis Inno.ꝙ ratione fraudis allegatæ in contractu celebrato cũ ecclesia, cõcluditur iurisditio ecclesiastici. Ex quo infertur, ꝙ si clericus de pecunia ecclesię emit prędium, & fecit fieri instrumentũ in personam alterius, ꝙ si allegatur hęc fraus poterit ecclesiasticus cognoscere, de quo vide quod latè tradit Lapus, allegatione lix. Et ad hanc materiã vide etiã qđ tradit idem Lapus allegatione lxv.lxvj.& lxxij.vbi multũ singu. loquitur recitando hic dicta per Inno. & allegãdo plures alias rationes, quas hic repetit D.M.Et inter alias, quia tales fraudãtes ecclesiam anathematizantur xij.q.ij.c.Apostolicos. & cap. quicũq;.ergo spectat iurisditio ad ecclesiam: quia excõmunicatio infligiť ex causa, quæ sit de foro ecclesię.xxx.dist.c.si qua. & c.quicunq;.& per Io.An.in regula, ea.quæ.de reg.iur. libr. vj.facit etiam: quia excõmunicatio est pœna, vt in c.sacro.j.de sen.excõ.& pœna solũ à iudice incõpetẽti est imponenda: vt j. de iud.c.at si clerici.& xxiij.q.ij.§.in hoc capitulo. de quo latè dixi j.de sen.excõ.c.perpẽdimus. Et quia nõ debet imponi sine causę cognitione, vt in c.j.de sen.excõ.lib.vj.& ij.q.j. c. nemo.facit s̃.de iud.c.nouit.de quo latè dixi in c. perpẽdimus.j. de sen.excõ.in x.prin.art.quod tñ intelligit d.m. qñ excõicatio cõpeteret alicui, vt iudici, nõ autẽ vt parti sicut qñq; cõpetit ad defensionẽ iuris sui, vt in c.dilecto.de sen.excõ.li.vj. Itẽ aduerte: quia quod s̃.dixi de fraude limitat Lapus, si agitur de fraude in ipso contractu: secus si sola retentione concludereť, vt puta, si in libello rei vendicationis concludereť contra reũ, ꝙ per fraudẽ & dolũ nõ vult restituere, & sequitur do.Anto. in c.si clericus.s̃.eo.Sed do.M.dicit idẽ tenendũ, dũmodo talis fraus probeť: quia ex fraudulosa detẽtiõne concludiť quodam modo sacrilegiũ: & sic detentor potest dici malefactor ecclesię nec differt multũ quò ad periculũ animę, inuadere, vel iniustè retinere.arg.c.sępe.de resti.spolia.Et ista potest esse ratio, quare si allegatur nullitas contractus, concludiť iurisditio ecclesiastici: quia ex tali detentione concluditur læsio ecclesiæ ex maleficio.Ego verò distinguerẽ.ꝙ aut cõuẽtus possidet rem petitam ex iusto titulo, nulla facta sibi denũciatione anteq; emeret: & hoc casu, licet postea denũcieť sibi. ꝙ est ecclesię: nõ tñ constituiť in mala fide, aut in fraude: vt est tex.sing.in l.pen.ff. de vsucap.pro emp.& ideò, qñ sic narrareť in libello, & nõ cõcluderetur aliter fraus: stante hac dubietate, ecclesiasticus non esset omnino iudex quasi ex sacrilegio: sed ex assertione rei ad ecclesiã pertinẽtis posset esse iudex.secundũ ea, quæ dixi in c. si clericus.s̃.eo.Sed si possidẽs anteq; acquireret per aliquẽ titulum fuit denunciatus ne emeret, vel reciperet: quia res erat ecclesię: videtur concludi fraus & mala fides, per tex.singu.in l.si fundus.C.de rei vendi.Et ad prędicta vide qđ tradit Spe. in tit.de emp.& vend.§.nunc dicẽdũ.aliàs, nunc videndũ.ver.
19 vlt.vsq; in fi.Tertiò colligiť ex dictis Inno.ꝙ†ecclesia põt petere in integrũ resti.corã iudice ecclesiastico, etiam contra laicum: quia iuuatur speciali priuilegio, de quo dic, vt latius dixi in glo.j.Quartò colligitur, ꝙ si agitur rei vendi.depositi, commodati, vel similibus actionibus, in quibus ecclesia non iuuatur aliquo speciali priuilegio: agendũ est corã iudice ipsius rei cõuẽti.de quo tñ dic, vt lati⁹ dixi in c.si clericus.s̃.eo.Vltimò colligiť singularis practica ꝓnũciãdi, qñ iurisditio fundať sup aliqua qualitate, quæ postea nõ probať in processu. Nã iudex

a ¶Secus si non interpellatur. iudex enim, nisi petitus, non tenetur impartiri officiũ suũ, nisi rogatus, vt in l.iiij.§.hoc aũt edictum.vbi latè Bar.& Alexã.& adde, quod vbicunq; iudex ex potestate potest aliquid facere: semper intelligitur, si postuletur, vt latè acumulat l. vniuersa.per gl.ibi C.de preci.impe. offeren.

c ¶Et est dictum sing.Inno. de quo per Ang.consil.lij. & vide quæ latè dixit And.Sicu.in c.si clericus laicũ.s̃. eo. & in eo, quod dicit de quocunq; paupere. pondera tex.hic in contrarium, dum loquiť de fauore ecclesiæ.

debet absoluere reum ex sola causa deducta, secūdū Inno. Sed Goff. in d. c. si clericus. dicit, ꝙ imò debet summariè cognoscere de illa qualitate fundāte iurisditionē sine prę̄iudicio principalis causę. arg. l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de libe. agno. & probata illa qualitate, debet procedere ad merita causæ: ea verò non probata, remittet illū ad iudicē suum. Sed Io. An. dicit in d. c. si clericus. quòd si reus negat qualitatē, ecclesiasticus cognoscet quousq; intelligat, quòd sua sit iurisditio. & cognito, ꝙ ad eum nō pertineat cognitio, condēnabit actorē in expensis, & remittet eum ad iudicē suū. ar. c. vt debitus. & c. cùm speciali. j. de ap. Et ita etiā videt̃ intellexisse Vincē. qui dicit, ꝙ iudex procedet in principali. sed cognito ex qualitate & ꝓbatione, ꝙ ad ipsum non pertineat cognitio, nō debet diffinitiuè ꝓnūciare: sed remittere. Tu verò, quantū ad materiā cognitionis, dic vt latius dixi in d. c. si clericus. sed quātū ad hūc articulū cōclude ex dictis do. Ant. & D. m. ꝙ aut iurisditio fundat̃ sup vera qualitate tribuētis iurisditionē, & qualitas à principio negatur, & seruabit̃ practica Gof. vt dixi in d. c. si clericus. Sed si iudex ꝓcederet ad vlteriora, saluis exceptionibus, & sumus in casu, in quo partes nō habēt animū prorogādi iurisditionē. & hoc casu, si actor deficit in probatione qualitatis tribuētis iurisditionē, reus debet absolui, & actor in expēsis cōdēnari: qa licet nō sit iudex ĩ causa prĩcipali. tñ potest in expēsis cōdēnare, vt no. gl. in c. dispēdia. de rescrip. lib. vj. & in cle. ij. de rescrip. dixi in c. calūniā. j. de poe. Si verò iurisditio fundat̃ super aliqua qualitate, nec requirit̃ quod sit certa: sed satis est, ꝙ sit dubia, vt puta sacrilegij, fraudis, vel similis causæ: & tunc pronūciabit diffinitiuè, absoluēdo solū ipsum cōuētū ex qualitate deducta in libello. & ita ꝓcedat dictū Inn. & hoc cōiunge. & adde ad ea, quę dixi in d. c. si clericus. s. eo. In ea. gl. ibi, possunt excōicari. dic, gl. hic tractat, qua pœna sacrilegij sint puniendi: & per quē. Sed tu clarius cōclude, ꝙ qñq; agit̃ ad penā corporalē: de qua in l. sacrilegij. ff. ad leg. iul. pec. & istā imponit solus laicus: quia talem pœnā nō habet clericus: vt in c. sentētiam. j. ne cler. vel mona. Quādoq; agit̃ de pœna spirituali, vt excōicationis, vel similis. & istā ponit solus ecclesiasticus: quia laicus est incapax: vt in c. ij. s. tit. j. Qñq; verò agit̃ ad pœnā pecuniariā. de qua xvij. q. iiij. in c. quisquis. vel ad restitutionē rei subtractæ. & hoc casu, tam ecclesiasticus, ꝙ̄ secularis [a] est iudex, vt hic, & in c. felicis. in prin. iuncto §. per hoc. de pœnis. li. vj. & in c. cō questus. j. eo. & est in electione actoris corā quo velit reū cōuenire. secundū quod dixi in vltimo not. In ea. gl. ibi, vsurarū. dic circa hoc, vtrū causa vsuraria sit mixti fori, duæ principales tradūtur opi. Prima est, ꝙ solus ecclesiasticus sit iudex, nō solùm si dubitat̃, an cōtractus sit vsurarius: sed etiā si certū sit cōtractū vsurariū, ꝓpter quod vsurę repetūtur, vt hic sentit gl. & in c. ij. s. de iudi. Et hāc tenet Lap. allegatione lvij. & lxxiij. qui dicit se de facto obtinuisse. facit gl. in c. ex literis. j. de iureiur. qui dicit, ꝙ crimē vsurarū est spirituale, ꝙ idē etiā sentit gl. in cle. ij. de iudi. facit qđ no. gl. in c. j. de offi. ordi. & xj. q. j. in summa. vbi dicit, ꝙ est crimen ecclesiasticū. & ad idē glos. in Cle. j. de vsur. & hanc etiā videt̃ sequi Host. in summa eo. ti. & Spec. in tit. de cōpe. iudic. adi. §. j. versi. ij. qui enumerat hanc causam inter ecclesiasticas. & tenet Bald. in l. omni. C. de sac. san. eccle. & in l. quoties. C. de iudi. licet ibi loquatur multū ambiguè. Secunda principalis opi. est, vt distinguamus in modo agendi: qa aut dubitat̃, an cōtractus sit vsurarius vel nō: & ꝓtinet ad solū ecclesiasticū. & ita procedit præcedens opin. & de ratione per D. m. in rub. j. de vsur. & Ioan. mo. in c. j. de vsur. lib. vj. Aut nō dubitatur, sed certū est contractū esse vsurarium: imminet sola quęstio facti circa repetitionem vsurarū solutarū: vel disputatur an sint solutę vel non: vel quid simile, & potest cognoscere tam ecclesiasticus, ꝙ̄ laicus [b] & hanc opin. tenet Paul. in cle. j. de vsu. quem sequitur Bar. Bal. & Paul. de Cast. in l. Titia. ff. solut. matri. & in d. l. omni. & ibi Bald. & in d. l. quoties. & l. ij. ff. de iurisdi. om. iudic. Raphael Fulgo. ibi & Franc. de Alberg. & Butrig. in l. cùm allegas. C. de vsur. & eam tenuerunt Vgutio Lau. Goff. & Archi. xiiij. q. iiij. c. quid dicam. & tenet etiā hic d. Ant. Io. de Lig. zab. & D. m. faciunt notata per Io. And. Io. Mo. & Garziā. & Io. An. in c. j. de vsu. lib. vj. & per Io. An. in c. tuam. j. de ordi. cog. & zab. & D. meus ibi sequitur Ioā. de Imo. in d. Cle. ij. de iudi. vbi dicit, ꝙ audiuit Pet. de Anchar. & Gaspa. de Cal. tenentes istam opi. dum legerēt: & ꝙ etiam ambo ita consuluerūt Gaspa. cōsi. xiiij. Pet. de Anch. cōsi. cxiiij. & ccxxvj. Et idē tenet d. Do. in c. cùm C. laicus. eo. titul. lib. vj. & Ang. in disput. quę incipit, Astensis miles. prope fi. vbi dicit ꝙ secularis potest publicare vsurarium manifestum. & zabar. hic qui mouet̃: quia hoc modo talis materia nō potest dici, nisi tēporalis: quāuis ratione indebiti recepti habeat annexum peccatum. Sed talis concursus peccati non tollit iurisditionem seculari: dummodo non disputetur, an sit peccatum vel non, vt patet ex tit. de fur. vi bono. rap. incē. ruina & naufr. & de condic. inde. cū simi. per totū. Nā si diceremus, ꝙ in quolibet temporali iniustè quęsito, ratione peccati cōmissi deberet adiri ecclesiasticus, quasi ex toto euacuaret iurisditio secularis, contra c. nouit. s. de iudi. Et hanc rationē per prius posuit Pet. de Ancha. in repe. c. ea quæ. de reg. iur. lib. vj. in ij. q. prin. zaba. in c. ciuitate. de vsur. in repe. Bal. l. filium. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Vnde dicit Bal. in c. similiter. de contro. inuestituræ, ꝙ diabolicum esset dicere, ꝙ secularis non posset cognoscere de pignoratitia actione: licet allegaretur, ꝙ fructus sint indebitè recepti, & vide etiā Bal. in aut. ad hæc. C. de latina liber. tol. ꝓpe principium, & hanc opi. vt dixi, tenet hic d. Anto. & zaba. & sequitur do. m. Et eandem tenet zaba. in repe. c. in ciuitate j. de vsu. & in cle. j. de vsu. vbi etiam tenet Io. de Imo. & idem tenet Io. de lig. & d. Do. in c. j. de vsu. li. vj. & hęc opi. plus mihi placet†. Nec est verum, ꝙ causa vsuraria propriè & strictè sit spiritualis: sed impropriè & largè. vt dicit Io. An. in d. c. ex literis. de iureiur. & tunc est quasi spiritualis, quando dubitatur, an contractus sit vsurarius, & ita possunt intelligi allegata in prima opi. & eam etiā tenet Lud. ponta. in d. l. Titia. ff. solu. ma. per c. post miserabilem. j. de vsur. si igitur est quæstio de soluto vel non soluto, secularis iudex de hoc poterit cognoscere. 20
Idem etiā si petantur fructus computari in sorte, quos altera pars dicit fuisse centū, & altera quinquaginta: vel si debitor dicit se restituisse sortem, creditor verò negat: vel si debitor dicit se soluisse quinquaginta: creditor verò solū dicit se recepisse. xx. de his & similibus cognoscere potest iudex secularis. de quo per Bar. in d. l. quoties. & Lapū & zaba. in d. cle. j. de vsu. Et idē si creditor dicit se mutuasse summā, de qua in instrumēto: debitor verò dicit, ꝙ nō recepit nisi dimidiā illius summę: & ꝙ alia dimidia fuit adiecta in fraudē vsurarū: quia tunc ego non est de aliquo spirituali: sed super facto, & ideo potest laicus cognoscere. secundùm Bar. in d. l. Titia. ff. sol. matri. quod exemplū vltimum non placet Lapo in d. cle. j. quia per prædictum modum, instrumentū mutui purū in sui forma impugnaretur de fraude vsuraria, & ideo laicus non potest cognoscere, & ad hoc est tex. in c. vos. j. de pig. & in c. ad nostram. j. de iureiu. Et sequitur zab. in d. cle. j. vbi etiam subdit, ꝙ ratio continget, ꝙ causa quæstionis facti non sit commista quęstioni iuris. Aduerte: quia d. Ant. hic vult, ꝙ si de consuetudine appareret aliter, esset seruanda. arg. c. cū dilectus. de consuetu. Et sic etiam videtur primò concludere Io. de Imo. hic. Quod ego arbitror procedere, quò ad exempla & casus, in quibus secundū cōem opi. laicus possit cognoscere, de quibus statim dixi, quia in hoc licet, cōmunis opi. habeat, ꝙ secularis possit de illis cognoscere, tñ consuetudo possit operari, ꝙ solus ecclesiasticus posset cognoscere. Sed in casibus, in quibus solus ecclesiasticus potest cognoscere, secundū cōem omnium opi. consuetudo non videretur valere, ꝙ laicus possit cognoscere. ar. not. in c. ij. & iij. s. tit. j. Nisi diceres ꝙ ista causa nō videtur esse spiritualis, nec quasi spiritualis. secundū quod s. tetigi. Sed tñ licet propriè non sit spiritualis vel quasi: tñ impropriè & latè videtur quodāmodo spiritualis. Subdit tñ hic Io. de Imol. posse dici, ꝙ si agitur de repetenda vsura, vltra modū taxatū à lege, seu à iure ciuili. de quo in l. eos. C. de vsu. ꝙ tunc pōt procedere opi. cōis: quia ex quo lex ciuilis facit illud indebitū, & vult posse repeti. vt in l. si non sortē. ff. de condic. inde. Concludit Io. de Imo. ꝙ non videt quid repugnet quò minus agi possit corā seculari. Si verò peteretur vsura vsq; ad modū à iure ciuili prætaxatum: tunc est dubiū, ex quo lex ciuilis permittit. & sic non videt̃ posse peti corā seculari. & hoc clarū, secundū iura Digestorū†. Sed dubiū est, an per ius authenticorū vsuræ indistinctè sint ꝓhibitę: aliqui tenent, ꝙ sic. hoc tenet glos. in aut. ad hęc. C. de vsu. & in aut. de ecclesiasticis titulis. §. j. & gl. xiiij. q. iiij. c. quid dicā. & j. de vsur. c. quia in omnib9. & tenent Laudunius, zenze. Pau. & Io. de lig. in cle. j. de vsu. Contrariam tamē opi. tenet gl. in aut. nullū mutuāte agricolę. in fi. & Azo. in summa de vsu. in prin. & Iac. Butr. & Bar. post eū in d. aut. ad hęc. & in l. j. C. de sum. tri. Alij verò aliter dicūt, de quo per Io. An. d. Ant. & d. M. in d. c. quia in omnibus. Sed latius vide, quæ dixi in tractatu vsurarū in iiij. prin. arti. Concludit ergo Io. de Imol. hic, ꝙ non est tutū repetere vsuras, etiā corā iudice seculari propter varietatē opinionū. Sed credit, ꝙ tuti9 sit retinere gl. in cle. j. de vsu. Arbitror, ꝙ velit dicere in cle. ij. de iudi. fatetur tñ, ꝙ si incidēter induceret̃ crimē vsurę, & obijceretur exceptio vsuraria, ꝙ iudex secularis deberet illam admittere: & si nō admitteret, posset cogi per iudicē ecclesiasticū, per id quod habet̃ in c. licet. de iureiu. li. vj.† Cōiter tamē practicat̃ ꝙ remittatur cognitio ad iudicē ecclesiasticū: saltē qñ ecclesiasticus facit 21 22

a ¶ Tam ecclesiasticus, quàm secularis iudex imponit pœnam pecuniariā pro sacrilegio. Et no. istam distinctionem. adde Pe. de Ancha. consil. xiiij. & Cald. consil. ij. de foro cōpe.

b ¶ Laicus iudex, an & quando cognoscat de causa vsuraria, vide per Alex. in consil. ix. per totum. lib. iiij. & quā do possit ecclesiasticus inhibere cognitionē laico iudici, habes per eūdem in eo. consil. adde Soci. in consil. ccxix. in ij. parte. Corne. ccxxvij. in iij. parte. adde etiam idem esse distinguendū, quando agitur causa matrimonij, de quo vltimò latius per Pau. de Cast. in cō sil. ij. in ij. libr. per totum.

a cus facit inhibitionem.ego[a] arbitror pro nūc posse distingui, quòd aut loquimur de iure cōi. Et hoc casu dico, quòd corā iudice seculari pōt cognosci de vsura, & cōtractu vsurario, in oībus casibus in qbus iura ciuilia prohiberent vsuras: vt in psonis illustribus & qui sunt supra eā dignitatē: à qbus vltra trientes prohibentur vsurę stipulari, vel in inferioribus illustribus licitas gerētes negotiatiōes, vltra besses. In traiectitijs verò cōtractibus, & in speciebus fœnori datis, vltra cētesimas. dicit autem pecunia traiectitia, quæ transmare vehitur. vt in.l.fi. de nautico fœnore. In certis verò hominib9 prædictas qualitates non habētibus, vltra semisses repeti possunt: etiā de iure ciuili: vt hic. omnia habēt in l.eos.C. de vsur. ad qđ vide quæ lati9 dixi in tractatu vsur.in.ij.prin.ar. Vltra igitur permissas vsuras arbitror, quòd secularis posit cognoscere: sed si infra summā taxatā ante ius authēticorū actū fuisset corā seculari, nō debebat audiri: sed hodie quæstio est magis dubia: quia cùm videāt simpliciter prohibitæ, tenēdo primā opi. de qua statim dixi, videtur qđ corā iudicē seculari repeti possent. Sed tenēdo aliā secūdā opi. videret dicēdū cōtrariū. Ex quo ego infero, quòd si ex forma statuti vltra certā summā prouideret repeti posse solutū vltra sortem quòd illud pl9 posset repeti corā seculari. & ita vidi plures practicari. & idē fortè dicēdū esset, si cōsuetudo haberet, quòd oēs vsuræ repeti possent corā seculari. ar. prędictorū. cogitabis, qa nouissima sunt. & lati9 vide de materia, quę dixi in tractatu de vsu.in.xvij.seu.xviij.prin.artic. qa ad pręsens plus nō potui. In ea.gl.ibi, heresis.dic vt.j.de here.c.ad abolēdā.&.c.excōmunicamus. & quasi p totū, & est hoc delictū merè ecclesiasticum, adeò quòd iudex secularis nullo modo pōt se intromittere: nisi quò ad executionē ad petitionē ecclesiæ. vt in.c.vt inqsitionis. §. ꝓhibemus. de hære.lib.vj. quāuis secularis posit nouas pœnas addere, secūdùm.d.Ant. qđ nō placet do.m. qa cùm sit merè ecclesiasticū, secularis nō pōt se intromittere: & ideò cùm ad eū nō spectet punire, nō debet valere statutū circa pœnā imponēdā. p no.in.c.ij.de cōsti.lib.vj.& in.l.fi.ff.de iuris.om. qđ mihi placet. ex quo hęc materia est duntaxat de foro ecclesiastico, sicut ī simi. dicim9, qđ laici nō posūt aliqd statuere in materia spūali. secūdùm ea, quę làti9 tradunt in.c.ecclesia.s̈.de cōsti.& p Bart.& Bal.in.l.j.C. de sum.tri.& p Pe, de Ancha.in repe.c.j.s̈. de cōsti. In ea.gl.ibi simoniæ.dic vt.j.de simo.p totū secundùm Host.& Io.An.& istud crimē est etiā merè ecclesiasticū: qa originē & ꝓhibitionē habuit ab ecclesia.j.q.j.in sum.& dicit, quasi hęres.j.q.iij.in.c.altare.dixi in rubri.de simo.& in rub.de hęre. In ea.glo.ibi.piurij.dic Io.And, remittit se ad nor.de hoc in c.fi.eo.ti.li.vj. Tu distingue post d.Ant.&.d.m.plurimis additis, ꝙ aut agi de iuramento respectu fori pœnitētialis & secularis se nō intromittit: qa caret tali foro. sic loquit.xxij.q.j.c.pręiudicandū.j.de pur.cano.c.nos inter.& qđ ibi traditur in gl.j. nam laicus non habet claues eccl.s̈.de offi.ordi.c.pastoralis.j.de pœ.& remis.in.c.oīs. & .c.noua. Aut agit de remissiōe vinculi

b iuramēti, & nō pōt laicus[c] illud remittere, nisi respiciat suā principalē vtilitatē, aut præiudiciū. vt in.c.j.j.de iureiur.& in.c.ij.de spon.qnimo dubitat an Eps vel Papa posint. de quo in.c.quāto.& in c.debitores.de iureiur.& in.c.cū inter.P.s̈.de renū.xv. q.vj.c.authoritate. Aut dubitat, an iuramētū sit licitū, vel nō: et sic, an sit seruādū vel nō: & etiā sol9 ecclesiasticus cognoscit.vt in.c.venerabilē.de elec. Aut nō dubitat, sed certū est, qđ litigat: & agit ad pœnā trāsgressiōis, & hoc casu, tā secularis, quàm ecclesiasticus est cōpetēs.de ecclesia.est tex.s̈.ti.j.c. nouit.de iaico. no.xxiij.q.v.c.rex debet. Si verò agit vt iuramētū seruetur, vel de eo excipit: & tūc si iuramētū est validū, secūdùm vtriusq; iuris dispositionē, dat actio & exceptio: & ecclesiastic9 & secularis est iudex cōpetēs: & sic accmuulat for9 foro. vt.d.c.fi. ita dt Pe.de Ancha.ī.c.quāuis.de pa.li.vj.se pluries practicasse. Si verò iuramētū de quo quęrit. de iure ciuili nec actionē nec exceptionē ꝓduceret. vt in casib9 de quib9 p Bar.in.l.si qs pro eo. ff.de fid.iuss.& latissimè p Io.de Imo.in repe.c.cùm contingat. j.de iureiur. dicēdū est, quòd de iure canonico nō est dubiū, qđ cū etiā ex solo nudo pacto agi posit ꝓpter subsistētiā obligatiōis secūdùm ea, quę plenè tradūt ī.c.j.s̈.de pac.& sic forti9 ex iuramēto.vt in.c.cū venisset.j.de insti.& in.c.nouit.s̈.de iud.p Inn. qđ pōt agi corā ecclesiastico. sed an agi posit corā seculari, maius est dubiū. & lз secūdū.d.m. prima frōte de iuris ciuilis rigore videat dicēdū, qđ nō: tamē qa in cōcernētib9 salutē animarū, leges nō dedignant sacros canones imitari. vt in.c.fi.j.de præscri. vr dici posse, qđ ēt secularis ad hoc teneret: & qđ posit cōpelli p ecclesiasticū.ar.d.c.fi.eo.ti.lib.vj.& .c.lз.de iureiur. li.vj. quāuis hoc dictū fortè de facto nō reciperet. secūdū.d.m,

23 †Et hec ꝓcedūt in iuramētis fideliū, secus in iuramētis iudeorū, hereticorū & excōicatorū īter q̄s qa vīcula sacramētalia nec actiuè nec passiuè cadūt ī cis: vnde ius canonicū nō habet locū in illis: sed Imperator arctat eos, vt in l.qm̄.de hereti.& in c.j. §.item sacramenta.de pace iur.fir.& ibi Bal.ponit hoc dictū, ꝙ tā mihi nō placet, maxīe respectu excōicatorū & hęreticorū, de quibus non est dubiū, ꝙ ecclesia iudicat. insuper etiam Iudæi & iure canonico ligantur, vt j.de iudæ.per totū.& p quādam viam indirectā possunt etiā excōicari, vt in c.& si iudęos. in fi.& c.seq.& ibi in gl.fi.& in c.cū sit.& ibi glo.fi.& in c.ad liberā.de iudę. Itē prędicta procedūt, qñ ageretur contra iurātem ad obseruantiā iuramēti, vel ad aliud simile. Sec9 si ageretur contra hæredes iurantis, qui non possunt cōueniri corā ecclesiastico, vigore iuramenti præstiti à defuncto, secundū Ioā. An.in d.c.fi.eo.tit.lib.vj. quia cū iuramentū sit personale, vt in

c c.veritatis.j.de iureiurā. non trāsit in[c] hæredē, & sequitur Bal. in l.j.C.de iureiuran. Quod limitat.d.M.hic & in c.fin.j.de sepul. Si corā ecclesiastico directè ageret vigore iuramēti, implorando ipsius officium ad obseruantiā iuramenti: secus si indirectè, vt compellat hęredes ad satisfaciendū, & exonerandum animam defuncti.ar.c.nobis.j.de sen.excō.& no.in d.c.fi.j.de sepul.& ita procedat dictū Abb.antiqui glossatoris in d.c.fin. qui simpliciter voluit, ꝙ etiam hęres iurantis esset de foro ecclesiæ, per l.hæres absens.ff.de iud.& sic per viam indirectam saluatur dictum Abbatis, licet Io.An.& d.Do. illud simpliciter reprobent in d.c.fi.& vide Bal.in d.§.sacramenta. qui singulariter dicit, ꝙ si est dubiū de validitate iurī ipsius mortui, a solus ecclesiasticus cognoscit.ar.no.in c.ij.de pac.lib.vj.& hęc mihi satis placet. In ea gl.ibi, adulterij.dic secundū Ioan. And. in d.c.fi.eo.ti.lib.vj. ꝙ istud est verū, quando agit ad separationem thori. sed d.Ant.& d.m.hocaliter distingunt. Tu verò latius & clarius distingue, ꝙ aut quęritur de foro pœnitentiali: & non est dubiū, ꝙ pertinet ad ecclesiā. per ea, quæ dixi in pręcedenti q. aut de pœna tēporali: & dic, ꝙ aut agit ad separationem thori: & pertinet ad ecclesiasticum: & ita potest intelligi, quod dicit Io.An, ꝙ est merè ecclesiasticū. aut agitur ad aliam pœnā, & distingue, quod aut agitur de adulterio cōmisso cū sacerdote: & talis cognitio est de foro ecclesię.ar.c. quidā clerici.lxxxj.dist.& no.xxxij.dist.c.eos.& ibi glo.tenet Fede. cōsil.clxij.facit vj.q.iij.c.placuit. quod ego arbitror verū, respectu pœnæ imponendę ipsi sacerdoti aut clerico: quē secularis nullo modo potest iudicare, vt in c.ij.s̈.eo. sed respectu pœnæ imponēdæ mulieri: arbitror, ꝙ tam ecclesiasticus, quàm secularis sit iudex: quia talis sortitur forū ecclesiasticū ratione sacri- b legij: vt dicitur in iuribus pręalleg. vnde sicut sacrilegiū est de vtroq; foro respectu laicorū, vt hic: ita & in casu prędicto, & ita per contrariū dico, si aliquis laicus ageret cū aliqua moniali, licet simili persona religiosa, ꝙ respectu monialis, aut solus ecclesiasticus sit iudex: tā respectu laici, vterq; iudex poterit procedere: & erit locus pręuentioni. Aut quęrit de adulterio cōmisso inter laicos: & tunc, aut agit ad pœnā sanguinis: & pertinet ad solū secularem, vt in c.sententiam.j. ne cle. vel mo. aut augitur ad aliam pœnā: & licet Io.An. videatur velle, ꝙ solùm pertineat ad laicū: tā mihi plus placet, ꝙ sit mixti fori: & ꝙ etiā ecclesiasticus posit cognoscere. nā qđ sit de foro seculari, non est dubiū. qđ aūt sit de foro ecclesiastico, videt text. in c. consuluit.j.de ap.& ibi dixi in primo no. Itē probatur in c.j.s̈.de offi. or. nisi intelligeres, quòd ille tex.c.j. loquatur clericus. Neç ob. quòd ille text. loquatur simpl citer., & quòd c de clericis non erat dubiū: & sic intelligat etiā de laicis: qa potest rūderi, ꝙ ille tex.de necessitate videt intelligendus de clericis. Nā tex.ibi dicit. adulteria & scelera inquirere, & sic coniungit & copulat alia scelera. sed alia scelera laicorū, nō ecclesiasticus, sed laicus regulariter punit. igit &c. nisi fortè diceres rūdendo, vt intelligat de alijs scelerib9 similib9 adulterio quæ d sunt mixti fori. Item probat hęc opi. per c. intelleximus.j.de adul. vbi eps excōicauit illos laicos propter adulteriū: & tamē ibi nō agebat ad separationē thori: nisi rūderes, vt ibi dixi, ꝙ fortè eps excōicauit illos, nō ꝓpter adulteriū: sed propter cōtumaciā. Nā ex eò, ꝙ moniti per epm nō desistebāt, illos tanq; contumaces excōicauit, vel secundò dici potest, vt sentiunt ibi Host.& Io.An. ꝙ ibi recitat factū, nec quęrit, an eps iustè vel iniustè excōicauerit. vel tertiò dici potest, ꝙ loquitur respectu pœnæ spiritualis, qualis est excōicatio: cuius solus ecclesiasticus est compctēs, vt dictū est. placet tā d.opi.& probatur optima ratione: quia propter adulteriū violat matrimoniū, qđ est maximū sacrm, vt in c.debitū.j.de big.& sic peccat cōtra ecclesiā

d sicut in si. dicimus in sacrilegio. ad qđ etiā facit tex.in l.q̄uis[d]. C.de adul. vbi adulter appellat sacrilegus. itē facit xxxij. q.j.c. de benedicto. vbi tex.iuncta gl. loquit de pœna adulterij ignominiosa. per quā incidunt capilli, & panni ante & retro, secundū morē quorūdam locorū: quā pœnā imponit ibi ecclesiasticus. Aduerte tā: qa si ageret ad pœnā detrusionis ad monaste-

a ¶ Ego arbitror. Adde, ꝙ pro ista distinctione bene facit singu. dictū Pau.in cons.ccxx. lib.ij.seq.nouā impressionē, quē & Moder. referunt in l.quoties. de iudicijs. C. vbi dant aliquas limita. in ista materia, vt citant Paul. consilio lxxij. sed tamē inuenies, vt dixi, cōsil.ccx.lib.ij.

b ¶ Adde dictū no. Pau. ꝙ pars, quę cogeretur virtute iuramēti litigare corā ecclesiastico iudice, vbi sunt causæ immortales, potest remittere iuramentum in contractu præstitutū. ita Pau. in d.l. quoties vbi latius do. Ias. vbi etiam de hac materia.

c ¶ In hæredē, quod qualiter intelligatur, vide Pau.in cōsil.xiij.lib.ij.& consil. ccccli x.lib.j. & Fede.consil.xxxj.

d ¶ Et qūo puniatur adulter, vide Saly. in.d.l.quamuis. per Bart.in.l. si adulterium cum incestu. de adul.in princip. Spe.in titul. de adult.in prin.& an sit crimē ecclesiasticū, quod agit ad separationem thori. vide Io.An.in.c.fi in fi.eod.titu.lib.vj.& vide Rom.in singu. cccccclxxxvj. inci. nos sumus in materia adulterij. vbi reprobat opi. Io.An. in.d.c.fi.

tiũ:& per iudicẽ ſecularem,per auẽ.ſed hodie.C.de adult.tunc ſpectaret executio ad eccleſiaſticũ:cũ ſecularis nõ habeat monaſterium.arg.ij.q.vj.c.biduũ.ver.ſi quidẽ.& ff.de interd.& rele.in l.inter pœnas.& l.ſi quis exheredato. §.j.ff. de iniu.teſt. Et ita poteſt intelligi,quod no.art. xxv.q.iij.c. rex debet. vbi dicit,ꝙ hodie adulteria nõ puniunẽ pœna ſeculari:quia matrimonia reguntur iure poli,non iure fori, ſecundùm do. Anto. hic.In eadem glo.& conſimili dic,glo. aliter nõ exprimit:ſed fortę habuit reſpectũ ad falſatorẽ literarũ apoſtolicarũ,de quo in c.ad falſariorũ.j.de crimi.fal.& ibi dixi, volũt tamen doct. ꝙ etiam ſecularis poſsit cognoſcere ad pœnã ciuilem,qua falſarij puniunẽ:vt C.& ff.de fal.per totũ.& xix.di.c. in memoria.Itẽ ſecundũ Gof. cõprehẽdiẽ cõcubinatus:quia nõ eſt prohibitus ſecundũ leges,vt in l.in concubinatu.ff.de cõcu.ſed ſolùm per eccleſiam.xxxij.q.iiij.c.nemo.vnde ſolus eccleſiaſtic⁹ cognoſcit:cũ non ſit mixti fori:quia illud delictum eſt mixti fori,quod vterq; forus iudicat eſſe delictũ.ſecũdũ Gof.& prędictã opi.ꝙ ſolus eccleſiaſticus cognoſcat, tenet Hoſt. in ſum. huius ti.§.ij.& Spe.in tit.de compe.iud.adi.§.j.ver.ij.& Feder. cõſi.clxij.Sed Io.An.in mercu.ſine culpa.in fi.de reg.iur.li.vj. & Hoſt.in c.lator.qui filij ſint legi.tenet, ꝙ cõcubinat⁹ ſit etiã per leges prohibitus,per tradita in auẽ.de leno.colla.ij.& in authen.vt nõ luxurienẽ cõtra naturã.coll.vj.& qa etiã leges,caſtitatis ſunt amatrices:vt in auẽ.quib⁹ mo.na.effi.legi.§.illud. & in peccatis corrigendis,nõ dedignanẽ ſacros canones imitari, vt ſæpius dictũ eſt.Et hanc opi.ſequitur hic do. An. & etiam do.m.vt intelligatur prohibitus per quandã viã indirectã, ad quod etiã vide Io.An.in gl.j.in c.nos inter.j.de purg.cano.& in cle.fi.§.vij.de hęre.Itẽ. põt addi aliud crimẽ,de quo cognoſcit eccleſia:videlicet ſortilegij & diuinationis, vt eſt tex iuncta gl.xxvj.q.v.in c.idolorũ.& tale crimen eſt mixti fori pro quo allego tex.ea.cauſa & q.in c.epiſcopi. & C. de malefi. & mathematicis per totũ,vnde & ſecularis poſſet imponere pœnam ciuilem.facit xxiij.q.v.c.rex.qđ tñ intelligo,niſi eſſent tales,quæ ſuperent hęreſim manifeſtã:qa tũc ſolus eccleſiaſticus cognoſceret,vt dixi ſ.in arti.de hęreſi.&vide q̃ dixi j.de ſorti. in c.j.in vltimo no.& in libro,quẽ de ſortib⁹ cõpoſui,in lib.x.

25 †¶Item potes addere peccatũ cõtra naturã, quod etiã eſt mixti fori,vt in c.clerici.j.de exceſ.Pręla. & ibi dixi in j.not. vbi vide.poteſt etiã addi ſecũdũ Cy.in l.pręſenti.C. de his,qui ad a eccleſias confu. qñ delictũ[a] cõmitteretur in eccleſia,ſed Bart. tenet cõtrariũ in l.ſi cui.ff.de accu. & hic plus placet d.m.ar.c. fi.j.de immu.ec.& in l.ſi quis in hoc genus.C.de ſa.ſan.ec.Nec ob.gl.in auẽ.itẽ nulla.C.de epi.& cle.quia intelligitur,qñ quis deliquit in eccleſiã illã collectãdo,ſeu opprimẽdo,vt hic.Item potes addere crimẽ fractę pacis,vt in c.j.§.de treug.& pa.facit c.nouit.ſ.de iudi.tenet Io.An.in c.fi.e.ti.li.vj.& Spe. de cõpe. iudi.adi.§.j.ver.xxxiij.Itẽ crimẽ aſſaſinatus.vt in c.j.de homi. lib.vj.Vlteri⁹ potes addere aliũ caſum generalem,videlicet crimen cõcernẽs ſtatũ toti⁹ Chriſtianitatis:de quo iudicat etiam eccleſia,facit c.j.de homi.lib.vj.& quòd not. in c.nouit. & eſt optimus tex.in c.ita quorũdã.j.de iudę.& ibi hoc notaui . Vltimò etiã adde aliũ caſum generalẽ: videlicet in defectũ ſuperioris ſecularis,vt no.Io.An.in c.fi.e.tit.li.vj.per c.per venerabilem.j.qui fil.ſint leg.tradit d.m.in c.cũ veniſſent.& in c.nouit.ſ.de iudi.& Bal.in l.in contractib⁹.§.fi.C.de nõ nu. pe. & videbimus.j.e.c.licet ex ſuſcepto.In ea.gl.ibi, & de quocunq; peccato.dic,& ſic habes ex gl.aliũ caſum gñalẽ,& idẽ ſentit gl. in c.j.ſ.de offi.or.qđ tñ intellige per viam indirectã, videlicet per viã denũciationis,& tenet glo.in c.ex tenore.j.eo.aliàs aũt hęc gl.eſſet ſibijpſi cõtraria dũ ſubdit,ꝙ ſecus eſt in malefactoribus alijs,& iſta eſt veritas,q̃ probaẽ in tex.noſtro, qui vult,ꝙ ſpeciale ſit in malefactorib⁹ eccleſiarũ: ergo ſecus in alijs,vt in c.nonne.j.de pręſum.tenet Bald.in auẽ.ad hoc.C.de vſur. vbi concludit,ꝙ qñ cõtra delinquẽtem põt ſuccurri remedio actionis,vel accuſationis:eccleſiaſticus non põt ſe impedire, niſi in caſu negligẽtiæ:vel per viã denũcia.& ſequiẽ Pe.de Anch.in repe,regulæ ea quæ.de reg.iur.lib.vj.q.ix. Et ſic inferẽ, ꝙ ex nudo pacto põt agi corã eccleſiaſtico:ĩtellige tñ, ſumpta rõne peccati,& vide Ange.qui hoc dicit in repe.l. ſi certis annis. C. de pac.in ij.col.vbi enumerat plures ex caſib⁹ ſupradictis. A. B.Et hoc ꝓcedit non ſolũ rõne peccati cõmiſsi,ſed etiã committendi,vt no.d.m.in c.j.de ſpon.& ꝓbaẽ c.ex literis.ij.e.tit. & ibi dixi cũ no.Ma.¶In ea.gloſ.ibi,corã ſuo iudice trahẽdi. dic,idem tenent gl.& doc.& in c.cũ inter.j.de pur.cano, Et ſequunẽ hic Hoſt.& Io.An.Contrariũ tñ de facto ſeruaẽ à papa,& à ſuis legatis,qui cõtra omnes raptores concedũt literas, per c.nouit.ſ.de iudi.& c.j.ſ.de treu.& pa. Et ſequitur hic do. Ant.& maximè in his,quorũ delicta ſunt notoria. vnde cõtra tales,& contra piratas, per quos quies & pax Chriſtianorum turbatur,& pauperes opprimunẽ: eccleſia cognoſcit, quinimò quibuſdã diebus ſolennib⁹ & nõ quolibet, papa cõtra tales ꝓfert ſñias cenſuræ.Sed d.m.hic dicit hoc intelligendũ in occupatoribus & oppreſſorib⁹ certarum perſonarũ priuilegiatarũ, vt viduarũ,pauperũ,libertorũ,& pupillorũ.xxix.q.iij.in c.ſi quis de potentib⁹.lxxxvij.di.per totum.j.de ver.ſig.c.nouimus.maximè ſaltem ſecũdariò,ſecundũ Spec.in ti.de cõpe.iud. adi.§.j.ver.xix.per c.ex tenore.j.e.no.Hoſt.in ſum.e.titu.§.ij. ver,itẽ libertorũ.vbi dicit,ꝙ quantũ ad petitoriũ,hoc intelligitur in defectũ ſecularis.Sed quantum ad poſſeſſoriũ,tenet indiſtinctè per c.ex parte B.j.e.& ſic quantũ ad defenſionem & tuitionẽ,& ne inferiores à potentiorib⁹ opprimanẽ.xxiij.q.v. c.adminiſtratores.& in d.c.ſi,quis de potentib⁹.& c.ſeq.& in c.licet.j.de cen.Sed in mero petitorio,ad ſecularẽ ꝑtinet cognitio.xxiij.q.v.c.Regũ.& C. quando Imperator inter pupillos. in l.vnica.ſ.de offi.le.c.ſignificantibus.& ibi vide per Inno. de peregrinis,agricultoribus,& nauigantib⁹,& in c.fi.ſ. de treu. &pac.& xxiiij.q.iij.c.ſi quis Romipetas.Spe.in d.§.j.ver.xxiiij.& idẽ Inn.in c.iij.j.de rap.& Hoſt.in ſum.eo.ti.§.ij.verſic. item in peregrinis.Pe.de Anc.in d.regula,ea quę.q.ix.& Bal.

26 in d.auẽ.ad hoc†.Poſtremò extra glo.quæro, qualiter cognoſcantur delicta eccleſiaſtica,ſecularia, vel mixti fori.Sol.Goffr. hic traditiſtã regulã generalẽ,ꝙ illa dicuntur eccleſiaſtica,quæ ſolùm à iure canonico,& non à iure ci.ſunt prohibita: vt cõcubinatus & vſurarũ.Sed vbi prohibẽtur per vtrũq; ius, illa ſunt mixta:& tam ſecularis,quàm eccleſiaſticus poterit cognoſcere:ſecularis contra laicos:eccleſiaſticus contra clericos.quę doctrina non eſt vera,vt patet in crimine hęreſis, quod ꝑ vtrũq; ius prohibetur:& tamen ſolus eccleſiaſticus cognoſcit, vt ſ.dixi.Et etiam de vſuris,ſecularis qñq; cognoſcit,vt ſ.dixi, & tamen eſt crimẽ prohibitũ à iure canonico. zab. hic aliter dicit, & non bene.d.m.diſtinguit,ꝙ quædam ſunt merè eccleſiaſtica,quæ ideò dicunẽ:quia vel tantùm ab eccleſia prohibentur, vel quia laicus non poteſt de illis cognoſcere : vt in hæreſi & vſura,quando dubitatur de eius ſubſtantia,quędam ſunt eccleſiaſtica,ſed non merè:quia etiam laici poſſunt de illis cognoſcere,vt ſacrilegia,& iſta & ſimilia dicuntur mixti fori:quantum ad potentiam cognoſcendi,& vide etiã vnum caſum ſingula-

b rem de illis,qui carius vendunt victualia[b] de quib⁹ in c.j.j. de emp.& ven.& ibi vide Hoſt.& Abb.& d.m.qui tenẽt, quòd epiſcopus poſsit contra tales,etiã laicos cognoſcere: & ſimiliter contra laicos,qui immiſcent farinã cum cera, vel aliã indebitam mixturã:& vide ad hoc,ſi rectè memini,vnũ caſum notabilem quem poſui in c.j.j.de ſimo.Quędã ſunt mixta,vt prohibita ꝑ vtrunq; ius.Sed non ſubeſt aliqua qualitas tribuens iuriſditionem eccleſię,& in iſtis laici puniuntur per ſecularem, clerici ꝑ eccleſiaſticum,vt in c.ij.de iureiu.lib.vj.& in c. cauſam.j. q fi. ſint legi.Quædam verò ſunt merè ſecularia,quę ſolũ à iure ciuili reperiunẽ prohibita:& de his directè ſe impedit ſolus ſecularis:ſed indirectè quandoq; etiã eccleſiaſticus,ar.c. ex tenore. & c.licet.j.eo.& hæc procedũt,quò ad cauſas criminales .Sed quò ad cauſas ciuiles, qualiter eccleſia poſsit ſe intromittere inter puros laicos,dicetur in d.c.licet ex ſuſcepto. vtrũ autem eccleſia in criminib⁹ eccleſiaſticis poſsit capere laicos & punire:aliqui ꝙ nõ.ſed ꝙ ſolùm poteſt compellere per cenſurã eccleſiaſticã.ar.c.fi.e.ti.li.vj.& c.ij.de pac.li.vj. Tu dic cõtra, niſi in pœna ſanguinis.& vide Old.cõſi.lxxxvj.qđ incipit, an eccleſia. Vltimò ego oppono cõtra tex.videẽ em̃,ꝙ ex leſione clerici vel eccl'ię,nõ cõmittaẽ ſacrilegiũ:ita ꝙ eccleſiaſticus poſsit cognoſcere,niſi ſit de temporali dñio eccleſię.iſte tex. in c. poſtulaſti.j.de iud.vbi tex.diſtinguit,vtrũ ille infidelis,qui percuſsit clericum,ſit ſub iuriſditione temporali vel nõn, ad hoc vt eccleſia poſsit punire.Solutio dic vt hic dixi in fin.

a ¶Adde, ꝙ ſi delictũ eſt cõmiſſum in eccleſia, iudex laicus non poteſt ibi capere, ſed ep̃s: & debet eũ tradere curiæ ſeculari. auẽ,ſi quis ei.de adul. & ibi per do. præſertim,per Cy. & de dicto Barto. de quo hic, vide Abb.in c. cùm ſit generale. in antepe.col.j.eo.

b ¶Vide Abb.in c. j.in fin.de emp. & ven.vbi concluditur quòd etiã vbicunq; notorię cõſtat de peccato laicorum.& dicit ibi, ꝙ ſi accuſetur aliquis, ꝙ cerę venali immiſceat aliã materiam, ꝙ poterit ipſe epiſcopus cognoſcere, & fuit dictum Abb.antiqui vt dixit Rom. ſing.ſuo cccxl. fui interrogatus ab vno epiſcopo.

SVMMARIVM.

1 ☞Conſuetudo laicorum clericos in foro eccleſiaſtico litigantes,non ligat.

2 Clericus moram trahens extra locum ſui domicilij, ſubijcitur epiſcopo loci, in quo moratur.

3 Mora ſola in loco,facit contrahere quaſi domicilium.

4 Iura, ſtatuta, & conſuetudines fori in quo iudicium agitatur, attendi debent.

5 Clericus coram ſeculari reconuentus, ante ſententiam à grauamine non appellabit.

6 Statuta & conſuetudines cõſiderantur, quò ad ordinaria iudicij:& hoc limitatur numeris ſequentibus.

Vòd clericis. Cauſę clericorũ, ſecundũ iura canonica,nõ ſecũdũ laicorũ cõſuetudines,terminari debẽt.h.d.Et primò poniẽ deciſa conqueſtio.Secũdò, mãdatum ibi

ibi,mandamus.Et dicit Io.And.ꝙ casus ita figuratur,ꝙ papę
conquesti sunt quidā scholares Parisienses, ꝙ qñ cōueniebāt,
vel cōueniebāt̃,nō recipiebant̃ canones per eos allegati:sed tā
1 tum cōsuetudo loci:vnde papa prouidet eis circa hoc. ¶†Pri
mò no.ex tex.iuncta casus positione,ꝙ cōsuetudo laicorū,etiā
indeterminata & generalis,nō cōprehendit clericos litigātes in
foro ecclesiastico,concor.c.ecclesia.s̃.de consti.& de hoc latius
2 j.dicetur.¶†Secundò no.ꝙ clericus trahēs morā extra locum
sui domicilij,nō subijcitur iurisdictioni laici:etiā in causis pe
cuniarijs:sed epi illius loci,etiam si sit ibi causa studij, vt hic de
3 quo latius videbimus in c.si diligenti.j.eod. ¶†Vltimò no.ꝙ
ex sola mora in loco videt̃ qs contrahere ibi, saltē quasi domi-
cilium:vt possit ibi conueniri : si laicus, coram iudice laico : si
clericus,coram ecclesiastico,de quo dic,vt latius dicā in c. fi.j.
e.vbi tractabo materiā cōpetentiæ fori propter domiciliū &
moram.Glos.j.opponit cōtra tex.in eo ꝙ vult,ꝙ etiā si clerici
habeant causas contra laicos,debeat obseruari ius canonicum.
Nā videt̃,ꝙ debeat seruari ius ciuile:cū laici sint conueniēdi co
ram suo iudice seculari.glo.soluit.¶In ea glo.ibi,nec enim tra
ctaretur ibi.dic.s.corā laico . ¶In ea gl.ibi, iure municipali.hic
dicit Ioan.An.ꝙ aduocati ciuilis fori quotidie allegant hāc gl.
ad probandum , ꝙ causæ quas clerici mouent contra laicos in
foro ciuili,non solū secundū leges,sed etiā secundū statuta &
humanas cōsuetudines ipsi⁹ fori,sint tractādę.de quo j.Et ad-
uerte in eo,quod dicit glo.ꝙ speciale est Parisijs:quia vt j. ap-
parebit,non est verū,ꝙ sit in hoc specialitas: quia idē etiā esset
alibi ,vt j.apparebit.& quāuis glo.ꝙ Parisijs eps habet iurisdi-
ctionem in tēporalib⁹,dicit d.m. se habuisse à fidedignis viris
parisiensib⁹,ꝙ hoc nō est verū:sed solū habet illā in certa par-
te ciuitatis:sed in maiori pte subest soli Regi : & sic hęc litera
probat,secundū d.m. ꝙ si clerici cōueniāt laicos corā seculari,
cā debet tractari secundū leges & statuta laicorū. de quo lati⁹
j.Postremò pro declaratione tex.& gl.& ar.xvj.de quo in ru-
brica remisi me hic dicturū. ¶Quęro, quid si actor & re⁹ sint
diuersi fori,& iura,statuta, vel cōsuetudines sint varię: vtrū de
beamus attendere iura,statuta,seu cōsuetudines actoris vl̃ rei?
So.articulus est dubi⁹ & intricat⁹.Et aduerte: quia q̃o solū ꝓ
cedit in materia indifferēti,in qua tā laici,quā clerici pñt dispo
nere.In hoc igit̃ articulo doc.sunt varij, & ex eo reddit̃ mate-
ria magis dubia:quia cōmiscetur nō solū materia fori , sed va-
liditatis & potentiæ statutorū & cōsuetudinis.de qua materia
doc.hic,& in alijs iurib⁹ inferius allegandis . Et qñ hæc mate-
ria cōuenit in plurimis , & pro maiori parte titulo de consti.
ideò diu anceps fui,vtrū hic tractarē,an verò in ti.de const.in
ca tñ dubietate institui deligere quandā mediā viā.pro clario
ri igitur doctrina,facio duo mēbra principalia.¶Primū,de iu-
ribus statutis,seu consuetudinibus respicientib⁹ solennitatem
processus,& ordinis iudiciarij.¶Secūdū,de respicientib⁹ deci
sionem & instantiam causę.¶Quò ad primū membrum,respe
a ctu solennitatis processus[a] & ordinis dic, ꝙ regula est, ꝙ†in
4 spiciuntur iura,statuta,& consuetudines fori,in quo iudiciū a-
gitatur.hoc singulariter tenet glo.nostra dum dicit,ꝙ tractari
debeant ibi.scilicet corā laico,ciuili iure vel municipali. Et sic
vult,ꝙ causæ,quas clerici mouent cōtra laicos,in foro seculari
debeāt tractari:nō solū secūdū leges , sed etiā secundū statuta
& cōsuetudines illius fori.& hāc gl.sequit̃ hic Io. An. qui di-
cit,ꝙ hęc gl.sępe allegat̃ per aduocatos ciuilis fori,& cū mini-
sterio gl.nostra locuta est per verbū,tractari. & nō per verbū,
decidi.Nam verbū,tractari.videt̃ respicere potius ordinem &
processum.& sequuntur hic doc.dūmodo statuta & consuetu.
sint rationabiles:qa quò ad ordinē procedendi,seruāda est lex
iudicij,seu fori,vt no.gl.in verbo,vsuris.in cle.ij. de iudi. quæ
dicit,ꝙ licet ecclesiasticus possit super vsuris procedere simpli
citer de plano &c.per illā cle.ij.Si tñ cā vsuraria agitet̃ corā iu
dice seculari,secundū quod dixi in c.precedenti.iudex tenebi-
tur seruare ordinē iudiciariū:nō aūt poterit ꝓcedere summa-
riè &c.quia lex canonica nō pōt dare modū ꝓcedēdi in foro
seculari.& illam gl.sequuntur ibi doc.& ibi eā approbaui : &
hanc etiā opi.sequunt̃ Inno.Compo.Io.And. & cōiter doc.in
rubrica de cōsue.& Host.in sum.in ti.de test.§.qualiter confi-
ciant̃.loquit̃ tamē simpliciter dicēs,ꝙ clerico agenti corā laico,
seruādę sunt leges humanę,per tex.dist.c.certū & qđ ibi not.
gl.& c.quoniā.& c.si in adiutorium.Sed debet restringi dictū
Host.ad l.ordinatorias processus.& hanc etiā opi.tenet Cy. in
l.j.C.de sum.tri.in ij.& pe.q.& Bar.ibi in j.q.& Bal.ibi,in pe.
q.& idē tenet gl.j.& Bal.in l.j.C.quę sit longa consue. & Bal.
in l.cum clericis.C.de epi.& cle.Et sic ex prędictis sequitur, ꝙ
clerico agenti cōtra laicū in foro seculari, non canones, sed le-
ges,& humanę consuetudines ordinatoriè sunt seruandę.neq;
enim hoc casu statutū ostendit̃:sed causa regulat̃ secundū sta-
tuta fori,vbi iudiciū agitatur.ad qđ l.iij.ff.de testi. & ibi hanc
opi.tenet d.Florianus de Bononia.& ꝓbat̃ etiā xij.di.c.illa.&
tenet eam Io.An.in addi.Spe.in tit.de consti.ver.& no.per d.
c.illa.& per tex.viij.di.c.quę cōtra.& c.cū venissent.j. de eo,q
mittit̃ in pos.& c.Raynaldus.j.de testa.& l.primā.C.de eman-
cip.lib. Secūdò mouet̃ per id qđ statim dicā, de renūciatione.
Tertiò,quia sicut clericus agēs videt̃ approbasse iudicium, &
suas qualitates pro se:ita debet recipere cōtra se xix. dist. c.j.j.
de censi.c.cū olim & quod ibi no.Quartò propter qualitatem
in iudicio seruandā:& ne vnū & idē iudiciū diuerso iure cen-
seatur.j.de excep.c.cū inter.xij.q.ij.cognouimus.j.de priui.ca.
quia circa.Quintò,ne actori magis faueamus, q̃ reo, cōtra re-
gulā iuris,non debet in digestis,& in vj.Sextò, vt connexorū
idem sit iudiciū,vt in c.translato.de consti.cū sua materia.Se-
ptimò,quia cū actor sequatur forū rei,vt in c.præcedēti,ergo
& ipsius statuta sequi debet.xj.q.j.c.experientię.& in regula,
accessoriū.de reg.iur.lib.vj.Et idē etiā tenent Lau.& Archid.
5 ij.q.vj.c.non ita.qui dicūt,†ꝙ si clericus reconuenitur corā se-
culari,non potest appellare ante sententiam à grauamine : nisi
in casibus,in quibus potest de iure ciuili, ab interlocutoria ap
pellare,de quibus dixi in c.super eo.j.de app.Et ecōtrà, laicus
conuentus corā ecclesiastico poterit à qualibet interlocutoria
appellare:nisi à iure canonico prohibeat̃ ab illa appellari, text.
est in c.ex parte.j.de app.Itē à seculari iudice per clericū appel-
labitur ad secularem : & ab ecclesiastico per laicū appellabitur
ad ecclesiasticū:secundū Archi.& Lau. Et ex prędictis infer-
tur,ꝙ si statuto cauetur,ꝙ causę debēt terminari intra xx.dies,
& ꝙ nō subditus agēs corā seculari teneat̃ satisdare de soluen-
dis expensis,si contingeret eū in expēsis condēnari, ꝙ clericus
agens corā laico,ligatur tali statuto. Ita disponēdo decidit Io.
cal.in q.sua,quę incipit statuto ciuitatis. eò, ꝙ prędictū statu-
tū tm̄ processum,& litis ordinationē, vt de se patet, & non est
onerosum sed licitū & honestū ad hoc,vt lites celeriter termi-
nentur.ar.c.fi.de dolo & contu.& vt sine difficultate reus cō-
sequi valeat expēsas ab actore non subdito, cōdemnato: sicut
sine difficultate consequeret̃ actor cōtra reū,facit de regu.iur.
in c.in iudicijs.& c.non licet.lib.vj. Et quia indubitatū videt̃,
ꝙ si in foro ecclesiastico talia statuta vigerent, laico ibi agenti a
seruarentur talia statuta ecclesiastica.ar.tex.nostri.& j.de test.
c.filius.& c.cùm esses.& qđ ibi no.ad fi.gl.ij.facit c.super qui-
busdā.in fi.j.de ver.sig.& c.ij.de excep.lib.vj.ergo econtrà de
bent seruari hęc statuta clericis in foro seculari.ar.ij.q. vij.c. in
facta.& c.seq. vbi probat̃ hęc illatio. & xxviij.q.j.c. omnes.j.
de test.c.iudęi. Et est ratiōe iurisditionū,ne ordo turbetur.x.
di.c.qm̄.xcvj.di.c.cū ad verū.xj.q.j.c.peruenit.j.de ap.c.duo-
bus.& qui fi.sint legi.c.cām.cl.ij.& sic videt̃ intelligenda d.l.
cum clericis.in fi.C.de epi.& cle.vbi est expressum consuetu-
dinem loci spectandā esse,quò ad ordinem iudiciarium. & cir
ca hoc litigare nō subiectos,ad quod etiā facit quod no.Host.
de iur.cal.& c.j.super ver.insinuandum.vbi dicit,ꝙ si clericus
in causa propria vel ecclesiæ conuenit laicum coram iudice se-
culari,corā eo iurabit de calumnia:aliàs repellet̃ à iudicio,vt in
c.fi.de iu.cal.& hoc ideò,qa ex quo à iure habet licentiā litigā-
di corā ipso iudice,per cōsequēs tenet̃ ad ea sine quibus causa
expediri non pōt:vt in iurib⁹ vulg.& idē de instātia & satisda
tione tenet Pet.de Anch.in repe.c.j.de cōsti.q.xij.vel pro con
b firmatione pręcedentis q.& Imol.hic, & ego de instantia[b] di-
xi in c.pe.s̃.ti.proxi.in vij.prin.ar. qđ tñ dixi de satisdatione b
limitatur si modo loquamur de satisdatione pura . secus si ex
forma statuti debet esse fideiussoria,vel iuratoria: quia tūc sta
tutum non arctaret clericū vel ecclesiā.per tex.sing.in aut̃.de
san.epi.§.si quis igit̃ ꝓ pecuniaria. nā si illud est gñale priuile
giū clericorū litigantiū in foro seculari,vt nō teneant̃ fideius-
sores dare,vel iurare:statutū licet gñaliter loquēs nō arctet cle
ricū vel ecclesiā,cū tale priuilegiū ab Imperatore gñaliter cō-
cessum,nō posset tolli per statutū tacitè vel expressè, per not.
C.de epi.& cle.aut̃.clericus.& aut̃.cā.& qđ no.Inn.in c.nouit.
s̃.ti.proxi.& quæ tradunt doc.in c.nouerint de sen.ex.& secū
dū Io.Cal.in d.q.& mihi placet.ad quod vide,quod no. gloss.
in d.l.cū clericis.§.statuim⁹.& in aut̃.gñaliter.C.de epis.& cle.
per Spe.in ti.de satisda.§.j.& per gl.in l.j.ff.qui satisd. cog, &
vide omnino do.m.in c.quoniā,in §.in alijs.j.vt lit.nō cōtest.
Et ex prędictis no.ꝙ si statuto disponeret̃, ꝙ libellus non sit
necessarius:sed sufficiat talis qualis petitio . Vel etiā si statuto
disponeret̃, ꝙ instr̄m guarentigiatū haberet paratā executio-
nem,ꝙ clerico coram tali iudice cōtra laicū litigāti, deberēt ser
uari talia statuta,eò quòd respiciūt ordinem processus.& istud
voluit Bar.in d.l.j.C.de sum.tri.& Io. de Imol. hic & Bald.in
aut̃.cassa.C.de sac.san.ec.& Pet.de Anch.in repe.c.j.de consti.
licet Bald. aliud videatur sentire in l.j.C. de summa tri. Sed si

a ¶Not. ꝙ quò ad ordinē processuū, debent leges fori obseruari, quicūq; sit is,qui litigat.et fuit dictū celebre Abbatis in c.j.de consti.& vltra hic allegata, per istum vide nouissimè ꝑ excellētem doctorem Phi. Decium patrem, & præceptorem meum , in c. ecclesia sanctæ Marię,in xvij.col. vbi ex tali conclusiōe infert ad multa.s̃. de constitu.

b ¶Adde etiam.Saly. in aut̃.cassa. in j.q.C.de sac.sanct. eccle.

a ¶Et quid ſi ſtatutum mandat compromitti. Vide Phi.Cor.in conſilio ciiij. lib.ij. inci. quis primo aſpectu. cum ſimili. vt latiſsimè Deci. in d.c.eccleſia.in xvij. col.de conſti.

a ſtatutum [a] diſponeret ꝙ non admitteretur probatio per te-
ſtes:ſed ſolùm per publica inſtrumenta:hoc caſu, quia ſtatutū
videretur reſpicere deciſionē,non videtur habere locum dicta
regula,de quo latius tradit Io.Cal.in d.q.& Pe.de Anch.in d.
6 c.j.quia hoc pertinet ad ſecundū princ.mēbrū†.Eſt igit̃ regu-
la,vt dixi,ꝙ quantū ad ordinaria iudicij, & proceſſus ſolenni-
tatem,conſideramus ſtatuta & cōſuetudines loci, in quo iudi
ciū agitat̃.Et ad prędictavide quę dixi in c.eccleſia ſanctę Ma
7 rię.de conſti.Hæc tamen regula fallit multipliciter.¶†Primò
fallit,quando eſſemus in terris eccleſię ſubiectis,quò ad tempo
ralem iuriſdi.quia tunc etiam in foro ſeculari ſeruandum eſſet
ius canonicum,vt hic in glo.& idem no.Abb.in c.ſeq.per illū
8 tex.& probatur in c.ſi duobus.j.de appel. ¶†Secūdò fallit, ſi
eſſemus in foro ſeculari,& non obſeruantia ordinis eccleſia-
ſtici induceret peccatū.hoc tenet do.Domi.in c.ij.de iureiurā.
lib.vj.& probatur in c.decernimus.de ſen.excō.lib.vj. dixi in
9 cle.j.de foro compe.ſuper verbo,omnimodam. ¶Tertiò fal-
lit,ſi eſſet talis ſolennitas ordinis iudicij,quæ eſſet conceſſa cle
ricis in priuilegium:licet eſſet conceſſa ab Imperatore:quia ta
lis ſolennitas deberet ſeruari,non obſtante cōſuetudine vel ſta
tuto ciuili,aliud diſponente: vel ſi ab aliquo iuris ciuilis ordi-
natoria proceſſus ſolennitate clerici fuiſſet exempti ab Impe-
ratore in priuilegium ipſorum: quia tunc non poſſet cōtrariū
induci ſtatuto,aut conſuetudi.ſecundū ea,quę ſ.dixi, per text.
ſingularem in aut. de ſan. epiſco. §. ſi quis igitur pro pecunia.
10 ¶†Quartò fallit in epiſcopo expulſo à diœceſi ſua,qui cogno
ſcit in proxima diœceſi.Nam talis epiſcopus, etiā quò ad litis
ordinationem, debet ſeruare ſtatuta ſuæ diœceſis, non autem
ſtatuta & conſuetudines ipſius diœceſis,in qua cognoſcit: &
vbi iudiciū agitatur,gl.eſt ſingularis in verbo, omnimodam.
in cle.j.de fo.cōpe.& ibi dixi.Et pdicta notabis, ex quibus ha
bes ſingulariter expeditū hoc primū membrum multum im-
11 perfectè à maioribus noſtris examinatū. ¶†Circa ſecundum
principale membrum,de ſtatutis, & conſuetudinibus recipiē-
tibus cauſæ deciſionem & ſubſtantiam, vtrum debeamus attē
dere ſtatuta & conſuetudines actoris vel rei:quia hæc materia
potius adaptatur ad ti. de conſti. ideò hoc omitto: & ibi ple-
nius tractabo.dixi in c.eccleſia.de conſti.

SVMMARIVM.

1 ☞Iuriſditio in temporalibus penes eccleſiam in habitu exiſtens,illam inter laicos non poteſt actu exercere.
2 Literę per laicos à Papa impetratę de rebus ad forum à ciuile pertinentibus,non valent.
3 Habitus iuriſditionis penes eccleſiam exiſtens, ad quid valeat.
4 Conſuetudo, ſecūdùm quam qualitatem tribuat iuriſditionē.
5 Conſuetudo,iuriſditionem tribuere poteſt.
6 Iuriſditio eſt apud conſules in populari ciuitate.
7 Recuſatio & appellatio à pari procedunt.
8 Conſuetudo eſt extendenda de ſimilibus ad ſimilia.
9 Dictio,ſicut,eſt nota ſimilitudinis.
10 Imperio vacante,an ad Papam deuoluatur iuriſditio.
11 Papa non habet exercitium iuriſditionis temporalis.
12 Appellationes gradatim debent interponi.
13 Epiſcopus aſſociatur iudici ſeculari ſuſpecto.
14 Laici iudicantur à legibus eccleſiaſticis.
15 Papa non poteſt de iure merè temporali cognoſcere.
16 Appellare à ſeculari ad Papam nemo poteſt.
17 Appellari an poſſit conſuetudine ceſſante à ſeculari ad eccleſiaſticum,ob Cæſaris defectum.

Icet ex ſuſcepto. Laicus laicum ſuper re ciuili corā
eccleſiaſtico iudice conuenire nō poteſt:niſi in de-
fectum iuſtitiæ ſecularis: vel vbi conſuetudo hoc
haberet.h.d. Et primò ponit dictum cum ſua modificatione.
Secundò ibi,liceat.prouidet contra grauamina conſulum. Ter
tiò ibi,ſi verò.prouidet circa ipſorum conſulum recuſationē.
¶Primò no.ꝙ quāuis ſecundū cōmunem canoniſtarum opi.
1 de qua in c.nouit.de iud.†iuriſditio in temporalibus ſit in ha-
bitu penes eccleſiā:tamen eccleſia illam in actu inter puros lai
b cos non poteſt regulariter exercere [b] nec etiam poteſt pro li-
bito voluntatis illā aduocare à principe ſeculari:ex quo ſequi-
tur,ꝙ Imperator in temporalibus non dicitur vicarius Papæ:
quia ſi vicarius eſſet,poſſet reuocari ad libitū, vt in cle.ij.de re
ſcrip.& in c.cùm veniſſent.j.de inſt.Nec etiā illam ſimpliciter
à Papa:quia ſi hoc poſſet illum reuocare,vt in c.ſuper queſtio
2 num.ſ.de off.dele.& in l.iudi.ſoluit.ff.de iudi.¶†Secūdò not.
ꝙ literę impetratę à papa inter puros laicos de rebus profanis
ad ciuile forū pertinentibus ſunt nullę: & ideò nō validantur
ſecuta negligentia ſecularis de quo latius j.in gloſſ.prima.

b ¶Dicit enim Papa in c.nouit.de iudi. ꝙ nō intelligit perturbare iuriſdi.laici,& eſt ſpeciale in perſonis miſerabilibus. ergo in contrarium eſt ius cōmune.ar.c.præſenti.§.loca. de præb. lib.vj.& not. quia iudex laicus ſemper dicitur paratus reddere ius, vt dicit And.Sicu. hic, & an Papa ſit ſuperior Cæſari, vide Alex.in l.j.§. in fi. ff.de requiren reis. & Soci.conſil.ccclxxv.in ij.parte.

3 ¶†Tertiò not.ꝙ habit9 iuriſditionis in temporalibus, qui eſt
penes eccleſiam,vt dictū eſt,nō eſt omnino inutilis eo, ꝙ ne-
gligente aut deficiente ſeculari iudice,poteſt eccleſia ſupplen-
4 do,negligentis iuriſditionē exercere.de quo latius j.¶†Quar-
tò no.ꝙ cōſuetudo tribuens iuriſditionē, illā tribuit ſecundū
qualitatem,cui defertur:nō ſecūdū qualitatē tribunalis à quo
abdicatur.Et ideò,ſi à ſeculari defertur ad eccleſiam, ſequitur
ꝙ ſi de iure canonico poteſt à quolibet ī fœnore,& à quolibet
grauamine appellari omiſſo medio:ita & hoc caſu idem ſerua
5 bitur.& rationem poteris colligere ex j dicendis. ¶†Quintò
no.ꝙ conſuetudo poteſt tribuere iuriſditionem,de quo latius
dicemus in c.cùm cōtingat.j.e.& ſi tribuit vni quò ad cauſam
principalem, vt puta eccleſiaſtico, etiam illam intelligitur tri-
buere quò ad cauſam appellationis.facit quod not.do.Archi.
6 ij.q.vj.non ita.¶†Sextò no.ſecundùm do.Anto.ꝙ de iure cō-
muni in ciuitate populari, qualis eſt iſta ciuitas, iuriſditio eſt
penes conſules ciuitatis:hoc eſt,penes maiores natu,qui eligū-
tur à populo,vt pręſint ciuitati.Sed hoc non colligitur hic: qa
tex.dicit de conſulib9 cōmunitatis,vnde potius videtur dicen
dum,ꝙ ipſam totam ciuitatē repręſentent decuriones, vt dicit
glo.in rub.C.quæ ſit longa conſue.& Bar.in rub.ff.de decu.&
in l.omnes populi.ff. de iuſti.& iu. vide quod traditur in c.o-
mnes.de conſti.& in c.cùm acceſsiſſent.eo.titu. quod latè di-
xi in c.dilectus.el ij.j.de ſimo.maximè in ij.q.¶Septimò not.
ꝙ etiā iudiciū vniuerſitatis poteſt ex cauſa recuſari.de quo dic
vt latius dixi in c.j.ſ.de iud. ¶Octauò not.text. qui expreſſè
probat,ꝙ probata ſuſpicione iudicis recuſati apud arbitros, iu
riſditio nō defertur ipſis arbitris:ſed ad ſuperiorem,licet Hoſt.
voluerit contrarium,de quo latius dixi in c. ſi quis contra.ſ.e.
7 ¶†Nonò no.ꝙ recuſatio & appellatio procedūt à pari.de quo
8 dic,vt latè dixi in c.ſuper eo.el ij.j.de appel.¶†Decimò no.ꝙ
conſuetudo extēditur de ſimilibus ad ſimilia: ſicut ius,de quo
in c.cùm olim.& c.cū eccleſia.ſ.de elec.& per Inno.in c. fin.ſ.
de offi.Archi.¶Vndecimò no.ſecundū do.Anto.ꝙ licet ſecu
laris non recuſetur in totum de iure ciuili, ſed adiungatur eps
ſi recuſatus eſt ordinarius,vt in aut.ſi verò.C.de iudicijs.Si ta-
men iuriſditio eſt tranſlata de ſeculari in eccleſiaſticū, licet ec-
cleſiaſticus ſit ſubrogatus in locum ſecularis, tamen recuſatur
in totum:& eligūtur arbitri:quia,vt ſ.dixi,hæc iuriſditio trā-
fertur cum qualitate eccleſiaſtica,& ſic ſentit do. Anto.ꝙ hic
recuſaretur eccleſiaſticus,quod mihi non placet:quia loquitur
de recuſatione ſecularis,& ideo dic vt j.dicam. ¶Duodecimò
no.ſecūdùm Abb.ꝙ vbi iudex eccleſiaſticus habet iuriſditio-
nem temporalem in loco, debet iudicare ſecundū canones, &
9 non ſecundū leges.de quo dic,vt dixi in c.pręcedēti. ¶†Vlti
mò no.ꝙ dictio,ſicut.eſt ſimilitudinaria,& verificatur per re-
lationē ad aliud.& pōdera tex.in fi.pro hac clauſula,ſicut ſupe
rius eſt expreſſum.Glo.j.ſentit quæſtionē, vtrū literæ impetra
te à Papa inter puros laicos ſint nullę,& ſoluit.In fi. gl.dic,vi-
de ergo glo.ſentire,ꝙ literę nō ſint nullę: ſed ſtent in penden-
ti,donec ſentētia proferatur: quod poteſt intelligi duob9 mo
dis,vno modo,ꝙ iſtud,vſq; ad ſententiā,intelligatur de ſentē-
tia proferenda per delegatum hoc modo, videlicet,ꝙ ſecularis
quandocunq; volet poterit procedere ante,q; delegatus profe
rat ſententiā:& ſic vult,ꝙ ſecularis poterit aſſumendo cogni-
tionem impedire iuriſditionē delegati, & ipſius proceſſum ir-
ritare,quod non placet do.Ant.qui vult,ꝙ ſecularis poſſit aſſu
mere cognitionem vſq; ad actum citationis factę per delega-
tum,ar.c.propoſuiſti.j.e. quia ex quo cœptum eſt iudiciū co-
ram delegato,ibi debet finem accipere, vt in l. vbi cœptum.ff.
de iudi.& quia de qua re cognouit Prætor &c. vt in l. de qua
re.ff.de iud.& hoc ſatis mihi placet. Vnde datur ſecūdus intel
lectus ad glo.vt quod dicit glo.vſq; ad ſententiam intelligi de
bet,ꝙ literę ſtent in ſuſpenſo,quouſq; iudex ſecularis ſenten-
tiā proferat:quare ſi interim aliquo modo negligentia cōmit-
teretur per ſecularem,delegatus vigore literarum impetratarū
poterit ſupplere negligentiam ſecularis, iudicando etiā ex eiſ-
dem actis.& hūc intellectum ſequitur Io.An.licet Tan.Vin.
& Io.voluerint,ꝙ inchoato iudicio per ſecularem, tales literæ
irritentur,arg.c.plerunq;.ſ.de reſcrip. quaſi per ipſam inchoa-
tionem laici videantur à ſeculari iudice recipere iuſtitiæ com-
plementum.Sed do.Ant.hic tenet opi.Io.And. & ſic videtur
velle,quòd literæ non ſunt ipſo iure nullæ.& ſequitur Hoſtié.
& ad tex.qui videtur contrariari dum dicit,irritas & inanes.di
cit,quòd debet intelligi cum ſuppletione hoc modo.videlicet
qa per tales literas nō pōt pcedi,ſicut nō poſſet ſi cōſtaret ipſas
irritas & inanes:aliâs verſiculus ſequēs nō bene exciperet dū
dicit,dūmodo conſules &c.quaſi velit dicere, ꝙ nō ſecuta ne-
gligentia perinde eſt in effectu, ac ſi eſſent irritę. vel pōt in-
telligi ſecundū do. Ant.ꝙ ſunt irritę, qñ in literis expreſſiſſet
falſitatem

falſitatē,quòd cōſules erāt negligētes:cùm adhuc nō fuiſsēt re-
quiſiti,vt in.c.ſuper literis.ſ.de reſcri. Inno.hic vult,quòd literæ
ſunt ipſo iure nullæ:cū Papa ante negligentiā commiſſam inter
laicos nō habeat iuriſditionē.& ad verſiculū,dummō.reſpōdet,
quòd debet intelligi,quòd literę poſſunt impetrari data negligē
tia ſecularis.& quò ad hoc.c.& ipſius intellectū, idē vidētur te-
nere Io.Cal.d.Ant.& zab.in.c.ſequēti vbi tex.videt̃ huic con-
trarius Do.m.in hoc art.ſatis inordinatè ꝓcedit.Sed tamen ex
ipſi⁹ dictis videtur ita diſtinguēdum,quòd aut literæ impetrā-
tur à perſona miſerabili, aut à pſona non miſerabili. Primo ca-
ſu ſubdiſtingue, quòd aut eſt miſerabilis et oppreſſa,vt quia eſt
vidua,& ſpoliata:& hoc caſu,valent literæ impetratę à iudice ec
cleſiaſtico:nulla etiam data negligentia iudicis ſecularis,vt in c.
ex parte B.j.eod.xxiiij.quæ.iij.c.ſi quis de potentibus. Eccle-
ſia enim habet iſtas perſonas miſerabiles ſub protectione ſua.vt
dixi in.c.præce.facit.c.ſuper quibuſdam.j.de ver.ſigni.& idem
ſi ſunt pauperes, quamuis non oppreſſerit, ſpoliati : quia ſatis
paupertate ſua opprimuntur. vt ſentit Inno.in.c. ſignificanti-
bus.ſ.de offi.deleg.& ibi bonus text. facit etiam d.c.ſuper qui-
buſdam. Si verò eſſent miſerabiles perſonæ, ſed non pauperes,
nec oppreſſæ: vt viduæ,pupilli,infirmi,& ſimiles,qui tamē ſint
diuites: & iſtæ poſſunt adire eccleſiaſticum impetrando literas.
Sed literæ,non habent ſtatim effectum ſuum.vt in caſu præce-
denti: ſed ſtabunt in pendenti.vt in.c.ſequenti.& hoc caſu po-
teſt ſaluari gl.noſtra, qđ tamē limitari debet,niſi p ſurreptionē
eſsēt impetratæ cò,quòd impetrās falsò expreſsit in illis de ne-
gligētia ſecularis:vel qa fuerūt impetratæ poſt inchoatū ꝓceſ-
ſum corā ſeculari,nulla facta mentiōe de ipſo ꝓceſſu.hoc enim
caſu & ſimilibus,literæ ſunt ipſo iure nullę: ſaltē ope exceptio-
nis,vt in c.ſuper literis.ſ.de reſcrip.& in.c.inter.j.de re iu.Aut
loquimur in perſonis nō miſerabilibus: & literæ ſunt ipſo iure
nullæ,vt hic:& ratio huius eſt,quia in nō miſerabilibus eccleſia
ſticus nō habet iuriſditionē:nec habitu nec actu.Sed in miſera
bilibus licet actu,nō habeat iuriſditionē:tamen habet illā habi-
tu,ſecūdùm Io.de lig.Sed primū dictū eſt falſum,p no.in.c.no-
uit.ſ.tit.j.& quæ dixi in c.ſolitę.ſ.de ma.& obe.& j.ſubijciam.
vnde.d.Anto.dicit quòd ratio differētiæ eſt:qa in miſerabilib⁹
nō pauperib⁹ eccleſia habet exercitiū:ſed illud habet ligatū.In
nō miſerabilibus verò,habet exercitiū interdū.Sed primū mē-
brū nō placet Do.m.qa ſi habet ligatū:ergo nō debet poſſe ex-
ercere durāte vinculo ſeu ligamine.argu.c.Romana.de offi.or.
lib.vj.& legis obſeruare.in fine.C.de offic.proconſul. & legati.
Prętcrea, hęc diuerſitas d.Ant.nō probat̃ iure.Inn.in c.ſeq.di-
cit quòd eccleſia licet habeat exercitiū iuriſditionis in perſonis
miſerabilibus,tamē ex gratia nō vtit̃ illo.cōtra qđ facit text.in
c.ſeq.qui apertè ſentit, quòd Papa faceret iniuſtitiā cōmittēdo
effectualiter ante euētū negligētiæ,quòd nō eſſet,ſi de iure poſ
ſet: quia nemini iniuriā facit.&.cxxiij.q.iij.c.qui peccat.& in l.
Gracchus.C.de adul.Quare Do.m.aſsignat aliā rationē:videli-
cet,quòd ī pſonas miſerabiles ſeu deliquētes,in ipſas Papa ma-
gis latā habet iuriſditionē,quā in nō miſerabiles:qa miſerabiles
vt dictū eſt ſunt ſub ipſius ꝓtectiōe. Et ideò cōmittēdo videt̃
officiū ꝓtectiōis exercere:& quaſi cōminari ſeculari iudici,qđ
ſi negligēs fuerit,ꝓcedet p ſuū delegatū:ſicut in ſimili dat con
ſeruatorē ante iniuriā illatā.vt in.c.j.de offi.deleg.lib.vj.facit ēt,
quod in ſimili dicim⁹ de cōminatiōe pemptorij.in c.cū ex lite-
ris.ſ.de reſtit.in inte.quę ratio ceſſat in alijs laicis,quos non ſic
habet ſub ſua protectiōe. Ideò nullo modo cōmittit ante negli
gētię tēpus.vt ī.d.c.j.§.j.de offi.or.lib.vj.& in l.obſeruare.in fi.
de offi.proconſ.cū ſi.Quæ diſtin.cū ratiōe prædicta ſatius mihi
placet pro cōcordia tex.noſtri.&.c.ſequētis.& quia tex.dū di-
cit,irritas & inanes.ſtat propriè.& ad ver.dūmodo,reſponde vt
dixi.ſ.ſecūdùm Inn. & adde quod dixi in c.ex trāſmiſſa.in gl.
j.& in gl.fi.ſ.eo. Aduerte tamē qa cōtra id quòd ſ.dixi de pſo-
nis miſerabilibus diuitibus cōiūcta ratione,Do.m.videtur ob-
ſtare tex.in d.c.j.§.j.de offi.or.lib.vj.vbi Archiepſ non poteſt
cōſtituere vicariū ſup cauſis ſubditorū ſuffraganeorū deuoluē-
dis,ad eū p appellationē:& tamē ſubditos ſuffraganeorū videt̃
habere in ſua ꝓtectiōe.Sed potes reſpōdere,quòd illa ꝓtectio
Archiepī eſt cōditionaliter limitata,cogitabis. Et ex prædictis
habes declaratā hāc gl.& tex.noſtrū vna cū.c.ſeq.Et ſic habes,ī
qbus caſib⁹ eccleſia poteſt cōcedere literas īter puros laicos.Ad-
uerte tamē.qa gl.ſequēs ꝓ examināda hac materia,an et qn̄ īter
puros laicos eccleſiaſtic⁹ poſsit cognoſcere & ꝓcedere, ꝓcedit
per caſuū enumerationē.Sed ante, quàm ad illos deſcendā,pro
examinatiōe p̄cedētiū,qn̄ ꝓpter cōmiſsā negligētiā literæ poſ-
ſunt impetrari.Quæro qd requirat̃ ad hoc, vt dicat̃ cōmiſſa ne-
gligētia p ſecularē,ꝓpter quod eccleſiaſtica valet adiri.Sol.Inn.
& Ho.p oīa diſtīguūt ſecūdū qđ ſtatim dicā ī caſu vacātis Im
perij,aut alteri⁹ īferioris prīcipat⁹.d.An.diſtīguit,quòd aut iu

a dex negligēs nō recognoſcit aliū ſuperiorē[a] & pōt adiri Papa
ar.no.in c.per venerabilem.j.qui fil.ſint legi. Et ideò ſi Reges
vel ciuitates nō recognoſcētes Imperatorē ſunt negligētes,po
teſt haberi recurſus ad Papā.Et idē ſi recognoſcerēt ſed aditus
ad Imperatorē eſſet difficilis.ar.§.ſi verò.in aut̃.vt differentes
iudices.no.Hoſt.in c.nouit.ſ.tit.j. Aut eſt talis, qui recogno-
ſcit ſuperiorē:& ſi perſona eſt miſerabilis,Papa pōt ſtatim ad-
iri.ar.c.ſeq.& ſ.de iud.cū deputati.quia ſatis dicit̃ oppreſſa, ex
quo negligit̃ ei⁹ iuſtitia,vt in c.ex pte.j.e.Sed primū dictū do.
Ant.nō placet d.m.ꝙ in caſu negligētię iudicis nō recognoſcē
tis ſuperiorē,papa poſsit ſtatim adiri,dicit enim ipſe poti⁹ hoc
caſu Impatorē adeūdū:fortè,qa iſti inferiores pręſcribētes di-
ctā iuriſdi.cōtra Imparorē videt̃ illā hr̄e inquātū ſint vigiles
& ſolliciti,in adminiſtrāda iuſtitia:aſs aut ſupior ſe impedit,&
reaſſumit originariā iuriſditionē ſuā,p tex.no.in c.irrefragabi
b li.§.exceſſus[b].ſ.de offi.or.& ibi dixi in iiij.no.facit qđ dixi.c.
cæterū.ſ.tit.j.Et ſic infert̃,ꝙ multò forti⁹ hoc debet procede-
re,qn̄ iuriſditio nō eſt pręſcripta cōtra Imperatorē. Sed de fa-
cto,qs ipſum Impatorē nō recognoſcit in ſupiorē:quia tūc pa
pa nō ſuccedit:ſed debet adiuuare Impatorē,vt recognoſcatur
in do.Arch.c.qm̄.x.di.cū ſi.Ego arbitror, ꝙ d.Ant. habuerit
ſolū reſpectū,qn̄ Impator nō eſſet habilis cōtra talē inferiorē
ad faciēdū,vt iuſtitia exerceat̃:vnde tunc facilius papa pōt ad-
iri,q ſpiritualē gladiū ſuū plurimū timēdū facili⁹ poterit exer
cere.Et ex p̄dictis habes expeditū caſum negligētię, quē adde
articulo,quē poſui ſ.in rubrica remittendo me hic. Sed vltra
dictū caſum negligentiæ,gl.ſequens recitat alios quinqꝫ caſus,
& doct.etiam addunt plures.Ego omiſſo origine gl. & doct.
procedam enumerādo & declarādo prius caſus,qui colligunt̃
ex tex.noſtro:deinde referā caſus doctorum, plurimis additis.

¶Primò,ratione negligentiæ ſecularis.
¶Secundò,ratione defectus ſecularis.
¶Tertiò,ratione appellationis:quia caret ſuperiore.
¶Quartò,quia ſecularis ſuſpectus.
¶Quintò,ratione conſuetudinis.
¶Sextò,ratione dubietatis inter iudi.
¶Septimò,in cauſis criminalibus eccleſiaſticis,vel mixtis.
¶Octauò,in cauſis ciuilibus eccleſiaſticis.
¶Nonò,in cauſa fidei.
¶Decimò,in cauſa matrimoniali.
¶Vndecimò,in cauſa natiuitatis.
¶Duodecimò,ratione connexitatis.
¶Decimotertiò,in cauſa decimarum.
¶Decimoquartò,in cauſa mortuariorum.
¶Decimoquintò,in cauſa iuris patronatus eccleſiæ.
¶Decimoſextò,in feudo eccleſiaſtico.
¶Decimoſeptimò,in cauſis ſeruorum & ruſticorum eccle.
¶Decimooctauò,in cauſis pœnitentium.
¶Decimononò,in cauſis hæremitarum.
¶Vigeſimò,hoſpita.templariorum,& leproſariorum.
¶Vigeſimoprimò,libertorum,pupillorum,viduarum,& mi-
ſerabilium perſonarum.
Vigeſimoſecundò,peregrinis nauigan.&c.
¶Vigeſimotertiò,in cauſa reconuentionis.
¶Vigeſimoquartò,ratione adminiſtrationis.
¶Vigeſimoquintò,in collectantibus eccleſias.
¶Vigeſimoſextò,vigore denunciationis.
¶Vigeſimoſeptimò,ratione rei eccleſiaſticæ.
¶Vigeſimooctauò,ratione priuilegij.
¶Vigeſimononò,in caſibus,in quibus clericus agens contra
laicum potius videtur reus quàm actor.
¶Trigeſimò,ratione mixturæ:quia conuenienda vniuerſitas.
¶Trigeſimoprimò,ratione promiſsionis &c.
¶Trigeſimoſecundò,ratione conſuetudinis.
¶Trigeſimotertiò,ratione nullitatis proceſſus &c.
¶Trigeſimoquartò,propter ſigna pœnitentiæ.
¶Trigeſimoquintò in omnibus criminibus eccleſiaſticis.
¶Trigeſimoſextò,ratione cuiuſcunqꝫ peccati.
¶Trigeſimoſeptimò,ratione delicti vel contractus &c.
¶Trigeſimooctauò,in cōcernentib⁹ toti⁹ Chriſtianitatis &c.
¶Trigeſimononò in omnibus caſibus,in quibus iudex eccle-
ſiaſticus poteſt excommunicare.
¶Quadrageſimò,ratione violentiæ in rebus eccleſiaſticis.
¶Quadrageſimoprimò,ratione connexitatis cauſæ: & ne con
tinentia diuidatur.
¶Quadrageſimoſecundò,ſi non fuerit exemptus.
¶Quadrageſimotertiò,ex generali conſuetudine &c.
¶Secundus caſus igitur ſit,quando locus caret ſeculari iudice,
& alius ſuperior ſecularis nō inuenitur: quia tunc poteſt adiri
epiſcopus.Circa hoc tamē doc.diſtinguunt ꝙ qn̄qꝫ vacat Im-

a ¶Et de hac materia vide latius per Moder.

b ¶Fel.hic multa.de iſto text. vide hic per eum in j. colū. & ſequen.

perium, & succedit ecclesia.tex. est hic. Quādoq; verò in prouincia deest præses, vt quia cessit, vel decessit: & tunc pōt adiri eps: vt in auț. vt diffe.iud.§.si verò. Qñq; verò vacat tot⁹ prin

10 cipatus, seu regnū, & hoc casu, Inn. ponit tres opinio. ¶ † Prima est, ꝙ iurisditio deuoluit ad proximū superiorē non ad papam: quia licet ad Papam deuoluatur iurisditio vacante Imperio: tñ secus est vacāte alio principatu, qđ videt̃ esse contra id, qđ statim dictū fuit de preside, & ratio diuersitatis sit, maior est cōuentio inter Papā & Impatorē quàm inter Papā & aliū principē, sicut in fi. dicit̃ in c. requisisti. j. de testa. Nā Papa examinat & cōsecrat Imperatorē, & Impator est eius aduocatus: & ei iurat: & ab eo tenet Imperiū, vt in c. venerabilē. s. de elec. & in cle. j. de iureiu. lxiij. di. c. tibi dño. & hoc est, ꝙ vacāte Imperio, ecclesia succedit in eo, qđ Impator recognoscit ab ecclesia. ¶ Secūda opi. Inn. est, referendo quosdā, ꝙ idē est in inferiore non recognoscēte superiorem, qđ est in Impatore. Subdit tñ, ꝙ hoc casu, nō recurrit̃ ad Papā: ex eo, ꝙ ille teneat regimē ab eccl'ia, sed per similitudinē potestatis, quā habet vt vicarius Christi: vt c. nouit. s. ti. j. ¶ Tertia & vl. opi. Inn. est, ꝙ vacā tibus regnis, Papa nō pōt se intromittere: nisi per viā denūcia-

a tionis, vt d. c. nouit. host. verò dicit, ꝙ vacātib⁹ [a] Regnis & principatibus quibuscūq;, Papa nō solū succedit de plenitudine potestatis: sed ex cōsuetudine. qđ sequit̃ do. Ant. in his, qui nō recognoscūt supiorē: secus in recognoscētib⁹ superiorē: ne cōtingat perturbatio aliorū in eorū iurisditionib⁹. d. m. hic indistinctè tenet ij. opi. Inn. ꝙ etiā in inferiorib⁹ nō recognoscentib⁹ superiorē Papa nō pōt se impedire: nisi per viā denūciationis, vel nisi occurrat aliqs casus ordinis, ꝑpter quē posset se impedire: etiā regnis nō vacātib⁹. ar. no. in d. c. nouit. & in c. j. de ho-

11 mi. lib. vj. † Moue t̃ etiā: quia Papę est interdictū exercitiū iurisditiōis tpalis ex verbis dñi ad Petrū dū dixit: mitte gladiū tuū in vaginā & c. vt etiā tradit̃ in d. c. nouit. vnde dicit, ꝙ aut Impator nō recognoscit Imperiū ab ecclesia, aut recognoscit. Primo casu, qa à Deo potestatē obtinet in tpalibus in toto orbe, vt in c. si Impator. xcvj. di. & in l. bene à zenone. C. de quadrienni j præscri. Ideò si vacat Imperiū, debet redire ad iurisditionē Papę, vicarij Iesu Christi quia res de facili reuertit̃ ad naturā suā. xxxv. di. c. ab exordio. facit c. cumana. de elec. Aut recognoscit Imperiū à Papa: & forti⁹ idē dicēdū est: qa eadē ratio est de parte quò ad partē, quę de toto, quò ad totū, vt in l. q̃ de tota. de rei ven. cū si. vnde sicut vacāte Imperio, quod preest toti iurisditioni, deuoluit̃ iurisditio ad ecclesiā ex plenitudine potestatis: ita & in hac parte deuolue t̃ ad ecclesiā, secūdū d. m. Sed in veritate, ex prędictis verbis, q̃ mihi vident̃ esse corrupta licet sub eadē forma reperierim in plurib⁹ cōmētarijs, non pōt colligi rectus sensus: quare ego arbitror dicendū, quod in recognoscentib⁹ superiorē, succedat ecclesia vacante regno in hac parte: sicut succederet in toto, vacāte Impio ꝑ no. ꝑ Bart. in l. infamē. ff. de pub. iud. & in l. hostes. ff. de cap. & in c. ꝑ venerabilem. j. qui fil. sint legi. vbi doc. dicūt, ꝙ idē iuris est de principibus nō recognoscētib⁹ supiorē, qđ de Impatore. Sed forte dici posset, ꝙ hoc casu, iurisditio debet redire ad suū gñalē administratorē in tpalib⁹, q in actu habet iurisditionē vniuersalē in tpalib⁹, videlicet ad Impatorē. Et hoc ego arbitror melius esse, ne det̃ perturbatio iurisditionis & pluralitas principatuū, facit qđ dixi. s. de inferiore negligēte nō recognoscēte superiorem. in op. d. & qđ no. x. di. qm. xcvj. di. c. cū ad verū. Et hoc, qñ Imperator posset talē defectū supplere: aſs aūt teneamus opi. cōem, vt redeat ad ecclesiā. Et adde hoc ad ea, quę dixi in rub. ver. xxx. ¶ Terti⁹ casus colligit̃ ex text. & gl. vt ꝑ viā appellationis possit adiri ecclesiasticus: qđ intelligit̃, qñ iudex secularis, qui iniustè summauit, nō recognoscit aliū superiorem, secundū do. Ant. Si verò recognoscit, & ꝑsona sit miserabilis: potest adiri Papa: quia satis dicit̃ oppressa eò, ꝙ opprimat̃ sñia iniusta, vt in c. ex parte. j. eo. & idē dicit d. Ant. si grauaret̃ ꝑsona eccl'iastica, & causa sit ecclesię: qa tunc appellandū est ad ecclesiasticū. Secus si clerici: nā tunc ad ꝓximū supiorē secularē esset appellādū, vt tradit Archi. ij. q. vj. c. nō ita. qđ dictū non

12 placet. do. m. † Moue t̃: quia de iure ciuili appellationes debent gradatim interponi, vt l. j. §. pen. ff. de app. dixi latè in c. iij. j. de ap. vnde cùm nō reperiat̃ in iure contrariū, stabimus cōib⁹ regulis. ij. q. vj. c. anteriorū. & optimè ꝓbatur in c. si duobus. de app. vbi Papa dicit, ꝙ à seculari appellādū est ad eū, qñ loc⁹ est de iurisditione ecclę: nec aliqd dicit de ꝑsona eccl'iastica, aut miserabili. Ego verò ita distinguerē, ꝙ aut secularis, q tulit sententiā, recognoscit superiorē: & tūc etiā si ꝑsona sit miserabilis, vel ecclesiastica, appellari debeat ad secularē: vt ibi iudicium fi-

b nem [b] accipiat, sibi cœptū est. Nec ob. tex. noster: quia loquit̃, qñ cōsuetudo erat in loco, vt à sñia consulum appellare, vel ad Papā, vt patet in tex. ibi dū dicit̃, sicut hacten⁹ seruatū est & c.

Si verò est inferior nō recognoscēs superiorē, videt̃ maius dubium. Arbitror tñ dici posse, ꝙ appellari possit ad Papā: quia saltem datur defectus superioris. faciunt ea, quæ dixi in præcedenti art. & tenet do. Ant. in c. cū Ioannes. de fid. inst. per tex. nostrum, & in auț. vt differētes iudi. §. si verò. Sed text. noster parum facit, vt j. subijciā. Et idē tenet do. Ant. vt hic, multi tamen voluerunt, ꝙ isto casu, idē sit qđ in Impatore. per l. infamē. ff. de pub. iud. inducēdo, vt induxi in præce. casu, & dixi in c. j. j. de maleficijs. vnde sicut ab Impatore nō appellat̃ ad Papā, vt j. subijciā: ita nec ab istis appellari debet ad Papā. Sed mihi nō placet: quia longa est differentia inter vnū casum, & reliquum. Quare cū vacāte Imperio ad quē appellandū erat, appellari posset ad Papā, vt statim dixi. Ita videt̃ dicendū in hoc casu: quia quò ad istum, qui non recognoscit Impatorē Imperiū quodāmodo dicit̃ vacare. aut loquimur in Impatore: & arbitror dicendū est, ꝙ nō possit appellari ad Papā: etiā si sit persona miserabilis vel ecclesiastica, quæ litigabāt corā Principe: & ratio sit, quia præsumit̃ pro sñia iudicis, vt in l. Herēnius. §. Caia. ff. de euic. Et maximè Principis, secundū ea quę tradunt̃ in c. quæ in ecclesiarū. s. de consti. & per Cy. in l. quoties. C. de præci. Impera. offe. vnde cùm à sententia Principis de iure cōmuni nō appelletur, vt in l. j. in prin. ff. à quib⁹ appellare non licet. agentes coram ipso, etiam si sint clerici, ligantur iure communi singulari: quia appellatio videtur potius inspicere ordinem & potestatem procedendi, quàm decisionem. & ideò seruamus ius ciuile etiam in clericis, vt latè dixi in c. quod clericis. s. e. Secus autē est in inferiore, licet non recognoscat Imperatorem: quia non reperitur iure cautum, ꝙ non possit appellari. & talis non recognitio est potius de facto, per no. x. dist. quoniā. & lxxxvj. dist. c. cùm ad verū. & in c. solitæ. s. de ma. & obed. Et adde hunc casum ad hoc, qđ dixi in rub. ver. viij. & vide ad

13 prædicta, quæ dicam j. in fi. ¶ † Quartus casus est, cùm iudex secularis est suspectus: quia tunc associatur ei eps, vt in auț. si ve-

c rò. C. de iud. & in auț. vt differentes iudi. §. si verò [c] traditur. xj. q. j. in sum. quod singulariter limitat Host. in c. nouit. s. de iud. quando recusat̃ iudex, qui est immediatè subiectus Imperatori. secus si in dicta prouincia est alius superior secularis: quia tunc debet adiri ille superior, & sequuntur hic do. Ant. & do. quod dictum est valde singulare, & memoriæ commēdandū: & sic videt̃ dicendū, ꝙ quando in ciuitate datur superior, si recusatur ordinarius inferior: adeūdus est superior. ꝗuis semper viderim cōtrariū practicari, & practicauerā ignarus hui⁹ singularis limitationis ad dictā auț. si verò. Et hac ratione idē arbitrarer, si in prouincia non esset superior, sed Imperator esset in loco propinquo & vicino: ita ꝙ de facili possit adiri, & adde hoc ad id, quod dixi in rubr. ver. xcvij. ¶ Quintus casus est ratione cōsuetudinis. tex. est hic, & sequuntur Host. & doct. & Spe. in ti. de compe. iudi. adi. ver. xxxiij. & probatur in c. ex transmissa. s. e. secūdū vnū intellectū, & in c. cū contingat. j. e. & ibi latius dicam. & adde quod dicā j. post glo. fi. A. B. Facit quod no. do. m. in c. pe. de iura. ca. in fi. & ibi dixi, & probatur secundū vnum intellectū, in c. ij. de ordin. cog. & ibi per d. m. in prima oppo. post glo. & j. ver. xliij. Ma. ¶ Sextus casus, quē etiā hic ponit glos. est, cùm aliquid ambiguum fuerit difficile: & inter iudices variatur. in c. per venerabilē. j. qui filij sint legi. tenet Spe. in d. §. j. ver. xxij. & Host. in sum. e. titu. §. ij. & dicit

d hic Pe. ꝙ hoc facit ad quęstionē de duab⁹ [d] quartis & c. vt cùm sit in ambiguitate opinionū legistarū, stetur interpretationi ca-

14 nonicę †. Sed tu aduerte: quia illud concludit, ꝙ laici iudicantur à legib⁹ ecclesiasticis, non à iudice ecclesiastico: prout quærimus. Item contra hoc dictum videtur text. expressus in l. j. C. de legi. vbi tex. dicit, quòd interpretatio dubiorum legaliū spectat ad Principem, non ad ecclesiam: quia eius est interpretari, cuius est denuo condere, vt in l. fi. C. de sententijs. & ideò quidam restringunt hoc dictum, quando ageretur de causa fidei, vel materia spectante ad ecclesiam. ar. l. j. C. de sum. trini. & d. c. per venerabilem. vnde dicit domi. Anto. & sequitur do. m. quòd pro interpretatione rectius & ordinatius recurritur ad Principem, si dubium est circa leges & causas seculares. Si tamen reperitur illud ab ecclesia determinatum, sequendum est & in foro seculari. Tu dic, ꝙ si iudex potius volet adire Principem, est in facultate sua: sed si non vult, debet sequi quod determinatum est à iure canonico. Circa quod vide quod tradit Bar. in extraua. ad repri. in verbo, per edictum. & quod latè dixi circa hoc in c. j. j. de ope. no. nun. Et adde prędicta ad id, qđ dixi in rub. ver. xxvij. ¶ Septimus casus est in causis criminalibus ecclesiasticis vel mixtis: de quibus etiam inter puros laicos ecclesiasticus potest cognoscere. de quibus latè dixi in c. cū sit. s. eo. ¶ Octauus casus est in alijs causis non criminalib⁹, quæ tamen de sui natura spectant ad cognitionē ecclesiastici, de quibus

a ¶ Adde, quòd nemo debet esse acephalus. xciij. d. ca. nulla. & ideò licet ex hac ratione, exempti ab imperio sint sub pontifice, ita Car. in cle. past. versi. & illud. in ij. oppo. de re iudic. Host. in c. cū Ioannes. de fi. instru. & Car. in cle. præsenti. in vij. q. de censi. & latè per Moder. in d. c. nouit. de iudi. vbi inferunt ad Regem Galliæ & Hispaniæ, & adde quæ dicit iste. j. circa finem.

b ¶ Finem accipiat. vt l. vbi cœptū. ff. de iud. ad eam tamē reg. vide ij. fal. per Fely. in c. ex tenore. ver. lex vbi cœptū. s. de rescri.

c ¶ Dicit tamē ibi Bald. ꝙ illa auț. de consuetudine non seruatur: vnde miror ꝙ Marianus dicit se obseruasse practicam eius authen. antè quàm vi derit do. Host. in c. nouit. & adde, quòd pars litigans potest petere, vt alius iudex sibi associetur, & non eps, vt concludit not. Sal. in l. apertissimi. in ij. col. C. de iud.

d ¶ De quibus latè per Bar. in l. iubemus. C. ad Trebel. & Ca. & Abb. in c. Ray. & in c. Ray. de testa.

de quib9 in.c.tuam.j.de ord.cog. ¶ Nonus casus est in causa fi-
dei.xxiiij.quæstio.j.c.quoties. ¶ Decimus casus est in causa ma
trimoniali, vt.d.c.tuam.de ordi.cogi.& ibi dixi in notabilibus,
vbi posui plures rationes & .x.di.c.j.j.de consang.& af.c.j.Spe.
de cõpe.iudi.adit.§.j.ver.xxj. Et adde ad id, quod dixi in rubri-
ca versi.lvij. ¶ Vndecimus casus est in causa natiuitatis, vt in c.
causam.&.c.lator.j.q filij sint legiti.& dicto.c.tuam.& adde ad
id, quod dixi in rubrica, versi.lxxij.& sequenti. ¶ Duodecimus
ratione connexitatis.vt hic dicit glos.fi. & sic cognoscit de do-
te, prout incidit ad causam matrimonialem, vt in.c.de pruden-
tia.j.de donat.inter virum.& per Do.m.in.c.non est.j.de spon.
& est bonus text.in.c.accedens.el.ij. & ibi dixi in vlti.not.j.vt
lit.non conte. Item de hæreditate, prout dependet à natiuitate.
de quo latius per Docto.in c.j.j.qui fil.sint legit. & adde ad id,
quòd dixi in rubri.ver.xxj. Et ratione cõnexitatis, seu inciden-
tiæ, iudex deputatus ad criminalia potest cognoscere de ciuili.
& econtra l.solemus.§. latrunculator.ff.de iud.tradit Bald.in.l.
sed & loci.§.si dicantur ff.finium regun.
¶ Decimustertius, in causa decimarum.j.de decimis.per totum.
¶ Decimusquartus, in causis mortuariorum à defunctis relicto
rum, secundùm Hosti. & probatur in authen.de ecclesiasticis ti
tulis.§.si quis autem pro redemptione.
¶ Decimusquintus, in causa iuris patronatus ecclesiæ, vt in.c.ij.
& c.quanto.s.de iudi.tetigi in rubri.ver.lx.
¶ Decimussextus, in causis feudalibus ecclesiæ.de quibus latius
dixi in.c.ex transmissa.s.eod.
¶ Decimusseptimus, in causis seruorum & rusticorum ecclesiç.
de quibus dixi in c.j.s.eod.
¶ Decimusoctauus, in causis pœnitentium.dixi in.c.j.
¶ Decimusnonus, in causis hæremitarum.dixi in c.j.
¶ Vigesimus, in causis hospitalariorum, templariorũ, & lepro-
sariorum: licet sint laici.de quibus dixi in d.c.j.
¶ Vigesimusprimus, in causis libertorũ, pupillorũ, viduarũ, &
miserabiliũ psonarũ: intelligẽd tñ, vt dixi in c.cùm si gñale.s.e.
¶ Vigesimussecundus. in peregrinis, agricultoribus, & naui-
gantibus.quod declara, vt dixi in d.c.cùm sit.
¶ Vigesimustertius, in causa recõuentionis.iij.quæ.viij.in c.cu-
ius in agendo. de quo latius dicam in c.j.& ij.j.de mutuis peti.
¶ Vigesimusquartus. ratione administrationis assumpta à lai-
cis de rebus ecclesiasticis.de quo tetigi post Do.m.in c.ij. tit.s.
j.& vide quæ dixi in rub.ver.j.
¶ Vigesimusquintus.in laicis collectãtib9 ecclesias, vt in authẽ.
itẽ nulla.C.de sac.san.eccle.& vide quod dixi in c.cùm sit.s.eo.
¶ Vigesimussextus. cùm agitur vigore denunciationis euãge-
licæ.de quo latè dixi in c.nouit.s.titul.j.
¶ Vigesimusseptimus, cùm agit p clericũ cõtra laicũ p re eccle
siæ, vel ipsius clerici.de quo dic, vt latius dixi in c.si cleric9.s.eo.
¶ Vigesimusoctauus, ratione priuilegij.vt in c. cùm contingat
j.eod.& ibi videbimus.
¶ Vigesimusnonus, quando clericus agit contra laicum, in qui-
bus casibus potius videtur esse reus, quàm actor in causa restitu
tionis in integ. in causa reductionis ad arbitrium boni viri, &
similibus.de quibus latius dixi in c.cùm sit generale.s.eod.
¶ Trigesimus.ratione misturæ: quia sit cõuenienda vniuersitas,
in qua sunt clerici & laici: si modo sunt numero plures, aut sal-
tẽ pares: secus si pauciores.Sed quidã in hoc vltimo cõtrariũ te
nẽt.de quo dic, vt lati9 dixi.s.e.c.j.ver.decimaquarta d̄claratio.
¶ Trigesimusprimus, ratione promissionis factæ per laicũ cle-
rico, etiam de re temporali: concernente tamen spiritualitatem,
vt in c.cùm essent.& ibi traditur.j.de simonia.
¶ Trigesimussecundus, ratione cõsuetudinis, per quam in qua-
cunq; causa à clerico contra laicum impetrarentur literç.secun-
dùm quod s.tetigi & in c.si clericus.& ibi gl. & in c.ex trans-
missa s.eod. A.B. Et probatũr in c.ij.j.de ord.cogni.secundùm
vnum intellectum, de quo ibi per dominũ meum, in prima opi.
post glo.& probatur etiam in c.pe.s.de foro compe.secundùm
vnum intellectũ.de quo ibi per Doc.& Do.meũ in fi.opp.Ma.
¶ Trigesimustertius.ratione nullitatis processus iudicis secula-
ris agitati inter clericum & laicum: de qua potest cognoscere e-
tiã ecclesiasticus.in c.fi.s.de iudi. & in c.cùm ecclesia.s.de cõsti.
¶ Trigesimusquartus.propter signa penitentię, quæ apparue-
rint in defuncto: propter quæ ecclesia potest exercere iurisdi-
tionẽ in hæredes laicos, ad quod vide, quæ latius dixi in c.à no-
bis.el.ij.j.de sent.excom.in fi.no.
¶ Trigesimusquint9, in omnib9 criminibus ecclesiasticis vel mi
xtis: vt vsurarũ, adulterij, concubinatus, periurij, sortilegij, pec-
cati cõtra naturã, fractæ pacis, assasinatus, & similibus.de quib9
latius dixi in c.cùm sit, s.eod.& tetigi.s.in ver.septimus casus.
a ¶ Trigesimussextus, generaliter ratione cuiuscũque peccati, a
secundũ L.ap.allegatione.lxx.tenet glo.in c.cùm sit.s.eo.quod
tamen declara vt ibi dixi.
¶ Trigesimusseptimus, in omnibus casib9, in quibus dixi quẽ
sortiri forum alienum ratione delicti vel contractus, de quibus
latius videbimus in c.dilecti.& in c.postulasti.j.eo.
¶ Trigesimusoctauus, in omnibus cõcernentibus totius Chri
stianę religionis decorẽ, vt in c.iudęi.j.de testi.& ibi do.M. &
in Clementi.de testi.& ibi Pau.zenzel.& Matthęus, & ibi di-
xi, & in c.j.de homi.lib.vj.xxiij.q.iiij.in c.displicet.
¶ Trigesimusnonus sit, in omnibus casibus, in quibus reperi-
tur, q iudex ecclesiasticus possit excommunicare: quia etiã in
illis poterit cognoscere inter puros laicos, quod tamen intelli- a
ge secundùm ea, quæ dixi in d.c.cùm sit.
¶ Quadragesimus, ratione violẽtię in rebus ecclesiasticis: vt in
c.pe.de immu.eccl.secũdùm vnũ intellectũ, de quo ibi p D.m.
in fi.& probatur etiã in c.ij.de ordi.cogno.secũdùm vnũ intel
lectum, de quo ibi per do.m.in j.oppo.post glo.
¶ Quadragesimusprimus, ratione cõnexitatis causę: & ne con-
tinentia causæ diuidatur.ad quod vide quod dixi in ca.fin.j.de
mutu.peti.in xj.prin.arti.fallen.viij.
¶ Quadragesimussecundus, si non fuerit exceptus, vt proba-
tur c.ij.de ordi.cog.secũdùm vnum intel.de quo ibi per D.m.
in prima oppo.post glo.& sic ratione prorogationis, de qua.j.
eod.& c.significasti.
¶ Quadragesimustertius, ex generali consuetudine, secundùm
quam clericus conuenit laicum coram papa, vel delegato ab
eo: vt in c.ij.de ordi.cog.secũdùm vnũ intellect.de quo ibi per
6 D.m.in prima op.post glo.vide.s.ver.v. ¶ † Sed cõtra prædi-
cta opponitur, & videtur q papa non possit de iure merè tem
porali cognoscere & iudicare inter puros laicos: nec videtur iu
ribus papæ credendum in hoc: cùm illa sint per eum statuta in
suum fauorem, vt in rubro & nigro.C.ne quis in sua causa iud.
& in l.de ætate.§.j.ff.de interrog.ac.xiij.q.ij.in §.j.Sol.dicit hic
Inn.quem sequuntur Doc.q si illi, qui hoc dicunt, diligẽter at-
tendant: non euadũt culpam sacrilegij, & ad probãdum, q pa-
pa possit se impedire, probat per hũc discursum.Deus à princi
pio creauit cœlum & terrã, & omnia quę in eis sunt: & angeli-
cam naturã: & spiritualia, & tẽporalia: quæ omnia per seipsum
rexit & gubernauit: & homini, quem fecerat, præcepit: & tras-
gredienti, pœnam imposuit: vt hęc habentur Gene.j.& ij.ipsis
etiam peccãtibus pœnam per seipsum imposuit Adæ & Euæ:
vt habetur Gene.c.iij.& ibi etiã habetur, qualiter per seipsum
puniuit Cain & Lamech, & quosdã alios: vt habetur ibi iiij. &
v.ca.& sic per seipsum rexit vsque ad Noe, cuius tẽpore cœpit
gubernare & regere per ministros suos: quorum primus fuit
Noe, quod ex eo ostenditur: quia Deus eidem cõmisit guber-
nationem arcæ per quam ecclesia significatur: vt habetur Ge-
nesis.v.& vj.& etiam.ix.c. vbi traditur, q dedit rectoriam &
legem Noe & filijs suis: & licet nõ legatur, q Noe fuerit sacer-
dos: tamen statim post egressum arcæ, exercuit officium sacer-
dotis: & leges dedit populo: vt etiã habetur Gene.c.viij. quod
officium sacerdotis Abel & Cain prius exercuerunt. In hac au
tem rectoria & vicaria successerũt Patriarchæ, Iudices, Reges,
& Sacerdotes, & alij qui pro tẽpore iudæorum regimini præ-
fuerũt: & sic processum fuit vsque ad aduentũ Iesu Christi re-
dẽptoris nostri: q cũ esset naturalis & verus dñs, & iudex iust9,
iuxta illud psalmistæ, iuxta iudiciũ tuũ &c.& Esaiæ. xxiiij. c.
dominus legifer noster, q Iesus Christus vicariũ suũ constituit
Petrũ & successores suos, dum dixit, pasce oues meas.& rur-
sus, tu es Petr9 &c.& licet in multis distincta sint officia & re-
gimina mũdi: quãdoq; tamẽ necessariũ est recurrere ad papã,
siue sit necessitas iuris: quia alius nõ est iudex seu superior: si-
ue facti: quia de facto minores iudices, vel non possunt, vel no
lunt iudicia exercere, vt s.latius dixi. Quid autẽ sit de iudęis, sar
racenis, gẽtilibus, schismaticis, & similibus, quomodo pertineãt
ad iurisditionẽ papæ, Inn.hic & Io.An.remittũt ad nota. per
eos in c.quod super his.j.de voto.& sunt quasi formalia verba
Inn.& Io.An.quæ etiã formaliter sequũtur d.An.& d.m. hic.
Glo.fin.format cõtrariũ, & de materia recusationis remittit. In
ea.glo.ibi, locali.dic, & sic habes vnam solutionem.sed Gof.hic
dat aliam solutionem dicens, q hoc est intelligendum, quando
superior aditur per appellationem: vt puta, consules recusati
nihilominus procedebant, & hoc probat litera nostra, quæ di-
cit sicut superius est expressum: quasi per appellationem cau-
sa deuoluatur ad eos, vt s.dixi. Et hæc solutio satis placet Do.
m. Sed mihi nõ placet: quia litera videtur cõtrariari dũ vult, q
probata suspicione corã arbitris, recurratur ad Episcopũ, vel ad
papã, vnde datur tertia solutio secũdùm Gof. vt tex.noster in-
telligatur secũdũ iura cõtraria: videlicet, q recurritur, nisi causa
cõmittatur per recusatũ, quæ solutio nõ videtur bona, nisi esse-
mus ante electionẽ arbitrorum, de quo tamẽ dic, vt latius dixi

a ¶ Peccati adde. & ratione peccati, vt in dicto c. nouit. vbi Decius in ix. not.de iudi.

in c.si qs cōtra.s̃.e.& d.c.cū speciali,vnde datur quarta solutio,
secūdùm Vin.ꝙ sufficit,ꝙ iudex secularis per se nō posit causam cognoscere ad hoc, vt fiat transitus ad ecclesiasticum. vix
enim cōtingeret,ꝙ per aliū posset cognoscere,quę solutio non
placet D.m.nec mihi,per not.in d.c.si qs & c.cùm speciali.vnde datur quinta solutio secūdùm Host. ꝙ tex.noster procedat
de cōsuetudine,& hoc sentit glo.& mihi placet,vel secundùm
eum dici potest,ꝙ contraria procedunt,cùm recusatur Episcopus propter excellentiam dignitatis : secus quando recusatur
minor,quæ solutio non placet Do.m.nec mihi: quia nimis restringit c.cùm speciali.& ideò, iudicio meo, melior est solutio
glo.iuncta prima solutione Hostien.vt in effectu hæc decretalis procedat ratione localis cōsuetudinis,quæ sic habebat, quæ
circa iurisditionalia multum operatur,vt latius dicam in c.cùm
cōtingat.j.eod.Et adde,quæ dicam in solutione sequētis contrarij.Sed cōtra hunc tex.in fi.opponitur aliter. Nam tex.iste
loquitur de iudice temporali,seculari,& ordinario: ergo videtur,ꝙ non posit recusari in totum:nec ꝙ debeant eligi arbitri.
¶Sed ꝙ adiungatur Episcopus loci:vt in auť.si verò.C.de iudi.& in corpore vndè sumitur.Cuius cōtrarium hic dicitur,solutio.d.Ant.hic dicit,ꝙ consuetudo tribuens iurisditionem in
causa appellationis,extēditur ad causam recusationis,quæ iudicatur à pari,vt in c.super eo.el j.j.de app.quæ solutio non placet D.m.quia præscriptio tāquam odiosa,non debet extēdi,vt
in c.cùm olim.& in c.auditis.j.de præscrip.Nec obst. parificatio prędicta:quia parificatio non est per omnia:sed dūtaxat in
quibusdā casibus,vt est tex.in c.si cōtra vnū.de offi.dele.li.vj.
dixi latè in d.c.super eo.Et maximè in casu nostro:quia in appellatione aditur superior,tam de iure canonico, quàm ciuili:
quòd non cōtingit in recusatione:quia iure canonico eligūtur
arbitri,vel causa cōmittitur,vt d.c.cùm speciali.j.de appel.& in
c.si quis cōtra.s̃.eod.Sed de iure ciuili,in ordinario adiungitur
Episcopus,vt dixi,sed in delegato,seruatur dispositio.l.cū speciali,& l.apertisimi.C.de iud.Item in parificatis,nō debet fieri extēsio quò ad præscriptionēm,secūdùm D.m.de quo tamē
dic,vt latius dixi in c.cùm ex iniuncto.j.de hæreti.& in dispu,
mea,quæ incipit.A sacrosanctæ.vnde D.m.soluit aliter,videlicet,vel ꝙ hoc erit cōsuetudo:vt sentit glo.quæ cōsuetudo habebat,ꝙ cōsules recusati,probata suspicione non possent cōmittere.Sed hæc solutio propriè nō soluit cōtrariū: quia cōtrarium
loquitur,ꝙ debebat dari adiūctus:& non deberēt eligi arbitri,
vnde datur secūda solutio per eum,videlicet ꝙ text. noster loquitur,quādo fuit appellatum ex eo,ꝙ cōsules nolebāt admittere recusationē,vt habetur in fi.literæ, quasi sentiat, ꝙ postea
coram Episcopo ad quem,appellabitur,probata iustitia appellationis,electi fuerūt arbitri,q̃ solutio mihi nō placet:qa hic nihil dicitur de appellatione:imò dicitur,ꝙ proposita recusatione,& electis arbitris,& probata suspicione corā eis, recurrēdū
est ad Episcopū: quia cōsules non admittebāt recusationē: nec
videbatur propter hoc,ꝙ essent eligēdi arbitri:quia aut iudex
ad quem,iudicabit appellationē iniustam: & poterit remittere
ad iudicē à quo:aut iudicabit eam iustam: & hoc casu, vel ipse
debuit posse cognoscere,vel iudicare,ꝙ esset locus adiūcto,vnde D.m.dat tertiam solutionem,quæ sumitur ex lectura Host.
ꝙ iste locus erat subiectus ecclesiæ quò ad iurisditionē tēporalem,ex qua solutione habet vnā singularem limitationē ad di-
a ctam auť.[a] si verò.videlicet, ꝙ procedat in ordinarijs secularibus in terris imperij.Secus in terris ecclesię.facit quod in simili not.in c.si duobus.j.de app.quę solutio satis placet in se,quātum ista ciuitas simpliciter fuisset cōcessa Episcopo in temporalibus,& nō in feudū. Sed inquātum fuisset cōcessa in feudū,
videretur seruāda originalis natura ipsius feudi, & nō accidētalis,vt dixi in c.ex transmissa.s̃.eo.facit quod dicā in sequēti cōtrario.hæc tamē solutio cōtinet diuinationem: vnde ego arbitror,ꝙ vera solutio sit,ꝙ totum hoc operabatur consuetudo,vt
innuit tex.noster dum dicit,sicut superius est expressum, quæ
cōsuetudo hoc totū habebat, ꝙ recusatis cōsulibus eligerētur
arbitri:& probata suspicione corā ipsis,recurreretur ad Episcopum, vel papā:& sic est plana.facit quod statim dicā in sequēti
cōtrario,vel possumus soluere dando vnam aliam singularē limitationem ad dictā auť.si verò,intelligendo, ꝙ Episcopus est
dominus temporalis hoc modo, videlicet ꝙ cùm in ciuitate essent consules,qui tenebant locum superioris tēporalis,sed non
esset alius superior secularis:sed ecclesiasticus.s.Episcopus:quia
si esset superior secularis in loco,nō haberet locum auť.si verò.
ꝙ adiūgeretur Episcopus,secūdùm quod s̃.dixi secūdùm Host.
in versic.quartus casus.vnde hoc casu eligatur quædā media &
mixta via, vt recusato seculari ordinario, eligantur arbitri : &
probata suspicione, recurratur ad Episcopū, vel ad papam. sed
tamen plus mihi placet pręcedens solutio,quæ iudicio meo,est
verior.¶Vltimò opponitur contra tex.de notatis in c.si duo-
16 bus.j.de appel.†vbi dicitur, ꝙ à seculari nō appellatur ad papam:nisi secularis sit de tēporali iurisditione ecclesiæ.Sol. Inn.
hic dicit,ꝙ Episcopus poterat appellari iure speciali ratione cōsuetudinis.Papa verò iure imperij:quasi velit dicere, quod papa succedit vacante imperio.vnde sicut appellaretur ad Imperatorem,si non vacaret:ita nūc vacante imperio appellaretur ad
papam qui succedit in locum ipsius.Sed cōtra hoc fortiter ob.
tex.dum dicit præsertim,& sic includit,ꝙ idem esset, si nō va-
b cet imperiū.Sed posset exponi præsertim.[b] id est tātum,vt habetur.xj.di.c.illud.cum suis concordantijs,secundùm Vinc.&
Gof.Sed tunc fortiter ob. si enim papa solùm poterat cognoscere loco Imperatoris : ergo sicut ad Imperatorem gradatim
est appellādum,vt dixi s̃.in iij.casu.Ita videtur dicēdum hoc casu,ꝙ papa succedit in locū ipsius,per regulam, is, qui in ius. de
re.iu.lib. vj. & sic videbatur prius appellandum fuisse ad Episcopum.Sol.Vin.& Io.An.dicūt,ꝙ dum tex.dicit,de papa,debet intelligi, quādo Episcopus non exhibebat iustitiam, fortè
propter metum cōsulum,vel secūdùm Vinc. loquitur fortè in
grauioribus causis,de q̃bus non recognoscit Episcopus,prout
habetur in c,vt debitus.in fin.j.de app.d.Ant.hic dicit,ꝙ post
quàm iurisditio defertur hic à seculari ad ecclesiasticū ratione
cōsuetudinis,cōsuetudo prędicta sic deferēs interpretari debet
secūdùm qualitatem eius,ad quem defertur.Et sic cùm de iure
canonico appellari posit omisso medio:ita & hoc casu,ecclesiasticus recipiens hāc iurisditionē,eam recipit cum dicta qualitate,quæ ratio nō placet D.m.& bene:quia si cōsuetudo erat,
ꝙ appellaretur ad Episcopū: ergo nō poterat appellari ad papam:quia aliàs cōsuetudo & prę̨scriptio extēderētur:qđ esse nō
debet,vt s̃.dixi.Nec obst.iura,quæ volunt,ꝙ de iure canonico
appellari posit omisso medio:qa procedūt de iure cōi nō autē
de iure speciali.& p hāc rationē reprobať aliud dictū.d.Ant.dicētis,ꝙ hoc casu,à quolibet grauamine licitū est appellare:q̃ reprobatio mihi placet, inquātū loq̃remur de grauamine iudicis
secularis:secus si de grauamine illato per Episcopum: quia tunc
inspiceretur locus & qualitas tribunalis iudicij agitati:cùm appellatio ante sentētiam respiciat ordinatoria iudicij.Host.verò
hic sentit aliam solutionem,videlicet,ꝙ ideò hic appellatur ad
Episcopū: quia Episcopus est dominus ciuitatis Vercellensis:
quia eam tenet in feudū ab Imperatore quod dictū nō est verū,vt patet ex his,quę dixi in c.ex transmissa.s̃.e.quia si ciuitas
ista ita fuisset cōcessa in feudū,nō appellaretur ad ecclesiasticū:
sed ad secularē superiorē:& si cōsules erāt cōstituti ab Episcopo,appellādum erat ad Episcopū de iure,tāquam ad superiorem:& nō de cōsuetudine,prout hic dicitur in tex.Si verò ciuitas fuisset cōcessa simpliciter,& nō in feudū:& sic nō esset feudalis,vt dixi in d.c.ex trāsmissa.tūc ab Episcopo,tāquā à quolibet ecclesiastico, appellaretur ad papā,omisso medio : vel ad
proximū superiorē:qa idē est in hac iurisditione, sicut in qualibet iurisditione ecclesiastica.vt in c.Romana.§.debet.de app.
li.vj.& quod no.per Inn.in c.solitę.de maio.& obe.& in c.j.de
iu.pa.li.vj.Et seq̃tur hic Io.de lig.Ego tamē arbitror,ꝙ quātū
ad intellectum istius c.inquātum text.dicit,de cōsuetudine, &
postea subdit,pręsertim vacāte imperio,ꝙ tex.debeat ita intelligi,videlicet ꝙ cōsuetudo erat,ꝙ à sentētia cōsulū appellaretur
ad Episcopū,vel ad papā.Et sic consuetudo habebat,ꝙ erat in
potestate appellare ad alterū,vel ad alterū.Et subditur in tex.ꝙ
talis consuetudo,pręsertim vacāte imperio,seruanda erat, & sic
17 tex.stat propriè.†Vtrū autem cessante cōsuetudine,à seculari
appellandum sit ad ecclesiasticū propter defectū Imperatoris:
ita vt appellatio assumat qualitatē eccleśisticā D.m.hic tenet,ꝙ
sic,vnde poterit appellari ad proximū superiorem,& etiā ad papam,omisso medio. Nam cum papa iure proprio habeat iurisditionem temporalem in habitu,vt s̃.dictum fuit, & desit sibi
c exercitium,quod reassumit vacante[c] imperio:illud videtur reassumere iure proprio, non autem tanquam subrogatus. facit
quod not.in c.j.j.de pign.& quia res de facili reuertitur ad naturam suam.xxxv.di.c.ab exordio.cum si. Et hæc adde ad ea
quæ dixi.s̃.eo.c.in iij.casu principali.

a ¶Alias fallē.ponit iste.s̃.in iiij.col. & ibi dixi.

b ¶Præsertim.i. tātum.similem facit glo.in c.ad abolendā.s̃. de filijs presbyte.in ver.maximè.

c ¶Vacante imperio Card.hic negat hoc commune dictum omniū: quia hoc esset turbare imperiū & iurisdi. eius, contra illud, quod ipsemet papa in c.nouit.s̃.ti.protestatur, & de hoc vide hic mod.in fi. & adde consti.Ioānis.xxij. in extrauagā. incip. si fratrum coepiscoporum more.

SVMMARIVM.

1 ☞Vidua,quando laicum corā ecclesiastico conuenire posit.
2 Superior secularis præcipere potest subditis,ne coram alio iudice litigent.
3 Superior secularis ad instantiam laici conuenti,præcipere potest actori subdito.
4 Literæ impetratæ ad petitionē personæ miserabilis.an valeant.
5 Literę impetratæ à puris laicis ad iudicem ecclesiasticū,quando valeant.
6 Vidua,quæ verè dicatur.
7 Vidua dici potest,virum inutilem habens.

Ex tenore.

EX tenore. Vidua laicum corã eccleſiaſti-
co cõuenire non poteſt, niſi ſu
per cauſa eccleſiaſtica, vel in defectũ iuſtitiæ ſecu-
laris.h.d.Et primò ponitur comitis cõquæſtio. Se-
cundò papę prouiſio.ſecũda ibi,nos igitur.Quę tria facit.pri-
mò cauſam reddit.ſecũdò,mãdat ſuperſederi ibi, mãdamus, cũ
1 duobus caſibus exceptis . ¶†Primò not. ꝙ licet vidua ſit ſub
protectione eccleſiæ,nõ tamen poteſt cõuenire laicum coram
eccleſiaſtico,niſi data negligentia iudicis ſecularis.Et aduerte:
quia ad hoc vt poſsit cõuenire laicum, aut literas impetrare ad
eccleſiaſticũ:videtur ſufficere,ꝙ ſuus iudex ſit negligens: licet
ipſius iudicis ſuperiores nõ ſint negligẽtes, & hoc,ratione fa-
uoris ipſius viduæ, aut miſerabilis perſonæ.ſecus in alijs: quia
tũc exigeretur non ſolùm negligẽtia iudicis proprij:ſed etiam
aliorũ ſuperiorũ,ſecũdùm Inn.in c.ſignificãtibus.ſ.de offi.de-
lega.Pe.tamen & Abbas hic vidẽtur idem tenere, etiã in qua-
libet alia perſona vidua,vel miſerabili,mouẽtur per tex.noſtrũ
qui dicit,iudicẽ,& ſic loquitur indefinitè,& non dicit,comitẽ:
quia fortè Rex Franciæ,qui eſt ſuperior ipſius comitis Britã-
niæ,erit etiã requirẽdus.In cõtrarium tamen opponunt de c.
ex tranſmiſſa.ſ.eod.& nõ ſoluunt.do.Anto.hic,quem ſequitur
Ioan.de Imo.tenet primum dictum Inno.per tex.noſtrũ, qui
loquitur in ſingulari:& non in plurali,& mihi plus placet.Mo
ueor etiam,quia ideò prouidetur viduæ & alij miſerabili per-
ſonæ,vt ſine difficultate poſsit in loco iuſtitiam cõſequi: & ſic
ne compellatur extra locum egredi ad alienas curias , & adde
prędicta ad ea,quę dixi in c.pręcedẽti in glo.j.in fi.primi caſus.
2 ¶†Secũdò not.ꝙ ſecularis ſuperior põt pręcipere ſubditis ne
litigẽt corã alio iudice:& ſic põt impedire ꝓrogationẽ ſubdito
rũ in aliũ iudicẽ,de quo latiꝰ videbimus in c.ſignificaſti.j.eo.
3 ¶†Tertiò no.ꝙ ſecularis ſuperior ad inſtantiam laici cõuenti
poteſt præcipere actori ſubdito,ne illum trahat coram alio iu-
dice,quod tamen intellige,dummodo qualitas cauſę aliud non
inducat,vt hic.
¶Quartò no. ꝙ ex eo, quòd quis ſit perſona miſerabilis, non
tamen debet alij iniuſtitia fieri propter eam.xiiij.q.v. in c.de-
nique facit.l.aſsiduis.C.qui po.in pig.ha.
4 ¶†Vltimò no.ꝙ literę impetratæ ad petitionẽ perſonę miſera
bilis nõ oppreſſę,nec pauperis:nõ ſunt nullæ ipſo iure:nec ſta-
tim ſortiũtur effectum.Sed de mandata negligẽtia ſecularis,de
quo dic,vt latius dictũ fuit in c.præce.in gloſ.j.¶Gloſ.ij.colli-
git,ꝙ cauſæ viduarũ & miſerabiliũ perſonarũ principaliter ſpe
ctant ad forũ ſecularem:niſi tales perſonæ ſint oppreſſæ: quia
ſunt ſub protectione iudicis eccleſiaſtici,& vltimo loco enume
rat gloſ.quaſdã cauſas ad eccleſiaſticũ forũ pertinẽtes. ¶In ea
glo.ibi,& aliarũ miſerabiliũ perſonarũ,dic, quæ autẽ dicantur
miſerabiles perſonæ,traditur in l.vnica. C. quando Imperator
inter pupillas & viduas,& ibi per Doc.& per Azo.in ſumma
eiuſdẽ ti.vbi dicitur,ꝙ tales ſunt ſenes,decrepiti,diuturno mor
bo fatigati,viduæ,pupilli,& generaliter omnes,quibus natura
mouemur ad miſerãdũ propter mutatam in eis fortitudinẽ &
ſanitatẽ vide glo.xij.q.ij.in c.j.lxxxvij.di.per totũ.xxiij.q.v.c.
regum.vnde Bar.cõcludit in d.l.vnica ꝙ hoc relinquẽdum eſt
arbitrio iudicis,& ſeqtur ibi Bal.quod fortę limitandum eſt in
alijs perſonis nõ expreſsè declaratis à iure, ꝙ ſint miſerabiles.
in fi.glo.dic vt latius dixi in c.cùm ſit.& in c.licet.ſ.eod. Glo.
pe.quęrit,quę ſint cauſę quę pertinẽt ad forũ eccleſiaſticum:&
ſoluit enumerãdo plures:de quibus,& alijs plurimis dixi in c.
pręcedẽti & in c.cùm ſit.ſ.eo.Glo.fi.quęrit vtrũ iſto comite,&
ſi iudice ſeculari negligẽte,iudices iſti impetrati procedere de
beant vigore priorũ literarũ vel ſecũdarum:hoc eſt,huiuſmodi
mãdati apoſtolici in fi.tex.noſtri poſiti: & ſoluit, & interſerit
cõtrarium,quod nõ ſoluit.¶In ea.gloſ.ibi,non valet,dic.ſ. ope
exceptionis.valẽt tamen ipſo iure.Secus ſi ipſo iure nõ tenerẽt:
& ita loquitur cõtrarium allegatũ in glo.in ver.ar.contra. ¶In
ea glo.ibi,per negligẽtiã.dic,& ſic.ꝙ ſi ſecularis iudex pronũ-
ciaret,quãuis ſentẽtia ipſius eſſet iniuſta,delegati nõ poſſent ſe
intromittere.cũ tex.noſter velit ſolã negligẽtiam ſuppleri,ſecũ
dùm Vin.Petrũ Egidium & Io.An.facit.c.ex tranſmiſſa.ſ.eo.
5 ¶†In ea gl.ibi,& ſic literę iſtę ſunt in pẽdẽti.dic,& an,& quã-
do literę impetratæ à puris laicis ad iudicem eccleſiaſticũ ſint
nullę à principio,vel valeant,vel ſint in pẽdenti.tãgunt hic. d.
Ant.& Io.Cal.ego latius dixi in c.pręce.in gl.j.Extra gl.oppo
no primò in eo,quod tex.dicit,ꝙ hic agebatur ſuper hęredita-
te:& papa mandat ſuperſederi,niſi cauſa ſit talis,quę pertineat
ad iudicẽ eccleſiaſticũ:quia hoc non videtur poſſe procedere:
quia cauſa hęreditaria nullo modo videtur pertinere ad iudicẽ
eccleſiaſticũ,vt j.de or.cog.c.tuã.& j.q fil.ſint leg.c.cauſam. el
ij.Sol.Hoſt.timore cõtrarij exponit hęreditatẽ.i.re hęreditaria
ſibi in dotẽ cõceſſa,vel legata,vel ex ſucceſsione ſibi delata. Et
per hunc modũ põt agi corã eccleſiaſtico.ar.ff.de iud.in l.quod
legatũ.Dos enim poteſt intelligi hęreditas mulieris:quia ſuum
patrimoniũ appellatur:vt in l.iij.§.ſed vtrũ.ff.de mino.de quo
poteſt eccleſia cognoſcere,vt j.de dona.inter virũ.in c.de pru-
dẽtia maximè quãdo vidua repetit dotẽ,vt in c.nuper.e.ti. Itẽ
ratione teſtamẽti poteſt ſpectare ad eccleſiã,vt j.de teſta.c.qua
nobis.de quo dic,vt ibi.aliàs eccleſia nõ poteſt ſe intromittere
de hęreditate,vt in cõtrarijs.ſ.formatis, & ideò text.dicit:niſi
cauſa ſit talis.Ego arbitror poſſe tex.intelligi ratione cõnexita
tis,ſeu incidẽtię:vt quia ratione hęreditatis incidat quęſtio na
tiuitatis,vel matrimonij:propter quod pertineret ad iudicẽ ec-
cleſiaſticũ:vt dicit glo.pręcedẽs:vt dixi in c.pręcedenti. Poſſet
etiã & tertio modo intelligi ꝙ papa in hac exceptione nõ intẽ-
dit referre ſe ad caſum præmiſſum: ſed excipiẽdo dare regulã
generalẽ ꝙ eccleſiaſticus nõ põt ſi intromittere inter puros lai
cos:etiã ſi ex vna parte ſit vidua,vel miſerabilis perſona:niſi ſit
talis cauſa,quę pertineat ad eccleſiaſticũ,vt ſentit gl.præcedẽs.
Secũdò principaliter opponitur cõtra tex.inquantum dicit,ꝙ
alijs in iuſtitiã facere nõ debemus:qa imò videtur, ꝙ Princeps
poſsit cõcedere priuilegiũ,cũ iniuſtitia & pręiudicio alterius,vt
not.in c.ſuggeſtũ.j.de decimis.& in l.quoties.C.de preci. im-
pe.offe.Solu.dicũt Vin.& Phi.ꝙ cõtraria intelliguntur in leui
præiudicio:ſed tex.noſter debet intelligi de graui præiudicio:
ſed quia nõ eſt materia noſtra,vide in dictis iuribus,& per glo.
xxv.q.ij.c.reſcripta. & quod traditur maximè per Do.m.in c.
6 quę in eccleſiarũ.de cõſti.¶†Poſtremò quęrit hic Phil.quę di
catur vidua:& ſoluit,ꝙ dicitur illa, cuius maritus mortuus eſt.
xxxiij.di.c.vidua. quod procedit, ſecũdùm Do.m.ex cõmuni
vſu loquẽdi:ſecũdum quẽ,vidua dicitur, quę orbata eſt viro,à
quo fuit cognita.Sed ex propria ſignificatione,& ex ęthymo-
logia vocabuli dicit,ꝙ dicitur etiã illa, quę nũquã habuit virũ.
nam dicitur à vi,quod eſt ſine,ſicut vecors,quaſi ſine corde:&
veſanus,quaſi ſine ſanitate:vt eſt tex.in l.malum.§.vidua.ff.de
ver.ſig.& vide gl.lxxxviij.di.c.j.& hoc modo latè ſumpto vo-
cabulo,vidua põt dici,quęlibet miſerabilis perſona:tunc quod
ſtrictè & propriè nõ videtur dici poſſe vidua,niſi illa,quę orba
ta eſt viro:nã viduare idẽ eſt,quod ſeparare & diuidere,& ideò
vidua dicitur quaſi à viro diuiſa,ſeu ſeparata..Et ita poteſt in-
telligi glo.j.quęſt.ij.§.ſed opponitur. Quãdoque tamen ſumi-
tur pro cognita,& quãdoque pro nõ cognita.vt eſt tex.cũ gl.
in verbo,viduę.in c.debitũ.de biga.& traditur in l.j.C. quãdo
7 Impe.inter pup.& ibi per Azo.in ſum.†Poteſt etiam dici, vi-
dua,ſecũdùm aliquos,quę habet virũ:ſed inutilem.facit tex.in
c.ij.de tranſla.Præla.& dicit Bald.no.in aut.donationem.C.de
ſecũ.nup.ꝙ illa dicitur vidua,quæ defunctum virum honorat:
non quæ inhoneſtè viuit,per text.in aut.de nupt.§.quæ verò.
pro quo allego quod no.in ſimili in c.cùm,de præben.libr. vj.
Nam ſicut ibi non debet eſſe melioris conditionis violentus
poſſeſſor, quàm poſsidens beneficium mixtè,ex titulo. Et ſic
ſponſam:ita & hic,ſicut ſumens alium virum amplius non di-
citur vidua. Ita longè minus debet dici illa, quæ poſt mortem
viri alijs viris ſe inhoneſtè immiſcet , & prædicta notabis ad
interpretationem vltimarum voluntatum defunctorũ,& etiã
ſtatutorum loquentium de viduis.

SVMMARIVM.

1 ☞Diligentia ad omne exercitium neceſſaria.
2 Doctor opinionem propriam relinquens,qualiter ſe excuſare debeat.
3 Concilia vniuerſalia,vt canones allegari poſſunt.
4 Clericus coram ſeculari non poteſt conueniri.
5 Pactum priuatorum non valet in præiudicium reipublicæ.
6 Priuatus,quis dicatur.
7 Fauori publico non poteſt renunciari.
8 Iuramentum emiſſum contra legem ad publicum editam fauorem,non ligat iurantem.
9 Iudicia ſecularia,quare dicantur publica.
10 Clericus clericũ trahens ad forum ſeculare,qua afficiaᵗ pœna.
11 Ordo in conſilijs dandis,vel diſputationibus faciendis, qualis ſeruari debeat.
12 Iuri diuino renunciari non poteſt.
13 Iuri naturali,quare non poſsit renunciari.
14 Iuri poſitiuo certã ſolẽnitatem inducẽti, nõ poteſt renunciari
15 Curſui inſtantiæ cauſæ principalis à iure ciuili inductæ,renunciari non poteſt.
16 Facultati per teſtes probandi non poteſt renunciari.
17 Priuilegio per legem commiſſoriam inducto,nullus renunciare poteſt.
18 Minor non poteſt beneficio ætatis renunciare.
19 Eccleſia, an poſsit beneficio reſtitutionis in integrum renunciare.

20 Conuentio priuatorum est nulla, vbi interesse publicũ & priuatum sunt connexa.
21 Institutus à debitore communis, non potest renunciare hæreditati in præiudicium fisci.
22 Iuramẽtũ cõtra bonos mores emissum, non est obligatorium.
23 Trahens aliquem ad vetitum examen, quando & qua pœna afficiatur.
24 Pœnam trahentibus ad vetitum examen statutam, quis incurrere dicatur.
25 Pœna quæ, & quanta sit trahenti alium ad vetitum examen imponenda.
26 Actor trahens reum ad examen vetitum, an perdat causam ipso iure.
27 Practica seu modus procedendi contra actorem ad vetitum examen trahentem, qualis. & nu. seq.
32 Reus patiens se trahi ad vetitum examen, qualiter puniatur.
33 Pœna patientis se trahi ad examen vetitum, quando habeat locum: & contra quem, & in quibus causis: & in quantum, & quando licitè sit pœnitere, vt euitetur. & nu. seq.
38 Reus ad examẽ vetitum tractus, qua cautela vti debeat, vt trahens in pœnam incidat.
39 Actor & reus, quibus rationibus excusentur à pœna trahentis, & se patientis ad vetitum examen trahi.
40 Iudex citari faciẽs ad vetitũ examẽ, qua sit afficiendus pœna.

SI diligenti. Clericus non potest sibi laicũ iudicẽ cõstituere: etiã si propriũ iuramẽtũ & aduersarij cõsensus accedat. h. d. & pars istius habetur in c. si diligẽti. j. de præscrip. Diuiditur in quinq; partes. Primò, ponitur falsa opi. Archiepiscopi Pisani. Secũdò, ipsius reprobatio. ibi: immemor. Tertiò, cõclusio. ibi. manifestè. Quartò, vnius obstaculi remotio. ibi, cum non sit. Quintò, ad aliud obstaculũ respõsio. ibi, nec iuramẽtũ.

1 a †Primò, no. ꝙ tu scholaris[a] qui nõ es diligẽs, & parũ vis stare in scholis, eris immemor istius decretalis & aliarum: quia per diligẽtiam fit memoria: vigilãtibus enim & nõ dormiẽtibus iura subueniunt: & omne artificium per exercitium suscipit incrementum: vt in l. legatis. §. ornatricibus. ff. de lega. iij.

2 ¶†Secũdò no. ibi, ad hęc tẽpora tenuisse. ꝙ doctor, qui tenuit vnã opi. quam postea reperit falsam, debet dicere, licet vsq; ad hęc tẽpora sic tenuerit, tamen veritas se habet in cõtrariũ: quia etiã Imperator nõ dedignatur leges suas corrigere: vt in aut. de nup. circa prin. & ad idem c. magnæ. de voto. quia humanũ est peccare &c. tamẽ prudẽter debet emẽdare sub aliqua palliatione, ad quod vide quod notabiliter dixi. c. qualiter. el j. j. de accusa.

¶Tertiò not. ex eisdẽ verbis, pro communi vsu loquendi, secundùm quem quotidie dicimus, talis glo. & talis doctor tenet talem opi. Sed magis proprius modus loquẽdi esset, vt hic sentit Pe. videlicet, talis doctor est in tali opinione.

3 ¶†Quartò, ibi. concilij ꝙ concilia vniuersalia possunt allegari, vt canones, & idem no. in auẽ. de eccle. ti. in prin.

4 ¶†Quintò no. ꝙ clericus non potest cõueniri coram seculari: sed debet cõueniri corã ecclesiastico, quãuis agatur pro re merè profana. Ex quo infertur secũdùm. d. Ant. ꝙ tex. noster procedit, siue agatur actione personali, siue reali, de quo. j. subijciam.

5 ¶†Sextò no. ꝙ pactũ priuatorũ nõ valet in præiudiciũ eorũ, quæ statuta sunt ad publicam vtilitatẽ: secus si essent statuta in merũ fauorem ipsorũ priuatorũ, de quo latius dicam in glo. j. b & ex hoc & ex tex. infert D. m. cõtra gl.[b] in rubri. C. de decre. decu. li. x. quę dicit, ꝙ illud potest fieri per pactũ, quod potest fieri per statutũ. Nã hoc reprobatur hic, cùm per pactũ nõ possit derogari iuri publico: & tamẽ potest per statutũ, nisi sit de reseruatis Principi, vel contra bonos mores, vt no. Bar. in l. oẽs populi. ff. de iusti. & iur. Sed tu aduerte: quia licet illa gloss. ita cõmuniter allegetur, tamen hoc non dicit: sed vult quod valeat ar. negatiuè, hoc modo nõ potest fieri statuto: ergo nec pacto, aut consuetudine. Et hæc argumentatio valet: quia à superiore ad suum inferius valeret etiam affirmatiuè: hoc modo potest hoc fieri pacto: ergo non potest fieri etiam statuto: sed negatiuè non valet, non potest fieri statuto, ergo nec pacto: quia statutum dat iurisditionẽ, & nõ pactum, vt in l. priuatorum. C. de iurisd. om. iu. Item per statutum potest tolli ordo iudiciarius, & non per pactum, vt. j. subijciam. & vide per Bal. in l. qsquis. C. ad l. iuliã maiesta, & per gl. in rubri. C. quę sit longa consue.

6 ¶†Septimò no. ibi, in priuatorũ. ꝙ priuatus dicitur singularis ꝑsona, sicut capit hic secũdùm D. m. aliàs autẽ dicitur priuat⁹, q nõ est dignitate cõstitut⁹. In quo etiã habet locũ tex. noster, inquãtũ esset clericus sine dignitate xxiij. q. j. c. q contra pacẽ. quinimo etiã cleric⁹ in dignitate cõstitut⁹, nõ põt pacisci, vt tãquã reus litiget corã seculari. Ego arbitror, ꝙ verbũ, priuatorũ, sumatur hic pro oĩbus illis, q nõ habẽt potestatẽ legis cõdẽdæ, aut statuti faciendi, per quod iuri publico posset præiudicari.

7 ¶†Octauò no. ꝙ fauori principaliter introducto ad publicam vtilitatẽ, licet secũdariò, vel in cõsequẽtiã ad priuatã vtilitatem introducto, nõ potest renunciari, de quo latius dicam in glo. j.

8 ¶†Nonò no. ꝙ iuramentum pręstitum contra constitutionẽ, seu legem editam ad publicum fauorem, non obligat iurãtem: & ratio est, quia iuramentum non obligat ad illicita: & ita potest intelligi regula. c. non est obligatorium, de re. iu. li. vj. præstans tamen tale iuramentum faciens tãquam temerarius: quia contra legem agit, est puniendus, per no. in c. ij. §. de ma. & obe.

9 ¶†Decimò no. ꝙ iudicia secularia dicuntur publica. Et ideò dicuntur publica, secundùm Ho. quia sunt communia. xj. q. j. c. testimonium. & c. clerici.

¶Vndecimò no. ꝙ per hæc verba, à communione habeantur extranei, non dicitur promulgari sententia excommunicationis ipso iure. Sed mandatur fieri, de quo in glos. &, si rectè memini, latius dixi in c. perpendimus. j. de sen. excom.

10 c ¶†Duodecimò no. qua pœna est puniendus clericus[c] trahens clericum coram iudice seculari: quia in criminali debet deponi: in ciuili, debet perdere causam, quod vltimum intelligit D. m. quando traxit alium clericum. Secus si proprium Episcopum: tunc etiam in ciuili debet perdere beneficium, ad hoc c. grauẽ. j. de exces. Pla. Sed tu aduerte: quia ille text. loquitur, quando traxit Episcopum in causa spirituali, & sic delinquit in duobus: ratione personæ, & ratione causę: vnde non videtur pœna illius decretalis extendenda ad causam non spiritualẽ: sed esset standum huic dispositioni, quid autem de laico trahente clericum, vtrum incidat in hanc pœnam: dicam in glossa.

11 ¶†Vltimò no. ex toto progressu istius text. iuncta diuisione, optimã instructionẽ ad obseruãdum ordinẽ in dandis cõsilijs, vel faciendis disputationibus, vt primò ponantur argumenta cõtraria, & falsę recitẽtur opiniones. Secũdò, ꝙ illę impugnẽtur per ratiões & iura. Tertiò, ꝙ ponatur vera cõclusio. Quartò, ꝙ soluãtur cõtraria. ¶Glo. j. ex eo, ꝙ tex. noster vult. ꝙ ius publicum priuatorũ pacto tolli nõ põt, ad hoc allegat in prin. multa iura deinde in cõtrariũ alleg. xj. iura, & pro solutione distinguit ex qua distinctione soluit incidenter aliquas quæstiones. ¶In ead. glos. ibi, sub hac contrarietate. dic. Doc. omnes hic tractant hunc articulum satis latè, & antiqui & moderni, de quo traditur etiam latè per glo. in auẽ. vt sine prohibitione. §. quia verò, & per Bar. Bal. & Doc. in l. pe. C. de pac. per Iac. de ra. & Burr. & Doc. antiquos in l. si quis in conscribendo. C. de pac. tradit etiam Bar. in l. ius publicum. ff. de pac. d. Ant. hic procedit. ponẽdo regulam & fallentias. Ego iuxta consuetudinem meã: quia hic non sumus in tit. de renunciatione, cui conuenit hæc materia, institueram illam omittere: & solùm pro necessitate articu. tex. nostri, ipsum ar. & tex. declarare. Sed post, quàm vultis, ꝙ ipsum ar. hic examinem: sub compendio breui, quantum potero ipsam materiam examinabo. pro ipsius ergo clariori intellectu distinguo tria membra principalia.

¶Primum, vtrum posset renunciari iuri diuino.

¶Secundo, vtrum iuri naturali.

¶Tertiò, quid de iure positiuo.

12 ¶†Circa primũ dicendum est, ꝙ quis non potest iuri diuino renunciare: tum quia in plurimis ius diuinũ est immutabile, de quo tamen dicẽdum est, vt traditur in c. quãto & fi. §. de consue. & per gl. vj. di. §. is ita. tum etiam, quia ea quæ iure diuino mutabilia sunt, qualia sunt cerimonialia vel mystica, de quibus per glo. & doc. in dictis iuribus: quia talia nõ pertinent ad dispositionẽ inferioris, etiã habẽtis iurisditionẽ: & sic multò d minus ad dispositionẽ priuati. Et ex hoc ego infero, ꝙ ferijs[d] inductis in honorem Dei, nõ põt per priuatos renũciari. de quo per glos. ij. in c. de causis. §. de offi. dele. & per glos. super verbo, ob necessitatem. in Cle. sæpe de ver. sig. & est tex. & ibi latè dicam in c. fi. j. de ferijs. prędicta tamẽ limitãda sunt, vt dicã in sequẽti mẽbro, in fi. ¶†Circa secundum mẽbrũ, de iure naturali,

13 idẽ dicẽdum est, ꝙ non potest illi renũciari, & ratio est: qa naturalia iura sunt immutabilia. insti. de iure naturali, gẽtiũ, & ciuili. §. sed naturalia. & v. di. in prin. Et ex hac cõclusione inferũtur plura. Primò, ꝙ iuri agnatiõis seu cõsanguinitatis naturalis nõ põt renũciari, vt in l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & in l. abdicatio. C. de pat. po. & ĩ l. ius agnatiõis. ff. de pac. & declara. vt in dictis iuribus. Secũdò infertur, ꝙ origini paternę vel ꝓprię nõ põt qs renũciare. de quo vide per gl. in l. origine. C. de mu. & originarijs. lib. x. Tertiò infertur, ꝙ nõ valet renũciatio per quã qs perderet vitã. aut statũ suum. tex. est in l. nõ tãtum ff. de ap. & in l. ij. & iij. ff. de liberali causa. no. gl. in l. pactũ inter hæredes. ff. de pactis. & Simon de Bursano in Cle. ij. de re iu. est enim de iure naturali, vt inquit Cicero primo officiorũ, dũ dicit: principio generi animãtiũ omni à natura tributũ est, vt se vitã corpusq;

a ¶Scholaris. adde Ro. in fin. ccclix. tu habes Senis multos Doc. vbi dicit, quod verbum, stude. ędificat memoriam, alibi Cicero in iiij. rhetoricorũ, memoria nisi exerceatur, citissimè rubiginem cõtrahit.

b ¶De ista glo. vide etiam latè per. d. Abb. in c. sacrosancta. in iij. not. §. de ele. & adde Old. in consi. cxlvj. vbi dicit, ꝙ id, quod fieri potest per priuilegium, potest fieri per cõsuetudinem.

c ¶Adde optimum consil. Ro. consil. ccclxix. & Feder. consilio xc.

d ¶Ferijs nemo põt renunciare, quãdo sunt inductę in honorem Dei. ad idẽ est bona gl. in c. de causis. de offic. de lega.

pusq; tueatur,&c. Potest etiam assignari alia ratio: quia nemo est dominus mēbrorū suorū.vt in.c.contingit.de sen.ex.xxiiij.q.v.c.si non licet.& in.l.liber homo.ff.ad.l.aquil.Quartò infertur,quòd confessus vel conuictus in causa personali,non potest a renūciare termino[a] defensorio.de quo vide per Bar.& moderniores in.d.l.nō tātùm.& per Bart.& Io.de Imo.in l.custodias.in fi.ff.de pub.iudi.& per Bal.in.l.j.C.qui accus.non pnt.& per Ange.in repe.l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pac.col.xij.&.xiij.&.c.qualiter el.ij.j.de accus. & vide quod ibi latius dixi,in.xj.princi.arg.q.xcij.Quintò infertur,quòd quis non potest renūciare beneficio cessionis, & obligare se ad carceres.de quo per Bar.& Doc.in.l.alia.§.eleganter.ff.solut.mat.& per Spec.in titu.de renun.& cōclusione.§.j.ver.item est beneficium.no.per d.Ant.Do.m.& Io.de Imo.in.c.ij.j.de pig.Aliqui verò tenent contrarium,quòd possit renunciare.vide in dictis locis,& per Cy.& Bal.in.l.j.C.qui bonis cedere pnt.traditur etiam per canonistas in.c.Odoardus.& ibi per Ioā.An.vbi fortè latius tractabo.j.de solut.& per d.Ant.in.c.cùm contingat.j.de iureiur.per Fe.de Se.consil.lx.alias.lvij.per dominos de Rota, decisione.clxj.&.ccv.& quòd possit renūciari,latè per multas rationes tenet Ludo.ponta.in.d.§.elegāter.quod tamē limita secundùm Fed.in dicto loco,nisi notoria & manifesta sit paupertas renūciātis,& sine spé lucri in futurū:qa decrepitus,& similiter absq; spe,quòd alius pro eo soluat:qa tūc poterit cedere nō obstante renunciatione,tanquam inualida:etiā cū iuramento facta:sicut non valet propter inhumanitatē,vt dicam statim in ver. vij.infertur.Sextò infertur,quòd quis non potest renunciare priuilegio,ne cōueniatur,nisi inquantū facere potest.de quo per Bar.& Doct.in.d.§.elegāter.dicit tñ Io.An.post Ioan.in.c. Odoardus.j.de solut.quod sequitur ibi Ioan.de Imo.quòd istud est verū,quādo istud priuilegium competeret ratione personæ priuilegiatæ:quia tunc non potest illi renūciari,vt.d.§.elegāter.facit quod no.gl.ij.in.c.j.j.de dona.secus si concederetur ratione contractus:vt puta,ratione societatis:quia tunc potest renūciari.not.gl.in l.si conuenerit.ff.de re iud.Septimò infertur,quòd non tenet renunciatio etiam iuramēto vallata,ratione inhumanitatis contra ius naturale insurgentis:vt puta,si filius renūciat alimentis,ne possit illa petere à patre,secundùm Specu.in titu.qui fil.sint leg.§.j.ver.sed pone,pater.aliàs,item pone.no.Bar.in l.siqui à liberis.§.parens.ff.de lib.agno.& Bald.in.l.pactum,quod dotali.C.de colla.pro quo tex.in.c.cùm quidam.j.de iureiur.tenet Ludo.ponta. in.d.§.eleganter. & mihi placet: quia si non valet statutum,nec valet pactum.& dixi.s.in.vj.no.Sed statutum non valet, secundùm Io.An.in addit.Spec.ad dictum ver.& Pe.de Anch.in repe.c.j s.de constitu.in.ix.q.princ.ver.quæro etiam iuxta. Octauò infertur, quòd non videtur valere renūciatio facta per filium, per quam filius amitteret legitimā suam:quia ex quo non valet statutum,vt tenēt Pet.Ray.& ferè omnes vltramontani in.l.j.C.de sum.tri.& Bal.in.l.hac edictali.C.de secū.nup.& domini de Rota deci.xvij.& Salv.in.l.sancimus.C.de iud.ergo nec renunciatio valet,quamplurimi tamē Doc.tenēt, quòd valet statutū.hoc tenet Cy.in d.l.sancimus.& b Bar.& Bal.in.l.Titio centū.§.Titio genero[b].ff.de cōdi.& demō.& Bal.in.l.j.§.ius naturale.ff.de iusti.& iur.Old.cōsi.lxxiij.Alb.de rosate in secūda parte statutorum. q.centesima.& vide per Dy.& Io.An.in regula,indultum.de re.iur.lib.vj.& ibi,in mercuria.& in addi.Spe.in rub.de succes.abinte.Et sic ex prædictis potes sumere decisionē plurimarum aliarū similiū quæstionū.Prędicta tñ in hoc secundo mēbro & in pręcedēti limitanda sunt,nisi renūciatio operaretur effectum, per quem agēs non videretur agere,seu committere cōtra ius diuinum,seu ius naturale.Nam furtum est prohibitum de iure diuino,vt dixi.j.de fur.in rub.& etiam iure naturali,vt in regula,locupletari.de re.iur.li.vj.& in.l.nam & natura.ff.de condi.inde.& tamē huic iuri possit renunciari , dando tibi licentiam vt possis de rebus meis accipere: licet non possim renunciare,ne furti agam pro furto fiendo,vt in.l.iuris gentium.§.si paciscar.ff.de pact. facit quod dicam in sequenti membro.

¶Circa tertium personale membrum, de iure positiuo,subdistingue duo membra.

c ¶Primò,qñ ius statuit inducēdo certam formā[c] seu solēnitatē.

¶Secundò,quando alio modo disponit.

14 ¶†Circa primū dic,quòd nō pōt renūciari tali iuri,vt in.l.nemo potest.ff.de leg.j.A.B.Et ibi Bar.in.l.fi.C.de vēdi.mu.li.xj.& ibi Bart.& per Bal.in.l.scire.C.vt in pos.leg.Bart.& Bald.l.pe.C.de pac.ang.in.l.ius publicum.ff.de pac.Old.consi.clxxiij.Bal.in.c.j.de cont.inter do.& vasa.de inuest.Ma.& in.l.contra iuris.ff.de pact.& no.in.c.cùm esses.de testa.& ī.c.qa ppter.de elect.tradit Cy.in aut.generaliter.C.ad vel.& Bart.in.l.modestinus.ff.de don...Spe.de instr.editione.§ ponè.ver.itē not.& Bal.in l.fi.in prin.C.si cer.pe.A.B.Solēnitates enim, qb⁹ omissis actus redditur nullus,nō sunt in potestate cōtrahentium,vt a d.l.nemo,& l.quidā decedens.ff.de admi.tu.& l.ij.§.sed qa. C.de iura.calū.& l.nemo.C.de leg.tuto.vnde dicebat Barto. in l.post legatū.in prin.de his,qui.vt indig.& l.non dubiū in fi.C.de testa.dicēs,q cùm legibus tradētibus formam qs renūciare nō possit:ita pars nō potest approbare actū, in quo deficit forma.& vide Bal.in l.si institorē.ff.si certū peta.& vide quæ notat Bar.in l.pe.C.de pac.& l.vniuersa.C. de pci.impera.offe. & Bal.in l.fi.C.de pcu.& per Bal.in l.quādiu & l.j.C.qui adiuit.ad bo.pos.possunt.facit quod tradit Bar.in l.si quādo.ff. de inoffi.testa.& Io.de Imo.post eum in l.filio pręterito.ff.de iniu.rup.& irri.test.vbi volūt,q quāuis filius cōsentiat hæreditati,quā pater facit,nō pjudicat sibi,si causa legitima nō est inserta,quę est de forma.Ma.Et ex hoc primò infertur, q nō valet pactum,q testamētū vel stipulatio fiāt nō adhibitis solēnitatib⁹.Secūdò infertur,q nō potest qs renūciare solēnitati libelli, cōtestationi litis,iuramēto calūnię,& similib⁹.de qbus videmus in dictis titulis,tradit glo.fi.in Cle.sæpe.de ver.sig.glo.& Docto.in c.de causis.s.de offi.dele.& in c.fi.de re iu.lib.vj.& per glo.in c.fi.de hęre.lib.vj.hoc tamē limitat singulariter Bar.in l.si societatē.§.arbitratorū.ff.pro socio.respectu agēdorū coram iudice.secus corā arbitratore: quia arbiter solùm cognoscit ex b cōsensu partiū.Secūdo casu,qñ ius disponit nō inducēdo solēnitatē,sed aliter disponēdo, subdistīgue q aut talis dispositio d habet clausulā[d] decreti,aut nō.Primo casu tali iuri renūciari nō pōt: licet videatur principaliter introductū ad priuatū fauorē,hoc sing.not.d.Domi.post glo.super verbo,valeant.in c.dispēdia.de rescrip.lib.vj.& in c.statutū.eo.ti.& lib.& in c.fi.in glo.super verbo,præsumant.de offi.dele.lib.vj.Et facit quod no.de huiusmodi clausula decreti in gl.in verbo,huiusmodi.in c.dilecto.j.de præbē.& quod ibi tradit Ioā.de Imo.vbi vide per eū c notabilē limi.Vinc.& Hosti.& vide omnino per Lap.& d.Domi.in c.statutū.de præben.libr.vj.vbi no.distinguit in mādato Papæ vel inferioris,habēte clausulā decreti,an possit illi renunciari.Et procedūt prędicta etiam, quādo dispositio cōcerneret priuatā vtilitatem:vt vidētur velle gl.& authoritates prædictę quod tamen intelligo,nisi persona,propter cuius specialem fauorem act⁹ annullatur,vellet ipsum actū approbare. stat enim in potestate ipsius approbare vel reprobare:vt est tex.no. in l.filio præterito.ff.de iniust.testa.& ibi no.Bar.& Docto. & no.Bar.in l.j.ff.de lega.iij.tenent Gof.gloss.d.An.Ioan.de Imo. & cōmuniter Docto.in c.j.j.ne sede vac.& domi.Anto.& Ioan.de Imo.in c.si quis presbyterum.j.de rebus eccl. non alie. libr.vj.Ego allego tex.no.in l.Iulianus.§.si quis à pupillo.ff. de act.emp.quam limitatio.perpetuò notabis.Secundo casu: quando non habet clausulam decreti, subdistingue alia duo membra.Primò,quando dispositio loquitur prohibitiuè.Secūdò,quando loquitur simpliciter.si loquitur prohibitiuè dic, quòd non potest renunciari:vt tradit glos.in l.j.C.ne fideiuss.dot.dentur. d & Bald.in l.libertorum.C.de testi. Aliqui tamen contrarium tenent.vide in dictis iuribus,& aliquid per Ia.de Are.Bu.Cyn.& Bar.in authen.si qua mulier.C.ad velle.& per Barto.in l. de his.ff.de transact.& per Bald.in l.generaliter.§.ij.C. de Episco.& cle.& adde,& vide quæ dixi in præced.casu. Et hæc potest esse ratio,quare non valet pactum de non succedendo,nisi sub certa forma,de qua per Barto.& Docto.in l.pactum.& l.fi. C.de pact.per d.Domi.in c.ij.de pact.libr.vj. Non autem est illa: quia sit contra bonos mores naturales:quia tunc non firmaretur iuramento,vt firmatur:vt in d.cap.ij.& vide quod traditur per Legistas in l.pactum.C.de colla.Si verò ius simpliciter disponit,& non prohibitiuè,subdistingue tres casus.Primus casus est,quando dispositio concernit publicam vtilitatem duntaxat. Secundus, quando respicit solùm priuatam vtilitatem. Tertius,quando mixtim respicit tam publicam, quàm priuatam vtilitatem.Primo casu,non potest renunciari: vt l. ius publicum.ff. de pact. & ad hunc casum potest adaptari text.noster:quia vt clerici sint attentiores ad diuina,& vt liberius possint intercedere pro peccatis populorum , in quibus publica vtilitas consistit:non possunt trahi ad iudicia secularia: ideò nō
15 possunt huic priuilegio renunciare,vt hic. ¶†Secundò infertur, quòd cursui instantiæ causæ principalis inductæ à iure ciuili , non possunt partes renunciare : vel ex voluntate illam
16 prorogare,de quo latissimè dixi in cap.pen.s.de iud. ¶†Tertiò infertur , secundùm aliquos , quòd non potest renunciari
c facultati probandi[e] per testes: quia testificandi vtilitas est communis:vt in authen.de testi.in princ. Et facultas probandi est amplianda,& non coarctanda:vt in l.quoniam. C. de hære. & in l.generaliter.C.de rebus cre.& traditur in c.in præsentia. j. e de proba.Et hanc opi.tenent Vgu.Azo,Albe.Galle.& glos.in

a ¶Renūciare termino.fallit quādo cōstaret notoriè, q nulla defensio reo cōpeteret.de quo latissimè per Alex.in d.§.custodias.ff.de pub.iudi.& adde fortius, q si sit pœna p crīe alternatiua,puta man⁹,vel cētū: q nō pōt re⁹ dicere,volo potius trūcari manū,quàm centum . ita Io.An.in c. cū laicus.s.e.& vide eūdem Alex.in l. nō tantum.ff. de app. vbi cumulat multa similia.

b ¶Titio genero. an possit tolli legitima per statutū, vide Pau. consilio ccccxxvij.libr.j. & quæ ipse dicit in consil.xvj.lib.ij.& consi.cccxxij.libr,j.in prin.

c ¶Adde q̄ habent per Ale.cōs.lxviij.col.iij.li.j.& consi.xxij.co.j.li.iij. An.sicu.ī c.apostolicę.de do.vide Pau. de cas.cōs.xc.li.ij.& vide q̄ dixit Ale.ī l.ij.§.prius.de vulga.& pupillari. ibi p mod. etiam si esset leuis omissio vitiaret actum,quando requireret sub cōditione,per.l.prętor.ī prī.ff.đ cōtr.& fuit dictū Bal.et p Ale.in.d.§.pri⁹.

d ¶Clām decreti q̄ solet sic concipi.si sec⁹ actū fuerit,irritū & īnane..de hoc est text.sing.an.in ibi in.c.dilecto.ad fi.j.de præben. etiam si cōfirmatio talis statuti fiat fauore statuentiū:qa p dictā clām vr̄ superior haberi pro illicito. & facit doctrina, quæ đt q vbicūq; ī aliqua dispositio.apponit̄ talis clā, cōsēs⁹ partiū nihil opat̄.et vide multa elegāter cumulata p fel.ī.c.cū accessissēt.ī.iiij.col.ver.tertia decla ratio.de cōst.et vī ei⁹ clę hz etiam dictio,nullaten⁹. vide gl. sing.ī aut̄. si qua mulier. C. ad vel.Car.ī Cle. sup literis.de rescript.

e ¶Probādi p testes. addē đ hac materia

latè Alex.in aut.iubemus.col.ij.de iu.& l.consil.cij. viso processu.in fi.li. v. &Ful.in consi.ciij. proponitur quod quidam.& mod.latè in ca.ij.in fin.de proba.& vide Fel. hic in iij. fal. in j. correla.

aut.vt matres,tam debit.quàm credi.circa fi.secundùm Spe.in ti.de proba.§.videndū.ver.sed pone ꝙ in instrumēto, & sentit Io.An.hic.Hosti.verò in sum.in tit.de renū.§.ꝗ possunt. ver. qđ de pacto.allegat Azo.tenentē cōtrariū,quā etiā cōtrariā opi. Vber.de Bobio.Et hāc etiā sentit,& tenet gl.in verbo,in scriptis.in c.j.de cēsi.lib.vj.ver.xij.gl.Bar.&Saly.in l.cōtractus.C. de fide instru.& l.testiū.& l.fi.C.de testi.Alij verò dicūt,ꝙ ex qualitate personarū nō obstāte pacto audietur qs,vel nō audietur, ꝓut iudici videbitur.ar.l.diui.ff.de libe.cā.& l.fi.ff.de act.& obli.qđ satis est equū,secūdùm Spe.in d.ver.sed pone.&in hāc vltimā opi.videtur potius inclinare Albe. galeoti, q dictas tres opi.posuit in trac.de testi.ver.sed pone.Secundā verò opi. tenet D.m.in c.ij.in fi.j.de ꝓba.vbi dicit ꝙ licet valeat pactū, ꝙ qs nō possit ꝓbare nisi ꝑ instrumētū: tamē loco instrumēti deficiētis,poterit ꝓbare ꝑ quinqꝫ testes notabiles,per l.testiū. C.de testi.qđ est valde sing.secūdùm D.m.Itē poterit ꝓbare amissionē instrumēti ꝑ duos testes,de quo ꝑ Cy.& Bal.in d.l. testiū.&vide qđ not.in c.sicut.j.de re iud.iūcto.c.fi. de re iud. lib.vj.Aduerte tamē:qa in iudicio pōt qs expresse, tacitè renūciando vel cōcludēdo,renūciare facultati producēdorū testiū: ita ꝙ amplius illos producere nō potest.Secūdo casu principali,quādo dispositio respicit dūtaxat priuatā vtilitatē sub distingue,ꝙ aut respicit priuatā vtilitatē renūciātis dūtaxat:aut priuatā vtilitatē renūciantis & alterius.Primo casu,ꝙ aut talis dispositio respiciens priuatā vtilitatē principaliter fuit inducta in alterius odiū.Et hoc casu,si renūciatio est causa,ꝙ illud odium esset:valebit renūciatio:vt est tex.in l.fin.C.ad maced.aliàs,secus,vt in l.sed & si pater.ff.ad maced. Et ex ꝓdictis primò infertur,vtrū filiusfamilias possit renūciare exceptioni macedoniani,de quo hic ꝑ glo.& per Doc.& Bar.in l.si qs ꝓ eo.ff. de fideiusso.& plenius ꝑ Io.de Imo.in repe.c.cū contingat.j. de
17 iureiur.†Secūdò infertur ꝙ nō potest qs renūciare priuilegio inducto,per l.cōmissoriā,de quo in l.fin.C.de pac.pignorū.qa tale priuilegiū fuit inductū in odiū auaritiæ creditorū, vt ibi. Et seqtur Cal.hic & Arch.ij.q.vij.c.quā periculosum.de quo arti.vide oīno Bal.in c.j.de feu. dato in vicē legis cōmissoriæ. &vide qđ latè dixi in tractatu vsurarū.in vj.principali arti.q. xiij.qđ tamē limita secūdū ea,quę tradūtur per Bar.in l.si executione.C.de nō nu.pe.& ꝑ Doc.maximè mod.in l.Titius. ff. de pig.act.vbi dantur quatuor vel quinqꝫ limitationes. Si verò dispositio nō fuit facta principaliter in odiū alterius, sed in fauore:subdistingue,ꝙ aut fauor est introductus propter imbe-
18 cillitatē renūciantis:& nō valet renūciatio.† Ex quo infertur,
a ꝙ minor[a] nō potest renūciare beneficio ætatis,aut beneficio restitutionis in integ.vt dicit gl. nostra: & traditur in l.si iudex circūuento.ff.de mino.& in l.si alterius. C.si minor se maiorē dixerit,& per Bar.in l.doli.ff.de noua.& ꝑ Spec.in ti. de resti. in integ.§.qualiter.ver.sed nunquid minor.traditur etiā in l.si
19 intra.C.de resti.in integ.& in c.si animū.de iud.lib.vj.† Quid
b autē in ecclesia[b] vtrū possit renūciare huic beneficio.Spe.in d. §.qualiter.versi.quid de ecclesia,refert & seqtur Vincen.tenētem,ꝙ possit,vt in c.ex literis.de resti.in integr.libr.vj.facit. c. intellecto.& ca.sicut nostris.j.de iureiurādo. Secūdò infertur, ꝙ mulier nō potest renūciare Velleiano: quia eius priuilegiū fuit inductū ꝓpter imbecillitatē & mulierū fragilitatē,& hoc tenēt Ia,Pe,& Cy.in l.si qs in cōscribēdo.C.de Epi. & cle. Sed glo.tenet cōtrariū in l.j.ff.ad vel. traditur etiā in l. generaliter. C.ad vel.& hic latè tractat D.m.recitādo opi. quę vide. Prima tamē opi.est magis cōmunis & ęquior. Tertiò infertur, ꝙ illi, qui propter imbecillitatē,vel aliud simile impedimētū, habent excusationē ab aliquo munere,nō possunt renūciare dispositioni cōcedenti illā excusationē,vt not.glo. in l.j.C.q morbo.posset tamē hic casus adaptari ad aliū casum,quādo tractatur de fauore renunciantis &alterius.Si verò id,quod dispositū est,est introductū,nō propter imbecillitatē aut simile impedimētū; subdistingue,ꝙ aut talis renūciatio est cōtra bonos mores: vel inducit aliquē ad deliquēdum:&nō valet,vt in l.cōuenire.ff.de pac.dota.facit.d.l.alia.§.elegāter.ff.so.ma.Aut nō est cōtra bonos mores.Et subdistingue,ꝙ aut loquimur in iure de futuro, an valeat qs renūciare illi iuri.Et distingue inter iura cōpetentia re,vel spe:aut re tātum,aut spe tantum:aut nec re nec spe.In quibus etiā casibus cōsideranda sunt,& pōderanda verba reformationis,ad quod vide quæ latè tradūt Bar.& Docto.in l.j.C. de pac. & per glo.in l.si pupilli.ff.de neg.ge.per Cy.in l.pe.C. de pac.glo.& Doct.in c.Raynutius.j.de testa.per Spe.in tit.de renun.& cōclusione.§.j.versi.quid si quis.Aut loquimur in iure de præsenti;& nō est dubiū,ꝙ cuilibet licitū est huic iuri renunciare.& ita procedat glo.nostra hic dum dicit,ar.cōtra. Et ex hoc primò infertur, ꝙ facultati appellādi licitū est renūciare,vt in l.j.§.j.ff.à quibus appellare nō licet, & per Ang. in repe.l.tale pactū.§.qui prouocauit.ff.de pac.& per Doct.in c.pastoralis.j.de appel. & ibi latius dixi in tertio mēbro pricipali. Secūdò infertur,ꝙ sententiæ pro se latè potest quis renunciare, vide glos.in c.fin.j.de adul.& in c.ex literis.de diuortijs, & latius per Bart.& Doct.in l.j.§.& post operis. de no.ope.nun. & in l.acta.ff.de re iudi.Hæc tamen glo.in hoc vltimo casu, ꝙ licita sit renunciatio,limitatur: si modo sit possibilis. Aut iste fauor renunciandi competit renuncianti,vt sibi:secus si,vt rei: & non personæ. Et ideò non potest quis renunciare iuri accrescendi,quod est portionis,& non personæ, vt in l. si Titio. §.j.ff.de vsufr.& in l.si totum.& in l.j.& ibi latè per Bar.& Io. de Imo.ff.de acquiren.hære.& est bonus text.in l.j.§.ita & sic diffinitis.C.de cad.tol. vbi text.dicit ꝙ accrescit etiam inuitis. facit quod dicam in sequenti casu.Si verò dispositio continet fauorem renunciantis,&alterius,prout superius distinxi,subdistingue,ꝙ aut iste fauor proprius non est separabilis à fauore alterius:& non valet renūciatio, vt in l.j.& iij.ff.de libe.causa.facit quod no.in c.cùm venissent.j.de insti.c.ex cōquestione.j.de resti.spo.& in l.si partes.§.fi.ff. queadmo. seruitus amit. & in l.si post §.fi.ff.de cōtra tabulas,&vide quod no.in l.j.ff. de acquirē.hære. facit quod dixi in præcedenti limitatione, & vide Bald.in l.si arrogator.ff.de adop.& huic casui posset etiā adaptari tex.noster : quia fauor clericorum , ne conueniantur coram seculari,nō est diuisibilis aut separabilis abinuicem.Aut fauor est diuisibilis , & quantum ad præiudicium renunciationis valet,non quantum ad præiudicium tertij. C. res inter alios acta.per totum,&in c.ad apostolicam.j.de regu. & in l.j. C.de coniun.rerum alienatione.¶Tertiò & vltimò casu prin-
c cipali,quando mixtim[c] continet publicam & priuatam vtilitatem distingue, vt dixi in præcedenti casu , quòd aut vtilitas priuata potest separari à publica: & valet renunciatio , quò ad præiudicium renunciantis : non quò ad præiudicium publicæ vtilitatis,vt in l.iuris gentium.§.si paciscar.ff.de pact. facit. c. cùm venissent.j.de institutionibus. & ita potest intelligi finis gloss.nostræ. aut non potest separari. & renunciatio non tenet,vt in l.de die.ff.de pac.dota.iuncta l.j.ff.so.mat.facit quod not.in di.ca.cùm venissent,& ca.sicut.j. de iureiuran. A. B. l. quos prohibet.ff.de postu.& ca.filius.§.veterani.ff.de procur. & l.ij.§.sed quia.C.de iura.calum.tradit Barto.in l.penul.C. de
20 pac.† vbi dicit,quòd quando interesse publicum & priuatum connexa sunt, priuatorum conuentio in nullo valet. Ma. Et huic casui melius adaptatur dispositio text. nostri , & ipsius ratio : quare clericus non possit renunciare priuilegio fori: quia priuata vtilitas ipsius renunciantis , non potest separari à publica vtilitate , ne abstrahatur à diuinis &c. faciunt quæ dixi in præcedenti casu . Nec ob.l. si quis in conscribendo. C. de Episco.& cle.& de pact.l.vbi pactorum.quòd sacerdos potest renunciare priuilegio fori:quia potest tripliciter responderi,secundùm Bart.ibi primò, quòd ibi loquitur de quodam sacerdotio temporali , quod erat quædam dignitas temporalis in loco.facit quod dixi de proposito in ca. verum.s.eo.de præposito & Abbate.Secundò potest responderi, quòd illa iura corriguntur de iure canonico. Vel tertiò potest responderi,ꝙ loquuntur quando clericis esset concessum priuilegium, vt possent eligere vnum ex pluribus iudicibus : nam possunt huic priuilegio renunciare.& istas solutiones etiā tenent hic Doct.
21 †Et ex prædictis ego infero,quòd institutus à debitore communis, non potest renunciare , seu repudiare hæreditatem in præiudicium fisci.& ideò si talis hæres institutus ab ipso testatore relinquente eum hæredē,alio titulo bona quæsierat:tenetur vel adire, vel cedere omnibus bonis sibi acquisitis: etiā inter viuos:aut satisfacere fisco.tex.est singularis,quē nō memini alibi legisse in l.heredes,C.de omni agro deserto.li.xj. & se-
d quuntur Bar.& Io.de Imo.in l.j.ff.de acqui.here. Vtrū[d] autem iuramentū habeat validare renūciationes inualidas, de quibus dixi.s.& similes Bar.plenè tradit in l.si quis pro eo. ff. de fideiusso.Sed longe plenius tractat Io.de Imo,post Doc.in c. cùm
22 cōtingat.j.de iureiur.†Et inter alias sume istas regulas,ꝙ nunquam cōtra bonos mores,diuinos,aut naturales, aut publicos, ad publicā vtilitatē introductos,iuramētū operatur, vt in regula,nō est obligatoriū.de re.iur,li.vj.Neqꝫ etiā in ꝑiudiciū tertij priuati,secūdùm Host.& Io.de Imo.in d.c.cùm cōtingat, & ꝑ Io.de Imo.in l.nō solùm.§.qđ vulgo.ff.de vsucap. & vide etiā ad materiā principalē Arch.ij.q.vij.c.quā periculosum, & de Prelato,an possit renūciare iurib9 cōpetētibus ecclesię suę,vide Inn.&Doc.in c.grauis.j.de deposito,& in c.exposita.s. de arbi.in fi.& in c.veniēs.j.de ꝑscrip.& per Io.An.in c.si cautio.j. de fide instr.& in c.fi.j.de solu.traditur etiā in c.cùm olim.j.de cēsibus.Et ex ꝓdictis habes notabiliter & ordinatè expeditam hanc vtilem materiam. In ca. gloss.ibi, laicus verò, dic de hoc vt latius

a ¶Nisi fortè iurasset:quia tunc teneret renunciatio:vt habet latè ꝑ Doc. in aut.sacramenta pu.C.si aduer. vē. & Fel. hic in iiij. col.adde Alex. cō sil.xxvij. per totū in consi. xlij.ī viij. col.li.j.& in consi. ccxxv.li.ij. vbi latissimè.

b ¶Adde Ang.consilio cxxxvij.

c ¶Quādo mixtim. adde Gemi.in §.leges. iiij. di.Lu.sin. ccccviij.inci. quid econtra.in l. si verò.§.de viro.in vij. fal.ff.so.ma.Ol. cō sil. lxxxiij. &Ab. in ca. ij. de ma. & obedien.

d ¶Vtrum iuramētum validet renunciationē.adde, quę dixi in præcedēti colū.s. vbi adduxi multa cōsilia Ale.

vt latius dicẽ in c.ſignificaſti.j.co.In ea.gloſ.ibi,clerici tamen poſſunt.dic de hoc vt j.dicã in fallẽtijs.In ea.gl.ſup verbo,per trahãt.in fi.dic de hoc argu.an reus puniatur ſicut actor:& de cautela adhibenda,vt nõ puniatur,vt dicã in ſequẽti gloſ.in vj. q.princip.¶Glo.ſuper verbo,caſum perdãt,format duas quæſtiones,& in prima ponit duas opiniones.in ſecũda recitat tres opi.& de rigore approbat primã,de ęquitate approbat ſecundam,eam tamen limitãdo et reſtringẽdo.In ea.glo. ibi,ſed videtur ꝙ potius per ſententiam, dic de hoc vt ſtatim dicam in quarta prin.q.In fi.glo.dic,quoniam.ſ.in rubr.Ego remiſi me hic dicturum de xvij.prin.ar. videlicet de pœna trahentis aliquem coram iudice incompetenti,de quo tractat tex.noſter & glo.noſtra & Doct.Quare, vt hanc materiam habeas ordinatam,proſequar.j.ſcriptas quæſtiones.

¶Prima erit, quando quis dicatur aliquẽ trahere ad vetitum examen ad hoc,vt incidat in pœnam talibus ſtatutam.

¶Secunda erit,quis incidat in hanc pœnam.

¶Tertia,quæ ſit,& quanta.

¶Quarta,vtrũ incidat in hãc pœnã ipſo iure, vel per ſentẽtiã.

¶Quinta, qualiter procedendum ſit contra talem, & de practica ſeruanda ad hanc pœnam imponendam.

¶Sexta,vtrum reus,qui permittit ſe trahi, patiatur dictam aut aliam pœnam.

¶Septima,de cautela adhibẽda per reum, ne incidat in pœnã:
23 & vt faciat cadere actorẽ in pœnã.†Quò ad primã quęſt.glo. noſtra refert tres opi.vna eſt,ꝙ per ſolã citationẽ,ſecũda ꝙ per li.cõte.tertia ꝙ per ſolã ſentẽtiam puniatur.Et finaliter glo. videẽ approbare opinionẽ Vgucionis,ꝙ p ſolã citationẽ trahẽs puniatur ita, vt non ſit locus pœnitentię, & hoc tenet Hoſti. Sed Io.And.dicit,ꝙ poteſt diſtingui inter eum,qui aſſumpſit pertinaciã cauſæ,& eum,q nõ aſſumpſit:ſentiẽs, ꝙ primo caſu habeat locũ opi.Vgucionis.Secũdo caſu,ſit neceſſaria litis cõteſtatio:& quãdo dicatur pertinaciter ſumere,concludit relinquẽdum eſſe arbitrio iudicis.ſeu boni viri. facit quod in ſimili dicitur in c.de multa.j.de prębẽ.& quod no.glo.in auẽ. habita. C.ne filius pro patre.Et idẽ tenet glo.& Archi.xj.q.j.c.inolita. Refert tñ hic Io.An.ꝙ quidã legiſtę diſtinguũt,aut lex punit agẽtem,& requiritur ſẽtẽtia:quaſi lex cõſiderauit effectũ accuſationis:& ideò licet pœnitere ãte ſñĩam.ff. de bon.lib.l. q cũ maior.§.accuſare,ad quod etiã faciũt iura allegata hic in gl. in ver.imò etiã videtur.Aut lex punit vocantem in ius:& hoc caſu,ſufficit ſola citatio,etiã ſi vocatus nõ venerit:quia ex ſola citatione delictũ eſt cõſummatum.ff.de ędi.edi.l. quid ſi fugitiuum.Sed tu aduerte:quia glo.in d.l.in criminali.C.de iuriſ.
a om.iu.tenet ꝙ ſit licitũ pœnitere quãdocũq; ante ſñĩam[a]:& tamen ille tex.loqtur prout loqtur tex.noſter.& idem tenet ibi Bart.dicẽs,ꝙ in iſtis pœnis legalibus,licitũ eſt deſiſtere vſq; ad ſñĩam,per dictũ §.accuſatores,& idẽ probatur in l.in ſeruitute. in prin.iuncto.§.petijſſet.ff.de bon.lib. Et idem tenet ibi Iac. But.& ſeqtur hic Do.m.& hãc opi. etiã tenuit Martinus ſilli mani.Sed Pe.& Iac.de Are.tenẽt.ij.opi.glo.ꝙ ſufficiat ſola litis cõteſtatio,ita ꝙ poſt nõ liceat pœnitere:eo ꝙ ius ſit iã quęſitum ipſi tracto ad vetitũ examẽ.& hãc opi.ſeqtur Bal. in d.l. in criminali.nõ ob.ſecũdùm Bal.§.accuſatores.§.petijſſe.qa illę leges loquũtur in delicto,quod deſiderat iuris effectũ.Nã iudicium ibi tenebat,& ideò ibi expectatur ſñĩa,quæ poteſt trahere ſecũ effectũ:ſed in terminis noſtris fruſtra expectatur ſñĩa propter defectũ iuriſditionis.Et ideò cum hic ſolum cõſideretur delictũ,nõ attẽto iuris effectu:ideò pœnitẽtia nõ habet locũ:etiã poſt lit.cõteſt.quę cõſideratio fuit ſubtilis. Aduerte tamen:quia edictũ prętoris in illis iuribus ſolùm puniebat accuſantem,& petẽtem in ſeruitute:& tamẽ ibi iuriſcõſultus declarat,ꝙ reqritur ſñĩa:& tamẽ clarũ eſt ꝙ accuſare vel petere dicitur qs,per litis cõte.Sed Guido de Suza.aliter reſpõdebat ad illas leges,videlicet ꝙ ponunt caſus ſpeciales declarãdo,ꝙ in dictis caſibus reqratur ſñĩa,pro qua ſolutione facit.l.pe. C. qui accu.nõ poſſunt. vbi ex eo quod ꝓhibita eſt accuſatio in ipſo litis exordio,pœna dicitur cõmitti. & ſic hic Guido tenet ſententiam Bal.& gl.noſtrę.Et eandẽ ſñĩam tenet Bal.in auẽ.ſtatuimus.C.de Epiſ.& cle.licet ſolutio Guidonis nõ placeat ſibi in d.l.in criminali,vt dicit, ꝙ pdicta pœna habet locũ ſiue qs trahat aduerſariũ ad vetitũ examẽ,per modũ ordinarij libelli: vel per modũ executiõis,p tex.in d.l.in criminali. facit quod dicã j.in vj.q.prin.Sed gl.xj.q.j.c.placuit. tenet ſecũdã ſñĩam iſtius gl.ꝙ reqratur litis cõteſtatio: ꝓ qua facit tex.in d.c.grauem.de exceſ.pla.q tex.loqtur p verbũ,qſtionẽ,q denotat litis cõteſtatio.gl.tamẽ ibi tenet opi.gl.noſtræ: ꝙ nõ reqritur litis cõteſtatio.Et hãc etiã opi.tenet hic zab.dicẽs,ꝙ ex ſolo tractu & vocatione,iſte punitur:qa hoc vidẽtur importare verba tex. noſtri: & qa ius videẽ qſitũ aduerſario:& ideò nõ videtur locus pœnitẽtię.Nec obſtat.l.quãuis.qa ſecũdùm zaba.facit potius pro iſta parte:qa cùm dicatur ibi eſſe caſus ſpecialis, & ergo in cõtrariũ videtur eſſe ius cõmune do.Ant.hic etiã trãſit cum glo. Io.de Imo.hic dicit,ꝙ credit,ꝙ hęc gl.ſeruaretur in practica in foro canonico:ſed glo.in l.in criminali.ſeruaretur in foro ciuili.Iſte articulus,iudicio meo,eſt ſatis dubius & diſputabilis, in quo ſentẽtia Bar.videtur ęquior:alia videtur iuſtior de iuris rigore.Et ſic patet ex pdictis,ꝙ ſi citatus nõ cõparuit, nõ habet locũ hic pœna.arg.d.l.quãuis.ff.de in ius vo. & l.j.ff. ne qs eũ. & tenẽt gl.& Doct.in d.l.in criminali.Et aduerte:qa hęc ꝓcedũt,quãdo iſta verba,nõ petere,nõ accuſare,aut agere,nõ vocare in ius,aut cõtrouerſiã,cauſam,litẽ,vel quęſtionem,nõ facere. proferũtur à lege.ſecus ſi proferũtur ab hoĩe:qa tũc nõ attẽditur benignitas:ſed proprietas verborũ,ſecũdum ea quę tradũtur in d.l.amplius nõ peti.ff.rẽ ratã habe.& l.cauſas.C.de trãſla. Et ratio ſit: quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine: vt l.celſus.ff.de arbitr.& in l.traiectitiæ.ff.de acti.iuncta.l.& ſi poſt tres.ff.ſi quis caut. & quod ibi traditur.

24 ¶†Circa ſecũdam quęſtionẽ,qua qritur,qs incidat in hãc pœnã trahẽtis aliquẽ corã vetito examine, & quod dicatur vetitũ examẽ:breuiter dic,quò ad primũ,ꝙ pœnã amiſsiõis cauſę incurrit,quicũque trahẽs reũ ad vetitũ examen,ſiue clericus trahat clericũ,ſiue laicũ trahat: aut ſiue laic⁹ trahat clericũ,aut etiã laicũ,ſecũdùm Bal.in d.l.in criminali.C.de iur.om.iu. inſup incidit in hãc pœnã nõ ſolum actor:ſed etiã reus: ſed de reo videbimus j.in vj.quęſt.prin.Quò ad ſecũdum,quod dicitur vetitum examẽ,tex.hic videtur ſentire,ꝙ dicatur illius iudicis,cuius iuriſditio prorogari nõ põt:quod patet ex ver. dũ hic diciẽ in tex.ſed etiã volũtarij paciſci nequeunt:quaſi ſentiat,ꝙ ſecus eſſet,ſi voluntarij poſſent paciſci.idẽ videtur velle tex.in d.l.in criminali.C.de iur.om.iud.iuncta glo.ſuper ver.vetito.quæ dicit exponẽs,alieno prorſus.doc. tamẽ hic & ibi vidẽtur ſentire,ꝙ vetitũ examẽ dicatur illius iudicis, cuius iuriſditio poſsit prorogari:quod tũc habeat locum,quando nõ fuit facta prorogatio,ad quod vide quæ dicam in vij.princip.quæſt.& prædicta notabis:quia Docto.non tangunt ſpecificè.

25 ¶†Circa tertiã.q.qua quęritur,quæ & quanta ſit imponenda pœna:diſtingue,ꝙ aut loquimur in cauſa ſpirituali, aut in criminali,aut in ciuili.Primo caſu,ſi eſt beneficiat⁹, debet tanquã mẽbrum putridũ ab eccleſia perpetuò remoueri.tex.eſt ſecundùm vnũ intellectũ in d.c.graue.de exceſ.Præla.Alij tamẽ intelligũt illũ text.etiã in alia cauſa:& ꝙ ſpeciale ſit ibi:quia trahit Epiſcopũ & ſuperiorẽ ſuũ.Si verò trahẽs non eſſet beneficiatus,quãdo pœna tex.noſtri,amiſsionis cauſę nõ haberet locum. Arbitror,ꝙ debeat puniri pœna extraordinaria:ad quod vide quæ latè dixi in c.j.j.de apoſta.Sed ſi pœna poſſet habere locũ,cauſam ipſam amitteret.Secũdo caſu,quãdo loquimur de cauſa criminali,dic ꝙ aut loquimur in clerico,& ſecũdùm Hoſtien.& Ioã.An.Do.m.Io.de Imo.& Doct.dicẽdũ,ꝙ ſiue obtinuerit,ſiue ſuccubuerit,debet deponi:ex quo trahit clericum ad iudicẽ ſecularẽ:& ſentẽtia pro, vel cõtra lata nõ tenet:vt ꝓbat iſte tex.ibi:ſi pro eis ſit lata.ſi verò clericus trahit laicũ, aut laicus laicũ,vel clericũ: dicerẽ,ꝙ ſolùm amittit cauſam:vt d.l.in criminali.quod tamen declara,vt dicã in ſeq.caſu.Tertio caſu, cùm loquimur in ciuili,dic ꝙ ſi actor eſt clericus & trahit clericũ,perdit cauſam,& excõmunicatur,vt hic.Si tamẽ vellet per- b
dere beneficiũ potius,quàm admittere cauſam: fortè admittetur,per ea quę dicã j.in vj.q.prin.Si verò clericus trahit laicũ, aut laicus laicũ,perdit cauſam:vt in d.l.in criminali.facit etiam tex.noſter.Si verò laicus trahit clericũ, amittit cauſam.ar. tex. noſtri, & probatur in d.l.in criminali.punitur etiã pœna auẽ. ſtatuimus.C.de epiſ.& cleri. Et pdicta procedũt quãdo actor iuſtè egit.Sed ſi actor iniuſtam cauſam fouebat:fruſtra videtur ꝙ tractemus,de amiſsione cauſę.Doc.nõ tãgunt:fortè dici poſſet,vel tũc ꝙ debeat puniri pœna extraordinaria, vt ſtatim dixi,vel quod debeat cõdẽnari reo, q in nulla fuit culpa ad tantundem,quãtum cauſa importabat.arg.no.in l.ſi qs in tantam. C.vnde vi.vbi inuaſor ſi eſt domin⁹, amittit dominiũ: & ſi nõ eſt dominus, tenetur tantũdem reſtituere. In cõtrarium facit: quia pœnæ nõ ſunt extẽdẽdæ ſed reſtringendæ:vt in regula,in pœnis.de reg.iu.lib.vj.Sed pro primo dicto facit:quia ille,qui iuſtam cauſam fouet,peccat ſolùm in vno: quia trahit ad vetitum examen:& tamẽ punitur in amiſsione cauſę.ille verò, qui iniuſtã cauſam fouet,peccat in duobus: quia trahit ad vetitum examen, & ratione iniuſtitiæ cauſæ ſuæ vnde non debet mitius,ſed acrius puniri.ar.c.eum,qui.de pręben.lib.vj.cogitabis:
26 quia Doc.nõ tãgunt.†Circa quartã principalẽ quęſt.qua qritur,vtrũ actor,q trahit ad vetitũ examẽ,perdat cauſam ipſo iu-
b re[b] vel neceſſaria ſit ſñĩa,gl.noſtra in prin.ponit duas opi.vnã Vgucionis,ꝙ ipſo iure perdit cauſam.aliam Ioannis quòd per

a ¶Ante ſententiã. vide Ang. & Pau. in l.quãuis.ff.de in ius vocan. verior tamẽ videtur opi. Ia. de Are. & Bal. in d.l. in criminali de qua ibi p And. ſicul.& vide Bar.q ponit differẽtiam inter libertum, & alium vocãtem illicitè in ius in l.q ea mente.ff. de fur. adde Ro.conſ.lix. & cõſi.lxx.& cccc vij.vbi tenet,quòd vſque ad ſententiã licet pœnitere.

b ¶Ipſo iure. vide q ſtatim dixi ſ.in proxima apoſtilla ex mente Rom.in conſi.ccccvij.

sñiam,& hãc approbat gl.nostra ꝑ text.nostrũ q dicit,perdãt, & sic loqtur per verbũ futuri tẽporis,& similiter etiã loquitur tex.ꝑ verbũ futuri tẽporis in c.graue.j.de exces.Prçla.& glo.j. & est cõis opi.Doctorũ in d.l.in criminali.C.de iuris.om.iud. vbi etiã text. loqtur per verbũ futuri tẽporis, & hinc sumpta occasione Doc.hic tractãt,an & quãdo lex sit latè sñiæ vel ferẽdæ,vide hic per eos,& in d.l.in criminali.& gl.l.si qs in tãtã. C.vnde vi.Ego latius dixi in c.iudæi.el ij.j.de iudç.& tetigi in c.iij.j.de rap.vbi etiã tãgit glo.& in c.dura.& c.falsariorũ.j.de crimine falsi.& c.iij.j.de priui.ad materiam principalis quçst. adde,quæ dicam in sequen.quæst.

27 ¶†Circa quintã.q.principalẽ,qua q̃ritur de practica & modo ꝓcedẽdi cõtra talẽ actorẽ in casib⁹,in qbus actor debet ꝑdere causam,dic ꝙ multiplex practica colligitur ex his, q̃ hic dicũtur per gl.& Doc.ex his,quç dicũtur hic,& in d.l.in criminali.

28 ¶†Prima est practica,ꝙ pars petat in eadem instãtia, ꝙ actor mulctetur in amissione causæ,& hæc practica est clara, quãdo actor fuisset laicus, vel talis,q potuisset cõdẽnari à dicto iudice:aliàs secus,secũdùm aliquos modernos,q mouẽtur,ꝙ si talis nõ habet iurisditionẽ in causa principali, pari ratione nõ habet in hac pœna imponẽda.Sed hçc ratio nõ placet nec dictũ:quia licet iudex nõ habeat iurisditionẽ in causa principali:habet tamen super ista pœna imponẽda:sicut in simili dicimus de cõdemnatione expẽsarum.ar.c.dispẽdia,de rescrip.lib.vj.& Cle.j. de rescri.seqtur Bal.ĩ d.l.ĩ criminali,dicẽs,ꝙ licet iste aliàs esset incõpetens:tamen ex quo aduersarius eum eligit pro se:nõ debet dedignari habere eum contra se.ar.l.cùm Papinianus.C.de sen.& interlo.om.iud.& ista fuit opi.Guidonis de Suzaria.

29 ¶†Secũda practica est, vt postea inchoetur nouũ iudiciũ, & agatur cõdictione insurgẽte ex istis iurib⁹.ar.l.prçdictç, & ibi no.C.de cõdi.ex lege.ad hãc pœnã poterit agi,etiã corã ecclesiastico,secũdùm Spe.in ti.de cõpe.iud.adi.§.j.ver.sed quo.dicit tamẽ Io.An.ibi in addi. ꝙ si laicus hoc casu est cõueniẽdus, debet cõueniri corã suo iudice,per regulã.c.cũ sit generale.s̃.e. Et hoc sentit glo.fi.in c.parochianos.j.de sen.excõ.Sed pro dicto Spe.facit,quod dixi in d.c.cum sit.s̃.e. quia propter talem tractum factũ de clerico coram laico, videtur cõmissum quoddam quasi sacrilegium,& ideo videtur esse locus præuentioni: & per præuentionem posit conueniri coram ecclesiastico, posset tamen agi coram seculari,per ea,quæ dixi in d.c.cùm sit.

30 ¶†Tertia practica potest colligi ex dictis Spec.in dicto loco, videlicet,ꝙ reus poterit se defendere per viã exceptiõis, actore enim agẽte corã iudice incõpetẽti,poterit re⁹ excipere. Tu me olim traxisti corã iudice incõpetenti,vnde debes perdere causam, & ideò peto te cõdẽnari,& tũc tenetur sñia,ꝓ qua practica facit qđ tradit Fede.cõsi.lxxxv. vbi fortius cõcludit,ꝙ etiã si clericus à laico, vel clerico fuisset tractus corã seculari super possessorio restituẽdo,& nũc trahatur corã,ecclesiastico super dicto possessorio,quando põt excipere,ꝙ actor amisit causam: & admittitur hçc exceptio,qa respicit iudiciũ possessoriũ:licet nõ debeat admitti exceptio ꝓprietatis secũdùm Federicũ ibi.

31 ¶†Quarta practica colligitur ex dictis Fede.cõsil.xlvij. & d. M.hic,vt actor stet in meris terminis exceptionis dicẽdo. non teneor tibi respõdere super hac causa:qa me olim traxisti super hac ad vetitũ examẽ, ꝓpter quod debes ꝑdere causam. ad idẽ gl.in simili in c.pastoralis.de causa pos.& proprie.facit regula illa,cui dam⁹ actionẽ &c.vt in regula,cui.ff.de reg.iu.facit etiã quod traditur ꝑ Inn.in c.inter dilectos.j.de exces.Prçla.Item, qa ex quo actio & exceptio hoc casu tẽdũt ad eũdẽ effectum. Ideò si cõpetit actio ad faciẽdũ priuari:ergo & exceptio ad cõseruationẽ cõuẽti,secundùm Inn.ibi,& hçc practica similis est p̃cedẽti.tutius tamẽ est, ꝙ adiũgat & petat aduersariũ priuari, securior tamen & clarior est secũda practica superius posita:& hçc procedũt datò,ꝙ reqratur sentẽtia ad cõdẽnationẽ,secũdũ quod dixi in prçcedẽti.q.Sed si teneremus opi. Vgutionis, ꝙ ipso iure quis perderet causam nullam,alia esset necessaria practica,nisi staret in meris finibus exceptionis. Et aduerte: quia dicit glo.& post eam Bal.in d.l.in criminali in fi. ꝙ etiam post sententiam condemnatoriam potest peti, ꝙ infringatur pœna d.l.in criminali.neque obstat sententia condemnatoria,cùm sit nulla:ex quo non interuenit prorogatio iurisditionis.

32 ¶†Circa vj.q.principalem,vtrũ reus,qui patitur se trahi ad vetitum examẽ,patiatur prçdictas,vel alias pœnas,tex. noster in versi.tam Episcopi.dicit,ꝙ tam Episcopi,quàm diaconi &c.puniuntur:quia in criminali locum suum,hoc est beneficiũ,amittunt:etiam si pro eis sit lata sententia.¶In ciuili verò perdunt, quod euicerũt,vt hic xj.q.capitulo placuit.verùm tex.iste,qui est in hoc versiculo,loquitur in reo:& ipsius pœna.est satis dubius.Et glos.& Docto.confusè & imperfectè loquuntur,ideò pro clariori ipsius doctrina,prosequar hæc membra.

¶Primum erit,quand o locum habeat hæc pœna.

¶Secundu m,contra,quem,seu quis reus teneatur.

¶Tertium in quibus causis teneatur.

¶Quartum,in quantum puniatur.

¶Quintũ,an & quãdo licitũ sic pœnitere reo,vt pœnã euitet.

33 ¶†Circa primũ mẽbrum,ꝙ habet locũ in reis volũtarijs, q ex volũtate sua trahũtur ad vetitũ examẽ,quod patet ex text.dũ dicit,voluerit,& per tex.in d.c.placuit.qui similiter vtitur verbo,voluerit.& ideò glo.hic super verbo,voluerit,dicit & bene, ꝙ si reus inuitus traheretur,nõ puniretur.ar.c.at si clerici.s̃.tit. proxi.& xj.q.j.ca.in clericorũ.Sed licet glo.ita dicat, nõ tamen recipitur clara doctrina:nec Doct.hic aliud dicunt. Quare ego intelligo, ꝙ pœna istius decretalis & similiũ,locũ habeat quãdo reus operã dedit, vt actor inuitus traheret ipsum ad vetitũ examẽ:puta cõminãdo ei,ꝙ effoderet sibi oculum,si nõ ageret cõtra eũ corã tali iudice:& sic per metũ, vel etiã si ꝑ dolũ. vel per amicos cõpulit actorẽ,vt ageret corã vetito examine,secũdùm glo.&Cy.in d.l.in criminali.Et ita intelligo gl.hic in verbo,perdãt quod euicerint:ibi dũ dicit: qa fortè potẽs erat, vel põt poni exẽplũ de eo,q impetrauit rescriptũ, ꝙ nõ posit cõueniri nisi sub certo iudice,secũdùm Cy.nec ob.tex.in l.in criminali.q innuit ꝙ ꝑ rescriptũ principis põt reus vocari coram vetito examine absq; pœna actoris,vel rei:& qđ ibi no. Doc. qa illud habet locũ in rescripto valido: ꝑ qđ facta sit cõmissio cũ clausula,non ob.si aliqua lege.sed p̃dictũ exẽplũ ꝓcedat in rescripto inualido ꝓpter defectũ dictç clausulç,aut aliũ similẽ effectũ:ita vt sic actor ꝓpter rei impetrationẽ de facto sit vsus tali rescripto,secũdũ Pau.de c.ĩ d.l.crĩali,vel põt ponere exẽplũ per l.diffamari.C.de inge.manu.& ꝑ alia similia exẽpla,de quibus dixi in c.cùm sit generale.s̃.eo.in prima gl.quãdo reus secũdùm plena exẽpla ibi posita,induceret actorẽ ad trahẽdũ corã vetito examine,& sic patet,ꝙ ista pœna nõ haberet locũ,qñ locus esset ꝓrogatiõi iurisditiõis ex libera volũtate actoris & rei, quod no.qa Doc.hic nõ declarãt.& no.qđ dicã in vij.prin.q.

34 ¶†Circa secũdũ mẽbrũ,cõtra quos locũ habeat pœna isti⁹ decretalis,seu quis reus teneatur ad dictam pœnã: dic, ꝙ tenetur reus prædicta committens:siue sit clericus,vt hic: cuiuscunque ordinis sit clericus,vt dicam in quarto membro, siue sit laicus, vt d.l.in criminali:licet non eodem modo puniantur laicus & clericus beneficiatus,vt dicam in quarto membro.

35 ¶†Circa tertium membrum, in quibus causis reus incidat in pœnã:dic ꝙ locũ habet in causa ciuili & criminali, vt hic & d. c.placuit.& in d.l.in criminali.ibi,siue criminalem, siue ciuilẽ: licet pœna diuersificetur,vt dicam in sequenti membro.

36 ¶†Circa quartũ mẽbrũ,ad quã pœnã teneatur re⁹,distingue, ꝙ aut reus est clericus,aut est laicus.si est clericus & beneficiatus in criminali amittit locũ suũ,hoc est,beneficiũ suũ. & hanc opi.tenet hic D.m.post Io.Cal.dicẽs ꝙ re⁹ volũtari⁹ in cã crĩali debet deponi,siue sñia sit lata, ꝓ eo, siue cõtra eũ ꝓpter dictionẽ,etiã positã in tex.q̃ est implicatiua:qa tñ sñia est tãquã lata à nõ suo iudice,cã remanebit in suo esse:nec ꝓpter hoc debet puniri in amissiõe cãæ:ne duplici pœna affligat̃,vt in c.at si clerici.s̃.ti.ꝓx.& hoc sentit tex.ĩ eo,qđ postea ĩ cã ciuili solũ punit̃ ĩ amissiõe cãç,vt statim dicã.Si verò loqmur in cã ciuili, reus cleric⁹ ꝑdit qđ euicerit:si locũ suũ maluerit obtinere,hoc est,ꝑdit rẽ,q̃ ab eo petebat̃,de qua fuit absolut⁹: & habebit ꝓ cõdẽnato,vt dicit hic gl.in verbo,ꝑdãt qđ euicerint.Et aduerte:qa glo.hic in verbo,locũ,dicit ꝙ reus iste habet electionẽ,vt vel ꝑdat eam,vel amittat locũ.Sed Io.An.dicit ꝙ credit,ꝙ iste re⁹ nõ habeat electionẽ,imò credit verba minatoriè dicta:quasi dicat,ꝙ si contẽderet habere qđ euicit:poterit deponi.facit qđ no.Io.glossator lxxxxix.di.c.ij.ĩ gl.fi.Io.cal.hic dicit,ꝙ si cõtẽdit retinere,qđ euicit,debet deponi, hæc est em̃ noua culpa, q̃ meret̃ hãc pœnã.Sed ꝑ hoc nõ tollit̃ optio quã lr̃a nr̃a cõcedit,dũ dicit,maluerit, qđ verbũ ex ꝓpria significatiõe tribuit optionẽ.Et ideò ab ipsi⁹ ꝓpria significatiõe nõ debemus recedere:nisi aliud appareat de mẽte,vt in l.nõ aliter.in princ.ff.de lega.iij.cũ alijs iurib⁹.Quare si reus nõ vult ꝑdere qđ euicit,videt̃ illud tacitè eligere:& ꝑ cõsequẽs debet poti⁹ priuari vel deponi:& sic fieri debet:sed ꝑ hoc nõ seqtur,ꝙ sñia valeat,cũ fuerit lata à nõ suo iudicè:& ideo actor,q nõ fuit ĩ culpa,põt petere,qđ pri⁹ petere potuerat:nec obstat exceptio rei iudicatç:qa vt dixi,sñia est nulla:nec obstat lex in criminali,dũ dicit,habet ꝓ cõdẽnato:qa loqtur in laico,cui nõ dat̃ hic optio,vt dicã:qa sibi nõ cõuenit,& seqtur hçc d.An.licet nõ faciat mentionẽ de Calderino,seqtur etiã D.m.& mihi placet ꝑ ea,q̃ s̃. dicta sunt, ex qb⁹ seqtur,ꝙ si cleric⁹ nõ habet locũ amittit cãm, quã euicit,si modo sit cã ꝓpria:sec⁹ si sit eccl'iæ,vt no.gl.ĩ d.verb.qđ euicit.in fi.quia delictum personæ & c.xvj.q.vj.c.si Episc.s̃.de excep.c.cùm venerabilis.& in regula,delictum personæ in vj.

& ideò

& ideo hoc casu punitur pæna amissionis loci:quia licet velit p
dere causam,nō potest:cum nō sit sua,sed ecclesiæ:quod est ve
rum,nisi vellet de suo proprio tantūdem tradere ecclesię.argu.
not.in c.de multa j.de præben.nec obstat quod videatur puni
endus etiam iure ecclesiæ ex eo,quòd delictum Prælati in iudi
cio debeat nocere ecclesiæ:vt traditur in dicta regula, dilectū.
quia illud procedit in iudicio non vetito, fauore iudiciorum:se
cus in iudicio vetito,vt hic,quo casu,ecclesia nō debet pati pœ
nam.qđ tamen limita,quando solus Pręlatus litigaret non con
municato consilio cum capitulo.secus si communicato consi-
lio cum eo:quia tunc nocet ecclesiæ:etiam in iudicio vetito.sicut
etiā noceret dicto modo per alia delicta extraiudicialia,vt tra-
ditur in dicta regula,delictum.ad quod vide quæ latissimè dixi
in c.dilectus el.ij.j.de simo.Si verò reus est laicus,qa pœna amis
sionis loci non est conueniens:habetur pro condemnato.text.
est in d.l.in criminali. quod arbitror procedere, etiam si obti-
nuerit reus in causa per illam l.quæ dicit simpliciter,quòd pro
condēnato habetur.& argu.tex.nostri dū dicit perdant quod
euicerint.qđ ꝓcedit tā ī ciuili,quā ī criminali,vt d.l.ī criminali.
37 ¶†Circa quintum membrum, vtrum reo, quo ad fugiendam
pœnam,sit licitum pœnitere,& quādo.doct.specificè non tan
gunt.Ego arbitror ita distinguendum, quòd aut loquimur in
iudice,cuius iurisditio potest prorogari:& hoc casu,sicut actor
non incidit in pœnam trahendo reum si reus progat iurisditio
nem:ita pari ratiōe nō incidit reus:et in quantū īcideret,post ꝓ
rogationē nō eēt loc9 pœnitētię. Aut loqmur ī iudice,cui9 iuris
ditio nō pōt ꝓrogari,ꝓut loqtur tex.noster.& arbitror loq.l.ī
criminali.& s.tetigi in prima principali.q.& hoc casu videtur
mihi attentari posse,ꝙ semp sit locus pœnitentię vsqꝫ ad sñiam.
Moueor primò per tex.nostrum dū dicit, ꝓ eis sit lata sñia.&
per tex.ibi dum dicit,quòd ēt euicerint.quod verbum,denotat
etiam sententiam prolatam.Sed in contrariū facit text.in d.l.in
criminali.dum dicit,pro cōdēnato habeť.qđ verbū, nō pręsup
ponit sñiam:nisi diceres pro cōdēnato habetur.s.ēt si fuerit ab
solutus.& sic ante condemnationem poterit pœnitere. cogita-
bis. Tamē diceres,ꝙ idem ius sit seruādum in reo,quod in acto
ra,recurrēdum esset ad ea,quæ dixi in prima principali.q.Et ex
38 ex his habes expeditā notabiliter sextā q̄onē principalē.¶†Cir
a ca septimam.q.de cautela[a] adhibenda per reum conuentum ad
hoc,vt actor trahens incidat in hanc pœnam,gl.præcedens in
verbo,perdāt.exigit,ꝙ inuitus trahaf.& ideo Spe.in tit.de cō
pe.iudi.adi.§.j.ver.sed qūo.pōt dici,quòd ad hoc vt appareat
quòd reus trahatur inuitus debet protestari, ꝙ nō vult coram
illo rñdere:& si iudex q̄rat an hoc proponat excipiendo, vel
petendo,vt fortè ipsum absoluat ab instantia iudicij:debet rñ
dere,nihil peto vel excipio:sed protestor:& si iudex sibi pręci
piat,quòd rñdeat vel litē contesteť:tūc ꝓtestetur ꝙ ipse rñdet,
vel litē contestatur compulsus metu iudicis: & super hoc ad-
hibeat testes,vel confici faciat publicum instrumentū.Et hanc
opi.tenent hic doc.& Io.de Imo. &idem quasi in effectu sen-
tit Bald.in d.l.in criminali.Sed tu aduerte: quia si teneremus
opi. quòd solus tractus sufficeret ad hoc , vt actor puniatur,
de quo dixi s.in j.q.videretur quòd posset excipere de incom
petentia:& protestari de pœna.Si verò teneremus quòd exi-
geretur sñia ad pœnam committendā,vt dixi in j.q.cautela nō
esset necessaria:nisi ad hoc in casu,in quo per ꝓrogationē iuris
ditionis actor excusareť à pœna.Sed tenendo aliam opi.ꝙ exi
gatur saltem litis cōtestatio:dicerem,quòd si essemus in casibus
in quibus per litis contestationem non prorogaretur iurisdi-
tio,vel ratione ignorantiæ,vel quia iudex habeat limitatam iu-
risditionem,aut ꝓpter aliam similem causam.de quo latissimè
dicam in c.significasti.j.eod.in.iiij.&.vj.princ.arti.Et hoc casu
nulla alia cautela est necessaria.Si verò essemus in casibus, ī qui
bus iurisditio prorogaretur:tunc procedit dicta cautela.Aduer
te etiam : quia videtur mihi attentari posse,quòd dicta caute-
la sit necessaria quantum ad hoc, vt ista pœna applicetur reo:
sed quantum ad hoc vt actor euadat pœnam,non videtur neces
saria:quia licet vterqꝫ fuerit in culpa:tamen vterqꝫ punitur,vt
dicā in sequēti q̄one.¶ Circa.viij.q.qua q̄ritur,qd agendum sit
de pœna prędicta.gl.hic sup verbo,perdant id qp euicerint.in
effectu concludit,ꝙ aut solus actor fuit in culpa.& pdit ꝙ eui-
cerit:& dať reo,q inuitus & coactus tractus fuit ad iudiciū veti
tū.loquitur ergo gl.hoc casu qñ actor solū euicerit.Sed si reus
fuit absolutus.gl.nihil dicit.vnde videť attentari posse,ꝙ actor
debeat tantūdē dare,p ea quæ dixi in.vj.q.prin.in secūdo mē-
bro.qđ tamē ꝓcedere arbitror nisi actor esset paratus ostēdere
ꝙ re9 fuit ī iuste absolut9.& ita tēpera.qđ dixi ī d.scđo mēbro.
Aut solus reus fuit in culpa,& potest exēplificare: vt dixi ī vj.
q.prin.in primo membro.& gl.statim allegata dicit,ꝙ illud qđ
reus euicit,qui fortè fuit absolutus, debet dari actori.cui facta
est iniuria,quod intelligo,si causa sit ciuilis: secus si sit crimina-
lis.Item in ciuili intelligo,nisi reus fortè potius eligeret perde-
re locū,quàm causam,secundū ea,quæ dixi in vj.q.princ.in iiij.
membro.Item intelligo,quando causa fuit propria, nō eccle-
siæ. vnde hic redeundū est, secundū ea,quæ dixi in d.iiij. mem
bro.Si verò reus fuit cōdemnat9,debet soluere:nec pōt oppo-
nere de incompetentia : quia si pro condemnato habetur qñ
fuit absolutus,vt hic,& in d.l.in criminali.fortius si fuit cōde-
mnatus.Si verò tā actor,quàm reus fuit in culpa:tūc vterqꝫ de-
bet cōdēnari,scđm formā & intellectū præcedētis distin.& da
ri debet ecclesiæ.& intellige de ecclesia , cui facta est iniuria: &
sic,cuius iurisdictio est spreta.facit c.ij.s.eo.& tādiu in excōica a
tione retineri debet,quādiu satisfecerit:vt dicā in glos. sup ver-
bo,à cōione.& idē de excōicatione videť intelligendū in duo-
bus casibus præce.Et p̄dictā opi.ꝙ debet dari ecclesiæ.quā te-
net glo.nostra,tenet Vgu.Host.& Spe.in tit.de cōpe.iud. adi.
§.j.ver.sed cui.& seq.& sequiť hic Ioā. And.ad quod vide qđ
latius dixi in c.ij.s.de iudi.quod ego verū arbitror in cā,in qua
pōt pœna cōuenire:vt detur ecclesiæ secūdùm terminos.c. no
stri.& sic in clericis:sed in laicis, siue vterqꝫ sit laicus , siue solus
b cōuentus sit laicus:arbitror dici posse ꝙ dolus[b] cū dolo, culpa
cum culpa cōpensari debeant:cum sit cōmissa circa idē per l.si
duo.ff.de dolo.& c.tua.j.de adult.& ibi latè per Henricū Bo- b
hic,de materia cōpensatiōis delictorū adinuicē.& per Do.me.
in c.dilecti j.de excep.per Bar.Io.de Imo.& Pōta.l.viro.ff.so.
mat.sed latius per Bal.& Ponta.in repe.l.cùm mulier.ff.so.ma.
& aliquid per Bald.in l.j.C.vnde vi.& aliquid tetigi in c.j.j.de
39 iniur.¶†Circa ix.q.principalē per quas causas actor & reus
excuseń à pœna prædicta,dic indubitatū esse ꝙ excusantur,si
reus citatus nō cōparuit.¶Item si cōparuit & prorogauit iu-
risdictionē:vel si actor seu reus,aut ambo,debito tempore pœ
nituerint secundū ea,quę latius dixi in j.q.principali & vj.iiij.
40 & v.mēbris. ¶†Circa x.& vltimam q.vtrū iudex,qui citari fe
cit ad vetitū examen, sit aliqua pœna puniendus,& qua,dic vt
dixi in c.proposuisti.j.eo.in xx.prin.ar.Et ex his habes expe-
ditam hāc materiā.¶Glo.sup verbo,à cōione.quærit, & soluit
ponendo opi.in fi.glo.dic,vult ergo glo.tenere primā opi. ex
qua no.ꝙ etiā ab homine fieri pōt.de quo dic: vt dixi in c.j.j.
de sen.ex.quia priuare quē à sacramentis,nihil aliud est, quàm
ferre minorem excōicationē:vt in c.si celebra.j.de cle.ex.mi. &
ibi dixi.& vide quod dixi in rubri.& in c.sacris.j.de sen.ex.in
xix.prin.ar.vel intellige tertiò tex.dum dicit,à cōione. secūdū
Host.& Io.And.ꝙ priuatur à cōione hominū per sententiam
excōicationis,quousqꝫ satisfecerit:nō solū tracto,sed etiā eccle-
siæ.secūdùm distin.de quo dixi in viij.q.prin.& sequunť Zab.
Do.m.& Ioā.de Imo.Et prędicta adde ad ea,quę dixi in vj.q.
prin.in iij.mēbro.¶Glo.super verbo,voluerint.pōt recitari p
cōtrariū.Et in ea.gl.ibi,examinare causam.dic secūdū Tāc.vel
dic,examinare.i.innocentiā suā litigando ostendere.secūdùm
Host.& Io.And.¶Glo.sup verbo,pro eis.format.q.& soluit.
In fi.glo.dic,sentit ergo gl.nostra,ꝙ sñia teneat.Hosti. verò in
distinctè tenet ꝙ nō valet,per tex.in auť.statuimus.C.de epis.
& cle.subdit tñ ꝙ vtroqꝫ casu patieť pœnam amissiōis loci.tu
dic vt dixi s.in vj.q.prin.in iiij.mēbro.¶Glo.super verbo, per
dant.pōt expediri per quatuor q.& de prima tertia & vltima
quæstione,dic vt latius dixi s.in vj.q.prin.in quarto mēbro.de
secūda.q.gloss.iiij.debeat applicari,dic vt latius dixi s.in ix.q.
prin.¶Glo.super verbo,locū quærit & soluit in fi.dic.dicit Io.
And.ꝙ credit,ꝙ iste nō habeat electionem.Sed tu dic, vt lati9
dixi in vj.q.prin.in quarto membro.¶Glo.super verbo, patet
in prin.est declaratiua literæ:deinde format quęstionē, an saltē
clericus posit prorogare iurisdictionē iudicis secularis:& sol-
uit,ꝙ nō.In fi.glo.dic:quāuis.d.Ant.Do.m.et Doc.hic latè tra
ctent hunc articulū prorogatiōis:et qd iuris in clerico seculari:
& in vniuersitate mixta:tñ quia articulus prorogatiōis melius
cōuenit.c.significasti.j.e.ideò dic vt ibi latissimè dixi.& de vni
uersitate mixta clericis & laicis,dic vt plenè dixi in c.j.s.eo. in
ver.quintadecima declaratio.Glo.fi.in prin.colligit vnū nota-
bile & multipliciter probat:& ad duas vltimas rōnes intermi-
scet quædā cōtraria:deinde in fi.opponit cōtra primā rōnē , &
cōtra tex.In ea.glo.ibi,principale & accessoriū.dic de hac ma-
teria,vt latè traditur in regula,accessoriū.de reg.iu.lib.vj.In ea.
gl.ibi,l.iij.dic,vbi restituto pignore,nō remittiť debitū. In ea,
glo.ibi,ff.de pac.l.ij.dic,vbi restituto chirographo, intelligitur
remissum debitum.In fi.glo.dic de hoc,vt latè traditur p Doc.
in d.c.cùm contingat.j.de iureiur.& longè latius ibi per Ioan.
de Imo.¶Postremò multi Doc.ponunt aliquos casus,in qui-
bus clerici possunt conueniri corā laico:& ego aliâs posui.& si
militer etiā tractant de clerico cōuento,qui tacuit se clericum
vsqꝫ ad sententiā.Et vtrum clericus citatus coram iudice laico

a ¶No.cautelā quæ vti debet clericus conuentus, vt cōueniens corā iudice vetito.vt hic dicitur,incidat in pęnā de qua in hoc tex.& in l.in criminali.C.de iuris.om.iudic.vbi etiā Bald.

b ¶Dolus cū dolo cōpēsatur.vide latius Pau.in l.viro ff.sol.ma.Fely.& Mod.Papi.in c.dilecti j.de exce.& Ana.ī c.intelligimus.de adul.in ix.col.Ang.Are.instit.de except.

debeat cõparere allegaturus priuilegiũ:& quid agendũ ſi ſtatu
ta imponunt pœnã declinanti iuriſdictionem iudicis ſecularis.
Sed tu primò dic, vt latiſsimè dixi in c.j.ſ.eod.de tribus vltimis
arti.dic vt latè dixi in c.ſi clericus laicum.ſ.eo.Ma.

SVMMARIVM.

1 Clerici ad ſeruitium maiorum prælatorum diœceſis poſſunt deputari.
2 Ciuitas venit diœceſis appellatione.
3 Iuriſdictio nõ fundatur in ſeruientes, ex ſola ſeruitij receptiõe.
4 Capitulum cathedralis eccleſiæ, iuriſdictionem non habet in canonicos.
5 Iuriſdictio abſq; coertione poteſt eſſe.
6 Epiſcopus ſolus de iure cõmuni in tota diœceſi eſt ordinarius.
7 Iuriſdictionẽ tribuere priuato pñt: priuilegium & cõſuetudo.
8 Priuilegium & conſuetudo, qua via inferiori iuriſdictionem tribuant.
9 Iuriſdictio conſuetudine quæri poteſt.
10 Iuriſdictio quæ cõſuetudine aut præſcriptione quæri poſsit.
11 Imperium merum quid ſit, & quid miſtum. & nu.12.
13 Iuriſdictio ſimplex conſuetudine quæri poteſt.
14 Pręſcriptio contra Imperatorem non currit, imperio vacante.
15 Præſcribi non poſſunt, quæ in ſignũ ſupremæ poteſtatis principi competunt.
16 Poteſtas excommunicandi poteſt præſcribi.
17 Iuriſdictionem acquirere, quis poſsit conſuetudine.
18 Dominus in ſeruos non coactionem, ſed monitionem habet.
19 Iuriſdictionem habens, an poſsit illam exercere in familiam ſuam, aut filios proprios.
20 Iuriſdictio, qualiter & per quos actus quæri poſsit.
21 Iuriſdictio, quanto tempore quæratur præſcriptione, vel conſuetudine.
22 Superior in aliquo loco, quis dicatur.
23 Iuriſdictio certa vt præſcribatur, titulus requiritur.
24 Populus idem eſt, qui antea fuit, & nunc eſt.
25 Iuriſdictio, contra quos conſuetudine quæratur.
26 Conſuetudo qua iuriſdictio quæritur, quos producat effectus.
27 Effectus conſuetudinis per quam iuriſdictio quæritur, qualis.
28 Iuriſdictio conſuetudine, ſeu præſcriptione quæſita ad temp9 certum, an poſsit ad aliud extendi.
29 Iuriſdictio delegati, quando poſsit ad aliud tempus extendi.
30 Iuriſdictio cõſuetudine vel præſcriptione quęſita, an poſsit extendi de perſona ad perſonam.
31 Iuriſdictio conſuetudine quęſita, an extendatᷣ de loco ad locũ.
32 Iuriſdictio quæſita conſuetudine vel præſcriptione, an extendatur de re ad rem.
33 Iuriſdictio conſuetudine vel præſcriptione per exercitium certarum cauſarum quæſita, an poſsit ad alias cauſas extendi.
34 Iuriſdictio quæſita conſuetudine vel præſcriptione in vna iuriſdictionis ſpecie, an extendatur ad alias ſpecies.
35 Præſcribens poteſtatem excommunicandi, an præſcribat poteſtatem abſoluendi.
36 Iuriſdictio præſcripta, vel conſuetudine quæſita, an tranſmittatur ad hæredes.

a ¶ Aliud inducat pondera hic tex. ſcd̃m And. ſicu q̃ iuriſditio attributa inferiori, nõ reſtringitur propter iuriſditionẽ ordinariã. qđ eſt cõtra c. per hæc. de hære.lib.vj.rñ de vt hic per eũ.

b ¶ Sine coertiõe. quod eſt contra tex.in l.fi.de offi. eius.vbi ẽt Doct. & Pau.adde ibidem Alex.& alexan.in l.ij. de iuriſdi.om.iud. vbi dic, q̃ iuriſdictio acquiſita per pręſcriptionem, non habet coertionẽ.

c ¶ In duas ſpecies aut potius ĩ tres, de hoc tamen vide latius per moder. in d.l. imperium.ff.de iuriſd. om.iud.

d ¶ Bartol. diuidit merum &c.adde etiam de hac materia latè per Sali. in l. placet. C. de ped.iud.

CVm contingat. Clerici ſup exceſsibus coram ſuo epo
debẽt cõueniri:nõ corã his, q̃bus ſeruiũt:niſi cõſue-
a tudo, vel priuilegiũ, vel aliud[a] inducat. Et pars iſti9
habetur in c.cùm cõtingat.j.de decimis.& primò ponitᷣ cõſul-
1 tatio.Secũdò rñſio:ibi, ſup eo. ¶ † Primò no.q̃ clerici poſſunt
deputari ſeruitio & obſequio maiorũ prælatorũ diœceſis: q̃n-
imò poſſunt etiã aſtringi, vt in c.ſtatuimus.ſ.de maio.& obed.
ſed laicorũ ſeruitio deputari nequeunt, vt in c.ij.j. ne cleri.vel
2 mona. ¶ † Secũdò no.q̃ appellatione diœceſis, cõprehenditᷣ ciuitas,
ad idẽ cle.j.de fo.cõpe.quod procedit, vide c.j.de re.per-
3 mu.lib.vj. ¶ † Tertiò no.q̃ ex ſola receptione ſeruitij, nõ fundatur,
iuriſdictio in ſeruiẽtes:etiã ſi dñs habeat aliquã prerogatiuã
4 prout hic patet:& de hoc latius.j. ¶ † Quartò no. q̃ de iure cõi
etiã capitulũ cathedralis eccleſiæ nõ habet iuriſdictionẽ in canonicos:
aut in ſimili ſeruientes:niſi aliud habeat conſuetudo
vt hic & in ca.irrefragabili.§.exceſſus.ff.de offi. or. & ideo nec
admonere, nec corrigere poteſt capellanos ſuos exercendo iu
5 riſdictionẽ ſuã. ¶ † Quintò no.ibi, vel aliàs coercere arg.q̃ iuriſ
dictio videtᷣ poſſe ſtare ſine coertione quod eſt ſingulare ſecũ
dùm Zab.& Io.de Imo.Sed cõtra hoc fortiter obſtat.c.j.& c.
ex literis.ſ.de offi.dele.& l.fi.ff.de offi.eius, cui man.eſt iuriſdi.
b vbi dicitᷣ q̃ iuriſdictio ſine modica coertiõe[b] nulla eſt.Sol. põt
dici q̃ tex.noſter intelligatᷣ de coertione ſpũali:ſed tñ ſine aliquali
tpali coertione nõ poſsit ſtare, vt in cõtrarijs, vel põt intelligi
tex.noſter de coertione ꝑpria per ſe exercẽda:quia ſine
iſta poteſt eſſe iuriſdictio:ſed ſine aliqua coertiõe, vel per ſe vel
per alium:puta ordinarium, non poſsit eſſe.vnde talis, qui nõ
põt per ſe coercere, poteſt per ordinariũ coercere, vt in l. à diuo
Pio.§.ait Prætor.ff.de re iud.& in c.per tuas.ſ.de arbi.ſecũ-
dùm Hoſt.qui etiã ſubdit q̃ iſti potuerunt coercere per fide-
iuſſores, & pignora.inſti.de ſatiſd.tut.§.pe.& ff.de dam. infec.
6 l.iiij.§.iij.ff.de ven.inſpi.l.j.§.quid ergo. ¶ † Sextò nota q̃ de iure
cõi ſolus epiſcopus eſt ordinarius in tota diœceſi:tam in ciuilibus,
quàm in criminalibus, excluſis penitus alijs Prælatis inferioribus.
& idem no.in c.j.& in c.cum eps.de officio ordina.
7 li.vj.xj.q.c.j.de perſona. ¶ † Septimò no.duo, quæ poſſunt etiã
priuatis tribuere iuriſdictionem, videlicet priuilegium & cõſuetudo.
& dicit Io.And.q̃ nõ meminit alibi legiſſe.de quo lati9
8 j.tractabo. ¶ † Vltimò no.q̃ q̃n priuilegiũ vel conſuetudo tribuunt
iuriſdictio.inferiori, videntᷣ illã tribuere per viã excluſiuam,
ſeu abdicatiuã iuriſdictionis ſuperioris:non aũt per viam
accumulatiuã.quod eſt verũ, ſi priuilegiũ vel conſuetudo hoc
ſpecificè diſponit:aliàs aũt potius videtᷣ acquiri per viam accumulatiuã,
vt in c.cùm ab eccleſiarũ.& in c.irrefragabili.& ibi tetigi.
ſ.de offi.or.& latiſsimè tractaui in c.cæterũ.ſ.de iud.Gloſ.
ſentit cõtrariũ in eo q̃ iſte tex.præſupponit clericũ delinquẽtem
extra diœceſim propriã poſſe puniri per ſuũ epiſcopũ, vt
denotat dictio, maximè, poſita in tex.quæ de ſui natura eſt incluſiua,
vt in c.quoniã.§.ſi vero.j.vt lit.non cõteſt. & in c. cùm
olim j.de teſti.Et ſic obſtãt iura diſponẽtia q̃ q̃s debet puniri
vbi delinquit.glo.ſoluit dupliciter, & in fi.ſentit aliam.q.& remittit.
In ea.glo.ibi, nã tantũ ab illo.dic, hæc ſolutio nõ videtur
bona:quia deſtruit literã:quia (vt dixi) dictio maximè, propriè
ſumpta, ſtat incluſiuè, vt etiã traditᷣ in c.auditis.de elec.In ea.gl.
ibi vel dic.licet Do.m.hic poſt Doct.latè tractet materiã, vtrũ
epiſcopus poſsit punire ſubditũ ſuũ alibi delinquentẽ.& concludit
q̃ ſic:vñ dictio maximè, ſtat propriè:quia tunc materia
iſta melius cõuenit.c.ſequenti.dic vt ibi latius dicã.In fi.glo.dic
& de hoc ar.remiſsionis fortè etiã dicemus in c.ſequẽti. ¶ Glo.
fin.in prin.colligit vnũ notabile, quod probat per plura iura:
deinde ſentit cõtrariũ:& ſoluit per tria ſimilia.In fi.gl.dic, q̃m
ſ.in rub.Ego remiſi me hic dicturũ de competentia fori quæſita
ex cõſuetudine.in verſi. xx.Ideò pro ipſius materiæ clariori
examinatione proſequar infraſcriptos articulos.

¶ Primus, vtrum iuriſdictio, & ſic competẽtia fori poſsit quæri conſuetudine.

¶ Secundus, quæ iuriſdictio poſſet conſuetudine quæri.

¶ Tertius, quis illam poſsit quærere.

¶ Quartus, qualiter, quanto tempore, & per quos actus quæri poſsit.

¶ Qnintus, in quos, ſeu contra quos valeat quæri.

¶ Sextus, quis ſit effectus talis conſuetudinis.

¶ Poſtremò fortè tractabimus, quam iuriſdictionem ſeu poteſtatem habeant inferiores Prælati ab epiſcopo:& conſequẽter, vbi poſsint eam exercere.

9 ¶ † Circa primum articulũ, vtrũ iuriſdictio poſsit quæri cõſue
tudine, dic q̃ ſic, vt no.hæc glo.in prin.& probatᷣ in c.cùm irre
fragabili.§.exceſſus.ſ.de offic.ordi.& in c.auditis.& in c. cùm
olim.j.de præſcri.& in c.ad hæc & c. accedentibus.j. de exceſ.
Præla.ſ.de arbi.c.di.ecti.iij.q.viij.c.conqueſtus.& in l.j.& fi.C.
10 de emanci.& in alijs iuribus.j.allegandis. ¶ † Quò ad ſecũdum
articulum, quæ iuriſdictio poſsit q̃ri cõſuetudine, ſeu pręſcri
ptione:quia maior eſt difficultas, pro clariori ipſius doctrina
c præmitte q̃ iuriſdictio in genere diſtinguitᷣ in duas[c] ſpecies:vi
delicet, in imperiũ, & iuriſdictionẽ.imperium diſtinguitᷣ, in im-
perium merũ, & miſtum, vt in l.imperiũ.ff.de iuriſd.om.iudic.
11 & ibi latè per Bar.& † merum imperiũ deſcribitur q̃ eſt iuriſdi
ctio, quæ iudicis offi.nobili expeditur:vel per accuſationẽ pu
blicam vtilitatẽ reſpiciens, ſecundũ Pet.& Bar.in d.l. imperiũ.
& ibi proſequere, & vide.illa tñ verba, vel per accuſationẽ, vt
dicit Bar.non videntᷣ eſſe neceſſaria.pertinet igitur ad merum
imperium habere gladij poteſtatẽ, ad animaduertendũ in faci-
noroſos homines:aut ad exercendũ alia, quæ ſunt meri impe-
rij, aut ſupremę poteſtatis, de quibus j.aliqua exempla appare
12 bunt. ¶ † Miſtum verò imperium eſt iuriſdictio, quę iudicis of
ficio nobili expeditur, priuatã reſpiciens vtilitatẽ:& dicitur mi
ſtum:quia participat de mero imperio, & de ſimplici iuriſdi-
ctione.inquantũ enim iudicis officio nobili expeditur, partici-
pat de mero imperio.inquantũ verò reſpicit priuatã vtilitatẽ,
participat de iuriſdictiõe ſimplici, ſeu in ſpecie.iuriſdictio vero
in ſpecie deſcribitur q̃ eſt iuriſdictio, quæ iudicis officio mer-
cenario expeditur, priuatã reſpiciẽs vtilitatẽ.Item debes ſcire,
q̃ duplex eſt etiã iuriſdictio:quia quædã contentioſa, quędam
d volũtaria.Et rurſus Bar.[d] diſtinguit imperiũ merũ ĩ vj. ſpecies.
Miſtum in ſex alias ſpecies, & iuriſdictionẽ ſimplicẽ in alias. vj.
ſpecies.vide per eũ in d.l.imperiũ.nõ ſunt multũ neceſſaria ad
propoſitũ

propositũ nostrum .Rñdendo aũt ad primũ propositũ articu
13 li nostri,dico ꝙ†simplex iurisdictio indubitanter põt quæri cõ
suetudine,vt hic & in iuribus allega.præcedenti articulo. Sed
maius dubium est respectu meri & misti imperij. Host.hic te-
net ꝙ ista non pñt quæri cõsuetudine,per tex.nostrũ in fi. dũ
dicit,iurisdictionẽ.& sic à cõtrario sentit,ꝙ secus sit in impe-
rio.Idem etiam tenet Iac.de Are.in l.j.C.de emancipa.lib.quia
cùm imperium habeat̃ à lege,vt in l.j.ff.de officio eius, cui mã.
est iurisd.ergo quærit̃ præscriptione,vt in l. ius emphyteutici.
C.de fundis patrimoniali.lib.xj.Et sic vult,ꝙ non quærat̃ etiã
per præscriptionẽ tanti temporis,cuius in cõtrarium memoria
non existat.Io.And.hic dicit,quod Franciscus Accursij dispu
tauit hanc q.& nõ determinauit ꝙ etiam merũ imperiũ pos-
sit quæri cõsuetudine:& sic præscribi.Nam si põt concedi pri-
uilegio:ergo põt quæri cõsuetudine,& præscriptiõe,ꝑ tex. no
strũ,qui parificat cõsuetudinẽ & priuilegiũ.Et quia princeps
tacẽdo videt̃ consentire,& idem tenet Bar.in l.j.§.deniq;.ff.de
aqua plu.arcen.dicit tñ ꝙ quęritur sñia & patientia superioris:
quia aliàs idẽ incorporalia nõ possunt præscribi,vt in c. bonæ.
el ij.& ibi tradit̃ s.de postu.præla.& in l.j.C. de serui. & aqua.
tenet Bal.in l.ij.C.quæ sit lon.cõsue.vnde infert Bar.ꝙ cũ lon
go tpe Imperor nõ fuerit in Italia,ciuitates Italiæ nõ potuerũt
præscribere imperiũ:sed hoc hodie dici nõ põt:quia nunc est
vigesimus annus,ꝙ diuus Sigismundus Imperator fuit in Ita-
lia & in hac nostra ciuitate,per ix.mẽses moram traxit:& in vr
be Romana coronatus fuit ꝑ Eugeniũ quartũ:Et tũc reassum-
psit arma ꝓpria,videlicet aquilã cũ duobus capitibus:quã prę
timore Carolus magnus creatus Imperator,propter demerita
Imperatoris Cõstãtinopolitani,nolẽs tantam dignitatẽ repu-
diare,ductus tñ timore ipsius Imperatoris Cõstãtinopolitani,
assumpsit aquilam cũ vno capite:verũ,cũ tpe Cigismundi cõ
stãtinopolitanus nedum ꝙ Imperator,sed vix Regulus remã-
serit:maximè cũ theucri propter malignitatẽ xp̃ianorũ iam fe
rè totam gręciã occupauerunt:ipsam aquilã cum duplici reas-
sumpsit.Et de mẽse februarij proximè præterito. Mccccl j. ab
incarnato verò.Fede.xij.Imperator cũ Leonora sponsa eiusdẽ
Imperatoris in Italiã,& ad hãc nostram ciuitatẽ venerũt.Et in
vrbem Fede.per Nicolaũ quintum in Imperatorẽ coronatus
est.Et sic hodie cessat illud dictũ Bar.Et dicit Bar.in dicto lo-
14 co†ꝙ vacãte imperio nõ currit dicta[a] præscriptio cõtra Impe
a ratorem.Nec ob.ꝙ Papa vacante imperio succedat in iurisdi-
ctione,vt in c.licet.s.eo.quia licet hoc sit,tñ imperiũ caret im-
mediato defensore.Sic intelligi dicit notabiliter Inn.in c.olim.
j.de restu.spo.vbi vult ꝙ contra clericũ inferiorẽ vacantẽ non
currit præscriptio:& tñ episcopus succedit in defensiõe ipsius
ecclesiæ.Sed cõtra aliũ inferiorẽ,cui cõpeteret merũ imperium,
præscriptio procederet etiã vacante imperio,data ipsius solius
inferioris(de cuius pręiudicio agit̃)scientia & patiẽtia, vt not.
Bar.in l.si publicanus.§.in vectigalis.ff.de pub.& vectig. not.
Inno.in c.cõquerẽte.s.de offi.ordi.& sequitur hic Do.m. licet
Bar.in d.§.deniq;.arguat & non decidat.Sed Io.de Imo.ibi te-
net prædictam opi.Prædicta tñ limita secũdùm notabile di-
ctum Bar.cõsi.clv.quod incipit,vtrũ iurisdictio,et cõsi.clxxiij.
quod incipit quærit̃,vtrũ iurisdictio.Si modo ille, contra quẽ
præscribit̃,poterat expressè cõcedere & trãsferre in præscribẽ
tem:& vtrobiq; mouetur per l.hac edictali.§. ad hæc. de pace
tenenda.in vsibus feudorũ,iuncta l.alienationis verbo.ff.dever
bo.sig.& in l.vbi lex.ff.de vsucap.& quod no.in l. si fundum.
ff.de fun.do.Item de sciẽtia & patiẽtia,ꝓcedit.Si modo Impe-
rator,vel superior,qui sciuit vel scire potuit,verisimiliter pro-
hibetur.aliàs autẽ non videt̃ dari patiẽtia:si verisimiliter prohi
beri nõ potuit.facit quod habet̃ in l.ij.C.de noxa. & ita tenet
Io.de Imo.post Bar.in d.l.j.§.deniq;.in fi.ff.de aqua plu. arcẽ.
quæ limitatio mihi placet:quia patiẽtia est virtus, cũ qua mala
æquo animo toleramus.i.sine perturbatione tristitiæ secũdùm
Ange.in li.de patientia.& beatum Thomã,secũda secundæ. q.
cxxxvj.art.j.Sed virtus est habitus electiuus,& sic non est nisi
voluntariorũ,& inuoluntariorũ.de quo latè per Aristo.in iiij.
ethicorum,si rectè memini. & vide,quæ dixi in c.si quis pro-
pter necessitatẽ.j.de fur.Sit ergo conclusio,ꝙ merũ imperium
põt quæri cõsuetudine nõ ob.tex.noster dum loquit̃ per ver-
bum,iurisdictiõis,per quẽ tex.mouet̃ Host.ad dicendum con
trariũ:quia respõde dupliciter.Primò,ꝙ nõ sumit̃ ar.à contra-
rio:quia resultaret absonus intellectus,per iura & rõnes supe-
rius & in contrariũ allegatas.Secũdò,põt solui & melius ꝙ hic
sumit̃ iurisdictio generaliter,vt cõprehendat omnẽ iurisdictio
nem:& sic merum & mistũ imperiũ,& iurisdictionẽ simplicẽ.
secũdùm ea,quæ dixi in euidentialibus.Et prædictã conclusio
nem ꝙ merũ imperiũ possit pręscribi,tenent etiã Ioã. And.&
Arc.in c.cũ episcopo.de offi.ordi.lib.vj. & dño de Rota,deci.

xxxix.per tex.in c.auditis.& c.cũ olim.de præscrip.& xvj.q.
iij.c.quicunq;.s.de offi.ord.c.dilectus.j.de exces.p̃la.c.acciden-
tibus.vnde volunt ꝙ etiã capitulũ possit pręscribere cõtra sin-
gulares canonicos,& alios beneficiatos:vt possint illos interdi
cere & excõicare,& in eos exercere,quæ sunt meri imperij.Idẽ
tenet Lapus alleg.xcij.per l.viros.C.de diuer.offi.li.xij.& per
tex.in aut.de defenso.ciuitatis.in §.nullã.in fi.glos.magnæ. Et
per no.per Bar.in l.hostes.ff.de capti.& tenet Cal.in c.cùm nõ
liceat.j.de præscrip.Et sequunt̃ modernio.ad quod oĩnq vide
Bal.in q.quæ incipit,Apuleus.col.ix.Itẽ prædicta procedũt si
modo sint talia,quæ nõ sint reseruata Principi. Sed in reserua-
15 tis Principi,dic post Doc.& Do.m. ꝙ†quædã cõpetũt Prin-
b cipi in signũ supremę ptãtis:& hęc nõ possunt[b] pręscribi, vt l.
cõperit.C.de præscrip.xxx.vel xl.annorũ.vbi aduersus tribu a
tum nõ põt pręscribi,ne quis videat̃ exemptus à suprema po-
testate:& sic videatur acephalus.& hoc clarũ est aduersus Pa-
pam:vt in c.bonæ.el.ij.de postu.pręla.& in c.cùm non liceat j.
de pręscrip.no .glo.in c.cùm nobis.eo.ti.& glo.xiiij.di.c.illud
& c.vnico.de cleri.ro.lib.vj.tradit Pau.in cle.fin.de censi.super
verbo,guidagia.vbi dicit ꝙ contra Papã non potest pręscribi:
sed contra Imperatorẽ,sic.& ibi allegat rationes differentię:&
ibi respectu Imperatoris maius est dubiũ:quia non videt̃ quis
omnino acephalus.Bar.tamen videt̃ sentire contrariũ in l. ho-
stes.ff.de cap.vbi concludit ꝙ si quis diceret Imperatorem nõ
esse dominũ & monarcham,esset hæreticus.& idem etiã tenet
Angel.in l.Imperatore,quod in Papa.& in l.ij.C.de vsuca. vi-
de etiã per do.Ant.in c.per venerabilẽ.j.qui fil.sint leg. Et ex
prædictis ego sum solitus inferre,ꝙ non videtur valere consue
tudo,ꝙ in publicis instrumẽtis non præponat̃ nomẽ Impera-
toris:quia huiusmodi solẽnitas cũ maxima deliberatione in si-
gnum supremæ præeminẽtiæ fuit statuta,vt in publicis instru
mentis præponeret̃:vt in aut.vt prępo.nomen Impera.vel sal b
tem ad ipsius cõsuetudinis & præscriptionis validitatem, esset
necessarium articulare & probare de scientia & patientia Im-
peratoris.de quo dixi in c.j.j.de fide instru.& in cle.statutũ.de
elec.Quædam verò sunt reseruata Principi in signũ cuiusdam
prærogatiuæ.exemplum in c.quod translationem.j.de offi.le-
ga.& in c.sicut vnire.j.de exces.præla. & hęc etiã non possunt
quęri consuetudine,secundũ.d.Ant.hic,& secundũ quod tra-
ditur in Cle.ægro.lib.vj.Do.m.dicit ꝙ imò possunt præscribi
interueniente sciẽtia Papæ sicut dicimus in legatis in d.c.quòd
translationẽ.& hoc etiã sentit glo.in c.pe.j.de filijs præsbyt. &
probatur in c.super quibusdã.j.de ver.sig.vbi reseruata Princi
pi possunt præscribi tanto tempore,cuius in cõtrariũ memo-
ria non existat.& per illũ tex.dicit Do.m.in c.per venerabilẽ.j.
qui filij sint legi.ꝙ inferior põt præscribere ptãtem legitiman-
di,& causandi tabelliões:quæ potestas soli Principi conuenit.
vt tradit̃ in c.fi.j.de fide instru.& in l.j.§.de qua.ff.de postu.in-
tellige tamen prædicta,probata sciẽtia & patientia superioris.
Quædã verò cõpetũt rõne ordinis,seu characteris. & ita nulla
consuetudine vel præscriptiõe quæri possunt,per nõ habẽtes
ordinẽ:vt in c.quãto.& ibi dixi s.de cõsue. Et ex prędictis vi-
16 detur inferendum†ꝙ ptãs excõicandi possit præscribi,siue di-
camus ꝙ sit meri imperij : quia iudicis officio nobili expedit̃: c
siue misti,eò ꝙ ad partis postulationẽ proferatur:vt in c. vene
rabilibus.de sen.excõ.lib.vj.quod est verũ, secũdùm Host. &
Io.And.si pręscribens est capax:vt quia sit prẹlatus , vel simi-
lis.secus si sit priuata ꝑsona.ar.c.cũ satis.& seq. de offi. Archi.
& c.dudũ.de elect.& c.cum ab ecclesiarũ.& c.cõquerẽte.& ibi
per Io.And.de offi.ord.sentit etiã Inno.in c.olim.el.iij.j. de re
sti.spo.vbi dicit ꝙ simplex clericus nõ põt quærere ptãtem ex
cõicandi:& sequitur hic Zab.& placet D.Ant.& Do.m.in eo,
ꝙ nullã habeat ptãtem,& gladium:vel aliquã prælaturã. sed si
esset prælatus,quãuis nõ haberet ptãtem & gladiũ posset quæ
rere talẽ ptãtem:nõ tanquã sibi,sed tanq; prælaturæ secũdùm
no.in c.noua.& in c.omnis.de pœ.& remis. vide ad hoc quod
latius dixi in c.j.j.de sen.excõ.in v.vel vj.prin.ar. Et ex prædi
ctis etiã patet ꝙ non solùm ea,quæ sunt iurisdi.cõtentiosę, pos
sunt quæri cõsuetudine:sed etiã illa,quæ sunt iurisdi.volũtarię.
c tex.Cyn.& Bal.in l.j.C.de eman.[c] li.¶†Circa tertiũ prin.ar.qs
17 possit pręsump.seu cõsuetudine iurisdictionẽ acquirere.in pri
mis dic ꝙ ad pręscribendũ iurisdictionẽ circa ea,quę sunt ordi
nis vel characteris,requirit̃ ꝙ pręscribẽs habeat ordinẽ vel cha
racterem,vt dixi in præce.arti.quantũ verò ad reliqua dic ꝙ ad
hoc vt qs possit pręscribere ea,quę sunt meri & misti imperij
pręscriptibilia,secũdùm quod dixi in ar.pręce.requirit̃ ꝙ præ
scribens habeat aliquã pręlaturã vel administrationẽ: vt in c.ir
refragabili.§.excessus.s.de offi.or. & in c.auditis.& c.cũ olim.
j.de pręscrip.& in c.ad hęc.c.accedẽtibus.j.de exces.præla.vel
ꝙ habeat aliquã pręeminentiã,vel prærogatiuã,vel subiectos.

a ¶Dicta ꝑscriptio. Addo Pet.de Ancha.in cõsil. cxxxj. eundem in consil. cccxij. latius per Alexã.in l.iij.ff.& iurisd.om.iudi.

b ¶Nõ possunt præscribi.vide Innocẽ. in c.cùm venerabilis.de reli.domi. & Doc.in l.neminem C.de sac. san.ec. & adde Old.in cõsil. cliij.& consi.cxlij.

c ¶Adde Sali.ibidẽ. & do.Ab. hic et aduerte, ꝙ propter hoc non prohibet̃ ordinarius in negligentiam eius , qui pręscripsit, iurisdictionem exercere suam generalẽ imò potest statuere pręscribenti terminũ ad conueniendam negligentiã.ita Abba.in c. irrefragabili.de offi.ordi.cum si.vt dicit Phi. Decius in c. cæterum, iiij.not.de iudi.

a ¶ Leuiter potest d. seruos castigare, & est quasi iudex in seruos: vt dicit text. in l.j.§.si percussos ff. ad syl. l quid ergo.§.hæres.ff. de lega.j.l.pe.ff.de condi.ob.si tamen supra modum seuiat ita vt homicidium sequatur: debet dominus decapitari. ita Bald. in l.j.C. de emenda.seruo.

b ¶ Pater tradit filiū iudici ad puniēdū. adde ꝙ iudex debet ferre sententiā secundùm voluntatem patris.l.iij.C. de patria potestate nec posset imponi pœna mortis, ne videretur pater filiū morti obiecisse. singu.text.in l.milites agrum.§.si.ff. de re mili.& quid de patrono & patre, an posit conijcere in compedes et carcerem, vide Bal.in l.liberto.C.de obseq. pa. præstan. & an posit dominus nobiles suos homines leuiter castigare.& in mediocribus punire, vide Bal. in auth.ad hæc. C. de lati. libert. tollend. Quid marito ī vxore, vide An.hic & Roma.in sing. iiij. incip.licet.

c ¶ Actus. Adde bonum tex.in l.j.§.Iulius ait.ff. de itin.actuq; priua. vbi in præscriptionibus non fit extensio de loco ad locum: nec actu ad actum. vide etiam Abb.in c. cumana.de elec. in vij.no.& Bar. in d. l.j.& bene facit: qa volūtas, quæ ex facto colligitur, eatenus ex facto insurgere potest.ita probat tex.in c.sollicitudinem.de ap. & Deci. in c. gratū in iiij.not.de offic. delega.

vnde capitulū pōt prędicta præscribere, secūdùm.d.Ant.& d. m.hic.arg.l.nō ex singulis.ff.de reg.iur.priuata verò p̄sona nō pōt ea, quæ sunt meri aut misti imperij præscribere. quod tñ limita, nisi p præscriptionē acqreret simul & semel subiectos, & exercitiū eorū, quæ sunt imperij.ar.no.per Inno.in c.dilectus. de capel.mo.& quod ap.in c.dilecto.de sen.ex.li.vj. Sed ordinariā seu simplicē iurisdi.videt̃ ꝙ etiā priuata p̄sona posit ex cōsuetudine acquirere: vt hic.& dicit Ioā. And. ꝙ nō meminit alibi legisse. Et ex prædictis ego infero ꝙ pater in filios & familiā suam pōt ex cōsuetudine iurisdictionē quærere: cessante verò cōsuetudine, non pōt. Sed dubium stat no. vtrū posito ꝙ aliàs nō habeat iurisdictionē, & ꝙ illā nulla quæsierit cōsuetudine, patres & domini possint in filios & familiā iurisdictionē exercere: & dicendū est, ꝙ nō. vnde dñs in seruos mercenarios nō habet iurisdictionē, nisi illā q̄sierit cōsuetudine. text. est hic

18 vñ Philosofus in vj. Ethicorū dicit† ꝙ dñs in seruos habet solū monitionē, nō aūt coactionē.s. iurisdictionalē: sed habet monitionē: quia pōt ex cā castigare[a]: vt no.glo.vij.q.j.c.sicut alteri⁹. fac.xxiij.q.iiij.c.duo ista. vbi verus dñs habēs verum dñium in seruos, non pōt in illos iurisdictionē exercere: sed rōne ptātis, quā habet: pōt in vincula cōstringere, vel moderatè castigare: non aūt seuire. vt insti.de his, qui sunt sui vel alie.iur.§.j. & in l.j.C.de emēda.seruorū, & habet̃ ecclesiastici.c. xxxiij. vbi dicitur, seruo maliuolo torturā & cōpedes inijce.& idem dicendum est in patre, qui rōne patriæ ptātis quā habet in filiū, pōt illū leuiter castigare: vel tradere[b] ipsum iudici, vt iustè puniat. not.in l.iij.C.de patria ptāte.& in l.j.C.de emancipati.tutorū. & vide prouerbiorū.c.xiij. Qui parcit virgæ, odit filium suum. & c.xxiij. Noli subtrahere à puero, seu filio disciplinā: si em̄ percusseris eum virga, nō morieť. Tu virga percuties eum, & animā eius ab inferno liberabis. Idē etiā in marito respectu vxoris, vt in l.vxorē.C.de cōdi.inser.pōt em̄ ex causa leuiter eā castigare vt no. Doc.in c.quēadmodū.de iureiuran.& Archi.in d.c.sicut alterius.licet glo.aliter sentiat.sed debet intelligi, ꝙ nō pōt sine causa aliquo mō castigare: sed cum cā pōt, moderatè tñ: & nō crudeliter.& ita debet intelligi tex.in l.cōsensu.C.de repu. Sed si sine causa castigaret, aut cā, sed immoderatè seuiret: puniet̃ secundùm formā aut̃.sed nouo.C.de repu.& in corpore vñ sumit̃: quia puniret̃ in tertia parte donatiōis ꝓpter nuptias: vel in tertia parte totius substātię: si nō excedat trecētos aureos: aľs puniret̃ in centū aureis.& ita no.etiā glo.xxxiij.q.iij.c.placuit. vtrū possit eā in carcere, aut in vincula ponere, vide tex.in d.c. placuit. vbi tex. dicit quòd clerici vxores suas peccātes hoc est adulterātes, habēt ptātem præter necē ligandi, & custodiēdi in domo sua, ad ieiunia salutaria, & nō mortifera.xxiij.q.v.c. hæc imago. Et quæ dicat̃ leuis castigatio, & q̄ iusta, vide quæ latè dixi in c.j.de cle.pcussore.& c.puenit.de sen.ex.ī iij.mēbro principali in vj.illatiōe ī fi.

19 † Aut querit̃, vtrū habēs aliter iurisdictionē, vel à lege vel ex cōmisiōe, vel qa eā quęsierit cōsuetudine, vel priuilegio: possit illā exercere in filios, aut in familiā suam, plures reperiunt̃ opiniones. Prima fuit opi.Gof. hic, q dicit ꝙ ipsis agētibus de familia, non possunt cōtra alios iurisdictionē exercere, si recusant̃. Quę opi.nō placet Ho.nec Cal. si possunt ius dicere, qñ alij agunt cōtra illos de familia: ergo & ecōtra do. m.dicit ꝙ Gof.habuit bonū intellectū: quia pōt cognoscere qñ alij agūt: quia nō pōt recusari à familia sua, vt in c.insinuāte.de offi.dele. Sed qñ familia agit cōtra aliū, pōt meritò recusari, vt suspect⁹, vt d.c.insinuāte.& c.accedēs.j.vt lit.nō cōtes. dixi latè in c.postremo.j.de ap. Secunda principalis opi. fuit ꝙ in criminali nō pōt cognoscere: sed in ciuili pōt esse delegatus, nō ordinarius: qa delegat⁹ fungit̃ vice delegātis. hāc tenet gl. in l.q iurisdictiōi.ff.de iu.om.iud.& in l.qnetiā ff.de arbi. vbi plus dicit ꝙ pōt esse ordinari⁹ vsq; ad lit.cōtest. vt actio peat: vt in l.senat⁹. ff.de offi.præsi. Sed nō placet Calde.hic: qā lex, q iurisdictioni. loquit̃ indistinctè, nō faciēs differentiā inter ciuilē & criminalē cām. Itē sequeret̃ vbi ꝙ delegās nō posset recusari, nō posset ēt delegatus: quod est cōtra dictū.c.insinuāte.& c.iudex.de of. de leg.li.vj. Tertia fuit opi.gl.in §.tria.iij.q.vij.quę vult ꝙ in causa ciuili possit esse iudex vsq; ad finē litis, vt d.l. quinetiam, sed in criminali, vsq; ad litē contest. sed delegatus indiscretus non pōt esse sed cōtra hanc opinionē est textus in d.l.qui iurisdictiōi. q indistinctè prohibet, ne quis dicat ius familiæ suæ. Quarta fuit opi.Cal.qui nō facit aliquā differentiam inter ordinariū & delegatum. Aut inter causam criminalē, & ciuilem: sed simpliciter dicit, ꝙ potest esse iudex, saluo iure recusationis, quæ opi. placet do Anto.& est verissima, secundū do.m.quia ex quo iste aliàs habet iurisdictionē, debet posse illā exercere, nisi recuset̃. argu. d.c.postremo. voluit tamē hic do. Ant. ꝙ quantū ad effectum perpetuationis actionis, pōt esse iudex, etiā recusatus cognoscere vsq; ad lit.contę.& hoc procedit in ciuili: sed in criminali nulla exigitur recusatio: quia licet nō recusetur, non tñ pōt esse iudex: quia lex precludit sibi exercitiū iurisdictionis, vt d.l.qui iurisdictioni.& l.lex cornelia.ff.de iniurijs.& sic residet do.m. Et prædicta opi.do.Ant.placet mihi de iure cōi, quo iure, tam ordinarius, quàm delegatus possunt in totum recusari. vt dixi in c.si quis cōtra.s.eo. Sed de iure ciuili, eò, ꝙ non posset in totum recusari, secūdùm quod ibi dixi, sed esset adiungēdus episcopus distinguēdo ꝙ aut loquimur in ordinario, nō pōt esse iudex. vt d.l.qui iurisdictioni. nisi forte aut perpetuet̃ actio, vt d.l.senatus. Aut loquimur in delegato, & pōt esse iudex familiæ suę, vt in l.in priuatis.ff.de iudi.& probat̃ in d.l. quinetiam. & ratio differentię sit inter ordinariū & delegatū: quia ordinarius non pōt in totum recusari, vt in aut̃. si verò contigerit.C. de iudi.& in corpore vnde sumit̃. sed datur adiunctus. & ideò non fuit cōueniens ꝙ post, quàm iste non pōt in totum recusari ꝙ possit familiæ suę ius dicere.& ideò lex simpliciter & indistinctè delegauit exercitiū iurisdictionis absq; propositione recusationis, in d.l.qui iurisdictioni. quæ rō cessat in delegato, q pōt in totum recusari, vt in l.apertissimi.& in l.cum speciali.C. de iud. Et ideò si pars pōt recusare delegatū, & nō recusat: est quid sibi imputet̃. Et sic etiā similiter in electione arbitrorū, q à sola volūtate descēdit. vt d.l. quinetiā.& quod dixi de ordinario, ꝙ pōt qñq; vsq; ad lit. conte. ius dicere familiæ suę, est rationabile: ne pereat ius.& quia non vertit̃ magnū præiudiciū. Et de prędictis vide, quę latius dixi in repe.l.j.ff.quis & à quo.

10 ¶ † Circa quartū principalē articulū, qualiter, & p quos actus iurisdictio possit quæri, dic ꝙ per exercitiū actuū iurisdictionalium: siue illi pertineant ad merū imperiū, siue ad mistū, vel ad simplicē iurisdictionē, vt in iuribus allegatis in primo articulo.& etiā apparebit ex his, quę dicā in seq.arti.& in vij.art. Debent enim esse actus[c] de natura & potestate iurisdictiōis, quæ præscribit̃: aliàs nō fieret quis quasi possessor talis iurisdictionis exercēdæ. quāuis enim ego probem ꝙ maiores mei creauerint tabelliōes in tali castro: nō tñ per hoc probo me habere aliquā iurisdictionē territorij: quia hoc est qd diuersum à causa territorij: quia non cōpetit ex natura territorij, sed priuilegij, vel consuetudinis, vnde possessor vnius, nō infert ad possessionē alterius: sicut in simili nō probo me possedisse hæreditatē: licet probē me possedisse aliqd ab hereditate extraneū: oportet em̄ probare illud ad hæreditatē pertinere, vt l.gerit.ff.de acq. her. Si verò esset tale qd, quod naturaliter esset tale qd.i.de iure cōi pertineat ad territoriū: & cohęreat territorio, vt cognosceret de causis meri & misti imperij & c.tūc probato tali vsu, ꝓbata est quasi possessio illius dignitatis, seu iurisdictionis, vt in c. vt nostrū.§.de offi. Archi. per quē tex. dicit ibi Io. And. singulariter, aperte ꝓbari ꝙ si qs probare intendit possessionē alicuius officij vel dignitatis, nō sufficit ꝙ ꝓbet exercitiū, quod de iure cōmuni nō spectat ad dignitatē vel officiū: sed debet probare illos actus spectare ad talem dignitatem, aut officiū. & sic dicit Ioan. Andr. ibi se obtinuisse in Archidiaconatu Boñ. probato enim, ꝙ talis tali tēpore dat publicas vel priuatas examinationes scholariū & doctorū: nō tamē ꝓbata est quasi possessio dignitatis Archidiaconi: nisi probaret̃ ꝙ illud spectet ad officiū Archidiaco. Sed si talis actus de iure spectaret ad tale officium vel dignitatē: tūc satis est probare exercitiū illius actus, vt institutio ad episcopū, inuestitura Archidiaconi, & sic de singulis, quod est notandū, secūdùm Bal. in quæstione quæ incipit, apuleus col.xij. Si ergo de iure cōmuni tales actus nō pertineret ad illud officiū vel dignitatē: teneretur quis probare se priuilegio vel cōsuetudine illud quæsiuisse per actus cōformes: & ideò in terminis d.c. vt nostrū. quia fortè cancellarius Mediolanēsis dicebat se habere ex cōsuetudine, vel priuilegio, examinare ordinatos: vel episcopo, quòd nō fuit probatū ideo succubuit: qa solùm ex hoc, & ex officio vel dignitate poterat cōpetere. sed si competeret officio vel dignitati, licet auferretur ei priuilegiū vel præscriptio, si tamen perderet quasi possessionem, quę ad dignitatem vel officium pertineret, arg.l.si ędes. & l.si domus. de serui.rusti.prędi. debet igitur (vt dixi) actus conformes esse iurisdictioni, quos quis intendit consuetudine quærere. Aut asserit quæsiuisse faceret text. in c.j.§.si quis per.xxx.& ibi no. Bal. si de feu. fuerit controuersia.& tex.in l.cum de in rem verso.ff.de vsu. inquantum loquitur de præstatione vniformi. & quod not.in l.scio ff.de annuis leg. vbi, quòd legum præstationes non adaptantur ad ea, quæ habent incertam formā erogationis.& adde, quæ dicam in vij.arti. Et aduerte: quia secūdùm Bal.in d.q. per ædificationem nouæ ciuitatis in nouo solo, & exercitium meri aut misti imperij & c.per eum, qui ædificat, seu nouum populū, qui ibi exerceat omnia iurisdictionalia, quæritur iurisdictio talis meri & misti imperij, per huiusmodi enim ipsi⁹ soli occupationē & exercitiū, quærit̃ iurisdictio: vt fecerūt

Veneti.

Veneti. Et isto modo, etiam priuata psona põt querere iurisdi tionẽ meri & misti imperij. scdm qđ. s. dixi in arti. pcedentib⁹. Itẽ aduerte: qa in his q̃ sunt principi reseruata, q̃ tñ pñt cõsuetudine quæri, vt dixi in ij. art. requirit̃ sciẽtia & patiẽtia superioris, vt sentit gl. ij. in c. pe. j. de filijs psby. & pbatur in c. sup quibusdam. §. ptcrea. j. de verb. signi. Intellige tamẽ, de sciẽtia & patientia illius superioris, q possct expsse cõcedere & trãsferre in pscribẽtẽ, vt dixi in. ij. art. no. etiã Bal. in l. ij. C. de serui. & aqua. & per l. si qs diuino. ff. si seruitus vẽdi. & p no. in l. q ad certũ. ff. locati. & l. fistulas. §. fundũ. ff. de cõtrahẽ. empt. & l. ij. in fi. ff. de acqui. pos. & requiritur sciã & patiẽtia oĩum, quorũ authoritas requirit̃ in quasi possessiõe tradẽda, vel inuestitura faciẽda. ff. de acqui. pos. in l. pupillũ. Quòd si sunt plures, qui haberent quasi possessionẽ iurisditionis eiusdem generis, cõtra quos quis velit consuetudine, seu pscriptiõe iurisditionẽ pscribere: exigitur sciã et patiẽtia oĩum, & vnius ignorãtia pdest oĩbus. queadmodũ serui. amit. l. si cõem. Si verò iura essent diuersa, & penitus separata: tunc scientia nocet scienti: & ignorantia pdest nescienti. ad quod vide not. per Inno. in c. bonæ j. de post. præla. & per Bald. in d. l. ij. C. de serui. & aqua. vbi subdit, quòd ille, qui nescit non dicitur pati per l. iij. §. is q nescit. ff. de libero homine exhiben. facit etiam l. annus ff. de cal. & not. Io. de Imo. in l. sæpe. ff. de re iud. requiruntur etiam actus cõtinuati, & tps de quibus dicam in seq. arti.

21 ¶†Circa qntũ principalẽ articulũ, quanto tpe iurisditio ex cõsuetudine seu pscriptiõe quæratur. Bald. satis egregiè tractat hanc materiã in d. q. quæ incipit, apuleus. & multũ obscurè loquitur: habet̃ tamen q̃o prædicta satis corrupta. & ad intelligẽtiam pmittit, q in exercitio iurisditionis requiritur factũ psonæ exercentis. & hoc nõ potest continuò exerceri, seu semper cõtinuari: & persona patientis. & hoc est duplex, videlicet obedientia ĩ faciẽdis: & hoc est bis continuũ. & obedentia in omittẽdis. & hoc est cõtinuũ in patiẽte. ergo est actus cõtinuus, sicut seru⁹ dicit̃ cõtinuè seruire etiã cũ dormit, vel prãdet: qa animus hoĩs posidet, & posidet̃: sed nõ sic est ĩ pdijs: qa anima nõ est in fundo, nec fundus obedit homini. præmittit et, q in præscriptione sufficit ciuilis possessio in actu, si naturalis sit in potentia. Si aũt naturalis possessiõis difficillis sit persecutio, in hac sufficit ciuilis: sed in re mobili, re alia perditur possessio ciuilis p amissionẽ naturalis, vt ĩ l. si rẽ mobilẽ. ff. de acq. pos. Sed ĩ rebus immobilibus, durat ciuilis possessio: licet cũ difficultate posit recuperari possessio naturalis, quã homo retinet: licet sit absẽs. nisi aliàs per metũ, aut per signa metus ostẽdat se illã amisisse, vt in l. clam posidere. §. fi. ff. de acq. pos. tradit etiã Barto. in l. j. C. de ser. fug. & q ciuilis possessio & nõ naturalis, inducat præscriptionẽ, no. glo. ij. in c. cãm. de pscri. j. & Io. An. post Dy. in regula, sine possessione. de reg. iur. li. vj. & latè per Barto. & Io. de Imol. in l. iij. §. ex cõtrario. ff. de acq. pos. & aliqđ tetigi post Do. in c. vigilanti. j. de præscript. His præmissis, redeundo ad principale propositũ dicit Bald. q prima fronte videtur distinguendum q aut pscribens iurisditionẽ habet titulum & bonã fidẽ, & pscribit spacio. x. annorũ inter pñtes & xx. inter absentes per l. fi. C. de pscri. lon. tẽp. Aut quasi posidet bona fide, & absq titulo: & tunc præscribit spacio xxx. annorũ: & hoc pbat̃: qa talis distinctio fit in dño, vt C. de pscri. xxx. annorũ in l. si qs emptoris. Sed iurisditio æquiparatur dño, vt in l. qui furem. ff. de statu ho. igit̃ &c. In contrariũ vr̃ q titu. nõ requiratur: quia in pscriptionibus incorporalium non requirit̃ titu. vt l. si quis diuturno. ff. si seruitus vẽdi. ergo nec in iurisditione, q̃ est ius incorporatũ: sed põt dici secũdũ Bal. q ibi loquitur in iuribus, quę sunt j. dominium. Sed iurisditio est s. dñiũ vt ff. de acqui. pos. l. qui vniuersitas. §. item cum Pretor. §. qui parũ. aut nihil facit. Præterea lex, si qs diuturno. nõ habet locum in præscriptiõe psonarum, siue status: nec in seruitutibus psonalibus, vt l. fi. C. de pscri. lon. tẽpo. sed q non requiratur titulus in præscribenda iurisditione, pbat̃: qa quò ad subditos est potius cõsuetudo, quàm pscriptio. Sed in pscribẽda cõsuetudine, non requirit̃ titulus: qa vtriusq partis cõsensus habet̃ pro quodam titulo: licet innominato. facit qđ no. per gl. in l. cùm de in rem verso. ff. de vsuris. & in l. litibus & l. cũm satis. C. de agr. & censi. li. xj. & ibi per And. de Baru. & per Bar. Subdit finaliter Bald. q aut volo præscribere iurisditionem personalem in pprietate & dominio, ita q eam vẽdere & concedere possim in feudum. primo casu aut volo iurisditionem, quam alius habet, in me trãsferre. & cuis Bal. multũ obscurè loquat̃: tñ ista videt̃ sñia sua, q pscribo tãto tpis spatio, quãto prescriberẽ ipm territoriũ: & sic spatio lõgi tpis. vt in d. l. fi. sicut em̃ prescribẽs

a fundũ, præscribit quicqđ est ibi plantatũ vel radicatũ: ita pscribens territoriũ[a] præscribit iurisdictionẽ, tanq̃ plantatã & annexã territorio, à quo non põt auelli. facit. ff. de contrahẽ. emp. l. in modicis. & j. de iure pa. c. ex literis. iuncto tex. l. j. §. cùm vrbem ff. de off. præfe. vrb. & l. fi. eo. tit. & l. iij. ff. de off. præsi. & l. fi. ff. de iuris. om. iud. in quibus dicit̃, q iurisdictio cohæret territorio. & ad idem c. fi. in fi. ff. de consti. li. vj. & in l. fi. C. vbi & apud quos. & l. pupillus. §. territoriũ. ff. de ver. sig. & l. quicũq. C. de fund. limi. li. xj. vnde tanto tpe iurisdictio, quę est ius incorporale cohẽrẽs territorio, regulariter præscribitur: & cõsuetudine solet, quãto tempore quærit̃ territoriũ. per tex. & quod ibi no. Bal. in l. fi. C. de pscri. lon. tẽ. & in l. ij. C. de ser. & aqua. Si autem aliquis vellet creare liberas gentes, nouũ imperiũ ex surrectiõe, & iurisdictiõis exercitio, verbi gratia: si aliquod castrum tenebat̃ Regi ad soluendum tot denarios in anno, & in omnibus alijs, homines illi erant liberi, & ego volo eos pscribere vt subditos quò ad omnia: hoc casu, oportet interuenire tẽpus longissimum. & ratio differẽtiæ fit inter præcedentẽ casum & istum: quia in præcedenti, homines seu subditi, nõ mutant statũ seu dñm: licet qnq interfit magis habere vnũ, quàm aliũ dominũ: vt l. inuitus. ff. de fideicõ. lib. In hoc verò secundo casu, subditi mutant statũ: & ideò exigit̃ tẽpus longissimũ: vt d. l. litibus. & d. l. cũ satis. C. de agri. & censi. & quod vtrobiq notatur. & quod no. glo. in d. l. cùm de in rẽ verso. ff. de vsur. Secũdo casu, qñ dolo præscriberet feudũ, & sic iurisdictionẽ sub alternã. tex. videt̃ velle, q requirant̃ xxx. anni. in c. j. §. si qs per xxx. si de feu. fue. contro. Si inter dominũ & agnatos. Bald. distinguit q aut tractatur de feudo transferẽdo, aut de nouo formãdo. Primo casu, sufficit longũ tempus: vnde si tu habes feudum, quod ego emo bona fide ab alio, consentiente dño: ego illud præscribo longo tẽpore, & ero solus & insolidũ feudatarius: sicut medio tẽpore fui solus & insolidũ possessor: qa possessio regulat, & regit præscribentẽ. ff. de iti. actuq priua. l. j. §. j. faciunt quæ dicam in vij. prin. art. Subdit tñ Bal. q licet aliqui dicant q si loquimur in eo, qui nullã aliàs habet iurisdictionẽ, & vult pscribere: q requirit̃ tantũ tempus, cuius in cõtrariũ memoria non existat: moti: quia talis iurisdictio habet causam discõtinuã, p. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & esti. tñ Bal. dicit q hoc nõ est verũ: qa in præscribẽda iurisdictione tria sunt cõsiderãda. Primò considerari debet actus superioris

22 scientis & patiẽtis† & appellat̃ superior ille, ad quẽ pertinet locus ex natura loci. j. exitu. ff. de iud. l. insulæ. Exemplũ. Rex habet totũ regnũ suũ, & totum illius regni solum in eius potestate consistit, vt d. l. j. §. cũ vrbem. & cũ sine isto solo, præscriptio nõ pcedat: vt c. bonę. de postu. Prela. & in l. ij. §. pe. ff. de aqua plu. arcen. & in l. si publicanus. ff. de publica. Ista scientia & patientia ipsius superioris, dicit̃ habere causam cõtinuã. arg. l. magnan. C. de cõtrahen. & cõmit. stipu. Secundò cõsiderari debet actus pscribentis. & iste in genere sui est cõtinuus: quia tribunal perpetuũ habet. & eius statuta bona, & edicta semper vigent: vt in l. Adriani. C. de hære. Sed respectu singulorũ actuũ, non dicit̃ cõtinuus. ar. l. fi. C. de ser. & ita intelligi debet quod dixi. s. in euidentialibus. Tertiò cõsidarari debet actus inferioris obediẽtis: & quò ad obedientiã patientis, non est dubiũ q est actus cõtinuus. arg. l. dedi. in princip. ff. de cõdictione causa da. Nec rebellio vnius aut duorũ, seu pluriũ subditorũ, tollit possessionẽ in vniuersis. Sed vniuersalis rebellio omniũ, vt sentit Bar. in l. hostes. ff. de cap. & sic videt̃ concludere Bal q sufficiat ad præscribendã iurisdictionẽ, longũ tempus. s. decẽ annorũ inter presentes & xx. inter absentes. nõ ob. §. ductus aquæ. quia ibi tẽpus allegat̃ pro cã: hic verò cã aliunde allegatur: & temp⁹ allegatur ad illã causam pbandã: qa tẽpus nõ habet in se cãm: nec ponit̃ inter causas substãtiales. pro quo facit l. obligationũ ferè. §. placet. ff. de act. & obli. Causæ em̃ substãtiales sunt tantum quatuor. licet Seneca in quadã sua epistola dicat esse plures, quàm quatuor. Et inter naturales & accidẽtales causas, ponit locũ & tẽpus. Ista sunt verba Bal. satis dubia, licet ipse etiã magis dubiè loquat̃. & in effectu videt̃ velle q vbi ad præscriptionẽ allegat̃ tempus p titulo quod est necessariũ: qñ ius facir cõtra pscribentẽ per. c. j. de præscrip. li. vj. & c. ad decimas. de resti. spo. li. vj. tũc exigit̃ tantũ tempus, cuius in cõtrariũ memoria nõ existat. Sed qñ allegaretur cã aliunde, quàm ex tpe, vt puta cõcessio tui patientis, aut similis titulus, & ad pbandum deduceret̃ tps: sufficit tempus longũ. x. vel xx. annorũ. Sed di-

23 cit Bal. q hic occurrit magnũ dubiũ† quia qñq est certa iurisdictio. ad quã præscribendã specialiter requirit̃ titulus: aliàs nõ pcedit propter malã fidẽ presumptã, per d. c. ad decimas. facit etiam d. c. j. de præscrip. li. vj. ergo videt̃ falsum, quod dictũ est de præscriptione decẽnali. Solu. dicit Bal. q si aliqs vtitur iurisdictione in aliquo regno, iurisdictio qua vtitur, non est eadẽ cũ iurisdictione Regis: sicut cũ quis pscribit seruitutẽ in fundo Titij, præscribit ius quod nõ est Titij: quia res Titij non seruit ipsi Titio: et finaliter de intellectu d. c. ad decimas. remittit Bal.

a ¶Iurisdictio cohæret territorio, tanq̃ nebula super paludẽ. ita Soc. in cõsil. lxxiiij. ij. col. vers. j. quia ex quo.

ad no. per Barto. in l.j.§.j.ff.de itinere actuq; priuato.& ſic reſi det. quæ verba ſunt ſatis dubia. de quo etiã vide in c.j. de præſcrip.lib.vj.& per Do.m.in c.ſi diligẽti.j.de preſcrip. Iſta materia (iudicio meo) eſt difficillima: quia ad eã expediendã cõcurrunt plures articuli difficiles. In primis generalis articulus eſt, quanto tẽpore inducat̃ cõſuetudo. in quo Doct. ſunt valde varij, vt latè traditur in c.fi.ſ.de cõſue.& in l.de quibus.ff.de legi. Itẽ quia ꝑ Doc. cõmiſcetur materia præſcriptionis & cõſuetudinis adinuicẽ, inter quæ duo, longa videt̃ differẽtia. & eſt articulus ſubtilis & difficilis, vt apparet ex his, quæ tradit d. Ant. in d.c.fin. Itẽ cõmiſcetur materia iuriſdictionalis, quæ ſimiliter eſt ſubtilis & difficilis. Eſt alius ſecũdus artic. qñ ius incorporale dicat̃ continuũ, vel diſcontinuũ. Eſt & tertius arti. de ſcientia & patientia[a] ſuperioris. Quare ſi eſſemus in materia cõſuetudinis, lati⁹ inſtarẽ. verùm pro nũc breuiter & cõpendioſe loquar. Et in primis dico ꝙ ſi aliqs inniteret̃ ſola præſcriptione, quæ tẽderet ad præiudicandũ iuribus alicuius, exigeret illud tẽpus, quod exigitur ad validitatẽ præſcriptiõis: qñq; longiſſimum, ſecũdùm quod ſtatim aliqd ſubijciã. Et etiã tũc eſſet neceſſariũ cõſiderare, vtrũ iuriſdictio haberet cãm cõtinuam, vel diſcontinuã. Et vtrũ talis inniteret̃ ex titulo, vel ex bona fide: & de ſcientia & patiẽtia ſuperioris, ſeu eius, cõtra quẽ præſcribitur. verũ cùm ad eſſe ſeu ſubſtantiã cõſuetudinis, aut ad eã inducendã nõ requirat̃ titulus, vt tradit Arch. & Io. And. poſt cũ in c.j.de præſcrip.lib.vj.& ibi d.Do.& Hoſti.in c. cũ olim. de præſcrip.& do.Ant.& d.M.in c.fi.de cõſue. Nec etiã videat̃ requiri bona fides, cũ agatur de cõſenſu publico: nec etiã ſciẽtia & patiẽtia ſuperioris, vt no.glo.j.di.cõſuetudo.iiij.di. §. leges. viij.diſt.c.fruſtra. Doc.in c.fi.de conſue.& probat̃ expreſſè in c.j.de conſti. licet glo. videat̃ voluiſſe contrariũ in l.de quib⁹.ff. de leg.& malè, niſi intelligẽdo, prout ſtatim dicã, meritò dicendum arbitror ꝙ vbi ad eſſe cõſuetudinis non exigit̃ ſubſtantia præſcriptionis ꝙ ſemper ſufficit longũ tempus, hoc eſt x. annorum, nõ dico inter preſentes. xx. inter abſentes, ꝓut nõnulli vident̃ interpretari. ſed dico ꝙ ſufficiat ſolũ tempus[b] .x.anno. quia abſentia priuatorũ nõ habet obeſſe iis cõſuetudini: quia cõſuetudo nõ inducitur ex tacito cõſenſu populi in loco exiſtẽtis, vt d.l.de qbus.& inſti.de iure na.§.ex non ſcripto. q popu-
24 lus ſemper eſt preſens in loco. † Et eſt idẽ populus, qui ſemper pro tẽpore præterito fuit, vt in l.proponebat̃.ff.de iud. & in l. ſicut §.fi.& ibi etiã Bal.ff.qđ cuiuſq; vniuer. nomine. no.gl.vij. q.j.c.deniq;. Nec facio vim, aut differentiã vtrũ iuriſdictio dicat̃ habere cauſam cõtinuã vel diſcontinuã quò ad intelligendã cõſuetudinẽ ꝓpriã, ſeu quærendã ipſam iuriſdictionẽ ꝑ cõſuetudinem propriã: quia nõ memini legiſſe, quantũ ad puram cõſuetudinem per iura noſtra talẽ aliquã fieri differentiã. Quinimò reperio, ꝙ iuriſdictio volũtaria, quæ non videt̃ adhærere territorio, vt in l.ij.ff.de offi.proconſ.& leg.viij.q.ij.c.epiſcopũ.cũ duobus ſequẽtibus.& xviij.q.ij.c.luminoſo.& quæ videt̃ habere cauſam diſcõtinuã: nihilòminus quærit̃ longo tẽpore. vt l. fi.C.de eman.libe.no.Bal.in l.j.C.eo.& maximè, quia lati⁹ traditur in c.fi.de cõſue.& in d.l.de quibus. ad inducendã cõſuetudinẽ conſiderat̃ pluralitas actuũ, etiã ſi fuerint duo vel tres, qui tranſiuerint in veriſimilẽ notitiã populi cõcurſu decẽnij. Vnde cõcludo ꝙ cùm iura velint cõſuetudinẽ longo tpe induci, vt in rub.& in l.ij.C.quæ ſit longa conſue.& in d.l.fi.C.de emã.liberorũ. decenniũ videt̃ ſufficere: cùm dicat̃ longũ tẽpus. Nec etiã videtur diſtinguendũ, ſecũdùm Iaco.But. Bar.in d.l.de quibus, vtrum talis cõſuetudo ſit preter, vel contra ius. de quo tñ aliqd ſtatim ſubijciã. Si verò ad eſſe conſuetudinis miſceret̃ ſubſtantia præſcriptiõis, quia exigeret̃ præſcriptio, vt præſcriptio: nõ dico vt tẽpus: quia ad cuiuſlibet cõſuetudinis ſubſtantiã exigit̃ tempus.x.annorũ. Sed loquor de preſcriptione, quæ exigeret̃ propter preiudiciũ alicuius: nõ de præiudicio, ſeu effectu publico vniuerſali inducto per cõſuetudinẽ: quia tunc ſuccederet differẽtia inter actus continuos & diſcõtinuos: & habitũ titulũ & non titulũ, ſcientiã, & ignorantiã ſuperioris ſeu illius, de cuius præiudicio ageretur. & ideò hoc caſu arbitrarer diſtinguendũ, qđ aũt loquimur de iure ciuili, aut de iure canonico. De iure ciuili, regulariter ſufficit longum tempus, per l.ij.C.de ſerui.& aqua. facit l.fi.C.de præſcri.lon.temp.& hoc caſu, pñt procedere rõnes Bal. ꝙ iuriſdictio dicat̃ habere cãm continuã, exigit̃ tñ ſcientia & patiẽtia: quia talis habet̃ pro titulo: & ex hoc titulo præſumpto in iuribus incorporalibus, per l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſerui.vendi.& per ea quæ.ſ.dixi ſufficit longũ temp⁹, vt d.l.fi.de præſcri.lon.tẽporis. Et hoc caſu, inquantũ agerem⁹ de preiudicio illius reſpectu preſcriptionis illi preiudicãtis, acciperemus longũ tẽpus decẽnij inter præſentes, & xx.annorũ inter abſentes, vt d.l.fi. Et hæc tamẽ regula fallit in iuriſdictione, per quã ſtatus ſubiectorũ mutaret̃. arg.l.litibus. et per.l.cùm ſatis.C.de agri.& cen.lib.xj.& per ea, quę dixi ſecũdùm Bald. Item fallit in caſu c.j.§.ꝙ ſi per xxx.ſi de feu. fuerit cõtrouer. inter dominũ & agnatos. Tertiò fallit, niſi per cõſuetudinẽ qs vellet preſcribere iuriſdictionẽ principi reſeruatã[c] in ſignũ ſpecialis priuilegij: qa tunc etiã de iure ciuili exigeret̃ tantũ tempus, cuius in cõtrariũ memoria nõ exiſtat, ſecũdùm d.M.ſuper c.ſup quibuſdã.j.de verb.ſigni.& tenet Do.m.& Doc.in c.fin. ſ.de cõſue. Bar.& Io.de Imo.in l.j.§.deniq;.ff.de aqua plu.arcẽ. ſufficit tñ hoc tẽpus: quia vſus tanti tẽporis habet vim priuilegij, vt d.c.ſup quibuſdã & l.hoc iure §.ductus aquæ.ff.de aqua quot.& eſti. facit quod not. Bar.in l.ſi publicanus §.fi.ff. de publica. Quartò fallit ſecũdùm d.Ant. vbi ius requireret antiquatam cõſuetudinẽ, quæ fallentia nõ plus placet d.M. ibi videtur enim eſſe cõtra tex.in d.l.de quibus. vbi cõſuetudo dicit̃ inueterata, quæ acquiſita curſu decẽnij, nec videt̃ fieri differentia inter verbũ, inueteratã, & antiquã. facit.l.minime.ff. de legi. quæ loquit̃ per verbũ, diuturni, vnde hæc verba, diuturna, inueterata, & antiqua. vident̃ ſinonima. Quintò fallit ſecũdùm d.Ant. vbi cõſuetudo obuiaret omni iuri: qa tũc requirit̃ etiã tantũ tpſ, cuius in cõtrariũ memoria nõ exiſtit, ſecũdùm d.Ant.in d.c.fi. & intelligo omni iuri, contra quod operari poſſit cõſuetudo. & iſtæ fallentię fuerũt originaliter Io.mo.& Archi. in c.generali. de elec.lib.vj. quę fallẽtia ſimiliter non placet. d.m. videt̃ cõtra tex.in d.c.fi. q requirit cõſuetudinẽ eſſe preſcriptã: cùm eſt cõtra ius.& tamẽ dicit ibi, ꝙ ſufficiũt x.anni. Itẽ cùm de iure ciuili ſufficiat tẽpus x.annorũ, nõ debemus obuiare iuri ciuili; niſi quatenus reperiret̃ iure cautũ, vt dixi in c.j.de oper.no. nũ. In cõtrariũ etiã facit quod dixi ſ.ſecũdùm Ia.Bu.& Bar. niſi diceres ꝙ Iac.& Bar. loquunt̃ de cõſuetudine cõtra ius, & nõ cõtra omne ius: de iure aũt canonico, idẽ videt̃ regulariter dicendũ: quia tẽpus cõſuetudinis inducẽdæ regulariter de iure canonico non videt̃ eſſe diſſorme à iure ciuili: etiã ſi cõſuetudo exigat preſcri. ꝑ tex.in c.fi.ſ.de cõſue. iunctis his, quę ſ.dixi quod videtur ꝓcedere, etiã ſi tractet̃ de alterius preiudicio: dũmodò non agatur de preiudicio eccleſiæ. vnde Do.m.in c.ſi diligenti.j. de preſcrip. vbi videt̃ approbare opi.Bal. de quo.ſ. videt̃ concludere in effectu, ꝙ ſufficiat longũ tempus. Mouetur in c. cũ eccleſia.j.de cã poſ.& proprie. Nam ibi loquit̃ de quadam quaſi poſſeſſione iuriũ incorporaliũ, & acquirenda quadã ſeruitute in iure eligendi cõtra canones eccleſiæ cathedralis: iure etiã reſiſtendæ.& tñ non fuit opus ꝓbare bonã fidẽ, & ſic titulum. Et idẽ ſentit Inno.in d c.ſi diligẽti. dicens, ꝙ cõtra præſcri. quæ eſt cõtra preſcribentẽ, ſufficit allegare titulũ: ſed nõ eſt neceſſe ꝓbare: ſed ſufficit ꝓbare ꝙ per longũ tpſ.ſ.per x.annos qs fuerit vſus tali iure. quod etiã tenet Bar.in l.j.§.deniq;. ff. de aqua plu.arcẽ. Aduerte tñ: quia glo.in c.fi.ſ.de conſue.& xij.di.c.cõſuetudo. vident̃ velle ꝙ qñ cõſuetudo ſit cõtra ius: tunc nõ ſufficiat longũ tempus: ſed ſolũmodo quãdo preter ius. Sed do. Anto. ibi dicit ꝙ ſufficeret longũ tempus, ſi ſciẽte papa induceretur quod eſt valde no. ſecũdùm d.M. ſed nõ probat̃ iure. quido. M. fatetur tñ ꝙ ꝓcedit dictũ do. Ant. qñ papa fuiſſet vſus illa cõſuetudine: ſed ſola patientia nõ ſufficeret: qa multa ꝑ patientiã tolerant̃ &c. vt in c.cũ iam dudũ.j.de prebẽ.& ſic videt̃ fateri Do.m. ꝙ qñ conſuetudo eſt contra ius, de iure canonico exigeret̃ longius tẽpus, cuius contrariũ videt̃ ipſe & Inno. voluiſſe, per ea, quæ ſtatim dicta ſunt. Sed poſſet intelligi & ſaluari hoc dictũ, qñ requireret̃ preſcriptio lõgioris tẽporis, ꝙ̃ decẽnij reſpectu iuris quod preſcriberet̃: & fauoris illius, cõtra quẽ preſcriberetur. Nam hoc caſu, ſi ſola ſcientia & patiẽtia illius, cõtra quẽ preſcribit̃, nõ diminueret tpſ preſcriptionis: ita nec cõſuetudinis habẽtis admiſtam præſcriptionẽ. & ideò ſi conſuetudo talis eſſet præiudicatiua eccleſiæ, ita ꝙ tractaret̃ de alicuius eccleſiæ præiudicio, ꝑ exercitiũ talis iuriſdictionis: ſicut cõtra eccleſiã non præſcribit̃ etiã cum titulo, niſi qs poſſederit per annos xl. Ita nec præſcriberet̃, ſeu cõſuetudine quereret̃ talis iuriſdictio, niſi qs fuerit vſus tali iuriſdictione ſciente & patiente aduerſario, per dictũ tempus xl.annorũ. hæc em̃ patientia in iuribus incorporalibus habet̃ pro titulo & poſſet allegari & probari, ex tẽpore titulus, per l.cùm de in rẽ verſo.ff.de vſu.& l.j.§.fi.ff.de aqua plu.ar.& in c.peruenit.j.de cenſi. & iſtud eſt quod voluit Bal.ſ. dum dicit ꝙ allegat̃ cauſa aliunde, et probatur per tẽpus. Conclude ergo ꝙ ſi per talẽ conſuetudinẽ & vſum iuriſdictionis detraheret̃ iuri alicuius eccleſiæ: tũc ſicut in præſcriptione cõtra eccleſiã requirunt̃ xl.anni: ita & in conſuetudine. hoc no. voluit Inno.in c.cũ dilectus.ſ.de cõſue. & Do.m.in c.fi.de cõſue. videtur tñ Inno. ſe reſtringere, & velle ꝙ dictum ſuũ procedat, qñ cõſuetudo eſſet contra eccleſiã particularem: hoc eſt qñ tractaret̃ de præiudicio eccleſiæ particularis. quod non placet Do.m.in d.c.fi. qui dicit, ꝙ nõ videt congruã differentiã inter preiudiciũ eccleſiæ particularis & vniuerſalis: & quia

a ¶ An iuriſditio q̃ratur cum patientia & ſcientia ſuperioris, vide Soci. in conſil.clxxxvij.ix. col.ver.v.& vlti.

b ¶ Quanto tempore quæratur. vide Soci.d.cõſil.clxxxvij.in iij.col. verſic. circa tertiam.

c ¶ In præſcribenda iuriſdictione, quæ reſeruatur principi in ſignũ ſupremæ poteſtatis, requirit̃ tempus, cuius initij memoria non exiſtat. et quę ſunt iſta vide Bal.in l. reſcripta.C.ſi cõtra ius. & per l.j.C.de iure aur. annul.& vide Bal.in ti. quę ſint re ga. in vſibus feudo.

& quia nō debet esse minus fauorabile totū corpus ecclesiæ, ꝙ
vnū ipsius membrū.& sic ꝙ vnàquęq; ecclesia particularis. &
ex prædictis ego arbitror inferendū ꝙ si cōsuetudini propria
admista esset præscriptio, vel ipse vsus iurisdictionis potiꝰ pro
priè diceret præscriptio, ꝙ cōsuetudo secūdùm ea, quæ latiꝰ di
cam in vij.prin.art. Si essemus in casibus, in qbus de iure ciuili
requireret maius tempus decēnio: dicerem ꝙ esset de iure ciui-
li ad inducendā hanc consuetudinē, per quā acquireret talis iu-
risdictio, requireretur illud tēpus, quod requireret de iure ciuili
ad præscriptionē talem inducendā.& ex prędictis habes expe
ditum quintū principalē articulū, qui est satis intricatus & dif-
25 ficilis. ¶ † Circa vj.articulū principalē. in quos, seu cōtra quos
iurisdictio possit quęri cōsuetudine. breuiter dic ꝙ contra quē
cunq; inferiorem: siue sit dñs, aut aliàs habens iurisdictionē: si-
ue vniuersitas, siue populus, vt patet ex superioribus, quinimò
& contra Imperatorem, & cōtra Papam pōt quæri: dummo-
dò non sit talis per quam quis videat præscribere quod sit ace
phalus, per ea quæ dixi s.in ij.principa.articu.
26 ¶ † Circa vij.principalē articulū, quis sit effectus huius cōsue-
a tudinis. Et[a] aduerte: quia vt patet ex superioribus, nos hic non
tractamus de effectu cōsuetudinis in genere de quo latius per
Docto. maximè per d. Anto.in d.c.fi.s.de consue. Sed loqmur
de effectu cōsuetudinis, per quā quæsita sit iurisdictio: qui arti-
culus est etiam intricatus, & difficilis: & ideò, vt facilius intelli
gas, j.dicenda debes præmittere ꝙ per vsum longeuum quan
doq; acquiritur ius priuato: & ista non est propriè cōsuetudo:
sed præscriptio, siue tale ius trahat ex publico, siue ex priuato:
qa ꝓpria cōsuetudo nō acqrit de sui ꝓpria essentia alicui pri
uato: sed in publico, vndecunq; causetur, etiā si tale ius publicū
acquirat ex iure priuato, vt in l.venditor.§.cōsistat.ff.cōmunia
prædiorū. vbi patet ꝙ pōt cōsuetudine introduci ꝙ dato pre-
tio quisq; possit fodere, seu excidere lapides ex fundo, seu la-
pidicinis alicuius priuati: vnde ex quo istud ius acquirit publi
co, & in cōi: licet acquirat, seu trahatur à priuato: tñ dicit con-
suetudo. Sed si acquireret particulari personæ, vel certis perso
nis, non diceretur cōsuetudo: sed præscriptio. Nam cōsuetudo
est lex nō scripta, quæ debet esse cōis, sicut lex scripta. iiij. dist.
c.erit autē lex. Si ergo ius acquiritur priuato, non potest dici
lex: quia non est cōmunis.& ideò notabiliter dicit Io.Andr. &
d.me.post eum in c.cū dilectus.s.de cōsue. ꝙ illa decretalis incō
gruè ponitur sub illo titulo: quia potius debebat poni sub titu
lo, de præscri. ꝙ ibi: quia ibi illud ius subtrahebatur vni colle-
gio, & acquirebatur alteri collegio quod dictū est singulare: et
ideò nō dicit cōsuetudo, vbi ius acquiritur certo collegio: quia
collegiū tenet vicos vnius. Est enim corpus fictū & represen-
tatum, vt in l.mortuo.ff.de fideius.& in l.proponebat.ff. de iu
di.secūdùm Do.m. Ego tñ arbitror ꝙ in vno collegio respectu
omnium de collegio, pōt induci cōsuetudo: & erit propria con
suetudo respectu ipsius collegij: quia sicut potest statutū cōde
re, vt in l.fi.C.de iur.om.iud.& l.ambitiosa.ff.de decretis ab or-
dine faciendis.& per Bar.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.
& per Pet.de Anch.in repe.c.j.s.de constit.in ix.q.prin. Intel-
ligendo tñ secūdùm quod dicit in dictis iuribus, ita etiam pos
sit cōsuetudo induci. A.B. Ad prædicta etiam facit quod dicit
Bar.cōsi.qđ incipit, capitaneꝰ patrimonij. vbi dicit, ꝙ cōsuetu
do est, qñ ex tāto consensu populi & cursu tēporis inducitur
aliquod ius, quod populꝰ statuēdo facere posset.& ita loquit
l.de quibus. sed qñ quis præscribit cōtra aliquē aliquod ius, qđ
si vellet, nō posset statuēdo inducere: tūc est pręscriptio. quod
etiā sensit Cy.l.ij.C.quæ sit lō.cōsue.& Doc.c.fi.de cōsue. Ma.
Et aduerte: quia vnus & idem vsus qñq; vno respectu pōt esse
præscriptio: et alio respectu pōt esse cōsuetudo: vt sing.exem
plificat Io.And.in c.iij.de cōsue.lib.vj.& si Episcopus acquirit
vt solus possit corrigere sine cōsilio capituli: quia quò ad epi-
scopū, cōtra capitulū est pręscriptio: quia detrahit iuri capitu-
li, & acquirit episcopo.& sic nō pōt dici cōsuetudo, per ea quę
statim dicta sunt. sed respectu subditorū, qui per solū episco-
pum veniūt corrigēdi, dicit consuetudo.& idē respectu episco
pi quo ad subditos: qa subditis nihil detrahit: sed est quædam
lex tacita, seu non scripta, per quā solus episcopus pōt eos pu
nire.& ideò dixit ibi no.Io.And. quatenus episcopus cōtendit
cōtra capitulum, debet habere titulū: quia est pręscriptio, & in
præscriptione cōtra ius requirit titulus: vt in c.j.de præscrip.li.
vj.& sic intelligit glos.in verbo, canonice.in d.c.iij. iuncto illo
tex. Sed quatenus episcopus litigaret cōtra subditos de iurisdi
ctione cōtra eos per eum solū quęsita: nō tenetur allegare titu-
lum cōtra eos, vt dixi, est cōsuetudo, & in cōsuetudine etiā con
27 tra ius non requirit titulus. vt s.dixi. † His igitur sic præmissis
descendo ad declarationē articuli, qs sit effectus cōsuetudinis. p
quam quęrit iurisdictio: breuiter dic ꝙ is, qui cōsuetudine iuris
dictionē quæsiuerit, pōt illam exercere vt hic, & in alijs iuribus
alleg.& in allegādis. quod est intelligendū, quādo exercēs actū
b iurisdictionalē habuit animū acquirēdi quasi possessionē[b] iu-
risdictionis generalis, vel particularis, in toto vel in parte: aliàs
sine animo acquirendi nullā iurisdictionē acquireret, quæ non
acquiritur sine quasi possessione: et quasi possessio nō acquirit
sine animo C.de acqui.pos.l licet & ff.eo.l.iij.& l. quemadmo
dum.in prin.& in c.cū nostris de conces.pręben.& in c. pasto.
de priui. Et aduerte. ꝙ ille, qui vult acquirere quasi possessionē
alicuius iuris, seu iurisdictionis: debet eo animo facere ꝙ credat
vti iure suo.ff.quemad.ser.ami.l.fi.& ff.de iti. actuq; priua.l.fi.
tenet Inno.in c.cū dilectus.de capel.mo.in glo. sed quęritur. in
prin. licet in contrariū notet idē Inno.in ver.quod autē credat.
Sed primā glo.Inno.intellige, quantū ad hoc, vt iurisdictionē
effectualiter acquirat: ita vt iuris remedijs opportunis possit
se in quasi possessione defendere. quod autē secūdo loco dicit
Inno. intelligi debet, quò ad hoc, vt nō possit se perpetuò de-
fendere, secundùm Henricū Bohic in d.c.cū dilectus. Acquirit
ergo prędictis duobus cōcurrentibus iurisdictiōis exercitiū, ꝑ a
cōsuetudinē, si modò sit legitimè præscripta, vt in c.cumana.de
elect.& ibi no.secūdùm Host.& Io.Andr. Et hæc adde ad ea,
quæ dicta fuerūt in iiij.prin.art. Et prædicta indubitanter pro-
cedūt respectu eorū, quæ expressè & specificè ꝑ quasi posses-
sionem exercitij & iurisdictionis quæsita sunt siue sint quæsita
respectu certarū personarū: siue certi loci, aut certarū causarū:
siue sint meri, siue misti imperij: siue etiā iurisdictionis simpli-
cis. Indubitāter em̄ est concurrentibus his, quæ ad acquisitionē
iurisdi.necessaria sunt, in his, quæ expressè quasi possessa sunt
iurisd.exerceri posse. sed dubiū satis difficile oritur, vtrū hmōi
cōsuetudo extendatur ad alias personas, loca, res, vel alias iuris
dictionis species. Et ideò pro istius dubitatiōis clariori doctri
na, prosequar infrascriptas. quæstiones.

a ¶ Quomodo acquiratur iurisdictio ꝑ consuetudinem, vide Feli.in c.ex parte decani.de rescri. & Corneum in cōsilio cclxviij. incip. in hac.

¶ Prima erit, vtrum fiat extensio de tempore ad tempus.
¶ Secunda, de personis ad personam.
¶ Tertia, de loco ad locum.
¶ Quarta, de re ad rem.
¶ Quinta, de causa ad causam.
¶ Sexta, de vna specie iurisdictionis ad aliam speciem.
28 ¶ † Primò igitur quęro, vtrū iurisdictio cōsuetudine seu pręscri
ptione quæsita ad certū tempus, extendat ad aliud tēpus. Exē
plum. acquisiuit qs potestatē cognoscēdi de causis cōcurrenti-
bus intra mensem Maij, vel certo tēpore anni: an poterit iste co
gnoscere de alio mense, vel alio tēpore? Sol.dic, ꝙ nō authorita-
te pręscriptiōis.arg.ff.de le.ij.in l. statuliber.§. stipulatus.& C.
cōmunia de le.in l.fi. sed si propter iustū impedimentū fuerit
impeditus, tūc ex ratione iuris cōmunis pōt cognoscere, vt l.fi.
C.de adulter.l.& in l.intra vtile.ff.de mino.& in l.prospexi.§.
sextus.ff.qui & à quibꝰ. secūdùm aliquos. quod nō placet Bal.
quia secūdùm eū, talis est exclusus à potestate cognoscēdi alio
tempore per l.legatū.C.de cōdi.insertis. quod est verū, nisi par
tes ipsæ prorogēt: quia officiū prorogatū dicit esse vnū & idē
dūmodò sit eiusdē formæ & iuris: secus si alterius, vt in §.hi, q.
de præben.lib.vj.& ibi glo.& in l.cùm in plures.§. lege dicta.
ff.loca. Item secus si venit ad perimendū officiū, quod introdu
cebatur ex primo cursu: quia tunc non dicitur idē. per l.stipula
tus sim mihi à proculo.ff.de verb.obli.& l.Valerianꝰ.ff.de præ
to.stipu.& hæc vera, si meta apponit actioni, extendit actio et
iurisdictio: quia extendit ad incidentia.C.de iudi.l.quot. secun- c
dum Bal.in d.q. quæ incipit, apuleus. Tu verò cōclude, ꝙ vigo-
re consuetudinis vel præscriptionis, quæ etiam strictè est in-
telligenda secūdùm quod j.dicā, non pōt ipse alio tēpore iuris
dictionē exercere: quia permissa ad tempus, regulariter post tē
pus intelligunt prohibita Sed vigore prorogationis est maius
dubium. et dubitationē faciūt ea quæ dicā in c.significasti.j.eo.
in iij.q.princi.& in viij. videtur tamen ꝙ virtute prorogatiōis
possit: qa etiā iurisdictio delegata, est strictè interpretāda, vt in
29 c.cùm dilecta.de rescrip.& in c.venerabili.de offic.deleg. † Et
tamen iurisdictio delegati ad certum tempus, potest ad aliud
tempus prorogari, vt in c.de causis.s.de offi.delega.& ibi dixi,
debent tamen quatuor concurrere.
¶ Primò, quòd fiat intra tempus.
¶ Secundò, quòd sub eadem forma & natura.
¶ Tertiò, consensus vtriusq; partis.
¶ Quartò, consensus iudicis de quibus dic, vt ibi dixi. & vide
etiam quæ dicam in d.c.significasti.j.eo.in iiij.prin.art.in iiij.q.
30 ¶ † Secūdò quæro vtrū iurisdictio cōsuetudine vel præscriptio
c ne quęsita, extendat de persona[c] ad personā. Exemplū incipit
quis cognoscere de causis inter homines vnius tercerij, portæ
vel parochiæ, aut in homines certę cōditionis: vt puta, inter pu
pillos, vel inter viduas, vel inter homines alicuius passionis, vt

b ¶ Quasi possessionem. & quomodo hic possessio acquiratur. vide Soci.d. consil.clxxxvij.

c ¶ De ꝑsona ad personam. adde text. in l.j.§. iulius.ff. de iti. actuq; priuato. & Abb.in c. cumana. de elect. in vij. no.& dixi s. Et adde c.cum ī tua. vbi Inno.de deci.& an si præscribatur in certis rebus extendatur vide Soci.cōsilio cxj. colum. ij. in fine.

puta Guelphos & gebellinos. Sol. Inno. & Io. And. in d.c. cùm dilectus. j. de capel. mona. primò dicūt ꝙ ꝗ̄tuncūq; quis intēda generaliter vti iurisdictione: non tñ extendit̄ ad alias personas, nisi ad illas inter quas iurisdictionē exercuit. Nec obstat ꝙ videat̄ extēdi de re ad rem, seu de causa ad cām, seu parte iurisdictionis ad partē, vt dicā in tribus vltimis quæstionibus: quia inter hæc aperta est ratio differētiæ. Nā sub iurisdictione nō cōprehendunt̄ omnes ꝑtes, & omnes actus ipsius iurisdictionis: sed sub vna persona nō cōprehendit̄ alia, ꝗ̄tuncunq; intendat per vnā personā exercere iurisdictionē in alias, vel in totū populū: quia diuersi sunt homines, vnde quod fit cū vno, regulariter non extendit̄ ad alios in c. ꝗ̄uis. de re iud. Et ad hoc præstat argumentū, quod de glebis dicimus: in qbus vna apprehēsa, continguæ intelligunt̄ apprehēsæ: separatę verò nō intelligunt̄ apprehensæ. ff. de acqui. pos. in l. possideri. post prin. facit de cōsec. ecc. vel alta. c. j. li. vj. Quare cùm ꝑsonæ non sint cōtiguæ, sed diuersę: meritò per exercitiū iurisdictionis in aliquos per quos acquirit̄ quasi possessio, nō fit extensio ad alias ꝑsonas. vnde infert Ioā. Andr. ꝙ si episcopus habet possessionē in vna persona, & aliqs intendēs iuri suo, aliqd iurisdictiōis in eadem ꝑsona exerceat: eꝑs possessionē amittit, nisi ꝗ̄ cito sciuerit cōtradicat. de quo etiā no. s̄. de in inte. resti. c. ij. Et subdit, ꝙ licet qs acquisiuerit quasi possessionē generalis iurisdictionis in aliqua vniuersitate: non tñ extenderet̄, neq; intelligeret acquisiuisse in singulares ꝑsonas illius vniuersitatis: quia aliud est ius vniuersitatis, & aliud ius singulorū. xij. q. c. qui manumittit̄. dixi latius in c. dilectus. de simo. & c. dilecta. de exces. præla. Et prædicta procedūt, secūdùm Inno. & Io. And. vbi nullus alius est in possessione iurisdictiōis illarū personarū: tūc enim possessio super vno acqsita, non extendit̄ ad alios. Si verò aliqs sit in possessione iurisdictiōis super vnū populū, & ego exerceo iurisdictionē in vna persona, intendo acqrere iurisdictionē in toto populo, possessore, seu alio sciente: & tūc super toto populo iurisdictionē acquiro: quia tunc ꝑsona vna est quasi cōtigua ad totū populū, qui simul vnus est: sicut proximè dictū est de gleba cōtigua. nec hoc casu dicit̄ extendi de ꝑsona ad personā: quia ille, in quē exerceo iurisdictionē, non possidebat in se iurisdictionē, sed alius illā exercebat in dictā personā, quam aliâs cōiter habebat iurisdictionē: contra quē possessionē acquiro, & præscribo. & sic residet Io. And. post Inno. in d.c. dilectus. Bal. verò in d.q. quæ incipit apuleus. dicit ꝙ iurisdictio nō tenet, & nō extendit̄ de ꝑsona ad personā. Sed Petrus tenet ꝙ iuris vniuersalis cōsuetudo extendit̄ ad oēs personas singulares. Sed ius singulare nō extendit̄, vnde subdit ꝙ qui præscribit iurisdictionē prætoris vrbani, nō tñ pręscripsit iurisdictionē peregrini: quia in diuersis subiectis esse debet. Sed si deberēt esse in eo subiecto. i. in eodē magistratu, vtrum intelligeret̄ præscripsisse: sicut fructus, qui nō nascunt̄: qui nō natura, sed iure percipiunt̄ ff. de rei vēdi. in l. si maius. vniuersalis enim actus si exercetur, oēs includit singulares. no. C. quæ sit lon. cōsue. l. j. per Pet. & Cy. Et in vniuersali, licita est extensio, iuxta not. in l. mādatū. C. mandati. & per Pet. & Cy. in l. nō modus. C. de serui. et aqua. Sed Bal. finaliter cōcludit ꝙ magis cōsideranda est causa actus, ꝗ̄ ipsius actus exercitatio. Nam per vnū actum[a] singularem, si causa & intentio est vniuersalis, acquirit̄ vniuersalis possessio. ista sunt verba Bal. sed inquantū allegat Pet. & Cy. in d. l. j. & in d. l. cùm modus. Ego non habeo in lecturis meis. Sed Cyn. in l. j. C. de emā. li. dicit. ꝙ (quicqd dicant canonistę) tenenda est distinctio Pet. ꝙ aut quis exerceret actū iurisdictiōis singulariter, aut vniuersaliter. Primo casu exēplificat: qñ singulariter iudicat cōtra certā personā: & tunc nō quærit cōtra alios. Secundo casu, quādo vniuersaliter circa personas, & quoslibet homines quotiescūq; casus incidit: tunc quærit iurisdictionē contra omnes, qui tūc, & postea possunt sub tali iurisdictione cōprehendi. ar. ff. de leg. ij. in l. peculiū. & in l. grege. sed idē Cy. in l. j. C. quæ sit long. cōsue. in quarta oppositione, loquēs simpliciter an cōsuetudo sit extendēda: dicit ꝙ dominus Ricar. de Senis egregius doctor qui postea fuit Cardinalis (et intellige ꝙ fuit de patronibus, et cōpilator sexti) dicebat distinguendū fore ꝙ aut cōsuetudo est per errorē inducta, aut ex certa scientia. primo casu, nō egreditur personas in quibus tenuit etiā in casu suo: quia tūc cōsuetudo est sine cōsensu, qui ad eā inducendam requirit̄, vt l. de quibus. ff. de leg. Sed nihil est tam contrariū cōsensui &c. vt in l. si per errorē. ff. de iur. om. iud Et hoc casu procedit vltima lectura glo. in l. ꝙ nō ratione. ff. de leg. Secūdo casu, quādo est introducta ex certa scientia refert, aut est introducta cōtra rationē siue legē: & tunc in eo casu bene seruat̄ in aliis personis, sed nō in similibus, per l. id quod vero. ff. de legi. Et sic procedat prima lectura posita in d. l. ꝙ nō ratione. Si verò non est introducta cōtra rationē: tunc procedit de similibus ad similia, per l. j. C. quæ sit longa cōsue. secundùm præfatum dominū Ricar. vnde si cōsuetudo est contra legem, nō trahitur ad similia, quantuncunq; ex certa scientia. Et sic exponi debet dicta lex ꝙ non ratione, hoc est cōtra ius scriptū: sed errore, id est deuiatione. Nam qui deuiat à iure cōmuni, errare dicitur. C. de hære. per totum, secūdùm Cy. Ego verò pro clariori demonstratione istius articuli facio duo membra principalia.

a ¶ Per vnum actum an acquiratur iurisdictio vide Soci. cōsilio clxxxvij. col. vj. ver. iam ergo est tempus. & quid ꝑ actus equiuocos. vide ibidem vij. col.

b ¶ Ad alias personas. Quid si ciuitas est diuisa per quarteria: an vsus iurisdictione in vno acquisierit quo ad reliqua, vide eundem Soci. in consil. eo, consilio.

¶ Primum, de consuetudine, quæ stat in meris finibus consuetudinis: & sic de consue. pura & mera.

¶ Secundū membrū, de consuetudine nō pura, sed de consuetudine, quæ transit in naturam præscriptionis: intelligendo hanc differentiam secundùm ea, quæ dixi in prin. istius vij. articuli.

¶ Primò casu, si talis cōsuetudo esset secūdùm legē, vel pręter legem, extenderet̄ ex idētitate rationis, sicut lex, per l. j. C. quæ sit longa cōsue. Et per do. Ant. & per Do. m. in c. fi. s̄. de cōsue. Sed si cōsuetudo, per quā teneretur iurisdictio, esset cōtra rationem & legē: nō extēderet̄: quia nec lex correctiua extendit̄ ad alias personas, vt in l. si verò. §. de viro. ff. sol. ma. Et intellige ꝙ non extendit̄ nisi in casibus, in quibus extenderetur lex, vel ratione æquiparationis, vel cōnexitatis, vel ratione correlatiuorum, vel ex aliis similibus causis. de quibus per do. Ant. in d.c. fi. vbi loquitur propriè de cōsuetudine, & de lege scripta latè per moderniores in d. §. de viro. Aduerte tñ: quia licet quis prætexu cōsuetudinis nō puniuerit nisi aliquos: tñ in eodem territorio poterit punire nouos taliter delinquētes: licet quò ad eos nunquam fuerit vsus quasi possessione iurisditionis, secūdùm Barto. in l. si quis diuturno. ff. si seruitus vēdi. per illum text. qui hoc singulariter probat, ad quod etiam facit quod statim dicā in sequenti membro. ¶ Circa secundū membrū, quando consuetudo non stat in meris finibus cōsuetudinis, sed potius trāsit in naturā præscriptionis. Pono regulā negatiuam ꝙ consuetudo non extendit̄ ad alias[b] personas: sed tantū intelligit̄ præscripta, ꝗ̄tum probatur pręscriptū & possessum, vel quasi possessum, vt in c. auditis. in fi. & c. cum olim. in fi. de præscri. & ibi per Inno. & Hosti. & Archi. xvj. q. j. c. quicūq;. in glos. ij. & per not. in d.c. cum in tua. j. de decimis. & ibi per Inno. facit l. venditor. §. si constat. ff. cōmunia prædiorū. & per Innoc. in c. dilecti. de offi. Arch. Et quod tradūt Tancre. Gof. glo. & Hosti. in c. super eo. j. de cēsi. hæc enim est natura præscriptiōis, vt tanꝗ̄ odiosa restringat̄: & sic non extendat̄ ad alias personas. facit c. vigilanti. de præscrip. & regula rubri & nigri. C. res inter alios acta. & c. pe. j. de re iudi. Et hæc regula maximè procedit, quādo ille, cōtra quem præscribit̄, vtitur illo iure vel consimili: seu exercet illud ius, vel consimile contra alias personas: quia tunc ipse est in quasi possessiōe ipsi⁹ iurisdictiōis respectu illarū aliarum personarū. Et sic præscribēs quò ad ipsas personas, reperitur sine quasi possessione. j. de præscrip. c. causam. & idem si ille, qui præscribit, nō haberet animum vel intentionem pręscribendi iurisdictionem in dictas personas: quia (vt s̄. dixi in prin. istius septimi articuli) possessio vel quasi, nō quæritur sine animo. vel positò ꝙ ipse exercēs iurisdictionē in certas personas haberet animū præscribendi in alias: non tñ illam acquireret, si ille contra quē præscribitur probabiliter ignorat: quia ex quo non præscribitur in loco, seu inter personas, inter quas quis exercet iurisdictio. si ille, cōtra quem præscribitur ignorat: quia vt dixi in iiij. prin. art. inter alia requisita. Ad hāc præscriptionem requiritur scientia & patientia aduersarij. vnde si inter ipsasmet personas, inter quas exercetur iurisdictio, nō procedit præscriptio ignorāte aduersario: longè minus præscribitur inter alias personas, inter quas iurisdictio nō realiter exercuit: sed intēdit acquisiuisse interpretatiuè vel extēsiuè. quod etiā probatur: qa ex quo ille, cōtra quē præscribitur, ignorat pręscribentē habere animū seu intentionē præscribendi inter alias personas, seu præscriptionem suam extendi ad eas personas: non præsumitur habere animum deferendi suam possessionem, vel quasi illius iurisdictionem in illas personas: cùm talis quasi possessio solo animo retineatur, vt ff. de acquiren. pos. in l. cùm possidere. §. fina. & in l. quemadmodum. eod. titu. C. de acqui. pos. in l. licet. & hoc intendit Inno. in c. tua. de decimis. qui tex. cum his, quæ ibi tradunt̄, optimè facit ad pręd icta: quia ibi, licet quis habuerit ꝙ collegit decimā ꝑ totā parochiam excepto vno prædio, de quo non probauit, nō adiudicat̄ sibi decima in illo prędio. facit etiā c. cùm cōtingat. de deci. quod fuit pars istius decretalis, vt dixi in prin. facit etiā c. ex literis. j. de ꝓba. & c. auditis. in fi. & c. cùm olim. in fin. j. de pręscri. requirit̄ ergo ꝙ ille, cōtra quē pręscribit̄, nō sit vsus iurisdictiōe: & ꝙ iste præscribēs habeat dictū animū ꝙ detur sciētia & patiētia illius cōtra quē pręscribit̄. quæ notabis, vt scias articulare & concludere. Aduerte tñ ad id quod dixi de vsu, quod procedit, siue quis fuerit vsus omni iurisdictione, quam habebat in tales personas: siue aliquo

quo capitulo ipsius iurisdictionis:qa per vnū capitulū ipsi⁹ iurisditionis,in oībus alijs vr̄ quasi possessionē retinere:nisi illā amittat vel per violētiā,vel qa reuertēs aut volens vti non admittat̄:qa suspicat̄ se posse repelli.ff.de vi & vi arma.l.j.§.deiectus.& seq.& in d.§.q ad nundinas.aliàs cū hæc iura sint cōtigua,sufficit in vno pdictorū retinere quasi possessionem.ff.de acq.pos.in l.possideri.j.rn̄.imò hoc casu nō piudicat pscriptio tāti tpis cuius nō existat memoria in cōtrariū.de qua in c.qd p nouale.j.de verb.sig.Nā talis pscriptio nō currit etiā cōtra talē cū semper possideat.Quid eñ si aliqua ecclesia vel psona per qnquaginta annos vel vltra fuit ī tali statu:& ī tāta tranqlitate pacis viguit φ nō oportuit ipsam visitari vel per aliquē actum in eam vel contra eā iurisdōnē exercere:nunqd dices φ ppter hoc amittat eps iurisdōnem suā quā habet in ea:absit scdm Inno.facit qđ no.in c.vigilāti.j.de prescr.& sic sentit φ si nō fuit vsus aliquo capitulo iurisdōnis:tn̄ illā retinet si casus nō côtingit.Et in eas personas iurisditionē non exercuit.Si verò pdicta oīa cōcurrēt φ alius nō possideret vel quasi possideret:& φ ille q prescribebat haberet animū præscribēdi in illas personas: & daretur scientia & patientia illius cōtra quē prescribit̄:tunc talis consuetudo seu prescriptio extenderetur ad personas cōtiguas seu cōnexas.Et ideo tunc per exercitiū in vnam aut plures personas,acquireret̄ iurisditio in toto populo,scdm ea quę dixi s.in opi.Inno.& Io.An.Et etiā intelligo opi.Pe.& Cy.in quātū dicunt φ vniuersalis cōsuetudo extenditur ad oēs personas:& similiter quod dicit Bal.inquātū voluit φ magis sit cōsiderāda causa actus quàm ipsius actus exercitatio:hic magis cōsideranda est intentio acquirendæ possessionis vel quasi cùm scientia & patientia aduersarij contra quem præscribitur, quā ipsum exercitium,per ea quæ s.dixi:qa licet exercitium iurisditionis esset singulare respectu aliquorū in quos iurisditio exerceret̄:tn̄ data intentione vniuersaliter præscribendi,cum alijs s.requisitis,præscriptio procederet in vniuersum contiguum. Nec diceret̄ accedere persona personæ:quia populus est vnū & idem corpus per omnes particulares representatū. Et ideo cum dicta intentione &c.sufficeret iurisditionem exercere in aliquos de populo.¶Et sic pcedit illud quod dixi s.secundū Bal.in l.si quis diuturno.ff.si ser.ven.sed quo ad alias personas non cōtiguas vel connexas aut dissimiles,nō extenderet̄.vnde nō extenderet̄ ad personas alterius loci territorij,aut iurisditionis distinctæ.ad quod vide quæ dicam in seq.q.Et ideo per exercitium iurisdōnis in aliquā vniuersitatem,vt vniuersitatis nō posset quis exercere iurisdōnem in particulares pter dissimilitudinem,per ea quæ dixi s.in opi.Inno.& Ioan.An.& qn̄ & qualiter possit cōstare de intētione præscribēdi vr̄ dicā in vj.q.in fi.& hęc procedūt per viā potentię cognoscendi iure proprio ex potētia cōsuetudinis:als̄ præscriptionis,& inuitis partibus.Sed si quereret̄ de iure prorogationis nō est principalis materia nostra.Sed potes sumere cōclusionē ex his quæ dixi s.in præce.q.& quæ latius dixi in c.P.& G.s.de offi.dele.& ex his quæ dixi in c.significasti.j.eo.

31 ¶†Tertiò principaliter quero vtrū iurisditio quæsita ex cōsuetudine extendat̄ de loco ad locū.Sol.Bal.in d.q.quæ inci.apuleus.ver.iiij.co.pe.dic φ duplex est locus finitimus sine circunscriptione:& non licet hoc casu terminos transfigere.ff.de ędil.edic.l.quid si fugitiuus.§.idem Celsus.Alius est locus accusatiuus & demonstratiuus,vt quia fuit commissum delictum in castro,non extra castrū,vel intra vnū miliare,& nō vltra.& iste locus non circūscribitur iurisditione,sed delictum,vt l.libellorum.ff.de accu.Et in dubio putat Bal.φ locus iurisditionis nō limiteur prescriptione:qa totum est continuum.ff.de acquir.posses.in l.iiij.in princ.& ff.de serui.l.vna est via.Item:quia qui amputat aurem totum merum Imperium præscribit.arg.l.vulgaris.in prin.ff.de fur.& C.de agri.& cēsi.in l.cū simus.li.xj.et quia possessio vr̄is non requirit omnes actus,sed requirit aptitudinē.ff.de ser.vrba.pręd.in l.hec aūt iura. & l.si seruitus.& ff.quēad.ser.ami.in l.si stillicidij.§.fi.& qa casus non emergēs nō restringit præscriptionem seu qualitatē iurisditionis.C.de decur.in l.in filijs.lib.x.licet casus impediens arctaret eam,vt l.ij.de acqui.pos.scdm Bal.Tu verò distingue duo mēbra sicut distinximus q.præcedentem.

¶Primum de consuetudine propria.

¶Secundū de impropria quæ transit in naturam prescriptionis:& sic est potius prescriptio quàm consuetudo.

¶Circa primū si cōsuetudo est cōtra ius vel onerosa:non extēditur ad alia loca xj.di.c.catholica.xij.di.c.omnia.facit qđ traditur in c.j.& in c.ex parte.s.de consue.& quod not.Innoc.in c.dilecto.de offi.archid.in glo.no.quod in princ.& circa fin.in versi.item dicimus. Si verò non est contra ius nec onerosa:dic quòd etiam non extenditur ad iura alterius loci penitus separati & remoti.et hoc est quod voluit Bal.de loco finitimo:hoc est de loco non eiusdem territorij vel iurisditionis.Item nō extenditur ad locum contiguū qui diuerso iure censeatur:nec etiā ad locum contiguū vel connexū si iura sunt dissimilia,per c.auditis.& c.cū olim.de præscr.Si verò loquimur de loco coniuncto vel connexo,& iura sint paria vel similia:dic φ aut omnes vel quasi omnes loci vel ecclesię circūuicinę illi eadē cōsuetudine regunt̄:& tunc extendit̄,vt in c.sopitę.j.de cēsi.& ibi gloss. Inno.& host.in c.dilectus.j.de cap.mo.vbi etiā per Inn.in gl. quę inci.si enim facit.c.dist.c.contra morem.not.Arch.xij.dis. c.illud.Aut non omnes,vel quasi omnes loci,vel ecclesię contigui,illa cōsuetudine regunt̄:& tunc aut maior pars regitur ea: & extendit̄ ad alia loca vel ecclesias pauciores. not.Inno.in d. c.dilecto.in d.glo.no.versi.& dicimus sufficere.& glo.& Inn. in c.ex parte.j.de censi.Sed Host.ibi tenet φ hoc casu requirit̄ maior pars in duplū.arg.c.licet.& c.scriptum.s.de elect.cuius opin.videtur satis æqua scdm Henri.Bo.hic in d.c.sopitæ.arg. c.si qn̄.de elect.lib.vj.Aut maior pars nō regit̄ dicta cōsuetudine,sed minor vel vna ecclesia:& nō extendit̄.ar.d.c.illud.& ff. cōia pred.in l.vēditor.§.si cōstat.cū iuribus ibi alle.Et ad prędicta vide omnino Io.An.in d.c.dilecto.

¶Quo ad secundùm membrū de prescriptione dic φ nō extenditur ad alia loca in preiudiciū alterius contra quem prescriptum est:quia præscriptiones sunt odiosæ & restringendę, vt dictum est,sed contra illum seu in præiudiciū illius contra quē est prescriptum:etiam idem dicendum est, si talis cōtra quem præscribitur in illo loco vtitur iurisditione, per ea quæ s.dixi in pręced.q.Sed si ille cōtra quem prescribit̄ non exerceret illā iurisditionem in illo loco:dic φ si locus est penitus separatus: nō extendit̄ ad iura illius loci:& ideo si vnus tenet duos epatus vel archidiaconatus,vnū in Francia,& alium in Anglia.& præscribatur contra eum aliquid de iuribus vnius:non extenditur ad iura etiā cōsimilia alterius loci:vnde si præscripsit visitationem in loco:nō propterea intelligeret̄ prescripsisse visitationē in alio loco:qa ex separatis nō fit illatio,vt in iuribus vulgatis. & ad materiam nostrā est tex.in c.cùm olim.j.de præscript. & idem si locus nō sit penitus separatus.Si modo iura & qualitates ipsorum locorum sint dissimiles & diuersæ.vnde licet præpositus scripserit visitationem in ecclesijs secularibus ciuitatis & diœcesis Señ.propter hoc nō poterit visitare regulares : & licet prescripserit visitationē in monasterijs virorum : nō propterea poterit visitare monasteria mulierū,sed si qualitates cōtigui,seu eiusdem loci:eodem vel pari iure cēserent̄:idem tamē dicendum est si loqueremur de iuribus dissimilibus quia ad iura dissimilia non fieret extensio.Quare si archidiaconus Senensis præscripsit visitationem in monasterijs ciuitatis & diœcesis Senensis propter hoc non acquirit procurationē vel aliud ius in monasterio non visitato.Poterit ergo visitare monasterium non visitatum : interuenientibus tamen his quę statim dicam. Sed non poterit petere procurationē:quia nec in monasterijs, in quibus visitationem non prescripsit acquisiuit procurationem,vel aliud ius præter visitationem prescriptam,vt d.c.cùm olim.not.Host.in.c.cùm ex officio.eod.titu.& Io.An.in regula odia.de reg.iur.lib.vj.Sed si loqueremur in similibus qualitatibus & similibus iuribus locorū,vt puta, Archidiaconus præscripsit visitationem omniū monasteriorum mulierum ciuitatis & diœcesis Señ.excepto φ non visitauit monasterium sanctæ Mariæ Magdalenæ propter optimā illius famam, & honestam ac religiosam vitam.Quamuis fortè visitauerit vt faceret ab eis scribi aliquod pulchrum breuiarium. Sunt enim ibi xiiij.vel xv.scriptrices ita notabiles sicut in tota Italia,et ita cōformes in litera, an poterit demum visitare dictum monasterium.& dicendum φ si dictus Archidiacon⁹ visitans alia monasteria etiā visitando minorem numerum monasteriorū intendebat animo præscribere iurisditionem visitandi & procurandi omnia monasteria mulierū:& hoc fecit sciente & patiente illo:& eo nō vtente dicta iurisditione cōtra quē prescribit̄:tūc extenderet̄ ad dictū monasteriū,vt d.c.dilecto.de offi.Archi. & in d.c.sopitæ.de censi.& no.Inn.in d.c.dilectus.de cap.mo. Quę autē sit ratio differentię quare præscriptio legitimē completa per aliquem contra aliū in aliquo loco vel in aliqua ecclesia extendat̄ cōtra ipsum ad alium locū seu aliā ecclesiā cōuicinam quæ eodē iure censeatur:interuenientibus his quę statim dixi φ quis nō præscripserit in omnibus ecclesijs,vel maiori parte ecclesiarum,vt s.dixi:& tamē secus est in cōsuetudine quare quiritur φ in omnibus vel maiori parte iurisditionē exercuerit, vt s.dixi,respōdeo φ ratio est:quia in prescriptione fit illa extēsio propter animum & intentionem prescribentis intendentis acquirere iurisditionem, seu quasi possessionem iurisditionis in alia loca contigua & connexa.ff.de acquirend.possess.l.iij.in

prin.& ff.ad Treb.in l.restituta.no.plenè p Inn.de resti.spo.c. in literis.& in d.c.dilect⁹.iūcta scia & patiētia in istis rebus incorporalib⁹ hr̄ ꝓ traditiōe,vt dictū est:& ideo ipse q scit patit̄ si dānificat̄ de seipso cōquerat̄.Sed in cōsuetudine nō fit extensio ex aīo & intētiōe val patiētia aut cōsensu tacito vel expsso alicui⁹ pscri,de loco vel eclesia ad quē seu p quā fit extēsio.Sed authoritate iuris cōis tantū.vt dicit Inn.in d.c.sopitę.in glo.fi. Et ad prædictorū limitationē & declarationē adde quæ dicā in fi.seq.q.qn̄ quis præscribere t iurisdictionem in certa loca tanq̄ certus officialis cuius iurisditio limitabat̄ ad certū locū:qa non extendit̄ extra illū locum,licet sit eiusdē iurisditionis vel territorij.per ea quæ ibi dicā.Vtrū virtute prorogationis ex partiū consensu posset extra locum iurisditionem exercere:collige ex his que dixi in c.cùm olim.s̄.de offic.deleg.in v.q.prin.& quæ dicam in c.significasti.j.eod.in iiij.arti.q.vij.iunctis his quæ dixi s̄.in j.q.in fine.

32 ¶†Quartò principaliter quæro,vtrū iurisdictio quæsita cōsuetudine vel præscriptione extendat̄ de re ad rem.Solut.dic q̄ aut alius nō est in quasi possessione illius iuris.& dicūt Inn.& Io. An.q̄ extēditur ad alios actus seu ad alias species iurisditionis: vnde si cognoscit de vna causa siue ciuili siue criminali:vt quia excōicat vel suspēdit aliquē vel facit quodcunq̄ aliud qd̄ ad iurisditionē pertineat:extenditur,dūmodo intētat vti iure suo,& intentione ad iurisditionē vniuersaliter quærendam.& hoc tenent Inn.Host.& Io.An.in d.c.dilectus.de cap.mo.& Spe.in tit.de iur.om.iud.§.j.ad fi.versi.illud etiam no.dicit tamen Io. And.q̄ legistæ,videlicet Pe.& Cy.qui recitant hanc opi.Inn. in l.j.C.de eman.libe.reprobant dictam opi.quia diuersæ sunt species iurisdictionis:vnde exercitium leuioris actus non dabit iurisditionē superioris.alleg.d.l.si stillicidium.§.fi.quemadmo. serui.amit.& in l.si prius.in prin.ff.de aqua plu.arcen.in princ. Sed Inno.declarans prædictam opin.dicit q̄ si audiendo cām ciuilē intenderet solū in ciuilibus vti iure suo:nihil tunc acquireret quo ad causas criminales.argu.ff.quemad.ser.amit.in l.fi. &.j.de præscri.c.auditis.& s̄.de offic.ordi.c.dilectus.vers.vnde præfatus.Quantūcunq̄ tamen intendat iurisdictione vniuersaliter vti:non tamen extenditur ad alias personas:nisi ad illas inter quas ipsam erercuit,vt s̄.dixi in ij. q.scd̄m Inno.& ibi posui rationem diuersitatis.Et sic apparet q̄ potius extēditur, quo ad partes iurisdictionis q̄ quo ad personas:& ratio est:qa sub iurisdictione cōprehēdunt̄ omnes partes, & actus ipsius iurisdictionis.Sed sub vna persona,non comprehenditur alia, vt dixi in d ij.q.Et facit qd̄ ibi in simili dixi de gleba.Vnde sicut in gleba vna apprehensa,omnes contiguæ intelligunt̄ apprehensæ:ita concludendū est ibi,quòd apprehensa quasi possessione iurisdictionis in vno capitulo[a] intelligitur apprehensa in omnibus alijs dummodo apprehēdens hoc intēdat:quia omnia iurisditionis capituli eidem iurisdictioni cōtigua sunt & annexa.secus in personis quæ sunt nō cōtiguæ,sed diuersæ, vt dictum est. Si verò alius erat in quasi possessione iurisdictionis illius ciuitatis vel loci ille qui vult acquirere possessionem generaliter nō acquirit nisi capitulorū & hominū tantū, quæ & quos quasi possessio apprehendit:ar.l.qd̄ meo.§.fi.ff.de acqr. pos.qa alius quasi possidēdo, seu iurisditionē exercēdo retinet in eo quo vtitur,seu quo exercet iurisditionē.p ea quę superius dixi in precedētibus q.Et maximè in proxima præcedenti.Et sic apparet ex prædictis q̄ prędicti doct.cōmiscent tres quæstiones adinuicem,de rebus,causis,& speciebus iurisditionis. Et similiter etiam quandoq̄ commiscent alias duas species,de personis & locis.Et idem etiam facit Bal.in d.q.apuleus.licet ipse faciat quatuor q̄ones de tempore,persona,loco, & rebus. Sed in hac vltima q.commiscet omnes predictas tres q̄ones de rebus,causis,& speciebus.Ego verò distinxi istas tres q̄ones ꝓ clariori doctrina.Et ideo circa hanc quartā q.vtrum iurisditio quęsita extendat̄ de re ad rē.Pone exemplum, quidā exercuit iurisditionē in cognoscēdo de causis à descēndentibus vsq̄ ad summā centū florenorū:& tanto tempore exercuit q̄ consuetudo est legitimè inducta vel iurisditio pscripta:vn̄ qrit̄ vtrum possit cognoscere de causis maioris summæ.Et arbitror dicendum q̄ si fortè aliquis præscripsit,vt iurisditionem ad aliquem officialem pertinentē.Exemplū in ciuitate erāt plures officiales,ex quibus vn⁹ nō poterat cognoscere nisi vsq̄ ad certā summā:puta centū florenorū ꝓut tradit̄ in l.pe.§.fi.de iur.omniū iud.Pone ergo q̄ aliquis incipit cognoscere, & iurisditionem exercere,vt talis officialis certè hoc casu nec consuetudo nec præscriptio extendit̄ ad maiorē summā:ita vt possit de maiori summa cognoscere;tum qa vt sępius dictū est, consuetudo & præscriptio sunt odiosę & restringendæ:tum qa limitata iurisditio limitatum parit effectū, vt traditur in d.l. pe.§.fi.tū qa subrogatū debet sapere naturam eius in cuius locū subrogat̄, vt in l.eū qui.§.iniuriarū.ff.si quis cautio.cū alijs iuribus vulgatis.Tum quia videt̄ successisse in locū illius vn̄ succedit regula legis,q in alterius.ff.de reg.iur.& in c.is q in ius.de reg.iur.li.vj. Et hoc notabis etiā ad limitationē & declarationē eorū q̄ dicta sunt in præcedētibus q̄onibus.facit ad prædicta l.j.C.de off.præfe.vr.& qd̄ no.in aut̄.de defen.ciui.in §.iudicare.Vtrū aūt virtute prorogationis possit de maiori summa cognoscere.Collige ex his quæ dixi in c cū olim.s̄.de offi.dele.in ij.prin. q.& ex his quę dicā in c.significasti.j.eo.in v.prin.ar.q.j.Si verò quis nō vsus iurisdictione,vt officialis,sed simpliciter intētiōe acqrēdi iurisditionē,& ea intētione lōgo tpe cognouit de causis vsq̄ ad certā summā.Sed nō cognouit de aliqua cā trāscendēte illā summā,vel q̄titatē.& hoc casu arbitror q̄ virtute talis cōsuetudinis vel pscri.possit cognoscere de causis maioris q̄titatis,per ea quæ dicā in vj.prin.q.Intelligendo tamen & limitando secundùm ea quę ibi dicam.

33 ¶†Quintò principalr̄ q̄ro vtrū iurisditio cōsuetudine vel præscriptiōe quęsita p exercitiū seu vsum certarū cārū extendebat̄ ad alias cās.Exēplū si cōsuetudine vel præscriptione cognouit de causis principalibus:an poterit cognoscere de causis appellationū,vel si cognouit de causis feudalibus vel emphyteuticarijs,vel ad mercātiā pertinētibus,vtrū poterit de alijs causis cognoscere.Et hoc casu dicerē q̄ aut iste hanc iurisditionē quęsiuit vt aliquis seu certus officialis q talē iurisditionē limitatā solitus erat exercere:& dic vt dixi in præcedentibus q.per rōnes quas ibi deduxi.Et adde etiā hic ea q̄ in illis dixi de prorogatione ad quā ꝓrogationē vide etiā q̄ dixi in d.c.cū olim de offi.de leg.& in c.significasti.j.eo.Si verò quis simpliciter nō vt gerēs certū oflm̄ exerceret talē iurisdōnē cognoscēdo de aliqbus causis,vtrū possit virtute talis cōsuetudinis vel præscriptionis cognoscere de similib⁹ aut grauioribus.Collige ex his q̄ dicā in seq.q.& distingue diuersas species iurisditionis generalis.

34 ¶†Sextò principaliter q̄ro vtrū iurisditio q̄sita consuetudine vel præscriptione in vna specie iurisditiōis vel in aliqua capitula alicui⁹ speciei iurisdōnis extēdat̄ ad alias spēs iurisditiōis,vel etiā ad alia capitula eiusdē speciei.Sol.doc.cōiter nō faciūt differentiā inter vnā spēm,& aliā spēm iurisdōnis.Sed solū distinguūt vtrū vsus fuerit aliqbus capitulis aīo quærendę vniuersalis iurisdōnis vel nō.scd̄m ea q̄ dixi in iiij.prin.q.istius art.Ab. tū & Vinc.in c.dilectus.j.de cap.mo.dicunt q̄ sunt tres modi iurisditionis melius dixissent tres species iurisditionis, s.merū Imperiū,mistū,& iurisditio minor seu simplex.Si quis exercuit vnā spēm de prædictis propter hoc nō intelligit̄ alias acquisiuisse.Quare si quis exercuit iurisditionē minorē propter hoc nō intelligit̄ merū aut mistū Imperiū acquisiuisse:nec propter exercitiū eorū quæ ad mistū Imperiū pertinēt,videret̄ quæsiuisse ea quæ sunt meri Imperij aut ecōtra.Sed per exercitiū aliquorū articulorū,aut capitulorū[b] vnius speciei iurisditionis:tamen illā speciem videret̄ acqsiuisse:vn̄ si quis exercuit aliqua, quæ sunt meri Imperij:puta mulctādo aut fustigādo,vr̄ quæsiuisse quasi possessionē decapitādi suspēdendi crucę,& ad mortem condenandi.scd̄m Abb.& Vin.quæ distinctio scd̄m Hēr. in d.c.dilectus.pōt probabiliter sustineri cū vnus actus vnius speciei iurisditionis maiorē similitudinē & cōformitatē habeat ad alium actum eiusdem speciei q̄ vna species ad aliā speciē: & in habētibus symbolū facilior est transitus.insti.quib.mod. tol.obli.§.j.& §.pręterea.& l.si per acceptilationē.ff.de accep. & in l.eū actū.ff.de neg.gest.& in l.fi.ff.de vino triti.& oleo lega.cū si.Itē:quia cōueniens esset q̄ quis per vsum minoris iurisditionis acqreret ea q̄ sunt meri aut misti Imperij.p no.in c. sedes.s̄.de rescri.& in cle.nō pōt.de ꝓcu.s̄.de elec.c.scriptū.& c.fi.ff.de aur.& arg.leg.in l.Plautius.qd̄ mihi placet. Si modo quis non exercebat iurisditionē vt gerens certum officiū:quia tunc scd̄m qualitatē & limitatā iurisditionē illius officij, videretur iurisditionē quæsiuisse.facit l.solemus.§.latrunculator.ff. de iudic.Sed si simpliciter quis vteretur iurisditione,tunc licet quodlibet capitulū iurisditionis vniuersalis pertineat ad iurisditionem vniuersalē in genere,per ea quæ dixi s̄.in prin.ij.art. Et si exercendo aliquē actum iurisditionalē animo acquirendi iurisditionem vniuersalē videatur posse attentari ipsum quæsiuisse iurisditionē vniuersalem,quod vident̄ cōiter sentire doc. tū pl⁹ placet q̄ extēdat̄ solū ad ea q̄ sunt illi⁹ speciei iurisditionis,per ea quæ statim dixi.Et quia prescriptio & consuetudo sunt restringendæ,vt sæpius dictum est:& ideo non extēdendæ:maximè extendendo de minori seu inferiori ad maius seu superius & hęc procedunt alio non possidente : alio verò possidente, plura requiruntur, videlicet, quòd intendat vti iure suo, & vniuersalem iurisditionem quærere de scientia & patientia aduersarij, contra quem præscribitur. Et quod aduersarius non vtatur iurisditione vniuersali, per ea quæ dicta fuerunt

a ¶In vno capitulo, vide Alex.in consi. lxxviij.in iij.libr.p Bar.et Alex.in l.hostes.de captiuis.

b ¶Vide Bar.& ale. in l.cū de in rē vers. ff.de vsur.& Saly.ī l.j.C.de emā.lib.

fuerunt in iiij.q.prin.& etiā in ij.& iij.Si enim alius vteretur iurisditiōe vniuersali,vel iurisditione ex illis capitulis,in quibus ꝑscribens nō fuit vsus iurisditione,vel etiam in alijs capitulis, ꝑ ea quæ videretur vniuersalem iurisditionē retinere per ea, quæ s.dixi in hoc casu,pręscribens non intelligeret̄ pręscripsisse:nisi quo ad capitula,in quibus exercuit iurisditionē.iste text.est notabilis in c.cum olim.j.de ꝑscri.q vult,ꝙ aliquo exercente aut quasi possidēte vniuersalē iurisdictionē i loco:alius exercēdo iurisditionē in certos articulos,etiā aīo acqrendi vniuersalē iurisditionē:nō tamē per hoc acquirit vniuersalem iurisditionem: sed tm̄ acquirit,quantum exercuit,& quasi possedit.Secus vbi nemo vniuersalē possidebat secūdū ꝙ in vtroq; membro voluit Inn.& post eū Io.An.in d.c.dilectus.facit c.j.de relig. domi.Et secundū prædicta posset intelligi dictum Barto. in l.j.§. si quis hoc interdicto.ff.de itinere actuq; priuato.vbi dicit ꝙ in præscribente,iurisdictione probata quasi possessione certi act⁹ in illo tm̄ actu præscriberetur & non in alijs. & sequitur d. m. in d.c.cū olim.procedit ergo dictū Bar.qñ exercens non haberet aīm quærēdæ vl̄is iurisditionis:vel qñ alius vteretur,vel re-

35 tineret vtilē iurisditionē.†¶Vtrum aūt ꝑscribens ptātē excōicandi videatur ꝑscribere ptātē absoluendi.d m.in d.c.cū olim. arguit ad partes,& decidit ꝙ non videbimus hic. Vtrū aūt ille, q pręscripsit ptātē instituēdi, videatur ꝑcripsisse ptātē destituēdi,& recipiendi resignationē beneficiorū vide quæ dixi in c.cū ex iniuncto. j.de hære.& latius in dispu.quam feci, & rñdit sub me dilect ssimus ac nobilis scholaris dñs Gul. Fiscar tūc ꝑpositus Valentinus,& nunc eps horēsis in dispu. quę incipit à sa. san.Romanæ ecc. Aduerte tñ circa prædicta:quia posset queri per vnicū exercitiū generalis quasi possessio vniuersalis iurisditionis alicuius castri, ciuitatis, vel prouinciæ:vt puta,si quis publicè & vniuersaliter ꝑ loca cōsueta ciuitatis bāniri seu preconizari facit sub hac forma videlicet: d.Pet. dñs talis ciuitatis mandat,ꝙ quicunq; sic fecerit,incurrat talē pœnā,& alia similia proclamata.In hoc em̄ casu,& si nullus pœnam incurrat:tñ videtur casi possessionem generalis iurisditionis acquisiuisse:qa edictum,quò ad iurisdi.pertinet,fuit publicè propositū & ꝓmulgatum secūdū Io.An.post Inn.in d.c. dilectus. qđ tñ dicit esse verum,si nullus alius erat in poss.generalis iurisd.illius loci: alioquin ille,qui prędicto modo,vel alio quocunq; modo vult apprehendere possessionē generaliter,alio possidente non acqrit,nisi illorum capitulorum & hominum,quæ & quos apprehendit exercitiū.ar. l. qđ meo. §.fin. ff.de acqui.pos.¶Sed q̄ro circa ꝑdicta qa sæpius dictum est ꝙ est necesse ꝙ quis sit vsus iure suo,qualiter hoc poterit constare.Sol.Io.An.in c.bonæ.el ij.s.de postu.præla.s.gl.iij.dicit ꝙ cōstabit per verba expressa. videlicet ꝑscribens dicat ꝙ intendit,vel nō intēdit vti ex gratia sed ex debito:vel,qa frequēter vtit̄ alio viuēte,& nō cōtradicēte sed patiēte.vel si alius cōtradicit,ipse resistit dicens ꝙ vtitur iure suo.ar.l.si.ff.quęad.ser.amit. & ff.de aqua quo.& esti.l.aliàs. la ij.in §.aristo.& ff.de iti.actuq; priua.l.j.§.Iulianus.et l. fi.vel qa talē actū exercet,qui de facili nō potest competere,nisi habēti ius vel ei,qui intendebat vti iure suo.& vide quæ ibi latius traduntur per Io.An.Et sic ex prædictis habes expeditum effectū extentiuum.¶Sed quæro vtrum ille,qui consuetudine, vel præscriptione,aut consuetudine quæsiuit iurisditionem, videatur illam quæsiuisse omnino per viam abdicatiuā, vt videatur ibi facere vnum caput:an per viam accumulatiuam.Sol.Host. hic quem simpliciter recitat Io.And. dicit ꝙ non videtur per viam accumulatiuam:ita vt videatur nouum caput facere: ne videantur duo capita:& sic sit quasi quoddam monstrum loquitur tamen in prelato inferiore pręscribente imperiū in diœcesi.contrarium videntur tenere Arch. & Io. And.in c. cū eps. de offi.or.li.vj.Si modo imperator præscriberet,vt saltem sub esset epō hoc modo ꝙ eps intelligeretur habere vniuersalem iurisditionem,saltē habitu:& iste inferior in actu sicut nō cōtingit,in exemptis,aliàs secus.& placet d.m,qui dicit ꝙ iurisditio, quæ remanebit penes epm in habitu,esset magni effectus. Primò:quia cessat absurdum ꝙ solū recognoscitur vnum caput in eadem diœcesi.Secundò data negligentia inferioris, superior reassumit iurisditionē,vt in c.irrefragabili. §. excessus. s.de of. or.facit c.cęterum.s.de iud.& qđ dixi in c.ex transmissa.& c.licet.s.eod. Tertiò quia vacante prælatura, inferior eps exercebit iurisditionem,vt in dictis iuribus. Quartò ab isto inferiore appellatur ad epm, vt in c.Romana.§.j. de ap.li.vj.& ad prædicta faciunt no.per Inno.in c.cūm satis.s.de of.or.Sed contra prædictam opinio. ego fortiter oppono. Nam sicut papa potest ex priuilegio concedere,vt in eadem diœcesi sint duo episcopi pares, vij.quęst.j.c.non autem.& not.gloss.lxxx. distin.c.ij.dixi in c.quoniam.s.de of.or.& ibi tenet Do.me.ergo & consuetudine debet posse quæri,data patientia & sciā superioris ar. text. nostri qui æquiparat cōsuetudinē & priuilegium:& ideo quātum ad hanc q.videt̄ mihi posse distingui,scd̄m ea q̄ dixi latius circa hanc materiā in c.cęterum.s.de iudi.Et in effectu totalis q. consistit an alius etiam vtatur:aut nō vtat̄ tali iurisditione:et an ab ipso vtente nouiter,seu exercente:ille qui prius erat in qua si possessione prohibeatur,vel non prohibeatur exercere iurisditionem.

36 ¶†Vltimò circa hūc septimū,articulū posset formari questio de effectu trāslatiuo,vtrū iurisditio pręscripta,vel cōsuetudine quæsita transferat̄ seu transmittat̄ ad heredes.Bal.ponit in d.q. quę incipit,apuleus.in fi.col.& satis rectè loquit̄:tñ ex his quę ibi dixi possumus cōcludere ꝙ aut quis præscripsit tanq; officialis vel alio modo:ita ꝙ præscriptio esset personalis:& tunc nō transmittat̄. Aut vt tanq; dominus vel ꝑlatus vel alio mō. Ita ꝙ possit dici realis:& tunc transmittat̄.facit regula priuilegium personale.cū sua materia:iuncta regula decet.cū sua materia.de reg.iur.lib.vj.& qđ tradit̄ in c.q̄m Abb.de offi.deleg. cū si.Et ex his Deo duce habes notabiliter expeditā hanc difficilem & intricatam materiam.

¶Postremo verò do.me.hic tractat de ptāte & iurisditiōe prelatorū inferiorū quā s.potestatē habeāt in subditos. Ego alias hic dixi dic vt hic per eū:omitto enim propter prolixitatē præcedentis materiæ:& qa etiā melius cōueniret ti.de offi.ord.Sed si plura velles hic ponere:pone prout hic aliàs formaliter scripsi. Et maximè postquàm iam sunt indictæ vacationes generales,& calores sunt intensissimi &c.

SVMMARIVM.

1 ☞Clericus delinquens in aliena diœcesi forū sortietur.ibi.
2 Iudex vnius territorij sententiā suam in bonis suis extra territorium suū non potest exequi.
3 Clericus in pluribus locis forū sortiri potest.
4 Forum quis sortitur in loco vbi deliquit.
5 Existens in vno territorio si telo existentem in alio percusserit, à quo punietur.
6 Existens in vno territorio,si conuitium dixerit existenti in alio vbi forum sortietur.
7 Delinquens in confinibus duorum territoriorum,à quo puniri debeat.
8 Furtum cōmittens in vno loco,& illud deferens ad alium locū vbi sortietur forum.
9 Superior delinquens in territorio sui subditi, an possit ab eodem puniri.
10 Laicus delinquens in ecclesia,an possit à iudice ecclesiastico puniri.
11 Monachus an sortiat̄ forum ordinarij loci,vbi deliquit.
12 Clericus coram iudice laico falsum deponens,an possit ab eodem puniri.
13 Delinquens repertus in loco delicti quo ad omnes effectus iurisditionis potest ibi puniri.
14 Remissio an locū habeat in delictis.
15 Iudex remittens delinquentē ad proprium iudicem,quid facere debeat.
16 Delinquens an debeat puniri secundùm statuta loci,in quo deliquit.
17 Sententia digna priuatione beneficij vel confisatione bonorū, an trahatur ad bona alibi sita.

Postulasti. Eps delicti cōdēnat clericū de delicto,sed non priuat beneficio alibi existente,sed eps bñficij priuat exequēdo condēnatiōnē iudicis delicti.hoc dicit,scd̄m primū intellectū. Vel scd̄ò iuxta scd̄m intellectū.h.d.Eps delicti clericū condēnat de delicto etiā priuādo eū bñficio alibi sito.Sed realis executio fit ab epo beneficij.h.d.Et pars istius habetur j. de homi.c.postulasti.cōis diuisio.secūda ibi,ad quod.

1 ¶†Primò no.ꝙ clericus delinquens in aliena diœcesi sortit̄ ibi forū:etiā si sit delictū dignum priuatiōe officij vel beneficij.Et ad epm loci perpetrati delicti pertinet condēnare eū.et ex hoc & ex tex.infert̄ ꝙ de iure cōi nullus ꝑlatus inferior epo habet territoriū in diœcesi epi.Sed tota diœcesis est ipsius epi territoriū.& idem no.in c.j.s.de offi.ord.& in c.cū eps.de offi. ord.li. vj.Et latius per do.me.in c.præce.

2 ¶†Secūdò no.ꝙ iudex vnius territorij nō potest exequi sentētiam suā in bonis sitis extra territoriū.de quo j.in ij.art.& in v. articu.principalibus.

¶Tertiò no.ꝙ quędā sunt delicta propter quæ quis venit priuandus officio & beneficio:& inter alia sunt,homicidiū,periurium,& furtū,vt in c.ab homine.s.ti.j.

3 ¶†Vltimò not.ꝙ etiā clericus pōt forū sortiri in pluribus lo-

cis, videlicet vbi delinquit vbi patrimoniũ habet, & vbi habet beneficiũ. qđ nõ placet Vin. q dicit ꝙ licet laici possint habere plura domicilia: tñ clericus bñficiat⁹ solũ dꝫ sortiri forũ, vbi bñficiũ habet, per tex. l.xx. di. c. sanctorũ. Sed Io. An. plus placet prima opi. ꝑ c. cũ nullus. de tẽp. or. li. vj. d. Ant. distinguit ꝙ si cleric⁹ habet plura bñficia reqrẽtia residẽtiã, & ipse æqualiter in ambob⁹ resideat interuallis tpibus scđm qđ fieri põt, vt tradit. l.xxj. di. c. ad primates. & sentit gl. xxj. q. ij. in c. j. tetigi in c. sane. §. e. in prima declaratiõe. & tradidi in c. ex tuę. j. de cle. nõ resi. tũc in vtroq; loco dicet sortiri forũ. Sed si haberet vnũ bñficiũ: tũc solũ ibi & nõ alibi sortit forũ, scđm do. Ant. Tu cõclude ex dictis do. m. ꝙ aut q̃rit vtrũ rõne bñficij vel pluriũ bñficiorũ eiusdẽ qs in vno vel plurib⁹ locis sortiat forũ. Et hoc casu dic ꝙ aut residet in altero dũtaxat: & ibi sortit forum. facit tex. noster, & qđ tradit ꝑ Inn. & Doct. in c. ex ore. j. de priui. et per Io. An. in c. statutũ. §. cũ aũt de rescr. lib. vj. Sed si in vtroq; deseruiret, qđ fieri põt, vt statim dixi, & no. gl. in c. non potest. de præben. li. vj. Et in vtroq; loco dicit domiciliũ habere. facit qđ no. in l. assumptio. §. viris prudẽtibus. ff. ad municip. & qđ qđ no. in c. ij. de sepul. li. vj. Et vide etiam ad prędicta qđ tradit in c. Romana. §. qui verò. eo ti. li. vj. Et hæc procedunt respectu beneficiorũ adinuicem vt videamus, vtrũ rõne beneficij quis sortiat ibi forũ. ad qđ vide qđ latius dixi in c. sane. §. e. maximè in ver. prima declaratio. Aut quærit vtrum clericus beneficiatus possit etiã respectu aliarũ qualitatum alibi sortiri forũ. & dicendum ꝙ sic respectu originis, est tex. iuncta gloss. in d. c. cũ nullus. de origine paterna & auita. tradit Bar. in d. l. assumptio. dixi in rub. versi. originis. Item ratione delicti, vt hic: & ratione patrimonij vel maioris partis: aut rerũ sitarũ. ar. tex. nostri. & in d. c. sane. Videt tñ esse magnũ dubiũ respectu domicilij, seu habitationis quã beneficiatus faceret extra locũ beneficij. Nam si est beneficiatus, & beneficiũ requirit residentiam licet alibi habitet nõ dicit ibi sortiri forũ rõne domicilij, vt not. hic do. Ant. Mouet: qa cũ beneficiatus debeat habitare in loco beneficij: habitãdo alibi nõ videt per talẽ habitationẽ assumere domiciliũ, sed videt stare ibi animo reuertẽdi. alleg. not. in l. ex facto. la grande. ff. de hære. insti. qđ dictũ est verũ in dubio, nisi aliud appareat expressè vel tacitè, vt puta si per decẽnium ibi habitat. ar. l. ij. C. de incolis. li. x. Nec ex eo ꝙ teneat in beneficio residere debet dici ꝙ nõ sortiat forũ in loco domicilij: quia nõ debet esse melioris cõditionis inobediẽs q̃ obediens, vt in c. eũ qui. de pręb. li. vj. Et de materia domicilij, dicam latius in c. si. j. e. vbi etiã fortè dicã quid de abbate, & qđ de monacho. & sic sunt expedita textualia. ¶ Gl. j. colligit, deinde ponit practicã respectu sentẽtię et executionis. In ea gl. ibi, delictum dat iurisdictionem. dic de hoc vt statim latius dicã in primo prin. arti. in ea. gl. ibi, & nõ sup ecclia. dic vt statim dicã in v. prin. artic. In fi. glo. dic vtrũ sñia lata in cã criminali fidẽ faciat in alio iudicio: vide quę dixi in c. qualiter. el ij. j. de accu. in ij. prin. art. q. ij. & ibi vide iura & authoritates. ¶ In glos. ij. in fi. dic de hoc vt dicã j. in v. prin. arti. ¶ In gl. fi. ibi, vbi delictũ perpetratum. dic: & sic sentit gl. ꝙ ad petitionẽ iudicis delicti locus sit remissioni. de quo statim latius dicetur in ij. prin. artic.

¶ Postremò: qa s. in rub. in ver. xxv. & xxix. remisi me hic dicturũ de foro criminis vel delicti: ideo ꝑ clariori doctrina isti⁹ materiæ prosequar quinq; principales articulos.

¶ Primus erit, an qñ & in quo loco quis ratione criminis sortiatur forum. Et circa hunc articulũ, præmissa regula affirmatiua, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, quid si existens in vno territorio, telo, vel simili instrumento percutit existentem in alio territorio.

¶ Secunda, quid si Florentinus mandauit T. vt interficeret S. in ciuitate Bononiæ à quo iudice possit puniri.

¶ Tertia quid si delictum per alium in vno loco commissum, quis habuit ratum in alio loco.

¶ Quarta quid si in vno loco fuit habitus tractatus de cõmittendo delictum: & in alio loco fuit commissum.

¶ Quinta de eo qui existens in vno territorio [a] dixit villaniã vel conuitium existenti in alio territorio.

¶ Sexta de prelato qui existens in vna diœcesi commisit negligentiam circa reformationẽ & prouisionem ecclesiæ existentis in alia diœcesi.

¶ Septima quid iuris si delictũ fuit commissum in confinibus, & ignoratur, an locus delicti sit vnius vel alterius territorij vel diœcesis.

¶ Octaua de eo qui furtũ commisit in vno territorio, & illud portauit ad aliud territorium.

¶ Nona de delictis cõmissis in locis exemptis.

¶ Decima vtrum archieps delinquens in diœcesi suffraganei sui possit puniri à suffraganeo suo.

a ¶ In vno territorio. a de hac q. vide Bal. ĩ l. j. in j. q. C. vbi de pos. agi. vide Ioã. An. in c. j. de priuil. in vj. Dy. in l. iurisperitos. §. cũ oriundus. de excu. tut. & in si. Pau. de Eleaz. q. inci. eps monuit Anch. in c. postulasti. j. eod. in ij. q.

¶ Vndecima si archieps deliquit in loco iurisdictionis suffraganei sui à quo possit puniri.

¶ Duodecima quid si negatur delictũ commissum in iurisditione alicuius, an ille possit cognoscere.

¶ Decimatertia quid si ratione delicti conuentus corã non suo iudice negat se deliquisse, an ille iudex asserti delicti possit cognoscere.

¶ Decimaquarta quid si dicto modo cõuentus fatetur delictũ & locum sed negat locum esse de iurisditione illius.

¶ Decimaquinta quid si Florẽtinus cõmisit homicidiũ Bononiæ sit ibi bannitus, & adiectum ꝙ si veniat in fortiã cõmunis, amputetur caput. An iudex Florentinus poterit procedere cõtra eum tanq; contra subditum.

¶ Decimasexta quid si laicus deliquit in ecclesiam, vtrũ sortiatur ibi forum.

¶ Decimaseptima vtrũ monachus vel religiosus ratione delicti sortiatur forum vbi deliquit.

¶ Decimaoctaua vtrũ clericus productus in testem coram iudice seculari deponens falsum possit ab eo puniri.

¶ Decimanona quid si iudex Señ. coram quo vertebatur de necessitate iuris, vel de partium consensu cõmisit examinationem cuiusdam testis iudici Florẽtino. & testis ibi deposuit falsum, an iudex Florentinus vel Senensis possit illum punire. Et hic subijcio questionẽ de nuncio falso referente citationẽ cõmissam extra territorium.

¶ Vigesima de eo qui cõmisit delictum & post delictum commissum mutauit statum.

¶ Vigesimaprima vtrum subditus episcopi qui cõtra dispositionem statuti episcopalis ingreditur monasteriũ exemptorũ, sit puniendus per episcopum.

¶ Vigesimasecunda an ratione delicti quis sortiat forũ pœnitentialem vbi deliquit.

¶ Vigesimatertia vtrum ratione possessionũ quas quis habet in alieno territorio, in quo offendit dñm vel subditũ illius domini, extra territorium possit ab illo domino puniri.

¶ Vigesimaquarta Perusinus interfecit bannitũ Perusinũ in comitatu Florẽtię, vtrũ possit à iudice Perusino puniri.

¶ Vigesimaquinta quid si Perusinus interfecit bannitũ à ciuitate Perusij in territorio Florẽtino quẽ licitũ erat interficere in territorio Perusino, an possit puniri Perusij.

¶ Vigesimasexta vtrum iudex domicilij possit cognoscere de delicto cõmisso in ecclesiã vel extra territorium suum.

¶ Vigesimaseptima quare ratione delicti ampliat forũ ad non subditum, & nõ ratione indulgentiarum.

¶ Secundus principalis articulus versatur circa modum practicandi prędicta.

¶ Tertius principalis articulus erit vtrũ in delictis sit locus remissioni. Et quid facere debeat iudex remittens, & vtrũ valeat consuetudo ne fiat remissio.

¶ Quartus principalis articulus, vtrũ delinquens debeat puniri scđm statuta loci domicilij, vel vbi deliquit.

¶ Quintus principalis articulus, vtrũ sñia digna priuatione beneficij vel cõfiscationis bonorũ rõne delicti trahit ad beneficium, vel bona alibi sita. Et in hoc examinabitur intellectus. c. nostri. & duplicis summarij supra positi.

4 ¶ † Quo ad primũ articulũ dic ꝙ regula est ꝙ rõne criminis qs sortiat forũ vbi deliquit, vt hic, & in c. fi. j. eo. & c. j. de rap. & l. j. & auт. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. cũ simil. A. B. Et dicit potissimũ forũ ipsius delinquentis, vt dicit Bal. in l. de quibus. ff. de legi. q. v. ꝑ tex. in auт. vt nul. iud. §. si verò cõprehẽ. Ma. Aduerte tñ: qa talis ratione delicti solũ efficit de foro illius vbi deliquit: nõ autem efficit ꝑpriè subditus, vt singulariter no. glo. in c. nuper. j. de sen. excõ. & glo. in cle. j. de fo. cõpe. Et sequit do. meus in d. c. nuper. quod no. ad statuta & dispositiones loquentes de subdito.

5 ¶ † Circa primã q. vtrũ existens in vno territorio si telo vel balista vel alio simili instrõ ꝑcutit existentẽ in alio territorio possit ab vtroq; vel ab altero tñ puniri. Et cõclusio est ꝙ ab alterutro: ideo locus est pręuẽtioni. Ita no. Ioã. An. in regula, in obscuris. de reg. iur. li. vj. in mercu. & in d. l. j. vbi de cri. agi opor. et ibi Pe. & Cy. Bar. in l. libellorũ. ff. de accu. Io. An. in c. j. de cõse. eccle. vel alta. & do. me. in c. j. de præsump. de quo dic vt latius dixi in c. j. de rapt. tetigi aliqualiter in c. qualiter. el ij. de accu. in xj. prin. art. q. vj. Pe. de Anc. hic q. ij.

¶ Circa ij. q. si Florẽtinus mãdauit Florentiæ T. vt interficeret S. in ciuitate Bononiæ: & ita sequutũ est homicidiũ: quærit corã quo iudice debeat iste Florẽtin⁹ puniri. So. dic ꝙ corã Bononiẽsi. Et ista est cõis cõclusio q̃ tradit per doc. in iurib⁹ supra alleg. in præce. q. dixi latè in d. c. j. de rapto. vbi retuli Dyn. contrarium consuluisse. & Bar. & doct. cõiter ipsum reprobantes. Sed

Sed quicquid dixi in d.c.j.arbitror hic melius dici posse,vt distinguamus ꝙ aut loquimur de pœna imponēda rōne mandati,aut rōne delicti. ¶Primo casu dicendũ est ꝙ debet puniri in loco vbi factũ fuit mādatũ: & sic Florētiæ.vñ si statutũ Florētiæ diceret:Si quis mādauerit delictũ cōmitti,puniaᵗ tali pœna.hoc probaᵗ in glo.l.j.§.persuadere.ff.de seruo corru. & institu.de oblig.quę ex delicto nascuntur.§.j.quę volunt ꝙ quis ex mandato puniatur,& ex ꝓsuasione in accusatione serui corrupti.Quinimò text.in l.si quis seruo.C.de fur.vult ꝙ puniaᵗ, licet nō sit sequutus effectus.Et idem dicendũ est si statutũ nihil disponeret de pœna mandātis,sed ageretur de iure cōmuni de puniendo dictũ mandatorē extra ordinē propter mandatum atrocis delicti,vt est mandatũ homicidij,aut similium . ita sentit Barto.in l.non solùm.in fi.ff.de iniu.& Ioan.de Imol.in l.si vt proponis.ff.de fide.& dixi plenè in d.c.j.de rap. ¶Secũdo casu dicendum est ꝙ iste est puniendus solùm à iudice Bononiensi.ex delicto consummato.facit qđ no.gl.in d.§.persuadere.& d.§.j.Et est bonus tex.in l.si qs vxori.ff.de fur.vbi tex. vult ꝙ tũc incipiat teneri mādator:qñ delictum est cōmissum. Et sic nō teneᵗ ex mandato,sed ex seruo corrupto,seu ex delicto secuto.A.B.Tenet Ber.in d.l.si vt ꝓponis.& qđ no.in l.is qui opē.ff.de fur.& Pe.de Anch.hic in ij.q.Ma.Et si tu diceres ꝙ ex cōtractibus oriᵗ actio mandati ex mādato:illud procedit inter mandantē & mandatariũ,sed inter mandantē & tertium non oritur nisi ex actu postea secuto.l.ita aut.ff.de admi.tu.sed in delictis inter mandantem & mādatarium non oritur aliqua actio mandati:quia redditur res turpis.vt l.remunerandi.§.rei turpis.ff.manda.& vide qđ dixi in d.c.j.& de materia mandati in delictis,vide quę dixi in c.ad audientiā.de homi.in vij.art. prin.q.lxviij.vel lxxxviij.& seq.

¶Circa tertiā q.qua quæriᵗ:T.commisit homicidiũ in ciuitate Flrentiæ interficiendo inimicũ S.vt ipsum S.redderet securum qui S.in ciuitate Senensi habuit ratum dictũ homicidiũ.quęriᵗ vbi debeat puniri,an Senis vel Florentię.d.Pet.de Anch.in cle. j.vt li.pen.& hic in ij.q.remittens se ad glo.d.cle.tenet ꝙ Senis pro quo no.glo.magistra.ibi posita quę singulariter vult ꝙ differentia sit inter procuratorē respectu mādati,vt inspiciaᵗ locꝰ consummati mādati,& inter negotiorũ gestorē secuta ratihabitione,& inspiciaᵗ locus ratificationis:& sic dicit Pet.illud dicēdum esse in ratificatione delicti,scđm illam glo.reprobat Ioā. de Imol.in d.l.si vt proponiᵗ.ff.de fideiuss.& aduerte : qa licet ista videaᵗ cōis opi.vt tradiᵗ in l.item si pupilli.§.item quæriᵗ. ff.de neg.gest.& ibi per But.& Bar.Cy.& Bal in l.si pecuniā. C.de neg.gest.per Dy.in regula,rati.de reg.iur.lib.vj. Tñ vt dixi in d.cle.j.dicta cōis opi.posset limitari vbi verba statuti pu-
a nirent ratificationem:quia tũc inspicitur locus ratificationis.[a] argu.eorum quæ dixi in præce.quæstione.Et ita limita ea quæ dixi in dicto c.j.de rap.& hoc casu potest saluari opinio Petri, & vide quæ dixi in dicto c.ad audientiam.in vij.articulo principali,questione.c.

¶Circa quartā q. T.tractauit & ordinauit Florentiæ de cōmittendo homicidiũ in ciuitate Bononię:& ita subsecutũ est:quæritur vbi sortiaᵗ forũ:et an vbi delictũ tractatum fuit ibi possit puniri.Sol.Bar.in l.etiā & si amicis.ff.de adul.dicit ꝙ pōt cōueniri Florentię,vt ibi puniaᵗ vbi de delicto tractatũ fuit:duntñ nō steterit in meris finibus voluntatis ac cogitationis:qa sola cogitatio non meretur pœnam.de pœ.dist.j.c.cogitationis. & prædicta procedunt respectu eius qui ordinauit vt ab alio occideretᵗ,sed cùm ipse tractasset vt interficeretᵗ per ipsum:qa pœna tractatus est extincta propter sequens homicidiũ,vt l.illud. in fi.ff.ad l.Aql.& arg.eorũ quę dicimus de insultu et percussione secuta,vt in l.qui crimē.ff.de accu.& ibi per Doct.& Bar.in l.nunꝗ plura.ff.de priua.deli.& l.inspicienda.ff.de pœ.& dixi in c.qualiter.el ij.ff.de accu.in xj.princ.ar.q.lxix.& lvj.Hoc tñ est verũ scđm Bar.si ipse punitus est de delicto per se perpetrato.secus si Bononię esset cōtumax,seu in loco perpetrati homicidij:ita ꝙ ex homicidio nō potuerit pati debitá pœnā: & tunc probabiliter satis dici pōt ꝙ ex tractatu venerit puniendus.Nam principale ita demũ extinguit accessorium,si habuit causam & actionē:aliàs secus,vt l.hęres à debitote.ff.de fideius. quod sin.not.

6 ¶†Circa quintā q.qua quæriᵗ an existēs in vno territorio dixit conuitiũ,vel qd simile existēti in alio territorio audienti dicta verba iniuriosa:quæriᵗ vbi sortiaᵗ forũ,& vbi debeat puniri:& à quo iudice.Sol.dic ꝙ à iudice territorij, vbi est ille q cōuitiũ passus est.facit qđ no.ponit do.Ant.& p eũ do.me.in c.cũ inter nos.de cōsue.Arbitror em̄ ꝙ etiā possit puniri ab illo iudice,in cuiꝰ territoriũ erat ille q iniuriā dixit.scđm ea q̃ s.diximꝰ de percutiēte cũ telo vel ꝓijciēte telũ.in j.q.ĩ hoc tñ essent attēdēda verba statutorũ puniētium.scđm qđ latè tradiᵗ in iuribꝰ alle.in j.q.& ꝓ prima cōclusione facit qđ not.sin.Bar.in l.j.aꝑs ij.§.idem ait.ff.ne qd in loco publi.& qđ not.in c.patentibus. j.de priuil.per do.Anto.& qđ dixi in c.accepimus.j.de priui. in vj.arti.princ.

¶Circa vj.q.qua quęriᵗ,prælatus existens in vna diœcesi cōmisit negligentiā circa reformationē & prouisionē ecclesię existētis in alia diœcesi.Quęriᵗ ad quē epm̄ pertineat supplere negligētiā hmōi.So.dicendũ est ꝙ ep̄s loci vbi sitũ est beneficium: quia ibi diciᵗ cōmissum delictũ.ita tenet gl.in verb.eorũ.in cle. j.de sup.neg.præla.& sequitur ibi Pau.& Zab.allegant qđ no. Inn.in c.pasto.j.de priuil.

7 ¶†Circa vij.q.qua quæritur,aliquis deliquit in cōfinibus,ita ꝙ ignoraᵗ,an locus ille sit vnius vel alterius diœcesis:à quo iudice debet iste puniri.Sol.dicendũ ꝙ iudices debent adinuicē cōcordare qs ipsorũ debeat punire.facit qđ in simili dicimus de arbore nata in cōfinibus vel ecclesia sita in cōfinibus,scđm qđ not.glo.xvj.q.ij.c.licet.& qđ no.inst.de rerũ diui.§.insulā.hoc tenet Dyn.in l.pupillus.§.j.ff.de verb.sign.& Rayne.Barto.& alij in l.iurisperitos.§.cũ omnes.ff.de excusa.tuto.& tradiᵗ in authen.qua in prouincia.C.vbi de crimi.agi opor.& idem tenet Gui.de Suz.vt tradit Spe.in titu.de cōpet.iudi.adi.§.j.ver. sed propter quæ.& ibi Ioā.An.in addi.vbi dicit ꝙ cùm absurdum sit delinquentē trahi ad diuersos iudices pro quo delicto tantũ esset ꝙ ambo inter se cōuenirēt.arg.c.pasto.s̃.de rescrip. & vbi cōuenire nō possent,remittēdus est ad iudicē fori quando sunt pares iudices.Sed si vnus est superior,vt pręses: & alter inferior vt pręfectus:tũc superior cognoscit.arg.c.si à sede. de præbē.li.vj.& sequiᵗ hoc etiā do.Ant.& Pet.Ego tñ dicerē ꝙ si delinquens haberet domiciliũ in altero dictorũ locorũ ille deberet punire vbi haberet domiciliũ:maximè si essent ęquales,per no.in d.c.dilectus filius.s̃.de rescr.& per no.in c.ex parte.j.eo.quia duplex vinculũ &c.Sed si alter esset superior esset magis dubiũ.p not.in d.c.si à sede.si verò esset in vtroꝗ foro, placet decisio Io.An.& ad prædicta vide etiā do.Nellũ in tractatu bannitorum in secūda parte primi tēporis.q.ix.Cōmuniter tñ seruatur ꝙ vtroꝗ casu iudex procedat:ne præiudicent sibi in territorio.

8 ¶†Circa viij.q.qua quęriᵗ Titius cōmisit furtũ Senis , & illud
b portauit in territorio Florentinorũ vbi cōtrectauit.[b] Quæritur vtrum ibi sortiaᵗ forũ.So.Bar.in l.dñm.ff.de fur.tenet ꝙ sic:vide qđ dixi in d.c.de rap.vbi retuli collegiũ Bononiense contrarium consuluisse.

¶Circa ix.q.qua quęritur,qd de delictis cōmissis in loco exēpto per exēptos vel alios,vel extra locũ exemptum per exemptos:quis iudex sit cōpetens,vide vt latissimè dixi in c.accepimus.de priui.in vj.in prin.ar.& aliquid per Bar.in l.si sui.ff.de accu.per Barto.de sal.in l.qui de crimine.C.de accu.& aliquid per dñm meum in c.pręce.& latè per Pe.de Anch.hic in repe. in iiij.q.prin.

¶Circa x.q.vtrũ existens in maiori dignitate archiep̄s delinquens in diœcesi ep̄i non suffraganei sui possit ab ep̄o puniri.
c Sol.cōis cōclusio est ꝙ sic[c].no.Ioan.An.in c.cùm inferior.s̃.de maio.& obe.dixi in d.c.j.de rapto.in antepe.q.vbi vide limitationes.

9 ¶†Circa xj.q qua quæritur vtrum superior vt archiep̄s delinquens in territorio sui subditi,aut suffraganei possit à subdito aut à suffraganeo puniri.Sol.Inno.& Docto.cōmuniter in dicto.c.cùm inferior.& Archi.in c.ij.de cōsti.li. vj.tenēt ꝙ non, etiam si esset ep̄s q haberet duos ep̄atus,& archiep̄s delinqueret in diœcesi non suffraganei:quia archiep̄s est vbiꝗ superior. & hoc tenet dñs meus in d.c.j.de rapt.& Pet.de Ancha.hic in repe.in vj.cōtrario.Sed do.meus tenet contrarium in d.c.cùm inferior.& hanc opin.approbaui in d.c.j.in penult.q.& ibi viderationes A.B.Quid de delegato papæ delinquente: vtrum possit puniri à suo ordinario.Ioan .An.in c.fina.de rescrip.ꝙ non,si deliquit in non procedendo:quia solùm excessit cōtra papam in non parendo.Secus si alicuius peruersę agnitio:quia non conuenitur vt delegatus, sed vt ecclesiasticus dummodo non impediatur,per Ber.delegatio sua cuiꝰ respectu maior est quolibet ordinario.c.studuisti.de offi.dele.& sequiᵗ do.me.d. c.fi.de exces.Sed aduerte:qa Cy.in auᵗ.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.tenet ꝙ possit illum punire dũmodo finita sit delegatio.alle.tex.in auᵗ.vt iud.sine quo.suff.§.damus.do.Pet. de Anch.hic in repe.in vj.cōtrario tenet ꝙ corā ordinario ratione sñiæ iniustæ simpľr etiā finita delegatus nō posset cōueniri:qa talis delegatus de suo ꝓcessu causæ sibi delegatæ soli deleganti teneᵗ reddere rōnem.Si verò conueniaᵗ rōne fraudis & doli:puta qa dr̄ corruptus pecunia vel per fraudē & sordes pronũciasse.sequiᵗ opi.Cy.ꝓ qua cōsideratione alleg.l.si qs libertatem.ff.de pe.hęr.& l.si duo patroni.§.idem Iul.ff.de iure-

a ¶Locꝰ ratificatiōis. do.Card.in cle.j.in viij.q.tāgit istũ passum,vbi vr̄ ęqparare agitata per negotiorũ gestorē & ꝓcuratorē:qa sicut ratihabitio trahiᵗ retro quo ad tp̄s : ita & quo ad locũ.ar.l. vinũ.si cer.pe.vide Bal.ĩ l.nullũ. C.de testi.de ptāte Boñ. q mādat examinari testes Imolæ,& dicunt falsum,qs puniat,& qd si ego vēdo tibi p nũciũ Boñ . dũ ego sum alibi vide Bal.in l. multũ.p illũ tex.C. si qs alteri vel sibi.

b ¶Et dicit bñ Pañ. in c.j.de rap.ꝙ opi. Bar.fecit plurimos decapitari vel suspēdi.& rō qua moueᵗ Bar.hęc est:qa vr̄ ēt ibi cōmisisse furtũ. & volo tibi dicere vnũ,qđ est sin.no. ꝙ si fur cōtractat rē ĩ cœmiterio eccľię: puta qa ibi vēdidit vľ ꝓpe cœmiteriũ ad cautelā,vt si dep̄hēdereᵗ esset sibi facilior trāsitus ad ecclesiā.ꝙ poterit capi in ecclesia:qa dr̄ inibi furtũ cōmisisse.vide Pau.consil. ccccl ix.lib.ij.

c ¶Adde ēt Fel.in c. cũ ĩferior.de ma.et obe.& qd de eo q deliqt,an teneaᵗ ibi cōfiteri.dic ꝙ non. scđm Ab in c.j. de rap.& vide Fed.cōsi.xvij.& vide Ab. §.c. ꝓxi.in fin.col.

iurā.& vide Spe.& Io.An.in tit.de inqſi.§.j.ver.ſed pone. Sed q.hic Pet.quid de colle.vtrū poſsit punire collegā.& arguit ꝙ nō:qa & par in parē &c.c.innotuit.de ele.& qđ dicim⁹ de duobus ꝓ cura.ſimul datis ꝙ vnus nō pōt agere cōtra alium.ff.de ꝓcu.l.qui duos.Nā & aſinus intumeſsit cùm videt ſe comprehendi per cōparem, vt l.hęres per ſeruū.ff.de acqui.hære.item qa vbi duo ſunt pares cōtendentes adinuicem recurrit ad principē ff.de re iud.l.duo.C.de ap.l.in offerendis.In cōtrariū alle.no.in l.j.in fi.C.ne lic.pot.& in auť.vt iudi.ſine quoquo ſuf.§.an aūt.Sed rñ.ꝙ ibi nō erat par in adminiſtratiōe.ſed in dignitate:& qa erat in prouincia pręſidis.C.de ap.ſac.larg.l.nihil.li.xij.& c.ad ſupplicia.de renū.Nec obſ.ꝙ Romulus puniuit Remum delinquētem,licet eſſent fratres:quia Romulus fortè obtinuit Imperium.& hanc opi.tenet Bartol.in l.ſi quis violauerit.[a] ff.de re.diui.de quo etiam per eum in l.intra tuto.ff.de admini.tuto.Ma.

¶Circa xij.q.qua quærit aliquis conuenit de aliquo crimine corā nō ſuo iudice:qa dr̄ deliquiſſe:& ipſe negat ſe deliquiſſe in iuriſdictione illius:quæritur vtrū iſte iudex poſsit cognòſcere an deliquerit in territorio ſuo.Solut.dic ꝙ ſic.ar.l.ſi quis ex aliena.ff.de iud.hoc tenet Spe.in ti.de cōpe.iudi.adi.ver.ſed pone.Io.And.ibi in addi.remittit ad no.per ſe per Inn.in c.ſuper literis.s̄.de reſcript.tu dic vt in ſimilibus terminis dixi in c.ex tranſmiſſa.s̄.eo.do.Pet.de Anch.in repe.iſtius c.q.j.diſtinguit quandoq; reus non negat delictum,ſed dicit ſe alibi deliquiſſe quàm in territorio iudicis.& hoc caſu pōt cognoſcere vtrū deliquerit in loco iuriſdictionis ſuæ vel nō,per d.l.ſi quis ex aliena.Quandoq; certus eſt de delicto & loco delicti.Sed reus negat locum illum eſſe de iuriſdictiōe iudicis procedētis:& tūc Inn.magis dubitat propter imminens periculum alteri iudici in perdenda quaſi poſſ.iuriſdictionis in illo loco,ſi iudex pronunciaret illum locū eſſe de ſua iuriſdi.Cōcludit tñ ꝙ nihil pręiudicabit,ſed partibus tantū,vt ipſe no.in c.ſup literis.de reſcr.Quādoq; quis ſimpliciter negat ſe deliquiſſe.Et hoc caſu videtur in vim declinatorię ſumere cognoſcentiā,vt in præce.caſibus.Sicut enim hæc tota vis quaſi & iuriſd.depēdet à pręditta excep.Ita in prędictis caſibus præce.& ſic videť de tali excep.in vim declinatoriæ cognoſcendū.Sed poſito ꝙ in vim declinatoriæ cōſtiterit de delicto,poterit ne iudex condēnare reū?& videtur ꝙ nō:qa ad hūc finē non eſt actus c.cū dilectus.in fi.j.de ordi.cog.tum qa nō poterat dici iudiciū,nec ordo ſeruať q requiriť in ciuilib⁹ l.abſentē.ff.de pœ.ibi,more priuatorū iudiciorū &c.& c.qualiter primò.j.de accu.dic ergo ꝙ iſta cognitio eſt ſummaria & ſufficit ad fundandā iuriſdi.& poſtea plenariè cognoſcet de delicto.tenet Io.Cal.in repe.c.j.de rapto.in iiij.q.q remittit ad Spe.de cōpe.iud.adi.§.j.ver.ſed pone aliqs.& ſeq.& vide Io.An.in c.j.de li.cōte.li.vj.Et ad prædictā materiā vide quæ dixi in c.ſi clericus laicum.s̄.eod.

¶Circa xiij.q.qua quæriť aliquis cōueniť de aliquo maleficio corā nō ſuo iudice in loco in quo ipſe diciť deliquiſſe:ipſe negat delictum cōmiſiſſe:quæriť an talis iudex poſsit cognoſcere.Sol.videť dicendū ꝙ ſic per ea quæ ſtatim dicta ſunt in præ.q.& per no.in auť.qua in ꝓuincia.C.vbi de cri.agi opor. Sed aduerte tñ:quia ille tex.loquiť qñ cōſtat de crimine.vt patet in tex.ibi dum dicit,deliquerit.Sed primū ꝙ poſsit tenet Spec.in tit.de cōpet.iudi.adi.dicto ver.per not.in c.dilectus filius.s̄.de reſcrip.ſed vide qđ dixi in d.c.ex tranſmiſſa.s̄.eo.& quod tradunt Inno.& Ioan.An.in d.c.ſuper literis.

¶Circa xiiij.q.qua quæritur T.accuſatus vel inquiſitus in alieno territorio propter delictū ibi cōmiſſum qui nō negat ſe deliquiſſe,ſed negat locū in quo dicitur:& fatetur eſſe de iuriſdictione illius, an poſsit cognoſcere, an ille locus ſit de iuriſditione ſua.Communis concluſio eſt quòd ſic,vt diciť in iuribus allegatis.s̄.in duabus præceden.q.& per Ioan.And.in addi.in dicto verſic.ſed pone.

¶Circa xv.q.Florētinus cōmiſit Bononiæ homicidiū,& à Bononienſi iudice bannitus eſt,, & adiectū ꝙ ſi veniat in fortiam cōis Florentini caput ſibi amputeť:An iudex Florentinus poſſit procedere contra iſtū per viā accuſationis,vel inquiſitionis tanq; ſibi ſubditum reſpectu domicilij? vide qđ dicam in c.fi.j.eo.tradit Io.An.in addi.in d.ver,ſed pone.

10 ¶†Circa xvj.q.laicus[b] deliquit in eccleſia, q̄riť vtrū ibi ſortiať
b forū:ita ꝙ poſsit à iudice eccleſiaſtico puniri.Solu.Cy.tenet ꝙ ſic in l.p̄nti.C.de his qui ad eccle.cōfu.Bar.tenet cōtrariū in l.ſi cui.ff.de accu.per c.fi.j.de immu.eccle.et per l.ſi quis in hoc genus.C.de ſac.ſanc.eccle.fruſtra enim legis auxilium implorat &c.facit c.quia fruſtra.j.de vſur.cum iuribus ibi allegatis.& ſequitur do.meus.Si tamē aliquo modo eſſet admiſtum ſacrilegium delicto cōmiſſo:tunc poteſt cognoſcere:& tunc eſſe locus pręuentioni.ſcđm ea q̄ dixi in c.cū ſit generale.s̄.eo.maximè in antepe.col.Et ita poteſt intelligi gloſſ.in auť.item nulla cōitas.de epiſ.& cle.qa intelligiť qñ quis deliquit in eccleſia illā collectādo ſeu opprimēdo:& ſic eſſet priuilegium.facit quod no.Bar.de Saly.in l.qui de crimine.C.de accuſa.A.B.Arbitror tñ latius diſtinguendū ꝙ aut delictū cōmiſſum in eccleſia eſt delictū dūtaxat ſeculare aut dūtaxat eccleſiaſticum aut miſtū. Primo caſu habet locū opi.Bart.& do.mei.de qua ſupra:quia cognitio & punitio ſolū pertinet ad iudicē ſecularē:puta ſi aliquis cōmittit in eccleſia delictū merè ſeculare ſcđm ea quæ dixi in c.cùm ſit generale.de foro compe.Secundo caſu cognitio ꝑtinet ad ſolum eccleſiaſticū.Tertio caſu ſiue delictum cōmiſſum in eccleſia ex ſeipſo,etiam ſi alibi cōmiſſum eſſet miſti fori ſiue ex eo ꝙ cōmittiť in eccľia fiat miſti fori, vbi aľs nō eēt miſti fori.Sed quia committitur in eccleſia fit ſacrilegiū, vt xvij.q.iiij.ca.ſi quis contumax.§.ſacrilegium.& ca.quiſquis.§.ſacrilegium.& c.ſi quis domum.& c.ſi quis ſuadente.§.j.cum ſimil.et hoc caſu locus eſt pręuentioni,vt dicam in c.penul.j.eod.Ma. Et aduerte:quia ſi delictum eſt cōmiſſum in eccleſia,laicus non poteſt capere & extrahere malefactorē.Sed ep̄s debet eum capere & dare iudici ſeculari,vt in auť.ſi quis ei.C.de adult.ſecus autem ſi deliquit extra eccleſiam.& poſtea fugiat in eccleſiā:quia tunc poteſt capi & extrahi per laicum,vt in authenti.de manda.princip.§.ſed neq; homicidæ.colla.iij. Quidam tamen dicunt hic procedi de ciuili in leuibus.ſecus in atrocibus criminibus.Sed Bart.in dicto §.ſed neq;.tenet idem in omnibus delictis de iure ciuili.Sed de iure canonico quod eſt ſeruandū iuuatur ab eccleſia ſi deliquit extra eccleſiā ſiue delictū ſit atrox ſiue non.in hoc,ſ.vt nō puniatur in perſona & in membris exceptis publicis latronibus ac nocturnis depopulatoribus, vt de immun.eccle.c.inter alia.& xvij.q.iiij.c.ſicut antiquitus. Et quæ dicta ſunt de delinquētibus in eccleſia vel fugiētibus ad eccleſiā,ſeruāda ſunt de delinquētibus vel fugiētibus ad locū vel ad atria eccleſię vel domus epiſcoporū.xvij.q.iiij.c.id cōſtituimus.tenet Bar.in d.§.ſed neq;.& prædicta ꝓcedunt in liberis hoībus.Quid aūt in ſeruis,dic vt tradiť in iuribus s̄.alleg.maximè in d.c.id cōſtituimus.Quid aūt de delinquētibus in rem eccleſiæ?dic ꝙ ſortiunť forum eccleſiaſticum, vt in c.cùm olim.s̄.de offic.deleg.& ibi no.do.meus ꝙ quodāmodo etiam largo & impropriè pōt dici ſacrilegiū.ad quod vide qđ dixi in c.cū ſit generale.s̄.eo.

11 ¶†Circa xvij.q.principalē vtrū rōne delicti,religioſus ſeu monachus ſortiatur forum ordinarij vbi deliquit,vel debeat oīno conueniri corā Abbate ſuo.Sol.de hac q. vide qđ tradit latius do.meus in c.præce.Et ibi ego poſui concluſionē ꝙ conueniēdus eſt coram Abbate ſuo,niſi viarū deſcrimina ſeu diſtātia lōga aliud ſuadeat.& adde qđ dixi s̄.in viij.q.& quod tradiť per do.meū in c.fi.j.eo.

12 ¶†Circa xviij.q.qua quæriť,qd ſi clericus[c] productus in teſti-
c moniū coram iudice laico depoſuit falſum:an ibi poſsit puniri,Sol.Inn.in c.verū.s̄.eo.dicit ꝙ laicus poteſt cognoſcere de tali crimine.Hoſt.dicit ꝙ hęc cōditio eſt remittenda ad ordinariū loci,per no.in c.ij.s̄.eo.Nec ob.l.nullū.C.de teſti. vbi diciť ꝙ ſi teſtis in ferendo teſtimoniū iudicē offenderit,poterit per eū puniri nō obſtante quocunq; priuilegio:qa ſcđm Hoſt.illa lex non aſtringit clericos teſtificantes corā laico:gloſ.tñ & Cy.ibi tenent cōtrariū,ſ.ꝙ habeat locū in clericis.facit dictū Fede.de Senis conſi.lxxxviij.vbi videť velle ꝙ licet clericus nō poſſit accuſari coram ſeculari principaliter:tñ ſi agendo aut deponendo corā ſeculari deliquit, poteſt iudex laicus extra ordinē punire:ita tñ ꝙ executio pœnæ in perſonam clerici reſeruetur epiſcopo.Sed in bonis clerici ipſam executionē poterit facere laicus,fortè & fideiuſſores clerici diſtinguendo arg.d.l.nullum.facit quod not.Archid.v.q.vj.c.presbyteri.do.meus in d.c.verum.dicit poſſe cōcludi ꝙ ſi epiſcopus conſenſerit in deponēdo teſtimoniū corā laico,poterit laicus cognoſcere de crimine obiecto contra clericū,quia nō cognoſcit vt puniat:nec ad hoc agitur.Sed tantū videť talis cauſa agi inter litigantes.& hoc dicit voluiſſe Inn.in d.c.verū.nec ob.d.l.nullū.quia cū illa lex generaliter loquatur non comprehendit clericos qui habent ſpeciale priuilegium fori.Tu verò dic vt latè dixi in c.ſuper literis.j.de pœnis.

¶Circa xix.q.quid ſi iudex Senēſis corā quo quęſtio vertebatur de neceſsitate iuris vel ex conſenſu partiū,remiſit ſeu cōmiſit exaīationē cuiuſdā teſtis Florētini iudici Florētino qui teſtis Florentię receptus corā Florentino falſum depoſuit, an iudex Florentinus vel Senenſis poterit talē teſtem falſum dicentē pu-
d nire? Bal.in d.l.nullum.[d] diſtinguit.Ego tetigi poſt Pe.de Ancha.in cle.j.de homi.& vide qđ dixi in d.c.ſup literis.j.de pœnis.A.B.Quid autē de nuncio cui cōmiſſa eſt citatio extra territorium & cùm illam nō feciſſet retulit feciſſe:vel aliter retulit quod

a ¶Cū ſiſ̄bus,vt no.Ale.ī l.eſt receptū.vbi ēt mod Pap.ff.de iur.om.iudi.

b ¶Laicus deliqt.adde tñ ꝙ iudex ſecularis nō pōt ibi capere,ſed ep̄s:& tradit ſeculari, ſcđm qđ hr̄ ī auť.ſi qs ei.đ ladul.vbi Cy.Ab.in c.cū ſit gn̄ale.in antep.col.s̄.eo.adde ēt hūc s̄.in c.verū.circa fi.col. vbi declarat q̄ crimīa dicanť eccleſiaſtica.

c ¶Clericus ꝓduct⁹ Bal.in l.nullū.tenet ꝙ pōt puniri corā ſcľari. adde ꝙ dicit bal.in l.acceptā.ī j.co.C.đ vſu.vbi vult ꝙ ſi ſecularis iudex elegit clericū depoſitarium ꝙ ad reſtituēdū depoſitū poteſt cōueniri coram eodē iudice.Et adde ad hāc q.Ant.in c.j.de cri.fal.Inn.in c.dilect⁹.de pœn.Ro.in l.ij.ff.de iur.om.iud.vbi vn̄r tenere cōtra gl.et bal.in d.l.nullum.vide Imol.in c.verū.s̄.e.& Pe.de Anc.in c.ea q̄.de reg.iu.li.vj.in q.xxij.

d ¶Videę etiā Bal.in l.negāda.C.q acc.nō poſ.in j.col.et adde Inn.in d.c.dilect⁹.de pœ.vbi aliter loquiť.& an punit⁹ p vnū iudicē:puta ab eo corā quo falſum dixit,poſsit iterum puniri ab eo q cōmiſit examinā.vide ea q̄ Ant.ſic.appoſuit.Ab.Bal.in d.l.nullum.

quod fecerit: dic ꝙ non põt puniri à iudice extra territoriũ: sed
solùm à iudice coram quo falsum retulit. scđm Bal. in l. nullũ. C.
de testi. & quæ dixi latius j. de dila. in rubri. xiiij. princi. arti. in
materia citationis. Ma.

¶Circa. xx. q. aliquis cõmisit delictũ, & post commissum muta
uit statutũ: qa factus est clericus vel religiosus: vtrũ possit à lai
co puniri. Sol. vide latissimè per Ioã. And. in c. j. de obli. ad rõci
nia. in glo. super verbo rõciniis, dicã j. eo. c. pe. Quid autem de
eo, qui post cõmissum delictũ & citationẽ facta impetrauit pri
uilegiũ exemptionis. vide per Io. An. in c. j. de priui. vide per
do. meum in c. fi. j. eo.

¶Circa. xxj. q. vtrum subditus Epi, qui cõtra substõnis Epalis
formã ingreditur monasteriũ exemptoriũ, sit puniendus. vide
latè Ioã. And. in. q. quæ incipit, quærit̃ an subditus. in q̃onibus
suis. & adde ad ea quæ dixi s̃. in. ix. q.

¶Circa. xxij. q. qua quæritur, vtrũ quis ratione delicti sortiatur
forum pænitentiale vbi deliquit. vide quę latius dixi in capitu.
omnis. j. de pœni. & remis.

¶Circa. xxiij. q. qua quærit̃, aliquis habet possessiones in iuris
ditiõe alicuius dñi: sed nõ habet ibi domiciliũ, & offendit dñm,
vel aliquem ipsius subditũ. vtrũ poterit per illũ dñm puniri, in
cuius territorio habet possessiones, & cuius subditum offendit
istã. q. ponit hic Inn. sed tu dic vt lati⁹ dixi in c. iij. s̃. eod. in ver.
viij. declaratio. vt hãc q. plenè examinaui: quia ibi melius cadit
propter forum ratione pos.

¶Circa. xxiiij. q. Perusinus interfecit bannitũ Florẽtinum in co
mitatu florentiæ, vtrũ possit à iudice Perusino puniri. dic vt la-
tius dicam in c. fin. j. eo. in materia fori domicilij. dixi latè in c.
qualiter. el. ij. de accu. in. v. prin. arg. q. xj.

¶Circa. xxv. q. Perusinus interfecit in territorio florentino bã
nitũ in ciuitate Perusij, quẽ licitũ erat pusij interficere: sed nõ in
territorio florẽtino, ab alio, quã à Perusio: quærit̃, an possit rõ
ne domicilij perusij puniri. Bal. dicit, ꝙ nõ ĩ l. j. de sum. tri. & fid.
catho. per l. iij. §. transfugas ff. ad l. cor. de sica. dicam in d. c. fin.

¶Circa. xxvj. q. vtrũ iudex domicilij possit cognoscere de de-
licto cõmisso in exemptũ, vel extra territorium suũ, vide ẽt de
hac materia in c. fin. j. eo. & vide quę dixi in c. qualiter. el. ij. de
accu. in. vj. prin. ar. q. xj. ver. plenissimè dixi.

¶Circa. xxvij. & vltimã. q. qua q̃rit̃ cur propter delictũ amplia
tur forus ad non subditũ, & non rõne indulgẽtiarum. vide quę
latissimè dixi in c. fi. j. de pœ. & remis.

¶Quò ad secundum principalem articulum de modo practi-
13 candi supradicta. Doc. variè instant. †Quidam dicunt, quod aut
delinquens reperitur in loco delicti, & tunc potest exercere iu-
risditionem quò ad omnes effectus: & etiam quò ad personã
& quò ad bona: vt not. glo. j. in authen. qua in prouin. aut nõ re
peritur in loco: & tunc, aut citatio comprehendit illic dum eẽt
in territorio: quia contumacia est contracta in illo loco. Item
potest procedere contra ipsam personam, dummodo nõ offen
dat alterius territorium. argumen. c. penulti. j. eod. & c. tuæ j. vt
lite non contesta. tenet Io. de lign. in cle. ij. de re iudi. Inno. in c.
præterea. de dila. Io. Cal. in c. j. j. de rapt. Aut citatio non com-
prehendit reum: & tunc variæ sunt opi. quidam enim, vt re-
fert Innocen. in c. fin. j. eo. ꝙ q̃uis possit citari quò ad effectus,
aut procedi contra bona existentia in territorio citantis vbi de
lictum est commissum: nõ tamen potest citare: & procedat cõ
tra personam, ita vt contumax possit excõicari, vt in Cle. pa-
storalis. de re iudica. & in c. ij. in glo. fin. de constitu. in. vj. & l. fi.
ff. de iurisdi. om. iud. & not. in c. Romana. §. contrahentes. eo. ti
tu. libr. vj. Alij dicunt secundùm Inno. & ex quo citans habet iu
risditionem, potest citare & contumacem excõicare, vt d. c. tuę.
& c. qm̃ j. vt li. non contesta. Sed volentes tenere primam opi.
respondent ad hoc, quòd cum iste non teneatur comparere,
non potest dici cõtumax: nec per consequens excõicari. Et si tu
diceres: ergo nec potest fieri missio in possessionem bonorum
cõtra eum. rñdetur, ꝙ talis missio fit etiã cõtra absentes reipu-
blicę contra pupillos, qui non sunt cõtumaces l. item ait. §. hęc
aũt. ff. ex qui. ma. & l. pupillus. ff. de priui. cred. & nõ potest ad
aliud procedi. ar. d. §. cõtrahẽtes. & hoc etiam videt̃ placere Io.
An. & Innoc. in d. c. præterea. j. de dila & Io. de lig. in d. Cle. pa
storalis. vbi dicit, ꝙ iudex delicti debet committere iudici, vbi
delinquens degit: ad hoc vt possit afficere eius personam. Idem
tenet d. Anto. in c. fi. j. eo. Nã hoc casu, si talis non cõparebit, vi
detur esse contumax in loco vbi iussus fuit comparere per su-
um iudicem domicilij. argumen. l. si vt proponis. ff. de fideius. &
l. contraxisse. ff. de actio. & obliga. & placet Ioan. de lig. & Io.
Andre. vbi. s̃. Hostien. verò in c. j. de rap. voluit etiam, quòd pos
set p se citare, & contumacẽ excõicare. per illum tex. qui non
probat. Sed prædicta opi. videtur placere. Io. Cal. ibi in prima
sua opi. Si modo citatus fuerit, vel monitus à iudice illius ter-
ritorij: & ita dicit intelligendum esse c. tuę & c. fin. j. vt lit. non
conte. & c. cũ sit Romana. j. de ap. vbi Apostolus excõicat Co
rinthiã absentem. Sed si in tpe citationis non erat in territorio
nõ excõicari. Deinde Io. Cal. dicit ponẽdo suã secũdã opi. ꝙ li-
cet hoc dictũ videat̃ æquũ: tñ melius credit ꝙ istud dictũ sit ve
rũ qñ ignorat̃ vbi delinquẽs esset: nã tũc põt citari tanq̃ vaga
bundus p iudicẽ delicti: in quo delinquẽs, & nõ cõparẽs pote-
rit excõicari p iudicẽ delicti, & in loco delicti, vt ĩ c. ex tuæ. de
cle. nõ resi. qa tũc haberet̃ p p̃nte, vt d. c. fi. j. de do. & cõtu. Sed
si delinquẽs alibi facit copiã sui: tũc iudex delicti debet prius re
quirere iudicẽ sub quo ille degit, vt moneat vel citet delinquen
tem quo casu nõ cõparens poterit excõicari. ar. d. §. cõtrahẽtes.
facit text. in aut̃. vt oẽs obed. iud. §. ij. & §. si qs cõprehen. & d.
cle. pasto. ver. nos quoq̃. Subdit tñ Calde. ꝙ si quis vellet tene
re ꝙ iudex delicti posset citare per se, & excõicare citatũ: qa ef
fectus talis excõicationis refert̃ ad locũ delicti territorij sui, &
posset. & hanc opi. tenent Pe. Iac. de Are. & cy in l. oẽs. §. si ve-
rò apparitor. C. de epi. & cle. vbi dicũt esse casum per illũ tex.
in l. ij. C. de offi. pręfec. vr. Nec obs. l. fi. de iur. om. iudi. & c. ij. in
fi. de cõsti. in vj. qa loquunt̃ in actibus iurisdictionis exercendæ
extra territoriũ. secus in actu cuius effectus refert̃ ad locum in
quo citans habet iurisdictionẽ. & hãc opi. sequutus fuit Cy. dis a
a putãdo[a], put refert Bar. in l. j. ff. de req. re. vbi cõcludit, vt d. §. si
verò apparitor. &. d. l. ij. C. de offi. præfe. vr. Sed citatio realis p
quã capit̃ psona nõ põt fieri in alieno territorio, vt d. §. si quis
verò cõprehen. Nec ob. d. cle. pastoralis. vbi tex. videt̃ de dire-
cto in cõtrariũ: qa vt dicit Cy. cũ nõ possit dari aliqua respõsio
transeat cũ alijs erroribus canonistarũ, quæ solutio est temera-
ria. Bar. ĩ d. l. j. dicit ꝙ qñ sunt plures iudices habẽtes iurisdictio
nes separatas: oẽs tñ hñt dependẽtes ab vno principe: tũc po
terit verbo citari in alieno territorio, vt d. §. si verò apparitor.
quasi sit eis à principe hoc permissum q eos cõstituit. ar. l. quæ
ro. ff. de solu. & l. Titiũ aut Meuium. ff. de admi. tu. Quidã verò
sunt habentes separatas & distinctas iurisdictiones: quia sunt
sub diuersis principibus, vt vnus Papę, alter Imperatoris: tunc
vnus nõ põt citare in territorio alterius cui nõ subest, vt d. cle.
pastoralis. aliàs secus. & hoc pcedit scđm opi. quæ vult ꝙ Im-
periũ nõ dependeat ab ecclesia, sed à Deo. Sed tenẽdo cõtrariã
opi. sicut declaratũ est p ecclesiã, respõdet Bar. secundo modo
ꝙ vnus iudex põt citare in territorio alterius, vt d. §. si verò ap
paritor. dũmodo non citet in territorio maioris iudicis à quo
habet iurisdictionẽ: quia nõ potest tunc propter eius reueren
tiam. ar. no. in l. iiij. §. si tam vicinũ. ff. de dam. infec. vnde videt̃
Bar. etiam concludere ꝙ etiã in territorio alterius iudicis potest
fieri citatio verbalis: & quo ad effectum procedẽdi cõtra per-
sonam, sed nõ in territorio maioris iudicis à quo habet iurisdi-
ctionem. do meus in c. fi. j eo. dicit ꝙ licet hæc distinctio Barto.
multum videatur aures demulcere: nõ tamen in totũ satisfacit
cõtrario. cle. pastoralis. Nam ibi Papa non solùm fundat se ex
eo ꝙ Rex citatus esset in territorio maioris iudicis: imò ex alijs
rationibus. per quas patet ꝙ citatio non arctauit ipsum consti
tutum extra Imperium citantis, q̃uis post dicat ꝙ non fuit re-
quisitus Papa, vt ipsum regem citaret. Sed non multũ valet ista
reprobatio. Idem dicit do. meus ꝙ ex opin. Barto. sequæret̃ ꝙ
vnus eps possit citare etiã respectu personę & citatũ excõica
re in territorio alterius. qđ omnino est falsum, vt probat̃ in d. §.
cõtrahentes. vbi apertè dicit tex. ꝙ iudex contractus nõ potest
contrahentẽ alibi existentẽ trahere inuitum: qđ tñ facere pos-
set, si eũ posset personaliter citare, & cõtumacem excõicare vel
aliter cõtra personã procedere. Nam saltem per viam indire-
ctam hoc faceret, vt ibi dicit Io. And. & ideo permittet̃ citatio
solũ rõne bonorũ. & per prædicta rñdet̃ ad dictũ Io. Cald. qui
voluit ꝙ nõ quæreretur de excõicatione, sed tantũ de missio-
ne. Nã ex quo tex. ille vult ꝙ non põt trahere inuitũ: per cõse-
quẽs denegare vr̃ pcessum posse fieri in psonã p quã citat⁹ in-
directè traheretur. Nec est bona respõsio ad cle. pastoralis. quæ
vult ꝙ loquatur ibi quando quis citatur ad locũ periculosum
quãdo iste citatus nõ erat subditus citanti ratione delicti vel do
micilij. vel alio modo. Nam si bene ponderet̃ ille text. rationes
sibi assignatę vident̃, cõcludere ꝙ dispositio dictæ cle. proce-
dit etiam si citatus deliquisset in territorio citantis. & ideo Cal
de. non videt̃ multum persistere in dicta solutione. domi. meus
distinguit ꝙ aut delinquens reperitur in loco delicti: & tũc ser
ua quod in princip. dixi. Aut non reperitur: & tunc si fuit prius
citatus quàm se absentaret. idem quo ad omnes effectus perso
nales: quos tñ causæ qualitas patitur: & qui valeant contra ab-
sentes exerceri. Aut absens non fuit præuẽtus citatione, & po
test citari verbaliter: quo ad effectum distinguendi bona, vt di-
cto §. contrahentes. Item potest requiri iudex alterius territo-
rij, vbi delinquẽs nunc degit, vt eum arctet vel remittat, & ille

¶Disputañ. addẽ
ea, quæ latè cumu-
lat Alex. in l. j. de re
qrẽ. re. & Are. cõs.
lviij. in ij. co. & cõs. ĩ
cxxxvj. & d. Soc.
in consi. clxvij. col.
viij. ver. præterea.

debet hoc facere, vt probaṫ in d.cle.pasto.& in d.§.si quis ve-
rò cõprehensorũ.& si citatus nõ parebit põt procedi cõtra pso
nam inquantum status causæ pateretur:quia iam est constitu-
tus in contumacia per citationem iudicis vbi degit, & videtur
effectus cõtumax in loco in quo citaṫ, vt d.cle.pasto.& d.§.cõ
trahentes.facit l.j.ff.de requir.reis.& qđ not.in auṫ.vt oẽs obe.
iud.§.ij.Si verò iudex vbi delinquens degit non vult remitte-
re, nec citare:tunc putat do.meus ꝙ iudex delicti nõ posset ꝓ
cedere cõtra personã:nec citare extra territoriũ ad hũc effectũ,
vt d.cle.pasto.& optimè probatur in d.§.si quis verò compre.
vbi diciṫ ꝙ si delinquens recessit de loco, & nescitur vbi sit, de-
bet citari per edicta.Si verò habeṫ notitia in loco vbi sit : tunc
debet requirere illũ iudicẽ vt remittat:& si nõ vult:tũc puniṫ:
& sic hoc casu nõ cõcedit citationem simplicem, vt in præcedẽ
ti casu.& isto modo potest saluari opi.Cal.vt s.qñ nescitur, vt
possit citari per edicta:& si talis non comparet, nõ posset per-
sonaliter distringi.Sed tantũ proceditur cõtra eũ respectu bo-
norum, vt l.j.ff.de requi.reis. Nam si est extra territoriũ iudex
delicti nõ videtur habere iurisdictionẽ in personã, vt d.cle.pa-
sto.& sic reperitur processus factus à nõ suo iudice vel alieno
qui nõ est certus de iurisdictione sua.& ad tex.in l.ij.ff.de offi
cio præfec.vr.& d.§.si apparitor.respõdet ꝙ loquũtur in casu
speciali, videlicet in præfecto vrbis.& sic prefectus vrbis pos
set citare delinquentes in vrbe, licet inde recesserint:quia mul-
ta specialia introducta sunt in fauorem vrbis & præfecti ipsiꝰ.
Sed iudex vnius prouinciẹ nõ potest citare delinquentem exi-
stentem in alia prouincia, vt d.§.contrahentes.& d.cle.pasto.li
cet Bar.& alij plures aliter senserint.Nam iste forus est accidẽ
talis, nec potest extendi, nisi quatenus reperitur à iure permis-
sum videlicet respectu petitionis, remissionis, vel commissionis
citationis factẹ iudici, vbi degit delinquens. Sed aduerte circa
prædicta:qa licet s̄. dixerim ꝙ personaliter citari nõ potest ex
tra locum delicti:ita vt persona ipsius affici possit, est verum:
nisi loqueremur in vagabundo.Nam talis potest vbi inuenitur
citari & puniri, vt d.l.j.C.vbi de crimi.agi opor.qui tex.potest
etiam ita intelligi:& ita etiam potest intelligi quod not.in auṫ
vt nulli iudic.§.si quis verò.& authoritas illa, vbi te inuenero,
ibi te iudicabo:licet tex.in d.l.j.etiam intelligatur secundũ glo.
qñ delinquẽs extra locũ delicti reperiṫ in domicilio.primo de
qua materia dic vt dicam in c.dilecti.j.eo.Sed pręcedens intel-
lectus est notabilior.¶Potest tñ intelligi illã authoritas, vbi te
inuenero &c.in Papa vel in Imperatore.ar.tex.viij.q.iij.c.cun
cta ꝑ mundũ &c.xcvj.di.c.si Imperator.& l.deprecatio. ff.ad
l.rhod.de iactu.Nam totus mundus est eorũ territoriũ.Sed in
alijs inferioribus nõ sic est:quoniam eorum iurisdictio limitaṫ
in territorio assignato.Et hoc casu vagabundus scđm intelle-
ctum prædictum posset vbiq; citari ꝓpter delictũ alibi cõmis
sum sicut in simili videbimꝰ in materia fori ratione cõtractus, vt
d.c.dilecti.j.eo.vbi videbimus aliquas q.quæ multũ faciunt ad
materiam nostram.Et ex his est expeditus secundus principa-
a lis articulus.[a]

14 ¶†Quo ad tertiũ articulũ principalẽ, vtrum in delictis sit lo-
cus remissioni.A.B.Videṫ dicendum quòd sic, per text.in auṫ.
vt nulli iudi.§.si quis verò comprehen.vbi tex.necessitatẽ im-
ponit iudici vbi degit vt eũ cõprehendat & remittat ad idem
tex.in c.j.de rap.vbi tex.videtur imponere necessitatem, quòd
eum non retineat.tertiò probaṫ xxiij.q.iiij.c.si illic, vbi text.di
cit, ibi vendicetur iniuria, vbi plectibilis est orta præsumptio.
Ad idẽ text.ij.q.j.c.si peccauit.ibi dũ tex.dicit, ibi cõtingit ma-
lum ibi moriaṫ.Præterea graui pręsidi congruit citari, vt malis
hominibus prouincia careat.l.cõgruit.ff.de offic.pręsid.Quare
cùm propter delictũ territoriũ suum & eius res publica offen
datur ad ipsum fienda est remissio, vt cæteri ad exemplũ respi
cientes abstineant à delictis.in auṫ.vt iudi.sine quoquo suffra.
§.si quis aũt.col.ij.& l.capitalium.§.famosos.ff.de pœ.vbi etiã
assignatur prædicta rõ, vt cæteri terreanṫ.In contrariũ verò fa
cit tex.c.fi.j.eo.vbi tex.simpliciter vult ꝙ iudex domicilij pos
sit punire delinquentem de delictis vbiq; cõmissis.Ad quẽ etiã
conueniũt verba d.l.cõgruit.Itẽ, rõne domicilij potest quis cõ
ueniri ex cõtractu vbiq; celebrato, vt c.fi.j.eo.& l.fi.C.vbi in rẽ
act.& l.fi.de pręscri.lõg.tẽp.d.c.dilecti.s̄.eo.& d.c.fi.ergo eodẽ
modo rõne delicti.Et quia si semper in grauioribus necessariò
esset fienda remissio frustra iura de domicilio videntur posita.
Et hanc opi.tenet glo.in j.& ij.C.vbi de crimi.agi opor. Tu di
stingue post Ioã.Cald.in repe.c.j.de rap.Pet.de Ancha.in re-
pet.huius c.& do.meus in c.fina.j.eo.Et vide omnino consiliũ
do.mei qđ incipit, Rod.ciuis corne.qđ est xxv.in ordine.Mar.
b Breuiter[b] dic ꝙ aut iudex delicti non postulat hanc remissio-
nem:tunc nõ est nessariò fienda.Ideo iudex domicilij qui vult
cognoscere vel iudex loci vbi reperitur vagabundus: possunt
licitè cognoscere & punire, vt d.l.j.C.vbi de crimi.agi opor.se
cudũ vnũ intellectũ quẽ sequiṫ ibi Bar. Aut à iudice delicti pe
titur fieri remissio:& hoc casu in leuioribus delictis.Aut si agi
tur ciuiliter ex crimine non teneṫ iudex remittere.Ita not. Ioã.
Cal.in d.c.j.de rap.qm̃ ista remissio ad locum delicti fit, vt ibi
puniaṫ, & eius pœna cedat alijs in exemplũ:quę ratio cessat in
dictis casibus. Si verò agatur criminaliter delictum sit atrox.
glo.in cle.ij.de re iud.Primò concludit ꝙ remissio sit fienda ex
necessitate:nõ aũt ex vrbanitate, vt quidã voluerunt, vt voluit
Cy.cõiter Doc.in d.auṫ.qua in prouincia.& Bar.in l.si cui.ff.de
accu.Secũdò cõcludit illa glo.ꝙ licet iudex requisitus nolit re-
mittere:nõ tamẽ põt puniri à iudice requirente:qa par in parẽ
&c. Sed debet requirens agere coram superiore contra requi-
situm.Contrariũ tñ tenuit Cyn.in d.auṫ.qua in prouincia. &
Bar.in d.l.si cui.tenet dictũ glo.per d.§.si quis verò cõprehen.
in auṫ.vt nul.iud.Sed Io.Cald.in d.c.j.de rap.dicit ꝙ aut delin
quens est in loco domicilij.& hoc casu iudex solũ tenetur ex
vrbanitate remittere.Sed nõ remittens non debet puniri, neq;
conueniri.Si ergo ex vrbanitate debet remittere:ita si videt iu-
dicem delicti paratũ ad puniendũ illũ.Secus fortè si cognosce
ret remissionem peti vt ille nõ puniret.Sic etiam per cõtrariũ
ex vrbanitate, iudex delicti potest remittere ad iudicẽ loci do-
miciliũ, sicut Pilatus remisit Iesum Christrũ ad Hærodẽ. Aut
delinquens degit in alio loco q̃ꝫ domicilij.& vel si degit in lo-
co domicilij iudex delicti iam incœpit procedere contra delin
quẽtem.hic autem necessaria est remissio:aliàs poterit non re-
mittens puniri, & cogi saltem à superiore.Subdit tñ Ioã.Cald.
ꝙ opin.Ioã.Andr.melius probatur, & placet do.meo:qa §.si
quis verò indistinctè mandat iurisdictionẽ fieri.No.tñ ex opi.
Io.Cal.ꝙ non solũ iudex domicilij teneṫ remittere, sed etiam
alius qui nõ est iudex delinquentis.qđ tñ non videtur placere
do.Ant.in d.c.fi.j.eo.A.B.Nec etiã dño Pe.de Anch.in repe.
huius c.in qua opi.Nec ob.§.si quis nõ, vbi tex.iubet remissio
nem fieri:qa debet intelligi si deprehensus fuerit ab alio iudice
q̃ꝫ domicilij Ma.Sed do.meo plus placet opi.Io.Cal.qa tex.d.
§.si quis verò.loquitur indistinctè dũ dicit vbi degit.& ad idẽ
alle.tex.in auṫ.de defen.ciui.§.audient.Item:quia hic cõtinent
publicã vtilitatẽ:& qa etiã hoc põt qñq; priuatus facere com-
prehẽdere, et ad iudicẽ ducere criminosum, vt no.in l.nullus.C.
de iudæ.de quo ꝑ do.meũ in c.j.& c.cũ nõ ab hoĩe.s̄.de iud.A.
B.Quod placet Pe.si iudex domicilij nõ ꝑuenit iudicẽ delicti:
qa iura & rõnes factæ ꝓ iudice delicti magis vrgẽti.Et pręser-
tim si testes ꝑ quos põt ꝓbari delictũ non essent de prouincia
iudicis domicilij:& sic nõ posset eos cõpellere ad perhibendũ
testimoniũ.l.iij.§.fi.ff.de testi.Itẽ nec posset iudex domicilij eo
rũ examinationẽ alteri cõmittere, vt in auṫ apud eloquentissi-
mũ.C.de fi.instr.ꝓpter quę impetrata si iudex domicilij ꝓce-
deret crimen remaneret impunitũ.Et ista est potissima ratio,
quare in istis grauibus delictis fieri debeat remissio ad locũ de
licti:quia ibi de facili crimina ꝓbabunṫ.Quæ ratio apertè col-
ligitur in auṫ.vt nulli iud.§.j.& hanc rõnem considerãtes quæ
multum vrget cõtra iudicem domicilij, vt semper remittere te
neaṫ:ꝙ æquum est dicere vbi talis difficultas ꝓbandi crimina
immineret.Et sic tenet Pe.prędictam opin.Sęcus si iudex do-
micilij cõsideret habere promptas ꝓbationes delicti:aliàs per
iudicẽ delicti requisitus oĩno remittere teneṫ. Nec obst.c.j.de
rap.vbi simpliciter diciṫ ꝙ proprius iudex nõ debet eũ recipe
re, nisi prius redeat ad iudicem delicti:qa ibi hęc ratio diciṫ:qa
ille erat excõicatus per iudicem in cuius diœcesi deliquerat qui
à nullo debet recipi donec satisfaciat & absoluatur ab excom
municatione, vt in c.cũ ab ecclesiarũ.de offic.ordi.scđm Ioan.
Cald.ibi, in v.q.Si verò iudex domicilij nondũ cœpit cognos-
cere, cõis decisio est ꝙ omnino necessiteṫ remittere si remissio
petaṫ.Et prædicta ꝓcedũt in foro iudiciali.secus in pœnitẽtia
li.& ita loquiṫ text.xvj.q.j.c.j.Et ratio differentię ibi assignaṫ.
de qua materia dic vt dixi c.omnis.j.de pœnis & remiss. Nec
obstat ꝙ dicta iura quę dicunt, vbi te inuenero, ibi te iudicabo:
qa deberet intelligi exemplum Papæ vel Imperatoris, aut va-
gabundi, vt dixi in fi.pręce.Et aduerte:quia licet vterq; iudex
possit ꝓcedere:scđm tñ distinctionẽ quã s̄.feci.Non tñ debet
puniri diuersis pœnis:qa per pœnam impositã ab vno tollitur
potestas procedendi:& pœnæ imponẽdeæ alteri iudici.qđ tñ
intellige scđm eas q̃ traduntṫ per Bar.in l.senatus.ff.de accusa.&
l.denunciasse.§.quid tñ.ff.de adult.& per Cyn.l.extra territo-
rium.ff.de iurisdi.omnium iudi.q.vj.iunctis his quæ dixi in c.
15 de his.de accusa.& c.penul.j.eod.Ma.†Quid autem debeat fa
cere iudex remittens glo.prædicta in d.cle.concludit ꝙ debet
adhibere aliqualem causę cognitionem ne fortè sine causa in-
famet

a ¶Arti.iste est adeò intricatꝰ, vt dixerit Angel.eũ indigere decisione Cęsarea ĩ l.fi.ff.de iur.om.iu. vbi latè mod.& ad de hic Old.in cõsi. lxxxviij.inci.tertiò q̃riṫ.ꝑ Ant.j.in c.fi.

b ¶Breuiter. de ista materia latè tractat Are.in trac.malefi. in ver.existẽs Elorẽ tię.et adde ea q̃ hñr latè ꝑ Alex.in l.hę res absens.de iudi. & vide eũdẽ in l.si cui.§.fi.ff.de accus.

famet,ipſum,remittendo legatū tanquā criminoſum.& idē ſen
tit Bar.in l.j.C.vbi de crī.agi opor.Subdit tamē,ꝙ hoc verū,niſi
talis cognitio fuerit prius adhibita à iudice delicti,vbi citatus à
iudice delicti noluerit cōparere,per d.§.ſi quis verò.Nam ſicut
eſt hoc notū iudici nolenti remittere,tūc ratione cōtumaciæ ci
tati nolētis cōparere,fit præſumptio cōtra eū,ſecundū no.in c.
nullus.de præſump.& per ea,quæ no.de fuga in l.admonendi.
ff.de iureiu.& in l.lex cornelia.ff.ad ſylla.de quo latè dixi in c.fi.
ĳ.de iureiurā.ſed ſi nulla fuit cōmiſſa cōtumacia,nec pōt doceri
de fuga,tūc d.gl.habet locū,vt fiat aliqualis cognitio ſuper cri-
mine.facit qđ no.de cōparēte propter intereſſe ſuū,qui tenetur
ante omnia docere de intereſſe:vt in c.veniens.ĳ.de reſti.nec ſo
li iudici petenti remiſſionem tenetur iudex requiſitus credere:
etiā ſi ſit epiſcopus.arg.c.nullus.& c.placuit.vj.q.iĳ.& ita dicit
Do.m.cōcordandū eſſe dictū Bar.& dictū dictæ glo.in d.cle.ĳ.
de re iudi.ſi tamē eſſet notoriū delictū vel fama,in loco iudicis
à quo petitur remiſſio,ſatis æquè poſſet dici,quod non debet,
præmittere aliquā cognitionē.Quid autē in cōtractibus, an ſit
locus remiſſioni?dic vt dicā,in c.dilecti.ĳ.eo.Sed circa prędicta
quæro,vtrū vagabundus debeat remitti ad iudicē delicti.Inn.
in c.j.ĳ.de rap.tenet,ꝙ ſic.ſed Ioā.Cal.ibi tenet contrariū.nā cū
ipſe poſſit vbiq̄3,puniri,vt d.l.j.C.vbi de cri.agi opor.& d.au-
then.vbi in te inuenero.vt ſ.dixi,ſequitur ꝙ non eſt fienda re-
miſſio:aliàs ſi cōtrariū diceremus,poſſet ſequi perplexitas.Po-
ne enim,ꝙ cōmiſit plura delicta in diuerſis territorĳs,& omnes
iudices petant remiſſionē:cū non poſſit apparere,cui magis re
mittendus ſit?poterit per ipſum puniri ſine alia remiſſione do.
Ant.putat,ꝙ ita fiat remiſſio in vagabundo,ſicut in alĳs:cū ea
dem ſit ratio.hoc ſequitur Do.m.in c.fi.ĳ.eo.vbi tenet,ꝙ ratio
potius cōcludit,vt remiſſio fiat in vagabundo,quàm in alĳs,vt
ſ.tollatur ſcandalū in loco delicti,& vt ſatiſfaciat illi reipublicæ
quā læſit:& vt cæteri metum habeāt mortis,per tex.in d.c.j.de
rap.& in d.§.ſi quis verò cōprehenſorū qui indiſtinctè loquun
tur.Nec ob.text.in d.l.j.C.vbi de cri.agi op.qa fateor,ꝙ poteſt
cōueniri,vbi inuenitur:nō tamē per hoc ſequiť,ꝙ nō debeat ha
bere locū remiſſio.nā & delinquens pōt puniri in loco domici
lĳ,vt in c.fi.ĳ.eo.& tamē habet locū remiſſio,vt ſ.dixi.Nec ob.
quod diciť de perplexitate:quia licet in caſu ꝑdicto fortè puni
ri poſſet:tamē in alĳs nō procedit,ꝙ non ſit locus remiſſioni.
vel dici poteſt & melius,ꝙ aut delicta ſunt ęqualia:& hoc caſu,
debet fieri remiſſio ad iudicē primi delicti,vbi quis primò vide
tur ſe obligaſſe:vt l.obligamur.ff.de acti.& obli.facit quod in
ſimili no.Inn.in c.cū iam dudū.de præbē.de clerico habēte plu
ra beneficia in diuerſis diœceſibus.vbi vult,ꝙ exiſtētibus māda
tis cōtrarĳs eodē tēpore,teneť quis primo epo obedire,cui pri-
mo ſe obligauit.facit quod no.in l.ſi cui.ff.de accu.quod tñ ego
limito,niſi fortè in alio loco eſſet maius futurū ſcādalū propter
delictū nō punitū.Nā tunc arbitror dicendū,ꝙ iſtud ſcandalū
faciat præponderare primo delicto.Aut delicta nō ſunt æqua-
lia,& iſto caſu remittendus eſſet ad locū,in quo actionis deli-
ctum cōmiſiſſet.Vltimò circa prædicta quæro,vtrū valeat cō
ſuetudo,ne fiat remiſſio prout hodie cōmuniter obſeruať.Sol.
Ioan.Cal.in d.c.j.dicit,ꝙ ſi haberet conſuetudo de loco,in quo
quis nō habet domiciliū,nō valet:ex eo,ꝙ eſſet irrationabilis:
quia per eā delicta remanerent impunita:& ſic nō debet valere,
vt c.j.& c.fi.ſ.de conſuetu.Sed cōſuetudo per quā induceretur
ꝙ iudex domicilĳ nō teneatur remittere ad locū delicti,vel ecō
tra:tūc bene valet:quia tūc ceſſat ratio prædicta:quia quilibet
a iudex poteſt punire.Et ſequitur.D.m.in c.fi.ĳ.eo.Et ex hac ra-
tione ego dicerem,ꝙ idē eſſet in vagabundo[a],vt valeat cōſue-
tudo,ꝙ non ſit fienda remiſſio ad locū delicti:quia ceſſat ratio
ſupra dicta ex eo qđ ſ.dixi,ꝙ vagabundus poteſt vbiq̄3 puni-
ri.Et aduerte:quia conſuetudo prædicta inducens hoc modo
valeret,ex eo ſi fuit ſæpius petita & denegata:ſecus autem ſi
16 nunq̄3 fuit petita:quia per nō vſum non inducitur cōſuetudo,
facit quod no.in c.Ioan.ĳ.de cleri.cōiuga.¶†Quò ad quartum
principalem articulū,vtrū delinquēs debeat puniri ſecundū ſta
tuta loci,in quo deliquit:vel ſecundū ſtatuta ſui domicilĳ:vel ſe
cundū iuris cōis diſpoſitionē:nō eſt principalis materia noſtra.
Vnde breuiter cōclude,ꝙ cōis concluſio eſt,ꝙ puniri debet ſe-
cundū ſtatuta loci,vbi punitur:vt tradit Io.Cal.in c.j.de rap.vi
de per Bar.in l.j.in fi.C.de ſum.tri.& vide ad prædicta in d.cle.
ĳ.de re iudi.per Io.de lig.& plurimas remiſſiones,quas dedi in
c.qualiter el.ĳ.ſ.de accu.in xiĳ.arti.q.iĳ.iiĳ.&.v.A.B.Et vide
quæ dixi c.dilecti.ĳ.eo.in iiĳ.prin.ar.& in c.pe.de fer.ar.x.& c.
ĳ.de ordi.cog.arti.xxv.& vide Cy.in l.fi.ff.de iur.om.iu.& Pe.
de Ancha.in repe.huius c.in.v.opp.Quod poſt multa finaliter
diſtinguit,ꝙ aut quęritur,vtrū poſſit eū punire pœna iuris cō-
munis,& pōt:& ſic loquuntur iura,quæ dicūt delinquentē poſ
ſe puniri de delictis,vbi crimē cōmiſit.Aut quæriť,vtrū poſſit
puniri ſecundū ſtatuta ſua.& aut quæritur quò ad ordinē pro-
cedendi:& ſeruāda ſunt ſtatuta procedētis,ad quod vide q̄ latè
dixi c.quod clericis.de fo.cōpe.xvj.prin.ar.iunctis his,quę dixi
in c.ĳ.ĳ.de ordi.cog.arti.xxvj.Aut quæritur,quò ad pœnæ im
poſitionē:& tūc,aut ſtatuto expreſſè diſponiť ſuper pœna cō
tra ſubditū alibi delinquentē:& ligatur ſubditus l.fi.ff.de decre.
ab.ordi.fa.Aut ſtatutū ſimpliciter loquiť.& ſecūdū Cy.diſtin-
guitur,vtrū diſponat ſuper eo,qđ eſt delictū de iure cōi:& po
teſt puniri ſecundùm ſtatuta loci delicti:aliàs ſecus.Sed Pet.de
Anc.hoc ſimpliciter tenet,ꝙ nō poſſit,per c.vt animarū.§.j.de
conſti.li.vj.& adde,quæ dixi in iĳ.arti.ver.& aduerte:quia licet
vterq̄3.Sed in loco delicti,an poſſit puniri ſecundū ſtatuta lo-
ci delicti.& dicendū,ꝙ ſic ſi alias erat delictū de iure cōi Cy.&
Doc.in auť.qua in prouincia,vbi de cri.agi opor.Ioā.Cal.c.j.de
rap.q.v.aut non erat delictū de iure cōi.& tunc,aut forēſis tan-
tam morā ibi traxit,ꝙ veriſimiliter poterat ſcire,& puniť pœ
na ſtatuti.facit l.ĳ.& qđ ibi no.per gl.fi.C.vbi de cri.agi opor.
aut non traxit ibi tantā morā:& tunc,aut illud factū erat cōiter
per oēs ciuitates prohibitū,puta,ne frumentū extrahať de ter-
ritorio,vel ne de nocte eatur,& teneť pœna ſtatuti:qa non licet
tunc allegare ignorantiā.facit l.fi.§.licet.ff.de pub.iudi.aut non
erat ita generaliter prohibitū,& nō teneť:niſi fuerit ſciens l.fi.
ff.de decre.ab or.fa.facit c.ĳ.de cōſti.li.vj.Niſi ignorantia fuerit
craſſa & ſupina.& ſequitur Pe.hic in iĳ.q.Adde tamen:quia ſi
vtrunq̄3 ſtatutū & loco domicilĳ,& loco delicti pro illo delicto
imponeret pœnā ipſo iure:deberet ſolū attendi ſtatutum loci,
vbi delictū eſt commiſſum.& ratio eſt,quia nō debet qs dupli-
ci pœna puniri.Itē ſtatutum domicilĳ irrogans pœnā ipſo iu-
a re[a] non pōt afficere ſubditū ſuū delinquentē extra territorium
& domiciliū ſuū c.ĳ.de cōſti.li.vj.& l.fi.ff.de iur.om.iu.& vide
bonam rationē diuerſitatis,per Fed.conſi.xvj.Ma.
17 ¶†Quò ad vltimū prin.arti.vtrū ſentētia digna priuatione be-
neficĳ,vel confiſcatione bonorū,trahať ad beneficiū,vel ad bo
na alibi ſita?Sol.glo.& Doc.ſentiunt duos intellectus.Primus,
ꝙ iudex delicti nō feret ſententiā ſuper eccleſia,ſeu bonis pri-
uando delinquētē:ſed ſolū ſuper crimine,& hæc ſententia facit
fidem in alio iudicio,vnde iudex beneficĳ,vel bonorū,priua-
bit iſtū vigore iſtius ſententiæ.& per hūc modū exequetur pri a
mam ſentētiā:& ſic ſentētia traheť ad beneficiū alibi ſitū.Hoſt.
tenet,ꝙ iudex delicti pōt etiā pronūciare ſup beneficio:& idē
Doc.cōiter hic:& pro hac opi.facit ſecūdū Io.An.quia hic fuit
quæſitū:etiā de beneficio:& ſolū vult hic text.ꝙ epo beneficĳ
reſeruetur executio,nō priuato:vel pronunciatio.de qua mate
ria tandē remittit ad no.per ſe in c.paſto.de ap.in fi.& idē tenet
gl.prima in c.pręcedēti.Inn.hic ſentit primā lecturā:dicit enim
ꝙ prima ſentētia per iudicē delicti erit ferēda ſub hac forma cō b
demno te de tali crimine:& demū executio fiet per iudicē be-
neficĳ,ſecundū canones,qui præcipiūt cōdēnatos deponēdos,
vt.xxv.diſ.c.j.niſi fortè cū tali diſpēſetur ſecundū qđ tradiť in
c.at ſi clerici.ſ.de iud.Subdit etiā Inno.ſe credere,ꝙ primus iu-
dex poterit eū ꝑpetuò ſuſpēdere à beneficio ſito in aliena diœ-
ceſi:ſed ſententia mandabiť executioni de facto per eū,in cuius
diœceſi ſitū eſt beneficiū,vel res ſecundū no.in l.à diuo Pio.ff.
de re iudi.D.m.dicit,ꝙ vtraq̄3 lectura pōt practicari.Na iudex
delicti poterit pronūciare tātū ſup delicto,& immediatè ſequē
tur pœna iuris,vt l.j.ff.ad turp.ĳ.q.iĳ.§.notanda.no.Io.An.&
Archi.in c.j.de homi.li.vj.Actualiter verò executionē priuatio
nis beneficĳ faciet iudex beneficĳ,aut bonorū ſitorum.Nec eſt
ſententia alia priuationis neceſſaria,ſi delictū fuit dignū priua-
tione:quia prima ſentētia lata ſuper crimine,cōſequiť effectum
priuatiuū,vt in iuribus.ſ.allegatis,& probať hoc in tex.noſtro
dum dicit ꝙ executio ſpectat ad iudicē beneficĳ.& ad ꝑdicta
vide Spe.in ti.de executione ſentētiæ.§.nūc videndū.ver.pone
iudex Florētinus.vbi tangit vtrūq̄3 intellectum.& dicit,ꝙ ſibi
plus placet ſecūdus intellectus,vt iudex delicti pronūciet ſup
priuatione beneficĳ.Nec ex hoc diciť ponere falcē in meſſem
alienā,cū titulus reſideat penes perſonā ipſius clerici,& inhæ-
ret oſſibus ſuis:ſicut dicimus de alĳs iuribus incorporalibus,vt
no.gl.in l.iĳ.ff.pro ſocio.Ideò cū ratione delicti pſona ſit ſibi
ſubiecta,priuabit ipſum iure ſibi adhærentē.Et res ſeu benefi-
cium alibi exiſtēs,habebitur quaſi pro derelicta:& ibi fiet exe-
b cutio actualis,& hic eſt tex.nō cauillādo literā.Tenent[b] etiā in
ſimili Bar.in publicatione bonorū ratione delicti,in d.l.cūctos
populos.de ſum.Trí.& Io.An.in c.cū ſecundū.de hære.lib.vj.
tradit Io.Cal.etiā hic,facit l.magis puto.§.illud.ff.de rebus eo.
vbi patet,ꝙ decretū interpoſitū ſuper alienatione extēdatur ad
rem ſitā extra iuriſditionē:& qđ no.in c.Romana.§.cōtrahen-
tes.eo.ti.li.vj.A.B.Primā opi.tenet Pe.de Ancha.in repe.iſtius
c.in primo cōtrario dicēs,ꝙ prædicti patres canonū,qui tenēt
ſecundā opi.nō bene intellexerunt:quia expreſſio iud.expri-

a ¶Ipſo iure.vide in hac materia Bald. Ange.& alios in l.fi.ff.de iu.om.iu.& cano.in c.vt animarum.de cōſti.li. vj. Bal.in l.pe.v.colū. C.de execu.rei iu.

b ¶Tenent etiā &c. de hoc elegāti articulo,an publicatio bonorum facta in loco,trahať ad bona alibi exiſtentia. vide latè per dominum Alex.in cōſil. xxxj.li.j.inci. viſo ti.q.& ar.cōſi.x.ad de per Pau.conſil. cccxix. inci. primū quæſitū li.j.ſecundùm nouiſsimā & elegā.impreſſionē Papieñ.

mentis aliquid in sententia præter vel cōtra ius, non est in ipsius potestate, sed iuris l.j.ff.ad turpi.hinc est, ꝙ si iudex in sententia aliquid omittit vel decernit aliter, quàm ius disponat, lex supplet, quod tali sententiæ deest.l.iiij.§.si qs cōdēnatus.& l.miles.§.decē.ff.de re iu.& l.ex diuerso.§ si in iudicio.ff.solu.ma.& qa lex dicit, ꝙ iudex debet pronūciare super crimine, quò ad pœnam verò, iuris potestas cōsideratur, vt pœna infligaṫ, quā lex super illo delicto sentiat.d.l.j.§.j.ff.ad turp.& hoc est qđ sensit Inn.allegat etiā pro hac opi.tex.nostrū in prin.& in fi.in prin. dum dicit, pro delicto ibi cōmisso: debeat iudicari.& nil dicit, de pœna priuationis, vel alia: sed simpliciter loquiṫ.& sic super crimine solū pronunciaṫ, in fi.etiā dicit, ꝙ erit quò ad illud executio faciēda, quasi nō priuatio vel condēnatio facta fuerit super beneficio: sed tantū super crimine fieri debeat executio sententiæ. Itē moueṫ: quia vbi qs de tali crimine condēnatur, propter qđ bona veniāt publicāda, sentētia lata cōtra personā extenditur ad bona vbicunq; sita, sine alia expressione, veluti accessoria rei ad sententiā, vt in auṫ.ingressi.C.de sa.sanc.ecc.& l.si adoptauero.ff.de procu.& l.fi.C.si pen.ap.mors inter.& c.j.de iu.pa.li.vj.Nec ob.l.cū vnus.§.si is qui.ff.de bo.auṫ.iu.pos. vbi sententia iudicis lata cōtra contumacem super missione in pos.nō extēditur ad bona sita extra territoriū ius dicētis: quia ille tex.loquitur in interlo.tex.noster in sentētia diffinitiua.sed istā reprobāt Hosti.& Io.An.c.Romana.super ver.decernere. eo.tit.li.vj.Sed Pe.dicit, ꝙ aut loquimur in diffinitiua,& habet locū tex.noster,& l.à diuo Pio.in princ.ff.de re iu.aut in interlo.& tunc aut iudex simpliciter pręcipit missionē fieri in rebus contumacis:& nō extēditur ad bona sita extra territoriū.d.§.si is qui. Quādoq; iudex decernit expressè super talibus sitis extra territoriū:& tunc ad illa extēditur, vt d.c.romana.qđ no.ad h.dictū Hosti.& Io.An.Sed quò ad principalē intellectū text. nostri, mihi placet opi.cōis declarata per Do.me.ꝙ iudex possit omittere in sentētia pœnā, quæ ex illo delicto venit; & possit etiā pœnā exprimere, sicut dicimus in libello accusatorio, ad quod vide qđ dixi in c.qualiter & qñ.el.ij.de accus. Vel possumus dicere, ꝙ aut libellus est generalis & facta est inquisitio respectu certi delicti, vt veniat ad respōdendū,& se excusandū à dicto delicto:& tunc procedat.j.opi.aut in libello inquisitionis vel accusationis intēta est certa pœna, quæ ex delicto veniebat imponenda:& tūc habet locū secūda opi.vt sentētia sit cōformis li.vt in c.licet heli.de simo.Mar.& generaliter an sententia porrigatur ad bona alibi sita, disputauit latè Richar.mal.primò, deinde Io.Cal.quorū dicta refert hic Pe.de Anch.in repe. q.viij.& vide per Bar.in d.l.cūctos populos.in fi.q.cuius dicta refert Do.m.tangit Ia.de Aret.in l.fi.§.ij.de publicis vectigalibus.Gali.de cu.in l.ij.de capi.dimi.& l.si procurator.§.si plures.ff.de exer.Nic.de matta.in q.quæ incipit, inculpatus, quam ponit Albe.de ro.in quæstionibus statutorū, parte ij.q.ccxxxij.Ioan.An.in addi.Spe.in tit.de accu.§.sequitur.ver.quod si aliquis.latissimè per domi.Nellū de san.Geminiano.in tractatu bannitorū, in prima parte secūdi tēporis.quæstione.xvij.nō est enim principalis materia nostra, ideò non insisto.

a ¶ De similibus dictionib⁹ vide Fulg. in cōsil.xxij.Alex.& Moder.in l.j.§.j. de no.oper.nun. Ar.in c.j.de accusa.

b ¶ Vidua corruscat radijs mariti. vide Bar.in l.fœminę.ff. de sen.l.fina.& ibi Doct.C.de ver.sig. adde Alex.in l.filij §.fin.ad muni. vbi intelligit de honeste viuēte. Et adde hic moder. qui latè examinant hāc materiam per iiij. fallen.

c ¶ Vide Doct.in §.sed iste.in fi.inst.de actio.et adde Pau.cons.cccxcij. in prima impressione.

d ¶ Non concludat. debet tamen tale quid in libello exprimi, per qđ reddatur verisimile quod petitur. vt per scri.in.c.qa verisimile de præsumpt.j.

SVMMARIVM.

1 Dignitas mulieris extinguitur morte mariti.
2 Dictiones, quodam, olim iamdudum, quid significent.
3 Possessorij natura nō alteratur per narrationem in libello possessorio factam.
4 Domicilium vbi quis sortiri dicatur.
5 Libellus alternatiuus non semper reijcitur.
6 Ecclesia miserabiles personas tueri debet.
7 Libellus aliquo speciali iure concludens, non vitiatur.
8 Dictio Leuca, quid significet.

EX parte B. Miserabilis persona potest laicum interdicto, vnde vi.coram iudice ecclesiastico conueniri.h.d.Et pars istius habetur.j.de fi.instru.c.ex parte.diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur partis conquest. In secunda iudicū institutio.secunda ibi, mandamus. Prima subdiuiditur in tres. Primò, ponitur causæ cōmissio & rei citatio. Secūdò ponuntur rei exceptiones,& actoris replicationes. Tertiò ponitur alia exceptio,& actoris ad illā replicatio. Secunda ibi, dictus. Tertia ibi, idem quoq; . Et text.ibi, defensare.& j.dic ꝙ sub isto.j.deciditur, ꝙ hoc concludebat Regina, quærēdo de iudicibus, qui propter illas exceptiones non procedebāt in causa secundū Io.An. Et ad euidentiā pro intellectu literæ præmittit ꝙ secūdū hæc tēpora, literæ ad lites nō debebāt impetrari vltra duas dietas,& si aliter impetrabātur, non valebat impetratio, vt in c.nonnulli.ś.de rescri.secundū aliquos hic ꝑ text.dū dicit, nō valebant. Alij verò dicunt ꝙ olim valebāt. Sed per eas quis nū poterat trahi vltra duas dietas, per c.olim.j.de excep.secundū Ioan.An.hic.de quo statim dicam in glo.super verbo, in eadem diœcesi. Hodie verò impetratę vltra vnam dietam non valēt, vt in c.statutū.de rescript.lib.vj. Et olim videbātur, quòd si agendum erat reali, fieret computatio à fine diœcesis rei sitę, per text. nostrum. Hodie verò fieri debet à fine diœcesis domicilij vt in d.c.statutum.in §.cum verò.& ibi in gl.super verbo, vnam dietam. Sed quia non est materia nostra, dic vt latius ibi traditur,& in.d.c.nonnulli. Et de intellectu text. nostri dicam statim in d.glo.super verbo, in eadem diœcesi.

1 ¶†Primò not.quondam Reginæ argumentum, quòd per mortem mariti extinguitur dignitas, seu corruscatio vxoris. Nā cum text.dicat, quondam Regina.talis dictio, quondam.videtur remouere qualitatē Reginę de præsenti, secūdùm ea, quę dixi de dictione, dudum.in.c.j.de cle.ex.mini.Sed in cōtrariū facit text.dū postea istam simpliciter bis appellat Reginā. Et hoc pl⁹ videtur placere dño meo,& etiā do.Ant.licet ambiguè loquaṫ. Nō obst.
2 text.noster in prin.† Nā istæ dictiones[a] quondam, olim, iandudum, significāt tria tēpora: videlicet, præteritū, pręsens,& futurū, vt in.c.cū olim.ś.de offi.deleg.dixi in d.c.j.de cler.ex.mi.no. glo.in.l.nec emptio.ff.de contrahen.emp.& per hoc dicit Bart. in.l.j.§.hęc autē.ff.de no.ope.nun.quòd notarius qui in instrumento dixit, Titius quondā Martini, nō dicit falsum, licet Martinus viuat. Et similiter etiam si diceret, Titius Martini.non dicit falsum, licet Martinus sit mortuus: quia subauditur quōdam, secundùm do.Anto.hic tradit Specu.in tit.de instrum.edi.§.restat.ad finem.quòd autem vidua[b] retineat mariti corruscationem, no.in.l.mulieris.C.de dignitatibus.lib.xij.& in.l.filij.§.vidua.ff.ad muni.no. Bar.in.l.fi.C.de priui.schola.lib.xj.tenet gl. in verbo, vacare.in cle.ij.de elect.& glo.fi.hic facit etiam, quod de sepultura viduæ dicitur in.c.iij.§.j.de sepult.lib.vj.

3 ¶†Secundò no.quòd quāuis in libello possessorio fiat narratio ꝓprietatis: tamē nō alteraṫ natura possessorij: ita vt agens teneatur probare proprietatē: nec etiam vt admitti debet except.cōcernēs effectum proprietatis.facit.c.sequens.&.c.licet.j.de proba. Nam libellus debet attendi circa modum concludendi, non autem circa modum narrandi.& idem not. Bal.in.l.ij.C.de pe. hæ.& in.l.præscriptione.C.si contra ius vel vtilit.public.& per Dyn.in regula, nullus pluribus.de reg.iur.lib.vj.& per Cyn.in l.cùm te.C.de proba. Ex quo infertur, quòd licet in libello narretur aliqua qualitas, per quam concluditur iudicis incompetētia: illi non nocet, nisi replicetur in conclusione, secundùm do. Anto.hic. Tu vide quod dixi in.c.si clericus laicum.ś.eod.

4 ¶†Tertiò no.qđ diciṫ qs sortiri domiciliū vbi hʒ larē, vel cōmunē habitationē: cōsideraṫ tamē qñq;,& si nō solitā habitationē: sed interuallatam ibi habeat. de quo dicemus latius in.c.fi.j.eod.

¶ Quartò not. quòd falsitas narrata circa merita causæ non vitiat literas.

5 ¶†Quintò not.ꝙ libellus alternatiuus[c] nō reijciṫ, qñ in qualibet parte alternatiuę cōcludiṫ intētio libellātis. facit quod no.in c.ex parte S.ś.de rescrip.& in.c.dudū.el.ij.ś.de elect.& per Inno.in.c.cōstitutus.ś.de resti.in integ.& ꝑ Bal.in.l.j.C.de fur.& ratio est, qa ꝑ hoc reus nō reddiṫ incertus: licet enim Regina hic libellauerit, qđ ꝑ ipsum V.vel per eius cōplices, fuerit spoliata: tñ qa in vtroq; casu cōpetit interdictū restitutoriū.vt in.c.sępe.& in.c.cū ad sedē.j.de resti.spo.meritò ꝓcedit libellus.ad qđ vide qđ statim dicam super glo.j.& quæ latius dicam.j.de lib.ob.

¶ Sextò no.in ver.idē quoq;.quòd data negligētia iudicis secularis, potest miserabilis persona adire iudicem ecclesiasticū contra laicum.de quo dic vt latius dixi in.c.licet.ś.eod.

6 ¶† Vltimò not.quòd ecclesia teneṫ ad defensionē miserabiliū personarum, ne opprimantur: etiam in causa feudali. Et sic habes vnum casum, in quo etiam de causa feudali non cognoscit dominus feudi.de qua materia dic, vt latius dixi in.c.ex trāsmissa.ś.eod.& quia hic agebatur possessorio. vide quod ibi dixi in j.q.princip.in primo membro ver.v.limitatio.& latius in tertio membro princ.prædictæ primæ.q.principalis.

¶ In gl.j.ibi, ꝓpter nuptias.dic, sed cōtra hoc fortiter ob.qa donatio ꝓpter nu.debet redire ad virū, vel eius heredes: sicut dos debet redire ad mulierē, vel ei⁹ hæredes.vt in.c.nup.alleg.in gl. Sol.hui⁹ timore cōtrarij dicit hic Io.An.quòd dʒ ītelligi, qñ ex pacto vel consuetudine, mulier lucrata fuerat donationē ꝓpter
7 nu.vt ī.c.fi.j.de do.īter vi.& vxo.† Et ex prędictis īfert Do.m.
d ꝙ nō vitiaṫ libell⁹, lʒ nō cōcludat[d] de iure cōi, vel mūicipali: dūmō cōcludat aliquo iure spāli, ēt nō allegato in libello. Si mō in causæ ꝓcessu de illo iure fiat fides qđ est valde singu. Et subdit hic Do.m.quòd à prin.posset opponi cōtra talē libellū ꝑ no.ꝑ Inn.in.c.j.ś.de offi.vic.& in.c.cùm sit gñale.ś.eo. Sed si non opponereṫ, libell⁹ procederet:& sufficeret, quòd testificareṫ in ꝓcessu, ꝑ no.per Inn.in.c.ceterū.ś.ti.j.& ꝑ Do.m.in.c.dilecti.ś.ti.j.& per no.in.c.j.ś.de ordi.cog.facit.l.fi.C.de āna.excep.aduer.

Cep.

Cep. Aduerte ergo: quia videt̃ sentire. D. m. ꝙ si à prin. obiĳceretur, libellus deberet reĳci, qđ mihi nõ placet. imò arbitror, ꝙ talis exceptio posset tolli replicatione: subdendo, ꝙ competit actio, vel facultas agendi ex pacto, vel cõsuetudine: secus si non replicaretur: quia tũc posset procedere dictũ. D. m. Et vide quę dixi in c. si clericus. s̃. eo. & quæ no. Cy. in l. iĳ. C. quæ sit lon. consue. in iĳ. prin. arti. ver. secũdò quæritur. circa hoc ego latius dicam. j. de libel. obla. Et aduerte etiã, quia ego arbitror ad tollendum contrariũ. s̃. formatũ, ꝙ dum tex. dicit dotaliũ possit accipi pro ipsa dote: quia verba, quæ possunt dupliciter intelligi, intelligũtur & exponunt̃ eo casu, qui magis adaptatur intẽtioni petentis. ad quod vide quod dixi in capi. iĳ. j. de libel. obla. xxxiĳ. prin. arti. ¶ Gl. iĳ. põt expediri per duplex contrariũ. Primò, ꝙ licet quis sit spoliatus per cõplices, nõ tamẽ cõpetit interdictum, vnde vi, cõtra dominũ, nisi mãdauerit, aut ratũ habuerit, vt in c. cũ ad sedẽ. gl. soluit, fatendo cõtrariũ. Secundò sentit contrariũ, ꝙ petat restitutoriũ: licet per se aut per cõplices, vel mandato suo non spoliauerit, vt in c. sæpe. alle. in gl. fatetur cõtrarium. In ea. glo. ibi, tenetur etiã alia ratione. dic, hoc intellige vt non teneatur interdicto, vnde vi, per ea, quæ statim dixit gl. sed iudicio possessorio ex cõdictione decretalis sæpe. Et ex prædictis & ex gl. iuncto tex. no. sing. ꝙ libellus alternatiuus nõ vitiatur, quãdo est talis alternatiua, quę nõ inducit obscuritatem: & in qualibet parte cõcluditur intẽtio libellãtis: licet nõ oriatur eadem species agendi, sed diuersa. nã ex spoliatione propria, vel ipsius mandato, aut ratificatione cõmissa, cõpetit interdictum, vnde vi. sed expoliatione alterius, & receptione possessionis scienter facta, cõpetit cõdictio. c. sępe. alle. in gl. & tamẽ videtur procedere libellus super possessorio ratione spoliationis per se seu per cõplices, de qua materia latius dicam in tit. de lib. obla. ¶ Glo. iĳ. sentit contrariũ, ꝙ licet iste nobilis haberet castra & reditus in diœcesi Andegauensi, nõ tñ põt dici, ꝙ propter hoc habeat ibi domiciliũ: quia sola domus possessio &c. Gl. soluit, ꝙ non solũ habebat ibi castra, sed etiã habitationẽ. Et sic no. ꝙ ex habitatione in loco quis dicitur sortiri domiciliũ ibi. de qua materia latius dicã in c. fi. eo. Et ad intellectum gl. relatæ ad tex. adde quæ dicã in seq. gl. ¶ In gl. super verbo, in eadẽ. in fin. dic. Sed contra hãc gl. & cõtra tex. opponitur Aut enim cõputatio dietarum fit à loco domiciliĳ, prout dicit gl. in c. statũ. §. cũ verò. quę incipit, olim dicebamus. de rescrip. li. vj. Et frustra Papa exigit, ꝙ inquiratur, an ibi sit res litigiosa. Aut cõputatio fit à loco rei sitæ: secundũ quod sentit glo. & secundũ cõmunẽ opi. antiquorũ. Et etiã Inn. & Hosti. hic & tũc frustra tex. videt̃ requirere, ꝙ ibi habeat castrum, in quo interdũ iste cõuentus consueuerit habitare. Sol. ad id quod dicit̃ in tex. de habitatione secundũ Doc. debet suppleri verbũ, maximè, quasi velint, ꝙ istud non sit necessariũ. Sed sufficiat, ꝙ ibi sit res sita, & ꝙ hic positũ fuit in tex. quia sic fuit allegatũ per partẽ. Aliĳ verò intelligẽtes quod fiat cõputatio à loco domiciliĳ: vel habitationis: inquantum litera videtur requirere rẽ ibi sitã esse, supplent verbũ, maximè. Et hoc plus placet zab. & sic patet ꝙ secundũ vtrũq; intellectum, litera non põt stare sine suppletione. Sed intellectus placet. Do. m. mouetur: quia non est verisimile ꝙ Papa voluerit aggrauare istam viduã superfluis probationibus. Et si alterum fuisset sufficiens Papa mandasset alternatiuè, nõ copulatiuè, vt in c. exhibita. s̃. de iudi. & in c. cũ iam dudũ. j. de præben. Vnde in effectu concludit. D. m. ꝙ olim & hodie cõputatio debeat &
a debet fieri à loco[a] domiciliĳ: etiã vbi ageretur reali, cũ limitatione de qua statim dicã. Distinguit ergo. D. m. ꝙ aut quis conuenitur coram ordinario rei sitæ. Et hoc est clarum, ꝙ ratione rei sortitur ibi forum, per iura allegata in gl. de qua latius dixi in c. iĳ. s̃. eo. Aut cõuenitur ibi corã delegato. Et idẽ est dicendum: quia sicut ibi sortitur forũ coram ordinario, ita debet posse cõueniri coram delegato, vt sentit Inn. in. c. dilecti. j. e. Aut delegatio fit extra locũ vbi res est sita: & extra locũ domiciliĳ conueniendi. Et hoc casu, si in loco rei sitæ nullũ habet domiciliũ, fiet cõputatio dietarum à loco domiciliĳ, & si plura habet domicilia, inspiciemus principale & magis frequentatũ. Sed si cũ foro rei sitæ concurrit: ꝙ quãdoq; ibi consueuerit habitare, quãuis in illo loco rei sitæ nõ sit principalius & frequentius domiciliũ: tñ quia agitur vigore rei sitæ, & cõcurrit duplex vinculum. s. rei sitæ & domiciliĳ: quãuis nõ principalis, attendimus locũ rei sitæ, & ab illo debet fieri cõputatio dietarũ: quia duo vincula vincũt vnũ vt in c. j. s̃. de treu. & pa. & in auc. itaq;. C. cõmunia de successio
8 nibus. quæ distinctio est valde notabilis, & subtilis consideratio: & mihi placet. ¶ Sed circa prædicta quæro pro intellectu prædictorũ & tex. quid intelligatur per verbũ leuca. Sol. dic, ꝙ secundũ Philippũ, leuca est spatiũ continẽs duo miliaria, sed dicit Hosti. ꝙ iste. xĳ. leucæ, de quibus in tex. solũ cõtinebant xx. miliaria. Et sic erat vna dieta, vt in l. j. ff. si quis cautio. & in l. iĳ. ff. de ver. sign. vnde dicit, ꝙ tres leucę in illo lo co faciũt quinq; miliaria. Et dicit hæc Fran. Vercellẽ. ꝙ leucæ in Frãcia sunt magnæ in Burgundia maiores, in Anglia & Alamania sunt maximæ. & sic residet Io. An. Gl. fi. in prin. est declaratiua literæ deinde in ver. & sic videtur colligi ar. cõtra quod opponit de quatuor iuribus, & soluit, deinde in ver. itẽ est ar. colligit aliud ar. deinde in ver. item exceptio, sentit contrariũ, ꝙ falsitas illa narrata in rescripto per Reginam, ꝙ castrum illud pertineret ad eã iure dotalitĳ, debebat literas vitiare, saltẽ ope exceptionis. gl. soluit & satis obscurè loquitur deinde in ver. sed quare, sentit contrarium, ꝙ ista non debuerit appellari Regina, & soluit. In ea. glo. ibi, & ita literæ ab initio suspensæ manẽt dic de hoc vt latè dixi in c. licet. s̃. eo. in glo. j. vbi tractaui intellectum text. nostri &c. ex tenore. s̃. eo. & quantũ ad id quod dicit gl. vt tollat cõtrariũ. de c. ex transmissa. & c. cæterũ. dum dicit, ꝙ illa iura, dum volũt ꝙ solus dominus feudi possit cognoscere de re feudali, & non alius: nõ data negligentia domini feudi, procedũt in petitorio, non autẽ in possessorio, dic de hoc vt latius dixi in d. c. ex trãsmissa. in tertio membro prin. primæ. q. principalis. In ea. gl. ibi, non debet proponi in exceptione dilatoria. dic, sentit ergo gl.
a duas solutiones ad contrariũ, prima est, ꝙ in literis impetratis super possessorio, licet aliquod falsum narret̃ super proprietate, non tamẽ vitiantur tales literæ. Secũda solutio & melior, quòd falsitas narrata circa merita causæ nõ vitiat rescriptũ: sed debet reseruari ad merita, sicut reseruaretur ipsa exceptio peremptoria: secus si cõmitteretur falsitas circa exceptionẽ dilatoriam. & q̃uis Doc. antiqui dubitauerint, tñ est hodie text. expressus, de
b hoc in c. j. in fi. de li. cõte. li. vj. & ad hoc dictũ ponit hic Vinc.[b] b duas notabiles limitationes, de quibus dixi in c. super literis s̃. de rescri. aliquid traditur in c. cũ ordinẽ. & in c. cõstitutus eo. ti.

a ¶ Vide latius de hac materia p Andre. sicu. in c. dilectus. de rescr. & põdera textum cõtra ea, quæ hic dicũtur in l. si post sententiam. C. de appella.

b ¶ Et ad vnam limitationẽ Vin. quando notoriè constat de falso expresso, vide Ro. cõsi. cccclxvj. & cõsi. ccxiiĳ. vbi dicit, quòd omnis exceptio, p quam ostendit̃ agẽtem nõ habere ius, potest opponi ante li. conte.

¶ Subiectis. adde Abb. in consil. suo iĳ. in. j. lib. & an castrũ exceptũ teneatur vti statutis ciuitatis, & inseruire eiusdẽ necessitatibus, vide Alexan. consi. clĳ. li. iĳ.

¶ Vide de hoc latius per. d. Soc. cõs. vĳ. col. j. ver. ex quibus verbis. & cõsil. lxxiiĳ. colũ. iĳ. ver. præterea dictis.

SVMMARIVM.

1 Iurisdictio ciuitatis, per quem exerceatur.
2 Ecclesiæ speciali iure, possunt castra aliqua competere.
3 Iurisdictio non possidetur, sed quasi possidetur.
4 Collata ecclesiæ in dubio pro animę cẽsentur cõferri remedio.
5 Relicta ecclesĳs non debent ad alios vsus conuerti.
6 Sacrilegium multis modis in rebus ecclesiæ committitur.
7 Dictio collata ad quid referatur, & ad quid dictio relicta.
8 Practica quæ in interdicto, vti possidetis sit seruanda.
9 Libellans pro iuribus incorporalibus succumbit, si se esse in vera possessione dixerit.

Onquestus. Laici vsurpantes iura ecclesiarũ, velut sacrilegĳ per iudicem ecclesiasticũ cõpescuntur. h. d. & primò ponitur querela Episcopi. Secũdò iudicis datio, cũ pręambula iustificatione ibi, cũ autẽ & in tex. ibi, ac esse. dic, & per hoc videbatur intentari interdictũ, vti pos. l. j. §. interdictũ. ff. vti pos. secundũ Hosti. & Io. An. Idem in tex. ibi, per violẽtiã,
d non intelligas, ꝙ ista violentia esset spoliatiua: quia tunc nõ bene diceret Episcopus, ꝙ esset in quasi possessione. Sed debes intelligere de violentia inquietatiua, secundũ Inno. & Io. andr. Item in text. ibi, modis aliĳs. dic vt puta, emptione, permutatione, vel vsuca. vt insti. de re. di. §. per traditionem. & C. de pact. l. traditionibus. secundũ Hosti. & Io. An.

1 ¶ † Primò no. ibi p̃ potestas & cõmune ꝙ iurisditio ciuitatis exercetur per rectorẽ ciuitatis, tam in ciuitate: quàm in castris ciui
c tati subiectis. [c] Nã tales rectores & potestates dicuntur habere quasi præsidentalẽ potestatem, facit lex fi. C. de præscri. lon. temp. & castra subiecta ciuitati nõ dicuntur habere iurisditionẽ q̃uis ciuium app. veniant homines ipsorũ castrorũ, ad qđ vide no. in l. qui ex vico. ff. ad munic. & in l. qui in cõtinẽtibus. ff. de ver. sig. intellige tamẽ, ꝙ hoc procedit ex lata & nõ propria significatione. & vide bonum text. in l. iĳ. C. de natura. li. & in l. nulli. C. de epi. & cle. & per Bar. latè in cõsilio qđ incipit, queritur vtrũ iurisditio. & hoc procedit de iure cõmuni. de cõsuetudine tamẽ, ex priuilegio possunt talia castra habere iurisditionẽ de quo per Bart. in l. j. ff. de dã. infec. ad quod vide quæ latè dixi in c. cũ contingat. s̃. eo. Quid autẽ de castris & locis confedera-
d tis, & quid de his, quæ præstãt palliũ[d] aut quid annuatim, vtrũ videantur subiecti, vel liberi? vide per Bar. in d. l. j. & in l. nõ dubito. ff. de captiuis & postli. reuer. de his autẽ, qui se submittũt protectioni alicuius ciuitatis: an dicantur in illã transferre suam iurisditionẽ, Bar. simpliciter dicit ꝙ non in l. j. C. de excu. mu. li. x. & vide latè per eũ in tractatu de tyranno, & per Bal. in auc. decernimus. C. de sacr. san. ec. Quinimo Bart. in d. l. j. C. de excu. mu. plus voluit, ꝙ etiam si se cõmittit quis protectioni & regimini alterius, nõ transfertur merũ vel mistum imperiũ. ar. illius l. j. q̃uis hoc vltimũ de regimine, sit magis dubium, & vide no. per Bar. in prœmio ftorum. & quod no. in c. recepimus. & in c. ex parte tua. s̃. de pri. Vtrũ autem cõcesso castro vel territorio,

venditionis titulo,aut ſimili,videatur conceſſa iuriſditio.vide per Dy.& Bartol.in l.inter eos.exequendi.ff.de acquiren.re. do.in princ.& l.iij.in princ.ff.de acquiren.poſſ.& per Bal.in l. à procuratore.C.man.& per eum in c.j.de capitaneo,q curiam vẽdidit.& in c.j.§.ex eadem.de lege Corradi.in vſi.feu.& vide Old.qui etiam multa alia iura alle.conſi.ccxliij.& per Bal.con ſil.qđ incip.commune Spoleti.& prædicta notabis:quia quoti die veniunt in practica.

2 ¶†Scđò not.ꝙ eccleſiæ iure ſpeciali poſſunt pleno iure aliqua caſtra competere.Et quid importet,pleno iure.ſtatim videbimus in gloſſa.j.

3 ¶†Tertiò no.ibi in eius quaſi poſſeſsione ꝙ iuriſditio nõ dicit̃ poſsideri,ſed quaſi poſsideri:qa iuriſditio,ſicut cętera iura,eſt qd incorporale.inſti.de reb⁹ corporalibus.§.j.Incorporalia verò propriè quaſi poſsident̃.vt in c.querelã.š.de elect.& in iuri
a bus hic allegatis in gl.ij.& in c.fi.š.tit.j.valet tamen libellus[a] licet in iuribus incorporalibus qs dicat ſe poſsidere.vt traditur per Bart.in l.ſed & ſi poſsideri.ff.de iureiur.

4 ¶†Quartò not ꝙ collata ſeu relicta eccleſiæ in dubio vñr relicta pro remedio aĩæ peccatorum.Et ſic ẽt iudicantur,vt pia relicta,ad idẽ.xij.q̃o.iiij.c.pontifices.& j.de teſt.c.requiſiti.& latè p Lud.pontanũ in repe.aut̃.ſi ſr.C.ad l.fal.& qđ hic dicitur de eccleſijs.idem dicũt Doc.de alijs pijs locis,per d.c.reqſiſti. & c.officij j.de teſta.ſcđm Hoſt.& Io.an.

5 ¶†Quintò no.ꝙ relicta eccleſijs nõ debẽt ad alios vſus conuerti.ad idem c.ad hęc.j.de reli.do.& de conſe.di.j.c.ligna.& c.veſtimẽta.ad qđ vide quę latius tradũtur in regula,ſemel Deo.de reg.iur.lib.vj.

6 ¶Sextò no.ꝙ ſacrilegiũ cõmittit̃ in rebus eccleſię non ſolùm qñ occupant̃ & vſurpant̃:ſed ẽt ſi in illis turbatiua moleſtia ĩferatur,p quã moleſtiã ẽt laic⁹ efficit̃ de iuriſditiõe eccleſię,ſcđm qđ latius dixi in c.cũ ſit.š.eo.qnimò ẽt ꝓpter detẽtionẽ bonorum eccleſiaſticorũ ſine violẽtia contra voluntatẽ eccleſię dicit̃ committi ſacrilegiũ.xvj.q.vij.ſi qs principũ.&,not.in c.ſi clericus š.eo parum enim differt quò ad Deũ,aliena inuadere,vel iniuſtè poſsidere,vt in c.ſæpe.j.de reſt.ſpo.

7 ¶Septimò no.ibi,collata,iuncto verbo, relicta.ꝙ verbũ collata,refert̃ ad diſpoſitionẽ ĩter viuos,ſ3 verbũ relicta ad diſpõnẽ ĩ morte:qa verbũ relinquendi ad viui tabulas nõ pertinet.ff.de tabu.exhi.l.j.in fi.ſcđm Philippũ & Io.An.Tu vide ẽt tex.cũ gl.in l.j.C.de pec.eius,q libertatem meruit.Et tex.& Barto.in l.vnũ ex familia.in prin.ff.de le.ij.& no.inſti.ex q.cau.ma.nõ licet in fin.& Azo in ſum.in ti.de teſta.ma.ver.quis aũt poſsit.

¶Octauò not.ibi,anathemati ſupponendi.ꝙ inuaſores rerum eccleſiarũ non ſunt excõicati ipſo iure:ſed excõicandi.qa text. loquit̃ per verbũ futuri tpis,ſupponendi.per ea quæ dixi in c. ſi diligenti š.eo.Incẽdiarij verò & violatores ipſarum eccleſiarum,ſunt excõicati ipſo facto.xj.q.iij.c.canonica.& ibi gl.xvj. q.iiij.c.omnes.dixi in c.cõtingit.j.de ſen.excom.in,xviij.prin. art.verſicu.ij.& ibi vide cxcix.in qbus quis incidit excommunicationem ipſo facto.

8 ¶†Vltimò no.ex fine practicã obſeruãdã in ĩterdicto vti poſſidetis.agitur eñ vt aduerſarius ceſſet à turbatione,& vt ſatiſfa
b ciat de pręteritis damnis.ſeu iniurijs.Sed[b] tu dic vt latius traditur in c.licet j.de proba.& in l.j.C.vti poſside.& per Bar.in l.quot̃.ff.vti poſſ.& ex pręd ictis,& ex tex.infertur,quod clericus etiam nomine eccleſiæ põt petere ſatiſfactionẽ iniuriæ.de quo dic vt latius dixi in c.olim.j.de iniu.& ibi vide,an ſolus rector vel prælatus poſsit remittere ſatiſfactionẽ iniuriæ.de quo etiã in c.ſi is & c.in contingit.j.de ſen.excõ.& per gl.lxxxviij. di.c.diſcordantes.& vide quę dixi in c.ij.š.de malefi.¶In gl.j. in fin.dic:Io.An.reprehendit hanc glo.quia tex.expreſsè facit mentionem de ſola temporali iuriſditione dum dicit, quod iuriſditio temporalis competebat eccleſiæ.pleno iure:& ſic non intendit comprehendere ſpiritualem,vnde dicit,ꝙ intelligitur pleno iure,hoc eſt,tam reſpectu meri & miſti imperij,ꝗ̃ iuriſditionis:quia iuriſditio in genere cõprehẽdit etiam merum & miſtũ imperiũ,vt dixi in c.cum contingat.š.eo.in prin. ij.q.vij. princ.arti.Tu aduerte:quia de iuriſditione ſpirituali nõ erat neceſſarium dicere ſi caſtra erant de diœceſi Bononienſi.Nota tamen prædictas expoſitiones Doctorum ad intellectum literarum & priuilegiorum,vel aliarum conuentionum:vt ſi pleno iure aliqua eccleſia,vel aliquis locus concedatur ab illo,qui habet & poteſt iuriſditionem temporalẽ & ſpiritualẽ concedere: vtrãq; intelligitur conceſsiſſe.ar.glo.noſtræ.& c.olim.j.de ver. ſig.iuncta l.beneficiũ.ff.de cõſtitu.principũ.& qđ no.in l.ſi qñ C.de bo.vac.li.x.& idem dicit,ſi concederet̃ oĩmoda iuriſditio. Ita no.gl.in verbo,oĩmodã.in Cle.vnica eo.ti.& ibi dixi.Sed ſi concederetur oĩmoda iuriſditio tpalis,vel pleno iure,intelligeretur ẽt de mero & miſto imperio.Quid aũt in libello,ſi aliqs

a ¶Valet tñ libellus . adde.d. Phi. Deciũ cõ.xxviij. col.v.

b ¶Dic latius .De materia hui⁹ interdicti,vt p Are.ĩ.§. quadrupli.in vlt. char.de ac.Bar.in cõſi.cxij. quidam accuſatus. Bal. in cõſi.cccxxxj.li.j. incip.caſus ſuper quo.Alexã.cxxxvj.colũ. iij.li. ij. An.ſicu.conſilio xxv.lib.iiij.

dicat rem,quam petit,pleno iure ad ſe ſpectare: an ſi habet ſolã proprietatẽ,talis libellus procedat?tex.facit ꝙ ſic,in l.raptores. §.ſi naũt.ibi:plenũ habeat dominiũ.C.de epiſ.& cle.facit l.j.C. de bonis libertorũ.& ſatis placet:quia illud videt̃ deduxiſſe.Et verba libelli ſunt interpretanda in fauorẽ libellantis , vt ſtatim dicã.Quãdo aũt eccleſia dicat̃ ſpectare ad ſuperiorẽ pleno iure;& quid tũc importet,vide glo.& Doct.in c.quoniã.& in c. cùm & plantare.j.de priui.& vti obiq; tetigi.Et adde quæ dixi j.de cau.poſſ.& proprie.in ru.Glo.ij.quærit & ſoluit.In ea.gl. ibi:nõ poſsident̃.dic,idẽ probat̃ in l.j.§.incorporales.ff.de acq. rerũ do.& in c.querelã.š.de elect.Et notabiliter tradit do. Anto.in rep.c.fi.j.de cauſa poſſ.& proprie. Et aduerte:quia iuriſditio & huiuſmodi iura non poſsident̃:ſed quaſi poſsident̃:nõ cõpetit interdictũ,vti poſſ.directũ,ſed quaſi interdictũ, vti poſſidetis,vt ff.de ſerui.in l.quoties.& ff.ſi ſerui. vend. & in l.ij.§. Pomponius.cõpetit etiã pro iſtis iuribus incorporalibus cõditio ex canone integrãda.iij.q.j.ſecundũ Gul. cõpetit ergo interdictum,quaſi vti poſsidetis,pro iuribus incorporalibus,vt etiã tradit̃ in l.j.ff. vti poſ.Et ex prædictis,& ex tex.iuncta gl.not. habes formã libellandi in iſtis iuribus incorporalibus: qa debes ſemp cõcludere in quaſi interdicto,ſiue ſit interdictũ, vti poſ. ſiue interdictũ,vnde vi, vel aliud ſimile, quod intẽtas.hic enim eſt regula,ꝙ ſicut ꝓ rebus corporalib⁹ cõpetũt interdicta directa ſecũdũ materiã cuiuſlibet ſpãlis interdicti. Ita & ꝓ iuribus incorporalibus cõpetũt,quaſi interdicta,vel vtilia interdicta in illa materia. Ad qđ vide qđ latè tradit Spe. poſt Gof. in ti.de reſti.ſpol.§.ij.ver.ſed ſi aliqs certis.& in ti.de cauſa poſ.§.in retinenti.niſi ſint talia interdicta, de quorũ natura ſit vt ſolũ agat̃ duplo iure, ꝓ iuribus incorporalibus. exẽplũ in interdicto de itinere actuq; priuato vtẽdo,aut etiã reficiẽdo:quia tũc pro iuribus incorporalibus dantur directa interdicta,vt tradit Spe.in tit.de cauſa poſ.§.priuata.ver.eſt & aliud interdictũ.& ver.porrò.Aduerte tñ : quia etiã ſi in libello quis diceret ſe agere ſimpliciter interdicto , & non diceret,quaſi interdicto,vel vtili interdicto.etiã in caſibus,in quibus nõ competit indirectum, ſed vtile:non tñ vitiaretur libellus,vt in c.olim.de reſti.ſpol. & in c.licet.j.de proba.& in c.accedẽs.j.vt lite nõ cõteſt.vbi probatur,ꝙ nec ſententia ſic lata vitiat̃.facit etiã quod no.gl.in c.quis.
9 lxxiiij.diſtinc.† Voluit tñ hic Collactaneus,ꝙ ſi libellans pro iuribus incorporalibus diceret ſe eſſe in vna poſſeſsione.ꝙ ſuccumberet,quod nõ placet Do.m.nec mihi, qa verba libelli improprie & latiſsimè ſunt intelligẽda,vt cõcludãt intẽtionẽ libellantis:vt eſt tex.iuncta gl.in c.cõſtitutus.j.de reli.do.& in c.cęterum.š.de iudi.Nã & videmus ratiões ſubiectæ materię,ꝙ appel.dominij intelligimus de vtili,ꝗ̃uis propriè veniat directũ: vt l.j.§.qui in perpetuũ.ſi ag.vec.vel emphy.pet.facit etiã tex. in l.ſi qs inten.ambi.ff.de iudi.& quod dixi in c.præce.Sed cõtra prædicta opponit̃.videt̃ enim,ꝙ huic Epiſcopo nõ competeret interdictũ,vti poſsidetis.nã cũ diceret illatã violẽtiã,videbatur amiſiſſe poſſeſsionẽ.ar.eorũ,quæ tradunt̃.j.de reſti.ſpo. per totũ.ſed interdictũ,vti poſsi.nõ datur niſi poſſeſſori.Solu. dic vt dixi ſuper tex.qđ violẽtia nõ fuit ablatiua,ſeu expulſiua: ſed turbatiua.Et aduerte:quia licet ad hoc,vt cõpetat interdictum, vti poſsi.nõ ſit neceſſaria violentia,ſed ſufficiat ſimplex turbatio:ſi tñ quis ageret ex violẽtia turbatiua,deberet ſuccũbere:ſi ſimpliciter probaret turbationẽ,& nõ violentiã.facit l. mater.§.eandẽ.ff.de excep.rei iudi.ſecundũ Inn.& Io.An.hic. & ſequitur,d.Ant.qui ſubdit,ꝙ ad hoc vt cõtra laicũ agat̃ pro turbatione rei ad eccleſiam pertinentẽ corã eccleſiaſtico, requiritur ꝙ turbatio ſit violẽta.quod nõ placet hic D.m.& bene,p no.in c.cũ ſit.š.eo.vbi generaliter dicit̃,ꝙ eccleſia põt cõuenire malefactores ſuos corã eccleſiaſtico.facit etiam tex.noſter in fi. qui probat,ꝙ qualitercũq; violet̃,vel dãnificetur eccleſia,dicit̃ cõmitti ſacrilegiũ.Sed primũ dictũ Inn.& Io.An.ꝙ talis debet ſuccumbere ſi non probat violentã turbationẽ,prout deduxit. placet hic.D.m.quia nõ videt̃ probaſſe factũ deductũ in iudicio.arg.no.in c.cũ ſit.& per Cy.in l.ij.C.de proba.vbi dicit,ꝙ accuſans de inſultu cũ armis,vel de percuſsione cum ſanguinis effuſione,debet ſuccumbere ſi ſolũ probat inſultũ ſine armis, aut ſolã percuſsionẽ ſine ſanguinis effuſione.alle.c.fi.j.de reſtit. ſpo.Sed tu vide Ioã.An.qui hoc idẽ ſingulariter tenet in addi. Spec.in rub.de accu.vbi etiã tractat,quid ecõtra.ſi accuſabit de inſultu aut percuſsione dũtaxat,& probat inſultum cũ armis, vel percuſsione cũ ſanguinis effuſione.Et ad prædicta etiã vide gl.in c.Abbate.de re iud.li.vj.& quod no.in c.ex parte.j.de priui.in c.licet.j.de proba.in c.propoſuiſti.de cle.excom.mi.in c.venerabilis.de ſen.excõ.tenet Bar.in l.denũciaſſe.§.qui tamẽ. ff.de adul.Bald.in l.in cauſis.C.de accu.tradit̃ etiã in l.iiij.§.hoc autẽ.ff.vi bo.rap.& in l.Fulcinius.§.cũ autẽ.ff.quib.ex cau.in poſ.ea.& in l.j.§.fina.de incen.rui.naufra.& per d.Flo.in l.j.in prin.ad

princi.ad l.aqui. Nec ob.quod.s.dictum fuit,& quod dixi in c. præce.vbi videtur satis esse,ꝙ in libello cõcludatur illud,quod est sufficiens ad intentionē libellantis:adeò,ꝙ si postea aliquid aliud addatur,nõ nocet:quia respõdeo,ꝙ illud procedit, quãdo probaretur idē factũ,quod cõprehēsum fuisset in libello, quod est substantia & fundamentũ libellantis.secus autē quando nõ probaretur idē factũ,sicut est in terminis nostris.Nã probãdo simpliciter turbationē,seu insultũ,vel percussionem:non videtur probare illud factũ,quod est deductum in libello: videlicet violentã turbationē,insultũ cũ armis,& percussionē cũ sanguinis effusione:sed videretur esse probatũ aliud factũ : & sic non deberet obtinere.¶Glo.fi.in prin.est declaratiua,& allegat rationem,seu respondet tacitæ quæstioni.Et deinde decidit tres quęstiones.In ea.gl.ibi,ipso iure.dic:Doc.hic allegant in cõtrarium quædam iura,& tandem recitant varias opinio.tu vide quod dixi.s.in.viij.no.In fi.glos.dic vide remissiones,quas dedi.s.in vlti.notabili.

SVMMARIVM.

1 Contractus factus per prædecessorem,an ligat successorē.
2 Contrahens in aliquo loco,ibidem conueniri potest.
3 Priuilegium concessum patriæ sub nomine appellatiuo,clericis etiam competit.
4 Expressio nominis proprij,quid operetur.
5 Clericus per viam contractus,potest prorogare iurisditionem non sui iudicis.
6 Damnorum emergentium ratio habetur contra debitorũ quãtitatis.
7 Contrahens in vno loco,si simpliciter promittat se soluturum qualiter sortiatur forum.
8 Promittens se soluturum,vbi contrahit, ibidem forũ sortitur.
9 Contrahens in vno loco,si alibi solutionem destinauerit,vbi cõueniatur.
10 Obligatus ratione debiti,an possit alibi conueniri,quàm in loco destinatæ solutionis.
11 Vagabundus,vbi conueniatur.
12 Interesse non attenditur in omnibus actionibus, nisi agatur in loco solutioni destinato.
13 Interesse,an propter locum in actionibus arbitrarijs attẽdatur tam ex parte rei,quàm actoris.
14 Fideiussor,qui interuenit pro eo,qui promisit se in alio loco soluturum,an propter locum teneatur ex mora debitoris.
15 Obligatio ad interesse propter locum ex mora debitoris,an extinguatur sorte in loco non destinato soluta.
16 Forum sortiens alicubi solũ ratione contractus,qualiter possit ibi conueniri.
17 Clerico conuento coram iudice ecclesiastico non suo, an valeat processus contra eum gestus.
18 Forum quem sortiri in loco destinato solutioni,an sit indistinctè verum.& nu.seq.
23 Forum ratione contractus,quam iurisditionem producat.
24 Citatio quæ extra territorium fieri possit.& nu.seq.
26 Iudex domicilij,à iudice contractus non potest cogi.
27 Creditor,cui fit promissio de soluẽdo in alio loco, an statim in illo loco debitorem conuenire possit.
28 Promittens soluere Romæ vel Venetijs,vbi conueniri possit.
29 Promittens soluere in duobus locis copulatiuè,vbi conueniri possit.
30 Promittens soluere in aliquibus locis expressis cũ clausula generali,& vbicꝫ locorum vbi conueniri possit.
31 Promittens soluere vbicꝫ locorum nullo expresso loco, vbi conueniatur.
32 Contrahens in vno loco,& in alio promittens soluere,& in tertio cõficitur obligationis instrumentum,vbi tũc conueniatur.
33 Contrahens in vno loco vbi conueniatur , si conditio contractui adiecta,in alio impleatur.& nu.seq.
38 Remissio locum habet in contractibus.& hoc limitatur numeris sequentibus.
47 Statutis diuersis existentibus in loco contractus, quæ attendi debeant.

Dilecti filij. Priuilegiatus,si non teneatur respõdere nisi in certo loco:Si in alio loco respõdere vel soluere promittit,potest ibi conueniri secundũ Io.An.vel sic secundũ D.m.Priuilegium alicui cõcessum,vt non teneatur nisi in certo loco respondere,nõ extẽditur ad locum,vbi ex aliqua causa de iure cõmuni potest conueniri.hoc dicit.Et est casus notabilis. Et primò ponitur querela actorum,quæ continet causæ cõmisionē, & rei exceptionem.Secundò,ponit mandatum factum reo,& prouisionem:si non pareat mandato.

1 ¶†Primò no.ꝙ contractus celebratus per prædecessorem,obligat successorem non solùm quò ad substantiam,sed etiam quò ad qualitates.

2 ¶†Secundò no.ꝙ cõtrahens in aliquo loco potest ibi conueniri,non solũ coram ordinario,sed etiam coram delegato apostolico:non obstante priuilegio,cuius fauore talis contrahens nõ posset per literas apostolicas trahi extra domiciliũ.

3 ¶†Tertiò no.ꝙ priuilegiũ cõcessum hominibus alicuius patrię sub noīe appellatiuo,puta Anglicis vel petruscis, cõpetit etiã clericis:quoniam materia est proportionabilis etiam clericis:& comprehendit etiam laicos,licet concessum sit à sede apostolica in materia subiecta.

4 ¶†Quartò,ꝙ expressio nominis proprij non impedit quominus rescriptũ respiciat successorē vniuersalē:hic enim rescriptũ fuerat impetratũ cõtra R.Et tamē iste episcopus Dulmeneñ. successor istius R.conuenitur vigore talis rescripti.Sed fortè fuit,quia fuit impetratum cõtra R.nomine ecclesiæ,de quo dic vt latius dixi in c.quoniam Abbas.de offi.deleg.Et latissimè dixi in Cle.& si principalis.de rescrip.& tangitur hic in gl.

5 ¶†Quintò no.ꝙ quãuis clericus non possit exprèssè prorogare iurisditionem non sui iudicis,sine consensu sui ordinarij, vt in c.seq.tamen potest per viam contractus,& de hoc latius.j.

¶Sextò no.ꝙ quis dicitur contraxisse loco destinatæ solutionis.ad idem l.contraxisse.ff.de acti.& obli.& de hoc latius.j.

6 ¶†Vltimò no.ꝙ cõtra debitorē quãtitatis,etiã de iure canonico haberẽ ratio,nõ solũ partis principalis debitæ:sed etiã dãnorum emergentiũ propter nõ factã solutionē delato tẽpore:& istud est clarũ,respectu damnorũ emergentiũ, prout accipitur damnũ pro diminutione patrimonij:secũdũ q̃d accipitur in l.iij. ff.de dam.infec.Sed inquantũ dãnũ accipitur pro lucro cessante,est maius dubiũ,an possit peti de iure canonico:text.tñ iuncta gl.facit,ꝙ sic in l.corradi.C.de act.empt.Quare mercator[a] cui in tẽpore præfixo nõ soluitur pecunia mutuata,põt petere damna lucri cessantis.& hoc etiã tenet Do.m.in c.cõquestus.j. de vsu.& in c.cũ venerabilis.super gl.iij.j.de excep.& in c.p.& g.de offi.deleg.tenet gl.& Bar.in l.vtiꝗ.ff.de eo,q̃d certo loco. facit bonus tex.in l.at qui natura.§.nõ tantũ.ff.de neg.ge.& in l.& in contraria.ff.de vsu.& Bal.ibi.qui summauit illã l.ꝙ vsuræ veniunt ex mora,vel ex interesse,dicens,ꝙ veniũt etiã de iure canonico.Et ita dicit se consuluisse.allegat.c.ij.j.de fideiusso. Et idē etiã tenet Io.de Imo.in l.gerit.ff.de acqui.hære.in pe.q. Considerari tñ debet circa prædicta qualitas personæ,cui datur ad hoc,vt videaẽ,vtrũ habeaẽ ratio lucri cessantis.in mercatore igiẽ,aut simili,qui cũ pecunia nõ est solitus lucrari,vt in pluribus præallegatis,& tradiẽ per Bar. & Doct.in l.j.C.de senten. quæ pro eo,quod interest proferunẽ.& p Bar.in l.j.C.de sum. trini.& per Cy.in auẽ.ad hæc.C.de vsu.q.iij.l.oã. Cal.in c.nauiganti.de vsu.q.iij.Pet.de Ancha.in Cle.j.§.sanè. de vsu. Et ita ego pluries cõsului[b] & obtinui in foro ecclesiastico.de quo tñ articulo vide,quæ latius dixi in rub.de vsu.in viij.princip.artic.

a ¶Mercator. adde latè do.Phili. deci. consil. xxxix. vbi quærit,quando veniat vsura præstanda:& quando non & quid ratione interesse lucri cessantis & damni.

b ¶Consuluit in cõsil.l.cxxxiij.& cõsi. clxxiiij.an & quando debeatur vsura propter retardatã solutionem , & an liceat ad tẽpus charius vendere vide latè & solenniter p d.Phi.deci.in cõsi. iij.inci.& ꝓ tenui. per totum cõsiliũ.

¶Glo.j.sentit cõtrarium, ꝙ etiam ex alio capite iste Episcopus non teneretur respondere vigore literarũ: quia ex quo fuerunt impetratæ cõtra R.& R.erat mortuus, videnẽ expirasse, vt in c.quoniã.s.de offi.deleg.gl.soluit. In fi.glo.dic,not.singulariter ex ista gl. quòd ꝗuis literæ sint cõcessæ expresso nomine proprio:tñ dicũtur reales, & nõ personales:si materia subiecta est realis.Et ita etiã per cõtrariũ dic,ꝙ si subiectũ seu materia respiceret personã propriã , ꝗuis literæ cõcedantur sub nomine dignitatis,dicunẽ esse personales & nõ reales.Et ad prædicta facit quod no.in c.requisisti.j.de testa. & vide in iuribus allegatis in iiij.no.Et per Ioan. And.in mercuriali,priuilegium. de reg.iur. lib.vj.& per Bar.in l.post mortem.ff.q̃n ex facto tutorũ. facit quod tradiẽ.s.de offic.deleg.c.p.& g.& de iudi.c.quia. V. Philippus tñ aliter respondet ad contrariũ hic.videlicet,ꝙ hic fuit iurisditio perpetuata cum prædecessore per citationē,vel similem actũ.de quo in c.gratũ.& c.relatũ.s.de offi.deleg.Sed pręcedens solutio est notabilior.¶Gloss.ij.in principio colligit ar. deinde est declaratiua literæ:posset tñ secũda pars expediri per contrariũ,vt c.si diligenti.s.eo.In ea.glo.ibi,tenetur aduersario ad interesse.dic de hoc vt latius dicam j.in secũdo principali in pluribus quæstionibus.In ea.gl.ibi,renũciasse.dic de hoc vt latius dicam j.in.ij.princip.arti.maximè in x.q.In fin.gloss.dic de hac materia vt latius dictũ fuit in d.c.si diligẽti. Glo.iij.colligit arg.& soluit q.In ea.gl.ibi,vbi promisit.dic vt latius videbimus j.in ij.princ.ar.In fi.gl.dic de hoc, vt latius videbimus j. in ij.princi.ar.In fi.gl.dic de hoc vt latius dicetur in c.fi.j.eo.in v.princip.arti.¶Glo.fi.in princ.format vnam q.deinde in ver. sed qualiter.format aliam q. de modo probandi expensas , & damna:& soluit distinguẽdo.In ea.gl.ibi,c.finem. tu dic de hac materia, vt latius dixi in c.calumniam.j.de pœnis. maximè in ix.& x.articu.principalibus.In ea.glo.ibi,statur iuramento.dic

secundū Gof.Io.An.& Doc.cōiter,hoc ꝓcedere respectu expensarū factarū in iudicio.secus in factis ante iudiciū:quia illę petūtur vt interesse: vt.j.de fideiuſ.c.puenit.& c.cōſtitutus.& probatur aliter,quàm per iuramentū: vt tradit Spec.in ti.de fructibus & interesse.§.fi.verſi.pen.& traditur in l.lege aquilia.ff. ad le.aquil.Quinimò & ſi à principio promitterē ſtare iuramēto tuo ſuper expenſis,poſſem nihilominus reuocare antequā iures.arg.l.ſi quis iuſiurandū.C.de iureiur.Et ſi iuraret antecꝫ reuocaret iuramentū:poſſem petere reductionem ad arbitriū boni viri: vt in l.& ſi libertus iurauerit.ff.de oper.liberto.tenet Bart.in l.fi.C.de preto.ſtip.& traditur in c.finem.j.de dolo & cōtu.In ead.gloſſ.ibi,& iudex hoc intereſſe debet reqrere.dic no.hanc gl.facit ad ſingularē q.ꝙ licet non ſit ꝓbatū intereſſe reſpectu quātitatis:ſed ſolū ſit probatū,ꝙ interſit:ſed nō probatum quātum interſit,tñ iudex nō debet ferre ſententiā incertam,condēnando ad intereſſe:nec debet abſoluere cōuentum. Sed poteſt ex officio ſe informare,vel duobus cōmittere: vel alios teſtes examinare ſuper quātitate intereſſe,ſecundū no.in l.ſi quod ex pamphila.ff.de leg.ij.& in l.ſemper.§.in hoc inter dicto.ff.qđ vi aut clā.& in l.j.in fi.C.de ſen.quę ꝓ eo qđ ĩtereſt profe.& per Bar.& Bal.in l.ſi traditio.C.de actio.emp.not. Vin.& D.m.in c.cauſam.j.de teſtit.vbi dicit,ꝙ malè facit iudex abſoluere reū ex eo,ꝙ nō ſit probata quātitas intereſſe.& ita intelligitur qđ no.Bar.& Bal.in l.ij.C.de reſcin.vend.& qđ no.per Bar.in l.fi.C.de iure dominij impetrādo.Et hoc perpetuò notabis:quia quotidie cōtingit.Et ego pluries conſului,et pluries in cauſis obtinui.In ea.gl.ibi,probātur per iuramentū. vt dicunt iura prædicta.dic de hoc ar.vt dixi ſ.quod met.cau. In fi.gloſ.dic:idē tenet Spec.in tit.de fructibus & intereſſe.§. fi.ver.pe.& no.in c.j.ſ.de reſti.in integ.& per gl.inſti.de verb. obli.§.ſed nō ſolū.& vide qđ traditur in d.l.fi.ff.de prætorijs ſtipu.& per gl.& Archi.in c.quod fieri.iij.q.iij.

a ¶Iuramēto.an ꝓmiſsio deſtādo iuramēto de expenſis,valeat.vide Roma.in l.j.ff.ne qd eū q.in l.q bona.§.quidā.ff.de dam. infec.& no.vnum qđ eſt bene no.ꝙ Papa nō poteſt facere, quòd ſtetur dicto vnius. c. indicas.iij.quę.ix.ad de etiam do. Alexand.conſil,xxxvij.in.viij.colu. in fi.& ſequenti.lib. ij.lib.

¶Poſtremò,qm̄ ſ.in rubri.ver.xxij.ego dixi me hic tractaturum materiā fori rōne cōtractus,quæ materia eſt multū vtilis et quotidiana,& ideo plenius attingenda: vt dicit tex.in l.legali.in princi.ff.de li.leg.& eſt materia ſubtilis & intricata.Sed vt ipſam claram & ordinatam,& per conſequens faciliorem reddamus,proſequar quatuor princ.arti.

¶Primus articulus erit,quot modis,& qualiter quis in aliquo loco dicatur contrahere,ita vt videamus qualiter quis ſortiatur forum ratione contractus.

¶Secundus de effectu ipſius fori ratione contractus,& de modo practicandi.

¶Tertius,vtrum in contractibus ſit locus remiſsioni.

¶Quartus,vtrum exiſtens de vno foro,in aliquo debeat iudicari ſecundùm ſtatuta proprij domicilij,An verò ſecundū ſtatuta fori contractus.

¶Circa ſecundū principalem articulū proſequar.xij.prin.q.

¶Prima erit quid ſi aliqs cōtrahit in vno loco.nec aliqd aliud dicit,niſi ꝙ promittit ſe aliquid daturū vel facturū,qualiter,& in quo loco dicaꝰ forū ſortiri.Et hic ſubiūgo aliam ſecundā q̄o. quid ſi promiſſor nō cōueniatur in loco cōtractus uel domicilij,vel in alio ſimili loco,in quo poteſt cōueniri: vt Romæ,vel ſi eſt vagabūdus vbicꝫ.vtrū talis actio ſit arbitraria: ſubiungo etiā tertiā q.de clerico,qui pro clerico vel laico conuēto in iudicio fideiubet iudicatū ſoluere,nec exprimit alium locum.vtrū poſsit ibi conueniri,ſi aliàs ibi non ſortitur forum.

¶Secunda principalis q.erit ſi contrahens promittit ſe ſoluturum in illo loco,in quo contrahit.

¶Tertia principalis q.erit,quid iuris qñ cōtractus eſt celebratus in vno loco,puta,Senis:& ſolutio eſt deſtinata in alio loco, puta,Florentię,qs locus cōſideretur:& ꝓ hac materia,& ipſius quæſtione clar ius declaranda,ſubijcio.xiij.quæſtiones.

¶Secūda,q.eſt vtrū obligatus vigore dicti cōtractus poſsit alibi conueniri,quā in loco deſtinatę ſolutionis.

¶Tertia q.erit, vtrū creditor à quo debitor conuenitur in alio loco,quā deſtinatę ſolutionis,poſsit agere ſine aliqua commemoratione ipſius loci,in quo eſt deſtinata ſolutio.

¶Quarta,vtrū propter locū in oībus actionibus habeatur ratio intereſſe,ſi nō agatur in loco deſtinatæ ſolutionis.

¶Quinta,vtrum in iſtis actibus arbitrarijs propter locum cōſideretur intereſſe tam ex parte rei quàm ex parte actoris: & quando & qualiter.

¶Sexta,vtrū fideiuſſor q pro illo promiſit ſe ſoluturum in aliquo loco,teneatur ad intereſſe propter locum ex mora debitoris non ſoluentis in loco deſtinato.

¶Septima,vtrū forte ſoluta in alio loco,quàm deſtinatę ſolutionis extinguatur obligatio ad intereſſe propter locū ex mora debitoris.

¶Octaua,qualiter is qui ſortitur forum ratione contractus, poſsit ibi conueniri.

¶Nona.quid agendum ſit,ſi Senenſis cōuenitur Florentiæ ratione contractus,& ipſe negat ſe ibi contraxiſſe.

¶Decima.quid ſi clericus conuenitur ratione cōtractus coram eccleſiaſtico aliàs nō ſuo iudice,& in veritate ipſe nec ibi contraxit, nec ibi ſolutionem deſtinauit,ſed cōparet in iudicio, & non excipit, quod non poſsit ibi conueniri.quæritur, an proceſſus iudicis valeat.

¶Vndecima.vtrum indifferēter ſit verū,ꝙ qs ſortiatur forum in loco deſtinato ſolutioni,ita ꝙ non habeatur ratio, an in loco contractus fuerit tanquam viator, vel de proximo receſſurus.

¶Duodecima. quam iuriſditionem producat huiuſmodi forus ratione contractus,& qualiter quis ibi poſsit conueniri.

¶Decimatertia.quia ſupra dixi,ꝙ iudex cōtractus ſcribit alteri iudici vbi degit reus cōuentus, ꝙ mittat in poſſeſsionem.quid iuris, ſi iudex,cui ſcribitur,non vult illam facere.

¶Decimaquarta.vtrum creditor, cui exiſtēti in vno loco facta eſt promiſsio de ſolutione fienda in alio loco,poſsit ſtatim conuenire debitorem in alio loco.

¶Quarta principalis.q.erit. quid ſi exiſtens hic Senis promittat ſoluere Mediolani , vel Pariſijs ,ita quòd alternatiuè addat duo,vel plura loca.

¶Quinta principalis quæ.quādo plura loca copulatiuè exprimuntur: puta,Senis & Florentię,an poſsit agi vtrobique: & ad quantum: & an actio ſit arbitraria.

¶Sexta.quid ſi aliqua loca ſunt expreſſa adiecta clauſula generali. verbigratia,exiſtēs Senis ſtipulatur ſibi ſolui Florentię Bononiæ,Mediolani,& vbicꝫ locorum. Et hic ſubijcio quæſtionem, an & quando hoc caſu actio ſit arbitraria.

¶Septima,quid ſi nulla loca fuerunt expreſſa,ſed ſolùm generaliter dictū fuit,ꝙ promiſit ſoluere vbicꝫ locorū. Et hic ſubijcio quæſtionem,an & quando hoc caſu actio ſit arbitraria.

¶Octaua.qd iuris qñ qs cōtrahit in vno loco,& in alio ꝓmittit ſoluere, & in alio tertio loco cōficiꝰ inſtrumētū obligatiōis.

¶Nona.quid ſi contractus geritur in vno loco,ſed cōditio adiecta contractui eſt impleta in alio loco.exemplū, exiſtens hic Senis promittit tibi ducenta ſi Imperator venerit Mediolanū: Imperator venit,& ſic eſt adimpleta conditio Mediolani, vtrū debeat attendi locus celebrati contractus , an verò vbi conditio eſt adimpleta.

¶Decima.quid ſi effectus & implementū contractus, ſeu conditio deſtinatur ad vnum alium locum, quàm in loco celebrati contractus ex parte vnius tātùm:ſed ex parte alterius ſimpliciter eſt facta promiſsio.exemplū,conduxi te procuratorem ſeu aduocatum ex hac ciuitate Senenſi, vt me defenderes, Florentiæ, & ibi promiſi certum ſalarium: vel conduxi operarios, vt mihi ædificarent Palatium Bononiæ, quæritur, vbi tales contrahentes ſortiantur forum.

¶Vndecima.quid ſi in ſtipulatione vel obligatione nō ſit adiectus locus deſtinatę ſolutionis,ſed ſolummodo inter contrahentes conuenit hoc modo: videlicet,promiſiſti mihi mille,& ego ꝓmiſi tibi nō petere illa mille,niſi Florentiæ.Et circa prędicta ſubijcio queſtionē notabilē.T.Florētinus & S.Peruſinus de lite vertēte inter eos Ianuæ,fecerūt cōpromiſſum in hac ciuitate Senarum in B.ciuem Bononienſem tanquā in eorū arbitrū & arbitratorem hic Senis exiſtētem,& promiſerūt ſoluere quicquid per predictum B.ſententiatū fuerit.iſte B.arbitrium ſuū protulit:queritur ergo,in quo loco ex prædictis locis contrahentes ſortiantur forum reſpectu dicti arbitramenti.

¶Duodecima.vtrum ea,quæ dicta ſunt circa huc ſecūdū prin. arti.de foro ratione contractus, habeant locum in quaſi cōtractu.Et hic finaliter ſubijcio, qualiter ille,qui ſortitur forum ratione contractus, non dicatur ſubditus.

¶Decimatertia.qualiter agaꝰ ad prędictū intereſſe ratione loci.

¶Quò ad primum dic,ꝙ quandocꝫ quis cōtrahit in vno loco, promittens ſe aliquid ſoluturū vel facturū, loco aliter non expreſſo.Quandocꝫ,& ſecūdò,quis cōtrahit in vno loco,promittēs ſe ſibi ſoluturū vel facturū.Quādocꝫ,& tertiò,quis cōtrahit in vno loco,& promittit ſe ſoluturū vel facturū aliquid in alio loco,& hoc poteſt multipliciter cōtingere. Quādocꝫ enim deſtinat ſolutionem, vel promittit ſoluere in vno alio loco dūtaxat.Quādocꝫ in alijs pluribus locis determinatis: tamē ſpecificè,& hoc dupliciter. Quādocꝫ alternatiuè,quādocꝫ copulatiuè.Item,quādocꝫ alia loca ſpecificātur, & addūt tūc clauſulam generalem videlicet, vbicꝫ,ſeu vbicūcꝫ vel in omnibus alijs locis.Quādocꝫ nulla loca exprimūtur,nec ſpecificanꝰ: ſed ſolùm dicit quòd vbicꝫ promittit ſoluere.Quandocꝫ,& quartò principaliter,quis cōtrahit in vno loco, & in alio promittit ſoluere: & in vno alio tertio loco celebraꝰ inſtrumētū.Quandoque, & quintò contractus geritur in vno loco,& conditio cōpletur in alio.

alio.Et quoniã hæc verba varios sortiuntur effectus tã respectu
fori,quã etiã aliorũ plurimorũ effectuũ.Ideò singulariter p ordi
nem ipsa membra prosequar in secũdo prin.arti.vbi exemplũ
cuiuslibet mẽbri explicatur.¶Circa igitur secundũ arti.de effe
ctu fori ratione cõtractus,& de modo practicãdi iuxta ordinẽ
7 s̃.positum,prosequar ibi positas q̃ones.¶†Quæro igitur pri-
mò,si aliquis contrahit in vno loco,neq; aliquid aliud dicit,sed
simpliciter promittit se soluturũ,vel facturũ,qualiter dicat̃ sor
tiri forũ,& vbi.solutio.dic ꝙ iste talis põt cõueniri in loco con
a tractus:vt in l.fi.C.de tritica.& in l.vinũ.ff.si cer.pe.Itẽ[a] potest
cõueniri in loco domicilĳ:quia forũ domicilĳ cõcurrit cũ quo
libet alio foro, vt dicam in c.fi.j.eod.& si plura habet domici-
lia,potest in quolibet conueniri : vt in d.c.fi.& ibi videbimus.
& not.Bar.in l.ꝙ si Ephesi.ff.de eo qđ cer.loco.Et prædicta e-
tiam habent locum in clerico.ar.c. nostri .& c.Romana.§.con-
trahentes.eo.tit.lib.vj.& per hũc modũ tacitè & directè potest
clericus per viã contractus in alienũ iudicem consentire,sine su
perioris licentia : sicut etiam per viam delicti,vt dictum fuit in
c.postulasti.j.eo.licet expressè nõ possit: vt in c.seq.Et in ele-
ctione actoris est,an velit conuenire in loco cõtractus,an domi
cilĳ,vt dicit hic gl.iĳ.Prędicta tñ limi.secundũ ea,quę dicã.j.q.
xj.Et hoc ꝓcedit, qñ aliquis promittit se daturũ vel soluturũ.
sed si aliquis promittit se facturũ,deberet exprimi locus cer-
tus,si est factũ solo cohærẽs:vt domũ fabricare,& similia face-
re:nec sufficit etiã sola expressio loci, sed debet exprimi quan-
titas altitudinis,& lõgitudinis:aliàs obligatio vel promissio nõ
teneret:vt l.iĳ.§.si quis insulã.ff.de eo qđ certo loco.& in l.qui
insulam.& in l.stipulatus.& ibi per Bar.ff.de ver.obl.cõiunctis
his,quę dicit ibi Ia.de Are.& sequitur Io.de Imo.in l.qui insu-
lam respectu quantitatis operis: & ideò dicit de factis solo co-
hærentibus:quia in illis non est necessarium exprimere locum
& prę̃stationem operarum,& similium:vt in l.interdum.§.j.ff.
de verb.obli.& de ope.lib.ff. per totum.tradit Bart.in l.si non
sortem.§.libertus.ff.de condi.inde.vnde in istis casibus dicen-
dum est,qđ dictũ est in obligationibus damni,respectu fori.In
alĳs tamen est aliqua differentia,vt j.subĳciam in ĳ.q.prin.Sed
quò ad istã primã q.istius secũdi articuli, subĳcio istam,quid si
promissor non cõueniatur in loco cõtractus,vel in loco domi-
cilĳ,aut in alio loco vbi possit conueniri: vt Rome,vel in alio
quolibet loco:vt in vagabundo,vtrum talis actio sit arbitraria?
Solu.Guil.de cu.voluit,ꝙ sic.ex eo, ꝙ tacitè videt̃ insertus loc⁹
celebrati contractus: vt in l.si cũ dies.§.si arbiter.ff.de arb.& in
l.quę cõditio.§.fi.ff.de cõdi.& demõ.Et vide qđ dixi ad hoc in
c.qualiter.el.ĳ.de accus.in ix.princ.artic.ver.xxxix. Bart.tenet
cõtrariũ in d.l.ꝙ si Ephesi.ff.de eo,qđ certo loco.Mouetur: qa
secũdũ Gui.sequeret̃ hoc,ꝙ omnis actio esset arbitraria: si age-
retur alibi,quam in loco promissionis:qđ est cõtra mentẽ titu-
li.de eo,qđ certo loco.Nec est verũ,ꝙ videtur agi de loco pro-
missionis,vbi locus nõ exprimatur: imò intelligitur expressus
locus vbi petitur: & ille videtur destinat⁹ solutioni:vt in d.l.fi.
& triticaria.& in.d.l.vinũ.& ideò actio non est arbitraria:vt in
d.l.ꝙ si Ephesi.Et ex hoc sequit̃, ꝙ creditor,qui cõuenit debi-
torẽ in alio loco,quàm celebrati cõtractus,nõ tenet̃ aliquã mẽ-
tionẽ facere de loco contractus.¶Itẽ subĳcitur notabilis q.de
clerico vel laico conuento in iudicio,qui fideiubet iudicatũ sol-
uere: nec exprimit alium locum destinatæ solutionis.vtrũ pos-
sit ibi conueniri, ponendo, quòd aliàs ibi sortiatur forum.So-
lutio.hæc quæstio,quò ad clericum,potest habere duo dubia.
¶Primum.quid si clericus coram iudice laico fideiubet.
¶Secundum.quid si coram iudice ecclesiastico.
¶Quò ad primũ,quidam voluerũt,ꝙ possit ibi conueniri:etiã
coram iudice laico.de quibus dixi in c.si diligenti.s̃.eod.in v.q.
prin.fallẽtia.xviĳ.Et ibi vide remissiones,quia ista executio in
istũ fideiussorẽ cõtractus,nõ fit principaliter authoritate ipsius
iudicis secularis, nec apparet condemnatus sine citatione à iudi
ce seculari.Nec cum ipso est fundatũ iudicium: sed cum eo,pro
quo fideiussit:ergo non potest dici per talẽ fideiussionẽ cõsen-
sisse in iudicẽ laicum,postquam nõ potest dici iudicium cum eo
institutũ:potius ista executio videtur fieri in eũ authoritate iu-
ris,propter contractũ causatũ à sua promissione,quàm à sentẽ-
tia.Sed Dy.in l.j.ff.si qs in ius voc.nõ erit.tenet ꝙ non.nihil ta
mẽ allegat Spec.eo.ti.ver.xxĳ.in fi.& placet mihi hæc decisio:
qa vt volumus,ꝙ iste clericus teneat̃ respõdere per viã iudicĳ,
& nõ potest:qa p viã iudicĳ non potest prorogare iurisditionẽ
laici.per c.si diligẽti.s̃.eo.Aut per viã contractus,& tunc debet
b cõueniri corã suo iudice.vt in c.cũ sit.s̃.eod.Et sic patet ex prę-
dictis,ꝙ cleric⁹ corã laico nõ est idoneus[b] fideiussor.Sed si age
ret̃ cõtra ipsum clericũ solùm ratione cõtractus corã iudice ec-
clesiastico,in loco cõtractus,vel domicilĳ: teneret̃ ibi respõde-
re.vt statim dicã. Si verò fideiussit corã ecclesiastico iudice non
suo,Pet.de Ancha.in regula,ea,quæ fiunt.de reg.iur.li.vj.in re-
pe.q.xxĳ.in fi.post Cy.in d.l.j.tenet illud idẽ, ꝙ in fideiussio-
ne fienda corã laico,ꝙ sic fideiubẽdo non videtur illi foro pos-
se cõsentire,vt sentẽtia lata cõtra principalẽ,mãdetur executio-
ni cõtra fideiussorẽ.Et sic patet secundùm eũ ꝙ clericus etiã co-
rã ecclesiastico nõ suo iudice,nõ est idoneus fideiussor de iudi-
cato soluendo:sed extra iudiciũ valet eius fideiussio.& in ti.de
fideius.j.siue corã Papa,siue corã legato,vel delegato Papæ.In
quibus casibus nõ videtur cõsensisse in iudicẽ nõ suũ:etiã posi-
to,ꝙ rescriptum delegationis nõ loqueretur de ipso fideiubẽte.
Nã iure accessionis videt̃ rescriptũ extendi ad istas ꝑsonas non
expræssas,quæ quãdoq; in iudicio sunt necessarię.vt per Ioan.
An.in.c.j.s̃.de offi.deleg.vnde cùm fideiussor sit de talibus,me- a
ritò venit sub mãdato.vt in c.præterea s̃.de offi.dele.Et hoc vl-
timũ dictũ mihi placet.Sed non placet primũ dictũ simpliciter,
quòd clericus fideiubẽs corã ecclesiastico nõ suo iudice simpli-
citer nõ possit conueniri: imò arbitror distinguendũ,quòd aut
cõtra talẽ fideiussorẽ agit̃ vigore primę sentẽtiæ latę cõtra prin
cipalẽ,vt sine alia tela iudicĳ,sentẽtia mãdet̃ executiõi cõtra fi-
deiussorẽ.secũdũ ea,quæ notant̃ in l.j.ff.iud.sol.per Bart.& per
Doct.in l.fi.C.de vsu.rei iudi.Et ꝓcedat opi.Cyn.& Pet. Aut
agit̃ principaliter ratiõe cõtractus.Et tũc dicerẽ,ꝙ iste clericus
potest conueniri tã corã iudice cõtract⁹, quàm in ꝓprio domi b
cilio:intelligẽdo semper,ꝙ conueniat̃ corã iudice ecclesiastico:
cũ clericus ratiõe cõtractus etiã sortiat̃ forũ corã iudice nõ suo.
vt dictũ est.Est ergo ponderanda diligenter forma practicãdi,
vt intentando nouũ iudiciũ cõueniatur ratione cõtractus: non
autem petatur mandari sententia executioni contra fideiusso-
rem,nisi fortè accessisset in tali fideiussore sui iudicis consensus. c
8 ¶†Secũdò principaliter quæro.quid si cõtrahẽs promittit se so
luturũ in illo loco,in quo cõtrahit?Sol.dic ꝙ ibi sortitur forum
ratiõe cõtractus etiã si alibi habet domiciliũ.Et hæc est differẽ-
tia inter principalẽ.q.& istã.qa hoc casu, si peteret̃ ꝙ dandũ est
in alio loco,quàm in loco istius cõtractus vbi destinata est solu-
tio,haberet̃ ratio interesse ratiõe loci.Et sic est actio arbitraria,
ꝙ nõ contingit in q.præce.& ibi dixi in ver.secũdò quęro. Et
ratio descẽdit ex his,quæ ibi dixi,& latius dicã in iĳ.q.princ.Et
habẽt locũ prædicta in promissionibus dãdi.Sed in promissio-
nibus faciẽdi,si idẽ sint solo cohęrẽtes,debet designari locus,&
qualitas,& quãtitas,vt dixi in prin.primæ.q.prin.pręcedentis.
q̃bus etiã interueniẽtibus,licet nõ posset peti illud op⁹ alibi fie
ri,quàm in loco destinato:tamen ꝓmissor potest alibi cõueniri,
quàm in loco domicilĳ,vel vbi alias sortiretur forũ,vt si adim-
pleat̃ in loco destinato:aliàs succederet obligatio ad ĩteresse,si-
cut in cæteris obligationibus faciendi. vt in l.stipulationes non
diuiduntur.ff.de ver.obl.& in l.si quis ab alio.in fi.ff. de re iud.
In obligationibus autẽ faciẽdi,non potest peti quòd alibi fiat,
quàm in loco destinato.vt dictum est.Et ad materiam istius in-
teresse vide ea,quæ dicã in proxima seq.q.Et in clericis dic, vt
dixi in præcep.princ.q.& vt etiam dicam in seq.
9 ¶†Tertiò principaliter quęro.qd iuris quãdo cõtractus est ce-
lebratus in vno loco.puta Senis, & solutio est destinata in alio
loco,puta Florẽtię:quis locus cõsideratur.Solutio.dic,quãtum
ad sortiendũ forũ ratione contractus,nõ cõsideratur locus cele
brati cõtractus,sed destinatę solutionis:quoniam ibi cõtraxisse
videtur.vt in l.cõtraxisse.ff.de actio.& obl.& ꝓbatur hic & in
c.romana.§. contrahẽtes.eo.tit.li.vj.tenet gl.Pe.& Cy.in l.j.C.
vbi cõueniat̃ qs in loco.Et tenet Bar.& Doc.ĩ l.quæro.ff.de so.
& l.iĳ.ff.ex quib⁹ causis in pos.eatur.tenet & Bar.in l.j.ff.de eo
ꝙ certo loco.licet gl.dubitauerit in l.eũ.C.de cõstit.pecu.& in
l.j.ff.de bonis aut̃.iu.pos.& ibi Ber.& cõmuniter sequũtur hic
Doctores, & in d.§.cõtrahẽtes.Inno.in c.j.j.de pl⁹ peti.Bal.&
Ange.in l.hæres absens.in fi.de iudi.Sed quãtum ad alios effe-
ctus, qs locus cõsideretur,tãgã.j.in quarto principali articulo.
10 ¶†Secundò quæro iuxta prędicta,vtrũ obligatus vigore dicti
celebrati contractus possit alibi cõueniri,quàm in loco destina
tæ solutionis? Sol.dic, quòd in hoc duæ reperiuntur principa-
c les[c] opi.Prima fuit in l.j.ff.de eo ꝙ certo loco.& Doc.cõmuni-
ter ibi,qui dicũt, quòd iste potest cõueniri in quolibet alio lo-
co,dũmodò idoneo.Ita dicit gl.præallegata,& ita restrĩgit tex.
in l.si duo.§.fi.ff.de cõsti.pecu.qui vult,ꝙ talis possit vbiq; cõ-
ueniri: vnde limitat vt hic, hoc est in loco idoneo,per l.vt gra-
datim.§.sed si lege. ff.de mu.& hono. Et ita etiã intelligit. l.eũ,
qui.ff.de iudi.Et videret̃ velle,quòd solùm possit iste conueniri
in loco domicilĳ,aut vbi alias sortiret̃ forũ.Sed Bart.post Nic.
de mat.in d.l.j.ff.de eo, quòd certo loco.simpliciter voluit , ꝙ
taliter obligatus possit vbiq; conueniri, & in loco vbi aliàs nõ
sortiretur forũ.Mouetur per d.l.si duobus.§.j.& per l.qui cer-
to.ff.de condi indeb.quæ iura generaliter volunt, quòd possit
vbiq; cõueniri:ergo generaliter sunt intelligenda:vt in iuribus

a ¶Vide etiam Bar. in l. item illa in fin. princ.ff. de constit. pec. & an valeat promissio sine expræssiõe, vide Bal. in l. liberti. C. de op. liber.in vj. colum.

b ¶Vide ea quæ no. moder. in l.j. ff. si quis in ius vocat. non eat.in iĳ.colũ. vbi reprehendunt Barto.

c ¶Vtrũ is,qui promisit dare certo loco , si ibi non reperiatur , possit quocunq; loco , etiam nõ idoneo cõueniri?ꝙ intelligatur de loco idoneo, tenet glo.in l.j.C. de eo, ꝙ cer.lo. & Floria. ibi,qui refert Bald. concordãtem opi. & videtur sequi distinctionem Maria.hic,in fi.huius q.& de hac q. vide mod. instit. de act. in §.præterea.&.§. loco. adde etiã.Soci.in consi.ccxlvĳ. colũ. iiĳ. ver.iĳ.ea. conclu.

vulgatis. Et hoc ad similitudinē fugitiui, vt in l. j. C. vbi quis de curiali, vel cohortali. & ĩ l. j. C. vbi causa stat⁹. & quoniã vbicꝙ reus pōt cōueniri, secundũ istã opi. datur arbitriũ iudicij, vt in hoc habeat ipsum interesse propter rē petitã in loco nō destinato solutioni, per l. ij. de eo, qđ certo loco. Non ob. l. hæres absens. in fin. ff. de iudi. qa secundũ eũ, debemus distinguere circa modũ agēdi. Nã si petit̃ in loco destinato solutioni, aut in alio loco vbi aliàs obligatus regulariter poterat conueniri. vt in loco domicilij vel simili. Et tũc non habetur ratio interesse. & ita debet intelligi, d. l. hæres absens. in fi. facit quod no. in l. ij. C. de sen. quæ sine certa quantitate. Si verò peteret̃ in loco vbi aliàs nō sortiretur forũ. Et hoc casu, actio est arbitraria. Nã licet in loco nō destinato regulariter nō possit cōueniri; nisi ad verũ debitum, vel in loco vbi aliàs sortiret̃ forũ: tñ ex eo, qa cōuenitur extra ista loca, vbi regulariter poterat cōueniri, habetur ius ad interesse propter locũ, vt in d. l. ij. ff. de eo, quod certo loco. Nō ob. l. vt gradatim. §. sed si lege. qa tũc dispositio generalis debet restringi, quãdo aliqđ de nouo induceret: tunc eñ restrictionē recipit de indēnitate & habilitate, vt etiã probat̃ in l. j. C. de sacrosan. ec. Secus qñ dispositio emanaret generaliter sup iure antiquo secũdũ qđ dicit Ia. de Are, in l. j. §. nũciatio. ff. de no. ope. nun. Et ibi gl. notabilis, dum intelligit text. q dicit oĩbus dieb⁹, & gl. exponit. s. feriatis & nō feriatis: aliàs dispositio nihil operaretur. Et ita hic, si intelligeremus de loco idoneo: cũ satis de se cōstaret, ꝙ de iure cōi in loco domicilij vel simili, pōt qs cōueniri. Et secundũ hũc intellectũ videtur notabiliter limitari ea, quę dixi in duabus ꝑcedētibus, qõnibus. Sed tu aduerte, qa hęc videtur esse mirabilis opi. Et quãuis iura gñaliter loquentia videantur facere pro ea, tñ mihi videt̃, ꝙ nō sit vera: qm̃ nimis absurdum esset, ꝙ qs posset vbicꝙ cōueniri rōne cōtractus vel destinatæ solutionis: si modò pōt cōueniri in loco contractus, aut destinatæ solutionis vel domicilij: aut vbi aliàs sortiret̃ forum: & alicubi ex ꝑdictis locis sui copiã faciat: nec videt̃ hoc esse cōueniens, ꝙ posito, ꝙ tu posses me conuenire in loco domicilij, aut simili ratione cōtractus alibi celebrati, aut destinatæ solutionis: quod nō habeat̃ ratio interesse rōne loci, vbi debebat fieri solutio, maximè ex parte rei siue debitoris, si ibi reperiretur, arg. d. §. cōtrahentes. Et fortè magis debitori interest cōueniri, vbi destinata est solutio, in quo loco solũ de scripto iure videbatur petenda solutio, vt verba sonãt, & sic videbatur nō posse alibi peti, etiã in loco domicilij: aut vbi alias sortiretur forũ. Nam eo ipso, ꝙ solutio est destinata in certo loco, videtur creditor sibi præiudicasse respectu facultatis agēdi cōtra debitorē: etiã respectu locorũ, in quibus aliàs sortiebatur forum. argu. l. quæsitũ. §. idem respōdit. ff. de fun. instru. facit in simili. l. cũ ita. ff. de cōdi. & demon. ideo sicut creditor nō cogebat̃ in alio loco recipere, vt in l. is, qui certo. ff. de eo, quod cer. loco. Ita nec debitor cogēdus est soluere in alio loco, verũ quia si in loco destinato solutioni debitor nō faceret sui copiã, videtur inutilis stipulatio. Et sic videtur esse quodãmodo in potestate promittētis, an debere tur: quod esse nō debet, vt in l. ij. ff. de eo, qđ certo loco. & obligatio nō debet esse inutilis. vt in l. titia. §. idē respōdit. ff. de ver. oblig. Ideò meritò ex vtilitate quadã, vtilis est prodita actio in hoc legislatore, vt alibi valeat cōueniri, quàm in loco destinato solutioni. Et hoc est, qđ voluit text. in l. j. ff. e. dum dicit, vtilem actionē dandã. Et ideo vtilē intelligo, qa verba nō deseruiebãt: sicut in simili dicimus de vtili actione. in l. pen. ff. si quadrupes pau. fecisse dicatur. licet gl. ibi exponat, vtilē. i. efficacē, ideo satisfuit, ꝙ debitor posset cōueniri vbicꝙ: hoc est in loco idoneo s. vbi alias sortiretur forũ. facit qđ not. in simili in l. si qñ. C. de inoffic. test. cōiuncta. l. j. ff. de mil. test. Ex quibus patet nunc, ꝙ responsio Bar. ad l. vt gradatim. §. sed si lege. nō est bona: qa iura generaliter loquētia, ꝙ qui promisit soluere certo loco possit vbicꝙ cōueniri, inducũt nouũ ius. Et cōtra iuris cōis verborum rigorē & significatũ. Ideo debet recipere restrictionē de a identitate[a]. facit etiã quod no. Bar. in l. Titiũ & Meuiũ. §. tutoris. ff. de admini. tu. vbi dicit, ꝙ licet debitor promiserit soluere vbicunꝙ fuerit petitũ, nō tñ pōt cōueniri, nisi in loco domicilij. Et sic illa dictio, vbicunꝙ recipit restrictionē, de quo dicã. j. in alia. q. Et pro dicta opi. est tex. in l. hæres. in fin. Et hãc etiam opi. voluit gl. nostra hic super verbo, domiciliũ. Quinimo hic videt̃ tex. expressus. & tenet expressè glo. insti. de actio. §. loco nō obstãt iura in cōtrariũ allegata: qa possumus rñdere multipliciter. Primo, qđ dũ tex. dicit, vbicꝙ aut per similia verba, intelligamus de loco. s. aliàs idoneo, vt s. dixi, secundũ gl. Secũdo possumus rñdere, ꝙ dum tex. in l. si duo §. j. dicit, vbicꝙ & pro posuerit locũ cōtractus: & locũ destinatæ solutionis intelligamus vbicꝙ, de duobus ꝑmissis locis: non autē gñaliter de omni alio loco. Et intelligo de loco cōtractus, hoc est de loco domicilij, neꝙ obstat si qs diceret ꝙ ista videt̃ esse diuinatio: qa respō

a ¶ Vide textũ in l. j. §. j. vbi pau. infert ad no. q. ff. de consti. pe. & latè mo. Ia. in l. quicũꝙ. in prin. ff. de ver. obl.

b ¶ Vagabundus. Ista distinctio non placet Flo. in l. j. C. de eo, qđ certo. qa in tali vagabũdo. l. j. ff. de eo qđ cer. lo. nihil noui induceret: cũ etiã de iure cōi vagabũdus possit quocũꝙ loco conueniri.

deo, ꝙ istud nō est verũ: quia qs presumit̃ esse in loco, vbi contractus agitat̃. ar. l. quę cōditio. §. cũ ita. ff. de cōdi. & demonst. & in l. nōnulli. C. de Epis. & cler. de quo latius dixi in ca. qualiter. el. ij. j. de accusa. in xj. arti. prin. q. xxij. & ita etiã potest respōderi ad l. eũ qui. ff. de iudi. dum tex. dicit, quocũꝙ loco, videlicet destinato solutioni, & Romæ, vbi cōtractus gerebatur, secũdùm quod dicit ibi glos. in apostil. Et eodē modò pōt respōderi ad l. qui certo. Nam ibi soluebatur indebitum in alio loco, q̃ in loco domicilij. vnde dicit ibi tex. ꝙ quolibet loco potest recipi debitũ, quod est in loco destinatæ solutionis: & in loco domicilij, & iste est verus & nouissimus intellectus iudicio meo, ad illa iura pro quo etiã facit: quia nō memini me legisse, ꝙ si in loco domicilij geritur cōtractus, & ibi destinatur solutio, ꝙ detur facultas creditori alibi cōueniēdi debitorem, si aliàs alibi nō sortiret̃ forũ, nisi fortè loqueremur in eo, q postea esset effectus vagabundus. vnde posset etiã dari tertia rñsio ad dicta iura videlicet, ꝙ loquunt̃ in vagabũdo, qui nō habet certum locũ, nec in certo loco sui copiã facit: ideò cōueniri pōt in quocũꝙ loco, vbi aliàs inueniat̃: debet tñ haberi rō interesse ꝑpter locũ. nã vagabũdus pōt vbicꝙ cōueniri, vt dicã in c. fi. j. eo. b Quare arbitror sic cōcludendũ, ꝙ aut est vagabũdus[b] & potest vbicꝙ cōueniri. Sed si cōuenitur in loco destinato solutioni, nō habetur ratio interesse: secus si alibi. facit qđ statim dicã. Aut nō est vagabũdus, & nō potest vbicꝙ cōueniri: sed solùm in loco destinato solutioni. Et hoc solo casu oĩno habetur ratio in interesse, vt est tex. in l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cer. loco. Et intellige de interesse ratione loci: secus de interesse ratione temporis, aut simili, vt est tex. hic, vbi habetur ratio talis interesse, quod tamē intellige, vt j. dicã. Aut quæritur in alio loco, vbi aliàs sortitur forũ: & tunc habetur ratio interesse etiã propter locum, tam ex parte actoris, quàm ex parte rei, vt j. subijciam. & est tex. in d. l. ij. & in l. iij. §. nũc de officio. ff. de eo qđ cer. loco. & in l. j. C. vbi cōueniatur qui certo loco dare ꝑmisit. insti. de act. in §. loco.

11 ¶ † Tertiò q̃ro vtrũ à quo deueniť debitor in alio loco, q̃ destinatę solutionis, possit agere sine aliqua cōmemoratione illi⁹ loci destinatę solutionis. So. dic, ꝙ nō, imo debet in libello suo mētionem facere de loco destinato solutioni: vt in l. ij. §. si quis Ephesi. ff. de eo, qđ cer. lo. Ille tñ tex. loquit̃ in alternatiua locorum. vnde melior est tex. insti. de acti. in §. loco. vbi tex. vult, ꝙ debet fieri cōmemoratio loci: aliàs autē dicit̃ creditor plus petere. facit c. j. j. de plus peti. Et intellige, ꝙ sufficit, ꝙ fiat cōmemoratio loci in narratiōe libelli: nō autē est necessaria cōmemoratio in cōclusione, aut in executiōe: vt dicit Bar. in l. iij. in prin. ver. quare puto. ff. de eo qđ cer. loc. Si tñ in libello nō habetur mētio loci, ꝑpter hoc libellus nō vitiaretur: sed solũ diceretur ille plus loca petere: vt in d §. loco. sed si peteret̃ in loco destinato solutioni, vel in vno in locis destinatis solutioni, nō est aliqua necessaria commemoratio loci: vt in d. l. iij.

12 ¶ † Quartò quero vtrũ ꝑpter locũ habeat̃ rō interesse in oĩb⁹ actionibus si nō agit̃ in loco destinatę solutiōis. Sol. dic ꝙ nō: sed solũ in actionib⁹ scripti iuris, & in actiōe ex testō: vt in l. si is. ff. de eo qđ cer. lo. secus est ergo in actionibus bonę fidei: vt in l. bonę fidei. eo. ti. Et ratio pōt esse in actionibus bonę fidei ex ipsa natura actionis principalis, arbitriũ iudicis multũ pōt. Ideò nō cōsiderat̃ cã accidētalis: vt in l. q habet. in prin. ff. de tu te. veniũt casu in actionibus bonę fidei actioni in re. quę ęquũ est cōueniri re: licet exposita aut cogitata nō fuerint: vt in l. fin. ff. de cōdi. ob tur. cau. & sic per hunc modũ petens in alieno loco in actione bonę fidei nō v̄r habere necesse exprimere locũ in libello. hoc tñ mihi nō placet: quia licet ex ipsa natura actionis cōcedat̃ arbitriũ iudicis: tñ ex ipsa expressio qualitatis dirigit iudicē ad arbitriũ. Ideò iura q̃ simpl̃r volũt, ꝙ petēs in alio loco, dicatur plus petere: nō distinguũt inter actiones bonę fidei, & stricti iuris, vide insti. de actio. in §. actionum. & traditur per glos. j. & Doc. in c. p. & g. s. de offi. deleg.

13 ¶ † Quintò quero vtrũ in istis actionibus arbitrarijs ꝑpter locum cōsideretur interesse, tã ex parte actoris quã ex parte rei. Sol. dic ꝙ cōsideratur ex parte vtriusꝙ tex. est in l. ij. & in l. iij. §. nunc de officio. ff. de eo, quod cer. loco. & in l. ij. C. eod. Et si tu diceres, quomō pōt haberi rō interesse actoris & rei: qa aut reus est in mora, & nō debet haberi ratio sui interesse: qa dãnũ qđ qs sua culpa &c. Aut nō est in mora, & nō pōt cōueniri: vt d. l. iij. §. si quis ita. ff. de eo qđ cer. lo. rñdeo distinguēdo, ꝙ aut reus est in mora. & nō actor: & tũc actio est arbitraria ꝑpter locũ: & habet̃ rō interesse rei. Et si tu diceres, qũo habet̃ ratio interesse rei, cũ ipse solus sit in mora: rñdeo, quia cùm ipse grauetur in hoc, ꝙ in alio loco cōuenit̃, q̃ in loco destinatę solutionis. ideò debet in alio releuari: vt habeat̃ rō sui interesse cōtra actorē. p regulã, q sentit onus, &c. & hoc voluit glo. Bar. in l. iij. §. nunc

§.nunc de officio.ff.de eo,quod cer.loco.Aut actor est in mo-
ra,& reus nõ:vt puta,quia reus obtulit & deposuit in loco de-
stinato solutioni:& tunc respectu interesse actoris cõtra reum,
actio non est arbitraria:vt in l.ij.in princi.& ibi no.ff.eo.ponit
Bart.in d.§.nunc de officio.sed gl.ibi in ver.ratio apertè sentit
cõtrariũ dum dicit,soluere vel recipere.sed põt cõcordare,ꝙ re
spectu vtilitatis ipsius rei petitæ,quæ est circa ipsam rem:puta
quia est maioris valoris in loco destinato solutioni,quàm vbi pe
titur.ideo habet̃ ratio istius interesse,cũ nõ sit in mora:sed pos-
set reus euadere istud interesse,cauẽdo se soluturũ in loco desti
nato solutioni,postquàm adhuc nõ fuit in mora.& ita proce-
dat gl.sed ratio interesse extra nõ habetur ab actore moroso cõ
tra reũ nõ morosum,vt puta,pœnæ in quã incidisset expẽsarũ
aut similiũ:quia sibi moroso imputandũ est:licet in ipso debi-
tore cõsideretur esse istud interesse ad rẽ:vt statim dicam,quare
dic,ꝙ respectus interesse rei cõtra actorẽ,an actio sit arbitraria
propter locũ,quidã dubitauerũt:qa cũ mora actoris nõ sit cõsi
derata ad hoc,vt noceat reo:ergo nõ põt:quia nõ nocet,nõ de
bet sibi prodesse.vnde non debet posse imputari culpa actoris
ex qua sentit lucrũ,vt in l.tantũ in fundo.§.qđ si mulier.ff.de
iure do.Sed p̃dicta opi.reprobat̃ per Bar.in d.§.nũc de officio.
potest em̃ esse,ꝙ rei interest:qa iuit tẽpore cõgruo ad locũ de-
stinatæ solutionis,& ibi obtulit,& cõsignauit pecuniam:& fe-
cit expẽsas in eundo & redeundo:& sic interest sua non redire
iterum ad locũ illũ.vnde totũ hoc venit in arbitrio iudicis:vt in
l.ꝙ si Ephesi.§.j.ff.de eo quod cer.lo.per quẽ text.volũt Doc.
ꝙ hac ratione iudex possit etiã in totũ absoluere reũ,etiã habi
ta cautione de soluẽdo in loco statuto,prout ęquitas dictauerit.
facit.l.ij.§.in oĩbus.ff.de iudi.sed si reus esset paratus soluere in
loco,in quo cõuenitur in loco nõ destinato solutioni:habet̃ ra
tio interesse circa rẽ:quia fortè minus valet in loco destinato so
lutioni,quàm vbi cõuenit̃:& etiã interesse extra rẽ,vt expensa
rum vel similiũ.Aut actor & reus sunt in mora,nã hoc casu,mo
ra cũ mora cõpensat̃:vt l.si ambo.ff.de cõpẽ.Alij dicunt morã
actoris,q̃ prodest reo,nõ esse inspiciendã:nõ ꝙ mora cũ mora
cõpenset̃:qa ista mora cõmittit̃ circa diuersa.ideò nõ est locus
cõpẽsationi:sed bene cõpẽsabitur interesse cũ interesse,in eo,
quod vnum aliud excedat fiet condemnatio , vt in l.ij.ff.de eo,
quod cer.lo.& adde etiã quæ dicam in iiij.& v.quæstionibus
prin.huius.ij.arti.

14 ¶†Sextò quæro,vtrũ fideiussor,qui interuenit pro illo,q pro
misit se soluturũ in alio loco,teneat̃ ad interesse propter locũ
a ex mora[a] debitoris non soluentis in loco destinato.Solu.dic,ꝙ
non siue fideiussor interuenerit ante morã cõmissam per debi-
torem,vt in l.centũ Capuæ.ff.de eo,quod cer.loc.vbi omnino
vide per Bar.& Doc.siue etiã intercessisset post mortẽ,vt in l.
fi.& ibi etiã vide latius per Bar.ff.de eo,quod certo loco.

15 ¶†Septimò quæro,vtrũ fortè soluta in alio loco,quàm desti-
nato solutioni,extinguatur obligatio ad interesse propter lo-
cum ex mora debitoris.Sol.dic,ꝙ aut soluit̃ principaliter credi
tori,aut soluitur adiecto.Primo casu,videt̃ ꝙ extinguat̃,vt in l.
centũ Capuæ.ff.de eo,quod certo loco.vbi liberat̃ tam princi-
palis,quàm fideiussor,qđ est verũ,secundũ Pe.etiã si recipiens
sortẽ fuerit protestatus,ꝙ nõ intendit liberare reũ ab interesse
propter locũ.Sed Bar.distinguit,ꝙ aut recipiẽs simpliciter reci
pit non liberando soluentẽ.Sed cũ protestatione,ꝙ nõ intendit
liberare:& protestatio prodest in hoc,ꝙ ille nõ videatur à sor-
te liberatus.Sed remaneat petitio sortis pro interesse.ar.l.iij.§.
itẽ.Iulianus.ff.de eo,quod certo loco.vbi solutione sortis solu-
ti.adiectio.nõ liberat̃ soluẽs ab interesse propter locũ de quo
statim dicã.Et hoc ideo est,qa deficit cõsensus veri creditoris.
ita in proposito per protestationẽ apparet,ꝙ deficit consensus
creditoris.Aut nõ recipit simpliciter,sed expressè liberat soluẽ
b tem à sorte,protestãdo[b] ꝙ sibi remaneat ius saluum petẽdi in-
teresse.& tunc procedat opi.Petri.vel posset etiã dici secundũ
Bar.ꝙ etiã hoc casu,cũ reus soluẽs videatur cõsensisse illi cõdi
tioni adiectæ ne liberaretur:remaneat ius saluũ ipsi creditori,
ꝙ posset petere interesse,vnde poterit peti nõ ex vigore officij
iudicis,vel actionis primæ,quæ sublata est:sed vigore actionis
nouæ ex actione præscriptis verbis,q̃ oritur ex quodã contra
ctu nominato celebrato tẽpore solutionis:videlicet qa libero te
à sorte hoc pacto,ꝙ habeã,seu tradas interesse.Soluit tñ Bar.in
d.l.fin.in fi.ꝙ etiã si soluens nõ cõsenserit,debemus intelligere,
ꝙ creditor liberabit soluentẽ,nõ liberaret,si crederet nõ posse
petere interesse.Et sic cũ debitor reperiat̃ liberatus ab interesse
sine causa põt agere cõdictione ob causam,vt reponat̃ in suam
pristinã obligationẽ ad hoc,vt possit petere interesse.Et qm̃ ta
le interesse erat purũ,potest peti sine circuitu , vt no.in l.si mu-
lier.& in l.si quis accepto.ff.de condi.ob cãm.põt tñ dici, ꝙ in
casu p̃dicto detur etiã cõdictio sine causa,per l.j.§.binarij.ff.de
cõdi.sine causa.Nã cõdictio ob cãm,nõ videt̃ posse dari,cũ nõ
fuerit cõsensum ab vtraq; parte.ar.l.si repetẽdi.C.de condi.ob
cãm.secundũ Rapha.Sed tu aduerte:qa tex.ille loquit̃ solũ,qñ
causa & volũtas fuit solũ in mẽte retẽta:ita ꝙ nõ fuit aliqua ex
pressio volũtatis.Sed nos loquimur,qñ creditor expressit volũ
tatẽ suã:vnde licet debitor soluẽs nõ expressit suã volũtatẽ tñ
soluẽdo illi adhibẽti talẽ cõditionẽ,ꝙ nõ intẽdebat liberare ab
interesse,tacitè videt̃ habuisse cõsensum.Aut soluit̃ adiecto ver
bo promisisti mihi,aut Titio soluere centũ Florẽtie.Et tñ ipsi
Titio aut mihi,soluisti Senis:vtrũ habeat̃ ratio interesse:vt pro
pter locũ,illud possit petere creditor principalis,nõ obstante
receptione sortis.So.tex.est,ꝙ sic:in l.iij.§.itẽ Iulianus.ff.de eo
qđ certo loco.Et qũo procedat hoc,& qualiter sit formãdus li
bellus,an sit petenda sors,vt cõsequi valeat interesse qđ est ma
gis verũ.An verò solũ possit petere interesse,vide ibi per Bar.
qa in hac.q.& in aliquibus p̃cedẽtibus,pręter cõsuetudinẽ meã a
prędictas.q.assumpsi,nõ facientes principaliter ad titulũ:qa nõ
poterant bene distingui & separari à materia tituli & c.nostri.

16 ¶†Octauò quęro redeundo ad principalẽ materiam tituli,qua
liter is,qui sortitur forũ solũ ratione contractus,possit ibi con-
ueniri.Solu.dic,ꝙ tunc potest ibi conueniri,si ibi reperiatur,vt
in c.Romana.§.contrahentes.eo.tit.li.vj.Et sic patet,ꝙ in con
tractibus non fit remissio ad locũ cõtractus, sicut in delictis ad
locũ delicti.de quo dicã.j.ĩ iij.prin.ar.& vide quę dixi.j.q.xij.

¶Nonò quæro.pone ꝙ ille,qui promisit soluere Florentiæ ibi
ratione cõtractus,& existẽs ibi citatur ad iudicẽ,ipse cõparet &
negat se ibi contraxisse:quid fiet.Solutio.dic secundũ Inno.ꝙ
ante omnia cognoscẽdũ est summariè,an ibi cõtraxerit vel nõ,
etiã cognosci valeat,an sua sit iurisditio.secundũ no.in c.super
literis.s̃.de rescrip.& per Legistas in l.si quis ex aliena.ff.de iu b
di.& in l.ex quacunq;.ff.si quis in ius voc.nõ ierit.de quo arti.
ego latè dixi in c.si clericus.s̃.eo.& aliquid in c.ex transmissa.s̃.
eo.Et aduerte:quia Bar.in hac materia sibi contradixisse vide-
tur in l.ij.ff.si quis in ius vo.nõ ierit.dum dicit ꝙ põt procedere
in causa,nõ p̃missa aliqua cõditione sup hoc,an ibi cõtraxerit.
Nã sicut examinabit̃ in meritis causæ.Et qa videt̃ sufficere in li
bello allegare qualitatẽ cõcludentẽ iurisditionem iudicis.per l.
pe.C.de iuris.om iudi.Sed ideo Bar.tenuit cõtrariũ in l.pręscri. c
C.si cõtra ius vel vtilita.pub.& tenet Inn.in d.c.Romana.§.cõ
trahẽtes.e.ti.li.vj.vbi dicit,ꝙ ante oĩa debet stãte parte cogno-
scere summariè,an ibi contraxerit.Et postea plenariè ad merita
causæ discutit̃.de hoc ar.in c.veniẽs el.ij.vbi idẽ venit bis exa-
minãdũ,in eo iudicio.& hec opi.magis placet.d.Ant.ĩ d.c.sup
c literis.& tenet Io.de Imo.in l.qdã[c] cõsulebãt.in pe.q.ff.de regu.

17 ¶†Decimò quęro,qđ si clericus cõuenit̃ ratione cõtractus corã
ecclesiastico,alias nõ suo iudice:& in veritate ipse non cõtraxit
ĩ illo territorio,nec solutionẽ destinauit:tñ ipse cõparet,& nõ
excipit,ꝙ nõ posset ibi cõueniri:qa cõtract⁹ sit alibi gestus,qua
re iudex procedit quærit̃,an valeat processus.Solu.Lapus in c.
romana.§.cõtrahentes.e.tit.in.vj.dicit,ꝙ nõ:quia talis clericus
sine cõsensu diœcesani sui nec expressè nec tacitè potuit in illũ
consentire:vt in c.sequenti vnde si cõparet,& etiã iudex pro-
nunciauit esse conditionẽ suã super principali,& appellaretur
per iudicẽ ad quẽ incitãdus esset processus.Si verò nõ appella
retur,secundũ Lapum,processus valeret: postq; pronunciauit
suã esse cõditionẽ:nisi pronunciatio esset manifestè cõtra veri-
tatẽ,vt quia notoriè apparet cõtractũ alibi gestũ,quàm in suo
territorio.facit quod no.in simili in c.super literis.s̃.de rescrip.
& per Inn.Ioã.An.& Doc.in c.præterea.j.de dila.& qđ tradit̃
in d.l.ex quacũq;.& l.si quis ex alie.Deinde subdit Lapus pro
clariori conclusione & veritate distinguendũ esse,ꝙ aut cleri-
cus conuenitur ratione cõtractus corã nõ suo iudice.aut laicus.
Itẽ quod aut cõstat cõtractũ vigore cuius cõuenit̃ nõ esse cele-
bratum in territorio illius iudicis.Aut cõstat celebratũ esse aut
est dubiũ,qñ cõstaret contractũ celebratũ esse,tenetur rñdere:
etiã si sit clericus:dũmodò cõueniat̃ corã ecclesiastico.tex.est in
d.§.cõtrahẽtes.Secundo casu,qñ cõstat alibi celebratũ,nõ tene
tur rñdere:& processus esset nullus.Tertio casu,quando est du
bium,dic ꝙ aut excipitur,ꝙ cõtractus nõ est ibi gestus:& ratio
ne dubietatis cogit̃ ibi respondere.Sed cognoscet̃ quod dixi
in præce.q.Aut cõtractus sit ibi vel alibi gestus.soluit tamen,ꝙ
si probatur cõtractus gestus,licet nõ probetur ibi gestus:dum
modò nõ probetur alibi gestus:quia excipiendo videt̃ subijsse
iudiciũ sicut laicus,dumtaxat tenet̃ ibi rñdere.Sed si est cleri-
cus.quia clericus nõ põt prorogare iurisditionẽ non sui iudicis,
vt in c.sequenti.& hoc casu,nõ tenet processus.Si verò clericus
non simpliciter excipit,sed declinat forum ex eo,ꝙ dicit ibi se
nõ cõtraxisse.Et tũc antequàm ad vlteriora procedatur,neces-
sarium est discutere,an ibi cõtraxerit vel nõ prout.s̃.dixi.Et si
non probat̃ ꝙ ibi cõtraxerit:reus absoluet̃ ab instãtia,& actor

a ¶Ex mora debitoris videtur augeri obligatio ipsius fideiussoris:quia idẽ videtur fideiussisse in omnẽ causam, quæ venit ex natura actionis: vt latè per Alex.in consi. xxxiiij. col.ij. li.ij. vide Doc.in .§.pręterea.de act. Bart. & alios in d.l.fi.ff. de eo,qđ cer.loco.

b ¶Protestatio em̃ conseruatiuus protestantis, qđ aliàs fuisset periturum Alexan.consi.cxc. colũ.vj.lib.ij.Are. consil.xc.in prima colum.

c ¶Quidã consulebant. vide ibidem per Alex.ĩ iiij.col. & latissimè p Fel. in c.super literis.in x.colũ.ver.an sua sit iurisditio. s̃. de rescrip.

in expēsis cōdēnabitur.si autē probabit,procedet iudex in causa.Et si fortè nō probaretur:iudex tñ pronūciaret tanq̃ probatum esset se iudicē cōpetētē:& si nō appellaret,sententia teneret & præiudicaret sibi:q̄a in hoc faceret ius inter partes, secundū Lapum in d.§.cōtrahētes.quē sequitur ibi dñs Dominicus. Et adde ad prędicta,quę latius dixi in d.c.si clericus.s.eo.

18 ¶ † Vndecimò quæro,vtrū indifferēter sit verū,ꝙ quis sortiat̃ forū in loco destinato solutioni,ita vt nō habeat̃ ratio,an in loco cōtractus fuerit tanq̃ viator.& de proximo recessurus.Sol. dic,ꝙ de hoc nō habet̃ aliqua ratio.Nā l.cōtraxisse.& alia similia iura s.allegata q̄ loquunt̃,ꝙ q̄s sortiat̃ forū in loco destinatæ solutionis,non faciūt differentiā,vtrū fuerit destinata solutio ab existēte in loco,vbi quis esset tanq̃ viator:aut verò,vt habens ibi stationē vel tabernā,vel pergholā:sic habeatur restrictus respectu cōtractus celebrati.debes enim scire,ꝙ ad hoc,vt quis sortiat̃ forū in loco cōtractus,requirit̃ ꝙ q̄s nō cōtraxerit a ibi tanq̃ viator & immediatè recessurus[a]. Sed requiritur,ꝙ ibi posuerit stationē,pergholā,vel tabernā,vel q̄d simile vt cōtrahat:quis nō habeat ibi animum ponēdi domiciliū,vt est tex.in l.hæres absens.§.j.ff.de iu.A B.tenet Bald.in tractatu cōstituti. ver.modo venio ad locū alle.no.per Dy.in l.ij.ff.de bo.autho. iudi.pos.& est tex.Ma.& in c.Romana,§.neq̃ etiā.eo.tit.li.vj. Et hoc adde ad limitationem prin.q.principalis huius secundi principalis ar. Aduerte tamē:quia prædicta limitat singulariter Bar.in d.l.hæres.§.j.videlicet,ꝙ tunc sit verū,ꝙ quis nō potest cōueniri ratione cōtractus,si cōtraxit vt viator:q̄n contrahens b sciebat[b] illū viatorē:secus si ignorabat probabili ignorātia: q̄a tūc ignorātia probationis nō debet sibi obesse:& in dubio pręsumitur ignorare,si videt illū habentē pergholā,seu tabernā,aut q̄d simile,prout Senis nūc sunt multi propter aduentū dñi nostri Eugenij quarti papæ,vel si ille cū quo cōtraxit nō habebat aliquod signū peregrinationis,seu itinerationis. Sed incidebat tanq̃ vnus ciuis mercator,fuit in culpa nō pādēdo seu notificādo personā suā ꝙ esset viator.ar.c.in audiētia.& c.si verò.de sen. excom.& hanc limitationem sentit bene tex.in d.l.hæres.§.j.

> a ¶ Vide Pau.de ca. in l. heres absens §.j.ff.de iudi.& di xi.s.in ru.in j.col.
>
> b ¶ Sciebat illū viatorē.adde in simili,quod pulchrè distinguit Soci.in l. Iulianus.parua in fi.verbis.ff.de condi.& demon.

19 ¶ † Secunda limitatio est quādo cōtrahens sciebat illū viatorē. Sed res erat talis,quæ verisimiliter à viatore: vel per viatorem emebatur,aut vendebatur,vt ibi statim solueretur pecunia: vel traderetur res:vt puta,si à viatore emitur equus, vel venditur, aut similis res.Nā tūc potest ibi cōueniri ad rē tradendā,vel ad pretium. Et si recipiens pretiū à viatore existens,& viator vellet recedere cū equo dicens,ꝙ deberet cōueniri in loco domicilij sui ex eo,quòd ibi contraxit tanq̃ viator:nō est admittēdus. Quinimò volens recedere,videt̃ quodāmodo delinquere.facit l.ij.& quod ibi no.ff.de pig.act.Et ideò dicit singulariter Ang. in d.l.hæres.§.j.ꝙ si aliq̄s mercator vadit Venetias,& ibi emit merces tanq̃ viator,ꝙ nō potest ibi cōueniri.Sed in loco domicilij:secus si aliquid aliud emeret,in quo tacitè videretur cōuenire,ꝙ ibi statim pecunia soluatur:prout deprehēdetur ex qualitate rei:nisi cōsuetudo aliud haberet.Et ex prædictis ego infero:ꝙ si cōsuetudo habet apud istas nūdinas,ꝙ videatur cōuentum inter cōtrahentes de pretio ibi soluendo, & rē tradēdo,ꝙ licet aliqui cōtrahant vt viatores,nihilominus alter alterū posset ibi conuenire ratione destinatæ tacitę solutionis:in qua destinata solutione,vt supra dixi,nō habetur ratio,an tanquā à viatore,vel non à viatore contractus geratur.

20 ¶ † Secundò infero,ꝙ licet gl.quā cōiter ibi sequuntur Doc.in d.§.cōtrahentes.velit,ꝙ viator conducens aduocatū vel procuratorem in loco,nō videatur ibi sortiri forū ratione cōtractus. Sed debeat conueniri in loco domicilij,quā gl.sequitur d.Ant. in c.fi.j.eo.tamē hoc nō placet ibi Do.m.quia nō est verisimile, ꝙ aduocatus vel procurator locet operas suas, vt postea sequatur clientulum suum in loco domicilij pro salario suo:maximè, quia possent esse expensę itineris magis,quā merces aduocationis.Ego tñ saluarē illā gl.quādo quis ex loco domicilij vtriusq̃ duxit aduocatū ad illum locū alterius fori,& ibi cōuenit cū eo de mercede.Nā hoc casu,cū ibi conueniat:tanq̃ cū viatore,videtur conuentū de soluendo in loco domicilij. Et ita semel de facto vidi in practica.& adde quæ dicam j.in x.q.prin.

21 ¶ † Tertiò limitatur secundū Pet.in l.j.ff.de in ius voc.& sequitur do.Ant.in c.fi.j.e.& in his,qui accedunt ad locū ea sola intentione,vt in illo loco contrahant:& ibi forū sortiantur: quāuis statim intendant inde recedere.Nā tunc possunt ibi conueniri:quia videntur destinasse implementū cōtractus in illo loco & cessat absurditas & ratio,de qua in l.hæres.§.j.& hic no.pro istis qui recedunt de loco,& vadunt ad contrahendū in alio loco,in quo non soluitur gabella.

22 ¶ † Quartò limitat̃ secundū d.Ant.in c.fi.j.e.vt viator cōtrahēdo nō sortiatur forū ratione cōtractus,q̄n cōtra viatorē aliàs nō daretur naturalis habitus fori & iurisditionis contra viatorem. Sed fortè ex aliquo priuilegio nō posset iste cōtrahēs ibi conueniri.Nam ex cōtractu facto cū ipso,tanquā cū viatore,tollentur ius priuilegij.Et ibi poterit cōueniri ex habitu primæ iurisditionis.per l.ij.§.sed & si agāt.& melius in §.omnes autē.ff.de iudi.Et ratio huius dicti est secundùm eū quia facilius tollit̃ priuilegiū,quàm trahetur habitus iurisditionis.quod dicit esse notādū pro quo dicto facit,quod no.gl.fi.in Cle.sæpe de ver.sig. & quod not.in c.j.iūcto.c.fi.de pac.li.vj.& quod cōsuluit Fed. cōsi.lxxxix.& quod notaui in c.dilectus.& c.fi.vbi bonus tex. j.de præbendis.Et ex prædictis infert.d.Ant.ꝙ si exēptus cōtraheret in loco nō exēpto tanquā viator,posset ibi conueniri, & sic extēdit.c.j.de priuile.in vj.quod vltimū nō placet Do.m. in c.fi.j.eo q̄a ex quo cōtrahit tāquā viator,nō subijcit̃ iurisditioni ordinariæ illius,p̄ rationē generalē.l.hæres absens.in prin. §.j.& d.c.Romana.§.nec etiā.Nā maiorē habet potestatē Archiepiscopus in subditos suffraganeorū,quàm habeat Episcopus in exēptos.vt patet ex notatis in c.pastoralis.s.de offi.ord. & ex his,quæ dixi in c.postulasti.s.e.& maximè in causis,quæ deuoluūtur ad eū per appellationē, in q̄bus habet iurisditionē saltē in habitu.vt de offic.or.c.Romana.§.j.in vj.& tamē si subditus suffraganei cōtrahit tanquā viator in diœcesi metropolitani,nō sortit̃ forū metropolitani.& est tex.in d.c.nec etiā igit̃ multo fortiꝰ exēptus cōtrahēs tāquā viator in loco nō exēpto, nō sortitur ibi forū.Nā ratio.l.hæres absens.pariter vēdicat sibi locū in exēpto,sicut in nō exēpto.Nec obst.d.l.ij.p̄ quā mouetur.d.Ant.q̄a loquit̃ in eo,qui est omnino subiectus:& q̄ poterat ibi cōueniri tāquā in loco cōmunis patriæ: licet haberet ius reuocādi domū:q̄a venerat ex necessaria causa,quod ius reuocādi domū cessat, ex quo volūtariè ibi cōtrahit.est em̄ sibi imputādū,exercitando talē actū.Secus autē est in exēpto:q̄m ipse habet ius declinādę iurisditiōis:& sic potētius iꝰ,quàm reuocādi domū.Et sic patet ex ratione differētię,ꝙ diuersum debet ius statui.facit etiā,q̄a habens ius reuocādi domū pōt tacitè cōsentire:sed exēptus nō pōt;imò quantūcūq̃ nō opponat declinatoriā,nō tenet iudiciū:vt nō possit etiā expressè renūciare priuilegio exceptionis:vt no.in c.cū tp̄e.s.de arbi.tenet Io.An.in regula,scienti.de re.iur.li.vj.ī mercu.facit q̄d dixi ī c.postula.s.e.

23 ¶ † Duodecimò quæro,quā iurisditionē producat huiusmodi forū ratione cōtractus,& qualiter posset quis ibi cōueniri.Sol. Doc.variè loquūtur.Sed ex omniū dictis possumus distinguere post do.Ant.& D.m.in c.fi.j.eo.ꝙ aut cōtrahens reperit̃ in loco cōtractus cōtinuo,& iudex cōtractꝰ habet in eū omnimodam iurisdi.tā in personā,quā in res ipsius,secundū ꝙ qualitas cōtractus patitur:vt est tex.hic & in d.l.hęres absens.in fi.& d. §.cōtrahentes.Et idē si cōtrahēs fuit citatus & cōstitutus in cōtumacia.Nā licet postea inde recesserit:tñ pōt procedi cōtra eū per remedia prodita cōtra cōtumacē.Potest em̄ tūc excōicari, & indirectè cōdēnari super principali,si causæ status hoc patit̃, vt no.Inn.in c.ij.j.de dila.& procedi in missionē in possessionem &c.Et idē dicēdū est,si cōtrahēs aliq̄n cōparuit in iudicio. nā tūc firmata est iurisditio in personā quò ad oēs effectus.ar. c.proposuisti.j.e.facit text.cū glo.in l.si is,qui Romę.ff.de iudi. Aut nō reperitur in loco cōtractus:nec sup hoc fuit cōtumax, nec vnq̃ cōparuit in iudicio:& tūc pōt citari etiā exist̄es in territoriū,quò ad missionē fiendā in bona,q̄ sunt in loco cōtractꝰ, vel alibi,secundū distinctionē.d.§.cōtrahētes.vt no.in d.l.heres absens.Nā licet discesserit,forū cōtractū nō potuit,per l.ij.C. de iuris.om.iudi.no.gl.Bar.& Bal.in l.cū quędā.ff.de iuri.om. iudi.& in c.pe.j.eo.Sed inuitus nō potest cogi ad parendū ibi, sicut dixi in iudice delicti.s.in c.postulasti.in ij.prin.art.& ideò iudex talē nolentē cōparere nō posset excōicare,ne per viā indirectā videatur cogi personaliter cōparere cōtra dispositionē d.§.contrahētes.quāuis Hosti.in d.c.fi.j.eo.teneat cōtrariū per c.tuæ.j.vt lit.nō cōtest.& male,secundū Io.An.in d.§.cōtrahētes.quia est cōtra illū tex.Nec ob.c.tuę.quia nō loquit̃ in iudice cōtractus:vel posito,ꝙ intelligeretur de iudice cōtractus,potest intelligi,q̄n cōtrahens inueniatur in diœcesi:vt statim dixi in præcedētibus.Aduerte tamē:quia circa potestatē citādi fiendam per iudicē cōtractus de existēte extra territoriū,variæ & contrariæ reperiuntur opiniones,quas recitat Inno.in c.fi.j.eo. & Ioā.An.in d.§.cōtrahētes.vna est, ꝙ possit iudex etiā per se citare.pro qua facit tex.in d.§.cōtrahētes.ibi dum tex.dicit authoritate eorum citati.& j.de cle.nō resi.c.ex tuæ.& c.ex parte & c.fi.Quare voluerunt Hosti.& Archi.ꝙ si tales extra locum contractus faciunt copiam sui sunt citandi personaliter antequàm repetentur cōtumaces,per no.in l.j.C.quæ sen.sine app. resciṅ.Et per hoc facit tex.in d.§.contrahentes.dum tex.ibi dicit peruenerit ad eosdem.Hoc tamē limitant,quādo iste qui est citandus,est intra prouinciā:secus si est extra prouinciā.Intelligit tamen Archi.de prouincia vulgari,non canonica.alle.no. in c.cūm

in c.cũ olim.ad fi.j.de dolo & cõtu.ibi dum tex.dicit,in Hibernia.& ſequit̃ etiã Gof.& Archi.iij. q.viij.in c.caueãt.Gof.tñ in ſum.huiusti.poſt prin.apertè.& tenet ſimpliciter,ꝙ iudex poſſit citare cõtrahentẽ,etiã extra forũ cõtractus.Moueẗ:quia nõ eſt neceſſe,ꝙ locus in quo quis citaẗ,ſit ſubiectus citãti:vt probatur in l.ſi interpellaẗ.§.j.ff.de arbi.Nã arbiter citat per nũciũ & epiſtolã.vt in l.diẽ proferre.eo.tit.Et tñ cõſtat,ꝙ arbiter nõ habet territoriũ.Simile etiã videmus in canonicis,qui pro electione celebrãda,aut ſimilibus actibus exercẽdis,citãt canonicos,vt ṡ.de ele.ca.cũ nobis olim.Et pars etiã quãdoq; citat partem,vt no.in c.j.de ele.li.vj.& in Cle.cãm.de elec.Itẽ videmus, ꝙ ex delatione facta extra territoriũ,proceditẽ intra territoriũ, vt in c.nouit.de offi.dele.& in l.j.de offic.præfec.vrbis.Sic etiã ex citatione extra forũ facta,debet poſſe procedi intra territorium.Itẽ facit in ſimili,quia citatio põt fieri die feriata,ad diem nõ feriatã.de quo plenius tradiẗ in c.fi.j.de ferijs.ergo & citatio facta in loco nõ ſubiecto,ad locũ ſubiectũ,debet valere:arguẽdo de tẽpore ad locũ,ſecundũ no.in l.vinũ.ff.ſi cer.pet.Secũda opi.fuit per cõtrariũ,ꝙ talis citatio nõ poſsit fieri extra territorium.per tex.in c.ij.in fi.j.de cõſue.li.vj.& in l.fi.ff.de iuriſ.om.iu.& quod no.in Cle.paſtoralis.de re iud.vbi tex.probat,ꝙ nõ debeat fieri citatio extra territorium.Sed requiri debeat iudex illius territorij,ſeu loci vbi citãdus degit,vt illum citet.facit qđ no.Spe.in tit.de cõpe.iudi.adi.§.j.ver.ſed qũo.& in ti.de accu.§.j.ver.ſed nunqd &.§.fi.ver.vt autẽ.Præterea,nõ eſt dubiũ,ꝙ iudex cõtractus,aut alius nõ põt extra ſuũ territoriũ totũ iudicium exercere:ergo nec parte:cũ idẽ ius eſſe debeat de parte, quò ad partẽ.j.de dona.c.nuper.xiiij.q.v.c.pœnale & in l.quæ de tota.ff.de rei ven.Quod autẽ citatio ſit pars,probaẗ in c.quoniam cõtra.j.de proba.Pręterea ſpãle eſt in ipſo expulſo à diœceſi,vt extra ſuã diœceſim poſsit citare & cognoſcere , vt in d. Cle.j.eo.tit.ergo regula eſt in contrariũ,vt ibi probaẗ,vt in l.j. in fin.ff.ad mun.& in c.ij.j.de coniu.lepro.Præterea,cũ iudex exiſtens extra ſuũ territoriũ cenſeaẗ vt priuatus vt ff.de offic. Præto.in l.iij.ergo fortius ipſius nuncius vel epiſtola:& ſic nõ potuerunt arctare citatũ.Io.An.in d.§.cõtrahẽtes.dicit , ꝙ ſatis putat,ꝙ iudex cõtractus poſsit citare extra territoriũ per ſe ſine requiſitione iudicis,ſub quo citãdus degit,per text.in d.§. contrahẽtes.dum dicit eorũ authoritate citati.& ſic patet,ꝙ nõ authoritate alterius iudicis,ſed ſua propria poſsit citare, etiam exiſtens extra territoriũ:nõ autẽ dicit tex.ad ipſorũ requiſitionem citari.& vult ille tex,ꝙ taliter citati,ſeu cõparere cõtennentes,dicanẗ cõtumaces:ꝗuis nõ ſimpliciter,ſed quo ad aliqd:vt j.ſubijciã.Hoc tñ dicit intelligendũ ſolũ de citatione verbali, nõ autẽ de reali:per quã perſonã diſtringereẗ.vnde nõ põt cõmittere ibi capturã fiendã.Et quidã ſequẽtes hãc opi.dicũt in ſimili text.in l.oẽs.C.de epiſ.& cle.in verbo, verũ ſi apparitu.& ibi tenẽt Iac.de Are.& Cy.in iudice delicti.ad quod vide,quæ latius dixi in c.poſtulaſti.in ij.prin.arti.ṡ.eo.Et hãc etiã opi.ſequitur Io.de Imo.in d.§.cõtrahẽtes per iſtũ tex.dũ dicit.& alibi ſui copiã facit.dicit tñ,ꝙ tutius eſt ꝙ fiat citatio per iudicem territorij,vbi ille degit,ad requiſitionẽ iudicis cõtractus,per no. j.de priui.in c.volẽtes in verbo,neq;.in vj.vbi patet,ꝙ cõtrahẽti iniungiẗ,ꝙ vadat ad locũ cõtractus:& ꝙ delinquẽs remittaẗ ad locũ delicti.Et ſic videẗ,ꝙ etiã in cõtractibus habeat locũ remiſsio.de quo dicetur in iiij.prin.ar.Aliqui tñ dicũt, ꝙ hæc decretalis hoc nõ dicit,ſed ſolũ ꝙ nõ exẽptus à iudice domicilij:remittatur ad iudicẽ cõtractus:verbo dũtaxat,ſed non re.de quo dicãibi.Ad cõtraria reſpõdetur,& primò ad prima cõtraria,ꝙ loquuntur in ius dicẽtẽ extra territoriũ.Sed citare,nõ eſt ius dicere vel iudicare:ſed potius requirere.vnde dicit Io.mon.in d.§. cõtrahentes.ꝙ citatio habet duo extrema:videlicet interlocutoriam de citãdo,& iſta eſt iuriſditionis:& qñq; appellaẗ ſentẽtia, vt in l.fi.C.de procu.& in l.oẽs.§.præterea.& l.cũ clericis.ad fi. C.de epiſ.& cleri.Et ideò talis pronũciatio nõ poteſt fieri extra territoriũ.Aliud extremum eſt ipſe actus citationis,vel quo citatio nunciaẗ.Et iſte non eſt iuriſditionis:& ideò fit per nuncium,vt in c.fin.de ferijs.Et ideò voluerũt Pe.& Cy.ꝙ quamuis actus iuriſditionis non poſsit exerceri extra territoriũ, non ob.tex.in d.§.cõtrahentes.in verbo.ſed nũc. & in c.poſtulaſti. ṡ.eo.qa loquuntur in executionẽ ſentẽtiæ & miſsionẽ in poſſeſsionẽ,quę fit re ipſa:per quã nedũ iuriſditio ſimplex,ſed etiã mixtum imperiũ exercetur,vt in l.iubere.ff.de iuri.om.iudi.Ad Cle.paſtoralis.reſpõdetur,ꝙ Imperator,ibi nõ erat iudex delicti ex loco.vel dic ꝙ iudex contractus citat extra ſuũ territorium:qa citatio non afficit perſonã aliquo modo,cũ ſolũ fiat ad effectũ,vt procedatur ad miſsionẽ in poſſeſsionẽ:quæ etiã fieri põt de abſente cauſa reipublicæ & de pupillo.Sed citatio , quæ fit ratione delicti,de quo loquiẗ.d.Cle.paſtoralis.afficit perſonã,& ipſam reſpicit citationis effectus.& ideo caſus eſt diuerſus.vnde dicit Io.mo.in d.§.cõtrahentes.ꝙ licet quò ad ſortiendum forũ,delictũ & cõtractus æquiparẽtur,tñ quò ad trahendum aliquẽ inuitũ,nõ ęquiparantur.qđ patet ex his,quæ dicta ſunt in c.poſtulaſti.ṡ.e.in ij.ar.princ.& ex his,quæ dicã.j.in iij. arti.prin.Ad tertiũ cõtrariũ reſpõdetur,ꝙ ſępe licitũ eſt in parte,ꝙ nõ eſt licitũ in toto,vt no.in c.fi.in verbo,vices.de offi.de leg.li.vj.vbi patet,ꝙ ille,qui nõ cõmittit iuriſditionẽ: cõmittit citationẽ.Et vide quę no.in l.ſi qd.ff.de leg.iij.Nã vbi eſt diuerſa ratio partis ad partẽ ſeu partis ad totũ,non procedit ar.vt in Cle.ij.de re.ec.non alie.dixi poſt Doc.in c.paſto.§.j.ṡ.de offi.de leg.Ad aliud ar.de cle.ꝗuis.de fo.cõpe.dicendũ eſt,ꝙ verũ eſt ꝙ ſit ibi ſpeciale:ſed loquiẗ in alio caſu:videlicet,in exercẽda iuriſditione extra territoriũ ratione expulſionis:& ſic in cõtrariũ eſt ius cõe.Sed nos loquimur in actu,qui non eſt iuriſditionis. Ad vltimũ ar.ſatis põt reſpõderi ex his,quę dicta fuerũt in prima reſpõſione.Et hoc quaſi formaliter ponit Io.An.in d.§.cõtrahentes.in nouella.zen.in d.Cle.paſto.ſimpliciter tenet,ꝙ citatio fieri debeat per iudicẽ,in cuius territorio eſt ille,qui cõuenitur ratione cõtractus.Et ad requiſitionẽ iudicis cõtractus per d.§.cõtrahẽtes.& per l.properandũ.§.ſin autẽ.C.de iudi.& ibi tenet Matthæus.Et in effectu videẗ etiã voluiſſe Laudunius in d.cle.paſto.qui dixit,ꝙ citatio duo cõtinet.interlocutoriã,ſecũdum qđ dixi ṡ.& executionẽ,quæ fieri debet p apparitorẽ, vel nunciũ:primã nõ põt facere extra territoriũ:ſecũdã ſic.Sed aduerte,vt vidiſti,iſte articulus eſt ſatis dubius,& intricatus,& difficilis:in quo vidiſti prędictorũ opiniones, de quo per do. Ant.& D.m.& zab.in c.fi.j.eo.& per Pau.in c.ij.in fi.de cõſti. li.vj.ſed plenius per eũ in d.Cle.& ibi etiã plenius per zab.tangit etiã quędã notabiliter Bar.in extrauagãti ad reprimendũ.in gl.ſuper verbo,per edictũ & aliqd per Io.Cal.in c.j.j.de rap.latè etiã tractat do.Do.ĩ d.§.cõtrahẽtes.& ibi ponit vnã notabilẽ diſtinctionẽ:quę mihi multũ placet,& melius loquiẗ,ꝗ aliquis alter.Et ideo eã proſequor qbuſdã additis.Diſtingue igitur ſic, ꝙ aut quęriẗ de citatione,ꝗ fit quo ad primũ extremũ emanans ab ipſo iudice:vt in cognoſcẽdo & pronunciãdo circa citationẽ. Aut quò ad ſecũdũ extremũ,videlicet de ipſo actu citatio-
24 nis.¶ †Quò ad primũ dicendũ eſt,ꝙ talis citatio[a] nõ põt fieri
a extra territoriũ regulariter,per l.fi.ff.de iu.om.iu.& c.ij.de conſti.in vj.& ṡ.dixi ſecundũ Io.mo.Hęc tñ regula fallit in terminis Cle.ꝗuis.eo.tit.Itẽ ſecundũ eũ dici poſſet:ꝙ fallit in prima citatione.quę põt fieri in prin.iudicij,ſine cauſę cognitione.ſecundũ qđ no.Inn.in c.cũ cõtingat.ṡ.de reſcrip. & in c.licet.j.de accu.quia talis citatio nõ dicitur eſſe actus iudicialis,vt no.gl.in Cle.j.de iud.Et ſic ceſſat ratio regulę de quo tñ dic vt in dictis
25 iuribus,& tãgit etiã.d.Do.in c.fi.de ele.li.vj.¶ †Circa ſecundũ caſum de executione citationis ſubdiſtinguę,ꝙ aut quędam eſt executio actualis ſeu realis:vt quia iudex mãdat vt quis capiaẗ, & ad eũ ducatur.& iſta nõ põt fieri extra territoriũ citantis,vt probaẗ expreſsè in d.§.cõtrahẽtes.dũ prohibet inuitos trahere perſonaliter exiſtẽtes extra locũ citãtis ratione fori cõtractus. facit etiã.d.cle.paſto.ibi dum tex.dicit.& ſi qñ veniret in ſuã,& imperij fortiã.quędã eſt executio verbalis:& ſubdiſtingue ꝙ aut eſt talis per quã deſignaẗ,ꝙ ſi talis iuriſditionẽ habeat in loco,ſicuti poteſt dici illa,quę fit per pręconẽ,& talis nõ põt fieri extra territoriũ:quoniã miſsio talis publici præconis eſt ſignũ iuriſditionis,quã habet ille in loco per quem,ſiue in quo mittit pręconiũ,vt ſentit gl.in c.ꝙ clericis.ṡ.eo.& no.Inn.in c.dilecti. de capel.mo.facit Cle.grauis.de ſen.excõ.Quare cũ iſte nõ habeat iuriſditionẽ in loco,nõ videtur ꝙ hoc facere poſsit: & iſta fuit ſingularis no.in d.Cle.paſto.Quędã verò eſt executio merè verbalis,non deſignans iudicẽ habere iuriſditionẽ in loco:vt puta,quia ſimpliciter citaẗ vt veniat ad iudicẽ per nunciũ vel epiſtolã.Et in hoc ſubdiſtinguit.d.Do.ꝙ aut eſt iudex ordinarius,etiã ratione domicilij.& hoc caſu.poteſt citare etiã exiſtentem extra territoriũ.Et ita potes intelligere rationẽ Ioã.An.& opi.ipſius.& tenet Pau.in d.cle.paſtoralis.Et ratio eſt,quia iſte non habet aliũ iudicẽ:per quẽ poſsit citare talẽ.& ſequiẗ Bart. in d.extrauaganti.Et põt hęc citatio fieri ad finẽ,vt imponatur pœna corporis afflictiua,qñ illa pœna ſtatim imponiẗ à iure cõi,vt lex ſtatim imponit pœnam infamię.ij.q.vij.§.punire.Et ratio eſt,qa talis pœna imponiẗ à iure cõi,cui oẽs ſubſunt,vt in c.j.de conſti.& in l.oẽs populi.ff.de iuſti.& iur.niſi aliud diſponeretur à lege vel iure muni.Et idẽ dicẽdũ eſt,qñ ſentẽtia traheret ſecũ executionẽ.quò ad actũ priuatiõis,vt in priuatione beneficij,in clerico.ſecũdũ ea,ꝗ tradunẗ ĩ c.ex tuę.j.de cle.nõ reſi. & in c.extirpãdę.§.qui verò.j.de præbẽ.Secus quò ad executionẽ facti.vt in c.poſtulaſti.ṡ.eo.& Pau.in d.cle.paſto.& ideò ſecus eſt etiã,ſi requireretur miniſterium hominis.Ex quo infert Paulus,ꝙ virtute iſtius citationis nõ poterit excommunicare ſubditũ exiſtentẽ extra territoriũ,per c.ij.de cõſti.in vj.Et

a ¶ Citatio an poſſit fieri extra territoriũ, vide eundẽ Soci.in conci.clxvij.ver.pręterea.

ratio est,qa cũ excõicatio trahat secũ executionẽ, vt in c.pastoralis.j.de app.ideo sicut nõ põt exequi actualiter in territorio alieno:ita nec põt ferre excõicationẽ,quæ in alieno territorio traheret secũ executionẽ.Sed.d.Ant.in c.fi.j.e.tenet contrariũ, & tenuit glos.ix.q.iij.c.epm.Et patet hoc in Paulo Apostolo, qui excõicauit corinthiũ absentẽ.j.de ap.cũ sit Romana.Non obstãt iura allegata per Paulũ:qa loquit̃ de executione,quã iudex actualiter vult facere:quã faciẽdo turbaret alterius iurisditionẽ.Et ideo nõ potest illã facere.Sed executio excõicationis trãsit inuisibiliter.Quare si eadẽ potestas in iudice trãseat sine turbatione iurisditionis,meritò põt fieri.Vel secũdò,põt respõderi secundũ.d.Do.ꝙ excõicatio trahit secũ executionẽ ex dispositione iuris cõis,vt dicit tex.in d.c.pastoralis. Et ideo videt̃ ꝙ fieri possit secundũ aliã theoricã Pauli.Nõ ob.c.ij.de cõsti.in vj.quia respõdet.d.Ant.ꝙ loquit̃,qñ vellet excõicare ex causa originata in territorio alieno negatiuè,cuius cõtrariũ affirmatiuè esset adimplendũ in territorio citãtis:tũc posset,sicut est ex eo,ꝙ nõ vult cõparere:istud est negatiuũ.Et vult in territorio alieno.Sed cõtrariũ affirmatiuũ debet fieri in proprio territorio.Et tũc possit excõicare per not.in c.ex tuæ.j.de cle.nõ resi. Sed tu aduerte:qa quãuis ista videat̃ subtilis cõsideratio:tñ nõ video,ꝙ in iudice domicilij sit adhibenda hęc difficultas.Nã iudex domicilij põt citare in loco proprij domicilij,licet citãdus ibi nõ reperiatur,vt dicã in c.fi.j.e.Et sic nõ est opus citationẽ facere extra domiciliũ,sed solũ p̃dicta possunt procedere,quãdo essemus in casibus,in qbus necessaria esset personalis citatio ad habitationẽ,seu ad domũ.Aut iste,qui vult citare,nõ est iudex ratione domicilij:sed ex accidẽti:videlicet iure cõtract⁹.Et tũc secundũ.d.Do.distinguendũ est,qa aut locus,in quo debet fieri citatio,nõ est eiusdẽ iurisditionis vniuersalis, sed differt ratione maioritatis:& tũc citare nõ poterit: sed debet requirere iudicẽ illius territorij,vt citet:& iste est propriè casus cle.pastoralis.Nã Imperator nõ põt in terris de tẽporali iurisditione ecclesiæ:quia sunt diuersæ iurisditiõis vniuersalis,& maioris.Aut differt à iurisditione vniuersali,sed minori: & tũc posset:vnde Papa,qui est vicari⁹ Christi cuius est vniuersalis orbis.ix.q.iij. c.cũcta per mundũ.& in c.tuæ.j.de decimis,põt citare in terris imperij:& ita cõcludit Bart.in l.j.ff.de requi.reis & in extrauaganti ad reprimẽdũ.Sed tu circa hoc aduerte ad ea,quę dixi in c.postulasti.s.e.in ij.prin.arti.Si autem nõ differt à iurisditione vniuersali:vt qa vnus eps vult citare in diœcesi alterius,vel pręses aut alius iudex secularis in territorio alterius iudicis secularis,ita ꝙ si ambo subsint imperio.Et hoc casu,aut vult facere ad finẽ & effectũ distringendi bona,quæ sunt in territorio citãtis, & hic facere põt:& iste est casus in d.§.cõtrahẽtes.Aut vult facere ad finẽ distringendi bona alterius territorij.Et hoc etiã facere põt verbaliter dũtaxat,vt ipse decernat, vt iudex alterius territorij ĩ possessionẽ mittat.& hoc põt facere,etiã si ipse reus in illo alio territorio faciat copiam sui,& paratus sit respõdere. Nec ob.ꝙ de bonis alibi sitis nõ possit iudex decernere , vt in l.cũ vnus.§.[a] pe.ff.de bo.aut.iud.pos.quia aut iudex generaliter decreuit missionẽ in bonis fieri cõtumacis:& tũc talis generalis pronũciatio nõ extendit̃ ad bona sita extra territoriũ nunciantis:qa in dubio videt̃ decernere de bonis sui territorij.& ita procedat cõtrariũ.Aut nõ decreuit generaliter ,sed spãliter: & tũc,aut decreuit missionẽ fiendã in bonis alterius territorij, & potest.Ita debet intelligi qđ dictũ est.Et est tex.in d.§.contrahentes.Aut præcipit,ꝙ in illis fiat missio,& vult pro se exequi,& nõ põt.Et ita etiã põt intelligi d.l.cũ vnus.§.pe.& sequitur Ho.in d.c.postulasti.Io.mo.Archi.& Io.An.in d.§.cõtrahẽtes.Nec obst.l.magis puto.§.illud.ff.de rebus eorũ.vbi qs põt iubere,seu interponere decretũ de rebus,q̃ nõ sunt in suo territorio:qa verũ est,ꝙ põt ratione personæ sibi subiectæ. Sed nõ põt per se executionẽ facti facere, vt no.Bar.in d.§.pe.Si verò citatio fit ad finẽ afficiendi personã propter cõtumaciã : tunc si iste citauit antequàm excõicaret.dic vt.s.dixi in princ.Si autem nunq̃ citauit in territorio,nõ poterit citãdo afficere personã.vt possit excõicare,vt no.in d.§.cõtrahentes.& no. Vinc.in c.sanè.s.eo.Nam si nõ põt inuitus cõpelli:ergo nõ est contumax.si non est cõtumax.ergo nõ põt excõicari, vt in c.sacro.j.de sen. ex.Sed aduerte circa p̃dicta:quia.d.Ant.in c.fin.j.c.sentit,ꝙ iudex cõtractus possit requirere iudicẽ contrahẽtis,vt illũ citet, etiã ad finẽ,vt corã eo discutiatur de obligatione personali personaliter:ita vt eũ possit directè condẽnare,si aliud nõ obsistat quod dictũ nõ placet Do.m.per tex.in d.§.cõtrahẽtes.qui indistinctè vult,ꝙ nõ põt eũ trahere inuitũ.sed si non teneremus opi.Do.m.per hunc modũ,per viã indirectã traheret eũ inuitũ in cõtractibus,non habet locũ remissio:vt dicã in iij.arti.prin. Sed mihi plus placet opi.d.Ant.põderatis verbis suis dũ dicit, nisi aliud obsistat.vnde arbitror sic dicendũ, ꝙ aut est talis causa,in qua vel de iure cõmuni,vel ex cõsuetudine,vel statuto potest procedi lite non contest.ad sententiã diffinitiuã cõtra absentem:& hoc casu dico,quòd facta citatione talis absentis per se vel per iudicem illius,vbi degit citandus ad requisitionem iudicis contractus.& hoc casu,cùm ille sit contumax, & nos ponamus,quòd possit procedi ad sententiam lite non contest.ꝙ iudex cõtractus poterit ipsum sñaliter cõdẽnare. aut talis est causa,in qua nõ põt ꝓcedi ad sentẽtiã lite nõ cõtest.& tũc ꝓcedat dictũ Do.m.qa tũc istud obstat,secũdũ qđ voluit do.Ant.vt arbitror.& sic nõ ob.§.cõtrahẽtes.quia loquit̃ regulariter lite nõ cõtest.cõtra cõtumacẽ nõ põt deueniri ad sñiam diffinitiuã:sed ad missionẽ in pos.vt j.vt lit.nõ cõte.p totũ. vnde qua ratione põt contra istũ hoc casu procedi ad missio.in pos.licet sit extra territorium propter citationem etiam factam extra territoriũ: eadem ratione debet posse ferri sententia cõtra eum,sic nõ obstante cõtumacia lit.nõ contest.potest ferri sententia.& prædicta notabis singulariter:quia nouissima sunt. & ad prædictam materiã vide Spe.in tit. de primo decre.§.nũc videndũ.ver.pe.

26 ¶ † Decimotertiò quæro:quia s.dixi, qđ si iudex cõtractus scribit alteri iudici vbi degit reus cõuẽtus, ꝙ mittat in possessionẽ, quid iuris,si ipse iudex,cui scribit̃,nõ vult illã facere?Sol. dic, ꝙ talis videt̃ peccare:nõ tñ põt cõpelli à iudice cõtractus:nisi aliàs sit suus iudex supior,secũdũ Io.mo.& Archi.Nec obst.secũdũ

b cos.ff.de re iud.l.à diuo Pio [b].§.j.vbi dicit̃,ꝙ iussu ꝓnunciãtis debet alter exequi sentẽtiã: qa intelligit̃ de iussu superioris iudicis,nõ ęqualis,aut inferioris.vel põt dici,ꝙ nõ sumit̃ iussus,p necessitate:sed vt q̃nq̃ sumit̃ in materia tituli,quod iussu.in l.j. §.j.eo.tit.facit qđ no.in Cle.pasto.de re iud.Et sic no. ꝙ siue loquamur in ecclesiastico,siue seculari superiore iudice, tenebitur inferior obedire.Sed in æquali aut inferiori,nõ datur necessitas parendi: sed est in facultate sua,licet malè agat:& ideo secularis nullo modo põt cogere ecclesiasticũ,p no. in c.cũ inferior.s.de ma.& obe.& sequunt̃ Io.And.& do.Domi.in d.§.cõtrahẽtes. Sed aduerte ꝙ ego arbitror, ꝙ iudex iste alteri⁹ territorij nõ posset cõpelli:qa esset ęqualis aut supior,& nollet cõplacere,ꝙ hoc casu fortè dicẽdũ est,ꝙ posset ꝓcedi ad sñiam p iudicẽ contractus,postq̃ nõ dat̃ aliud remediũ,secũdũ qđ dicem⁹,ꝙ ꝓcedit̃ ad sententiã,qñ cõpetit aliud remediũ:nisi fortè diceres,ꝙ huic creditori cõpetit aliud remediũ:quia põt agere corã iudice, vbi ille habet domiciliũ.Cogitabis:quia nunc venit in mentem.

27 ¶ † Decimoquartò, vtrũ creditor, cui existẽti in vno loco facta est ꝓmisio de solutiõe faciẽda in alio loco, possit statim cõuenire debitorẽ in illo loco.Sol.dic,ꝙ nõ.sed hoc casu, in tali promissiõe inest tacitè dies,qua possit ad locũ illũ ꝑueniri:vt in l. iij.§.si q ita.el ij.ff.de eo,qđ cer.lo. & ideo si hoc Senis existẽs stipulat̃ ita ꝙ sibi soluat̃ Parisijs,nõ põt statim agi:sed intelligitur data dila.tanti tẽporis,ꝙ est necessariũ ire parisios.& ideo si hoc Senis existẽs ita stipulet̃,hodie dabis parisijs,talis stipulatio nõ tenet:vt in d.§.si qui ita.circa quod vide,quod no.in l.fi.§.si inter.ff.de verb.obli.vbi text.videt̃ cõtrarius.sed loquit̃ in alio casu.Et vide etiã in l.si mihi & tibi.§.si quis seruos.ff.de leg.j. ¶ Postremò circa hanc iij.q.secundi principalis art.accipe vnũ effectum ratione solutionis alibi destinatæ:aut contractus gesti in certo loco:nõ tamen tanquam à viatore: videtur quis renunciasse priuilegio,ne possit trahi extra suam diœcesim per literas apostolicas tex.est hic & collegit glos.ij.

28 ¶ † Quarta principalis quæstio,qđ si existens hic Senis,promittit,se soluturũ Mediolani vel parisijs,ita ꝙ alternatiuè addat duo vel plura loca.So.dic,qñ in omnibus illis locis videt̃ cõtraxisse per allegatã.l.contraxisse.ff.de act.& ob.& per ea,quę dixi s.in prin.iij.prin.q.Et in omnibus decimis locis sortit̃ forũ:sed est in electione actoris,vbi velit cõuenire debitorẽ in alieno ex locis alternatiuè cõprehensis:vt in l.iij.in prin.ff.de eo,quod cer. loco.quia aliàs obligatio esset inutilis ex eo , ꝙ debitor posset semper variare,volendo nec cõueniri in vno loco,nec alio.licet enim in alternatiua summarũ aut rerũ debitarũ electio sit debitoris,vt in c.j.j.de plus petitio.& in regula.in alternatiuis.de reg.iur.li.vj.Et ibi per Dy.& Io.An.& in l.cũ quidã.C.de verc signi.& in l.Lucio.ff.de leg.ij.tamen secus est in alternatiua locorum per rationẽ ibi allegatam.Et aduerte:quia creditor agẽs in altero loco in alternatiua comprehenso,tenetur facere mentionem in libello de alijs locis alternatiuè comprehensis : quia hoc casu,actio nõ est arbitraria.Et aduerte:qa in facultate ipsi⁹ rei est soluere in alio loco,q̃ vbi conuenit̃ per electionẽ actoris, dummodò eligat ante,quàm petitũ sit hoc est ante lit.cõte.vt in l.amplius non peti.ff.rẽ ratam ha.Et est bonus text.in l.si ita stipula.fu.mil.ff.iudica.sol.Et sequitur Bar.in l.iij.in prin.ff.de eo.quod certo loco.Et aduerte:quia arbitror si ante lit.cõtest. reus offerret solutionem in alio loco alternatiuè expresso. Et actor vellet sibi solui in loco iudicij,habet̃ ratio interesse ipsius rei postquàm

a ¶ §. pe. adde ibi Bart.vide per doc. in l.à diuo Pio.§.j. ff.de re iudi.

b ¶ A diuo Pio.fit tamen differentia, an intentetur actio ex sententia, an verù imploretur officiũ iudicis : quia primo casu , iudex alterius territorij debet exequi sententiã virtute actionis,quæ loco non circunscribitur : vt latè per Alex.in d. l.à diuo Pio.§.j.iiij. col.ff.de re iudi.

c ¶ De materia alternatiuę locorũ,vide bonum text.in l.ei apud quẽ.ff.depo. & de clausula , ꝙ possit conuenire vbiq; locorũ. vide vltra Bart.in l.non vtiq;.& in §.se.ff. quod cer.loco.etiã Bar.& Pau.in l.Lucius.la.j.ff. de pos. Et quòd electio sit creditoris.vide alexan.cõsi.xxxv. incip.in causa & lite col.pe.lib.j.

rei, poſtquàm ſoluit in alio loco, vbi ex poteſtate ſua pōt ſolue
re: licet ipſi ſoluat in loco alternatiuè expreſſo: quia reſpectu ſo
lutionis fiendæ, videtur eſſe in optione rei. Et ideò ſi cōpellitur
ad ibi ſoluere, videtur actio eſſe arbitraria. licet ſecus ſit, ſi actor
in altero ex locis alternatiuè cōprehēſis petat: quia tūc nulla ha
betur ratio intereſſe ex parte ipſius cōtra reū. Sed ſi alibi coge-
retur petere, vt puta, in loco domicilij, nō expreſſo in alternati-
ua, quia in locis expreſsis nō reperitur: tūc habet̃ ratio intereſſe
ex parte actoris. Et ſi actor ageret in aliquo locorū alternatiuè
expreſſorū, & reus offerret ſolutionē in alio loco extra illa lo-
ca, quod facere poteſt offerēdo ſortem intereſſe & vt in l. is, qui
certo. & ibi per Bar. ff. de eo, quod certo loc. Et ita pōt intelligi
lex. cōtinuo. §. tamē. ff. de ver. obli. quod eſt verū ſecundū Bart.
quādo locus vel loca fuerint appoſita gratia actoris tantū, vel
gratia actoris vel rei. vt no. in l. qui Romæ in prin. ff. de ver. ob.
Si verò appoſitus eſſet locus gratia rei tantū, & hoc obſtat: &
tunc pōt reus vbiq; ſoluere, ſine aliqua ſolutione intereſſe: ſicut
nō eſſet locus adiectus: de quo dixi in. j. q. prin. ver. ſecūdo quę
ro. & tenet gl. & Bart. in d. l. is, qui certo. per l. fideicōmiſsi. §. cū
pupillus. ff. de vſu. & in l. ſi ita relictū. §. pegaſus. & in l. cum. q.
aliàs incipit, Iabolenus. ff. de annu. leg. & in l. cōtinuus. §. cū ita.
de ver. obli. Itē aduerte: quia reperio per aliquos legiſtas allega
um q Hoſti. hoc dicit, q ex quo actori cōfertur electio loci, vt
cōueniat reū: q nō poteſt poſtea variare: & ſi variat, perdit cau
ſam, per tex. in l. j. C. de aſſer. tol. Sed non reperi, nec placet ſim
pliciter. Sed poſſet intelligi, quādo actor traheret reum corā di-
uerſis iudicibus, circa quod vide, quæ traduntur per Doct. in c.
ex tenore. & ſi. & ibi dixi. š. de reſcri. & in l. nulli. C. de iudi.
29 ¶ † Quintò principaliter quæro quando plura loca copulatiuè
exprimuntur, verbi gratia. promittis ſoluere Florētiæ & Bono
niæ. Et in hoc caſu, in vtroq; loco poteſt agi. ſed nō pōt agi niſi
ad medietatē in vno loco, & medietatē in alio: quia diuiſa intel-
ligitur eſſe obligatio. Et tria fuerunt expreſſa loca copulatiuè
& in quolibet loco pōt peti tertia pars. Et ſi quatuor, quarta, vt
eſt text. in l. iij. §. ſi quis ita ſtipuletur. ff. de eo, quod certo loco.
Et ideo arbitror, q ſi ageretur in loco nō expreſſo, actio eſt ar-
bitraria. Si verò agitur in altero ex locis expreſsis, dic q aut po
teſt ibi agi reſpectu totius, & ibi aliàs ſortiebat̃ domicilium vel
aliàs erat vagabundus. Et hoc caſu, ſi tria loca fuerunt expreſſa
in tertia parte actio non eſt arbitraria. Sed reſpectu aliarū dua-
rum partium, actio eſt arbitraria. Si verò actor agat in alio lo-
co quocunq;, in quo etiā reus nō poſſet cōueniri. Sed nō oppo
nit declinatoriam: tunc habetur ratio intereſſe totius, & hæc no
tabis, quia nouiſsima ſunt.
30 ¶ † Sextò principaliter quæro. quid ſi aliqua loca ſunt expreſ-
ſa, adiecta clauſula generali, verbi gratia epſ Señ. ſtipulatur q ſi-
bi ſoluatur Florentiæ Bononiæ, & vbiq; locorū. vtrum iſte de
bitor poſsit vbiq; cōueniri, & qualiter. Sol. arbitror diſtinguen
dum, q aut loca expreſſa ſunt expreſſa copulatiuè. adiecta clau
ſula generali. Primo caſu, aduertendū eſt qualiter concipiantur
verba. Nā ſi diceret̃, & pro dicta ſumma voluit poſſe conueni
a ri Medio. Bononiæ, & Florentiæ, & vbiq; locorū[a]. Iſta verba
parum aut nihil operātur, vt traditur in l. ſi conuenerit. ff. de iu.
om. iud. de quo dic vt latius dixi c. j. š. de iud. in gl. ſuper verbo,
placere. vnde debēt concipi verba ad hoc, vt aliquid operentur
ſub iſta forma; & promiſit ſoluere Florētiæ Medio. & vbicūq;
fuerit inuētus. Et iſtud euidentiale eſt etiā præſumēdū: ſecundū
membrū de alternatiua. Vnde quò ad primū mēbrū, cōis con-
cluſio Doc. eſt, q ipſe poteſt cōueniri in quolibet dictorū loco
rum: & etiā in omnibus alijs locis ſimiliter nō diſtātioribus. ar.
Cle. nō pōt, de procu. & no. in c. ſedes. š. de reſcri. & in l. ſi. §. cui
dulcia. ff. de tri. & ole. le. Prædicta tamen limita, vt no. dixi in d.
b Cle. nō poteſt, niſi dictū fuerit, & vbicunq; fuerit inuentus, etiā
in loco diſtātiori.[b] Nā tunc etiā in loco diſtātiori poterit cōue-
niri, niſi veriſimiliter fuerit incogitatus. ar. nō. per Bar. in l. ſcio.
in prin. ff. de ann. leg. & qđ no. in l. legitima. ff. de pet. hære. & in
l. ſi mater. ff. de inoffic. teſt. Et ideò, vt talis cautela etiā addatur
ad clauſulā generalē, & vbicunq; locorū & etiā in locis diſtātio
ribus, & diſtantiſsimis, cogitatis & incogitatis, aut penitus in-
opinatis, & adde quod dixi ſeq. q. Sed hic poteſt cadere dubita
tio, vtrum in altero prędictorū locorū poſsit iſte ad totū agere
an verò debet obligationē diuidere per loca. Eſt cōis concluſio
Bart. in d. l. ſi cōuenerit. & omniū Doc. in d. l. iij. §. ſi quis ita ſti-
puletur. ff. de eo, quod certo loco. Et q inſolidū vbilibet poſsit
agere, ne aliàs deluſoria videat̃ obligatio, ſi fieret diuiſio inter
loca: cū per hunc modū poſſet deuenire obligatio ad vnū mini
mum. Si diceret debitor creditori: tu potes in quolibet loco me
inuenire. Et ideò ne deluſoria fiat debet intelligi, vt in quolibet
locorū ſoluatur totū: vt ſic actus potius valeat quàm pereat, vt
in l. quoties. ff. de ver. obli. & de reb. du. & de re. iu. & not. in l. j.

ff. de eo, quod certo loco. Nā ſi eſſet in electione rei nominare
loca, in quibus diceret ſe poſſe cōueniri, eſſet in poteſtate ſua, an
deberet: qđ eſſe nō debet, vt in l. iij. in prin. ff. de eo, qđ certo lo-
co. Sed aduerte: quia reperio quòd dominus Raph. Ful. in d. §. ſi
quis ita. dicit, q ſi duobus locis copulatiuè appoſitis ſortit̃ clau
ſula generalis, videt̃ præſtatio, ſeu ſolutio diuidēda per loca ex
propria ſignificatione: vnde ſi dicatur: promitto Mediolani &
Florētiæ, & vbiq; ſoluere: videtur q ſolutio tertiæ partis ſit de
ſtinata Mediolani, & tertiæ Florentię, & alterius tertiæ in quo
libet locorū aliorū ſub generalitate cōprehenſorū. Et inſolidū
reſpectu ipſius tertię partis. Et per cōſequens etiam ſi tria loca
fuerunt expreſſa in quolibet expreſſorū, quarta pars videt̃ de
ſtinata: & in quolibet alio ex non expreſsis, integra alia quarta.
Et idē de ſimilibus dicēdū eſt per l. vulnerat̃. in fi. ff. ad l. aquiliā
& in l. ſtichum aut pamphylū. in fi. & in l. ſtipulatio huiuſmodi.
ff. de ver. obli. Et ex pdictis ego infero ſingulariter, q ſi duo lo
ca eſſent expreſſa, & creditor conueniret debitorē pro tertia ſo
lùm parte in altero ex locis expreſsis, & pro tertia in altero nō
ex locis expreſsis, qui cū venirēt ſub generalitate, nō diceretur
actio arbitraria: nec habetur ratio intereſſe. Sed ſi in altero præ-
dictorum locorū cōprehenſorū expreſsè, vel ſub generalitate,
creditor cōueniret debitorē inſolidū, hoc caſu, actio eſſet arbi-
traria reſpectu duarū tertiarū: & ipſarū habetur ratio intereſſe.
Sed reſpectu alterius tertiæ, neq; eſſet arbitraria, neq; haberetur a
ratio intereſſe. Et idē de ſimilibus arbitror dicendum. Aduerte
etiā q fortè poſſet attētari, q ſi duo aut tria loca eſſent expreſ-
ſa ſatis propinqua, & clauſula generalis ſimpliciter ſubiecta: ita
q per ipſam, quę nō refert̃ ad diſtātiora loca expreſſa, ſolū duo
tria, aut pauca intelligerentur veniſſe: dicendū eſſet q hoc caſu
per ſingula loca obligatio ſolutionis videt̃ eſſe diuiſa propter
ceſſantem rationē Bar. de qua. š. dixi. Si verò poſt loca expreſſa
alternatiuè ſubijcitur clauſula generalis: dicendū arbitror quòd
in quolibet loco expreſſo vel cōprehenſo ſub generalitate, pōt
creditor cōuenire debitorē inſolidū: nec habet̃ ratio alicuius in
tereſſe. Sed ſi cōueniret debitorem in alio loco nō expreſſo, vel b
nō cōprehenſo ſub clauſula generali, habet̃ ratio intereſſe, ſecū
dùm ea, q̃ dicta fuerūt in iij. q. prin. Et prædicta ſingu. notabis,
quia ſunt maximi effectus; & pro maiori parte nouiſsima.
31 ¶ † Septimò principaliter quæro qđ ſi nulla loca fuerūt expreſ
ſa: ſed ſolū generaliter dictū fuit, q promiſit ſoluere vbiq; loco
rum. So. dicendū, q talis obligatio vel ſolutio non videt̃ eſſe di
uiſa per loca: ſed in quolibet locorū cōprehenſorū ſub ipſa ge-
neralitate videt̃ deſtinata ſolutio. vt dixi in prin. præcedētis. q.
Et aduerte vt ſis cautus, q aptè concipias verba, videlicet per
viā deſtinatæ ſolutionis. nō autē q poſsit cōuenire debitorem
vbiq; &c. ſecundū ea, quæ dixi in præce. q. in princ. A B. Quid
autē ſi aliqs accepit à te mutuo x. hic Senis, & promiſit tibi ſol-
uere vbicūq; fuerit inuentus & petieris: nunqđ dicat̃ inuētus, ſi
non eſt citatus? Sol. dic q nō, vt l. ſi liſyas. C. de fideiuſ. Ita dicit
Bal. in l. ab eo. C. qūo & quando iud. ver. extra quęro. ſed vtrū
c per citationē[c] & libellū ante lit. conte. dicatur petere. So. dic, q
ſic hoc caſu, quia verbū petere eſt appoſitū præparatorio, vide
licet ſuper electione iudicis, qđ eſt notādum, ſecūdū Bal. in d. l.
Ma. Sed circa prædictā. q. qđ ſi ſolutio fuit deſtinata generali-
ter vbiq;: quæro quę loca cōprehēdātur ſub iſta generalitate, vt c
videamus in quo foro valeat iſte cōueniri ratione cōtractus, &
vt cognoſcere valeamus quādo actio ſit arbitraria, vel nō. Sol.
dic q Bart. in hoc videt̃ ſibi fuiſſe cōtrarius nā in l. ſi cōuenerit
ff. de iuriſ. om. iu. diſtinguit, q aut promittit ſoluere vbicūq; vo
luerit creditor. Et illa generalitas reſtringitur ad loca, in quibus d
aliàs poterat cōueniri. Et ſic ad locū domicilij, ad cōmunē pa-
triā, vel ad ſimilia loca, vel aliàs ſi talis generalitas nō reſtringere
tur, ſequeretur abſurdū, q creditor poſſet trahere debitorē ad
quæcunq; remotiſsima loca: & ibi oporteret reū debitorē habe
re ſaccū paratū ad ſoluendū cōtra l. ratū. & l. quod dicimus. ff.
de ſolu. & ad hoc etiā allegat. l. mela. in fin. ff. de annu. leg. & l. ſi
patronus. ff. de ope. li. Et idē tenet Guil. de cu. in l. ſi quis ad de
clinandū. C. de epi. & cle. Aut promiſit ſoluere vbicunq; fuerit
inuentus: & tūc vbicunq; inueniret̃ poterit cōueniri: quia ibi vi
detur cōtraxiſſe. de ac. & obli. in l. Titiū & Męuiū. §. tutores. ff.
de admi. tut. maximè ſecundū Bar. ſi dictū fuiſſet. vbicunq; in-
uentus fuero in Tuſcia: qa de facili poterit tunc cogitare omnia
loca Tuſciæ. Sed idē Bar. in d. §. tutores. tenet per illum text. q
poteſt cōueniri ſimpliciter vbicunq; inuentus fuerit perſonali-
ter: etiā extra locū domicilij, vel in quo aliàs poterat conueniri.
Et loquitur Barto. etiam quando generaliter debitor promiſit
vbiq; ſoluere. Et ſic fortius dicendū quādo adiecta fuerūt alia
d verba, de quibus. š. Et hāc[d] opi. ſequitur Iac. de Arena & Spec.
in ti. de cōpe. iudi. adi. §. j. ver. quid ſi pactū. Et ſequitur etiā Io.
de Imo. & Dan. & cōiter Doct in c. j. š. de iudi. Ne talis generali

a ¶ Florētię & vbiq; locorum. vide Bar. in l. iij. §. ſi quis ita ſtipulatus. in fin. ff. quod cer. loc. & de iſta clauſula, qualiter poſsit firmiter concipi. vide elegāter. d. Barto. cæp. in cautelis ſuis, cautela. cij.

b ¶ Diſtantiori. adde, q quando ſunt expreſſa loca, non poteſt cōueniri in remotiori. adde tex. in l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino tri. c. ſedes. de reſcri. An. in c. j. xvij. colū. & ibi Abbas de iudi. Imol. in cle. j. de re iu. in iiij. col. & Ab. ī d. cle. j. in xiij. col. Lud. Ro. cōſi. cviij. inci. ſi admittimus. & vide Mod. in d. l. ſi conuenerit. circa fi. & Phi. dec. in d. c. j. xxj. col. in prima. leg. de iudi.

c ¶ Adde ad hāc materiā. l. amplius. ff. rem ra. ha. & Bal. in l. fi. in vlti. col. C. de bo. authē. iudi. poſ.

d ¶ Hanc opin. dicit eſſe cōmunē Alex. in d. l. ſi cōuenerit. de iu. om. iudi. in x. fal. & iſto caſu habebit eligere locū creditor, vbi ſoluat̃ ſibi, vt dicit Alex. in conſil. xxv. inci. in cauſa & lite. in pe. col. li. j. cū ſi. per Phil. in c. j. col. xxj. de iudi. š.

tas aliàs, videbaẽ esse superflua, & nihil importent dicta verba, maximè cũ adiuncta sint ad ampliandam facultatẽ conueniendi, vnde deberẽt aliquid operari. j. de priui. c. in his. & in c. si Papa. de priui. lib. vj. sed d. Ant. in d. c. j. de iudi. dicit, ꝙ quãdo debitor promisit soluere generaliter, debent considerari verba: vnde distinguit, quòd aut fuit facta promissio per verba sonantia liberam & nudam voluntatẽ: & poterit conueniri vbicũꝙ fuerit inuentus, vt statim dixi. Et si dicit, promitto soluere, vbicunꝙ volueris, cũ hoc verbum denotet liberã volũtatem, vt in l. cũ quidam. ff. de lega. iij. Meritò procedit, quod dictũ est. facit dictus. §. tutores. Aut promisit per verba sonantia arbitriũ boni viri, prout denotat verbum, placet. & similia verba, vt in l. Thays. §. sororẽ. ff. de fideicõ. li. de quibus verbis sonantibus liberam voluntatẽ, & arbitrium boni viri, dic vt latissimè dixi in c. quintauallis. j. de iureiur. Et hoc casu debet creditor cõuenire debitorem discreto in loco, in quo bonus vir arbitretur illũ cõueniendũ esse. facit quod no. in d. c. quintauallis. & in c. veniẽs. eo. tit. & in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Aut dicit promitto soluere vbicunꝙ petieris. & tunc vbicunꝙ fuerit inuentus poterit interpellari & conueniri, vt s. dictũ fuit. & satis æqua videtur dicta distinctio. Sed circa prædicta cadit dubitatio, quãdo actio sit arbitraria propter locũ. sol. concluderem breuiter, ꝙ aut agitur in loco, qui secundũ præmissam distinctionem cõprehensus erat, seu destinatus erat soluere. Et actio nullo modo potest dici arbitraria, nec venit aliquod interesse propter locũ: cũ in loco debito petatur, vt no. Ang. in l. j. C. vbi cõuenitur, qui certo loc. Si verò ageretur in alio loco nõ comprehenso in generalitate, tunc actio esset arbitraria propter locũ: secundũ ea quæ latius dicta sunt in iiij. præcedentibus principalibus quæstionibus.

32 ¶ † Octauò principaliter quæro, quid iuris quãdo quis cõtrahit in vno loco, & in alio loco promittit soluere, & in vno tertio loco cõficitur instrumentũ obligationis. Sol. dic breuiter secundùm Do. m. in c. fi. j. eo. ꝙ respectu facultatis cõueniendi solùm attenditur locus destinatæ solutionis: ita ꝙ si ibi conueniẽ, actio non est arbitraria. Sed si alibi cõueniretur, actio esset arbitraria. Sed in loco vbi confectum est instrumentũ nõ sortitur quis forum, quò ad aliquẽ effectũ, vt no. in l. exigitur. ff. de iu. nisi fuisset actum, ꝙ de illo contractu fieret scriptura. Nã tunc nõ diceretur contractus perfectus nisi fieret scriptura, vt in l. contractus. C. de fi. instru. Sed tu aduerte: ꝙ ego arbitror, ꝙ etiam in casu prædicto attendi valeat locus celebrati contractus, quò ad quosdam effectus, de quibus dicam. j. in iiij. articu. princ.

33 ¶ † Nonò quæro: quid si cõtractus geritur in vno loco: sed conditio adiecta cõtractui est impleta in alio loco. exemplum: Existens hic Senis promisit tibi cẽtũ si Imperator venerit Mediolanum: & Imperator venit: & sic adimpleta est cõditio Mediolani, vtrũ attendi debeat locus celebrati contractus verè, an vero, vbi adimpleta est conditio. So. dic quòd inspicitur locus celebrati contractus, nõ adimpletæ cõditionis: quia sicut implementum cõditionis trahitur ad viã contractus. vt in l. si filius. ff. de ver. obli. ita implementũ cõditionis debet referri ad locũ cõtractus, arguẽdo de tẽpore ad locũ. & tenet hoc gl. in l. si vxor. ff. de iudi. Sed aduerte, ꝙ ille tex. videtur velle contrarium: dicit enim, ꝙ si vxor, quæ alibi cõtraxerat cũ marito, & dotẽ dedit: & conuenerunt de dote reddenda in casu soluti matrimonij, ꝙ matrimonium solutũ est Romę, ꝙ potest vxor ab ipso marito etiam legato Romæ existenti, ibi petere dotem: & sic attẽditur locus impletæ cõditionis. Vnde quidã soluũt, ꝙ speciale est ibi in dote: volentes simpliciter, ꝙ si mulier in vno loco contrahit, & in alio soluitur matrimoniũ, ꝙ fauore dotis inspiciaẽ locus impletæ cõditionis. Sed mihi nõ placet: quia est cõtra text. in l. exigere dotẽ. ff. de iudi. Nec ob. d. l. si vxor. ꝙ illud ibi ideo est ratione cõis patriæ, videlicet Romę, in qua quis põt cõueniri: licet habeat jus reuocãdi domũ, de quo iure dicã. j. eo. c. fin. vnde est bene ista specialitas ibi, qđ vbi aliàs ratione contractus alibi gesti, legatus habuisset ius reuocandi domũ vt in l. ij. §. oẽs. ff. de iud. si distraxit matrimoniũ Romæ, põt ibi cõueniri, cogitabis.

34 ¶ † Decimò quero quid si effectus & implementũ cõtractus suę cõditionis, destinatur ad vnũ aliũ locũ, quã in loco celebrati cõtractus ex parte vnius tãtũ: sed ex parte alterius simpliciter est facta promissio. exemplũ, cõduxi te procuratorẽ seu aduocatũ de hac ciuitate Senensi, vt me defenderes Florẽtiæ, & ibi promisi certum salariũ, vel cõduxi operarios vt mihi ędificarẽt vnum palatiũ Florentiæ. & ita sequutum est: quæriẽ, vbi sortiãtur tales cõtrahentes forũ. Sol. dic, ꝙ respectu illius, qui teneẽ me defendere, vel fabricare, videẽ ꝙ possit cõueniri Florẽtiæ: quia videtur ille destinasse solutionẽ: vt patet ex suprascriptis: maximè in. iij. q. princ. facit quod no. in l. exigere dotẽ. ff. de iud. Sed de eo, ꝙ promisi pecuniã simpliciter pro aduocatione vel opere fabricando: maius est dubiũ: quia gl. in c. Romana. §. nec etiã. videtur sentire, ꝙ non possit cõueniri Florẽtiæ: sed hic Senis. & hoc sequitur. d. Ant. in c. fi. j. eo. quod dictũ nõ placet ibi. D. m. Quid enim si ex cõiecturis videatur verisimiliter actũ, vt soluatur salariũ vbi opus est fabricandũ: seu aduocatio exercẽda: vt quia aduocatus & faber sunt multũ pauperes: nec est verisimile, ꝙ voluerunt ibi morari pro aduocatione vel opere faciẽdo, nisi interea eis soluatur. facit quod no. in c. statutũ. §. insuper de rescri. li. vj. & quod no. in l. traiectitiæ. ff. de act. & obli. & quod no. Bar. in l. j. ff. de var. & extraor. cog. & in illa. q. an salariũ debeatur in prin.[a] vel in fine operis. Sed si tales essent potentes & diuites, & promittens pauper, vel alia similis cõiectura: tũc procedit opi. gl. & do. Ant. facit quod no. in regu. in obscuris. de regu. iur. li. vj. & l. semper. in stipu. de reg. iur. sed cessantibus coniecturis, solutio debet fieri in fin. qđ est regulare, quãdo obligatio descẽdit ex cõtractu. vt no. Bar. in d. l. j. & vide Inn. in c. propter sterilitatẽ. j. de loc. & tũc procedat opi. gl. & d. Anto. Sed si in prin. est fienda solutio: tũc secus est dicẽdũ. Attẽdenda ergo sunt verba cõtractus & promissionis: & istis existentibus dubijs recurrendũ est ad cõiecturas, vt dictũ est. Et hæc tamẽ distinctio nõ procedit sine dubitatione. Et ad prędicta vide quę dixi s. in iij. q. prin. xv. q.

35 ¶ † Vndecimò quæro, quid si in stipulatione, seu obligatione non sit adiectus locus destinatæ solutionis: sed solummodo inter cõtrahentes cõuenit hoc modo, promisisti mihi centum, & ego promisi tibi non petere à te illa centũ nisi Florentiæ. Solu. dic, ꝙ clarũ sortitur forũ Florentiæ: quia tacitè videẽ cõuenisse soluere Florẽtiæ. Et si ibi nõ reperitur, debitor potest alibi conueniri. & habetur ratio interesse propter locũ. Iste est text. in l. in bonę fidei. ff. de eo, quod cer. lo. secundũ vnũ intelle. & sequitur hic Bar. qui dicit, ꝙ sic debet intelligi. l. nemo põt. ff. de leg. j. & illud quod dicitur in d. l. in bonæ fidei. ꝙ agenti in alio loco obstat excep. nisi propter morã rei deueniretur ad actionẽ arbitrariam quòd dicit Bar. esse notandũ. sed circa prædicta oritur notabilis quęstio. pone. T. Florẽtinus, & S. eprusinus de lite vertente inter eos Ianuæ fecerunt cõpromissum in hac ciuitate Senarum in B. ciuẽ Bononiẽsem tanꝙ in eorũ arbitrũ & arbitratorẽ hic Senis existentẽ, & promiserũt soluere quicquid per dictum B. sententiatũ fuerit. iste autẽ B. arbitramentũ suũ Mediolani protulit: quæritur ergo, in quo loco ex prædictis locis prędicti contrahentes sortiantur forũ respectu dicti arbitramenti. Sol. hæc quæstio iudicio meo, põt habere duo principalia dubia. Primũ respectu solutionis fiendæ de eo, quod. B arbitratus est. circa quod arbitror dicendũ ex prædictis, ꝙ si quidẽ arbitrator aliquid expressit: videlicet, ꝙ potius in vno loco, quã in alio solueretur, illud seruandũ sit. si verò nihil expressit, sed simpliciter mandauit aliquid dandũ vel soluendũ: & hoc casu dicerem, ꝙ cũ implementũ cõditionis videatur referri ad locũ contractus per ea, quæ dicta sunt in duabus proximis pręcedẽtibus quæstionibus, meritò debitor poterit cõueniri in loco cõpromissi. & ideò si corã alio iudice quã sensi ageretur ad illud dandum haberetur ratio interesse propter locũ, regulãdo tñ hoc secundũ ea, quæ dixi in prima, secunda & tertia q̃stionibus principalibus. Et si modò tales nõ cõtraxissent Senis tanꝙ viatores, vt ibi dixi, quo casu actor deberet sequi forũ rei, vt in c. cũ sit. s. eo. Et tũc nõ haberetur ratio interesse propter locum, secundũ ea, quæ dixi in. j. q. prin. & in iij. q. prin. ver. sed iuxta prædicta. Et intellige prędicta, vt dixi, quãdo arbitrator mãdaret aliquid dandum. secus si præciperet aliquid faciendũ: quia tũc videtur destinata satisfactio ipsius operis faciendi in loco, vbi fiendum est quo casu, nõ habetur alia ratio interesse propter locũ, secũdũ ea, q̃ dixi in. j. q. prin. in ver. secũdo quæro quo ad istũ &c. Sed solũ propter non factũ in quo succedit obligatio ad interesse.

36 ¶ † Secundũ principale dubiũ est magis notabile, quid si altera partium diceret se lesam, & vellet petere reductionem ad arbitrium boni viri. Et vt quæstio etiã sit magis dubia, pono quòd iste, qui vult petere hanc reductionẽ, sit clericus, & is cõtra quẽ petitur, sit laicus. Item pone ꝙ laudũ dicat de soluẽdo aliquid parisijs: aut sit latũ super re sita parisijs, corã quo iudice debet petere iste hanc reductionẽ: an corã clerico, an corã laico: de quo dixi in c. cũ sit. s. eo. Et an in ciuitate Senarum, vbi celebratus[b] fuit cõtractus compromissi: an verò Ianuæ, vbi lis pendebat, de qua factũ est cõpromissum, an corã iudice rei conueniendi, & sic Senis vel Florẽtiæ, an corã iudice Bononiensi, vbi arbitrator habebat domiciliũ: an verò Mediolani vbi arbitramentũ fuit prolatũ: an verò Parisijs vbi res sita est vel aliqđ soluendũ est. circa quã. q. quia nimis esset standũ, & iam nimis prolixi fuimus, vide qđ singulariter tradit Fed. cõsil. cclxxv. quod incipit, Petrus rector. Et vide quod tradit Pe. de Anc. in repe. c. ea quæ. de reg. iur. lib. vj. q. xxvij. & per Bald. in l. ij. ff. de eo, quod certo lo. & quod

a ¶ In prin. vide gl. & Bald. in l. vnica C. de suffra. Bar. & Doct. in l. ij. C. loc. & Specu. in titu. de sal. §. nunc pro. in fi. & §. sequitur. & per Doc. in c. quia propter. de loca.

b ¶ Celebratus, an attendi debet locus celebrati cõtractus vide etiã Bart. in l. cõtraxisse. ff. de ac. & obli. & Alex. in consi. xxj. col. vlti. lib. ij. vbi etiam dicunt ꝙ verba cõtractus debẽt interpretari secundũ statuta & cõsuetudines loci, vbi contractum est.

& quod tãgit Bal.in l.multũ.C.si qs alteri vel sibi.& quod tra
ditur in c.quintauallis.j.de iureiu.& per Bar.in l.si societate.§.
arbitrorum.ff.pro socio.Et pro iudice rei sitæ, vide quod dixi
s̃.eo.Pro eo,quod clericus,vide quæ dixi in c.cũ sit.s̃.e.Pro eo
quod contraxerunt partes vide quæ s̃.dicta sunt.Pro eo quod
arbitratur iniquè,videt̃ quodã modo deliquisse,vide qđ habet̃
in c.postulasti.s̃.eo.Pro eo,ꝙ Bononię,vide quę dicã in c.fi.j.e.
37 ¶†Duodecimò & vltimò quęro circa hunc secundũ arti.prin.
vtrũ ea quę dicta sunt s̃.de foro cõtractus,habeãt locũ in quasi
contractu.So.text.videtur ꝙ sic in l.hæres absens.§.j.ff.de iud.
Et ita no.ibi Bar.Bal.& Doc.quod tñ limitat Bal.in l.omnẽ.ff.
de iu.Si modò talis quasi cõtractus habeat causam subsistentẽ
per se,vt in d.l.hæres.§.j.Secus si nõ haberet causam subsisten-
tem per se,sed fieret ad alium finẽ.exemplũ in aditione hæredi
tatis,per quã quasi cõtrahitur,vt l.aquilianã.in fi.ff.ex qui.cau.
in pos.ea.& in l.moræ.ff.de acqui.hære.quo casu,nõ inspicitur
locus aditæ hæreditatis,vt in l.de eo.ff.de iu.secundũ vnũ intel-
lectum.habet tñ ille tex.alios varios intellectus ibi per Doc.&
maximè per Bar.Et ad prædicta etiã vide quod no.& traditur
per Doct.in distractu,in l.qui certo.ff.de eo,quod cer.lo.A.B.
xiij.q.qualiter agatur ad prædictũ interesse ratione loci.So.dic,
vt dixi in c.j.de plus peti.in.v.princi.ar.ma. ¶Postremò circa
hunc articulũ no.ꝙ ille,qui sortitur forũ ratione cõtractus,nõ
dicitur propriè subditus,no.D.m.in c.nuper.de sen.excom.vi
de quod dixi in simili in c.postulasti.s̃.eo.in prin.primi articu.
38 ¶†Circa.iij.arti.prin.de remissione[a] cõmunis cõclusio est,ꝙ il
a la habeat locũ regulariter.Nã cũ in ciuilibus sit datus alius mo
dus procedendi,etiã contra absentẽ,vt in d.c.romana.§.contra
hentes.li.vj.Et dixi in.viij.q.prin.ver.sed quæro iuxta p̃dicta.
itẽ probatur,quia si remissio fieri,deberet non esset necessaria
æquitas actionis arbitrariæ propter locũ,de qua in l.j.ff.e.& s̃.
latius dixi in iij.prin.q.Et hanc opi.tenẽt gl.Gul.Bar.& Doc.in
d.l.hæres absens.traditur etiã in authẽ.qui semel.C.quomodo
& quãdo iudex.& Bar.in l.si cui.§.fi.ff.de accu.Io.An.& Doc.
in d.§.contrahentes.licet Spe.videatur velle contrariũ in tit.de
primo decreto.§.nunc videamus.circa fi.Sed prima opi.est ma
gis cõmunis,quã etiã sequunt̃ Doc.in l.j.C.vbi cõueniatur qui
cer.loco.& dixit Bar.in d.l.hęres.§.j.Bar.hodie dicit esse casum
39 in d.§.cõtrahentes.†Prædicta tamẽ regula fallit.secundũ Bart.
in d.l.hæres.§.j.Si cõtrahẽs in cõtractu suo renũciasset priuile-
gio fori:quia tunc esset locus remissioni.hoc singulariter tenet
gl.quæ nõ dicitur esse alibi,in l.j.ff.si quis in ius voc.nõ ierit.&
sequitur ibi Bar.quã tamẽ gl.limitat Do.m.in c.fin.j.eo.si mo-
do loquimur in his,qui possunt expressè prorogare iurisditio-
mem:aliàs secus,vt in clericis,per c.sequẽs.Quæ tamẽ limitatio
dubia est:quia sicut põt clericus contrahendo præiudicare sibi
in priuilegio fori,ita vt possit ibi cõueniri:ita videtur ꝙ possit
per clausulã accessoriã adiectam cõtractui debet regulari secũ-
dùm naturã ipsius cõtractus.Itẽ aduerte:quia illã glo.singularẽ
reprobat ibi Ange.& etiã eã reprobat in l.hæres absens.§.j.&
fortè ipsius opi.est melior.
¶Secundò fallit secundũ Bart.quãdo debitor latitaret,hoc est
turpiter se occultaret à loco domicilij fraudationis causa: siue
ibi habeat bona,siue non:& in loco contractus vel quasi, nulla
possideat bona,quia in his duobus casibus cõcurrẽtibus,secun
dùm Bar.locus est remissioni.per text.in aut̃.de exhi.& intro-
ducen.reis.§.suscepto.Sed Ang.in d.l.hæres.§.j.nõ placet hęc
fallentia:nisi quando qs promitteret se assistere & repræsentare
in certo loco:& ita iurasset,& deinde aufugisset.Nam tunc his
duobus cõcurrẽtibus dicitur esse locus remissioni,per tex.sin-
gularem in aut̃.de exhi.reis.§.si verò.ibi,omnino exhibere,aut
exhibeatur.Bar.tñ in l.vt cũ Archimedorã.C.vt in pos.leg.sim
b pliciter dicit,ꝙ quando quis simpliciter promisit assistere, vel
repręsentare[b] in certo loco,si nõ seruat promissa cũ possit locus
est remissioni.
40 ¶†Tertiò fallit in reddẽda administrationis ratione,pro qua
reddenda debet quis remitti ad locũ,vbi administrauit, vt in l.
j.& ij,C.vbi de ratioci.agi oportet.& tenet ibi glos.quasi & se-
quuntur do.Ant.& Do.m.in c.fin.j.eo.
41 ¶†Quartò fallit̃ in causa status,quãdo existẽs in quasi possessio
ne seruitutis confugit ad aliũ locũ,& ibi vendicat se in liberta-
te,debet enim remitti ad locum vnde aufugit,vt ibi cognosca-
tur,vt tenet Cy.in d.l.j.&.ij.& Ang.ĩ l.hęres.&.D.m.in d.c.fi.
42 ¶†Quintò fallit in debitore fiscali,vt in l.fin.vbi de curiali vel
cohartali,& in l.ij.C.vbi de ratioci.agi oportet.
43 ¶†Sextò & vltimò fallit si ageret̃ de cõditione personæ,q̃ di-
ceretur astricta alicui corpori vel collegio,à quo aufugit,vt in
l.ij.C.vbi de curiali vel cohortali.& sequit̃ Ang.in d.l.hęres.§.j.
44 ¶†Septimò fallit propter nimiam contumaciã l.consentaneũ
C.quomodo & quando iudex.secundũ Bal.hic in vlti.no.

45 ¶†Octauò,quãdo ille,qui cõtraxit iurat, vt litigaret in loco vt
in authen.ei,qui.C.de bo.authen.iudi.pos.
46 ¶†Nonò fallit in vnũ.§.necessitate.in authen.vt iudi.sine quo
quo suffra.secundũ Io.And.in d.§.contrahentes &c.
47 ¶†Circa iiij.& vltimũ arti.prin.videlicet,quæ statuta sint attẽ
denda,si sunt diuersa statuta in loco contractus,& diuersa in lo
co destinatæ solutionis, & diuersa in loco, vbi quis cõuenitur,
dic secundũ Doc.quò ad solẽnitates requisitas in contractu cõ
ficiendo inspicitur locus,vbi contractus editur: non vbi desti-
natur solutio,seu vbi cõuenitur.arg.l.si fundus.ff.de euict.viij.
dist.c.quæ contra.& in l.ij.ff.quemad.testa.aperiantur.& tenet
Bar.in l.j.C.de sum.Tri.quia locus destinatæ solutionis non di-
citur verè locus contractus:sed fictè,vt in d.l.contraxisse.ff.de
act.& ob.dum tex.ibi loquitur per verbũ,intelligit. qđ verbũ
denotat fictionem,vt in c.ex studijs. de præsumpt.& in l.nec
emptio.ff.de cõtrahen.emp.& in l.qui in vtero.ff.de sta.ho.Et
hoc tenet Bal.in l.j.§.eum,qui.ff.de consti.pe.Sed quò ad iudi-
cium post agi tantũ vigore dicti cõtractus,inspicitur locus iu
dicij:quia,vt s̃.dixi,quò ad ordinem & solennitatẽ inspicitur lo
cus celebrati contractus,seu celebrati testamenti:& respectu iu
dicij,locus vbi iudiciũ agitatur,vt per Bar.& Bald.latè in d.l.j.
C.de sum.Tri.& per Pe.de Anch.in repe.c.j.de consti.& aliàs
plures remissiones,quas dedi in c.quod clericis.s̃.e.Et ex prędi
ctis infertur,ꝙ stante statuto,ꝙ de contractibus soluatur certa a
gabella,aliàs nõ valeat cõtractus:ꝙ solutio gabellæ debet fieri
in loco contractus,non in loco destinatę solutionis:quia talis so
lutio pertinet ad confirmationẽ contractus:ergo sicut in solen-
nitate debet inspici locus in quo cõtrahitur,vt dictũ est:ita &
solutio gabellæ fieri.& hoc tenet Bal.A.B.vide eundẽ Bal.qui
contrariũ tenet in l.multũ interest.C.si quis alteri vel sibi.Ma.
in l.j.C.vbi cõueniatur,qui certo loco.loquitur tamẽ sub ver-
bo,fortè.& hoc etiã tenet.D.m.in c.fi.j.e.Sed tu aduerte: quia
difficilior videtur esse quæstio ista.Pone,ꝙ duo Florẽtini cõtra
hunt Florentię de bonis immobilibus hic sitis,vtrũ debeãt ipsi
hic,vel ibi soluere gabellam,stante hoc statuto,ꝙ de bonis im-
mobilibus soluatur gabella.Sol.ego reperio Paulũ in hoc mul-
tum dubitasse:& adeò,vt vix possit intelligi,quod ipse decidit.
Nã quandoq; videtur velle,quod soluẽda sit Florẽtiæ quãdoq;
ꝙ Senis,quandoq; ꝙ nullibi,vt ipse latè prosequitur in quodã
suo cõsi.quod incipit,statuto cauetur,ꝙ de bonis immobilibus
& ibi vide per eũ.Itẽ ex prædictis,infertur,ꝙ quantũ ad inter
pretationem verborũ cõtractus,inspicimus cõsuetudinẽ loci, b
vbi cõtractus celebratur:nõ destinatæ solutionis,per præallega
tam l.si fundus.cũ similibus.tenet Bar.in l.contraxisse.ff.de act.
& obli.& latius in l.j.C.de sum.Tri.& pro hoc anno in practi c
ca consului,ꝙ cũ quidã Spoletanus esset electus in præsidem
nostrum,& cõduxisset Spoleti officiales suos, cõstituto salario
ad bologninos & florenos,soluendo in hac ciuitate Senarũ,&
diuersus esset valor in hac ciuitate:cõsului soluendos esse flore
nos,secundũ cõsuetudinẽ ciuitatis Spoletanę.Sed aduerte cir-
ca prædicta:quia quod dixi,ꝙ in prædictis inspicitur locus cõ-
tractus:non destinatæ solutionis.fallit in dote exihenda,in qua
attenditur locus domicilij mariti:non domicilij vxoris,in quo
celebratus est cõtractus.Et ideò si ex forma statuti in domicilio
viri,vir debet lucrari totã dotem vxore prædecedẽte.Et in do
micilio vxoris,vir deberet lucrari solũ medietatẽ dotis, vel ni-
c hil inspicimus domicilium[c] viri non celebrati cõtractus in do-
micilio vxoris,secundũ Bar.& Bald.& Raph.in l.exigere.ff.de
iudi.licet Ang.ibi in fine,videatur tenere contrariũ.Sed prima
opi.est cõmunis.& eã tenet Bald.in c.j.§.j.de inuesti.rei alie.in
vsi.feu.D.m.in c.fi.j.eo.&.d.Ant.&.D.m.in c.j.j.de spon.vbi
volunt,ꝙ super solẽnitate adhibenda in contractu,inspiciatur
statutum seu cõsuetudo loci contractus:etiã si ambo cõtrahen
tes sint forenses,per iura quæ allegaui.s̃.in princ.Secus quantũ
ad executionem instrumenti,vel super alijs obseruandis post
contractum:quia tũc debet attendi statutũ vel consuetudo do-
micilij mariti:quia vxor sequitur domiciliũ viri,vt dixi s̃.eo.in
rubri.ver.lxvj.& s̃.eo.c.ij.in j.q.Et sic in hoc attenditur locus
destinatæ solutionis,per l.contraxisse.Aduerte tamẽ: quia do.
Ant.in d.c.j.quem sequitur ibi.D.m.singulariter dicit se putare
ꝙ si maritus mutaret domicilium post contractũ matrimoniũ,
ꝙ attenderetur domiciliũ,quod erat tẽpore contractus:& non
vbi dissolutum est matrimoniũ:quia debet attendi locus vbi
fuit orta obligatio:& non vbi recipit purificationem,per text.
iuncta gl.secundũ vnum intellectũ in l.si vxor.ff.de iudi.Circa
quod vide,quod dixi s̃.in ij.prin.arti.in.ix.q.prin.Et hęc opi.
videtur mihi iustissima:quia aliàs de facili marit⁹ posset defrau-
dare hæredes vxoris.Et ex prædictis etiam sequit̃ deci.alterius
notabilis quæstionis,vtrũ si ex contractu gesto cõpetat in inte
grum restitutio,debeamus attendere locũ celebrati contractus

a ¶An in cõtractibus fiat remissio, vide Bald. in l.consentaneum.in viij.no.C.quomodo & quãdo iudex, vbi etiã limitatur, quando lis esset inchoata cõtra præsentẽ.& vide Bart.in l.à diuo Pio.§.sententia.de re iudi.Bal.in l.oẽs §.j.C.de epi.& cle.latius per Alex.de §.cõtrahẽtes.in d.l.hęres absens.in §.j.ff.de iu.vbi etiam aliter limitat.

b ¶Vide etiã glo.in ca.Romana.§.nec etiã. de fo.compe.

c ¶Domicilium viri spectatur in lucranda dote: vide latis.Alexã.in cõsi.cj.li.iij.& quod no.per Bar.in l.cũctos populos.de sum.Tri.& fid.ca.& quid si maritus promisit reddere dotẽ Mutinæ Boñ.&c. cuius loci statuta cõsiderentur, vide Bald.l.exigere.ff. de iudi.& de materia vide Pau.consi.cclxix.lib.ij.

an verò destinatæ solutionis? vel fortè si ipsius loci, vbi agitur. Exemplũ, hic Senis est celebratus cõtractus à minore. xxv. annis. & minore xx. sine iuramẽto. Et hoc circa petendã restitutionem in integrũ, seruamus ius cõmune. Sed Florẽtiæ, vbi destinata est solutio, vel alibi, fortè agitur: vrget statutũ, quod maior. xx. annis ratione ætatis nõ possit petere restitutionẽ in integrũ, vnde quærit, si agat Florẽtię & petat restitutio, debeat attẽdi locus iudicij, vel celebrati cõtractus? glo. in d. l. ij. in prin. ff. de eo, quod certo loco. sentit, ꝙ debet inspici locus iudicij, & ita infert ibi Bar. ex illa gl. dum vult, ꝙ si interest in totum nõ conueniri alibi: vt puta, quia in loco solutionis haberet restitutionẽ in integrũ: & in loco, vbi petitur, nõ põt eã habere de iure speciali. & sic sentit, vt dixi. quò ad cõcedẽdã in integrũ restitutionẽ, inspicit locus iudicij: etiam si ibi nõ sit destinata solutio: nõ aũt locus contractus. Sed hoc est cõtra l. si fundus. & alia iura quæ s. allegaui in prin. quæ volunt, ꝙ in his, quæ pertinent ad decisionẽ, inspiciamus locũ contractus quantũ ad ea, quæ veniunt ex natura contractus. Et quæ agebant à partibus tacitè vel expresse. Sed restitutio in integrũ nõ est de his talibus, igit &c. Et hanc opi. videtur sequi Ange. in l. j. C. vbi cõue. qui cer. lo. Bart. in d. l. j. C. de sum. tri. & in d. l. ij. de eo, qđ cer. lo. tenet cõtrariũ, per regulam generalem. l. semper in stipu. ff. de reg. iu. vbi dicit tex. inspiciendum locum contractus semper: & sic sine vlla destinatione. facit etiam, quia sicut in actionibus, quæ veniunt ex contractu, inspicitur locus celebrati contractus: ita & eadem ratione in officio iudicis, debet inspici locus in quo actus est celebratus: qui habet mouere iudicis æquitatẽ ad cõcedẽdũ, vel nõ concedẽdũ restitutionẽ. pro quo facit. l. ꝙ certo ff. de cõdi. inde. & qđ ibi no. Bar. Et hæc ꝓcedũt, qñ peteret restitutio rõne læsionis ortæ ex cõtractu. Secus si rõne lesionis ortæ incidenter in iudicio, vel in loco iudicij. Et idem secundùm Bartol. in d. l. ij. si in loco iudicij erat statutũ expressum. ꝙ nõ daret restitutio maiori xx. annis. etiam de contractibus alibi gestis. qđ est singulariter notandũ, qđ statutũ valeat respectu alibi gestorũ: & ꝙ per nõ subditos. A. B. respectu verò consuetudinis, si esset diuersa in loco celebrati cõtractus, vel litigãti. Aut vbi iudicium agitatur. vide quod dixi in c. cũ dilectus. de consue. ar. xiiij. Ma. Et per hæc deo duce, est ordinatè & clarè expedita hæc difficilis & subtilis, ac quotidiana materia.

SVMMARIVM.

1 ☞ Abbas, iurisditionem habet prorogabilem.
2 Iurisditio prorogabilis est iure speciali competens.
3 Pœnitere non potest alterius iurisditioni se submittens.
4 Iurisditio & purè & sub conditione prorogari potest.
5 Laici iurisditionem non sui iudicis prorogare possunt.
6 Prorogatio vt fieri possit, quid requiratur.
7 Clerici iurisditionem iudicis, etiam ecclesiastici non sui, quando prorogare possint.
8 Prorogare iurisditionem, quid sit.
9 Prorogatio iurisditionis, quot modis fieri possit.
10 Papa, an possit iurisditionem alterius in se prorogare.
11 Papa necessariò tenetur confiteri Deo.
12 Confessio peccatorum de iure diuino, facienda est, sed Deo.
13 Papa constitutioni suæ tenetur super iure diuino fundatæ.
14 Imperator & alij Principes, quando possint iurisditionem alterius prorogare.
15 Archiepiscopus & Episcopus, vel parochianus, iurisditionem non sui iudicis prorogare non possunt.
16 Iurisditio iudicis non sui, à quibus possit prorogari. & nume. sequentibus.
20 Prorogatio iurisditionis iudicis non sui, an per procuratorem possit fieri.
21 Prorogatio, cuius iudicis fieri possit.
22 Iurisditio Episcopi expulsi, an possit per non subditos suos prorogari.
23 Iurisditio competens de iure speciali vel consuetudine, an possit prorogari.
24 Iurisditio inferiorum ab Episcopo, an possit prorogari.
25 Iurisditio delegati an possit prorogari.
26 Iurisditio arbitri, an possit prorogari.
27 Iurisditio, seu officium notarij, an possit prorogari.
28 Iurisditio, in qbus causis, & per quas species prorogari possit.
29 Iurisditio, an possit prorogari de re ad rem, seu de causa ad causam.
30 Prorogatio, an possit fieri in spiritualibus.
31 Prorogatio, an fieri possit de tempore ad tempus.
32 Iurisditio, an possit prorogari de persona ad personam, & de loco ad locum. & nu. seq.
34 Iurisditio, an possit prorogari in causa inquisitionis.
35 Iurisditio, an possit prorogari in causa appellationis.
36 Iurisditio, an possit in causis criminalibus prorogari.
37 Consensus tacitus vel expressus, an requiratur ad prorogandũ iurisditionem.
38 Processus, an valeat partibus errantibus.
39 Prorogatio per metum facta, an valeat.
40 Prorogatio iurisditionis, in quibus fiat personis.
41 Iurisditio vt prorogetur, an requiratur, ꝙ iudex ordinarius sit.
42 Iurisditio vt prorogetur, cuius superioris consensus requiratur.
43 Clericus scholaris, an absq; licentia superioris possit prorogare iurisditionem iudicis secularis.
44 Processus habitus contra clericum per iudicem non suum, quando valeat.
45 Laicus, an possit iurisditonẽ iudicis non sui quò ad spiritualia sacramentalia prorogare.
46 Pœnitere quando quis possit, & vsq; ad quod tempus, & an pœnitens teneatur parti ad interesse.
47 Prorogatio iurisditionis, per quos actus inducta censeatur.
48 Iurisditio dum prorogatur, an consensus ipsius iudicis requiratur.
49 Iurisditio iudicis delegati, an fiat ordinaria per ipsius prorogationem.
50 Iudex cognoscens virtutem prorogationis, an illam causam delegare possit.
51 Iudex cuius iurisditio prorogatur, an in causa prorogata possit ad pronunciandum compelli.
52 Sententiam per ipsum iudicem in causa prorogata latam quis exequi possit.
53 Reconuentio an locum habeat coram iudice, cuius iurisditio prorogata est.
54 Litigantes coram iudice incompetenti, an possint sententiam dicere nullam.
55 Sententia lata per iudicem, cuius iurisditio abq; superioris licentia prorogari non poterat, an per ipsum superiorem ratificari possit.
56 Clericus litigans coram iudice alieno sine superioris assensu, an causam perdat.
57 Iudex proprius, an dicatur per prorogatam iurisditionem præuentus.
58 Appellari, an possit, & ad quem à sententia iudicis, cuius iurisditio est prorogata.
56 Iurisditio prorogata iudicis, qualiter finiatur.
60 Iurisditio ꝓgata, an finiatur si iudex, cuius iurisditio est prorogata, pronunciet processum nullum.

Significasti. Clericus sine diœcesani licẽtia non potest se submittere iurisditioni non sui iudicis. h. d. Vel sic & latius. Quãq; laici possint iurisditionẽ non sui iudicis prorogare: clerici tamen nõ possunt, nisi accedat consensus diœcesani Episcopi. & iudex cuius iurisditionem vult prorogare, sit ecclesiasticus h. d. communis diuisio. secunda ibi, inquisitioni.

1 ¶ † Primò no. quod Abb. habet iurisditionẽ, quæ prorogabilis est. de quo latius j. in iiij. ar. q. iiij.

2 ¶ † Secũdò no. ꝙ nõ solùm est prorogabilis iurisditio, q̃ alicui cõpetit de iure cõi: sed etiã illa, q̃ competit de iure speciali. Nã secũdũ Host. Io. An. & d. Ant. iste Abb. habebat istã iurisditionẽ de consuetudine. sed secũdũ Do. m. dicendũ est ꝙ habebat etiã de iure communi: de quo dicam in iiij. princi. arti in. iiij. q.

3 ¶ † Tertiò not. arg. ꝙ submittens se iurisditioni alicuius iudicis præsentis & acceptantis, non potest amplius pœnitere: sed prẽcisè compelli ad respondendum. de quo aliquid dixi in c. j. §. de iudi. sed latius dicetur in vj. prin. arti. q. viij.

4 ¶ † Quartò no. ꝙ prorogatio iurisdi. potest fieri non solũ purè & de præsenti: sed etiam sub conditione in futurum. de quo dicetur j. in primò prin. arti.

5 ¶ † Quintò no. quòd laici possunt prorogare iurisditionẽ non sui iudicis, etiam sine consensu superioris. hoc probat text. noster in ver. clerici tamen qui loquitur aduersatiuè. de quo latius dicam in. vj. prin. arti. q. vij.

6 ¶ † Sextò no. ꝙ ad hoc, vt prorogatio fieri possit, requiritur ꝙ ille, de cuius prorogatione agitur, habeat iurisditionem. de hoc latius dicam j. in iij. prin. arti.

7 ¶ † Vltimò no. ꝙ clerici nõ possunt prorogare iurisditionẽ iudicis, etiam ecclesiastici aliàs nõ sui sine consensu proprij Episcopi. Et sic no. vnum casum reseruatum Episcopo. & sic videtur dicendũ secũdũ Ægid. ꝙ nõ sufficit cõsensus inferioris ab Episcopo. etiam qui aliàs sit suus iudex. de quo latius dicã j. in. vj. prin. arti. q. vij. Glos. j. in fi. dic de hoc, vt latius dicet j. eo. in. vj. prin. arti. q. ij. gl. ij. colligit arg. ex tex. & ex eo qđ colligit, tacitè infert ad decisionem q̃onis. deinde in versi. sed contra. opponit & soluit

& soluit dupliciter. deinde in versi. sed nunquid. format aliam q. & arguit pro parte affirmatiua: & soluens, contrarium decidit pro parte negatiua. In ea.glo.ibi, non tenet sententia. dic de hoc, vt latius dicam. j. in vij.prin.arti.q.viij. In ea.glo.ibi, sed nũquid clerici. dic de hoc, vt latius dicam in vij.princ.arti.q.x. In ea.glo.ibi, sed contra. dic de hoc vt latius dicam in vj.princ.arti.q.vij. In ea.glo.ibi: sed nunquid potest. dic de hoc, vt dicam j.vj.princ.arti.q.vij. In ead.glo.fi.in fi. dic de hoc, vt latius dixi in c.si diligenti.s.eodem.

¶Postremò.quia s.in rub.versi.xciij.arbitror remisisse me hic dicturum de materia prorogationis fori eo, quòd hic principaliter conuenit: quæ materia est satis lata, intricata, & difficilis: & male explicata, & ordinata à Doctoribus. Et quia est quotidiana & vtilissima. Ideò vt ipsam perfectè & ordinatè distinctè & clarè habeas, prosequar principaliter istos articulos.

¶Primus. quid sit prorogatio.

¶Secundus. quot sunt species prorogationis iurisditionis, seu quot modis possit fieri prorogatio.

¶Tertius. quis possit prorogare: circa quem articulum prosequar infrascriptas quæstiones.

¶Prima. quid de Papa, vtrum possit alterius iurisditionem prorogare.

¶Secunda. de Imperarore.

¶Tertia. de Patriarchis Archiepiscopis, & Episcopis.

¶Quarta. de exemptis.

¶Quinta. de clericis simplicibus.

¶Sexta. de laicis.

¶Septima. vtrum minor vel pupillus possit iurisditionem prorogare.

¶Octaua. quid de tutore.

¶Nona. vtrum prorogatio possit fieri per procuratorem.

¶Quartus principalis articulus tractabit, cuius iudicis, seu in quem iudicem possit fieri prorogatio. Et ex hoc examinabo infrascriptas quæstiones.

¶Prima erit generalis continens regulas in materia.

¶Secunda. vtrũ Episcopi expulsi, qui potest in proxima diœcesi cognoscere inter subditos, secundùm formam Cle.vnicæ. co.ti. possit fieri prorogatio.

¶Tertia. quid si alicui iudici ordinario est data potestas posidendi solùm cognoscere de certis causis: puta, pupillorum, vel viduarum, vel similium: an possit talis iudicis iurisditio prorogari in causis non pupillorum, vel viduarum.

¶Quarta. vtrum iurisditio, quæ competit alicui de iure speciali, puta priuilegio præscriptionis, vel consuetudinis possit prorogari.

¶Quinta. vtrum iurisditio inferiorum ab Episcopo, vt Præpositi, Abbatis, vel similium, possit prorogari.

¶Sexta. an iudicis delegati iurisditio possit prorogari.

¶Septima. quid de conseruatore.

¶Octaua. quid de officio arbitri, an possit prorogari.

¶Nona. vtrum iudicis, quem partes litigantes coram eo credunt habere iurisditionem inter alios, possit iurisditio prorogari, si non habet.

¶Decima. an iurisditio, seu officium notarij possit prorogari.

¶Vndecima. vtrũ delegatione facta in aliqua causa, possit in illa causa iurisditio alterius iudicis, etiam ordinarij prorogari.

¶Quinto. princi.arti. videbimus, in quibus causis possit fieri prorogatio, Et in hoc articulo, præmissis quibusdam euidentialibus, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶Prima. vtrum prorogatio possit fieri de re ad rem, seu de causa ad causam.

¶Secunda. vtrum in spiritualibus possit fieri prorogatio.

¶Tertia. quid si ex forma statuti disponitur, φ quidã officiales nõ possint cognoscere, nisi de causis certarũ personarũ: puta, pupillorũ, & viduarum, aut de causis testamẽtarijs, vel quid simile: & quod in alijs non possint se intromittere, adiecta clausula decreti. vtrum illi, qui non sunt pupilli vel viduæ, possint prorogare iurisditionem talium officialium: vel vtrum possit prorogari in alijs causis quàm testamentarijs.

¶Quarta. qd si cõcessa est alicui officiali iurisditio sub dicta forma, φ solus possit cognoscere inter pupillos & viduas, vel etiã si simpliciter dicatẽ, φ cognoscat inter pupillos & viduas: an pupillus vel vidua possit alterius iudicis iurisditionẽ prorogare.

¶Quinta. vtrũ iurisditio possit prorogari de tẽpore ad tẽpus.

¶Sexta. vtrum possit prorogari de persona ad personam.

¶Septima. an possit prorogari de loco ad locum.

¶Octaua. vtrũ in causa inquisitionis habeat locũ prorogatio.

Nona. vtrum in causa appellationis possit fieri prorogatio.

¶Sexto principali art. tractabitẽ, quæ requirãtur ad hoc, vt possit fieri prorogatio. Et sic tractabitur forma prorogationis. circa quem articulum prosequar infrascriptas quæstiones.

¶Prima. qa reqritẽ cõsensus, an reqratẽ φ sit expssus vel tacit9.

¶Secunda. quia requiritur, φ consensus non sit erroneus: quid si partes errant: quia litigant coram iudice tanquã suo, cum nõ sit: an teneat processus, saltem vigore prorogationis.

¶Tertia. qa requiritẽ, φ cõsensus nõ sit meticulosus. an prorogatio facta per metũ, sit ipso iure nulla, vel veniat rescindenda.

¶Quarta. quia in clericis prorogantibus requiritur, φ sit persona ecclesiastica is, cuius iurisditio prorogatur. vtrum similiter idem dicendum sit, vt non possit prorogari iurisditio per laicos: nisi ille, cuius iurisditio prorogatur, sit laicus.

¶Quinta. quia requiritur, φ ille, cuius iurisditio prorogatur, sit aliàs iudex: vtrum hoc procedat tam in clericis, quàm in laicis.

¶Sexta. vtrum requiratur, quòd sit iudex ordinarius.

¶Septima. qa dicitẽ, φ in clericis requiritẽ cõsensus superioris. vtrũ hoc habeat locũ in laicis. Et hic prosequor q̃stionẽ, cuius iudicis clerici possint de cõsensu sui Episcopi iurisditionẽ prorogare. & qd de clerico scholari. & examino intellectũ authẽticæ, habita. C. ne fil. pro patre. Et subijcio, φ in laicis prorogãtibus nõ requiritẽ cõsensus sui iudicis seu superioris. Et subijcio rationẽ differẽtiæ, quare poti9 requiratur in clericis, q̃ in laicis. Subnecto etiã q. vtrũ ꝓprius iudex possit inhibere subdito, ne litiget corã alio. Et aliam q. an ordinarius, vel delegatus possit inhibere delegato, ne recipiat prorogationem vltra tempus statutum. Et an idem possit præcipere partibus.

¶Octaua. qa dicitẽ, φ exigitẽ, φ qui cõsentit nõ pœniteat. qualiter hoc intelligẽdũ sit: & an, & q̃n, & vsq; ad quod tẽpus possit pœnitere: & vtrũ pœnitẽs teneatẽ parti ad aliquod interesse.

¶Nona. quia requiritur, φ sit talis causa, quæ iudicis prorogationem recipiat, qualiter hoc intelligatur.

¶Decima. vtrum requiratur consensus iudicis, cuius iurisditio prorogatur.

¶Septimo princ.arti. examinabimus effectus prorogationis. Et de pœna non legitimè prorogantium. Et in hoc arti. in primis pono regulam generalem, φ eiusdem effectus & qualitatis est iurisditio prorogata, cuius effectus & qualitatis est principali. deinde subijcio. infrascriptas quæstiones.

¶Prima. vtrum prorogata iurisditione iudicis delegati, eius iurisditio, quò ad prorogatam, sit ordinaria.

¶Secunda. vtrum iudex ordinarius vel delegatus, qui cognoscit vigore prorogationis, possit illam causam delegare, si modò sit delegatus, qui causam delegatam possit subdelegare.

¶Tertia. vtrum iudex, cuius iurisditio est prorogata, possit in causa prorogata compelli ad pronunciandũ, vel sentẽtiãdum.

¶Quarta. q̃s exequatẽ sñiam latã ꝑ iudicẽ in causa prorogata.

¶Quinta. vtrum coram iudice, cuius iurisditio est prorogata, habeat locum reconuentio.

¶Sexta. quid si prorogantes credunt illum habere iurisditionem, cùm non habeat, an teneat processus.

¶Septima. quid si à principio, q̃n partes cõsenserunt, iudex habebat iurisditionẽ: sed ante litem contestatam desinit habere.

¶Octaua. an partes litigantes corã iudice incõpetenti possint postea venire cõtradicẽdo processum, vel sententiam nullam: an verò teneantur stare processui vel sentẽtiæ: saltẽ vi taciti pacti.

¶Nona. vtrũ sñia lata à iudice, cuius iurisditio nõ poterat prorogari sine licẽtia superioris, possit per ipm superiorẽ ratificari.

¶Decima. vtrũ clericus, qui litigauit coram iudice ecclesiastico non suo sine licentia sui superioris, debeat amittere causam.

¶Vndecima. quid si clericus in fine causæ, vel post latã sentẽtiam cùm petitur executio sentẽtiæ, opponit de nullitate processus & sentẽtiæ: quia dicit se clericũ, & non potuisse prorogare iurisditionem sine cõsensu sui superioris, vtrum audiatur.

¶Duodecima. qd si ꝓrogatio iurisditionis fuit facta eo, φ partes sciẽter omiserũt proponere exceptionẽ declinatoriã. Sed iudex pronũciauit processum inualidũ ratione alicuius defectus formalis, qua pronũciatione facta, actor de nouo inchoat iudiciũ corã eodẽ iudice: re9 cõparet & opponit declinatoriã: actor verò replicat, φ nõ põt: quia semel cõsensit, vnde q̃ritẽ, qd iuris.

¶Decimatertia. vtrum per prorogationem iurisditionis dicatur præuentus proprius iudex.

¶Octauus principalis articulus est. vtrum à sententia iudicis, cuius iurisditio est prorogata, possit appellari, & ad quem.

¶Nonus principalis articulus tractabit, qualiter finiatur iurisditio iudicis prorogati.

8 ¶Quò ad primũ articulum. quid sit prorogare iurisditionẽ dicendũ est, quòd prorogare idem est, quod augere, seu extẽdere qualitatem, seu potẽtiam rei, de qua fit prorogatio. vt colligitur ex tex. c.p. & g.s. de offi. deleg. & in l.j. & ij. ff. de iudi. facit etiã tex. noster tradit Spe. in ti. de dila. §. nunc videndũ. ver. hęc sunt. & Inno. in c. prudentiam. s. de offi. dele. Et hinc est, φ per

a ¶Per prorogationem non alteratur primus actus.imò censetur id, quod prorogatur: cum eo,ꝙ primò erat. ad quod vide no. per Doc.& Deci. in c. de causis. de off.dele.& Inno. casu vide Pau.cõsi.cccclix.lib.j.inci. si consideremus tenorem prorogationis.

b ¶An mens constitutionis.c.omnis vtriusq; sexus.liget Papam.vide late per Fely.in c.j.in viij.col.versi.vij.& vlt.declaratio.s̃.de cõsti.vbi concludit Papam peccare,si non obseruat constitutionem illam,& quãlibet ratione naturali inductam,etiã per ipsum.

c ¶An prorogatio posit fieri p procura.vide Barb.in c.de causis.in iiij.col.de offi.dele.

d ¶Collegio.an iurisditio spãlis possit prorogari,adde ꝙ iurisditio iudicis mercantiæ non potest prorogari, nisi ad similes causas mercaturæ.ita tenet Cyn. Bald.& Saly.in ij.q.C.de iu.om.iud. in l.fi.& Pau.consil. xxvj.secũdùm antiquam impressionem.

a prorogationeᵃ nõ alteratur primus actus,sed extẽditur:vt not. glo.in l.interueniẽtes.ff.ad municip.not.D.m.in c.causam.j.de re iud.facit quod dicã in ij.art.princi.Et ex prædictis sequitur, ꝙ si aliquid est fiẽdum in certũ tẽpus ad hoc, vt valeat prorogatio tẽporis,debet fieri prorogatio intra illud tps:quia si tẽpus esset elapsum,eius quod nõ esset,nõ posset fieri prorogatio:vt in dictis iuribus.& in c.de causis.s̃.de off.dele.& in l.sed si manẽte.ff.de preca.& traditur in l.labeo.ff.de arbi.& per Spe.in ti. de iud.dele.§.excipi potest.vers.item ꝙ iuramẽto.Et prædicta no.quia quotidie præstãt intellectũ ad multa.Et sic ex prædictis sequitur quãtũ ad materiam nostrã ꝙ prorogatio iurisditionis,est extẽsio seu augmẽtatio iurisditionis: vnde requiritur subiectũ iurisditionis:quia si nõ esset iurisditio,nõ daretur eius prorogatio: vt in c.ad dissoluẽdum.j.de despõ.impu.& in alijs iuribus.s̃.alle.de quo latius dicam in iiij.arti.princ.Et no.quòd prorogatio non solum potest fieri purè,& de præsenti : vt in l.j.ff.de iud.& l.j.C.de iur.om.iud.Sed etiam de futuro:& conditione.vt puta,si non satisfecero tibi, submitto me iurisditioni talis iudicis,vt hic.

9 ¶†Quò ad secũdũ articulũ principalẽ,videlicet,quot sint species,& quot modis possit fieri prorogatio.dic secũdũ Bar.in l. ij.in fi.principij.ff.de iudi.quòd potest fieri quatuor modis.

¶Primò.de persona ad personam,vt hic,& in l.j.ff.de iudi.& in l.j.ff.de iur.om.iudi.

¶Secundò.de tempore ad tempus,vt in c.de causis.s̃.de offic. deleg.& in l.ij.in prin.ff.de iudi.

¶Tertiò.de re ad rem,vt in c.cùm olim.s̃.de offi.deleg.& in l. de qua re.§.j.iuncta glo.ff.de iud.Et istas tres species ponit etiã glo.in d.l.ij.§.si iudex.

¶Quartò.de loco ad locum,vt in c.statutũ.§.in nullo.de rescr. lib.vj.de quo latius dicetur.j.in iiij.arti.prin.versi.primò quæro.Et hos quatuor modos ponit etiam Bald.in q.quæ incipit, apuleus.col.xij.Sed Do.m.in d.c.p.& g.de off.dele.addit duas alias species:videlicet,quintam.de casu ad casum,per not.in c. cordi.de app.lib.vj.Item sextã.de causa ad causam.de qua.vj. specie & alijs præcedentibus, latius.j.videbimus. Quò ad tertium principalem arti.quis possit prorogare iurisditionem.

10 ¶†Quæro primò an Papa possit ꝓrogare iurisditionẽ alterius iudicis in se.Sol.tex.videt̃ velle,ꝙ sic.ij.q.vij.c.nos si incõpetẽter.& ij.q.v.c.mãdastis.& c.auditũ.& sequit̃ hic Io.an.& post eũ do.Ant.Excusat̃ enim ex nimia humanitate,& etiã ex necessitate:cũ nõ habeat superiorẽ ad quẽ recurrat, vt in c.licet.§.fi. de ele.sicut etiã ex necessitate submittit̃ se cõfessori in pœnitẽtia:quia homo est,& peccare potest.ix.q.iij.c.aliorũ.& s̃.de iudi.c.nouit.ver.cũ valẽtinianus.facit gl.in c.sanè.s̃.de of.dele.vñ dicit Io.An.ꝙ secũdùm legis diuinæ necessitatẽ,cui necessariò b subest,debet pœnitere.Et ipsum forsitã adstringat mensᵇ cõstitutionis,de qua in c.omnis vtriusq; sexus.j.de pœ.& remis. Et aduerte:qa iura in prin.alle.probãt,ꝙ Papa possit in se prorogare iurisditionẽ,etiã iudicis secularis.quod tenet etiã hic Io. And.& glo.in d.c.nos si incõpetẽter.& glo.lxiij.di.c.in synodo.& glo.ix.q.iij.c.nemo.& gl.in procemio.vj.in versi.forus. Quidã tñ voluerũt cõtrariũ,& ad illa iura rñdent, ꝙ ibi Papa illud dicit ex nimia humanitate:vel quòd ibi narratur factũ,nõ iuris ministeriũ : quia de iure Papa nõ potest.Sed nõ debet se submittere iurisditioni iudicis secularis : quia hoc redũdaret in opprobriũ Dei,cuius Papa est vicarius.& hoc voluit Io.An.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.s̃.de cõsti.& Arch.in d.c.nos si incõpetẽter.& D.m.in c.p.& g.s̃.de offi.dele.Et hæc opi.videt̃ magis æqua:ne si forte aliud fieret,scãdalizaret̃ vniuersalis eccl̃ia.Sed prima opi.de iure vr̃ verior:qa inquãtũ Papa se submittit iurisditioni alteriꝰ, nõ facit illud vt vicarius Dei,sed vt homo.Et sic cessat absurdũ.Et no.tria singulariter ex dictis Io.And.hic.

11 ¶†Primò,quòd Papa tenetur de necessitate confiteri peccata sua.Et idem sentit glo.in d.c.sanè.

12 ¶†Secundò,ꝙ confessio est de iure diuino.de pœ.di.v.in summa.de quo dic,vt dicam in c.omnis.j.de pœni.& remis.

13 ¶†Tertiò colligit̃,ꝙ cõstitutio Papæ fundata sup iure diuino, adstringit Papã quò ad mẽte:licet nõ quò ad verba.Et ad formalẽ dispositionẽ,seu ad pœnas,quæ addunt̃ vltra ius diuinũ.

14 ¶†Secundò quæro quid de Imperatore. dicẽdum est idem,ꝙ multo fortius quàm in Papa.arg.iuriũ.s̃.allegatorũ.& probatur in l.est receptum.ff.de iurisd.om.iud.Et idem dicendum de Regibus,Ducibus,& alijs Principibus secularibus:vt d.l.est receptum.dummodò propter alias qualitates & causas non impediatur prorogatio:vt puta,ratione feudi,& simili causa.secũdùm quod.j.videbimus.in v.& vj.art.princ.

15 ¶†Tertiò quæro quid de Parochianis, Archiepiscopis,& Episcopis.So.dicendum est,ꝙ sicut alij clerici non possunt prorogare iurisditionem non sui iudicis sine consensu sui superioris, vt hic:ita nec Archiepiscopi & superiores:quia eadem est ratio vtriusq;.Et hoc tenet Host.in c.ad reprimendam s̃.de offi.ord. sentit hoc D.m.dum vult,ꝙ tex.noster habeat locum in clericis cuiuscunq; gradus.& mihi placet.In Episcopo enim debet interuenire consensus sui Metropolitani, in Archiepiscopo sui Primatis,si illum habet:aliàs Summi Pontificis.

16 ¶†Quartò quæro vtrum exempti possint prorogare iurisditionem alterius iudicis non sui : & cuius requiratur consensus in clerici prorogatione.Solu.dic vt dicam.j.in vj.arti.prin.versi.sed quæro cum.v.sequen.

17 ¶†Quintò quæro vtrum clerici possint prorogare iurisditionem iudicis alterius,simpliciter non sui.Sol.text.est hic, quòd non.nisi accedat consensus Episcopi proprij.de quo consensu latius dicetur in vj.art.versi.vnde quæro.

18 ¶†Sextò quæro quid de laicis.Sol.regulariter dicẽdum est, ꝙ prorogare possunt.vt in l.j.& ij.ff.de iud.& l.j.C.de iur.om.iu. Sed an tunc requiratur consensus sui iudicis secularis,dicam in vj.arti.versi.sed quæro nunc de laicis.

19 ¶†Septimò quæro vtrũ minor.xxv.annis,& pupillus possint prorogare iurisditionẽ.Sol.quidã dicunt,ꝙ nõ:quia tales nõ habẽt personas habiles ad iudiciũ,vt in l.j.& ij.C.qui legitimas personas.ergo non possunt prorogare.Et ideò Bal.dicit in l.j. C.de iuris.om.iud.ꝙ fuit dubium,ꝙ quidã pupillus esset expulsus de Bononia,& moraretur in ciuitate Ferrariæ,& vellet sibi tutorem dari per iudicem Ferrariẽsem,& iudex diceret se non posse dare : quia nõ erat suus iudex.Vnde quærebatur, quæ c via esset tenẽdaᶜ ad hoc, vt possit ei dare tutorẽ.Quidam dicebant,ꝙ poterat prorogare iurisditionem illius ex certa scientia. arg.l.j.C.de eman.lib.Sed Iac.But tenebat cõtrarium ex eo, ꝙ nõ habebat legitimã personam,vt dictũ est.Sed dicit ibi Bal.ꝙ fortè dici potest,ꝙ etiam pupillus potest prorogare, si in hoc versetur suum interesse:sicut tenet iudiciũ in fauorẽ suũ agitatum per eum.arg.l.nõ eo minus.C.de procu.quæ.l.secundùm Bal.ibi habet locum in pupillo.& tenet glo.in l.neq; tutores. C.de procur.& hoc mihi satis placet.A.B.Ad prædicta vide Ang.sing.in l.j.ff.si quis in ius voc.nõ ierit.vbi dicit ꝙ minor xxv.annis sine authoritate curatoris etiam cum iuramẽto, non potest renunciare suo foro : nec prorogari iuris.data alteri:eò, quia nõ habet legitimam personã standi in iudicio,vt in l.clarum.C.de auc.præstan.Itẽ:quia auc.sacramẽta.nõ habet locum in pendẽtibus,quæ fiunt in iudicio,& hoc videtur de mẽte Spe cu.in ti.de actore.§.j.versi.quis minor.sed de hoc vide Doc.maximè moder.in d.auc.sacramenta.Ma.

20 ¶†Octauò & vltimò quæro vtrũ prorogatioᵈ possit fieri per d procuratorẽ.Sol.glo.iij.in c.cùm olim.el j.de offi.dele.tenet, ꝙ prorogationẽ de tempore ad tempus potest facere procurator generalis,etiam sine speciali mãdato.& hãc opi.tenẽt ibi Vinc. Phi.& Pet.sed Gof.ibi tenet cõtrarium,nisi saltẽ habeat generale mãdatum cum libera.& hoc magis videtur placere Inno. de causis.s̃.de offi.deleg.& D.m.in d.c.cùm olim.& satis hoc mihi placet.In alijs tamẽ speciebus prorogationis arbitror dicendum, ꝙ requiratur speciale mãdatum ad hoc,vt possit fieri prorogatio:si qualitas causæ hoc exigat:si tamẽ procurator nõ habens ad hoc mãdatum , & patiẽte domino prorogat: tenet prorogatio vbi per dominũ suum posset prorogatio fieri,secũdùm D.m.in c.cùm olim.s̃.de offi.dele.per illum tex.

21 ¶†Quò ad quartũ arti.principalẽ,videlicet.cuius iudicis iurisditio possit prorogari.accipe in primis hanc regulam,ꝙ ad hoc, vt iurisditio alicuius iudicis possit prorogari,debet esse talis iudex,qui iurisditionẽ in habitu & actu habeat: vt l.j.& ij.ff.de iudi.& satis probatur hoc in tex.nostro.cõiunctis his,quæ.j.dicã.quæ probãtur ratione:quia priuatæ personæ nõ possunt dare iurisditionẽ,quã nõ habẽt:vt l.priuatorũ.C.de iur.om.iudi. propriè prorogare idẽ est,quod extẽdere,vt dixi.s̃.in j.art.ergo debet adesse subiectũ iurisditionis ad hoc,vt possit fieri extensio,secũdùm ea,quæ dixi.s̃.in j.art.facit.xxxij.q.ij.c.quod verò.li-nõ formatur.& hęc procedũt etiã quò ad forũ pœnitẽtiale: si faceret etiã quis habeat à prælato suo licentiã cõfitẽdi alteri sacerdoti:debet tamẽ eligere sacerdotẽ habẽtẽ curã animarũ in habitu & actu:vt est glo.sing.in Cle.j de priui.in ver.pœnitẽtiale.in fi.& sequitur hic D.m.Ex quo infertur,ꝙ nõ sufficit iudicẽ habere iurisditionẽ habitu,si eam nõ potest deducere ad actũ : & sic si nõ habet eius exercitiũ.quod facit ad materiã.l. obseruare.in fi.ff.de offi.procõ.& leg.Ex quibus ego infero, ꝙ si plures sunt delegati simpliciter,licet vnusquisq; habeat iurisditionẽ insolidũ in habitu:tñ quia eorũ nullus habet iurisditionẽ insolidũ in actu,secũdùm ea quæ dixi in d.c.prudẽtiam.s̃.de offi. dele.facit c.cùm super.& c.causam.e.ti.ꝙ partes etiã ex propria volũtate nõ possunt prorogare integrã iurisdi.in vnũ insolidũ. quod etiã arbitror procedere,qñ esset facta delegatio cũ clausula.

sula, quod si nō omnes: quia añ, purificatā conditionē, vnus solus nō dicit̃ habere iurisd. in actu, secūdùm ea, quæ tradūtur in c. prudētiam. de offi. deleg. & quæ ibi latius dixi, secūdùm quæ est regulādū hoc dictū. Sed si delegatio esset facta cū clausula, vt omnes, aut duo, aut vnus. nō est necessaria prorogatio, p ea, quæ tradūtur in c. cùm plures. de off. dele. li. vj. Ma. Itē ex predictis hoc sequitur, ꝙ prorogatio iurisditionis nō videt̃ posse fieri de loco ad locū, videlicet, ꝙ iudex Senēsis cognoscat in territorio Florētino. Sequitur ergo ex predictis, ꝙ tā iudicis ordinarij, ꝙ̃ delegati, ꝙ̃ alterius cuiuscūq; iudicis inferioris habētis iurisditio. in habitu, & in actu, pōt iurisditio prorogari: intelligēdo tñ & limitādo secūdū potētiā ipsorū prorogātiū, & qualitatē iudicū & causarū, secūdū ea, quæ dicētur in seq. ar. sed quia quedā q̄ones veniūt hic adaptādę: ideo distinctè ꝓsequar illas.

22 ¶ †Secūdò igit̃ q̄ro vtrū iurisditio Episcopi expulsi, q potest in alterius diœcesi cognoscere inter subditos suos, secūdū formā Cle. vnicæ. de foro cōpe. possit prorogari per nō subditos suos. So. dicendū arbitror, quòd nō: moueor: quia tex. in d. Cle. vnica, specialiter indulget, ꝙ possit cognoscere inter subditos suos: ergo inter alios nō poterit cognoscere. ar. c. ij. de cōiu. lepro. & l. j. ff. ad munici. quod tñ arbitror limitādū, nisi ad hoc accederet cōsensus illius diœcesani, in cuius diœcesi talis expulsus cognoscit: nam hoc casu, etiam Episcopus non expulsus cum consensu diœcesani videtur quòd possit iurisditionem exercere in alia diœcesi, vt not. glo. in verbo, indulgemus. in d. Clemē. vnica. Et sic videtur, quòd possit fieri prorogatio iurisditionis de loco ad locum. de quo statim dicemus in articulo seq. in versi. vij. quæro. Et adde quæ statim dicam in iiij. q.

¶ Tertiò quæro quid si alicui iudici ordinario est data potestas cognoscendi solùm de causis pupillorum & viduarum, vtrum istius iurisditio possit prorogari in causis non pupillorum, seu non viduarum. Sol. hæc quæstio magis congruit arti. seq. Ideò dic vt dicam ibi in versi. quarto quæro.

23 ¶ †Quartò quæro vtrū iurisditio, quæ cōpetit de iure speciali ex cōsuetudine, priuilegio, vel pręscriptione, vel alio modo, possit prorogari. So. Host. Ioā. And. & d. Ant. hic videtur tenere, ꝙ sic. dū volūt, ꝙ iste Abbas, de quo hic in tex. haberet iurisditionē de cōsuetudine: licet sibi non placeat intellectus prædictorū quò ad tex. videlicet, ꝙ iste Abbas haberet iurisditionē de cōsuetudine, vt statim dicā in seq. q. placet tñ quod dicūt de prorogatione. Moueor: quia iura, quæ loquūtur de prorogatione, nō distinguūt, an iurisditio cōpetat de iure cōmuni, vel de iure speciali: sed simpliciter requirūt, ꝙ requirit̃, ꝙ ille, de cuius prorogatione tractatur, habeat iurisditionē: vt in l. j. ff. de iud. facit quod no. glo. & Bar. qui volunt, ꝙ etiam iurisditio eorum, qui præsunt alicui collegio potest prorogari. Et sic sequitur, ꝙ iurisditio Episcopi expulsi videtur ꝙ possit prorogari: cuius contrarium dictū fuit. s. in ij. q. Sed aduerte: quia ista quæstio incidit in aliam maiorē dubitationē, videlicet de progādo iurisditionē loci, coniuncta dubitatione altera de proroganda iurisditione illius, qui non potest cognoscere, nisi in certas personas. de quibus dicetur in seq. art. prin. ver. septimo quæro.

24 ¶ †Quintò quæro vtrū iurisditio aliorū inferiorū ab Episcopo, vt præpositi, Abbatis, Archidiaconi, & similiū possit prorogari. Sol. tex. hic videt̃ velle ꝙ sic: sentit enim, ꝙ si accessisset licētia Episcopi, clericus, de quo in tex. potuisset prorogare iurisditionē illius Abbatis Host. tñ hic Io. And. d. Anto. videtur sentire cōtrarium dū intelligūt, ꝙ iste Abbas habebat iurisditionē ordinariā de cōsuetudine, quasi sentiant, ꝙ de iure cōmuni talis nō habebat iurisditionē cōtentiosam: vt etiā traditur per aliquos in c. quanto. de off. ord. Et sic sentiūt, ꝙ iurisditio, quā habet Abbas de iure communi nō sit prorogabilis: dominus meus hic in Abbate tenet cōtrarium dicens, ꝙ Abbas habet iurisditionē, etiā cōtentiosam, secūdùm ea quæ plenè traduntur per eū in c. cùm cōtingat. s. eo. col. xiiij. & xv. Præterea dicit ipse, ꝙ dicta opi. diuinat ad tex. nostrum. intelligēdo, ꝙ iste Abbas haberet iurisditionē hanc de cōsuetudine. cum tex. nihil dicat. sed tu aduerte: quia decisio istius. q. & similium, pendet primò ab illa. q. vtrum Abb. & alij inferiores prælati habeant iurisditionē contētiosam de iure cōmuni. de qua dicēdum per D. m. in d. c. cùm cōtingat. Et ibi succinctè ego tetigi in iij. membro prin. de qua etiam latè per D. m. in repe. c. si quis contra clericū. s. e. Secūdò dependet ab alia. q. videlicet. vtrum eius, qui habet iurisditionē in certum genus, possit iurisditio prorogari. de quo latius dicemus in v. art. princ. versi. quartò quæro.

25 ¶ †Sextò quæro an iurisditio delegati possit prorogari. Solu. dic, ꝙ sic, sed nō per omnes species prorogationis, de quibus dictū fuit in ij. art. prin. potest enim fieri de tēpore ad tēpus: vt in c. de causis. s. de off. dele. dummodò fiat sub eadem forma & natura cum prima: vnde si nō fieret sub eadē forma & natura, nō esset prorogatio: & fieri nō posset: vt no. gl. in c. hi, qui. de prębē. lib. vj. & Bal. in l. si qui ex cōsensu. C. de epis. aud. faciunt ea, quæ dixi. s. in j. art. prin. Et adde alia requisita, de quibus dixi in d. c. de causis. Et adde quæ dicam. j. in vj. art. prin. versi. septimo quæro. in articulo de seculari progāte, cui à superiore prohibetur prorogatio. Item potest fieri de re ad rem: vt dicā in seq. art. prin. ver. primo igitur quæro. sed de persona ad personam fieri non potest. vt in c. p. & g. s. de off. dele. & licet multæ rationes assignētur, quare fieri nō possit: hoc casu tñ illa sola est vera, & verissima, secūdùm D. m. quia iurisditio delegata est potius delegātis, ꝙ̃ delegati: vt in c. sane. s. de off. dele. & in l. j. ff. de off. eius, cui man. est iurisditio. ergo nō potest prorogari ad alias personas, præter cōsensum delegātis: cuius est iurisditio. sed tu aduerte: quia ex prædicta ratione sequitur, ꝙ idē videretur dicēdum, si esset facta prorogatio de re ad rē: cuius cōtrarium videtur dicēdum per ea, quæ dicam in seq. art. nisi diceres, ꝙ maior abusio esse videtur, & difficilis concedi videtur prorogatio de persona ad personam, ꝙ̃ de re ad rem. cogitabis.[a] Itē sequitur ex prędicta ratione, quā approbat Do. m. ꝙ prædicta procedunt, siue loquamur in delegatis ad vnam causam tantùm, siue in delegatis ad vniuersitatē causarum: cuius cōtrarium videtur velle glo. in l. j. ff. de iud. sed contra glo. prædictam facit ratio prædicta, & tex. in d. c. p. & g. in fi. qui indistinctè loquitur, ꝙ iurisditio delegata ad alias personas non possit prorogari: sed potest respōderi ad illum tex. ꝙ loquitur quādo delegatio fuit facta ad certā causam. pro quo facit tex. ibi in fi. dum dicit. huiusmodi delegata. vnde verbū, huiusmodi, videt̃ se restringere ad casum propositū. Sed casus propositus erat de delegatione facta ad certā causam: igitur &c. Itē facit pro dicta opi. quia iurisditio delegata ad vniuersitatē causarū, est quasi ordinaria: vt no. gl. in c. cùm causam. j. de app. & vide quę ibi dixi. Et vide etiā ad hoc alia iura, quæ allegaui in c. cùm Bertholdus. j. de re iud. in glo. super verbo, cōmittētibus. Prima tamen opi. plus placet Do. m. & mihi, per rationē. s. alle. & per d. c. p. & g. Et quia nullibi reperitur q. iurisditio delegata ad vniuersitatē causarū, possit prorogari de persona ad personā. Nec est verum, ꝙ talis iurisditio habeatur pro ordinaria: vt latè dixi in d. c. cùm Bertholdꝰ. & in c. cùm causam. & latius in repe. l. j. ff. quis & à quo. Itē aduerte: quia quod s. dictū est, ꝙ nō potest fieri prorogatio iudicis delegati de persona ad personā, limitat Bal. in l. si qui ex cōsensu. C. de Epi. aud. dicens, ꝙ tex. in d. c. p. & g. loquitur, q̄n personæ volētes prorogare nullo modo cōtinetur in illa causa delegata. Secus autē si prędicta aliquo modo ad eos pertineat.[b] Nā licet tales personæ nō sint expressæ in rescripto: tñ poterūt agere corā delegato. Exēplum, si cōmitteretur causa iuris pręlationis in aliquo actu, vt in aliqua ecclesia. Et aliqui nō contenti in rescripto expressè comparerēt, & dicerēt se potiores in illa re. Nam hoc casu, ad tales potest fieri prorogatio. arg. l. si suspecta: ff. de inof. test. & l. asinā. & quod ibi no. ff. de app. Sed vt dicit Do. m. licet limitatio ista sit pulchra: tamē nō probatur iure. Putat tamē eam verā, vt cōtingentia causæ aliquid operaretur. arg. no. in c. ij. j. de ord. cog. & in c. per inquisitionē. de ele. Mihi autē videtur, ꝙ istud potius cōtingat ex virtute comprehēsiua delegationis, ratione connexitatis. arg. eorū, quæ dixi in c. licet. de off. dele. in materia perpetuationis. ꝙ̃ ex virtute prorogationis. A. B. Et aduerte circa prædicta: quia D. m. in cōsi. lxij. quod incipit, Saluatoris eiusq; genitricis Mariæ &c. singulariter dicit, ꝙ licet delegās non haberet iurisditionē in personas, quarū causam delegat: quod tamē si ipsius delegātis iurisditio, quia erat ordinaria, poterat prorogari: potest etiā prorogari iurisditio delegati ab eo: ex quo delegatus vice delegātis fungitur: & tales personæ in delegatis cōprehendebantur: licet quidam in illa. q. de facto allegarent in cōtrarium. c. p. & g. & c. cùm olim. de off. dele. Sed dicit D. m. ꝙ illa indagatio nō habet locū in dicto casu, ex quo delegatus tātum cognoscit inter personas: & de causa in delegatis comprehēsis, & sic frustra indagatio fit de prorogando: vt ibi latius per eum. Maria. Limita etiam ea, quæ hic dicuntur procedere, quò ad personas principales: secus quò ad accessorias. puta, fideiussores. item exemplū, si laicus dedit clericū fideiussorē vni delegato Papæ, nam per hoc talis clericus, licet sit persona extranea non contenta in rescripto: tamen videtur subijci iurisditioni illius iudicis delegati: & illius iurisditionem prorogare: quia Papa est ordinarius omnium clerico. in omni diœcesi totius mūdi: & simpliciter eius delegatus. dictum[c] fuit sing. Cy. in l. j. ff. si quis in ius voc. non ier. quod perpetuò not. & illud fuit dictum Petri, quod etiā sequitur l. prædicta. ¶ Tertiò limitatur, nisi sit talis persona, quæ successerit in locum personæ contentæ in rescripto. Nam si successit, fit prorogatio ad eam: vt in c. j. s. de alie. iud. mu. causa facta. Sed ista etiam non videtur proprie prorogatio: quia ratione successionis succedens

a ¶ Cogitabis. Aduerte: quia in contrarium videtur, ꝙ facilior sit prorogatio de persona ad personam, ꝙ̃ de re ad rē, per ea, quæ tenet glo. in l. ij. §. si iudex. in ver. inhibita. & ibi Bar. ff. de iudi.

b ¶ Pertineat. Istā limitationem sequitur Innocē. & Abb. in c. veniēs. ij. de test. & Rota in antiquis decisi. cccccxvj. incip. itē si causa committitur. & d. de Ro. cōmendant dictum Inno. ꝙ non comprehensus in rescripto pro suo interesse, possit cōparere coram delegato iudice.

c ¶ Dictū Cy. sing. ꝙ fideiussor subijcit̃ delegato principali. de hoc dicto dubitāt mod. in c. p. & g. de off. dele. & alle. Cyn. post Pe. in l. pen. not. in l. j. ff. si quis in ius voc. non ie. adde Fely. in d. c. p. & g. in ij. colū. vers. iij. limita. vbi etiam limitat alijs modis huius conclusionis. Et an possit fieri prorogatio de loco ad locum in delegato, vide Card. consi. lxxj. & Ange. in consil. clxij.

fingitur eadem persona. De loco autem ad locum potest fieri prorogatio, etiam iudicis delegati. Et ideò delegatus, vt cognoscat in certa diœcesi, potest cognoscere extra illam diœcesim accedēte consensu ipsarū partium: & sic in alio loco: vt est tex. in c. statutū. §. in nullo. de rescr. in vj. quod tamē arbitror limitādum, si modo loquamur in delegato apostolico. Secus si loquamur in delegato inferioris ordinarij: quia sicut ipse inferior ordinarius nō posset extra territoriū suum cognoscere, vt dicam in seq. art. Ita etiam nec posset alteri delegare. Secus autem est in summo Pōtifice: quia sibi totus mundus est vna diœcesis. viij. q. iij. c. cuncta per mundum. Possettamē circa hoc dubitari, quid si tunc accesserit consensus iudicis illius territorij, cuius sol. colligitur ex his, quæ dixi s. in j. q.

¶ Septimò quæro vtrum iurisditio conseruatoris posit prorogari. Solu. dic vt tradit. d. Domi. in c. j. de offic. delega. in vj. quia ad præsens videre non potui.

26 ¶ † Octauò quæro quid in arbitro. Sol. Gul. de cug. in l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arb. quem refert & sequitur Bal. in repe. l. ex cōpromisso. ff. de arb. in vij. q. principali. tenet, ꝙ nō: & bene. & ratio est in promptu: quia arbiter nō habet iurisditionē, sed notionē: vt in l. ait prætor. ff. de re iud. & ideò nō potest fieri prorogatio eius, quod nō est, vt dixi s. in j. art. principali. Sed ipsius notionis, quam habet: an posit fieri prorogatio: si fiat. j. tēpus compromissi per expressum cōsensum, sicut factum est cōpromissum, potest fieri prorogatio: vt debet fieri cum qualitatibus, quibus factum est ipsum compromissum: vt l. labeo. ff. de arb. aliàs autem post tempus diceretur fieri nouum compromissum: & ita etiam si intra tēpus compromissi à partibus eligeretur tertius, vt singulariter dicit Bar. in l. si dominium. ff. de furt. in fi. q. quod perpetuò notabis.

¶ Nonò quæro quid si partes litigantes coram vno iudice credentes ipsum habere iurisditionē inter alios, cùm non habeat, intendentes prorogare iurisditionē ipsius, illam prorogauerūt: vtrū valeat processus gestus per ipsum. Sol. dic de hoc, vt latius dicam in vij. princ. art. versi. septimò quæro.

27 ¶ † Decimò quæro vtrum iurisditio seu officium notarij posit prorogari. Sol. debes scire, ꝙ quidam sunt notarij, qui ex priuilegio sunt iudices ordinarij: quales sunt omnes notarij Senēses, qui ex eo, ꝙ sunt iudices ordinarij: possunt præcipere guarantigiam: & isti tales notarij appellantur iudices ordinarij: aliàs cartularij: vt no. in l. j. ff. de iud. qui non habent iurisditionē nisi inter consentientes. in d. l. j. de quibus iudicibus cartularijs facit tex. in l. rem nouam. ff. de iud. & in l. fi. C. vbi & apud quem in integrū rest. & c. & istorū iurisditio potest prorogari de persona ad personā. vnde notarius Senēsis potest inter forenses pręcipere guarētigiam, & aliam similē iurisditionē exercere, inter cōsentientes. Sed an de loco ad locum posit fieri prorogatio, maior est dubitatio: vnde nō videtur, ꝙ notarius Senensis extra territorium Senense posit pręcipere guarātigiam, aut aliam similem iurisditionē exercere. quod videtur expeditū, si à statuto aut consuetudine Senensi concessa fuerit ipsa iurisditio & potestas: quia extra territorium & c. facit quod dicam in seq. art. in materia prorogationis iurisditionis de loco ad locū. Sed si talis haberet talē iurisditionē à Principe, vel à Papa eo ipso, ꝙ esset notarius Señ. maius est dubium per ea, quæ tradit Guli. de Cug. & Doc. in l. repetita. C. de Epis. & cle. & in l. non aliter. ff. de adop. & per Bart. & Bal. in l. j. C. de sum. trini. & in l. ij. ff. de offi. consul. coniunctis his, quæ tradit Specu. in tit. de instru. edi. §. restat. versi. quid si de huiusmodi. & per do. Anto. & Docto. in c. per venerabilem. j. qui fil. sint legi. & per D. m. & Io. de Imo. in c. pe. de fide instr. coniunctis his, quæ dicimus in materia istorum, & in materia causæ prohibitiuæ & permissiuæ.

a Aut nos loquimur de simplicibus[a] notarijs, & cum tales nullam habeant iurisditionem, non est quærendum de prorogatione iurisditionis, vt dixi s. in j. art. & etiam in prin. istius tertij articuli. Sed an ipsorum officium posit prorogari. Gul. in d. l. repetita. dicit, quòd non. Et adde etiam pro decisione, quæ dicūtur per Docto. in iuribus suprà alleg.

¶ Vltimò quæro vtrum delegatione facta super aliqua causa, posit in illa causa iurisditio alterius iudicis & ordinarij prorogari. sol. Inn. in c. ad petitionem. j. de accu. videtur sentire, quòd non. ipse videtur postea sibi contrarius, & multum intricatè loquitur, & ideò dic, vt ibi latius dixi, vbi post multa conclusi, quòd si Papa motu proprio committit aliquam causam reuocando ad se inquisitionem, vel cognitionem ex certa scientia: processus factus per inferiorem non tenet: licet pars non excipiat. facit c. cùm olim. s. de consti. & c. vt nostrum. j. de app. & quod ibi dixi, sed si Papa simpliciter alteri commisisset inquisitionem vel cognitionē: processus factus per alium inferiorem aliàs habentem iurisditionem, teneret: si pars non opponeret: quia licet pars vel inferior non posit impedire talem delegatū, aut ei iurisditionem tollere: possunt tamē partes in præiudicium suum dimittere iudicem delegatum, & in alium iudicem ordinarium consentire, etiam alterius prorogando iurisditionem: dum modò aliud impedimentum, seu alia qualitas non obsistat.

28 ¶ † Circa quintum princ. artic. videlicet, in quibus causis, & per quas species posit fieri prorogatio. Inno. in c. de causis. de offic. dele. ponit regulam, quòd omnis causa, quę potest delegari, potest prorogari. & sentit etiam Pau. in l. j. ff. de iudic. sed aduerte. quia non sequitur, nō potest delegari: ergo non potest prorogari, vt dicit Bald. in l. j. C. vbi de cri. agi oportet. & patebit ex his, quæ j. dicam. Verum quia in hoc artic. veniunt examinandæ plures quæstiones: ideò vt eas habeas distinctè & ordinatè, prosequar per infrascriptum ordinem.

29 ¶ † Primò igitur quæro vtrū de re ad rem, seu de causa ad causam posit fieri prorogatio. So. dic, quòd sic, tam coram delegato. vt in c. cùm olim. s. de offi. delec. quàm etiam corā ordinario. vt in l. de qua re. & ibi etiam vide gl. ff. de iudi. Intellige tamen, quòd causæ ad quas fit prorogatio, sint similes illis, de quibus potest cognoscere iudex, cuius fit prorogatio, vt no. per glo. & Bar. in l. inter conuenientes. ff. ad muni. & tenet Dom. m. hic & in c. si diligenti. s. eod. Et ratio est in promptu: quia non dicitur fieri prorogatio, quando committitur aliquid quod fit alterius

b naturæ vel formæ. vt est glo. singu.[b] in c. ij qui. de præben. lib. vj. quam sequitur ibi Pet. de Anch. qui dicit, quòd eam allegat pro sing. Bald. in l. si quis ex cōsensu. C. de Epis. audi. Sed aduerte: quia casus iste potest considerari dupliciter. vno modo, quādo fit prorogatio de re ad rem eiusdem quantitatis & qualitatis. & hoc non est dubiū. Secundo modo, de re ad rem maioris quātitatis. exemplum, potest iudex cognoscere vsque ad cētum aureos, & non vltra: vtrum vigore prorogationis poterit cognoscere inter prorogantes de causa ducentorum aureorum. & dicendum est quòd sic text. est no. in d. l. inter conuenientes. nam diuersitas in quantitate non inducit diuersam speciem iurisditionis: sicut homo paruus nō differt specie ab vno homine magno. & idem ecōtra, per eandem rationem. vnde iudex, qui non habet iurisditionem nisi à ducentis aureis supra, potest cognoscere de minori summa vigore prorogationis. facit tex. in d. c. cū olim. Nam non erat verisimile, quòd ibi fieret prorogatio prorsus in eadem quantitate. & sequitur Do. m. in d. c. p. & g. secus autem si ageretur de his quę sunt diuersæ naturę vel formæ. vnde iudicis habentis solùm iurisditionem in ciuilibus, non potest fieri prorogatio in criminalibus, & in causis meri vel misti imperij, quæ sunt alterius speciei, vel iurisditionis. Et sic sequitur, quòd prorogatio debet fieri de ciuili causa ad ciuilem: de mero imperio ad merum: & de misto ad mistum: nō autem de misto ad merum. & sic de similibus, vt dicit gl. & Bart. in d. l. inter conuenientes. Dom. m. in d. c. si diligēti. & d. c. p. & g. quia aliàs non esset prorogatio: vt dixi s. & maximè in j. artic. Sed noua concessio iurisditionis, quam priuati non possunt facere, vt l. priuatorum. C. de iur. om. iud. A. B. Tenet Inn. & Do. m. in c. de causis. de offic. dele. & Do. m. in c. innotuit. de arbit. in fi. glo. j. & c. pe. de ordi. cogit. in glo. fi. Ma. Et ex prædictis etiam sequitur, quòd in causis etiam criminalibus, potest fieri prorogatio. contrarium tenet glos. in d. c. si diligenti. xj. q. iij. c. inolita. & Ia. de Are. vt refert & sequitur Spec. in titul. de compe. iudic. adi. §. j. ver. sed nunquid in iudicem. Sed primam opi. tenet, licet sub dubio fortè. gloss. fi. in verbo, criminali. C. de iur. om. iud. dummodò iudex vt dixi habeat merum imperium, per l. j. C. vbi de criagi oportet. & ibi Bal. hoc tenet, & etiam tenuit Fran. Accur. vt refert hic Io. An. in d. c. si diligenti. & in addit. Spe. in d. ver. sed nunquid in iudicem. & Inno. & Doct. in d. c. de causis. & in d. c. p. & g. & ibi Dom. m. glos. & Bart. in d. l. inter conuenientes. & glos. Bart. Bald. & Ange. & communiter Docto. in d. l. j. ff. de iudi. Vtrum autem proprius iudex teneatur illā prorogatiōem habere ratam, dicā in seq. arti. in viij. quæ. ver. sed quæro, quę est ratio differentiæ. & etiam fortè tangam in vij. arti. prin. ver. xiij.

30 ¶ † Secundò quęro vtrum in spiritualibus posit fieri prorogatio. Sol. dic quòd non nisi accedat proprius consensus iudicis ecclesiastici: vt in c. omnis. j. de pœ. & remi. & in c. nullus. j. de paroch. & in c. fi. de tempo. ordi. lib. vj. & hoc est clarum in spiritualibus sacramentalibus: sed in non sacramentalibus. vt puta, in decimis & iure patronatus, & similib⁹. dicit hic Io. An. quòd iurisditio iudicis secularis sine clericorū mistura nō potest prorogari absꝗ apostolicæ sedis authoritate. de quo remittit ad no. in c. per tuas. & c. contingat. s. de arbitr. & sic sentit Ioan. An. quòd solius laici iurisditio super spiritualibus, vel annexis spiritualibus, non potest prorogari, nisi sit mistura clericorū & laicorū. Nam hoc casu, potest fieri progatio: vt ipse sentit per. d. c. per tuas. quod dictū nō placet Do. m. quia d. c. ꝑ tuas. habet locū solùm

a ¶ Simplex notarius nō habet iuris. & ideò non potest facere præceptū guarantigiæ contrahentibus Soci. in consi. iiij. col. fi. ver. & si diceretur.

b ¶ Et dicit ibi Gemi. ꝙ illa glo. esset scribēda literis aureis. & adde Bald. in c. fi. de consuet. Abb. in c. cæterum. de iud. & Bal. in c. in presentia in. iiij. col. de testi. & alibi sæpe: vt per Fely. in c. de causis. in. ij. col. versicu. ij. limita. s. de offic. delegat.

solùm in arbitris, qui nõ habent iurisditionẽ, sed notionẽ quan-
dam: vt in l. ait prætor. ff. de re iu. Ideo nõ mirum si mistura ibi
toleratur, secus in iurisditione, vnde causa spiritualis nõ potest
cõmitti laico, & clerico: cũ laicus sit omnino incapax talis iu-
risditionis: vt in c. ij. s. de iud. & iurisditio competit cuilibet in-
solidũ, & indiuisibiliter: vt dixi in c. prudentiã. s. de offi. dele. &
sic mistura inhabilis potius inficeret habilem, quàm toleraretur
per habilẽ. ar. l. pedius. ff. de arb. & c. quod super. de offi. dele. &
quod traditur in regula, vtile. de reg. iur. in vj. Sed tu aduerte:
quia D. m. transit de materia prorogationis ad delegationẽ, de
qua materia delegationis, vt possit laico causa spiritualis cõmit
ti, dic vt dixi in c. ij. s. de iud. sed data potẽtia iurisditionis in ipsis
clericis, aut laicis admistis clericis, circa commissionem spiritua-
lium: quãdo tractaretur de proprio cõmodo ipsius prorogan-
tis, ego nõ video quare nõ possit fieri prorogatio: post ꝙ causa
est similis iurisditionis ipsius: vnde videtur ꝙ sic, & ibi possit,
per regulas. s. dictas. secus si tractaretur de incõmodo proprij
iudicis: quo casu in præiudicio ipsius nõ possit sine consensu
sui superioris prorogare. & ita intelligo quod voluit Hos. in d.
c. p. & g. vbi voluit, ꝙ laicus nõ possit prorogare sine consensu
sui superioris, quod intelligo, quãdo tractaretur de incõmodo
sui superioris. Inno. tamẽ in d. c. de causis. finaliter videtur con-
cludere, ꝙ licet in foro pœnitẽtiali non possit fieri prorogatio
sine cõsensu proprij iudicis, in foro cõtentioso fieri posse à lai-
co: licet causa sit spiritualis, & hoc sequuntur cõmuniter Doct.
& Do. m. in d. c. p. & g. & hoc dummodò non fiat conclusio in
præiudicium superioris. Quid autẽ iuris sit in potestate excom
municãdi, an possit prorogari, Inno. fuit varius: nam in d. c. p. &
g. sentit, ꝙ sic. Sed cõtrarium sentit in d. c. de causis. & hoc vlti-
mum sequitur Bal. in d. l. si quis ex cõsensu. C. de Epi. aud. quia
hæc potestas competit à solo Deo. Sed dic, ꝙ prædictum mo-
tiuum procedit, quãdo quis subijceret se nõ habenti potestatẽ
excommunicãdi: secus si haberet respectu subditorũ suorum:
quia tunc non datur noua potestas: sed fit extensio de persona
ad personã, vnde est amplius ampliatio potestatis, sicut in simi-
li legitur & no. in c. ij. de conse. eccle. vel alta. Sed tu vide omni-
no quæ latius dixi in c. p. & g. s. de offi. dele. in glo. super verbo,
promulgantes. vbi tenui contra D. m. in nouis recollectis.
¶ Tertiò quæritur ꝙ ex forma statuti, quod quidã officiales nõ
possunt cognoscere nisi de causis pupillorũ & viduarũ, aut de
causis testamẽtarijs, vel quid simile, & ꝙ in alijs nõ possint se
intromittere adiecta clausula decreti, vtrũ nõ pupilli vel viduæ
possint prorogare iurisditionẽ talis officialis: vel vtrum possit
prorogari in alijs causis ꝙ̃ testamẽtarijs. So. ego anno preterito
cõsului, ꝙ nõ: quia cũ dicti officiales habeãt limitatã iurisditio-
nẽ ex statuto, si cognoscũt in alio casu, sunt incompetẽtes: vt in
aut. de defen. ciui. §. & iudicare. & in l. placuit. C. de ped. iud. fa-
cit quod no. in l. si idem cũ eodem. & l. cùm quædã puella. ff. de
iuris. om. iud. quia limitata dispositio limitatũ parit effectum: vt
in l. cancellauerat. ff. de his, quæ in test. delen. & no. in c. cùm in-
telleximus. s. de iud. facit etiã quod no. Bar. in l. j. ff. de iu. In ra-
tione quã assignat, quare delegata iurisditio nõ possit proroga
ri ad alias personas, de quo tamẽ dictum fuit. s. in præce. art.
¶ Secundò probatur: quia quãdo certa qualitas est fundamen-
tum iurisditionis, & est causa dandi iurisditionẽ alicui iudici, illa
qualitas debet allegari in libello, & probari si negetur: vt in c.
cæterum. & ibi no. s. de iud. & in c. si clericus laicum. s. eo. & ibi
etiam dixi. Sed hæc qualitas dans iurisditionem, videlicet quòd
sit pupillus vel vidua, per non pupillum vel viduam non po-
test allegari nec probari: ergo &c.
¶ Tertiò probatur datò, ꝙ regulariter possit fieri prorogatio
in iudicem ordinarium, & virtute iurisditionis prorogatæ pos-
sit cognoscere vt cõpetens iudex: quia aliàs est incõpetens: ta-
mẽ hoc est verũ, quãdo fit de vna specie iurisditionis ad aliam
causam eiusdẽ speciei. secus si ad speciem penitus diuersam: quia
tunc non est prorogatio, sed noua cõcessio: vt dictũ fuit. s. in j.
art. & in præce. q. in prin. Et per has rationes & alias similes cõ
cluditur, ꝙ etiam sine clausula decreti nõ poterit fieri proroga-
a tio: fortius tamẽ[a] prohibetur fieri adiecta dicta clausula decreti,
cuius effectus est, quod licet pars nõ opponat, nihilò minus pro
cessus est ipso iure nullus: vt in c. statutũ iuncto fine & iuncta
glo. fi. de rescr. lib. vj. Et pro dicta sentẽtia etiam facit quod tra-
dit D. m. in d. c. p. & g. de offi. dele. vbi dicit, quòd iurisditio iu-
dicis, qui solùm potest cognoscere de mercantijs, non potest
prorogari in alijs causis: licet sint variæ opin. vt ibi ipse refert.
A. B. No. tamen quòd ratione connexitatis & incidentiæ po-
test vnus iudex cognoscere, de qua alias non posset. dixi in c. li-
cet ex suscepto. s. eo. versi. xvij. Ma.
¶ Quartò quæro quid si concessa est iurisditio sub dicta forma
alicui officiali, videlicet, ꝙ solus possit cognoscere inter pupil-
los vel viduas: vtrum pupillus vel vidua possint alterius iudi-
cis iurisditionẽ prorogare. Sol. istius autẽ dubitationis decisio-
nem sume ex his, quæ dicta sunt in præce. q. coniunctis his, quæ
latissimè dixi in c. cæterum. s. de iud. in illo art. an per concessio
nem iurisditionis factam vni, videatur iurisditio sublata alteri.
A. B. Vide pro decisionibus. q. Bald. singulariter. in l. certas. C.
quando prouo. non est neces. Ma.
31 ¶ † Quintò quæro vtrum iurisditio possit prorogari de tempo
re ad tempus. Sol. in delegato dic vt dixi in præce. art. versi. se-
xto quæro. in ordinario, vtrum cadat hæc prorogatio: aduer-
tendum, ꝙ si iudex est perpetuus: tunc quò ad subditos frustra
quæremus de prorogatione prædicta. Sed quò ad non subdi-
tos, possumus dicere, quòd non possunt ipsi prorogare submit
tendo se iurisditioni illius, vsq; ad certum tempus. arg. d. c. p. &
g. ibi hoc tenet Host. & tenet etiam Inno. in d. c. de causis. s. eo.
de offi. deleg. Aut iudex ordinarius non est perpetuus, sed tem-
poralis: qualis est Potestas, vel capitaneus istius ciuitatis: & tũc
si litigantes vellent prorogare quo futurus est non Potestas, &
non possunt: quia fieret præiudicium successori. Item quia par-
tes possent per hunc modum constituere sibi iudicem perpe-
tuum. Item cessat extremum ad quod requiritur in fictione
translatiua, vt traditur per Bart. in l. si quis pro emptore. ff. de
vsuca. & per Do. m. in c. is qui. de spon. facit etiam, quia tempo
re quo futurus est priuatus sine iurisditione, res deuenit ad ca-
sum, à quo nõ potest ĩcipere prorogatio, secũdùm ea quę dixi
in præce. art. in prin. igitur vitiatur: vt l. si aliter. aliàs incipit, Iu-
lianus. ff. de iud. & hanc opi. tenet Bal. in d. l. si qui ex consensu.
C. de Epis. aud. & D. m. in d. c. p. & g.
32 ¶ † Sextò quæritur vtrum iurisditio possit prorogari de perso-
na ad personam. Sol. in delegato dic, vt in articulo præcedenti a
in vj. q. in ordinario verò clarum est, quòd fieri potest: vt in l.
j. §. de iudi. & in l. j. C. de iurisd. om. iudi. & probatur etiam in
tex. nostro.
33 ¶ † Septimò quæritur vtrũ iurisditio possit prorogari de loco
ad locum. Sol. in delegato dic, vt dixi in præce. art. in vj. q. Sed
in ordinario, maius est dubium. D. m. in d. c. p. & g. dicit, ꝙ. j.
suam iurisditionẽ posset fieri prorogatio de loco ad locũ. Ideò
si erat solitus habere tribunal in platea, posset fieri prorogatio
vt habeat extra plateã. facit tex. in l. si vt proponis. C. quomo-
do & quando iudex. Aut partes volunt prorogare de loco ad
locum non subditum, & sic extra territorium: & multi tenue-
runt in d. l. si qui ex consensu. ꝙ fieri possit Bal. ibi tenet contra b
rium in l. j. C. de iu. om. iud. & Doc. hic. A. B. Et de hac materia
huius vij. q. vide quæ dicã. j. in c. fi. super glo. fi. in materia, vbi,
seu in quo loco iudex iurisditionẽ, seu forum exercere, seu reti-
nere debeat. in vj. prin. art. in ij. membro versi. sextò fallit Ma.
nisi cõsentiat iudex illius territorij cuius consensus si non acce
dat, processus est nullus. & hoc putat D. m. verius esse: quia iu-
risditio istius inhæret territorio, vnde extra territoriũ censetur
priuatus: vt l. iij. ff. de offici. præsidis. legitur & not. in c. nouit.
s. de offi. leg. & in c. j. de postu. præla. ad quod etiã adducit per
locũ à speciali tex. in Cle. vnica, eo. ti. & glo. singularẽ in c. vt li-
b tigantes. de off. ord. lib. vj. quæ dicit, ꝙ ad hoc, vt iudex[b] possit
cognoscere in alieno territorio, oportet quòd partes cõsentiãt,
& iudex illius territorij: ne violet alterius territorium. x. q. ij. c. j.
facit. c. postu. s. eo. Et pro hac etiam opi. ego allego glo. in ver-
bo, indulgemus. in d. Cle. vnica, eo. ti. quam ibi secutus fui post
Io. de Imo. & Doc. Aduerte tamẽ: quia ego arbitror hoc limi-
tãdum, si modo iudex illius territorij, qui cõsentit, sit talis, qui
in loco illo habeat iurisditionẽ ordinariam: vel talẽ, per quam
possit fieri prorogatio: quia tunc quodammodo vigore iuris-
ditionis delegati videtur cognoscere. Sed si non esset talis, non
video quòd cum partes non possint istum facere iudicem, &
iudex etiam ipse, qui consentit, non possit tribuere iurisditionẽ:
& iste extra territorium censeatur priuatus, quòd aliquo modo
possit prorogare iurisditionem exercendo. Sed posito, ꝙ iste
iudex, in cuius territorium iste vult cognoscere, possit tribue-
re iurisditionem: vide casum singularem, in quo solus Episco-
pus potest consentire, vt non habens iurisditionem inter suos
subditos, certo casu illos iudicet: posito, quòd subditi non con-
sentiant. de quo vide tex. & quod ibi no. in c. romana. post prin.
de cen. lib. vj. & sic per illum tex. habes no. limi. ad illam glo. in
c. vt litigantes. & ad alia iura. s. alleg.
34 ¶ † Octauò quæro vtrum in causa inquisitionis habeat locum
prorogatio iurisditionis. de quo articulo in c. qualiter. & quan
do. el ij. j. de accu. in v. arti. principali. q pen. remisi me hic dictu
rum. Sol. Bal. in l. j. in fi. C. vbi de cri. agi opor. dicit, quòd non:
quia in inquisitione non fit lit. conte. Sed ista ratio non est bo-
na: quia etiam in causis, in quibus non fit lit. contest. fit proro-
gatio. Præterea non est simpliciter verum, ꝙ in causa inquisi-

a ¶ Fortius tamen. quia vbi adest clausula decreti: tunc cõsensus partium nihil operatur. adde do. Card. consi. lxxiij. inci. omnis à me charitatis. cũ si. vt per Fely. in c. cùm accessissent. in iiij. colum. de consti.

b ¶ Quando fit prorogatio de loco ad locum, oportet ꝙ iudex loci, in quẽ fit prorogatio, cõsentiat. adde quod dicit Aret. consi. lviij. & Old. consi. lxxxviij.

a tionis non requiratur lit.conte.[a] de quo latè dixi in d.c.qualiter.de accu.in xj.prin.art.versi.lxxx.quæro.vnde Bal.assignat aliam rationē,videlicet,ꝙ in causa inquisitionis nō sunt partes, quæ possint prorogare inquisitionē:& iudex nō potest prorogare iurisditionē in seipso: neqꝫ etiā fama prorogat iurisditionē:quia non habet in se cōsensum,cùm sit res inanimata.Et subdit Bal.ꝙ videri suo illā sentētiā tenet Spe.sed ego nō reperi Spec.hoc tenere.in ti.de cōpe.iud.adi.& in tit.de inquisitione.sed bene reperi d.Nellū de san.Gemi.in tractatu bānitorū.in ij.q.ij.partis primi tēporis.per l.ij.ff.de iud.ad quod etiā allegat no.per Inn.in c.ad petitionē.j.de accu.sed Inn.ibi nō dicit aliquid de inquisitione.Et aduerte:quia ratio Bal.non cōcludit in inquisitione,quæ fieret ad promotionē vel instigationē alterius prosequētis & suscipientis in se telam iudicij,secūdùm ea, quæ latius dixi in d.c.qualiter.in ij.ar.versi.x.quæro.A.B.Adde Bal.in l.numis.C.qui accu.nō pos.& in l.j.C.ad l.cor.de sica.& in l.magisteriæ.C.de iur.om.iu.& vbiqꝫ idē tenet:sed aduerte:quia cùm dictū nō videtur verū:quia cōsensus duorū,qñ agitur de præiudicio vtriusqꝫ.In casu autē nostro, quia agitur de pręiudicio vnius dūtaxat,videtur quod sola volūtas eius attēdatur.arg.l.Nesennius.cū ibi no.ff.de neg.ges.& adde quod ponit Bar.in l.non solùm.§.morte.ff.de no.oper.nun.Ita dicit

35 Frā.de Aco.de Are.in c.j.s̄.de iud.Ma.¶†Nonò quæro vtrum in causa appellationis possit iurisditio prorogari.exēplum,debebam appellare ad vnū iudicē,& appellaui ad aliū:& appellatus nō opposuit declinatoriā,neqꝫ aliquā exceptionē incōpetētiæ,vtrū valeat processus? Sol.dic ꝙ nō.Nam vigore ordinariæ potestatis nō potest:quia nō debebat ad ipsum appellare: quia vigore prorogationis nō possit.probo:quia aut isti credebant ad istū appellādum esse:& errabant: & per cōsequens nō tenet prorogatio,vt dicā in seq.art.q.ij.Aut sciebāt,& nō potuerūt facere iudicē appellationis,qui non erat cōtra iuris dispositionē:cùm iura disponāt gradatim esse appellandū,de iure ciuili,& de iure canonico:nisi appellatur ad Papā.Et adde quæ dicā.j.in vij.art.prin.q.viij.in fi.Quæ tamē arbitror procedere,si ipse talis,qui appellauit: nō esset superior ipsius iudicis à quo appellatur.Secus si esset superior ipsius, licet fortè ad ipsum, tanqꝫ mediatū,nō esset appellandū:quia licet fortè propter errorē non possit dici prorogari iurisditio:tamē videretur valere ex dispositione legis primæ.§.pen.versi.si verò.& versi.si quis ergo.ff.de app.Et fortè etiam si sciuerūt partes,& non opposuerūt,possent dici valere ar.illius tex.cogitabis:quia non reperi

36 tactum per Doc.A.B.¶†Decimò magis generaliter quæro an in causis criminalibus possit fieri prorogatio. & in hoc dico ꝙ sic.& tex.est & ibi not.Doct.in l.j.C.vbi de cri.agi opor.& maximè Pau.de Cas.qui notabiliter subdit hoc verum, interueniente consensu iudicis,vbi delictum fuit commissum:cui respublica fuit offensa:sicut in prorogatione,quam facit clericus in Episcopum non suum,vt hic.& ita dicit tenere Spe.in titu.de cōpe.iu.adi.§.j.vers.sed nunqūid in iudicem.licet in ciuilibus,talis consensus non requiratur: vt in l.ij.& ibi Bart.ff.de iud.quod vltimum,quomodo procedat,vide in vij.q.seq.quęstionis.quod no.& signa,& ꝙ in criminalibus fieri possit prorogatio iurisditionis,tenet Bart.in l.j.ff.de iudi.Ma.¶Circa.vj.prin.arti.quo quæritur,qualiter fiat,& quæ requirantur ad hoc, vt possit fieri prorogatio, Sol.Ioan.And.hic enumerat.x.requisita ad hoc, vt clericus possit prorogare iurisditionem iudicis non sui.

¶Primò,quòd sentiat.

¶Secundò,quòd non per errorem.

¶Tertiò,quòd non per metum.

¶Quartò,quòd sit persona ecclesiastica.

¶Quintò,ꝙ sit aliàs iudex.

¶Sextò,ꝙ ordinarius.

¶Septimò,ꝙ de consensu Episcopi,seu superioris.

¶Octauò,ꝙ re integra non pœniteat.

¶Nonò.ꝙ sit talis causa, quæ iudicis prorogationem recipiat: quæ nouem requisita distinctè prosequar, eadem specificè per quæstiones examinando,tam in clericis quàm in laicis.

37 ¶†Primò igitur circa consensum partium, quid requiritur ad prorogandum iurisditionem,an sufficiat tacitus vel expressus. Sol.quidam voluerunt,quos refert Bal.in d.l.si qui ex consensu.ꝙ requiratur consensus expressus: non autem sufficiat tacitus:quod etiam refert Inn.in c.ij.s̄.de in integ.rest.in versi.inhibitiones.Sed communis opi.est in contrarium,ꝙ sufficiat tacitus adeundo iudicem:& scienter litigando coram eo,vt tenēt communiter Doc.in c.si diligenti.s̄.e.& Bart.& Doct.in l.ij.ff.de iud.Inn.in c.ad petitionem.j.de accu.& ibi dixi in gl.j.tenet etiam D.m.in c.cùm olim.s̄.de off.dele.vbi tex.singulariter probat dùm dicit, ꝙ ille Comes penitus contradixit,quasi cōsentiat:quod secus esset si tacuisset,licet Ang.de Peru.in l.fi.ff.de iur.om.iud.alleget illum tex.ꝙ ad prorogandum iurisditionem delegatam,requiritur expressus,& malè pro quo etiam allegat tex.in c.statutum.§.nullo.de rescr.lib.vj. qui tex.exigit expressum consensum.Sed loquitur in prorogatione, quæ fit de loco ad locū,de qua dixi.s̄.in præce.art.q.ij.Et ideò ille tex. posset induci ad cōtrarium arguendo per locum à speciali.Sed fortè Ang.voluit inducere illum arguendo à paritate rationis. Sed tunc potest responderi,ꝙ cùm illud sit ius nouum,& ꝙ venit à paritate rationis,venit ex tacito intellectu, vt not.gl.in c.cupientes.§.quod per viginti.de elec.lib.vj. & regulare sit, ꝙ consensus tacitus & expressus æquiparentur, vt in c.dilecti.s̄.eo.& xliij.di.c.si rector.meritò non sumitur illud argumentū. Est ergo communis conclusio,ꝙ regulariter tam in ordinario, quàm in delegato,in casibus in quibus aliàs potest fieri proro-

b gatio,sufficit tacitus[b] consensus;& hoc tenet gl.in l.j.C.de iur.om.iud.& in l.j.vbi de cri.agi oportet.in verbo,inchoate, quæ probat iuncto illo tex.ꝙ eoipso,ꝙ citatus coram iudice incompetenti non declinat eius forum:sed coram eo respondet, cùm sciat eum non esse suum iudicem:videtur in eum cōsentire.hoc etiam tenet Inno.in c.cùm venissent.s̄.de in integ.rest.& in d.c.dilecti.& in c. prudentiam.in verbo,excommunicationis.s̄.de offi.delega.& in c.ad petitionem.j.de accu.& tenent etiam Doc.in c.si clericus laicum.s̄.e.& D.m.in d.c.p.& g.& hoc facit,quod no.in l.quidam consulebant.ff.de re iud.& in c.inter monasterium.j.de re iud.& quod ibi dixi, & etiam tangendo tenui in d.c.ad petitionem.remittendo ad hic not.Aduerte tamē:quia vt ibi dixi post Inn.per solam patiētiam partis patiētis iudicem procedere cōtra se,non prorogatur iurisditio non sui iudicis: nisi ex parte ipsius interueniat aliquod propositū, quod etiam tenet ibi D.m.pro quo etiam alle.Inn.in c.olim.el iij.j.de res.spo.facit quod no.Bal.in d.l.si qui ex consensu.vbi sing.dicit,ꝙ si iudex citauit subditum alienum, & ille nō comparuit,vnde iudex prætendens cōtumacia procedit ad vlteriora:quia per hoc nō est prorogata iurisditio sua:quia absens nūquam cōsentit,in eum,facit etiam quod not.Spec.in ti.de cita.§.j.vers.sed pone,ꝙ iudex.& in §.fi.& per Arch.xv.q.iiij.c.j.& quod tradit Io.An.in reg.sciēti.de reg.iu.lib.vj.A.B.Quod tamē sing.limitatur per ea,quæ sing.dicit Bar.in repe.l.ex quacunqꝫ.ff.si quis in ius voc.non ier.vbi mirabiliter dicit,ꝙ si cōtra cōtumacem pronunciatum sit per iudicem se fore iudicem competētem:ꝙ nunqꝫ ille cōtumax poterit opponere illum nō fuisse iudicem competētem:& non esse prorogatam iurisditionem,ex quo nō est appellatus,vt potuit:etiam de iure ciuili,vt no.glo.in aut.habi.C.ne fi.pro patre.Et sequitur Io.Pe.in d.l.ex quacunqꝫ.Sed tu aduerte ad plura.Primò ad id, ꝙ dicit, ꝙ potuit appellare:quia intelligere debes,nisi talis fuisset in contumacia propter quam excluderetur à potestate appellandi,secūdùm ea,quæ dixi in Cle.j.de do.& contu.fortè aliquid tāgam, vel in ti.de do.& cōtu.vel in ti.de app.Secundò.ego arbitror, ꝙ illud procedat potius virtute sentētiæ iudicis quàm alicuius prorogationis:per ea,quæ superius dixi.Tertiò.debes intelligere,ꝙ ad hoc vt illud habeat locū,debet citare illum absentē contumacem,vt veniat ad dicēdum quomodo præfatus iudex nō debeat pronunciare se iudicē competentē:vt si talis pronūciatio fiat præcedente citatione, & causæ cognitione: vt l.iij.§.fi causa cognita.ff.de bo.pos.& debet citari specialiter ad hoc,vt absens reddatur certus de citatione super cōpetentia.arg.l.aut qui aliter.ff.quod vi aut clam.ad quod vide, quæ latius dixi.j.de dila.in rub.ar.xx.q.viij.quam cautelam perpetuò notabis ad excludēdum prouisionē.l.si per errorem.ff.de iur.om.iu.& potestate ap.de iur.de quo videtur posse op.quandocunqꝫ secundùm glo.in Cle.j.de seque.pos.& fru.Ma.Aduerte tamen: quia ideò dixi.s̄.ꝙ regulariter sufficit tacitus consensus. Nam quādoqꝫ requiritur expressus,vt in prorogatione de loco ad locum:vt in d.c.statutum.§.in nullo.de rescr.lib.vj.circa quod vide,quod dixi.s̄.in præce.art.in vij.q.& in iiij.art.q.vj. Et est notandum,ꝙ prædicta procedunt tam in clericis quàm laicis: cùm eadem sit ratio in vtrisqꝫ,vtrū autem per satisdationem de iudicio sisti,vel iudicato soluēdo,sit prorogata iurisditio,dicam j.in hoc eodem art.in vlt.q.prin.vbi tractabo,an per citeriorē actum à litis contestatione fiat prorogatio iuris.De prorogatione autem iurisditionis, quæ fit ex consensu resultante ex contractu.dixi latè in c.dile.s̄.eo.de illa autem,quæ fit per delictū dixi in c.postu.s̄.eo.

38 ¶†Secundò quæro quid si partes errant[c] quia litigant coram

c iudice tanquam suo,cum non sit,vtrum processus teneat.Solu.dic,ꝙ non,per tex.in l.si per errorem.ff.de iur.om.iu.& in l.j.& quod ibi tenet glo.& Doct.ff.de iud.hoc etiam tenet hic gl.j.& sequuntur Doct,& tenet Spec.in ti.de compe.iud.adi.§.j.versi.

a ¶Causa inquisitionis an fiat litis contestatio,adde Bal.in l.j.C.qui dicuntur per Doc.post Bar.in l.ij.§.si publi.ff.de adulte.

b ¶Vide latius per Ang.& Imo.in l.quæro.ff.de so.& Aret.in c.ad petitionem.de accu.

c ¶Errant. an autē error vitiet prorogationē,vide Ange.in consi.xxvij.vide etiam Fely.in c.p.& g.in fi.col.de offi.dele.

verſi.x.& D.m.in d.c.p.& g.quod procedit etiam ſi erraretur
in iure:vt tenet D.m.in d.c.p.& g.qui allegat no.Inn.in d.c.ad
petitionem.j.de accu.quod ego ibi limitaui in j.gl.quando lo-
queretur de vera prorogatione in nō ſuum iudicē:ſecus ſi pro-
rogatur iuriſditio ſui iudicis ordinarij proprij,qui tamē poterat
aliqua exceptione declinari.Nam ſi nō declinatur etiā ex erro-
re iuris,tenet proceſſus: vt traditur in d.l.ſi per errorē.& in l.ſi
cōuenerit.eo.ti.& no.per D.m.in c.j.ſ.de iud.Sed quæro quid ſi
reus ab initio ignorauit illum nō eſſe ſuum iudicē,& ſic errauit:
ſed poſtea ſciuit,& exceptionē litigauit,an valeat iudicium.So-
lu.glo.tangit in l.j.C.vbi de cri.agi oportet.melius,quàm alibi.
& Bal.ibi,qui diſtinguit,ꝙ aut in iudicio nō eſt defectus iuriſ-
di.ſed voluntatis partium,quæ nō prorogant iuriſditionē pro-
pter errorē vel ignorātiam:& tunc ab initio ignorauerunt, &
poſtea ſciunt & ratū habēt,validatur iudiciū:quia erat defectus
ſolùm in voluntate partium:qui defectus ſuppletur ex iſto cō
ſenſu,per l.licet.ff.de iud.& ſentit glo.& Iaco.But.& tenet ibi
Bar.Sed Cy.tenet cōtrarium.mouetur:quia litis cōteſtatio repe
ritur facta coram incōpetenti,ideò fuit nulla ſecundùm verita-
tem:ſed fingitur fuiſſe aliqua propter cōſenſum ſecutum ex ra
tihabitione.Sed Bald.hoc nō obſtante dicit in d.l.j.quod opi.
Cy.eſt verior:quia in iuriſditione cōſenſus,nō fingit retro:vt l.
obſeruare.§.fin.ff.de offi.procōſul.& leg.oportet ergo,ꝙ litis
cōteſtatio fiat de nouo:aliàs nō poſſet ſequi diffinitiua.Et hæc
opi.plus mihi placet:quia poſt,quàm actus fuit omnino nul-
lus,nō potuit per cōſenſum partium ſuperuenientē validari ſal-
tem vt valeat,vt tūc:licet poſſet quādoq; validari,vt valeat vt
nūc:vt no.in c.ij.& iij.& ibi per D.m.j.de his,quæ fiunt à pre-
la.Nec ob.quia cōſenſus poteſt interuenire ex poſtfacto.vt ibi
dicit D.m.& Bal.in l.ſi pacti.C.de ſpōſa.& Bal.in l.vēditioni.
C.de vſuc.pro emp.per l.ſicut.§.vēditionis.ff.quibus mo.pig.
vel hypo.ſol.dic in c.ad audiētiam.j.de homi.in vij.art.prin.q.
a c.quia reſpōdeo,ꝙ illud eſt verum,quando à principio [a] actus
nō eſſet omnino nullus propter defectū ſubſtantificum, vt eſt
in caſu noſtro.facit,quia ſi filius agit ſine patris cōſenſu,cōſen-
ſus poſt ſuperueniens nō validat iudicium,vt tradit Bar.in l.ſi
quis mihi bona.§.iuſſu.ff.de acqui.hære.gl.& Bal.in l.fi.§.ne-
ceſſitate.C.de bo.quæ lib.Ang.in l.licet.ff.de iud.Arbitror ta-
men,ꝙ ſi partes vellent validare iudicium agitatū corā nō ſuo
iudice ignorāter,poſſent illud validare ſciēter,repetēdo omnia
acta eodem inſtanti,per theoricā Bar.in l.mulctari.ff.de procu.
& in l.properādum.C.de iud.ſi verò defectus fuiſſet in iuriſdi-
tione iudicis,cui poſtea ſuperueniret iuriſditio:& in quē tunc
etiam partes cōſentiant,etiam ſcienter:an validetur iudicium
iam agitatum,tradit Bal.in d.l.j.glo.Bar.Bald.& Ang.in d.l.li-
cet.dicam.j.in vij.art.prin.ver.duodecimo quæro.Item poteſt
dubitari circa prædicta, nunquid partes præſumātur ſcire, ex
quo vſq; in finem litigauerunt.Sol.Spe.in ti.de cōpe.iu.adi.§.
j.verſ.x.& verſ.ſed nūquid præſumitur.dicit,quod nō,imò for
tius præſumitur ignorare.per l.verius.ff.de proba.& l.ſi leno-
nes.C.de Epiſ.aud.&'.j.ff.de iud ,ibi,cōſentientes.qui ergo al-
legat ſentētiam,illam probare debet:vt l.ei qui.ff.de proba.vj.
q.vlt.c.actor.facit l.filius.§.inuitus.ff.de procur.ſubdit tamen
Spe.ꝙ Vbertus de Bobio tenet cōtrarium per l.octaui.ff.vn-
de cognati.& l.de tutela.C.de in integ.reſt.vel poteſt diſtingui
ſecundùm Spec.an partes ſint peritæ & præſumantur ſcire an
ruſticæ, ſeu ſimplices:& tunc ſecus.arg.l.ſi quis id quod.ff.de
iuriſ.om.iud.& quod no.in l.regula.ff.de iur.& fac.ig.& xxx-
vij.diſ.§.fi.& xxxix.diſt.c.Petrus.& j.q.iij.§.fi.quæ diſtinctio
ſatis eſt æqua & iuſta.Et eſt aduertendum, quòd quæ ſupradi-
cta ſunt de errore vendicant ſibi locum tam in clericis, quàm
in laicis: quia eadem eſt ratio vtriuſque.A.B.Ad hanc mate-
riam vide Ange.in repe.l.falſus.ff.de fur.verſic.deinde quæro.
idem do.Maria.Soci.
39 ¶ †Tertiò quæro ex eo, ꝙ ſupradixi ad eſſe prorogationis re-
quiritur,ꝙ non fiat per metum,vtrum prorogatio facta per me
tum ſit ipſo iure nulla,an verò veniat irritanda.Solu.dic, ꝙ ta-
lis prorogatio eſt ipſo iure nulla.tex.eſt clarus in l.ij.ff.de iud.
licet regulariter ea,quæ fiunt per metum,ſint valida:& veniant
reſcindenda per actionem,quod metus cauſa,tamē ſpeciale eſt
in hoc caſu,ꝙ geſta per metū ſint inualida ipſo iure,tenet Bal.
in l.fi.§.neceſſitate.C.de bonis quæ libe.tenet D.m.& Doct.
in c.Abbas.ſ.quod metus cauſa.& Bald.in l.decernimus.C.de
ſac.ſanc.eccl.& Bar.in tractatu de tyranno.ſicut in ſimili in cō-
tractu dotis facto per metum, qui eſt ipſo iure nullus:vt in l.ſi
mulier.§.ſi dos.ff.quod metus cauſa.ex quibus infertur,ꝙ cum
ea,quæ fiunt coram tyranno,præſumantur facta per metum:
vt no.Bar.in l.pe.ff.de condi.ob turpem cauſam.& traditur in
l.ij.C.quod met.cau.facit quod no.Io.An.in c.quia propter.ſ.
de elec.meritò dicetur,ꝙ coram tyranno nō videtur fieri proro-
gatio,& prædicta procedunt tam in laicis,quàm in clericis.
40 ¶ †Quartò quæro dixi,ꝙ requiritur , ꝙ ſit perſona eccleſiaſti-
ca vtrum hoc procedat tam in clericis,quàm in laicis.Solu.dic,
ꝙ non,ſed ſolùm in clericis.clerici enim volentes non poſſunt
prorogare iuriſditionem laici:vt in c.ſi diligenti.ſ.eo.& cum cō
ſenſu proprij iudicis.de quo tamen dicam in vij.q.iſtius ar.Fal
lit tamen in caſibus, de quibus dixi in d.c.ſi diligenti.in v.q.
prin.Sed laicus etiam iuriſditionem iudicis eccleſiaſtici poteſt
prorogare:dummodo alia qualitas non reſiſtat:vt quia ſit cau-
ſa feudalis,de quo dixi in c.ex tranſmiſſa.ſ.eo.Aut ſit cauſa cri
minalis exigens pœnam ſanguinis:aut alia ſimilis qualitas: nā
cùm hoc non reperiatur prohibitum, ſtamus in regulis gene-
ralibus,quibus habetur, ꝙ iuriſditio iudicis poteſt prorogari.
¶ Quintò quæro.dixi ſ.ꝙ requiritur,quòd ſit aliàs iudex:vtrū
hoc procedat tam in clericis,quàm in laicis?Solu.dic,ꝙ ſic.ſi-
cut etiam laici per priuatum eorum conſenſum non poſſunt
iudicem facere, qui aliàs non eſt: vt l.priuatorum.C.de iuriſd.
om.iudi.ita nec clerici.vnde ad hoc ꝙ valeat prorogatio , exi- a
gitur vt verbum ſonat, ꝙ ſit iudex, qui habeat iuriſditionem
prorogabilem,ſecundùm ea,quæ latius dixi.ſ.in iij.principali
articulo,in principali.
41 ¶ †Sextò quæro.dixi ꝙ exigitur,ꝙ ſit ordinarius.Nam hoc ca
ſu non videtur verum eſſe,licet Io.And.& Doc.ita ſimpliciter
ponant,quòd etiam iudicis delegati poteſt fieri prorogatio:li-
cet non per omnem ſpeciem,ſecundùm ea , quæ dixi in iiij.
princ.arti.verſi.vj.quæro.
¶ Septimò quæro.dixi ꝙ requiritur conſenſus Epiſcopi, vel ſui
ſuperioris:vtrū habeat locum indifferenter tam in laicis, quàm
in clericis?Solu.quia hic arti.eſt difficilis,& in eo longa eſt dif-
ferentia inter clericos & laicos, vt patebit ex infra dicendis.
Ideò diſtinctè examinabo prius de clericis, deinde de laicis.
Vnde quæro vtrum clericus poſsit prorogare iuriſditionem
alterius iudicis eccleſiaſtici non ſui, ſine conſenſu ſui ſuperio-
ris.Solu.dicendum eſt,ꝙ non:vt hic in tex.in fi.Nec obſt.iij.q.
vj.c.pulſatus.vbi videtur dari optio clerico pulſato coram non
ſuo iudice:an velit reſpondere vel non,& ſic videtur eſſe in ſo b
la poteſtate ſua:quia reſpondeo,vt hic dicit glo.ij.circa mediū,
ꝙ ibi vacat argu.à contrario ſenſu,vel poteſt reſponderi ſecun
dùm Io.And.ad illum tex.dum dicit taceat,id eſt non reſpon-
deat,quaſi velit dicere, ꝙ clericus ibi conuentus non teneatur
aliqualiter reſpondere,ſi non vult:etiam allegaturus priuilegiū
fortè,ꝙ non ſit iudex.Sed ſi vult reſpondere, poteſt: dicendo,
42 ꝙ in eum non habet iuriſditionem.¶ †Sed quæro pro decla-
ratione prædictorum & tex.cuius ſuperioris conſenſus exiga-
tur.Sol.tex.noſter hic in fi.dicit Epiſcopi diœceſani,& ſic vide
tur velle,ꝙ ſolus Epiſcopus diœceſanus poſsit conſentire huic
prorogationi,vnde putat Ægidius,ꝙ alius inferior non poſsit
præſtare hunc conſenſum:etiam ſi eſſet talis,qui poſſet de cau-
ſa cognoſcere.Et ex hoc,& ex tex.arguit do.Anto.ꝙ Epiſco-
pus poteſt dare hanc licentiam:etiam in præiudiciū immediati
ſuperioris iſtius clerici volentis prorogare, quaſi poſsit eum
præuenire in datione iſtius licentiæ.argu.eorum , quæ not.in c.
quanto.& c.paſtoralis.& c.cùm ab eccleſiarum.de offic.ordi.
quod putat hic D.m. veriſsimum eſſe quando vterq; haberet
iuriſditionē:licet vnus immediatè , & alius mediatè,ar.eorum,
que,no.in c.j.de pen.& remiſ.lib.vj.Secus putat,ſi inferior Epi
b ſcopo haberet iuriſditionem quaſi Epiſcopalem [b] de iure ſpe-
ciali:tunc ad eum,& non ad Epiſcopum ſpectaret præſtare cō
ſenſum.ar.no.per glo.in Cle.j.de reb.eccle.non alie.& per In-
no.& Do.m.& ibi dixi in c.ij.ſ.de tranſac.& in c.relatum. de
cle.non reſi.& per D.m.in c.at ſi clerici.§.de adulte.ſ.de iud.Et
aduerte:quia ſingulariter dicit Ioā.de lig.hic,ꝙ clericus ſubie-
ctus Abbati,etiam vbi Epiſcopus non poteſt eum conuenire,
poteſt prorogare iuriſditionem Epiſcopi ſui,& fortè ſine con
ſenſu Abbatis,quod etiam videtur hic ſequi do.Ant.quod di-
ctum D.m.non putat verum,vt poſsit ſine conſenſu Abbatis,
ſi vltra ſubiectionem attinet ab eo beneficium:quia tūc eſt ſub-
iectus vltra,nedum exercitium iuriſditionis , facit quod dicam
j.Idem etiam ſi haberet Abbas iuriſditionem in ipſum quaſi
Epiſcopalē. Item aduerte:quia quamuis tex.loquatur de ſub-
ditis Epiſcoporum,vt ſine eorū conſenſu nequeant prorogare
iuriſditionem alterius iudicis,idem dicendum eſt de ſuperiori-
bus,vt Epiſcopis & Archiepiſcopis. vnde Epiſcopi non poſ-
ſunt prorogare iuriſditionē alterius metropolitani, ſine cōſen-
ſu proprij metropolitani,vt ſentit Hoſt.in c.ad reprimendum.
de offi.ordi.ar.text.quod placet mihi:quia ſicut Epiſcopus eſt
ordinarius ſuorū ſubditorū,ita & Archiepiſcopus Epiſcoporū
ſuffraganeorū ſuorū,vt c.paſtoralis.ſ.de offi.ordi.vnde cū eadē
ſit ratio,eadē debet eſſe iuris diſpoſitio.Et idē dicerē de Archi.
epiſcopis reſpectu Patriarcharū.& ſic cōcludēdū eſt,ꝙ nullus

a ¶ A.principio.ad-
uerte tamen, quia
quando actus ſo-
lùm eſſet nullus
propter defectū
cōſenſus,tunc cō-
ſenſus validaret
actum,& dicit ar-
gu.gl.in l.ij.ad fi.
C.de iure fiſci.lib.
x.de quo vide Io.
de Imo.& Alex.
in l.ſi quis mihi bo
na.§.iuſſum.in ij.
col.ff.de acqui.hæ
red.vt videtur in
caſu iſto.

b ¶ Quaſi Epiſcopa
lem. faciunt quæ
not.Abb.in c.ſi-
cut.colū.ij.de ex-
ceſ.præla.& in c.
monachi.de ſent.
excom.& Ant.de
But.in cōſil.xxiij.
incip.quia agitur.
cum ſi.vt per mo-
der.in c.at ſi.§.de
adulte.ſ.titu.j.

clericus cuiuſcūq; ſit gradus,aut dignitatis inferioris,vel ſuperioris:poteſt ſine ſui ſuperioris licentia iuriſditionem alterius prorogare.Ex quibus infertur,ꝙ cùm exempti ſint ſub iuriſditione Papæ.nō poſſunt Epī proprij iuriſditionē prorogare ſine licentia Papę,qui eſt eorū ſuperior:vtnot.in c.authoritate.de priuileg.lib.vj.xciij.diſt.c.nulla.& hoc voluit Io.And.in regu.ſciente.de reg.iur.lib.vj.in mercurialibus. Sed dubiū eſt, quid de poteſtate abſoluēdi:vtrū exemptus qui incidit in excōicationē inflictā à canone vel ſtatuto,poſsit abſolui à ꝓprio E pō.Solu.Fede.de Senis cōſil.xiiij.tenuit,ꝙ ſic per c.luminoſo.xviij.q.ij.& quia talia priuilegia cōceſſa in fauorē exemptorum,nō debent in eorū odio retorqueri:& ſic vt ſuper abſolutione teneātur ire ad curiā,vt in regula,quod ob gratiā.de reg.iur.lib.vj.Nec obſt.ꝙ Papa ſit diœceſanus exemptorū:vt ſ.dixi.& ſic debet requiri ipſius licētia:vt hic.iuncto c.oīs.de pœni.& remiſ.quia ad hoc reſpōdet Fede.multipliciter.Primò,qa aliud eſt eſſe ſubditū mero iure cōi.nam in aliū penitus extraneum cōſentitur ſine ſui ſuperioris licētia:& aliud exemptum cōſentitur in eū,qui aliàs eſt ſuus iudex,licet ſpeciali priuilegio ſit ab eo exemptus.Et ratio diuerſitatis,quia res de facili reuertitur ad naturā ſuā.xxxj.diſ.c.ab exordio.& l.ſi vnus.§.quod in ſpeciē.ff.de pac.facit etiā quod in ſimili dicimus,ꝙ facilius tollitur actio,vel exēptio cōpetens cōtra ius cōe,quē cōſona iuri cōi.facit qđ no.gl.xvj.q.fi.c.fi.Sed iuriſditio ordinarij eſt cōſona iuri,exēptio verò diſſona.igiť &c.Et pro hoc etiā allego gl.in c.ſtatutū.in verb.numerandū.de pręb.lib.vj.& qđ tradit Fede.cōſi.lxxxix.per c.j.iuncto c.fi.de pac.lib.vj.& quod no.gloſ.fi.in Cle.ſæpe.de verb.ſig.Præterea pro pdicta ſententia facit,quia per exēptos nō ita de facili habeť copia Pape,ſicut per nō exemptos copia ordinarij,ſic difficultas permittit,aliàs prohibitū.lxiij.diſ.c.cū longè.& xxiiij.q.j.c.pudēda.Quare cōcludendū videť,ꝙ permittiť exēpto,quod nō cōcediť nō exēpto.facit c.luminoſo.vbi in exēpto, Eps nil iuriſditionis exercet:niſi fuerit inuitatus:& ſic inuitatus poteſt ibi exercere iuriſditionē.Et ex dictis rōnibus Fede.& ex alijs traditis per eū in d.cōſi.videť cōcludendū,ꝙ etiā in foro cōtentioſo exēptus poſsit ꝓrogare iuriſditionē ſui Epi ſine licētia.Et idē tenet hic Io.de lig.referēdo verba Federici.quāuis eū nō alleget.Sed Io.An.in d.regula,ſcienti.ſentit contrariū.& eū ſequitur do.Anto.dicens,ꝙ determinatio Feder.eſt falſa,& cōtra text.in Cle.penul.de ſen.excō.Nec ob.ſecūdùm eū.c.luminoſo.quia loquitur in his,in quibus ſufficit ſola inuitatio:& nō exigitur prorogatio,vel loquitur in exēptis.Sed de priuilegiatis aliter D.m.latè proſequitur hunc arti.in diſpu.ſua,quæ incipit,duo clericali ordine,& etiam hic qui dicit ad Clemē.penult.per quam mouetur.do.Anto.poteſt faciliter rnderi,videlicet,ꝙ ideò ibi Epi abſoluūt illos exemptos authoritate apoſtolica & nō propria:quia in caſu illius Clemen.Papa reſeruauit ſibi abſolutionem:quo caſu Epiſcopi nō poſſent etiā ſubditos abſoluere:vt in ca.nuper.de ſen.excō.& ſi illud non cōtingit vigore exemptionis,ſed vt dicit gloſ.propter reſeruationem.facit quod in ſimili dicitur in c.irrefragabili.de offic.ordi.& in c.j.de ſta reg.lib.vj.Item facit contra do.Anto.ꝙ ipſemet tenuit ſupra poſt Ioan.de lig.dum voluit ꝙ clericus ſubiectus Abbati,etiā vbi Epiſcopus nō poteſt illum cōuenire,poſsit prorogare iuriſditionem ſui Epi,ſine licentia Abbatis:quāuis hoc ſupra reprobatum ſit. Prædictis tamen non obſtantibus D.m.ſequitur opinio Ioan And.Feder.& Ioan.de lig.concludens,quò exemptus regulariter non poteſt prorogare iuriſditionem ſui Epiſcopi,ſine licentia Papæ:etiam reſpectu abſolutionis mouetur: quia per abſolutionem exemptus efficitur non ſubditus:& immediatè ſubeſt Papæ:vt in cap.ſi papa.de priuileg.lib.vj.& in ca.penul.ſupra de officio ordina. Subditus enim dicitur quaſi ſub alterius ditione,id eſt poteſtate poſitus.Sed per exemptionem[a] deſinit Epiſcopus habere poteſtatem & iuriſditionē in exempto:niſi in caſibus ſibi expreſsè conceſsis:vt patet in iuribus ſupra allegatis,& in ca.frater noſter.xvj.q̄o.j.ergo exemptus per Epiſcopum non poteſt abſolui : quia ex quo Papa illum exemit à iuriſditione Epiſcopi,nō debet Epiſcopus trāſgredi proprios terminos:& ſibi non ſubditum abſoluere , vel ligare. Nec poteſt ſubditus exemptus Epiſcopi iuriſditionē prorogare:nec quo ad forum contentioſum:vt hic.nec quò ad pœnitētialem:vt d.c.omnis.& ſic non poteſt abſolui ab eo,ſiue talis abſolutio dicatur fori contentioſi , ſiue pœnitentialis. ad quod facit quod no.idē D.m.in c.pe.de maio.& obe.ſuper gloſ.j.Nec ob.ſi dicatur,ꝙ prædicta procedunt,quādo clericus vult conſentire in iudicem penitus alienum:ſecus ſi in diœceſanū propriū:vt dicit Feder.quia hoc videtur tex.noſtro,qui vult,ꝙ clericus nō poſsit conſentire in iudicem nō ſuū,ſine licentia ſuperioris.Cū ergo Epiſcopus loci nō ſit iudex exempti:vt ſ.dixi:ergo non poteſt in eum cōſentire ſine licētia Papæ,qui eſt ſuus diœceſanus.Item ſi exemptus poſſet prorogare iuriſditionē quò ad abſolutionem,vel alium articulum cōtētioſum,poſſet per quādam viam indirectam iuriſditionē prorogando,renunciare priuilegio exemptionis,quod facere nō poteſt,per c.cùm tempore.ſ.de arbi.& ad hoc facit,quod in ſimili no.in c.cùm venerabilibus.j.de cenſi.Et per prædicta tollitur alia ratio Fede.dum vult,ꝙ exemptio fuit inducta in fauorem ipſius exempti:quia hoc nō eſt ſimpliciter verum:quia etiā fuit inducta in fauorē ſuperioris : ideò nō poteſt ipſe ſubditus huic fauori renūciare,quod aliàs poſſet : vt in c.apoſtolica.j.de reg. Intereſt enim ſui iudicis cōſiderare mores,& geſta ſui ſubditi: vt no.in c.omnis.j.de pœni.probatur etiā dicta opi.quia ſi ſpeciale eſt,ꝙ prelati exempti poſsint ſibi eligere cōfeſſorē:vt in c.fi.j.de pœni.ergo regulariter nequeunt in aliū iudicē cōſentire: quinimò,ſecūdùm D.m.vigore cōceſsionis factę per d.c.ſi Epiſcopi exēptos nō poſſunt abſoluere ab excōmunicatione , aut alijs caſibus reſeruatis Epiſcopis,etiā ſi ſint electi.ar.c.j.de pœ.& remiſ.li.vj.vnde caueāt ſibi exempti,& prouideāt vt à Papa, vel à ſuis ſuperioribus obtineāt ſuper hoc ſpecialē indulgētiā. Itē facit pro prędicta cōcluſione:quia clarū eſt,ꝙ maiorē habet poteſtatē Archiepiſcopus in ſubditos ſui ſuffraganei , q̄ Epiſcopus in exemptos,cū Archiepiſcopus ſit iudex totius prouinciæ:& in certis caſibus habeat ordinariā in ſubditos ſui ſuffraganei:vt no.in c.paſtoralis.de offi.ord.& tūc ſubditi ſuffraganei nō poſſunt cōſentire in Archiepiſcopum ſuum,ſine licētia ſui Epiſcopi:vt in c.Romana.eo.ti.li.vj.& no.in d.c.paſtoralis.ergo fortius nō poteſt exemptus in Epiſcopum loci , ſine licētia Papæ cōſentire.facit etiam tex.in d.c.authoritate.de priui.lib.vj.vbi ſatis apertè colligitur,ꝙ Epiſcopus loci nō poteſt authorizare in facto exempti,etiā volētis,facit etiam quod dicimus de feudatarijs,qui non poſſunt prorogare iuriſditionē, etiam ordinarij loci,ſine cōſenſu domini feudi:vt j.ſubijciam. Et traditur per Inno.in c.cæterum.ſ.de iudi.dixi in c.ex tranſmiſſa.ſ.eod.multò ergo minus poterit clericus exemptus,qui magis eſt ſubiectus Papæ,q̄ vaſallus domino ſuo.facit c.per venerabilē.§.inſuper.j.qui filij ſint legi.& quod no.Hoſt.in ſumma eo.ti.verſi.ſed nec.& quod no.in c.nimis.j.de exceſ.præla. vbi dicitur,ꝙ exempti etiā volūtariè nō poſſunt cōfiteri ordinario loci.Præterea rationes,quæ cōcludunt,ꝙ alij clerici non poſsint prorogare iuriſditionem nō ſui iudicis, ſine licētia ſui Epiſcopi:cōcludūt etiā,ꝙ exempti nō poſsint ſine cōſenſu Papæ,& ſic reſidet D.m.cum opi.Io.An.& do.Ant.Et ſic contra Fed.& Ioā.de lig.ſubdit tn̄ aduertēdū eſſe ad vnū dictū,quod ponit Io.An.in c.religioſos.de ſent.excō.lib.vj.vbi dicit,ꝙ per rationē ibi expreſſam in tex.ne religioſis detur materia vagādi,quod Epiſcopus poteſt abſoluere religioſos,etiā exemptos cū loquatur generaliter,& ratio cōceſsionis pariter procedat in vtriſq;,ſed alios nō religioſos exemptos ſimpliciter,vel religioſos extra caſum illius.c.nō poſsit Epiſcopus abſoluere. Et ſic procedit ſecūdùm eum,opi.Io.de lig.ſecundū caſum prędictū. d.c.religioſos.Nec ob.prædictis.ij.q.vij.c.nō incōpetēter.cum fi.quia,vt dicit ibi Io.And.& dixi.ſ.in iij.art.prin.in prin.tex. ille,& ſimiles loquūtur in Papa,qui nō recognoſcit ſuperiorē & ex humanitate quandoq; ſubmittit ſe iudicio inferioris. Et prædicta opi.D.m.pro nunc mihi placet,licet articulus ſit dubitabilis & diſputabilis.Aduerte tamē circa prædicta:quia Epiſcopus exemptus ex priuilegio iuris poteſt eligere ſibi confeſſorē abſq; licētia Papæ:vt no.in c.fi.de pœni.dixi in c.pe.ſ.de maio.& obe.Item dubitatur,vtrū clericus poſsit prorogare iuriſditionē iudicis laici,cum cōſenſu ſui proprij Epiſcopi.Solu. glo.hæc arguit primo,ꝙ ſic,per c.clericum nullus.xj.q.j.vbi dicitur,ꝙ nullus præſumat clericum apud iudicē ſecularem pulſare,Epiſcopo non permittēte : ergo à cōtrario epiſcopo permittēte poteſt.glo.tamē concludit in contrarium quia ſicut clericus non poteſt renunciare huic priuilegio introducto in fauorem ipſius clerici:vt in c.ſi diligenti.ſ.eo.ita nec Epiſcopus, qui non poteſt minuere priuilegium clericorum.ſicut non poteſt facere,vt clericus verberetur de facto:vt in c.contingit.de ſenten.excom.Nec obſt.contrarium.ſ.aſsignatum:quia ibi vacat.arg.à contrario.Sed contra hanc determinationem fortiter ob.quod not.glo.& ſequuntur Docto.in c.ij.ſ.de iudi.vbi volunt,quòd Epiſcopi poſſunt delegare cauſam ciuilem clericorum iudici laico : quia reſpondeo , vt ibi dicit Ioan.And. quia aliud eſt delegare,& aliud eſt prorogare,vnde in delegato appellatur ad delegantem:in prorogata ordinaria , appellatur ad ſuperiorem.& ideò dicit hic Hoſtien.ꝙ Epiſcopus meus , me inuito non poteſt me ſubmittere iuriſditioni ordinariæ iudicis alicuius,etiam eccleſiaſtici:licet me inuito poſsit cauſam meam alteri delegare:& eodem modo arguit,ꝙ Epiſcopus non poteſt

a ¶ Exemptionem. Adde ꝙ videť eſſe penitus adempta iuriſditio ipſi ordinario,vt latè concludit And.ſicu.in c.ij.de offi.leg.Corneus in cōſil.xxx. primus quidē Io.ij.& Alex.in.l.teſtamenta.col.fi.C.de teſt.& in l.gallus.§.ille caſus.ff.de libe.& poſthu.Dec.in c.cæterum in iiij.col.ver.ſucceſsiuè.ſ.titu.j.

teſt cogere ſubditum ſuum recipere ordines ab alio, ꝙ̃ ab ipſo.
ix.q.ij.c.j.& in c. nonnullus.j.de paro. de quo in c.quod ſedē.
ſ̃.de offi.ordi.Et ratio differētiæ ſit, quare potius poſsit delega
re,quàm prorogare:quia delegatus nō iudicat iure proprio,ſed
iure delegantis:cùm nihil habeat proprij, vt in l.j.ff.de offi.eius
& in c.ſanè.ſ̃.de offic.deleg.nō ergo cognoſcit laicus vt laicus,
ſed vt delegatus Epiſcopi. & ſic iuriſditio ſua eſt eccleſiaſtica:
ſed in progatione cognoſceret iure proprio, vt dicam j.in vij.
arti.prin.& hoc fieri nō poteſt:tum quia laicus non pōt habere
iuriſdi.in clericū:tum quia prorogatio nō poſſet fieri ad ſpeciē
iuriſditionis alterius naturæ, vt dixi in præce.arti.Sed hæc vlti-
ma ratio mihi non placet: quia per eam ſequeretur, ꝙ laicus nō
43 poſſet prorogare.† Item iuxta[a] prędicta ſubijcio.quid de cle-
a rico ſcholari, vtrū ſaltē ipſe ſine licentia ſuperioris poſsit pro-
rogare iuriſditionem iudicis ſecularis, ſaltem tacitè cōſentien-
do in iudicē vnū ex tribus iudicibus ſcholariū: ſecundū formā
aut. habita.C.ne fi.pro pa.ſol.gl.pe.in c.ſi diligēti.ſ̃.eo.ſimpli-
citer nō formādo q.de ſcholari,tenet ꝙ nō.ſed d.Anto.& Do.
m.ibi,& Doc.aſſumūt hāc q.de ſcholari.& latè tractāt. de quo
remiſi me ibi hic dicturū.vnde circa hanc.q.varię reperiūt opi.
Gof.in ſum.huius ti.dicit illā authē.non habere locum in ſcho-
laribus clericis,vel quod ſi habet locū in ſcholaribus clericis, ſal
tē nō habet locū in ciuilibus:cū ipſi habeāt ibi propriū Epiſco
pum.Hoſt.in c.ſignificātibus. de offi.dele.& in ſum.hui9 ti.§.
ꝗbus ex cauſis.ver.ſed cū illa.vbi latius ꝓſequit articulū, tenet
ꝙ etiā in alienigenis clericis non habet locū illa authē.Sed pro
cōtraria opi.alle.Io.An.hic:ꝗa clarū eſt, ꝙ Imperator de cleri-
cis & eccleſiaſticis perſonis nō poteſt ſtatuere ſine cōſenſu Pa
pæ.Et ſi per ſua ſtatuta concedit clericis priuilegia,vel eccleſijs:
dicimus, ꝙ illa ſtatim tenēt,vt no.x.diſt.c.j.in prin.cū ergo illa
cōſtitutio authēticæ habita.fuerit ſtatuta , priuilegiū ſtudētium
debet cōpetere etiam clericis:ſed alio reſpectu:ex eo,ꝗa per il-
lam iuriſditionē præiudicatur iuriſditioni proprij Epiſcopi, ꝙ
Imperator facere non poteſt: videt de iuris rigore ꝙ verior ſit
opi.Gof.Io. Cal.dicit poſſe defendi,ꝙ d. aut. locū habeat quò
ad clericos alienigenas reſpectu doctorū, ſeu magiſtrorū cleri-
corū,ſi ſunt in ſtudio de licentia ſui Epiſcopi.ar.no.ij.q.vij.c.cū
paſtoralis.& c.ex parte.de accuſ.quoniā ī ipſis alienigenis ceſ-
ſat prȩiudiciū diœceſani.Sed opi.Gof.& Hoſtiē.ſequit Archi.
xj.q.j.c.inolita.quia Imperator nō potuit,neq; voluit magiſtris
clericis dare iuriſditionem in clericos, quam ipſe non habebat.
d.Car.zab.videtur tenere,ꝙ illa authen.habeat locum in alieni-
genis reſpectu magiſtrorum clericorū:& etiā reſpectu rectoris
ſcholariū:licet de rectore nulla fiat mentio in d.authen.habita.
Sed hoc fuit:quia tūc tēporis ſcholares nō faciebāt rectorē: vn-
de veriſimile eſt, ꝙ etiam reſpectu rectoris Imperator dediſſet
hoc priuilegiū. Et ſic rector accumulat ſub eadem qualitate ad
iudices.de ꝗbus in d.authē.d. Ant.in d.c.ſi diligēti.videtur mul
tū variè loqui.Sed tandē videtur concludere,ꝙ illa authen.ha-
beat locū in alienigenis,reſpectu iudicū eccleſiaſticorū.Sed po-
ſtea ſubdit, ꝙ etiā in alienigenis nō habeat locū,inquātum ſub-
mittit eos inferiori Epiſcopo: quoniā ꝑ talē ſubmiſsionē ſaltē
derogat dignitati & honori Epiſcopali: inquantū clericus ſub
mittit inferiori Epiſcopo, ꝙ minime facere potuit Imperator.
Et ſic in effectu videtur concludere: ꝙ illa authē.nihil inducere
potuit reſpectu clericorū:cùm de iure cōi,clerici ibi delinquē-
tes aut cōtrahētes ſortiant forū Epī loci,vt in c.poſtulaſti. & in
c.dilecti.ſ̃.eo. Sed hæc ratio nō placet Do.m.ꝑ text.noſtrū, qui
nō requirit,ꝙ iudex,cuius iuriſditio per clericū ſit æqualis Epi-
ſcopo,ſed ſufficit,ꝙ ſit eccleſiaſticus:vnde ſi habuit licētiā à ſuo
Epiſcopo accedendi ad ſtudiū,videt ꝙ omnia ſint ſibi cōceſſa:
ſine quibus inſtitutio eſſe nō pōt,vt in c.prudētia. & in c.præ-
terea.ſ̃.de offi.de leg.Et ideo dicit,ꝙ videt diſputatiuè poſſe te
neri,ꝙ in cauſis ciuilibus,& in alienigenis illa aut.habeat locū.
in ſi.dicimus in cauſa feudi,vt in c.cæterū.ſ̃.de iudi. & ſecundū
ea,quæ dixi in c.ex trāſmiſſa.ſ̃.eo.in j.ar.prin.Nā ſi in caſu prę-
dicto,lex ciuilis tribuens certā ſpeciem iuriſditionis præiudicat
Epiſcopo in ciuilibus,etiā ſi iuriſditio illa non ſit introducta in
fauorē clericorū:multò fortius debet præiudicare,aut effectum
producere in caſu illius authē.vbi iuriſditio tribuitur in fauorē
clericorum,etiā reſpectu licitæ profeſsionis.Prȩterea in alienis
nullū præiudiciū fit proprio Epiſcopo: & in ipſis ceſſat ratio,
de qua ſ̃.dixi in prin.iſtius.q.videlicet, ne ꝑ indifferētes proro-
gātes,oēs ſubditi poſsint relinquere Epiſcopū ꝓpriū.Sed di-
cit Do.m.ꝙ poſt diligētē indaginē viſum eſt ſibi in hac materia
ſtinguēdo,ꝙ aut vniuerſitas ſcholarium eſt eccleſiaſtica,aut ſe-
cularis.Et dicitur eccleſiaſtica, ſi maior pars ſcholariū ſit clerico
rum.Et idē ſi æqualiter ſit numerus clericorum & ſcholarium:
quia cùm clerici ſint magis digni,ipſum miſtum attribuitur di-
gniori,vt in c.quòd in dubijs. de conſec.eccl. vel alta.not.Bart.

in l.fi.C.de colleg.illicitis.& Do.m.in c.ex literis. de conſti. Si
ergo eſt eccleſiaſtica modo prædicto ſubdiſtinguit,ꝙ aut quæ-
ritur, vtrum rector habeat iuriſditionē in clericos ſcholares re-
ſpectu l.fi.C.de iuriſd.om.iudi.ſecundū quam omnis rector ha
bet iuriſditionem in illos de collegio,vt ibi not.& per Inno.in
c.cùm ab eccleſiarū.de offi.ordi.dixi in c.dilecta.de exceſ.præ-
la.Et hoc caſu tenet hic,ꝙ poſsit iuriſditionem exercere in cle-
ricos ſcholares,ſecundùm formam d.l.fi.ſolummodò in ciuili-
bus,nec per talē cognitionē vel iuriſditionē præiudicatur Epi-
ſcopo proprio,vel Epiſcopo loci,quominus poſsint ipſi iuriſ
ditionem exercere.& idem tenet Do.m.in c.iij.de offi.ordi. &
in d.c.ex literis.Aut eſt vniuerſitas ſcholariū: quia maior pars
ſunt ſcholares.Et hoc caſu,nō poteſt rector cognoſcere:& idē
ſi ſit eccleſiaſtica,& rector ſit ſecularis,per no.per Inno. in d.c.
cùm ab eccleſiarū.vbi dicit,ꝙ oportet,ꝙ vniuerſitas,quę eligit
ſibi rectorē,ſit clericorū aut religioſorū, ad hoc, vt electus ha-
beat iuriſditionē in clericos, & ꝙ rector ſit clericus vel religio-
ſus:quia aliter , nec vniuerſitas daret, nec electus recipere pōt a
iuriſditionē ſpecialem.ar.c.ij.de iudi.quod eſt notādū, ſecundū
eum.Sed tu aduerte:quia prædictū argumentū videtur proce-
dere in cauſis ſpiritualibus:ſed in alijs caſibus nō ſpiritualibus,
non video quare ſi rector eſt clericus,& iuriſditionem recepit:
non poſsit iuriſditionē exercere,cuius iuriſditionis eſt capax in
omnes de collegio,etiā clericos:cùm hic nō videat aliquid ob-
ſtare.cogitabis:quia nūc venit in mentē.An aūt incūbat onus
probandi rectori,vel parti, ſi cōtra rectorē electum excipitur,
quod nō eſt clericus,vide quod not. glo.ij.v.q.iij.in ſumma.&
quod not.in c.ſi iudex.de ſen.excom.lib.vj.Et per Fede. cōſil.
xiij.& quæ latiſsimè dixi poſt Inno.& Doct.in c.ſuper his.de
accuſ.Aut quæritur, an rector habeat iuriſditionē, ſeu habere
poſsit in ſcholares clericos ex diſpoſitione prædictæ aut.habi-
ta.cum hodie videtur rector ſubrogatus in locum præſidis.Et
idem etiā dici poteſt de doctore.Et hoc caſu,dicendū eſt,ꝙ aut
rector,vel doctor eſt ſecularis:& nō pōt: quia Imperator neq;
intendit,neq; potuit dare iuriſditionem ſeculari in clericos. ar.
aut.vt clerici apud proprios Epiſcopos.in rubro & nigro. &
aut.ſtatuimus.C.de epiſ.& cle.Et eſt tex.in c.eccleſia.ſ̃.de con
ſti.& xcvj.diſt.c.bonæ. Nec ob. quod ſ̃.dictū eſt de cauſa feu-
dali,quæ agitari poteſt per ſecularē in clericos vaſallos,ex pro-
miſsione Principis:quia Papa cōfirmauit illam iuriſditionē.Et
poteſt eſſe ratio, quia dominus feudi videtur iudicare ſuper re
quodammodo ſua ratiōe directi dominij,quod habet,ſecundū
quod tradit Do.m.in c.cæterū.ſ̃.de iudi.& in c.ex tranſmiſſa.ſ̃.
eo.Secus in caſu noſtro, cū tales nō iudicāt in rē ſuā:nec reperi
tur hoc ab eccleſia ꝓbatū: imò cōtrariū videt probati in c.vni
co.de cle.cōiug.lib.vj.& in c.ij.ſ̃.e.vbi patet, ꝙ ſecularis nō po
teſt cognoſcere de aliquo crimine clerici,qualiſcūq; ſit ipſe cle
ricus.& authen.habita.dat iuriſditionem & in criminali, vt ibi
no. Aut rector ſeu magiſter ſunt clerici.Et hoc caſu dicit,quòd
tales non habēt iuriſditionem etiam in clericos ſcholares: quia
Imperator non intendit , neque potuit dare ordinariam iu-
riſditionem alicui reſpectu clericorum in præiudicium.Epiſco
palis iuriſditionis:& maximè,cùm agitur criminaliter. cum de
crimine clerici ſolus Epiſcopus poſsit cognoſcere.xj.quæſtio.j.
c.de perſona.de quo latè dixi in c.iij.j.de re iudic.Sed bene po-
terunt clerici ſcholares prorogare iuriſditionem rectoris , ſeu
magiſtri. Et ſic in eos conſentire virtute prorogationis , ſi ali-
ter in ſtudio eſſe non poſſent : vt puta , quia ſtatutum dicit,
quòd quilibet ſcholaris teneatur reſpōdere ſub ſuo rectore vel
magiſtro,obtenta enim à ſuperiore licentia veniendi ad ſtudiū
videntur omnia conceſſa ſine quibus in ſtudio eſſe nō pōt:vt
ſ̃.dixi, & hoc locū vēdicat ſolū in ciuilib9.Secus ſi ſtatutū præ-
cisè arctaret ad hoc , ꝓut eſt in hac ciuitate Senarū:vt ꝗa datur
electio ſcholari reſpondēdi ſub epiſcopo,rectore vel magiſtro
tunc enim debet ſcholaris clericus,ſiue ciuis , ſiue forenſis exi-
ſtat,reſpondere ſub epiſcopo:ex quo non neceſsitatur reſpon
dere ſub rectore vel magiſtro.arg.l.ſed iulianus.§. dicitur.ff.ad
mace.Sed vbi collegiū ſcholarium eſt ſeculare,& rector eſt cle-
ricus:tunc ſecundū Do.m.ex quadā æquitate dicendū eſt,ꝙ re
ctor habet iuriſditionem in ciuilibus tantū,ex diſpoſitione &
æquitate illius l.fi.C.de iuriſ.om.iudi.Ex quo enim faciūt colle
gium licitū & approbatū,vt ibi per Bar.in l.fi.ff.de colleg.illi-
citis.Æquum eſt,ꝙ rector clericus habeat iuriſditionē in ciuili-
bus;maximè cū per hoc non præiudicetur epiſcopo,cū & ipſe
valeat iuriſditionē exercere in eos.Et cōuentus corā eo nō poſ
ſit ipſius iuriſditionem declinare.ſicut dicitur in ſimili in d.l.fi.
de ſuperioribus magiſtratibus.no. Inno.in c.cū ab eccleſiarū.ſ̃.
offic.ordi.faciūt no.per Innocen.in c.dilecta.j.de exceſ.præla.
vbi indiſtinctè loquitur de iſtis collegijs: nec diſtinguit inter
clericos & laicos : imò potius videtur in clericis abdicando

a ¶No. hoc latiſſimè diſputatū, vtrū clericus ſcholaris poſsit prorogare iuriſdit.iudicis ſecularis. & de intellectu authen. habita. C. ne filius pro patre. de quo etiam Abb.in c.ſi diligenti.de fo.competen. & per repeten.in d.authen.habita.

glo.suam ad illum text.& vide quod latius ibi dixi.Sed clarius voluit in d.c.quæ ab ecclesiarũ.facit optimè.c.ex literis.s̃.de cõsti.intelligendo,ꝙ illa vniuersitas magistrorum erat ecclesiastica:quia aliàs papa non impedisset se, nisi vniuersitas exerceret iurisditionẽ in ciuilib⁹ in illos de collegio:vnde idẽ de rectore vniuersitatis dicẽdũ est. ar.d.l.fi.facit c.q̃a in causis.s̃.de procur. Et ibi papa aperte approbat collegiũ scholariũ parisiensium: quod est clericorum,quæ distinctio domini mei pro nunc satis placet,& satis videtur æqua & rationabilis.A.B.Et ad prędicta vide q.domini mei in dispu.quæ incipit, gandulphus clericus. vbi latè disputat, vtrũ rector vniuersitatis scholariũ mixtæ ex clericis & laicis,possit exercere iurisditionem in scholarem clericum.Et ibi post multa arg.pro vtraq; parte formata, & post recitatas opin. quoniam hæc difficultas descendit ab intellectu auẽ.habita.C.ne fi.pro patre & l.fi.C.de iurisd.om.iudi.Ibi plenè examinat,vtrũ dicta auẽ.habita. habeat locũ in rectore scholarium.Et quid in aliis iudicibus clericorũ.Ad quod vide quæ latè dixi post eũ in c.fi.j.eo.in iiij.prin.ar.versi.p̃dicta tñ regula fallit.Sed quæro,vtrum rector virtute l.fi.C.de iurisd.om.iudi. possit exercere iurisdi.in scholares clericos.Sol.dic vt dixi in c. j.s̃.e.ver.xiiij.declaratio ibi.Sed quæro,vtrũ rector vigore.Ma.

44 ¶ † Item quæro,vtrũ processus habitus contra clericũ per iudicem non suum,qui clericus non cõparuit nec opposuit declinatoriam,teneat.Solu.dic vt dicã in c.j.j.de dila. & vide quod in fi.tetigi in c.si diligenti.s̃.eo.in iiij.q.princ.Et quod etiam in fi.tetigi in vj.& vltima.q.Et hęc procedũt in clericis.Sed quæro nũc,quid de laicis : an ad hoc vt laicus possit prorogare iurisditionem non sui iudicis sine consensu sui superioris. Solu. Do.m.hic post Docto.distinguit, quòd aut quæritur, an possit quò ad temporalia:an quò ad spiritualia. Primò casu,aut loquimur in suppositis respectu nudi exercitij iurisditionis : & possunt ꝓrogare,etiã sine cõsensu ꝓprij iudicis, vt hic,& in l.j.Et ibi hoc firmat Bart.& in l.ij.ff.de iudi.& in l.j.C.de iurisdi. om. iudi.quod procedat secundùm Domi.m.quando vellet prorogare respectu eiusdem speciei iurisditionis:& sub eodem genere,vt puta , quia subiectus imperio vult prorogare iurisditionẽ iudicis subiecti imperio:secus quãdo ad diuersam speciem. Et de iudice laico ad ecclesiasticũ, vt in c.per venerabilem.§.insuper.j.qui filij sint legi.Subdit tñ,ꝙ hodie q̃libet habet potestatem prorogandi iurisditionem ecclesiasticam in ciuilibus, vt in l.si ex consensu.C.de Epis.audi. & in l.Episcopale.C.de episc. & cler.Aut loquimur in subditis vltra modum exceptionũ iurisditionis:vt puta,ratione feudi de quo agitur.aut similis qualitatis:& tunc sine consensu domini non potest iurisditionem alterius iudicis prorogare:ideo iudicium agitatum in causa feudi sine consensu domini coram alio iudice,non tenet, vt not.in c.imperialem.§.præterea.de prohibita feu.alie. per Fede. tenet Domi.m.post Doct.in c.cæterum.s̃.de iudi. & in c.p.& g.s̃.de offic.deleg.col.pe.& dixi in c.ex transmissa.s̃.eo. & vide Bart. in l.j.§.post operis.ff.de no.oper.nunc.& in d.l.j.ff.de iudi. vbi affirmat dictam regulam,ꝙ subditus solùm ratione nudi exercitij iurisditionis potest ad alterius iudicis iurisditionem prorogare , sine consensu proprij iudicis. Secus si alio respectu esset suppositus,vt dictum est.

45 ¶ † Secundò principali casu, quãtum ad spiritualia dicendum est,ꝙ quò ad spiritualia sacramentalia nõ potest laicus non sui iudicis iurisditionem prorogare, sine cõsensu proprij rectoris, seu sui superioris,vt in c.omnis.j.de pœn. & remis.Sed quò ad spiritualia non sacramentalia,dic vt dixi s̃.in v.arti.princ.versi. secundò quæro.Sed quæro,quæ est ratio differẽtiæ, ꝙ laicus regulariter potest prorogare iurisditionẽ non sui iudicis sine cõsensu sui superioris:& clericus regulariter nõ potest. Sol.dic,ꝙ ratio descendit ex his , quæ statim dixi.clericus enim ideo non prorogat iurisditionẽ sine consensu &c.quia adstrictus est suo superiori vltra nudum exercitium iurisditionis: videlicet ratione ordinum receptorum,& ratione beneficij, superior enim clerici est ipsi clerico loco Dei : cùm enim clericus ordinẽ recipit, totum transfert & dedicat se Deo.xij.q.j.c.cui portio.xxj.dist. c.cleros.& in c.cùm secundũ.j.de præben.vnde sicut laicus suppositus vltra nudum exercitium iurisditionis , non potest alterius iudicis iurisditionem prorogare sine consensu proprij iudicis,vt statim dictũ est:ita etiam & clericus.Sed laici possunt solum subesse quò ad nudũ exercitiũ iurisditiõis:& ideo tũc possunt prorogare iurisditionẽ sine cõsensu &c.Et vltra prædictas rationes,vide gl.no.xj.q.j.c.inolita.quæ reddit triplicẽ rationẽ diuersitatis.Prima est:quia laicus potest iurare sine licẽtia sui iudicis.Sed clericus non,vt j.de iuramen.calũ.inhærentes.Secunda est:quia nõ potest ab alio Episcopo ordines recipere : ergo nec iudiciũ,quod maius est.viij.q.ij.c.nullus primas.Tertia est: quia non põt ab alio,quàm à suo Prelato petere iudicẽ animæ, vt s̃.dictũ est, quod est occultũ:ergo multò fortius nec manifestum.de pœ.dist.vj.c.placuit.& ibi vide. Ex prædictis infertur decisio alterius quæstionis,quæ põt adaptari ad prędictã,videlicet,vtrũ proprius iudex possit inhibere subdito,ne litiget sub alieno iudice. Et cõmunis conclusio est, ꝙ non,si sit sibi subiectus respectu solùm nudi exercitij iurisditionis,vt traditur per Doct.in d.l.si qui ex cõsensu.C.de Epis.aud.no.Ioan. And.in c.fi.de offi.Archi.licet Ioan.de Imol.videaẽ velle contrariũ,& Ioan.And.in addi. Spec.in tit.de cõpe.iudi.adi.§.ij.ver. sed genera.dixi in c.cũ Abbas.s̃.de offi. deleg. Imperator posset hoc prohibere,vt in l.ij.§.si iudex.ff.de iudi.Et aduerte: quia nõ solùm respectu feudi,sed etiam quocunq; alio respectu simili, laicus esset subiectus iurisditioni alterius, videẽ ꝙ nõ possit prorogare sine cõsensu &c.per text.in c.ex tenore.s̃.eo. & ibi hoc no.Do.m.facit q̃d statim dixi de clerico.& pondera,ꝙ ille tex. in c.ex tenore.singulariter probat,ꝙ superior,tã rei,quàm actoris, potest ad instantiã rei conuenti coram alieno iudice præcipere actori, ne trahat reum corã iudice incõpetenti. Et ibi etiã hoc not.Do.m.quod perpetuò notabis.Nam per hũc modum indirectè potest induci,vt laicus sine cõsensu superioris alterius iudicis iurisditionẽ prorogare prohibeatur.Item aduerte circa prædicta:quia Ioan.And.in addi.in ti.de cõpe.iud.adi.§.ij.ver. sed quid in delegato. qui ver.est sub ver.decimò quærit an ordinarius vel delegatus possit prohibere delegato, ne recipiat prorogationẽ vltra tempus statutũ ad causam decidendam.Et an idem possit præcipere partibus.& arguit primò , ꝙ nõ possit:quia cũ speciale sit in Principe,ꝙ possit hoc facere,vt in l.ij. §.si iudex.ff.de iudic. ergo in aliis videẽ prohibitũ:vt in l.cùm Prætor.ff.de iudi.Guido de Suza.in d.§.si iudex.tenet contrarium:quia sicut delegatus Principis fungiẽ eius vice,sic & delegatus alterius ordinarij:nec transit in eũ plus iuris, vel potestatis,quàm delegãs cõmittat.allegat l.j.ff.de offi.eius,cui man. est iuris.iuncta l.j.C.si à non cõpe. iud..facit c.cùm dilecta.s̃.de rescrip.& c.venerabili.de offic.deleg.Et ita dicit Ioan. Andr. tenere Bagalotum.& sic residet.Sed aduerte: quia hoc mihi non placet,nisi in Principe hoc prohibente,sed in inferiore non videtur procedere.nam cùm sit data potestas partibus , vt possit fieri prorogatio iudicis delegati de tempore ad tempus , vt dictum fuit s̃.in arti.iiij.prin.non põt inferior facere,vt in delegatiõe sua post,quàm facta est,iura locum non habeant. arti.no. in l.nemo potest.ff.de leg.j.Vnde ego etiã arbitror,ꝙ licet tam superior actoris,quã rei possit prohibere partibus , ne prorogent alterius iurisditionẽ,secundũ quod statim dixi post D.m. prohibitio tamen nõ operatur,ꝙ minus si partes alterius iudicis prorogent iurisditionẽ,nõ valeat prorogatio:cũ ipsa prorogatio habeat sua substãtialia:sed bene posset ipse superior subditos suos mandatũ suũ transgredientes punire, seu mulctare.

46 ¶ † Octauò quæro de eo,quod dixi in prin.istius.vj.arti.videlicet,ꝙ requiritur ꝙ nõ pœniteat, qualiter hoc intelligendũ sit, & an,& quãdo,& vsq; ad quod tẽpus possit pœnitere:& vtrũ pœnitens parti teneatur ad aliquod interesse,quæ quæstio satis est difficilis:& in variis locis tradita per legistas in l.si conuenerit.ff.de iurisdi.om.iudi.& aliquid in l.j.& ij.ff.de iudi.& in l.si qui ex consensu.ff.de epis.audien.& per Bal.in l.si quis in conscribendo.C.de epis.& cle.& per cano.in.c.j.s̃.de iudi.& ibi latè per Do.m.&.d.Ant.sed melius conuenit hoc,vt integrè habeatur materia.& ideò in d.c.j.ego remisi me hic dicturũ.Quare vt habeas clarè hãc.q.dic,quòd interdum nos quærimus de facultate non declinandæ iurisditionis eius,qui habet iurisditionem:sed aliqua exceptione vel recusatione potest declinari.Et de hoc articu.vsq; ad quod tempus possit declinare, dic vt latè dixi in c.inter monasterium.de re iudica.interdum quæritur de prorogãda iurisditione nõ sui iudicis.& ista est materia nostra propriè,in qua distingue,quòd aut loquitur de pacto,seu promissione facta circa prorogandã iurisditionem sine aliquo actu positiuo facto in iudicio.Aut nos quærimus vtrũ post aliquos actus positiuos in iudicio celebratos,quis possit pœnitere.

¶ Circa primum membrum subdistingue,ꝙ aut loquimur de pacto vel promissione facta in præsentia ipsius iudicis, cuius partes volunt prorogare iurisditionẽ.de hoc dic vt dixi in c.j. s̃.de iudi.in gl.super verbo, placere.vbi melius cõueniebat propter intellectum illius tex.Aut nos loquimur de pact.aut promissione facta in absentia iudicis.Et in hoc sunt tres opi.princ.

¶ Prima est Vinc.in dicto capi.j.quam recitat hic Ioan.Andr. qui simpliciter dicit pacisceutem posse pœnitere vsq; ad litis contestationem,& se teneri ad interesse.

¶ Secunda opinio principalis fuit,quòd hoc pactum non valet,nec quò ad agendum,nec quò ad defendendum & excipiẽdum.& sic est prorsus contraria primæ .Et hanc opinio.tenuit Petrus & refert Cyn.in dicta l.si qui ex consensu.& sic in effectu

effectu volũt præfati Docto.ꝙ ante, quàm detur actualis prorogatio iurisditionis, ꝑmissor posit pœnitere sine aliqua pœna. mouetur: quia ex quo quis simpliciter promittit, cùm posit vti pœnitẽtia ex legali promissione, vt in d.l.si cõuenerit. non debet aliqua pœna puniri. xxiij.q.iij.c.q peccat. & l.gracchus. C.de adul. Et causa promissionis à lege cõcessæ potuit esse secundùm Pet. quia periculosum est litigare coram suspecto iudice, vt in l.apertissimi. C.de iudi.& iij.q.v.c.& quia suspecti. Et hanc opi. sequit Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de cõpe. iud. adi. §.j.ver. quid si promisi. sub ver. decimo. ad quam opi. tenẽdam tanquàm æquam, mouetur pluribus rationibus.

¶ Primò: quia iurisditio de qua quæritur, est à solo partiũ consensu. non enim hic agitur de iurisditione à lege, vel à superiore attributa.

¶ Secundò: quia iudex non põt aliquod interesse prætendere.

¶ Tertiò: quia per hanc pœnitẽtiam reditur ad ius commune, & ad iurisditionem ordinariam, quæ fauorabilis est.

¶ Quartò: quia lex de conuentione loquens, hoc permittit, vt in d.l.si conuenerit.

¶ Quintò: quia in multis casibus pœnitentia admittitur: qui casus notantur in regu. quod semel. de reg. iur. lib. vj. in quibus nõ est maior ratio, aut tanta, quanta est hic.

¶ Tertia opi. principalis est, ad obligandũ partem parti: inspicimus naturã ipsius pacti: vnde si pactũ est nudum, solùm producitur exceptio. Si verò est vestitũ: tũc potest agi vt seruetur: & si nõ seruetur, potest peti interesse vel pœna: si pœna sit apposita. Et hanc opi. tenuit Iac. de Are. & sequit Bal. in d.l.si cõuenerit. Gul. de cu. in l.j.ff. de iud. & recitat Cyn. in d.l.si qui ex consensu. imò plus dicũt ipsi, ꝙ etiã si pactũ nudum intercesit, põt agi ad interesse actione de dolo. arg. l.cũ mihi. & l.fin. ff. de dolo. Et hanc opi. hic sequit do. Anto. & placet mihi: quia licet lex permittat pœnitere, tñ intelligi debet, sine alterius præiudicio: non enim est præsumendũ ꝙ Princeps voluerit permittere pœnitentiam cum alterius præiudicio. Et si tu diceres, quare ergo lex nõ fecit mentionẽ de interesse: respõdet do. Anto. & sequitur Do.m. quia vt plurimũ contingit, ꝙ re integra nõ põt pars petere aliquod interesse, si in veritate posset prætendere aliquod interesse. facit quod in simili dicit l.j.§.si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. & quod no. in c.super eo. s. de offic. deleg. itẽ facit: quia nulla bona æquitas subierit in cõtrariũ. Sed potius hanc opi. suadet: cùm pactũ non sit reprobatũ. Et ideo non videt, ꝙ posit recedere ab illa promissione, cõiectura alterius partis, per l.j.ff. de pac. & s. de pac. per totũ. Et quia graue est fidẽ fallere, vt in l.j.ff. de cõsti. pecu. Ex quò infertur, ꝙ cùm de iure canonico agi posit ex nudo pacto, vt in c.j.s. de pac. ꝙ agi poterit ad interesse, vel ad pœnã: si apposita est: non autem agitur actione de dolo, quæ nõ datur nisi in subsidiũ, vt in l. de dolo. ff. de dolo. Sed de iure ciuili distinguendũ est, vt dixi, inter pactũ nudum & vestitũ, secundùm Do.m. in d.c.j. de iudic. allegat ad prædicta, quod legitur & notatur in c.per tuas. s. de arbi. & in c.dilecti. s. eod. & ibi dixi in materia interesse, ratione contractus localis. A B. Sed tu aduerte: quia videt magis de iuris mente, ꝙ dicta obligatio nõ cõmittatur, nec ad pœnã, nec ad interesse, vt voluit Ioan. Andr. Mouetur primò per text. in d.l. si conuenerit. Ma. Et aduerte: quia quod s. dicunt Docto. quòd potest agi ad interesse, vel ad pœnam debet intelligi in casibus, in quibus non potest præcisè compelli quis ad factũ: secus autem si essemus in casibus, in quibus quis posset præcisè compelli: vt puta, si iurasset respondere corã vno iudice, secundũ quod not. gl. in l.si pecuniam. ff. de condi. ob causam. de quo articulo vide, vtrum ex iuramento præcisè quis posit compelli ad factum. in c.per tuas. & ibi per Domi.m.s. de arbit. & per Doct. maximè Moder. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obliga. & tetigi in c.j.s. de iudi. & per Bald. in l.j.C. de sen. quæ pro eo, quod interest. vbi etiam dicit Bald. si promissio esset facta in instrumẽto guarentigiato, quo casu posset præcisè compelli ad prorogandam iurisditionẽ: sed quia non est de his, non est principalis materia nostra, an quis posit præcisè cõpelli ad factum: de quibus casibus ideo dic, vt in iuribus supra allegatis.

¶ Sed circa prædicta dubitatur, vtrũ ratione interesse propter non seruata promissa de prorogãda iurisditione, posset agi ad illud interesse coram illo iudice, corã quo ille promisit respondere. Et videtur dicendum, ꝙ ex quo adhuc non est prorogata iurisditio, & licitum est pœnitere: non videtur effectus suus iudex. Sed Doct. communiter contrarium tenent. licet enim in principali obligatione non sit iudex propter pœnitentiam: tamen super interesse agi potest ex eo: quia executio illius obligationis destinata est nedum ad locum iudicis, sed ad ipsius tribunal: per consequens ad ipsum interesse vel pœnam censetur ibi contraxisse: & ibi potest conuenire, per cap. Romana. eodem titu. lib. vj. de quo latè dixi in dicto c.dilecti. s. eod. Et fuit hoc originale dictum & singulare Gul. de cu. in l.j.ff. de iudi. sentit Spec. in tit. de cõpe. iudi. adi. §.j.ver. sed quid si pactũ. & do. Anto. in d.c.j.s. de iudi. licet Io. de lig. distinguat, an promissio fiat coram iudice: & tunc ibi posit conueniri ad pœnã, vel ad interesse: aut in absentia, & tunc debet conueniri coram iudice suo. Sed primũ dictum plus placet Do.m. si ibi reperiatur, per ea, quæ dixi in d.c.dilecti. & per not. in l.exigere. ff. de iudi. Ego verò pro concordia dictarum opi. distinguerem sic, ꝙ aut quis existens in loco, in quo non sortiebatur forum, promisit prorogare iurisditionem alterius iudicis non sui, & alterius territorij. Et hoc casu, non poterit conueniri ad pœnam, vel ad interesse coram illo iudice: quia postquàm nõ est destinata solutio, ibi videtur in dubio destinata solutio in loco cõtractus: secundũ ea quæ latius dixi in c.dilecti. j. eo. aut existens in loco, in quo sortiebatur forum, promisit prorogare iurisditionẽ non sui iudicis, existentis tamẽ in eodẽ territorio. Et hoc casu, nõ poterit conueniri coram illo iudice: nisi fortè fuerit facta promissio in præsentia iudicis: de cuius tamen promissionis potẽtia & effectu, vide quæ latius dixi in c.j.s. de iudi. in glo. super verbo, placere. Aut existens in territorio alieno promisit prorogare iurisditionem iudicis illius territorij. Et hoc casu, licet quãtum ad principalem obligationẽ nõ posit ibi inuitus cõueniri: quia locus est pœnitentiæ: tamẽ ratione cõtractus ibi celebrati, propter quem sortitur ibi forũ: vt in c.dilecti. s. eo. poterit ibi conueniri ad pœnam vel interesse. Et idẽ, si existens in proprio territorio promisit alterius iudicis extra territoriũ existẽtis iurisditionem prorogare: aliàs in illo territorio soluere interesse, vel certam pœnã, per l.contraxisse. ff. de act. & obli. & per ea, quæ latius in d.c.dilecti. dũmodò ibi inueniatur, vt ibi dixi.

47 ¶ † Sed quæro nũc circa aliud membrũ. s. formatum in prin. istius. viij. q. per quos actus positiuos in iudicio celebratos, videatur inducta prorogatio iurisdictionis: ita, ꝙ nõ sit amplius licitũ pœnitere. Sol. cõmunis Doctorum est, quòd ad hoc, vt quis nõ posit pœnitere, requiritur litis cõtestatio: aut actus, qui habeatur pro litis cõtestatione: vt in l.si cõuenerit.ᵃ ff. de iuris. om. iud. & a tenent Doc. in authen. offeratur. C. de lit. contest. Iaco. de Aret. Petr. & Cyn. in l.vbi absunt. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Et Bal. in l.testamenta. C. de testamẽ. & ratio est in promptu: quia sola lit. conte. de se est terminus exclusiuus dilatoriarum, vt in c.pastoralis. s. de offic. dele. & ibi latius dixi. Quidam voluerũt, quòd aut actus geritur in iudicio ante lit. contest. & non habet admistum cõsensum prorogationis: imò potius videtur sapere contractum: & hoc casu, non intelligatur inducta prorogatio. Aut talis actus habet tacitũ consensum quodãmodò circa prorogamen. Et hoc casu, non posit postea pœnitere. Sed præcedens opi. plus mihi placet, per d.l.si conuenerit. quæ vult, quòd vsq; ad lit. contest. posit pœnitere: nisi fortè ipse expressè consensisset ante lit. contest. quo casu, esset recurrendum ad ea, quæ dixi in d.c.j.s. de iudi. in glo. super verbo placere. Alij tamen aliter etiam intelligunt commiscentes potestatem prorogandi & recusandi: & non declinandi iurisditionẽ, de quibus opi. vide latè quæ dixi in d.c.inter monasterium. j. de re iudic. & vide quę dixi in c.si clericus laicum. s. eo. in x. argu. princip. q.j. A B. Sed circa prædicta, vtrum per præstationem satisdationis de iudicio sisti, intelligatur prorogata iurisditio iudicis. Solu. gloss. in l. fina. C. quando appella. sit primo, in fine, videtur sentire, quòd videatur prorogare: & quòd non posit opponi declinatoria, tenet enim ibi, quòd includatur via opponendi contra rescriptum, per illum textũ & per no. in l.ad solutio. C. de re iudicata & l.j.§.illud. ff. de separa. In contrarium tamen arguit de l.fina. & de text. in l.non videtur. ff. de iudicijs Dyn. ibi in additio. tenet hanc vltimam partem, per authen. offeratur. C. de lit. contesta. Et hanc opinio. quòd non intelligatur facta prorogatio, tenet Bart. in l.quidam consulebat. ff. de re iudi. per dictam auth. offeratur. Et quia talis præstatio satisdationis de iudicio sisti, intelligitur si apparuerit illum iudicẽ. Idem etiam tangit Ber. in l. vir bonus. ff. iudi. sol. Idem tamen Bart. videtur dubitasse in l.si pupillus. §.j.ff. de priui. cre. & Inno. in c.inter. de re iudic. Ioan. de Imol. in d.l.quidam consulebat. dicit fortè dici posse, quòd si constat de mente partis, illa seruatur. In dubio autem nõ posset dici, quòd aut præstatur in casu necessitatis: & tunc nõ intelligatur renunciasse exceptioni declinatoriæ, & sic videtur intellectus Innocen. Ma.

¶ Nonò quæro de eo, quod s. dixi in priui. istius vj. artic. quòd requiritur, quòd sit talis causa, quæ iurisditionis prorogamen recipiat: qualiter hoc intelligatur. Solu. dic, hoc intelligendum & declarandum esse secundùm ea, quæ fuerunt dicta s. in v. ar. princip. A B. Videtur etiam requiri, quòd non adijciatur noua qualitas ad iurisditionem: quia tunc non esset prorogatio,

ᵃ ¶ L. si conuenerit. De intellectu illius l. vide latissimè per do. Philip. Deciũ in c.j. in ix. col. de iudi. in j. lectu.

ſed noua cōceſsio,quę priuatorū conſenſu fieri nō poteſt,per.l.
priuatorū.C.de iuriſ.om.iudi.ad qđ vide quę dixi in c.fi.de di-
48 la.ar.xix.q.vīj.Ma.¶†Decimò & vltimò quæro vtrū requira-
tur cōſenſus eius iudicis,cuius iuriſditio prorogatur.Sol.tex.in
l.īj.ff.de iudi.dicit, ꝙ in prorogatione, que fit de perſona ad ꝑ-
ſonam,nō requiritur.Secus in prorogatione,que fit de tempo-
re ad tempus:et ratio differētię ſit:quia in primo caſu,iudex ſcit
ſe habere iuriſditionē:& ideò tenet prorogatio: quia in proro
gatione perſonarū,ignorātia iudicis nō obeſt.Nam cùm ſit iu-
dex,& credat ſe habere iuriſditionē:nō errat in fundamēto iu-
riſditionis:licet erret in qualitate.quo caſu error nō habet vi-
tiare: vt eſt text.in d.l.īj.Et ideò idē videtur dicendum in omni
bus alīs ſpeciebus prorogationis,in quibus ratio prædicta lo-
cum haberet.Sed ſi prorogatio quæ fit de tempore ad tempus
cū poſt tempus ignoret ſe iudicem,vel credat ſe nō habere iu-
riſditionem:requiritur ipſius cōſenſus,ſaltē tacitus:vt in d.l.īj.
aliàs nō valet eius ſentētia:vt l.quęro.ff.de eo,qui pro tutore.
& facit qđ not.in l.ſed & ſi de ſua.ff.de acqui.hære.tenet Bart.
in d.l.īj.& in l.ſi per errorē.ff.de iur.om.iud.& in c.p.& g.circa
fin.per D.m.ſ.de offi.delega.¶Aſſumo nunc vīj.arg.princi.in
quo tractandum eſt de effectibus ipſius prorogationis,circa
quē articulum in primis ſume hanc regulam,quòd effectus aut
qualitas iuriſditionis prius exiſtentis,nō alteratur vigore pro-
rogationis, ſed eſt eiuſdē naturę & qualitatis,cuius erat inter
eos,quorū erat iudex.Et ideò ſi ex qualitate iuriſditionis ſuæ
ſummariè,& iuris ordine ſeruato,cognoſcebat: ſimiliter inter
iſtos prorogantes ipſius iuriſditionis erit ſummaria:vt in l.Epi
ſcopalem.& ibi not.Bart.C.de Epiſco.& cleri.A.B.Tenet Lu-
do.ponta.l.ſi quis arbitratu.ff.de verborum obligat.Ma. Facit
quod dixi in .j. articulo princip.& etiam in iīj.articu.princip.
Ex quo infertur quòd ſi erat talis iudex, à cuius ſententia non
poterat appellari,quod etiam per iſtos prorogantes non po-
terit prorogari.Item ſi erat talis iudex,à cuius ſentētia qualibet:
etiā interlocutoria,poterat appellari: ſimiliter etiā per prorogā
tes poterit appellari.tenet Bar.in d.l.Epiſcopalē.& D.m.in c.
cauſam quę.j.de re iud.facit qđ not.glo.in l.inter cōuenientes.
ff.ad munici.vide etiā ad prędicta,quę tradit Lapus in ca.fi.de
excep.lib.vj.vbi vult,quòd laici ſi prorogāt iuriſditionē Epi,
debent iudicari ſecundū canones,non ſecundū leges.qđ intel
ligo,quātum ad ordinatoria,nō præparatoria:in quibus inſpi-
ciuntur ſtatuta,leges,& cōſuetudines loci iudicīj:ſecus quò ad
deciſoria.Et circa hunc membrū vide iura quæ allegaui tibi in
49 c.ex tranſmiſſa.ſ.in vīj.q.princ.¶†Sed circa prædictum artic.
primò quęro vtrum per prorogationem iudicis delegati,eius
iuriſditio fiat ordinaria.Sol.Spec.in titu.de compe.iudi. adi.§.
primo.ver.ſed qualem.refert opinionem.Quidam enim intel-
ligunt,ꝙ ſit ordinaria ex eo, quia talis iuriſditio à lege confir-
matur:ergo videtur ordinaria. vt in l.& quia.ff.de iuriſdit.om.
iudicum.facit l.obueniente.ff.de verbo.ſignifica.allegat alios
tenere cōtrarium per l.nemo debet.& l.id quod.ff.de reg.iur.
& etiā hanc opinio.tenet gloſ.ff.in fi.in c.p.& g.ſ.de offic.de-
lega.& ibi vide rationes,quas allegat.& hanc eandem opinio.
ſequitur Bald in l.prima.ff.de iudi.& mihi placet.pro qua opi
nio.faciunt,quæ dicta fuerunt.ſ.in regula ſtatim data in princi.
iſtius vīj.articu.Ex quo infertur,ꝙ ſi appellandū erit à delega-
to,appellari debebit ad delegantem . Item ſentit quòd dele-
gans poterit prohibere delegato,ne cognoſcat,per l.iudicium
ſoluitur.ff.de iudi.& ſequitur Bal.in dicta l.prima.Sed an tunc
talis prohibitio extendatur ad iſtos prorogantes,tanquā in ix.
50 articu.princ.in verſic¶†Secundò quæro,an iudex qui cogno-
ſcit virtute prorogationis, poſsit illam cauſam delegare ſi ſit
ordinarius delegatus talis qualitatis,qui poſsit delegare.Solu.
Spec.in tit.de competen.iudi.adi.verſi.ſed nunc quid ordina-
rius.dicit quòd ante litis conteſtat.non poteſt delegare ex eo,
quia partes adhuc poſſunt pœnitere,ſecundùm ea quæ ſupra
dixi in præcedenti articu.in vīj.quęſtio.ſentit ergo,quòd ſe-
cus ſit poſt litem conteſta. Ego verò arbitror, quòd etiam an-
te litem conteſtatā poſsit delegare.nam cùm ipſe exerceat iu-
riſditionem virtute prorogationis , & delegare ſit iuriſditio-
nem exercere : poſito quòd ipſe aliàs habeat poteſtatem de-
legandi,cùm non alteretur eius natura,vt dictum eſt:nō video,
quare nō poſsit delegare. Non ob.ar.Spe.in cōtrariū formatū:
quia fateor,ꝙ partes potuerūt pœnitere ante lit. cōte.etiā corā
ipō delegato,ſicut poterāt corā prīcipali.Et ſic verū eſt effectua
liter inuitis partib⁹ nō habebit locū delegatio potētia pœnitēdi.
51 ¶†Tertiò quęro vtrū iudex,cui⁹ iuriſditio ꝓrogatur,in cauſa
prorogata poſsit cōpelli ad ꝓnūciandū,ſeu ſententiandū.Sol.
Spe.in ti.de cōpe.iudi.adi.§.j.ver.ſed an is.in quē partes.arguit
quòd ſic,per l.ſancimus.C.de aduo.diuer.iudi.& l.ſi qs magi-
ſtratū.&.l.munerum.§.iudicādi.ff.de mune.& hono.deinde in
contrarium arguit,ꝙ non poſsit cogi:quia iuriſditionem habet
ex partium conſenſu,ſicut arbiter. vnde nō videtur cogendus,
niſi conſentiat ad inſtar arbitri,per l.iīj.§.tametſi .ff.de arbit.Et
ſic videtur in effectu ſentire, ꝙ aut iudex conſentit in proroga
tione,aut non.ſi conſentit , cogitur iudicare ſicut arbiter, vt in
d.§.tametſi.& not.gloſſ.in c.præſentata.de teſti.& glo.in c.pa-
ſtoralis.§.j.& in c.ſuſpicionis.& in c.p.& g.ſ.de offi.deleg.Sed
mihi videtur ſatis durum,ꝙ etiam poſito ꝙ ipſe non conſenſe-
rit expreſsè,ꝙ ipſe nō poſsit cogi.Nam poſtꝗ ipſe incœpit co-
gnoſcere,& lis eſt conteſtata coram eo:rationabile videtur , ꝙ
ipſe poſsit compelli,per iura allegata ſ.in princ.& per l.de qua
re.ff.de iudi. maximè cùm in proroganda iuriſditione non re-
quiratur conſenſus ipſius iudicis. vnde cùm prorogatio fuerit
facta iuris authoritate,& ſit eiuſdem naturæ,cuius eſt principa
lis iuriſditio, ſecundùm quam iuriſditionem poterat ipſe com-
pelli:& ſimus poſt lit.conteſta. poſtquàm partes non poſſunt
pœnitere,vt ſ.in vīj.arti.præce. in vīj.q.meritò dicendum eſt,
ꝙ poſsit ipſe cōpelli.Sed fortè ante lit.conteſt.non poteſt com
pelli:quia ſicut ipſe non poteſt partes compellere inuitus: ita vi
detur,ꝙ nec ipſe inuitus debeat cōpelli.Sed ſi requireretur con
ſenſus expreſſus ſecundùm ea,quæ dixi ſ.in præce.arti. in x.q.
Et adhuc non eſſet præſtitus conſenſus expreſſus, procedat di
ctum Specu.
52 ¶†Quartò quæro, quis exequatur ſentētiam latam per ipſum
iudicem in cauſa prorogata.Sol.Specu.in d.tit.§.j.ver.ſed quid
exequatur.dicit,ꝙ ipſe iudex,ſi aliàs eſt ordinarius,aliàs autem
eius ſuperior vel delegans , ſecundùm ea , quæ traduntur in l.à
diuo Pio.in princ.ff.de re iudi.Sed tu aduerte: quia vt dixit ibi
Ioan.And.in addi.ſi eſſet ordinarius,& non poſſet ibi exequi:
quia executio eſſet fienda extra territorium, vbi iudex pronun
ciat:non habeat iuriſditionem,& ſic nec poteſtatem exequen-
di,vt in c.īj.in fi.de conſtitutio.lib.vj.& in l.fin.ff.de iuriſd.om.
iudi.tunc ipſe iudex ſcribet iudici illius,contra quē lata eſt ſen-
tentia, vt illam exequatur.Et hoc tenuit in ſimili modo Vicen-
tinus in l.j.C.de iuriſdi. om.iudi.per l.cum vni.§ pe.ff.de bon.
autho.iudi.poſ.pro quo dicto vide quæ ſcripſi de iudice ratio-
ne delicti in c.poſtulaſti.ſ.eo. & de iudice ratione cōtractus in
c.dilecti.ſ.eo.
53 ¶†Quintò quæro,vtrū coram iudice, cuius iuriſditio eſt pro-
a rogata,habeat locū reconuentio.Solu.glo. eſt ſingu. [a] ꝙ ſic, in
l.eſt receptū.ff.de iuriſd.om.iud.& illā ſequit̃ ibi Bart.& Doct.
¶Sextò quęro,quid ſi prorogantes iuriſditionē credunt illum
habere iuriſditionē,qui tamē non habet,an valeat proceſſus &
ſententia ipſius.Sol.Spe.in tit.de cōpe.iu.adi.§.j.ver.quid ſi pri
uati conſentiunt.dicit,ꝙ valent quæ coram eo fiunt. ar.l.j.C.de
teſta.& in l.īj.C.de ſen.& interlo.om.iud.& no.in l.Barbarius.
ff.de offi.præto.& īj.q.vīj.§.tria.in princ.Sed aduerte:quia hæc
dicta Spec.procedunt data cōmuni opi.& iuſto errore,ſeu cre-
dulitate,ꝙ ille iuriſdictionē haberet.de quo ar.dic,vt latius tra-
ditur in dictis iuribus.& in c.ad probandum.j.de re iudi.& per
Ioan.Cald.in ſua.q.notabili quæ incipit,excommunicatus,qui
communi opi. &c. & per Do.m.in c.cùm dilecta.ſ.de reſcript.
& vide etiam quæ dixi in c.qualiter.el īj.j.de accuſ.in ix.princ.
b artic.q.xlv. Sed ſi iſta cōmunis opi.& cōmunis error [b] iuuaret,
vtrum proceſſus habitus per iſtū iudicē,valeat.arbitror, ꝙ non
per ea,quæ dixi ſ.in iīj.ar.prin.in prin. & ibi me remiſi in vīj.
q.ad hic dicenda.Quid autem ſi pendente iudicio,iuriſditio ſu-
perueniat?Bald.in l.j.C.vbi de cri.agi oportet.poſt glo.diſtin-
guit,ꝙ aut iuriſditio ſuperuenit de cauſa ex nouo emergenti:
& proceſſus nullo modo poteſt confirmari: quia initium iudi-
cīj non fuit legitimatum.ar.l.in vniuerſis.C.qui da.tu.poſſunt.
& in l.inſtar.C.de iure fiſci.lib.x.ſi verò ex cauſa de præterito,
tunc firmatur iudicium vt ex nunc,non vt ex tunc, vt in l.ob-
ſeruare.in fi.ff.de offi.proconſul.& not. in l.j.C.qui pro ſua iu-
riſd.ſecundùm Iac.& Bar.Sed Bal.in l.j.C.vbi de crimine.con-
cludit contrariū. Nam ex quo lit. conteſt. fuit nulla ex defectu
iuriſditionis,nunquàm iudicium conualeſcit:quia deficit in fun
damento.Nec obſt.l.licet.ff.de iudic. quia ibi iudicium erat ali-
quod.& ſic ſecūdùm illam opi.Bal ſecus videtur eſſe,ſi iuriſdi-
tio ſuperueniat ante litem cōteſt.& ſatis placet: quia in ipſa lit.
conteſt.firmatur iudicium, & iuriſditionis prorogatio conſoli-
datur,ſecundùm ea,quæ dixi in præce.arti.q.vīj.
¶Septimò quæro,quid ſi à principio cōſenſerūt:& ipſe iudex,
qui tunc habebat iuriſd.ante lit.conteſt.deſinit habere, vtrū ſal
tem vigore prorogationis iam initæ poſsint proſequi prorogā
tes iudiciū.Solu.quia hæc quæſtio melius cōuenit vltimo prin
54 cipali arti.dic vt dicā in ver.¶†Octauò quæro,an partes litigā-
tes corā iudice incōpetenti,poſsint poſtea venire contra ſenten
tiam dicendo proceſſum nullū:an verò teneātur ſtare proceſſui
& ſentētiæ,ſaltē ex vi taciti pacti.Sol.Do.m.hic in gl.īj.circa fi.
diſtinguit

a ¶Glo.eſt ſingu. il
lam gloſ. appellat
ſingulariſsimam
Ange.& Fulg.eſt
ibidē.& vide Ab-
batē in c.cùm di-
lectus.ſ.de arbi.

b ¶Error cōis facit
ius.vide oīno Bal.
in l.īj. C.de ſen.&
Bald.in l.j.in q.de
teſta.& limita, vt
per eūdē in l.nihil.
C.de manu. Vin.
et Alex.de mate-
tia erroris cōſilio
cxxxvīj.li.j.l.j.&
eā re.cū v.fal. po-
nit late Iaſon in l.
Barbarius. vj. col.
ff.de offi.pręto.

distinguit, ꝙ aut sciebant eum incõpetentem, & poterunt prorogare eius iurisd. nec poterunt contrauenire, ex quo ille habebat iurisdi. quam tacitè prorogauerunt. Aut poterant prorogare iurisditionẽ, sed ignorabant eum incõpetentem: & tũc possunt prorogare: quia error nõ impedit prorogationẽ, vt dictũ fuit superius in præce.arti.q.ij. Aut non poterant prorogare: vt quia fuit clericus, qui litigauit sine licentia sui superioris. Et gl. ij. hic dicit, ꝙ valet nõ vt sententia: sed vt tacitum pactũ, videntur enim partes pacisci de stando dicto illius iudicis, quod est verum, secundũ Doct.hic & Do.m. qñ partes ipsæ approbauerunt sententiã post ipsius sententiæ prolationem: quia tunc videntur tacitè cõtrahere & pacisci, vt est tex. cũ gl. in l.ij.C.communia vtriusq; iudi. & valet tunc, nõ vt sentẽtia, sed habet vim cuiusdam contractus, per quem partes videntur se obligasse ad obseruandum id, qđ venit in sentẽtia, vt no.Cy.in d.l.ij.& Bar. & Bald.in l.j.C.qui pro sua iurisdi.& sic intelligit gl.ibi.& sequitur Bar.in l.licet.C.de iudi. A B. Et intellige, ꝙ expressè approbauerit, nõ tacitè, per lapsum fataliũ. facit quod no.per Bar. & Bald.in d.l.ij.C.cõmu.vtriusq; iudi.& per Bal. licet cõmuniter non habeatur in regula, ratũ.in fi.de reg.iur.lib.vj.& l.vnica.C.qui pro sua iurisd. vbi dicit, ꝙ consensus debet sequi sententiam per viam contractus, nõ procedere simpliciter consentiendo in iudicẽ. Et ita consuluit Pet.de Ancha. & reperit consilium suum inter cõsilia Ioan.Cal.sub rubri.de re iud.cõsi.viij. prope fi. Ma. Secus si ex postfacto non approbauerunt: quoniam ex solo accessu ad iudicem incompetentem, nõ videntur partes contrahere: seu tacitũ pactum facere, sed potius iudiciũ exercere: vnde si nõ est iudex, non datur prorogatio, vt dixi s. in iiij.arti.princ.& per consequens nihil valet quod actũ est, vt tenet hic Do.m.& bene. & videtur de mente literæ & Doct.in d.l.ij. facit etiã l.j.C.de iurisd.om.iudi. ex quibus infert Do.m. ꝙ glo.ij.q.j.in c.statutis. malè dicit in eo, ꝙ vult appellantem à sententia nulla illam confirmare, per l.iij.§.falsus.ff.rem ratam habe. quia ille tex. nõ procedit, qñ sententia est omnino nulla. Sed nõ est materia nostra. dic vt ibi. Et adde ad prędicta, quod tradit Spe. in tit.de appel.§.nũc tractemus.ver. qđ si de facto. vbi vult, ꝙ si appellatur à vicario Episcopi, ad Episcopum ad quem non potest appellari, per c.ij.de cõsue.lib.vj. Et Episcopus causam cõmittat: ꝙ licet partes scientes nõ valere cõmissionem litigent corã delegato: processus nõ valet, secũdũ aliquos, per l.ex cõsensu.§.fi.ff.de appel. facit l.priuatorũ.C.de iurisdi. om.iudi. Refert tñ alios tenere cõtrarium, & fuit Albertus galeoti. Sed ipse Specu. videtur residere cum prima opi. quæ mihi plus placet, circa quod vide, quæ dixi s. in v.prin.ar.q.ix. A B. Adde Bal.in ti.de pace constan.in verbo, vbi dicit, ꝙ per viam prorogationis non potest appellari coram incompetenti. Ma.

55 ¶†Nonò quæro, vtrum sententia lata à iudice, cuius iurisditio non poterat prorogari sine licẽtia superioris, possit per ipsum superiorem ratificari.[a] Solu. glos. nostra hic sentit, ꝙ sic. Et hoc in odium ipsius clerici, qui prorogauit sine licentia superioris. Nam ipse clericus non potest eam dicere nullam: quia videtur in se habere tacitum pactum, ne vlterius petat: aut contradicat, sicut acceptilatio inutilis, vt ff.de pact.in l.si vnus.§.penul. facit quod dicimus de renũciãte beneficio suo in manibus nõ sui superioris, vt in c.quod in dubijs.s.de renun. Sed Domi.m.hic & Doct. cõmuniter tenent, quòd non possit ratificari, & sequitur Ioan.de Lig.& etiam Bart.in l.licet.ff.de iudi. quoniã hæc sententia est nulla, non solùm ex defectu cõsensus: sed etiam propter defectum solennitatum, quę nõ poterunt corã illo interuenire: nec potestas supplendi dependet à consensu proprij iudicis. Nam & ipsemet iudex non posset facere vt valeret sententia à se lata, sine solennitatibus: vt not.in c.dudum.s.de elect.& in c.vnico.j.de lit.contest.& in c.fin.de re iudi.lib.vj. cum simi. Quare licet Episcopus possit punire clericum, non tamen potest habere ratam talem sententiam, sicut statim dixi in præce. q.de partibus, nec etiam potest punire partes priuatione ipsius causæ, vt subijciam j.in sequen.q.

56 ¶ Decimò quæro, quoniam tex. noster hic vult, ꝙ clericus non potest prorogare iurisditionem alterius iudicis, etiam ecclesiastici sine consensu sui superioris, vt hic. de quo latius dictum fuit s. in vj.ar.princ.q.vij.† vtrum eo casu, ꝙ clericus litigaret corã alieno iudice sine licẽtia sui superioris, debeat amittere causam, sicut quando litigaret in foro seculari: vt in c.si diligenti.s.eo. sol.glo.ij.in princ.hic tenet, ꝙ non, & bene. mouetur: quia non tantùm deliquit, quantum consuetudo in iudicem laicum, quod etiam sentit Ioan.And.& assignat rationem diuersitatis. Nam quando litigat coram singulari, ostendit vniuersalem statum & honorẽ iurisditionis ecclesiasticæ, vt ibi faciunt x.q.j.c.placuit. Sed in terminis nostris, ostendit tamen vnam speciem iurisditionis: videlicet, sui superioris. facit quod not.in c.cùm apostolica. j.de his, quæ fiunt à Præla.

¶ Vndecimò quæro, pone. aliquis egit in iudicio tanquàm volens prorogare iurisditionem: & demum in fine causæ post sententiam latam contra executorem sententiæ opponit de nullitate sententiæ & processus: quia dicit se clericũ, & prorogationem fieri non potuisse sine superioris sui licentia. Quæritur, vtrum audiatur. solu. ex decisione præce.q. patet, quòd sic. Sed hac exceptione probata, licet ferenda sit ex eo, quòd sententia nullatiua, processus & sententiæ, talem debet cõdemnare in expensis, & est dictum singulare dominorum [b] de Rota decisione ccxxiij. per text. in c.exceptione.j.de exceptio. circa quod adde, quod latius dixi in c.si diligenti.s.eo.in pe.q.

¶ Duodecimò quęro, pone ꝙ prorogata fuit iurisditio, quia nõ fuit apposita exceptio declinatoria incompetentię: & scienter: demum contingit, ꝙ iudex declarat processum inualidum ratione alicuius defectus, vnde de nouo inchoat iudicium coram eodem iudice: reus comparet, & opponit declinatoriam: actor replicat, ꝙ non potest opponere: quia semel consensit: reus duplicat, ꝙ consensus ille nõ valuit post, quàm processus ille fuit annullatus: actor triplicat, ꝙ non fuit annullatus ex capite incompetentiæ, quærit: quid iuris. Solu. Gul.de Cu.in l.eum qui. ff.de consti.pecu. tenet, ꝙ reus sit admittendus ad exceptionẽ declinatoriam, per l.si quis repetere.ff.ad Turpil.& idem tenet Ange.[c] in l.si quis postea.ff.de iudi. quam refert & sequit Ludo.[d] pon.in singularibus suis. Sed ego hoc dictum arbitror limitandum, si modo iudex pronunciaret processum nullum, & reum absolueret ab instantia iudicij. Secus si pronunciaret processum retro factum non tenere, vsq; ad certum actum. & inter ipsa acta annullata cõprehenderetur prorogatio: vt puta, quia post prorogationem factam per principalem cõparet aliquis procuratorio nomine ipsius, qui tamẽ est falsus procurator. vnde opposita postea exceptione, ꝙ non sit procurator, quæ potest opponi quandocunq;, vt l.licet.C.de procur.& not.glo.in c.cùm iuris peritus.s.de offic.leg. pro quo iudex pronunciaret processum agitatum per procuratorẽ non tenere: nam hoc casu, actore demum prosequente in processu non poterit ei opponi declinatoria: cùm ipsius iurisditio prorogata remãserit in suo effectu. facit quod not. Bart.in l.hos accusare.ff.de accus. Et vide ad prædicta, quæ similiter dixi in simili.q.in c.j.j.de accu. in ij.princ.q. Et ad prædicta notabis ad materiam c.pastoralis. j.de except.

57 ¶†Decimotertiò quæro, vtrum per iurisditionẽ prorogatam dicatur præuentus proprius iudex. Solu. Ioã.And.in addi.Spe. in tit.de compe.iudi.adi.§.j.ver.sed nunquid. dicit ꝙ Guliel.de Suza.in l.si conuenerit.ff.de iurisdi.om.iudi. tenet, ꝙ sic, adeo ꝙ iudex proprius tenetur habere ratam prorogationem in criminalibus, in quibus procedit hæc quæstio. Nam in ciuilibus non potest procedere: quia ad priuatam vtilitatẽ non potest iudex inquirere, secundùm ea, quæ latius dixi in c.qualiter.el ij.de accus.in viij.ar.prin. Sed in criminalibus potest ad publicam vtilitatem. de quo ibi. Sed dicit ibi, ꝙ hoc casu non potest se intromittere sine accusatore, per regulam in l.rescripto. §. si quis.ff. de muneri. & hono.& quia de delicto eiusdem hominis nõ est sæpius inquirendum, vt in l.licet.in fi.ff.nau.caupo.stab.& in c. de his.j.de accu.& ibi latius dixi. Sed tandem soluit ipse Ioan. Andr. ꝙ si talia sunt crimina, in quibus iudex possit inquirere, vt in dicto viij.ar. non tenebitur iudex habere ratum iudicium prorogatum: nec per pactum delinquentis prorogantis impeditur ipsius iudicium. ar.c.pe.j.de cle.coniug.& in c.ex parte. el ij.j.de priui.& c.ex authoritate.de priuileg.lib.vj. In alijs verò criminibus, ex quo accusator & accusatus sponte litigant sub alio iudice, ipse ordinarius conquiescit. Et subdit tamen, quòd inter clericos non procedit hæc quæstio: cùm ipsi non possint sine consensu sui superioris alterius iurisditionem prorogare, vt dictum fuit in vj.princip.articu.q.vij. Et satis placet mihi dicta opi. Est tamen aduertendum, quòd si coram alio iudice iurisditio esset prorogata: actum esset per collusionẽ, quòd licet reus esset absolutus [e] tamen iudex proprius posset cognoscere, secundùm ea, quæ traduntur per Bartol. in l.senatus.ff.de accus.& in l.j.ff.vi bonorum rapto. & per Docto. in c.fœlicis. §.fin.de pœnis.lib.vj.& per Bald. in l.nullum.C.de testi. circa quod vide quod dixi in d.c.de his. in iiij.membro princip. & vide notabilem casum, quem posui in c.ij.j.de male.

58 ¶†Descendo nunc ex ordine ad viij.prin.ar. in quo tractandũ est, an à sententia iudicis, cuius iurisditio prorogata est, possit appellari: & ad quem debeat appellari. Et quamuis iste ar. conueniat ti.de appel. tamen etiam conuenit materiæ nostræ: vnde dic, quòd Specu.in tit.de compe.iudi.adi.§.j.versi.sed ad quem appellabitur, ad superiorem ipsius iudicis, cuius iurisditio est prorogata: & non ad proprium ordinarium, cùm gradatim sit

a ¶ Ratificari. de hac q. vide Bald.in l.falsus.C.de fur. in l.j. C.qui pro sua iuris. est in fin.col.C.si à non compe.iudi.& Doct. in c.ex parte.de rescriptis.

b ¶ Not.singu.dictũ Rotæ, quòd is, qui post agitatum processum & dictã sententiam excipit, ꝙ omnia nulla sint ex eo, ꝙ prorogatio fieri non potuit sine consensu superioris, debet condemnari in expensis.

c ¶ Imò Angel. tenet, ꝙ non poterit obijcere exceptionem. & idem Ange. in l.si conuenerit.in fi.ff.de iurisd. om. iudi. & allegat Guliel. de cu. sicut iste. Istam negatiuam, ꝙ non obijciat excep. incompetẽtiæ, tenet Alexand.& Moder.in d.l.si conuenerit in ij.not. Pau. ibi limitat, vide eosdem & melius, quàm alibi de hoc art. per Deciũ in c.j. in x. col. de iudi. ver. inhærendo tamen.

d ¶ Pon.singul. suo. cxlvj.incip.vltimo dico tibi vnum.

e ¶ Imò si fuerit punitus vna pœna alter iudex poterit aliam insligere, vide Bal.in l.cunctos populos. de sum. trinita. & quæ latè Siculus An. posuit in c.de his. de accusa.& per Ancha. in c.conquestus.s.co.

appellandum,vt l.pręcipimus.C.de appel.& in l.Imperatores.ff.eo.ij.q.vj.c.biduū.j.de appel.c.dilecti.Sed superior proprius iudex nō facit gradū illi, qui iudicauit:ergo &c.Et idem voluit Bar.in l.ex cōsensu.ff.de appel.vbi cōcludit,ꝙ etiā à iudice, cuius iurisditio est prorogata de cōsensu partiū,potest appel.per l.Episcopali.C.de Episco.audi.arguēdo ibi à casu speciali.Sol. ideo ibi prohibetur appel.quia erat talis iudex,à cuius sentētia propter dignitatis excellentiam non poterat appel.per subditos suos.& ratio horū descendit ex his,quæ dixi in præceden.ar.in prin.&in j.q.vnde fit conlusio,ꝙ si talis est iudex,à cuius sententia potest appel.per subditos,poterit appel. & per istos prorogantes:& quò ad illum debebit appel.ad quem appellandum esset per subditos ipsius. Et sic ad superiorem ordinarium ipsius pronunciantis vel delegantis : si delegati pronunciantis fuit prorogata iurisditio his casibus,in quibus fieri potuit prorogatio,secundùm ea,quæ dixi s.in iiij.articu.princip.

59 ¶†Postremò assumo vltimum ar.prin. in quo tranctandū est, qualiter iurisditio iudicis prorogata finiatur. circa quēar.Doct. instant in c.nouit.s.de offi.legati.& Spec.in titu.de offi.lega.§. nunc dicamus. §. pe. & satis diffusè loquitur. Quare ego circa hunc arti.pro ipsius clara intelligentia distinguo , quòd aut loquimur de his iudicibus , qui non habent nisi vnicam speciem iurisditionis. Aut de his iudicibus, qui funguntur duplici iurisditionis specie.Primo casu,subdistinguo membra.

¶Primum,de eo qui habet successorem.

¶Secundum,de eo qui non habet successorem.

¶Primò casu,licet Doct.in d.c.nouit. & Spec.in d.ver.pe.videantur velle idem qđ in casu seq.dum commiscet de Episcopo,cuius iurisditio fuit prorogata,distinguendo,vtrum prorogatio fuerit facta sub nomine proprio,an sub nomine dignitatis,secundùm quod dicam in seq.casu. Tamen ego dico, ꝙ successor cognoscet.A B.Hanc opi.tenet Pau. de Cast.in l.j.ff.de judic.per eandem rationem [a] Ma.Aut prorogatio non tenuit. Nam cùm fuit prorogata iurisditio ipsius,nō tanquàm priuati, sed tanꝙ iudicis iurisditione fungētis: etiam si prorogatio fuit facta sub nomine proprio,quia partes in ipsum,tanꝙ in priuatum non potuerunt iurisditionem prorogare,per ea quę dixi s. in iiij.princ.in vj.q.Et sentit etiam Specu.in fin.illius ver.ideo nomine ipsius tanꝙ priuati, licet expressum nō sit nomē proprium,videtur facta prorogatio.Quinimò,si voluissent partes hoc facere,nō valeret, vnde videntur in dubio prorogasse iurisditionem ipsius,tanꝙ iurisditionem habentis, secundū ea quæ latius dixi post Do.m.in c.quoniam Abbas.s.de offi.deleg. & latissimè in Cle.& si principalis.de rescrip.facit c.dilecta.iūcta glo.s.eo.vbi rescriptū concessum cōtra Prælatum in causa ecclesiæ expresso nomine proprio, censetur reale & nō personale:& transit in successorē.Et ideo hoc casu,arbitror ꝙ cùm expiret iurisditio prorogata,sicut non expirat ordinaria , successor cognoscet:quia successor est ille idem,cuius iurisditio fuit prorogata,vt l.j.ff.quis & à quo.in d.c.quoniā.cum simi.Nec obst. si diceretur, ꝙ fortè partes prorogauerunt, habentes solùm respectum ad dignitatem & bonitatem ipsius iudicis.Et fortè nō ita confidissent de successore:quia respondeo,ꝙ in hoc debeant sibi prouidere.Et si nunc sunt concordes, vt successor non cognoscat : possunt etiam sibi prouidere renunciando instantiæ: vel ipsum successorem amplius non adeundo: possunt etiam à principio,si de hoc timent conuenire, ꝙ inquantum iurisditio in persona ipsius expiraret ante finitam causam,haberetur perinde ac si in causa prædicta nō esset processum,& nullum iudicium intentatū:& apponant graues pœnas, si alter altero inuito vellet postea in causa procedere. Et sic ex prædictis infero, ꝙ Specu.non bene dicit dum loquitur de Episcopo sic delegato.Nam cùm Episcopus habeat ordinariam iurisditionem, & successor sit in dignitate successor,de causa prędicta cognoscet: nisi aliud conueniat inter partes.

a ¶Imò per aliam rationem: quia si fieret tanquàm in priuatum, nō valeret. ar.l.priuatorum.C. de iurisdi.om.iudi. & ideo videtur fieri in iurisditionem, nō in ipsum, vt priuatum.adde not.in simili per Abb.dū loquitur de successore canonici delegati,in c. quoniam Abbas.de offi. de-leg.iiij.col.

¶Secundò casu, de eo qui non habet successorem.exemplū in legato misso de latere,& in iudice delegato.& hoc casu Spec.in tit.delegato.§.nunc dicamus.ver.pe.arguit, ꝙ duret iurisditio prorogata,ex quo incœpit ea vti prius, quàm iurisditio finiretur per c.gratum.& c.licet.s.de offic.deleg.& c.fi.ver.quis autem ad finem.s.de arbi.& in c.ex parte.eo.tit.& c.requisisti.de testa.& per l.si quis concubinam.ff.de lega.ij.In contrarium tamen arguit,quia perempta iurisditione principali,debet perire & prorogata:quæ est accessoria.ff.de reg. iur.in l.cùm principalis.& in regula,accessorium.de reg.iur.lib.vj. Concludit tamen Spec.post Hosti.en.in d.c.nouit.de offic.lega. distinguendo,ꝙ aut prorogatio fuit facta expresso nomine proprio. Et tūc nō transit potestas in successorē legati, per c.pastoralis.§.j.de offi. ordi. Aut fuit facta prorogatio non expresso nomine proprio. Et tunc idem legatus,vel delegatus, licet amplius non sit legatus vel delegatus, quia reuocatus est, potest cognoscere. mouetur per not.in cap.quoniam Abbas.s.de officio delega.allegat etiam in argumentum. ff. quibus mod. vsusfru. amitten.l. qui tamen.j.responso.nisi propter crimen, vel aliam famosam causam redderetur inhabilis ad iudicādum.iij.q.vij.c.iudicet.s. de rescrip.c.sciscitatus.hæc distinctio nō placet Do.m.hic quia c.quoniam Abbas.non potest vendicare sibi locum in illo,qui non habet successorem in dignitate.& quia in casu nostro,prorogatio non potest respicere propriam personam ipsius iudicis:quia ipsius tanꝙ proprij, & sic tanquā priuatione personæ nulla erit iurisditio.Et ideo nō potest dicto respectu fieri prorogatio.Et hoc argumentū tangit etiam Spec.in ver.pe.s.d.de quo dixi latius in j.præce. casu. pro quo etiam facit quod not. Bart.in l.terminato.C.de fru.& litis expēsis.vbi dicit,ꝙ iudex, qui seruauit sibi taxationem expensarū sub nomine proprio, non potest illā facere deposito officio & iurisditio.quia lex expressit nomen propriū:videtur tamen sibi reseruasse, tanꝙ habenti iurisditionem.Et hoc clare procedit secundùm Do.m.in d.c.nouit.in delega.& in legato.Sed dubiū remanet in delegato respectu delegantis,vtrū delegans possit cognoscere de illa causa.circa quod Pet.vt refert Cy.in l.si qui ex consensu.C.de episc.aud.tenet ꝙ sic: quia prorogantes habuerunt respectum ad delegantem,sicut in simili cōtrahentes cum procuratore habent respectum ad dominum.Spec.in tit.de compe.iudi.adi.§.j.ver.quid in delegato.tenet , ꝙ si delegatus fuit remotus post lit. contest. ipse cognoscit, propter reliquias prioris mandati, quod est falsum secundùm Do.m.Nam cùm illa iurisditio prorogata extinguatur, & prorogantes videantur habuisse respectum ad iurisditionem delegatam,& etiā ad personam delegati,& ad locum prorogatum:absurdum videtur,ꝙ prorogantes iurisditionem delegati in hybernia, teneātur ire ad curiam Romanam , quæ delegauit pro causa finienda. Nam si à principio habuissent respectum ad delegātem,coram eo causam egissent. Et hanc etiam opi. sentit do. Anto.in d.c.nouit.& mihi placet dicta opi.Nam cum ipsius iurisditio fuerit prorogata , & iurisditio sit sublata.& extincta in eo:nec habeat successorem , etiā si sit legatus:quia si mitteretur alius legatus post eum.non diceretur successor, sed diceretur nouus legatus.facit c.dilecto.j.de præben. Et ex prædictis deciditur,quid tenendum sit si à prin. quando partes consenserunt,iudex habebat iurisditionem : & ex postfacto finita est iurisditio.de quo arti. dixi s.in vij.artic. princ.ver.septimò quæro.vbi remisi me hic dicturū. Et sic per prædicta habes decisionem illius dubij.

¶Secundo principali casu,cùm loquimur de eo,cuius iurisditio poterat prorogari duplici respectu, propter duplicē iurisditionis speciem.Spe.in tit.de cōpe.iudi.adi.§.j.ver. quid si duo Pisani.ponit exemplū in Pisanis , qui consentiunt in potestatem Lucanum,qui aliàs ratione sui officij habet ordinariam iurisditionem.vnde quærit,nunquid si finito officio potestariæ, causa illorum non est finita,potestas futurus possit illam finire. Et distinguit,ꝙ aut cōsenserunt in eum ratione potestariæ:& successor poterit cognoscere, & causam finire, per l.municipijs.ff. de rebus dub.& per c.aduersus.j.de immu.eccle. & c.pastoralis.§.j.de offi.ord.& in c.quoniā Abbas.de offi.deleg.secūdùm quod dixi.s.in primo membro huius ix.arti.Aut consenserunt in eum ratione alterius iurisditionis, quam habet : & tunc ipse idem diffinire poterit.ar.c.requisisti.de testa. & fuit hæc originalis opi.Albe.Papiensis qui allegat l.cùm aliquibus.C.de iure delibe.& hoc mihi placet.dummodò in ciuitate Lucana possit vti alia specie iurisditionis : aliàs secus. Nam licet esset talis, qui aliàs ratione personę suæ haberet in suo proprio domicilio vel dominio suo iurisditionē:tñ si in territorio Lucano nō haberet nisi respectu potestariæ: quia extra propriū territoriū censetur priuatus:hoc casu , non procederet prorogatio respectu ipsius proprij & iurisditiōis,quā haberet in proprio territorio:quia vt s.dixi in iiij.ar.prin.ver.requiritur,ꝙ cōpetat iurisditio in actu. Et ideo tūc esset cōcludendū,vt dixi s.in j.mēbro istius.ix.arti.

60 ¶†Vltimò,quæro pro complemento istius arti.quid si iudex, cuius iurisditio fuit prorogata, pronunciat processum nullum, vtrum per talem pronunciationem,finita intelligatur iurisditio prorogata?Solu.dic de hoc,vt dixi s.in vij.articu.princip.q.xij. Et ex prædictis, Deo duce , habes latè & ordinatè expeditam hanc quotidianam & vtilem materiam intricatam prorogationis iurisditionis.

SVMMARIVM.

1 ☞Subditus,quis propriè dicatur.
2 Iurisditio,quando per citationem perpetuetur.
3 Creditor debitorem fugientem potest realiter citare , non autem personaliter.

Iurisditio,

4 Iurisditio, quando per citationem præuenta dicatur.
5 Subditus ratione dominij tantùm, desinit subditus esse ex dominij translatione.
6 Aduersarius meus, quis propriè dicatur.
7 Domicilium, an possit quis mutare.
8 Iurisditionem præuenire, quis possit.
9 Iurisditionem alterius iudicis ordinarij, an possit præuenire is, qui iurisditionem aliquo speciali iure acquisiuit.
10 Iudex præpositus cognitioni causarum ciuilium, an in causis criminalibus possit præuenire iurisditionem iudicis causarum ecclesiasticarum.
11 Iudex delegatus per ordinarium præueniri potest.
12 Iurisditio ordinarij præueniri potest per delegatam.
13 Episcopus expulsus in aliena diœcesi cognoscens inter subditos, an possit ordinarium illius diœcesis præuenire.
14 Præuentio iurisditionis quãdo fieri possit, & in quibus causis.
15 Præuentio, quibus fiat actibus.
16 Iurisditio, an dicatur præuenta per libellum in actis positum.
17 Iurisditio, an dicatur præuenta per verbalem citationem.
18 Citatio per quam iurisditio præuenitur, qualis esse debeat.
19 Citatio vt operetur, in notitiam citati peruenisse debet.
20 Citatio quælibet, an sufficiat, vt per eam præuentio fiat.
21 Iurisditio, an præueniatur per citationem realem.
22 Præuenisse iurisditionem quis dicatur, si vnus & idem pro eodem negotio à duobus citetur.
23 Delictum mandantis non differt specie à delicto mandatarij.
24 Excommunicatus an censeatur, qui sub cõditione si intra mensem non soluerit, excommunicatur & ante euentum conditionis transfert domicilium.
25 Prior alicuius monasterij, an potius teneatur obedire visitatori, quàm proprio generali.
26 Iurisditio, an præueniatur dum condictio ex l. diffamari. C. de inge. ma. intentatur.
27 Effectus primus præuentionis iurisditionis, quis sit.
28 Effectus secundus præuentionis iurisditionis, qualis.
29 Præuentio iurisditionis locum non habet in crimine hæresis.
30 Præuentio iurisditionis locum non habet in clerico duo beneficia habente incompatibilia.
31 Præuentio iurisditionis locum non habet in non comparente.
32 Præuentio iurisditionis, in quibus locum sibi vendicet. & numeris sequentibus.
35 Præuentio iurisditionis, quos producat effectus. & nu. seq.
43 Iudice se intromittente de causa ad se non pertinente, quod detur remedium. & nu. seq.
45 Iudex competens quis dicatur, si citatus tempore iudicij cœpti erat vnius fori, & ante sententiæ executionem mutet forum. & nume. sequen.
53 Reus, an possit mutare forum. & nu. seq.
55 Actor, an possit forum mutare.

Roposuisti. Si citatus ad causam postea mutat forũ, in causa illa coram primò iudice respõdere tenetur. h. d. vel sic. Citatus legitimè tenetur causam prosequi coram iudice citante, non ob. quòd post citationem mutauerit forum. h. d. communis diuisio. secunda ibi, pono.

1 ¶ † Primò not. ibi: subditus, q̃ licet sortiens forum ratione contractus vel delicti non dicatur propriè subditus, vt dixi in c. præce. in ij. princ. ar. q. fi. tamen suppositus ratione domicilij iurisditioni alterius, potest dici subiectus: quia iste text. non loquitur de subiecto ratione originis, per ea quæ j. dicam: sed de supposito ratiõe domicilij tantùm: quia potest mutare forum. de quo videbimus latius in c. seq.

2 ¶ † Secundò no. ibi, ad petitionem. q̃ ad hoc, vt per citationem perpetuetur iurisditio, debet fieri ad partis petitionẽ, quod intellige, quando iudex procedit ad vtilitatem priuatam, quo casu, ad validitatem citationis exigitur, q̃ fiat ad partis petitionẽ, ad idem facit c. præcedens. & in l. ad prætorium. C. de iud. & ibi per Barto. & in l. fin. C. de bo. autho. iudi. pos. & in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Et dicit hic Ioan. de Imol. & bene, q̃ cautum est, q̃ hoc scribatur in actis, facit quod traditur per Doct. in c. ad nostrum. el ij. de iureiuran. secus si iudex procedit ex officio: quia tunc tenet locum partis. de quo dic, vt latius dixi in c. qualiter. el ij. j. de accus. in viij. princip. articu.

3 ¶ † Tertiò not. ibi, àte. ar. optimum, q̃ licet creditor possit debitorem fugientem propria authoritate realiter citare, ipsum personaliter capiendo: vt in l. ait Prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. credi. non tamen potest verbaliter citare eum: ita, vt ille necessitetur cõparere: & vt vigore talis citationis non comparens, dicatur contumax: & sic vt contumax valeat mulctari. Sed talis citatio debet fieri per iudicem: & ad partis petitionem. facit quod not. maximè per D. m. in c. j. §. de iudi. & ibi tetigi. vide Spe. & Io. And. in ti. de citationibus. §. sequit. ver. ij.

4 ¶ † Quartò not. ibi, legitimè citatus. q̃ ad hoc, vt per citationẽ dicatur præuẽta iurisditio, necessariũ est, q̃ citatio sit legitima: nã sicut per citationẽ nullam non perpetuatur iurisditio, vt no. gl. in c. cùm plures. de offic. delega. lib. vj. Item nec præuenitur, secundùm Ioan. And. de quo latius dicam j. in iiij. princ. arti. q. v.

5 ¶ † Quintò no. q̃ subditus solùm ratione domicilij ex sola domicilij translatione desinit esse subditus: & fit de iurisditione alterius. de quo latius dicam in c. seq.

6 ¶ † Vltimò not. ibi, aduersarij tui. q̃ ille, qui mihi aduersatur in lite & in iudicio, potest dici aduersarius meus. ad idem c. j. §. de iudi. quod procedit, etiam si iustitiam foueat: nam inter litigantes, propter litigium præsumitur inimicitia, vt no. in c. in literis. & in c. item cum quis. j. de restitu. spolia. & vide quod not. in c. j. de collusione detegen. & ibi dixi. non ergo consideratur iustitia vel iniustitia: sed factũ, quod solitum est mouere animos ad inimicitiam, vt in c. meminimus. & in c. repellãtur. & ibi dixi. j. de accus. vide etiam ad hanc materiam. xxiij. q. v. c. non est crudelis. vbi etiam iudex quandoq; incurrit odium ex administratione iustitiæ: & non solùm ille, qui principaliter mouit litem, vel cui principaliter est mota lis, dicitur mihi aduersarius: sed etiam subrogatus in illa lite, vt in c. ij. vt lite pendente. lib. vj. Et prædicta notabis ad intellectum statutorum loquẽtium de aduersarijs. Sed ante, quàm veniam ad apparatum & materiã, oppono. videtur enim, q̃ etiam si non præuenta fuisset iurisditio per citationem: tamẽ iste potuisset compelli ad respondendum coram ipso iudice: licet mutasset domicilium, vt no. in l. ij. C. de iurisd. om. iudi. Sol. dic q̃ aut loquimur in foro respectu domicilij. & hoc casu, post mutatum domicilium nõ potest quis coram priori iudice conueniri, vt hic, & in l. si quis postea. ff. de iudi. Aut loquimur in foro ratione contractus: & tunc mutatio domicilij vel recessus à loco contractus, non facit vt non possit conueniri in loco contractus. Ita loquitur cõtrarium. & hoc tenent gloss. Bart. Bald. & Docto. in l. penulti. ff. de iurisdi. om. iudi. de quo dic vt dixi in c. dilecti. §. eo. in ij. princip. artic. q. xj. & in c. postulasti. §. eo.

7 ¶ † Secundò oppono, videtur enim, q̃ quis non possit sibi mutare domicilium, vt in l. senatores. ff. de sena. Solu. aut nos loquimur in domicilio assumpto: & sic in domicilio accidẽtali: & hoc potest quis voluntate sua mutare, vt hic, & in l. assumptio. ff. ad municip. & in l. si quis postea. ff. de iudi. Aut loquimur in domicilio naturali & originario: & illud non potest mutari. Ita loquitur contrarium. fallit in muliere, quæ per contractum matrimonij mutat domicilium: etiam originarium, vt in d. l. pe. ff. de iurisdi. om. iudi. & in l. pe. §. j. ff. ad municip. & in l. origine. C. de municip. & orig. lib. x. Glos. in princip. allegat iura concordantia, ex quibus effectualiter sumpta est hæc decretalis: deinde infert ad intellectum text. & tractat per quos actus fiat præuentio. Et in fi. ponit vnum effectum præuentionis. In ea. glo. in fi. dic, quia §. in rubri. ver. xiij. Ego dixi me hic dicturum de materia præuentionis, seu occupationis vel præce. cognitiõis, in quo ar. venit tractanda materia præuentionis & præoccupationis iurisditionis, quę est vtilis & subtilis, & quotidiana, & quotidie frequentata: & à maioribus minus plenè & ordinatè expedita. Ideo, vt eam claram & latè ordinatè habeas, prosequar infra scriptos articulos principales.

¶ Primus erit, quid sit præuenire, vel preoccupare iurisditionẽ.

¶ Secundus, quis possit præuenire seu præoccupare iurisditionem. & in hoc prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, distinguam præuentionis actum quò ad iudicẽ, & quò ad partes.

¶ Secunda, vtrum ille, qui acquisiuit iurisditionem aliquo iure speciali, puta priuilegio, vel consuetudine, aut præscriptione: possit præuenire iurisditionem alterius iudicis ordinarij.

¶ Tertia, vtrum iudex, qui præpositus est cognitioni causarum ciuilium, possit in causis criminalibus, de quibus incidenter cognoscit, præuenire iurisdictionẽ iudicis causarum criminalium.

¶ Quarta, vtrum iudex, cuius iurisditio prorogata est, dicatur præuenisse vigore prorogationis in eum factæ.

¶ Quinta, vtrum iurisditio delegati possit præueniri per ordinarium.

¶ Sexta, vtrũ iurisditio ordinarij possit preueniri per delegatũ.

¶ Septima, vtrum eo casu, quòd Episcopus expulsus potest cognoscere in proxima diœcesi inter subditos suos, secundũ formam Cle. vnicæ, eo. titu. possit præuenire illum ordinarium ratione delicti commissi per subditum suum in dicto loco propinquo, vbi cognoscit.

¶ Tertius, princip. articu. erit, in quibus causis possit fieri præuentio.

¶Quart⁹ prin.ar.erit.quaꝛ̃,& ꝑ quos act⁹ dicaꝛ̃ fieri pręuētio & in hoc arti.p̃misso quodã euidētiali,ꝓsequar ĩfraſcriptas.q.

¶Prima.vtrum poſsit fieri per libellum poſitum in actis.

¶Secunda.vtrum fiat per citationem verbalem.

¶Tertia.qualis debet eſſe dicta citatio.

¶Quarta.an requiraꝛ̃,ꝙ talis citatio perueniat ad notitiã citati.

¶Quinta.an ad hoc vt fiat præuentio per citationem.ſufficiat citatio etiam inualida.

¶Sexta.vtrũ ꝑ citationē realē,hoc eſt ꝑ capturã fiat præuētio.

¶Septima.quid ſi aliquis apparet citatus eodem die à duobus iudicibus pro eodem delictoſed non apparet,quæ citatio prior fuerit,quid erit agendum.

¶Octaua, quid iuris ſi vnus & idem eſt citatus à duobus iudicibus, ab vno verbaliter, ab alio realiter : quis dicatur præueniſſe:maximè ſi eodem tempore vtraq; citatio facta fuerit.

¶Nona.quid ſi in ciuitate ſunt duo officiales,Poteſtas & capitaneus , & viget ſtatutum,ꝙ de eodem maleficio vel negotio de quo vnus actor cœpit cognoſcere mittendo copiam inquiſitionis ad cameram alius non poſsit ſe intromittere &c.vide j. ne nimis longa ſit prępoſitio quęſtionis.

¶Decima.qd ſi ꝑ iudicē domicilij qs fuit excõicatus ſub cõditione ſi nõ ſatiſfecerit intra mēſem,& ante cõdiõis euētũ trãſtulit domiciliũ.vtrũ adueniēte die,et eo nõ ſatiſfaciēte ſit excõicatus: & ſic,vtrũ per actum conditionalē præueniatur iuriſditio.

¶Vndecima.quid ſi viſitor mandauit priori alicuius monaſterij,quod ſe paret ad viſitationem: qa incontinenti volebat eum viſitare.& ideò à loco non deſcenderet:poſt qđ mandatũ prior prædictus ſtatim recepit literas à ſuo generali,ꝙ ſe eidem in cõtinenti præſentaret:quare dubitat prior,quid agere debeat: & an per primum mandatum,ſit præuenta iuriſditio.

¶Duodecima.vtrũ per intentionē condictionis ex l.diffamari C.de inge.manu.in ciuilibus,aut in criminalibus ex l.titia.ff.de accu.& ex l.ea quidē.C.q accu.nõ poſ.dicaꝛ̃ pręuēta iuriſditio.

¶Quintus & vltimus prin.ar.iſtius.xiij.arti.erit de effectibus ipſius præuentionis.

¶Circa primum arti.in quo quęritur qu d ſit pręuenire iuriſditionem.arbitror dicendum,quòd præuenire eſt iuriſditionem, quę pluribus competebat,vel competere poterat,ſibi ſoli appropriare:& in perſonam ſuam firmare,ſeu conſolidare in cauſa pręuenta.Quare autem ita ego deſcripſerim,apparebit ex his quæ dicentur in.v.princip.arti.

8 ¶†Circa ſecundum principalem articulum, in quo venit examinandum,quis poſsit præuenire iuriſditionem.in primis arbitror ita diſtinguendum, quòd aut loquimur de præueniēdo iuriſditionem reſpectu iudicum, qui ammodò non poterunt cognoſcere de cauſa præuenta. Aut reſpectu partiũ,ita quòd non poſsint amplius forum mutare.Primo caſu dicendum arbitror, quòd talis pręuentio ſeu occupatio poteſt fieri per omnes iudices & officiales habentes iuriſditionem principaliter inſolidum, & in actu.argu.tex.noſtri &.l.ſi quis poſtea.ff.de iud.&.c.cùm plures.de offic. deleg.lib.vj. & not.in. l.ſi pluribus.ff. de leg.j. Ideò autem dixi principaliter:quia ſi alter ab altero recognoſceret,non intelligeretur præueniſſe,aut præoccupaſſe inuito ſuperiore.vt in.l.iudicium ſoluitur.ff.de iudi.ideò autem dixi, quòd inſolidum.quia ſecus eſſet ſi plures haberēt iuriſditionem communiter,ſeu coniunctim:quia tunc vnus ſolus non poſſet præoccupare.vt in c.prudentia.s̃.de offi.deleg.Ideò autem dixi, in actu.quia ſecus eſſet ſi in defectum aliorum, vel alijs negligentibus,vel impeditis [a] quis poſſet iuriſditionem exercere. Nam tunc expectanda eſſet negligentia, vel impedimentum illorum, vt in.d.c.prudentiam.facit & quod traditur in.d.c.cum plures. de offic.delect.lib.vj. Item faciunt not.in.c.ex tranſmiſſa. &.c. ex tenore.s̃.eod.& ſecundùm prædicta poteſt intelligi & ſaluari dictum Bart.in.l.ſi maritus in magiſtratu.ff.de adul. vbi dicit, quòd ſi duo habent ęqualem iuriſditionem,alio deficiente,alius non poterit pręoccupare,per illum tex.dicit tamen cogitãdum. Intelligo enim dictam deciſionem ſecundùm terminos illius legis, quòd alter ſolùm poſſet præueniri,data ſola negligentia alterius:quia ſi ſolùm adeſt impedimentum alterius:quia tunc nõ dicitur negligēs:nõ videtur poſſe pręueniri.quod arbitror procedere, quando alius iudex poſſet cognoſcere.ſecus ſi nullus alius adeſſet,& fortè impedimentum eſſet aliqualiter duraturũ: & maximè ne delicta remaneant impunita: fortè dicēdũ,quòd alius poſſet præuenire.arg.l.j.§.huius rei.ff.de offi.eius cui man. eſt iuriſ.Et fortè propter hanc cauſam,text.in.l.j.ff.de offi.conſulis conſiderat ſolum impedimentum alterius,& non ſolam negligentiam.per quem tex.Ang.in d.l.ſi maritus.reprobat illud dictum Barto. Sed poteſt ſaluari ſecundùm ea quæ.s̃. dixi. Et prædicta procedunt, tam in iudicibus eccleſiaſticis adinuicem, quam in iudicibus ſecularibus adinuicem:& etiam in iudicibus eccleſiaſticis & ſecularibus miſtim,reſpectu cauſarũ miſti fori, ſecũdũ ea,quæ dixi in c.cùm ſit generale.s̃.eo.Ita procedũt tam in habentibus merum vel miſtum imperiũ, quàm etiã ſimplicē iuriſditionem.quod de ſe ſatis patet,& voluit Bal.in d.l.ſi quis poſtea.ff.de iud.Dummodò agaꝛ̃ de præuētione circa id,quod ſit in cognitionali iuriſditione ipſius iudicis volentis præuenire,per l.j.& ij.C.ſi à nõ cõpe.iud.& in regula,ea quæ fiũt à iudice.de reg.iur.lib.vj.& patet ex ſuperioribus.Nam ꝑ iudicē incõpetentem,non poteſt præoccupari iuriſditio,vt in Cle.ſi.vt lit.pen.A. B.Item procedunt tam in ordinarijs vt hic,quàm in delegatis datis cũ clauſula [b] quatenus duos vel duo , vel vnus veſtrũ c.cùm plures.§.porrò.de offi.deleg.lib.vj. & in vno ordine,& alio delegato.de offic. deleg.c.ſtuduiſti.j.de appel.c.vt debitus.Ma.Et aduerte:quia nõ ſolùm æqualis poteſt præuenire iuriſditionem æqualiter,aut inferioris iudicis:ſed etiam inferior poteſt præuenire iuriſditionē ſuperioris in his,in quibus vtriq; competit iuriſditio. Si inferior à ſuperiore illam non recognoſcit.vnde Archi.poteſt præuenire iuriſditionē ſui Epiſcopi in his , quæ ſpectant ad ipſum, & ad Epiſcopum pariter.de quibus in c.ad hoc.& in c.cùm ſatis.& in c.ſi.de offi.arch.A.B. Sed aduerte:quia quidam volunt, ꝙ de cauſis ſubditorum inferiorum prælatorum Epiſcopus cognoſcere nõ poteſt , niſi per appel.deuoluantur ad ipſum,per c.cùm ab eccleſiarũ.& c.quãto.s̃.de offi. ordi. xviij.q.ij.c.cognouimus.xciij.diſtinct.c.legimus.de exceſ.præla.c.ij.xj.q.j.c.peruenit.hoc tenuit Io.xj.q.iij. qui reſiſtit.lxx.diſtin.in capite de offic.ordi.c.paſtora. vbi hoc tenet g.Alij tenent contrariũ dicentes, ꝙ Epiſcopus , prætermiſsis & inuitis inferioribus prælatis, cognoſcit de cauſis ſubditorum inferiorũ prælatorum, ſi ipſum adeant : quia eſt ordinarius totius diœceſis. xj.q.j.c.de perſona.s̃.c.cùm cõtingat. in auꝛ̃.de defen. ciui. in princ. vbi dicitur, ꝙ defenſores ciuitatis, prætermiſsis magiſtratibus municipalibus,poſſunt cognoſcere de cauſis ſubditorum,tenet Ioan.in d.c.cùm ab eccleſiarũ.& c.quanto.in quibus de hoc per Hoſtien.qui idem tenet,niſi ſpeciali priuilegio vel conſuetudine Epiſcopus impediret,vt not. Hoſt.c.paſtora.de offic.ord.& in ſumma.eo.titu.§.quid pertineat ſe.§.ſunt autem diſtinctæ.ver.quid de ſubditorum.reperio ꝙ quidam dominus Alanus de peruſio conſuluit, ꝙ locus eſſet gratificatus in deferendo opi.magiſtrorũ.Sed Io.And.in quodam ſuo ſolenni cõſilio,quod incipit,Epiſcopus Aretinus qui nunc eſt.cõcludit,ꝙ ſit locus præuētioni, vt qui primò incœpit de cauſa cognoſcere,& ar.pręuenit.de cauſa cognoſcat:nec ali⁹ poſsit ſe intromittere:qa vbi quis plures habet iudices in optione actoris eſt , coram quo maluerit aduerſarium cõuenire,de c. cùm ſit.& c.dilecti.s̃.eo.dixi plenè c.ſi.j.eo.in iiij.princ.ar.alterius autem cognitio per aliũ præueniri poteſt, vt hic.& s̃.dixi. Et mihi placet per ea,quæ s̃.dixi. Ma. Quinimò videtur,ꝙ etiã inferior poſsit præuenire iuriſditionem ſuperioris,à quo illam recognoſcit: vnde iuriſditio Papæ videtur poſſe præueniri per inferiorem ordinarium,vt in c.vt debitus.j.de appel.& in collatione beneficiorum ordinarius præuenit Papam:vt in c.dilectus filius.j.de præbē.cum alijs infinitis ſi. Sed non eſt effectualis præuentio,quominus ſuperior poſsit prohibere.Et ad ſe iudicium & iuriſdictionem aduocare, per d.l.iudicium ſoluitur. ff.de iudi.& s̃.dixi,in princ.iſtius q.

¶Secũdo caſu,cũ loquimur de præuentione quò ad ipſas partes,ne poſsint mutare forũ dic vt latius dicã j.in xv.q.prin.ar.

9 ¶†Secundò quæro,vtrum ille, qui acquiſiuit iuriſditionē aliquo iure ſpeciali,poſsit præuenire iuriſditionem alterius iudicis ordinarij.Sol.dic ꝙ ſic,per not.per Inno.Ioan.And.& Do.m. in c.iij.s̃.de offic.ordi.quod limita,ſi modò talis præſcripſit,vel acquiſiuit iuriſditionem accumulatiuè,& principaliter, & ſeparatim,& inſolidum,per ea,quæ dixi in q.præce.ſecus ſi accumulatiuè per viam cõmunis cognitionis:vel excluſiuè, excludendo ordinarium ab ea cognitione : quia tunc nõ eſſet tractandũ de præuentione.& idem ſi præſcripſit in defectũ vel negligentiam iudicis ordinarij,faciunt quæ dixi in præce.q.& quod no. in c.irrefragabili.in princ.& §.exceſſus.& s̃.de offic.ordina.

10 ¶†Tertiò quæro,vtrum iudex, qui præpoſitus eſt cognitioni cauſarum ciuilium,poſsit in cauſis criminalibus,de quibus incidenter poteſt cognoſcere, præuenire iuriſditionem iudicis cauſarum eccleſiaſticarũ:exemplũ in teſte,qui in cauſa ciuili examinatus,vel corã non ſuo iudice falſum deponit:an poteſt à dicto iudice puniri.Sol.Bart. tenet quòd ſic in l.iij.§.aqua.ff.de aqua quotid.& æſti.per not.per illum text.& l.nullum.C.de teſt. & l.ſciant cuncti.C.de proba.tu dic,ꝙ hæc quæſtio pendet ab his, quæ not.in d.l.nullum.& quæ traduntur in c.ſuper his. & quæ dixi in c.de his.j.de ac. & adde quæ dicam in v.princi.arti.

¶Quartò quæro,vtrũ iudex, cuius iuriſditio eſt prorogata, dicatur per prorogationem præueniſſe. Sol. dic vt latè dixi in c. præce.

a ¶Impeditis.ceſsãte tamen impedimento,debet reaſſumi iudex conſocius. vt magiſtraliter declarat Abb. j.c.quoniam Abbas.j.in.gl.de offi. delega.s̃.

b ¶Clauſula.Aduerte tamē:quia ſecus eſſet in clauſula, ꝙ ſi omnes nõ poteritis, &c. de qua ꝑ gloſ. & Abb.in c. quoniam Abb. de offic.delega.

præce.in viij.prin.arti.q.xiij.& aliquid subdam.j.in iiij.articu.
11 ¶†Quintò quæro vtrũ iudex delegatus possit præueniri per ordinarium.Sol.dic ꝙ sic,tenet Hosti.in summa,in tit.de offic. deleg.§.quod sit officium.Inno.& Hosti.in c.ad petitionem. j.de accu.& ibi etiam traditur,per Vin.Io.Philip.& Io.And. tenet Henricus Bohic in c.plerunq;.s.de rescrip.& est text.in c.vt debitus.j.de appel.secundùm vnum intellectum, & ibi di xi in vj.not.quod limita & declara,vt ibi dixi.maximè in glo. iiij.in fin.vbi latissimè examinaui istum argu.& ibi etiam exa minaui de præuentione, qualiter possit fieri inter plures dele- gatos per diuersas literas impetratas ab actore & à reo.
12 ¶†Sextò quæro quid econtra. vtrum iurisditio ordinarij pos sit præueniri per delegatum.Solu.dic ꝙ sic,vt legitur & no.in d.c.vt debitus.secundùm glo.Io.V in.Inno.Hosti.& Abb.ibi & Archi.ij.q.vj.c.eius qui.facit etiam c.cùm dilectus.in fi.de purg.cano.tenet Specu.in tit.de legato.§.fi.versi.item ꝙ causa pendet.& glo.mag.in c.quãuis.de offi.leg.lib.vj.& Henricus in d.c.plerunq;.& vide quod latè dixi in d.c.vt debitus.
13 ¶†Septimò quæro vtrũ eo casu, ꝙ Episcopus expulsus potest cognoscere in proxima diœcesi inter subditos suos,secundùm formam Cle.vnicæ eo.tit.possit præuenire ordinariũ,in cuius diœcesi cognoscit ratiõe delicti commissi per subditum suum Episcopi expulsi in loco in quo cognoscit. Sol. Beltrandus in d.Cle.vnica cõcludit ꝙ non.nec obst.secundùm eum ille text. dum loquitur per verbum,iurisditionem ordinariam:quia in- telligitur,secundùm eum,saluo iure tertij:argu.l.ij.§.merito.ff. ne quid in loc.publi.& c.quamuis.in fi.de rescrip.lib.vj.moue tur:quia si episcopus expulsus fuisset in propria diœcesi non potuisset ita cito præuenire dictum ordinarium, ex quo nõ sci uisset ita cito,vt in c.quanto.de rescrip.Ioan.de lig.in d.Cle.in verbo,subditos,tenet contrariam sententiam, quàm sequũtur ibi zaba.& Ioã.de Imo.& ego etiam secutus fui,& ad rationẽ Beltrandi respondetur per c.ecclesia.s.de elect.vbi dicitur, ꝙ non est considerandũ, an tam cito , vel non tam cito potuerit scire: quia cum ratione domicilij & ratione iurisditiõis habeat potestatem cognoscendi, sequitur ꝙ sicut poterat in propria diœcesi præuenire iudicem loci delicti : ita & in delicto.quin- imò,ego arbitror ꝙ etiam hoc casu,debebit punire secundùm constitutionem propriæ diœcesis.circa quod vide remissiones, quas in genere dedi in c.postulasti.s.e.in iiij.membro princ.& fortè aliquid dicam in v.prin.articu.
14 ¶†Circa tertium princi.articu. in quo quæritur,in quibus cau sis possit fieri præuentio.arbitror dicendum, ꝙ data potestate cognoscendi in iudicio,potest fieri præuentio in omnibus cau sis,tã ciuilibus,quàm criminalibus:& spiritualibus quàm pro- phanis.facit secundùm Bald.in l.si quis postea.& in l. vbi cœ- ptum.ff.de iudi.in crimine hæresis,in quo nõ solùm iudex qui incœpit,sed etiam alius cognoscere potest,non obstante præ- uentione primi.quod an sit verum, & procedat in crimine læ- sæ maiestatis.in v.princi.articu.
15 ¶†Circa quartum princ.arti.in quo tractandũ est qualiter, & per quos actus quis dicatur præuenisse, seu præoccupasse iuris ditionem A.B. Aduerte:quia de præoccupatione,seu præuen tione possumus quærere,quò ad diuersos actus.Quandoq; em̃ quæritur de præoccupatione respectu ordinis procedendi. & ista non est materia nostra,sed l.qui prior.ff.de leg.ij.& c.cùm dilectus.j.de ord,cog.Quandoq; respectu iuris eligendi, & si- militer non est materia nostra.sed l.si pluribus.ff.de legatis iij. Quandoque de præoccupatione respectu effectus eius,de quo agitur.& similiter nõ est materia nostra.Sed traditur d.l.si plu ribus.& l.si ex duobus.ff.de duob.reis. & l. fideicommissa.§. interdum.ff.de lega.iij.& c.si duobus.de rescrip.lib.vj.Et vide etiam quæ dixi in c.pe.de ordi.cog.in vlt.no.& in c.ij.de resti. spol.in materia molendinorum.q.v. Quandoque quæritur de præoccupatione vel præuentione respectu iurisdictionis ab ha bente,scilicet iuris.non quò ad acquirendam iurisditionẽ, quæ dicitur quæri per præsentationem literarum , vt in c.super eo. & c.vt debitus.j.de appel. Quandoque quò ad perpetuandam iuris.Ma. In persona iudicis,ita vt videatur cœpisse iurisditio nem,& per consequens res desinat esse integra. & ista non est principalis materia nostra.Sed de ea dicendum,vt dixi in c.gra tum.& in c.relatum.& in c.licet.s.de offi.deleg.& per Archid. ij.q.vj.c.non ita.& per Legistas in l.& quia.ff.de iuris.om.iud. Aut loquimur quò ad perpetuandam iurisditionem contraci tatum, adeò vt ammodò videatur esse quò ad dictam causam de foro ipsius, & ꝙ alius iudex non possit se intromittere ra- tione præuentionis factæ per ipsum. Et ista est propriè mate- ria nostra,in qua pro ipsius clariori doctrina , prosequar infra- scriptas quæstiones.
16 ¶†Primò igitur quæro vtrum per libellum positum in actis dicatur præuenta iurisditio.Solu.Bal.in d.l.si quis postea.ff.de iud.dicit,ꝙ non:nisi accedat citatio.mouet per gl.singularẽ in l.j.ff.de in ius voc.& per l.libertus aduersus.eo.ti.de inius voc. vbi bonus tex. qui vult, ꝙ libelli porrectio non habet vim cita tiõis. & ibi etiã hoc tenet Bal.& mihi placet.faciũt quæ dicã in seq.q.tenet Io.And.in addi. Spec.in ti.de libel.obla.§.nunc vi deamus.in prin.A.B.V nde licet officialis antea posuerit inqui sitionem in libro,non tamen diceretur præuenisse:quia ista nõ est præuentio,sed voluntas præueniendi.ita dicit Bal. in l.j.C. de confes.& vide eundem Bal.in l.j.C.quando libel.prin.da.li cet,tamen per formatã inquisitionem non inducatur litis pen dentia,tamen inducitur litis præparatio.text.in l.quemadmo- dum.de inoffic.testa.Aduerte tamen:quia licet non emanaue- rit citatio,si tamen iudex processit ad examinationem testium ad informationẽ curiæ diceretur fortè,vel præuenisse,vel præ- parasse.facit l.j.§.non semper.ff.de appel. Vidi allegatum, ꝙ si citatio rei fuit facta sine schædula inquisitionis ab vno iudice, deinde secundo loco fuit facta ab alio iudicum tenore inqui si tionis: ꝙ respectus dicatur præuenisse . per c.ecclesia . secundò. vt lit.penden.sed nihil facit. item per c.ij.de dila.sed loquit̃ in alio casu. Tertiò per l.si finita.§.Iul.ff.de dã.infec.Ma. Et hoc arbitror procedere,nisi libelli oblatio fortè ex forma statuti ha beret vim lit.contest.facit quod no.Bal.in repe.l.seruum quo- que.§.publicè.ff.de procu.d.c.veniẽs. de accu.in j.q.iij.q.prin. & vide quod dixi in c.j.de libel.obla.
17 ¶†Secundò quæro vtrum per citationem verbalem dicatur præuẽta iurisditio.Solu.tex.est hic ꝙ sic,quò ad partem.& idẽ probatur in d.l.si quis postea. Et idem arbitror quò ad iudicẽ, propter eandem rationem.& l.vbi cœptum.ff.de iudic.& per not.in l.fi.vt lit.pen.tenet Bal.in l.senatus.circa fi.C.qui accu- sare non possunt.
18 ¶†Tertiò quæro qualis debeat esse ista citatio[a] an requiratur a ꝙ sit peremptoria per tria edicta distincta, vel vnica perempto ria,vel sufficiat prima citatio sine peremptorio.Solu.Io.And. post Guli.concludit sufficere primam citationem : facit quod not.in c.licet.s.de offic.delega.Pet.verò tenet contrarium. Sed primam opi.sequuntur communiter Doc.Moder.do. Ant.& Do.me.& tenet gl.expressè in Cle. vnica.in verbo, citationes. de iud.per tex.nostrum.facit quod not.in c.quoniam contra. j.de proba.& in c.prudentiam.in prin.de offic.deleg.& instit. de pœna teme.litigan.§.fina. facit l.si quis postea : quia solùm requiritur, ꝙ quis fuerit vocatus in ius.& sequitur Bal. in d.l. si quis postea.allegans not.per Archi.in c.non ita.ij.q. vj.Præ- dicta tamen sunt limitanda in eo citato,qui habet plures iudi- ces:quorum par & principalis est iurisditio : nec citatus potest b aliquem ex illis iudicibus declinare[b] exemplum , in hac nostra ciuitate Senensi , in ciuilibus possunt cognoscere Potestas & officiales mercantiæ:in criminalibus verò , Potestas & capita- neus.in his ergo casibus,qui præuenerit alium per citationem, erit iudex ipsius citati. Sed si aliquis citaretur coram non suo iudice,vel coram eo,qui posset declinare iudicium per solam ci tationem:nõ videretur acceptum,nec præuenta iurisditio . sed tunc solùm quando esset præclusa via proponendæ dilatoriæ fori.de qua materia latissimè dixi in c.inter monasterium.j.de re iudic.ita singulariter limitat Barto.in d.l.vbi cœptum.ff.de iudi.per l.non vim.eod.tit.& mihi placet. circa quod vide quæ dixi in c.præce.in vj.arg.princ.q.viij.Et hoc adde ad ea, quę di xi s.in ij.prin.ar.q.iiij. Item aduerte circa prædicta:quia ad hoc vt per talem citationem dicatur præuẽta iurisditio , requiritur ꝙ fiat ad partis instantiã:nisi sit causa, in qua iudex possit pro- cedere per inquisitionem,secundùm quod dixi s.in ij.nota.
19 ¶†Quartò quæro an requiratur quòd talis citatio peruenerit in notiam citati.Solutio. Ioannes Andre. dominus Anto. & zaba.videntur velle,quòd requiratur. vnde volunt,quòd non sufficiat sola commissio, vt traditur per eos in c.fi.s.de offi.leg. Sed Do.me.ibi sentit contrarium.Et etiam tenent Bar. & Bal. in d.l.& quia.ff.de iurisd.om.iudi.Sed tu aduerte : quia præfati Docto.loquuntur in perpetuandã iurisditionem secundũ for- mam primi membri.de qua dixi in prin.istius iiij.ar.de quo in d.c.gratum.& c.relatũ.& per Archi.in d.c.non ita.in quo casu videtur sufficere,ꝙ res desierit esse integra,quæ videtur desine re esse integra per solam commissionem de citando. Sed nos loquimur, per quem actum dicatur præuẽta iurisditio quò ad materiam nostram.de qua in fi.princip. istius quarti membri principalis.Et ideò arbitror dicendum,ꝙ requiritur, ꝙ perue- niat ad notitiam citati. Et hoc denotat verbũ, citamus, positũ hic in tex.& in d.l.si quis postea.ff.de iudic.Nam aliud est esse citatũ,& aliud commissam esse citationem, vt de se patet. facit etiam Cle.ij.& quod no.glo.in verbo,ad partem, vt lit.pẽden. Nam & hic,quò ad materiam nostram litis pendentia videtur

a ¶An per solã cita tionem perpetuet̃ iurisditio, & præ- ueniatur , faciunt etiã no.per Doct. in l.cũ notissimi in prin.vbi Alex. C.de præscr.xxx. vel xl.ann.& vide. Bar.in l.sepulchri. ff.de sepul.viol.& Are.in trac.male- ficio.ver.citentur Bal.in l.si pluribꝰ. ff.de lega.j. Alex. in l.& quia.x.col. de iur.om.iudi.

b ¶Declinare. Ad- de qđ dicit Bart. qui etiam aliter li- mitat in l.si mari- tus.ff.de adulter. Pau.consil.xlviij. secũdm antiquam impressionem.

a ¶ Adde ꝙ nec per
petuatur, siue præ-
uenitur per porre
ctionē libelli, vel
inquisitionē ine-
ptam, Bal.in l.edi
ta.xiij.col.in fi.C.
de eden.

b ¶ Per capturam.
Adde Ange.in §.
scientes.in auē. vt
iud. sine quoquo
suff.& Bal.in auē.
sed nouo iure. C.
de ser.fugi.Barto.
Cepol.in tract.de
serui.in tit. de ma
ri.& Alex.in l.se-
pulchri . de sepul.
viol.

c ¶ Quid si coram
omnibus ipse cita
tus sit contumax,
an posset ab vtro
que condemnari,
vide Bar.in l.sepul
chri.in fi.vbi Ale-
xand. ff. de sepul.
viol.

d ¶ Realis citatio
est potentior. Ad-
de quæ dicta sunt
s.in q.præcedē.&
Ange.de Peru.in
§.scientes. in auē.
vt iud. sine quo-
quo suffra.

esse illa, quæ inducit effectum præuentionis & præoccupatio-
nis.cogitabis.

20 ¶ † Quintò quæro vtrum ad hoc vt fiat præuentio per citatio
nem, sufficiat quæcunq́[a] citatio etiam inualida. Sol.Io.And.&
Doc.hic volunt, ꝙ exigitur, ꝙ citatio sit valida, per no.per gl.
in c.cùm plures.de offi.dele.lib.vj.dixi s.in iiij.not.tenet Bald.
in d.l.si quis postea.in l.cùm quædam puella.ff.de iur.om.iud.
per l.pe.C.ne de statu defunctorum.tenet Archi.ij.q.vj.c.non
ita.frustratoria enim citatio non perpetuat iurisditionem, vt
in c.bonæ.in fin.s.de elec.facit quod not.Io.And.in addi.Spe.
in tit.de libel.obla.§.nunc videamus.

21 ¶ † Sextò quæro vtrum per citationem realem, hoc est per ca-
pturam[b] personalem, dicatur præueniri iurisditio. Sol.dic ꝙ sic.
quia si præuenitur per verbalem citationē, fortius debet præ-
ueniri per ipsam capturam.& hoc tenet Io.An.in c.j.s.de obli.
ad ratioci.& Bal.in d.l.si quis postea.& in l.senat⁹. in fi. C.qui
accu.nō poss.per tex.in l.ij.ff.de custo.reo. Et ex prædictis in-
fertur, ꝙ si vnus officialis cœpit furem, & alius inquireret con
tra furem, ꝙ ille, qui recipit, dicitur præuenisse. ita dicit Bal.in
authen.sed nouo iure.C.de ser.fugi.quod tamē intelligat, nisi
prius aliter verbaliter citasset.

¶ Septimò quæro quid si appareat ꝙ F. pro eodem delicto vel
negotio fuit citatus à duobus iudicibus, seu officialibus eodem
die. Sed nō apparet, quæ citatio prior fuerit, quid agendum sit.
Sol.Bal.in d.l.senatus.C.qui accu.non poss.circa fin.tenet, ꝙ si
vnus est maior alio, minor debet deferre maiori. Et sic citatus
coram illo debet comparere.arg.no.in l.ij.ff.de cust.reo. & in
l.ij.§.fi.ff.si quis cau.Et ista fuit opi. Vber.de bo.quàm tenent
Io.An.& Doc.in c.cùm parati.j.de appel.& probatur per tex.
& glo.xviij.dist.c.si Episcopus.tradit Spec.in ti.de cita.§. con
tra citationem.ver.item quod vocati.& Bal.in c.j. de milite va
sal.qui cōtumax est.in vsibus feudorū. Sed si vterq; iudex est
æqualis & paris potestatis. Bal.non decidit, nec Doc.vnde ego
arbitror distinguendū esse, ꝙ aut vnus citauit verbaliter, & ali⁹
realiter: & citatio realis tanquā potentior, & efficacior, debeat
præualere, per ea quæ dixi in proxima præce.q. Aut ambo iu-
dices verbaliter citauerūt: & videtur posse subdistingui, ꝙ aut
causa propter quā iste citatur, habet maiorē conformitatem cū
iurisditione vnius, quàm alterius: & ille dicatur præuenisse, cū
quo negotium habet maiorē cōformitatem. facit quod in simi
li dicimus, ꝙ testibus varijs & contraria deponentibus, in c.in
nostra.j.de testi.& quod ibi latè dixi A.B. Et idē arbitror di-
cendum, si fortè actor fecit citari reum petendo sibi debitū co
ram vno iudice: & reus fecit citari actorē super eodem negotio
coram alio iudice: puta, allegando ꝙ talis asserit ipsum reū esse
creditorem suum, vnde petit declarari se non esse debitorē: nec
in aliquo teneri, secūdum ea quæ traduntur per glo.Bar.& Ioā. de
Imo.in l.si contendat.ff.de fideiuss.& per Bar.Ioan.de Imo. &
Doc.in l.si finita.§.eleganter.ff.de dam.infec.& per glo.in l.au
relius.§.centum.ff.de libe.lega.& Bal.in l.diffamari.C.de inge.
ma. Nam posito ꝙ hoc fieri possit, si non apparet quis præuene
rit: debet intelligi præuenisse creditor, per regulam, quæ vult,
ꝙ reorū semper est fugere, vt l.inter stipulantem.§.j.s. de ver.
obli.iunctis his, quæ notantur in d.c.in nostra.& quod ibi la-
c tè dixi s.de desti.Ma.sed si omnia essent æqualia[c] possent iudi-
ces sibi adinuicē deferre, secūdum quod traditur in simili in c.pa-
stora.de rescrip.vel potest dici, ꝙ sit in potestate citati compa-
rere coram illo, quē elegerit: quia cū ipse fuerit citatus, & sciat
quæ citatio ad eū præuenerit, nec aliter probari possit, nisi per
ipsum: stabimus dicto ipsius cum sacramento: sicut in simili di
cimus de probatione eorum, quæ consistunt in animo & con-
scientia, in quibus admittitur probatio per proprium sacramē-
tum, vt est glo.singula.insti.de actio.§.alie.& in c. significasti.
el j.j.de homici.vbi vide alia plurima iura, quæ ad hoc allegaui,
Et hæc qualitas seu causa, videtur præponenda & præponde-
rare qualitati conformitatis causæ.de qua statim dixi, ꝙ indu-
bitatum videtur in citato, qui haberet plures iudices, & habe-
ret electionem coram quo vellet conueniri, secūdum no.in auē.ha-
bita.C.ne filius pro patre, & secūdum ea, quæ dicam latius in c.fi.
j.eo.in iiij.prin.arti. Nam hæc qualitas non solùm præpondera
re videtur cęteris existentibus æqualibus, sed etiā si coram ma
iore iudice, non nisi vnica citatione fuisset citatus: quia potest
eligere alium iudicem præuentum, vt dicam in d.iiij.art.in c.fi.
Sed si ipse citatus nō haberet electionem de iure, & ignoraret
quæ nam citatio præuenisset: quia fortè vtraq; fuit facta ad do
mum, & non ad personam: vel eodē tempore vterq; citans oc-
currit, & verba protulit: maius videtur esse dubiū. dubitatio au
tem descendit à tribus varijs regulis. Nam secūdum regulam, quæ
vult, ꝙ simus fauorabiliores reis, quàm actoribus, videtur ꝙ sit
in electione istius citati, vt eligat corā quo velit comparere: &
ille dicatur præuenisse. Sed secūdum aliam regulam, quæ vult, ꝙ in
primordio causæ potius debeamus fauere actori quàm reo, vt l.
inter stipulantē.§.j.& l.si quis intētione ambigua.ff.de iudi.vi
detur ꝙ potius ad actorem pertineat electio. Sed secūdum aliā re-
gulam, de qua in regula, non debet actori, de reg.iur.lib.vj.quę
vult, ꝙ vtriusq; actoris.s.& rei æqualis sit cōditio: videtur di-
cendum, ꝙ hæc altercatio fortè sit dirimenda.arg.l.sed cum am
bo.ff.de iudic. Nam licet quò ad interpretationem libelli po-
tius fauerimus actori, quàm reo: quia reorum est fugere, vt d.
§.j.& d.l.si quis intentione ambigua. tamen quia hic non agit
de interpretatione libelli, neq; de fuga: post, quàm citatus para
tus est respondere coram altero, videtur, vt dixi, ꝙ fortè sit di-
rimenda hæc altercatio: quia hoc casu, licitum esse videtur sor
tis iudicium, secūdum ea quæ latius dixi.j.de sorti. & latius etiā in
tractatu, de sortibus.li.vij. Et prædicta procedunt, vt dixi, quā
do quis citatur coram duobus iudicibus pro eodem negotio:
quia si citaretur super diuersis, teneretur corā ambobus, saltem
per procuratorem cōparere, secūdum quod traditur per Ioā.And.
& doc.in d.c.cùm parati.& in c.fi.s.de rescrip.in glo.super ver
bo, cōparuerit. Et prædicta notabis & etiam cogitabis: quia no
uissima sunt. Et aduerte etiam: quia nūc venit in mente, ꝙ vide
tur etiā posse haberi consideratio, vtrū vna citatio fuerit ver-
balis ad personam, & vna fuerit facta ad domū: quia in se vide
tur potentior citatio quæ apprehendit personā, secūdum ea quæ
latius videbimus in c.cùm causa.j.de dolo & cōtu.& per Bar.
in l.iiij.ff.de dam.infect.

22 ¶ † Octauò quæro quid iuris si vnus & idē est citatus pro eo-
dem negotio à duobus iudicibus, vel officialibus: ab vno reali-
ter, ab alio verbaliter: eodem, vel diuersis temporibus: quis di-
catē præuenisse. Sol.si citatio realis præcessit, aut facta sit eodē
tempore præualet realis, per ea, quæ dixi in q.præce. sed si cita-
tio verbalis pręcessit, & realis secuta fuit, videtur esse maius du
bium: nec reperi tactum nisi à dño Ang.de Are.in tract.male-
ficio.super verbo, iudex commisit, qui dicit hanc q. vidisse de
facto, & ꝙ prædicta quæstio potest terminari per not.in d.l.si
quis postea.ff.de iud.& per no.per Bart.in l.ij.ff.de cust.reo.&
in l.j.ff.de pœ.& per Bald.in l.j.C.vbi de crimi.agi opor. & per
Bar.in l.domicianus.ff.ad sena.consul.turpil.& Ioan.And.in c.
j.de obli.ad ratiocinia.& Bal.in addi.Spec.in ti.de contu.§.se-
quitur.versi. sed pone.quæ authoritates, licet faciat ad materiā
præuentionis, tamen parum faciunt quò ad q.nostram.decidit
d ipse finaliter tenendū, ꝙ potentior sit realis[d] citatio, quàm ver
balis. Et sic ille iudex præferatur in dicto processu, qui cœpit
malefactorē, per prædicta, & maximè: quia ipse ad sui libitum
potest sententiam executioni mandare: quod non potest ille,
qui verbaliter tantùm citauit. Et etiam quia hodie in crimina-
libus non habet locū remissio.de quo dixi in c.postulasti.s.eo.
in iij.prin.art.vnde facta executione secūdi iudicis, necessariò
sequitur, ꝙ sententia primi erit frustratoria: & poterit opponi
exceptio rei iudicatæ: cùm paruerit primæ sentētiæ: ne bis de
delicto eiusdem hominis inquiratur, vt in l.nō possunt.ff.nau.
cau.stab.& arg.no.per Bar.in l.sepulchri.ff.de sepul.vio. de qua
materia latius dixi in c.de his.j.de accu. Et ita residet præfatus
doctor A.B. Et ad hoc facit tex.insti.de rerum diui.§.illud au-
tem quęsitum, per quē tex.ibi hoc tenet clarissimus doctor.d.
conciuis, & mihi frater honorandus, do. Thomas Docij. Ma.
Sed tu aduerte: quia Bald.in auē.sed nouo iure.C.de ser.fugi.vi
detur sentire contrariū.dicit enim, ꝙ per citationem realē prę-
uenitur iurisditio, nisi alter prius verbaliter citasset.de quo di-
xi s.in vj.q.in fi.& sic à contrario Bal.sentit contrariam opin.
ꝙ præualet citatio verbalis, si præcessit. Mihi videtur ꝙ ista
quæstio indigeat altiori indagine. quamuis enim vtraq; cita-
tione eodē tempore concurrente, arbitrarer præualere realem
tanquā potentiorem: nisi quando esset in electione citati, corā
quo iudice mallet rñdere, per ea, quæ dixi in pręce.q. Ad quod
facit quod no.Bar.in d.l.si quis postea.& Io.And.in c.j.de obl.
ad ratioci. tamen quando citatio verbalis præcessit, non placet
mihi prædicta decisio. Sed arbitror distinguendū, ꝙ aut ambo
iudices vel officiales in eodem loco habent æqualē potestatem
respectu negotij, de quo quæritur: eo ꝙ vterq; pōt cognosce-
re, nec alter ab altero recognoscit iurisditionem. exemplum, in
nostro potestate Señ.& capitaneo, qui ambo à nostra republi-
ca iurisditionē recognoscūt (& idem si ab eodē dño) aut ambo
recognoscunt iurisditionē à diuersis. Primo casu dico, ꝙ si orit
contentio inter ipsos officiales, ꝙ præualebit ille, qui præuenit
in citando verbaliter: quia cū ad præuentionē sufficiat sola ver
balis citatio, vt s.dictū fuit, meritò cùm præuenta sit iurisditio
alterius, nō potest ipse amplius se impedire: & realis citatio nō
tenet effectualiter: & potest iudex, qui præuenit etiam per ver
balem citationē præcipere alteri, vt illū remittat, vel dimittat
ad se

ad se venire, secundùm ea, quæ statim dicam in xiiij. princ. arti. quia citatio verbalis operatur præuentionem, tam respectu iudicũ, quàm partium, vt dicam in effectibus præuentionis, in v. arti. Aut iudices vel officiales iurisditionem recognoscunt à diuersis. exemplum in potestate Sen̄. & Florẽtino. verbi gratia, ratione delicti commissi, vel cõtractus initi per Lapum Florẽtinum hic Senæ. potestas Sen̄. citat verbaliter Lapum hic existentem, qui citatus interea discedẽs, Florentiã, ibi capitur pro eodem negotio. & hoc casu dico, ꝙ aut ipse opponit de præuẽtione facta à potestate Senensi, & debet audiri & relaxari: & si non audiretur, grauaretur: & posset iustè appellare, per ea quæ s. dicta sunt. si tamen non obstante exceptiõe vel appellatione, officialis Florentinus procederet, & sic de facto ne appellantẽ iuuaret appellatio. & puniretur, & pœna nõ esset reiterabilis, vt mortis, mutilationis membri, vel offensionis oculorũ, decisio est clara: si à iudice Sen̄. eadem pœna veniret imponenda. & hoc casu procedat opi. præfati domini Ang. & idẽ arbitror in causa ciuili, si satisfactum fuisset debito: quia solutione eius, quod debetur, omnis tollitur obligatio. instit. quib. mod. tolli. obli. in princ. sed si pœna esset reiterabilis, puta, pecuniaria, vel similis: tunc est maius dubiũ si fortè potestas processit vigore citationis suæ, & statuti cõcedentis, procedit cõtra absentẽ cõtumacem ad pœnã delicti, arbitror tamen distinguendum, ꝙ aut citatus arripuit iter malitiosè, & sic sibi potest imputari impedimentum superuenientis capturę: quia nõ intendebat comparere coram iudice Sen̄. & hoc casu, sentẽtia cõtra eum lata tenebit: quia citatus, qui arripuit iter, vt non cõpareret, nõ debet excusari à cõtumacia, si postea detinetur, seu impeditur, per no. in l. si is qui rei. ff. ex quib. cau. maio. & no. per Bal. in l. ea quæ. C. quomodo & quãdo iud. & quæ not. in Cle. j. de dolo & contuma. & quod no. in c. de cle. egro. lib. vj. & c. contra morem. c. dist. & per Archi. xj. q. iij. c. eorũ. si verò discedens nõ habebat talem animũ, sed habebat animum redeundi & parendi: & maximè si dimisit, vel misit nunciũ seu excusatorẽ, qui notum faceret impedimentum suum: qui nuncius vel excusator tale impedimentũ fecerunt notum iudici Sen̄. vel si hoc non fecerũt:
a tamen scd̃m impedimentum erat notum iudici[a]. & hoc casu, videtur ꝙ processus iudicis Sen̄. nõ valeat, per ea, quæ tradunt in l. quæsitum. ff. de re iudi. vel si iudex ignorauit impedimentum, processus ipse videtur reuocandus, per no. in d. l. quæsitũ. & in c. querelam. s. de procu. & per glo. & Cul. de eug. in l. quo tempore. C. de resti. mili. & per Cy. in l. j. eo. tit. per glo. & Archi. v. q. iij. c. si ægrotans. & per glo. & Bart. in l. j. ff. de diuer. & temp. præscrip. & per Ioan. And. in regula, presumitur. de reg. iur. lib. vj. in mercu. per glos. ante pe. & Do. me. in c. ij. j. de test. per Spec. in tit. de procu. §. ij. ad fi. per Gul. in l. j. C. quando impera. inter pupil. & l. papinian⁹. ff. de mino. per Do. me. & doc. in c. cùm dilecti. j. de do. & contu. & fortè ibi tractabimus. & post dicta notabis: quia non tanguntur per docto.

¶ Nonò quæro quid si in ciuitate sunt duo officiales, vt puta Potestas & capitaneus, & viget statutum, ꝙ de eo maleficio vel negotio, de quo vnus rector cœpit cognoscere mittendo copiam ad cameram, ꝙ alius nõ possit cognoscere cũ adiectione nouæ qualitatis: & quicquid fiat contra sit ipso iure nullũ: quibus statutis sic disponentibus, Titius mandauit S. vt interficeret P. qui S. illum interfecit: propter quod potestas inquisiuit de homicidio contra. S. & copiam misit ad cameram: & facto processu, eum posuit in banno: capitaneus deinde format inquisitionem contra T. de mandato de homicidio cõmittendo. qui T. citatus non cõparet. Quæritur vtrum capitaneus possit ipsum bannire: & an si banniat, bannum teneat, vel sit nullum. Sol. hãc q. reperio solùm tetigisse do. Nel. de san. Gemi. in trac. bannitorum. in vij. q. secundæ partis primi temporis, qui dicit, ꝙ hæc quæstio fuit de facto Florẽtiæ: & ꝙ post multa fuit determinatum, ꝙ non potuerit banniri, & quod bannũ esset nullum. Et inter alia per tres rationes. Primã: quia mandans tenetur de homicidio propter mandatũ: non ex mandato, vt l. qui seruo. §. si. ff. de fur. & est communis opi. Doc. in l. non ideò. C. de accu. licet Bal. aliter dixerit, & malè, in c. j. §. iniuria. de pa. iu ra. fir. & sequitur, ꝙ causa inquisitionis formata contra T. mandante versatur principaliter super homicidio, vt l. eo tempore. in princ. ff. de pecu. & l. j. C. si seruus extero. in quibus. patet, ꝙ licet dictio ex, denotet causam proximam: tamen dictio propter, denotat causam remotam. & ibi vide alia iura concordantia, ex quo sequitur, ꝙ cùm capitaneus incipiat cognoscere de eo delicto, de quo iam incœpit cognoscere Potestas, obstat dispositio dicti statuti.

23 ¶ † Secunda ratio, quia delictum mandãtis[b] est vnum & idem
b in specie, cũ delicto mãdatarij, vt no. Cy. in l. ij. C. si reus vel accusa. mor. fue. vbi allegat multa iura. & sequitur Rayn. in addi. ad Cyn. in l. athletas. ff. de infa. & Barto. in l. hos accusare. §. lege Iulia. ff. de accu. & consi. suo, quod incip. Bernard. de Tuderto. & tenuit etiam Iac. But. in l. obseruare. §. j. ff. de offi. procon. & leg. & latius Bal. in d. l. nõ ideo. & consi. suo xlv. quod incipit, A. mãdatarius. ¶ Tertia ratio principalis: quia statutum vtitur etiam verbo, negotij, sed clarum est, ꝙ si nõ esset idem delictũ, cuius contrarium supra ostensum est, tamen est idem negotiũ, vt in c. forus. j. de verb. sig. & C. de sen. l. cùm papinianus. & ff. de neg. gest. in l. pompo. in negotijs. cùm ibi notatis. & C. ad l. Iul. de vi in l. quoniam. & est bonus tex. in l. filius. ff. de in rem verso. Et sic residet præfatus Doc. & mihi placet.

24 ¶ † Decimò quæro: quid si per iudicem domicilij quis fuit excommunicatus sub conditione, si nõ satisfecerit intra mẽsem, & ante conditionis euentum, & sic intra mensem iste transtulit domicilium: vtrum adueniente die, & eo non satisfaciente, sit excommunicatus? Sol. Io. And. post Bart. Brixiẽ. & Damasum format q. in regula, cùm sint iura partium. de regu. iur. lib. vj. in mercu. & post multa decidit, ꝙ iste erit excommunicat⁹, ex quo fuit præuentus ante, quàm transtulerit domicilium, & sequitur hic Do. me. & mihi placet. Sed intellige, vt dicit ibi Io. And. nisi reus desierit esse de foro excõmunicantis, & cessauerit causa excommunicationis: puta, quia erat excommunicatus si intra mensem non faciebat residentiam in beneficium. & intra dictum temp⁹ contraxit matrimonium, vel translatus est ad aliud beneficium. Et si vis videre argumenta pro vtraꝙ parte, & decisionis fundamenta, vide ibidem per Ioan. And. & quæ latius dixi in c. mulieres. j. de sen. excom. in vij. prin. art. q. vj. & in c. sacro. j. de sen. excom. in xiij. prin. arti. q. v.

25 ¶ † Vndecimò quæro visitator quidam mandauit priori certi monasterij, vt pararet se ad visitationem: quia incontinẽti volebat eũ visitare. & ideo à loco nõ discederet: qa prior receptis literis recepit à suo generali, vt eidem generali incontinenti se præsentaret, quare dubitat prior quid agere debeat: & vtrum per primum mandatum sit præuenta iurisditio, ita vt non possit discedere ante completam visitationẽ: & sic quæritur, quid iuris. Solu. Fede. de Sen̄. consi. cxl. versi. sed pone. concludit, ꝙ aut ipse prior in fraudẽ procurauit literas à suo generali: & talis fraus non debet nocere visitationi. arti. c. ij. s. de renun. & c. pastoralis. §. pe. de offi. deleg. Cessante verò fraude dicendũ est, ꝙ aut fuit solũmodo reuocatus à generali, nõ tamen fuit abso- a
lutus in totũ ab illo monasterio: & nõ impedit potestatem visitatoris: quia res non est integra. argumen. tex. nostri. & c. vt debitus. j. de appellationibus. Aut à dicto monasterio fuit absolutus in totum, & euanescit tunc præceptum per visitatorẽ. do. Ant. hic dicit se sic capere verba, seu dubiũ Fede. quia si res nõ est integra, absolutio non prodest, cũ sit præuentus. Et ideo vis decisionis istius q. consistit in considerando, an pręceptum visitatoris habeat vim citationis. & finaliter concludit, ꝙ sic: quia dicendo, prohibeo & præcipio ne discedas: quia volo te visitare (cũ visitatio sit fienda in loco monasterij) videt̃ arctare ipsum priorem, vt præsens sit, quando visitatio erit celebrãda. Ad hoc vt hæc requisitio facta ad locum pro actu visitandi operetur præceptum ne discederet à loco, nisi sit facta visitatio, Do. me. distinguit, ꝙ aut visitator volebat illũ visitare tan- b
quam priorem illius loci: & tunc cũ sit absolutus ab illo loco, expirat mandatum: quia cessat effectus citationis. facit quod no. Io. And. in regula, cùm sint obscura. de regu. iu. lib. vj. & in c. j. de priuile. lib. vj. Aut volebat eum visitare propter crimina per eum commissa: & sic ratione personę. Et tunc procedat dictum do. Anto. Et ita dicit se credere fuisse de mente Fed. Sed tu aduerte: quia hæc distinctio non videtur habere saporem:
c quia prioratus[c] non potest delinquere, aut malè administrare: sed prior constitutus. Et ideo nõ videtur haberi consideratio visitationis fiendę, de quò ad priorem, vt officium seu dignitatem. Sed ad ipsum tanquã A. vel B. propositum administrationi. & ideo videtur habere locũ dictum do. Ant. & scd̃m membrum Do. me. quia licet sub nomine prioris fuerit factũ præceptum: tamen in hoc nõ consideratur qualitas dignitatis. Sed propria est & specialis persona, sicut dicimus, quando excom- c
municatur prior vel vicarius Episcopi, vel Abbas: quia nõ dignitas, sed ipse proprius videtur esse excõmunicatus: & sic succesor eius non tenetur, scd̃m ea, quæ latius dixi in c. quoniam Abbas. s. de offi. dele. & in Cle. & si prin. de rescrip. Visitatio enim ipsa nõ fit de dignitate, aut officio: sed fit de ipso tanquã capite, officiũ vel dignitatẽ aut administrationẽ habente. Si tamen ex forma præcepti visitatoris appareret, ꝙ visitator nihil intenderet inquirere de priore: tunc potest procedere primum membrũ domini mei. Et ad prædicta vide, quæ dixi in c. qualiter. el ij. j. de accusa. princi. arti. q. ij. & in pluribus alijs ar. semper. in ij. q.

a ¶ Quando impedimentum est notum iudici, an sentẽtia & processus sit nullus ipso iure, vide quod dicit Bal. in c. j. de mili. vasa. qui cõtu. est. vbi dicit, ꝙ impedimenti notitia ligat manus ipsi iudici. & de hoc disputat Are. in c. ij. in iiij. col. de testi.

b ¶ Delictum mandantis est vnũ & idem in specie, cũ delicto mandatarij. aduerte tamẽ, quia nõ videtur, ꝙ statutum puniẽs delictũ, habeat locum in mandante, vide Alexan. in consi. lxv. li. iiij. ꝑ totum consilium, vide Bald. in trac. statu. in versi. mandatum.

c ¶ Et sic vult Ma. ꝙ omnis inquisitio fiat ĩ personã. ideo finis officij nõ euitat inquisitionẽ. dic contra scd̃m Feli. hic: qa imò fit ĩquisitio propter reformationem, vt no. in c. ea quæ. de statu monacho.

26 ¶†Duodecimò quæro quid si intentatur condictio ex l.diffamari.C.de inge.manu.aut in criminalibus ex l.Titia. ff.de accusa.vt ex l.ea quidem.C.qui accus.non poss.vtrum intelligatur præuenta iurisditio,cùm facta est citatio, secundùm quod s.dixi.Sol.dic,q aut quærimus,vtrum præuenta sit iurisditio, quò ad iudicium intentatum ratione diffamationis.Et hoc casu,arbitror præuentã esse iurisditionem:ita q alius non poterit ipsum præuenire instituendo terminũ reo conuento,intra quẽ debeat agere,vel accusare : aliàs imponendo sibi perpetuum silentium,per tex.nostrum.& l.si quis postea.ff.de iudic. cùm si. Aut quæritur, vtrum intelligatur præuenta iurisditio quò ad iudicium postea intendendum per ipsum reum conuentum in iudicio diffamationis : quia tunc fuit reus,& tunc erit actor agendo vel accusando intra tempus statutum, & quò ad istud iudicium,cùm sit separatum iudicium à primò, non intelligi-a tur facta præuentio,cùm ex separatis[a] non fiat illatio,vt in c.q translatione.s.de offi.lega.& in l.duobus.ff.de testa.tutel. & in c.j.de conces.præben. cùm similibus. vnde præuentio facta in illo iudicio diffamationis, non infertur ad istud diuersum iudicium actionis,vel accusationis intentatæ, probatur etiam:quia iudex sententiando in iudicio diffamatorio debet solùm pronunciare statuendo terminum reo conuento intra quem agat, vel accuset.vnde intelligitur secundùm quod agere vel accusasare potest: quare cùm actor sequatur forum rei , vt in c.cùm sit.s. eodem. & pluribus existentibus iudicibus actoris,& rei,regulariter sit in electione actoris, quem iudicem rei conueniendi, velit adire:seu coram quo velit eum trahere, vt latius dicemus in c.fina.j. eod.ar. ergo &c. Et prædicta notabis:quia quotidie contigit in practica. Et prædicta etiam arbitror,q per protestationem factam alicui, non intelligitur præuenta iurisditio quò ad aliud iudicium, quod ex protestatione oriretur.Sed solummodo quò ad ipsum iudicium protestationis,si pars protestata illud prosequeretur,per supradicta, iũctis his,quæ traduntur in materia protestationis per do. Anto. & Mod.in c.cùm M.s.de consttit.& per Bart.& Moder.in l.non solùm.§.morte.ff. de no. oper.nun. Et aduerte[b] circa id quod dixi de lege diffamari.q diffamatio est de certa summa, vel de certa re,q si diffamatus vult,q effectualiter intelligatur præuẽta iurisditio, quæ ad ipsam summam & rem potest implorare officium iudicis,& petere declarari se non teneri ad dictã summam,vel ad dictam rem : & diffamatori perpetuum silentium imponi,vt clarè colligitur ex his quæ notãtur per glo.& Doc. in l.Aurelius.§.centum.de liberatio.legata.& per glo.& Doc. in l.si contendat.ff.de fideiusso.& latius per Bartol. & Ioan. de Imol.in l.si finita.§.eleganter, ff. de damno infect.faciunt etiã not.per Bal.in d.l.diffamari.C.de inge.manumisis,

¶Circa quintum ar.huius.xiij.princip.ar.in quo quinto ar.tractandum est de effectibus ipsius præuentionis,similiter distinguẽdum arbitror,vt distinxi in prin.præce.ar. q aut loquimur quò ad perpetuandum iurisditionem quò ad personam iudicis , ita vt videatur cepisse vti iurisditione secundùm formam c.gratum.& relatum.s.de offic, delega. Et ista non est materia nostra,sed dicendum,vt ibi latè dixi:& in c,licet.eo. tit. aut loquimur quò ad perpetuandum iurisditionem in personam iudicis contra citatum:ita vt citatus videatur amodo esse de foro citantis,vel quò ad præuentionem respectu alterius iudicis: & ista est propriè materia nostra, in qua ex his, quæ superius dicta sunt plures resultant effectus.

27 ¶†Primus respectu ipsius iudicis, qui propter ipsam prouentionem acquirit, seu consolidat iurisditionem inter personas prædictas in causa intentata.tex.est hic, & d.l.si quis postea.ff. de iudic.

28 ¶†Secundus effectus,qui sequitur ex prædictis est, q alius iudex,qui aliàs habebat iurisditionem,& ipsius exercitiũ, in causa prædicta in solidum, nõ potest amodo se impedire de dicta causa inter personas prædictas , vt d.l.si quis. & probatur hic. Si ergo alius procederet,obijciẽ sibi,q eius iurisditio est præuenta,vt d.l.si quis postea.& hic. Aduerte tamen:quia aduocatus vel procurator debet esse cautus in forma excipiẽdi , vt nõ excipiat de incompetẽtia iudicis: quia in hoc excipiet cùm sit competens:nec opponat de priuilegio fori,petendo se remitti ad primum iudicem:quia etiam similiter ineptè excipiet:quia cùm non habeat priuilegium fori,succumberet per l.j.§.labeo. ff.de fluminibus.& Cle.fin.de app.& per no.in l. Titiæ textores.ff.de leg.j.debet ergo excipere contra processum ipsius, allegando q eius iurisditio est præuẽta per præambulam cognitionem alterius iudicis,per d.l.si quis postea . Et ibi hoc tenet Bald.item aduerte: quia prædictus effectus recipit aliquas fallentias.

29 ¶†Primò fallit in crimine hæresis, in quo speciali fidei fauore omnes iudices habẽtes iurisditionẽ cõtra hæreticos possunt simul & separatim procedere cõtra diffamatum de hæresi: licet vnica sentẽtia cõdemnatoria sit ferenda:& sic nõ videtur locus præuentioni:per c.vt officiũ.de hæret.lib.vj.tenet Bal.in d.l.si quis postea.& in l.vbi.ff.de iud.de quo tamen dic, vt latius traditur in d.c.vt officium.A.B.& Ang.in l.sepulchri.ff.de sepul. vio.per c.per hoc.de hære.lib.vj.Ma.

30 ¶†Secũdò fallit,si vnus clericus haberet duo beneficia curata, seu incõpatibilia in diuersis diœcesibus. Nam per ordinarium cuiuslibet diœcesis poterit compelli ad ostendendum titulum et dispensationem:licet ab alio sit præuentus:vt in c.ordinarij. in glo.super verbo,ordinarium.de offi.lib.vj.& ibi vide. ponit Bal.in d.l.si qs.vide quod plenius dixi in c.de mulcta.de præben.in iij.prin.q.j.q.ij.membri.ver.secunda declaratio est.

31 ¶†Tertiò fallit quando ille cõtra quem procederetur,nõ compareret:nam tunc sustentaretur omniũ iudicium,& processus, et etiam si nullæ condemnatoriæ ferrentur,valerent,secundùm Bald.in d.l.si quis postea.A.B.imò enim habet locũ.l.vbi cœseptũ.ff.de iud. quãdo quis est cõtumax. Bar.in l.quãuis.ff.de pul.vio.d.Abb.in c.ex tenore.de resti.Ioã.And.in addi. Spec. in tit.de compe.iudi.adi.§.j.ver.sed pone Barto.in d.l.vbi cœptum[c].Bald.in l.sena.C.qui accus.non pos.& in c.dilecti.de foro compe.& Pau.de cast.in l.quãuis.ff.de dam.infec. vide pro veritate latius ibi per Ang.& Roma.Ma.allegat not.per Barto.in l.euidenter.ff.de excep.rei iud.Sed in meo Bart.nil vidi: sed videtur mihi mendosus.A.B.Tenet Inno.in c.cùm M.Ferrarien.de consti.Sed Compost.tenet q prima,& nõ secũda sententia teneat:ex quo reperitur lata contra res prius iudicatas. Sed d.Pet.de Ancha.in repe.c.postulasti.s.eod.q.vij.tenet primum dictum.Non ob.ratio Compo.quia est falsa:quoniã sententia cõtra sententiã valet,in diuersa instantia:si non opponat exceptio rei iud.l.duobus.ff.de excep.rei iud.& quod not.Inno.in ca.ex parte decani.& c.super literis.de rescrip.quod tamen limitat Pet.nisi in casu c.dispendia.de rescrip.lib.vj.Ma. Adde tamen ad decisionem prædictam quæ dixi in præce.ar. q.viij.maximè in fi.A.B.Et idem dicendum,si pars compareret,& nihil exciperet de facta præuẽtione.ad quod vide quod dixi in c.fin.de mu.pe.ar.xij.versi.ij.casu princ. Ad quod etiã vide,quod ibidem dixi in xj.prin.ar.versi.viij.limita.vbi vide quãdo quis fuit contumax,vtrum posit opponere de præuentione.& j.arti.xv.in prima limitã.ij.membri principalis.& vide etiam quod dixi in c.si diligenti.de foro compe.super gloss. in ver.causam.q.j.versi.& sic patet ex prædictis,sed limita etiã prædicta,nisi iudex esset negligens:quia tũc ad istam non potest petere se remitti ad primum iudicem,secundùm Barto.in dicta l.quãuis.ff.de dam.infec.& D.Abb.hic & in ca.dilecti.s. eo.seu in eo.facit quod not.Bald.in contractu seu in titu.de milite vasallo,qui contumax est.Item limita,quòd procedit contractum ac personas,nõ cõtractũ ad locum.Ita dicit Do.in ca. cùm plures.in v.col.de offi.deleg.lib.vj.Item limita quãdo verteretur præiudicium iurisditionis,secũdùm Bal.in c.imperialẽ. de prohib.feud.alie.per Fed.in §.fi.& ita dicitur tenere Io.mo. & Ioan.And.in c.accusatus.de hære.lib. vj.notabis etiam tres ampliationes ad dictum versi.cœptum.

32 ¶†Prima est,q habet locum non solùm in causa prius cœpta: sed etiam in causa ex ea authoritate Bald.notabiliter Bal.in c.j. §.fi.de modo inuesti.apud pares.

33 ¶†Secunda,q habet locum in his quæ sunt voluntarię iurisditionis.Lapus allegat lxxviij.pro quo text.in l j.de offic.consulis.& in c.asiduæ.de præben.in vj.

34 ¶†Tertia,q habet locum in arbitris iuris.de quo vide Pau.de cast.in l.pecuniam.ff.si cer.pet.Ma.

35 ¶†Tertius effectus est.qui sequitur ex prædictis,& ex dictis iuribus,q si alius iudex se impediret,aut vellet in dicto negotio præcedere,iudex qui præuenit,posset defendere iurisditionem suam,inhibẽdo alteri iudici ne procedat.de quo dic vt latius dicam in xiiij.prin.ar.

36 ¶†Quartus effectus est respectu partis citatæ,quæ postquàm in causa præuenta est,non videtur posse mutare forum.de quo dic vt latius dicam in xv.prin.ar.

37 Quintus effectus est,quòd non solùm respectu partis citantis intelligatur præuenta iurisditio. Sed quandoq; etiam respectu alterius non citati.vnde si rescriptum est impetratum contra A.& quosdam alios per citationem & præuentionem factam de A.intelligitur præuenta iurisditio quò ad omnes[d] alios, qui vigore talis rescripti poterant conueniri . Et hoc tenent quidam. Alij verò tenent contrarium dicentes,quòd licet intelligatur præuenta iurisditio contra citatum:non tamen intelligitur præuenta : nec extenditur quò ad alios non citatos:nisi prius facta fuerit declaratio aliorum:vt not.Innocentius in c.pasto.

a ¶Ex separatis non infertur. Adde l.papinianus exuli . ff. de mino.cùm si.vt per Iaso.in l.inter stipulantẽ.§.sacramen. in not. ff. de verb.obli.

b ¶Et aduerte.Circa remediũ d.l. diffamari quis sit iudex competens, vide latius per Mod. repetentes Cle.sæpe.in princip.colũ. xxxv.vers. an autẽ quãdo agit de ver. signi.& ibidem de materia eiusdem.l. plenissimè p Geor. natam Casaleñ.colum.xxxv.

c ¶L.vbi cœptũ.adde Alexã.in l.hoc amplius.§.celsus rectè.ff.de dam.infec. & de illa l.vbi cœptum.vide latè per mod.in c.ex tenore.de rescrip. versi. vbi cœptum.

d ¶An iurisditio pręuenta quò ad vnum dicatur pręuenta quò ad alios,vide Ang. in l.si qs po.ff.de iudi.& Alex.in l.denunciasse.§.fi.ff.de adul,in addi,Bar.

cap.pastoralis.§.fina.§.de rescriptis.& sequitur Bald.in dicta l. si quis postea. Et not.diligenter,quia isto casu secundùm prędictam opi. videtur facta præuentio ex sola nominatione,vel declaratione.Sed quia ista est diuersa materia à materia nostra, & potius pertinet ad titulum de rescript. ideo omitto.vide in d.c.fi.vbi dicam latius post Do.me.qualiter Inno.fuit sibi cōtrarius.Et ibi etiam dicam,an prædicta habeant locum,quādo negotium est commune non expresis personis: sicut expressis.& ibi alia dicā necessaria ad materiam istam, de qua etiam materia latè per d.Do.post Doct. in c.cùm in multis. de rescri. lib.vj.

38 ¶†Sextus effectus est,respectu ipsi⁹ actoris,qui similiter post quàm ipsius facto præuenta est iurisditio, per citationem aduersarij,sicut res nō potest mutare forum,ita nec actor.de quo latius dicam j.in xv.princ.arti.

39 ¶†Septimus effectus est, respectu pendētiæ litis.de quo latius videbimus j.in tit.vt lit.pen.A.B.V bi videbimus,quid si inferior iudex prius incœpit cognoscere:deinde Papa auocat ad se illam causam:vtrum pendentia litis coram Papa faciat, vt non teneat processus coram inferiore,de quo per tex.& Doc.in c. cùm M.ferrarieñ.de consti.Ma.

40 ¶†Octauus effectus est, ꝙ iudex præueniens tenetur seruare formam & ordinem sui tribunalis:licet forte si reus coram alio iudice fuisset conuentus,alia forma esset seruanda, de quo dic, vt dixi in c.quod clericis.§.eo.ar.

41 ¶†Nonus effectus est,respectu executionis fiendæ de sentētia lata.ad quod vide quæ dicam j.in xv.prin.ar.

42 ¶†Decimus effectus est, ꝙ quandoq; non solùm intelligitur facta præuentio respectu eiusdem personæ in eodem negotio puro,sed etiam respectu eiusdem negotij non puri : sed aliqua qualitate alterati:etiā respectu alterius personæ data forma statuti,de qua §.dixi in præce.ar.q.ix.aut alia simili forma. Et ex his Deo duce habes expeditam hanc præuentionis materiam.

¶Nunc superest secundùm ea,quæ præmisimus in rub. ꝙ examinemus hic xiij.prin.ar.in quo venit examinandum,quando vnus iudex vel officialis se impedit de foro,seu iurisditione ad alium pertinente, quid agendum sit:& an aliqua pœna possit puniri,& qualiter.circa quem ar.prosequar duo membra.

¶Primū,de iudice omnino non suo, seu qui de ea causa ipso iure vel loco exceptionis,non potest cognoscere.

¶Secundum, de iudice suo,qui aliàs de causa, quæ intentatur coram eo,posset cognoscere:sed quia præuentus ab alio, impeditur cognoscere.

¶Quò ad primum membrum,distinguendum arbitror,ꝙ aut talis iudex non suus se impedit virtute prorogationis, quàm faciunt partes.& ista non est materia nostra:sed de ea dic vt latè dictum fuit in c.præce.maximè in iij.q.princi.in vj.prin. ar. & per totum. aut iudex vult se impedire præter voluntatem partis. Et subdistingue, ꝙ vult se impedire de causa ad se non pertinente,aut de personis non subditis,quę non sunt sui fori, vel iurisditionis.

43 ¶†Primo casu,potes figurare exemplum, quādo iudex laicus se intromitteret de causa spirituali,vel quasi : vel si vnus iudex vellet cognoscere de causa,de qua non potest.& hoc casu,remedium est ex parte illius ad quē de ea re cognitio spectat: vt cōmittat inhibitoriam illi iudici, ne se impediat de causa illa : sed causam ipsam ad se remittat.arg.no.in c.tuam.j.de ordi.cogni. Et istud est clarum, quando cognitio talis causæ ad eum nullo modo pertinebat,vel si erat talis causa, in qua versabatur peccatum,de qua secularis volebat cognoscere: quia hoc casu, potest iudex ecclesiasticus,non solùm ad partis petitionem, sed etiam ex officio,mittere talem inhibitoriam:puta, quando ageretur vigore instrumenti vsurarij, vel peteretur illius executio coram iudice seculari : quia in istis concernentibus periculum animę,potest iudex procedere absq; alia requisitione[a], vt not. Innocen.in c.ad nostram.el.ij.de iureiur.& Do.me.in d.c.tuā. & quamuis in alijs inhibitorijs transmittendis regulariter requiratur causæ cognitio:& per consequens partis citatio, vt in authenti.in medio litis non fie.fac.iuf.§.j.& in c.romana.& c. non solùm.de appel.lib.vj.tamen in hoc casu,& similibus, potest transmitti inhibitoria absq; partis aduersæ citatiōe : etiam si fieret ad partis instantiam.argu.not.per Lap.alleg.lxiij. quia hæc inhibitoria potius est quædam declaratio, quàm sit actus disponens.& sic non exigitur citatio argu.c.pasto.de appel. ad idem etiam facit quod tradit Fede.consi.ccxxj.& quod traditur per Domi.me.in d.c.tuam.vbi tenet, ꝙ non requiratur citatio:dummodo inhibitoria sit iustificata exprimendo causam inhibitionis:quia talis inhibitoria habet vim cuiusdam citationis iudicialis,in qua fienda non exigitur causę cognitio,saltem magna.& communiter fit prima citatio absq; alia cognitione, vt not.Inno.in c.cùm contingat.de rescri.in c.prudentiā.de offic.delega.in c.præterea.de dila.in c.quoniam contra.j.de proba.& in c.licet.de accusa.Competit enim parti remedium, vt s. opponat de ipsius iudicis incōpetentia. quinimò siue pars opponat,siue non opponat,non tenet processus, nec sententia : si causa est spiritualis,vel quasi,& iudex est laicus:quia laicus est penitus incapax taliū causarum,vt in c.ij.& c.quanto.§. de iudi.nec partes etiam volentes,possunt virtute prorogationis validare talē processum,scd̄m ea quæ dixi in c.præce.in v.princi. ar.q.ij.& hæc procedunt vbi causa ex ipsa forma apparet spiritualis,vel quasi,aliàs secus,vt puta,si petitur executio instrumēti quod prima fronte videtur purum & legitimum. Sed in rei veritate,est vsurarius, sub velamine liciti contractus celebrati. hoc enim casu,valeret iudicium:si pars nō opponeret : vel aliàs nō mitteretur inhibitoria:quia directè seu specificè nō cognoscit iudex de vsura. Sed si pars opponit,ꝙ delictū sit vsurariū, debet iudex laicus supersedere:& causam remittere ad ecclesiasticum.Similiter etiam si causa,de qua iudex laicus non posset ex toto cognoscere,non ratione causæ in se,sed ratione alteri⁹ causæ præiudicialis vertentis coram iudice ecclesiastico,vt hæreditatis ad natiuitatem,vel alterius similis causæ pręiudicialis, iudex enim ecclesiasticus,coram quo penderet quæstio natiuitatis,vel similis præiudicialis, potest mittere inhibitoriam iudi a ci seculari vel alteri:quæ inhibitoria potest mitti etiā parte nō citata,per ea,quæ superius dixi scd̄m Lap.& Feder. Quinimò plus dicit Fede.ꝙ etiam sine transmissiōne inhibitoriæ processus iudicis secularis est nullus:quasi suspensio ipsius fiat à iure. arg.c.exhibita.de iudic.Sed do.Ant.in d.c.tuam.tenet,ꝙ processus valeat si non opponatur : quia talis secularis in ea causa est iudex:& iudex remanet:& ideo ipsius iurisditio debet infici per oppositionē exceptionis : quinimò idem putat do.Ant. si opponatur exceptio, & nō appellatur si non admittatur. Et subdit,ꝙ si opponitur à parte,& ab ipsa parte petitur inhibitoria,habet locū dictum Lapi.aliàs autē non opposita exceptione per partem sentit,ꝙ iudex ecclesiasticus non possit mittere inhibitoriam,quæ dicta placēt ex toto domino meo,qui aliter b distinguit in d.c.tuam[b].& ibi latius videbimus.

44 ¶†Quò ad secundū membrum,quando ad iudicem non pertinet cognitio ratione præuētionis ab altero factæ:breuiter dico,ꝙ quidem iudex præuentus recognosceret iurisditionem à præueniente,à quo sibi mitteretur inhibitoria. decisio est clara,ꝙ præuentus non pōt se amplius impedire. quinimò si ipse etiam præuenisset superiorem transmissa inhibitoria per superiorem præuentum,non posset vlterius procedere, per l.iudicium soluitur.ff.de iud.quod no.Bal.in l.j.C. quomodo & quādo iudex.in versi.dixi de compulsione.allegat no. per Hostiē. de offic.leg.c.volentes,per Archi.xj.q.j.c.de persona.Sed si alter ab altero non recognosceret,videtur sentire Bal.post Hostien.& Archi.ꝙ non possit mittere inhibitoriam,pro quo facit,quia par in parem non habet imperium, & in c.innotuit.§. de elect.& l.nam & magistratus. ff.de arbi. mihi videtur posse contrarium attentare, si ambo officiales recognoscunt iurisditionem ab eodem domino,vel ab eadem republica:quia respectu causæ præuentæ dicitur quis esse maior in illa causa: & sic c non videtur posse impediri per alium.Et si impediretur, videtur ꝙ possit exercere iurisditionem in impediētes: quia iudex videtur habere iurisditionem non solùm in partes litigantes. c Sed etiam in omnes impedientes : iudex[c] enim omnia potest, quæ ad suam iurisditionem pertinent:& sine quibus eius iurisditio impediri non potest,vt in c.j.& ibi glos.fi.& c.præterea. & c.significasti.& c.pendentiam.in fi.& c.suspicionis.§.de offic.delega.Sed si ambo iudices vel officiales recognoscerent iurisditionem à diuersis,non est dubium,ꝙ non posset transmittere inhibitoriam.arg.c.ij.in fi.de consti.lib.vj.& l.fi.ff. de iur. om.iud.vtroq; tamen casu expeditum est remedium & promptum,ꝙ pars excipiat de præuentione facta ab alio iudice, secundùm ea,quæ dixi in v.art.versi.secundus effectus ibi,aduerte tamen,decimitertij principalis præceden.art. Vtrum autem iudex,qui trahit aliquem nō subditum coram se,possit vel debeat in aliquo puniri, vide quæ latius dixi in c.si diligenti.§.e. in xvij.principa.articu.Et ex his habes expeditum. xiij. principa.articulum.

45 ¶†Assumo nunc iuxta præmissum ordinem.in rub. xv.prin. ar in quo venit tractandum,quid si vnus tempore inchoati iudicij erat vnius fori,& pendente iudicio,vel ante executionem sententiæ mutat forum: quis iudex erit tunc competens. qui articulus rectè & congruè conuenit textui nostro,circa quem prosequar duo membra principalia.

¶Primum,de reo.

¶Secundum,de actore.

a ¶Requisitiōe.Adde quod dicit Oldra.consil.cxx.& cōsi.cxxxvj.ꝙ iudex potest relaxare iuramentū debitori sine citatione creditoris. & facit quod dicit Roma. consi.ccccvij.

b ¶C.tuam.de ord. cogni. vbi latè etiā tractat̃ ante Abb. per do.Car.zab.

c ¶Iudex omnia potest &c. de hac regula vide latè per moder.in l.ij.ff. de iur.om.iudi.

¶ Quò ad primum, videtur primò dicendum, ꝙ citatus ad causam, & sic præuentus, teneatur coram ipso iudice præueniente respondere: licet postea mutet forum, per text. nostrum. & l. si quis postea. ff. de iudi. & l. cùm quædam. ff. de iur. om. iudi. circa quod membrum Doc. nostri ponunt hic multa exempla.

¶ Primum exemplum est de laico, qui post citationem de eo factam à iudice seculari, effectus est clericus. Et sic videtur, ꝙ non obstante mutatione status personæ, teneatur in illa causa respondere corã iudice citante, sc̃dm Io. And. hic: sed hoc exẽplum nõ placet Philippo hic. Sed aduerte: quia circa hoc exemplum latissimè instat Io. And. in c. j. s̃. de obl. ad ratioci. & quia materia bene congruit titulo & textui nostro, ideo recitabo dicta ibi per Io. And. & aliorum. Et tamen subijciam distinctionem, in hoc ergo exemplo plures fuerunt opi.

46 ¶ † Prima opi.ª fuit Gof. in c. eam te. s̃. de rescri. qui arguit per
a illam decretalẽ, ꝙ mutatio status non liberat aliquem ab eo, ad quod prius tenebatur, per l. si reus. ff. iud. solui. & l. pe. ff. de iur. om. iudi. xvj. q. j. c. iij. xxxiij. q. ij. c. admonere. lj. dist. c. designata. liiij. dist. c. ex antiquis. & c. frequẽs. & c. si seruus. j. de diuor. c. gaudemus. in fi. in contrarium verò allegat. xxj. q. ij. c. si quis iam translatus. xviij. q. j. c. j. xvj. q. j. c. ne pro cuiuslibet. l. dist. c. ferrum. xxvj. dist. c. deinde. & §. sacerdotio. ff. de vaca. munerũ. l. pe. in §. fi. ff. de excu. tu. in l. spadonem. §. ciue. ff. de ali. & ciba. leg. l. is, cui. ff. de neg. gest. in l. eum actum. & l. ad quid natura. & insti. de asig. liber. §. datur. & sic residet Gof. solùm allegando pro & contra, nihil decidendo.

¶ No. hic per ordinem. vij. opi. an is, qui factus est clericus post contractum, vel qui aliàs mutauit forũ possit cõueniri coram primo iudice. & vide quæ dicunt per Bar. & doc. in l. j. ff. de pe. & Alex. cõs. ccxij. lib. ij. col. v.

b ¶ Bart. in l. j. ff. de pœn. & quæ not. ibidem remissiuè per Alexã. & vide vltra alios Ant. & Bar. in c. j. s̃. de obl. ad rat. & latè per Old. in cõsi. iiij. cuius dicta refert Io. Ant. in additio. ad Spe. in tit. de obli. ad ratio. non allegato authore, vt solet.

47 ¶ † Secunda opi. fuit Alani in d. c. j. de obl. ad ratiocin. & Gof. in summa illius tit. qui tenent, ꝙ talis clericus nihilò minus poterit conueniri coram illo iudice, qui pro causa prædicta eum citari fecerat. Et idem tenet Vin. dicens, ꝙ talis iudex exequitur sententiam suam, per no. in c. at si clerici. s̃. tit. proxi. & per tex. nostrum & d. l. si quis postea. Et hanc opi. sequitur Hostiẽ. hic & in d. c. j. Et idem determinat Barto. bri. in q. venerabili, quæ incipit, aliquis litigat. & pro hac opin. facit. ff. de excu. tuto. l. ij. in prin. & l. tutor. ff. ad municip. l. incola. ff. de iure immuni. in l. semper. §. hoc circa. & de adul. l. adulterium. §. ij. C. de episco. & cleri. l. officiales.

48 ¶ † Tertia fuit opi. Ioan. de Deo in libro cauillationum, sub rubrica de priuilegio clericorum, distinguentis inter causam ciuilem & criminalem, vt in causa ciuili locum habeat præcedens opi. secus si in criminali, per tex. xj. q. j. c. de persona.

49 ¶ † Quarta fuit opi. quorundam, qui simpliciter voluerunt, ꝙ talis causa debeat finiri coram ecclesiastico: nulla habita distinctione causarum ciuilium & criminalium, per l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arbi. & ff. de re milita. l. qui cùm vno. §. reus. vbi videtur expressum. & ff. de accusatio. l. hos accusare. §. hoc beneficio. Et ad idem ff. de vaca. munerum, in l. prætor. §. j. ibi, vel si qui sacerdotio. & §. fina. & in l. his honoribus. §. authoritati. & ff. de excu. tut. in l. idem Vlpianus. & l. spadonem. & l. si autem. & l. iurisperitos. item: quia res lit. penden. deuenit ad casum, à quo non poterat inchoare. facit quod not. in regula, factum. in fi. de reg. iur. lib. vj. & quod no. ff. de suspect. tut. l. post finitam. ff. de lib. agno. l. iij. aliàs iiij. §. j. & quod not. in l. nemo potest. circa medium secundæ gl. ff. de lega. j. Tertiò mouetur: quia si fugiens ad ecclesiam recipit immunitatem ab ecclesia, vt in c. inter alia. de immu. eccle. multò fortius debet recipere factus clericus. ¶ Quartò mouentur: quia declinatoria nouiter orta bene opponitur post lit. contest. de offi. deleg. c. insinuante. ad iura verò in contrarium allegata. s̃. in alijs opi. respõdent, ꝙ non mutatur forus, sed additur forus foro. arg. liij. dist. c. j. ibi, seculum fugere, sed mutare. & ff. de senatorib. in l. senatores. Et hoc tenent hic Phil. & Fran. Ver. Nam in terminis istiꝰ exempli, quis non solùm mutat forum, sed etiam genus fori. s. de seculari ad ecclesiasticum, & statum personæ. xij. q. ij. c. duo sunt. facit xiiij. q. vj. c. conquerimus, vbi res consecrata non restituitur domino. & pro hac parte dicit Ioã. And. in d. c. j. fuisse bis determinatũ Boñ. in pu. disp. Et idẽ placet Arc. xj q. j. c. propter impressum ordinem ecclesiasticum, præcipuæ vbi de pœna corporali ageretur.

50 ¶ † Quinta fuit opi. aliorum, qui dicunt præcedentem opi. procedere, vbi bona fide, & non in fraudem citatus sit clericus, per tex. ff. de adul. in l. si maritus. §. j. & l. hos accusare. in fi. & ff. ex quib. cau. maio. l. v. Et hanc tenet Dy. in d. l. Vlpianus. ff. de excusa. tut. dicens, ꝙ præsumitur fraus, si iam erat accusatus, vel in crimine deprehensus. argu. l. fi. ff. de his, qui sibi mor. consciuerunt. & ff. de re milita. in l. fi. & per hoc patet in l. iam conuento. quod Dy. sequitur primam opi. sed in ordinato post maleficium, fatetur iudicium inchoandum coram ecclesiastico. Nec obst. l. j. ff. de pœnis. quæ videtur velle indistinctè, ꝙ inspici debeat tempus commissi delicti: quia illa lex loquitur quò ad pœnam imponendam: nos verò tractamus quò ad causam tractandam, coram quo iudice debeat conueniri.

51 ¶ † Sexta fuit opi. Spec. in tit. de reo. ver. sed quid si pen. & sequenti. qui videtur potius inclinare in opin. primam Alani & Io. de Deo dicens, ꝙ in causa ciui. ferè omnes tenent, ꝙ causa finietur coram eodẽ iudice, per tex. nostrum. & d. l. si quis postea. & l. cùm quædam puella. ff. de iur. om. iudic. & C. ad l. cor. de falsis. l. si quis decurio. & ff. de bon. damna. in l. fin. §. ex bonis. licet quidam contradicant. Sed si causa est criminalis dicit, ꝙ finietur coram ecclesiastico: quia secularis non possit eum punire, vt d. c. de persona. xj. q. j. & c. at si clerici. s̃. de iudi. In cõtrarium tamen alleg. ij. q. iij. c. epiphanium. & C. vbi de crimi. agi oportet. authen. qua in prouincia. iij. q. vj. c. j. Sed finaliter concludit Spec. ꝙ etiam causa criminalis finietur coram citãte: sed mandabitur executioni per ecclesiasticum. arg. c. postulasti. s̃. e. & c. j. de ra.

52 ¶ † Septima fuit opi. Io. And. in d. c. j. de obli. ad ratiocinia. qui dicit ꝙ putat, ꝙ siue loquamur in ciuili, siue in criminali: nulla personalis districtio clerici possit fieri per secularem iudicẽ, vt ponere in carcere, vel mala pagha, vel detinere per alium, aut similem modum: & ꝙ etiam in criminali nõ potest fieri realis executio in clericum per iudicem secularem: licet inchoauerit, & sic vult Io. And. ꝙ clericus eximat personam quò ad omne, quò ad manus iniectionem, vel districtionem. Sed non eximat causam præuentã à iurisditione perueniẽtis quò ad ipsius processus instantiam fouendam: & sic possunt concordare iura & opi. contrariæ. facit quod no. ipse Io. And. in c. sanè. s̃. eo. in simili, vbi in reali quandoꝗ quis est iudex causæ, & non personæ. Et subdit Io. An. quod superius dicta de clerico vendicat etiã sibi locum in professo: eo saluo, ꝙ in professo, defensio causæ spectabit ad monasterium. Nam licet propter characterem, plꝰ habeat ordo, quàm professio, vt tradit Io. And. in c. placet. j. de conuer. coniu. tamen eo respectu, ꝙ professus mortuus est mũdo, vt in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. & plura ex voto promittit, vt no. in c. vno. de voto. lib. vj. & ibi per glos. tamen quò ad personalem districtionẽ, decisio prædicta fortius videtur procedere in monacho, præcipuè ordinato ad minores ordines. ar. c. cùm ex eo. de ele. lib. vj. facit ad hoc de pœ. dist. j. §. his authoritatibus. & xxxij. q. ij. c. admonere. & quod not. in authenti. de mona. in prin. & §. si quis igitur. ad finem. Subdit etiam Ioan. And. ꝙ quæ dicta sunt de personali districtione clerici, nõ videntur procedere in illo, qui iam carceri secularis iudicis mancipatus, ibidem ordinaretur, vel profiteretur: quia hoc casu, non solùm est præuenta causa, sed persona. Itẽ & secundò: quia professio non inuenit istum liberum. ¶ Tertiò: quia per huiusmodi viam & modum, de facili posset deludi executio iustitiæ. Et ad hæc duo facit quod not. Ioã. And. j. de cele. mis. c. sanè. super
b verbo, apud omnes. Bart. in l. j.ᵇ ff. de pœnis. quasi in omnibus videtur sequi prædictam opi. Io. And. adiungendo vnam limitationem, de qua statim subijciam. Vnde ex omnibus prædictis pro concordia opin. & iurium prædictorum, videtur mihi distinguendum fore, ꝙ obligatus, seu obnoxius fecit se promouere ad ordines, vel fecit professionem. Aut & secundò non fecit se promoueri, nec professionem fecit: sed sine ordine & professione conuersus est ad aliquam regulam, & ad alium viuendi statum.

53 ¶ † Primo casu, aut promotus est ad ordinem, vel fecit professionem ante, quàm conueniretur: & sic ante, quàm præuenta esset iurisditio contra eum, aut post præuentam iurisditionem. ¶ Primo casu, aut certũ est, ꝙ fecit se promoueri sine fraude, & ista allegatio, ꝙ sit clericus vel professus, prodest sibi, per l. hos accusare. §. hoc beneficio. ff. de accu. aut est certum, ꝙ fecit cum fraude. & hoc casu, quò ad cognitionẽ causæ & rerum districtionẽ, non prodest, per d. l. hos accusare. in prin. & l. maritus. §. j. ff. de procu. & quod no. Ioã. And. in c. sanè. s̃. e. sc̃dm quod s̃. deduxi A. B. & ad prædictã vide. l. j. C. qui mil. non pos. lib. xij. vbi dicitur, ꝙ si debitor causa litis fugiendæ sit effectus miles, instante creditore debet absolui à sacramento militiæ. Ma. Sed quò ad districtionẽ personæ, prodest, vt s̃. dixi opi. Io. An. aut sumus in dubio. an cũ fraude, vel sine fraude: & quia in dubio non præsumitur fraus: nisi sit accusatus vel infamatus, aut in crimine deprehẽsus: quo casu, præsumũtur id fecisse in fraudẽ, secundùm quod sentit Dy. quæ distinctio videtur mihi multũ æqua & iusta: licet non procedat sine aliquali dubitatione. Si verò contra eum erat præuenta iurisditio subdistingue, ꝙ aut præuentio est facta per simplicem citationem ad personam, & sic est præuenta sola causa, aut præuentio est facta per citationem realem, & sic per capturam personalem.

¶ Primo casu, quia in dubio præsumitur facta mutatio statꝰ in fraudem, vt dixi, non prodest mutatio quò ad causam præuentam, &

tam, & rerum districtionem, sed prodest quò ad personalē districtionem, secundùm ea, quæ statim dixi. Sed appareret, ꝙ sine faude fuisset promotus, ꝙ potest apparere: quia ad clericatum fuit promotus, non ex propria postulatione: sed tractus à superiore, & simpliciter prodesset, per l. qui autē. ff. si quis cau. & l. iurisperitos. & l. Vlpianus. & l. prætor. in prin. ff. de exc. tu.

¶Secundo casu, quando facta est præuentio tam personæ, q̃ causæ: quia iam erat incarceratus, quādo fecit se promoueri: nō prodest, per rationes Ioan. And.

54 ¶†Secundo membro de his, qui nō promouentur ad ordines, vel non profitentur: sed solummodò assumunt quendā modū viuendi: vt quia efficiuntur bechetti, aut milites gaudētes, aut tertij ordinis beati Francisci, vel alium similē habitum aut regulam assumunt. Et talis mutatio habitus non prodest, licet habeant priuilegium. quod sint exempti à iudice seculari: quia illa regula, vel habitus, non facit eum clericum aut religiosum: licet tribuat quendā viuendi modū, cùm teneant proprium, & vxores & filios. & in istis habet locum tex. noster & iura, quæ dicunt, ꝙ propter mutationem fori, seu propter priuilegium superueniens ad sui procurationem, quis non excusatur, vt d. l. si quis postea. & hanc opin. sequitur Bar. in l. j. ff. de pœn. qui dicit ita vidisse de facto seruari. Subdit tamē, quòd talis debet

a nudari insignijs[a] illius ordinis. vnde remouebitur bechettum, seu cordula, si est tertij ordinis sancti Francisci, & de loco cincturæ, ponetur ad collum cum qua suspendatur, sc̄d mea, quæ s. dixi in c. j. s. e. ver. ix. declaratio. & iunge simul quæ ibi & hic dixi. Et idem seruant duces & capitanei armorū, quādo faciūt aliquem suspendi ex his, qui portant sua signa, quæ nos, diuisam, appellamus: quia prius illos denudant tali diuisa. Et aduerte: quia quæ dixi de præuentione procedūt, non per citationē realem vel personalem: sed etiam per obligationem factam coram iudice seculari. si ex forma statuti obligatio haberet vim rei iudicatæ. vnde tunc mutatio status non eximeret ab illo iudice. hoc sentiūt domini de Rota decisi. cccex. quæ incipit, obligatus est laicus. Quinimò satis dubitant ibi, quid si obligatus sit laicus sub dicta forma, cui succedat clericus: vtrū executio possit fieri contra clericū, coram illo iudice seculari. & arguūt pro & contra, inclināt tamen in decisionem negatiuam. Et adde ad materiam executionis, ꝙ statim dicam post quintū exēplum, & etiam ad prædictam decisionē, vide quæ dixi in c. quia V. s. de iud. Et not. ꝙ sicut non prodest mutatio fori post præuentam iurisditionem propter mutationē status, ita non prodest priuilegium exceptionis concessum post factam præuentionem, secundùm Gof. Io. And. & do. Domi. in c. j. de priuile. lib. vj. vbi latius vide. Et ad prædictam materiam vide, quæ dixi j. eo. c. fi. in materia domicilij in x. q. princ.

¶Sc̄d m exemplum ponunt Doc. in clerico, qui se trāstulit ad aliam ecclesiā post præuentā iurisditionem: sed intellige, vt dixi s. in notabilibus, qñ solùm erat subiectus ratione domicilij.

¶Tertio, exemplificat in clerico, in minoribus constituto, qui postea duxit vxorem. nam si fuit citatus per iudicem ecclesiasticum ante, quàm duceret vxorem, tenetur ibi respondere, qd̄ procedit etiā in ciuilibus: & etiam si dimitteret habitū & tonsuram: quia hoc casu conuenitur corā ecclesiastico ratione præuentionis: sed si portaret habitum & tonsuram, in causis criminalibus etiam mouendis, deberet cōueniri coram ecclesiastico, vt dixi in c. j. s. eo. in xxxj. fal. & seq. A. B. Et hanc opi. in clerico, qui post motum iudicium effectus est bigamus. tenet Do. me. consil. lxxxvj. quod incipit, in præsenti q. Omnipotentis Dei &c. per tex. nostrum. & l. si quis postea. ff. de iudi. & l. cùm quædam. ff. de iur. om. iudi. & l. si quis decurio. C. de fal. Ma.

¶Quartò exemplificant in muliere, quæ nupsit viro alterius fori: quæ sequitur illius forum, vt dixi s. in rub. ver. lxiiij. matrimonij. & in c. j. s. eo, ver. xv. ij. declaratio. nisi sit facta præuētio, vt l. cùm quædam puella. ff. de iur. om. iudic.

¶Quintò exemplificant in quolibet laico subdito ratione domicilij tantùm, qui postea mutat forum, per l. si quis postea. ff. de iudic. Et aduerte circa prædicta: quia prædicta præcedunt non solùm respectu cognitionis causæ: sed videntur procedere etiam respectu executionis sententiæ, quæ videtur fieri debere per iudicē, qui sententiā tulit. vnde iudex ecclesiasticus potest mittere in corporalem possessionem rerum, super quibus pronunciat: licet litigantes sint laici: vt traditur in c. cùm contra. de pigno. tenet Inno. in c. significasti. s. de offi. deleg. Alij tamē vt Host. & Io. And. & quos refert Inno. videntur tenere contrarium dicentes, ꝙ debet implorare, seu committere iudici seculari, vt faciat executionem. arg. c. postulasti. s. eo. Sed vt dicit Io. de Imo. in d. c. significasti. communis opi. est in contrariū. & ad c. postulasti. respondetur, ꝙ loquitur quādo vellet facere executionem in territorio alieno. sententia enim non pōt mandari executioni per iudicē alterius territorij, nisi ad literas proferentis. de quo arti. vide Spe. in tit. de execu. sentē. §. breuiter. ver. quid si iudex. & per Bart. & Doc. in l. à diuo pio. §. sententiam. ff. de re iudi. & l. cùm vnus. §. pe. ff. de bo. autho. iudi. poss. & per Cy. in l. j. C. de confes. in x. q. per Iac. But. & Ang. in l. argentarium. §. nōne. ff. de iudi. & per Bal. in l. edicto. C. de edic. diui Adria. tol. in iiij. col. & per Ange. in repet. l. tale pactum. §. qui procurauit. ff. de pac. col. xxj. & xxij. & vide notabilem limi. Bal. in materia. l. j. C. de confes. in fi. q. & vide etiam Lap. alleg. cxviij. vbi vult, ꝙ executio sententiæ latæ à iudice seculari contra clericum in causa reconuen. debet fieri per iudicē ecclesiasticū, de quo forte videbim⁹ in c. j. j. de mut. pet. & ad prædicta etiā vide Pet. de Ancha. in repet. c. ea, quæ. de reg. iur. lib. vj. q. xj. vbi concludit, ꝙ licet quandoq; iudex ecclesiasticus cognoscat de causa laici, & quādoq; ecōtra, iudex secularis de causa clerici, & vnus iudex de subdito alterius iudicis: tamē actualis executio videtur sui iudici reseruanda, hoc est illi, qui habet subditam personā, & bona in territorio suo, vide latius ibi per eum, vbi etiam refert contrariam opi. Sed pro nunc in hoc art. non intendo vlterius insistere, cùm iam legerimus vsq; ad hāc xvj. diem septembris, & vos ipsi, vobis ipsis defeceritis, & vltra alios xl. dies legerimus.

55 ¶†Circa secundū membrum principale de actore, vtrū possit mutare forum, tex. Bar. & Doc. in l. vbi acceptum. ponunt regulam negatiuam, ꝙ non possit. dicit enim Bar. ibi, quòd intelligit illam legem, vt videatur acceptum iudicium ad incōmodum citati, & etiam ad incommodum actoris, ad cuius petitionem fit citatio: si citatus comparuit, non enim potest actor desistere, & ire ad alium iudicē, vt in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. quod qualiter intelligatur, & de intellectu illius authen. vide ibi per Doc. & maximè Bal. in l. edita. C. de edē. col. xxj. & per Io. de Imo. in c. procurator. §. si dominus. ff. de ope. no. nun. Et aduerte: quia prædicta regula procedit non solùm in actore, sed etiā in ipsius actoris hærede, in quē transiuit instantia, ad quod vide, quod dixi in c. quia V. s. tit. j. versi. secunda conclusio. Prædicta tamen regula limitatur multipliciter.

a ¶Insignijs. Adde quod not. Bal. in c. j. de eo q arma bellica depo. & in l. officiales. C. de epis. & cler. & Sali. in l. iij. in iij. colū. C. de his, qui notā. infa. vbi notāter loquitur.

¶Primò limitatur, nisi citatus fuisset cōtumax: quia hoc casu dicit Barto. ꝙ non credit, ꝙ actor impediatur incipere iudiciū alibi: quia reus nō poterit allegare alibi esse cœptum iudiciū: ꝙ ipse consensit: quia quantum ad eum, illa citatio posset peti circunduci & annullari, vt l. & post edictū. ff. de iud. A. B. Bald. in l. si sepulchri violati actio. ff. de sepul. vio. & l. quamuis. ff. de dam. infec. Ponta. in repe. l. j. C. de hærere. instit. q. vj. vers. ad secundùm respondeo. Ma.

¶Secundò limitatur secundùm Bar. in d. l. vbi cœptū. si modo iudiciū sit cœptum per actorē voluntariè: secus si ex necessitate sit cœptum coram vno iudice: quia tunc poterit coram alio perfici, vt l. sed & si restituatur. §. ædium. & §. sed si dies. ff. de iud. & sequitur Bal. in l. vbi cœptum.

¶Tertiò limitatur, si modo alia non subsit necessitas: secus si alia necessitas superueniret. exemplum: causæ sunt cœptæ in curia potestatis, & demum illud officium est sublatum. Nā causæ, quæ ibi pendebant, poterunt prosequi & finiri coram capitaneo, propter necessitatem. arg. d. §. sed si dies. secundùm Bar. in d. l. vbi. qui tamen subdit, salua meliori deliberatione, quæ opi. satis est æqua. Et aduerte, ꝙ actor, qui semel egit corā vno iudice pro vna parte debiti, non potest agere coram alio pro alia parte eiusdem: etiam finito primo iudicio, vt sentit glo. instit. de actio. §. si minus. & tenēt quidam moderniores in l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. pet. quod dictum est valde singulare. Sed apud me est valde dubium: quia si finita instantia in tota causa possum de nouo eandem causam corā alio iudice intentare: ergo & eius partē, vel etiā totā finita instantia in parte, vel in toto, arg. l. quæ de tota. ff. de rei ven. & c. pasto. s. de offi. dele. nec illa gl. probat hoc, ad qd̄ allegatur. Sed pro nūc nō intendo aliter insistere, fortè latius videbimus. in c. fi. j. de mu. pe.

SVMMARIVM.

1 ☞Modi speciales forum sortiendi, quatuor sunt.
2 Conueniri non potest quis de delicto, nisi vbi forum sortitur.
3 Ecclesia Romana absq; authoritate sanctæ scripturæ, putatur omnium mater.
4 Conuentus in curia Romana, non potest forum declinare.
5 Argumentum ab enumeratione partium, quando valeat.
6 Exceptio declinatoria debet proponi ante litis contestationē.
7 Domicilium, quid sit. & nu. seq.
9 Domicilium, in quo differat ab incolatu.
10 Forus domicilij, quotuplex sit.

11 Domicilium naturale, q̃d ſit:& quod cõmune:& quod accidentale.& nu.ſequen.
14 Domicilium naturale,per quid,& à quibus quæratur.
15 Domicilium accidentale,per quid & à quibus quæri poſsit.
16 Domicilium neceſſarium quod ſit,& quod voluntariũ,& quod miſtum.& un.ſequen.
19 Domicilium ratione communis patriæ,per quid,& à quibus quæratur.
20 Domicilium in pluribus locis,an poſsit idem acquirere.
21 Domicilium multiplex eiuſdem ſpeciei,an poſsit quis quærere.
22 Domicilium multiplex diuerſarum ſpecierum,an poſsit quis ſibi quærere.
23 Domiciliorum plurium in eadem perſona concurrentium, ꝙ præualere dicatur.
24 Domicilium,qualiter & quibus modis quæratur.
25 Domicilium,an poſsit ſolo animo quæri.
26 Animus domicilij conſtituti,per quid probetur.
27 Domicilium,per quæ quæri dicatur.& nu.ſeq.
42 Domicilij primus effectus,quis ſit.
43 Domicilij ſecundus effectus,quis ſit.
44 Domicilij reſpectu fori effectus,qui ſint,& quot.
45 Effectus domicilij reſpectu fori ſecundus,quis ſit,& quis tertius,& qui ſequentes.& nu.ſequen.
52 Domicilium naturalis originis,an poſsit mutari vel perdi.
53 Domicilium accidentale,an poſsit perdi vel transferri.
54 Domiciliũ,quibus actibus mutari,perdi,aut transferri poſsit.
55 Domicilium originis,an ſoluatur per bannum.
56 Effectus mutationis,ſeu translationis dominij,quis ſit.
57 Vagabundus,quis ſit propriè dicendus.
58 Vagabundus,vbi forum ſortiri debeat.
59 Vagabundus ibi punitur,vbi reperitur.
60 Vagabundus,vbi citari debeat.
61 Ius reuocandi domum,quod dicatur.
62 Ius reuocandi domum,quibus competat.
63 Ius reuocandi domum,ex quo loco competat.
64 Ius reuocandi domum,ad quem competat locum.
65 Ius reuocandi domum,in quibus competat cauſis.
66 Ius reuocandi domum,propter quas cauſas competat.
67 Ius reuocandi domum,quando proponi debeat.
68 Ius reuocandi domum,qualiter proponi,ſeu peti debeat.
69 Ius reuocandi domum,coram quo proponi debeat.
70 Ius reuocandi domum, qualiter cognoſci,& concedi debeat.
71 Iuri domum reuocandi,quæ obſtare dicantur.
72 Exceptiones ſeu cauſæ repellentes ius reuocandi domum,quę ſint.& nu.ſeq.
90 Effectus propoſitionis iuris reuocandi domum,quis ſit.
91 Iudex in quo loco iuriſditionem,ſeu forum exercere debeat.
92 Locus iudicij,quis ſit,& qualis eſſe debeat.
93 Foro vel eius priuilegio,an poſsit renunciari.

a ¶Quid ſit domicilium, & quomodo quis dicatur habere domicilium, & an attẽdatur aſſidua conuerſatio, vel maior pars fortunarum, vide latè per Feli.in c. quoniam.in princi. de offi.ordi.

LIcet ratione. Clerico in curia Romana conuento, non competit declinatoria fori:poſſet tamen ſibi ex cauſa competere ius reuocandi domum.h.d. vel ſic & magis ad literam,ſecundùm Do.inc.quilibet clericus poteſt in curia Romana conueniri : licet ibi aliàs ſpecificè non ſortiatur forum: habet tamen ex cauſa ius reuocandi domum. hoc dicit Diuiditur. primò ponit quatuor modos ſortiendi forum,ſecundò addit quintum,illum modificando.ſecunda ibi:quia tamen. Et in tex.ibi,Epiſcopus videtur.dic, ꝙ Papa fortè ſcribit capitulo iſtius Epiſcopi,quia mirabatur quomodo epiſcopus fuerat ibi conuentus,ſecundùm Abb.& Io.And.

1 ¶†Primò not. quinq; modos ſortiendi forum, quorum quatuor ſunt ſpeciales.

¶Primus,ratione delicti, de quo latè dictum fuit in c. poſtulaſti.s̈.eodem.

¶Secundus,ratione cõtractus,de quo latè dixi in c. dilecti.s̈.c.

¶Tertius,ratione domicilij,de quo latius dicam in gloſſ.iij.

¶Quartus,ratione rei ſitæ,de quo dixi in c.iij.s̈.eod.

¶Quintus,generaliter ratione communis patrię, de quo latius dicam in glo.fi.

2 ¶†Secundò no.arg. ꝙ etiam de iure canonico nõ poteſt quis de delicto conueniri,niſi vbi ſortitur forum, altero ex modis quibus quis ſortitur forum:niſi delinquens eſſet vagabundus, de quo dicam j.poſt glo.iij.

3 ¶†Tertiò no.ꝙ ſedes Apoſtolica,ſeu Romana eccleſia,eſt mater omnium eccleſiarum,ad idem xij.diſt.c.j.de conſe. diſt.j.c. baſilicas.Romana enim eccleſia à Deo eſt.aliæ verò ab ea recipiunt poteſtatem,vt in c.nouit.s̈.tit.j. Et hoc non ſolùm diſponitur à iure cano.vt hic,& j.de priuile.c.antiqua. & xxij.diſt, c.ſacroſan. & c.renouantes. Sed etiam à iure ciuili,vt in aut.de eccle.tit.§.ſancimus.col.viij.& in aut.vt eccle.Roma.in princi. col.ij.& C.de ſum.Tri.l.fi.ſecundùm Hoſti.& Io.And.hic.

4 ¶†Quartò no.ꝙ conuentus in Romana curia,non habet facultatem declinandi forum:quia Romana curia eſt communis & competens forum omnium clericorum,vt dicam in gloſſ. fi.ex cauſa tamen habet ius reuocandi domum.de qua materia dicetur latè in gloſſ.fi.

5 ¶†Quintò no.ꝙ nõ valet arg.à partium enumeratione,ſi partes non ſunt ſufficiẽter enumeratæ:ſed ſi eſſent ſufficiẽter enumeratæ,valeret,ſecundùm Cicer.& Boe.in thopicis. & inſtit. de his,qui ſunt ſui vel alie.iur.in prin.& in c.per tuas.j.de ſent. excom.& ibi allegaui ad hoc multa plura alia iura.

6 ¶†Sextò no ibi:quàm ſi tũc.ꝙ ſicut exceptio declinatoria fori,eſt dilatio:& ideo debet proponi ante lit.conteſt.vt in c.paſto.j.de excep.& in c.inter monaſterium.j.de re iud.ita & exceptio reuocatoria ad domum:quare & iſta debet opponi ante lit.conteſt.de quo latius dicam in glo.fi.in vij.q.princ.

¶Gloſſ.j.in princ.colligit quædam,deinde format tres q.duas ſoluit:& pro vna remittit.in fi.glo.dic de hac materia, & de omnibus quæſtionibus iſtius gloſſ.vt latiſsimè dictum fuit in c. poſtu.s̈.eod.

¶Glo.ij.format duas quæſtiones,& ſoluit,in fi.glo.dic de iſtis quæſtionibus,& alijs plurimis,vt latiſsimè dixi in c,dilecti.s̈.c.

¶Glo.iij.ſuper verbo,domicilij.in prin.colligit,deinde ſoluit q. & remittit in fi.glo.dic quia s̈.in rub.ver.xxxv. & ver.lvj.remiſi me hic dicturum de foro ratione domicilij, ſeu incolatus. ideo vt iſtam materiam habeas magis ordinatè, quàm tradant Doc.proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶Prima,quid ſit domicilium,ſeu incolatus, ſeu ipſius domicilij & incolatus forus,& qualis,& an differãt incolatus & domicilium.

¶Secunda,quotuplex ſit domicilium.

¶Tertia,quis poſsit acquirere domicilium.

¶Quarta,vtrum quis poſsit eſſe pluralis in domicilijs, & qualiter.

¶Quinta,quid ſi in vna eademq; perſona plura cõcurrunt domicilia,ꝙ præualeat.

¶Sexta, qualiter & quibus modis conſtituatur & acquiratur domicilium.

¶Septima, qui, & quales effectus inſurgant ex domicilio ratione fori.

¶Octaua,an forus domicilij poſsit mutari ſeu amitti.

¶Nona,qualiter,& ꝑ quos actus,for⁹ poſsit mutari & amitti.

¶Decima,quis ſit mutationis effectus.

7 ¶†Primò igit̃ quæro,quid ſit domiciliũ[a]. Sol.Bar.in l.placet.
a ff.ad muni.remittit ad l.ciues.C.de incol.li.x.vbi tex.dicit : Incolatus verò,ſicut & diuus Adrianus ſuo manifeſtiſsimè declarauit edicto,domicilium faciet. & in eodem loco ſingulos habere domicilium nõ ambigit̃:vbi rerũ fortunarũ ſummam cõſtituit.Ego verò arbitror,ꝙ domicilium latè põt dupliciter accipi.vno modo naturaliter,alio modo accidẽtaliter.Nam ſi dico B.Senenſem , poſſumus intelligere reſpectu originis. Itẽ & reſpectu aſſumpti domicilij,vt dicam j.in ſeq.q.

8 ¶†Primum domicilium,ſ.naturale,ſic poteſt deſcribi,ꝙ eſt locus originis propriæ,vel paternæ , vt l.j.& in l.aſſumptio.§.filius.ff.ad munici.& ad id quod dixi de paterna , vide quod latius dixi s̈.in rubr.ver.lxxxij. Aduerte tamen:quia ex propria aut paterna origine,quis potius dicit̃ municeps & ciuis, quàm dicatur domicilium vel incolatũ habere,vt l.j.ff.ad muni. & in d.l.ciues.C.de incol.Domicilium verò accidentale ſic arbitror poſſe deſcribi,ꝙ eſt locus,quẽ quis ſibi aſſumit,vt ibi perpetuò ſit,per l.aſſumptio.in princi.iuncto.§.viris prudentibus.ff. ad munici.quod clarius declarabo ex his,quę dicam in vj.& vij.q. Et no.ꝙ forus domicilij dicitur proprius forus , & ordinarius, vt dicit hic Io.And.& eſt generalis,hoc eſt generaliter cõcurrens cũ omni alio foro:& quò ad omnia,vt dicunt hic Io. Cal. & Do.inc.& licet quis ratione delicti vel cõtractus, aut ex ſimili modo poſsit in illo loco conueniri : propriè tamẽ nõ dicit̃ ſubditus:nã propriè ſubdit⁹ dicit̃ quis,ratione domicilij,vt dixi s̈.in c.j.ver.prima declaratio.dixi etiã in ver.præcedẽti & in c.dilecti.s̈.co.in fi.ſecũdi prin.ar.& etiã in c.poſtulaſti.s̈.e.tenet etiã Pau.de ca.in l.ij.C.de iu.om.iu.& vide cõpo. in c.nõnulli. s̈.de reſcri.in iij.glo.& Spe.in ti.de cita.§.j.ver. & no.vbi dicit, ꝙ app.diœceſani,vbi aliud nõ addit̃, intelligit̃ de diœceſi domicilij.& ſequitur Io.An.in c.ſtatutum.§.nullus.in glo.ſuper verbo,vnam dictam.ad fi.de reſcri.li.vj. vbi dicit, ꝙ ſic diſputãdo determinauit & audiuit curiam ſic tenentem . vnde dicit ibi d. Do.quod propria diœceſis alicuius dicit̃, vbi habet domiciliũ & non vbi natus eſt.facit etiã quod no.gl.pe.in c.præſenti. de præben.

præben.lib.vj.vnde vtrobiꝗ dicit d.Do.ꝙ represaliæ conces-
sæ,intelliguntur cõprehendere subditos ratione domicilij.Sed
quia ista non est materia nostra,vide per Barto.in trac.represa.
Et hæc faciunt ad ea, quæ dicam.j.in viij.q.princip. Sed nunc
9 pro examinatione secundæ partis,†quæro vtrum domicilium
& incolatus differant.Sol.dicendum arbitror,ꝙ hic pro eodem
supponant. Nam eoipso,ꝙ quis quæsiuit domicilium, dicitur
effectus incola illius loci,vt d.l.ciues.Sed ante,quàm constituat
domicilium,potius dicitur peregrinus,vt d.l.ciues.vbi tex.di-
cit,vnde cùm profectus est,scilicet à domicilio peregrinari,vi-
detur ꝙ si redijt,peregrinari iam desijt:Quoniam tamen inco-
latus accipitur pro ciuilitate, & municipio : licet non propriè,
vt not.Barto.in l.Imperatores.§.item rescripserunt.ff.ad mu-
nicip.dixi s.in rubri.versi.lxvj.quæ autem differentia sit inter
municipem,ciuem,& incolam,glos.in d.l.ciues.C.de incolis.&
in rubri.C.de muni.& orig.& dicit, ꝙ municipes est genus:ci
uis & incola, sunt species. municeps dicitur propriè qui subijt
munera,& aliquando Romani,municipes faciebant ex priuile
gio,& aliquando colonias:& quæ differentia sit inter hoc, nõ
est materia nostra,tradit notabiliter Aulus gellius de noctibus
atticis li.xv.vbi dicit,ꝙ clerici fuerũt primi municipes Roma
norũ,& de municipio & colonia tractat l.ei⁹.la ij. §.j.ff.ad mu
ni.verbũ eius dicit in alias species. videlicet originarios. & nõ
originarios,vide in l.j.ff.ad muni.& d.l.ciues.j. & ibi p Bar.&
a dicit incola[a] quasi valde colens,& venerans prouinciã, in qua
se contulit,cùm per eam aliam reliquerit:nec tamen, qui in ci-
uitate aut in oppido moratur,sed etiam qui in vltimis finibus
sedem ponit,incola dicitur,vt in l.pupillus.§.incola.ff.de verb.
sig.& licet quidam voluerit aduenam,accolam,& incolam,pro
eodem supponere,tamen glo.in d.§.incola.& eadem l.§.adue-
na.reprobat & bene.Nam aduena dicitur,qui venit ad tempus
moraturus:non tamen vt ibi domicilium vel incolatũ habeat:
vnde interrogatus fuit Loth,ingressus es tanquam aduena,an
vt iudices? & dicitur aduena, quasi aliunde veniens. & hanc
allusionem vocabuli,accola & incola tanquam aliunde venien-
tes,videntur pro eodem supponere: sed tamẽ qui aduenit pro
eo animo vt ibi transferat sedem:dicitur incola,& ibi domici-
lium habere,secundùm quod dicam in vj.q.princip. qui venit
aduenit,vt ibi aliquo tempore, non tamen vt perpetuam sedẽ
ponat,dicitur accola,vt quasi aliquo tempore locum colla.vn-
de scholaris potius dicitur accola,quàm incola:aduena verò, &
si ex allusione vocabuli largius præsupponat,propriè tamẽ di-
citur,qui de nouo aliunde venit : ibi minime habitaturus.hoc
colligitur ex c.fundam nta.§.vt autem.de elec.li.vj. qui etiam
tex.sentit differẽtiam inter ciuem,incolam,& aduenam. & idẽ
quod dixi de aduena,potest dici de forensi:quia propriè dici-
tur ille,qui nõ habitat in loco:sed de foris venit. tex.est expres
sus in aut.de quæstore.§.si verò aliqui in hac habitantium ciui
tate,& in §.si verò aliquis prospexerit.col.vj.quandoꝗ tamen
talis appellatur extraneus,dic vt dixi in c.pe.de cõsue. licet etiã
forensis quãdoꝗ dicatur, qui in iudicialibus causis conuersa-
tur,vt c.forus.de verb.signi. Et aduena seu forensis dicitur, &
peregrinus.Nam peregrinus dicitur ille,qui nõ est in loco pro
priæ habitationis.tex.glo.& Bar.in d.l.ciues. & prædicta not.
ad cætera alia multa,propter intellectum statutorum, priuile-
giorum,& cæterarum dispositionum.
10 ¶Secundò principaliter quæro quotuplex sit forus domicilij,
seu quot sint eius species.Solu.dic, ꝙ prima diuisio est duplex,
vt sentit gl.in l.ei⁹.§.celsus.aliàs incipit lex, si quis instructus.
ff.ad munici.videlicet naturale domicilium,& accidentale. Tu
11 verò dic,ꝙ est triplex,naturale,accidentale & commune.† Na-
turale domiciliũ est,ꝙ ex ipsa natura naturaliter venit: seu qđ
nascitur vt natiuitatis propriæ,ex quo enim loco quis est oriũ
dus:in eo domicilium habet, vt in l.j.& l.assumptio. §.j.ff. ad
muni.tenet glo.in verbo,oriundus in c.cùm nullus.de tempo.
ord.lib.vj.per l.pe.ff.de sena.vbi bonus tex.qui dicit,ꝙ licet se-
natores in vrbe videantur habere domicilium:tamen & ibi ha
bent vnde sunt oriundi,& per illum tex.idem tenet glo.in ver
bo.oriundus.in c.accedens.el ij.vt lit.non conte.& vide quod
dicam j.in viij.q.princip.Et hoc procedit secundùm do. me.in
d.c.accedens.etiam si non habitet ibi,vnde ortum habet: quia
si ibi habitaret,nullũ haberet dubium, ꝙ non haberet ibi do-
micilium. & secundùm hoc videtur dicendũ ꝙ quis nõ possit
esse sine domicilio.& hoc videtur velle glo.in d.§.celsus. quia
saltem habet domicilium ratione originis, quæ mutari non po
test,vt l.assumptio.in princip.ff.ad mu.& l.origi. C. de mu. &
origi.cuius tamẽ cõtrarium videtur concludere tex.in d.§.cel-
sus.dum dicit,ꝙ si aliquis relicto domicilio nauiget,vel iter fa-
cit,quærens quo se conferat:atꝗ vbi consistat:hunc putat Cel
sus sine domicilio esse.sed tu dic de hoc,vt latius dicam in viij.

q.prin.vbi melius cõuenit.de foro autem originis paternę vel
auitę,dixi latè in rubri.versi.lxxxij.Aliud domicilium est ac-
cidentale,quod acquiritur ex assumptione per modos.de qui
bus latè dicam in vj.q.prin.& de hoc est principalis intentio
12 nostra hic tractare†. Commune verò est omnis cõmunis pa-
tria,qualis est Roma:vt in l.Roma.ff.ad munic.vel sedes Apo-
stolica,aut curia Romana,& curia Imperatoris:vt hic.de qua
materia latius dicam in glos.fi.in viij.prin.art.iuris reuocandi
13 domum†.Accidentale verò domiciliũ subdiuiditur,quia quod
dam est voluntarium,& quoddam necessariũ:vt apparebit ex
his quæ statim dicam in iij.q.princ.voluntarium etiam posset
subiri per alias species, quibus potest quæri domicilium.de
quibus dicam in v.q.princi.

¶Tertiò principaliter quæro quis possit acquirere domici-
lium,vel incolatum. Sol.pro clariori doctrina prosequar tria
membra principalia.

Primum,de domicilio naturali.

Secundum,de accidentali.

Tertium,de communi.

14 ¶†Circa primum de domicilio naturali,qđ quæritur per origi
nem.dic,ꝙ tale domiciliũ,cum nõ facto suo,sed ab ipsa natu-
ra quæratur:quilibet masculus & fœmina,& infans statim vt
nascitur,illud quęrit:vt dicit gl.in dicta l.eius.§.celsus.Item nõ
solùm liber,sed etiam seruus acquirit hoc domicilum:licet em̃
in his quæ attinent ad ius ciuile, serui pro nullo habeantur:
non tamen iure naturali:quia quò ad ius naturale, omnes ho-
mines æquales sunt,vt in regula quod attinent.ff.de regu.iur.
sed hoc domicilium iure naturali acquiritur.& hinc est quòd
ei renunciari non potest,vt dicam in viij.prin.q.quinimò etiã
ex creationæ personæ fictę,vt collegij & vniuersitatis,videtur
tale domiciliũ quęri,vt statim dicam in seq.membro.
15 ¶†Circa secundum membrum de domicilio accidentali,quòd
à Papa etiam incolatus,vt dixi in prin.q.dic,quòd tale domi-
cilium potest acquirere, non solùm paterfamilias. sed etiam
filiusfamil.etiam sine consensu patris in l.placet.& in l.seq.ff.
de muni.Nec etiã necessitat filius sequi domiciliũ à patre con-
stitutũ.sed põt sibi ipsi domiciliũ cõstituere. Itẽ potest tale do
miciliũ acquirere,non solùm maior vel pubes,sed etiã pupil-
lus & infans.tenet Barto.in l.placet.ff.ad munici.per l. j. C.vbi
b pet.tut.vbi dicit Bal.quòd potest habere domicilium[b] ex suc-
cessione,vel ex patrimonio.sed quod Bal.dicit de successione:
quia domicilium accidentale paternum, non transit ad filios:
vt l. assumptio. §.filios.& l. non vtique.ff.ad municip.Sed po
test intelligi dictum Bald.quando filius perseuerauit in do-
micilio patris:secus si mutauit.& ita procedant iura prædicta.
nec obst.quòd pupillus vel infans,cùm non habeat animum
vel intellectum integrum,non videtur sibi posse constituere
hoc domicilium,quo animo constituitur:vt dicam in vj.q̃one
princip.quia vt dicit Bartol.in dicta l. placet. animus requi-
ritur in illo,qui ipsum habet discretum:aliàs secus.ar.l.penul.
C.de emanc.libe.vnde in pupillo ibi dicitur constitui domici-
lium ipsius,vbi habet maiorem partem facultatum:& ibi habi
tat:quia re & facto dicitur ibi domicilium habere:vt dicta l.j.
& ibi per Azo.in sum.Sed Bart. & Salice.in dicta l.j.singula-
16 riter loquitur dicẽs,quòd domicilium est triplex.†vnum me-
rè necessarium & irrepudiabile,vt originis verę,& de hoc non
dubitatur:quòd quilibet, statim vt natus est, illud acquirat:
17 vt dicta l.j.& ff.de tu.& cur.da.ab his.in l.de pupillo.†Quod
dam est merè voluntarium,& hoc non potest pupillus,ex quo
13 curet intellectum,sibi constituere†. Quoddam est mistum cau
satum à necessitate insita rebus,participans cum voluntate:&
istud est domicilium,ꝙ reipsa contrahitur: quando quis mo-
ram trahit,vbi est maior pars fortunarum suarum.de quo per
glos.in l.hæres absens.§.fina.ff.de iudi.& latius dicam in vj.q.
princ.& tale domiciliũ põt habere pupillus & infans:vt dicta
l.prima.§.at si quis.C.vbi petatur tuto.secundùm Sali.ibi Bal.
in l.prima.C.de municip.& origi.lib.x.videtur velle,quòd do
micilium voluntarium, quod requirit factum hominis,non
transeat ipso iure in filium:& longe minus in alium successo-
rem,sicut nec possessio:vt ff.ad municip.in l.assumptio.§.fili⁹.
et ff.ex quibus causis maio.in l.cùm miles.ideò infantes non
dicuntur habere domicilium,nisi habeant tutorem vel patrem,
qui intendat eis domicilium constituere. nam tutor & pater
possunt illum incolam facere,sicut & possessorem secundùm
Bald.Sed tu aduerte:quia si Bald.intelligit de domicilio respe-
ctu rerum,prout videtur sentire,hoc videtur esse falsum:quia
etiam ante datum tutorem pupillus vel infans,videtur habere
tale domicilium:vt dicta l.prima. C. vbi pet.tuto.& probatur
optimè,iuncta l.prima.in fi.ff.de tuto.& cura.da.ab his.& ibi
Dy.quæ iura simul iuncta expressè probant,ꝙ etiã ante datũ

a ¶Quis dicatur incola,vide Are.cõsi.cxxvj.incip.clarissi.dñe collateralis.& vide multa,quę etiã faciũt ad ꝓpositum in c.Rodulphus. de rescript.per Fely.

b ¶Habere domicilium. vide Bar. in d.l.j.C.vbi pe. tu.& l.j.ff.de tuto.& cur.datis ab his.

tutorem pupillus habeat domicilium. Si verò Bald. intelligeret de domicilio voluntario, quod quæritur animo: videtur esse satis sing. dictum Bal. ꝙ tale domiciliũ non solùm potest quæri proprio animo: sed etiam animo alterius legitimi administratoris, vel tutoris, vel patris, ꝙ perpetuò notabis. & sic etiam videtur, ꝙ possit quæri per procuratorem ad hoc legitimè cõstitutum. quod tamen intellige, qñ aliquis actus positiuus accederet, scd'm quod dicam in vj.q.prin. circa scd'm. Item aduerte ad id, quod dixi de domicilio ratione possessionis. Nam antequàm infans habeat tutorem, neq; hæreditatē adire, neq; possessionem acquirere potest, vt in l. si infanti. C. de iur. delibe. & istud est clarum. ergo videtur, ꝙ ante datum tutorē nõ habeat tale domicilium, cuius cõtrarium videntur velle prædicta. cogitabis: quia ex tempore venit in mentē. Insuper etiam tale domicilium põt acquirere nõ solùm masculus, sed etiã fœmina. licet enim mulier sequatur domiciliũ proprium, vel paternũ respectu originis: vel domiciliũ viri, respectu accidentalis domicilij, donec est nupta: & illud etiam retineat vidua, vt dixi s. in rubri. ver. lxvj. & in c. j. s. e. ver. xvij. declaratio. tamen potest ipsa mulier existens vidua, si nunquam habuit virum, domicilium mutare: vel nouum domiciliũ assumere animo vel translatione bonorum ad alium locũ: vel per alios modos conuenientes, de quibus dicetur in vj.q.prin. quia nihil repugnat huic cõclusioni. facit quod not. Bart. in l. de iure. §. libertus. ff. ad munici. vbi simpliciter vult, ꝙ manumissus à muliere sequitur domicilium & originem patroni. Sed existens nupta, non posset: quia de necessitate sequitur domiciliũ viri, vt dixi in d. versi. lxvj. Rursus etiam huiusmodi domicilium potest quærere non solùm ingenuus, sed etiam libertus, vt l. filij. §. municipes. ff. ad munici. vbi tex. dicit, ꝙ liberti in eo loco sunt municipes, in quo volũtate domicilium tulerunt. & ad idem. l. de iure. §. penul. eo. titu. Seruus autem tale domicilium non potest acquirere: quia nõ per possessionem rerum: quia quicquid acquirit, acquirit domino. Item nec animo: quia contra voluntatem domini nõ potest ad alium locum se transferre, vt in l. j. C. de ser. fugiti. Vlterius etiam, hoc domicilium non potest quærere persona vera, sed etiam ficta, seu representata: vt capitulũ, collegium, & vniuersitas, vt tradit Domi. me. in c. fi. j. de parochijs. vbi vno verbo se expedit. Bart. etiã tangit in l. ciues. C. de incol. lib. x. & ibi remittit ad l. j. ff. de administra. tuto. Tu dic clarius, ꝙ vbi creatur capitulum, collegium, vel vniuersitas: quia videtur ibi nasci, & originem habere, vbi sortitur domicilium fori originis: & dicitur ciuis seu municeps talis ciuitatis, secundùm Bartol. in l. j. ff. ad muni. Sed si esset capitulum seu vniuersitas, quæ alibi habuisset originem, & se deinde transtulit ad alium locum, tunc sortitur domicilium in eo loco, ad quem se transtulit ratione incolatus, secundùm Bar. & satis mihi placet.

19 ¶ † Circa tertium membrum de domicilio ratione communis patriæ, vt Romæ, sedis Apostolicæ &c. dic, quòd tale domicilium est commune omnibus, & omnibus est acquisitum, ingenuis, libertis, & seruis, masculis, & fœminis, maioribus, minoribus, & impuberibus, personis veris, & fictis, vt verbum sonat. arg. tex. nostri & clarius in l. Roma. ff. ad municip. de quo latius dicam in glos. fina. in viij. princi. arti. cæterum quia. s. in ij. prin. q. & j. in ij. vj. q. prin. latius dicetur, ꝙ alijs varijs modis quæritur domicilium, circa quod dubitari posset, qui sint illi, qui per illos modos possint quærere domicilium: breuiter conclude, ꝙ omnes possunt quærere domicilium, per illos modos, quibus cõueniunt qualitates requisitæ ad illos modos, vt filij per emãcipationem, serui per manumissionē, & sic de similibus, prout hic latius videbimus.

20 ¶ † Quartò princ. quæro vtrum in vna & eadem persona possint plura cõcurrere domicilia: & sic, vtrum quis possit in pluribus locis acquirere domicilium. Solu. glos. nostra dicit, quòd sic, per c. ex parte. s. eo. & per l. assumptio. §. viris prudentibus. ff. ad muni. & remittit se ad c. dilectus filius. s. de rescrip. Sed tu distingue duo membra principalia.

¶ Primum, de domicilijs eiusdem speciei.

¶ Secundum, de domicilijs plurium specierum.

21 ¶ † Circa primum potest exemplificari, an quis possit esse pluralis in domicilio naturali: ita ꝙ habeat multiplex domicilium naturale, vel in domicilio accidentali, vel communi quærere: distingue, quòd aut loquimur de foro seu domicilio originis propriæ: & indubitatum est, quòd quis non potest nisi in vno loco domicilium sortiri: sicut non potest nasci nisi in vno loco: & hoc est manifestum, & si fortè in vno loco prægnans, caput partus emitteret: & in alio loco partum compleret: dicendum arbitror, ꝙ si caput iam erat emissum, dicetur sortiri domiciliũ loci emissi capitis. posset enim hoc contingere in confinio duplicis territorij. & hoc probatur ar. l. cùm in diuersis. ff. de reli. & sump. fune. facit etiam quod not. Innocen. & Ioan. Andr. in c. super eo. j. de paroch. & quod not. Ioan. Andre. & post eum d. Domi. in c. ij. de sepul. lib. vj. In quibus dicitur quò ad cognoscendum in qua parochia sint dormientes, vel habitantes in loco posito in cõfinibus, vel in cadauere sepulto per frusta in diuersis locis, prout contingit ex dispositione testamẽtaria in clarissimo duce Mediolani. dicitur enim, quòd si caput est sepultum in vno loco, & membra in alio loco, inspicimus locum capitis, & similiter etiam in eo, qui dormit in camera posita in cõfinio parochiarum, vt si caput retineat in vna parochia, & pedes in alia: intelligatur in parochia vbi est caput. facit etiam. ff. de acquiren. rerum dominio. in l. adeò. §. fina. & institu. de rerũ diuisio. §. religiosum. & quod not. in c. cùm non liceat. de præscriptio. & quod tradunt Ange. & Ioan. de Imo. in l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. Nam si caput totum est emissum, potest baptizari[a]. & vide quod dixi in c. ad audientiam. j. de homi. in vij. princip. arti. q. lxxv. Sed respectu originis propriæ & paternæ, de qua dixi. s. in rubri. versic. lxxxij. non est dubium, ꝙ potest quis duplex habere domicilium: quia stant ista simul, ꝙ pater meus fuerit natus Florentię, & ego Senis. Aut loquimur de domicilio accidentali, ꝙ quęritur voluntate & facto, potest quis in pluribus locis domicilium habere. & ita debet intelligi quod dicit gloss. nostra hic. & est tex. in c. ij. de sepul. libr. vj. & text. apertus in l. assumptio. §. penul. ff. ad municip. vbi text. dicit, viris prudentibus, placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium, si vtroque ita se instruxit, vt non ideo minus apud alteros consuluisse videatur, & probatur in l. labeo. & in l. si quis. ff. ad municip. tenent communiter Docto. & Do. me. in c. ex parte B. s. eodem. per illum tex. tenet gloss. in l. penul. ff. de senat. & in l. ciues. C. de incolis. & qui in duabus diœcesibus duo habet beneficia exigentia residentiã, vtrobiq; dicitur domicilium habere, vt not. glos. in c. quia in tantum. j. de præben. & in c. dilectus filius I. s. de rescri. requiritur tamē, ꝙ in vtroq; loco se æqualiter collocet, vt in d. c. ij. & d. §. penul. not. gloss. in c. dilectus. s. de rescrip. & lxxj. d. c. priuatus. & in c. nullus. de tẽpo. ordin. lib. vj. in glo. super verbo, domicilium, & in c. ij. de sepul. lib. vj. in glo. in verbo, domicilium. aliàs videtur habere potius domicilium, vbi tunc maiorem partem rerum suarum habet, vt ff. ad municip. in l. cius. §. fina. & C. vbi sena. vel clarif. in l. senatores secundùm glo. Aduerte tamen: quia gloss. Innoc. & Ioan. Andr. in c. iiij. s. de maio. & obe. & clarius Bar. in l. assumptio. §. pe. dicit, ꝙ potest quis habere plura domicilia, & vnum principalius alio, vt videmus in Regibus, qui licet in qualibet ciuitate habeant domicilium, tamen in vna ciuitate habēt principaliter, vt in ciuitate Regia. facit Cle. ij. §. deniq; de re iudica. Item aduerte, quia licet vnum sit principalius altero, vno respectu: tamen quia in alio concurrunt duo vincula, ratione vinculi adiuncti videtur præualere, vt dicam in sequen. q. Circa verò domicilium commune non est dubium, ꝙ cuilibet omnia domicilia communia (prout verbum sonat) competunt. facit qđ dixi in iij. q.

22 ¶ † Circa scd'm membrũ principale non est dubiũ, ꝙ respectu pluriũ specierum põt quis habere plura domicilia. Nam vnum põt habere in vno loco respectu originis propriæ, & in alio respectu originis paternæ, et in alio respectu incolat⁹, vt est tex. in l. j. C. de muni. & origi. li. x. no. gl. in c. statutũ. §. cum verò de rescrip. li. vj. vnde nõ solũ duo aut tria, sed etiam quator & plura potest quis diuersarum specierum domicilia habere, vt in exemplo posito. Nam & incolatus potest pluribus in locis haberi, vt statim dixi. Item potest adiungi domiciliũ rõne emancipationis, ratione manumissionis, ratione prælaturæ & recepti beneficij, vt no. glos. in d. §. cùm verò. super verbo. eiusdē beneficij. Sed dicit ibi Arch. ꝙ hoc procedit in laicis. Sed in clericis, si sunt prelati regulares, nõ possunt habere nisi in suo monasterio, sed si essent clerici seculares, possent simul habere plura domicilia: si beneficia non exigerent residentiam. & ita intelligit no. per glo. lxxj. di. c. primatus. Si autem teneretur ad residentiã. tũc in loco illo videret̃ suũ habere domiciliũ, vt not. Inn. in c. ex ore. j. de priuile. scd'm Archi. quē etiã sequitur Io. And. in d. §. cùm verò. & fuit originalis opi. vin. in c. postu. s. eo. & lxx. di. sanctorum. quòd intelligit verum Io. de Imo. in domicilio, quod quæritur animo: quia clericus secularis isto casu, non potest habere plura talia beneficia: quia tantùm in loco beneficij tenetur residere: sed plura diuersa domicilia, quorum vnum sit ratione maioris partis bonorum patrimonialium. Aliud verò ratione animi, vbi tenetur residere: aliud ratione originis: & sic de similibus: bene potest habere. per d. c. postulasti. & per d. c. cùm nullus. de tempo. ordi. lib. vj. & sequitur do. Domi. in d. §. cùm verò. Sed tu aduerte quia predicta opi. fuit originaliter Ioan. And. in d. c. postu. per d. c. cùm nullus. Sed do. Anto. in d. c. postulasti.

a ¶ Baptizari potest puer, emisso tantũ capite.

a c.postu.distinguit, ꝙ si clericus habet plura[a] beneficia requirē-
tia residentiam, potest plura habere domicilia: quia in quolibet
loco beneficij habebit domicilium, secūdùm glo.in d.c.prima-
tus.& d.c.quia in tantum.& tenet Archi.iij.q.vj.in summa sen
tit gl.in c.j.xxj.q.ij.quod dictū limitat Do.me. quando vtriq;
beneficio vult deseruire per se, nūc vni, nunc alteri, ita ꝙ quasi
æqualiter se collocet in vtroq;, quod potest, vt no.glos.in c.nō
potest.de præben.lib.vj.tunc enim fatetur Do.me.hunc sim-
pliciter habere domicilium in vtroq; loco.ar.optimum in l.as-
sumptio.§.viris.ff.ad muni.& in c.ij.de sepul.lib.vj. Si verò al-
teri tantùm seruit per se, alteri per vicarium, quod potest, vt no.
glo.in d.c.non potest.& dixi in c.extirpandæ.§.qui verò. & in
c.de mulcta.de præben.& hoc casu putat Do.me. ꝙ iste solùm
habeat domicilium vbi residet: & non in alio beneficio: quia
residentia est illa, quæ facit sortiri domicilium & ire residend.
non obligatio ad residendū, vt etiam sentit Inn.in d.c.ex ore.
j.de priui.facit c.dilectus filius I.de rescri. Nam cū tali videtur
esse dispensatum super residentia, vt d.c.non potest.dixi latius
in c.ex tuæ.j.de cle.non resi.& d.c.de mulcta.Sed ratiōe bene-
ficij in quo non residet, tenetur obedire suo prælato, vt no.in c.
cùm iam dudū.de præben.Si verò habet vnicū beneficium re-
quirens residentiā: tunc secūdùm omnes, ibi dicitur habere domi-
ciliū, vt d.c.postulasti.& no.in d.c.ex ore.& no.Io.And.in d.
§.cùm verò.Sed per hoc nō excludit, vt dicūt Doct.in d.c.po-
stulasti.& ibi Do.me.& per Do.me.in c.j.§.e. quo min⁹ possit
etiam habere domicilium respectu aliarū qualitatum inducen-
tium domiciliū, vt natiuitatis & originis, vt dicit Ioan.de Imo.
Item vbi habet patrimoniū suum vel maiorem partē, & ibi fuit
ordinatus, & vbi habet larem, & habitationem, & alijs modis,
de quibus latius dicā j. in vj.q.princ. Cùm verò clericus habet
beneficiū requirens residentiā in vno loco, & in alio habet ha-
bitationem, do. Ant.credit ꝙ non dicatur habere domiciliū in
loco habitationis: qui cùm alibi, quàm in loco beneficij de iu
re habitare non possit, non videtur ibi esse causa habitationis
perpetuæ: sed momentaneæ.arg.l.ex facto.§.rerum italicarum.
ff.de hære.insti.& sentit Bald.in l.pe.ff.de sena. per l.prætor.§.
etiam.ff.de eden.Sed Do.me. putat, ꝙ si post ademptū benefi
cium cōstituit larem alibi vltra decennium, ꝙ videatur ibi per-
petuò constituisse domiciliū.arg.l.ij.C.de incol.li.x. Nec obst.
ꝙ teneatur ibi perpetuò residere: quia non debet esse melioris
conditionis stultus, quàm sapiens. vnde saltē in sui præiudiciū
videtur habere ibi domicilium. arg.c.eum, qui.de præben.lib.
vj. Ita vt potius cōsideretur, ꝙ fieri debet, quàm illud quod fit.
Et aduerte: quia quis potest esse pluralis in domicilio, non solū
ex seipso: sed etiam quandoq; ex persona alterius: qua median-
te, quandoq; quis consequitur domicilium originis & incola-
tus, vnde libertus ex persona patroni, qui manumisit, consequi
tur domicilium originis, & domicilium incolatus patroni, vt
l.eius.la ij.in prin.& l.assumptio.in fi.cùm l.seq.& in l.de iure.
§.libertos.& ibi Bar.& l.filij.§.ij.in fi.ff.ad munic.

23 ¶†Quintò principaliter quæro: quid si in vna eadēq; persona
concurrunt plura domicilia, qđ præualeat. Sol.Bal.in repe.vlt.
quàm fecit Paduæ de l.j.C.de summa tri.super verbo, christia-
norum.in iiij.col.In casu nostro, quando in vna & eadem per-
sona cōcurrit domicilium originis & incolatus. exemplum si
B.est natiuitate Senensis, & incolatu Florētinus vtrum debeat
appellari Senensis vel Florentinus? Baldus ibi primò arguit,
quòd debeat appellari Florentinus, per illum text. & ad idem
alleg.l.pronunciatio.ff.de verb.signi.& de offi.assesso.in l.si ea
dem & ff.de postuland.l.j.§.bestias. & ad hoc possent allegari
omnia iura, quę volunt, ꝙ magis attendatur causa accidentalis,
quàm naturalis. In contrarium tamen allegat, ꝙ appellari de-
b beat Senen.eò, ꝙ debemus potius habere respectum ad quali-
tatem naturalem[b] seu naturatam, quàm ad accidentalem: quia
id quod naturaliter dicitur, magis propriè dicitur, vt l.qui ha-
bet.ff.de tut.& in l.fi.ff.de his, qui ve.ætatis impetra.ff. de libe.
& posthu.in l.filio.ff.de condi.& demonst.l.fideicommissum.
cùm si. Tertiò etiam allegat, ꝙ hoc nomen Senensis vel Floren
tinus, verificetur in vtroq; sensu: quia idem iuris videtur esse
de origine, & de domicilio, vt l.j.C.vbi de cri.agi oportet. sol-
uit Bal. ꝙ aut loquimur in materia indifferenti: & tunc verifi-
catur in vtroq;, vt d.l.j.& probatur in l.iij.ff.de offi.præsi. Aut
in materia differenti: & tunc aut ratio subiectæ materiæ cōcer
nit originem, & importat originem.arg.d.l.qui habet.cùm si.
Aut concernit domicilium, & importat domicilium, vt d.§.be
stias.cùm si. Qualiter autē hoc cognoscatur, an materia sit diffe
rens vel indifferens, & quid concernat, Baldus ibi distinguit,
ꝙ aut in actu, de quo agitur, persona consideratur in se, id est,
propter se, & importat originem.exemplum: dicit statutum, si
quis offenderit Florentinum &c. Aut consideratur extra se, id
est, quia consideratur accidens in persona magis, quā ipsa per-
sona.exemplum, si imponatur collecta, quæ imponitur perso-
nis propter res, vel si indicantur represalię: quia etiam simile a
onus imponitur personæ pro rebus: & non arctat meros ori-
ginarios: quia isti ad talia non tenentur, nisi in subsidium: vt l.
neminem.C.de sacrosanct.ecclesijs. de quo etiam remittit ad
not.per Barto.in l.hæc conditio.ff.de conditio.& demonstrat.
Sed aduerte: quia ista non est principaliter materia fori, paucis
insistam.dic ergo, ꝙ quando aliquis habet duplex domiciliū,
originis & incolatus: & in ambobus locis vocatur ad honores
regulariter potior est causa originis: vt in l.libertus.§.cùm si-
mul.ff.ad municip.tenet glos.in l.j.C.de municip.& orig.lib.x.
Sed glo.in l.ciues.C.de incolis.dicit quòd si in vtroq; loco vo-
catur ad munera, quòd præfertur locus, qui prius vocat.arg.ff.
de iudi.in l.qui prior.& si simul seu eodem tempore vocatur,
præfertur locus originis.sed si ambo domicilia essent incola-
tus, fortè inuicem se impedirent, per text.in l.huiusmodi.§.pri
mo.ff.de leg.j.& ff.de vsufruc.in l.quoties duobus.vel dirimetur
fortè.arg.l.fin.C.communia de leg.& l.sed cùm ambo.ff.de iu
dicijs.Vel potest dici & tertiò, quòd sit locus gratificationi.ff.
de religio.& sump.fune.in l.fina.& ff.de leg.primo.in l.si quis
seruum.§.si inter.Vel quartò, erit in electione vocati.& hoc vi
detur placere Ioan.Bald.per ca.præterea.& c.referente.de prę
bend.& c.cùm olim.de consuetu. Vel quintò, deferendum est
nobiliori & maiori, seu digniori loco: vt in aut.de hæred.& fal.
§.si quis autem.& in authen.de defen.ciui.§.interim.& ff.de fi
de instrumen.in l.fina.& C.de natur.lib.in l.si quis.Vel sextò
ei seruiet, quę minus, seu leuius munus imponit.arg.l.fin.C.qui
bo.cede.pos.& ff.de pac.in.l.maiorem.& hoc est verius secun
dùm glos.prædictā, quam Bar.ibi dicit esse notabilem & ma-
gistram, in materia sua. Aduerte tamen quò ad materiam no-
stram, ꝙ quāuis vnum domicilium sit principalius alio, vtputa
quia in duobus locis cōstituit domiciliū: sed tamen in vno mul
tum, & in alio parum frequentat: ꝙ illud quod magis frequen-
tat, tanquā principali⁹ debeat præualere, secūdùm ea quæ dixi
in iiij.q.princi.tamen si cum altero minus frequentato concur
rit aliqua qualitas: puta, possessio bonorū: videtur ꝙ quantum
ad potestatem conueniendi per literas apostolicas respectu
bonorum ibi sitorū: considerari debet locus ipsorum bonorū:
licet sit minus frequentatus, & non ęqualiter, secundū quod vi
detur necessariū ad constituendū verum domiciliū, vt dixi in
iiij.q.nam licet dicatur constitui quasi domicilium: tamen vale
bunt litera.& ita potest intelligi tex.in ca.ex parte.s.eo.secūdū
D.m.& ibi dixi.tradit etiā D.m.in c.dilectus.el.ij.s.de rescrip.
arbitror tamen, quòd etiam valerent literæ respectu domicilij
veri, & magis frequentati.

24 ¶†Sextò principaliter quęro qualiter, & quibus modis domi
cilium quęratur, seu cōstituatur.So.dicendū arbitror, ꝙ q̃ritur
principaliter tribus modis: vt primo modo à natura.secūdo, ꝓ
pria ac directa ad hoc volūtate, & facto ipsi⁹ acquirentis.tertio
ex iuris dispositione; & quāuis in duobus pręcedētibus modis
ius etiā operetur: tamen in hoc magis operatur: quia ius dispo
nit, ꝙ acquiratur ex aliquo facto vel gesto, qđ principaliter nō
videtur tendere ad domiciliū respectu primi modi.dic, ꝙ natu
raliter quęritur ex ꝓpria origine & natiuitate: ac etiā ex origi
ne paterna: vt latius dixi in rubri.in versi.lxxxij.& ibi dixi, an b
quęrat ex origine aui, vel superiorū, & in hoc nihil operat vo-
luntas: vt l.assumptio.in prin.ff.ad mu.dicam in ix.q.prin.

25 ¶†Circa secundū modū de domicilio qđ quęrit ꝓpria volū-
tate, & facto acquirētis, aduertendū est, quòd tex.glo.& Doc.
sunt multūvarij.qñq; vidētur velle, ꝙ sufficiat solus animus: vt
in l.priuilegio.C.de incolis.lib.x.ibi domicilij voluntatē. & in
l.de iure.§.celsus.ff.ad municip.vbi si vtroq; destinato sit ani-
mo &c.facit l.assumptio.ff.ad mu.tenet Ioan.de sancto Geor.
& Do.in.c.cū nullus.de temp.ord.lib.vj.& videtur tenere D.
m.in c.fi.de paro.Glos.verò super verbo, larem.in l.ciues.C.de
incol.lib.x.dicit, ꝙ non sufficit animus habitandi: sed quod ha
bitet: & sic opus est facto, per l.domicilium.ff.ad muni.& idē
tenet glos.in l.nō vtiq;.ff.ad muni.sentit etiā glos.in l.origine.
C.de muni.& orig.lib.x.& Barto.in l.placet.ff.ad muni.Qua-
re pro concordia dicendum arbitror, quòd in primis requiri-
tur animus: sed non sufficit sola animi destinatio: sed exigitur
aliquis actus conueniens domicilio, per quem animus declare-
tur: & si est expressus animus vna cum actu domicilij signifi-
catiuo, sufficit.exemplum, si aliquis veniens ad hanc ciuitatem
emit seu conducit domum, & verbo exprimit, quòd hoc fa-
cit animo constituendi hic domicilium: quāuis enim sola pos-
sessionis ratio non faciat quem incolam: vt l.libertus.§.sola.
ff.ad municipales. & l.cùm neque.C.de incolis.tamen hoc
procedit, quando quis motum animi sui aliter non de-

a ¶Clericus habens plura beneficia residentiam exigentia, dicitur habere duo domicilia. & istam materiam colligit feliciter Felin.in c. dilectus filius ij.in ij.colū.& seq.per nouem cōclusiones.s. de rescrip. vbi multa cumulatissimè congessit.

b ¶Adde ꝙ nemo potest renunciare domicilio paterno & originario.dicit Soc.cōsi.xxxv col.iiij.li.j.& si cōcurrat naturale & accidentale domicilium, naturale debet attēdi.cōsil.cclxxxviij.col.j.li.ij.

clarauit: ſecus ſi expreſsit voluntatem ſuam circa domicilium conſtituendũ: & nõ ſtetit in ſola proteſtatione, ſeu declaratione animi: ſed agrum ſeu domum emit, vel cõduxit, & habitare cœpit: tunc enim ſufficit: licet maiorem partem bonorũ ibi nõ habeat, vt no. gloſſ. in d. l. ciues. C. de incol. Et hoc etiam voluit Do. me. in c. fi. de paro. vbi dicit, ꝙ ſi immediatè ꝙ quis venit in aliquẽ locũ, declaret animum ſuum, ꝙ vult habere ibi domicilium, ꝙ ſine expectatiõe alicuius temporis habebit ibi domicilium, per tex. in l. ſi quis inſtructus. aliàs incipit eius. §. celſus. ff. ad munic. quod intellige ſecundùm quod ſtatim dixi. & hoc etiam procedit in eo, qui acceſsiſſet ſtudij cauſa, & ideo ſi ſcholaris veniens ad ſtudium, emit in loco domũ, vel poſſeſsiones: & declarat, ꝙ eſt intentionis ſuæ conſtituere ibi domicilium:
a indubitanter ſortietur ibi domicilium.[a] & hoc voluit Barto. in l. lex corne. §. domum. ff. de iniur. Et ſic etiam per contrariũ nullo tempore ibi cõſtituet domicilium. & hoc declarat, vt ſtatim dicam. Si verò animũ ſuum exprimit in contrarium, ꝙ non intendit ibi aliquo modo cõſtituere domicilium, licet maiorem partem bonorũ ibi habeat, aut ibi cõuerſetur, ſeu habitet: quia videtur ad aſſumptionem domicilij requiri animus, vt dictum eſt, vnde cùm animus requiratur, iſta proteſtatio iuuat in his, quæ tendunt ad animi declarationẽ, ſecundùm ea, quæ traduntur per Doc. in c. cùm M. de conſti. & per Bar. in l. nõ ſolùm. §. morte. ff. de no. oper. nun. & quæ dixi in Cle. graue. de reſcrip. Nec obſt. l. ij. C. vbi ſena. vel clariſ. quæ dicit, vbi larẽ fouet, aut vbi maiorem partem bonorum poſsidet, aut vbi aſsiduè cõuerſatur: quia illa duo vltima exempla intelligũtur, quãdo fuimus in caſu dubio, vt ſtatim dicam, ſed hic ſumus in caſu certo: & ideo nõ eſt locus coniecturæ, vt in l. continuus. §. cùm ita. ff. de verb. oblig. & in c. ij. j. de reg. iur. Et hoc etiam voluit Dy. in l. lex corne. §. domũ. vbi dicit, ꝙ quando eſſet certitudo, ꝙ ſcholaris ſtaret in aliquo loco cauſa ſtudendi & addiſcendi: tunc etiam per mille annos: nõ ſortiretur ibi domicilium, per quæſitum in princ. ff. de lega. iij. & l. nihil. ff. de cap. & ſequitur Bar. in d. §. domum. & tenent Bar. & Ang. in l. nec ipſi. C. de incol. & Bal. in l. eſt verum. eod. tit. & libro. qui dicit per illum tex. ꝙ qui ad tempus determinatum, etiam vltra decennium, eſt in loco inde diſceſſurus, poſtea non fit incola, per tex. & per not. in l. ex facto. ff. de hære. inſtitu. & in d. l. nihil. & hoc etiam tenet Ange. in l. heres abſens. §. j. ff. de iudic. & mihi placet. Nec obſt. glo. in d. §. domum. & in d. l. nec ipſi. quæ vult, ꝙ ſufficiat decennium: quia debet intelligi in caſu dubij, de quo ſtatim latiꝰ dicam, vt etiam voluit Bar. in d. §. domum. & Bal. in l. j. C. de incol. lib. x. & bene. Si verò ſumus in dubio: quia principaliter ad conſtituẽdum domicilium requiritur animus, & animus probatur ex cõiecturis, & actibus exterioribus, vt no. in c. ij. de renun. lib. vj. lxiij. diſt. in c. cùm Adrianus. cùm ſi. dico, ꝙ animꝰ iſte conſtituti domicilij in dubio declaratur ex pluribus.

a ¶ Qualiter ſcholaris ſortiatur domicilium, vide Bal. in l. quæſitum. de lega. iij. Bal. in l. prædia. de fun. inſtru. Abb. in c. fi. de paroch. vide etiã Alexan. in conſil. clx. col. iij. lib. j.

26 ¶ † Primò per aſsiduam conuerſationem, vt probatur in d. l. ij. C. vbi ſena. vel clariſ. & intelligo aſsiduam, quando per decennium habitauit. facit tex. in l. ij. C. de incol. lib. x. no. glo. in l. hæres abſens. §. proinde. ff. de iudi. voluit Bal. poſt Cy. in d. l. ij. C. vbi ſena. vel clariſ. & tenet gloſſ. in l. ij. C. de incol. arg. l. cùm de in rem verſo. ff. de vſu. & fuit opi. Pilei, vt ibi dicit gloſ. & tenet glo. in l. iij. C. de incol. lib. x. Hoſti. verò in c. fi. j. de paro. & poſt eum Ioan. Andr. fatetur, ꝙ ſecundùm leges, non cenſetur quis incola, niſi moratus fuerit per x. annos. dicunt tamen ꝙ de facto. l. illa non ſeruatur: ſed dicunt hoc arbitrarium: quia ſi conſtat, ꝙ loco relicto omnia vendidit: & ſecũ, quæ habere voluit, aſportauit: & in alio loco domos & poſſeſsiones emit: ſatis probabiliter præſumitur reliquiſſe primum domiciliũ, & elegiſſe ſecundũ. & idem ſentit Hoſti. in c. ex tranſmiſſa. s. de renun. facit quod no. Bar. in l. aſſumptio. §. filius. ff. ad muni. vbi dicit, ꝙ eo ipſo, ꝙ quis aufert omnia bona ſua de loco domicilij, videtur habere animum deſerendi illud, de quo dicam in ix. q. prin. Sed tu aduerte: quia gl. iij. in c. ex parte. s. co. vult, ꝙ ex aſsiduo conuerſari in loco, dicitur quis habere ibi domicilium, per l. aſſumptio. §. pe. ff. ad municip. Et clarius ſentit ibi Inno. qui dicit, ꝙ quis ſortitur ibi domicilium, vbi habet maiorem partem bonorum ſuorum: vel vbi habet familiam: vel ſi nihil ibi haberet, aſsiduè tamen ibi conuerſatur, per d. l. ij. C. vbi ſena. vel clariſ. Cy. tamen ibi ſentit, ꝙ ex ſolo conuerſari in loco, non ſortitur quis domicilium: quia communiter in illa l. ſecunda eſt copula, &, nõ alternatiua, aut. Nam communis litera habetur hoc modo. vbi lares fouent: aut bonorum maiorem partem poſsident: & aſsiduè conuerſantur: ibi reſpondebunt &c. & ſic videtur ille tex. requirere hæc duo copulatiuè, ꝙ cõuerſetur ibi aſsiduè, & habeat ibi maiorem partem bonorum. Sed Bart. ibi dicit, ꝙ licet ex aſsiduo conuerſari in loco non ſortiatur domicilium: tamen poteſt ibi conueniri, licet idem Bart. videatur ſentire contrarium in d. l. hæres abſens. ff. de iudi. vbi dicit, ꝙ ſcholaris non poteſt conueniri in loco ſtudij, de contractibus alibi geſtis. Sed pro prima opinio. facit. d. l. ij. per quam l. dicit Bart. ꝙ mercatores Florentini, qui conuerſantur Peruſij, poſſunt cõueniri de antea geſtis alibi. Ego conſidero, ꝙ nõ reperitur tex. qui aliquid dicat, ꝙ requiratur habitatio decennalis: imò ſimpliciter dicunt de habitatione, ꝙ per eam quis efficitur incola, vt dicta l. ij. vbi hoc voluit Bartol. & Innocen. in c. ex parte. s. eodem exigere. ergo videntur habitationem, ſeu ſedem, vel collationem, vt l. aſſumptio. §. penul. ff. ad municip. & gloſſ. in c. ij. de ſepul. li. vj. Nec obſt. l. ij. C. de incol. lib. x. quæ dicit de decẽnio: quia loquitur in alio caſu, vt ſtatim dicã. Vide tamen tex. in l. eſt verum. C. de incolis. qui fortiter facit in contrarium, ꝙ non ſufficiat habitatio. Nam videtur velle tex. ꝙ ex commoratione in loco, non quæratur incolatus, & intellectus, qui ponitur ibi, ꝙ ille text. loquatur de habitatione ſeu commoratione in territorio, & non in ciuitate: nõ eſt bonus, vt ſtatim dicam, in fine iſtius. vj. queſtio. principalis, & ſic patet ꝙ articulus eſt ſatis dubius. Sed in hac dubietate arbitror diſtinguendum, ꝙ aut quærit de ſola habitatione, quæ nõ habeat aliã cauſam, aut actum, vel geſtum adiũctum, aſſumpti, vel non aſſumpti domicilij ſignificatiuum. & hoc caſu ſit arbitrarium, vt arbitretur iudex ipſam habitationem & moram, & ſi fortè nulla alia cauſa adeſt conſtituti domicilij, non debebit arbitrari domiciliũ conſtitutum minori tempore decennio, per text. iuncta gloſſ. in d. l. eſt verum. ad quod facit quod de decennio not. gloſ. in l. j. C. de ſer. fugi. & in l. ſi id quod. & in l. clam poſsidere. ff. de acquiren. poſſeſsio. & quod tradit Innocen. in c. ſi diligenti. j. de præſcriptionib. & gloſſ. in l. licet. C. de acquiren. poſſeſsio. facit etiã l. litibus. C. de agrico. & cenſitis. lib. x. & l. ſi ſine præfinitione. C. de pœnis. & hoc reperio ſenſiſſe Domi. meum in c. fin. j. de paroch. vbi dicit, ꝙ vbi habitans nõ emit ibi poſſeſsionem, ſed ſtat in ſuſpenſo, tempus erit arbitrarium, & ſecundùm temporis quantitatem, & hominis qualitatem, iudex præſumet animum ſuum: quamuis quò ad domicilium conſtituendum videatur concludendum, ꝙ ex ſola conuerſatione in loco, nõ contrahatur domicilium: tamen ſatis videtur probari, ꝙ ratione aſ-
b ſiduæ conuerſationis[b] poſsit quis ibi conueniri, etiam de alibi geſtis, vt voluit Barto. in d. l. ij. qui tex. optimè facit, ſecundùm prædictum intellectum Innocen. in d. c. ex parte. s. eod. qui tenuit, ꝙ propter aſsiduè conuerſari in loco, poſsit ibi conueniri. & facit ille tex. ſecundum literarum alternatiuam dũ dicit, aut aſsiduè conuerſari. tenet Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de compe. iudi. adi. §. j. verſicu. qui verò ratione contractus. & domi. Anto. hic & in c. quod clericis. s. eodem. facit quod no. Archid. lxxj. diſt. c. primatus. & tenet Do. me. in c. quod clericis. & in d. c. ex parte. dicens, ꝙ ſaltem cõtrahitur ibi quaſi domicilium, per quod poteſt ibi conueniri. Nam abſurdum videtur, ꝙ moretur in loco, & ibi nolit reſpondere, argumẽ. d. l. ij. C. vbi ſena. vel clariſ. & l. ij. C. vbi de crimi. agi oportet. vbi de crimine alibi commiſſo, poteſt quis conueniri vbi degit, id eſt, conuerſatur, vt ſcholaris in loco ſtudij, vt ibi per gloſſ. mouetur etiam per textum in l. quiſquis. C. ſi certum petatur. & d. c. ex parte. zab. in d. c. ex parte. tenet, ꝙ ex ſolo commorari quis ſortiatur domicilium, per illum text. & l. ſi quis inſtructus, dummodo ex alijs coniecturis non appareat eum de loco diſceſſurum, & ſic non obſt. c. is, qui. de ſepul. lib. vj. ſecundùm zab. quod dictum ita limitatum & qualificatum placet, intelligendo ſecũdùm ſuperiorem. Si verò habitatio habet admiſtam aliquam cauſam, vel aliqua ſigna, dic ꝙ aut ſunt ſigna domicilij ſignificatiua, vt quia in loco vbi prius domicilium habebat, vendit domum & poſſeſsiones, & contulit ſe ad alium locum, in quo emit domum & poſſeſsiones: & dicetur conſtituiſſe domiciliũ, per ea, quę s. dixi & iſtis modis poteſt intelligi d. l. ij. C. vbi ſenatores. quò ad duo vltima exempla de maiori parte bonorum, & aſsidua conuerſatione. Nam primum exemplum dum dicit, vbi fouet larem, intelligo in caſu certo, quãdo expreſsè aſſumpſit domicilium. & prædicto modo ſaluatur opin. Innocẽ. in c. ex parte. s. eod. & Barto. in d. l. ij. & in l. ij. C. vbi de crimi. agi oportet. Et hoc modo etiam procedat glo. in c. dilectus filius I. de reſcri. & quod not. Domi. me. in c. poſtu. s. co. & quod dixi poſt Docto. de aſsidua habitatione, in Cle. cauſam. de elect. Sed hæc dubitatio procedit non ſolùm reſpectu aſsiduæ habitationis, ſed etiam reſpectu poſſeſsionis bonorum, aut maioris partis quæ dubitatio ſimpliciter inſurgit ex dicta l. ij. C. vbi ſenatores, vel clariſ. quia inquantum litera ibi ſit alternatiua, videtur hoc ſufficere: inquantum verò ſit copulatiua, videlicet maiorem partem bonorum poſsidet, & aſsiduè conuerſatur, non videtur ſufficere ſola bonorum poſſeſsio. Domi. me. in c. ex parte. s. codem tenet, quòd ex habitu totius patrimonij, ſeu maioris partis, quis

b ¶ Conuerſationis. Vide not. per doc. præſertim per Feli. in c. dilectus. ij. de reſcrip.

tis,quis habeat domiciliũ,per tex.in c.poſtu.ſ. eo. & quamuis
Hoſti.intelligat,ꝙ ibi habebat larem,id eſt matrẽ & patrimo-
nium:tamen hoc nõ placet Do.me.cũ ibi nihil dicatur de habi
tatione,ſed tantùm de patrimonio.Ego multũ dubito de præ-
dicta opi.Do.me.quia cum ad domicilium conſtituendum, vt
requiratur animus, vt dixi , non videtur ſufficere ſolum patri-
monium,aut maioris partis,pro quo text.in l.libertus.§.ſola.
ff.ad munici.qui tex.loquitur ſimpliciter, & indiſtinctè dicit,
ꝙ ſola ratio poſſeſsionis non inducit domiciliũ.ad idem indu-
co.c.ex parte.ſ.e.licet Do.me.conetur reſpondere,ꝙ ibi nõ lo-
quitur de habente maiorem partem bonorum. non obſt.text.
in c.poſtu.ſ.eo.quia ſi rectè ponderetur ille tex.ibi quaſi præ-
ſupponitur,ꝙ ille clericus haberet domiclium ratione patrimo
niȷ:quia ſic ibi conſtituerat:non autem,ꝙ ſolùm patrimonium
hoc faceret:ſed ꝙ ratione patrimoniȷ retinebat domicilium:li-
cet in alio loco recepiſſet beneficium , propter quod ibi coge-
batur ad reſidentiam.& hac ratione videretur etiam ibi habe-
re domicilium:quia vt dixi in iiȷ.q.prin.poteſt quis in pluribꝰ
locis conſtituere,& habere domicilium.Et pondero,ꝙ tex.ibi
loquitur per verbum,patrimoniȷ,& non per verbum,bonorũ:
quia fortè erat domicilium originis paternæ, quod ſemper re-
tinetur.& ideo litera copulatiua in d.l.ȷȷ.C. vbi ſena. vel clariſ.
videtur eſſe legalior. Et ita ego habeo in codice meo, de litera
antiqſsima & notabiliſsima.Bart.tamẽ in l.de iure.ff.ad muni.
videtur tenere,ꝙ per maiorem partem bonorum conſtituatur
domicilium:ſed poteſt intelligi ſcd̃m quod ſ.dixi,quãdo non
eſſet ſola poſſeſsionis ratio,ad cuius intellectum vide quod di
cam j.in viȷ.q.princ. Et hæ procedunt,quando ſunt ſigna do-
miciliȷ indicatiua.Si verò ſigna ſunt in contrarium,puta : quia
ſtudiȷ.cauſa habitationem conduxit , vel domũ emit.hoc enim
caſu,licet per plures annos morã duxerit,non dicitur ibi domi
cilium conſtituere:niſi per decennium ibi moram traxerit:ſed
ſi per decenniũ moram traxit, præſumitur diſpoſuiſſe animũ
perpetuò ibi ſtandi.& ita procedat tex.& quod ibi not.glo.in
l.ȷȷ.C.de incol.lib.x.Et hoc tenet etiam Vin.in prooemio gre-
goriano,& poſt eum Ioã.And.per d.l.ȷȷ.& per l.cùm de in rem
verſo.ff.de vſu.tenet Hoſt.in c.quod clericis.ſ.e.& glo.in l.lex
cornelia.§.domum.ff.de iniur.Et ibi Bar.& Ang.no.Specu.in
tit.de compe.iudi.adi.§.j.verſi.xlv.& ver.lj.& Ang. in l.hæres
abſens.§.j.ff.de iud.Quod limitat Ange.in d.§.domùm.Si mo
dò ſit decẽnium continuatum:ſecus ſi interpellatum , vnde nec
pater,qui ſæpiſsimè vadit ad videndum filium in ſtudiꝰ,& ibi
ſtat per aliquod tempus,videtur ibi contrahere domiciliũ,per
tex.in d.l.ȷȷ.iunctis gloſsis ſuis.Item arbitror hoc,quod dixi de
decẽnio,limitari poſſe, ꝙ ſcholaris per talem moram continuã
videatur cõtrahere domiciliũ, videt̃ limitari poſſe,ſi modò talis
pręſumptio inducta per decenniũ nõ tolleretur, vt puta,ſi for
tè ſcholaris erat tardiſsimi intellectus, & minoris memoriæ, vt
ego quendam vidi,qui in quatuor annis vix didicit alphabetũ.
Vel fortè ſi prius ſtuduit in vna facultate,aut duabus:& nunc
vult ſtudere in alia, adeò ꝙ non ſufficit tempus decenniȷ, facit
quod dixi ſ.ſecundùm Dy.Ang.& Bald. Vel ſi fortè incœpit
agere aliquam cauſam,vel ſi teneretur aliquo alio negotio,pro-
pter quod oporteret ibi vltra decẽnium moram trahére: quod
etiam tenet do.Anto.ſ.in prooemio gregoriano & Do.me.in
c.ꝙ clericis.& in c.ex parte ſ.e.& Ang.in d.l.hæres abſens.§.j.
Et idem dicendum eſt,ſi ex aliȷs coniecturis poſſet deprehen-
di, ꝙ animus alicuius non eſt contrahere domicilium in loco
habitationis.exemplum,Si aliquis colendi ruris cauſa in colo-
nia habitat,ſeu conuerſatur,ſed in municipio ſemper agit:in il-
lo emit,contrahit,vendit.eo in foro balneis vtitur & ſpectacu
lis:dies feſtos agit:& aliȷs municipiȷ cõmodis fruitur hic:nõ in
colonia,ſeu ruri,ſed potius in municipio dicitur domiciliũ cõ
ſtituiſſe,tex.eſt in l.eius.la ȷȷ.§.j.ff.ad muni. Et intellige ſecun-
dùm glo.ibi ad hoc,vt dubitatio procedat,quando colonia ſeu
villa non ſuberat municipio,& vide glo.in c.dilectus filius I.ſ.
de reſcrip. Et etiam circa hunc ar.habitationis,vide Bar.in l.iu
riſperitos.in prin.ff.de excu.tu.qui vult,ꝙ ille,qui cõducit do-
mum pro tẽpore,ꝙ ſibi placebit,efficitur incola:quia in perpe-
tuum videtur conducere:quod dictũ eſt intelligendum ſecun-
dùm ſuperiores doctrinas, theoricas.Et aduerte : quia in qui-
bus caſibꝰ dixi,acquirit domiciliũ per habitationẽ:dic , ꝙ illud
procedit nõ ſolùm ſi habitatio ſit in ciuitate ſeu municipio:ſed
etiã ſi ſit in vico ſeu comitatu,vt l.pupillus.§.incola.ff.de verb.
ſignifi.Nec obſt.l.eſt verùm.C.de incol. per quàm quidam di-
cunt,ꝙ illi,qui non ſtant in ciuitate,non acquirunt incolatum.
Sed gloſſ.reprobat prædictam opin.& bene,per d.§. incola.&
ad l.eſt verùm. reſpondet,ꝙ ſi loquitur de his , qui morantur
in villa eo animo,vt conſtituant ibi domicilium.
¶ Circa iȷȷ.membrũ prin.iſtius q.qualiter,& quibus modis qs
domicilium quærat per iuris diſpoſitionem:intelligẽdo,vt di
xi in prin.breuiter dic,ꝙ pluribus modis.

27 ¶†Primò per l.ſtatutum,vt l.priuilegio.& ibi no.Bal.C.de in-
colis alleg.etiam c.antiqua.de priui. & l.fi.C.de ven.rerum ci-
uitatis.& l.iȷȷ.§.planè.ff.quod vi aut clam. facit quod dicam in
ſeq.cau.dicit tamen Bal.in l.j.C.de mu. & orig.ꝙ ſtatutum nõ
poteſt facere,ꝙ domicilium tranſeat ad filios,de quo ſtatim di-
cam in ver.xiȷȷ.

28 ¶†Secundò quæritur, domicilium per priuilegium principis,
vnde ex priuilegio principis poteſt quis ſequi domiciliũ ma-
tris,& non patris,vt l.j.in fi.ff.ad munic.dixi latius ſ. in rubri.
verſi.lxxxiȷ.

29 ¶†Tertiò per adeptionem dignitatis, & in loco,not. Do. me.
hic & no.in l.j.ff.ad municip.& ibi per Bart.

30 ¶†Quartò per prælaturæ adeptionem in aliquo loco,no. Bar
in d.l.j.& in l.fi.§.fi.ff.ad munic.& Lapus in c.ȷȷ.de offi. deleg.
lib.vj.Do.me.in c.fi.de paro.Et ideo effectus Abbas,in aliquo
loco ibi ſortitur domicilium.no.Inno.in c.ex ore.j.de priui.&
Io.And.in c.ſtatutum.§.cùm verò.de reſcrip.lib.vj.& Do.me.
in c.poſtulaſti.ſ.eo.tetigi.ſ.in iiȷ.q.in fi.tradit Bar.in d.l.j.& in
l.ciues. C.de incolis.libr.x.& Dominus meus in d.c.finali.j.de
parochiȷs.

31 ¶†Quintò per monachationem . licet enim monachus nõ ad-
mittat ciuilitatem,vt dicam in ix.q.princip. tamen efficitur ci-
uis loci,vbi monachatur,ſecundùm Bart.in d.l.j. & Do. me.in
d.c.fi.& vide quod dicam j.in ix.q.prin.

32 ¶†Sextò quæritur domicilium per clericatum, de quo latè di-
ctum fuit in j.ſ.e.Iſte tamen modus non videtur propriè per-
tinere ad domicilium : ſed ad fori mutationem,ſeu adeptionẽ.
gl.tamen in d.l.hæres abſens.de iudi.& Inn.in c.ex ore.de pri-
ui.& Do.me.in c.poſtulaſti.volunt ꝙ clericus per ordinis rece
ptionem ſortiatur domicilium in loco recepti ordinis, quod in
telligit Do.me.in c.j.ſ.eo.quando Epiſcopus ordinauit aliquẽ
nomine proprio,tanquam ſubditum,vt quia habebat domici-
lium in ſua dioeceſi:ſecus ſi ordinaſſet alterius epiſcopi nomi-
ne.ar.c.ſi Epiſcopus.de pręben.lib.vj.& ſic in dicto caſu ſentit
Do.me.quãdo eſt ordinatus à proprio epiſcopo, ꝙ duplici vin
culo ſortietur ibi domicilium,vel poterit ibi conueniri.

33 ¶†Septimo,per militiæ aſſumptionem,ſeu militarem expedi-
tionem,ſecundùm Bar.in d.l.j.de quo latius dixi in rub.verſic.
lxix.facit quod dixi in verſi.præce.

34 ¶†Octauò per aſſumptionem officiȷ,vt ſenatoriæ,aut poteſta-
riæ &c.ſecundùm Bar.in d.l.j.& l.ciues.C.de incol.

35 ¶†Nonò per lecturam.vnde doctor conductus ad legendum,
ſecundùm aliquos,ſortitur ibi domiciliũ ciuilitatis.tradit Bar.
in l.filiȷ.§.fi.ff.ad muni.quamuis quædam lecturæ non habeãt
a hoc dictum[a].

36 ¶†Decimò,per matrimonium.dixi in rub.ver.lxvj.

37 ¶†Vndecimò,per manumiſsionem.dixi latè in rubri. verſic.
lxv.facit quod dixi ſ.in iiȷ.q.prin.in fi.

38 ¶†Duodecimò quæritur per adeptionem.dixi in rubric. ver-
ſicu.iiȷ.

38 ¶†Decimotertiò per ſucceſsionem , quod eſt verum reſpectu
filiȷ quò ad patrẽ,ſolùm de domicilio originis , vt dixi ſ.remit-
tendo me ad ea,quæ dixi in rubri.verſi,lxxxiȷ.quia tale domi-
cilium eſt immutabile.ſed domicilium proprium , quod habe-
b tur ex voluntate[b] & aſſumptione,vt dixi in ſecundo membro
princip.iſtud non tranſit ad filios,vt eſt text.& ibi not.Barto.
in l.libertus.§.patris.ff.ad municip. vt dicit Bald.in l.j.ff. & C.
de muni.& ori.lib.x.ꝙ cùm tale domicilium requirat factum
hominis,ideo ipſo iure nõ tranſit ad filios, ſicut nec poſſeſsio,
vt l.aſſumptio.§.filius.ff.ad municip. ideo infantes non dicun
tur habere tale domicilium , niſi habeant tutorem vel patrem,
qui intendat eis conſtituere:nam facient incolam ſicut poſſeſ-
ſorem,de quo latius dixi ſ.in iȷȷ.q.princip.& ſubdit Bal. ꝙ hoc
eſt vtile ſcire. pone enim , ꝙ pater tuus conſtituit domicilium
in hac ciuitate Senarum,deinde mortuus eſt relicto te infante.
certè non poteris hic grauari vel conueniri , quod intellige de
cõtractibus alibi celebratis per patrem,vt dicam in viȷ.q. quia
hic non es originarius nec incola . ideo debet dari tibi tutor,
qui conſtituat domicilium tibi:nec ex eo , ꝙ ſtatutum diceret,
ꝙ domicilium hoc tranſeat ad filios,poſſet grauari aut conue-
niri:quia tale ſtatutum non videtur valere:quia lex non poteſt
inducere factum:ſicut nec impedire,vt l.in bello.§. factæ.ff. de
cap.In contrarium mihi dicit Bal.ꝙ fortiter obſtat c.ȷȷ.ſ. de cõ
ſue.vbi ſtatutum transfert poſſeſsionem. vnde Bal.dicit, cogi-
ta.Ego arbitror,ꝙ ſtatutum poſsit hoc facere,per id quod ſta-
tim dixi in primo huius tertiȷ mẽbri.& quia ſi hoc poteſt fie-
ri conuentione,& tranſit ad ſucceſſorem,vt ſtatim dicam,for-
tius videtur,ꝙ poſsit fieri per ſtatutum. argu.not.per gloſſ.in

a ¶Hoc dixit Bart. in l. municeps. ff. ad municip. Florẽ. in c.fin.de paroch:

b ¶Ex voluntate. Id quod ibi Bart. dixit,exiſtimauit nouum & ſingu.Ro. in ſing.ſuo lxxix.

rubri.C.de decu.lib.x.domicilium verò ex conuentione paterna quæsitum, videtur transire non solùm ad filios hæredes, sed ad quoscunq; hæredes, etiã extraneos: quia nõ potest libera voluntate mutari. ad quod vide quod dixi in rub. versi. lxxxij. in successorem verò singularem nõ est dubium, q̃ domiciliũ non transfertur, vt est tex. & ibi no. Bald. l. cùm neq;. C. de incol. & ibi etiam allegat l. libertus. §. sola. ff. ad muni.

40 ¶ † Decimoquartò quæritur domicilium per relegationẽ. relegatus enim in eo loco, in quem relegatus est interim etiam necessarium domicilium habet. & hac ratione dicit ibi Bar. q̃ per confinationem sortitur quis ibi domiciliũ, vbi confinatus est, scd'm glo. in l. ciues. la. ij. §. fi. ff. ad munic. quæ dicit, q̃ procedit, quãdo relegatio est perpetua: aliàs nõ nisi maiorem partẽ fortunarum habeat ibi, per l. ciues. C. de incolis, vel saltẽ per x. annos sit facta relegatio, vel confinatio, per l. nec ipsi. C. de incol. Et adde ad hoc, quod dicam de bannito in ix. q. prin.

41 ¶ † Decimoquintò, ratione cõmunis patriæ quæritur domicilium, de quo tetigi s. in ij. q. prin. in tertio membro. & latius dicam j. in materia iuris reuocandi domum, super glo. fi.

¶ Postremò no. circa prædictos modos, q̃ in omnibus casibus per quos quis acquireret domicilium in ciuitatem, si in ciuitate celebrarẽtur ex eisdem gestis in territorio, vico, seu villa, etiã quæreretur domicilium in ciuitate, cui subest villa vel loc⁹, vt l. pupillus. §. incola. ff. de verbo. significatio. Nec obst. text. in l. est verum. C. de incolis. quia respondere potes, vt dixi s. in fi. ij. membri.

¶ Circa vij. principalem quæstionẽ quæro & qui, & quales effectus producantur ex domicilio. Solu. dic q̃ duplex principalis est effectus.

¶ Primus respectu munerum.
¶ Secundus respectu fori.
¶ Primus ratione incommutabilitatis.
¶ Secundus potestate conueniendi.
¶ Tertius respectu potestatis citandi.
¶ Quartus præuentionis.
¶ Quintus vt præuentus non possit mutare.
¶ Sextus nec mutat, vt non possit ibi conueniri.
¶ Septimus respectu sententiæ ferendæ.
¶ Octauus respectu pœnæ imponendæ.

42 ¶ † Primus est respectu munerum & bonorum. Sed non pertinet ad materiã nostrã. ideo vide in titulis conuenientibus.

43 ¶ Secundus principalis effectus est, respectu fori, & istud pertinet ad intentionem nostram. Quare quantũ ad hoc dicendum est, q̃ plures respectu competentiæ fori resultant effectus.

44 ¶ † Primus est circa ipsius domicilij incommutabilitatem, de quo effectu latius videbimus in ix. q. princ.

45 ¶ † Secundus effectus est, respectu potestatis conueniendi, ille enim, qui est incola, seu sortitur domiciliũ in loco, põt apud omnes magistratus loci, in quo est incola, seu domicilium habet, conueniri. text. est hic & in l. incola. la. j. ff. ad municip. & in c. dilecti. & in c. postulasti. s. eodem. & in l. heres absens. §. proinde. ff. de iudi. Et iste effectus procedit, siue loquamur in domicilio naturali, vt originis propriæ vel paternæ. de quo dixi in rubri. ver. lxxxij. Siue in domicilio accidentali. & de vtroq; loquitur. d. l. incola. est tamen aduertendum circa hoc domiciliũ accidentale: quia aut iste subiectus ratione istius domicilij, reperitur in loco domicilij, aut non. Primo casu, potest iudex domicilij in eũ exercere omnimodam iurisditionẽ, vt in Cle. ij. de re iud. in c. cùm contingat. s. eo. in c. j. s. de offi. ordi. & in c. cùm Episcopus. de offi. ord. lib. vj. & in l. cõgruit. ff. de offi. præsi. iuncto c. nostro. & c. dilecti & c. ex parte. s. eo. & prædicta l. incola. cùm si. Et est iste effectus satis latus contra tales: quia in loco domicilij possunt conueniri de omnibus: & sic tã de cõtractibus alibi gestis, quàm de re alibi situata: & etiã de criminibus alibi cõmissis, vt plenissimè dixi in c. dilecti. & in c. postulasti. & in c. sanè. s. eo. Nec mirum: quia iste forus domicilij est generalis & ordinarius ad omnia, quæcũq; alibi contractu, gesta, & perpetrata sunt, scd'm Io. cal. in c. j. s. de rap. & sequitur hic Do. me. & bene. aliàs autem si de alibi gestis & commissis non posset quis conueniri in loco domicilij, forus domicilij superflueret[a]: quod nequaquam est dicendũ. & quamuis quis in aliquo moram traheret, vel habitaret cõtrahendo, vel quasi contrahendo, aut delinquendo: de contractibus & delictis ibi cõmissis, posset ibi conueniri, secundùm ea, quæ latissimè dixi in d. c. dilecti & c. postulasti. tamen de contractibus alibi gestis, vel delictis perpetratis. non posset ibi conueniri: si non haberet domicilium ibi: quia in partibus suis coguntur se defendere, vbi habent domicilium: & si procuratorem non dimiserunt, imputatur eis. ff. qui. ex cau. ma. in l. ergo. & l. præce. & ff. qui. ex cau. in pos. ea. in l. hoc autem. & quod not. in c. cõsultationibus. s. de elect. & in c. causam quæ. j. de dolo & cõtu. vnde iniquũ esset, q̃ se duobus in locis defendere cogerentur. arg. c. fi. s. de rescri. & l. nulli. C. de iud. scd'm Host. in c. q̃ clericis. s. eo. & sequitur Do. me. Sequitur ergo, q̃ ad hoc vt quis posit conueniri de alibi gestis, requiritur q̃ habeat domiciliũ in loco, vbi conuenitur: & ex prædictis sequitur, q̃ glo. in l. hæres abses. ff. de iudic. Inquantũ vult, q̃ scholares ratiõe studij sortiantur ibi forũ, ibi vt teneanẽ rñdere, per tex. in auẽ. habita. C. ne fili⁹ pro patre. & sic videatur sentire, q̃ etiã si cõtraxerint in partibus suis, q̃ possint in loco studij conueniri. sic intellecta non est vera[b] nisi loquatur ratione contractus, vel quasi: aut delicti, vel quasi, ibi gesti & celebrati: vel nisi scholares ibi cõstituerint domiciliũ, vel per expressam assumptionem: vel per cursum decennij, secundùm ea, quæ dixi in præce. q. in secundo membro princip. & dicam in x. q. prin. Et hæc probantur etiam per l. ij. C. de incol. & per no. in l. lex cor. §. si tamen. ff. de iniur. Nec obst. auẽ. habita. quæ vult, q̃ possint conueniri in loco studij ratione cõtractus, vel quasi: quia debet intelligi de contractu, vel quasi ibi celebrato, secũdùm Cy. in l. ij. C. de iur. om. iud. & mihi placet. Sed an ex contractibus prius celebratis, vel delictis alibi cõmissis, quàm in loco domicilij, possit cõueniri in loco prioris domicilij, si postea mutauit domicilium? dic vt dicam in x. q. princip. Et quid iuris si non mutauit domicilium, de delictis commissis extra territorium, vel in loco exempto, an iudex domicilij possit cognoscere, vide quę latissimè dixi in c. qualiter. el ij. de accu. in v. prin. art. q. xj. Item cùm contrahens vel quasi, delinquens vel quasi, possit conueniri in loco cõtractus & delicti, & etiã in loco domicilij, vt dixi, cui detur optio circa electionem istius fori, dic vt latius dicam j. in iiij. princi. art. post gloss. fina.

46 ¶ † Tertius effectus est, respectu potestatis citãdi. qui enim in aliquo loco sortitur domicilium, licet sit absens: tamen secundũ communem opi. potest citari quò ad omnes effectus, vt s. procedatur contra eum, vel ad missionem in possessionem, vel ad condemnationem, si status causæ patitur, vbicunq; sit remanet eius subiectus: & citatio decernit in proprio territorio ipsius iudicis licet nuncius exequatur extra territoriũ[c] sed talis executio nuncij non est actus iudicialis: ideo potest exerceri extra territorium, vt not. in c. nouit. de offi. deleg. & in c. Romana. §. contrahentes. eo. tit. lib. vj. hoc etiam sentiunt Hosti. & Io. An. in c. j. de rap. & tenet hic Io. de lig. & communiter sequuntur Moder. facit l. omnes. §. si verò apparitor. C. de epis. & cler. & q̃d ibi no. Cy. & in l. ij. de offi. præfec. vrb. de qua materia vide latius, per Io. de Imo. & latissimè per zab. in cle. pasto. §. vt illud. & quod ibi dixi de re iud. in iij. q. prin. Sed nunc omitto, fortè aliàs dabitur latior dicendi locus.

47 ¶ † Quartus effectus est, respectu præuentionis. si enim quis propter eandem causam potest cõueniri in loco domicilij originis & contractus, & sic de singulis, secundùm ea, quæ dixi in iiij. q. princip. potest iudex domicilij præuenire alios, qui de ea re possent cognoscere, secundùm ea, quæ latius dixi in c. præcedenti.

48 ¶ † Quintus effectus, qui sequitur ex prædictis, q̃ subditus ratione domicilij præuẽtus à iudice domicilij, non potest in præiudicium iurisditionis iudicis præuenientis, seu partis, mutare domicilium, vt in c. præcedẽti & ibi latius dixi & dicetur j. x. q. principali.

49 ¶ † Sextus effectus q̃ nõ solùm subditus ratione domicilij præuentus, non põt mutare domicilium in præiudiciũ iudicis præuenientis seu partis: sed nec potest mutare etiam non præuentus, quominus possit ibi conueniri ratione contractus iam celebrati, seu delicti iam commissi tempore existentis domicilij: mutatio & assumptio noui domicilij non videtur operari quã tum ad prædicta. quod an sit verum, dicam statim in x. q. Aduerte tamen: quia tunc potentia conueniendi non descẽdit ex domicilio, sed ratione fori contractus, & fori delicti, vt apparebit ex his, quæ dicam in prædicta. x. q.

50 ¶ † Septimus effectus est, respectu sententiæ ferendæ: quia sicut talis potest citari, siue sit præsens, siue absens, vt statim dixi in versicu. iij. effectus, ita in casibus, in quibus potest perueniri contra eum, licet absentem, ad sententiam diffinitiuam. potest etiam hoc casu condemnari, & cõtra eum sententia ferri: si status vel qualitas causæ hoc patitur: etiam si sit talis sentẽtia, quæ trahat secum executionem, non ex vi hominis: sed ex vi sententiæ iuris, vt in sententijs, quæ ex iuris dispositione infamant. Secus si sententia traheret secum executionem ex iudicis ministerio contento in sententia, de quo latius dicam j. in vj. principa. ar. si verò qualitas causæ non patitur, vt contra absentem perueniatur ad sententiam: tunc procedetur contra talẽ absentem ad missionem in possessionem ex primo & secundo decreto in

a ¶ Quod nõ est dicendum, cum nihil in natura & arte debeat esse ociosum, vt inquit Temistius in primo de anima. & in prima consti. C. §. quibus. §. minorẽ. instit. de adopt. l. qui bis idem. de verb. oblig.

b ¶ De illa gloss. vide etiam Bart. ibidem. & in trac. represa. in v. q. princ. et in l. lex cornelia. de iniurijs.

c ¶ An & quando posit q̃s citari extra territoriũ, quãdo cõmissio facta fuit in loco domicilij, vide Alexã. in a l. fi. ff. de iur. om. iudi. & Old. in cõsil. lxxxviij. Rotã in decis. cccclxvij. & Soci. in cõs. clxvij. inci. nõ inutilis. in ver. preterea priua ri. lib. ij. Corne⁹ cõsil. lxxix. lib. iij.

to in causis ciuilibus,secundùm ea,quæ latè traduntur in c.quo-
niam.j.vt lit.non conte.& in l.si finita.§. Iulianus.ff. de dam.
no infec.per Bar.& Doc.vel ad alia remedia prodita contra cō
tumacem.de quibus per glo.in l.iij.§.tutores.ff.de suspec.tuto.
& l.si quis inter.in fi.de excu.tut.& per Bal. in l.consentaneũ.
C.quomodo & quando iudex.per glo.fi.in c.j.de confes. libr.
vj.in causa verò criminali, in grauioribus criminibus, in quib9
venit imponenda pœna à relegatione.s̃.poterit procedi ad an-
notationem bonorum:hoc est,ad descriptionem omnium bo
norũ,& si accusatus nõ comparet intra annũ,publicãtur omnia
bona,vt l.j.& ij.C.de req.reis tradit Bar.in l.absentẽ.ff.de poe.in
ij.q.& do.me.in c.veritatis.j.de do.& cõtu.de quibus remedijs
ꝓditis cõtra cõtumacẽ, latius videbimus j.de dolo & cõtuma.

51 ¶†Octauus effectus est,respectu pœnæ imponendæ, si existẽs
de vno domicilio,deliquit extra domicilium.Circa quod glos.
xij.distinc.c.illa.& c.illud.& Ioan.de lig.plenius in Cle.ij.de re
iudica.tandem concludit,ꝙ aut tam in loco commissi delicti,
quàm in loco domicilij,pœna imponitur ipso facto:& tunc iu
dex domicilij puniet eum pœna loci delicti:quia statim, ꝙ de-
liquit,incidit in dictam pœnam:ideo non debet pro eodẽ deli
cto iterum puniri. Item quia statutum domicilij non potuit
ipsum afficere,ex quo imponit pœnam ipso facto:& ideo cùm
tempore delicti commissi reperiatur alibi:non ligatur illa pœ-
na,ne videatur extendere vires axtra territorium , & hoc casu
propriè loquitur.c.ij.de constit.lib.vj.Si verò nulla pœna im-
ponitur ipso facto: sed venit imponenda per iudicem . & hoc
casu , si per statutum loci delicti magis aggrauatur pœna deli-
cti,vel inducitur nouum delictũ:debet puniri per iudicem lo-
ci delicti,& secundùm statutum illius loci.non enim potest iu
dex domicilij inducere delictum de nouo extra suum domici-
lium:licet possit delictum aliàs à iure cõmuni originatum ag-
grauare maiori pœna. Si verò pœna loci delicti nõ est grauior,
nec delictum de nouo originatur,& tunc poterit iudex domi-
cilij punire eum secundùm statutum suum:quia hoc casu, sta-
tutum non ligat delictum commissum extra territorium : nec
exequitur extra suam iurisditionem:sed dicit ius in subditum
suum,secundũ l.suam , quàm exequitur tempore sententiæ. &
sic videtur sentire Io.de lig.ꝙ statutum loci domicilij non po-
test apprehendere delinquentem extra , quando imponit pœ-
nam ipso facto:ne videatur executionẽ facere extra suum terri
torium.Sed in contrarium facit: quia sicut iudex potest cõde-
mnare subditum vbicunq; delinquentem,vt dixi in præceden.
effectu:ita videtur,ꝙ statutum possit etiam ligare subditũ,vbi-
cunq; delinquentem : si hoc intendit & exprimit. secus si hoc
non exprimit vel intendit:sed generaliter loquitur : quia tunc
non ligat.& ita procedit.c.ij.de consti.lib.vj.secundùm Barto.
in l.j.C.de sum.trini.quod dictum multum limitat.d.c. ij. Sed
a Ange.[a] in l.fi.ff.de iuris.om.iudic.reprobat hoc dictum,& etiã
Do.me.hic reprobat dictam opi.dicens considerandum esse,ꝙ
c.ij.in §.fi.non dicit illum non ligari,ex defectu voluntatis sta
tuẽtium:sed potius ex defectu potestatis,vt clarè colligitur ibi
dum dicitur : quia extra territorium ius dicentis non paretur
impune.& idem dicit d.l.fi.Item vbi statutum imponit pœnã
ipso facto,cùm incontinenti liget.ar.ij.q.iij.c.notandum.& in
l.j.ff.ad turp.videtur etiam fingere esse in loco , vbi delictũ est
commissum. Sed in illo esse non potest ex defectu iurisditio-
nis.ergo &c.Prçterea statutum est lex territorij,vt d.c.ij.ergo
non põt punire delictũ extra territoriũ cõmissum.& hoc vide
tur sentire Io.And.in regula,cùm sint iura partiũ.de reg.iu. li.
vj.in mercu.& Federi.consi.xvj.& ita residet hic Do.me. Sed
tu aduerte:quia Ange.aliter videtur dicere in repe.l.si vacãtia.
C.de bo.vacan.lib.x.de qua opi.vide,quę latius dixi in c.qua-
liter.el ij.j.de accusa.in v.prin.art.q.xj.Et vide quæ dixi in c.à
nobis.el.j.j.de sen.excom.in prin.arti.

51 ¶†Octauò principaliter quæro vtrũ domicilium mutari,amit-
ti,seu perdi possit.Sol.dic ꝙ aut loquimur in domicilio natura
lis originis propriæ vel paternæ,aut in domicilio accidentali.

52 ¶†Primo casu dic,ꝙ tale domiciliũ per solam voluntatem nõ
põt mutari aut transferri.hominis enim voluntas , assertio, as-
sumptio,seu renũciatio,in his,quæ naturalia sunt, nihil operatur.
tex.est in l.assumptio.in princ.ff.ad muni.& in l.origine.C.de
muni.& orig.li.x.& ibi glo.per quæ iura hoc etiam tenet Do.
me.in c.præce.& per c.iij.de temp.or.lib.vj.Spe.& Io.And.de
cõpe.iud.adi.ver.xlij.sicut enim iura sanguinis,pactis aut volũ
tate viri mutari nõ possunt,vt in l.iura sanguinis.ff.de re iud.&
in l.ius agnationis.ff.de pac.Ita & naturalis origo.facit insti.de
iure naturali.§.sed naturalia.tenet etiã glo.in l.pe.ff.de sena.vn
de licet quis ad aliũ locum transferat domicilium: tamen pro-
priæ ac paternæ originis domicilium retinet:non solùm quò ad
temporalia,sed etiam quò ad spiritualia.de temporalibus proba
tur in.d.l.assumptio.& in.d. l.origine. de spiritualibus verò in
c.iij.de tempo.ordi.lib.vj.vbi dicitur,quòd Episcopus ratione
originis potest promouere ad ordines.tenet Dom.m.in c.fi.de
paro.Et hoc procedit in domicilio cuiuscũque loci, etiam vilis-
simi, vt est text.in.l.fi.& ibi not.glo.fi.C.de munic.& orig.li.x.
facit etiam.l.j.eod.titu.fortius ergo in domicilio magnifico. Et
ad prædicta faciunt,quæ dixi.s̃.in.ij.q.prin.vnde sit conclusio,
quòd voluntate,aut animi destinatione, vel rerum etiam trãsla-
tione,aut in alio loco habitatione,laris constitutione,vel rerum
comparatione,seu emptione,nõ mutatur nec amittitur hoc do-
micilium. Item nec per adoptionem mutatur,aut amittitur, vt
in l.ordine.§.fi.ff.ad muni.& in l. adoptionibus.de adopt. Item
tale domicilium non amittitur etiam per relegationem,vt not.
in.l.eius. la.ij.in fi.ff.ad munic.Et in loco originis potest cõueni
ri, & procuratorem constituere,vt.l.papinianus exuli.ff.de mi-
no.A.B. Aduert:qe tamen uia Bartol.in tract.represaliarum.in
vij.quæ.princ.versic.ad secundum.dicit quòd si represaliæ sunt
concessæ contra homines de Florentia, vel Florentiæ: videtur
b quòd non possint exerceri contra ciues[b] Florẽtinos alibi habi-
tantes: quia non dicuntur Florentiæ nec de Florentia : nam ta-
lia verba Florentiæ vel de Florentia,debent intelligi de eo qui
ibi conuersatur & moratur. l.j.§.bestias.ff.de postu. Et magis
hoc casu debemus inspicere accidẽs,quàm originem.& ita cõ-
suluit.d. Albertinus de rampo.refert tamen Barto.alias opi.de
quibus ibi per eum,& tãdem subdit,quò ad illam materiam re-
presaliarum opi.suam, vide ibi per eum. Sed quicquid sit, quò
ad illam materiam. propter verba concessionis repræsaliarum,
quantum ad materiam nostram tenet , quòd s̃.dixi, quòd sola
animi destinatione, vel rerum aut personæ translatione, non a-
mittitur domicilium originis.Ma. Sed domicilium accidentale
bene amittitur relegatione,vt dicam in seq.quæ.in qua etiam la
tius dicam de bannito. Insuper etiam nec per monachationem
amittitur: quia monachus retinet iura agnationis,vt l.Deo no-
bis.C.de Episcop.& cleric.tenet Barto.in l.j.ff.ad muni.moue-
tur:quia quis per monachationem mutat statum in meli9: quia
melior est vita cõtemplatiua,quàm actiua:vt in authen.de mo-
na.in princ.ij quæ.vj.c.sancta.sed per meliorem statum super-
uenientem non perditur ciuilitas:vt l.senatores.ff.de sena.ergo,
&c.Et idem etiam sentit Bart.in d.l.ordine.§.fi.& in.l.ciues.C.
de inco.lib.x.& Dom.m.in c.fi.de paro. vbi etiam idem tenet
in Abbatibus & alijs præpositis ecclesiarum: quia licet effician
tur ciues, vbi habent Abbatiam, vel dignitatem : non tamen
amittunt domicilium originis.& tenet Barto.in.d.l.j.vide quod
dixi.s̃.in vj.q.versi.iiij.&.v.& idem tenet Angel.in. l.hæres ab-
sens.§.j.in fi.ff.de iudi.Aduerte tamen:quia text.videtur velle, a
quòd quamuis difficile sit tale domicilium amittere: tamen vi-
detur amitti posse. vnde si quis domicilio relicto nauiget , vel
iter faciat quærens quò se conferat: atque vbi consistat : hunc
putat Celsus sine domicilio esse.text.est in.l.eius.la.ij.§.celsus.
aliàs est lex, si quis instructus.ff.ad mu.vnde cùm text. simpli-
citer loquatur, videtur quòd vagabundus amittat domicilium
istud.sed hoc non placet glo.ibi, & bene. nisi tale domicilium
casmate perijsset : vt in ciuitate Sodomæ & Gomorræ Adria, b
& Rimensi , Anthiocenæ, & quibusdam alijs : quæ tempore
Alexandri tertij conciuis nostri anno M.clxx.terremotu pe-
rierunt. vel si ciuitas originis passa esset aratrum , vt Troia &
Chartago:vt.l.si vsusfructus.& ibi etiam glo.ff.quib.mo.vsus-
fru.amit.Item Brixia & Bononia semel passę fuerunt aratrum.
vt traditur in proe. digestorum. & Bononia prius vocabatur
b Thesolonia. [c] xj.q.iij. c.cum apud. sed postea ex Principis in-
dulgentia reædificata , fuit vocata Bononia, vt dixi in.c. dile-
ctus.el.ij.j.de simo.in.iiij.q.princ.tradit Io.An.post Ros.in ad-
dit.Spec.in titu.de compe.iudi.adit.versi.xlij.& idem etiam si
ciuitas capta esset secũdùm gl.in d.§.Celsus.per. l.loca.ff.de re-
ligiosis & sump.funerũ.Hoc tamen vt dicit Bart.est intelligen- c
dum,quando esset capta ab hostibus populi Romani,vt à Sara-
cenis.nam tũc perditur beneficium ciuilitatis illius ciuitatis:se-
cus si vna ciuitas capiatur ab alia,vt.l.si quis ingenuã.§.fi.& in
l.hostes.& ibi no.ff.de captiuis. & idem dicit gl.prædicta, si o-
mnes recesserũt: puta,propter ærem pestiferum,aut simile peri
culum morę ibi trahentis,vt in Babylonia.Et aduerte:qa quod
dixi,quòd domicilium quod amittitur, si ciuitas originis passa
est aratrum,vel casmate perijt,aut est capta ab hostibus,vel pe-
nitus derelicta procedit,quãdo ciuitas cum toto territorio ali-
quod prædictorum passa fuit:secus si sola ciuitas,vel pars ciui-
tatis hoc esset passa.argu.l.qui ex vico.ff.ad mu.iunctis his,quæ
tradũtur in l.pupillus.§.territorium.& §.incola.ff.de verbo.si-
gni.vnde non sufficit ciues recessisse à ciuitate,nisi recesserint à
toto territorio:sed si recesserũt de vno loco territorij,& se trãs-
tulerunt ad locum alterius territorij:tunc illa ciuitas esse desi-
nit.se

a ¶Sed Ang. Vide Docto.pręsertim moderniores in d.l.fi.ff.de iuris.om.iud.& cañ.in d.c.vt animarum. & Bal.in l.pe. col.v. de execu. rei iudi.

b ¶ Adde ꝙ dicit Bar.in l.j.§.remouet.vers. & iste.§.inducitur.ff.de postul. & quod not. per Ange. Are.in §.sed naturalia.de iure natur.gen.& ciui.Bald.in cons.clxxxv. libr.v. & Pe.Phi.Cor.in cõsil.clxxvij.lib.iiij.

c ¶No.Bononiam passam aratrum. & adde, quod habetur per Doct. præsertim Ias. in l.j.in iiij. col.in ij. lect.C.de sum.tri.& fide catho. vbi ponit de materia c. cùm apud. hic alleg.

nit,secundùm Barto.in d.§.Celsus.allegat not.per Innoc.in c.
Abbate.de verbo.signi.Insuper etiam dicit glos.in d.§. Celsus.
ꝙ quis potest desinere esse de loco originis per priuilegium:&
ibi senatores,& filij,acnepotes iam nati,speciali priuilegio eximuntur
à domicilio originis,vt l.filij.§.senatores.ff.ad munic.
quod intelligunt ibi gl.& Doc.& bene,quo ad onera:non quo
ad honores.& idem etiam putat Bartol.in d.§. Celsus.per pœnam
impositam,per quam aliqua ciuitas per sententiam Principis
sit priuata omni iurisditione & ciuilitate. nam isto modo,
perditur domicilium ciuilitatis. sicut dicimus in priuato condemnato,
vt in l.quod ad statum. & l.qui vltimo.ff. de pœnis.
Insuper adde,ꝙ is,qui propter aliquod delictum, puta quia legatos
hostium verberauit,hostibus datur:amittit domicilium
originis,seu ciuilitatis:si ab hostibus recipitur:secus si non recipitur,
vt l.fina.ff.de legationib.in captis verò ab hostibus dicendum
est,ꝙ ipsi retinent iura postliminij.de quo iure latè.ff.
& C.de capti.& postlimi.reuer. Et secundùm prædictos modos,
vel aliquem prædictorum modorum propter causas prædictas,
si quis nauigaret quęrens vbi se collocaret: esset sine domicilio,
vt dicit Celsus,vt pōt intelligi.§. Celsus.ꝙ est sine domicilio,
scilicet accidentali,sed nō sine domicilio naturali. Aduerte
etiam:quia etiam speciale priuilegium matrimonij videtur
esse, propter quod mulier nupta alienigenæ videtur amittere
domicilium propriæ originis.Ita not.gloss.in l.origine.C.
de mune.& origi.lib.x.per l.j.C.de mulie.& in quo loco.libro
x.facit etiam l.cùm quædam.ff.de iurisd.om. iudic. & lex fina.§.
item rescripserunt mulierem.ff.ad munici.& Barto. ibi dicit,ꝙ
hoc procedit quò ad ea omnia, per quæ persona mulieris posset
abstrahi à seruitijs viri. Et ideo in loco propriæ originis nō
potest vocari ad honores, munera,seu iudicia. & ita procedat
d.l.j.& d.l.cùm quædam. & §. item rescripserunt. seu quò ad
a alia[a] mulier non mutat originem,per l.assumptio.in princip.ff.
ad munic. Ego tamen reperio zaba.consuluisse contrarium.in
quo consilio simpliciter tenet mulierem mutare originem per
matrimonium,per l.exigere dotem.ff.de iudic.qui tex.nō multum
facit.reperio etiam idem tenuisse dominum Signorolum
de Amadeis,de Mediolano per glos.in l.origine. Sed opinio
Barto.videtur æquior & magis fauere matrimonio: & eam videtur
tenere Domi.me.in c.præce.remittit tamen se ad no. per
Barto.in d.§.item rescripserunt.Et per prædicta dicit Barto.ꝙ
mulier alibi nupta,potest emere possessiones: non obstante statuto,
disponente,ꝙ forensis non possit ibi emere possessiones.
Ego bis consului in quæstione facti, ꝙ offendens nuptam in
alieno territorio,vel in aliena familia,non poterat gaudere beneficio
statuti disponentis,ꝙ offendens aliquem ciuem, vel de
familia,non gaudeat beneficio pacis. vnum consilium incipit,
Generosus miles dominus zelius.Aliud incipit,in causa accusationis,
vbi respondi ad dictum Barto.in l.fina.C. de priuileg.
scho.per sponsalia verò contracta per verba de futuro,aut per
concubinatum,vtrum amittatur domicilium fori originis, vide
quæ dixi in rubri.versicu.lxvj.Et not.ꝙ quæ dicta sunt de
domicilio originis propriæ,arbitror etiam procedere in domicilio
paternę originis:quia ædem sunt ratiōes in hoc casu,quæ
in origine propria. Insuper etiam aduertendum est circa modos,
per quos dixi quæri domicilium ex iuris dispositione, secundùm
quod dixi in vij.quæstio.præcedē.in tertio membro:
quia in illis nō operatur animus hominis: sed iuris dispositio,
& seruanda est ipsa iuris dispositio, nec ex eis potest quis facere,
vt ius non habeat locum in actibus suis,vt l.nemo potest.
ff.de lega.j.& not.in Cle.gratiæ.& ibi de rescrip.traditur etiam
in materia protestationis per domi.Anto.& Moder.in c.cùm
M.s̈.de constitu.& per Bart.in l.non solùm.§.morte.ff.de ope.
noui nuncia.

53 ¶†Circa secundùm membrum princi.de domicilio accidentali,
quod acquiritur animo,seu assumptione : indubitatum est,ꝙ
illud potest mutari,amitti,transferri,& multiplicari per varios
modos.de quibus dicam in sequē.q.faciunt quæ dixis̈.in vj.q.
princi.& etiam in iiij.q.prin.quod tamen est verū:nisi in præiudicium
præuentionis iam factæ,vt dixi in c.præced.& tetigi
in præce.vij.q.ver.v.effectus.

54 ¶†Nonò principaliter quæro qualiter, & per quos actus &
modos domicilium possit mutari & amitti.Solu.de domicilio
originis satis dictum fuit in pręceden.quæstio.adde tamen, ꝙ
statim dicam de bannito & relegato. Sed domicilium accidentale,
quod quisque potest sibi assumere,sicut propria voluntate
potest illud assumere,secundùm ea, quæ dixi in vj. quæstio.
princ.Ita & propria voluntate,re & verbo potest illud amittere:
& ad alium locum transferre,vt l.assumptio.& l.libertus.§.
j.& l.nihil.ff.ad municip.facit c.j.j.de reg.iur.Et aduerte:quia
tex.in l.domicilium.ff.ad munici.dicit,ꝙ domicilium re & facto
transfertur.& glo.in l.origine.C.de mu.& orig.li.x.dicit
ꝙ transfertur re & verbo,& non verbis tantùm. & idem Bal.
in l.fi.C.de muni.& ori. & bene dicit:quia nec solo verbo, seu
sola animi destinatione constituitur, vt dixis̈. in vj. quæstio.
princip.& quamuis Bartol.in l.de iure.ff. ad municip. dicat,ꝙ
domicilium, quod constituitur nuda voluntate, potest nuda
voluntate mutari:tamen intelligitur, ꝙ nuda voluntas nō stet
in finibus solius destinatiōis.Sed debeat ita intelligi,ꝙ vbi aliquis
actus solus non sufficeret ad domicilij constitutionem,vt
puta emptio possessionis, vt domus:aut conductio vel habitatio
parui temporis:si tamen emens , conducens,aut taliter habitans
exprimit, ꝙ hoc facit animo constituendi domicilium,
sufficit: & tale domicilium absq; venditione possessionis nuda
voluntate tollitur :sed quando domicilium ipsa re constitueretur,
vt puta, propter possessionem omnium , vel maioris
partis bonorum:tunc non sufficit solus animus.& hoc subdit
Bartol. in d.l.de iure.dicens,ꝙ incolatus, qui constituitur per
maiorem partem fortunarū,vt l.ciues.C.de incol.& in l.hæres
absens.ff.de iudic.non potest mutari nuda voluntate:sed opus
est facto,vt l.domicilium.ff.ad municip. quod dicit Barto.esse
notandum,per quod dicit semel vidisse quendam forensem cōuentum
pro quibusdam mercantijs,quas habebat:qui conuentus
opponebat,ꝙ non debebat ibi conueniri, cùm non sortiretur
ibi forum. Sed quidam solennis aduocatus actoris respondebat,
ꝙ imò sortiebatur:quia habebat maiorem partem fortunarum
suarum ibi:dicens, clarè constat , ꝙ iste habet hic istas
mercantias:nec constat,ꝙ alibi habeat aliud,ergo est incola. &
fortè non malè dicebat,secundùm Bartolum. nisi probaretur,
quòd alibi aliud haberet, vel nisi probaretur quòd illas mercantias
haberet : tanquam transiens, non tanquam ibi requiescens.
argumentum.l.eius.§. Celsus.ff.ad municip. & sic sentit
Barto.ꝙ per possessionē omnium vel maioris partis bonorum
in vno loco quis sortitur ibi domicilium.de quo dic vt latius
dixi in vj.q.princip. in secundo membro.in princip. Est ergo
conclusio secundùm Barto.ꝙ domicilium accidentale nō trāsfertur
solo verbo:sed opus est facto.& sic re,& verbo ,seu animo.
Et idem voluit Bart.in l.prædicta.§.j.ff. de fun.instru. per
quem tex.no.ibi,ꝙ quando quis recedit à loco,relicta familia
& rebus,non videtur habere animum transferendi domiciliū.
Sed quādo quis recedit de loco cum rebus suis, præsumitur habere
animum mutandi domicilium,secundùm Bart. in l.assumptio.
§.penul.ff.ad municip.per illum tex. allegat etiam no.per
Innocen.in c.iij.de renun.Et idem etiam dicit Barto.in l.domicilium.
ff.ad municip. vbi etiam allegat dictum Innocen.in d.c.
b iij.Sed Innocē.ibi non dicit hoc:sed loquitur de transeunte de
vno beneficio ad aliud.placet[b] tamen dictum Bartol. pro quo
faciunt,quæ dixi in vj.q.princip.in secundo membro, per monachationem
verò & Abbatialem prælaturā,amittitur domicilium
accidentale:cùm debeant esse continuò in monasterio:licet
non amittatur domiciliū originis,vt dixi in q.princ. Quid
autem de domicilio quæsito per adoptionē,de quo dixi in rubri.
ver.iiij.dic,ꝙ soluitur per emancipationem.text.est in l.sed
& si is.ff.ad muni.& probatur in l.in omni.& l.seq.ff.de adop.
cùm si.Insuper etiam hoc domicilium soluitur per relegationē,
vt in l.eius.§.fi.iuncta glo.ff.ad mu.licet enim domicilium originis
nō amittatur relegatione,vt dixi in præce.quæstio.tamē
55 secus est in domicilio assumpto.† Quid autem de bānito,vtrū
per bannum soluatur domicilium originis . de quo remisi me
hic dicturum,ꝙ Bar.in l.fin.ff.de legatio.per illum tex.dicit,ꝙ
si est talis bannit9, qui possit impune offendi: quia dicitur hostis
suæ ciuitatis,vt in l.amissione.§.qui deficiunt.ff.de capi.diminu.
& idem dicit Barto.si est talis,qui sit prohibitus receptari.
argu.eius,quod dicitur de eo,cui est interdictum aquę & igni.
Et ideo dixit Bal.in l.sed & milites.§.sed ignominia.ff. de excusa.
tut.ꝙ si fit proclama,ꝙ quilibet teneatur ire ad exercitiū,
non cōprehenditur bannitus:quia non est ciuis. Et pro prædicta
conclusione , facit quæstio disputata per Vgo. de fon.per
mensem,quam refert Alb.de Rosa.in quæstionibus statutorū.
q.lxvj.in qua dicit,ꝙ staute statuto Vercellis,ꝙ offendēs Mediolanensem,
puniatur in centū:ꝙ si aliquis offendit Vercellis
Mediolanensem bannitum à Mediolano,effectum incolā Vercellis
tali offensione,ꝙ ex ea de iure communi veniebat imponenda
maior pœna centum librarum,vt in incendio,ꝙ hoc casu
non potest vti beneficio dicti statuti:quia ad hoc, vt sit Mediolanensis,
nō sufficit origo:quādo domicilium originis esset
sibi intellectū.alleg.ff.de verbo.sig.l.prouinciales.& reprobat
glo.ibi super verbo,eos:quia secundùm illam glos.nulla fuisset
dubitatio illius legis,per l.ij.& l.incola.ff.ad munici.quàm dicit
determinare quæstionem prædictam : intelligendo eam, vt
iacet. Sed Bartol.in d.l.prouinciales. videtur ibi aliter intelligere

a ¶Quò ad alia &c. Vide Alexā.cōsil. xx.lib.ij.& de ista materia, vide Feli. in proœ.gregoria no.in ix.colū. vbi multa adducit,pręsertim Ant.& zaba.in consilijs, vide tamen Soci. in consi.xxx.in j.volu.versic.circa iiij. & Paul. consilio lxxxix.lib.ij.

b ¶Placet.Tamen. adde Bald. in rub. C.si à non compe. iud. vide etiā not. per Alexan: post Bart.in l.lex Cornelia.§. domū cū seq.ff.de iniur.cano.in c.fin. de paroch.& Bal.in authen. & omnino. C.ne vxor ꝓ ma. & in ru. C.de pœ. iudi.qui ma.iudi.

gere.vide ibi per eum,allegat etiã Vgol.de fon.in l.municeps.ff.ad munici.& l.ciues.C.de incol.lib.x.Sed quantum ad terminos nostros,quò ad effectum perdendi domicilij etiam originis concludũt præfati Doct.quod sufficit,ꝙ non possit stare in loco originis:quod intelligo,quando nec in ciuitate,nec in territorio stare potest,per ea,quæ dixi in viij.q.princip.Sed domi. Nellus de sancto Geminia.in tractatu bannitorũ.in prima parte secundi temporis q.v.& q.lv.dicit,ꝙ bannitus perdit ciuilitatem in his,quæ pertinent ad sui fauorem:sed in his, quæ pertinent ad sui odium,non perdit:si est eius originis.vide ibi per eum.Sed circa prædicta occurrit dubium.quid iuris in exititijs, seu expulsis à ciuitate.Circa quod dicẽdum est,ꝙ tales propter hoc non amittunt domicilium:sed possunt ibi cõueniri.hoc tenet Guid.de Suza.per l.papinianus exuli.ff.de mino.& l.eius.§.fin.ff.ad municip.facit l.de pollicitationibus.ff.de pollici. & quod not.in l.ad cognitionem.ff.quib.ex cau.pos.ea.& ibi per glo.Et ratio est,quia ex quo præsumuntur habere animum reuertendi,non videntur in totum deseruisse:vt l.ex facto.in fin.ff.de hæredi.institu.nisi essent deportati,rei quasi deportati: & quia exularent omnibus bonis confiscatis.Nam tunc conueniri non possunt:sed fiscus illius ciuitatis,qui bona possidet,conuenietur.per l.tutelas.§.si liberta.& l.pertinet.ff.de capi. dimi.& ff.ad leg.Iul.de vi publi.in l.tutores.& in l.j.C.de fideius.secundùm Guid.de Suza.& sequitur Bald.in l.ij.C.de iurisdict.omn.iudi.tenet Specu.in tit.de compe.iud.adi.§.j.versi.quid si aliquis Senensis.& vide quod statim dicam in materia vagabũdi.& satis videtur rationabilis decisio.potest tamen fortè distingui,vt statim dixi de bannito.Ange.etiam in l.hæres absens.§.j.ff.de iudi.sequitur dictam opin.& dicit,ꝙ si bona talis essent confiscata,non posset alicubi conueniri.quod intellige pro cõtractibus antea celebratis:secus si postea celebrarentur do.Anto.dicit,ꝙ si bannitus,aut expulsus,alibi eligit domicilium,poterit ibi conueniri.si autem non elegit domicilium, tunc si non est spes ꝙ cito reuertatur,poterit ibi conueniri,tanquam vagabundus.& hoc etiam videtur fuisse de mente Spec.& est satis rationabile.ad quod allegat notata per eum in c.clericis.s̃.eod.vbi idem tenet dominus meus.

56 ¶†Decimo principaliter quæro,quis sit effectus mutatiõis vel translationis domicilij.Solu.dic,ꝙ aut quis transfert domiciliũ ea intentione,vt retineat primum:quod fieri potest,secundùm ea,quæ dixi in iiij.q.princi.& tunc in vtroq; domicilio potest conueniri:& vterq; locus domicilij habet effectus,de quibus dixi in vij.q.prin.Aut transfert in totum domicilium:i a ꝙ desinit habere domicilium in priori loco.Et hoc casu, quò ad contractus postea celebratos,vel delicta postea cõmissa,nõ potest amplius vexari,aut cõueniri in loco prioris domicilij:sed in loco secundi domicilij:sed quò ad contractus tempore primi domicilij celebratos,& similiter de delictis commissis ibi, vel alibi,si facta est præuentio:mutatio non prodest,quo minus ibi teneatur prosequi,etiam si conuẽtus fuerit ratione domicilij, per ea,quæ latius dixi in c.præce.Si verò nulla facta esset præuentio dic,ꝙ aut loquimur de contractibus,vel delictis ibi celebratis,vel cõmissis:aut alibi.Primo casu dic,quòd aut conuenit̃ ratione contractus vel delicti:& cogitur ibi respondere.concurrentibus tamen his,quæ dixi in c.dilecti.& c.postulasti.s̃.eo.& hoc tenet Spec.in titu.de compe.iud.adi.§.j.ver.quid si debitor.quia licet per mutationẽ domicilij mutetur forus,respectu vel ratione domicilij:non tamen mutat̃ ratione contractus vel

a delicti[a],quia talis forus nõ est mutabilis:quia facta pro infectis haberi nõ possunt:vt in l.in bello.§.factæ.ff.de capti.tenet Barto.in l.cùm quædam.ff.de iurisdic.om.iud.Et est casus apertus in l.ij.C.de iuris.om.iudi.& tenet Do.m.in præce.Adijciẽs rationem:quia si contraxisset,vel deliquisset alibi, quàm in loco domicilij:posset ibi etiam inuitus conueniri,vt d.c.dilecti.& c.postulasti.ergo fortius quãdo cõtraxit in loco domicilij.Quare cum ipso tempore cõtractus & delicti cõcurrerent duo vincula:licet desinat vnũ,videlicet domicilium:non tamen desinit aliud,videlicet locus cõtractus vel delicti. Et sic saltem virtute fori cõtractus,vel delicti,potest ibi conueniri.arg.not.Instit.de nup.§.affinitatis.& eorum,quæ dixi in c.cùm cessante.j.de appel.Aut conuenitur tanq̃ habens ibi domicilium,& dic vt dicam in seq.membro.Si verò loquimur de cõtractibus alibi celebratis,seu de delictis alibi commissis,nec sit ibi facta præuẽtio.Quidam volunt,ꝙ licet mutet domicilium,tamẽ potest cõueniri in loco primi domicilij.hoc voluit Bart.in d.l.ij.C.de iurisdi.om.iud.ibi per illum tex.quem dicit non esse alibi conclu dit,ꝙ licet quis mutet domicilium, quod habebat tẽpore contractus,licet ibi non cõtraxerit,sed alibi:& licet mutet ante prę uẽtionem:nihilominus poterit in tali loco,vbi habebat domicilium tempore cõtractus,cõueniri.quod dicit singulariter notandum.Sed do.Anto.in c.præce.tenet contrarium,per illum tex.& ad d.l.ij.respondet,ꝙ loquitur quando ibi contraxisset.& ita etiam videtur intelligere ibi Cyn.Sed dicit Ioan.de Imo.in c.præce.quòd si prædicta opin.do.Anto.esset vera,tex.in d.l.ij.debuisset dicere,ꝙ debet conueniri vbi habet domicilium:vel vbi contraxit:non autẽ debuit dicere,prout dicit,quòd conuenitur vbi habet domicilium,vel vbi habuit tempore contractus.& sic Io.de Imol.videtur residere cum opi.Bart.pro qua domi.meus in c.præce.allegat rationem:quia contrahendo,videtur tacitè se obligare vbi habet domicilium,& vbi contrahit vt d.c.dilecti.s̃.eo.Nec obst.tex.in c.præce.quia potest intelligi,quando non conuenitur ratione contractus.Sed fortè ratione rei alibi sitæ.Subdit tamen domi.meus ꝙ prædictus tex.nimis restringitur,cùm indistinctè loquatur.Et similiter tex.in l.si quis postea.ff.de iud.& in l.cùm quædam.ff.de iurisd.om.iudi.quæ iura loquuntur indistinctè,& ponderant præuentionẽ.Quare concludit domi.meus dici posse,ꝙ dictum Bar.nõ procedat.& ad illam l.ij.potest responderi,quòd potest intelligi de domicilio vbi cõtraxit:vnde habuit respectum ad id, quod cõ a muniter accidit:aliàs sequeretur absurdum, ꝙ reus non posset conueniri vbi contraxit:cum litera ibi tantum faciat mentionẽ de domicilio præsenti:& de eo,quod habebat tempore cõtractus,cui tamen forus contractus sit principalior respectu conuentionis.Item quia aliàs multum deterioraretur conditio rei:quia posset cõueniri,& vbi habet domicilium,& vbi habuit tẽpore contractus,& vbi fuit initus contractus,quod esse nõ debet.argu.c.translato.de constitu.facit d.c.dilecti.s̃.eo.vbi dicit̃,ꝙ ratione contractus quis potest conueniri vbi domicilium ha b bet,& vbi contraxit.Quare cùm istud domicilium succedat in loco illius:ergo &c.vt argu.c.translato.Ita concludit do.meus in c.præcedenti,& dicit,ꝙ fortè hoc fuit de mente Bart.licet loquatur nimis generaliter.& prædictam opi.tenet Pau.de Cast.in d.l.ij.per d.l.ij.si quis postea.& d.l.cùm quædam puella.& mihi placet.vnde concludo,ꝙ si aliquis ante præuentionẽ mutauit domicilium:de alibi gestis non poterit conueniri in loco dimissi domicilij.pro qua conclusione faciunt,quæ latè dixi in c.qualiter.el ij.j.de accusa.in vj.princip.arti.q.xj.Et ad rationẽ domi.mei potes faciliter respondere:quia aut tu vis,quòd ille videatur obligasse se in loco domicilij,quod tunc habebat: tãquam ibi destinauerit solutionem,& non potest:nisi ratione cõtractus:quia hoc operatur ipsa destinatio solutionis, vt dixi in d.c.dilecti.Aut tu vis,ꝙ videatur habuisse respectum ad domicilium:& tunc tanto tempore videtur esse obligatus,quãto tẽ

b pore durat ipsa quantitas domicilij:quia limitata[b] causa,limitatum parit effectum.vnde illo cessante,cessat potestas ibi conueniendi:maximè quia de natura domicilij assumpti est,vt possit mutari & transferri,vt dixi in viij.q.prin.Quid aut si actor conueniret obligatum tempore prioris domicilij.reus verò excipit dicens,conuenias me in loco prioris domicilij.dic vt statim dicam in iiij.princip.arti.in materia iuris reuocandi domum.Sed dubium maius & notabile occurrit.quid si non apparet, ꝙ taliter obligatus adhuc mutauerit domicilium:sed tamen nõ reperitur in loco domicilij:& conuenitur ibi:vnus comparet pro eo & dicit,ꝙ ipse non intendit ibi respõdere:cùm iam mutauerit domicilium.hanc quæstionẽ non tangunt Doct.Ego habui de facto nunc est quartus annus in causa Comitis Aldribrandi de ylcio,cõtra quem procedebatur hic ratione domicilij sui assumpti pro homicidio commisso per eum extra territoriũ:quia in comitatu de Ylcio quendam de facto suspenderat. Ego inter alia allegaui,ꝙ capitaneus,qui formauerat inquisitionẽ,non poterat cognoscere:ex quo hic non reperiebat̃:& asserebat se mutasse domicilium per discessum suum:cum hic non haberet bona:sed habebat extra territoriũ in ipso comitatu de Ylcio: vnde ad transferẽdum domicilium sufficiebat solus animus cum recessu,per ea,quæ dixi in c.præceden.& ad probationem animi sui stari debebat suo iuramento:maximè propter adiunctũ actum recessus.faciunt not.per glos.Instit.de actio.§.alie.& in c.significasti.j.de homic.vbi vide alia multa iura,quæ ibi allegaui.faciunt etiam,quæ superius dicta sunt.Item facit,quia hic nõ reperiebatur argu.eorum quæ dixi in d.q.xj.in d.c.qualiter.Et etiam ex similitudine fori ratione contractus,quando ibi nõ reperitur per c.Romana.§.contrahentes.eo.tit.lib.vj.& quod dixi in c.dilecti.s̃.eo.in iij.q.prin.secundi prin.arti.ver.sed quęro iuxta prædicta.& per id quod dicit Ang.in l.hæres absens.§.j.ff.de iudi.vbi dicit,ꝙ si aliquis nõ reperitur in loco propriæ vel paternæ originis,nõ potest ibi conueniri.ergo multo fortius in terminis nostris,cũ difficilius mutet̃ domiciliũ originis, quàm assumptionis,vt dixi s̃.in viij.q.princ.Et ex his,Deo duce,hæc materia fori ratione domicilij,cõsequuta est amplum,clarum:& ordinatum domicilium,Sed postquã in domicilio stetimus

a ¶Vide nota.per Alex.in l.cũ quædam puella.ff.de iurisd.om.iud.& Ange.& Pau.in d.l.ij.C.eo.& adde do.Francis.de Are.ĩ cõsi.cxxxvj.col.ij.& iij.

b ¶Limitata causa.de hac regu.vide modern.latè in l.age.in ij.colũ.vbi multa ex hoc deciduñt.C.de trãs actio.

& aliquando de vagabundo mētionē fecimus, placet nunc aliqualiter euagari, & materiam vagabundi assumere. de qua s. in rub. in ver. cxiiij. remisi me hic dicturū: ideò pro clariori expeditione prosequar duas questiones.

¶ Prima erit quis dicatur vagabundus.

¶ Secunda, vbi sortiatur forum.

57 ¶ † Primò igitur quæro quis dicatur vagabundus.[a] Solu. gloss. in l. eius. §. celsus. ff. ad mu. dicit, quòd vagabundus dicitur ille, qui non habet aliqđ domicilium, nec aliquam habitationem. et sic secūdum illam gl. requireretur, ꝙ ciuitas originis suę esset penitus destituta, vt dixi in materia domicilij in. viij. q. prin. & ideò pdicta opi. cōiter reprobatur, vt patet ex his quæ statim dicam, nisi diceres, quòd glo. intellexerit de eo qui non habet domicilium, s. assumptum: vel animo constitutum. communis cōclusio est quòd vagabundus dicitur, qui per mundum vagatur. ita dicit glo. in l. iiij. §. pretor ait. ff. de dam. infect. & sequitur ibi Bar. & cōiter Doct. idem etiā tenet Inn. in c. fi. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. in glos. fin. & tenet etiam in l. hæres absens. ff. de iudi. & idem ego tenui post. d. Ant. & Io. & Imo. in Cle. causam. de elect. & probatur. s. in. j. consti. huius compil. & in c. peruenit. vij. q. j. & in d. l. eius. §. pe. & in Cle. j. §. si verò. de sta. reg. & est bonus tex. & ibi glo. & Bald. in l. j. C. de colo. Palesti. lib. xj. & in l. j. C. de colo. Trecensibus. lib. xj. & tex. gloss. & Bar. in l. j. C. de tyronibus. libr. xij. Et per prædicta iura idem etiam tenet Ange. in d. l. hæres absens. §. j. & tenent Barto. & Bald. in l. j. C. vbi de cri. agi oportet. sentit Specu. & Io. And. ibi in addi. in titu. de compe. iudi. adi. versi. xl. & extra in extrauaga. execrabilis Ioannis. xxij.

58 ¶ † Secundò quero vbi vagabundus sortiatur forum. & sic, vbi possit conueniri. Sol. dic, quòd potest vbiq; conueniri: & in eo habet locum illud dictum, vbi te inuenero &c. in l. j. C. vbi de cri. agi oportet. secundùm Hostien. & Io. And. hic tenet etiam glo. in d. l. hæres absens. §. at si quis. ff. de iudi. in princip. glo. magnæ: ne alioquin creditor ius suum perderet. arg. ff. de ope. lib. in l. quod nisi. §. fi. & ff. de his, quæ in frau. cred. in l. ait pretor. §. si debitorem. & ff. de eo, quod certo loco. in l. ij. & ff. qui satis. cog. l. si fideiusso. §. fin. probatur etiam in d. l. j. C. vbi de criminib[us] agi oportet. & ibi per Cy. per l. j. C. vbi quis decuriali vel cohortali. tenet Host. in sum. huius tit. §. ij. Barto. Ange. & Bal. in d. l. hæres. §. j. & Barto. in l. eius. §. pe. ff. ad mu. Specu. in tit. de compe. iudic. adi. §. j. versi. sed quid si debitor vagatur. motus, ne aliàs creditores defraudentur &c. vt s. dixi. rñdebit ergo vagabundus vbiq;, & satisdabit secundū Spec. & glo. in d. §. at si quis. & in l. ij. §. pe. ff. de iudi. & per glo. in l. ciues. s. de incol. li. x. & ista fuit opi. Pilei. q. xix. & Rofredi beneuentani, qui concludunt, vagabundū cogendum respondere vbiq;, nisi idoneæ caueat de redeundo ad locum domicilij, vel cōtractus: quia vagabundus alium forum non habet: vt l. j. & ij. C. vbi de cri. agi oportet. & s. dixi, & sequitur Ioan. An. in addi. Spe. ad dictū versi. sed quid si debitor vagatur. & Cy. post Pe. in d. l. j. C. vbi de cri. agi oportet. & Bal. post quēdam d. Tho. qui dicit ꝙ hoc pcedit non solùm in delictis, sed etiam in contractibus. facit etiā ad prædicta: quia vagabundus omne priuilegium perdit, vt in l. si quis domesticorum. C. de domesticis & protectoribus. lib. xij. tetigi in c. postulasti. s. eo. sed aduerte: quia inquātum doc. volunt quòd vagabundus debet vel ibi respondere, vel satisdare de respondendo in domicilio: videtur necessariò intelligēdum vel de eligendo domicilium de nouo, vel de redeundo & respondendo in loco vbi prius habebat domicilium: quia si haberet domicilium, non diceretur vagabundus, vt s. dixi, nisi diceres ꝙ Docto. dicunt intelligendo de foro originis, quod domicilium vagabundus non admittit (vt dixi in materia domicilij in viij. q. prin. & in ix.) sed dicit Domi. me. se putare quòd ex quo tempore conuentionis reperitur sine domicilio, & sic fundata est iurisditio illius vbi reperitur, & conuentus est: videtur quòd non sufficiat præstare cautionem, cùm sit præuentus per citationem. ar. c. præce. & l. cùm quædam ff. de iur. omni. iudi. & ar. not. in c. j. de obliga. ad ratiocinia. quia videtur hoc facere in fraudem: ar. optimum in c. ex parte. de priuilegijs. & in c. ij. j. ne cleri. vel mona. & ista fuit opi. Ioā. Cal. in c. j. de rap. per
59 dictā l. primā. C. vbi de crimi. agi oportet. † vbi text. simpliciter innuit (secundùm vnam lecturam) vagabundum posse puniri vbi[b] reperitur: & quòd iudex non tenetur ipsum remittere ad aliam locum. sed opi. contraria posset procedere in eo, qui habet domicilium, sed aliqualiter vagatum. Item aduerte: quia Hosti. in summa huius tituli, §. ij. versicu. quid de vagabundo. posuit aliam mirabilem opinio. quam tetigi in Cle. causam. de elect. dicens sub dubio fortè quòd vagabundus potest eligere locum, vbi cōueniatur. arg. ff. qui satisd. cog. in l. si fideiussor. §. si necessarius. & l. de dic. ff. de iud. in l. hæres absens. quæ iura hoc non probant, & contra hoc dictum facit secundùm do. Anto. l. non vtiq;. ff. de eo, quod cer. loc. & ff. de iud. in l. interdū. posset enim eligere locum valde remotū ad incōmodum actoris. Item possunt induci aliæ rationes superius allegatę. Quare dicit Do. m. se putare simpliciter concludendum esse, ꝙ vagabūdus simpliciter possit cōueniri, vbi reperitur. Et prædicta fuit opi. Cal. quæ mihi videtur de iure satis sustētabilis. Et ita potius arbitror, ꝙ fuerit intētio Hosti. videlicet, secundùm quod intelligunt glos. & Doct. ꝙ vagabundus vel ibi respōdeat vbi conuenitur, vel eligat locum sibi domicilij dimissi originis, vel cōtractus. Et nota ꝙ illud idem, quod dictū est de vagabundo, Spe. in tit. de compe. iudi. adi. §. j. ver. sed pone quidam Lucanus. & ver. seq. & Hosti. in summa huius tit. §. ij. volunt etiā esse de bānito, & expulso à ciuitate seu domicilio suo: quia talis dicitur quasi vagabundus. quod intelligo, nisi fortè, etiam alibi habuerit domiciliū: vel alibi constituerit domiciliū. secundū quod di
60 xi in materia domicilij in viij. q. prin. & etiam in ix. † Vbi autē debeat citari vagabundus: quia non est principalis materia nostra omitto. conclusio est, ꝙ debet ibi citari, vbi consueuit morari, vel vbi magis assiduè conuersatur, vide Innoc. in c. fin. de eo qui mit. in pos. causa rei seruā. tangit etiam in c. quia propter. in c. super verbo, penitus. de cle. & Spec. in tit. de cōpe. iud. adi. §. j. ver. sed nūquid sufficit. & in tit. de rescrip. præsenta. §. ratione causæ. ver. quid si vagatur. & Ang. in l. hæres absens. §. j. ff. de iudi. dixi in d. Cle. causam. de elect. & ex his expeditus sub breuibus iste arg. vagabundi: quia non debet quis esse vagabūdus, & maximè scholaris: aliàs autē efficitur doctorellus, & nō Doctor. glo. pen. tractat qualiter quis sortiatur forum ratiōe rei, & an hoc intelligatur tam de re mobili quàm immobili. in fi. glo. dic de hac materia, vt latè dictū fuit in c. sanè. s. eo. glo. fi. in principi. iustificat tex. allegādo rationes. deinde assumit articulum de priuilegio, seu iure reuocādi domū: intermiscendo, quibus hoc ius cōpetat. & ex quibus causis, & propter quas causas admittatur. In ead. glo. ibi, & Roma communis patria. dic glo. in hoc prin. sentit, ex quo loco cōpetat hoc ius reuocandi domum. de quo latius dicam j. in iij. q. prin. In ead. glo. ibi, nec ius reuocādi domum. dic glos. hic sentit ex quibus causis cōpetat hoc ius reuocandi domum. in ead. glo. ibi, nisi tunc ibi. contraxissent. iuncto ver. istæ personæ. dic glo. hic tangit, propter quas causas qs amittat ius reuocandi domū. In ead. glo. ibi, item qui causa dicēdi testimonij. dic glo. hic tangit, quibus competat hoc ius reuocandi domū: & ex quibus causis, ego dicam in ij. q. & vj. in fin. glo. dic, quia s. vltimo loco post glo. iij. tractauimus de vagabūdo, cōsequens est, vt redeamus ad domū. & quia s. in rubr. ver. cij. remisi me hic dicturū. de hoc iure reuocandi domū. Et quia ipsius articu. materia satis ineptè & imperfectè à maioribus nostris tradita est: ideò vt hanc materiam clarè, plenè, & ordinatè habeas, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, quid sit ius reuocandi domum, & quid differat à iure declinandi forum.

¶ Secunda, quibus competat hoc ius reuocandi domum.

¶ Tertia, ex quo loco competat.

¶ Quarta, ad quem locum competat.

¶ Quinta, in quibus causis seu iudicijs competat.

¶ Sexta, ex quibus causis competat.

¶ Septima, quando hoc ius seu exceptio reuocandi domū proponi debeat.

¶ Octaua, qualiter debeat proponi.

¶ Nona, coram quo proponi debeat, & quis habeat de ea cognoscere.

¶ Decima, qualiter debeat de ea cognosci, & qualiter concedi.

¶ Vndecima, quæ obstent dicto iuri, seu propter quas causas quis amittat dictum ius reuocandi domum.

¶ Duodecima, quis sit ipsius iuris vel priuilegij effectus.

¶ Primò igitur quæro, quid sit ius reuocādi domum, & in quo differat à iure declinandi forum. quò ad primum, qualiter dif-
61 finiatur, seu describatur hoc ius. † Sic dicendum arbitror, ꝙ ius reuocandi domū est priuilegium, seu beneficium, vel facultas, quæ cōpetit existenti extra proprium domiciliū ex aliqua alia necessaria[c] vel quasi necessaria, seu probabili causa, in cōmuni patria, seu loco communi, vel simili: per quā proponens de his, quæ in propria patria gesta sunt, si non est legatus, & si est legatus, etiam de gestis extra propriā patriam regulariter declinat cognitionē iudicis cōpetentis: & illam in aliud tempus à iudice præfigendum, præstita cautione, regulariter ad propriam patriam transfert. hæc diffinitio, seu descriptio probaē ex his, quę latius j. dicentur. Et aduerte, quia illa verba priuilegiū seu beneficium, vel facultas, ponuntur vt genus, verba verò sequentia, denotāt differentias: & illa verba posita in diffinitione dum dicitur, ꝙ cōpetit existenti extra proprium domiciliū. ponuntur propter

a ¶ Quis dicatur vagabundus, vide etiam per Ange. in l. cū hæreditas. la. ij ff. ad Trebel. vbi dicit glo. in l. iiij. §. prætor. ff. d dā. infe. esse sing.

b ¶ Vagabundum vbiq; posse conueniri, tenuit Bal. in l. cū longi. col. j. C. de lon. tem. præs. & Ange. in d. l. heres absens. §. pinde. ff. de iu. Alex. in l. alio. ff. quod cer. loco. & hic etiā per mod.

c ¶ Necessaria. vt apud do. de Rota in antiquis. eo. ti.

propter ea,quæ dicam in ij.q. Quare autem ponantur illa verba,ex aliqua alia necessaria &c. apparebit ex his,quæ dicam in vj.q.princip.Quare autẽ ponantur illa verba,in communi patria &c.apparebit ex his,quæ dicam in iij.q.prin.Quare autem ponantur illa verba de his,quæ in propria patria &c.apparebit ex his,quæ dicam in xj.q.princ.in ver.ix.exceptio.Quare autẽ dixi regulariter apparebit ex his,quæ dicã in ix.q.prin.in ver.ix.& pluribus seq.Quare autem ponantur vltima verba apparebit ex his,quæ dicam in xij.q.prin.Quantum verò ad secundum membrum istius prin.q.quid differat hoc ius reuocãdi domum,à iure declinandi forum.dic breuiter,ꝙ ille propriè declinat forum,qui non est suppositus iurisdictioni,vt in c.præcedenti.Si is,qui reuocat domũ,suppositus est iurisdictiõi:sed ex aliqua causa legitima non subsistente,neq; in iudice,neq; in aduersario,neq; etiam in loco non tenetur tunc respõdere,si reuocat domum,secundùm quod ex j.dicendis latius apparebit.

62 ¶†Secundò principaliter quero,quibus cõpetat hoc ius reuocandi domum.Sol.dic.ꝙ competit existenti extra propriã patriam.Et ideò cõpetit legatis nuncijs, testibus iudicandi causa vocatis,procuratoribus,& quibuscũq; alijs necessariã probabilem,aut quasi necessariã causam in loco cõmuni, vbi conueniũtur habẽtibus,per tex.nostrum tenet glos.nostra,& sequuntur Ioã.And.& Doct.hic.Quæ autẽ sint necessariæ aut probabiles causæ apparebit ex his,quæ dicã in vj.q.prin.dicit tamẽ Bal.in l.ij.§.legatis.ff.de iud,quod hoc ius non cõpetit exemptis.vnde si exemptus ex alia causa necessaria esset in curia Romana, posit ibi conueniri:& non cõpeteret sibi ius reuocandi domũ: quia nõ habet alium iudicẽ,nisi Papam.& quamuis Bald.dicat hoc non esse dubiũ,tamẽ dictum suum mihi non placet.& videtur esse contra tex.in c.fi.de dila.nam ex quo citatio erat facta in curia,& iudicium ibi erat inchoatũ in curia,causa illa debebat solum agitari in curia:& tamẽ ibi competit hoc ius reuocandi domũ,vt dicã j.in v.q.princ.Et ideò dico,ꝙ quãuis quis sit exemptus si tamẽ ex alia causa necessaria,aut iusta est in curia habet ius reuocandi domũ.posset tamen saluari dictum Bal.ꝙ istud non videatur propriũ ius reuocandi domũ:cum omnino teneatur in Romana curia respondere:sed & sic videat̃ potius quoddam ius differẽdi in aliud tempus,vt dicam in v.q.princi. Sed tamẽ ideò potest appellari ius reuocandi domũ:non ex eo ꝙ in propria domo caueat respondere:sed ex eo, quia repetet domũ vt posit suis rebus prouidere & disponere,& etiã præuidere causæ intentandæ seu intentatæ in curia.Et ad prædicta etiam facit:quia contra ius competit etiam vagabundo,vt dixi s.in materia vagabundi in ij.q.princip.

63 ¶†Tertiò quæro,ex quo loco cõpetat hoc ius.Sol.Doct.dicũt
a ꝙ competit ex Roma,vt hic:quia ista est cõmunis[a] patria,vt dicit hic gloss.& est tex.in l.Roma.ff.ad munici.Et ideò nisi hoc ius reuocãdi domum cõpeteret,teneretur quilibet ibi respõdere,vt dicit glo.nostra.& vbicũq; est Papa,respectu spiritualiũ & clericorũ,& vbi Imperator,respectu temporaliũ laicorum, ibi dicitur cõmunis patria, vnde cõpetit ius reuocãdi domũ.& hoc voluit gl.j.& clarius Bal.ibi in l.ij.§.legati.ff.de iud.nec mirum,quia respectu Papæ ibi dicit̃ esse Romana sedes,& Romana curia,vbi est Papa,vt probatur in c.ij.de præbẽ.lib.vj.& ibi not.do.Domi.Et optimè probatur etiã ibi iuncto c.iij.& iuncta glo.ij.not.etiam do.m.in c.dura.j.de cri.falsi.ad idẽ etiam facit quod traditur in c.ego.N.j.de iureiu.Et vt dicit hic do.me⁹ ꝙ papa est ordinarius omnium spiritualiũ.ix.q.iij.c.cũcta per mũdũ.& c.per principalẽ.& s.de ma.& obed.c.solitæ.& oẽs potest ligare & soluere.xxiiij.q.v.c.quodcũq;.& idẽ etiam dicendum in Imperatore respectu temporaliũ,qui est dominus vniuersi,vt l.bene à Zenone.C.de quadriẽ.præscrip.& in l.deprecatio.ff.ad leg.rhod.de iactu.x.dist.c.quoniã.xcvj.dist.c.cũ ad verũ.& c.duo sunt.& c.si Imperator.& d.c.solitæ.ex omni igitur loco,in quo sit cõmunis patria,competit ius reuocãdi domum.vtrũ autem hoc ius competat vocatis,seu existentibus in concilio.Spec.in tit.de reo.ver.item legati.simpliciter tenet,ꝙ sic.& Io.And.hic,in fi.remittit ad not.in c.graue.j.de præben. quidam distinguũt,ꝙ aut loquimur in concilio prouinciali, & nõ cõpetit:quia illic omnes tenent̃ respõdere,ac si citati essent xviij.dist.c.propter ecclesiasticas.& c.quoniam quidem.Sed in cõcilio generali voluerunt hoc ius cõpetere:quia cum tali cõcilio præsit sedes apostolica,ergo cõpetit hoc ius,per tex.nostrũ & per ea,quæ superius dicta sunt.& in c.si.j.de dila.In contrarium tamẽ allegatur,ij.q.vij.§.item Symachus.aliàs est ver.sub §.item Balaam.Innoc.Hosti.& Io.in d.c.graue.concludunt,ꝙ siue conciliũ sit generale,siue particulare pro aliquibus specialibus negotijs emergẽtibus,cõuerteretur in alijs propter quæ nõ est congregatum conciliũ,siue ciuilia,siue criminalia sint negotia,cõpetit ius reuocandi domum:vt d.c.fin.& d.ver.item Symachus.Si verò indistinctè & generaliter fuit facta cõuocatio, siue sit conciliũ generale,siue prouinciale,siue synodus episcopalis,non habet locũ ius reuocandi domũ:si agatur ciuili causa:vt d.c.propter ecclesiasticas.& c.quoniam quidẽ.in criminalibus autem cõpetit:quia in illis nõ tenetur quis respõdere, nisi specialiter sit citatus ad hoc.Et sic citatus,expressis criminibus v.q.ij.in c.fi.secundũ Inno.Hosti.& Ioan.And.& prædicta refert do.Ant.in d.c.graue.ad intellectum c.j.s.de iud.quod ideò ibi fuit facta illa interrogatio,quia ille episcopus habebat ius reuocandi domũ:quia non fuerat specialiter vocatus pro illo crimine,de quo accusabatur do.Pet.de Anch.in d.c.graue.dicit ꝙ ex quo conciliũ est generaliter congregatũ,non cõpetit ius reuocandi domum.& ad c.j.de iud.potest respõderi,ꝙ fuit interrogatus,ne posset postea conciliũ recusare:secundũ vnum intellectum,de quo dic vt latius ibi dixi.ad c.fi.v.q.ij.potest responderi,ꝙ existens in cõcilio posset specialiter citari corã concilio, ad respondẽdum super crimine,super quo accusatur.sed dicit Io.de Imo.in c.graue.in fi.ꝙ quamuis hæc opin.posset defensari,tamẽ in practica seruaretur opi.Inno.Hostiẽ.& Io.An.& mihi plus placet.nec obst.respõsio data ad c.fi.quia posset impugnari:quia si fuisset specificè citatus in causa criminali, cùm sit maioris præiudicij:& fortè talis,in qua nõ potest interuenire procurator,secundũ ea,quæ latius dixi in c.veniens.de accu. aliter disposuisset domui suæ antequàm recesisset:sed aduerte circa prædicta:quia Hostiẽ.in summa in tit.de excep.§.quis sit effectus.in fin.dicit,ꝙ hoc ius reuocandi domũ non cõpetit speciali iure in sola ciuitate Romana.nam idem est in quolibet alio loco,per l.ij.§.legatis.ff.de iud.ibi dum tex.dicit Romę vel alio loco:sed posset dici,ꝙ cùm tex.ille dicit vel alio loco,potest intelligi,scilicet ratiõe cõmunis patriæ:quia hoc significare videt̃ verbum alio.quod videt̃ facere positionem eiusdẽ qualitatis, vt in c.sedes.s.de rescrip.& in Cle.j.de rescrip.& ibi latius dixi, vel fortè posset intelligi de quocũq; alio loco,ad quem quis ex alia necessaria aut probabili causa aduocaretur,vt non teneatur ibi respõdere propter aliã causam:& sic dictio,alio loco faciat relationem qualitatis ad locum,non ad Romam,seu cõmunem patriã:& pro hoc videtur etiã facere tex.in d.§.legati.ibi,in ꝓuincia destinati.iuncta glo.Et ex hoc videtur inferri singularis limitatio ad materiã.c.dilecti.s.eo.& ad c.Romana.§.cõtrahentes.de fo.compet.lib.vj.vt si in loco contractus, quis fuerit ex alia necessaria causa vocatus,habeat ius reuocandi domũ.argu. a prædictorũ:cogitabis,quia nunc venit in mentẽ:& posset quotidie magnũ honorem afferre.de vagabundo nõ est dubium,ꝙ quolibet loco videtur habere hoc ius reuocandi domũ,si satisdat:per ea,quæ dixi s.in materia vagabundi.& procedũt prędicta siue in prædictis locis,in quibus cõpetit ius reuocandi domum esset quis ex causis,de quibus dicam in vj.q.prin.siue per talem locũ transitum faceret,per text.in d.l.ij.§.legatis.iuncta glo.in verbo,destinati.ff.de iud.per l.qui mittuntur.§.qui Reipublicæ.ff.ex quib.cau.maio.facit etiã l.legato.ff.de leg.nisi legatus vel similis,fortè cum re aliena transitum faceret.de quo tamen dic,vt dicam in xj.q.princip.

¶Communis patria.Quomõ autẽ hoc hodie procceda, vide Bart.in l.j.§.cum vrbem. ff.de offi.prefec. vrb.& Ias.latius ĩ l.q Romę.ĩ prin. ff.de verb.obli.

64 ¶†Quartò quæro,ad quem locũ cõpetat hoc ius reuocãdi domum.Sol.dic,ꝙ competit ad domũ domicilij.per tex.in ij.§.legati.iuncta gloss.super verbo,domũ suam.ff.de iud.per l.libertus.§.solo.ff.ad muni.per quẽ tex.idem tenet Host.in Summa in tit.de excep.§.fi.ver.& intelligas.& hoc procedit in iure reuocandi domũ proprio.quãdoq; enim non fit reuocatio ad ꝓprium domiciliũ,sed circũducitur edictum:& alio tẽpore tenetur ibidẽ comparere citatus.per c.fin.j.de dila.de quo latius dicam in seq.q.vagabundus vrrò potest reuocare,vel ad propriũ domicilium vltimum,quod dereliquit:vel ad locum cõtractus vel vbi proximè habitabat.de quo tamen dic vt dixi s.in materia vagabundi.

65 ¶†Quintò quæro,in quibus causis cõpetat hoc ius reuocandi domum.Sol.dicendũ arbitror,ꝙ regula est,quòd vendicat sibi locũ in omnibus causis.ar.tex.nostri.& d.l.ij.§.legati.& tribus seq.qui tex.loquuntur simpliciter & indistinctè:& ideò prædicta secũda regula videtur procedere,siue agatur actione personali,siue reali:quia posideat ibi rem petitã.per l.non aliàs.§.fi. de iud.ille tamen tex.loquitur in legato,in quo est maius priuilegium,vt apparebit ex j.dicẽdis.Et aduerte:quia hoc ius videt̃ habere locũ,non solùm in causa quæ de sui natura nõ est in curia,seu loco cõmuni:sed etiam in causa,quæ de sui natura deberet tractari in eo loco cõmuni,vt quia iam incœpisset ibi agitari iudicium,nec superest causa reuocandi domũ:sed demum superuenisset necessaria causa.nam licet illa causa debeat finiri in dicto loco cõmuni.per l.vbi cœptum.ff.de iudi.& per c.præcedens.tamen cõpetit ius reuocãdi domum,vt in c.fi.j.de dila.& ibi hæc not.do.Anto.d.m.& Io.de Imo.dicit tamen Do.meus

ibi & bene ꝙ ista nō est propriè reuocatio ad domum, vt etiā tetigi in præce, questio. sed solùm circunducitur edictū, & tenētur ibi alio tempore cōparere: vnde potius dicitur ius differendi in aliud tempus. & ad idem facit optimus tex. in l. nō distinguemus. §. itē si quis Romæ. ff. de arbi. ibi dum tex. dicit, nō magis cogeretur. dicitur enim ibi quòd si causa legationis superuenit lite ibi contestata, competit ius differendi in aliud tempus quod facit ad ea, quæ dixi s. in ij. quæst. sed quando competit ius reuocandi domum, satis est ꝙ respōdeat in propria patria, vt s. dixi. & dicam in xij. q. prin. Ex quibus infertur, ꝙ prędicta regula procedit nō solū, si iudicium intentetur durante legatione, vel alia necessaria causa: sed etiā, si prius fuerit inchoata, & legatio vel similis causa superuenit, vt d. c. fi. & d. §. item si qs Romæ. & hic tenet hoc Inn. & sequit̃ Io. An. etiā si lis fuisset cōte.

66 ¶ †Sextò principaliter quæro. ex quibus causis, seu propter quas causas competat hoc ius reuocandi domum. Sol. dic ꝙ cōpetit ꝓpter omnes necessarias, & iustas, seu probabiles causas. tex. est hic. Et est tex. iuncta glo. in verbo, aliam causam. in l. ij. §. legatis. ff. de iudi. Exempla autē necessariæ & iustæ causæ plurima possunt figurari. Prima causa est legationis: & ista est necessaria. text. est in d. §. legatis. & ratio est, vt ibi dicit gloss. ne ab officio subscrip. legationis aduocetur, vt est tex. in l. nō alia. in fi. & in l. de eo aūt. & l. quid enim. ff. de iud. potest etiā sumi ratio ex l. Paulus. §. fi. ff. de le. quoniam legati neꝗ proprijs, nec alienis, sed dūtaxat legatiōis officio se interponere debēt, vt ibi qđ potissimè Venetorū legati obseruare debēt. & hoc ꝓcedit non solū in legato misso à principe, sed etiam in quolibet alio legato, quē aliquis dn̄s, vel cōitas mitteret ad principē, vel Romam. ar. d. l. Paulus. §. j. & dicit hic Inno. & post eum Io. And. quod pro legato, intelligit etiam procuratorem constitutū ad causam ab his, qui habent ius imperandi illi, qui constituitur: qa & iste habebit ius reuocādi domū, vt pro suis causis non cōueniatur, vt in aut. de santis. epis. §. reuerendissimus. sequūtur hic Do. m. & communiter doc. qđ verum arbitror in seq. sed tamē ille, qui propriè est legatus, habet maiora priuilegia, ꝙ̄ talis ꝓcurator. Item prædictum ius competit legato, nō solū si legatio est facta pro negotijs mittentis, sed etiam si sit facta pro negotijs ipsius legati, vt in prælato pro negotijs ecclesię suę, vt in au then. de san. epis. §. siverò episcopo. nisi pro causa, quam contrà alium moueret, iret ad curiam: quia tunc nō gauderet dicto priuilegio, vt j. dicam secundū Io. An. hic. Et aduerte: quia legato competit hoc ius, nō solū cum Romæ est, vel in simili loco sed etiam ex quo creatus est, vt est tex. in l. legato. ff. de lega. tenet Spe. in tit. de lega. §. superest. ver. porrò. Secunda causa necessaria est, si quis sit vocatus à papa vel principe, vt alijs respondeat nam & iste ius reuocandi domū habet in alijs causis, secundū glo. & Io. An. hic per d. l. ij. §. ij. ff. de iu. & v. q. ij. in c. vocatio. & de principe no. gl. in d. §. legatis. per l. nō aliàs. in princ. ff. de iu. facit ff. qui. ex cau. ma. in l. sed & si per prætorē. §. fi. & ff. si quis cau. in l. ij. §. simili modo. Tertia causa necessaria est, si quis vocatus sit ratione ferendi testimonij, vt d. l. ij. §. legatis. ff. de iudi. tenent gl. & doct. hic & Host. in sum. in ti. de excep. §. fi. versic. item si sit probabilis. tales enim necessitantur venire, si de consuetudine sit, vt l. iij. in fi. ff. de testi. imò simpliciter compellunt̃ à prætore vt recognoscant signa, & testimonium ferant ff. de tab. exhi. in l. locum. §. exhibere. & ratio est, secundū gl. in d. §. legatis. ne diu à suis nogotijs aduocētur ff. queadmo. testa. ape. in l. si vnus. Quarta causa est, si quis vocet̃ causa iudicandi. tex. est in d. l. ij. §. ij. ff. de iudi. & tenet Host. in d. §. fi. Quinta causa, ꝗ est probabilis & iusta, & quasi necessaria, est causa appellatiōis nā ei q prouocauit, non imponitur necessitas intra tempora appellationis exercendi Romę, vel in alio loco, vbi prouocatio exercetur respondere alijs prouocantibus sed potest proponere ius reuocandi domum, vt d. §. legatis. & glo. hic & Host. in d. §. fi. & ideo ista causa dicitur quasi necessaria: quia isto non prosequente, rata maneret sentētia prima, secundū Inn. & Ioan. An. hic. Sexta causa, quæ similiter est iusta, & probabilis, est causa reddēdę administratiōis tutelę: vn̄ vocat⁹ Romę, vel ī simi loco reddendæ rationis tutelæ causa, non tenetur ibi iudicium suscipere: etiam respectu alterius tutelæ pro qua non esset vocatus: sed habet ius reuocandi domum, vt d. §. legatis. & glo. hic Ho. in d. §. fi. & dicit hic Inn. ꝙ idem iuris est, si ex alia quacūꝗ causa reddende rationis, administrationis causa vocaretur per l. j. & ij. vbi de cri. agi oportet. Septima causa, quæ est probabilis, est peregrinationis, secundū Inno. & Ioan. And. hic per c. j. j. de peregri. facit qđ dicā in seq. causa. tamen Bart. in d. §. legatis. vbi ꝙ tales etiam non possunt capi ꝓ represalijs in locis per quæ transeunt, per aut. omnes peregrini. C. cōia de succes. dum text. dicit liberè hospitentur. & sequitur Do. me. hic. Octaua causa, est religionis secundū glo. in d. §. legatis. per l. aut religionis. ff. de procur. facit quod dixi in præce. causa. Nona, si pater vadit ad visitandum filiū existentem in studio. not. in glo. in d. §. legatis. ver. nam & diuus per l. necnon. ff. ex qui. cau. maio. & Bart. etiam ibi dicit, ꝙ sicut filius existens in studio nō potest ibi capi pro represalijs: ita nec pater[a] qui venit ad videndum filium qui gaudet eodem priuilegio: vt not. in aut. habita. C. ne fil. pro pat. & sequitur do. m. hic. Et generaliter ius reuocandi domum competit regulariter ex quacunꝗ alia necessaria probabili, aut iusta causa: quis venerit vt hic, dum tex. dicit: nisi pro alia iusta &c. & in d. §. legatis. & concludunt hic doct. & sequitur Spec. in tit. de reo. §. j. ver. item legati. & propter hanc generalitatem dicit ibi Specu. ꝙ comprehendūtur ferè omnes qui cōtinentur ff. & C. ex quib. cau. maio. sed dicit hic Ioan. And. ꝙ nō videtur sufficere, ꝙ causa sit simpliciter probabilis: sed debet esse quasi necessaria, vt dixi de causa appellatiōis, vnde infert ꝙ si aliquis veniat ad curiam causa petendæ restitutionis in integrū contra sententiam aduersus se latā, non gaudebit hoc priuilegio: quia licet causa sit probabilis est tamē omnino voluntaria nō necessaria, nec quasi necessaria: & quia talis dicitur de nouo agere: secundùm Inno. & vt dicit Hosti. ista causa non est sicut causa deuoluta ad curiā per appellationem: nec sententia suspensa sicut per appellationem suspenditur: vt in l. j. in fi. ff. ad turpi. & ideo non ita de facili tribuit hoc ius. item est alia ratio: quia appellatio iniquitatis, sententiæ querelam continet: quæ appellāti imputari non potest: & ideo istam quādoꝗ prosequitur excommunicatus: sed restitutio in integrum continet læsionem prouenētem à proprio errore qui meritò potest imputari errāti: nec habet priuilegiū quod habet ille qui se defendit. quæ ratio colligitur ex l. præfecti. ff. de min. Et idem restitutionem in integrū non potest petere excōmunicatus sicut nō potest appellare. ad quod vide quæ latè dixi in c. sacris. j. de sent. excō. in xix. prin. arti. in v. q. prin. in ij. membro. & maximè in viij. q. dicunt tamē quidam ꝙ quamuis quo ad iuris subtilitatem, prædictæ rationes locum habeant: tamē quo ad veritatem & finalē vtilitatem locum non habēt: quia sicut appellantis non prosequentis appella. rata manet sentētia, & irreuocabiliter perdit ius suū quod prosequendo recuperat: ita etiam est reperire in restitutione in integrū. Et ideo hac veritate inspecta cui pauent canones: vt in c. dilecti. s. tit. j. & in c. fi. s. de transact. distinguendum est ꝙ aut sententia est lata à tali iudice qui potest in integrū restituere: & tunc cum voluntariè non necessariò, vel quasi veniat ad curiam pro restitutione petenda: non habet ius reuocandi domum: aut sententia est lata à iudice qui non potest restituere in integrū: nec patet remedium: saltē commodū citra sedem apostolicam: quæ duo satis æquiparantur: vt l. nepos proculo. ff. de verb. sig. & in c. fi. j. de dila. Et hoc casu habeat locum ius reuocandi domum: cum videatur cōpetere ex causa quasi necessaria. Et sic residet hic Ioā. And. do. m. hic dicit ꝙ ista vltima opi. est æquior: sed cōtraria videtur iustior & magis iuri consentanea. mouetur quia legatus agit, tenet̃ ibi se defendere aduersus omnes: vt dicam in xj. q. Si ergo quādo alium impedit de iure tenetur se defendere: ergo & in casu nostro, in quo impugnat: non de iure cōmuni, sed de iure speciali: cùm à nemine stimuletur videt̃ sibi non competere hoc ius reuocandi domū. Et aduerte: quia ideo dixi ꝙ regulariter competit generaliter ex quacūꝗ alia necessaria causa &c. quia multæ sunt causæ priuilegiatæ propter quas quis cogitur respondere: nec habet hoc ius reuocādi domum. de quibus latius dicam in xj. q. prin. Si verò ob aliā causam nō necessariam, seu quasi necessariam & probabilem sed voluntariam venerit: non habet hoc ius reuocandi domū: vt hic à contrario sensu. & in d. §. legatis. vnde procuratores[b] vel alij nuncij volūtarij, vel qui pro suis negotijs specialibus veniūt: aut si veniant solatij causa: vel pro impetrandis priuilegijs aut alijs immunitatibus: & similibus vel pro procurādis negotijs ecclesiæ aut suis, non habent hoc ius reuocandi domū: secundū Inno. & Ioā. Andr. hic, & Archid. v. q. ij. c. vocatio. & Spec. in tit. de reo. versi. item legati. vbi dicit ꝙ ita seruat curia.

67 ¶ †Septimo principaliter quæro quando proponi debeat hoc ius reuocandi domū. Sol. dic ꝙ ante lit. contest. secūdùm Inno. Io. And. Pe. Abb. & moder. hic per tex. nostrum. dixi in v. nota. quod tamen videtur limitandum, secundùm Specu. in tit. de reo. §. j. ver. quid si is cui competebat: nisi talis citatus cui cōpetebat hoc priuilegium reuocandi domum: ante lit. contest. obtinuit, vel succubuit in aliqua interlocutoria nec appellauit: quia licet postea petat sibi concedi ius reuocandi domū illud non habebit. & ita dicit fuisse pronunciatū. ar. not. in c. inter monasterium. j. de re iudi. & idem tenent hic Inno. & Io. And. ad quod vide quæ dicam j. in iij. princi. arti. Item ego arbitror limitandū si modo hoc ius reuocandi domū competebat ante lit. contest. secus si incœpit competere post litem cōtestatā: quia hoc casu, arbitror

a ¶ Imò nec frater nec familiares. ita dicit Bar. in l. ij. §. legatis. ff. de iudi.

b ¶ Nisi essent ꝓcuratores constituti ab eo, qui potest imperare. si is enim, vt legatus, habet ius reuocādi domū, vt Abb. hic dicit & iste s. repetijt.

arbitror illud posse proponi, etiam post litem cõtestatã per ea, quæ dixi s. in præced. q. in ver. prima causa. iunctis not. in c. pastoralis. j. de excep. Et indubitatũ esse arbitror in legato, propter priuilegium legatiõis: vel etiam vbi daretur similis causa: cùm non debeat impediri in officio legationis. ad quod bonus tex. in c. fi. j. de dila. sed in reliquis causis, de quibus dixi in præced. q. subsisto. cogitabis: quia nunc venit in mente.

68 ¶ † Octauò principaliter quæro, qualiter proponi, seu peti debeat hoc ius reuocandi domum. Sol. dicendum arbitror, ꝙ ille, cui competit tale ius, debet comparere, & narrare qualiter ipse comparet vigore citationis de eo factæ in tali causa, ad petitionẽ talis, & ꝙ cùm hoc sit, quòd ipse ibi sit ex alia necessaria causa, videlicet tali: & sic exprimat aliquam causam legitimã, propter quam cõcedatur hoc ius reuocandi domum, vt dixi in q. præced. nec venerit instructus & paratus pro causa, ad quam nunc citatur: ideò proponit ius reuocãdi domum: & petit, ꝙ in causa prædicta contra eum intentata, nõ procedatur ad vlteriora: cùm ipse reuocet domum: & sic petit, quòd ad propriam domum remittatur. & hoc omni meliori modo & c. vt hic probãtur hæc, & in l. ij. §. legatis. & seq. ff. de iud. & in c. fina. j. de dila. Et aduerte: quia licet prædictũ c. fi. concedat dilationẽ in aliud tempus, & non ad propriam domũ: sed in eodẽ loco: tamẽ põdero, ꝙ tex. ille dicit, quòd competit ius reuocandi domum. ad quod vide quod dixi s. in iiij. q. princ. Et sic patet ex prædictis, a ꝙ iste non debet proponere declinatoriam[a] iudicis, per ea quæ dixi s. in j. q. princi. qui enim declinat, præsupponit se non esse suppositum iurisdictioni illius iudicis: vt d. c. præcedẽti. sed proponens hoc ius reuocandi domũ, præsupponit se suppositum: sed ex aliqua iusta causa non tenetur ibi tũc respõdere. & idem tenet ibi do. meus in iij. not. Et ita ego intelligo, quod dicit Ange. in l. ij. §. sed si dubitetur. ff. de iud. vbi dicit, ꝙ iste conuenitur coram iudice suo, sed ex priuilegio declinat.

69 ¶ † Nonò principaliter quæro, corã quo debeat proponi hoc ius reuocandi domũ: & quis habeat cognoscere de dicto iure. Solu. dic, ꝙ coram iudice, coram quo quis citatur: & ipse iudex habet cognoscere, vtrũ proponendi, cõpetat dictum ius: vt l. ij. §. sed & si dubitetur. ff. de iud. iuncta l. vbi cœptum. & l. de qua b re. eo. tit. Et si dubitet̃, an sit legatus[b] prætor cognoscet de hoc vt l. legato. ff. de leg. item proponi potest coram arbitro, seu coram iudice arbitrũ compellente, si fortè arbiter contra legatum in illo loco cogat arbitrium dicere: poterit enim legatus coram ipso arbitro, vel corã ipso iudice compellente proponere hoc ius: nec cogetur arbiter sententiam dicere, sicut nec pars iudiciũ exercere: aut iudicium suscipere: vt l. non distinguemus. §. item si quis ratione. ff. de arbi. nisi fortè existens in legatiõe compromiserit, vt dicam j. in xij. q. princi.

70 ¶ † Decimò principaliter q̃ro, qualiter debeat cognosci, & qualiter cõcedi hoc ius. Sol. Host. in summa in tit. de excep. §. fi. ver. si autẽ dubitetur. dicit, ꝙ iudex summatim discutere & cognoscere debet, vtrũ competat hoc ius. potest enim dubitari, an sit legatus, vt dixi in præced. q. & sic, vtrum habeat ius reuocandi domũ, vel an causa sit legitima: & si constat hoc ius sibi cõpetere, promittet & cauebit in quam diem compareat, secundũ ea, quæ dicam in xij. q. prin. vertitur etiã in causæ cognitione, vtrũ causa intentata sit talis, quæ indigeat celeritate, vel cuius dies sit exitura, secũdũ glos. & Anto. in l. sed & si restituatur. §. ædium. ff. de iud. vel si alia causa subsit impeditiua, secundũ ea, quæ vid".
debimus in xj. q. prin. non ergo sufficit allegatio causæ vel qualitatis tribuẽtis hoc priuilegium, sed exigitur probatio: nisi forte qualitas esset notoria, secũdũ Host. & Io. And. hic. nec obst. tex. noster in fi. dum dicit allegasset: quia Hosti. & Io. An. hoc supplẽt, & probasset. & sic apparet, ꝙ hoc ius conceditur causa cognita: licet summariè: vt d. l. ij. §. sed si dubitetur. ff. de iud. vbi prætor debet causa cognita statuere & c. Et si iudici constiterit hoc ius cõpetere, debebit concedere, præstita cautione in quem diem promittat in iudicio sistere in loco, ad quem reuocat, quę cautio non intelligitur fideiussoria, sed satis est ꝙ nudo verbo præstetur, & tenet: vt d. §. sed & si dubitetur. & l. pen. ff. de iud. sol. licet quandoq; teneatur satisdare, vt dicam in xij. q. princ. & sic patet, ꝙ vno tempore cauetur, & alio tẽpore agitur. dicam in xij. q. nec obst. quòd ex quo iudex non habet cognitionẽ super principali, nec exercitatio litis ad eum pertineat: nõ videat̃ posse talem diem statuere: & talem cautionem pręstari facere: quia simile videm⁹ in iudice à quo appellatur qui statuit appellanti terminũ ad arripiendum iter, & ad comparendũ corã iudice ad quem, cum actis & monumentis causæ, licet non possit eidem præfigere terminũ ad probandum, vel litẽ prosequẽdũ: vt j. de appel. c. personas. Et similiter coram laico opponit̃ exceptio respiciens spiritualitatem. nam opponenti laicus præfigit terminum ad comparendum corã iudice ecclesiastico, iuxta not. maximè per Bart. in l. quoties. ff. de iudi. secundùm Ange. tu vide ad prædicta plura quæ dixi in c. calumniam. de pœn. in ix. princip. articu.

71 ¶ † Vndecimò principaliter quæro, quæ obstẽt dicto iuri reuocãdi domum, seu propter quas causas quis amittat dictum ius: & sic, quæ exceptiones impediant dictum ius. Sol. dic, ꝙ causæ & exceptiones hoc priuilegium repellentes sunt plurimæ.

72 ¶ † Prima, ex qualitate personæ, secundum ea, quæ dixi in ij. q.

¶ Secunda causa, ex qualitate loci, secundũ ea, quę dixi in iij. q.

¶ Tertia, ex qualitate causæ intentatæ, per ea, quæ dixi in v. q.

¶ Quarta. propter illegitimitatem causę propositæ, per ea, quæ dixi in vj. quæstio.

73 ¶ † Quinta, si conuẽtus omisit proponere hoc priuilegiũ, quod procedit quò ad eum, qui eũ conuenit, contra quem nõ proposuit hoc priuilegium. nam ex quo non proposuit, sibi præiudicauit, per ea quæ dixi in vij. q. sed non præiudicauit sibi quo ad alios, respectu quorum nõ amitteret tale priuilegium. arg. l. voluntariè. C. de excusa. tuto. cum suis concordantijs, & sequitur hic Ioan. Andr.

74 ¶ † Sexta causa, seu exceptio exclusiua huius iuris est similis p̃ced.: si proponens non proposuit debito tempore, secundùm a ea, quæ dixi n vij. q. vel si obtinuit, aut succubuit in alia interlocutoria, vt ibi dixi.

¶ Septima, ratione ineptæ propositionis, secundùm ea, quæ di b xi in vij. quæstio.

75 ¶ † Octaua exceptio, si proponens hoc ius durante causa dicti iuris & priuilegij concessiua, cœperit alium conuenire: vt l. ij. §. sed si agant. ff. de iu. & tenet hoc glo. & sequũtur Doct. & ratio est in promptu: quia postq̃ alium conueniunt, iustum est vt se defendere teneantur. j. de mut. pet. c. j. & ij. & quia quod quisq; iuris & c. s. de constit. cùm omnes. cum alijs vulgatis. aduerte tamen: quia prædicta exceptio recipit plures limitationes.

¶ Prima est: quia procedit solùm dicta conuentione durante: secus si finita sit causa per talẽ intentata, vt in l. sed & si restituatur. ff. de iud. & ita dicit ibi glo. & sequitur Ang. Si tamen legatus durante legatione incœpit conuenire; & finita sit legatio, & deinde causa intentata adhuc durante, de nouo fiat legatus, non arbitror ipsum cogendum: sed habet ius reuocandi domũ, per tex. in l. non distinguemus. §. item si quis. ff. de arbi. & idem videtur dicendũ. arg. illius tex. iuncta l. ij. §. legatis. ff. de iud. & iuncto tex. nostro, si alia legitima causa ad hoc ius concedendũ durante cœpit agere, & causa priuilegiata sit finita, & demum durante causa, intentata alia causa priuilegiata superuenit. facit c. fina. j. de dilatio.

¶ Secundò limitatur, si actũ sit per viam actionis: secus si sit in- c tentatum officium iudicis, secũdũ aliquos: per tex. in d. l. sed & si restituatur. & ibi hoc tangit glos. quæ limitatio est falsa: secun c dùm Ange. ibi, quia ita agit[c] qui implorat officiũ iudicis, sicut qui actionem proponit, vt Instit. de offi. iudi. in princ. quia l. ij. §. sed si agant. gñaliter loquitur, ꝙ agẽs amittit hoc priuilegiũ.

¶ Tertiò limitatur, vt teneantur respõdere illi, vel illis dũtaxat quem vel quos cõueniunt, & nõ alijs. hoc sentit glos. in d. §. sed d si agant. per tex. in auc. de sanctis. episc. §. reuerendissimi apocrisarij. per quem tex. hoc tenuit Iac. Balduini. & hãc opi. videtur sequi Hosti. in tit. de excep. §. fi. ver. sed nunquid si conueniat. glos. verò in d. §. sed si agãt. videtur potius tenere & inclinare in opi. ꝙ omnibus tenentur respõdere. nec obst. §. reuerẽdissimi. quia secundùm glos. ibi agebat nomine mandãtis, & nõ suo. & ibi etiã hoc tenet glo. & hanc opin. tenet hic Inno. in glo. mag. & ad §. reuerendissimi. responde, ꝙ non loquitur, quando legatus sit conueniendus pro sua persona: sed dicit illum legatum constitutum procuratorem ad causam cogendam subire reconuentionem, ab his tantùm, contra quos agit. Et prædicta opin. plus mihi placet: quia dictus §. sed si agãt. dicit aduersus omnes se defendere compelluntur.

¶ Quartò limitatur per ea, quæ dicta sunt in præcedenti limitatione. si modo legatus, vel similis agat nomine proprio: secus si agat nomine alieno: quia tunc non potest nomine proprio recõueniri ab alio, vel etiam ab illo, quẽ nomine ecclesiæ, vel episcopi conuenit, pro qua causa est ibi legatus, per tex. in d. §. reuerendissimi. quem Rayne. quantum ad hoc dicit nõ esse alibi. & optimè probat ille tex. dum dicit, contra ecclesiam, aut cõtra episcopos eorum proponere, & sic non contra ipsos legatos.

¶ Quintò limitat̃, nisi legatus aut similis ageret pro iniuria sibi illata, vt dicit hic glo. nostra prope fin. per text. in d. l. ij. §. sed si agant. ff. de iudi. Et idem dic si ageret, ratione damni illati. & ratio ponitur ibi, ne aliàs contumelijs & damnis afficiatur, aliàs d enim esset in potestate cuiuslibet, vel eũ iniurijs[d] & dãnis afficere, vel eũ dum se vellet vindicare, subijceret iurisdictioni: sed aduerte: quia videtur ꝙ prædicta limitatio nõ procederet in le-

a ¶ Adde pro hac differẽtia Ro. cõsil. clxix.

b ¶ Si dubitetur, debet ipse p literas legationis probare: aliàs nõ credit̃ l. j. C. de mã. princi. & alibi Feli. in rub. decretalium. vbi disputat, an gratia Principis possit testibus p̃bari. adde ꝙ Cardinali legato creditur, sine literis. Abb. consi. xviij. lib. ij. ij. colũ. & ꝙ ex literis legationis probat̃, dicit Bart. in l. ij. §. sed si dubitetur. ff. de iudi.

c ¶ Et est eadẽ ratio. ergo idem ius statuẽ. est l. à. Titio. ff. de verb. oblig. l. illud. ff. ad le. aquil. & adde ea, quæ dicet j. in x. exceptionę.

d ¶ Pro ista ratiõe adde bene facere tex. in c. prelatis. de homici. lib. vj.

gato: quoniam legatus durante legatione, non potest sine permissu principis de alijs suis negotijs contra aliquem dare libellum: vt l. is qui legatione. ff. de leg. & probatur in l. Paulus. & l. legatus. eo. titu. ar. à speciali. Sol. dicit Hosti. ꝙ prædicta procedunt, quādo esset eis permissum agere, vel prædicta intelligun tur in alijs, quibus cōpeteret dictum priuilegiū reuocandi domum: & non in legatis. ego arbitror posse solui aliter, & melius videlicet, ꝙ si legatus agat, licet agere non possit, ꝙ potest conueniri: quia non debet esse melioris conditionis, qui agit cōtra legis prohibitionem, quàm ille, qui agit iure permittente: vt in c. eum qui. de præben. lib. vj.

76 ¶ † Nona exceptio seu causa est, si legatus vel similis contrahit, vel pergulam teneat durante legatione, vel alia legitima causa: vt l. ij. §. omnes. & l. si legationis. ff. de iudi. & in aut. de sanctis. epis. §. reuerendissimi. in fi. & ratio ponitur in d. l. si legationis. ne aliter detur potestas legātis sub specie legationis, alienas res ferendi ad domū. est tamen aduertendū, ꝙ legati in hoc habent maius priuilegium, ꝗ̄ alij, qui habent ius reuocandi domū. quoniam legati nō possunt cōueniri, nisi de his, quę tēpore legationis ibi contraxerūt: vt d. §. omnes. & d. l. si legationis. & in l. de eo. & in l. cū furiosus. §. fi. ff. de iudi. sed si ante legationē contraxissent, etiam Romę, nō possent ibi cōueniri: nisi in casu speciali. de quo dicam j. in ver. xx. exceptio. alij verò præter legatos, quibus cōpetit hoc priuilegiū, tenentur respōdere apud sedem apostolicā: seu in cōmuni patria, de omnibus cōtractibus celebratis extra locū suæ iurisdictiōis: quamuis nō fuerint celebrati durāte tēpore legitimę causę tribuentis ius reuocandi domū: quia tales solùm priuilegiū habent in his, quę intra ciuitatē, vel prouinciā propriam cōtraxerunt: non autē extra: vt in d. l. ij. §. item si extra. ff. de iud. & hoc etiā tenet hic Inno. & Io. And. Et ratio est: quia nō debet actor arctari ad sequendū domicilium rei, cùm alibi sit contractū, per ea quæ dixi in c. dilecti. §. eo. iunctis his, quæ dicā j. in iiij. prin. artic. Et ratio: quia casui prędicto non cōuenit priuilegium reuocandi domū. legati verò nō solū de his, quæ cōtraxerunt extra prouinciā, sed etiā de his, quę contraxerūt in Italia, vel Romæ, si ante tempus legationis cōtraxerunt speciali. priuilegio habēt ius reuocandi domū: vt d. §. oēs. & l. cùm furiosus. §. fi. Et quāuis ille tex. videaꝉ velle, ꝙ possint conueniri, si in Italia cōtraxerint. tamen glo. ibi exponit in Italia, hoc est in vrbe Romana: & sequūtur Doct. vel potest dici iudicio meo, & melius, & singularius, ꝙ tex. ille singulariter velit quòd sicut durāte tempore legationis, si cōtrahit Romę potest ibi cōueniri. Item si dū esset in legatione veniēdo Romam contraxit in Italia. nō obst. §. omnes. quia loquiꝉ de cōtractibus factis extra tempus legationis. & secundū istum intellectum, ille tex. non impropriatur, sicut impropriatur exponēdo in Italia, hoc est in Roma, vt exponunt Doct. Et aduerte: quia non solū si Romæ contraxit simpliciter, durante tempore legationis, sed etiā si prius contraxisset simpliciter: & postea durāte legatione Romæ constituisset illud debitū: amittit hoc beneficiū reuocādi domum, vt in l. eū qui. §. j. j. respō. ff. de consti. pecu. sed si ante legationē legatus contraxisset, quāuis constituisset se Romę soluturū: si tamen non cōstituit se soluturum legationis tēpore, si existēs legatus cōueniatur, habet ius reuocandi domū. iste est tex. in d. §. j. ij. respon. & in l. cùm quæritur. ff. de leg. à cōtrario sensu: quia promissio intelligitur facta, si ibi reperiaꝉ, nō tanꝗ̄ legatus. & ita intelligendo soluitur notabiliter cōtrarietas d. §. omnes. & l. cùm furiosus. §. j. & d. l. eum qui. §. j. tam in primo, quàm in secūdo responso. & d. l. cū queritur. quę cōtraria reputantur difficilia apud legistas: sed sic intelligēdo, sicut intellexi, faciliter reducunꝉ ad concordiā. aduerte tamen: quia prędicta limitatio est limitanda. Si modò legatus non contrahat tanꝗ̄ viator, & aduena: quia si cōtraheret tanꝗ̄ viator & aduena [a] sicut non posset conueniri in loco contractus: ita nō potest conueniri Romę, vt probatur in l. heres absens. §. j. ff. de iudi. & in c. Romana. §. contrahentes. de fo. compe. lib. vj. dixi latè in c. dilecti. §. eo. in ij. prin. arti. in iij. q. prin. ver. xj. quæro. vnde sicut nō potest ibi conueniri ratione contractus: ita nec legatus potest ibi cōueniri. hoc tenet Ang. in d. l. hæres. §. j. sed gl. ibi in ver. quot quot. dicit, ꝙ licet legatus contraxerit tanꝗ̄ aduena vel viator, potest tamē ibi cōueniri propter duplex vinculū, videlicet cōtractus, & cōmunis patrię: quia in cōmuni patria non habeꝉ illa cōsideratio. vtrū quis cōtraxerit vt viator: cùm etiā de cōtractibus alibi celebratis possit quis ibi conueniri. & hanc sententiam fuerā imaginatus anteꝗ̄ viderem glo. sed tñ maturius considerando, nō videꝉ ꝙ hoc possit procedere: quia si cōtraxit Romę tanꝗ̄ materno: non videtur ꝙ possit ibi conueniri ratione communis patriæ, si est legatus, & proponi ius reuocandi domum: quod ostendiꝉ: quia ratione cōtractus solius, non habita consideratione cōmunis patriæ, nō posset ibi cōueniri, vt statim dixi. ratione verò cōis patriæ, non cū ipse sit legatus, & habeat ius reuocandi domū. hæc tamen limitatio nō ꝓcedit nisi in legatis: qa in alijs habentibus ius reuocandi domū, dicimus quòd illud non habent de contractibus gestis extra propriam ciuitatē, vel prouinciam. nisi diceres, quòd cōtractus celebratus ab aliquo extra prouinciam tanꝗ̄ aduena & viator, videtur celebratus nō extra prouinciam, sed quasi in ꝓpria ꝓuincia, in qua tacitè videtur conuenisse se soluturum. secundùm ea, quę superius dixi & sic etiam ipsi videntur habere ius reuocandi domū. & sic pręualeret opi. Ange. nisi diceres, quòd cum hęc duo simul iungantur, ratio cōis patrię, & ratio contractus, non dicatur cōtractus celebratus tanꝗ̄ à viatore: & sic pręualebit intellectus gl. facit c. j. de treu. & pa. & tex. in c. ex parte. §. e. & quod ibi dixi post D. m. cui intellectui applaudūt iura ī materia nostra loquentia quæ nunꝗ̄ distinguunt, vel ponderant, an tales habētes ius reuocādi domum contraxerint tanꝗ̄ viatores, vel aduenæ, vel nō facit etiam: quia in communi patria non quis propriè est aduena vel viator. & iste articulus est satis disputabilis. Et prædicta adde his, quę dixi in d. c. dilecti. in. xj. q. & ibi vide opin. d. Anto. quam ibi recitaui.

77 ¶ † Decima exceptio, seu causa propter quam amittiꝉ hoc priuilegium reuocandi domū est, si legatus vel similis, quasi contraxerint tpe legationis: dummodo cum certa persona quasi cōtraxerint. per l. cùm quæritur. ff. de lega. iuncta l. contraxisse. ff. de act. & obli. & iuncta l. oēm. & l. interdum. §. fi. ff. de iud. Et his, quę superius dicta sunt de contractibus: secus si quasi contractum sit cum incerta persona, & ideò, quamuis legatus legationis tpe habeat hæreditatem, non pōt ibi conueniri à creditoribus vel legatarijs, cum quibus tunc tēporis quasi contrahitur, vt in l. apud Iulianum in fi. ff. quibus ex causis in pos. eatur. Sed habet ius reuocandi domum, vt in l. de eo. ff. de iudi. sc̄dm Ang. & bene, iudicio meo, licet glo. ibi videatur simpliciter velle, quòd legati ex quasi cōtractibus gestis tpe legationis, non amittat ius reuocandi domum: quanuis quasi contraxerint legationis tempore licet secus sit in contractibus, vt s̄. dixi. Et sic quo ad sortiendum forum glo. vult, quòd non sunt paria, obligari ex contractu, & ex quasi cōtractu. quod est cōtra dictam l. cùm quæritur. iuncta d. l. cōtraxisset. & d. l. interdum. §. fin. facit tex. & qđ ibi no. Doc. in l. heres absens. §. j. & ad hoc vide qđ dixi in d. c. dilecti. §. eo. in ij. prin. ar. in. xij. q. prin. Et hæc dicta cōiunge cum his, quæ ibi dixi. aduerte tamen. qa licet non possint conueniri, tamen tenentur satisdare creditoribus & legatarijs: aliter creditores & legatarij mittunꝉ in possessionem rerum hęreditariarū, custodiæ causa, vt d. l. de eo. iuncta l. sequenti. ff. de iudi. & iunctis glo. & dicit ibi glo. quòd ista satisdatio est cum fideiussoribus, licet illa, quę regulariter præstatur de respondendo in patria, sit nuda cautio, vt dicam in. xij. q. princip. aduerte etiam: quia sicut nō pōt conueniri, licet hæreditatem adeat: ita etiam non pōt legatus conueniri, si ei restituta sit hæreditas ex trebelliano. ratione fideicommissi vniuersalis: siue à sponte restituēte, siue à coacto illam recipiat. tex. est in l. sed & si restituatur. ff. de iudic. nec ob. ꝙ si à coacto recipit, sequitur, quod egit contra eum. Et sic videtur, quod debeat posse conueniri. per ea quæ dixi in. viij. exceptione. quia vt dicit glo. j. in d. l. sed & si restituatur istud est: qa contra hæredem, qui tenetur restituere nō agitur: sed imploratur officium iudicis. quod dictum in vtroꝗ̄ casu videꝉ falsum. nā agere dicitur etiam ille, qui implorat officium iudicis. vt dixi in. viij. exceptiōe. item qa restitutio hæreditatis petitur iure actionis: qa adiens hæreditatem est obligatus fideicommissario, ex quasi cōtractu per aditionem, vt dixi, vnde conuenitur actione ex testō. sed anteꝗ̄ adeat non est obligatus fideicommissario. Et ideo ad adeundum, compellitur officio iudicis vt in l. & si fine. C. ad trebel. secundùm Angel. in d. l. sed & si restituatur. in prin. & ideo solu. prędictę glo. non videtur bona. vnde gl. j. ibi soluit contrarium. Secūdo modo, quod talis non potest conueniri finito iudicio, quod intentauit ad cōpellendum hæredem institutum, vt adiret vel vt restitueret: sed eo iudicio durante, posset, vt dixi in. ix. exceptione. Si tamen legat⁹ esset institut⁹ hæres, & grauat⁹ restituere hęreditatē, & adiret: licet ipse non posset conueniri durante legatione. si tamen eam restitueret fideicommissario, posset fideicommissarius cōueniri: quia priuilegium legati, cùm sit personale, non transit in fideicommissarium, vt d. l. sed & si restituatur.

78 ¶ † Vndecima exceptio, si legati vel alij durante tempore legationis delinquunt, ipsi vel eorū serui non possunt propter hoc conueniri: nec habent ius reuocandi domum. tex. in l. non alias §. j. ff. de iudi. & tenet gl. nostra hic. & Inno. Ioan. An. & Doc.

79 ¶ † Duodecima exceptio si legatus fideiuberet pro alio tempore legationis: propter hoc enim amittit ius reuocandi domum: nisi sibi illud reseruauerit [b], vt est tex. in l. cū furiosus. §. j. ff. de iu.

Decimatertia

a ¶ Si legatus cōtrahat tanꝗ̄ viator & aduena Romę nō pōt ibidē conueneri. est art. disputabilis, vt hic diciꝉ. & vide Pau. in l. hęres absens. ff. de iud. limita ēt istā limitationem, qn̄ legat⁹, qui cōtraheret adeūdo hæreditatem: qa tunc non perdit ius reuocandi domum. ita probat tex. ī d. l. de eo. ff. de iu. & ibi Ang. nota.

b ¶ Nisi illud sibi &c. & sic ex solo facto videtur renunciare priuilegio suo: nisi protestetur. facit l. si tamen. ff. de ædi. edi. & solet dici meli⁹ rem facto, quam verbo declarari. c. dilecti. vbi gl. de ap. not. mo. multa in l. si ita scriptū. ff. de lega. j.

80 ¶†Decimatertia exceptio, si tempore legationis vel similis priuilegij, incipiat possidere aliquam rem in communi: quia vigore illius rei potest conueniri rei vendicatione, vt l. si legationis. ff. de iu. secus si ante legationē incepisset possidere, vt l. nō aliàs §. j. ff. de iu. & ibi per glo. & Do cto.

81 ¶†Decimaquarta exceptio, si legatus transiret cum re aliena, quia potest conueniri, non obstante legatione: nec haberet ius reuocandi domum, secundùm Ang. in l. si legationis. in fi. ff. de iudi. ad hoc saltem, quòd res illa sequestretur, vt puta, si trāsiret cum equo alieno, vt no. in l. si fideius. in fi. & ibi per Ang. ff. qui satis. cog. & idem tenet Spe. in tit. de compe. iud. adi. ver. quid si quis per locum vbi dicit, quòd saltē tenebitur satisdare. ad qđ vide qđ ipse in titu. de satisdando. §. dicto. in prin. Et ad hanc materiam vide quod dixi in c. iij. s̄. eod. ver. secunda declaratio.

82 ¶†Decimaquinta exceptio, si compromisit durante legatione ex quo ad compromissum, vt possit arbiter cogi sententiam dicere, non habet ius reuocandi domum. secus autem si prius cōpromisisset: & postea superuenisset, legatio, vt est tex. in l. nō distinguemus. §. item si quis Romæ. ff. de arbi. hoc tamen vltimo casu, si ipse peteret compelli arbitrum, cogeretur respōdere: & arbiter posset compelli ad petitionem partis aduersæ, vt d. l. nō distinguemus. §. illud.

83 ¶†Decimasexta exceptio, quæ impedit ius reuocandi domū est si actio sit tempore peritura. nam hoc casu, causa cognita iudex in eum iudicium dabit, vt saltem litem contestetur. tex. est in l. & si restituatur. § sed & si dies. ff. de iud. nec ob. l. ij. §. in oībus. eo. ti. vbi dicitur quòd talis protelatio, hoc est ad domum reuocatio, debet procedere sine temporali damno creditoris. & sic innuit quòd interim præscriptio debet dormire. & sic videt̄ sequi quòd dies non potest exire: quia respondeo quòd procedit sine damno creditoris in effectu: quia aduersus exitum restitutio imploratur: & etiam ad hoc, vt dies non exeat, succurrit hoc remedio litis contestationis. secundùm Ang. in d. l. sed & si restituatur. §. ædium. Et ponit gloss. in d. §. in omnibus. licet ponat alias opi. sed hec placet. Et aduerte: quia si p li. cote. nō ꝓuideretur: quia esset talis actio, quę non perpetuaretur per lit. conte. qualis est actio de dolo, vt C. de dolo. l. fi. tunc cogeret̄ legatus aut similis, totam causam vsq; ad fin. peragere, vt dicit glo. in d. §. sed & si dies. quam Ang. dicit singularem, ex qua cōcludit ꝙ propter imminentem necessitatem habens ius reuocandi domum cogitur semper procedere vsq; ad actū, per quē euacuatur necessitas & hoc communiter tenent Doc. Et ex prædictis infero quòd vbicunq; ad perpetuationem requireretur sentētia, cogetur legatus, aut similis, perseuerare vsq; ad sniam.

84 ¶†Decimaseptima exceptio sit, quæ indigeat celeritate [a] vt

a puta, si contra legatum, vel eum, qui habet ius reuocandi domū agatur occasione damni infecti. si enim causa indigeat celeritate, nō potest proponi ius reuocandi domum: aut præstare cautionem de damno infec. aut agente, vicinum admittere in possessionem, vt l. sed & si restituatur. §. ædium. ff. de iud. Et idem dicunt hic Inno. & Ioan. And. in causis electionum & similib9 quę celeritatem desiderant, quæ sunt tempore periture: quia in talibus non habet locum ius reuocandi domum. per l. ij. §. pe. ff. de iu. & d. §. ædium. & j. de appel. c. oblatis. & ff. de ferijs. in l. j. §. sed excipiuntur. & duabus sequentibus. & j. de ferijs. c. licet. & c. fi. qđ procedit in electionibus prelatorum. secus in electione canonicorū, in quibus non est tm̄ periculum in mora, secundùm Inno. Hostiē. & Ioan. Andre. & placet etiam Do. me. qui dicit hoc esse notandum. Et idem tenet hic Henricus Bohic ar. eorum quæ leguntur & no. in c. cùm ecclesia Vulterana. & c. ne pro defectu. s̄. de ele. & archi. v. q. ij. c. j.

85 ¶†Decimaoctaua exceptio vbicunq; propter hanc reuocationem ad domum posset aliquo modo præiudicari aduersario si non responderet. nam tunc cogitur respondere, & actum celebrare per quem prouisum sit aduersario: vt est tex. notabilis in l. si legationis in prin. ff. ad senatusconsul. Trebel. vbi si legatus suspectam dicat hæreditatem: cogitur etiam legationis tempore iudicium accipere. & licet deliberare se dicat, an habeat: cogēdus est adire: sed non vt statim restituat: sed vt reuersus domū si putauerit sibi expedire, commodo falcidiæ vel testamēti vtatur, vel si non putauerit, restituat totam hæreditatem, ne onera patiatur: & ratio est: quia aliàs posset præiudicari fideicommissario vniuersali: si fortè moreretur añ aditā, & restitutā hæreditatem: quia euanesceret fideicommissum, vt l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad trebel. non ergo debet ei nolle responderi in pręiudicium fideicommissarij, cuius ius perire posset. ad quod faciunt, quæ dicta sunt in duabus præcedentibus excep. maximè

b quia in hac iudicij acceptione, legatus non multum occupatur [b] in officio suæ legationis, vt diciti tex. in d. l. si legationis.

86 ¶†Decimanona exceptio quādo id qđ petitur in iudicio à legato, vel ab alio, qui habet ius reuocandi domū, est tale ꝓpter qđ legatus in legationis officio, vel alius in negotio, vel officio suo non impedit: vt si petatur, ꝙ respondeat interrogationi, vel alij causæ, de qua potest se faciliter expedire, secundū dominos de Rota decis. lxxxix. in antiquis. arg. l. si legationis. in princ. ff. ad Trebel. sed tu aduerte: quia licet ratio illius tex. multū faciat, tñ illa non videtur esse sola ratio: sed assignatur etiā ratio, quando pars aduersa dānificaretur propter non respondere: & ideò videtur posse attentari, ꝙ dicta decisio procedat, quando coniungeretur periculum aduersarij, si non responderet.

87 ¶†Vigesima exceptio, si est legatus & finitū sit temp9 legationis. nā finito tempore, finitur ius reuocandi domū, vt l. ij. §. planè. ff. de iu. facit C. de resti. mili. l. j. & dicūt hic Inno. & Io. An. ꝙ licet finita sit legatio, tamen donec parat se ad reditū, habet ius reuocandi domum: vsq; quo in domum redierit, vel redire potuerit: & intellige, non de qualibet domo: sed de illa, ex qua suscepit legationē. & ita sentit glo. in d. §. planè. inquantū dicit, ꝙ finita legatione, potest præueniri, intelligendo cum aliquo tēporis moderamine. per l. ratum. ff. de solu. cum simi. Et idem tenet Hostien. in sum. in tit. de excep. §. fi. versi. & quod dixi per iura prædicta, & per l. si cui. §. tandiu. ff. ex quib. cau. maio.

88 ¶†Vigesimaprima exceptio, fauore dotis. nā si vir habens alibi domiciliū contraxit matrimonium Romæ ibi recepit dotē, & ibi existens legatus, ab vxore diuertit: non habet priuilegiū reuocandi domū. licet legatus aliàs haberet. tex. est in l. si vxor. a ff. de iud. & istud est speciale fauore dotis. secundū glo. ibi, in vltima solutione. quam sequitur Ang. ibi. & in l. exigere dotem. eo. tit. specialitas autē consistit in hoc, quia licet legatus contraxerit Romæ, matrimoniū & dotem ibi receperit: tamē videtur domicilio se constituisse soluturū. per not. in d. l. exigere. & ibi b per Bart. Bal. & Ang. & per do. Anto. & do. m. in c. j. j. de spōs. vt vobis dixi superioribus diebus legendo illud c. in voce, ꝙ prima lectione tenet Bal. in l. j. C. de sum. trini. & Archi. xij. di-

c stin. c. illud. dixi latè in c. dilecti. s̄. eo. [c]

89 ¶†Vigesimasecunda exceptio. ratione renunciationis. si fortè renunciauit quis huic priuilegio reuocandi domum: nec mirū, quia fauori pro se introducto: regulariter quis potest renunciare: vt in l. si quis in conscribendo. C. de pac. dixi latè in c. si diligenti. s̄. eod. c

90 ¶†Duodecimò principaliter quæro, quis sit effectus propositionis istius iuris reuocandi domum. Sol. effectus est, vt verbū sonat. videlicet, vt ad domū propriam, reuocet ad iudicē domicilij cognitionē illius causæ: & ab eo iudice aduocet, corā quo conuenit̄, vt hic. & in l. ij. §. legatis. & in l. sed & si restituatur. §. ædium. ff. de iudi. cū alijs iuribus s̄. alleg. & sicut legati aut similes habentes & proponentes tale ius reuocandi domū, non coguntur ibi suscipere iudicium: ita nec iuramentū decisiuū coguntur subire: vt est tex. in l. sed & si restituatur. §. j. ff. de iud. & in l. tutor. §. fi. ff. de iureiur. & in l. in contractibus. §. illo. C. de nō d nume. pecu. est etiam effectus, quia tenetur talis proponēs cauere de iudicio sisti intra terminū per iudicem assignatū, in l. ij. §. sed si dubitetur. ff. de iudi. sed circa prædicta insurgit multiplex dubitatio. Primò ad quid teneatur cauere, seu quid cōtinere debeat dicta cautio. circa quod quidam voluerunt, ꝙ caueri ad diē certam sibi assignatam redire ad curiam, seu ad omnem patriā, vt sic ibi se defendat. arg. c. fin. j. de dila. & est expressum in d. §. sed si dubitetur. Inno. verò dicit, quòd sibi plus placet, ꝙ nunꝗ debeat dare cautionem de se defendendo in curia: sed solùm ꝙ respōdebit corā suo iudice ordinario. arg. d. §. legatis. & hoc sequitur hic Io. And. dicit tamē ꝙ Hosti. plus placet prima opi. d. Anto. nititur concordare, quòd causa est talis, quæ potest tractari coram inferiore: quia non est ardua: & procedit secunda opi. Inno. si modò iudiciū non erat inchoatum ante legationē, aut causa est ardua: seu iudicium erat cœptū ante legationem: & cedat prima opi. & opi. Hosti. sed dicit hic do. m. quòd non credit, quòd Hosti. habuerit alium intellectū: quia tunc dictum suum nullum haberet dubium, seu effectum. glo. in d. §. sed & si dubitetur. sentit opi. Inno. & eā clarius sequitur ibi Bar. & hæc verior, secundū do. m. cùm in prædicto §. sed si dubitetur. nihil

d dicatur de redeundo: sed tātum ꝙ debet præstare cautionem [d] de sistendo in iudicio certa die. & in §. legatis simpliciter dicitur ꝙ non compellitur ibi iudicium subire. hæc opin. mihi placet, quādo persona, vel causa de sui natura, aut ex priuilegio deberet esse in curia: sed si persona ex priuilegio non posset cōueniri nisi coram sede apostolica: vt quia exemptus, secundū quod dixi in ij. q. prin. vel causa de sui natura, propter ipsius grauitatem & excellentiam, deberet esse in curia, vt in c. vt debitus. in fi. j. de appel. vel etiam ex accidēti, vt quia ante legationem, vel similem causam cōcedentis hoc priuilegium, causa fuisset in curia, vel communi patria inchoata. per l. de qua re. & l. vbi cœ-

a ¶Adde qđ notat Alex. ratiōe celeritatis in l. j. in ij. no. ff. de dam. infec. & per moder. ibidem.

b ¶Quia est actus momētaneus, vt dicit Pau. & Alexan. in l. si delegatus. in princi. ff. ad trebel. vbi latius de hoc & ibi limitant præfati Doc.

c ¶Adde Alex. in consil. cj. lib. iij. & de ista exceptiōe vide latius p Bar. & doct. in l. exigere dotē. ff. de iudi. & Bal. qui plurifariā limitat eā l. in rub. de priui. dotis.

d ¶Cautionē iuratoriam tantū, secundū Bart. in l. fin. C. vbi in rem actio. & vide quę dixit Alex. post Bar. in l. sancim9. C. de verb. sig.

ptum.ff.de iud.& probatur expresse in c.fi.j.de dila.& ad idē allego tex.optimū de iure ciuili,in l.nō distinguemus.§.si quis Romæ.ff.de arbi.quem tex.induxi ibi s.in v.q.princi.sed posses dicere,vt ibi dixi,quòd istud non est propriè ius reuocandi domum:sed differendi in aliud tempus.proprium enim ius reuocandi domū videtur esse,vt promittat sistere in loco,ad quē reuocat,vt dicit gl.in d.§.sed & si dubitetur.aduerte tamē:quia si iudicium nō esset inchoatum ante legationem Romæ aut in simili loco,sed esset inchoatum tempore legationis: fortè quia dies esset exitura,vel ob aliam similem causam,secundùm ea, quæ dixi in præced.q.ver.xv.& seq.tunc enim sufficeret cauere sistere iudicium,& finire in propria patria,vt est in l.sed & si restituatur.§.sed & si dies.ff.de iud.vbi tex.dicit,vt litem contestetur:ita vt in prouinciam trāsferatur.nec obst.l.vbi cœptū. quia,vt dicunt Ang.& Bal.in d.§.ædium.& bene hoc facit necessitas. Et nota circa prædicta, ꝙ licet quis habeat in cōmuni patria ius reuocandi domum,& in cōmuni patria conueniatur, & ipse proponat tale ius,teneatur cauere,& sibi assignetur terminus ad sistendum in iudicio,secundū quod dictum est.tamē si interea aduersarius vellet eum cōuenire in propria patria,teneretur respondere:aliàs fieret missio in possessionē si nō esset qui eum defenderet:sed antequàm fiat missio,cognati tūc sunt interrogandi & citādi,& amici:an velint defendere:vt ff.quib. ex cau.maio.in l.ait prætor.& l.seq.& ff.quib.ex cau.in pos.ea. in l.hoc autem.secundùm Inno.hic,& Hostien.in sum.in tit.de excep.§.fin.versi.item hi coguntur.vbi dicit, ꝙ defendetur per procura.nisi reipublicę causa absuerint,vt in l.j.& ij.ff.eum qui appellat &c.& l.j.ff.apud eū à quo appel.& mihi placet.quod tamen est intelligendum,vt traditur in dictis iuribus:& in alijs iuribus ibi in glo.alleg.Item dubitatur circa cautionem,qualis debeat esse ista cautio.Sol.dic,quòd sufficit nuda promissio,vt dicit tex.in d.§.sed & si dubitetur.aliàs sequeretur absurdum, quòd per viam indirectam cogeretur iudicium suscipere:cùm fortè nō reperiret ibi cautionem.& idem tenent hic Inno.Hostien.& Io.And.& Hosti.in summa de excep.§.fi.ver.si autem dubitetur.& glo.in d.§.sed & si dubitetur.dicit tamen glos.ibi, quòd fortè erit pœnalis.Et idem tenet Spec.in tit.de satisd.§. ij.ver.illud.nisi fortè sit suspectus:quia tūc teneretur cauere etiā cum fideiussoribus.arg.l.si fideiussor.§.fi.ff.qui satisd.cog.& ff. de offi.pręsi.in l.senatus.secundùm glo.& Spec.in dicto loco. sed Dy.& Iaco.Butr.tenēt cōtrarium in d.§.sed si dubitetur.& bene secundùm Ang.& Doct.quia secundùm aliam opi.glos. & Spec.nullum esset priuilegium legatorū,& aliorum, quibus competit hoc ius:quia semper possent allegari suspecti:cū sint subitò recessuri:& nec Romæ aut in patria cōmuni,vel eius territorio possideant immobilia.sed aduerte,quia imò videtur, ꝙ præponens hoc ius reuocandi domum,debeat satisdare: & sic cum fideiussoribus,& non nuda cautione,vt est tex.iuncta glo. in l.de co.ff.de iudi.Solu.dic,quòd ibi loquitur de alia satisdatione,quàm sistendi in iudicio intra terminum statutum.Nam ibi satisdat de legato & debito soluendo,ex quo ibi adiuit hæreditatem,secundū quod dixi s.in ij.q.princi.sed quò ad terminos nostros de cautione sistēdi in iudicio,sufficit quòd sit nuda. Et ex prædictis colligitur casus,in quo quis satisdat corā vno iudice,& vno tempore,& vno loco de defendendo corā alio iudice,& in alio tempore,& in alio loco.pro quo facit.ff.de iu.fo. in l.penul.ff.de lib.causa.in l.ordinarij.§.si is.& ff.de adul.in l.si adulterium.§.fin.& in d.l.senatus.Ex his Deo duce ista materia iuris reuocandi domum,cum longè ampliori & ordinatiori dote reducta est in domum suam,& in locum suum.

¶ Vlterius,quia s.in rubri.ego dixi me hic examinaturum.iiij. prin.articu.in quo venit tractādum,quid si in persona alicuius concurrunt plures qualitates,per quas concludatur multiplex forus:ita ꝙ possit varijs in locis conueniri,vtrum ad actorem, vel ad reum pertineat fori,vel iudicis electio:circa quem arti.in primis ego pono istam regulam,quòd electio pertinet ad actorem.hoc expressè tenet gloss.pen.in c.dilecti.§.eo.per not.in c. cùm sit.§.eod.& ibi etiam tenent Docto.cōmuniter,licet aliqui contrà.idem tenet Spec.de compe.iud.adi.§.j.ver.quid si debitor.per l.non vtiꝗ.ff.de eo quod cer.loco.tenet do.m.in d.c.dilecti.per illum tex.vbi dicit esse casum:quia conuentus ibi volebat conueniri in proprio domicilio:sed actor eum trahebat ad locum contractus,& præualuit actoris electio,vt dicitur ibi.vnde potest conuenire illum,& vbi cōtraxit,& vbi domiciliū habet reus:& sic electio pertinet ad actorem,vt ibi dixi in j.q.ij. princip.articu.idem tenet glo.in c.statutum.§.cum verò.de rescrip.lib.vj.in verbo,recuset.& in l.fin.C.vbi in rem act.tenet etiam domi.m.hic,licet remittat se ad not.in c.dilecti.vbi etiam ego in materia contractus tenui istam opin.in iiij.q.princ.in ij. princi.arti.per not.in l.iij.ff.de eo quod cer.loc.tenet etiā Ioan. And.post Hosti.in c.quāto.§.de offi.ordi.in glo.pen.dixi post Gofr.in c.fanè.§.eo.ver.xij.declaratio.& probatur a.à speciali eorū,quæ infrà dicam.Aduerte,quia Io.And.post Hosti.in d. c.dilecti.§.glo.penul.dicit,ꝙ caueat actor,qui elegit vnū iudicē, vt non recurrat ad alium:quia si sic faceret,caderet à causa,vt l. vna.in fi.C.de asser.tol.quod cōmuniter[a] reprobant hic Doct. & do.Ant.& do.m.& Io.de Imol.hic.& Doct.in c.ex tenore. §.de rescrip.vbi Inno.& Doct.dicunt ꝙ prædicta l.vna.in fi.loquitur in casu speciali fauore libertatis.tenet Gul.in l.ij.C.de iur. om.iudi.sed Ange.in l.si fideicōmissum.in fi.ff.de iud.tenet cōtrarium,quando instantia adhuc nō esset finita.& vide quod dixi in c.præced.in xv.prin.fortè latius dicam j.in tit.vt lit.pen. vbi melius conuenit,vide quod latè dixi in c.fin.j.de mu.peti. in xij.princi.articu.prædicta tamē regula primò fallit in scholaribus,qui in tribus iudicibus,quos habet,secundū formam auth. habita.C.ne fil.pro pat.possunt eligere coram quo malint cōueniri.tex.est in d.auth.dū tex.dicit huius rei optione data scholaribus,coram magistro,vel doctore suo,aut ipsius ciuitatis episcopo &c.Et si coram alio conueniantur,videntur habere solum priuilegiū,vt possint sibi eligere magistrū,vel ciuitatis episcopum.aduerte tamen:quia glo.in d.auth.dicit,ꝙ etiā possunt sibi eligere potestatē:quia ipse est iudex ordinarius omniū ibi contrahentiū.quare licet ab illa auth.habeant priuilegiū exemptionis à iurisdictione ordinaria,& ꝙ possint sibi eligere dictos iudices:tamē ordinarius non perdit iurisdictionē.facit l.fi.C.de iurisdi.om.iudi.sed dicit Saly.ꝙ dubitat,vtrū prædicta glo.bene dicat:quia licet scholaris cōuentus sub potestate,possit cōsentire in eum,& non vti priuilegio suo circa eligendū doctorem, vel episcopū:tamen vbi cōuentus est corā episcopo vel magistro suo,an possit eligere potestatem:in vno actore dubitādū est,quia prædicta facultas concessa scholaribus exorbitat à iure,& à regula cōmuni,quam supra posui:ergo non extendēda ad alios iudices quā expressos in d.auth.Subdit tamē Saly.quod pro glo.facit,quia conuentio facta sub episcopo vel doctore, facta est ab actore putante ꝙ scholaris velit vti priuilegio: sed cum dicat,ꝙ non vult cōueniri nisi sub potestate,videtur dicēdum,ꝙ potest velle nō vti priuilegio suo:secus si potestatē eligeret tanꝙ vnum de tribus:quia hoc casu,putat Salice.ꝙ non possit quæ opi.satis mihi placet.Et aduerte:quia si scholares eligant sibi rectorem,qui ex forma statuti habet iurisdictionē inter scholares:scholaris conuentus corā episcopo vel magistro, poterit sibi eligere rectorē,& cōuentus corā rectore,poterit illum recusare & eligere doctorē,vel episcopū:quia propter rectoris creationem alij non perdiderūt suam iurisdictionē.argu. eo.quæ not.in l.fi.C.de iuris.om.iudi.secundū Sali.in d.auth.habita.quod ꝓcedit,nisi ex forma statutorū aliud disponatur:fortè ꝙ scholaris necessariò conueniendus esset sub rectore : quia tunc seruanda forēt statuta.A.B.sed aduerte:quia hæc q.dependet ab alia q.videlicet,vtrū auth.habita.quæ loquitur in elect.habeat locū in rectore scholarium.circa quā Zab.mouetur,quia licet in illa auth.nō fiat mētio de rectore,hoc ideò processit: quia tunc temporis scholares non faciebāt rectorē:vnde verisimile[b] est,ꝙ si tunc habuissent rectorem,illam iurisdictionē dedissent etiam rectori,Et sic hodie rector videtur adiunctus iudicibus nominatis in d.auth.habita.sed Bal.in d.auth.sentit contrariū dicēs, ꝙ scholaris conuentus corā doctore non potest eligere rectorem:quia tex.ibi non dat optionem,nisi in tribus iudicibus,scilicet potestate,episcopo,& doctore.cum ergo de rectore nihil dicat,ergo &c.arg.l.si verò.§.de viro.ff.sol.mat.& hanc opin. sequitur do.m.in disputa.quæ incipit Gandulfus in primo dubio.Mouetur,quia cùm illa auth.sit ius priuilegiatiuū & speciale,non debet extendi ad non expressa: præsertim contra iuris cōmunis regulas.c.porrò.& c.fanè.de priuileg.vij.q.j.c.petisti. Quinimò videtur dici posse secūdū eum,ꝙ etiā si scholares tūc fecissent rectorem,Imperator non dedisset illi iurisdict. quam dedit alijs:cùm rector sit cōmuniter iuuenis,et sodalis scholariū vnde saltem in casibus,de quibus ibi non videtur fuisse danda tanta potestas.Quare putat,ꝙ scholaris hodie cōuentus coram rectore nō posit,mero iure inspecto,illius iurisdictio.declinare,& eligere sibi episcopū,doctorem, vel potestatē, secundùm formā d.auth.habita.mouetur principaliter:quia per illam auth. habita.non datur iurisdictio,nisi illis tribus iudicibus:ergo cōuentus coram rectore nō habet illam optionē.nec obst.si diceres rectorē non habere potestatē suprà scholares,cū d.auth.habita.det illā tribus iudicibus,vt l.cōsulta diualia.C.de test.quia respō.ꝙ illa auth.dedit dictam iurisdictionē illis tribus in fauorē scholarium,vt ibi colligitur manifestè:ergo possunt in parte renūciando illi fauori,eligere sibi rectorē:vt l.si quis in cōscribendo.C.de pac.& c.ad apostolicā.de reg.cū simi.nō enim est præsumptio,ꝙ Imperator priuilegiando ibi scholares,voluerit eis tollere

a ¶ Cōmuniter reprobatur opi.Ioā. And.& Hosti.vide de Alex.in l.quāuis.ff.de dā.infe. cum simili.vt per Feli.in c.ex tenore.in vj.col.versi. perdere.§.de rescrip.

b ¶ Facit quod dici solet ij.tale pactū. §.fi.vbi gl.est singul.ff.de pac.vbi dicit Bal.in ij.notab.ꝙ in legibus, omne id dispositum videtur, quod est verisimile factum legislatorē fuisse si de eo fuisset interrogatus, & adde Ro.q eleganter loquitur in consi.cv.incip.viso themate.& alexan.in l.Titius.§. Lucius.ff.de lib. & posthu.

tollere potestatem eligendi sibi rectorem. Nec quòd ob gratiã concedatur &c. contra regulam, quod ob gratiã. de reg. iur. lib. vj. & C. de leg. l. quod fauore. Item iura volunt, ꝙ scholares faciant vniuersitatẽ, vt in c. quia in causis. de ꝓcur. & in prooemio vj. Cle. j. ergo cõcludunt, ꝙ habeant iura vniuersitatis: inter quę est hoc, vt possint sibi eligere rectorẽ, vt l. fin. C. de iurisd. om. iudi. Et eligẽdo sibi rectorem, perdũt quò ad eũ beneficiũ optionis concessum per d. auť. habita. cum succedat dispositio. d. l. fi. qua cauetur per iniquum & temerarium esse, ꝙ illi de collegio prætextu militiæ, dignitatis, vel alterius qualitatis, debeãt declinare iurisdict. rectoris collegij. nec habent in hoc de quo scholares conquerant. cùm per ele. rectoris, quo ad eum, recedãt à prouisione legis: vt l. fi. C. de pac. cõue. tam super do. nec ob. quod cũ virtute d. l. fi. non liceat illis de collegio declinare iurisdi. potestatis, cùm cõcurrat cum rectore collegij. & cũ prætextu auť. habita. hoc licet, vt ibi. si ergo licitum est declinare iurisdi. potestatis, eligendo aliũ ex illis tribus: ergo fortius debet licere declinare iurisdi. rectoris, eligẽdo aliquẽ ex illis tribus: cùm potestas sit maior rectore: vt d. l. fi. & per Inno. in c. dilecta. de exces. præ
a la. in fi. quia si vinco[a] vincentẽ te, ergo & te, vt in c. authoritate. de exces. præla. lib. vj. ad hoc respõ. quia potestas erat iudex necessarius: vt d. l. fin. meritò ius voluit prouidere scholaribus. sed rector est voluntarius, vnde eligẽdo sibi rectorẽ, recedũt à prouisione legis, vt dictũ est ergo &c. facit c. ab arbitris. de offi. deleg. lib. vj. cõcludit ergo do. m. ꝙ mero iure inspecto, scholaris conuentus corã rectore nõ potest declinare suã iurisdictionem supponẽdo se iurisdic. potestatis, vel episcopi, aut doctoris. Et hoc dicit esse notãdũ tanꝙ nouũ, & verissimum. & idẽ dicit si scholaris conueniať corã aliquo ex illis tribus, vt non possit eligere rectorem vniuersitatis, secundũ do. m. in dicta disputatione. vbi subdit, vtrũ d. auť. habeat locũ in clericis, quo ad optionem. de quo ibi diciť. & ibi concludit, ꝙ respectu iudicũ laicorũ nullo modo habet locũ: quia laicus nõ est capax iurisdi. cõtra clericũ vt in c. cũ non ab homine. s. de iud. dixi latè s. tit. ij. c. j. nec obst. opi. Nico. de Mata. & Bal. in d. auť. habita. distinguentiũ, ꝙ aut clericus venit ad studiũ licẽtiatus à iure, vt quia venit ad studiũ theologiæ: vt in c. fi. de ma. Et hoc casu, cleric⁹ potest vti dispositione illius auť. etiã quò ad iudicẽ laicum: quia lex & princeps potuerũt super hoc disponere. & videtur disposuisse, dãdo licẽtiam veniẽdi ad studiũ. quod patet ex eo, quia vt dixi auť. habita. est inducta in priuilegiũ scholariũ: cũ ergo concedant esse in studio, videnť dispensare super his, quæ sequunť ad illud. ff. de
b re iudi. l. quidã consulebat. C. de nup. l. imperialẽ. §. si militis. sicut monachus[b] licentiatus ad studiũ, videtur habere licentiã ad agendũ super factis studij. l. si longius. §. fi. de iu. Et idẽ dicit de licentiato ad studiũ per summũ põtificẽ. Si verò solũmodo est licentiatus à prelato, dicunt ꝙ potest eligere, dũmodo eligat iudicem ecclesiasticũ. laicum verò eligere non potest, arg. tex. nostri. Si verò est in studio absꝗ licentia aliqua. Et tũc, quia offendit l. nõ debet aliquod priuilegiũ scholasticũ habere: vt in auť. de offi. iud. §. neꝗ autẽ. & l. auxiliũ. §. fi. ff. de mino. quod dixit Bal. tenendũ potius, quàm quod dixi Io. And. in c. si diligẽti. s. eo. sed do. m. in d. disputa. dicit, quòd respectu iudicũ laicorum, etiam in primis duobus casibus, nõ habet locũ d. auť. quia licet canon. seu Princeps licẽtiando videanť concessisse ea, quæ tendunt in fauorẽ ipsorum studẽtiũ: tamẽ illud nõ procedit in terminis nostris: quia in generali licẽtia non videtur data licentia veniendi cõtra specialiter prouisa per iura canonica, & diuina: vt in si. not. Bart. in l. à malitiosa. ff. de decr. ab ordi. fa. Quare cũ iura canonica & diuina velint clericum discuti per laicum: vt in c. si diligenti. s. eo. & latè dixi c. j. s. eo. meritò hoc non venit in tali conces. præterea non est verisimile, ꝙ papa voluerit præiudicare priuilegio totius ordinis clericalis, in fauorem studentium: quia læditur priuilegium clericale: etiam si vnus clericus conueniatur corã seculari. c. si diligenti. s. eo. & quia nõ est verisimile,
c ꝙ quis cõcedat in genere, quod in specie[c] non fuisset concessurus. c. fi. de offi. vic. lib. vj. & in regula, in generali. de reg. iur. lib. vj. Præterea per generalem licentiã eundi ad studiũ, videtur illa dũtaxat concessa, sine quibus commodè in studio esse non potest. arg. l. sed & iul. §. quod diciť. ff. ad maced. Sed clericus commode potest esse in studio absꝗ eo, ꝙ eligat iud. laicũ: ergo nec obst. contrarium, ꝙ fieri potest de laico domino feudi, qui cognoscit etiam contra clericum vasallum, vt latè dixi in c. ex trãsmissa. s. eo. quia respõdetur, ꝙ ipse cognoscit quodãmodo in re sua, ratione directi dominij quod apud eũ mãsit. Præterea Imperator ab initio hanc iurisdictionẽ cõcessit domino feudi: vt l. imperialem. §. præterea. de prohib. alic. feu. per Fede. Et siccum hoc onus sit appositũ rei feudali, meritò si clericus vult transire in episcopum cũ onere suo. arg. c. pastoralis. de deci. ad quod vide quod latè dixi j. de cau. pos. & proprie. c. cũ dilectus. ar. xlj.

ver. x. effectus. q. vij. hinc est ꝙ ecclesia, seu papa hãc iurisdictionem approbauit: quia absꝗ ea ecclesia sentiebat dispendiũ: cũ aliter non potuisset feudum acquirere. sed in casu nostro, dicta necessitas cessat: cùm clericus nõ necessitetur ad eligendũ iudicem secularẽ, ratione scholasticæ professionis. quantũ verò ad magistrũ vel rectorem, qui esset clericus, licet inuitus: nõ videať posse distingui, tam ex quo est in studio ex permissio. iuris, vel papæ, aut sui episcopi, potest distringi virtute prorogatiõis. nõ ergo potest distringere respectu illius authẽticæ: quia Imperator non potuit dare iurisdictionem in clericos, cùm eã non haberet. j. q. vij. c. daibertum. nec obst. si dicatur satis esse, ꝙ hoc sit prouisum de iure ciuili. ar. c. j. de oper. no. nun. quia illud procedit, quãdo in materia non esset facta prouisio per ius canonicũ vt not. Inno. in c. j. de reb. eccle. non alie. lib. vj. sed in materia nostra dispositum est per canones, coram quibus clerici sint cõueniendi, vt hic, & si. iuribus. sed per viam prorogationis potest, si modo hoc accedat ad eius cõmoditatem: ex quo sibi cõcessa est potestas standi in studio. ar. d. l. si longius. ff. de iu. & c. periculosa. ne cler. vel mona. lib. vj. Et ex hoc infert singulariter do. m. ꝙ clericus scholaris cõuentus coram episcopo loci, nõ potest ipsius iurisdictionis declinare, eligendo in iudicẽ doct. clericũ: quia prorogatio nõ habet locum, nisi fiat de ambarũ partium cõsensu, sed q. circa prædicta, qui sunt iud. qui deputantur per dictã auť. habita. Solu. tex. ibi exprimit dominum, magistrũ, & loci episcopũ. Et glo. ibi exponit dominũ. i. Doctorẽ legũ, qui aliàs præceptor appellatur, vt l. in ædibus. ff. de dã. infec. verbũ verò magistrum. glos. exponit pro Doctore alterius facultatis. Et illa glo. facit ad generalẽ cõsuetudinẽ nostram, secundũ quã legum Doct. appellantur domini. Doctores verò alterius facultatis appellantur magistri. Et in si. vide glo. in Cle. ij. de magist. a in ver. doctoratus. quæ dicit, ꝙ in Italia professores iuris, appellantur Doctores in alijs verò facultatibus, appellanť magistri. sed do. m. in dicta disputa. quæ incipit, Gandulphus. in si. j. dubij exponit dominũ pro præside, seu potestate loci, vt est text. in l. spadonem. §. si ciuitatis. ff. de excu. tut. not. Ber. l. j. prope fi. ff. de iuris. om. iudi. pro qua expositione alleg. tex. in prooemio ff. in fi. vbi præses, seu potestas numeratur in numero triũ iudicum: & sic tollitur disputatio quam facit Bal. in d. auť. habita. an hodie potestas sit exclusus: cum in d. auť. non fiat mẽtio de potestate: concludit tamen, ꝙ non, cũ iurisdictio sibi simul cũ alijs b fuerit tributa in dicto proœ. placet. Ma. vtrũ autem per iurisdictionem simpliciter alteri de nouo cõcessam, videatur adempta iurisdictio ab alijs. qui illam habebãt. dixi latissimè in c. cæterũ. s. de iudic. Item aduerte ꝙ s. dixi, quòd scholaris potest eligere doctorem suũ, vel rectorẽ &c. procedit, si doctor vel rector sit clericus: secus si esset laicus, & conuentus clericus, secundũ ali- c quos. alij verò aliter distinguũt. tu verò vide, quæ latius dixi in c. significasti. s. eo. in vj. prin. arti. in vj. q. prin. ver. itẽ iuxta prædicta subijcio. q. de scholari. quid autem si scholaris conuentus coram potestate, eligit doctorem suũ, vel episcopũ. sed hoc nõ obstante, potestas pronunciauit se iudicẽ, an præiudicet: & vtrũ à tali interlocutoria possit appellari. & ad quem debeat appellari. vide quod dixi s. in rubri. ver. xcij. & j. de appel. in c. super eo. el. ij. sed quæro iuxta prædicta, quid si scholaris habet duos doctores, & sub vno conuentus, eligit alium Bal. in d. auť. dicit, quòd si ille, sub quo est conuentus, sit principalis: & alius non possit alium non principalem eligere. secus si ambo sint æquè principales: quia tunc posset gratificare, & eligere quem vellet. arg. ff. de leg. ij. in l. si quis seruum. §. intra duos. & ff. ad Sylla. in l. si quis in graui. §. si cum omnes. & sequitur Salic. & mihi placet. facit qd not. in c. duobus. de rescrip. lib. vj. Et prędicta procedunt, etiam in licentiato in decretis, legibus, aut artibus: quia licet non intret scholas, tamẽ nõ prohibetur intrare: & sic ex natura rei mutatus est actus non habitus: ideò nõ habet obesse, sicut nec honor aut, conditione non mutata. ff. de sena. l. pe. secũdùm Sali. in d. auť. habita. & mihi placet. pro quo allego, quia licentiatus magis participat de natura scholarium. arg. l. filiam. §. j. ff. de condi. & demonst. secundùm Bal. & maximè in fauorabilibus, secundùm Ioan. Imo. tenet Pet. de Ancha. & post eum d. Domi. in saluatione sexti. Item procedũt prædicta, nisi scholaris renunciasset dicto priuilegio electionis expressè vel tacitè, secundùm glos. in l. j. ff. si quis in ius voc. non ier. & in d. auť. habita. & ibi Sali. facit regula c. si diligenti. s. eo. & quod ibi dixi. facit etiam quod dixi s. in glo. fin. in xj. q. princ. ver. xxij. excep. sed quæro quando scholaris debeat facere hanc electionẽ. Sol. dic, ꝙ debet illam facere ante lit. contesta. postea verò non potest, secundùm glos. in d. auť. habita. quia ita est exceptio fori, per l. fin. C. de except. ergo ante lit. contesta. debet opponi. facit quod dixi supra in materia reuocandi domum. in vij. q. princip. ante ergo lit. contest. potest eligere, quod est verum, se-

a ¶ Si vinco vincẽtem. Latè de hac regula in l. Claudius. per Bart. ff. qui pot. in pign. hab. in l. de accessionibus. ff. de diuer. & temp. præscrip.

b ¶ Adde Bar. in l. si longius. in §. fi. de iudi. Bal. ĩ auť. causa quæ fit. de epis. & cle. Spec. in titu. de act. ver. quid si.

c ¶ Facit optimè glos. no. in l. j. ver. argumentum triplex. ff. de off. ci⁹. & in pulchra quęstio. Pau. cõsi. cc. xvij. vol. j. col. ij.

cundùm Sali. si prius non fecisset aliquem actum, per quem videretur consensisse in illum: quia non posset postea alium eligere: licet contestatio adhuc non esset facta: quia sicut nõ posset tunc recusare, ita nec alium eligere: cùm sit quædam recusatio. allegat not. per Bart. in l. quidam consulebat. ff. de re iud. sed melius faciunt, quæ latius dixi in c. inter monasteriũ. j. de re iudi. & quod dixi in d. vij. q. princi. Quæro etiam vlterius vtrum scholaris, qui conuentus coram vno, alium eligit, teneatur saltẽ cauere de respondendo coram illo alio. Solu. Ala. Gofre. Host. & Ioan. And. post eos in c. prou . j. de do. & contu. tenet quòd sic. per l. ij. §. sed si dubitetur. ff. de iudi. & Archid. xj. q. j. c. inolita. super glo. fin. & idem glos. in d. §. sed si dubitetur. quæ tamẽ videtur velle, quòd hoc procedat, quando reuocat ad locum remotum: aliàs videtur, ꝙ solùm teneatur cauere per iudicem, quẽ elegit. per l. iij. j. responso. ff. iudi. sol. & l. præcedente. maximè si coram ipso rectore, vel iudice coram quo cõuenitur, sit grauior forma satisdandi. & sequitur Ange. & Spec. in titu. de satisd. §. ij. versi. quid ergo de scholari. & Ioan. And. ibi in addit. vbi dicit, quòd prædicta opinio, ꝙ teneatur cauere coram illo, quem elegit: habet in scholari clerico conuento coram potestate. alia verò opi. in scholari laico. Et vide quæ dixi s. in materia iuris reuocandi domum. in xij. q. princip. in ver. secundò dubitatur. & in materia vagabundi.

¶ Secundò fallit prædicta regula in vagabundo, cui videtur cõpetere potestas eligendi coram quo conueniatur: licet alij contra. de quo dixi latius s. in materia vagabũdi in ij. q. & ex his est expeditus iiij. princi. articu. A. B. prædicta tamen arbitror procedere, quando clarum est, quòd vterq; esset iudex in illa causa. sed pone quòd in aliquo concurrant duæ qualitates, propter quas duos varios videtur habere iudices: puta, ex forma statuti aliquis est iudex pupillorũ, ex forma eiusdem vel alterius, alius est iudex causarum testamentorum, vel depositorum: modò aliquis est pupillus, & causam vult agere testamentaria, vel depositi, an poterit eligere quem vellet ipse pupillus. si est actor, vel aduersarius, si ipsum pupillum vult conuenire. Et videtur dicẽdum quòd vterq; sit iudex: & sic stet electio in actore. argu. l. titię textores. ff. de leg. j. vel quòd vterq; simul debeat cognoscere. arg. l. iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excusa. tuto. sol. dicit Ber. in extrauag. ad reprimendam. in fi. quòd attenditur potius persona quàm causa. nã specialior est iurisdictio, in qua est maior specialitatis ratio. sed maior ratio specialitatis est in persona, quàm in causa arg. l. j. ff. de statu ho. & C. quãdo Imperator inter pu. l. j. quod ergo in specialiori ratiõe fundatur, derogat ei, in quo minor inuenitur specialitatis ratio, secũdùm Bart. in dicta extrauag. ad reprimendum in ver. non ob. & sequitur Bal. in l. j. ff. de offi. consu. q. iij. Ma.

¶ Superest nunc vt iuxta præmissum ordinem in rubrica examinemus. vj. princi. arti. videlicet vbi, seu in quo loco iudex iurisdictionem, seu forum exercere, seu retinere debeat: quia quintus arti. fuit examinatus in c. si clericus laicus. s. eo.

¶ Circa quem articulum prosequar duo membra.

¶ Primum respectu territorij.

¶ Secundum, respectu loci ipsius iudicij.

91 ¶ † Quò ad primum distingue, quòd aut loquimur de iurisdictione contentiosa, aut de voluntaria. primo casu, regula est, ꝙ quis contentiosam iurisdictionem non potest in alieno territorio exercere, vt in c. ij. in fi. de consti. lib. vj. & in l. fi. ff. de iurisdi. om. iud. vnde episcopus in aliena diœcesi nõ potest iurisdictionem exercere. ix. q. ij. c. ipsum. & duobus sequentibus. vij. q. j. in c. placuit. el ij. & c. ij. in Cle. j. in prin. eo. titu. Et ratio est, quia iu-

a risdictio[a] cohæret territorio, vt in l. fin. C. vbi & apud quem. & l. j. §. cùm vrbem. ff. de offi. præfec. vrb. Et prædicta regula procedit etiam si episcopus, vel similis vellet cognoscere in aliena diœcesi inter subditos, quos ibi haberet: & in loco sibi subiecto cùm non possit ibi sedere pro tribunali sine licentia illius, cuius est diœcesis, vt patet in eo, quod legitur & not. in c. nouit. de offi. leg. in c. ex tuarum. s. de autho. & vsu pal. j. de statu mona. in c. in singulis. §. ordinent. quod est verũ, nisi hoc haberet ex priuilegio. j. de exces. præla. c. accedentibus. in fi. vel consuetudine iam præscripta: quia cùm cõsuetudo tribuat iurisdictionem in rebus & personis, vt latius dixi in c. cùm cõtingat. s. eo. fortius debet cõcedere respectu loci. xij. q. j. c. præcipimus. dummodo ex hoc limites non confundant: alioquin contra, vt patet in eo quod legitur & no. in c. super eo. j. de paroc. & in c. cùm sint homines. j. de deci. secundùm Hosti. & Io. And. in c. quanto. s. de offi. ordi. & ibi vide qualiter episcopus possit habere subditos in aliena diœcesi. prædicta tamen regula fallit in episcopis pro teruia impiorum expulsis, quibus indultum est in diœcesibus alienis, in ciuitatibus videlicet, vel locis insignibus, suis ecclesijs viciniorib us, posse contra expulsores, consiliarios, & finitores, & alios subditos, petita tamen prius, licet non obtenta, licentia à diœcesano illius loci, iurisdictionem contentiosam exercere, vt d. Clemen. j. eod. titu. cuius materiam declara, prout ibi latius scripsi post glos. & Docto.

a ¶ Iurisdictio cohæret territorio, sicut nubes paludi. ita dicit Socin. in cõsil. lxxiiij. ij. col. ver. j. qa quo. in j. lib.

¶ Secundò fallit quando hoc procederet de voluntate partiũ, accedẽte licentia diœcesani vel alterius ibi habentis iurisdictionem. de qua materia dic, vt latius dixi in c. significasti. s. eo. in d. prin. arti. in vij. q. prin. & vide etiam quod dixi in d. Cle. j. eo. titu. in glo. super verbo, iurisdictionem.

¶ Tertiò fallit, quando vellet exercere iurisdictionem contentiosam non requirentem causæ cognitionem: & quæ pro tribunali non est expedienda. hoc sentit glos. in verbo, iurisdictionẽ. in d. Cle. j. eo. tit. facit quod statim dicam in seq. membro. Et si tu diceres, qualiter potest esse, ꝙ iurisdictio contentiosa, vel aliquis actus iurisdictionis contentiosæ non requirat causæ cognitionem: cùm verbum ipsum sonet in contrarium. tangit Cyn. & post eum aliqualiter Bald. in l. fin. ff. de iurisdi. om. iud. Pone exemplum, quòd illud aliàs de sui natura est iurisdictio. cõtentiosæ partes voluntariè agunt, voluntariam sui præsentiam & obedientiam exhibentes A. B.

¶ Quartò fallit in prælato non habente territoriũ, sed tantummodo iurisdict. in personas. Aduerte tamen: quia Inno. in c. cũ contingat. s. eod. duas refert opi. Quidam enim dicunt, ꝙ vbicunq; poterunt cognoscere, sicut arbiter: & diffinire causas eorum, qui suæ iurisdictio. sunt: sed non possunt eas mandare executioni. ar. C. de iuris. om. iud. l. fi. Alij verò dicunt, ꝙ non possunt exercere iurisdictionẽ nisi in loco, vbi consuetudo vel priuilegiũ dat eis iurisdictionem, vel in locis vbi morantur. d. Anto. d. c. cùm contingat. distinguit, ꝙ quidam sunt non habentes iurisdict. sed solam coertionem: vt sunt qui ratione potestatis domesticæ vendicant sibi coertionem: & in illis non est habenda cõsideratio loci: sed procedit illud, vbi te inuenero, ibi te castigabo. l. ij. §. dies. ff. quis ord. in bo. pos. ser. l. à procedẽte. C. de dila. bene facit c. placuit. xxxij. q. ij. Quidã sunt habẽtes iurisdictionem in homines absq; territorio: & isti debent sedere in loco, vbi habitant. ideò Archidiaconi & si. in loco archidiaconatus. Quidam habent iurisdictionẽ cum territorio: & si illa sit potestas spiritualis, vbicũq; poterit exerceri: inspecto illud, vbi te inuenero & c. vnde putat sacerdotẽ curatorem confessionẽ parochiani vbilibet audire posse. de quo dixi in c. omnis. de pœniten. & remis. Si verò sapit naturã contẽtiosæ iurisdictionis: tũc illam exercet in loco principali, vbi datur iurisdictio, alleg. not. c. quanto. de offi. ordi. iudic. not. vbi hoc videntur velle tenere Doct. Et idem videtur sentire Hosti. in c. ea quæ. de statu regu. Si tamen intra terras territorij in quo habet iurisdict. locaret sedem: non peccaret, secundùm do. Anto. æquius tamen, ꝙ in loco specifico & præeminenti, vel vbi datur iurisdict. locet sedẽ. Vbi autem prælati habent loca particularia in diuersis diœcesibus, debent locare in principali prelatura, non in loco particulari: nisi facerent de consensu diœcesani, in loco cuius locat sedẽ. alleg. not. per Doct. d. c. quanto. Et hæc vera, nisi cõsuetudo vel priuilegium aliud disponat: quia tunc in loco vbi maiores consueuerunt, salua honestate. l. penul. ff. de iusti. & iur. secundũ do. Anto. Sed do. m. in repeti. c. si quis contra clericum. dicit, ꝙ in talibus, qui solùm habent iurisdictionem in personas, vt sunt Abbas, præpositus, Archidia. & si. & dicit Do. m. ꝙ putat, ꝙ possint cognoscere vbi voluerint: salua tamẽ honestate, & vbi maiorum suorũ fuit mos cognoscere, sicut dicimus in arbitro. l. si cùm dies. §. arbiter. ff. de arbit. & in domino feudi respectu vasallorum, vt not. glo. l. imperialis. de prohi. alie. & not. in c. cęterum. de iudi. Nam ex quo eis conceditur iurisdictio in territorio alterius, per quem conceditur illius exercitium, ar. c. præterea. & c. prudentia. de offi. deleg. cum simi. Nec recognoscendo extra locum prælaturæ dicuntur violare territorium: cùm ipsorum loca, monasterium, præpositura & si. non sint sibi territorium: imò territorium est Episcopi, ex quo non sunt exempti: vnde ex quo possunt cognoscere etiam extra eum, cognoscendo & diffiniendo in illis locis: cognoscant & diffiniant in territorio alterius: cũ vt s. dixi, iurisdictio istorum concernat personas & nõ loca. Nec apparet ratio vrgens, quare magis possint cognoscere in illis locis, quàm extra. arg. optimum. c. cum illorum. §. si verò claustrales. de sen. excom. & quod ibi not. fatetur tamen do. m. ꝙ honestius esset cognoscere in proprijs locis, ꝙ extra. Sed vbi habent iurisdict. cum territorio, aliquo iure speciali debent cognoscere in territorio. nec debent violare territorium alterius. Et hoc casu, non habent locum superius allegata nisi locarent ibi sedem de consensu illius, cuius est territorium, vt c. nouit. de offi. deleg. & c. vt litigantes. de offi. ordi. lib. vj. & vj. q. iij. scri. vt dixi secunda fallen. Et hoc casu, possunt locare sedem in quolibet loco territorij: secũdum tamen quod dicam in secundo

in ſecundo membro principali, ſecundùm Do.m.in repet.c.ſi quis contra clericũ.eo.tit.col.pen. Si verò quærimus de iuriſdi-
a ctione volũtaria[a] breuiter dico, ꝙ cùm iſta expediatur ſine cauſæ cognitione, & non pro tribunali, & de partiũ voluntate: poteſt expediri in aliena diœceſi & territorio, vt in l.fi.ff.de offic. præfe.vrb.& ibi per Bart.in l.j.ff.de offi.procõſul.& leg.& ibi per Bald.& doct.& in c.nouit.ſ.de offi.leg.ix.q.iij.per totum. Et ideò licentia petenda à diœceſano circa pœnitentias audiendas, ſecundum formã Cle.dudũ.§.ſtatuimus. de ſepult.poteſt peti & impartiri à diœceſano extra ſuam diœceſim, ſecundùm Guli.Pau.& Zaba.in d.§.ſtatuimus. Et ſic etiam exiſtens extra diœceſim, poteſt delegare cauſam in diœceſi ſua audiẽdã: quia delegare eſt voluntariæ iuriſdictionis.hoc not.in l.fi.ff.de offic. præfec.vrb.not.gloſ.in c.nouit.ſ.de offi.leg.vbi etiam nota ꝙ exiſtens extra diœceſim, poteſt conferre beneficia, per c.poſt electionem.de cõceſ.præben.in parte deciſa, & not.glo.in c.iij. de præben.lib.vj.quã etiã ſequuntur Guli.garzias, & Ioã.An. & Ido.Domi. Et hæc procedunt, quãdo talis iuriſdictio voluntaria nõ exigeret cauſæ cognitionem: ſecus ſi eſſet talis, quę exigeret cauſæ cognitionem, per ea quæ dixi in præcedenti membro, de iuriſdictione contentioſa. Et ex prædictis infertur, ꝙ extra propriam diœceſim, epiſcopus non poteſt excõmunicare vel abſoluere: cùm vtrunq; requirat cauſæ cognitionẽ. de excõmunicatione dixi in c.perpendimus.j.de ſent.excom.in x.articu. de abſolutione verò in c.venerabili.eo titu.quod procedit, niſi excommunicatio ferretur pro cauſa notoria.ad quod vide quæ dixi in c.j.j.de ſenten.excõ.in v.prin.arti. Et quod dixi in d.Cle.j.eo.tit.in glo.ſuper verbo, iuriſdictionem.vbi vide plura notabilia ad hanc materiã: vbi etiam dixi, ꝙ extra territoriũ non poteſt quis confirmare electũ, vel inſtituere præſentatum. quod etiã tenet do.m.in c.nouit.ſ.de offi.leg.per c.fi.iuncta gl. de elec.lib.vj. Aduerte tamen, quia quod dixi, ꝙ exiſtens extra territorium poteſt iuriſdictionẽ volũtariam exercere nõ requirẽtem cauſæ cognitionẽ: procedit in iudice ordinario, ſeu in delegato ab inferiore à Principe, ſeu in vicario vicem gerente, ſeu locum tenẽte alicuius: vt in l.ij.ff.de offi.proconſu.& leg.vnde vicarius epiſcopi iuriſdictionẽ voluntariã extra diœceſim non poſſet exercere: etiam ſi haberet ſpeciale mandatũ ad illum actum: & etiam conſentientibus partibus.facit quod not.Bart. in l.j.C.de ſum.tri.vbi vult, ꝙ cõmiſſio facta ab inferiore à Principe, nunq; poteſt exerceri extra territorium cõmittẽtis.tradit etiam Bal.in d.l.ij.de offi.procon.& in l.fi.ff.de iuriſdi.om.iud. Ideò autem dixi in delegato inferioris à Principe: quia in delegato Papæ non eſt dubiũ, quod ſi partes expreſsè cõſentiunt, poteſt cognoſcere extra diœceſim delegationis ſuę: etiã per viã contentioſæ iuriſdictionis, vt eſt tex.not.in c.ſtatutũ.§.in nullo.de reſcrip.lib.vj. Et idem in delegato principis, tenet Bart.in d.l.j.C.de ſum.tri.& Bal.in d.l.fi.ff.de iuriſ.om.iudi. Sed quæro iuxta prædicta, vtrũ prædicta iuriſdictio voluntaria, quę exercetur extra territoriũ, ſit ex natura propria cognoſcentis: an verò ex vi, ſeu virtute prorogationis. Sol. Bald.in d.l.ij.ff.de offic. proconſu.& leg.tenet, ꝙ inter ſubditos eſt ex propria natura: inter non ſubditos verò diſtinguit, ꝙ aut exercetur ſecundum conſuetudinem loci: & illa non eſt propriè prorogatio: ſed eſt ex eo, quia inſpicimus locum iudicij: vt l.j.C.de manci.& latius dixi in c.quod clericis.ſ.eo.in xvj.prin.arti. Aut cõſuetudo hoc non dicit: & tunc eſt neceſſaria prorogatio. ſubdit tamen, ꝙ cũ in hoc caſu lis non conteſtetur, nec poſsit conteſtari: magis dicitur quædam ſubmiſsio, quàm prorogatio. facit l.eſt receptum. ff.de iuriſ.om.iud. Et ita debet limitari quod ponunt doct.in c. P.& G.ſ.de offi.deleg.& quod ibi dixi, & quod dixi in c.ſignifica.ſ.eo.in v.prin.articu.q.vij.

92 ¶ † Circa ſecundum membrum reſpectu loci iudicij, Doct. breuiter ꝙ regula eſt, quòd in loco ſolito maiorum debet forus & iudiciũ exerceri, vt traditur in l.ius pluribus.ff.de iuſti.& iur. adeo ꝙ ſi alibi iudicat, quàm in loco maiorum, ſententia videtur eſſe nulla, ſecundùm Spec.in tit.de ſentẽ.§.qualiter.in prin.per l.ſi vt proponis.C.quomo.& quan.iud.per quam legẽ, idem tenet Bal.in l.pen.ff.de iuſti.& iure. Hæc tamen regula limitatur, ſi modo cognoſcit vt ordinarius: ſecus ſi cognoſceret vt delegatus: quia tunc poteſt eligere locum quem vult, per d.l.ſi vt proponis.& ita ſeruat curia Romana, ſecundùm Ang.in d.l.penul. hæc tamen limitatio procedit in delegato ſpeciali, ſecus in delegato ad vniuerſitatem cauſarum: quia debet ſeruare locum delegantis, ſecundùm Bart.de Capua in d.l.penul. item prædicta regula recipit aliquas fallentias.

b ¶ Primò fallit, quando iudex procederet ſine cauſæ cognitione: quia tũc ſufficeret iudicare in via & itinere[b] per l.iij.§.in ibidem.ff.ad exhib.& C.de ædil.edic.in l.à procedente.& ff.quis ord.in bono.poſ.ſerue.in l.ij.§.dies.

¶ Secundò fallit, quãdo iudex non haberet proprium locum: quia tunc poſſet procedere & iudicare in loco quẽ eligeret: poteſt enim tunc locũ partibus deſignare. Et iſta electio eſt quædam interlocutoria, qu m mutare poteſt ſuo arbitrio: dũmodò partibus innoteſcat: vt d.l.ſi vt proponis. ſecundùm Bal.in c.j. §.præterea.de prohib.feu.alie.per Fede.verſi.quæro, in quo loco.vbi ſubdit, quòd ſunt quidã iudices ſingulares, qui non habent determinatũ locum: ſed vbi inueniũt malefactorem, illum iudicant: & poſſunt executionem facere non ſedendo pro tri- a bunali.ſi enim inueniũt latrones in ſyluis, ibi faciunt eos ſuſpẽdi, vbi certum eſt non eſſe locum competentis tribunalis.& idẽ etiam tenet Bal.in l.pen.ff.de iuſti.& iur.vbi ponit exemplum de bargellis, qui ſunt officiales vbiq;, diſcurrẽtes per comitatũ. & ſubdit etiam Bal.in d.§.præterea. ꝙ iudices Bononiæ, & alij non habentes certam & deputatam ſedem, poſſunt ferre ſentẽtias in domibus eorum, vel in alijs publicis & honeſtis locis.& b idem dicit de alijs ciuitatibus, quæ non habent tribunal cauſarũ ſeu ſedem ſuorum antiquorum magiſtratuum: vt Lunenſis & Adria.dixi ſ.ſuper glo.iij.in materia domicilij.in viij.q.prin.

¶ Tertiò fallit in epiſcopo, qui propter eius dignitatẽ poteſt in quolibet loco diœceſis, ſeu non exempto, pro tribunali ſede c re, & cauſas audire: vt in c.cùm epiſcopus.de offi.ordi.lib.vj.tenet Bald.in d.l.penul.

¶ Quartò fallit in præſide: vt in l.ſi vt proponis.§.præſes.C. quomo.& quãdo iud.tenet Bald.in l.vbi cœptum.ff.de iudi.in hoc enim æquiparatur preſes epiſcopo, & epiſcopus præſidi. Et idem ego arbitror dicendum in quolibet principe & domino ciuitatis ſuæ.argu.prędictorum.

c ¶ Quintò fallit, ſi partes cõſentirent[c] ꝙ in alio loco, quàm maiorum pro tribunali ſedere: quia partes poſſunt prorogare iuriſdictionem de loco ad locũ: cùm nõ agatur de iniuria alterius iudicis.arg.ff.de ſolu.l.quero. ſecundùm Bal.in d.§.præterea.facit quod ſtatim ſubijciam.& prędictam opi.tenuit Gul.de Cu. quem ſequitur Bart.in d.l.penul.ff.de iuſt.& iur. Nam ſicut partes poſſunt concordare de tempore.C.quando prouo.non eſt neceſ.l.cum non eo. Ita & de loco, quia valet argumentũ de tẽpore ad locum: vt in l.vinum.ff.ſi cer.pet.& hoc etiã tenet Bal. in l.vbi cœptum.ff.de iudi.de quo per Cyn.in l.conſenſu.C.de epiſ.audi.faciunt etiam quæ dixi in c.ſignificaſti.ſ.eo.in v.princip.arti.q.vij.& hoc adde ad ibi dicta.

¶ Sextò fallit in arbitris iuris, qui licet ſuccedant in locum iudicis ordinarij recuſati vel ſimilis, poſſunt ſibi eligere locũ tribunalis, ſicut ſimplices arbitri: quia non habent prætorium.per l. ſi cùm dies.§.pen.ff.de arbi.tenet Bald.in d.l.pen.ff.de iuſti.& iur.& in d.§.præterea. Aduerte tamen circa prædicta, quia in caſibus, in quibus dixi, ꝙ iudex poteſt eligere locum, debet intelligi, dummodo talis locus ſit honeſtus: quia nõ in lupanari, aut in coquina: vt j.de appel.c.qua frõte.& ff.de arbi.l.ſi cùm dies. §.ſi arbiter.C.de iudi.in l.properandum.& l.rem nõ nouam.ff. de iudi.in l.ſi locus.& ff.de interrog.act.in l.iiij. Si tamen partes conſentiant, quod in lupanari, vel alio loco inhoneſto iudicium agitetur: licet fatuè faciat iudex qui cognoſcit, aut ibi fert ſentẽtiam: tamen partes non poſſunt contrauenire.ff.ſolu.matr.in l. cùm mulier viri lenocinio.& l.viro.& xxxij.q.v.c.tolerabilius. tenet Spec.in tit.de ſenten.§.iuxta.ver.item eſt nulla ratione loci. Et debet eſſe locus non ſolùm vtriq; parti honeſtus, ſed etiã ſecurus: & neutri parti ſuſpectus: vt d.§.ſi arbiter. ſed debet eſſe publicus, non occultus.C.de ſentẽ.l.cum ſentẽtiam. Item debet iudex procedere & ſentẽtiare in loco partibus aſsignato.ff.de iudi.l.ſi locus.& ſ.de reſcrip.c.fin.& d.l.ſi vt proponis.& in d. l.cùm ſententiam.& debet procedere & ſententiare in loco cœpti iudicij, per l.vbi cœptum.ff.de iudi.& vide quæ latius dixi ſ.in præce.c. Aduerte tamen circa prædicta: quia ſi eſt iudex ſecularis, debet penitus abſtinere, ne locum iudicij eligat in eccleſia, in qua omnis ſecularium, maximè iudiciorũ ſtrepitus conquieſcere debet: vt in c.decet.de immu.eccle.lib.vj.& l.ij.C.de ſac.ſanc.eccl.& in c.j.j.de immu.eccle.vbi dicit Io.And. ꝙ quilibet iudex à minimo vſq; ad maximum debet hoc ſeruare, & abſtinere ne in eo loco iudicium exerceat: & ab omni cauſa criminali, ciuili, & miſta: ardua, vel minima: vt dicit Ioã.And.in d. c.decet.in nouel.quia tex.ille loquitur per verbum vniuerſale, omnes.& per vniuerſalẽ negatiuam nulla.nec in his valet epiſcopus diſpẽſare, vt ibi per Io.And.nec conſuetudo contraria, tanq; eccleſijs oneroſa valeret: vt d.c.j.& ibi Io An. iudices vero eccleſiaſtici bene poſſunt cognoſcere in eccleſia.ij.q.ij.c.fi.et d.c.qua fronte.& ſi ad eandẽ cauſam cognoſcendam iungũtur laicus & eccleſiaſticus iudex, quod fieri poteſt, vt dicã in artic. ſeq.nõ videt̃ valere proceſſus in eccleſia agitatus.arg.c.cùm ſu-

a ¶ Extra territoriũ poteſt iudex volũtariam iuriſdictionẽ exercere liberè, vide ea quæ not.per Oldra.cõſ.lxxxviij.

b ¶ Facit tex.& ibi glo.cum not.per Aret.& Doct.in §.ſerui verò.Inſtitu.de liberti.

c ¶ Cõſentiẽtibus partibus põt iudex mutare tribunal.adde Bart. in l.j.C.de ſen.ex breui.reci.& in l. ſi vt proponis.ij. C.quõ & quãdo iud.not.in c.epiſcop⁹.de offi.ordin.lo vj.vide qđ not.Spec.in titu. de reſcrip.preſenta.§.fin.

a per.s̃.de offic.deleg.In contrarium[a] tamen facit c.per tuas.& quod ibi not.& in c.contingit.s̃.de arbi.& in c.j.s̃.de iure patr. lib.vj.& quod ibi not.Inno.Archi,& Io.Andr.facit etiam regula, vtile.deregu.iur.lib.vj.& quod not.in c.si eo tempore,de rescrip.lib.vj.& in Cle.j.de præben.& in hac opi.videtur residere Lap.& post eũ do.Dominic.in d.c.decet.quæ decisio nõ procedit sine dubitatione:sed non intendo insistere. adde quæ dicam in seq.articu.Aduerte etiam,quia si testes iurassent in loco iudicij,possent examinari in ecclesia:quia dictum testis trahitur ad iuramẽtum:quinimò etiam si in loco judicij præcessisset illa causæ cognitio,quæ debet præcedere iuramentum, ipsa actualis delatio posset fieri in ecclesia,secundùm Bart.in d.l.ij. C.de sacrosanc.eccle.per l.generaliter.in fi.C.de reb,credi.Sed Bal.in d.l.ij.dubitat,eo quòd iuramentum debet præstari corã judice sedente,pro tribunali.Sed opin.Bart.sequitur do.Domi. in d.c.decet.pro qua allegat c.mulieres.de iudi.lib,vj.vbi patet ꝙ iuramẽtum potest præstari in alio loco,quàm in loco iudicij: cùm non actus iudiciarius debeat agitari in loco judicij, iudice sedẽte pro tribunali,& in loco judiciorum.iij.q.iij.offeratur.& vt suprà dictum est.& ex his habes expeditum.vj,princip.articu.A.B.Et ad quem locum fieri debeat citatio,vide quod dixi j.de dilat.in rubrica,in materia citationis in xviij.princip,artic, per octo quæstiones,Ma.

¶ Vlterius,quoniam s̃.in rubrica remisi me hic examinaturum xij.princi,articu,Ideò pro ipsius examinatione quæro,quid si sunt plures iudices ad quos iurisdictio simul pertineat,qualiter cognoscere debeãt;& quæ fori qualitas debet seruari,maximè si clerici & laici sunt admisti,Sol.dic,quòd aut loquimur in pluribus iudicibus secularibus tantùm,vel ecclesiasticis tantũ: non commissis adinuicem,aut in commissis adinuicem.Primò casu quo ad iudices delegatos simul et semel,dic vt traditur in c.prudentiam.s̃.de offi.deleg.& in c.cùm plures.de offi.dele.lib.vj. & in l.duo ex tribus.ff.de re iudica.Si verò sunt ordinarij, vide quod latè dixi post Doct.in c.fi.de re iudi.In secundo verò mẽbro,quando adinuicem commiscentur ecclesiasticus. & secularis,quod potest contingere in certis casibus.Nam quãdoq; lex coniungit,vt in aut.si verò contigerit.C.de iudi.quandoq; necessitas indiuisibilis instantiæ:vt cùm volo conuenire clericum & laicum obligatos insolidum ratione contractus,vel administrationis,puta,quia fuerunt executores testamenti, vel in alijs causis,in quibus apud eũdem iudicem agendum est.Et hoc casu dicendum,ꝙ vel vnus debet alij causam delegare, vel simul in procedendo conuenire,vt in d.aut.si verò.& hoc not.Bart. in l.solent.ff,de alimẽ,& cib.leg,Nam & alibi plures iudices diuersi fori conueniunt:cùm causa de qua agitur est vtriq; cõmunis:vt in c.cùm illorum.§.si verò.de sent.excom.Et idem dicit Bal.post Dy.ꝙ si clericus & laicus sunt electi in arbitros & discordent,necessarius est vterq; iudex in compellendo:videlicet episcopus & potestas,sicut & in simili,quando delictum est cõmissum in confinibus.ad quod vide quod not.Bart.in l.iurisperitos.§.cum oriundus.ff.de excusa.tut.& quod not.in l.siue cõtra.§,j,ff.de libe.agno,facit quod de conuentione iudicum legitur & not.in c.cùm cõtingat.s̃.de rescrip.& in c.pro hoc.de hęreti.lib,vj.vbi episcopus & inquisitor,contra hæreticum cõueniunt in sententia & processu.tenet Pet.de Anch.in repeti.c.ea quæ.de regu.iur.lib.vj.in j.q.vbi etiam tractat,quid iuris si con-
b tingat ab istorum[b] sententia appellari,ad quem; appellabitur, an ad superiorẽ iudicis ecclesiastici,vel secularis,vel ad vtrũq;: & arguit:sed quia est materia quæ pertinet ad titu.de appel.de qua vide per Bart.in l.j.in fi.ff.de appel.vbi concludit,ꝙ ad ecclesiasticum.& sentit Bal.in simili l.præcipimus.C.de appel.vide tamen Pet.de Ancha,in d.j.q.qui videtur aliter sentire.Sed quantum ad processum & sententiam ferendam conclusio est, quòd in procedendo debent seruari canones;quia assumunt naturam digniorem,per not.in c.quod in dubijs.de consec.eccle. vel alta.& in c.quanto.s̃.de iudi.Sed in decidendo, quo ad laicum, seruabuntur leges, quo ad clericum canones,secundùm Pet.in dicto loco.Et ad prædicta vide,quæ dixi in c.quod clericus.s̃.eo.in xvj.prin,articu.quæ dicta simul coniũgo,& latius Pe·.in j.quæstio.

¶ Postremò iuxta præmissum ordinẽ in rubri.superest vt examinemus xix.& vlti.articul.qualiter forus finiatur: & an quis posit renũciare foro;& cui foro: & per quos modos.Quo ad primum,qualiter finiatur dic,ꝙ aut loquimur respectu iudicialis instantiæ;& dic vt latè dixi in c.pen.s̃.titu.j.in x.princ.artic. Aut respectu fori domicilij originis,vel assumpti,aut similis:et dic vt latius dixi s̃.in materia domicilij in viij.ix.& x.q.

93 ¶ †Circa secundum verò,an possit renunciari foro vel eius priuilegio:vide plura in c,si diligenti.s̃.eo.& per viam contractus, in c.dilecti.s̃.eo.Et per viam dilecti in c.postulasti.s̃.eo.Et per viam prorogationis,in c.significasti.s̃.eo.& de foro quem quis possit eligere per ius reuocandi domum,dixi super glo.fina.in materia iuris reuocandi domum.q.xj.ver.xxj. Et quo ad materiam electionis iudicis, quando alicui concederetur electio de potestate renunciandi,in iiij.princ.articu.versi.item procedunt prædicta,nisi scholaris.Et ex his Deo duce est notabiliter expeditus iste titulus competentiæ fori, non solùm competẽter: sed plenissimè:ita vt bonus scholaris,istius materiæ sit effectus doctissimus magister.

FINIS.

¶ Explicit tractatus de foro competenti.I.V.doctoris domini Mariani Socini.

a ¶ In contrarium. pro ista opiniõe bñ faciunt multa quæ decidũtur ꝑ Fely.in c.j.de pręscrip.iij.col. & ꝑ Ias.in l.si emancipati.C.de collat, vbi latè examinatur illa regula, ꝙ possum per aliũ, quod per me nõ possem,facit l. si cõmunẽ.ff. quib. mo.serui.amit,

b ¶ Quando ecclesiasticus & laicus iudicant,ad cuius superiorem sit appellandum, adde Alex.cõsi.clxxxiij.lib.ij.colũ.j.& Roma. in consil. ccccxxij.

SEQVITVR TRACTATVS de libelli oblatione eiusdem I. V. Doctoris Domini Mariani Socini.

De libelli oblatione. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 Libellus quid sit.
2 Libellus vnde dicatur.
3 Libellus, quot modis accipiatur.
4 Libellorum species quot sint.

Ontinuatur. ¶ Supra visum est de foro cōpetenti, & ex quibus causis quis possit declinare forum. Verùm quia rei ad iudicia notati, si non declināt forum, petunt sibi edi libellum, vt sciant quid, & qualiter petatur: & super quo debeant respondere ideò subijcitur hæc rubr. secundū Gofr. Io. Andr. & Doct. vel melius s. visum est, sub quo iudice quis teneatur respondere: nunc dicendum de processu iudicij, qualiter expediatur: & quia reo vocato ad iudiciū, libellus est offerendus: ideò subijcitur hæc rubri. & de materia habetur ij. q. viij. per totum, lxxxj. dist. Maximianus. & quoniam hæc materia difficilis est, & intricata, & diffusa, & circa ipsorum libellorum conceptionem grande periculū imminet: & quasi tota vis iudiciorum in eis ritè concipiendis consistit: paucique reperiunt in hoc plenè instructi: imò nullus est, qui plerunque in his vario non adducatur errore, vt dicit Spec. in procemio quartæ partis in prin. pro quo in simili facit tex. in c. aduersus. de immu. eccl. vnde solitus erat dicere quidā celeberrimus doctor cōciuis noster dominus Manganellus de Manganellis, quòd cautela erat, quod antequàm offerretur libellus, deberet tanto tempore in manus versari, quòd labefactaretur, vel sordesceret. Ideò vt hāc materiam plenè, clarè, & ordinatè tractemus: prosequar infrascriptos articu.

¶ Primò, quid sit libellus: & de hoc in rubrica.
¶ Secundò, vnde dicatur libellus: & de hoc in rubrica.
¶ Tertiò, quot modis accipiatur: & de hoc in rubrica.
¶ Quartò, quot sunt libellorum species: & de hoc similiter in rubric.
¶ Quintò, vtrum sit de substantia iudicij, & in quibus causis: & de hoc in c. j.
¶ Sextò, cuius fauore fuerit introductus. & de hoc in c. j.
¶ Septimò, cuius nomine sit concipiendus, & à quo offerēdus, & an plures possint agere eodem libello. de quo in c. j.
¶ Octauò, cui, seu contra quem offerri debeat: & an contra plures, seu an plures possint eodem libello conueniri.
¶ Nonò, quando, seu qua die sit offerendus. de quo in d. c. j.
¶ Decimò, coram quo, & in quo loco sit offerendus. de quo in dicto c. j.
¶ Vndecimò, qua lingua, seu quo idiomate sit concipiēdus. de quo in d. c. j.
¶ Duodecimò, qualiter sit concipiendus: & quid continere debeat: & quæ sint de ipsius substantia & forma. c. ij.
¶ Decimotertiò, de varijs clausulis libellorum. de quo in d. c. j.
¶ Decimoquartò, qualiter sit offerendus: & quid incūbat actori in ipsa oblatione. de quo in c. ij.
¶ Decimoquintò, de varijs formis libellorum in varijs actionibus, sed vt plurimum per remissiones. de quo in d. c. ij.
¶ Decimosextò, quid agere debeat iudex oblato libello. de quo in cap. ij.
¶ Decimoseptimò, quod sit officium notarij. de quo in d. c. ij.
¶ Decimooctauò, quid facere debeat reus. de quo in d. c. ij.
¶ Decimononò, an libellus sit edendus: & quid iuris de priuilegijs, & instrumentis, & similibus, quæ allegantur per actorem in libello: an sint edenda. de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimò, cui sit edendus libellus. de quo etiam in d. c. ij.
¶ Vigesimoprimò, qualiter sit edendus. de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimosecūdò, cuius expensis sit edēdus. de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimotertiò quid iuris, si reus facta editione opponit de ineptitudine de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimoquartò, quę sint quæ reddunt libellum ineptum. de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimoquintò, an actor possit libellum emendare: & ad quod tempus: & quid sit emēdare: & quid differat à mutatione. de quo dicam in d. c. ij.
¶ Vigesimosextò, an actor possit libellum mutare: & vsque ad quod tempus. de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimoseptimò, quid sit emēdationis, aut mutationis effectus. de quo in d. c. ij.
¶ Vigesimooctauò, quid iuris, si datis exceptionibus contra libellum, & ipsis examinatis, iudex pronunciauit libellum admittendum, vel non admittendum: an possit appellari. & de hoc in c. ij. a
¶ Vigesimononò, an plures actiones possimus in eodē libello accumulare: & in quibus casibus: & qualiter. de quo in d. c. ij. & in fin. per remissionem subiungo, vtrum electio vnius actionis intentatæ in li. aliæ competentes tollantur.
¶ Trigesimò, aliqua tractabo de libellis contrarijs.
¶ Trigesimoprimò, vtrum actor possit desistere, vel renūciare libello, seu differre super prosecutione libelli. de quo in d. c. ij.
¶ Trigesimosecundò, quid si procedatur super inepto libello: & sententia feratur super eo, an processus vel sententia teneāt. de quo in d. c. ij.
¶ Trigesimotertiò, qualiter verba libelli sint interpretanda: & ad quem pertineat interpretatio. b
¶ Trigesimoquartò, de libelli effectib9. & de hoc dicā in d. c. ij.

1 ¶ † Circa primū articulum quid sit libellus[a] debes scire, quod
a dicam in ij. prin. arti. libellus multipliciter accipitur: sed prosequēdo solùm id, quod attinet ad materiā nostram, aduertendū quòd variæ dātur diffinitiones. glo. enim in c. j. j. eo. dicit, q̄ est scriptura in qua cōtinetur res, quæ petitur causa petendi nomē actoris & rei, vt j. eo. per totū. Odofr. verò in tracta. de libellis, sub rub. quid sit libellus. ponit plures diffinitiones: videlicet, q̄ libellus est breuitas chartulę, petitionē & causam eius, vel actionem continens. Vel est explanatio volūtatis intrinsecæ in scriptis redacta, cum actione & eius accidentijs. Vel est breuis petitio in scriptis habita, legitimam voluntatē proponentis ostendens. Vel est breuis petitio, in qua quis aduersarium suū dicit sibi obligatum legitimè in scriptis habita. Spec. verò in tit. de libel. concep. §. j. dicit, q̄ libellus est breuis membrana, actoris petitionem, & eius causam, & actionē cōplectens re. ista fuit diffinitio Hostiē. in Summa. Sed dicit Io. And. in addi. Spec. q̄ dum dicitur, membrana. debet intelligi, hoc est charta vel pergamenum, de mēbris animalis excorticata. Sed quia his plus vtimur bombicinis, debuisset dicere scriptura. Et sic reprehēditur dicta diffinitio. etiā reprehendūt hoc Do. m. & Doct. & fortè propter hoc Spec. ibi ponit aliā diffinitionem: videlicet, q̄ libellus est scriptura, agentis quæstionē continens: & futuram actionē depromens. per c. j. j. eo. vel secundùm Cyn. in auc. offeratur. C. de lit. contest. & melius, vt dicunt hic Do. m. & doct. libellus est breuis scriptura clarā continens intentionem actoris, vel accusatoris A. B. Et istam posuit Pau. & Zab. in Cle. sæpe. de verb. sign. Sed prædictæ omnes diffinitiones possunt morderi: quia non cōuertuntur cum suo diffinito, vt ex j. dicendis apparebit. Ego arbitror, q̄ libellus possit aptius sic describi, q̄ est breuis scriptura legitimè concepta, in iudicio producta & producenda, per quā species futuræ litis ostēdit, circa id qd̄ dari aut fieri expressè vel tacitè concluditur. Et aduerte, quia illa verba, breuis scriptura. primò ponūtur vt genus, & breuis etiam ratio dicitur secundū aliquos: quia gaudent breuitate moderni: vt l. fi. C. de preci. Impera. offe. & l. j. ff. quod met. cau. vel melius: quia tex. in l. ampliorē. C. de tempo. app. formaliter dicit. caueant li-
b bellorum dictatores verbosis[b] assertionibus vti: sed ea sola scribere, quæ compendiosa narratione possint causas explanare. Verbum, scriptura. ideo subijcitur: quia libellus debet offerri in scriptis, vt in c. j. j. eo. de quo latius dicam in c. ij. j. eo. articu. xij. Alia vero verba posita in descriptione, ponūtur ad differētias: ideò posui, legitimè confecta. per ea quæ latius dicam in d. xij. arti. ideò autē subiungitur, in iudicio producta, per ea quæ dicā in c. j. in x. prin. articu. deinde ideo subiunguntur illa verba, per quem species futuræ litis ostenditur. per ea quæ dixi in l. edita. C. de eden. vide quod dixi in c. fi. xxxiij. artic. Alia verò verba posteriori loco, videlicet circa id quod dari aut fieri, subiungūtur per ea, quæ dicam in d. c. ij. in xij. arti. & ex ibi etiam dicēdis apparebit. quare subiunganī illa verba, expressè vel tacitè. subiunguntur enim vt comprehēdant tam in causa ciuili, quàm in criminali: quia in libello criminali accusatorio, non est necessaria expressa cōclusio: sed sufficit tacita, vt ibi dicam A. B. Et an libellus sit de processu, in l. j. ff. de in ius vocā. quod not. & Ber. & doct. ibi, & in rub. & Ber. & Bald. in rubr. C. de in ius voc. & ibi Pau. de Cast. Citatio verò an sit de processu, vide quod dixi in rubri. de dila. arti. xxxj. ver. Ma.

a ¶ Nota hic diffinitionē libelli. & vltra ea quæ hic dicūtur, vide Card. Zabar. in Cle. sępe. in prī. xviij. q. de verb. sig.

b ¶ Non debet esse verbosus libelli dictator, vt alibi dicitur, q̄ aduocatus nimis verbosus debet priuari officio aduocationis, in l. j. circa prin. ff. de postu. & facit text. in l. quisquis. cum ibi not. p Bal. & docto. C. de postu.

2 ¶ † Circa secundum articulum, vnde dicatur libellus: dic, quod dicitur à libro diminutiuè. liber enim dicitur quasi literarum vber, eo quòd vbertatem habeat literarum: libellus verò paucitatem propter ipsius breuitatem; sicut codicillus à codice propter sui breuitatem: vnde libellus quasi paruus liber: quia in breui fieri consueuit, secũdùm glo. in auth. de exhib. reis. §. illud. colla. v. per l. & in epistola. C. de fideicom. vel dicitur libellus, quasi lucis & lucidus limes: vel à codice, qui liber est: vt in illo versu, liber id est codex, & codex à cortice: quia liber sub cortice continetur. Et enim illa pars interior quæ ligno cohæret inter codicem & lignum, vocatur liber, vt Virgilius xj. Aeneid. Hinc natã libro. Olim enim libri ex huiusmodi libris, id est corticibus compaginatis, fiebant. Et inde libellus, paruus liber ex dictis corticibus compositus, vel dicitur libellus, à libra. vnde libella parua libra, vt est apud grammaticos: quia sicut in libra, põderatur iustitia. Nam ille, qui iudicat stateram, gestat in manibus xlv. distinc. omnes. vnde & alibi dicitur, nõ afferam⁹ stateras dolosas. xxiiij. q. j. c. non afferamus, ita in libello ponderatur, & inquiritur iustitia proponẽtis. Vel dicitur à deliberando: quia illũ concipiens debet diligenter deliberare & considerare, qualiter illum concipiat & porrigat: & reus propter oblationem libelli deliberare debet, an velit cedere vel contendere, secundùm ea quæ dicam in ca. ij. xij. xiij. & xviij. ar. & aliqua ex prædictis ponunt hic Docto. & aliqua Odof. sub rubrica, quid sit libellus. & Specu. eod. titu. §. j.

a ¶ Qualiter autem differat libell⁹ ab emphyteusi, vide late Ias. in l. j. viij. col. C. de iur. emphyteu.

3 ¶ † Circa tertium articulum, quot modis accipiatur libellus: dic quod quandoque accipitur pro paruo libro seu codicillo, vt statim dixi. quãdoque pro pane azimo, seu subcineritio, vt in l. iudices. C. de episco. audi. Quandoque pro breui scriptura, quæ fit à feudatario, eo modo quo precaria, vt in c. j. §. aut si libellario. quib. mod. feu. amitta. & ibi per Bal. Aduerte tamen, quia tunc quidã scribunt per v. & dicunt liuellũ. Ego tamen non reperi nisi scriptum per b. Nec etiam apud aliquem grammaticorum ita scriptum. Nec sub ista significatione: vnde arbitror, quod sit vocabulũ descendens ab aliquo vulgari, sicut guarentigia. & vide Bal. in c. j. de alie. feu. qui dicit, quod est cõtractus emphyteuticus[a] in perpetuum celebratus. Quandoque verò ponitur pro iudicis delegatione; vt ff. de offic. proconsu. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. & ff. de regu. iur. l. omnia. quandoque pro scriptura recusationis. C. de iu. in l. apertissimi. quandoque pro scriptura, quam vir pro repudio mittit vxori: vt s. in prooe. iij. dist. §. officium. xxxiij. q. ij. c. non satis. in fi. quandoque accipitur pro commissione cuiusdam articuli, vel per modum nudi officij, vel per modum commissionis super illo: vt d. §. vbi decretum. & ibi glo. Odofre. & Bal. Quandoque pro supplicatione Principi, seu superiori porrecta; vt l. precũ. C. de libe. causa. & l. libertus aduersus. ff. de in ius voc. ij. q. vj. c. eius qui. & in l. j. C. de preci. Imper. offe. Quãdoque pro scriptura appel. ij. q. vj. c. si quis libellos. & ff. de appel. in l. j. §. fi. quandoque pro scriptura, quàm iudex dat appellanti: & aliter vocantur Apostoli. ff. de libel. dimiss. l. j. ij. q. j. c. post appellationẽ. & in c. cordi. de appel. lib. vj. quandoque pro scriptura infamatoria. v. q. j. c. hi qui. & C. de famo. libel. l. si qs libellos. quãdoque verò ponitur pro scriptura actionis vel accusatiõis. & ita accipitur in terminis tituli nostri, secũdum descriptionem quã s. dixi in j. articu. Et iste libellus varijs nominibus appellatur, vt

b dicam in sequen. articulo.[b]

¶ Adde etiã moder. in §. nec quicquam. in ij. col. ff. de offi. procon.

4 ¶ † Circa quartum principalem articulũ quot sint species libellorum. glo. j. in prin. in c. j. j. eo. & Specu. in tit. de libel. concep. §. ij. volunt, quod sint duæ. Quidam enim est libellus accusatorius, qui quãdoque inscriptio nuncupatur. ij. q. j. in c. legum. & q. viij. c. libellorum. & j. de accus. per totum. Alius est conuentionalis, seu postulatorius, qui in ciuilibus porrigitur j. eo. c. j. & fi. & in auth. de litigio. §. si verò. colla. viij. & in auth. de exhib. reis. §. illud quoque. col. v. & iste quandoque vocatur simpliciter libellus: vt in auth. offeratur. C. de lit. cõtest. canonizata. iij. q. iij. c. offerat. quandoque reclamantia, vt Bononiæ, & in quibusdam alijs locis. facit c. j. j. eo. ibi reclamationis. Nõnunquam verò petitio, vt Romæ: & etiam hic, facit c. j. j. de lit. contest. & c. dudum. el ij. §. licet. s. de elec. & glos. in l. edita. C. de eden. Item quandoque dicitur actio, hoc est petitio actionem continens: vt in d. l. edita. actio, hoc est petitio. non enim potest intelligi ille text. de actione propriè, quia actio est ius: vt Instit. de act. §. j. & l. nihil aliud. ff. de actio. & oblig. & sic cùm sit ius, est quid incorporale & inuisibile: vnde non posset edi: vt Instit. de rebus corpora. & incorpo. & in l. fi. C. de præscrip. lon. temp. & ideò edita actio, hoc est petitio seu libellus: quia cùm libellus sit scriptura, oculis subijcitur. & ideò peti potest: vt dicam in c. ij. in xix. princi. articu.

SUMMARIUM.

1 ¶ Nomina non sunt semper rebus consona.
2 Iudex quis sit in prouinciali concilio.
3 Iudex ex officio suo circa libelli oblationem supplere potest.
4 Haberi præ manibus, quid dicatur.
5 Libellus est de substantia iudicij.
6 Dictio, oportet necessitatem importat.
7 Libellus debet esse clarus.
8 Libellus debet esse à partibus subscriptus.
9 Libellus iudici & non reo debet porrigi.
10 Libellus, an sit de substantia ordinis iudicij. & nu. seq.
11 Libellus, an possit tacitè omitti, & expressè remitti. & nu. seq.
21 Libellus est de substantia iudicij, nec tacitè omitti, nec expressè remitti potest.
22 Libellus nõ est necessarius, vbi simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij proceditur. & nu. seq.
26 Libellus non est necessarius, vbi causa est summariè expedidã.
27 Libellus non requiritur, si causa de facto expeditur.
28 Libellus non requiritur, quando sine aliqua solennitate proceditur.
29 Libellus non requiritur, quando factum coram Papa proponitur.
30 Libellus non requiritur, quando consuetudo est, quòd non requiratur: & in multis alijs casibus non requiritur, de quibus numè. sequen.
44 Libellus non est necessarius in causis spiritualibus, beneficialibus, matrimonialibus, & alijs causis, quæ sequũtur numeris sequentibus.
104 Libellus ex qua causa, & cuius fauore fuerit introductus.
105 Libellus à quo sit offerendus.
106 Libellus, cuius nomine sit concipiendus.
107 Prælatus in causis ecclesiæ, cuius nomine debeat libellum concipere.
108 Prælatus, an debeat agere nomine proprio, vel ecclesiæ.
109 Prælatus agẽs pro corpore ecclesiæ, an debeat libellum nomine proprio concipere.
110 Prælatus agens pro iuribus sibi competentibus, nomine suo libellum debet concipere.
111 Prælatus agens simpliciter, nõ exprimendo quo nomine agat, cuius nomine præsumatur agere.
112 Canonicus agens, cuius nomine debeat libellum concipere.
113 Monachus, quo nomine censeatur agere.
114 Clericus agens, quo nomine debeat libellum concipere.
115 Procurator simplex, cuius nomine debeat libellum concipere.
116 Procurator in rem suam constitutus, cuius nomine debeat libellum concipere.
117 Syndicus agens, cuius nomine debeat libellum concipere.
118 Actor, cuius nomine debeat libellum concipere.
119 Oeconomus agens, cuius nomine debeat libellum concipere.
120 Vicedominus, cuius nomine debeat libellum concipere.
121 Tutor volens agere, cuius nomine debeat libellum concipere.
122 Curator, cuius nomine debeat libellum concipere.
123 Pater respectu filij, & filius respectu patris, cuius nomine debeant libellum concipere.
124 Persona coniuncta agens pro coniuncta, cuius nomine debeat libellum concipere.
125 Persona particularis alicuius societatis, cuius nomine, debeat libellum concipere.
126 Agere an possit quis suo & alieno nomine in eodem libello.
127 Agere an possint plures in eodem libello, contra vnum vel plures.
128 Libellus, contra quem concipi debeat.
129 Libellus contra principalem & dari, & concipi debet.
130 Libellus an debeat concipi contra ecclesiam, an verò contra prælatum.
131 Libellus, an contra syndicum, oeconomum, vel actorem ecclesiæ, aut vniuersitatis concipi possit.
132 Libellus, an possit contra procuratorem simplicem concipi.
133 Libellus, an possit concipi contra procuratorem in rem suam.
134 Libellus, an concipi possit contra eũ, qui defendere promisit.
135 Libellus, an contra tutorem, vel contra pupillum formari debeat.
136 Libellus, an concipi debeat contra minorem viginti quinque annis.
137 Furiosus aut mentecaptus, qualiter sit conueniendus: & an sit contra eum formandus libellus.
138 Libellus, an debeat concipi contra prodigum.
139 Libellus, an sit contra monachum concipiendus.
140 Libellus, an debeat contra seruum formari.
141 Libellus, an debeat concipi contra filium, an verò contra patrem.
142 Libellus, an possit contra aliquem partim suo, & partim nomine

Gnarus Episcopus. Actor tantum debet
libellum in scriptis porrigere.hoc dicit.Et non di-
uiditur:quia vnico contextu continetur.Et in text.
ibi,Ignarus.dic ꝙ erat nomen proprium.Et in tex.ibi dixit,sci
licet ipsis fratribus actoribus.Et ibi,roboratam.dic,id est sub-
scriptam.& ibi,synodo porrigeret.repete verbum,oportet:&
tunc sumitur verbum,oportet.pro decet.& ibi,tunc canonicè.
dic scilicet oblato libello.
1 ¶†Primò not.ex prin.ꝙ nomina non sunt semper consequen
tia rebus.Nam licet iste episcopus appellaretur Ignarus,nõ ta-
men erat iguarus:sed gnarus,hoc est peritus & doctus,vt pa-
tet ex sequentibus.Et ideò non est licitum arguere à nomine
a proprio,seu eius ethymologia,inducitur tamen suspicio[a] pro-
pter malum nomen,vt dicit do.Anto.in proœmio.& ibi vide
per eum.& per Legistas in rubri.ff.solu.mat.& quod traditur
in c.cùm secundum.j.de præben.& in c.j.s̃.de spons.& ibi te-
tigi.& per Do.meum in c.j.de iud.& vide quod dixi in c.cùm
dilecta.j.de exces.præla.& in c.fin.s̃.titu.j.in materia domicilij
in v.q.principa.
2 ¶†Secundò nota quòd in cõcilio prouinciali,nedũ Archiepi-
scopus,sed etiam alij episcopi sunt coniudices.Nam secundùm
Hosti.& Io.Andr.hic iste Ignarus episcopus erat coniudex in
synodo.ad idem xj.q.iij.c.si quis præsbyter.& c.si quis episco-
pus.& v.q.iij.c.scitote.vbi bonus text.de quo per glo.ij.q.iij.
in summa.& per Inno.& Ioã.de Imo.in c.graue.de præben.
3 ¶†Tertiò nota quòd iudex circa libelli oblationem potest ex
officio supplere:licet non petatur aptè,secũdùm Hosti.& hoc
ne ipse illudatur:quia aliter non valeret iudiciũ.& similiter po-
test supplere vbicũꝙ aliter non valeret,ne frustra partes vexẽ-
tur laboribus & expensis:vt in c.j.s̃.de alie.iudi.mut.causa fact.
& in c.causam quæ.de iud.& per glo.in c.j.de elect.lib.vj.Et si
libellus esset ineptus,posset ipsum reijcere,vt in c.sequẽ.in xvj.
prin.arti.& de materia,quãdo iudex possit ex officio supplere
traditur per Legistas in tit.vt quæ desunt aduoc.partium.
4 ¶†Quartò nota ibi,præ manibus.ꝙ illud dicitur præ manibus
haberi:quia habetur incõtinenti,& offerri potest sine alia tem-
poris dilatione.in manus dicit̃ haberi,quod de facili accipi po
test,vt in l.ij.§.post hos Quintus Mutius.& in §.post hũc ma
ximæ authoritatis.ff.de orig.iur.& in l.peti.ff.de pign.act.Ali-
quando verò manus ponitur pro dominio:vnde non dicit̃ exi
uisse de manibus,quod non exiuit de dominio.Et ideò si Rex
cõcedit ali cui castrum,vt non exeat de manibus suis:poterit il
lud locare,secundùm Bart.dummodo nõ locet in fraudem, vel
ad longum tempus:vt in aut̃.de mo.§.locationis.& in c.ij.qua
li.feud.alie.pos.circa medium.facit l.codicillis.§.instituto,ff.de
lega.ij.secundùm Guli.& Bal.in l.manumissionis.ff.de iusti.&
iur.facit Cle.j.de reb.eccle.non alie.vel etiam,nisi locaret alicui
potenti sine spe recuperationis,secundùm Bal.in d.l.manumis
siones.arg.l.qui habebat.in prin.ff.de leg.iij.Et idẽ tenuit Gu-
b liel.qui ad hoc allegat l.pen.ff.si seruus expor.[b] veni.& l.si quis
sub hoc.ff.de contrahen.emp.sed parum faciunt.
5 ¶†Quintò nota ibi,oportet vos.ꝙ libellus est de substantia iu
dicij,non solùm partis petentis:sed etiam iudice hoc postulãte:
si agatur per personam ecclesiasticam corã iudice ecclesiastico.
de quo latius dicam j.in v.princip.articu.
6 ¶†Sextò nota ꝙ verbum, oportet[c] denotat necessitatẽ.ad idẽ
c c.penul.de iura.calũ.secundum Pet.& Io.And.Aduerte tamẽ,
quia inquantum postea tex.dicit,eamꝗ manibus vestris robo
ratam.hoc est subscriptam,synodo porrigere.& repetitur ver-
bum,oportet intelligitur tũc verbum oportet.hoc est,decet se
cundùm Hosti.& Io.Andr.& sic tunc verbum,oportet nõ in-
ducit necessitatem:quia nõ est necessaria subscriptio libelli.per
tex.de quo dicam in c.seq.in xij.arti.Et sic idem verbum rela-
tum ad diuersa,ratione subiecte materiæ importet necessitatem
& decentiam.quod not.ad quod vide quæ dixi in c.inter alia.
j.de sent.excom.in iiij.nota.verbum ergo,oportet, quandoꝗ
denotat necessitatem,vt hic,& in Euangelio,oportet vos de-
nuo nasci.& per Ioan.And.& Archid.in c.penul.de re.iur.lib.
vi.& in l.verbum,oportere.ff.de verb.signi.& in l.cùm hi.§.ar-
bitratu.ff.de transact.& isto modo sumitur propriè. Quãdoꝗ
verò propter subiectam materiam importat decentiam & ho-
nestatem,vt hic in verbo,oportet.repetito,vt dixi.Sed tunc nõ
ponitur propriè,sed impropriè.ad idem l.j.ff.de iusti.& iur.&
text.iuncta gloss.xxv.q.j.cap.j.xix.quæstio.j.c.j.& in l.ij.C.de
episco.& cleri.
7 ¶†Septimò nota ibi,declinare.quod libellus debet esse clarus:
vnde non debet continere aliquam obscuritatem,vel respectu
generalitatis,aut alternationis,duplicitatis,prægnantiæ,vel cõ
ditionis:vt latius dicam in c.seq.in xij.articu.
8 ¶†Octauò ibi,vestris manibus roboratã.quòd libellus debet
esse subscriptus à partibus.de quo dic,vt latius dicam in sequẽ.
c.in xij.articu.
9 ¶†Vltimò not.ibi,synodo porrigere.quòd libellus debet por
d rigi iudici[d] & non reo.de quo latius dicam j.in viij.principali
articulo.
¶Glo.format principaliter septem quæstiones.
¶Primò tacitè quærit,quot sint species libelli.
¶Secundò quærit,quid sit libellus.ibi,est ergo.
¶Tertiò.cui sit offerendus.ibi,& sic patet.
¶Quartò,qualiter sit offerendus.ibi,& in scriptis.
¶Quintò,quando sit offerendus.ibi,& in principio.& interse
rit duas oppositiones,& soluit.
¶Sextò,quærit de effectibus oblatiõis libelli.ibi, & per talem.
¶Septimò quærit,an libellus sit de substãtia iudicij.ibi,sed nũ-
quid,in qua interserit,etiã aliquos effectus:& in fin.ponit quæ
sint de substantia ordinis iudicij.In eadem glos.ibi,conuentio-
nalis,seu postulationis.dic vt dixi in rubri.in iiij.artic.Et in ea-
dem ibi,est ergo libellus.dic vt latius dixi in rubri.in articulo j.
In eadem ibi,& sic patet quod semper.dic vt dicam j.in viij.
princip.artic.In ead.ibi,& in scriptis.dic vt latius dicam in seq.
in xij.arti.princ.In eadem ibi,& in principio,vt litis.dic latius
dicam in viij.princi.articu.In eadem glo.& per talem libellum.
dic vt latius dicam in c.fin.articu.xxxiij.In eadem glo.sed nũ-
quid libelli oblatio.dic,glos.in hac parte prosequitur quintum
principalem arg.vtrum libellus sit de substantia iudicij.
10 ¶†Circa ergo prædictum quintum articulum, vtrum libellus
sit de substãtia ordinis iudicij,& in quibus causis glo.nostra hic
recitat duas opinio.
11 ¶†Prima est,quòd sit de substantia iudicij.
12 ¶†Secũda,quòd non sit de substantia ordinis iudicij:sed quòd
potest tacitè omitti:sed tu latius aduerte,quia in hoc articu.va-
riæ sunt opinio.
13 ¶†Prima opi.fuit glo.in aut̃.de exhib.& introdu.reis.§.illud.
colũ.v.quæ dicit,ꝙ olim libellus non dabatur de necessitate in
scriptis,per l.j.§.edere.ff.de eden.& l.fin.ff.de priua.delic.vt re-
fert hic Ioan.And.& Rofre.in titu.in quibus causis offertur li-
e bellus.in tract.de libellis[e] nisi in conuentione personarum illu
strium.per l.quoties.C.de digni.lib.xij.& refert Spec.eo.tit.§.
nunc dicendum.in princ.dicit tamen,quòd hoc procedebat in
ciuilibus:secus in criminalibus.
14 ¶†Secunda opin.fuit Vinc.Tancre.& Phi.hic,qui voluerunt,
ꝙ de iure ciuili est necessarius:secus secundùm canones.per c.si
quis cum clerico.xj.q.j.& c.prout.j.de dol.& cõtu.refert glos.
in verbo,necessario.in Cle.sæpe.de verbo.sig.
15 ¶†Tertia fuit,ꝙ posset tacitè omitti:sed expressè remitti non
potest.hanc refert glos.hic,& probat per simile de iuramento
calumniæ,quòd potest tacitè omitti:sed non expressè remitti,
vt in l.ij.§.sed quia veremur.C.de iura.calum.& eam tenet glo,
in aut̃.offeratur.& Vincen.eam tenet,vt refert Specu.eod.titu.
§.vtrum.vbi etiam mouetur,argu.l.filiusfamilias.§.veterani.ff.
de procur.& j.de testib.c.tuis.vnde infert,quòd si actor omisit
dare libellum,& post litem contestatam reus petat illum offer-
ri,non est audiendus:cùm nec sit dilatoria.& licet Spec.in d.§.
vtrum.solùm recitet opiniones:tamen ipse potius videtur in-
clinare in hanc sententiam.eo.titu.§.nunc dicendum.in princi.
vbi dicit,quòd aut libellus petitur:& tũc de necessitate est of-
ferendus,vt hic.Aut non petitur:& si non detur,non nocet:&
valet processus:vt in c.Albericus.s̃.de testib.& j.de re iud.c.si-
cut.& c.tenor.& j.de dolo & contu.cap.prout.Subdit tamen
Specu.quòd iudex debet petitionem redigere in scriptis,& re-
sponsionem.per c.quoniam contra.de proba.& hoc maximè
secundùm prædictam opinio.prædictorum,qui dicunt, quòd
tacitè potest omitti.
16 ¶†Quarta opi.est per contrarium,ꝙ expressè potest remitti:
sed tacitè non potest omitti.hanc tenuit Odo.per l.prolatam.
C.de senten.Nam aut̃.offeratur.C.de lit.contest.dicit offeratur
ei libellus.& sic actor debet offerre libellum:licet nõ petatur à
parte.arg.ff.de leg.iij.in l.fideicõmissa.§.si rem.& hanc opi.re-
fert Spec.in d.§.vtrum.& ipsam secutus fuit Iaco.Bal.vt refert

a ¶Ex turpi nomine,insurgit quædam suspicio cõtra nominatũ.vide ea quę no.per Io.And.in c.j.de depos.& declara vt per Deci.in c.j.de iud.in fin.

b ¶Verbum,oportet. significat qd de necessitate fieri.adde ꝙ quãdo lex vel statutum vtit̃ hoc verbo: tunc nõ admittit̃ substitutus.l.cùm miles.ff.de alie.iudi.mut.causa fac.vbi Bart.not.bñ facit,quod no.Ioan.And.post Archid.in c.ij.de testa.ĩ vj.Old.cõsi.xcv.& vide Bal.ĩ l.nulli.C.de episco.& cle.

c ¶Libellus porrigitur iudici,sicut dicit̃ de ꝓbationibus,q̃ fiunt iudici.l.quinquagĩta.in fi.ff.de proba.Deci.consilio lxxxij.col.ij.

d ¶An libellus sit de substãtia iudicij,habes hic plures opin.& adde aliqua per Mod.in c.de causis.de offi.deleg.præsertim,per do.Phil.

e ¶De ista opinio.Marti.syllimani,& de alijs,vide latiꝰ per repetẽ.in Cle.sępe.in prin.ver.gl.necessariò.de verb.signi.

Alber.Galeoti,eo.tit.post prin.& refert Io.And.in addi.Spec. ad prædictum §.vtrum.In cõtrarium tamen allegat Spec.quia si potest expresse remitti,fortius debet posse tacite omitti.arg. l.j.ff.de fer.& C.de tempo.appel.in l.j.in fi.& vide quod dicam j.in fallen.& adde quod dicam in vj.opin.

17 ¶†Quinta principalis opi.fuit,quòd tacite põt omitti, & expresse remitti.hanc opin.refert glos.magna in d.§.illud.in auc. de exhib.reis.& do.M.hic,& fuit opi.glo.iuris ciuilis,vt refert Ioan.And.in d.glos.in verbo necessario,in Cle.sæpe.& etiam Azo vt refert ipse in d.§.vtrum.in prin.pro qua allegat d.c.si quis cum clerico.xj.q.j.& d.c.prout.j.de dolo & contu.Et sequitur etiam Goffr.in rubri.xvj.vt refert Io.And.in addi.Specu.in d.§.vtrum.Sed in libro meo Rofre.aliter dicit in d.rubri. dicit enim,quòd expresse põt remitti,per l.quoties.C.de priuileg.schol.lib.xij.nisi in criminalibus,vt etiam dicit glo.in gl. in d.§.illud.

18 ¶†Sexta principalis opi.fuit Martini syllimani,qui fuit magister Io.Andr.in legibus,quã refert Cy.in auc.offeratur.C.de lit. contest.q.xj.& Io.And.in d.glo.super verbo,necessario.qui dicit,ꝙ si libellus petitur & offertur,ritè proceditur:si nec petitur nec offertur,non tenet processus:quia licet possit expresse remitti,secundũ eum,per tex.in auc.generaliter.in fi.C.de epis.et cle.& d.l.quoties.C.de priuil.schol.nõ tamẽ potest tacite omitti,per dictam auc.offeratur.& l.prolatam.C.de sentẽ.Si verò petitur,sed non offertur:non valet processus: cum nulla remissio interuenerit.Si verò offerẽ,sed reus illum non recepit,valet processus:tamen quia fauore ipsius rei videtur inducta oblatio,& quilibet potest fauori suo renunciare,vt l.si quis in conscribẽdo.C.de pac.cum simi.Et quia inuito non confertur beneficiũ, vt in regula,inuito.ff.de regu.iur.Et quia nõ recipiẽdo expresse,videtur tacite oblationi renunciare,secundùm Marti. Et sic ista opin.videtur aliqualiter concordare cum quarta opi.quòd possit remitti:sed non omitti.

a ¶Ex turpi nomine insurgit quædam suspicio cõtra nominatũ,vide ea que no.per Io.And.in c.j.de deposi.& declara vt per Deci.in c. j.de iudi.in fi.

b ¶Adde glo.in c. de causis.de offi. deleg.vbi dicit ꝙ libelli oblationi, litis cõtestationi, & quod sentẽtia nõ feratur in scriptis, nõ põt per partes renũciari: quia videntẽ respicere publicã vtilitatem.

c ¶Nec tacite omitti potest libellus, vide Nattan.in d. Cle.sæpe.ĩ prin. col.lxij.ver.glos. in ver.necessariò.

19 ¶†Septima opin.prin.quorundam,qui voluerunt,ꝙ renunciari potest,ne libellus tradatur in scriptis:& etiam & tacite omitti.Sed quòd libellus nullo modo offeratur,non potest renũciari:nec expresse,nec tacite.argu.l.vt fundus.ff.commu.diuid.& c.licet heli.j.de simo.hanc opi.refert glo.prædicta in verbo,necessariò.in d.Cle.sæpe.& in eam inclinat ibi Ioã.And.concludens,ꝙ necesse est,quòd petitio actoris appareat in actis.non tamen necesse est,ꝙ sit oblata per modum solennis libelli: sed sufficit,quòd verbo sit facta:& per modum postea appareat redacta in scriptis & super ea lis cõtestetur.Nam tenebit tũc processus.& ratio,quia tunc satis est prouisum menti iuris disponẽtis libellum offerendum:quod patet, quia tunc cessant omnes causæ,propter quas à iure fuit statutum libellum offerendũ: de quibus dicetur in c.seq.in articu.xij.Et hæc procedunt, quãdo quis nõ petit libel.offerri.parte verò petente debet libellus offerri in scriptis,per d.auc.offeratur.cum simil.& si non offerretur,processus esset nullus.Et hæc opin.fuit originaliter Petr.de Bella pertica,quam etiam refert Cy.in d.auc.offeratur.C.de lit. contest.q.xj.Et hanc videtur sequi hic do.Ant.Et dicit hic Io. de Imo.eam habere æquitatem:& quòd forte seruanda esset in practica.Idem etiam dicit Zabar.in d.Cle.sæpe.q.xv.vbi dicit, ꝙ propter eius æquitatem,& glo.authoritatẽ,seruaretur in iudicijs.& idem videtur tenere hic Zaba.inquãtum se remittit ad ibi dicta.Et ad prædicta vide,quod in simili dicunt domini de Rota decisi.cxliij.vbi dicunt,ꝙ tacita libelli omissio,data tamẽ petitione verbali per notarium describenda in actis,& facta litis contesta.super ea,non vitiat processum appellationis à diffinitiua:etiam in causa profana.allegat not.per glo.in d.Cle.sæpe.& per Accur.in d.auc.offeratur.

20 ¶†Octaua opin.fuit quorundam,qui voluerunt,ꝙ libellus,sit offerẽdus:sed si reuocatur in dubium,an sit offerẽdus:& iudex interloquatur non offerendum processus valet. Sed tu dic, de hoc vt dicam latius in c.j.eo.in xxviij.articu.

21 ¶†Nona principalis opi.est,ꝙ libellus regulariter sit de substãtia iudicij ordinarij,& necessarius: nec possit tacite omitti,nec expresse remitti.hanc opi.tenet hic glo.nostra volens,quòd eo omisso,processus sit nullus:sicut in simili dicimus de litis cõtestatione,vt videbimus in tit.de lit.contest.Mouetur etiã glo.nostra per text.nostrũ.nam concilium hoc,noluit admittere istos fratres,nisi porrigerent libellum.Item mouetur per c.quoniam contra.j.de proba.& vlterius hoc probat:quia iudex debet ferre sententiam conformem[a] libello.de quo dicam in c.fina.j.eo. in xxxiiij.princip.ergo sine libello non posset ferri:cùm ad libellum non datum non possit fieri relatio.facit quod not.Bal. & per eum Ioan.de Imo.& Ponta.in l.si prior.ff.solu.mat.Fallit tamen secundùm glo.nostram in c.causis vilibus.de quo infrà subijciam.Et eandem opinio.tenet glo.in c.prout.j.de dol. & contu.& sentit glos.in c.si quis cùm clerico.xj.q.iij.inquantum vult,quòd ille tex.qui innuit,quòd nõ sit necessarius libellus,loquatur in casu speciali.Et hanc etiam sequuntur hic Innocen.& Hostien.allegat Innoc.dictam auc.offeratur.canonizatam.iij.q.iij.offeratur.Inducit etiam text.in auc.de tempore nõ solutæ pecuniæ super dote.§.testationes.colla.vij.Hosti.etiam allegat §.illud.in auc.de exhiben.& introdu.reis.colla.v.vbi dicit hoc esse expressum.Nam ibi erãt quidam,qui simplices aduersarios vocabant ad iudicium:& eis negantibus,dicebant lit. contesta.quòd ibi reprobat Imperator,statuens quòd libellus offeratur:& quod litis contestatio.hac oblatione omissa.habeatur pro nulla.Et hanc opinio.refert glo.in verbo,necessariò.in d.Clemen.sæpe.pro qua allegat d.auc.offeratur.quæ dicit libellum esse offerendum.offerri autem dicitur non petenti,de resti. spol.c.literas.circa fin.ff.de lega.iij.in l.fideicommissa.§.si rem. & j.de appel.interposita,ergo &c.Et ista fuit originalis consideratio Ioan.de Bru.vt statim dicam,allegat etiam glo.prædictam tex.in d.Clemẽ.sæpe.quia si speciale est in iudicijs,in quibus procedit de plano & sine figura,vt libellus non sit necessarius:ergo à contrario sensu secus est in ordinarijs.arg.l.j.in fin. ff.ad municip.hæc etiam fuit opin.glos.antiquæ.in auc.offerat. vt refert ibi Cy.& eam etiam tenuit Ioan.de Brunesco.motus per d.auc.offeratur.inducendo vt suprà induxi.Item quia reus non potest solus renunciare:quia non tantùm fauore suo:imò etiam fauore actoris & iudicis fuit introductum,vt libellus offerretur propter labilem hominum memoriã.arg.l.cõtrahitur. ff.de pig.Et propter sententiam cõformandã libello,vt dictum est,& quia cum libello facilius fiunt positiones,& facilius veritas inquiritur,quàm inquiri modis omnibus iudicis interest:vt C.de iudi.in l.iudices.xxx.q.v.c.iudicante.Et ideò ex voluntate solius rei,nec tacite nec expresse potest remitti.& hanc etiã opin.referunt Pau.de Leazar.& Zabarel.in d.Cle.sæpe.qui dicunt quòd dictus Io.de Brunesco dictam opinionẽ tenuit in libro suo,in titu.de accusa.Et eam sequuntur Pau.Laudu.& Stepha.in d.Cle.& Iaco.de Arc.& Cy.in d.auc.offeratur.q.xj.vbi concludit,ꝙ etiam non potest remitti,quòd libellus non tradatur in scriptis,per d.auc.in fin.quæ dicit,quòd si libellus nõ tradatur in scriptis,quòd litis contest.facta non tenet:& sic remitti non potest.argu.illius auc.Et hoc videtur etiam innui in auc. de exhib.& introdu.reis.§.sancimus.& §.illud.vbi dicitur,ꝙ libellus est de substantialibus[b] iudicij,ergo &c.& sequitur Bart. in d.auc.offeratur.tum quia libellus respicit etiam vtilitatem iudicis:tum quia partes non possunt renunciare solẽnitati actus, vt in l.nemo potest.ff.de lega.j.& in c.requisisti.de test.& eam etiam tenet Bal.ibi,motus per d.auc.& quia libellus est fundamentum causæ.& Butri.etiam ibi videtur inclinare in hanc sententiam,in quam videtur potius inclinare hic Io.And.ex eo,ꝙ primò exponit,oportet id est necesse est.Secundò quia dicit ꝙ sibi placet,quòd semper debeat offerri libellus in omni causa ciuili & criminali inquisitionis & denũciatiõis.in omnibus enim vtilis est,& necessarius,vt sciat reus,an cedat,vel contendat.iij. q.iiij.offeratur.licet in denunciatione & inquisitione aliqui contradicant,de quibus infrà subijciam,& post pauca subdit Ioã. And.quamuis enim olim nõ daretur libellus,nisi personis illustribus,vt dixi s.in j.opi.Hodie tamen omnibus vocatis ad iudicium offerendus est libellus,nisi in causis specialibus, de quibus statim dicam in fallentijs.Et sic Ioan.And.hic potius videtur inclinare in hãc vltimam opin.licet aliter tenuerit in d.Clemen.sæpe.& idem in effectu videtur tenere Rofr.in libellis suis sub rubri.in quibus causis offeratur libellus,qui similiter dicit, quòd licet olim aliud esset:tamen hodie regulariter tam in ciuilibus,quàm in criminalibus,semper est offerendus libellus.& eandem opin.tenuit Baghalotus,qui dicit ꝙ nec[c] tacite omitti, nec expresse potest remitti.tacite enim nõ potest,ne videatur ignorare:& per ignorantiam aliquid esse omissum: quia talem ignorantiam in ordine iuris nemini prætendere licet:vt in auc. in medio litis non fie.sacras iussio.§.fin.colla.viij.& argu.ff.fami.ercisc.in l.si familia.in princi.Item expresse non potest,vt in prædictis concordantijs.& sic dicit Bagharotus bis fuisse iudicatum de consilio Azonis & Vgolini,vt refert Spec.eo.tit.§. vtrum.prope fin.in quo §.Spec.refert opi.nec aliquid firmat: & hanc opinio.sequitur hic Ioan.Cald.sequitur & domi.meus qui mouetur primò per iura,quæ generaliter dicunt libellũ necessarium,vt hic,& in auc.offeratur.& iij.q.iij.offeratur.& in d. §.illud.cum simil.Nec aliquam mentionem faciunt de parte,& meritò:quia de partis potentia non erat mentio habenda,cùm hoc concernat vtilitatem publicam.Si enim offerretur libellus, datur materia cõsulendi aduocatũ & alios peritos:& forte deliberabit reus cedere,vbi aliàs de improuiso respõdebit,& litigabit:& sic daretur materia inducẽdi & differendi lites, contra.c. finem.

finem.j̄.de dolo & contu.& l.properandum.C.de iudi.& hinc est ꝙ partes non possunt de cōi consensu prorogare instantiā causæ principalis, vt d.l.properandum, dixi s̄.de iudi. in c.pen. ar.xvij.quia hoc est introductū in fauorē reipublicę cui partes renunciare non possunt: vt in c.si diligenti.s̄.tit.j. & ibi dixi.& hoc voluit tex.in d.authē.offeratur.Item vt deliberate respondet.& ne incidat in promptum periculum: interest enim reipublicæ, ne quis re sua malè vtat̃.insti.de his, qui sunt sui vel alie. iur.§.j.Item in summarijs est speciale, vt sufficiat dare petitionē apud acta.in Cle.sæpe.ergo in alijs requiritur libellus pro quo facit tex.ibi in verbo, necessariò.à contrario.& hoc arg.format ibi gl.in verbo, necessariò.Nec ob.responsio, quā dat tibi Ioā. And.quòd est speciale ibi, vt in summarijs non exigatur libellus: etiam si pars petat ꝙ non est in ordinarijs: quia illud est diuinare: nec ibi, nec alibi expressè dicitur de parte. Et pro hoc apertè facit text.noster, vbi pars nihil dicebat: & tamen iudex dixit quòd oportebat dare libellum, secundū ecclesiasticam authoritatē: ergo authoritas, quæ disponit de traditiōe libelli, ꝓcedit etiam sine petitione partis, vt hic apertè ꝓbatur: facit etiā verbum, oportet. positum hic in tex. quod est necessariū, vt dixi.Iste enim Eps, qui præerat concilio, non simpliciter petijt libellum, sed retulit se ad authoritatem ecclesiasticam. & hanc opi.Io.de Imo.hic dicit etiam de iuris rigore veriorem: & hæc opi.plus mihi placet, per rationes & iura superius allegata.Nō obstant in contrarium, & primo ad l.j.§.edere.ff.de edē.respōdetur quòd illud procedit quantū ad hoc, vt non sit necessariū
a inferi nomen[a] actionis: vt dicit glo.in d.§.illud vel procedit ante dispositionem aut̃. offeratur. nō ob.l.fi.ff.de priua.deli.quia loquitur de inscriptione ad pœnam talionis, quæ non habet locum in ciuili: licet descendat à crimine, sed solū in criminali, vt ibi dicitur.Non ob.c.si quis.cum clerico.xj.q.j.quia ad illud respōdet gl.nostra, ꝙ est ibi casus specialis: & videbimus.j̄.in fallentijs.non ob.c.prout.j̄.de do.& contu.quia potest responderе, vt gl.nostra respondet ꝙ ibi fuit porrectus libellus. Nam ex quo ibi specificè nihil disponit̃ de libello, debet intelligi secundùm alia iura.& sic ꝙ præcesserit libellus.& eodē modo potest responderi ad c.sicut.de re.iu.& ad alia similia iura.Nec obst.simile de iuramento calumniæ: quia iuramentū calūniæ non est ita de substantia, sicut libellus: nisi illud exigatur.Non ob.quòd reus debet posse renunciare libello: quia in eius fauorē sit introductus: quia non solùm in fauorē partium, sed etiā iudicis fuit introducta ista solēnitas oblationis libelli, vt dicam in vj. prin. ar.Sit ergo cōclusio ꝙ libellus regulariter est necessarius: etiam si agatur inter personas ecclesiasticas, siue seculares, vt hic.& de quibuscunq; rebus, & coram quocūq; iudice, seculari vel ecclesiastico: quinimò etiā coram arbitro, vt no.gl.in l.pe.in fi.C.de arbi.per illam l.& gl.ij.in aut̃.offeratur & gl.in l. rem nō nouā. C.de iud.licet secus coram arbitratore.faciunt no.per do.M.in c.quintauallis.j̄.de iureiu.in ver.secunda differentia.& in oībus causis etiā ciuilibus, maximè vbi per sentētiā tribuit̃ ius finale, non reparabile per aliud iudiciū vel remediū: nisi per appellationē: quia tunc requirit̃ plena causę cognitio: vt l.iudices.C.de iud.secundùm Io.de lig.in d.Cle. sæpe.& d.M.hic. Hoc tamē, vt dixi, est regulare, & fallit in plurimis causis & casibus, de quibus aliquos hic referunt Host.& Doc.cū plures posit gl. magna.in aut̃.de exhiben.reis.§.illud.& Rofre.in ti. in quibus causis libellus offeratur.& Io.de brancis in ti.qualiter fiat ęditio.Et Iac.balduini, in quodam suo opusculo, quod incipit, Laudabile aduocatorum officium.& Spec.eo.titu.§.nunc dicendum.Ego verò alios plurimos addam.

¶Primò, si proceditur simpliciter, summariè &c.
¶Secundò, si sine figura iudicij.
¶Tertiò, si de plano.
¶Quartò, si sine strepitu &c.
¶Quintò, si summariè, vel extraordinariè, vel leuato velo.
¶Sextò, si de facto.
¶Septimò, si sola facti veritate inspecta.
¶Octauò, si sine aliqua solennitate.
¶Nonò, si ex sua voluntate.
¶Decimò, coram Papa.
¶Vndecimò, si hoc habet consuetudo.
¶Decimò, si statuto hoc disponitur.
¶Decimotertiò, si partes conueniunt.
¶Decimoquartò, vbi non exigitur lit.contesta.
¶Decimoquintò, quando non exigitur, quòd sententia detur in scriptis.
¶Decimosextò, in notorijs.
¶Decimoseptimò, in causa inquisitionis.
¶Decimooctauò, in causa denunciationis.
¶Decimononò, in quibus sententia non ponit magnum præiudicium.
¶Vigesimò, in causis vilibus.
¶Vigesimoprimò, in causis vilium personarum.
¶Vigesimosecundò, si manu militari.
¶Vigesimotertiò, si petitur executio alicuius remedij litis decisiui.
¶Vigesimoquartò, in desiderante celeritatem.
¶Vigesimoquintò, in causa spirituali.
¶Vigesimosextò, in beneficiali.
¶Vigesimoseptimò, in matrimoniali.
¶Vigesimooctauò, si agitur contra incertam personam.
¶Vigesimononò, quando creditor pactus ꝙ sua authoritate.
¶Trigesimò, in syndicatu officialium.
¶Trigesimoprimò, quando Episcopus audit accusationem.
¶Trigesimosecundò, quando litigatur inter religiosos.
¶Trigesimotertiò, quando Episcopus cognoscit de causa ciuili inter suos clericos &c.
¶Trigesimoquartò, cùm tutor accusat.
¶Trigesimoquintò, in accusato apostasiæ.
¶Trigesimosextò, in accusatione falsæ chartæ, seu falsi testis.
¶Trigesimoseptimò, in crimine falsi.
¶Trigesimooctauò, vt melior ad accusandum.
¶Trigesimononò, cùm maritus intra lx.dies &c.
¶Quadragesimoprimò, in crimine abigeatus.
¶Quadragesimosecundò, si christianus accusatur contraxisse cum iudæa.
¶Quadragesimotertiò, in accusatione falsæ monetæ.
¶Quadragesimoquartò, in crimine suspecti tutoris.
¶Quadragesimoquintò, cùm miles colonus efficitur.
¶Quadragesimosextò, in omnibus casibus, in quibus sine accusatione permittitur. a

a ¶Nomē actionis non est in libello exprimēdum.vide Doc.in c.dilecti.de iud.& facit quod no. Bart.in l. certi condictio. in iij.col. ff. si cer. petatur.

¶Quadragesimoseptimò, in leuibus criminibus.
¶Quadragesimooctauò, quando aliquis de necessitate iuris ꝓsequitur accusa.
¶Quadragesimononò, q̄n iuisset in pos.iudi.authoritate &c.
¶Quinquagesimò, quando quis ex edicto diui.Adri.
¶Quinquagesimoprimò, q̄n petitur carboniana possessio.
¶Quinquagesimosecundò, cùm de sola possessione litigatur.
¶Quinquagesimotertiò, in interdictis.
¶Quinquagesimoquartò, si duo contendunt possidere eandem rem.
¶Quinquagesimoquintò, si dominus, vel alius propria authoritate &c.
¶Quinquasimosextò, q̄n possessor conuentus rei ven.agat.
¶Quinquagesimoseptimò, si agitur contra aliquem, vt tradat vacuam possessionem.
¶Quinquagesimooctauò, quando confirmatus, vel institutus de aliqua ecclesia prohibetur pos.adipisci.
¶Quinquagesimononò, scd̄m aliquos in querela inoffi.testa.
¶Sexagesimò, in noui operis nunciatione.
¶Sexagesimoprimò.cū agit̃ de eo, ꝙ factus est in loco pub.
¶Sexagesimosecundò, quando iudex procedit ex officio.
¶Sexagesimotertiò, quando iudicis offi.imploratur.
¶Sexagesimoquartò, quando agitur contra ascriptitium.
¶Sexagesimoquintò, in inquisitione de seruo fugitiuo.
¶Sexagesimosextò, cùm iudex dicit aliquem esse de sua iurisditione.
¶Sexagesimoseptimò, de conditione adscripti alicui curiæ.
¶Sexagesimooctauò, in missi.in pos.ex primo decreto.
¶Sexagesimononò, si petitur caueri de delegato & fideicom.
¶Septuagesimò, in petitione alimentorum.
¶Septuagesimoprimò, si implorat̃ offi.iu.vt hæres rogat⁹ &c.
¶Septuagesimosecundò, rōne incōmoditatis parochianorum.
¶Septuagesimotertiò, quando diœcesanus petit certificari de beneficijs.
¶Septuagesimoquartò, contra sequestrum.
¶Septuagesimoquintò, in impetranda restitutione.
¶Septuagesimosextò, quando petitur dari tutor pupillo.
¶Septuagesimoseptimò, inter patrem & filium &c.
¶Septuagesimooctauò, si petitur declaratio &c.
¶Septuagesimononò, in q.præiudiciali incidenter mota.
¶Octuagesimò, vbi agitur de naue submersa.
¶Octuagesimoprimò, in causa appellationis.
¶Octuagesimosecūdò, in q̄onibus incidētib⁹ vel emergētib⁹.
¶Octuagesimotertiò, in causa ciuilitatis.
¶Octuagesimoquarto, q̄n aliquis proponit aliquā suam executionem, nec petit aduersarium sibi in aliquo condemnari.
22 ¶†Primo igitur fallit, vbicūq; causa est talis naturæ ꝙ in ea procedatur simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij: quia tunc non est necessarius libellus.tex.in Cle.sæpe.de verb.

a ¶ Qui sint q possint causas cõmittere sub ea forma vt de plano expediant̃, latè et põit Geor. natã. ĩ Cle. sæpe. in prin. ĩ gl. mãdamus. de ver. sig. col. lviij.

b ¶ Quõ differat libellus à petitiõe, habes multas differentias ꝑ Doc. maximè repet. Cle. sæpe. de ver. signi. in ver. gl. in ver. necessario. circa finem.

c ¶ Quando ordo nõ seruat̃, iudiciũ est nullũ. vid̃ quæ no. Fely. ĩ c. ecclesia. vij. col. ver. nonò ad hanc. extra de cõsti. & limita vt per moder. in §. item si quis. x. col. de actio.

d ¶ Iudiciũ ꝓpriè dicit̃ incipere à litis conte. & finit̃ ꝑ sñiam diffinitiuã. dicit gl. in l. ꝓinde. ff. ad l. aql. & no. Bal. in l. diffamari. C. de inge. manu.

e ¶ Quando cã est breuis, ꝓcedit̃ sine libello. & quæ causæ dicãtur leues, videlatissimè per Geor. nattã. in d. Cle. sæpe. de ver. fig. col. lxiij. versi. quæ aũt causa dicatur breuis. cum ij. seq.

sig. quæ aũt sint huiusmodi causæ, vide aliquas in Cle. ij. de iudi. & posset etiam hoc contingere, quandocũq; sic disponeret̃ ex forma statuti, vel ex cõmissione, [a] eius, qui posset causam sub dicta forma delegare. de quo latius dicam in ti. de ordi. cog. Aduerte tamen, licet non requirat̃ libellus in scriptis, tñ quia sentẽtia debet formari secundũ petitionis formã, vt ff. cõi diui. in l. vt fundus. & de simo. c. licet heli. debet in actis apparere petitio, saltem per modum postæ per quã de intentione & conclusione actoris appareat, qd petat & quare. Et ratio est in promptu, quare saltem exigatur per modum postæ: quia aliàs iudex non posset impartiri officium suum ad priuatam vtilitatẽ parte nihil petẽte, vt l. iiij. §. hoc aũt iudicium. ff. de dam. infe. & in c. ad nostram. ij. de iureiurã. & satis est quòd verbo petat, & in actis redigat̃ in exordio litis. Et hic etiam est differentia inter libellum, & hanc petitionem, vt dicit Pau. de liaza. in d. Cle. sæpe. & Zaba. ibi. q. xvij. quia libellus debet continere quædam, quæ respiciunt eius formã: & quædã, quæ respiciũt, agentis intentionẽ: quæ etiam debent aptè concipi. de quibus latè dicã in c. sequen. ar. xij. Petitio verò ista quæ fit per modũ postæ, non requirit formã neq; aptitudinẽ ꝙ ex aliqua nouatione aut conclusione facta apud acta, appareat de intentione ipsius agẽtis, ita ꝙ iuxta petitionis formam posit formari sñia: vt d. Cle. sæpe. §. verùm. vnde corã Salomõe facta fuit petitio: quia dixit mulier corã eo: Filius meus viuit, istius aũt mortuus est: vt no. in l. ij. C. de sen. ex breui. reci. & habetur tertiò Regum. c. iij. & j. de præsum. c. afferte. Et sic patet ꝙ illa petitio solùm continuit facti narrationem: ex qua tamen poterat sumi conclusio intentionis proponẽtis: ex quo infert̃ ꝙ si petitio non haberet solẽnia quæ requirunt̃, secundũ no. in l. j. in prin. ff. de edẽ. & de quibus latius dicam in seq. c. arti. xij. tamen sufficit huiusmodi narratio, & libellus generalis. facit etiam l. fin. C. de anna. excep. Et idem si conclusio esset facta, sed non legitimè: vt l. j. ff. si mensor falsum modũ dixi. vel si actor non peteret reum condẽnari: sed peteret eum cogi quod non debet fieri in ordinarijs: vt l. j. C. de execu. rei iu. tamen in hoc casu, quando prædicto modo procẽditur, valebit iudicium. Si enim [b] tunc procedit petitio, qñ ex sola facti narratione sine conclusione, multò magis debet ꝓcedere, si facta est conclusio: licet non aptè, seu non bene: dũmodo ex narratione possit comprehendi: quia actor velit: ar. l. j. §. j. C. de rei vxo. act. Et hoc est quod intendũt verba dictæ Cle. sæpe. ibi dũ dicit̃, iuxta petitionis formã, q. d. licet non ꝓnunciet̃ in eo quod est petitũ: tñ sufficit si pronũciet̃ iuxta illud ꝙ est petitum. aliud enim est iuxta petitionem: & aliud esse petitũ. sol. l. iam tñ. §. in hoc ver. quid tñ. Intelligendo tamen semper ꝙ nõ sit tanta incertitudo ꝙ auferat̃ reo defensio, scđm Bar. in extraua. ad reprimẽ. in verbo, figura. & sequitur Io. de Imo. in d. Cle. sæpe. de ver. sig. col. xxix. & ad id quod dicit Bar. de cõclusione inepta, facit qđ no. in c. bonæ. el ij. s. de elec. & ibi Do. M. in fi. no. ex quo no. in l. pediculus. §. labeo. ff. de auro & argẽ. leg. & qđ no. gl. in l. vinum. ff. si cer. pet. In contrarium tñ facit qđ no. gl. ij. in ver. si autẽ ineptã. in c. dilecti. s. de iudi. & qđ no. ꝑ Inn. & do. M. in c. fi. s. de procura. & quod no. gl. pe. & ibi Doc. maximè do. M. in c. cùm inter vniuersas. s. de elect.

23 ¶ † Secundò fallit non solũ si causa esset talis naturæ ꝙ ꝓcedẽdum esset simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij vt statim dictũ fuit, sed etiã si sit naturæ ex forma iuris statuti, consuetudinis, aut degradationis ꝙ procedendũ sit sine figura iudicij: licet em̃ Pau. de liaza. in Cle. ij. de iudi. velit ꝙ si in dispositione, vel commissione: seu delegatione nõ cõiungant̃ omnia prædicta verba, debeat seruari ordo iuris: tamen gl. in verbo, figurã. in d. Cle. sæpe. tenet contrarium. & idem etiã tenet zaba. in d. Cle. ij. de iudi. questio. xxix. & seq. Et cõiter sequunt̃ Doc. quando verbum sit tale ꝙ de sui natura tollat iuris ordinẽ & solennitatẽ: prout videt̃ esse verbũ, sine figura. vnde tunc non est necessarius libellus. Nam cũ tollat̃ figura iudicij: ergo tollit̃ libellus, qui est de figura iudicij. ꝙ aũt sit de figura iudicij patet: quia cuiusq; rei est ipsius apparens forma, vel facies, in qua rei substantia figitur: vt ff. de actio. & obli. in l. nõ figura. facit de cele. mis. c. cùm marte. §. ex eo. secundũ glo. in verbo, non exigatur. in d. Cle. sæpe. Sed dicit ibi zaba. ꝙ cũ gl. dicit, in qua rei substãtia figitur, melius dixisset: qualitas figit̃: quia figura est qualitas non substantia: sed glo. intellexit quòd in ipsa figura libelli intrinsecè figitur substantia, seu continet̃ substantia petitionis: sicut in figura hominis in concreto figit̃, seu continet̃ substantia hominis. Bar. verò in extrauagan. ad reprimen. in gl. super verbo, figura dicit quòd prædicta glo. dicit verum in figura rei corporalis, per tex. in l. fina. C. de edi. diui Adri. tol. & in l. quoties aliquid. ff. de verbo. obli. hoc melius probatur, quàm alibi. Rei verò incorporalis figura: dicitur ipsius natura. vnde rectè dicitur figura, ipsius actionis natura. C. de rei vx. act. in l. j. §. cùm autem. ibi, rudem figuram &c. Quædam verò sunt facta, prout consideratur in fieri, seu in actu faciendi: & ipsorum figura est ipse ordo faciendi: vnde in grammatica quod est figuræ simplicis: quia simpliciter profertur: hoc est: quia ipsius actus proferendi est simplex, vnde cùm hic loquamur de figura iudicij: & iudicium, liceat habeat multas significationes: vt dixi s. in rubri. de iud. Tamen in terminis nostris accipimus pro actu examinatiõis & decisionis causæ. Figura ergo iudicij est quòd partes sint factæ secundũ ordinem debitum, & debitam proportionem, ex qua figura iudicium accipit suum esse, & suam substantiam quod patet: quia si ordo [c] non seruatur: iudicium est nullum. C. de sen. in l. prolatam. quare iudicij figura sublata, videntur sublata substantialia iudiciorum, seu solennitates iudiciorum. & ideo non videtur iudex astrictus ad aliquas formulas vel figuras iudiciorum: nisi quantum exprimitur in d. Cle. sæpe. In qua Cle. ea exprimuntur, quæ potius respiciunt figuram facti negotij vel causæ, quàm iudicium. Et ideo ea quæ exprimuntur: non tolluntur: sed libelli oblatio, qui est de figura iudicij, tollitur. Et sic apparet quòd tolluntur substantialia iudicij solùm inuenta, seu inducta à iure ciuili. Sed nõ tolluntur substantialia à iure naturali, seu gentium inducta: quia iudicium sine ipsius iudicij substantia esse non posset: vnde solùm seruanda est substantia iudicij, à iure gentium inducta, secundùm ea quæ tradit Bar. in d. glo. super verbo, figura. & Ioan. And. in d. Cle. sæpe. Et ad prædicta, vide Old. consi. cxv. quod incipit, in iudicio. ad quod Ioan. And. plura accepit & sibi appropriauit, tacendo authorem: & simile fecit in plurimis locis in addi. Spe. in quibus circa consilia Oldra. quasi semper tacuit authorem. Deus nouit, & ego scio quòd nunq; tacui aliquem authorem. Et qualiter multipliciter accipiatur verbum, figura, vide Bal. in l. j. §. similiq; modo. C. de lati. lib. tol. Sed tu aduerte: quia contra prædicta ego fortiter oppono. videt̃ enim quòd figura iudicij, etiam de iure positiuo, nõ possit consistere in libello: quia iudicium incipit à contestatione litis inclusiuè vsq; ad sententiam: vt no. gloss. in l. j. C. de iudi. per tex. in authen. de litig. §. si verò initium. pro qua glo. Ang. in rep. illius. l. j. dicit esse casum in l. j. §. si autem. C. de plus peti. & in l. apertissimi. C. de iudi. & in l. j. C. vbi de cri. agi oportet. ad idem gloss. in verbo, exordium. iuncto tex. in l. fi. §. illud. C. de tempo. app. vbi vult quòd propriè incipiat à litis [d] contestatione, per iura præalleg. ergo ante lit. contesta. non est propriè iudicium, sed præludium iudicij, vt no. in authen. in medio litis non fie. sac. ius. §. fi. colũ. viij. & Bal. in d. §. similiq; modo. iudicio meo, contrariũ prima fronte videtur difficile. Arbitror tamen posse dupliciter responderi. Primò quod hic loquamur de iudicio, prout latè sumitur iudicium: quod latè sumptum, incipit à libello, seu à petitione. facit Clemen. ij. vt lit. pen. & l. cùm notissimi. C. de præscri. xxx. anno. & aut̃. litigiosa. C. de litig. vel latius prout incipit à reuocatione in ius: vt no. glo. in rub. ff. de in ius vo. per text. insti. de pœna teme. liti. §. fi. Secundo modo potest solui quod libellus seu petitio, de necessitate includitur in figura iudicij: quia licet detur ante lit. contest. expressè vel tacitè: tamen lit. contestatio, siue loquamur de expressa, siue tacita: sine ipso libello vel petitione fieri non potest: nec sententia ferri quæ debet esse cõformis petitioni: vt sæpius dictum est. & ideo in ipsa lit. contesta. semper repetitur libellus seu petitio. & ideo includitur in figura iudicij. Sit ergo conclusio quod quando proceditur sine figura iudicij non est necessarius libellus in scriptis: sed sufficit qualisqualis petitio per modum postæ: vt s. dixi in præcedenti fallentia.

24 ¶ † Tertio fallit, si procedendum est de plano. Nam tunc non est necessarius libellus, si causa sit vilis: vel de vili, aut leui materia: siue leuium personarum: vt in aut̃. nisi breuiores. [e] C. de sententia. ex breui. rec. & l. nec quisq;. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. & leg. & l. leuia. ff. de ac. secus si causa esset grauis ponderis. ad quod vide Barto. in extrauag. ad repri. in gloss. de plano. & Imo. in Cle. sæpe. de verbo. significa. versi. modo videndum est de hac dictione: de plano. collati. xxxj. Sed tu aduerte: quia istud videtur esse de natura causæ vt non requiratur libellus: vt dicam j. in fallentia. xx. seu qualitatis personarum: vt dicam fallentia. xxj. non autem videtur procedere ex natura huius verbi, de plano de cuius natura & significato vide in dictis locis: & quòd latius dicam. j. titu. de ordina. co. Et ad prædictas duas fallentias, vide Specu. eodem titu. §. nunc dicendum. versicu. j. Intellige quod posito quòd non esset necessarius libellus: esset necessaria qualisqualis petitio: vt dixi in præcedenti. & vide etiam quæ dixi in capitulo finali. j. de ordine. cogni. arti. xxxiiij. q. ij.

25 ¶ † Quarto fallit: si procedendũ esset sine strepitu iudicij. Nam secundùm aliquos hæc verba excludunt omnem solẽnitatem iudicij

iudicij quæ magis spectat ad ordinem, quàm ad veritatis indaginem, seu inuestigationem. hoc tamen non placet Innocen. in capi. olim. j. de accusa. nec Pau. & zaba. in Clemen. ij. de iud. vt ibi tradit zaba. quæstio. xlj. Et ideo libellus est necessarius: nisi subesset alia causa. de quo per Oldra. in dicto consil. cxv. quod incipit, in iudicio. & per Barto. in extrauagan. ad repri. in verbo, sine strepitu. & dicunt præfati Docto. de verbo, simpliciter. & de significato istorum duorum verborum, vide quę latius dicam in tit. de ordi. cog. & vide quod dixi in c. fi. j. de ordi. cog. arti. xxxv.

26 ¶†Quintò fallit, si causa sit expedienda summariè. Nam tunc non erit necessarius libellus, secundùm gloss. in lege prima. C. comminationes vel epistolas. quæ sentit quòd in summarijs nõ exigatur ordo iuris. Et idem tenet hic domi. Anto. Sed illa glo. communiter reprobatur, & eam reprobat Barto. in extrauag. ad reprimen. in verbo, summariè. vbi dicit, quòd libellus debet esse ibi planè formatus: sicut si procederetur ordinariè. per l. iij. in princi. ff. ad exhiben. & idem tenet Ioan. de Imo. in Clemen. sæpe. ver. his visis. colum. xxxiij. & etiam idem tenet hoc reprobando opinio. domi. Anto. Idem etiam tenet zaba. in dicta Clemen. sæpe. sed aduerte: quia in contrarium fortiter ob. lex tertia. §. sciendum. vbi tex. dicit, summatum. Et per illum textũ dicit Ioan. de lig. ordinem iuris non esse necessarium. ad quòd vide quod dicam j. fallentia. xix. & de significato dicti verbi, summariè, & de eius natura, dicam latius. j. titu. de ordi. cogni. A. B. Et quid, si dictum sit ad simplicem querelam, vide quæ dixi. j. de ordi. cogni. c. fin. artic. xl. & etiam vide quod ibi dixi arti. xxxij. & si causa extraordinarie agenda: vt dixi, capitulo fin. de ordi. cogni. ar. xlij. prope fi. vel leuato velo, dixi ibidem. Ma.

27 ¶†Sextò fallit, si causa esset expedienda de facto[a]: quia tunc
a non erit necessarius libellus, eo quòd istud verbum, de facto. importat quòd iudex possit procedere via regia: vt lege secunda. in princi. ff. de ori. iuris. & sic intelligitur exclusa omnis solennitas iuris positiui. tenet Ioan. de Imo. in dicta Clemen. sæpe de verborum significatio. colum. penulti. & domini de Rota decisi. xxxj. xlviij. cccxxxv. dcxxxj. secũdùm diuersas quotas, per capitu. cùm ecclesia Sutrina. de causa posses. & proprie. Consuluit Barto. in consilio, quod incipit. punctus quæstionis, aliàs incipit, in quæstione proposita. & vide Lapum, allegatione. cxxviij. & d. Nellum de sancto Gemi. in tracta. bãnitorum. in tertia parte primi temporis. quæstio. iiij. Intellige tamen vt dixi. s. quòd requiritur qualisqualis petitio. Et de significato istius verbi, vide quod latius dicam in titu. de ordi. cogni. c. fin. arti. xxxvij.

¶Septimò fallit, si sit causa in qua procedi possit sola facti veritate inspecta, per ea quæ statim dicta sunt tenet Ioan. de Imo. in d. c. pe. & intellige vt statim dixi.

28 ¶†Octauò fallit, si sit causa in qua procedi possit sine aliqua solennitate: vel sine iuris solennitate, vel omissis solennitatibus iuris. tenet Ioan. de Imol. in dicta columna penultima. allegat not. per Barto. in lege filiusfamilias. ff. de donatio. & ibi etiam vide Ioan. de Imo. & quod etiam tradit Barto. in lege prima. ff. de mili. testamento. & consi. clxxxviij. quod incipit, quæstio. & vide Bal. ĩ lege præsbyteri. C. de Episcopis & clericis. qui in multis contradicit Barto. vide etiam per eum in lege milites. C. de mili. testamento, & quod latius dicam in titu. de ordina. cognitio. requiriṫ tñ qualisqualis libellus, vt sæpius dictũ est.

¶Nonò fallit, si sit causa in qua iudex possit procedere ex sua absoluta voluntate, vel potestate, per quæcunq; verba hæc denotantia per quæ alicui esset attributa hæc potestas. ad quod vide Ioan. de Imo. in dicta Cle. sæpe. colũ. xliiij. secus si haberet potestatẽ procedendi per verba denotantia arbitriũ boni viri. Quæ aũt sint ista verba denotãtia liberã potestatẽ vel arbitriũ boni viri, aliqua ponit Ioan. de Imo. in dicto loco. & Barto. & Doc. in lege fideicõmissa. §. si sic. ff. de lega. iij. & in extrauagã. ad reprimen. in verbo, videbitur. Et latè dixi in repe. l. si quis arbitratu. ff. de verborum obligatio. & in tracta. de arbi. §. xxiij. fortè dicam in titu. de ordine cognitio. vel in titu. de arbi. intellige tamen, vt sæpius dictum est, quòd præcedat qualisqualis petitio.

29 ¶†Decimò fallit, quando factum proponitur coram Papa[b]:
b quia tunc non est necessarius libellus, secundũ Host. & Io. de Imo. hic, qui remittit ad no. per se in capitulo primo. de lit. contesta. & idem Stepha. & zaba. in Clemen. sæpe. quæstio. xv. & per Innocẽ. in capi. cùm venissent. s. de restitutio. in integrum. in quarto intellectu. facit quod dixi s. in prima fallẽtia in exemplo Salomonis: & quod dixi s. in sexta fallentia. Ista enim narratio, quæ fit coram Papa, habetur pro libello & petitione. & idem ego arbitror, si fieret coram Principe: quia ipse solutus est legibus: vt l. Princeps. de leg. & insti. de iure naturali. §. sed qđ
c Principi. Et idem arbitror de omnibus alijs, qui funguntur[c] iure Principis, p no. per Bar. & Io. de Imo. in l. infamem. ff. de publi. iud. & per Barto. in l. hostes. ff. de capti. & vide gloss. quam allegabo in capitulo primo. j. de maled. & per Barto. in lege tertia. ff. de mino. & per Cyn. in lege, si ea lege. C. de condictione ob causam. Fortè latius dicam. j. in titu. de ordine cognitio. c. ij. arti. xxj.

30 ¶†Vndecimò fallit, si consuetudo habet, quòd non detur libellus: quia consuetudo valet in his, quę sunt circa indicta. C. de priui. scholarium. l. fi. lib. xij. facit. c. ij. in fin. j. de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. secundùm Innocen. & Ioan. And. & Docto. hic. facit etiam capi. ex literis. s. de consti. & C. de diuersis officijs. & apparitoribus. l. prima. lib. xij. sentit Barto. in authẽ. offeratur. C. de lit. contesta. Et idem zenzelinus & Ioã. de Imo. in Clemen. sæpe. colum. vij. & Specu. eodem titu. §. nunc dicendum. versicu. xxj. per iura præallegata, & per l. j. C. de auro coronario lib. x. & C. de primipilo. in l. ij. in fi. & Ioan. And. in addi. Specu. ad dictum ver. & Iaco. Balduini in quarto libro præallegati operis, per §. ex non scripto. insti. de iure naturali. allegat etiam l. testa. & l. fin. C. de testa. & C. de execu. munerum. l. maximè. & C. de matthalarijs. l. ij. lib. xj. & C. de præpositis sacro. scriniorum. l. vnicuiq;. & de cursu publi. l. publici. lib. xij. & de diuersis officijs & apparitoribus. in l. ij. eo. lib. & idem tenet Roff. in dicta rubrica. in quibus causis libellus non datur vbi dicit, quòd prouinciæ in quibus libellus non datur: non multum peccant. Sed Do. meus hic dicit, quòd putat hunc casum procedere, vt non detur petitio per modum libelli, sed quòd petitio saltem non fit apud acta: non credit consuetudinem valere, tanquã minus rationabilem, per no. in d. Cle. sæpe. de quo dixi in prima fallen.

31 ¶†Duodecimò fallit, si statuto hoc disponeretur. ar. præcedentium, no. zenze. & Ioan. de Imo. in d. Clemen. sæpe. qui dicunt quòd virtute consuetudinis & statuti municipalis, potest induci, vt omittatur solennitas iudiciorum. per cap. penul. de eo, qui mit. in pos. & declara vt dixi in præcedenti. a

32 ¶†Decimotertio fallit secundùm Inno. Hostien. & Ioan. An. hic, si partes conueniant, quod iudex non in figura iudicij, sed de plano ex officio suo veritatem audiat, & inquirat: & secundùm reperta dicat, & sic intelligunt quidam. l. quoties. in fi. C. de priui. schola. lib. xij. quem casum dicunt specialem. & quod b no. in auṫ. vt differ. iud. §. si verò contigerit. colla. ix. & in c. cum tempore. j. responso. s. de arbi. non enim posset fieri ex conuentione partium, quod omisso libello, iudex sententiam diceret. Et optimè loquuntur, secundùm Do. meũ: quia sicut partes ex toto possunt cedere liti: vt in c. dudum. de elec. & in l. postq̃ c liti. C. de pac. de quo latius dicam j. in c. iij. articu. xxxj. fortius possunt totam quæstionem ponere in manibus iudicis: sed dictum suum non erit sententia diffinitiua: sed dabit quoddam mandatum, prout sibi videbitur. ad quod vide bonam glo. in c. fi. de re iudi. lib. vj. & quod no. in c. de causis. de re iudic. & hoc modo potest procedere opi. quæ vult libellum posse à partibus remitti, vt dixi. s. in iiij. opinio. Et hoc voluit Specu. eo. tit. d §. nunc dicendum. versi. ix. & fuit opi. Accur. & sequitur Roff. in d. rub. in quibus causis non offertur libellus. & Iaco. balduini qui dicit, quod requiritur expressus consensus partium: vt dicit Ioan. And. in addi. Specu. ad dictum versi. ix. aliàs non valet processus. ar. c. dudum. de elec. & c. j. j. de lit. conte. & sequiṫ hic Do. me. Aduerte tñ: quia Bart. in l. j. C. de li. cõte. tenet q partes possunt renunciare libello: sed non quod non porrigaṫ qualisqualis petitio: quia hic cõcurrit cõmodum iudicis, vt certã ferat sententiam. & sic Bart. videṫ contradicere his, quem s. dixi in x. opi. & sibijpsi. Sed possumus saluare hoc dictũ, intelligẽdo vt s. dixi, videlicet quãdo partes cõuenirent q iudex nõ procederet, vt iudex: aliàs sec⁹: quia nõ possent partes renũciare iuri introducẽti solẽnitatẽ, vt l. nemo põt. ff. de leg. j. & s. dixi post Bar. in ix. opi. Sed possumus saluare hoc dictũ, intelligẽdo vt s. dixi.
d Sed si velint partes q iudex ꝓcedat tanq̃ arbitrator[d] vel similis, possunt hoc facere per l. sed si in seruũ. §. si qs. ff. de arbi. & sequiṫ hic Io. de Imo. & idẽ voluit Inn. in c. de causis. s. de of. dele. & Guil. zenze. & Io. de Imo. in Cle. sæpe. de verb. sig. facit c. literas. de præsump. & d. c. cũ tempore. de arbi. & qđ no. in auṫ. vt differẽtes iudices §. si vero. & idẽ per iura præallegata volũt Landinus Pau. & zaba. in d. c. Cle. sæpe. vbi etiã dicunt q actis iudicialibus inductis in publicã vtilitatẽ, quales sint solẽnes, vt libellus, litis conte. & c. non possunt partes renũciare, sed solũ actis partialibus, quales sunt productiones testium, instrumentorũ, & similes. sic dicit zenze. posse intelligi qđ not ñ. q. j. c. in primis. Nec ob. l. quoties. C. de priui. schola. quia qđ in illa lege dicitur, est rõne specialitatis descendentis ex vtilitate causæ, vt

¶De facto. vide de hoc verbo & similibus, quæ sequunṫ per Felyn. latè in c. j. in viij. fal. s. de constitu. vbi latè examinat, qd similia verba ponderent.

¶ Adde Ias. qui cõfirmat hãc limitationẽ trib⁹ modis, in l. j. ĩ iij. col. ff. de eden.

¶ Ciuitates quæ nõ recognoscunt superiorẽ: ita Bal. in d. l. iij. in princ. ff. de mino. & adde Bart. in l. j. C. si aduer. rem iudi.

¶Si partes volũt iudicẽ procedere, vt arbitratorẽ: tũc põt remittere libelli solennitatẽ: sed tunc nõ valet vt sentẽtia, sed in vim pacti. ar. l. ij. C. cõmu. vtriusq; iu. & declarat Abbas, & moder. ĩ c. decanis. in iij. col. s. de offi. delega.

dixi in.iij.fallentia. Et procedit secundùm antiqua tempora, se
cundùm quæ non erat necessarius libellus: nisi in personis illu-
stribus, in recitatione opi. Et ideò partes poterant renunciare
iuri speciali: quia facilius tollitur ius speciale, quàm commu-
ne: vt l.milites.§.militię missus.ff.de mili.testamē.facit quod di
53 cā infrà fallētia.xviij. ¶ † Decimoquartò fallit in omnibus casi
bus, in quibus non exigitur litis contestatio, secundùm Inno.
& Io.And.hic, quos sequitur domi.Anto.facit quod dicam in
sequenti fallentia: & istos casus videbimus j.vt lit.non conte-
sta. Sed hæc fallentia nō placet hic Do.meo: quoniam ista sunt
separata: scilicet, libelli oblatio, & litis contestatio: vnde non se
quitur, quòd vno sublato, tollatur reliquum argu.§.affinitatis.
institu.de nupt.& pro hoc etiam bene facit quod not.gloss.in
verbo, necessario.in fi.in Clemen.sæpe.de verb.signifi.vbi glo.
per contrarium concludit, quòd licet sit remota libelli oblatio:
non tamen intelligitur sublata litis contestatio: quia satis est, ꝙ
de litis contestatione nihil sit dictum.ita ergo & in terminis no
stris per contrarium: & mihi placet: quia ex separatis non fit il-
latio: & maximè in correctiuis nō fit extensio, vt in iuribus vul
34 gatis.& adde quæ dicam in sequenti fallentia. ¶ † Decimoquin
to fallit in casibus, in quibus non est necessarium quòd senten
tia feratur in scriptis.hoc voluit glo.ij.in auț.offeratur.C.de li-
tis contesta. Et hoc etiam reperio tenere hic do.Iacob. Zop.&
Doc.Moder. Sed tu dic, quòd aut sententia non est ferenda in
scriptis ex forma statuti, consuetudinis, vel delegationis speci-
ficè loquentis, & remittentis hanc solennitatem solùm in sen-
tentia. Et arbitror quòd exigatur libellus & litis contestatio.
per ea quę dixi in præcedenti fallentia, nisi qualitas causę omni
no aliud suaderet. Nam si qualitate causæ, vt quia leuis, aut vi-
lis, vel propter similem causam remitteretur hæc solennitas.in
telligeretur etiam remissa solennitas libelli & litis contestatio-
nis, propter eandem rationem in æquiparatis, per nota in l.si
quis seruo.de furtis.& in l.j.de lega.primo.& in materia exten
siōis iurium exorbitantium, de qua maximè per Moderniores
in l.si verò.§.de viro.ff.soluto matrimo.& in alijs iuribus vul-
gatis, & hæc videtur sensisse.d.glos.ij.dum remittit ad auț.nisi
breuiores.C.de sen.ex breui.reci.

a ¶ Adde quod ꝗ-
uis cā sit summa-
riè tractanda: ta-
men ꝑsonę litigā
tes sunt plenariè
legitimandæ. ita
tenet gloss.in l.ij.
in glos.pen.C.de
edic.diui Adria.
tol.no.Bart.ibi et
Moder.in rubric.
C.qui admitti.in
princip.

35 ¶ † Decimosextò fallit in notorijs, secundùm Innocen.& Do-
cto.hic.allegat Innocen.ij.q.j.c.manifesta.& j.de iureiuran.c.
ad nostram. Sed melius facit c.quoniam.s.de filijs præsby. Sed
tamen, vt s.dictum est sæpius, requiritur qualisqualis petitio.
vt dicit Ioan.Andre.in c.vestra.j.de coha.cle.& mulie.& vide
quod ibi dixi.

36 ¶ † Decimoseptimò fallit in causa inquisitionis, quod quidam
dicunt simpliciter procedere. Alij verò volunt, quòd istud ha-
beat locum, quando iudex procederet ex puro & mero ipsius
officio: secus si ad partis instantiam.ad quod vide quod latè di-
xi in c.qualiter.el.ij.j.de accusationibus.in vndecimo princip.
articu.q.xj.&.xiij.

37 ¶ † Decimooctauo fallit in denunciatione, secundùm aliquos
quod intellige in denunciatione euangelica: secus in canonica,
seu iudiciali: quia in illa videtur necessarius libellus, secundùm
Ioan.And.hic.& docto.per c.licet.& in c.cùm dilecti.& c.pręla-
torum.& c.qualiter.el.ij.j.de accusationibus.& per Specu.eo.
titu.§.nunc dicendum.versi.ij. Sed tu vide quæ latius dixi in c.
nouit.s.de iudicijs.

38 ¶ † Decimononò fallit in casibus, in quibus sententia non pa-
raret magnum præiudicium, vel pararet tale, quod per aliud iu
dicium potest reparari absq; appellatione, vel restitutione in in
tegrum, vel simili remedio. Ioan.de lig.in Clemen.sæpe.de ver
bo.significa.& Do.meus hic quia tunc proceditur summariè.
per nota in l.iij.§.sciendum.ff.ad exhiben.vbi text.vult, quòd
in talibus causis iudex procedat summatim.quod est contra id
qđ dixi s.post Barto.& Io.de Imol.in.v.fallentia. Nam secun-
a dùm opi.prędictorū, licet procedendū esset summarièb: tamen
requireretur libellus, vt ibi dixi.

39 ¶ † Vigesimò fallit in causis vilibus, & maximè vilium perso-
narum, in quibus nedum quòd non requiratur libellus. Sed nec
requiritur aliqua scriptura, vt in auț.nisi breuiores.C.de sen-
ten.ex breuic.reci.& in c.si quis cum clerico.xj.q̄o.j.& hoc vo
luit hic gl.nostra.& Io.An.& Doc.Rofre.in d.rub.§.in quibus
causis libellus non offeratur.& Iac.Bald.& Specu.in d.§.nunc
dicendū.versi.iij.& licet quidā dicant, ꝙ vilis causa diciț duorū
aureorum: tñ Rofre.& Specu.in d.ver.iij.& Io.An.ibi in addi.
cōcludūt hoc esse relinquendum arbitrio iudicis: qa arbitrabi-
tur inspecta qualitate personarum & causæ, per l.cū hi.§.sed &
personarū.ff.de transac.& s.qđ metus causa.in c.fi.& ff.de vsu
& habi.in l.plenū.§.j.& sequiț hic d.M. qđ maximè procedit
si partes hoc postulant. Et ita intelligunt quidam l. quoties.
C.de priui.schola.libr.xij. vt dixi s.in.xiij.fallentia, requiritur
tamen verbalis petitio & narratio, ex qua petentis intentio cō
cludatur. A.B. Et ideo coram vicarijs & officialibus instan.nō
est offerendus libellus: tum quia causę sunt viles: tum etiā quia
coram ignorante.ll.non requiritur libellus: sed simplici via sint
contenti.Bal.in d.auț.nisi breuiores. Ma.

40 ¶ † Vigesimoprimò fallit in causis vilium personarū, vt pau-
perum, rusticorum, & similium: quāuis causa nō esset vilis. hoc
sentiunt hic Doc.faciētes de præcedenti casu.& hoc casu duas
fallentias facit tex.in auț.de manda.Princi.§.sic tibi.colla.iij.&
quāuis ille tex.inquantū loquitur per dictionem, maximè, vi-
deatur requirere duo, scilicet ꝙ causa sit vilis, & vilium persona
rum: tamen glo.ibi ponit duas lecturas: & tenet quòd dictio,
maximè.ibi abūdet: & ꝙ quælibet causa per se sufficiat: & hęc
opi.placet hic do.M.mouetur: quia aliàs nulla specialitas vide-
retur esse in vilibus personis: eo quòd inter quoscunq; si causa
est vilis, non requiritur scriptura, vt in auț. nisi breuiores. & in
hanc sententiam videtur inclinare Specu.in d.versi.iij. dicens;
si causa sit vilis: quia mòdicæ summæ, vel sit vilium personarū.
& sic loquitur alternatiuè qđ declarat ibi Ioan. And.in addi. &
latius Iac.Bal.in d.tracta.versi.iij.& mihi placet: quia si causa
est vilis & leuis, plus exponeretur si ordinariè procederetur,
quàm esset causa.& ideo etiam si talis causa esset inter diuites
& potentes, nihilò minus nō esset iuris ordo seruādus: & istud
est quod vult dictus.§.sit tibi. dum dicit, maximè vilium per-
sonarum.& sic dictio, maximè, stat propriè, & non superabun
dat. Si verò causa non est leuis, sed est pauperis & vilis personę
proceditur absq; ordine: quia nō habent tales vnde possint ex
pensas facere.

41 ¶ † Vigesimosecundò fallit, si manu militari petatur sententia
mandari executioni: quia tunc non est necessarius libellus: quia
aliàs non esset litium finis, sed finis vnius litis, esset principium
alterius quod esse non debet, vt l.terminato.C.de fruc.& lit.ex
pen.C.de rebus credi.in l.si quis.& contra no.in c. finem.j. de
dolo & contu.secundū do.Ma.hic. Sed tu aduerte: quia iste ar-
ticulus est intricatus & difficilis, & variæ sunt opi.gl. enim in l.
qui de inofficioso.ff.de inoffi.testa.tenet simpliciter, ꝙ in exe-
cutione sententiæ non sit necessarius libellus.& idem tenet in l.
minor.xxv.annis, cui fideicōmissum.ff. de mino. pro qua opi.
videtur ius in l.pe.C.de arbi.vbi litera videț apertè velle, quòd
per actionem in factum, sententia mandeț executioni. Spe.in ti.
de libel.concep.§.nunc dicendum.ver.xxv.primo videtur te-
nere dictam opi.quòd libellus non sit necessarius, etiam si agaț
actione in factum ex sententia, de qua actione habetur in l.acto
ri.C.de rebus credi.quæ actio aliàs appellatur actio iudicati: vt
l.miles.ff.de re iudi.& hoc ne lites ex litibus oriantur, vt dixi,
allegat etiam quendam Doct.Bene.qui fuit doctor Ioan.Fasio
li, vt dicit ibi Io.And.in addi.tenentem prædictam opi. Moue
tur: quia ista actio est alterius naturæ, quàm reliquæ in quibus
summaria cognitio requiriț: quia non est in iudicio examināda
& terminanda: sed est executioni mandanda, cùm parta, seu pa
rata dicatur.ff.de mino.in dicta lege. minor. & C. de executio.
rei iudi.in l.si causam.& ff.de re iudi. in l.iiij.§. si ex conuentio-
ne. sed parata non esset, si requireretur libellus litis contesta-
tio &c. Vnde cōcludit ꝙ iudex nihil aliud inspicere debet, nisi
an sit iudicatum.ff.de iudi.in l.si Prætor.& istam opi. sensit Ar
chi.ij.q.j.in c.sicut.vbi tenet libellum non esse necessariū in exe
cutione sententiæ per c.Adā.de pœ.distin.j. Et cum hac opi.cō
cordat Martinus de fano dicens quòd executio fit iudicis offi-
cio: & cùm in facto consistat, & summaria sit cognitio, non de
bet assumere partes iudicis, sed executoris: vnde, secundùm eū,
nec actio debet proponi, nec litis contestatio fieri: ne lites ex li
tibus oriantur, vt dixi. vnde libellus non debet offerri.ar.ne vis
fiat ei, qui in possessionū mittitur.in l.si quis missum.& ff.de re
ligio.& sump.fune.in l.si quis sepulchrum.& ff.de offi.procō-
sul.in l.ne quicq;.§.de plano.& eandē opi.tenet Gui. de suza.
Et sic secundùm prædictorum opi. pro executione sententiæ
non est necessarius libellus. Inno.verò & Hostien. tenent con
trarium in c.cū venerabilis.j.de excep.volentes.quòd siue aga
tur actione in factum, siue officio iudicis, necessarius sit libellus.
& idem in effectu voluit Iac Bal.per tex.in auț.offeratur.& in
auț.libellum.C.de lit.contest. dicens quòd siue petatur contra
reum, vel in eius bonis executio sententiæ actione in factū, siue
iudicis officium imploratur: quibus duobus modis petitur exe
cutio sententiæ, vt j.l.properandum.§.sin autem reus.C.de iud.
& in l.à diuo Pio.ff.de re iudi.& in l.pe.C.de execu. rei iudi.li-
bellus non est necessarius. Idem etiam voluit Albertus papien
sis, cùm sit actio.nec inueniatur casus exceptus à iure.facit.ff.de
peti.hære.in l.item veniunt.§.cū prædiximus. Et pro hac opi.
facit l.intra dies.ff.de re iudi.vbi tex.videtur velle quòd agatur
iudicati. Et verbū, agatur, denotat quòd ordinariè procedatur: vt l.

vt l.licet.§.si plures.ff.de procur.& in l.is apud quem.ff.de ede. & ad idem etiam facit tex.in l.item veniunt.§.idem recte.ff. de peti.hære.& l.j.C.quando ex facto tuto.Spe.verò in d.versicu. xxv.recitatis quibusdam opi.concludit, quòd cùm officio iudicis petitur executio sententiæ in beneficium:tunc contra certam personam nihil petatur ab initio, non est necessarius libellus.arg.l.minor xxv.annis.ibi,ad initium. Sed si contra condemnatum peteretur executio, & reus se opponeret dicens sententiam nullam, vel executionem non esse faciendam, quòd facere potest.ff.de iudi.in l.si Prætor.§. Marcellus.& propter hoc petat libellum, dicit Specu.quòd credit, quòd libellus sit offerendus.Sed Io.And.ibi in addi.dicit quòd Azo in primo membro distinxit, vt Specu.inducens eandem.l.Subdit tamē, quòd illud procedit, siue coram iudice proferente, siue coram alio, cui commisit, petatur executio. & inducit.c. postulasti.s.de foro competen.& c.romana.eodem titu.lib.vj.& l.à diuo Pio.§.j.de re iudi.Et dicit quòd offertur sententia pro libello illi mero executori, per l.j.C.de re iudica. pro quo Ioan. And.etiam allegat quod ipse no.in c.dudum.s.de elec.in verbo, contestationem.Insuper etiam cum secundo membro speculatoris cōcordat Azo subdens, quòd vbi non petitur libellus ab opponente, non erit necessarium illum offerre:sed, vt dixi, sufficeret simplex petitio scripto, vel verbo, cum actione inserta, vt no. in Clemen.sæpe.§.j.ad finem magnæ glo.& §.verum.de verb. signi.secundùm Ioan.And.in d.addi.Specu.verò in tit.de executione sententiæ.§.qualiter.aliàs incipit, breuiter. dicit quòd si pro executione sententiæ agatur iudicati, vel actione in factum, debet offerri libellus, per l.edita.C.de eden.l.j.ff.de eden. Sed si imploratur officium iudicis, non est offerendus libellus. per l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iudic.Et hanc opinio. videtur approbare Bal.in l.minor.xxv.annis.ff.de mino.& Barto.in l.intra dies.ff.de re iudica. videtur tamen Barto. residere, quòd aut executio[a] petitur coram eo iudice, per eum, pro quo lata est sententia, contra eum contra quem lata est:& nō est necessarius. Aut petitur coram alio iudice, vel per aliū, quàm per illum pro quo lata est:vel contra alium, quàm cōtra illum, contra quē lata est:quo casu, debet agi actione iudicati:& sic actione in factum:non officio iudicis:& tunc libellus est necessarius sed non requiritur cum tanta solennitate, sicut in alijs iudicijs principalibus.Idem tamen Barto.in l.iubere.ff.de iuris.omniū iudicum.simpliciter tenet libellum nō esse necessarium.Domi. Anto.distinguit, quòd aut petitur executio sententiæ corā eodem iudice, qui iudicauit:coram quo notoriū est de iustitia partis.& idem sit si contradictori in executione, qui fuit in sententia, non est necessarius libellus:siue agatur actione in factum vel iudicati, siue officio iudicis:cùm factum sit sibi notoriū, & causa sit summaria: vt d.§.si super rebus. pro quo facit quod dixi in xvj.fallentia. Aut petitur coram alio iudice, & nullus apparet contradictor, vel idem et apparet contradictor:sufficit tunc sententia pro libello, vt dixi s.secundùm Ioan.And.Si verò appareret nouus contradictor:adhuc etiam do. Anto.tenet idem ex eo quia causa est summaria.dicit tamē quòd requiritur qualisqualis petitio.& sic secundum do. Anto. non est differentia, an agatur coram eodem iudice vel alio: vel actione in factum, vel per officium iudicis.Sed tu aduerte:quia non sequit, debet procedi summariè:ergo non exigitur libellus, ad quòd vide qđ dixi.s.in v.fallentia.Et no.circa prædicta, quòd Ang. in l.iiij.§. si ex conuentione.ff.de re iudi.dicit, quòd quando imploraē officium iudicis pro executione sententiæ, debet fieri iudiciū coram iudice, qui tulit sententiam, vel eius successore: non autem poterit peti corā alio diuerso, vt etiam aliquid tactum fuit.s.in opi.Bar.nisi fuerit requisitus per literas iudicantis.& sic intelligunt dictam l.à diuo Pio.§.j.l.properandū.§.& si quidem.C. de iudi.& C.de Episco.audien.in l.si quis litigantium. & ff.de bo.authoritate iudi.poss.in l.cùm vnus.§.j.Sed actione in factū vel iudicati, pōt agi etiam coram alio diuerso iudice: dūmodo aliàs sit competens:nec sunt necessariæ aliæ literæ. de quo per Bar.in d.l.à diuo Pio.§.j.& per Spec.in tit.de executione sententiæ.§.nunc videndum.ver.sed pone.Et ibi vult Ang. quòd libellus offeratur hoc casu, & quòd procedetur in figura iudicij summarij.& sic intelligit d.l.à diuo.§.si super rebus.& l.ij.ff.de re iudi.& sic videtur concordare cum vltima opinione Specu. ad quod vide no.per Cy.in l.ab executore.C. quorum appel. non recipiant.Sed Io.de Imo.in d.l.intra dies.dicit, quòd opi. glo.in d.l.qui de inofficioso. & in d.l. minor. quam allegaui s. in prin.videtur sibi verior pro qua allegat.l.pe.C.de arbi.Nec ob.l.j.ff.de eden.cū si.vbi ꝓbatur, quòd agens aliqua actione, debet libellum offerre:prout latius dixi s. in ix.opi. quia debet intelligi, quando agitur actione defendenti & aliquo facto non deciso per sententiam, quæ transisset in rem iudicatam aliàs sec:ꝰne lites ex litibꝰ orianē, vt dictū ē.facit l.iiij.§.ait prætor.ff.de re iud.Nec ob.l.item veniunt.§.idē rectè.ff.de peti.hære.quia ibi non dicitur, quòd libellus sit offerendus, nec lis contestanda.Sed quòd durat potestas dandi seruum pro noxa, donec quis conueniatur iudicati.Et sic potest intelligi, quòd duret, donec fuerit conuentus per ipsam actionem iudicati. & licet aliàs ante lit.contest.nō dicatur quis agere, sed agere velle: vt in l.amplius nō peti.ff.rem ratā habe.illud procedit in actionibus, in quibus lis esset contestanda:non in alijs, in quibus nō est contestanda, vt in l.ita autē.in princ. cum ibi no.ff.de admi. tuto.& in c.ad nostram.el.iij.j.de iureiur.& in l.iiij.§. toties.ff. de dam.infec.secundùm Ioan.And.in d.l.intra dies.qui tamen subdit, quòd in practica tutius esset seruare opin. communem. Sed non aperit quæ sit ista opi.communis.Arbitror, quòd velit dicere libellum necessarium:sed vt apparet ex superioribus ista non est communis:sed posito quòd libellus non sit necessarius, istud videtur procedere, quando peteretur executio sententiæ liquidæ:sed necessarium esset liquidare sententiam, propter ipsius dubitationem necessarium esset offerre libellum. facit l. fi.C.de compensa.in ratione sui.& C.de sen.quæ sine certa quāti.in l.fi.secundùm Bal.in d.l. minor.xxv.annis, cui fideicommissum.ff.de mino.

42 ¶†Vigesimotertiò fallit, quando petitur executio alicuius remedij litis decisiui, seu melius litis contestationis impeditiui:vt in c.j.de lit.contesta.lib.vj.Et hoc, ne lites ex litibus oriantur: vt in c.finem.j.de dolo & cōtuma.& in l.terminato.C.de fruc. & litis expen.dixi in c.præcedenti.Et per hoc dicunt quidam quòd quando adiudicatur ecclesijs cum pertinentijs, pertinentiæ probantur absq; libello:vt no.in c.cùm ad sedem.j.de restitutio.spolia.& ideo si petitur executio transactionis, vel compensationis, aut sententiæ:nō est necessarius libellus.Sed tu dic de sententia, vt dixi in præce.fal.Sed quò ad trāsactionem, vel similem compositionem arbitror, quòd si agatur ex illis, necessarius sit libellus. Nec ob.c.j.de lit.contestatio. lib.vj. quia non sequitur, exceptio transactionis impedit litis ingressum, vt ibi, ergo si agitur vigore transactionis non est necessarius libellus, per ea quæ superius dixi.

43 ¶†Vigesimoquartò, fallit in re desiderante celeritatem:[b] vnde in cautione damni infecti, quæ desiderat celeritatem, non debet dari libellus, secundùm aliquos, vt traditur in l.j. de damno infec. Alij verò tenent per illam l.quòd debeat dari, vt hic per Inno.sed Hostien.tenet hoc esse arbitrarium, prout iudex ex causa viderit illum dandum vel non dandum.argu. d.l.j.& l.iiij.§. hoc autem iudicium.& §.toties.& l.j.& ij.ff.de fer.& c.licet.j. de fer.& sequitur hic do.me. & Spec.eo.ti.§. nunc dicendum. versi.xxxij.facit quia huiusmodi cautio iudicis officio expeditur:& ideo nō videtur libellus necessarius, vt dictis iuribus, nisi iudex aliud arbitretur.facit etiam l.Prætor ait.j. responso.& l. qui bono.§.quidam.§.pen.& antepe.& l.in causæ.ff. de dam. infec.Sed Iaco.Bal.dicebat, quòd quamuis iudicis officio petatur, nihilò minus necessarius esset libellus.[c] arg.l.scire oportet. ff.de excusa.tuto.ad quod etiam allegat:quia nomine actionis continetur hæc cautio.ff.de act.& obli.in l.actionis.sed in actione dandus est libellus:vt in d.auf.offeratur.C.de lit.contesta.ergo &c.Alij verò dicunt quòd petitur actione in factum:vt d.l. Prætor.in prin.sed dicit Spec.ad saluandas opi. quòd dabitur quasi libellus.i.petitio:nec dabitur nisi modica dilatio: vt in l. iij.ff.de re iudi.mihi placet, quòd potius sit necessarius, sed posset esse tantùm imminens, quòd iudex sine libello posset procedere:& sic videtur arbitrium.

44 ¶†Vigesimoquintò fallit in causa spirituali, secundùm Host. hic per c.j.j.de dolo & contuma.& sequitur hic Ioan. And.& etiam do. Anto.& Spec.in d.§.nunc dicendum.versi.xxiij.sed dicit Ioan.And.ibi in addi.quòd d.c.j.nō probat illud ad quod inducitur:quamuis dictum suū sit verum in casibus Cle.dispendiosam.de iudi.& idem Io.de Imo.hic, per illam Cle.quæ solū enumerat certas causas speciales spirituales.Et sic in alijs videē secus.ar.c.nōne.j.de præsum.l.maritus.C.de procur.nonob.d. c.j.de dolo & contu.quia ibi non dicitur, ꝙ sit necessarius libellus:sed dicitur ꝙ in causis ecclesiasticis, & inter personas ecclesiasticas rigor iuris non est seruandus, quod est intelligendum, vt ibi dicit gl.de rigore quò ad pœnas à iuris rigore inductas, vt ille tunc locum non habeant:& sic non loquitur, quò ad alia concernentia ordinem substantialem iudicij.

45 ¶†Vigesimosextò fallit in causa beneficiali, quando agitur de beneficijs authoritate apostolica obtinendis, secundùm quosdam, vt no.de eta.& quali.in c.accipimus.& refert hoc Io.An. & idem Spec.in d.§.nunc dicendum.versi.vj.qui dicit, quòd litera apostolica habetur loco libelli.& idem dicit ibi Spe.si agaē de beneficijs minus canonicè obtentis, sine diœcesani consciē-

a ¶In isto articulo vtrū in executione requiraē libellus litis cōtestatio & similes actꝰ res est admodum dubia vide late do. Alexā.in l.à diuo pio.in §.j.ff.de re iudica. & eūdem Alex. in cōsi.l.in iiij.col.lib.ij.

b ¶Celeritatē. Vide alex. cōs.xxij. & cōsi.xliij.li.iiij.

c ¶Quando imploratur officium iudicis, an sit necessarius libellus, vide oīno Bal.in addi.Spec.de lib.cōcep. versi.officiū iudicis.& Barto. in l.nec quicꝗ.§. vbi decretū. vbi etiā Moder.ff. de offic.ꝓcō.& leg. & vbi competit officiū iudicis, an requiratur plena causę cognitio, vide oīno fely.in c. ij. extra de offic. iudi.

tia,per c.iiȷ.j.de conſti.xvj.q.viiȷ.c.nullus.ſecundùm Spec.ibi. Sed tu dic vt dixi in præcedenti fallentia:& dicam in ſequenti. & vt latius dixi in d.Cle.diſpendioſam.

46 ¶†Vigeſimoſeptimò fallit in cauſa matrimoniali,quando iudex procedit ex officio:vt j.de clan. deſpon.c. cùm inhibitio. & ita debet intelligi.c.Albericus.j.de teſt.ſecundùm Ioã. And. hic,qui remittit ad ibi no.Sed tu dic vt dixi in duabus præcedẽtibus fallentiȷs,& latius in d.Cle.diſpẽdioſam. vbi in quibuſq; cauſis, beneficialibus & decimarum, necnon & ſuper matrimoniȷs & vſuris,& eas quoquo modo tangentibus, proceditur ſimpliciter & ſine figura iudiciȷ &c. vide quæ lati⁹ ibi dixi.

47 ¶†Vigeſimooctauò fallit,ſi non agitur contra aliquam ſpecialem perſonam,nec apparet cõtradictor, vt in aut. ſi omnes.C. ſi vt ſe ab hære.abſtineat.A.B. Sed aduerte: quia Barto. in l.ne quicq;.§.vbi decretũ.ff.de offi.procon.& leg. quando tractat, an requiratur libellus,quando imploratur officium iudicis contra incertam perſonam,ſi ſimpliciter intelligatur videtur velle, quòd libellus ſit neceſſarius.Spe.in tit.de offi.iudi.§.j.ver.porrò.videtur velle quòd non ſit neceſſarius:debeat tamen qualiſqualis petitio porrigi, vt iudex poſsit deliberare quid debeat agere.Ma.

48 ¶†Vigeſimononò fallit,ſecundùm aliquos,quando creditor[a] pactus eſt vt ſua authoritate poſsit ingredi poſſeſsionẽ: quod procedere poteſt,vel extraiudicialiter id facit,vel ſi volens vrbanius agere,ſecundùm ea quæ traduntur in lege iij.C.de pig. maximè per Bar.in repe.hoc petat à iudice, nullo contradictore:valet enim cõceſsio facta per iudicem abſq; libello.Sed ſi debitor contradicat,libellus eſt offerendus.hoc tenet Iaco. Bal.in d.l.iiȷ.& Ioan.And.in addi.Spe.eo.tit.§.nunc dicendum. verſi. ix.& Bal.in c.j.ſecundo reſponſo.de pace iura.fi man.qui allegat quãdam glo.quam non habeo.

a ¶Quando creditor paciſcit̃ de ingrediendo ꝓpria authoritate, vide Bar.in d.l.creditores.in x.co.ver.ſuper ſecũdo.C. de pig.& Alexan.in conſi.cvj. col.pe. li.iiȷ. & fit tamen differentia, an pactum conſtet per inſtrumẽtum, an per teſtes, vt ibidem per bar.in v. q.Bal.ĩ l.ȷ.iiȷ.col. C.de iure emphy.

49 ¶†Trigeſimò fallit in ſyndicatu officialium,vt l.j.C.vt omnes tam ciuiles,quàm criminales. & in aut.vt iudices ſine quoquo ſuffragio.§.neceſsitatem.col.ij.ſecundùm Hoſtien.& Io.And. hic,& Docto.Bal.tamen in l.obſeruare.§. proficiſci.ff. de offi. procon.& leg.tangit,& expreſsè non decidit:ſed Bald. & do. Rap.in l.ȷ.ff.quod quiſq; iuris,videtur potius libellum eſſe offerendum.

50 ¶†Trigeſimoprimò fallit, quando Epiſcopus audit accuſationem iudicis fugientis,ne reddat rationem, qui captus eſt, vt in d.§.neceſsitate. tradit Specu.in dicto,§.nunc dicendum. verſi.v.

51 ¶†Trigeſimoſecundò fallit,quando litigatur inter religioſos de pertinentibus ad religionem,vt in c.fi.de regula. & in c. reprehenſibilis.de appel.ſecundùm Io.An.hic.

52 ¶†Trigeſimotertiò fallit,quando Epiſcopus cognoſcit de cauſa ciuili inter clericos ſibi ſubiectos,vt in aut. vt clerici apud ꝓprios Epiſcopos.in prin.col.vj.xj.q.j.c. ſi quis cum clerico. & c.quicunq;.litis ſecundùm Iac.Bal.& Roffre.ſed dicit Spec.eo. tit.verſi.iiȷ.quod quicquid aliȷ dicant,ipſe intelligit iura prædicta in minoribus cauſis,faciunt no. in c.quoniam cõtra.de proba.ad quod vide quæ dixi.ſ.fallẽtia.xx.& ſeq.Et aduerte:quia in caſu iſtius fallentiæ,& illarum duarum fallentiarum,ſicut coram ordinario non debet dari libellus,ita nec coram delegato: cùm eadem ſit ratio vtrobiq;.& ideo idem ius.ſ.de conſti.c.trãſlato.ſecundùm Spec.in d.§.nunc dicendum.verſi.iiȷ. & ſequitur ibi Ioan.And.in addi.& idem tenet hic,licet quidã voluerunt coram delegato libellum eſſe dandum,& adde hanc declarationem illas duas fallentias.

b ¶Agens ex edicto diui Adriani nõ porrigit libellum. & ratio eſt, quia inſtrumentũ teſtamẽti non cancellatum nec vitiatũ, habet executionẽ đ iure cõi paratã.d.l.fi.C.de edi.diui Adri.tol. & ꝓ ſing. no. ibi moder.iȷ.col. vbi alios caſus enumerãt,vbi cõtra cõis iuris reg.inſtrã habent executionẽ, cõtra tex.ſing.in l.minor.xxv.annis,cui fideicommiſſum.ff. de mi-no.

53 ¶†Trigeſimoquartò fallit,cùm tutor accuſat C. qui accu. non poſſunt.l.ȷ.& cum ſeq.excuſat.ff.de excuſa.tu.in l. ſcire oportet.§.oportet.ſecundùm Spec.in d.§.ver.xj.

54 ¶†Trigeſimoquintò,in accuſatione apoſtaſiæ.C.de apoſtatis. apoſtatarum.quod non placet Spe.in d.§.ver.xiiȷ.

55 ¶†Trigeſimoſextò,in accuſatione falſæ chartæ, ſeu falſi teſtis producti coram iudice.nam & ibi iudex ſine accuſatore punit. C.de teſta.l.nullum.C.de proba.l.pen.tradit Spec.in d.§.nunc dicendum.verſi.xiiȷ.& adde quod dicam in ſeq.fallen.

56 ¶†Trigeſimoſeptimò fallit in crimine falſi,etiã incidenter moto.C.de fal.in l.vbi ſecundùm Placentinum.Io.contra,quia ibi non incidenter,ſed principaliter agebatur de falſo. aliȷ dicunt, quòd ſi iudex procedit ex officio,tunc nõ eſt neceſſarius libellus,ſed ſi appareat accuſator eſt neceſſari⁹.C.de iudę.in l.ne qs. ff.finium regund.in l.ſi irruptione.ſecundùm Spe.verſi. xix.in d.§.Tu aduerte,quia d.l.vbi.habet duos intellect⁹:vnus eſt vulgaris,quòd quæſtio falſi incidebat per viam exceptionis, ſecundus Io.quòd ille contra quem in cauſa in ciuili productum fuerat inſtrumentum,propoſuerat accuſationem de falſo.vide latius per Ioan.Andre.in addi. Specu.titu. de proba.§.j. ſuper verſicu.ix.

57 ¶†Trigeſimooctauò fallit,vbicunq; mulier admittitur ad accuſandum.C.qui accu.non poſſunt in l.de crimine. Aliȷ contra,ſecundùm Spe.in d.§.verſi.xx.qui remittit ad nota. per ſe in tit. de accuſatore.ver.item quod eſt mulier.

58 ¶†Trigeſimononò,cum vir intra xl. dies accuſat iure mariti. C.de adul.l.iure mariti.& l.quamuis. ſecundùm Specu.in dicto §.verſi.xxxix.& adde quod ſtatim dicam in fallen.xlj.

59 ¶†Quadrageſimò fallit in criminibus, quæ per officiales denunciantur.C.de accu.in l.ea quidem.iiiȷ.q.iiȷ.c.aliquando.ſecundùm Spec.in d.§.ver.xl.& adde quod dicam in ſeq.fallen.

60 ¶†Quadrageſimoprimò fallit in crimine abigeatus.C. de abigeis.l.j.iiȷ.q.§.aliquando.ſecundùm Spe.in d.§.ver.xlj. dicunt tamen quidam in prædictis tribus caſibus libellum eſſe dandũ. primum probant per l.miles §.xj.ff.de adul. ſecundũ. per l.ab accuſatione.§.nunciatores.ff.ad turpil.licet.n.iura in dictis fallẽtiȷs dicant procedi ſine ſolennitate accuſationis, intelligi debẽt ſine inſcriptione,aut ſimili ſolennitate, ſed tamen non negant libellum dandum.

61 ¶†Quadrageſimoſecundò fallit, ſi Chriſtianus accuſatur cõtraxiſſe cum iudæa,vel econtrà.C.de iudæ.l.ne quis.xxviiȷ.q.j.c. caue.tradit Spec.in d.§.verſi.xliiȷ.

62 ¶†Quadrageſimotertiò fallit in accuſatione falſæ monetæ.C. de fal.mo.l.j.vbi dicitur,quòd accuſator habet immunitatem. ſed expone,ſcilicet inſcriptionis:aliȷ exponunt:ſcilicet pœnæ, & melius,ſecundùm Spe.in d.§.ver.xvj.

63 ¶†Quadrageſimoquartò,in crimine ſuſpecti tutoris.ff. de ſuſpec.tuto.l.ȷ.§.non tantùm.tradit Spec.in d.§.ver.xviȷ.

64 ¶†Quadrageſimoquintò fallit,cũ miles colonus efficitur,vt l. fi.C.loca.Nam petitur puniri vt cadat à militia, ſine libello & ſententia,vt ibi tradit Spe.in d.§.ver.xiȷ.

65 ¶†Quadrageſimoſextò fallit in omnibus caſibus,in quibus qs ſine accuſatore punit̃,vt in crimine lenociniȷ, vt in l.ȷ.§. ſi publico.ff. de adul.Sed tu dic, quòd ibi in modum exceptionis fuit propoſitum illud crimen:& ideo libellus non fuit neceſſarius,licet pœna fuiſſet impoſita:ſicut aliàs contingit in crimine calumniæ,vbi iudex ſine accuſatore poteſt tempore ſententiæ pœnam infligere.C.de calũ.l.j.facit.ſ. de elec.c. per inquiſitionem.ſecundũ Spe eo.ti.§.nunc dicendum.ver.xix.& quæ ſint crimina,in quibus poſsit procedi ſine accuſatore. Spe.remittit ad no.in c.vt noſtrum.j.vt eccleſia.benefi. Sed tu vide quæ latius dixi in c.qualiter.el ȷ.j.de accu.in viiȷ.prin.arti.

66 ¶†Quadrageſimoſeptimò fallit in leuibus criminibus.ff. de accu.in l.leuia & leuia.crimina dicuntur crimen abigeatus,de quo ſtatim dixi fallentia.xlj,& furta domeſtica,& furta modica,ſecundùm quoſdam:leuis iniuria verbo illata,ſecundũ Spe.in d. §.ver.xliȷ.dicit tamen ibi Spec.quòd id quod dicitur in d.l.leuia.de ſummaria cognitione debet intelligi:quia ſine magna inquiſitione proceditur,& iudice non ſedente pro tribunali, ſed tamen libellum recipiet:vt l.miles.§.ſexaginta.ff.de adul.& remittit Spe.ad no.per ſe in ti.de offi.iud.§.fi. ver. v.Et aduerte: quia vt apparet ex plurimis fallentiȷs ſuperioribus,& etiã apparebit.j.ex multis aliȷs. Doctores ſæpe numero ſumunt hoc fundamentum,quòd ex quo iura dicunt ſummariè,vel ſummatim,vel de plano cognoſcat, quòd non ſit neceſſarius libellus, quod quidem fundamentum non videtur eſſe concludẽs,per ea quæ dixi.ſ.in iiȷ.fal.& in v.

67 ¶†Quadrageſimooctauò fallit, quando aliquis de neceſsitate iuris proſequitur accuſationem.ff.de his,quibus vt indig.in l.tutorem.ſicut hæres qui tenetur vindicare mortem defuncti, ſed quòd dicit Spec.ꝙ ibi non dicitur,quòd non detur libellus, ſed quòd non inſcribit̃,vnde libellus admittitur ſine inſcriptione. tradit Spe.in d.§.verſi.xliiȷ.& vide quod de inſcriptione dicam in c. ſequenti in xiȷ.prin.arti.

68 ¶†Quadrageſimononò fallit,quando miſſus in poſſeſsionem authoritate iudicis,ad eam non admittitur.poteſt enim implorare iudicis officium extraordinarium,vt militari manu in poſſeſsionem inducatur.ff.ne vis fiat ei.l.iiȷ.j.reſponſo. & ff. de rei ven.in l.qui reſtituere.& idem videtur,ſi confirmatus vel inueſtitus de aliqua eccleſia,prohibetur poſſeſsionem nanciſci.j.de ap.c.conſtitutus.& de conceſ.præben.c.poſt electionem.vide ſ.eo.fallen.xxiȷ.

69 ¶†Quinquageſimò fallit, cùm quis ex edicto[b] diui Adriani, b vel ex conſtitutione Iuſtiniani,de qua in l.fin.C. de edicto diui Adria.tol.petit ſe immitti in poſſeſsionem:neminem enim vocat in iudicium,ſed à iudice petit poſſeſsionem hæreditatis bonorum.ar.ff.de offi.proconſul.in l.nec quicq;.§.vbi.not. Azo in ſumma in tit.de iureiurã.facit l.in rem.ff.de fide inſtru.Si verò aliquis ſe opponat,& petat quòd ille intentionẽ in ſcriptis ferat:iudex poteſt illũ ad hoc cogere, licet hic non ſit libellus: ſed quaſi.ar.ff.de interro.actio.in l. qui interrogat̃ & ff. de iure delibe.

delibe.in l.aristo.primo responso.Sed dicit Ioan. An. in addi. quòd hoc procedit ex æquitate:secus de rigore,cùm nullus ad iudicium vocetur.& auẽ.offeratur.fuit sumpta ex auẽ. de exhiben.& introdu.reis secundùm Io.de brancis,quasi velit dicere, quòd solùmodo est offerendus,vbi reus est exhibẽdus seu vocandus. Vbertus verò de bobio dicit,ꝙ si petatur libellus,semper est dandus,quocũꝗ casu,quo sustineri potest vt detur loco petitionis sine solennitate,ad hoc vt super ea iudex deliberet.ar.ff.de re iudi.l.gesta.& C.vt lit.pen.l.gesta.& C.vt lit.pẽ. l.ij.Albertus verò papiensis dixit in prædicto casu dandum libellum ad iudicis instructionem:cùm ipse habeat ferre sententiam,quã debeat libello confirmare.& prædicta vide per Spe. in tit.de testa.§.sequitur.in fi.& per Spe.in d.§.nunc dicendũ. ver.xviij.& Io.And.ibi in addi.

70 ¶†Quinquagesimoprimò fallit, quando petitur carboniana bonorum possessio,vel cùm mulier ṽtris nomine petit se im mitti in possessionem:quia tunc nihil petitur ab alio dari vel fieri:& quia tunc nullus in iudicium vocabaẽ: vt d.auẽ. offeratur. & in l.filium.§.si quis.ff.de lega.præstan. Sed si aliquis se opponat,necessarius est.ff.de carbo.edi.in l.j.§.causæ.& §.duæ. & ff. de ventre in pos.mit.in l.j.& idẽ põt dici in possessione quæ datur gratia litis agnoscendæ.de qua in l. posthumus. & in l.si instituta.ff.de inoffi.testa.& idem dici potest, secundùm antiqua iura,in omnibus possessionibus, quæ ius non tribuebant: cùm nullus daretur cõtradictor: quamuis darentur cum causæ cognitione.ff.de bo.pos.l.iij.§.si causa.& ff.quis ordo in bonorum pos.seruetur.in l.ij.§.dies.vnde quia tunc nulli paraẽ præiudicium,nec contradictor existit.ff.de bono.pos.contratab.in l.cum emancipatur.aliàs incipit,cum duobus.§.Iulianus. nõ videtur necessarius libellus,& etiam hodie cùm in bonorũ possessionibus & traditionibus sufficiat sola agnitio, sine decreto vel petitione vt l.fi.C.qui admit.ad bono.pos.possunt,non videtur libellus necessarius. Fallit tamẽ in bonorum possessione contratabulas,vt l.cùm emancipatus.ff.de bono.pos. cõtratab. secundùm Spe.in d.versi.xxx.vbi subdit,hoc relinquimus disputandum legistis.& hoc ideo dixi , secundùm Ioan. And.ibi in addi.quia Iac.Bal.& Ioan.de brancis,quorum fuerunt præcedentia verba,latius de hoc disputant.

71 ¶†Quinquagesimosecundò fallit:cùm de possessione[a] litiga-
a tur,quomodocũꝗ litigetur:& hoc propter sui vtilitatem.facit quod dixi s̃.fallentia xx.& probatur.C.vnde vi.in l. momentaneæ.quia nec tũc appellatur.C.si de momẽ.pos.fuerit appellatum.l.j.facit.j.de causa pos.& proprie c.j. & quia solennitas interdictorum,quibus ad momẽtaneam possessionem agebaẽ, sublata est,insti.de interdictis.§.fi.de quo tamen dicã in seq. fallentia Spec.in d.§.ver.xxvj.tenet cõtrarium dicens,quòd quocunꝗ modo agaẽ de possessione,dandus est libellus:nisi in his, quæ superius dicta sunt.nec obst.§.fi.quia ibi loquitur de vete ri solẽnitate,quæ sublata est,vt C.de formulis.quod tamẽ limitata,nisi intentaretur possessorium per viam attentati : quia tunc non est necessarius ordo iuris,vt no.glo.in Cle.ij. vt lit. pen.& ibi dixi.

72 ¶†Quinquagesimotertiò fallit in interdictis, in quibus agitur dũtaxat de possessione.Inno.tamen tenet hic contrarium: mouetur,quia quãdocũꝗ agitur inter partes,libellus requiriẽ: nisi ius dicat ipsum non esse dandum,vt in auẽ.de exhib.reis.§.sancimus.Et sic sequitur,quòd in ĩterdictis debet offerri:quæ ideo sic appellantur,quia inter duos dicunt.insti.de interdic.§. sunt autẽ.& sequitur Do.me.hic allegat no.in c.consultationis.s̃.de offi.deleg.& c.licet.s̃.de proba.& hanc rationem assignat Spe. eo.ti.§.nunc dicendum.ver.xxviij.in fi.& mihi placet,siue loquimur in interdicto retinendæ,vt probatur insti. de interdic. §.hodie.& in l.j.§.annum.& ibi glos.ff.de iti.actuꝗ priua. siue adipiscendæ,vt l.fi.iuncta glo.j.quorũ leg. siue recuperãdæ,vt l.fi.C.si per vim vel alio modo.dixi post do.Ma.in d.c.consultationibus.& in interdictis exhibitorijs,vt l.si locum.§. si tabula.& ibi glo.ff.de tabu.exhi.& l.j.§.fi.eo.ti.tradit Spec.in d.§.j. versi.xxx.ibi.Sed si petitur caueri quod tamen limita vt tradit Bar.in d.l.fi.in fi.nisi essemus in casibus , in quibus non plena, sed summaria causæ cognitio requireretur,per l.j.circa princ.ff. quẽadmo.testa.aper.& l.iij.§.ibidem.ff.ad exhiben.Et vide ad
b prædicta Bar.in l.naturaliter.§.nihil cõe.ff.de acqui.pos.& quæ dixi post glo.in Cle.ij.vt lit.pen.[b]

73 ¶†Quinquagesimoquartò fallit,si duo contendunt possidere eandem rem,& ambo vadunt ad possessionem,& ex indignatione nullus eorum vult libellum offerre dicens iudici , quòd pars altera debet libellum.tunc enim cùm iudex debeat occurrere ne veniant ad arma.ff.de vsufru.in l.equissimum.procedet iudex ad receptionem testium libello,& adiudicabit possessionem clarius probanti:& inhibebit sibi ne viam alteri faciat,quò minus ille, qui melius probauit,liberè possit vti possessione. argu.ff.de lib.causa.& in l.liberis.§.fi.ibi enim nullus offerebatur libellus,secundùm domi.Ma.hic.sed Specu. eodem titu.§. nunc dicendum.versicu.xxij.latius prosequitur hanc fallentiã, sed latissimè ibi Ioan.And.in addi.subdit enim Spe.quòd aliàs vbi agitur de possessione,dandus est libellus: licet aliqui cõtrà. de quo dixi in duabus præcedentibus fallentijs.Sed si propter dictam causam iudex interdicat ne partes accedant ad possessionem,propter quod pars altera petit reuocari hoc mandatũ, ne audietur sine libello,secundũ Iaco.balduini,& subdit quòd sic obtinuit,& quòd si sententia sine libello feratur, non tenet per l.prolatam.C.de senten.secundùm Specu. in d.versic.xxij. sed dicit ibi Ioan.Andr.in addi.ad intellectum prædictorum, quòd super quadam quæstio. quæ fuit Bononiæ inter certos nobiles,& quandam vniuersitatem,super quodam nemore,ha
c betur quædam commendabilis[c] disputatio inter Iac.Bal.parte nobilium,& quosdam alios Doctores parte vniuersitatis,cuius termini sunt,quòd cùm quælibet pars pararet amicos & arma ad occupandum & incidendum nemus,officialis ciuitatis hoc cognito, sub grauibus pœnis vtriꝗ parti prohibuit accessum ad nemus:vtraꝗ pars coram prædicto rectore comparuit, dicens sibi factam iniuriam ex tali præcepto,cùm possideret: & ideo petebat illud reuocari,neuter tamen contra alium voluit dare libellum,ne diceretur actor:propter quod officialis præcepit,quòd quælibet pars daret capitula quæ ꝓbare volebat: qđ factũ est,qđ quelibet pars dedit capitula super dominio & possessione:sed sola capitula super possessiõe fuerũt recepta: quam possessionem sola pars mobilium probauit : vnde orta est accerrima disputatio inter præfatos Doc. an sine libello valerent attestationes , & an sententia posset ferri super possessorio.Iac.dicebat quòd sic, allegans dandum libellum si petaẽ, ad instar iuramenti calũniæ.de quo.s̃.dixi opi. Inducebat etiã, l.ita demũ.C.de procu.cum sua materia.Item quòd fauore litigantium erat inuẽta libelli oblatio.de quo latius dicam.j. in vj. prin.arg.allegat fortius,quòd natura causæ non requirebat libellum,cùm mobiles nullum vocari fecerint, per d.l. libertis §. fi.ff.de libe.causa,& sæpius dictum est in præcedentibus fallen. Item quia quæstio erat vilis,& de momentanea possessione.de quo dictum est in duabus præcedentibus fallentijs. Et quia in interdictis possessorijs non requiritur solennitas,vt in l.fi.C.de interdic.dixi in præceden.fallen.Item quia posito , quòd causa de sui natura requireret libellum:tamẽ in prædictis terminis nõ fuerat necessarius:quia capitula producta satis continebant intentionem nobilium,quod videtur sufficere.ar.l.j.§.j.ff.de edẽ. In contrarium verò allegabatur auẽ.offeratur.Item quia si minor vult vendere prædium,debet hoc petere cum libello.C.de prædijs mino.l.minor. Item quia in bonorum possessione datur libellus.de quo.s̃.dixi in præcedentibus fallentijs. ad legẽ liberis.allegatam in contrarium respondebãt falsum esse.quòd ibi procederetur extraordinariè & sine libello:quia procedebatur via ordinaria. Sed Iaco. ad authenti.offeratur. respondebat,quòd loquitur in eo qui facit citari reum ad iudiciũ, quòd non contingit in casu nostro.ad legẽ,minor.respondebat,quòd loquitur de alio libello,quàm iudiciali.ad id quod dicebatur de bonorum possessione,negabat quòd tale esset iudicium ordinarium:quia si sic esset,seruus,pupillus, & mulier non admitterentur: qui tamen admittuntur.ff. de bonorum possessione. in lege seruus.& l.penultima.& ad id quod ipsi respondebant quòd in liberis procedebatur iure ordinario , quærebat Iaco. ab eis quo iure responderũt ipsi,quòd interdicto, vtrobi.quod Iaco.negauit dicens , quòd vtrobiꝗ in rebus mobilibus non potest esse maioris potentiæ,quàm vti possidetis,in immobilibus:cùm istorum duorum interdictorum potestas sit æquata,vt lege prima.ff. vtrobi.& institu.de interdictis.§.vtrobi.Sed interdictum,vti possidetis.non datur pro iuribus:quia iura nõ possidentur:vt ff.de acqui.rerum domi.in lege seruus.§.incorporales.& etiam non datur nisi possidenti.ff.vti possidetis.lege prima,§.igitur.& §.retinendæ.& §.interdictum. quare cum dicta lex liberis.loquatur de iuribus , responsio non procedebat.Sed ad hoc respondebat pars aduersa , quòd dabitur actio in factum,vel iudicis officium , vel quasi vtrobi. per legẽ quoties.ff.de serui.& l.si cui §.aristo.ff. si seruitus vendi.Sed Iacob. respondebat,quòd illud verum,si possessionis quæstio fuisset principalis,& intentata per modum agendi:sed in terminis nostris erat intentata per viam excipiendi contra præceptum factum nobilibus : quod erat eis iniuriosum , eo quòd turbabat commodum priuatæ possessionis eorum. & dicit ibi Io.And. qui per prædicta colligit Ia.Bal.intellexisse,quando præceptũ fuit factum in fauorem vnius partis,pars cui,seu contra quam factũ erat, peteret reuocari.Sed in terminis prædictis videtur

a ¶Quãdo agitur de possessiõe nõ daẽ libellus. & rõ est,quia summaria est cã,vt ꝓbaẽ in d.l. momentaneæ.C. vnde vi. & ibi Bar.in ver. mox.& in ver.fine inscriptiõe. faciunt no.ꝑ Bar.in l.si quis.C. depo.

b ¶Et qualiter formetur libellus in ĩterdicto,vti possidetis,vide alex. in consil. cxxxv. eo.lib.

c ¶Commẽdabilis disputatio đ duobus contendentibus,quorum neuter volebat dare libellũ: nec super ꝓprietate,nec super possessione. adde ad hanc.q. quæ dicit Spe.in ti.de libel. cõcep. §.nunc dicendũ. & ibi per Io.An. versi.xxij.vbi dicit Ia.Bal.in opi. obtinuisse.

sensisse cōtrariū.Sed ad decisionem. q.multa alia possent adduci,quæ possent colligi ex præcedentibus & sequentibus fallentijs,& vide Spe.in ti.de petito.& possessorio. §.j. ver.in suam.

74 ¶†Quinquagesimoquintò fallit si dñs,vel q posset ꝑpria authoritate colonum vel emphyteutam expellere propter canonem non solutum,de quo in c.potuit.j. de locato. per doct.& per Spe.in ti.se locato.§.nunc aliqua.ver.xlvij.& sequenti vel & iudicis authoritate illum expellere:qa hoc potuit fieri de plano.Si de hoc constat per instumentum, aliàs exigitur libellus. Sed Bal.in addi.Spe,ad dictum ver.xlviij.dicit, ꝙ libellus videtur necessarius per l.j.C.de interdict.& l.j.§.interdictum.ff. vti posi.& l.meminerint.C.vnde vi.Subdit tamen primum dictū posse defendi iure possessionis ciuilis, implorato iudicis officio ar.l.j.ff.de offi.proconsul.& l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offi.ꝑsi.& in l.si quis missum.ff.ne vis fiat ei. Sed tu vide ad prædicta,glo.magnam,& Dy.in d.§.interdictum. & glo. in l.j. C. de interdictis.& ibi per Cy. & insti. de interdictis. §.retinēdę. in quibus traditur,ꝙ clandestinum possessorem possum expellere propria authoritate:& sic per officiū iudicis de plano.Barto.tamen aliter videtur sentire in d.l.j.

75 ¶†Quinquagesimosextò fallit, quando possessor conuentus rei vendicatione,interrogatus,an posideret:negauit se posidere:& probatur contrarium,propter qđ possesio debet ab eo auferri,secūdū formā l.fi.ff.de rei vendi.petitur enim ista trāslatio possessionis absq; libello,& litis contestatione, iudicis officio ,secundùm Barto.ibi & sequitur Lapus allgatione xliij.facit qđ tradit Spec.in ti.de interdictis.§.fi.ver.item no.

76 ¶†Quinquagesimoseptimò fallit, si agitur contra aliquem vt tradat vacuam possessionem domus remotis inde pēsionarijs & die statuta citatus non comparet.Sed cōparent pensionarij, dicentes hoc non esse faciendū.valet enim contestatio facta cū eis:licet cōtra eos libellus directè nō sit datus,si modo haberent causam ab eo,cōtra quē principaliter libellus est porrectus: & sententia valeret cōtra eos lata,per no.in l.ab excutore.ff. de appel.& in auť. nunc si hæres.C.de litig.& in c.cū super.s̄.de reiu. & in c.veniens.s̄.de testi.secūdū Inno.& Hosti.s̄.in rub.tenent etiam hic Io.And.& do.Ant.qui dicit ꝙ hoc procedit etiā si in petitione nō essent apposita illa verba, amotis inde &c. Secus si prædicti non haberent causam ab illo principaliter citato:qa tunc non posset dici libellū esse istis oblatum & ita debet intelligi qđ tradit Spe.in tit.de lit. conte.§. nunc dicamus.ver.quid si in libello.licet Spe.ibi allegando Inno.in c,romana.de foro cōpe.li.vj.errauerit.& dicit hic Ioan.An.ꝙ ille error insurrexit:qa Archi.super ru.ad glo.Inno.dicit, vacat & dictum Inn. pouit immediatè,quasi vno contextu ad d.c.romana.

77 ¶†Quinquagesimooctauò fallit, quando confirmatus vel institutus de aliqua ecclesia, prohibetur possessionem adipisci, vt in c.constitutus.j.de appel.& in c.post electionem.de cōcess. preben.& in c.accedens.de accu.secundùm do.An.hic.

78 ¶†Quinquagesimononò fallit,secūdùm aliquos, in querela [a] inoficiosi testamenti:quia per querelam non petit quis sibi aliquid dari vel fieri ab alio.Sed solùmmodo dicit contra testamētum qđ tamen dicunt procedere,nisi hæredes se opponant: qa tunc iudex potest facere ꝙ detur in scriptis,& exemplum præbeat hęredi.Alij dicunt libellum necessarium,cùm proponatur contra hæredem ff.de inoffi.testa.in l.nam & si. §.fi.& l. si instituta.§.de inofficioso.& C. eo. titu.l.j.facit quia lex vocat eam actionem.C. de inoffi. test.in l.neptem.& l. contra maiores. & l.liberi.& sic videtur dandus libellus,sicut in alijs actionibus facit ff.de lega.ij. in l.cùm filius.j.responso.& C.de inoffi. testa.l. cùm duobus.& hoc etiam voluit Iac.Bald.dicens ꝙ est offerendus hæredi,maximè secūdū eos,qui dicunt,ꝙ per eū petitur hęreditas ff.de inoff .test.in l. qui de inoffi. §.j. quod tamen idem Iaco.negat.vide per Spe.eod.titu.§.nunc videndum.versi.sed nunquid in querela.

a ¶ An libellus detur in querela inofficiosi,& qualiter formetur,viđ Bart.in l.nam & is.§.huius. ff. de inoffi.testa.& an posit cumulari cum petitione hęreditatis Doct.in l.j. C.de inoffi.& Barto.in l. qui de inofficio. & in l. mater.ff. eodem.

79 ¶Sexagesimò fallit, in noui operis nunciatione,cùm fiat verbo per iactum lapilli:& in absentia partis, etiam si fiat per Prætorem,vel eius denunciationem, vel interdictum. ff.de no.operis nunciatione.in lege,de pupillo.§.nūciare.& §.meminisse.ad quod vide quæ latissimè dixi in capitulo ij.de operis noui nunciatione.in vij.quæstione princi.In prosequutione verò denunciationis, quādo scilicet petitur remissio nūciationis, & in alijs similibus, erit necessarius libellus, secundùm Speculatorem in dicto §.versiculo sed nunquid in noui operis. & dicit Ioannes Andreas in additio.post Ioannem de brancis quòd illud quod dicit Speculator & in alijs potest exemplificari: videlicet quādo his,cui facta est nunciatio,offerret satisdationem de demoliendo,si reus qui nihilòminus tenetur,nunciantem,resistit expectare per tres mēses,si vult probare de iuribus suis. C. de ædifi. priuatis. l.fina.& de operis noui nunciatione. capitulo fina. de quo latè dixi in glossa in verbo , remissionem. in capitulo secundo eodem titu in viij.quæstio.princi. tunc enim tenebitur offerre libellum,in quo sui præiudicij causam exprimat: ex diuersis enim causis fit nunciatio.ff.de oper.noui nunciatione.lege prima.§.nunciatio.& sequentibus: & si diceret nuncians se posidere locum vbi ædificatur,posit intentare , vti posidetis.& econtrà,passus nunciationem si posidet. Idem posit intentare.ff.vti posidetis.in l.si duo.§.idem videamus.& §. seq. & §.interdictum.Si verò nuncians innititur proprietati , aget negatoria.ff.si seruitus vendiceť. lege secunda.Si verò iure seruitutis,puta altius non tollendi, dicat sibi esse denunciandum: agit confessoria.ff.de operis noui nunciatione. in l. in prouinciali.§.si ego. ff. si seruitus vendi. in lege si eo loco. in his ergo dandus erit libellus,licet in denunciatione non detur & secundùm Ioan. And.quòd non detur in denunciatione,voluit glos. in rubri.ff.de interrog.actio.dixi in capitulo secundo.de oper. noui nunciatio.in vij.princip.versicu.iiij.quæro. & versicu.vj. quæro.vbi etiam dixi post Ioan.And.in dicta addi.quòd si is, cui denunciatio est facta,expleta denunciatione ædificat,agetur iure ordinario,& dabitur libellus.Subdit tamen Spec.in dicto versi.quòd etiam in dictis alijs casibus , quidam volunt libellum non esse dandum:eo quòd nunciationes possunt extraordinariè exerceri:quasi non proponatur actio vel interdictum.nam secundùm eos,quidam sunt, qui nunciare non possunt,de quibus dixi in capitulo primo.de oper.noui nunciatio. in quinta quæstione princip.vnde tales ad actiones ordinarias recurrunt:vt lege prima.§.fina.& lege secunda.ff. de noui operis nunciatio.quare si speciale est,quòd tales,qui renunciare nō possunt,debeant recurrere ad actiones ordinarias. ergo illi qui possunt:non tenentur ad illas recurrere , sed dicit Ioan.Andr. quòd hoc est verum à principio : quia possunt sibi prouidere per nunciationem , quòd illi non possunt, quasi velit dicere. quòd in his,qui possunt nunciare à princi.non est necessarius libellus:secus in prosecutione,vt dictum est.

80 ¶†Sexagesimoprimò fallit , quando agitur de eo quod factum est in loco publico in ciuitate , nemine prohibente : nam de illo non habet locum interdictum , ne quid in loco public. fiat , vel vt factum tollatur.& sic non recurritur ad ius ordinarium:sed absq; libello expeditur.ff.ne quid in loco publi.in lege,si quis nemine. Alij tenent contrarium dicentes, quòd tunc proponitur illud interdictum vtiliter & non directè:quia verba deficiunt.argumen.legis secundæ.circa princi. & §. hoc interdictum ex eadem causa.eodem tit.iunctis no. in lege,si quis id quod.ff.de iurisdictione omnium iudicum. & in lege penul. ff.si quadru.pau.fecisse dica.tenet Specu.eodem titu.§.nunc dicendum.versi.xxxj.& ad prædicta vide quod tradit idem Spe. in tit.de causa pos.in §.quia verò.in prin.

81 ¶†Sexagesimosecundò fallit , quando iudex procedit motu proprio ex officio, quæ fallentia plures comprehendit casus, per no.in capitu.ad nostram.el secundo.de iureiuran.& capit. lator.qui filij sint legi.s̄.de offi.iudi. capitulo primo. & secundo.& s̄.de offi.ordin.capitulo primo.vnde secundùm Innocē. hic,& Ioan.And.post eum si quis sit iussus mitti in possessio. facienda est executio sine libelli oblatione.ff. ne vis fiat ei.in l. iij.j.responso. ad quod vide quod dixi.s̄. fallen. xxij. Et idem vbi institutus vel confirmatus de aliqua ecclesia , prohibetur possessionem nancisci: vt s̄.dixi. Et idem in nunciatione noui operis,vt etiā s̄.dixi. Hæc tamen exempla videntur potius pertinere ad sequentem fallentiam.

82 ¶†Sexagesimotertiò fallit,quando iudicis officium imploratur:quia tunc non est necessarius libellus,quando petitur missio in possessionem ex edicto diui Adriani. de quo dixi.s̄. fallentia quinquagesima,vel nomine ventris , de quo dixi fallentia.ij.aut per similem causam , & hoc secundùm Innocen.hic. Si in modum denunciationis iudicis officium tantum excitatur,& sic denunciator prosequi non intendit:quia tunc non est necessarius libellus.C.de accusa.in l.ea quidem. Si verò per officium iudicis aliquid petitur dari vel fieri ab aduersario.& specialis apparet contradictor,dandus est libellus.s̄. de offic. iudi. c.j.& ij.iij.q.iij.c.offeratur.quod procedit secundū do.Ant.qn plena causæ cognitio requiritur:secus si summaria,quia tūc qualisqualis petitio sufficit:vt d.auť.offerať.allegat.s. si quis à liberis.§.meminisse.ff.de libe.agno.& l.fi.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.Idem potest dici,quando petitur bonorum possessio cōtra tabulas,vel secundùm tabulas,vel aperiri testamentum, vel ne quid fiat in loco publico.de quibus.s̄.dixi:quia in omnibus his & similibus casibus dicēdum est, quòd si cōtra neminē specialiter agatur,nec aliquis cōtradictor appareret,non est offerēdus libellus:quia nec est cui offeratur,vt d.auť.offeratur.Si verò aliquis cōtradictor apparet, dabiť ei libellus.s̄.de elec.c.dudū. el j.& ij.

el j.& ij.j.de testi.c.cùm olim.ff.de appel.non recipien.in l.fi. ff.quemad.testa.ape.in l.ij.§.fi.& C.eod.tit.l.j.secundùm Inno. melius tamen & tutius est secundùm Hostien.quòd in omnibus istis scriptura offeratur iudici,quæ contineat quis,quid, & quale petat:vt pronunciatio iudicis habeatur certior. insti. de actio.§.curare.& patet in eo quod legitur & nota.j. de verbo. sig.c.dilecto.vel dicendum est hęc arbitraria fore, vt dixi s̄. de actione damni infecti,fallentia secundùm Io.Andr.hic, ad qđ vide quod dixi s̄.fallentia.xxiij.quod tamen dixi de speciali cõtradictore,verum est,secundùm do.Ant.quādo requiritur plena causæ cognitio.secus si summaria:quia tunc sufficit qualisqualis petitio apud acta:nec oportet offerri partim, sed sufficit quòd fiat ei copia actorum.per no.vt d.authen.offeratur.al legat.l.j.§.cùm patronum.ff.de offi.prefe.vrb.& dicto §.meminisse.si verò officium iudicis imploratur incidenter per viā exceptionis vel explicationis:non est dandus libellus,per l.papinianus.§.si filius.& l.verum.ff.de mino.& l. necnon.§.fina. ff.quibus ex cau.ma.& l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiuran.& C.depositi.l.si depositum.ff.de ædil.edic.in l. ædiles. §. item sciendum.in l.si tertius.§.officium. ff. de aqua pluuia arcen.secundùm dominum Anto.hic,& Iaco.Butri.& latius per Barto.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offic. procõsul. a & lega.[a]

83 ¶†Sexagesimoquartò fallit,quando agitur contra adscriptitiū fugientem.C.de agri.& censitis.in l.si coloni.lib.xj. secundùm aliquos. Alij contra.vide Spec.in d.§.nunc dicendum. ver. xxiiij.Sed text. in d.l.si coloni.videtur optimè probare primam opin.dicit enim,quòd bonæ fidei possessori oportet celeri reformatione succurri:sed si necessarius esset libellus,nõ esset celer,secundùm Io.de brancis.intellige tamen, cùm talis adscriptitius non negat fugam,vel cùm fuga est notoria,& sequitur Io.An.ibi in addi.& idem dicendum quod in alijs seruis fugitiuis:vt tunc sine libello iudicis officio expediatur.C.de ser. fugi.l.requirendum.& l.quicunq;.& l.cùm seruum.quod est verum,vbi constat de fuga.Sed negant alicuius seruos esse, nõ tamen dicunt se fuisse in possessione libertatis:secus autem si fuga negetur,& dicant se in quasi possessione libertatis. ff. de libe.causa in l.ordinata.facit.C.de præscript. xxx. annorum. in l.si quis emptionis,secundùm Spe.in d.ver.xxiiij.

84 ¶†Sexagesimoquintò fallit in inquisitione de seruo fugitiuo, quando petitur fieri in domo vel prædio alieno, petitur enim sine libello.ff.de ser.fugi.in l.j.& l.diuus.secundùm Spec. in d. ver.xxiiij.

85 ¶†Sexagesimosextò fallit,cùm iudex dicit aliquem esse de sua iurisdictione,& quòd debet sibi obedire sicut alij subditi. hoc enim ex officio sine libello expeditur.ff.ad muni. in l. de iure. in prin.C.de decurio.in l.generali.lib.x.secundū quosdam. & idem etiam dicunt in his,qui recedunt ab officijs, si agitur vt redeant ad illa.C.de Episc.& cle.l.si qui curiales.quod videtur approbare Spe.in d.§.ver. xxvij. Si modò tales non referant quæstionem de prędictis,aliàs secus.& sic etiam videtur limitare præcedentem fallentiam.

86 ¶†Sexagesimoseptimò fallit,secūdùm quosdam,qñ agitur de conditione adscripti alicui curię:vt d.l.si quis curiali. & lj. dist. c.designata.& c.seq.Spe.tenet contrarium per d.l.generali. vt ipse no.ver.xlviij.& vt dicit ibi Io.An.in addi.istę sunt opin. Io.de branchis.

87 ¶†Sexagesimooctauò fallit in missione in possessionē ex primo decreto,secundùm Inno.hoc fit enim sine libello: quia expeditur iudicis officio deseruienti actioni,vel fit ad defensionē iurisdictionis iudicis contra contumaciam partis, quæ notoria est.j.vt lit.non contest.c.quoniam.§.fi.& in notorijs non offertur libellus secundùm Ioan.And.hic dixi.s̄.fallentia.xvj.& idē tenet Spec.in d.§.ver.xxxij.in fi.& versi.xlv. & vide per eum in tit.de secundo decre.§.nunc dicamus.ver.sed qualiter. & de offi.om.iu.§.postremò.ver.iij.dicēdum.& in ti.de eo,qui mittitur in pos.ver.item creditor.Spe.& Bald.ibi in addi. Mouetur:quia sufficit quòd libellus sit oblatus in principali. Barto. tamen in l.si finita.§.Iulianus.de dam.infec.allegat Spe.tenentem contrarium in tit.de primo decreto.in prin.sed arbitror ꝙ ita alleget:quia Spec.ibi in d.versi.j.ponit formam libelli: sed in fi.ponit opi.quam supra dixi.sed tu aduerte:quia hęc fallentia potest intelligi dupliciter.primò, an sit necessariū quòd in causa principali procedat libellus ad constituendū talē contumaciam,per quā possit perueniri ad primū decretū.de quo latius dicemus,vel in c.qm̄ frequenter.j.vt lit.non contest.vel in ti.j.de eo,qui mit.in pos.Secundo modo potest intelligi, an sit necessarius nouus libellus ad ipsam missionem faciendā.Bart. in d.§.Iulianus.dicit ꝙ nescit legē in modo quę velit,ꝙ libellus sit necessarius, & ꝙ credit,ꝙ libellus non debeat dari: quia talis missio fit ex iudicis officio, parte amplius non citata: ergo libellus non est necessarius.facit.l.j.dies.ff.quis ordo in bo.pos. seruetur.& de bono.pos.in l.si seruus. & in authen. de exhibē. reis.§.si vero.& no.in l.consentaneum.C.quomodo & quando iudex.& sequitur Ioan.de Imol.in d.l.Iulianus.§.si plures. ff.de dam.infec.dummodo datio libelli præcesserit super principali.Sed si non præcessisset: videtur ꝙ saltē qualisqualis petitio deberet appareret in actis. Nā licet summariè ꝓcedat:tñ qualisqualis petitio debet offerri:vt Cle.sæpe.de ver.sig. & sępius dictū est, & pręsertim cū expediatur iudicis officio nobili,videtur esse alia instantia.Et hinc est quod Cyn.in l.cùm proponas.C.de bo.auc.iudi.pos.in xj.quæst.& Ioā.Andr.in addi. Spec.in tit.de primo decreto.§.sequitur versicu. quid si iudex non vocato.dicit, quòd licet prius esset iuratum de calumnia: iterato iurabitur:quasi hæc sit noua instantia:quia prima expediebatur iure actionis:hæc vero iudicis officio nobili. & per hanc rationem dicit Io.de Imo. quòd qualisqualis petitio requiratur.& ad dictum Spec.& aliorum dicentium, quod non requiritur,respondent quòd loquuntur de libello solenni. facit quod not.Barto.in l.iubere.ff.de iurisdi.om.iudi.vbi vult,ꝙ ad hoc vt possit interponi contumacia,debet esse nota iudici: a & in notorijs nõ est necessarius libellus, vt sæpius dictū est.

a ¶An autē in officio iudicis implorando requiratur libellus,vide Bar. in rub.ff.de interroga.act. Alex.in l.j.in princip. de edendo.

88 ¶†Sexagesimonono fallit,si petitur caueri de legato vel fideicommisso soluendo:quia tunc non datur libellus, sed summaria præcedere debet petitio ad hoc, vt iudex super ea deliberet.ff.vt lega.no.cauea.l.j.§.si ad fiscum.& §.fina. & l. seq. & l. hæc stipulatio.& ff.vt in pos.lega.l.j.§.fina.& l.ij.& per totū, sicut fit in renunciatione Episcoporum.vij.quæst.j.cap. qualiter.& c.quamuis.& c.ecce.tenet Specu.eod.titu.§.nunc dicendum.ver.sed petitur.sub ver.xxx.

89 ¶†Septuagesimo fallit in petitione alimentorum,quæ petuntur officio iudicis:secus si iure actionis.ff.de his,qui sunt sui vel alie.iur.in l.pe.& de offic.proconsul.in l.nec quicquam. §. de plano.ff.de libe.agno.& l.si quis à liberis.§.si vel parens. secundum aliquos. Alij contrà,regulariter in qualibet causa libellus offertur:vt in authen.offeratur.de lit.contest.& hic. sed in primo casu fit summaria cognitio:in secundo, non: secundū eos. tradit Spec.in d.§.ver.quid si petantur alimenta. Sed tu aduerte:quia prima opin.fuit Alberti galeoti in tit. de lit. contesta. ver.sed nunquid.pro qua facit opi.Martini de fano, de qua in titu.de appel.§.in quibus.ver.sed nunquid.& expressè tenuit Vber.de Bobio,quando ex officio petuntur. Et idem Guido de suza.per l.de alimentis.C.de transla. Ipse tñ Guido distinguit an agatur de præteritis,& tunc detur libellus: an de futuris:& tunc secus,quod placet Io.An.inquantum futura alimēta peterentur officio iudicis.vide per eum in addi. Spec.ad d. ver.sed nunquid.Et super futuris ratio potest esse:quia alimēta b dilationem non recipiunt.[b]

90 ¶†Septuagesimoprimo fallit,si imploratur officium iudicis, vt hęres rogatus restituere hæreditatem compellatur adire: & hic propter modicum effectum.ff.ad Trebel.in l.quia poterat. facit authen. nisi.C.de sen.ex breui.reci.& sic trāsit Spec.in d. b §.nunc dicendum.ver.sed nunquid dandus.sub ver.xxx. facit quod dixi.s̄.fal.xx.

b ¶Et ideò militaret ratio celeritatis,de qua s̄.in fallen.xxiiij.latè dictum est.

91 ¶†Septuagesimosecundo fallit,si ratione incommoditatis parochianorum,qui ex eo quod non possunt accedere ad parochiam petunt ab Episcopo implorando officium suum,vt ꝓuideat prout cognouerit expedire.Nam in tali causa spirituali,non requiritur libellus,secundùm Lapum.alleg.lxij.per not. per Ioan.Andr.in cap.cùm contingat.de offi.deleg.super verbo,non ligatus.

92 ¶†Septuagesimotertio fallit,quando diœcesanus petit certificari de beneficijs minus canonicè obtentis sine sua licentia: vel de alijs excessibus,quos habet corrigere ex officio suo; vt legitur & notatur in c.fi.s̄.de cle.pereg.& c.j.& c. conquerēte, de offi.ord.& in c.licet heli.j.de simo.& in c.ordinarij. de offi. ordi.lib.vj.secundùm Io.And.hic,

93 ¶†Septuagesimoquarto fallit cõtra sequestrum,qui ad iudicis mandatū sine libello tenetur soluere.C.de bo.autho.iudi. pos. in l.fi.& ibi per Iac.& Bar.tenet Bal.in addi.Spec.in titu.de seque.pos.& fruc.quod tñ Bal.videtur limitare,qñ sequester recipit ad mādatum iudicis.secus ad petitionē partium:quia tūc est necessaria causæ cognitio.

94 ¶†Septuagesimoquinto fallit in impetranda restitutiōe in integrum,qua impetrata,continet rescissoriam, secundū quosdā. tenet Spec.in d.§.nunc dicendum.versi.xxxiij. & ibi vide remissiones.dicam in tit.de resti.in integ.

95 ¶†Septuagesimosexto fallit,secundùm quosdam, cùm agitur inter patrē & filium de patria potestate,vel sup obsequijs pręstandis,vel inter patronum & libertum.ff.de offi. procõsul. in

l.ne quicq̃.§.de plano.hæc enim iudicis officio expediuntur: vt tradit Specu.in titu.de offi.iu.§.j.ver.si verò. & sequenti, & ver.sed quare.dic tamẽ quòd si filius vel libertus, est in possessione libertatis, & super hoc prouocatur ad iudicium à patre vel patrono,dandus est libellus:aliàs autem non posit de iustitia plenè discerni tradit Specu.in d.§.ver.xxxv.& vide ad prædicta quæ dixi s̃.fallentia.lxiiij.& duabus sequentibus.

96 ¶†Septuagesimoseptimò fallit,quando petitur dari tutor pupillo,vel curator adul.ad q̃d vide q̃d tradit Specu. in titu. de offi.om.iudi.§.j.ver.porrò.quia licet decernatur vel petatur certa persona:tamẽ nihil ab ea petitur.Et ideò nõ est dand⁹ libellus, nisi iudex dicat,scribe petitionẽ tuam,vt super ea deliberemus secũdùm Vbertum de Bobio & Io.de Deo.facit vij.q.j.c. qualiter.& c quando.& §.ecce.vel si peteretur, vt alicui tanq̃ prodigo interdiceretur administratio:quia tunc nec libellus datur, licet sint vocandi,qui possunt lædi.

97 ¶†Septuagesimooctauò fallit,si petitur declaratio vel interp̃tatio alicuius clarè obscure,vel dubiè ex officio superioris, vt no.Inno.j.de ver.sig.c.in his.& c.cum tibi.

98 ¶†Septuagesimononò fallit in q.preiudiciali incidenter mota,secundũ aliquos.Alij contra,vide Spe.in titu.de ordi.cog.in iiij.parte,& Inno.in c.lator.j.qui filij sint legi. Ego dicam latius j.in ti.de or.cog.

99 ¶†Octuagesimò fallit,vbi agitur de naue submersa: agit̃ enim de plano,& leuato velo,vt l.de submersis.C.de nauiculariis. li. xij.Sed illud colligitur secundũ quosdam.Alij verò aliter intelligunt,vt ibi no.tradit Spe.in d.§.ver.xlix.

100 ¶†Octuagesimoprimò, fallit in appellatione,quæ fit in iudicio.secundũ Vin.& Inno.quartum,qui volunt q̃ ex quo datus est libellus in causa principali, & lis contestata:propter hoc in causa appellationis,nec libellus est necessarius,nec litis cõte. tradit Spe.eo.ti.in d.§.nunc dicendũ. ver.sed nunquid sed tu vide ad hoc quę latius dixi in c.per tuas.j.de appel.& in rub. de appel.ver.xxj.A.B.

101 ¶†Octuagesimosecundò fallit,super incidentibus,vel emergentibus[a] q̃stionibus, de quibus non est offerendus libellus:& sic super exceptionibus dilatoriis,vel peremptoriis nõ est offerendus libellus.Nam libellus non p̃statur nisi super causa criminali,secundũ Do.m.post Doct.in c.prudentiam.§.vj.de off. deleg.in §.super ver.confessione.Quinimò dicit ibi D.m.quòd qs nõ tenetur dare exceptionẽ in scriptis: sed satis est q̃ scribatur in actis,vt dicit Inno.in c.quoniam.de proba.Hęc fuit opi. Vber.de Bobio,& Io.de Deo,li.iij.rub.de excep.libelli. quam referunt Spe.& Io.An.in ti.de excep.§. viso ver. sed nunquid iudex.dicit tamen ibi q̃ canonistæ dicunt libellum esse dandũ & de calumnia iurandum.sed si omittatur,nõ propterea vitiat̃ processus,p d.§.sexta.Sed aduerte:q̃a Spe.in titu.de offi.om.iu. §.postremò.ver. tertiò dicendum.dicit fortè dici posse q̃ in omnibus incidentibus & emergentibus,summaria seu semiplena fit discussio:si tamen tales sint quę reuocãt diffinitiuã pro sñia reuocata.& ita nõ penitus præiudiciũ afferũt: quoniam per aliã viã ordinariã,vel extraordinariã reseruetur cõdẽnato regressus aliàs si per eas diffiniretur principale negotiũ, vel ad eas nullus seruaret̃ regressus: tũc plenè procedit̃, put cõsueuit distingui in interlocutoria. An valet si sit talis quę reuocetur per diffinitiuã,quo casu nõ appellatur:aliàs secus,q̃d Spe.non putat verũ indistinctè. Quid enim si incidit quæstio falsi:quia fortè dicitur instrui falsum tunc plenè & probabiliter C.de fal.l.vbi.iij.q.xj. prius.Item quid si opponitur actori q̃ si seruus, vel monachus, aut excommunicatus,vel similes quęstiones incidunt,vel emergũt̃:nõ videtur sufficere semiplena cognitio, secundũ Spe.vide omnino ibi.& vide etiam omnino j.de or. cog. c.j.ar. xxiij.in pluribus fallentiis.sed maximè fallentia clviij.& quæ dixi. c. quoniam. j. vt lit non contesta. ar.iiij. fallentia.lxviij. & quod dixi c.ij.de or.cog.ar.xx.q.vij.in iiij.membro.& j.de causa pos. & proprie.super rubri.tracta.ij.ar.viij.q.ij.

102 ¶Octuagesimotertiò fallit,in causa nullitatis opposita per viam excep.secus si per viam actionis:quia exigitur libellus,secũdũ Zaba.post Lap.in Cle.j.de re iudi.q.xvj.

103 ¶†Octuagesimoquartò, quando aliquis proponit aliquam regulam,suam excusationem nec petit aduersarium sibi condemnari ad aliquid,secundũ Butri.in l.de submersis.C. de accusa. lib.per illam l.& per l.scire oportet.ff.de excu.tu.Posses etiam plures alias reddere fallẽtias, quæ possent colligi ex his quę dixi c.ij.de or.cog.arti.in fallẽtiis ibi positis,quę hic nõ ponũtur nec ponũt̃ in c.quoniam.in prin.j.vt.lit non conte.arti.iiij.Ma.

b ¶Postremò[b] aduertendum est,quòd in casibus, in quibus dictum est libellum non fore necessarium:sed quòd sufficit qualisqualis petitio per modum postę, maximè ad instructionem iudicis,& intentionem actoris: cautela est quòd ille qui talem qualem petitionem porrigit,seu scribi facit, protestetur quòd illam non offert per modum libelli,nec in vim libelli. Sed pro iudicis instructione de intentione sua,secundùm Spec. eodem titu.§.restat.in fine.& vide quod dicam j.A. B. Et no.in casibus prædictis, in quibus libellus non est necessarius: si libellus fuit oblatus,sed ineptus:talis ineptitudo non habet vitiare,secundùm dominum meum,in cap. bonæ memoriæ Maguntinẽ.de elect.per illum text.alleg.no.in l.vinum.ff.si certum petatur per gloss.sed vide ad hoc quod dixi s̃.eod.fallentia prima.in fi.& vide quod dixi in cap.fina.j.de ordi. cogni. articu. xxxviij.quæstio.iiij.M. & ex his, Deo duce, est expeditus.v. prin.arti.

104 ¶†Circa sextum princi.arg.cuius fauore,& ex qua causa fuerit introductus libellus, breuiter dic, quòd licet quidam dixerint,quòd solùm fauore rei:quidam verò, quòd actoris & rei: tu dic,quòd tam fauore actoris rei,quàm etiam iudicis. & voluit Ioan de bru.& refert Cyn.in authen.offeratur.C.de lit.cõtesta.Fauor actoris versatur propter labilem hominum memo-

c riam:[c] vt in l.contrahitur.ff.de pigno.xxiij.distin.præterea.cũ si.& ne frustra fatigetur actor,& vt facilius posit formare positiones, & veritas inueniatur: quam iudices modis omnibus debent exquirere.xxx.quæstio.v.cap.iudicante.& C. de iudi. l.iudices.& vt sibi fortè ex vna causa agente succumbenti, nõ obstet exceptio rei iudi.simpliciter. Rei autem fauore fuit introductus,vt sciat deliberare, an velit cedere vel contendere: vt in d.authen.offeratur.& iij.quæstio.iij. offeratur. & l.j.ff. de eden.quod aliàs non ita de facili posit perscrutari,vt ibi.Item vt sciat super quo, seu contra quid habeat formare exceptiones & defensiones suas. Et vt absoluatur ab instantia, si petitio est inepta:& in casu quo sit apta, si absoluatur à principali,ne super eodem posit iterum conueniri.Et ad prædicta vide gloss.& Docto.in Cle.sæpe.§.verum. & quod dixi suprà,in v.prin. arti. in princ. in recitatione opinionum. Iudicis verò fauore fuit introductus, vt conformem libello posset ferre sententiam: vt in capitulo licet heli. j de simo.& in l. vt fundus . ff.communi diuidun.& in dicta Cle.sæpe.§. verum. vnde dicit ibi gloss. super verbo , formari . quòd cauti aduocati faciunt triplicari libellos: vnum dant notario, qui scribit acta: alium dant reo:& alium sibi reseruant ad finem & effectus superiores.

¶Circa septimum principalem articulum, quatuor principalia membra intendo examinare.

¶Primum,à quo sit offerendus libellus.

¶Secundum,cuius nomine sit offerendus,& hoc prosequar p decem & septem principales quęstiones.

¶Tertium,an in eodem libello quis posit suo & alieno nomine agere:& cuius nimine sit concipiendus.

¶Quartum,an plures posint agere eodem libello.

105 ¶†Circa primum à quo sit offerendus.breuiter dic, quòd ab actore vel accusatore, qui agere vel accusare intendit: vt l.j. in princi.ff.de eden.& hic, vel à procuratore suo , seu illo per quem agit.de quo latius apparebit ex his,quæ dicam in sequẽti membro.

¶Circa secundum membrum,cuius nomine debeat concipi libellus.prosequar infrascriptas quęstiones.

¶Prima,de eo qui agit nomine proprio.

¶Secunda,de Prelato actore ecclesiæ.

¶Tertia,de canonico.

¶Quarta,de monacho.

¶Quinta,de quolibet particulari clerico ecclesiæ.

¶Sexta,de procuratore simplici.

¶Septima,de procuratore in rem suam.

¶Octaua,de syndico.

¶Nona,de œconomo.

¶Decima,de vicedomino.

¶Vndecima,de tutore.

¶Duodecima,de curatore.

¶Decimatertia,de patre pro filio.

¶Decimaquarta,de coniuncto pro coniuncto.

¶Decimaquinta,de particulari persona populi , capituli, vel vniuersitatis.

106 ¶†Primò igitur quæro, quo nomine volens agere proprio nomine debeat libellum concipere. Solutio est clara , quòd suo nomine debet libellum concipere: & pro suo interesse:& vtile est nominare se talem, qualis agit:& nominare se dominum rei,aut iuris pro quo agit:puta, canonicum talis ecclesiæ &c.Sæpe enim prodesse potest talis nominatio.xciij. di. dñs. in princ.xj.q.j.c.sacerdotibus.ver.quid igitur.xxxiij.quæstio. ij.c.admonere.in prin.C.de latina liber.tol.in l.j.§.similiq̃ modo.xxxiij.quęstio.iiij.in c.dicat.cum suis concordantiis.lxviij. distin.

a ¶Memoria enim hominum labilis est,vt dicit Sene.ĩ Oedipo.& iurisconsul.in l.peregrè.ff. de aquirẽ. poss.& q̃d fauore actoris,imò rei pu.inducũtur sit, vide gloss.in c.de causis.de of.dele.

b ¶Super emergẽti arti. non datur libellus, vide etiã Bal.in l.ij.iij. col. C.vt lit.pen.nisi antelit. emergat. ita limi. Ange. in §.illud.aut̃.de trien. & remis.Inn. in c.significasti.de appella.

c ¶Aduerte etiam, quòd in casib⁹ in quib⁹ requiritur libellum porrigi in scriptis, vt est regulariter nõ sufficeret q̃ actor accederet ad notarium actorum,& diceret:scribe quẽ admodũ ego peto centũ à Sempronio. Bald. & Ange.in l.j.ff. de eden.cum si,vt latè per Ias.in d.l. j.ij.colum. ff. de edendo.

dist.in c.cor Episcopi.xxxviij.dist.in c.quę ipsi. Et ideò in romana curia aduersario contradicente, auditores faciũt libellum corrigi: vt dicatur qui se dicit, vel asserit canonicum, rectorem, vel talem &c. In contrarium tamen facit, quia talis nominatio non videtur obesse vel prodesse.ij.q.j.c.multi.prope fi. & cap. fina.& C.de proba.in l.non epistolis.[a] xcv.dist.c.ecce ego. xl. dist.c.multi.in fi.& in procemio Digestorum.§.discipuli.in fi. secundũ Spec.eo.tit.§.fi.ver.item cautus sit actor. & sequit̃ ibi Io.An.qui dicit hoc esse expressum per Cle.si summus.de sen. excom.tu dic, quòd licet hoc non prosit: tamen posset obesse: quia narratis in libello statur, in preiudicium libellantis.vt in l. cùm precum.C.de lib.causa.de quo latius dicã in c.iij. in xxxiiij.prin.arti. Arbitror etiam, quòd prosit in omnibus his per eum expressis, quę dependent ab eius potestate: vt puta, si ad id quod agit, posset agere nomine proprio, & nomine alieno: prodest enim si exprimat agere se proprio vel alieno nomine, per ea quę latius dicam.j.in ij.q.prin.in vlti.membro. Itẽ etiam posset prodesse in his, quę non dependent ab eius potestate, ꝑ quandam viam indirectam: si aduersariũs fortè excipiendo, aut quid simile faciendo, etiam id exprimeret simpliciter quod actor expressit, per no.in c.cùm olim.j.de censi.& per ea, quæ latius dicam in dicto xxxiiij.prin.arti. Aduerte tamẽ: quia licet quis simpliciter conciperet libellum, quamuis ad id, ad quod agit suo & alieno nomine agere posset: tamen in dubio potius suo, quàm alieno nomine dicitur agere.& per l.& magis. ff.de solu.& l.Papinianus.ff.man.de quo tamen dic, vt latius dicam in vltimo membro sequentis quęstio.

107 ¶†Secundò quæro, cuius nomine in causis ecclesię Prælatus[b] debeat libellum concipere. Solu.dic, quòd nomine ipsius ecclesiæ: vt in c.inter dilectos.de fide instru.& in c.literæ.de dila. & ibi no.per Gof.& Vin. Mouentur: quia Pręlatus nõ habet suo nomine directam actionem, vel vtilẽ.C.de Episc.& cle.aut̃. sed hodie. Et idem Hostien.in c.olim.el j.j.de restitu.spo. in verbo, nomine domus. Mouetur: qa rectores seu Prælati sunt procuratores, & non domini: vt in c.ij.j.de dolo. vnde sicut proponens actionem non exprimens vtilem, vel directam, videt̃ pro posuisse directam, sicut subtiliter elicitur.ff.de pet.here.in l.nec vllam.§.si quis sciens.de quo per Spec.in tit.de actio.& peti.§. j.ver.hoc autem.& ver.nunquid tenetur quis dicere, ad finem §.& per Bar.in l.j.ff.de actio.& oblig.in l.si mater.§.eadem.de excep.rei iudi.& per do.m.in c.cęterum.s̃.de iudi. Ita & in proposito, qui agit & non exprimit, an proprio vel alieno nomine agat: potius proprio quàm alieno nomine dicitur agere. ff. de dam.infect.in l.qui bona.§.si quis alieno.& j.latius subijciã. Sed in contrarium facit secundùm Hostien.in d.cap.olim.quia Prælatus semper videtur agere nomine ecclesiæ, non proprio vel alieno: nisi hoc exprimat: quia omnia acquirit ecclesiæ nisi aliud exprimat, vel probetur.j.de pec.clericorum.in c.j.& per totum. Et ita transit ibi Host.& Ioan.And.in c.literæ.j.de dila. Sed do.m.ibi latius prosequitur hanc materiam, in qua principaliter prosequitur duo membra.

¶Primum, vtrũ rector vel Prælatus debeat agere nomine proprio, vel ecclesię.

¶Secundùm quid si simpliciter egit, nec expressit cuius nomine ageret: an videatur agere sub nomine proprio vel ecclesiæ.

108 ¶†Circa primum distinguit tres casus, quia aut agit pro iuribus particularibus ipsius ecclesiæ, aut pro corpore ipsius ecclesię, aut pro iuribus competentibus ipsi rectori vel Prælato. Primò casu, conclude secundùm dominum mem plurimis additis, quòd agere debet nomine ecclesiæ: siue agat petitorio, siue possessorio. Et sic ipsius ecclesiæ nomine debet libellum concipere: vt in cap.olim.el j.& el iij. j. de restitu. spolia. & in c.literę.j.de dila.& in c.j.j.de causa posses. & proprie. & in c.querelam.s̃.de elect.tenet Inno.in c.literis. de restitu. spo. vbi dicit, quòd Prelati & clerici posside nt nomine ecclesiarum suarum possessione ciuili, & naturali. vnde in eodem ca. in alia glo.dicit Inno.quod Prelatis habentibus ius in beneficijs, non est vtile suo nomine proponere interdictum recuperandę possessionis rerum ablatarum: quia pertinentia ad dignitatem suã non suo, sed nomine dignitatis dicuntur possidere. & ideò cũ dignitas sit spoliata, debet intentari possessorium vel petitoriũ ipsius nomine. Idem etiã tenet in c.cùm super. j. de causa pos. & proprie. vbi notabiliter dicit, ꝙ Prelati, siue dispensatores, habita confirmatione statim possunt administrare: sicut si pupillo daretur tutor, vel adulto curator.& ideò nomine ecclesię debet actiones intentare. Quinimò etiam si ecclesia spolietur aliquibus rebus ante quàm Prelatus nãciscatur possessionem, habet interdicto, vnde vi. sicut tutor nomine pupilli, vel quilibet administrator nominẽ ecclesię. Nec ob.l.cùm heredes.ff. de ac-qui pos. vbi dicitur, quòd possessio rerum hereditariarum nõ transit ad heredes, nisi sit corporaliter apprehensa illarum possessio: quia hic agitur nomine ecclesię, quę possidet, seu possedit semper: licet sedes fuerit vacans: quia ecclesia nunquã moritur.xij.q.ij.c.liberti. Sed ibi ponderatur, quòd heres agat, vel vt heres: vnde cùm agat nomine proprio, debet nomine proprio possedisse.& sic vult Innocẽ.quòd possit agi possessorio per Prælatum pro rebus vel iuribus subtractis ecclesię: licet ipse nunquam possederit, aut quasi possederit. ad quod etiam vide Inno.in c.penul.j.de insti.& idem tenet Spec.in tit.de petitio.& possessio.§.j.ver.sed pone vacante.& do.m.in c. dudum.de elect.& Ioan.de Imol.in c.ex ore.j.de his quę fiunt à ma.parte capi.ad quod etiam vide quod statim dicam in tertio casu, in opin.Bart. Et idem domini de Rota decisio.iiij. vbi hoc limitant notabiliter, quando alius non est in possessione ecclesię.si autem alius possideret: tunc non posset Prelatus agere pro fructibus & iuribus ecclesię: quia cùm debeantur possessori, ar.in l.in bonę fidei.ff.de acqui.re.domi.non potest ista propria authoritate possessorem spoliare.per l.si quis in tantam.C. vnde vi.& xvj.q.vj.c.placuit.& in c.eum qui.de preben.lib.vj. vnde concluditur ex predictis, quòd pro huiusmodi rebus & iuribus Prelati & rectores ecclesiarum non suo, sed ecclesię nomine debent libellum concipere.& idem tenet Spe.in titu. de lib.concep.§.iuxta.ver.item non valet si agit. vbi dicit, quòd debet libellum concipere nomine ecclesię & non suo: aliàs nõ valet.& idem, & clarius tenet Spe.eo.tit.§.iam nunc videndum. ver.si verò Prelatus.per aut̃.sed hodie.& l.omnis.C. de Episc. & cle.& c.ij.de ordi.cog.& per d.c.olim.el iij. Et quia Prelatus est in ecclesia[c] & econtra.vij.q.j.c.scire. Et quia Episcopi nullã vtilem aut directam suo nomine habent actionem, sed nomine ecclesię: vt s̃.dixi ad quod etiam Spec.allegat.l.si in rem actio. ff.de rei ven.& insti.de rerum diui.§.nullus.sed melius facit.§. sancte.xxiij.q.vij.c.quod autem.xij.q.j.§.fi.& q.ij.c.j.& ij. vnde Spec.sic dicit esse concipiendum libellum, coram vobis &c. Ego M.Prelatus vel rector ecclesię sancti N.nomine ipsius ecclesię conqueror de P. qui talem vineã &c.iniustè detinet, vel spoliauit &c.& postea debet concludere, quare peto mihi adiudicari vel restitui nomine ipsius ecclesię. Et aduerte, qa hęc procedunt, ꝙ agere debet nomine ecclesię: siue sit Prelat⁹ mediatus, vt puta si Episcopus agit noĩe ecclesiarũ sibi subiectarum: vt ꝓbatur in c.si prope fi.j.de succes.ab intest. siue sit immediatus, vel administrator ipsius ecclesię, vel aliã iurisdictionem habeat in ecclesia: vt d.c.querelã.& in c.conquerente.s̃.de offi.ordi. vbi dicit Inno.in verbo, ecclesijs. quòd Abbas vel alius superior, cui capella est subiecta, non agit nomine suo, vel sui monasterij pro iuribus capellę. cùm enim capella distincta habeat iura sua à iuribus monasterij, & ipsa capella sit domina suorum iurium, ipsius nomine est agendũ.& vide ad prędicta do.Ma.in d.c.fi.& in c.j.de offi.iudi. vbi ponit de Epo & monasterio agentibus pro ecclesijs sibi subiectis.& vide etiam qđ traditur in l.sancimus.C.de sac.san.eccle.& quod dixi in Cle.j. de rescrip. prędicta tñ procedũt, secundũ d. Ma.nisi fortè capella concessa esset in proprios vsus: qa tunc cũ sit quasi dñs, posset sicut vsufructuarius agere negatoria noĩe proprio: dicit tñ tutius esse eã intentare noĩe capellę. Confessoriã aũt intentat Abbas noĩe sui monasterij pro iuribus, quę habet in capella.de quo j.de verb.sig.c.Abbate.& j.dicã in alio membro. Itẽ prędicta procedunt, secundũ do.m.non solùm si Prelatus agit solus pro iuribus prędictis, sed etiam si Prelatus ageret simul cum capitulo, licet contrarium senserit Inn.in c.ij.de testi.lib. vj.dicens, quòd Prelatus & conuentus agunt nomine proprio: quia ipsi sunt domini.ij.q.vj.biduum.in verbo.palam.& idem Io.de ligna.in c.literę.j.de dila.cum quo etiam videtur transire d.Anto. Sed contrariam sententiam tenet Collactane⁹, & plus placet do.m.per c.olim.el j.j.de resti.spo. vbi nomine ecclesię fuit actum per Prelatum & capitulũ. Item quia in veritate isti sunt administratores, & non domini: vnde non possunt contrahendo[d] ipsius ecclesię conditionem deteriorem facere: nec etiam bona alienare, nisi constituta solennitate: & in casibus à iure concessis.xij.q.j.in summa.& c.sine exceptione.& qa dominium rerum ipsarum ecclesiarũ non est penes eos. Sed apud Christum vel ecclesiam vniuersalem, seu ipsam ecclesiam specialem: vt no.idem Inno.in c.cum super.j.de causa pos.& proprie.facit, quia solus Prelatus reuocat procuratorem datum à conuentu super rebus cõibus, vt ipsemet agat: vt no. Innoc. in d.c.ij.de testi.lib.vj.secundũ do.m.& mihi placet, facit, quod statim dicam in tertio casu.

109 ¶†Circa secundũ casum, qñ agit pro corpore ipsius eccl'ię: vt qa agit possessorio recupãdę: & tũc agit, & libellũ cõcipit noĩe ꝓprio & nõ ecclesię: qa ipse & nõ ecclesia fuit spoliat⁹: vt ꝓ-

a ¶Imò nominatio q̃nq; multũ prodest, vel nocet: vt patet ex not.per Doc.in l. neq; ꝑfessio.C.de testa. vbi agit̃ de ꝓbãda filiatione.

b ¶Prelatus debet agere nomine ecclesię.& ratio est: quia ipse non est dñs, sed administrator.c.ij.de do. & de hac materia vide Cardi.ĩ Cle. j.de resti.in integ. in opp.xij. Fely. latius in c. edoceri.in j.col.ver. solus prælatus. de rescriptis.

c ¶Adde etiã Lapalle.lib.j.& vide quod de capella vnius ecclesię dicit Are.in consil. lxiij. post ea quæ dicit Abb.in c.literę.in ij.col.j.de dila.et do.Philip. in c.edoceri. post Abba.de rescrip.

d ¶Prelati cõtrahẽdo non possunt preiudicare suis eccl'ijs: et an q̃nq; possint compromittere, aut transigere sine consensu superioris, vide per Soci.in cõsil.xviij.col.xiij. lib.j.versicu.circa sextã. & vide aliquid per Fely.in c.cũ oẽs.in iij.co. de consti.

batur in c.conquerente.ſ. de offi. ordi.& in c. literis. & ibi per Inno.& item quis j.de reſti.ſpo. vij.j. c.præſentium.& in c.cũ ſuper.j.de cauſa poſ.& proprie.per Inn.& idem ſi agat poſſeſſorio adipiſcendæ, vt in c.accedens.j.de accu.vel ſi agat petitorio, ex quo agit pro corpore ipſius beneficij, vt in c.ex inſinuatione.ſ.de procu.eccleſia enim nec poſſidet, nec regit ſeipſam. Sed prælatus ſuo nomine, & tanquam rector ipſam regit &

110 gubernat. ¶ † Circa tertium caſum, quando prelatus vel rector agit pro iuribus competentibus prælato ſeu rectori, breuiter ſecundùm dominum Marti.ꝙ agit nomine ſuo, vt in c. venerabilis.& c.conſtitutus.j.de reli.domi.& in c.auditis.ſ.de reſtitu.in integ.cum ſimili.In quibus patet, ꝙ pro iuribus epiſcopalibus agit contra eccleſias inferiores tanꝗ epiſcopus.vnde ex quo talia iura competunt ſibi, & non eccleſiæ; ſuo nomine & non eccleſiæ debet libellum concipere.& hoc ſentit Inno.in c.cõquerente.ſ.de offi.ord.& in c.in literis.& ibi Domi.meus j.de reſti.ſpo.& ex hoc ego infero ꝙ agendo pro titulo beneficiali debet nomine proprio, & non eccleſiæ libellum concipere. ad qđ vi Inno.in c.ex parte.ſ.de arbi.& in c.quia V.ſ.de iudi. in glo.fi. Nam reſpectu tituli beneficialis poteſt proprio nomine, & petitorium & poſſeſſorium intentare.de petitorio eſt tex.in Cle. j.de cauſa poſ.& proprie.& ibi dixi poſt laud.Io. de lig.& Io. de Imo.facit bonus tex.per quem hoc expreſſè tenet Bart. ibi in l.j.§.vſufructuarius.ff.de noui ope.nun.vbi Bar. dicit, ꝙ prelatus ve rector eccleſiæ non poteſt res vel iura eccleſiæ petere nomine proprio: ſed nomine ipſius eccleſiæ vel conuentus.ſed ipſam prælaturam & rectoriam, & ſic titulum beneficialem, ſi vult petere, concipiet libellum nomine ſuo: ſi erit vſufructuarius, ſuo nomine vendicat vſumfructum; licet reſpectu proprietatis debeat libellum concipere nomine domini, ad qđ etiam allegat ibi Barto.not.per Innocen.in c.præſentium[a].de teſti.lib. vj.& in extrauaganti Innocen. quæ incipit, ad hoc,& qđ not. Inno.in d.c.conquerente.de offi.ord.& in c.Abbate.de verbo. ſigni.& glo.in l.ſancimus.C.de ſac.ſanc.eccle.Et idem dicendũ eſt quando prelatus proſequeretur electionem de ſe factam.Et aduerte: quia ex predictis videtur referendum, ſecundùm opi. Barto.ꝙ prelatus vel rector fructus beneficij ſeu prælaturæ debet petere nomine proprio; de quo ſatis dubito, maximè in habentibus adminiſtrationem: quia ipſi nõ ſunt plenè vſufructuarij, nec faciunt fructus ſuos: xij.q.ij.c.ij.vbi tex.ſimpliciter vult quòd clericus tenetur conferre eccleſiæ quicquid acquirit de bonis eccleſiæ.& ad idem xij.q.j.§.fi.cũ c.ſeq.& xiij.q.j.§. his ita.& xij.q.ij.c.ſacerdotes. & c. paſtoralis. cum ſi. de quo latius per Do.m.in repe.c.cùm eſſes.j.de teſta.& de hoc aliquid dicã in iij.q.ſeq.Sed in cõtrarium facit quòd debeat petere nomine ſuo proprio qđ dixi ſ.ſecundũ do.me.de capella cõceſſa in ꝓprios vſus.Et ſicut poteſt intentare petitorium pro titulo beneficij nomine proprio: ita debet concipere libellum in poſſeſſorio nomine proprio: quia ipſum titulum poſſidet nonmine proprio.& ideo nomine proprio cõcipiet libellum ſuper reſtitutiõe beneficij, quo fuit ſpoliatus, vt d.Cle.vnica, de cauſa poſſeſ.& proprie.& in c. cùm ſuper.j.de cauſa poſſeſſionis & proprietatis.Adeò quòd ſi liberè adminiſtrabat, reſtituetur ad liberam adminiſtrationem: ſi minus liberè, reſtituetur ad minus liberam, vt in c.piſanis.j.de reſti.ſpo.& in c.bone memorie.j. de appel.& reſtituetur nõ ſolùm ad beneficium, ſed ad omnes res ablatas cum beneficio, per viam cuiuſdam acceſſionis, ad quas principaliter non ſuo nomine, ſed nomine eccleſiæ debuiſſet libellum concipere, vt dixi in primo caſu, & tenet Domi. me.in c.cùm ſuper.in fi.j.de cuſa poſ.& proprie.Et ex predictis poteſt colligere quo nomine Abbas debeat libellum concepere. Sed quero quid de abbatiſſa, diaconiſſa, aut prioriſſa. ſolutio. Aduerte quia in his, quæ proprio nomine poſſunt intentare, vt puta proſequendo electionem, aut petendo benedictionem, aut quid ſimile: videtur dicendum ꝙ ſuo nomine libellum debeat concipere: ex quo proprio nomine ad hmõi admittuntur vt c.cũ dilectas.ſ.de reſcrip.Sed hoc olim procededat hodie verò illud videtur eſſe ſublatum per c.indemnitatibus.§.porrò.de elect.lib.vj.& c.vnicum.de ſta.re.lib.vj.In quibus probatur ꝙ tales tenentur procuratorem conſtituere. & ideo quæſtio non videtur procedere.ſed aduerte: quia licet §.porrò.neceſſitet ad conſtituendũ procura. tamen loquitur in proſecutione appel. reſpectu electionis ad ſedem apoſtolicam.item c.ij.in fin. de iu. lib.vj.loquitur ſolùm quòd tales inuite non poſſint trahi.& c. vnicum.de ſta.reg.lib. vj. vult quòd non compellantur per ſe agere, aut defendere.Sed de volentibus agere per ſe, nihil ibi dicitur.vnde cum predicta iura ſint correctiua c. cum dilecta.videtur quòd non ſint extendenda, vt in iuribus vulgatis. Sed poſito quòd propter hæc non prohiberentur agere, ſi tamen agerentur pro iuribus eccleſiæ non videtur quòd libellum debeãt

a ¶ Dicit Do. Ia. ĩ l.j.§.vſufructuarius.in fin. ꝙ debet allegari gl. in c.preſenti.de offi. or. lib.vj & adde Bart.in l. j.§. hoc interdictum.ſecũdo.ff.vti poſſide.

b ¶ A cõtractibus ad iudicia valet argumentũ, ita probatur in l.nõ mirum.ff.de pigno. actio.in cõtra.videtur text.& ibi Doct.in l.iter ſtipulãtem.§.j. vbi etiam gloſſ. ff. de verb.obl.& vide Aret.in l. eũ qui. in prin. pen. col. de acqui.hær. vbi tenet quod primò dictum eſt.

concipere nomine eccleſiæ: & ſic non videntur admittende ad agendum pro eccleſia, per l.neq; fœmina.ff.de procu.& l.alienam. C.eo.Sed aduerte: quia reperi in quibuſdam commentarijs ſatis antiquis quendam ho.arguentem in cõtrarium, quòd tales, licet fœmine, admittantur: quia ſicut mater admittitur ad tutelã filij, & agit pro filio: ita Abbatiſſa, aut ſimilis debet poſſe agere pro monaſterio. nam eccleſia eſt mater noſtra & perpetua.vnde ſicut mulier agit pro parentibus.ff.de procu. in l. fœminis.ita & Abbatiſſa pro monaſterio, tanquam mater: ita pro monaſterio tanquam filio: quia habetur etiam loco filij: vt in aut.ingreſſi.C.de ſacroſan.eccle.traditur in c. in præſentia. j.de proba.mater agit in cauſa neceſſitatis pro filio, vt l. iij. ff. de lib.cauſa.facit.l.non ignorat.& l.vxor.& l.de crimine. C. q accuſa.non poſ.& in authen.de mo.§. iij. Subdit tamen, quòd dat conſilium quòd conſtituat procuratorem, quem ſyndicum appellamus.in authen.de ſan.Epiſ.§.quando autẽ. & §. prouidere.& ad hoc hodie tendunt d.c.ij.de iudi.& c.j.de ſta.reg. & prædictus.§.porrò.ex quorum iurium ratione videtur, quòd tales teneantur pro qualibet cauſa conſtituere procuratorem: licet olim poſſent agere: vt d.c.cum dilecti. & prædicta adde ad ea, quæ dixi in primo caſu.

111 ¶ † Circa ſecundùm principale membrum, quando ſumus in dubio, quo prelatus vel rector videatur egiſſe, dicit do.m. in c. litere.de dila.diſtinguit, quòd aut quis egit nomine eccleſie, vel ex contractu inito cum eccleſia: vel pro alio iure eccleſiæ: & videtur egiſſe nomine eccleſiæ, aut ſuper re propria, vel contractu inito cum eo vt priuato, & nomine proprio, & hoc conſtat, & potius videtur egiſſe nomine proprio, per no.in c.dilecti.ſ.de fo.compe.& in c.requiſiſti.de teſta.& per Ioan. And. in ſimili in reg.priuilegium.de reg.iur.lib.vj.in mercu.& in materia tutorum & curatorum.in l.poſt mortem.& ibi per Barto. ff.quando ex fa.tut.arguendo de contractibus[b] ad iudicia. nã & in iudicijs quaſi contrahimus.vt in l.iij.ff.de pec. Aut ſumus in dubio, vt quia agit ſuper re, quæ pariter poteſt concernere perſonam & eccleſiam: & hoc caſu d.Ant.in d. c. literæ. dicit quòd videtur egiſſe nomine eccleſiæ: quia res præſumitur eccleſiæ.alle.quòd in ſi.no.Bart. in d.l.poſt mortem. ſed vt dicit do.m.ibi no.videntur potius facere in oppoſitum. nam vt ibi dicit Bar.quòd licet tutor contrahat ſuper re, quæ poteſt concernere ipſum pariter & pupillum: videtur proprio nomine contraxiſſe.vt etiam vult tex.in d.l.poſt mortem. §. ſed fortè. do.Ant.voluit ſequi Hoſti.in d.c.litere.inquantum voluit, ꝙ ſicut in dubio res præſumitur eccleſie, ita videtur egiſſe nomine eccleſie: ſed preſuppoſitum hoc non eſt ſimpliciter verum: quia non ſemper acquirit eccleſiæ: nec etiam in dubio ſemper præſumitur quæſiuiſſe ex bonis eccleſiæ, vt traditur in c. cũ in officijs.j.de teſta.& bonus text.iuncta glo.xij.q.iiij.c.j.Et preterea in iudicio non ſemper acquirit: imò poſſet ſuccumbere. vnde in caſu dubij.d.Ant.dicit diſtinguendum eſſe, quòd aut fuit expreſſum nomen appellatiuum, vt quia dixi, prelatus ſeu rector &c.& videtur egiſſe nomine eccleſie.aut ſolùm expreſſit nomen proprium: & videtur egiſſe nomine proprio. pro hoc text.cum gloſſ.in d.§.tutor. facit quod not. in cap. quoniam Abbas.ſ.de offic.delega.& in d.c.requiſiſti. & per Ioan. Andr.in dicta regula, priuilegium.Sed tu vide ad predicta, que latius dicam in vj. q. princi.in qua latius tractabo hunc articulum.

112 ¶ Tertiò quero, quid de canonico agente: cuius nomine debeat libellum concipere.Solu.Innocen.in cap.edocen.ſ. de reſcriptis.dicit, quòd canonicus ſecularis poteſt agere nomine prebende ſue & dicere, quòd agit in libello nomine ſuo, ſi habet prebende adminiſtrationem, quod verum dicit ibi do.Anto.quando agit pro titulo ſuo: ſecus ſi pro poſſeſſionibus & iuribus prebende, per cap.litere.j.de dila.& cap.cum ſuper.de cauſa poſ.& proprie.& mihi placet, vt ſtatim dicam. Sed aduerte: quia glo.& Inn.in c.ex literis.j.de proba. videtur dubitaſſe, vtrũ canonicus poſſit agere pro prebenda: quia vt ibi dicit glo.prebende nõ videntur eſſe clericorum, ſed eccleſie. pro quo facit vigeſimaprima queſtio.j.§.fi.cum c.ſequenti.& quia cùm eccleſia, & non canonicus, habeat bonorum prebende adminiſtrationem, videtur quòd canonicus non poſſit agere ſine mandato eccleſie.Sed in contrarium facit, quia licet canonici non habeant proprietatem: tamen videntur habere vſumfructum, ratione cuius poſſunt agere: vt l.iiij.ff.finium regũdorũ. facit qđ dixi ſ.in precedẽti q.in iij.& iiij.caſu.Sed ſuper hoc articulo nõ arbitror nunc inſiſtendũ, an canonici vel eccleſia habeant legitimã adminiſtrationẽ bonorum prebendarum, & an ſint vſufructuarij, vel vſuarij.de quo latius per do. m. in repe. c.cùm eſſes.de teſta.nec etiam inſiſtendum in cognoſcendo, an prebende ſint cõſtitute de bonis temporalibus: vel ſint diſtincte, aut

clesiæ aut non.de quo per glo.Inn.Io.An.d.auē.& latius per do.m.in d.c.ex literis.Sed quo ad terminos nostros,cuius nomine canonicus debeat libellum concipere,arbitror distinguendū, quòd aut canonicus agit tanquam procurator ecclesiæ : & dicendum,vt dicam j.in vj.q. Aut agit pro iuribus ad præbendam suam pertinentibus:& debet libellum concipere nomine ecclesiæ,vt statim dixi secundùm d.An.facit quod dixi in q. præcedenti in primo casu.Aut agit pro corpore ipsius præbēdæ sibi collatæ,ab alio occupatę,seu titulo præbendali : & debet concipere libellum nomine proprio.Ita procedat dictum Inno.in c.edoceri.facit quod dixi in præcedenti q.in tertio casu.Aut agit tanquam quilibet de ecclesia vel capitulo : & tunc debet concipere libellum nomine ecclesiæ,secundùm Lapum, allegatione ij.ad quod vide quę latius dicam.j.in v.q.Aut agit pro quotidianis distributionibus,& arbitror quòd suo proprio nomine debeat illas petere:quia tales distributiones non augent corpus beneficij vel præbendæ:sed debentur propter operam personæ.facit.ff.si mensor falsum modum dixerit. l.j. secundo responso ibi.Sed magis operam beneficij locum præbere.& ff.pro socio.in l.si duobus.§.in cocunda.ibi pretiū em operæ.per quæ iura hoc consuluit Old.consi.cxix.facit.c.j. de cle.non resi.lib.vj.Et sic tales distributiones nullā habent communionem cum ipsa re:sed personam tantùm respiciunt. facit ff.de vsu & habi.in l.vsus aquæ.& ff. de serui. rusti. prædio. l. prætoris.& quod ibi no.ff.de ali.& cib.leg.in l.mela.§.fin.ideo Old.in d.consi.voluit,quòd in literis ad beneficia non sit necessarium facere mentionem[a] de quotidianis distributionibus.aut canonicus agit ad fructus præbendę.& ideò dicendum secundùm opin.illorum,qui volunt quòd canonicus faciat fructus præbendæ,suos.& ideò vsufructuarius.facit qđ dixi s.in prin. secundū Inn.sed secundùm opi.aliorū volentium , ꝙ non sint vsufructuarij,sed vsuarij, & ꝙ nō faciāt fructus suos,vī dicendum quòd agere debeat nomine ecclesiæ.de quibus opinionibus vide quod traditur per glo.& Doc.in c.pręsenti.de offic. ord.& per do.m.latius in d.repe.c.cū esses.

113 ¶†Quartò quæro de monacho.So.dicit Inno.in d.c. edoceri. in fi.s.de rescriptis.quòd quilibet monachus pro dignitate, vel officio , vel obedientia sua potest agere,per c.cùm deputatus. s.de iudi.& multò fortius respondere tenetur pro facto suo. Subdit tamen,quòd caueat sibi aduersarius qualiter aggreditur causam contra talem,vbi non habet consensum Abbatis, per c.cùm causam.de iud. Et subdit etiam, quòd Abbas non pōt concedere monacho,quòd habeat administrationem aliquarum possessionum vel villę,& pro eo agere possit:nisi sicut procurator vel syndicus:nam si vult agere,oportet quod in libello dicat,ago nomine meo vel præbendæ meæ,quod non licet ꝑ c.cùm ad monasterium.j.de statu regu. Sed tunc superior agit nomine officiorum,vel obedientiarum ipsius monachi,secundùm Inn.in d.c.edoceri.& sequitur ibi d.Ant.ad quod vide q̄ dixi in cle.j.de rescrip.Sed tu aduerte:quia si monachus prosequeretur electionem de se factam , cui de superioris sententia consensisset,secundùm quod traditur in c.si religiosus.de ele.li. vj.illam prosequeretur nomine suo,per ea quę dicta fuerūt in duabus præcedentibus questionibus. Si verò ageret tanquam procurator,vel syndicus in causa monasterij,vel pro Abbate, aut pro alio propter vtilitatem monasterij,secundū not.in ca. super.j.de testi.& in c.cùm deputati.s.de iudi.& per glo. in c. cum olim.el ij.de priui.& per Inno.in c.cum I.& A.j.de reiu. ad quod vide quæ latius dixi.s.in tit.de procuratore.& hoc casu,qualiter debeat concipere libellum,colligitur ex his,quæ dicam in vj.& viij.q.Si verò vellet agere tanquam quilibet de ecclesia,qualiter debeat libellum concipere,collige ex his quæ dicam in seq.q.

114 ¶†Quintò quæro de quolibet particulari clerico ecclesię,quo nomine debeat libellum concipere.Sol. dic,quòd aut agit cum mandato tanquam procurator vel syndicus:& decisio est clara,quòd agere debet procuratorio vel syndicario nomine : vt dicam in seq.questio.& in viij.sub forma tamen de qua ibi dicam.Aut agit sine mandato in casibus in quibus admittitur sine mandato,de quibus per Inno.& Docto.in c. cùm olim. de testi.videlicet data negligentia[b] Episcopi & aliorum ad quos pertinebat,secundùm ibi no.& in c.si quis pręsbyterorum. j. de reb.eccl.non alienan. & in c.non licet.xij.q.j. Et hoc casu à nomine proprio vel ecclesiæ debet concipere libellum. Innoc. in d.c.cùm olim.fuit varius:quia primò dicit,quòd conficiet libellum nomine ecclesiæ,& petet fieri restitutionem ecclesiæ, vel iudicari pro ecclesia.arg.s.de resti.in integ.c.causam. & idē tenet Ioan.An.qui allegat.c.ij.& iij.& c.cùm ex literis.de rest. in integ.& quamuis agat nomine ecclesiæ , non est necesse ꝙ habeat mandatum:quia non est procurator, sed procurans, vt latius per Innocen.& Ioan.An.in d.cap.olim.de iudæ. subdit Innoc.vt refert do.m.quòd aget nomine proprio & non ecclesiæ:sicut in actione populari.Sed loquitur specificè, quando pro re ecclesię malè alienata.sed dicit do.m.quod pręcedēs opin.est tutior:vt qualitercunq; agat pro iuribus ecclesiæ,agat ecclesiæ nomine,quod tenet Lapus, allegatione. l.aliàs. l. j. ex quo enim authoritate iuris agit pro ecclesia , debet agere illius nomine:succedit enim loco ipsius ecclesiæ : ergo eodem iure censebitur.arg.d.c.literæ.j.de dila.secundùm Lapum & domi. m.& remittit Do.m.ad not.per Spec.in titu.de procuratore.§. j.versi.quid si.& quod ibi tradit Ioan.Andr.in addi. & ad not. per Inno.in cap.ex literis.j.de proba.Sed tu aduerte: quia Innoc.cuius etiam verba formaliter refert & sequitùr Ioan. And. in d.cap.cùm olim.non dicit in secunda opin. prout dicit do. m.Sed sic formaliter dicit,quando autem ille cuius interest,singulariter agit : suo nomine concipiet libellum . & sic videtur Innocen.non esse sibi contrarius: sed voluisse facere differentiam,an agat tanquam quilibet de ecclesia simpliciter : an vero agat tanquam ipsius singulariter intersit.Et si tu diceres , quomodo pōt vnius de ecclesia singulariter interesse? Lapus in d. alle.ij.ponit plura exempla,& volunt Innocen.& Ioan. And. in d.cap.cùm olim.circa medium gloss. ipsorum, quod si simpliciter ageret,nec compelleret eum exprimere cuius nomine agat,quod prudenter facit:si nec ipse exprimat.Sed tu aduerte:quia quando particularis de ecclesia vult agere pro iure proprio seu singulari,puta Archidiaconus pro iure Archidiaconatus sui,qui admittitur sine mandato Prælati & capituli , secundùm Innocē.Ioan. Andr.domi. Anto.& Ioā.de Imol. hoc casu,licet Innocē.& Ioā.Andr.dicant ꝙ concipient libellum nomine proprio.ego intelligo, hoc est nomine ipsius Archidiaconatus:non autem nomine suo,hoc est nomine priuato ipsiꝰ. & hoc videtur etiā sentire do. Ant.ibi,pro quo faciūt quę dixi s.in ij.q.in primo casu.

115 ¶†Sexto quæro,cuius nomine simplex procur.debeat libellum concipere.Solutio est clara,quòd debet procuratorio nomine,vel nomine domini libellum concipere:ne fortè si simpliciter ageret,non procuratorio nomine, sed proprio videatur agere.& ideo si negotium esset tale , quod ad ipsum pertinere posset tanquam proprium:& ad ipsum tanquam ad procuratorem: debet exprimere, si proprio vel procuratorio nomine agat:& si exprimit,res est clara.sed si simpliciter[c] ageret, videretur potius suo,quàm procuratorio nomine agere:etiam si ille actus pertineret ad solum dominum.Nam hoc casu,si nō conciperet libellum procuratorio nomine,non procederet iudicium,per l.iij.§.sed & quod de tutore.versi.si quid tutor. ff. iudi.sol.no.gloss.in l.penul.in fi.magnæ gloss.ff.qui satis. cog. ad idem etiam facit.l.& magis.ff.de solu.& l.Papinianus.ff. mādati.& ibi no.per gloss.In contrarium vero,quod valeat,& sic intelligatur conceptus libellus procuratorio nomine,facit tex. in l.penult.ff.de institoria.& in l.cùm post.§.j.ff. de admi. tut. & videtur casus expressus,secundùm lect.Dyn.in l.post dotē. ff.solu.matrimo.facit etiam quod no. gloss. in l.post mortem. §.j.ff.quando ex facto tuto.vnde dic,quod quandocq; quis cōcipit libellum solùm exprimendo nomen proprium:& tunc intelligitur suo,& non alieno nomine agere.Ita procedunt iura primo loco allegata.facit.l.si filius.ff.de in rem verso.& ff.de iure dotium.in l.cùm pater.C.creditorem euictionem pigno. non debere.l.j.& ij.& ff.de no.ope.nun.in l.j.in fi. Aut in libello apponitur nomen procuratoris:quia dicit procuratorio nomine talis:& tunc non proprio,sed procuratorio nomine illiꝰ videtur agi:vt in iuribus secundo loco allegatis,& in l.cùm pater.§.j.ff.de admi.tut.secundùm Barto.in l.j.§. nunciatio. ff. de no.ope.nun.Et idem in effectu voluit Ioan.And.in addi. Spe. super rub.de procu.fatetur tamen Bart.in d.§.nunciatio. quod si actus potest ad dominum pertinere. & ille, cum quo actus geritur , scit illum esse procuratorem: videtur procuratorio nomine agere , per d.l.post mortem. §.finali.tenet Ange. in l. iij.§.j.ff.iudi.solui.& etiam Barto.ibi,& latius in l.qui mihi donatum.ff.de dona.vbi tamen videtur hoc restringere , quando præcessisset mandatum ad ipsum certum specificum actum expediendum.Sed aduerte : quia contra primum membrum videtur fortiter obstare tex.& quod ibi not. Barto.Bald. & Io. in l.qui in aliena.§.j.[d] ff.de acquiren.hære . vbi dicunt , quòd si præcessit mandatum de expediendo aliquem certum actum: si talis procurator expedit illum actum : in dubio intelligitur expediuisse prætextu mandati præambuli : licet nullam de domino fecerit mentionem , quod dicit diligenter ponderandum . nec videntur ibi requirere , quod is , cum quo actus geritur, sciat illum habere ad hoc mandatum : sed fortè pro solutione contrarij potest dicto modo intelligi. videlicet

a ¶An sit necessarium facere mentionem de quotidianis distributionibus in literis ad beneficia, vide Feli.in c. postulasti. de rescrip.

b ¶Data negligentia.an quilibet de ecclesia admittat̄ ad agendū , vide latē ꝑ Are.in ca. cum olim.in vltimo.de test.

c ¶Si. procurator agat simpliciter, cuius noīe agere videat̄. vide Ias. post Bart. qui totam materiā colligit tribus cōclusionibus,in l.j.§. nūciatio.ff.de op. no.nū.ij.et iij.co,

d ¶Barto. ibi nihil dicit,sed in §. si is qui.& ibi Alex. & latius in d. §. nunciatio.& Aretin.in d.§.si is q. in l.qui in alie. ff. de acquir.here.

ꝙ primum membrũ procedat, vel qñ ille, cũ quo actus geritur, ignorabat ipsum habere mandatũ: vel nõ habebat mandatum specificum ad quid certum, vel notabilibus: arbitor dici posse ꝙ illud procedit non respectu obligationis & actionis intentande inter ipsum procuratorem, & eum cum quo actus geritur: quia quò ad illum, actus iudicabitur gestus suo nomine ꝓprio, & non alieno: sed quò ad ipsum dominum, tenebitur ipse procurator domino actione mandati ex quo mandatum præcessit ad illum actum expediendum, qđ perpetuò notabis pro his qui recipiũt mandatum ad emẽdum aliquam rem pro ipso mandatore, & illam emunt nomine proprio; quia tenẽtur ad restituendum eam. facit l. qui seruum. ff. de interroga. actio. qđ est diligenter notandum, secundùm Io. de Imo. & bene: quia quotidie accidit. Aduerte tamen circa prædicta: quia circa actus extraiudiciales, vt contractus & similes in hoc arti. an procurator simpliciter gerendo actu, videatur procuratorio nomine vel ꝓprio gessisse Doc. sunt varij. Bar. enim aliter loquitur in locis s̃. allegatis, & aliter loquut⁹ fuit in d. l. qui mihi donatũ. ff. de do. & ibi Io. de Imo. & aliter in l. iij. §. j. ff. iudi. solui. & l. si pupilli. §. j. ff. de nego. gest. & in d. l. post mortem. & etiam in d. l. post dotem, ff. solu. matri. in quibus omnibus locis potes videre per eum tangit etiam Bal. in l. fi. C. si quis alteri, vel sibi. & in l. si literas. C. manda. tangitur etiã in l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de ver. ob. sed latius materiam reassumit Ludouicus ponta. in d. l. post dotem. & si tu diceres, ad quid hæc materia contractuum operatur ad materiam nostram? respondeo ꝙ talia adducuntur ad materiam nostram inquantum dicimus ꝙ in iudicijs quasi cõtrahitur, vt in l. iij. §. idem scribit. ff. de pec. Sed illam materiam omitto, dicam fortè in ti. de procu. vbi principalius cõuenit. sed in materia nostra pro conclusione arbitror quòd si in libello facta sit commemoratio officij procuratorij, censebitur procuratorio nomine, vt in l. fi. ff. de institoria. & in l. cùm post §. j. de admi. tu. facit qđ no. gl. in l. quacunq;. ff. de procu. & idẽ si est expressum hoc fieri in causa pertinente ad dominũ: qa expressio talis causæ habet vim commemorationis officij procuratoris per l. post mortem. in fi. & d. l. pupilli. §. j. ff. de neg. gest. & l. j. §. non aũt. ff. de exercitoria. si verò simpliciter & purè, & sine aliqua commemoratione officij procuratorij, nec expresso aliquo æquipollenti valet hoc fieri in causa pertinẽte ad dominum, vel aliquo simili: intelligitur suo proprio nomine actũ gessisse, per d. l. & magis. de solu. & l. papinianus. ff. mã. & l. si filius. ff. de in rem verso. allegant etiam aliqui l. res ex mandato. ff. de acqui. rerũ do. & l. pignori. §. fi. ff. de vsusca. sed parum faciunt, facit etiam l. multum interest. in fi. C. si quis alteri vel sibi. & probatur in d. l. post mortem. §. j. per quem tex. apparet hoc procedere, etiam si agat negotium quò ad ipsum ꝓprium pariter & ad dñm pertineat: qđ tamen videtur limitãdum, secũdũ ea q̃ dixi s̃. secũdũ opi. Bar. in d. l. j. §. nũciatio. Et aduerte: quia subdit Bar. in d. §. nunciatio. ꝙ si actus qui geritur, est actus qui potest geri per negotiorum gestorem sine mandato, nõ sufficit dicere seu verba concipere alterius nomine: quia possent intelligi de gestore. & hoc sentit glo. in d. §. nunciatio, dũ exponit, i. procuratorio nomine. de quo vide latius ibi. Subdit etiã ꝙ idẽ est dicere, facio hoc pro tali, vel nomine talis per l. fideicommissa. §. interdum. ff. de leg. iij. facit insti. per quas personas nobis acquiratur. in prin. no. Ioan. de Imo. c. ij. de resti. in integ. & c. potuit. de locato, de quibus omnibus ego latius dicam in ti. de procuratoribus.

116 ¶ † Septimò quæro de procuratore constituto in rem suam, cuius nomine debeat cõcipere libellum. & dicitur[a] procu. in rem suam constitutus, quando fuit constitutus procu. ad vtilitatem suam per viam cessionis. Circa qđ dinstingue, ꝙ aut sumus in casibus, in quibus solùm translata est vtilis actio, & non exercitium directarum: & hoc casu debet libellum cõcipere nomine suo, & non nomine mandantis: ex quo solùm potest intentare vtilem. aut contractus taliter est celebratus, ꝙ licet directa actio remanserit penes cedẽtem: tamen in ipsum cessionarium translata est vtilis, & exercitium directę, secundùm no. in l. procura. in rẽ, ff. de procu. & l. illam. C. de dona. & l. j. C. de actio. & ob. & ibi per Cy. Bar. Bald. & Saly. & in l. ij. eo. ti. & per Bar. latè in l. j. ff. de actio. & obli. & traditur etiam in l. qui stipendia. C. de procu. & hoc casu, aut iste vult agere vtili, & debet libellum cõcipere nomine suo. aut vult agere directa propter exercitium directæ in eum tanslatũ: & tunc debet concipere libellum nomine cedentis, per ea quæ traduntur in iuribus p̃allegatis & ꝑ Spe. in tit. de procu. §. sequitur. ver. sed nunquid. Si tamen simpliciter diceret in libello, ꝙ ageret iure cesso, vel ageret tanquã cessionarius, interserens etiam in libello instrumentum cessionis: an debeat exprimere ad petitionem conueniri, vtrum agat vtili suo nomine, an directa nomine cedentis, vide per Spe. in dicto versicu. sed nunquid. & ibi per Ioan. An. in addi. & latius per Speculatorem in titulo de actio. & petitio. §. sequitur. versi. sed nunquid tenere quis. dicam in c. sequen. in xij. princi. artic. xj. q. prin. fi. q. A. B. Aduerte tamen: quia posito pro constanti, quòd sit translata vtilis, illa in dubio videtur intentata ante lit. contest. secundùm Ioan. An. in addi. Spec. in tit. de ces. act. §. j. ver. item quid si nihil. Nec obst. quòd appellatione dominij comprehendantur directè: vt l. j. §. qui perpetuum. ff. si ager vecti. vel emphy. peta. quia illud procedit quãdo directa competit nomine proprio. Sed vbi directa competit noĩe alieno, & vtile nomine proprio: tũc videtur deduxisse velle. & sic disputando concludit Mar. silli. in q. quæ incipit, ego qui habeo, & sic temperat dictum Spec. in titu. de procura. §. sequitur. versi. sed quare. & Ioan. in cap. Abbate. de re iudi. libro vj. tenẽt domini de Rota decisio. clxxiiij. maximè quando in lib. fuit adiecta clausula, omni meliori modo, via, iure, & forma. & sequit̃ dominus Anto. in cap. licere. de dila. & de materia in l. planè. ff fami. erciscũ. & l. emptor noĩs. ff. de hære. vel actio. vẽ. Ma.

117 ¶ † Octauò quæro de syndico. Sol. dic, quòd aut loquimur in causis ciuilibus, & debet syndicus nomine vniuersitatis, vel collegij, vel ecclesiæ libellum concipere. Et hoc tenet Spec. eod. titu. §. iam nunc videndum. versi. si verò prælatus. & traditur ꝑ Inno. Ioan. And. do. m. & Ioan. de Imo. in c. fina. s̃. de procur. vbi dicunt, quòd licet singuli de vniuersitate sint excommunicati[b]: tamen syndicus constitutus à tali vniuersitate potest agere: quia agit nomine vniuersitatis: quæ vniuersitas non potest excommunicari: vt in c. Romana. §. in vniuersitate. de sen. excom. lib. vj. ad idem facit: quia causa est vniuersitatis, & non singulorum. xij. quest. ij. c. qui manumittitur. & in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diui. nomine ergo vniuersitatis concipit libellum: vt etiam sentit Spec. eo. titu. §. iam nunc. ver. contra syndicum. Et debet agere pro tota vniuersitate, tanquã pro vno corpore: non tanquam pro singulis. ad quod vide gloss. & Bartol. in l. j. in fin. C. quod cuius. vniuer. no. Et aduerte: quia si talis simpliciter conciperet libellum, nec adijceret, vniuersitatis nomine, vel syndicario nomine, videretur potius agere nomine proprio. ad quod vide quæ latius dixi in vj. quæst. princ. & quod dixi in ij. q. in ij. membro princ. Si verò loquimur in causis criminalibus, syndicus non potest concipere libellum syndicario nomine, aut nomine vniuersitatis: sed proprio: vt voluit Dyn. & post eum, Cyn. Bald. & Salyce. in l. ij. C. qui accu. non pos. & ibi latius vide quòd arbitror procedere, quando esset talis in causa, in qua non posset interuenire procurator: aliàs fortè secus: ad quod vide quæ latè dixi in ca. veniens. j. de accu. Aduerte tamen: quia prædicta non procedunt in syndicis fratrum sancti Francisci, quia syndici prædictorum in iudicio agentes, etiam ciuiliter ad bona temporalia, non concipiunt libellum nomine fratrum: sed proprio nomine, ad vtilitatem tamen ipsorum fratrum. ita consuluit Bald. consil. clvj. quod incipit, visa. & de materia talium syndicorum, vide per Barto. in tra. minoricarum, secundo libro, distin. viij. & ix. per totum.

118 ¶ † Nonò quæro de actore, cuius nomine libellum debeat concipere? Solu. dic, quòd aut loquimur in actore vniuersitatis. & idem dicendum est, quod dictum est de syndico in præcedenti q. & hoc tenet Specu. eod. titu. §. iam nunc. versi. si vero Prçlatus, de materia per Bar. in l. actor. ff. rem ra. habe. aut loquimur in actore constituto à tutore vel curatore, seu ad petitionem tutoris vel curatoris, secundùm varias opin. de quibus in l. j. C. de actore à tutore vel curatore dato. & l. neq;. C. de procu. & ibi per Bald. in l. si actor. C. de appel. & ibi per gloss. & l. curatorem. C. qui dari tuto. possunt. Et arbitror, quod nomine pupilli vel adulti debeat egere, sicut tutor vel curator, de quibus. j. dicam. q. xj. & xij. Et hoc secundùm illam opi. quę vult, quod actor non constituatur à tutore, sed à præside ad postulationem tutoris, quam tenent glo. & Bald. in d. l. si actor. & gl. parua insti. de cura. §. fi. dum dicit, datum, id est dari petitum. & hoc probatur, quia hoc casu ipse tenetur cauere pupillum rem ratam habiturum, vt dicunt gloss. & Bart. in l. actor. ff. rem ratam haberi, ergo videtur concludi, quod agi debet nomine pupilli, aliàs non posset pupillus habere ratum, quod suo nomine non est gestum. ix. q. ij. c. Lugdunensis. & ff. de neg. gest. in l. si pupilli. §. item quęritur. & in regula, ratum quis. cum sua materia, de regu. iur. libro vj. Hoc enim casu ipse gerit negotia pupilli pro pupillo, tutoris periculo, secundùm glo. & Barto. in d. l. actor. Sed si teneremus aliam opin. quod actor constituatur à tutore, & confirmetur à iudice, pro qua est tex. in d. l. actor. dũ dicit, actor à tutore datus. & probatur in l. solent. ff. de tutel. ibi tutor, permittente iudice. & tenuit Tancre. sub rubri. de syndico. de quo etiã per Inn. in c. petitio. s̃. de procu. & hoc casu

a ¶ Procurator in rem propriam dicitur altero de tribus modis, de q̃bus per Ias. in l. qui stipendia. C. de procura. & ad de Aret. consil. cxxv. incipi. Eximie domĩe collateralis.

b ¶ Qñ oẽs de vniuersitate essẽt excõicati, nõ videt̃ ꝙ possint constituere ꝓcuratorẽ vel syndicũ: sec⁹ si aliqui essent nõ excõicati: qa totũ ius collegij in illis habilibus remaneret. vt not. in l. sicut. ff. ꝙ iuiusq; vni. nomini. & Abb. in c. fin. de procur. & de man. actoris & syndici, vide per Bar. & Doct. in l. actor. ff. rem ratã haberi.

casu videtur dicendũ, ꝙ debeat libellũ concipere noĩe tutoris. moueor: quia tunc non dicitur actor agere, imò tutor dicit̃ agere per actorem: vt l.j.C. de actore à tutore seu cura. dando. & quia hoc casu, actor tenetur cauere tutorem rem ratam habiturum. ar.l.ij.§.j.ff. de curatore bonis dando, secundùm Bart. in d. l. actor. & sic petit ꝙ aget, & libellũ concipiet nomine tutoris: quia aľs nõ posset tutor ratũ habere, per id quod statim dixi.

119 ¶†Decimò quęro de œconomo, qualiter debeat libellum concipere. Sol. dic, ꝙ agere debet, & libellum concipere nomine ecclesię, tanquã reũ ipsius ecclesię administrator & gubernator, & ideò debet scribi p œ dipthongon, & non ypsilon, vt quidam communiter dicentes yconomus, & malè. nam debet scribi per œ. est enim verbum Gręcum dictũ ab œcos, quod est domus, & nomos, quod est regula, vel lex: hoc est gubernatio & administratio domus. Idem œconomica, & non proferri p diphthongon, licet Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de his, qui alieno nomine in iudicio interueniunt. §. œconomus. aliter dicat, sed pro nunc non insisto. conclusio est, ꝙ est administrator bonorum ecclesiæ. s. de sac. sanct. eccle. in l. iubemus. in prin. C. de Epis. & cle. in l. oẽs. §. sed hoc nihilò minus. lxxxix. dist. c. in quibusdam. §. de offi. ordi. c. cũ vos. j. de iura calũ. c. Imperatorũ. & in aut. quomodo oportet Episcopos. §. hoc enim. & ideò debet nomine ecclesiæ libellũ concipere, secundũ no. per Inn. Io. And. & Io. de Imo. in c. fi. s. de procu. maximè in rebus sacris, per l. in rẽ. §. loca. ff. de rei ven. quod procedit: licet ab Episcopis constituatur, vt not. glo. xvj. q. vij. in c. quoniam. el ij. per d. §. sed hoc nihilò minus. Nam & ipse Episcopus, & quilibet Prælatus deberet agere nomine ecclesiæ, vt dixi in ij. quæstio. prin. in ij. casu.

120 ¶†Vndecimò quęro, cuius nomine vicedominus debeat libellũ concipere. Sol. dic, ꝙ nomine ecclesiæ, secundũ Inn. Ioã. And. Io. de Imo. in c. fi. s. de proc. per tex. lxxxix. di. c. volum⁹. faciunt quæ dixi in q. pręc. Est autem vicedñs, qui præest reb⁹ Episcopalibus administrandis, vt d. c. volumus. & c. seq. & j. q. iij. in c. saluator. circa mediũ. ver. in nomine. & vide Specu. in tit. de vicedño. & glo. xvj. q. vij. c. qm̃. el ij. Et idem dicendum arbitror de quocunq; alio administratore[a] temporali vel perpetuo rerum ecclesiasticarum, hospitalium, leprosariorum, aut aliorum locorũ piorum, sub quocunq; nomine nuncupentur: ipsorum enim locorum nomine libellus concipiendus est. ar. prædictorum. vnde & castaldus, qui curam habet rerum exteriorum, qui aliàs dicitur, maior dom⁹: vt no. Io. in d. c. saluator. & Spec. in tit. de his, qui in iudicio alieno nomine interueniũt. ver. castaldus. siue sit orphanotrophus, leprosarius, vel similis: quia de nominibus non est curandum: vt in c. petitio. & ibi per Inno. & Doct. s. de procu. & hoc etiam volunt Inn. Io. An. & Io. de Imol. in d. c. fi.

121 ¶†Duodecimò quęro de tutore, cuius nomine debeat libellũ concipere. Solutio, dic ꝙ tutorio nomine pupilli: vt l. iij. §. sed & quod de tutore. ff. iudi. sol. vbi per Bar. & probatur in l. videamus. ff. de in lit. iuran. & in l. tutorem. in principio. ff. de his, quibus vt indig. & in l. polla. C. de his, qbus vt indig. & ar. à speciali in l. ij. C. qui accu. non pos. & satis est ꝙ faciat sub commemoratione officij tutoris, licet non dicat tutorio nomine: quia etiam tunc tutorio nomine videtur agere, per l. cũ post. §. j. ff. de administ. tu. & l. fi. ff. de institoria. sed si nullam faceret mentionem[b] pupilli aut officij. Bar. loquendo tamen in materia cõtractus dicit, quòd si contractus celebraretur super re pupilli, & vterq; sciret eum tutorem: intelligeretur tutorio nomine cõtrahere, per d. l. post mortem. §. j. secus si alter contrahentium ignoraret, vel aliud exprimeretur, per prędictam l. iij. §. j. versi. sed & quod tutor. ff. iudi. sol. & ibi per Bar. & sic videtur dicendum in iudicio, in quo quasi contrahit: vt l. iij. §. item scribit. ff. de pecu. tutius tamen est, quòd in omnibus casibus apponat̃, qualiter nomine pupilli vel tutorio nomine, secundũ Bart. ibi, qui remittit ad no. per se in l. j. §. nunciatio. ff. de oper. no. nun. & quod tradit̃ in l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. obl. Et ita procedunt in causis ciuilibus: sed in causis criminalibus, in quibus non potest interuenire procu. licet tutor accuset ad vtilitatem pupilli: non tamen potest accusare tutorio nomine: sed debet proprio nomine libellum concipere: vt in l. ij. C. qui accu. non pos. de quo vide latius ibi, & vide quod dixi s. in ij. membro, & in vj. quęstione.

122 ¶†Decimotertiò quęro de curatore. Solutio. dic quòd debet libellum concipere curatorio, vel adulti nomine: si est curator adulti. si verò esset curator maioris, fortè prodigi, mentecapti, vel furiosi, aut curator datus bonis, vel hæreditati iacenti, aut ventri, debet agere & libellum concipere nomine ipsius officij: aut furiosi, hæreditatis, vel ventris &c. per ea quæ superius dicta sunt in præcedenti q. & in alijs superioribus.

123 ¶†Decimoquartò quæro, quid de patre respectu filij, & econtra, de filio respectu patris. Sol. quò ad primum distinguendũ arbitror, quòd aut pater vult agere causam ad solum filiũ pertinentem: aut pertinentem pariter ad se & ad filium. Primo casu subdistingue, quòd aut agere vult tanquam legitimus administrator filij, & debet libellum concipere nomine filij. argu. eorum, quæ superius dicta sunt in pręcedentibus quęstionib⁹. facit l. filius. §. nam quod ad dotem. & quod ibi not. Bald. ff. de procura. Aduerte tamen, quia videtur quòd sufficiat simpliciter agere, per ea quę statim dicam de filio, aut pater agit tanquã coniuncta persona, non tanquam legitimus administrator: & dic vt dicam in sequenti q. Secundo casu, quando pater suo & filij nomine vult agere. Bald. in §. nam quod ad dotem, per illum tex. dicit, quando pater exercet actionem, quæ tangit se & filium suum, non est necessarium formare libellum in persona vtriusq;: sed sufficit formare in personam propriam ipsius patris. Et hoc etiam dicit tenere Ia. de Are. in authen. causa quæ fit cum monacho. C. de Epis. & cle. & dicit tenere Spec. eo. tit. §. iam nunc videndum. ver. illud autem. quem ver. ego non reperi. quod ego arbitror procedere, nisi pater adiecisset talia verba, per quę non posset comprehendi persona filij: vt quia diceret, siue proprio & priuato nomine, & pro suo interesse. Quò ad secundùm quid econtrà, si filius ageret pro patre? dicendum arbitror, quòd aut agit tanquam procurator: quia etiã filiusfamilias potest esse procu. vt in c. qui generaliter. de procu. libr. vj. & l. filiusfamilias. §. ipse quoq;. ff. de procu. cum si. & dicendum, vt dixi in vj. quęstio. Aut agit tãquam filius, & subdistingue quòd aut administrat negotia patris, aut non. Primo casu, vidi consultum, quòd agendo simpliciter videtur agere tanquã administrator, sicut in vno ex socijs, per not. per Cyn. & Bald. in l. cùm te in Galliam. C. si cert. pet. & not. per Ange. in l. si vnus. in princ. ff. de pact. & per Inno. in c. cùm olim. j. de testi. & per Barto. in l. non tantùm. ff. de ap. & per text. iuncta gloss. in l. qui hominem. §. si gener. ff. de solu. quę iura & authoritates, iudicio meo, non probant. aliqua enim loquuntur ratione pro- a prij interesse, & volunt quòd possit agi nomine proprio: sed propter hoc non sequitur, quòd agendo simpliciter videatur agere etiam alieno nomine: licet quandoq; propter alterius vtilitatem inseparabilem ab vtilitate agentis intelligatur nomine illius agere: hoc est ad vtilitatem illius: vt est tex. in d. l. non tantùm. secundùm vnum intellectum. & facit l. tutorem. in princ. ff. de his qui. vt indig. & l. polla. eo. tit. vel potest dici, quòd in b d. l. non tantùm. non dicitur, quod appellando simpliciter videatur nomine alterius appellare: sed quod potuit sine mandato appellare nomine illius, ratione defensionis intẽtatę in ipsa appel. quia si sine mandato in causa ciuili & principali admittitur quis ad defendendum: vt l. liberto. §. fi. & l. qui soluendo. ff. de neg. gest. quanto magis in causa criminali debet admitti, vt in appellatione in qua maius vertitur periculum ad defendendum, secundùm nouum intellec. domini Anto. de prato veteri. in d. l. non tantùm. de quo latius ibi per eum in vij. no. sed si simpliciter talis libellum ap. conciperet pro damnato ad mortẽ, dicit ibi Barto. quod iudex non debet cogere ipsum declarare, an suo, vel nomine illius agat, per not. per Inno. in d. c. cũ olim. Alia vero iura quę allegabantur s. in d. consilio volunt, quod non requiratur mandatum: vt d. l. cùm te. sed ista non est bona consequentia: non requiritur mandatum, ergo potest agere nomine proprio: vel simpliciter agendo, nulla facta expresione quo nomine agat, quod videatur agere nomine illius, à quo nõ habet mandatum, seu pro quo potest agere sine mandato: vt patet in tutore, curatore, patre, aut simili legitimo administratore, qui sine mandato admitterentur: & tamen supra demonstratum est, quod tales agentes, si volunt intelligi agere nomine administratorio, debent illud exprimere: aliàs intelliguntur nomine proprio agere, secundùm ea quę dixi in ij. q. in ij. mẽbro & in vj. q. Item & quędam iura & authoritates in consilio c prędicto deductę, quę volunt, quod quandoq; quis obligat se & socios: & etiam obligatur in solidum: vt d. l. cũ te. non cõcludunt, quod ex hoc sequatur quod simpliciter agendo videant̃ nomine suo, & nomine aliorum agere: nisi hoc exprimatur per aliqua verba, secundùm ea quę dicta fuerunt in dictis q. ij. & vj. Vidi etiam allegationes famosissimorũ Doctorum, ꝙ si libellus dicebat Marianus filius Socini, vel Marianus Socini, ꝙ debebat intelligi Marianus nomine Socini: quia patris persona reprǽsentatur in filio: vt in l. in suis. ff. de libe. & posthu. & in l. finali. C. de impuberum, & alijs subs tit. xxxv. quest. iij. c §. hac authoritate. & vox[c] patris, vox filij. insti. de inuti. stipu. §. ei vero. & quia libellus debet interpretari secundùm intentionẽ proferentis, secundũ quod latius dicetur in c. iij. arti. xxxiij. sed mihi nõ placet: qa illa adiectio noĩs patris videt̃ facta ad

a ¶Quid possit actor, syndicus, & eiusmodi administratores, vide p Alexan. in consi. xxij. ij. col. lib. j.

b ¶Qñ tutor agit nulla facta mentione, an agat nomine pupilli, vide per Bar. in l. q in aliena. §. si is q. vbi Are. ff. de acqui. hęre. & per Bar. Ro. & Alex. in l. si post dotẽ. in v. lec. ff. so. ma.

c ¶Vox pr̃is, vox filij. adde ea quę no. mod. in l. fina. C. de impu. & alijs subsſi.

demonstrationem personæ agentis: quæ aliàs remaneret incerta, ad quod vide quod dicam in c. sequenti in xiij. ar.

124 ¶ †Decimoquintò quæro de coniuncta persona, cuius nomine debeat libellum concipere, si agit pro cõiuncta. Sol. aduerte, cõ a iuncta[a] persona licet admittatur sine mandato ad defendendũ, l. sed & hæc. ff. de procura. tamen ad agendum regulariter non admittitur, nisi caueat, vt ibi traditur. dic ergo quòd agens tanq̃ coniunctus, eo casu quòd posset agere vel cauere, debet exprimere in libello, qualiter tanq̃ coniunctus agit nomine talis cõiuncti: aliàs simpliciter agẽdo videretur agere nomine proprio per ea quæ superius dicta sunt. tenet Barto. in l. verò. ff. de solu. & ibi etiam vult quòd debet concludere aduersarium condemnari sibi, tanq̃ coniunctæ personę, ad dandũ & soluendum illi pro quo agit, pro eo legitimè recipienti. nam si diceret, peto eum condemnari ad dandum mihi coniunctę personę, non procederet secundùm Barto. ibi. facit etiam quod ibi nota. in l. hoc iure. ff. de solu. & quod traditur in l. ij. §. sed si fortè ex liberis. ff. iudi. sol. & est bonus text. & ibi Barto. in l. ij. ff. vt legatorũ nomine caueatur & l. qui hominem. §. si gener. iuncta glo. ff. de solu. tenet Cyn. in l. j. in ix. q. & l. exigendi. in vj. q. C. de procu. & Ang. in l. at vbi. aliàs incipit, sed si lege. §. quod autem ait senatus. ff. de peti. hære. licet glo. ibi videatur contrarium tenere, & malè secundùm Doct. sed Raph. conatur ibi eam saluare. sed ad præsens videre nõ potui. Arbitror posse saluari in patre, qui est legitimus administrator: & admittitur sine cautione, vt dictis iuribus.

125 ¶ †Decimosextò quæro de particulari persona alicuius vniuersitatis, vel societatis qualiter debeat libellum concipere. & intellige, quando talis non vellet agere tanq̃ syndicus, actor, vel similis: quia de his satis dictum fuit s. sed quando vult admitti sine aliquo mãdato. So. aduertendum est quòd ille cui competit ius agendi, tanq̃ ius agendi ex aliqua causa, tanq̃ cuilibet de populo: debet libellum concipere nomine reipublicæ, & procedit libellus per l. non solùm. §. si cũ inter. ff. de no. ope. nun. vbi videtur casus. facit quod dicimus de delatore. ff. de leg. j. l. si seruus plurium. §. pe. iuncta glo. super verbo, id ei. & ff. de iure fis. in l. fiscus. vel melius, dicet in libello se facere tanq̃ quilibet de populo & ita obseruat practica, secundùm Barto. in l. prouinciali. §. fi. de no. ope. nun. & vide Barto. in rubri. C. de iure fisci. quod ita procedit libellus, si quis agit nomine vniuersitatis, si diceret noĩe reipub. sicut si diceret noĩe fisci. Vtrũ aũt noĩe societatis vel singulorũ de societate, sit formãd⁹ libel. Bal. in rub. C. pro socio. dicit q̃ nomine singulorũ, & nõ societatis est formandus. Et istud procedit quando ageret contra ipsos de societate per l. actione. §. labeo. ff. pro socio. sed si ageretur cõtra alios qui non sunt de societate: potest concipi libellus tam societatis, quàm singulorum, secundùm Bal. ibi. Et ex prędictis omnibus habes plura quæ possunt opponi contra libellum respectu cõceptionis libelli, quò ad personam agentis & libellum offerentis. Circa tamen demonstrationem fiendã de ipso agente, aliqua videbimus in c. seq. in xij. prin. art.

126 ¶ †Circa tertium membrum princip. istius vij. principalis arti. vtrum quis in eodem libello posit agere suo, & alio nomine: breuiter dicẽdum est q̃ sic. hoc notant Bal. & Saly. in l. cum te in Galliam. C. si cer. peta. per illam l. & est bonus tex. in l. planè. ff. fami. ercis. ibi dum tex. dicit, siue agendum partim suo, & partim procuratorio nomine agatur, põt etiam q̃s agere pro parte iure suo & ꝓ parte iure cesso, vt ibi dicit Bal. & sic possunt ista accumulari. & vide q̃ dicam de cumulatiõe in c. iij. j. eo. ar. xxix.

127 ¶ †Circa iiij. membrum & vltimum, vtrum plures[b] eodem libello b posint agere contra vnum vel plures, arbitror distinguẽdum respectu agentis quòd aut loquimur in causa ciuili, aut in causa criminali. Primò casu Barto. in l. supra iter. §. cassius. ff. de aqua plu. arcen. dicit quòd sic, quando actiones descendunt ex eodem facto: vnde ad aquam pluuiam arcendam nocentem pluribus propter nouum opus, possunt etiam plures eodem libello agere de aqua pluuia arcenda, secundum Barto. ibi qui allegat l. accusatoribus. ff. de accusa. & l. secundam. C. si reus vel accu. mor. fuerit. sed loquuntur in causa criminali. idem etiã tenet Barto. in d. l. supra iter. §. officium. & ibi etiam tenet Ioan. de Imo. idem etiam Barto. & Ioan. de Imo. in l. ij. ff. de duobus reis. & sentit Bald. in l. si quis cum procuratorio. §. si vnus. ff. de proc. Ego idem tenui, & latius dixi in duobus vel pluribus reis credẽdi, volentibus agere in l. reos. ff. de duobus reis in xj. principi. ar. q. xj. Nec ob. prædictus §. cassius. vbi text. videtur innuere q̃ plures eodem libello, nec agere nec cõueniri possunt: quia vt dixi in d. l. reos. post Bart. licet ibi permittat agi separatim. non tamen prohibet agi simul. Et ideò si plures sunt rei credẽdi, vel quibus ex eodem facto acquiritur actio, & simul consentiunt: possunt eodem libello simul agere ar. l. stipulatio. §. si. ff. de no. ope. nun. & in l. hæres. §. si inter me. ff. fami. ercis. tenet Bal. in d. §. Cassius. & Spe. eod. titu. §. si. ver. sed pone T. & seq. & Azo in sum. in tit. de ord. cog. Bal. & Ange. in l. j. C. si plures vna sententia. & traditur etiam in l. ij. & iij. C. quomodo & q̃n iudex. & ibi Bar. & Bal. in l. j. & per totum. C. si vnus ex pluribus. & per Ang. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. om. iud. & per Oldra. consi. ccvj. vbi dicit, q̃ licet plures eodem libello agant contra vnum, non implicatur contrarietas. facit etiam q̃d no. in c. cũ M. s. de consti. & in c. constitutus. s. de elect. & in c. cùm pridem. s. de pact. A. B. Vtrum autem plures posint vnũ diuersis libellis conuenire: non est materia nostra. dic vt dixi in c. j. de ordi. cogn. arti. xx. q. iiij. & v. Et nota, quando plures eodem libello agunt, vel conueniuntur, videtur quòd sufficiat specificare sub nomine appellatiuo. no. post zab. in c. j. de resti tu. spo. & alleg. etiam c. ij. de ordi. cogni. Ma.

¶ Secundò casu, cũ loquimur in causa criminali, text. videt expressus in l. accusatoribus. C. de accu. q̃ plures[c] eodem libello c possunt vnum accusare. Sed aduerte, quia ille tex. habet varios intellectus: & variæ sunt doct. opin. Sed arbitror distinguendũ post Bar. de saly. q̃ aut plurium simul accusantium cuiuslibet interest ratione officij: & tunc debent vno libello, non diuersis agere: vt in l. senatus. C. qui accu. non pos. & ibi etiam Saly. vnde plures tutores vel curatores non possunt accusare vnum diuersis libellis: sed tenentur eodem libello accusare. facit. l. ij. C. q accu. non pos. quę loquitur in plurali, & ita est intelligenda. l. j. C. si vnus ex pluribus. & ratio est, quia omnes reprę sentant ꝑsonam vnius offensi, qui est pupillus. vnde sicut ipse non posset vnum varijs libellis accusare: vt l. licet. §. fin. ff. naute caupo. stab. ita nec tutores eum repręsentantes, nec ex eo q̃ isti sint plures, dicitur reus distringi in plures aduersarios propter q̃d Pet. & Cy. voluerunt, q̃ non admitterentur oẽs, per l. ne in plures. ff. de exerci. sed magis idoneus esset eligendus, per l. si plures. ff. de accu. Et quia huic opin. obstabat. d. l. si accusatoribus. respondebant Pet. & Cy. q̃ plurale ibi resoluitur in singulare, & idem tenuit Ray. per l. directò. ff. de admi. tuto. reprobata glo. in l. j. C. si vnus ex pluribus. tenuit etiam Cy. in l. fi. de collu. detegen. Sed ista opi. non placet, sed prima: quia oẽs isti censentur vnus: ideò omnes admittuntur. quod tenuit Iaco. de Are. & est communis opi. citramontanorum. facit etiam: quia cum damnum periculi sit ad tutores reuersurum, sequitur q̃ ille qui læsit pupillum, potentialiter videtur læsisse tutores: & ideò ab omnibus vno libello permittitur accusari. ff. de noxa. in l. si in re communi. in prin. & sic non ob. l. ne in plures. quia loquitur, quando cum vno tantũ quis contraxit, vel vnum solùm quis lęsit. Si verò cuiuslibet eorum interest ratiõe propriæ & communis iniuriæ, puta, si seruus communis sit occisus: & tunc possunt etiam plures in eodem libello accusare: vt d. l. si in re communi. ff. de sepul. vio. in l. ij. §. si ad plures. nec possunt diuersis libellis agere, ex quo propter idem, & ad idem agitur. & ratio, ne de delicto eiusdem hominis, sæpius quæratur. ad quod vide quæ latè dixi in c. de his. j. de accu. Aut eorum interest nõ ratione singularis communis iniuriæ, vel communis officij: & tunc nec diuersis libelllis, nec eodem libello possunt plures eũdem accusare: sed debet eligi magis idoneus: ne reus in plures aduersarios distringatur: vt d. l. ne plures. & ne de delicto eiusdem hominis sæpius quæratur: vt d. l. licet. §. fi. facit. l. hi tamẽ. d §. fi. ff. de accu. & l. qui de crimine. C. qui accu. non pos. Si[d] tamẽ fuerunt admissi ante lit. contest. seu post nomen accusati recepti inter reos, an possent repelli: posset dubitari. Saly. concludit, q̃ si eodem libello accusant, non possunt repelli: quia pars accusata renunciauit saltem tacitè iuri suam vtilitatem respiciẽti: ideò amplius non auditur. & hoc voluit glo. in d. l. si accusatoribus. in primis duabus solutionibus. Si verò diuersis libellis vellent accusare, non admitterentur, & mihi placet, & ex his habes expeditum. vij. prin. arti.

¶ Octauò principaliter quæro cõtra quem libellus debeat cõcipi. prosequar infrascripta membra.

¶ Primum, respectu illorum, qui seipsos regũt & administrãt, & integram habent personam.

¶ Secundum, respectu eorum, qui per administratores, seu defensores reguntur.

¶ Tertium, an contra aliquem partim suo, & partim alieno nomine libellus concipi posit.

¶ Quartum, an plures posint eodem libello conueniri.

¶ Quintum, versabitur respectu iudicis, cui offerendus est libellus: & hoc per remissionem.

128 ¶ †Quò ad primum membrum dic breuiter, q̃ libellus concipi debet contra illum, quem intendo condẽnari ad aliquid dandum, vel faciendum, iuxta petitionis & conclusionis formam, per tex. in aut. offeratur. C. de lit. cõte. & iij. q. iij. c. offeratur. Ex quibus

a ¶ Coniuncta persona, an sine mandato admittat ad agendũ, vide mo. latè ĩ l. exigendi. C. de pro. & d̃ materia. hic tractat. vide latius Alex. qui disputat de veritate eorum q̃ no. Bart. ĩ l. verò. Alex. in l. non solùm. ff. so. matri.

b ¶ Adde Doct. in l. si quis. & l. oĩm. ff. de procu. l. iam tamen ff. iudi. sol. bonũ tex. & Barto. no. in l. si quis prcuratorio. §. j. ff. de procura. per Aret. in l. iij. ff. de duobus re. Ro. in consi. cccxl. & Soci. ccxxxj. lib. ij. col. v. versicu. circa tertiã dubitationem.

c ¶ Vide Bart. in l. si plures. ff. de accusa.

d ¶ Si tñ. an & q̃n posint plures vnum accusare, vide Areti. latè & subtiliter in c. olim. in iij. col. extra de accusa.

quibus circũſtantiĳs & demõſtrationibus debeat exprimi cõueniẽdus, dicam in c.ſeq.in xĳ.ar. ¶ Sed quæro circa prædicta, quid ſi aliquis vult agere contra aliquem ratione ſubiectionis[a] vt quia dicit eum vaſallum, vel filium, aut ſeruum ſuum, cõtra quem debeat libellum concipere. Sol. dic poſt Innocen. Ioan. And. domi. Anto. D. me. & Ioan. de Imo. in c. inter quatuor. ſ. de ma. & obe. plurimis additis, ꝙ aut illi, à quibus petitur ſubiectio, gerunt ſe pro liberis: tunc cõtra eos cõcipiendus & dãdus eſt libellus. facit quod habetur. j. de re iu. c. cũ inter. & l. per hanc. cum ibi notatis. ff. de rei ven. vbi bona gloſſ. in hac materia. probatur etiam in l. j. §. hoc autem interdictum. ff. de lib. exhiben. & quod ibi no. Bart. facit etiam quod habetur in c. cùm olim. j. de cauſa poſ. & proprie. Aut tales ab alio poſsidentur: & tunc aut petitur ſubiectio non derogãs poſſeſsioni alterius: vt quia petitur aliqua ſubiectio, quæ dicitur deberi ab aliquo: quæ tamen ſubiectio ineſt, ſeu ſubeſt ſubiectioni alterius: vt puta: quia poſsidetur tanquam ſubiectus Epiſcopo ab ipſo Epiſcopo: & modo petitur ratione ſubiectionis Archidiaconalis, vel Abbatialis, aut alterius prælationis: quę omnes prelationes ſubſunt Epiſcopo: vnde agẽs nõ intẽdit pręiudicare ſubiectioni Epiſcopi. Et hoc caſu, idẽ dicendum eſt: quia agi atq; cõcipi debet libellus cõtra ipſos, qui prętẽduntur agẽtes quò ad ipſam prælaturam. ar. c. ad hoc. j. de exceſ. præla. xj. q. iĳ. c. qui reſiſtit. cum ſeq. Arbitror tamen, ꝙ dominus principalis hoc caſu poſſet aſsiſtere iudicio: quia intereſt ſua ne plures habeant ſuperiores: ſed quia non eſt principalis materia noſtra, vide per d. Ant. & D. m. in d. c. auditis. Aut quis intẽdit cõſequi ſubiectionẽ[b] quam alius poſsidet: & tunc vt pręiudicetur poſsidenti, debet libellus formari, & agi contra ipſum poſsidẽtem ſubiectionẽ, & non cõtra ſubditum, vt dicit glo. ĳ. in d. c. inter quatuor. & no. etiã gl. in c. cùm venerabilis. j. de relig. domi. & probatur in c. auditis. j. de pręſcrip. & in c. ĳ. de teſti. li. vj. & ibi d. Do. & in l. fi. ff. de libe. ho. exhib. & ff. de ſerui. in l. fi. & ff. ſi ſerui. vẽdi. in l. is cuius. xvj. q. iĳ. c. inter. ad iſtã enim ſubiectionem nõ poteſt agere cõtra ſubiectos: quia nullus ſibi ipſi obedientiam, aut ſeruitutẽ debet. ff. de acqui. re. do. in l. liber homo. Nec mirũ: quia nec in re propria poteſt quis habere ſeruitutẽ, vt in l. re cõmuni. ff. de ſerui. vrb. pred. Et pro prædicta deciſione facit tex. & quod ibi no. Bar. in d. l. j. §. hoc autem interdictũ. ff. de lib. exhibẽ. Sed ſi vellet agere ſolum modo ad finẽ vt pręiudicetur ipſi poſſeſſo. tunc concipiet libellum cõtra eum: & hoc caſu, aut cõuentus cõfitebitur ſe ſubiectum agẽti & ſentẽtia feretur cõtra eum, propter quam non poterit dicere ſe non ſubiectũ: ſed poſſeſſori abſenti & nõ citato, nõ fiet pręiudiciũ, vt d. c inter quatuor, ſed ſi neget ſe agẽti ſubiectum, & fortè alteri dicat ſe ſubiectum: poteſt agi cõtra eum ad hoc, vt in ipſius præiudicium ſuper ſubiectione ipſius feratur ſentẽtia: quæ ſibi, & non alteri pręiudicabitur, per d. c. inter. Et ideo cautius eſt, ꝙ detur libellus cõtra poſsidentem ſubiectionem: vel ſaltem ipſe poſsidens citetur in proceſſu fiendo contra ſubiectum: vt ſic ſibi præiudicetur, ſecundùm ea quæ no. Hoſt. in d. c. inter. & Cy. in l. j. C. de aduo. diuer. iud. Nec ob prædictis, ſi diceretur, ꝙ proceſſus factus contra ſubiectum debet præiudicare domino circa poſſeſsionem, per id quod habetur in l. j. §. quod ſi ſeruus. ff. de acquir. poſ. quia ibi loquitur in poſſeſsione rei corporalis, quam tenebat colonus, vel ſeruus nomine domini. hic autem loquimur de quaſi poſſeſsione iuris incorporalis: videlicet obediẽtiæ quam ſubiectus ſibiĳpſi non poteſt poſsidere: cum nemo ſeipſum poſsideat: vt dixi. Et ita dicit. d. Ant. in d. c. inter quatuor. vel poteſt ſolui cõtrarium, ſecũdùm Io. de Imol. ꝙ ibi in cõtractu interuenit factũ ſerui vel coloni, qui tradebat rem alteri: & ſic intẽdebat rem in alterum transferre: ſed hic loquimur in ſentẽtia iudicis lata cõtra vnũ, per quam in dubio non videtur præiudicare iuri alterius: vt voluit Inn. j. vt lit. nõ conteſt. c. quoniã. §. ſi ſuper. & Bart. in l. ĳ. C. vbi in rem actio. Sed quia quò ad præiudicium fiendum per ſententiã[e] non eſt materia noſtra, ideo omitto, vide Doc. & quę ibi dixi in c. cùm ſuper. j. de re iu. & latius per Io. de Imol. in l. ſæpe. ff. de re iud. poteſt etiam agi contra vtrunque: videlicet contra ſubditum, & contra detinentem ipſum cõtra ſubditum: quia nõ obedit nec permittit actorem vti iure ſuo, nolendo eidem obedire. Cõtra verò ipſum detinẽtem poteſt agi ex eo: quia ipſius detinentis intereſt: cùm ſit in poſſeſsione ſubiectionis, vt d. c. inter quatuor. cum aliĳs iuribus. ſ. allegatis. & ſecundùm prædictam diſtinctionẽ debet intelligi theorica Bar. in l. iĳ. §. hoc autem interdictum. ff. de lib. exhiben. vbi dicit, ꝙ ſi ciuitas detinet caſtrum vel villas, in quibus aliquis prætendat ius, debet libellus concipi contra detinẽtem: ſed quando à nemine detinetur, debet concipi contra ipſos, per illum tex.

¶ Quò ad ſecundum membrum, qualiter debeat concipi libellus contra *illos*, qui per alios adminiſtrantur, ſeu gubernantur: vel alios adminiſtrant, proſequar iſtum ordinem: quia, poſita quadam regula, proſequar. j. ſcriptas quæſtiones.

¶ Prima erit, an ſit concipiendus contra Prælatum, an contra eccleſiam.

¶ Secunda, an contra ſyndicum, œconomum, vel actorem, an verò contra eccleſiam, vel vniuerſitatem.

¶ Tertia, an poſsit concipi contra procuratorem ſimplicem.

¶ Quarta, an contra procuratorem in rem ſuam.

¶ Quinta, an contra defenſorem.

¶ Sexta, an contra infantem, vel pupillum, vel contra tutorem.

¶ Septima, an contra minorem, vel curatorem.

¶ Octaua, an contra furioſum, mẽte captũ, vel eius curatorem.

¶ Nona, an contra prodigum vel curatorem.

¶ Decima, an contra monachum, vel monaſteriũ, ſeu Abbatẽ

¶ Vndecima, an contra ſeruum vel eius dominum.

¶ Duodecima, an contra filium vel patrem.

129 ¶ Regula igitur ſit & fundamentum ad inſcripta dicenda† ꝙ quotieſcunque datur facultas concipiendi libellũ contra principalem cõcipiatur: & detur contra ipſum principalem, & ita dicit Oldr. in authenti. ſed hodie.[d] C. de Epiſco. cle. vbi dicũt, quòd ſapientes dictant potius libellum contra principalem, quàm contra procuratorem: quia ſi procurator non eſſet legitimus, libellus eſſet nullus. & idem eſt dicendum eadem ratione de ſyndico, œconomo, actore, & ſimilibus.

130 ¶ † Sed primò quæro, vtrum libellus ſit concipiendus contra Prælatum, an verò contra eccleſiam. Solutio. dic quòd poteſt concipi contra ipſum Prælatum, vel rectorem eccleſiæ, vt conueniatur nomine ipſius eccleſiæ: vt puta, corã vobis &c. Ago ego M. contra B. Prælatum vel rectorem talis eccleſiæ, qui nomine dictæ eccleſiæ debet mihi centum &c. vt dicit Spe. eo. tit. §. iam nunc. ver. contra ſyndicum. poſſet etiam agi, & libellus concipi contra eccleſiam, licet eccleſia ſit res inanimata. hoc probat tex. in d. authen. ſed hodie. ibi, actionibus contra eccleſias propoſitis, ſecundùm Spe. in d. ver.

131 ¶ † Secundò quæro, an poſsit concipi contra ſyndicum, œconomum, vel actorem eccleſiæ aut vniuerſitatis. Solutio, dic ꝙ vtilius eſſe videtur concipere, contra Prælatum vel eccleſiam: poteſt tamen contra prædictos eccleſiæ vel vniuerſitatis nomine concipi contra ſyndicum, hoc modo. coram &c. Ago cõtra B. ſyndicum talis eccleſiæ vel vniuerſitatis, nomine ipſius eccleſiæ vel vniuerſitatis, vel ago contra B. œconomum talis eccleſiæ, nomine[e] ipſius eccleſiæ: vt in c. inter dilectos. j. de fide inſtru. & ſic de aliĳs, ſecundùm Spe. in d. ver. contra ſyndicum. Subdit tamen Ioan. And. ibi in addi. ꝙ vſus curiæ admittit, vt vtrunque ponatur hoc modo. Ago contra B. ſyndicum, œconomum, actorem, ſeu procuratorem talis eccleſiæ, & hoc concordat iuri canonico, ſecundùm quod omnes adminiſtratores vocantur procuratores, vt in c. petitio. & in c. quia in cauſis. ſ. de procura. licet, ſecundùm leges, videatur fieri diuerſitas, ſecũdùm ea quæ tradit Specu. in titu. de his, qui alieno nomine in iudicio interueniunt. per totum. & aliqua tetigi. ſ. in vĳ. princ. præce. artic. & ſubiungere, & ago contra ipſam eccleſiam, per dictam authen. ſed hodie.

132 ¶ † Tertiò quæro, vtrum contra procuratorem ſimplicẽ poſſit concipi libellus. Sol. dicit ꝙ ſic, vt ago contra B. procuratorem M. nomine ipſius M. vt in d. c. inter dilectos. in princip. de fide inſtrumen. tenet Specu. eod. titu. §. iam nunc. ver. contra procuratorem.

133 ¶ † Quartò quæro, vtrum contra procuratorem in rem ſuam poſsit concipi libellus, vel contra dominum: hoc eſt, cõtra cedentem. Solu. dic ꝙ eſt in electione volentis agere vtrum formet libellum contra procuratorem in rem ſuam: an verò cõtra dominũ. poteſt ergo eligere quem malit, vt eſt tex. in l. ſi actor[f] malit. ff. de procu. ſecundùm vnum intellectum.

134 ¶ † Quintò quæro, vtrum poſsit concipi libellus contra eum, qui promiſit ſeu cauit defendere. Sol. dic ꝙ ſi. ſed ſi talis non vult defendere, non cogetur, ſed ſufficit ſtipulationem committi. ff. de procur. in l. ſi defunctus. ſed ſi iudicium ſuſciperet: in eum daretur actio iudicati, vt in l. Plautius. ff. de procura. ſecundùm Vincen. in d. c. inter dilectos. in prin. tenet Spec. in d. §. iam nunc. ver. quid ſi aliquis.

135 ¶ † Sextò quæro, an contra pupillũ, vel contra tutorem debeat formari libellus. Sol. dic ꝙ aut eſt infans minor ſeptẽnio, & agi debet contra ſolum tutorem, ſi habet: alioquin debet peti ꝙ tutor detur pupillo, vt l. j. §. j. ver. ita tamen. ff. de admi. tut. & ibi gl. & no. gl. in authen. cauſa quæ fit cum monacho. C. de Epiſ. & cle. facit. l. ſi infanti. C. de iure delibe. talis enim, ſecundùm Azo. non poteſt in ius vocari: & eſt bonus text. in l. quique. in prin. ff. de in ius vocan. & no. in l. ĳ. ff. de condi. fur. & l. fi. C.

a ¶ Contra quem ſit dirigendus libellus ratione ſubiectionis, vide ea quę latè tradit Fel. in c. cum ſuper. de re iud.

b ¶ De hoc vide etiã eundem Abb. cõſi. clxxxix. vbi quærit, an ſententia lata contra ſubiectum pręiudicet poſsidẽti eam ſubiectionẽ.

c ¶ Vide Alexan. in ſua diuina repetitione. l. ſæpe. ff. de re iudi.

d ¶ Vbi Bal. idem dicit & refert Old.

e ¶ Prælatus debet conueniri nomine ipſius eccleſiæ, de qua materia vide latè Abb. in c. iĳ. j. de dila.

f ¶ L. ſi actor. eſt ſin. ſecundùm Pau. ibidem, ꝙ ſi actor ideò malit agere contra dominum, vt pote legaliorẽ: ꝙ non cogitur admittere procuratorem, etiam in rem ſuam: quod eſt annotatu dignißimum.

qui legitimam personam. & agens hic dicet in libello, conqueror de P. tutore B. pupilli infantis. aut est maior septennio, & debet agi contra eum authoritate sui tutoris: vt puta, cōqueror de B. pupillo, & P. eius tutore. j. de testa. c. Raynutius. & quod no. in l. potuit. C. de iure delibe. tenet Spec. eo. tit. §. iam nunc videndum. ver. porrò, & sequenti. quod intellige, nisi pupillus esset absens, per ea quæ statim dicam in sequenti. & ad hanc q. adde quæ ibi dicam. A. B. Et vide quod dixi. j. de dila. in rubrica in materia citationis. argumen. v. quæstio. xix. & argumen. xix. q. xix. Ma.

136 ¶ † Septimò quæro de pubere, seu minore xxv. annis. Solu. dic, quòd si habet curatorem, & minor sit præsens, aget contra puberem: & in eius persona informabitur libellus: respondebit tamē minor cum authoritate curatoris, vt d. l. j. §. in causis. ff. de admi. tuto. videtur tamen ille text. probare, quòd etiam agi posset contra curatorem: intellige, nomine adulti. Si verò pubes abesset, debet concipi libellus in personam ipsius curatoris. vt d. l. j. §. absentibus. Si verò non habet curatorem, petetur sibi dari: & dabitur curator ad litem, etiā ipsi inuito, secundùm Specu. in d. §. porrò. per prędictam l. potuit. & l. j. & ij. C. qui legi. perso. & l. j. C. qui pet. tuto. vel cura. & l. qui habebūt. §. idem Cassius. ff. de tuto. A. B. Idem tenet Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de reo. versi. item non potest agi contra infantes & Roffr. in libellis suis, in titu. viij. Ma. Sed aduerte: quia glo. in d. l. j. §. in causis. de admit. tuto. videtur sentire simpliciter, quòd sit in facultate [a] agentis, an velit tutorem vel pupillum conuenire. loquitur tamen multum obscurè. & sic idem videtur dicendum de curatore & adulto. sed dicunt ibi Iacob. de Are. & Pet. quòd duo sunt ibi consideranda. Primò, cuius sit electio conueniendi. & concludunt, quòd est electio creditoris, quem velit conuenire, pupillum vel adultum, tutorem aut curatorem. secundò: quia respondebit. & concludunt, quòd est electio administratoris, vtrum ipse respondeat, vel respondere faciat pupillum vel adultum: quod intelligo, si modo pupillus non sit infans, vel minor non sit absens. Bartol. verò ibi refert aliquos dicere, quòd practica est, quòd primò citetur tutor, & interrogetur, vtrum velit defendere per se, vel pupillo defendenti autorari. & ex hoc actor reddetur certus contra quem formabit libellum. subdit tamen Barto. se putare, quòd possit formare contra pupillum, & quamlibet personam pro eo legitimè interuenientem: & quòd ita admittit consuetudo: fortius ergo & contra adultum. & ratio est: quia non est in potestate actoris, quem certum conueniebat, nisi principalem. & ideò videtur permitti huiusmodi incertitudo dum dicitur, & quamlibet personam legitimè pro eo interuenientem. quia ista est regula, vbi incertitudo causatur ex facto rei, admittitur libellus incertus, vt l. j. §. qui autem. ff. quorum lega. de quo latius dicam in c. seq. argu. xij. In adulto verò, non est dubium: cùm sit in potestate actoris, quem conueniat. per d. §. qui autem. secundùm Barto. & sic videtur velle Barto. quòd omnino sit conueniendus adultus. Sed tu aduerte, quia text. in d. l. j. §. in absentibus. formaliter dicit, in absentibus autem adultis omnimodo contra curatorem aget. & sic propter dictionem, omnimodo, [b] quæ de sui natura est necessitatiua, vt in c. fi. iuncta gloss. fin. de offi. dele. lib. vj. & no. Ioan. And. in c. j. & in c. statutum. de rescrip. lib. vj. videtur, quòd hoc casu, non adultus sed curator sit conueniendus per illum tex. & secūdùm quod voluit Spec. in d. ver. porrò. & seq. cogitabis. Esset tamen cautum vtriusque personam comprehendere in libello.

137 ¶ † Octauò quero, qd si cōueniēdus est furiosus, aut mēte captus. Sol. Spe. eo. ti. §. iam nunc. ver. porrò. & seq. dicit, ꝙ idem in furioso & mentecapto, quod dictum est in pupillo & minore. Sed tamen aduerte: quia cum isti æquiparentur infantibus, & præsumantur abesse, cùm nihil intelligant. vt l. ij. §. peti. ff. de iure codicil. videtur quòd debeat agens libellum concipere contra curatorem furiosi, seu mentecapti, si illum habet: aliàs debet peti, quòd illis detur curator, vt dixi de tutore respectu pupilli, & curatore respectu minoris. nam & isti non possunt in ius vocari. vt in l. quinque. in princ. ff. de in ius voc. vnde sicut dixi, quòd contra pupillum vel minorem absentē, aut contra infantem, licet præsentem non debet concipi libellus: sed contra tutorē vel curatorem: & ita hic idem videtur dicendū: cùm prædicti absentibus & infantibus æquiparentur. adde tamen ad prædicta, quæ statim dicam de monacho in x. q. Nam & ibi dicta videntur posse adaptari furiosis, mentecaptis, infantibus, & absentibus pupillis.

138 ¶ Nonò quæro, quid de prodigo. Solutio. dicendum arbitror, quòd contra ipsum possit concipi libellus, sed respondebit per procuratorem, si habet. item potest concipi contra curatorem curatorio nomine prodigi: & etiam hic vtcunque, per ea quæ superius dicta sunt: & quæ statim dicam in seq. q.

139 ¶ † Decimò quæro de monacho. Solutio. tex. in authen. causa quæ fit cum monacho. C. de episco. & cle. videtur velle, quòd debeat formari contra monachum, & contra monialem: sed tamen debebit fieri cum authoritate Abbatis, vel syndici monasterij, secundùm Iaco. de Are. Pet. verò ibi voluit, quòd cum ipso monacho non possit fundari iudicium, tanquam cum mortuo. ad hoc. ff. de iudi. l. non idcirco. §. fin. quod Bald. dicit esse verum, nisi monachus habeat administrationem, vel consensum, aut authoritatem sui Prælati. per l. si longius. §. fina. ff. de iudi. Subdit tamen ibi Bald. quòd circa hoc possunt quatuor considerari. Primum est facti narratio. & istud non potest mutari in proprio origine. C. de procur. l. qui stipendia. in l. j. C. de impo. luc. descript. lib. x. & in l. si ex plagijs. §. in cliuo. ff. ad l. aqui. Secundum est ipsa obligatio, quæ potest diuersimodè considerari. Nam quidam dicunt, quòd obligatio trāsfertur, si monasterium habet vniuersalem successionem bonorum: aliàs non, vt l. si peculium. §. j. ff. de peculio. Alij verò dicunt, quòd obligatio transfertur in monasterium, tanquam per mortem monachi: ita quòd monasterium tenetur directa obligatione, & monachus est libertus. arg. ff. de capi. dimi. in l. tutelas. §. si libertus. Sed verius dici potest, secundùm Bald. quòd directa obligatio adhuc cohæret ipsi monacho: & quòd monasterium tenetur tanquam procurator in rem suam. argum. §. fin. institu. de acquisitione per arrogationem. vnde iura quæ loquuntur de procuratore in rem suam, ex parte rei habent locum in hac materia. ff. de procur. in l. si actor malit. de quo latius dixi. s. in iiij. quæst. istius articuli. Tertiò verò considerandum est vulgaris formula, & ipsa libelli conceptio, quæ principaliter consistit in conclusione: quia terminus libelli est ipsa conclusio. vt not. Innocen. in c. super literis. de rescript. de quo dicam latius in c. seq. in xij. princip. argum. ver. & in hoc sunt opi. quidam dicunt, quòd debet concludi ad cōdemnationem monachi, & fiet executio in monasterium: sicut dicimus in filio & patre. ff. solu. ma. in l. si filia. & ff. de noxa. in l. & si condemnatus. & hoc tenet Iac. de Are. Alij dicunt, vt Petr. de bellapertica, ꝙ debet concludi ad condemnationem monasterij ex persona monachi. quod est verius, vt credit Bal. & quia ex his, quæ post monachationem contingunt, non obligatur monasterium, fit condemnatio monachi: nec officiet monasterio, vel vt vtraque opin. saluetur, dicit Bald. vtrunque condemnandum: & sic contra vtrunque libellum concipiendum. Quartò consideranda est executio sententiæ: sed non est materia nostra. Sed aduerte: quia videtur distinguendum, ꝙ aut contra monachum agitur ciuiliter aut criminaliter. Primo casu videtur subdistinguendum, quòd aut agitur de contractu celebrato per monachum ante ingressum, aut post. Primo casu, habet locum d. authenti. causa quæ fit cum monacho. & monasterium, vel monachus, vel syndicus, conuenitur: [c] vnde potest sic concipi, coram vobis &c. Conqueror de P. monacho &c. à quo peto decem, quæ mihi debet ex tali contractu vel promissione &c. Nec ob. ꝙ monachus habeatur pro mortuo: vt l. Deo nobis. C. de Episco. & cle. ij. quæst. vii. c. placuit. & sit similis seruo. liiij. di. c. multos. vnde sicut seruus non potest esse in iudicio, vt l. seruus. C. de iud. & l. vix certis. ff. de iud. & l. iij. §. seruus. ff. de peculio. cum simi. Ita videtur, ꝙ nec monachus: quia respondetur, ꝙ monachus non veniet ad iudicium, sed Abbas, vel syndicus monasterij, vt d. aut. causa. ibi, siue per Abbatem, siue per alios. & in authen. de san. Episco. §. monachus. secundùm Specu. in titu. de sta. mo. in ver. porrò. vel potest libellus sic concipi, coram &c. conqueror de B. syndico, seu œconomo talis monasterij, à quo peto decem ex cōtractu venditionis &c. facte P. monacho dicti monasterij & c. vt in authenti. apud quos oporteat monachos. §. præterea. ibi, siue per responsales, siue per alios, colla. vj. & arg. C. de Episco. & cle. in l. omnes. §. nihilominus. Alij verò sic concipiunt, coram &c. conqueror de tali monasterio ex persona B. monachi, cui ante, quàm intraret dictum monasterium, vendidi talem librum pro pretio. x. florenorum, quos adhuc mihi non soluit. C. de Episco. & cle. authen. licet hodie. ibi, actiones cōtra ecclesias propositas facit. ff. de admini. tut. l. j. §. sufficit. sub quacunque tamen ex prædictis formis concipias libellum, veniet Abbas, seu syndicus ipsum monachū defensurus, & cuis debeat cōdemnari, aut contra quem sententia mādari executioni, nō est præsentis indagationis, vide per Spe. in d. ver. porrò, & pluribus sequētibus. Si verò qs iam effectus monachus cōtraxit, esset cōueniendus sibi imputet, qui cū eo cōtraxit: cùm nihil possit habere. vt in c. cùm ad monasterium. j. de sta. mo. cum simi. vnde monasterium non posset conueniri nisi inquātum esset factum locupletius: [d] quia ad id tūc solùm posset cōueniri.

[a] ¶ Contra quē debeat formare libellum actor, seu creditor minoris, vide etiam per Alex. in consil. cxxij. col. ij. lib. j.

[b] ¶ De hac dictione, omnino, & omnimodo, vide Ro. in sing. suis in prin.

[c] ¶ Monachus potest conueniri. verùm citari non potest. l. ij. vbi gl. not. ff. de in ius voc. & videndus est Spec. in tit. de statu mo. ver. j. & sequenti.

[d] ¶ Vt in pupillo, furioso, & similibus, qui nō habent consensum. l. iij. in princi. ff. commoda.

ueniri. de quo liiij. distin. c. præterea. & ff. de peculio. l. j. & potest agi contra monasterium vel syndicum, facta narratione ex qua apparet monasterium obligatũ. ad quod vide quod tradit Specu. in titu. de stat. mona. versi. cæterũ. Si verò loquimur de causa criminali distingue, ꝙ aut loquimur de crimine cõmisso ante professionẽ, aut post. Primo casu, frustra videtur quęri de libelli conceptione: quia omnia crimina per ipsum ingressum videntur extincta: vt in aut. de monachis, in prin. colla. prima. tradit Spec. in tit. de reo. ver. nunquid post conuersionẽ. ad quod vide quæ latissimè dixi in c. ad audientiã. j. de homi. in x. prin. ar. q. iiij. Arbitror tamen, ꝙ si ex delicto monachus esset factus locupletior, ꝙ posset conueniri monasterium sicut pro causa ciuili, & libellus concipi sicut supra dixi in causa ciuili. Et hoc in quãtum hæreditas, vel bona peruenissent ad monasterium: quinimo licet hæres ex delicto defuncti non videatur obligatus, nisi quatenus defunctus esset factus locupletior: tamen in monasterio successore videtur aliter dicendum de iure canonico: vt quãtum vires hæreditatis & bonorũ sufficiunt, teneatur ex delicto monachi: licet monachus non esset factus locupletior, secũdùm glos. & Doc. & maximè Ioã. de Imo. in c. j. j. de sol. iunctis notatis in c. fi. de sepul. & in c. in literis. de rap. facit xij. q. ij. in c. Episcopus qui filios. & xl. dis. c. j. Intelligendo tamen, secũdùm glos. & Doc. in d. c. j. de solu. Sed pro delictis cõmissis post ingressum, videtur libellus cõcipi cõtra monachũ. per c. dilectus filius A. j. de simo. Non tamen quò ad pœnã pecuniariã: cùm non habeat propriũ: vt in c. cũ ad monasteriũ. j. de stat. reg. & xij. q. j. c. nolo. quod procedit, nisi Abbas vellet eum defendere. ff. de iudi. in l. si seruũ. sed Roffre. in libellis in titu. viij. vult, ꝙ monachus & similes, si delinquunt, accusantur sicut deportati: vt in l. aut damnum. §. inter eos. & l. in seruorum. §. quod enim. & l. capitalium. §. in exulibus. ff. de pe. & in l. si cui. §. fi. ff. de accu. in aut. de sancti. Epis. §. si monachus. facit j. de priuil. credentes. & aut. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. dicit tamen Martinus de fano, ꝙ si monachus accusetur de crimine, ipse defendet: licet Abbas possit ei assistere. per l. j. & ij. C. de accus. & per alia multa iura. Sed non est materia nostra, vide per Specu. in tit. de reo. versicu. sed an monachus. Sed aduerte ad id quod dixi de pœna pecuniaria: quia arbitror hoc procedere, nisi ipsi, quãuis professo, aliquid acquireretur: & per ipsum monasterio. vtputa: Si ex testamẽto vel ab intestato: aut ex donatione facta sibi ipsius contemplatione aliquid acquisiuisset: quia hoc casu, acquireret monasterio, cùm hoc tamen, vt satisfieret creditori suo. ar. no. per Io. And. in c. j. supra de obligat. ad ratiocinia. si rectè memini: quia tunc venit in mente: & tunc libellus esset concipiendus, secundùm quod dixi de causa ciuili.

140 ¶ † Vndecimo q̃ro de seruo. Sol. aduerte, q̃a seru⁹ regulariter non põt esse in iudicio: vt in l. seruus. C. de iud. in l. vix certis. ff. de iud. & ideo seruus nõ videtur posse conueniri: si tamen dñs est obligatus de peculio, vel de in rem verso, vel quod iussu, cõcipietur libellus cõtra dñm, & nõ cõtra seruũ: vtputa corã &c. conqueror de P. &c. dño B. serui, à quo peto decem per actionem de peculio, vel in rem verso, vel quod iussu, secundũ Spec. eod. tit. §. iam nunc. versi. ad hoc si petas aliquid.

141 ¶ † Duodecimò quæro de filiofamilias[a] an cõtra ipsum, vel cõtra patrẽ sit concipiendus libellus. Sol. glos. in aut. causa quæ fit cum monacho. C. de Epis. & cler. dicit ꝙ concipitur libellus cõtra filium. & pater respondebit per l. j. C. de bo. mater. quia legitimus administrator: vt ibi probatur, l. fin. §. vbi autem. C. de bonis que liber. & tenet Pet. & Bald. in dicta aut. causa. in fine. & est gloss. in aut. apud quos op. causam dicere. collat. vj. quod potest procedere in aduentitijs: sed pro castrensibus, aut quasi concipiendus est contra filium. In aduentitijs etiam arbitror, quòd possit concipi contra patrem, tanquam legitimum administratorem: administratorio tamen nomine filij, posset etiam pater conueniri ratione peculij profectitij, & de in rem verso, et quod iussu: & tunc contra patrem concipiendus esset libellus, vt statim dixi de seruo.

142 ¶ † Circa tertium prin. membrũ, an cõtra aliquem partim suo, & partim alieno nomine libellus cõcipi possit: dicendũ est, ꝙ sic per tex. in l. planè. ff. fa. ercis. ibi, siue cũ eo agatur partim suo et partim procuratorio nomine: & ibi notant Doc. vide quod dixi in præcedenti articulo, in tertio membro.

143 ¶ † Circa quartum principale, an plures possint conueniri eodem libello, Ioan. And. hic videtur sentire, quòd non. & idem Innocen. s. in rubri. Cyn. contra in l. eo. C. si certum petatur. vbi dicit per illum text. quòd in eodem libello possint plures diuersis actionibus conueniri. Tu verò distinguè, quòd aut loquimur in causa ciuili, aut criminali. Primo casu, aut loquimur in pluribus rescriptis per vnum corpus, qualis est vniuersitas, & possunt conueniri, non tanquam plures, sed tanquam vnus: quia causa vniuersitatis non est causa singulorum: sed ipsius corporis vniuersitatis, vt in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisi. xij. quæst. ij. qui manumittitur. & in l. ij. §. viarum. ff. ne quid in loco publico. dixi latius in c. dilecta. j. de exces. Præla. in xij. q. princi. Et ideò concipitur libellus contra ipsam vniuersitatem[b] sub nomine vniuersitatis, nec sunt exprimenda nomina singulorum, vt est text. in c. j. de restitu. spo. tradit Innocen. in c. dilectus. j. de or. cog. in gloss. j. dixi in d. c. dilecta. xiiij. q. princi. si verò loquimur in personis particularibus, subdistingue, quòd aut obligatio descendit ex eodem facto stipulatione, vel promissione, aut ex diuersis. Primo casu, siue tales sint obligati pro sua virili portione, secundùm ea quæ latius dixi in l. in duobus. ff. de duo. reis. in vij. princi. arti. siue quilibet insolidum, possunt omnes eodem libello conueniri. not. Bald. in l. iij. C. quomodo & quando iudex. facit d. l. eo quod. C. si cert. peta. & quod. j. subijciam secundùm Lamber. de rampo. Arbitror tamen, quòd ex quo sunt viriliter obligati, quòd quilibet possit petere quòd sibi offeratur libellus. fortè enim competit exceptio vni, quæ non competit alteri: vel ratione ætatis, vel facti, vel alterius priuilegij, vel propter specialem aduocatum, vel procuratorem, vult separatim se defendere. vt dicam in secundo casu princip. Ita potest intelligi text. C. communi diui. in l. ad officium. ibi, aduersus singulos &c. & ff. de solut. in l. si duo. Posset etiam quilibet ex persona sua absque alia singulari libelli oblatione facere defensiones suas. Secundùm verò, quando sunt plures[c] rei debendi insolidum, quòd quando sit, dixi latè in d. l. in duobus. in vij. princip. articu. quòd omnes possint eodem libello insolidum conueniri. probatur in authent. hoc ita. C. de duo. reis. & ibi hoc tenet Barto. in rep. qui etiam idem tenet in l. iij. §. j. ff. de duob. reis. & ibi Iacob. de Aret. & in l. j. C. si plur. vna sentent. & ibi Bald. & Docto. Nam ex quo dicitur ibi, quòd iudex potuit illum insolidum condemnare: sequitur quòd hoc erat petitum, quia aliter sententia non valeret, tanquam non conformis libello. facit ff. de re iudi. in l. Paulus. & ff. mandati. in l. si mandato Titij. §. Paulus respondit vnum. & ibi glos. & Barto. & Dy. in l. si pluribus. ff. de leg. ij. facit etiam l. si qui separatim. §. quoties. ff. de appell. & l. qui pupillam. §. fin. & l. vim passa. §. incesti. ff. de adult. per quæ iura hoc voluit Dyn. vt refert Ioan. An. in addi. Specu. eo. titu. & §. fi. versi. eadem. & quæstio fit in pluribus reis. Et prædictam opin. fuit secutus Alber. galeo. sub rubr. de duo. reis debendi. vbi refert Roff. tenuisse contrarium. Sed primam communem opin. tenet Spec. in d. versi. per tex. in authen. de duo. reis. §. si autem ijsdem. vbi dicit causam cõmuniter examinari. quilibet tamen potest vti defensionibus suis, secundùm Specu. in d. ver. & idem voluit Iacob. de Bel. in d. §. si autem. in vj. q. & idem tenuit Cyn. in d. authen. hoc ita. in viij. q. & probatur ibi quæstionem hanc fuisse disputatam: quia dicit de ea esse causam in d. authen. hoc ita. & in d. §. si autem. & dicit Ioan. And. in addi. Specu. quæstio. ad d. ver. eadem etiam in fin. quòd dictam quæstionem disputauit. Lamber. de ramp. & incipit, quidam mutuari. vbi quidam tenent, siue debendi plures rei sint insolidum obligati, siue non: & siue loquamur de iure veteri, siue ex beneficio diui Adria. vel aliàs gaudeant beneficio actionum cedendarum. ff. de tutel. & rationibus distrahen. in l. nunc tractemus. & hoc dixit ad instar causæ criminalis, per l. j. C. si reus vel accus. mort. fuerit. quod intellige, quando accusarentur ex eodem facto. vt latius dicam in secundo casu princi. Et hæc procedunt, dummodò in libello agens adijciat, quòd sit vna solutione contentus. quod primo tenuit gloss. in l. j. C. de fideiuss. tutorum. & ibi tenent Barto. & Bald. qui post glo. dicunt, ꝙ libellus sine tali protestatione non procederet, & idem etiam vult Bart. in d. l. si mandato Titij. §. Paulus respondit vnum. & in d. l. j. C. si plures vna sententia, & in d. l. si pluribus. Sed Bal. ibi, quem sequitur Ioan. de Imola in d. l. si pluribus. dicit, ꝙ etiam hoc non expresso, procederet libellus: cùm tacitè insit ex natura actus. Nec obst. gloss. in d. l. j. C. de fideiuss. tutorum. quia non loquitur respectu libelli: sed respectu exactionis. & hanc sententiam tenet Pau. de Cast. in l. iij. §. j. ff. de duobus reis. quod dicit singulariter notandum pro sustentatione libelli: quia secundùm Barto. sine illa protestatione reijceretur: & processus agitatus super eo, non valere: eo quòd semper posset opponi de incertitudine libelli, vt not. gloss. institu. de oblig. in princip. & Bald. in l. actori. C. de iureiur. quæ nullitas cessat, attenta vltima opin. Bald. in d. l. si pluribus. Sed tu aduerte: quia etiam posito quòd deberet adijcere dictam protestationem, quòd sit vnica solutione contentus &c. tamen arbitror, quòd talis ineptitudo non reddat processum aut sententiam nullam, per not. per In-

a ¶ At qui filiusfamilias põt conueniri ex oĩ cõtractu & delicto, pręterquã ex voto, & mutuo, l. tã ex cõtractu. ff. de iud. licet nõ possit stare in iudicio sine cõsensu patris. l. fin. §. necessitate. C. de bo. quę lib.

b ¶ Qualiter vniuersitas cõueniatur, vide Abb. in c. dilectus filius. ij. de simo. & q̃m est persona ficta l. mortuorum. de fideius. c. nouit. de his quæ fiunt à prælat. ideo non compræhẽderetur in statuto loquente de compromisso. vide Ro. in consil. cccc. quæritur, an statutum cõpellens.

c ¶ An plures rei debendi vno libello possint conueniri. vide etiã quæ scribit Bart. in l. edita. in materia cumulationis. C. de eden. vbi etiã per alios. & Rom. cõsi. ccxl.

nocen. & Doct. in d.c.dilecti.& in c.examinata.de iudi.& per Barto. in l.j.in fin.princip. ff.de eden.Nec obst. gloss.præallegata: quia debet intelligi altero ex duobus modis: vel ratione incompetentiæ, per l.j.C. si à non competenti iudi.per quam mouetur illa glo.vel secundò,quando libellus est ineptus:quia non concluderetur:vel malè concluderet, aut similem pateretur defectum,vt not.Guil.in l.si patronus libertam.ff.de iureiur.& Bald.in d.l.actori.& Butri.in l.licet.C.de procurat. pro quibus est tex.in Cle.pasto.de re iu. & ibi dixi,& in c.cùm dilecti.de empt.& vend.facit etiam c. cùm ad sedem.j. de restit.spo.quamuis Ange. & quidam alij aliter intelligant illam glos. j.institu.de oblig.in princip.& malè,de quo dic vt latè dicam in c.fin. j.eo.argumen.xxxij. & ideo dico,quòd etiam retenta opin.Barto.non vitiaretur processus: licet non apponeretur illa protestatio:sed solùm si pars opponeret, iudex deberet suspendere: sicut quando ageretur contra vnum solum ex reis debendi insolidum , vt latè dixi in l.reos.ff.de duobus reis.in xj.princip. artic.q.vj.& vij. & si iudex non admitteret exceptionem,vel procederet ad vlteriora,processus valeret nisi appellaretur, per not.in c. ex parte.j.de appel.& in c.suborta.de re iu.& in c.cum causa s.de offic.dele.in l. Lucius.ff.de infam. & l.j.C.si ex fal.instrum.sed secundùm opin.Bald.deberet iudex procedere, & iustè agere. & hæc opi.Baldi plus mihi placet per rationem suam : quia talis exceptio opponitur ad exactionem , vt latè dixi in d.l. reos. in xj.arti.q.xj. placet mihi prædicta opi. quòd omnes etiam insolidum posint vno libello conueniri,per dictam authen. hocita. & prædictum §. finautem.vnde sumitur dicta authentica: qui textus expressè volunt,quòd negotium communiter examinetur , & communi sententia terminetur: nec aliquid dicunt de dicta protestatione. Et prædicta procedunt,si non posset opponi exceptio diuisionis,excusionis,vel ordinis, vt quia renunciassent beneficio diuisionis, excusionis,& ordinis .secus si huiusmodi beneficia competerent: quia talia beneficia possent opponi libello.secundùm Cyn.Bald.& Sal.in l.eo quod.C.si cer.pet.per d. l.j.C.de fideiuss.tu.& l.reos.ff.de solu.Et aduerte:quia nihil hodie est immutatum quo ad hunc modum procedendi: licet sit mutatum quo ad modum exequendi. ad quod vide quæ dixi in d.l.reos. ff. de duobus reis.in xj.princip.arti.quæstio.iij.vj. & vij. Si verò ex diuersis causis , aut diuersis actionibus sunt obligati,dic quod non possunt eodem libello cõueniri,vt in d.l.eo quod.etiam si vna esset principalis,& alia fideiussoria,& sic accessoria,vt l.j.C.de fideius.tu.nisi renunciasset fideiussor beneficio de fideiussoribus ordinis,vel excusionis:quia tũc potest cõueniri quilibet insolidum eodem libello:cum protestatione tamen, quod sit vna solutione contentus,vt dixi supra, in duobus reis.facit glo.in d.l.j.C.de fideius.tu.quæ intelligunt illum tex. fin.non respectu conuentionis:sed exactionis. In contrarium tamen facit tex.in l.si mandato Titij.§.Paulus respondit vnũ. ff.manda.qui dicit,eligere debes &c.Sed in primam opi. videtur potius inclinare Saly. dicit tamen super hoc esse cogitandum, & idem videtur tenere Bal.in d.l.j.facit etiam quod not. Bal.in d.l.eo quod.vbi dicit,quòd eodem libello possunt conueniri principalis & accessorius : si non obstat beneficium diuisionis,excusionis,vel ordinis,per d.l.j.C.de fideius.tu.& secundùm prædicta intelligo,quod tradit Bal.in addi.Spe.in tit. de lit.conte.ver.eodem libello.vbi simpliciter dicit, quòd eodem libello possunt conueniri principalis & fideiussor, per d. l.j.Et idem videtur dicendum, si aliquis vellet conuenire principalem personali per tertium possessorem hypothecaria,secũdum aliquos,qui allegant ad hoc text.in l.fi.C.de actio. & ob. quod apud me satis est dubium:nec mihi placet,maximè si opponatur beneficium ordinis,seu excusionis.facit quod statim dixi,secundùm Bal.Sed aduerte:quia si aliquis conueniret plures obligatos diuersis actionibus eodem libello,possunt citati petere quòd diuidatur: & cuilibet eorum singulariter libellus offeratur sine immixtione obligationis alienę,vt in d.aut.offeratur.C.de lit.contesta.& l.ampliorem.§.in refutatorijs. C. de app.secundùm Bal.& Saly.in d.l.eo quod.sed si citati hoc non

a peterẽt,procederet libellus:licet diuersis actionibus[a] in eodem libello conuenirentur:quia conclusio videtur relata ad quemlibet reorum, secundùm naturam suæ causæ:vnde non dicitur agi ineptè,per l.cùm plures.ff.de euictio.tenent Cy.& Saly.in d.l.eo quod.Et ex prædictis deciditur quæstio,quid si. B. agit rei vendicatione contra quatuor, dicens eos posidere hæreditatem sibi debitam,& contra eos offert vnum libellum petens eos condemnari ad restitutionem ipsius hæreditatis.in q. Spe. eo.tit.§.fi.ver.sed pone.primò allegat, quod posit omnes vno libello cõuenire:sicut possunt plures vno libello accusari,de quo dicam in secũdo casu princip.Subdit tamen quod si quilibet illorũ

a ¶ Vno libello plures conueniri possunt,etiã ex diuersis actionibus, vide Bald.in l. edita. C. de edẽ. & Barb. in c.ex parte decani.de rescrip.

b ¶ In causa criminali. an plures vno libello posint accusari, vide Bart.in l.hos.§.lege. ff. de accus.& Alexã. & Doct.in l.edita.C. de eden. vide Are. in c.si quis Episcopus.extra de accu. & Alex. in l.si idẽ. de iurisd.om.iudi. adde Soci.in cõsil. ccxxxj.inci.in præsenti.ver.circa tertiam.

excipit & dicit,volo habere libellum pro me:quia nolo esse in hac cõmunione.ff.de condi.inde. in l.si non sortem.§.si cẽtum. & ff.pro socio in l.verum.§.societatis. Solus enim habebo aduocatum vel procuratorem sine mercede, quẽ simul cum alijs non haberem.xij.q.ij.c.qui manumittitur.& quia naturale vitium est,negligere quod cõmuniter fit, & posidetur.C.quando & quibus quarta pars debetur.l.ij.li.x.& ad hoc facit.iij.q. iij.c.offeratur.& si dicat,ego vnam rem posideo: & alter quinque,vel plures,dicit Spe. quod credit quod si pro indiuiso posidẽt dicta bona,actor nõ cogetur dare plures libellos.ar.ff.iudi.solui. l.iam tamen.§.si tamen & ff. de exercitoria. in l.ne plures & ff. de ędil.edicto.in l.quod si nolit.§.si plures, & ff.fami.ercis.in l. si fami.ercis.& ff.de precario.in l.licet.in fin.Si verò pro diuiso posiderent,tunc conueniet vnumquemque per se: & cuilibet dabit libellũ,ar.ff.si pars hære.peta.in l.j.in prin. & sic visus est sentire Clemens.iiij.lucerna iuris,secundùm Spec.in d.ver.sed pone.faciunt quæ.s.dixi,& quæ statim dicam. Procedit ergo libellus contra plures,licet ex varijs obligationibus cõuentos, si pars non opponat:aliàs secus.& hoc etiam tenet Bal.in addi. Spe.in titu.de sententia.ver.vno & eodem libello.vbi concludit, quod vnus non potest eodem libello contra plures agere , nisi sint consortes eiusdem facti vel criminis : quia quilibet debet percipere libellum per se , nec debent variæ causæ permisceri: nec simul tractari: si tamen cõuenti tolerarent talem libellum, etiam ius tolerat: & sententia lata executionem meretur,per l. j.C.si plures vna sententia.& l.j.C.si reus vel accu.mor.fu.& l. si quis homicidij.C.de accu.cum simi. Et aduerte: quia Specu. post dictum ver.sed pone.etiam subdit quęst.de illo qui habebat tres,vel plures debitores in eodẽ chirographo obligatos,allegans quod volens conuenire eos videtur obligatus cuilibet dare libellum suum.argu.ff.de no.oper.nun.l.de pupillo.§.si in pluribus.& ff.de procu.in l.si quis cum procuratorio.§.vnius litis. & quia tot sunt petitiones,quot sunt articuli, vt j. subijciam. In contrarium tamen allegat, quod sufficiat omnibus vnum libellum offerre.ff.de transc.in l.cùm I.§.in causa.& ff.de exerci. in l.j.in prin.& l.sequen.d.§.sed si plures.Sed finaliter concludit Specu. tenendum fortè, quod conclusum fuit in præcedenti . Ita concludit ipse in d.§.fin.ver.eadem quoque quæstio.Secundo

b casu:cùm loquimur de causa criminali[b] dic, quod si plures cõueniũtur vt vnum corpus,vt vniuersitas,collegium, & capitulum, & possunt vno libello conueniri : quia potest vniuersitas etiam criminaliter accusari.tradit Spe.in ti.de accusatore.§.j. ver. sed nunquid potest,per l.metum. ff. quod metus causa , & in hoc dicendum,vt dixi de causa ciuili contra vniuersitatem in præcedenti membro,& ad prædicta vide quæ latè dixi in ca.dilectus.el ij.j.de simo.vbi plenissimè tractaui,an vniuersitas posit delinquere, & quando dicatur delinquere,& an posit accusari,vel contra eam inquiri: & de conceptione libelli: & an posit puniri,& qualiter, vide ibi.Si verò quæritur de pluribus nõ repræsentantibus vnũ corpus tex.videntur varij,& etiã Doc. Sed ego pro concordia facio primò regulã, quod quis vnũ solum, & non duos vel plures potest eodem libello accusare,per text. in l.hos accusare.§.lege.ff.de accusa.& l.qui accusare.eo.titu.& ij.quæst.j.prohibentur.Et ratio est,vt dicit tex.in d.ca. prohibentur. & in d.l.qui accusare, ad hoc vt euitetur turpis quæstus,& ponit glo.in l.cum rationibus.C.qui accu.non pos.Sed Spec.in tit.de accu.§.j.ver.item quod non potest.dicit, quod ratio est: quia vna accusatio per alteram impeditur,vt d.§.lege. & ff.de adult.in l.inter.§.fin.sed secundùm istam rationem non liceret duos,etiam diuersis libellis accusare,quod est falsum, vt d.l.cũ rationibus:sed de hoc,an pluribus libellis quis eodem tempore posit plures accusare,nõ pertinet ad indagationẽ nostram: sed vide in dictis iuribus tex.ergo in dictis iuribus solùm posuerunt primam rationem vitandi turpis quæstus: quæ tamen videtur esse suasiua duntaxat,secundùm Saly. Est tamen conclusio prædicta vera, quod vnus non potest eodem libello regulariter accusare,nisi vnum,vt in dictis iuribus,& tenet glo.in d. c.prohibentur.& in d.§.lege.& Bart.& Ange.ibi & glos.in d. l.cum rationibus.& Specu.in d.ver.item quod non potest. & Ioan.An.post Vgutionem in c.ij.j.de purga.vulg. quod procedit etiam,si quis vellet suam,vel suorum iniuriam prosequi, hoc expressè tenet Bald.in l.j.C.si reus vel accusa.mor.fuerit, & sentit Ioan.Andr.in d.ca.ij.& Hostien.in summa,in titu.de ord.cog. licet quidam aliter dixerint, & malè. Nec ob.d.l.cum rationibus.quæ videtur sentire,quòd vnus posit duos & non plures accusare:quia licet ibi neget de tribus aut pluribus: non tamen intelligitur permittere, quòd posit duos accusare: vel melius,secundùm Ioan.And.& Doct.ille text. loquitur de diuersis libellis,non de eodem libello:nam potest quis etiam ex diuersis delictis & factis accusare duos diuersis libellis : sed non

non plures, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur: sed vt dixi, non est materia nostra: quia hic quærimus de vno, & non de duobus libellis. Est ergo vera conclusio, quòd quis non potest duos aut plures eodem libello accusare: etiam posito quod suam aut suorum iniuriam prosequatur, & idem voluit Spec. in titu. de accusatore. in di. ver. item quòd non potest, secundùm quam conclusionem consului. & ita iudicatum fuit. Et hæc conclusio procedit, siue qs vellet accusare duos, vel plures de diuersis delictis, vel ex diuersis causis: siue de eodē delicto, siue ex eadem causa vel facto. & hoc videtur tenere gloss. in l. inter liberas. §. maritus. & gloss. in l. qui pupillam. in fin. ff. de adulte. Sed hæc opi. gloss. communiter reprobatur. nam Doc. communiter volunt, quòd plures de eodem delicto, quod simul commiserunt, vel ex eadem causa possunt regulariter eodem libello accusari etiam si essent mille. per l. vim passam. §. incesti. & l. qui pupillam. in fi. & ibi Barto. ff. de adult. & l. j. C. si reus vel accusa. mort. fuerit. & ibi hoc etiam tenuit gloss. & idem Dyn. post eum Barto. in d. §. maritus. Mouentur, arguendo de contractibus ad delicta. per l. omnem. ff. de iudi. & in authen. vt omnes ob. iudi. prouinciarum. §. & hic considerantes. & l. ij. §. fin. ff. de custo. reorum. Sed in contractibus videbimus, quòd plures obligati eadem obligatione possunt eodem libello conueniri: ergo &c. & idem tenet Barto. in d. l. hos accusare. §. lege. & Ange. ibi, qui etiam allegat. C. de his, quibus vt indig. l. minoribus. & tenent etiam Cy. Barto. Bald. & Saly.
a in d. l. j. C. si reus vel accusa. mor. fuerit. Et est aduertendum [a] quòd vnum dicitur factum, seu vna dicitur rixa: etiam si simul plura sint facta: vt puta, si plures percusserunt vnum simul diuersis percussionibus: vnus cum gladio, alius cum baculo, & alius cum pugno: vel si duo vel plures se inuicem percusserunt: nam totum hoc reputatur vnum factum ad hoc, vt vno libello omnes possint accusari, etiam si essent mille, vt in l. si quis homicidij. C. de accusa. & no. in l. j. in fin. magnæ glos. C. vnde vi. tenet Barto. in d. §. lege. & etiam Ang. ibi qui dicit idem esse, etiam si essent diuersa delictorum genera simul commissa: vt puta, furtum, cædes, rapina, & similia, per iura allega. iuncta. l. quoniam multa facinora. C. ad l. Iul. de vi publica. & ideò dicit Bar. in d. §. lege. quòd etiam dicitur vnum factum mandantis & facientis, per tex. in l. nihil. §. fi. ff. de adulte. & per no. per Docto. in d. l. j. C. si reus vel accu. licet multum se inuoluant. & idem Ange. in d. §. lege. & Cy. in d. l. j. & Bald. consi. xlv. quod incipit, an mandatarius. Et ad prædicta, pro prædicta deci. vide quod singulariter tradit Bald. in l. non ideò minus. C. de accusa. ver. sed quæro an delictum. vbi tractat, an delictum mandantis & mandatarij sint vnum & idem numero, & ibi etiam Cyn. & latius Saly. quæstio. ix. & ibi etiam vide per præfatos Doct. an qualitas quæ inest in mādante, videatur inesse in mādatario & exequente: & an mandans & mandatarius obligentur simul tempore: & eadem l. quæ omnia faciunt ad articulum nostrum. Tangit etiam Ange. de Areti. in tract. malefic. super verbo, an dicam auxiliatorem: sed quò ad terminos nostros Saly. in d. l. non ideò. quæst. x. dicit, quòd vbi ex eodem facto, mandans & mandatarius veniunt puniendi eadem l. & pœna: tunc eodem libello poterunt accusari, per d. l. j. C. si reus vel accusa. & ff. de falsis. in l. athletas. ff. de adulter. in l. nihil. & ff. ad turpil. in l. j. §. incipit. & ff. de iniur. in l. non solum. in princ. facit. l. qui de crimine. cum sua materia. C. de accusa. & ff. ad. l. Aquil. in l. item mela. §. si plures. nam ibi omnes interpretatiuè dicuntur occidisse; licet verè vnus solus occiderit: & omnes vno libello accusantur. Si verò veniunt puniendi ex diuerso facto, ex diuersa lege & pœna: vt puta, statutum imponit aliā pœnam mandanti, & aliam mandatario: vel vult quòd aliter procedatur contra mandantem, & aliter contra mandatarium: & tunc non possunt accusari eodem libello. ar. not. per Cyn. post Fran. Accur. in d. l. j. C. si reus vel accu. Ita concludit Saly. in d. l. non ideò. & mihi placet. & vide ibi per eum, quando diuersa lege, pœna, vel facto obligentur. in v. quęst. faciunt etiam quæ in dicta seq. quęst. Et ad prædicta vide quę latè dixi in c. j.
144 j. de pœnis. Et adde prædicta etiam ad ea quæ ibi dixi. † Et
b ex prædictis etiam infertur decisio ad aliam questionem, vtrū eodem libello possint accusari plures falsi testes [b] & producēs: in qua quæst. Cyn. in l. j. C. si reus vel accusa. mor. fuerit. tenuit, quòd sic, per illam l. & idem tenet Barto. in l. nihil. ff. de adulter. dicens, quòd ibi videtur esse casus. facit etiam. l. athletas. ff. de falsis. & quod no. glos. magna in fi. l. si postulauerit. ff. de adult. Sed aduerte: quia de hoc olim de facto fuit Paduæ maxima quæstio, in qua plures Doct. diuersa consuluerunt, & in ea Cy. vt dixi in d. l. j. primò arguit pro & contrà, deinde concludit cùm Dy. pro parte affirmatiua.

¶ Primò per illam. l. j.

¶ Secundò per d. l. athletas.

¶ Tertiò: quia delictum producentis & producti, est idē specie, quod patet, quia ab vtroque falsum committitur: & eadem pœna vtrique imponitur. ff. de fal. l. j. in prin.

¶ Quartò. quia nedum specie, sed numero videtur idem delictum: quod patet: quia ex actibus omnium, tanquam ad vnum finem tendentium, resultat vnus effectus: quia vnum falsum. igitur &c. ar. l. illud. in fi. ff. ad l. Aquil.

¶ Quintò: quia instigantis & instigati, mandatis & mandatarij est eadem pœna, vt s. dixi. Et sic in istis videtur idem delictū. ff. ad turpil. in l. j. §. incidit. & ff. de iniur. in l. non solùm. §. si mandato. quæ tamen non multum faciunt. Contrariam tamē sententiam tenuerunt Fran. Accur. & Iaco. de Areti. dicentes, quòd nedum producens cum testibus, sed nec ipsi testes eodem libello possunt accusare, moti: quia delicta sunt plura, & ex diuersis factis descendentia, & diuerso tempore: quia quilibet testis per se suum dictum deponit, & de suo proprio testimonio reprehenditur: & producens de productione: & sic eodem libello non possunt accusari. Nec ob. d. l. j. C. si reus vel accusa. mor. fuerit. quia ibi erat tantùm vnum factum, vt in exemplo glos. Fede. de scalis tenuit aliam opin. eligendo mediam viam dicens, quòd respectu testium, possunt omnes eodem libello accusari. & in hoc procedat opin. Dyn. sed producens & testes non possint, & in hoc habeat locum opin. contraria quia [a] negari non potest, quin delictum producentis non sit diuersum à delicto testium. sed dominus Barto. de pratis & Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de accusatore. in magna addi. dicit, quòd aut isti testes simul cum producente conuenerunt vno consilio & tractatu tale testimonium ferre: & tunc cùm sit vnū factum, possunt vno libello accusari. ar. di. l. j. & eius quod allegat Dyn. de instigante & instigato, mandante & mandatario. Aut tale consilium & tractatus non præcessit: & tunc cùm facta sint diuersa, non possunt eodem libello accusari, per l. si familia. ff. de iur. omn. iudi. & l. j. ff. si famil. furtum fecis. dicatur. [b] & ff. quod vi, aut clam l. semper §. si in sepulchro. Et pro ista opin. consuluit Marti. syll. & plures alij. Ange. in dicta l. prima C. si reus vel accusa. simpliciter tenet, quòd possint eodem libello accusari, vbi dicit se pluries vidisse seruari de facto. sed in l. hos accusare. §. lege. dicit indistinctè tenendum, quòd possint accusari, quando testes deposuerunt ad vnum finem, & ad vnum effectum: quia propter vnitatem finis & effectus, omnium testimonium [c] reputatur vnum, vt in l. qui pupillam. §. fina. & in l. vim passam. §. incesti. ff. de adulter. & idē etiam voluit Bartol. in dicto §. lege. sed Bartol. de Saly. in dicta l. j. C. si reus vel accusa. dicit, quòd sibi videtur verior opin. Dyn. quia [c] posito quòd tractatus non sit præhabitus cum testibus, producens non punitur nisi fuerit sciens: & sic dolosè seu scienter vsus fuerit talibus testibus, vt in l. j. ff. de falsis. & in l. si falsos. C. de fal. sed si dolosè aut scienter eis vteretur: tunc simul in tempore fidei facientis & assumentis ex eorum attestationibus, omnes videntur asseuerare idem falsum iudicij, cui fides debet fieri: vt in l. quinquaginta. ff. de probat. & vnus est causa alterius: & sic delictum videtur vnum. & cùm producens scienter eis vtatur, perinde est ac si mandasset. ar. l. fina. C. ad mace. Nec ob. quòd facta sint diuersa: quia, vt dixi, concurrunt eodem tempore ad eundem finem & effectum, quod sufficit: sicut quando quis percutitur eodem tempore, seu in eadem rixa à pluribus diuersis armis & fustibus, & sicut dixi de mandante & mandatario, quorum facta, licet videantur diuersa, tamen quia in idem tempus concurrunt: quia mandans omni die videtur illud mandare, ex quo in mandato perseuerat, & illud non reuocat, secundùm ea quæ tradunt in dicta l. nō ideò minus. C. de accu, & hoc secundùm Saly. procedit de iure communi. sed quia interdum ex cōsuetudine aut iure municipali, variæ sunt pœnæ producentis & testium: ideò videtur posse distingui, quòd aut producens & testes puniuntur eadem l. & pœna: & possunt accusari eodem libello: aliàs secus, vt dixi de mandante & mandatario. pro qua distinctione allego quod no. in l. reos. C. de accusa. iunctis gloss. iij. & ij. ad solutionem. l. nihil. §. fina. ff. de adulte. secundùm quod statim subijciam. Et ex prædictis etiam deciditur alia quæstio, quòd eodem libello possunt accusari principales, consultores, & fautores. pro quo est text. in dicta l. nihil. §. fin. in fi. & ibi hoc no. Ange. & idem dicit in l. cùm rationibus. C. qui accusa. non possunt. vbi etiam idem subdit de adhęrentibus dicens, quòd vbicunque propter vnitatem temporis & rixæ plura facta iudicantur vnum: omnes eodem libello possunt accusari. quod arbitror limitandum, secundùm supradicta: nisi tenerentur diuersa lege & pœna. Et adde ad prædicta argumentū cōtrarium, quod infra formabo. Et est aduertendum: quia quod supra dixi quòd quādo

a ¶ Quomodo cognoscat, an sit vnū vel plura delicta, vide Bal. in l. cùm rationibus. C. qui accus. & inibi, an mādans & mandatarius tanquā de eodem facto possint accusari.

b ¶ Adde Aret. in c. si Episcopus. de accusa. & vide quod dicit Bal. in l. iuris. C. quibus res iudi. no. quòd sententia lata contra occisores, non præiudicat mandantibus. quod est notandū.

c ¶ Licet plures testes falsum deponant, non communicato prius consilio: tamen ex quo in vnum finē concordant, dicunt cōmittere vnum delictum. ita Are. in d. c. si qs Episcopus. de accusa. vbi adducit aliqua fundamēta, faciunt not. per glof. & Docto. in l. ob carmen. ff. de testi. & similia.

plures tenentur ex eodem facto, possunt eodem libello accusari. fallit in crimine adulterij, vbi duo non possunt accusari ex eodem facto.s.masculus & fœmina adulterantes, vt in l.si maritus.§.fina.ff.de adulte.& in l.reos.C.de adulte.no. glos. in d.c.prohibentur.ij.quæst.j.tenet Barto.in l.hos accusare.§.lege.ff.de accusa.Et ratio est, secundùm gloss.& Saly. in di.l. reos. propter præiudicium ordinis : quia absolutoria lata pro vno, prodest alteri, vt l.denunciasse.§.quæritur.ff.de adul.& ista est regula, ꝙ cui obstat absolutoria : obstat etiam litis pendentia, vt l.fundi.ff.de excep.dicam.j.in titu.de ordi.cog.sed dicit Salyce.ꝙ ista ratio non est bona:quia text.in di.§. quæritur. dicit, ꝙ absolutoria lata pro viro prodest mulieri: sed non dicit econtrà, ꝙ lata pro muliere prosit viro. Item prodest mulieri tunc nuptæ[a] non quæ postea nupsit, de quo in l.adulter.§.fin.ff.eod.Et aduerte ad huius passus intelligentiam, ꝙ iura ciuilia voluerunt, quòd volens accusare adulterum & adulteram, siue sit maritus, siue pater, siue alius, debet eligere quem prius velit accusare.& hoc procedit, nisi adultera prius alteri nupsisset denunciatione sibi non facta : quo casu, licet maritus prius potuisset eligere adulterum vel adulteram, vt mallet: tamen hoc casu nõ potest incipere, nisi ab adultero: qui si absoluatur, proderit mulieri, vt in d.§.fin.& in d.l.renunciasse.nisi fortè appareret adulterum absolutum per collusionem: quo casu, licet secundo matrimonio durante mulier accusari non posset de adulterio prius commisso: poterit tamen accusari, cùm desierit esse nupta, vt d.§.fin.adulteri tamen damnatio non nocet mulieri, quæ accusata poterit reportare victricem sententiam, vt d.l.renunciasse.in fin. & sic ista potuit esse ratio, quare ambo eodem libello non possunt accusari.secundùm Ioan. Andr. in titu.de accusatore.§. j. prope principium . Sed prædicta ratio non placet Saly.vt dixi. vnde reddit ipse rationem, ne simul accusarentur : & sic si probationes contra vtrunque pariter fierent, noceret mulieri, quæ facilius obtinere posset.nam mares frequenter propter varias inimicitias falsis testibus opprimuntur: quod non contingit in fœminis.vt sentit text.in d.§.quæritur.Ange.verò in l.reos.dicit, quòd non potest assignari alia ratio, nisi quòd lex Iulia de pudicitia vetat hoc, vt ibi dicit text.vnde aliud non est inquirendum.facit institu. de vsucap.§.quod autem. & si tu diceres, quare non fuit idem statutum in crimine incestus : in quo masculus & fœmina possunt eodem libello accusari, vt l.vim passam.§.incesti.ff.de adulte. responderi potest, quòd intolerabilitas illius criminis hoc operatur, vel cogita de alia ratione, secundùm Salyce.Et aduerte, ꝙ si adulter & adultera eodem libello accusarentur, iudicium non procedat: licet pars non opponat, per tex.in d.§.si maritus in magistratu.§.fin.vbi tex.dicit, nihil agit.quasi libellus dicatur ineptus: de qua ineptitudine videtur semper posse opponi.de quo latius dicam in c.iij.j.eo.xxxij.ar.In contrarium tamen fa
145 cit quod statim.† Adulter tamen & adultera diuersis libellis possunt accusari, sed non est materia nostra. quinimò & alter eorum, & qui domum suam præbuit, & ille cuius consilio tale crimen fuit redemptum: possunt eodem libello accusari, vt d.l.nihil.in fin.Est etiam aduertendum, quòd quáuis dixerim, ꝙ vnus non possit regulariter duos eodem libello accusare.Si tamen quis plures eodem libello accusaret, & accusati non exciperent, valeret processus.argu.not.per glos.C.de accusa.in l.si accusatoribus.tenet Barto.in d.l.hos accusare.§. lege. Nec ob. quod statim dixi de l.si maritus.in fi.quia secundùm Bart. speciale est in adulterio: & ratio specialitatis potest descendere ex his, quæ s. dixi, quare adulter & adultera non possint eodem libello accusari.& idem tenet Salyce.in d.l. cùm rationibus. C. qui accusa.non poss.vel posset dici, vt arbitror, quòd dum tex. in d.§.fin.dicit, quòd ille nihil agit: intelligatur, opposita.s.exceptione: aliàs secus.ar.prædictorum.Doct.tamen communiter tenent contrarium.cogitabis.Subdit tamen Salyce. in di.l. cùm rationibus, quòd si vnus solus opponit hanc exceptionem, ipse solus audietur: & ipse non tenebitur respondere. Si verò ambo concurrant in opponendo, dicit Salyce. recurrendum esse ad distinctionem quam facit Cyn.in l.j.in prin.C. cõmunia, de leg. quasi velit, quòd forte sit dirimendum, de quo dic vt latius dixi in tra.de sortibus.lib.vj.Sed ista opi.mihi non placet: quia aut lis est conte.& ille qui lit.est conte.non potest amplius opponere. Aut lis non conte. & arbitror, quòd sit in electione accusatoris, quem velit eligere: & contra illum prosequi.ar.di.l.maritus.in fin. faciunt quæ dicam.j.eod.ca.iij.ar.xxxiij.Et ex prædictis patet quæ possunt opponi contra libellum ratione eius, contra quem concipitur.Et aduerte: quia circa prædicta posset dubitari, quando plures accusantur eodem libello : vtrum dicantur plures libelli, vel vnus, ad quod vide quod latius dicam in c.iij.j.eo.ar.xxix.

146 ¶ †Circa quintum & vltimum membrum istius viij.princ.ar. in quo tractandum est de iudice, qualiter ad ipsum sint dirigẽda verba libelli, seu concipienda: animaduertere debet diligẽter, & maturè cõsiderare qualis sit iudex, coram quo actor debet libellum concipere: an ecclesiasticus, vel secularis: ordinarius, vel delegatus : & cuius dignitatis existat: & ipsum, secundùm qualitatem suam, debitis adiectiuationibus extollere. vnde si coram summo põtifice debet quis suam petitionem proponere, licet coram eo non sit offerendus libellus, vt dixi. s. in v.princi.ar.fallentia.x.Propria & conueniens adiectiuatio est, Beatissimus, Sanctissimus, Clementissimus &c.Si verò coram Cardinalibus est offerendus libellus, debet dicere , coram vobis Reuerendo in Christo patre &c.secundùm Specu.eo. titu.§.nunc videamus. Sed arbitror, quòd iste esset tunc stylus curiæ: hodie verò ad Cardinales vtimur adiectiuatione, reuerendissimi.siue sit Episcopus Cardinalis: siue præsbyter, aut Diacon⁹ Cardinalis, & etiã est exprimẽdus ipsius titulus nisi sit diaconus Cardinalis, in quo non videtur exprimendus titulus, secundùm ea quæ dixi post Ioan.And.in c.ad liberandam.j.de iudæ.in notabilibus . Hodie tamen inualuit practica, vt etiam per titulum exprimat.Si verò fuit Archiepiscopus vel Episcopus, communiter dicitur: coram vobis Reuerendo in Christo patre &c.Si verò fuerit Abbas, aut alius Prælatus inferior, cõuenit dicere: coram vobis Venerabili, aut Venerando &c.Cõuenientes etiam videntur mihi adiectiuationes Prælatis, & viris ecclesiasticis, Religiosus, vel Religiosissimus, Pius, aut Pijssimus , Integerrimus, Honestissimus, & similes.Si verò fuerit dominus & iudex temporalis, seu secularis : de plurimis adiectiuationibus eorum, vide per glo.in l.j.ff.de offi.eius cui man. est iuris.sed latius per glo.in authen.de illustribus & qui supra eam dignitatem sunt, quæ tamen in rei veritate multum errat, atque delirat: nec illis adiectiuationibus, secundùm illum ordinem hodie vtuntur oratores, vide quæ dixi in ca.pe.j.de iudæ. vbi posui plurimas adiectiuationes : & in Imperatore præcipua videtur esse adiectiuatio, Diue Cæsar.Et si aliquis duas haberet dignitates, vnicuique debes attribuere propriam adiectiuationem.& si fuerit delegatus Papæ, dicas, coram vobis Venerando domino P. Archidiacono Senensi in hac parte, vel in hac causa Sanctissimi domini nostri Papæ dignissimo delegato.vel alia vtaris adiectiuatione, secundum quod superius est expressum, & sic simili conuenienti adiectiuatione poteris adiectiuare delegatum Principis, Regis, vel Ducis &c.& si fuerit decretorum, vel legum Doctor : adiectiuare Nobilissimus, Famosissimus, [b] Subtilissimus , Acutissimus , Cæleberrimus, Præstantissimus, & sic de singulis: & respectu cuiuslibet iudicis notabilis est adiectiuatio, Iustissimus, & Integerrimus. Et aduerte: quia licet in cunctis debita sit mensura tenenda, & medium seruandum: quia extranea sunt vitiosa: ad quod omnino vide quæ dixi in rub.j.de exces.Præla. Nec blanditijs vtẽdum sit: cùm ab illis abstinere phylosophicum sit temperamẽtum: vt in authen.quibus mo.natu.effi. sui.circa medium.& adulationibus vocare, reprehensibile sit.xlvj.di.c.clericus.xxv.di. §.j.aliàs, ea demum.circa fi.tamen quia procurans, iudicem amicum, ac propitium reddere prudentia ducitur: potius tẽdat ad excessum laudis, quàm ad defectum. potissimum si sit talis, el quale si dilecta mangiare carne di lodola.In cuius esu, vt plurimum homines delectantur.vtatur tamen adulatione iusta. Est enim notandum , quòd adulatio attribuitur omnibus , qui supra debitum modum virtutis volunt alios verbis, vel factis delectare in communi conuersatione.& si quis hoc faciat sola ratione delectandi, vocatur placidus: sed si faciat intentione alicuius lucri consequendi, vocatur blãditor, seu adulator, secũdùm phylosophum, & beatum Thomam secunda secundæ.q. cxv. arti.primo.Intendere ergo debet libellans adulari delectando, quantum necesse sit, propter aliquod bonum exequendũ, seu consequendum: vel malum vitandum: & sic pro iustitia consequenda, & iniustitia vitanda: quia hoc non vituperabile, sed laudabile est.vnde Apostolus ad Corinthios.x.per omnia omnibus placeo.Et qualiter intelligitur, quòd adulatio quandoque sit laudabilis, quandoque peccatum mortale, & quandoque veniale, vide per beatum Thomam in d.quæst.artic.primo & secundo.& qualiter iudici sit offerendus libellus, dicam in c.sequenti, ar.xiiij.& coram quo iudice, & quo loco, dicam in ar. sequenti.Et ex his est expeditus octauus principalis arti.

147 ¶ †Circa.ix.princip.arti. in quo tractandum occurrit, quando, seu quo die libellus sit offerendus gloss.j. hic in ver. & in princ.ꝙ dicunt in princip.litis debet offerri, vt in authenti.offeratur.C.de lit, contest. & dicunt Docto. quòd potest offerri ante citationem, & post citationẽ: ante citationẽ offertur iudici, post citationem offertur parti : nisi causaliter pars in iudicio esset

a ¶ Facit tex.in l.denunciasse.§.fi.ff.de adulte.de qua vide elegãter per Alex. in l.sepe.ix.col.ver. sed cõcludendo dicas.ff.de re iudi.

b ¶ Quãquam famosus & famosissim⁹, nomina sint infamiæ potius, quàm honoris, vt patet in rubr.de famosis libell. est ergo fœda locutio, vt eum infami nomine appelles, quem niteris summopere honorare. Lucius tamen Apuleius, famosam dixit matronam in bonam partem, ꝙ omnino rarissimum est inuentu.

esset reperta.tenet Ioan.de Imol.hic,& vult Cyn.in dicta auť. offeratur.vbi dicit quòd parti debet dari post legitimationem personarum.ad quòd vide quę latius dicam in cap.seq.articu. xiiij.idem tenet Specu.eod.titu.§.iuxta.versic.penult.vbi dicit,quòd non valet libellus,si non detur ante litē contest.quia sine eo non fit litis contestatio.vt in dicta auť.offeratur.& iij. q.iij.offeratur.nisi fortè in causa reconuentionis. de quo per Specu.in titu.de reconuen.§.sequitur.de quo latius dicam in titu.sequēti.quinimò,& in ipsa instantiā reconuentionis,debet porrigi ante litem contesta.secundùm Spec.

148 ¶†Sed circa hoc quæro,an libellus possit offerri die feriata. Sol.glos.in c.fi.š.de iudi.tenet,ꝙ sic.& idem sentit glos.in verbo,procedere.in c.cupientes.§.qđ si per xx.de elect.lib.vj.A. B.& glo.xv.q.iij.in summa.Hosti.in tit.de ferijs.§.quid in eis. Item quolibet dic D.m.c.fina.de ferijs.Ma.& Bar.in l.diuus. ff.de ferijs.faciunt quæ statim dicā in x.art.qđ ꝓcedat secūdū d.Ant.in oblatione quæ fit iudici.secus in oblatiōe q̄ fit parti qa nō pōt fieri die feriato.Spec.in tit.de fer.§.sequiť.ꝓpe princip.& in titu.de libelli conceptione.§.nunc videamus.in princ. dicit ꝙ iudici potest offerri,per l.miles.§.sexaginta.ff.de adul. Sed parti non potest offerri,nisi in iudicio,per d.auť. offeratur.iij.q.ix.c.chartè.& ix.q.iij.c.eorū.& argu.C.de adult.in l. iure mariti.ibi,quibus in publico eius facultas fuit.licet gloss. xv.q.iij.c.placita.dicat partem posse citari,vt die feriata compareat ad recipiendum libellum,& male:quia tex.ille est in cōtrarium.ita dicit Io.An.in addi.Spec.ad dictum §.nunc videamus.remittens ad not.per se in ca.fi.de ferijs.vbi plenè tractat, an citatio facta die feriato,vel ad diem feriatam teneat.de quo etiam per Spec.in titu.de citationibus.§.j.versic.item excipitur.Et subdit Ioā.And.quòd distinguendi sunt casus permissi à non permissis,scilicet qui ratione specialitatis possint die feriata agitari.de quibus latius dicam in titu.de ferijs.argu.vij. Propter quod gloss.in dicto §.sexaginta. dicit,ꝙ est speciale in illo casu.sed dicit Io.An.ꝙ spālitas illa est generalis in omni priuilegio,aut actione lapsu temporis peritura.loquitur enim de tēpore quo maritus accusat iure mariti:licet illo lapso possit accusare iure communi:vt ibi,& Barto.etiam in dicto §.lx. dicit,quòd nedū in casu illius.§.potest libellus offerri,sed etiā in qualibet causa ciuili.& videtur concordare cum prima opinio.& ideò dicit obtinuisse in quadam causa in qua fuit proc.sum die feriata:ꝙ solū fuit retractatus processus vsq; ad oblationem libelli exclusiuè:quasi oblatio libelli potuerit fieri die feriata[a].& subdit,quòd sicut potest tali die libellus offerri per actorem,ita & exceptiones fieri pro parte rei.quod notādum in practica A.B.Et sic secundùm prædictam opinionem vide tur concludendum,quòd libellus inquātum offertur iudici,nō est de processu.quod etiā sentit glos.in rubri.C.de in ius voc. sed Bal.ibi dicit,quòd quātum ad iudicem,est de processu:sed quantum ad partem,non est de processu,nisi postquàm pars est citata:& ante citatam,semper est licitum ei,qui libellum obtulit desistere.ad quod vide quòd dixi art.xxvj.q.iij.Ma.Sed Io. And.vt dixi,tenet contrarium:nisi actio esset tempore peritura.& pro hac opinio.Ioā.And.facit prædictus §.lx.& subdit Ioan.And.quòd per talē libelli oblationem factam iudici,non perpetuatur iurisditio:sed nō est materia nostra,dic vt dixi in cap.penulti.supra de foro competen.in quarto princip.arg.q. prima.& q̄o.quinta.Et hanc opinio.Ioan.And.tenet do. Anto.hic,licet aliud senserit in ca.fina.de iudic.licet ibi nihil allegēt.Sed pro prædicta opinio.d. Anto. D.m.in d.c.fina.allegat tex.in c.quoniā cōtra.j.de probatio.vbi patet ꝙ petitio dicitur esse de actis iudicij:& similiter ista porrectio.seu oblatio.facit quod not.Innoc.in ca.cùm in iure.in fi.de offic.deleg.& ideò non potest fieri die feriato.Item petitio debet fieri in iure,vt in cap.vnico.j.de lit.contesta.Sed ius illo tempore non redditur,ergo &c.Et ideò,si petitio extraiudicialiter producitur:talis productio nullum sortitur effectum,sed debet iterum fieri. facit quod not.Doct.in c.ij.de dila.vbi dicunt,quòd super copia libelli missa parti in citatorio non potest fieri contestatio. quod not.videtur ergo concludendū,ꝙ nō sit porrigendus die feriata:nisi in causis tempore perituris,vt etiam tenet hic d.Anto.facit c.licet.j.de ferijs.Et prędicta procedunt,maximè vbi libellus haberet vim litis contestationis:quia tunc indubitatum esset,quòd non posset fieri oblatio die feriata:cùm litis contestatio non possit tali tempore fieri:vt dicam in dicto c.vnico, & in titu.de ferijs.& hoc tenet Bald.in repeti.l.seruum quoq;. §.publicè.ff de procurat.dixi in ca.veniens.j.de accus.in prima q̄o.iij.q.principalis. Et prædicta procedunt in oblatione libelli in causa principali: sed in causa appellationis, oblatio libelli appellatorij potest fieri die feriato:quia non est de processu:vt dicit Bartolus in rubri.de in ius vocan.& ita etiam dicit Bald.in addi.Specu.in tit.de appel.versi.fi. vbi etiam dicit, quòd admixtio iudicis admittentis appellationem,potest fieri tempore feriato, per l.fi.§.illud.C.de tempo.appel. vide etiam Barto.qui idem tenet in l.diuus.ff.de ferijs.facit.c. appellatio. & quod ibi traditur de appel.lib.vj.& c.fin & quod ibi traditur.j.de appel. A. B. Tenet Bald. C. de in ius voc. in rubrica, idem Specu.in titu.de ferijs.§.sequitur.post princip.ibi.Item quolibet die.d.Ant.& d.Ma.in c.fina.de ferijs,& glos.in c.appellatio.versi.lecta.de appel.lib.vj.Ma.Et ex his est expeditus ix.arti.prin.

149 ¶†Circa decimum principalem articulum, coram quo, & in quo loco libellus sit offerendus, dic quòd coram iudice,vt in c. sequenti.& fi.j.eod.& dixit Rofred.vt refert Cyn.in authen. offeratur.C.de lit.contesta.in iij. q. ꝙ in iudicio debet offerri,vbi iudex consueuit iudicare more maiorum,vt l.penulti.ff. de iusti.& iur.Iaco. verò dicit, quòd aut quæritur de oblatione quæ debet fieri iudici: & tunc coloratum est quod dicit Rofre.quæ verba sunt satis inepta.& subdit,quòd tunc est offerendus iudici siue in iudicio,siue alibi,per d.l.miles. §. lx.ff. de adulte.& ar.ff.de interrogat.actio. in l. voluit. §. quod ait. Sed tu dic, quòd istud dependet à varietate opinionum: de quibus in præceden.arti.in princi. Aut quæritur de oblatione a quæ est fienda parti cum ipso citatorio[b] de quo aliquid in articu. præce.sed latius dicam in c.sequen.in xiiij.principa.artic. Et ista est facienda reo in loco,vbi citatur, siue sit in domo, siue in theatro, vel vinea, & vbicunque reperitur. & ita residet Cyn.Est ergo offerendus libellus in iudicio, & in loco vbi ius redditur,vt dixi,& probatur in d.authen.offeratur. & ita vbique seruatur:non ergo iudice procedēte,sed pro tribunali sedente.C.de dila.in l.à procedente.quæ est iij.quæstio.iij.c.spatium.quod facit pro opin.D.m.in c.prece.Item coram suo iudice,hoc est coram iudice competenti:& non coram alio.argu. ca.at si clerici.š.de iudic.& C.si à non competen.iudic.per totum,secundùm Specu.eod.titu.§.nunc videamus.in fin.& debet offerre coram omnibus iudicibus ordinarijs, & etiam delegatis:si patitur delegatio,vt in d.authenti.offeratur. & hic, & duobus capitulis sequentibus.Et coram arbitris,vt in l.pe circa fi.C.de arb.& ibi per glos.& Doct.& per glo.& Cyn.in d. authen.offeratur Specu.eo.tit.§.restat.versicu.j.Primò arguit quòd non sit offerendus coram arbitro,per authenti.generaliter.in fin.C.de Episco.& cle.sed Accursius & Docto. contrà, vt š.dixi,ad hoc saltem vt sciatur,an competens actio vel petitio proponatur:vt in c.examinata.š.de iud.& ff.si mensor falsum mod.dixe.l.j.& idem Rofr.in rubri.xiiij.apud quos offeratur libellus.vnde per rationem prædictam non obstat argu. quòd libellus non videatur dandus: cùm iam reus deliberauerit compromittendo: & libellus videtur dari ad hoc, vt reus possit deliberare,an velit cedere vel contendere:vt l.j.in princ. ff.de eden.& in d.authen.offeratur.quia vt dixi,datur vt videatur,an actio vel petitio sit apta.secūdùm Rofr.vt refert Io.An. in addi.Specu.ad d,ver.primum.Sed Specu.ibi distinguit inter arbitrum & arbitratorem: dicens quòd in arbitro habet locū, quod vltimo loco dictum est:cùm arbitria sint redacta ad instar iudiciorum,vt in l.j.ff.de arbi.vnde sicut coram iudice offertur,vt dixi,ita coram arbitro.argumentum etiam ad hoc.C. de iudic.in l.rem non nouam.vbi arbiter & iudex æqui parantur.facit etiam ad hoc.j.de probat.c.quoniam contra.vbi text. dicit petitionē debere offerri,tam in iudicio ordinario, quàm extraordinario:quale est arbitrium.Nec obstat d.authen.generaliter.in fi.ibi nisi causa &c.quia illud,nisi, refertur tantum ad cautionem,de qua præmisit:scilicet,vt illa de consensu partium possit remitti.vt ibi no.in glos.fin.Si verò loquimur in arbitratore,qui non habet cognoscere secundùm iuris ordinem, sed solùm componere,vt in ca.quinta uallis.j.de iureiur.cum simi. coram tali non offertur libellus: licet petitio[c] sit offerenda in scriptis,vt d.c.quoniam.& sic dicit Specu.in v.§.restat.in fin. quòd obseruabat,quādo casus imminebat, quòd non esset dādus libellus: dicens, quòd faciebat sibi dari scripta actoris pro libello ad suam instructionem: vt appareret quid esset petitū, ad quod vide quæ latius dixi.š.in v.prin.ar.fallentia.j.ij.iij.iiij. & pluribus sequētibus.Et vide etiam quę tetigi.š.in d.v. prin. ar.in ix.& vltima opin.in fin. & hæc coniunge ad declarationem eorū,quæ ibi tetigi.& ex his habes expeditum decimum principalem articulum.

150 ¶†Circa xj.princ.ar.qua lingua, seu quo idiomate sit concipiendus libellus:Pone enim,quòd literatus conuenit idiotam libello latinè concepto: dicit idiota, non intelligo te, loquere vulgariter: vel italicus idiota coram iudice italico porrigit libellum italica lingua conceptum contra germanum:dicit germanus,porrige libellum in idiomate meo: quia te non intelli-

a ¶Oblatio libelli fieri pōt die feriata.vide quæ dixit Alex.post Bart.in l.j.§.nūciatio.ff.de op.no.nūc.& in l. ne quicq;.§.de plano.ff.de of.ꝓcon. & leg.Bar.& Bal. in rub.de in ius vo. Doc.in c.fi.de iudi.Fed.de Senis in cōsi.cxxxix.& bene vr̄ distinguere Io.an.in addi.Spe. in ti.de lib.obla.in §.nunc restat.ver. xxv.&vide Alex. in l.j.de fer. & Fel. in c.significauerūt. de iudi.

b ¶Quando offeratur libellus cum citatione, vide per Alexan.&Imo.in rub.C.de eden.

c ¶Qualiscūque petitio coram arbitratore in scriptis data, sufficit. adde Soci.in consi.xvij. col.ij.ver.hoc ergo præsupposito. & an arbiter possit laudare secum schedulam sibi datam à partibus, vide Soci.in consil. xxvij.col.pe.& fi.

go, vtrum debeat loqui ad voluntatem conuenti: & videtur dicendum, quòd sic: quia clarè debet tradi, vt dixi .s. in rubrica, in primo princi. ar. in diffinitione, & dicam in c. sequenti in xij. ar. facit quod no. in authen. de non alie. §. alienationes. Iac. de bel. & Pe. dicunt, quòd debet edi secundùm cōsuetudinem fori. ar. ff. de testi. l. iij. in fi. & si reus non intelligit latinum, vel
a idioma actoris, conducat aduocatum vel interpretem: [a] ar. ff. de institoria in l. sed & si pupillus. §. proscribere. maximè cùm debeat loqui iudi. ar. l. j. C. de condi. ob causam. secundùm Cy. in d. authen. offeratur. in v. quæst. Idem dicit Ioan. Andr. in addi. Specu. eo. tit. §. iam nunc in princ. vbi dicit, quòd scribetur secundùm consuetudinem illius fori. facit quod no. Specu. eo. ti. §. fi. in prin. vbi dicit, ꝙ actoris aduocatus debet esse cautus, vt componat libellum secundùm mores illorum inter quos viuit, iuxta illud, cùm fueris Romæ romano viuito more: cùm fueris alibi, viuito sicut ibi. facit. viij. di. c. quæ contra. xij. d. c. illa. xv. d. c. quisquis. cum si. & ex his, Deo duce, est solenniter expedita hæc decretalis, non ab ignaro Episcopo, sed à gnaro Episcopo.

SVMMARIVM.

1 ☞ Conueniri possunt plures eodem libello.
2 Trahi dicitur quis in iudicium per solam citationem.
3 Citatio debet prius fieri, quàm libellus offerri.
4 Libellus est necessariò offerendus in iudicio.
5 Libellus offerendus est parti.
6 Libellus incertus procedit, parte eius declarationem non petente.
7 Res in libello petita, clarè exprimi debet.
8 Reus, quando rei petitæ declarationem possit petere.
9 Declaratio libelli obscuri, à iudice debet postulari.
10 Attentata post appellationem legitimè interpositam, reuocari debent.
11 Dictio &c. abbreuiatè scripta, quid importet.
12 Libellans in genere, quid debeat attendere.
13 Persona iudicis, an & qualiter in libello exprimenda.
14 Persona actoris, an & qualiter sit in libello inserenda.
15 Persona conuenti, an & qualiter debeat in libello exprimi.
16 Res petita, an & qualiter sit in libello exprimenda.
17 Libellus, qualiter in iudicio, seu actione vniuersali sit formandus.
18 Libellus, qualiter formari debeat in iudicio generali.
19 Libellus, qualiter in iudicio speciali sit formandus.
20 Libellus, qualiter in iudicio singulari, particulari, vel indiuiduali debeat formari.
21 Sententia lata in principali, facit ius in accessorijs.
22 Libellus admittitur respectu æstimationis fructuum incertus.
23 Libellus incertus respectu quoruncunque redituum admittitur.
24 Libellus incertus in petitione expensarum admittitur.
25 Libellus admittitur in quo petitur aliqd cū clausula, & pl⁹ &c.
26 Libellus incertus admittitur, quando rescriptum potest dari incertum.
27 Libellus incertus, quando admittatur. & nu. seq.
31 Libellus incertus, an possit admitti etiam parte opponente.
32 Iudex, an possit cogere actorem ad declarandum libellum incertum, parte non opponente de incertitudine.
33 Reus, qualiter de libelli incertitudine possit opponere.
34 Narratio, an & qualis sit in libello necessaria.
35 Expresio qualitatis, an & qualis in libello requiratur.
36 Libellus, an debeat exprimere locum & tempus: & qualiter declaratur, nu. seq.
42 Circunstantiæ quæ sint in libello exprimendæ.
43 Actio, an sit exprimenda in libello.
44 Actus seu contractus, actio & obligatio, in quo differant.
45 Obligatio, qualiter introducta fuerit.
46 Causa quid sit, & quotuplex, & an sit in libello exprimenda. & nu. sequentibus.
49 Causa remota, quare in reali non necessariò exprimatur, sicut in personali.
50 Causæ expresio, quare requiratur in libello.
51 Causa vna vel plures, an sint in libello exprimendæ.
52 Causa quæ in libello sit exprimenda, & qualiter.
53 Libellus non admittitur, expressè non concludens.
54 Libellus vt concludat, qualis esse debeat. & nu. seq.
59 Reus quid agere debeat, si causa non sit expressa: vel expressa est, sed non legitima.
60 Ius canonicum præfertur iuri ciuili.
61 Actio, an debeat exprimi in libello.
62 Actio quæ censeatur intētata, vbi plures competunt actiones.
63 Actor non cogitur declarare ad petitionem rei.
64 Conclusio, an sit necessaria in libello.
65 Conclusio, qualis poni debeat in libello.
66 Conclusio, qualiter & quibus verbis fieri debeat in libello.
67 Conclusione non concordante cum narratione vel actione, an valeat libellus.
68 Ordo, an sit necessarius in libello.
69 Scriptura, an ad validitatem libelli sit necessaria.
70 Clausulæ aliquæ, an sint in libello adijciendæ.
71 Libellus debet esse clarus & certus.
72 Libellus non debet esse generalis.
73 Libellus non debet continere verba duplicia, seu aliàs prægnantia.
74 Libellus non debet esse alternatiuus.
75 Libellus non debet esse conditionalis.
76 Libellus non debet esse sibi contrarius.
77 Rescriptum habetur loco libelli.
78 Iudicia vniuersalia quæ dicantur, & sub qua forma in eis libelli concipiantur.
79 Libellus qualiter concipi debeat in iudicijs vniuersalibus.
80 Iudicia generalia quæ sint, & qualiter in ipsis formetur.
81 Petitio iuris episcopalis, an dicatur iudicium generale vel vniuersale.
82 Iudicia singularia seu specialia, quæ sint.
83 Iudicia communia, quæ sint & quot.
84 Formæ libellorum in singulis actionibus, quæ sint.
85 Clausula, & petit expensas. in libello apposita, qualiter intelligatur.
86 Clausula, & petit omni meliori modo &c. quid operetur, seu quos habeat effectus. & nu. seq.
93 Clausula, proponens ad prædicta, & singula iura sibi competentia &c. ad quid valeat.
94 Clausula, non astringens se &c. quid operetur.
95 Clausula, saluo iure addendi &c. quid importet.
96 Actor ante omnia libellum in scripturam redigere debet.
97 Actor causam suam considerare debet, & quare.
98 Actor quæ debeat facere. & nu. sequentibus.
106 Iudex quid agere debeat oblato sibi libello. & numeris sequētibus.
109 Notarius quid facere debeat oblato libello.
110 Reus quid facere debeat, oblato sibi libello. & nu. seq.
114 Libellus, an sit reo petenti edendus.
115 Libellus, cui & qualiter sit edendus. & nu. seq.
117 Libellus, cuius expensis sit edendus.
118 Reus, qualiter opponere debeat de ineptitudine libelli.
119 Exceptio ineptitudinis libelli, vsq; ad qđ tēp⁹ possit opponi.
120 Libellus, ex quibus reddatur ineptus.
121 Emendare quid sit, & quot modis capiatur.
122 Emendatio in quo differat à libelli mutatione.
123 Actor, an & quo ad quid, & vsque ad quod tempus libellum emendare possit.
124 Desiderium apud acta publicatum, non corrigitur, limitatur nu. sequenti.
132 Emendatio libelli, an admittatur post litis contestationem. & nu. sequen.
141 Emendatio, an possit fieri in causa appellationis.
142 Emendatio, qualiter fieri debeat.
143 Libelli mutatio, quid sit.
144 Mutatio libelli, in quo differat ab emendatione.
145 Actor, an & quo ad quid, & vsque ad quod tempus libellum mutare possit.
146 Effectus emendationis & mutationis libelli, quot sint, & qui. & nu. seq.

¶Interpretem &c. adde quæ in simili ponunt Doct. in l. j. §. fina. ff. de verb. signifi.

Ignificantibus. Cùm agitur reali, non sufficit rem generaliter petere: sed debet ita specificare, vt euitetur obscuritas & equiuocatio. hoc d. diuiditur: quia primò ponitur appellantis narratio. secundò appellantis commissio. secūda ibi, quod circa. & idem tex. formaliter habetur. j. de appel. c. significantibus. & in tex. ibi, ipsos. dic. s. fratres conuentos. & ibi & V. dic. s. agentem & impetrantem. vt sequitur, & ibi, super quadam die. & sic erat in libello: & fortè ponebatur bene nomen villæ. de quo latius. j. in v. ibi, denegarent die. & male: ibi, prouocarent die. & bene. & in fi. ibi &c. dic, hoc est in negotio. procedatis iuxta continentiam priorum literarum.
1 ¶†Primò not. ibi, inter ipsos. ꝙ plures possunt eodem libello conueniri. quod intellige secundùm ea quæ dixi in c. præce. in ix. prin. ar. in iiij. membro.
2 ¶†Secundò no. ibi, tracti fuissent. ꝙ quis dicitur trahi ad iudicium per solam citationem ante libelli oblatiònem, & litis contestationem. ad idē c. nonnulli. in prin. & c. dilectus filius I. s. de rescrip. quod facit ad statuta imponentia pœnam trahenti aliquem

quem ad iudicem.de quo in c.si diligenti.§. titu. proximo & per Bart.in l.amplius nō peti.ff.rem ratam haberi. & vide per domi.Domi.in c.fina.§.j.de offic.delega. lib. vj. in prima oppositione.

3 ¶†Tertiò no.ibi,oblato eius libello. iunctis illis verbis, tracti fuissent.argumētum,ꝙ quis prius est citandus ,quàm libellus offerendus.de quo latius.j.ar.xiiij.

4 ¶†Quartò no.ex eisdem verbis,ꝙ libellus est necessariò in iudicio offerendus.de quo latè dixi in c.præced.in v.princip.ar. Et aduerte:quia propter verba,hæc decretalis facit ad titulum nostrum.pro reliquis verò,potius facit ad titulum de appellationibus. vbi ponitur ad contextum : & ideò, cùm deseruiat vtriq; titulo,non dicitur superflua : & sic non est, quod supra dicitur in procе.resecatis superfluis.debent enim decretales & leges sub congruis titulis situari,vt in procemio sexti. in verbo,titulis.& ibi glo.& in prima constitutione.C.in §.quibus. & in l.Imperatores.ff.de in diem adiect. cum simi. Et ratio in promptu,quoniam rubricæ seu tituli sunt directiui: vt materiæ facilius reperiantur.neq; enim pro libelli materia recurrendum est ad titulum de appella.Sed ad hunc titulum : nec contra,sicut non vadimus ad piscandum in siluis,nec ad apros aut ceruos capiendos rethia in mare extendimus.quo fit, vt maximè vituperandi sint,qui materias à titulis extraneas latius per tractant. quod vt plurimùm doctores nostri vel vt noua aliqua dicere videantur, vel debitum nō considerantes modum ferè scientiam nostram destruxerunt:plerunq; tractantes non tractanda, & omittentes non omittenda. quamuis enim hæc decretalis potius tractet de effectu iustæ appellationis interpositæ ab interlocutoria,quàm de libello:tamen materia appellationis,non hic,sed sub titulo de appella.est tractanda : & illa materia appellationis,quantum necessaria est ad materiam nostram libelli est attingenda , & rursus licet iste text. formaliter ponatur sub titulo de appel.non ibi,sed hic,libelli materia est tractanda. singula enim suis locis[a] sunt disponenda (vt inquit Phylosophus secundo œconomicæ) & probatur in d.l. Imperatores.& in alijs iuribus.s.allegatis cum simi. Quamuis conueniens sit alias materias quandoq; per argumenta ad intellectum alterius materiæ pro necessitate deducere : sed talia tanquam ab exploratore sunt attingenda : & non tanquam à transfuga sunt tractanda. Et hæc not. diligenter tu scholaris, qui vis repertorium facere : quoniam non est inconueniens eundem casum,seu eandem quæstionem sub duabus , vel tribus,aut pluribus rubricis collocare: secundùm quòd illas materias attingit,vt est videre exemplum in text. nostro, & in l. ea est natura cauillationis.ff.de verb.sign.& de regu.iur. vnde dicit Phylosophus in libro Prædicamento.quòd si contingat quòd aliquid prædicetur de prædicamento qualitatis & relationis,non est inconueniens, si vtroq; prædicamento enumeretur,seu collocetur : sed extraneas materias quandoq; argumentatiuè inductas,sub titulis incongruis plenius tractare nimis est reprehensibile:nec minus est vituperabile in loco congruo doctrinam mancham seu defectiuam tradere : quando quidem,vituperabilior est defectus quàm abundantia: plenissimæ igitur & completæ materiæ suis in locis sunt tractandæ, nec pluries repetendæ;sed alijs in locis per remissionem attingendæ.quem morem potissimum ab Aristotele omnium ordinatissimo seruatum legimus.Sed in eodem titulo superfluitas redargueretur,si eadem decretalis vel lex poneretur:nisi altera aliquis plus adderet, vel limitatiuè, vel declaratiuè,secundùm docto.hic.

5 ¶†Quintò nota,ex eisdem verbis libellum esse offerendum parti.de quo latius.j.arti.xiiij.& seq.

6 ¶Sextò nota ibi,ipsi cum plures terras.argumen. quod libellus incertus procedit,nisi pars petat illius declarationē, de quo j.arti.xij.q.v.

7 ¶†Septimò not.ꝙ res quæ petitur in libello,debet clarè exprimi & specificari:vt euitetur obscuritas & æquiuocatio , & si non declaretur,non tenetur respondere. de quo.j.in d.articu. duodecimo.

8 ¶†Octauò not.ꝙ reus ita demū potest petere declarationem rei petitæ,si non est conuenienter specificata:si modo tales plures res possideāt:aliàs secus.de quo dicam in dicto art.xij.

9 ¶†Nonò no.ibi,à iudicibus postularunt , ꝙ declaratio libelli obscuri videtur postulanda à iudice.de quo latius dicam.j. in xij.prin.arti.q.v.

¶Decimò no.ꝙ si iudex negligit impartiri officium sum , vt fiat declaratio libelli obscuri, licitè appellatur. dicam in d. v.q.

¶Vndecimò no.ꝙ vbi petitio à iure fulcitur,appellatio iustificatur si non admittitur.de quo in c.bonæ.j.de appella.

10 ¶†Duodecimò not. ꝙ post appellationem ab interlocutoria expressa vel tacita legitimè interpositam,attentata debent reuocari.de quo in c.non solùm.de appel. lib.vj.

11 ¶†Vltimò no.ex fine ibi &c.iunctis his,quæ dixi super text. in verbo &c. ꝙ dictio &c. scripta abbreuiatè, continet illud quod est de substantia subiectæ materiæ. vide quod dixi in c. pe.j.de accu.in finali notabili. dicam fortè latius in c.ex parte S.s.de rescrip.

¶Glo.hic plura facit.primò ponit practicam libellandi in iudicijs secularibus,in quibus primò tractat de realibus: & alias interserit quæstiones & contraria soluit deinde tractat de actionibus personalibus,in ver.si autem agatur.

¶Secunda gl.principaliter ponit practicam libellandi in iudicijs vniuersalibus ibi,in vniuersalibus.

¶Tertiò tractat de iudicijs generalibus ibi,in generalibus.

¶Quartò tractat,vtrū libellus possit corrigi,mutari,seu emēdari,vel aliquid de nouo accumulari,in ver.item no.

¶Quintò tractat , an propter mutationem vel accumulationem sint dandæ nouæ induciæ ibi,& si mutauerit.

¶Postremò in ver.præterea illud scias. reuertitur ad materiā quartæ partis.In ea glo.ibi, & tunc est exprimenda res, quæ petitur dic de hoc vt dicam.j.in v.q.prin.In ea gl. ibi, causam tamen exprimere non tenetur.dic de hoc vt dicam latius.j.eo. q.x.In ea gl.ibi,arg.contra.ff.de rei ven.dic de hoc vt dicam.j. in v.q.In ea gl.ibi,si autem personali.dic vt dicam in x.quęst. In ea gl.ibi in vniuersalibus.dic vt dicam in v.q.in primo mēbro & q.xvij.In ea.glo.ibi, cum pertinentijs. dic vt dicam in q.xvij.In ea.glo.ibi,in generalibus. dic vt dicam in v.q. in ij. membro.& quæstio.xix.In ea.glo.ibi,item. not. quòd libellus.dic de hoc vt latius dicam in capitu.sequenti.argu.xxv. & xxvj.In ea.gloss.ibi,& si mutauerit. dic de hoc vt dicam in c. sequenti arg.xxvij.In ea.gloss.ibi.authen.qui semel.dic vt dicam in c.sequenti.ar.xxxj.In fin.gloss.dic, hæc gloss. attingit plures arti.de quibus tractandùm est hic & in c. sequenti, secundùm ea quæ diximus in rubrica.Et sequendo ordinem ibi positum:quia in cap.præcedēti expediuimus vndecim articulos principales,superest vt descendamus ad xij.principa. artic. qualiter,seu sub qua forma sit concipiendus libellus , & quæ sint de ipsius substantia.

¶Circa quem arti. licet ordinario visa fuerit mihi satis difficilis:& ipsius difficultas & intricatio in varios traxerit modos: tū pro plena & clariori doctrina,prosequar duo membra prin.

¶Primum erit de causis ciuilibus.

¶Secundum,de causis criminalibus.

¶Quò ad primum,prosequar infrascriptas quęstiones.

¶Prima,qualiter debet esse clarus & certus.

¶Secunda,ꝙ non generalis.

¶Tertia,non per verba duplicia.

¶Quarta,non alternatiuis.fallit in.vij.casibus.

¶Quinta regula,ꝙ non debet esse conditionalis.fallit in quatuor casibus.

¶Sexta,ꝙ non debet esse contrarius.

¶Septima,ꝙ rescriptum habetur loco libelli.

¶Primò,quid cōsiderare debeat in genere volens libellum cōcipere:& an scriptura sit de substantia libelli.

¶Secundò,an sit exprimenda persona iudicis, & qualiter:& an error vitiet.

¶Tertiò,an exprimenda sit persona agentis,& qualiter,& qd si erretur.

¶Quartò,an sit exprimenda persona conuenti,& qualiter,& de ipsius errore.

¶Quintò, vtrum sit exprimenda res, seu id quod petitur :& qualiter circa hoc versari debeat libellus , prosequendo quinq; membra:& interserendo aliquas quæstiones.

¶Sextò,de narratione facti.

¶Septimò,an qualitas sit exprimēda in libello:& quæ,& qualiter.

¶Octauò,an locus & tempus.

¶Nonò.an aliæ circunstantiæ sunt exprimendæ,& quæ.

¶Decimò,an causa sit exprimenda,& qualiter.

¶Vndecimò,vtrum actio sit exprimenda.

¶Duodecimò,vtrū cōclusio sit necessaria:& qualiter faciēda.

¶Decimotertiò,vtrum odio sit necessarius,& qualis.

¶Decimoquartò ,vtrum scriptura, subscriptio,vel inscriptio sit necessaria.

¶Decimoquintò,vtrū aliquæ clausulæ sunt adijciēdæ:& quæ.

¶Sextodecimò , subijciam quasdam regulas & instructiones ad materiam articuli nostri.

¶Decimoseptimò,prosequar sub breuibus, quæ sint iudicia vniuersalia:& in ipsis ponam extensam formam libelli. folio cccxvij.

a ¶Faceret bonus tex.in §.ius autem ciuile.ver.q̄ singula qualia sint, suis locis ꝓponemus. institu.de iure natu.& an sit superfluitas ponere vnum capitulū ī diuersis rubricis, & qualiter seruet iuris cōditor à superfluitate vide Fel.in procе. §.circa finem.

¶ Decimooctauò, eodē mō proſequar de iudicĳs generalibꝰ.

¶ Decimononò, ſub ſimili forma tractabo de iudicĳs, ſeu actionibus ſingularibus.

¶ Vigeſimò, ſubĳciam de communibus.

¶ Vigeſimoprimò, ſaltem per remiſsionem dicam de varĳs libellis, in varĳs ac diuerſis actionibus.

¶ Vigeſimoſecundò, quid ſi ſit caſus in quo nō eſt neceſſarius libellus: & ſit datus, ſed nō in debita forma: an actus teneat.

12 ¶ † Primò igitur quæro, quid cōſiderare debeat libellans in genere. Sol. dic, ꝙ cū in libello conſiſtat quaſi tota vis cauſæ eò, a ꝙ ſuper ipſo lis eſt conteſtata, & ipſi cōformis[a] debet ferri ſententia, vt in c. licet hely. ĵ. de ſimo. & in l. vt fundi. ff. communi diui. debet ille qui vult agere & libellare, maturè conſiderare: & maturè alterius conſilio vtendo ſi non eſt valde peritus, libellum concipere: ne ratione ineptitudinis reus abſoluatur, ſecundùm quod dicam in c. ſeq. articu. xxvĳ. Vel proceſſus & ſentētia annulletur, ſecūdùm ea quæ dicam in c. ſeq. art. xxxĳ. Nā vt inquit Spe. eo. ti. §. fi. in prin. ſi non eſt multùm peritus non debet de ſe confidere, nec erubeſcere alios conſulere. C. de poſtulan. l. prouidendum. ſ. de conſti. c. ne innitaris. xxĳ. di. c. de conſtantinopolitano, cum ſi. Vlterius enim eſt in occulto deliberare, ꝗ̄ in publico ſuccumbere. facit C. de iure delibe. in l. fi. primo reſponſo. Et ad prædicta etiā vide notabilia verba Spe. in tit. de aduoca. §. non tractemus. verſi. habito. Nec debet eſſe ſubditus ad agendū & libellum porrigendū: quia ſicut lenta virtus & cunctatrix ante, quàm incipiat, indicat quid decorū, quid dehoneſtum ſit: ita iniquitas omnia præcipitat. de pœn. di. iĳ. inter hoc. ĵ. de voto. c. magnę. Et quia melius eſt ante tempus occurrere, quàm poſt vulneratā cauſam remedium querere, vt in l. fi. C. in quibus cauſis in integrū reſtitutio non eſt neceſſaria. Nā ex quo aduerſariū conuenerit, oportet eū litē proſequi, vt dicit hic glo. per auẗ. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. & ĵ. in c. ſeq. arti. xxxj. Et in primis animaduertat, vt iuſtitiam foueat, & veritatem ſequatur: aliàs non moueatur ad agendū. Nec confidat aliquo modo de ſubtilitate, aut peritia aduocati: aut ipſius potentia, aut iudicis amicitia. ¶ Quoniā lōgè melius eſt abſtinere, ac etiam ſalubrius ſuccūbere, ꝗ̄ eo modo iniuſtam ſententiam reportare. facit regula, non remittitur peccatum. & regula, locupletari. de reg. iu. lib. vj. Et etiam propter notoriam iniuſtitiam reĳcitur libellus, vt ĵ. artic. xvj. Ad ipſum autem libellum ritè concipiendum, conſiderari debent ĵ. dicenda. A. B. Et an ſcriptura ſit de ſubſtātia libelli: dic ꝙ ſic in iudicĳs ordinarĳs, per tex. in auẗ. offeratur. C. de lite. conte. canonizata. iĳ. q. iĳ. & in corpo. vnde ſumitur illa auẗ. & probatur. c. præce. & ĳ. q. j. c. legum. & l. libellorū. ff. de accu. canonizata. ĳ. q. viĳ. & probatur ibi. c. perſcripta. §. ſed Caliſtus. & per gl. c. j. de cenſi. lib. vj. ver. xxvj. Quinimò etiā in cauſis in quibus proceditur ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu & figura iub dicĳ, exigitur ſcriptura[b] reſpectu petitionis cle. ſæpe. de verbo. ſig. etiā ſi fiat per modū cuiuſdā poſtę. vt dixi. ſ. c. j. arti. v. fa. j. & ĳ. & ratio eſt, ſecundū gl. in verſi. clarior. d. cle. ſępe. memoria hominum eſt labilis. xxiĳ. diſt. c. præterea. C. de teſta. l. hac conſultiſsima. l. at cùm humana. propter quod non ſatisfaciens petitis, poſſet impedire & ocultare veritatem. Itē quia ex quo petitio eſt in ſcriptis redacta apud acta, exprimi poterit in ſententia, vt eſt mens, & ſecūdū gl. Quare cū per verba prædicta non intelliganẗ prohibita, ea quę cōcernūt veritatis indaginē: vt d. cle. ſæpe. dixi. c. fi. de or. cog. ar. xxxvĳ. q. iĳ. tenet Ioan. de Imol. ſuper dicta gl. ſuper ver. clarior. & ver. iĳ. q. col. xxix. vbi dicit poſt Ioan. de lig. quod licet ſecus ſit, quòd verba petat, tamen neceſſe eſt quod in actis redigatur in exordio litis. Ma.

13 ¶ † Secundò quęro, an ſit exprimenda perſona iudicis, & qualiter. Solutio. dic ꝙ ſic, ſecundū Hoſt. Io. An. & doc. hic, facit. c. ſi contra. de offi. dele. lib. vj. & l. j. ff. de eden. Eſt enim nomē iudicis inferendum: vt in l. libellorū. C. de accu. canonizata. ĳ. q. vj. & taliter eſt exprimendus iudex, vt ſit certus: ita vt ſciatur, an ſit competens vel non. ar. l. pe. ff. de iud. Et ſi eſſet certus, error nominis non noceret: vt d. l. pe. ſecus ſi erraretur in iuriſditione: vt quia diceret eum delegatum, cùm eſſet ordinarius, vel econtrà. facit. l. ſi per errorem. ff. de iuriſ. om. iudi. ad quæ vide quæ latè dixi in c. ſignificaſti. ſ. de foro compe. in vj. prin. arti. q. ĳ. & ſi ſunt plures, ſingulorum nomina ſunt exprimenda: & ſimiliter ſi eſt poteſtas, & eius vicarius, vel aſſeſſor, qui ſolitus ſit cum eo ſententiare, vel de cauſa cognoſcere; debet vtrunꝗ exprimere. Sub quibus autem adiectionibꝰ debeat hoc agere, vide quod dixi. ſ. in v. membro prin. Et hoc procedit indifferenter in omnibus iudicĳs, tam vniuerſalibus, quàm generalibus, ſingularibus, & communibus.

14 ¶ † Tertiò quæro, vtrum ſit exprimenda perſona actoris, & qualiter. Sol. dic ꝙ ſic, ſecundū gl. & docto. in c. præce. & probatur in c. querelam. ſ. de elect. & in cap. forus. §. in omni. ĵ. de ver. ſigni. & ff. de procu. in l. ſi procuratorem. ff. de iudi. in l. in his tribus. tenet Spe. eo. titu. §. quid ſi libellus. in prin. §. iuxta. in prin. Innoc. in c. ĳ. ĵ. de ordi. cogni. per tex. iiĳ. q. iiĳ. c. j. & dec bet exprimi[c] nomen proprium, cognomen, vel agnomen, ita vt ſit certus, qui agit. ſufficeret tamen qualitercunꝗ demonſtraret, vel per nomen elegans, vt de Galloppreſſo, libello Azonis. dicit gl. vt l. hac conſultiſsima. C. qui teſtamenta facere poſſunt. Et aduerte: quia ſi actione loqueretur imperſonaliter, vt quia dicit, domine iudex petitur à vobis talis res, & non dicit ego peto talem rem: ꝙ propter hoc non vitiatur libellus ſi apparet quis eſt iſte, qui loquitur imperſonaliter. hoc ſingulariter tenet Bald. in repeti. l. edita. quam fecit Paduæ. C. de eden. Mouetur: quia actor habet inſtar ſtipulatoris: ſed imperſonalitas ex parte ſtipulatoris non vitiat ſtipulationem. C. de conſti. pecu. in l. ſi quando. per Cy. quod dictum eſt ſatis ſingulare. facit, quia ex quo eſt certus ille, qui porrigit libellum, intelligitur de ſeipſo loqui. vt l. ſicut. & l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. & in l. ſi ita ſtipulatꝰ. §. Chryſogonꝰ. ff. de ver. ob. Et aduerte etiā quia debet exprimere, an proprio vel alieno nomine agat ſecundùm ea quæ latius dixi in c. præce. in vĳ. prin. ar. Et ſi ſunt plures actores, omnium nomina exprimenda ſunt: & omnes certificandi. & hoc procedit tā in iudicĳs vniuerſalibus, quàm generalibus, & ſingularibus.

15 ¶ † Quartò quæro, vtrum ſit exprimendum nomen conuenti, & qualiter. Solu. dic quòd ſic, ſecundùm gloſſ. & docto. in capitu. præce. facit. iiĳ. quæſt. iiĳ. capitu. nullus. & ff. de iudi. in l. his tribus. ff. de eden. l. j. C. de eden. in l. fina. & ĵ. de ordi. cog. c. ĳ. in principio. & ibi per Innocen. ſ. de elect. c. querelam. Nō ergo ſufficit dicere, conqueror de quodam ſcholari, qui tenetur mihi ad decretales. Vel de fideiuſſoribus, qui interceſſerunt apud me pro B. ita vt ſit incertus ille, de quo actor conqueritur: niſi fortè digito oſtendatur: vel aliter. ſic exprimatur, vt conſtet de perſona: nam hoc videtur ſufficere. ar. l. certum. ff. ſi cert. pet. & ff. de liberis & poſthu. in l. j. & l. nominatim. tenet Specu. eod. titu. §. qui libellus. in prin. fac. quod ĵ. in d v. quæſt. Nec error nominis vitiat, vbi conſtat de corpore[d]. ſecus ſi non conſtat, vt l. idem Pomponius. §. fina. & ibi gloſſ. ff. de rei vend. Et hoc procedit, ſi reus eſt certus: ſiue ſit vnus, ſiue plures, vt dixi in capitu. præced. in viĳ. ar. in iiĳ. membro. Et ſi agitur contra vniuerſitatem, exprimenda eſt ipſa vniuerſitas, non autem ſingulorum nomina, vt notāt domini de Rota, deciſione. clxxxvj. dixi in dicto quarto membro. A. B. Et probatur in c. ĳ. de ordi. cog. ſecundùm vnum intellectum, de quo ibi per Innocen. & domi. m. in ĳ. oppo. poſt gloſſ. Item ſatis eſt, quòd fiat expreſsio, ſecundum per nomina appellatiua, ſi ignorātur nomina propria conuentorū, ſecundū aliū intellectū do. mei. in c. pe. facit. l. ſi inter. in fin. ff. de rei vend. & quod not. Innoc. in c. certificari. ĵ. de ſepul. & l. conſequens. §. ſi quis nominum. ff. de hæredi. inſti. & per ea quæ dicam. ĵ. eod. articu. quæſt. xvj. in prima regula. Limita tamen prædicta ſecundùm ea quæ dixi. ĵ. e. ar. v. in iiĳ. membro. ver. debet gloſſ. res quæ petitur. Ma. Et ſi reus ſuo vel alieno nomine conueniatur, hoc eſt exprimendum, vt dixi in d. viĳ. articu. Et hoc procedat, quando reus poſſet certificari: ſecus ſi reus eſſet incertus vt cùm appellatur ab inquiſitione, vel cùm petitio non dirigitur contra aliquam certam perſonam: vel ſi nihil petitur à parte: ſed à iudice, vt puta, quòd pronunciet proceſſum nullum, vt in capitu. in noſtra. ſ. de procu. ſecūdùm vnum intellectum Innocen. de quo tamen dicendùm, vt ibi per Innocen. d. Ant. & Ioan. de Imol. dicit tamen Bald. in d. repe. l. edita. quam fecit Paduæ, quòd iudex tunc tenet locum partis. ar. l. ita demū. C. de procu. & in l. pe. ff. iudi. ſol. Et idem dicendum, ſi libellus cōcluderet contra omnes: puta, ſi concluditur contra omnes, qui ſua putauerint intereſſe: vel omnes conſanguineos, agnatos, vel cognatos, vel omnes, qui voluerunt contradicere, aut ſe opponere, per not. in auẗ. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hæreditate abſtineat, & hæc procedunt in omnibus iudicĳs vniuerſalibus, generalibus, & ſingularibus.

16 ¶ † Quintò quæro, vtrum ſit exprimenda res, ſeu illud quod petitur, & qualiter. Sol. dic ꝙ eſt exprimenda & ſpecificanda, ſecundū gl. & doc. in c. prę. & gl. noſtrā hic in prin. & ꝓbaẗ in l. rē. §. fi. ff. de rei vē. Et etiā exprimenda eſt quātitas, ſi quātitas petiẗ. ar. prędictorū & in l. j. §. ſi quis argētū. ff. depoſiti. Et debet ita declarari id quod petiẗ, vt nō ſit obſcuritas vel ęquiuocatio. & idē tenet gl. in l. j. ff. de eden. vnde dicit Bal. in d. repe. l. edita. C. de edē. in ver. circa quartum. ꝙ ſi nō poteſt intelligi res, id eſt datio, vel factum alicuius rei certæ vel incertę: libelc lus[c] eſt nullus: quia deficit ſubiectū ipſiꝰ libelli, ſup quo fundatur intētio partiū. vnde ſicut nulla oratio eſt ſignificatiua, niſi habeat

a ¶ Libello conformis debet eſſe ſententia. adde. l. fi. C. de teſta. ma. & limita hanc regu. latè, vt per Iaſo. & doct. ſcribentes in l. vitium. in fi. vbi gl. ff. ſi cer. petatur.

b ¶ An ſcriptura in cauſis de plano explicandis in libello requiratur, vide repeten. in cle. ſæpe. in prin. de ver. ſig.

c ¶ Nomen & agnomen iudicis in libello exprimitur: ſicut in ſimili dicit text. in l. j. & ĳ. ff. de li. & poſthu. vbi latè Moder.

d ¶ Vbi conſtat de corpore, error in nomine vitiat. vide de hoc in l. ſi quis in fundi vocabulo, in princi. vbi Iaſ. & alĳ ff. de lega. j.

e ¶ Libellus in quo non apparet, quid & ꝗ̄tum petatur, eſt ipſo iure nullus: etiā parte non petente, ſecundùm And. Bart. hic vbi etiam videtur reſpondere ad text. in l. fi. C. de anna. exce. vbi videtur neceſſariū, vt pars excipiat. vide hic per eum in addi. & de obſcuritate libelli, vide Deciū in c. dilec. in fin. de iudi.

habeat subiectum & prædicatum:ita iste libellus nihil signifi-
cat.& quod nō intelligitur,nihil est.ff.de iure fisci in l.ita fidei.
ff.de verbo.obliga.in l.quicquid.sufficit tamen qualitercunq;
declaretur id quod petitur,siue per se,siue per alias circunstan-
tias,vt latè apparebit ex infra dicendis:& si res petitur, debet
exprimi,an petatur tota vel pars: vt dicit hic gloss.quia aliàs
reus non posset deliberare: vt hic dicitur.& est text.in dicta l.
si in rem.la j.ff.de rei vendi.tenet Spec.eod.tit.§.iuxta.ver.non
valet.per illam l.allegat etiam xxx.q.v.c.incerta.sub illo.§.cõ
tra.& j.de spon.c.de muliere.ff.de actio.emp.l.Titius.§.fi.ff.de
contrahen.emp.in l.quod sæpe.§.fi.& c.cum seruo.§.fi.& ff.de
iure dotium,in l.cum post.§.gener.Et subdit Specu.ꝙ peten-
do rem,simpliciter intelligitur petere totam.quod etiam tenet
glos.in dicta l.si rem.& Ioan.de Imo.hic,& Doc.Petendo ve
rò partem,intelligitur de dimidia.ff.de interrog.actio.in l.si de
fensor.§.qui interrogatur.& ff.de verb.signi.in l.nomen filia-
rum.§.portionis.& in c.ij.§.ij.de decimis.lib.vj.& vide ad hoc
quę latæ dixi in c.extirpandæ.j.de præben.in iiij.not.Arbitror
tamē,ꝙ si reus peteret ꝙ declaretur pro qua parte ageret,quòd
debet actor hoc specificare,per ea quæ j.subijciam.Et aduerte:
quia semper debet declarari id quod petitur: qualitercunque
agatur, siue iudicio vniuersali,siue generali,speciali,singulari,
aut cõmuni.Et satis est,secūdùm subiectam materiam,rem de
qua,seu super qua agitur,claram reddere vniuersalem, vniuer-
saliter,generaliter,& sic de singulis.A.B.Et ita declarari,vt reus
posset deliberare an velit cedere vel contendere:vt dicit glos.
super verb.debebit. in l.si in rem.ff.de rei vendi.incertitudo
enim vitiat libellum,& processum.l.pomponius.la prima.§.fi-
nali.& ibi Bald.& Angel.ff.de rei vendi.Ma.Sed pro clariori
istorum verborum doctrina & examinatione,prosequar infra
scripta membra.

¶Primum,de vniuersali iudicio,qn̄ petitur quid vniuersale.
¶Secundum,de generali.
¶Tertium,de speciali petitione.
¶Quartum de singulari seu indiuiduali.
¶Quintum,de communi.

17 ¶†Circa primum membrum de iudicio seu actione vniuersa-
li,glos.nostra in ver.in vniuersalibus.dicit ꝙ nō est necesse ex-
primere,siue designare singulas res:sed sufficit dicere peto ta-
lem hæreditatem:quia sum hæres.ff.de petitio. hæredita.in l.
iiij.& in l.si quo tempore.& ff.si pars hæredi.petatur in l.j.§.fi.
Item peto ecclesiam cum pertinentijs suis: vt dicit hic glo.per
c.cum ad sedem.j.de restit.spolia.c.licet.de probationibus.c.in
ter dilectos.de dona.& idem in effectu vult glos.in l.prima.ff.
de eden.& Doc.hic idem Spec.in titu.de actio.& petitio. §.se
quitur.in prin.per l.j.ff.de peti.hæredi.& probatur in c.in præ
sentia.j.de probatio.Inno.in c.certificari.de sepul.debet tamen
dicere,an totam vel quotam partem hæreditatis petat: vt l.iiij.
& dicta l.si quo tempore.Et hoc cùm certus est de certa parte.
ff.de rei vend.in l.pater.& ff.si pars hæred.peta.in l.antiqui.&
l.prima.secūdùm Spec.ind.§.& Rof.in libel.rub.xx.& tribus
sequentibus.& Specu.in titu.de iud.§.j.in prin.in quarta par-
te.Et quare prædicta iudicia,& quædam alia dicantur vniuersa
lia,& que sint illa,dicam latius,j.in xvij.q.princ.istius articu.
Et not.ꝙ licet singulæ res non exprimantur:tamen vniuersa-
litas illa exprimitur,& declaratur per suum nomen vniuersale:
vt hæreditas,peculium,grex,& similia,vt latius dicam in dicta
q̄one xviij.Et aduerte:quia sicut non est necesse ꝙ in libello
singulæ species vel res declarentur:ita non est necesse,quòd
declarentur etiam in prosecutione:nec etiam in sententia:vt
dicit hic glo.in ver.& sic potest sententia,& sequuntur omnes
Docto.hic,& Specul.in titu.de actio.& petitio.§.sequitur.ver
sic.quæ est differentia,per l.non possumus.ff.de petitio.hære-
dita.licet secus sit in generalibus iudicijs,vt dicam in sequenti
membro.Et de ratione differentiæ inter iudicium vniuersale,
& generale quò ad prosecutionem,dicam in sequen.membro.
& adde omnino quæ dicam infra,in dicta xvij.q̄one princi-
a pa.Sed aduerte:quia gloss.hic inter iudicia vniuersalia ponit
exemplum,quādo quis petit ecclesiam[a] cum pertinentijs suis.
& idem tenet glo.ij.in capit.cùm ad sedem.de restitutione spo
liatorum,quæ dicit,quòd in iudicijs vniuersalibus, quale est
istud, admittitur libellus generalis.& sequuntur Docto.hic,
& ibi.& Specul.in titu.de actio.& petition.§.sequitur.in prin
cipio.qui etiam allegat capit.cùm venerabilis.j.de exceptio.
quod tamen videtur limitare Baldus in dicta repetitione.l.
edita.in versicu.circa quartum. Si modò pertinentiæ sint
notoriæ:aliàs debent declarari.allegat nota.per Innocentium
in dicto capit ad sedem.quod mihi non placet:quia satis est ꝙ
ecclesia sit specificata,per ea quæ statim dicam,secūdùm Inno.
& Doc.nam si petitur ecclesia,est iudiciū vniuersale,& ideò ve

niunt omnia pertinentia,etiam si nō exprimeretur: sicut cùm
petitur hæreditas,veniunt omnia quæ sunt in hæreditate,facit
etiam quod not.Inno.in c.eam te.s.de rescript.& in c.quia.V.
s.de iudi.secundùm vnum intellectum.& quod no.Inno.in c.
conquerente.s. de offic.ordi.& in c.tanta.j. de exces.Prela.
Et ideò,vt dicit gloss.ij.in d.c.cùm ad sedem.sub tali generali-
tate,non solùm venit id quod erat apud reum conuentum tē-
pore oblati libelli:sed etiam tempore sententiæ: vt ff.de peti.
hære.in l.si quo tempore. Quinimò, etiam si superueniat post
sententiam:sed non est materia nostra,vide per glo.& docto.
maximè do.m.in d.c.cùm ad sedem.A.B.Posset tamen saluari
opin.Bald.inquantum intelligeret pertinentias notorias: hoc
est,quia essent res de sui natura pertinentes,lege, statuto, vel
consuetudine:secus si non essent pertinentes,& natura sua ac-
cessoriæ: & tunc procederet opin. Bald.Ma. Aduerte tamen,
quia dicit ibi Ioan.de Imol. quòd cùm hoc nomen, pertinen-
tiæ.sit nomen collectiuum,continens sub se multa,quæ sunt de
putata pro pertinentijs à iure,statuto,vel consuetudine: vt est
dos sed sunt primitiæ oblationes,iura parochialia,& similia.vt
tradunt ibi Innocen.& Docto.ideò admittitur petitio vniuer
salis,non facta specificatione propter quod videtur,quòd etiā
si principaliter petantur pertinentiæ:vel etiam si petatur eccle-
sia & pertinentiæ,quo casu,etiam principaliter videntur peti-
tæ pertinentiæ: quia dictio,&,coniungit principaliter: & di-
ctio,cum,accessoriè,vt no.Barto.in l.si cui fundus.ff. de fund.
instru.vnde videtur,secundùm Ioan.de Imol. quòd procedat
dicta petitio pertinentiarum, non facta alia specificatione: si-
cut in alijs vniuersalibus,vt dictum est licet Innocen.Ioan.de
lig.& domi. An. videantur aliud sensisse in d.capitu.cùm ad
sedem.& hęc opi.plus mihi placet.Aduerte tamen ad id quod
dixi de dictione,&.& cum.quando dictio,&.aut dictio,cum.
ponitur inter duo:quia illud verum,quando natura est accesso
ria vnius ad alterum:secus si vtrunq; apparet equè principa-
b le[b] per text.& Barto.in l.tabernam.ff.de fun.instru.& l.iij.&
iiij.ff.de pecu.lega.& vide Barto.in l.quodcunq;.ff. de verbo.
oblig.& in l.si cui.el.ij.ff.de leg.j.Nam in his,quę non sunt ac-
cessoria,tantum operatur dictio, cum. quantum dictio, &.se-
cundùm Ia.de Arc.in d.l.iij.& iiij.& vide Ioan.And.in cap.
quia sæpe.de præben.lib.vj.& in regula,nullus pluribus.de re-
gu.iur.lib.vj.voluit etiam Innocen.in d.capitu.cùm ad sedem.
quòd licet iste libellus,petat ecclesiam cum pertinentijs:sit in-
certus: tamen debet admitti: quia istæ pertinentiæ petuntur
hoc casu, tanquam accessoriæ, vt not.in capitu. cùm dilectus.
de ordi.cogni.quasi velit Innocen.quòd in accessorijs libellus
possit esse generalis & incertus.quod est limitandum, vt not.
idem Innocen.in capitu.fina.de exces.præla.& do.m.& mo-
derniores in d.cap.cùm ad sedem. quando res quæ petuntur,
sunt accessoriæ rei,id est,quādo res quæ principaliter petitur,
est talis,quæ de sui natura habet illa accessoria: vt est ecclesia,
vel hospitale,quæ habent dotes suas: & alia iura, vt s. dixi.Et
idem,quando essent accessoria actioni in iudicium deductæ,
vt in interdicto,vnde vi,in quo ipsius natura veniunt omnia
mobilia & immobilia ibi existentia: & omnia damna & inter
esse,vt in l.j.§.& potissimè.ff.de vi & vi arma. Et idem etiam
sentit Innocen.in verbo,pertinentijs.in fin. in d.c.cùm ad se-
dem.dicens,quòd vbi pertinentiæ non accedunt petitioni,vel
rei:hoc est, res quæ petuntur non sunt de sui natura accesso-
riæ & pertinentes,necesse illas exprimere, & ideò dicit Inno.
quòd si quis petat omnia bona alicuius, non est audiendus:
nisi exprimat ea. Et ratio est, quia cùm singularibus actioni-
bus agatur,non posset ferri certa sententia, quæ ferri debet in
singularibus actionibus: secus quando accedit petitioni seu
actioni,& sequitur domi.m.ibi,pro quo dicto ego allego di-
ctum Specu.eod.tit.§.iuxta.versi.quid si peto domum, vbi di
cit,quòd non procedit libellus,peto domum & res ibi existen
tes:sed debet illas exprimere,& enumerare.per l. si in rem.la.j.
ff.de rei vendi.licet quidam dicant succurri agenti iuranti. per
l.j.§.j.ff.depositi.& l.in actione.ff.de fur. Sed Specu. dicit prì-
mum verius,& ita etiam tenet ibi Ioan.And. in addi. dicens,
quòd ista fuit opin.Albert.Galeoti, & mihi placet. posset ta-
men contraria opin.statim allegata saluari,vel ratione qualita-
tis actionis,vt in interdicto,vnde vi,vt statim dixi, vel ratio-
ne incertitudinis causatæ,vel ab aduersario, vel aliquando non
18 ab ipso actore,vt j.dicam.¶†Circa secundū membrum de iu-
c dicio generali[c] quale est tutelæ,negotiorum gestorum pro so-
cio,& similium,de quibus dicā.j.q.xviij.dic ꝙ sufficit generalis
petitio.Nec exigitur expressio aliquarū rerū.C.de iud.in l.li-
cet.secundū glo.hic in ver.in generalibus verò iudicijs,dic er-
go,ꝙ sufficit generaliter dicere,peto ratione administrationis
tutelę,vel negotiorum gestorū &c.Not.glo.magna in l.j.ff.de

a ¶Qn̄ petitur ecclesia, an sit iudiciū vniuersale, vltra no.per Doc.in c.cū ad sedem.j.de resti.spol.vide Alex.cōsi.clxxxiiij.lib.ij.vbi de hoc.

b ¶An & qn̄ copulatiua copulet æq̄ prīcipaliter,& qd de dictione,cū,vide per Bart.in l.j.ff.de condi.& demō.cū concor.vt per Alex.in l.si tui fun.ff.de fun.inst.& de copula,&,vide latius Ias.in l.j.ff.de iusti.& iure.

c ¶Qualiter formari debeat libellus in iudicio generali vltra Barto.in l.j.ij.col.ff.de eden.vide Roma.in consi.ccxj.col.iij.& Alexand. qui limitat dicta Bar.loco s.alleg. in consi.xciij.lib.iiij.

eden.Nam generale eſt illud,in quo verificatur natura generis continens plura capitula:non tamen vniuerſum ius, ſecũdùm Inno.in c.conquerente.de offi.ordi.dicam latius.j.q. xviij. Et hoc tenent hic do.Anto.d.m.Io.de Imo.zab.& communiter doct.volunt tamen,ꝙ licet non ſit neceſſe in tali libello exprimere res:tamẽ in proceſſu oportet fieri expreſsionem ad hoc, vt certè poſsit condemnatio fieri,vt d.l.licet.vnde hæc eſt differentia inter iudicium vniuerſale & generale:quia in vniuerſali,nec in libello,nec in proſecutione , nec in ſententia eſt neceſſarium exprimere res,vt dixi in membro præcedenti:ſed in generali,licet libellus generalis admittatur:tamen lite conteſtata,res debent exprimi,vt d.l.licet.in c.Abbate.de re iudic. lib. vj.& ſecundùm doct.hic.Et ratio differentiæ eſt,ſecundũ Barto.in d.l.j.ff.de eden.quia iudicium vniuerſale,ſecundùm propriam naturam actionis,datur ad declarandum ius actoris, reſpectu illius iuris vniuerſalis : & ideò non eſt neceſſaria alia declaratio:ſed reſtitutio rerum fit per officium iudicis:& ideò neceſſaria eſt ſpecificatio in proceſſu,& ſequitur do. m. Hoſt. tamen hic videtur voluiſſe, ꝙ etiã in iudicio generali ſufficiat libellus generalis,& ſententia generalis,quod videtur etiã placere zab.hic,& ita etiam ſentit Bal.in l.edita.C. de eden. in lectura,in ver.ſed nunquid eſt ita.vbi dicit,ꝙ tenet iſta ſententia,condemno te,vt reddas rationem adminiſtrationis tuę, per c.qualiter el.ij.j.de acc.& C.de dona.in l.ſi quis pro redẽptione.quia miſtum,& iuſtum factum continet.ff.de condi. & demon.in l.cùm ſeruus.& l.qui ſub conditione eo.tit.facit l.j. ff. de inoffi.teſt.ſecundùm Bal. & not. ꝙ videtur admitti talis libellus.peto mihi iuſtitiam fieri de damnis datis in prædijs,animalibus,aut ſimilibus rebus:nec eſt neceſſe ſpecificare omnia, in quibus damnum datum eſt.facit c.ij.in princi.j.de ordi.cogni.de quo tamen dic vt latius dicam.j.q.xj.

a ¶Tu autẽ de differentia harum actionum perſonalium.ſ.realis, & in rem ſcriptæ , vide latius per docto. præſertim Iaſ. in c. j.Inſtit.de act. circa princip. & per totum.

b ¶An autem in dubio præſumat̃ pluralitas reorum, vide Frã.Are.in cõſil.ciij.colum.iij.& Alexand. conſil. lxxxij.lib.iiij.

19 ¶†Circa tertium membrum de iudicio, ſeu petitione ſpeciali Bald.in repe.d.l.edita.in ver.circa quartum,dicit, ꝙ ſufficit ꝙ expreſsio fiat ſpecialiter,per l.j.ff.de lib.& poſth. Sed tu aduerte,quia gloſſ. & doct.communiter non faciunt hoc membrũ, licet enim inter genus,ſpeciem,& indiuiduum ſit differentia: vt eſt apud dialecticos,not glo.inſti.de iure naturali.§. plebs. Nam genus eſt illud quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie: vt animal,quod prædicatur de homine & elephante.Species verò prædicatur de pluribus differentibus numero vt homo,filius &c.Nam prædicant de Titio & Sempronio,& ſic de ſingulis.Et ideò fortè glo.& doct.fecerũt hoc membrũ: quia ſi eſt ſpecies vniuerſalis,continetur ſub vniuerſali petitione:& generalis,ſub generali: ſiue talis generalitas ſit reſpectu generis,ſiue reſpectu ſpeciei:non ſumendo partem pro indiuiduo,prout communiter capiunt legiſtæ.Et finaliter potes cõcludere,ꝙ qualiſcunq; ſit talis ſpecies,debet declarari ſecundũ ſubiectum ſuum:vel vniuerſaliter,vel generaliter:vt dictũ eſt, vel ſingulariter,vt dicetur in ſequen.membro.

20 ¶†Circa quartum membrum de iudicio ſingulari,particulari, ſeu indiuiduali, dic ꝙ in hoc iudicio debet fieri declaratio & ſpecificatio,aliter & aliter : prout ſpecies vel res indiuidualis per ſe mouens,immobilis vel mobilis,ſeu quantitas petẽda requirit,ſecundùm quod latius.j.demõſtrabo. Eſt enim aduertẽdum,quòd hoc iudicium ideò dicitur particulare,ſeu ſingulare:quia datur ad res particulares,& ſingulares:nõ autem aliquod vniuerſum,vel generale,ſecundùm doct.hoc & in l.edita.C.de eden.vt ſi peto hominẽ.domum,librum, mille &c. & horum iudiciorum,ſeu harum actionũ, aliquæ ſunt reales : aliquæ ſunt perſonales:vt inſti.de act.§.j.& j.vt lit.non conteſt. c.quoniam.& not.glo.contra.& in l.j.ff.de eden. & not. quod actio realis ideò dicitur:quia proſequitur rem non perſonã,& ideò cõtra quẽcunq; detentorẽ,ſeu poſſeſſorẽ poteſt intẽtari; qualis eſt rei vendicatio publiciana,& vtilis rei vẽdicatio. Perſonalis verò dicitur,quia proſequitur perſonã: licet enim petã à te hominẽ, vel domũ &c.actione ex empto,depoſito,locato, aut cõmodato &c.tñ iſta eſt actio perſonalis:quę nõ ſequitur fundũ,ſed perſonã:vt l.j.§.heres.ff.ad Treb.& l.fi.§.fi.ff.de cõtrah.emp.& l.dolus.C.de reſcin.vẽ.& j.vt lit.non cõte,c.qm̃, in fi.& c.tuæ.& vltra diſtinctionẽ prędictã adde , ꝙ etiam eſt
a quędã actio[a] perſonalis,quę vocat̃ in rẽ ſcripta:quę datur contra aliquẽ,nõ ideò,quia poſsidet:ſed quia obligatus eſt ex poſſeſsione:vt l.de eo.§.fin.ff.de exhib, & iſta eſt differentia inter iſtam actionem,& realem merã & puram:quia mera realis datur cõtra poſsidentem,non tamen tanq; obligatũ:ſed qa poſsidet,vt inſti.de act.§.j.tradit gl.& Bar.poſt eam in l.j.in fi.ff.de interdic.& vide d.m.in c.fi.de foro cõpe.in gloſ.ſuper verbo, poſſeſſorẽ.& in c.dilectus filius I.š.de reſcript.Qualitercunq; ergo agatur,ſiue actione reali mera,ſiue perſonali pura,ſiue perſonali in rem ſcripta, ſiue agatur ad rem vnam vel plures , ſiue ad quantitatem : debet ipſa res vel quantitas declarari: ita quòd non ſit obſcuritas aut æquiuocatio: & ſimiliter ſi petatur tota, vel quota, vt š.dixi in princip.iſtius v.q.Et ita debet fieri ſpecificatio,quòd reus conuentus reddatur certus, vt poſſit deliberare, an velit cedere vel contendere : & ideò ſi petatur homo , debet declarari per nomen, cognomen , & agnomen . & ſi fortè ſint aliqui eiuſdem nominis,declarare, an ſit puer,adoleſcens, vel ſenex.& ſi fortè etiam non ſufficeret(quia poſſet dari æquiuocatio)declarare per alia ſigna,vt per nigredinem, albedinem &c.& ſi eſſet nomen elegans,vel gallo preſſus ſufficeret:vt hæc probantur in l.ſi in rem.la.j.ff.de rei ven. & ibi Ange.facit.l.pompo. la.j.§.pe. & fin.eod.titu.& per gl. in l.hac conſultiſsima.C.qui teſta.face.poſſ.& ſi ignoratur nomen proprium, ſufficeret dicere, ex tali ancilla natum,vt d.l. ſi in rem. & zaba.& Do.m.& Docto.hic, & Specu.eo.titu.§. iuxta. verſi. quid ſi hominem. & dicit Barto.in d.l.ſi in rem. quòd ſufficit, quòd quis denominetur à matre. Si verò equus vel bos peteretur , debet demonſtrari & certificari per colorem , & per pilum, vt leardum,& morellum &c. Specu.in d. §. iuxta.verſic.ſed ſi veſtis.aut per alia ſigna, vt Balzanus &c. & ſi canis , ipſius pilus & qualitas eſſet exprimenda . Si verò ciuitas aut caſtrum peteretur,eſt exprimendum nomẽ ipſius: & ſi fortè non ſufficeret ad demonſtrationem ſolum nomen: adijcere debet aliud cognomen, vel aliam demonſtrationem, vel confinia : ne detur æquiuocatio.exemplum in Lucigniab no.Nam eiuſdem nominis ſunt plura [b] caſtra in comitatu Senarum, nec enim ſufficit ſub nomine appellatiuo petere caſtrum aut terram : niſi fortè reus vnam ſolam poſsideret . Si verò peteretur domus,ſimiliter nomen ipſius eſſet exprimendum,& confinia: ſaltem duo, ſecundùm ea quæ ſtatim dicam. Et ſi peteretur domus cum maſſaritijs, an ipſe maſſaritiæ, ſeu ſupellectilia eſſent ſpecificandæ dixi š.in j.membro iſtius. q. Si verò fundus aut petium terræ peteretur , vel quid ſimile: eſt exprimendum illius nomen, ſi habet , vt Sempronianum &c.vt probatur in d.l.ſi in rem.Domi.m. & Docto.hic, Specu.in d.§.iuxta. ver.non valet etiam fundus. Et ſi nullum habet nomen, deſignare ipſum per confinia: ſaltem duo vt dicit hic gloſſ.per l.forma.ff. de cenſi. quod procedit , niſi fundus vel terra ſit certus ex alijs demonſtrationibus : quia tunc fruſtra adijcitur alia demonſtratio, vt l.j.ff. de dote pręleg.tradit Barto.l.libellorum.ff.de accu. Nam ſi per tales demonſtrationes certificetur reus: non eſt ſuperfluis vtendum,ad quod vide iura quæ allegaui in c.iij.de pœ.& remiſ. nec intereſt quid ex æquipollentibus fiat,vt in c.licet ex quadam.š. de teſti. & in c.petiti.o de procu.vnde ſi haberet nomen notiſsimum aut elegans,ſufficeret ſola denominatio abſq; confinibus , vt probatur in cap.auditis,š.de reſti.in integ.& cap. cùm dilecti. de empt.& vend.Et aduerte: quia quando eſſent exprimenda cõfinia : ita, quia non ſufficeret petitio ſine expreſsione confinium: tamen videtur libellus procedere:licet cõfines non exprimantur:puta,ſi dicit actor,peto fundum ſitum in tali loco, cuius confines ignoro;vel nunc ſcire non poſſum. Sed offero me declaraturum in proceſſu iudicij. Nam procedit iſte libellus, ſecundùm Martinum ſillimani. ex quo nunc certificari non poſſum.l.Lucius hæres.ff.de act.empt.Satis enim eſt conſtare de re . & quamuis nunc confines non habeantur videtur ſatis eſſe,quòd offerantur in proceſſu.facit d.l.ſi in rem.ibi, ſed ſi nomen l.patronus.§.primo.ff.de leg.iij.& l.deberi. C.de fideicommiſſ.liber.ſed Io.And.in addi.Specu.eo.titu.§.iuxta. verſicu.non valet.in magna addi.dicit , quòd non admittitur talis libellus ex illa ſola cauſa, ꝙ tũc actor certificari non poſſet:niſi etiam periculum tardando immineret actori:nam iſtis coniunctis dicit libellum admittendum, ſi de fundo cõſtaret. facit c.fin.j.de pœni.& quod ibi not.& c fina.de elect, lib. vj. alias,qui certificaturum ſe offert, prius illud faciat, quàm det libellum & præmittendum non poſtponat.š. de reſcript.cùm dilecta.ſecundùm Ioan.And.in dicta addi.A.B. Ita tamẽ Io. And.in addi.Spec.in titu.de proprieta.in princip. allegando Guid.de Suz.in l.edita.C. de eden.dicit, quòd ſi non expreſſit confines : quia actor dubitat, quòd ſi reus petit ab actore duos confines declarari in libello,quòd actori petenti dabitur ad hoc dilatio:quia talia quandoq; indigent oculorum inſpectione.l.ſi irruptione.ff.ſi.regund.& l.iiij.in princ.ff. de dam. infect. Ma. Si tamen actor ignoraret confinia, & reus ſciret: an poſsit petere à reo, vt det ſibi confinia rei, quam poſsidet: quia illam vult petere. Ang.in d.l.ſi in rem. refert ſuo tempore hanc q. fuiſſe Florentiæ : & dicit determinatum quòd ſic ꝙ eſt verũ, ſecundũ eum,quando facto rei confines non poſſunt haberi:vt quia poſsidens amouerat terminos à ſuo fundo. facit, quia quando facto rei probabilis inſurgit dubitatio,

a ratio, admittitur libellus[a] incertus, vt j. dicam. Similiter etiam si conuentus non haberet nisi vnum fundum, seu vnam terrā: videretur sufficere petere in genere, ar. tex. nostri à contrario, dum dicit, ipsa cùm plures terras &c. Et quia satis tunc videtur actor certus. ar. l. certum. ff. si cer. pe. Host. tamen hic sentit contrarium, & ideò ad tex. nostrum dum dicit, plures terras. supplet maximè. quia, secundùm eum, terra posset esse magna & parua, & ideò debet designari per confinia, vt dicit gloss. & s. dixi. Et si necesse sit, subijcietur res oculis iudicis, vel aduersarij. ff. finium regun. in l. si irruptione. & c. pe. j. de prob. quod non placet hic do. m. quia non refert, an sit magna vel parua, ex quo enim petit terram quam reus possidet, videtur illam totam petere, vt l. si defensor qui interrogatus. ff. de inter. act. & s. dixi & j. subijciam. Declaratio enim fit, vt reus sit certus: sed satis est certus, ex quo non possidet alia: quia non refert qualitercunque certificetur, vt s. dixi. & j. dicam. Et debet dici, an sit vinea, campus, vel pratum. C. de bonis proscriptorum. in l. si quis. tenet Spec. in d. §. iuxta. versi. non valet. & in tit. de causa poss. & proprie. §. nunc dicendum. in primo libello. Alioquin non posset reus deliberare, vt ff. de rei vendi. in l. is qui se obtulit. nec plenè instruit, an velit cedere &c. iij. q. iij. c. offeratur. l. j. ff. de eden. & sic exprime, an sit aratoria, pratiua, vel vineata, secūdùm Host. hic. istud tamen potius arbitror ad cautelam fieri, quàm de necessitate si per alias demonstrationes reus esset certus. Si verò peteres librum, debes exprimere cuius sit facultatis: an Theologiæ, vel iuris canonici, vel ciuilis &c. an sint decretales, vel decretum &c. an sint scriptæ & formatæ ad modum nouum, vel nouissimum &c. & alias similes faceres demonstrationes. Si verò vestem vel pannum peteres, debes exprimere colorem, secundùm Spe. c. tit. §. iuxta. ver. sed si vestis. non tamen est necessarium exprimere, an sit noua vel trita secundùm do. m. hic, & doct. Istud tamen videtur mihi, quod esset satis vtile, & adijcere etiam, an esset virilis vel muliebris. Si verò materia infecta seu rudis peteretur: vt puta, massa auri vel argenti, debet dicere massam auri vel argenti: & exprimere pondus, secundùm Host. & doct. hic, & Spe. in d. §. iuxta. ver. item non valet aurum. Et si fortè ignoraretur pondus, vel aliæ similes qualitates ad res præcedentes, & seq. vt j. subijciam. Si verò materia esset figurata seu formata, exprimat nomen vasis: vt sciphus cathabius, patera, scutella, aut similis: & pondus, vt d. l. si in rem. ff. de rei ven. & l. j. §. si quis argentum. ff. depositi. sed non debet exprimere, an sit rotunda vel quadrata, secundùm Hostien. & docto. Spec. tamen in d. ver. item non valet. dicit, quod debet exprimere, an sit planus vel eleuatus. Ego arbitror, quod etiam sit vtile exprimere qualitatem carrati, aut liget, & etiam artificij. Si verò qualitas signata petatur, exprimatur numerus & quantitas, vt puta, mille iubileos: vel mille nobilia, aut mille alphonsinos: vel mille florenos Senenses, secundū docto. hic. & Spe. in d. ver. Et si res mensurabilis petatur est exprimenda qualitas & numerus mensuræ: vt decem bariles vini, vel decē modios frumenti: Spe. in ver. item si res. in d. §. iuxta. per d. l. si in rem. & l. j. ff. de peti. hære. Et si plures res petantur, debet fieri omnium declaratio: quis etiam ipse eadē oratione vniuersali comprehenderentur: vt si peto omnia bona alicuius, vel quę Titius possidet in tali loco: debent enim specificari: aliàs non procederet libellus, per ea quæ s. dixi. tenent domini de Rota deci. xc. allegant no. per Inno. in c. cùm ad sedem. j. de rest. spo. in glo. super verbo, item si aliquis. quod tamen limitant, nisi illa vniuersitas per aliquam bonam restrictionem reduceretur ad sufficientem certitudinem. & sic procedit quod no. Inno. in c. certificari. de sepul. in gl. magna. ver. quid si dicat. & idem dicunt, si ius commune talem generalitatem redderet certam: vt in petitione iurium episcopalium: vt in c. conquerente. s. de offi. or. ad quod faciunt quæ dixi s. in primo membro. Et aduerte: quia sicut si petitur aliquid dari vel restitui, debet fieri specificatio: ita vt aduersarius reddatur certus: tūc etiam si petitur aliquid fieri. facit l. j. §. rei. ff. si cer. peta. iunctis quæ superius dicta sunt, debet ergo specificare qualitatē facti: & si promisit fabricare domum, designet locum & qualitatem domus. facit l. qui insulam. ff. de ver. ob. & sic de singulis. Et similiter si agatur ad seruitutem actione negatoria vel confessoria, declaranda est, an sit personalis vel realis: rustica vel vrbana: & designanda res seruiens: & cui seruitus debeatur: ita vt reus reddatur certus, per l. j. ff. de eden. & per ea, quæ superius dicta sunt. Debet igitur res quæ petitur, quæcunque illa sit, esse certa: aut certificari per prædictas demonstrationes, aut per alias circunstantias: vel per relationem ad aliud, aut per nomen elegans, scilicet illud sufficeret ad reddendum aduersarium certum. quod tamen ego arbitror limitandum, secundùm theoricam Bald. & Ange. in simili in l. j. ff. de lib. & posthu. nisi modus demon-

b strandi, seu certificādi esset de forma[b] & nō de simplici demō-stratiōe: quia tūc haberet specificè seruari illa forma. Et ideò si statutum diceret, quòd in libello debeat exprimi nomen, prænomen, & cognomen, & res designari per tria confinia &c. non sufficeret nomen proprium: licet elegans, vt gallo pressus &c. Aut exprimere duo confinia, & quamuis Angel. simpliciter transeat in d. l. j. in simili materia: tamen Bald. ibi hoc limitat, quando lex vltra procederet irritando actum, si non fiat quod est statutum: aliàs in dubio non videtur esse de forma. hoc placet ibi Ioan. de Imol. per tex. cū gloss. in l. hac consultissima. C. qui testa. facere possunt. Et idem tenet Pet. de Anch. in repe. c. canonum statuta. s. de consti. in xiij. princ. versicu. quæro etiam si statuto. & ideò si statutum annullat actum vel libellum, aliàs conceptum, subijciendo clausulam decreti: non est dubium, quod libellus non tenet. facit cap. j. & cap. dispendia. & c. statutum. in fin. de rescrip. lib. vj. & cle. j. de rescript. & quod tradit d. Domi. in c. fi. super glos. in verbo, præsumant. de offi. deleg. lib. vj. Et idem dicendum arbitror, qualitercūque apparet quòd ex forma statuti talis specificatio requireretur pro forma exemplum. Si rubrica statuti diceret de forma libellandi. & ratio prædictorum est in promptu: quia vbi aliquid requireretur pro forma, non habet locum illa regula: quod nō refert, quid ex æquipollentibus fiat, secundùm Bal. Angel. & Io. de Imol. in d. l. j. & per Bal. in d. l. hac consultissima & ratio rationis est, secundùm Bald. quia magis debet attendi forma quæ dat esse rei, vt in c. quia propter. s. de elect. j. q. j. c. detrahe. cum alijs iuribus vulgatis, quàm ipsa ratio statuti. & ideò notorietas vel demonstratio quæ fit per nomen elegans, aut similē notorietatem: non excusat à forma, vt d. l. j. & ij. ff. de liber. & posth. & l. hac consultissima, secundùm Bal. facit quod not. in l. quæcunque. C. de bonis quæ lib. & quod no. Bart. in l. prætor. in princi. ff. de no. oper. nun. & l. legitimos. in prin. de legi. tut. & Innoc. in c. cùm consuetudinis. de consue. Angel. in l. si quis mihi bona. §. iussum & §. si pater. ff. de acqui. hære. & Barto. in l. si institore. ff. si cer. peta. vbi dicit, quod quando est defectus formæ mandati, longè differt quid ex æquipollentibus fiat. Et secundùm prædicta potes intelligere quod dicit Bald. in repe. l. edita. C. de eden. in ver. circa sextum. vbi quærit, quid si statutum requirit quòd vulnus exprimatur in libello, an sufficiat dicere, quòd percussit cum ense cum sanguinis effusione? nō adiecto quod fecerit vulnus, & refert Barto. consuluisse, quòd sufficit, propter genus instrumenti. ar. c. significasti. in fin. j. de homi. In contrarium allegat quod no. Cyn. in l. si non conuicij. C. de iniu. in xj. q. vbi dicit, quòd modus requisitus à iure specificandus est: sed nō specificatur: quia potest exire sanguis sine vulnere. soluit Bald. quòd si hoc est possibile ex loco percussionis, & in naso: Bar. malè dicit, aliàs dicit bene: quia dicit illud quod ipsa natura manifestum est: & satis videtur expressum, ex quo inest de necessitate. secundùm Bald. & mihi placet distinctio sua, inquantum statutum non exigeret expres-

c sionem vulneris pro forma[c] substantiali: quia tunc secus. ad quod faciunt no. per doct. in c. j. de baptis. vbi ex eo quòd data est forma substantialis in baptismo, quòd dicatur, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. non sufficit dicere, in nomine Trinitatis, vel per aliquod verbum æquipollens. Et prædicta notabis perpetuò: quia sunt valde singularia & vtilia: non solùm ad hanc materiam libellandi: sed ad omnē aliam materiam, in qua tractetur de demonstratione & forma. Et not. quòd debet exprimi, an petatur tota, vel quota, vt dixi s. in primo membro istius v. q. Quod tamen procedat, si actor potest esse certus, pro qua parte agat: secus si probabiliter ignoraret: vt puta, propter defalcationem legatorum, vt l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei ven. & l. & si non omnes. §. j. ff. communi diui. tangit glo. nostra hic, in ver. arg. contrarium & non clarè respondet ad prædicta iura. dic ergo clarius, quòd loquūtur, quando legatarius agit ad legatum: & est locus falcidiæ. quo casu, propter incertitudinem non cogitur petere certam partem: quia fortè ignorat, an quarta vel quinta pars sit detrahenda, aut alia quota: nam si hæreditas valet quadringenta, & legata sunt quadringenta: tunc debet detrahi de ipso legato, si est vnum: vel de omnibus legatis. si sunt plura, quarta pars. Si verò essent legata trecentaquinquaginta: tunc solùm fieret detractio octauæ partis. cùm igitur incertitudo causetur ex facto aduersarij, vel aliunde, quàm à facto actoris: excusatur actor petendo partem incertam: vt dictis iuribus, & tenent hoc docto. & faciunt quæ j. subijciam. Quod tamen intellige nisi per diligentem inuestigationem posset actor certificari, per ea quæ j. dicam. Et ex prædictis habes vnam fallentiam ad prędictam regulam, quæ requirit quod libellus sit certus & clarus. Et prædicta fallentia vendicat sibi locum, non so-

a ¶Quando ex facto rei insurgit incertitudo & obscuritas, admittitur libellus incertus. l. j. ff. quorum leg. vide latè Ias. in §. sed iste. xvij. colum. de actio.

b ¶Quando res est clara per vnum, nō debet aliter specificari, nisi lex vel statutū, exprimi nominatim pro forma reqrat. de qua q. vide eleganter & copiosè disputatum per d. Ias. in l. j. ff. de li. & posth. vbi infinita similia adducit in hoc propositum.

c ¶Facit bona regula, quam dicit Ale. sæpe allegari in palatijs. quod vbi aliquid requiritur pro forma, nō sufficit supplere per æquipollens: ita Alex. in d. l. j. ff. de liber. & posthu. & subdit Soci. in l. qui Romæ. §. Flauius. in fi. ff. de verb. ob. eā regulam etiam habere locum in casu pio, Adde Ale. in consil. xcvj. iiij. vol. incip. viso & considerato. vl co.

lùm respectu quotæ:sed generaliter respectu cuiuscunque incertitudinis prouenientis, vel ex facto aduersarij, vel aliter ab ipsa natura,vel qualitercunque proueniat aliunde, quàm ex facto actoris, & etiam quando ex facto actoris propter actum multipliciter intricatum:ita quòd sit probabilis in eo ignorãtia,vt apparebit ex exemplis & illationibus statim subijciendis.Ex prædicta enim fallentia generali,plures inferuntur illationes.Primò infertur,quod si aliquid debetur in genere,vel alternatiuè,admittitur libellus in genere vel alternatiuus,vt in l.vbi autem non apparet.§.qui illud.ff.de ver.ob.no.Barto.in d.l.si in re.la j.ff.de rei ven.nec mirum,secundùm Inno.& doct.hic. Si ex causa admittatur libellus generalis, cùm etiam sententia generaliter lata,quandoque teneat,vt patet in c.in nostra.in fin. j.de sepul.quæ tamen sententia debet esse clarior libello.instit. de actio.§.curare.Aduerte tamen:quia licet certitudo veniret facto aduersarij, si actor posset per diligentem inuestigationẽ certificari:non admitteretur libellus incertus, secundũ Ioã. de Imo.hic,per no. per gl.in l.quod in hæredẽ.§.eligere.ff.de tributoria.pro quo facit quod statim dicã,quãdo puenit incertitudo ex facto proprio,& ad id quod dixi de libello alternatiuo,adde quod latius dicam.j.in ver.in materia libelli alternatiui.Secundò infertur,quod ad fructus & similes accessiones,qui sunt incerti,admittitur libellus incertus, vnde sufficit dicere, pro fundo cum fructibus sine alia expresione ipsorum fructuum,secundũ Inn.hic,& in c.tanta.j.de exces.Prela. not.per glo.in l.fundi.ff.de excep.& per Bart.in l.j.ff.de eden. tenent doct.hic,& Bal.in d.l.si in rem.& Cyn.in l.cum propria.C. si si quis alteri vel sibi.& hoc etiam voluit Bar.in l. si filius.§. fi. ff.de ver.ob.vbi dicit,quod in his valet libellus incertus, & sententia incerta allegat no.per Inno.hic,& in c. cũ ad sedem. & per Cy.in d.l.cũ propria.Tutius tamen est, secundùm Bald. quod in processu specificentur & probentur fructus: vt sic certa feratur sententia.dicit enim vidisse quosdam assessores, qui nolũt in fructibus non declaratis in probatione ferre sententiam cõdemnatoriam.Et hoc videtur procedere, quando petũtur accessoriè: secus si principaliter: quia tunc debet exprimi certa quantitas,secundùm Angel. in dicta lege si in rem per no.ibi per gloss. & per not.in l.tertia.§. armamenta.ff.de rei vendi. Barto.verò in l.ex diuerso.§. vbi.ff. de rei vend.in noua lectu. quem sequitur do.m.dicit,quod respectu perceptorum,debet exprimi certa quãtitas.per l.ediles.§.item sciendum.ff.de ędi.edic. nisi veniant ex natura actionis : vt interdicto,vnde vi, secundùm no.per Innocẽ.in d.c.tanta. & do.m.& docto.hic. Si tamen reus iustè ignoraret etiam quantitatem perceptorũ,posset fructus[a] generaliter petere in libello:& in processu probare certam quantitatem : aliàs non posset certa ferri sententia, nisi secundũ quod statim dicam de interesse. facit quod not. in c.ex literis.j.de iureiur.Ang.verò in d.l.si filius.§.fi.de ver. ob.dicit,quod vidit semel iudicari sententiam nullam super petitione fundi cum fructibus.per l.ij.C.de sen.quæ sine cer.quãti.& per §.curare.insti.de act.& dicit hanc opi.seueriorem. In contrarium tamen allegat:quia super accessorijs procedit libellus incertus:& per consequens sententia, quæ poterit certificari tẽpore executionis,vt dixi s.de iudicio vniuersali, in primo membro.sed Io.de Imo.in d.§.fin.dicit, quod talis libellus potest sustineri.& quãuis Bar.in d.l.ex diuerso.velit, quod percepti ante litem contestatam debeant specificari, per d.§. sciendum. tamen ad illum tex.potest responderi,quod licet ille tex,dicat quod debeant peti:non tamen dicit quòd debeat specificari.& sic respondet Inno.in d.c.tanta.facit quod ipse not. in c.grauis.j. de restitu.spo.& quod no.Cy.in l.certum ad fi. C. de rei ven. sed si fructus peterentur,non accessoriè ad rem,sed principaliter:fatetur Ioã.de Imo.quod deberent exprimi,per no. per Inno. in c.certificari.in fi.magne glo.j.de sepul. & idem tenet Ioan. de Imol.per Ang.in l.Nesennius.ff.de re iud. Ego arbitror distinguendum,quòd aut petuntur accessoriè aut principaliter, Primo casu, aut petuntur accessoriè ad iudicium vniuersale:& non est necessaria aliqua particularis designatio:vt in l.itẽ veniunt.§.fructus.& quod ibi no.ff.de peti.hære.& tenebit etiã sententia generalis quò ad fructus: & postea in executione declarabuntur.facit quod no.in l.facultas.C.de iure fisci.lib.x.Et ratio est,quia fructus non possunt esse certi, vbi non constat de corporibus.facit l.j.C.de his,quib9 vt indi.& l.ij.C.de fructi.& lit.expen.quæ sic debet intelligi,secundùm Saly.in l. cũ propria.C. si quis alteri vel sibi.faciunt not. per Angel. Bald. & Ioan.de Imol.in l.diuortio.§.ob donationes.ff.solu. matri. Aut petuntur accessoriè ad iudicium generale : & dicendum vt dixi s.in secundo membro.Aut petuntur accessoriè ad iudicium singulare:& tũc aut veniunt accessoriè ex natura actionis,vt in interdicto, vnde vi,& tunc non est necessaria specifi-

a ¶Sufficit reũ certificare:fructus verò in genere possunt peti,vide post Bar.& Ias.in l.j.in v.col. versi. limita istam conclusionẽ ff.de eden. cum si, vt per Alex.in cõsil. xc. incipien.in causa & lite.lib.ij.

catio.secundùm Host.Ioan.And.& doct.hic, per ea quæ s.dixi in primo membro,& probatur in cap.ij.de ord.co.& quod ibi tradit do.m.post Innocen.in ij.oppo.post glo.ad quod vide quod statim dicam. Aut non veniunt ex natura actionis: & quia ante lit.contest.petuntur propria actione, debet vel in libello vel in processu specificari.quod intelligo,si modo actori potest imputari quare non expresserit: aliàs secus. per ea quæ suprà dixi, & infra dicam. De perceptis autem post lit. contesta. quia illi veniunt iudicis officio, vt d.l. ędiles.§. item sciendum.de ædil.edic.& ideò actor probabiliter ignorat: nõ est dubium quòd possunt peti sine alia specificatione, secundùm Barto.in dicta l.ex diuerso.§.vbi.& Salyce. in dicta lege cum propria.& domi M.in capitu.grauis.j.de resti.spo. prope finem.Secundo casu principali,quando fructus non petuntur accessoriè ad fundum:sed petuntur æquè principaliter:dicendum est, quòd aut petuntur soli fructus : & hoc casu, ab ipso princip.sunt specificandi in libello, secundùm quod dixi s.secundùm Barto.quod procedit, nisi fortè actor non posset illos ex aliqua causa specificare:maximè,quia dicitur certus reus:quia si dicit actor,peto fructus quos percepisti ex tali mea possessione,quam tenuisti tot annis. reus de facto suo potest esse certus,vt in capitu ab excommunicato. de rescriptis, cum simili.Et ideò potest deliberare,an velit cedere vel contendere:& actor potest probabiliter dubitare:maximè, quia ex facto rei redditur incertus.facit quod no.in capitu.constitutus. j.de resti.in integr.sed in processu tenebitur probare certam quantitatem:quia aliàs iudex non posset certam ferre sententiam.facit capitu.ad nostram.el.j.j.de iureiu.& capitu. ex literis.& quod ibi no.Ioan.And.eod.titu.& quod not. Cyn.in l. j.C.de proba.& do.m.in c.grauis.j. de restit. spo. circa finem. Et aduerte:quia Specu.in titu.de proprie. §.ij. versicu. porrò. ponit aliquas formas concipiendi libellos in fructus : dicens, quòd quando fructus petuntur à possessore in rei vendicatione,vel in petitione hæreditatis,officio iudicis contra bonæ fidei possessorem : pro extantibus fructibus & non consumptis, debet libellus ita concipi, coram &c. conqueror de P. à quo peto talem rem,quam dico ad me pertinere iure dominij: quam peto cum fructibus extantibus, scilicet tot corbibus frumenti,vel vini:& re ipsa propono rei vendicationem pro fructibus verò,officium iudicis.Sed contra malæ fidei possessorem non habentem titulum, sic dicit libellum concipiendũ. coram &c.conqueror de P.à quo peto talem rem cum fructibus percipiendis,si mihi posidere licuisset,scilicet tot sextarijs frumenti &c.Sed contra bonæ fidei possessorẽ in petitione hæreditatis pro fructibus consumptis,de quibus factus est locupletior.sic dicit libellum concipiendum,coram &c. conqueror de P.qui posidet hæreditatem T. cui T. ab intestato successi,vnde ago contra ipsum P.vt ipsam hæreditatem mihi restituat cum fructibus perceptis & consumptis, de quibus factus est locupletior. Et pro hæreditate, propono petitionem hæreditatis:pro fructibus verò officium iudicis. deinde dicit Specu.quòd contra omnem possessorem pro omnibus fructibus post lit.contest.sic potest concipi libellus,coram &c. conqueror de P. à quo peto talem rem cum fructibus perceptis post litem contestatam, vsque ad tempus restitutionis rei. Et ad hoc propono officium iudicis.verùm quia ista videntur satis ambigua,& intellectu difficilia:ideo vt clarius intelligas debes scire,quòd aut nos loquimur de fructibus perceptis ante libellum & litis contestationem:aut de perceptis pòst. Primo casu dicendum,quod fructus sunt necessarij petendi in libello: aliàs iudex non posset de his ferre sententiam,& partem condemnare:si non essent petiti in libello:quia ad illos non se extendit iudicis officium,vt ff.de ædil.edic.in l.ædiles.la.j.§.item sciendum.& l.partum.ff.de vsu.facit quod not.in capitu.significante.j.de appella.& istud est regulare.Fallit tamen aliquando ex natura actionis. Primò in interdicto, vnde vi. in quo veniunt omnes fructus percepti, & qui percipi potuerunt, cum omni causa à tempore deiectionis, vt l. prima,§. rectissimè.& §.ex die.& l.idem est.§.fina.& l.si plures.ff.de vi & vi arma.& in capitu. grauis.j. de restitu.spo. & capitu. conquerente.eodem titu. cùm dilectus. prope fin.j. de iure patrona.s. de offi.deleg.in capitu.cùm causam.j.de appella.capi.bonæ. & l.sed si lege.§.quod autem ait.el.ij.ff.de peti.hæred.& in l.si na uis.ff.de rei ven.C.vnde vi.in l.si de possessione.xcvj. dist. ca. bene.in.ij.colum.Secundò,in vi cõpulsiua,vt in actione, quod metus causa.Nam si propter metum illatum res mea ad te peruenit, teneris mihi eam restituere cum foetu, & omni fructu percepto,& qui percipi potuisset à me,vt tibi, & ff. de vsu.in l. videmus.§.idem tradit Specula.in titu. de fructibus.§.j. versi. primus. Tertiò si ageretur ex constitutione.l. si quis in tantam.C.

tam.C.vnde vi.his enim tribus casibus venit restitutio rei cum fructibus & omni causa: & hoc ex natura illa actionum, vt in iuribus prædictis, sicut supra diximus in petitione hereditatis.
a In alijs verò actionibus, oportet, vt dixi, quòd fructus[a] percepti ante litem cōtestatā expressè petātur: aliàs iudex nō potest de eis condemnationē facere. & not. etiā singulariter, quòd vbi fructus veniūt accessoriè, nō potest post sententiā latā de eis amplius agi: vnde necesse est, qđ expressè petantur cū principali. Et ratio est, quia iudicis officiū finitum est per sententiā: vt l. iiij. C. depositi. secus si de eis potest agi etiā principaliter: vt interdicto, vnde vi, & similibus, vt ff. de vi & vi. arma. in l. iij. secūdùm D. m. in c. grauis. de resti. spol. Item secus est, qualitercūq; possent peti iure actionis: quia non videtur obesse ꝙ non sint petiti cū re principali: & ideò si agitur rei vendicatione, nec sint petiti fructus: victoria & sententia habita super re, poterit agi noua rei vendicatione ad fructus: & sententia lata super plenā faciet fidem super fructibus, & si sentētia fuerit iniusta, vt videtur tex. secundū vnū intellectum in d. l. ex diuerso. §. vbi. ff. de rei ven. Et ideò hoc expressè tenet Bart. & D. m. in d. c. gra
21 uis vbi concludit post Bar. quòd † sentētia lata in principali, facit ius in accessorijs: licet noua instantia fiat, vt d. §. vbi. & similibus, & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obliga. Sed quia ista materia, vtrum sententia lata super principali prosit, vel noceat super accessorijs: nō est principalis materia nostra: ideò omitto. dic de ea vt latè traditur in l. iiij. C. depositi maximè per Salyce. & in l. bone fidei. & in l. eos. C. de vsu. & in l. j. C. de iudi. maximè per Angel. in repeti. & l. in fideicommissi. ff. de vsu. & in l. centum Capuæ. ff. de eo quod certo loco. & aliquid per Barto. in dicto §. duo fratres. Sed aduerte: quia loquimur de fructibus perceptis post litem contestatā: vel de percipiendis: tales debentur iudicis officio, nō iure actionis. & ideò cùm in rei vendicatione iudex quasi mercenarius procedat, seu prouideat circa tales fructus, qui percipiūtur post lit. contest. vt d. l. ediles. la j. §. sciendum. & l. ex diuerso. §. vbi. ff. de rei vendi. nō videtur necessariū quo ad fructus prædictos iudicis officium implorare, secūdùm formas libellorū, quas supra posui, secundū Spec. Solu. Rofre. in tit. de offi. iud. quo fructus petūtur in pe. & fi. col. vbi etiā format prædictos libellos, format prędictum contrariū: & acquiescit cōtrario in casu prædicto, cū iudex est mercenarius: sed quia multi sunt casus in quibus fructus peti non possunt iure actionis: necessariū fuit fructus peti iudicis officio loco principalis actionis, vt ibi plenè per eū, ad quem remittit Ioan. An. in addi. Specu. in tit. de proprieta. §. ij. versi. j. porrò. & vide Ioan. And. in addi. statu. in titu. de fructibus. in fi. addi. Et quia ista materia, quādo possint fructus peti iure actionis, & qñ officio iudicis, non est principalis materia nostra, dic vt tractatur per Rof. in d. loco. & per D. m. in c. grauis. j. de resti. spol. & ibi dicam. & ibi etiā tractabo post Doct. quid veniat appel. fructuū: & quot sint species: & quis faciat illos suos. sed quātum ad materiam nostram pertinet, hodie, vel ita cōmuniter practicatur: quia facta nouatione, qualiter talis res pertinet ad me iure dominij & c. quā Titius possedit per tot annos, & nunc possidet: ex qua quolibet anno, adinuicem cōpensatis annis, colliguntur tres modij frumenti & c. Subijcitur conclusio, quare peto per vos, vestra sententia declarari dictā rem ad me pertinere de iure, & ipsam l. cogi & compelli ad restitutionem dictæ rei, cū dictis fructibus perceptis: & ad plus & minus, secūdùm qđ probabitur, si extant: aliàs ad eorū ęstimationem, quæ ascēdit ad tot florenos: & ad plus & ad minus, secūdùm quod probabitur: & etiā peto ipsum cōdemnari per vos & officiū vestri ad fructus, qui percipiētur vsq; ad sententiam: licet istud nō videatur necessariū, per ea quæ supra dixi. si autem velles petere fructus percipiēdos, id est qui percipi potuissent: tunc potest se referre ad fructus quos ipse petitor potuisset percipere, si possedisset, vt in c. grauis. j. de resti. spol. & l. apud Iulianū. §. j. ff. de leg. j. & l. si nauis. ff. de rei ven. cū si. vel potes te referre ad possessorē tantū, secundū ea quæ dicta sunt. Et aduerte: quia quod dixi, quòd percepti post litem contest. veniunt officio iudicis: quidam fatentur de perceptis post litem contesta. vsq; ad conclusionem in causa, non pòst: quia postquàm conclusum est, nihil potest addi, vt tradit Inno. in c. pastoralis. de causa posses. & proprie. qđ tamen reprobat Salice. in l. cum propria. C. si quis alte. vel sibi. dicens, quòd etiā iudicis officio possunt peti: vt not. Bart. in l. si tertius. §. officium. in fi. ff. de aqua plu. arc. Et potest esse ratio: quia cùm hoc contingat postea, & ex facto ipsius rei, non est imputādum actori. facit ad hoc, ff. de iureiur. in l. admonendi. secundū vnā lecturā. Sed cōtra prędicta oppono: videtur enim, quòd nō procedat libellus in quo petātur fructus percipiēdi: qm̄ tales nō videntur posse peti: quia iudiciū solū pōt institui de præterito, vel p̄nti: non autem de futuro, quia de his rebus, quę in obligatione, seu post obligationem venturę sunt, iudiciū esse non potest, vt ff. de iudi. in l. non quemadmodū. ergo videtur ꝙ fructus nō percepti tempore motæ litis non possint peti. Sed respondetur, secundùm aliquos, ꝙ fructus omnes post lit. conte. veniunt officio iudicis, & eo officio, quo veniunt, petunt̄ nō eo officio quo necesse est peti perceptos, & ante lit. conte. peti percipiendos, vt d. §. item sciendum. & ff. de vsu. in l. partium. & l. neq;. Et hæc procedunt, quando quis petit fundū cum fructibus: vel solos fructus sine fundo. Sed si aliquis ęquè principaliter per rei ven. peteret fundū & fructus in eodē libello: quia ista iudicia de re & fructibus sic se habent, ꝙ absolutoria lata in vno parit exceptionem rei iu. in alio. ar. l. ex diuerso. §. vbi. ff. de rei vē. Ideò æquè principaliter non possunt accumulari, vt l. fundi. & l. fundum. ff. de excep. rei iud. tenet do. m. in c. grauis. j. de rest. spo. dicam latius in c. se. in xxviij. prin. ar. Et ex his habes latè expeditum hunc quotidianum ar. fructuum petendorum.

22 ¶ † Tertiò infertur, ꝙ admittitur libellus incertus respectu æstimationis ipsorum fructuum, si fortè peterentur fructus si extarent: alias eorum æstimatio, si non extarent: si enim dubitatur, an fructus percepti essent, vel sint consumpti aut peremptiː tunc ratione incertitudinis potest procedere libellus alternatiuè ad fructus, si extant, vel ad eorum ęstimationem, si sunt consumpti: quia ratione incertitudinis admittitur libellus alternatiuus[b] vt in c. constitutus. s. de resti. in inte. & l. j. §. quod autem. ff. quorum leg. & per do. m. in c. grauis. in fi. j. de restit. spo. Et j. latius subijciam, si enim fructus extarent, non æstimatio, sed fructus peti debent: quia ęstimatio debetur in subsidiū vt d. l. ex diuerso. §. vbi. & l. fi. C. de fideicom. lib. Sed si sint cōsumpti: tunc potest & debet peti æstimatio. ar. l. si vsusfructus mihi in biennium. ff. de vsuf. leg. Nec ob. si diceretur, quòd cū fructus consistant in pondere, numero, vel mensura: & sic in genere suo recipiant functionem, vt l. ij. ff. si cer. pe. nō debeat deueniri ad ęstimationem: sed debeant peti fructus in genere: quia respondetur, ꝙ isti fructus debentur vt species: & ideò ipsis consumptis deuenitur ad ęstimationem: sicut in qualibet alia specie perempta. sed quando dubium est, vtrum existant: ratione incertitudinis admittitur libellus alternatiuus & si æstimatio est incerta, respectu quantitatis ipsius admittitur libellus incertus, ad quod adde quod statim dicam in ver. sequēti.

¶ Quartò infertur ex prædictis, quod qualitercunq; verisimiliter dubitetur, an res petenda extet, vel non extet: potest peti res, si extat: vel ipsius æstimatio[c] si non extat. Et not. quia nos practicamus quòd quis specificat ipsam æstimationem: & additur clausula, & illud plus & minus, quod probatū fuerit. Aduerte tamen: quia nonnulli ex dominis de rota voluerunt, ꝙ libellus emptoris datur ad æstimationem rei venditæ, quæ tradi poterat: & non ad traditionem rei. Et sententia super eo lata teneat, nisi ex alio capite vitietur, & hoc dicunt procedere de æquitate canonica, vt refert Ægidius Bellemere, in decisionibus rotæ, deci. cclxxiij. Sed ipse ibi decidit in contrariū per l. j. & quod ibi no. ff. de act. emp. & l. si seruum. §. fina. & l. cum qui. ff. de ver. ob. & ff. si cer. pe. in l. cùm fundus. §. j. ver. quo ad peculiares. & l. quod si filij. ff. de consti. pe. & se etiam remittit ad plenè not. in l. si quis ab alio. in fi. de re iu. alle. etiam not. ff. de iureiuran. in l. si duo patronī. §. si quis iurauerit. Et hæc procedunt, quando nulla fuit commissa mora: sed si mora fuisset commissa: posset concludi ad æstimationem, licet melius concludatur ad rem, & minus malè ad interesse, vt tradit idem Ægidius cccxvij. decisio. per no. in l. vinum. in fi. magnæ glos. ff. si cer. pe. & per Innoc. in c. sacro. j. de sent. excom. in gl. magna post princ. & per gloss. in l. j. C. quæ sententiæ sine appel. rescin. & per gl. insti. de dona. §. perficiuntur. A. B. Et ad materiam istam omnino vide quod tradit Spe. in titu. de obli. aliâs, sub rub. de certi condi. §. sequitur. ver. quid si libellus. vbi dicit ꝙ quidam voluerunt quod si peto rem, vel eius æstimationem: quod talis libellus non tenet: quia propter subalternam in potestate rei debet: vtrum super re, vel super æstimatione petitio facta sit. ff. de iure do. l. plerunq;. §. pe. de solu. l. Stichū aut Pamphilum. ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. Si ergo super æstimatis quæritur, nulla erit questio: cū ęstimatio non videatur posse peti, vt statim dicā. Simon verò Vice. in l. cùm quidam. C. de fideic. libe. qui. s. verba ad l. totā refert Spe. in d. ver. vt dicitur ibi Io. An. tenet ꝙ dicto casu non sit in potestate rei, super quo sit facta petitio: imò petitū intelligit id, ad qđ potest extēdi de iure actoris petitio. ff. de iud. l. si quis intētione. Neq; enim est in iudicio ipsius rei electio. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. j. ff. de iu. l. solemus. & de cau. pos. & proprie. c. cū ecclesia. Et talis petitio potius extenditur ad rem petitam, quā ad æstimatam. Nam & in contractibus si stipulatus sum duas.

a ¶ Qualiter cōcipiatur libellus sup fructibus, post Bar. in l. ex diuerso. §. vbi. & ibidē Alex. in ad di. ff. de rei vēdi. & post Abb. in c. grauis. ī fi. de resti. spo. vide Alex. in d. cōsil. xc. lib. ij.

b ¶ Rōne dubitationis admittitur libellus alternatiuus. vide latè de hoc articulo per Iaso. in §. iste. insti. de ac. xvij col. & an procedat libellus peto fruct⁹ vel ęstimationē. vide Ana. in cap. j. de vsuris.

c ¶ Æstimatio re nō extāte in libello petitur, vide not. per doct. in l. si seruus. §. fi. ff. de ver. obli. & in obligatione rē tradi. vide Bart. qui ponit practicam in l. j. in prin. ff. de ac. emp.

res subalternatiuim:& altera earũ deberi non potest:altera quæ deberi potest,erit in obli.vt in dicta l.stichũ.in prin.ff.de ver. ob.l.consequens.Et sic patet rẽ,& nõ æstimatio.esse petẽdam. Et quod in eo quod petitũ est, nõ in æstimatione, cõdẽnatio fiet:nisi res petita præstari non posset:quia tunc fiet condẽnatio in æstimatione.C.de fideicõ.lib.l.si.prope fi.ff. de leg.j.l.si domus.§. cùm aliqui. & d.l.in rem.j.rñso. Et nisi contumacia rei interueniat,& actor id postulauerit, vt ff.de rei ven.l. qui restituere.& l.quod si post.insti.de offi.iud.in prin. Et nisi natura actionis hoc permittat.ff.de ac.emp.l.ex exem.j.rñso. C. eo.l.si ita. Et nisi cũ reus commodè præstare nõ põt.ff. de leg. j.l.si amplius.in fi.facit quod tradit Spe.in d.ver.quid si petitur. Vel potest,sed pietatem ostendit.d.l.si domus.§. in pecunia.& eo.ti.l.si tibi homo.§.j.Sed dicit Io. An.in addi.Spec.in d.ver.quid si libellus.ꝙ ille §.in pecunia.nihil facit:sed §.si qs. Et loquitur de legato seruo qui est filius, frater,vel nepos hæredis.dicit enim ꝙ hærede confitente æstimationẽ offerẽte,æquissimũ est illũ exaudiri,secundũ Io.An. Et nisi æstimatio omnino idem in se contineat.ff.de au.& ar.le.l.j.§.fi. & l. Titiæ amicæ.quia nummi erant auro vel argento incapaci. Et legatũ continet in se pondus.Et idem dici potest in similib⁹.C.de donа.in l.si quis argentum.Quod aũt dicit̃ in l.vinum. ff. si cert. pe.& l.si res.ff.de tritica.vbi vinũ vel frumẽtũ fuit petitũ, & reus condemnatur in æstimatione,ratio est:quia spectatur pretium,secundũ certa tempora.ad quod vide quod traditur in dictis iuribus,& per Spe.d.§.sequitur.ver.ad huius autem materiæ.& ff.de ędi.edic.l.ędiles.§.reus sciendum.& ff.de test.tut.l. pe.Itẽ qñq; agit̃ in solidũ.& fit cõdẽnatio pro parte.ff.de peti. hæredi.l.si duo heredes. Et quædam veniunt in petitione,quæ non veniunt in restitutione.ff.de rei ven.l.ij.Item datur condictio furtiua ad æstima.rei,quã dñs consequutus est ab alio, ꝗ̃ à fure.Sunt autẽ qui dicũt prędictũ libellũ[a] in quo petitur res vel æstimatio,non esse admittendũ de iure.ff.de iu.l.non quẽadmodum.licet de consuetudine admittatur, vt & aliàs dicitur.ff.de publiciana.l.j. Ad quod vide quod dixi.j.eod.arg.q. xvj.in iiij.regula.fal.viij.Tñ quandoq; petit̃ res, vel eius æstimatio:si res nõ præstetur.ff.loca.l.coadiutores.secundũ Spe. d.ver.sed dicit ibi Io.An.in addi.ꝙ supplendũ est si nõ extat: ante.s.quãdo post morã debitoris dies non extaret,secundùm Guil.de Suza.qui etiam dicit rem vel æstimationẽ peti posse: etiã si res nõ extet,per leges.ff.de ver.ob.l.eum qui ita.§. fina. & l.si seruo.§.fina.& l.in rem stip.§. penul.Item dic ꝙ petita æstimatione,res peti videtur.ff.de consti.pecu.l.promissor stichi.ff.de condi.fur.l.in re furtiua.ff. de dolo.l.arbitrio.§. non tamen,secundùm Io.And.in d.addi.Ma.

a ¶ Latius tractatur in §.sed iste.instit. de act. vbi Ias. in xvij. col. de actio.

23 ¶ † Quintò infertur,ꝙ admittit̃ libellus incertus respectu quorumcunq; redituũ & prouentuũꝗđ tñ intelligendũ & declarandũ est,secũdùm ea quę dixi de fructib⁹ in secunda relatione:quia eadem est ratio . Et quid differant fructus & reditus, vide glo.fi.in c.generali.de elec.lib.vj.quæ dicit, ꝙ omnes fructus consistunt in reditu:sed non conuertitur:quia partus ancillæ est in redditu,vt l. Paulus rñdit.j.rñ.ff.de vsu. & non est in fructu,vt in l.in pecudum.ff.de vsu.& insti. de rerũ diui.§. in pecudum. & de hoc verbo, reditus. vide text.in c.pen.j.de pecu.cleri.& xij.q.ij.in c.apostolicos.& l.patrimonij.& l.fundi Trebatiani.ff.de vsufru.leg.& idem dicendũ est, vt dixi de prouentibus,& etiã oblationibus, & similibus, propter eandẽ rationẽ,& quid veniat appellatione prouẽtuũ & obuentionũ[b] vide glo.in verbo,obuentiones.in c.ad audiẽtiam.el.j.j.de eccle.ædifi.& in c.pasto.j.de dona.& quid appellatione obuentionum.dixi latè in trac.de oblationibus.lib.j.

b ¶ Obuentionum appellatione venit omnis reditus & decimæ. ita not. Abb.in c.ad audiẽtiam.de eccle. ędifi.& in c. ex transmissa. de renunci. Bal. remissiuè in l. j.§.exercitorem.ff. de exer.

¶ Sextò infertur, ꝙ etiam interesse quod petitur ratione ipsi⁹ incertitudinis,admittitur libellus incertus: vt sentit gloss.in l. certi condictio.in prin.ff.si cer.peta.Sed aduerte:quia quidam voluerunt quod tamẽ de proprio interesse actor possit esse certus:debet exprimi certa quantitas:aliàs libellus non est admittendus:vt no.per Cyn.in l.j.C.de sen.quę sine cer. quanti.Sed cõmunis conclusio est in contrariũ , ꝙ sufficiat petere illud in genere:& postea probare ipsius quantitatẽ.Ita tenet Iac. But. in d.l.j.& insti.de act.§.curare.& traditur in l.ij.C. de sen.quæ sine cer.quanti.& in l.j.C.de sen.quæ pro eo quod int. profe. & per Bar.in l.stipula.non diui.ff.de ver.ob.circa fi.& per Inno.in c.cũ dilectus.de ordi.cog.& per Bal.in l.edita.C.de edẽ. ver.sed dubitatur,an debeat pati.A.B. Et fuit originalis not. Gof in libellis suis,in edicto,de eo per quem fac.erit rub.cxx. dixi.j.in rubri.de dila.in materia cita.artic.xxxiiij.q.vij. Ma. Quinimò etiam si non probaretur certa quantitas in processu probaretur tamen interesse : vt quia testes deponerent quod actoris interesset.Sed interrogati de quantitate interesse, dixerunt se ignorare.Nã hoc casu,licet per actorem non sit probata certa quantitas interesse: tamen iudex non debet absoluere reum:sed vt certam ferat sententiam,potest se informare ex officio de quantitate interesse:vel duobus committere: vel alios testes examinare ad certificandum ipsum interesse. secundùm quod no.Bar.in l.si quod ex pamphila.ff.de leg.ij.& in l.semper.§.in hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.& in l.j.in fin.C. de sententijs quæ pro eo quod int.prof. & per Bar. & Bald.in l.si traditio.C.de act.emp.& per do.m.in causam.j. de restitu. vbi dicit quòd malè facit iudex absoluendo reum : quia certa quantitas interesse non sit probata . Si modò, vt dixi,probatum sit interesse.Et si fortè propter aliquam causam impeditiuam:vt puta,propter periculum peremptionis instantię iudex non posset aliam sumere declarationem:dico ꝙ etiam non debet reum absoluere. Sed debebit condemnare in id, quod intererit probandum in executione.arg.prædictorum iurium.facit.c.auditis.ş.de procu.vbi probatur, ꝙ quãdoq; quãtitas est incerta:& tamen fertur certa sententia:sed non mandatur executioni,donec fuerit certificata.Et ad prædicta vide quæ no. Bar.& Bal.in l.ij.C.de rescin.ven.& Bal.in l.fin.C.de iure dominij impetrando . Et idem dicendum arbitror de fructibus, reditibus , prouentibus,& similibus si probarentur : sed non probaretur certa quantitas.licet Inn. videatur hic aliter sentire.dicit enim,ꝙ non valet sententia , condemno te ad fructus talis fundi.nisi in actis appareat de certa quantitate . Sed potest intelligi dictum Inno.quando non esset probatũ fructus fore perceptos. aliàs verior mihi videtur præcedens opin. vel saltẽ iudex nõ deberet simpliciter absoluere:sed reseruari actori ius iterũ agendi ad interesse,& ad fructus,& similia. Et prædicta etiam arbitror procedere in libello, quo peterẽtur dãna: vtilius tamen arbitror ꝙ exprimatur certa quantitas in libello interesse fructuum,aut similium.& ad illa petat actor cõdẽnari aduersarium:& ad plus & minus[c] secundùm quod probabitur. Et prædicta perpetuò notabis : quia sunt valde vtilia & quotidiana. Et sæpe sæpius ita practicari feci.

c ¶ An autem hæc clausula , plus vel minus,aliquid operetur, vide Ias. in §.curatore. de act. & inibi quid de interesse circa fin. §.latè post doc. in l. stipulationes. in fi. q. ff.de ver.obli. & Bal.in l.publia. §.Titius.ff.de pos.

24 ¶ † Septimò infertur ꝙ in petitione expensarum litis,admittitur libellus incert⁹,de qua materia dic vt latissimè dixi in c.calũniã.j.de pœnis.maximè ĩ ix.prin.ar.ver.nũc verò videndũ[d].

d ¶ Et per Ias. in d. §. curare. & in l. properãdum.§.sin autem.de iud.C.

25 ¶ † Octauò infertur,ꝙ procedit libellus in quo aliquid petit̃, & adiungitur hæc clausula,& plus &c.vel vltra & c.verbi gratia,ad fructus receptos,vel pensiones tribus annis & vltra:vel ad tot fructus,seu tantum quãtitatis interesse damni, & vltra: seu plus,quàm licet ista dictio,& vltra.seu clausula.& plus & c. contineant incertitudinem:tamen libellus videtur procedere, vt est tex.in c.literas.j.de dila.quod est verũ:si pars non opponeret:secus si opponeret:quia tunc tenetur actor declarare,secundùm quod statim dicam in ver.prima dubitatio. & sequentibus. Aduerte tamen:quia Bar.in l.actione.ff.de furt. dicit,ꝙ quando petitur quid certum, & additur talis clausula , & plus &c.hæc clausula nihil operatur : nisi postea probetur aliquid certum.per l.cum furti.ff.de in lit.iuran.

26 ¶ † Nonò infertur, ꝙ quando rescriptum potest dari incertũ, admittitur etiam libellus incertus.secundùm Host.in c.cũ super.j.de concess.præben.per illum tex. secundùm vnum intellectum.Nam cum possit concedi rescriptum ad præbendã primò,vel proximè vacatura,& sic ad futurum.quod quidem est de sui natura incertum: & licet certum sit vnam prębendam vacaturam:tamen incertum est de qua,si tamen rescriptum sit ita concessum,admittitur libellus incertus:in quo petitur præbenda primo vacatura,vt d.c.cum super.

27 ¶ † Decimò infertur magis generaliter,ꝙ vbicunq; potest peti ius de futuro,& illud deduci in libello:procedit libellus incertus.& ratio est,propter incertitudinem: quia omne futurũ de sui natura est incertum,vt l.j.C.qui accu.nõ pos.& l.j.§.huius autem.ff.ne quid in loco publico.insti.de ver.obl.§. conditiones.in l.antiqui.ff.si pars hereditatis petatur.& in l.sed & si restituatur.§.fi.ff.de iud. Et an & quãdo possit agi pro iure de futuro,no.in c.in nostra.j.de sepul.& in c.Prælatus.de homi. lib.vj.& in c.auditis.ş.de procu,& plenè per Bar. & legistas in l.j.C.de sen.quæ sine certa quantitate.cum simi.

28 ¶ † Vndecimò infertur,ꝙ procedit libellus incertus in reuocatione attentatorum.licet enim in libello petant̃ reuocari generaliter attentata,vel simpliciter quicquid attentatum est:tamẽ procedit,secundũ no.p Inn.& doc.in c.dilatę.j.de exce.& in c. consuluit.el ij.& ibi per d.m.vbi etiam tetigi.j.de appel.Et ratio est:quia petitio reuocatiõis istorũ attentatorũ habet se per modũ cuiusdã accessorij ad negotium principale: & ideo libellus generalis admitti per ea quæ superius dicta sunt:maximè in prin.isti⁹.v.q.prin.in j.& ij.mẽbro prin.& ita cõsuluit Old. consil.ccvj.

29 ¶ † Duodecimò infert̃,ꝙ admittit̃ libellus incertus quãdo insurgit probabile dubiũ,vel in iure vel in facto:etiam proprio

a poprio, si probabilis est ignorantia facti ꝓprij, [a] vt puta si agē dum de facto valde remoto & longinquo, & intricato. argu. not. in c. ab excōmunicato, s̄. de rescrip. & no. per gloss. in c. iij. j. de proba. faciunt etiam not. in l. peregrè. ff. de acquir. poss. facit etiam singulare d. Dyn. in l. statulibe. si rationem. ff. de statu libe. quod refert & sequitur Angelus & Ioannes de Imol. in l. iiij. §. ait prætor. ff. de re iudic. vbi dicit quòd propter factum multum intricatū ille qui timet de captura ad eam fugiendam potest offerre etiam vnum solum denariū: & in eo prēstare fideiussorē. quod perpetuò memoriç cōmendabis, & hoc potissimum procedit si actor iuraret se nō posse certificare. facit qđ no. Spec. eo. tit. §. iuxta. versic. quid si in præmissis. vbi dicit ꝙ actor dubitat de colore vel pōdere, succurrit ei si iurat se nescire colorem, vel pondus, per l. in actione. §. j. ff. de furt. & l. j. §. si quis argentum. ff. depositi. & fuit no. Inn. in c. certificari. j. de sepul. Et si tu diceres quid prodest hoc iuramentum: cùm iudex certam debet ferre sententiam, vt sępius dictum est. respōdendo secundū Spe. ad hoc vt reus lit. contestet. Nam sine libello non teneret reus respondere, vt in c. præce. & in auꝫ. offeratur. de lit. contesta. & in processu poterit declarare, seu exprimere certum pondus vel colorem, subdit tñ quòd quidam dicunt talem libellum non esse admittendū: etiam si velit iurare se nescire colorem vel pondus: nisi illud exprimatur. & ad §. si quis argentum. respōdēt ꝙ ibi non dubitabat de pondere, sed de pōderis ęstimatione. & hoc latius prosequit Rof. ti. xxiij. vbi tractat de actione speciali. ver. sed licet dixerim. Ego arbitror ꝙ vbi actor posset faciliter certificari verior sit secunda opi. aliàs procedat prima opi. & in hoc videt multū operari iuramentū suum ratione incertitudinis, seu dubietatis cōsistentis in intellectu: ad quod probandū admittitur iuramentum. ad quod vide gloss. & quamplurima iura quæ allegaui in c. significasti. el j. de homicid.

30 ¶ A. B. †Decimotertiò admittit libellus incertus super his quæ non subijciuntur necessitati probādi, sed statur iuramento petentis: puta si petitur ratione violentiæ secundùm dispositionem c. fi. quod metus cau. & l. si qñ. C. vnde vi. quia sup his nō habet reus deliberare nisi super violentia: cū de reliquis stetur iuramento actoris: vnde generalitas illa, circa res vel æstimationem non habet vitiare, secundùm Innocen. in c. ij. de ordi. cog. Sed Ant. ibi reprobat, mouetur: quia licet stetur iuramēto partis de reb. amiss. potest tamen probari cōtra. arg. c. cōtinebatur. de despō. impub. iuncto c. proposuisti. de ꝓba. facit l. admonēdi. quod ibi no. de iureiur. vnde saltem hac ratione vt posset se defendere, deberet fieri declaratio, scđm do. Anto. Sed do. me. ibi dicit ꝙ opi. Inn. potest defensari: quia tēpore iuramēti poterit certificari: & sic tunc poterit ꝓbare cōtrariū: vnde satis est quòd dicat in princip. quòd talis cōmiserit violentiā, secundū dñm meum. Sed circa prędicta subijcienda sunt quædam dubia declaratione necessaria.

31 ¶ †Primū dubium est vtrum in prædictis casib⁹ libellus incertus propter prædictas rationes sit admittendus: etiam si pars opponeret. Solu. dic quòd sic: quando sumus in casibus in quibus non esset in potestate ipsius actoris declarationem facere. quod de facili potest ex superioribus colligi.

¶ Secundum dubium est, quid si actor posset specificare & declarare: sed tamen facit libellū incertū: cōtra quem pars nō opponit: vnde dubitatur an libellus procedat si postea ex probationibus certificet. Solut. dic ꝙ sic. arg. tex. nostri. facit c. sequēs. & quod ibi no. & quod dicā j. eo. argu. in x. q. princi. & ista est cōmunis opi. doct. hic quæ optimè probatur in l. fi. C. de ann. excep. & ibi doct. ibi Ang. concludit ꝙ tenet processus super libello incerto si nō opponat. allega. c. cùm dilectus. j. de ordi. cog. vbi etiam hoc tenent Doct. & c. cùm vintoniensis. cū glo. s̄. de elect. tenēt Doct. maximè Pau. de cast. in l. edita. C. de edē. & Inno. in c. cùm super. de concess. præbē. in glos. magna. circa fi. & ibi etiam Ioan. de Imol. per d. l. fi. & l. ij. C. de sen. quę sine certa quāti. & l. cùm putarem. ff. fami. her. gloss. tamen in l. si in

b rem. ff. de rei ven. & clarius Iaco. Bu. tenent quòd processus sit nullus, sed cōmuniter [b] reprobatur: & cōmunem opin. tenuit Franc. accur. quā refert & sequit Bald. in d. l. si rem. allegat not. per Spe. in ti. de offic. om. iud. §. deseruit. versi. quid si libellus. facit de cōsti. de elec. vide quod dicam j. in xviij. princip. artic. & in c. seq. in xxxij. arti. princip.

32 ¶ †Tertiò dubitatur quid si pars nō opponit de ineptitudine seu incertitudine: vtrū iudex ex officio possit cogere actorem ad declarandū: & videt dicendū ꝙ nō: quia hoc videt respicere priuatū cōmodum. Sol. d. Ant. hic, & Io. de Imo. & moderniores tenēt cōtrarium: ꝙ possit: qa hoc cōcernit etiā fauorem iudicis, vt certam possit ferre sententiā. facit quod not. in c. causam. s̄. de iud. & in c. j. de elect. lib. vj. Et qđ dicimus de inepto libello ꝙ iudex potest ipsum dentibus lacerare, vt no. glo in l. j. ff. de offic. assesso. de quo dicam latius j. eo. arti. xvj. & in c. sequen. articu. xxviij.

33 ¶ †Quartò dubitat qualiter reus debeat opponere de incertitudine. Sol. videt dicendū ꝙ specificè debet opponere ꝙ libellus sit incertus, & ꝙ fiat declaratio. facit tex. noster & qđ no. in l. Titiæ textores. ff. de leg. j. cum si. quia sicut actor debet apertè agere: ita excipiens apertè excipere. Sed doct. in c. seq. in simili instruūt ꝙ excipiens debet esse cautus quantū potest, ne exprimat articulatè vitia libelli: ne fortè actorē instruat super illis, sed simpliciter excipiat nōn esse procedendū super tali libello, vel talem libellum non esse admittendum: nec tūc iudex debet dicere libellum esse declarandū, sed scđm propositā excep. pronunciare procedendū non esse. & idē tenet Spe. eo. tit. §. fi. ver. cautus etiā sis. vbi cōcludit ꝙ reus debet excipere: nō teneor respondere. nō aūt debet petere libellum declarari: qa iā instrueret aduersariū. & adde qđ latius dicā. j. eo. ar. xviij. a

¶ Quintò dubitatur si petitur declaratio eo casu quo actor tenetur declarare: & actor nō declaret: quid agendū sit. Solu. dic secundū Spec. eo. ti. §. iuxta. ver. fi. ꝙ nō rñdebit libello donec libellus declararet. argu. tex. nostri. & ij. q. viij. libellorum. s̄. de iudi. c. examinata. & si actor perseueraret, absoluit reus, vt l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. & j. de proba. c. ex literis. secundùm b Spec. in d. §. iuxta. versi. ꝙ si actor. qđ intellige ab obseruatione iudicij si lis nō est cōtest. Sed post lit. cōtest. si actor in prosecutione certificasset petitionē suā pro eo deberet seq sñia. Si verò non certificasset, nec in substātia nec in q̄titate procedit dictum Spec. vt colligit ex his quæ superius dicta sunt. & adde quę dicam j. articu. xxxij.

¶ Sextò dubitat quid si pars petit ꝙ actor debeat declarare libellū incertū, sed actor nō declaret, nec cōpellit iudicē, sed procedit. Sol. dic ꝙ debet appellare, vt est tex. hic. de quo dic vt latius dicā. j. in c. seq. art. xxviij.

¶ Septimò dubitat quis sit istius declarationis effectus, an dent noue dilationes. Sol. dic vt dicā in c. seq. art. xxvij. Ex his habes expeditum quartū membrum principale, de iudicijs seu actionibus singularibus.

¶ Circa quartū mēbrum principale istius v. q. principalis. de iudicijs cōibus nō est necesse insistendū: qa aut in iudicio cōi venit quid vniuersale, aut quid generale, aut quid particulare. vñ scđm contingentiā rei petitę seu deductæ ad iudiciū cōmune: dicendum est secundū ea quę dicta sunt in primo, secundo, & tertio superioribus membris. & propter hanc causam arbitror ꝙ glossę iuris canonici & ciuilis, & cōiter ibi in materia nostra nō fecerint diuersum mēbrum de iudicijs cōmunibus. Et adde quę dicam j. eo. art. q. xx.

34 ¶ †Circa sextā princ. q. vtrū in libello sit necessaria narratio, & qualis, solutio: dic quòd debet esse certa & clara, vt patet ex his quæ dicta sunt in pręced. q. & debet esse apta ex qua resultet causa & conclusio ad intentionem agentis. & breuis cōtinens necessaria & non superflua: quia melius est pauca vtiliter narrare quàm multis inutilibus hominum aures pręgrauare, vt in l. tanta. §. contrarium. C. de vete. iure enucle. s̄. de ęta. & quali. c. cùm sit. graue enim est probare, & ad onera probandū venire, vt in l. is qui destinauit. ff. de rei vend. & probari debent quę in libello offerunt. C. de probat. l. actor canonizata. vj. q. vlt. & j. de causa poss. & proprie. c. cùm ecclesia. prope fin. C. de eden. in l. qui accusare. cùm simil. secundùm Specul. eod. titu. §. fina. versicu. & in summa. & fuit hæc doctrina Bonaguidę de Ara. vt ibi dicit Io. And. in addi. Narrare igitur debet necessaria & vtilia, quæ videlicet probata suam iuuent intentionem. s̄. de iudicijs. examinata. & cum ex facto ius oriatur, vt in l. si ex plagis. §. in crimi. ff. ad leg. Aquil. & in l. j. C. de impo. luc. descri. & not. in l. vt responsum. C. de transaction. ideo quacunq; actione agatur, debet talis narratio fieri in libello, vt ex ea resultet ius agendi. cautè tamen agit actor si in libello ponat verba generalia, vt in processu habeat plures vias & diuerticula plura ad suam intentionem fulciendam, vt puta si dicat, peto talem electionem tanquam minus canonicè factam cassari: super hac enim generalitate cùm plura veniant impedimenta poterit sequi quod voluerit. facit s̄. de supplē. neg. prælat. cap. fin. quàmuis enim ex narratione plures resultent iura & causæ, fortè aduersarius non exiget electionem, nec causæ specificationem, nec actor dicere tenetur nisi exigatur. ff. de iureiurando. in l. iusiurandum. & de oper. noui nuncia. in l. de pupillo. §. qui opus nouum. & Spe. eod. titu. §. fina. versi. penulti. & fi. Vtile est igitur exprimere talia quę sint apta concludere omnem modum agendi quàmuis postea sufficiat tale quid probare quod concludat ad alterum de remedijs propositis sibi competentibus, secundùm Lapum, allegat l. ij. & l. quintam. & si plura narran-

a ¶ An & qñ ī facto ꝓprio admittatur ignorātia, & dicat ꝓbabilis, vide latè Alex. et mod. in l. si res. ī prin. ff. de le. j.

b ¶ Cōis opinio est ꝙ teneat ꝓcessus, licet libellus sit gñalis & incertus. vide doc. maximè mod. in l. edita. C. de edē. & adde ꝙ iudex pōt ex officio cogere partē actricē reo nō petēte vt clarior reddat libell⁹, vt p do. Ias. ī l. age. in fi. C. de transact.

tur, debet accipi illud ſuper quo libellus concludit:& ſufficit illud verum eſſe, ſecundùm Lap.allegat, l.v.per l.j.ff.de eden.& ff.de ſuſpe.tuto.in l.hæ enim.facit quod dicam j.in.xij.q.prin. iſtius arti.vbi dicam, quòd libellus magis conſideratur circa modum concludendi, quàm narrandi:nec tenetur libellans in narratione allegare aliquam defenſionem reo competentem, ſecundùm Innocen. in c.cùm Bertoldus j. de re iu.quis allegando non vitietur in c.j.de conceſ.præben.libr. vj. Et aduerte quòd cautus ſit actor, qui aliquid narrat, quòd ſit de intentione aduerſarij:vt non affirmatiuè.nec ſimpliciter illud narret:ſed cum ad
a iuncto[a], videlicet qui dicit vel aſſerit ſe hæredem, procuratorē, tutorem, prelatum &c.facit quod no.in l.cognitio.ff.de lib.cauſa.ne aliàs ſimpliciter narratum videatur fateri, vt in l.cū precū. C.de lib.cau. A.B.Et not.ꝙ non vitiatur libellus, licet narratio ſequatur cōcluſionē, vt in c.per tuas.j.de condi.ap.& ibi no.Ma.

35 ¶†Circa ſeptimam princip.q.an requiratur expreſsio qualitatis, & qualis, ſolutio.Bald.in l.edita.C.de eden.in.vj.q.princip. arguit pro & contra, & diſtinguit. tangit etiam in repetitione d.l.edita.verſicu.circa ſextum. ſed ego arbitror aliter, & latius diſtinguendum, quod aut loquimur de qualitate iudicis. & dic vt dixi in.ij.q.prin.iſtius argu.aut de qualitate actoris, & dicendum vt dixi in.iij.q.princi. Aduerte tamen:quia ſi eſſet aliqua qualitas in actore, quæ alteraret formam procedendi, vel pœnam in conuento: puta, quia actor eſſet ciuis, vel officialis, vel qđ ſimile:talis qualitas eſſet exprimēda, ſi actor intēderet cōſequi priuilegiū illius qualitatis. ad qđ vide qđ latè dixi c.qualiter.el. ij.j. de accu.in.xj.arti.q.xlj.xxiij.& xxix. Et adde hic eaq̄ dixi ſ.in.iij.q.iſtius erti.aut de qualitate aduerſarij conuenti, & dicendum vt dixi in.iiij.q.principali.adde tamen.ꝙ ſi in reo eſſet talis qualitas quæ alteraret formam procedendi, vel maiorem pœnam in eo:vt quia forenſis, fœmina, aut filius &c. Vel quia de magnatibus, aut nobilibus &c.& ſimiliter ad prædictam intentionem talis qualitas eſt exprimenda.ad quod vide quod dixi in d.c.qualiter.in quæſtionibus prædictis. Et hæc adde ad ea quæ dixi in iiij.q.princi.aut loquimur de qualitate rei petitæ & ſubſtingue, quod aut loquimur de qualitate demonſtratiua ſubſtantiæ ipſius rei quę petitur:& dic vt dixi in.v.q.princip.aut de qualitate qualificatiua eius ad quod agitur. Et dic ꝙ aut qualitas deducitur tacitè cum ipſa re ſeu facto, & ſufficit, vt l.j.C.de ſica.& in l.ſi non conuicij.C.de iniur.in c.cùm dilecti j.de accuſa.& in l.nec exemplum.C.de fal.& ibi per Cy.hic intelligo, niſi expreſsio omnino exigeretur pro forma.vt dixi in quinta quæſtione in quarto membro. verſicu. debet igitur res quæ petitur. Aut non deducitur cum ipſo facto, vel re, vel alio modo: & tunc aut eſt qualitas quæ dat eſſe rei:& quia eſt potius ſubſtantia, quā qualitas, vt c.tua.de ſpō. & ibi dixi poſt d.An.& Do.m.non eſt dubium quod libellus non procederet niſi exprimeretur talis qualitas.facit quod ſtatim dixi.vnde debet talis qualitas inductiua ſubſtantię exprimi in libel.& ideo ſi ago contra te, quia ſurripuiſti mihi rem, non procedit libellus:quia non allegatur factum ex quo concludatur, vel præſumatur furtum: vt patet ex nota. in l.ſub præ textu.C.de tranſact.nec eſt admittendus iſte libellus vt generalis:quia de crimine agitur.ff.de dolo l.item exigi.ff.de iniur.in lege, Prætor edixit.ſecundùm Bald.in d. vj.q. quæ tamē verba ſunt ſatis inepta.Conclude tamen quòd qualitas ſubſtantifica eſt exprimenda.& ſi non eſt expreſſa, ſi poſtea exprimeretur, & narratio libelli, ſeu concluſio non extenderet delictum ſubſtantificatum per qualitatem quæ poſtea adderetur vel probaretur, talis additio qualitatis induceret nouum libel.per l.ius ciuile.ff.de iuſti.& iur.ad quod vide quod dicam.j.articu.xxv.& ſeq.Aut eſt qualitas quæ alteratur:& ſic ꝓpriè poteſt dici qualitas.id eſt quid accidētale: & dic quòd aut ſunt qualitates q̄ alterant factum vel id ad quod agitur, vt in delictis. qualitas ſcientiæ, loci temporis, cauſæ, rixæ generis armorum, modi percutiendi, vt amenationis vel vibrationis, & euentus:quæ omnia vel de ſui natura aggrauant & minuunt delictum:vel quandoq; ex iure poſitiuo, ſecundùm quod latiſsimè dixi in c.licet.j.de pœnis.& quantum ad materiam conceptionis libelli in c.qualiter.el.ij. j.de accuſa.in.xj.princip.articu.& de qualitate ſcientiæ, habes ibi.q.xlvij.& xlviij.de loco & tempore.q.xxxvj.xxxvij.xlij. xliij.xlv.l.& ſeq. & aliquid dicam.j.in viij.q.princi.de genere armorū ibi.q.xlvj.de modo percutiēdi & amenationis.q.xliij. xlix.&.lvj.de euētu.q.lvij.& latius in d. c.licet. prope fi.oēs ergo qualitates hmōi, quę hn̄t alterare naturam actus vel modum procedēdi aut pęnā, ſunt exprimendę in libello:vel ſimiliter ante lit.conte.deducendę.Nam poſt lit.cōte.nō poſſunt edi:quia ſuper ea actione, ſeu re, nō eſt lis cōteſt.& ideò ex illa qualitate omiſſa non poſſet ſequi condemnatio.ad qđ vide qđ dicā.j.eo. c.ar.xxv. & ſeq.& vide Bald.qui ſingulariter dicit poſt Guil.in

a ¶Qui aliquid ſimpliciter narrat in libello, qđ ſic in fauorē conuēti, videt illud confiteri. etiō ſolet addi, vt aſſerit l.precū.C.de liber. cā. adde Alex.in l. edita. in j.nota de eden.facit text.in l. cōditioni.C. de inſti.& ſubſtitu.

b ¶Si agitur de homicidio, et ꝓbatur paricidiū, an ꝓcedat libellus. & idē ſi accuſo de adulterio.& ꝓbo de ſtupro.vide Ioan. de Ana.ī c.qualiter.ij. in fi.j.de accuſa.

c ¶Similiter ſi ciuiliter accuſet de adulterio debet inſeri locus:at ſi criminaliter ageretur, vide poſt Abb.in c.tuę. in notab.pen. vide Ro.conſi.cxcj.

l.ſed ex dolo.§.in hac.ff.de dolo.ꝙ ſi quis accuſauit aliquem de percuſsione facta in collo, & probauit percuſsionem factā in capite non debet ſequi condemnatio.dixi latius in d.arti. xj.q. lvij.Et aduerte:quia ſi probata ſit qualitas quæ non fuit deducta in libello debet ſequi condemnatio:non tanq; de maleficio qualificato, ſed tanquàm de ſimplici:qa probatio illius qualitatis quæ nō cōcluditur in libello:& ſic in proceſſu nihil operatur ad abſolutionem, vt in l.ſi quis liber.ff.de petitio.hæredi.
b vnde ſi actum eſt de homicidio[b] & probatum ſit paricidium:licet non poſsit ſequi condemnatio de paricidio, ad quod non eſt actum:tamē nō debet ſequi abſolutio ab homicidio ipſius: quia oē paricidiū eſt homicidiū.ita cōcludit Bal.in l.edita.C.de edē.in vj.q.prin.ver.ſed quid ſi probatę.In ciuili verò cā ſi ꝓbata eſſet qualitas non deducta in libello quæ alteraret actionem ſeu petitionem deberet ſequi abſolutoriè, ſecundùm formam l.leuius ff.de pact.dota.Si verò in libello eſſet deducta aliqua qualitas, & nō eſſet probata:vtrum debeat ſequi condēnatio:quia non eſt materia noſtra omitto.vide Bald.in d.l.edita. in vj.q.princip.verſic.ſed quid econtra.et vide quāplurimas remiſsiones quas dedi in c.conqueſtus.ſ.de foro competen.dicā fortè latius in titu.de probatio.vbi melius conuenit.Et quid ſi pro homicidio de die cōmiſſo debeat amputari manus ex forma ſtatuti. Sed pro commiſſo de nocte debeat amputari caput, vel ambæ manus, & actum eſt pro homicidio de nocte commiſſo:nec eſt probata qualitas noctis.Bald.in d.l.edita.verſi.ſed quid ſi ſtatutum concludit quòd talis non poteſt condemnari:etiam ad imputationē manus, quia eſt alia ſpecies delicti, niſi ante lit. conteſta.illa qualitas fuiſſet detracta de libello. Sed circa prędicta oritur notabilis dubitatio:quid ſi accuſator dixit: quare peto ipſum condemnari de omnibus & ſingulis ſupradictis, an per hoc videatur cumulare ſimplex maleficiū & qualificatum?Solu.dic, Bal.in dicta l.edita.in vj.q.verſi.quid ſi accuſator.ꝙ impoſsibile eſt ꝙ qualificatum inhæreat ſimplici, & quod illud ſit ſimplex.ff.de condi.& demonſtra.in l.ſi Titiæ non nupſerit.& ſic ſentit quòd etiam debet ſequi abſolutio.& facit quod ſtatim dicam in verſicu.ſequen. ſed dubium eſt vtrum videat agere de maleficio ſimplici, & qualitate diuerſa.reſpondet Bald.ibi quòd non:quia de ſola qualitate nō poteſt agi per ſe, vt in l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxa.vnde concludit ꝙ dicta clauſula de omnibus & ſingulis ſupradictis nihil importat.Sed tantū vnum maleficiū deducitur numero. ar.j.fi.ff.ad Tre.& l.ſi pluribus.ff.de le.ij.& l.hoc ar.ff.de hære. inſti.Et prædicta ſunt notabilia:quia vtilia ſcđm Bal.& adde quæ dicam in ſeq.q.

36 ¶Circa viij.prin.q.vtrū locus & tp̄s ſint exprimēdi in libello. Sol.Spe.eo.ti.§.qui libellus.ver.item locum.dic ꝙ libellus debet cōtinere locū, vbi actum vel contractum eſt, vt l.fama.ff.de cenſib.ij.q.vj.in c.libellorū.ſed hoc nō eſt apud multos in vſu, ſcđm Specu.tu verò diſtingue ꝙ aut loquimur in cauſa ciuili, aut in cauſa criminali.primo caſu cōis concluſio docto.eſt ꝙ locus & tempus nō ſint neceſſariò exprimendi.hoc tenēt Inn.& Ioan.An.& d.Do.in c. Abbate ſanè.de re iudi.lib.vj.prope fi. Et probatur in l.edita.C.de eden. et ibi etiam hoc tenent Bal. in repe.verſi.vij.opponitur.per l.cū tabernam.§.idem quęſijt. ff.de pigno.Et etiam idem tenet ibi in lectura, & Bar.in l.an eadem.§.actiones.ff.de except.rei iudic.facit tex.in l.teſtium.C. de teſtibus.& tenent quidam moderniores in c.præce.iſtud tamen quòd tempus & locus non ſint regulariter exprimēdi, recipit plures fallentias.

37 ¶†Primò ergo fallit ſi ex forma ſtatuti expreſsio loci & temporis requireretur.faciunt quæ dixi ſ.in v.princip.artic.in iiij. membro.

38 ¶†Secūdò fallit ſi de crimine accuſaret mulier:[c] qa tunc debet
c exprimi circunſtantiæ, & locus & tēpus, ſicut in libello accuſatorio, vt in l.libellorū.ff.de accu.canonizata.ij.q.viij.libellorū. & hoc tenet glo.in l.item exigit. de dolo.& Innoc.in c.fi.j.de pur.cano.do.Ant.in c.præce.& dn̄i de Rota deciſi.xliij. & eſt tex.valde notab.in c.tuę.ſ.de procu.& hoc no.ibi do.Ant.do. me.& Ioan.de Imol.per quem text.hoc tenet Bart.in l.j.§.interdictum.ff.vti poſſ.quod tamen limitat ibi Barto.ſi in huiuſmodi libello ciuili ex crimine actor concluderet dolum aduerſarij:quia tunc debent inſeri locus & tempus, ne in tanto crimine actori vagari liceat, vt in l.prætor ędixit.in prin.ff.de iniur. & l.itaq;.ff.de dolo.& probatur expreſsè in l.j.§.rectiſsimè.& §.vbi autem.ff.de vi & vi arma.in quibus patet quòd in interdicto vnde vi.debent inſeri locus & tempus.Secus ſi dolus aduerſarij non arguitur:quia tunc non eſt neceſſe.& idem tenet Barto.in d l.an eadem.§.actiones.Et idem in effectu vult in dicta l.prætor edixit.vbi concludit quòd aut agitur aliqua actione quæ infamat.Et debent inſeri, vt ibi, & dicta l.item exigit. quod

quod intelligit siue infamet de iure, siue de facto. facit etiã: qa etiam in exceptionibus cõtinentibus delictũ debent inseri locus & tempus, secundũ Bar. in d. l. prætor. & in l. j. ff. de excep. per c. præsentiũ. de testi. li. vj. & tenẽt dñi de Rota deci. ccclvj. & Bal. in d. l. itẽ exigit. & Ang. in dicta l. prætor edixit. tamẽ ta les exceptiones non infamant de iure, vt videbimus in c. cùm dilectus. j. de ordi. cog. secus si actio sit ciuilis quæ nullo modo infamet. & ita dicit φ obseruat consuetudo. tenet etiam Bal. in dicta l. edita. in viij. op. vbi dicit φ in omnibus famosis actionibus reo petenti debent exprimi locus & tẽpus. Aduerte tñ: qa Roffredus quãdo format libellũ super actione iniuriarũ nõ ponit locum aut tempus. nec etiam Specu. in titu. de damno dato. sed tamen Specu. eod. titu. §. iuxta. versicu. item si agitur de crimine. dicit quòd si de crimine agitur ciuiliter debet exprimi qualitas iniurię.

39 ¶ †Tertiò fallit etiã in causa merè ciuili quãdo iudex certis ex causis petit fieri expressionẽ loci & tẽporis. argu. c. cùm Ioan. j. de fide instru. & insti. de actio. §. curare. scđm Inn. in c. Abbate. de re iudi. lib. vj. in glo. pen. & Bal. in repe. l. edita. C. de eden. in fi. viij. oppositionis. faciunt no. per Bar. in l. is qui reus. ff. de publi. iudi.

40 ¶ †Quartò fallit si reus peteret declarationem loci & tẽporis ad exceptiones & defensiones suas proponẽdas: vt puta si petit declarari tempus ratione interesse, præscriptionis, aut alterius interesse, tenet Bald. in l. edita. versic. quæritur incidenter, in lectura sub v. q. princ. per illã l. & l. nõ est nouũ. & l. fi. C. de eden. & Bald. in repe. d. l. in fi. viij. opposi. vbi dicit quòd si reus petat fieri specificationem loci & temporis debet fieri, per no. per Inn. & Host. in c. fi. j. de pur. cano. facit quod no. Bart. in d. l. is qui reus.

41 ¶ †Quintò fallit generaliter vbicunq; interest rei φ apponatur locus, seu quãdo ipsi⁹ omissio reo esset nociua, vt puta in actione arbitraria propter locũ: & ideo qui in vno ex locis alternatiuè positis absolutionẽ, vel etiam ex pluribus locis in altero peteret & electio esset debitoris, debet alterius loci facere mentionem, vt l. iij. §. fi. ff. de eo qđ certo loco. & ibi doc. Et idem si ageret in alio loco q̃ destinato solutioni. ad quod vide qđ latè dixi in c. dulci. s. de foro cõpe. in ij. prin. art. maximè in ij. q. qđ potest intelligi maximè in alio loco s. idoneo, scđm gloss. in l. j. de eo qđ certo lo. vel in alio, s. quocunq; loco præstãdo interesse, scđm Nic. Mat. & Bar. pro qua opinionũ declaratione vide quæ latè dixi in d. c. dilecti. in ij. artic. q. iiij. si tamẽ non poneretur locus in libello non vitiaretur ꝓcessus, sed bene posset reus petere quòd ponatur. arg. l. fina. C. de anna. excep. Sed circa prædicta dubitatur quid si sumus in casibus in quibus debet fieri expressio loci & temporis in libello, & non fuit facta, vtrũ si pars non opponat teneat processus. Solutio. in ciuilibus videtur dicendũ quòd sic, per ea quæ statim dixi. sed in causa criminali, vide quæ latè dixi in c. qualiter. el ij. j. de accu. in xj. princi. articu. q. xxxvj. in fi. Aduerte tamẽ: quia licet in libello quo ad ipsius formã regulariter nõ sit necessaria expressio loci & temporis: tamen qñq; exigitur probatio, saltẽ respectu tẽporis in prosecutione: per qđ tempus concludatur, & per ipsum probetur contractũ ante lit. conte. fuisse celebratũ: nõ tñ est necessarium probare determinatũ tẽpus, sed solũ φ actus vel cõtractus vigore cuius agitur præcesserit lit. cõte. vt no. per Io. An. in c. Abbate. in gl. super verbo, temporis. & seq. de re iudi. lib. vj. & videas per eũ & per do. Domi. qa non est principalis materia nostra. & Bal. in d. l. edita. in v. q. ver. quęrit incidẽter. Faciendo tñ differentiã inter actionẽ personalẽ et realẽ, vt tradit per doc. in dictis locis, de quo aliquid dicam in c. seq. xxxiiij. prin. arti

¶ Postremo quo ad hanc viij. q. vide gloss. in verbo, associari. in auẽ. offeratur. C. de lit. contesta. quę dicit quòd actor in libelli initio debet scribere annos Domini, per text. in corpore vnde sumitur dicta authẽ. quod tamen hodie nõ seruatur, sed scribitur terminus ad respondendũ. tu vide quod dicam j. in xiiij. princ. articu.

42 ¶ †Circa ix. q. princip. vtrum aliæ circunstantiæ sint necessariò exprimendæ in libello, Solu. dic φ non, nisi ille de quibus s. dictum est. & quod statim de causa dicetur in seq. q. facit quod no. Barto. in l. præses. ff. de pœnis. quinimò non est necesse quòd exprimantur personæ accessorię, licet pro suo interesse possint comparere, vt l. si suspecta. ff. de inoffic. testa. & in c. veniens. j. de testi. cum simil. tradit Bal. in l. edita. C. de eden. in viij. q. vers. personæ verò.

43 ¶ †Circa decimã principalem q. an actio sit in libello exprimẽda, sol. gloss. hic distinguit φ aut agitur actione reali: & non est necessariò exprimẽda: quia causa intelligitur expressa eo ipso φ ponit rei vendicationem: aut agitur personali, & causa est exprimenda, scđm glo. sed quia ista materia est aliqualiter difficilis & intricata: ideò pro clariori ipsius doctrina prosequar infrascriptas quęstiones.

¶ Primò ad intellectum materiæ & infrascriptarũ quæstionũ quærã vtrũ sit differentia inter actum seu cõtractũ, obligationem, & actionem: & qualiter se habeant adinuicem.

¶ Secundò, quid sit causa.

¶ Tertiò, quotuplex sit causa.

¶ Quartò, an causa sit exprimenda in libello, & quando seu in quibus actionibus vel iudicijs.

¶ Quintò, quare requiratur expressio causę in libello.

¶ Sextò, an vna vel plures causæ exprimi possint vel requirantur in libello.

¶ Septimò, quæ causa sit exprimenda in libello, & qualiter.

¶ Octauò quid si causa expressa non est apta, vel ex pluribus expressis aliqua sit inepta.

¶ Nonò, quid si causa expressa nõ est vera, vel non probatur.

¶ Decimò, quid agere debet reus si cã non est expressa, vel est expressa, sed non legitima: qualiter cautè debet excipere.

44 ¶ †Primò igitur quęro vtrum inter actum gestum seu contractum, obligationẽ & actionem sit differentia: & qualiter se inuicem habeant & oriantur. Sol. dic φ quatuor sunt quorũ vnũ nõ alterum, videlicet factum gestum seu contractus obligatio, actio, & exactio. Primò enim in esse deducitur contractus: aut quasi contractum delictum: aut quasi delictum. ex quibus quatuor, vel altero eorum oriunẽ obligationes, vt est text. in l. j. in prin. ff. de actio. & obli. licet quidam etiã velint φ etiã ex alijs varijs figuris causarũ obligationes oriantur, vt dicit tex. in d. l. j. Sed secundùm vnam opin. glos. ibi quam sequuntur Dyn. & Bar. & videtur verior, vt latè dixi, insti. de actio. §. j. illud quod ibi dicit de varijs figuris causarum, intelligit de quasi cõtractibus, & quasi delictis licet alij plures dant intellectus. oritur ergo obligatio ex cõtractu vel quasi delicto, vel quasi: ex ipsa verò obligatione oritur actio qua mediãte põt fieri exactio, vt l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. facit l. ij. ff. mandati. & insti. de oblig. in prin. iuncta l. nihil aliud. ff. de act. & obli. & institu. de act. in prin. vbi ergo nõ oritur obligatio, nõ orit actio. Nam ex quo actio subalternat obligationi, oportet obligationẽ præcedere, vt dicit tex. in d. §. ea obligatio. & ibi not. Bal. Aduerte tñ qa nõ ex cõi obligatione orit actio: nõ em orit ex naturali, sed ex ciuili obligatione. †Et vt habeas notitiã[a] qualiter introducta fuerit obligatio naturalis, & qualiter ciuilis, scire debes, secũdũ d. Ant. & Io. de Imo. in c. fi. j. de so. φ anteq; essent inducta iura ciuilia erat solũ obligatio naturalis quæ oriebat ex solo cõsensu ex æquitate iuris gentiũ. j. di. c. ius gentiũ. & in l. cũ amplius. §. his natura. ff. de re iud. vnde qñ puro consensui assistebat equitas naturalis q̃ ex eo naturalis appellat: qa ĩsequit ęquitatem & naturalẽ rõnem quæ inest homini prout differt à brutis. & hæc naturalis olim manu regia effectũ cõsequebat. ibatur enim ad regẽtes vel rogentes ciuitatis, & narrabat factũ, & illud postea mandabãt executioni, vt l. ij. §. j. ff. de ori. iur. de qua manu regia tangit Pe. de Anc. in cle. sæpe. de ver. sig. tetigi in c. præce. in v. prin. art. in vj. fal. postea verò superuenit ius ciuile: & qa vidit esse ęquũ illud qđ disponebat ius gentiũ ipsum approbauit. & dedit ei fauorẽ seu fomentũ: & sic ex eo φ lex assistit obligationi naturali successiuè inducta est ciuilis. Et sic in effectu duæ sunt obligationes: ciuilis, & naturalis, scđm cõem opi. vt hr̃ insti. de ob. in prin. licet aliq aliter dixerit. Et sic vbi naturalis erat sterilis anq; eẽnt iura ciuilia post iura ciuilia incœpit parere actionẽ adiũcta sibi ciuili obl'one. facit qđ no. Inn. ĩ c. q̃ in ecclesiarũ. de cõstit. & in c. qa plerịq. de immu. ecc. Et sic patet φ vbi cõsensui suadenti obligationẽ assistit approbatio iuris ciui. introducit naturalis & ciuilis obligatio quæ ꝓducũt actionẽ, vt in d. §. ea obligatio. & insti. de act. in prin. si aũt consensui suadẽti obligationẽ solũ assistit approbatio iuris ciuilis, & nõ ratio naturalis: vt cõsistit in obligatione quę orit ex chirographo seu literis: vt habet insti. de literarũ obligationibus: tũc nõ orit obligatio naturalis, sed ciui. & similiter ecõtra si cõsensui suadẽti obligationẽ assistat ęquitas naturalis, sed non approbatio iuris ciuilis, vt cõtingit in pacto nudo: tunc oritur naturalis tantũ & nõ ciuilis obligatio, vt in l. iurisgẽ. §. j. ff. de pac. Et hoc notabis: qa faciunt ad multa.

[a] ¶ Vt habes notitiã qualiter nascat obligatio naturalis & ciuilis, & qđ vtraq; sit, vide latè p Soci. in rub. in prin. ff. de ver. ob. & appellatione obligationis simpliciter: an veniat naturalis, an ciuilis, an vtraq; con iuncta. vide do. Ias. in l. si vnus.

46 ¶ †Secũdò quæro, qd sit causa. Sol. Scire debes φ hoc verbum plura significat. & Host. in c. cũ dilecti. s. de accu. super verb. ex cã. dicit φ accipit nouẽ modis. tãgit etiã in c. solitis. s. de ma. & obe. & Arch. xj. di. c. cõsequens. Paulus in cle dudum. de sepul. Henric. in c. forus. de verb. signi. gloss. in rub. ff. de condi. & demonst. & Bart. in l. demonstratio falsi. §. j. eo. tit. Ego latius dixi in c. audientiã. j. de homi. in vij. prin. arti. q. xlij. sed omittendo

cetera significata quæ nõ pertinent ad propositũ nostrum, quãtum ad ipsum propositum nostrũ attinet dico ꝙ causa est medium per quod concluditur per actorem aduersarium obligatum ad id quod in libello dari aut fieri petitur, vt probatur in c.sequen.& in l.licet.§.ea obligatio.ff.de procura.& instit.quibus modis tollitur obligatio.§.est autẽ.ibi, sed & quod ex alia causa debetur.& in l.fi.C.de edi.diui Adri.tol.ibi,& causa.vnde vel missio vel contradictio exoritᷣ, vt l.huiusmodi.ff.quando dies leg.ced.cum si.& clarius apparebit ex j.dicendis.

47 ¶ † Tertiò q̃ro quotuplex sit causa quo ad terminos nostros. Sol.Bal.in repe.l.edita.C.de eden.in versi.circa tertium.dicit ꝙ causarum quædam habent plurimũ facti, vt possessio in possessorio, vt l.ij.ff.si seruitus vendi. Quędam plurimum iuris & facti, vt cõtractus & obligatio ex eo. Quædam maximè in iure consistunt, vt dominium. Item adde ꝙ quædam est immediata & propinqua. ¶ Quædam verò mediata. Item quædam expressa, & quædam tacita. Item quędã necessariò concludẽs: & quędã præsumptiua. vt apparebit ex j.dicendis.

48 ¶ † Quartò quæro, vtrum in libello causa sit exprimenda: & quando seu in quibus iudicijs & actionibus. Solu.gloss.nostra distinguit quòd aut agitur actione reali, & non est exprimenda, aut personali: & tunc est exprimenda.& cõmuniter sequũtur docto.& gloss.& docto.in l.prima.ff.de edend.& Specul. eodem titu.§.iuxta.versicu.sed nunquid causa.& Roffred.rub. xxj.& duabus sequentibus. Ego verò arbitror quòd in quolibet libello sit necessaria causa per quam concludatur intentio libellantis, secundùm quod dicam in iij.q.& probatur in c.sequenri.& ibi tenet Innocen.& Ioan.And.tenet gloss.j.in princip.in c.fina.de conuer.infidel.& Specul.eodem tititu.§.qui libellus.versicu.generaliter. Innocen.& Ioan.Andr.in c.ex parte.el primò.j.de priuileg. vbi dicit quòd non est accipiendus libellus: nisi causa [a] sufficiens in eo exprimatur.tenet Innnocẽ. in c.cùm Bertoldus.j.de re iudica.prope finem. Ergo procedit siue agatur actione reali siue personali. Sed in hoc est differentia inter actionem realem & personalem: quia in reali eo ipso quòd actor proponit rei vendicationem, dicens rem ad se pertinere iure dominij, satis dicitur, cã expressa: videlicet ipsum dominium.ff.de except.rei iudica.in l.si mater.§.eadem.& §.j. & ij. Et melius in l.& an eadem.§.actiones.eodem titu.ista em̃ est causa proxima: quia sum dominus: & tu possides, licet non dicam ex qua causa sum dominus: quia hoc nõ est necesse: quia satis potes esse certus ex hoc an velisᷓ cedere vel contendere: quia in hoc iudicio ego non præsuppono te obligatum aliquo iure, sed quia facis mihi difficultatem, seu controuersiam circa rem meam mihi restituendam: intento contra te actionem in rem, in qua satis est quod ego dicam rem illam meam esse. tu verò tuam esse contendas, & aliter obsistas. vt est tex.insti.de act. §.omnium. nam in reali non est necessaria, nisi vna causa proxima, scilicet dominiũ: ex eo enim solo quòd res vendicatur, constat de causa: quia rei vendicationis causa non est alia, nisi dominium, vt in l.in rem.ff.de rei vendi. quod dominiũ non potest ad me pertinere, nisi ex vnica causa: eo quòd factus dominus ex vna causa non potest amplius ex alia effici dñs.insti.de act.§.sic itaq;.& in l.sequitur.§.lana.ff.de vsusca.in c.inter dilectos.in fi.j.de fide instru.& in l.possideri.§.ex plurimis.ff. de acquir.poss. sed non est necessarium ꝙ ego exprimam causam propter quã ad me pertinet: nec cogi possum illam exprimere.arg.gl.nostrę.& tenet gl.in d.l.j.ff.de edẽ.& Bar.in l.& an eadem.§.actiones.ff.de excep.rei iud. licet gloss.aliud sentiat in l.si mater.§.deniq;.ff.de excep.rei iud.in glo.magna, in princip. sed malè dicit, vt dicit Barto.in d.§.actiones.in iudi. ergo reali causa proxima est exprimenda, sed remotam nõ est necessariũ exprimere: si tamen exprimeretur vtrum hoc tendat in fauorem actoris vel rei statim dicam in versi.x.quæro. Prædicta tamen procedunt quãdo agereᷣ ꝓpria actione reali. secus si non propria, licet rem prosequereᷣ, vt in hypothecaria in qua necessarium est non solũ proximã, sed etiam remotam cãm exprimere: vt puta ꝙ creditor dicã rẽ pertinuisse & pertinere ad debitorem iure dominij [b], vel quasi: & q̃uis nõ habeat exprimere cãm dñij: tñ debet exprimere rẽ prędictã sibi obligatã: & debet exprimere certũ debitũ ꝓ quo est obligata: qm̃ ꝓ pluribꝰ debitis potest esse obligata, sed dominiũ non potest esse nisi vnum, vt dicit Bar.in l.rem alienam.ff.de pig.actio. Et per prędicta idem dicerẽ, si agereᷣ actione personali in rem scripta, secundũ l.de eo.§.fin.ff.ad exhi.de qua materia aliquid dixi s̃.in v.q.prin.istius xij.ar.in iiij.mẽbro. deberet enim talis causa deduci, per quã cõcludereᷣ intentio agẽtis, scd̃m ea quæ statim dicam in vij.q. Et aduerte: quia ex rationibus prædictis videᷣ inferendũ quòd nõ sufficeret dicere ꝙ quis petit rem spectantẽ ad eum iure quasi dominij: quia licet dominiũ non possit haberi nisi ex vna causa, vt dictũ est: tñ quasi dominiũ potest haberi ex varijs causis: quia ad publicianã concedendã sufficit titulus habilis ad transferendum dñium, & quòd quãdoq; quis possederit ex tali titulo, & à possessione ceciderit: quia eãdem rẽ possum habere ex diuersis titulis, vt in c.ij.j.de his quæ fiũt à præla.scd̃m vnum intellectum.& in c. post electionem.j.de conces.prebend.cùm simil. Si enim dubito de titulo meo possum alium & alium titulũ multiplicare: q̃uis non possim multiplicare dominium: & sic videᷣ cõcludi ꝙ in dicta actione publiciana non videatur sufficere ꝙ quis dicat se dominũ, sed necessarium sit dicere ex quo titulo.ar.prędictorũ, & eorum quę dicam de actionibus personalibus. Sed in contrarium fortiter ob.c.Abbatis.de re iud.lib.vj. vbi talis libellus, dico ad me pertinere iure quasi dominij fuit admissus. Sol.dici posset ꝙ ibi nõ fuit exceptũ de causa remota nõ expressa, scd̃m quod absolutionem alterius contrarij.dicit gloss.magna in d. c.Abbate. vel dic, & subtilius, quòd actor in publiciana agit quasi vsuceperit. quòd si vsucepit. Si cui enim ex iusta causa res aliqua à nõ domino tradita fuerit, veluti ex causa emptionis, aut donationis, aut dotis vel simili: nec dũ eam vsucepit. Si casu eius rei possessionem amisit: nullam olim habebat in rem directam actionẽ ad eam rem prosequendam: cùm iure ciuili actiones ita proditæ sint, vt quis dominium suum vendicet. Sed tamen quia durum videbatur ꝙ eo casu deficeret actio: inuenta est à prętore actio quæ publiciana appellatur, per quã is qui possessionem amisit: dicit se quasi vsucepisse: & sic vendicat rem suam esse, vt insti.de actio.§.aliæ. Fingit ergo prætor vsucapionem: quia directè nõ poterat tollere ius ciuile. Inst.de bo.poss.§.quos autem.§.sed per viam indirectã fingit vsucepisse: & sic actor vẽdicat rem suam esse. vnde ad propositũ, sicut ex eo quòd verũ dominium nõ potest haberi nisi ex vna causa, vt dictũ est: nec etiam potest quis nisi ex vna causa, seu titulo per vsuca.dñium acquirere: ita nõ potest induci fictio, vt ex pluribus titulis habeatur quasi dominium: quia fictio nõ operaᷣ: nisi vbi veritas potest operari, vt in l.qui ad certum.ff.locati.& insti.de adop. §.minorem.cum simili. vnde sicut in dominio non est necesse aliam causam exprimere, nisi quia sum dominus: ita in publiciana [c] sufficiat dicere: quia sum quasi dominus. Et prædicta notabisᷓ: quia subtilia & nouissima sunt. Sed aduerte: quia post electionem extremã reperi Bald.in l.edita.C.de eden.in lectura.versi.iij.q.est. vbi dicit ꝙ Pet.& Iaco.de Raue.putant quòd tunc in reali non est exprimenda causa, quãdo agimus de pleno iure reali quod non potest competere, nisi ex vna causa. secus si de semipleno quod potest competere ex plurimis causis: quia tunc volunt cãm exprimendam: quia est eadem ratio sicut in personali.& ponũt ipsi exemplum in hypothecaria et publiciana.de quibus s̃.dixi. allegãt etiã ff.de pac.in l.si tibi decem.§.de pignore.& fortè ista opi.de iuris rigore verior. Sed tamẽ in contrariũ fortiter obstat d.c.Abbate.qđ per ipsos nõ cõsideraᷣ. Item facit in contrariũ ar.qđ potest sumi ex secunda solutione quam statim dicam, dedi ad d.c.Abba. Et præfatus articu. esset satis disputabilis. Item contra prædictã opi.facit qđ statim dicã in versi.sed iuxta hoc quæro. vbi Bald.vult ꝙ sufficiat dicere: quia sum quasi dñs. Itẽ prędicta procedũt ꝙ nõ sit necessariũ exprimere cãm remotã in reali, nisi ius resisteret prima fronte vendicãti: quia tunc teneᷣ exprimere etiam cãm remotã, vt puta si aliq̃s vendicat liberum hominẽ, teneᷣ cãm exprimere, vt q̃a est filiꝰ vel est subditus, & vendicatur per dñm aut ascriptitius, aut monachus per Abbatẽ vel si vxor vẽdicat maritum [d] vel econtra: debent enim tales adiecta causa vendicare, vt l.j.§.per hanc.ff.de rei ven.& per Inn.in c.cõquerente. s̃.de offic.ordi. Et ita debet intellligi vna opinio posita in c.literas.j.de resti.spo.no.glo.& Host.in c.ex transmissa.eo.titu. & Hos.in c.porrò.de diuor.facit xxvij.q.ij.agatosa.tenet do.me. hic, & latius in c.illud.j.de presum.& c.non est vobis.j.de spõ. Et ex prædictis sequitur, ꝙ si Ep̃s simpliciter petit ius episcopale ab ecclesia quã cõfiteᷣ exempta nõ procedit libellus: nisi adiecta aliqua causa: puta prescriptionis, vel alia. Sed dicit, peto ius episcopale: quia ecclesia est in diœcesi mea sita, bene valet, vt no.Inno.& Io.And.& docto.in c.seq.& Spec.eo.titu.§.iuxta.versi.penul. Et in summa libellus debet etiam in reali talem cãm propinquã vel remotã habere per quã aduersarius redditur certus, vt statim dicam in vij.q. Aduerte tñ: q̃a proprius libellus in reali actione esse videᷣ ꝙ quis narret se dñm, & aduersariũ possidere indebitè & iniustè: & sic petere ꝓnũciari & declarari se dñm. vel ipsam rem spectare ad ip̃m iure dñij: & reũ cõdemnari et cogi ad restituẽdũ: quia propriè in reali sentẽtia debet ferri declaratoria, vt in l.ex diuerso.ff.de rei vendic.& in l.sicuti.

a ¶ An cã in libello sit exprimẽda, vide Bart.in l.an eãdẽ.§.actiões.ff.de exce.rei iud.adde Bal.ĩ l.j.in fi.C.si plu.vna sen. Bart.in l.nõ solũ.§.sed vt ꝓbari.de ope.no.nũ. in l.nõ põt.de iud. Bal. et Ang.ĩ l.cũ actio.C.de neg.gest.

b ¶ Iste libellus peto iure dñij vel quasi, an procedat. vide Bar.in d.§.actiões.cũ cõcord.de q̃bus ibidẽ p Alex.& latius p mod.in §.sed iste.insti.de act.

c ¶ De hac publiciana. An de iure canonico ꝓcedat, vide latè p mod.in §.sed iste.xxij.co. de act. & q̃a articulꝰ est dubius, vide Ant.Burgos in rub.de contrahẽ.emp.extra in iiij.col.

d ¶ Vxor vẽdicat virum suũ adiecta cã de iure diuino.vide Abb.in c.nõ est.de spõs.& Alex.cõsi.cxxiij.libr.iiij.facit qđ Ro.dicit in singu.suis.in j.charta.

l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.ff.ſi ſeruit.vendi. Si tamen aliquis peteret aduerſarium condẽnari ad reſtitutionem rei, licet nõ peteret declarari ſe dñm, ſatis videt̃ eſſe ex quo narrat ſe dñm, vel petit reum condẽnari ad reſtitutionem per rei vendicationem: quia tacitè intelligitur petere declarari ſe dñm.argul.illud.ff.de acquir.hæredi. Et ideo ſuſtinet̃ dictus libellus.facit qđ no.in d.l.ex diuerſo.per glo.& Bar.in l.j.in prin.ff.de eden.& ſequitur hic Ioan.de Imol. Et hæc procedunt ſi loquimur de cauſa ex parte agentis.ſed ſi loqmur de cã ex parte conuenti, videlicet de poſſeſsione vel quaſi ipſius cõuenti: tunc ſcđm gl.in l.edita.C.de edẽ.talis cã videt̃ exprimenda in libel.qa eſt principium actiõis ex parte cõuenti, vt l.j.de alie.iu.mu.& l.j.C. de re.alie.nõ alie.dicit tñ Pe.& ſequit̃ Bal.in d.l.edita.in verſic. tertia q̃o eſt.ꝙ iſta cã nõ eſt de natura actionis, licet reſtitutio poſſeſsionis veniat officio iudicis. Inſuper eſt aduertendũ circa prædicta ꝙ Bal.in rep.d.l.edita.in ver.circa tertiũ.dicit ꝙ cã facti allegãda eſt in iudicio facti, vt in poſſeſſoria & in cauſa turbationis in interdicto vti poſ.j.de proba c.licet cãm. Cauſa verò iuris & facti eſt exprimenda in iudicijs quę habẽt multũ iuris & facti, vt cũ agit̃ ex cõtractibus. Cauſa iuris tantũ vt dñium in reali iudicio qđ ex omni cã etiam remota vnicũ eſt, & vniꝰ formæ & naturæ: & actio eſt vnius nominis. Actiones verò ꝑſonales habẽt nomẽ & eſſe: & effectũ diſtinctũ ex noĩe & qualitate cauſę primę. Et ido ipſa materia, i.factũ proponi debet in libello, vt in l.& an eadem.§.actiones.ff.de excep.rei iudi.& qđ no.ff.de act.& obli.in l.conſenſu. In actionibus ergo perſonalibus exprimenda eſt non ſolũ cã proxima & ꝓpinqua, ſed etiã remota.& debet intelligi glo.noſtra in verſ.ſi autẽ agatur perſonali.cũ ſi. Et ratio eſt: quia ex ſola cauſa propinqua non poſſet reus deliberare.& in c.ſeq. Nam ſi dico, peto à te decẽ: quia es mihi obligatus: qa multę ſunt, & eſſe poſſunt obligationum cauſæ nõ poſſet reus deliberare, vt d.§.actiões.ideo oportet exprimere cãm remotã: qa mutuaui, vel promiſiſti, vel quid ſimile, vt in c.ſeq.& ibi per Inn.& doct.d.c.cõquerente.de off.ordi.aliàs nõ tenet̃ reus rñdere, ſcđm doc.& do.meũ hic, & in c.ſeq. Et aduerte: qa adeò hoc eſt regulare in actione perſonali, ꝙ etiã in cõditiõe ſine cauſa, debet exprimi cauſa in libello, ſed nõ cauſæ dationis, vt l.ſi præſidñ.C.de do.ante nup.vñ debeo dicere ꝙ ſine cã ſolui: nõ autẽ debeo dicere quare ſine cã ſolui: quia nõ cauſæ nulla eſt cauſa: eo quia nõ ens eſt nõ ens, nõ habet cãm, vt no.in l.actor.C.de probat. Niſi quodãmodo: quia terminus & finis entis eſt cauſa priuatiõis, ſicut finis olei eſt cã extinctionis lucernę ardẽtis: tñ iſta proprtè nõ eſt: cũ non agit in eo qđ nõ eſt, ſed hoc videt̃ eſſe alterius ſcientiæ, ſcđm Bal.in repe.d.l.edita.in ver.circa iij.in fi.& iſta fuit rõ Io.de Lig.ſumpta ex doctrina Philoſophi quã ipſe ponit in materia negatiuæ.in c.bonæ.el j.ſ.de elect.ego fortè latius dicã in c.cũ cãm.j.de teſti.aut in tit.de proba. Item aduerte: quia quidam volunt ꝙ in iſtis actionibus perſonalibus quis nõ teneatur exprimere cauſam propinquã dicendo, peto decẽ: quia mutuaui: quia eſt mihi obligatus, nõ eſt neceſſariũ dicere: qa eſt mihi obligatus: quia hęc cã propinqua cõiter cõtinetur ſub remota: & hoc tacite: ex quo peto te condẽnari in decẽ: qa mutuaui: tacitè videor inferre cãm propinquã ꝙ ſis mihi obligatus, vt in c.ex parte.de ſpon.A.B. Et ad prędicta vide quæ notabiliter tradit Bart.in l.ſi prius.ff.de ope.noui nunc.in v.q.ij.partis. & quę dixi j.de cau.poſſ.& proprie.in rubr.tract.v.artic.viij.in princ.Mar. Quidã verò voluerũt ꝙ dicta cauſa ſit exprimada: quia nõ ſequitur, mutuaui tibi: ergo es mihi obligatus de præſenti.facit l.certum.§.j.iuncta glo.ff.de confeſſ.& quod not.in c.cũ ad ſedem.de reſti.ſpo. Sed cõis opin.hic, & in d.l.edita.eſt ꝙ talis libellus procedat: quia ſufficit ꝙ libellus [a] cõcludat præſumptiuè, vt in l.omnes.§.luciꝰ.ff.de his quę in frau.cre.vt dicã ſtatim j.xj.prin. Nec obſ.ꝙ verbũ mutuaui, ſit de præterito, & ſic habeat tacitã abnegationem de pręſenti: quia illud poſſet procedere quo ad verbum expreſsè poſitũ de pręterito: non quo ad illud qđ ſequitur ex præterito vel ex illo concubitu ſicut qñ ago contra te: quia mutuaui tibi decem. Nam bene pono mutuum in præteritũ.ſed de obligatione nihil dico: vnde non poteſt dici negatum eſſe in præſenti te obligatum: quia illud expreſsè nõ ponitur in præteritũ: quare cũ dubiũ ſit qualiter ponatur, debet reduci ad mentem libellantis, vt latiꝰ dicã in c.ſeq.arti.xxxiij. Et hoc tenet do.meus hic, & in c.dilecti.ſ.de iudic.& ibi remiſi me hic dicturum. Sed tu adde ad prędicta quæ ſtatim dicam in vij.q.in op.Bald.circa hanc materiã. Sed ſi actor diceret peto decem: quia mutuaui eccleſiæ, & reus diceret, exprime ꝙ ſit t conuerſa pecunia in vtilitatem eccleſiæ, vel quòd contractus ſit legitimè factus, vel non: aut ꝙ facta ſit ſolutio, vel quid ſimile: non cogitur exprimere: quia hoc non eſt de natura actionis, ſed poſt lit.conteſta.veniunt hæc in probatione.C.de probatio.in l.exceptionem.ſecundùm Specu.eod.titu.§.iuxta.verſic.antepenul.& adde quę dicam ſtatim in verſic.vij.quero.A.B. Nota tamen circa prędicta quòd quãdoq; in actione perſonali videtur ſufficere exprimere cauſam generalẽ proximam. Exemplum in muliere quę petit ſeparationem matrimonij propter impotẽtiã mariti: qa non tenet̃ ſpecificare cauſam impotentiæ. Sed ſatis eſt dicere virũ nõ habere potentiam coeundi.quod tenent Hoſt.Io.An.& cõmuniter docto.in c.fi.de frigidis.& do.meus ſuper rubri.de frig.& dicto c.fi.vbi dicit quòd putat rõnem eſſe: quia dubietas prouenit ex facto aduerſarij, quo caſu admittit̃ libellus incertus & alternatiuus. ad quod vide quæ dixi ſ.eo.arti.xij.q.v.in iij.mẽbro prin.& etiã q.xvj.Ma.

49 ¶ †Sed iuxta prædicta quero, quare in reali nõ exigitur expreſſio cauſæ remotæ, & exigit̃ in perſonali. Sol.dicit Bal.ꝙ in cauſa immediata in reali cõcluditur certa actio & fama. Sed in perſonali generalis & informis. Nam ſi dico me dominũ cõcludo rei vendic.ſi quaſi dñm publicianã.ff.de euictio.l.minor.§.j.& l.j.§.qui in perpetuum.ff.ſi ager.vec.vel emphyt.petatur. Sed ſi dico te mihi obligatũ, quia obligationes ſunt difformes: non cõcludo aliquã actionẽ ſpecificè, ſed libellus remanet generalis: & ideo in perſonali requirit̃ expreſsio cauſæ remotæ, facit C.de tranſact.in l.cũ cauſa mota.in fi.& ff.de pact.dot.in l.Beblius.quod dictũ Bal.videt̃ eſſe contra illud quod ſ.dixi ſcđm Pet.& Iaco.de Ra.qui voluerunt ꝙ in publiciana exprimenda ſit cauſa ſicut in perſonali.cõcedit tamẽ Bald.ꝙ iſte libellus dico rem pertinere ad me iure dñij, vel quaſi eſt generalis: quia poteſt ĩtelligi iure directi vel vtilis: quia dñium eſt duplex. ad quod vide quæ dicã j.in xvj.q.prin.arti. Arbitror tamen circa actionẽ perſonalẽ ꝙ licet nõ eſſet expreſſa cauſa remota ſufficeret ſi poſtea exprimeret̃ nomẽ actionis. vt puta: qa eſt mihi obligatus ad decẽ, peto ipſa decẽ actiõe ex vendito vel ex mutuo aut ſimili: quia expreſsione actionis ſatis redderet̃ aduerſarius certus, vt poſſet deliberare an vellet cedere vel cõtendere. Poſtremò etiam aduerte circa materiã iſtius q.ꝙ Spe.eo.titu.§.iuxta.ver.ſed nunqd debet quis.dicit ꝙ qñq; nõ eſt neceſſe ponere in libello cauſam petendi, ſed ſufficit generaliter petere, vt in actione tutelæ, negotiorum geſtorrm, & ſimili, vel etiam in vniuerſali, vt cùm petitur hæreditas reſtitui, vel diuidi: & in ſimilibus actionibus quæ ad vniuerſitatem competunt.nihil tamen allegat. Mihi videtur per ea quæ dicta ſunt quòd debeat talem cauſam exprimere per quam appareat certa cõcluſio intentionis ſuæ.

50 ¶ †Quintò quęro quare in libello requirat̃ cauſę expreſsio. Sol.dic ꝙ requirit̃ ad hoc vt cognoſcat̃ intentio libellãtis: & vt reddatur certus, an velit cedere vel contendere, vt patet ex ſupradictis, & apparebit ex his quæ dicam in verſic.vij.quæro.not.Inno.in c.ex parte.el j.j.de priui.vtrum autẽ vtile ſit actori in reali vel perſonali cauſam exprimere, vel etiam reo opponere, vel non opponere de cauſa nõ expreſſa.dic vt dicam j.in verſicu.x.quæro.

51 ¶ †Sextò quęro vtrũ vna vel plures cauſę ſint exprimẽdę. Solu.dicit Bal.in repe.d.l.edita.C.de eden.in ver.circa tertiũ.ꝙ interdum ad eſſe alicuius actus requirunt̃ duæ vel plures cauſæ ſi [a] mul iunctæ: & illæ requiruntur ad eſſe libelli, & ad ſubſtantiã probationis.ff.de itine.actuq; priuato.l.iij.§.hoc autem.remittens ſe ad nota.per gloſſ.in capi.ij.de reſcriptis.& mihi placet. ad quod vide quæ latè dixi in c.cùm ceſſante.j.de appellatio. ſubdit tamen Bald.ibi, & bene, quòd ex plurimis cauſis ſufficit vnam concludere.ad quod vide quod dicam in verſic. vij. quæro.

[a] ¶ Sufficit libellum cõcludere pręſumptiuè.adde in contrariũ q̃ not.Bal.in l.cũ qđ.ſi cer.pe.ibi docto.& adde Ro.conſil.cv.

52 ¶ †Septimò quæro quę cã ſit exprimenda in libello, & qualiter. Sol.dic ꝙ eſt exprimenda cã quę neceſſariò cõcludat intentionem ipſius agentis, vt not.doc.in c.ſeq.& gl.in l.j.ff.de edẽ.quę dicit ꝙ debet eſſe talis qua probata debeat ſequi condemnatio. Quid enim ſi aliquis dicat, peto decem qa Rex [b] eſt in Francia, vel quia ſum hic? certè talis cauſa nõ ſufficit. Et in realibus ſufficit cauſa immediata: in perſonalibus requirit̃ remota, ſcđm ea quę dixi ſ.in verſi. quartò quæro.& dicit Bal.& bene, ꝙ debet eſſe talis quæ concludat iuſtum eſſe qđ petit̃: & quæ ſit de natura actionis. Et idem Bar.in l.j.ff.de edẽ.& Inno.in c.ex parte.el j.de priui.nec eſt neceſſe aliquid exprimere qđ pertineat ad partis defenſionẽ: & ideo ſufficit ꝙ agens ex mutuo dicat eccleſiam obligatã propter mutuum eidem, ſeu prælato factum: nec eſt neceſſarium dicere in libello ꝙ ſit conuerſa in vtilitatẽ eccleſiæ: aut ꝙ cõtractus fuerit legitimè factus conſentientibus illis quorũ conſenſu repuirebat̃: etiã ſi reus hoc peteret, vel ſi reus peteret ꝙ actor exprimeret ꝙ eſt ſibi ſatisfactũ,

[b] ¶ Peto decẽ qa rex eſt in Frãcia, an valeat talis libellus.et de hoc vide Bar.& doc.in l.edita.C.de eden.

aut quid simile.quòd si verum esset,tolleret intentionem acto-ris:quia hæc non sunt de natura actiõis.& ideò reseruanẽ post lit.contesta.& tunc qui melius probabit, obtinebit.C.de proba.l.exceptionem.&.j.de proba.c.licet.in fin.secundùm Innocen.Ioan.An.& moderniores in c.licet.sequen.Et ex prædictis inferuntur plura.

53 ¶†Primò.qđ si libellus non est admittendus,si causa expressa non concludit de iure:licet ex aliquo accidenti posist iustificari.nisi illud accidens exprimatur.Et ideò Inno.& Ho.dicunt in c.se.quod si Eps petat aliquod ius episcopale ab ecclesia,quam dicit exemptam:talis libellus non est admittendus:nisi talẽ causam exprimat,quæ ad hoc sufficiat.j.de præscrip.c.auditis.vel quòd id quod petit, in exemptione fuerit exceptum.j.de relig.do.c.cùm venerabilis.vel aliud simile quod sufficiat. faciunt j.dicenda.

54 ¶†Secundò infertur,quòd sufficit ꝙ libellus concludat ex causa expressa inspecto iure generali,seu communi:non aũt est necesse exprimere seu iustificare ex alijs causis specialibus,seu singularibus:potius concernentibus solennitatem,quàm substantiam actus,sed hoc reseruandum est in processu:quia actus vel contractus in libello deductus, præsumitur solenniter explicatus quantũ ad hoc.& idem voluit Bar.in l.j.ff.de eden.in exemplo de pecunia mutuata[a] prælato . Et si aliquis peteret vigore testamenti,non est necesse quòd dicat, quòd fuerit conuentum conditum coram.vij.testibus & legitimè &c.quia præsumuntur.nec obstat admissioni libelli,quòd reus opponat aliquam exceptionem peremptoriam: puta .petit actor ius episcopale ab ecclesia sua sita in diœcesi.licet reus dicat ecclesiam exemptam,&velit statim probare:tamen talis exceptio examinabitur potest lit.contesta.nisi malitia actoris esset notoria cui non esset indulgendum.vel si ius competens reo,esset notorium,secundùm Innocẽ.& Ho.in c.significante.j.qui matri.accu.pos.&Io.And.& Io.mo.& Archi.in c.j.de lite.contesta.libro vj.& Arch.in c.vt circa.de elect.lib.vj.& per Specu.in titu.de exce. §.dicto.versicu.sed an reus.& ver.vt aũt.facit quod not.in c.super literis.s.de rescript.& tenent Do.me.& moderniores in c.seq.fortè latius dicam.j.in titu.de lite contesta.Et vide quæ dicam j.in.xvj.princ.articu.

55 ¶†Tertiò infertur,ꝙ satis est ꝙ libellans exprimat causas agendi.Non aũt est necessarium ꝙ excludat exceptiones,quæ possent reo competere:puta,quia non fuit sibi satisfactum:vel qa contra eum nõ est præscriptũ:vel qđ simile.si tamen actor poneret exceptionẽ legitimam,& ipsam nõ tolleret,aliquid allegando in libello:non esset libellus admittendus,puta si diceret peto decem,quia mutuaui,& quia es mihi,obligatus,non obstãte pacto de nõ petẽdo qđ feci.Nã ex hoc apparet libellũ iniustum .statur enim narratis in libello contra libellantem.vt in l.cum precum.C.de lib.causa.de quo latius dicam in c.seq.arti.xxxiiij.Causa enim apparet iniusta ex quo dicit se fecisse pactum de nõ petẽdo:nec aliter hoc eneruat:& ideò debet adijcere illud,tollendo.ꝙ tunc erat minor:vel dolo fuit inductus:vel quid simile.& tunc admitteretur libellus.facit qđ not.per glos. in c.j.de offi.delega.& vide qđ dixi.s.in versi.iiij.quæro.ibi,Et ex prædictis sequitur.& quod no.Doct.in c.capitulum.& in c. olim.s.de rescript.faciunt etiam no.per Inn.& Doc.in c.cũ Bertoldus.j.de re iudi.

56 ¶†Quartò infertur,ꝙ si libellus nõ ꝓcederet ex sua generali cã in libello proposita,illa est exprimẽda & specificanda,quę concludat ad intentionem suã,vt l.j.§.per hanc.ff.de rei vendicatio. Ad quod vide quod latius dixi in versic.iiij.quæro in eo qđ ibi dixi de patre vendicante[b] filium,marito vxorem,& Abbate monachum.&c.

57 ¶†Quintò infertur,ꝙ licet de iure cõi non teneatur quis facere mentionem in libello,eo ꝙ tale ius est certum:tamen actor qui fundat intentionẽ suã super aliquo iure speciali,puta ex cõsuetudine,debet illud deducere in libello:qa cõsuetudines sunt facti:vt in c.j.de cõsti.lib.vj.oportet ergo eas ꝓponi & declarari.vt in l.ij.ff.de iu.& fac.igno.& ꝓbaẽ in l.j.C.q̃ sit lo.consue. vbi diciẽ ꝙ consuetudo debet ꝓbari,ergo in libello proponi, nisi consuetudo esset omnino notoria ita ꝙ potius diceretur iuris:q̃ facti.vt in Anglia,ꝙ maior natu succedat in totum,vt dicit Iac.de Ra.tenent Doc.in l.de quibus.ff.de legibus.Sed Cy. in l.ij.C.q̃ sit lon.consue.in.iij.prin.ar. quasi circa fi.dicit ꝙ quicquid dicant Doc.nõ est ratio quare cõsuetudo debeat allegari in libel.dicendo in libello,hoc dico ꝓpter cõsuetudinem.Mouetur,qa cõsuetudo non est mediũ immediatũ: sed mediatum ad cõclusionem:vnde qñ mediũ immediatũ sufficiẽs ꝓponiẽ:nõ est necessariũ proponere mediatũ.sicut enim intẽtando rei ven. est reperire mediũ immediatũ,vt dñium: & mediatũ,vt titulũ emptionis,vel donationis,vel similẽ.vt dixi in ver.iiij.quęro.& sicut in rei vendi.non oportet proponere in libello mediũ mediatum cũ immediato:ita nec in proposito,sed bene verũ est si medium immediatũ negetur:& ita dubium efficiatur:oportet ipsum per remotius & mediatũ medium probare : sic & eodẽ modo faciendi in proposito,secundũ Pet.& Cy.& hæc opin. plus mihi placet.facit qđ no.Io.And.in c.ex parte B.s.de foro cõpe.super glo.j.&ibi tetigi post eũ vbi dixi ꝙ nõ vitiaẽ libellus,licet nõ cõcludat de iure cõi vel muni.si modò cõcludat aliquo iure speciali:etiã nõ allegato:dũmodo de eo iure fiat fides in processu.dicit tñ do.meus ꝙ à principio possit opponi cõtra talem libellũ,per no.per Inn.in c.j.s.de offic.vic.& in c.cũ sit generale.s.de fo.cõp.Sed si nõ opponereẽ libell⁹ ꝓcederet: & sufficeret ꝙ iustificareẽ in ꝓcessu p no.per Inn.in c.cæterũ. de iud.& do.me. in c.dilecti.eo.ti.& in l.fin.C.de anna.excep. & vide q̃ dicã in ver.x.querro.Et sic videẽ sentire do.meus ꝙ si à princi. opponereẽ talis libellus deberet reijci.qđ mihi nõ placet:imò arbitror ꝙ talis exceptio possit tolli replicatione,subdendo ꝙ cõpetit actio vel facultas agendi ex tali cõsuetudine, vel tali iure spãli.secus si nõ replicareẽ:quia tunc posset procedere dictũ do.mei . facit qđ dixi in c.si clericus laicũ. & in d.c. ex parte B.s.de fo.cõpe.Et ad prædicta vide Inn.in c. veniẽs. j.de præscrip.qui videtur velle ꝙ nõ sit necessariũ facere mentionẽ de priuilegio speciali.inquantũ dicit ad illum text.quòd Abbas,ibi ex superabundãti non de necessitate in libello fecit mentionem de illo priuilegio.Sed Host.ibi dicit quòd imò de necessitate ex priuilegio fundatur intentio Abbatis,per nota. in c.sequen.& in c.inter dilectos.j.de fide instr.Sed Ioan. An. ibi dicit quòd ideo Inno.dixit ꝙ ex abundanti fuit allegatum priuilegium:quia ibi agebatur possessorio interdicto vti possidetis,vt ibi dicit glo.j.vel secundùm Innocẽ.potest dici ꝙ ibi agebatur cõfessoria:& sic super proprietate.Ego verò arbitror

c dici posse quòd agitur possessorio:[c] & tunc quia tractaẽ de sola possessione quæ habet plurimũ facti nõ sit necessariũ allegare in libello consuetudinem priuilegium,vel aliud ius speciale per ea quæ dixi s.secundũ Bald. Et secundùm hoc intelligẽdo. c.veniens.quod loquatur interdicto vti possid.& sic in possessorio ex superabundanti fuisset ibi allegatum priuilegiũ,vt voluit Innocen.vel ad fortificandum ius actoris ad hoc vt vtraq; parte probante,actor esset melioris conditionis propter probationem tituli,per no.p Bar.& Ang.in l.si duo.ff.vti pos.& p doc.in l.j.C.vti pos.& in c.licet.j.de prob.qđ procedit nisi ius omnino resisteret agenti.facit c.j.de rest.spo.li.vj.Et hoc etiam modo posset intelligi d.c.veniens.& sic intelligẽdo priuilegiũ non fuisset ibi allegatũ ex superabundanti.facit quod dixi s.in versi.j.infertur.& versic.quartò quæro.Arbitror tamẽ ꝙ etiam hoc casu si pars non opponeret,nec iudex reijceret, satis esset in processu iustificare libellũ ex causa legitima insurgẽte ex cõsuetudine vel priuilegio,& vide quod dicam j.in versi.decimò quæro.Aut agiẽ actione reali:& arbitror ꝙ satis est exprimere causam proximã q̃uis illa descendat ex aliquo iure speciali,nisi fortè ius omnino resisteret,per ea quæ statim dixi. vel nisi diceres ꝙ hoc procedit in vera reali,sed in actione cõfessoria necessariũ sit exprimere titulũ.& ita ꝓcedat c.veniens.scđm vnũ intellectũ Inno.Aut agitur actione personali si cã expressa absq; alia expressione iuris specialis concludit ad intentionẽ actoris: & reddit aduersarium certum:nõ est necessaria alteri⁹ iuris specialis expressio:aliàs secus.Et ad prędicta vide gloss.singularẽ in c.constitutus.j.de reli.do.prope fi.quæ dicit ꝙ sub hac peti-

d tione peto ius episcopale:nõ solũ comprehẽditur[d] ius episcopale qđ debeẽ de iure cõi,sed etiam si debereẽ ex priuilegio pacto vel consuetudine.ar.c.auditis.j.de pręscrip.& sic sentit illa glo.ꝙ non sit necessarium facere mentionem in libello de iure speciali,sed potest intelligi secundũ quod s.dixi.vel ꝙ illud ꝓcedit qñ ius speciale est subrogatũ in locum iuris cõmunis, vt ibi dicit Io.An.quo ad alium effectũ,vide ibi per eum, & per do.meũ.& no.etiam ad prędicta scđm Bal.in repe.d.l.edita.ꝙ quãdo agitur citra ius.& fortius quando contra ius,clarius debet exprimi causa quàm quãdo agiẽ scđm ius,vt si petiẽ restitutio in inte.vel aliquid extraordinarium.ff.de minor.in l.minor aũt magistratus.& in l.fi.C.de edi.diui Adria.tol.& in l.j. C.de præd.curia.in verb.nominatim. Et est notandũ ꝙ Inn.in c.dilectus.de offi.ord.dicit ꝙ sufficit libellũ fundari cõsuetudine.& remittit se ad no.in c.Abbatis.de ver.sig.vnde videẽ procedere iste libellus,peto tale ius ex cõsuetudine mihi debitum, vt d.c.Abbate.& c.super quibusdam.§.j.eo.tit.scđm d.Ant.et d.meũ,& Io.de Imol.in d.c. dilectus.Nec obstat ꝙ tẽpus non debet esse causa inducendæ obligationis,vt in l.obligationũ ferre.§.placet.ff.de act.& obl.qa respõderi potest per ea quæ traduntur

a ¶Peto decem,qa mutuaui an cõcludat.vide Mathes. in no.xj.et Deci.ĩ c.dilecti.de iudic.

b ¶De patre vẽdicãte filiũ,et similib⁹, vide Imo.ĩ c.quatuor.đ ma.et obe. & q̃ no.p Doc.in l.j.ff.de libe.exhi. & an frater vendicet fratrem,et par curię parem,vide bal.ĩ l.nõ ignorat. in.iij.col.qui accu.

c ¶Adde, ꝙ qñ agitur de possessiõe, et si cã allegata nõ ꝓbeẽ nõ nocet.vide not.p Abb.in c. querelã.de elect.& Ang.in l.j.col.ij.de ele.post Inn.in d.c. querelã.in fi.

d ¶Adde ꝙ si cã de sui natura reqrit resti.in inte. ꝓcedere petẽdo vnũ, videẽ & aliud petere. Ita dicit not.Anto. de bu.in d.c.cõstitut⁹. p gl.ibi de reli.do. de quo dicto meminit Ias.in §.rursus. in fi.de accu.

duntur in c.peruenit.j.de censi.& in l.cũ de in rem verso.ff.de
vsur.& l.j.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æsti.Et per doct.
in l.si certis annis.C.de pact.Aduerte tamẽ:quia Pet.& Cy.in
d.l.si certis annis. volunt ꝙ nõ procedit iste libellus,peto decẽ
annua:quia ad ea soluenda es mihi obligatus:qa præstatio diu
turna nõ inducit obligationem.qđ tenet Ang.ibi in rep.colũ.
xviij.dicens ꝙ vbi causa exprimit̃ ex qua obligatio nõ infert̃,
vt in q.prædicta.& in exemplo illo peto decẽ ad quę mihi ob
ligatus es:quia Rex est in Francia:tunc ipso iure absq; opposi
tione exceptionis libellus non procedit,secundũ glo.magnam
in l.j.ff.de eden.quod dictum Ange.apud me satis est dubium,
si iudex ex suo officio nõ reijceret:& postea in processu aliqd
probaret̃ per quod appareret cãm illã cõcludentẽ,per ea quæ
statim dicam in versi.octauò quæro.Et no.diligenter circa præ
dicta ꝙ qñ à facto proprio insurgit potestas agendi cã illa ex
qua potestas descẽdit debet deduci clara in libello:nec sufficit
præsumpta scđm Bar.in l.cũ quid.ff.si.cert.peta.ad quod vide
quę latius dicã in xij.q.princ.istius xij.artic.Insuper etiam ad-
uertendum est ꝙ causa debet esse de pręsenti,& nõ de præte-
rito,scđm Pe.& Cy.in l.edita.C.de eden.quia licet positio pos
sit formari per verba de præterito:nõ tamẽ petitio.vnde volũt
ꝙ nõ procedit libellus,ago contra te rei vendicatione,eo ꝙ te-
nes fundum qui fuit meus:quia ista verba habẽt tacitã negatio
nem de præsenti,vt vt l.certũ.§.j.& ibi glo.ff.de cõfes.quia af-
firmatio limitata ad tempus,videt̃ inducere tacitã negationem
post tẽpus,vt l.apud antiquos.C.de fur.& l.statuliberũ.§.sti-
chum.ff.de leg.ij.sed Bal.in rep.d.l.edita.in ver.circa tertiũ.di-
cit ꝙ ipsi dicũt cõtra tex.in c.præterea.el ij.s̃.de transac.vbi cõ
fessio facta super iure aduersarij de ꝑterito concludit & fun-
dat intentionem ipsius aduersarij,etiã respectu tẽporis præsen
tis,nisi in cõtrarium aliud sufficienter ostendat̃.Et ibi hoc no.
Io.de Imo.dicens quòd ille text.est contra gloss.in d.l.certum.
§.j.& subdit Bal.ꝙ verba facti debẽt esse de præterito,sed ver
ba obligationis & dominij debent esse de pręsenti.& hoc qñ
verba proferunt̃ super iure separabili à persona sicut est domi
nium.Et sicut est obligatio quæ potest separari,& penitus ex
tingui à persona,puta per solutionẽ vel alium simil ẽ modũ. se
cus si sumus in iure inseparabili,vt si ago petitione hæredita-
tis:quia fui hæres P.Nam veritas in præterito infert necessariò
in pręsenti.ff.de mino.in l.& si sine.§.sed qđ Papinianus.Ideo
libellus cõcludit per necessariã causam.Et sic videt̃ velle Bald.
ꝙ non sufficiat allegare fundũ fuisse suum,vel B.fuisse obliga-
tum ex mutuo. Sed idem Bald.in d.l.edita.in lectura in iiij q.
princ.Primò dicit ꝙ Iaco.de Are.tenet ꝙ libellus nõ procedat.
a Sed Petrus tenet contrariũ:quia sufficit ꝙ libellus concludat [a]
præsumptiuè.vnde licet factum quòd de præterito deducit̃ sit
momẽtaneũ:quia mutuaui:quia vẽdidi &c.Tamen ius ꝙ ex il-
lo oritur nõ est momentaneũ,vt in l.obligationum fere.§.pla
cet.ff.de act.& obl.imò semel cõtractum seu positũ semper du
rat rebus sic se habentibus,vt in l.si quis vi.§.differẽtia.ff.de ac-
qui.poss.& ideo quãdo dominiũ de præterito probatur præ-
sumitur de præsenti:nisi contrarium probetur.Exemplũ quã
do probatur per confessionẽ vel per testes,casus est in d.c.præ
terea,el ij.& ita procedat glos.in d.l.certũ.Sed quãdo deducit̃
in libello,hoc põt esse dubiũ:& tunc dic ꝙ aut deducit̃ simpl̃r
& ꝓcedit libellꝯ.Aut abnegatiuè:verbigr̃a, dico semel fuisse
dñm à tali anno retro.vel si posui alia verba taxatiua vel limita
tiua:qa tũc libellꝯ nõ ꝓcedit scđm Pe.ita dicit Bal.in d.l.edita.
et sentit etiam Bar.in d.l.certũ.§.j.Sed aduerte:qa gl.in d.l.cer
tum.debet intelligi ar.prædictorũ quãdo obnegatiuè fuit facta
confessio:aliàs autẽ contradiceret.d.c.pręterea,& vide dños de
Rota decisi.dcclxxvj.scđm meam quotã:alij habent decisione
xxxij.vbi volunt ꝙ satis sit dicere in libello rem ad me perti-
nuisse,licet non dicam pertinere:quia vt dixi, sufficit ꝙ libel-
lus concludat præsumptiuè:nisi libellus loquatur abnegatiuè,
vt statim dixi.& hęc opi.mihi placet:quia pro libellante debet
fieri lata interpretatio,vt in l.si quis intentione ambigua. ff.de
iudi.dicam latius in c.seq.ar.xxxiij.sicut etiã pro confitente fit
interpretatio scđm Bar.in l.is qui reus.§.j.ff.de pub.iud. Quin
imò plus dicit hic do.Ant.ꝙ illa præsumptio abnegationis si
nõ est expressa,sed tacita non põt sumi:cũ in cõclusiõe actor
petat reum condẽnari ad rem restituendã ad se pertinentẽ vel
ad decẽ sibi debita.Et si diceret̃ pręsumptio nõ sufficit nisi alle
get̃,vt in l.cũ de in rem verso.ff.de vsur,Respõde scđm d.Pro
dotiũ de Padua ꝙ in illa l.ex verbis,nulla certa cã sumitur:&
ideo debet allegari causa.nã si dico, soluisti mihi decem annis
tale quid ex his verbis nulla sumitur,vt sis mihi obligatus, vt
in c.peruenit.j.de censib.& s̃.dixi.Sed si dico mutuaui tibi de-
cem, sequitur ex verbis meis quòd fuisti mihi obligatus.Item
sequitur quòd illa obligatio durat nisi probetur mutata:maxi
mè cùm in conclusione petat,vt debitum:& sic alleget eam du
rare.& hoc tenendum est,licet Ang.in l.in rem.ff.de rei vend.
& in l.j.ff.de eden.teneat contrarium:& non bene.& predicta
adde ad ea quę dixi s̃.in versi.quartò quęrò.Item aduerte: quia
quidam volunt vtrum autem sufficiat dicere ad se pertinere iu
re dominij vel simpliciter,licet nihil dicat de cessione si docet
de dominio cedentis,vide dominos de Rota.deci. dcclxxv.&
quod dicam in c.seq.arti.xxxiij.Quid autem si causa est apta,
sed actio inepta,dicã in xj.q.prin.istius xij.arti.Et statim in ver
sic.octauò quæro.& ibi dicam.Quid si in libello petitꝰ quis rem
sibi restitui alia causa nõ expressa,an procedat.
58 ¶†Octauò q̃ro,quid si causa expressa non est apta vel ex plu
ribus expressis vna est apta,& alia est inepta.Solut.dic quòd si
causa expressa sola est inepta,vt quia cùm debuisset propone-
re causam cõmodati,proposuit causam depositi,vel locati:tũc
libellus esset ineptus:& super eo posset sequi valida sententia:
ideo absolueretur reus ab obseruatione iudicij,reseruata facul-
táte dandi nouum raptum libellum,vt in c.examinata.de iudi.
& in l.j.post princi.ff.si men.fal.mo.dixe. secundùm docto.in
dicta l.edita.& maximè ibi per Paul.de Castro.Sed hoc exem
plum Petri videt̃ pertinere ad xj.q.prin.de expressione appel
tionis.Ego dico ꝙ si causa expressa est omnino inepta nõ pro
cedit libellus,vt puta,peto decem:quia illustrissimns dux Fer-
randus dux Calabriæ filius Alphonsi clarissimi regis Ara-
gonum est nunc in partibus maritimæ Senensis apud fontem
aquæ viuæ, per ea quę dixi s̃.in versicu.vij.quęro. in princip.
Et per id quod no.gloss.in l.j.ff.de eden. Arbitror tamẽ quòd
si pars nõ opponeret de causa inepta,nec iudex reijceret libel-
lum:et in processu probaretur aliquod medium propter quod
deberentur mihi decem ex quo pręfatus illustrissimus dux in
dicto loco agit:puta quia promisisti mihi decẽ si in hoc anno.
Mccccliij.de mense Martij Pręfatus dux ageret in dicto loco:
quia ex hac declaratione apparet quòd illa causa fuit legitima.
& ita limito glo.in d.l.j.& quod s̃.dixi in d.versi.septimò quæ
ro.Item hoc procedit quando causa esset exprimenda & ex-
primeretur inepta. Sed si causa non esset exprimenda,& ali-
qua inepta exprimeretur,vt puta non erat exprimenda cau-
sa remotaꝰ: & fuit expressa inepta & remota talis expressio
non videtur nocere, secundùm Petrum, qui dicit quòd ex-
pressio causę remotæ nihil operatur.de qua opi.statim dicam
in versi.x.quęro.Secũdo casu qñ sunt propositę plures causæ, a
vna inepta seu inutilis:& alia vtilis & valida, substentat̃ libel-
lus ex causa valida,vt no.Inn.in c.ad dissoluendũ.j.de despõ.
impub.Refert Lapus alleg.lv.no.Bal.in l.si quis homicidij. de
accu.& do.Ant.in simili in c.per tuas.j.qui fil.sint legi.vbi di- b
cit quòd licet in sententia sint expressæ duæ causæ, vna vera,
& altera falsa sustentatur ex vera.& idem Inno.in c.in pręsen-
tia.de renũ.& sequitur Ioan.de Imol.in l.si plagij.ff.de verbo.
obli.traditur in c.sicut.j.de re iud.& ibi dixi si rectè memini.fa
cit c.ex parte.& c.dilectus.de concess.pręben.Et maximè hoc
procederet qñ in fine libelli adijceretur clausula petens sibi iu
stitiam ministrari,vel omni meliori modo &c. vel non astrin-
gens se ad aliquod onus probationis superfluæ &c.de quibus
clausulis latius dicam in xiij.princ.arti.Et ad pręductam mate-
riam,vide omnino & cõiunge quę latius dicam in c. seq.artic.
xxxiiij.& etiam quod dicam in seq.q.Et no.quòd in dubio de
bet fieri interpretatio causę in fauorem libellãtis.de quo latius
dicam in c.seq.art.xxxiij.
¶Nonò quęro quid si causa proposita nõ est vera vel nõ pro
batur.Solut.dicendum arbitror.
¶Primo casu succumbet actor:etiam si aliam cãm nõ expres-
sam probasset:qa oportet iustificare libellũ ex causa deducta:
b nõ ex alia [b].hoc tenet Inn.in c.ex parte.el.j.ff.de eden.facit l.j.
ff.si men.fal.mod.di.& l.habebat.ff.de insti.Et optimè probat̃
in c.Abbatę.de re iud.lib.vj.Exprimẽdo enim vnam cãm vide
tur illam dũtaxat & nõ aliam in iudiciũ deduxisse.vnde respe-
ctu alterius opus est noua interpellatione & nouo libello,vt d.
c.Abbate.& ibi gl.facit quod dicã in seq.q.Et coniunge cũ his
q̃ dicã in c.seq.xxiiij.ar.versi.viij.effectus.licet secus sit in demõ
stratione:quia licet illa sit falsa:non tñ corruit libellus:per aliũ
modum postea apparet de re petita.per l.cũ tale.§.legato fal-
sam.ff.de condi.& demon.tenet do.me.in c.seq.in fi.& ista fuit
etiam no.Io.An.in d.c.ex parte.el j.Et vide quę de demõstra-
tione dixi s̃.in v.q.prin.istius xij.ar.in ij.iij.& iiij.membro.
¶Secundo casu qñ plures causę sunt expressæ,Bart.cõsi.xxx.
qđ inci.cõmune Lucigniani.dicit ꝙ si altera probata est per se
sufficiẽs debet obtinere.ꝑ tex.cũ gl.in c.ij.de testi.Sed arbitror
ꝙ velit allegatio.c.ij.iũcta gl.s̃.de rescri.& propter hoc est vti-

a ¶Libellꝯ cõcludẽs pręsumptiuè.adde quę dicta sunt s̃. in iiij.q.eo.c.

b ¶Si exprimeretur vna cã in libello & deinde de alia ꝓbaret̃:nõ posset sequi s̃nia condẽnatoria. vide q̃ dicta sunt s̃. eo. c.in ver.circa septimã q̃onẽ princ. & qđ no.mod.in l.j.ff.de eden.

lis cumulatio causarum: qa si ex vna causa quis succũbere debe ret: qa non probata, pōt ex alia ꝓbata obtinere, vt tradit̃ ꝑ Do. in d.l.edita. C. de edē. & ꝑ Dy. in regula, nullus pluribus. de reg. iur. lib. vj. facit qđ dixi in fin. præcedentis. q.

89 ¶ †Decimò quæro, qd agere debet reus si cã non est expressa. vel est expressa, sed non legitima: & qualiter excipere. Sol. dic, ꝙ potest opponere ꝙ libellus nō procedit: vel ꝙ est ineptus, se cundùm qđ dicam. j. artic. xxiij. & licet causa non sit expressa, tamen videtur tenere iudiciũ si non opponitur: si postea in per sequutiōe probetur, tam legitima, quamuis enim actor diceret: peto rem mihi restitui: aut peto decem mihi debita. procedit li bellus, si pars non opponat. per not. in l. fi. C. de an. excep. & l. si mater. §. deniq;. ff. de excep. rei iud. lib. vj. & in d. c. Abbate. de reiu. lib. vj. & quod ibi no. gl. videt̃ enim actor omne ius suum in iudicium deduxisse, vt d.l. si mater. §. eandē. sentit gl. nostra. facit. j. de causa pos. c. cùm ecclesia. ita tenent Specu. & Io. An. eo. tit. §. iuxta. ver. item not. ꝙ si quis agit. ad hoc igitur vt libel lus reijciatur propter cãm non expressam, opus est exceptiōe. vt in c. seq. vbi ponderatur exceptio & appellatio. & ibi tenet Inno. & Io. An. & Doc. & per illum text. etiã dicũt, qđ cautela est, ꝙ reus excipiendo non petat cãm exprimi: sed sufficit dice re, non teneor respondere. vel non debet admitti libellus. seu non est legitimè compositus. Et idem dicendum vbicunq; libel lus esset ineptè compositus ex alia causa, secundùm Pet. & Ab ba. Inno. Io. And. & Doc. in c. seq. Neq; enim debet reus in hu iusmodi exceptione adijcere causam ineptitudinis, scđm Bald. in l. edita. C. de eden. in iiij. q. prin. vers. deinde quæritur. vbi etiã latius tradit, quid iuris in cæteris exceptionibus: vtrum exce ptiones debeant continere causam, sed non est materia nostra, dicam in titu. de except. Nec debet iudex dicere aut petere de clarationem causæ vel obscuritatis: ex quo reus hoc non dicit: sed si videt libellum ineptum, debet pronunciare reum non te neri ad extollendum. Et idem not. Specu. in titu. §. fin. versicu. cautus sis. Dicunt tamen quidam, ꝙ quando in actione perso nali non est causa, cautius est reo statim litem contestari: quia postea non poterit mutari. de quo latius dicetur. j. in. xxv. prin cip. arti. & seq. sed hoc cōiter non placet Doc. quia in processu poterit causam declarare & probare. per. l. fi. C. de an. excep. Et hoc procedit in terminis nostris, quando causa non est expres sa secus si causa esset expressa & inepta: quia tunc probatio al terius causæ opitularetur, per ea quæ dixi in præce. q. in pri mo casu. & hoc tenet Io. cal. & Do. meus post eum, in c. sequē. & Paul. de cast. in d. l. edita. vbi dicit, quòd quando actor nul lam causam declarauit, potest in processu aptam declarare. & prosequi: & super illa facere probationes. sed si à principio ex primit ineptam, non potest postea in processu aliam aptam specificare & prosequi & hunc respectum dicit habuisse Bar to. in d. l. edita. licet Raph. eum reprehendat & minus bene. ego arbitror, quòd id quod dicunt de inepta causa, procedat nisi in processu declararetur aliquod mediũ, per quod illa causa appa reret apta: licet prima fronte fuerit visa inepta, per ea quæ dixi s. in versiculo, viij. quæro. sed si causa esset omnino inepta, vel aliàs libellus ineptus: debet reus quantum potest cautè excipe re: ne instruat aduersarium. vt faciat libellum valere. & sic suf ficit dicere, quod libellus est ineptus, vel malè formatus, vel quòd non tenetur respondere. & ita hodie faciunt procurato-

a res. nam si postea fiat contestatio, non valebit processus [a] nec sentētia. sed Cyn. in simili in l. j. C. vt quæ desunt aduo. partiũ. & refert Paul. in d. l. edita. reprehendit tales ita malitiosè proce dentes dicens, quòd reportant gloriam in hoc mundo: sed in alio pœnam æternam. Patet igitur ex prædictis, quòd licet nō exprimatur, si reus non opponit: sed respondet libello, tenet processus, per d. l. fina. C. de annali exceptio. tenet do. meus & Docto. in c. sequen. & Specu. eod. titu. §. iuxta. versicul. item in personali. & Paulus de castro & Doctores in dicta l. edita. quia, vt dixi, post litem contestatam potest declarari causa: & super ea fieri probatiōes, sed si pars à principio opponeret, necessaria esset declaratio à principio: & ea non facta, non valeret conte statio tanquam super libello nullo. quod intellige, quando re us contestaretur salua exceptione causæ non expressæ, vel al terius ineptitudinis per eum opposita. aliàs simpliciter conte stando litem, videretur illi renunciare. & esset perinde ac si ex ceptio non esset opposita. de quo latius dicam j. in titu. de lite contesta. Est tamen aduertendum, quod si nulla causa exprimi tur in libello, quò ad quid videtur esse vtilior actori: & alio re spectu videtur esse vtile ipsi reo: actori videtur esse vtile: quia poterit prosequi omnem causam sibi competentem, etiam si agat personali. vt dicit hic d. Anto. & sequuntur moder. quod non posset, si vnam solam, vel plures causas expressisset: quia

a ¶ Notãda est cau tela, vt pars petat libellũ declarari, & nō multum in stet. nã si non de clarabitur: proces sus & sentētia cor ruent. vide de hac cautela per Spec. in ti. de libel. obla. §. fi. pe. co. & pau. & Alexã. in l. j. de eden. Dec. in c. di lecti. in fi. de iud.

b ¶ An ius de no uo superueniens post iudiciũ īcœ ptum, iuuet ipm actorem, vide per Ang. cō. cxxxvj. co. iiij. & Ro. cōs. cxciiij. vltra ea q̄ ponit late Ang. ī §. actio aūt. instit. de act. & doc. ī lo cis cōib⁹, & an ha beat locũ corã de legato iudice, vi de Ias. in §. j. xiiij. col. inst. de ac. vbi latè. & dicit Ro. tenuisse ꝙ idē sit corã delegato. & vide j. e. c. vers. ad uerte tñ: qa prędi cta conclusio.

tunc non posset prosequi lit. contest. nisi causis expressis, vt pa tet ex supradictis, sed reo est vtile: quia si actor succumbet, ob stat exceptio actori agenti postea ex quacunq; causa, vt hic di cit gloss. per l. si mater. §. eadem. ff. de exceptio. rei iudica. & in l. an eadem. §. actiones. eodem ti. & j. de causa possess. capi. cùm ecclesia. & in c. Abbate. de re iudica. lib. vj. alio tamen respectu est vtile reo ad hoc, vt facilius possit deliberare, an velit cede re vel contendere. q̃uis quo ad realem actionem, satis de faci li possit deliberare: cùm possit de facili scire, an res sit sua vel non, per l. cùm quærebatur. C. vnde vi. & sic etiam patet quòd aliquo respectu vtile est actori causam exprimere: etiã si aga tur reali: quia tunc agenti sibi ex alia causa nō obstat exceptio rei iudica. vt hic dicit gloss. in versicu. item. & hoc nota. per di ctam l. si mater. §. j. & ij. & l. & an eadem. & per capit. examina ta. & alia iura in gloss. allega. Et idem not. gloss. nostra in versi. & si absoluitur reus. & idem tenent hic Docto. & in c. sequen. & do. meus in c. dilecti. s. de iudic. & gloss. & docto. in l. j. ff. de eden. Specu. eo ti. §. iuxta. versi. nunq̇d debet quis. Et aduerte: qa si nulla causa est expressa quãuis fiat specialis prosecutio ali cuius causæ vel causarum: non tamen restringitur iudicium ad prosecuta. Sed obstat exceptio rei iudicatæ generaliter: quia generaliter super omni causa lis fuit contestata. potest tamen agens ex legitima ignorantia petere restitutionem ad causas omissas, vt dicta l. si mater. in princip. secudùm vnam lecturã. sentit glo. in d. §. actiones. fallit tamen in matre quæ auditur si ne alia restitutione, vt d. l. si mater. secundùm eãdem lecturam. vbi tamen actũ esset iure dominij vel quasi si prosecutio est fa cta simpliciter: tunc super vtroq; sententia nocebit. secus si su per altero tantũ: quia non nocebit, nisi super prosecuto, scđm glo. in c. Abbate. de re iudi. lib. vj. & Bald. in l. edita. C. de eden. in iiij. q. prin. versi. itē queritur.

¶ Sed circa prędicta insurgit nunc notabilis dubitatio quid si tempore libelli intentati non fuit expressa causa aliqua, nec etiã supererat, vel fuit expressa sola causa proxima: in reali domi nium, in personali obligatione, quæ tamen causæ non erant veræ tempore dati libelli, vel lit. contestatio. quę demum post lit. contesta. superuenit causa quam actor probauit, vtrum ex illa possit actor obtinere. Solut. distinguendum arbitror quòd aut agitur actione reali aut personali. Primo casu Cyn. post Pe trum in l. j. C. de alie. iudic. mut. causa facta. in vj. q. distinguit ꝙ aut deficiebat causa ex parte conuenti, videlicet possessio quę postea superuenit. & clarum est quòd sequitur condemna tio ex eodem libello & iudicio. tex. est in l. si autem. in princi. ff. de rei ven. ibi. Item si lit. contest. & in hoc omnes cōcordant aut deficiebat causa ex parte agentis: puta dominium quod su peruenit post lit. contesta. & videtur quòd ex eodem iudicio, & ex eisdem actis debeat sequi condemnatio, per l. si rem. §. fi. ff. de pigno. actio. Et ista fuit opin. Vgulini in d. §. fin. pro qua facit ille tex. & ff. de inoff. testa. in l. si non mortis. & l. si vt pro ponis. in fine. Item facit: quia sicut dominium ex parte actoris est principium rei vendicationis. ff. de rei vendi. l. in rem actio. sic etiam possessio ex parte rei, vt d. l. j. Sed si reus tēpore sentē tiæ possideat sufficit, licet tēpore litis contest. non possideret, vt statim dixi: ergo & c. Itē ꝓ hac opi. facit ff. de peti. hęredit. l. item videndum. §. si quis. & l. hereditatis. & l. si quo tempo re. in princip. & ff. de pecu. in l. quęsitum. in prin. Sed I. legistæ & Dy. cum eis cōmuniter tenent cōtrarium: per l. non potest. & l. non queadmodum. ff. de iudi. Et ad cōtraria respondet ad l. si rem. §. fi. & l. si mandauero. prout no. in d. l. non potest. ad l. verò item videndũ. §. si quis. & l. si quis hereditatē. & l. si quo tempore. respōdent quidam quòd ibi loquimur in iudicijs vni uersalibus, vt ibi not. Sed hæc responsio nō placet Dy. & qui busdam alijs docto. quia clarum est ꝙ rei vēdicatio est iudicium singulare. vt in l. j. ff. de rei vendi. Et tamen si conuētus incipiat possidere, nihilòminus condemnatur. vt d. l. si autē. §. j. Sed re sponderi potest ꝙ ibi loquitur in defectu, qui est ex parte con uenti: non autem ex parte actoris. Cy. verò post Pet. in d. l. j. C. de alie. iudi. mut. dicit ꝙ si defectus agendi erat tempore lit. cō testa. considerata persona actoris quòd licet defectus ille sup

b pleatur ex superuenienti causa de nouo [b] non debet ad senten tiam procedi, sed noua interpellatione est opus, vt d. l. nō pōt, quod videtur procedere in iudicio singulari. secus in vniuersa li. vt in petitione hęreditatis in qua si ex parte heredis superue niat dominium alicuius rei post intentatam petitionem hære ditatis: res illa veniet in eodem iudicio, vt puta: quia seruus hæreditarius acquisiuit rem contemplatione hereditatis quam conuentus hereditatis petitione cœpit possidere: & ratio ex ipso est iudicium vniuersale: qa ex ipso crescit & decrescit, vt in l. itē veniunt. §. itē nō solũ. nisi vellemus dicere ꝙ hic inspiciat principalis

principalis causa agendi, quæ est vetustior: quia principaliter peti vt hæres,& nouvt dominus.non ob.ar.Vgulini,quia nõ sequitur,sufficit ꝙ ex parte rei superueniat causa formalis,quæ est possessio:ergo debet sufficere ex parte actoris quia ratio est diuersa:quia ex parte actoris principiũ & materiale est potentissimũ.eo ꝙ ex ipsius persona ius agẽdi metimur.ff.si pars hæredi.petatur.in l.j.§.j.in prin.& ideò si istud principium materiale fuit ex parte actoris,quod precipuè attẽditur in ipsius persona.si postea superueniat formale ex parte cõuenti,sufficit.sed non sic est cõtra.quia materia precedit formã:et non forma materiam.& subdit Cyn.ꝙ quãuis Inno.quartus in hac.q.distinguat ꝙ aut actor agit certa speciali causa expressa,hoc est causa remota procedat prædicta opiñ.secus si non sit expressa: quia tunc sequitur condemnatio ex superuenienti dominio, vt habetur in d.c.Abbate.tamen Petrus,qui hanc materiam repetĳt dicit ꝙ in rei vendicatione,varietas causæ remotæ nullũ inducit effectum:quia quantũ ad cõdemnationẽ,semper vniformiter fit condẽnatio in principali & accessorĳs.Et ideò allegatio causæ remotæ quantũ ad hoc,non facit dolũ:quia non ex virtute causæ remotæ, sed proximæ,fit cõdemnatio.& hoc ꝓbat tali ar.qui appellat à diffinitiua,nõ necessitatur exprimere causam:& si vnã exprimat.põt variare,& aliã exprimere.& etiã si ex alia causa probaret iniquitatem sñiæ,deberet obtinere:quia causa proxima,est iniquitas sñiæ.ff.de app.in l.scio.ergo idem videtur dicendũ,si ago rei vendicatiõe ex vna causa, & probo ex alia:debet sequi condẽnatio,inspecta causa ꝓxima, scilicet dominio:& sic patet ꝙ quantũ ad sententiã ferendã,nõ est differentia,vtrũ allegetur dñium simpliciter,an verò ex certa causa remota.vt ff.de exce.rei iudi.in l.cùm de hoc.Præterea quõcunꝗ illud,super quo volo nũc agere,potuit cõprehendi : sub eo super quo egi si iterum volo agere,obstat exceptio rei iudi. modò ita est ꝙ si peto à te rem:& dico rem illam meam generaliter:deinde dominiũ mihi superuenit:effectus sñiæ absolutoriæ nõ extendit̃ ad cãm quæ postea superuenit:quia non põt comprehendi sub eo,super quo primo egi virtute priorũ actorum.vt d.l.si mater.§.eandẽ.ibi dum dicit,modo ex alia cã &c. Et sic sequit̃ ꝙ si ex noua cã litis contest. dñium superueniat, non prodest:ita ex eisdem actis sequat̃ condẽnatio.& ratio in promptu:quia iudicia dñi recta:vt in l.in vniuersis.C.qui dari tutores possint.ergo si tpe lit.conte.nõ competebat mihi dominium,iudicium nõ fuit rectè initiatũ.vñ concludit Pe.ꝙ canonistæ malè dicũt in c. Abbate.& sic ꝙ non rectè procedit decisio illius decretalis.& sequit̃ Cyn.Bar.verò in l.& an eadẽ.§. actione.ff.de excep.rei iud.dicit ꝙ si in libello exprimitur causa proxima,vt dominium:& remota,vt donatio vel venditio, obligatio & cõtractus,ex quo superuenit dñium,pẽdente iudicio non includit̃ sub petitione.& ratio est:quia causa remota de necessitate præsupponit tẽpus & locum:quia si dico,emi rem, vel mutuaui decem.oportet ꝙ emptio vel mutuum sint factæ cer.lo.& tpe.& sic est necesse intelligere de certa emptione,& certo mutuo factis cer.loc.& tpe.& sic de eo quod iam subsistebat tpe inchoati iudicĳ.sed qñ exprimit̃ sola causa proxima,vt dominiũ vel obligatio:tunc dñium & obligatio nõ claudit̃ cer. lo.& tẽpore.& ideo ius vel cã remota superueniẽs pendẽte iudicio,claudit̃ sub libello,secũdùm Bart.Bal.verò in d.l.j. C. de alie.iud.mu.dicit ꝙ qñ superuenit principium actiuũ,i.dñium ex parte agentis:& tunc aut superuenit ex causa de præterito, aut noua.¶Primo casu,aut fingitur retro quæsitũ:& tunc intelligit̃ bene aptum.vt ff.de inof.test.in l.qui repudiantis.§.fi. Aut nõ fingitur retro:& nõ intelligitur bene aptũ.ff.de excep. rei iud.in l.si mater.§.eandẽ.secũdùm aliquos. Alĳ verò indistinctè dicunt ꝙ vbi est eadẽ petitio,sufficit dñium ex ea : licet superueniat pendẽte lite.& licet sit malè aptũ,fingitur bñ aptũ ff.de pig.ac.in l.si rem.§.fi.& hoc tenet Dy.inst.de act.in prin. deinde Bal.refert opi.Inn.de qua in d.c. Abbate. Subdit tamẽ aduertendũ esse ꝙ ratio motiua Inno.respicit media probationum:qa vbi quis se astringit ad certũ tẽpus tacitè vel expressè probatio alterius temporis est impertinens:& ideò non iuuat probantẽ.sed vbi nõ astringit se:tunc iuuat.ff.de ap.l. scio. sed legistæ considerauerũt principiũ causæ.i.litis cõtestationẽ, quę est formale principiũ ad iudiciũ.& ideò omnis litis contestatio super aliquo casu fieri debet,vñ oportet,vel quod sit super causa dñi actiõis,vel saltẽ sup causa:ita ꝙ debet præcedere litis contest.si ergo nec causa,nec dominiũ,nec actio præcedit litis contestationẽ:tunc litis contestatio ex parte agentis nullũ habet fundamentũ. & ideò impossibile est ꝙ actor vincat.ff.de iud.in l.non põt videri.Non ob.ratio Inno.quia dato ꝙ quis se non astringat,tñ ex probationibus nunꝗ põt obtinere: si iudicium non est fundatũ.ar.C.qui da.tu.pos.l.vniuersis.Item contra Inno.facit, quia generalis petitio resoluitur in omnes suas singularitates,quæ sub ea possunt claudi tempore probationis vt l.fi.C.de anna.excep.& ideò non comprehendit ea quæ nõ possunt tunc claudi.ar.ff.de aur.& argẽ.leg.in l.si ita. Præterea a in litis contest.quasi contrahitur[a] vt l.iĳ.§.idem scribit.ff.de pecu.ergo sic verus cõtractus factus non extendit se ad futura:vt l.cùm stipulamur.& l.si à colono.ff.de verb.ob.ita nec quasi cõtractus,qui per contestationem inducitur.vnde concludit Bal. ꝙ in foro Iustiniani,non est seruanda illa decre. Abb.& in effectu idem voluit Bal.in l.edita.C.de eden.in iiĳ.q.princi.ver.denuo quæro.Mouetur,quia de dominio futuro non fuit cogitatum.ff.de lega.iĳ.in Paulo.§. j.ergo non venit in iudicium,vt l.solemus.ff.de iudi.nam in iudicio nihil venit principaliter, si de eo non fuit cogitatum,licet quandoꝗ veniat accessoriè, vt ibi.Præterea si posset fieri condemnatio,diceretur venisse in iudicium:& obstaret excep.rei iud.sed hoc est falsum:cùm nõ obstet exceptio rei iudi.vt l.si mater.§.eadẽ.ff.de excep.rei iud. ergo &c.Præterea ad declarationẽ futuri dñĳ nõ potuisset specialr agi: ergo nõ venit sub libello gñali: vt ĩ l.obligatio. gñali. ff.de pig.sed tu dic latius, vt statim dicã post sequentẽ casum.

¶Secũdò casu prin.non loquimur de actione personali.Bart. in d.§.actiones.videtur velle idem,qđ in reali,dicens ꝙ si exprimitur sola causa proxima,vt peto decem ad quæ es mihi obligatus.ꝙ hoc casu,cùm obligatio non claudat̃ certo loco & tempore:ideò ius vel causa remota superueniens,prodest & clauditur sub iudicio.secus si fuisset expressa causa remota:vt emptionis,vel alterius contractus, secundùm ea quæ statim dixi. Sed Bal.in d.ver.denuo quæritur.facit differentiam inter realem & personalem actionem,dicens ꝙ in personali ius superueniens non prodest:actio personalis oritur ex causa de præterito,considerato prin.tam ex parte agentis,ꝗ̃ ex parte conuenti : quia a oritur ex contractu,vt l.si rem.§.fi.ff.de pig.act.Sed in actione in rem,non est sic:quia non oritur ex parte conuenti,nisi quãdo incipit possidere,vt s.dixi & ĩ.statim subĳciam.Et sic apparet ex prædictis ꝙ ista materia est satis intricata & difficilis.

¶Ego verò vt hanc materiam, quæ difficilis est,quotidianam, habeas magis claram & latam,arbitror ita distinguendum ꝙ aut in libello deducitur ius tanꝗ futurum:seu ex causa de futuro & principaliter.Et hoc casu,non procedit libellus regulariter:quia super obligatione futura non potest fundari iudiciũ. vt est tex.in l.non quemadmodum.ff.de iud.& ideò dixi principaliter:quia per viam accessorĳ secus est: vt si petitur res cũ fructibus.vt ĩ.subĳciam.& dixi in v.q.prin.in iiĳ.membro.& de materia istius iuris de futuro,vide latius per glo.& Doct. in d.l.quemad.Aut in libello deducitur ius ex causa de præsenti, & facio duo membra principalia.

¶Primum,est de eo quod principaliter venit,seu petitur.

¶Secundum, quando aliquid petitur, seu venit vt accessorium.

¶Circa primum membrum distingue quòd aut agitur actione vniuersali,aut singulari.

¶Primo casu,si causa superuenit etiam post lit.conte.prodest, vt est tex.in l.si hæreditatis.& in l.item videndum.§.si quis. & in l.si quo tempore.ff.de pet.hære.Et hoc indubitanter procedit,si ageretur petitione hæreditatis:quia tunc licet conuentus non possideret rem hæreditariam tempore petitionis: tamen si posteà incœpit possidere,fit condemnatio.& ratio est: quia istud quod nunc possidetur, si est ex hæreditate illa, clauditur in petitione.Et idem etiam arbitror,si aliquis peteret fundum petitione hæreditatis,quem conuentus non possideret tempore petitionis:& postea inciperet possidere,per iura prællegata:& ea quæ statim dicam,quando defectus rei venit ex parte conuenti.Quinimò videtur fortius quòd si petitione hæreditatis petam fundum:quia solum fundum possidebat.si postea incœpit possidere domum hæreditariam:potest condemnari etiam ad domum.quod procedit,secundùm aliquos, quando agens in libello dixit quòd petebat fundum:& si qua alia conuentus cœpisset possidere.& ita intelligunt d. legẽ,si hæreditatis.quia si singulariter exprimit fundum:non potest fieri condemnatio ad aliud,quàm quod petitum sit:vt lege,fundus.ff. communi diui.& in l.fina.ff.de fideicommis.lib.& lege. pomponius in negotĳs.ad fi.ff.de nego.gesto.sed Pet.de bella pertica idem dicit,etiam si super vna re tantùm fuisset formatus libellus:quia ille qui agit ad fundum petitione hæreditatis, petit declarari se hæredem. & hoc principaliter venit in petitione sua. restitutio verò fundi, venit per officium iudicis. Et ideò si iudex declarat me hæredem , sicut iubet per officium suum restitui fundum petitum:ita & alias res quas reus cœpit possidere eadem ratione. & ita dicit intelligendam. d.legẽ

[a] ¶Per lit. contesta. quasi contrahitur, quid de his ꝗ̃ fiunt ante lit.contest. vide Bar.in l.iĳ.§.j.de præto.stipul.Quid in his,in quibus lis non cõtestatur? dic vt per Bart. in l.nihil.ff.de ꝓc. Quid in iuramento ? dic idem .l.depo.§ j.ff. de pecu. & quid in sententia,vide Alexand.in l.j.§. idem scribit.ff.de pecu.

ſi hæreditatis. Et iſta eſt ipſa verritas, ſecũdùm Cy. in ad. & Bal. etiam ibi idem dicens ꝙ eſt valde ſingulare, & mihi placet per tex. illum dum dicit, de qua ſola controuerſia erat. Et facit ad ea quæ ſtatim dicam in ſe. caſu. Si verò agitur actione ſingulariter, ſubdiſtingue ꝙ aut agitur actione reali, aut perſonali. Si agitur reali, dic ꝙ aut defectus eſt ex parte conuenti, quia tempore libelli & lit. cont, nõ poſsidebat rem petitam: ſed poſtea cœpit poſsidere: & ſequitur condẽnatio. tex. eſt in l. ſinautẽ. in princi. ff. de rei ven. ibi in verſi. item ſi lit. conte. Et ratio eſt, ſecundùm Bal. ibi, & ſuperius tetigi: quia rei vendicatio habet duo principia: cauſale. ſ. & formale. Circa formale principaliter ſufficit tempus ſententiæ. ſ. vt conuentus dicto tẽpore poſsideat. vt in terminis noſtris. facit quod s. ſtatim dixi. Sed tu vide etiã aliud fundamentũ & rationẽ, per ea quæ j. ſubijciam. Aut in actione reali defectus erat ex parte agentis: & ſubdiſtingue ꝙ aut actũ eſt rei vendicatione expreſſa cauſa proxima, vt dñij: & remota, vt donationis, legati, aut ſimilis: aut proxima duntaxat.

a ¶ Clauſula, non aſtringens ſe &c. vide poſt Ab. et doc. ĩ c. dilecti. extra de iudi. in fi. vide per Alex. in conſil. lxj. libro ij.

¶ Primo caſu, omnes cõcludunt ꝙ tam de iure canonico ꝗ ciuili nõ poſsit ſequi condẽnatio, licet dominiũ poſt lit. conte. ſuperuenire ex alia cauſa poſsit vt in d. c. Abbate. Et per ea quę s. dixi ꝙ ego arbitror limitandũ: niſi eſſet adiecta clauſula, petẽs in prædictis nõ ſolùm vt narranť, aut ex cauſis narratis. ſed etiã vt petunť, & ex alijs quibuſcũꝗ cauſis dicto actori ius competere. vel etiam ſi eſſet adiecta clauſula, proponens ad prædicta omnia & ſingula iura cõpetentia & cõpetitura. vel etiã clauſula, & prædicta omnia petit ſingulariter, diuiſim, coniunctim, alternatiuè, & ſubdiſiunctiuè &c. & omni meliori modo &c Et
a maximè ſi ſubijceretur clauſula, non aſtringens[a] ſe ad aliquod onus probationis ſuperfluæ &c. de quibus dicã j. in xiij. princ. art. hoc enim caſu arbitror ꝙ ſi probarẽ dominiũ ex alia cauſa, quàm narrata & deducta: quæ tamen cauſa cõpetebat mihi tẽpore petitionis, ſufficeret mihi: quia propter clauſulas prædictas, perinde eſt ac ſi nullã cauſam deduxiſſem: vel etiam idẽ videtur eſſe, ac ſi iſtam cauſam deduxiſſem, per quã dñium tũc mihi cõpetebat: licet non cõpeteret ex cauſa remota expreſsè deducta in libello. quod perpetuò notabis ad limitationẽ, d. c. Abbate. Sed ſi ex nulla alia cauſa dominiũ mihi tunc cõpetiſſet, deciſio pendet ex his quæ dicam in ſeq. caſu. Aut nulla eſt expreſſa cauſa: vel eſt expreſſa dũtaxat cauſa proxima: videlicet, dominiũ. Et de iure canonico ſufficit ꝙ dominiũ ſuperueniat etiam poſt lit. conteſt. tex. in d. c. Abbate. de re iu. li. vj. Sed de iure ciuili, quãuis Vgolinus tenuerit ꝙ poſſet ſequi condemnatio: tamen cõmunis opi. eſt in contrariũ, vt s. dixi. Et in hoc ius ciuile videť fundari fortioribus arg. & validiorib⁹ fundamẽtis, quã ius canonicũ: quia ius canonicũ in hoc ſequiť ſolã æquitatem, reiecta iuris ſubtilitate, & rigoroſitate. vt dicit tex. in d. c. Abbate. & patet ex his quæ s. dixi. Et ideò Bal. vt s. dixi, & Dy. in ſti. de act, §. j. & Pau. & do. Do. in d. c. Abbate. dicunt ꝙ in foro canonico vel ciuili, de temporali iuriſdictione eccleſiæ ſeruabitur diſpoſitio. d. c. Abbate. Sed in terris imperij, iudex ſecularis ſeruabit leges. & ſic põt procedere opi. Petri & aliorũ: quia qñ ius canonicũ diſponit cõtra ius ciuile, & non loquiť in materia peccati: nec aliâs ſubiecta canoni: quodlibet ius ſeruať in ſuo fo-
60 ro. vt j. de appella. c. ſi duobus & c. ſuper eo. el. ij. † Sed aduerte,
b quia in contrariũ fortiter oppo. Nam[b] quãdo de iure ciui. ſunt opiniones: & de iure canonico ſtatuiť quid certum: etiã in foro Cæſaris: ſeruandum eſt ius canonicũ: & ecõtra. vt no. Bar. in extrauaganti ad reprimendum. in glo. ſuper verbo, per edictũ. & alias plures remiſsiones vide, quas dedi in c. j. j. de oper. nõ. nun. in glo. j. Sed in terminis noſtris de iure ciui. ſunt opiniones vt s. dixi. ergo videretur ſeruandum. c. Abbate. etiã in foro Cæſaris. Sed ad hoc poteſt reſpõderi vt arbitror ꝙ prædicta theorica Bar. quam dixi in d. c. j. procedit, quando hincinde eſſent plures opiniones & argumenta, & rationes vrgentes. ſecus qñ ex vna parte eſſet cõmunis opinio fortificata fortioribus argumentis & rationibus: & ex alia parte eſſet opinio alicuius Doctoris non multum fundata, ſed debilis: et tunc communis opinio ſeruaretur in foro ſuo: & noua deciſio etiam in foro ſuo. ad quod vide quæ dixi in d. c. j. ſuper glo. j. Item ſecundò oppono quia videtur quòd d. c. Abbate. ſit ſeruandum in foro Cæſaris. Nam iſta eſt regula ꝙ æquitas ſcripta præferť rigori, ſecũdùm ea quæ dixi in c. fi. s. de tranſact. in v. princ. art. in ij. membro. in cle. j. de iudi. ſed in d. c. æquitas ſcripta. ergo &c. Sed ad hoc reſponderi poteſt ꝙ communis opi. legiſtarum fundatur etiam in rigore ſcripto. ſed iſta ſolutio non videť procedere: quia poſito quòd rigor eſſet ſcriptus: tamen vbi æquitas eſt ſcripta: & rigor ſcriptus: præfertur æquitas. vt in l. placuit. C. de iudi. facit c. iij. de reſcript. lib. vj. & latius dixi in d. c. fi. in v. arti. prin. in iiij. membro. Sed reſponderi poteſt ꝙ æquitas. d. c. Abbate. eſt generalis: & rigor iuris ciuilis videtur magis ſpecialis: & ideò præfertur rigor, per ea quæ dixi in d. iij. membro. Sed adhuc poſſet inſtari: quia ſi rectè inſpiciantur fundamenta communis opin. illa deſcendunt ex regulis generalib⁹ iuris ciuilis: ſed poſſes dicere ꝙ æquitas allegata in d. c. Abbate. eſt magis generalis. Vel melius & ſecundò ꝙ æquitas præfertur rigori, quando tã ęquitas, quàm rigor deſcendũt ex eodem iure. ſecus ſi rigor ex iure ciuili: & æquitas ex iure canonico. ſicut dicimus in pacto nudo & hæc notabis: quia nouiſsima ſunt. & vide quæ dixi in d. c. fi. Sed pro intellectu prædictorum quæro vnde inſurgat dicta æquitas canonica. Sol. dicendum arbitror ꝙ inſurgit ex eo quia ex quo actor pendente iudicio reali eſt effectus dominus, & in rei vend. principaliter videatur venire declaratio dñij: nec præſupponatur obligatio conuenti: vt inſti. de act. §. j. ibi, autẽ cum eo agit, qui nullo iure obligatus eſt &c. nec ab eo petať aliquid dari vel fieri: ſed ius agentis ſolummodo declarari, videlicet ꝙ agens habet plenum ius, ſeu dominiũ, vt ff. de rei ven. in l. ex diuerſo. §. ſi petitor. & l. officium. ff. ſi ſer. ven. in l. ſicuti. §. ſi quæratur. meritò ex iure ſuperuenienti debet obtinere. Nec obſtat ſi diceres ꝙ ſi petitur ſola declaratio, ſuperflua videtur vocatio aduerſarij: quia videtur ꝙ aduerſarius vocandus eſt per officium mercenarium, quod iudex exercet in notorijs ſibi, vt in dici. nam ibi vt iudici, non poteſt eſſe notorium: niſi cognoſcat ſedendo pro tribunali. vt l. â procedente. C. de dila. & quia non eſt iudiciũ, niſi ſit ibi vtraꝗ pars iiij. q. iiij. nullus. dixi s. in rub.
c de iud. Quando ergo conſtat[c] iudici, vt iudici rem eſſe meam: debet facere illam mihi reſtitui officio ſuo vt in l. officium. ff. de rei ven. & l. ſi irruptionem. ad fin. ff. fi. reg. Et iſtam notorietatẽ non poteſt iudex habere per viam iudiciorũ: niſi pars vocetur, vt videat qualiter actor probauit. vt l. fina. C. ſi per vim vel alio modo. ſecundùm Petr. & Cyn. in l. prima C de alien. iudi. mut. vnde æquitas canonica voluit quòd ex quo mihi dominium ſuperuenit: ex eo iudicio teneatur poſſeſſor reſtituere. qa ſatis eſſe videtur quòd nunc ſum dominus: licet tempore inchoati iudicij non eſſem dominus. & hoc videtur voluiſſe tex. in d. c. Abbate. ibi dum text. dicit. vtilius tamen videtur negotia tali expediri compendio. quod intellige, ſcilicet per idem iudicium intentatum. & ſequitur in text. quàm per quandam exactam ſubtilitatem longo diſpendio prorogari. quod intelligo, ſcilicet intentando nouum iudicium: quia ex quo appareret rem petitam eſſe meam, licet non eſſet tempore inchoati iudicij, tamen vt euitentur lites. & nouus circuitus, condemnetur poſſeſſor. & hoc etiam ſentit expreſsè text. ille dum dicit, nec prodeſſet etiam multum reo, ſi tunc in ipſum ex ſuperuenienti cauſa condemnatio non ferretur: cùm mox alio inſtituto iudicio foret ex illa meritò condemnandus. & ſic iſta deciſio in ſe eſt æqua & rationabilis, vt ſicut licet ex parte conuenti tempore inchoati iudicij realis non aderat ipſius formalitas: quia reus non poſsidebat: & tamen ſi tempore ſententiæ poſsidet, condemnatur. vt s. dixi. Ita & per contrarium in terminis noſtris. quinimò fortius etiam ſi tempore ſententiæ ferendæ, reus non poſsideret: videretur ferenda ſentẽtia declaratoria dominij: ex quo probatum eſt per actorem, per l. ſi à te. §. j. ff. de except. rei iud. qui text. ſecundùm Bartol. deberet ſcribi literis aureis. Ange. tamen & Bald. reprobant hoc vltimum in l. non alias. ff. de iu. licet Bald. fuerit ſibi contrarius. Sed non eſt materia noſtra, vide in dictis locis, & zab. & D. m. in c. examinata. s. de iudi. Et ex eo etiam eſt rationabilis & æqua dicta deciſio: qa text. in d. c. Abbate. dicit quòd iudex cognita tali veritate, vide licet ꝙ res pertineat ad actorem: cum libera & ſecura conſcientia non poteſt pronunciare. in contrarium illa tamen fuit allegatio partis. Sed aduerte: quia hic inſurgit difficultas non parua: quoniam ex prædictis rationibus videtur inferendũ, quòd idem eſſet dicendum ſi exprimeretur cauſa remota. cùm dicta æquitas, & omnes rationes prædictę concludant etiam ad hũc caſum. cuius tamen contrarium vult Inno. in d. c. Abbate. Et ſi tu diceres ꝙ cauſa remota habet concomitantiam loci & temporis, & ſic aliud tempus & locus non includuntur in petione iſtud non videtur obeſſe: ex quo in rei veritate ego probaui dominiũ eſſe meum: licet illud probauerim perueniſſe ex cauſa ſuperuenienti. vnde ex quo ego probaui dominium, vt euitetur diſpendium & circuitus, & quòd iudex cum bona conſcientia poſsit procedere, debebat diſponere reum condemnandum. & hoc maximè videtur dicendum, ſecundùm opi. Petri, qui voluit quòd expreſsio cauſæ remotæ non videatur operari. vt dixi, & maximè hic videtur dicendum. vbi cauſa remota non fuit ſpecificata per locũ & tempus. ideò articulus eſt ſatis dubius: nec Doct. attingunt. Nec video aliud dici poſſe, niſi ꝙ Inn. noluit dictã æquitatẽ extendere: qñ cauſa remota eſſet expreſſa.

b ¶ Si quippiam fit de iure ciuili dubiũ de iure autem canonico clarum, ſtatur iuri cano. in vtroꝗ foro. & contra. vide glo. in c. licet ex ſuſcepto. de fo. cõpe. c. per venerabilem. qui fi. ſint leg. in c. clerici. in c. dilecti. de iu. facit not. in c. j. de conſtitut. quæ iura ſint ſeruãda in iudicijs.

c ¶ Quando conſtat iudici vt iudici, ꝙ res ſit mea, debet illam mihi adiudicare. vide Ab. & moder. in c. examinata. s. de iud.

pressa,ex quo ille se astrinxit ad certã causam remotam:& forte etiam præter rationem ibi assignatam de loco & tẽpore,potuit esse ratio inductiua,& assignari ratio,quia non extẽdat ad hunc casum:quia si expressa certa causa actor succumberet, nõ obstaret exceptio rei iudicatæ ipsi actori agenti demum ex alia causa.secus si simpliciter & generaliter egit ex causa proxima quia tunc omnem causam remotam videtur deduxisse in iudicium,per ea quæ.s.dixi.in prin.istius ver.x.quæro.Vnde sicut causæ expressio prodest quò ad prædicta:ita debet etiam obesse.per regulam,is qui onus.de reg.iu.lib.vj.cum sua materia. Et si fortè diceres,si nullam causam remotã exprimit: eo quia tempore libelli & litis cõtestationis nulla competebat:si post ea superuenit,& reus absoluatur:non obstat exceptio rei iudi. vt d.l.si mater.§.eandem.ff.de excep.rei iudi.ergo prædicta ratio non videtur concludere.arbitror posse responderi ꝙ fortè cùm de iure canonico sit inductum hoc,vt possit sequi condemnatio per d.c.Abbate.ita videatur inductum ꝙ obstet exceptio rei iudicatæ:quia sicut de iure ciuili nulla causa expressa remota obstat exceptio rei iudicatæ in omni causa competenti: quia omnem causam competentem videtur in iudicium deduxisse.sed in causa non competenti tempore libelli & lit. conte. non ob.exceptio rei iudi.vt d.§.actiones.quia illam nõ potest prosequi ex quo de iure canonico non solùm causam competẽtem,sed de nouo per lit.con.superuenientem potest prosequi licet obstet exceptio rei iudi.quia ex quo de iure potest nouã causam prosequi:videtur etiam de noua cogitasse:ex quo nullam expressit.maximè si prosequut⁹ esset istam causam de nouo superuenientem.quæ ratio & consideratio cessat,quãdo expressit causam remotam.Cogitabis.quia nouissima sunt,& ex tempore venerunt in mente.Est tamen aduertendũ ꝙ posita communi opinione ꝙ de iure ciui.agens rei vendicatione ex cã proxima non possit obtinere ex causa superueniente post iudicium acceptum,est verum:nisi tale dominium superuenisset

a ex causa de prætærito[a] per ea quæ superius dixi:& statim lati⁹ dicam de iure superueniente in actione personali.Et hoc maximè,quando ius fingeret retro illud ius quæsitum per l. hæres quandoꝗ.ff.de acqui.hære.& ibi per Cy.Bal.& Moder. vt statim lati⁹ dicam & potissimũ si adiecta esset clausula illa, omni meliori modo &c.& ex his est expeditum membrum,quando agitur realiter.Si verò agatur actione personali subdistingue ꝙ aut superuenit ius de nouo ex causa de præsenti:aut ex causa de præterito.si de præsenti, aut est expressa non solum causa proxima:videlicet,obligationis.sed etiam remota videlicet emptionis,mutui,vel similis:& actor non potest obtinere ex iure seu causa de nouo superuenienti:tam de iure ci. per l. non põt. ff.de iu.ꝗ etiam de iure cano.per d.c.Abbate.Et per ea quę.s. dixi.aut est expressa sola causa proxima,vt obligationis.& de iure cano.item videtur prima fronte in d.c.Abbate innuere ꝙ possit obtinere ex iure de nouo superuenienti.per text.ibi dũ dicit,videlicet quia generaliter proposuit aliquem obnoxium esse sibi.Et sic loquitur de actione personali: quia conuentus reali non est obnoxius:hoc est obligatus.& subditur in tex.vel ad te iure dominij, vel quasi rem aliquam pertinere. & quãuis dici posset ꝙ illa est allegatio partis:tamen rationes quæ cõcludunt ad decisionem in reali,respectu iuris superuenientis. de quibus.s.dixi,concludunt etiam in iure superueniente in actione personali.& propter hanc causam arbitror ꝙ Bar.in §.actiones.nullam fecerit differentiam inter actionem personalem & realem:quãdo sola causa proxima est expressa.sed Bal.in actione personali reprobat:quia actio personalis non potest: stare, nisi ex parte vtriusꝗ ab ipso principio. Nec potest superueniresolo respectu conuenti:sicut est in reali ex sola superuenienti possessione cõuenti:ex qua potest sequi condemnatio ipsius, quæ prius non poterat.vt s.dixi.sed tamen licet plus dubitationis habeat actio personalis generalis,hoc est expressa causa ꝓxima duntaxat:tamen rationes superius assignatæ in reali, inductæ ex equitatæ canonica,per d.c.Abbate.concludunt etiã in personali.& istud plus placet de iure cano.Sed de iure ciui. cõmunis opinio est ꝙ ex causa seu iure de nouo superuenienti non possit sequi condemnatio.tex.est in d.l.non potest videri.quod procedit etiam si partes conueniant ꝙ ius quod non erat penes actorem tempore lit.conte.superueniat eidem super lit.conte.quia talis voluntas non includit,vt ex eodem iure feratur sententia,vt d.l.non potest. quia licet iudex debeat ferre sententiam prout inter partes cõuenerit:etiã si non esset cõformis libello.vt l.si conuenerit.ff.de re iudi.de quo latius dicetur in c.seq.in xxxiiij.ar.tamen talis conuentio partiũ super iure nõ operatur quia requiritur ꝙ partes expressè conueniãt ꝙ sentẽtia taliter feratur.vel meli⁹,diuersum est istud ius quod superuenit licet voluntate partiũ,ꝗ illud super quo lis fuit cõtestata. quod non potuit esse illud,quod nondũ erat:sed de nouo superuenit.& hæc ꝓcedunt in iure vel causa de nouo superuenienti:nõ ex causa de præterito.Si verò causa obligationis superueniret de nouo, sed ex causa de præterito : tunc posset sequi condemnatio etiam de iure ciuili vt in l.si rem.§.fi.ff.de pigno.act.& in l.si tibi mãdauero vt à titio exigeres.ff. mand. & ista est cõmunis opi.Doct. in d.l.non põt.& in d.§.fi. excepto Ang.qui dicit ꝙ hoc est verũ,quãdo ius seu obligatio venit ex cã de preterito,quæ retro trahat̃:vt in conditionibus casualib⁹ in cõtractibus.vt in l.potior.& in l.qui balneũ.ff.q po.in pig. ha.quia tũc prodest ad victoriã & sic potest intelligi gl.in d.l. non põt.circa med.secus si istud ius non traheret̃ retro,vt in legatis conditionalib⁹.vt in l.post diem.in princi.§.fi.ff.quando dies leg.ce.quia tũc non prodest.& ita potest intelligi gl. in d. l.non põt.circa prin.Et subdit Ang.hanc esse suã nouã opi.sed tu dic ꝙ ista fuit opi.Gul.de cug.quã refert & sequit̃ Bald.in l. non quemadmodũ.ff.de iud.qui dicit,ꝙ si egi ad debitũ conditionale tanꝗ purũ,& pendente iudicio fuit purificata cõditio in contractibus,sequitur condẽnatio.ꝑ d.l.potior.secus in legatis.ꝑ l.quæ legata.ff.de re.iu.facit l.j.§.cum igitur.& §.fin.autem.C.de cad.tol.& istud etiam sensit Cy.in addi.sed Io.de Petrutijs de perusio in d.l.non põt. referendo solũ dictum Ang. dicit indistinctè tenendũ ꝙ ius superueniens ex causa de præterito prosit:siue trahat̃ retro,siue nõ vt patet in d.l.si rem.§.fi. a vbi solutio illa facta,& liberatio pignoris,non trahit̃ retro: sed vt ex tunc liberat̃ pignus ex causa de ꝑterito.& ita contingit in d.l.si mandauero.Nec glo.in d.l.non põt,sentit differentiã,quã facit Ang.sit ergo cõclusio ꝙ sufficit ꝙ ius superueniẽs superueniat ex causa de præterito.quod maximè ꝓcedit, si ius illud fingat̃ à iure retro quæsitũ,per tex.sing.in l.hæres quãdoꝗ.ff. de acqui.hære.per quẽ tex.sing.dicit Cy.in addi.ꝙ si procurator meus nomine suo interuenit ꝓ me in iudicio, proponẽdo libellũ contra debitorẽ hæreditariũ:& debitor excipit contra procuratorẽ.ꝙ nõ debet audiri.cùm non adiuerim hæreditatẽ: & ego hoc sciens compareo in processu causæ & hæreditatis: adeò si pars aduersa dicit ꝓcuratori meo,amisisti instãte proponas nouũ libellũ.an bene dicat doc. dicũt ꝙ non tenet̃ offerre nouũ libellũ.vt d.l.hæres.cùm aditio hæreditatis trahatur retro ad tẽpus mortis.quia istud ius fingit̃ retro quæsitũ. vel nõ dicitur ius denuo superuenire:sed quædã declaratio.& ideò nõ est opus noua instantia.per d.l.non põt.Et hoc probat̃ in d.l.si rem.§.fi.& in l.si nõ mortis.§.fi.ff.de inof.test.Et hæc fuit singularis no.Cy.in addi.ad d.l.hęres.qui dicit hanc q.habuisse de facto.Et refert & sequit̃ Bal.in d.l.hæres.& Io.de Imo. & etiã Lud.pon.¶Subdit tamen Põtanus ꝙ exemplũ non est bonũ quia eo ipso ꝙ exigo debitores hæreditarios,videor adire hereditatẽ.vt traditur in l.pro hærede.ff.de acqui.hære.¶Sed Põtanus dicit verũ in terminis suis:quando qs ꝑ se exigeret debitores hæreditarios:vel cõstitueret procuratorẽ ad exigendum debitũ hæreditariũ.Sed Cy.& Bal.nõ sic figurãt exemplũ: sed debet figurari qñ esset cõstitutus ꝓcurator generaliter ad exigendũ à quibuscũꝗ debitoribus.Et vide quod dicã j.in fi.isti⁹ x.q.de mãdato superueniẽte.¶A.B.Et ad prædicta vide.d.Io. de Imo.in l.si filius qui patri.ff.de vulga.& pupil.vbi dicit per illum tex.determinasse.q.ꝙ cum filius minor egisset ad pensio b nem domus locatæ per patrẽ,cum authoritate curatoris:& demum post lit.cõte.minor adiuit hæreditatẽ paternã ex forma statuti seruata:& reuocaretur iudiciũ,nunquid posset sequi cõdemnatio:& diceretur ꝙ non ex quo tpe lit.contest.non fuerat adita legitimè secũdùm formã statuti per l.non põt & l.quẽ admodum.ff.de iud.cõtrariũ respondeo in q. facti. & sic dicit̃ se obtinuisse.quia tali filio videt̃ potius obuenisse exercitiũ iuris,& facultas exercendi actis ꝗ ipsa actio:quæ de mero iure erat sibi iuncta ex dispositione iuris cõmunis.ar.l.fin.aũt.§. possidere.& quod ibi no.ff.de rei ven.& quod no.per glo.& doc. in d.l.non põt.& quia licet hoc superueniat ius de nouo:tamẽ superuenit ex causa de præterito.ergo debet sufficere saltem si superuenit ante conclusionem in causa.per id quod habetur in d.l.si rem.§.fina.ff.de pign.act.& per not.per Barto.in l. si autem.§.eadem.ad fi.ff.de except.rei iudi.Et quia etiam superuenit causa quæ trahitur retro.d.l.hæres quandoꝗ.ff.de acquirẽ. hæredi.iuncto.d.§.eadem secundùm Io.de Imo.d.l.si filius qui

b patri.ver.item no.quod hic videtur Ma.Aduerte[b] tamen,quia prædicta conclusio procedit nisi talis superuenientia iuris causata ab aditione, peruenerit coram delegato : quia tunc nunꝗ superuenientia iuris ex causa de præterito habet validare ius coram delegato.vt eleganter dicit Bald. in l.præscriptione.C. si contra ius vel vti.publi.allegando ad hoc.c.fina. suprà de rescrip.& sequitur Pontanus in d.l.hæres quandoꝗ. vbi dicit, quòd casus prædictus fuit de facto in ciuitate Bononiensi. &

a ¶Dominiũ superueniẽs ex causa de præterito,iuuat. & ita intelligitur tex. in l.si rem alienam §.fi.vbi post Bart. no.pau.ff.de pign. act.& facit no. per Alex.in consi.j.lib. v.circa,xj.col.vers. non ob. quod dominus dur.

b ¶Coram delegato non potest obtineri sententia,quãdo post lit.contest.superuenit ius:etiam ex causa de præterito.vide Iaso.in §.j. xiiij.colũ.de act.& quæ no.in l.si titius post Roma.ibidẽ ff.de verb.obliga.

qđ quidã ſubtiliſsimus Doctor dicebat contra præfatum dñm fore caſum in d.c. Abbate. Sed ponta.rñdebat illud c.loqui in delegato Papæ:qa cẽſetur maior quolibet ordinario. ſ. de offi. delega.c.ſanè.& de eo cenſendum eſtvt de quolibet ordinario. Sed queſtio noſtra loquiť de delegato ab ĩferiore. vnde c.illud non facit ad propoſitum.allegat etia mponta.ad corroborationem dictum Bal.in lege,de his.ff.de arbi.vbi in arbitro diſponitur quod Bald.vult in delegato.ſed prædicta opi.& reſponſio Pontani nõ placet mihi:quia eſt contra tex.in c.fin.ſ. de reſcri. per quem mouetur Bal.qui tex.loquiť etiam in delegato principis.& ideò dictum Bal.videtur eſſe ſatis ambiguũ,maximè: quia ratio q̃ mouit diſpoſitionẽ.d.c.fin.fuit:quia ad futuras cõtrouerſias non debent trahi literæ : ſi illæ nondum fuerant ex ortæ tempore impetrationis.& pari ratione idem etiam dicitur in d.l.non poteſt.qđ libellus ſeu iudicium non debet trahi ad futuram obligationem,vt ſ.dictum fuit.& tamen ſufficit ius de nouo ſuperuenire ſi eſt ex cauſa de præterito ſicut dictum eſt. Si quis tamẽ vellet defenſare dictũ Bald.poſſet reſpondere ad d.c.Abbate.quòd ſententia ibi potius videť eſſe lata à ſummo Põtificæ,quã ab ipſo delegato,per ea q̃ dicit ibi tex.ĩ fin.Nihil deficit.Aduerte tñ,qa ille tex.nõ loquiť in iure ſuperueniẽte ex cã de præterito,ſed etiam ĩ iure de nouo ſimpliciter ſuperueniente.cogitabis:quia ex tempore venerunt in mente. vnde ille text.videtur contradicere c.fin.ſ.de reſcrip. inquantum ſimpliciter intelligeretur de delegato: vel ſaltem deberemus dicere, quòd limitet c.fi.vel qđ non loquatur in reſcripto:ſed in commiſsione facta viuæ vocis oraculo.vel quòd c.fi.loquatur quãdo quis omnino vellet agere vigore reſcripti ex cã,quæ omnino ſuperuenit de nouo poſt reſcriptũ.ſecus ſi ageret ex obligatione:vel ex dñio,tanq̃ orta,ſeu orto ex ſubſiſtenti ante reſcriptum.ſed pendente iudicio ſuperuenit nouum ius:& maximè ſi habet cãm de præterito.¶Secundò limitatur id ad qđ dixi,quando ius fingit retro in hæreditate adita:ſi modo ſit hæreditas debita ex poteſtate iuris.Secus ſi ex priuilegio teſtatoris, qui cùm hæredem habere non poſſet:ſibi ex priuilegio conceſſum eſt,quòd hæredem habeat:quia iſta hoc caſu non propriè, ſed fictè dicitur hęreditas,adeo quod licet aliàs contra hęreditatem iacentem continuetur pręſcriptio,vt in l.ſi ſeruus hęreditarius.ff.de ſtipu.ſeruo.tamen contra hanc non continuabitur.Et ad hoc allegat Ang.& Ioã.de Imo.tex.quem dicit mirabilem in l.ſi ſeruus cõis Meuij.ff.de ſtipu.ſer.tali enim caſu,ne concurrant duę fictiones,non procedit concluſio pręd icta,de aditione eſſent duæ fictiones.Prima:ꝙ hæreditatis aditio traheretur retro:quæ eſt fictio.vt d.l.hæres quandoq̃.Sčda,de hęreditate ex priuilegio.dicit tamen põtanus ſup illis duabus limitationibus cogitandum eſſe.¶Tertiò limitari poteſt id ad qđ dixi de iure ſuperueniẽti ex cauſa de pręterito.quod procedit, ſi modo ius ſuperuenit ex cauſa de p̃terito eo modo, quo eſt intentatum.Secus ſi ſuperuenit ex iure de præterito, alio modo,quàm ſit intentatum.ſeu quando ſuperuenit aliud ius, quã intentatum: vt puta, formata inquiſione de vulnere, ſecuta eſt mors pendente iudicio:quia non poteſt fieri condemnatio dę morte ex eadem inſtantia, ſecundùm Angel.& Bald.in l.non quemadmodum.ff.de iu.vide quæ dixi ad hoc in.c.qualiter.el ij.j.de accu.in ix.princip.arti.q.lvj.in.xj.arti.q.lxiij.& in.xiij. articu.q.ix.Et ex pręd ictis infertur ſingulariter,quod cùm non ſufficiat regulariter ius ſperueniſſe, pedente iudicio :debet eſſe cautus actor vt doceat de tempore,ꝙ ſibi ſuperuenit ius,vel cã: maximè ſi cã remota[a] fuit exp̃ſſa.cũ em̃ nõ ſit ꝓbata illa cã puta,venditio,vel ſimilis certis loco & tempore facta.Et ſic ſit dubium,an ante lit. conteſta.vel poſt fuerit facta: actor ſuccumberet.vt not.glo.in verbo,cenſetur.in c.Abbatè.de re iudi.lib.vj. & ſeq.Doc.tenet Bar.in l.& an eadẽ.§.actiões.ff.de except.rei iudi.& ſecundũ hoc pñt regulari plura ex his, q̃ ſuperius dicta ſunt.Aduertendum tamen arbitror circa pręd icta,ꝙ vbicunq̃ ex iure ſuperuenienti poteſt ſequi ſententia in fauorem actoris,maximè ſecundùm terminos c.Abbate.quòd actor vſq̃ ad illud tempus quo ius ſuperuenit,debet condemnari in expenſis,licet debet obtinere:qa vſq̃ ad illud tempus ipſe videtur temerè litigaſſe:& reus miſtè litigaſſe.qđ eſt ſingulare & nouũ. ſed non eſt materia noſtra, vide qđ latius dixi in c.calumniã.j. de pœ.in.v.prin.arti.Et hęc ſufficiant de primo mẽbro,quando petitur aliquid principaliter.

¶Circa ſcđm membrũ principale iſtius meæ diſtinctionis,qñ aliquid petitur vt acceſſoriũ, dicꝙ aut iſtud acceſſoriũ venit ex natura actionis intentatę:aut extra naturam. ſi ex natura, quales ſunt fructus & acceſsiões,vel vſuræ olim de iure ciuili ex cõtractu done fidei.& hoc caſu,tale ius ſupueniens prodeſt actori: ſiue ſupueniat ante lit.cõteſt.ſiue poſt:vt l.ædiles.§.item ſciendum.ff.de ædil.edic.facit quod.ſ.dixi in.v.prin.q.iſtius arti.in iiij.membro.¶Secundo caſu,quando veniunt extra naturam actionis,& ſic principaliter:tale ius ſuperueniẽs non prodeſt: ſed opus eſt noua inſtãtia:quia veniũt principaliter.vt l. nõ ſolum.de rei vend.& l.ſi mulier.ff.de leg.iij.& hæc procedunt in iure ſuperueniente de nouo reſpectu rei petitæ,ſeu iuris deducti in iudicium.ſed reſpectu mandati[b] puta,quia agebat quis alieno nomine ſine mandato:demum ſuperuenit mandatũ: tale ius prodeſt:vt eſt caſus ſing.ſecundùm Ang.in l.Iulianus.ff. qui ſatiſd.cog.licet enim mandatum ſui natura non ſoleat trahi ad præterita.vt l.ſi verò non remunerandi.§.ſi poſt creditam.ff.manda.tamen aliqñ propter connexitatẽ futurorũ trahitur d.l.iulianus. Sed in §.poſt creditam. futura & præterita poſſunt diuerſo modo conſiderari,ſecundùm Ang. Nos tamẽ ad maiorem cautelam practicamus ꝙ principalis ante omnia ratificando acta & geſta per illum conſtituit ipſum procuratorem.Prædicta tamen ratificatio & conſtitutio nõ prodeſſet in terminis.l.bonorum.ff.rem ra.ha.aut ſimilibus. & ſecũdùm ea quæ traduntur per Ioan.Andr.in c.cũ ſit.& in c.vt circa. de elec.lib.vj.& in regula,rati.de reg.iur.lib.vj.Et ex his Deo duce eſt expedita hæc difficilis materia.x.q.prin.de cauſa.

¶A.B.Et aduerte in hac materia iuris ſuperuenientis,quando actus eſt in pendenti, ius ſuperueniens produxit effectus.l.ſi minor ff.de ſeru.expor.facit ff.de excuſ.tu.l.non ſolùm. §.ſi libertus.& ff.de teſta.tute.l.quęro.§.fi.ff.de verb.ob.l.exiſtimo. ff.de li.agno.l.iij.§.quia plaucianus.& ff.qui po. in pig.hab.l. potior.& l.qui balneum.ſecus ſi actus nõ eſt in pendenti: quia ante factum aliquid requiritur ad validitatem:propter cui9 defectum actus non valet:quia licet illud poſtea ſuperueniat, nihil operatur.vt ætas,vel idoneitas in electo,vel prouiſo.facit de ele.c.dudum.de reſcri.c.ſi eo tempore.lib.vj.ff.de excuſa. tu.l. ij.§.conſequens.& l.tutor petitus.j.§.oportet.& l.j.ff. de reg. cato.& regula,quod ab initio.cum ſua materia.de regu.iur.lib. vj.Ma.

61 ¶†Vndecimò principaliter quæro circa hunc xij.prin.ar.vtrũ & in libello ſit exprimenda actio.& quid iuris ſi non exprimatur, videatur intentata:maximè ſi plures competunt.Solu.pro ipſius art.clariori doctrina præmitto ꝙ actio eſt ius proſequẽdi in iudicio quod ſibi debetur.inſti.de act.in princi. quia non poteſt quis agere.niſi ſibi competat actio:vel aliud,quod ſit loco actionis,vt in c.j.& ij.ſ.de offi.iud.vñ quotidie dicim9 ꝙ ſine actione nemo experiť.vt in l.ſi pupilli.§.videamus.ff.de nego.geſto.& in c.examinata.ſ.de iudic.Et hoc indubitatum eſt de iure ciuili:ſed de iure canonico,videtur quòd non ſit neceſſarium actionem exprimere:ſed ſufficere factum,ex quo æquitas naturalis dictet ius competere:licet certa actio pro illo iure non ſit prodita.vt in c.j.ſ.de pac.& in c.nouit.ſ. de iud. Et ibi Inno.xxij.q.v.c.iuramẽti.imò de iure canonico ſufficit factum proponi,ex quo iudex moueatur, vel moueri debeat: licet implorans officium iudicis ſit priuatus iure agendi per pactum, vel iuramentum.& hoc in materia peccati.hinc eſt quòd ſi iuraui non repetere vſuras,poſſum denunciare iudici vt compellat illum deſiſtere à peccato.nihil tamen directè poſſum petere,vt dixi in d.c.nouit.vnde licet quis ſit priuatus iure agendi per pactum vel iuramentum:non tamen intelligitur priuatus de iure canonico facultate denunciandi,vt d.c.j.& quod not. in c.ad noſtram.el ij.& in c.quemadmodum.infrà de iureiurã. dixi in d.c.nouit. His ergo præmiſsis, quò ad primum, vtrum actio ſit exprimenda in libello,tex.in c. dilecti. ſuprà de iudic. concludit quòd non.ſed tu diſtingue poſt Domi.me.& Doct. ibi,plurimis additis.quòd aut capimus actionem pro quadam antiqua ſolennitate & formula verborum,in qua qui cadebat à ſyllaba,cadebat a toto:& non eſt neceſſe hodie talem formam ſeu ſolennitatem obſeruare.nec de iure canonico,nec de iure ciuili.in lege vnica.C.de formulis.aut ſumimus actionem propriè pro iure agendi,prout eſt quoddam ius proſequendi in iudicio,quod ſibi debetur.& iſtud ius cùm ſit incorporale, non poteſt exprimi,vt not.in l.edita.C.de eden.ſed neceſſe eſt exprimere ipſum factum,ex quo concludatur ipſum ius agendi. vt in c.ſeq.aut accipimus actionem pro ipſo libello bene concepto.de quo in ti.noſtro.Et an talis libellus poſsit remitti,latè dixi,ſuprà in c.j.v.prin.arti.aut ſumitur libellus pro cauſa,vt dicit gloſſa in d.c.dilecti.& de hoc ſatis dictum eſt in q. præcedendi.aut capitur actio pro nomine ipſius iuris agendi : vt eſt rei vendicatio publiciana,pignoratia,certi condictio, actio ex empto,vendito,furti,& ſimiles.& iſta eſt propria materia noſtra : in qua tam de iure canoni.quam ciuili,duæ ſunt opiniones.Nam de iure canoni.quidam tenent indiſtincte actionem non eſſe de neceſsitate exprimendã in libello.hoc tenet Inno. in d.

a ¶Qñ p̃ponit in libello cã remota,vide Barto.in l.& an eadẽ.§. actione.fi. col.ff.de excep.rei iu.& Bal.ĩ l.j.ĩ.iiij. col.C.ſi plures vna ſentẽ.Bar.ĩ l.nõ ſolũ.§.ſed reprobari ff.de no.oper.nun.

b ¶Si mãdatũ ſuperueniat poſt iudiciũ ineptum, an geſta prius valident.tex. eſt ſin.ſcđm Ang. in l.iuli.ꝙ ſic. & ibi Bal.Pau.et moder. ff.qui ſatiſd.cog.& Ang.in l licet.de iudi.Io.And.in ti. de procu.§.j.verſi.ſed quid ſi procuratorium. vbi limitat vt ibi per eum.

in d.c.dilecti.alij, vt Lau.volunt, quòd vbi possunt plures actiones oriri ex facto narrato, debet exprimi nomen actionis. Et istud etiam voluit glo.viij.di.c.quo iure.quod etiã sentit Host. in d.c.dilecti.dicens, ꝙ regulariter, secundùm canones, sufficit exprimere factum: nisi iudex ex causa rationabili videat reum decipi posse: si vltra non exprimatur: quia tunc iudex supplebit.vt ff.de offi.assesso.l.j.quia videmus etiam ꝙ propter prædictam causam permittit aduocatus respondere positionibus. vt in c.pastoralis.§.de iu.similiter etiam de iure ciuili sunt opiniones. Nam quidam tenent ꝙ actio sit semper exprimenda. vt refert Inno.in d.c.dilecti.moti per tex.insti.de attiliano tuto re.in prin.sed melius facit quod no.in l.j.C.de interdi. Et hanc opi.tenet glo.in d.l.j.ff.de eden. Et alleg.rationem, quia vtile est reo ꝙ exprimatur.quia forte actor proponet causam ineptã, & succumbet.sed vt dicit Do.m.ista non est bona ratio, tanꝗ deceptiua: quia non debemus alicui parere laqueum.j. de resti.
a spo.c.literas.sed communis opiñ.[a] est legistarum: in d.l. edita. C.de eden.quam etiam tenent ibi Pau.de ca.& mod.in l.j.ff.de eden.quam etiam tenẽt communiter Io. And.& doc. & quod etiam de iure ciuili, vt non sit necesse exprimere nomen actionis, sed satis sit ꝙ ex propositione, seu narratione facti, possit elici modus agendi, seu actio intentata.& hoc etiam tenet glo. notabilis viij.di.quo iure.& ij.q.vj.decreto. cum quib⁹ glossis transit etiam ibi Archi. Et eam etiam tenet glo.in auẽ. de exhi. & introdu.reis.in prin.colla.v.in glo.super verbo, libellũ. quæ dicit ꝙ de consuetudine seruatur, vt non exprimatur nomen actionis. Et idẽ etiã tenet Bar.in l.gallus.§.j.ff.de lib.& post.& probatur: quia cùm de iure ciuili sint opiñ.& de iure canonico tex.apertus in d.c.dilecti.etiam in foro Cæsaris, stamus iuri canonico, vt dixi in præce.q.& latius in c.j.j.de ope.no. nun.super glo.j. Et prædictas opi.& quasdam alias vide per Spe.in tit. de actio.& peti.in §.j.quasi per totum. Et ratio quare actio nõ sit exprimenda est, secũdùm Old.& Cy.& nonnullos legistas in d.l.edita.C.de eden.quia ideò actio videbatur exprimenda, vt appareret de modo agendi. Sed impossibile est ꝙ ex facto apertè narrato, & ex propositione & conclusione non appareat de modo agendi: & quæ actio proponatur, ergo &c. quia non interest, quid ex æquipollentibus fiat, maximè si vna sola actio competit.quo casu, ex sola propositione facti satis potest dici reus certificatus.arg.text.in l.ij.ff.de lib.& posth.& c.licet ex quadam.j.de test. Et hæc sufficiant quò ad primum membrum, vtrum actio sit exprimenda.

62 ¶†Circa.ij.memb.in quo venit examinandum, quæ actio venit intenta, quando plures ex eodem facto competunt actiões distingue tres casus.

¶Primus est, quando vna sola actio competit.

¶Secundus, quando plures.

¶Tertius, quando nulla.

¶Primò casu dic, quòd illa videtur intentata, quæ competit. vt statim dixi.

¶Secundò casu, quando plures competũt, distingue post Cy. in d.l.edita.& Doc.maximè Do.m.in d.c.dilecti.§.de iud. quibusdam additis ꝙ aut sunt plures competentes ad diuersa: & præsumitur intentata illa, quæ competit.ar.l.gallus.§.quidã recte.ff.de libe.& posthu.& quod not.in c.constitutus.j.de relig. do.aut sunt plures competentes ad idem: & tunc aut vna est generalis: & alia specialis: aut ambę generales: aut ambę speciales. Si vna est generalis, & alia specialis: tunc præsumitur intentata specialis.ar.l.hoc legatum ff.de lega.iij.tenet Barto.in l.j.ff.de eden.& Bald.in repe.de l.edita.ver.circa primum.dicens quòd
b actio specialis[b] intelligitur intentata: si ex materia speciali sit conclusum: & generalis, si ex materia generali.vt in l.certi condictio.ff.si cer.peta.& d.l.hoc legatum. Nam si dico ꝙ debetur mihi ex mortuo: inest certi condictio specialis.si autem dico ꝙ certum debes: tunc insurgit certi condictio generalis. Si verò ambæ sunt speciales: vt puta.actio legis aquiliæ: si damnum datum est in rebus ablatis.ff.ad l.aquiliam in l.si seruus seruum.§. iij.Item actio, vi bonorum rapto.furti.& vnde vi.ff.de vi & vi arma.in l.j.§.vtiꝗ.& etiã accusatio de vi publica, vel priua.C. de vi publi.vel priuata, per totum, vel pone exemplum in legato, pro quo competunt tres actiones: videlicet, actio ex testamento, rei vendicatio, & hypothecaria.vt in l.fi. C. communia de leg. Et hoc casu subdistingue ꝙ aut ex facto proposito potest vtraꝗ actio colligi: vel multiplex: & tunc, aut secundùm alteram aliquid est superfluè narratum: & secundùm aliam nihil est narratum superfluè: & illa videtur intentata, secundùm quã nulla est superfluitas.quia verba debent aliquid operari.exemplum in legato mihi facto, pro quo competũt mihi tres actiones, vt dixi per d.l.fi.& per not.in c.Ray.& c.Rayn.j. de testa. Pone ergo quòd in libello dixi quòd testator legauit mihi rem suam &c. hoc casu videor intentare rei vendicationem[f]: quia si diceremus intentatam actionem personalem ex testamento, esset superfluitas in illo verbo, suam. Nam testator etiam rem alienam legare potest.& personalis actio competit contra hæredem.insti.de leg.§.non solùm.& quod not.in c.filius.j.de testa.& verba debent aliquid operari, vt in c.si Papa. de priui.li. vj.& in l.si quando.C.de inof.test. Si verò secundùm vtranꝗ actionem esset superfluitas: tunc intentata videretur illa, per quam verba minus superfluerent, vt in exemplo proposito, mihi legatam rem testatoris. Nam si diceremus intentatam actionem ex testamento: tunc superfluit: quia non oportet allegare causam remotam ad rei vendicationem, vt s.dixi. Et sufficit dicere, quòd sum dominus: tamen minus superfluit: quia potest exprimi ad maiorem declarationem.& ideò ista præsumitur intentata.argu.d.c.si papa.& d.l.si quando.& ideò quidam a Doc.dicunt quòd libellus non põt formari concludens, quin statim possit sciri, quæ actio intentetur: quasi omnes actiones de modo habeant media distincta: & distincta iura confirmantia: quapropter non est necesse quòd actio in libello exprimatur. Et hoc verum, secũdùm eos, nisi in libello esset inserta clau
c sula[c] non astringens se ad probandum omnia & singula inserta &c.quia tunc non præsumeretur intentata illa actio, per quã nihil vel minus superflueret.sed illa, per quam ex leuiori probatione deberet sequi condemnatio.quod tamen limitat dom. Antoñ.in d.c.dilecti.si à principio opponeretur libello.aliàs si disputaretur ad materiam causæ: dicit quòd in dubio videtur deducta actio competens actori ex faciliori probatione. Et si vtraꝗ cõpetere posset, videtur intentata magis vtilis ad eã obtinendam.alleg.not.in c.quærente.§.de offic.ordi. & in l. sed si possessor.§.primo ff.de iureiuran.& per Bar.in l.inter stipulãtem.§.j.ff.de verbo.obliga.quod dictum non placet Domino meo in d.c. dilecti. quia si à princip.fuisset obiectum, nõ esset opus alia disputatione: sed staremus interpretationi actoris: vt in l.si quis intentione ambigua.ff.de iudi.& in c.literæ.infrà de dila.dicam in c.seq.in xxxiij.articu. Vnde concludit quòd quã do vtraꝗ competere potest, & est cõsentanea probationi per eum factæ: debet fieri condemnatio in illa, quæ est minus præiudicialis reo: quia in cõdemnatione fauorabiliores sumus reis per regulam fauorabiliores.ff.de re.iu. Et quia iura sunt promptiora ad absoluendum, quàm ad condemnandum, vt in c.ex literis infrà de proba.& in c.inter dilectos.in fin.j.de fid.instr. Et ista fuit opin.Innocen.in c.secundo infrà de ord.cog. quam etiam secutus fuit Innocent.in c.secundo .de ordiñ.cog. quam etiam secutus fuit Hostien.& Ioan.Andre. Et Specu.eod.titu. §.iuxta versicul.sed cùm ex his.vbi subdit quòd fatuus est iudex, qui talem libellum recipit: nisi exprimatur actio vel causa petendi: talis ex qua certa intentio colligatur. receptus tamen tenet. vt in lege final.C.de annali exceptiõe vtrum autem, quando plures competunt actiones, teneatur quis alteram eligere, & quando, & qualiter, & quibus remedijs, dicam latius in c.seq.in xxix.prin.art.

¶Tertio casu prin.quando nulla actio competit, libellus non
d procedit: quia sine actione[d] nemo expeditur: vt suprà dixi, nisi actio per lit.contest.sit oriunda.C. de contrahen.stipu.in l. nuda.secundùm Bald.in d.repe.l. edita. ver. circa prin. & intelligo etiam, secundùm ea quæ dixi de causa superueniente in x. q.prin.ver.x.quæro.

¶Circa secundum, quid iuris si exprimitur actio inepta. exemplum, peto à te fundum, qui iure dominij ad me pertinet &c. & ago ex locato.vtrum procedat iste libellus? Solu.videtur dicendum quòd sic, si causa fuit apta: quia cõsluit & parit aptam actionem: licet actio expressa fuit ineptè intentata; secundùm Innocent.in c.examinata.suprà de iudi.nihil tamen alleg. Hostien. reprobat per illum textum. sed parum facit: quia loquitur non solùm quando actio erat inepta: sed etiam intentio. vt ibi dixi circa intellectum illius c.Sed de hoc argu. licet Docto. ibi trẽtent: tamen ibi ego me remisi ad hic dicenda. Specul.& Ioan. Andre.in addic.tit.de act.& peti.§.sequitur.versicu. hoc quoꝗ.& Ioan.Cald.in d.c.examinata.tenent dictum Innocẽ. quia ex quo constat de causa agendi, expressio actionis est superflua.vnde illa inutilis expressio non debet vitiare id, quod vtiliter est expressum, per regulam, vtile. de regul.iur.libro vj. Et idem tenet Bartol.in lege prima ff.de eden.mouetur, quia si non esset expressum nomen actionis, iudicium procederet. vt dixi in præce.quæstio. Idem si expressit, sed ineptè, argumen. lege prima circa principium.C.de rei vxo act.A.B.

¶Et etiam sentit Salice.in lege per diuersas.C.mandati. quæstione.xv.vbi dicit, quòd non est necessarium, vel superuacuum depositis.in lib.non vitiat libellum, per l.ampliorem.§. in refutatorijs. C. de appellatio. ad quod vide quod latius dixi

¶Communis opi. non solùm legistarum, sed & canonistarum, nomẽ actionis non sit in libello exprimendum. vt dicit Iaso.& alij in d.l.j.in princi.de eden.& Phi.Deci. in c.dilecti. de iud.

b ¶Quando ex eodem facto duæ oriri possunt actiões, vna specialis, alia generalis: tunc specialis videtur intentatã, vt dicit Barto. in l.j.in fi.princi.de eden.quod limitãdum est, quãdo specialis est pœnalis. ita Alexan.in l.gallus.§.seius.ff.de libe.& posthu.Dec. in d.c.dilecti.

c ¶De clausula, non astringens &c.vide Alexã.in consi.lxj. libro ij.

d ¶Sine actione nemo experitur.vide tu no.Iaso.in l.si titius.ff.de verb.obl. vbi plurifariã hæc regu.limitatur.

ij,de cauſ,poſ.& proprie.ſuper Rub.tra.ij.art.v.in fi.Ma. Nec
ob,ſecundùm Bar.l.j,ff.ſi menſ.fal.mo.dixe.vbi videtur proba
ri contrarium : quia ibi non ſolùm fuit actio inepta:ſed etiam
cauſa.& alleg.glo.ibi ſuper verbo,ex locato.quæ dicit actione
locati,& eius cauſa expreſſa.quaſi velit dicere ꝙ non ſolùm ibi
expreſsit ineptam actionem: videlicet actionem locati, quæ il
lo caſu non competebat, ſed etiam cauſam ineptam ad actio-
nem expreſſam, vt quia dixi, quia locaui.cùm in caſu illius.l.nõ
cadat locatio.Dicit tamen Io.Cal.quòd ſi ab initio opponere
tur quòd ipſius intentio eſſet inepta:non deberet audiri. quod
etiam videtur tenere Cyn. in l.j.aliàs ſecunda.C.vt quæ deſunt
aduo.Sed Ioan.de lig.nititur prædictas opi.ad concordiam re
ducere.diſtinguit enim quòd aut cauſa comprehenditur in ſo-
la narratione,& non in concluſionẽ,vt ſi dico:quia ſum domi-
nus fundi,peto te compelli ad ipſum relaxandũ:& hoc,actio-
ne ex locato:& tunc non poteſt ferri ſententia;quia non repe-
ritur apta concluſio.aut cauſa non ſolùm reperitur expreſſa in
narratione,ſed etiam in concluſione,vt ſi dico,quare peto te cõ
pelli ad relaxandum,quia ſum dominus:& hoc,actione ex lo-
cato;& tunc poteſt pronunciari: quia concluſio eſt apta:licet
illa adiectio expreſsionis rationis ſit inutilis.do. Anto. potius
videtur in hoc arti.dubitare,quàm pedes firmare in d.c. exami
nata.ſed potius videtur ſequi opi. Hoſti.tamen propter dictũ
Cyn.in l.ij.C.loca.vbi dicit quòd ſi locator narrat ꝙ locaui,ſeu
quia locauit,& petit ex conducto : non eſt pro eo ſententian-
dum. Item:quia alias ſuperflua fuiſſet inuentio actionis. cõtra
l.ij.deinde ex his.ff.de orig.iur.vnde videtur concludere ꝙ illa
actio videtur intentata,ex qua agitur:ſiue ſit expreſsè,ſiue taci
tè collecta,licet actor expreſſerit cauſam aptam,ex qua potuiſ
ſet apta actio colligi tacitè:tamen ex quo actionem expreſsit,
videtur excluſiſſe tacitam , quæ eliciebatur ex cauſa expreſſa.
arg.l.fi.C.de dotis promiſ.& in l.ſi cùm dotem.ff.ſol.ma.& in
cle.conſtitutionem.de ele.Sed Do.m.in d.c.examinata.dicit ꝙ
de rigore iuris procedit hæc opi.contraria,& maximè per tex.
qui ſemper viſus fuit ſibi multum ſtringere,in l.j.§.fi.ff. ſi mẽſ.
falſ.mod.dixe.non cauillando literam,quicquid dicat Barto.in
d.l.ij.ff.de eden.Nam tex.in d.§.fin.dicit ꝙ ſi ex locato & con
ducto fuit actum,non tenet etiam intentio.& ſic nihil dicit de
expreſsione cauſæ:imò potius innuit oppoſitum:& videtur in
a clinare ꝙ ex ineptitudine[a] actionis inficitur intentio. Et hoc
etiam ſentit ibi glo.quæ dicit ꝙ ibi propter actionem ineptã
vitiatur ibi intentio,& ſic etiam tranſit ibi Bald. & etiam Bart.
licet aliud ſenſerit in d.l.j.Fatetur tamen Do.m.ꝙ de æquitate
procederet contraria opinio:quia ex quodam errrore videtur
expreſſa illa inutilis actio:& potius debet inſpici quod in veri
tate agitur,quàm quod per errorem exprimitur.per tex.in l.il
licitas.§.veritas.ff.de offi.præſi.vbi tex.dicit ꝙ veritas rerum
erroribus geſtarum non vitiatur.& ideò præſes prouinciæ id
ſequatur,quod conuenit eum ex fide eorum quæ probantᷣ &c.
facit etiam.viij.di.c.veritatis & ff.de iud.omn.iud.in l.ſi quis p
errorem.cùm ergo ex cauſæ expreſsione,& ſequentibus pro-
bationibus manifeſtè conſtet de iure actoris, & apta ac bona
ipſius intentione:non debet error actionis impedire veritatẽ,
& iuris executionem:ex quo non inducit æquiuocationem &
alterationem intentionis:maximè probatione ſequuta.Et per
hoc tollitur fundamentum do. Anto. quia non videtur actor
reſtringere cauſam ad actionem expreſſam:cùm contrariũ ap
pareat ex probationibus poſtea factis.quæ ſola proportionã
tur cauſæ . & non inutili actioni. Nam ex qualitate probatio-
num iudicamus de intentione agentis.vt not.Inno. in c. cæte-
rum.s̃.de iudi.& in c.ij.j.de ord.cog.Nec ob.ꝙ quis agat me-
diante actione,non ex cauſa;quia dici poteſt ꝙ intelligitur age
re ex illa actione,quæ tacitè oritur ex cauſa narrata.& illi con-
uenit,ſecundùm iuris diſpoſitionem:& non ex inutili actione
expreſſa,facit:quia ex inutili prouiſione hominis non excludi
tur prouiſio hominis de iure communi.vt no.in l.ij.C.de iure
emphy.& per Cyn.in l.fi.C.de pact.conuen.facit etiam , quia
materia libelli eſt valde latè interpretanda in fauorem actoris,
vt latius dicam in c.ſeq.art.xxxiij.ita vt ſemper ferenda ſit ſen
tentia,ſi materia ſit proportionabilis:licet impropriè.vt no.in
Spe.in tit.de act.& pe.§.hoc quocꝫ notandũ.in prin.& quod
not.per Hoſt.in c.conquerente.de offi.or.& per Bar.in l.ſi ma
ter.ff.de excep.rei iudi.Et prędictam ſententiã tenet moder.in
l.edita.C.de eden.& ibi Paul.de ca. qui dicit ꝙ inepta actio ſu-
perfluo expreſſa vitiatur,& non vitiat,per l.quæ extrinſecus.
ff.de verb.ob.& idem etiam tenent mod.in d.l.j.ff.de eden.per
no.per glo.ſingularem.in l.vinum.ff.ſi cer.pet.per quam etiam
opinionem ego allego quod not.in l.pediculis. §.labeo.ff. de
aur.& argẽ.le.& quod not.Bal.in l.j.§.quibus.ff. quod cuiuſcꝫ
vniuer.& quod no.in c.bonæ.el ij.s̃.de elect.in quibus colligitᷣ

ꝙ quando de neceſsitate aliquid non eſt exprimẽdum, ſi illud
exprimitur & ineptè,non nocet. Aduerte tamen:quia bal.in d.
repe.l.edita.verſi.circa primum. diſtinguit ꝙ aut actio propo
ſita eſt difformis,vt ſi agrimeſſor vel argentarius dicatur ſpon-
te ſuſcepiſſe mandatũ:& propterea conuenitur actione man-
dati:non procedit libellus.vt l.quædã.in prin.ff.de eden.& l.j.
§.j.ff.ſi menſ.fal.mo.dixe.quia neceſsitas officij eſt cõtradicto
ria actione mandati : & ideò hæc repugnantia facit libel. ine-
ptum.pro quo facit.l.ſi pupillus.§.pe.ff.de inſtito.& l.boue.§.
ſub conditione.ff.de ædi.edic.ſecus ſi actio ſit impertinens, ſed
non reſiſtens:quia tunc vitiatur,& non vitiat.alleg.no.per In-
noc.in d.c.examinata.quæ diſtinctio in ſe vera eſt.idem tamen
Bal.in l.iij.C.de edic.diui Adri.tol.in primo contrario dicit ꝙ
ſi pro certo actio eſſet inepta,de iure ciuili libellus non proce-
deret.ſecus de ęquitate canonica.Ego arbitror dicendũ ꝙ ſi nar
ratio eſſet apta,& concluſio cõcordaret cum narratione: & ex
tali concluſione & narratione appareret ꝙ tacita reſultaret vna
actio:& alia eſſet expreſſa:& ſic ineptè ꝙ talis inepta actio nõ
obeſſet.& idem,ſi concluſio cõcordaret cum actione,licet nar
ratio diſcordaret,attenderetur actio & concluſio.facit quod di
cam in xij.q.prin. Arbitror etiam ꝙ ſi narratio concordaret cũ
actione,ſi concluſio eſſet inepta:licet potius videatur attendẽ-
da concluſio , ꝗ narratio: tamen ex quo actio concordat cum
narratione,potius attendi debet narratio & actio,ꝗ ipſa con-
cluſio.tum quia duo vincula vincunt vnum : tum quia ex ipſa
etiam actione quæ eſt ius proſequendi in iudicio, vt dixi,ſequi
tur & in ipſa concluſio voluntatis ſuæ. Sed ſi ſola narratio vel
cauſa allegaretur: & concluſio contraria ſubijceretur ſola ſine
actione: videretur potius attendenda concluſio,per ea quæ di-
cam in d.xij.q.& ſimiliter idem videretur dicendum , ſi narra-
tio non conueniret actioni,& in libello non eſſet expreſſa alia
concluſio:ſed ſolùm nomen actionis:quia tunc non videretur
procedere,vel ſolùm attenderetur nomen actionis,in quo cõ-
cluſio contineretur.Et prædicta maximè procedunt , quando
probationes poſtea factæ conuenirent intententioni aptæ:vel
concluſioni & actioni aptæ.ſed tñ ad dubitationes tollendas,
ego ſum ſolitus in fine libelli ſubijcere hanc clauſulã:Et prædi-
cta omnia & ſingula narrat,petit,concludit,& agit cõiunctim
ſingulariter,& diuiſim:copulatiuè,alternatiuè, & ſubdiſiuncti
uè:omni meliori modo &c.petens in prædictis non ſolùm vt
narrantur:ſed etiã vt petuntur.& non ſolùm vt petuntur , ſed
etiam vt narrantᷣ.& vt rei veritas eſt, vt ex probationibus ap-
b parebit fauorabiliter ſibi iuſtitiã[b] miniſtrari.vide etiã ad prę-
dicta quæ tradit Spe.in tit.de actionibus & peti.§.ſequitᷣ verſ.
illud quocꝫ.qui dicit ꝙ agẽs debet animaduertere,ne ꝓponat
actionẽ nimium generalẽ,vel confuſam,ſeu ambiguã:& cauſæ
certitudinẽ non continentem:vel incompetentẽ, quia eſſet re-
pellendus,vt ſi proponat actionem finium regundorũ pro co
dice: vel ſi per actionem furti velit rem vẽdicare:& ſic de ſimi-
libus.ff.de eden.l.j.ff.de iu.fiſ.in l.ita fidei.C. de annali except.
in l.fi.ff.ſi menſ.fal.mo.dix.in l.j.j.reſpõſo.ff.de euic.l.minor. §.
ſi ſeruus.& in authen.de litig.§.ad excludendas.& idem tenuit
Vber.de bonaguida,quod vltimum facit pro primo membro
Bald.de quo ſtatim dixi s̃.Et aduerte circa prædicta,quia ſi cõ
petit actio,& imploratur officiũ iudicis : non vitiatur libellus,
licet ex officio iudicis petatur illud quod veniebat ſecũdùm na
turam actionis.tex.eſt notabilis in c.ex literis.j. de pig. & hoc
not.do,Ant.& Ioan.de Imo.quod eſt contra aliquos legiſtas
tenentes contrarium:quaſi libellus ſibiipſi videatur inuicẽ con
tradicere:cùm iudicis officium non præſupponat obligationẽ
& per conſequens nec actionem, vt l. quintus.ff. de annu.leg.
& in l.qui per colluſionem.ff.de act.emp.ſed tamen libellꝰ ſal
uatur :quia intelligitur imploraſſe officium iudi.deſeruiens illi
actioni.facit quod le.& not.in l.iiij.C. depoſiti.& quod ibi no.
glo.ſecũdùm Ioan.de Imo.& mihi placet,per ea quæ ſuperiꝰ
dicta ſunt de expreſsione actionis ineptæ. Vlterius quæro cir-
ca prædicta , quid iuris ſi actio non eſt expreſſa : & ex forma
narrandi vel concludendi poteſt colligi actio vtilis & directa:
& quid ſi exprimitur : & non apparet , an ſit vtilis & directa.
vtrum actor teneatur exprimere,an agat vtili vel directa. & vi
detur dicendum quòd ſic:ne actionum turbentur officia.C.de
teſt.in l.conſulta.quia diuerſi ſunt effectus.Nam per talẽ quæ
ritur vtilis,per quẽ directa quæri non poſſet.ff.ſol.ma.in l. ca-
ius.& ff.ad exhibendũ.in l.ſi res.& de procu.in l.in cauſæ. §. fi.
Et tali datur vtilis,cui nõ daretur directa.C.de hær.vel act.vẽd.
in l.emptor.& l.poſtꝗ.& C.de act.et ob.l.ij.Et in talem datur
vtilis,in quem non daretur directa.ff. de actio.empt.in l. Iulia-
nus.§.ſi procuratori.& ff.commodati.l.ſed mihi.primo reſpon
ſo.Et pro tali redatur vna,pro quo altera nõ daretur.C.de do.
inter vi.& vxor.l.maritus.ff.de dona.cauſa mort.l. qui mortis.
ff.de

a ¶Quod ineptitudi
ne libelli inficiatur
intentio, vide doc.
poſt Abb,in c.exa
minata. de iudi. &
adde ꝙ de tali ine-
ptitudine poteſt in
quacunꝗ parte iu
dicij opponi : vt p
Roma.in conſi, xc,

b ¶De iſta clauſula,
& in ſingulis petit
ſibi ius & iuſtitiam
miniſtrari, vide la-
tiſsimè per Iaſo.in
l.petens.in ij. colũ.
C.de pact. vbi po-
nit tres notabiles
effectus huius clau
ſulæ & facit quod
idem dicit in pul-
chra.q. de qua latè
in l.cauſas vel lites.
in ij.col.C. de tranſ
actio.

ff.de superfi.l.j.§.quod ait.Ita,quia vna quandoq; datur ex mẽte,& alia ex verbis.ff.de seruo cor.in l.vt tantum.§.j. & ff.ad l. aquil.in l.qui occidit.§.si quis.ff.si quadrup.pau.fecisse dicatur in l.pe.& ff.de peti. hæredi.in l. nec vllam §.si quis. Item sæpe vna præfertur alteri.ff.de procu.in l.procuratorẽ.& ff. de pact. l.si cum emptorem.Item,quia vtilis proprio,directa verò cedẽtis nomine proponitur.ff.de dona.inter vi.& vxo.in l.cùm vir vxori.& C.si cert.pet.in l.si absentis.Item,quia vtilis intentatur sine cessione,directa non:quia ossibus inhæret. ff. de transf. l.si.& ff.de pec.l.quos ergo.Item,vtilis competit ei , qui habet vtile dominium:directa habenti directum.ff. quod met. causa. in l.metum.§.volenti.Et sic videtur quòd debeat eligere vel declarare , an agat vtili vel directa.In contrarium tamen facit. C. de na.lib.l.legem.& ff.quib.mod.pigno.vel hip.sol.in l. si cum §.si debitor.& ff.de appella.l.ij.& instit. de fideicommiss.§. sed quare.Item,quia videtur sufficere causam proponi,vt l.fin. C. de edi.diui Adri.tollen.Solu.dicit Specu.quòd si causa quę proponitur sit adeò certa quòd perpendi possit vtrum competat vtilis vel directa:satis est actionem proponi,licet non dicatur vtilis vel directa.Cùm etiam sufficiat sola causa:quia certus est reus:nec refert quomodo certificetur.ar.ff.si cert.peta.l.certum & ff.de nego.gest.l.actio.& quia materia propter multas diuersitates actionis vtilis & directæ non potest sub certa regula cõprehendi.Ideò bonus iudex si viderit expedire,faciet hoc specificari in libello.arg.ff.de vsur.l.mora.& ff.de inter. act.l. si defensor.§.illud.secundùm Specul.in titu.de act.& peti.§. sequitur.ver.sed nunquid tenetur quis dicere.Et ibi etiam videtur se qui Ioan.Andr.in addi.qui dicit quòd hoc fuit not. Alberti gaLeoti in tit. de procu.in rem suam.Vbertus de Bobio tenuit ꝙ deberet exprimere.per.l.si duo.ff.de solu.vbi idem videtur tenuisse Dyn.secundùm Bartol.& assignat rationem : quia posset esse quòd contra vtilem obstaret exceptio,quæ non obstaret contra directam:& econtrà,tradit etiam Dy.in regula, pro possessore.de reg.iur.lib.vj.& notatur per gloss.in dicta l. quoties.circa princip.ff.de admini.tuto.facit text.in l. cùm mancipium.circa fin.ff.de ædil.edi.& ita Bartol.allegat Dy. dicentem in d.l.si duo.Et in d.l.si mihi & tibi.in princ.& ibi etiam alleg. Moder.Sed ego reperio Dyn.& Bald.allegantem Dyn. in d.l. si mihi.dicentes contrarium quòd non cogitur eligere nec declarare:cùm sit idem effectus vtilis & directæ.& idem dicit Io. Andr.in addit.Specu.in tit.de procuratore.§.sequitur.ver. sed nunquid agens ex iure cesso.vbi similiter dicit Dyn.ita tenere in d.l.si mihi.motus dicta ratione:quia vtilis & directa sunt eiusdem effectus.vt l.antepe.ff.de nego.gest.& C.de leg.in l.ex le-
63 gato.†Et ideò actor non cogitur declarare ad petitionem rei: cùm talis petitio seu declaratio non sit alicuius vtilitatis,vt l. ad
a probationem.C.de probat.Et ideò[a] non debet interesse quo genere actionis quis agat.vt l.ꝗ́quis.§.si mulier.ff.ad velle. Sed fortè Dyn.allegatur diuersimodè:quia ipse arguit pro vtraq; parte.Specu.tamen allegat contrarium in d.versi.sed nunquid agens ex iure cesso quòd actor teneatur exprimere dictam l.si duo.ff.de solu.per quam l.dicit Ioan.Andre.ibi in addit. quòd Andr.de Baru.dicebat de facto fuisse pronunciatum quòd teneatur exprimere.Sed Barto.in d.l.si duo.dicit quòd non videt qualiter hæc quæstio possit procedere:quia ille qui intentat directas,illas intentat procuratorio nomine cedentis, vt l. planè. ff.fami.erciscun.ille verò qui intentat vtiles , licet se fundet ex persona alterius:tamen concludit reum condemnari sibi , vel simpliciter,vel suo nomine,per l.qui stipendia.C.de procu. ad quod vide quod latius dixi.s.eod.c.j.in vij.princip.ar.in ij. mẽ. quæstio.vij.vnde dicit Bartol.non possum videre quòd ex libello non appareat,an actor intentet directam vel vtilem: sed si ex libello non appareret,procederet opi. prædictorum. Sed dicit Ange.in d.l.si duo.quòd imò potest contingere vt non appareat:quia si quis narrando facit mentionem de cessio.& fuerunt sibi cessæ vtiles:& exercitium directarum cum mandato ad recipiendum solutionem:& in libello concludat reum conuentum sibi condemnari ad dandum & soluendũ:sibi possunt ista conclusionis verba intelligi dupliciter,videlicet , vt soluatur sibi vt procuratori cedentis:vel,sibi vt cessionario ad vtilitatem sui.nec videt quid repugnet,cùm verba cõclusionis sint ita prægnantia,quòd possint vtrunq; intellectum comprehendere:& verba narratiua cessionis nihil habeãt obesse:quia non inspicimus quid narretur in libello:sed quid concludatur,vt dicam statim in xij.quæstio.Et hoc casu dicit Ang.quòd si actor non est compulsus ad eligendum,in dubio intelligitur intentasse illam viam,quæ vtilior est sibi , per l.si quis intentione.ff. de iu.quod dicit menti tenendum.& ista opi.videtur mihi satis rationabilis in materia cessionis.vnde concludo quòd si ex forma libelli potest deprehendi,vt intentet vtilem vel directã:

quod potest ex multis comprehendi:vt apparet ex superioribus.& ex his quæ dixi in c.præce.in vij.ar.quęstio.vij.res ac decisio est clara quòd non cogitur aliter exprimere.si verò nõ apparet:tunc ad petitionem conuenti cogatur exprimere & declarare:quia multa possunt opponi ad directam,quæ non possunt opponi contra vtilem,vt apparet ex s.dictis & ex alijs plurimis.nec est verum quòd vtilis & directa sint semper eædem in substantia,vt traditur per Cyn.Bald.Sali.& Doc.in l.j.C.de acti.& obli.& per Bald.in l.antepe.ff.de nego.gest. Et prædicta adde ad intellectum eorum,quæ dixi in d.vij. quæstio. vij. argu.prin.Sed si quæreretur de directa,quæ competit ex verbis & vtili,quæ competit ex mente:quia illa videtur esse eadem in effectu:tunc potest procedere opin.quæ vult quòd non cogatur exprimere,secundùm ea quæ superius dicta sunt. Postremò circa hanc.q. de cautela adhibenda ab eo qui vult agere ex delicto,vel ex contractu, vel ex edictis Prætorum , vel ex alijs causis:nec in casu suo reperitur dari certa actio, quid agere debeat vide Spec.in tit.de act.& peti.§.sequitur.versic.super his autem generalem doctrinam &c.& duobus seq. a

a ¶Non interest , an vtili , an verò directa agat, vide doct. post Barto.in l.naturaliter.§. nihil cõmune.in xvj.colũ. de acqui.pos. & in l.gallus.§.eius.ff.de libe.& posthu.

¶Duodecimo principaliter quæro vtrum conclusio sit ponẽda in libello.pro cuius quæstionis clariori decisione prosequar quatuor quæstiones.

¶Prima,an sit necessaria:& in quibus iudicijs.

¶Secunda,qualis esse debeat.

¶Tertia,qualiter & per quæ verba fieri debeat.

¶Quarta,qd si conclusio nõ cõcordat cũ narratiõe,vel actiõe.

64 ¶†Quò ad primam.q. dic quòd aut loquimur de iure diuino & naturali:& procedit libellus sine conclusione : vt probatur in c.ij.s.de præsump.& ibi not.Ioan.de Imo.posset tamen dici quòd agebatur coram principe. & ideò non erat opus conclusione,vt dixi in c.j.s.eo.in v.arti.fal.x. aut loquimur de iure positiuo:& dic quòd aut agitur de causa ciuili criminaliter. aut de criminali ciuiliter.

b ¶Primò casu dic quòd cõclusio[b] est necessaria:quia dicitur terminus libelli,eo quòd conceptio libelli principaliter consistit in conclusione not.Inno.in c.super literis.s.de rescri. & Bald. in authen.causa quæ fit cum monacho.C.de epi.& cle.Nam nisi in libello concludatur,nihil dicitur peti:vt l.fi.C.de fideicom. li.secũdùm Bal.in l.edita.C.de eden.in vij.q.facit xj.q.j.c. Christianis.& quod no.Inno.in c.j.de offi.vic.& probatur in c. ij.j. de ord.cog.tradit Archi.vij.q.j.c.præsentium.in prin.& domini de Rota d.ccxv.Mattheus in Cle.sępe.de ver.obli.& quod no.Host.in c.cùm ecclesia.j.de causa pos.& proprie. vnde nõ posset fieri sententia,quæ iuxta petitionis formam est formãda:vt d.Cle.sæpe.ver.verum.&c.qualiter.el ij.de accus. & c. in literis.de resti.spol.Nec obst.c.in nostra infrà de sepul.vbi fuit admissus libellus tal.conqueror de hospitalarijs,qui parochianos meos recipiunt ad sepulturam:& tamen ibi nihil aliud petebatur : quia imò ibi libello continebatur petitio , secundùm Innocent.Hostien.& Ioan. Andre.ibi qui dicunt quòd ibi de cisa fuit pars libelli,qua expressè petebãtur illa ossa, super quibus papa ibi pronunciat:& sequuntur Doct. pro conclusione tamen sufficit aliquod verbum prægnans,quod sapiat petitionem,vt statim dicam in iij.q.

b ¶Libelli cõclusio est necessaria: quia est ipsius libelli terminus.& ꝙ potissimum cõclusio attendatur , probat Alexan.cõs.cxxj. j.colum.lib.j. & an procedat cõclusio libelli generalis, habes per eundem in eo.consi.versi. non ob.illud.& So. cõsilio xx.col.vj.libr. j.consil.xxxix.col. vj. versicul. verum quia.eo.lib.

¶Secundò casu,cùm de crimine agitur criminaliter : dic quòd non exigitur conclusio.ad quod vide quod latè dixi in c. qualiter.el.ij.j.de accu.q.lxvij.& etiam.q.lxiij.

¶Tertiò verò casu , si de crimine agitur ciuiliter: dic vt dixi in primo casu,secundùm Bald.in d.l.edita. Aduerte tamen: quia in possessorio recuperandæ , procedit libellus sine conclusione,vt not.gloss.j.quæstio.iij.c.quia præsulatus.per c.cùm ecclesia.j.de causa poss.& proprie.Hosti.tamen ibi videtur sentire contrarium.intelligit enim quòd ibi illi clerici spoliati instabãt, vt canonicis spoliantibus præciperetur vt admitterent ipsos clericos ad electiones in posterum faciendas.& hoc subaudit propter finem illius decretalis. & idem Hostien. in summa in titu.de restitu.spolia.§.à quo.versicu.notandum est. Sed communis opiñ.est in contrarium , quam tenet Archidiaco.in d.c. quia præsulatus. & secunda quæstione prima in primis. post principium, & vij.quæstione prima c.præsentium.in princip. & est bonus tex.ij.quæstio.j.notum.& ibi etiam not. Archidia. not.Innocen.de lit.contest.c.j.Ioan. Andre. & Ioan.de Imol. in d.c.cum ecclesia.& c.pastora.de causa posses.& proprie.do, Anto.in c.examinata.de iud.& c.in literis.de restit. spol. & ibi Domi.meus in primo notabili, vbi dicit ꝙ satis est narrare spoliationem.arg.d.c.quia præsulatus.cum si. ad quod etiam allegat.c.oblatæ,& c.constitutis.j.de ap.& c.j.j.de conuer. cõiug. vbi iudex ex officio suo restituit maritum coniugi,etiam vbi illa non potest petere.& subdit Do.me.ꝙ tamen semper est vtile quòd fiat conclusio in libello.

65 ¶†Quò ad ſcđam q.qualis cõcluſio debeat poni in libello, dic quòd debet eſſe talis,quæ concludat iudicem debere iuxta petitionis formam condemnare:probatis tamen incumbentibus. quod procedit,ſiue concludat neceſſariò, ſiue etiam præſumptiuè.ꝗuis enim probatio debeat neceſſariò concludere,vt in c.in pñtia.de proba.tamen ſufficit quòd libellus concludat præſumptiuè.vt in l.omnes.§.lucius.ff.de his quæ in fraud.cre.& l. Paulus reſpondit.§.j.ff.de bo.lib.tenet.do.Anto.hic not.Cy.in l.edita.C.de eden.Bartol.in l.certum.§.j.ff.de confeſſ.quod tamen limitat ſingulariter Barto.in l.cùm quid.ff.ſi cer.peta.quãdo id quod præſumitur non deſcẽdit à facto actoris proponẽtis libellum, ſed alterius: quia quando ex facto ſuo actor vult ꝙ aliquid præſumatur[a] debet illud dicere & allegare.& ideò ſi in libello meo ponerem,dico quòd dixi B.tolle iſtam pecuniã quam ipſe recepit:& eam denegat mihi reſtituere:quare peto ipſum condemnari & c.talis libellus nõ ꝓcederet:quia licet hoc ex facto partis præſumatur,& ideò teſtis qui inducitur ad probandum mutuũ,illud ꝓbat,ſi dicit ſe audiſſe numerari in pñtia ſua tantam pecuniã:ſed neſcit,an fuerit mutuum.argu.l.cùm de indebito.de proba.& tradiť per glo.& Doct.in d.l.cũ qd.vbi vide quæ dixi de exẽplo dñe Baptiſtę.tamen libellus nõ procedit,niſi actor alleget ſe mutuaſſe,per l.ſi adulteriũ cũ inceſtu.§.idem pollioni.in fi.ff.de adul.ſcđm Barto.in d.l.cùm quid.& eſt ſingularis limitatio.& vide qđ dixi.ſ.in.x.q.prin.ver.vij.ꝗro ibi aduerte tamen circa prędicta,qđ quando à facto.& vide ẽt Bald.in repe.l.edita.ver.circa ſcđm.qui dicit ꝙ ſufficit ꝙ libellus concludat ex cauſis præſumptionum.i.per præſumptionem iuris.vt.d.§.lucius.Si tamen libellus careret omni concluſione, eſſet nullus, ſecundùm Bald. quod intellige vt dixi in q.præce.

66 ¶†Quò ad tertiam.q.qualiter & quibus verbis debeat fieri concluſio,dic.quòd non ſolùm ſufficit ſi dicat, quare peto condemnari ad tale quid &c.ſed etiam ſi diceret.Cõqueror de B. cui mutuaui decem,quę faciatis mihi reddi.ar.d.l.Pau.§.j.ff.de bo. lib.idem ſi dico,conqueror de B.qui alienauit omnia bona ſua in fraud.cre.Nam iſte libellus videtur rectè formatus in reuocatoria,vt d.§.lucius.&ibi not.facit.j.q.iiij.c.qa præſulatus.ſufficiunt etiam verba deprecatiua: vt precor ꝙ talem mihi condemnetis.arg.gl.in l.de pupillo.§.meminiſſe.ff.de ope.no.nun.facit etiam:quia talia verba dirigũtur ad eum,qui ad hoc tenetur ex officio:ergo neceſsitatem inducunt.ff.de eden.in l.quædam. facit l.cùm pater.§.rogo.ff.de le.ij.item ſufficiunt verba ſupplicatiua.vt in auť.quæ ſupplicatio.C.de prec.imper.offe.& maximè vbi aliquid miſericorditer imploratur,ſcđm Bal.in l.edita.in.vij.ꝗone princ.Et debet ꝗ concluſio conuenire narrationi, vt no.Ioan.Andre.in c.ſuper literis.j.de reſcript.not.tamen ꝙ libellus magis conſideratur iuxta modum concludendi,quàm narrandi:vt dicã ſtatim in.iiij.ſeq.q. Et aduerte:quia dicit Bal. in d.l.edita.in.vij.ꝗo.prin.in fin.verſicu.ſed queritur.quòd hæc eſt bona concluſio,quare peto mihi iuſtitiam fieri .qđ probatur in c.ij.j.de ord.cog.& not.in c.fin.de offi.dele.tenet Specu. eo.tit.§.iam nunc.ver.item talis iuſtitiam.qđ videtur procedere ex mente Inno.Hoſt.& Io.An.in d.c.ij.quádo ex narratione non poſſet inſurgere niſi vnica actio:ſed ſi poſſent inſurgere plures actiones:potuerant in d.c.ij.dicũt ipſi ꝙ ſtultus eſt iudex,ꝗ tam generalem libellum recipit quo nõ exprimiť actio, vel cauſa agendi,ex qua colligi poſsit intentio.ff.de rei ven.in l.ſi ĩ rẽ.& l. & an eadem.§.actiones.ff.de except.rei iudica.& in c.ſeq.Si tamen libellus eſſet receptus,abſq; eo quod peteretur aliter declarari,procederet per.l.fin.C.de an. except.ſecũdũ Inn.Io.An.Io.đcal.&Io.Im.in d. c.ij.ſed ſi reus peteret declarari,actor teneretur,ſecundùm Bald.in d.§.ſed quæritur.A.B. & ex prædictis etiam infertur quòd eſt bona concluſio,quare peto cauſam debito fine decidi.ad hoc allegatur glo.in l.libertus à patrono.ff.de in ius vocan.ſed illa glo.non loquiť in actore:ſed in reo,qui poſt libellum datum per actorem ſolicitabat: & ita requirebat.hoc tamen tenet ibi Io.Pet.& tenet Barto.in l.petens.C.de pact.per illum tex.Ma.& in reali procedit libellus,ſi agẽs in concluſione dicit,peto rem aduerſari[b]:vt in c.Abbate.in princip.de re iudica.libro vj.& ibi Io.And. vel etiam ſi dicat,peto rem reſtitui:vt l.ex diuerſo.§.j.ff.de rei vendi.not. Bartol.in l.pomponius.§.ſi is qui.ff.de procu.per l.ij.& l.qui reſtituere.ff.de rei vendic.an verò ſufficiat concludere de præterito , vel requiratur de præſenti, vide quæ latius dixi ſ.in.x. q.princip.verſi.vij.quæro ibi, debet etiã cauſa eſſe pñti.Et qđ quis vult perpetuum ſilentium imponi:qualiter concludere debeat,Bal.in l.ſi.C.vt lit.pen.dixit,ꝙ cõcluditur negatiuè,quod actor non inquietet reum per l.ſi contendat.ff.de fideiuſ.nam reſpectu actoris non couenit,vt agat ad perpetum ſilentium, vt ibi decidit Bal.Et qualiter ceſsionari⁹ debeat cõcludere,colligeex his quæ dixi in c.j.ſ.eo.in vij.prin.art.q.vij.Et ſ.eod.arti. quæſtio.ix.in fi.Et not.ꝙ fieri debet narratio,dixi.ſ.q.vj.in fi. concluſione poteſt.

67 ¶†Quartò ad quartã q.quid ſi concluſio non concordat cùm narratione vel actione:dic ꝙ libellus attenditur circa modum concludendi,& non in modo narrandi.vnde ſuperfluè vel generaliter narrata,non alterãt cõcluſionem libelli,& ipſius materiam.ſatis enim eſt quod libellus ſit clarus circa modum concludendi[c]:nec ſuperfluè narrata ſubiacent probationi.vt in c. ex parte B.ſ.de fo.cõpe. vbi in libel.in poſſeſſorio fuit narrata proprietas:& tamen per hoc non ſubiecit probationi : imò de ea non potuit obijci.not.Do.m.in c.literæ. de dila. Et ad idẽ facit.c.cùm ad ſedem.j.de reſti.ſpo.& ibi no.Do.m.tradit Cy. l.cùm te.C.de proba.allegat.l.quę extrinſecus.ff.de verb.obli. & l.ſcio.ff.de appel.vide quod dixi in d.c.ex parte. & ibi do. Anto.infert,quòd licet narretur aliqua qualitas,per quam clauditur iuriſdictio iudicis:non nocet,dummodo non replicetur in concluſione.vnde dicit Bal.in repe.l.edita.C.de eden.ver.circa ſecundum ꝙ concluſio declarat libellum.vt l.Aurelius.§.ſticho.ff.de libe.leg.& ibi hoc etiã tenet Bar.& ſi verba ſunt ambigua,videtur generaliter eſſe concluſum,ſeu actum.ff.de libe. & poſthu.in l.gallus.§.j.& ibi Bar.& ff.de iudi.in l.ſi quis intẽtione.& l.ſolemus.& ſic non inſpicitur quid,quale,& quantũ narretur:ſed qualiter,& quantũ ex narratis concludat:& quaſi modus agendi ſubſtantialiter ſit in concluſione.iij q.vj.c.quippe.in glo.& ſ.de reſcrip.c.ſuper literis.per Inno.& per Dy.in regula,nullus pluribus.de reg.iur.lib.vj.& per Bald.in d.l.edita.& per Ioan. Andre.in d.c.ſuper literis. & d.c.cũ eccleſia.de cauſa poſ.& proprie.ad idem etiam c.cùm dilecti.j.de emp.& ven.& c.ij.j.de ordi.cog.& ideò actio ciuilis,vel accuſatio criminalis non diſcernitur ex narratione:ſed ex concluſione.no. Do.m.in c.ſeries.j.de teſt.& ibi dixi,& vide quæ dixi.ſ.eo. artic.q.xj.ver.ſed circa prædicta quæro,quid ſi exprimatur.

68 ¶†Decimotertiò principaliter quæro vtrum in libello ordo ſit neceſſarius.exemplum,ſecũdùm rectam libelli ordinationẽ prius debet fieri narratio,quàm concluſio.& prius debet peti condemnatio,quàm executio.pone ergo quòd prius fiat concluſio,quàm narratio.vtrum libellus propter hoc vitietur.Sol. dic quòd non,per tex.in c.literas.& ibi no. Do.m.& in c.cùm ad ſedem.j.de reſti.ſpol.& quod no.in c.cùm dilectus.in prin. de fide inſtru.& eſt bonus tex.in c.per tuas.in princ. de condi. appo.& in c.cùm venerabilis.j.de except. & in c. querelam ſ. de elect.& in c.cùm venerabilis.ſ.de relig.do.ſimiliter etiam licet petitio condemnationis debeat precedere petitionem executionis : ſi tamen quis præpoſterando diceret, quare peto cogi & compelli,& ad prædicta condemnari dictum conuentũ &c.procedit libellus,vt not.Barto.[d] in l.ſi cùm nulla.ff.de re iudi.& ſequuntur communiter Doc.

69 ¶†Decimoquartò principaliter quæro vtrũ ſcriptura,ſeu ſubſcriptio,vel inſcriptio ſit neceſſaria ad validitatem libelli. Sol. gl.in c.præcedẽti dicit quòd debet in ſcriptis offerri per illum tex.& per tex.in auť.offeratur.C.de li.conte.j.de proba.c.quoniam cõtra.& in l.j.ff.de eden.no.glo. magna in auť.de exhib. reis.poſt principium.Et ideò non ſufficit viua voce petere: & rogatum facere notarium : quia tunc non dicitur in ſcriptis. vt per Bar.in l.in ſacris.C.de proximis ſacrorum ſcriniorum. lib. x.quod procedit ſecundùm eos qui volunt ꝙ libellus non poſſit omitti partium conſenſu:aliàs ſecus ,ſecundùm Bald. in d. auť.offeratur.in pe.q.ad quod vide quod dixi in c.præcedenti, in v.arti.fal.xiij.requiritur ergo regulariter ſcriptura quòd hodie procedit tam in criminalibus, quàm in ciuilibus olim verò procedebat in criminalibus: non autẽ in ciuilibus:vt not. in d. auť.offeratur.Et vide gloſ.in authen.de exhi.& introdu.reis in ver.libellum.quod tamen fallit,ſecundùm glo.in c. præcedenti,in modicis & vilibus cauſis,in quibus ſcriptura non requiritur.ſic intelligit.c.ſi quis cum clero.xj.q.j.ſed melius probatur in authẽ.niſi breuiores.C.de ſenten.ex breuiculo reci. vbi dicitur quòd in iſtis vilibus cauſis nulla ſcriptura[e] requiritur. vide quod dixi in c.præcedenti.in v.prin.arti.fal.xx.& xxxiij. vtrũ autem ſubſcriptio ſit neceſſaria.text.in c.præcedenti probat ꝙ ſic ibi dum text.dicit,veſtris manibus roboratam & ibi tetigi in viij.notabili Spe.eo.tit.§.iuxta verſicu.item non valet.tenet idem per d.c.j.& per text.in authen.de exhi.& introdu.reis.§. ſancimus.quòd ſolùm procedit de cautela,ſecundùm Hoſt.in c.præcedenti.quia ſufficit quòd tabellio ſcribat diem productionis.& iſta fuit opi.P.quam etiam ſequitur Ioan. Andre.& ita dicunt intelligendum eſſe.§. ſancimus. & idem etiam tenet hic do.Anto.& glo.Bu.Cyn.& Barto.in d.authen.offeratur.licet Innoc.aliter ſentiat.de inſcriptione autem dic quòd in ciuilibus non eſt neceſſaria:in criminalibus verò regulariter eſt neceſſaria.

a ¶Libell⁹ nõ cõcludit ſufficiẽter pſumptiuè.qñ vult actor ꝙ ex facto ſuo ꝓſumatur.vide tamen quæ dicit Bart.in l. Aurelius.§. ſticho. de li.le.& quę dicit Ful.& Ro.in l. cũ quid.vbi Alexã.in pe.col.ff.ſi cer.pet. vbi conať Bart.tueri ab inpugnationibus.Ro.& Fulgo.

b ¶Peto rẽ mihi adiudicari.adde procedere etiam eã libelli concluſionem vt dicať,peto ſcđm me ſñiam ferri.per tex.in l. petens.in fi.vbi doc.ꝓſertim Iaſon.notarunt.C. de pact.

c ¶Nota attẽdi modum concludendi potius,quã narrata in libel.& adde quæ ſ.addidi in.j. q.xij.pri.q.ex Ale. & Socini conſilijs.

d ¶Bart.ibi negatiuè loquitur,ꝙ non ꝓcederet libellus, verũ tamẽ Fely.ĩ c.ij. de offi.delega , circa finẽ.ex ſñia Dominici videť cõcludere cõtra.& dicit ibidem Dec.ꝙ cõis eſt contra Bart.

e ¶In cauſis breuiorib⁹,vilibus,& modicis,non exigitur ſcriptura ,adde ꝙ & vnus teſtis facit plenam probationem:& iudex põt ipſe ſcribere acta. vide Mattheũ mattheſilanum in notabili primo.

ceſſaria.de quo per Spe.in ti.de accũ.ver. item quod nec rectè libellum.& per Bar.in l.libellorum.ff.de accu. traditur enim.ij. q.iij.c.calumniator.dixi in c.ſuper his.j. de accu.in gl.ij.

70 ¶†Decimoquintò principaliter quæro, vtrum aliquæ clauſulæ ſint adijciendæ in libello ad eius formam. ſolutio: dic ꝙ ſic, pro maiori cautela agentis:non tamen pro neceſsitate.prout latius videbimus j.in xiij. princi.arti.

¶Decimoſextò principaliter quæro, quia dixi me hic poſiturum quaſdam regulas obſeruandas in formatione libelli, quæ ſint illæ.Solutio:dic quòd ſunt multæ.

71 ¶†Prima regula ſit ꝙ libellus debet eſſe clarus & certus, vt in c.præce.ibi dum tex.dicit, declarare.& ibi tetigi in v.no.& probatur in l.ampliorem.§.in refutatorijs.C.de appel.& in aut.de teſta.imperfectis.§.nos igitur.col.viij.& ff.de confeſ.in l.certũ.& de teſti.in c.cùm clamor.de dila.c.literæ.vnde nihil debet habere ambiguitatis, vel obſcuritatis, vt in c.conſtitutus.j.de reli. do.& ibi per Innoc.& vide plura quæ dixi s.eodem. arti. xij. in v.q.princip.& etiam in iij.& iiij.faciunt etiam quæ dicam in ſequentibus regulis.Et aduerte:quia ſi fieret reſponſio ad libellum obſcurum, videtur poſſe reuocari.ar.c.erit.iiij.diſt. & xxv. di.§.criminis.aliâs incipit, ea demum.prædicta tamen regula limitatur primò, niſi obſcuritas contingeret ratione duplicis, vel plurium interpretationum, ſenſuum, vel intellectuũ:& in quolibet ſenſu & intellectu concluderetur intentio agentis.arg.eorum quæ no.d.Ant.in c.vt ſuper.j.de re:eccl.non alie. & quod no.glo.in verbo, ſpecies.in c.j.de excep.lib. vj.dixi in c. fin.de pur.cano.facit quod no.Io.de Imo.in c.pe.de preſum.& quod no.in c.per tuas.qui filij ſint legi.& in c. ſuborta.de re iudic.& quæ dicam in ſequentibus regulis.

¶Secundò limitatur, ꝙ non procederet, ſi opponeretur de obſcuritate, vel incertitudine: ſecus ſi non opponeretur:quia procederet, & ſatis eſſet ꝙ poſtea in proceſſu fieret declaratio[a]:vt l.fi.iuncta gloſ.C.de anna.excep.& s. ſæpius dictum fuit.vide quod tradit Do.me.in c.ij.de ordi.cogni.& c.dilecti.de iudi.& c.paſto.de cauſa poſ.& proprieta.debet tamen iudex à principio interrogare, quam actionem intendat libellans intẽtare:vt d.c.paſtoralis.

¶A.B.Tertiò limitatur, ſi modo obſcuritas, ſeu dubietas reſpiciat principalem intentionem libellantis.ſecus ſi ſit vltra intentionem libellantis, adeò ꝙ per principalem intentionem actoris ſatis clarus eſt libellus:quia ſi aliquid vltra in libello adijcitur per actorem:licet ſit obſcurum, non vitiat libellum.nec ſi petatatur:arctatur libellans ad declarandum, ſecundùm Hoſt.Ioan. And.& d.Anto.c.literæ.de dila.per illum tex.& probatur c.ex tenore.de fo.compe.vbi non arctatur quis ad probandum. ꝙ eſt ſuperfluè narratum.ad quod vide j.quod dicam in titul.de proba.

¶Quartò limitatur, ſi modò incertitudo reddet rem dubiam.ſecus ſi habetur pro certa: puta quia dixit ꝙ res fuit empta vel vẽdita vltra vel citra dimidiam iuſti pretij.c.pe.de emp.& vend.& ibi Do.me.& Doct.vel ſi minor petens in integr.reſti. dixit ſe læſum enormiter.c.conſtitutus.de reſtit.in integr.Et ad hanc materiam & ſequentium fallentiarum, adde quæ dixi s.eod. ar. xiij.q.v.in iiij.membro principa. Item adde quæ dicam in ſeq. regula..

72 ¶†Secunda regula quæ ſequitur ex præce.ſit quòd libellus nõ debet eſſe generalis: vt hic in text.noſtro.& rõ eſt:quia omnis generalitas parit obſcuritatem.j.de confir.vti.c.pe.ff.de iure fiſci.in l.ita fidei.ff.cõia prædiorum.in l.in tradendis. & quod ibi no.j.de dolo.c.ex literis. Bal. non enim refert, an nihil quis exprimat, vel obſcurè exprimat ita vt incertum dimittat conuentum.arg.ff.de inter.act.in l.de ætate.§.nihil.& ideò generalitas vitiat.ff.de ſol.l.cùm ſtichus.& ff.de reb.dub.in l.in ambiguo. ff.de vſufru.legat. in l.qui plures.facit l.triticum.in ratione ſui tex.& in gl.ff.de verb.obl.& quod not.Bald.in l.j.ff.ſi men.fal. mo.dix.hæc tamen regula limitatur, niſi agentis intentio cõcluderetur in qualibet ſpecie generis.facit tex.& quod ibi no.Io. An.c.præterea.el ij.de accu.& quod no.glo.in verbo, ſpecies. in c.pia.de excep.lib.vj.& quod dixi in c.præce.& quod dicam etiam in iiij.regula.Secundò limitatur vt limitata fuit præcedẽs regula.ſed quero circa pdicta.pone, ſtante ſtatuto ꝙ cõmittens adulterium violenter condemnetur in centum.Sed ſi in volentem condemnetur in quinquaginta.T.accuſatur de adulterio commiſſo cum B.nec eſt expreſſum quòd violenter, vel voluntariè, ſed ſolũmodò concluſum ꝙ debeat cõdemnari & puniri, ſecũdùm formã iuris & ſtatutorũ, & ordinamentorũ communis, & omni meliori modo &c.vtrum talis libellus procedat.Et videtur ꝙ non per ea quæ ſuperius.& argu. generalitas (vt dixi) parit obſcuritatem.Itẽ quia alternatio à iure eſt prohibita, ſimiliter propter obſcuritatem.vnde ſi dicta verba, ſecũdùm formam iuris & ſtatutorum accipiantur alternatiuè, non procedit, vt dixi in iiij.regula. Si verò copulatiuè, ſimiliter non poteſt procedere:quia petuntur puniri ſimul pluribus ll. pro eodem delicto:quod eſt prohibitum. ff. de accu.l.ſenatus.item quia in dicto libello eſt vaga communis conceptio, quæ à iure eſt prohibita.l.prætor.in prin.& §.quod autem.& §.præterea. ff.de iniur.& l.libellorum.ff.de accu.& ff.de dolo.l.ſed ſi ex dolo.§.fi.& l.ſeq.in contrarium no.ꝙ prędictus libellus procedat facit primò iudiciorum conſuetudo:quia ſolet ſic fieri. ergo ſeruanda de conſuetudine.ergo procedit.l.j.& l.fin.C.de eman.ff. de teſti.l.iij.§.fi.ff.de pact.l.iuris gentium.§.pactorum.

¶Secundò, larga iudiciorum liberalitas : in quibus veniunt omnia.ff.de iudi.l.ſolemus.ergo libellus procedit.

¶Tertiò abſoluta iudiciorum poteſtas:quia abſolutè omnia licent in iudicijs.Inſti.de perpe.& tempo.actio.§.fi.

¶Quartò generalitas libellorum à iure permiſſa, vt l.fina.C.de anna.excep.& c.ij.& ibi no.j.de ordi.cog.Sol.dicas ꝙ libellus non procedit de iure:& contra eum poteſt opponi excep.tam propter incertitudinem vagi criminis:& propter ea quæ s.dicta ſunt in contrarium.ſed ſi nihil op.contra l. tũc poteſt procedere:cùm in eo ſubſtantialia.l.inueniantur conſiſtere.facit d. l.fi.C.de anna.excep.& quod ibi tradit B.& l.ſi præſes.§.ſed ſi vtriuſq.ff.de pœnis.& in c.ſeq.per Doct.& quod not.l.j.ff.de eden.& ff.ſi pars hære.per l.j.in prin.& §. fin.& ff. de rei ven.l. quæ de tota.§.ſi minor.& ff.depoſi.l.j.§.ſi quis argentum.j. de reſti.ſpol.c.cùm ad ſedem.& de exceſ. Præla.c.fi.& ibi no.per Inn.& §.iij.in prin.& §.ſed ad hoc.& §.præfatus.de re iudica. lib.vj.& C.de decu.l.pe.& ſufficit ſi declaretur lite pendente. ff.de iudi.l.ſi quis intentione.ff.de noxa.l.in delictis. §.ſi detracta.Item potes dicere ꝙ accuſatur libellus in quo petitur condemnari.ſecundùm formam iuris & ſtatuti &c.procedit, & valet de cõſuetudine:ſed in proceſſu debet vnam eligere:ſicut dicimus de publiciana, & rei vendicatione.de quo latè dixi j. de cauſa poſ.& proprie.tract.iij.arti.vij. Sed circa prædicta, quia poſito ꝙ lex procedat, quia non excipitur contra eum : qualiter, ſeu qua pœna accuſatus debeat condemnari. Et videtur ꝙ pœna iuris communis.Primò, quia quando plura ponuntur ſimul, incertum eſt de quo magis agatur:intelligẽdum eſt de primo, ſeruato ordine.l.cùm pater.§.pe.ff.de leg.ij.& l.conſequẽs. ff.de vſufru.ergo cùm prius petatur puniri, ſecũdùm formã iuris & ſtatutorũ : & omnibus legibus non debeat puniri: ergo ſecundùm legẽ quæ primò in ordine præcedit. & ſic ſecũdùm ius cõe.[b]Secũdò, quia ius vetuſtius & cõe magis ſeruandũ eſt. inſti.de re.di.§.ſingulorum.& ff.fini.reg.l.in finalibus.ergo debet condemnari ſecũdùm ius cõe.Tertiò, quia canonũ & ll.ſeruanda eſt poteſtas in iudicando.de cõſti.c.j.iij.q. vij.c.iudicet. & in aut.de iudi.§.omnes.ecõtrà ꝙ potius debeat damnari ſecũdùm formam ſtatuti.Primò quia ſtatutum derogat iuri cõi. inſti.de iure na.§.ius ciuile.ff.de iuſti.& iur.l.oẽs populi.Secundò, quia lex magis conueniens ſeruanda eſt.iiij.di.c.erit aũt.ſed magis conuenit ſtatutum:ergo &c.Tertiò, quia debemus ſequi l.quæ minorem pœnam imponit.ff.de pœ.l.ſi præſes.& l.ſi de interpreta.& in regula, in pœnis.de re.iur.lib. vj.& ff.de ſuſpe. tuto.l.hoc enim.circa prin.ſed arg.ꝙ iudex nulla l.debeat condẽnare:ſed abſoluere. Primò, qa incertitudo interueniẽs vitiat oĩa in re dubia.ff.de teſt.tut.l.duo ſunt Titij.cũ ſi.Secũdò, quia de eiuſdem hominis delicto ſæpius queri non debet.ff.nau.cau. ſta.l.licet.ſed iſte petitur puniri ſecũdũ varias.ll.ergo &c.Tertiò, quia petitũ fuit copulatiuè iſtũ puniri, ſecũdùm formã iuris & ſtatutorũ.ſed ad veritatẽ copulatiuè requiritur cõcurſus omnium copulatorum : vt l.ſi hæredi plures.ff.de condi.inſtit. & l.ſi ita.ff.de ver.obli.ergo petitur puniri, ſecũdùm vtranq.l. iſtud fieri non debet, vt dictum eſt:ergo &c.& probatur l.ſenatus.ff.de accuſ.ſed in contrarium vr̃ ꝙ imò debeat condemnari omnibus ll.Primò per l.nouam non vr̃.l.antiquæ ſublata poteſtas.ff.de actio.& ob.l.cõſequens.C.de ſepul.vio.l.iij.ergo debet ſecũdùm vtrãq; l.cõdemnari.Secũdò quia iudex ſecũdùm formã.l.de vtraq; pœna cognouit:ergo &c.l.de qua re.ff.de iudi.& de neg.geſt.l.Põponius in negotijs.in fi.Tertiò, quia licet aliqua ſint in initio prohibita:tñ facta tolerantur.ff.de his, qui ſunt ſui vel alie.iur.l.patre.& ff.qñ a p.ſit.l.j. §.biduum.cum ſi. Sol.B.in d.q.dicit ꝙ ſi accuſator poſtea proſecutus eſt certam l.& hoc apparet ex articulis, vel alio modo : & tunc iudex debet ſecundùm illam iudicare.C.de iud.l.ij.ff.eo.l.ſolemus.& l.ſi quis intentione ambigua.Si verò non apparet ꝙ in proceſſu ſit ſecutus certam l.tunc debet iudicare ſecundùm illam quæ minorem pœnam imponit.d.l.præſes.cum ſi.faciunt no.per Inn. c. ij.j.de ordi.cog.vel melius dicendum, ꝙ debet iudicare ſecundùm l.municipalem.quæ in loco derogat iuri communi:vt d. l.omnes populi.inſti.de offi.iudi.in prin.Et ſic apparet exem-

a ¶Libellus obſcurus valet parte nõ opponente: põt tñ iudex reijcere vl facere, vt declaretur:vt dicit Iaſ.in l.age.in fi.col. C.de tranſ act.

b ¶Qñ quis petit condẽnari aliquẽ ſecũdũ ius, vide an poſsit condemnari ſecundùm ſtatuta terræ. de hac q.ponit Ab. in rubri. extra de conſue.& d.Phi. Dec. ĩ c.licet cauſam. de probat. vbi multipliciter declarat tex.in §. quoties.inſtit.de iure natu.

X

plum arg. ꝙ debent puniri iure communi. non obstant allegata ꝙ nulla pœna &c. quia procedit, qñ l. non admitteretur. non ob. alia iura de copulatiua: quia copulatiua accipitur hic pro disiunctiua. Et ista conclusio plus mihi placet in omni casu, s. iurauit seruare statuta, vel inter statuta sit statutum (prout cõiter viget) disponens ꝙ in pœnis imponendis iudex debeat sequi statuta: quibus deficientibus, recurratur ad ius commune: quia debet iudex seruare statutum ratione iuramẽti: & ne faciat li. suã. non ob. ꝙ debeat puniri, secundùm omnes ll. quia illud procedit ad diuersa. ¶ Sed circa prædicta de q. in fi. statuto caueretur ꝙ de percussione facta de nocte sit pœna centum florenorum. A. accusat B. ꝙ vulnerauit eum de nocte, probat vulnus: sed non de[a] nocte. quæritur vtrum possit sequi condemnatio de vulnere: maximè si in fine libelli accusator dixit, ꝙ petebat eũ puniri secũdùm formam iuris & statutorum? Ber. in q. quę incipit, in nomine Domini amen. quæstio talis est, iure municipali &c. cõcludit post ar. pro vtraq; parte formata, ꝙ in nullo debeat condemnari. Primò: quia à forma accusa. non est recedendum. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerci. ff. de insti. l. sed & si pupillus. §. aditio. & l. qui habebat. Et per alia plura iura & rationes, vide ibi per eum.

73 ¶ † Tertia regula quæ etiam sequitur ex prima, sit ꝙ libellus nõ debet continere verba duplicia, multiplicia, implicita, seu prægnantia. no. Docto. & maximè Do. me. in c. præce. facit c. fi. de rescrip. & quod not. in l. si is, qui ducenta. ff. de reb. dub. & ratio est: quia talia verba inducunt obscuritatem & incertitudinẽ. & vide quæ latius dicam in tit. de confes. in materia positionum. hæc tamen regula recipit duas limitationes, de quibus in præce. regulis.

74 ¶ † Quarta regula sit, quæ similiter descendit ex prima ꝙ libellus non debet esse alternatiuus[b]: vt est tex. in l. Prætor edixit. §. quod autem. ff. de iniu. & ibi Bar. & an facit etiam d. l. in prin. & ratio est: vtrobiq; tollitur: quia alternatiua parit obscuritatẽ, seu incertitudinem. s. de rescrip. c. fi.

¶ Hæc tamen regula recipit plures fallentias. Primò fallit, quando alternatiua solùm poneretur in narratione. & in conclusione poneretur quid certum, quod ex ipsa alternatiua eliceretur. exemplum, dico quòd per solennem stipulationem promisisti mihi Stichum aut Pamphiluũ, quem vellem: quare peto Stichũ. ff. de sol. in l. stichum aut pamphilum. in prin. & de iure do. in l. plerunq;. §. fi. j. rñso. vel sic: dico, quòd talis testator, cuius est hęres vniuersalis in testamẽto suo, legauit mihi Stichum aut Pamphilum, dando mihi electionem, vel dirigendo ad me verba, per quæ habeo electionem: quare peto Stichum. ff. de legat. j. l. plane. la j. §. si ita Titio. & de legat. ij. in l. lucio. & in l. si cui. ff. de vsufru. leg.

¶ Secundò fallit, ꝙ esset talis alternatiua, quæ non induceret obscuritatem: quia in qualibet parte alternatiuæ concluditur intentio libellantis: licet non oriatur eadem species agendi: sed diuersa: puta in possessorio vel spoliatione propria: vel mãdato, aut ratihabitione competit interdictum, vnde vi. ex receptione verò rei scienter facta quis ab alio fuit spoliatus: tenetur ex decretali, sæpe. j. de resti. spo. vnde sufficit alternatiuè concludere. no. gl. ij. in c. ex parte. B. s. de fo. compe. & ibi dixi. facit c. ex parte S. s. de rescript. & c. dudum. ij. s. de elect. faciunt etiam iura quæ allegaui in prima limi. primæ & secundæ regulæ.

¶ Tertiò fallit, si ad idem vtrunq; membrum alternatiuè tendit quasi declaratiuè, puta, si est talis alternatiua, quam certum est agendo debere perfici & determinari. exemplum in l. statuliberum. §. stichũ. ff. de lega. ij. vbi si testator legauit mihi Stichum aut Pamphilum, quem hæres suus dare vellet: duntamen quem velit dare declaret eo die, quo testamentum recitatum erit: certè possum petere alterum eorum alternatiuè concludens. quia eo die quo producent testamentum in iudicio, & quo recitabitur ista alternatiua. præscietur, & aut hæres dicet tunc quem velit dare: & in illo fiet condemnatio. aut non dicet: & tunc electio erit mea: & in illo, quem volem, fiet condemnatio: vt d. §. stichum. Et ad idem facit, & melius. ff. de solut. in l. si quis stipulatus fuerit x. in melle. in fi. facit quod dicam in seq. fal.

¶ Quartò fallit, si vnum est in obligatione. & alterum in facultate soluendi, vt tradit d. Anto. in c. cùm dilecti. j. de emptio & ven. & quod habetur in l. miles. ff. de re iud. & per Barto. in l. stipulationes[c] non diuiduntur. ff. de verb. obli. facit quod dicam in vj. fal.

¶ Quintò fallit, si alternatio vel disiunctio refert se ad idem: seu distinguit eadem: vel similia non diuersa: quo casu, potius conculcatio verborum, quàm diuersitas rerum. nam nunc sub tali alternatiua potest concipi libellus, non solùm in narratione: sed etiam in conclusione. exemplum, si aliquis petat hæreditatem ex causa fideicommissi, vel substitutionis fideicommissariæ, vt in c. Ray. j. de testa. vbi hoc no. Host. & Abb. super verbo, substitutionis. Idem si quis dicat in libello se impetrasse gratiam à domino Papa, seu à sede apostolica. vel B. promisisse x. libros iuris ciui. seu x. volumina librorum iuris ciuilis: ista enim pro quolibet supponunt.

¶ Sextò fallit, quãdo naturæ causa hoc habet, vel requirit ꝙ fiat petitio alternatiua: vt in l. ij. §. item si in facto. ff. de ver. oblig. & in l. j. in fi. ff. de act. emp. & in l. nõ ab re. C. vnde vi. & in c. Raynaldus. j. de testa. & in l. ij. C. de rei ven. vnde si fideiussor promisit aliquid facere vel curare, ꝙ aliâs de suo soluet: nemo sani capitis dubitare debet, quòd procedet libellus, secũdùm formam contractus. ita concludit Bal. consi. iiij. quod incipit, libellus. facit l. non vtiq;. ff. de eo, quod cer. loco. & ff. de verb. obl. & in l. si duo. Procedit ergo tunc libellus alternatiuus: siue alternatio insurgat ex iuris dispositione, vt patet in contractu emptionis & venditionis: alter contrahentium deceptus est vltra vel citra dimidiam iusti pretij. quo casu, libellus sub distinctione formari debet, & etiam sententia: vt l. ij. C. de rescin. vend. & ibi traditur. & in c. cùm causa. j. de emp. & ven. & ibi per glo. Innoc. & Hosti. etiam not. in c. cùm dilecti. eo. titu. Idem not. Hostien. in sum. de emp. & ven. §. qualiter. versi. & not. quòd libellus. siue etiam procedat ex conuentione partium. verbi gratia, dico per solennem stipulationem, promisisti mihi Stichum aut Pamphylum: quare peto te condemnari ad dandum alterum eorũ, s. Stichum aut Pamphylum, vt in c. Ray. & ca. Ray. j. de test. & in c. j. ver. te quoq;. j. de plus peti. & insti. de act. §. plus autem. ff. de pact. in l. si vnus ex argentarijs. §. pe. & ff. de verb. ob. in l. eum qui certarum. §. qui purè.

¶ Septimò fallit, si nõ potest quis certificari vel declarari: quia talis certificatio vel declaratio dependet à facto alterius: quia tunc admittitur libellus alternatiuus, secundùm Docto. & Do. me. in c. cùm contingat. s. de offi. deleg. & no. in c. constitutus. s. de resti. in integ. & ibi per Inn. & Doct. vbi etiam plura ex prędictis tradit Henricus bohic. facit tex. & quod ibi no. glos. Bar. & Bal. in l. j. §. quod autem. ff. quorum lega. & Bar. in l. fin. ff. de iure pa. & quod no. in l. contractus. C. de fide instru. & l. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de acti. emp. j. de priui. c. cùm olim. ij. tradit Specu. eo. ti. §. iam nunc. ver. & nota ꝙ talis. & idem, si incertitudo prouenirẽt ex facto actoris: si modo ipse probabiliter erret in facto suo, secundùm Inn. Hosti. Io. An. & d. Ant. Do. me. & Io. de Imo. in c. constitutus. qui volunt quòd actor propter hoc possit proponere plures actiones: etiam si se adinuicem non compatiantur. per d. §. quod autem. & per c. auditis. j. de præscrip. nisi in casu speciali. c. vt quis duas. de elect. li. vj. de cuius intellectu vide ibidem. & vide glo. ibi super verbo, eligere. & Doct. super ea.

¶ Octauò fallit ratione consuetudinis: vigore cuius admittitur libellus alternatiuus, peto talem rem pertinentẽ ad me iure dñij vel quasi, vt hic dicit gl. in ver. & licet. & hodie est tex. apertus in c. Abbate. de re iud. lib. vj. vbi glo. dicit ꝙ hodie talis libellus admittitur consuetudine. & idem Do. me. hic & d. An. Ioan. de Imo. & Doct. & insti. de actio. in §. alie. Spe. in titu. de actio. & peti. §. sequitur ver. item no. tradit etiam in ti. de libelli concep. §. iam nunc. ver. & no. quod talis. & in tit. de proprie. §. notandum. ver. alie. & Io. de Imol. in c. constitutus. s. de restitu. in integrum. & Bar. in l. & an eadem. §. actiones. ff. de exce. rei iudic. aliqui tamen dicunt, quòd imò talis libellus admittitur de iure, actione incertitudinis, vt in d. c. Abbate. facit quod dixi in præceden. fal. sed dicit hic Ioan. de Imol. quòd istud procedit, quando verisimiliter facta diligenti inuestigatione, actor non potest esse certus: aliâs de iure nõn deberet admitti, per no. per glo. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributoria. Et per regulam iiij. prædictam. vnde tunc solùm admitteretur de consuetudine.[d] & vide Bal. in l. edita. C. de eden. ver. sed iuxta hoc quero. qui dicit ꝙ licet iste libellus videatur generalis respectu dominij: quia põt intelligi de directo & vtili: & etiam respectu quasi dominij: tñ admittitur. Insuper etiam vide Bal. in l. j. C. si plures vna sententia. ver. or modò reassumo, ꝙ iste libellus. vbi dicit iste libellus, dico me dominũ, vel quasi, dicitur disiunctiuus, & non alternatiuus: quia resoluendo libellum ad intellectum: istud est agere subordinatè: hoc modo, dico me dominum: & inquantum non possint probare de dominio, dico me quasi dominum. vnde alterum eligo: licet conditionaliter, vt in simili in c. constitutus. s. de resti. in integr. & in l. j. C. quando prouo. non est neces. facit quod dicam in v. regula in iij. fal. sed agens alternatiuè nihil eligit: nec purè, nec sub conditione: vt l. iij. ff. de eo quod cer. lo. secundùm Bal.

¶ Nonò fallit, si reus nõ opponeret exceptionem de libello alternatiuo, per id quod dixi s. in limitatione primæ regulæ.

75 ¶ † Quinta regula est ꝙ libellus non debet esse conditionalis. Insiste

a ¶ Qualitas enim in libel. apposita debet probari. ꝙ qualiter ꝓcedat vide Alexã. cõsi. cxxj. pe. colum. lib. j.

b ¶ Libellus non debet esse alternatiuus: qm̃ parit obscuritatem. sic adde, qñq; nõ admitteretur, nisi eẽt alternatiuus, vt declarat Bart. in l. vbi aũt. §. illud aut illud. ff. de ver. obl. & habes bonũ text. & ibi Abb. in c. cũ dilecti. de emptio. & ven. & etiam habes ex his ꝙ hic notan. in limitationib[9]. in vj. maximè in. & de materia. li. incerti, vide Pau. cõsi. lxv. lib. j.

c ¶ Vide etiã Bal. & Docto. in l. si insulã. ff. de ver. oblig.

d ¶ Vigore cõsuetudinis admittitur libellus alternatiu[9]. de hoc vide gloss. in §. sed iste. & ibi Doct. in materia publicianæ. de act. & qualr̃ possit eadẽ actio. libellus cõcipi. vide Ale. in consil. cxxj. in iiij. col. ver. & eo. mo. lib. j. consi. c. xcix. lib. ij.

Inſti.de ver.ob.§.ex conditionali.tenent Do.me.& doct.in c. præce.& probatur ff.de iudic.in l.non queadmodum.& ff.qñ dies legati vſuſfruc.ceda.l.fi.vnde ſi dico ꝙ promiſiſti mihi x. per ſol.ſtipu.ſi nauis ex Aſia venit:quare peto te condemnari in x.ſi vel cùm nauis venit ex Aſia:non enim procedit libellus ex quo conſtat non eſſe adimpletam conditionem, vt dictis iu ri.facit c.noſtra.j.de ſepul.hæc tamen regula recipit plures fal.

¶Primò fallit ſi in narratione facti narraretur conditio, quæ aſ ſereretur purificata & impleta.exemplū, dico ꝙ promiſiſti mi hi x.ſub tali conditione,quæ extitit purificata:quare peto x.ff. de ver.ob.l.conditio in præteritis.& d.§.ex conditionali.& l. cedere diem.ff.de verb.ſig.

¶Secundò fallit,ſi eſt talis conditio,de qua certum eſt ꝙ agendo implebitur & purificabitur.exemplū in l.ſi Titius & Seius. ff.de verb.ob.& ff.rem ratam habe.l.ſi indebitis.ff.pro ſocio.in l.actione.

¶Tertiò fallit,qñ concluſio libelli conciperetur ſub conditione,ſeu ſuper aliquo iure conditionaliter,& in futurum debēdo: non per ſe,ſed vnà cū alio iure præſenti & puro,deducto & pe tito in libello:tanꝗ ex illo iure præſenti reſultante & emanante,ac dependentiam habente:& eſt talis conditio,quæ omnino eſt purificanda & implenda in ipſo iudicio.exemplum, Gēma mea eſt incluſa in aureo annulo alieno:quare non poſſum illam repetere, ſeu vendicare,niſi prius ab annulo ſeparetur:vt in l.ſi gemma.& l.& ſi non ſint.§.perueniamus.ff.de aur. & arg.le.in eodem libello poſſum petere,ꝙ gemma ſeparetur ab annulo: quòd ſi ſeparata fuerit quòd dominium ad me pertinere decla retur,& mihi reſtituatur:quia illa concluſio cōditionalis de dominio declarando,purificanda eſt in ipſo iudicio,i. per ſententiam ſuper prima concluſione referendam , ſuper ſeparatione gemmæ.poteſt etiam figurari exumplum, ſecundùm no.per Inno.& Hoſt.in c.dilecto.j.de app.vt puta,ſi peto pronuncia ri[a] ſententiam nullam:& ſi fortè fuerit aliqua,peto ipſam irritari:ſeu remedio appellationis in melius reformari.talis eſt libellus,licet ſit conditionalis,procedit,vt in ca.conſtitutus.ſ.de reſtit.in integr.& ibi hoc tenent Doct.& Domini de Rota deci.cclxxxij.nec eſt actor ſibi contrarius talem libellum forman do:quia non ſimpliciter aſſerit ſententiam nullam,& aliquam: quia tunc reperiretur vt contractus, vt dicam in vj. regula. ſed ſimpliciter dicit nullam : & ſub conditione ſibi prouidet, vt in defectum nullitatis poſsit ipſam de iniuſtitia impugnare, vt dixi poſt Hoſti.& Doct.in d.c.dilecto.Dyn. tamen voluit talem libellum procedere in reo appellante : ſed in actore,ſeu de conſuetudine.ſed Oldra.voluit quòd imò procedat de iure.& ſequitur Bald.in repet.l.tale pactum.§.qui prouocauit.q.xviij. & de materia vide per Bart.in l.ſi expreſſum. ff.de app.& per glo.in l.j.ff.quando prouoca.non eſt neceſ.& per Cyn.& Ange.ibi,qui ſimpliciter dicit libellum procedere.ſed Bal.ibi multum egregiè & ſubtiliter proſequitur.& in verſ.denuo quæro. concludit quòd iſta forma procedit etiam in interlocutoria,quę non expectat poſt ſe aliam diffinitiuam.vel ſi haberet rem diffinitiuè,aut determinaret totum negotium,vel partem ſubſtantialem,per l.intra vtile.ff.de mino.& ſic etiam ex prædictis patet,quòd procedit libellus,dico ſententiam nullam,vel contractum nullum.& ſi valida vel validum ſit,dico me læſum:& peto reſtitui in integrum,vt d.c.conſtitutus.& in c.cùm olim.ij.j. de priui.& quod no.ij.q.j.c.primates.xvij.diſt.c. concilia.cum ſi.& in l.Iulianus.§.ſi quis colludente.de act.empt.Item etiam quando prouenit ex lege vel canone,ſi peto rem mihi venditam tradi:& ſi non tradatur,peto intereſſe:vt l.j.ff.de act.empt. Et ibi per glo.& Doct.vel ſi peto à B.x.quæ extorſit à me per metum:& ſi non reſtituit,peto ipſum condemnari in quadruplum : vt l.ſi cum exceptione.§.j.& ij.ff.quod met.cauſa.tenet Hoſtien.in ſum.in titu.de his,quæ vi metúſve cauſa fiunt.§.fin. in fin.Iacob.de Ra.Pet.& Cyn.in l.ſi prouidetur. C.quod met. cau.poſſet[b] etiam figurari exemplum per c.ex literis. de pign. per c.cùm cauſa.de empt.& vendi.& l.ij.C.de reſcind.vend.& per l.in re furtiua.ff.de condi.fur.& idem ſi hoc contingeret ex natura rei deductæ in iudicium,vt colligitur ex iuribus præallegatis,ſecundùm Gof.& in c.Raynal.j.de teſta.Et gloſſ.Innoc. Hoſtien.ibi & per Archi.iij.q.iij.c. offeratur.talis enim conditio non reddit libellum dubium vel obſcurum : ſed clarum & concludentem in quolibet capitulo:vt patet in d.l.ſi cum exceptione.§.j . & ij.quia ibi non peto alternatiuè rem per metum ablatam,vel quadruplum : ſed peto primò rem : & hæc petitio eſt certa & clara,& ſi non reſtituat eam vſqꝫ ad ſententiam, peto quadruplum,& iſta petitio ſimiliter eſt clara & certa. ſimiliter etiam poſſum petere rem à reo debitam,ſub pœna:& ſi contraxerit,peto pœnam,vt not.glo.Inno.& Hoſtien.in d.c.Raynal.vel ſi peto à B.talem rem, quam ſibi locaui:& ſi diſtulerit reſtituere vſqꝫ ad ſententiam,peto condemnari mihi ad rem & ad æſtimationem.notant glo.& Doct.in l.pe.C.locati.vel ſi peto à T.damnum quod dedit in arboribus meis,& fuerit inficiatus:peto duplum,vt tradit Spe.eo.ti.§.nunc videamus.ver.ſed nunquid talis libellus.aduerte tamen, ſecundùm Bal.in l.quemadmodum.ff.de iudic.quòd per iura & exempla prædicta poſſemus dicere ꝙ regula noſtra fallit, quando aliquid ſecundariò vel acceſſoriè peteretur conditionaliter,vel ſecundùm Ang.in d.l.quemadmodum.poſſet dici ꝙ regula fallit vbicunqꝫ oportet pendente iudicio conditionem exiſtere. facit quod dixi in præced.fal.& idem generaliter poteſt concludere in omnibus ſimilibus caſibus.& ratio poteſt eſſe duplex.Prima:quia conditio purificatur cum ipſo iudicio,vt dicunt Doct.in d.l.pe.C.loca.& Saly.ibi,& pleriqꝫ in d.l.non quemadmodum. & in alijs iuribus ſ.alleg.Secunda eſt fauor dirimendarum litium.argu.l. quidam æſtimauerunt.ff.ſi cer.pe.no.Hoſt.in d.c. Ray.& Henri.Bohic in d.c.conſtitutus.ſ.de reſti.in integ. vbi prædicta ponit pro maiori parte.

¶Quartò fallit,ſi pars non opponeret contra libellum:videretur enim procedere iudicium,per ea quæ ſ.dixi in ij.limi.primę & ſecundæ regulæ. iudex tamen poſſet ex officio reijcere[c] ne iudicium ſit in pendenti:& ne fortè propter conditionis defectum fiat deluſorium,per no.in d.l.non quemadmodum.ſed ſi non opponitur,nec reijcitur:videtur procedere,dummodo vel quod conditionaliter petitur pendente iudicio adimpleatur. ad quod vide quod dixi ſ.in eodem articu.xij.in x.q. principa. verſi.decimo quæro,ibi,ſi verò cauſa obligationis ſuperueniet de nouo.

76 ¶†Sexta regula ſit quòd libellus non debet eſſe ſibi contrarius ſeu contraria continere,per c.ij.j.vt lite non conteſta.& de appel.c.ſolicitudinem.& l.ij.§.ſed & ſi alij.ff.quando appel.ſit. facit regula,vbi repugnantia.de regu.iuris.lib.vj.& quod not.in l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tribu.hæc tamen regula fallit,niſi vnum peteretur purè,& eius contrarium conditionaliter.& in ipſo iudicio poteſt purificari.vel ſi eius contrarium peteretur conditionaliter ex natura rei. exemplum, dico ſententiam nullam:& ſi qua eſt,appello,vel contractum nullum:& ſi ſit validus, peto reſtitutionem in integrum. & ſic de ſingulis. nam & alia plura exempla potes colligere ex his,quæ dixi ſ.in præceden.regu.in iij.fallen.Et vide quæ dicam in c.ſeq.articul. xxix.& xxx.

77 ¶†Septima regula ſit ꝙ reſcriptum habetur loco libelli. vnde ſi quis reſcriptum impetratum ad litis conteſta. certam perſonam,præſentat iudici,petendo quòd fiat iuxta formam reſcripti:habetur loco libelli,vt no.Inno.in c.dudum.ij.ſ.de elect.in gloſ.magna.pro quo facit c.præterea.j.de dila.Hoſtien.tamen ibi tenet contrarium,dicens quòd text. ille non negat libellum offerendum.& idem Petr.Abbas.& ad tex.illum dum dicit,ſed procedendum potius &c.ſupple,ſ.oblato libello,& lite conteſta.&c.aliâs contradiceret c.j.ſ.eo.& c.j.de lit.conteſt.quinimò plus voluit Hoſtien. quòd ſi reſcriptum originale, in quo nil petitur:licet ibi omnia exprimantur,tradatur loco libelli:quod non ſufficiat,vel ſententia quæ non eſt ferenda lite non conte. de quo dicetur j.vt lite non conteſt.ſed do.Anto.Domi.me.& Ioan.de Imol.in d.c.præterea.dicunt ꝙ dictum Hoſt.procedit in iudicijs plenarijs:ſecus in ſummarijs,in quibus ſufficit qualiſqualis petitio,vt dixi ſ.in c.præce.in v.prin.arti.in ij.fal.& pluribus ſequentibus : quia tunc ſecus eſt petere à iudice, prout in reſcripto continetur:& ideò ſi ſcribitur pro aliquo beneficiando,ſatis eſt quòd impetrans dicat executori,ſupplico vel peto quòd exequamini mandatum vobis iniunctum.tenet Io.And. in c.accipimus.ſ.de æta.& qualita.& Bal.in l. beneficium. ff.de conſtitu.Principum.bene facta hac implicita petitione, ſufficit reſcriptum pro libello:non tamen ſufficit copia extraiudicialis miſſa:ſed debet produci ipſum originale,ſeu copia authentica; & peti per omnia in iudicio præſente parte:prout in reſcripto continetur,vt voluit notabiliter Innocen.in d.c.dudum. & Archid.iij.q.iij.offeratur.Et Specu.in titu.de præben.§.j.in verſi. in his autem.aduerte tamen:quia pro prima opin.quòd reſcriptum productum coram iudice habeatur loco libelli , videtur glo.ordinaria in authen.de iudicibus.§.audient.colum. vj.facit etiam authen.qui ſemel.C.quomodo & quando iud.vbi oblatio libelli & preces oblatæ Principi, & iudici directæ,& per ipſum aduerſario inſinuatæ , æquiparantur. facit etiam quod not.Barto.in l.j.§.libelli.ff.de appel.vbi Barto.vult quòd ſufficiat coram iudice ad quem, producere libellum appellationis interpoſitæ coram iudice à quo.& petere ꝙ ſemper illa appellatione procedatur:& erit loco libelli.facit tex.in authen.de his qui ingrediuntur ad appellationem.in prin.Et fuit no.Inno.ſecundùm Ange.in l.ſi quis filio exhæredato.§.hi autem omnes.

a ¶De hoc libello peto ſententiam pronūciari nullā & ſi qua eſt appello.adde Anc. in Cle.j. de re iu. & vide Alex.in conſil.ij.col.iij.li. iij.

b ¶Melius in c.cū dilecti.de cōtrahend. empt. vbi Abb.no.

c ¶Iudex ex officio parte nō petente pōt libellū incertū & obſcurum reijcere.adde glo.& ibi latè Moder. in l.j.ff. de aſſeſſo. vltra ea quæ adnotantur per Ange.& Doct. in l.fi.C.đ anna.excep.& limita etiam hanc materiam,vt per Iaſ.in l.j. in j.no. ff.de eden.

ff.de iniusto testamento.Et ibi tradit Io.de Imo.qui tamen concludit ꝙ tutius sit dare libellum, quàm solùm producere rescriptum.ego arbitror posse distingui ꝙ aut quæritur vtrum rescriptum habeatur loco libelli quò ad iudicem:& dicendum ꝙ sic. ita procedat glos.in §.audient.aut quò ad partem,& subdistingue ꝙ aut in rescripto non solùm contineatur narratio,sed etiã petitio respectu partis:& pars præsentando petijt fieri prout rescripto continebatur.& ita procedat j.opin.& c.præterea.& auc.qui semel.aut rescriptum non continet nisi narrationem & commisionem:& tunc aut causa est talis naturæ in qua posit procedi sine libello:vel propter naturã causæ, vel propter eius paruitatem:vel quia superior,qui habet potestatem,committit ꝙ procedatur summariè & sine figura iudicij &c. Et rescriptũ productum coram iudice,habetur loco libelli:ex quo in talibus sufficit simplex narratio:etiam per modum postę[a],vt latius dixi in c.præce.in v.prin.artic.fal.ij.& pluribus sequentibus. aut causa est magna & talis naturæ,in qua debet ordinariè & plenariè procedi. Et tunc non sufficit rescript. producere:sed est necessarius etiam libellus.& ita procedat dictum Hostien.in d. c.præterea.

78 ¶†Decimoseptimò principaliter quæro quæ sint iudicia vniuersalia: & sub qua forma in eis sit concipiendus libellus.Sol. dic secundùm Innoc. in c.conquerente.§. de officio ordinarij quòd sunt quatuor quæ competunt pro hæreditate duntaxat, cuius nomine comprehenditur vniuersum ius defuncti. ff. de verbo.sign.in l.hæreditas.Et ista sunt petitio[b] hæreditatis,familiæ erciscundæ,actio ex testamento, quæ datur pro hæreditate ex Trebelliano restituenda:& actio ex empto,quæ datur,quoties hæreditas emitur.dicit tamen hic Do.me.ꝙ licet Innoc.dicat quod sunt iiij. tamen debet intelligi ꝙ de istis tantùm iura apertè faciunt mentionem:sed aliæ multæ sunt,quæ possunt dici vniuersales ad similitudinem istarum iiij. vt quando petitur villa vel castrum,vt sentit Inno.in c.cùm ad sedem.j.de restitu.spo.& Bar.in l.j.ff.de eden. vel si petitur ecclesia cum pertinentijs,vt dixi s.e.arti.in q.v.in j.membro.similiter etiam si ex non facta specificatione capitum,secundùm Do.me.Io.de Imo.& zab.hic & Bald.in repe.l.edita.C.de eden.versi. circa iiij. per l. Marcellus.ff.de rei ven. idem si peto præbendam cum plenitudine iuris canonici,secundùm Io.de Imol.hic & Specu.in ti.de act.& peti.§.sequitur.in prin.per c.proposuit.j.de conces.preben.vel si petitur locus cum finibus suis,per Spe.ibi per c.Abbate.in prin.de re iudi.lib.vj.vnde dicit Bar.& sequitur Do. m. hic,potest dici actio vniuersalis, quando datur ad id quod de sui significato multa in se vniuersaliter contineat:siue sit vniuersitas iuris,vt hæreditas vel l.bonorum pos.& similis,siue sit vniuersitas facti:vt peculium.de quo Do.m.remittit,& bene ad ea,quæ truduntur in iiij.ff.de pec.sed circa prædicta dubitatur, an petitio iuris episcopalis sit vniuersalis vel generalis. Innoc. fuit sibi contrarius:quia in c.significari.j.de sepul.dicit ꝙ continet vniuersitatem:sicut in hæreditate.& habet nomen à iure impositum.vnde ex se,sine alia expresione,est apta plura vniuersaliter comprehendere,sicut grex.sed in c.conquerente.§.de offic.ordi.videtur sentire quòd sit generalis.sed primam opin.sequitur hic do.Anto.& Do.m.pro qua allegat c.cùm venerabilis.& j.de exce.vbi ius Episcopale fuit petitum vniuersaliter: nec in prosequutione aut in sentẽtia fuerũt aliqua facta specificata:sed simpliciter fuit adiudicatum ius Episcopale. idẽ etiam habetur in c.cùm venerabilis.j.de reli. do. Et adde quæ dixi s. in v.q.prin.in j.membro.

79 ¶†Qualiter autem sit concipiendus libellus in istis iudicijs vniuersalibus? dic ꝙ in petitione hæreditatis sufficiat dicere, quia sum hæres,& peto ipsius hæreditatem,prout sentit glo. nostra hic in versi.in vniuersalibus.Et glos.in l.j.ff.de edend.in prin. sed Bart.ibi dicit quòd ista non est bona forma libelli: quia eo ipso ꝙ est hæres,habet hæreditatem,prout est ius:quia adita hęreditate,omnia iura in nos transeunt,licet non transeat corporalis possessio,nisi comprehendatur, vt in l.cùm hæredes. ff.de acqui.pos.non ergo est necesse petere hæreditatem. vnde libellus debet ita concludere:peto me pronunciari hęredem:& aduersarium cogi ad restituendum quicquid tenet & possidet de dicta hæreditate.Et ita firmauit iurisconsultus in l.licet.ff.de peti.hære.Et ibi Bal.& Doct.dicit tamen d.Ma.quod opi. gl. hic potest sic sustineri;videlicet,cùm dico,peto hæreditatem; quia sum hæres.& peto res hæreditarias,vt eas possideam proprio nomine.facit l.j.ff.de rei vend.Sed primus modus est verior & notabilior,secundùm eum.Dicit etiam hic Ioan.de Imol. ꝙ licet talis libellus possit sustineri,per id quod habetur in l.j.ff.si pars hæreditatis petatur.Et per no.per Bar.in l.ex diuerso.§.j. ff.de rei ven.tamen aptior est libellus Bar.& bene dicit:ergo ꝙ secundùm facti cõtingentiam debes formare libellum sub hac forma,coram vobis.& c.dico ego M.qualiter A.defunctus est ab intestato,vel condito testamento:cuius ego sum hæres insolidum,vel pro parte: prout hic in facto contingunt.dico etiam ꝙ B.possidet talia bona hæreditaria,quæ denegat mihi restituere:quare peto vestra sententia declarari me esse hæredem insolidum pro parte: qua declaratione facta,peto per vos & officium vestrum condemnari dictum B. ad restituendum dictas res,& eum condemnatum cogi & compelli ad ipsas res hæreditarias restituendas per vos & officium vestrum.Petitur enim declaratio sicut in reali:quia petitio hæreditatis etiam est actio[c] in rem.vt l.licet si ita lege.§.petitio.ff.de peti.hære.& ideò debet concludi declaratoriè sicut in reali, vt dicit Bal.in d.l. edita. in repe.in ver.post hæc generalia. Et aduerte, quia (vt dixi) secundùm facti contingentiam debet dicere,an sit hæres ex testamento,vel ab intestato:& an in solidum pro parte,prout in facto contingit,per l.j.& ij.iuncta l. licet minimam.ff.de petitio. hæredita.not.Bald.in addi.Specu.in titu.de actore.& vide Specu.in titu.de iudic.in §.j.in iiij.parte.vbi ponit varias formas libellorum in petitione hæreditatis:in possessoria hæreditatis petitione,& in similibus:& vniuersalibus iudicijs. Et vide quæ dixi in v.q.princi.in primo membro.& vide etiam quod dicam in seq.q.

80 ¶†Decimooctauò principaliter quæro,quæ sint iudicia generalia:& qualiter in ipsis formetur libellus.Solu.dic ꝙ iudicium gñale dicitur illud,quod continet sub se plura specialia:& non tamen ius vniuersum:vt actio negotiorum gestorum,tutelæ,& pro socio vt dicit Inn.in c.conquerente.§.de offi.ord.& differt iudicium generale ab vniuersali,secundùm Bar.in l.j.ff.eodem. quia vniuersale secundùm propriam ipsius naturam datur ad declarandum ius actoris,vt dixi in q.præced. Sed restitutio rerum in ipso iudicio fit officio iudicis:vt in l.licet.& l.iiij.ff.de peti.hære.& s.dixi in præce.q.& ideo in vniuersali non est necessarium,nisi ꝙ declaretur actorem esse hæredem:& est ista sententia maximi effectus:quia licet non declaretur res petitas esse hæreditarias,vel per conuentum possessas:quia fortè non possidebat:tamen si post sententiam petam sententiã mandari executioni in his rebus:& conuentus negaret illas fuisse in hæreditate,tenebitur restituere,facta probatione, ꝙ res fuerint hæreditariæ,per no.in l.à diuo Pio.§.si super.ff.de re iudi.& in l.iiij.ff. de peti.hære.secundùm Bar.in l.j.ff.de eden.quod dicit notandum.& sequitur hic Do. m. Iudiciũ verò generale datur ad reũ condemnandum: & ideò debet probari,vel super quo debet fieri condemnatio.Et ideò sententia quæ fertur super hoc iudicio,non parat præiudicium in effectu: nisi in causis quas actor prosecutus est:vt l.licet.de peti.hæ.Et vide omnino quę dixi s. eo.ar.in v.q.prin.in ij.membro.

81 ¶†Vtrum autem petitio iuris Episcopalis dicatur iudiciũ generale vel vniuersale[d],dixi in q.preced.& quid iuris,si actio sit de sui natura singularis:sed agitur ad pluralitatem rerum,vt puta,peto omnia quę tibi obuenerũt ex testamento codi.vel quę possiden.in tali loco,vtrum per accidens dicatur actio generalis.Specu.in titu.de actio.& petitio.§.sequitur.versi.quid si peto.dicit talem libellum generalem.& idem tenet Iacob. de Are.in l.de pupillo qui nunciat.ff.de no. oper.nuncia. Innoc.tamen in c.cùm ad sedem.j.de resti.spol.videtur velle ꝙ non admittatur talis petitio sine alia declaratione,seu expresione rerum.& sic non dicitur iudicium generale:quia tunc admitteretur,vt dixi in d.v.q.in ij.membro.sed contrarium sensit Inno. in c.certificari.j.de sepul.l.ij.in prin.magnę gl.vbi videtur velle quòd talis petitio dicatur generalis:& sufficiat ꝙ in processu exprimantur res.& idem etiam videtur velle hic Domi.m. Anto.dicens ꝙ propter adiectionem signi vniuersalis seu generalis,dicatur petitio generalis.sed Ioan.de Imol.hic plus placet prima opi.& etiam mihi.qualiter autem sit concipiendus libellus in iudicio generali,gloss.hic vult ꝙ sufficiat dicere,peto rationem administrationis tutelę.sed tu in hac materia tam tutelę,quàm negotiorum gestorum,& pro socio, vide quamplurimas libellorũ formas secundùm varias contingentias,per Spe. in ti.de iudi.§.generalia.in iiij.parte.

82 ¶†Decimonò principaliter quęro de iudicijs singularibus,seu specialibus.Solut.dic quòd sunt rei vendicatio, actio depositi, commodati,locati,precarij,& similes.in quibus nihil vniuersale aut generale petitur. Et in his, secundùm varias occurrentias qualiter sint formandi libelli,videbimus sub congruis titulis.& vide varias formas per Spe.in tit.de iudi.§.specialia.in iiij.parte.& etiam in singulis titulis,quibus conuenit formatio libelli per totũ progressum illius iiij.partis.Et vide remissiones,quas statim faciam in q.xxj.

83 ¶†Vigesimò principaliter quęro de iudicijs communibus.Solutio.dic quòd sunt tria,s.finium regun.familię erci.& communi diui.

a ¶De hoc libello per modũ postę, vide etiã Soci. in cõsi.xcvj.col.iij. ver.sed quid plura.lib.j.

b ¶Petitio hereditatis est iudicium vle, debet tñ declarare is,q petit an sit hęres ex testamẽto:an verò ab intestato, vt Alex. cõcludere vr in consi.cxxj. col.vij.lib.j.& de istis vribus, vide latè per Bart. & moder.in l.j.ff.de eden.

c ¶Petitio hereditatis, est actio in rẽ. at tu vide latè Alex.& moder. in rubr. ff.si cert. pe. & in l.si finita.§.Iulianus. in iij.co.de dam.infect.& Aret.in l. iij. §. genera. de acq.pos.vbi mistã esse cõtẽdũt.

d ¶Qualiter differat iudiciũ vle à gñali: & de mõ cõcludendi in eo iudicio, vide Ro. in consi. ccxj.& Alex.qui limitat dicta Bar.in d.l. j.Alex.in consil. clxxxvij. colũ.j. lib.ij.

ni diuid.& dicuntur communia:quia quilibet potest esse actor
& reus:vt in l.in tribus.ff.de iu.& q̃uis.s̃.xvij.q. posuerim iu-
dicium fa.ercis.inter iudicia vniuersalia:tamen ibi ponitur alio
respectu,videlicet,ratione vniuersitatis.hic verò repetitur alio
respectu,videlicet,quia vterq; heres quando esset actor & reus:
& ideò ponitur inter communia.& vide per Spec.in ti.de iud.
§.communia.vbi ponit varias formas libellorũ in istis iudicijs:
& de forma etiam libellandi in istis iudicijs,vide per Bal.Insti.
de actio.§.quædam actiones.
84 ¶†Vigesimoprimò principaliter quæro,pro expeditiõe istius
xij.prin.ar.quæ sint formæ libellorum in singulis actionibus.
Sol.vt dixi s̃.in prin.ego solummodò intendo hic istam q. ex-
pedire per remissiones: quia nimium longum esset in singulis
actionibus libellum conficere.sed Deo duce, sub congruis titu
lis procedente tempore adaptabimus. sed præter generalẽ re-
missionem ad Rofr.& Gof.in libellis eorum,tam iuris canoni-
ci quàm ciuilis,& Spe.in iiij.parte sui operis per totum. accipe
pro tunc istas remissiones in confessoria & negatoria, qualiter
sit concipiendus libellus.vide Bald.Insti.de act.§. æquè.& per
Bar.in l.si prius.ff.de oper.no.nun.in officio rescindenti, & in
rescissoria tantùm.Et in officio rescindenti & rescissoria simul.
vide Bal.Insti.de act.§.rursus.de libello verò formando in re-
sti.in integ.vide Bal.in l.si quidem.C.de reb.cre.& Bar.in l.mi-
nor autem magistratus.§.j.ff.de mino.in reuocatoria & in hy-
pothecaria contra debitorem:& contra tertium vide Bal.Insti.
de actio.§.item seruiana.& per Bartol.in l. si fundus. §. si res.
ff.de pignoribus. & l. rem alienam. ff. de pigno.actio. vide
etiam in capit.lex literis.j.de pign. Et in actione,qua dominus
tenetur de pec.Et in actione de constituta pecunia. & instito-
ria.& in actione in factum,quæ oritur ex iureiurando informi-
ter,vel formiter præstito.vide Bal.Instit.de act.§.in personam.
Item contra eum,qui corrupit vel sustulit album. Et contra
eum,qui vocauit in ius sine venia.Et contra vi eximentem vo-
catũ in ius.& contra eũ, qui dolo fecit quominus quis veniret
in iudicio, vide Bald.Insti.de actio.§.pœnales. in actione verò
depositi,in varijs casibus.Et actione furti manifesti, vt bono.
rapt.& contra hæredem,qui passus est pro legato ad pias cau-
sas relicto.qualiter sit concipiendus libellus,vide Bal. Insti.de
actio.in §.sequens diuisio.in actione verò serui corrupti.Item
si dictus seruus res subtraxisset.in actione quod met. causa. Et
de calumniatoribus, quando quis recipit ab alio vt calumniam
faceret,& committeret contra me,vel si recipiat à me ne vexet
me calumniosè. Et contra executores recipientes vltra, quàm
debeant recipere.vide per Bal.Insti.de actio.§.omnes autem a-
ctiones.in actionibus autem arbitrarijs,in quibus duæ ferũtur
sententiæ,vt in actione prima ad exhibendum:& in actione se
cunda ad exhibendum post condemnationem. Et quid si ali-
quis vellet cum ipsa actione ad exhiben. intentare rei vendica-
tionem,vel publicianã : quod fieri potest, secundùm aliquos.
Et in actionibus arbitrarijs,vbi vertitur officium iudicis, vt qs
condemnetur propter id quod certo loco dare promisit. Et in
actione arbitraria in qua versatur officium iudicis propter do-
minium datum per seruum: qualiter libellus concipiatur.vide
per Bald.Instit.de actio.§.præterea quasdam. Et si debes mihi
centum:& quia non reddidisti in tempore,oportuit me accipe
re sub vsuris.vide Spe.in tit.de lit.conte.§.j.vers.& his autem.
Et in materia quartarum,vide Inn.in c.certificari.j.de sepul.in
a materia verò iuris Episcopalis,vide Inn.in c.cõquerente.de of
fi.ord.& in c.constitutus.de reli.do.Et qñ agitur[a] remedio ca-
nonis redintegrãda.Lapus alleg.lj.Et in possessorio recuperan
dę,vide Ioan.Andr.in regula,qui per alium.de regu.iur.lib.vj.
& quod traditur in c.consultationibus.de offi.deleg.Et in in-
terdicto,quod vi aut clam.vide Bart.in l.cõpetit.§. in summa.
ff.quod vi aut clam. de quibus latius dicam in tit. de resti.spo.
de forma verò libelli in appellatione à grauamine comminato,
& ab interlocutoria,vide per Spec.in tit.de lit.conte.§.j.ver. si
tamen in causa.in iij.parte.in alimentorum verò petitione, vi-
de Bar.in l.j.ff.de ali.& cib.leg.& quid si à pluribus debeãtur.
vide Bar.in l.iij.eod.tit.& quid in alimentis debitis ex testamẽ
to,vel iure sanguinis,aut ratione seruitij,vide Bar.in l. libertis.
la finale.§.j.e.tit.de ali.leg.Et quando petitur castrum vel ciui-
tas tanquam impropria,vel Episcopus,vel patronus petit ali-
quod ius in ecclesiá.Inno.in c.cùm venerabilis.de relig.do.qua
liter autem coniunctus pro coniuncto sine mandato pro solu-
tione illi debita debeat libellare,Barto.in l.verò.§.j.ff.de sol.Et
quando vnum venit in obligatione,& aliud in facultate soluẽ-
di,vide Bar.in l.si quis stipulatus.ff.de sol. Et quando aliquid
petitur eligendum,ponit Bar.in l.si pluribus.ff.de leg.j.& quã-
do filiusfamilias iussu patris adiuit hęreditatem,& non vult il-
lam restituere,tradit Ioan.Andr.in addi.Specul.in titu. de con

uersio.infidelium.§.j.versi. exhibito. & si petitur confirmatio
electionis,tradit Inno.qualiter libellari debeat.s̃. de transact. c.
de cętero. in retractatione verò attentatorum post appel. ex-
traiudicialem tradit Innoc.s̃.de elect.c.cùm nobis olim.vt j.de
app.c.consuluit.Et si duobus insolidum eadem res legetur: &
vni sit soluta,qualiter alter debeat libellare, traditur in l. si res.
de leg.iij.& quando petitur æstimatio:quia legatur res aliena,
vide Bar.in l.apud Iulianum.§.j.& in l.planè.§.si rem.ff.de le-
gat.j.
¶A.B.Vigesimosecundò principaliter quęro,quid si simus in
causis & casibus,in quibus non est necessarius libellus: sed ta-
men pars illum dedit,sed non est in forma debita,an teneat.So.
dic vt dixi s̃.c.j.arti.v.in fi.Ma.Et ex his (Deo duce) habes ex-
peditum xij.prin.arti.
¶Decimotertiò princ.articu.examinanda est materia de varijs
clausulis,quæ in libellis consueuerunt apponi:vltra ea quæ di-
cta sunt in præcedenti arti.circa quem art. prosequar infrascri-
ptas quæstiones.
¶Prima, de clausula expensarum.
¶Secunda,de clausula,omni meliori modo &c.& petens sibi
iustitiam &c.
¶Tertia,de clausula,proponens omnia & singula iura.
¶Quarta,de clausula,non astringens se &c. a
¶Quinta,de clausula,saluo iure addendi.
¶Sexta,de clausula illa, saluo iure calculi: vel plus vel minus,
prout probabitur.
85 ¶†Quò ad primam q.dic ꝙ post illa verba quæ in libello ap-
ponuntur,petit vestra sententia condemnari dictum B. & con
demnatum &c.subijcitur communiter clausula,& petit expen
b sas[b] factas:& de fiẽdis protestatur.sed melius est dicere, & fien
das,per ea quæ traduntur in c.finem.j.de dolo & contu. & quæ
latius dixi in c.calumniam.j. de pœnis. b
86 ¶†Quò ad secundam q.dic ꝙ post dictam clausulam cautela
est,vt apponatur clausula,videlicet,& prædicta omnia & singu
la narrat.& petit omni meliori modo,via,iure,et forma quo,&
quibus magis & melius fieri potest,secũdùm formam iuris &
statutorum:petens in prædictis sibi fauorabiliter iustitiam mi-
nistrari.sed tu notabilius iuxta consuetudinem meam dicas: &
prædicta omnia & singula narrat & petit omni meliori modo
via,iure,& forma,quæ & quibus magis & melius fieri potest,
& debet,secundùm narrationem & petitionẽ, aut secundùm
narrationem,vel secundùm conclusionem,& secundùm formã
iuris:seu sacrorum canonum & seu statutorum,& seu synoda-
liũ constitutionũ:vel secundùm cõsuetudinem, secundũ quod
melius & aptius potest congruere intentioni suæ petẽs in præ
dictis & circa prædicta,non solùm vt petuntur.sed etiã vt nar
rantur:& rei veritas est,fauorabiliter sibi iustitiã ministrari.hæc
clausula est valde vtilis ad plura:& habet multos effectus.
87 ¶†Primus effectus est, vt videatur intentata actio competens
& apta.vt no.Inn.in c.ij.j.de ordi.cog.& ibi Io.An.& d. Ant. c
& sequitur Bald.in l.incerti.C.de interdictis.q.xv.& in l.edita.
C.de eden.& in l.fi. C.de anna.except.
88 ¶†Secundus effectus est,secundùm Io. cal.in d. c.ij.qui dicit se
in q.facti obtinuisse propter istam clausulã,ꝙ si actor in libel-
c lo narrauit respiciẽtia petitorium[c] & possessorium: & conclu-
dit expressè in possessorio,addẽs clausulam prædictam:pote-
rit postea super petitorio probationes inducere,quia hęc clau-
sula põt vtrunq; complecti: & ex quo in narratione facta fuit
mentio de vtroq;, licet conclusio facta fuerit in possessorio: tñ
hæc clausula debet referri etiam ad petitorium narratũ, vt ver-
ba aliquid operẽtur,in c.si Papa de priuilegijs.& quia talia de-
bent esse subiecta,qualia prædicata permittunt seu demõstrãt,
vt in c.inter dilectos.ver.cęterũ.j.de fide instr.& l.iij.& ibi Bar.
ff.de fun.instru.& in l.qui vinum.ff.de vino leg.& in ambiguis
fit interpretatio pro libellante.l.si quis intentione.ff. de iud. &
tenet idem do.Anto.in c.j.s̃.de iudi.& moderniores in l.j.ff.de
eden.& Do.m.in d.c.ij.de ordi.cog.
89 ¶†Tertius effectus est,secũdùm Do.me.in d.c.ij.qui sequitur
ex prędictis satis notabilis:videlicet ꝙ vbi ex narratione facti
possunt elici plures actiones, quarũ aliquę sunt aptę, & aliquę
ineptę.& cõcluditur sup inepta,ꝙ propter hãc clausulã subie-
ctam,licet libellus aliâs ineptus,non tñ debet reijci:sed sustẽtari
& põt probatio induci sup acta actione:quia illa clausula gñã-
lis debet referri ad aptam actionem,ex quo põt colligi ex nar-
ratione facti per rationes statim assignatas in effectu pręceden
ti.facit quod no.Inn.in c. in p̃sentia.s̃.de renũ. & in simili in c.
sicut.de re iud. secus vbi ex narratione non posset comprehẽdi
causa seu actio apta:quia tunc illa clausula generalis non potest
verificari vltra narrata:quia referri debet tantùm ad pręceden-
tia,vt in c.ij.requiris.& in c.intimasti.j.de app & quia talia de-

a ¶Si agatur ex re
medio canonis c.
redintegrãda. iij.
q.j.vide modum
procedẽdi p Ale
xã.in cõsi.cxvij.
p totũ li.ij. & cõ
si.vj.col.ij.ver.ca
pio secũdũ.li.iij.
b ¶ Debet actor
reũ in expẽsis cõ
dẽnari petere in
libello: & re⁹ a-
ctorẽ exceptioni
bus suis:aliâs iu-
dex nõ cõdẽnat.
vide Bal.in l.pro
perandum.& ibi
mod.in §.sin aũt
alterutra. in fi.C.
de iudi. & qualr
fiat talis cõdẽna-
tio,vide Alex.in
cõsi.xxxvij.li.ij.
inci. viso & op-
portunè discus-
so.
c ¶Si actor narrat
id qđ respicit &
petitoriũ & pos
sessorium ex cła,
oĩ meliori modo
&c.vr̃ intentasse
id qđ probabit̃.
adde q̃ no.Alex.
in consil.cxxj.li.
j.& Soc.cõsi. cc-
lxij.li.ij.co.j.ver.
& in primis. & ĩ
alia materia qd
operet̃, vide Fel.
qui enumerat vj.
effectus in c.cùm
super.in fi. de of
fi.deleg.

bent esse subiecta &c.vt statim dixi.

90 ¶†Quartus effectus est secũdùm Io.de Imo.in l.si cũ nulla. ff. de reiudi.vbi dicit ꝙ dicta clausula operatur,si fortè actor in libello solùm petit aduersarium cogi ad soluendum:& non petit eum condemnari:quo casu,regulariter non videtur procedere libellus,vt tradit Bart.in d.l.si cũ nulla. & probatur in l.j. C.de execu.rei iud.tamen propter talem clausulam libellus sustentatur,vt propter dicta verba,.petẽs sibi iustitiam &c. omni meliori modo &c.tacitè in effectu videtur etiam condemnatio pro quo etiam allego,quia ille qui vult consequens: videtur velle necessarium antecedens ad illud consequẽs,vt in l. ad rem mobilem.& l.ad legatum.ff.de procu.& in l.olimpico.ff.de ser ui.vrb.prædi.& probatur in c.j.š.de offi.deleg.& propter hoc ar.quidam voluerunt ꝙ etiam sine prædicta causa prædictus libellus procedat.[a]

91 ¶†Quintus effectus est,ꝙ ratione dictæ clausulę procedit libellus sine aliqua conclusione: quia illa dicitur intentata, quę potest colligi ex narratione,secũdùm Inn.in d.c.ij.tenent moderniores Legistæ in l.j.in prin.ff.de eden.& Do.m.in c.j.š.de offi. delega.

92 ¶†Sextus effectus,qui similiter sequitur ex prædictis est ꝙ licet in libello egerim ex confessione mutui vel depositi, ꝙ debeo succumbere,si probaui veram causam,s.mutuum vel depositum:quia alia est obligatio,quæ inducitur ex cõfessione:alia, quæ inducitur ex mutuo seu deposito,vel simili cã. & sic probando causam,propter diuersitatẽ obligationis:nõ debeo obtinere,secundùm d.Anto.in c.si cautio.de fi.instru.de qua q.per Io.An.post Nicolaum ma.in addi.Spe.in ti.de teste.§.j.ver.sed pone egi.tñ propter prædictam clausulam sustẽtatur dictus libellus:& posset sequi condemnatio,vt voluit Io.de Imo.in d. c.si cautio.ver.quid autem econtrà.antepe.col.sed aduerte:quia licet prædicta clausula habeat prædictos effectus:tñ hoc videtur procedere,qñ essemus in ambiguo,vel in incerto:quia tunc libellus vigore dictæ clausulæ adaptaretur ad illam cõclusionẽ, quæ aliquo modo colligi posset ex serie libelli. secus si petitio est prorsus deformis:& probata non cõueniunt petitioni:quia tunc inepta petitio expressè intentata,nunꝙ trahitur ad diuersam,& aliã alterius naturæ & formæ.licet enim cõclusio qñꝙ colligatur ex medijs in libello deductis:tñ hoc videtur procedere,qñ est incerta.secus si certa.hoc sentit Bald.in l.ij. C. de peti. hære.& quidam Moder.in l.ij §.j.ff.de ver.ob.aliâs frustratoria redderetur dispositio legis primæ. ff.si men.fal.mo.dixe.& l.beblius.ff.de pact.do.& quia in incertis nõ certis,locus est cõiecturis,vt l.continuus.§.cùm ita.ff.de ver.obl.& quia expressum præualet tacito,vt l.precibus. C.de impu.& alijs substi.& probatur in c.examinata.š.de iudi.quia clarum est ꝙ omnia iura positiua degenerant in processu & sententia Principis, vt in c.in nostra.j.de sepul.& tñ Papa in d.c.examinata.absoluit reũ propter ineptam petitionem:licèt actor potuisset aptam intentare:quam Papa eidem reseruauit.ego arbitror ꝙ si ex narratis potest aliquo modo elici apta conclusio,cui conueniant probationes postea factæ:procedat libellus vigore dictæ clausulæ:& habeant locum quæ superius dicta sunt.Secus[b] si actio seu petitio,seu conclusio expressa,seu etiam non expressa,quæ tamen competeret actori,nullo modo congruit narratis,aut deductis in libello:tunc procedat quod statim dictum.& ita intelligo c. examinata.facit quod tangit Do.me.in c.super literis.š. de rescrip.Et idem etiam videtur sensisse Do.m.in c.ij.de ordi.cog. notandum etiam ꝙ quidam volunt vt dicit Io.petrutius in l.j. in prin.ff.de eden.ꝙ dicta clausula non tollit vitium contrarietatis:quia ipse libellus semetipsum excludit.ar.l.j.de fur. quod dictum mihi non placet.eo ꝙ per verba dictæ clausulæ, omni meliori modo &c.potest dici sublatum illud quod faciebat cõtrarietatem,si alterum quod remanet iunctis probationibus factis,concludit:& sufficit ad intentionem libellantis.est etiã aduertendum ꝙ licet communis vsus sit & practica, vt dicatur petens in prædictis &c.sibi iustitia ministrari,secundùm formam iuris & statutorum:vel secũdùm legum & canonum statuta.ad quod vide tex.in c.j.j.de ope.no.nũ. Et ista accumulatio videtur posse fieri, vt ibi.& vtilis esse: vt plurimum iuriũ auxilium accumuletur.nam si simul ad idem concurrunt,fortiora erũt iura actoris.facit quod no.x.di.c.fi.& quod dixi in d.c.j.de ope. no.nũ.in gl ij.ego tñ sum solitus formare & accumulare dicta auxilia,non copulatiuè simpliciter:sed cum copulatiua & disiũctiua:& seu,vt dixi.Et hoc vt euitetur contrarietas vel diuersitas,quæ quandoꝙ in talibus reperitur.ad prædicta tamen vide Bart.in l.rerum amotarum.la j.ff.rer.amo.vbi dicit ꝙ licet quidam dicant ꝙ iste libellus peto ipsum condemnari secundùm formam iuris & statutorũ.non procedat:quia proponit actionem de iure communi:& conditionem ex iure statutorum.cõtra l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tributoria.contrarium tñ determinat Bar.quia vt sæpius dictum est,verba libelli debent interpretari in fauorem[c] libellantis.vnde cùm dico, secundùm ius & formam statutorum.debet intelligi,i.secundùm statuta à iure approbata,per illam l.rerum.iuncta glo.pro qua vide bonũ tex de iure cano.in c.cùm venissent.j.de eo qui mit.in pos. causa rei ser.vel interpretabitur,i.cõdemnetur secũdùm ius: & procedatur secundùm formam statutorum.vel intelligũtur,secundùm iura non reprobata per statuta, secũdùm quod actori vtilius visum fuerit.tangit Bal.in l.gallus.§. si eius.ff.de liber.& posthu.& in repe.l.obseruare.§.proficisci.ff.de offi.procon.& leg.& in l.sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis cau. Et Bar.[d] in l. rerum amotarum.ff.rer.amo.& Bal.in l.j. C.de confes.& l.edita.C.de eden.& Ponta.in l.post dotem.ff.sol.ma.vers.septimò dubitatur.¶Et sic patet ex prædictis ꝙ appositio dictæ clausulæ est valde vtilis.in contrarium tñ arguit Bal. in l.ius pluribus.prope fi.ff.de iusti.& iur.dicit enim ꝙ propter dictam clausulam,petens sibi iustitiam ministrari,dici posse ꝙ sententia lata pro libellante non habente iustitiam,non valet:quia nõ esset conformis libello,per l.vt fundus.ff.communi diui. & quæ latius dicam in c.seq.in xxiiij.arti.decidit tñ Bal.in contrarium, quia ius & iustitia fori intentata est:quæ est secundùm quod iudici videbitur,vt d.l.ius pluribus.subdit tamen ꝙ tutius est nõ ponere dicta verba in libello.licet approbetur per c.j. de ordi. cog.sed tu dic ꝙ imò est valde vtilis: & per ipsam sustentabis infinitos libellos,qui sine ipsa de iure sustentari non possent.& ad materiam istius clausulæ,vide quæ tetigi š.in xij.prin.art.in x.q.prin.ver.decimò quæritur.ibi,secundo casu, cùm agitur actione singulari.

93 ¶†Tertiò quæro de clausula illa,proponẽs ad prædicta omnia & singula iura sibi competentia & competitura.So.dic ex mente Bal.in l.Titiæ textores.ff.de leg.j. & ista clausula est vtilis ad hoc,vt quis non videatur se astrinxisse ad probandum nõ necessaria.sicut dicam in seq.q.vtrum autem prosit quò ad iura superuenientia:collige ex his,quæ dixi in xij.arti.princ. sub x.q. prin.ver.x.quæro.

94 ¶†Quartò quæro de clausula quæ postea communiter subijcitur,non astringens se &c.qualiter formetur:& quis sit effectus. So.dic quò ad primum ꝙ subijcitur sub infrascripta forma,non astringens se ad probãdum omnia p̃dicta:nec ad aliquod onus probationis superfluæ:nisi quatenus & duntaxat sibi sufficiat ad victoriam reportandam. q̃tum verò ad secundum,quis sit effectus,dic ꝙ effectus est vt verbum sonat,videlicet quia non astringitur ad probandum omnia narrata: sed ea duntaxat,quę sibi sufficiunt ad victoriam reportandam,secũdùm Io.de Imo. in l.si cum nulla.ff.de reiudi.vbi dicit se respondisse Paduæ in quæstione de facto ꝙ licet actor diceret in libello.peto decem, quæ dico mutuasse iam sunt quinꝙ anni: ꝙ si testes dicunt & probant mutuum, dicentes ꝙ viderunt mutuari iam sunt tres anni:ꝙ probata est intentio actoris, licet quidam dicerent oppositum:moti,quia aliud est mutuum factum iam sunt quinꝙ anni,ab eo quod factum est iam sunt tres anni.facit quod not. Bar.in l.& an eadem.§.actiones.ff.de excep.rei iud.& sic testes non videntur concludere intentionem actoris.sed Io.de Imol. cõcludit oppositum,qñ esset apposita dicta clausula:quia per eam patet ꝙ noluit se astringere ad mutuum factum tempore narrato in libello:sed solùm ad id quod sibi sufficiat ad victoriam.constat autem ꝙ sibi sufficiebat mutuum factum esse ante motam litem,vt tradit Bart.in d.§.actiones.& gl.& Doct.in c. Abbate.circa finem,de re iudi.li.vj.dixi š.in xij.arti.princi.sub x.q.principa.ver.x.quæro.prope finem.& q.viij. tangit Spec. de hac clausula eo.ti.§.fi.vers.item consueuerunt. & remittit ad no.in ti.de except.§.viso.ver.porrò.Et vide quæ dixi in c.ij.š. de rescrip.[e]

95 ¶†Quintò quæro de illa clausula,quæ in fine cõmuniter subijcitur,saluo iure addendi,mutandi, detrahendi, emendandi, seu corrigẽdi.So.dic ꝙ hæc clausula nihil videtur importare,vt no. gl.in c.inter dilectos.j.de fide instru.& Bar.in l.edita.C.de edẽ. quod probatur: quia cùm ista non dependeant à voluntate producentis,sed ex iuris dispositione: protestatio nihil operatur,vt probatur in l.alimenta.C.de neg.gest.& in c.cùm M. š.de constit.& per ea quæ dixi in Cle.gratiæ.de rescript. tenet Ang.in l.j.§.fi.ff.de præto.stipu.dicit ꝙ propter practicam in protesta.non potest plus addi vel detrahi,quàm ius permittat. dicit tamen Spe.eo.ti.§.nunc ostendendum.in fi.ꝙ ista clausula potest operari,qñ plus peteretur,vt posset fieri detractio illius pluris vsꝙ ad condemnationem expensarum. quod nõ placet hic Do.m.si actor non habebat iustam causam sic petẽdi tãtùm per no.in c.fi.j.de dolo & contu.& vide quæ latius dicam j.in xxv.princ.artic.& de illa clausula,saluo in omnibus iure meo. videix.

a ¶Qñ p̃cedat libell⁹, ĩ quo petit actor reum cogi ad soluẽdũ, vide Fel.in c.ij.de off. dele.& ibi Deci. qui dicit hãc esse cõem opi.

b ¶Adde bñ facere q̃ dicit Alexã. in cõsi.cxxj.circa fi. ver.nõ obstat. li.j.vbi is q p̃bauit depositũ cũ fuerit actũ super commodato, nõ potuit obtinere.

c ¶Adde Soc.consil.xxxix.li.j.col. vj.versi.verũ qa.

d ¶Et opi. Bar.videtur cõprobare Abb.& post eũ Dec.ĩ c. licet causam. de p̃bat.& vide p mod.ĩ l. vbi aũt nõ apparet.§.illud aut illud.vbi agit̃ de libello ĩcerto.ff.de ver.ob.& de illa cl'a, petens ius & iustitiã sibi ministrare, vide latè mod.ĩ l.petẽs.in ij.col. C.de pact. & Alex.consi.cxxj.col.ij.lib.j.& Soc.ĩ cõs.xxxix. col.iiij.consil.cclxxxiij.col.x.cõsil.cclij. col.ij.& alibi sæpe.

e ¶De ista cl'a, nõ astringẽs &c.vide Alex.d.consi. cxxj.li.j.& cõsil. lviij.li.ij.& in cõsi.vj.lib.iij.ij.col. per totũ.adde et Soci.in cõsi.cxxviij.col.fi.& quę š.diximus.

videix.q.iij.c.saluo.& s.de supplen.neg.Præla.c.licet.Et ex his
a habes expeditum xiij.prin.art.[a]

¶Sextò quæro de clausula illa, saluo iure calculi: vel plus vel mi nus, prout probabitur. Solu. vtilis est: per ea quæ dixi in c.j.de plus peti.art.vj.ver.viij.& s.eo.ar.xij.q.ver.viij.infertur.

¶Decimoquartò prin.ar.examinandum est, qualiter sit offerẽdus libellus: & an incumbat actori ante oblationem, & in ipsa oblatione.in quo art.procedam per conclusiones.

96 ¶†Prima conclusio sit ꝙ actor ante omnia debet libellum ad scripturam redigere: quia scriptura est de esse & substantia libelli, vt dixi in rub.art.j.Et in ipso componendo debet considerare quæ superius dicta fuerunt.maximè art.xij.& anteꝗ offerat debet vti consilio Ioã.de Deo, in libro iudicum, in prima rubri.quem sequitur Spec.in prin.secundæ partis sui operis.in ver.item circa partes.& seq.vbi dicit ꝙ ille qui vult accusare aliquem de aliquo crimine, debet prius charitatiuè & familiariter eum admonere vt se emendet: ad quod vide quod latius dixi in c.ij.j.de accusa.si verò vult denunciare, quid agere debeat ante libelli oblationem, dixi in c.nouit.s.de iud.si verò vult agere ciuiliter priusꝗ illum vocet: debet ab illo ter petere ꝙ exigere intendit: ꝙ si non satisfecit, tunc agat, & per iudicem compellat.ij.q.vij.c.si quis erga.& c.si quis ab Episcopo.C.de pig.
b l.debitores.xvj.q.vij.c.omnes decimæ.Et[b] vide vnũ magnum effectum istius interpellationis extraiudicialis: maximè quò ad expensas, vt dixi in c.ij.de accu.& aliquid in ca. calumniam.de pœnis.in v.prin.ar.& dicit Spec.in d.loco.ver.in summa.ꝙ nemini expedit quòd sit promptus ad litigandum. scriptum est enim Matthei quinto.si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere: dimitte ei & pallium.xiiij.q.j.§.j. & Apostolus ad Corinthios vj.iudicia si habueritis secularia, peccatum est in vobis: & vos contemptibiles facietis.xj.q.j.§. ex his.& etiam viles.lxxxviij.di.perlatum. & maximè clericus debet abstinere.xiiij.q.j.c.quia nemo Deo militans implicat se negotijs secularibus.secundæ ad Thimotheum.& j.vt cle.vel mo.c.j.xxj.q.iij.c.j.cùm hæc vix sine nota peccati valeat explicari.de pœ.dist.v.c.qualitas.vnde litigiosos prohibet Apostolus ordinari.ad Titum.c.iij.& xlvj.dist.& xc.di.per totum. Et longè magis abstinere debent religiosi.xvj.q.j.c.monachi.s. de syndico.c.j.& ij.q.vij.c.sicut. secundùm Spe. in d.versi.in summa.vbi subdit, cuilibet ergo consulimus bona fide, ꝙ pronior sit ad componendum, quàm ad contendendum.xc.dist.per totum.s.de transact.c.fi.v.q.ij.c. si primates.hoc ego in primis ex charitate vobis consulo: & potissimè cùm eritis Doctores & aduocati: vt mediantibus dictis authoritatibus non solùm persuadeatis: verumetiam impellatis & astringatis partes & clientes ad pacem, compositionem, & concordiam: & à causis proprijs omnino abstineatis: tum propter rationes prædictas: tum etiam qa, cùm dubius sit euentus litis, si propriã causam amitteretis: ad minus magnum dedecus vobis cederet.amitteretis em̃ & causam & honorem. Et propria affectio posset inducere intellectum vestrum ad perniciem. Item quia posset contingere (vt inquit clarissimus Iurisconsultus do.Thomas Docius concius meus) ꝙ non haberetis soluentem vobis mercedem, de facili causam amitteretis.fugiatis ergo proprias causas tanꝗ rem perniciosam: exemplo pistoris, qui panem ponit in furnum et non se, & si quando contingeret de necessitate, causam agitandam, in causa propria aduocatum quæro.

97 ¶†Secunda conclusio, considerare debet actor causam suam.& an sit talis naturæ vel qualitatis, in qua procedi possit sine libello: & tunc potius procedat sine eo, ꝗ libellum dando, secũdùm ea quæ dixi in c.j.ar.v.ver.fi.

98 ¶†Tertia conclusio, debet actor diligenter inuestigare & maturè considerare ꝙ libellus sit rectè formatus, secundùm instructiones de quibus s.maximè in xij.princ.ar. ad quod vide quæ dixi in j.q. d.xij.art.

99 ¶†Quarta conclusio, debet actor considerare, vt libellum porrigat coram iudice competenti, secundùm ea quæ dixi s. in ix. prin.arti.

100 ¶†Quinta conclusio, debet actor considerare, vt persona contra quam libellum offert, sit legitima, secundùm ea quæ dixi in c.j.in viij.prin.arti.

101 ¶†Sexta conclusio, prius quàm iudici libellum porrigat, satisdabit cum idoneo fideiussore, ꝙ vsque ad finem litis perseuerabit in causa, & eam per se, vel suum procuratorem perficiet: & ꝙ si eum apparuerit litem iniustè mouisse, dabit reo decimam partem litis in libello cõprehensæ: si verò constiterit per ipsius sacramentum ꝙ fideiussorem dare non possit: statur iuratoriæ cautioni: nisi de vtriusꝗ partis consensu remittatur. vt in au[t]. generaliter. C. de episco.& clericis.& in l.j.§.omnes.C.de asser.tollen.tradit Spec.in ti.de satisdando.§.j.in prin.ista tamen
c cautio longissimo[c] iam tempore in desuetudinem abijt, vt statim dicam in alia conclusione.

102 ¶†Septima conclusio, iudex præstita satisdatione, vel nõ præstita, hodie reum citabit, secundùm ea, quæ latius traduntur per Specu.in tit.de cita.§.sequitur.& seq.de qua materia citationis ego dicam in tit.de dila.vnde quidam dicunt ꝙ libellus non est offerendus, nisi reus prius fuerit citatus, per tex.in au[t].offeratur. C.de lit.conte.facit: quia in ius vocare, est iudicij principium.vt Insti.de pœna teme.litigã.§.omnium.& j.de proba.c.quoniã. si tamen reus à casu venisset coram iudice: tunc videtur ꝙ nulla citatione præmissa possit sibi offerri libellus: quia vbi te inuenero &c.ij.q.j.in primis.& in au[t].qua in prouincia.C.vbi de cri.agi oportet.tenent Io. An.do.Anto. Do.m.& Io.de Imol. in c.præceden.& Spe.in tit.de lib.concep.§.sequitur. ad fin.Et idem in simili Io.An.in c.fi.de elect.Cy.in d.au[t].offeratur. facit quod no.Bal.Gul.in l.j.§.hoc autem iudicium.ff.si quis ius dicen.non obtem.in au[t].si omnes.C.si vt se ab hære.absti.& Do.m.in c.inter quatuor.s.de ma.& obe.dicit tamen do. Ant.in c. præceden.ꝙ tunc non tenetur reus respondere: nisi habeat inducias deliberatorias.& fuit no.Spe.in tit.de libel.concep.§.sequitur.ver.antepe.& sequitur Io.An.ibi in addi.per not. in d. au[t].offeratur.iunctis his quæ traduntur.iij.q.vj. exceptio .sed aduerte: quia in hoc variæ fuerunt opiniones: & variæ practicæ, vt sentit glo.in d.au[t].offeratur.quidam dicunt ꝙ actor ante omnia debet dare libellum iudici: & postea pars citari: & tunc per iudicem offertur libellus parti.& hoc voluit gl. in c. præce. prope prin.& glos.iij.q.ij.offeratur.& hæc opin.videtur probari ex ordine rubricarum Codicis: quia primò ponitur rubrica de eden.& postea sequitur de in ius voc.quasi libelli oblatio coram iudice præcedere debeat citationem.& hæc practica magis placet Io.de lig.& Do.m.in c.præce.quia in libello imploratur officium iudicis mercenarium deseruiens actioni propositæ.& hinc est ꝙ in prin.libelli dicitur, coram vobis domine iudex.& in fi.subiungitur, petit sibi iustitiam ministrari, vt dixi in præce.arti.ver.ij.ergo iudici est offerendus libellus, & nõ parti. facit tex.noster & c.exhibita.s.de iudi.voluit Spe.in ti.de libel. concep.§.sequitur.in princip.alij verò dicunt ꝙ primò citatur reus: & postea libellus ei offertur ab actore, reo hoc postulante.& hoc videtur probari ex ordine titulorum fforum.nam primò ponitur titulus de in ius vocan.& postea de edend. & pro hoc optimè facit ff.de iud.in l.non videtur.& ista practica potest saluari, secundùm Do.m.in c.præcedenti, quando copia remaneret in iudicio: quia non refert quid ex æquipollentibus fiat.satis enim petit à iudice, si copiam dimittit in iudicio. ar.c. appellatio.cùm ibi notatis.de appel.libr.vj.secus si simpliciter daretur reo: quia non posset apparere, qualiter esset formanda sententia.& si in dubio verteretur, de serie libelli non posset fieri fides: & posset contingere ꝙ reus aliquid falsitatis fabricaret. dicam in alia conditione. Tertij dicunt quòd libellus offertur iudici, & mittitur parti per vnum nuncium.& in hac opi. sunt Vltramontani.opinio quæ probatur per l.sicut.& l. cùm notissimi.C.de præscri.xxx.annorum.si enim per solam citationem fit præscriptionis interruptio, de necessitate debet intelligi ꝙ mittatur libellus cum citatorio: aliàs non posset reus scire, ad qd esset citatus.facit au[t].libellum. C . de lit.conte.& au[t].qui semel.
d C.quomodo & quando iudex.Barto.in d .authen. offeratur.[d] concludit ꝙ quælibet practica est bona. dicit tamen ꝙ in hoc est differentia ꝙ quãdo libellus mittitur cũ citatorio, reus postea comparens non potest petere dilationem ad deliberandum super libello: cùm iam libellus fuerit missus, vt in c.ij. j. de dila. & in l.si quando.C.de dila.tenet Do.m.in c.præce.& sentit gl. fi.in Cle.ij.vt lit.pen.finaliter tamen Bar.concludit seruandam esse consuetudinem curiæ, in qua causa est agitanda: quia vt ipse dicit Perusij in criminalibus mittitur libellus cum citatorio, in ciuilibus non. sed in ciuitate Pisana mittitur etiam in ciuilibus, quod etiã nos Senenses seruamus.& vide Cy.& Bal.in d.au[t]. offeratur.vbi ẽt disputãt, an de necessitate sit in citatiõe inferẽdus libellus, vel saltem ipsius substantia: ad hoc, vt innotescat reo super qua actione citetur: & quid iuris in iudice delegato. de quo dicam j.in tit.de dila.nota tamen secundùm Do. me.ꝙ missio copiæ reo non sufficit quò ad litis conte.vnde reo postea comparenti debet offerri libellus, seu tradi iudici in eius præsentia: & in iudicio, & per iudicem reo, vt no.Io.in addi. Spe. in tit.de libel.concept.§.nunc videamus.ad fin.Et sic super eo fiet lit.conte.sed quia hoc non est materia nostra, dic vt latius dicemus in tit.de lit.conte.& vide quod dixi s.arti.xij.q.xvj.ver. vj.regula. Et aduerte: quia id quod dixi quòd transmissio copiæ libelli in citatione tollit terminum ad deliberandum.debet intelligi, quando terminus præfixus in citatione sit ita prolixus, vt non solùm non comparere, sed etiam deliberare valeat,

a ¶De hac clausula, saluo iure, vide Felyn.in c. ex parte.in iij. colũ. versi. copula. de rescrip.

b ¶Maximus est effectus interpellationis extraiudicialis.de quo p mod. in c.nouit. in fi.de iud. & vide Ro. in singul. ccccvj.Ias.i l.certi.si cer. pe.argu. in c.ij.de accu.Fely.in c.q̃m. colũ. viij.de proba.

c ¶Ista cautio de soluẽdo decimã partem litis, non est amplius in vsu, vt dicit Paul. consi.ccccvij.li.j.

d ¶Cuinã debeat dari libellus, an parti, an verò iudici, vide Saly.in d.au[t]. offeratur. & Alex. in rubr. C.de edẽ. & per scrib.ibidem.

an velit cedere vel contendere. secus autem si terminus nõ fuit ita sufficiens: quia tunc cessaret ratio non dandi termini ad deliberandum, secundùm ea quæ no. in c. ij. & c. iij. de dila. not. Cy. in l. j. C. de dila. & Do. m. in d. c. ij. de dila. Et no. quod Inn. in d. c. præcedenti. dicit ꝙ libellus de necessitate non est offerendus iudici per partem: sed ad cautelam: quia aduersario potest offerri per ipsum actorem, per id quod habetur in auẽ. offeratur. C. de lit. conte. & no. Ioan. de Imol. hic quod intellige, iudice sedente pro tribunali. vnde non sufficeret mittere copiam libelli in citatorio: quia oportet quòd offeratur in iudicio no. Io. An. in addi Spec. in tit. de libel. concep. §. nunc dicamus. ad fi. licet talis missio aliquid operetur: quia per eam reus magis videtur instructus: vt not. glo. fin. in cle. ij. vt lit. pen. & no. in c. ij. de dila. tenet Ioan. de Imol. in c. præcedenti. nec etiam videtur esse vis, vtrum offeratur iudici: & per iudicem parti. an verò offeratur per partẽ præsente iudice. quid autem si reus citatus non comparet: sed eius procurator, vide quod dicam in xvj. arti.

103 ¶ † Octaua conclusio, reo comparente debet actor iterum cautionem exponere in eum, quem dicit sibi obnoxium, vel in negotij executorem, per cuius stipulationem reo acquirebatur actio, vt l. non quasi. in princ. ff. rem pupilli saluam fore. cauebit ergo ꝙ intra duos menses lit. contestabitur. quod si non fecerit omne damnũ in duplo resartiet reo. ita tamen ꝙ cautio illa non transcendat summam. xxxvj. aureorum. C. de lit. conte. auẽ. libellum. & C. de dila. auẽ. quod fieri. iij. q. iij. c. spatium. & in auẽ. de litigiosis. §. ad excludendas. secundùm Tancre. & Pilleũ, qui etiam dicunt ꝙ iudex potest statim libellum recipere: & actor simul potest, & aliam cautionem præstare, quam statim dixi in vers. vj. etiam antequàm reus libellum recipiat. quod non est absonum dicere. sed quamuis iura pręcipiant has pręstari cautiones: tamen à longissimo tempore citra non præsumitur contraria consuetudine præualente. & dicit Tancr. ꝙ audiuit Azo. sic dicentem, & ipse etiam & Pilleus dicunt quòd suis temporibus nunquàm viderunt illas præstari. & idem dicunt Specul. & Ioan. And. in ti. de satisda. §. j. & Doct. in d. auẽ. libellum. & Bar. in authen. generaliter. C. de epis. & cleri. dicit ꝙ semel vidit eam peti, & nõ potuit obtineri quod præstaretur propter prædictam consuetudinem.[a]

104 ¶ † Nona conclusio sit: cauti aduocati faciunt triplicari libellum: vnum dant notario, qui scribit apud acta: secundum, dant reo. tertium, sibi reseruant. & ista est vtilis cautela, quam etiam nos cõiter seruamus. versatur autem vtilitas in plurimis.

¶ Primò, quia plenior habetur notitia positionum, & articulorum formandorum, vt not. glo. in verbo, forma. iuncto text. in cle. sæpe. de verb. sign. Solu. quia ex quo petitio est scripta in actis, non potest veritas occultari, vt ibi dicitur Spe. verò in tit. de libelli concep. §. restat. in prin. dicit ꝙ iudex remanente originali penes eum, facit & copiam parti, vt j. de proba. c. fi. Et si fortè discordant libellus dimissus iudici apud acta, & ille quem reus habuit, & ille quem actor sibi retinuit, credetur libello originali, qui est apud acta. lxxxj. di. maximian⁹. tenet Bal. in auẽ. offeratur. C. de lit. conte. post prin. facit quod in simili dicimus de protocollo & transcripto: ꝙ creditur protocollo[b] tanquàm originali. ad quod vide Spe. in ti. de instrumentorum edi. §. instru. ver. quid ergo si innota. & §. postquàm. ver. j. no. gl. in §. fi. in auẽ. de tabellionibus. & Bar. in l. Sempronius proculo. de lega. ij. Bal. in l. nostram. C. de testa. Ioan. de Imol. in c. quoniam contra. j. de proba. de quo latius dicam j. in tit. de fi. instru.

105 ¶ † Decima conclusio, cautela est, vt actor scribi faciat apud acta ipsius oblati libelli diem ad interrumpendam præscriptionem. C. de præscri. xxx. an. in l. si qs. & in auẽ. offeratur. C. de lit. conte. & in auẽ. litigiosa. C. de lit. Spe. in titu. de libelli concep. §. fi. ver. item secundùm quosdam. idem etiam Spe. eo. ti. §. quid libellus. ver. diem quoque. & seq. dicit ꝙ libellus debet continere diem, qua offertur: vt sciatur an xx. dies sint lapsi, vt in auẽ. de exhiben. & intro. reis. §. suscepto. & per ea quæ traduntur in c. præced. & subdit ꝙ etiam debet continere mensem & annum quo offertur: & nomen Principis, cui illa prouincia subest, vt l. libellorum. ff. de accu. & l. properandum. in prin. & §. j. C. de iudi. & C. de apochis publ. l. j. libr. x. vt per hæc sciatur, an triennium quo perijt instantia in ciuilibus, & biennium in criminalibus fluxerit, per l. properandũ. §. j. & l. fi. C. vt intra certũ tempus. de quo latius dixi in c. pe. s. de iu. in ix. prin. artic. & etiã vt sciatur, an interruptio præscriptionis facta sit. C. de præscript. xxx. annorum. in l. si quis emptionis. & xvj. q. j. §. potest. subdit tamen Spec. ꝙ licet hoc multi magnæ authoritatis scripserint: inter quos fuit Rofredus in libellis iuris canonici, in ti. de libello accusatorio. & Tancredus, & Ioan. de Deo in libel. suis: tamẽ vsus non tenet id quod dictum est de die, mense, anno, & consule, nisi in causa criminali. idem etiam tenent Hosti. in sum. eo ti. §. iij. in fin. & Rof. in libro de libellis iuris ciuilis, in ti. qd dẽat libellus cõtinere. sed tu aduerte: quia licet libellus in cã ciuili nõ debet de necessitate habere tempus & locũ, secundùm ea quæ dixi in xij. artic. p. Tamen quòd dies oblati libelli apud acta scribatur, est in consuetudine. Et no. ꝙ licet Io. And. nihil dicat de prædictis effectibus positis per Spe. nec etiam Doct. tamẽ multiplex est error.

¶ Postremò malè dicit in eo, quod dicit de xx. diebus: quia illud tẽpus incipit incurrere à die dati libelli parti: non à die oblati libelli in iudicio, vt d. §. suscepto. & in d. auẽ. offeratur. errat etiam in eo, quod dicit de cursu instantiæ: quia instantia tam in ciuili, quàm in criminali incipit currere à die lit. conte. vt dixi in c. pe. de iudi. in viij. q. prin. similiter etiam errat Spe. in tertio dicto de præscriptione, quia per solam oblationẽ libelli factam in iudicio parte non citata, non fit interruptio præscriptionis: etiam longissimi temporis, sed per citationem quæ deuenit[c] ad partem, vt d. l. si quis. & l. cùm notissimi. C. de præscript. xxx. anno. & d. §. potest. tradit Domi. me. & ibi dixi post eum j. de præscript. c. illud. Et ex his habes expeditum xiiij. articul. princip.

¶ Decimoquinto articulo principali, iuxta præmissum ordinem in rubr. videndum esset de varijs formis libellorum, in varijs actionibus: saltem per remissionem. verùm quia hic articulus aptius conueniebat xij. principali articulo, mutata postea sententia, ipsum articulum expediui ibi in xxj. q. prin.

106 ¶ † Decimosexto principali articulo examinandum est, quid agere debeat iudex oblato libello, & in hoc procedam per conclusiones. in primis igitur debet iudex, secundùm Ioan. de Deo in libro iudicum, quem sequitur Specu. in primo titul. secundæ partis, in princi. quòd aut actor agit criminaliter, aut ciuiliter. si criminaliter debet iudex examinare personã accusatoris, cuius æstimationis vel opin. sit: qua intentione & fide: aut temeritate: qua vita, & qua conscientia, quo merito, & an pro Deo, vel humana gloria, inimicitia, odio, aut trepiditate vellet accusare, seu accuset. ij. q. vij. & cap. si qui sunt. debet etiam examinare, cuius conuersationis & fidei: aut de his similibus, secundùm ea quæ latius dixi in titu. de accusa. nam accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est degeneris & illaudabilis intentionis. ij. q. vij. & c. si quis Episcopus. Et quantum fieri potest, debet dissuadere accusationem, & maximè si agatur actione iniuriarum, debet semper laborare vt partes componat: & ad concordiam reducat. v. q. ij. c. si primates. vbi de hoc & xc. di. c. j. & c. studendum. & hoc etiam agere debet, quando actor vellet ciuiliter agere. iuxta no. in c. fi. de transact. & ibi per Io. And. & Doct. lxij. di. §. j. xj. q. iij. iniustum. ff. de offi. præsi. in l. congruit. & in l. æquissimum. ff. de vsufruct.

107 ¶ † Secundò debet iudex examinare, an libellus sit aptus vel ineptus, & si viderit ipsum ineptum, non debet admittere: sed reijcere. C. vt nemo priuatus titulus. l. fi. in fi. imò potest ipsum dentibus lacerare. xj. q. j. sacerdotibus. not. gloss. & sequuntur Docto. in l. j. ff. de officio assessorum. & C. de sacrificijs paganorum. l. sicut. facit l. prima. ff. si mensor falsum modum dixe. nec obst. si diceres quòd iudex non debet posse impartiri officium suum ad partis vtilitatem, parte non postulante, vt in cap. bonæ. el j. de postula. Prælato. quia in his quæ concernunt fundamentum & solennitatem iudicij, quibus pretermissis, iudicium est nullum: vt est omissio, & libelli ineptitudo: iudex potest ex officio supplere, vt probatur in c. præcedenti. & s. de iudi. c. causam. & gloss. in verbo, habundantia. in cap. j. de electio. libr. vj. quia hoc facit ratione proprij[d] interesse. interest enim sua, ne iudicium sit frustratorium, vt in ca. ecclesia. j. vt lit. penden. & l. si Prætor. ff. de iudi. tetigi s. in c. præceden. in ij. notabili. not. Spe. in titu. de libelli concep. §. sequitur. post principium. vbi dicit quòd quidam dicunt quòd non debet reijcere: sed in fine reum absoluere ab inepta petitione, vt in ca. examinata. s. de iudic. & not. Specu. in tit. de offi. omnium iudicum. §. deseruit. versi. ante lit. & versi. in sententiæ. sed tamen si iudex possit vtrunque agere: tamen melior & vtilior est prima practica, vt libellum reijciat à principio: etiam aduersario contradicente: ne lites ex litibus oriantur, & vt euitetur circuitus, vt l. quidam existimauerunt. si cert. pet. j. de dolo & contu. c. finem. in cle. auditor. de rescrip. iuncta l. grecẽ. §. fi. ff. de pig. & ff. de ædi. edi. in l. bouẽ. §. fi. & ff. de excus. tuto. in l. cùm ex oratione. Et adde quod dicam in sequenti conclusione.

108 ¶ † Tertiò non solùm si libellus est ineptus, non debet iudex admittere: sed etiam si contineret notoriam iniustitiam, non debet pati iudex partes in lit. descendere, vt cap. quoniam. de filijs præsbyterorum. libr. vj. imò iudex debet lacerare libellum: ex quo apparet de iniusta causa petendi, vt not. Innocen. in c. j. s. de offic. iudi. facit l. j. ff. si mens. fal. mod. dixerit. & idem videtur velle

a ¶ Et idẽ dicit in auẽ. libellũ. de lit. cõte. & adde quę diximus s. in prece. col. ver. Paul⁹.

b ¶ Protocollo creditur magis, quàm trãscripto, vt iste inqt, sine exẽplari. ita Bar. d. l. sempronius. de le. ij. & no. ei⁹ dictũ. de quo vide etiã ꝑ Alex. in cõsi. cv. li. ij. & cõsi. xxxvij. col. ix. eo. lib.

c ¶ Vt interrũpatur ꝑscriptio per citationẽ, est op⁹ vt nũcius fecerit relationẽ iudici. ita dicũt Doc. in cle. ij. vt lite pen. nam ita dixisse aiũt Pe. de Anc. & hoc videlati⁹ ꝑ Alex. in d. l. cũ notissimi. C. de ꝑscri. xxx. vel xl. annorum.

d ¶ Iudex rõne ꝓprij interesse ꝑt libellũ ineptũ lacerare. in cõtra. facit qđ dicit Ancha. in cõsi. cclvj. incip. in cã & q. q̃ vertit̃ inter nobilẽ virum d. Robertũ. vbi dicit malè facere iudicẽ, q lacerat ineptũ libellũ: cũ ꝑ probatio'. possit aptior reddi. vide de hac materia latius ꝑ d. Ias. in l. j. ij. col. ff. de offi. assesso.

tur velle Spe.in titu.de excep.§.dicto ver.sed an reus.& versi. vt autem.facit quod not.in c.super literis.s̄.de rescri. & ibi per Inno.& Ioan.And. & clarius tradit Inno. in c.ex parte.N.j.de resti.spo.& aliquid in c.inter dilectos.in fi.glo.magnæ.j.de do na.& per eum in c.dilectus.de ca.mona.& vide quod dixi s̄.in xij.prin.arti.ver.vij.quæro.sub x.prin. q.Et an si iudex nō admittit libel. admittendum,vel admittit nō admittendum,faciat litem suam:& an possit appellari vel non, dic vt latius dicam in c.seq.ar.xxviij.

109 ¶†Decimoseptimò prin.ar. examinandum est, quid debeat facere notarius. circa quem dic, quòd debet scribere diem porrecti libelli & dilationem datam reo.& ita seruatur,secundùm Host.& Ioan.And. post Pe.in c. præce. & tenent Io.de Imo. & communiter Moder.& ita intelligūt tex.in auth.de exhi.reis. §.sancimus.col.v.Et idem Pau. de cast.in l. edita.C.de eden.tetigi s̄.in xij.arti.in xiiij.prin.q.

¶Decimooctauò prin.ar. iuxta præmissum ordinem in rubrica,examinandum occurrit,quid agere debeat reus cōuentus circa quem sume istas conclusiones.

110 ¶†Primò ꝙ debet esse cautus vt recipiat libellum, cum protestatione quòd sibi sit saluum ius dicendi:tam contra libellum, quàm contra iudicem & actorem, & contra rescriptum, & similia.vt in c.fi.j.de dila.iij.q.iij.offeratur.ij.q.viij.libellorum.j. de re iu.c.inter monasterium.tradit Specu.in titu.de libelli cōcep.§.sequitur.post prin.& ver.penul. Forma autem protestationis,est huiusmodi.Saluis omnibus excep. & defensionibus competentibus tam contra iudicem,quàm contra partem: & tam contra forum,quàm contra libellum vel rescriptū: & quibuslibet alijs dilatorijs & peremptorijs recipio hunc libellum & hāc protestationem faciat redigi in actis ad cautelam,si vult: quia ad hoc necessariò non tenetur: quia ea omissa, eas proponere poterit.ff.de iu.in l.non vi.C.de proba.l.exceptionem. & facta protestatione non nocebit quominus possit omnes dilatorias proponere ante litem contesta.vt l.non videtur ff.de iu. & C.de excep.in l.penul.& fi.& expedit vt post receptionem libelli eas proponat:quia eo viso habebit multiplicem viam ad excipiendum vt l.edita.C.de eden.ita dicit Specu.in tit.de libelli obla.in secunda parte sui operis.

111 ¶†Secundò debet reus esse cautus,ne statim recipiat libellum. nisi actor caueat, secundùm formam authenticæ generaliter[a]. C.de Episco.& cleri.& authenticæ libellum C.de lit.contesta. secundùm Specu.in titu.de libel.concep.§.sequitur.versicu.sit etiam cautus.tu verò dic vt dixi s̄.in xiiij.princip.articu.versic, vij.& versi.viij.

112 ¶†Tertiò debet esse cautus, vt non statim respondeat:licet ei fortè videat libellum ineptum.non tamen debet esse rota ad ꝑcliuium præcurrens:vt statim contra libellum excipiat imò debet recipere ad hoc terminum.Stultus enim statim secretum suum:profert sapiens autem reseruat in corde suo. vnde versus: cum fueris sapiens,attende tempus & horam.non patitur stultus semper adesse moram.Et ad hoc vide quæ dixi de actore in xij.prin.ar.in prin. Et latius quę agenda sint per eum recepto libello.vide j.art.xxiiij.

113 ¶†Quartò si reus viderit libellum ita conceptum, vt eo probato actor debeat obtinere:debet alias adhibere cautelas ad excludendum,seu deludendum actorem,quas vide per Spe.post Vber.de bobio & Io.de Deo in titu.de actio.& peti.§. in anterioribus.& in tit.de actore.ver.item eluditur,& sequenti. & in titu. de interro.§.nunc de interrogationibus.Consulo[b] tamen ꝙ nulla fraus dolus,aut malitia admisceatur.

114 ¶†Decimononò princi.arti.examinandum est, quid si libelli copia non est transmissa cum citatione,secundùm ea quæ dixi s̄.in xiiij.princi.arti.in versicu.vij.Si reus comparet & petit libelli editionem:vtrum sit edendus, & quando. Et ad primum dicēdum est quòd libellus debet edi ipsi reo tex.est in l.j.in princi. ff. de eden.& in l.edita.C.de eden.quòd enim ibi dicitur edita actio spem futuræ litis ostēdit intelligitur de editione libelli: quia cùm actio sit ius, vt insti.de act. in prin.& omnia iura sint incorporalia,vt insti.de rebus corporalibus & incorporalibus. in princi.Sequitur quòd actio non posset edi,vnde text.dicit edita actio,debet intelligi scriptura libelli,quæ potest oculis demonstrari: debet edi, vt dicunt gloss. & docto.in dicta l.edita. quando autem fieri debeat dicta editio:dic quòd ante lit. conte. quod probatur per tex.in d.l.edita.in eo quod ibi dicitur,futuræ litis.& ita no.Bal.per illum tex.in repe.illius legis.

115 ¶†Vigesimò princi.ar.videndum est,cui libellus sit edendus. circa quem dicendum est,quòd reo.tex.est in auth. offeratur. C. de lit.contest.& patet ex his quæ dixi s̄.in viij.prin.art,c.j.s̄.eo. & in xiiij.prin.arti.s̄.eo.c.

116 ¶†Vigesimoprimò prin.art.examinādū occurrit, qualiter libellus sit edendus ipsi reo,circa quem articulum Cyn.in d.authen.offeratur.in vij.q.dicit ꝙ actor debet ostendere, vel facere ostendi reo:non autem dare sibi libellum scriptum:sed facere copiam,vt exemplet.mouetur,quia rubrica Digestorum & Codicis dicit,de edendo.i. demonstrando. Præterea absurdum esset ꝙ actor esset scriptor rei. C. de testi.in l.nimis graue.ff.ad Trebel.in l.postulante.in fin. ad quod adde quæ dicam in seq. ar,sed Bal.in repe.l.edita.C.de edend.in notabilibus dicit ꝙ ex eo ꝙ ille text. dicit ꝙ edita actio speciem futuræ litis ostendit: & editio debet esse talis,quæ ostendat speciem,i.genus & differentiam,figuram,& qualitatem futuræ litis.facit ff.de iudic.in l. non videtur.ratio est, vt reo sit saluum ius deliberationis. ff.de rei vendi.in l.si rem.in fin.in sum.ego arbitror ꝙ debeat fieri editio integri libelli cum substātia & qualitatibus in eo descriptis. ex quibus omnibus cognoscat reus spem futuræ litis:vt possit instrui,an velit cedere vel contendere[c].

117 ¶†Vigesimosecundo principali arti.examinandum est, cuius expensis libellus sit edendus,circa quem dicendùm ꝙ text.in l. j.in princip.ff.de eden.videtur velle ꝙ expensis ipsius rei. satis enim est quòd fiat copia scribendi,vt innuit ille tex.& hoc voluerunt Cyn.& Bald.in d.authenti. offeratur. volentes ꝙ reus debet ex actis accipere suis expensis.tetigi aliquid in arti.præced.in contrarium facit text.noster,per quem hic colligit Do. m.ꝙ expensis actoris,ꝗuis dicat posse dici ꝙ procedit secundùm consuetudinem quorum laicorum.ad idem etiam text.in d.authen.offeratur.canonizata.iij.q.iij. qui dicit libellum offerendum reo.& sic innuit ꝙ expensis actoris.ad idem text. in c. sequen.vbi libellus fuit oblatus parti. Et hanc opinio. sequitur glo.in Cle.sæpe.de verbo.significa.super verbo,pronunciatio. & gloss.in Clemen.quàmuis.de appel. Barto.verò in d.l.j.ff.de eden.& in d.auth.offeratur.dicit seruandam esse consuetudinem loci. Nam in aliquibus locis datur expensis actoris: & aliquibus expensis rei.quid autem si non appareret de cōsuetudine: vt quia aliquando fuit obseruatum vnum:quandoꝗ aliud, videtur sibi sufficere ꝙ fiat sibi copia ad describendum seu exemplandum,per præallegatam l.j.Nam vt s̄.dixi,ius disponit,vt libellus exhibeatur iudici:cuius officium imploratur.nec iura debent actorem grauare ad duplicem libellum:nec debet esse scriptor rei (vt dixi) & satis ipsi reo offertur,si datur sibi facultas exemplandi.nam originale debet remanere penes iudicem seu notarium,vt c.quoniam contra.de proba.facit c.accepimus.& c.contingit.j.de fi.instru.& ita residet Do.m.posita tamen illa opi.pro vera.ꝙ deberet edi expensis actoris:si tamen reus succumberet,teneretur dictas expensas restituere actori,secūdùm Iac.zochum in c.præce.quod intellige,si temerè litigasset etiam tempore recepti libelli,secundùm ea quæ dixi in c.calumniam. j.de pœn.maximè in v.prin.art.

118 ¶†Vigesimotertio princip.artic.examinandum est,quid si facta editione apparet de ineptitudine libelli, qualiter reus debeat opponere:& quas cautelas adhibere & seruare.Circa quē arti.Petr.& Abb.in c.seq.quos sequuntur domi.Anto.& Do. m.& Docto.& Specul.in titu.de libelli concep.§.fina.vers.cautus etiam sis. dicunt ꝙ si libellus est ineptus propter rem vel causam nō expressam,debet reus excipere,non teneor respondere:quia res vel causa ex qua petitur,non exprimitur. & si iudex non admittit hanc exceptionem,potest reus appellare, vt in cap.seq.in xxviij.Si verò admittit exceptionem,vt tenetur: pronunciabit reum non teneri ad respondendum:& absoluet ab obseruatione iudicij.argu.l.edita.ff.de eden.& c.examinata. s̄.de iudic.tradit Specu.de libelli concept.§.sequitur.versi.rescripto.Ego dicam in d.xxviij.articu. Et expedit reo hæc cautela: quia nouas obtinebit inducias & etiā sumptus,secundùm Spe. in ti.de libelli concep.§.nunc ostendendum.ver.sed & si. Non autem debet petere reus libellum[d] declarari:quia iam instrueret aduersarium:nec præmissa obtineret:nec ad hoc potest iudex reum compellere.& ad hoc multi iudices non aduertunt, qui non pronunciant dicto modo:sed statim præcipiunt libellum declarari.quidam verò aduocati non sic petunt:sed videntes libellum ineptum confestim lit.contestantur:ne postea valeat mutari vel emendari.ff.de iudic.l.non potest. vt sic postea absoluatur reus propter libellum ineptum.vt per Specul.in d. ver.item recepto.Sed dicit Spe.in d.ver.cautus etiam sis.ꝙ hoc sibi non placet.nec etiam placet Pet.& Abbati in cap. sequen. per tex.in l.final.C.de annali except.quia poterit res vel causa in processu iudicij declarari,vt in c.Abbate.de re iudi.lib.vj.& in c.constitutis in præsentia.de app.& vide quod dixi s̄. in xij, ar.prin.in v.q.in quarto membro & q.xij.Et prædicta opi.mihi placet:quia aut est talis libellus,qui poterat procedere parte non opponente,secundùm no.in d.l.fi.& ea quæ pluries dicta fuerunt in dicto xij.arti. Aut est talis ineptitudo,quæ non po-

a ¶Istę duę cautiones sunt cōsuetudine sublatę, vt dictum est s̄. & dixit Pau.consil. ccccvij.lib.j.

b ¶Alioquin seq̄tur in hoc mūdo gloria inanis: in alio verò cōfusio alibi dicūt Doct. & Paul. in l.is apud quem.in vj. colū. C.de eden.

c ¶Et ratio est,ꝗ libell9 debet esse futurę litis demōstratiuus,vt dicitur in d.l.edita.& qđ no.Soci.in cōsi.xlj.col. pe.li. j.

d ¶Adde Pau.in l. ij.C. de edendo, v.col.

teſt purgari in proceſſu.& hoc caſu, fatigaretur reus litibus & expenſis:& ſi talem exceptionem tardaret opponere in fi. litis vel eſſet ipſe condemnandus in expenſis, vel expenſas per ſe factas amitteret, ſecundùm no.per gl.ſingularem in c.j.de reſc. lib.vj.in gl.magna, circa medium,& quod latius dixi in c.calumniam.j.de pœ.in v.prin.ar.in prin.de illo qui tardat opponere exceptionem,qui reddit iudicium retro nullum.Cyn.etiam
a & Mod.reprehendunt tales,qui retardāt [a] opponere iſtas exceptiones:qui licet reportent gloriam in hoc ſeculo : tñ in alio incurrunt pœnam.& ita tetigi.ſ.in ti.prin.art.in x.q.prin.ver. x.quæro.Dicit tñ Do.m.in c.ſeq.in ij. no.ꝙ cautela prædictorum Docto.procedit,qñ cauſa expreſſa eſſet inepta.ſed prima opinio procedit,qñ nulla cauſa eſt expreſſa.ſed ſecundũ quod ego dixi,tales nec gloriam reportant:quia fatigari faciunt litigantes iudiciorum anfractibus,nec cautela iuuat:quia aut reus amittit expenſas,aut tenetur ad expenſas actoris,ex quo retardat opponere exceptionẽ,quæ reddit iudiciũ retro nullum, vt ſtatim dixi.Quid aũt ſi reus dicit libellũ non admittẽdum:quia vult ſtatim probare exceptionẽ peremptoriam,puta,petit Eṗs ius epiſcopale:quia eccleſia eſt in ſua diœceſi:reus dicit libellũ non admittendũ:quia paratus eſt ſtatim probare eccleſiã exemptam.dicũt Inn.& Hoſt.in c.ſeq.libellũ nõ admittendũ : non obſtante tali exceptione:& fiet litis cõteſtatio,& probatio exceptionis differtur in princi.vt probatur ſ.ti.j.c.ex parte. & de lit.conteſt.c.j.lib.vj.niſi malitia actoris eſſet notoria:cui non eſt indulgendũ,per no.in c.ſignificante.j.qui matri.accu. poſſunt. ſecundùm eos.Nam tunc qñ exceptio peremptoria eſt notoria,non expectatur litis conteſtatio:ſed poteſt opponi ante.& ſic limitatur c.j.de lit.conte.lib.vj.& ibi Io.An. & Ioan.mo.& Archi.& etiam Archi.in c.vt circa.de elect.lib.vj.Et vide quod dixi ſ.arti.xvj.ver.iij.

119 ¶†Sed quæro circa prædicta,vſq; ad quod tempus poſsit opponi exceptio ineptitudinis libelli.Et videtur dicẽdum ꝙ tantùm poſsit op.vſq; ad lit.conte.Prima,quia eſt materia excep. dilatoriarum,c.paſtoralis.j.de excep.Sed iſta videtur exceptio
b dilatoria [b] quia de inepta petitus,poteſt quis cedere ad aptata. l.ij.§.j.ff.ſi menſ.ſal,mo,di.& l.ſed & ſi pupillus.§. ſed & ſi inſtitoria.ff.de inſti.C.de excep.l.excep.j.de excep.c.excep.

¶Secundò probatur ratione tacitæ adhibitæ voluntatis. nã ex quo quis non improbauit l.ab initio videtur approbare.ar. C. de lit.conteſt.aut.offeratur.C.de iudi.l.apertiſsimi.

¶Teriò,quia ſemel approbata reprobare non poſſum .ff. de neg.geſt.l.Pomponius ſcribit,& in regula,quod ſemel placuit. de reg.iur.lib.vj.

¶Quartò,quia quęcunq; ex l.poteſt.ſed tunc exceptio quę poteſt op.contra l.videtur ſapere dilatoriam:& ideò debet opp. ante lit.conte.vt ſ.dixi,in contrarium verò facit.

¶Primò,quia de peti.inepta à iure reprobata in quacunq; parte iudicij poteſt opp.vt d.l.j.ff.ſi menſ.ſal.mo,dix.& d.§.ſi inſtitoria.

¶Secundò,quia obſcuritas nihil operatur.ff.de interrog.act.l. de ætate.§.nihil.ff.de confeſ.l.certus.

¶Tertiò,quia iudex ex officio debet l.ineptè repellere in qualibet parte iudicij : quia eius officium conſiſtit in libellis. ff.de off.aſſeſſo.l.j.C.de vi priuata.l.iij.

¶Quartò,quia incertitudo ſemper vitanda eſt ff.depoſi.l.j.§.ſi quis argentum.Inſtit.de acti.§.curare.ad quod vide quod dixi contra Cyn.c.ij.ar.xij.q.xij.ver.xvj.q.ibi.prima regula & ſeq. So.B.in q.quæ incipit,cauetur.l.muni.in ſecundo dubio diſtinguit ꝙ aut l.patitur defectus in ſubſtantialitatibus:aut in qualitate,vel accidenti.

¶Primo caſu poteſt opponi tam ante q̃ poſt lit.conteſta.quia deficiente ſubſtantia,deficit omnis res,pars,& effectus.& ideò non debet appellari.l.j.ff.de orig.iur.l.j.ff.ad Sillanianum.facit ff.de accu.l.libellorum.& l.cum titia.de adul.accuſatus.& C.de accu.l.pen.& not.ff.de doli except.l.ij.§.cato.Quæ autem ſint ſubſtantialia,B.remittt ad no.l.j.in prin.ff.de eden. tu dic vt latius dixi ſ.e.c.ij.art.xij.

¶Secundo caſu dic ꝙ aut ex lib.non poteſt ſententia reſultare. Et idem,quia etiam hoc caſu,non dicitur lib,oblatus:ex quo ex eo non poteſt ſequi ſententia certa.l.j.§.j.ff,ſi menſ.ſal.mo. di. & d.§.ſi quis argẽtum.aut ex lib.poteſt reſultare:ſeu ſequi ſententia.Et tunc debet op.ante lit.conteſt.quia ſapit naturam dilatoriæ.C.de procur.l.ita demum.ff.de procu.l. Pomponius.§. rati.C.de proba.l.exceptio.& C.de excep.l.exceptionem.Sed iudex ex officio poteſt ſemper cogere litigatorem,vt eũ faciat certum:quia eius officium conſiſtit in libellis:d.l.j.ff.de offi.aſſeſ.& quia curare debet vt certam ferat ſententiam.d.§.curare. & quia debet ſupplere de iure & facto in qualibet parte iudicij.C.de temp.app.l.ij.§.fi.ſ.de poſtu. Præla.c,bonæ.el j. C.vt

a ¶Adde formam opponẽdi cõtra libellũ obſcurũ ꝑ practi.papieñ. in forma rñ. rei ĩ act.reali.ĩ ij.charta.Cępola ĩ caut. clviij.incip. not. duas cautelas. & cau.ccxcij.Mod. §.j.de act.& in c. examinata.de iu.

b ¶Et de hoc ꝙ exceptio ineptitudinis ſit ꝓponẽdam añ litẽ conte.vr̃ deciſio Ange.in cõſi.cxxxvj.incip,in q.col. iij.vide etiã Raynald.in l. is apud quẽ.C.de edend. poſt oẽs moder. ibidem.

c ¶An ꝓcedat talis libellus, peto qcq̃d poſsides:ſiue qcq̃d habes, vide Alex.cõſil. clxxxix.li.ij. al᷑. cccxxxj . ſecũdũ numerũ omniũ conſiliorum.

quæ deſunt aduoca.partium.ſecundùm Bar.

120 ¶†Vigeſimoquarto prin.ar.ſupereſt vt examinemus,quæ reddant libellum ineptum : & quando de ineptitudine poſsit opponi. Et primò quæro,qualiter cognoſcatur ineptitudo libelli. So.Bal.in repe.l.edita.C.de eden.in x.oppo.ver.ſed quomodo cognoſcant.dicit ꝙ libellus conſtat duobus modis:forma, ſ.& materia. Eſt autem forma libelli eadẽ, quæ ſyllogiſmi.maxima autem pars formæ eſt concluſio,ſecundùm Inn.& Io. An.in c. ſuper literis.ſ.de reſcrip.de quo latius dixi in xij.prin.ar.q.xij. & poteſt dici concluſio ritè applicata rei & cauſæ : ꝙ ſit forma libelli conuentionalis ciuilis.In criminali verò ſtat forma:etiam in cohærentijs loci & temporis. vnde libellus accuſatorius eſt ipſo iure nullus,ſi non continet locum & tempus:licet reus nihil opponat.non ergo poteſt iuſtificari quod nullum eſt. Sed Inno.Hoſti.& Ioan.And.dicunt quòd iſta ſunt ſpecificanda,ſi reus petat ſpecificari:ſecus ſi patiatur procedi,vt no.in c.fin.j. de purg.cano.argu.l.fin.C.de anna.except.Nam ſi res & cauſa poſſunt prætermitti patiente reo:quæ ſunt de ſubſtantia libelli:
c & procedit libellus generalis,vt peto [c] quicquid poſsides, ſeu quicquid debes.multò fortius poſſunt omitti cohærentiæ.ſed illa l.loquitur in ciuili:non in criminali.Bald.concludit ꝙ poſsimus tenere opi.Inn.liquidato crimine:vt tunc non poſsit opponi exceptio ineptitudinis:quia reperto facinore, non debet de iuris apicibus diſputari. Sed ſi non eſt adhuc liquidatum crimen:tenet opi.Bar.qui voluit ꝙ etiam lit.conte.circunducatur: libellus valet:poteſt ſecundò dici,ſecundùm Bal. ꝙ opin. Inn. & aliorum,procedat de æquitate cano. Sed de iure ciuili in criminalibus ſit vera opi.Bar.& eſt notabilis limitatio ad materiã l.libellorum.Et adde id ad quod dixi ſ.in xij.prin.arti.q.viij.& vide quæ dixi in c.qualiter.el ij.j.de accu.in xj.prin.art.q.xxxvj.Materia verò libelli conſtat ex cauſa,& re.ex cauſa duplex, facti & iuris,vt puta ex contractu, & obligatione . quandoq; verò iuris tantùm : vt puta,in dominio.ſi ergo iſta habent in ſe conſonantiam,libellus eſt aptus.ſed ſi habent in ſe diſſonãtiam libellus eſt ineptus:vt l.ij.§.circa.ff.de doli excep.ſecundũ Bal. in d.l.edita.ſed idem Bal.in l.ij.C.qui accu.non poſ.in fi.q.dicit ꝙ ineptitudo eſt apertus error formæ vel materiæ : & hoc cognoſcitur multis modis.

¶Primò in nomine:vt l.pen.§.ad crimen.ff.de pub.iu. Sed tamen hæc ineptitudo non reddit proceſſum nullum : ſi non opponatur,vt in l.q̃uis indubitati.C.de adulte.& in c.j.de iudic. lib.vj.

¶Secũdò in qualitate perſonę:vt quia mulier accuſet de iniuria quæ nõ tãgit eã.de quo dic vt traditur in l.j.§.accuſationem.ff. ad tur.iſta tñ exceptio ꝙ mulier nõ debet admitti:quia ſua nõ intereſt:non poteſt opponi poſt lit.conte.ſecundùm Inn.in c. ſuper his.j.de accu.& in c.ſciſcitatus.ſ. de reſcriptis.

¶Tertiò in defectu ſolennitatis,vt quia in libello nõ eſt locus vel tempus,vt l.libellorum.ff.de accuſa. & de tali ineptitudine ſemper poteſt opponi,vt traditur in d.l.libellorum.de quo dic vt ſtatim dixi.

¶Quartò,quia ratio per quam concluditur eſt inepta, vt no.in l.j.ff.de eden.

¶Quintò,quia ipſa concluſio eſt inepta,vt l.j.§.j.ff.ſi menſ.ſal. mo.dixerit.

¶Sextò,ratione repugnantiæ,per l.vbi repugnantia . ff . de re iudica.

¶Septimò,ſi eſſet cõtrarius iuri aut cõſtõni:quia tũc eſt nullus ipſo iure;etiã ſi nõ opponatur, vt ff.de adul.in l.ſi maritus ſit in magiſtratu.§.fi.Et ex prædictis decidit Bal.in d.l.ij.notabilem quæſtio.Pone per errorem apparebat ita ſcriptum: Titius accuſat Seium de eo quod fuit auſus expellere de poſſeſsione tali loco,& menſe,ſecũdùm formã ſtatutorum:quare petebat ipſum puniri:allegabatur ꝙ libellus erat ineptus.

¶Primò,ratione repugnantiæ ; quia videbatur accuſari de facto licito;quod non trahitur ad punitionem,vt l. Gracchus.C. de adul.cum ſi.

¶Secundò,quia agens videtur fateri contenta in libello, vt in l. cùm precum,C.de libe.cauſa,ergo videtur fateri S. iure feciſſe: & per conſequens videtur abſoluendus,vt l.inter omnes.§.recte.ff.de fur.Et ſi dicatur ꝙ iſte error non debet nocere.reſpondeo ꝙ nocet,quando generat incertitudinem,ff.de adul.in l.accuſaturus.vel quando inducit defectum alicuius ſolẽnitatis vel formæ,vt l.ambiguitatem .C.de teſt.

¶Tertiò probatur,quia libellus contrarius eſſet aptus dicẽdo contra formam ſtatutorum.ergo dicendo, ſecundùm formam ſtatutorum:eſt ineptus:quia contrariorum idem eſt iudiciũ, vt in l.j.ff.de his,qui ſunt ſui vel alie.iur. cum ſi.

¶Quartò ap̄pet ꝙ libellus ſit inept⁹:qa ſi ſñía inſerto tenore libelli ferať, error repireť exp̄ſſus in ſñía:& per cõſequẽs nõ teneret:

neret: & secundùm tenorem libelli formãda est sententia. & sic concludit Bal. in d. l. ij. ꝙ talis libellus est ineptus: quia idem est dicere secúdùm formam statuti quod dicere statuto permitten te. facit l. j. §. labeo. ff. de flumi. & quod not. Inno. in c. j. de offi. vic. & in c. cùm dilecti. j. de accu. Hæc verba iure feci, secundũ verba excusationis: non impugnationis. tu verò cõclude, ꝙ qui dam possunt omitti à principio: & si pars non opponit, procedit libellus: dummodo suppleantur in processu. Quędam verò reddunt libellum pœnitus ineptum. hæc autem colligi possunt ex his quæ dixi in xij. prin. ar. Et not[a]. quòd licet libellus sit vnicus: si tñ potest cõprehẽdere multos modos agendi, quorum aliqui sunt inepti, & aliqui apti: pars inepta nõ vitiat modum aptum, vt in c. ad soluendũ. j. de despon. impube. secundũ intellectum Hosti. & ibi not. Do. me. facit quod in simili dicimus de rescripto apostolico plures gratias continẽte quòd subiectio in vna non vitiat reliquam. tex. est no. in c. si eo tempore. de rescrip. lib. vj. ad quod vide quæ dicã in c. seq. in xxix. prin. ar. Et quę tradit Io. And. in addi. Specu. in ti. de accusatore. §. j. post princi. in addi. quæ incipit, ad intellectum. quod dixi in c. præce. in viij. princ. arti. circa fi. Quando autem debeat opponi de ineptitudine libelli: consulo quòd opponatur ante lit. contesta. & per ea quæ superius dixi, & per ea quæ dixi in xxiij. arti. maximè quando esset talis ineptitudo, quę repareretur seu purgaretur per processum. ad quod etiam vide quæ dicam in c. seq. ar. xxxij. Et no. quòd in dubio libellus pręsumitur aptus non ineptus, vt no. Inno. in c. examinata. de iu. & Bal. in repe. l. edita. in fine. x. oppo. & pro ipsius validitate & aptitudine fit interpretatio, vt dicam in c. seq. ar. xxxiij.

¶ Vigesimoquintò princ. arti. tractandum est de emendatione libelli. circa quem ar. pro clariori ipsius intellectu, prosequar infrascriptas. q.

¶ Prima, quid sit emendare: & quot modis accipiatur.

¶ Secunda, quid differat à mutatione.

¶ Tertia, an actor possit emendare libellum: & quò ad quid & vsq; ad quod tempus.

¶ Quarta, qualiter debeat fieri emendatio.

¶ Quinta quis sit emendationis effectus.

121 ¶ † Primò igitur quæro quid sit emendare: & quot modis fiat. Solutio glo. in l. edita. C. de eden. dicit quòd dicitur fieri emendatio: cùm in libello petebam plus: & nunc minus, vel econtra. insti. de actio. §. si minus. sed Bar. ibi, quem sequitur hic Do. m. dicit quòd emẽdare est corrigere, superflua resecare, verba mutare sententia[b] eadem manente, seu non mutata addere: detrahere: vel obscura declarare C. de emendatione Iustiniani Codicis per totum, & in prima constitu. C. §. quibus. Et idem in effectu tenent hic Ioan. de Imo. & Docto. & dicit Pau. de Cast. in d. l. edita. quod dicitur ab E, quod est extra, & menda mendæ: quasi extra mendã. Sed tu aduerte: quia Bald. in repe. d. l. edita. quam fecit Paduę, in notabilibus dicit, quòd ea quę veniunt ad declarationem, non debent continere emendationem, per c. cũ dilectus. j. de accu. ff. de rei ven. in l. pomponius. §. fin. pro quo dicto facit: quia ille qui declarat, nihil dicitur de nouo facere, vt in l. hæredes palam. §. sed & si quis. ff. de test. Et in prooemio. vj. & in Cle. j. de iure patro. cum si. vide quod dixi in c. fraternitatis. j. de testi. in xj. principa. articu. fal. xxxiiij. Arbitror tamen dici posse, quòd declaratio dicitur emendatio: in quantum obscuritas libelli emendatur per declarationem. Item dicit Bald. quòd non intelligitur libellus emendari, quando transit de nullo esse ad aliquod esse: sed quando aliqua substantiali parte remanente in aliquo colligitur vel suppletur: & simili ratione per contrarium non dicitur emendari, si transit de aliquo in nullũ. facit quod statim dicam in secunda fallen. & facit etiam d. cap. cum dilectus. de accusatio. qualitercunq; ergo salua substantia aliquid additur minuitur vel declaratur etiam remouendo qualitatem substantialem, dicitur fieri emendatio secundùm Paulum de Castro.

122 ¶ † Secundò quæro quid differat emendatio à mutatione libelli. Solutio apparet ex his quæ dixi in quęstione pręcedenti. & quę dicam in seq. xxvij. articulo. quæstione prima. emendatio enim fit quò ad partem remanente principali substantiali. libelli mutatio verò, quando tota substantia mutatur. vt dicam in j. quæstione.

123 ¶ † Tertiò quæro an actor possit libellum emendare, & quò ad quid & vsq; ad tempus circa quam. q. vt effugiam longam distinctionem doctorum, quæ ambiguitatem inducit: pro clariori doctrina prosequar tria membra.

¶ Primum, quid iuris ante lit. contesta.

¶ Secundum, quid iuris post lit. contest. in causa prin.

¶ Tertium, quid iuris in causa appellations.

¶ Circa, primũ quando sumus ante lit. cõte. sume regulam affirmatiuam, ꝙ licita est emendatio. hanc regulam ponit gl. hic in ver. item ꝙ libellus. potest per l. edita. C. de eden. & l. libellorũ. ff. de accu. & est communis conclusio Docto. hic, & in d. l. edita. & hæc regula procedit, siue emendatio fiat per modum declarationis: cùm hoc possit fieri etiam post lit. contest. vt dicam in ij. membro. siue fiat addendo vel subtrahendo: siue talis additio vel subtractio fiat circa qualitatem, per ea quæ dicam in ij. membro. siue etiam circa substantialia, secundùm do. Anto. & Do. m. & Moder. hic, per no. in d. l. edita. iũcta gl. & d. l. libellorum. siue etiam fiat circa rem petitam, secũdùm Doct. hic, & Inno. in c. præcedenti, & gl. & Doct. in d. l. edita. quod tamen limitat ibi Bar. quando volo addere vel minuere circa eandem rem vel summam: & talis res vel summa nõ clauderetur sub prima actione proposita: quia tunc fieri non potest: quia nõ est propriè emendatio: sed nouæ actionis propositio. & sequitur hic Do. m. Vtrum aũt claudatur vel nõ claudatur sub prima actione, colligitur ex doctrina data in l. scire debemus. ff. de ver. ob. quæ dicit ꝙ tot sunt stipulationes, quot sunt res, & per consequẽs, tot actiones & obligationes. Si verò vna est summa: vna est stipulatio. de quo in d. c. seq. in xix. ar. Et ex prædictis infertur ꝙ si petij decem: & fueram stipulatus viginti: vel petij partem fundi: & fuerã stipulatus totum fundum: possum ante lit. contest. addere decem, vel aliam medietatem fundi: & sic petere xx. & totum fundum. ꝙ nõ est opus noua actione: sed propriè emendatur libellus, secundùm Do. m. hic facit Insti. de act. §. si minus. & tenet Io. An. post Mar. filli. in addi. Spe. in ti. de libel. concept. §. nunc ostendamus. in prin. & idem Bal. in repe. l. edita. post prin. ver. pro intellectu literæ. & sicut potest addere fortius detrahere. vnde si petij centum, vel integrum fundum: possum detrahere quinquaginta, vel fundi partem: quia si hoc fieri potest post lit. conte. vt dicam in secundo membro, fortius ante. vnde dicit Bal. in d. l. edita. ꝙ si egi cõtra plures de damno dato, vel de furto: ciuiliter possum detrahere vnũ. Et si egi pluribus[a] actionibus, possum detrahere vnum. Item procedit regula prædicta: etiam si libellus deficeret in conclusione: quia conclusio non resultaret ex præmissis. verbi gratia: peto decẽ quia Rex est in Francia, vt l. ij. §. circa. & quod ibi no. ff. de doli exce. tenet Barto. in d. l. edita. Item procedit, non solùm vbi est talis defectus, qui parte tacente non habet vitiare. per not. in l. j. ff. de eden. iuncta l. fina. C. de annali excep. Sed etiam si esset talis defectus, qui etiã parte tacente vitiaret, & impediret iudicium, vt si in criminalibus omitteretur aliquid de substantialibus. l. libellorum[b]. ff. de accu. quod tamen procedit, dummodo tempora largiantur, secundùm Bart. in d. l. edita. & Do. m. hic, & quid sit dictum, seu quid significet, dummodo tempora largiantur, dicam statim in prima fal. & generaliter conclude. ꝙ regula prędicta procedit, vt ante lit. conte. admittatur emendatio in omnibus casibus, in quibus admitteretur post lit. contesta. de quibus dicam in fal. secundi membri. Et ex prædictis infertur decisio ad plures quæstiones.

¶ Primò deciditur: pone, dixi ꝙ tu possides fundum ad me ptinentem iure dominij: & data est tibi copia libelli: tamen consi dero quòd difficilis est probatio directi dominij in re immobili. vnde emendo libellum, detrahẽs illud verbum, directi. ad hoc vt libellus concludat in quolibet dominio: & sic detraho verbum, & adiungo sensum: certè possum hoc facere ante lit. conte. secundùm Bal. in d. repe. l. edita. ver. pro intellectu literæ. Et idem si in libello dixi, rem ad me pertinere iure dominij. deinde adiunxi, vel quasi.

¶ Secundò deciditur, si intentaui petitorium & possessorium: possum detrahere alterum.

¶ Tertiò si dixi in libello me mutuasse & numerasse Titio centum, quæ fuerunt in chirographum deducta: sed timens non posse probare mutuum naturale, possum detrahere verbum, numerasse.

¶ Quartò si peto diuisionem tanq; dominus pro dimidia: & volo addere aliam quartam: quia eram dominus pro tribus quartis, possum facere: quia hic non emendatur libellus circa actionem: sed circa causam seu rem, quia actio, communi diuid. non mutatur: sed additur portio.

¶ Quintò, si in libello non est expressum nomen obligationis. nec obligatio est expressa: vel est expressa, sed incongrua: potest actor emendare, addendo necessaria: & detrahendo superflua vitiosa. & iudex[c] quandoque in libello supplet ex sua propria authoritate; vt not. in rub. & l. penul. C. vt quæ desunt aduocatis.

¶ Sextò, quia possum addere in libello illã clãm, saluo iure addẽdi vel minuẽdi &c. quã à prin. nõ posuerã. quæ clã operatur, vt nõ videat cõnexè agere: nec me astringere, nisi quatenus cã desiderat. ff. de app. l. scio. de qua tñ clausula dicam in sequenti

a ¶ Libell⁹ põt eẽ pro parte aptus, pro parte verò ineptus. de quo arti. vide per So. in cõsi. xlvj. col. iij. ver. cõfirmantur prædicta. lib. j. & in consil. vj. eo. lib.

b ¶ Emẽdare, ẽ remanẽte sñĩa & c. sed vr̃ ꝙ confessio facta in libello nõ possit mutari l. cum precũ. C. de libe. causa vide quæ no. Ias. in l. edita. in ij. col. in iiij. no. C. de eden.

c ¶ Iudex potest ex ꝑpria authoritate supplere. adde bonam gl. ĩ c. bonæ. el. j. ver sic. curauimus allegare. extra de postu. præla.

membro.& prædicta ponit Bald.in d.l. edita.in repe. in dicto verſic.ſed pro intellectu.Sed circa prædicta quæro de ratione, quare licitum ſit regulariter emendare libellum ante lit.conte. & non poſt,vt dicam in ſeq.membro. Solue, ꝙ ratio eſt:quia ante lit.conteſt.libellus eſt demonſtratiuus futuræ litis. & ideò cùm adhuc ſit in fieri,& non in facto eſſe, poteſt fieri emendatio,quia nihil[a] dicitur actum,ex quo aliquid ſupereſt ad agendum.ſed poſt lit.conteſt.iam non eſt in fieri:ſed in facto eſſe.Et ideò regulariter non licet emendare aut reformare, ſecundùm Bal.in d.repe.in notabilibus.

124 ¶†Sed circa omnia prædicta oppono : nam deſiderium apud acta publicatum non poteſt corrigi. C.de omni agro deſerto. in l.iura.lib.xj.Solutio.ibi loquitur de deſiderio obligatiuo:hic de deſiderio diſceptatiuo.facit.ff.fa.erci.in l. qui familiæ, ſecundùm Bal.in d.repe.ver.ſed contra omnia prædicta.Hæc autem regula recipit plures fallentias.

125 ¶†Primo fallit,ſi ſit talis defectus, qui parte tacente vitiaret proceſſum:puta,ſi omittitur aliquid de ſubſtantialibus, ſecundùm formam l.libellorum.ff.de accuſ.vel ſi libellus deficeret in concluſione:quia concluſio non reſultaret ex præmiſsis, puta, peto decem quia Imperator venit in Italiam : vt l.ij.§.circa.ff. de doli except.& quod ibi nota.Nam licet hoc caſu, ſi tempora largiuntur,poſsit fieri emendatio,vt ſ.dixi: tamen ſecus eſt ſi tempora non largiuntur,vt probatur in l. accuſaturus. ff. de adul.Et declara,ſi tempora non largiuntur,id eſt,ſi tempus præfixum à iudice,vel à lege hoc non patitur. Pone enim ꝙ iudex ex cauſa præfixit Titio certum terminum ad agēdum qui egit intra terminũ : ſed poſt terminum vult emendare libellũ, qui non tenuit:certè non poteſt:quia videtur nunc agere,quo tempore reperitur excluſus.Et idem in tempore ſtatuto à lege, vt d.l.accuſaturus.ſecundùm Bar.Bald.& Doct.in d.l.edita.& ſequuntur hic Domi.m.& mod.quod eſt no.dignum. & facit ad multas quæſtiones.& ad idem in ſimili facit l.bonorum. ff.rem ra.hab.vbi ad hoc vt[b] ratificatio firmet actum,debet fieri intra tempus intra quod actus potuit celebrari.

126 ¶†Secundò fallit,quando potius eſſet vitiare, quàm emendare.Nam malè emendat qui vitium de nouo inducit vbi nõ erat vel aliud vitium accumulat. vnde ſicut actio debet conuenire negotio:ita emendatio:aliâs iudex hoc pati non debet: vt l.j.ff. de offic.aſſe.ſecundùm Bal.in d.repe.l.edita.verſi. nunc ponamus exempla.

127 ¶†Tertiò fallit propter euidentem agentis malitiam & doloſitatem: vt quia petierat ſummariè procedi in cauſa quæ poterat eſſe talis.narratur poſtea,detraho verbum ſummariè.& pono verbum,ordinariè,vt ex induſtria protrahatur iurgium : & reus amphractibus iudiciorum fatigetur.Nam iudex hoc pati non debet:etiam ſi pars nihil opponat.arg.l.quiſquis.§.nemo. C.de poſtu.ſecundùm Bal.in d.ver.

128 ¶†Quartò fallit propter æquitatem, puta, egit quis pro furto certi condictione generali, quæ non infamat.nunc vult pœnitere,& proponere actionem furti ad infamandum:certè non debet admitti:nec iudex hoc pati.ar.l.in fundo.ff.de rei vē.ſecundùm Iac.But.[c] & ſequitur Bal.in d.ver.

129 ¶†Quintò fallit propter emendationis obſcuritatem, vel duplicitatem.Nam emendatio debet eſſe certa & clara,ſicut libellus.ff.de rei ven.in l.ſi rem tradit Bal.in repe.d.l.edita.ver.nunc ponamus.

130 ¶†Sextò fallit,ratione qualitatis cauſæ: vt puta,in cã criminali. Nã in ea,ſi libellus eſt ineptus ex integro, accuſabit intra tp̃s à iure ſtatutum, vt l.accuſaturus.ff.de adulte.& l.libellorum.ff.de accu.canonizata.ij.q.viij.ſecundũ Spec.in ti.de libel.concep.§. nũc oſtendamus.ver.quid ſi in cauſa criminali & iſta fuit opin. Guil.de cu.in d.l.edita.vbi concludunt, ꝙ in criminali etiã ante lit.conte.nõ põt libellus emendari propter vinculũ inſcriptionis quod inducit neceſsitatē pſeuerationis.in l. accuſationē.C. qui accu.nõ poſ.dicit ꝙ añ lit.conte.põt emendari:poſtea nõ. allegat gloſſ.in l.ſi maritus ſit in magiſtratu.§.ſi negauerit.ff.de adulte.Sed illã gl.ego nõ habeo, vide quod ſtatim dicã in ſeq. mēbro in vj.fal.& quod dixi in c.qualiter.el ij.j.xj.ar. q.lxxiij.

131 ¶†Vltimò fallit generaliter vbicunq; ex aliqua iuſta cauſa iudici videretur ꝙ emendatio nõ eſſet admittenda.& hoc eſt quod expreſsè vult tex.in d.l.edita.dum dicit ꝙ emendari vel mutari,prout edicti perpetui monet authoritas:vel ius reddentis decernit æquitas.Sed contra prædicta poſſet opponi.ad quid em̃ fit iſta prohibitio emendationis in dictis fallentijs:cùm de nouo poſsit actor agere,vel accuſare,ſi libellus non fuit bene conceptus,vt d.l.libellorũ.& loquor quando non fuit præfixum certum tempus.Sol.dicit Bart.in d.l. edita. & ſequitur hic Do. me.ꝙ fortè intereſt actoris,ſeu accuſatoris magis ꝙ procedatur ſuper primo libello,q̃ ꝙ det libellum de nouo, propter nouas ſportulas vel tabellas,quæ debent ſolui cùm offertur libellus:ſecundùm varias conſuetudines ſeu ſtatuta Italiæ.Item poteſt dici ꝙ fit in odium ipſius actoris qui non debuit ſic vagari,& variare cum præiudicio ipſius rei:& fortè iterũ non aget nec accuſabit:cùm propter hoc debeat aboleri nomen accuſati.Et iuxta vulgare prouerbium.chi ſcampa dum ponto ſcampa dicento.Et ſic eſt expeditum primum membrum de emendatione libelli.Poſtremò videtur ꝙ nullo modo poſsit, etiam ante litis conteſtationem.Solut.dic ꝙ non poteſt, ſcilicet differendo,vt in contrario:ſed deſiſtendo vel aliter emēdando:quia emendatio non differt:ſed reformat in melius,poteſt talis emēdatio fieri ſecundùm doctrinam ſ.poſitam,ſecũdùm But.Bart. Bal.& Docto.in d.l.edita.& ſtatim ſubijciam in ij.membro in iij.fal.& latius in xxvj.prin.arti.

132 ¶†Circa ſecundum membrum,quando ſumus poſt lit.conte. vtrum admittatur emendatio.gl.noſtra hic in ver.poſt lit.conte.ponit regulam negatiuam & bene ꝙ emendatio fieri nõ poteſt per l.non poteſt.ff.de iudic.& ff.de except.rei iudi.in l.egi. & ſequuntur Doct.hic & in l.edita.C.de eden.& ratio eſt: quia per litis conteſta.libellus tranſiuit in quaſi cõtractum inter partes.& non eſt amplius in fieri,ſed in facto eſſe. & ideò corrigi, emendari,vel mutari non poteſt : quia aut oportet lit. de nouo conteſtari:& hoc eſſet abſurdum,aut ſententia eſſet nulla ſi ferretur ſuper libello,ſuper quo lis non eſſet conteſta.ſecundùm Bal.in repet.d.l.edita.in notabilibus.& in verſic.dictum eſt de euictione.& procedit prædicta regula etiam ſi tempora à ſtatuto vel lege conceſſa largiantur per rationem prędictam:dummodo ſimus extra caſus fallentiarum.de quibus ſtatim dicam. Item prædicta regula procedit in omnibus caſibus fallentiarũ poſitarum in præce.membro:quia ſi in illis ante lit.conteſt.non poteſt fieri emendatio,multóminus debet poſſe fieri poſt lit. conteſt. Vlterius procedit prædicta regula,etiam ſi ſit appoſita clauſula,ſaluo iure[d] addēdi &c.quia iſta clauſula nihil importat quò ad hoc: vt no.Bart.in l.non ſolùm.§. morte.ff.de oper. no.nun.& in d.l.edita.dixi ſ.in xij.prin.arti.q.v.Inſuper etiam procedit prædicta regula non ſolùm poſt veram litis conteſt. ſed etiam poſt interpretatam litis cõte.vnde ſi ſtatutum diſponeret ꝙ productio libelli haberet vim litis conteſtationis, non debet tunc actor confidere in emendatione libelli:ex quo porrectio libelli habet vim litis conteſt.vnde dicit Bal.ꝙ actor debet petere abolitionem,ne error à princ. ex poſtfacto tranſeat in crimen falſi.ita dicit Bald.in l.accuſationem.C.qui accu.non poſ.in fi.loquitur tamen in cauſa criminali. Hæc tamen regula recipit plures fallen.

133 ¶†Primò fallit,ſi emendatio fieret per viam declaratoriam, ſecundùm d.Ant.Do.m.Io.de Imo.& moder.hic & per Bar.& Doct.in d.l.edita.qui volunt ꝙ hæc emendatio poſsit fieri vſq; ad ſententiam,per l.ſi quis intentione.ff.de iud.ſed melior ratio eſt:quia qui declarat nihil dicitur de nouo agere, vt dixi ſ.in j.q. & vide etiam quod dixi ſ.in xij.articu.q.x.verſ.x.quæro. Hæc tamen fallentia limitatur ſecundùm Bar.in d.l.edita.& ſequuntur Doct.ibi & hic.ſi modo proponens vult facere hanc declarationem.ſecus ſi alius etiam ſi eſſet hæres[e] proponentis, vt in l.idem Pomponius ſcribit ſi frumentum.in fi.iuncta gloſſ.ff.de rei ven.& ibi Bar.& Bal.& Ang.

¶Secundò fallit,ſi ſit talis defectus qui parte tacente põt omitti:quia tunc poteſt fieri emendatio vſq; ad ſententiam,ſecundũ Bar.in l.edita.& Do.m.hic per l.fi.C.de anna.excep.

134 ¶†Tertiò fallit reſpectu detractionis de ſumma aut repetita, vnde ſi petij centum, poſſum detrahere quinquaginta. argu.l. quidam æſtimauerunt.ff.ſi cer.pet.Et intellige ꝙ hæc detractio poteſt fieri non differendo,ſed renũciando illi parti quam detraho.differre enim non poteſt,per tex.in aut.qui ſemel.§.qũo & quando iudex.de cuius intellectu dicam in xxvj. arg. ſed renunciando poteſt:quia ſicut poteſt toti liti renunciare vt in l. poſtq̃ liti. C.de pact. de quo dicam latius in xxj. argu.fortius debet poſſe renunciare parti.facit l.quæ de tota.ff. de rei ven. Hæc tamen fallentia procedit,niſi ab initio per dolum expreſſiſſet maiorem quantitatem petendo plus debito, & cautionē exigendo:quia tunc cadit à cauſa, vt eſt tex.ſingularis in l.j. ff. de plus peti.de quo dic vt latius dicam in ca.j.j.de plus peti.in ij.prin.ar.ver.primus & qualiter intelligatur.vide ibi in vj.principi.ar.ij.facit quod dixi j.in vj.fal.ver.item aduerte.

135 ¶†Quartò fallit detrahendo liti generali per proſecutionem ſpecialem, vt l.licet.C.de iudi.quod procedit,ſi reus hoc fieri patitur.ſed ſi reus inſtaret vt generaliter procedatur, generaliter eſt procedēdum:nec poteſt actor impunè diuidere generalem cauſæ continentiam.ff.de arbi.in l.de rebus. ſecundùm Bart.in repe.d.l.edita.in vj.oppoſitione.

136 ¶†Quintò fallit in acceſſorijs: vt fructibus,& ſimilibus : quos poſſum

a ¶Nihil actũ &c. adde tex.in l.fi.ĩ fi. C. de ſena.cõ. ſil.& ꝙ libell⁹ ſit litis demonſtratiuus. vide Soci.in cõſi.xlj.col.pe.li. j.vbi etiã tãgit ꝙ vſq; ad litis cõte. p̃t emēdare &c.

b ¶De qua ratificatiõe faciēda in debito termino vide latè per moder. poſt Bart.in l.ſi qui pro emptore.colũ. ff.de vſucapio.

c ¶Adde q̃ dicũt Alexan.& mod. in l.gallus. §.ei⁹. in j.col. ff. de lib. & poſth. & Deci.in c.dilecti.de iudic.

d ¶Saluo iure. de hac clauſula.vide Fely.in c. ex pte. in iiij.col.ver.copula.de reſcript. d. Iaſ.ĩ.§.oĩm. d̃ act.mod. in c.inter.verſ.addēdæ. de fide inſtru. & Iaſo.in l. edita.in fi.latè de hac clauſula . C.de eden.

e ¶Heres nõ declarare mētē defuncti.de hoc art.vide mod. in l.ĩter ſtipulãtē.§.j.ff.d̃ ver.obl. Et adde ꝙ declaratio põt fieri vbicũq; verba ſint obſcura: q̃uis aliq̃s ſenſus à iure p̃ſumptiuè ſuſcipiat.Bart.in l.ab executore. ĩ prin. de app.Are.ĩ cõſi.lxxxiiij. fi.col.Itē adde ꝙ is qui declarat,nihil noui addit.velut is qui granũ ex ſpicis excutit. Fulgo. cõſi. cxlviij.in fi.Et ꝙ declaratio libelli ptineat ad libellãtem, vide Ang. conſi.clvij.

possum addere petitioni, intelligendo tamen de his qui post li. contesta. occurunt. secus si ante: quia tunc non possent, vt probatur ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciendum. & l. ateius. §. fin. cum l. seq. ff. de aqua plu. arcen. secundùm Barto. Bald. & Doc. in d. l. edita. & Do. m. hic.

137 ¶ † Sextò fallit, si sit emẽdatio per quam solùm augetur vel minuitur cõdẽnatio ex virtute actionis propositæ: nec per ipsam emendationem contingit actionis aut facti mutatio. talis enim emendatio est licita vsq; ad sententiam, vt in l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. vt puta, si noxali iudicio agẽdo addidit domini scientiam, vt teneretur insolidum. vel scientiam domini appositam in libello detraxit, vt teneretur noxaliter, secũdùm glo. Bart. Bal. & Docto. in l. edita. & idem tenet Spe. in titu. de libell. concep. §. nunc ostendamus. versi. emendare. vbi dicit ꝙ quando non mutatur actio, sed qualitas: potest fieri emendatio post lit. contest. sicut aliàs in simili non mutatur actio: sed qualitas ratione mendacij. ff. de fideiuss. in l. si dubitetur. & C. ad l. aquil. in l. contra negantem. Et pro declaratione dictorũ verborum an dominus sciuerit vel ignorauerit in noxali iudicio, vide q̃d latius dixi in c. si bos. j. de iniu. Et sequuntur hic Docto. maximè Ioan. de Imo. qui dicit ꝙ potest actor etiã post lit. contest. emendare qualitatem quæ non habet immutare substantiam actionis vel facti: nec formam sententiæ: sed solùm diuersificare executionem, per d. l. in delictis. §. si detracta. & hoc ꝓcedit, quãdo ista qualitas est extrinseca & emergẽs, vnde per eã non confertur seu alteratur actio: sed datur modus executioni. & ideò licet addatur vel detrahatur, non inducitur nouum iudicium, vt d. §. si detracta. & ideò ille qui accusauit aliquẽ simpliciter, potest etiam post lit. contest. addere ꝙ sit de Magnatibus ad hoc, vt grauius puniatur: quia esse Magnatẽ non est principalis causa agendi: sed qualitas maleficij, secundũ Iaco. But. in d. l. edita. quem sequuntur Bald. & Florianus in d. §. si detracta. secus si esset causa dãdæ actionis: vel alteraretur actio: ita ꝙ à tali qualitate actio formaretur: & exinde cõdẽnatio moderaret̃, per l. pomponius. la. ij. in fi. ff. de neg. gest. iuncta l. Prætor. §. docere. ff. vi bo. rap. secundùm Bald. in repe. d. l. edita. in ix. contrario. Inno. in c. præce. & hic. Aduerte tamen: quia Inno. intelligit illum. §. si detracta. quando à principio non fuit expressa aliqua qualitas secus si fuisset expressa: quia tunc post lit. contest. non potest emendari, seu mutari. & sic limitat illum §. sed vt dicit hic Ioan. de Imo. legistę communiter transeunt cum p̃ce. intellectu[a], & bene. Item aduerte: quia q̃d dixi ꝙ qualitas q̃ non alterat actionem vel substantiam facti, potest emendari: fallit in casu speciali. c. ab eo. de elec. lib. vj. & ibi assignatur ratio specialitatis: dicit vt ibi. facit q̃d dixi s̃. in simili in iij. fal. per l. j. C. de plus peti. Fallit etiam hæc fallentia in causa criminali, per ea quæ dixi in præce. memb. in vj. fal. Aduerte tamen: quia quidam tenent contrarium, volentes ꝙ si accusaui de vulnere cum sanguinis effusione, vel cum alia qualitate: & probaui vulnus, sed non probaui sanguinis effusionẽ: aut illam qualitatẽ: ꝙ potest fieri condẽnatio de eo q̃d probatum est seruando hãc cautelam, & ante sententiam de accusatione, illa qualitate non probata, cum protestatione hac, videlicet, domine iudex detraho de accusatione mea illa verba, cum sanguinis effusione, vel talẽ qualitatem, volo tamen de alijs per vos procedi, per d. §. si detracta. & insti. de actio. §. si minus. quia emendare & mutare licet, vt d. l. edita. Bar. tamen consi. xvj. q̃d incipit, accusatio. dicit quòd alij tenent contrarium. & hanc opinio. sequitur. Mouetur quia accusatori est quæsitum ius: quia per talem qualitatem nõ probatam veniebat iste absoluendus, prout ibi latius traditur per eum. vnde beneficium iuris non est ei auferendum, vt in authentica, de nup. §. non solùm. & in regula, indultum. de reg. iur. Et quia nemo potest mutare consilium in alterius præiudicium, vt in regula, nemo potest. de regu. iur. Item quia regulariter post lit. contesta. non potest quis mutare propositum. nõ ob. §. si detracta. quia loquitur in alio casu, secundùm eum. & sic habes differentiam quòd ante probationem factam poterat detrahare hanc qualitatem: & probando sine qualitate obtinere. ita arbitror posse responderi ad §. si detracta. Sed post factam probationem, nulla prius facta detractione, procedat q̃d dictum est, & vide omnino ad hoc quod dixi in ca. qualiter. el ij. j. de accusa. in xj. prin. ar. q̃o. lxxiij. & vide quod dixi in præce. membro, in vj. fal.

138 ¶ † Septimò fallit respectu partis q̃ agẽtis mihi, ad partẽ accreuit parti, petit post lit. cõte. Nã possum addere libello illã partẽ: vt etiã in illa parte feratur sentẽtia, vt l. si proponas. §. fin. ff. de inoffi. testa. facit q̃d not. in l. si nõ mortis. §. fi. eo. ti. & rõ est: qa illud venit intrinsecè per ius accrescendi q̃d inducit ipso iure prorogationem ad id, q̃d est eiusdem formę, hoc est naturæ, secundùm Bal. in repe. d. l. edita. in vij. contrario.

139 ¶ † Octauò fallit in actionibus vniuersalibus & generalibus, in quibus potest addi & detrahi vsq; ad sententiam, secũdùm Inno. in c. præce. l. iij. & l. si quo tempore. ff. de pet. hære. & in l. licet. C. de iudi. & idem tenet glo. in d. l. edita. C. de eden. Sed hoc non placet Petro Cy. & Bart. ibi: quia in petitione hæreditatis principaliter petit actor se pronunciari: in executione autem veniunt omnia bona hæreditaria, dixi s̃. in xij. arti. q. v. in j. membro & q. xvij. vnde si ad reum aliquid perueniret pendente iudicio: illud potius veniret in tali iudicio virtute actionis propositæ, quàm ex veritate emendationis. & ideò dicit Bart. quòd si esset actum petitione hæreditatis ad vnam rem singulariter, nõ posset fieri post lit. cõte. emẽdatio vel additio alicuius rei, vt l. nõ põt. ff. de iudic. & ex hoc not. intellectum ad illam l. iij. quæ ibi non declaratur per Bart. Nã Bar. in d. l. edita. intelligit ꝙ l. illa procedat, quando conclusio fuit generalis. secus si actor restrinxit se ad certam rem: vt quia petijt hæreditatem, seu se declarari hæredem: tunc enim si declararetur hæres, mandaretur sententia executioni: etiam in rebus quas incœpit possidere etiam post lit. contest. vt dixi in d. q. v. in primo membro. secus autem vbi actor egit petitione hæreditatis, restringendo se ad vnam rem singularem: quia tunc illa res venit, & non alia. nec potest etiam in processu declarare, sicut in iudicijs singularibus: & sic noua est opus interpellatione. arg. l. non potest. ff. de iudi. Et hunc intellectum sentit Specu. in titul. de libel. conceptio. §. nunc ostendamus. post prin. vbi post Vinc. quòd in vniuersali actione, vbi res non fuit specificata, potest libellus mutari & emendari, addendo vel detrahendo, per d. l. quartam. & idem dicit in generali actione, per l. licet. C. de iudi. Et sic apertè sentit quòd quando res fuit specificata, ita quòd actor restrinxit se ad certam rem: non potest fieri aditio vel detractio: quia alia non veniunt ex natura actionis, si enim venirent, nihil obstaret quo minus posset fieri additio vel detractio. Aduerte tamen: quia litera Specu. referentis opin. Columbi, habetur diuersimodè. & eandem opin. sensit Innocen. in c. conquerente. s̃. de offic. ordi. & gloss. in d. l. iij. dum exponit text. dum dicit, de qua sola, i. propter quam solam, quasi velit quòd ibi non contendebatur de vna sola re: sed propter illam rem solam fuit intentata petitio hæreditatis. facit etiam text. in princi. illius l. dum dicit, si hæreditatem petam ab eo &c. & sic non restrinxit petitionẽ suam ad vnam solam rem: quia tunc non fieret condemnatio nisi ad illam tantùm. Et hæc opini. placet hic Domi. me. qui dicit quòd in examine cuiusdam scholaris vidit magnam disceptationem super intellectu illius legis, mouetur etiam, quia restringendo se ad vnam speciem, videtur restrinxisse virtute actionis vniuersalis. arg. Cle. exiuit. de verbo. sign. facit quod not. in c. sedes. de rescript. & in l. si cui dulcia. ff. de vino, tritico, & oleo legat. Et hoc est tenendum, secundùm Do. me. licet Spe. in ti. de actio. & peti. §. sequitur. ver. differunt. aliud sentiat. & vide quod dixi in d. v. q. in primo membro, & etiam in secundo, quantum ad actionem generalem: vbi dixi ꝙ non fit condemnatio nisi super prosecutis[b]: vt l. licet. C. de iudi. Et prædicta notabis, vt sis cautus in practica. ita ꝙ in vniuersalibus & generalibus iudicijs nõ restringas te in libello: sed facias conclusionem vniuersalem, seu generalem.

140 ¶ † Nonò fallit, si est talis ineptitudo quæ reddat nullam litis conte. quia tunc semper potest emendari: quia ex quo litis cõtestatio est nulla: habetur pro non facta: & sic non præstet impedimentum: vt in regula, non præstat. de regu. iur. lib. vj. cũ si. quod intellige si tempora largiuntur: hoc est ꝙ non sit præscriptum, per l. accusaturus. ff. de adul. secundùm Bal. in repe. l. edita. versicu. sed hic dubitatur. tetigi in præcedenti membro.

141 ¶ † Circa tertium membrum, vtrum emendatio possit fieri in causa appellationis. Vin. & post eum Ioan. And. referunt quosdam dicere ꝙ addi & detrahi potest quantitati in libello comprehensæ. arg. l. fi. C. de tempo. appel. Sed ipsi tenent nil extraneum peti posse: cùm nec super tali possint testes produci: vt l. per hanc. C. de tempo. app. quia necessarius esset nouus libellus, & nouum iuramentum. fatentur tamen ꝙ si iudex principalis causæ minus condemnauit q̃ꝫ debuit: illud peti potest in causa appellationis, per c. Raynutius. j. de test. & sic residet hic Do. me. Ego arbitror generaliter dici posse, ꝙ cùm appellatio rescindat, seu suspendat acta vsq; ad litis contest. exclusiuè secundùm quod traditur in l. j. in fi. ff. ad turp. & l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & in c. fi. j. de seque. pos. & fruc. propter hoc possit fieri emendatio in causa appellationis in omnibus criminibus, in quibus s̃. diximus posse fieri emendationem. facit quod no. in l. per hanc. C. de app. & quod no. in c. per tuas. & vide quod dicam in xxij. arti.

142 ¶ † Quartò quæro, qualiter debeat fieri emendatio. Solu. dic ꝙ debet fieri parte citata. arg. l. de vno quoq;. ff. de re iudi. sentiunt

a ¶ De intellectu §. si detracta. in l. in delictis. de noxa. vltra alios vide subtiliter per d. Phi. Dec. in c. licet. in glo. in ver. astrinxit. in j. cõclusione. ij. fal. extra de proba.

b ¶ Snĩa non præiudicat nisi super prosecutis: licet à iudice. C. de iudi. vide tamẽ ibi doc. moder. qui assignãt. d. limitationes ad eã regulã.

Bar.& do.Florianus in l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxa. ad quod vide quæ latius dixi in c.qualiter.el ij.de accu.in xj.princ. arti.q.lxxiij.

¶Quintò quæro quid sit emendationis effectus. Solut. dic vt dicam in xxxviij.principa.articul. & ex his est expeditus iste xxv.arti.

¶Vigesimosextò prin.art.in quo examinandum est de mutatione ipsius libelli, prosequar pro clariori examinatione infrascriptas quæstiones.

¶Prima quid sit mutare libellum.

¶Secunda, quæ dña sit inter mutationē & emendationē libelli.

¶Tertia an actor possit mutare libellum: & quò ad quid possit mutare, & vsq; ad quoū tempus.

¶Quarta, qualiter possit mutare.

¶Quinta, de ipsius mutationis effectu.

143 ¶†Primò igitur quæro, quid sit libelli mutatio. Solu. dic quòd est ab edita actione in totum recedere, & alium libellum formare: vt l.edita.C.de eden.& ibi per Doct.& dicit ibi gl. quòd libellus mutatur quando id quod est ipsum substantiale, in totum tollitur.& ita dicunt hic Doct.& Ioan.An.in addi.in ti.de libel.concep.§.nunc ostendamus.in princi.potest autem fieri hæc mutatio pluribus modis: videlicet, per mutationem instantiæ causæ actionis, & rei petitæ, per mutationem instantiæ, qñ fieret mutatio differendo in aliam instantiam: vt j. dicam exemplum, de causa potest figurari, si petij libellum ex causa depositi[a] & nunc volo remouere illud verbum ex causa depositi: & ponere commodati: quia testes mihi dicunt ꝙ fuit commodatum. vnde si deponerent super libello ex causa depositi, succumberet, secundùm Inn.in c.j.j.de lit.contesta. Exemplum de mutatione actionis potest figurari, quando receditur à veteri actione: & ponitur noua. vt puta, si narraui ꝙ dedisti mihi damnum in vinea: & peto te condemnari ad interesse: & sic propono actionem l.aquiliæ: postea verò volo mutare & dicere ꝙ dedisti damnum succidendo vites: & peto te cōdemnari ad duplum. Et sic recedo ab actione l.aquiliæ, & trāseo ad actionem arborum furtim cæsarum. De re verò potest figurari exemplū si petij codicem ex causa commodati: & nunc volo remouere codicem, & ponere Digestum. Insti.de act.§.si quis alium. Bal. etiam in rep.l.edita.figurat exemplum circa hanc materiam mutationis: puta si dico te possidere talem rē, quæ pertinet ad me iure directi dñij: quam denegas restituere. vnde peto me declarari me dominum: & te cōdemnari ad restitutionem: & ad hoc propono rei vendicationem directam. sed postea informatus, ꝙ non sum proprietarius, sed emphyteota: muto totum libellum, dicens me vtiliter dñm. ista enim digressio quæ fit ex primo libello, non remanente aliquo ex primo libello: formaliter intelligi dicitur mutatio, scilicet quando tota cōclusio libelli mutatur secundùm Bal. idē si mutarē de rei ven. in publicianā vel in hypothecariā.ff.de euict.in l.si cū venditor.& l.si minor.§.si seruus.quod no.in l.pe.ff.de inge.man. possunt etiam alia plura exempla adduci. sit ergo conclusio, ꝙ libellus dicitur mutari, qñ à veteri actione eius substantia in totū sublata, alia est in locum illius subrogata: vel qñ instantia in totum deseritur, & in aliam instantiam transfertur. ista tamen in rei veritate nō propriè est mutatio: sed desertio, seu translatio, aut renunciatio, vel desistantia, vt apparebit ex his quæ dicam j.in ar.

144 ¶†Secundò quæro, quid differat mutatio libelli ab emendatione libelli. Solutio clara colligi potest ex his quæ statim dixi in præce.q.iunctis his quæ dixi in xxv.principali arti.q.j.

145 ¶†Tertiò quæro an actor possit libellū mutare, & quò ad qd, & vsq; ad quod tempus. So.glo.nostra in ver.Item no.ꝙ libellus in effectu vult ꝙ possit fieri mutatio vsq; ad li.conte.prout placet per l.iij. C.de eden. & ij.q.vij. c.libellorum. postea verò non possit. A.B. Et hoc verū, nisi procederet de consensu partium, secundùm quosdam. Sed dicit Bal. in auť.hodie. C.de iur. cal.q.fi.ꝙ licet de consensu partium cantaretur, tñ litis cōte. itē facta non sufficeret: sed iterum esset lis contesta. quia ista actio non clauditur sub illa litis conte. & bene, sed ante lit. contesta. videtur posse fieri emendatio, secundùm gl.nostram. Ma.subdit tamen glo.nostra in ver.præterea.ꝙ reo postulante post editam sibi actionem per iudicem vel executorem, actor necessitatur perficere litem. vt in auť.qui semel.C.quomodo & quando iudex. vnde actor compellitur actionem intentatam cum noua actione vsq; ad finem perducere, vt in d.auť. quod procedit in his actionibus, in quibus vna non tollitur per electionem alterius. sed si vna tollatur per electionem alterius, non potest talis mutatio fieri: vt not.in l.j.C.de furt.& in l.j. C.si seruus se emi manda. & C.de codi.in l.final. & in l. quod in hæredem.§. eligere.ff.de trib. Si verò reus non sit prædicto modo conuentus, videlicet edita sibi actione per iudicem vel executorem: licitū est sibi desistere: qa nemo[b] inuitus agere vel accusare cōpellitur, vt in rub.& nig.C.vt nemo inuitus. Et hoc vult gl. in effectu in vltima parte. Sed Martinus Silimani in d.l.edita. vt refert Ioan.Andre.in addi.Specu.in tit.de libel.concept. §.nunc ostendamus. in prin.voluit quòd olim ante ius authenticorum actor quandocūq; ante lit.contest.posset propositā in libello actionē mutare, & ab ea desistere, per d.l.edita.& per l. amplius. ff.rem rat.habe.& l.j.C.vt nemo inuitus agere &c. Hodie verò non licet desistere: imò oblato libello, & reo citato, necessitatur actor prosequi vsq; ad finem litis: vt d.auť. qui semel. & circa hoc varij varia senserunt, vt traditur hic, & in d.auť. qui semel. vel etiam per Roffre.in libellis rubr.xxv.& Odof.in summa in titu.de eden.in addi.quæ incipit, sed nunquid.& Hosti.in sum. huius titul.§.pe. Tu verò distingue post Bart.in d.l.edita.& d. Ant.& Do.meum hic plurimis additis, ꝙ aut actor ante oblatum libellum seu citatum reum ad id, vult libellum mutare, & potest: siue velit in totum desistere, siue in aliud tempus velit differre. per rubrum & nigrum.C.vt nemo inuitus. tenet Bald. in rubr.C.de in ius vocan.facit l.sempronia libellos.ff. de furt. & quod not.Iacob.de Are.in l.denunciasse. circa princip.ff.de adult. Aut actor vult mutare libellum oblatum iudici, & editū parti, seu facta super eo ad id, citatione &c.conuenti per iudicē vel executorem. Et hoc casu subdistingue quòd quādoq; actor vult in totum desistere renunciando instantię actioni.& causæ: & potest, non solùm ante lit.contesta.sed etiam post: vt l.postquàm liti.C.de pact.& in l.destitisse.ff.de iudi, quod tamen limitatur, nisi reus vellet in iudicio persistere propter aliquā maiorem vtilitatem, vt puta si assumpsisset onus probandi se dominum, quod facere potest: vt in l.circa.ff.de proba. Nam hoc casu, quia ex renunciatione actoris non consequeretur dominium: vt not.Barto.in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren.pos.vt probato dominio, reus declaretur dominus: cogitur actor persistere, secundùm Bart. Bal.& Modernio. & in d.l.edita.& d.Anto.& D.meum hic.facit etiam quod not.in l. vtiq;.ff.de rei vend.¶A.B.Potest enim reus conuentus petere se declarari dominum.ad quod vide quod dixi j.de causa poss. & proprie.tract.ij.arti.xiiij.in fi.primi membri ibi.Quid autē si reus opposuit de dominio suo.Ma.¶Item hoc limitatur & secundò, vt possit scilicet in totum desistere in causa princip. sed in causa[c] appella.non videtur esse licitum renunciare, etiam ad litis excussionem. vnde appellans non potest renunciare appellationi, appellato inuito.C.quando prouoc. non est neces.l. fi.& ibi per Cyn.& ratio est: quia appellatio est communis vtriq;: ex eo, quia vtriusq; negotijs deuoluit ad superiorem.C.de appel.in l.ampliorem.faciunt no.per Inn.Hosti.& Doct.in c. conquestus.de resti.spolia.secundùm Bal.in repet.l.edita. C.de eden.in vj.opp. Tu vide ad hoc quod latè tractat Host.& post eum domi.Anto.in c.fi.de cri.fal.& quod latè dixi j.de app.in rubri.xxiiij.princi.q.& in iuribus in ea allegatis.& in c.interposita.j.de appel. Et adde quæ statim j.subijciam. Quandoq; verò actor non vult in totum desistere: sed solùm differre: & hodie nullo modo potest, secundùm omnes, per tex.in d.auť. qui semel.C.quomodo & quādo iudex.& in corpore, & in auť. de litigiosis.§.omnem.colla.viij. Et hoc procedit, nisi reus consentiat. Nam reo consentiente planum est ꝙ actor potest nouum libellum dare, & nouum processum inchoare: sicut quando perit instantia: vt in l.properandum.C.de iud. Quandoq; verò actor solùm vult desistere ab instantia, remanēte sibi salua actione & causa: & pars non potest, inuita altera parte: vt d.auť.qui semel.& d.§.omnem.quod tamen procedit, nisi iudex hic esset certus ꝙ reus esset solùm absoluendus ab instantia iudicij, fortè propter malè conceptum libellum, vel aliam causam, secundùm Bart.in l.edita.C.de eden.& Do. me. & Henricum bohic qui dicit ꝙ tunc esset recipienda renunciatio quæ solùm fieret instantiæ.& nouus processus fieri potest.ff.de accusa.l.libellorum.ff.de iureiur.l.qui per salutem.& ff,ad Velle. aliquando & j.de accus.c.qualiter.el ij.c. mihi placet. quia frustra expectatur euentus[d] nihil operaturus: vt d.l.aliquando.cum simi. Item hoc procedit, nisi actor suspenso petitorio vellet transire ad possessorium. secūdū ea quæ tradūtur in Cle.j.de cā poss.& proprie. & ibi latius dixi & latius dxi j.in titu.de causa pos.& proprie.

¶A,B.Hoc tamen loquitur, si modo libellus vel actus teneat. Secus si sit nullus: quia tūc iudex debet pati, vt pars renunciet & mutet propositum: vt tradit Bar.in l.edita.C.de eden.facit l. j.circa prin.ff.si mens.fal.mo.di.& l.libellorum.ver.ꝙ si libelli. ff.de accu.Ma.

¶Qñq; verò actor vult renunciare actioni remanente sibi cā, & remanētibus sibi alijs actionibus perditis ex eadē causa. Et opi.sunt variæ. Bart.tamen in d.l.edita.C.de edē. sequitur opi. Odofr. vt possit taliter renūciare ꝑ tex. in d.auť.qui semel. vbi dicitur

a ¶Egi ex cā depositi. tandem in ꝓgressu litis probaui de cōmodato, vtrū vitietur processus: & nō possit ferri sentētia. disputat Ale. in cōsil.cxxj. pe. col. lib.j.

b ¶Nemo inuitus cogitur agere vel accusare. enumerantur tñ tres & viginti casus, in quibus qs cogitur agere inuit⁹. de quibus vide rep.in Cle.sępe. in prin. xxxj.co. cum seq.de verb. sig.ni.

c ¶Qm̃ appellatio est cōis appellato & appellanti, idcirco non pōt eidē renūciari, altero litigañ. inuito. de quo tñ vide latè Felin.in c.ex pte.el ij.col. ij.ver. sed de isto articulo. s̃.de rescrip.

d ¶Euentus nihil operaturus non expectandus. vide glos.in c.cùm contingat.in fin. de offi.dele.

dicitur, ꝙ quis cogitur exercere lit. super illa actione vsq; ad fi. sed renunciando illi actioni, ego impono finem omni liti super illa actione. ergo vlterius nõ cogor prosequi. & sequitur hic d. m. & est communis opin. moderniorum. Aduerte tamen: quia quod superius dixi ꝙ actor potest libellum mutare: procedit, nisi æquitas iudicis aliud decerneret, vt puta si aliquis primò proposuit certi conditionem generalem, quæ non infamet: quã vult mutare & proponere aliam quæ infamet: fortè ius dictis æquitas non admitteret: & secundùm Iaco. Bu. Bart. & Bald. in d. l. edicta. prope finem illi l. Et sequitur hic Do. me. & communiter Doc. Item prædicta procedunt etiam si in libello sit apposita clausula, saluo iure addẽdi & mutandi. ad quod vide quod dixi s. ar. xiij. q. v. Et hæc procedũt in libello dato in causa prin.

a Sed in libello[a] appellatorio, quædam volunt ꝙ libellus possit mutari, ne iustè pœnitudinis humnita amputetur. G. de tempo. ap. l. si quis libellos canonizata. ij. q. vj. Et hoc fine aduersarij captione. ff. de condi. ob causam. l. si pecuniam. & de inter. act. in l. de ætate. §. fi. secundùm Specu. in titu. de libelli concep. §. nũc ostendamus. versi. pono libellus. Subdit tamen Spe. ꝙ quidam dicunt quòd vbi appellatur ab electione, prouisione, vel postulatione, aut earum actione, secundùm quod traditur in c. statuimus. de elec. li. vj. tali appellationi, quæ nihil aliud est quàm citatio, renunciari non potest: sicut nec pars altera renunciare citationi vbiq; vtraq; esset à domino Papa citata: quia causa est cœpta per citationem. & quò ad partes, iurisditio firmata suprà de offi. deleg. c. gratum. & ff. de re iu. l. nemo. Alij verò dicunt ꝙ si res est integra: quia appellatus nondũ fecit expensas, nec iter arripuit: potest appellans renunciare: secus si res nõ sit integra ff. de condi. causa data l. si pecuniam. & s. de elect. c. in causis. & j. de appella. c. constitutis. el. j. Et hoc humanius est & hodie est expressum: ex quo appellatio est præsentata superiori, vt in c. quamuis. §. cæterum. de elect. lib. vj. secundùm Spe. in d. ver. porrò Subdit tamen ibi Ioã. An. in addi. ꝙ licet c. q̃uis. specialiter loquatur de appellationibus interpositis in electionibus episcoporum, vel superiorum, vel in negotijs ipsorum. tamen si in illis licitum est recedere ante præsentationem papæ factã, fortius est in alijs. sed in hoc facere videtur contra: quia ibi vtriq; parti hoc conceditur: ergo non licet soli appellanti. super quo vide q̃d ibi nota. glo. in verbo, præmissis. & q̃d ibi traditur, & quod ibi tradit Spe. in titu. de excep. Subdit tamen Specu. in d. ver. porrò. quod ad l. si pecuniam. & c. in causis. posset responderi, ꝙ loquantur in mandato: in quo mandator plus iuris habet ĩ reuocatione mãdati quàm mandatarius sed aliud videtur esse in appellatione per quã alteri contra alterum ius æqualiter quæritur: & quæ æqualiter appellatum & appellantem cõstringit: Et ad hunc articulum libelli appellatorij, vide remissiones quas dedi in d. ru. de ap. arti. xxiiij. & q̃d dixi in d. c. interposita. de app. Insuper hæc procedunt in causa ciuili: in causa vero criminali, libellus accusatorius ante inscriptionem potest reuocari etiam sine pœna ij. q. iij. c. si pœnituerit. ff. ad turpil. l. quæsitũ ff. de in ius vo. l. quanuis. sed post inscriptionem non potest. reuocari, nisi ex causa ij. q. iij. c. Paulũ. C. de abolitionibus. l. fallaciter. j. de accu. c. licet. & ibi latè dixi post do. me. in gl. super verbo, inscriptionis. & sequitur hic Henricus.

¶ Quartò quæro qualiter debeat fieri mutatio. Sol. clara colligitur ex his quæ dicta sunt in præce. q.

¶ Quintò quære de effectibus mutationis libelli. So. dic vt dicam in seq. xxvij. prin. arti.

¶ Vigesimoseptimo prin. ar. in quo tractandum est de effectibus emendationis & mutationis libelli, dic quòd effectus sunt multi.

146 ¶ †Primus effectus est quòd ille qui emendat vel mutat libellum, condemnatur in expensis. tenetur enim ad interesse

b parti[b] aduersæ. Et hoc vult glo. nostra hic, in versiculo & hoc licet. quæ dicit quod in casibus in quibus licet actori alterare seu variare: hoc sibi licet sine præiudicio aduersarij, vt scilicet teneatur ei ad interesse toties variando ff. de inter. actio. l. de ætate. §. finali & ff. de edendo. l. ij. §. his autem. & l. eum quem temere. ff. de iudi. & pondera quia gloss. dicit, quòd actor tenetur ad interesse, quasi sentiat quòd actor non tenetur ad expensas, si reus nullum potest prætendere interesse. idem dominus Antonius hic, & fuit nota. Barto. in dicta l. edita. & tenet Dominus meus hic, concludentes tunc fiendam condemnationem expensarum, vbi reus damnificatus est: aliàs secus. si enim petij rem in libello, & solùm apposui duos confines: nunc verò volo addere duos alios: non est conueniens quòd debeam condemnari in expensis. ex quo reus in nullo damnificatus est: quoniam causa deliberationis suæ per hanc adiectionem non mutatur, & idem in similibus, sed si per adiectionem causa deliberationis mutet q̃m secũdũ primũ libellũ reus debebat condemnari: & sic propter hanc causam expẽdit quærendo aduocatos procuratores, & similia necessaria. sed propter factam adiectionem & emendationem, reus deliberat non contendere: reficientur ei expensæ: quia in his est dãnificatus. sed si vtroq; modo tã secũdùm primũ libellũ, q̃ secũdùm emendationẽ postea factã, reus idẽ deliberasset. s. cõtendere: fortè ꝙ negat ipsum factum pro quo principaliter agitur. Bar. putat in d. l. edita. quod æquitas iudicantis nõ debeat velle actorẽ condemnari ad expensas reficiendas. nisi propter hoc lis efficeretur longior: quia tũc ad tantas expensas dãnabitur ad quãtas reus dãnificatus est propter litẽ elongatam. & hoc voluit tex. in d. l. edita. in fin. & sequũtur Doct. hic. dicit etiã hic Do. me. se putare, ꝙ q̃uis reus alterato libello deliberet contendere vt prius: tamen si tale quid est additũ vel mutatũ, quod in deliberando oportuit facere expensas in aduocatis & similibus, cõdẽnabitur etiã in istis expensis longioris litis. & mihi placet. & fuit consideratio ista d. Ant. quam sequitur hic Ioan. de Imo. Aduerte tñ: quia Abbas antiquus in d. c. pasto. j. de causa pos. & proprieta. videtur velle ꝙ actor emendat addendo: & tenetur ad expensas: aut detrahendo, & non tenetur secũdùm Bal. in repet. l. edita. in vij. op. dicit ꝙ vtroq; casu debet condemnari in expen. & maximè si detrahitur qualitas continens totum libellum. non enim veniunt hic expensæ totius litis: sed vnius arti. quia oportuit cum aduocatis sæpius habere consilium: & à notorijs scripturas quærere: & cætera huiusmodi quæ in facto consistunt. & subdit, quòd quicquid dicat ille Abbas, debet intelligi, si non interest aduersarij. Et subdit ita, dico ego Bal. de Perusio qui non sum Abbas neq; monachus. Hæc igitur omnia & similia, iudicis æquitas debet existimare, quæ relinquuntur arbitrio suo. in cuius arbitrio etiam versatur: vt dicit glos. in d. l. edita. quòd habeat rationem personæ. argu. l. j. in fin. ff. de eden. vnde infert glos. ꝙ minor & mulier non debent condemnari in expensis: vt d. l. j. in fin. Sed vt dicit Bart. in d. l. edita. in fi. col. illa l. j. in fi. loquitur in alio casu, videtur quando quis deliquit non parendo iudici circa editionem fiandam. Sed in terminis nostris, putat Barto. quòd ad-

c ministrator[c] minoris veniat condemnandus in expensis: quia temerè litigauit. & fiat excussio in eum, non in minorem: vt l. non est ignotum. ff. de admi. tut. & plenius per Bar. in l. qui solidum. §. etiam. ff. de lega. ij. tetigi in c. calumniam. j. de pœnis. in v. prin. arti. in fal. xvij. Nec ob. l. polla. C. de his, quibus vt indi. quia ideò ibi punitur minor: quia pœna non potest æquè cadere in tutorem sicut in pupillum. facit etiam l. meminerim. ff. vnde vi. & hæc quantum ad minorem. Quãtum verò ad id, quod dicit gl. de muliere, putat Bar. eam condemnandam in expensis. mouetur Bar. quia non reperitur ꝙ hoc casu mulier iuuetur. in summa ego arbitror, ꝙ actor propter iustam causam excusetur. facit Cle. j. & quod ibi no. de causa poss. & proprie. propter temeritatem debeat in expensis condemnari: siue versetur circa emendationem libel. siue circa mutationem, aut desistentiam. ad quod vide quæ latius dixi in d. c. calumniam. maximè in v. & vj. princ. arti. Item aduertè: quia istæ expẽsæ veniũt reficiendæ per act. in factum, secundùm glo. in d. l. edita. per l. si quis ex argentarijs. §. ex hoc edicto. & ff. de eden. quod in terminis nostris non placet Bart. in d. l. edita. quia prædictus §. ex hoc edicto. loquitur qñ quis ideò tenetur, quia ad præceptũ iudicis nõ edidit. hic verò non loquimur de eo qui libellum malè cõposuit. quo casu expẽsæ veniũt reficiẽdæ iudicis officio mercenario. vt l. terminato. C. de fru. & lit. expẽ. Et idẽ tenet Bal. in repe. d. l. edita. vbi vult ꝙ veniãt reficiẽdæ etiã offõ iu. delegati.

147 ¶ †Secũdus effectus est, ꝙ reus ratione emendationis vel mutationis debet habere nouas inducias: si modo propter talẽ emẽdationem vel mutationem alteretur prima deliberatio sua: aliàs secus. arg. c. literæ. j. de dila. secũdùm glo. hic prope finẽ. quæ tñ dicit ꝙ propter nouã & minimã additionem nõ debet habere nouas inducias, per d. c. literæ. & sequuntur hic Doct. Et Bart. & Doct. in d. l. edita. Et idem in effectu tenet Spe. in ti. de libelli cõcep. §. nunc ostẽdamus. vers. sed etiã si aduersario. qui dicit ꝙ in actione vel cã mutata, reus habebit nouam dilationem ad deliberãdum: vt l. edita. in fi. & ad exceptiones dilatorias proponendas. ff. ad exhiben. l. iij. ff. iudi. sol. l. cùm quærebatur. in fi. & in c. ad dissoluendum. j. de despon. impube. quod procedit, nisi ex primo libello potuerit instrui: & ita seruat curia: ita, vt qualitercunq; potuerit instrui ex primo libello: non debeat habere nouas inducias. exẽplũ, petij primò Stichum actione depositi: nunc peto certi condictione: quia deposui vel egi primò contra te actione, vi bonorum raptorum. Nunc aũt ex eadẽ rapina ago contra te furti, non manifesti: quia in his casibus, licet mutetur actio, non tñ mutatur causa. si verò vtrunq; mutetur, tunc habebit nouas inducias. quia primò non potuit plenè instrui: vt si primò petij Pãphylũ ex testamẽto, nũc peto Stichũ

a ¶ In libello appellatiõis an põt fieri mutatio. vide per Lud. Ro. in consi. dlxxxj. inci. quæstio est nũquid libellus. & Ias. in l. edita. C. de eden.

b ¶ Qui mutat libellum tenetur parti ad interesse. adde quæ ponit Ioan. de Imo. post Bar. in l. de demõstratio. ff. de cõditio. & de mõ. Bal. in l. sancimus. C. de iud. & Bald. in l. non ignorat. C. d̃ fru. & lit. expensis.

c ¶ Si pupillus temerè litigat, tutor in expen. cõdẽnatur vide latè Bar. & ibi mo. ĩ l. j. §. fi. pcurator. ff. si q̃s ius dicẽ. non obtẽ. latius in l. iij. in prin. ff. de re iudicata.

certi condictione, secundùm Spec. in d. vers. de qua materia latius videbimus in tit. de dilationibus.

148 ¶ † Tertius effectus est respectu actoris. fortè enim ipsius actoris magis interest libellum emẽdare, quàm nouum porrigere: propter nouas sportulas, quæ debẽtur ratione noui libelli: vel propter gabellam, quæ de nouo deberet solui ratione noui libelli, secundùm diuersa statuta & cõsuetudines Italiæ, secundũ Bart. & moderniores in d. l. edita & Do. m. & Doct. hic. Aduerte tñ, quia sportulæ & gabella prius solutæ pro libello inepto, non prosunt pro libello postea aptè cõcepto: quia alius est libellus. vnde omnia de nouo fieri oportet. ar. l. ius ciui. ff. de iust. & iu. & quia si non tenuit principale nec accessoria solutio sportularum, seu gabellæ, secũdùm Bar. in repe. d. l. edita. & ex his (Deo duce) hæc decretalis, significantibus. cũ ampla ordinata & clara significatione extitit expedita. die xix. Maij m.cccclij.

SVMMARIVM.

1 Libellus est in iudicio porrigendus.
2 Prælatus solus non potest agere causam ecclesiæ.
3 Causa debet exprimi in actione personali.
4 Libello existente malè concepto, qualiter cõtra eũ excipiatur.
5 Libellus in personali actione sine causæ expresione procedit, parte non opponente.
6 Iudex non admittens exceptionem legitimam, partem grauare dicitur.
7 Iudex quid facere debeat datis contra libellum exceptionibus & nu. seq.
10 Iudex iniustè pronuncians exceptionem admittendam, vel nõ an faciat litem suam.
11 Sententia, qualis super libello inepto ferri debeat.
12 Cumulatio, quid sit.
13 Cumulationum species, quot sint. & nu. seq.
17 Cumulatio plurium actionum, an sit permissa.
18 Cumulatio quando prohibita dicatur. & nu. seq.
25 Actor ad rei instantiam, an teneatur actiones cumulare.
26 Iudex, an contra eundem posit plures cumulare inquisitiones.
27 Exceptio, an posit cumulari petitioni.
28 Res plures, an posint in eodem libello cumulari.
29 Cumulationis effectus qui, & quot sint. & nu. seq.
33 Actiones contrariæ, quæ dicantur.
34 Actiones contrarias contra eundẽ intentare nemo potest. quod limitatur nu. seq.
46 Opponere de contrarietate, quando necessarium sit.
47 Sententia lata ex processu gesto super inepto libello, an valeat. & nu. seq.
53 Verba libelli, qualiter & per quem sint interpretanda.
54 Libellus procedit emphyteuta dicente, non ad se pertinere iure dominij.
55 Libellus considerari, & eius verba interpretari secundùm dignitatem actoris debent.
56 Libellus cẽsetur diuiduus, diuersos modos agẽdi cõprehendẽs.
57 Verba libelli debent efficaciter interpretari.
58 Effectus libelli seu oblationis ipsius, qui & quot sint. & nu. seq.
40 Libelli effectus, qui. & nu. seq.

a ¶ Qñ libellus est obscurus vel incertus, adde cautelas de quibus p Docto. maxime Pau. in l. is apud quẽ. v. colũ. C. de edẽ. & Cæpo. in caute. clviij. & c. xix. An. consil. c. xxxvj. inci. in q. iij. colũ. & dixi s. in c. præce.

b ¶ Qñ iudex fingit nõ audire. vide no. per Bal. in l. ij. q. xj. de Epis. audi. in l. ij. vt lite pen. Bart. in l. de pupillo. §. si qs ipsi prætori. de noui oper. nunc. vbi mod. & Ab. in c. ex parte tua. de appel. vbi aliqua de hac materia.

Dilecti filii. Reus non tenetur rñdere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi. h. d. diuiditur: quia primò ponitur appellantis narratio. secundo appellationis commissio. secunda ibi, ideoq;. Et in tex. ibi, ipsos. dic scilicet fratres sanctæ Mariæ de yspida conuentos.

1 ¶ † Postremò not. quòd libellus est in iudicio porrigendus: & de substantia iudicij, de quo dic vt latius dixi in c. j. in v. principali arti.

2 ¶ † Secundò no. ibi prior & cõuentus. ar. quòd solus Prælatus sine conuentu non potest causam ecclesiæ agere. de quo tamen dic vt legitur & no. in c. edoceri. s. de rescriptis.

3 ¶ † Tertiò no. ar. optimum quòd in actione personali sit exprimẽda causa. de quo dic vt latius dixi in c. ij. s. e. in xij. princ. artic. in x. q. principali.

4 ¶ † Quartò no. practicam excipiendi contra libellum malè conceptũ, propter causam non expressam. sufficit enim dicere, nõ teneor respondere: non autem est necessarium exprimere vitiũ libelli. de quo dic vt latius dixi s. in c. præce. in xxiij. prin. arti. & dicit hic Hostien. quòd ista exceptio hic non fuit opposita ad litis peremptionem: nec ad iudicij declarationem: sed ad dubietatis & obscuritatis declarationem: & ad iuris deliberandi obseruationem.

5 ¶ † Quintò not. quòd libellus in actione personali procederet sine expresione causæ, si pars non opponit. probatur in l. fin. C. de anna. excep. dixi latius in c. præce. in xij. arti. prin. in v. q. princ. in iiij. membro in xij. illatione, in j. ver. tertium dubium.

6 ¶ † Sextò no. quòd iudex non admittendo exceptionem legitimã: grauat partem: & ideò ab eo potest appellari. licet expresse su per exceptione admittenda, vel non admittenda, iudex nõ interloquatur. Nam procedendo ad vlteriora, videtur reijcere exceptionem. de quo latius videbimus statim in xxviij. principali arti.

¶ Vltimò not. ibi, reuocato in irritum &c. de hac dictione &c. scripta abbreuiatè. de quo dic vt latius dixi in ca. significante. s. de rescrip.

¶ In glo. j. in fi. dic de hoc vt latè dixi in rub. in j. prin. arti.

¶ In glo. ij. in fi. dic de hoc vt latè dixi in c. ij. in xij. prin. ar. in x. q. principali. ver. x.

¶ Postremò iuxta præmissum ordinem in rub. superest vt examinemus xxviij. ar. princ. & reliquos articulos in materia tituli nostri.

¶ Vigesimo octauò igitur principali ar. in quo venit examinandum de officio iudicis, quid ipse facere debeat datis exceptionibus contra libellum. circa quem arti. pro clariori examinatione prosequar istas quæstiones.

¶ Prima, quid ipse iudex agere debeat.

¶ Secunda, quid si pronunciat libellum admittendum, vel non admittendum, an posit appellari.

¶ Tertia. quid si nihil pronũciat expressè super exceptionibus oppositis contra libellum: sed supersedet vel procedit ad vlteriora, an posit appellari.

¶ Quarta, an si iniustè pronunciet, faciet litem suam.

¶ Quinta, qualis sit ista sententia lata super inepto libello.

7 ¶ † Primò igitur quæro, quid sit officium iudicis, & qualiter fieri debeat datis exceptionibus contra libellum. Solu. distinguendum arbitror, quòd aut opponitur de ineptitudine: & de ipsa apparet ante lit. contest. aut post. primo casu, aut pars opponit generaliter, quòd non tenetur respõdere propter ipsius libelli ineptitudinem, secũdùm quòd fecerunt isti fratres sanctæ Mariæ de yspida. & dixi s. in c. præce. in xxiij. prin. arti. & iudex debet pronũciare reum non teneri ad rñdendum libello. argu. l. edita. C. de eden. & c. examinata. s. de iud. secundùm Spe. in ti. de libel. con a cep. §. fi. ver. cautus[a] etiam sis. & quàmuis libellus fuerit ineptus ratione incertitudinis, non tamen debet iudex compellere partẽ, vt exprimat vitium. tetigi in c. præce. in xij. princ. arti. in v. q. in iiij. membro, & in xviij. art. & in xxiij. princ. art. sed si pars opponeret de incertitudine aut simili vitio, arbitror quòd iudex tunc deberet pronunciare actorem obligatum ad declarandum libellum, vt interlocutoria sit conformis exceptioni. ar. l. vt fundus. ff. communi diui. Si verò de ineptitudine apparet post lit. contest. non debet iudex simpliciter absoluere à petitione: sed ab obseruatione iudicij, secundùm ea quæ dixi in c. præcedẽ. in x. prin. arti. in c. præce. in x. q. prin. ver. viij. quæro.

8 ¶ † Secundò quæro, quid si iudex pronunciat libellũ admittendum vbi nõ est admittendus: vel ecõtrà, libellũ non admittẽdũ vbi est admittẽdus: an posit appellari. Solu. tex. noster probat quòd sic. Et hoc expressè tenet Spe. in ti. de libel. obla. ver. quo pacto. per tex. in c. j. s. e. & ij. q. iij. in c. offeratur. facit quod dixi in præce. c. xxiij. princ. arti. & quod dicã in seq. q. Tu verò distingue, an pronũciet nõ admittẽdã exceptionẽ: vel pronũciet admittẽdã: si pronunciat nõ admittendã, appellari pôt de iure canonico & ciuili. Si verò pronunciat admittẽdã: distingue inter ius canonicum & ciuile: vt latius dixi in c. super. el ij. j. de app. in v. q. prin. & vide Bar. in l. ij. ff. de app. reci.

9 ¶ † Tertiò quæro, quid si iudex absq; alia prolatione expssa pronunciationis super libello admittendo, vel nõ admittẽdo procedit ad vlteriora: vtrũ appellari posit? Sol. tex. est hic quòd sic: quia non admittendo exceptionẽ legitimam, grauat excipientem. licet expressè super ea admittenda non interloquatur. ad quod vide quod dixi in d. c. super eo. & quod tradit Spe. in ti. de excep. §. viso. versi. quid si iudex. & seq. & vtrobiq; vide an hoc procedat etiam de iure ciuili, & quando. & hoc habet locum, qñ iudex procederet ad vlteriora: sed si non procederet, sed supersederet: vr nõ posse appellari. ad quod vide quod dixi in d. c. super eo. & per Spe. in ti. de app. §. qualiter. §. itẽ quòd faciat. & in ti. de excep. §. viso. ver. quid si iudex. & per Bald. in l. fi. C. de de sen. & interlo. om. iud. vbi dicit, quòd si iudex nõ interloquitur: b sed fingit non audire[b] nec procedit, non potest appellari.

10 ¶ † Quartò quæro, an si iudex iniustè pronũciat exceptionem admittẽdã vel nõ admittendã, expssè vel tacitè, faciat litẽ suam. Sol. dic quòd sic, secũdùm Bal. in addi. Spe. in ti. de executione sententiæ. ver. pe. quod procedit, siue admittat nõ admittenda: vt in auc. de questore. §. super hoc: siue non admittat admittendã: ar. l. pe. C. de pact. secũdùm Bal. & est regulare quòd iudex qui iniustè litigat, faciat litem suam: vt in l. j. & ij. C. de pœna iud. qui malè

male iudica.& l.ex maleficijs. §.si iudex.ff.de act.& obli.cū si.

11 ¶†Quintò quærò, qualis sit sententia lata super inepto libello. Sol.dic φ est interlocutoria.per tex.in c.ad dissoluendum.j.de despon.impube.& ibi not.d.Anto.& D.m.& dicit ibi D.m. post Ioā.cal.φ habet vim diffinitiuę.& mihi placet, si est cum annullatiua processus, vel feratur absolutoria ab obseruatione iudicij. Nam dicitur interlocutoria habēs vim diffinitiuę: & ita etiam dicit D.m.in c.auditis.s.de procura.licet Innoc.ibi simpliciter videatur sentire φ sit interlocutoria. Sed potest intelligi φ sit interlocutoria habens vim diffinitiuę,& ita etiā voluit Bald.φ habeat vim diffinitiuę,in q̄o.quæ incipit, accusatus de vi turbatiua.col.viij.& in addi.Spec.in titu.de senten.prola.vide etiam sentit φ habeat vim diffinitiuæ,inquātum vult φ requiratur peremptoriū,per l.præsenti.C.de his qui ad eccle.confu.Bar.tamen in l.titia.ff.de accus.sentit,φ sit merè interlocutoria, licet ab ea possit appellari: quia non expectat posse aliā a sententiā.& idem Bald.in l.properādum.§.& si quidem. C.de iudi.& ibi Pau.de cast.& in l.ij.C.de episcopali audi.& Bal.cō silio.l.& Ioā.And.& Ant.de but.in c.examinata.s.de iud. Inno.in c.consuluit.s.de offi.deleg.Ant.de bu.in c.sua nobis.in fi.j.de appel.Bal.in auē qui semel.C.quō & quādo iudex. Sed possent omnes prædictæ auē.intelligi,φ est interlocutoria habens vim diffinitiuę.ad quod etiam vide quæ latè dixi in rubrica.j.de re iud.vbi posui signa ad cognoscendum quando sententia sit interlocutoria vel diffinitiua: vel habens vim diffinitiuę.& ex his habes expeditum.xcviij.ar.

¶Vigesimonono prin.ar.tractādum est de accumulatione plurium actionum, rerū, seu personarū in eodem libello: quę quidem materia est satis difficilis & subtilis: & de ea traditur hic per Doc.& per Dy.in regula, nullus pluribus.de re iud.lib.vj. & in l.in prouincialis.ff.de oper.no.nun.& per Legistas in l. edita.C.de eden.maximè per Cy.Bar.& Bal.& in l.j.C.de fur. & in l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tributo.& per Bar.in l. fundi.& in l.fundū.ff.de excep.rei iud. Et quia, vt dixi, materia est difficilis & subtilis: ideò pro clariori ipsius doctrina ꝓsequar infrascriptas quæstiones.

¶Prima, quid sit cumulatio.

¶Secunda, quot sint genera seu species cumulationis.

¶Tertia, vtrum in eodem libello vel diuersis possint cumulari plures actiones: & per quē, & qualiter, & quādo sit necessaria.

¶Quarta, vtrum possint cumulari plures personæ.

¶Quinta, an possint cumulari plures res.

¶Sexta, qn̄ debeat opponi exceptio cōtra factā cumulationē.

¶Septima, quid si nō opponatur cōtra cumulationē, vtrū ꝓcedat iudiciū in casibus, in quibus cumulatio non est permissa.

¶Octaua, de ipsius cumulationis effectu, & an tunc plures dicantur libelli, vel vnus.

12 ¶†Primò igitur quęro quid sit cumulatio. Sol.dic φ est vnius actionis cū alia coadunatio: vt quia intentauit prius vnā actionem: & nunc intētat aliā, quā prius prosequi intendit, secundū Bar.in d.l.edita.C.de eden.Bal.verò in repet. illius l.ver.nunc ad materiam cumulationis.dicit, φ cumulatio idem est quod coaceruatio.ff.de pac.in l.si plures.§.penul.& ff.de iur.om.iud. in l.si idem cum eodem.& constat ex pluribus in vnum esse nō transeuntibus. Nam si ex pluribus resultat vnum vniuocè, vt ex materia & forma. vel quasi vnum: vt ex substantia & qualitate. ista nō dicitur cumulatio. similiter si vnum corrūpitur, & b aliud generatur: nō dicitur cumulatio, sed mutatio. Est ergo b cumulatio, secundū Bal. pluriū per se statutū, simul vel successiua propositio. idem tamen Bald. ibi in lectura in ver. nūc de cumulatione. dicit, φ est propositio plurium actionum vel causarum factarū in iudicio. per prędictā l.si idē.cū si. Et hoc latius ex infra dicendis apparebit. Et ex prædictis infertur, secūdùm Bal.in repe. φ quādo vnū est factū, & vn⁹ titulus causæ, & vna agendi forma, licet plures sint libelli: nō dicitur cumulatio. vnde si debes mihi x.ex mutuo, de quibus per vnū libellum peto quinq;: & per aliū libellū peto alia quinq;: ista non est propriè cumulatio: sed integratio petitionis quæ debuit à principio fieri: & ex postfacto potest suppleri. insti. de act. §. si minus. Item si primo petij integra decem: & tū iterato primo iudicio pendente, peto eadē decē ex eadem causa: ista nō est cumulatio, sed geminatio petitionū, quæ fieri non potest. C. de app. in l.ampliorem. §. in refutatorijs.

¶Secūdò quęro quot sunt species seu genera cumulationum. Solu.Cyn.& Bal.& cōmuniter Doc. ponunt quatuor genera. sed Bar.in d.l.edita. addit quintum genus.

13 ¶†Primum genus est quando cumulātur diuersæ actiones ex diuersis causis orientes, ad res diuersas: & sic sunt tres diuersitates: videlicet causarū, actionū, & rerū. Exemplū: debes mihi decem ex testamento, & stichū ex venditione: ago ad decē ex testamento: & volo cumulare & petere stichum ex vendito.

14 ¶†Secundum genus est, qn̄ cumulātur plures actiones ortum habentes ex eadem causa, ad idem, seu ad eandem rem. Exemplū per l.duobus.§.colonus.ff.de iureiur. videlicet, quādo cōtra colonum ex eadem causa succesionis arborum ageretur ex locato: & cumularetur actio ex aquilia, secūdū Cyn. sed hoc exēplum est falsum, secundùm Bald. quia causa delicti nō est idem cum causa contractus. Et ideò Bal. post exemplum per l.j.§.in tutelam.ff.de tutelis & rationibus distrahen.

15 ¶†Tertium genus est, quando cumulantur plures actiones ex eadem causa oriētes, ad res diuersas: exemplum, surripuisti mihi librum: habeo contra te actionem furti, & condictionem furtiuam: pone ergo φ ago contra te actione furti, ad pœnam, & volo cumulare condictionem furtiuam ad rem.

16 ¶†Quartū genus est, quādo cumulantur plures actiones ex diuersis causis ortum habētes: & cumulantur ad idem, seu eādem rem. verbigratia: egi cōtra te ad librū actione depositi.& volo cumulare ad eundē librū actionē cōmodati, secundùm Cy.Bal. Et ista quatuor genera cumulationū traduntur p Doc. quando agitur cōtra eūdē. Bart.no.in d.l.edita. Addit quintū genus cumulationis, videlicet, quādo plures actiones cōpetūt eidē, & p eū cumulantur cōtra diuersos: & nō cōtra eūdē prout loquunẽ quatuor præcedētia genera. Bal.no.in l.bona.C.fa.ercis.dicit, φ triplex est cumulatio. s.rerum, & hereditatis. vt d.l.bona. Et cumulatio mista hæreditatū & personarum. l.hæredes.§. si inter. ff.fami.ercis. Et cumulatio actionum. vt d.l.edita.C.de eden.

¶Tertiò quæro an plures actiones in eodem vel diuersis libellis possint cumulari: & per quem, & qualiter. Solu.pro clariori isti⁹ quæstio. quę difficilis est, declaratione, ꝓsequar tria mēbra.

¶Primum est, de cumulatione permissa.

¶Secundum, de prohibita.

¶Tertium, de iussa seu necessaria.

17 ¶†Circa primum membrum, traditur regula per gl.in d.l.edita. quam etiam & ibi & hic sentiūt Doc. φ plurium actionum cumulatio est permissa: sed magis distinctè & specificè: dic φ respectu primi generis cumulationis, de quo statim dictum fuit in præce quæstio. cumulatio est pmissa: bene diuersa sunt actiones habentes ortum ex diuersis causis ad res diuersas. Et intellige, si se inuicem non contingant, ita quòd altera ab altera depēdeat. ita quòd vtraque sit ęquè principalis: & quòd vna non sit maior altera: seu prę iudicialis ad alteram. vel etiam quia vna ciuilis, alia criminalis. vel ratione ordinis, aut alterius regulæ impeditiuæ. de quibus regulis dicemus in seq. membro, cumulatio impediatur. Aduerte tamen: quia si lis erat contestata in prima, requiritur nouus libellus. vnde erunt diuersa iudicia, & diuersæ contestationes. & ita debet intelligi gl.in d. l.edita. in ver. sed cumulatio. secundùm Pau.de cast. ibi & bene. Si verò lis nō erat cōtestata: tunc si actiones sunt similes: vt puta, plures actiones familiæ erciscundæ, super diuersis hæreditatibus: & debet fieri cumulatio in eodem libello & nō diuersis: ita vt vnum sit iudicium, & non diuersa: vt l.hæredes.§.de pluribus. & §. seq. ff.fa.ercisc.& l.bona.C.fa.ercis.& ibi Bal.& vtrobique per glo. & Doc. idem in pluribus actionibus pro socio, pro pluribus societatibus. vt in l.si inter fratres. alias incipit, idē papi.§. si plures.ff.pro soc.& probatur in l.non est nouum.ff.de acti.empti. conclude ergo, φ quādo sunt duæ vel plures actiones eiusdem generis seu qualitatis, competētes eidem ad diuersa: possunt & debent ante lit.cōtest.in eodem libel. cumulari: si actor ante litem contesta. vult actiones cumulare, vt est text.not.in d.l.non est nouum.& hoc est inductum causa dirimendarum litium, vt ibi traditur per glo.& Bart.& traditur etiā in iuribus statim alleg.& not.sing.secundū Bart.& Pau.de Cast. φ hoc casu, censetur vnus libellus & vnum iudiciū, vt in d.l.non est nouum. ibi dum text. dicit vnam quidē actionē. licet enim in veritate duæ sint actiones: tñ vnum appellatur iudiciū, propter vnam petitionem & vnus libellus. Et ideo secundū Pau. propter prædicta & ipsius iudicij vnitatem & conformitatem vna tantū esset soluenda gabella & non plures: si ex forma statuti vel consuetudinis pro quolibet libel. esset soluenda gabella. sed si actiones essent dissimiles, tunc potest fieri cumulatio in diuersis libel. nō eodem, secundùm Bart.in d.l.edita. sed Pau.de Cast. dicit ibi, φ etiam in eodem libello potest fieri cumulatio, per tex. iuncta gl. ij.in c.querelam.s.de elect. facit etiam c. cùm ecclesia. & quod ibi not.eo.tit.& c.veniens.de præscript. Sed tunc tot dicuntur libelli, quot sunt causæ dissimiles: & ꝓ quolibet soluēda esset gabella.& not. φ in eodem libello possunt cumulari actiones, non solùm vniformes & eiusdem generis seu speciei: sed etiam difformes, & ad diuersa, vt est tex. in l.si idem cum eodem.ff.de c iurisdi.om.iudi. Nam illa lex non haberet aliquod dubium c si intelligeretur in diuersis libellis, possum ergo cumulare actio-

Y

a ¶Quę dicaẽ mera interlocutoria: & de materia vide p Ang.Alex.& Moder.in l. v.in prin. ff.de verb.obli.vbi disputant.

b ¶Adde Bald.in l. j.vlti. col. C.de fideicom.vbi dixit, cumulatio est plurium actionū sese inuicē contingeñ. in vno vel plurib⁹ libel.coaceruatio.

c ¶Adde Bal.Ang. & moder. in d.l.si idem.& omnes in d.l.edita.& Sali.in l.si quis homicidij. p illū tex.C. de accus.gl.in c.dispendia.in versi. personales.de rescript. in vj.

nes petendo decem ex teſtamēto, & ſtichum ex promiſsione,
vt d.l.ſi idem.& hoc tenēt Iac.But.Cy.& Bal.in d.l.edita.C.de
eden.Sed quò ad ſecundum & tertium genus cumulationis,de
quibus dixi in præce.q.nō admittitur cumulatio actionum, vt
dicam in ſequēti membro.Sed in quarto genere cumulationis,
quando fit cumulatio pluriū actionum ex diuerſis cauſis ad idē
tendentium.Dy.in dicta regula,nullus pluribus. de reg.iur.lib.
vj.vult, ꝙ admittatur cumulatio.vnde dicit, ꝙ poſſum petere
fundum actiōe ex empto:& eundē fundū ex teſtamēto,vel ex
promiſsione.& ratio eſt, quia abſolutoria lata ſuper vna actio-
ne,non parit exceptionē rei iudic.quò ad aliam actionē,vt in l.
huiuſmodi.§.fi.ff.de leg.j.Pet.verò tenet cōtrariā opi. per l.ne-
mo ex his.§.quoties.ff.de reg.iur.per quā.l.dicit, ꝙ actor ſem-
per tenetur eligere actionem quam vult intētare, per l.quod in
hæredem.§.eligere.ff.de tribu.Sed ille.§.quoties. poteſt intelli-
gi,ſecundùm Bar.quādo plures actiones competunt ex eadem
cauſa:quo caſu,neceſſaria eſt electio.vnde Bar.in d.l.edita. pro
concordia diſtinguit,ꝙ quādoqꝫ iſtæ duæ actiones,licet ex di-
uerſis cauſis cōpetant,ſic ſe habent ꝙ facta executione in vna,
tollitur alia,& nō poteſt fieri cumulatio,vt l.j.in fi.ſi familia fur-
tum feciſſe dicatur:quia tunc obſt. vna regula prohibitiua cu-
mulationum.de qua dicam in ſeq.membro.ad idem etiam facit
quod dicimus de duabus actionibus,ad idem cōpetentibus, ex
duabus cauſis lucratiuis,per l.omnes.ff.de act. & obli.& quod
legitur & not.in l.Meuius. aliàs,Seius.§.duorū.aliàs, duobus.
ff.de lega.ij.& hoc caſu procedat opi.Petri.Quādoqꝫ verò iſtæ
actiones ita ſe habent, ꝙ executione facta in vna, non tollitur
alia,vt quādo competunt ex diuerſis cauſis non lucratiuis: vel
quarum vna nō eſt lucratiua:& alia lucratiua:quia tunc admitti
tur cumulatio,vt d.l.huiuſmodi.§.ſi quis ſeruū.de leg.j. Et ad-
uerte:quia Bart.in d.l.edita.ver.quæro circa.h.d.ꝙ hoc caſu erit
vnus libellus, & vna inſtātia:licet ſint diuerſæ actiōes numero:
cū ſpecie cōueniāt,vt quia ſunt plures actiōes ex empto, vel ſo
cietate,vt in l.ſi hæres.ff.de act.& oblig.& in l.non eſt nouū.ff.
de actio.empt.& quod ibi not.Bart.facit quod dixi.ſ.in primo
genere cumulationis.Similiter,etiam in quinto genere cumula
tionis admittitur cumulatio in eodem libello, quādo ſunt plu-
res actiones ex eadē cauſa,ad idem cōtra diuerſos,vt plenè tra-
ditur per Barto. in l.iij.§.fi.ff.de duob. reis. & in repe.auth.hoc
ita.C.de duob. reis.ſed tu ad hoc vide quod latius dixi in c.j.ſ.
a eo.in viij.[a] princ. arti.in iiij.membro. Poſſunt etiā plures arti-
culi in eodem libello cumulari,qn̄ omnes vna ſententia poſſunt
terminari.text.eſt in c.cùm olim. el ij.j.de priuil. & ibi dixi in
primo not.vbi etiā poſt Doct.ꝙ tunc plures dicūtur libelli.ſed
debet intelligi hoc vltimū,ſecūdùm ea quæ ſuperius dixi. A B.
Qualiter aūt procedat ille libellus,peto iure dominij vel quaſi,
& ſic accumulatio per diſiunctiuam, vide quæ dixi ſ.c.præce.
arti.xij.q.xij.princ.in xvj.q.illius xij.q.verſic.quarta regula ibi
viij.fallen.Poteſt etiam fieri cumulatio poſſeſſorij & petitorij,
vt in c.cùm dilectus.j.de cauſa poſ.& proprie.Et vide quod la-
tè dixi in c.fi.eo.tit.in iij.prin.arti.& vide omnino per Inno.in
l.j.§.quia aūt.ff.quorū lega.Item poteſt fieri cumulatio, quādo
actor eſt incertus:& incertitudo deſcēdit à culpa aduerſarij, vt
puta, interrogatus quo tit. poſsideret, an pro hærede, vel pro
poſſeſſore,vel pro legato:noluit reſpōdere.nam tūc hæres po-
teſt accumulare interdictū,quorum bonorū,& quorum legato
rum,vt l.j.§.quia aūt.ff.quo.lega. ad quod vide quod dixi j.de
reſti.ſpol.c.ij.ar.xvij.q.vij.Et per tex.d.§.quia dicebant quidā
ibi eſſe tantùm in cumulationē rem permiſſam:vnde dicebant,
ꝙ ſi egi contra te commodati pro libro,& lit.conteſt.dicunt te-
ſtes,credimus ꝙ fuit depoſitum, ꝙ poſſum cumulare de depo-
ſitis,vt procedatur ſuper vtraqꝫ.Sed dicit Pet. quod §.ille pro-
bat contrariū, quia illud conceditur ibi qn̄ incertitudo venit à
facto aduerſarij:ſecus ergo ſi non proueniret à facto aduerſarij.
Et idem ſi incertitudo proueniret ex alia cauſa probabili. Qui-
dam tamē hoc vltimo caſu nō admittunt: imò dicunt ꝙ quan-
tumcunqꝫ cauſa ſit probabilis,ſi aduerſarius nō ſit in culpa, nō
intentabitur niſi vna actio, vnde deliberet actor quantū volue
rit:quia ex quo reus non eſt in culpa, non dabitur ſibi libellus
incertus.Sed ſi eſt in culpa, vt dicit Azo in ſumma.C.quo. le-
ga.prope finem.elige actionem & certifica me. reſpōdet actor,
non teneor te certificare:quia tu non certificas me, quomodo
poſsideas.dicit tamē Pet. quòd fortè vbi dubitatur de nomine
actionis,poſſet agi præſcriptis verbis.Ma.

18 ¶ † Circa ſecundum membrum de cumulatione prohibita.bre-
uiter dic,ꝙ in hac materia plures dantur regulæ cumulationis
prohibitiuæ.Prima regula eſt, ꝙ quando prima, ſeu vna actio
ſic ſe habet ad aliam, ꝙ poſsibile eſt ꝙ abſolutoria lata in pri-
ma, pariat exceptionem rei iudi. in alia & non admittatur cu-
mulatio.ff.de excep.rei iudi.in l.ſi mater.§.eadē. & l. cùm quæ-
ritur & ff.de iureiur.in l.duobus.§.colonus.hanc regulā ponit
gl.in l.edita.C.de eden.& ſequitur ibi Bar.& Doct. Inno.in c.
j.ſ.eo.Et Dy.in regula,nullus pluribus.de reg.iur.lib.vj.& pro
b batur in l.fundi.[b] & l.fundum.ff.de except. & ibi etiam tradit
Barto.Et ex hac regula infert Bart.ꝙ quando ſunt duo iudicia
inuicem dependentia, quia vnum eſt ſuper principali.puta,do
minio rei:& aliud ſuper ſeruitute debita, vel ſup fructibus iam
perceptis:ſi primò intentatum eſt ſuper princ. videlicet, ſuper
dominio:nō poteſt intentari dependens vel acceſſorium,quo-
uſqꝫ primum ſit finitū,vt d.l.fundi.& l.fundum.& hoc ex du-
plici ratione.Prima:quia abſolutoria lata in prin. qualitercūqꝫ,
ſiue quia actor non erat dominus: ſiue quia non probauit do-
minium,parit exceptionē rei iudi.in ſecundo.alia eſt,quia con-
demnatoria quæ ferretur in ſecūdo,faceret præiudicium reo in
princ.quia ſi pronuncietur pro actore in ſecundo ante, quàm
primum expediatur,reſultaret pro eo præſumptio:ꝙ eſſet do-
minus: & per minorem cauſam fieret præiudiciū maiori, quod
eſſe non debet,vt l.per minorem.ff.de iudi.& ſi poſtea ſequere
tur abſolutoria in prima, detegeretur iniquitas ſententiæ latæ
ſuper ſecundo,ideo ne inducatur perplexitas, debet expecta-
ri quòd prima finiatur.Et ſi primò cauſa acceſſoria eſſet in iudi
cium deducta, bene poſſet illa pendente deduci principalis:
quia hoc caſu, ceſſarent rationes de quibus.ſ.dictum fuit. imò
iſta ſecunda faceret, vt in prima ſuperſederi deberet tanquàm
præiudicialis ad eam,vt in l.ſed ſi ante.ff.de except. facit quod
ſtatim ſubijciam in ſexta regula.

19 ¶ † Secundò infertur, quòd in ſecundo genere cumulationis,
de quo dixi in præcedenti quæſtione,nō admittitur cumulatio.
puta, quando plures actiones ex eadem cauſa competunt ad
idem,per l.& an eadem.& l.ſingulis.ff.de exceptio.rei iudic.te-
net Barto.in l.edita.C.de edendo.in verſicu. ſecundum genus.
quod tamen limitat ibi Bart.niſi actor eſſet dubius per factum
c aduerſarij[c]:vt l.j.§.quod autem.ff.quorum lega. & per not.in
l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tribu. facit quod dixi de li-
bello alternatiuò & conditionali.in c.præce.in xvj.princ.art.in
ver.quarta regula.in vj.& vij.fallentijs.& in ver.quinta regula.
Sed contra prędicta fortiter videtur obſtare text.in auth.de fide-
iuſſo.§.ſed neque.vbi poteſt cumulari ſeu intentari ſimul & ſe-
mel perſonalis & hypothecaria.tenet gl. in l.nemo ex his.ff.de
regu.iur.& tamen iſte actiones ſe taliter contingunt,ꝙ abſolu-
toria lata in vno,parit exceptionem rei iud.in alio:vt in l.ſi de-
ferentis.ff.quib.mod.pig.vel hypo.ſol.quod intellige,ſi ſimpli
citer emanauit abſolutoria ſuper perſonalia,vel emanauit ratio
ne pacti de non petendo: aut tranſactionis factæ ſuper perſo-
nali.ſecus ſi ratione præſcriptionis decurſæ cōtra principalem,
ſecundùm ea quæ not.in l ſoluitur.§.j.ff.quibus mod. pig. vel
hypo.ſol.& in l.cùm notiſsimi.in princ.C.de præſcrip.xxx.vel
xl.anno. & in l.intelligere.& ibi glo.C.de luitio. pigno. Solu.
Dyn.in d.regula,nullus pluribus. dicit ꝙ.§.ſed neqꝫ. allegatus
in contrarium, loquitur de cumulatione quæ fit ab ipſo initio:
quando plures actiones ſimul & ſemel proponuntur: quo ca-
ſu,admittitur cumulatio. Sed nos loquimur quando vna actio
cumulatur poſt primam.quæ ſolutio non placet Cy. Petro, &
Barto.nec etiam Bald. quia ſicut non admittitur cumulatio,ex
poſt facto:ita nec ab initio,vt d.l.fundi.& l.fundum. Vnde Cy.
in d.l.edita.dicit,quòd ratio eſt:quia vna actio,videlicet hypo-
thecaria, eſt acceſſoria ad aliam.c.principalem. Sed hæc ſolutio
non placet Barto.in d.l.edita.& per d.l.fundum.& l.fundi.vbi
dicitur, quòd actiones pro re & fructibus non poſſunt ſimul
cumulari:& tamen fructus ſunt acceſſorij ad rem? & ſi fortè di-
ceres,quòd actio quæ competit pro fructibus non eſt omnino
acceſſoria,reſpondet Barto. quòd eodem modo hypothecaria
non eſt acceſſoria:quia quælibet eſt actio per ſe:& poteſt actio
intentari: vt in l.ſi hæres pecuniam.ff.ad Trebel. ſed pro tanto
quælibet poteſt dici acceſſoria eodem,ſeu ſimili modo:quia ſi-
cut hypothecaria non poteſt conſiſtere ſine principali:ita actio
pro fructibus non poteſt conſiſtere ſine principali. Vnde Bar.
ſoluit contrarium,& aliter:videlicet, quòd iura noua authenti-
corum,ex quo grauant actorem vt prius debeat diſcutere prin
cipalem ſuper perſonali & hypothecaria, quàm veniat ad fide
iuſſores:voluerunt in alio releuare,vnde ne actor nimiū diffe-
retur intentando ſucceſsiuè duo iudicia:voluerunt ipſum acto-
rem in hoc exonerare,vt poſſent vtrunqꝫ iudicium cumulare:
& ambæ actiones poſſent ſimul intentari contra dictam regu-
lam prohibitiuam.ita concludit Bart.in d.l.edita. & ita dicit in
d.l.fundum.& in l.ſi filiuſfamilias.§.varijs. ff. de legat.ij. Bald.
verò in repe.d.l.edita.dicit fortius,quòd poteſt cumulari:etiam
ſi non fiat,ſeu intentetur iudiciū ad finē, vt perueniatur contra
tertiū poſſeſſorē,vt puta,quia agēti perſonali eſt oppoſita exce
ptio præſcriptionis xxx.annorum. vnde fortè quia actor du-
bitat

a ¶ Quando agit̃ cō-
tra diuerſos & plu
res vno libel.quali-
ter procedatur, vi-
de Soci. conſil. cc-
xxxj.col.v.ver. cir
ca tertiam dubita-
tionem.lib.ij.

b ¶ De intellectu ha-
rum legum, vide la
tè per Moder. in l.
edita.in tertia parte
gl.C.de edē.& de-
bet intelligi,qn̄ fru
ctus in d.l.fundi.pe
tebantur iure domi
nij: non tanq̄ ac-
ceſſorij ad primam
actionem, vt vide-
tur declarare quidā
Moder. ī d.l.edita.

c ¶ Et habes bonum
caſum per Paul. de
Caſt. in propoſito,
quādo ex cauſa rei
redditur actor du-
bius,in cōſi.ccxcij.
lib.ij.vj.dubio.

bitat de tali exceptione contra principalem obligationem, vt obtineat, cumulat hypothecariam. Sed aduerte, quia hoc casu, quando opponeretur de præscriptione ad obligationem principalem, minus videtur esse dubiū cumulationis permissæ: quia tunc cessaret dicta regula prohibitiua cumulationis: quia etiā absolutoria lata super personali ratione præscriptionis, non pareret exceptionē rei iudi. super hypothecaria: quia licet sit præscripta personalis: tamen contra debitorem & eius hæredē durat hypothecaria adhuc vltra personalem per decem annos, vt d. l. cum notissimi. in prin. C. de præscrip. xxx. annorum. & d. l. intelligere. C. de luitione pignorū. Pau. de Cast. in d. l. edita. di-
a cit quod Bar. soluendo [a] illum. §. sed neq;. quod ibi sit speciale, vadit per mendicata suffragia: & subdit, ꝙ si opi. Bart. est vera, non procedit practica quæ vbiq; seruatur: quia in eodem libello petitur res cū fructibus perceptis: qui libellus procedit, secundùm Cy. in l. qui propria. C. si quis alteri vel sibi. vnde dicit Pau. quod Dyn. dixit ipsam veritatem: declarando tamen dictum eius dum dicit, simul vel diuersis temporibus. Nam intelligit, simul, id est eodē libello. & diuersis temporibus, id est diuersis libellis. vnde dicit ꝙ in eodem libello ista possunt cumulari: dummodo, secundùm eum, cumulentur cōditionaliter: videlicet, si apparebit actorem nō habere ius in primo. & hoc est quod Pau. dicit addendum ad Dyn. & ad hoc allegat glo. ordinariam. ff. de inoffic. testa. in l. qui de inoffi. in fi. magnæ gl. quæ dicit querelam inoffic. & petitionem hæreditatis posse cumulari, & tamen secunda dependet à prima: dumtamen cumulatio conditionaliter fiat, vt ibi dicit glos. Item allegat Cyn. in l. j. C. de iudi. vbi Cyn. dicit, ꝙ in eodem libello potest quis petere sortem & vsuras conditionaliter. Sed in diuersis libellis, etiam eodem tempore datis, non possunt hæc cumulari: quia tunc duo essent futura iudicia & instantiæ, sed in præce. vnum tantùm. Nec obst. ꝙ non possunt petere rem & fructus eodem libello: & tamen fructus sunt accessorij: quia ideo non procedit cumulatio ex eo, quia aut iudicium fuit purè institutum: & repellitur per regulam prædictam, ꝙ absolutoria lata in altero princ. parit exceptionem rei iudi. in hoc accessorio. Aut fuit illud accessorium institutum conditionaliter: & non procedit libellus: quia fundatur ex toto super futuro, per l. nō quemadmodum. ff. de iudi. sed in eodem libello potest: quia non fundatur ex toto super futuro: quia ibi continetur etiā super principale, quod deducitur purè: ratiōe cuius procedit libellus super accessorio, licet conditionaliter, sicut in simili dicimus in annuo debito: quia propter debitū de præsenti, potest peti condemnatio super futuro, sed secus est quando nihil deberetur de præsenti, vt no. in d. l. non quemadmodū. & in l. pe. C. de sen. quæ sine certa quantitate. Et hæc est ipsa veritas, secundùm Paul. dicit ab alio non fuisse visam, neq; tactam. ipse tamē longè magis obscure loquitur. Sed contra id quod dicit Paul. ꝙ in eodem libello possum petere res & fructus: obstat quod dixi in c. præce. in xij. prin. arg. in v. q. prin. in v. membro in ij. illatione, prope finem. & quod no. Do. m. in c. grauis. j. de restit. spo. vbi dicit, ꝙ etiā in eodem libello non possunt peti res & fructus equè principaliter: sed potest intelligi ꝙ non possunt peti, scilicet iā percepti, sed percipiendi: qui veniunt officio iudicis. vel si possunt peti percepti, debet intelligi ꝙ intelligant̄ petiti cōditionaliter. & no. ex his quę. s. dixi secūdùm Pau. ꝙ admittitur cumulatio, quādo vnū petitur purè & aliud cōditionaliter. ad quod vide quod dixi in prece. in xvj. prin. arg. ver. v. regula. Et ex prædictis infertur, ꝙ in eodem libello possum intētare nullitatem &
b iustitiā conditionaliter: dicendo sententiā [b] nullā: & si qua est, appello. quod facit pro opi. Pauli. de quo dicā. j. in. xxx. princ. arti. Similiter etiam infertur, ꝙ possum in eodē libello cōditionaliter & non simpliciter dicere sententiā nullā: vel cōtractum seu actū nullū: & si valida vel validus est, peto me in integrum restitui. de quo similiter dicam in. xxx. arti. Sed aduerte redeundo ad solutionem. §. sed neq;. in authē. de fideiussoribus, videtur dici posse, ꝙ ideo principalis & hypothecaria possūt simul cumulari: quia illud quod dicitur in hac regula prima, ꝙ quando absolutoria lata in vno, parit exceptionem rei iudi. in alio: non admittitur cumulatio. est verum, quando omni casu sequi potest absolutoria hoc operās. sed vbi vno casu potest seq absolutoria hoc operās, altera, nō predicta regula, nō videtur procedere. vnde licet qs petierit fundū, potest cumulare & petere fructus fundi: quia possibile est ꝙ sentētia sit lata super fundo nō debito, nō pariet exceptionē rei iudi. super fructibus. vt puta, quia sit factum pactū de nō petēdo fundū: vel quia solus fundus, aut iura quæ super ipso fundo haberentur, aut transactum super solo fundo: & nihil dictum sit de fructibus: vnde hoc casu, sententia lata in fundo, nō obstat in fructibus. ad quod vide not. per Cyn. in l. j. C. de iudi. Et sic similiter videtur dici posse in principali & hypothecaria: quia possibile est, ꝙ sententia lata super princ. non pariat exceptionem rei iudi. super hypothecaria: vt puta, quia erat præscriptum soli actioni personali principali & non hypothecariæ, per l. cùm notissimi. in princ. C. de præscript. xxx. vel xl. annorum, per ea quæ. s. dixi. & sic intelligendo, facilis esset solutio ad d. §. sed neq;. Articulus tamē iste, vt ex superioribus patet est valde dubius & difficilis. & arbitror, ꝙ quandocunq; ex forma & modo, & intentati libelli, & intentatę cumulationis appareret, quòd absolutoria lata in vna actione, non pareret exceptionem rei iudi. in alia: ꝙ tunc admitteretur cumulatio, quamuis regulariter sentētia lata super vna, purè & simpliciter pareret exceptionē rei iudi. super alia. vnde si fieret cumulatio purè & simpliciter, nō expressa causa & forma prædicta, propter quam sentētia lata super vna actione pareret exceptionem rei iudica. super alia: maior est dubitatio. Et potius videtur concludendum, quòd nō admittatur cumulatio purè & simpliciter facta: ex quo sententia absolutoria simpliciter lata super vna, pareret exceptionē, rei iud. super alia. quamuis aliquo casu speciali possit euenire ꝙ absolutoria lata super vna, nō pareret exceptionem rei iudi. super alia. ad quod indu- a
co quod singulariter dicit Bald. in l. fundum. ff. de excep. versic. item dixi l. inter stipulantem. §. sacram. in ij. col. in princ. vbi dicit, ꝙ tunc inspicitur quod euenire potest, per illum. §. sacram. quando præsens status rei verisimiliter tendit ad hoc. aliàs secus. faciunt quæ dixi circa iurisditionem, & fori competentiam de qualitate intentata in libello. in c. si clericus laicum. s. de foro compe. Sed tenendo istam opi. solutio quam. s. dedi ad. §. neq;. non procederet: quia quādo simpliciter agit̄ personali & hypothecaria, sentētia absolutoria semper lata super personali pa- b
rit exceptionem rei iudic. super hypothecaria. Quare pro nunc arbitror posse respōderi ad illum. §. ꝙ cùm vtraq; actio tendat ad eundem finem, scilicet vt perueniatur contra fideiussorem: & sic sint quodammodo præparatoriæ ad actionem intentandam contra fideiussorem: meritò fauore dirimendarū & abbreuiandarum litiū possunt simul cumulari. sicut dicimus in actio. ad exhibendum. & in rem, vt not. Specu. in tit. de actio. & peti. §. sequitur. ver. & not. intelligendo de propria actione ad exhibendum, vt ibi, quæ ad exhibendum & non ad restituendum competit, secundùm Cy. in l. ordinarij. de rei ven. in ij. q. facit & quod videmus in simili de rei vendicatione, & publiciana: quæ simul in eodem libello possunt cumulari, vt in c. Abbate. de re iudi. lib. vj. ad quod vide quod dixi in c. præce. in xij. arti. prin. c
in x. q. princ. & in xvj. q. princ. versic. quarta regula. fallen. viij.

20 ¶ † Secunda regula quam tradunt glo. in d. l. edita. & ibi Bart. & Doct. & Inno. in c. j. s. eo. & Dy. in dicta regula, nullus plu-
c ribus. de reg. iur. lib. vj. est, ꝙ quando plures [c] actiones sic se habent, ꝙ electione vnius alia tollitur. ¶ A B. Exemplum in tributoria: quod iussu. de in rem verso, de peculio in actis ex testamento, hypothecaria, & personali, quod legato, vel fideicom. particulari. Ma. Tunc non admittitur cumulatio. ff. de tributo. l. quod in hæredem. §. eligere. in c. vt quis duas. de elect. lib. vj. & per Inno. in c. iij. j. de collu. tūc enim vna electa altera extinguitur. ¶ A B. Vt dictis iuribus tenet etiam Hostien. in sum. in tit. de ordi. cog. in princ. & Specu. in tit. de inciden. quæstionibus. ver. cæterū, adhuc circa præmissa. & fuit not. Azo. in sum. in tit. de ordi. cog. & Tancre. in sum. cōpen. vt dicit Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de inciden. quæstionibus. ver. cæterum. Ma. Et quæcunq; sententia sequeretur in altera reuiuiscit, neq; valet, vt est text. not. in l. fi. C. de codi. secundùm Paul. & bene.

21 ¶ † Tertia regula est, quam ponit Dy. in dicta regula, nullus. & Bart. & Doct. in d. l. edita. & Do. m. & Doct. hic, ꝙ quādo sunt plures actiones contrariæ in origine: non tamen in exercitio: quia tunc electione tolluntur: non admittitur cumulatio, vt est text. no. in l. j. C. de furtis. quod procedit, secūdùm Bal. in repe. d. l. edita. siue actio secundo loco proposita sit sublata per contrarietatem primæ: vt d. l. fi. C. de codicil. siue mista ratione contrarietatis & electionis. Et hanc etiam regulam tenet Specu. in titu. de actio. & peti. §. j. ver. item proponens. qui etiam allegat ad hoc l. primam. C. si seruus extero. & c. sollicitudinem. in fin. de appel. lxxiiij. distinct. c. gesta. & ibi Specu. ponit aliquas fallentias, quæ non placent: quia non loquunt̄ in actionibus contrarijs. ¶ A B. Tenet Azo in summa. de ord. iud. Hostiē. in summa de ordi. cog. in princ. Tancr. in summa compendiosa. Spec. in tit. de incidendis quæ. dicto ver. cęterū. ibi, primus si sint. Ma.

22 ¶ † Quarta regula est, quæ dicitur fuisse de farina Bar. ꝙ quandoque actiones sic se habent propositę, & ꝙ vna condemnatione secuta, & executione facta contingat liberatio ab alia, nō admittitur cumulatio: quia si per executionem primæ, plenariè satisfit agenti: frustra iterum agitur. Et hic ad hoc dicit esse casum singularem & notabilem in l. j. in fi. ff. si familia furtū fecisse

¶ No. de intellectu §. sed neque. in aut̄. de fideiuſ. & vj. solutiones & plures enumerat Iaſ. in l. edita. x. colū. C. de eden. & ibi videtur opin. Paul. reprobari.

¶ Possum petere de nullitate declarari: et si qua sit sententia, appellare, de quo vide Paul. in l. posthumo. C. de bo. pos. contra tab. in intellectu eius tex. & vide ibidem Moder. & in l. si filius, qui in potestate. ff. de libe. & posthu.

¶ Quando plures actiones sic se habent, vt vnius electio alias tollat: nō permittitur cumulatio. facit. l. fin. vbi latè Mod. in j. not. C. de codi. & Ro. in consi. cxxv. inci. mater & soror. & hæc regula ibidem pluribus modis limitatur, & de seq. reg. dic vt p Doct. in l. j. C. de fur. & p Bal. in c. sollicitudinem. in fi. extra de appel.

dicatur.& ibi etiam hoc tenent Bart.& Angel.& tenet Bart.in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir.pos.& quò ad hanc regulam potest figurari exemplum,si ex duabus causis lucrati uis debetur eadem res à diuersis personis,vel ab eadem. Nam si consequor eam ex vna causa,extinguitur altera, per l.omnes.ff. de actio.& obliga.ad quod vide quod dixi supra in quarto genere cumulationis.

23 ¶ † Quinta regula est ratione maioritatis.vnde si plures actiones sic se habent, ꝙ vna ratione maioritatis non admittit secum alias actiones:non admittitur cumulatio, vt l.fi.C.de ordi.iudi. & in l.per minorem.ff.de iudi. & ideo ciuilis & criminalis non possunt cumulari,vt l.j.C.quando ciuilis actio.tradit Specu. in titu.de furtis.ver.sed nunquid ex eodem.& sequẽti, per l.Praetor ait.ff.vi bonorum raptorum l.interdum.ff.de publi.iudi.& a l.fi.ff.de furtis.ad idem l.ij.§.j.ff.vi bonorum rapto. vbi Bart.[a] hoc limitat, si modò quis simul & semel vellet principaliter intentare ciuilem & criminalem. secus si vellet intentare accusationem criminalem principaliter, & petere restitutionem rei ablatae incidenter per officium iudicis:quia posset,per l.qui crimen.C.qui accus.non possunt.& l.interdum.§.qui furem.ff.de fur.& ibi tradit Barto. Et idem voluit Bald. in l.sed & loci.§.si dicantur.ff.finium regund.¶Item hic videtur procedere Bald. quando ciuilis & criminalis descẽdunt à diuersis legibus: quia tunc duae sunt instantiae necessariae, & duo libelli, vt d.l.j.C.qñ ciuilis actio praeiudicet criminali.Secus quando ciuilis & criminalis descendunt ab eadem l.copulatiuè:quia tunc sufficit vnus libellus,ar.l.qui aedes.ff.de incẽdio,ruina,& naufrag.tenet Bal. in repe.l.data opera.C.qui accus.non possunt. in iij.col.Sed melius facit d.l.qui crimen.& ista fuit originalis opi.Iaco. de But. quam refert idem Bal. in l.sed & loci.§.si dicantur.ff.finium regun.& refert Barto.in d.l.ij.§.j.ff.vi bono.rapto.& etiam Bart. ibi reprobat.mouetur, quia cum regula sit, quòd ex quocunq; crimine posit quis accusari criminaliter, & ex eodẽ posit agi actione in factum ciuiliter, vt in l.qui nomine.ff.de falsis.& in l.nec quicquàm.ff.pro socio.ergo semper possunt proponi ciuilis & criminalis: quia ex eadem l.descendunt. Praeterea rationes & regulae impeditiuae cumulationis, videlicet ratio maioritatis causae,& ꝙ absolutio in vna[b] potest parere exceptionem rei iudic. in alia:ita locum habent, quando ex eadem lege sicut qñ ex diuersis legibus oriuntur ciuilis & criminalis: ergo &c. Nec obst.d.l.qui crimen.quia potest respõdere, vt statim dixi, secundùm limitationem Bar.ꝙ loquitur,quando accusatio intentatur principaliter:& ciuilis incidenter. A B. Aduerte tamẽ, quia Roffr.in materia libelli super aut.ob aes.C.de act. & obli. charta antepenul.accumulat actionem ciuilem & criminalem. Et Spec.idem facit in tit.de pig.§.j.versic.item cùm ob aes alienum.prope fi.tit.Et ad contrarium quod sumitur ex praedicta regula,quòd ciuilis & criminalis non possunt eodem libello intentari,respondeo: hoc conceditur propter criminis immunitatem.Et sic refert Ioan.And.in addi.Specu.ad dictum versi.Ex quibus habes limi.ad praedictam regulam. Sed praedicta li.mihi non placet:quia non probatur iure.Et non tollitur ratio impedimenti:imò augetur:quia quantò maius est crimen, tantò magis procedit regula impeditiua.Ma.

24 ¶ † Sexta regula impeditiua est, ratione ordinis.vnde quando plures actiones sic se habent,ꝙ vna ex ordine debet aliam praecedere,vel est praeiudicialis ad aliam: nõ admittitur cumulatio, vt C.de rei ven.in l.ordinarij.& C.de interdictis. in l.incerti. & ff.de inoffic.testa.in l.qui de inofficioso.& quod ibi not.exemplum:si intentatur petitorium & possessorium retinendae,vt l.exitus.ff.de acquiren.posses.quia non possunt simul cumulari. Sed ordo est,vt causa possessorij procedat,vt ibi,secundũ Pau. de Cast.Sed aduerte,quia illud procedit in cumulatiõe quae fieret à diuersis, vel contra diuersos.ad idem etiã facit l.fi.de vi.ff. de iudi.Sed an,quãdo,qualiter,& à quibus, & contra quos petitorium & possessorium posint simul cumulari:& de pluribus iudicijs possessorijs adinuicem cumulandis,vide quae latius dicam j.in tit. de causa posses. & proprie. de actionibus autem praeiudicialibus,latius videbimus.j.in titu.de ordi.cogni.

25 ¶ † Circa tertium membrum princi.de cumulatione iussa seu necessaria,in quo venit examinandum, an actor ad instantiam rei teneatur cumulare actiones.Bald.in repeti.d.l.edita.C.de eden.versic.dictum est.s.de cumulatione &c.distinguit, quòd interdum actor vult diuidere vnam & eandem actionem:puta,de decem petendo quinq;:& tunc ad instantiam rei tenetur redintegrare petitionem. interrogabitur enim actor, an si ex ea causa sit amplius petiturus : & si dicat,quòd sic,mandabitur ei quòd integrè agat : ne reus diuersis instantijs fatigetur. hoc sentit glo.in l.cùm duobus.§.si plures.ff.pro socio.nec cõtinentia eiusdem causae diuidatur.argu. l.nulli. C. de iudicijs. & ideò non procedit iste libellus, peto decem de maiori summa,si reus opponat cõtra ipsum de diuisione petitionis.de quo per Barto.in l.scire debemus.ff.de verbo.obliga.& in l.non est nouum.ff.de act.empt.nisi reus partem confiteatur, & partem neget.C.de transact.l.si quidem. & ff.de lega.ij.in l.qui in solidum.in princip.& ff.si cer.peta.in l.quidam aestimauerunt.quia tunc non expedit agere de parte negata.Si autem negatur qualitas quae respicit totam rem, de toto litigandum est. Nam diuersitas & peccatum in quantitate potest respicere totũ & partem.sed in qualitate,respicit totam rem, vt in l.j.§.cùm adijcit. ff.de verb.oblig.ita dicit Bald.in d.repe.l.edita.Sed idem Bald. in l.j.ff.de acquiren.haeredit.tenet,ꝙ omni casu procedat iudicium:nec compellatur actor iudicium integrare, per text.insti. de act.§.si minus.In hoc arti.variae sunt Docto.opi. Bald.fuit varius,vt statim dixi.Barto.post Guli.de Cu.in l.quidam aestimauerunt.ff.si cert.peta.vult,ꝙ si creditor petit partem de toto debito,non audiatur:ne causae continentia diuidatur,vt d.l.nulli.C.de iudi.Et ad hoc allegat text. in l.cùm quaedam puella.§. fi.ff.de iurisdi.om.iudi.ad quem text.se remittit dicturum. Sed tamen ibi nihil dicit.A B.Contra hanc cautelam vide Matthesillanum not.cxv.Ma.Sed authen.at qui semel.C.de proba.dicit,quòd hac cautela vtebantur antiqui aduocati. Nam quãdocunque dubitabant ne testes probarent: tunc solùm petebant partem debiti. Idem tamen Bart.in l.in commodato.§.duabus. ff.commodati.distinguit,quòd aut actor hoc facit ex necessitate:quia iudex non potest cognoscere de maiori summa: & tũc non repellitur. ita loquitur l.cùm quaedam.§.fina. aut facit ex voluntate:& tũc opposita exceptione repellitur, ne vexet reũ pluribus litigijs, vt d.§.duabus.Et hanc opi. sequitur Bal. in d. l.quidam.& in l.si mihi & tibi.in princ.ff.de lega.j.& in d.l.scire debemus. in quibus locis concludit, quòd reo opponente, actor repellitur,nisi integret petitionem: sed eo non opponente,iudicium procedit, per d.§.si minus.insti.de act. Ange.tangit hanc q.in d.l.quidam.sed latius in d.l.scire debemus.vbi dicit,quòd altero ex tribus modis potest cõtingere, quòd ex maiori summa petatur minor: vel quia actor sperabat iudicem fauorabilem,qui non poterat cognoscere de tota summa : vt d.l. cùm quaedam.§.fin. Vel quia habet animum vexandi aduersarium pluribus litigijs:& hoc casu,non est tolerandus: vt l.de rebus.ff.de arbi.vbi dicit esse text.singu.vel quia dubitat de probatione:& etiam hoc casu nõ videtur tolerandus: quia cùm sit in potestate sua, quando vult agere : potest differre, & interim deliberare & examinare,an posit probare. ¶ In primo tamen c casu Ang.potius videtur adhaerere opi.Bar.quam etiam Bar.[c] opi.sequitur Ioan.de Imol.in d.l.scire.& Raph.Fulg.in d.l.quidam aestimauerunt.& etiam Pau.de Cast.ibi.Sed dominus Ricardus de Sali.distinguit,quòd aut constat ex libello, quòd ex summa maiori actor petit partem, & indistinctè repellitur: nõ solùm reo opponente,sed etiam per officium iudicis absq; partis petitione:ex quo sibi cõstat de calumnia actoris.facit quod not.in l.qui cùm maior.ff.de bonis liber.& quod not.Innocen. in c.j.de offi.vica.Et hoc verum:nisi faciat ex necessitate.puta, quia nõ potest iudex de maiori summa cognoscere.& ideò debent esse cauti libellantes,vt hoc non exprimant in libello: videlicet,quòd de maiori summa &c.vt dicit Ioan.de Imol.in d. l.scire.¶ A B.Contra hoc tamẽ Lud.ponta.in l.scire debemus. ff.de verb.obliga.per quatuor rationes, de quibus ibi per eum. Ma.¶Sed aduerte,quia hoc videt̃ procedere,nisi ageretur contra vnum ex reis debẽdi:quamuis in solidum obligatum. Nam si plures rei debendi essent in solidum obligati ad centum : & creditor ageret contra vnum ex duobus ad quinquaginta:licet in libello diceret,quòd ageret ad quinquaginta de centum : tamen videretur admittendus libellus : quia licet quis sit obligatus in solidum,tamen à quolibet possum petere partem, vt l.j. ff.de duobus reis.& hoc voluit Pau.de Castr. in dicta l.in commodato.§.duabus.ff.commodati.Dicit tamen Bart. quòd non debet petere quinquaginta tanquàm sibi promissa:sed tãquàm partem summae, sibi promissae, vt sentit Bartol. in dicta l.scire. Sed tu dic,quòd imò potest petere tãquàm sibi promissa:quia qui promittit, intelligit promittere etiam quinquaginta, per l. si quis cùm totum.ff.de except.rei iudi.secundùm Paul.in d.§. duabus. faciunt iura vulgata, quod in maiori summa &c. Si verò hoc non apparet ex libello, tunc secundùm Richardum parte opponente repellitur intelligendo, vt intelligit Bartol. in dicto §. duabus. & hoc, nisi actor assereret se ex illa causa amplius non petiturum : quia hoc modo videtur facere pactum reo de non petendo reliquum. facit l.postquàm liti.C. de pact.& ideò non repellitur. Aduerte tamen, quia in omnibus casibus, in quibus super petitione partis processit iudicium, si actor velit reliquum petere non potest:nisi coram eodem

¶ Adde Barto.in l. pe. ff. de calum. & Bald. in l. si quis a se fundum.C. ad legem Iul.de vi.& in l.quod euitandi.C. de condi. ob turp. causam.

¶ Vtrum & quando absolutoria lata in criminali &c.adde vltra hic allegata Bald.in l.ex morte.C.ad leg.Aquil. in l.j.C.ad leg. Fauiam de plag.& vide quae dicit Innocen.& Ioan.Andr. in c.de his.extra de accus.Imol. in l.interdũ.ff. de public. iud.Et qualiter possunt cumulari hae duae actiones, per Bald.in l.j.ij.col.C. de appel.cum similibus,vt per Alexã. in d.l.ij.§.j.ff.vi bo. rapto.

¶ Si debes mihi cẽtum, & petam à te partem, an posim cogi ad totum, petẽ.ne reus conuentus diuersis iudicijs distrahatur,vide de opi. Bart.& infinita per Alexan.in l. in commodato. §. duabus.ff.commo. & in l.cùm quaedã. §.fin.de iurisd.om. iudi.per Moder.in l. quidam aestimauerunt.ff.si certum petatur.

dem iudice.hoc vult glos.singul.in d.§.si minus.insti.de actio. de quo latius dixi j.de mutuis peti.c.fi.ar.xj.fallen .xj.Quid autem si esset petita pars certæ summæ vel rei,& probatū esset de toto:an posset sequi condemnatio ad totum:latè disputat Ioā. de Imo.in d.l.scire.Sed quia nō est principalis materia nostra, vide ibi per eum, vbi concludit ꝙ non. Interdum verò actor vult diuidere modum agendi:quia vult de pluribus societatibus agere diuersis actionibus & libellis:& fortè coram diuersis iudicibus:& hoc casu videtur ꝙ nō posſit.Sed causa abbreuiendarum litium simul agere compellatur.ff.de iniurijs.in l.prætor.§.si mihi plures.& ff.de actio.emp.in l.non est nouū.& l.j. ff.de quibus rebus ad eūdem iudicem eatur.Sed aduerte secundùm Bal.quia quādoq; quis narrat plura,& concludit ad vnū: & sic apparet de malitia:quia vult diuidere:& tunc cogitur cumulare,vt dictis iuribus.& ff.de arbi.in l.de rebus.in fi.faciunt etiam ea quæ supra dixi.Quādoq; verò actor non vult intentare nisi vnam causam:quia fortè nunc nō habet probationes
a in alijs causis:& tunc nō cogitur,vt in rubro & nigro. C.[a] vt nemo inuitus.sufficit ergo ꝙ dicat,quia nunc nō habeo probationes paratas,volo differre.argu.ff.de vsur.in l.sciendū.& de eden.in.l.argentarius.§.cùm autem. Nec obst.l.nō est nouum. quæ videtur huic vltimo cōtrariari. Nam ibi ex vno contractu veniebat vtraq; euictio,vt quia duo emerūt simul:& ab vtroq; fuit res euicta:& vnus decedens instituit aliū:tunc quia cumulatio sumit originem ex vno fonte primordiali,ideò fit cumulatio de necessitate,si reus hoc petat.& eodē modo fieret,si vnus reorum credendi,alteri succederet.ff.de fideiuss.in l.generaliter. secūdùm vnum intellectum.Sed si tu poneres secūdùm alium intellectum,quod in d.l.nō est nouum.separati fuerint contractus:nulla ratio potest assignari,quare ille qui vult proponere & agere ex vna causa,compellatur duas proponere.ar.ff.de arbi.in l.fina.de meis.in prin.Sed dicit Iaco. But.ꝙ ratio est,quia ambeæ actiones sunt vnius generis.Sed hæc ratio non valet secūdùm Bald.quia aut Iaco.vult,ꝙ sit actio in genere,sicut homo in genere.Et ista actio nō reperitur in exercitio in l.ij.ff.de dote prælegata.& ibi per Pet.& Cyn.quia omnis actio cohæret causæ,& causa ex facto descendit.Aut vult,ꝙ si inter eiusdem nominis entitas seu identitas nomini est in voce,sed non in re: & ideo non coniungit ea quæ sunt realissimè distincta.facit l. an vitium.§.ex facto.ff.de diuersis & tempora.præscrip.Glo. verò in dicta l.non est nouum.sentit,quòd vna actione electa, tollatur alia. Et sic sentit,quòd loquatur in duobus reis emendi insolidum. Rayne.dicit,quòd illa lex consuluit,non præcipit.Nam interest actoris vno libello multa consequi:non potest petere reus diuisionem libellorum.& sic intelligit,quòd loquatur in contractibus separatis.Sed tamen malè aperit Rayn. quid ipse intendat,vt dicit Bald.in repeti.d.l.edita.in loco prælegato.& subdit Bald. Ego declaro mentem eius secūdùm motum animi mei,quòd aut actor vult vnire,& reus diuidere:aut ecōtrà.aut de hoc nihil opponitur.Sed sub silentio pertransitur.& sic residet Bald.quæ verba sunt etiam magis dubia.Sed sensus ipsorum est,vt arbitror,quòd aut actor vult vnire,& potest:licet reus petat quòd diuidat. Aut econtrà,actor vult diuidere,& potest:licet reus petat vnionem. Aut sub silentio pertransitur:& tunc procedit libellus vnitiuus vel diuisus.sed tu vide ad hoc quod dixi suprà in articu.xxviij.in ij.
b ꝗone princip.quia nunc propter varias occupationes non est concessus latius cogitandi locus. Sed nunc expeditis[b] dictis tribus membris istius iij.q.princip.subijcio aliquas quæstiones pro intellectu & complemento materiæ ipsius iij.q.princ.
26 ¶ † Vnde quæro,an iudici sit licitum cumulare plures inquisitiones contra eundem.& videtur quòd sic. Nam sibi permissum est implicite inquirere:vt l.congruit.ff.de offic. præsidis. Item,quia inquisitor non videtur se astringere.Item,quia tertium est ei permissum. quod plus est, videlicet post didicita testificata potest testes de nouo producere,& examinare,vt in cap.cùm clamor.j.de testib.de quo latè dixi in Clemen.ij.de testibus.& latius in cap.fraternitatis.j. de testibus.& ratio est, quia in inquirente nunquā præsumitur calumnia:cùm fama debeat præcedere inquisitionem.de quo vide quæ latissimè dixi in ca.qualiter.el.ij.j.de accusatio.in ix.princip.artic.versicu.ix. quæritur.Et inquisitiones & accusationes respectu diuersorū maleficiorum potest cumulare. C.de accusatio.in l.si quis homicidij.nisi esset magis geminare,quàm cumulare.arg.l.penul. §.fina.ff.nautę caupo.stabul.Et nisi sententia lata in prima esset paritura exceptionem rei iudi.in secunda,vt C.de accusat. in l.qui de crimine.secūdùm Bald.in repetitio.ver.l.edita.ver. nono quæro. ¶ Item quæritur,an iudex super eodem maleficio posſit cumulare accusationem inquisitioni:hoc est,admittendo accusatorem super eodē maleficio , de quo formauit inquisitionem.Solu.Dyn.dicit ꝙ non:quia accusatio tollit inquisiti onem.quod est verum,secundùm Cy.nisi inquisitio esset liquidata ante superuenientem accusationem, vt ipse no.ff.de libe.agno.in l.siue contra.§.fi.in addi.post Dyn.Item quia ista iudicia,secundùm Dynum sic se habent,ꝙ absolutoria lata in vno &c.facit quod no.in c.fi.j.de purg.cano.per Innocen.ad quod vide quod latius dixi in c.de his.j.de accusa. quod tamen intelligit Bal.limitando Dy. quādo accusator prosequeretur suam, vel suorum iniuriam:quia tūc tollitur inquisitio. sed si publica duntaxat vtilitate accusator prosequeretur: præferretur iudex tanquàm magis idoneus: nō obstante ꝙ inquisitio sit remediū extraordinarium:quia est introductum fauore publico,& quò ad iuuandum.ff.de rei vendi.in l.j.§.per hanc. Item quia etiam accusatio quæ nō tangit rem vel personam accusatoris , potest similiter dici remedium extraordinarium : cùm regulariter ad agendum nō soleant admitti, nisi quorum interest.ff.de appel. recipiendis l.j.in princ.& j.de accusa.c.sup his.& ibi per Inno. secundùm Bal.in d.repeti.l.edita.versi.x.quæro. sed tu vide ad
c hanc materiā, an & quando per superuenientiam accusationis tollatur,vel suspendatur inquisitio,vide quæ latissimè dixi in c. qualiter.el secundo.j.de accusa.in xiij.principali articulo. a
27 ¶ † Vlterius quæro, vtrum exceptio posſit cumulare petitioni:pone exemplum:reus vigore instrumēti conuentus opponit exceptionem solutionis:& animaduertēs in processu se nō habere paratos testes de proximo, offert petitionem in qua petit sibi reddi instrumentum cancellatum.Bald.dicit hanc cumulationem non procedere,per rationem l.fundum.ff.de except.
d subdit [d] tamen ꝙ quæstio fuit Ianuæ sub tali forma , actor ex instrumento hypothecæ agebat:reus verò excepit de solutione,& petijt compromissum intra terminum ex forma statuti Ianuensis permissum:& quia non probauit exceptionem, videns se succumbere,egit,petens instrumentum debiti,tanquàm cancellatum sibi restitui:& super hoc petijt cōpromissum:quęrebatur an posſit.allegabatur ꝙ sic:quia lis prima erat de accessorio,id est de hypothecalis secunda erat de principali & pręiudiciali,id est de ipsa principali obligatione:ergo ipsa tanquā ius maius continens debebat admitti , per text.ff.de except.in l.sed si ante.vbi videtur casus.Item allegabatur: quia si licitum est actori cumulare personalem & hypothecariā: ergo fortius debet hoc licere reo,excipiendo contra hypothecariam:& cumulando personalem. argu. eorum quæ not.in regula , nullus pluribus.de regu.iur.lib. In contrarium verò allegabatur dictū Inno.qui dicit,ꝙ reo contra actionem nō datur contraria petitio:sed sola exceptio , vnde non potest reus agere, ne secum agatur:sed potest excipere,ne secum agatur, per l.purè.§.fi.ff. de doli except.vt not.Innocen.in c.cùm contingat.de offi.delega.Sed in contrarium allegabatur , quòd imò contraria petitio datur reo.ff.de except. rei iudi. in l.si inter me & te.& petitio rei est hic fundata , per l.dissolutis.C. de condi. sine causa. Subdit tandem Bald.ꝙ sibi super hoc consulto visum fuit, cumulationem non esse admittendā.nam si propter moram mutationis impedit̃ mutatio, & debet supersederi in veteri actione,vt in d.l.edita.Ita & in casu nostro, quando res nō erat integra:sed exceptio erat discussa:non debet posse fieri translatio exceptionis in petitionem.Item quia hoc casu potius esset geminare actionem, quàm cumulare.Item iudicium erat iam radicatum apud primum iudicem : ergo non potest ab eo discedi. Non obst.l.sed si ante. Nam differentia est inter hypothecariam & actionem propriè accessoriā : quia in hypothecaria debet fieri plena probatio.ff.de proba. in l.ante omnia. Et ideò, quia in accessorio plenè probandum est de principali:& sic ipsi reo per exceptionem contra vtrunq; consulitur:frustra geminatio interueniret. Sed lex , sed si ante. loquitur in confessoria, vbi non requiritur plena probatio dominij , vt in l. sicuti.§.si quæratur.ff.si seruitus ven.Et ideò secundùm iudiciū est maius probatione & effectu:& sententia lata super dominio incidenti non præiudicat super dominio principali : & maiori iudicio. Quapropter maius iudicium non suspenditur à minori. Nec obst.l.si inter me & te.quia ibi per contrariam petitionem reus intendebat aliud consequi,quod non claudebatur sub defensione.& ideo admittitur cōtraria petitio: hic verò secus. Similiter etiam nō obstat,quòd reus petet imponi silentium actori:quia ista petitio non est actio,sed defensio. Et ideo fit absq; libello: nec super ea seorsum debet lis contestari. facit quod not.ff. de in ius vocan.in l.libertus.el.j.Item facit pro opi.Innocen. quia actiones contrariæ non sunt nisi in reciprocis obligationibus introductæ:& non in alijs , vt not.in l.omnino.ff.de impensis. Item debet vitari perplexitas: ne scilicet posſint opponere,vt not.in l.per minorem.ff.de iudic. quæ ratio nouit Innocen.sed contra hoc opponitur,cùm videamus reum agere : vt l.fi.C.de

a ¶ Ille titulus latissimè limitatur per Doc.repet.in Cle. sæpe.in princi.col. xxxj.& sequē. de verbo.signi.

b ¶ Iudex an posſit cumulare plures inquisitiones contra eundē reum:et quod subdit,posse iudicē post didicita &c.adde Feder. consil. cclxij. cum simili.vt p moder. in c. cùm clamor. de testi. & Alexā. de ista cumulatione delictorū in l.si id.ff.de iurisd. om. iudi.

c ¶ Adde Aretin. in maleficijs, in glos. j.in ij.col.ver.quæro an.

d ¶ Nota pulchram q. vtrum si actor agat hypothecaria reus excipiens de solutiōe posſit cumulare de principali actione & super eo petere compromissum ex forma statuti. & hanc. q. repetit hic totidē ferè verbis , quot eam explicuit Bal. in l.edita.in xj.col. in patauina lectu. de edend.

ordi.cog.Solutio.illa lex nihil facit: quia ibi non aſſumitur ius agendi ex forma defenſionis.ita quaſi formaliter tradit Bal. in repeti.d.l.edita. verſicu.xj.quæro. Vtrum autem plures exceptiones poſsint ſimul cumulari,non eſt materia noſtra,vide per Bald.in l.j.C.de furtis.fortè videbimus in ti.de excep. ¶ Quæritur etiam, quid ſi contra vſurarium ego peto me abſolui à iuramento: & me abſoluto,contra eum procedi:& ipſum ad vſurarum condemnationem cõdemnari: vtrum admittatur iſta cumulatio? Solutio.dic de hoc vt latè tradit̃ per Docto.in c.j.j.de iureiuran.Et fortè ibi dicam,vel dicam in titulo,de vſuris.

¶ Quartò principaliter quæro,an plures perſonæ poſsint ſimul in eodem libello cumulari. Solu. ex parte actoris, dic vt latius dixi in c.j.ſ.eo.in vij.princip.articu.ex parte verò reorum conuentorum,dic vt latè dixi in d.c.j.in viij.principali articulo.

28 ¶ † Quintò quæro, an plures res poſsint in eodem libello cumulari.Solu.ad hanc materiam ante omnia vide quæ dixi in c. præcedenti in xij.prin. articu.q.v.& reſpectu diuerſarũ actionum continentium actiones diuerſas, vide quæ dixi in iij.q.in princip.Item, vtrum nullitas & iniuſtitia: & nullitas & læſio, ſeu in integrũ reſtitutio poſsint ſimul accumulari: aut aliæ res quæ videntur ad inuicem repugnare: vt ſors & pœna, rei perſecutio & pœna,vide quæ dixi in c.præce.in xij.articu.in xvj.q. ver.quarta regula.& verſi.v.regula.& traditur in l.ſi pacto quo pœnam.C.de pact.& l.j.in princip.ff.de actio.empt.& in l.ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus.ff.de verbo.obliga.& vide Bald.in l.non ab re.C.vnde vi.vbi tradit,an ſors quæ eſt de præſenti,& pœna quæ eſt in conditione de futuro, poſsint cumulari in eodem libello.& de pœnali,& rei perſecutoria traditur in l.pe.C.de noxa. & an poſsit cumulari petitio rei & fructuum.dixi in iij.q.ij.membro & ſ.in c. præcedenti in xij.articulo in v.q.principali in iiij.membro verſi.ij.infertur.in fin.

¶ Sextò quæro,quid ſi in eodem libello vel diuerſis, fit cumulatio in caſibus prohibitis, quãdo debeat opponi iſta exceptio cumulationis. Solu. dic quòd aut exceptio eſt dilatoria cumulationis,aut peremptoria.

¶ Primò caſu dic,quòd aut cumulatio præceſsit litis conteſtationem in primo libello:& debet opponi ante lit. conteſta. vt l.fina.C.de except. & ff.de euict.in l.ſi mancipium.§.j.& quod not.per glo.in l.pe.C.communi diui.Aut litis conteſtatio præceſsit cumulationem: quia poſt litem conteſtatam fuit porrectus ſecundus libellus:& tunc poteſt opponi poſt lit.conteſta. in primo libello:& etiam indiſtinctè vſque ad litem conteſtat. in ſecundo libello,ſeu iudicio:non autem poſtea, vt in l.ſed & ſi ſuſceperit.ff.de iudic.& C.de accuſa.in l.ſi accuſationibus. Si verò exceptio eſt peremptoria cumulationis,& actionis ſecundo loco propoſitæ,poteſt opponi vſque ad ſententiam,ſecundùm Bald.in repeti.l.edita.C.de eden.verſicu.ij.quæro quando exceptio.& ad intellectũ iſtius deciſiõis vide quæ dicã in ſeq.q.

a ¶ Septimò,quid ſi in prædicto caſu non præmiſſæ nec [a] admittendæ cumulationis, exceptio non fuit oppoſita: an libellus procedat.& videtur quòd ſic: quia debet excipi & probari de pendentia primæ litis.ff.de except.l.generaliter.vbi de hoc.Solu.aut cumulatio non poteſt fieri ratione ſuſpenſionis:& debet excipi de litis pendẽtia.facit ff.de excuſa.tut.in l.diximus. Aut ratione ſublationis actionis: & non videtur exceptio neceſſaria: cùm iudici notorium ſit actionem ſecundo loco intentatam non competere actori.arg.notatorum in l.vbi pactum.C. de tranſact.& per Innocen.in c.j.de offic. vic.nec obſtat quòd non ſufficit,quòd reus habeat ius excipiendi, niſi opponatur. inſti.de replica.§.j.& per gloſ. in l. ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. quia illud eſt verum,ſi talis eſt exceptio quæ poſſet replicatione excludi:puta,per aliud factum de petendo, vel quid ſimile. ſed in caſu noſtro,non recipit contrarium: nec vlla replicatione cumulatio poteſt eſſe permiſſa. Et ideo quamuis pars non opponat:tamen iudex ex officio ſupplet, ſecundùm Bald.in d. repeti.l.edita.verſicu.ſed hic quæritur nunquid.Sed Bar.in d.l. edita.hanc q.latius examinat & declarat in verſic.quæro ſi non eſt oppoſitum.vbi dicit hanc q.ſubtilẽ. Et circa eam diſtinguit, quòd quãdoq; cumulatio impeditur ſolùm ratione ordinis: & tunc non oppoſita exceptione procedit iudicium, & valet ſententia,vt l.j.C.de appel. facit quod not.in l.ij.C.communi diuidun.& in l.ſi mancipium.§.j.ff.de euict. Quandoq; cumulatio impeditur:quia abſolutoria lata in vna,ſcilicet in prima,parit exceptionem rei iudic. in alia, videlicet in ſecunda. & tunc idem:quia debet opponi exceptio: & ſi non opponatur exceptio,procedit iudicium quò ad par.quia l.dicit ſecundam exceptionem impediri per electionem, vt d.l.ſi mancipium.§.ij.& in l.fundi.ff.de exceptionibus. Et idem putat Barto.ſi ſecunda impediatur cumulari ex eo, quia executio facta in prima, tollat ſecundam. Et idem dicit ſi impediatur ratione maioritatis: quia leges de hoc loquentes ſemper videntur ſe referre ad remedium exceptionis.facit quod not. in l.rcũ.C.de procur. Quandoque verò cumulatio impeditur:quia actiones ſic ſe habẽt, ꝙ tolluntur electione. Et hoc caſu Barto.dicit aduertendum eſſe, quòd quandoque à principio cumulantur plures actiones,quæ tolluntur electione:& tunc ſi pars non opponit,procedit iudicium,vt l.j.§.qui autem.ff.quorum legatorum.ſicut enim propter contumaciam partis tacentis admittitur concurſus dictarum actionum, ita eodem modo ex conſenſu partium, tacito vel expreſſo,vt in l.fina.& quod ibi not.C.de annali exceptio. Quandoque verò ab initio vna propoſita de his quæ electione tolluntur,alia deinde fuit cumulata: & tunc non eſt neceſſaria exceptio contra cumulationem. quod intellige de exceptione iuris:non facti.& eſt ratio:quia per propoſitionem & electionem prima alia eſt ipſo iure ſublata: vt l.j.C.de fur.& in l.quod in hæredem.§.eligere. ff. de tribu. Eſt tamen neceſſarium quòd in ſecundo iudicio ſuper actione cumulata fiat fides de proceſſu habito ſuper primo: vt l.generaliter.ff.de excep. ſecundùm vnam lectur. ibi poſitam in gloſ. Quandoque verò cumulatio impeditur propter cõtrarietatem actionum:& tunc, an ſit neceſſe quòd opponatur exceptio.Barto.in repeti.l.edita. remittit ſe ad plenius dicta per eum in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquirend.poſſeſ.

a ¶ Si non opponat̃ exceptio contra cumulationem, procedit libellus, vide poſt Barto.in l.naturaliter.§. nihil cõmune.ff.de acquir. poſſeſ.per Moder. & per eoſdem in l. edita.in xj.colũ.C. de eden.remiſsiuè tamen: & limita vt ibidem per eos. & de cumulatione tẽporum ſeparatorũ, vide conſil. Barba. quod eſt vltimum Alex.in iiij.volu.

b ¶ Iuramentum calumniæ debet regulariter in omni cauſa præſtari. ita dicit Spec.in tit. de offi. om.iudi.§.vj.verſi. poſt litem conteſt. & vide practicum Papien.in ſum.lib. rea.verbo,ſaluo iure &c.

¶ Octauò quæro de effectu cumulationis: & an facta cumulatione dicantur plures libelli, vel vnus.Sol.quò ad primum dic, quòd ex cumulatione plures reſultant effectus.

29 ¶ † Primus: quia ſuper actione cumulata debent dari nouæ dilationes,ſecundùm gloſ. in dicta l.edita.quod eſt verum.niſi ex dilatione data à prima & ex deliberatione facta in illa, reus poſsit eſſe inſtructus in ſecunda.exemplum ponit gloſ. prædicta,quando aliquis conuenitur vi bonorũ raptorum:& poſtea ex eadẽ cauſa conuenitur furti. Nam tunc non dabuntur nouæ dilationes:quia ex deliberatione facta in prima, potuit eſſe inſtructus in ſecunda, ſecundùm gloſ. ſed dicit ibi Bartol. quòd hoc exemplum nõ videtur procedere: quia poſsibile eſt ꝙ abſolutoria lata in prima,pariat exceptionẽ rei iudicatæ in ſecũda. ergo fruſtra quæritur de cumulatione & per cõſequens de dilatione per ea quæ dixi.ſ.in iij.q.prin.in ij.mẽbro in prima regula.niſi diceres,ꝙ exemplũ poteſt procedere,qñ exceptio nõ opponeretur à parte cõtra cumulationẽ, ſecundùm ea quæ dixi in præcedenti q. Et aduerte, quia hæc procedunt, qñ cumulatio fieret diuerſis temporibus.ſed ſi eodem libello & eodẽ tempore fieret cumulatio:tunc quæſtio non procederet, propter dilationem vniformiter datam ad reſpondendum libello.

30 ¶ † Secundus effectus eſt reſpectu iuramenti [b] calũniæ,quia ſu-
b per actione cumulata debet iurari de calũnia,ſecũdũ opi.Azo. ſed Vgu.tenet cõtrariũ,motus,quia iuratus ſuper facto.& iſtas opiniones refert gl.in d.l.edita.& ibi concludit,ꝙ debeat iurari de calumnia Bart.verò ibi diſtinguit,ꝙ quandoq; actio non mutatur,nec variatur inſtantia:ſed eſt vna & eadem inſtantia:licet actio cumuletur:& tunc nõ debet iterum iurari de calũnia, ex quo ſemel iuratum eſt: quia illud iuramentũ eſt vniuerſale ad omne id,quod emergit in illa inſtantia,vt in authen.in iſto. C.de iura.calũ.Quãdoq; actio cumulat̃ ex noua inſtãtia.quod quando ſit,apparet ex ſuperioribus:& tũc debet iterum iurari de calumnia.& ita procedat prædicta opi.glo.ſed tu dic vt latius dicam.j.in titu. de iuramen.calumniæ.c.ij.articu.v. verſicu. xiij.& verſicu.ix.

31 ¶ † Tertius effectus eſt reſpectu pronunciationis: quia ſuper omnibus actionibus ſimulatis pronunciãdum eſt per l.de qua re.ff.de iudi.hoc tenet Barto.in l.edita.licet quidam dicant, vt refert ibi gloſſ.quòd non ſit neceſſarium:ſi abſolutoria lata in prima,pareret exceptionem rei iudi.in ſecunda.quod tamen reprobat gloſſ.quòd illo caſu non admittitur cumulatio, vt dixi ſ.in iij.q.princi.in ij.membro.in princi.Sed tu dic,quòd poteſt procedere dicta opi.quãdo pars non opponeret contra cumulationem,vt dixi in præcedenti.q.Et aduerte,quia licet ſententia ſit lata ſuper prima:& non ſuper cumulata actione: vel ecõtrà:non propterea vitiatur.arg.l.etiam.ff.de minoribus.& l.nõ idcirco.ff.de iudi.& l.de vnoquoq;.ff.de re iudica.ſecundùm Bar.in d.l.edita.faciunt quæ ſtatim dicam in ſequenti.q.

32 ¶ † Quartus effectus eſt,quòd ratione cumulationis ſi cumulatio eſt facta in diuerſis libellis:plures dicuntur libelli, vt de ſe patet.Si verò eſt facta eodem libello,maior eſt dubitatio.Bart. in dicta l.edita.& Domi.meus in c.præcedenti referendo Bart. diſtinguit,quòd quandoq; cumulantur actiones diuerſæ numero & ſpecie: vt actio depoſiti,cõmodati,locati,& ſimiles.& hoc caſu,quia cumulatio debet fieri in diuerſis libellis,res eſt clara: quòd plures dicuntur libelli: & plures concluſiones ſunt neceſſariæ. Quandoq; ſunt plures actiones differentes numero:

numero: sed non specie, vt puta, si tecum habeo plures hæredi-
tates, vel rationes, aut societates communes, aut plura deposi-
ta, vel similia. Et hoc casu, de omnibus hæreditatibus poterit
agi famil.ercis.in eodē libello: & sic de similibus. & sic erit vna
conclusio & vnū iudicium, vt probatur in l.hæredes.§.pluri-
bus.& sequenti.ff.famil.ercis.& l.bona.C.famil.ercisc.& l.Pa-
pinianus. aliàs si inter duos. §. si plures.ff. pro socio.l.non est
nouum.ff.de act.empt. Et idem videtur sentire Bald. in l.ordi-
narij.in fi.ff.de rei ven.vbi dicit, ꝙ circa eandem actionem,libel
lus dicitur vnus à conclusione. Nam vnitas conclusionis est illa
quæ facit vnitatē petitionis.& ꝙ in diuersis actionibus tūc di-
citur vnus libellus: qñ conclusio est communis vtriq; actioni,
vt in l.pluribus.& in d.l.non est nouum.ex quo sequitur, quòd
stante statuto ꝙ de quolibet libello debeat solui tanta gabella:
quāuis in eodem libello per actionē famil.ercisc. sint petitæ di-
uidi duæ, vel plures hæreditates cōmunes: aut actū sit actione
pro socio, ad duas vel plures societates cōmunes cum eodē.&
sic de singulis nō debebit solui nisi vna gabella, secūdùm Pau.
in d.l.edita. Sed tu aduerte, quia in contrariū fortiter obstāt quæ
dicunt in l.scire debemus.& in l.quod dicitur.ff.de verb.oblig.
vbi text.volunt, & sic notant ibi Doct. ꝙ tot dicuntur libelli,
quot capitula vel articuli, res particulares seu species criminum
in eo specificantur, seu petuntur.& ad idem etiam faciūt no.in
l.etiam.§.ex causa.ff.de mino.& quod no. in c.appellatione.§.
j.iuncta gl.j.q.vj.in quibus traditur, ꝙ tot dicuntur sententiæ,
quot capitula vel articuli in ea cōtenti licet vna pronunciatione
fuerint cōprehensi.& tot dicuntur libelli: cùm quælibet senten
tia debeat esse conformis suo libello.ad idem etiam gl. pe.in c.
cùm venissent.de testi. Aduerte, ego arbitror dici posse cū quę-
ritur, an tot sint libelli & sententię, quot capitula articuli res &c.
Quandoq; vna conceptione libellus producitur, quando aut
sunt plures actiones diuersæ numero & specie: & dicuntur plu
res libelli, vt dixit Bart.nō tamen ex ea ratione: quia sint neces-
sarij plures libelli: vt dixit Bar.quamuis dicantur plures: sed ex
propria natura ipsarum actionum & rerum : quia ex quo sunt
dissimiles, & plures numero, plures dicuntur libelli. Aut plures
actiones sunt diuersæ numero: sed nō specie. Et arbitror posse
dici, ꝙ si est fauor, ꝙ dicatur vnus libellus, accipiemus pro vno
libello: si verò versaretur fauor in pluralitate, accipiamus plura-
a litatem [a] ar.regulæ, odia cū sua materia.de reg.iur.lib. vj. Et ex
prædictis primò infero, ꝙ quantū ad solutionē gabellę, iudicabi
tur vnus libellus, secundū quod s.dixi, secundu Pau. quoniam
impositio huiusmodi gabellarū est odiosa, facit quod not.Bar.
in l.vectigalia.ff.de publicanis.vbi tenet, ꝙ ꝓpter causam pre-
dictam licitum est fraudare gabellas.de quo vide per Innoc.in
c.plerisq;.de immu.eccle. & per Bald.in l.ij.C.de iure aure.anu.
& in l.j.in prin.C.de cadu.tol.& in l.vt vim.ff.de iusti.& iure.
vel fortè posset distingui, an statutū dicat pro quolibet libello:
an verò dicat in quolibet iudicio vel instantia: quia iura potius
videntur velle ꝙ vnū sit iudiciū, quàm vnus libellus: vt d.§.si
plures.& d.§.de pluribus.cum sequenti.& quamuis dicta lex
dicat, vnam quidem actionem.tamen loquitur, quando quis te
netur vt ipse, & vt hæres. Item potest intelligi vnam esse actio
nem specie: sed non numero; qui numerus videtur inferre ad
pluralitatem libellorum. Et prædicta etiam faciunt ad decisio-
nem quæstionis. Pone, iudex formauit inquisitionem de plu-
ribus maleficijs separatis; pro quorum quolibet ex forma sta-
tuti, pœna imponenda non ascendebat ad centum: deinde iu-
dex simul & semel nulla facta distributione condemnat inqui
situm in ducentis & trecentis & sic condemnatū ponit in ban
no. vnde dubitabatur, an intelligantur plura banna, vel vnum
propter quod possit taliter bannitus impune offendi: stāte sta
tuto, quòd bannitus à centum libris.s.possit impune offendi.
Et aduerte, quia quæstio est subtilis.& vt intelligas difficulta-
tem quęstionis, debes scire quòd stante dicto statuto, si aliquis
fuisset bannitus pro furto in quinquaginta. Et pro vulnere vel
alio delicto in quiquaginta: & pro vtroq; positus in banno:
quod fieri potest: quia possunt multiplicari banna, vt dixi in c.
cùm pro causa.j.de sen.excommu.quod in tali bannito nō ha-
bet locum prædictum statutum, secundùm Barto.in l.vbi fide
b iussor.ff.de solu.per gl.ibi positam.mouetur, quia quinquagin-
ta [b] & quinquaginta non faciunt centum: quamuis enim accu-
mulata seu adiuncta constituant centum: tamen aliud est quin
quaginta, & quinquaginta: & aliud cētum, per id quod ibi no.
& per nota.in l.ij.§.j.ff.de condi.instit.vbi etiam idem tenent
Barto.& Bald.facit quod no.in l.quoties in stipulatione ambi
gua.ff.de verbo.obligatio. Et sic non dicitur bannitus à centū
libris suprà. Et ita etiam tenet Bald. ĩ prooemio digestorum.§.
hæc autem tria.licet quidam commentarij hoc non habeant.
& fuit hæc originalis cōsideratio in quæstione nostra domini

Ioannis de pagliarensibus ciuis Sen. qui omnium singularium
habuit memoriam. Et ita refert Bald. & etiam Bartol. & hanc
opi.tenet Ioan.de Imo.in d.l.quoties.& Angel.in l.si idē cum
eodem.ff.de iurisdi.om.iudi. Et propter prædicta dicit Ioā. de
Imo.in d.l.quoties. ꝙ talis non habebit præmium, quod datur
capienti bannitū in centum. Item, ꝙ tali bannito proderit be-
neficium pacis: quod nō potest prodesse ex forma statuti ban-
nito in centum. Sed prædicta procedunt in terminis prędictis,
quando distinctæ sunt summæ pro distinctis delictis: sed in ter
minis nostris, ex quo iudex simul & semel cōdemnauit in du-
centis vel trecentis: maior est dubitatio. Et quæstio est subtilis:
& difficultas descendit ab his quæ s. dixi de vnitate libelli &
sententiæ.& ab his quæ traduntur in d.l.scire. & in l.cum eius-
c dem.& in l.ædiles aiunt.in fi.ff.de ædi. edic.in hac [c] tamē.q.do
minus Nellus de san.Gemi.in tracta.bannitorum, in prima par-
te secundi temporis dicit, ꝙ videtur sibi sic dicēdum, quòd aut
maleficia sunt separata.i.diuersis temporibus perpetrata: & tūc
cum fiat cumulatio respectu diuersorum & ad diuersos fines,
scilicet vt pro vnoquoq; fiat solutio: tot dicentur libelli, cōde-
mnationes, & banna, quot sunt percussiones & delicta: vt d.l.
scire debemus.& l.falsa.in fi.ff.de condi.& demonstr.maximè,
quando in inquisitione est apposita illa clausula, super quibus
omnibus & singulis &c.de qua tetigi in c.qualiter.el ij.j.de ac-
cus.in xj.princip.arti.q.lxiij. quia tamen possunt ad voluntatē
agentis vnitè considerari: vt not. in l.& si vno. & in l.commo-
dati.§.duobus.ff.commodati. poterit offendens talem bannitū
ad sui beneficium & excusationem allegare vnitatem sentētiæ,
vt vnicum dicatur bannum, vt ibi. Si verò delicta sunt perpe-
trata eodē tempore: tunc sine dubio vnica videtur condemna-
tio: vt l.quoniam multa.C.ad legem Iuliam de vi. & l.denun-
ciasse.§.qui tamen. cum ibi not.ff.de adulter. & ibi not. & per
Bart.in l.hos accusare.§.lege Iulia.ff.de accus.& hoc etiam vo-
luit Ange.in d.l.si idem cum eodem.motus, quia quando ali-
quis est condemnatus ratione plurium delictorum originem
habentium ex eodē fonte: habetur respectus ad iudiciū quod
est vnum: non ad ea quæ ex accidenti veniunt: in l.si quis sepa
ratim.ff.de appel.vbi etiam hoc dictum Ange. refert & sequi-
tur domi. Anto.de prato veteri. Et ita communiter tenetur se-
cundùm domi. Nellum, saltem ad excusationem offendentis:
qui videt vnicam sententiam & vnicam summam, quæ excedit a
centum.& sic pręsumere debet vnitatem banni pro quo etiam
allego, quia ad vnitatem formæ debet respondere vnitas sub-
stantiæ: vt in l.cùm quæstio.C.de lega. dixi in c. quia circa. de
priuileg.sed quantum ad alios effectus: scilicet, an debeat audi-
ri in iudicio vel non: posito ꝙ bannitus in centum libris possit
impune offendi.potest esse dubitatio suprascripta: quæ tñ nul- b
lo modo ꝓcedit, si pro percussione pœna est arbitraria, vt l.j.
C.si plures vna sentētia, secundū do. Nellū in prima parte secū
di tēporis.q.ix. Et aduerte: quia dominus Nellus ibi in viij.q.di
cit, quòd si fuit formata inquisitio distinctè pro pluribus per-
cussionibus, & demum quis fuit bannitus in libris ducentis hoc
modo videlicet, in quinquaginta pro percussione in brachio:
in lxx.pro percussione in pectore: & in lxxx.pro percussione
in capite: an talis dicatur comprehendi in statuto loquente de
bannito, aut condemnato in centū: de qua.q.per Bar.in l.lucius
§.quæ habebat.ff.ad trebel.vbi tenet, ꝙ non comprehendatur.
& idē dicit in d.l.vbi fideiussor.facit.ff.de iuris.om.iudi.in l.si
idem.in princi. In contrarium tamen facit l.si qui separatim.in
princ.ff.de appel. Et ibi Barto.allegat & non respondet.dicitur
enim ibi quòd plures summæ diuersarum actionū eadē actio- c
ne in libello petitæ considerantur cumulatim vnde dicunt qui-
dam, ꝙ prædicta decisio Bar.procedit, quando illæ summę im
ponuntur pro maleficijs, pro quibus agitur diuersis actionibus
numero.aliàs locum habet d.l.si qui separatim. Et ideò secun-
dùm eos, si dictæ pœnæ imponerentur ex eodem statuto, aut
descenderent ab eodem fonte: puta in eadem rixa: non haberet
locum dictum Bar.quia fit cumulatio, vt ibi.secus si per diuer-
sa statuta, aut ex diuersis factis. Et istud voluit Ang.in d.l.si idē
& do. Ant.de prato veteri in d.l.si qui separatim. Sed dicit do.
Nellus in d.q.viij.quòd credit dictum Barto.verius, per iura
prædicta; siue imponantur ex eodem statuto, siue ex diuersis:
quia ad inducendum odium nunq; fit cumulatio. nō obstat d.
l.si qui separatim.quia ibi inducitur cumulatio ad fauorem : vt
ibi patet.subdit tamen quòd dictum Bartol. est verum, quando
pœnæ imponerentur pro maleficijs separatis : secus si impo-
nantur pro vno maleficio habente plures qualitates, vt l. nun-
quàm plura.ff.de priuatis delictis. & in l.qui de crimine.C.de
accusationibus.de quo dicendum vt ibi traditur. ad quod vide
quæ dixi in cap.j.j.de pœnis. Et ex prædictis potes etiam de-
cidere alias plures quæstiones: vt puta, si statutum disponit ꝙ

¶ Et facit, libellus in fauorē libellañ. est interpretañ. l. si quis intentione. ff. de iudi. Soci.consi. xxxix. col.vj.lib.j.

¶ Quinquagita & quinquaginta, non sunt centū: seu differūt ista in effectu, de hac q. vide latissimè per Angel. & Imol.in l.si separatim.ff. de appel.ferè omnes in l. scire debemus.ff. de verbo.oblig.vbi Paul. & similiter per Alexan.in l.vbi fideiussor.ff.de solu.

¶ Et in hac q. vide Bar. in l.hos accusare. §. lege Iulia. & qđ ibi addit Alex. ff.de accus. & in d. l. vbi fideiussor. ff. de solu.& Areti.in maleficijs, in versi. dictum semproniū in ducētis.in princ. & adde Alexan. l. scire debem⁹. ff. de verb.oblig.vbi ista limitantur.

pro quolibet libello non probato, vel actione aut accusatione non probata, debeat quis in tantum condemnari. de quo per Bar.in l.ordinarij.in fi.C.de rei vendi.& vide etiam ad prædicta, quæ dicuntur per Bal.in l.cùm rationibus. C.qui accus.nō pos. Et ex his habes expeditum.xxix.principalem arti.

¶ A.B. Quid autem de electis, si vni competunt plures actiones, & actor in lib.intentet vnam solam: vtrum aliæ intelligantur sublatæ.dixi latè.c.fi.de collusio. detegen.in fi.Ma.

33 ¶ † Trigesimò princ.ar.superest vt aliqua tractemus de libellis
a contrarijs, seu aliqua contraria[a] continentibus, ad cuius intellectum præmitte, quòd quædam actiones dicuntur contrariȩ ab ipso initio & origine. Quædam verò respectu exercitij, quædam verò respectu exactionis, ad quod vide quæ latius traduntur in l.j.C.de fur. Sed quātum ad arti.nostrū in primis pono hanc regulā, ꝙ actiones cōtrariȩ quæ electione tolluntur, neq; in eodem, neq; in diuersis libellis admittuntur. Et hæc regula sumitur etiam ex his quæ dixi s̈.in prȩced.in xxiiij.arti.in iij.q. prin.in ij.membro ver.iij.regula & ꝓbatur in d.l.j.C.de fur.& ibi glos.etiam tradit hanc regulā.probatur etiā in l.quod in hȩredem §.eligere.ff.de tribu.& in l.cū filius.§.varijs.ff.de leg.ij. glos.etiam in d.l.j.allegat alia multa iura.facit c.solicitudinem. j.de appel.c.j.de postu.Præla.lib.vj.c.vt quis duas.de elec.lib. vj.lxxiiij.dist.c.gesta.xxiij.q.vij.c.quemadmodū.Ad idē etiā regula, vbi repugnantia.de regu.iur.lib.vj.& in c.ij.j.vt lit.non contesta.tetigi in ca.præced.in xij.princi.arti.q.xvj.ver.vj.regula tradit Spec.in ti.de actore.ver.item proponens cōtraria.& in tit.de act.& peti.§.sequitur.ver.notandum etiam est.

34 † Est ergo regula & cōmunis cōclusio, ꝙ simul & codē tēpore non potest quis cōtrarias actiones, nec contraria remedia contra eūdem intētare: nec eodem libello, nec diuersis libellis: si super qualibet vult procedere eodē tempore: si verò diuersis temporibus, hoc est, quia vno iudicio finito, vellet redire ad cōtrarium: & cōtrariū dare libellū: seu libellum contrariam actionē continentem; distingue tres casus: quia aut in primo intentato obtinuit & exegit: aut succubuit: aut nec obtinuit neq; succubuit: sed renunciat illi: & vult aliud intentare.

¶ Primo casu, non potest ad aliud redire: vt est tex. in l.j.C.de fur.& ibi vide de ratione ad illum textum.

¶ Secundo casu, quādo succubuit, Doc.tenent quòd posit ad aliud redire, per l.Aurelius.§. idem quæsijt. ff. de lib.lega. Et est casus in l.eum qui.& in l.contra maiores.ff.de inoffic.testa. quæ loquitur etiam quando remedia erant contraria: etiam in origine, quod est plus.& ratio: quia ex quo succubuit, videtur elegisse remediū incōpetens: cùm presumatur ꝓ sententia: nec aduersarius poterit dicere sententiam illam iniquam.cùm sit lata pro se.in l.si seruus plurium.§.j.ff.de leg.j. Et ideò non debet fecisse sibi præiudicium in alia actione, seu iudicio quæ potest esse competens.vt l.mater decedens.ff.de inoffi.testa.pro quo facit quod statim dicam in iiij.fallentia.

¶ Tertio verò casu, quando vellet renūciare actioni electæ: & ad aliam transire: non debet audiri, per regulā, quod semel approbaui.de reg.iur.lib.vj.& per regulā, quia qđ reprobaui amplius approbare[b] nō possum per regulā.quā supra dixi. Nec
b videtur fienda differentia, vtrum istæ actiones solùm concurrerent in origine, & non in exercitio.Barto.in dicta l.C.de furt. facit hanc differentiam dicens, quòd quando vna competebat, altera non: si fuit intentata illa quæ competebat: & facta fuit exactio, non potest redire ad illam quæ non competebat: tum quia non competit: tum ratione contrarietatis.sed si prius fuit intentata illa quæ non competebat: subdistinguit ꝙ aut obtinuit: & idem: quia reputatur competijsse: nec potest sententiā dicere pro se latam, nullam fuisse.vt statim dixi: aut succubuit et tunc aut habuit iustam causam erroris eligendo incompetētem, & non præiudicat sibi dicta l.mater decedens. facit quod statim dicam in prima fallen.aut habuit iniustam causam erroris: & tunc distinguitur, quòd aut agitur de lucro captando, aut de damno euitando, vt traditur in l.clodius.ff.de acqui.hæredi. Si verò ex certa scientia elegit viam competentem & succubuit: nō potest redire ad competentē: quia videtur illi renūciasse, vt d.l.mater.à contrario sensu.& in d.l.clodius.secundū vnū intellectū.habet eñ ille tex.varios intellectus propter cōtrariȩtatem quæ ibi ponitur inter Paulum & Papinianum.Et sic ex prædictis habes ad dictam regulā aliquas fallētias, quæ vt clarius habeantur, prosequar ipsas per ordinem.

35 ¶ † Primò igitur fallit prædicta regula quando quis ignorantia iusta motus, proposuit actionem incompetentem, & in ea succubuit: quia potest redire ad competentem; licet directò contrariam, vt dicta l.mater decedens.& in l.lucius.ff.de petitione hæredita.& in l.si patronus ex modica.ff.de bon.libert. dicit tamen Angelus in dicta l.prima.C.de furtis.quòd hoc casu, non potest intentare contrariam actionem: nisi petita prius in integrum restitutione ex generali clausa iusti erroris, per tit. ex quibus causis maiores, quod apud me satis est dubium, per iura superius allegata: quæ nullam faciunt mentionem de resti
c tutio.in integrum.[c]

36 ¶ † Secundò fallit, quādo quis intentauit ius sibi incompetens per errorem quantumcunq; iustum: dummodo ex diuersis dispositionibus in diuersis scripturis contentis: vt d.l.clodius. secundùm vnum intellectum: quia, vt statim dixi, ille text. habet varios intellectus.

37 ¶ † Tertiò fallit, quando vtrunque remedium oritur, ita quòd non est contrarietas in origine: sed tamen in exercitio: & quis in iure in iudicium deducto succubuit: quia pōt intentare aliud remedium, vt dixi s̈.secundùm Barto. per.l.Aurelius.§.fi.ff.de libe.lega. Sed dicit Ang.ꝙ ibi non competebat nisi vnum remedium. Et illud tantùm erat ortum: scilicet actio ex testamento. vnde non mirum si succubuit in actione non cōpetenti, ꝙ pōt redire ad cōpetētem: quia cùm oriatur ex diuersa causa, nō obstat exceptio rei iudi.vt ibi, & in cōcordātijs ibi allegatis in gl.

38 ¶ † Quintò fallit, si agendo actione cōtraria iudicium fuit nullum: puta, ratione incōpetentiæ iudicis: vel quia quis egit sine authoritate tutoris, vel curatoris, eo casu quo erat necessaria: quia potest intentare actionē contrariam in iudicio valido.arg. no.in l.qui proprio.§.procurator.ff.de procu.& in l.si pupilli. §.item quȩritur.& in l.si negotia.ff.de neg.gest.& per Inno.in c.ex parte decani.s̈.de rescrip. secundū Ang.facit quod dixi s̈.

39 ¶ † Quintò fallit vbi ad commodum alterius quis vult intentare contraria.exemplum, si reprobauit primò contractū, vt ageret furti secundùm formam d.l.j.C.de fur.potest enim renunciare illi liti, & agere mandati.facit quod dixi s̈.post princip.in tertio casu.& idem, vbi quis vellet approbare reprobationem suam ad exceptionem fundandam, per l.quo enim. ff. rem ratam habe.secundùm Ange.

40 ¶ † Sextò fallit, quando quis proponit actiones contrarias sub protestatione: eo quòd erat ignarus quam actionem propone-
d ret: & erat ignorantia causata à facto rei: vt l.j.§.quod[d] autē ff.quorum legatorum.ad quod vide quod dixi in præceden.in xij.articu.q.xvj.in v.regula, versic.vij.fallit.

41 ¶ † Septimò fallit, quandoq; ratione qualitatis personæ, vnde licet quis non posit petere hæreditatem directam ex testamento: & fideicommissarius ex codicillis, secundùm casum l.fin.C. de codicillis: quia istæ actiones sunt contrariæ, & electione tolluntur: tamen liberi & parentes vsq; ad tertium vel quartum gradum admittuntur: vt in d.l.fi.de quo dicendum vt ibi.

42 ¶ † Octauò fallit in proponente iura & actiones cōtrarias: conditionaliter tamen.exemplū in eo qui in eodem libello potest dicere, dico sentētiam nullam; & si qua est, appello.de quo dixi s̈.in c.præcedenti in xij.arti.q.xvj.in v.regula versi.iij.fallit. Et hanc q.latè disputauit do.Anto. de prato veteri in q. quæ incipit, ecclesia lateranensis.in secundo dubio.vel si aliquis in libello dicat, dico talem contractum nullum: & si sit aliquis, peto illum rescindi, per in integ.restitu.de quo dixi in d.versic.iij.fallit.& ibi etiam vide ad hoc alia plura exempla.

43 ¶ † Nonò fallit ratione euitandi circuitus, vnde possum in eodem libello intentare rei vendicationem & publicianam, vt in c.Abbate.de re iudi.lib.vj. Et dicit Ange. in l.j.C.de fur. quòd iste libellus potius admittitur de consuetudine, quàm de iuris rigore.sed tu vide ad hoc quod dixi in c.præcedenti in xij. q. xvj.versicu.iiij.regula in viij.fallen.

44 ¶ † Decimò fallit, si vna actio sit alterius præparatoria: vel si vna sit pœnalis sui natura & ab initio: altera verò rei perēptoria.vel si hoc faciat propter contumaciam rei non respondentis, vt in l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tribu.& in l.cùm filius.§.varijs.ff.de lega.ij. Et in l.si pro fure.ff.de condi. furtiua. & in l.si pignore.§.cùm furti.ff.de furtis.& l.iij.§.est autem.ad exhibendum. Et hoc tenet Specu.in titu.de actore.versic.item proponens contrarias.

45 ¶ † Vndecimò fallit, quando quis vellet proponere iura contraria, seu contrarias actiones cōtra diuersos.ratio: quia potest, agendo & excipiendo, secundùm Docto. in d.l.j.C.de fur. & probat in l. Papinianus.§.sed nec impuberis.ff.de inoffic.testa. vtrum autem in actore & reo agente & reconueniente admittantur libelli contrarij, videbimus in tit.sequenti, de mutuis pe. & de illa clausula posita in libello, petens sibi iustitiam ministrari secundùm formam iuris & statutorum quando statuta sunt contraria iuri communi, qualiter intelligatur, & an admittatur, dixi in præce.c.in xiij.princ.arti.versicu.vj.effectus. ibi dum dicitur, est etiam aduertendum. Et quid iuris, quādo libellus esset contrarius: quia actio contradiceret narrationi vel cōclusioni, dixi in c.præceden.in xij.princip.articu.in xj.q.principali.

Sed nunc

a ¶ Adducens cōtraria, non est audiendus.l.j. C.de furt. vbi Ias. vij.notabilibus limitationibus hāc materiam collegit.

b Id quod semel reprobaui, non possum amplius approbare.facit c.ex eo. de reg.iur.in vj.cū no.per Fely.in ca. capitulū.viij.colū. de rescriptis.

c ¶ Nec Bart.qui id etiā tractauit in d. l.j.C.de furt.fecit de restitu.mentionem.limitat tamē, quando iste obtinuisset in prima actione intentata. l.si seruus.§.j.de legatis.j.

d ¶ De hoc.§. vide Ang.in l.stipulationes nō diuiduntur.in fi. princ. & Alexan. in consil. clxxxij.ij. volum. incip. lectis. cum multis per moder. adductis in d.l.j. iij.col.C.de furtis.

46 ¶†Sed nunc quæro circa prædicta, vtrũ sit necessarium opponere de contrarietate, & quando, ad hoc vt libellus non admittatur, & an non opposita exceptione, iudicium sit nullum. Sol. Bar. hanc q. latè tractat in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqui. pos. in ij. q. prin. Et ibi aliqualiter latius reassumendo materiam distinguit, ꝙ quandoqꝫ iudicia non concurrunt propriè, ratione contrarietatis, sed ordinis vel prælationis. Et isto casu iudicia procedunt: sed quia ista non est propriè contrarietas, dic vt dixi in xxix. princ. art. in iij. q. in ij. membro. Quandoqꝫ verò occurrit ꝙ absolutoria parit exceptionem rei iudi. in alia actione. & similiter vide de hoc in d. secundo membro. Quandoqꝫ impeditur concursus actionum: quia electione tolluntur: & tunc dic ꝙ aut illa duo iudicia proponuntur simul: aut successiuè vnum post aliud.

¶Primo casu, debet opponi: aliàs procederet iudicium: sed vna exactione debet esse contẽtus: vt ff. quorum leg. l. j. §. quod autem. Nam si hoc potest operari partis aduersarij contumacia, vt admittatur talis concursus: multò magis ipsius aduersarij tacitus consensus. facit l. fi. C. de annali excep. Et ita videtur intelligere Cy. in l. si primo contrario. C. communi diui. & vbi dicit quem debere cogi ad eligẽdum pendente instantia: aliàs non.

¶Secundo vero casu, quãdo successiuè proponeret, non est necessarium ꝙ opponantur: quia per propositionẽ primi iudicij, sublatus & præclusus fuit habitus ad secundum: vt l. fi. C. de codicillis. quia sine actione nemo experitur[a] vt l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. nisi opponeretur exceptio intẽtionis & facti: debet tamẽ esse cautus reus, vt acta primi iudicij producat in hoc secundo. ad hoc vt videatur per illa ꝙ sublata est ista secunda actio. acta enim in alio iudicio facta non probant: nisi quis eis vtatur in debita forma: vt l. cùm antea. in fin. C. de arbi. Et ad prædicta facit l. generaliter. ff. de excep. secundùm secundam lecturam. hoc tamẽ intellige secundùm ea quæ dixi. s. post princ. & secundùm ea quæ dixi. in v. fallẽ. distinguendo etiam, vtrũ tollantur natiuitate vel exercitio. & adde etiam quod dixi in xxix. art. in iij. quæstio. in ij. membro. Quandoqꝫ verò impeditur concursus ratione contrarietatis: & hoc casu subdistingue: aut contrarietas apparet in vno & eodem iudicio; aut in diuersis iudicijs, seu instantijs.

¶Primo casu, potest iudex rejcere libellum ex suo officio: vt l. j. ff. de offi. assesso. pars etiam opponeretur: & sic actor repelleretur: vt l. j. C. de fur. sed si pars vel iudex nihil dicerent: & super prędicto libello procederetur: tunc non valeret processus: vt l. j. §. sed si alius. ff. quando appellandum sit. facit l. scripturæ. C. de fide instru. & c. imputari. j. de fide instru. & regula, vbi repugnantia. ff. de regu. iur. si verò processus non continet contraria, sed solùm actor elegit vnam partem contrariorum, valet processus: & super eo iudicandum est: vt d. l. j. §. quod autẽ. ff. quorum lega. imputare enim debet sibi reus, qui non opposuit: vt l. fi. C. de annali excep.

¶Secundo casu, quando contrarietas apparet ex diuersis iudicijs seu instantijs: tunc aut illa iudicia intentantur diuersis temporibus, aut simul & eodem tempore. Primo casu dic, ꝙ quandoqꝫ sunt contraria, quæ electione tolluntur: & tunc ista quæstio pertinet ad illam difficilem quæstionem an tollantur ipso iure, vel ope exceptionis. de qua q. per Cy. in l. j. C. de furt. in v. q. vnde si diceremus quòd tollatur ope exceptionis, necesse est quòd exceptio opponatur. Sed si ipso iure non videtur necessaria exceptio, per ea quæ. s. dixi in actionibus quæ electione tolluntur, per d. l. j. Quandoqꝫ contraria sic se habent, quòd simpliciter ipsa electione non tolluntur, sed per intentationem secundi iudicij, renunciatur primo: vt in casu. l. si filius. primo responso. ff. de mino. secundùm tertium intellectum. & hoc casu in primo iudicio, cui videtur renunciatũ, debet opponi exceptio quæ ex tacita renũciatione quæritur: vt l. postquàm liti. C. de pac. & quod no. in l. nõ solùm. §. liberationis verbo. ff. de li. be. leg. Si verò intẽtantur simul & eodẽ tẽpore: tunc est incidere in aliam q. an contrarietas impediat natiuitatẽ actionis: an verò solũ exercitiũ: quia si impediretur natiuitas, secũdùm quod voluit Pet. in d. l. j. in iij. q. tunc nõ esset necessaria exceptio: ex quo non cõpetit actio. nisi diceremus de exceptione intẽtionis & facti; deberet tamẽ reus hoc in iudicio probare, per ea quæ superius dicta sunt. si verò solum exercitium, & non natiuitas impediretur, secũdùm quod videtur tenere glo. in d. l. j. tũc deberet opponi exceptio quæ illam actionẽ remoueat: aliàs imputet sibi reus, si non opponit. C. sententiam rescin. non pos. l. peremptorias. & C. de proba. in l. exceptionẽ. vnde tutius videtur esse semper omni casu opponere exceptionem. Et aduerte: quia dicit Ioã. de Imo. in d. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. & tunc impeditur natiuitas actionis, quando contrarietas est in origine ipsarum actionum: aliàs autem impeditur solum exercitium, per ea quæ no. in l. eum qui. & in l. cõtra maiores. ff. de inof. test. & in l. j. C. de sortileg. & in l. si seruus communis. ff. pro socio. Aduerte tamẽ: quia vt dicit Io. de Imo. ad prædictam q. posset dari breuior conclusio: ꝙ regulariter semper tenet processus, si non opponatur à iudice vel parte: vt l. j. §. quod autem. ff. quorum lega. iudex solùm in duobus casibus videtur posse obijcere. primò, quando apparet contrarietas ex actitatis, per c. solicitudinem. de appel. & l. j. ff. de offi. asses. & per alia iura quæ superius allegaui. Secundò, quando ex ipsis actitatis apparet iudici, quòd agenti in altero prædictorum non competit ius ipso iure: vt l. vbi pactum. C. de pac. iuncta gloss. aliàs autem iudex non posset supplere defectum ad commodum partis: vt in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. & in c. ad nostram. j. de iureiurã. & ex his est expeditus. xxx. arti.

¶Trigesimoprimò principali art. iuxta præmissum ordinem in rubrica, tractandum est, an actor possit desistere, aut renunciare libello, seu deferre iudicium super prosecutione libelli. verùm quia de hoc latè dictum fuit. s. in c. præcedenti. in xxvj. princ. art. q. iij. vbi melius conueniebat: ideò vide ibidem.

47 ¶†Trigesimosecundo principali articulo in quo tractandum
b est, quid si procedatur super inepto[b] libello, & sententia super eo feratur: vtrum sentẽtia vel processus teneant. Aduertendum ꝙ glo. insti. de oblig. in princ. simpliciter tenet, ꝙ sententia lata super inepto libello est nulla. facit c. cùm dilecti. de emp. & vẽdi. Sed aduerte in primis: quia de ineptitudine respectu contrarietatis dictum est. s. art. xxx. in fi. de ineptitudine verò respectu generalitatis vel incertitudinis dictum fuit in c. præcedenti. in xij. prin. art. in v. q. in iij. membro. versi. est etiam aduertendum. Et ex his quæ dicta fuerunt in dictis locis. & in c. præcedenti. articu. xxiij. habes plures casus expressos, in quibus processus tenet: quia multæ sunt ineptitudines, quæ expresso vel tacito consensu partium purgantur. Et ideò non vitiatur processus nec sententia propter talem ineptitudinem. ad quod etiã vide quæ dixi in c. præcedenti, in xij. art. prin. q. x. ver. vij. quæro ibi. item sequitur ex prædictis. Sed prosequendo hic aliqua generalia de hoc art. notandum est vt dixi, ꝙ glo. insti. de obli. in prin. ponit prędictam regulam, ꝙ sententia lata super inepto libello est nulla. & eum sequitur Bal. in l. ex hoc. ff. de iust. & iure. in ver. secundò quæro. col. pe. & do. Anto. in c. examinata. s. de iud. & Cy. in l. j. C. vt quæ desunt aduocatis partium. vbi dicit, ꝙ quando libellus est ineptè formatus, processus non tenet, per l. j. ff. si men. fal. mo. dix. Et idem tenet Spe. in tit. de offi. iudi. §. deseruit. versic. quid sit libellus. vbi dicit, ꝙ si super libello inepto sit facta apta probatio: tamen nihil releuat. allegat. ff. de interro. acti. in l. si filius. la ij. & ff. de iureiur. in l. si patronus libertã. & sequitur Bal. in d. l. j. ff. si mens. fal. mo. dixe. facit quod statim dicam. ¶A. B. Ang. l. verum. §. sciendum. ff. de mino. vbi bonus tex. & l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. & not. in c. cùm dilecti. de emp. & vend. quem tex. vt dicit per Bald. semper allegabat ad hoc, & ibi Io. de Imo. Ma. ¶Ang. verò in l. j. in princ. ff. de edẽ. & Doc. communiter in c. dilecti. s. de iud. intelligunt glo. prædictam, ꝙ sentẽtia sit nulla, quando est lata super inepto libello: si ineptitudo procedit ex eo, quia actio proposita sit inepta, & ita communiter allegatur. Sed tu aduerte, quia glo. prædicta hoc non dicit: quia dum illa glo. dicit in fin. aliàs non valet sententia. non debet referri ad illud: scilicet quãdo actio proposita est inepta, vel incompetens. Sed debet referri ad illud scilicet, quando coram incompetenti iudice est actum. quod probatur per l. quam allegat glo. prædicta. in qua nulla fit mentio de inepta actione proposita. Sed solùm dicit, quòd sententia lata à iudice incompetenti, non valet. Item quia si gloss. prædicta habuisset dictum intellectum, non procederet: quia sententia lata super inepta actione tenet, vt not. Innocen. in c. dilecti filij. & in c. examinata. s. de iudi. & Barto. in l. j. in fin. principij. ff. de edend. quod probatur optima ratione: quia si sententia tenet, quando nulla actio est expressa: ergo fortius debet tenere. facit l. prima. §. j. C. de rei vxoria actione. Bald. verò in l. actori. C. de iureiuran. Et Iacob. But. in l. licet. C. de procura. volunt, quòd quando libellus aliter esset ineptus, quàm propter ineptam actionem: puta, quia malè concludit, vel quid simile: tunc sententia sit nulla & ita procedat glos. prædicta pro qua opin. facit text. & quod ibi not. in Cle. pastoralis. de re iudic. & ibi dixi, & in c. cùm dilecti. j. de empt. & ven. & in c. cùm ad sedem. j. de restitu. spolia. Et ibi per Ioan. And. & Do. m. Et consuluerunt Pet. de Ancha. Anto. de But. & zaba. Et mihi placet, vt dixi in dicta Cle. pastoralis. tetigi etiam aliquid in Cle. constitutionem. de elect. ver. quærit etiã hic dominus. Et arbitror etiam generaliter concludi posse, ꝙ glos. & regula prædicta procedat in omnibus casibus, in qui-

a ¶Sine actione nemo experitur. limita vt per Barto. & Doct. in l. Titius. ff. de verbo. obli.

b ¶Sententia lata super inepto libello, an sit ipso iure nulla, de hoc vide latè per Moder. in l. vinum. circa fi. ff. si cert. pe. & Soci. in consi. cxlvj. col. vj. circa finem. & dictum est. s.

bus ꝓceſſus vitiatur ipſo iure abſq; oppoſitione exceptionis. quos caſus videre potes in remiſsionibus quas ſuprà dedi. Ex prædictis potes cõcludere regulam prædictæ gloſſ. quòd lata
a ſententia ſuper inepto libello [a] ſit nulla regulariter: ſed hæc regula recipit plures fallentias.

48 ¶ † Primò fallit in omnibus caſibus, in quibus remiſsionibus ſtatim & in principio articuli dictis & allegatis, proceſſus eſt validus, nõ obſtante ineptitudine, ſi ad ipſam ineptitudinem neceſſaria fuit exceptio: aliàs proceſſus non vitietur: & ſic etiã tenebit ſententia. hæc tamen fallentia aptior fuiſſet limitatio,
b quàm fallentia [b].

49 ¶ † Secundò fallit, quando poſt ineptum libellũ ſequuta eſſet confeſsio conuenti; quia tunc valet ſentẽtia, quæ aliàs nõ valeret ita lata ſuper inepto libello: nec poteſt confeſſus opponere contra ſententiã, ꝙ ſit nulla ratione ineptitudinis libelli: vt dixit ſingulariter Bal. in l. ij. C. de re iudi. per l. ait pretor. §. permittitur. ff. de mino. & eſt bonus tex. in c. piſanis. j. de reſti. ſpolia. & ibi per do. Anto. & Doc. tenet etiã expreſsè Bal. in l. ſed ex dolo. §. in hac. ff. de dolo. vbi dicit quòd licet libellus ſit ineptè formatus, tamen ex confeſsione poteſt ſequi cõdemnatio. ad idem Cle. conſtitutionem. de electio. Et ad hoc poteſt allegare alia infinita iura & authoritates, quas allegaui in ca. qualiter. el. ij. j. de accuſa. in xj. prin. arti. q. lxxxvj. Et forte etiam latius dicam j. in titu. de confeſ. in loco conuenienti. & ratio in promptu: quia confeſsio prædicta inducit notorium. Nec obſtat ꝙ ex quo eſt defectus formæ notorium non debet releuare, vt not. ſingulariter Bald. in l. j. ff. de liber. & poſthu. & text. iuncta gloſ. in c. conſtitutionem. de ſent. excõ. lib. vj. quia illud procedit, quando confeſsio ad ſui validitatem exigeret formã et ordinem iudicialem: quã confeſsio regulariter nõ exigit, nec requirit. Sed ſi eſſet confeſsio quæ ad ſui validitatem requireret certam formam: talis confeſsio non induceret notorium, ſi forma nõ eſſet ſeruata: vt dixi in c. noſtra. de cohab. cle. & mul. q. xvij. Et ideo probationes quæ ad ſui validitatem exigũt validitatem proceſſus & ordinis iudiciarij, non valent: ſi libellus eſt ineptus, vt ſupra dixi ſecũdùm Bal. in l. j. ff. ſi men. fal. mo. dix. & Specu. in titu. de offic. iudicis. §. de ſeruis. verſi. quid ſi libellus. Quinimò, non valerent probationes ſi libellus eſſet aptus, & proceſſus ineptus, vt ſingulariter not. Ioan. cal. in d. c. piſanis. & Guil. de cug. in l. ſi patronus libertam. ff. de iureiurando. Et per prędicta dico, ꝙ licet quidam velint ꝙ idem ſit in confeſsione ficta: tamen iſtud eſt falſum: quia ficta confeſſio requirit ordinem iudiciarium. Et ad hoc vide. quæ dixi in ca. penul. ſ. de iudi. in xxvij. prin. arti. verſi. iiij. concluſio. & for
c tè dicam in titu. de confeſsis [c].

50 ¶ † Tertiò fallit, ſi in libello eſſet appoſita illa clauſula, quæ cõmuniter apponi ſolet in fine: videlicet, petens in prædictis ſibi iuſtitiã miniſtrari &c. quia virtute clauſulę ſicut conſeruatur libellus aliàs ineptus: ita & proceſſus & ſententia. ad quod vide quæ latius dixi ſ. in c. præcedenti. in xiij. prin. arti. verſi. quò ad ſecundam quæſtionem.

51 ¶ † Quartò fallit in illis caſibus & curijs, ſeu coram illis officialibus, in quibus & coram quibus ex forma ſtatuti procederetur & ex æquitate, prout eſt Senis in curia mercatorum: & in curia pupillorũ: quia tunc valeret ſententia lata ſuper inepto libello. ſecundũ do. Anto. & D. m. in c. literas. j. de iura. calum. & probatur in l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ff. manda. ad quod vide quæ latius dixi in c. j. ſ. eo. in v. prin. arti.

52 ¶ † Quintò fallit, quando ineptitudo eſſet tacita: quia licet tacita ineptitudo vitiet libellum, ſicut expreſſa. vt no. Innocen. in c. primo. de offi. vica. tamen ſententia lata ſuper tali libello valet. ff. de inoffi. teſtamen. in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. & ff. de pecu. in l. ſi eo tempore. in princip. ita dicit Baldus in l. penultima. ff. de iuſtitia & iure. idem tenet, & clarius in l. ij. C. de re iudicata. Et ex his habes expeditum trigeſimum ſecundnm principalem articulum.

53 ¶ † Trigeſimotertio prin. ar. ſupereſt vt examinemus, qualiter et per quem verba libelli ſint interpretanda. Circa quem articulum regulariter dicendum eſt, ꝙ interpretatio fieri debet per ipſum libellãtem, & pro ipſo libellante, vt eſt tex. in l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iudi. vnde poteſt libellans libellũ declarare, quãdocunq; pendente iudicio: quia hoc eſt vtile non ſolùm ſibi, ſed etiam reo, vt poſsit deliberare an velit cedere, vel contendere. & iſta eſt communis concluſio Doct. in dicta l. ſi quis. & in c. j. & ij. ſ. eo. & in l. edita. C. eod. intelligo tamen, ꝙ poteſt quandocunq;: ſcilicet ante probationes factas per reũ, ſecũdùm quod. j. dicã. Et eſt ergo libellus largiſsimi iuris, ſeu largiſsimè interpretandus, vt eſt text. & ibi not. Doct. in cap. cùm eccleſia. j. de cauſa poſſeſ. & proprie. quod intellige quò ad vim comprehenſiuam: quia comprehendit omnia quę poſſunt adaptari materiæ deductæ in iudicium: niſi expreſsè fuerit exceptum, & ſic velit intelligi dictum. c. cùm eccleſia. & ad idem l. ſolemus. in princ. ff. de iud. & in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. ff. de iureiur. Sed extranea non comprehendit: vt in c. examinata. ſ. de iud. & in l. fin. C. de fideicom. liber. facit quod not. Bart. in l. gallus. §. quidam rectè. ff. de libe. & poſthu. vbi dicit, ꝙ illa actio videatur deducta in libello, quę poteſt colligi ex verbis libelli: aliàs non. nec clauſula illa quæ opponitur in libello, ꝙ agit eo iure quo melius poteſt. ampliat libellum, ꝗ; colligi poſsit. ad quod vide quod latè dixi in c. præcedenti. xiij. prin. art. q. ij. maximè in verſi. ſextus effectus. Eſt tamen aduertendũ circa prædicta: quia ſi verba libelli poſſunt intelligi propriè & impropriè, & intelligendo propriè faciunt ad intentionem, & reddunt ad fauorem libellantis; tunc intelliguntur propriè. no. glo. j. in c. j. ſ. de reſti. in integ. & Inno. in c. venerabilis. de excep. tex. cum glo. in c. conſtitutus. de relig. domi. aliquid per Inno. in c. cùm Bertholdus. j. de re iudi. Si verò intelligendo propriè non faciunt ad intentionem libellantis: tunc vt ad ipſius intentionem & fauorem faciant, interpretantur latè, & etiam impropriè: & ſecundùm illum modum qui magis cedit ad fauorem actoris, ſecundùm Inno. in c. conquerente. de offi. ordi. & in c. venerabilis. de excep. & no. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. ff. de iureiur. & in l. inter ſtipulantem. §. j. ff. de verbo. obl. & per Bart. in l. ſcire debemus. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. ver. circa prædicta. ff. de verb. ob. & per d. Ant. in c. cæterum. ſ. de iud. & in c. literæ. j. de dila. Et ad prædicta vide no. per Dy. in l. in prouinciali. ff. de ope. no. nun. & per Cy. in l. j. C. de iure emphy. in iiij. q. & per Barto. & Doct. in l. ſi olei. C. loca. & per Bal. in l. j. C. de vſufru. vbi dicit, ꝙ ſi libellus poteſt ſuſtineri impropriatis verbis, verba impropriantur vt
d ſuſtentetur. Nam [d] libellus tolerandus eſt quantum fieri poteſt: vt no. Bal. in l. ij. C. qui accu. non poſſunt. Et ex prædictis infertur deciſio ad plures quæſtiones.

54 ¶ † Primò ꝙ quamuis emphyteuta dicat in libello rẽ ad ſe pertinere iure dominij: tamen procedit libellus; & intelligitur de dominio vtili, ſecundùm Bald. & Doc. in l. j. C. de iure emphyno. Bar. in l. j. C. de vſuf. licet propriè ſimplex ap. dominij referatur ad directum dominium: vt in l. j. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectigalis vel emphyteuticarius petatur. & ſimiliter, licet quis in libello dixerit ſe dominum vel quaſi dominũ, procedit: licet ad ipſum nõ pertineat niſi vtile dominium; quia per latam interpretationem & impropriam comprehenditur etiam vtile dominium: vt dicit Bar. in d. l. j. & Io. An. in c. Abbate. de re iudi. lib. vj. & vide Bart. in l. mater. §. eandem. ff. de excep. rei iud. & Io. An. in c. cùm ad ſedem. de reſt. ſpo. Et Spe. in ti. de ceſsione actionis. §. ſequitur. verſi. quid ſi aliquid & per Inno. in d. c. cæterum. de iud. in glo. magna. ver. & hæc intelliguntur vbi tradit, an & quando intelligatur de vtili vel directo dominio. tetigi in rub. de cau. poſ. & proprie. art. j. primi tractatus.

¶ Secũdò infertur, ꝙ procedit libellus, ſi quis dicat rem ſuam eſſe: licet probet de pręſcriptione: vt tradit Bal. in d. l. j. in prin.

¶ Tertiò infertur, ꝙ licet in libello petam me reſtitui ad rem incorporalem, dicendo ꝙ ſum in poſſeſsione: tamen procedit libellus: quia intelligitur de poſſeſsione impropria: & ſic de quaſi poſſeſsione: vt not. Gul. in d. §. item ſi iurauero. ¶ A. B. Et probatur. c. ij. de reſti. in integ. & ibi d. Ant. ſuper glo. j. & probatur c. olim. iij. de reſt. ſpo. & c. conqueſtus. de foro compe. & c. conſtitutus. de relig. d. M.

¶ Quartò infertur, quòd quamuis actor dicat in libello ſe eſſe in poſſeſsione talium iurium, & quòd ex eo quòd Titius turbat eum, petit &c. procedit nihilò minus libellus: quia vt ſtatim dixi, intelligitur de quaſi poſſeſsione, ſecundùm Barto. & Bal. in d. l. j. C. de vſufruc.

¶ Quintò infertur, ꝙ licet in libello quis petat ſibi decerni offi
e cium, quod iam eſt ſibi delatum [e] ipſo iure: tamẽ libellus procedit: quia intelligitur quò ad adminiſtrationem. facit glo. & ibi no. Bar. in l. legitimos. §. legitimos. ff. de admi. tuto.

¶ Sextò infertur, ꝙ licet non ſit propria locutio, quando merces non conſiſtit in pecunia: vt l. j. §. qui ſeruum. ff. depoſiti. & in l. ſi vir vxori. ff. de dona. inter virum. & in l. naturalis. §. at cũ do. ff. de præſcr. verbis. maximè quando res non eſt apta producere talem mercedem in fructu: vt ex vinea frumentum, & vel pro domo vinum. vt dicit Saly. in l. ſi olei. C. locati. tamen ſuſtinetur libellus in quo actor dicit ſe locaſſe talem domum pro decem ſextarijs frumenti, ſecundùm Saly. & Doc. in d. l. ſi olei. per illam. l. & per l. licet. C. locati.

f ¶ Septimò infertur, ꝙ quãuis appellatione iuris [f] intelligamus de iure communi: vt inſti. de iure naturali. §. ſed quoties. tamen ſi libellus poteſt procedere ex forma ſtatuti, vel conſuetudine locali, aut priuilegio ſeu alio iure ſpeciali, interpretatur pro libellante

a ¶ Et quod ex inepto libello nõ poſſit ſequi ſententia valida, vide Paul. de ca. cõſi. ccl. li. ij. & conſil. cccclj. eodem lib.

b ¶ Differt limitatio à fallentia.

c ¶ Quòd ex ſola cõfeſsione poſsit fieri condẽnatio, etiã ꝙ proceſſus ſit vitioſus, fuit d. Inn. ſingu. de quo latè per Bart. in. l. ſi cõfeſſus, de cuſt. reorum. limitatur multis modis per Decium in c. at ſi clerici. in j. & ij. charta. vbi loquitur in criminalibus.

d ¶ Libellus etiam ſi loquaṫ impropriè, tolerãdus eſt, & interpretãdus vt inſeruiat menti libellãtis. vide latè mo. in l. ſed & ſi. §. item ſi iurauero. ff. de iureiur. & Fely. in c. auditis. de præſcr. in prin. Alex. conſi. cxxj. col. ij. verſ. per hoc etiam dicit lib. j.

e ¶ Bene faciunt ea quæ no. Are. inſti. de tute. in princ. vbi ſi iudex dicat, do Titium tutorẽ, qui fuerit teſtamẽtarius. tamen intelligitur datus à teſtatore, vel à lege. declaro & ibi aliqua de interpretatione verborum.

f ¶ Iuris appellatione de cõmuni intelligeñ. eſt, facit q. Abb. in rub. de conſue. circa fi. vbi ſi dicaṫ cõpromiſſum de iure &c. de quo vide latius per Deci. in c. licet cauſam. de proba.

bellante de illo iure speciali.ad quod vide quæ latius dixi in c. præce.in xij.art.in x.q.prin.versi.vij.quæro.in v.illatione. Ad prædicta vide quæ dixi in c.cùm olim.de consue.art.x.vbi dixi ꝙ licet quis in libello agat, & petat secundùm statuta & con suetudines ciuitatis:interpretatur libellus in fauorem ipsius libellantis, vide ibi omnino,& vide Bart.in repe.l.de quibus.ff. de legi.versi.sed quid si dicat.col.xiij.Et ex prędictis regulis & illationibus poteris alias quamplures similes quæstio.decidere. Est tamen notandum, ꝙ prædicta regula sic declarata recipit aliquas limitationes.

¶ Primò enim limitatur, si modo loquamur in ipso actore libellante:quia ad ipsum pertinet declaratio.secus in ipsius hęrede:quia tale ius declarandi non transit ad hæredem:vt no.glo. & sequuntur Doc.in l.inter stipulantem.§.stichum.ff.de verb. obl.& est tex.iuncta glo.in l.pomponius scrib.si fru.aliàs incipit,idem pomponius.§.fi.ff.de rei vend.& idem tenent Bart. Bal.& Ang.Spe.in ti.de lib.concep.§.fi.versi.item si cautus.facit c.si gratiosè.de rescr.lib.vj.& c.j.in fi.& c.sed vti.& l.iiij.ff. loca.Pet.de Anch.in repe.c.in præsentia.de proba.in ij.contrario.Et plus dicit ibi singulariter Bart.in d.§.stichum.ꝙ si libellus est datus per dominū, & habeat aliqua verba ambigua,non potest fieri declaratio per procuratorē generalem, nisi habeat expressum mandatum à domino:sicut nec potest hæres vniuersalis.tenet Bal.in d.l.idem pomponius scrib.si fru.§.fi.& etiam Ang.ibi,quod est verum,secundùm Ange.in d.§.stichum.nisi procurator vigore mandati haberet potestatē donandi:& declararet in fauorē conuenti,per no.in l.si quis à filio.§.si plures. ff.de leg.j.quod dictum apud me satis est dubium:licet sit subtile:quia licet habeat potestatē donandi,tamen propter hoc nō cessat ratio prohibitæ declarationis,quæ est personalissima:vt statim dicam.Insuper etiam subdit Barto.in d.§.stichum.ꝙ libellus datus à procuratore generali,si continet aliquod dubiū, non potest declarari per dominum:sed per procuratorem:nisi dominus specialiter mandauerit libellum sic debere dari : quia tūc declaratio per ipsum dominū,& non per procuratorē fieri posset.per no.in l.in seruo.ff.de lib.causa.& l.cùm mācipium. ff.de euic.Sed Ang.in d.§.stichum.dicit,ꝙ id quod dictū est,ꝙ dominus non potest declarare:procedit,nisi declararet in fauorem conuenti:vt d.§.si plures.& sequitur Io.de Imo.in d.§.stichum.& no.ꝙ si procur.ad instantiam domini nollet declarare libellū,casu quo ad ipsum pertinet declaratio:teneretur domino ad interesse:si propter hoc sequeretur absolutio conuenti:vt dicit Bart.in d.§.stichum.Et sequuntur ibi Doc.Et sicut actor solus potest declarare libellū à se factum:ita iudex inquirens potest declarare libellum inquisitionis : & non successor ipsius,secūdùm Bar.in d.§.stichum.Ang.tamē ibi,ꝙ successor in officio potest declarare verba ambigua prędecessoris.per gl. no.in l.ab executore.ff.de app.sed intelligi potest vt j.dicā.Et sic ex prędictis patet,ꝙ ista libelli declaratio est personalissima. quod procedit,quādo agitur de declaratione ante probationē: sed post probationē vel sentētiam,nō statur declarationi actoris vel rei:si fortè aliqua nō appareret incertitudo de qua sensum fuerit:sed debet probari per verisimilia,de quo sensum sit, secundùm Bar.in d.§.stichū.vbi dicit,ꝙ in omnibus casibus in quibus dictū est nō posse fieri declarationē per successorē: hoc intelligi debet,quādo declaratio fit ex mera voluntate:secus in declaratione quæ fit per verisimilia:vt l.semper in stipulationibus.ff.de reg.iu.ex quo infert ad practicā assessorum, quando capiunt aliquem bannitū, & reperiūtur duo eiusdem nominis & cognominis:quia faciunt confiteri se esse illum hominē, & illud corpus de quo loquitur bannū.de quo etiā vide per Bar. in l.demōstratio falsa.ff.de condi.& demō.sed tamē Bal.aliter dicit in d.§.stichum.& aliter Ang.ibi reprehendēs Bar.Et vide etiā per Ang.& Io.de Imo.in l.j.ff.de lib.& posth.Et no.ꝙ facta semel declaratione,non poterit declarans postea variare: vt l.quicquid adstringēdæ.ff.de ver.ob.& ibi per gl.Bar.& tradit etiam Bar.in d.l.inter stipulantē.§.stichum.eo.ti.Pet.de Ancha.in dicta repe.c.in præsentia.de proba.in fi.secundi contrarij,vide quod traditur in c.cùm dilecti.de accu.[a]

¶ Secūdò limitatur,nisi libellus non sit deperditus malitia vel facto actoris,aut ipsius aduocati:quia tunc statur dicto, seu interpretationi ipsius actoris:vt C.de rebus credi.in l.fi.& C.depositi.in l.fina.in fi.quia tunc potius ad reum pertineret declaratio.C.de probatio.in l.si de possessione.C.de testibus.in l.testium.& ideò ad officium iudicis spectat inquirere, cuius culpa sit deperditus,secundùm Spe.in ti.de lib.concep.§.fi. versi. item si ti cautus.vt si confidit.& propter hoc consuluit ibi Spe. ꝙ actor faciat redigi libellum apud acta:quia tunc si perderetur, & constaret eum datum fuisse: super eius forma stabitur fortè dicto actoris : vel poterit eum iterum componere visa ipsius probatione,secundùm quosdam,qui tamen dicebant ꝙ in hoc esset timenda:vt l.idem pomponius.in fi.ff.de rei vend. sed secundùm Spe.non est timenda: quia ibi mortuus erat qui petierat,secundùm quod dixi in præce.limi.sed ille tex.iudicio meo,nihil facit licet dictum sit verum in se, ꝙ declaratio non pertinet ad hæredem, si actor est mortuus,per ea quæ dixi in præced.limitatione.

¶ Tertiò limitatur secundùm aliquos,in casu.c.ab eo.de ele.li. vj.quæ tamen limitatio non conuenit terminis nostris:quia ille tex.non loquitur propriè de interpretatione:sed de mutatione quæ ibi fieri non potest odio calumniæ.de cuius.c.intellectu.vide ibi,& vide quæ dixi in c.præcedē.in xiij.prin.art.q.v. & de mutatione & emēdatione,latius dixi in c.præce.art.xxv. Sed nunc pro clariori & maiori notitia huius art.qui versatur circa libelli interpretationem,colligam aliqua notabilia.

¶ Primò igitur no.ꝙ vbi plura narrātur in libello,quorum alterum sufficit ad intentionem libellantis:copulatiua resoluitur in disiunctam:& pluralitas geminat singularitatem,& sufficit[b] alterum esse verum,vel probari:vt no.glo.j.di.c.omnes leges. & est tex.in c.significante.j.de app.& ibi D.m.probatur.j.de præben.c.cùm iamdudum.& no.in c.licet.j.de proba.traditur per Barto.in l.diuus.ff.de re iud.& ad hoc vide aliqua quæ dicentur in xxxiiij.arti.& ratio istius notabilis descendit ex his quæ dixi.s.in princ.

55 ¶ †Secūdò not.ꝙ libellus debet cōsiderari,& eius verba interpretari secūdùm qualitatem & dignitatē actoris: vt no.Inn.in c.cùm ad sedem.j.de rest.spo.in glo.ij.iuxta fi.& per eum in c. cùm venerabilis.de excep.in glo.j.& vide in c.j.j.de reli.do.& aliquid in c.conquerente.de offi.ord.facit etiam quod not.Ioā. And.in addi.Spec.in ti.de cessione actionis.versi.item quid si.

¶ Tertiò no.ꝙ si in libello non exprimit, quo nomine agatur, intelligitur proprio & non alieno nomine agi.not.Io.An.in c. literæ.j.de dila.vide Bal.in l.ij.C.qui accu.non pos.& quod latius dixi in c.j.s.eo.in vij.princ.art.

¶ Quartò no.ꝙ libellus cōsideratur & interpretatur secūdùm modum cōcludēdi[c] & non secūdùm modum narrādi.ad quod vide quod latius dixi in præce.c.in xiij.prin.art.q.xij.in fi.

¶ Quintò no.ꝙ ex conclusione libelli apparet,qualiter præcedentia debeāt intelligi & interpretari.ita no.Bar.in l.Aurelius. la ij.§.sticho.ff.de lib.leg.quod intellige,nisi apposita sit clausula illa,petens in prædictis non solùm vt petuntur &c.ad quod vide quæ latius dixi in præcedenti.c.art.xiij.q.ij.

56 ¶ †Sextò no.ꝙ libellus cōprehendēs diuersos modos agēdi,cēsetur diuiduus.hoc tradit Host.in c.ad dissoluendum.j.de despon.impu.ex quo infert ibi,ꝙ si libellus est ineptus in vno ex contentis in ipso libello.poterit agi super alio.

¶ Septimò no.ꝙ vbi ex narratis & conclusis in libello apparet de intentione agentis,subauditur in libello medium, per quod cōclusio adaptatur ad intentionem libellantis.ita no.do.Anto. in c.cùm ad sedem.in princ.j.de rest.spo.

¶ Octauò no.ꝙ sicut libellus latè interpretandus est ex parte actoris porrigentis libellum, & in ipsius fauorem : vt s.dixi in prin.ita latè interpretandus est ex parte rei conuenti respōdentis libello actoris.ita not.Host.in c.querelam.s.de elec.& no.in c.auditis.j.de præscri.

¶ Nonò not.ꝙ porrigens libellum videtur omnia contenta in libello de quo latius dicam in xxxiij.principali articulo.

57 ¶ †Decimò no.ꝙ verba libelli sunt efficaciter interpretanda,& ita no.hic in tex.nostro.& ita interpretanda, vt potius præsumatur aptus,q̃ ineptus.not.Innoc.in c.examinata.s.de iudi. Bald.in repe.l.edita.C.de eden.vide quod in c.præcedenti.art. xxiij.& xxiiij.& ita interpretari,vt concludat saltem pręsumptiuè,ꝙ videtur sufficere.ad quod vide quod dixi in c.præcedenti,articulo.xij.q.xij.

¶ Vndecimò not.ꝙ si verba libelli demonstrant aptum esse vni iudicio:& verba sententiæ alij,standum est verbis sententiæ & non libelli.no.glo.fi.in c.dudum.j.de decimis.vbi gl.dicit,ꝙ libellus se habet vt subiectum:sententia verò vt prædicatum.Nam sententia debet esse conformis libello : vt dicam in seq.art.versi.iudex enim qui pronunciat super non petitis,fatuus est.vt ibi dicam.Ex quo infertur,ꝙ vbi non apparet de libello:quia propter antiquitatem acta sunt deperdita:debemus ex verbis sententiæ præsumere qualitatem petitionis.ad quod vide D.m.super d.glo.fi.

¶ Possent etiā & alia multa colligi & notari circa interpretationem libelli:quæ poteris ex superioribus colligere, ex his quæ dicam in seq.art.Et ex his est expeditus.xxxiij.articulus.

¶ Circa xxxiiij.princ.arti.& vlt.tractandum est de effectibus libel.seu oblationis & productionis ipsius.circa quem dic,ꝙ effectus sunt plures.

a ¶ An circa declarationem liceat variare,vide Bal.in l.fi.iij.col.versic.ex prędictis.C.de codi.& per mo.in d.l.quicquid.& in l.inter stipulantē.§.stichum.de verbo.oblig.

b ¶ De duobus propositis, an liceat vnum probare,vide late per Fely.c.licet causam. de proba.xvj.col.versi.sextus casus.vbi etiam Decius.

c ¶ Libelli conclusio, non narratio attenditur.Soci.cōsi. xxix.col.vj.lib.j.& consil.xxxix.colū.vj.co.lib.

58 ¶ † Primus eſt, quia per ipſum libellum mediante actione in eo expreſsè vel tacitè cõprehẽſa, ſpecies futuræ litis oſtenditur: vt l. edita. C. de edẽ. dixi s̃. in rub. in j. arti. in diffinitione quam ibi poſui. Et ipſius iudicis ordinarij eſt fundatiuus, ꝑ ea quę dixi. s̃. eo. c. j. art. v. in ix. prin. opi. Et ex deductis in libello cognoſcit, quali ordine ſit in iudicio procedẽdum. ad quod vide quod dixi. j. de or. cog. c. ij. art. xxiij. in fi. & s̃. de foro cõpe. c. ſi clericus laicũ. ar. xj. facit quod dixi ĩ ſeq. effectu. & ver. vij. effectꝰ. & ſeq.

59 ¶ † Secũdus effectus eſt, quia per ipſum apparet de modo agẽdi. ſecũdùm quem pars aduerſa poteſt deliberare, an velit cedere vel contẽdere: vt l. edita. & Doc. ibi. vide quod dixi in c. j. in vj. princ. art. s̃. eo. Et ex cõcluſione libellus intelligitur[a] & declaratur. l. vt fundus. ff. communi diui. Inno. in c. ex literis. de reſcri. Bal. l. cùm vltra. ff. de non nu. pec. & l. fi. C. de fideicom. lib. & l. ij. in fi. C. de peti. hære. & l. domum. C. de rei ven. & quod no. B. l. Aurelius. §. ſticho. ff. de lib. lega. & l. Cornelius. §. vj. de lib. & poſth. facit. c. ex parte. de foro compe. c. licet cauſam. de proba. c. ij. de ordi. cogni. cum verſi. præceden.

60 ¶ † Tertius effectus, quia per libellum oblatum iudici, & demũ parti, perpetuatur actio annalis: vt no. glo. in c. j. s̃. eo. in verſ. & per talem libellum, per l. ij. quãdo libellꝰ Principi datus. quod ꝓcedit, quãdo libellus eſt oblatꝰ Principi. ſecus ſi inferiori iudici: vt patet ex illa. l. ij. & ex rubrica illius tex. quãdo libellus Principi datus ſecũdùm Ioã. de Imo. hic & Spe. in titu. de libelli concep. §. iam nũc dicẽdum de effectu. vbi vult Specu. ꝙ tunc ſequatur iſte effectus, quando princeps ad illũ reſcribit: ſecus ſi ſit datus inferiori per l. conſtitutionibus. ff. de ac. & ob. Sed tu aduerte: quia aut loquimur in libello ſupplicatorio: aut conuentionali.

¶ Primo caſu, perpetuatur actio temporalis ſi princeps ad preces porrectas delegando reſcribit: quia habet vim litis conteſta. vt l. j. & ij. C. quando libellus[b] principi datus. exemplum in actione vi bo. rap. iniuriarum, quod met. cauſa, & ſi. Et ſi quis plures actiones annales haberet, & impetraret iudicem ab Imperatore, nulla cauſa inſerta, omnes videntur perpetuatę, per l. fi. C. de annali excep. qđ qualiter intelligatur, vide ibi per Cyn. Bal. & Ang. ſtatim aliquid ſubdam. Aliæ verò actiones non annales, non perpetuantur per ſolam pręſcriptionem libelli, vt d. l. ij. quia facilius interrũpuntur annales præſcriptiones quàm temporales, ſeu perpetuę ad quod vide quæ ſtatim dicam in v. effectu. Et ratio eſt: quia hoc caſu dicitur lis quaſi conteſta. & intellige quò ad hunc effectum tantùm non quò od alios quos producit litis conteſta. vt ibi per Bal. & Docto. & perpetuat vſq; ad xl. annos. ſi lis conteſta. ſecundùm Cyn. in dicta l. ij. per l. fin. C. de præſcrip. xxx. vel xl. annorum. Aut loquimur de libello conuentionali dato coram inferiore & ſola libelli oblatio in ciuilibus regulariter non perpetuat actionem: ſed requiritur actus citationis, vt in l. ſicut. C. de præſcrip. xxx. ãnorum. & traditur in dicta l. ſecunda. C. quando libellus Principi datus. Quæ tamen regula fallit in caſibus ſpecialibus legis, vt per fectius. C. de annali excep. Et in præſcriptio. biennali, in qua fit perpetuatio & interruptio ſola propoſitione querelæ, ſeu libelli ſine citatione, dummodo fiat quædam intimatio, quæ ſufficit: etiam ſi fiat die feriata, vt in l. contractibus. §. fi. C. de non numera. pecu. quod tamen qualiter intelligi debeat, & quibus caſibus vide ibi per Bal. Quid autem ſi ſtatutum diceret quòd donatio debeat inſinuari intrà ſemeſtre tempus, vel quid ſimile: an ſufficiat ſola productio ſine citatione aduerſarij? quidam dicebãt quòd ſic, per illam l. ſecundam. C. quando libe. Princi. datus. ſed Bald. ibi dicit quòd ille text. facit in contrarium: quia ibi eſt ſpeciale in reſcripto principis: ergo ſecus in facto inferioris iudicis, per ea quæ ſuprà dixi. Sed Bald. finaliter decidit conſideranda eſſe verba ſtatuti, ſecundùm quod ſtatim dicam de cauſis criminalibus. Et p̃dicta procedũt in ciuilibus: in criminalibus verò, vtrum per ſolam productionem accuſationis vel inquiſitionis, ſine citatione perpetuetur actio. Barto. quòd ſic in l. miles. §. ſexaginta. ff. de adul. Sed Bald. in d. l. j. C. quando libel. prin. da. dicit fuiſſe conſultum quòd mitteretur exequutor. hic niſi fieret citatio non diceretur facta perpetuatio, ſeu interruptio. Ipſe tamẽ Bal. dicit conſideranda eſſe verba ſtatuti: aut enim lex vel ſtatutum nihil aliud exigit, quàm productionem libelli: & tunc procedit opi. Barto. & ita loquitur §. ſexaginta. libellus enim regulariter non dicitur de proceſſu, vt dixi s̃. de rubri. articu. j. Aut requirit aliquem proceſſum: & tunc eſt neceſſaria citatio, quæ eſt cuiuſlibet proceſſus initium. inſtit. de perpe. & tempo. actio. §. fin. & in Clemen. fin. vt lite pen. Et ad materiam vide quod latius dicam titu. de præſcript. Aduerte tamen quia prædicta intelligo, quando libellus eſſet aptus. ſecus ſi ineptus, ſecũdùm quod ſtatim dicam in v. effectu. vtrum autem per libelli oblationem perpetuetur iuriſdictio ſicut actio dixi in capi. pe. s̃. de fo. compe. in iiij. princi. articu. quæſtio. prima. & v. Operatur etiam illum effectum quò ad ipſam partem: quia actor poſt datum libellum non poteſt deſiſtere inuito reo: ſed cogitur proſequi: niſi velit in totum renunciare, ſecundùm ea quæ latius dixi s̃. in xxvj. prin. ar. quęſtio. iij. quoniam ſi nõ eſt adhuc editus parti quò ad partem: non videtur de proceſſu. dixi s̃. c. j. ar. ix. ver. ſed circa hoc.

61 ¶ † Quartus effectus eſt: quia facit rem litigioſam ſecuta per executorem conuentione, ſecundùm gloſſ. in c. j. s̃. eo. ver. & rẽ litigioſam. per authen. litigioſam. C. de liti. & ad idem xj. q. j. c. quia res tradit. Specu. in titu. de libel. concep. §. iam nunc dicendum. quare ſecuta per executorem conuentione, hoc eſt citatione per nuncium, fit res litigioſa. quod intellige, ſi modò agatur reali. ſecus ſi perſonali: quia tunc non fit res litigioſa, niſi per litis conteſta. vt l. ij. C. de liti. ſecundùm Ioan. de Imo. in d. c. j. & bene. No. tamen quòd licet tunc non fiat litigioſa: tamen inducitur litis pẽdentia, vt Cle. fi. vt li. pen. de qua materia dic vt late dicam j. vt lite penden. Et prædictus effectus vendicat ſibi locũ, ſi libellꝰ eſt aptꝰ. ſecꝰ ſi ineptus, vt latius dicã in ſeq. effectu.

62 ¶ † Quintus effectus qui ſequitur ex pręedictis eſt ſimilis tertio: & quaſi ex eodem fonte deſcendit: quòd interrumpitur pręſcriptio. vt dicit glo. in d. c. j. verſi. & interrumpit pręſcriptionem, per l. ſicut. C. de præſcrip. xxx. anno. quod intellige, ſecuta citatiõe. Alij verò dicunt ꝙ iſte effectus procedit, libello etiã transmiſſo ad domum. quòd ſecundùm Ange. non eſt verum. niſi in caſu l. fin. C. de anna. excep. de quo ibi per eum in fin. & in caſu l. fi. C. de duobus reis. de quo vide latius per Docto. in l. fi. & ꝑ Ang & Doc. ĩ d. l. ſicut. Aduerte[c] tñ ꝙ iſte effectꝰ procedit in p̃ſcrip. longiſsimi tẽporis xxx. vel xl. annorũ. ſed p̃ſcriptio longi temporis x. vel xx. annorum nõ interrumpitur, niſi per litis conteſtationem, vt in l. moræ. C. de rei ven. & per Ange. in d. l. vt perfectus. C. de annali excep. & per Bart. in l. accuſaturus. C. de adul. ſimiliter etiam non habet locum in vſucapione triẽnali: quia in illa non fit interruptio, etiam per litis conteſta. niſi quò ad effectum l. ſi poſt aceptum. ff. de rei ven. facit qđ no. Bar. in d. l. ſicut. & in l. ij. C. de litigi. Procedit ergo effectus iſte (vt dixi) in præſcriptione longiſsimi temporis: quę non ſolùm interrumpitur per dictũ modũ in cauſa expreſſa: ſed cauſa nõ expreſſa, interrũpit in omnibus quę poſſunt ſub generalitate libelli cõprehendi, vt d. l. fi. C. de annali excep. vbi etiam habes ꝙ interruptio facta in principali, operatur effectũ in hypothecaria: ſed facta in p̃paratoria, nõ prodeſt in præparatoria vnde conteſtatio vel quaſi, aut controuerſia facta in officio reſcindẽti, nõ prodeſt in reſciſſoria: & facta in querela inofficioſi, non ꝓdeſt in petitione hæreditatis, ſecundũ Ang. in d. l. fin. de qua materia ego latius dicam in ti. de pręſcrip. & vt arbitror in c. illud. vbi tangũt doc. & no. ꝙ p̃dictus effectus procedit, ſi modo libellus eſt aptus & validus: ſecus ſi ineptus. ſicut enim ad interrumpendam præſcriptionem, aut litis conteſtationẽ, ſecũdùm quod s̃. dixi, exigitur ꝙ citatio & litis conteſtatio ſit valida, vt tradit Bart. in l. accuſaturus. ff. de adul. ita etiam, quãdo fit interruptio per libellum, exigitur ꝙ libellus ſit validus, & bene conceptus, vt eſt tex. iuncta l. accuſaturus. iuncta l. mariti. §. hoc quinquennium. eodem tit. de adul. Tenent Bart. & Ang. in d. l. accuſaturus. qđ ego intelligo, niſi ſuper inepto libello fuiſſet proceſſum: & fuiſſet talis ineptitudo quæ expreſſo vel tacito partium conſenſu potuiſſet purgari ad qđ vide qđ dixi s̃. articu. xxxij.

63 ¶ † Sextus effectus eſt qa porrigẽs libellũ videtur fateri omnia contenta in libello, etiam ſi continerẽtur enunciatiuè, vt l. cùm precum. C. de libe. cauſa. Et ibi no. Bar. & Docto. & no. Bar. in l. certum. §. ſi quis abſente. ff. de confeſ. & Docto. maximè Io. de Imo. in c. ſi cautio. de fide inſtru. faciunt no. per Bar. in l. ij. §. fi. ff. de iure fi. & l. rata. C. de omni agro deſerto. lib. xj. no. Inno. in c. cùm contingat. s̃. de offi. delega. in gl. magna, ver. vel potes dicere. facit l. ſi aduerſarius. C. de fide inſtru. & vide quæ dixi in Cle. j. de proba. vnde ſi actor dixerit in libello aliquod verbum iniurioſum, poteſt agi contra eum actione iniuriarum, vt l. item labeonẽ. §. ſi qs libellus. ff. de iniurijs. v. q. j. c. j. & ſeq. no. do. M. in c. examinata. s̃. de iudi. & ibi dixi in iiij. no. Et videtur fateri crimẽ de quo mentionem facit in libello, vt not. Bal. in l. trãſac. in fin. C. de tranſac. Non ſolùm ergo actor per verba aſſertiua libelli videtur fateri: ſed etiam per verba enunciatiua, vt dixi. facit bonus text. & ibi per Barto. in l. qui familię. ff. fami. ercif. Dicit tamen Bar. per illum tex. in l. ex hac ſcriptura. ff. de donatio. in fin. quòd iſte effectus procedit poſt lit. conteſt. ſecus ante li. conte. quia tunc non inducunt probationem ſeu confeſsionem vt pars poſsit pœnitere & corrigere, vt dixi in c. p̃ce. in xxxv. ar. & idem ſentit Bald. in d. l. quæ familiæ. remittens ad no. per Cyn. in l. excep. C. de proba. in ij. q. & Guil. in l. conditionis. ff. de inſti.

a ¶ Ex cõcluſione libelli ĩtelligit̃, ꝙ dubiũ erat in p̃cedentibꝰ. adde Fely. in c. licet cám. ij. col. de ꝓba. & Alex. in cõ. cxxj. col. j. libr. primo.

b ¶ Pau. cõſi. ccccj. lib. j. id eſſe ſpãle ad interrupc̃. præſcriptionẽ: aliàs ſecus. vide eum & mod. in d. l. ij.

c ¶ Latè de hoc ꝑ Do. in c. relatum. de offi. dele.

de instit.& substi.sub condi.factis. Aduerte tamen, quia Bald. in l.cùm precum.C.de liber.causa.distinguit, quòd aut id quod ponitur, seu positũ est in libello: ponitur ab errante, aut à sciente, aut sumus in dubio.

¶Primo casu non præiudicat probato errore, ita intelligitur d.l.qui familię. Nam dum text.ibi dicit, agit.subaudiri debet, scilicet per errorem.

¶Secũdo casu, qñ à sciente.subdistingue, ꝙ aut libellus cõtinet quid certum aut incertũ. Primo casu aut aduersarius contradixit, & nõ nocet: qa in hac tali cõfessione dicitur quasi cõtrahi. Et talis quasi cõtractus nõ celebratur inter dissentientes, secũdùm Bal.ad quod faciũt not.in c.olim.de censibus.& in l.post legatum.ff.de his, quibus vt indig.& in c.præsentiũ.de test.lib.vj. Et ideò reus debet esse cautus, vt nõ contradicat simpliciter, aut neget narrata in libello: sed ante oĩa acceptet narrata in libello solùm, & dũtaxat quæ faciunt pro eo: & in aliĵs cõtra eũ facientibus, cõtradicat. Aut reus nõ cõtradicit: & tunc narrata in libello præiudicant libellanti, ac si ille fuisset cõsensus.vt d.l.cũ precũ.& C.de omni agro deser.in l.rata.lib.ix. si verò libellus nõ continet quid certũ: vt puta, si agens fa.ercis.dicit hęreditatem esse cõmunem: & nõ dicit ex qua parte: quia tũc agẽs non videtur cõfiteri.& ita potest intelligi.d.l.quia familiæ.

¶Tertio verò casu prin.quando sumus in dubio dic, quòd aut actor emendauit libellũ, & præsumitur errasse in facto alieno. aut non emendauit, & præiudicat sibi: vt l.edita.C.de eden.& ita etiam potest intelligi d.l.cùm precùm.vbi Bal.ponit d.dis. quã dicit esse notabilem & vtilem. Aduerte tamen circa prędicta, quia licet Bar.videatur prædicta limitare: si modò libellus sit scriptus manu confitentis: tamen secus si alterius.& sic intelligit.l.cũ precum.C.de libe.causa.sed Ioã.de Imo.d.c.si cautio.col.viĵ.versi.nec placet.dicit, ꝙ sibi non placet talis li.quia si esset vera.d.l.cũ precum.hodie parũ seruiret: & quasi de vento. Item cùm indistinctè loquatur, debet indistinctè intelligi: vt l.de pretio.ff.de publi.cum si. Item, quia eadem videtur esse ratio, quãdo libellus est scriptus manu alterius: nõ producens videtur fateri contenta in li.vt in aut.si dicatur.C.de testi.cum ibi not.& per Innocẽ.in c.cùm venerabilis.de exac.& c.cùm olim.de censi. Et ideo debet præiudicare confessio facta in ipso libello: ex quo talis scriptura dirigitur, vt deueniat ad alteram partem.ad quod etiam faciunt not.per Ioan.de Imo.in l.nuda.ff.de donatio.

64 ¶†Septimus effectus est, quia per ipsum libellum apparet de modo agendi secũdùm quem debet sentẽtia ferri: vt dicit glo.in d.c.j.s̃.eo.ad quod facit c.qualiter.el.ĳ.j.de accu.& in c.licet heli.j.de simo.& vide quod dixi s̃.in rub.ar.iiĵ.& qđ.j. subĳciam de sententia cõformi libel.vide.s̃.ver.vĳ.effectus.

65 ¶†Octauus effectus est respectu ꝓbatiõis faciẽdę ad ea q̃ sunt deducta in libello: qa deductũ ĩ libello qđ est necessariũ ad victoriã ꝓbandũ est: & illud inspiciendũ est quod in libello intẽtatur: vt l.habebat.ff.de insti.iĳ.q.vĳ.c.quippe.& per Bar.in l.certi condictio.in prin.ff.si cer.pet.& in l.dedi.§.j.ff.de condi.ob causam. Et per Inn.in c.super literis.s̃.de rescrip.& per Bal.in l.etiam.C.de fur.& quia illud quod fuit in libello intentatum debet probari: vt d.l.habebat.& no.Barto.in l.diuus.ff.de re iudi.dicit Bald.in.d.l.edita.C.de eden.ꝙ cauere debent libellantes, vt videant quam causam exprimant in libello: quia si illam non probant, succumbunt etiam si ex alia vincere potuissent: vt dicit tex.in l.si ex plagĳs.§.in cliuo.ff.ad le.aqui.vbi patet ꝙ ex narratis in libello, ius metimur.nec potest in articulis deduci ad finem, ꝙ probationes factæ prosint ad victoriam aliquid penitus diuersum à contentis in libello: vt in c.in p̃sentia, de ꝓbatio.tradit Bal.in l.si quis nõ dicã rapere.C.de Epis.& cleri.& Specu.in tit.de offi.iudi.§.deseruit.versic.quid si libellus.no.Io.mo.in regula, qui per alium.de reg.iur.lib.vj.in glos.magna.& in ca.j.dę confes.lib.vj.de qua materia fortè latius dicam in titu.de confes. Et circa prædicta aduerte: quia dicit Innoc.quòd oportet ꝙ causa deducta in libello probetur: aliàs non potest ferri sententia, nisi probetur alia causa legitima, per quam aliàs potuisset libellus obtinere.ita dicit in ca.cùm contingat.s̃.de offic.delega.& in c.cæterum.s̃.de iu. Quinimò etiã si libellus esset latè conceptus, & actor eligeret vnam actionem ex his quæ poterant includi in libello: si non probat illam, non potest obtinere: licet probet in alia quæ poterat in libello includi, vt no.do.Anto.in c.cùm ad sedem.in prin.j.de resti.spoliat.quod fortè limitandum est, nisi in libello sit apposita illa a clausula. Et prædicta omnia & singula dicit &c.petens[a] in prędictis & circa prædicta &c. Et clausula, non astringens se &c. de quibus dixi suprà in præceden.in xiĵ.princ.arti.facit quod statim dicam in ver.secundo infertur. Et ex prædictis inferuntur decisiones ad plures quæstiones.

¶Primò infertur, ꝙ si in libello, peto decem à Titio fundans me super mutuo: & probo confessionẽ mutui, & non mutuũ: debeo succũbere, secũdùm Spe.in ti.de teste.§.j.versi.sed pone egi.de qua tamen quæstione vide latius ibi per eum, & per Ioã.And.in addi.& per Bar.& Doct.in l.ĳ.C.si certum peta.& per do.Ant.& do.M.in c.si cautio.j.de fide instru.& latius ibi per Io.de Imo.versi.vltimò restat prope fi.dixi s̃.

¶Secundò infertur ꝙ si aliquis in libello egit ex cõfessione, & postea probet veram enumerationem: ꝙ debet succumbere, secundùm Nico.de mata.vt refert Io.And.in additio.Spec.in d.versi.sed pone egi.de quo ibi per eum. Sed do.Anto.aliter distinguit in d.c.si cautio.& ibi Io.de Imo.col.antepe.quæ videre poteris: quia quò ad materiam nostram satis sit aperuisse intellectum.& ibi vide limitationem quam ponit ibi Io.de Imo.de qua dixi.s̃.in c.præce.art.xiĵ.q.ĳ.quando scilicet apposita esset illa clausula. Et prædicta omnia dicit, & petit omni meliori modo &c.quinimò videtur, ꝙ non sufficiat etiam probare cõfessionẽ: quia ex cõfessione oritur solùm probatio, & non obligatio.vide ibi per do.Ant.do.M.Io.de Imo.& Ioã.An.in addi.Spe.versi.sed pone. Et ad prædicta vide etiam Bal.in l.si executione.C.de non nu.pecu.vbi format q.quid si interuenit confessio chirographaria, sed in libello proponitur sola confessio: in processu non solùm probatur confessio, sed etiam numeratio: an reus sit absoluendus.& ibi distinguit an confessio emanat simul cum numeratione: vel numeratio superueniat post confessionem.vide ibi per eum.

¶Tertiò infertur, ꝙ si ago ad decẽ contra Titium ex causa mutui, quæ dico eidem mutuasse iam sunt decem anni: & probo per testes de mutuo: qui tamen testes dicunt me mutuasse iam sunt tres anni: succumbo, nisi sit adiecta illa clausula, non adstringens se ad aliquod onus probationis superfluæ &c.de qua per Ioan.de Imo.in l.si cùm nulla.ff.de re iudi.& latius dixi in præcedenti c.in xiĵ.ar.q.iiĵ.

¶Quartò infertur, ꝙ si in libello deductum est crimen cũ certa qualitate quæ alterat speciem delicti & pœnam, si probatur delictum sine qualitate, non potest sequi sententia.no.Cy.post Iac.de Are.in l.ĳ.C.de proba. Et Bar.in l.plenè denunciasse.§.qui tamen.ff.de adul.glo.in c.Abbate.de re iu.li.vj.Doc.in c.licet causam.j.de proba.& in c.proposuit.de cle.exc.mi.glo.pe.in c.venerabilibus.de sen.excom.lib.vj.& glo.in l.si præsidi.C.de dona.ante nup.per Bar.in l.prætor.§.edocere.ff.vi bo.rapt.& in l.Fulcinius.§.quid sit latitare.ff.quib⁹ ex cau.in pos.eatur.& in l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxa.& latè per Barto.in l.edita.C.de eden.aliquid tetigi in c.conuentus.s̃.de foro compe. Et vide quæ dixi in c.præcedenti.in xĳ.prin.arti.q.vĳ. Et vide etiam per Bal.in repe.l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui no.infa.vbi tradit, quid si in libello deductum si furtum manifestum: & postea probetur furtum non manifestũ.& ibi etiam notabiliter dicit Bald.ꝙ illud quod dicitur, ꝙ alterata qualitate deducta in libello non potest sequi condemnatio: procedit quãdo libellus est accusatorius. secus si sit libellus inquisitionis: quia inquirens se non adstringit: imò dicit, super quibus omnibus & singulis.vt dixi in d.art.q.vĳ.& per Bal.in l.sed ex dolo.§.in hac.iuncta.l.seq.ff.de dolo.cum si.quod incipit, in Christi nomine amen.factum tale proponitur.& per Spec.in tit.de ac.& pe.§.j.ver.pe.& per Lud.pon.in l.Titia diuortium.ff.solu.mat.& per Saly.l.si mater.C.de rei vend. Et quod dixi.s̃.eo.c.ĳ.art.xĳ.q.xvj.versi.quarta regula.

a ¶De clausula, petens in prædictis iustitiam ministrari, vltra supradicta vide Alexan.in cõsi.cxxj.lib.j.& cõsil.lxj.li.ĳ.vbi etiã de clausula, non adstringens &c.

¶Quintò infertur, ꝙ si egi rei vendicatione ratione directi dominĳ, & probo in publiciana, & sic in quasi dominio: non potest sequi condemnatio, secundùm Iac.de Are.& Cy.in l.ĳ.C.de proba. Et ideò reus qui conuenitur publiciana, de facili poterit capere aduersarium, & obtinere faciendum positionem ꝙ res vendita actori, fuit vendita à vero domino: nam de facili reus hic fatebitur: nisi sit multũ doctus: & sic succumbet.ita dicit Specu.in ti.de positionibus.§.x.versi.hoc quoq; diligenter. Aduerte tamen: quia contra prędicta obstare videtur quod dixi in præce.xxxiĵ.art.vers.j.quod quamuis. Sed fortè dici posset, ꝙ ibi loquimur quando simpliciter in libello fecit mentionẽ de domino: & sumus in dubio: quia interpretantur pro ipso libellante. Hic verò quando sumus in certo quòd intẽtauit publicianam, & ad hanc materiam de causis deductis in libello nõ probatis, vide aliqua quæ dixi in c.præce.in xĳ.art.princ.in x.q.versi.vĳ.quęro. Et vtrum adducens plura capitula in libello, teneatur omnia probare, vide quod dixi in xxxiĵ.art.versic.j.igitur no. Quid autem si peterem lx.mihi debita: & probarem de centum: an possum obtinere in centum, tradit latè Bart.& mod.in l.scire debemus.de verb.obli. Ego vt arbitror dicam ĵ.ti.de re iudi.in arti.illo, ꝙ sententia debet esse conformis libello.de quo aliquid in seq.effectu.

¶Sextò infertur, ꝙ si in rei vend.egi ad medietatem fundi pro indiuiso, & probaui pro diuiso: non potest sequi sententia cōdemnatoria. dixi latius super rub. de causa pos. & proprie. arti. xiiij. q. j. versi. sed. q. circa hanc.

66 ¶†Nonus effectus est respectu sententiæ ferendæ: quia regulariter sententia ferenda debet esse conformis libello: vt in c. licet heli. in c. desymo. Et in l. vt funditus. ff. communi diui. Et in c. qualiter. el ij. j. de accu. & in Cle. sæpe. de verbo. sig. & vt dicit Bal. sententia debet esse conformis libello in tribus.

¶Primò, in causa: vt probatur in l. habebat. ff. de insti.

¶Secundò, in actione: vt l. edita. C. de eden.

¶Tertiò, respectu rei petitæ: vt l. fin. C. de peti. hæred. ita dixit Bal. in l. j. C. si plures vna sententia. vbi per plures quæstiones prosequitur hanc materiam. Nam fatuus est iudex qui pronunciat super non petitis. C. de fideicom. lib. l. fi. tradit D. m. in c. dudum. de deci. super glo. Et hoc procedit, nisi partes aliter conueniant, per l. si conuenerit. ff. de re iud. secundùm vnum intellectum. de quo ibi per glo. & Io. de Imo. ad quod vide quod dixi s. in c. præce. in xij. prin. art. in x. q. prin. ver. x. quero. ibi: dum dicit, aut est expressa sola causa proxima. sed de materia istius effectus dic vt latius dicam in ti. de re iudi. vbi respectu sententiæ proferendæ melius conuenit. & vide quod dixi in rubri. de causa posses. & proprie. trac. ij. q. xiij. in fi. j. q. Vtrum autē super inepto libello sit ferenda sententia. Et quando valeat, collige ex his quæ dixi s. in xxxij. prin. art. Et an respectu iuris superuenientis possit contingere ꝙ sententia non sit conformis libello, dicam latè in dicto tit. de re iud. Et vide quod dixi in c. præce. in xij. art. q. x. vers. quæro. Et no. etiam ꝙ ex quo sententia debet esse conformis libello, si libellus est vnus: sententia nō debet esse nisi vna. non enim possunt super eodem libel. duæ aut plures sententiæ proferri, vt dicam in ti. de re iudi.

67 ¶†Decimus effectus est, ꝙ ex qualitate libelli iuncta sententia cognoscimus, an obstet exceptio rei iudi. ita vt succūbens possit de nouo agere. de quo effectu tangit glo. in c. præce. & Bart. latè in l. & an eadem. §. actiones. & in l. si mater. ff. de excep. rei iud. Et latius D. m. in c. præce. sed quamuis gl. & Do. M. & plures Doc. teneant in hoc titulo: quia satis congruè potest hęc materia ad hunc ti. adaptari: tamē quia quæstio prædicta indiget longiori discussione, & melius conuenit tit. de excep. ideò ego latius dicam in d. ti. Et ex his, Deo duce, hæc materia libelli, quę est principium & fundamentum ad iudicialem intentionem, nunquam extitit ita bene declarata, ordinata, ac fundata.

¶Explicit opus perutile & quotidianum domini Mariani Socini, cum multis additionibus domini Bartholomei eius filij.

TRACTATVS LV.

doctο. Domini Mariani Socini de Senis super rubrica & titulo, de litis contesta. nuper in lucem editus, Fœliciter incipit.

De litis contestatione. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 ☞Litis contestatio quid sit.
2 Litis contestatio, vnde dicatur.
3 Litis contestatio, cum quibus, & per quos fieri debeat.
4 Lis an dicatur cōtestata cum primo, si dato libello cōtra vnum, tertius compareat pro suo interesse.

Ontinuatur ad præcedentes hoc modo: quoniam post libelli oblationem & mutuas petitiones sequi debet litis cōtestatio: ideò subijcitur hæc rubrica, & de materia ipsius habetur. iij. q. iij. ca. offeratur. & repetitur in vj. Cæterum, iuxta morem consuetum, pro clara & ordinata doctrina præsentis titu. & sequentis, prosequar infrascriptos principales articulos.

¶Primò, quid sit litis contestatio: & vnde dicatur. & de hoc in hac rubrica.

¶Secundò, per quos, & cum quibus fieri debeat. & de hoc in hac rubrica.

¶Tertiò, an sit necessaria litis contestatio. & de hoc in c. primo. j. eodem.

¶Quartò, in quibus causis & casibus requiratur: & in quibus non. & de hoc in c. quoniam. in princ. j. vt lite non contesta.

¶Quintò, vbi, seu coram quo fieri debeat. & de hoc in c. primo j. eodem.

¶Sextò, quando fieri debeat. & de hoc in d. c. j.

¶Septimò, an quis possit compelli ad litem contestandam: & quibus casibus: & quibus remedijs: & de pœna nolentis litem contestari: & propter quas causas excusetur. & de hoc in c. j.

¶Octauò, qualiter debeat fieri litis contestatio. & qualiter facta intelligatur, tam expressa, quàm tacita. & de hoc in c. primo. j. eodem.

¶Nonò, qualiter probetur. & de hoc in c. quoniam. j. eodem titulo proximo.

¶Decimò, de effectibus cōtestatæ litis. de quo in d. c. quoniam. in fine.

¶Vndecimò, qualiter, & per quos actus lit. conte. & eius effectus tradantur. de quo in d. c. quoniam.

1 ¶†Primò igitur arti. quæro quid sit litis conte. Sol. glo. j. in c. j. j. eo. dicit, ꝙ lit. contes. est negotij principalis hincinde apud iudicem facta narratio: & subsecuta responsio. & ista fuit diffinitio Bulg. Azo. & Tancredi. quam secuti fuerunt quasi omnes antiqui, vsq; ad Hosti. sed Hosti. in d. c. j. & in summa, eod. titu. §. j. dicit, ꝙ dicta descriptio destruitur: quia per positiones & responsiones narratur hincinde negotium coram iudice: & tamē non fuit litis contest. vnde Host. sic describit, ꝙ lit. contest. est fundamentum iudicij per petitionem in iure propositam: & congruam responsionem subsecutam, animo cōtestandi litem: quo omisso, si in figura iudicij procedatur, vexantur inanibus laboribus & sumptibus litigantes. & hanc diffinitionem sequitur Io. And. in c. j. & omnes Doct. d. Anto. domi. Ma. zaba. & Ioan. de Imo. & etiam Specu. eo. titu. §. j. & prosequuntur Hostien. & Doct. singula prædictæ diffinitionis verba: sed prædicta diffinitio non placet mihi: quia vt ex infra dicendis apparet, ꝙ est defectiua: & non conuertitur cum suo diffinito: & sic non bona. per l. omnis diffinitio. de regu. iur. iuncta l. j. ff. de dolo. Est aduertendum, quòd quædam est lit. contesta. propria & expressa: quædam tacita, quæ fit per processum ad vlteriora, secundùm quod dicam. j. in viij. princ. art. lit. contest. propria & expressa videtur mihi sic describenda, ꝙ est actus iudiciarius, per quem in iudicio ordinario, vel arbitrarij iudicij instar habente, facta narratione & petitione expressa vel inclusa, negotij principalis inscriptis per actorem coram competenti iudice pro tribunali sedente, vel arbitro ipso: maximè iudice vel parte interrogante, seu parte intentione sua insistente: reus respondet negando, vel confitendo, vel per verba æquipollentia ad lit. contesta, conuenientia ipsius litis, ac iudicio ordinarij, vel arbitri fundatiuis, & prosequendo singula verba. ideò dixi, ꝙ est actus iudiciarius, vt ponerem genus: quia omnis bona diffinitio, vt sæpius dixi, debet constare ex genere & differen-

a tijs[a]. sequentia verba ponuntur ad differētiam aliorum actuum iudicialium & extraiudicialium. Deinde subiunxi, per quem iudicio. quoniam exttaiudicialium non fit lit. contesta. iij. q. iij. c. offeratur. s. de libe. ob. c. j. ff. de inter. acti. l. voluit. & vt tangam in v. arti. in c. j. Deinde subiunguntur verba illa, facta narratione & petitione: quia non sufficit sola simplex narratio: nisi petitio sequeretur. de quo dicam in c. j. in vij. articu. vel arbitrarij iudicij instar habente, per ea, quæ not. in l. rem non nouam. C. de iudi. & per ea quæ dicam. j. eodem. in d. viij. princip. articu. Deinde subiunxi negotij princ. quia per responsionem etiam iudiciariam, quæ non fit ad negotium principale, sed forte ad causam emergentem[b] vel similes, non est litis contesta.

b vt l. fina. C. de except. no. Bald. in l. j. C. eo. in ij. oppo. ad quod vide quod dicam in d. viij. arti. & in c. quoniam. in iiij. principa. articu. ¶Deinde subiunxi, in scriptis: quia sicut libellus debet in scriptis porrigi, ita & lit. contesta. de quo dicam in d. viij. articu. vnde in quibus casibus non requiritur libellus, non videtur requiri lit. conte. vt dicam in d. viij. arti. ¶Deinde subiunxi, per actorem: quia petitio ad actorem pertinet. ¶Deinde subiunxi, coram iudice competente: quia si fieret coram iudice incompetenti, non valeret, per l. j. & ij. C. si à non competenti iudice. ideò subiunxi, pro tribunali sedente. per ea quæ dicam in c. j. in iiij. princ. arti. ¶Deinde subiunxi, ipso maximè iudice, vel parte interrogante. per ea quæ dicam in c. quoniam. viij. articu.

Deinde

a ¶Dummodo conuertatur cum diffinito satis est: vt per d. Phi. decium in rubr. de proba. in schol.

b ¶Et quid sit emergens, quid incidens, ponit gloss. Bar. Alex. & moder. in l. quod iussit. ff. de re iudica.

¶Deinde subiunxi, seu intentione sua insistente. per ea quæ dicam in d. viij. arti. ¶Deinde subiunxi, reus respondet negando vel confitendo. per ea quæ dicam in viij. art. ¶Deinde subiunxi, vel per verba æquipollentia ad lit. conte. conuenientia: quia non solùm per negationem vel confessionem: sed etiam alijs plurimis verbis inducitur lit. conte. dummodo sint conuenientia ad lit. conte. de quibus dicetur latius in d. viij. ar. nec est necessarium, iudicio meo, ꝙ ponantur illa verba, animo litem contestan. quia si essent verba ambigua, & essent apta ad lit. contest. & etiam possent aliter se habere: & reus diceret non animo lit. cōte. non esset lis contestata: quia tunc verba non essent conuenientia ad lit. contes. vt patet ex se. de quo dicam in d. viij. arti. ¶Deinde subiunxi, ipsius litis ac iudicij ordinarij fundatiuus: quia in iudicijs ordinarijs exigitur lit. contest. in summarijs, nō exigitur. vt dicam in d. c. quoniam. in d. art. ¶Sed in ordinarijs, sine conte. non tenet iudicium. vt dicam in c. j. in iiij. prin. art. & etiam in x. prin. ar. in prin. in c. quoniam. in fine. ¶Et aduerte, quia licet sint quidam actus qui habeant vim lit. cōtest. quò ad certos effectus, quos habet lit. cōtes. prout libellus Principi datus, quò ad effectū præscriptionis interruptionis: vt l. j. C. quādo libellus Principi datus. non tamē propterea dicitur lit. conte. quod patet: quia adhuc potest iudex recusari: vt in auc. offeratur. C. eo. & sic sequitur, ꝙ sicut nō potest dici ꝙ sit in prælio qui potest effugere præliū: ita nō potest dici lis contes. quando quis potest illam effugere. ita dicit Bar. in l. j. C. e. similiter etiā, licet quandoq; citatio habeat effectum prescr. interruptionis: vt l. sicut. in prin. C. de præsc. xxx. annorū. non tamē inducitur lit. contest. vt l. j. C. eo. & tangam in c. quoniam. in fi. in x. arti.

2 ¶†Sed quæro vnde dicatur lit. contesta. so. dic ꝙ dicitur à con i. simul, & lis, quasi simultanea litis attestatio. attestantur enim partes, & affirmant iura sua, secundùm do. Anto. in c. j. j. eo. & Bar. in l. j. C. eo. ex quo videtur inferri, ꝙ lit. contest. non possit fieri altera parte absente: vel dato tēporis interuallo, sicut nec prælium corporale: ad cuius similitudinem dicitur lit. contest. ad quod vide quod dicam in c. j. in viij. prin. arti.

3 ¶†Secundò prin. arti. per quos, & cum quibus fieri debeat litis contest. dicendum est, ꝙ fieri debet per ipsas personas principales, si sint tales quæ possint esse in iudicio, & hoc est clarū. potest etiam fieri per procuratorē. s. de resti. spol. c. cùm ad sedem. Itē per tutores, curatores, syndicos, & actores. C. de iu. in l. rē nō nouam. §. patroni. & j. de do. & cōtu. & j. de iura. calum. c. cùm causam. ff. de doli excep. in l. si procu. agit. C. de procu. in l. procuratoribus. & l. neq;. secundùm Tan. in iij. parte sui operis in prin. & Spe. eo. ti. §. sequitur. & Io. An. ibi in addi. secus si principales non haberent legitimam personam stādi in iudicio: vt puta, quia minores xxv. annis. quia tunc non valet litis contes. quæ cum ipsis fieret: vt l. j. & ij. C. qui legitimā personam. secūdùm Spe. in d. §. quod intelligo, quātum ad præiudicium ipsius minoris, per notata in d. l. non eo minus. C. de procu. & in casibus in quibus minores non habent legitimam personā standi in iudicio: aliàs secus, per ea quæ dixi in ti. de iud. Itē potest fieri lit. conte. ex vna per principalem: & ex alia per procuratorem vel tutorē: & aliū, alieno nomine interuenientem. & no. ꝙ si iudiciū est intentatū cōtra pupillū vel minorē, aut per ipsum pupillum vel minorē cōtra aliū fiet lit. cōte. vel cū tutore aut curatore: vel cū pupillo seu minore data eis electione: tutore tamē vel curatore authorātibus eisdem: vt dicit singulariter Bar. in l. j. §. sufficit. ff. de admi. tuto. Itē potest fieri etiam per aduocatos partium: vt c. cùm causam. j. de ap. vbi per respōsionē seu confessionē factā per aduocatos ad legitimū inducta fuit lit. cōtes. ita no. Spe. e. ti. §. sequitur. & no. do. Ant. Io. de Imo. & do. Ma. in d. c. cùm causam. & ibi notaui. nec obst. c. pastoralis. s. de iud. vbi dicitur ꝙ si principalis persona est discreta, debet per se, & nō per aduocatos factum proponere: quia tex. ille debet limitari per d. c. cùm causam. videlicet, quòd procedit, nisi præsente clientulo: & non cōtradicente aduocatus contestetur litem, vel cū parte aduersa: vel cum aduocato partis aduersæ: altera parte præsente & non contradicēte. & ita not. do. M. in d. c. pastoralis. & ibi remisi me hic dicturum, & non solùm cum vno: sed etiam cum pluribus agentibus & se defendētibus, potest vni-
a co[a] verbo fieri lit. contest. ita dicit Ang. in l. duo rei. ff. de duobus reis. per illum tex. & sequitur Ioan. de Imo. sicut posset in vna comparitione euadere contumaciam multorum terminorum. de quo fortè dicam vel in ti. de dila. vel in ti. de contu.

4 ¶†Sed circa prædicta quæritur, vtrū dato libello cōtra vnum, si tertius comparet, pro suo interesse sit lis contest. cum primo vel cum secundo: an verò cum vtroq;. Sol. hæc quæstio examinatur per Inno. & Host. & Io. An. in c. cùm super. j. de re iudi. & satis intricatè loquuntur. & ibi etiam eam do. Anto. do. M. & Ioan. de Imo. ego etiam ibi examinaui. & ideò breui hic me absoluam. dicas ergo, ꝙ aut iste tertius comparet ante lit. contest. aut post, primo casu, aut vult inchoare nouam instantiam, & potest: dummodo non sit de casibus, in quibus sentētia lata pro vno plenè præiudicet alij. de quibus in c. pen. de re iud. & hoc casu debet dare nouum libel. & lit. contes. facere, secundùm Docto. & bene, aut nō vult inchoare de nouo: & hoc casu, aut vult assistere ne fiat collusio: aut iuuādo: & tūc lis cōtestabitur cum principali: nō cum eo. aut vult iudicium in se assumere remouēdo reum ipsum cōuentum: & tunc cum eo erit lis contestanda, per tex. in c. quoniam. §. in alijs. vers. quod si super. ibi dum tex. dicit, actoris intentionē excipiat. aut tertius interuenit post lit. conte. & hoc casu, Inn. in c. super. j. de re iud. dicit, ꝙ non est necesse, ꝙ tertius det nouum libel. vel ꝙ contestetur litem: quia sufficit sibi cōtentio rei principalis, cuius factum videtur approbare, secus si vellet approbare nouam instantiam: vel principaliter prosequi appellationē pro suo interesse. quod dictum non placet Host. mouetur: quia ratio Inno. nō videtur vera: quia tertius iste nō videtur posse approbare, quod suo nomine nō est gestum: vt c. ratum. de reg. iur. in vj. d. Ant. distinguit, ꝙ aut tertius venit ad impediendū executionē, & nō exigitur lit. contest. quia iudicium est summarium: vt Cle. sæpe. de verb. sig. dicam in c. quoniam. j. ti. j. in iiij. prin. art. ¶Aut venit ad fin. vt secum discutiatur principale negotium: & tunc si ius tertij est separatum à iure rei principalis, exigitur noua lit. contes. & noua instantia. Si verò ius est idem, seu connexum cum iure rei principalis: tunc in casibus in quibus fieret plenū præiudicium tertio per sentētiam latam cōtra principale. de quibus in c. pen. j. de re iud. & l. sæpe. ff. de re iud. & habet locum opi. Inno. Secus si non fieret plenum præiudicium ipsi tertio: quia tunc nec verè nec fictè potest dici agitatum cum tertio, seu nomine tertij, & sic procedit opi. Host. vnde oportebit, vel ꝙ ius instantiæ cedatur huic tertio: vel ꝙ fiat libelli oblatio, & litis conte. faciunt no. per Barto. in l. mutari. ff. de procu. sed Ioā. de Imo. in d. c. cùm super. sequitur Inno. & etiam mihi plus placet, vt ibi dixi, & ibi vide aliquas nouas rationes. Et ex prædi-
b ctis infertur, ꝙ si colonus[b] vel cōmodatarius conueniretur rei vend. & do. compareret pro suo interesse, assumēdo in se iudicium, & remouēdo reum cōuentum: cum tali esset lis contestāda: si compareret ante lit. conte. Secus si post de quo latius dixi in d. c. cùm super. Et si ageretur contra aliquem, vt traderet vacuam possessionē domus admotis inde pensionarijs: & die statuta citatus non compareret: sed comparerent pensionarij dicentes, hoc modo esse sciendum: valere lit. conte. facta cum eis. ad quod vide quod latius in c. j. de libel. obla. in v. prin. arti. fallen. lvij. & sic hoc declara secundùm quod ibi dixi, & ex his habes expeditum secundum principalem articu.

a ¶Et an possit fieri per solum verbum, credo. Bal. in l. ij. in ij. not. C. de iura. calum.

b ¶Si dominus non compareat, vtrum iste colonus vel cōmodatarius debeat litigare impēsis domini, videtur ꝙ sic. per l. cùm in plures. §. vestimēta. & ibi Bar. Fulgo. Sali. ff. loca.

SVMMARIVM.

1 ☞Agere potest quis de pluribus rebus eodem libello.
2 Persona ecclesiastica agere potest pro iniuria sibi illata.
3 Capitulum potest excommunicari.
4 Positiones in causis agitandis fieri possunt.
5 Delegati causas coram se vertentes, ad Papam remittere possunt.
6 Iudex officio suo processum nullū declarare debet, si de ipsius nullitate apparet.
7 Litis contestatio, an sit necessaria, & de iudicij substantia.
8 Litis cōtestatio regulariter est de solennitate substātiali iudicij.
9 Litis contestatio quomodo: vbi fieri debeat, & coram quo.
10 Litis contestatio, an possit fieri coram arbitro.
11 Litis contestatio, quando fieri debeat.
12 Litem contestari, an possit quis compelli.
13 Reus nolens litem contestari, quibus possit excusari causis: & nu. sequen.
16 Exceptio rei iudicatæ, litis contestationem impedit.
17 Exceptio transactionis, litem contestari impedit.
18 Exceptiones quæ, litis ingressum impediant. & nu. seq.
47 Exceptiones litis contestationem impedientes, quādo & qualiter opponi debeant.
48 Exceptiones litis contestationis impeditiuæ, coram quo iudice oppositæ in vim dilationis locum sibi vendicent.
49 Replicari an possit aduersus exceptiones litis contestationem impedientes.
50 Iudex qualiter probatis exceptionibus impeditiuis ingressus, pronunciabit.
51 Effectus exceptionum litis ingressus impeditiuarum, quis sit.
52 Litis contestatio vt fiat ex parte agentis, quæ requirat.
53 Narratio sola ex parte actoris ad litem contestandam non sufficit. quod limitatur nu. seq.

62 Interrogationes & responsiones, an sufficiant ex parte actoris ad litem contestandam.
63 Verba actoris, an requirantur ad litem contestandam.
64 Litis contestatio fieri potest actore absente.
65 Verba non requiruntur in litis contestatione.
66 Præsentatio rescripti ex parte actoris, an sufficiat ad litis contestationem.
67 Responsio, an & qualis ex parte rei requiratur ad litem contestandam.
68 Animus, an requiratur ad inducendam litis contestationem.
69 Responsiones plures an requirantur, vbi plura in libello narrantur.
70 Negatio vel confessio quando facta censeatur ad ea, quæ principaliter petuntur.
71 Actore centũ petẽte, & reo simpliciter negãte, si actor de quinquaginta probet, an sit reus in quinquaginta condemnandus.
72 Litis contestatio an inducatur per rei confessionem.
73 Litis cõtestatio an inducatur per exceptionem peremptoriam, vel dilatoriam.
74 Præsentia iudicis an requiratur in litis contestatione.
75 Litis contestatio an fieri debeat iudice pro tribunali sedente.
76 Litis contestatio an requirat responsionem illico fiendam.
77 Litis contestatio an censeatur inducta, si reus nec negare, nec fateri se dixerit.
78 Litis contestatio an censeatur inducta, reo dicente se nolle cum aduersario litigare.
79 Lis an censeatur cõtestata, reo dicente se contendendũ putare.
80 Lis an contestata dicatur, reo se cedere liti dicente.
81 Lis an censeatur contestata, si reus se dubitare asserat.
82 Litis cõtestatio an censeatur inducta, reo dicẽte. non præsumo.
83 Litis contestatio an inducatur, reo nec scire, nec credere se asserente.
84 Lis an dicatur cõtestata, si reus dicat, non credo debere. vel credo debere.
85 Litis contestatio an inducatur per verba, tu mentiris. & similia.
86 Litis contestatio an inducatur per responsionem conditionalẽ.
87 Pronunciatio iudicis pronunciantis litem contestatam an sufficiat: etiam si verba non sint apta ad litem contestandam.
88 Iuramentum, an habeat vim litis contestationis.
89 Contumacia, an sit loco litis contestationis habenda.
90 Litis contestatio, qualiter fiat per procuratores.
91 Scriptura, an requiratur in litis contestatione.
92 Ordo, an requiratur in litis contestatione.
93 Forma clarior litis contestationis, quæ sit.
94 Lis qualiter contestari debeat in causa appellationis.

a ¶Et vtrum in dubio præsumantur omnes de dicto capitulo deliquisse. vide Socin. in l. iij. §. fi. ff. de acquirẽ. possess.

b ¶Vide scrib. in l. causas. C. de transactio.

Olim inter. ¶Non per positiones & responsiones, sed per petitionem in iure positam, & responsionem secutã fit lit. contest. qua omissa, processus est nullus. Diuiditur. primò ponit processum iudicum, & ipsorum relationem. Secundò, ipsum processum præmissa causa, decernit irritum. Secunda ibi, procuratoribus. & in textu, ibi, sententijs. dic ab Episcopo latis contra capitulum. & in tex. ibi, & infra. dic ꝙ continet iniurias, sententias, & articulos specificatos: & quòd causa fuit commissa iudicibus, qui processerunt in ea, vt sequitur, & demum ipsam ad sedem apostolicam remiserunt, secundùm Io. And. & Host. & in tex. ibi, iudices. dic scilicet, delegati quibus fuerat causa commissa: qui si fuissent docti & ignari, fecissent offerri libellum: vt c. j. š. de lib. ob. secũdùm Hos. & Io. an. In tex. ibi, remiserũt. dic quia fortè sic habuerũt in mãdatis: vel de cõsensu partis hoc faciebant: vt per Papam ferretur sententia, vel declaretur de iuribus eorum, secundùm Host. & Io. An.

1 ¶†No. primò ꝙ quis in eo. libello potest agere de pluribus rebus. de quo per Host. & Io. And. in c. querela. š. de elec. de quo dixi in c. iij. š. de lib. obla. in xxix. princ. art. q. v. hoc tamen not. non videtur colligi: quia non apparet ꝙ aliquis libellus fuerit
2 porrectus. ¶†Not. secundò, ꝙ etiam persona ecclesiastica potest agere pro iniuria sibi lata. de quo dic vt latè dixi in c. olim.
3 j. de iniurijs. ¶†No. tertiò ꝙ capitulum[a] potest excõmunicari.
a nam vt hic recitat Ioan. And. in antiqua continebatur, ꝙ capitulum irrogauerat iniurias Episcopo: propter quas excommunicauit capitulum: hodie verò vniuersitas non potest excommunicari. vt c. Romana. §. in vniuersitatem. de sentẽ. excom. in vj. dixi latè in c. mulieres. j. de sen. excõ. in vij. princ. arti. in prin.
4 ¶†Not. quartò, ꝙ in causis agitandis possunt fieri positiones. fiunt autem positiones ad faciliorem litium expeditionem, vt Cle. sæpe. de verb. signi. de qua materia latius dicã in c. j. de con
5 fessis. ¶†No. quintò, ꝙ delegati possunt remittere causas corã eis vertentes ad sedem apostolicam: sed fortè sic fecerunt hic: quia hoc habuerunt in mandatis, vel hoc fecerunt de consensu partium, vt dixi super tex. ¶Not. sextò ꝙ lit. contesta. exigitur etiam in causa iniuriarum: etiam inter personas ecclesiasticas: & etiam cùm agitur de censura ecclesiastica: & ipsius omissio reddit processum nullum. de quo dicam j. in v. princ. arti. ¶No. septimò, ꝙ hæc regula, videlicet, ꝙ lit. contest. non fuerit celebrata, vel alia solennitas iudicialis obseruata, probatur per inspectionem actorum: quia eo ipso ꝙ non reperitur scripta, præsumitur non interuenisse. de quo per legistas in l. in illa. ff. de verbo. oblig. & vide quod latè dixi in c. super his. j. de accu. vnde licet præsumatur pro processu & sententia, & ipsius rectitudine: tamen potest probari contrarium per productionem actorum, ex quibus poterit apparere, an deficit aliquid substantiale iudicij. facit quod no. in c. quoniam. j. de proba. & per Bar. in l.
6 hi qui ad ciuilia. C. de app. ¶†Not. octauò, ꝙ iudex ex officio suo etiam partibus non petentibus, debet declarare processum nullum: si apparet de ipsius nullitate. ex quo infert d. M. quòd partes non possunt etiam tacitè renunciare solennitatibus substantialibus iudicij. de quo aliquid dixi in c. j. š. de libel. obla. in v. prin. art. & tangam. j. eo. in v. prin. art. ¶Not. nonò, quòd per responsionem ad positiones non fit litis contest. de quo dicam j. in viij. princ. art. ¶No. vltimò ex tex. ibi, in iure propositam. ꝙ ad hoc vt per responsionem factam ad petitionem inducatur litis conte. oportet ꝙ petitio fiat in iudicio: & sic non sufficit quòd libel. mittatur ad domum: & responsio fiat extra iudicium. de quo latè dicam. j. in viij. princi. arti. ¶Glo. oppo. contra tex. videtur enim, quòd per positiones & responsiones ad eas fiat lit. contest. quia positiones fiunt super intentione actoris: & responsiones continent confessionem vel negationem: ergo ex inducta lit. contest. fit simul attestatio: vt dixi in rubrica arti. j. in fine glo. dat duas so. vnam in princ. aliam in versiculo: & potest satis assignari. deinde glo. in versi. est autem litis contesta. Quærit, quid sit lit. contesta & soluit & immediatè in versic. quod est ita intelligendum. glo. prosequitur qualiter fiat lit. contesta. & qualiter protestatio respondentis impedit litis contesta. & interserit de effectu lit. contesta. & in fine ponit vnam. q. & soluit. In ead. glo. ibi, fieri per positiones. dic de hoc vt dicam j. in viij. In ead. glo. ibi, ex ordine litis. dic vt dicam in c. quoniam. in fi. in x. articu. in fine. In eadem glo. ibi, est autem litis contesta. dic vt dixi in rubrica in j. articulo. In eadem glo. ibi, vnde si aliquis proponat. dic de hac materia, quam gloss. prosequitur quasi vsque in finem: videlicet, qualiter lit. contes. fieri debeat: vt latius dicam. j. in viij. articu. In eadem gloss. ibi: non, ea mente. dic intendit ergo glo. quòd protestatio partis respondentis ipsius animi & mentis declaratiua, quòd non intendit litem contestari, operatur, vt licet aliàs per talem responsionem intelligat facta lit. contesta. tamen vigore talis protestationis non intelligatur facta. de quo dicam. j. in viij. articu. In ead. glo. ibi, non procedit. nihil valet: dic de hoc latius dicam in viij. princ. arti. & in c. quoniam. in fi. in x. princ. arti. j. titu. proxi. In ea. glo. ibi, & potest ratio assignari. dic de hoc vt latius dicam. j. in viij. arti. in fi. glo. dic vt latius dicam. j. in v. arti. & in c. quoniam. j. titu. j. in x. arti.

¶Expedita glo. per remissiones descendendo ad examinationem materiæ nostræ secundùm ordinem articulorum.

7 ¶† Tertiò princ. arti. tractandum est, an lit. contest. sit necessaria: & de ipsius iudicij substãtia: ita vt ipsius omissio vitiet processum ac iudicium, an possit remitti per partes? circa quem arti. tex. est hic, quòd lit. contest. sit necessaria. & hoc idem tenet glo. nostra in versi. vbi ergo. in fi. & ideò quando lit. contesta. non procedit, non valet processus: quia cum lit. contes. sit prin-
b cipium, seu exordium litis[b] vt dicit glo. nostra. & no. extra, de offi. dele. c. super quæstionum. §. j. & ij. deficiente hoc princ. & fundamento, nihil potest ædificari. in q. j. c. cùm Paulus. ad hoc etiam facit: quia quidam sunt casus speciales, in quibus valet iudicium lit. non contesta. vt j. vt lit. non contest. per totum, & latè dicam in c. quoniam. j. vt lite non contesta. iiij. princ. arti. ergo in contrarium est ius commune: vt c. ij. de coniug. lepro. & l. j. in fin. ff. ad munici. & est tex. apertus hic: nam Papa hic pronunciauit processum irritum propter defectum lit. contesta. & est tex. in l. fin. §. illud. C. de tempo. app. & ibi no. Doc. & hanc regulam ponit rubrum & nigrum. & maximè c. quoniã. in prin. j. tit. proxi. & Hosti. in summa, vt lite non contesta. in prin. & illa fuit originalis opin. Azo. quæ communiter approbatur. licet Vgulinus & Marti. voluerint, quòd possit procedi ad diffinitiuam sententiam in ciuili: aliàs etiam in criminali aliter intentata: dummodo liqueat de causa: vt refert do. Anto. sed ipse reprobat hanc opi. & stat cum communi opi. quam tenet glo. fi. & do. Do. in c. ij. eo. titu. lib. vj. per illum text. qui loquitur

tur per verbum,oportebit.qđ de sui natura inducit necessitatẽ,
vt no.in c.pe.de re iudi.in vj.& l.verbum oportere.ff.de verb.
sig.& procedit dicta regula,siue agaẽ pro iniuria illata epõ, siue
pro censura ecclesiastica.tex.est hic,& dixi s̃.ĩ not.& etiã si aga
tur de adulterio ad separationem thori, vt c.j.vt li.non contest.
aliàs etiam si agaẽ causa restitutoria,seu possessorio recuperan-
dæ,vt c.ij.j.vt lit.non conte.& ibi glo.iij.secundùm vnum intel
lectũ,qui fuit Gof.& ibi etiam ponunt Docto.d.Ant.do.M.
& Io.de Imo.& ad idẽ c.consultationibus.s̃.de offi.delega.aliq
tenent contrarium ad qđ vide qđ dicam in c. quoniam. j. titu.
j.in iij.prin.ar.Item habet locum regula prædicta in causa resti
tutionis in integrum.vt est text.in c.accedens. j. titu. & secun-
dùm alium intellectum,de quo ibi videbimus.& etiã vbi vxor
agit contra virum vergentem ad inopiam,secundũ formam l.
si constante.ff.solu.ma.& l. vbi adhuc. C.de iure do.hoc tenet
Bart.in d.l. si constante.in ix.q.iij. principalis quæstionis. alle.
not.per Spe.in titu.de dona.inter virum.ver.quid si vir vocat⁹
lite ergo nõ contesta.nõ potest regulariter procedi super prin
cipali:nec possunt fieri positiones, aut testes recipi, aut alia fi-
des fieri super principali nec aliter ad sententiam diffinitiuam
deueniri,sed quicquid sit de prædictis, debet irritum nunciari,
vt hic & s̃.de elect.c.dudum.§.licet.el ij.& si testis produceret
ante lit contesta.super dilatoria,non possit compelli iurare,nec
deponi super pemptoria.& si iuraret,aut deponeret,non vale-
ret,vt not.in glo. ij.in c. de testibus.j.te testi. & ibi per Docto.
maximè per do.M.& Ioã.de Imo.ad quod vide quæ dicam in
titu.de testi.in arti.de iuramento testibus deferendo. & hoc ve
rum,vbi iuraret super peremptoria opposita in vim dilatoriæ:
eo casu quo potest opponi qđ procedit,vt dicam j.eo.art.viij.
& j.titu.j.in c.quoniam.Et prædicta singulariter dicit Bald.in
repe.l.cùm mulier.ff.soluto matrimonio. versicu. demum quæ
ro.colum.xviij.ꝙ si vxor contra virum accusantem de adulte-
rio opponit de lenocinio:cùm hoc opponat ad declinandum,
ꝙ si testis super hac excep.recipiẽ:& exceptio probeẽ ꝙ vxor
consequetur effectum suum,& tamẽ ex quo testis deponit lite
non contesta.non probat adulterium contra eam,qđ est singu-
lare & perpetuò memoriæ commendandum.Sed aduerte:quia
videtur ꝙ etiam super excep.dila. fit litis contesta.vt no. gloss.
in verbo,ex confessione.in c.prudentiam. §.sexta.s̃. de offi.de-
lega.& Specu.eo.titu. §.quando.versicu. & no. secundùm Ber
nardum.sed tu dic ꝙ hoc non est verum & cõiter reprobaẽ p
Do.maximè per do.M.& Ioan.de Imo.in d.§.sexta. de quo di
cam j.in d.c.quoniam.in iiij.princip.articu.vbi etiam dicam,an
8 verum super peremptorijs exceptionibus sit necessaria lit.con-
a testa.qđ quidã voluerunt & not.bene.† Est igitur lis.contesta.
regulariter de solennitate substantiali[a] iudicij: qua omissa, non
tenet iudiciũ,vt hic & l. prolatam.C.de sen.quę regula fallit in
plurimis causis & casibus specialibus de quibus dicam in d.art.
iiij.in quibus casibus etiam voluerunt quidam ꝙ si ambę partes
sunt præsentes,exigatur lit.contesta. de quo dicam in fin. Sed
circa prędicta dubitatur, vtrum partes possunt conuenire vt
ꝓcedatur ad receptionẽ testiũ,& sñiam diffinitiuã:vt in casib⁹
in quibus exigitur lit.contesta.absq; ipsa lit.conte. vel saltem
an possint tacitè omittere lit.conte.& videtur dicendum ꝙ sic.
arg.l.iudicem.ff.communi diui. & l. si conuenerit. ff.de re iudi.
Si enim põt tota substantia sñiæ remitti in partium voluntate:
multò fortius hæc qualitas arg. l.videamus. §.penul.ff.de in lit.
iurando.facit C. de dona.ante nuptias. in l.si constante.& C.de
tempo.appel.l.fi.Item:quia illa discussio in causis habetur pro
plena:quæ de partium voluntate procedit arg. ff. de fideicom-
miss.liber.l.iiij.§.addici.Item,cùm per vtranque partem debeat
fieri lit.conte.si per eas stetit,pro facta debet haberi, vt l. iure ci
uili.ff.de conditio.& demonstratio.& de re iu.nec alter poterit
alteri obijcere de omissa lit.contesta.per l.si ambo.ff.de cõpen.
& ff.de nego.gest.l.ex facto.in fi.Item cùm dubium sit, vtrum
iudex ex officio suo absq; partium consensu sine lit.conte. pos-
sit pronunciare C.de episcopis & cleri.l.si quis in conscriben-
do.& C.quomodo & quãdo iudex.in l.consentaneum.& auẽ.
qui semel.& l.diffamari.C.de inge.manu.forti⁹ hoc fieri de par
b tium consensu ar.l.generaliter.C.de epis.& cleri.& l.tale.§.j.ff.
de pac.So.dic ꝙ communis[b] opin. est in contrarium per text.
ff.de donatio.inter virum & vxo.in l.si non secundùm.& C.de
sen.l.prolatam.nam lit.contestatio est de ordine substantiali iu
dicij, nec videtur sine ea res in iudicium deducta ff.communi
diui.l.vt fundus.& est litis principium. C. de iura.calum. l.ij. j.
de ver.signi.c.ex parte.vnde finis sine ea tanq̃ sine princi. non
videtur subsistere.ff.de origi.iur.l.ij.& sine ipsa,tanq̃ sine fun-
damento j.q.j.c.cùm paulus.& hic in gloss. Item non possunt
partes suo consensu iur.regulas vitiare ff.de administra. tuto. l.
quidã secũdũ Mar.de fano qui dixit ꝙ ꝓ hac parte faciunt oẽs

ll.quas assignat glo.pro contrarijs in l.si quis conscribendo.C.
de pac.& hanc opi.tenent Spec.& Io.An.in addi.in tit.de sen.
§.iuxta.versi.quid si de partium.& istam opin.tenet d.M. per
text.nostrum,per quem dicit,quòd partes non possunt etiam
tacitè renunciare,seu omittere hanc solennitatem : vt remittit
ad not.per eum in c.j.s̃.de libel.oblatio.& vide quod ibi dixi
de libello in v.princ.arti.maximè in ix.opin.& est casus secũ-
dùm lectu.glo.quam sequitur Io.de Imol.in l.si conuenerit. ff.
de regu.iur.& est communis sententia,quę etiam probaẽ: quia
lit.contesta.est de substantia ordinis iudiciarij:vt dixi, & tradit
Specu.in titu.de act.in rub.& idem Spe.post Azo.in tit.de of-
fic.iudi.§.postremò.ver.videndum.& tenet Hosti. in summa,
in tit.de sententia.§.qualiter.versic.quis est ordo. vbi inter alia
dicit,quòd lit.contest.est de ordine substantiali iudicij,quem iu
dex & partes in iudicijs,quę in figura iudicij agũtur,velint no-
lint,seruare tenentur.de quo lati⁹ dicam in titu.de ordi.cogni.
& sic sequitur quòd huic ordini,tanquam substantiali non pos
sunt partes renunciare:vt l.j.& authen.offeratur.C.eod. & d.l.
prolatã.& in c.de causis.s̃.de offi.delega.& ibi per gl.& Doc.
faciunt no.in l.nemo potest.ff.de leg.j.& per Cy.in l.generali-
ter.C.ad velle.& per Oldra.consi.clxxij.non ergo potest omit
ti vel remitti.tenet Bal.in addi.Specu.in titu.de sententia . ver.
li.contest.& Barto.in d.auẽ.offeratur.vnde iudex qui videt li-
tem non fuisse contesta.non debet procedere ad recipiendum
testes super principali:aut ad aliquam attestationem quæ fieri
solet post lit.contest.aliàs processus est nullus:licet partes nil a
opposuerint.tex.est hic.& sic nec ad sentẽtiam:vt in rubro &
nigro.j.tit.j.quinimò etiã si causa esset intentata contra duos,
si cum eorum altero duntaxat esset lis contesta.nõ valeret sen-
tentia cõtra alterum,qui non fuit lit.contesta. hoc singulariter
tenẽt domini de Rota deci.cclxvij.nec ob.ꝙ partes possint ex
toto renunciare ordini iudiciario:vt dicit Hosti.in d. c.de cau-
sis.vt sic iure ordina.omisso,inquirat veritatem:& ꝙ partes de
bent seruare eius mandata:quia licet hoc possint:non tamẽ pos
sunt conuenire,ꝙ procedat omissa lit.conte.& idem dicit glos.
in c.fi.de re iudi.in vj.quia vt dicit Zab.in d.c.de causis.dictum
Hosti.debet intelligi ꝙ valebit qđ fiet,non vt actus iudiciari⁹:
sed vt extraiudicialis,virtute pacti seu conuentionis.argu. not.
per gloss.in l.ij.C.communia vtriusq; iudi . & idem tenet do.
M.in d.c.de causis.per not.in c.significasti.s̃.de foro competẽ.
potest ergo dici secundùm do.M.& Ioan.de Imo.ibi, quòd si
partes vellent ꝙ iudex procederet omisso iuris ordine,& quòd
valeat in vim ꝓcessus & sentẽtię iudicialis:ꝙ hoc nõ possunt:
vt hic.& l.properandum.C.de iudi.& in Clemen.sæpe.de ver
bo.sig.Sed si vellent,ꝙ valeat vi pacti,hoc possunt: quia tunc
procedet,non tanq̃ iudex:sed tanq̃ arbitrator:quia sicut par-
tes ex postfacto possunt approbare sententiã nullam: & habe b
bit vim pacti:vt d.l.ij.C.cõmunia vtriusq; iudi.per glo. & per
Bal.in repe.l.ij.ff.de iureiu.ita & à principio possunt de hoc cõ
uenire,& secundũ hunc modũ arbitror, ꝙ sic possunt conue-
nire circa omissionem totius ordinis iudiciarij, ita & in parte:
vt scilicet etiã tunc non valeat vt sententia,sed vi pacti,seu cõ-
promissi tãquam in arbitratorem facti.facit qđ statim dicam.
Et prædicta procedunt respectu iudicij agitandi coram iudice:
sed respectu iudicij,seu cognitionis agitandę coram arbitro, li
cet coram eo lis sit conte.vt dicam statim in v.prin.arti. tamen
partes possunt conuenire,vt procedatur sine lit.contest.& etiã
sine alijs solennitatibus substantialibus iudicij:quia sicut Papa
vel Imperatar quando dat iudicem,potest remouere dictas so
lennitates:vt Cle.sæpe.de verbo.signi.& l.j.post princi. ff.quis c
& à quo.& l.fina.C.de senten. & latius dicam in titu. de ordi.
cog.ita & partes compromittentes:quia arbiter habet solùm
illam notionem,quam recipit à partibus.Secus in alio iudice, q
iurisdictionem habet à se ipso,& non à partibus . ita concludit
Bar.in auẽ.offeratur.C.eo.tit.in fi.q.& mihi placet:sed arbitror
quòd tunc non valet, vt compromissum in arbitrum : sed vt
in arbitratorem:quia non videtur mihi,ꝙ partes possint face-
re,ꝙ sit arbiter & omittat iuris ordinẽ:quia eo ipso ꝙ omittet
ꝙ ex facto iuris ordinem ex natura arbitrij seruare tenetur:nõ
c est arbiter,sed fit arbitrator.[c] sicut in simili dicimus in l.vbi do-
natur.ff.de dona.causa mor.facit qđ no.in c.cũ ad monasteriũ.
j.de sta.mo.& c.ij.de cõsue.in vj.& per d.M.in c.fin. qui cleri.
vel vouen.& c.si cõditiones.j.de condi.apposi.& alijs iuribus,
in quibus agitur de facto,vel conditione cõtra naturã,seu sub-
stantiã actus gesti.Sed quomodo:pone quòd partes simplici-
ter compromittunt in arbitrum:deinde arbiter procedẽdo ex
voluntate partium sine nouo compromisso omittunt litis con
test.vel alium ordinem necessarium.quęritur vtrũ valeat pro-
cessus suus,& sententia seu arbitrium suum.cogitabis ꝙ nunc
venit in mentem ex tempore,tamen arbitror quòd vigore cõ-

a ¶Imò si esset de substãtia nullo casu sine lit.cõtesta. valeret iudicium: quia lex non potest tollere ea quę sunt de substantia actus l.ij.ff. de vsuf. earum rerũ quæ vsu cõsu.gl. in c.ij.de cõsue.li.vj. Ang.in clxxvij. vbi dicit ꝙ nec Deus potest & idem tenet sanctus Thomas in libro,aduersus gẽtes: quare dic ꝙ ẽ de solennitate tãtùm,non de substantia.

b ¶Vide Decium idem tenẽtẽ in c. de causis. extra đ offi.delega.

c ¶Quod puto ꝓcedere etiam si in compromisso dictũ sit, ꝙ sit arbiter .nam ex quo facta à parte arguũt mentẽ eorum,ꝙ sit arbitrator:hoc preualebit:nec reijcietur actus,tanq̃ contrarius.pro hoc.l. insulã.ff.de præscrip.ver.no. Corneus in l.nõ codicillum. C. qui testa.fa.pos.

promissi non valeat:sed potius potest valere vigore nouæ cō-
uentionis.ar.eorum quę s̈.dicta sunt.Sed quomodo: circa quē articu.pone,publica attestatio.iudex nō inuenit in actis quòd lis sit contesta.an feret sententiam,cùm sibi non constet.lit.fuisse contest.sol.dic vt dicam in titu.j.in c.quoniam. in fin. in ix. prin.postremò not.circa prædicta,quòd licet lit.conte. sit necessaria,secundùm ea quæ superius dicta sunt,tamen pōt reus effugere lit.conte.cedendo ipsi liti,quod latius dicam.j. in vij. prin.arg.& tangam in viij.

¶Quartò prin.ar. postq̃ vidimus ꝙ regulariter in omnib9 causis est lis contesta.videndū esset,qui sint casus:& q esse possint in quibus prędicta regula fallat:verùm,quia hęc materia principaliter pertinet ad tit.proxi.ideò ibi dicemus de hoc in prin. iij.ar.in c.quoniam.in prin.& ideò descendemus.

9 ¶†Quintò igitur prin.arti.quomodo,vbi, seu coram quo debeat fieri lit.cōtesta.sol.dic ꝙ debet fieri in iudicio.hoc probatē ex his quę dixi s̈.in rub.art.j.& tenet hic Host.& post eū Ioā. And.& sequuntur do.An.Zaba.& Io.de Imo.& Doct. communiter.nam licet extra iudiciū non contestetur lis.iij.q. iij. c. offeratur.ff.de inter.ac.l.voluit.& s̈.c.j. alioquin . quicunq; aliquis rusticus peteret aliquid ab alio extra iudiciū , eo negante fieret lit.contest.quod est falsum,secundū Doc. Item debet fieri coram iudice cōpetenti:vt c.dudum.el ij.de elec.ibi, per petitionem in iure,& ibi not.Io.An.do.meus & Doct. vnde lit. contesta.facta extra iudicium,vel coram iudice incōpetenti,nō tenet:vt in c.at si clerici.de iud.& de consue.c. ad audientiā. & C.si à non compe.iudi.l.fi.xj.q.j.in clericorum.fallit in præside,coram quo potest fieri lit.contesta.inter nō subditos super re tempore peritura:vt l.senatus.ff.de offi.præsi.ita dicit Spec. eo.tit.§.nunc tangamus.dicit tñ ibi Ioā.An.ꝙ Tancre.in prin. iij.partis,cuius fuit prædicta opi.melius locutus est scribendo casum illius l.quæ non loquitur de non subditis:sed de familiaribus præsidis,in quorum causis licet pręses sit suspectus, tamen quando res est tempore peritura,potest cognoscere vsq; ad lit.contest.inclusiuè,sed quando lit.contest.fieret coram iudice incōpetenti,nō tenet:nec interrūpit pręscri.secundū glos. & Bald.in l.si pater.C.ne de sta.defun.quia talis lit.cōtesta.pro non facta habetur:vt no.in c.vt debitū.j.de app.etiā si talis lit. contest.fieret per cōfessionē,prout fieri potest, secundū quod dicam.j.eod.arti.viij.Si verò examen non sit vetitum: quia nō est contra,sed præter.l.& sic eius iurisdi.prorogari potest: sicut valeret lit.contest.ita & ante lit.contesta.standum est confessioni:& sic prorogatio.nec habet locum pœnitentia:vt l.deposita.§.j.ff.de pec.sed tu ad hoc vltimum de confessione,vide quę dicam in tit.de confes.& debet fieri coram iudice, vt arbitror, pro tribunali sedente:vt probatur in ca.super quæstionum. & lis ante iud.debeat contestari.per quem tex.no.ibi no.do.m.ꝙ lit.contest.propriè non fit nisi coram iudice:& sic requirit iurisdictionem iudicialem,ex quo secundo ibi infert do.M.ꝙ coram arbitro non fit propriè lit.contesta.quia non est iudex : vt l.ait Prætor.ff.de re iudi.nec ab eo propriè fertur sententia : vt l.j.C.de arb.sed vt dicit, hoc est verum respectu iudicialis lit. contesta.sed tamen coram arbi.fin.lit.contest.vt statim dicam.

10 ¶†Quęro igitur nunc,vtrum coram arbitro fiat lit.contest. Solu.glo.in l.j.C.eo.tenet,ꝙ sic.nam cum tex.ibi dicit,cùm iudex &c.glo.ibi supplet, vel arbi.mouetur glo.per l.j.ff.de arbi. vbi textus dicit,ꝙ arbitria redacta sunt ad instar iudiciorū. & idem tenet ibi Bal.per l.rem non nouam.in versi. ex compromisso. & §.patroni.in prin.C.de iud.vbi est bonus text.qui formaliter dicit,si lis fuerit conte.post narrationem propositam, & cōtradictionem obiectam in qualicunq; iudicio maiore seu minore:vel apud arbitros:siue ex compromisso , vel ambos datos, vel electos &c.& sic ille tex.apertè probat,ꝙ lit. contesta. fiat coram arbitro.& idem vult Bar.in authen.offeratur in fi. q. C. eo.& do.Ant.d.M.& Ioan.de Imo.in c. quintauallis. de iureiur.& ibi do.M.in ver.ij.differentia.vbi volunt,ꝙ arbiter teneatur seruare ordinem iuris.& idem tenet Spe.eo.tit.§.nunc tangamus.vbi dicit,ꝙ talis lit.contest.fidem facit , & valet coram iudi.j.de testi.c.pręsentata.& c.cū causam.& l.fi.C.de testi. vnde dicit,ꝙ secundùm hoc,superflua sunt illa verba quę sæpenumero in compromissis ponuntur,acta coram arbi.valeant coram ordinario.Refert tamen Vber.dicens,ꝙ lit.contesta.habita coram arbi.non valet corā ordi.vel econtrà,quo ad diffinitiuā sententiā:sed valet quò ad alia quę fiunt corā eis,sed corā arbit. non est dubium ꝙ non fit lit.contesta.quia omnino extraiudicialiter procedit:nec in eo habet locum.l.j.ff.de arbit. vt latius traditur in c.quintaual.& dicam latius in c.j.de arbit.vtrū autē ad validitatem lit.contest.requiratur præsentia partis , dicam j.eo.in viij.prin.arti.

11 ¶†Sextò prin.ar.tractandū est,qñ fieri debeat lit.contesta.& quid actor,& quid reus considerare debeat ante, quàm ad lit. conte.descendat.circa quem arg.dicit,ꝙ licet s̈.dixerim, ꝙ ista lit.conte.est quasi quoddā pręmiū,sequitur ꝙ sicut volens ire ad prelium seu ad pugnā.debet sibi prouidere, vel sit bene armatus armis,tam offendibilibus, quàm defendibilibus : & ita volens lit.contesta.debet diligenter animaduertere & præuidere:vt competat debita ac legitima actio ad quendam,quòd intendit & prouideat de replicationibus ad excludendum exceptiones aduersarij:si illis opus esset.& quòd possit intentionē actionis suæ,ac etiam replicationis,si opus esset, legitimè probare:& diligenter libellum prius cōsiderare,an sit bene & aptè conceptus,ad quod vide quę dixi in c.ij.de li.obla.in xij.prin. arti.q.j.& si fortè emendatione indigeret, ipsum emendet : vt dixi in c.fi.de libel.obla.arti.xxiiij.& tribus sequen. Reus etiā debet considerare,an sit potius cedendum, quàm contendendum.vide quę dixi in c.ij.s̈.de lib.obl.arti. xviij. insuper etiam actori iuxta formam cautionis pręstitæ in ipsa oblatione libelli,debet lit.contesta.intra duos menses.vt in authen.libel.C.eo. tit.sed dicunt ibi Bart.& Doct.quòd illa authen.hodie nō seruatur:& fieri debet lit.contest.post porrectionem libelli: & datis inducijs ad deliberandum:vt in auth.offeratur.C.eod.tit.canonizata iij.q.iij.& per hoc dicunt quidam Legistæ, quòd nō valet lit.contesta.nisi libellus prius fuerit oblatus : vel partium consensu remissus , quod potest tolerari , secundùm Tan. nisi
a contraria fori consue.obsistat:in multis[a] enim locis de consue. non datur libel.vt est in Apulia,secundùm Ioan.An.pręter ciuit.Beneuatanam:vt dicit Gofre.in rubr.xiij.ita dicit Specula. eo.tit.§.quando.& ibi Ioan.And.in addi.tu vide ad prædicta quę de libel.latius dixi in c.j.s̈.de lib.ob.in v.prin.art.& quòd lis regulariter debet præcedere lit.contesta.dicam j.eod.in viij. prin.ar.in prin.¶Et post lit.contesta.sit omni tempore legitimo ad agendum,non feriato , vel aliàs prohibito , secundùm
b Specul.in d.loco.nisi fortè res esset tempore peritura [b] per ea quæ dicam j.in titu.de fer.& dicam j . in vij.princi.articu.ver. sed circa prędicta moueor.not.dictum.& vide Bald .in repe. l.seruum quoq;.§.publicè.ff.de infa.vbi dicit,quòd litis contesta.non potest fieri in honorem Dei diebus feriatis : nisi in casu.l.prouinciarum.C.de ferijs.de quo dixi in cap.veniens.j.de accu.in j.quęst.iij.princi.q.& ad idem facit quod not.Barto.in l.custodias.ff.de publi.iudi.& Hosti.in c.cùm non ab homine. de iudi.Item debet fieri lit.contesta.prius , quàm de calumnia, aut de veritate iuretur.& prius,quàm fiant positiones: vt cap. dudum.el ij.de elect.& in c.penul.j.de iura.calum.& l. rem nō nouam.C.de iudi.tradit Specul.eo.titu.§.quando. Hostien.in sum.eo.titu.§.quando.quod tamen dixi de positionibus quæ fierent super causa princip.non super emergentibus dilatorijs, & exemplis.

12 ¶†Septimò prin.articu.tractandum est,an quis possit compelli ad litem contestatam:& quibus remedijs:& de pœna nolentis litem contestari.Item & secundò,propter quas causas quis excusetur à litis contesta.

¶Quò ad primam q.an quis possit compelli:& quibus remedijs &c.dic quòd pluribus remedijs potest quis compelli ad litem contestandam.

¶Primum remedium est, quòd si reus non comparet, potest iudex procedere contra eum ad remedia prodita contra contumacem.vnde,si fieri potest,mittetur actor in possessionē causa rei seruandę: vel ex primo decreto.aliàs autem excommunicabitur, vel mulctabitur;vt est tex.in c.j.& c.tuæ.j.eo.ti. & ibi glo.ponit etiam alia plura remedia,& Doct.addunt alia. Cyn. etiam tradit in l.j.C.eo.in vij.q.& Bal.ibi in v.q.& Iac.de Are. in l.j.§.ex hoc rescrip.ff.de ven.inspi.ego verò de remedijs proditis contra contuma.dicam latè.j.in tit. de dolo & contu. & ex dictis ibi potest in terminis nostris cætera remedia intelligere,& not.ex illo c.j.j.tit.j.quòd quamuis contra reum contumacem non sit prouisum de remedio missionis in posses. quia ibi non poterat habere locum:cùm ageretur ad separationem thori:& vxor iam à viro recesserat:cùm nō potuit procedi ad diffinitiuā,sed ad mulctam inducendā, & excōicationem . quī est contra opi.quorundam Legistarum,de qua dicam.j.tit.j.c. quoniam.in iiij.princ.arti. Vtrum autem iudex possit incipere ab excommunicatione:vel teneatur,si fieri potest,primò procedere ad missionem in possessionem.tex.in c.quoniam.§.fin. dicit,ꝙ potest,si eam videt magis expedire.Gof.enim in d.c.tuę. tenebat nō esse procedendū cōtra cōtumacē ad excōicationē, quādiu extant alia remedia.de quo dicam in titu.de dolo & cōtuma.& qualiter fiat missio in possessionē rei petitę, quando agitur reali,ponit text.in c.quoniam.in princ.j.tit.j.& ibi tractatur.intra quantum tempus possit talem possessionē recuperare;& quando agit personali,qualiter fiat missio pro mensura debiti

a ¶Vide mod. in l. nec quicquam. §.vbi decretum. ff.de offi. procō.

b ¶Adde ꝙ ex hac causa pōt qs etiā eas actiones intētare,quę aliter nō cōpeterent,secūdùm Deciū in l. certi cōdictio . in fin.princ.ff.si cer. peta.

ra debiti declarati: & quando reus poſsit recuperare ponitur in d.c.quoniam.§.fin.& quid iur.in actionibus miſtis, & interdictis perſonalibus ſcriptis in rem, traditur ibi maximè per do. M.ego verò latè tradam in materia primi & ſecundi decreti, quam tractabo, vel in ti.de dolo & contu.vel fortè in ti.de eo q mit.in poſ.& potius ibi credo tractare. ¶Secundũ remedium prin.eſt ꝙ ſi reus principalis comparet, poteſt ſibi iudex pręcipere vt lit.cõte.& aſsignare ſibi terminũ intra quẽ debet lit.cõteſt.& ſi iſte nõ vult lit.cõte.poteſt procedere contra eum, ac ſi fuiſſet abſens nec ex eo ꝙ pręceſſerit præceptum de reſpondẽdo,& lapſus ſit terminus, habetur talis pro reſpondente: nec lis
a pro conte.quia ad lit.conteſt.opus eſt facto[a], vt j.ti.j.quaſi per totum, & ſtatim ſubijciam. facit qđ no.glo.in auẗ.qui ſemel.C. quomodo & quãdo iudex.qui dicit ꝙ ex eo, ꝙ reus ſit pręſens non compellitur lit.conteſt.ſed peruenitur propter eius inobedictiam ad miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto. quã glo.Barto.dicit eſſe notabilem: & ꝙ fecit verecundiam multis aduocatis iuuenibus: vnde dicit ꝙ ſi iudex pręcipit partibus ꝙ conteſtẽtur litem antequàm recedãt: ſi reus recedit, poterit contra eum interponi primũ decretum, ſine alia citatione: quia eoipſo quòd apparet ꝙ nõ defendit: cenſetur cõtumax, vt in tex. & glo.auẗ.qui ſemel.& ibi no.Bar.& Cy.procedetur ergo cõtra eum prius, quàm contra contumacem. de quo dictum fuit in præcedenti remedio. ¶Tertium remedium eſt, vt iudex præcipiat ꝙ reſpondeat libel.ſeu petitioni: cum comminatione ꝙ aliàs habeatur pro confeſſo, ſicut dicimus de poſitione in c .ij. de confeſ.in vj.hoc tenet do.Anto.in c.penul.de dilatio. dicẽs ſub dubio fortè quòd poſsit haberi pro confeſſo, ſi iuberetur vt reſpondeat, vel libel.deſtineretur.quòd pręceptum de reſpõdẽdo cum comminatione quòd niſi reſpondeat, habeatur pro confeſſo & etiam ſecundùm eum, hæc practica eſt valde vtilis: quia ſemper poſsit procedi in abſentem ad ſententiam diffinitiuam, abſq; vera lit.conteſta.quia hæc eſſet lit.conteſta . ex ficta confeſ.ſicut ſit vera & ibi dicit do. Anto. ſe hoc dixiſſe ſed domi.Anto.hic refert Iaco.de Raue.& quoſdam alios tenere contrarium, quia in lit.conteſta.requiritur verborum expreſſio C. de iudi. in l.rem non nouam.§.patroni.& vbi opus eſt expreſsione verborum, non ſufficit alius actus ff.de verborum obliga.l.j.§.econtra.& dicit etiam hoc tenuiſſe Iaco. de Are. in l.j.§.ex hoc reſcrip.ff.de ven.inſpici.& ſic cũ iſta opiniõe tranſit hic do.Anto.& hanc ſequitur Cy.in l.j.C.eod.q.vij. vbi cõcludit ꝙ contra talem procedetur ſicut abſentẽ: quia paria ſunt non venire, vel venire & nihil iuſtè proponere ff.de excu. tuto. l.ſcire.§.ſcire.ver.ſi autem non ſimul.& quia pro abſente habetur, qui nõ vult facere qđ incumbit ff.de fideicommiſ.lib.l. nõ tantùm.§.fin.& hanc opi.ſenſit Ioan.And.in regula, excep. de reg.iur.lib.vj.in mercu.& clarius ibi Lapus & Bart.in l.j.C.eo. vbi dicit ꝙ ſi reus non vult conteſta. lit. ꝙ iudex procedat ad miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto, per no.per glo. in d.auẗ.qui ſemel.C.quomodo & quando iud.& idem tenet Bal.in d.l.j.in v.q.mouetur: quia lit.conteſt.requirit certam formam per narrationem & reſponſionem: qua omiſſa, impoſsibile eſt ꝙ lis habeatur pro conteſt.idem etiam tenet hic Io. de Imo.mouetur: quia hoc non dependet à poteſtate iudicis: ſed partium, vnde iudex grauabit eum mulctando, vel pignorando, vel aliàs procedendo contra eum, tanq; contra contumacẽ. hanc etiam opi.tenet do. M.in c. pe. j.de iur. cal.mouetur per c.j.& ij.j.ti.j.vbi reus pſens ſæpe fuit miſſus vt reſpõderet lib. & nunq; voluit rñdere: & tñ per hoc nõ potuit procedi ad vl
b teriora, ac ſi lis eſſet fictę cõte.imò ibi irritaẗ proceſſus, tanq; factus non lit.cõte.Item excep.[b] firmat regulam in contrarium xxxij.q.vij.c.dñs.ſed papa j.tit.proxi.in rub. & c.qm̃. in prin. ponit regulã & ponit caſus exceptos: & modũ procedendi cõtra cõtumacem: ergo hoc remediũ competit: nã facilius potuiſſet papa ponere hoc remediũ procedẽdi & pcipiẽdi cũ cõminatione, quã faceret tam longũ tracta.de quo ibi, arg.c.ad audientiam.de deci.Item mouetur ratione ſatis no. & concludenti, ſecũdũ eũ, per quã ponit diuerſitatẽ lib.& lit.conteſt. qm̃ in li. conteſt.partes qñq; cõtrahunt, vt l.iij.§.idem ſcribit.ff. de pec. vnde dicitur conteſta.quaſi ſimultanea atteſtatio, vt ibi dixi s̃. in rub.ar.j.ſed contractus non poteſt conſiſtere ex vna parte: qa deficit conſenſus alterius, vt l.labeo.ff.de verbo. ſigni.& l.in omnibus.& l.cõſenſu.ff.de act.& obli.& in c.fi.& qđ ibi no.de procu.in vj.xxvij.q.j.§.is ita.qđ procedit in materia fauorabili: & interceſsit conſenſus vnius, & dolus alterius, vt in c.tua. de ſpon.& c.fi.de cõdi.appo.ergo lit.conteſt.nõ põt induci altero nolente rñdere: cũ nõ habeatur cõſenſus, niſi vnius tantũ: nec põt haberi pro conte.in pœnã: qa licet iudex poſsit pœnã infligere cõtumaci, nunq; tñ ſupplet conſenſum q exigiẗ ad cõtractũ.& hoc eſt qđ fortè voluit glo. in d.auẗ.qui ſemel.dũ dixit, quod etiam pręſens non poteſt cõpelli ad lit.conteſta. ſed in poſitionibus & interrogationibus aliud eſt: quia in eis nec contractus, nec quaſi contractus requiritur: ſed ſufficit factum confitentis: vnde in pœnam intelligi poteſt interueniſſe, & ſic ſequitur tex.in l.de ætate.§.qui tacuit.ff.de interrog. ſecundùm domi.Ma.in d.c.penul.Eſt enim aduertẽdum, ꝙ ex iuris diſpoſitione quandoq; propter contumaciam lis habetur pro conteſt.puta, ſi conuenitur reali is, qui alieno nomine poſsidet: & ipſe ſtatim nominet dominũ in iudicio: quo caſu, ſtatuitur ſibi certus terminus à iudice intra quem conuentus deducat ad notitiam domini, ad hoc vt ipſe per ſe, vel idoneum reſponſalem veniens ad iudicium ſuſcipiat, ꝙ ſi intra prædictum terminũ fuerit contumax, tunc ex illo die quo poſſeſſor ad iudiciũ vocatus erat, quo ad interrumpendam præſcrip.lon.tempo.lis ha
c betur pro conteſta.tex.[c] eſt in c.quoniam.§.quod ſi ſuper.j.tit. proxi.non tamen habetur lis pro conteſta.quò ad hoc vt poſſit procedi ad recep.teſtium & diffinitiuam ſuper prin.vt no. gloſſ.ibi ſuper verbo, conteſtata . & ſe. Doct.ibi latius dicam.
¶Sed circa prædicta moueo no.dubi.quid ſi actio ſit peritura, ſi reus non conteſtetur litem: vt quia ad interruptionem præſcriptionis exigatur expreſſa lit.conteſt.vel fortè etiam ſi exigeretur ſententia, vt in actione de dolo.ad quod vide quod dixi in c.fi.de foro compe.ſuper gloſſ.fi.in materia iuris reuocãdi domum.in xj.q.prin.ver.xvj.excep.ſo.ego arbitror, vel ꝙ debet haberi lis pro conteſta.quò ad prędictum effectum interruptionis pręſcrip.ar.d.c.quoniam.§.ꝙ ſi ſuper.j.tit. proxi. & eorum quæ ſtatim dixi, vel quò ad effectum, vt poſsit procedi ad receptionem teſtium: vt neceſſaria ſit ſententia.per ea quę dicam in d.c.quoniam.in iiij.prin.arti.

13 ¶†Sed quomodo nunc propter quas cauſas reus poſsit excu- a
ſari, ſi non vult litem conteſta.Solu.dic ꝙ poteſt excuſare ſe ex varijs cauſis.

¶Primò ſi eſt dubius.facit l.iij.§.ſi is qui neſcit.ff.de libe. ho. exhiben.& no.in l.fi.§.hoc quidem C.de iure deliberan.hoc tenet Bald.in cap.j.ſi de feudo vaſal.ab aliquo interpellatus fuerit.vbi dicit, quòd illud eſt verum: non dato ſpatio ad deliberan.vt in authen.offeratur.C.eod.vnde iudex poteſt præfigere terminum competentem intra quem debeat deliberari, etiam b
lit.conteſta.& ſi intra terminum non poteſt deliberari, fit lit. conteſt.per verbum, non credit.per not.in c.cùm ad ſedem. j. de reſti.ſpo.vel per verbum, non pręſumo, ꝙ tantùm eſt dicere, quantum ſi credo: vt in c.quoſdam.j.de pręſum.in glo.fi. & de prędictis verbis, vtrum per ea fiat litis conteſta. dicam latius j.eo.articu.viij.

14 ¶†Secundò excuſatur, ſi fortè propoſuit exceptiones declina c
torias vel dilatorias: & inſtat, ꝙ ante omnia de ipſis cognoſcatur, ꝙ procedatur ad lit.conte.quoniam omnes exceptiones dilatorię impediunt lit.ingreſſum, ad hunc finem ſolùm ponuntur: vt dicit Ange.in l.vir bonus.ff.iudi.ſolui. & iudex de ipſis d
ante omnia debet cognoſcere: & quamuis iudex mãdet, quòd conteſtetur litem ſaluis exceptionibus.ſi tamen pars contradicit, iudex non poteſt hoc mandare: cùm non ſit cõnſtitutus in ipſius arbitrio: ſed ipſarum excep.æſtimationis tempus ſit à iure ſpecialiter diffinitũ: vt in c.inter monaſterium.j.de re iudi. & c.paſtoralis.de excep.& l.ſi quidem.& l.fin.C.de exceptio. no.Iac.but.in l.fideiuſſor.in prin.ff.qui ſatiſda.cog.facit quod not.in l.iam tamen.§.in hac.ff.iudi.ſolui.& per Hoſt.Io.And. poſt glo.in c.cùm contingat.s̃.de offi.delega.& ibi per domi. Ma.& latius per Ioan.de Imo.in l.ille à quo.§.ſi de teſtamento.ff.ad Treb.& per Bal.in q.quæ incipit, accuſatus de vi turbatiua.col.vj.vide de materia per Archi.xxvij.diſtin.ca.j.iij.q. vj.c.ſi quis.& per do.Ma.in c.ex conqueſtiõe.j.de reſtit. ſpo. ſed tu de hoc art.dic vt dicam.j.in tit.de exceptio.vbi examinabo, quid operetur talis reſeruatio: & quid iuris ſi ex forma reus tenetur conteſta.lit.ſaluis excep. & per ea quę ibi dicam, apparebit ꝙ quando alia remedia deficerent reo, vtile conſiliũ eſt ꝙ lit.conte.ſaluis exceptio.tam oppoſitis, quàm opponendis, quas proteſtatur ſibi ſaluas fore.

15 ¶†Tertiò excuſatur reus propter propoſitionem exçeptiõis miſtę ſeu anomalę, hoc eſt peremptorię: & ſic propter hoc ap
d pellatur anomala: quando miſta, vt dicam in tit.de except.[d] & hoc ſi reus talem excep.opponit, vt in vim dilatorię ad impediendam lit.conte.vt hic habentur in c.j.eo.tit.in vj. verùm qa hęc materia eſt dubia & difficilis, & ſatis ineptè & imperfectè à maioribus tradita: ideò vt clarior & facilior habeatur, pſequar infraſcrip.q.

¶Prima, quæ ſunt iſtæ exceptiones perempto. quæ impediãt lit.conteſt.

¶Secunda, qualiter debeat opponi ad hoc, vt impediat conte. & qñ cognoſcatur, an opponanẗ in vim dilatoriæ vel perem-

a ¶Nam vbi requiritur factum hominis, non eſt ſatis de interpretatione legis vt per Alex.in l. inſulã.ĩ ij.colũ.ff.de ver. obliga.

b ¶Facit text.in l. nam qđ liquidè. §.fi.ff.de penu le. & no. per Bar.& alios in l. ſi eũ.§. fin. ff.ſi quis cau.

c ¶Tradunt legiſtæ in l. ij. C. vbi in rem act.

d ¶Traditur perſcrib. Rapha.comen.& Soci. in l. iij.ff.de excep.

ptoriæ:& quid iuris sit si opponantur simpliciter.

¶ Tertia,coram quo iudice vendicant sibi locum prædictę ex cep.ad impediendam litis contestationem.

¶ Quarta,in quibus causis impediant litis contestationem.

¶ Quinta,vtrum contra tales excep.possit aduersarius replica re & qualiter.

¶ Sexta,qualiter iudex pronunciabit,probatis vel non proba tis dictis excep.

¶ Septima,quis sit ipsarum propositionum propositarum effectus.

¶ Primò igitur quero quę sint excep. peremptorię quę impediunt lit.contesta.dicit ꝙ sunt quamplures.

16 ¶ †Prima est exceptio rei iudicatæ.tex.est in c.j.eo.titu.lib. vj. ad idem.l.idem.C.de re iudi.nam talis excep. inuenta fuit, vt esset litium finis:vt l.j.ff.de re iudi. & ideò non est conueniens ꝙ ille cui competit hæc excep.cogatur litem ingredi per lit.cō testatio.& intellige de re iudi.ab eo, qui iudicandi potestatem habuit:vt dicitur in l.j.in fi.ff.ad senatusconsultum tertul.& ad hanc excep.& sequentem adde ea quę dicam in ver.iij.

17 ¶ †Secunda,est exceptio transac.tex.est in d.c.j.e.tit.lib.vj. & l.causas.C.de transac.Barto.[a] & Doct.in l.eleganter. §.si quis post.ff.de condi.inde.& intellige,si transac.sit facta bona fide: vt d.l.j.in fi.ad tertul. Excep.iij.

[a] ¶ Adde Bart. & scrib.in l.cū querebatur.ff.iudic. solui.vbi tractāt hanc questionē.

18 ¶ †Excep.est exce.generalis litis finitę, quā etiā ponit text.in d.c.j.eo.tit.lib.vj.de qua varia tradūtur exēpla:vt j. apparebit: & maximè in ver.xix.excep. Excep.iiij.

¶ Excep.est iurisiurandi.intellige delati à parte parti:quia hoc etiam intelligitur esse litis finitæ:& quia tale iuramentum maiorem habet authoritatem,quàm res iudica.ff.de iureiur.l.ij. & j.de iureiur.c.& si Christus.ibi omnis cōtrouersiæ &c.& quia post tale iuramentū nihil est querendū in l.non erit.§.dato. ff. de iureiu.facit.c.veniens.j.de accu.secundū glo.magnam in d. c.eo.tit.lib.vj.quę ponit rationē prædictorū,videlicet ꝙ cùm semel per prædictos modos actio sit extincta,seu ficta:non debet lit.cōte.suscitari.argu.l.qui res.§.aream.ff.de solu.& de consecra.di.iiij.c.quæris.C.de remis.pig.l.ex causa.facit.c. nonnulli.s.de rescrip.vbi videtur,ꝙ Papa nō intendit lites sopitas per sua rescripta suscitare.idem tenet Inn.in c.cū venissent. de instit.& Bald.in l.edicto.C.de edi.diui Adri.tol.in iiij.oppo.Sed quæro circa prædicta, quid si contra exce. rei iudicatæ replicatur,quòd sententia nō tenet:vel propter defectum iurisdictionis,vel aliam causam quæ reddit eā nullam:vel quę exceptione transactionis replicatur,quòd fuerit dolo celebrata: vt in l. tres fratres.ff.de pac.& in l.summa.ff.de condi.inde. vel replicatur de l.post rem.ff.de transac.& l.eleganter.§.si quis post. ff.de condi.indebi.ad quod vide gloss. & Doct.in c. super eo. de excep.vel contra exceptionem li.finitę,quòd non iure fuit finita.& sic in simili potest figurari exemplum de iuramento, est ne talis replicans admittendus.Solu.dic vt latius dicam.j.in v.q.prin. Excep.v.

[b] ¶ De hac consuetudine adde glo. in l.sæpe.ff.de officio præsi.

19 ¶ †Quinta excep.est peremptorię longioris temporis silentio finitæ.facit tex.in d.c.j.eo.titu.in vj.in quanti.tex.ibi simpliciter dicit,seu finita:sed melius facit.l.j.in fi.ff.ad tertul. vbi text. dicit,iudicata,transacta,finita ve.& postea in fin. exemplando dicit,finita consensu,vel longo silentio sopita.ad idem text. in l.transac.iuncta l.sequen.ff.de verbo.signifi.& sic gloss. magna in d.c.j.exempli.dum dicit.finita scilicet,per consensum vel lō go tempore.per quam glo.aliqui dicūt,quòd excep. pręscrip. potest opponi ante lit.contesta.ad impediēdum lit.ingressum. ita exempli in d.l.transac.& Hostien.in c.j.eo.titu.lib.vj. & male,secundùm Ioan.And.alleg.dictum Specu.in ti.de excep. §. d.ver.sed adhuc oppono.vbi tenet,quòd excep.præscrip.non sit admittenda ante lit.contesta.maximè secundum opin. quæ habet,quòd ex præscrip.nō requiritur dominium.de quo per glo.xvj.q.iij.in summa.de quo dicam latius in tit.de pręscrip. b & dicit Ioan.And.ꝙ ita seruatur de consue.[b] Romanæ curiæ, quę est optima l. interpres.s.de consuetu.c.cùm dilectus. ideò Ioan.An.dicit in d.c.j.in nouel.quòd alij intelligūt glo.prædictam ibi dum dicit,de longo silentio,scilicet per viam emologationis arbitrij,& ita intellige d.l.transac.cum l.seq.per l.cum antea.C.de arbi.& per not.c.tuas.s.de arbi.sed tu aduerte, quia iste non videtur esse bonus intellectus ad illam l.transac. quæ loquitur de longo tempore seu silentio:& ad emologationem laudi,seu arbitri,videtur sufficere tempus x.dierum:vt est tex. in d.l.antea.& de hac emologatione statim subijciam in ver. viij.excep.alij exempli.dum dicitur,longo silentio.scilicet illi⁹ qui appellauerat à sententia,quam non fuit prosecutus: sed silendo deseruit illam,sed hoc non placet Io.And. quia tunc venirent sub.j.excep.d.c.j.de re iudicata.de quo dixi s.in ver.j.&

[c] ¶ Et ad dicta bar. & ibi vide Aret. cōs.xcviij. per totū.& Feli.in c.exceptionē.in ij.co. de excep.

sic Ioan.And.videtur remanere in ij.opi.de emologatione arbi.sed super predicto dubio,an excep.præscrip.possit opponi ad impediendum lit.conte.Ioan.de fant.in d.c.j.eo.tit.in vj. recitat aliquas opi.legistarum,sed tu dic,quòd plures in hoc articu.fuerunt opi.

¶ Prima,glo.in d.l.transac.quæ intelligit litem tempore sopitam per præscrip.x.xx.vel xxx.annorum.

¶ Secunda opi.Iac.de Are.qui voluit,quòd aut opponit processui:& impedit litis contesta.quia præscrip.est excep. trahēs causam ex tempore,per quam lis est finita.& pro hoc est text. in d.c.j.& quia præscrip.fuit inuenta ad lites finiendas:vt l.fin. ff.pro suo.

¶ Tertia opin.fuit aliquorum maiorum, qui distinguunt quòd aut loquitur de prescrip.rei:& ista non impedit lit.contesta. vt l.emp.C.de præscrip.lon.temporis. aut de præscrip.actionis. & ista impedit:vt l.omnis.& l.sicut.C.de pręscrip.xxx.vel xl. annorum.

¶ Quarta opin. fuit Guil. de cu. qui simpliciter voluit, quòd impediat li.conte.quia est negotij finiti,sicut est excep.rei iudi. & transac.vt l.eleganter.§.si quis primo.ff.de condictio.indeb. & d.l.fi.ff.pro suo.

¶ Quinta fuit opi.Rayne.qui voluit simpliciter, ꝙ talis exceptio non impediat lit.conte.per d.l.emp. quę secundùm gloss. vult ꝙ reus ab initio potest protestari de pręscript. sed tamen probatio fieri debet post fundatam intentionem actoris.ita voluit Ray. in l.j.in fi.ff.ad tertul.& idem voluit Compost.in c.super literis.s.de rescrip.in glo.fi.

¶ Sexta fuit opi.Cyn.& Iac.bu.in d.l.emp. qui videntur potius inclinare in opin.Iac.de Are.& tradit Cyn.in l.except. C. de proba.

c ¶ Septima fuit opi.[c] Bart.in dicta l.fi.ff.pro suo.qui distinguit, quòd quandoq; except.præscrip.opponitur actori. verbi gratia,quòd ipse non potest agere:quia actio sua est perempta tēpore.& tunc impeditur lit.conte.vt d.l.omnis.C.de præscrip. xxx.anno.vbi text.pręcipit,quòd tale ius non moueatur. & l. sicut.in fi.eodem titu.vbi text.dicit,nulli mouēdi &c.quę verba non possunt magis impedire lit.conte. quandoq; verè opponitur excep.pręscrip.non actori,sed reo,secundùm l.si quis emp.C.de præscrip.xxx.anno.& tunc ex virtute illi⁹ legis nō impediretur lit.contesta.sed ex ratione posita in d.l.fin.ff.pro suo.& d.l.transac.quandoq; verò opponitur ad iustitiam causæ:vt si dico,te ius non habere:vel me absoluendum esse: quia præscripsi.& sic opponitur in vim perempto.& tunc non impedit lit.contesta.sed proposita etiam ante lit.contesta.probāda est funda.intentione actoris.& sic post lit.contesta. vt d.l. emptor.C.de pręscriptio.longi temporis,quæ sic debet intelligi,secundùm quod etiam ibi dicit Barto.& clarius Angel.in l.vir bonus.ff.iudi.solui:& mihi placet.vnde fit cōclusio, quòd si hæc exceptio pręscriptiōis opponatur sub debita forma ad impediendam litis contest.secundùm quod dicam in ij.q.prin. tunc impediat litis contesta.quia pręscrip.principaliter fuit inuenta ad lit.decisionem:& sic meritò appellatur lit.finitæ:vt d. l.fin.ff.pro suo.& l.cum quęrebatur.ff.iudi.solui.& tenet hoc Barto.& ita debet intelligi quod not.Barto.& etiam Salyc.in l.literis.C.de transac.& Saly.in l.except.C.de probat.& tenet Bal.in l.edic.C.de edic.diui Adria.tollen.in xiij.oppo.vbi bonus text.qui vult,quòd excep.præscriptionis impedit processum:sed debet intelligi,vt dixi, si opponatur in in debita forma in vim dilatorię,secundùm idē Bal.in auē.tricennalis.C.de bonis mater.dicit ꝙ aut per pręscriptionē quęritur direc.domi. quia agens non pōt actionē edere,aut est pręscrip.vtile domi. & tunc secus:quia agens potest edere directum super re, propter quod fundari potest litis contestatio. Excep.vj.

20 ¶ †Excep.est renuncia. factæ liti & causæ: per quam impeditur lit.ingressus: vt l.post,quàm liti.C.de pact.quia ista excep. est lit.finitę.vt patet ex illo tex.dum dicit, causam finitam: & ita tenent ibi Docto.dicentes,quòd est lit.finitæ:sicut transact. iurisiuran.& rei iudica.& idem tenet Salyce.in l. except.C. de proba.aduerte,quòd quidam volunt,quod ille tex.non habeat locum,nisi post litem contestatam:propter verbum,liti. positum in tex.alij vero volunt,ꝙ procedat etiā si renunciatio fuit facta post datum libel.ante litem contest.& hęc opi.communiter approbatur. Excep.vij.

21 ¶ †Excep.de præcepto facto in confessum ante lit. contesta.à quo non fuit appel. intra x. dies hoc tenent Domi. de Rota, decisio.cclxxxj.& ratio,quia tale præceptum habet vim diffinitiuę,quod patet ex eo,quia ex ipso præcepto oritur actio in factum,sicut ex sententia:vt not. Specul.in titu.de senten. ex communi.§.breuiter..circa finē.quę actio nō oritur ex mera interlocu.

terlocu.vt no.glo.in Cle.fi.de Item quia imponit finem liti: & transit in rem iudicatam quia cùm hoc modo dicatur lis finita, vt l.j.ff.de re iudic.impedit litem cõtestatam per textum in c.j.eodem titu.in vj.nec ob.motiua aliquorum dicentium, quòd ex quo in tali præcepto non interuenit postea causę cognitio, sicut in sententia: ergo non habet eũdem effectum: quia ex quo de confessione clarè constat in confessum[a] non sunt partes iud.in cognoscendo, sed in pronunciãdo.ij.q.j.c.nos in quęq;.vñ si cõfessio fit post litẽ cõtest.& dato libello ferretur sentẽtia diffinitiua. si verò ãte litẽ cõtesta. & dato libello, non porrecto: fit præceptum de soluendo, iuxta no. in l.j.C.eo.& per gl.in c.dudum.s̃.de ele. secundùm do. de Ro. & sequitur do.Do.in d.c.j.eo.titu.in vj.sed intellige prędicta secundùm ea, quæ traduntur in hoc ar.in l.certum.§.fi.ff.de confes.& l.si debitori.ff.de iudi.& qđ latius ego dicam j.in titu.de confes.

Excep. viij.

22 ¶†Excep.est exceptio, quæ oritur ex laudo seu arbitrio emologata per partes.hoc tenet Io.mona.& Io.And.in c.j. eo.ti.in vj.& vide quod dixi s̃.in ver.v.excep.& idem tenet Bald.in l. peremptorias.C.sententiam rescin.non posse.

Excep.ix.

23 ¶†Excep.potest iudicio meo, etiam si opponatur de arbitramento prolato per arbitratorem, & per partes emologato.moueor: quia latè arbitramentum secuta ratificatione, seu emologatione, habet instar trãsact.vt in d. aut. si contigerit. & in authen.quando.de iudi.& in aut.vt differentes iudices.vt in §.j.& per gl.in c.exposita.s̃.de arbi.& vide quæ dicam latius in dicto titu.de arbitris.& ideò sicut excep.transactionis impedit lit.cõtesta.vt dixi s̃.ij.excep.

Excep.x.

24 ¶†Excep.est quando peremptoria est noto.iusta: quia hoc casu licet aliàs sit talis peremptoria, quæ de sui natura non sit impeditiua lit.contesta.tamen ex quo est notoriè iusta, non debet iudex pati causam venire in iudicium: cum notoriè constet de iniustitia actoris esset notoria ideo nõ esset indulgeñ.vnde nec libellus admittendus: nec lis contestenda.per no.in c.significantẽ.qui matrimo.accu.possunt.et tenet ibi do. A.& do.meus in c. vt circa.de elec.in vj.facit etiam quod not.Specu.in titu. de excep..d.versic.item si non dicit.& Barto.in d.l.postquàm liti. C. de pac.& Ioan.pe.in l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi.indebi.ipse tamen solus allegat ad hoc dictum Inno.in c.j.s̃. de offi.vica.& mihi placet.faciunt quæ dixi in capitulo ij.s̃.de lib.obl. in xij.princi.articu.in x.q.prin.ver.vij.quæro. & ar.xvj.in fin. faciunt etiam quæ statim subijciam in tribus sequentibus versicu.

Excep. xj.

25 ¶†Excep.fit quando excep.quę oppo.non indiget probatione, faciunt quæ statim dicta fuerunt de excep.noto.hoc tamen videtur potius procedere ex officio iudi.coadiuuante exceptionem, quàm ex ipsius exceptionis natura: quæ cùm peremptoria sit deberet proponi tempore suo, sic post lit.contesta.vt dicã in titu.de excep. & si proponeretur ante lit. contesta.tamen videtur probanda post lit. cõtesta.vt in l.excepti.C.de excep. sed tamen ex quo non indiget probare: frustra fieret lit. conte. & reseruatio probationis post lit.contesta. & ideò dicendum ꝙ impedit lit.ingressum: quia super processu superuacaneo nõ est insistendum.facit capi.j.de sum.trini.& c.commissa.de elec. in vj. & Cle. auditor.de rescrip.ita reperio dixisse do. Ioan de omode.aduo.consist.quãuis satis nudè loquatur, sed placet mihi hoc dictum pro quo alleg.not.per Cynum in l.cùm proponas.C.de rebus creditis.& Cyn.& Bald.in l. ancillæ.C. de furt. in quibus dicitur quòd q̃uis statu.ap. consanguineos ad compromittendum: illud non habet locum, quando partes sunt cõcordes[b] in facto, ita quòd factum est certũ: & solùm remanet quæstio iuris.ad qđ vide quę latè dicam in titu. de arbi. faciunt not.per Bald.in dicta l.postquàm lit.C.de pact. & quod dixi in ver.præce.& seq.

Excep.xij.

26 ¶†Excep.est illa quæ fundatur per viam alle. iur. vel statu.vt puta, ad impediendum lit.conte.alleg.quoddã statu. cuius verba non sunt clara, vtrum impediat, vel non impediat lit.contesta.certè ista quæstio iuris reseruat in posterum: sed debet declarari, cùm opponitur: & interim impeditur lit.cõtest.nam super disputationibus iuris non reperitur ordo iuris, nec lit.contesta. nec calumniæ iuramentum, vt not.Inno.in c.cùm inter.s̃.de cõsuetu.secundùm Bal.in l.postquàm liti.C.de pact. facit quod dixi.in ij.præce.ver.

Excep.xiij.

27 ¶†Excep. peremptoria quæ apparet ex narratis per ipsum actorem: nam per eam excluditur actor à potestate agendi, quasi per propriam confessionem, quæ confessio, in quacunque parte litis idem operatur, vt l.cùm precum. C. delibe. causa secundùm Bald.in dicta l. postquàm & per prędicta respondit gloss.in verbo, opponendo, in l.si vnus.§.pactus.ff.de pactis. de qua dic vt dixi in c.ij.de li.ob.in xij.articu.princi.in x.quæstio. princi. versicu. vij. quer.o ibi, tertio infertur.& ad hoc faciunt quę dixi in tribus pręceden.ver.faciunt no.per Bart.[c] in l.eum qui ita.ff.de verbo.oblig.& l.vbi pactum.C.de transac. vbi traditur, ꝙ notoriè calumniosè agentem, non solùm potest quis ab ingressu lit.compellere: sed etiã potest iudex parte nõ petente.ex prædictis patet quod excep.ista, tua nõ interest, potest opponi ad impediendum lit.conte.si ex petitione apparet ꝙ illius non intersit: vt l.siue aũt.§.possidere.ff.de rei vend. & hoc dicit Ange.in l.qui bona.§.qui damni.ff. de damno infec. quem sequitur Ioan.Pe.in d.l.eleganter.si quis post.ff.de conditio.

Excep.xiiij.

28 ¶†Excep.si propter adulterium agenti ad separationem thori opponitur excep.ꝙ etiam agens cõmisit adulteriũ. nã licet talis excep.possit oppo.post lit.conte. potest opponi ad impediendum processum.xxxij.q.v.c.j.& fi.& etiam materia causæ in vim peremptorię: quia perimit intentionem agentis: cũ adulteria hincinde commissa, mutua compensatione tollantur: vt c.pe.& fi.j.de adul.secundùm præfatos Doc. ad quod vide quę dixi s̃.eo.in iij.prin.arti.ver.& per prædicta dicit singulariter Bald.& hoc est no.secundùm do.D.in d.c.j.quia per hoc extenditur dispositio illius, vt non solùm habeat excep.in istis expensis: sed in quibuscunq; excep.anomalis, quę possunt opponi in vim dilatorię & peremptorię, & hoc dictum suum faciliter apparet ex his quę s̃.dicta sunt, & ex alijs excep.j.subijciam in ver.xxviij.excep.

Excep.xv.

29 ¶†Excep.est, vt arbitror, excep.cõpensationis: quia cũ hodie cõpensatio sit inducta ipso iure, ita ꝙ non sit necessarium nisi propositio, vel allegatio compensationis: vt l.fi.C.de compen. & insti.de act.§.sed nostra. & ideò debet posse opponi in vim dilatorię, faciunt ea quę statim dicta sunt in pręcedenti ver. & quod dicam in ver.seq.ver.xix.excep.

Excep.xvj.

30 ¶†Excep.fit intentionis & facti: talis em̃ impedit litis ingressum: vt no.glos.magna in l.vbi pactum.C.de transac.& sequũtur communiter Docto.ibi & Io.pe.in l.nã & postea.in prin. ff.de iureiu.facit, quia si est excep.intentionis & facti: ergo nulla competit actio: quia aliàs non esset intentionis & facti: quia nemo sine actione experitur: vt l.si pupilli. §. videamus.ff. de nego.gestis.sed aduerte: quia in contrarium fortiter ob.glo.super verbo, defensionis.iuncto tex.eo.tit.in vj.quę j.subijciam. in ver.xx.excep.

Excep.xvij.

31 ¶†Excep.est pacti de non agendo super aliquo debito. nam talis excep.potest etiam opponi contra rescrip.in vim dilato.[c] quia si hoc exposuisset, non habuisset literas: & multò fortius si tale pactum fuisset iuratũ: quia tunc impediretur lit.cõte. ad hoc vt impediatur agere: & sic periuriũ: & propter periculũ[d] animæ ne via periurijs aperiatur.j.de iureiu.c.verũ. licet secus sit in pacto de non petendo.de quo dicam in seq.versi.& q̃uis non potest agere in iudicio: tamen potest petere extra iudiciũ: cùm ille remaneat obligatus: vt l.naturaliter.ff.de condi. inde. Item quia si ille cui talis exce.competit, contestaretur litem: nõ posset opponere hanc declinatoriam, secundùm Inno.in d.c.j. eo.tit.in vj.ex quo dicto incidenter perpetuò not.quòd vbi qs ex admissione ad iudicium incurreret periurium, potest repelli per viã excep.licet secus sit si aliàs ex aliqua causa fuisset periurus: quia tale periurium non repellit quem à prosequutione iuris sui.& ita debet intelligi glos.in c.dilecti.de except. & quod not.Archidia.iiij.quęstione vj.cap. dilecti.cùm ex admissione ad litigium non incurratur nouum periurium.de quo dicam. j. in tit.de iureiuran.sed quo ad prin.dictum Hostien.Io. An. dicit, quòd idem tenet Bald.dicẽs, quòd ille qui promisit nõ mouere litem vel controuersiam, impeditur à lit.cõtesta. eo quia sic audiretur, contra pręmissa.alle.ad hoc.cap.audita.j.de resti.spo. vbi bonus tex.loquitur tamen ille text.in promissione iurata de non mouendo quęstionem.& ibi idem no.d.M.& idem dicit Bald.si sit factum pactum de non adeundo iudicem. ita dicit Bald.in l.post quàm liti.C.de pact.& sequitur Ioan. Pe.in l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi.indeb.per l.amplius non peti.ff.rem ra.ha.tu vide Bald.in l.peremptorias.C.senten. rescin.non pos.ver.quid vult dicere Innoc. vbi dicit, quòd istud pactum non tollit obligationem naturalem: nec elidit ciuilem. [i] vnde si reus patitur lit.contestari, hoc pactum immediate esset consumptum.vt voluit Innocen.nisi esset pactum vestitũ ex quo posset agere ad interesse.subdit tamen, ꝙ ex pacto de nõ agendo, non oritur exceptio peremptoria, secundũ eum.& sic ista except.non pertinet ad indagationem nostram: sed ad id quod dictum fuit s̃.in ver.ij.excusatur.

Excep.xviij.

32 ¶†Excep.est pacti de non petendo: quoniam etiam ista exceptio videtur impedire lit.contest.si modo opponatur sub de-

a ¶Vide latè per Bald. in l.j.de cõfessis.

b ¶Vide Corneũ in consi.cxc.inci. quod iniustè fuerit pronunciatũ. in j.vol.Riminal-dum, & moder.ĩ l.penul.in fin.C. de pact.

c ¶Adde Innoc.in c.j.de offi.vic.

d ¶De hoc vide Decium in rubr. extra de except. in iij.colum.

bita forma, de qua dicam.j.in ij.q.hoc voluit in l.j.in fi.ad senatusconsult.tertul.sed glos.ij.in c.j.eod.titu.li.vj.vult, quòd talis exceptio non pōt opponi in vim dilato.ad impediendū lit. cōtesta.& Inno.etiam ibi facit differentiā inter pactū[a] de non agēdo.de quo dictū fuit in precedenti versicu. & pactum de non petendo: quia pactum de non petendo, & non iuratum, non impedit lit.contesta.si verò fuisset pactum iuratum, vel simpliciter præstitum iurantis de non petendo: retardaretur lit. contesta.vt impediatur periurium, secundùm Inno.sed Host.in d.c.j.dicit, ꝙ exceptio simplicis facti de non petendo; quia tollit obligationem, potest opponi post lit.contest.& sequitur Ioā.And.in nouella.Ioan. de fantu.ibi alleg. rationem diuersitatis inter pactum de non agendo, & simplex pactum de nō petendo: quia primo casu, pactum concernit processum & instantiam.secundo casu, concernit actionem, illam perimendo.sequitur ¶.Do.in d.c.j.& Bal.in d.l.peremptorias.C.sententiam re. non pos.in d.versicu.Querò, quid vult dicere Innocē. & idem reperio voluisse Rayne.in l.j.in fi.ad tertul.vbi vult, ꝙ except. pacti gratuiti de non petendo, non impedit lit.cōtest.Sed Angel.in l.vir bonus.ff.iudica.sol.nititur saluare primam opinio. gloss.de qua in d.l.j.in fi.& eam concordare cum secunda opinio.s.posita: dicit, quòd si excep.non est inuenta ad litem finiēdam, sed tantummodo ad perimendum, qualis est exceptio pacti gratuiti de non petendo super liquido, aut alia similis: & talis nunquam impedit lit.ingressum, quod patet: quia peremptoria opponitur post lit.contesta.non ante, quod ego intelligo, nisi talis exceptio esset notoria: vt dixi s.in versicu. x. excep.& etiam in tribus sequentibus versicu.non obstat.l.illud. in fi.iuncta glo.quæ expressè specificat de pacto de non petēdo: quia debet intelligi, quando de debito erat lis: & de eo fuit factū pactū de non petendo, secundū Ange.& mihi satis placet: quia per ipsam limitatur precedens opinio Ioan.Andr.& Doct.& saluat prædictā opi.glo.in l.j.in fi.& pro ea facit: quia ista videtur quedam desistentia à lite, seu renūciatio litis ad qđ vide quæ dixi s.in versi.vj.exceptio.

a ¶ Adde qd distat etiam à pacto de liberando, Ia. Bu. Alex.& mod. in l.vbi pactū.C.de transact.

Excep.xix.

33 ¶ † Excep.est exce.solutionis, quę potest opponi ad impediēdum lit.ingressum.hoc sentit glo.in l.vir bonus.ff.iudi.sol.secūdùm Barto.ibi inquantum alleg.l.cùm querebatur.[b] versi.proinde.eodem titu.vbi tex.loquitur non solùm de exceptio.trāsactionis: sed solùm, quòd talis excep.sit litis finitę, & impediat lit.contesta.& idem tenet expressè Barto.in d.l.cùm quærebatur.per illum text.& glos.quę appellat hanc except.litis finitæ.Item mouetur per l.si pupilli.§.videamus.ff.de nego. gest. vbi text.dicit, quòd sine actione nemo experitur: ergo si impeditur experiri, impeditur agere.facit quod no.in l.nā & postea.in prin.ff.de iureiuran.debet tamen aduertere reus ad modū & formam opponendi: quia debet dicere, dico quòd non potes agere: quia non habes actionem.Secus si diceret, quia non foues iustitiam ex eo, quia solui.de quo j.dicam in ij. quæstio. princi.& idem sentit Angel.in d.l.cùm querebatur.& d.l.vir bonus. sed cōtra hoc fortiter ob.quod statim dicam in fine sequentis ver.

b ¶ Adde etiā not. in l.si quis post. ff.de condi.inde.

c ¶ Ad hanc l.vide eleganter p Are. in l.si Titi⁹.ff.de ver.obli.

Excep.xx.

34 ¶ † Excep.est acceptilationis: qa etiā ista excep.litis finitæ. ita dicunt Bart.& Ange.in d.l.vir bonus.& Bar.& Io.Pet. in l.nā & postea.in prin.ff.de iureiu.& cōmuniter sequuntur Legistę. Sed tu aduerte, quia contra prædictas duas excep.solutiōis, videtur esse hodie text.in c.j.eo.tit.lib.vj.iuncta glo.iij.super verbo, defensionis.Nā inquantū tex.ibi dicit, quòd nullius defensionis obiectus ante lit.contest.habet impedire lit.contest. &c. glo.exēplificat in defectione quę insurgit ex solutione & acceptilatione: & sic expressè sentit, ꝙ predictę exce. solutionis & acceptilationis nō impediūt lit.cōte.& per consequēs etiā videntur velle, ꝙ non sint litis finitę: quare multū mirandum est de Bar.Ang.& alijs Doc.iuris ciui.qui viderunt d.c.j.& glo.illam, ꝙ nō aduerterint.& ex tex.illo qui ponit regulā generalem, ꝙ cuiuslibet exceptionis vel defensionis ante lit.contesta. obiectus non impedit lit.cōtest.nisi sit rei iudicatæ transactæ, vel finitæ.videtur concludendū, ꝙ nulla exce. perempto. præter illas duas impediat litis conte.nisi sit rei, seu litis finitę.reperio tū Pau.de ca.in d.l.nā & postea.qui sentit cōtrà, & similiter dicit, ꝙ nō videtur posse dari sufficiens responsum. subdit tū, ꝙ est necessarium dicere, ꝙ omnia iura vetera quę volunt, ꝙ ad impediendā litis conte.possint opponi aliquę excep. peremptorię, præter illas de quibus in d.c.j.sint correcta. vel est dicendum, ꝙ dictum Bar.& aliorū habet locum, qū reus opponit: & statim probat: nec petit terminum ad probandum, vt sic tam illa quæ exprimuntur in d. cap.j. quam etiam aliæ plures hoc casu locum habeant, sed quando non probat statim: sed peteret terminum breuem: tunc ille solùm habeant impedire, quæ sunt expressè in d.c.& quę sunt de lite finita.Sed si peteret terminum longum, etiam istæ quæ continentur in c.j.non habent impedire: sed debent reseruari post lit.contesta.vt d.l.nam & postea.versicu.aut si controuersia.secundùm primum intellectum glo.per istum modum predicta possunt ad concordiam reduci, secundùm Pau.& idem de hoc vltimo sentit Ang. in d.l.vir bonus.vt statim dicam. mihi videtur iste passus multum difficilis: de quo Fed.de Se.dubitans consuluit quendam dominum Betum canonistam excellentissimum, qui etiam dubitando respondit, quòd credebat quòd sola tria continētur.de quibus in d.c.j.eo.tit.lib.vj.videlicet excep.rei iudi.transactæ, & iurisiu.contenta sub lite finita: vt tradit Fede.consilio clxj. quare ad hanc difficultatem declarandam arbitror diligenter aduertendum, quòd ita in d.c.j.specificè disponit, ꝙ lit.contesta. impediat excep.de re iudi.& transacta, & generaliter subdit de re finita.super quibus verbis comprehenduntur omnes except. vel defensiones de re finita: quare vbicunqꝫ reperiremus per iura antiqua, ꝙ aliqua deceptio vel defensio esset de re finita: talis excep.impediret lit.contest.difficultas ergo consistit in cognoscendo, quæ sint excep.seu defensiones rei finitæ.& in hoc artic.Bar.in d.l.cùm querebatur.sentit, quòd quęlibet except. per quam concluditur actori actionem non competere, dicatur de re finita: & per consequens exceptio solutionis & acceptilationis, dicuntur rei finitę.Item mouetur per d.l.cùm querebatur.ver.proinde, & si fortè.quę dicit predictas excep. esse rei finitę. Item mouetur per d.l.si pupilli.§.videamus.[c] ff.de neg.gest.quia cùm text.ibi dicat quòd sine actione nemo experitur.sequitur quòd cui solutū est, vel accepto tulit: non habet actionem: & sic impeditur agere lite contesta.all. in l.nam & postea.in prin.ff.de iureiu.vbi pretor dicit, actionem nō dabo, quod idem importat, quod non permittat eum agere. ideò excep.iurisiurandi impedit lit.contest.vt ibi.Ange.verò in d.l.vir bonus.dicit, quòd exceptio rei finitę dicitur illa, quę est ordinata ad finiendas lites: inter quas etiam est exceptio prescriptionis.de qua dixi eod.artic.& q.ver.quinta exceptio.Si verò non est inuenta ad litem finiendā: sed tantummodo ad perimēdum est exceptio pacti grauati de non petendo, facti de debito liquido: de quo non erit controuersia, aut alia similis: nunqꝫ impeditur lit.ingressus: & sic nec lit.contest.& subdit Ang. qđ Ioan.And.dixit in d.c.j.eod.tit.lib.vj.& similiter omnis exceptio intentionis & facti, impedit litis ingressum: quia illa presupponit agentem experiri sine actione: non ergo impedit, quia sit litis finitę: sed qa negatur agentē actionē habere: vt d.§.videamus.secundum Ange.Ex prædictis ergo apparet, ꝙ articulus iste est multum dubius: in ea tamen dubietate videtur mihi quòd sit æquior sententia Barto. & quòd exceptio solutionis & acceptilationis sit rei finitæ.quinimò dico ꝙ si cœpta iam lite sit facta solutio, seu acceptilatio: non solum dici posit exceptio de re finita, vt exigit tex.in d.c.j.eod.titu.libr.vj.imò tunc etiam dicitur exceptio, seu defensio litis finitæ, prout est tex.in d.l.cùm quærebatur.versic. proinde. & si fortè lis finita fuerit, ad quam defensio erat necessaria: vel solutione, vel transactione, vel acceptilatione &c.sic formaliter loquitur ille text. per quē apparet, quòd appellantur litis finitæ, qū.s. pēdēte lite id factū fuit: aliàs essent exceptiōes rei finitæ.nec mirū, qa solutione eius qđ debetur, oīs tollit oblig.insti.quibus mo. tolli. obliga.in prin.idem etiam dicendum est de acceptilatione, quæ est imaginaria solutio: & sic etiam tollit omnem obligationem: si id quod debebatur erat debitum per stipulationem, seu per vinculum iuris ciuilis.& idem etiam qualitercunqꝫ aliter esset debitum: dummodò prius deductum fuerit in aquilianam stipulationem.vt Institut.quibus modis tollitur obligatio, §.j.& sequen.Et idem ego arbitror esse in omnibus casibus, in quibus actor ageret sine aliqua actione, vt statim subijciam. vnde potest concludi quòd exceptio rei finitæ dicitur, qualiter except. per quam concluditur ius agenti funditus non competere: vt l.cùm quærebatur.& d.l.nam & postea.in prin.

d ¶ Et ibi moder. latè tangunt.

Excep.xxj.

35 ¶ † Excep.est quę insurgit à lege vel statuto disponente, quòd agens non audiatur.nam per eam impeditur litis ingressus, secundū Bar.in l.nam & postea.[d] in principio.ff.de iureiu.vbi dicit, ꝙ licet hoc casu requiratur except.si tamē talis exce.opponatur, impeditur lit.conte.per illā: vt d.l.nam & postea.in principio quidam tamen volunt, vt Iac.Butriga.& quidam alij, ꝙ isto casu processus sit nullus: nec sit necessarium opponere exceptionē.alij distinguunt inter causam ciuilem & criminalem: sed non intendo nunc insistere: sed dicam in ti.de excep.& ibi dicam.quid si statu.dicit, ꝙ nō admittatur ad agendum vel petendum: vel si dicat, actionem seu iudicium non dabo: & sic de similibus? per talia enim verba videtur cōcedi saltem potestas impediendi lit.contest.per viā excipiendi, ad quod vide Bart. in l.cùm lex.ff.de fideius.& in l.cùm vir.ff.de vsucap.& Ange. in l.

in l.fi.C.de malefi.secundùm aliquas lec. & intellige prædicta, vt conueniant materię nostrę,qđ statutū perpetuò tollat actionem seu potestatem agendi, vt sic concludatur ꝙ exce. sit perēptoria.hoc ideò dico:quia si statutum diceret ꝙ bannitus nō debeat audiri ista exce. nō est peremptoria:sed dilatoria.ad quod vide Bal.in l.peremptorias.C.sententiam rescin.nō pos.ver. q̄ro nunquid excep. colum.vj. Bald.verò refert Ioan. pe. in d. l. nam & postea.ff.de iureiur.dicit quòd aut illa verba, actionem non dabo, emanant in dicto terminato, vel quasi in materia licita:& tunc datur excep.impeditiua litis ingressus, vt dicta l.nam & postea.aut circa factum obligationis contrahendæ, & in materia non ex toto illicita:sed cui ius non assistit:nec ex toto resistit, vt in macedoniano & vellia. & tunc excep. illæ non impediunt litis ingressum, vt ff.& C. ad macedonianum & velleianum. & subdit Baldus quòd quandoq; remedium decisorium, vt iurisiurandi, transactionis, & simile, venit ante actionē propositam:& tūc impedit eam proponi. quandoq; ante litis contestationem:& impedit li.contesta.quandoq; ante sententiam:& tunc impedit eam quandoq; ante executionem:& tūc impedit etiam execu.Sed aduerte in eo quod dixit Bald.de exceptio.macedonia.& vellia.quia Pau.de Cast.in dicta l.nam & postea.in principio tenet contra Bald. quòd talis exce. possit opponi ad li.conte.impedičdam.quia licet actio nō sit sublata ipso iure:tamen impeditur ius agendi: & sic potest opponere ad litis ingressum.cogitabis. Excep.xxij.

36 ¶†Excep.est excep.priuilegiata, per quam reus perpetuò illa exceptione conueniri non potest, puta, si patronus conueniretur à liberto actione famosa. nam tunc per excep. prædictam imponitur lit. contesta.secundùm Roge.& glo. in l.vir bonus. ff.iud.sol.& sequitur Bar.ibi, & clarius Ang.qui dicit quòd hoc non est mirum, quia si proponitur actio famosa, & etiam alia competit: hæc actio est inepta: & ineptitudo reddit iudicium retro[a] nullum.ita dicit tenuisse Bal.eo audiente, per l.si patronus li.ff.de iureiu.& idem dicendum, si filius conuenit patrem actione famosa.& idem de similibus actionibus priuilegiatis Excep.xxiij.

37 ¶†Excep.est per quam concluditur actorem nullo modo litem habere, quam petit.exemplum, si hereticus petat christianum mancipium:contra quem excipitur quòd sibi non licet eum habere:nam tunc impeditur litis ingressus, secundùm Roge.gloss.& Barto.in dicta l.vir bonus.& idem dicit ibi Ange. si laicus petat ecclesiam, vel forensis peteret rem, quæ in eū trāsferri non potest: ob statu. nam per hoc repériretur impeditus litis ingressus.& idē quādo quis peteret libros in proba.quos habere non est licitum, secundùm glo.in d.l.vir bonus.per l.cæteræ.§.j.ff.famil.erc.& sequūtur ibi Bar.& Ang.Excep.xxiiij.

38 ¶†Excep.sit illa, quę de euictione tenet actio &c. vt l.vendicantem.de euictionibus.nam si talis excep. imponitur sub debita forma dilatoriæ, impeditur lit.contesta. secundùm Barto. Bal. & Ange.in l.iij.C.de fide instru. & iure hastæ fis. li.x.vbi dicit Bar.ꝙ talis excep.potest opponi duplici virtute perempto.& declinatoriæ.ad idē quod not.Bart.in d.l.vendicantem. quē sequitur Io.pe.in d.l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi. indebi. & ita debet intelligi quod not.Bald.in l.venditrice.C.de rebus alienis non alie. Excep.xxv.

39 ¶†Exceptio est illa, q̄ opponitur cōtra eū qui agit petitione hæreditatis cōtra quē reus excipit de ti.suo.nam petitio hęreditatis non datur contra tit. possidentem.& ideò impeditur lit.ingressus, secūdū Bal.in l.cogi.C.de peti.hæredi.& Io.pet.in d.§. si quis post. Excep.xxvj.

40 ¶†Excep.est illa, per quē repellit̃ agens, vt hæres abintestato: q̄diu potest esse locus successioni ex testamēto, vel illa per quā repellit̃ substitut⁹, q̄diu potest esse locus instituto. per.l.q̄diu C.qui admit.ad bo.pos.pñt, secūdū Io.pet.in d.§. si quis post. dicit tamen in hoc cogitandum, an dictę excep.opponātur ad processum. Excep.xxvij.

41 ¶†Exce.est excep.ineptæ petitionis[b] secūdū Gul.de cu. in l.si patronus liber.de iureiur.& Ioan.pet.in d.§.si quis post. facit quod not.Ioan.And.in c.vt circa.de elec.in vj.in nouel. & videad hoc quod dixi in c.ij.s.de libel.oblatio.articu.xxiij.& sequenti. Excep.xxviij.

42 ¶†Excep.est illa per quam propositam in vim dilatoriæ ostēditur accusantem, siue inquirētem nō habere ius accusandi vel inquirendi.vel qđ est proposi.vt delic.non est delic. exemplū, si opponitur excep.per inquisitionem vel accusationē ante lit. contesta. ꝙ procedi non potest contra eum:qa ille contra quē proceditur, erat infans: vel fecit ad sui defensionē, vel ad vindictā:statuto cōcedēte, vel ꝙ aduersarius potuit impune offendi virtute statuti:qa malpagus, vel bannitus.ita cōcludit Nellus de Gan.Gemi.in trac.bannito. in ij. q.j. partis primi temporis, qui dicit ꝙ credit hoc esse verum, & ꝙ pluries vidit practicari ꝙ tales excep.non solùm possunt opponi ad solutionē diffinitiuæ:sed ad impediendū processum proponi & probari.nam tales excep.secundū eū, impediunt lit.conte.C.de his qui ad eccle.cōfu.l.si seruus.ff.de adult.l.si maritus.§.præscri. secūdū Ia. de Are.& ff.de neg.gest.in l.si pupilli.§.videamus. & per not. per Bart.in d.§.si quis post.& l.nā & postea.in prin.ff.de iure iuran.& l.absentem.in fi.ff.de pœnis.aliquid per Bald.in l. except.C.de proba.& prędictā opi.post relatas multorum antiquorū opi.tenet Albe.de rosa.in trac.statu.q.xxxvij.& idē dicendū est in qualibet excep.criminis exclusiua: de qua in causa criminali cognoscendum est ante lit.conte.vt puta, si accusatur quis.l.fauia de plagiarijs, & ipse excipit de proprietate: ꝙ ille est seruus suus:vt est text.in l.preses.C.ad l.fauiam de plagiarijs.& ibi Cy.Bald.& Ange.quia talis causa est prejudicialis ad principale quod intenditur: ideò prius de ea cognoscendum est, vt dicam in sequenti ver.sentit Spe.in tit.de excep.§.dicto. in prin. Excep.xxix.

43 ¶†Excep.est excep.per quam fiet prejudiciū[c] actioni intentate: vt est tex.in l.j.ff.fami.ercisc.vbi si agens fami.ercisc.iudicio, proponit se hæredem:& per possidentē cōtrà quem agitur opponitur exceptio, quòd agens non sit heres.admittitur hæc exceptio ad finē, vt impediat processum in principali: ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis quæ debet præcedere iudicium fami.ercisc.vt d.l.j.vnde idem esset in qualibet exceptione præiudiciali: vt si opponitur quòd sit seru⁹, vel filius fa. qui agere non possit.C.de ordi.iudi.l.j.& ij.& de his præiudicialibus habetur insti.de actio.§.præiudiciales.nam iste exceptiones præiudiciales probantur, & proponuntur ante lit.cōte. C. de adul.in l.quoniam Alexandrum.& ff.de præuarica .l.iij. in prin.secundùm Archi.& Io.An.& do.Domi.eod.tit.in vj. & Bald.in d.l.j.C.eo.ad idem facit l.fundi titiani.ff.de excep.ego de ista materia exceptionum præiudicialium, dicam latius j.in titu.de ordi.cogni. Excep.xxx.

44 ¶†Exceptio est quęlibet exceptio non notoria opposita in vim dilato.si modò excipiens offerat se probaturum incontinenti.hoc tenet Archi.in c.vt circa.de elec.in vj.alle.l.iij. §.ibidem.ff.ad exhibendum:vt refert do.M.in c.super literis.s̄.de rescrip.in glo.super verbo, forsan.subdit tamen, ꝙ hoc dictum à multis mordetur:& ꝙ pro & cōtrà facit.c.literas.de resti.spo. & pdictā opi.tenet Guido de suza.in l.j.C.de iur. & fac. igno. per d.§.ibidem Pau.de cast.in l.nam & postea.ff.de iureiu. tenet, quod hoc habet locum, qn̄ reus opponit:& statim ꝓbat. secus quando peteret terminum ad probandum.s̄.eod. articu. versi.xx.vt dixi. Excep.xxxj.

45 ¶†Exceptio est, si exceptio aliàs nō priuilegiata, vt possit opponi in vim dilatorię, opponatur in vim dilatoriæ, parte non contradicente:admittatur probatio super illa.nam facta ꝓbatione impeditur litis contestatio, secundùm Ioan. de Imol. & Archidiac.in c.primo.eo.tit.libr.vj.& imponetur silentiū actori.nam ex quo amissa est, & facta probatio : factum est notorium:& ideò iudex non debet permittere, vt causa in iudiciū deducatur.s̄.de filijs presby.c.quoniam.Item quia per hoc euitatur[d] circuitus:& litibus facilius finis imponitur:vt in c. Abbatē.de re iudicata in vj.& Clemen.auditor.de rescriptis .inducunt etiā quod no.in simili in c.si fortè.de electio.in vj. l.in gl. si ergo in fine.& Clemen.constitutionem.de electione.ad finem.& sequitur Ioan.And.& Lapus, & domi.Domi. in d.c.j. eo.tit.in vj.faciunt quę dixi s̄.eo.articu. versic.exceptio. & tribus sequentibus versi. Excep.xxxij.

46 ¶†Exceptio, est exceptio quæ tangit negotium principale: & pariter respicit literas.nā tunc impedit lit.contesta.licet non sit de re iudicata transacta, vel finita. exemplum in eo qui impetrat literas ad beneficia:contra quas excipitur, quòd sunt nullæ:quia tacuit numerum iuramento firmatū.talis enim exceptio admittitur contra literas:& impedit lit. contestat. s̄. de rescrip.c.constitutus.& ideò quando oritur actio ex ipso rescripto, vt in exēplo statim posito, & in similibus: & sic exceptio elidit literas impeditiuas lit.contesta.vt d.ca. constitutus . aliàs non oritur actio ex rescripto:sed si impetratur rescriptum super actione iam orta & cōpetenti:& tunc distinguitur, an opponatur dilatoria cōtra literas, nō est materia nostra. an peremptoria:& tunc si est de re iudicata transacta, vel simili:& impedit litis contesta.aut non est de illis:& tunc non est contra literas admittenda:nec per eam litis contesta.retardatur, secundū Specu. in titu.de exceptio.§.dicto versicu.rursus. & vide etiā quod ipse not.eod.§.versicu.& vt plenius. & idem quod dixi de suppressione numeri, habet locum in qualibet alia suppressione quæ redderet rescriptum nullum:tales enim excep. quæ non solùm afficiunt literas, sed etiam gratiam : impediunt lit.

a ¶Adde gl. & ibi do.Ios.in l.j.ff.de offi.asses.

b ¶Vide Bal. in c. ij.de causa pos.& proprietatis. & Bal. in c. auditis. de præscrip.

c ¶Vide scribentes in l.edita.in ij. regula Bart.C.de eden.

d ¶Faciunt q̄ not. Alexā.& mod.in l.singularia.& in l. cum fundus. §. seruum.ff. si cert. peta.

conteſt.vt d.c.conſtitutus.& ca.ad aures.de reſcrip. ſecundùm Spe.in alleg.§.dicto verſi.ſed quero de exceptione. vbi ſubdit ꝙ vtile eſt eas contra reſcriptū opponere:& ad impediendam litis conteſt.quia tam literas,quā iuriſdictionē iudicis elidunt:& literis eliſis,tota queſtio eſt eliſa:& lites abbreuiantur: vt ca. cordi.de appella.lib.vj.Si verò aliqua ſit excep.quę competat cōtra literas:illa ante litē conteſt.eſt omnino opponenda: ſed non pertinet ad indagationem noſtram. Excep.xxxiij.

46 ¶†Exceptio fit vbicunq; eſſet alia exceptio,quę haberet eandem rationem cum aliqua de exceptionibus ſuperius enumeratis.per no.per gloſſ.in l.j.C.de condi.indebi.& per do.Maria.in c.cū dilecti.de confirma.vtili.& c.cū omnes.ſ.de conſtitu.& c.j.ſ.de his quę fiunt à Prælato.& c.cū inter vniuerſas.de electio.& c.cū ſit.j.de ſimo. vbi etiam in alia lectione in voce notauit ibi,ꝙ etiam caſus exceptus extendebatur per ſimilitudinem[a] rationis ad alios caſus. Et ex his habes quæ ſint exceptiones perēptorię quæ poſſunt impedire litis ingreſſum: & ſic lit.conte.& not.ſingulariter,ꝙ oēs iſte exceptiones etiā impediunt compromiſſum,quod fortè diſponitur ex forma ſtatuti propter conſanguinitatem,vel aliam cauſam:ſed quia non pertinet ad indagationem noſtrā.dicam in ti.de arbitris.

a ¶Et qūo intelligatur iſta ſimilitudo ponit d. Alexan.in l.gallus. §.& quid ſi tātū. ff.de li.& poſth.

47 ¶†Secundò principaliter quæro, qualiter & quando prædictæ exceptiones opponi debeant ad hoc,vt impediatur lit. cōteſta.& qualiter cognoſcatur,an oppoſitæ ſint in vim dilationis,ſeu declinationis,vel peremptoriæ.& quid iur.ſi ſimpliciter opponantur.ſol.Cy.in l.j.C.eo.titu.dicit ꝙ debent opponi proceſſui in modum emergentium:aliàs autem ſi opponerentur petitioni per modum iuſtitiæ obtinēdæ, videtur potius induci,quàm impediri lit.conte.per ea quæ dicam j.eod. in viij. princ.arti.Idem etiam in effectu vult Bar.in l.cùm quęrebatur. ff.iudi.ſol.vbi dicit,ꝙ debent opponi ad ꝓceſſum: & non ad merita cauſæ.& idē Bar.in l.ſi.ff.pro ſuo.& Ang.in l.vir bon⁹. ff.iudi.ſol.& Pau.de caſt.& Moder.in l.nam & poſtea in prin. ff.de iureiurando.Debet ergo,ſecundū varias cauſas concludētes ſuperiores exceptiones,reus excipere ꝙ actor non ſit audiendus:nec admittendus ad litis ingreſſum. idem etiā ſi diceret,ꝙ opponeret prędictas exceptiones & peremptorias: vel quālibet earū,vel illam quā opponeret in vim dilationis, ſeu declinationis:vel per ſimilia aut æquipollentia verba.& Ioan. An.in addi.Spe.in tit.de dilatio.§.ij.ver.item quęritur, vtrum in magna additione.exemplificat,dico actorē non audiendum, vel ab agendo repellendū,vel ne litis inſtantia abſoluendum, vel reſcriptum non valere:quia tacuit talem perēptoriam, vel quid ſimile:vel per alia ſimilia æquipollentia verba, per quæ proponat peremptoriam,vt dilatio:tunc aut videtur illam opponere in vim peremptoriæ,qñ concluderet actori perpetuū ſilentiū imponendū:vel ſe ab eo quod petitur abſoluendū:vel diffinitiuè pronunciari ipſum ad id quod actor petit non teneri:vel his ſimilia.non ergo debet reus vti his verbis,ſi vult opponere in vim dilatoriæ:ſed prioribus ad hoc,vt non videatur opponere ad merita cauſæ:& ſic veniret diſcutienda poſt litē conteſtatam,& debet excipiens offerre ſe probaturum exceptiones incontinenti:& ſic debent eſſe tales quæ poſſunt incontinenti probari:aliàs ſecus.puta,ſi requirerent altiòrem indaginem:quia tunc non impedirent litis ingreſſum: vt eſt tex. in l.nam & poſtea.ff.de iureiuran.ibi dum tex.dicit,aut ſi controuerſia.iuncta glo.ſuper verbo,iureiurandi.in prin. & ſic tūc procederetur ad vlteriora,non obſtante tali exceptione,ſecundùm Doct.ibi,& maximè Pau.de caſt.& moder. & per illum tex.etiam idem dicit Bar.in l.ſi.ff.pro ſuo.& ita dicit poſſe intelligi.l.emptor.C.de præſcrip.longi temp. & idem tenet etiā in l.cùm quęrebatur.ff.iudi.ſolui.& ſequitur Ang.in d.l.vir bonus.ff.iudic.ſol.per d.l.emptor.& Lille à quo.§.ſi de teſtamento.ff.ad Treb.& quando dicantur incontinenti offerri ſeu probari:dic,ſic dicitur.hodie conſtat hodie agatur.vt debet dici in ſummarijs iudicijs:dicit incontinenti probari:vt d.§.ſi de teſtamento.Item dicitur fieri,ſi fiat intra tempus propter quod nō retardetur principalis cauſa.quo caſu,etiā dicitur procedere illud,hodie conſtat,hodie agatur,ſecundū Barto.in l.iſa quo. ff. vt in poſ.lega.& vide quod dixi de dictione, incontinenti. in c.j.ſ.de mutu.petitio.in glo.ſuper verbo,incōtinenti.Sed quęro,quando prędictæ exceptiones opponi debeant ad impediēdam lit.conte.ſol.ſatis clare videtur conſtare ex prædictis.videlicet,ꝙ ante lit.conteſt.& intra terminum aſſignatū ad proponendum & probādum dilatoriam:aliàs illo termino elapſo non videtur ꝙ reus poſſit vlterius dictas exceptiones opponere in vim declinatorię, ſeu dilatoriæ.licet ſimus ante litem cōteſt.ſecundū Spe.in tit.de dila.§.dilatoria.ver.item quęrit̄. Sed aduerte:quia Specu.videtur ibi de hoc dubitaſſe.Io.And.ibi in

b ¶Facit gl.no. & ibi docto.in l. ſed & ſi quis.§.quæſitū.in gl. magna ad fi.ff. ſi qs cau. Bart.in l.ſi morā. in ij.q.ff.ſol.ma t.

addi.latius reaſſumpſit queſtionem prædictam. & pro prædicta concluſione,ꝙ non admittatur ad probādū.arguit primò: quia terminus prædictus datur ad hunc finem , ne protrahatur lit.conteſt.& per conſequens cauſæ determinatio: vt in c. paſtoralis.j.de excep.ſed ſi poſt terminum audiretur, eluderetur iſte finis vel effectus contra verba & mentem illius decretalis, quod non eſt faciendū:vt j.de matrimo. contracto contra interdict.eccle.in c.j.& periura allegata in gloſ.pe.Item ſpeciale in excep.excōicationis, ꝙ lapſus termini non impediat illam proponi:vt Cle.j.de excep.ergo in alijs remaneat,ſalua regula dicti ca.paſto.¶Tertiò probatur:quia quod poteſt lis conte. poſt terminum lapſum quò ad dilatorias excludendas:vt d.ca. paſto.& c.inter monaſterium. j. de re jud.& quod non poteſt conteſtari poſt terminum,vt d.Clemen.vnica.& quod ibi not. glo.pe.ſed conſtat prędictas exceptiones in vim dilatorię poſt lit.conte.opponi non poſſe:vt d.c.paſto.ergo nec poſt terminum.¶Quartò mouetur:quia ex quo prędictæ exceptiones, tanquā priuilegiatę,habent conuenientiā & ſimilitudinem cū dilatorijs:licet ſint peremptorię:ergo in cenſura & diſciplina conuenire debent:vt j.de excep.c.cùm inter.in fi. & j.de ſtatu mo.c.recolentes.¶Quintò mouetur:quia priuilegium dictarū excep.vt poſſint opponi in vim dilatoriarum,eſt contra regulas iuris:ergo non eſt dilatandum:ſed iuri cōmuni confirmandum,dummodo[b] aliquid conferat.j.de verb.ſig.c. ex parte. el primo.& ca.dilecto.ſatis ergo conferre videtur: licet dicamus ꝙ dictus terminus ipſas exceptiones includit.datur enim vt faciat reus,quod ex priuilegio exceptionū poteſt:nō ergo derogatur,ſed exequitur.Verùm in contrariū fortiter obſtat: qa dictus terminus datus fuit ad dilatorias:ſed iſte ſunt perēptorię:ergo &c.& licet ante lit.conteſta.poſſint opponi,retinent nomen peremptorię,quod ꝓbat tex.in c.j.eo.tit.in vj. ibi,niſi de re iudicata.& ſic excipit à regula peremptoriarum: ergo de peremptorijs loquitur:nec dat eis nomen dilatoriarum:aliàs in congrua fuiſſet exceptio.Item reſultat ex contrario,ꝙ idē eſſet dare terminū ad dilationē & peremptorias, quę veniunt ante lit.cōteſta.vel ad illas,quę litis conteſt.impediunt:ꝙ dare ad dilatorias tantū.quod ſonat in abſurdū:cùm verborum varietas habeat variam ſignificationē.j.de deci.ad audientiam.C.de co di.in l.ſi idē.& c.ſi Papa.de priuileg.in vj.imputari ergo debet illi qui potuit apertius loqui:vt c.contra eum.de regu.iur.libr. vj.cum concor.Item ex eadem cauſa terminus datus ad proponendum tales peremptorias,licet fortiores ſint , non includeret dilatorias:quia verba hoc non ſonant.& ad hoc non obquòd quidam allegant in contrarium,ꝙ talis admiſsio eſſet eluſoria:quia non eſt verùm,cùm terminus nō fuit datus ad hoc: nec eſt verum,quòd iſtud ſit prorogare:imò eſt abbreuiare : ſi fine lit.conteſta.negotium terminatur .ad expeditionem enim litium hoc pertinet,vt Cle.ſępe.poſt prin.de verbo.ſignifi.nec ſequitur,ſi non habet priuilegium dilatari : ergo includitur in verbis,quę id non ſonant.ſubdit deinde Io.And.ꝙ ſi quis vellet tenere primam opi.quę ſibi nō placet,ponderāda ſunt verba,quibus excipiens vtitur:vnde dicit,quòd quamuis peremptoria,licet priuilegiata,non poſſit habere vim dilatorię poſt litis cōteſtationem:tamē ante lit.cōteſt.putat quòd poſſit habere vim vtriuſq;.vnde dicit,ꝙ ſi proponens vtitur verbis quibus faciat illam dilatoriam,de quibus dixi ſ. poteſt habere locum primum dictum cū ſuis rationibus.Si verò ante lit.cōteſt. proponat illam in vim peremptorię,ſecundū ea quę ſ.dixi,& tunc ſit locus ſecūdę opi.& ſic terminus ille huic perēptorię nō obſtabit.vñ nō eſſet abſurdū connumerare iſtū caſum,inter caſus quib⁹ lite cōteſt.pōt peruenirí ad diffinitiuā ſuper principalem,de quibus dicā in c.qm.j.tit.j.in iiij.princ.ar.& adde quod dicam j.in vj.q.& vide etiā aliquid in vij.q.in fi.Sed quęro circa prędicta,quid ſi reus opponit ſimpliciter exceptionem peremptoriā,quę poterat in vim dilatorię & peremptorię: nec aliter exprimat,an opponat in vim dilatorię vel perempto.So. Bal. in l.peremptorias.C.ſenten.reſcin.non poſſe.col.pe.ver.ij.no. dicit,ꝙ videtur oppo.in vim peremptorię: & ſic non impediret lit.cōteſta.videtur enim conſentire,ꝙ lis conteſtetur. nam cū non poſſint eam probare,niſi actor primò probet:& actor non poſſet probare,niſi lis cōteſtetur:ergo ex neceſsitate ordinis ſequitur quod dixi per l.emptor.C.de pręſcrip.lōgi temp. & nunc hoc mane ſit finis huic electioni pro honorando funere religioſiſsimi Eremitę fratris mei Senen.

¶Sed aduerte redeundo ad opi.Bald.quia in contrarium videtur obſtare,ꝙ potius in dubio videatur oppo.in vim dilationis,eo ꝙ reorum ſemper eſt fugere:vt l.inter ſtipulationes.§.j. ff.de verb.obl Item facit contrarium quod dicam j.eo.ar. viij. q,viij.prope fi.cogitabis.

Tertiò

48 ¶†Tertiò principaliter quęro coram quo iudice prędictę excep.sic oppositę invim dilat.vendicent sibi locum.Solu.Ioan. in c.j.eo.tit.libr.vj.dicit,ꝙ habent locum tam coram ordinario ꝙ coram delegato:nam cùm eadem sit ratio: ergo idem ius.s̈. de consti.c.translato. & subdit tamen,ꝙ quantū tex.d.c.j.vult, ꝙ opponi posſit contra reſcriptū, non habet locum niſi in delegato,& ſic propriè loquitur finis illius tex.ſcd̄m Ioā.And.& ſequitur do.Domi.

¶Quartò principaliter quæro in quibus caſibus prædictæ except.oppoſitæ in vim dilationis impediant lit.conteſta.Solu. dic ꝙ non ſolùm habent locum in merè ciuilibus & profanis: ſed etiam in ſpiritualibus,vt s̈.de reſcript.c.ex parte decani.& s̈.de electio.c.cùm dilecti.& etiam in criminalibus,vt in c.de his.j.de accuſa.&.C.de tranſact.l.tranſigere. ſecundùm Fran. vercel.& Io.And.& domi.Dominicum in d.c.j.eod.tit.in.vj. Secus ſecundùm eos,in matrimonialibus:quia exceptio rei indica.illis non obſtat vt de re iudica.c.lator.& c.conſanguinei. nec etiam exceptio tranſlationis,vt circa fin.s̈.de tranſla.idem dicit Lap.in beneficialibus.loquitur tn̄ ſub dubio fortè: & remittit ſe.j.de dolo & contu.in c.cùm ſuper.gl.penul.& de re iudi.c.cùm bertholdus.ſuper verbo,cōceſſum.& de reſcrip.c.cōſtitutus.ſcd̄m Lapum in d.c.j.ſed dicit ibi domi.Domini.quòd Lapus vtitur verbo,fortè.propter dubium,an ſententia in cauſa beneficiali tranſit in rem iudicatam[a].de quo ſunt opi.de quibus ī dictis locis.de quo etiam per gl.domi.Ant.& Doc.in d.c. ad audientiam.s̈.de reſcript.& per Innocen.in c.conſtitutus.& c.ad aures.eodem titu.& c.j.j.de conceſsio.præben.ego dicam j.de re iudi.quod tamen dixi.s̈.eodem articu. verſicu. xiiij.exceptio.

49 ¶†Quintò princip.quæro vtrū contra tales except.poſsit aduerſarius replicare:& qualiter.Solu.dic quòd ſic:& replicatio poteſt fieri hoc modo,ſi opponitur excep.rei iudicatę replicari poteſt quòd ſententia non tenuit:vel propter defectum iuriſditionis:vel aliam cauſam ipſam annullantem ſimiliter etiam contra except.tranſactionis,replicat quòd fuit dolo facta.ff.de pact.l.tres fratres.& l.in ſumma.ff.de condi.indebi.vel propter.l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff.de condictio.indebi.& l.poſt rem.ff.de tranſac.ad qd̄ vide gloſſ.ij.& Docto.in c.ſuper eo.de tranſla.vel contra exceptio.litis finitæ opponetur quòd fuit lite finita.& ſic in ſimli poteſt figurari exemplum de iuramento.& de alijs excep.s̈.narratis.tales replicationes fieri poſſunt vt dicit gloſ.magna circa medium.eo.titu.in. vj.arg.dictorum plurium & ff.ad tertul.l.j. in fi.&.ff.de verborum ſignificatio. in l.tranſacta.quoniam iſta ſunt præiudicialia:& prius tractanda.j.de ordi.cogni.c.tuam.ſcd̄m gl.prædictam,quam ſequuntur Docto.facit.s̈.de iudic.c.exhibita.& voluit Hoſtien.quòd teſtes vtriuſqꝫ partis admittantur.& quòd ſimul concurrunt except.& replicatio.vt C.eodem titu.libro.vj.& ſequitur Specu. in titu.de except.§.dicto.verſi.hoc quoqꝫ not.& in titu.de ſententijs.§.nunc de effectu. ver.item pone.& ex prædictis patet quòd licet ius vel ſtatutum diſponat except.admittendas fore in aliquo iudicio:illud intelligitur,niſi tales except. replicatione elidanť,vnde non eſt intentionis talis ſtatuti vel iur.quòd cōtra tales except.non admittatur replicatio nullitatis.[b] vt in except.s̈.poſitis.ad quod facit gloſſ.in c.indemnitatibus.de elect. in vj.& gloſſ.in Clemen.j.de ſeque.poſſeſ.& fruc.ſecundū do. Domi.& Bene.

50 ¶†Sextò quæro,qualiter pronunciabit iudex probatis dictis except.& qualis ſententia dicatur iſta.nam ſuper principali videtur quòd non poſsit pronunciari:quia ſuper eo nō eſt actus: nec ſuper eo lis cōte.vt.j.ti.j.per totū.& quia de qua re cognouit prætor &c.vt l.de qua.ff.de iudic.j.de cauſa poſ.in c.cùm eccleſia.& c.ſequen.Solu.gloſſ.magna in c.j.eod.titu.in vj.dicit poſt Ber.quod non pronunciabit ſuper princip. ſed ſuper except.exemplum in except.rei iudica.ſuper qua pronunciauit iſto modo,quia data fuit petitio in qua.A.petijt à.B.talem rē,quā dicit ad ſe pertinere iure dn̄ij vel quaſi &c.cui.A.fuit,excipiendo,reſponſum per dictum.B.quod cum alia vice ſuper dicta petitione iudicatum fuerit contra.A.non eſt vlterius audiendus contra ſententiam quæ tranſiuit in rem iudic.quare cùm conſtet ꝙ ſuper dicta re petita ad dictum.A.obſtet ſibi except. rei iudi.diffinitiuè pronuncio dictum.A.ſuper dicta petitione non eſſe vlterius audiendū:ſibi perpetuū ſilentiū imponendo. ad quod alle.c.veniens.j.de acc.& ſi fuerit delega.poterit pronunciare literas non valere,ſecundùm gloſſam. prædictam.& ex prędictis infert glo.prædicta poſt Bernardum quòd tutius videtur ponere dictas excep. poſt lit. conteſta. quia tunc abſoluetur à principali debito.& aduerte:quia gl.prædicta variat qa primò dicit ꝙ diffinitiua pronūciat.propter qd̄ gl.videtur exigere litē cōte.ſuper excep.vel exceptionibus propoſitis de quo dicam latius in c.quoniam.j.ti.j.in iiij.prin.art.ver.deinde. gl.dicit ꝙ pronunciat literas non valere.& ſic videtur velle ꝙ debeat pronunciare interlocutoriè,& non diffinitiuè.Io.And. in addi.Spe.in tit.de dila.§.ij.ver.item quæritur. in mag. additio.prope fi.de qua additione dixi.s̈.in verſi.ij. quo diſtinguit, quòd aut opponitur excep.ante lit.conte.in vim dilatoriæ : & tunc non poteſt renūciare diffinitiuè:aut opponit in vim perempto.etiam ante lit.conteſt.quod fieri poteſt, vt dictum eſt: & tunc poterit pronunciari diffinitiuè,licet contrarium voluerit Bar.& glo.prædicta poſt eum.nec obſtat ꝙ non lit. conte. non feratur diffinitiua:quia dicit ibi Ioā. And. quòd non eſſet abſurdum,quòd iſte caſus cōnumeraret inter alios caſus,in quibus lite non conteſt. fertur diffinitiua. & ſubdit ꝙ illud quod dicit illa glo.quòd cautius eſſet proponere poſt lit.conte.intelligi debet,tutius ad tollendū omne dubiū,ſed nō propterea ꝙ ſequať ꝙ nō poſsit fieri diffinitiua.quātitatis verò ad practicā ſeruandi Io.And.in c.j.eo.tit.lib.vj.in nouella dicit quòd cùm ſententia debeat eſſe conformis modo proponendi, vt in c.ij. j.de ordi.cog.ideo ſi opponit in vim dilatoriæ ſententia debet ferri ſub iſta forma,vel ad agendum non admitto:& non admittendum pronūcio.aut opponitur peremptoriè: & tūc pronunciabit diffinitiuè,ſecundùm practicam gl. Paulus de liaza. in d.c.j.dicit,quòd iudex debet attendere formam in pronunciatione,ſecundùm quā res inducitur in iudicium:quia ſicut diffinitiua venit ad libel.ſic interlocutoria ad concluſionem exceptionis:vnde in diffinitiua,licet iudex cùm talis petat.x.& probatum ſit dari debere,ꝓnuncio te dari debere, ſic ad concluſionem exceptionis:quia fuit oppoſitum contra libellum ꝙ aliàs ſuper hoc res fuit finita ideo,pronuncio actorem nō eſſe audiēdum:& reum eſſe abſoluendum à petitione.ipſius, ſecundùm Pau.Sed poſſes opponere:ergo ſententia lata ſuper excep.peremptoriæ,ſecundùm practicam prædictam,erit diffinitiua.cuius contrarium no.glo.in Cle.fi.de appel.& voluit Arch.iij.q. vj.§.exceptio.in prin.Sol.dic ꝙ illa glo.procedit,quādo ſentētia principaliter proferť ſuper excep.perempto.puta,dicendo talem exceptionem admittimus.& hoc expreſsè voluit illa gl. dum dicit,quòd poſt pronunciationem ſuper excep, exigitur alia ſententia ſuper principali.hic autē loquimur quādo principaliter & directè non ꝓnunciať ſuper excep.ſed ſuper petitione actoris.& hoc expreſsè vult gl.in c.j.eo.tit.lib.vj.& hæc ꝓnunciatio bene poteſt fieri pronūciando ſuper principali: abſqꝫ eo quod pronūcieť ſuper exceptiōe perempto.j.de ord. cog.c.j.& quod ibi no.Et ex his inferť,quòd ſi iſte excep. opponuntur in vim declinatorij iudicij,cùm tunc abſoluatur ſolū, vt per illas literas reſpondere non teneatur:ſi poſtea aliæ literę cōtra eum impetrarentur: cogeretur reſpondere ſuper eodem debito.vt no.Inno.in c.ſuper literis.de reſcrip.& Ioan.And.& d.Do.in d.c.j.Si verò exceptiones oppoſitæ non fuerint probatæ,cogetur reus lit.conte.ſecundū ea quæ dicam in ſeq.q.

51 ¶†Septimò quæro,quis ſit ipſarum exceptionū effectus. Sol. dic quòd ſi opponuntur in vim dilatoriæ,eſt lit.conteſta.ſuſpēſiuus,vel prohibitiuus.ſi enim reus probabit, non procedetur vlterius ſuper cauſa prædicta: ſed iudex pronunciabit,ſecundùm quod dixi in præce. q. ſi verò opponens ſuccubuerit in probatione,effectus videtur ſingularis,ſecundùm Guil. de cu. quia poſtea non audietur iteratò opponens in vim peremptoriæ,& hoc eſt propter didicita teſtificata,ſecundùm eum, vt refert Bart.in l.eleganter,de condi.inde.ipſe tamen Barto.allegat in contrarium.c.veniens.j.de teſtib.& ſubdit, non determino pro nunc.Archidia.verò in c.j.eo.tit.lib.vj. tenet contrarium, quòd iteratò poſsit opponi poſt lit.conteſta.alleg.dictum Innocen.in c.ſuper literis.de reſcrip.in glo. antepe. ver.ſed certè, vbi tenet quòd licet ſit lata ſententia contra opponentem perēmp.in vim dilatoriæ ad caſſandum reſcrip.non poterit opponi in principali:vt perpetuò abſoluať:quia variatur effectus opponendi,cùm aliud oppoſuerim primò,quàm ſecundò.ad hoc quod no.in c.ij.de ord.cog.in glo.quæ incipit,hoc patet. in fi. Io.mo.in d.c.j.& etiā Archi.tenet contrariū.& ſic ꝙ nō debeat iteratò admitti.& loquiť Io.mo.etiam de excep.quę nō debuit admitti ante lit.cōte.& tn̄ fuit admiſſa:& non ꝓbata.mouetur: quia re ipſa idē cōſequebať,ſi ꝓbaſſet.Item quia ſi non potuit impedire:multò minus perimere.alle.C.de proba.l.ſciant cuncti.& ſic hæc opi.in effectu concordat cum opi. Guil.de cu.& ſi quis vellet tenere hanc opi.poſſet reſpondere ad d.c. veniēs. ſecundùm do.Onofriū de peru.quòd ibi variatur modus agēdi.hic verò modus excipiendi non variatur: imò eſt vna exce. licet varietur in modo proponendi, ſed in d.c.eſt ſeparata via agendi.Item ibi atteſtationes in primo iudicio non faciebant fidem in alio:ſecus in terminis noſtris.Spec.verò in tit,de ſententia.§.dicto,ver.ſed núquid ſi in principali.videtur inclinare

a ¶Adde ꝙ ſententia lata ex cauſis priuilegiatis nunquā trāſit in rem iu. ita tenet.d.Io. bap.de ſancto Sæuerino in repe.l. admonēdi.in.xx. col.ff. de iureiur.

b ¶Facit, quia ex quo exceptio nulla nō eſt exceptio c.j.vbi Ab.extra de re iudi.non cōprehendeť verbis ſtatuti,per Bar.in l.j.§. & perui.ff. quod vi aut clā.d. Abb.in c.ex parte.el ij.de of.dele,

in simili in hanc sententiam eo, quia talis interlocutoria, à qua potuit appellari & non fuit app. transiuit in rem iudicatam: & ideo non potest talis excep. iteratò opponi: loquitur tamen Spe. quando reiecta peremptoria in causa princ. per interlocutoriã iteratò opponeretur in causa app. quæ tamen quæstio est hodie expedita per c. fi. de appel. in vj. sed Ioan. And. in d. c. j. tenet opi. Archidi. & idem tenet ibi Lapus Abbas per rationem Archidia. & quia licet idem proponatur: si tamen variatur modus agendi pronunciationis factæ super vno modo, non præiudicant alteri: etiam si idẽ repetatur[a]: vt in c. ij. j. de ordi. cogni. & d. c. veniẽs. el ij. sed quando opponitur in vim dilato. oppo. tantùm ad finem declinandi forum: & vt per illas tales literas non procedatur, sed quando opponitur in vim peremptoriæ, fit ad effectum, vt absoluatur à principali petitione: vt in c. j. j. de ordi. cogni. do. Domi. in dicto c. j. dicit quòd prædictæ opi. possunt reduci ad concordiam, vt opi. Archidia. & sequacium procedat, quando ante lit. contestatio. proposuit in vim dilatoriæ: opinio erat Ioan. mo. quando opposuit in vim perempto. quod facere potuit per tex. d. c. j. & per ea quæ. s. dixi. & ita cõcludunt rationes ipsorum: quia si apposita in vim perempto. non variatur modus opponẽdi: tu verò dic post Ioan. Pet. plurimis additis, quòd aut ille qui opposuit exceptiones ad declinandum, fuit repulsus: & hoc est clarum, quod poterit etiam opponi in vim peremptoriæ: quia fortè fuit repulsus eo, quòd natura illius exceptionis non erat declinare aut fuit repulsus quia requirebat altiorem indaginem: & ideo fuerunt reseruatæ vt debebant reseruari, secundùm l. nam & postea. ff. de iureiur. & dixi. s. in q. nostra & dicam latius. j. in titu. de excep. & clarum est quòd possunt iteratò opponi, & probari post lit. contesta. Si verò de dictis exceptionibus cognitum fuerit: & succumbuerit, qui propriè est casus noster, & potest iteratò in vim peremptoriæ opponi, & probari: tum quia illud iudicium fuit agitatum super declinatoria in vim peremptoriæ: tum quia fuit summarium non requirens altiorẽ indaginem: quia aliàs fuisset reseruata post lit. contesta. vt dixi. & ideo non præiudicat in plenario. & hoc ponderat tex. in c. veniens. el ij. de testi. & ideo publicatio attestationum non habet obstare, vt ibi. item quia dicti testes fuerunt inducti ad alium finem: videlicet, ad declinandum litem & iudicium: & non producuntur ad perimendum: & sic variatur modus agendi. vnde sicut non ob. exceptio rei iudica. ita non obstat publicatio. ad quod vide quæ latè dixi in c. fraternitatis. j. de testi. in x. princi. ar. iiij. membro prin. art. versi. xxiij. & ver. xxiiij. & hoc singulariter prosequitur Barto. in extraua. ad reprimen. super verbo, summariè. ver. quædam sunt emergentes. vbi vult, quòd quamuis ad hoc vt excipiens de re iudica. transacta, vel finita, ad impediendam li. contesta. possit obtinere: debet plene probare: tamẽ ista cognitio dicitur summaria, propter breuitatem dilationis: quia si requireret altiorem indaginem, talis exceptio differretur: & lis contestaretur: vt dictum est. & postea opponeretur in modum peremptoriæ: vt l. nam & postea. ff. de iureiurã. vnde subdit ibi Bar. quòd si opponens succũbat in illa excep. quia non probauit plenè ante lit. contesta. & testes super hoc fuerunt examinati & publicati: tamen etiam post lit. contest. iterum poterit opponere: & testes examinari & publicari poterunt: quia testes prius fuerunt examinati summatim. ideo non impeditur examinatio quæ fit post lit. contesta. quia fit plenariò: vt l. pe. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudicata. & quia testes sunt examinati ad vnam instantiam, & ad vnum finem ante lit. contesta. scilicet ne procedatur sed post lit. contesta. producuntur ad alium finem. s. vt diffinitiuè absoluatur. & cùm instantia incipiat à contestatione[b], vt dixi in c. pe. s. de iudi. in. viij. prin. ar. nõ potest dici quòd producantur in eadem instantia. & de hoc est casus secundùm Barto. in d. c. veniens. & sic residet Bart. nec ob. quòd prima cognitio videatur plenaria: quia ex parte opponentis importat plenam & perpetuam tuitionem, seu emolumentũ: ergo talis cognitio videtur plenaria: nõ summaria, secundùm regulas traditas per Bar. in d. extraua. in d. verbo, summariè: quia respondeo secundùm do. Fran. de albe. de Are. in apostil. ad d. extraua. quòd verum est quòd requirebatur plenaria cognitio vt pronunciaretur quod opponeretur, sed non desiderabatur plenè ad hoc, vt pronunciaretur pro actore contra reum: & ideo in istum euentum videtur summatim cognitum: & propterea nõ parit exceptionem rei iudi. in plenaria cognitione, secundùm do. Fran. & pro prædicta opi. facit etiam quod no. Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obli. in illo ar. si est cognitum semel in via excipiendi: & illud idem deducat per viam agendi. & etiam quod no. Spec. in tit. de excep. §. dicto. ver. sed nunquid attestationibus. sicut ergo variatur modus agendi de iudicio summario ad plenarium: ita modus excipiendi: vt no. gl. in l. j. ff. quorum bonorum. ad idem etiam facit quod no. Io. de Imo. in d. c. veniens. el. ij. j. de testi. vbi dicit, quòd licet quis diceret plenè esse cognitum: & sic non esse summarium iudicium respectu probationum: tamen dicit ipse, quòd etiam in dicto casu, etiã respectu probationum potest dici summarium iudicium: quia in dicto iudicio, tanquam summario, non admittuntur exceptiones cõtra testes & attestata, secundùm eum. possumus ergo concludere quòd licet examinati fuerint testes missa virtute declinatoriæ tamen non fuit plenè cognitum: & ideo in vim peremptoriæ articulus iste iterum discutietur: & testes iterum examinabuntur. per d. c. veniens. faciunt notata per Bar. in l. generaliter. §. nihil cõe ff. de acqui. pos. & dictam etiam opi. tenet Ioan. cald. in rep. c. intelleximus. j. de or. cogni. per d. c. veniens. Si verò esset datus terminus ad opponendas omnes exceptiones lit. cõte. impeditiuas: tamen possunt opponi excep. prædictæ, non ad effectum impediendi processum, sed ad effectum perimẽdi: & ideo nõ tollitur exceptio, sed modus excipiẽdi, nec plus debet operari lapsus termini, quàm oppositio: & non facta probatio ante litis contestatio. quæ non impediunt quo minus tales exceptio. possint opponi in vim peremptoriæ, vt dictum est. & hoc tenet Bald. in l. peremptorias. C. senten. rescin. non posse. versi. dubitatur de tali quæstione. & vide ad prædicta quæ latè dixi s. eo. ar. in ij. q. prin. ver. sed aduerte, quia Specu. nam ibi. & hic dicta habent magnam consonantiã. & sic ex prædictis Deo duce, habes no. & plenè, & ordinatè expeditum. vij. prin. ar. & materiam ipsam exceptionum peremptoriarum litis contesta. impeditiuarum, quæ materia satis est difficilis & dubia: & quãuis dicta materia etiam conueniret principaliter tit. de excep. tñ ego hic eam tractaui: quia etiam principaliter conuenit tit. nostro, quod manifestè patet per c. j. eo. ti. lib. vj.

¶ Octauo princi. ar. videndum est, qualiter litis contest. fieri debeat: & qualiter facta intelligatur tam in causa principali, quã in causa appellationis: & tam expressa, quàm tacita. pro cuius articu. faciliori & clariori doctrina prosequar infra scriptas. q. principales.

¶ Primò, quæ requirantur ex parte agentis ad litem expresse contestandam in causa principali.

¶ Secundò, vtrum ex parte accusatoris ad lit. contesta. sufficiat sola interrogatio, & responsio ad illam.

¶ Tertiò, vtrum ad litem contestandam requiratur animus cõtestandæ litis.

¶ Quartò, vtrum exigantur verba, & ipsius actoris præsentia.

¶ Quintò, vtrum sufficiat rescripti præsentatio.

¶ Sextò ex parte conuenti generaliter quæritur vtrum requiratur responsio, & qualis.

¶ Septimò, vtrum ex parte conuenti sufficiat narrare negata duntaxat.

¶ Octauò, vtrum ad litem contest. ex parte conuenti exigatur animus contestandæ litis. & hoc tractabitur de protestatione, quòd non animo lit. contest. & de ipsius effectu.

¶ Nonò, quid si in petitione & in li. plura narrantur vtrũ plures requirantur responsiones: & quid iur. si respõdetur ad vnũ.

¶ Decimò, quid si plura narrentur & petantur in eo. lib. aliqua principaliter, & aliqua nõ principaliter: & fiat negatio, vel cõfessio simpliciter.

¶ Vndecimò, quid si actor petat centum. & reus simpliciter neget, actor probat solùm de quinquaginta: an super illis videtur facta litis contesta. vt sequi possit sententia.

¶ Duodecimò, vtrum per confessionem rei conuenti inducatur litis contestatio.

¶ Decimotertiò, vtrum per exceptionem peremptoriam inducatur litis contest. & aliquid tractatur de dilatoria.

¶ Decimoquartò, vtrum exigatur iudicis interrogatio: vel saltem præsentia.

¶ Decimoquintò, an requiratur quòd fiat à iudice pro tribunali sedente.

¶ Decimosextò, vtrum ad lit. contesta. exigatur, quòd responsio fiat incontinenti: an verò sufficiat etiam si fiat ex interuallo.

¶ Decimoseptimò, vtrum dicatur fieri lit. contest. si reus respõdendo dicit, nec nego, nec confiteor.

¶ Decimooctauò, quid si dicit, nolo: vel volo, cum aduersario litigare.

¶ Decimononò, quid si respondet, contendendum puto.

¶ Vigesimò, quid si reus dicit, cedo liti. vtrum inducatur lit. cõtestatio.

¶ Vigesimoprimò, quid si respondet per verbum, dubito.

¶ Vigesimosecundò, quid si dicit, non præsumo.

¶ Vigesimotertiò, quid si respondens dicit, nec scio nec credo.

¶ Vigesimoquarto, quid si dicit, nõ credo debere.

Vigesimo

a ¶ De materia vide in l. fundi. ff. de excep. rei iudi.

b ¶ De quo tamen dic vt per Alex. Ias. Rimanaldum in l. causas. C. de transac.

¶ Vigesimoquintò, quid si dicit, tu mentiris.
¶ Vigesimosextò, vtrum per responsionem conditionalem inducatur lit. contesta.
¶ Vigesimoseptimò, quid si verba non sunt apta ad lit. contest. an pronunciatio iudicis pronunciantis lit. contest. sufficiat.
¶ Vigesimooctauò, vtrum iuramentum habeat vim lit. conte. & quando.
¶ Vigesimononò, quid de contumacia.
¶ Trigesimò, quando in causa interueniunt procuratores, qualiter per ipsos fieri debet lit. contesta.
¶ Trigesimoprimò, vtrum ad lit. contest. requiratur scriptura, vel quod redigatur in acta.
¶ Trigesimosecundò, vtrum exigatur ordo, & qualis.
¶ Trigesimotertiò, bonam formam claram & apertam ipsius litis contesta.
¶ Trigesimoquartò, subijciam salutarem instructionem, tam ex perte actoris quàm rei.
¶ Trigesimoquintò, dicam quid iuris de causa appellationis.
¶ Trigesimosextò, dicam qualiter fiat tacita litis contesta.

52 ¶ †Primò igitur quæro iuxta præmissum ordinem, quæ requirantur ex parte agentis ad litis contest. faciendã. sol. dic ꝙ in or
a dinarijs requiritur libellus[a] bene & ritè conceptus. facit tex. noster ibi, per petitionem in iure propositam. & quod dicit gl. no stra in prin. ad quod vide quę dixi in c. ij. de lib. obl. in xij. prin. ar. in summarijs verò, qualisqualis petitio, secundùm do. Anto. hic. & idem tenet Cy. post Io. in aut. offeratur. C. de lit. contest. in fi. q. vbi dicit, ꝙ lit. cõtest. nõ est legitimè facta: nisi præcedat lib. obla. & Hosti. in summa eo. titu. §. ij. & debet offerri in iudicio, vt hic in tex. dum dicit, per petitionem in iure propositam. & sic non sufficit quòd libellus mittatur ad domum: nisi etiam postea reijceretur petitio in iudicio. facit quod no. Specu. in ti. de lib. peti. §. nunc videamus. ad fi. ad quod vide quod dixi in c. j. de libel. obla. ar. x: facit quod no. Bar. in l. j. C. eo. & etiam no. hic do. M. & quod dixi. s. in rub. arti. j. in diffinitione, & etiam tenet hic do. An. qui dicit ꝙ debet esse oblatus parti: nec sufficit ꝙ sit oblatus, nisi sequatur responsio ad petitionem: quia res videtur esse deducta in iudicium per lit. contesta. vt dicam in c. quoniam. in fi. j. tit. j. ar. x. per simplicem autem petitionem, vel per editionem actionis, res nõ videtur esse deducta in iudicio, vt dicit hæc glo. in prin. & ante obla. libel. non fieret lit. conte. per negationem vel confessionem. de quo dicam j. in xxxij. q. Et ex prædictis sequitur, quòd nõ sufficit sola narratio in libel. quia per solam narrationem & responsionem non inducitur lit. contest. vt hic. Aduerte tamen circa hunc passum: quia doc. sunt varij glo. hic sentit, quòd non intelligatur facta lit. conte. Inno. verò dicit ꝙ licet in libel. ponatur sola narratio sine petitione: & reus respondeat fatendo, vel negando quod toleranda est lit. conte. vt res magis valeat, quàm pereat. j. de verbo. sig. c. Abbate. & hoc procedit, secundùm Inn. quando agitur de iuribus incorporalibus, vel vbi agitur cõfessoria vel negatoria, subdit tamen quòd tutius est aliquid petere. Hosti. voluit libel. in quo nihil petitur non esse recipiendum: cùm sine petitione sententia dari non possit. ff. communi diui. in l. vt fundus. nec in alio quàm petitum sit, possit aliquis condemnari, vt dixi in c. licet heli. j. de simo. vnde respondetur iudex qui non in seruum petitum, sed in eius condemnat: vt l. fi. C. de fideicõ. liber. tradit Henricus bo. hic in c. fi. j. de consti. appo. & sequitur do. Anto. & etiam hic do. meus per tex. nostrum quem dicit hic apertissimè velle, dum exigit propositionem in iure propositam: & responsionem secutam. & per tex. in c. dudum. el. ij. de elec. facit Cle. sæpe. de verb. sig. & c. qualiter. el ij. j. de accu. qđ no. Inno. in c. in nostra. j. de sepul. & Io. de lig. in c. j. & c. in literis. j. de restit. spo. & hanc etiam opi. tenet hic Io. de Imo. ꝙ nõ sufficit di
b cere, cõqueror[b] de tali qui debet mihi. x. ex causa mutui, sed necessarium est quòd petam ipsum condemnari ad x. ꝙ iudex ad priuatam vtili. non impartitur officium suum nõ petitum. s. de elect. c. innotuit. ad fi. & l. iiij. hoc aũt iudicium. ff. de dam. infec. & ista est cõis opi. & ad prædicta vide quæ dixi de narratione fienda. in c. j. s. de lib. obla. in xij. prin. arti. q. vj. Sed tu aduerte, quia in contrarium fortiter tex. in l. j. C. eodem. vbi tex. videtur velle, ꝙ ad litem contestandam sufficiat sola narratio. & ad idē l. ij. in prin. C. de iura. calum. & l. rem nõ nouã §. patroni. C. de iudi. vbi tex. dicit, lis fuerit conte. post narrationem propositã: & contradictionem obiectam. Item in contrarium facit tex. j. q. iiij. in c. quia præsulatus per quē ibi contra. voluit glos. & ad idem facit. ij. q. j. c. notũ. & j. de causa pos. in c. cùm ecclesia do. M. hic ad c. quia præsulatus. respondet, quòd loquitur in his in quibus exuberat officium iudicis. Ioã. de Imo. hic dicit ꝙ ad gl. d. c. quia præsulatus. potest responderi, ꝙ loquit in possesso. recuperandæ. in quo nõ exigitur lit. conte. subdit Hosti. quòd hoc non tenet: quia etiã in eo exigitur. de quo dicam in c. quoniam j. ti. j. in iiij. prin. ar. vel potest responderi ad illum tex. qui loquitur, quando factum proponitur coram Papa. de quo dicã in d. iiij. ar. Item potest solui & quartò, secundùm Host. & Archi. quòd suppleri debet ille tex. & intelligi quòd ibi facta fuit petitio. & ita dicit intelligendum. c. notũ. & c. cùm ecclesia. & ita arbitror posse responderi ad l. ij. C. de iur. calum. ad d. §. patroni. & ad d. l. j. C. eo. debent tamen intelligi quòd ibi non interueniat sola narratio, sed etiam petitio, & ita debet intelligi quod tradit Bar. vbi dicit, ꝙ si actor narrauit solũ factum: puta, quia dixit narrata prout narrantur vera esse: & reus respondit tantùm ad factum: quòd facta est lit. contesta. per tex. d. l. j. & aliorum iurium quæ dicunt lit. contest. fieri per narrationem negotij: nec requirit de necessitate narrationem iur. Item quia ex facto ius oritur, vt l. si à plagijs. §. in diuo. ff. ad l. aqui. vnde
c supposita narratione facti[c] sequitur etiam conclusio iu. & sic videtur sentire Barto. quòd sufficit sola narratio. sed dicit hic do. me. & bene, Bar. intelligi secundùm opi. suam, videlicet quãdo post oblatum libel. rite compositum: & narratur factum viua voce: vt fiat lit. contesta. quo casu, satis putat do. me. induci litis contestatio, ex quo per libel. apparet. At de modo petendi, facit quod dicam. j. in sequēti. q. sed quando in libel. esset sola narratio sine petitione, procedat cõmunis opi. quò ad persona. responsionem, quò ad narrationem, non fiat lit. conte. & ita sentit d. A. & probat tex. noster: quia per positionem narratur factum: & tamen non sufficit ad litem contest. vt hic. & statim dicam in sequenti. q. & qualiter libellus debet continere petitionem, seu conclusionem, dixi in c. ij. s. de libel. obla. ar. xij. in xij. q. prin. nec enim videtur sufficere libellum porrectum in scriptis: quia libel. non loquitur. imò necesse est quòd actor contēta in libel. proponat: & reus respondeat: & sic videt verba necessaria. de quo dic vt dicam in iiij. q. prin. 53 † est ergo regulariter quòd dixi quòd parte actoris ad lit. cõtest. non sufficit sola narratio: hæc tamen regula fallit in pluribus.

54 ¶ †Primò fallit, quando talis narratio fieret post datũ libellum in forma, per ea quæ statim dixi post Bar. & do. meum.
55 ¶ †Secundò fallit, quando talis narratio fieret coram Papa: quia illa sola sufficit ad lit. conte. quia Papæ presentia supplet omnē defectum: vt l. omnium. C. de testamentis. & s. de transa. c. j. secundùm Inno. & hoc tenet curia: & sequuntur hic Host. Ioan. And. do. Ant. do. M. & Io. de Imo. & Spe. e. ti. §. ij. in fi. & vide quòd dixi in c. j. s. de lib. ob. in v. prin. art. fallit. x. & vide quod dicam in c. quoniam. j. tit. j. in ij. prin. art. vbi dico, quòd coram Papa non est necessaria lit. contesta. b
56 ¶ †Tertiò fallit. quando ageretur de electionibus vel prouisionibus ecclesiarum, secundùm Host. hic. tu dic ꝙ in talibus est necessaria lit. contest. vt dicam in d. iiij. arti. c
57 ¶ †Quartò, fallit in spiritualibus: & cùm agitur inter religiosos, secundùm Host. & do. Anto. hic. per c. dilecti. s. de iudicijs. loquitur tamen Host. sub dubio forsan.
58 ¶ †Quintò fallit, quando agitur de iuribus incorporalibus, seu negatoria, seu confessoria: quia tunc sufficit sola narratio: & ꝙ reus respondeat negando, vel confirmando, secundùm Inno. & d. A. hic.
59 ¶ †Sextò fallit in libello in possessorio, secundũ aliquos. no. gl. j. q. iiij. quia præsulatus. & sic intelligit do. An. facit d. c. cùm dilecti. & c. cùm ecclesia. de causa pos. & quod dixi. s. in solu. d. c. ad quod vide quæ dixi in c. ij. de lib. obla. arti. xij. q. xij.
60 ¶ †Septimò fallit in his casibus seu causis, in quibus exuberat officiũ iudicis: quia tunc sufficit sola narratio sine petitione. & sic procedit tex. in d. c. quia præsulatus, secundũ aliũ intellectũ,
61 ¶ †Octauò fallit in causis criminalibus, in quibus videtur sufficere sola narratio facti absꝗ petitione. ad quod vide quæ dixi in c. qualiter. j. de accu. el ij. in xj. arti. q. lxvij. & ad intellectum prædictorum vide quæ dixi in c. ij. s. de lib. ob. in xij. prin. arti. in xij. q. princ. per omnes q. suas. & adde quæ dicam. j. eo. ar. q. viij. vbi tractabo vtrum ex parte rei sufficiat responsio ad solam narrationem.
62 ¶ †Secundò principaliter quæro, vtrum ex parte actoris sufficiant ad litem contesta. solùm interrogationes, seu positiones & rñsiones ad illas. so. tex. est hic, ꝙ nõ, ꝙ etiã ꝓbat ex his quæ superius dicta sunt: nec ob. ꝙ per positiones & responsiões ad eas, videat facta lit. cõte. quia positiões fiũt super intētione actoris: & rñsiones cõtinent, aut cõfessionem aut negationem. & sic vr inducta lit. cõtest. cùm conte. sit simul. attestatio: quia ad hoc rñderi põt, vt dicit gl. nostra in prin. quia lit. cõte. est fundamētum & principium litis. & ideò ea cessante, cessat supficies: quia vbi principiũ cessat, cessat ędificiũ. j. q. j. cũ Pau. litis em conte. requirit formalē petitionē, & rñsionē ad illam: & hinc est ꝙ ex sola petitione nõ inducitur: sicut nec ex sola responsione, si nõ

a ¶ An & qñ requirat libellus, ponit Bar. Bald. Ias. in l. nec quicꝗ. §. vbi decretũ. ff. de offi cio Præto.

b ¶ Et pro hoc facit, quia potissimũ in hac materia est cõclusio, vt no. in c. dilecti. ex tra de iud. vbi do. Abb.

c ¶ Et quæ dicãtur iuris & facti, põit Bal. in tit. de pace constã. in verbo, criminalib⁹. & in c. sæpe. de appel.

apparet petitio.licet quidē adsit positio: vel etiam si appareat petitio, sed non ad petitionem, sed ad petitionē sit facta respon sio.hoc gl.probat ex diffinitione de qua dixi s.in rubri. artic.j. Item quòd per positiones, & responsiones ad illas non fiat lit. contest.glo.nostra in ver.& potest esse ratio. probat: quia ille qui ponit aliquod factum vel dictum, nihil petit ab aduersario: nec etiam ostendit per hoc velle agere: & ideo propter hoc nō posset ferri sententia condemnatoria, vel absolutionis: cùm nihil petitum sit per positiones, sed solùm ostendat aliquid factū dictum, vel promissum: & sententia semper est formanda, secūdùm agenda, vt in c.qualiter.el ij.j.de accu.& c.licet heli.j.de simo. Item mouetur glo.quia interrogationes, positiones, & responsiones aliquando fiunt ante lit.contest.vt latius dicam.j.in tit.de confes.& per tales interrog.& positiones, nulla fit condemnatio: nisi postea sequeretur lit.conte. super petitione actoris, vnde concludit glo.nostra, quòd per solas positiones & responsiones non fit lit.contest.Item tenet Hostiē.hic: mouetur: quia lit.contest.est iudicij fundamentum, positiones & responsiones sunt suæ parietes ad ædificium: & similiter testium & productiones instrumentorū: & aliæ probationes.& sic sequitur quòd differunt: sicut ędificium & fundamentum vnde vnū non operatur effectum alterius.Item sicut vna est lis: ita vnica debet esse lit.contest.sed si per positiones & responsiones fieret lit.contest.sequeretur quòd tot essent contest. quot positiones & responsiones.ar.c.in genesi.s.de ele.Item lit.contest.confirmatur, & tractatur in hoc tit. de confes. & sic apparet quòd sunt diuersa.& hoc tenet idem Host.in summa, eo.ti.§.pe.fatetur tamen Host.hic & in summa eo.ti.§.& quādo.ver.si. quòd si positio fiat generalis de omnibus quæ continentur in libello: & ad illam fit responsio negando vel affirmando, quòd facta est lit.contest.quia tunc talis positio firmat̄ per hunc ti.& non per ti.de confes.inducit opp.ar.per l.siis qui ducenta.§.fi.in fi. ff.de rebus dub.vbi tex.dicit, exprimat eorum quæ obijciūtur quid non feci.i.nihil eorum feci.q.d.quod omnia negent̄: nec ob tex.noster: quia debet intelligi de singularib⁹ positionibus quod patet in prin.ibi, quibusdam positionibus &c.q.d.quòd tex.loquitur de pluribus & singularibus: non de vna vniuersali.& tangit Spec.e.tit.§.ij.ad fi.imò plus dicit Hostiē.quòd sine tali generali petitione de leui lis non contestetur.nam aduenieте, die sicut consuetum est, dato termino ad deliberādum, debet iudex primò interrogare actorem, vtrum proposita in lib.credit esse vera: & petita fieri debere: reo conuento postea confitente vel negante.& hoc est quod dicit tex. per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam.q.d.non sufficit ꝙ actor offerat libellum in scriptis: quia libel.non loquitur, sed necesse est quòd proposita in libel.proponat: & sic opus est verbis.ff.de verbo.obli.in prin.C.de vsu.l.j. & locum habet illud, ętatem habet de se loquatur.de consec.di.iiij.c.cum propagulis.si ergo detrahitur petitio prōposita, aut subtrahitur responsio quæ sequi debet: non fit lit.contest.sicut dicimus in simili de baptismo.j.q.c.detrahe.& probatur secundùm Hostien. in l.j. C.eo.dum dicitur, inter editam actionem & lit.conte. multum interest.lis enim tunc videtur contestata: cùm per narrationem negotij super pleniè factam à partibus, secūdùm quod supplet ipse iudex, causam audire cœperit.q.d.non eo ipso narrante & loquente, & reo respondente fit lit.contest.ad idem.l.ij.C. de iuramen.calum.& c.dudum.el ij.de elec.& c.præsentium.§. præterea.de testi.lib.vj.& subdit. Hostien.quòd non refert, an iudice interrogante hæc fiant: vel an partes hec faciant iudice sedēte pro tribunali, & authorizāte, vt l.si fine.j. responso.ff.de interro.actio.ita quasi formaliter dicit Host. & formaliter recitat & residet Ioan.And.hic.& sic patet secundùm Host. & Ioan. And.quòd licet per positiones particulares, & respōsiones ad eas non fiat lit.contesta.tamen secus in positione generali, quæ fit de contentis in libel. & responsione ad eam. & hanc etiam opi.tenet Bar.in l.j.C.eod.sicut enim in istis prælijs corporalibus inter famulum & famulam non appellatur prælium: sed baldalucum: sed quādo tota massa, vel totus exercitus vtriusq; partis inuicem confluit: appellatur prælium: ita per positiones particulares, & responsiones non fit lit.contesta.sed per narrationem negotij vniuersalis, & responsionem ad illam, vt l.j. C. eo.Spec.verò eo.tit.§.nunc dicamus.versi.& no.finaliter distinguit, quòd aut in positione ponitur nudum factū. & ad ipsum respondetur: vt puta A. ponit quòd ponit centum mutuò. B. sed B.negat quod positum est: & tunc non fiat contesta. aut ponit factum & ius: verbi gratia. A.ponit se dedisse centū mutuò B.quæ ipse B.eidem debet, sed B.respondet non esse verum: & tunc fiat lit.contest.arg.l.si pater.cum seq.ff. de hæredibus insti.& est pulchra consideratio & legitimatio, secundùm do.A.& tamen sibi non placēt quæ statim dicam.Cy.verò in l. j.C.eo.in iiij.dicit, ꝙ ex quo præcessit petitio & responsio ad positiones, explicitè cōtinentes factum, contentas in petitione induciт lit.conte.aliàs secundùm Cy.lex esset imposita verbis & non rebus.contra.l.ij.C.cōia de leg.Sed gl.hic in fi.sentit cōtrarium inquātum dicit quòd licet petitio fuerit oblata: tamen per positiones & responsiones postea factas nō inducitur lit. contest.& hoc magis videtur placere do.Anto.hic, nisi dictum Cy.restringat̄, quando positio fieret incōtinenti post datum libellum: & illi respondet̄ non dato termino ad deliberandum, vel positiones faciendum: quia tunc quando fit non dato termino ad probandum, vel positiones faciendum: censetur fieri solùm propter libel.& animo cōtestandi litem.& quia quæ incontinenti fiunt, vident̄ inesse, vt l.lecta.§.dicebam.ff.si cer.pe. & s.de elec.in c.officij.vel intelligat̄, prout dixit Guil. de cu.in d.l.j.quando post libellum porrectum rite formatū, fuit facta positio: quæ se referat ad libel. vt quia dicat in vna positione, ego pono illud quod narraui ī libel.vel melius si diceret, quòd contineret in libello: tunc enim induciтur lit.conte.quia se retulit ad lib.& sic videt̄ negare contēta in lib.arg.aut̄. si quis in aliquo.C.de eden.& c.inter dilectos.de fide instru. & l.miles.§.j. ff.de re iud.nec placet.d.A.dictum Spe.si loquimur in iudicijs ordinarijs: sed posset procedere in summarijs, in quibus sufficit qualis qualis postea.ad quod vide quæ dixi in c.j.s.de libel. ob.in v.prin.arti.fal.j.& ij.& pluribus sequentibus zab.hic sequitur opi.gl.dicens quòd idem sit dicēdum de positione generali in qua videntur subesse rōnes, de quibus in positionib⁹ specialibus: maximè cùm per positionem quæ fit enunciatiuè, nil petatur.subdit tamen quòd dictum Hosti.procedit ad bonum sensum: quia talis positio generalis referens contenta in lib.cōtinet etiam petitionē, sicut ipse libellus.ita expressè dicit Host. in summa eo.ti.§.& quando.in fi.quia tunc simul & semel rñdetur narrationi & petitioni, sicut dicitur.s.de elec.c. in genesi. & idem dicit Spec.e.ti.§.ij.ver.quid si plus ꝙ.Ioan.de Imo. dicit quòd de rigore, verior est opi.gl.quàm Hosti.nec obst. tex. dum dicit, per positiones.& sic loquitur in plurali: quia habuit respectum ad communiter accidentia.arg.l.nam ad ea.ff.de legi.quia communiter plures & distinctæ fiunt positiones. Dome.hic simpliciter dicit sequendam opi.glo. nostræ in fine.vt nunquā inducatur lit.contesta.per positiones & responsiones, quod intelligat, siue fiant generales: siue particulares. intelligendo tamen de veris positionibus.mouetur: quia positiones fuerunt vsu introductæ ad faciliorem litium exitum: propter habendas confessiones: & vt actor releuaretur ab onere probandi, vt est tex.in Clemen. sæpe.de verbo.significa.nō ergo fiunt ad consequendum petitionem: cùm verba sint assertiua & nūciatiua: & sic non debent operari effectum petitionis. arg.c.significauit.s.de appel.sed in libello actor narret factum in libello contentum: & reus respondet: tunc fatetur ipse quòd inducitur litis contesta.& sic intelligitur tex.& Barto.in d.l.j. & sic potest procedere opi.Hosti.dum loquitur de positione generali.ista tamen fuit opi.& intellectus ipsius Hostien. Specu.& zaba.vt dixi: secus si eam faceret per modum positionis, petendo interrogari partem de veritate: iuramento præmisso: tunc enim intendit probare, seu releuare se ab onere probandi: non autē petere.tex.noster in decisione non se refert ad positiones particulares, sed generaliter dicit quòd non per positiones, & responsiones ad eas fit lit.contesta.sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam. & idem dicit tex. in c. dudum.s.de elect.responsio ergo debet fieri ad petitionē: quia ille qui petit, dicit se velle litigare: & respondendo ad eam.habemus contestationem.i.simul attestationem.& sic non placet do.me.dictum Spe.nec Cy.nec Guil.¶ Et ex prædictis ego arbitror concludendum, quòd quando positio habet admissam petitionem, & per responsionem ad talem positionem fieret litis contesta.Sed aduerte circa prædicta: quia glo. magna super verbo, iustitiam.in aut̄.de triente & semisse.§.illud quoq; in iudicijs.colum.ij.sentit, quòd per responsionem ad positionem litis præparatoriam, inducatur litis contest. verbi gratia, si interrogetur quis, an possideat: & respondit se non possidere. hoc tamen reprehendit Iaco.de Are.mouetur: quia dicendo se nō pōssidere: non est causatus animus contestandæ lit. sed excludendi iudicium, quam rationem etiam sequitur Gul. de cuneo. quia, vt dictum est, per positiones & interrogationes non fit litis contesta.Barto.verò in d.§.illud.dicit, quòd glo.illa procedit pro supposito, quòd debeat fieri lit.contest.quia tunc videtur facta eo ipso quòd etiam facta interrogatio an possideat, & negatur: quod tamen videtur intelligere, si præcedat petitio. Ange.verò ibi dicit, quòd omnis responsio interrogationi contraria, in dubio inducit lit.conte.præsupposito quòd in responsione non fit dictum quòd animo litis contestandæ.Sed tu aduerte:

uerte:qa hic oritur duplex dubitatio. Prima, vtrum ſuper interrogationibus quę fiunt ad præparationem iudicij, debeat lis conteſtari. de quo dicam in c.quoniam.j.titu.j. Secunda dubitatio eſt, vtrum poſito ꝙ neceſſaria ſit li. conteſtatio, an per dictam negationem poſſeſsionis inducatur litis cōteſtatio, & er bitror ꝙ ſi per negationem deueniatur ad controuerſiam iudicialem, aliqua admiſſa petitione actoris, cum interrogatione inducatur litis conteſtatio: aliàs ſecus.

¶ Tertiò q̄ro an ex parte actoris ad lit.conteſta. exigatur animus. ſol. dic vt latius dicam.j.in.viij.q.princ.

63 ¶†Quartò principaliter q̄ro, vtrum ad lite.conteſtandam exigantur verba ipſiꝰ actoris preſentia. ſo. Ho. hic tenet ꝙ exigātur verba: & ꝙ non ſufficiat oblatio libelli, & reſponſio ſubſecuta. ſed oportet quòd poſt obl.lib. per ipſum actorem iudice ſedēte pro tribunali, ſeu per ipſum iudicem reus interrogetur, an credat propoſita in libel. eſſe vera. & ad hunc intellectum nititur Hoſti. adducere l.j.C.eod. & idem etiam tenet Specu.co.ti. §.& quando. ver. ſed nunquid me abſente. per l.certum.§.ſi abſente.ff.de confeſ. Pet. verò in l.edita.C.de eden. dicit, q̄d lit.conteſt. poteſt fieri abſente actore. per auẗ qui ſemel.C.quomodo & quando iudex. quia ſtatim dato libello, & ſic propoſita facti narratione, actor eſt obligatus liti: & ſic ex parte eius lis eſt cōteſta. Iac.bu. in d.l.j.C.eo. tenet contrariū & Bar. ibi dicit ꝙ oēs Doct. tenēt contrarium: qa hoc videtur contra tex. illius l.j. qui videtur requirere p̄ntiam actoris & rei. & dicit ſpeciale eſſe in d.auẗ. qui ſemel. q̄d perueniatur ad ſnīam lite non conteſt. ſicut quandoqꝫ in libello corporali poteſt quis ſine pugna aduerſarium ſuum vincere ex eo: ita ſine libello lit.conteſta. qn̄qꝫ aduerſarium ſuum vincere: vt in caſu d.auẗ. qui ſemel. vbi ponitur caſus ſpecialis: & ſic regula eſt in contrariū nam ſicut ſi vna partium tantùm eſſet in campo, non poſſet dici prælium: ita ex vna parte tantùm altera abſente, nón poteſt lis conteſtari: imò plus dicit ibi Barto. quod per narrationem & reſponſionem factam ex interuallo, non inducitur lit.conte. quia in lit.conteſta. quaſi contrahitur: vt in l.iij.§.idem ſcribit.ff.de pec. Sed contractus, vel quaſi impediuntur propter temporis interuallum inter interrogationem & reſponſionem, vt l.j.§.j.& l.continuus.ff.de verbo.oblig. Item ſicut videmus in corporali prælio, ſi vnus hodie veniret in campum, & poſtea diſcederet: & alius cras: non dicitur prelium inter eos: ita ex interuallo non poteſt dici lit. conteſta. Item hæc duo, de parte abſente & de interuallo, probantur ex ſignificato nominis. litis enim conteſtatio dicitur à con. q̄d eſt ſimul. et teſtatio, quaſi ſimultanea atteſtatio in lite. vt dixi in rub.ar.j. ſed ex interuallo, vel inter abſentes, non poteſt dici iſta ſimul atteſtatio interuenire, ſecundùm Barto. in d.l.j. Bald. etiam ibi tenet prædictam opi. triplici ratione. ¶ Primò: quia ſicut confeſsio facta abſente parte non inducit litis conteſt. vt d.§.ſi quis abſente. de quo latius dicā j.ti.xij.q.prin. ita nec negatio: quia negatio facta abſente parte nihil operaẗ.

¶ Secūdò quia certum eſt ꝙ in authen. qui ſemel.C. quomodo & quando iudex. reus comparens contradicebat libel. & tamē tex. ibi dicit ꝙ proceditur lite non conteſta. ergo contradictio facta parte abſente non inducit lit.conteſt.

¶ Tertiò mouetur per vltimum ar. Barto. & iſta fuerunt prima motiua originaliter Iac.but. Sed contra, vtrunqꝫ dictum tenent d.de Ro. deci.clxviij. aliàs.cccxlij. aliàs ccclxxxij. aliàs cccxxvj. vbi ſic formaliter dicunt ꝙ ſi dato libello per actorem petatur reus compelli ad rn̄dendum libello: & reus reſpondeat partem cōfitendo, & partē negando ꝙ licet tēpore talis reſpōſiōis rei actor nihil dixerit: vel preſens non fuerit: facta eſt lit. conteſt. per vtranqꝫ partem: quia lit.conteſt. fit per narrata & petita in iure propoſita ex parte actoris, & reſponſione ſecuta ex parte rei, vt hic & d.c.dudum.el ij.de elec. & j.de dolo & contu.c.prout. Sed in caſu propoſito datus erat libellus pro parte actoris: in quo cōtinebatur narratio facti, & petitio in quibꝰ actor ſemper perſiſtebat: ad quæ fiebat directa rn̄ſio per reū confitendo & negando. q̄d ſufficit per iura prędicta: ergo &c. dubium eñ facit ſecūdū eos: qa lit.conteſt. nihil aliud eſt, q̄ꝫ ſimul atteſtatio: vel mentis declaratio, volentium litigare. videbatur ergo ꝙ ſimul, & eodē tempore deberet currere petitio actoris, & rn̄ſio rei, vt l.conſenſu ff.de actio. & obli. ad quod reſpōdebatur ꝙ dato libello per actorem, ſemper conſtabat de animo ſuo de litigando maximè inſtando ꝙ reus compelleretur reſpondere: & ſic perſiſtendo in ſua petitione, ex quo litigandi animus concluditur: vnde per reſponſionem rei factam tali animo perſeuerante, videtur facta lit.conteſta. quæ ſatis videtur eſſe ſimultanea atteſtatio: propter concurrentiam animorum. & pro hoc dicūt do.de Rota. ſaluatū fuiſſe quēdā proceſſum in quadā cā ardua habitū. Et ſic ex prædictis patet q̄d do.de Ro. tria volunt cōtra prædictam ſententiam Hoſti. But. & Barto. & Bald, quamuis de prædictis nullam faciant mentionem.

64 ¶†Ho primò quòd litis conteſtatio poteſt fieri abſente actore ex quo obtulit libellum: & perſiſtit in ſua petitione.

¶ Secundò, quòd temporis interuallum inter oblationem libelli & reſponſionem, non vitiat litis conteſta.

¶ Tertiò, quòd in lit.conteſta. fienda, non requiruntur verba: ſed ſatis eſt porrigere libellum cōtinentem narrationem & petitionem: & quòd reſponſio ſequatur. Et ſecundùm hunc vltimum modū, ſecundùm do.M. ſæpiſsimè & quaſi ſemper practicatur Parmę, vbi ſunt boni aduocati & procuratores: & ſic etiam Senæ, vbi longè ſunt præſtantiores aduocati, & doctiores procuratores. & ſic vidi in iudicijs practicari. & hanc opi. ſequuntur hic Ioan cald. & domi. Anto. Do.M. hic dicit quòd opi. Hoſtien. & Barto. poteſt procedere, ſi porrecto libello & petitione, pars reuocat libellum ante, quàm reſpondeatur, ſed dimittit penes iudicem: & iudex inſtat vt reſpondeatur: nō apparet ratio, quare ex reſponſione ſecuta in termino ſine alia narratione non debeat fieri litis conteſtat. nec reperitur iure cautum, quòd litis cōteſta. fieri debeat ad inſtar ſtipulationis: quinimò dicit Do.M. ſufficere conſenſum partium, qualitercunqꝫ appareat. & pro hoc allegat tex. optimum in capitu. cùm cauſam.j.de appellatio. vbi reſponſio aduocati ad libellum, ſufficit ad litis conteſta. ſi talis confeſsio non reuocatur per partem, vt ibi. & ſic apertè probatur, vt ibi. quod non regulatur per omnia ſecundùm ſtipulationem: quia aduocatus non poteſt ſtipulari clientulo: cùm nō habeat mandatum. ad hoc facit quod no. in l.procuratori præſentis.ff.de procuratori. & l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verborum obligatio. debet ergo regulari litis conteſta. ſecundùm contractus iuris gentium, qui poſſunt perfici per nuncium & per epiſtolam, vt l.j.ff. de contrahen. emp. & l.conſenſu.ff.de actio. & obliga. & quia per epiſtolam valet confeſsio facta: vt l.publia.ff.depo. Item, quia confeſsio facta in libello prodeſt aduerſario, qui poteſt ex ea ſe fundare: licet tempore oblati libelli non fuerit præſens: & hoc, quia ſcriptura ſemper loquitur: vt l.cùm præcū.C.de libę.cau. & quod no. Bal. in l.certum.ff.de confeſſ. & quod not. in capitulo fina.j. de confeſſ. & ad idem capitu. appellatio. de appel.lib.vj. iunctis his quæ ibi dicuntur in glo.fina. facit etiam quod not. in capitulo primo.ſ̄.de libel.obli. vbi exigitur libellus, vt libellanti reſpondeatur: nec cogitur quòd denuo vna voce fiat petitio ſeu interrogatio, probatur etiam in Clemen. ſæpe. verſi. verum. de verborum ſignificatio. & j.tit.j.c.j. vbi ſatis probatur, quòd ad inducendam lit.conteſta. ſufficit quòd ſit facta reſponſio libello actoris: nec ſunt alia verba neceſſaria. & ibi hoc no. do.M. & videtur etiam apertè probari in dicto capitu. dudum. in quibus dicitur, quòd per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſequutam fit litis conteſta. & ſic non requiritur alia interrogatio: nec eſt curandum de interuallo: ſatis eſt enim exhibuiſſe petitionem tradendo libellum bene compoſitum: & quòd fuerit ſecuta reſponſio, vt in iuribus ſtatim allegatis. facit etiam ad prædicta l.ſi ſine interrogatione.ff.de interrog.actio. vbi dicitur, quòd ſi quis in iure reſpondet ſine interrogatione, habetur pro interrogato. nec ob.l.j.in fin.C. eo. quæ videtur exigere narrationem: quia debet intelligi de narratione quæ fit in libello: vt hic dicit domi. Anto. & bene, ſecundùm domi. Ma. nam cùm ille tex. loquitur ſatis generaliter, debet reduci & declarari, ſecundùm iura canonica: quæ magis ſpecificè attingunt hanc materiam. & ſic reſidet domi. Ma. & prædictam opinio. etiam tenet Dominicus in capitulo ſecundo eodem titu. in vj. pro qua deciſione alleg.c.maiores. in fin. de bap. vbi apparet, quòd voluntas ſemel poſita ſemper præſumatur durare: niſi appareat reuocatio. ad idem.c. licet. de procura. in vj. facit optimè quod notat Ioan.And. in capitu. penul. de ſpon. & Archi. xxvij.q.ij. in c.ſubijcit. vbi tenet, quòd ſi vir vna die exprimat verba apta ad matrimonium: & mulier nihil reſpondet: & poſt ea alia die reſpondet per verba apta ad matrimoniū: fit cōtractus: quia reſponſio facta ex interuallo, non nocet: & tamen in matrimonio requiritur conſenſus, vt c.tuæ.j.de ſpon. Ioan. de Imol. hic dicit, quòd credit quòd propter authoritatem dominorum de Rota, dictum eorum ſeruaretur in practica: aliàs difficile eſſet obtinere propter communem opi. in contrarium. & certè Ioan.de Imo. dicit verum. nam articu. iſte videtur mihi ſatis dubitabilis: tum ratione opi. tum propter arg. pro vtraqꝫ opinio. deducta. Ego verò in hac dubietate arbitror diſtinguēdum: quia aut loquitur in cauſa ciuili, aut criminali. primo caſu, aut poſt reſponſionem rei actor non vult comparere: vel ſi cōparet, non vult litem proſequi. & hoc caſu, arbitror quòd per negatio. vel contradi. rei lis non habeatur pro conteſta. in auẗ. qui ſemel. & quod no. in c.prout.j.de dolo & cōtu. in gl. fi. & eſt in promptu: quia ex quo actor nō vult comparere, aut cau-

tam prosequi:non videt persistisse in voluntate priori.s. essendi in lite cũ reo, aut post contradi.seu nega.rei comparet actor. & prosequitur in causa, faciendo acta quę solita sunt fieri post litis contesta.ac si lis esset contest. & tunc procedat opi. do.de Ro.& ratio fit differentiæ:quia licet voluntas semel posita pręsumatur durare, vt dixi, & probatur in l.lucius.ff.de lega.ij.& l.is qui.ad fin.ff.ex quibus cau.maio.& l.cùm tacitum.ff.de proba.tamen in casu primo ex actibus sequentibus illa voluntas præsumitur mutata, sed in casu secundo, præsumitur durare.faciunt nota.in l. sed & Iulianus.§.proinde.& §.interdum. ver. sed si ab initio.ff.ad mace.& l.si ventri.in fin.ff.de priuileg. credi.in quibus iuribus apparet quòd per facta vel non facta sequentia, seu ex posteriori euentu, declaratur voluntas præcedens.ad idem quod nota.in lege quædam.ff.de rebus dubijs.& l.post contractum.ff.de rela.& prædicta notabis:quia nouissima sunt. Si verò loquimur in criminalibus, quamuis id quod fit in iudicio non sumat effectum, nisi aduersario innotescat.in authen.de tempore non solu. pecu.§. contestationem. colla.vij. tamen si accusator tempore quo produxit accusationem asseruit ipsam esse veram:& iurauit de calumnia:& reus citatus cõparuit:respondet & iurat de calumnia:quamuis accusator tempore responsionis eius non fuerit præsens:tamen facta est litis contestatio:vt no.in c.prout.j. de dolo & contu.nam in criminali absente accusatore iudex potest ex officio procedere, & interrogare:vt l.ij.C.de aboli.& l.quamuis.C. de adulte. tradit Barto.in l.is qui reus.ff.de publi.iudi.& Bal.in l.j.C.qui accusa. non pos.ver.sed hic occurrunt.& idem tenet Bal.in l.j.C. eod. allega.tamen in contrarium l.absentem.ff.de pœn. vbi dicitur, quòd ordo causarum criminalium redactus est ad instar ciuilium. sic videtur idem dicendum. Sed potest responderi, licet ipse non respondeat, quòd redactus cum dicta qualitate iudicis supplentis absentiam accusatoris.& adde ad declarationem, quæ dixi in rub.in primo arti.ver.intentione sua insistente.

66 ¶†Quintò quæro vtrũ ex parte actoris sufficiat rescripti præsentatio ad lit.contest.So.tex.videtur sentire quòd sic, in c.ij.j. de dila.dum tex.ibi vult, quòd post præsentationem rescripti procedendum sit ad examinationem causæ, quæ examinatio non potest fieri lite non contesta. so.Hostię. & Doct.communiter tenent contrarium.vnde dicunt, quòd ille tex.debet intelligi, si modò procedat libel.litis contestatio.& iuramentum calumniæ.& ita tenet ibi domi.Ant.& do.me.ad quod vide quæ plenè dixi in c.ij.de lib.ob.in xij.princi.articu.q.xvj.ver.sexta regula.

67 ¶†Sextò quæro ex parte conuenti generaliter, an ad litis contesta.requiratur responsio: & qualis.So.tex. iste probat quòd sit necessaria.& ad idem tex.in l.rem non nouam.§.patroni.C. de iudi.& l.ij.§.j.C.de iura.calum.Non ob.in l. vnica.C. eodẽ. vbi tex.dicit, quòd per narrationem fit litis conte. nec aliquid dicit de responsione:quia ille tex.debet suppleri per aliqua iura, scilicet per narrationem & responsionem. est ergo necessarium quòd per ipsum reum fiat responsio: & sic actor & reus attestantur esse in lite, contradicendo vnus alteri:quia contestatio est simul attestatio, vt sæpius dictum est. Et quamuis Ange. dicit quòd omnis responsio contraria ad interrogationem, inducit litis conte. vt ipse no.in aut.de trien.& semis.§.illud.el.iij.tamen istud non est simpliciter verum vt ex j.dicendis apparebit:nisi intelligas quòd sit contraria responsio ad petitionem, secundùm ea quæ j.dicam. Ad quod vide quod dixi. s. in j.q. prin.istius arti.in prin.debet ergo ad hoc vt per responsionem rei inducatur lit.conte.sequi apta responsio ad lit.contest.vt ex s.dicendis clarius apparebit singulariter.

¶Septimò quæro, vtrum ex parte conuenti sufficiat negare narrata dũtaxat.vel sufficiat negare petita tantũmodo, vel exigatur vtrunq;.Sol.ex his quæ dixi.s.e.ar.q.j. videtur quòd nõ sufficiat negare narrata dũtaxat. Sed aduerte: quia Innocen.& Hostien.& Io.And.formant q.quid si reus respondet negando tantum ius, vel negando narrata, vel causam tantùm: an inducatur lit.conte.Exemplum primi.petis à prælato centũ occasione mutui.Prælatus respondet, nego pecuniam in vtilitatem ecclesiæ versam:vel quod petis nõ deberi tibi de iure.& sic non negat narrata, sed tantũ respondet de iure. Exemplum secundi, quãdo negat tantũ causam, seu narrata.puta, nego te mutuasse.& in hac quæstione Doct.communiter tenent, quòd si reus negat tantũ causam, seu narrata:puta, mutuasse quòd lis intelligatur conte.quia sufficit alterum tantùm negare: quia cùm ex causa proposita, & non ex alia ius competat petenti: negãs causam, puta mutuum, dicit se per consequens ex mutuo nõ teneri.& sic per consequentiam negat esse ius: & petitioni dicitur respondere. Nec obstat si dicatur quòd alia est causa, & alia actio.de quo dixi latè in c.ij.s.de libel.oblatio.in xij. principali articu.q.x.& xj.quia si sit alia, non tamen est aliud quò ad effectualem substantiam:quia vbi causa est bona, ibi est recta petitio:& econtrà.& remittit Hostien.ad summam in titu.de libel. oblatio.§.quid debeat.ver.alij dicunt.& sic sufficit quòd respõdeatur tantùm narrationi & facto:licet non respondeatur conclusioni. Idem tenet Guil.in l.vnica.C.eo.& l.edita.C.de eden. Et idem dicendum quãdo solùm respondetur de iure:quia negando consequens, videtur negari antecedens. Et idem etiam tenet Specu.eo.titu.§.ij.versi.sed nunquid per responsionem. vbi dicit quòd si petis à me fundum quem asseris me tibi vendidisse:& ego respondeo quòd non competit prædicta petitio fundi:vel non debeo tibi dare, aut tradere:quia in dicta venditione non fuit debita solennitas obseruata, quòd per hanc responsionem sit lit.contesta.secundùm do.me.& do. Anto.hic. & idem videtur sentire Bar.in d.l.vnica.C.eo.vbi dicit, quòd si actor narrauit tantùm factum, puta dicendo narrata prout narrantur, vera esse.& reus solùm respondet ad factum, quòd inducta est litis contestatio, per illam.l.j.quæ de necessitate non exigit narrationem iuris. Item hoc probatur per l.ij.§.j.C.de iuramento calumniæ, qui tex. loquitur magis generaliter per verbum, narrationem vel responsionem, nec dicit de narratione facti, nec iuris:& sic vtraq; potest intelligi. Et ad idem tex.in lege rem nouam.§.patroni.C.de iud.qui etiã tex. generaliter loquitur dicens, post narrationem propositam, & contradictionem obiectam.& non dicit, facti vel iuris. Quidam tamen voluerũt vt referunt Cy.& Barto.in dicta lege vnica. quòd non sufficit simpliciter negare:nisi dicat, & petita fieri non debere: quia sicut condemnatio procedit ex officio iudicis: ita & absolutio. Sed iudex condemnare non potest, nisi ab eo petatur in libello. ff.de damno infec.in l.iiij.§.hoc autem iudicium.ergo sequitur quòd absolutio fieri non poterit:nisi reus contestando litẽ hoc petat à iudice:maximè cùm omnis sententia debet esse conformis petitioni:vt in capitu.licet heli. de simonia. & hæc opinio communiter non tenetur:sicut videtur sufficere sola contradictio, seu negatio facti:quia ex facto ius oritur:vt l.si ex plagijs §.in cliuo.ff.ad l.aquil.& l.j.§.j.ff.ad turpil.vnde præsupposita narratione facti, sequitur conclusio iuris. Item ex parte rei proposita conditione facti, sequitur iuris conditio: quia actore factum nõ probante, reus absoluitur, vt l.qui accusare. C. de edẽ. & in c.inter dilectos.in fi.j.de fide instrumen.facit etiã ad prædicta.c.querelam.s.de elec.argumen.c.cum ad sedẽ.j.de restitu. spolia. Et similiter subdit Barto.si actor narrat ius: reus econtrà negat illud ius:verbi gratia, proponit actor.dico fieri debere petita:reus negat petita fieri debere quòd inducitur lit. cõte. & idem sentit gl.in d.l.vnica.in exemplo quod ponit, si actor dicit, debes mihi x.quia debere significat obligatum esse:& sic est iuris.insti.de obli.in prin.& si reus hoc negat:inducit lit.cõtesta.pro quo dicto Bar.alleg.tex.in c.ad audientiam.j. de præscrip.ibi, nulla ratione debere.mouetur Bar.quia ad propositionem consequentis, sequitur positio antecedentis:vt l.pro hærede.§.papinianus.& l.illud.ff.de acquirẽ.hære.quare cùm narro ius, video narrare illud factum ex quo ius oritur:& pari ratione idem dicendum reo hoc negante. & ex eadem ratione dicit Barto.idem esse, si actor narrat factum:reus respondendo negaret ius:satis videtur ad proposita respondisse: & induceret lit. contesta.argu.l.quæ extrinsecus.§.fi.& l.si sub vna. in princ.ff. de verbo.obli.& sequitur hic do. Anto. & idem in effectu.licet sub breuibus voluit Bal.in d.l.vnica.C.eo.q.viij.qui allegat ad hoc quod no.in l.age.C.de transact. & l.edita.C. de eden.in opi. Vgulini. Sed tu aduerte:quia hæc procedunt in ciuilibus: in criminalibus verò dicit Bart.in l.j.§. accusationem.ff.ad turpil.quòd non admittitur responsio rei negantis se culpabilem & quòd iudex non debet admittere talem responsionem:quia reus debet respondere super facto: vtrum fecit, vel non fecit id super quo accusatur:non autem vtrum illud sit culpabile, vel non:quia hoc spectat ad iudicem:vt d.l.j.in prin.& d.§. accusationem.facit quod no.in c.fina.j. de pur.cano. & sequitur Bal.in d.l.vnica.C.e.q.viij.quod est perpetuò notandum:quia quotidie contingit in practica: dicit hoc singu.Hostien.quòd si libellus est ineptè formatus, potest reus dicere, confiteor narrata, sed dico petita fieri non debere. Et ita dicit se de facto in quadam causa fecisse & obtinuisse.& sequuntur Ioan.Andr.& do.Anto.& do.meus hic. Item aduerte quòd prædicta procedunt per negationem vel contradictionem incompetentem, actor alias secus. Et ideo si reus dicat iudicem incompetentem, quod intellige quò competentem: non dicetur lis contestata. quod intellige quò ad merita.nam quò ad ipsam dilatoriam tantùm est lit.cõte.tenendo quòd exigatur litis contestatio in talibus, aut similibus. de quo dicam.j.titu.in c.quoniam.in iij.prin.ar.& tenet hic do. Anto. Ad quod etiã allego quod sensit gl.in l.j.C.e.facit etiam quod

quod no.glo.magna in aut. de trien.& semis.§.illud. quinimo dico,quòd etiam si fieret negatio principaliter ad petitionem, sed non fieret respectu meritorum causæ: sed solùm ad excludendam iurisdictionem: puta,agi ratione contractus celebrati: vel delicti commissi in alieno territorio,licet negetur cõtractus vel delictum in illo territorio ad excludendum iurisdictionem illius iudicis: vel etiam si reus negaret narrata,prout narrantur, vera esse: non inducitur litis cõte.secundùm Hostien. Io. And. do. Ant.& Do.me.in c.si clericus laicum.s̃.de foro cõpe.quinimò ibi singulariter dixi,ꝙ si in libello essent narrata plura: & inter alia aliqua qualitas tribuens iurisdictionẽ,quæ etiã respiceret merita causæ: vt in exemplis superius positis,& similibus quòd si comparens negaret narrata prout narrantur,vera esse: & petita,prout petuntur,fieri debere: non propterea dicitur facta lit.conte.quod est singularissimũ. Ad quod oĩno vide quæ dixi in.d.c.si clericus laicũ.in x.prin.ar.vlteri⁹ aduerte etiã,quia in quantũ superius dixi,ꝙ ad lit.conte.sufficiat negatio,seu cõtradictio ad narrationem seu factum: hoc procedit,quando libellus contineret non solùm narrationem,sed etiam petitionẽ: secus autem si contineret solam narrationem: quia tunc per responsionem,& contradictionem ad narrationem,non fieret litis conte.vt dixi s̃.eo.arti.q.j.

68 ¶†Octauò quæro, vtrum ad lit.contest. inducendam requirat̃ animus contestandi litem.So.glo.nostra hic vult,ꝙ fiat animo litem contestandi.vnde infert, ꝙ si reus respondeat saluo iure suo,& sine suo præiudicio: non animo litem contestandi.lis nõ erit contestata.Sed aduerte: quia istud procedit,quando appareret de ipsius intentione ꝙ actus fieret animo non contestandi litẽ: vnde pro clariori decisione istius. q. distingue duo mẽbra.

¶Primum,quãdo sumus in dubio: quia reus simpliciter respõdet: nec apparet de ipsi⁹ animo: vtrũ respõdeat animo litẽ cõte.

¶Secundò,qd iuris qñ exprimit ꝙ animo litem cõtest.vel animo non cõtest.litem.Quò ad primum membrum tex. in c.pe. j.de iura.calũ.videt̃ requirere ꝙ ad litem cõte.vltra petitionem & responsionem exigatur quædam interrogatio: seu respõsio animo litem contest.vt ibi no.do.Ma.Host.in sum.eo.tit.§.fi. in fi.dicit ꝙ si nihil exprimat,videtur lis contestata.arg.ff.de cõdi.inde.l.quod quis.& ff.de verb.obli.in l.quicquid astringẽdę. & C.de condi.ob cau.in l.si repetendi.& remittit ad no.in sum. in ti.de consti.§.quando constituto.ver. quid si protestatio. & idem tenet Spe.eo.ti.§.ij.ver.quid ergo si proponuntur. qui dicit ꝙ Domi.de Rota deci.xij.concludunt,ꝙ si reus respondendo libello actoris neget narrata,prout narrantur, & dicat petita fieri non debere: licet non addat & dicat animo lit.contesta. nihilò minus inducitur litis cõtestatio,per tex. nostrum, & per l.rem non nouam.§.patroni.C.de iudi.& C.de iura.calum.in l. ij.§.j.& s̃.de elec.c.dudũ.el ij.ista enim iura & similia solùm exposcunt responsionẽ ad petitionẽ. & pro hoc facit secundùm do.Ma.quia non præsumitur ꝙ quis verbo exprimat quod mẽte non agitauit.ff.de supel.leg.l.labeo.& c. in obscuris. de reg. iur.in vj.alioquin simili datione videtur ꝙ in contractibus & vltimis voluntatibus,priuilegijs,& rescriptis,non valerent: nisi adderetur huiusmodi animi expressio quod esset absurdum.facit c.intelligẽtia.& c.præterea.j.de verb.sig.& c. ex literis.j. de spon.& quod ibi no.verba enim intelligi debẽt secundùm communem intelligentiam: nec statur interpretationi proferentis in iudicio: sicut in simili dicimus de iuramento: vt no. Inno.in simili in c.veniẽs.j.de iureiur.putat tamen do.M. quòd vbi est consuetudo ꝙ talia verba proferantur, qñ respondetur animo conte.litem,ꝙ nisi talia verba exprimãtur,non dicetur lit.cõte. ar.l.semper.ff.de reg.iur.& l.libellorũ.§.quod tamen cassius.ff. de leg.iij.& in d.c.ex literis.& c.cũ dilectus.de consue.& optimè facit l.si de interpretatione.ff.de legi. sed cessante consuetudine,tenet quòd superius dictum est,quod etiam videt̃ sentire Io.And.dicens,quòd ex quo verba sunt apta ad litem cõtestãdam,præsumitur animus contestandi: ex quo aliud non appareret.& hoc etiam videntur voluisse Inno.& Doct.in c.cùm M. de consti.ideo ibi protestatio defendit à lit. contesta. vt statim dicam in secundo membro: quia in dubio præsumitur quòd qs verba apta proferat animo litẽ contestandi: aliàs si talis animus non præsumeretur: non esset necessaria protestatio,quòd id fieret animo non contest.lit.secundùm do.Ma.

¶Circa secundùm membrum,quando appareret de intẽtione respondentis.exemplum,quando reus respõdet libello animo nõ contestandi lit.glo.nostra hic vt s̃.dixi, vult quòd impediatur litis contestatio.& idem tenet glo.in l.vnica.C.eo.& Bart. brixen.in q.venerabili.q.xxxiiij.I an.& Vincen.& Vgu.in c. humana.de elect.& Azo legista. & etiam idem tenet Guil. de cu.si non statim post protestationem sequatur responsio,sed si ex interuallo.ad primum allegat iura quæ dicunt protestationem tollere animum in actu,in quo fit protestatio.ff.de relig.l. at si quis.§.plerique.& l.in aliena.§.Celsus.& l.si quis seruum.§. Prætor.ff.de acquiren.hæredi. Ad secundum alleg.ff.solu.mat. l.dotem.ff.de condi.& demonstra.in l.nam ad ea.ff.loca.l.cùm in plures.§.locator horrei.& sequitur Cy.in l.vnica.C.eo.in v. q.quia potestatio declarat animum: tamen opponit: vt l. iure gentium.§.quod ferè.ff.de pac.& l.si quis in princi. testa.ff.de lega.iij.& in litis contesta.exigitur animus,sicut in sententia: vt l.qualem.ff.de arbi.domi. Ant.hic dicit concludendum ex mẽte Docto.vtriusque iuris,quòd si reus protestatur quòd respondet animo non contestandi lit.& nec iudex,nec pars contradicit protestationi: iuuat protestantem: & impeditur litis contesta.per iura disponentia protestationem iuuare in his,quæ dependent ab animo.& hoc magis æquum,quando statim sequitur responsio & non ex interuallo,per no.in l.per retẽtionem. C.de vsufru.& l.item quia.§.idem Iulianus.ff.de pactis.& fuit no.Guil.de cu.in d.§. locator horrei. non obstat quòd protestatio contraria facto,non iuuat protestantem.s̃. de constitu.c. cùm M.quia illud verum, quando ordinatur ad tollendum factum: quia facta non possunt haberi pro infectis,vnde si protestor quòd non respondeo: me respondente nihil agit protestatio,vt l.in bello.§.factæ.ff.de capt.sed si protestatio ordinatur ad tollendam mentem facto: tunc bene operatur,secundùm Iaco.but.per l.labeo.ff.de sup.leg.sed melius facit,secundùm do. Anto.l.obligationum substantia.§.fi.ff.de act.& obliga.Barto. etiam idem tenet in effectu: licet loquatur alijs verbis: dicens protestationem operari,quando protestatio respicit vnum: & factum aliud: nam ex lit.contesta.insurgit quasi contractus: vt lege tertia.§.idem scribit.ff.de procura.vnde protestatio ordinata ad tollendum quasi contract.& non responsionem: & sic contingunt diuersa. Item etiam voluit in effectu Innocen.& recitat Spec.eodem titu.§.j.versi.illud.dicens quòd vbi factum habet dũtaxat vnum sensum & intellectum: protestatio ordinata ad tollendum sensum ex toto non iuuat protestantem: vt d.c.cùm M.Sed secus quando factum esset multipliciter intelligibile: prout est in terminis nostris, responsio ad libellum potest dupliciter intelligi: vno modo,vt fiat animo contestandi litem: alio modo,vt fiat animo instruendi, vel informandi iudicem. Hæc ergo protestatio declarans & impellens animum: & alterum ex dictis sensibus non contraria facto: & iuuat protestantem. Ex prædictis infertur quòd si reus protestetur quòd respondet libello metu excommunicationis: aliàs non responsurus: & hoc probet: quia iustus est metus, non habebitur lis pro contesta.quia excommunicatio iniusta infert iustum metum.s̃.de restitutio.spolia.c.cùm olim.nisi postea prosequendo videatur recedere à metu.ita dicunt do. de Rota deci.xxxv. & sequitur hic domi. Ant.& de hac q.tractat Hostien.in summa in titu.de consti.§.quando.versi.quid si protestatio.vbi concludit,quòd protestatio semper iuuet, donec contrarius actus interueniat.vnde licet semel fuerim protestatus: si tamen postea iudex vel actor loquatur: & narret vel petat: & reus iterũ surgat: & in protestatione proponat verba apta ad litis contesta. videtur inducta litis contest.quia recessum à prima protestatione: vt c.prout.j.de dolo & contu. Ideo cauti aduocati semper repetunt & dicunt,salua tali protestatione quam s̃.feci sic propono: quia protestationes iudiciorum de facili perduntur, seu amittũtur: sicut dilationes & exceptiones,vt l. pomponius.§. rati.ff.de procur.Spe.de hac materia latè tractat.eo.tit.§.ij.ver. ex præmissis. & Io.An.in regula,exceptionem.de re.iur.li.vj. vbi ipse narrat plures disputasse hanc.q.& recitat solutionem plurium,sed eandem sequi videtur opi.Mar.filli.& Azo.canonici Boñ.Doct.iuris canonici,coniungendo eas opi.ex quibus sic distinguit,ꝙ aut nec iudex nec aduersarius cõtradicit protestationi: & impedit lit.cõte.quia ad litis cõte.requiritur animus cũ lit quasi contractus,vt in aut.de exhi.& intro.reis.§.illud.& l.iij.§.idem scribit.ff.de pec. sed ex protestatione declarat̃ animus: vt dixi.& hoc procedit,qñ post protestationẽ incõtinenti sequit̃ responsio.Si verò respondet ex interuallo,videtur recessisse à protestatione: vt d.l.cùm in plures.§.locator.ff. locati.& placuit Host. in d.c.cũ m.quia qñ ꝓtestatio fit in iudicio: & actus sequit̃ ex interuallo: semper videtur recessum à protestatione nisi sit repetita,vt no. Arch.in terminis nostris.xxviij. di.c.diaconi.sed Io.de Imo.in l.non solum.§.morte.ff.de oper. no.nun.dicit ꝙ hoc videtur procedere quando ꝓtestatio fuisset simplex: aliàs ex quo protestatio est declaratoria volũtatis ipsius protestantis: & actus agentium non operantur vltra eorum intentionem: dicit ipse ꝙ non videt, quare etiam in iudicijs protestatio non operetur, pro quo dicto ego allego qđ tradit Bald.in l.pacta nouissima.C.de pact. vbi fortius vult si indefinita protestatio trahitur ad actus qui ex postfacto fiunt.de

quo dicit esse casum in l.si quis in prin.testamenti.ff.de leg.ij. Nec ob.l.per retentionem.C.de vsu.quia ibi oblatio simplex extenditur ad vsuras ex interuallo intermissas,propter odium vsurarum.Sed aduerte,quia d.l.si quis in prin.loquitur in actu dependente à voluntate vnius duntaxat. mihi satis videtur iuridicum,quòd si reus responderet cum protestatione quòd nō intendit per aliam responsionem,nec per aliam similem in futurum litem contestari:quòd non esset postea necessarium repetere protestationem: nisi iudex diceret quòd non admittit: nec intendit admittere responsionem cum dicta protestatione: quia tunc esset necessaria repetitio protestationis, per ea quæ statim dicam.Aut iudex contradixit protestationi:& hoc casu etiam protestatio iuuat: quia litis contestatio dependet à partis voluntate,& iudicis:& ideo contradictio iudicis non potest inducere cōsensum & animum in ipsa parte:maximè cùm iudex non possit præcisè cogere reum ad litis contestationem:vt latè dixi.s.eo.articu.vij.quāuis ipse iudex possit non admittere dictam responsionem cum dicta protestatione:vt c.sollicitudinem.de app.& idem putat Ioan.And.si actor contradicat protestationi:quia ipsius contradictio non tollit protestationē rei, cùm fiat super dependentibus tantùm à consensu & voluntate ipsius conuenti.iuxta nota.per Io.And.in regula,in generali.de reg.iur.in vj.in penul.col.ver.sed pone no.in c.cùm.M.de consti.& hanc opi.tenet etiam Cy.post Ia.de Ra.in l.vnica.C.eo.in vj.q.& Bar.ibi.Præfati tamen Doct. non attingunt specificè,quādo rñdet ex interuallo post protestationem.& tenet etiam Bar.& sequuntur Doct.legistæ in l.non solùm.§.morte.ff.de oper.no.nū.& videtur etiam sequi hic do.Anto. præterquàm in vno membro:in quo videtur sequi opin. Iaco.but.& Guil.de cu.videlicet,quando iudex non admisit protestationē: quia dixit quòd non admittebat dictam protestationem: sed volo quòd respondeas animo litem contestandi:quo casu,volunt præfati Docto. quòd protestatio non iuuet:quia ex quo acquiescit iudici & rñdet,videt velle ex eq præceptū iudicis & acquiescere interlocutoriæ:ex quo saltē post verba iudicis non repetit protestationem.ad quod alleg. Iaco.but.l.debet.§.j.ff.nau.caup.stab.Sed do.meus ī hoc vltimo distinguit,ꝙ aut reus respondet ad libellum,præmissa protestatione: & iudex post responsionem dicit,non admitto talē protestationē:& tūc procedet prima opi.cùm enim dependeat ab animo suo, an respōdeat lit.cōte.contradictio iudicis sequens non potest ponere intentionē,vbi non adest:maximè cū omnibus contractibus, seu quasi,si vna pars sentit vnū:alia aliud:nihil agitur:quia non est ibi cōsensus:vt l.in omnibus.ff.de act.& obli.& quia actus agētium in his quæ dependent ab animo,non operanē vltra eorū intentionē:vt l.nō omnis.ff.si cer.pe.& l.obligationū substantia.ff.de act.& obli.& l.legata inutiliter.ff.de leg.j.Aut reus primò præmittit protestationē,ꝙ per ea quæ dicit non intendit litem cōtestari:& antequā respondeat iudex,contradicit:& reus postea respondet:& tunc si repetit eandē protestationē,idem dicendum est quod supra.Si verò post iudicis contradictionē simpliciter respondeat:tunc videē respondisse animo litē cōtestandi:& voluisse acquiescere interlocutorię iudicis.ar.optimū ex his quæ no.in Cle.j.de dolo & contu.in verbo,manifestè.in prin.facit.d.l.cū ī plures.§.locator horrei.& d.l.debet.& quod traditur in d.c.cū M.& sic procedat opi.Ia.bu.& sequaciū. & hæc opi.videē satis rōnabilis.& ita debet intelligi opi.Bal.in l.j.C.eo.qui videē sequi opi.Ia.bu.prædicta arbitror ꝓcedere,qñ verba prolata cum dicta ꝓtestatione essent multipliciter intelligibilia:aliàs secus,vt puta si diceret,nego & contestor lit.animo nō cōtest.quia tunc protestatio nō iuuaret:cùm actus non posset difformiter,sed vniformiter:per ea quæ dicta sunt.

69 ¶†Nonò quæro,si in petitione vel libello plura narrātur:vtrū plures requiranē rñsiones:& sic lit.conte. & quid si respondeē ad vnum,& ad alia.so.debes scire ꝙ si plura petuntur in libello: vtrum dicanē plures libelli,vel vnus,dixi latè in c.si.s.de lib.ob.ar.xxix.q.viij.dic ergo ꝙ aut quis solùm respondet ad vnū de pluribus petitis,per verba apta ad lit.conte.& super illo tantū intelligiē lis esse cōtestata:nisi illud super quo lis est cōte.sit connexum cū aliquo,vt puta,si petis seruitutē debitam fundo tuo & ego dico te non esse dominum fundi:quia hoc modo consequenter nego seruitutem tibi deberi quia non potest deberi non domino, vnde lis dicitur contestata super seruitute, seu confessoria, secundùm Guiliel. de cu.in authenti. offeratur.C.de lit.contesta.& sequitur hic do. Ant. nec vitiatur processus licet alijs rebus vel capitulis lis non sit contestata: quia litis cōtestatio habet suum effectum respectu illius capituli:non autē respectu aliorū,vt no.glo.& Doc.iij.q.x.c.placuit. Ad hoc ergo vt plena fiat litis contestatio super omnibus capitulis,respōdendum est omnibus.ff.de ap.in l.cùm in vna.& ff.de ope.no.nuncia.l.de pupillo.§.si plurium.& ij.q.iij.§.notandum. ver.si plura.j.de sen.excom.c.cùm pro causa.sed & si sic respondeatur,sicut in Romana curia fieri cōsueuit,nego narrata ꝓut narrantur:& dico petita fieri non debere,plena est facta lit.conte.ar.insti.qui.mo.tol.obli.§.est & prodita.& ff.de verbo.obli.l.pluribus.in prin.& l.titia.in fi.& idem si omnia negentur, secūdùm Gof.quasi ad omnia intelligatur singulariter responsum. & refert Hostien.in summa.§.qualiter.in princi.Subdit tamen Hostien.ibi hoc esse admittendum,si plura disiunctiuè sint posita in libello,sed si copulatiuè,oportet quòd singulariter respōdeatur:alioquin pro vno falso quod ibi poneretur, posset totus libellus negari:tamen metu periurij,secundùm ea quæ notantur per eum in ti.de rescrip.§.de ipsius interpretatione.Sed aduerte:quia per prædicta non videtur Hostiē.negare quò minus lis sit contesta.super omnibus,sed quòd talis responsio nō debet admitti:ne reus neget verum ratione falsi admisti.de quo etiam tangam in seq.q.sed particulariter respondendo,quodlibet capitulum suam requirit responsionem:& sic suam contestationem,vt sentit hic Do.me.in prin.gl. sed simpliciter fiat negatio:aut indefinitè omnia videntur negata, vt voluit Iaco.but.in l.vnica,C.eo.& sufficit vnica contestatio pro omnibus. Facit c.cùm olim.el.j. de offi.deleg. & quia responsio simplex & indefinita æquipollet vniuersali:vt in c.vt circa.de ele. in vj.& l.plures.ff.de leg.ij.cum alijs vulgatis super pluribus: ergo diuersis rebus vel capitulis in eodem libello deductis,potest fieri lit.contesta.particulariter super singulis,vt dixi,& probatur in c.ex parte decani.de rescrip.an vniuersaliter negando omnia vera esse:& petita fieri debere:quia etiam cum pluribus agentibus potest reus vnico verbo cum omnibus litem contestari, per ea quæ dixi.s.in rubrica in ij.princ.articu.Et prædicta procedunt quando res & capitula æquè principaliter continerētur in libello,sed si non æquè principaliter, dic vt dicam in sequenti quæstione.

70 ¶†Decimò quæro,quid si plura narrentur & petantur in eodē li.aliqua principaliter,& aliqua non principaliter, & fiat negatio vel confessio indefinita,vel simplex:vtrum intelligatur negatio vel confessio facta ad ea quæ principaliter sunt petita:an verò videatur negare vniuersum, sed non singula? exemplum: A.secundus creditor agit hypothecaria contra B. primum creditorem:& alleg.se mutuasse centum.C.& rem quam petit hypothecariam fuisse in bonis C.debitoris à tanto tempore citra. modò B.primus creditor conuentus respondendo libel.negat contenta in libel.quæritur vtrum videatur negare rem fuisse in bonis debitoris.effectus est iste:quia si hoc negat, & conuincitur de mendacio,non obstante prioritate temporis,debet succumbere in hypotheca,vt in auē.de trien.& semis.§.illud. Sol. Iaco.but.in l.j.C.eod.dicit quòd hoc non videtur negasse:cùm sit sibi pœnale, sed videtur negasse cætera: quia ratione vnius partis falsæ tota oratio vniuersalis potest negari, vt l.si is qui ducenta.§.vt cùm.ff.de rebus dub.& idem tenet Bal.in d.l.j.C.eo.in vj.q.alleg.ad hoc quod no.in c.ij.de confes.in vj. & dicit hoc esse multum notabile: quòd vniuersali negatione non videntur negata omnia & singula:& ideo vbi subiūgat ipse quæstionem,vtrum expediat agenti probare rem fuisse in bonis debitoris:videtur quòd non:quia si hoc non videtur negatum:tacitè intelligitur concessum:quia interrogatus de pluribus,si aliqua negat:reliqua videtur confiteri,& econtrà.ff.de mino.l.& si sine.§.sed quod papinianus.nec potest dici quòd non videatur nec confessum nec negatum: quia tunc non erat perfectè responsum ad interrogata. finaliter concludit ipse Bald.quod sibi videtur salua veritate,quòd omnia singula intelligantur negata,quæ sunt de substantia petitionis, cùm non subsit ratio: quia magis vnum de substantialibus, quàm reliquum videtur negatum.Similem rationem ponit tex.in lege prima,in fi.C.de libe.præte.vel exhær.Et pro prædicta opinio.ego allego:quia sicut libellus videtur fateri omnia quæ in libello continentur: vt l.cùm præcum.C.de lib.causa.dixi latè in capitulo fina.s.de lib.ob.argumen.xxxiiij.versicu.vj.effectus.ita pari ratione qui respondet confitendo:videatur fateri omnia contenta in libello:& in omnibus sibi præiudicet. In contrarium tamen ob.q̄d tradit Barto.in l.si cui serui.§.à filio.ff.de lega.j.vbi dicit, quòd si P.accusatur quòd cognouit C. vxorem G. quòd aut accusatus fatetur omnia contenta in accusatione, seu in inquisitione,si contra eum inquiritur:& videtur fateri qualitatem.scilicet quòd C.sit vxor G.aut simpliciter fatetur: & tunc secus. Item ad idem & fortius facit quod no.Barto.in l.si dubitatur. versi. ita demum.ff.de fideius.vbi fortius vult quòd etiam si fateatur omnia contenta in accusatione vel inquisitione,non videtur fateri qualitatem.facit l.de qua re. iuncta glossa prima.ff. de iud. Ad idem facit quod not.Specu.in titu.depofi.§.vij.versicu.xj. Sed

Sed aduerte: quia quò ad terminos nostros, si quidem vnum aut plura narrantur principaliter: quò ad ista talia consideramus de lit. contestat. quia quò ad alia, intelligitur facta lit. contest. non quò ad accessoria, seu ad qualitates deductas non principaliter, & sic per simplicem negationem, aut indefinitam vel confessionem, intelligitur esse facta lit. contesta. quo ad illa omnia quę trahunt secū accessoria respectu cōte. lit. dūmodo sit admista aliqua qualitas tribuens iurisditionem, quę etiā respiceret merita causæ: quia tunc per generalem, vel indefinitam negationem non diceretur facta lit. contest. per ea quæ dixi. s. eod. articu. q. vij. Debet ergo negatio fieri ad principaliter petita aliàs per responsionē ad declinationes dilatorias, vel incidentia nō induceretur lit. cōtest. secundùm do Anto. hic. Aut quærimus, vtrum talis confessio vel negatio, quò ad aliū effectū, referatur nō solū ad principa. sed ad accessoria & qualitates deductas. de hoc vide in locis præalleg. & ego latius dicam in materia positionum & confessionum j. in tit. de cōfes.

71 ¶†Vndecimò quæro. quid si actor petit centum: reus simpliciter negat petita: actor probat de quinquaginta: an sit cōdemnandus in quinquaginta, vel non, quasi lis non sit cōtestata super quinquaginta? & videtur quòd dicendum sit quòd non sit cōdemnandus: quia secūdùm logicos, negata maiori summa, nō videtur negata minor. vnde si nego me debere centū: non sequitur quòd negem me debere quinquaginta. & sic videtur quòd sit opus noua petitione: & noua lit. cōtest. quia licentia debet esse conformis petitioni. vt l. vt fundus. ff. communi diuid. & c. licet heli. cum si. de simo. Sed in contrariū videtur text. in l. item apud Iulianum. §. item queritur. ff. de doli excep. & ff. de nego. gest. in l. si autem. §. penul. & quia negando petita, videtur asserere se non teneri in aliquo, vt l. de ætate. §. ij. & l. si defensor. §. qui interrogatur. ff. de interroga. actio. Nec ob. quòd in maiori summa negatiuè proposita non insit minor: quòd illud verū de propria significatione. secus in iudicijs, vbi quis cogitur aduersarium centum facere, & præcisè respondere. vnde in toto videtur negare: etiam si vnū debeat: aliàs videtur periurus seu mēdax: & sic super summa probata in petitore, videtur esse facta petitio & responsio: & sic lit. contest. secundùm Pet. & Cyn. in l. j. C. eod. & do. Ant. hic. sed Iaco. butr. in l. j. C. eod. tenet contrariū vbi dicit, quòd si petitio est vniuersalis plura comprehendens: quòd vniuersaliter negando petita, non videtur singulariter negare: quia oratio vniuersalis potest negare: si in vno tantùm est falsa. vt l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff. de rebus dub. & de hoc remittit do. Anto. ad no. per Bart. in l. j. in §. si stipulanti mihi. x. ff. de verbo. oblig. & ibi latius per Ioan. de Imol. dicit tamen domi. Anto. quòd primum communiter tenetur. & idem tenet Bal. in d. l. j. in vij. q. videlicet, quòd intelligatur facta lit. contesta. etiam super quinquaginta, & ita vidi communiter practicari: quia qui petit totū, petit quālibet eius partem: quia responsio recipit interpretationem à præcedenti interrogatione, vt l. defensor. §. qui interrog. ff. de interrog. act. dicam latius in titu. de confes. in materia interrogationum. & quia lit. contest. est correlatiua ad petitionem & cōtestationem ex parte actoris. vnde sicut actor lit. cont. super tota summa à qualibet eius parte: quia loquitur affirmatiuè: quia dicit narrata vera esse & petita fieri debere: eodem modo, & reus intelligitur lit. contest. quia ꝓtestatio sua est correlatiua ad cont. actoris. & quod in minori summa potest fieri condemnatio, est expressum in l. si constāte. §. fi. ff. so. ma. & ibi tenet Cy. secundùm Bal. facit. l. si vnus. §. si x. ff. de pac. Itē pro prędicta cōclusione facit. l. si pupillus. §. fi. ff. de ver. sig. & de materia, an & quando in maiori summa affirmatiuè vel negatiuè contineatur minor, vide per Bar. & Moder. in d. §. si stipulanti. & lege si is qui ducenta. §. fina. ff. de rebus dubijs. & lege qui solidum. ff. de legatis secundo. vbi Bartolus videtur sibi contrarius, de quo per domi. m. in capitu. j. j. de plus peti. & ibi fortè dicam de materia, an & quando affirmatiuè vel negatiuè in maiori summa contineatur minor, vel dicam in tit. de confes.

72 ¶†Duodecimò quęro, vtrum per confessionem rei iudicatur lit. conte. so. gl. nostra hic, sentit ꝙ sic, in eo quòd dicit in iure confitendo vel negando. gloss. verò in c. dudum. el. ij. s̄. de elect. distinguit quòd aut reus confitetur ante obla. libel. & tunc non inducitur lit. contest. quia non præcessit petitio, vt dixi in prin. huius ar. & ideò tunc non fertur sententia diffinitiua: sed fit pręceptū reo vt soluat. intra certū tempus, vt latius dicam de confes. aut reus confitetur libel. obla. & inducitur cōtestatio si confitetur animo contestandi litē: & tūc fert̃ sententia diffinitiua: & hoc, quia iura simpliciter dicunt, ꝙ p narrationē & respōsionē fit lit. conte. nec distinguūt cōfitendo vel negādo, & hoc ꝓbat ipsa significatio verbi, cōtestari. i. simul attestari: & ita reus qui confitetur, simul attestatur super re petita. idem dicit gl. in l. j. C. eo. & sentit glo. ij. q. j. c. nos in quenqꝫ. & Host. in summa. e. tit. §. qualiter. ver. & cōfitetur. dicens, ꝙ per confessionem lis contestatur: & sententia est ferenda: vt d. c. nos in quenqꝫ. & s̄. de consti. c. eum ecclesia sanctę Marię. & j. de re. permu. c. cū olim. Pet. de bella pertica, & vltra quos sequitur Cy. tenet simpliciter ꝙ non fiat lit. conte. per cōfessionem: quia confessio ordinatur ad fugien. ideò non inducitur conte. imò debet fieri absolutio ab instantia iudicij. ar. l. si reꝰ. ff. de procu. pro qua opi. videtur tex. in l. si domus. §. qui confitetur. ff. de leg. j. Item facit tex. in l. rē nō nouā. §. patroni. C. de iudi. ibi dum dicit, per narrationē propositam, & contradictionem obiectā, & sic videtur requiri contradictio. sed Bart. in d. l. vnica. C. e. dicit, ꝙ verū est ꝙ per contradictionē in dubio fit lit. conte. vt §. patroni. cū si. sed alibi dicit tex. per narrationem & responsionē, nec distinguit, vtrum sit respōsio contradicēs, an consonans: vt l. ij. §. j. C. de iura calū. & sic videt̃ fieri ex cōfessione. nec ob. ll. allegatæ in contrarium: imò concordāt cùm gl. nostra si rectè inspiciant̃: nam potest esse ꝙ quis confiteatur eo proposito, ꝙ nō cogatur subire iudiciū. & ita loquuntur contraria, volebat enim ibi acrius statim soluere: & non fit lit. conte. potest etiam quis cōfiteri nō eo animo, vt iudicium subeat: & feratur diffinitiua, & tunc procedit gl. quia intelligitur fieri lit. cont. sicut videmus fieri in bello corporali: licet qs videat se victū si erat in ꝑlio: tñ vult esse in ꝑlio & vult ꝙ per vim bellicā capiat̃. ita in proposito: licet quis confiteat̃: tñ vult per diffinitionē condēnari. quod est qñqꝫ vtile: imò necessariū puta, propter conseruādā stipulationē de euictione. vt l. vtiqꝫ. ff. de rei ven. & ff. de neg. gest. l. si autē. & melius facit l. at qui natura. §. cùm me absente. & quod ibi tradunt Iac. de Aret. & Bal. & Doc. ff. de neg. gest. vbi vide maximè per Bal. qñ cōfesso competat remediū de euictione. idem videtur velle Guil. de Cu. in d. l. si reus. dicens, ꝙ si reus confitetur & dicit, volo litigare. inducitur lit. conte. alle. l. in tribus. ff. de iud. nam iudiciū famil. datur inter volentes: & tamen fit lit. conte. & ad idem l. cū notissimi. §. illud. C. de prescri. xxx. anno. & l. nā postea. §. is qui. ff. de iureiu. & hanc opi. tenet Io. An. in addi. Spe. eo. tit. §. ij. ver. sed si reus. latius attingens materiam dicens, ꝙ si confessio sit aliquali desistentia pręcedēti: planū est ꝙ inducitur lit. conte. vt si cōfiteor narrata: & nego petita fieri debere, vel si confiteor mutuū, & dico non esse lapsum trieniū datū mihi ad soluendū, vel dico terminum mihi prorogatū, vel si omnia confiteor, allego inopiam: his enim casibus & similibꝰ, planum est ꝙ fit litis contest. quia iura sunt contenta sola responsione: nec exigunt cōtradictionē. C. e. l. j. & C. de iura. cal. l. ij. §. j. & s̄. de ele. c. dudum. el. ij. nec ob. l. rem nō nouam. §. patroni. C. de iud. quia ibi exigit conditionē propter iuramentū aduocato. de quo ibi tractat. nec ob. si dicatur, ꝙ si ex confessione inducitur lit. conte. debet sequi diffinitiua, quę imponit finē cōtrouersię: quod erit impossibile: quia ex quo nulla erit controuersia, cū confiteatur: nō potest finis imponi: quia aliqua controuersia, saltē inquantū permisit se trahi, & petijt & recepit libel. & fortius hoc procedit, si in aliquibꝰ dilatorijs est cōtra dictū vel instatū. non ob. l. si reus. quia illa non loquitur de cōfessione, quæ est actus iudiciarius: sed loquitur de oblatione solutionis, qui est actus extra iudiciarius. cōfessio enim est actꝰ ordinatus ad litem: sed oblatio non, imò est ordinata ad excludēdum lit. & adeò ista sunt vera, vt per confessionē aduocati animo litigandi inducatur litis conte. si confessio non reuocatur: vt c. cum causam. j. de appel. & hoc est ipsa veritas: secundùm domi. m. hic, & hanc opin. in effectu tenet Bald. in d. l. si reus. & respondet ad illum text. quòd ideò ibi non inducitur lit. contesta. quia ille qui confitebatur non cogebatur iudicium pati, cùm offerret debitum. Secus si in eo ageretur iudicium pati: quia confitendo super ipso libello, intelligeretur lis contest. vel possunt dici secundùm Bal. ꝙ litera illa nō dicit ꝙ cōfiteretur: sed ꝙ volebat soluere: quod potest fieri, etiam per eū q vult cōfiteri: sed vult soluere, vt redimat vexationē: vel fortè ne efficiatur infamis. sed idem Bal. in l. j. C. eod. distinguit, ꝙ aut confessio fiebat: causa iudicij declinandi: & ideò reus nolebat lit. contesta. & tunc non fit lit. contesta. vt dicta lege, si reus. & lege qui domus. §. qui confitetur. ff. de lega. j. aut non fiebat causa declinandi: sed subeundi iudicij. & fit lit. contesta. vt ff. de nego. gest. l. at qui natura. §. cum me absente. & ibi gloss. ordinaria. ff. de negotijs gest. aut dubitatur, & hoc casu dicit Bald. recurrendum esse ad distinctionem gloss. in dicta lege prima. C. eodem. quòd aut fit confessio in figura iudicij ordinarij oblato libello: & fit lit. contest. ff. de re iudi. l. debitoribus. & dicit ibi Bald. quòd hoc est vtile scire: tam propter solennitatem quàm propter effectū ipsius cōfessionis. de quo ibi

per eum: quia nõ pertinet ad præsentẽ indagationẽ, dicã latè in tit. de cõfes. Io. de Imol. hic dicit, ꝙ licet constet ꝙ sit confessio animo lit. cõtest. vel quando interesset rei ꝙ sequatur sententia diffinitiua propter notionem de euict. vel aliud interesse: intelligitur facta lit. contest. aliàs nõ videt ꝙ cõfitens videatur lit. velle contestari. nisi fortè aliqualem contradictionẽ fecerat in tempore: vt quia cõfiteretur diem obligationis nõ venisse. idẽ Io. de Imo. in d. l. si domus. §. qui confitetur quem legit cum §. in pecunia. dicit, quòd vbi constat de mente, illa seruãda est: sed vbi non constat, nõ inducitur lit. contest. si fiat non præcedente libel. vt not. glos. in l. proinde. §. j. ff. ad leg. aquil. & in aut. de exhibẽ. reis. §. suscepto. colla. v. & d. c. dudum. & in c. ex parte. el. j. de verb. sig. & ex ista vltima opi. iuncta opinione Bald. simul cũ opin. Ioan. And. habetur veritas istius quæstionis. Sed circa prædicta moueo q. no. vtrũ huiusmodi confessio ad hoc vt inducat lit. contest. exigat partis præsentiam. Solu. Doc. nõ tangunt: sed ex his quæ dixi s̃. eod. artic. q. iiij. videtur dicendũ, quòd non exigatur partis præsentia. Bal. in l. j. C. eo. per viam arguendi ad partem negatiuam in q. an per negationem factã absente parte, inducatur lit. contest. dicit quòd sicut confessio facta absente parte non inducit lit. contesta. vt l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. ita nec negatio. & sic sentit Bald. ꝙ ad inducendam lit. contesta. per confessionem requiratur partis præsentia. sed aduerte: quia hæc quæstio incidit aliam q̃stionem: vtrum confessio iudicialis facta absente parte præiudicet confitenti, de quo per legistas in d. §. si quis absente. & per cano. in c. fi. j. de confes. & ibi fortè dicam, vel in alio cap. illius tit. si tamen porrigeretur confessio in scriptis, nõ videretur requiri partis præsentia: quia illa scriptura semper loquitur. ita decidit Bart. in l. ij. §. fi. ff. de iure fisci.

73 ¶ † Decimotertiò quæro, vtrum per exceptionẽ peremptoriã, vel dilatoriam inducatur lit. contest. sol. glos. in l. j. C. eo. cõcludit, ꝙ si opponatur peremptoria pacti, vel iurisiuran. inducatur lit. contesta. Secus si opponatur exceptio declinatoria iudicij ex persona iudicis, autoris, vel libel. & idem Cyn. ibi & Doct. sed contra hoc est text. in ca. ij. eodem titu. lib. vj. vbi dicitur, quòd per obiectionem exceptionis peremptoriæ non inducitur lit. contesta. Barto. verò in dicta l. prima dicit, quòd aut opponitur exceptio dilatoria: & secũdùm omnes, nõ inducitur litis contesta. quia proponitur ad declinandum iudicium: nõ ad litigandum. & idem Bald. ibi in l. j. C. eo. q. ij. facit c. exhibita. supra, de iudi. vbi iudex debet facere contra ius: si simul procedit super exceptio. dilatoria & principali negotio: quia dilatoria dicit non esse procedendum: vnde sicut videmus in istis prælijs corporalibus multa procedunt ante, quàm ad prælium perueniatur, vt destruere munitiones eorum qui prælium declinant: & explanare locum. ita in hoc prælio ciuili & intellectuali, omnes istę exceptiones dilatorię debent ante omnia examinari: & idem de exceptio. perempto. quę opponuntur ad declinandum. de quibus latè dixi supra in vij. princip. articu. Si verò exceptio est perempto. merę. Bart. distinguit quòd aut statim post narrationem factam ab actore, sequitur responsio rei opponentis excep. perempto. & tunc inducitur lit. contest. ita intelligatur glos. in dicta l. prima. & videtur velle text. in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. ibi, post narrationem ꝓpositam, & contradictionem obiectam. sed si post datum libellum vel narrationem propositam, reus ex interuallo veniret, & produceret suas exceptiones: tunc non induceretur litis contesta. quia videtur producere super meritis causæ, & ita intelligit ca. ij. eo. tit. libr. vj. & placet do Anto. hic Bald. verò in d. l. j. C. eod. dicit ꝙ opinio cõmunis legistarũ est, ꝙ inducatur lit. contest. subdit tamen ꝙ Guido de suza. tenuit, ꝙ per excep. obiectas nunquã inducatur lit. cõtes. quia qui excipit, nõ propterea respõdet libello: sed ipse ibi concludit ꝙ aut excep. opp. præsente actore: & inducitur litis contesta. aut eo absente: & tunc secus, quia litis contestatio exigitur præsentia partis, sed de hoc, an exigatur præsentia partis, dixi supra eodem articu. q̃o. iiij. & idem sentit Bald. in dicta l. rem non nouam. remittens ad dicta per eum in dicta l. prima. sed d. M. hic non placet intellectus Barto. & do. Anto. ad dictum ca. ij. quia ille tex. loquitur indistinctè: & videtur etiam loqui quando incontinenti respondet, vt colligitur ex prin. dũ dicitur, si libel. oblaet vnde supplere ꝙ hoc ꝓcedit quãdo ex interuallo est diuinatio & extensio literæ: quin de facili dixisset ex interuallo, si voluisset. ar. c. ad audientiã. de deci. & si intellexisset de opponẽte ad merita causæ: bene hoc expressisset: nec prin. fecisset: nec in prin. fecisset mentionem de obla. libel. & sic etiam per hoc videtur reprobare opinionem Bal. item ratio quare non inducitur lit. contest. per obiectionem exceptio. perempto. quæ ponitur per glos. magnam in dicto c. ij. quę est, quia per lit. cõtest, ordinatur iudicium: sed per exceptionem perempto. destruitur: & eadem res non potest parere duos contrarios effectus. xxvj. dist. deinde. & j. de baptis. c. maiores. & l. qui homine. ff. de solu. quæ ratio ita procedit, quando opponitur incontinenti: sicut quando ex interuallo. Item ille qui excipit: neq; fatetur neq; negat, vt in c. cùm venerabilis. de excep. & in regula excep. de re. iur. in vj. sed ponit factum separatum ab alio: ergo non inducitur lit. conte. quæ inducitur per responsionẽ ad petitionem: si tamen responderet ad libellum, & submitteret exceptionem peremptoriã: tũc bene esset inducta lit. conte. vt c. prout. j. de dol. & cõtu. & no. gl. in d. c. ij. & sic residet do. m. & hęc opi. placet mihi: & probatur secundũ glos. magnam in d. c. ij. eo. ti. lib. vj. quia si per excep. perẽ. non debet impediri aut retardari lit. cont. vt d. c. j. ergo per eam non fit lit. conte. aliàs non procederet quæstio. facit etiã, quia excep. est actionis exclusio. vt l. ij. ff. de excep. in prin. ergo ante negationem non est opus actionem excludere: ex quo ei non est contradictum. vnde primò debet lis contestari: & postmodum vsq; ad cõclusionem possunt opponi excep. peremptoriæ, vt l. si quidem. C. de excep. & l. peremptorias. C. senten. rescin. non posse. Item facit l. exceptionem. C. de proba. quæ dicit, quòd peremptoria opposita ante lit. conte. reseruatur post lit. conte. ergo non inducit lit. conte. Item probatur, quia per excep. non ordinatur rectè iudicium: vt c. cùm dilectus. j. de ordi. cogni. vnde si peremptoria opponitur ante lit. conte. erit intentionis exclusio. argu. l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. indebi. & ff. quod met. causa. l. metum. §. sed quod ait. in fi. & ff. de nego. gest. l. si autem. §. si quocunq;. ad quod vide quę latè dixi. s̃. in vij. prin. ar. Si verò oppo. peremptoria post responsionem ad libel. & li. contest. tunc est actionis exclusio, secundùm Spe. eo. titu. §. ij. ver. sed nunquid per excep. peremp. Paul. de eleaza. in d. c. ij. e. ti. lib. vj. dicit, ꝙ in hac materia potest dari breuis regula: ꝙ aut excipiens stat in finibus suis vltra non progrediendo: & tunc aut fit litis contest. vt d. c. ij. & in d. regula, exceptionem. aut non stat in finibus suis: quia vltra progreditur dicendo, nego id fieri debere: quia fecisti pactum de perpetuò non petendo. & tunc inducit lit. conte. sequitur d. Do. & isto modo potest responderi ad d. c. prout d. c. cùm causam. de appel. & ad c. cùm venerabilis. j. de excep. vbi per except. præscriptionis videtur induci lit. contest. & etiam ad c. Raynutius. de testamentis, vbi inducitur per excep. permutationis. & ad no. in l. si filius. §. exceptionibus. ff. de interro. act. vbi instituta actione, & apposita peremptoria exceptione, videtur esse iudicium. dicta enim iura & similia, debent intelligi secundùm vltimum mẽbrum vltimæ distinctionis, quando excipiens non staret ex meris finibus exceptionis.

74 ¶ † Decimoquartò quæro, vtrum exigatur iudicis interrogatio: vel saltem præsentia. Sol. glo. in verbo, instante. in c. prout. j. de dolo & contu. ponit duas opin. Prima, ꝙ potest fieri iudice non interrogante: quia ex quo fit in iudicio: perinde est ac si iudex interrogaret. ff. de interro. act. l. si sine. Item quia tex. noster distinguit per quem fiat interrogatio ad inducendum lit. conte. Secunda opi. est, quòd iudex debet interrogare ad instãtiam actoris: & sic videtur intelligere d. c. prout. quasi sentiat ꝙ præceptum iudicis sit necessarium. gloss. illa videtur approbare & sequi primam opi. & illa est vera: quia contrariũ non probatur iure. ita communiter tenent doct. & Gof. in c. dudum. el ij. s̃. de elect. vbi dicit, ꝙ licet per positiones & respõsiones non fiat lit. conte. vt d. c. dudum. fit tamen per interrogationem & responsionem partis. & tenet Spe. e. titu. §. ij. ver. sed nunquid. & d. m. hic, & clarius in d. c. prout. mouetur: quia iura solùm exigunt petitionem in iure propositam: & responsionem secutam, vt hic, & sufficit si fiat responsio ex interuallo, vt dixi eo ar. q. iiij. & dicam. j. q. xvij. & idem dicit d. m. post Goffredum, si interrogatio fiat per procuratorem vel aduocatum, præsente clientulo & non contradicente, per c. cùm causam. j. de app. & l. iij. C. de errore aduo. & mihi placet.

75 ¶ † Decimoquintò quęro, vtrum ad validitatem lit. conte. requiratur ꝙ fiat iudice sedente pro tribunali. Sol. dic ꝙ sic, per text. nostrum qui dicit in iure: hoc est in iudicio, & per tex. in l. j. C. eod. & in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. vbi ad lit. conte. exigitur quòd fiat in iudicio. faciunt quæ dixi in pręced. q. & s̃. eod. arti. q. iiij.

76 ¶ † Decimosextò quæro, vtrum ad lit. conte. exigatur ꝙ respõsio fiat incontinenti: an verò sufficiat etiam si fieret ex interuallo. Sol. dic ꝙ sufficit ꝙ fiat ex interuallo: remanente tamen petitione actoris. ita tenet Gof. in c. dudum. el. ij. de elec. & sequitur do. Ma. in c. prout. j. de dolo & contu. & communiter doct. hic ad quod vide quæ dixi. s̃. eo. ar. q. iiij.

77 ¶ † Decimoseptimò quæro, quid si reus dicit, nec nego nec cõfiteor

fiteor, vtrum inducta sit lit.contest. Sol. quidam dicunt q̃ sic arg.c.j.in prin.§. de postu.Præla.ibi dum tex.dicit, idem magister in fratrum præsentia constitutus &c.& ff.de interro.act. l.de ætate.§.qui tacuit.§.nihil.tutius est q̃ reus cogatur exprimere verum: vel debitum confiteatur.ar.d.§.nihil.& ff.de cōfes.l.certum.secundùm Spe.e.ti.§.ij.ver.quid si peto.& sequūtur hic Io.And.& do.m.Sed aduerte: quia do. Anto. & Io.de Imol.hic allegantes prædictum ver.Spe.dicunt, q̃ non est inducta lit.conte.sed Specu. hic non dicit sed dicit quòd tutius est q̃ reus cogatur respondere &c.

78 ¶†Decimooctauò quæro, quid si reus respondet, nolo cū aduersario litigare: vtrum sit inducta lit.conte.Sol.dic q̃ non, si aliter non contradicit petitioni.ar.l.rem non nouam.C.de iudi.quia per hoc nescitur, vtrum neget vel confiteatur petita, secundùm Spe.in d.§.ij.ver.quid si reus.& sequuntur hic Io. And.& do.Ant.& do.Ma.& doct.

79 ¶†Decimonono quæro, quid si reus respondendo dicit, contendendum puto, vtrum intelligitur lis contest.sol.Host.in c.dudum.el.ij.de elec.dicit, q̃ non: quia posset velle contendere: licet libel.contineat veritatem: & ideò cogendus est aliter respondere.ar.l.j.in prin.ff.de eden.& sequuntur Io.An. & do. Ma.& doct.communiter.& tenet Host.eo.tit.§.qualiter.ver. quid si dic.

80 ¶†Vigesimò quæro, quid si reus dicat, cedo liti, vtrum inducta sit lit.contesta.Sol.dic quòd non sufficit: tamen quò ad intentionem actoris, quia manu militari auferretur sibi res: nisi restituat, vt l.qui restituere.ff.de rei ven.& ff.de alie.iud. iuncta.l.item si res.§.potest.& C.vt nemo in sua causa.l.j. non tamen sufficit quòd differat lit.conte.nisi, vel restituat: vel cedat l.post quàm liti.C.de pactis.per Host.in sum.eo.titu.§.qualiter.versicu.quid si dicat.& sequuntur hic Ioan.And.& domi. Ma.& doct.communiter.

81 ¶†Vigesimoprimò quæro, quid si reus dicit, dubito [a]. Solut. text. videtur velle q̃ sit inducta lit.contesta.vt l.si debitor. ff. de peti.hære.vbi patet quòd per verbum, dubito an hæreditas pertineat ad te, inducitur lit.conte.& idem tenet ibi Barto. & sequuntur hic do.Anto.& do.Mar.& vide ad hoc quod dicā statim.q.xxiij.& xxiiij.

82 ¶†Vigesimosecundò quæro, quid si dicit, non præsumo. vtrū sit inducta lit.conte.Sol.Bal.in c.j.si de feu.vas.inuest. fue.tenet quòd sic: quia tantum est dicere quantum, non credo, vt no.Bar.in c.quosdam.de præsumpt. & vide ea quæ dicam in duabus quæstionibus sequentibus.

83 ¶†Vigesimotertiò quæro, quid si reus respondendo dicit, nec scio nec credo? Sol.dic q̃ inducta est lit.conte.tex.est optimus in c.cùm ad sedem.j.de resti.spo. vbi reus respōdet se nec scire, nec credere bona petita fuisse possessa per aduersarium: vel ad eum aliqua tenus pertinere: & sic est facta lit.contest.& sequitur do.m.hic, & idem no.in d.c.cùm ad sedē.& vide quæ dicam in sequenti quæstione.

84 ¶†Vigesimoquartò quæro, quid si dicat, non credo debere: vel credo debere. vtrum sit inducta lit.contest.sol. gl.in l.j. C. eo.sentit quòd non Bar.in l.j.C.e.dicit q̃ consuetudo obseruatur quòd reus pro contestando litem debeat respondere de veritate: hoc est de eo quod vehemēter opponit & credit, vt no. in l.ij.§.Labeo.ff.de aqua plu.ar.aliàs ille qui conuenitur ex altero facto nunq̃ posset lit.conte. quod esset absurdum. & se. do.Ant.hic.sed Gui.de Cu.in aut.offeratur.C.e. concludit, q̃ per verbum, credit.inducitur lit.conte. nam si dicis in lib. me tibi teneri in centum: & ego respondeo, credo.satis sufficienter est responsum ad hoc: quia in positionibus hodie sufficiēs est talis modus: ergo & in petitiōe, vt in aut. de his qui ingre. ad ap.§.fi.Item quia quantūcunq̃ respondeat de veritate, subintelligitur q̃ sic credit, quod patet ex iuramento cal.quod sequitur lit.cont.vt colligitur ex l.ij.§.quod obseruari.C. de iu. cal.Item sensus vbi, non credit.habet in se negationem: ergo inducitur lit.conte.sine adminiculo aliorum verborum, & hāc opi.sequuntur hic do.An.d.m.&Io. de Imol. & dicit Ioā. de Imol.hanc opi.veriorem: sed quòd seruanda est cōsuetudo curiæ, pro dicta opi.facit d.l.si debitor.ff.de peti.hære. vbi Bald. idem tenet, & idem tenet Bal.in c.j.si de feu.vasal.ab alio interpellatus fuerit.& si reus dicat, non credo debere: & si debeo, sum paratus soluere.inducitur lit.contest.not.Specu.eo.titu.§. ij.ver.sed pone peto.& tenet hic Ioā. And.d.An.& do.meus.

85 ¶†Vigesimoquintò quæro, quid si reus respondendo dicit, tu mentiris.an per talia vel similia verba inducatur lit.contest. sol.videtur dicendum q̃ non: quia legibus & non cōuitijs certandum est, per l.quisquis.C.de post.& quia quod calore iracundiæ dicitur.pro non dicto habetur.j.de diuor.c.ex literis. & in l.quod calore.ff.de re.iu.Gul.de Cu.tenet contra: videlicet, q̃ lis sit contesta.quia hæc verba opprobriosa congruūt b naturæ negotij de quo agit: sicut in simili valet exheredatio [b] turpibus verbis facta, vt l.iij.in prin.ff.de libe.& posthu.d.A. hic dicit, & melius secundū do. m. aduertendum esse, an reus sic dicat calore iracundiæ an respondendi ad libellum: an persistat vel non in tali responsione.quod no.in d.c.ex literis. vt dicamus q̃ si animo respondendi dixit illa verba opprobriosa: tunc inducta sit lit.conte.& sic proce.opi.Gul. Si verò animo non respondendi: & potius calore iracundiæ: inspiciendū est tempus & gesta, & alia quæ solent considerari, ad iudicandū de animo, vt l.dolum.C.de dolo.& c.ij.de renū.in lib.vj. & sic residet do.m.& mihi placet.

86 ¶†Vigesimosextò quæro, vtrum per responsionem conditionalem inducatur lit.conte.sol.aduerte ista q.potest habere duplicem intellectum.Prius est, quando conditionalis responsio est conformis petitioni: puta, dico q̃ res non est, vel non fuit a tua: sed si fuisset tua ex causa permutationis in me transtulit, vel per similem modum, ad quod vide quod dixi s̄.e.ar.q.xxiiij.in fi.& j.q.xxxv.& hoc casu inducitur lit. contest. vt patet ex verbis quæ dixi in dictis q.tenet Spe.in titu. de except. §.viso.ver.sed nunquid per prædictam. & vide quod dixi s̄.e. ar.q.xiij.aut conditionalis responsio non est conformis petitioni.& hoc casu d.Ia.foccus de Ferraria hic in rub.dicit, q̃ nō inducitur conte.lit.mouetur primò: quia lit.conte.habet certā formam à iure, de qua in l.j.C.e.l.rem non nouam.C. de iud.à qua non est recedendum, vt l.constitutionibus.ff.ad muni.sed ar.hoc non valet: quoniam vt ex superioribus patet, nō est verum quòd lit.contest.habeat certam formam. Secundò mouetur, quia conte.est actus legitimus: ergo non recipit diem vel cōditionem, vt in regula.actus legitimi.de re.iu.in vj.sed istud ar.non tenet: quia non est verum, q̃ iste sit actus legitimus: cū non recipiat conditionem.valet enim contest. sub ista forma, petis centum: quia mutuasti, dico q̃ si mutuasti: satisfeci tibi, & ideò quæ petis.fieri non debent, & patet ex his quæ dixi in prin.istius q.& ideò regula prædicta in l. actus legitimi.ff. de re.iu.dicit formaliter in reg.actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem.quasi velit q̃ quidam sunt qui recipiūt diem & conditionem: & aliqui non.& ibi plura ponūtur exēpla per glo.& doct.& similiter per Io.An.& Dy. in d.regula, actus legitimi.& iste actus est illis qui remanent sub excc. vel remanent sub regula contraria: q̃ quidam sunt actus legitimi b qui recipiunt diem & conditionem, secundū Dy. intelligit illā regulam Io.An.in mercu.qui volunt q̃ regula illa est restringenda ad casus expressos in iure. & generalis regula rem net in contrarium.Tertiò mouetur præfatus doctor: qui vaidetur inepta hæc locutio, nego narrata vera esse, & hoc animo lit.cōtest.si nauis ex Asia venerit: vel si magnꝰ Teucer (de quo nūc dubitatur) venerit Romam.petitio enim simplex & pura non videt admittere conditionalem responsionē: & sic, hac de causa stipulatio vitiatur, vt l.j.§.si quis simpliciter.ff.de ver. obli. c ita & lit.cont.& ista [c] ratio est satis applaudēs.Quartò mouet. quia lit.contest.debet fieri vno cōtextu: nō ex interuallata negatione, vt no.Bar.in l.j.C.e.sed longū posset esse interuallum inter euentū conditionis & respōsionē: ergo &c.& ita cōcludit, subdit tamen q̃ zab. consuluit contrarium in quadam q. Ferrariæ.sed prædicta vltima ratio non valet, per ea quæ dixi s̄.e.ar.q.xvj.prædicta tamen conclusio satis placet: quia cū cōditio nihil ponat in esse: vt l. ex peccato etiam. & l. si quis ita hæres instituatur si legitimus.& l.Lucius.la.ij.ff.de hær.instit. & in l.qui sub conditione.ff.si quis omis.causa test. ergo non videtur posse dicere lis contest.non ob.quod s̄. dixi in princ. quia illa conditio & similes directè opponuntur petitioni. & ideò taliter opponens videtur attestari se velle esse in lite.

87 ¶†Vigesimoseptimò quæro, quid si verba non sunt apta ad lit.contest.vtrum pronunciatio iudicis pronunciantis lit.contest.sufficiat? so.hanc q.non memini à doc.tactam.tex.videtur probare q̃ non, in c.cū causam.j.de ap.pro hoc facit: quia vbi verba non conueniunt, non conuenit dispositio, vt l. si seruū. §.non dixit.ff.de acqui.hæ.& l.hos accusare.§. hoc beneficio. & §.omnibus.ff.de accu. & c.ad audientiam. de deci. Itē facit quod no.Bar.in l.iij.ff. ad l.iul.repe.vbi dicit q̃ nec iuriscōsultus nec Imperator potest facere q̃ in l.contineat, quod nō cōtinetur.minus ergo iudex videtur hoc posse facere.in contrarium tamen facit: quia sententia interlocutoria transit in rem iudicatam quò ad partes: si ab ea intra legitima tempora non appelletur, vt no.in c.cùm dilecti.s̄.de ele.& per gloss. in capi. Romana.§.si verò.de app.in vj.& c.cùm cessante.de appel. dicam latè.j.de re iudi.quod videtur procedere etiam si sit notoriè iniusta: vel error expressus.per ea quæ tetigi in capi.exhibito.de iudi.super glo.in verbo, perueniendo. ego arbitror

a ¶Verbum, dubito, inducit litis contestationem. Bald. tamen in d.l.si debitor. dicit contrà & ibidem Alexā. dicit communem esse contra Barto. ibidem.ff. de peti. hæredi.

b ¶Exhæredatio turpibus verbis fieri potest: sicut & institutio, vide Moder.in l. sed & si pepercerit. in ij. not.ff. de liber. & posthu.

c ¶Debet enim statim responsio sub sequi cōformis petitioni.§. præterea.instit. de inuti. stipu.

dici posse, ꝙ aut iudex pronunciauit lit.contesta.existente ali-
qua dubietate in verbis propter varias opinio.Docto.& tunc
pronunciatio iudicis operetur lit.contesta.nisi partes aliter cō
tradicant:aut verba sunt clara,& penitus inepta ad lit.contest.
& tunc talis interlocutio videtur continere errorem manife-
stum:& notoriam iniustitiam:& sic sententia illa videtur nul
la per ca.inter cæteras.de re iudi.iunctis not.per Do.m.in ca.
ij.super verbo,inhibentes.s̃.de restit.in integ.præterea ista sen
tentia nō videtur ratione imposibilitatis:quia non potest iu
dex facere ꝙ contineatur in verbis,illud quod non continet:
nisi fortè partes declararēt quòd per illa verba,quāuis inepta,
velint habere litem pro contest.per ea quæ traduntur per Do
ctores in l.si quis in fundi vocabulo.ff.de lega.j.contra tamen
facit quod statim dicam in seq.q.

88 ¶†Vigesimooctauò quæro,vtrū iuramentū habeat vim con
tes.lit.so.Spec.eo.ti.§.ij.versi.quid si omissa.dicit,ꝙ si iureiur.
de calū.omissa lit.cōtes.nō intelligitur facta lit.cōte.quia post
lit.cōte.est iureiurandū.de calum.vt dicā j.in tit.de iur.calum.
facit l.ij.in prin.C.de iura.calum.tenet hic do.Anto.& idē te-
nent dñi de Rota deci.lxij.in nouis cōclu.vbi dicit,ꝙ domini
de Rota cōcluserunt,licet partes iurādo dixerunt, ꝙ iurabant
de calū.animo lit.cōte.& sic notarius scripsit ꝙ lit.cōte.iuraue
rit:censetur facta li.cōte.sed dicit ibi Ægidius,ꝙ ista cōclusio,
prout iacet,nō procedit:quia vt fiat lit.cōte.[a] tria requirūtur.
¶Primò,petitio præcedens.Secūdò,respōsio sequens.Tertiò,
ꝙ petitio & responsio fiant per verba apta ad lit.cōte.vt hic.
& c.dudū.de elect.el.ij.& s̃.latè dictū fuit p totū hunc art.sed
tale iuramentū nō est hmōi:ergo &c. Itē quia ibi opus est fa-
cto vel verbo,solus animus nō sufficit,vt in c.j.de eo qui mit.
in pos.quod facit ad ea quę dixi in præce.q. vnde Ægidius di
xit,ꝙ putat ex inaduertentia ꝙ per dños de Rota in exitu cō-
siliorū aliquid fuerit omissum:vel ex inaduertentia responde
rint:sicut quādoq; vidit accidere . & hoc mihi placet in iura.
calū.sed iuramentū in iudiciū delatū à parte parti,videtur ha-
bere effectū lit.cōte.per l.nam & postea.§.si is.ff.de iureiuran.
de quo latius dicam.j.in tit.de iureiuran.

a ¶Tria requirūtur ad lit. cōtest. adde latius Pau.de cast. in cōsil.ccccj.lib.j. col.ij.vbi ponit requisita ad litis cō-testa.

b ¶Litis cōtestatio in appellatione an sit necessaria, vide latè per doct. in c. per tuas. de appel. vbi videtur concludi, ꝙ non sit necessaria, & tamen Spe. contra in tit. de lit. contest.§.ij. vide Old.cōsi.xij,

89 ¶†Vigesimononò quæro,vtrum cōtumacia habeatur pro li.
cōte.sol.dic ꝙ nō regulariter:licet quādoq; habeatur.ad quod
vide quod not.in l.ij.C.vbi in rem act.& per Bar.in extraua-
gan.ad reprimen.in verbo,contestata.& per Nellum in tracta.
bannitorum in iij.parte primi temporis.q j.ad quod vide qđ
latius dixi in ca.qualiter.el.ij.j.de accu.in xj.prin.ar.q.lxxiiij.
ver.sed quęro circa prædicta.

90 ¶†Trigesimò quæro,qualiter contest.fieri debeat per procu-
ratores.solut.dic quòd fieri debeț sicut per principales:eo sal-
uo,quòd procuratores aliorum nomine causam agunt:petitio
nem proponunt,& respondent:tenet Specu.eod.titu.§.ij. ver.
sed & si per procuratorem.

91 ¶†Trigesimoprimò quæro,an requiratur scriptura:vel ꝙ re-
digatur in actis.Sol.Spec.eod.tit.§.ij. ver.sed nunquid lit.con
testa. dicit Bazamus tenuit ꝙ posset fieri sine scriptis.per tex.
in ca.relatum.de offi.deleg.ibi,si lis fuerit contest.&c.& ff.de
eden.l.j.in contrarium arguit in c.offeratur.iij.q.iij.& de text.
nostro.Vin.hic dicit,ꝙ nemo tenetur sine libello lit.conte.po
test tamen,si velit,solennitatibus renūciare.s̃.de officio deleg.
ca.de causis.do.Anto.simpliciter hic dicit,quòd potest fieri si-
ne scriptis.remittens ad Specu.in d.ver.Sed tu aduerte,vtrum
libello posit renunciari.dixi latè in ca.j.de libel.obla.v.princi.
ar.de lite,an posit renunciari,dixi supra eod.ar.in iij.princip.
artic.sed quò ad terminos quæstionis nostræ Saly.in l.contra-
ctus.C.de fide instrumen.sentit,quòd acta exigant scriptu-
ram.& sic lit.contest.est de actis exig.scriptu.& mihi placet.
facit l.gesta.C.de re iudi.& probatur in ca.quoniam contra.j.
de probatio.vbi dicitur ꝙ lit.contesta.debet in actis exigi.&
ibi not.Doct.nisi in casibus leuibus,in quibus non reperitur
scriptura,vt in auť.nisi breuiores. C.de sentē.ex breui.recit.&
ibi per Barto.& vide quod dixi in ca.j.de libel.obla.in q. prin
cip.art.fallen.xx.& fallen.xlij.nec ob.quòd acta possunt pro-
bari per testes,vt traditur in dicto ca.quoniam.de quo latè di
cam in titu.de probatio.vel in tit.de fide instru.quia possunt
probari per testes,quando perdita sunt.& ea quæ ibi dicuntur,
faciunt ad decisionem istius quæstionis.

92 ¶†Trigesimosecundò quęro,vtrum in lit.contest.requiratur
ordo,& qualis.sol.dic ꝙ sic:quia primò debet fieri petitio.de-
inde responsio:& ideò si primò respōderetur:deinde daretur
libel.non fieret lit.contest.secūdùm Guil.in l.j.C.eod.& idem
vult glos.super verbo,iure proposita,in ca.dudum.el.ij.de ele-
ctio.& do.meus ibi sentit Bal.in l.j.C.eo.& Iac.de Are.in l.j.
ff.de dam.infec.vbi voluit,quòd litis contest.facta omisso iu-
ris ordine non tenet.

93 ¶†Trigesimotertiò quæro,quę sit clarior forma contestatio-
nis litis.Sol.dic, quòd hæc est forma clara & indubitata.nam
iudice sedente pro tribunali,actor dicit,ego A.animo litis cō-
testan.& litem contestando,dico narrata,prout narrantur ve-
ra esse:& petita fieri debere.reus verò sic dicet:ego B.saluis ex
ceptionibus & defensionibus meis,tam realibus quàm perso-
nalibus:ex quacunq; causa , & quocunq; modo competenti-
bus,dico narrata prout narrantur,vera non esse: & petita fieri
non debere.

¶Trigesimoquartò quæro,de salutari institutione tam acto-
ris,quàm rei.sol.dico ꝙ tam actor in narrando & petendo, q̃
reus in respondendo,vti debent veritate,& omni puritate:nec
enim actor mendaciter debet narrare, & contra conscientiam
petere:& similiter reus non debet mendaciter negare: etenim
longè magis debet velle causam amittere quàm animam per-
dere:aut eam ad peccatum illaqueare.j. de simo.c.Matthæus.
& in simili no.gl.in c.j.de confes.lib.vj.& actor debet esse cau
tus & prudens,ne aliqua falsa veris commisceat : ne fortè ra-
tione falsitatis,reus posit totum negare, secundùm ea quæ.s̃.
dixi:& remisi eo.art.q.ix.& q.x.

¶†Trigesimoquintò quæro, qualiter in causa appel. debeat
94 b lis[b] contestari sol.aduerte,hæc q. præsupponit aliam quæstio-
nem,ꝙ in causa appellationis debeat lis contestari,de quo dicā
in c.quoniam.j.tit.j.in iiij.prin.ar.in casibus ergo, in quib⁹ fie
ri debet lit.conte.in causa ap.dic ꝙ fiet sub ista forma:appellās
offerat libellum in quo narrauit, quare & in quo malè contra
eum processum li.& petet pronunciari iudicem iniquè interlo
cutum esse,seu pronunciasse:& se iustè appellasse:& quicquid
post ap.in eius præiudicium actum est retractari,de quo latius
dicetur in titu.de ap.reus verò respōdebit, ego talis, saluis ex-
ceptionibus &c.vt dixi in q. xxxiij. animo litis contestandæ
propono,ꝙ dicta excep.non fuit proposita coram iudice : &
si fuit proposita,pars non obtulit se probaturam, & si obtulit
iudex admittere,causa non recusauit : & si recusauit, non fuit
appellatum ex causa hac.& si fuit appel.ex ista causa, non ta-
men intra legitima tempora,nec in scriptis , nec fuerunt petiti
apostoli.& si fuit sic appel.& petitus apostolus, non fuit pro
sequutus appellationem intra tempus legitimum : vnde dico
ea quæ narrantur,prout narrantur in libello,vera non esse: &
ꝙ petitur,fieri non debere,vnde peto ap.quæ dicitur interpo-
sita nullam penitus pronunciari:& me ad prius iudicis examē
remitti:& partem aduersam in expensis condemnari: vnde pe
to per vos pronunciari,malè appellatū, & bene pronunciatū
esse:& sententiam,& quęcunq; inde secuta confirmari debere.
hæc autem iunguntur ad hoc,vt si fortè euenerit appellatū de
bere obtinere:iudex super hoc posit & debeat pronunciare:
quia iuxta formam petitionis ferenda esset sententia,vt c.licet
heli.j.de simo.cum simil.aliàs fortè non pronunciaretur super
hoc,de quo per gloss.& doct.in c.cùm contingat.de offi. dele.
secundùm Ægidium in rub.qualiter in causa appel. fiat lit.cō-
test.& Specu.qui verba Ægidij ampliauit eod.titu.§.ij.versic.
sed cum in causa appel.

¶Trigesimosextò quæro,qualiter,quando,& per quos actus
in casibus,in quibus lit.contest. expressa non requiritur, vt in
summarijs & similibus:de quibus dicam in c.quoniam.j.titu.
j.in iij.prin.ar.dicatur fieri tacita lit.contest.so.quidam volue-
runt, quòd prima citatio habeat vim lit.conte. quia per eam
inchoatur tale iudicium:& proceditur,dicitur in l.fin.§.illud.
C.de tempo.ap.sed hæc opi.non placet Bal.in addi.Spe.in tit.
de sen.ver.in casibus.mouetur: quia citatus comparens posset
opponere excep.declinatorias:& sic non habebitur pro lit.cō
testa.Alij dicunt ꝙ prima contradictio habetur pro lit.conte.
per l.fina. & auť.nisi breuiores.C.de senten.ex breui.reci.& l.
j.& auť.offeratur.C.eo.titu. sed intellige de contradictione ad
merita causæ.sed tu dic clarius, ꝙ tunc dicitur facta lit. conte.
quando fit actus à partibus,qui fieri solet post lit.contest.secū-
dùm Inno.in c.si duobus.j.de app.in c.præterea.j.de dila.in c.
j.de elect.lib.vj.per Io.And.& d.Ant.in c.cùm M. de consti.
no.Cy.in c.nihil.C.de procu.Pau.& doct.in cle.sępe.de verb.
sign.no.etiam in l.ij.C.de consor.eiusdem litis.dixi in cle.j. de
causa poss. & proprie.in gloss.super verbo, conclusionem.&
ex his,Deo duce,habes expeditum ar.viij.e.tit. nostrum, cum
quo bene contestati sumus.

Vt lite non contestata. *Rubrica.*

¶Continuatur ad præcedentes,supra visum fuit, qualiter lit.
contesta.fiat: verùm quia quandoq; lit.non contest. testes pe-
tuntur recipi:aut reperiuntur recepti: & petitur ꝙ ad senten-
tiam diffinitiuam perueniatur:& dubitatur,vtrum talis rece-
ptio fieri posit,aut valeat ad sententiam perueniri:ideò subij-
citur hæc rubr.ei.Et aduerte,quia doct.in hoc tit.plura tradūt
circa

circa materiã contumaciæ:& de multiplici pœna ipsorum contumacium,& qualiter ratione contumaciæ peruenjatur ad primum & secundũ decretum.sed ego hæc omittam:quia tractabo illa in titu.de do.& contu. & in titu. de eo qui mit. in pos. causa rei seruandæ. & solùm hic tractabo prædicta succinctè, in quantum pertinet ad principalem intentionem titu. & latè tractabo quatuor principales articulos,de quibus præmisi in rub.tit.præcedentis, videlicet iiij.art.ix.x.& xj.

SVMMARIVM.

1 ☞Causa matrimonij inferioribus episcopo potest delegari.
2 Vxor, matrimonio constante, propter adulterium mariti potest dotem repetere.
3 Vxor maritum potest de adulterio accusare, sicut econtra maritus vxorem.
4 Dubium frustra discutitur,cuius euentus nil operatur.
5 Matrimonium dupliciter accusari potest.
6 Excommunicari nullus debet propter contumaciam alterius.

D hoc Deus. Si agitur de adulterio ad separationem thori,& ante lit.contest.reus est contumax:excommunicari potest,sed testes recipi non possunt: nec causa diffiniri.hoc diuiditur:quia primò ponitur delegatorum cõsultatio.Secũdò diffinitio seu rñsio. Secunda ibi consultationi.

1 ¶†No.primò ex tex.iuncta suprascriptione,ꝙ causa matrimonialis,quantum ad separationem thori,ex stylo curiæ quãdoqꝫ
a delegatur inferiorib⁹[a] episcopo,de quo in c.causam.§. de offic. dele.sed causa matrimonialis propria, regulariter non delegatur nisi epis:vt in c.j.j.de consan.& affi.& c.accedentib⁹.de priui.
2 ¶†Not.ij.ꝙ propter adulterium cõmissum per maritum, potest vxor constante matrimonio repetere dotem: & sic habes vnum casum specialem,in quo constante matrimonio per vxorem dos repeti pôt.alij tradũtur in c.per vestras.j.de dote post diuor.resti.& per Legistas in l.si constãte.ff.sol.ma.& l.vbi ad
3 huc.C.de iure dotium . ¶†Not.iij. quòd sicut maritus potest accusare vxorem ciuiliter de adulterio ad effectum separationis thori,& etiã dotis lucri:vt c.plerunqꝫ.j.de dote post diuor. resti. & in aut. vt liceat matri & auiæ.§. si de adulterio. ita & vxor potest agere ad easdem pœnas: videlicet ad separationẽ thori,& donatio.lucri propter nuptias:vt d.§.si de adulterio. vnde quò ad hoc,vir & vxor iudicantur à pari. ad idem gloss. xxxij.q.v.c.Christiana. quamuis respectu accusationis criminalis iudicentur ad imparia: quia vir accusat vxorem : sed non econtra:vt l.j.C.de adulte. ¶Not.iiij.ibi, illudere videretur,ꝙ præsumitur contra illum qui plures petit dilationes: & ideò non debent dari, nisi causa cognita, de quo dic vt dicam latè in titu.de dila.¶Not.v.tex.qui probat, ꝙ ex sola responsione ad libellum absqꝫ alia narratione verbali,& sine actoris præsentia inducitur lit.contest. hoc enim tantùm ponderatur, ꝙ noluit respondere libel.& ideò non fuit facta lit.contest. de quo
4 dic vt dixi in c.præce.art.viij.q.iiij.¶†Not.vj.ꝙ frustra[b] discu-
b titur dubium,cuius euentus seu declaratio nihil est operaturus. facit c.pastoralis.§.de rescrip.& quod in simili dicimus,ꝙ non debet quis admitti ad probandum,quando probatio non releuat.j.de spon.in c.id quod.de quo latè dicam in titu. de prob. ¶Not.vij.ꝙ licet quis ad mandatum iudicis non respondeat libel.& sic sit contumax , non tamen habetur pro respondente quò ad lit.cõte.in qua opus est facto, de quo dic vt dixi in ca.
5 præce.in vij.prin.ar.ver.secundũ remedium. ¶†No.viij.ꝙ matri.potest dupliciter accusari . Primò quò ad substantiã fœderis,seu vinculi matrimonialis:vtrum matrimonium teneat,vel non teneat,& hoc casu,fauore matrimo.ordo iur. nõ est vsqꝫquaqꝫ seruandus,& quo ad lit.contest.dicam in c. quoniã.j.e. in iiij.prin.ar. Secundò , quando agitur ad separationem thori, vel ad lucrandam dotem,seu donationẽ propter nuptias:tunc seruandus est ordo iur. nam hoc casu, cessat fauore matrimo. cùm agatur de re odiosa : cùm agitur ad separationem coniugum.¶Not.ix.ꝙ coniugi petenti restitutionem vxo. ob excep.sæuitiæ,nisi caueat quæ cautio est præstãda:etiam si vxor timeat propter sua demerita.per tex.cum gloss.xxxij.q.j.c. de benedicto.de quo dicam.j. de resti.spo. ¶Not.x.quod propter contumaciam rei non proceditur ad sententiam diffinitiuam: quamuis ratio non possit prouideri missioni in poss.nã hoc agebatur ad separationem:& sic non poterat habere locũ dictum remediũ:vnde proceditur ad alia remedia prodita contra contumacem.de quibus dicam.j.titu. de dolo & contu.videtur ad excommunicationem,vel mulctam,vel similia remedia,& sic iste tex.est contra opin.legis.de quo dicam j.eo. titu.
6 c.quoniam.in iiij.prin.ar.¶†Vltimò not.ꝙ propter contuma
c ciam[c] alterius,puta procu.vel similis,non debet quis excommunicari:nisi posset illã purgare,& non purgaret:de quo casu excommunicaretur propter propriam contumaciam. de quo hic in c.fina.de quo dicam in titu.de do.& contu.

¶Glo.j.format.q.& sol.& solutionem limitat in fin.dic de hac vt in iuribus in glo.all.& vt dixi in c.pe.& fi.de adul.glo.ij.est clara,& de materia ipsius dic vt latè dixi in c.veniens.j. de accu.gl.iij.primò quærit,vtrum propter absentiam aduocati sint dandæ induciæ:& conclu.ꝙ sic:assignando rationem. de qua materia vide hic per d.M.& doct. sed quia non conuenit huic tit.dicã in tit.de dila.deinde gl.quærit, vtrum sententia lata absente aduocato valeat,& sol.& limitat in fi.glo.dic vt dicam.j. de sen.& reiud.licet doct.hic tract.Glo.iiij.sentit hic contra,ꝙ iste vir seu eius procu.debuerit audiri petendo, vt ante omnia fieret restitutio,per c.ex conquestione.j.de resti.spo.glos.sol. fatendo contrarium:ꝙ hoc sit regulare.sed tamen ad istam regulam glo.dat v.fal.in fi.glo.dic de his casibus exceptis, habes hic per do.m.& doc.qui etiam subiungunt alias plures fal.sed quia non pertinet ad præsentis ti.indagationẽ:hic ideò omitto,& de ipsis,& alijs plurimis dicam j.tit.de resti.spol. vbi melius conuenit.Primum ꝙ hic expressè & princ. continetur in tex.videlicet,ꝙ quando agitur inter coniuges ad separationẽ thori,vel ad repetendam dotem,vel ad lucrum, vel donationẽ propter nuptias:non potest procedi ad receptionem testium, vel diffinitiuam sententiam:nisi li.conte.de quo dicam in cap. quoniam.j.eo.in iiij.prin.art.Secundũ est, ꝙ tacitè colligitur ex tex.nostro:videlicet,ꝙ si agitur de fœdere vel vinculo matrimoniali,potest procedi ad receptionem testium , & sententiam diffinitiuam:etiam lit.non conte.de quo dicam in d. capi. quoniam.in iiij.prin.ar.¶Gl.fi.prin.quatuor intendit. Primò enim probat per multa iura & rationes,ꝙ factnm procur.noceat domino.Secundò glo.in ver.sed contra. videtur oppo. ꝙ imò factum procur.non noceat domino,& hoc probat per alia plura iura.Tertiò gloss.in ver.so. dicas pro solu. Distinguit quartò glo. in versi. sed quid si per cõtumaciam.format quest. b arg.ad vtranqꝫ partem & sol.¶In ea gl.ibi,sol.dicas.dic,mens gl.est ꝙ dolus delicti,& cõtumacia procu. non præiudicat domino iuranti:sed ipsi scienti & non purganti præiudicat: quia tunc est propria culpa.in his verò quæ agit nõ sonantia in delictis,vt in confessione,omissione,& similibus: si facit contra formã mandati,non præiudicat:si facit præter,præiudicat:nisi statim ꝙ primum scit,contradicat.sed si facit secundũ formam mandati:absolutè præiudicat,& sic reducuntur ad concordiã iura alle.in glo.Inn.Host.Io.An.& d.Ant.& doc. prosequuntur hic hanc materiam & latè do.m.qui prosequitur tria membra.Primum, vtrum factum procur.in omitttendo noceat domino.Secundum,quid in faciendo. Tertium, de confes. ipsius procura.sed vt vides,hæc materia non pertinet prin.ad tit. nostrum.ideò iuxta consue.meam hic omitttã,& de primis duo- c bus membris dicam in titu.de procu.de vltimo dicam in titu. de confes.¶In fi.glo.hic concludit ergo glo.ꝙ tutius sit dicere,quòd sit excommunicatus.de qua q.dic vt dixi in c. nulli.j. de sen.excom.in viij.princi. ar.q.ix. & de pœna iudicis iniustè excommunicãtis,latè dixi in c.sacro.j.de sen. excõ. in xiiij. prin.ar.& in absolutione in c.venerabilis.j.de sentẽ.excom.in xxv prin.ar.¶Postremò post glo.sumpta occasione à glo.nostra Innoc.Host.Io.An.& do. m. tractant hic, quid si procu. ecclesiæ propter cõtu.condemnetur in expen. vtrum ad ipsas expensas teneatur procu.vel ecclesia,& subiungit do.meus ꝙ Prælatus condemnetur in expẽsis:vel tutor, vel curator:vtrũ ad tales expen.teneatur ecclesia,pupillus,aut minor: & vtrum succurratur ecclesiæ aduersus procu.vel prela. & pupillo aduersus tutorem:& minori aduersus curatorem: sed non pertinent ad titu. nostrum, quare dicas vt dixi in c. calumniam.de pœnis.in xiiij.princ.artic.

a ¶Adde c. proposuisti. de proba. & c.j. de eo qui du. in mat. Deci. in c. si pro debilitate.in iij.col.de offi.dele.

b ¶Frustra admittitur id, cuius euentus nihil potest operari. adde gloss. doct.in c.cùm contingat.de off.dele.

c ¶An contumacia procuratoris noceat domino, vide Abb. hic latè, & Alexan.in consil. xcv.lib.ij.

SVMMARIVM.

1 ☞Agi quò ad quid an possit contra subiectum.
2 Citandus iterum dicitur,qui per appellationem nullam à iudice recedit.
3 Causa per illum seruari debet,qui se iustè appellare putat.
4 Contumax mulctari potest:licet eius contumacia non sit processus impeditiua.
5 Contumax nudus est excommunicandus.
6 Actio rescindens & rescissa simul cumulari possunt.
7 Causæ processus annullatiuæ,quæ sint,& quot.
8 Dictio,imò.quid significet.
9 Processus per iudicem recusatum factus,an valeat.
10 Verbum,occupare.in malam partem sonat.

ACcedens. Quoniam hæc decre. habet va
rios intellectus, posset diuersi-
modè summari, sed quò ad factũ, vt omnis intelle-
ctus comprehendatur, sic summatur, in causa resti.
contra contumacem lite non conte. sententia proferri nõ po-
test. h.d. Primò ponit ordinem processus. secundò, ipsius retra
ctationem. secunda ibi, cum. ¶ No. j. in tex. ibi obiecta. dic s. ad
proposita in libello, quibus nihil opposuit: sed proposuit ꝙ iu-
dices procedere non poterant: quia duo ex eis erant suffraga-
nei actoris, vnde recusabat eorum audientiam: quæ causa no-
toria erat: & tacita in rescripto: & sic iurisditionem habebant:
vel suppresserant veritatẽ, secundùm quod dicã statim in ver-
bo, suppresionem, plebanus tñ ad cautelam ne procederent ad
se. ap. appellauit, secundùm Pe. & Io. An. & in tex. ibi, fuisset
admonitus, dic non ex necessitate iur. vt in c. fi. j. de do. & con
tu. lib. vj. & in tex. ibi, non tenebat. dic secundùm quod iudici
bus videbatur. sed falsum erat, secundùm Inn. & in tex. ibi, no
luit tamen respondere. dic & bene: quia iustè appella. nec iudi
ces reuocauerant grauamen: aliàs secus: vt in c. cùm cessante. j.
de ap. ipse tamen plebanus caute faciebat, non respondendo co
ram iudicibus: ne videretur appellationi renũciare: vt in c. sol-
licitudinem. j. de ap. & in c. gratum. s. de offi. delega. secundùm
Innocen. in tex. ibi, in sua contumacia, dic vt dicebat Archie-
piscopus: sed non erit verum, secundùm Inno. vel sic videba-
tur iudicibus, secũdùm Host. & ibi, testes receperũt. dic & ma
lè: tum quia iustè recusati erant: tum quia literæ surreptitiæ:
tum quia ab eis iustè app. fuerat: tum quia lit. non contest. pro-
cesserant ad receptionem testium, & hoc vltimum ponderatur
hic, ratione subiectę materiæ titu. nostri in tex. ibi ad eos acce
deret. sed ad hoc nõ tenebatur plebanus, vt in c. ij. de do. & cõ-
tu. in vj. & ibi, obiecturus. dic ad hoc omiserunt iudices: quia
citandus erat ad videndũ productionem & receptionẽ testiũ
vt c. ij. j. de te. & in tex. ibi excommunicationis. dic ꝙ ideò nõ
tenuit: quia ab ipsis fuerit legitimè ap. secundùm Inn. ibi, posi
tionem. dic in quasi pos. quia iura non posidentur. ibi, adiudi
cantes. dic hoc verbum videtur denotare ꝙ actus esset in peti-
torio. de quo vt latè dicetur. j. super glo. iij. & in tex. ibi, resti-
tuentes, dic exequendam sententiam eorum: secundũ vnũ in-
1 tellectum. de quo dicam super gl. iij. ¶ † Not. primò ꝙ contra
a subiectum[a] agi potest quò ad subiectionem sibi debitam, ratio
ne alicuius iuris, hic enim petebatur subiectio iur. parochialis
aduersus plebanum sancti Marci. ad idem c. inter quatuor. s.
2 de maio. & obedien. ¶ † No. ij. ꝙ licet quis recedat à iudice per
frustratoriã ap. tamẽ videtur iterum citandus. facit c. prout. j.
de do. & contu. istud tamen intelligendum est quò ad cau-
telam: & ad magis conuincendam ipsius malitiam: quia de ne-
cessitate non est vlterius citandus, vt in c. ij. de dolo & contu.
3 in vj. de quo latè dixi in clemen. j. de do. & contu. ¶ † Not. iij.
causam seruandam per illum qui putat se iustè app. quia nõ de
bet amplius comparere coram iudice à quo: ne videatur appel.
suæ renunciasse, vt in c. sollicitudinem. j. de ap. & c. si à iudice.
4 de appella. lib. vj. de quo latius dicam. j. de appella. ¶ † Not. iiij.
ar. op. ex hac litera, ꝙ licet partis contumacia non sit impedi-
tiua processus: tamen ipse contumax potest mulctari: & potest
ad vlteriora procedi. isti enim iudices excommunicarunt par-
tem contumacem, & in ipsa causa processerunt ad vlteriora: &
processus inualidatur ex eo, quia lis non erat conte. Secus ergo
si fuisset conte. vel fuisset talis causa, in qua potuisset procedi
lit. non conte. ad idẽ melior tex. in c. veritatis. j. de do. & cõtu.
& ratio in promptu: quia excõmunicatio, seu mulcta imponiẽ
propter inobedientiã: quia contẽpsit iudicẽ: vt l. j. ff. si quis ius
di. non ob. & l. ij. ff. si quis in ius vo. & quod ibi no. Bar. sed ad
vlteriora procedit pro iustitia partis: & sic iste processus ad vl-
teriora non est pœna: ita ꝙ posit dici, iste duplici pœna afficia
tur, & sic non ob. c. at si clerici. s. de iud. & vide bonam glo. in
simili. in ver. defecerit in c. j. de elec. li. vj. quę disputat, vtrũ cõ
tumax posit cõdẽnari in expẽ. eo casu, quo potest procedi ad
5 vlteriora, de quo dicã j. de do. & cõtu. ¶ † Not. v. ꝙ etiã nuda
contumacia in nõ cõparendo, est digna excõicatione. ad idem
c. j. s. de iud. & vide gl. no. in c. duo sunt. xcvj. dist. quæ dicit, ꝙ
omnis contumacia digna est excõicatione: & tanto maior est
contumacia: quantò ex maiori causa surgit: quia tunc talis con
tumax videtur magis contennere. dicam. j. de do. & contu.
¶ No. vj. secundùm vnũ intellectũ, ꝙ in pos. recupe. vel inter-
dicto, vnde vi. non est proceden. ad recep. testium & sen. diffi.
lit. non conte. & sic in pos. seruandus est ordo iur. vt in c. con-
sultationibus. de off. dele. & necessaria est lit. conte. de quo dicã
in c. quoniam. in iiij. ar. ¶ Not. vij. secundùm eundem intelle-
ctum, ꝙ etiã cũ agitur possessorio, potest sententia esse adiudi
catoria respectu posses. & sic potest iudex dicere, adiudico ti-

a ¶ Et de diuersis qui possunt vendicari ratione subiectionis, habes glo. in l. j. §. per hanc. ff. de rei ven.

b ¶ De hac materia vide Anto. j. in c. ecclesia. vt lit. pen. & an reficiãtur expensæ. vide Bal. in l. eos. §. super his. C. de vsu. in l. huiusmodi. §. si ita. ff. de leg. j. & l. ignorat. C. de fru. & lit. expen.

bi posses. idem & dici potest, quando pos. datur causa. in c. con
tingit. j. de do. & contu. de quo dicam. j. in tit. de causa pos. &
proprie. quia etiam tunc largo modo dici potest adiudicatio
pos. facit tex. ¶ No. viij. secũdũ alium intel. ꝙ etiam in causa re
sti. in inte. non potest procedi ad testium recep. & sen. dif. lite
non conte. ad idem. c. ij. s. de offi. iu. de quo dicam in c. quoniã.
6 j. eo. in iiij. ar. ver. ¶ † Not. ix. secundùm alium intel. ꝙ actio re-
scindens & rescissoria, possunt simul accumulari. nam secundũ
istum intel. iste archieps primò petebat beneficium resti. in
integ. & accumulabat iudicium pos. & sic per re. in integ. quæ
est rescindens consequitur resti. ad quod vide quæ traduntur
in c. cùm ex literis. s. de resti. in integ. & quod dicam in illo ti.
¶ No. x. ibi, vetuerunt. ꝙ licet deleg. nõ posit facta execu. sen
tentiæ suæ se intromittere: si missus in possessionem postea de
facto turbetur: vt no. in c. quærenti. s. de offi. deleg. tamen ver
baliter potest se intromittere pro tempore futuro, vt hic, quod
intellige, nisi in rescripto esset clausula, & defendas induc. de
quo in c. pro illorum. de præben. & c. proposuit. de conces. pręben. dicam latius in titu. de offic. deleg. ¶ Not. xj. ꝙ licet Papa
ex certa scientia deleget causam illi qui ex certa causa potest ab
altera parte recusari: non tamen per hoc intelligitur tollere il-
lam legitimam recusandi causam. quod probatur hic apertè: qa
manifestum erat ꝙ isti duo episcopi, quibus causa fuit deleg.
erant suffraganei istius archiepiscopi: vt ipsemet Papa asserit,
tamen delegando scienter, non abstulit potestatem recusandi.
& ad hoc vide Innoc. in c. ex transmissa. s. de fo. compe. & ibi
hoc probatur secundùm vnam lect. in dubio ergo delegando
intelligitur ipsum iudicem facere: nisi ab altera parte fuerit re-
cusatus: quia non est præsumendum ꝙ Papa velit offerre ex-
cep. parti competentes: vt l. ij. §. meritò. & §. si quis à Principe.
ff. ne quid in lo. pu. & in c. quamuis. in fin. de rescri. in vj. cum
si. de qua materia dic vt dixi in c. postremò. j. de app. & etiam
dixi, quid si Papa expresè diceret, ꝙ non posset recusari. de
quo per do. Ma. in c. cùm speciali. j. de app. ¶ No. xij. ꝙ subie-
ctus etiam respectu solius nudi exercitij iurisditionis, quę po
test contra eum exerceri. potest recusari: si deputatur iudex in
causa sui superioris. præsumitur enim sibi fauere, sic respectu
seruitij, dominus potest recusari in causa sui familiaris. in c. insi
nuante. s. de of. dele. de qua materia latè dixi d. c. postremò.
7 ¶ † Not. xiij. duas causas processus annullatiuas. Prima causa,
quando processus est gestus & sententia lata post, & cõtra ap
pel. legitimam. Secunda, quando processum est lite non conte.
Prima causa concludit ad nullitatem interlocutoriæ: & etiam
excommunicationis & diffi. Secunda, ad nulli. diffi. nõ autem
ad nulli. excommunicatiõis: quoniã excõmunicatio tenet etiã
lite non conte. vt hic & in c. seq. & hoc est quod voluit gl. iij.
¶ No. xiiij. iuncta gl. pe. ꝙ cassare propriè sumptum, refertur
8 ad id quod tenet. de quo in d. glos. ¶ † No. xv. de signi. dictio
nis, imò. quæ est dictio correctiua ad præce. ad quod vide text.
cum gl. xvj. q. j. c. prædicatio. & s. de trans. Præla. c. inter corpo
ralia. & in l. Lucius. imò Seius. ff. de hære. insti. & ibi per Bart.
& doct. & c. innotuit. s. de elect. ¶ No. xvj. ꝙ omnia attentata
vigore sententiæ nullæ, sunt reducenda in pristinum statum.
de quo hic in glo. fi. ¶ † Not. xvij. ar. ꝙ processus factus per iu-
dicem recusatum, tenet: nisi fuerit ap. hic enim põderatur ap.
& non simplex recusatio. de quo dic vt latè dixi post domi.
M. & doct. in c. cùm speciali. j. de ap. ¶ No. xix. fin. no. ex fin.
tex. ꝙ annullata sententia, compellitur pars, quæ sententiã ob-
tinuit, restituere instrumentum sententiæ: & omnia quæ con-
secutus est vigore sententiæ: quia talia incipiunt esse inutiliter
penes partem, quę obtinuit sententiam: & in futurum possent
b esse damnosa aduersario. facit l. dissolutè[b]. C. de condi. ex l. vbi
debitor agit soluto debito, vt sibi instrumentum debiti redda-
tur: quia ĩcipit inutiliter esse apud alium creditorem. ad idem
c. ecclesia. el. ij. j. vt lit. pen. & l. fi. C. ad exhi. & hoc colligitur ex
isto tex. in fi. exponendo verbum, instrumenta. potest etiam
& secundo modo intelligi de alijs instrumentis ecclesiæ, quæ
vigore sententiæ peruenerunt ad archiepiscopum, pro quo la-
ta est sententia, & vtraq; expositio est bona: vt tenent Pet. &
Io. And. licet non asignent prædictam rationem, quam asi-
gnat d. M. & ad prædicta facit etiam c. cùm dilecta. j. de con-
fir. vti. vbi priuilegium renouatum mandatur corrumpi post,
quàm est redditum inutile penes habentem: & alteri parti pote
rit fieri damnosum. ¶ † Vlti. no. ibi, occupauit. ꝙ verbum, oc-
cupauit. qñq; sonat in malam partem, etiam si fiat occupatio
vigore sententiæ, si talis sententia est nulla: quandoq; sumitur
in bonam partem, vt tradit Archid. in c. dudum. de præben. in
vj. & per Psal. præoccupemus faciem eius &c. de hoc per glos.
in cle. j. de se. pos. & fru. & ibi dixi. ¶ Glo. j. op. contra text. in
eo quod præsupponitur hic ap. fuisse legi. nam in ap. ab inter.
vel

vel à grauamine,requiruntur duo:videlicet,ꝙ grauamen præ-
cesserit,vt in c.dilecto.j.de app.& quod ipsum grauamen, pro
pter quod appellatur,exprimatur in ap.vt in c.vt debitus.j.de
ap.horum neutrum hic factum fuit.gl.sol.tripliciter.In ea. gl.
ibi,secundùm antiqua iura.dic,vult ergo hæc prima sol.ꝙ hæc
decre.procedat secundùm antiqua iura: secundũ quæ tenebat
ap.quælibet etiam frustratoria: & sine causę expressione: &
causam deferebat ad Papam ij.q.vj.c.ad Romanam.& hęc sol.
placet communiter doc.In ea.gl.ibi, vel dic ꝙ causa suspicio-
nis fuit all.dic ex hac parte gl.habes sol.secundam à contraria:
videlicet,ꝙ hæc causa fuit expressa:& grauamen præcessit:qa
fuit proposita causa suspicionis:& non fuit admissa.& sic pro
pter hoc fuit ap.& ista sol.etiã communiter approbatur & vi
detur melior & magis amica literę. per tex. nostrum in ver.ac
ex his &c.qui apertè videtur præsupponere causas fuisse ex-
pressas in ap.licet in prin.c.nihil dicatur.& hoc ex eo, quia nõ
ponuntur formalia verba app. & potuit esse ratio: quia Papa
non intendebat se fundare ad nullam sententiã super effectu
ap.cùm non pertineret ad ti.nostrum.sed solùm super omissio
ne conte.litis.quæ materia prin.pertinebat ad titu.nostrum.In
fi.gl.dic ex hoc fi.habes tertiam so.à contraria: videlicet, quòd
ideò hæc fuit legitima app.licet causa grauaminis non esset ex
pressa:quia causa prædicta erat notoria : & ideò non fuit ne-
cessarium exprimere.secus si non fuisset notoria: vt d.c.vt de-
bitus.& hanc sol.sequitur Host.per quam habes not.limitatio
nem ad d.c.vt debitus.& secundũ hanc opi. valet huiusmodi
ap.s.appello ne procedas: cùm sis mihi suspectus ex tali causa,
per quam te recuso,& per hoc sentit Host.ꝙ quando causa est
notoria,non est necesse expectare grauamen: sed potest inter
poni ap.modo prædicto,secundùm Io.And. & cõmuniter do
cto.tenent contrarium.dicit enim Ioã.And.ꝙ ad hoc vt quis
possit app.necesse est vt prius pręcedat grauamen: & quòd li-
cet notorietas excuset ab onere proban. non tamẽ excusat ab
onere excep.& alleg.vt no.glo.in cle.appellanti. de app. & ibi
Io.de li.& communiter doct.sed quoniã hæc materia nõ perti
net ad tit.nostrum, dic vt ibi traditur & in c. vt debitus.j. de
appel.& ibi latè dixi post doct.¶Glo.iij.op.videtur etiã circa
lit.cõte.ꝙ potuerit dari pos.ob cõtumaciã partis,vt in c.seq.&
c.quoniam.§.in alijs.j.eo.tit.glo.sol.ponendo duos intellect9.
primus est,ꝙ hic non petebatur pos.causa rei ser.propter con-
tumaciam rei:quo casu,procedit contrarium.sed erat q.spolia-
tionis:& agebatur pos.& sic petebatur restitutio pos. quo ca-
su,non potest procedi ad sententiam lite non conte.s̃. de offic.
dele.c.consultationibus. sed debet seruari ordo iudiciarius. &
hunc intellectum sentit glos.antepe.In fin.glo.dic,& sic habes
secundum intellectum ex gl.s.ꝙ hic petebatur restitutio in in-
teg.iure minoris:non autem petebatur pos.rei ser.Extra glos.
dantur alij intellectus.est ergo iij. intellectus , quem ponit hic
Io.An.s.ꝙ hic agebatur petitorio de cuius natura est ꝙ peta-
tur restitutio.s̃.de iudi.c.examinata. facit l. restituere.ff. de rei
ven.sed dicit Io.An.ꝙ licet vsus hoc approbet: tamẽ fortè nõ
est de iure.de quo remittit ad Spe.in tit.de lib.concep.§.fi.ver.
hoc autem.facit quod not.per glo.insti.de act.post prin.Quar
tus intellectus est Inno.similis præcedenti.s ꝙ hic petebat̃ re-
stitutio parochialis: & quorundã aliorum iurium : vel restitu-
tio in integ.prin.& sic ex hoc infertur,ꝙ simul & semel potest
intentari remedium rescindens,& rescissorium.& sic possum
petere resti.aduersus contrac.& rem ipsam.de quo latius tradi
tur in c.cùm ex literis.s̃.de resti.in integ. ego verò de materia
accumulationis dixi in c.fi.s̃.de lib.ob.in xxix.prin.arti. Quin
tus intellectus fuit eiusdem Inn.ꝙ hic Archieps̃ petebat resti.
poss.iure parochialis:verũ cum iudices viderent ꝙ Archieps̃
de dicto iure parochia.finem fecerat : nolebant restituere,dic
quasi pos.sed volebant pronunciare contra ipsum Archiepm̃:
quod præsentiens ipse Archieps̃,petijt resti.in integ. quã ipsi
iudices concesserunt.& ex hoc intellectu no.ꝙ pendente iudi
cio super prin.potest intẽtari restitutio in integ. iure minoris
ad tollendum excep.quæ fieri potest aduersus actionem pro-
positam.quinimò plus dicit hic d.M.ꝙ proposita exceptione
potest peti resti.in inte.vt est tex.in l.nam & postea.§. si mi-
nor.ff.de iureiur.& ibi per Bar.iste intellectus est verus,& no.
in seq.non tamen conformis literę:maximè in prin.vbi innui
tur,seu dicitur ꝙ Archiepiscopus resti.beneficium postulauit:
& sic ab ipso prin.videtur fuisse petita restitutio: & ideò In-
no.fortè non confisus de hac lec.dixit pręsumendum esse pro
iudicibus.ar.c.in nostra.de procu.Sextus not. & sing. intelle-
ctus fuit Host.qui dicit,ꝙ Archi. conquerebatur de plebano
ecclesiæ sancti Marci : ex eo ꝙ sibi nolebat obedire : & quod
nolebat sibi respondere de iure parochiali sicut consueuerat:
non tamen dicebat se spoliatum : quia non fuerat ipse spolia-
tus:sed & prædecessores sui,quasi seipsos spoliauerũt:quia fue
runt negligentes in dicto iure parochiali. Implorabat ergo ar
chiepiscopus officium iudicis,vt eum reduceret ad illum sta-
tum,in quo esse consueuerat:& sic restitueret eũ ad quasi pos
sessio dictorum iurium:nec petebat hoc per beneficium resti-
tutionis in integ,sed per generale iudicis officium. de quo in
c.ex literis.s̃.de rest.in inte.& h.d.Ant.no.quia remedium ca-
nonis,redintegrãda.iij.q.j.& c.sæpe.j.de rest.spo.non videtur
habere locum,quando quis est exclusus à posses.per negligen
tiam suam:& ideò tutius est ꝙ accumuletur restitutio : vel ꝙ
agatur ex generali iudicis officio,quod dicit ipse bene not. &
idem tenet ipse in d.c.sæpe.& sequitur Lap.alleg.fi.& dicit d.
Ant.ꝙ quis per hoc remedium obtinet: etiã si narret sua cul-
pa vel negligentia non exegisse debitum.subdit tamen,ꝙ hoc
remedium habet locum solùm in ecclesia,minore, aut absente
cui tale remedium ratione læsionis competeret propter iustã
absentiam.ar.l.ab hostibus.ff.ex qui.cau.ma.& dicit etiã Lap.
ꝙ intentans hoc remedium non debet narrare se fuisse spolia-
tum:quia succumberet.de qua materia latius videbimus in tit.
de resti.spol. Sed do.M.dicit,ꝙ quamuis prædicti intellectus
sint notabiles & veri in se:tamen sibi plus placet primus intel-
lectus tanꝗ magis amicus literæ,vt intelligatur ꝙ hoc peteba
tur,duntaxat restitutio quasi possessionis iuris parochialis: &
sic agebatur possessorio recuperandæ.hoc colligitur ex princ.
& medio tex.nostri.nam in prin.solùm dicitur, ꝙ petebat be
neficium rest.postea verò iudices in sententia adiudicauerunt
possessionem iuris parochialis archiepiscopo:& eum restituẽ-
tes vetuerunt ne quis possessionem restitutã præsumeret mo
lestare,seu perturbare &c.& sic ex verbis seq. dum vetuerũt,
ne quis possessionem restitutam perturbaret euidenter: colli-
gitur.ꝙ agebatur pos.& hoc declarant illa verba , restituentes
in integ.&c.vt intelligatur respectu executionis & adiudica-
tionis,vt sit sensus,quòd primò adiudicauerũt sibi pos.& post
ea exequendo,restituerunt eum in integr. ponendo.s. in poss. [a]
corporalem sicut prius erat:& tunc bene sequitur quòd vetue
runt ne quis pos.restitutam perturbaret,& sic est hic casus no.
per gloss.in c.consultationibus.s̃.de offi.deleg.quæ vult, quòd
etiam quando agitur poss.recuperandę debeat seruari ordo iu
[a] diciarius[a],& idem sensit Bart.in l.vna.C.si de momen. pos.de
quo latius videbimus in tit.de resti.spo.¶Gloss.super ver.me
tropolitano.in prin.colligit plures causas legitimas recusandi
iudicem:deinde sentit contrarium in ver. & licet. assignat ra-
tionem diuersitatis inter iudicem & testem recusandum.

¶In ea.gloss.ibi,suffraganeus aduersarij.dic, hoc intelligit Io.
And.in delegato:sed vt ordinarius,dicit ꝙ cognoscere potest:
vnde dicit ꝙ metropolitanus corã suo suffraganeo posset ipsi-
us suffraganei conuenire subditum,per no.per Spec. in primo
tit.§.superest.ver.quid si conqueror. & ratio diuersitatis po-
test esse:quia quando cognoscit vt ordinarius inter subditum
& superiorem:non est præsumptio quod moueatur cõtra pro
prium subditum ratione superioris,qui ei tantùm superest ra-
tione nudi exercitij iurisditionis, quia par affectio tollit omnẽ
suspicionem,vt l.non solùm.ff.de ritu nup.sed quando impe-
tratur à metropolitano contra non subditum:tunc tantũ sub-
est affectio ex parte impetrantis:meritò potest per aliam par
tem recusari.Sed tu dic ꝙ ex hac ratione sequitur , quòd non
sit fienda differentia,an cognoscat vt ordinarius,vel vt delega
tus:quia ista qualitas non tribuit facultatem recusandi:sed so-
lùm qualitas actoris , aut rei. nam si metropolitanus impe-
traret suffraganeum in delegatum contra subditum suffraga-
nei:ex qualitate prædicta non potest recusari,de quo satis dixi
in capitu.postremò.j.de appel.¶In ea.gloss.ibi, item propter
dominium.dic de alijs ex plurimis causis legitimis recusandi
iudicem,vide per Ioan.And.& do.Do.in c.legitima.de app.li.
vj.ego verò latè dixi in d.c.postremò.¶In ea.glos.ibi,repelli-
tur testis.dic no.ex hac gloss.quòd suffraganeus potest esse te
stis in causa metropolitani:& subditus in causa domini : licet
recusatus non possit esse iudex,& ratio diuersitatis ponitur in
gl.& eadem ratio ponitur in c.cùm R.s̃.de offi.deleg.& in c.j.
& in c.accusatores.el iij.iij.q.v.de qua materia latè videbimus
j.in titu.de testi.¶Glo.super verbo,ac ex his.oppo.contra tex.
in eo quòd text. dicit plures fuisse causas app. cùm tantum vi-
deatur fuisse vna:videlicet,quòd iudices erant suffraganei im-
petrantis.gl.soluit dupliciter.primò,quòd à princ.fuit vna:sed
superuenit alia:quia lit.non contest.testes postea recepti fue-
runt,& hoc placet Io.& Vin.sed Host.& Ioan.An.tenent cõ
trarium,& melius.nam vt dicit Ioã. An.& bene, si grauamen
etiam præcedens non facit validam app. nisi sit expressum in
appel.vt in c.dilecto.j.de appel.& in c.vt debitus.eo.titu. qui
tex.fuit Innoc.iij. prout est text. noster hodie clarus in cle.ap.

[a] ¶Ordo iudicia-
rius etiam in pos-
sessorijs est seruan
dus.adde doct. &
Alex.latè in l.natu
raliter.§.nihil com
mune.pen.col.vbi
etiam Mod. ff. de
acqui. pos. Alexã.
consil.ij.incip. con
sideratis his colũ.
iiij.lib.iij.

pellanti. de appel. fortius si grauamen sequitur, & ideò fortè glo. in versi. vel dic quòd duo. transit ad secundam sol. dicens, ꝙ licet vnica fuerit causa in genere: tamen tex. loquitur in plurali: propter pluralitatem iudicum, qui fuerunt recusati. nā ex eo quòd quilibet iudicum noluit admittere recusationem: videtur in personam cuiusq; consistere legitima causa appellandi. sed ista sol. etiam nō placet: quia licet plures essent iudices qui hanc recusandi causam, tanq; insufficientem, sentirent: tamen vnica erat recusandi causa: & ideò dic, & meli⁹, secūdū Host. & Io. An. ꝙ plures erant causæ. videlicet suspiciōis ꝓpter quā recusabant: & quia literæ erāt surreptitiæ qa erāt impetratæ suppressa veritate: vt dixi in apostillis. s. sup verbo, suppresiōne.

a ¶Glo. super verbo, contuma. opp. in eo ꝙ tex. dicit sub dubio fortè[a] ꝙ si appel. fuisset minus legitima: potuisset fortè excōmunicari. nam de hoc non est dubitandū: qa sine fortè potest quis excommunicari propter contumaciam, & fieri missio in pos. vt in c. quoniam. §. in alijs. & §. fin. j. e. glo. sol. ꝙ dictio, fortè. hic stat assertiuè, & non dubitatiuè. & sic not. de hac dictione, fortè. quæ quandoq; non facit dubitationem: sed assertionem, & est philosophicum temperamentum. in fi. glos. dic, vel secundùm Ioan. An. ideò dixit, fortè: quia iudex debet infligere illam pœnam quæ magis timetur, vt c. fin. in fi. j. e. quasi dicat, ꝙ non semper propter contumaciam est quis excommunicandus de quo latius. j. dicam in titu. de do. & contu.

¶Glos. penul. quærit, quare tex. dicat, cassamus: imò cassas denunciamus, & quare dicit, legitimas, & sic plura, & ad vtrunq; respondet in ea. glo. ibi, sed cùm nulla est vt ibi, dic secundùm Host. quem sequitur Io. An. quòd quatuor fuerant causæ nullitatis istius processus: quas tetigi sub compendio in apostillis super tex. Prima, quia iudices fuerunt recusati: sed vtrum hæc causa reddit processum postea agitatum nullū? dic vt dixi post doct. in c. cùm speciali. j. de app. Secunda causa, quia literæ fuerunt surreptitiæ: sed hæc causa non videtur vera: quia literæ licet surreptitiæ, ad lites tribuunt iurisditionem: quamuis elidibilem, ope excep. vnde est opus excipere & appellare. c. ad audientiam. & c. cæterum. s. de rescri. Tertia causa fuit ex eo ꝙ iudices processerunt lite non conte. quæ causa sufficit ad annullandum sententiam diffinitiuam: sed etiam ad annullandū processum super meritis causæ: non tamen est sufficiens ad concludendum nullitatem excommunicationis, quæ ad sui existentiam non requirit lit. conte. vt c. j. s. de iudi. & sic patet ꝙ propter hanc causam tex. dum dicit, imò cassas. non potest referre ad excommunicationem: & tamen tex. noster fundat se ratione litis non contestatæ. sed dic, ꝙ fundat se ratione lit. nō côte. quò ad principalem retentionem sententiæ diffinitiuæ & processus gesti super meritis causæ. sed quò ad retentionem facit sequens quarta causa. Quarta igitur causa fuit ex eo quòd fuit iustè app. & hæc causa concludit tam ad nullitatem processus quàm sententiæ excōmunicationis. j. de sen. excom. per tuas. & j. de app. dilecto. secundùm do. m. sed aduerte, quia attentata post appel. non videntur nulla: nec reuocanda per viam attētati: nisi iudex à quò admisisset ap. vel iudex ad quem transmisisset inhibitoriam: vt in c. non solùm. & in c. cum appellationibus. de app. in vj. sed reuocantur per viam iustitiæ: & sic nō videntur nullæ: sed potest dicere quòd notoriæ iustitiæ appellationis, & per consequens, notoriæ iniustitiæ excommunicationis reddit sententiam nullam, per ea quæ dixi in c. inter cętera. j. de re iu. ¶Glo. fi. quærit de ratione ad text. quare dicat, vniuersa restituantur, & respondet & est satis clara.

a ¶Sub dubio fortè respōdent sæpe periti. de cuius dictionis vi vltra Felin. hic, vide eundē in c. cum cōtingat. de offi. deleg. Mod. in §. eqùe. in iij. colū. ver. in tex. ibi, fortè. de actio.

b ¶Non videtur bona ratio: quia solet communiter dici excommunicationem esse fauorabilem. c. pia. de exce. lib. vj.

c ¶De cuius materia, vide eleganter per Paul. consilio ccclxiij. lib. ij.

SVMMARIVM.

1 ¶Modus contra contumacem procedendi lite non contestata, qualis.
2 Sententia diffinitiua non fertur ante litis contestationem.
3 Missio in possessionem, quibus causis non adaptetur.

Vefraternitatis. Si lite non contestata reus est contumax, actor mittitur in pos. causa rei seruandę si hoc fieri potest, aliàs reus est excommunicandus ibi. h. d. Primò ponitur decisa consultatio. Secūdò, distinguēs responsio. ibi, consultationi. & secundū membrum distinctionis ponitur, & si causa. ¶†No. primò formam & modum pro
1 cedendi contra reum contumacē lite adhuc non conte. nam si ex natura rei vel causæ potest fieri missio in pos. rei petitæ, talis missio fieri debet causa custodiæ: aliàs debet ipse cōtumax excommunicari, & ex his inferuntur duo sing. dicta. Primū, ꝙ excōmunicatio nō est fulminanda, quandiu potest fieri missio in poss. quia prius recurrendum est ad res, quàm ad personas. xvj. q. vj. c. illud. facit optimè. l. iij. §. præterea. ff. de suspect. tu. & quod ibi traditur per glo. & Bart. qui volunt, ꝙ non deueniatur ad capturam, nisi in defectum bonorum. sed contra hoc op. c. quoniam. §. fin. j. e. vbi optio datur iudici: an procedat ad missionem in poss. vel ad excommunicationem. Goff. hic, quamuis non tangat contrarium: tamen ex tex. colligit, ꝙ contra contumacem non est procedendum ad excommunicationem, quandiu extant alia remedia: quia excommunica-
b tio est odiosa[b]: sicut dicimus in simili de actione de dolo. ff. de do. l. j. ij. & iij. non enim competit, quandiu subest alia actio: vt ibi, & in l. dolo. C. de dolo. Item etiam Host. hoc dicit per hūc text. probari ꝙ habens bona non potest excommunicari. subdit tamen, ꝙ q; uis sit hoc honestum, & ꝙ iudex honestè facit hoc seruando: tamen dictum in se est falsum: quia potest iudex ad libitū incipere ab excōmunicatione: vel à missione in pos. ad alteram processurus, si sibi videtur expedire, vt contrario. & cum hac opi. transeunt Io. An. & do. Ant. sed Specu. in titu. de contuma. §. sequitur. ver. certum. & melius. & versi. debent autem. tenet primum dictum: quia à leuioribus inchoandum: quidam verò distinguunt, ꝙ aut agitur reali: & procedit distinctio huius. c. aut personali: & tunc sit in optione iudicis &c. & sic procedit contrarium. d. c. quoniam. in fi. zab. hic dicit, ꝙ licet hæc distinctio habeat æquitatem: tamen quia d. c. quoniā. in fin. dat libertatem iudici: videlicet, ꝙ etiam in reali potest iudex de rigore procedere ad excommunicationem. quod dictum non placet hic do. m. quia ille tex. loquitur in personali, & non in reali: & hoc c. si bene ponderetur, procedit tantū in reali, vt patet rerum petitarum &c. vnde cōcludit do. m. quòd quando agitur reali, debet iudex procedere ad missionem: & non ad excommunicationem; quia per mis. prouidetur nedū contra delictum contumaciæ: sed etiam actori, qui mittitur in pos. & elapso anno, efficitur verus possessor, vt d. c. quoniam. §. in alijs. quia cùm iudex possit vendicare contumaciam rei, & prouidere actori circa rem petitam: non debet ire vagādo per excommunicationem & alia remedia extrinseca: & hunc putat verum intellectum istius c. & subdit, ꝙ credit quòd si iudex denegaret missionem & procederet ad excommunicationem, ꝙ actor posset appellare. credit tamen excommunicationem tenere: & reum nihil dicere posse: cùm de seipso tantùm conqueri possit, & ad prædicta facit auē. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & quod ibi not. Barto. sed si ageret actione personali: tunc seruabitur dispositio. d. c. quoniam. in fin. & ratio est, quia quando agitur personali, actor non dicit se habere aliquod ius in re. & ideò iudex nō videtur sibi ita facere iniuriam si non procedit ad mis. in pos. sed intentat alia remedia prodita contra contumaces, & ita est limitādum dictum Gof. & Specu. secundùm domi. m. sed tu de hac materia, qualiter & quibus remedijs contra reum contumacem procedere debeat & à quibus inchoare: dic vt latius dicam j. titu. de dolo & contu. & hæc procedunt quò ad primam illationem.

2 ¶†Secundò prin. infertur aliud singu. dictum, quòd quamuis agatur causa in qua non est prouisum de remedio missionis in poss. tamen non debet procedi ad sententiam diffini. lit. non contest. sed ad excommunicationem. sed contra hoc opponit
c de his quæ not. in authen. si omnes[c]. C. si vt se ab hærede. ab. quod traditur ibi per Barto. & docto. & per Bar. in l. si finita. §. iul. ff. de dam. infect. vbi volunt, quòd vbi non est prouisum de remedio missionis in poss. procedi potest causa cognita ad diffinitiuam, lit. non conte. per d. auē. & l. j. C. de asser. tol. cum simi. cuius contrarium hic dicitur: & contrarium tenent communiter Cano. Sol. d. Anto. primò sentit vnam sol. pro concordia, dicens vtrunq; remedium posse communicari, vt hic: & etiam potest procedi ad sententiam, vt in contrario: sed contra hanc sol. videtur tex. apertus in c. j. s. eo. vbi agebatur ad separationem matrimonij propter adulterium, & sic non erat modus missioni in pos. & tamen potest procedi ad sententiam, vt ibi dixi in xj. not. & ideò fortè do. Anto non persistens in d. solu. transit ad aliam solu. dicens quòd hæc decre. destruxit illam theoricā legistarū de quo dic vt dicam in c. quoniam. in prin. in iiij. princ. ar. fal. xv. vel potest dici secundùm do. m. ꝙ aut persona est certa cū qua potest lis contestari & procedit tex. noster: licet non sit locus missioni in pos. quia propter hoc ratione cōtumaciæ nō deuenit lite nō cōtest. ad sententiā diffi. quia cū sit persona certa, pōt alio remedio vel grauamine prouideri: cū plura sint ꝓdita cōtra cōtumacē: de quib⁹ latius dicā in tit. de do. & cōtu. aut ius agendi non dirigitur cōtra certā personā à qua petatur aliquid dari vel fieri: sed concluditur tantùm iudici & nō parti: & tūc, vt non sit persona cum qua lis cōtestetur, conceditur ad sententiam lit. nō cont. vt d. auē. & si omnes. C. e. de quo dic vt dicam in d. c. qm̄. in princ. in iiij. princi. arti. fallen. xvj. ¶Glo. in principio sentit q. & soluit & solut. fortificat. deinde in versic.

in versiculo,& debet.summatim decidit aliam quæstionem & remittit.deinde in versic.an iste. format.q.& remittit. deinde in ver.non tamen.ponit. v. auxilia prodita contra reum contumacem non permittentem actorem mitti in poss.& iuncta glo.ibi,festinare.&ibi, summatim negotium perscrutari. dic de hoc vt latius dicam in titulo de eo qui mitt.in possess.causa rei seruan.& in glossa ibi,an iste missus.dic vt latius dicam in dicto titulo, de eo q mittitur in possessio.vbi tractabo de esse ctibus istius missionis in possess.in fine gloss.dic: Hostien. & Ioannes An.do. Ant.& D.m.hic addunt plura alia remedia: de quibus dicam in ti.de dolo & contu.

3 ¶†Glo.fin.quærit de exemplis,quæ scilicet sint causæ quibus non adaptatur missio in possess.& ponit duo exempla. In ea. glo.ibi siue ciuiliter.dic glos.non bene dicit secundùm,d.M.d. Ant.quia hoc casu,quando de crimine agitur,ciuiliter proceditur ad instar ciuilium, vt l.fi.ff.de priua. deli. & ideò debet fieri missio in poss.& placet hoc D.meo,& communiter Doc. ex quo agitur pro interesse priuato æstimabili.In e.glo.ibi,criminaliter.dic,istud exemplum est bonum:licet tunc indirectè fiat missio:quia tunc ipsius contumacis bona annotantur. & an talis annotatio hodie locum habeat: & quando,vide d. M. in c.veritatis.de do. & contu.& fortè dicam ibi, & per Bart.in l.absentem.ff.de pœ.in fi.gl.dic, & idem dicit d.Anto.eadem ratione, si agatur causa matrimonialis respectu coniungīj dissoluendi vel coniungendi.sed dicit domi.m.ꝙ hoc exemplum non est bonum:quia licet quando agitur de coniugio coniungendo vel dissoluendo,non possit fieri missio:tamen tūc procedit ad diffinitiuam:& propter periculum imminentium. vt in c.quoniam.§.porrò.j.co.de quo dic vt latius dicam in c. se. in prin.iiīj.princ.ar.fal.viīj.Item Hosti.hic exemplificat etiam in causa ciuili personaliter intentata , quando reus non potest pati hanc missionem:quia non possidet mobilia vel immobilia.Quintum exemplum ponit Vinc.si reus abscondit rem,vel si res dolo ipsius perit.Sextum exemplum ponit idem Vince. quando ageretur interdicto retinendæ poss.quia tunc non habet locum missio:& debet seruari ordo iudiciarius:sicut in interdicto,vnde vi.de quo dic vt latius dicam in c.seq.in princi. iiīj.princip.articu.

SVMMARIVM.

1 ☞Inimicitia capitalis ex quibus oriatur causis.
2 Causa matrimonialis delegatur quandoque non Episcopis.
3 Iudex ex quinque causis legitimis recusatur.
4 Citatus in loco non tuto,comparere non tenetur.
5 Ire ad terram inimicorum nemo tenetur : etiam cum saluoconductu.
6 Causæ processus irritatiuæ,sunt duæ.
7 Vxor recedens à viro sine ecclesiæ iudicio,ipsum spoliare præsumitur.
8 Reconuentio admittitur in causa appellationis.
9 Iudex ecclesiasticus,quando inter puros laicos de causa temporali cognoscere possit.

Ccedens. Receptio testium facta contra non contumacem in causa matrimoniali,est nulla.h.d.sunt duæ partes.Primò ponitur apparentis querela. Secundò,causæ commissio. ibi,mādamus. & in tex.ibi, Arch.dicit,qui erat secūdus iudex delegatus.& ibi,magister P.dic,erat iste tertiꝰ iudex. & sic isti tres iudices erant delegati dictæ nobilis vxoris dicti vicecomitis:quæ nobilis accumbit matrimonium de cōsanguinitate, vel alio impedimento.& in tex.ibi,vt j.de sub. ista decisa cōtinebatur,vt arbitror,ꝙ per causas prædictas vicecomes recusabat istos iudices:& nolebat coram eis comparere, nisi locum tutū assignarēt:sed non admittebāt iudices dictas recusationes: nec locum tutum assignabant.vicecomes apparuit:sed tamen prædictis non ob. iudices in causa procedebant. vnde vicecomes supplicauit papæ ꝙ sibi prouideatur. vnde papa prouidit sibi dando nouos iud.de quibus hic in suprascri.de quibus mandat vt sequitur,secundùm Host.& in tex.ibi, vtrinque.dic.s. à vicecomite,& à prædicta nobili eius vxore.

1 ¶†Not.primò ibi,vxorem suam & terram. duplicem causam propter quam quis iustè mouetur ad capitalē inimicitiā:videlicet,quando quis capit vxo. alterius:aut alterius terram occupat:quia nō est amicus noster qui bona nostra tollit. & sic inimicitia capitalis non tantùm dicitur insurgere ratione mortis: vel fusi sanguinis : sed etiam ratione honoris & retentionis vxoris:& etiam æris & bonorum : quia vt in vulgari prouerbio dicitur:è beni sono el primo sangue.

2 ¶†Not.secūdò ꝙ licet curia Ro.nō sit solita delegare causam matrimonialem nisi Episcopis,vt dixi in c.j.§.e.in j.no.& no. Io.An.in c.statutū.§.cùm verò.de rescri.lib.vj.tamē hic habes casum, in quo causa matrimonialis fuit delegata duobus non Episcopis,& vni Episcopo.vnde attenditur qualitas quę prodest:& non quæ nocet.

3 ¶†No.tertiò ex toto progressu primæ partis tex.nostri iūcta glo.pe.quinque causas legitimas:propter quas etiam singulariter consideratas. iudex potest licitè recusari . Prima ex eo: quia sit consanguineus inimici capitalis ipsius recusantis:licet cum illo inimico causam nō habeat:vnde nō solùm possum recusare inimicū,si deputatur mihi iudex:sed etiam si deputatur cōsanguineus mei inimici capitalis: & non solùm si deputatur cōsanguineus partis aduersę:sed etiā si deputatur cōsanguineus mei inimici capitalis,qui mecū nō litigat.quód est sing. hoc tamen intelligūt quidā,quādo ipse inimicus cuius erat cōsanguineus iudex mihi delegatus,fauebat aduersario meo in lite.nam iste comes tenebat vxorem & terrā istius vicecomitis: & litigium erat inter ipsum vicecomitem & vxorē suā:cui comes fauebat:quia iudex cōsanguineus comitis meritò erat suspectus isti vicecomiti.Sed dominus meus tenet idē:etiā si non probaretur fauor.arg.c.repellat.j.de accu.& c.cùm R.& c. insinuāte. de offi.deleg.& idē probat tex.noster,qui fundat se super inimicitia nō autē super fauore præstito vxori.nam dictū fauorē solùm adducit ad probādum inimicitiā.& idē sentit Io.An.super tex.dum generaliter colligit,ꝙ non solùm possunt recusare inimicum:sed etiam ipsius consanguineum.

¶Secūda causa principalis,quādo iudex est cōmensalis inimici mei:& sic videtur,vt dictū fuit in præcedēti causa, ꝙ nō solùm possum recusare iudicem commensalem aduersarīj mei mecū in iudicio contendentis,vt in c.insinuante.& c.cùm R.§.de offic.dele.sed etiam si est commensalis inimici mei mecum non contendentis in causa,in qua deputatus est iudex.

¶Tertia legitima causa recusationis est,si iudex est oriūdus de terra aduersarīj mei:sic est cōpatriota aduersarīj mei:quæ tamē causa declaranda est,vt hic in glo.super verbo,oriundus.

¶Quinta est,quando iudex est de districtu inimici mei: & sic non solùm recuso subditum inimici mei mecum contendētis: sed etiam non contendentis in causa.nam suspicionis causa oritur ex timore inimici:quia dubitatur ne subditus inimico propter aliquem iustum timorem de se, bonis, aut consanguineis suis deuicta iustitia.ar.xvj.q.īj.in c.visis.

¶Quinta & vltima legitima recusationis causa est,quādo non potest haberi tutus accessus.ad iudicē: quia oportet trāsire per terram inimicorū.Circa quod aduerte:quia si iudex hoc scienter faceret:tūc satis directè recusari posset.sed si hoc nō faceret sciēter:tūc propriè non daretur recusatio personæ iudicis : sed potius declinaretur eius iudiciū propter locum nō tutū.&ad hoc facit.c.ex parte.j.de app.& cle.īj.§.pisana.de re iu. & ibi dixi. & de his quinque causis,& alījs plurimis traditur per Io. An. & Doc.in c.legitima.de app.in vj.sed latissimè ego dixi in ca. postremò.j.de app.vbi principaliter conuenit:sed hic propter declarationem tex.non potui causas prædictas omittere.

¶No.quartò vltra prędictas causas particulares, vnam causam satis generalem:habilem ad recusandum iudicem : quando ex aliquibus circunstantīјs, ꝙ iudex nimis fauet parti aduersæ: ꝙ quando sit,relinquitur arbitrio iudicis.arg.no.per Innoc. in c. cùm speciali.de app.de quo dic vt dixi in c.postremò.

4 ¶†No.v.ꝙ citatus non tenetur cōparere in loco non tuto: vel etiam ad locum tutum:si accessus nō est tutus. Aduerte tamē: quia si daretur accessus per plura loca: debet probare ꝙ nullus ex illis locis esset tutus:aliàs probatio non concluderet necessariò.de qua materia dicam.j.ti.de dila.j.in materia citationis.

5 ¶†No.sextò tex.qui allegatur,ꝙ quis non tenetur ire ad terrā inimicorum:etiam cum literis de saluo conductu:quia talis cautio est nimis fragilis.facit.c.literas.de resti.spo.& de facili frangitur:vt docet experientia.

¶No.septimò ibi,capitalibus.ꝙ non sufficit quelibet inimicitia:sed debet esse capitalis: id est quòd capitale odium sit inter eos,secundùm Innocen.simile in c.bonæ.§.de ele.& not.bene, ꝙ inimicitia capitalis oritur quandoque ex spoliatione, seu retentione particularis rei.facit quod no.glo.in c.cùm oporteat. j.de accusa.ex quo infertur ad intellectum cap.frequens.de re. spo.in vj.vbi requiritur spoliatio totius substantiæ, vel maioris partis:ad hoc vt criminaliter agens repellatur ab accusatione:quia text.ille procedit,quando de spoliatione facta per tertium opponitur contra agentem,qui non spoliauit: secus quādo excipitur contra spoliatum,vel eius consanguineum, vel amicum : quia tunc sufficit spoliatio rei particularis , propter quā verisimiliter orta sit capitalis inimicitia.& ratio diuersitatis in promptu:quia in casu di.cap. frequens. ideò requiritur

ſpoliatio totius ſubſtantiæ: vel maioris partis, vt concludatur inopia accuſati: ſed hoc ſufficit, ſpoliatio vel retentio particularis rei ad concludendam inimicitiam capitalem. & idem videtur probari in c. item cùm quis. j. de reſt. ſpo. fatetur tamen do. Ma. & bene, ꝙ res poſſet eſſe ita modica & vilis, ꝙ ceſſantibus alijs circũſtantijs non oritur inimicitia capitalis: & ſic fortè poteſt intelligi glo. iij. q. ij. c. oportet. quæ videtur velle, ꝙ ſpoliatus modica re non poteſt excipere contra ſpoliatorem agẽtem criminaliter. de qua materia latè dicam in tit. de re. ſpol.

6 ¶ † Not. octauò ex ver. mandamus. duas cauſas proceſſus irritatiuas. Prima: quia ſit factus poſt appella. legitimam. ſecunda: quia lite non cõte. quod vltimum, qualiter olim & hodie procedat dicam in c. ſeq. in iiij. prin. arti. fal. viij.

7 ¶ † No. nonò, ꝙ eoipſo ꝙ vxor inconſultè, & ſine eccleſię iudicio recedit à viro: dicitur ſpoliare ipſum virũ: & ſic vir poteſt agere poſſeſſorio recuperandæ. Ad idem ca. porrò. j. de diuor. quinimò fortius, ſi vxor eſſet relicta: & deinde monita à viro vt ad eum redeat: ſi non vult redire, videtur virum ſpoliare. vt no. in c. literas, de reſt. ſpo. & c. ſignificaſti. de diuor. no. Inn. in c. veniens. j. de reg. dicam latè in titulo de reſtit. ſpo.

¶ Nota decimò, ꝙ ſpoliatus debet ante omnia conſequi plenariam reſtitutionem: tam rei principalis, quàm acceſſoriæ ante, quàm teneatur reſpondere. ita decidunt domini de Rota deci. ccciij. vbi volũt ꝙ prius eſt fienda reſtitutio omnium fructuũ & expenſarum. dicam latè in tit. de reſti. ſpo.

8 ¶ † Not. vndecimò, ꝙ in cauſa appel. admittitur reconuentio. hoc enim videtur innui, ꝙ poſt appel. vicecomes petijt reſtit. vxoris, de quo dic vt dixi ſupra de mu. pe.

¶ Not. duodecimò ex prædictis & ex tex. ꝙ etiam in cauſa appellationis poteſt accumulari ſeu intentari poſſeſſorium, etiam petitorij ſuſpenſi ante. de quo dic vt latè dixi in Cle. j. de cauſa poſſeſsio. & proprieta. & fortè dicam. j. in ti. de reſti. ſpo.

9 ¶ † Vltimò not. ꝙ iudex eccle. cognoſcit inter puros laicos de cauſa temporali: quando illa venit acceſſoriæ ad cauſam ſpiritualem. ad quod vide quod dixi. s. de fo. compe. in rub. in ver. xxxvj. & in c. licet ex ſuſpecto. in ver. xij. In glo. j. in fin. dic de hac materia vt latius dixi in c. poſtremò. j. de appel. Glo. ſuper

a verbo, oriundus[a]. format duas q. & ſecundam ſoluit diſtinguẽdo. In ea. glo. ibi, domicilium retinere. dic & intellige glo. vt habeat dubium, ſi ibi non moratur de præſenti. & de hac materia, an forum domicilij proſit, & qualitas, & de mutationis effectu, dixi latè in c. fina. s. de fo. compe. in viij. ix. & x. quæſtionibus. In ea. glo. ibi, multa proſint. dic, ſentit ergo gloſ. ꝙ hic ſola cauſa, ꝙ ſit compatriota, non ſufficit. & quod idem tenet gloſſ. pe. hic. Ho. verò hic dicit hunc caſum inducendum conciuibus qui agerent in remotis partibus: quia vt docet experientia, tales diligunt ſe vt fratres, & remittit Ioan. And. ad no. in c. legitima. de appel. in vj. ſed do. Anto. hic putat idem eſſe, ſi non ſit etiam in longinquis partibus: ſed ſint compatriotæ: & agatur etiam forenſis longinqui: quia tunc talis compatriota veriſimiliter fauet conciui, quàm extraneo, & hoc dicit, relinquendo arbitrio iudicantis. do. meus hic putat hoc dictum do. Ant. procedere in delegato, vt probatur hodie in c. ſtatutum. §. quod autem. de reſcri. in vj. vbi patet, ꝙ ſi actor & reus ſunt diuerſarum ciuitatum & diœce. non poteſt actor impetrare in ſua diœceſi vel ciuitate, ſed in ordinario: putat illud non procedere: quia aliàs quilibet forenſis volens conuenire ciuem, de facili recuſaret omnes ordinarios rei. ſed de materia iſta dic vt dixi in d. c. poſtremò. In fi. glo. dic, ꝙ hęc ſola cauſa eſt ſufficiens. facit c. accedẽs. s. eo. vbi ſufficit, ꝙ ſit ſuffraganeus aduerſarij. fortius ergo ſi eſſet ſubiectus: & ſic exponẽdo tex. de terra vxoris: hoc eſt, ſubiecta vxori: deciſio eſt clara. Gloſ. ſuper verbo, nimis fauẽs. format contrarium ad tex. in eo quod text. vult, ꝙ opponatur contra iudicem de fauore impartito alteri parti: nam propter hoc non videtur debere reputari ſuſpectus: cùm quilibet teneatur diligere alium. glo. ſol. ꝙ modica amicitia non inducit ſuſpicionem: ſed maxima, ſic. & ſol. ſuam fortificat in ea. glo. ibi, ſed maxima ſic, vnde in litera ponderatur ꝙ nimis fauebat alteri. & ex hoc inferunt Hoſt. & Io. An. ꝙ non ſufficit ſi opponatur ſimpliciter ꝙ iudex fauet aduerſario: niſi iungatur ꝙ nimis fauet. quod eſt ſingulare. imò plus dicit Hoſt. ꝙ non ſufficit ſi dicatur nimis: niſi fauoris cauſa exprimatur: aliàs quilibet iudex ſine cauſa recuſari poteſt. quod verum intelligit do. Ant. quod tunc dicitur exprimere cauſam, quando oſtendit in aliquo grauaſſe, per nota. in c. ad hæc. & c. propoſuiſti. j. de appel. concludit diſtinguendo, ꝙ aut recuſans dicit iudicem fauere alteri parti: nec aliter exprimit cauſam fauoris, & non ſufficit: quia iudex poteſt fauere vni parti: dummodò non excedat modũ. argu. oppo. in c. conſuluit. de offic. delega. aut exprimit cauſam concludentem nimium fauorem alterius partis: eo quia dicit ſe grauatum in tali & tali ar. & tunc ſufficit: licet apertè non dixerit eum nimium fauere. nam prædicta generalia dicta intelliguntur ſecundùm ſpecialia. argumen. c. ſedes. s. de reſcript. & l. fina. §. cui dulcia. ff. de vino triti. & oleo leg. Et aduertequia Specu. in titu. de poſitionibus. §. vij. verſicu. quid ſi proponens. dicit nota. verbum, quòd ſi pars ſibilat in aure iudicis qui alloquitur ſibi ſecretò ad aurem: poteſt recuſari vt ſuſpectus. & ſequuntur hic do. Ant. & d. M. qui etiam ponunt alias plures legitimas recuſationis cauſas: ſed quia non eſt princ. materia noſtra: ideò omitto: & de ea dic vt latè dixi in ca. poſtremò. j. de appellationibus.

¶ Gloſſ. pen. quærit de intellectu literæ, quare textus dicat, ex his cauſis. & ſoluit. deinde gloſſ. in ver. & ita. infert ad intellectum text.

¶ In ea. gloſſ. ibi, & quærit de per ſe. dic de hoc vt dixi. s. in iij. no. glo. fi. ſentit contrarium: ꝙ papa non debet ſe impedire de reſtitutione terræ: & ſic rei temporalis. per c. cauſam. qui fi. ſint legi. & ſoluit. in fi. dic vt dixi. s. in vltimò not.

¶ Sed nunc extra glo. opp. dupliciter contra text. noſtrum. primò, ꝙ ex quo cauſa fuit commiſſa certis iudicibus, debeat ſub

b illis terminari[b] niſi legitimè recuſarentur: vel per legitimam app. ab eis iuriſditio eſſet abdicata: vt in c. vt debitus. & c. cùm ſpeciali. de appella. cùm ergo hic non eſſet plenè cognitum de cauſis recuſationis, nec de legitimitate appellationis: non debebat ſimpliciter mandari iſtis iudicibus ꝙ deberẽt in cauſa procedere: quod tamen factum fuit. Sol. dicit Hoſt. ꝙ licet iſte ordo ſit ſeruandus quò ad litigantes: vt ſine prædictis cauſis non valeant recedere à delegatis: poteſtas tamẽ remanet penes delegantem. vnde ſiue commiſerit totam cauſam, ſiue partẽ: dummodo ſit ordinarius, vel ſi ſit delegatus, & partem tantùm cõmiſerit: poteſt ad libitum commiſſam iuriſd. reuocare. vt l. iudicium ſoluit. ff. de iud. & c. ſuper quæſtionum. §. porrò. s. de offi. delega. maximè vbi honeſtas & veriſimiles cauſas prætendit: & modicum ſit præiudiciũ vt hic. Inn. verò hic refert quoſdã tenere, & non bene ſecundùm eũ, ꝙ hic fuit facta cõmiſsio per appel. ſed malè, vt dixi: quia ſi procederetur per viam app. commiſsio fuiſſet aliter facta: videlicet ꝙ ſi vera eſſet cauſa, iudices ipſi ſecũdi procederẽt: aliàs remitterẽt cauſam ad primos iudi. à quibus fuerat appel. cõdẽnata altera partè in expẽ. vt d. c. vt debitus. quod hic nõ fuit factum: cùm papa ſine cauſę cognitione reuocauerit iuriſd. priorum iudicum: eam transferẽdo in ſecundos. vel poteſt dici ſecũdùm Inn. ꝙ hic cõſtitit papę de appel. legitimitate, ideò non mandauit inquiri de ipſa legitimitate. ſed dicit hic Hoſt. ꝙ hoc eſt cõtra tex. cùm papa mandet inquiri de virtute cauſæ appel. vt patet ibi in tex. ſi vobis cõſtiterit quod ante lit. conte. &c. & ſubdit Hoſt. ꝙ pro certo tenendum eſt ꝙ papa ex certa ſcientia reuocauit hic iuriſd. priorum iudicum: & ex cauſa prædictã cauſam cõmiſit iſtis ſecũdis iudicibus. quod patet ex tex. dum dicit, & cauſa ipſa per vos cõmodius &c. ibi enim cauſam reuocationis exprimit & dat certam formã ſecundis iud. ſed dicit hic d. M. ꝙ ſuper hoc non eſt inſiſtendum: quia in iure non eſt vis. qua via procedant iſti ſecundi. nam ſi teneamus ꝙ papa reuocauerit ex certa ſcientia: quod videtur magis amicum literæ: indiſtinctè cognoſcent de cauſa. ſ. virtute app. aut papę prius conſtitit de legitimitate: & habebũt non habebunt de ea cognoſcere: aut non conſtitit: & habebũt cognoſcere ſecundùm formam. c. vt debitus.

¶ Secũdò op. cõtra tex. videtur enim ꝙ nec primi iudices, nec ſecundi poterant cognoſcere de q. ſpoliationis: quia primis tãtum fuit cõmiſſa q. ſuper petitorio. ſecundi verò nõ poſſunt: quia ſurrogantur in locum priorum: & penes ipſos eſt illa iuriſdict. quæ erat penes primos. arg. di. ca. vt debitus. & cap. non ſolùm. de appella. in vj. Item quia reconuentio non admittitur in cauſa appella. vt not. in c. j. de mut. peti. ſed do. Anto. hic tripliciter ſol. primò, quòd papa ex officio hic commiſit cauſam vltra limites appella. reuocando primos iudic. vel hoc fecit virtute reconuentionis: vel tertiò hoc operatur cauſarum annexitas: & ne cauſæ connexitas diuidatur: propter quod cauſa ſimpliciter commiſſa, cenſetur etiam commiſſa quò ad poſſeſſorium: & ſimiliter deuoluta cauſa quo ad peti. poteſt etiam diſceptari de poſſeſſorio: vel quia ſatis poteſt dici quòd quæſtio poſſeſſoria fuerat deducta in principali: quia vicecomes conuentus coram primis iudicibus dixerat in except. ſuis ſe ſpoliatum ab illo comite, qui tenebat terram & vxorem ſuam, ſecundùm domi. Anto. hæc ſolut. non eſt bona: quia non eſt verum quòd vicecomes excipiendo, vel agendo, in primo iudicio deduxerit ſpoliatum: ſed vt iuſtificaret legitimam cauſam ſuſpicionis, allegatur quòd ille comes detinebat terram & vxorem ſuam. vnde contra vxorem agentem non apparet hoc fuiſſe exceptum: nec etiam ſequitur except. ergo

poteſt

a ¶ Adde bo. tex. de hac dictione, oriũdus. in l. prouinciales. de verb. oblig.

b ¶ ¶ Nam iudicium vbi incœptum eſt, ibidẽ debet terminari. l. vbi cœptũ. ff. de iudic. de quo vide latè Felin. in c. ex tenore. ver. lex de reſcrip. iſtum in c. propoſuiſti. s. de foro competenti.

potest agere, si iudices non habebant circa hoc mandatum. do. M. soluit clarius, concludendo circa omnia. contradicit enim q aut quæritur, vtrū primi iudices potuissent cognoscere de spolia. si causa eis simpliciter fuisset commissa super peti. & remittit. de quo ad plene no. ad d. c. j. de sequestra. pos. & fru. vbi cōmuniter tenetur q sic, propter connexitatem causarū. ad quod vide quod dixi in c. fin. §. de mut. peti. in xj. prin. art. aut tenentur opi. q per viam app. isti secundi iudi. cognoscebāt. & idem dicēdum est: quia cùm coram primis iudi. lis non esset cōtesta. & appel. esset iustificata: potuit etiam coram istis secundis iud. iustificata appellatione à grauamine fieri recōuentio, secūdùm ea quæ latè dixi in c. j. §. de mut. peti. in vj. prin. artic. fal. xxj. vel melius potest solui secūdùm Do. m. q non est verum q isti secundi iudi. cognoscant per viam reconuentionis: cùm supersedeatur quæstio princ. vnde non potest propriè dici reconuentio: cùm cesset conuentio, iuxta no. per Bar. in authen. & cōsequenter. C. de senten. & iur. om. iud. ad quod vide quod dixi in rub. de mut. peti. in j. arti. & in c. fi. eo. tit. ar. ix. & x. vnde concludit q hic isti secundi iudi. debent cognoscere virtute commissionis expresse vel tacite: quia licet sit commissa causa petitoria, videtur commissa spoliatio: etiam super eadem re: etiam per viam actionis quæ facit silere petitorium, vt in ca. ex conquestione. j. de resti. spo. & ij. q. ij. in summa. & in c. fi. j. de ordi. cogni. de quo ar. dicam vel in d. titu. de ordi. cog. vel in titu. de resti. spo. quia vtrobique potest adaptari.

SVMMARIVM.

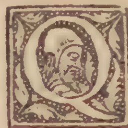

Voniam frequenter. Hec tota decretalis secundùm Ioan. And. diuiditur in duas partes princi. primò ponit regulam de testibus non recipiendis super princi. lit. contesta. & subiungit sex casus exceptos. Secundò, ponit qualiter sit procedendum quando reus est cōtumax. ibi. in alijs. Prima subdiuiditur: quia primò ponit regulam. Secundò, excipit duo: ibi, nisi fortè. & hæc secunda subdiuiditur in tres: quia primò ponit duos casus exceptos. secundò subiungit alios duos ibi, porrò. tertiò, alios duos ibi, sunt alij. & secunda pars quæ incipit ibi, porrò. subdiuiditur: quia primò ponit quid iuris quando reus est contumax, contra quem agitur de spirituali vel carnali matrimonio. Secunda ibi, si verò. dicit, quid iuris cùm non est contumax reus. & primò disponit de matrimonio spirituali. secundò, quid de carnali. ibi, si autem. Secunda verò pars princip. quæ incipit, in alijs. princip. subdiuiditur in duas. In prima, statuit quid iuris cùm reus est contumax lit. non contesta. contra quem agitur reali. In secunda ibi, si autem. ponit quid iur. cùm agitur personali. Item prima subdiuiditur: quia primò tractat cùm cōuenitur reus possidens nomine proprio, quid seruandum sit. Secundò, quid si conueniatur possidens nomine alieno. Secunda ibi, quod si forsan. & hoc dicit in summa tota decreta. secundùm Ioannem Andr. lit. non contesta. non recipiuntur testes super princip. sed si reus est contumax, & agitur reali, actor mittitur in possess. rei petitæ custodiæ causa: quam reus recuperat veniens intra annum, si offert cautionem de stando iuri, & restituit expensas: postea verò non auditur, nisi super proprietate: sed si conuenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit dominum in iudicio: & statuetur sibi terminus intra quem faciat dominum comparere: qui si non venerit intra terminum, iudex citabit illum quò ad hoc: & eo non veniente, iudex mittat actorem in veram possessionem. Si verò est personalis actio, actor mittetur in possessionem: primò, mobilium: secundò, immobilium: vel reus excommunicabitur. & hoc est regulare. fal. in sex casibus: scilicet, cùm timetur mors, vel absentia testium, cùm agitur de matrimonio spirituali vel carnali: in causa tamen criminali necessaria est lite non contestata. sed in primis duobus casibus recipiuntur testes, etiam contra non contumacem: ita tamen quòd conueniatur reus: vel id sibi denuncietur intra annum, aliàs attestationes non valent. Item in secundis duobus casibus contra contu-

macem recipi possunt:& causa diffiniri contra non contumacem.in spirituli coniugio contracto,seruentur antiqui canones:in cōtrahēdo expectabitur absens per sex menses:nisi iudex aliter arbitretur.in carnali verò,absens expectabitur.hoc dicit.sed quia decre.est valde prolixa,& habet materiam distinctam & separabilem,legam eam per partes,vt legit do.M.& vt communiter Docto.& primò legam vsque ad §.porro.& hoc intendit:lite non contesta.testes regulariter non sunt recipiendi.fallit vbi timetur de morte,vel diuturna absentia testium:tunc enim seruata solennitate hic posita,possunt testes examinari:etiam lite non contestata. hoc dicit.Et diuidet hoc princip.in iiij.partes.Nam primò ponit regulam.Secūdo,excipit duos casus:ibi,nisi.Tertiò,ponit solēnitatem requisitam: ibi,sed si actor. Quartò,tradit quid iuris si illa non seruet ibi, attestationes.& textus ibi,à multis.nam olim de iure ciuili super hoc erant variæ opiniones.& in textu ibi,ne veritas occultetur.dic propter absentiam vel testium mortem. quod designatur ibi,fortuitis casibus. & in textu ibi,timetur.dic fortè quia iturus est ad bellum.ibi. absq; malitia.dic fortius:ergo si per malitiam.ibi,non possit.scilicet de facili.

a ¶Et quoties res dubia est inter legistas,de iure autem isto,claro huic iuri.i.canonico standum est in vtroq; foro. ca. j.&.ij.de no,oper.nun.

1 ¶†Nota primò,quòd iura debent adaptari ad ea quę frequenter,& non ad ea quæ raro accidunt. ad idem.l.nam ad ea.ff. de legibus.

2 ¶†Nota secundò,quòd Papa potest decidere & determinare quæstio.& dubium etiam inter legistas[a] orta, seu contingentia.nam super hoc olim erant magnæ contrarietates inter legistas.quidam enim dicebant testes recipi posse contra contumacem lite non contestata:ne contumacia sibi prodesset.& hanc opinionem tenet Vgo & Maria. gloss.sed contrarium tenet Azo & quidam alij, vt dixi in ca.j.s̃.tit.proxi.in iij.princi.arti.& horum cōtrouersia hic sopita est & declarata.de quo dicam in examinatione.j.in iiij.prin.artic.

b ¶Ad verificationem regulę nihil obstat si alias exceptiones cōstet habere,adde tñ sufficere si allegas regulam:quia habes iā intentionē probatā,nisi reus de exceptione monstrarit.ita mod. in l.ex quacunque. in vj. col.ff.si quis in ius vo.non ierit.& vide quod notabiliter decidit Abb.in c.salubriter. de vsuris.

3 ¶†Not.iij.quòd ad verificationem[b] regulæ non requiritur ꝙ non faciat aliquam exceptionē:quinimò dicit glos.super rub. de re iu.in vj.quòd regula dicitur,quasi regulariter sit vera.& sic quasi patiatur aliquam excep.& hoc videtur probari in isto tex.quia hic in princi.dicitur.regulariter verùm esse,vt testes non recipiantur lit.non conte.& tamen postea excipit sex casus ad prædicta.vide quod no.in l.j.ff.de re iu.& vide quę dicā in rub.j.de reg.iur.Secus autē si text.diceret,generaliter.nam genus comprehendit omnes species & indiuidua contenta sub illo genere:quasi vniuersaliter sine aliqua exceptione.facit tèx.in ca.venerabilem.s̃.de electio.vbi ponūtur ista duo,quasi distincta & separata:vñ ille text. aperte innuit,quòd plus importat verbū generale,quàm regulare,secūdùm Io.And.ibi, d. Anto.& dominum meum.

4 ¶†Not.iiij.regulā,ꝙ lite nō cōtes.testes recipi non debent.& cùm nō distinguat clericos à laicis,hęc regula cōprehēdit nō solos laicos,sed etiā clericos.dicam j.in prin.iiij.prin.artic.

5 ¶†Not.v.vnum casum in quo possunt testes recipi lit.non cōtesta.videlicet,quando timetur de morte ipsorum testium. de quo dicam.j.in iiij.prin.ar.fal.j.

¶No.vj.alium casum in quo possunt testes recipi lit.nō cōte. videlicet,quādo timetur de absentia diuturna ipsorum testiū. de quo dic vt dicam in iiij.arti.in ij.fal.

¶Not.vij.quæ & quot requirātur in prædictis duobus casib⁹ ad hoc,vt prædictæ attestationes recipi valeant lit.nō cōte.& post receptionem suum consequantur effectum.

c ¶Vbicūque enim lex non expressè quippiam determinat:arbitrio iudicātis reliquisse videtur.l.j.§.j.ff.de iure delibe. c.de causis. s̃.de offi.delegati.

6 ¶†Vltimo not.ꝙ quāuis reus sit absens:etiā per contumaciā, nihilominus debet iudex ex officio prouidere,ne in eius præiudicium aliquid fraudis committatur.

¶Glos.j.potest expediri per quęstionem,quęrendo:vtrum sit alius casus pręter istos sex hic enumeratos:in quibus fallat hęc regula.glos.nostra respōdit quòd sic:enumerādo alios plures. potest etiam recitari per cōtrariū.nam tex.etiā excipit solùm à regula sex casus hic enumeratos:sed longè plures casus repe-riuntur excepti à dicta regula.de quibus hic in glos.ergo &c. glos.nostra fatetur contrariū:enumerando plures alios casus, in quibus lit.non contes.possunt testes recipi.in fi.glos.dic:habes ergo tam ex tex.quàm ex glos.multos casus in quibus lit. non conte.potest perueniri ad testium receptionem:& sententiam diffinitiuam. Doct.etiā hic addunt alios plures.& quoniam ista est principalis materia titu.nostri,ideò secūdùm ordinem positum in rubri.de lit.cōte.ego hic tractabo.iiij.prin.arti.in quo prædicta materia venit expedienda.

7 ¶†Circa quartum igitur princi.artic.in quibus casibus & causis requiratur lit.conte.& in quibus not.quāuis apud legistas variæ fuerint opi.vt dixi s̃.in ij.no.& s̃.tit.j.c.j.arti.iij.in prin. tamen prosequendo ordinem text.nostri,primò ponam regulam quam ponit text.noster:deinde subijciam casus exceptos in quibus prædicta regula fal.

8 ¶†Regula igitur sit negatiua ꝙ lit.non cōt.non potest ꝓcedi ad receptionem testiū: & per cōsequens nec ad sentētiam diffinitiuam.tex.est hic.& s̃.in rub.& in c.j.ij.& iij.s̃.eod.& ex hac regula negatiua sumitur regula affirmatiua,ꝙ regulariter in omnibus casibus & causis requiritur lit.conte.& vtraq; regula, quæ ad idem tēdit,vēdicat sibi locum non solùm inter laicos: sed etiam inter clericos.quod probatur hic, & s̃.in rub.nā ibi, & hic simpliciter & indifferenter disponitur lit.conte.ad hoc, vt testes possint recipi super meritis causæ.Item probatur per arg.à speciali Cle.dispēdiosam.de iud.iuncta Cle.sæpe.de ver. sig.& sequitur hic D.m.& maximè procedit regula in criminalibus:& ad prædictæ regulæ declarationem,vide plenè quę dixi in c.j.supra titulo.j.in iij.principa.arti.

9 ¶Hæc tamē regula fallit in pluribus casibus & causis.†Primò fallit,si timetur de morte testium.text.est hic.& ex hoc seqtur ꝙ senes,valitudinarij,& alij de quorū morte propinqua ex aliqua causa timetur,possunt recipi & examinari lit.nō cōt.super meritis causæ.tex.est hic.hæc fal.recipit plures declarationes. Prima declaratio,ꝙ hæc fal.procedit,siue pars cōuenta sit cōtumax:siue sit absens absq; malitia:vt cōueniri,seu cum ea lis cōtestari non possit.& sequitur Host.in summa eo.ti.§.j. & do. Ant.hic dicēs,ꝙ verbum,cōuenta.respicit actus citationis: licet adhuc nō sit porrectus libellus.& aduerte:licet tex.dicat,cōuenta.tamen glo.super verbo,cōuenta.idem dicit,si nundū sit conuenta:sed cōuenienda.hoc satis probatur ex tex.dum dicit, videtur conueniri non possit &c.est ergo sensus literæ. ꝙ pars citanda est si citari potest: & siue sit cōtumax, siue absq; malitia sit absens:possunt in casu prędicto testes recipi lit.non cōtest.Secundò declaratur dicta fallētia inquātum exemplificatur de senibus:ꝙ senes quò ad casum nostrū dicūtur septuagenarij:quia à tutela & cura excusantur, vt l.j.C. qui ætate. facit quod not.iiij.q.iij.c.inuiti.secūdùm Vin. Alij verò requirunt, quòd sint centenarij:quia lex vocat illud, vltimum vitæ huius spatium,vt l.fi.C.de sac.san.eccle.Inno.ponit duas opi. Primò dicit senes illos hic accipi qui sunt intra.lxx.annum: quia de illis qui iam cōpleuissent annos.lxx.non potest intelligi: eo ꝙ licet ipsi volētes possunt testificari:nō tamē inuiti cogūtur ferre testimoniū,vt l.inuiti.ff.de testi.nec cogūtur ad munera authoritate tātum publica.vt l.j.C.qui ætate.lib.x.insti.de excu. tu.§.idē maior.de muneribus autē publicis author. tātùm publica excusantur post annum.lx.vt l.j.C.qui ætate.lib.x. Secūdò dicit Inn.dici:& hāc secūdam opi.firmat, quòd quātum ad terminos nostros,qui dicantur senes,relinquēdum est arbi.iudi.nam quādoque vnus est senior in l.annis,quàm alius in lx. & secūdùm Inn.satis probabiliter timeri potest de morte cuiuscunque secundùm naturā causarum inferiorum,post quàm peruenerit ad l.annū:quia minor pars hominū hāc ætatem attingit.& ll.quæ dicūt ꝙ lxx.tantùm excusantur à muneribus, nihil faciūt ad rem:quia nihil fit mortis timore. hic autē testes mortis timore recipiūtur:ne cum eis pariter veritas & ꝓbatio depereat.Host.hic dicit,ꝙ tex. potest intelligi de sexaginarijs, & his qui excedūt lxx.ann.qui his casibus recipiūtur voluntariè:& sic nō inuiti:sed nō debēt cōpulsionem expectare:maximè cùm propinquāt morti,timere debēt peccatū quod cōmitterēt tacēdo veritatē, vt j.de crimi.fal.c.j.& sic secūdùm Host. nullū est cōtrariū,& sic residet Io.An.& d.Ant.remittētes etiā ad no.per gl.in c.si quis.s̃.de testibus.faciūt etiā no.per Archi. Io.An.& d.Do.in c.j.de cleri.ęgro.in vj.do.Ma.hic dicit se putare ꝙ in sexagenarijs & supra indistinctè debet seruari dispositio tex.nostri.nam à sexagenario anno incipit seniū: & est aliarum ætatū terminus,vt no.gl.in ver.perfectus.in prooemio vj.& sic cùm in tali ætate valde propriè dicūtur senes: seruari debet dispositio.c.nostri:& in tali ætate aut supra eam ætatem, nulli iudici cōceditur arbitrium:quia satis hoc scit esse expressum.& quāuis sit bene cōplexionatus: tamē debet eius mors timeri.& intelligūt ꝙ tales dicūt testimoniū spōte:vel etiā coacti in casibus in qbus cogi debēt:quod quādo sit,not.in c.j.de testi.cog.vbi dicā post D.m.& secūdùm istū modū pōt saluari prima opi.Inn.& Host.a.lxx.an.& quę satis placet d.M. opi.

c Inn.quam etiā dicit sentire Io.An.vt relinquatur[c] hoc arbitrio iudicātis,cōsiderata cōplexione ipsorū testiū. & subdit etiā illud cōsiderādum esse ꝙ à l.an.incipit senectus,vt dicit gl.prędicta in prooemio vj.iuuētus enim incipit à xxv.an.& durat vsq; ad l.an.vt not.gl.prędicta.verùm quia hic attēditur senectus,nō propter numerū an.nec propter ætatum terminos:sed propter timorē mortis:& iste timor mortis vario modo contingit,secūdùm diuersitatē cōplexionū:meritò iudicis arbitrio relinquitur.vnde etiā intra lxx.an.ratione debilitatis cōplexionis poterit iudicare aliquē senē, & cōtrà:ratione fortis complexionis,

xionis,nō iudicabit eum ſenem niſi vſq; ad lxx.an.in qua ætate veriſimiliter mortis timorem debet intelligere. ſic in ſimili dicimus in pubertate,quæ licet ſolet incipere in xiiij.ann. completo:tamen reſpectu matrimonij quādoque accipimus minorem ætatē:quādo apparet ꝙ generare poſſunt: quia ſatisfactū eſt menti iuris:vt legitur & no.in c.puberes.j.de deſpō.impu. & quod not.glo.xx.q.j.in ſumma.quæ opi.videtur mihi ſatis æqua.dicit tamen zab.hic aut quis eſt ſenex ætate: & habet locum tex.noſter.aut nō eſt ſenex ætate: ſed propter debilitatē complexionis: & tūc videtur habere locum id quod ſtatim dicā de valitudine.ſubdit tamen ꝙ ſi fiēda eſſet cōſtitutio, debet approbari opi.Inn.ꝙ arbitrio iudicis eſſet relinquendum.

¶Tertiò declaratur.d.fal. inquantū exemplificatur de valitudinarijs,qui etiam recipi poſſunt lite non cōte. ꝙ valitudinarij dicūtur,ſecundùm Io.An.hic,infirmi.ſic dicti: quia in eis infirmitas valet cōtra naturā.vel ſecūdùm Gof. dicūtur à valeo vales,per cōtrarium.vel ſecūdùm Inn.tex.intelligitur de infirmis propter corporis debilitatē:nō propter febres acutas. & ſequitur hic.d.Anto.quia de illis dictū erat dum dicitur,ſi de morte teſtiū timetur.nam cùm timetur de morte:recipiuntur omnes: etiam ſi non eſſent ſenes,vel valitudinarij:ſed ſenes & valitudinarij recipiūtur:etiam ſi de morte non timeatur. quod dictum nō placet D.m.hic: quia de ſenibus & valitudinarijs permittitur propter timorē mortis:& ſi bene litera ponderetur,hęc videtur eſſe eius mens.nam primò ponit regulā de teſtibus recipiendis vbi timetur de morte,vel abſentia diuturna,poſtea declarat qui ſint iſti de quorū morte timeatur: dicēs ꝙ ſunt ſenes & valitudinarij:& alij de quibus ex aliqua rationabili cauſa timeatur:vnde eo ipſo ꝙ eſt ſenex vel valitudinarius,arbitrio iudicis relinquendum eſt.vt ſ.dictum fuit ex quo infert D.m.ꝙ valitudinarius hic dicitur quilibet infirmus:ſiue propter febres acutas:ſiue propter corporis debilitatem,dummodò timeatur
a de morte:ſed in ſene non requiritur aliqua infirmitas[a] quia vt dicit Terentius,ipſa ſenectus morbus eſt. & iſte verus intellectus tex.noſtri,ſecūdùm D.m.& mihi placet.& vide ad prædicta Io.An.& d.Do.poſt eum in c.j.de Cle.ægro.in vj.q dicit, ꝙ valitudinarius dicitur qui ſępe infirmatur.facit l.ij.ff.ſi quis cau.& l.j.C.qui morbo.libr.x.Et aduerte:quia poſito ꝙ teſtes dicātur valitudinarij:tamē per auditores curiæ lit.nō cōte.non fit remiſsio ad partes: poſito ꝙ neceſsitatis cauſa petatur fieri remiſsio. & eſt ratio:quia ex quo decernitur fieri remiſsio ad partes:tūc remiſsiuè facta,expirat poteſtas auditoris:ideò ante lit.conte.non poteſt fieri:quia ante lit.conte.non videtur quis agere:ſed agere velle.vt l.amplius non peti.ff. rem ra.habe.ita dicunt Do. de Ro.in antiquis deciſi.xvj.quæ incip.Item not. propoſito.

¶Quartò declaratur in eo quod generaliter dicitur in fal.& in tex.& alij teſtes, de qbus ex aliqua cauſa rationabili timetur: quia tūc etiam lite non cōt.poſſunt recipi.& exēplificāt Doc. in his qui ingredi debēt bellum campeſtre:vel transfretare. & idē in ſimilibus cauſis,ſecūdùm Hoſt.& Inn.per l.j.ij.iij.iiij.& v.ff.de do.cauſa mor.& idē etiam tenet hic d.Anto.alleg.c.paſtoralis.ſ.de offi.or.& ſequuntur zab.D.m.& Io.de Imo.

¶Quintò declaratur dicta fal.ꝙ tales teſtes poſſunt quocūque die examinari:etiam in ferijs ſolēnibus,ſecūdùm Spe.in tit. de ferijs.§.ij.ver.quid ſi iſte eſt actus extraiudi. & idē tenēt Do. de Rota deciſi.cxcij.qui dicunt,ꝙ poteſt fieri etiam diebus dominicis.& voluit hic Vin. ꝙ iudex faciet interrogatoria ſecundùm quod ſibi videbitur.& ſequitur d.An.& etiam zab.qui dicit,ꝙ iudex ſupplet pro abſente,vt in aut.qui ſemel.C.quomodo & quando iudex.& c.bonæ.el j.in gloſ.j.de poſtu.Præla.& plus voluit hic Vin.ꝙ per hanc recep.teſtium non interrumpatur præſcriptio,pro quo vltimo dicto.d.M.alle.quia hic nihil petitur:ſed fit huiuſmodi receptio ad hoc,vt conſeruatio cōſeruetur:& ne veritas pereat.& idē tenet hic zab. quia nōdum facta eſt lit.conte.quæ requiritur ad interrumpendam præſcriptionē.per c.illud.j.de pæſcrip.de quo remittit ad dicta per eū in c.ſanctorum.j.de præſcrip.ſed non eſt materia noſtra: ideò non examino.dicam latè in ti.de præſcrip. ſed cōtra primū dictum,ꝙ talis receptio poſsit fieri diebus feriatis: etiam ſolēnibus.oppo.D.m.de no.in Cle.j.de offi.deleg.quia cùm debeant fieri interrogatio.& iuramentum recipi:& aduerſarius ſit citādus,vt j.dicā.& citatio tali die fieri non poſsit,vt in c.fi.de fer.& l.pe.C.de fer.ſequitur ꝙ iſte actus non eſt omnino extra iudicium,vt dicit Spe.vnde putat D.m.ꝙ niſi maximum periculum immineat: non debeat talis actus tunc fieri: ſed quando grande periculū immineret:tūc fieri poteſt:nō ea ratione:quia actus omnino ſit extraiudicialis:ſed qa æquitas ſuadet, vt etiā eo tempore agatur de re peritura tempore:vt dictis iuribus.& in c.licet.j.de fer. de quo dicam latius in tit.de fer.ſecus ſi iam iuramētum fuiſſet receptum die non feriato'& partis citati,facta, & interrogatoria porrecta:nam tunc receptio facti eſt qd merè extraiudi.& poteſt indiſtinctè fieri die feriato,vt not.gl. in Cle.j.de offi.dele.ſecūdùm Do.m.Et aduerte:quia fortè idē voluit Specu. quia loquitur de examinatione teſtium: & non de ipſorum receptione.

¶Sextò declaratur,ꝙ ad hoc vt fal.prædicta procedat:exiguntur plura,de quibus.j.ſubijciam poſt.iij. fal. in ver. eſt tamen aduertendum.

¶Septimò declaratur,ꝙ prędicta fal.procedit nō ſolùm in actore:ſed lōgè fortius in reo,quādocunq; caſus cōtingeret, de quibus in fal.noſtra ſic ſuperius declarata,per ea quæ latius.j.dicam.Itē prædicta fal.limitatur: procedit enim ſi modo agatur ciuiliter.Secus ſi criminaliter.per tex.noſtrū à contrario ſenſu ibi,ciuiliter eſt agēdum.& hoc tenet gl.iij.quę dicit,ꝙ in criminalibus nūquam recipiūtur teſtes lit.nō conte.quia ſtrictè debet in eis procedi:& ſtrictiſsimę probationes requirūtur.v. q. vj.æpiſanium.& l.fi.C.de proba.& idem tenēt hic Abb.Gofr. Inn.Hoſt.nam ſecūdùm Abb.in criminalibus, non eſt burſale intereſſe,ſicut in ciuilibus.Inn.verò reddit aliam rationē:quia in criminalibus teſtes recipi nō debēt, niſi præcedat accuſatio: quę debet fieri per pręſentem & de pręſente.iij.q.viij.ca.j.& c. per ſcripta.quæ ratio nō placet D.m.quia etiā in ciuilibus non debēt teſtes recipi:niſi edita actione:& lit.cōte.vt dixi.ſ.in poſitione regulę.& tamē ne pereat probationis copia, recipiūtur teſtes ante fundamētum inſcri.ergo idē eſſet etiam in criminalibus:eo maximè:quia in eis tractatur de fauore pub.& priuato.in c.vt famę.j.& de ſen.exc.& l.licitatio.§.quod illicitè. ff. de pub.Vin.hic dixit,alternatiuè tamē,ꝙ in criminalibus poſſunt recipi teſtes de quorū morte timetur:cùm actor teneatur ad talionē.quod procedit,ſecūdùm Ioā.An. poſt inſcriptionē per c.licet.ſ.de accu.quaſi velit ꝙ ante inſcriptionē, tales teſtes recipi non poſſunt,nec debēt:cùm ceſſet timor talionis.ſecus poſt cōte.lit.Sed D.m.putat glo.noſtrā poſuiſſe veram rationē, quare in criminalibus nō procedit iſta prouiſio.cùm enim agatur de grauiſsimo prejudicio:nō debet aliquid fieri inordinatè:& maximè parte abſente:cùm ſanctius ſit nocētem abſoluere,quàm innocētem cōdemnare,vt l.abſentem.ff. de pœnis. & ar.notatorū per Inn.in c.per inquiſitionē.de elec.& per hanc rationē,& per iſtū tex.à contrario putat.d.M.ꝙ non procedat dictū Vin.etiam cum moderatione Ioā.An. & ſic vult ꝙ ſiue ſit facta inſcripto,ſiue nō:ceſſet hęc prouiſio in criminalibus. dum tex.noſter ſolùm permittat hanc receſsionem: cùm ciuiliter agitur,& regula ſit in oppoſitum.nec ob.timor talionis:qa accuſator poterit proteſtari ꝙ per eum nō ſtat quominus producat tales teſtes:ſicut in ſimili factū fuit in c. cōſtitutis.el j.j. de teſti.quia ex cōiecturis tollitur pręſumptio calum.vt in c.j. in fi.de ele.in vj.Aduerte tamē:quia huic receptio.locus eſſet, etiam ſi ageretur de crimine:dummodò criminaliter per text. noſtrū:qui indiſtinctè dicitur, ſi ciuiliter agatur: & eo maximè:quia à pari cōmuniter iudicatur,ciuiliter merè:vel de crimi
b ne[b] ciuiliter,vt l.fi.ff.de pri.delic.Itē quia cùm de crimine ciuiliter agitur:nō agitur de tanto præiudicio, ſicut quando agitur criminaliter,ſecundùm Inno.hic.quem ſequuntur Ioan. And. d.Ant.d.M.& zaba.Et vide ad materiam iſtius fal.

10 ¶†Secūdò fal.prędicta regula cùm timetur de abſentia diuturna teſtium:quia tunc poſſunt recipi lite non conteſt. vt hic in text.& ratio iſtius fal.eſt,ne veritas occultetur:& probationis copia depereat.vt latius dicam in ſequenti fal. Hæc tamen fal. recipit plures declarationes.Primò declarāda eſt dicta fal.ꝓut dixi in pręce.fal.in prima.v.vj.& vij.declarationibus.Secundò declaratur ꝙ abſentia,de qua loquimur, debet intelligi à loco domicilij & priorū teſtiū,ſecūdùm Pe.& Abb.Vin.verò intelligit de loco vbi exercetur iudicium.vnde ſecūdùm Vincen.ſi cauſa eſt Romæ & hiſpanus producendus eſt in teſtem:ſi ſe de hiſpania transferret in Angliam,non eſt locus huic receptioni. poſt litem enim conteſta.vel teſtes citantur Romæ,vel mittetur ad illos.quod eſt verum,ſecundùm Vincen.niſi de loco domicilij teſtes abſentarent ſe ad partes orientales: vel tam remotiſsimas quòd poſt litem conteſta.non reperirentur.& ſic ſentit Vincen.quòd teſtes debent recipi per iudicem cauſæ: licet ſint alienigenæ,de qua materia dic vt dicam in titu. de teſtib. Item ſentit Vincen.ſolam abſentiam à loco domicilij non ſufficere ad hanc receptionē faciendam.ſed do.Anto.hic quò ad hoc tenet contrarium dicens, quòd cùm abſens peregrinatur, dicitur in periculo mortis:maximè quando abſentia eſt futura per mare, vel per loca inſidioſa, vel periculoſa: vel quando non debet eſſe breuis.per not.in cap.paſtora.§.j.ſ.de offic. ordin.ſed idem ſentit Hoſtien.dicens,quòd in peregrinatione plura imminent pericula, quàm in domo: æquum eſt ſemper

a ¶Senect⁹ eſt morbus.& Iuuenal. de ſenec.circunſilit agmine facto morborum omne genus. tamen id verum, largè loquēdo. tamen non ſequitur, eſt ſenex: ergo nō ſanus.l.cui dens.ff. de ædil.edicto.

b ¶Adde bonum text.in cap.tuæ.de procu. & quod ibi latè per Abb.& Docto.

a ¶Bene facit tex.in l.continuus.§.cùm ita.ff.de verb.obli. cum ibi no.p Doc.

b ¶Si animal pereat casu fortuito ĩ partibus longinquis, potest is,qui ducebat, facere vt tali casu testes examinẽtur in loco:quibus testibus possit domi.ostendere de casu,ne teneatur ad æstimationem. de quo vide Are.in c. ij. j. de test. & hoc est verum in omni casu vbi æqtas suadet testes examinari. ita Ludo. in l.si verò.§. de viro. in liiij.fal.solu. mat. qđ limitat ea quæ habentur in l.cùm hi.§.transactionis. ff. de transactionibus

testes recipi propter periculum mortis.sed dicit hic d.M.quòd hoc dictum sibi non placet: si enim in qualibet peregrinatione esset periculum mortis,seu verisimiliter timeretur de morte papæ,hic in tex.non fecisset distinctionem de morte per se: & ab ea fecisset etiam distinctam distinctionem de absentia, dic ergo ꝙ aut est talis peregrinatio in qua verisimiliter timetur de morte: quod boni viri arbitrio relinquendum est: & tunc tales testes recipiuntur lit.non contest. sed non propter absentiam: sed propter mortis periculum. & ita procedit dictum.d.Anto.aut non est talis peregrinatio:& tunc procedat dictum Vin.volentis ꝙ si recedant à loco domicilij non recipiantur,nisi ad remotiora loca se conferant:habito respectu ad locum iudicij.quid enim si recedens à domicilio magis appropinquat loco iudicij?certè non fieret ista receptio vigore absentiæ.& idem si non appropinquat:dummodò ad remotiora loca se non conferat: quia pariter poterit vocari de vtroque loco,vel ad eum mitti.facit quod no.in d.c.pasto.& idem videtur sensisse hic Ioan.cal.in prin.suarum addi. Ex quo infertur ꝙ si testis aduena vult recedere à loco vbi iudicium exercetur: potest recipi in testem:quãuis velit redire ad proprium domicilium.& quãuis.d.Anto.videatur de hoc dubitasse:tamen dicit d.M.pro hoc dicto est glos.no.in l.in lege Aquilia si deletum.ff.ad legem Aquil.& probat etiam tex.attentai plius mẽte,& ratione zab.h.d.ꝙ requiritur ꝙ sit talis absentia,propter quam cõmodè cõtineri vel haberi nõ possit.hoc est:quia si fortè expectaremus ꝙ rediret tẽpore lit.cõte.& necessariò ad probãdũ cõmodè haberi nõ posset:& sic videtur relinqui arb.iud. quod est satis equũ.& faciunt quæ dicam in seq.declaratione.

¶Tertiò declaratur inquãtum exigitur ꝙ absentia sit diuturna:[a] quia absentia diuturna dicitur, secundùm arbitrium iudicis.arg.c.de causis.& de offi.dele.vnde dicebat Innocẽ.ꝙ hanc absentiam æstimabit iudex variè, secundùm qualitatem negotiorum:nam si debitum de quo agi speratur sit in longã diem, vel sub conditione cuius implementum potest multum differri:non reputabit absentiam diuturnam: quãuis diu sit absuturus.cùm verisimile sit ꝙ poterit redire ante,quàm dies veniat, vel conditio impleatur:vnde hoc casu,testis non recipietur:sed expectabitur lit.contest.seu præsentia testis:sed quando debitum esset purum,& iudicium esset cœptũ,& lit.contest.speraretur de proximo:tunc absentia dicitur diuturna : licet non sit multum longa:& ideo hoc arbitrio iudicis relinquitur,secũdùm Vin.Host. verò dicit quòd in primo casu æquũ est testes recipi propter mortis pericula: quia plura in peregrinatione imminent,quàm in domo:& æquum est semper probationibus subuenire,vt dicitur hic in tex.Sed dicit D.m.quòd iudex debet considerare, an sit tale iter seu peregrinatio, propter quam verisimiliter timeatur casus mortis: & tunc recipiuntur testes.sed talis receptio tunc fit,non propter absentiam principaliter,sed quia verisimiliter timetur de morte:& sic sumus in altero casu in litera excepto,aut nõ timetur verisimiliter mors: & procedit dictum Inn.& Vin.& sequitur hic Io.cal.in addi. sed quæro,qualiter iudex se informabit de absentia: an sit diuturna:cùm non sufficit quælibet absentia?so. satis clara apparet ex prædictis. nam poterit instrui ex qualitate negotij, & subiectæ materiæ,& alijs varijs circunstantijs: aduertendo, an debitum sit purũ in diem,vel sub conditione,secundùm Inn. sic etiam de timore mortis iudex poterit se informare ex varijs circunstantijs : nec requiritur plena,aut semiplena probatio:sed sufficit sola suspicio,secundùm Bart. in l.in lege Aquilia si deletum.ff.ad l.Aquil. & not.circa hanc materiam quædam singularia quæ dicunt do.de Ro.

¶Primò not.ꝙ vbi app.est à grauamine, & sic ab interlocutoria:auditor,seu iudex ad quem app.est, etiam nõ cognito prius de grauamine,testes absuturos,vel de quorum morte timetur recipere potest lit.non conte.& super causa princ. & hoc propter periculum quod posset contingere per absentiã, vel mortem testium,vt in simili in d.l.in lege Aquilia. & hoc ideo est: quia cùm sit dubitatio pendente appel.an iurisditio sit iudicis à quo,vel iudicis ad quem:ideò in dubio recipit testes absuturos.arg.tex.nostri.& l.ordinata.C.de lib.causa.& c.significauit de testi.& l.ij.C.de vsu pup.hoc tenẽt domini de Ro. decisio. lxxviij.secũdùm eam quotam.& ideò tenẽt.h.d.A.& D.m.volentes hoc procedere etiam si iudex ad quẽ pronunciauit malè appel.sed præfati do.de Ro.in antiquis decisi.cxcij. dicũt ꝙ iudex à quo est app.à grauamine non potest recipere testes absuturos,vt in c.vt frater.& c.ab eo.de app.in vj.cum talis iudex nõ videtur habere iurisdictionẽ:subditur tamẽ ꝙ aliqui ex do. de Ro.volebant dicere ꝙ si iudex à quo nõ detulit app. valeret receptio: quia videtur habere iurisditionẽ ex quo nõ detulit: & sic periculũ est in mora.& sic istud dictũ rectè põderatum, videtur esse cõtra præcedẽs dictũ:quò ad precedẽtem opi.ego arbitror vtrũque dictũ posse saluari per distinctionẽ. dico igitur ꝙ loquimur in testibus absuturis,q poterũt examinari lite demũ contesta.quia licet sint absuturi:nõ tamẽ in longinquas partes:& fortè est spes ꝙ causa protrahatur in lõgũ ante, quàm lis contest.& hoc casu procedat prima opi.cõmunis do.de Ro. in d.deci.cxcij.& etiam potest adaptari prędicta decisi.lxxviij. aut loquimur in testibus de quorũ morte verisimiliter timetur:aut de absentia in partes ita longinquas ꝙ verisimiliter nõ poterunt haberi post lit.conte. & hoc casu,locũ habeat secũda opi.quia posito ꝙ etiã iudex à quo,detulisset app.vel transmisa esset sibi inhibitoria per iudicem ad quẽ,ex quo periculum est in mora,poterunt testes recipi per iudicẽ à quo,dummodò iudex aliàs remãserit cum iurisditione:vt puta: quia aliàs sit ordinarius:nec de facili posset fieri examinatio per iudicẽ ad quẽ ap.exẽplum,agebatur causa Parisijs coram Episcopo Parisiẽsi lite adhuc non cõte.app.cum grauamine ad sedẽ apostolicam: Parisijs sunt testes,de quorũ morte dubitatur: vel absentia ad tales partes ꝙ si fortè expectaretur ꝙ causa remitteretur ad iudicẽ à quo,ex eo ꝙ malè app.fortè vel ꝙ iudex ad quẽ iustificata app.per lit.contest.scribit Episcopo Parisiẽsi de ipsis testibus recipiendis:verisimilis est interea timor de morte: vel tali absentia ꝙ testes haberi nõ poterunt:certè Episcopus Parisiẽsis ad petitionẽ actoris,absꝙ literis seu cõmissione iud.ad quẽ, & lit.adhuc nõ conte.poterit tales testes recipere.moueor:quia hoc idẽ posset facere quilibet iudex in terminis nostris:quãuis non esset iudex causæ.facit quod in simili singu.no.Bar.in l. si quis nauicularius.C.de naufra.lib.xj.vbi dicit per illũ tex.colligi practicã[b] mirabilem ꝙ in loco quo quis patitur aliquẽ casum,puta naufragij,aut mortis equorum,vel quid simile: ꝙ faciat examinari testes de casu illo : & tales attestationes facient postea fidem coram iudice incompetenti.& subdit fortè Bar. singulariter quòd talis examinatio potest fieri etiam parte nõ citata,de quo vltimo latius dicam in titu.de testi. ego idem dicendum puto in terminis nostris per prædicta: quia non tanguntur per Docto.

¶Secundò not.etiam secundùm do.de Ro.in d.decisi.cxcij. ꝙ est de more Romanæ curiæ ꝙ tales testes absuturi præstãt duplex iuramẽtum: tamẽ aliter declarat,credo ꝙ velint dicere ꝙ vnum iuramen. præstant circa futuram absentiam : aliud verò præstant circa veritatem dicendam.

¶Tertiò not.secũdùm d.de Ro.ꝙ curia existẽte Romæ testes recedẽdo ad Alamaniam,iurãtes non recedere se causa productionis proximæ dicẽdæ:& se nõ esse reuersuros in breui,possunt recipi,vt absuturi,secundùm do. de Rota. cccccl xxxiij.in decisi.Ægidij.

¶Quartò declaratur fal.prædicta secundùm ea quæ dicam.j.in iiij.fal.ver.postremò quæro circa prædicta.

11 ¶†Tertiò fallit prædicta regula:etiã si nõ timeatur de morte, vel absentia diuturna:sed timeatur ne ꝓpter morã testes variẽt fidẽ:quia de facili possunt obliuisci:nã hoc casu, testes possunt recipi lit.nõ cõt.hoc vult gl.in verbo,subtrahatur.per tex.in l. iij.§.duę.ff.de car.edic.vbi tex.iũcta gl.dicit præueniẽdum ne dilata quęstiõe testes variẽt:idẽ hic etiã sentit Host.super tex. dicẽs locũ esse supradictæ huic receptioni.si periculũ obliuiõis imminet.ar.l.hac cõsultissima.§.at cum humana.C.q test.facere possunt.& cum hoc dicto trãsit Io.An.& seq.d.Ant.quod dicitur esse notãdum,q dicit ꝙ hoc habebit estimare iudex ex qualitate personę & negotij.nam si negotiũ esset valde not.& nõ intricatũ: nõ præsumeretur ꝙ ex longo tẽpore abcederet à memoria.j.de sen.excõ.c.cùm illorũ.ad fi.sed Io.cal. hic in addi.tenet cõtra:tum quia iste casus non est exceptus in tex.nostro:tum qa semper alle.talis timor:& sic euacuaretur effectus regulę nostrę superius positę,ꝙ lit.nõ cõt.testes recipi nõ possunt.Sed d.M.putat ꝙ verior sit opi. ꝙ ratione obliuionis quæ possit causari,testes possint examinari lit.nõ cõte.quia quò ad ipsas partes,ꝓpter obliuionẽ testes habẽtur ꝓ mortuis,si obliti sunt:& de facili, nõ solùm in facto alieno maximè intricato qs obliuiscitur:sed etiã in suo,vt no.in c.ab excõmunicato.s.de rescri.facit optimus tex.in c.cùm dilecta.j.de cõfir.vtili.vbi ꝓpter timorẽ cõsumptiõis priuilegia innouãtur. vnde cùm eadẽ sit ratio in obliuione,idẽ debet esse ius. nec ob. motiuũ primũ Cald.qa licet iste casus nõ sit hic expressè exceptus:tamẽ ex ratiõe quę colligit ex tex.satis dicit exceptus.facit qđ singu. no. gl.in l.j.ff.de cõdi.indebi.vbi notabiliter dicit, ꝙ excepto vno casu à regula,omnes similes videtur excepti.& vide ad hoc alia iura quæ allegaui in c.j.s.de lit.conte.arti.vij.ver.xxvij.nõ ob. aliud motiuum Calde.ꝙ semper allegetur iste timor:qa iudex nõ tenetur credere parti:sed æstimabit hoc arbitrio suo. considerata negotij & personæ qualitate. quid enim si debitũ est in diem,

in diem, vel conditionale: nec speratur purificatio conditionis de præsenti: & negotiū est valde intricatum[a], vel reus est absens: & talis qui de facili conueniri non potest: vnde verisimiliter timeri potest de obliuione, cùm homines etiā propria facta ex temporis longinquitate tradant obliuioni: vt d.c. ab excōmunicato. facit opti. d.l. iij. §. duę. ff. de carb. edic. & no. in c. cùm illorum. j. de sen. excō. & ibi dixi, & plurimas dedi remiss. Et aduerte ꝙ hæc iij. fal. recipit etiam in v. vj. & vij. declarationes, de quibus dixi s. in j. fal. Item recipit limitationem de qua ibi dixi. Sed nunc circa prædicta quæro, quę sit ratio prædictarum fal. & si. sol. dic ꝙ ratio est, ne veritas occultetur: & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur. vt hic in tex. nam ꝓbationum facultas minimè est angustanda: & veritatis ꝓbatio salua debet esse: vt in aut. de testib. §. & hæc verò multoties. & §. si quis testibus. C. de hære. in l. quoniam. in fine. C. de rebus credit. l. generaliter. ff. de resti. l. curent. & in. d. §. duæ. dicam latius. j. in titu. de probationibus.

¶Sed circa prædictas iij. fal. oppo. videtur enī ꝙ testes indifferenter recipi possunt lit. nō contest. ad perpetuā rei memoriā: etiam si non sit timor mortis, vel absentiæ vel obliuionis: vt in ca. signific. j. de testi. solu. glos. hic in verbo, timetur. in prin. sentit contrarium, & soluit: dicens ꝙ ille tex. loquitur quādo testes recipiūtur, vt eorum dicta publicentur ad perpetuā rei memoriam. de quo dicam j. eod. §. sunt & alij. & sic inter casus dictarum fallen. & casum istius c. significauit. sunt plures differentiæ, secūdùm doc. nam in præcedentibus fallen. testes examinātur ad petitionem actoris: sed in hoc casu, ad petitionem rei: vt d.c. significauit. & §. sunt & alij. examinantur enim ad petitionem rei ad perpetuā eius defensionem: cùm in ipsius rei potestate nō sit, quando se defendat: sicut est in potestate actoris, quando velit agere, ideò ad perpetuā memoriam, pro defensione admittūtur omnes: sed pro actore solū illi admittuntur, de quorum morte, absentia, obliuione, vel simili causa, propter quam posset sibi subtrahi facultas probandi: verisimiliter timetur: & ideò etiā in prædictis. iij. fal. longè forti⁹ admittit̃ reus: vt dixi in j. fal. declaratione. vij. & de materia testium recipiendorum ad perpetuam memoriam, tangā j. fal. vj. vel vij. Est tamen aduertendum: quia prædictæ testium receptiones in prædictis casibus fal. factæ non perpetuum sortiuntur effectum: nisi quædam interueniant: de quibus hic in tex. nostro, in ver. siue pars. ex quo colligitur ꝙ ad hoc vt plenum sortiantur effectum, plura sunt necessaria.

¶Primò requiritur ꝙ pars aduersa, in cuius præiudiciū fit ista receptio, citetur, si citari potest: quia præsens sit, & non absens. text. est hic dum text. dicit, siue pars aduersa sit cōtumax: quoniam non potest esse contumax, nisi citata. & idem tenent do. de Ro. Deci. cxcij. vbi dicunt ꝙ quoties citantur testes: toties citetur pars ad dandum interrogatoria: vel requiritur quòd pars sit absens absq; malitia: ita quòd conueniri nō possit. tex. est hic, & intelligit hic Inno. partem aduersam præsentē, quādo est in ead. ciuitate: vt in aut. de testi. §. hæc verò. collatio. vij. quinimò, & qui de Anglia mouetur vt vadat, vel mittat Bononiam propter istam causam, secūdùm Hostiē. per text. in c. cōstitutus. j. de fideius. quasi velit Hostiē. ꝙ etiā si sit extra ciuitatem, debet citari ad istam causam: si non magis distat à loco iudicij, quàm faciat Anglia à ciuitate Bonoñ. cum legatur in dicto c. constitutus. citationem pro ea causa ad tam longam distantiam factam fuisse. sed vt do. Anto. hic dicit, quòd absens est etiam, qui est in loco: si de facili conueniri nō potest: vt hęc litera, & tex. in ca. constitutus. loquitur in receptione testium per viam ordinariam: vbi non timetur periculum. & est casus in quo contra verum contumacem, vel apparenter verū proceditur ad receptionem testium. de quo per Bar. in l. iij. §. Prętor. ff. de damno infec. & quod not. in ca. fi. de eo qui mitti. in pos. causa rei seruandæ. & d. Hier. d. M. ꝙ prædicta materia. d. c. fi. & d. §. Prætor. non attingit materiam nostram: & bene. tractatur enim ibi, an & quādo requiratur citatio personalis: vel sufficiat citatio ad domū. de quo etiā per D. m. in c. causam. j. de do. & contu. & per Io. An. in regu. pro possesso. de regu. iur. libro vj. de quo latè dicam j. in titu. de dila. seu in titu. de do. & contu. sed quātum attinet ad c. ad materiam nostram, dicit D. m. ꝙ nō potest dari certa doctrina: sed relinqueñ. est arbitrio iudic. qui debebit considerare quātitatem & qualitatem absentiæ aduersarij. Item periculum imminens ex parte testiū. quid enim si testis est in periculo mortis: nec capit dilationē vnius horæ vel duarum: nam certè satis dicitur absens, si incontinenti reperiri non potest: quia verū est dicere hunc cōmodè citari nō posse, & similiter ecōtra. quid si est senex, nō tamen in tāto periculo ꝙ nō possit expectari verisimiliter vel per duos vel tres dies? debet enī tūc ad eū mitti, vt citetur personaliter, si in loco iudicij nō habet domicilium. ar. c. Romana. §. contrahentes. de fo. compe. in vj. quæ consideratio do. mei tanquam æqua, mihi placet: quoniam ratione subiectæ materiæ aliter & aliter accipimus absentem, vt traditur in glo. in verbo, pręsentes. in authen. de fideius. colla. j. facit. xvj. q. iij. c. eorum. & quod ibi no. & ff. de arbit. in l. diem. §. corā. not. D. m. in c. fi. s. de ma. & obe. super glo. in verbo, præsentium. & vide glo. & Archi. ij. quęst. vj. biduum. vbi habes de plurimis speciebus absentiarū. & vide in l. absentē. ff. de verb. signi. & quod traditur in l. pręsens. ff. de procu. & Io. An. post Archi. in c. si delegatus. de off. deleg. in vj. & quoniā abesse dicitur, qui non est in iudicio, vel in loco iudicij, vt l. iij. §. abesse. & ibi traditur. ff. de dam. infec. vel qui non est apud ædes vel domicilium suum. ff. de fideicō. lib. in l. si eum seruum. §. fi. & vide etiam quod traditur per Io. Andr. & d. Do. in c. si quem. de procura. in vj. & quod dixi in Cle. causam. de ele. Et aduerte: quia prædicta procedunt, nō solùm quando pars conuenta est contumax vel absens: ita quòd commodè conueniri non potest, vt d. est. sed etiam si præsens esset, sed persona terribilis, vt puta, tyrannus, quem actor non audet conuenire: nec ipsam testium receptionē denunciare: nā tunc iudex subueniet huic isti timori. vnde etiam parte nō citata, licet præsens sit, quanto cautius poterit, subueniet actori. considerata personarum & negotij qualitate: & alijs circunstātijs: & sic etiam lit. non contest. recipiet testes: & substinebit vices rei in ipsorum examinatione, seruando exceptiones reo tam contra ipsorum personas, quàm contra ipsorum dicta. secundùm Hō. hic qui alleg. not. in c. si iustus. j. de ap. quod est diligenter no. secundùm D. m. quia quotidie potest contingere, pro quo etiam alle. not. in c. fi. de hære. in vj. nec ob. text. noster qui tantùm facit mentionem, quando reus est contumax vel absens: quia vt dicit do. Anto. tex. habuit solùm respectum ad id quod communiter accidit: non tamen negat quin etiam reo præsente possit fieri receptio imminente aliquo periculo, per ea quæ s. dicta sunt. & per not. d. l. in lege. ff. ad l. Aquil. secundùm d. M. Sed aduerte: quia hoc idem voluit Ioan. Andr. in c. j. de homi. in vj. in verb. constiterit. & sequitur ibi. d. Do. posset tamen dici secundùm Lapum & Abb. in c. ij. de fo. compe. in vj. & d. Do. in d. c. j. quòd illud quod ibi dicitur, quòd nō sit necessaria citatio, procedit: quia ibi non est necessaria plena probatio: sed sufficit probatio per sola arg. quo casu, non videtur requiri partis citatio. quod est singu. no. ad limitationē. c. ij. j. de testi. & ibi latè dicam, & secundùm prędicta ego arbitror limitandum & intelligendum sing. dictum Ioan. An. in c. non minus. j. de immu. ec. vbi sing. voluit quòd si citandus est tyrānus qui terribilis sit citanti: sufficit vnica citatio: nec exigatur citatio peremptoria: licet aliàs requireretur peremptoria. & sequitur Bald. in c. j. de mili. vas. qui contumax est. nam videtur declarari illud dictum, de vnica citatione, quando illa fieri potest sine metu aut periculo: alia autem nō videtur exigi: vel potest intelligi illud dictum, quando aliàs citandus esset tyrannus ad actus præiudiciales, qui possent expediri aut differri sine periculo amissionis copiæ probationis: & sic vbi non timeretur de morte, vel impedimēto testis: secus quando de morte vel alio impedimento testium dubitaretur: quia tunc ne probandi facultas deperiret, aut veritas occultaretur, non esset tūc necessaria vnica citatio: si illa sine periculo fieri non posset. & prędicta no.[b] tanquam singularia: & pro maiori parte nouissima. Sed quæro circa hoc requisitum, quid si reus sit præsens, & paratus sit recipere iudicium: vtrum actor lit. non conte. possit facere recipi testes, de quorum morte vel absentia timeret. sol. Angel. in authen. de test. §. & verò. tenet quòd non. sed contrariū tenet glo. Bart. & Bald. in authen. sed si quis. C. de testi. per text. in l. in lege Aquilia. ff. ad l. Aquil. vbi bonus text. pro qua opi. facit tex. noster in ratione sui, quæ concludit generaliter indistinctè, etiam si pars esset præsens: & hoc tenent quidā moder. & mihi placet: si modo sit verisimilis timor mortis, vel absentia ante, quàm possit fieri receptio lit. contesta. alias procederent opi. Ang. Secūdò exigitur quòd si pars aduersa non possit citari, actor debeat conuenire aduersarium intra annum post attestationes receptas: & incipit currere ann⁹ ex tēpore quo reus poterit cōueniri: vel saltem debet actor dictorū testium receptionem intra annum denunciare aduersario: aliàs autem attestationes dicto modo receptæ lite non contest. non valent. ratio assignatur in text. ne fortè actor procuret in fraudem, vt processu temporis except. legitimæ ad repellendum testes, vel aliæ, locum habere non possint, vt hic in text. & sic patet quòd hoc requisitum non habet locum, si reus fuit citatus & contumax. sed locum sibi vendicat, quando fuit absens non contumax: vt voluit gloss. super ver. aduersarius. dicit hoc Innocen. idem dicens, quòd prædicta denūciatio exigitur, quando reus

a ¶Etenim ratione intricati negotij aliquid vltra cōmunes regulas cōcedi solet. l. emptor. §. lucius. ff. de pac. cū ibi not. per scribentes.

b ¶Et quod iste ordo possit perueniri, vide bonā gloss. in c. cùm olim. de causa pos. & proprie.

a ¶Ratio eſt: quia certus certiorari nõ debet.l.j.§.fin.ff.de act.emp. & vendi.

b ¶Si requiratur ſolennitas in actu, ea non ſeruata, actus annullat. circa iſtã doctrinam vide latè cumulata ꝑ Feli. hic, vbi multa addit ad ea quæ ponit Bart.& Alexã.in l. vniuerſa.C.de ꝑci. imper.offer.

c ¶Vnicum factum diuidi non poteſt, & pro parte acceptari. bene facit tex.in l.ſi ita ſtipulatio à patrono. §. fi.ff.de ope.lib.quẽ bene no.Bal.in c.nihil.iij.col.de ele. & adde Paul. conſil. cclxv.lib.j.

fuit abſens:ita ꝙ commodè citari non potuit, vt dicitur in tex. nam ſi fuiſſet præſens[a] iſta denunciatio non exigeretur:cum citatus debuiſſet intereſſe receptioni teſtium, & iuramento eis præſtito, vt c.ij.j.de teſti.& ij.q.j.in primis. & idem tenent hic Ioan.An.d.Ant.& Ioan.de Imo.& zab.& ſequitur d.M. per no.in regula,eum qui certus.de reg.iur.libr.vj.& ex prædictis infertur,ꝙ conuentio vel denunciatio,de quibus hic in tex.nõ eſt neceſſaria,quando reus fuit præſens vel contumax:quia citatus non comparuit. Sed pro declaratione prædicti requiſiti formo aliquas quæſtiones.

¶Primò quæro,quando incipiat currere iſte annus.So.gl.hic in ver.annũ.dicit,ꝙ iſte annus à prin.eſt vtilis,& ſic nõ currit, niſi ab eo tẽpore quo potuit actor conuenire, vel denunciare. ij.q.vj.c.biduo.ſ.de reſcrip.c.plerunque.pro qua gloſſ.facit.l. annus.ff.de calum.ſentit ergo gloſ.ꝙ à prin.annus ſit vtilis:ſed in progreſſu erit continuus. & ſic in progreſſu curret diebus feriatis & non feriatis.facit ſecundùm Hoſtien.& Ioan.And. quod not.in c.fi.de ferijs in gloſ.ij. & hoc etiam tenent hic do. Ant.Ioan.de Imo.& do.M. & op.probatur per tex.noſtrum dum dicit,ex quo conueniri poterit.vnde dicit Ioan.An.quòd non currit illi,qui ſi conueniret, timeret mortis periculum: vt puta,ſi eſſet tirannus:vt ſ.dixi.& de materia,an & quãdo pręſcriptionum tempora ſint vtilia,vel continua,vide gloſ.not.& Bart.ibi in rub.ff.de temp.diuer.pręſ.& per gloſſ.in Cle.vnica, de reſ.in integr.& quod latè dicam.j.de præſcript.& hoc adde ad declarationem glo.ſuper ver.annum.

¶Secundò quæro, qualis debeat eſſe iſta denunciatio: an exigatur quòd ſit iudicialis.Sol.dic quòd ſufficit, ſi ſit extraiudicialis,ſecũdùm Abb.quẽ ſequitur Io.An.& cõmuniter Doc.

¶Tertiò quæritur: quia tex. noſter annullat atteſtationes non facta conuentione vel denunciatione:vt ſ.dixi,vtrum tales atteſtationes annullentur ſimpliciter, etiam contra fauorem aduerſarij.Sol.gl.hic ſuper verſ.non valeant.dicit ꝙ non:vnde nõ vult ꝙ ſolùm non valeant ad vtilitatem producentis:ſed ſi pro vtroque teſtificarentur,bene valerent pro aduerſario,qui nullum dolum commiſit:nec fuit in aliqua culpa. idem tenent hic Inno.Hoſt.Ioan.And.& do.Anto.qui dicit,ꝙ vbi actus communis per alterum exercetur:licet per exercentem omittantur requiſita:non tamen vitiatur quò ad commoditatem alterius: maximè quando ſolennitas exigitur poſt actum conſummatum.quod dictum non placet d.M. inquantum dicunt maximè.& ſic ſentit,quòd idem ſit etiam ſi ſolennitas requireretur in celebratione actus.mouetur:quia ſi ſolennitas[b] requiſita in actu non obſeruatur,actus non tenet: & ſic non poteſt parere in fauorem alicuius: quia forma dat eſſe rei.facit quod legitur & not.in c.quia propter.de elec.xij.q.ij.ſi in exceptione.quod dictum d.Ant.non eſt ſimpliciter verum, per ea quæ dixi in c. ſi diligenti.ſ.de fo. compe. in ſecundo caſu tertij membri. ſed quando ſolennitas requiritur poſt actũ qui tenet, ſed ex poſtfacto, annullatur: ſi illa non adhibeatur, poteſt habere locum dictum do.Ant.quinimò hoc vltimo caſu, quando ius diſponit aliquid non valere propter aliquod omiſſum quod debet fieri: poſt expletionem actus ipſo iure non currit: ſed debet annullari,vel per ſententiam:vel opus eſt excep.vt not.ꝓbatur in l.j.vniuerſa.C.de preci.impe.offer.iuncta gl.& no. Bar. in l.j.ff.de teſta.vnde in caſu noſtro dicit domi. me. ꝙ non facta conuentione vel denunciatione intra annum, atteſtationes non annullantur ipſo iure:ſed per ſententiam:vel opus eſt exceptione:bene valeret ſententia poſtea lata earum prætextu, ſi non exciperetur.per id quod ſ.dixi.& ius hoc diſponit atteſtationes non valere propter id quod omittitur quod fieri debebat poſt actum conſummatum dicit eſſe ſingul.not. quia nemo hoc conſiderauit. Ex quo infertur, ꝙ etiam in fauorem non ſeruantis iſtam ſolennitatem,atteſtationes non annullantur.quid iuris, vtrum autem debeant annullari etiam in fauorem alterius Docto.communiter tenent hic ꝙ nõ, vt ſ.dixi.ſed zab.tenet contrarium.mouetur: quia ſi iſte aduerſarius vult eas pro ſe,oportet ꝙ recipiat contra ſe: vnde aut ex toto ſpernat, aut ex toto approbet.arg.c.cùm olim.j.de cenſi.ſed D. m. putat diſt.ꝙ aut depoſitio teſtis continet vnum arti. inſeparabilem faciẽtem pro vtraq; parte,& nõ poteſt aduerſarius recipere pro ſe:quin etiã recipiat cõtra ſe: quia vnicum factum[c] diuidi nõ poteſt.ſicut dicimus de cõfeſsione emanata ſub vnico cõſtructu,vt no.in c.j.de confeſ.in vj.& l.j.C.de confeſ.& l.pendę.C.de tẽp.in inte.reſt.quod in ſi.ſenſit Inn.in c.cùm olim. j.de cenſi.idem in ſi.voluerũt Hoſt.Ioã.An.d.Ant.& D.m.in c.j.de ſchiſma.in alienatione rerũ eccleſiaſticarum facta à ſchiſmatico.& ibi latè ſcripſi: & vt nudiuſquartus dixi in voce, legendo illud c.& de materia latius in d.c.vtile.de reg. iur. in vj. Aut depoſitio teſtis continet diuerſos arti.& procedit glo. noſtra,& communis opi. quia atteſtationes allegantur in odium ipſius actoris: & peccata ſuos debent tenere autores, vt in c. quęſiui de his quę fi.à ma.par.ca.ſubdit etiã D.m.ꝙ poſſet ſatis æquè diſtingui, ꝙ aut illi teſtes viuunt, & poſſunt de facili haberi.& tunc indiſtinctè nõ valeant:quia text. annullat atteſtationes indiſtinctè,nõ facta mẽtione ſeu differẽtia inter actorem & reum:maximè:quia prin.fuerũt receptę ad peti.actoris: & acceſſoriè dixerũt in fauorem aduerſarij.vnde ſublatá prin. &c.vt in regula,acceſſorium,de regu.iur. in vj. ſed ſi teſtes illi nõ poſſunt haberi,ſaltem cõmodè: tũc valeãt in fauorẽ aduerſarij,habita diſtinctione de vnitate articuli. de qua ſ.dixi:quia durũ eſſet,ꝙ ius aduerſarij periret odio ipſius actoris.pro qua diſtinctione alle.c.pręſentata.j.de teſti.& l.fi.C.de teſti. & hoc dicit eſſe not.quia licet videantur noua:tamen ſunt ſatis æqua,

12 & iuri cõſentanea.¶†Quartò quęro:quia tex.annullat atteſtationes ratione fraudis præſumptæ in actorem ſi non citauerit, vel cõuenerit,aut nõ denunciauerit intra annũ:qd ſi actor vult probare ꝙ nõ fecit in fraudẽ:vtrũ debeat admitti?ſo.glo.dicit in ver.fraudẽ.tenet ꝙ nõ.mouetur:quia iſta eſt pręſumptio iuris & de iure,cõtra quã nõ admittitur probatio,vt j.de ſpon.c. is qui.& liiij.di.c.fraternitatis.de qua materia latius dicã in tit. de præſum.Hoſt. tamẽ videtur ſentire cõtrariũ dũ dicit,ꝙ eſt præſumptio iuris tantum.d.Ant.hic dicit,& melius, ſecũdùm D.m.ꝙ etiam ſi excluderetur fraus, actor nõ releuaretur: quia tex.non fundat ſe ſuper fraudẽ,vt puta in ver.ne fortè procuret.eſt ergo imputãdum actori,ſi poſt receptionẽ nõ fuit diligens,obſeruãdo quod ibi dicitur. Aduerte tamẽ: quia licet nõ admitteretur probatio per quã actor vellet excludere fraudẽ: admitteretur tamẽ probatio per quam actor vellet probare ſe nõ habuiſſe facultatem cõueniri:talis probatio debet admitti: quia vt ſ.dixi in j.q. iſte annus ab initio eſt vtilis: & ſic oportet,ꝙ actor nõ ſolùm excludat fraudẽ:ſed negligẽtiam:quę eſt magna culpa,vt l.magna negligẽtia.de ver.ſig. excludere autẽ poterit negligẽtiam ex eo ꝙ non potuerit cõuenire reum: vel eidẽ denũciare:ex eo quia agit in lõginquis partibus:vel ignoratur vbi ſit:vel eſt fortè tyrãnus,per ea quæ ſ.dixi.& hoc voluit Hoſt.hic.& ſequitur do.Ant. qui exemplificat de tyrãno quem non poteſt cõuenire:vel cui non poſſunt denũciare ſine mortis periculo:vnde ſibi nõ currit annus eſt tamẽ vtile ꝙ ꝓteſtetur,ꝙ per eũ nõ ſtat,ſi ꝓteſtatio fieri poteſt ſine periculo. facit c.paſto.§.fi.ſ.de offi.or.& c.fi.& quod ibi no.j.de appel.

¶Quintò quæro, qualiter actor non citando, conueniendo, aut denunciando,vt ſ.dictum eſt,poſſit,de offi.ordi.& c.fin.& quod ibi not.j.de appellationibus.

¶Quintò quæro,qualiter copulare vt ꝓceſſu tẽporis exceptiones legitimę vel alię ad repellen.teſtes,locũ habere nõ poſſint. ſol.glo.hic ſuper.ver.teſtes.declarat:& ponit plura exẽpla: & Doc.eã ſequũtur.& ſentit etiã glo.cõtrarium ad tex.ſol.vt dicã in d.glo.& ad declarationem huius q.vide glo.in ver.alie.

¶Poſtremò quęro circa pręedictas iiij.fal. de effectibus dictarũ atteſta.& vtrũ vigore ipſarũ poſſit ferri ſententia.ſol.gloſ. hic ſuper verſi.timetur.dicit ꝙ ſic.& ꝙ licet in his caſibus recipiãtur teſtes lit.non conte.tamen veritate inſpecta, & quò ad effectum non intelliguntur recepti lit.non conte. quia non publicantur niſi lit.conteſt.& cum alijs teſtibus poſtea receptis: ſi alij lite cõte.poſtea fuerunt inducti:licet ſecus ſit in alijs. iiij. fal.poſitis in §.porrò.& in §.ſunt & alij.j.eo. & idem etiã voluntdo.de Ro.deci.cccxlix. in antiquis, allegantes hanc gloſſ. vbi concludunt, quòd per teſtes abſuturos receptos parte vocata, & iudiciario ordine ſeruato,poteſt ferri ſententia diffinitiua:etiam non facta publicatione,per not.per Innocen. in ca. cùm I.& A.j.de re iudic.Secus ſi erant recepti lite non conte. & iudiciario ordine non ſeruato: quia tunc neceſſaria eſt pub. lit.conteſta.quinimò plus dicit hic domi.Anto.licet ſub dubio fortè,quòd ſi tempore quo iudicium inchoatur, tales teſtes recepti viuant:ita quòd poſſint examinari:& ſic euentus decurrit ceſſationem periculi:quòd non tenet receptio,vt ex illis poſſit procedi ad ſententiam, ex quo ceſſauit periculum. Itẽ quia ceſſat cauſa:quia nõ perijt probandi facultas.arg.c.præſentata. j.de teſti.& l.fin.C.de teſti.& quia euentus declarauit periculum non verè abfuiſſe facit.l.cûm quidam.ff.de acqui.hære.& ſic videtur velle do.Ant.quòd prædictæ atteſtationes receptæ non faciunt fidem,niſi teſtes ſint mortui,vel duret abſentia:ita quod etiam cõmodè haberi nõ poſſint,ſecũdùm do.M.hic,qui putat cõtrarium per text.noſtrum qui atteſtationes pręedictas annullat dũtaxat eo caſu quo eſt negligens,non conueniendo: & in non denunciando intra annũ: ergo ſi actor intra annum alterutrum feciſſet atteſtationes:indiſtinctè remanent validæ. nec eſt veriſimile quòd teſtes incontinenti receſſerint. Item, ex qua litera indiſtinctè loquitur: nullam faciens mentionem de ipſorum

de ipsorum testium morte, eam indistinctè debemus intelligere.xix.distin.si romanorum.item: quia circuitus est euitandus, vt in c.le.auditor.& ibi dixi de rescript.ad idem etiam op.facit c.cùm dilecta.j.de confir.vti.vel inuti.vbi priuilegium renouatum sine debito iuris ordine, propter periculum consumptionis remanet: etiam decisa lite, in sua validitate licet fortè cessauerit periculum consumpt.facit regula, factum legitimè.de regu.iur.in vj.& hæc opi.mihi magis placet.si quis tamen sequendo opiñ.do.Anto.illos testes vellet repetere: cautela esset ꝙ testes prædicti sic deponerent, dico vt aliàs dixi, quando fui examinatus &c.ita consuluit Barto.in l.eos.ff.ad l.cor.de fal.de qua materia latè dicam in titul.de testibus & ꝗuis do.Anto.& d.M.loquantur in casibus primæ & secundæ fal.videlicet periculi mortis & absentię: tamen ego arbitror idem esse in casu.iij.fal.scilicet obliuionis.& ideò prædictam q̃o.posui post omnes prædictas tres fal.

13 ¶†Quartò fal.regula prædicta. quando quis esset in loco satis longinquo: in quo sibi accideret aliquis casus fortuitus, propter quem pararetur sibi actio, vel defensio in proprio domicilio: puta, si apud exteras nationes, seu in longinquis partibus in mercantijs passus est naufragium, vel incursum hostium, vel alium casum: puta, amisionis vel mortis equi, vel quid simile.nã hoc casu poterit facere examinare testes ibi de illo casu. & tales proba.faciunt postea fidem coram iudice competenti.ita singula.voluit Bartol.in l.ij.C.de naufra.libr.xj.per illum tex.& idem etiam tenet Paul.de cast.si rectè memini: quia nunc videre non potui in l.si creditor.C.de pigno.actio.& vide Iacob.debel.& Bartolus post eum in auт.vt li.matri & auiæ.§.finali vbi dicit, quod de prædictis potest fieri ibi instrumentum corã tribus testibus, & fidem faciet postea tale instrumẽtum.& hoc perpetuo not.quia singu.& debet quotidie contingere.[a]

14 ¶†Quintò fal.quando petentur recipi testes ad perpetuam rei memoriam: qa tunc pñt recipi lit.nõ.cõte.tex.est hic in.§.sunt & alij.& hoc per Doct.in l.lege aquil.ff.ad l.aquil.& c.Albericus j.de testi.& c significauit.eo.ti.& ibi ego latè tractabo de hoc ar.videlicet, ad cuius petitionem talis testis recipi posit: & quot, & quales & super qbus causis vel casibus & coram quo iudice, & qualiter, & an debeãt publicari, et de ipsorũ effectib⁹.

15 ¶†Sextò fal. quando debitũ esset in diẽ longissimum, vel sub conditione quæ verisimiliter non esset nisi ad longsimum tp̃s exitura. potest figurari exemplum, dictat statutum, prout est hic Senis, quòd quamdiu, donec, vel quosq; filius masculus superest, aut descendẽtes masculi ex masculis, filia, fœmina dotata, seu maritata non succedat patri, aut matri, aut fratri abintestato: contingit quòd pater aut mater moriuntur, superexistẽtibus pluribus filijs masculis: vel etiã vno, & filia aliqua maritata, vel nupta: quia poterit esse quòd in longissimum tempus, quod ignorat̃, deficiat linea masculina & fæminina: vel eius linea redintegratur ad successionem: & eo tempore fortè nõ erit quòd posit probare consanguinitatem, aut dotationẽ, vel matrimonium: poterit ista filia fæmina facere examinari testes lite non contest.& idem etiam si alio modo ptãs agendi penderet à casu, vel alterius arbitrio, ita ꝙ non solum dubitaretur de morte testium senium, vel valitudinariorum: vel de obliuione si viuerent: sed etiã dubitaretur, ꝙ etiam testes iuuenes aut adolescentes, antequàm agi posit, moriantur: poterit fieri examinatio quibuscunq; testibus: etiam lit.non contesta.ita sentiunt Inno.d.An.do.m.& Im.& Io.đ Im.& do.cõiter.licet nõ ita clarè. facit d.c. significauit.& d.l.in lege aquilia.facit etiam ratio p̃cedentium fal.& quod dixi.s̃.in.iij.fal.Et aduerte: quia non solũ in hoc casu potest fieri publi.ad perpetuam rei memo.cùm eadem sit ratio quę in reo: quia sicut conceditur reo vt posit facere examinari ad perpetuam rei memoriam, & etiã publicari: quia non est in potestate sua, quando conueniatur, vt l.purè.§.fin.ff.de except.do. de quo dixi.& remisi in præceden.fal.ita in prędictis terminis nõ est in potestate actoris agere ante euẽtum diei, vel conditionis, scd̃m Io.de Imo.Et aduerte: quia in oĩbus p̃dictis casibus, & superiorib⁹ fal.licet testes recipiantur lite non contesta.non tamen fertur sententia dif.nisi lis contestetur.vt voluit hic glo.super versi.timetur.& Docto.hic.& d.M.in.§.porrò.sed in casibus & fal.sequen.in quibus lis non contestatur, recipiuntur testes lite non conte.& fertur sententia diffi.lite non contesta.j.subijciam.

16 ¶†Septimò fal.in causa matrimoniali, vt dicit hic glo.nostra in principi.& est tex.in §.porrò.sed aduerte: quia olim tempore huius decreta.hoc procedebat parte existente contumace: aliàs parte præsente requirebatur litis contesta.vt in c.præce.& d.§.porro.& ibi latius dicam versicul.si autem de carnali. hodie verò hoc est expeditum, quòd indistinctè potest procedi, & ad sententiam dif.perueniri lite non contesta etiam parte præsente.tex.est in cle.ij.de iud.iuncta cle.sæpe.de verb.signi.quæ fal.procedit qualitercunq; agatur de fœdere matrimonij: siue agat̃ ad impediendũ, siue ad dirimendũ, vel declarandũ: vt quia vẽdicatur coniũx negãs cõtractũ: siue agatur de impedimẽto qđ à prin.dirimit matrimoniũ: puta, qa dicit̃ cõtractũ inter infideles: siue à prin.tenuerit, & petatur digni.propter Creatoris cõtumeliã, in casib⁹ de quibus in c.ꝗto.& c.gaudemus.de diuor. secũdùm glo.in ver.matrimonijs.in d.Cle.ij.de iud.secus si nõ agatur de fœdere matrimonij: sed ad separationẽ thori ꝑpter adulteriũ.vt in c.j.s̃.eo.glo.tenet in versi.matrimonijs.& idem Pau.ibi: quia tunc nõ est causa matrimonialis: sed potius accusatio mixta ad pœnã imponendã: vel separationem thori faciẽdam.vt d.c.j.& c.tuæ.s̃.de procu.& cõiter sequunt̃ Doct.facit c.discretionẽ.de eo qui cog.consan.& ita põt intelligi text.in d.§.porrò.ver.si aũt.ex quibus patet ꝙ ad prędictũ c.j.s̃.& alia similia iura, quantũ ad hoc de lit.cõte.etiã hodie nõ corrigunt̃ per d.Cle.ij.iũcta cle.sępe.sed si eẽt prin.q.nõ m̃rimonialis, sed in ea incideret q.matrimonialis, vt puta qa ageret̃ de successione ĩ qua incidere q.nataliũ: & sic de matrimonio gl.p̃dicta ĩ ver.matrimonijs.in fi.distinguit ꝙ aut q.principalis est coram iudice ecclesiastico: & necessaria est litis cõte.aut est coram iudice seculari, corã quo incidenter opponitur exceptio nataliũ: & sic opponit̃ de matrimonio: & propter hoc causa remittitur ad iudicem ecclesiasticum: & tunc procedit fal.prædicta, secundùm gloss.prædictam: quam sequuntur Paul.& Zab.facit tex.in d.Cle.ij.dum dicit, eas tangentibus.quod sic potest exemplificari ꝗtum ad id quod dicit de causis matrimonialibus. a ¶Adde Are.in c.ij.de testibus.

17 ¶†Octauò fal.si etiam agatur de sponsalibus.quia licet tex.in d.Cle.ij.loquat̃ matrimonijs, & ista sint diuersa.vt patet in rubri.de spon.& matri.tamen quia idem priuilegium habent causæ tangentes matrimoniũ, quod habent ipsæ causæ matrimoniales: vt d.Cle.ij.et sponsalia tangant causam matrimonialem ergo &c.& ideò in tali causa non solùm possunt recipi testes: sed etiam lit.non conte.ad sentẽtiam dif.peruenitur.hoc tenet glo.in ver.matrimonijs.& Pau.ibi quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonij.xxx.q.v.c.nostrates.& in l.j.ff.de spon.& sequitur zab.in d.cle.ij.q.xxvj.

18 ¶†Nonò fal.in causis electionum ad beneficia ecclesiastica: & licet olim hoc procederet parte cõtumace: secus parte præsente.vt j.in §.porrò.& ibi dicam & in c.dudum.el ij.s̃.de elec.hodie tamen hoc procedit indistinctè vt d.Cle.ij.de iudic.& ibĩ gl.in ver.electionũ.iuncta Cle.sæpe.de ver.sig.& hoc casu peruenit̃ ad sentẽtiã dif.lit.nõ conte.& adde qđ dicã statim fal.xj.

19 ¶†Decimò fal.in causis postulationum ad beneficia ecclesiastica, in quibus non solùm ad testes recipien.sed etiam ad sensentiam dif.perueniri potest lit.non contest.vt est tex.in d.cle.ij.iuncta Cle.sæpe.

20 ¶†Vndecimò fal.in causis prouisionum super dignitatibus, officijs personalibus, canonicatibus, præbendis, super quibuscunq; beneficijs ecclesiasticis, in quibus licet olim seruaretur quod dicitur in §.porrò.& secũdùm quod ibi videbimus: tamen hodie simpliciter lit.non cõte.proceditur ad testiũ recep.& sñiam dif.vt in d.cle.ij.iuncta cle.sæpe.prædicta tamen fal.primò declarat̃ ꝙ procedit tam in prouisionibus factis, quam fiendis, secũdùm glo.in ver.prouisionibus.in d.cle.ij.per not.in c.vt circa.& in c.qui contra certam.de elec.lib.vj.Secũdò declaratur vt procedat non solùm si agantur causæ beneficiales: sed etiã si agatur de causis tangentibus ipsas causas beneficiales.vt d.cle.ij.vt puta, cũ quæritur ad quẽ pertineat electio vel prouisio, vt dicit gl.in ver.tangentibus.in d.Cle.ij.sed Pau.ibi latius exemplificat quò ad electionẽ: vt si agatur de iure eligendi, ad quem pertineat: vt no.s̃.in c.cùm dilectus.de consue.j.de verb.signi.c.Abbate.vel si agat̃ vt electores puniantur secundum formã.c.cum in cunctis.& c.per inquisitionem.s̃.de elec. vel si dicatur confirmatio propter solennitatẽ omissam: vt qa confirmans non habuit potestatem confirmandi: vt c.si cõfirmationem de elec.lib.vj.vel contra elec.vltramontanum, eo ꝙ sit electus in discordia, vnde dicitur administrare non posse.vt c.nihil.de elec.vel contra electam in Abbatissam, eo ꝙ non sit electa à maiori parte: & per consequens non potest administrare: vt in c.indẽnitatibus.§.si verò.de elec.li.vj.vel si aliquis opponit se consecrãdo ad hoc vt ille repellatur, secũdùm Pau.& similia exempla possunt repeti, secundùm Pau.in causis postulationum & prouisionum.quantum verò ad id quod dicit̃ de tangentibus beneficia ecclesiastica, possunt exemplificari secundùm Pau.quoties ꝗreretur de aliquo qđ examinari & decidi nõ posset absq; electiõis, postulatiõe cognitionis, vel ꝑuisionis: seu tit.illius beneficij: aliàs secus.vnde si rector ecclesiæ

petit pecuniam:& oppo.sibi ꝙ non sit in pos.rectoriæ, nõ po
terit procedi lite nõ conte.quia hæc q.nõ tangit in aliquo cau
sam beneficialẽ,secũdùm Pau.& sequitur zab in d.cle.ij.quin-
imo fortius voluntꝫ do.de Rot. decis.ccccl xxxv.ꝙ si actor agit
super beneficio,tanquã super vnito suæ dignitati:& tanquam
super re quæ sit de pertinentijs suæ dignitati:licet reus præten
dat illud iure tit.ad se pertinere:vel tanquã beneficium ex col-
latione apostolica:non tamẽ censetꝛ causa beneficialis,sed pro-
phana:& requiritꝛ lit.cõtest.adeò ꝙ reus citatus ad responden-
dum libel.nõ cõparens,est excõmunicatus.mouentꝛ:quia ex p-
sona actoris,non rei ius agendi metimur.ff.si pars hære. pe.l.j.
quinimò Ægid.collector decisionum,subdit ibi ꝙ quidam ex
do. Rotæ dicebant ꝙ etiam si ageretur vt de beneficio : agens
non facta cõparitione excõmunicari debeat:et ideò debèt pro
cedi lit.non cõte.quia posse procedere lit.nõ contest.solùm cõ
cernit fauorẽ partiũ procedentiũ:non autem cõcernit cõtuma
cem ipsius partis nõ curantis procedere.ipse tamen ibi hoc di
ctum reprobat: & mihi placet reprobatio prædicta.Item pre-
dicta fal.primò limitatꝛ ꝙ procedit si modo agatur de tit. bene
ficiali seu de fœdere cõiugij spiritualis.secus si ageretur de be-
neficio,vt de proprietate:quia tũc necessaria esset lit.cõtest.se-
cundùm glo.in ver.beneficijs.in d.cle.ij.de iudi.quæ alleg. ad
hoc plura similia per quæ apparet,quod differentia est,an aga
tur de ti.beneficiali. an de proprietate : tam quò ad missionem
pos.quàm etiã quò ad permutationẽ ad præscriptionem,et ad
transac.& ratio est secũdùm Lau.quia quando agitꝛ de tit.bene
ficiali ideò proceditꝛ omissa lit.cõte.& ordine iudiciario vt cau
sa citius expediatur:ne beneficia diutius vacent in dispendium
ipsorum.vt in c.quã sit.de elec.lib.vj.quæ ratio cessat quando
agitur de proprietate beneficij.& sequuntꝛ Pau.zenze.zab. Io.
de Imo.vt ibi dixi.Nec ob.ꝙ licet agatꝛ de proprietate : tamen
videtur esse locus d.cle.ij.vt non exigatꝛ lit.cõte.quia nõ videtꝛ
posse negare quin talis causa cõtingat causam beneficialem: er
go idem videtꝛ dicendũ per tex.illũ,dũ dicit,quoquo modo eas
tangentibus:quia secũdùm Laud.dũ dicit,eas.debet exponi,s.
causas beneficiales:non aũt,eas,s.ecclesiasticas. & aliud est cau
sa,& aliud res ex qua causa oritꝛ.facit j.de verb.signi.in c.forus.
& sequitꝛ zab.& fuit de mente glos.prædictæ sup ver. benefi-
cijs.dum dicit,nec hic dicitꝛ de causis ecclesiarũ.tunc ergo non
est necessaria lit.cõte.quãdo agitur de ti.beneficij.vel etiã si aga
tur ad remotionẽ beneficij,& negatꝛ fœdus cõiugij spiritualis:
vel titulus.secus si nõ negatur ti.sed propter crimẽ petitꝛ remo-
ueri:vt si dicatꝛ ꝙ simoniacus habuerit regressum:vel fuit itur⁹:
vel nõ electus â canonicis:vel per metũ:& similia.faciũt not.p
Ioan.post Inno.& Hosti.j.in §.porrò.secũdùm glo.in d.Cle.
ij.in ver.bñficijs.sed Guli.ibi dicit ꝙ si dicatꝛ intrusus,& sic ne-
getur fœdus spirituale, vel tit.vel si diceretꝛ simoniacus: & agatꝛ
ad remouen.ꝙ tũc est necessaria lit.cõtest.quia tunc non agitꝛ
de beneficio:sed de crimine contra personam.& sequitꝛ zenze.
Ioan.de lig.in d.cle.ij.distinguit ꝙ aut petitur prin. de nullita-
te matrimonij spiritualis,seu tit.& non requiritur lit.contest.li
cet allegatur intrusio,vel quid simile.& ita procedat prędicta
in ver.beneficijs.per c.j.de reg.iur.lib.vj.aut petitur princ. re-
moueri propter crimẽ hæresis,vel quid simile.& procedat di-
ctum Gul.& idem tenet Ioan.de Imo.pro quo facit quod tra-
dunt Doc.maximè Io.de Imo.& clarius do.meus.j.in §. por-
rò.vbi concludunt ꝙ fal.procedit vbi prin.impugnatur vincu
lum.secus si vinculo præsupposito petitur quis deponi pro-
pter crimen.arg.not.in c.veritatis.j.de do.& cõtu. sed zab. di-
stinguit ꝙ quandoq; negatur tit.ex aliqua causa quę infert nul
litatem ipso iure:& procedit opi.glo.quia causa est beneficia-
lis,ex quo discutere oportet,an cõtentus habeat tit. vel nõ. vt
quia dicitur indignus tali dignitate:per quam in iure exprimitꝛ
ꝙ non teneat institutio,per.c.cùm in cunctis & c.dudũ. el j.&
c.bonæ.& c.per inquisitionẽ.de ele.quãdoq; negatur titul⁹: nõ
tamen ꝙ inferatur nullitas ipso iure.& tunc vera est opi. Lau.
& Gen.& idem tenet Pau.nec glos.illa in ver. benefi. rectè in-
tellecta,cõtradicit,secũdùm zaba.ego verò in d.cle.ij.de iudic.
distinguo ꝙ aut quis fuit canonicè institutus & petitꝛ remoue-
ri propter crimen:& tunc indubitanter requiritur litis contes.
aut fuit electus,postulatus,vel prouisus simpliciter:vel ante in
stallationẽ,vel inuestiturã op.cõtra electũ in formã vel perso-
nam:& nõ exigitur litis cõtest.propter eandẽ rationẽ timoris
diuturnæ vacationis aut fuit installatus vel inuestitus:& oppo.
quòd non tenuerit:quia electus per simoniam,vel quid simi-
le:& tunc quia iste est in possessione: & saltem de facto non
vacat beneficium : forte requiritur litis contesta. & non ha-
bet locũ.d.Cle.ij.à cessante ratione.quãuis alia opi.possit pro
babiliter defensari. Aduerte, quia id quod dixi ꝙ si agitur de
proprietate beneficij,exigitur litis contest.intelligit Lap.in d.
cle.ij.si de proprie.beneficij agitur ex vtraq; parte.secus si per
vnam tantùm partem excipitꝛ:per aliã verò partem excipitur
vel agitur vt de beneficio:quia tunc idẽ est ac si tunc de benefi
cio ageretur:quia sufficere debet quomodocunq; agatꝛ de bñfi
cio dũmodò non de sola proprietate,secũdùm zaba. ibi dicit
ponderan.esse id quod deducitur.s.causa proprietatis licet re⁹
se defendat ratione tituli:cuius prætextu sua interest.j.de re iu
di.c.pe.& quod ibi not.quia licet se defendat:tamen tota cau-
sa dicitur de proprietate.Si verò æquè principaliter deducitur
proprietas & titulus beneficialis:erũt duæ causæ diuersæ.et in
altera exigeretur lit.cõtest.in alia non:nisi fortè ratio reconuẽ-
tionis hoc induceret:quę videtꝛ regulanda pari priuilegio cum
causa conuentionis.ª ad quod vide quod latè dixi in c.ij.s. de
mut.pe.ar.x.quasi per totum.& maximè in ix.q.princi.

¶Secundò limitatur fal.prædicta ꝙ procedit si agatur de ti.be
a neficiali:secus si agatur posses.ª quia tunc secũdùm aliquos,exi
gitur lit.conte.per c.literas.j.de iu.cal.& c.cùm dilecta.s.de ele.
in contrarium facit:quoniã talis causa tangit causam beneficia-
lem:cùm saltem probabiliter agens teneatur probare,& fidem
facere de ti.suo.vt c.in literis.j.de resti.spo.& in c.j.vt lit. pen.
in vj.& quod traditur in cle.j.de causa pos.& proprie.Item fa
cit,quia causa pro ti. beneficiali possit agi petito. & poss.vt d.
cle.j.de causa pos.& proprie.& in cle.j.de seq.pos.& fru. satis
videtur cõcludi posse ꝙ dicta causa sit beneficialis.vlterius fa-
cit ꝙ causa continentiæ petito.& pos.diuidi nõ debet.vt in c.j.
& ij.de cau.pos.& proprie.& l.nulli.C.de iud.Item facit, quia
facilius debet procedi in pos.quàm in peti.vt in l.fina.C.qui le
gi.perso.si ergo in peti.non exigitꝛ litis contesta. ergo min⁹ de
bet exigi in poss.nec ob.l naturaliter.§.nihil commune.ff.de ac
qui.pos.quia respondetꝛ ꝙ proprietas & possessio nil habẽt cõ
mune quò ad hoc ꝙ sententia lata in vno,præiudicet in alio. se
cus quò ad alia plura,in quibus habent cõmunionẽ.non ob.c.
j.s.eo.tit.j.per quod multi,secũdùm Bar.tenuerunt cõtrariã sen
tentiam:quia ibi illud cõtingit propter fauorẽ cõiunctionis &
odium:quod cõtingeret in separatione coniugij,quæ cessat in
terminis nostris.& ita dicit Bertrandus fuisse seruatum in pa-
latio Papæ,& sequuntur Guli.& Ioã.de Imo.& cum hac opi.
transiui in d.cle.ij.de iudi.sed nouissimè reperi zaba. tenentem
contrariam opi.per no.per glo.in d.c.literas.de iur.cal.quę no.
vult ꝙ causa super possessione beneficij nõ sit spiritualis. nec
est verum secũdùm zab.ꝙ agens pos.recuperandæ super bene
ficio,teneatur docere de tit.vt d.c.in literis.de resti.spol.no. idẽ
zab.in c.ex parte.de restitu.spol.de quo latè videbimus in di-
cto titulo de restitu.spo.& adde quod dicam.j.fal. vbi tracta-
bitur,vtrum in pos.recuperan sit necessaria litis conte.

¶Tertiò limitatur,si modo agatur de beneficijs ecclesiasticis:
secus si de secularibus:quia tunc exigitur litis conte.vt dicit gl.
in ver.ecclesiasticis in d.cle.ij.de iudi.quod procedit:etiam si il
lud beneficiũ recipiatur ab ecclesia:vt puta si alicui seculari ra-
tione aduocationis procurationis suæ,vel alteri ratione alicui⁹
officij vel exercitij , tanquam benemerito , assignaretur aliqua
præbenda temporalis:vel simile beneficium j.de præscri.c.ad
audientiam.& j.de pen.c.ad aures.& c.in quibusdam.ad quod
vide quæ dixi in c grande.j.de præben.in iiij.q. princi. & hoc
etiam tenent Lau.Pau.& zenze.in d.cle.ij.

¶Quartò limitatur secundùm Laur.in d.cle.ij. vbi vult quòd
d.cle.ij.& sic fal.prædicta procedit solùm in casibus,in quibus
procedit c.vt circa.de elec.in vj.iuncta eius declaratione posita
in Cle.constitutionem.in prin.de elec sed zab.dicit ꝙ non vult
dictam Cle.ij.sic restringendam:quia verba illius Cle.sunt la-
tiora,quàm sint in d.c.vt circa.& idem sequitur Io.de Imol.in
d.Cle.ij.& mihi placet.

21 ¶†Duodecimò fallit cùm imminet excessuum inquisitio faciẽ
da:nam & hoc casu proceditur lite nõ conte.text.est hic in §.
sunt & alij.per quem tex.dicit Inno.ꝙ verbum,excessuum.ibi
positum , comprehendit inquisitionem quæ fit super iuribus
alicuius ecclesiæ quæ iniustè dicatur occupata & detenta : vt
c.cùm olim.j.de testi.ij.quæstio.vj.c.quapropter.& seq.& c.li-
cet hely.& seq.Do.m.& Doc.in d.§.sunt & alij. in causa ergo
inquisitionis procedi potest ad testium recep.& ad sententiã
lit.non conte.quæ fallen.vtrum sit vera Doc.sunt varij. vt tra-
ditur in d.§.sunt & alij.sed tu vide quæ dixi in c.qualiter & qñ.
el ij.j.de accu.in xj.prin.arti.q.lxxx.& ex prædictis habes ex
peditas sex prin.fal.ad regulas quas ponit tex.noster & etiam
alias similes istis sex fal.

22 ¶†Decimotertiò fal.in causa denunciationis.hoc tenet gl. no-
stra hic in prin.& cum ea transeunt hic.& Host.in sum. in titu.
vt lite non conte.ver.item recipiuntur,sed tu vide Bar.tene: tẽ
contrariũ

a ¶Quod in possessorijs iudicijs requiratur litis contestatio,vide Alexan.in consil.ij. in iij. col. lib.iij.

cõtrariũ in extrauagã.ad reprimen.in glo.super ver.ad denunciandum.vbi dicit ꝙ in causa denunciatiõis offertur libel. & lis contest.licet in ea procedatur de plano.alleg.Ioan.And.hic tenentẽ in c.nouit.s.de iud.sed tu dic ꝙ vtraq; opi. potest saluari prima in denunciatione euangelica. secunda, in iudiciali. ad quod vide quæ dixi in d.c.nouit.

23 ¶†Decimoquarto fallit in causis decimarum, ad quarum etiã præstationem possunt qui tenentur ad eas præmoniti censura ecclesiastica coerceri.vt est tex.in d.cle.ij.de iudi.hæc tamẽ fallen.recipit plures declarationes.

¶Prima declaratio est ꝙ dicta fal. procedit, siue agatur super decimis realibus:siue super personalibus.ita sentit glo. in ver. præstationem.in d.Clem.ij.siue etiam super decimis mistis, vt sunt decimæ animaliũ,secũdùm Bertrã.in d.Cle.ij.alleg. not. per Host.in summa de deci.§.quot sunt species.& seq. Ioan. de Imo.in d.Cle.ij.& dicit ibi Pau. ꝙ super decimis debitis à subiectis,semper procedi potest non seruato iuris ordine: & sic lit.non conte.tanq; super notorio:dummodò appareat illũ à quo petitur esse subiectum:& esse in obedientia petẽtis, per not.per Inno.in c.ex parte.de verb.signi.ad quod vide quę latè dicam de notorio.j.subdit tamen Pau.ꝙ iudex summariam adhibebit cognitionẽ,an positiones sint in parochia illa: sicut etiam fit in missione in pos.vt s.in §.si super.dixi in d.cle.ij.

¶Secũdò declaratur ꝙ prædicta fal.procedit si sit quæstio de decimis cum debitore decimarũ:siue inter duas vel plures ecclesias sit q.de iure decimandi gloss.in vers.decimis.in d.cle.ij. Nec ob.quod dixi.s.fal.xj.ver.j.limitatur.quia causa sup proprietate ecclesiæ nõ est beneficialis:sed negari non põt, quin causa super proprietate decimãdi,nõ sit decimalis , secundùm glo.fi.no.& idẽ tenet Pau.Mat.verò tenet cõtrariũ.sed ꝓ prima opi.facit,quia si contenditur de proprietate beneficij,nihil deducit per quod perueniat ad contentionẽ super titu. beneficij,sed si contendit sup iure decimãdi,non videt diuersitas inter proprietatẽ & tit.qa ipsum ius decimãdi cõplectit vtrũq;.

¶Tertiò declaratur,ꝙ prædicta fal. procedit etiam contra aduocatos,& alios potentes:qui detinentes decimas,fauent & iuuant non volentes soluere.vel confessores, qui etiam in foro pœnitentiæ remittunt.vel etiam contra statutarios, qui faciũt statuta decimarũ remissiua,secundùm aliquos.argu.c.j.s.de offic.dele.& c.quanto.j.de sen.excom.xxiiij.q.iij.c. non inferenda.sed zaba.in eo quod dicitur de pœnitentia,tenet contrariũ. mouetur,quia ex his quæ fiunt vel omittuntur in foro pœnitentiali:non potest procedi in iudiciali:nec e conuerso j.de spõ. c.tua.xxxiij.q.ij.c.admonere.Gul.verò simpliciter tenet contra dictam fal.mouetur,quia tunc non agitur ad decimas: sed ad interesse decimarum.& sic residet Io.de Imo.in d.cle. ij.sed fortè dici posset ꝙ ex quo etiam tunc talis causa videtur tangere causas decimales,procedatur lite non conte.

¶Quartò declaratur ꝙ prædicta fal. procedit etiam si prior ruralis,qui multas habens pos. ratione sui prioratus, eas colit in parochia alterius:& retinet sibi decimas:eo ꝙ dicat illas esse in dote sui prioratus:iuxta ea quæ traduntur in c.nouum genus j. de deci.vel esse noualia proprijs manibus vel sumptibus culta. j.de deci.c. ex parte.nam etiam hoc casu,si rector parochialis petat huiusmodi decimas,proceditur lit.non conte.quia contra istos non soluentes est ius commune:vt c.ij.de deci.libr. vj. secũdùm Laud.nisi interuertendo possessionem, nomine suæ administrationis vendicaret ius decimandi:asserens illud ad se pertinere consuetudine,priuilegio,vel præscrip.j.de præscrip. c.auditis.& Cle.j.de deci.quia tunc exigeretur litis contesta,& ordo iuris secũdùm Laud.& se zab.sed dicit Io.de Imo, quod c.auditis.parũ facit:nec placet dictum Laud. quia pariformiter in casu predicto contra talem priorem est ius commune.cũ prædictę decimæ origi.habeant à iure communi:ego legendo cle.ij.sequutus fui prædictam opi.nunc videtur ꝙ opiñ, vtraq; seruari possit:distinguendo ꝙ aut rector parochialis agit petẽdo decimas:& procedit primum membrum Lau.& opi.Ioan. de Imo.aut rector ruralis agit fundando intentionem suam ex consue.priuilegio, vel præscrip.& tunc habet secundum membrum Lau.ad quod vide quę dicam statim in prima li.hui9 fal.

¶Quinta declaratio ꝙ prædicta fal.locum habet non solùm si agatur prin.causa dictarum decimarum:sed etiam si agatur super causis dictas decimas tangentibus:in quibus etiam proceditur lite non conte.vt do. cle.ij.& potest figurari exemplum cùm petuntur decimæ:& discutere oportet,an fund9 sit in parochia,vel non:vel noualia sint vel non:vel an debeantur mihi vel tibi:& posset etiam figurari exemplum per id quod dixi s. in fin.iij.declara.

¶Sexta declaratio posset colligi ex his quæ dicam j.in iij. limitatione istius fal.secundùm.ij.opi.ibi positam.Insuper prædicta fal.recipit plures limitationes.

¶Primò limitatur,si modo sit talis decima quæ debeatur iure diuino:& sic iure communi.per text.in d.cle.ij.secus si debeat iure speciali:puta pacto,pollicitatiõe,voto,priuilegio,vel præscriptione.ar.c.tua.in fi.j.de deci.vbi glo.dicit ꝙ ad decimam debitam iure diuo,non potest agi rei ven.sed ad debitam ex voto, vel pollicitatione,agi potest.& idem tenet Pau.in d.Cle.ij. quia decima debita iure diuino semper est decima:& sequitur zenze. quia in alijs decimis cessat ratio expressa in d.Cle.ij. & tex.dum dicit,ad quarum etiam præstationem.Item quia in illis cadit præscriptio quæ non habet locum in decimis debitis iure diuino.& prædicta intellige etiam, quando decimæ quæ sunt de iure speciali,non haberent originem à iure cõmuni:secus si haberent originem à iure communi:licet deberentur iure speciali.vt dicã j,in iij.limitatione.Sed aduerte,quia cõtra prędicta fortiter ob.quia licet decimæ debeantur iure speciali : tñ ipsarum causa est specialis.& sic videtur nõ esse necessaria lit. conte.contra glo.prædictam in ver.decimis in d.cle.ij.sed dicit ibi zab.ꝙ tenenda est opi.illius glo.propter eius authoritatẽ. & quia à nemine reprobatur.& hanc opi.sequit Stepha.in Cle. ij.de deci.nec ob.tex.in d.Cle.ij.dũ dicit,ad quarum etiã præstationem &c.quæ dictio etiam videt implicare alias decimas. quia d.Cle.duo exigit.Primò ꝙ sit causa decimarum.Secundò ꝙ sint tales decimæ,ad quarũ præstationẽ possunt hi qui tenẽtur,cogi per censuram ecclesiasticam &c.& mihi placet. quasi velit tex.ꝙ non sufficit ꝙ agatur ad decimas : & sic ꝙ causa sit spiritualis:sed etiam ꝙ ad earum præstationem quis possit cogi.quæ coactio non habet locum in decimis debitis iure speciali.Item aduerte,quia Doc.etiam sentiunt ꝙ ideò super decimis debitis de iure cõmuni proceditur ordine iur non seruato: & sic lit.non conte.& non super decimis debitis iure speciali: quia super debitis iure communi,proceditur tanq; super notorio:& ideò non est necessaria litis conte. vt dicam. j. quæ ratio cessat in debitis iure speciali.

¶Secundò limitatur ꝙ fal.prædicta procedit,si modo sit debita iure diuino,vt dictum est,secus si decima papalis:de qua loquitur tex.in Cle.fi.de deci.secũdùm glo.in ver. decimis. in d. Cle.ij.& cõmuniter sequuntur Doc.ibi.& sentit gloss.in in di. Cle.fi.& etiam tenet Paul.zab.& Io.de Imo.sed Stepha. in di. Cle.fi.tenet contrariũ;quia sicut decima , quæ soluitur clericis à laicis,est de iure diuino:sic & illa,quæ debetur Pape. nã etiã in lege veteri præcipitur ꝙ decima debeatur summo sacerdoti vt habetur in Leui.dictat enim ratio naturalis , vt ei qui habet curam circa publicum statum prouideatur taliter ꝙ possit illam exequi.facit.c.j.de deci.secũdùm zab.in d.Cle.fi. sequitur primam opi.quia vt s.dixi in præcedenti limitatione.d. Cle.ij. de iudi.habet locum in decima debita iure communi: sed decima papalis videtur habere nouam naturam per extrauagantes:de quibus per glo.j.in d.Cle.fi.de deci. nec est omnino certa,vt sit decima fructuum beneficiorum.vt dicit glo.in ver.taxationem.in d.Cle.fi.& idem tenet Paul.& Ioan.de Imo.quia hæc decima debetur Regi,episcopo,vel alteri accedenti in subsidium terræ sanctæ:vel debetur ipsi papæ.in c.ad liberandũ j. de iudæ,& c.fi.j.de voto.& sic non debetur iure communi.

¶Tertiò limitatur ꝙ fal.prædicta ꝓcedit,si modo sit causa decimalis,de qua dictum est: secus si sit quæstio inter duos super successione feudi antiqui decimarum:nam tunc exigitur lit.cõte.secundùm ea quæ traduntur per Doc.maximè per Ioan. de Imo.in c.cum apostolica.j.de his quæ fiunt à præla,& ratio sit quia tunc non videtur quæstio decimalis,per id quod no.glo. in ver.decimis.in prin.in d.Cle.ij.quia in casu prædicto nõ de iure decimandi,sed de successione feudi agitur:& sic est factũ distinctum à causa decimarum.Item quia præsupposito ꝙ de iure decimandi quæri debeat:adhuc idem videtur:per glo. prędictam & per ea quæ dixi s.in prima limitatione,quando dixi ꝙ prædicta Cle.ij.& fal.procedit in decimis debitis iure cõmuni.In casu autem nostro,non debentur iure communi: sed speciali,ex causa feudi:& idem tenet zab.in d.Cle.ij.q.xv.vbi dicit hanc,q.habuisse de facto,Sed contra hanc opi. oppo. quia causa feudi decimarum,est de decimis antiquitus debitis:& sic de iure communi.licet tale ius translatum sit in vasallum: ergo debet vti eodem priuilegio.argu.regulæ,qui in ius.de reg.iu. in vj.& quia surrogatus debet sapere naturam surrogati.vt in iuribus vulg.Sol.contrariũ est difficile:& propter eius difficultatem do.de Ro.deci.lj.fatentur contrarium, dicentes ꝙ licet sit quæstio inter laicos:tamen ex quo litigant de decimis , non est necessaria lit.contest.per tex.in d.Cle.ij.dum dicit, vel quouis eas tangentibus.sic etiam in simili,licet sit quæstio inter laicos de iure patronatus:tamen dicitur ecclesia vt c.quanto.s.de iudi.& hæc opi.tanquam tutior, videtur plus placere zaba. nec

ob.quod d.Cle.ij.& fal.nostra non habet locũ in decimis debitis iure speciali:sed communi.vt dictum fuit in præcedentibꝰ fal.quia illud verum,quando decimæ habuerunt originem à iure speciali:vt facto priui.&c.vt dixi in prima limitatione:secus in casu limitatiõis:sed aduerte:quia posset vtraq; saluari:distinguendo ꝙ aut ille habet in feudum:vel successit in feudo decimali antiquo:aut agit ad decimas,& habet locũ secũda opi.& ideò si esset quæstiõ inter parochianum & laicum:quia repetũtur per parochianum:& laicus dicit concessas ante conciliũ lateran.de qua.q.per Io.And.& doc.in d.c.cùm apostolica.non exigitur lit.conte.aut prin.agitur de successione ipsius feudi & procedat.j.quia tunc non est causa decimalis,sed successionis.

¶Quartò limitatur hæc fal.si modò sit causa decimarũ,de quibus dictum est:secus si tales sint decimæ quæ non sint assignatæ alicui in tit.sed precario,ad vitæ sustentationem : quia tunc exigitur ordo iur.& lit.cõtest.secundùm Guli.& seq. Ioan. de Imo.in d.Cle.ij.quæ opi.procedit,nisi talis specialis concessio haberet origi. à iure communi: quia esset facta de decimis iure communi debitis.per ea quæ dixi circa fin. præcedentis limitationis.& qualiter possint ad vitam concedi,traditur per doc. & maximè per Inno.in d.c.cùm apostolica.de his quæ fi.à præla.& c.quamuis.j.de deci.

24 ¶†Decimoquintò fal.in causis vsurarum:vt d.Cle.de iud.iuncta Cle.sæpe. de verb.signi.in causis enim vsurarum proceditur ad recep.testium.& ad sen.dif.etiam lit.non contest. vt ibi. & ratio potest esse,secundùm doc.propter periculum animarum.hæc tamen fal.recipit plures declarationes & limitatiões.

¶Prima declaratio quòd prædicta fal.intelligitur, quando qs ageret repetendo vsuras solutas:vt traditur in d.Cle.ij.

¶Secunda declaratio ꝙ prædicta fallẽ.procedit etiam quando quis peteret ꝙ vsurarius,aut eius heres vsuras receptas compensaret.& hic attenditur forma petitionis, per quam concluditur causam fore vsurariam:quamuis fortè cõuentus dicat ꝙ est casus in quo non tenetur compensare: secundùm formam c.conquestus.& c.salubriter.j.de vsu.faciunt not.per Io.And. post Inno.in c.cùm sit generale.de foro compe. & quod dixi in c.si clericus laicum.eod.titu.in v.arti.

¶Tertia declaratio ꝙ fal.prædicta procedit,siue sit causa principaliter vsuraria,siue sit causa tangens causam vsurariam.vtrobiq; enim proceditur lite non contest. vt d.Cle.ij.iuncta Cle.sæpe.& potes exemplificare,si petitur relaxare iuramentum de vsuris soluendis.vt in j.c.j.de iureiur.secundùm glos.in d.Cle. ij.in ver.tangentibus.vel si dicatur testamentum vsurarij non valere:vt in c.quãq;.in fi.de vsu.lib.vj.vel vsurarium non sepeliendum:vel sepeliendum,vt in ti.de vsu.c.quia in omnibus. & Cle.j.de vsu.vel si fideiussor petit vsuras à debitore : quas soluit.j.de fideius.c.peruenit.& per Ioan.Andr.in regula, damnũ de reg.iur.lib.vj.& generaliter concludit Gul.quod text. in d. Cle.ij.inquantum loquitur de vsuris,locum habet qualitercunꝙ petantur vsuræ:vel principaliter, vel incidenter: dummodò vtrobiq; eadem sit ratio.Itẽ prædicta fal.recipit plures limitationes.Primò limitaꝛ,si petanꝛ vel teneanꝛ,vsuræ vt vsuræ:secꝰ si vt interesse:quia tunc necessaria esset litis contesta.nec haberet locum.d.Cle.ij.arg.c dilecti.§.de arbi.& l.cùm allegas.C.de vsu.& hoc propter cessantem rationem,d.cle.videlicet, periculi animarum,secundùm Guli.zen.& zab.facit quod dixi in c. dilecti.§.de foro cõpe.in fi.no.& ibi ad prædicta allegaui multa iura.intellige tamen hanc limita.vt dicam in seq.

¶Secundò limitatur,si modo causa vsuraria deducatur per viã petitionis:secus si per viam excep.puta,si creditor petit debitum:& debitor excipit illum vsurarium. nam hic principalis causa non est super vsura:imò est super credito,vel alio cõtractu ex quo agitur:quia Cle.ij.non emanauit in fauorem:sed in odium vsurariorum.& hoc videtur procedere, quando excipiens staret in meris finibus excep.Si verò non per modũ simplicis excep.sed vlterius procederet,& peteret contractũ pronunciari vsurarium;tunc licet videatur aliqualis dubitatio, tamen gloss.super ver.vsuris.in d.Cle.ij.vult ꝙ habeat locum d. Cle.& sic non sit necessaria litis contest.& sequuntur Doc. ex quo not. perpetuò ꝙ vbi duæ q. principaliter agitantur circa idem,quarum vna est priuilegiata,alia non:licet non priuilegiata fuerit primo loco intentata,tamen seruandum est priuilegiũ secundæ secundo loco propositæ.facit quod not.in c.ex continuo questione.de resti.spo.& in c.cùm contingat.de offi. deleg. & l.circa de proba.de quo latius in titu.de ordi.cog.sed zab. dicit ꝙ si debitor petit pronunciari debitum fœneratitium ꝙ erit locus.d.Cle.ij.& sic non erit necessaria litis contest.quò ad hoc: quia excep.discutietur per iudicem ecclesiasticum. facit quod dixi.§.fal.vij.& quod dicam in sequen.limitatione.

¶Tertiò limitatur quòd fallen.procedit si causa vsuraria agatur coram iudice ecclesiastico:quia tunc non est necessaria litis contesta. secus si ageretur coram iudice seculari:quia non potest,nec intendit Papa iudiciarium ordinem tollere,nisi quò ad forum suum.ar.not.in c.ij.de arbi.in vj.secundùm glos.in ver. vsuris.in d.Cle.ij.de iud.Sed aduerte:quia hæc q. præsupponit aliam quæstionem:videlicet vtrum vsuræ possint peti in foro seculari.de quo non est materia nostra.dixi latè in c. cùm sit generale.de foro compe.super glo.fi.in ver.item crimen vsurarũ. & ex his habes not.declaratam prædictam Cle.ij.de iudi.quãtum pertinet ad materiam nostram de lit.contesta.per prædictas.ix.vel x.fal.sic superius declaratas & limitatas, cùm declarationibus & limitationibus suis procedunt, non solùm quò ad litis contestationem:sed etiam quò ad alia, quæ sunt de solennitate positiua ordinis iudiciarij : quæ intelliguntur remissa per illa verba,simpliciter & de plano,summariè,sine strepitu et figura iudicij.de quibus in d.Cle.sæpe.de verbo. signifi. iuncta d.Cle.ij.de quibus latè dicam in titu.de ordi.cogni.& prędicta omnia adde ad declarationem eorum quæ dixi in c.j.§.de libel. obla.in v.princi. arti.fal.xxvj.& xxvij.Sed non prosequendo aliquas fal.secundùm ordinem.

25 ¶†Decimosextò fal.quando causa agitaretur coram papa[a] secundùm Inno.Ioan.Andre.& doct.hic.nam coram papa proceditur sine libello vt dixi in c.j.de lib.ob.ar.v. fallẽ.x. & adde quæ ibi dixi ad hanc fal.nam coram Papa narratio actoris, & responsio rei habetur pro lit.contesta arg.c.cùm venissent. de insti.nam præsentia Papæ supplet omnem solennitatem:vt l. omnium.C.de testa.& c.j.de transla.Præla.& vide quod dixi §.in c.j.viij.art.q.j.versi.secundò fallit. & idem tenet Innoc. in d.c.cùm venissent.

26 ¶Decimoseptimò fallit,secundùm aliquos,coram arbitro:coram quo non exigitur litis contest. Alij contra.de quo latius dixi in c.j.§.tit.ij.arti.v.versi.quæro igitur nunc.

¶Decimooctauò fallit in causis summarijs tex.est Cle.sæpe.de verbo.signi.Sed aduerte,quia illud procedit quando constitutione,aut statuto disponitur:aut causa committitur expedienda simpliciter & de plano:ac sine strepitu & figura iudicij. vide quod dixi in c.j.§.de libel.ob.in v.prin.art.fal.j.quid autem si alterum solùm verbum ex prædictis poneretur in constitutione,statuto, aut cõmisione.vide quæ dixi d.v.fal.ij iij.iiij.& v.& quid si dicatur ꝙ procedi possit de facto:aut sola facti veritate inspecta:aut sine aliqua solennitate:aut ex absoluta potestate.vide quæ dixi in d.arti.in c.j.de libel.oblatio.fal.vj. viij. & ix.iunctis his quæ dicam j.fal.xxj.

¶Decimononò fal.si consuetudo haberet, quòd lis non contestaretur.ad quod vide quod dixi in c.j.de lib.ob.arti.v.fal.xj.

¶Vigesimò fal.si hoc disponeretur ex forma statuta quòd lis non contestaretur.per ea quæ dixi in d.c.j.de libel.obla.in v.articu.fal.xij.

¶Vigesimoprimò fal.secundùm aliquos,si partes[b] conueniãt quòd procedatur lite nõ contesta.quod an sit verum,vide quæ dixi in c.j.§.de lit.contesta.in iij.princi.articu.versi.circa prædicta quæro vtrum partes.& quod in simili dixi in c.j.de lib. ob. in v.princi.arti.fal.xiij.

27 ¶†Vigesimosecundò fal.generaliter in casibus seu causis, in quibus libellus non est necessarius.de quibus dixi in d.c.j. de libel.obl.in v.prin.ar.hic tenent hoc Ioan.Andr.do.Ant.& cõmuniter Doct. pro qua opi.arguit Laudunius in Cle.sæpe. de verbo.signi.quia cùm libellus sit origo & fundamentum litis, si remittitur,similiter remitti videtur litis conte.sicut enim sine fundamento seu sacramẽto baptismi,alia sacramẽta nulla sunt infrà de præsby.non bap.c.veniens.sine libel.non tenent aliæ partes iudicij:vt in c.j.§.de lib.obla.vbi ergo libellus admittiꝛ, cætera erunt extra ordinem peragenda in contrarium tamen arguit:quia plures sunt casus in quibus non requiritur lib. & tamen requiritur lit.contesta.& sic videtur residere Lau.& placet zaba.in d.Cle,sæpe.q.xiij.ego arbitror vtranq; opi. posse saluari distinguendo ꝙ aut causa, propter quam non exigitur libellus,respicit pariter lit.contest.sicut libellum:& eandem habet rationem ad litis conte.quam habet ad libellũ: & tunc procedat dicta fal.exemplum,si statuto,consuetudine,aut delegationis forma,ex priuilegio procedi debeat summariè & de plano &c.qa cũ verba respiciãt processum:& processus cõtineat acta iudiciaria:& sic libellum & lit.contest.& c.vt c.quoniã cõtra j.de proba.ergo sicut remittitur libelli oblatio, eadem ratione remissa intelligitur litis cõtes.& sic procedit fal.& prima opi.Sed si statutum specificè disponeret,ꝙ procedatur sine lib. & nil diceret de litis con.non propterea intelligereꝛ sublata litis contesta.sicut nec econtra.per ea quæ dixi in c.j.de lib.ob. in.v.arti.xiiij.fallen.& si procedit alia opi.& secundum prædictam distinc.potes regulare plurimos casus de quibus dixi in c.j.de lib.

a ¶Speciale enim videtur,vt ipse procedat sine libello: & ꝙ possit vltra petitionem condemnare,vt dicit Ab. in c.cùm inter. ĩ fi. de consue. & vide ibi quod no. per c. ex frequentibꝰ. de insti.vbi etiam inferior ex officio vltra petita potest cõsuetudinem dãnare per sententiam.

b ¶Nec enim videꝛ partes posse hunc ordinem peruertere.ita dicit gloss. in c.de causis. de offi. deleg.& vide quæ dicta sunt §. in c.j. de lib.obla.

e.j.de libel.obla.in.v.arti.

28 ¶ † Vigesimotertiò fallit.etiam generaliter in omnibus casibus seu causis, in quibus contra contumacem non esset prouisum de remedio missionis in possessio. quia tunc proceditur causa cognita ad sententiam diffi.etiam lite non contesta.secundùm Bar.& Doct.communiter in auť.si oēs.C.si vt se ab hęre. absti.& l.si finita.§.iul.ff.de dā.infec.& in auť.qui semel.C.qūo & quādo iudi.per tex.in l.j.de asser.tol.& l.cū verò.§.subuentum.& l.neq; infantes.ff.de fideicom.lib.& hoc etiam senserūt hic quidam, quos refert Io.And.dicentes, ꝙ si actor agit pro retinenda possessione:& reus est contumax:tunc, quia nō habet locum missio in pos.procedi pōt lite non conte.per l.diffamari.C.de ing.ma.& qđ no.in.c.accepimus.j.de fide instru.sed Ioan.de Deo tenet cōtrariū, dicēs talem cōtumacē excōicādū.& sic apertè sentit ꝙ ēt vbi nō est ꝓuisum de remedio missionis in pos.non potest procedi ad sententiam diffi.lit.nō conte.& idem clarius sentit Spe.in ti.de contu.§.sequitur.vers.sed pone & apertius etiam hic sensit, ꝙ de iure ciuili sic, vt in tit.de j.& ij. decre.§.restat.ver.sed pone ago. vbi vult quòd tunc cōtumax alijs remedijs compellatur.& dicit.do. M.in c.tuæ.s̄.eo.quòd pro hac sententia, quę sibi multū placet, eleganter facit.d.c.tuę. & fortius c.j.s̄. eod. vbi agebatur ed separationē thori ꝓpter adulterium:& sic non erat locus mis.in pos.& tamen contra cōtumacem non pōt procedi ad receptionem testium & sñīam lit.non conte. ꝙuis Docto.non pōderent ad hoc illum tex.& per illum tex.reprobat.d.M.vnam sol.quam dat.d.Anto.in d.c.tuæ.s̄.eo.vbi vult pro concor.dictarū opi.ꝙ vtrūq; remediū possit simul procedere quasi velit dicere ꝙ contumax pōt excōicari.vt d.c.tuæ.& etiā pōt procedi ad sententiam.vt d.auť.si omnes.C.si vt se ab hære.absti.cū si.nā tex.in d.c.j.s̄.e.;exp̄ssè repugnat huic solutiōi.& dicit Io.de Imo.in d.c.tuæ.ꝙ prædicta so.est contra mentem tex.in d.c.tuæ.qa do.Anto.non p̄stitit in dicta sol.sed tandem concludit ꝙ d.c.tuæ. destruxit illam theoricam Barto.& Doct.legistarum:nisi theorica prædicta restringatur, quòd procedat quādo deficit remedium mittendi in pos.ex eo qa persona non est certa, à qua petatur aliquid dari vel fieri:& sic cōtra quam possit fieri missio:nec quę possit excōicari, aut vllum remedium proditum cōtra cōtumacē intentari.& sic nec est certa persona, cum qua possit lis cōtestari : quia tunc procedetur ad testium receptionem, & sñīam lit.nō contesta.Secus quando persona est certa:qa tunc non procedetur ad testium receptionē, vel ad diffinitionē lite non conte.sed cōtra cōtumacem procedetur ad mulctam & ad excōicationem: aut ad alia remedia prodita contra contumacē.excipitur tamē casus, secundùm d.Ant.c j.habetur de do.& contu.li.vj.vbi:qa non potest procedi ad miss.in possessionem in causa beneficiali procedit ad diffi.lit.non contest.sed illud non cōtingit, scđm d. Anto.ex eo, ꝙ procedi nō possit ad missionem in pos.sed qa causa est talis naturæ, in qua olim cōtra cōtumacē procedi poterat ad dif.lite non conte.vt dixi.s̄.fa.xij.sed D.m.in d.c.tuæ dicit posse dari aliud responsum ad.d.c.j.de do.& cōtu.vt concordet.d.c.tuæ & sic contra theoricam Bar.& legi.videlicet arguēdo ad locum à speciali.nam illud c.j.solùm disponit in causa beneficiali ibi in tex.dū dicitur, in hoc casu.& sic innuit regulam esse in contrarium ꝙ in alijs casibus nō potest procedi ad sententiam lit.nō conte.licet nō habeat locum missio: & videť ponere ius nouū in causa beneficiali ibi dum text:dicit, sed liceat ī hoc casu.ergo per prius nō licebat virtute illius theoricę, procedere lit.non cōte. vnde concludit ꝙ thorica Bar.et Doct. ꝓcedit, nō tantū ex ea ratione, qa causa nō patiatur missionē in pos.sed quia ius agendi non dirigitur contra certam personam, quæ possit aggrauari, vt dicam in seq.fal.Secus vbi appa ret persona ad quam possit dirigi aggrauatio:quia tunc licet ex natura causæ non possit fieri missio : tamen potest exerceri aliud remedium aggrauatiuum:vt excommunicatio, mulcta, & similia remedia prodita contra contumacem.de quibus dicam in titu.de dolo & contuma.Non obstātiura alleg.per Barto.& alios.Et primò non ob.auť.si omnes.quia ibi nihil petebatur ab aliqua certa persona, vt dicam in sequen. fal. Non ob.l.j. C.de asser.tollen, & l.cū verò.§.subuentum.ff.de fideicommis. liber. quia loquuntur quando agitur pro libertate:& sic procedit fauore libertatis, vt dicam.j.Non ob.l.diffamari.quia ad ea potest
a responderi ex his quæ dicam.j.Sequitur ergo ex prædicti: ꝙ prædicta fallen. & theorica Barto.& sequacium non est vera[a] & contra eam est gloss. aperta in l.iiij.C.fini.regun.quæ exigit lit.contesta.ad hoc vt possit procedi ad diffinitiuam: licet esset casus in quo non esset prouisum de remedio mis.in pos. cōtra contumacem.& illam glo.approbant ibi Cy.& Bal. licet Bar. contrarium ibi teneat.& etiam contra.tene^t in d.l.si finita. §. si Iulianus.ff.de dam.infec.de quo dicam.j.Et prædictam opi. tenet hic do.Anto.& clarius Ioan.de Imo.qui not. dicit quòd contra Barto.bene facit auť.qui semel.C. quomodo & quādo iudex.quia ante illam auť.actore absente non poterat procedi ad diffinitiuam lit.non contest. vt l.& post edictum.§. circunducto.ff.de iud.& l.properandum.§.j.& ij.C. de iudi. cum ibi not.& tamen tunc non poterat consuli reo contra actorē per missionem in pos.vnde si non emanasset.d.authen. qui semel. quæ in hoc corrigit iura antiqua, non potuisset procedi ad diffinitiuam. & prædicta opinio mihi placet. & hæc adde ad ea quæ dixi in c.j.s̄.de lit.contest.in vij.princi.arti.in primo remedio ver.& no.

29 ¶ † Vigesimoquartò fallit, vbi ius agendi non dirigitur cōtra certam personam:sed solùm iudici concluditur:licet hic tangatur vtilitas & præiudicium tertij.& ratio sit:quia non est certa persona, cum qua lis contestetur, secundùm do. Anto.hic.& sequuntur Do.m.& Ioan.de Imo.& sentit glo.nostra iuxta fin. dum alleg.v.q.j.quidam.& clarius Do.m. in c.tuæ.suprà eodē. Item potest assignari ratio, quia contra personam incertam non est prouisum de aliquo remedio prodito contra contumacem:videlicet, miss.in pos.excommunicationis, aut de alio remedio aggrauatiuo:quare cùm non sit persona ad quam aggrauatio dirigi pōt : meritò proceditur ad sententiam diffiniti.lit. non contest.& isto modo procedat auť.si omnes.C.si vt se ab hære.ab.& isto modo potest intelligi dictum Iaco.bu.ibi, qui ponit exemplum de florentino cassato de matricula, qui se petebat rescribi in matricula.& idem dicit in authē.qui semel. C. a quomodo & quando iudex.

30 ¶ † Vigesimoquintò fallit in casu auť.qui semel. C. quomodo & quando iudex.secundùm glo.hic.& ratio descendit, secundùm Innoc.dominum Anto.& do.M hic, ex his quæ dixi in præcedenti fallen.sed mihi non placet.quia ibi persona est incerta:hic verò certa:cum qua posset lis conte.si non esset contumax : & ideò dic quòd ibi est casus in quo actor contumax ante lit.contest.citatur tribus edictis:& ei non comparenti, datur annus à iure post prædicta tria edicta : sed si post annum perseueret in contumacia, potest reus probare de iure suo : & perquisita veritate, fertur sententia diffinitiua.& dicit ibi Bal. quòd est casus specialissimus:in quo lit.non contesta.recipiuntur testes, & fertur sententia diffinitiua.& sub hac fal.continetur id quod dicit glo.nostra.in versi.item in absentia.quæ vult quòd absente actore, & præsente reo recipiuntur testes lit. nō
b contesta.ad quod glo.nostra alleg.c.causam[b] quæ.infrà de dolo & contu.

¶ Vigesimosextò fallit in casu dicti c.causam.j.de dolo & contumacia.& hic potes recipere quod dixi in præce.fal. nam etiā est ibi casus specialis:& plures rationes specialitatis:& quę differentia sit inter casum illius decret.& casum d.authen.qui semel.dicam late in d.c.causam.

¶ Vigesimoseptimò fallit in casu d.c.ad nostram.el ij.j. de iureiuran.secundùm Docto.& ratio descendit, secundùm domi. Anto.Ioan.de Imo.& do.M.ex his quæ dicta fuerunt fal. xxiiij.Sed aduerte, quia quidam volunt ꝙ illud sit, quia proceditur ibi per viam inquisitionis.de quo dixi fallē.xij. Alij dicunt quòd est ex eo, quia proceditur per viam denunciationis. Alij verò, quia ibi imploratur iudicis officium, per ea quæ statim dicam fallen.xxxv.& de varijs intelligibilibus.d.c.ad nostram. dicam latius ibi.

¶ Vigesimooctauò fallit in casu l.ij.C.fini.reg.secundùm glos. hic in ver.item cùm agitur.fini.regun. & ratio est, secundùm Barto.in d.l.iij.quia ibi non potest prouideri actori per remedium missionis in possessionem.quam opi. reprobaui s̄. fallē. xxiij.vnde domi. Anto.& Ioan. de Imol. & do.M. hic dicunt quòd ratio descendit ex his quæ dixi s̄.fallen. xxiiij. sed gloss. in d.l.iij.& Cyn.ibi in iij.quæstio.& Bald.in penul.quæstio.reprobant hanc fal.dicentes quòd aut pars abest ante lit.contes. b & tunc etiam in causa fini.regun.non proceditur ad sententiā diffinitiuam lite non contest.aut ambæ post lit. contest. & tūc proceditur secundùm formam & modum.l. properandum.§. j.& ij.C.de iudi.

¶ Vigesimononò fallit in casu l.pe.§.cùm autem.C. ad trebel. quem casum ponit glo hic in ver.item in trebellianica restitutione.& ratio descendit ex his quæ dixi.s̄.fallen. xxiiij. domi. Anto.& do.M.& Ioan.de Imo.Sed aduerte: quia ista fal. procedit secundùm primum intellectum glo.& Doct.ibi positum secundùm quem si fideicom.vniuersalis petit restitutionem ex trebel.& aduersarius sit contumax, fertur sententia diffinitiua lit.non contest.sed secundùm alium modum practicandi. quē ponit ibi glo.ista fal.non procedit:nam secundùm prædictum modum, & melius, secundùm Barto.ibi, non fertur sententia diffinitiua:sed iudex facit redigi in actis, qualiter, pro quo, &

a ¶ An ista opi.Bar. sit, est maxima dubitatio.ideo vidēda sunt ea quę ponit Alexā.in d.l.si finita.§.Iulian⁹ in ver.in ea.gloss.ibi, in quibus actionibus.ff.de dam.infe. in colū.xxj. & seq.

b ¶ Et ibi videas Anto.de But.qui ponit de singularitate casus d.authen. qui semel.C. quomodo & quando iudex.

ad cuius petitionem hæres vocatus est:& secundùm hoc absq; aliqua pronunciatione transibunt vtiles actiones authoritate il lius.§.cùm autem.secũdùm glo.Bar.Bal.& Pau.de cast.& posi to,secũdùm primum intellectũ ꝙ iudex pronunciaret hæreditatem restituendam,vel pro restituta habendam: talis sententia non est diffinitiua:sed interlocutoria,secundùm Bald.ibi.

¶ Trigesimò fallit in casu.c.sanè.el.ij.xxiiij.q.ij.vbi etiam post mortem inquiritur de hæresi sine lit.contest.quia non est perso na cum qua lis contest.secundùm gloss.hic.Item in causa hære sis:& sequuntur Docto.

¶ Trigesimoprimò fallit generaliter,vbi actori vel reo nullum cõpeteret remediũ:nisi recipiātur testes,& perueniatur ad diffinitiuam,per ea quæ dicit d.M.in c.tuæ.s.eo.quæ dixi.s.fallen. xxiiij.facit quod no.Bal.in auẽ.qui semel.C.quõ & quando iu dex.quod ꝓcedit nisi fortè essemus in casu, in quo subueniretur actori propter inopiã aduersarij.secũdùm aliquos qui alle. Bal.in d.authẽ.qui semel.quod dictũ satis placet: sed tamen in commentarijs meis ipsius Bal.ego non habeo illud dictum.

¶ Trigesimosecũdò fallit,vbi causa est merè spiritualis: & tractatur sine alicuius incommodo : quia tunc non est necessaria lit.conte.secũdùm Inno.hic per tex.in d.c.sanè.xxiiij.q.ij.& se quuntur Io.And.do.Anto.& do.M.& communiter Doc.hic.

¶ Xxxiij.fallit,qñ reperiẽ libellus diffamatorius:nec reperitur quis fecerit.vt l.j.C.de famo.lib.secundùm Ioan. de Imol.hic.

¶ Trigesimoquartò fallit , si in libello non concluditur ad aliquid dandum vel faciendum ab aduersario,secundùm Cy.in l. consentaneum C.quomodo & quando iud.licet aliqui non ha beant illam additionem Cyn.& idem Bal.in d.auẽ. qui semel. C.quomodo & quãdo iud.no.aliquid in d.auẽ.omnes. C.si vt se ab hære.absti.& ad prædicta vide quæ dicam in seq.fal.

31 ¶† Trigesimoquintò fallit,quãdo imploratur officiũ iud. not. glo.in rub.ff.de interro.act.Sed in contrariũ videtur text.in c. ij.s.de of.iudi.& ideò Bar.reprehendit illam glo.de qua materia aliquid per Bart.in d.rub.in l.j.in princi.ff.de eden.& l.ij.§. dies.ff.quis ordo in bo.pos.seruetur.& latius in l. ne quicq;.ff. de offic.proconsul.& leg.per Iac.bu.in l.j.ff.de inter. act. & ꝑ Spec.in tit.de offi.iud.§.j.& in tit.de lit.conte.§. nunc videndum.& aduerte:quia Doc.cõmiscent materiã lib.& lit. conte. & meritò:quia quantũ ad istos terminos, eadem ratio videtur regulare vtrunq;.ego de lib.dixi in c.j.de lib.obla.in v. artic.q. lxiij.& ibi remisi.Sed nunc distingue ꝙ aut quæritur de offic. iu.quod exercetur proprio motu ad nullius petitionẽ : vt cùm iudex generaliter:vt purget prouinciam,vel ciuitatẽ malis ho minibus.vel in ecclesia super capite & membris:vel etiam specialiter.& dic vt dixi in c.qualiter.el ij.j.de accu.arti.xj.q.lxxx. Aut iudex exercet officium suũ parte implorãte:& subdistingue ꝙ aut imploratur super negotio iam liquidato: & non est necessaria lit.conte.sicut nec libel.obl.vt puta,qñ iud. officium imploratur pro executione seruanda.vt no.Bar.in l.intra dies. ff.de re iudi.aut imploratur super negotio nondũ liquidato & tunc aut imploratur super reuocatione attentatorũ lit.pen. nõ exigitur lib.nec lit.conte.quia de plano fienda est lit: conte. vt voluit Io.And.post Host.in c.j.j.vt li.pen.dicã.j.Aut aliter imploratur offic.iudi.nobile.& tunc,aut petitur aliquid dari vel fieri per partẽ,& à certa persona:aut ab incerta,aut à nulla.pri mo casu,exigitur libel.& lit.conte.vt in c.ij.s.de offi.iudi. & l. papi.§.fin. & l.in causæ.§.causa cognita.ff.de mino. facit.c. ad nostram.j.de re.ec.nõ alie.vnde quando imploratur offi.iudic. pro habendo salario,offerri debet lib.& lis contest. secundùm Bar.in d.§.vbi decretũ.& l.j.in prin.ff.de eden.& idẽ tenet ibi But.ꝙ tñ limita,nisi imploretur super causa summaria:vt puta super alimenta quæ petuntur præstari offi.iud.nobili liberis à parentibus: vel econtrà:nam eo modo exigitur lib.nec lit. con testa. cùm talia summariè expedianẽ : vt l.si quis à liberis.§. si vel parens.ff.de lib.agno.& l.pe.ff.de his,qui sunt sui vel alie. iu.idem etiam videtur velle do. Anto.quando causa esset modicæ quantitatis,per not. in auẽ.nisi breuiores.C.de sen. & idẽ voluit Bar.in l.j.§.fi.ff.de var.& extraor.cog. Et aduerte : quia loquiẽ do.Anto.etiam qñ peteretur resti.in inte.vnde dicit Io. de Imo.ꝙ d.Ant.non rectè loquitur:quia resti.in integ. nõ da tur pro modico.vt l.scio.ff.de resti.in integ.sed tu dic ꝙ d.Ant. cõsideraujt qualitatem causæ,si esset de paruo præiudicio, qua liscunq; causa esset:aut per offi.iudi.nobile non petitur aliquid dari,vel fieri per partem:sed prin.cõcluditur iudici, vt aliquid faciat.vt quando petitur resti.in inte.& tunc dicit Bart. in illo §.vbi decretum.ꝙ exigitur plena causæ cognitio ex parte petẽ tis,prout est quando petitur resti.in integ.& tunc exigitur lit. conte.sicut lib.ita no.Bar.in d.c.ij.de offi.iudi.per illũ tex. Sed aduerte,secundùm Ioã.de Imo.quia etiam quando petitur restit.in integ.põt peti aliquid dari vel fieri per partem : vt si minor fuit læsus in cõtractu:etiam erga traditionem rei: nam tũc imploratur offi.iudi.vt detur resti.in integ.& cogatur pars tra dere,secũdùm ea quæ habentur in l.qui proprio.§.item quæritur.ff.de proc.& etiã superius tetigi:& exigitur lib. & lit. cont. quia tunc succedit loco actionis.& idẽ facit no.gl.in l.j.in prin. ff.de eden.tenet But.in d.l.j.ff.de interro.act.& Bal.post gloss. in l.j.§.deinde.ff.de postu.no.etiã ꝙ licet imploretur offi.iudi. sed nil apertè petitur:vt puta,quia læsio fuit in solo contractu: & etiam exigitur lit.conte.si resti.petitur contra certã personã: quia tunc officium succedit loco actionis:cum prin.imploretur.per d.c.ij.s.de offi.iudi.quod simpliciter loquitur. & idem sentit But.in l.j.& ita etiam potest intelligi dictum Bar.in d.§. vbi decretum.Si verò iudicis officium imploratur contra personam incertam:vt puta,si minor petit se restitui aduersus adhibitam hæredi.& tunc non est necessaria lit.conte.cùm voluit glo.in d.c.ij.& no.in d.§.deinde.dixi s.fal.xxiij.& ideò si alicui sit factum furtum,& ignoratur per quẽ:potest ipse implorare à prælato,seu à sacerdote parochiali , implorando officiũ suum:vt excõmunicent furem incertũ.vt c.si sacerdos.s.de offic.ordi.nec exigitur lit.contest.& idem dicendum cõtra personam incertam,qua famosum libellum cõposuit.v.q.vj.c.quidam.vel quando episcopus ratione impotentiæ petit dari sibi coadiutorẽ vt c.ex parte.j.de cle.ægro.& c.si.de cleri.ægro. in vj.& idem & fortius si iudi.officium imploretur contra nullã personam:quia tũc non est necessaria lit.cõtest.vt puta, si infamis,qui non potest testari : vel non postulare , nisi pro certis personis,petat se restitui ad famam.vt l.j.§.de qua re.ff. de postu.& iij.q.iiij.§.titia.& generaliter quando aliquid petiẽ quod prodest petenti,et nemini nocet.C.de preci.impe.offe.in l.vniuersa.canonizata xxv.q.ij.vnde si imploratur officiũ iud. nobile,vt detur tutor:vel vt interponatur decre.super alienatiõe rei minoris:non est necessaria lit.contest.secundùm But.in d.l. j.ff.de interro.act.& Bar.in d.l.ne quicq;.§.vbi decretum.ff.de offi.proconsul.& le.quia hoc casu,officium non succedit loco actionis,vt de se patet.& sic videtur concludendũ ꝙ vbi iudi. officium non succedit loco actionis:non sit necessaria lit. contest.aliàs secus.& idem tenet Io.de Imo.in d.c.ij.de offi.iudi.

32 ¶† Trigesimosextò fallit,quando causa indigeret celeritate:vt quia actio esset tempore peritura nisi lis contest. vel nisi ferre tur sententia:vt puta,si ad interruptionem præscriptionis esset necessaria lit.contesta. vel si non sufficeret lit.contesta.sed etiã exigeretur sententia.ad quod vide quod dixi in c.j.s.ti.j.in vij. prin.ar.ver.tertium remediũ.sed ibi circa prædicta moueo no. q.& vide quod dixi in c.j.s.de lib.ob.ar.v.fal.xxxiiij.

33 ¶† Trigesimoseptimò fallit,quando is cui debentur vsuræ nõ potest agere,obstante iuramento:quia iurauit vsuras non repe tere:vt c.ad nostram.el ij.de iureiuran.tenet glo.nostra in ver. item vbi actor.& sequuntur Doc.& dicit hic do.Ant. ꝙ ratio est,quia tunc iudex supplet ex officio:& ideò non exigitur lit. contesta.quia causa non agitatur cum parte.facit quod dixi s. fal.xxxiiij.& quod tetigi fal.xxxv.& subdit.idem dicunt qui dam,vt refert Inno. vbicunq; quis iurat tale quid illicitum:vt puta,non petere rem subtractam ecclesiæ,vel quid simile.cùm enim sit eadem ratio:ergo idem ius in c.translator.s. de constit. & l.illud.ff.ad l.aquil.& sequuntur do.Ant.zab.& Io.de Imo. facit xiij.q.iiij.c.quid dicam.

34 ¶† Trigesimooctauò fallit , cùm minor ab hæreditate iudicis officio se abstinuit: vt in auẽ.si omnes.C.si vt se ab hære. absti. & in corpore vnde sumitur.& ratio descendit ex his quæ dixi s.fal.xxij.& fal.xxiij.

35 ¶† Trigesimononò fallit in restitutione in integrum officio iu di.incidenter postulata.not.glo.hic in versic.item cùm in integrum.in c.ij.s.de offi.iudi.de quo latè dixi fal.xxxiij.

36 ¶† Quadragesimò fallit in petitione legati fideicommiss. vt di cit hic glo.in versi. item in petitione.per l.ij.C.de vsu.& fruct. leg.subdit tamen hic glo,quod ex eo ꝙ ille tex. dicit, post lit. contest.quòd iste casus non deberet excipiã regula. sed tu dic ꝙ ille tex.procedit etiam ante lit.conte.si pars antea fuit in mo ra.vt dicit ibi glo.vnde quando agitur super declaratione, vtrũ immineat falcidia vel non:& pars aduersa abest ante lit.conte. dicit ibi tex.ꝙ altera parte cessante,partibus suis iudex fungatur.& sic procedit lite non contesta.ad sententiam altera parte absente:vt ibi etiam vult Pau.de castro.

37 ¶† Quadragesimoprimò fal.in causa hæresis,quando damnatur hæreticus post mortem.xxiiij.q.ij.c.sanè.el ij.& tenet glo. hic.& qualiter tunc debeat ferri sententia, cùm mortuus nõ vi deatur posse damnari.glo.est no.quæ reputatur sing.instit. de hære.ab inte.§.per contrarium. vnde non debet iudex damnare eum,sed pronunciare illum fuisse hæreticum:& per hoc damnare eius memoriam.& sequitur hic Ioan.de Imo.

38 ¶†XLiij. fallit cùm ostenditur publicum commodũ.C.de poe. in l.ne diu.iiij.q.ij.c.quia ea.& propter hoc dicunt hic do.Ant. & d.M.ꝙ regula superius posita in prin.istius secundi ar.regulariter fallit,quando ius agendi dirigitur ad commodum publicum:quia tunc iudex potest supplere ex officio.s̄.de elect.˙cũ nobis.& d.c.quia ea.& vide ad hæc quæ dicam.j.

39 ¶†Quadragesimotertiò fallit in casu.c.quamuis.de offi. ordi. in vj.secundùm Ioan.Andr.& do.M.hic.

40 ¶†Quadragesimoquartò fallit in casu c.primi.de homi. in vj. tenent hic Ioan.And.do.Ant.& do.M.

41 ¶†Quadragesimoquintò,fallit in alienatione facta à suspenso vel excommunicato de bonis ecclesiæ, seu post inhibitionem seu interdictionem bonorum.vt in c.veritatis.j.de dolo & cõtu.secundùm Ioan.And.do.Ant.& do.M.hic.

42 ¶†XLvj.fal.si capitulum contradicat alicui contractui celebrãdo per prælatum,vel ecclesiam:seu etiam si aliquis de capitulo cõtradicat ex causa rationabili:nam põt peti reuocatio per tales:etiam citra lit.conte.per not.in c.j.j.de his quæ fi.à ma. par. ca.secũdùm Inno.in c.cũ olim.j.de test.& sequunt̃.d.Ant.Ioã. de Imo.& d.M.nam talis contractus videtur esse nullus & per consequens potest peti declarari nullus: & quatenus de facto processit,de facto reuocari.facit quod no.in c.dilecto.j.de ap. & quod no.Bar.in l.quæ sub conditione.§.fi.ff.de cõdi.instit.

43 ¶†Quadragesimoseptimò fallit,quando proceditur cõtra clericum de maleficijs suis publicè se gloriantem.vt in c. quàm sit j.de excep.præla.Ioan.And.d.Ant.& d.M.hic.

44 ¶†XLviij.fal.quando quæritur de re iudi.trãsacta vel finita, secundùm d.M.hic,qui remittit ad no.in c.j.de lit.contest.lib.vj. dicit idem esse in omnibus casibus,in quibus exceptiones per empt.opponerentur ante lit.conte.ad ipsam lit.cõte. impediẽdam.de quibus latè dixi in c.j.s̄.de lit.conte.in vij.prin. ar. ver. iij.excusatur per.vij.q.prin.ibi positas.

45 ¶†Quadragesimononò fal.quando recipiuntur testes ad iudicem instruendum.j.de appel.c.constitutus.j.de test.c.veniens el.ij.tenet Ioan.And.& d.M.hic.

46 ¶†L.fallitquãdo intentat̃ condictio ex l. diffamari.C.de inge. manu quia tũc diffamatore non agente,procedit̃ ad sñiam silẽtij impositiuã:etiam lit.non cõte.tex.est secũdùm vnũ intel. vt refert ibi Inno.in c.cùm olim.j.de testi.& etiam ponũt ibi d. Ant.Io.de Imo.d.m.& põt esse rõ:quia hoc casu,actori nõ succurritur cõtra cõtumacẽ per aliud remediũ,ꝙ̃ per sñiam audiẽtiæ denegatiuã,& silentij impositiuam.vide glo.Bal.& doc.in d.l.diffamari.& vide quod dixi fal.xxiiij.& duab⁹ sequentib⁹.

47 ¶†Lj.fal.in purgatione canonica secũdùm Host.in sum. in ti. vt lit.non conte.ver.item in eo.& idem tenet Ioan. And. post Goff.in c.insinuatum.j.de simo.& vide quod dixi in c.inter sollicitudines.j.de pur.cano.in xj.prin.ar.q.xj.

48 ¶†Lij.fal.cùm agitur de dote restituenda.quia potest perueniri ad sententiam lit.non conte.quoniam actio de dote sortitur priuilegia causæ matrimonalis,secundùm gloss.in l.j.ff.sol.ma. ita tenet zab.in Cle.ij.de iud.& vide quæ dixi s̄.in vij.fal. & sequenti.

49 ¶†Liij.fal.in causa liberali.C.de inge.ma.in l.diffamari.secundùm glo.nostram in fi.& s̄.remisi fallit xxiij.& sequuntur hic Doc.& tenet Do.m.in c.tuæ.s̄.eo.conceditur ergo hoc etiã fauore libertatis,vt procedat lit.nõ cõte.nam liberta.fauore multa specialia sunt cõcessa.ad idẽ l.j.C.de asser.tollen.& l.cum verò.§.subuentũ.& l.nec infantes.ff.de fideicõmis.lib.faciũt quę dicam in seq.idem Bal.in l.j.C.de testi.& probatur in l.iij.ff.de lib.ho.exhib.& l.diui.ff.de libe.causa & l.iuxta.C.de lib.causa. vbi bonus tex.& dicit Bal.in d.l.j.C.de testi.quod lib.causa, dicitur omnis causa in qua tractatur de statu non æstimabili: sed clarius dicit Azo in sum.in tit.de lib.causa.in princi.vbi dicit ꝙ liberalis causa dicitur,siue sit de seruitute libertatis:siue de seruitute libertinitatis:siue de libertinitate & ingenuitate.vt not. in d.l.iuxta.& l.igitur.§.si opera.ff.de lib.causa.& hoc verũ si agatur de liberta.iam cõpetente:secus si agatur ad liberta.competituram:vt quia petitur ex causa fideicom.vel simili causa.notat Azo in d.loco.& glo.& Bal.in d.l.iuxta.& Bal.in l.j.C. de testi.& adde quod dicam in seq.fallen.

50 ¶†Liiij. fallit in causa status personæ vel ecclesiæ. vt puta, in causa liberali,vt dixi in præce.& idem fortè per similitudinem, cùm agitur de adscriptitia cõditiõe:vt quia sit adscriptio seu cẽsitus,seu ordinarius colonus,vel similis:& ipse contendit se liberum:tales enim sunt similes seruis.C.de agri.& cẽsi.l.ne diutius lib.xj.tenet Azo in sum.de libe.causa.in prin.& gl.& Bal. in d.l.iuxta.& pro declaratione dictorum terminorũ vide quæ dixi in c.ij.j.de iudæ.& idem si agatur super statu eccle.vel monachorũ:quia proceditur lit.non conte.altera parte absente.vt c.cùm olim.j.de testi.& ibi per doc.& ꝓ no.ꝑ Inn.& Doct.in c.cùm dilecta.j.de confir.vti.

51 ¶†Lv.fallit,vbi agit pro vendicando subiecto:quo casu, contra contumacem proceditur etiam ad sententiam diffi. lit. non conte.secundùm Gul.& Barto.in l ij.C.vbi quis de curiali, vel cohortali.licet glo.ibi aliter sentiat.sed Bald.ibi dicit,quòd verior est opi.Gul.

52 ¶†Lvj.fallit,vbi agitur pro tributo soluẽdo: seu publicis functionibus:quia potest contra contumacem procedi lit.non cõtest.per tex.in d.l.ij.qui dicit ꝙ contra tales tanꝙ̃ contra contumaces,sententiã proferendã:sed appellatione sñiæ in dubio venit diffinitiua vt l.quod iussit.ff.de re iu.& latè dixi.j.de re iudi.in rub.& hanc op.tenent ibi Gul.de cu.& Bar.licet glo. ibi aliter sentiat:sed Bal.ibi tenet præcedentes opi. quia contra tales proceditur officio iudi.facit quod dixi fal.xxxiij.& idẽ dicunt ibi Gul.Bar.& Bal.vbicunꝗ quis pro publico debito cõuenitur per textum in dicta lege ij.qui dicit,functionibus,& debitis publicis.facit quod dixi fallen.xlj.

53 ¶†Lvij.fal.in declaratione sententiæ excommunicationis, latę à canone etiam si petatur declaratio officio iudicis contra certam personam præsentem,vt denuncietur,excõmunicatus,& denũciatus videtur:quia etiã tũc procedit̃ lit.non conte.ad hoc allegat.d.Ægidius no.per glo.in cle.j.in fi.de pe.idem tñ Ægidius & do.de Rot.deci.cccxlj.tenent contra, per not. in c.ij.de offi.iud.& per Iaco.but.Cy.& doc.in aut̃.si omnes.C.si vt se ab hære.absti.ad quod vide quod dixi s̄.fal.xxij.xxiiij.xxv.

54 ¶†Lviij.fal.quãdo agitur de periculo animæ,quo casu, contra absentẽ procedi põt lit.non conte.ita concludit Lap.allega.x. pro quo faciunt quæ dixi s̄.de causa matrimoniali & beneficiali,fallen.viij.& xj.& de causa indigente celeritate,fallẽ.xxxvj. & quia si ad commodum publi.potest procedi lit.non cõtest. vt dixi fallen.xlj.fortius debet hoc admitti in fauorem animæ.

55 ¶†Lix.fal.vbi ex forma statuti potest peti dictum cassari: nisi fuerit postulatum insinuari intra certũ tempus: quia hoc casu potest peti insinuatio absꝗ lit.cõte.secũdùm Bal.in l.j.in prin. C.de lit.contest.quinimò põt peti etiam non citata parte,secũdùm aliquos.Alij dicunt ꝙ tutius est citare:sed non est nostra materia:sed dicam in tit.de dila.& ad materiam vide quæ dicã in seq.fal.

56 ¶†Lx.fal.in causa innouationis priuilegiorum seu instrumentorum:in qua non exigitur lit.conte.per tex.in c.cùm dilecta. j.de confir.vti.& ratio est,secundùm do.Anto.ibi,quia cùm innouatio priuile.seu instrumentorũ fiat saluo iure aliorum: nõ videtur agi de graui præiudicio:& ideò hæc quæstio nõ videt̃ plenariè discuti:sed in iudicio summario:& per cõsequens lit. conte.non est necessaria.ad quod vide quod dixi fallẽ.xviij.& xxij.& quod dicam in duabus seq.fal.& ideò si opponeretur excep.de qua posset incontinenti constare:licet impediatur in nouatio donec de illa incontinenti discutiatur:non tamen necessaria est lit.conte.sed si requireret altiorem indaginẽ,fieret innouatio:& reseruaretur talis exceptio in plenario iudicio, secũdùm do.Ant.& sequitur Io.de Imo.& do.M.in d.c.cùm dilecta.alij verò volunt ꝙ in d.c.cùm dilecta.lis fuerit conte.alij verò aliter intelligunt.de quo dicam latius j.

57 ¶†Lxj.fal.in causis breuibus & modici præiudicij.hoc tenet Spe.in tit.de lit.conte.§.pe.ver.quid de breuibus.& no.in aut̃. nisi breuiores.C.de senten. & vide quod dixi s̄. fal.xviij.xxij. aliquid in fal.præcedenti.facit quod dicetur in fal.seq.

58 ¶†Lxij.fal.in interdictis seu iudicijs possessorijs:in quibus nõ exigitur lit.contest.secundùm Gul.de cu.in l.omnes.ff.de in integrum resti.quam opi.Guli.probat multis medijs.

59 ¶†Primò,quia causa possessionis est momentanea & vilis, & parui præiudicij:& per consequens summaria cognitio sufficit:& sic non exigitur lit.contest.vt dixi in præcedenti fal. & vltra Guli.probatur ꝙ hæc causa videtur alterius causæ maioris præparatoria:hoc est reivendicationis:vt l.is qui destinauit ff.de rei ven.ergo summaria:& sic non videt̃ exigi ordo iudicij. vt l.iij.§.sciendum.& l.thesaurus.ff.ad exhib.& l. de submersis.C.de naufra.lib.xj.facit quod statim dicã de præparatorijs.

¶Secundò mouetur Gul.quia possessio perditur ex negligentia.vt l.furtum.§.j.& ibi no.ff.de vsuca.insti.de interdic.§.quod autem.ergo multò fortius ex contumacia est præponderatio culpæ.ff.ad l.aquil.in l.item si obstetrix.

¶Tertiò probat,quia sententia lata super possessorio, æquiparatur sententiæ latæ super secunda appellatione: quia sicut nõ licet tertiò prouocare:ita non licet appellare à sententia lata super possessorio:sed sententia in causa appel. potest dari lit. nõ contest.vt l.fi.§.illud C.de tempo.appel.de quo dicam statim.

¶Quartò mouetur,quia in possessorio proceditur etiam cum non legitima persona.vt l.momentaneæ.C.qui legitimam personam.ergo cùm effectus vnius requisiti non vitiet: ergo nec

missio contest.lit.& pro hoc dicto facit.quia et seruus potest hoc implorare,seu intentare:vt l.j.C.si per vim vel alio mō.er go non requiritur vera forma iudicij:vt l.iij.§.j.& l. seruus. ff. de bo.pos.& sic nec lit.contesta.

¶Quintò probat Guli.quia in petitorio contra reum contumacem fit missio in pos.& transfertur possessio:licet ad hoc principaliter non agatur:ergo multòfortius si ad hoc principaliter agitur.

¶Sextò mouetur:quia in contumacia partis procedit ad domi nij translationem:vt l.si finita.§.Iulianus.& l.prætoris officio. in prin.ff.de dam.infec.ergo multòfortius ad translationē pos.

¶Septimò in possessorio adipiscendæ.probat per casum l.fi. C.de edic.diui Adri.tollen.

¶Octauò in posses.recuperandæ.probat:quia si licet mihi cōgregare amicos,& mea authoritate recuperare possessorio. vt l.iij.§.cùm igitur.ff.de vi & vi arma.ergo multòfortius debet esse licita recuperatio iud.autho.etiā sine lit.contesta. pro quo etiam facit vltra Guli.quia si prætor sine ordine iudiciorum aliquem spoliauit: sicut fuit facilis in spoliando, debet esse celer in restituendo.arg.ff.de euic.l.minor.in princ.& l.si cum nulla. ff.de re iudi.item facit:quia ex quo in posses.recuperandæ spoliatus est illico restituendus:vt dicam j.de restit.spol.ergo &c. & hanc opin.in pos.recuperandæ,tenuit Guli.& refert Archi. iij.q.v.in summa.dicens ꝙ propter contumaciam potest procedi ad sententiam & restitutionem.per c.ex literis.de pig. & est speciale in odium spoliantium:& in fauorem spoliatorum. & hanc sententiam videtur sequi Hosti. facit l. momentaneæ. C.vnde vi.vbi dicit tex.ꝙ talis pos.mox tractari debet.

¶Nonò probat Guli.etiam posses.retinendæ:nam posses.retinendæ sunt duplicia:& in eis quilibet est actor & reus. vt l. ij. in prin.ff.de interdictis.& l.si duo.§.j.ff.vti pos.& tamen altero absente,pōt ferri diffinitiua.C.quomodo & quando iudex aut.qui semel.ergo &c.& pro hoc ar.Guli.etiam facit vltra eū quia si licitum est hoc interdicto recuperandæ possessionis, vt dixi in præce.artic.ergo fortius debet esse licitum in posses. retinendæ:cùm facilior sit retentio, quàm recuperatio.l.de procu.ff.de procu.l.per procura.non semper,secundùm Bald.in l. accusatus de vi turbatiua.ad quod alle.etiam ibi Bal.quia inter dicto vti possi.duo sunt substantialia:vnum ex parte agentis, quod est possesso.et sic causa actiua:aliud ex parte conuenti.s. turbatio.quæ est causa passiua.Primum probatur, quoniā per actorem sine ordine iudiciorum dum posses.vult fungi præcisè partibus rei.ff.de lib.causa.l.liberis.§.fin. nam officio iud.recipiuntur pos.probationes extraordinem:& absq; lib.& lit.contest.secundùm Ant.graf.de pisis.Secundum verò, s. turbatio, apparet iudici notoriè:quia eo ipso ꝙ reus negat agentē possidere,turbat eum : quia turbare aliquem in posses. est obscurū facere pos.vt not. gloss.magna in l.extat.ff. quod metus causa. cùm igitur nec posses.per se,nec notorium indigeant ordine iudiciorum:ergo de necessitate non est litis contest. requirenda. Vlterius confirmatur:quia pos.de facto potest expellere aduersarium.vt l.j.§.interdictum autem.ff.vti possi.in gl.magna. ergo fortius per iudicem.sic ergo pars potest ita & iudex qui repræsentat partem,secundùm Iacob.but.in l.ne quicq;.§. vbi decretum.ff.de offi.proconsul.& leg.& ideò aliqui voluerunt, ꝙ ille qui putat se obtenturum in pos.retinendæ, securè potest expellere aduersarium.sed præfatus do.Ant.de pisis tenet contrariū,per l.j.§.si quis propter ver.sed si per vim.ff.de iti.actuq; priu.quia impeditus facto aduersarij non videtur à possessione sua exclusus,secundùm eum,facit quod not.glo.fi.in l. si adducta.C.de fur.

¶Decimò & vltimò probatur opi.Gul.quia in causa resti.in integ.contesta.lis.vt l.in causæ.§.causa cognita.ff.de mino. ergo minus debet requiri lit.conte.in pos.& pro prædicta opi.Gul. facit s.de offi.dele.c.cōsultationi.& l.iij.§.pe.ff.de lib. ho. exhi. iuncta glos.vbi idem videtur probare in interdicto exhibitorio,vbi tex.vult tale interdictum etiam in absentem irrogan. ergo videtur ꝙ non sit necessaria lit.conte.Sed contrariam sententiam vel opi.ꝙ necessaria sit lit.conte.tenet glo.fi.in l. fi. C. si per vim vel alio modo.& latius eandem opi, prosequit̃ Bar. in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acqui.pos.in iij. q. prin. vbi distinguit ꝙ aut iudicium pos.non dirigitur contra certam personam:& non requiritur lit.contest.vt l.fina.C.de edic.diui Adri.tol.& aut dirigitur contra certam personam:& tunc regula est ꝙ requiritur lit.contest.& hoc probatur in iudicio retinendæ pos.per tex.insti.de interdictis.§.hodie. vbi dicitur, ꝙ inspicitur tempus lit.conte.ad quod debet se referre probatio actoris.vt c. Abbate.de re iudi.libro vj.mouetur etiam per tex. in l.j.§.annum.ff.de iti.actuq; priua.& quod ibi not. & per l.j. in fin.ff.vtrobi,& quod ibi no.& per no.in d.l.fi.C.si per vim vel alio modo.& istud arg.videtur etiam sentire gloss.in l.si de fundo.ff.de vi & vi ar.Item etiam in interdictis exhibi.idem videtur dicendum:vt not.in l.locum.§.si tabulæ.& ibi gloss. supra ver.detinetur.ff.de tabu.exhi.ista tamen regula fallit,secundùm Barto.in interdicto carbo.ibi enim licet missus constituatur pos.vt not.ff.de car.edi.l.iij.§.missum.eo quòd illud iudicium tractatur summariè.vt l.iij.§.causæ.eod.titu.non videtur requiri lit.conte.& ratio potest esse duplex.Prima,fauore pupilli.vt l.j.§.& generaliter.ff.de ventre in pos.mit.Secùdò quia dictæ pos.commodum sine aliquo iudicio perditur aduenientе pubertate:nisi caueatur.vt l.de bonis.§.fin.ff.de car.sed subdit etiam Barto.quòd illud quod dicit Guliel. quòd reo contumace perueniatur ad diffinitiuam sententiam lit. non contest. est primò contra.l.iij.§.penulti.ff. de libe.ho.exhi.& quàmuis Gul.respondeat quòd ibi ratio est,quia non potuit haberi possess.rei petitæ quòd liber ho. exhibeatur: tamen istud nil est: quia imò poterat haberi illud quod per interdictum petebatur,scilicet quòd liber homo exhiberetur & dimitteretur : nisi diceres liberum hominem ibi non apparere:sed istud est diuinare:& est contra gloss.d.l.fin.C.si per vim vel alio modo. Itē est contra id quod no.ff.de no.oper.nun.in l.si prius.in glo. fi. quæ est additio.& quod no.per Azo.in summa in tit. vti poss. in fin.& per Cyn.in l.j.in fi.C.vti possid.qui dicunt,quòd reo possidente transfertur in eum onus probandi:non autem peruenitur ad diffinitiuam:quia Bart.concludit tenendum esse ꝙ in posses.ad hoc vt possit perueniri ad diffinitiuam quòd necessaria sit lit.conte.ad argumenta autem & fundamenta Gul. alle.s.in contrarium,respondet Barto.Et primò,ad primum respondet,quòd non est verum ꝙ causa posses. sit vtilis. vt not. in l.j.in fi.prin.glo.C.si de momēta.pos.& ad id quod ego subiunxi in primo ar.ꝙ posses.videtur maioris iudicij,videlicet petitorij præparatorium &c.dico ꝙ hoc negatur:quia posses. nō est præparatoriū ad petitorium.idem consilium est iure cōsulti in d.l.is qui destinauit.ff.de rei vendi.ꝙ potius quis agat pos. quàm petitorio : quia facilius poterit obtinere : & obtinendo positionem expirat petito.quia possidenti non competit rei vendicatio.vt in c.examinata.s.de iudi.& ibi dixi in vij.no.

¶Non ob.ij.arti.quia ibi magis perditur posses.ex obliuione, quæ inducit depositionem animo possidendi:quàm ex negligentia:vt ibi no.quæ ratio cessat hic:quia licet quis sit contumax in iudicio:non propterea videtur deserere positionē, aut animum possidendi:vt l.sciendum.§.si fundum.ff.qui satisda. cogan.

¶Non ob.iij.art.quia ideò tunc non conte.lis in causa ap.quia contest.fuit in causa prin.ad quam lit.contesta. ea quæ postea aguntur,& attentatur in causa appella. reducuntur.& vide ad hoc quod statim dicam.

¶Non obst.iiij.arti.quia non sequitur,potest interuenire persona non legitima:ergo non requiritur lit. contesta. quia non est bona consequentia.ista causa habet vnum speciale:ergo debet habere aliud:quinimò debet potius concludere in opposi. ne duo specialia concurrant circa idem:contra l.j.C.de dotis promissio.

¶Non obst.v.art.quia illa possessio ideò de facili conceditur: quia de facili recuperatur intra annum:vt l.si quis emptionis. §.penul.C.de præscrip.xxx.vel xl.an. sicut dixi s. de interdicto car.in opi.Barto.dicam latius in materia primi decreti in titu.de eo qui mit.in pos.causa rei seruan.Nec ob.v.ar.quòd primum decretum post annum pariat magnum præiudiciū : quia illud est ratione nimiæ contumaciæ , propter quam interponitur secundum decretum.vt dicam in seq.so.

¶Non obst.vj.art.quòd in contumacia partis procedatur ad dominij translationem per secundum decretum &c.quia illud procedit ratione nimiæ contumaciæ conuenti:quia patitur contra se interponi primum & secundùm decretum.& ad hoc vt actori prouideatur,ne omnino frustretur intentione sua, ratione contumaciæ ipsius rei.facit quod dixi s.fallen. xxiij. & seq. & idem etiam esset in possessorio,in quo interponerentur primum & secundum decretum.

¶Non ob.vij.art.quia illud possessorium non intentatur contra certam personam,qui sit legitimus cōtradictor. facit quod dixi s.in opi.Bar.& quod etiam dixi fal.xxiiij.

¶Non ob.viij.ar.quia respōdeo ꝙ illud permittit̃ parti immediatè,& incontinēti,qn̄ cōstat sibi se esse expulsum:& etiā per mitteretur iudici,qn̄ sibi liqueret:secus si non liquet.vt l.hoc autē.ff.quib.ex cau.in pos.ea.sed liquere iudici nō pōt,nisi vtraq; parte præsente.vt l.fi.C.si per vim vel alio modo.Nec ob.l.nomen.C.vnde vi.quam s.alleg.pro fortificatiōe dicti viij.ar. quia dum tex.dicit ibi,mox debeat tractari,seu audiri.debet intelligi.s.summariè:facta tn̄ lit.conte.per iura & authoritates.s.pro hac parte

hac parte alleg. nec ex eo quod iudicium sit summariũ, debet omitti li. contest. vt l. tigni. §. j. iuncta l. iij. §. ibidem. ff. ad exhi. ita dicit Io. de Imo. in d. l. naturaliter. §. nisi cõmune. ff. de acqui. pos. ad quod vide quod dixi s. fal. xviij. & quod in possessorio recuperandæ requirat lit conte. vt sentit Host. & Ioan. And. in c. cõsultationibus. s. de offi. deleg. inquantũ volunt quod in casu illo speciale sit quod non requiratur lit. contest. quatuor concurrentibus, vt dicam j. in solutione illius c. & quare secundum decretũ interponitur lite non contesta. & restit. spoliati requirit regulariter lit. contesta. quod videtur esse nõ debere: cùm sit fauorabilis. dicã statim in alia fal.

¶ Non ob. ix. art. qa licet in possessorio recuperandæ vterque dicat actor & reus: tñ hic effungit partibus actoris quatũ ad hoc qui primò ad iudicium prouocauit, vt l. in tribus. ff. de iud. quod ostendit rõne lit. contest. habet duo extrema. s. assertionẽ actoris, & negationẽ rei, vt dixi s. tit. j. in rub. mõ ergo statim quod actor proponit libel. asserit: & sic lis ex parte sui est quasi cõte. & ista ratione ius voluit quod eo absente posset ferri diffinitiua, secundùm Pet. in l. edita. ff. de eden. q. vij. & ideo authen. qui semel. C. quõ & qñ iud. in istis duplicibus iudicijs solùm habet locum in eo qui ad iudicium prouocauit dando libel. secundum Pe. quem sequitur Bartol. in d. §. nihil cõmune. sed Bal. in d. q. quæ incipit accusatus de vi turbatiua. dicit quod hoc est falsum: quia inter obla. lib. & lit. contest. est maximũ interuallum: & quia reus interim habet exceptionem declinatoriã: & actor replicationem cõtra declinatoriam exceptionem. l. quoniã Alexandrũ. C. de adul. quam nõ haberet si diceret quo ad se lis cõtes. ar. l. fi. C. de excep. & c. inter monasteriũ. j. de re iud. de quo latius dicam in ti. de excep

¶ Nõ ob. x. ar. quia non est simpliciter verum quod in causa resti. in integ. non requiratur litis contest. vt latè dixi s. fal. xxxv. nõ ob. c. consultationibus. s. de offi. dele. quia vt ibi dixi post doc. ille tex. habet v. intellectus: & secundum v. & vltimum intellectum quẽ ponit Hos. quod mihi magis placet, licet nõ placeat do. m. ille tex. ponit casum specialẽ qñ quatuor cõcurrunt, videlicet delictũ & odium violẽtis seu spoliatoris fauore spoliati seu restõnis fiendæ: contumacia citati & dubietas circa expirationẽ iurisditionis. non ob. l. iij. §. pe. ff. de lib. ho. exhi. quia ille tex. potius facit per contrariũ: & pro cõclusione nostra dum tex. formaliter dicit, sed si nõ defendatur. s. reus in bona eius eundum ait. vnde tex. ibi non dicit quod procedatur ad sententiã. Bal. verò in d. q. quẽ incipit, accusatus. distinguit quod aut actor & reus tẽpore lit. conte. sunt præsentes: & debet lis conte. nisi iudicium esset summariũ de sua natura vniformè: tam cõtra absentes quàm cõtra præsentes: & vlterius secundum quod s dixi aut reus est presens & actor cõtumax: & tunc habet locũ aut. qui semel. C. quõ & qñ iud. dixi s. fal. xxv. aut actor est præsens, & reus abest: aliquis tñ defendit reũ, vel nominat dñs in iudicio: et tunc habet locũ quod tradit in aut. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. sed male, vel quia debet dicere in l. j. & ij. C. vbi in rẽ actio. de quo dicemus j. eo. in §. quod si sup rebus. aut nemo defendit reum: & tunc magis est dubiũ, secundũ Bal. ita distinguit quod aut possessorium est semiplenum et temporale: & nõ contestatur lis, vt l. iij. §. missum. ff. de car. edi. Aut est perpetuum l. sine temporis præfinitione: & tunc aut requirit propriè probationem: & debet lis contest. exemplum. ff. de interdictis. l. ij. §. quædã. quia causa est ordinaria & ardua. facit quod no. C. de iudi. l. iudices. Aut possessoriũ est nudum: & tunc aut petitori cùm respondet posses. est summariũ: & posses. etiam summariũ, vt no. in cle. dispẽdiosam. de iudi. de quo dic vt statim dicam in v. fallen. Si verò tale peti. est ordinariũ: tunc refert an tale possessoriũ expeditur officio iudicis: ita quod non requirit altiorem indaginem, vel non requirit certum aduersarium: & tũc lis cõte. de necessitate, vt l. edicto. C. de edi. diui Adri. tol. qa ibi nõ est certus aduersarius: aut expedit iure actionis: & tũc nõ potest ferri diffinitiua lit. non contest. sed per interlocutoriã potest auferri poss. à reo & conferri actori per secundũ decretũ. prout dicã j. Ego verò in hoc ar. satis intricato & difficili arbitror cõcludendũ quod regulariter in possessorio sit lis cõtestãda, per ar. & authoritates superius alleg. per Barto. quam etiã opi. tenuerunt hic Gul. naso. & Gof. & eam tenet Gof. in c. ij. s. eo. vbi bonus tex. secundum primũ intellectũ gl. iij. & ibi legi. in vj. no. & clarius tenet glo. antepe. ibi, et tenet ibi do. me. in gl. ij & idẽ sentit Bar. in l. j. C. si de mo. pos. & est bonus tex. in l. interdictis. ff. de interdict. iuncta glos. quæ vult quod inspicitur tẽpus lit. conte. vt exinde veniant fructus officio iudicis, per l. ædiles. §. item scien. de ædil. edict. & tenet Archid. in. q. j. c. redintegrãda. vbi etiam sentit quod in remedio illius canonis lis sit contesta. hæc tamen regula fallit in pluribus casibus in quibus omnibus erit vera nostra princ. fal. lxij.

¶ Primò fallit vbi possessio non dirigit contra certã personã. per ea quæ dixi in opi. Bar.

¶ Secundò fal. in posses. quod datur ex interdicto carboniano, secundũ ea quę dixi in pe. opi. Bar.

¶ Tertiò fallit si in posses. actor esset absens, vt ibi dixi in opinio. Bald.

¶ Quartò fallit si possessorium est plenum & temporale. dixi s. in distinctione Bal.

¶ Quintò fal. si post peti. correspondẽs possesso. posset expediri sine lit. cõtest. quia tunc etiã poss. potest fortius expediri sine lit. contesta. secundũ aliquos. Aliqui tamen tenent contra. ad quod vide quod dixi fal. xj. limitatione secunda: & hoc ratione ad cõsiderandũ vtrũ in possessorio procedi possit lit. nõ cõte. debemus examinare & cõsiderare omnes prin. fal. ad primam vsque ad lx. & omnes princ. fal. quas j. subijciam: quia si in peti. respectu casuum prędictarum fallen. procedi potest lit. non contesta. fortius poterit in possessorio, secundùm prædictã opinionem.

¶ Sextò fallit in possesso. quod expedit iudicis officio, secundum ea quæ dixi in distinctione Bal. sed tu dic vt dixi fal. xxv.

¶ Septimò fallit si posses. recuperandæ imploratur per viã attẽtati, vt not. glo. j. alias ij. in cle. ij. vt lit. penden. & ibi dixi. facit quod dicam j.

¶ Octauò fallit si de facto iudex in alium transtulit positionẽ: qa de facto & sine lit. conte. potest eam habere de manibus illius, & eã restituere spoliato: quia notoriũ est talẽ positionem esse iniustã, secundum Ange. in l. fin. C. si per vim vel alio modo. & per no. in c. querelã. s. de elec. in glo. super verb. subtractã. facit glo. in l. minor. in princ. ff. de euict. quod tamen procedit si iudex vt iudex in alium de facto transtulit positionem, sed si extraiudicialiter hoc fecisset possess. illi acquisita non posset ab eo auferri de facto. quod tamen intellige ex interuallo, secundùm Angel. in d. l. fi.

¶ Nonò fallit in eo qui in manibus superioris renunciauit beneficio cui potest superior sine aliqua causa positionem offerre: qa secundum Inn. in c. iij. in fi. j. de resti. spol. & Ange. in d. l. fi. qa tunc dicitur suum officium exequi. facit quod statim dixi in vj. fal. & ex his habes expeditum hunc difficilem & intricatum artic. & ad materiã vide quę dixi in c. j. s. de libel. obla. articu. v. fallen. liij.

59 ¶ † Sexagesimotertiò fallit in vniuersalibus post diffinitiuam, vt l. de hęre. C. de peti. hære. vbi post pronũciationẽ victus opponit: & sequit deductionẽ eius quod soluit creditoribus absque lit. contest. secundũ doct. hic. & sequit do. meus qui alleg. l. j. & l. hæreditas. C. de peti. hære. sed parum faciunt. & vide quod dicam fal. lxxviij.

60 ¶ † Sexagesimoquartò fal. in notorijs in quibus nõ exigit li. cõtest. nisi ad cautelã, vt s. de elec. c. bonę. j. §. licet etiam in criminibus. j. de accu. c. euidẽtia. & per hoc Host. in c. cũ olim. de re iudi. traditur latius per doc. in c. fi. de cohab. cleri. & mul. & per Sa lice. in repe. l. ea quidẽ. C. de accu. col. xxxiij. & vide quod dixi in c. j. de libel. obl. in v. prin art. fal. xvj.

61 ¶ † Sexagesimoquintò fal. si creditor pactus est vt sua authoritate posset ingredi positionẽ: qa ad illã admitteret sine lit. cõte. ad quod vide, quod dixi in d. c. j. s. de libel. ob. ar. v. fal. xxix.

62 ¶ † Sexagesimosextò fallit si dñs vel alius qui posset propria autho. expellere colonũ propter canonẽ nõ solutũ vellet expellere autho. iudicis, vt dixi in c. j. fal. lv. in v. arti.

63 ¶ † Sexagesimoseptimò fal. cõtra sequestrũ quẽ ad iudicis mãdatũ sine libello & lib. conte. tenetur restituere. vide quod dixi in d. c. j. fal. lxix. & c. non sunt alia hic dixi.

64 ¶ † Sexagesimooctauò fallit in exceptionibus tam dilatorijs, quàm peremptorijs, super quibus nõ esset fienda lit. contesta. vt hic in gloss. secunda. & sequuntur Ioannes de Imola. domi. Anto. & domi. meus, & sentit gloss. super ver. ex confessione. in fi. in c. prudentiã. §. sexta. s. de offi. deleg. sed aduerte: qa tex. ille videtur facere in contrarium, & glo. illa in prin. alleg. illum tex. in contrarium quod exigatur lit. contest. licet in fin. dicat quod si omittatur non vitiat processus. & hanc opi. quod exigatur lit. cõtest. videt sentire gl. magna, ppe fi. in c. j. de lit. cõte. li. vj. Host, in d. §. sexta. distinguit inter exceptionẽ quæ opponitur ante li. cõte. & illã quæ opponunt post. Primo casu dicit quod vr necessaria li. cõte. cũ aľs nõ possint testes pduci. p tex. & ti. nostrũ. In secundo casu dicit quod nõ requirit li. cõte. cũ sufficiẽs sit fundamentũ quæstionis factę in prin. Itẽ qa aliàs quod tot essent lit. cõte. quot exceptiones: fatet tñ quod in neutro casu iudex sequeret illã solẽnitatẽ quã requirit casus prin. qa aliàs nõ daret finis litiũ: & qa in primo casu posset expedire, ppter prolixitatẽ occurrẽtẽ. j. de ap. c. interposita. §. fi. & qa iudex debet amputare dilationũ materiã. C. de tẽpo. appel. l. ij. in prin. & C. de iud. l. properandũ. ibi ad fi. vnde dicit quod iudex faciet vtroque casu responderi peremp.

exceptionibus, ne proponens oneret probatione superflua, et pôt exigere iuramentū de calūnia, vt c.ij. in fin. de iura. cal. lib. vj. & sic dicit intelligenda no. per se in summa in ti. de except. §. & quando sub. §. super hoc. de dilatio. ver. quam si quis impetrauerit. & de hoc in Spec. in tit. de exceptio. §. viso sed nunquid iudex potest. & in titu. de lit. contest. §. penult. in princip. Sed Ioan. de ligna. simpliciter tenet primā opi. quòd in excep. etiā propositis ante lit. contesta. non exigatur lit. contesta. sed sufficiat lit. contest. facta in prin. & sequitur zaba. in d. §. sexta. mouetur: quia contesta concernit totam rationem, & singulas partes processus: & sufficit ꝙ nō reperitur iure cautum, nisi de cōtestatione facienda in prin. causæ. Item vt dicit Bal. si per exceptionibus fieret contest. diceretur etiā diffinitiuè ferri: & sic in eadem causa multæ ferrentur diffinitiuę: quia esset absurdū. Nec ob. tex. in d. §. sexta. in quātū allegatur in contrarium. nam licet cōfessio ibi facta per reum super prin. inducat cōte. qñ fit ad ea quæ narrantur in libello, vt no. glo. in c. dudum. el ij. s. de electio. secus tamen est quādo confessio emanat super exceptione. ad qđ vide quod latius dixi in c. j. s. de lit. contest. arti. viij. q. xij. & pro hac opi. facit c. interposita. §. fi. in prin. j. de appel. secundū Ioan. And. in quātum ibi probatur ꝙ simul cum ipsa exceptione potest probatio offerri. Nec ob. ille tex. in fi. qui alleg. in cōtrarium per d. gl. §. sexta. quia ille tex. debet intelligi scđm alia iura, quæ dicunt de contesta. tantū in prin. & sic vacat ibi à cōtrario sensu. Item tex. ille ex ratione ibi posita facit pro prima opi. in eo ꝙ ibi dicitur ꝙ ibi ideo nō fit litis conte. quia ibi prin. ar. iniquitas prioris iudicis quasi dicat quòd vbi non agitur de princip. sed de argu. incidenti: & sic de excep. dilato. vel perēpto. non exigitur litis contest. ita concludit zaba. in d. §. sexta. & ita tenet in d. c. interposita. §. fi. & idem etiam tenet Ioan. de Imol. in d. §. sexta. & do. me. ibi qui mouetur rōne: quia licet contest. fiat per petitionem in iure propositā, & responsionem secutam ad illam, vt in c. j. s. ti. j. & ibi dixi in viij. prin. arg. cū ille qui excipit nihil petat, vt in c. ij. j. de ordi. cog. ideo per cognitionem &c. Nec ob. ar. glo. in d. §. sexta. ꝙ cōfitendo vel negādo se excōicatū cōtestetur lis: qa hoc nō est verū: quia per confessionem factam vel negationē ante lib. obla. vel factam, sed nō ad libellum: nō inducitur lit. contesta. de quo latius dixi in d. viij. artq. xij. maximè. sit ergo cōclusio ꝙ super exceptionibus nō est necessaria lit contest. quod etiam tenet hic Io. de Imo. & do. me. & sentit do. me. s. in rub. & vide quę dixi in d. c. j. s. ti. j. arti. viij. q. xiij. facit quod dicam in duabus seq. fal.

65 ¶†Sexagesimononò fal. in sententijs interlocutorijs quæ possunt ferri lite non conte. scđm do. me. hic, & doct. & tenet do. me. s. in rub. vbi ad hoc adducit rub. nostrā: nam in rubro tantū dicitur vt lit. non contest. procedatur ad diffinitiuā: ergo secus in interlocutoria. faciunt ea quę dixi in pręced. fal. & quæ dicam in sequen. fallen.

66 ¶†Septuagesimò fal. in appel. ab interlocut. & sic cùm agitur de iniquitate iudi. respectu interlocutorię, vt in c. interposita. §. fi. j. de appel. scđm glo. nostrā. hic in versi. item cū agitur de iniquitate. sentit gloss. in l. consenta. C. qūo & quā. iud. & ratio est scđm do. Anto. hic: quia sicut in cognitione incidentis vel emergētis qōnis, & sentētia super illis lata non exigitur lit conte. vt dixi i duabus pręcedentibus fal. ita nec hic. & vide quod latius dixi de hoc in c. per tuas. j. de appel. quid autem si appel. à diffi. dicam fal. lxxix.

67 ¶†Septuagesimoprimò fal. in pręcep. quod facit iudex in confessum, secundùm formā l. si debitori. ff. de iudic. scđm Bal. ibi: quia nō exigitur lit. contest. sed tu aduerte: qa hęc q. incidit in aliam q. vtrū per cōfessionē rei inducatur lit. cōtesta. & sic fit necessaria sententia, & quando. ad qđ vide quod dixi in c. j. de lit. contest. arti. viij. q. xij.

68 ¶†Septuagesimoscđò fal. in tertio cōparente pro suo interesse post lit. contesta. quia cū tali nō est lis contesta. nam tertius cōparens pro suo interesse, debet assumere causam in eo statu in quo est, vt c. ij. vt lite pen. li. vj. tetigi s. tit. proxi. in rubr. in ij. prin. arti. prope fi.

69 ¶†Septuagesimotertiò fal. qñ reus cōuentus rei vendi. interrogatus, an possideat negat se possidere. & probatur contra, propter ꝙ possessio debet ab eo auferri: quia ab eo nō est necessariali. contest. scđm Lap. alle. lxiiij. in fi. simile dixi de lib. in c. j. s. de lib. obl. ar. fal. lvj.

70 ¶†Septuagesimoquartò fal. in sñia decreti: vt de se patet. & vide qđ dixi in c. j. de lib. ob. in v. ar. fal. lxviij. & qđ dixi s. fallen. lxix. qa talis est sñia interlo. itē qa est modici præiudicij. ad qđ facit s. fal. lxj. & qđ dixi fal. lxij. ver. non ob. quintum.

71 ¶†Septuagesimoquintò fallit in sñia secūdi decreti: & qa ista est interlocutoria: & ideo pôt ferri lit. cōte. licet sit maioris præiudicij ꝗ̄ restitutio in possessorio: ꝗ tñ nō fit li. nō cōte. qa sñia illa restitutionis est diffi. quo ad pos. prin. deductā. et hoc tenet Io. An. do. me. & doct. cōiter c. cōsultationibus. s. de offi. dele. & vide qđ dixi s. fal. lxij. ver. non ob. sextum.

72 ¶†Septuagesimoseptimò fallit in sententijs censurę, scđm do. Ant. & do. me. hic. de qua materia latè dixi in c. perpēdimus. j. de sen. excō. arti. x.

73 ¶†Septuagesimooctauò fallit in sentētijs ꝗ diffinitiuas sñias sequuntur, scđm do. Ant. et do. me. hic: quia tales ex quo nō sunt diffinitiuę, sunt interlocutorię, facit qđ dixi s. fal. lxix.

74 ¶†Septuagesimononò fallit in causa appella. diffi. vt in c. per tuas. j. de appel. vbi Inn. dicit ꝙ est speciale priuilegiū causę appel. ꝙ non requiratur litis cōtest. ad idē l. fi. §. illud. C. de temp. appel. xxx. vel xl. an. in l. cùm notissimi. §. fi. & C. de his qui ad eccle. confu. in l. præsenti. tenet Hostien. in summa in titu. vt lite non contest. versi. item in causa appel. In contrarium tamen facit tex. in c. Raynaldus. j. de testa. ibi dum tex. dicit lite coram se legitimè cōtestata. & tex. in l. vna. C. ne liceat in vna causa tertiò prouo. dum text. dicit ibi, ante lit. contest. vnde glo. in versicu. contestata. in dicto c. Raynaldus. dicit ꝙ quando proceditur contra præsentem in appel. diffi. necessaria est lit. contesta. secus si contra absentem fuit lis contesta. in principali. & idem tenet Iacob. de Areti. Cyn. Barto. & Angel. & cōmuniter Legistæ in d. l. j. C. ne lic. in vna. & Bartol. in l. ab hostibus. §. fina. ff. quibus ex cau. maio. & Ange. in d. l. fina. §. illud. C. de tempo. appellatio. & Bal in autē. qui semel. C. quomodo & quando iudex. colum iiij. versicu. adde quòd in causa appella. & domi. de Rota decisi. lix. in antiquis. sed ijdem domi. de Rota. decisi. viij. dicunt ꝙ si lis non fuit contestata in causa principali debet cōtestari in causa appella. mouentur per tex. tn d. c. per tuas. à contrario. Si verò fuit tontesta. in causa princip. tunc si proceditur contra absentem contumaciter: non est necessaria litis contest. aliàs secus, per not. in d. l. j. C. ne lic. in vna. Sed præfati domi. de Rota decisio. ccj. in antiquis. dicunt ꝙ si lis fuit contest. in causa princi. nō debet contestari in causa appel. & idem tenet decisi. cccxxx. in antiquis & clarius in nouis deci. dccxxxviij. & Archi. in c. ij. de iuramen. calū. lib. vj. & traditur ꝙ Clemens quartus ita mandauit seruari. & tenet do. Maria. hic. sed præfati do. de Rota decisi. ccxcvij. in nouis conclusionibus, videntur limitare prædicta ꝙ procedant in appel. iudiciali. secus in extraiudiciali: quia cùm illa dicatur prouocatio ad causam exigitur litis contest. cuius defectus vitiat totum processum secundū eos. Sed Bal. in d. l. j. C. ne lice. in vna. dicit ꝙ si partes processerunt de concordia lite non contest. valet iudiciū, per d. l. fin. §. illud. C. de tempo. appel. & ad prædicta vide quæ dixi in c. per tuas. j. de appella.

75 ¶†Octuagesimò fallit in causa nullitatis, scđm Gul. de Suz. in autē. at q semel. C. qūo & qñ iud. quia alias res posset trahi in infinitū. cōtra l. fratris. C. de trāsa. & l. fi. in prin. ff. ꝓ suo. & c. cū in multis de rescri. li. vj. qui enim opponit exceptionē nullitatis, statim debet illā probare si vult impedire executionē, vt l. iij. §. ibidē. ff. ad exhib. & l. ille à quo. §. si de testō. ff. ad Treb. & in l. is à quo. ff. vt in pos. leg. & latè ꝓsequitur Old. cōsi. xij. vbi post multa argu. pro & cōtra. videtur finaliter cōcludere ꝙ nō exigatur lit. cōte. sicut nec exigitur in cā ap. Sed Lap. & post eū zab. in cle. j. de reiudi. dicit ꝙ si opponitur nullitas per modū except. nō debet lis contestari, secus si per modū actionis. Sed do. Ant. & post eū Io. de Imol. latius prosequitur in d. c. per tuas. vbi distinguit ꝙ aut deducitur nullitas per viam exceptionis: & nō erit necessaria litis contesta. quia tunc summariè proceditur, vt dicto §. ibidem. quod procedit etiā si opponatur contra executionem sñiæ. voluit Bar. in l. iiij. §. condēnatum. ff. de re. iudic. & ratio est: quia in exceptionibus non est fienda neces. lit. cōtest. de quo dixi s. fal. lxviij. aut nullitas inducitur in causa ap. deducendo in appel. iniustitiam principaliter: & nullitatem incidenter quod fieri potest, vt habetur in l. carmelia pia. ff. de iurepa. & not. in c. dilecti. per Inno. & Host. & dicit j. de appel. & per gl. in l. j. C. qñ prouo. non est neces. & tunc non exigitur litis contest. sicut in causa appel. de qua dixi in præcedenti fal. & si fiat litis cōte. in causa appel. illa sufficiet etiam pro nullitate quæ incidenter accessoriè reducta est per not. in regula accessoriū. de reg. iur. in vj. aut nullitas deducitur princ. in iudicium: & tunc si est notoria non exigitur litis contesta. debet tamen pars vocari ad sententiā audiendā, per no. in c. ad nostram. j. de iureiur. el iij. aut nullitas non est notoria: & tunc requiritur litis contesta. per nota. per c. fi. s. de offi. iudi. & quia sentētia sic lata sub nullitate habet vim diffinitiuæ, ad quā diffinitiuā non consueuit deueniri nisi lite cōtest. vt hic in rubro & nigro. & dixi s. in regula. quod intelligit do. Ant. quando procedit parte præsente. vbi autem proceditur contra absentem dicit non exigi cōtest. quia nihil petit apertè. facit quod no. in simili in autē. si omnes. C. si vt

C.si vt se ab hære.absti.& in auт.qui semel.C.quomo.& quando iudex .& sequitur Ioan. de Imol. & vide quod dixi.s̃. fallen.xxiiij.

76 ¶†Octuagesimoprimò fal.si manu militari petatur sententia mandari executioni.ad quod vide quod dixi in c.j.s̃.de lib.obl. arti.v.fal.xxij.

77 ¶†Octuagesimosecundò fal.in omnibus casibus,in quib⁹ nõ est necessarius libellus:& in quibus ratio concludit etiam in litis contesta.nec sit ratio contraria ad op.quòd non debeamus. idem dicitur lit.contest.omittenda.& vide qđ dixi.s̃.fal.xxij. & est aduertendum circa prædictas fal.quòd in omnibus prædictis fal.quandocunq; potest perueniri ad testium recep. vel sententiam contra aliquem absentẽ:iudex põt supplere de facto,et pquirere veritatem,inducẽdo testes pro absente:& alias probationes procurando,& alia faciẽdo quæ fecisset absens, si præsens & diligens fuisset:vt in auт.qui semel.C.quomodo & quando iudex. ibi dum dicitur,perquisita veritate. & ibi not. Barto.facit text.& quod ibi no.secundũ verum intellectum,de quo ibi per Bar.in l.ampliorem.§.j.C.de appella.faciunt etiam not.in l.properandum.C.de iudi.& ex his,Deo duce,habes ordinatè & plenè,& satis clarè expeditum quartum principa.arti.materiæ nostræ.¶Glos.ij.est satis clara:& de materia sua dixi.s̃.fal.lx.& sequen.¶Gl.super ver.ciuiliter.quærit,quare tex. noster dicit,cùm ciuiliter est agen.& sol. in fin.glo.dic vt dixi s̃.fal.primo versic.l.item prædicta fallentia limitatur.¶Glossa. super versicu. subtrahatur. fortificat tex. deinde sentit.q.quid si non timetur de morte,nec de absentia diuturna: sed timetur, ne testes propter morã obliuiscanт,& varient fidem,& soluit. de qua materia dic vt latius dixi.s̃.fal.iij.¶Glo.super versi.timetur.sentit contrarium,& sol.In ea.gloss.ibi ca.significauit.dic vt latius dixi.s̃.fal.iij.versi.sed contra prædictas fal.In ea.glo. ibi, non intelligũtur recepti lit.non contest.dic de hoc vt dixi.s̃.fallen.iij.versi.postremò quæro.¶Glossa super ver.conuẽta.quærit,& soluit in fine.dic vt dixi s̃.fal.j.prope prin.¶Glo.super ver.annum.quęrit,vtrum iste annus,de quo in text.sit continu⁹ ita ꝙ currat etiã diebus feriatis,& non obstante impedimento:an verò sit vtilis,& sol.In fin.glo.dic vt dixi.s̃.fal.iij.versi.ij. requiritur.ibi,primo quęro.¶Glo.super ver.non valeant.quęrit,ad cuius damnum annulenт attestatiões:si non seruetur qđ dicitur in tex.& sol.in fi.glo.dic vt dixi.s̃.fal.iij.ver.secũdo exigitur.ibi,secundò quæro.¶Glo.super ver.fraudem. quærit, qd iuris si non facta denò ciatione vel cõuentione intra annũ secũdùm qđ exigit tex.noster,qui velit ꝓbare,ꝙ nõ fecerit in fraudem:an debeat admitti.& sol.ꝙ non.in fin.gloss.dic vt dixi.s̃. fal.iij.versic.secundò requiritur. ibi,quarto quęro. ¶Gloss.super ver.ad repellẽ.testes.quærit de intellectu literę,& sol.exemplificando:deinde in ver.dicta verò illorum.subdit contrarium: & sol.in fine.glo.dic & hanc gloss.sequuntur Doct.& vide qđ dixi in glo.seq.¶Glo.super versicu.alię.quærit etiam de intellectu literæ,& sol.& bene facit ad ea quæ dicit glo. præcedens vide qđ dixi s̃.fallentia iij.versi.ij. requiritur.ibi septimò q̃ro.

Porrò spe. In hoc.§.vsq; ad.§.sunt & alij.excipiuntur duo casus alij:regula.& pinguius,excipiuntur:quia in eis procedi potest ad sententiam.vt statim dicam.& hoc dicit.Cùm agitur de matrimonio carnali vel spirituali,possunt contra contumacem,etiam lite non contestata testes recipi, & sententia diffi.ferri.Si vero reus est absens, sed non contumaciter: in spirituali, si agitur de contracto matrimonio, statur iuribus antiquis:si de contrahendo,expectabitur absens per sex menses:vel arbitrio iudi.& procedetur etiã ad sententiam:sed in carnali non proceditur ad sententiam,sed expectatur absens.hoc dicit. Et in tex.ibi aliud obseruandum. dic.s.quantum dictum sit in præceden.quia ibi dictum fuit non debere recipi testes lit.non contest.si non timetur de morte vel absentia diuturna:in istis casibus aliud est obseruandũ. vel dic scđm Vincen.ꝙ respicit proximos casus pręcedeñ.et põt intelligi aliud:scilicet,ratione personarum testium:qa hic recipiunт omnes:ibi non.Item aliud ratione personæ ipsius rei:qa hic requiritur contumacia rei. ibi,non.Item aliud ratione publicationis & durabilitatis: & ratione sententiæ.Hic enim publicantur,& perpetuò durant:ibi non. Hic fertur demum sententia lite non conte.ibi vero non fertur sententia,nisi lite cõtesta. et in text.ibi.ecclesia.dic scilicet in primo casu:cùm de electiõe & matrimonio spirituali agitur:ibi.præbeatur. dic scilicet in secũdo casu cõiugij carnalis:q fornicatio vitãda est,vt.j.de sponsa.c.de illis.ibi maximè dic,ꝙ hæc dictio stat propriè:quia idẽ si alius gradus prohiberet matrimonium licet non sit diuina lege prohibitum,secundùm Inn.& Host.ibi.siue ꝙ exemplificat ponẽdo tres modos cõtumaciæ:& scđm modũ ponit ibi, quia.& tertium ibi,siue qđ.Itẽ ibi,si verò alter.dic scilicet cõtra quem agitur:& ibi,nihilò minus.dic,ista litera vsq; ibi,Si verò. non erat olim in tex.sed erat gl.Io.scđm Io.An.et diuiditur in duas partes prin.primò decidit quid iuris qñ reus est absens p contumaciã.secundò qñ est absens sine cõtumacia.secunda ibi, si verò.& ista secũda subdiuidiт in tres:quia primò tractat de matrimonio spirituali iam cõtracto.secũdò de cõtrahendo:ibi, ꝙ si.tertiò de carnali:ibi,si autem.

78 ¶†No.j.ꝙ spãles casus obseruari debẽt causaliter.i.in suis casibus tãtũ,vt j.de despõ.impu.in c.literas.& tradiт in c.s̃.de cõst.

79 ¶†No.ij.ꝙ ad hoc vt recedaт à cõibus regulis iuris,debet subesse aliqua specialis causa,vt l.ius singulare.ff.de leg.j.& l.& si nihil facile.ff.de reg.iur.& ideo allegans specialitatem [a] debet illam probare.ar.tex.nostri.facit quod not.gl.in regula omnis diffinitio.ff.de regu.iuris.

80 ¶†No.iij.duos casus spãles in quibus potest procedi ad testiũ recep.lit.nõ cõtest.videlicet in causa matrimonij spiritualis.de qua dic vt dixi s̃.in prin.fal.ix.x.& xj.& in causa matrimonij carnalis.de qua dic vt dixi s̃.in prin.fal.vij.& seq.& no.hic rationes dictarũ fal.de quibus dixi in dictis fal.

81 ¶†No.iiij.ꝙ absentia prælati & mariti est valde periculosa ecclesiæ & vxori:& ideo nõ potest prelatus se absentare sine causa,vt j.de cle.nõ resi.per totũ.& vij.q.j.c.si quis in clerico.nec maritus potest se absentare sine cõsensu vxoris,vt not.xxxiij. q.v.c.manifestũ.& xxvij.q.ij.c.si tu abstines.hinc dicim⁹ ꝙ maritus nõ habet potestatẽ sui corporis,sed vxor,vt c.nõ debet.j. de cõsan.& affi.vide tñ casum specialissimũ in quo põt maritus se absentare sine licentia vxoris si emittit votũ in subsidiũ terræ sanctæ.j.de voto.c.de mulcta.§.in tanta.

¶No.v.ꝙ cauendũ est ne viro aut vxori fornicationis occasio præbeatur.j.de spon.c.de illis.

82 ¶†No.vj.ꝙ in his quæ sunt grauis præiudicij exigiт vera cõtumacia:quę per tres modos concludiт,vt hic.primò si perẽptoriè citatus nõ cõparuit.facit l.cõtumaciæ.ff.de re iudi.& xxiiij. q.iij.c.de illicita.secũdò si seipsum occultat.tertiò si impedit ne citatio possit ad eũ peruenire.de qua materia dicã in ti.de dila. in materia citationum.& ti.de dolo & contu.

¶No.vij.plures differentias inter hunc §.& præcedentem.hic enim recipiunт omnes testes, & publicanт, & ferт diffinitiua, sed non ibi,prout s̃.dixi apostillando tex.

¶No.viij.ꝙ ad hoc vt possit perueniri ad sñiam in causa matrimoniali duo exigunт.primò vera cõtumacia,ꝓut etiã requiriт ad except.testiũ.scđò ꝙ liqueat de cã altero cessante:etiã in matrimonio spirituali,vel carnali,nõ procediт ad sententiam.

83 ¶No.ix.ꝙ matrimoniũ spirituale & carnale iudicaт à pari,qđ ꝓcedit quantũ ad istũ ver.si cõtumax apparuit &c.sed in alijs casibus postea sequẽtibus in versic.si verò.& vers.ꝙ si.& ver. si aũt iudicanт ab impari.de qua materia in c.tuę.j.de spon.

b ¶No.x.ver.si verò.ꝙ post cõsensum [b] præstitum electioni inter ecclesiã,& quẽcunq; etiã inferiorem prelatũ,dicitur esse cõtractum matrimoniũ spirituale:hoc procedit largo modo.nam strictè solũ de matrimonio spirituali inter episcopũ & ecclesiã suam,ipse est sponsus:& in signum solus defert annulũ.vt no. Ioan.An.in c.clericis.de vita & ho.cle.& vide quod no.in c.ne pro defectu.s̃.de elect.

84 ¶†No.xj.ex eodẽ verbo capiẽdo verbũ maximè.propriè,ꝙ p solã electionẽ subsecuto cõsensu electi:etiã ante cõfirmationẽ videт cõtractũ matrimoniũ spũale inter electũ & ecclesiã. Aduerte tñ:qa p solã electionẽ ante consensum pręstitũ p electũ, nihil dr̃ esse cõtractũ post cõsensum præstitũ ante cõfirmationẽ diciт initiatũ.vr̃ c.fi.s̃.de trãsla.p̃la.& vt innuit tex.in c.inter canonicos.s̃.de ele.post cõfirmationẽ verò,et ante cõsecrationẽ diciт ratũ:qa nõ põt dissolui ex sola volũtate electi,sed postea p cõsecrationẽ dr̃ cõsummari,vt d.c.cũ inter canonicos.§.fi.et vide qđ no.in c.ij.s̃.de trãs.p̃l.& p gl.in c.si electio.de ele.in vj.

85 ¶†No.xij.ex ver.ꝙ si forsan.ꝙ si electus est absens,sed nõ per contumaciã debet expectari per sex menses,vel arbitrio iudicis.Aduerte tñ:qa hodie seruandũ qđ habeт in c.j. & c quã sit, et c.cupiẽtes.de elect.li.vj.¶No.xiij.differentiã esse vtrũ agaт de matrimonio spũali iã cõtracto vel cõtrahendo quo ad tp̃s expectationis absentis:qa primo casu saluaт tp̃s à canonib⁹ p̃fixum.in secũdo verò casu statutũ est tẽpus sex mensiũ:& ex cã arbitriũ.& de hoc hic in gl.sup ver.in sacris.¶No.xiiij.ex ver. si aũt.ꝙ in cã matrimonij carnalis nõ ꝓcediт cõtra absentẽ nõ cõtumaciter.& rõ redditт in litera.ad qđ vide qđ dixi.s̃.fal.vij.

86 ¶†No.xv.ibi,alteruter.ꝙ hic vir & vxor iudicanт à pari quo

87 ad id qđ hic diciт de expectãdo absente.¶†No.xvj.ꝙ captiui.

a ¶Allegans spãlitatẽ debet illã ꝓbare adde ꝙ sufficit allegare regulam cõem ꝓ fundamẽto intentionis & qui adducit fallẽtiã debet illam ꝓbare.ita late examinat Iason in l.ij.in.v.colũ.ff.si quis in ius voc non ierit.

b ¶Inter electũ ergo & suã ecclesiã spũale cõiugiũ iã cõtractũ est vt dicit text.in c.inter corpalia.in prin. de transla. præla.

tas & egritudo excusant à vera cōtumacia.ad primū facit xxx
iiij.q.ij.cùm per bellicam.ad scd̄m facit ff.de re iudic.l.quæsitū.
& s.de procu.c.ij.dicit tñ hic do.me.ꝙ iste tex.loquit̃ qñ cita-
tio non peruenit ad absentem.Item qñ ignoratur an impedi-
mentū sit tēporale,an perpetuū:& an culpa sua inciderit impe
dimentum.quibus consideratis qñq; compelleretur absens, &
impeditus constituere ꝓcuratorem.de quo traditur in c.ij.s.de
procu.& c.cùm dilecti.j.de do.et cōtu.& ibi ego dicam de hac
materia vel in illo ti.¶No.xvij.ꝙ etiā causa absentiæ volunta
riæ qñq; excusat:& habetur pro legitima,vt quātum ad termi-
nos nostros.pone exemplū:qa fuit ad nundinas,vel ad studiū,
vel ad visitandū infirmos,vel vltra mare iuit.de qua materia in
d.c.ij.ego verò latè dicam in tit.de dolo & contu.

88 ¶†Vltimò no.ꝙ licet quis non debeat priuari sine culpa iure
suo:tñ hoc procedit si etiam non adesset aliqua causa,sed cum
causa potest etiam sine culpa sua priuari.& ad quod vide plu-
res casus in c.antiqua.de priuile.& quod tradit̃ in c.ij.de cōsti.
& Hostien.in summa in ti.de pœ.§.quæ & quibus.ver.est au
tem pœna.& quod dixi in c.pe.de pœ in vltimo not.

¶Gloss.j.super ver.electi.intelligit prin.istius §.de electio non
confirmato.& qui nondum consensit,nec apparet,quare glo.
fuerit mota ad sic dicendum:& ad restringendū sic tex.nisi for
te hoc dixit,vt poneret differētiam inter prin.§.nostri.& ver.
si verò.et ver.qd̄ si.sed dicit do.me.ꝙ certè hæc differentia nō
est bona.cùm ver.quòd si.loquatur de electione nuda ante cō
sensum Item versic.si verò.mutat casum:& loquitur quando
quis est absens:non per contumaciam:& etiam sentit ibi gloss.
Host.hic tenet ꝙ hoc princi.loquatur in electo confirmato &
consecrato,si agatur contra eum de fœdere matrimonij spiri-
tualis,vt si dicatur eum qui longo tempore possedit episcopa
tum à principio fuisse intrusum,vel per potentiam vel per sy-
moniā.Si verò nō negatur fœdus,sed petitur deponi propter
crimen,hoc casu q̄tūcunq; conuentus esset contumax,non de
berent testes recipi super crimine : nec ferri sententia lite non
contest.ad quod vide quod dixi s.fal.xj limitatione prima.&
dicunt Inno.& Host.hic quod prin.istius §.loquitur in electo
confirmato & consecrato.sed contumace.ver.si verò.in cōfir-
mato absente.sed non contumace.ver.qd̄ si forsan.de nō cōfir
mato.do.me.hic simpliciter dicit tenendum ꝙ ex quo agit̃ de
fœdere spirituali,& reus est contumax semper potest proce-
di scd̄m quod dicitur in prin.siue electio sit cōfirmata,siue nō:
siue simus post consensum præstitum,siue ante:quia ratio lite
re fundatur super contumacia & læsione ratione moræ in spi-
ritualibus & tēporalibus semp hic.& ꝓbat̃ in ver.si verò.q ve
nit aduersatiuè ad præcedētia:& tñ versi.sequens loquitur tam
de electione nuda q̄ confirmata:ergo eodem modo debet in-
telligi princi.data absentis contumacia:& ideo textus in hoc
princip.dum loquitur de electo,& electione simpliciter loqui
tur:& simpliciter & generaliter debet intelligi.sed nō data cō
tumacia,sed sola absentia aliter distinguitur.hæc tamen distin-
ctio procedebat hoc tēpore,sed hodie simpliciter procedit̃ ad
testium receptionē & sentētiā:etiam nulla data contumacia,vt
cle.ij.de iudi.qd̄ qualiter intelligendū,dic vt dixi s.in prin.fal.
ix.& x.& late in xj.¶Glo.super ver.electione.in princip.quę
rit qualiter possit de electione exemplificando.deinde in ver.
& licet.sentit q.vtrum in prouisiōe aliarum ecclesiarū habeat
dispositio tex.nostri.sol.ꝙ sic.in fi.gl.dic de predictis q.vt latè
dictum fuit s.in prin.in xj.fal.¶Gloss.super versi.huiusmodi.
sentit cōtrariū de superfluitate.& illud fatet̃ gl.dic simile lxix.
di.c.fi.xj.q.iij.c.volumus.vel dic scd̄m Host.& Io.An.ꝙ illud
tūc respicit finem.§.& isti illatiui contumacem.de qua sequit̃.
quasi velit litera ꝙ tunc procedendum est ad recep.testium,&
diffinitiuā cū agitur de matrimonio spirituali vel carnali:nō tñ
semper,sed in hmōi casibus quando datur contumacia.

¶Glo.sup ver.siue qa impedit.quęrit,an ille qui se occultat ne
possit citari,vel impedit ne citatio ad eum possit peruenire,ha
beat̃ pro citato.sol.ꝙ sic.requirit̃ tamē ꝙ denūciatio fiat publi
cè ad domum suam vel ecclesiā,sed Io.And.hic dicit ꝙ hoc ca
su cùm domicilium vel locus citādi liberè & tutè nō possit adi
ri,sufficit ꝙ citatio fiat authoritate apostolica in palatio papa-
li,vel audientia literarū:ipso tamen papa specialiter & ex cer-
ta scientia hoc mandāte:& postea affigatur ianuis maioris ec-
clesiæ,vbi Papa agit cum curia sua:& tunc talis citatio arctat
citatum,ac si citatio personaliter ad eum venisset:etiā si fiat ex
tra dies solēnes quibus papa generales processus facere cōsue
uit.h.d.patere in extrauagan.Boni.quæ incip.rem non nouā.
quæ moderata fuit per Clemē.in cle.j.de iudi.sed hic dicit do.
me.aduertendū esse ꝙ hoc dictū procedit in Papa:& ꝙ tunc
specialiter procederet qñ non constaret ꝙ citandus se occul-

a ¶Aduerbiū maxi
me,mō implicati
uè, mō taxatiuè
ponitur,& de eo
hic habes melius
q̄ alibi qñ vno,et
qñ altero mō po
nat̃.& qñq; etiā
prius multū.Car.
in cle.j.de renun.
adde Flo.de san-
cto Petro in l.il-
lud.ff.ad l.Aquil.

tat,vel malitiosè impedit ne citatio ad eum deueniat,sed si al-
terum constaret dicit hanc citationem in inferiori iudi.non fo-
re necessariam:quia tunc talis incōtinenti habet̃ pro citato , vt
voluit hic glo.in prin.& est hic tex.valde no.qa tex.noster pa
rificat peremptorium:& istos alios duos casus . & idem tenet
Inn.facit text.in l.j.§.sed aristo.& quod no.Bar.ff.quod vi aut
clam.& subdit do.meus quòd impedimentum probatur si ali-
quis amicus vel consanguineus citandi impediat, vt probatur
in simili in c.constitutus.de testib.& tradit Barto.in prealleg.
l.j.§.fina.& subdit etiam quòd quia difficile est probare huius
modi impedimēta:quòd vtile & cautum esset obseruare quod
traditur per gloss.in clemen.causam.de elect.& ibi dixi.& no.
singul.ex ista gloss.quòd vbi clericus est citādus,sufficit quòd
citatio fiat ad domum vel,ad ecclesiam.quod tamen declara,vt
traditur in c.causam.j.de dolo & contu.& dixi in d.clementi.
causam.prealle.dicam latè vel in ti.de dila.vel in tit.de dolo &
contu.Et aduerte:quia do.Ant.hic dicit ꝙ non requirit̃ perem
ptoria citatio,per cle.sæpe.de ver.sig.iuncta glo.in ver.citatio
nem.& iuncta cle.ij.de iudi.postea subdit ꝙ fortè illud seruabi
tur qñ procedit̃ contra pręsentē,ne in hoc corrigat̃ tex.noster.
do.me.dicit ꝙ hodie vnica citatio sufficit in istis causis , etiam
in casu istius c.quod etiam clarè sentit glo.prealle.dū alle.hoc
c.pro iure antiquo quātū ad hoc,vnde tam in prin.causæ q̄ ad
sniam,sufficit hodie vnica citatio,vt d.cle.sępe.iuncta cle.ij.de
iudi.de qua materia dicam in ti.de dila.¶Gloss.super versicu.
a maximè.[a] quærit qualiter intelligatur hoc verbū:& rñdet du-
pliciter.In ea.gl.ibi,propriè.dic hoc cōparatiuè:qa cōparatiuū
pręsupponit positiuū:ideo hoc dicto idem dicitur ponere in
alio casu:& sic est sensus ꝙ text.noster habet locū, siue electio
sit cōfirmata,siue nō,sed maximè si sit cōfirmata.ex quo infer
tur ꝙ etiam ante confirmationē matrimoniū spirituale dicitur
contractū:præstito tñ consensu,vt dixi s.in xj.no.& iste intel
lectus cōiter tenet̃:& sic not.ex gloss.ꝙ dictio maximè,in suo
ꝓprio significato stat cōparatiuè.ad idem tex.iuncta gl.& per
Inn.& Io.An.& doc.in c.ad abolendā.s.de fil.præsby.& c.au
ditis.& c.cùm vintoniēsis.iūcta glo.s.de ele.& c.fi.s.de postu.
& c.j.j.de dila.& c.ad hoc.in fi.j.de appel.& c.j.§.quod etiā.j.
vt ec.be.& c.sponsam.j.de spon.& c.sacra.j.de sentē.excō.&
c.cùm olim.iuncta glo.j.de testi.& c.j.iuncta gl.de renun.li.vj.
& in c.ij.in fi.j.de diuor.& est tex.in l.j.iuncta gl.C.de rescin-
vendi.& C.de re mili.l.qui status.lib.xij.& C.de defen.ciui.in
l.prouinciarum.ff.de do.inter virum & vxo.l.si quis pro vxo-
re.& sic hæc dictio propriè sumpta stat inclusiuè:& idē incidit
in sensu contrario seu omisso,vt dictis iuribus.& per gl.in ver.
maximè.C.de nouo codi.cōpo.quandoq; hæc dictio stat pro
tantū.vt hic dicit glo.secundù alium intellectum qui commu
niter non tenetur:& sic tūc talis dictio superabundat perinde,
ac si non esset posita.ad idem c.cùm contingat.iuncta glo.j.de
foro compe.& c.j.j.de eo qui duxit in matri.quam pol.& xij.
dist.c.illud.xviij.distin.c.peruenit.xj.q.iij.c.si quis Episcopus
damnatur.xvj.q.iij.c.per singulas.C.de testa.ma.l.cùm autem.
§.si autem.ff.de noxa.in l.si seruus depositus.ff.de nego.gest.
l.actio.ff.si quis omiss.causa testa.l.ij.ff.de noua.l.fi.ff.de ferijs.
in l.in oratione.& ff.solu.matri.l.sed & si.secundū vnum intel
lectum.& j.de cōuer.coniuga.c.charissimus.in aut̃.de manda.
prin.§.si tibi.& in aut̃.de iud.in prin.& in aut̃.de testi.§.sanci-
mus.Qualiter autem cognosci possit,vtrum stet comparatiuè,
& sic implicet:an verò stet pro tantùm,seu taxatiuè:et sic su-
perabundat gloss.in l.quòd si minor.§.restituto.ff.de minori.
vult ꝙ aduerbium maximè,sumatur propriè et aduerbialiter,
dicens quòd idem ius intelligitur esse in alio casu,sed cum mi-
nori ratione:& idem sentit glo.in l.illud.in gl.super verb.æsti
mari.ff.ad l.Aql.et not.in l.ij.ff.arbo.fur.cæs.& sic procedūt iu
ra primò loco allegata:nisi per illam l.talis dictio superabun-
daret,sed quando dicatur superabundare non declarat.sed Cy
nus in l.j.C.de rescin.ven.sensit ꝙ aut sensus implicitus nō est
iuri contrarius, & ponitur comparatiuè:& sic implicat: & sic
procedant priora iura.aut est iuri cōtrarius:& tunc superabū
dat.Idem tenet Henricus bohic in c.vniuersitatis.j.de senten.
excom.sed Iaco.de Bel.in authen.de fide instrumē.§.oportet.
colum.vj.distinguit ꝙ aut dictio maximè,coniungitur in ora-
tione cum verbis denotantibus orationem,seu causam finalē:
et tunc superabundat.aut coniungitur cum verbis denotanti-
bus causam impulsiuam:& hoc cōstat:aut saltem est dubium:
et tunc stat implicatiuè.et hanc opi.sequitur Ioan.And.domi.
Anto.Henricus bohic in d.c.ad abolendam.et idem tenet Za-
ba.in c.ij.s.de sum.tri.in xix.no.Ego verò arbitror distinguen
dum,quòd aut dispositio in qua ponitur aduerbium,maximè,
habet eandem rationem in casu non expresso,seu implicito:et
tunc

tunc stat propriè & implicatiuè:etiam si sit noua dispositio & correctiua.moueor:quia hoc est proprium significatum ipsius dictionis:& sic ex proprio significato includit casum implicitum per vim cõprehensiuã:nõ per tacitam interpretationem, aut per rationem extensiuam:quare cùm concurrant verba & mens:quia eadem sit ratio:& longè fortius si maior esset ratio in casu nõ expresso cõprehenderetur casus nõ expressus,licet tunc videatur esse inepta locutio,per ea quæ s.dixi,& j.dicã.facit no.in materia extensionis & interpretationis nouorũ statutorum & nouarum constitutionum.in l.si verò.§.de viro.ff.solu.mat.& notatorum per gloss.in l.si postq̃.de elect.li.vj.Aut ratio non est eadem & æquè potes in casu implicito, prout videtur esse ipsius aduerbij,maximè proprietas,vt no.glo.in l.q̃ si minor.§.restitutio.ff.de min.& hoc casu subdistingue quòd aut dispositio in qua ponitur hoc aduerbium,maximè.non habet in sensu contrario iuris dispositionem in contrarium:ita q̃ propriè intelligendo:& sic inclusiuè,non resultat absonus intellectus, nec iuriũ correctio:& hoc casu stat propriè cõparatiuè,& implicatiuè:& ita procedũt iura primo loco allegata.aut in casu implicito habet expressam dispositionem in cõtrariũ: & tunc nõ sumitur propriè,sed superabundat,& ponitur pro tantũ:& ita procedũt iura secundo loco alleg.& ratio differentiæ inter hunc casum & primũ apparet manifesta:quia primo casu identitas & æqualitas rationis:& proprium significatum ipsius aduerbij qđ est includere operãtur illum effectum, sed in secundo casu ratio nõ est eadem in casu incluso.vnde ne ex maioritate rationis resultet iurium correctio: dictio stat taxatiuè:& superabundat:& propter dictam rationẽ,vt euitetur iurium correctio q̃nq̃ prædicta dictio subauditur:& supplet̃ ad tex.vt est tex.iunctis no.per Host.& Ioan.And.super versic. necessitas.in c.tuæ.s.de procura.& ibi per docto.& not.gloss. penult.Inno.Host.Ioan.And.& Ioan.de Imol.in c.ij.j.de his quę fi.à præla.tex.in c.in literis.& quod ibi dicit Ioan.And.super versicul. septennium.j. de testibus. & text. in c.illud.iunctis dictis Tan.Host.Vincen.& Ioan.Andr.j.de excess.præla.& c.tua.& c.querelam.s.de iureiuran.in c.peruenit.j.de fide iusso.ff.de dona.causa.l.si aliquis.ff.de iniur.l.quod senatus.& l.non solùm.§.proculus.ff.de in integrum restitut.l.scio.ff.de muner.& hono.l.iij.§.si duo.C.de euictio.& l.qui rem.facit in simili s.de officio delega.c.pastoralis.& s.de offic.ordin.capit. quòd sedes.& ex prędictis habes nota de significato aduerbij, maximè.

89 ¶†Sed circa prędicta quæro nunc de dictione præsertim.solu. ego arbitror de ea diceñ.prout dictum fuit de aduerbio maximè.qa hęc aduerbia synonima sunt:vnde præsertim quandoq̃ ponitur cõparatiuè,pro maximè,vt no.gl.in ver.præsertim.& Ioan.de Imo.in c.cùm apostolica.de his quæ fiunt à pręla. & tunc stat propriè:& sic implicatiuè,scđm Io.And.& doc.in c. pe.& auditis.de præscr.xxvij.q.ij.c.multũ.scđm vnum intellectum.de quo per Innocen.& Ioan.And.& docto.ibi in versi. præsertim.text.iuncta gloss.fina.in c.ex literis.el ij.de homi.& c.licut olim.j.de accusatio.& ibi dixi in tertio notabili post Ioan.Andr.& c.per tuas.el ij.de symo.in glo.præsertim.& glos. magna.& vtrobiq̃ dixi,& cle.j.de iudi.& c.cũ contumacia. de hęretic.libr.vj.& ibi Archid.tex.iuncta glo.in ver.præsertim. in l.si fine.§.fina.ff.rem rat.hab.tex.iuncta gloss.fina.in c.continebatur.de despon.impube.glo.in ver.præsertim.in c.discretionem.de eo qui cog.consan.Ioan.And.in c.si soli.de conces. præben.in vj.traditur in c.finem.j.de dolo & contuma.& per Ioan.And.in addi.Specu.in titu.de teste.§.j.vers.sed nunquid factus.& per Specu.in tit.de alle.& dispu.§.post hoc.versi.vel ibi exponitur præsertim.in quibus locis præsertim pro maximè,ponit̃ quandoq̃ pro tantũ,sed reducuntur ad concordiã, scđm distinctionem quam s.dixi.Insuper aduerte q̃ dictio maximè,q̃nq̃ ponitur pro certè,vt l.j.ff.sol.mat.q̃nq̃ pro valde, vt l.j.scđm aliam expositionẽ.& in auc.quomodo opor.episc. §.si verò quædam.& q̃nq̃ exponit̃ maximè.hoc est maximũ, vt l.j.§.furiosus.ff.de acqui.poss.vbi qđ text.dicit,maximè.gl. exponit q̃ maximũ est:sic em̃ dialectici vtunt̃ da maximã. da regulam.in auc.de testi.& quæ perit in prin.

¶Glo.sup ver.in sacris canonibus.prin.format iij.q.in prin.q̃rit qui sint isti sacri canones:& quid in eis contineat̃.& allegat sex iura vario modo loquẽtia super expectatione clericorũ absentiũ.deinde pro solutione iurium prędictorũ,& declaratiõe materię,gl.nostra in ver.sup hac.ponit modũ procedẽdi cõtra beneficiatum absentem,siue absit sine licentia sui prælati, siue cum licentia:distinguendo,vtrum sciatur locus vbi absens degit,an verò ignoretur:& interserit vnum cõtrarium in versi.itẽ videtur quòd melior.& illud sol.deinde glo.limitat superiora quòd procedunt in prælatis vel beneficiatis confirmatis.deinde in ver.de his verò tractat de absentibus electis nondum cõfirmatis.deinde gloss.in versi.si verò.format q.de expectatione accusatoris accusantis electionem,vel opponentis cõtra p̃sonam electi.& ponit varias opi.postremò glo.in versi.si verò contra.format q.qualiter procedatur contra prælatũ nõ comparentẽ q̃n agitur vel accusatur de alio delicto q̃ de absentia. & soluitur in eadem gl.ibi,super hac exceptiõe.q̃uis iste text. loquatur de expectatione absentis in beneficio non residẽtis: tamen materia sua,& materia quam tractat gloss.nõ cõuenit prin.ti.nostro nisi quantũ ad ar.pertinentem ad titu.nostrum, videlicet vtrum cõtra talem absentem procedi possit ad receptionem testium,& sententiã lite non contestata.& hic dicitur quòd si præcedente legitima expectatione quæ expectatio in electo & confirmato debet seruari, secundùm dispositionem sacrorũ cano.nec aliter tractat de ipsis sacris cano.quia hęc materia princi.pertinet ad ti.de cleric.non resid.& ideo omittam hic ipsam materiam tanq̃ extraneam à tit.nostro. & quoniam ipsam ego latissimè tractaui in loco debito,scilicet in c.ex tuæ. j.de cleri.non resid.in vij.prin.arti.vbi tractaui de electo nondum confirmato absente,& de electo & confirmato : & de eo qui contraxit matrimoniũ spirituale,& de quolibet beneficiato non residente:qualiter contra ipsos non residentes sit procedendum,per xij.q.prin.Primò,an sit necessarius libellus. Secundò,an necessaria citatio vel monitio.Tertiò,qualis citatio[a] vel monitio requiratur.Quartò,quando & quibus causis requiratur citatio vel monitio. ¶Quintò,an tempus in citatione vel monitione sit inserendum,& quantum. Sextò, quanto tempore absens sit expectandus post citationem vel monitionem.Septimò, quid si veniat intra tempus statutum,vel intra tempus expectationis,an possit procedi contra eum ad aliquã pœnam.Octauò,quid si non veniat,an sit priuatus ipso facto. Nonò,vtrum admittatur purgatio moræ, & quibus casibus. Decimò,vtrum necessaria sit priuationis sententia, & qualis. Vndecimò,vtrum ad sententiam priuationis ferendam necessariũ sit quòd præcedat monitio.Duodecimò,quid si post priuationis sentẽtiam veniret,& allegaret iustum impedimentũ. de quibus omnibus vide ibi latissimè per xvj. col.in ea.gloss. ibi si verò ille qui accusat.dic de hac materia vt hodie habet̃ in c.j.& c.quam sit.& c.cupientes.& c.fina.de elect.libr.vj.in fin. gloss.dic de hac materia vt dicam in titu.de dolo & contu.forte in c.veritatis.

¶Glo.super ver.presumatur.sentit q.quia hic in versic.si autẽ. dicitur cùm agitur de matrimonio carnali contra absentẽ non contumacem,non est procedendũ,donec presumatur verisimiliter de eius morte.queritur quando verisimiliter de morte presumatur.glo.sol.quòd per famam &c.deinde glos.sentit contrarium de c.in presentia.de spon.vbi requiritur certitudo de morte.glo.sol.quòd de morte satis habetur certitudo per violẽtas presumptiones.in fi.glo.dic idem tenent hic Ioã.An.et do. Anto.& sic not.ex hac glo.q̃ probatio per violentas presumptiones dicitur certa.facit l.licet Imperator.ff.de le.j.vbi euidẽs dicitur quod constat per cõiecturas.sed do.me.hic dicit q̃ quo ad casum nostrum,putat aliter distinguẽdum, vnde distinguit quòd aut queritur de morte quo ad dispositionem tex.nostri. & tunc satis probatur mors per præsumptiones de quibus in glo.cùm non agatur de maximo preiudicio:quia in hoc sit preiudicium : quia proceditur in absentia partis, sed tale impedimentum propinquitatis gradus,seu cõsanguinitatis.q̃ oppo. contra matrimonium est plenè probandum:quare cum nõ agatur hic de maximo preiudicio tex.noster non requirit verisimam probationẽ de morte,sed post verisimiliter presumit̃ de morte:aut queritur de morte quo ad dispositionẽ c.in presentia.de spõ.ad effectum,vt per asserta ipsius alter posset cõtrahere:tunc dicit do.me.q̃ quicquid dicat aut̃.hodie.C.de repu.alleg.in glo.tamen requiritur certa & vera probatio de morte: quia agitur de maximo preiudicio.& sic p̃cedit,d.c.in p̃sentia. b & pro hac distin.facit theorica Bart.in l.ij.[b] ff.quęad.testa.ape. vbi inter cętera dicit q̃ vbi agitur de maximo præiudicio,mors est verè et certitudinaliter probãda:nec sufficit p̃batio de qua in d.aut̃.hodie.sed vbi agitur de magno preiudicio,sed nõ tanto,sufficit p̃batio de qua in d.aut̃.quare.cùm de iure cano. nõ fiat diuortium,ne violetur tantum sacramentum contra præceptum & c.quos Deus cõiunxit &c.nõ debet alter coniugũ p̃cedere ad alia vota nisi hebeat varias p̃bationes de morte.quidam tamen aliter sentiunt,sed quia non est princ.materia:ideo dic vt dicam in ti.de spõ.et hęc p̃cedunt quando cõtractũ nõ est matrimonium,sed vbi sola sponsalia cõtracta sunt, dicendũ est vt traditur in c.de illis.de spon.

¶Glo.super ver.citari.arguit q̃ si non potest citari, nõ potest p̃cedi cõtra eum.& decidit in cõtrariũ,et decisionẽ moderat̃.

a ¶Dicit do.Abb.in c.ex tuæ.q̃ vbi cõstaret de certa cõtumacia non deberet geminari citatio.de quo p Alex.in consi.lxxxv.libr.ij.

b ¶Q̃n agit̃ de magno præiudicio debet clarè et verè cõstare de morte: hęc est theorica Bar.in l.ij.§.si dubitet̃.ff.quęad.testa.ape.et de mõ p̃bãdi mortẽ,vide Bar.ĩ l.quoties.C.de naufra.li.xj.Ant.de But.ĩ c.in p̃ntia.de p̃b.cũ si.vt p Alex.in d.§.si dubitetur.

in fi.glo.dic an & quando sit necesse ꝙ quis citetur personaliter, vel sufficiat citatio ad domũ, vel requiratur peremptoria. traditur per do.me.in c.causam.j.de do.& cõtu.& Bar.in l.iiij. ff.de dã.infect.&per Bal.in l.iij.C.quõ & qñ iudex.dixi latè in cle.causam.de elec.sed latius dicã j.in ti.de dila.

¶Glo.super verb.præiudicari.oppo.videtur enim quòd imò posit procedi in absentia coniugis:etiam non verè contumacis, vt cap.perlatum.j.qui fil.sint legiti.& c.j.j.qui ma. accusa. post.gloss.dat solut.& secunda est melior, videlicet quòd si cõtumax est absens culpa sua, vt in casu c. primi. tunc proceditur in absentia.secus si sine culpa, vt hic. Hostien.verò dicit ꝙ incontinenti data absentia non potest procedi, vt hic, sed lapso anno contra talem potest procedi ex causa,adhibita tamẽ diligentia,de qua in dicto cap.perlatum.quod innuit ista litera ibi dum dicit, vt de facili, vel in breui citari non posit &c.Innocen.verò in c.fin.j.de eo qui mit.in poss.dicit ꝙ in d.c.j.per latum.& d.c.j.maritus malitiosè aberat:quia præsumitur quia tenebatur adesse cum vxore & nõ erat:ideo sufficit citatio facta ad domũ.licet agatur de graui præiudicio.do. Anto.hic sequitur vltimam solu.huius glo.quia sufficit culpabilis absentia:maximè quando trahit originem de dolo vel delicto,ne delictũ præstet immunitatẽ:& in dubio,alio nõ apparẽte,absentia præsumitur malitiosa:si vxor ignorat vbi vir sit, vt dicit Inno.in d.c.fi.& c.ex tuæ.j.de cleri.non resi.do.me. dicit primũ aduertendũ esse ꝙ tex.iste apertè probat sol. Host.cùm apertè velit coniugẽ expectandũ,donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur ꝙ non videtur considerasse Host.cùm dicat post annum procedendum.sed contra dictum Inn.& domi.Anto. quòd ex sola absentia præsumatur malitia quæ sufficit ad procedendum cõtra absentem.fortiter obstat iste tex.hic enim nõ constabat quòd vir ex legitima causa se absentasset:imò Papa vtitur verbo forsan.& sic præsumitur quo ad præcludendam facultatẽ procedendi contra absentẽ pro ipso absente, vt s.aliquo iusto vel necessario impedimẽto detineatur:& non quòd per malitiam absit.vnde pro cõcordia do.meus hic distinguit quòd aut alter coniugum est absens malitiosè, & hoc est certũ: & tunc sine dubio potest contra eum procedi, vt hic:& hoc tenent oẽs doc.aut vir, licet malitiosè nõ absit:tamẽ abest culpa sua, vt in casu d.c.j.j.qui ma.accu.vel simili:& hoc constat:tũc etiam potest procedi contra eum,sed primò debet fieri diligẽs inquisitio si reperiri põt, vt ibi:& hoc casu sufficit absentia culposa, licet non maliciosa.& hoc vult gl.nostra.facit tex.noster à contrario ibi, causa sine culpa.& tenet etiam Hostien. super tex.nec ob.tex.dum dicit,sed nõ malitiosa:quia debet intelligi & suppleri, nec culposa, vt patet per præcedẽtia.& d.c.j.aut est absens, & ignoratur an teneatur sua culpa aut malitia, vel aliquo legitimo impedimento:& hoc casu subdistinguit do.me. quia aut iste vir se à prin.absentauit ex causa legitima vel volũtaria:non tamen malitiosa, vel culposa, vt qa ad visitandũ amicum vel iuit ad ad nũdinas, & adhuc nõ rediit.nec scit vbi scit: & tunc quia prin.absentiæ fuit sine culpa, præsumi debet ꝙ aliquo iusto impedimento detineatur:& sic non debet cõtra eũ procedi:nisi verisimiliter præsumatur de eius morte.& hũc putat verum intellectum.§.nostri dicẽs quòd hoc primum colligitur ex versi.si verò absens fuerit.quasi dicat, nõ culposè seu malitiosè.Item quia hoc clarè innuit litera in hoc vers.dũ dicit ꝙ etiam sine culpa sit absens:si verò non apparet de legitimo impedimento à princi.non posset dici absens sine culpa:cùm teneatur adesse:& cum vxore residere, vt dicit Inn.nec obst.ꝙ tex.noster vtatur verbo, forsitan.qa illud refert ad impedimentum quo poterat tunc detineri:qa de præsenti nõ sumus certi, sed de ipso prin.satis erat certitudo ꝙ sine culpa se absentaret. & ꝑ hoc tollit omnis cõtrarietas, & aperit intellectus multorũ iuriũ:& est ipsa veritas, scd̃m do.meũ, & satis mihi placet.ꝑdicta tñ procedũt inter absentes de matrimonio iam contracto. quid autem de sponsalibus & matrimonio contrahendo, dicẽdum vt legitur & no.in c.de illis.j.de spon. ¶Glos. super ver. posset opponi.sentit contrarium ꝙ magis declarant docto. sic opponendo.videt em̃ ꝙ sicut procedit contra contumacẽ lite non conte.ita & contra non contumacem deberet procedi:nã causa procedendi contra contumacem videt esse propter periculũ fornicationis.vt hic in prin.§.porrò.quæ causa subest, & cessante contumacia:ergo idem ius seruandum, vt in ca.ii.j.de confir.vti.vel inuti.& c.translator.s.de consti.Sol.scd̃m Host. & doc.causa dispositionis quando proceditur contra absentẽ contumacem,non est sola causa fornicationis,sed etiam causa contumaciæ.vnde hic duo operantur prædictam specialitatẽ, quòd procedi potest contra absentem quare si deficit alterum videlicet contumacia:deficit etiam dispositio:& sic not.ꝙ vbi ad aliquẽ effectũ cõcurrũt duæ causæ finales [a] simul iunctæ ces

a ¶Quãdo dispositio fundat sup duplici cã finali vna cessante &c, adde bonã gl.in l.si ventri.§.j.in ver.crede. ff.de priuil.cred.& Dec.in c.cũ cessante.j.col.

sante altera,nõ inducit ille effectus.ad quod facit tex. optimus inst.de nup.§.affinitatis.dixi latè in c.cùm cessante.j.de appel.

¶Glo.super ver.multi casus.enumerat plures casus in quibus alter coniugum etiam absq; aliqua sua culpa, cogitur cõtineri: & bene dicit.dic vt in ea.

Sunt & alii. In hoc §.excipiunt duo alij casus à regula posita in rubr.& in prin.text.nostri.& ita potest summari.ad perpetuam rei memoriã, vel cùm agitur per viã inquisitionis lite nõ contestata, possunt testes recipi & publicari.hoc dicit vsq; ad §.in aliis.

90 ¶†Nota primò primam partẽ summari ꝙ ad perpetuã rei memoriam etiã lite non contestata possunt testes recipi & publicari:de quo dixi & remisi s.in prin.in iiij.art.fal.v.

91 ¶†Nota secundò secundam partem summarij ꝙ etiam in causa inquisitionis possunt testes recipi lite non contest.vnde generaliter cùm imminet excessuum inquisitio qualitercunq; de istis excessibus inquiratur locũ habet dispositio istius c. vnde dicit hic Inn.not.ꝙ sub hoc nomine excessuum comprehenditur etiam inquisitio quæ fieret super iuribus alicuius ecclesiæ, quæ iniustè occupata aut detenta dicerentur, per not.in c.cùm olim.j.de testi.& ij.q.vij.c.qua propter.& c.seq.j.de symo.c. licet hely.tetigi s.fallẽ.xij.& remisi ad ea quæ latè dixi in c.qualiter.el ij.j.de accu.arti.xj.q.lxxx.

92 ¶†Nota tertiò qñ testes recipiunt ad perpetuam rei memoriã ex parte rei recipiunt indifferenter nõ solũ senes,sed valitudinarij, aut lõgo tpe absfuturi, sed etiam iuuenes:& possunt incõtinenti publicari.tetigi s.in prin.in iiij.arti.fal.v.& remisi.

¶Glo.super ver.inquisitionis.quærit de intellectu text.& sol. in fi.glo.dic:vult ergo gloss.ꝙ §.iste debeat intelligi quando is contra quem fit inquisitio est absens per contumaciam: quasi velit quòd si præsens esset deberet litem contestari.pro quo facit c.cùm dilectus.j.de purg.cano.& c.cùm I.& A.de re iudic. Hostien.dicit quòd si nemine impetrante inquiritur de excessibus alicuius planũ est quòd hic dicitur quòd nõ est fienda litis contestatio.Secus si per modum quærelæ inquisitio impetretur.& remittit in c.cùm dilectus.sed do.meus hic dicit quòd putat glo.bene dicere, vt etiam aliquo prosequente posset in causa inquisitionis, lite non contestata contra cõtumacẽ.& idẽ tenet glo.in d.c.cùm I.& A.& sentiunt ibi Pe.& Abb.facit ꝙ vbi etiam specialis promotor non petitur à parte, sed tantùm concluditur iudici, sed tu dic vt latè dixi in c.qualiter.el ij. j.de accu.in xj.princi.artic.lxxx.q.

¶Glo.super ver.publicatio.quærit qñ habeat locũ receptio testiũ ad perpetuã rei memoriã.& soluit.de qua tetigi & remisi s.in iiij.art.fal.v.deinde gl.ponit quasdã differẽtias inter hãc receptionẽ ad perpetuã rei memoriã:& illam de qua in prin.huius decre.ad quod vide quod dixi s.in iiij.prin.ar.fal.iij.ver.sed contra prædictas.iij.fallen.

In aliis. Hæc est secunda principalis pars huius decretalis in qua compilator posita regula in princi. excipit sex casus in quibus procedi potest ad testiũ receptionem:& ad sententiam quandoq; etiam lite non contestata:nũc verò in hoc §.redit ad regulam secundùm quam lite contestata non potest procedi:nec ad sententiam.nec ad testium receptionem:ideo dic:in aliis verò casibus,& quia tunc non potest procedi nec ad sentententiã,nec ad testium receptionẽ:prouidet de remediis quibus vti potest actor cõtra reum contumacem.& primò ponit quo remedio succurratur in actione reali actori quando conuentus posidet nomine suo.secundò, quãdo posidet nomine alieno.ibi, quòd si super.tertiò prouidet in actione personali.ibi, si autem.& q̃uis do.meus legat simul omnes dictas partes:tamen ego legã distinctẽ.& in prima parte summarij hoc dicit.Si reus lite non contest.est contumax.& agitur reali:mittitur actor in pos.rei petitæ causa custodiæ:quã tamem reus veniens intra annum recuperat si offerat cautionẽ de stando iuri, et restituat expensas.post annũ verò nõ auditur his non seruatis intra annũ, nisi sup ꝓprietate.hoc dicit vsq; ad §.ꝙ si super.et in tex.ibi, si reali.supple qua quis conuenit nomine proprio, et est cõtumax.et ibi, defensione.i.impugnatione.fit em̃ de possessore petitor.simile viij.di.c.quo iure.

93 ¶†Nota primò modum procedendi contra reum contumacẽ in actione reali:quia fit mis.in pos.rei petitæ causa custodiæ.et istius missionis finis et effectus, vt reus tædio affectus veniat responsurus.

¶Nota secundò quòd volens recuperare dictam possessionẽ debet comparere intra annum.et ipsam contumaciam purgare:& expensas reficere:et cautionem præstare, et annus incipit à die factæ missiõis, scd̃m Ægi.sed Io.And.remittit ad no.ꝑ se in addi.Spec.in tit.de ij.decre.§.videndum.versi.hoc quoq;.de qua materia latè dicã in ti.de eo q mit.in pos.& prædicta procedunt

cedunt in missione in possessionem, quæ fit contra cōtumacē sub forma ex causa prędicta. secus si fieret ob aliam causam: puta quia non soluebat, vel nolebat mandare sententiā executioni, vel ob aliam causam manifestam: quia non audiretur volēs ꝓbare, nisi prius satisfaceret, & adimpleret id propter qđ fuit facta missio, per tex. in c. ex parte. el j. de verb. signi. & l. si pecuniæ. vt in poss. le. & l. si finita. §. iul. ff. de dam. infec. & l. cōsentaneum. C. quomodo & qñ iud. de qua materia dicā in ti. de eo qui mit. in poss. causa rei ser.

94 ¶†Nota tertiò ex prædictis & est tex. qui generaliter. loquitur ꝙ non solùm laicus, sed etiam clericus recuperans possessionē tædialem, tenetur præstare cautionem de iudicio sisti: hic enim vt dixi tex. generaliter loquitur: & à summo pontifice cōditus debet prin. cōprehendere clericos. ar. c. j. s̄. de cōsti. & expressè probatur in c. j. & ij. j. de eo qui mit. in poss. & ex hoc limitandus est tex. in auẗ. de san. epis. §. si quis autem pro pecuniaria. q simpliciter dicit clericos non teneri ad prestandam cautionem de iudicio sisti. & idem no. gl. in l. cum clericis. C. de epi. & cle. & Spec. in ti. de satisdā. §. j. & vide quod dixi in c. quod clericis. de foro competen. nam hoc procedit, nisi per eius contumaciā sit deuentum ad missionem in poss. tūc enim: quia est orta præsumptio contra eum per regulam semel malus. de reg. iur. li. vj. tenebitur cauere, sed tu dic de hac materia, vt dicam in tit. de eo qui mit. in pos. vbi tractabo quis teneatur: & qualis debeat esse hec cautio: & cui præstari debeat, & quando.

95 ¶†Nota quartò effectum istius missionis in pos. quia intra annum constituit missum custodem duntaxat: & sic non facit fructus suos, nisi iudex hoc decreuerit[a] ex nimia cōtumacia ipsius, vt l. Fulcinius. §. si. ff. ex qui. cau. in pos. ea. & ibi per Bartol. sed post annum efficitur verus & incōmutabilis possessor: & ipsi reo cōtumaci reseruat dūtaxat ius super proprietate, si qđ habet: & sic fit de possessore petitor: & ipsius possessionis cōmodū perdit: qđ maximū est vt insti. de interdi. §. cōmodum. j. de probat. c. ex literis. cū si. hoc tamen casu ad hoc vt possit agere de proprietate: non tenetur aliquas expensas restituere: quia satis est ꝙ positionē omisit: factus est de possessore petitor. facit c. at si clerici. de iud. scđm Vin. & sequiẗ Io. An. licet Host. contra: in summa huius ti. §. j. ver. sed quid in illo. de qua materia latius dicam in tit. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser.

¶Vltimò no. ibi: prestita ac exhibita. ꝙ hęc cautio debet præstari, & satisfactio fieri à reo cōtumace ante ingressum iudicij: qa clauditur os contumaci, nisi hoc adimpleat actori. de quo statim dicam in glo. super ver, expensarum. & latius dicam in tit. de eo qui mit in pos, causa rei ser. ¶Glo. super ver. actione. sentit q. quare tex. distinguat, an agatur reali vel personali. & respondet retinendo in fi. gl. dic ꝙ ista est prima diuisio. actionum quedā sunt personales quedā reales, vt d. §. j. insti. de act. sed præter dictas species sunt & alię plures. de quibus in d. l. & actio realis dicitur, quæ prosequitur rem: actio personalis quæ prosequitur personā. de quibus tetigi c. ij. de libel. obla. ar. xij. in v. q. princ. in iiij. membro, & quædam etiam est actio mista: qa pariter competit in rem & in personā, vt fami. herc. cōmuni diui. & finium regun. & quædam in re scripta. de qua dixi in d. iiij. membro. & quędam etiam hipothecaria. inter quas respectu materiæ nostræ est longa differentia, secundùm quod lati⁹ tractabo j. in ti. de eo qui mit. in poss. ¶Gloss. super ver. tædio. quęrit: quia in tex, dicitur, vt tædio effectus veniat respōsurus, in quo erit istud tędium. gloss. respondet distinguendo, an fiat missio in reali, an in personali. in fi. gl. dic ex hac glo. primò colligi potest quòd missus in pos. contra contumacem in reali expellit reum, & efficitur verus possessor: contra videẗ tenere gl. j. in ver. verus. et in ver. positionem. & in ver. constituetur possessor. vt cōcludit ꝙ secundùm Cano. efficitur custos, nō verus possessor. & vbiqꝫ glo. tractans de hac materia hoc tenuit dn̄s meus nititur cōcordare quòd ista gloss. loquatur de positione impropria quę pro detentatione accipitur. alię glos. de ꝓpria: & hoc procedit in reali, sed in personali clarum est quòd missus nō consequitur veram positionem. de quibus latius dicam in tit. de eo qui mit. in poss. Secundò not. ex glo. ꝙ reo venienti intra annum restituitur res cum fructibus: & sic apertè sensit ꝙ talis actor missus in possessionē in reali non lucratur fructus, sed glo. in auẗ. de exhib. reis. §. si verò. ꝙ de consuetudine missus lucratur fructus, sed Barto. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. & moder. aliter distingunt: ego latius dicam in tit. de eo qui mit. in posses. causa rei ser.

¶Glo. super ver. cautione. quærit qualis debet esse ista cautio. & concludit quòd debeat esse sufficiens. i. pignoratitia vel fideiussoria, alij verò dicūt ꝙ sufficit iuratoria. ego latius dicam in dicto titu. de eo qui mit. in posses. causa rei seruan.

¶Glo. super ver. expensarū. colligit reū primò debere satisfacere de expensis anteqꝫ audiaẗ vel absoluaẗ. & vult hic Host. ꝙ satisfactio fieri debeat ante ingressum iudicij. per l. sancimus. al lega. in gloss. in c. reprehensibilis. j. de appel. nec credit locum habere quadrimestre tempus quod datur iudicatis, seu executioni rei iudicatæ. de quo in c. quærenti. s̄. de offic. delega. & intelligit Host de expensis factis tam ante missionē qꝫ post. qđ limitat do. meus si contumacia esset manifesta vel reus illam fateretur: aliàs aliter dicendum esset. de quo dicam latius in ti. de eo qui mit. in poss. ¶Gloss. super versi. positionem. colligit ex tex. contra opi. suam & sol. dupliciter. in fi. dic vt statim diceẗ in glo, super versi. constituatur possessor.

¶Glo, super versi. offerre. sentit quæstionē, an sufficit sola oblatio cautionis. & sol. ꝙ debet esse realis non verbalis: & deinde quærit quid agere debet reus veniens intra annum, si nō potest cautionem præstare. & sol. & arguit j. in fin. glo. dic vt latius dicam j. de eo qui mit. in poss. causa rei seruan.

¶Glo. super ver. verus. querit qualis sit ista possessio. & soluit in fi. gl. dic de hoc vt tetigi s̄. in ver. tędio. & vt dicetur in sequē.

¶Glo. super ver. constituetur. sentit oppo. de cōtrarietate literæ. nam primò dicit reum venientem intra annum recuperare positionem suam. & per hoc innuit quòd eam perdidit: & sic missus in positionem ex primo decreto in reali efficitur verus possessor, & tamen post modum in fine illius §. sentit oppo. dum dicit, post annum missus constituitur verus possessor, & sic innuit quòd antea non erat possessor. vnde circa solu. istius contrarij instat hæc gloss. & gloss. precedens. & glo. super versicu. possessionem. & gloss. super versicu. tædio. & hæc oppositio vera. solut. vt intelligas dependet à solut. illius quæstionis, videlicet an statim efficiatur verus[b] possessor, an verò post lapsum anni. & legistæ sunt varij. Ioan. Mar. & Azo. tenuerunt quòd in reali statim efficitur verus possessor. idem Specu. in titu. de secundo decreto. §. iam de effectu. versicu. si verò. & secūdùm istam opinio. potest responderi ad istum text. quòd verè recuperat intra annum: quia eam perdiderat. & ad finem §. nostri. vbi dicitur missum effici verum posses. demum post annū debet intelligi. s. irreuocabilis, vt dicit gloss. quia prius poterat denotari per solutionem expensarum: & præstationem cautio intra annum. Sed Bulg. tenet contrariam sententiam dicēs quòd solùm post annum efficitur verus possessor. & hāc etiam quidam alij tenent. de quibus opi. per glo. & docto. in l. si quis emptionis. §. sed & si quis. C. de prescrip. xxx. an. & ista est cōmunis opi. quā glo. hic tenet. & in c. contingit. j. de dolo. & cōtu. & vbiqꝫ etiam tenent communiter Cano. & Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. vbi dicit ꝙ intra annum non facit fructus suos, sed post annum: cùm tunc sit verus possessor. & sequuntur do. Ant. & do. meus per text. in c. j. & ij. j. de eo qui mit. in poss. & de hac latius tractabo in illo titu.

a ¶Et idē si nō decernat iudex dūmō cōstet de nimia cōtumacia ex dispōne l. Fulcini⁹. §. fi. ff. qb⁹ ex cau. in pos. ea. ad de Bal. in l. cōsentaneū. viij. co. C. qūo et qñ iu. Inn. in c. dilecto. de verb. sign. Spe. et Io. An. in ti. de primo decreto. §. restat. ver. sic. hoc aūt no. vbi latè hr̄ que sit minima contumacia.

b ¶Vtrum missus in possessionē ex primo decreto efficiaẗ verus possessor & lucreẗ fructus, vide latè p Alex. in d. §. Iulian⁹. i xxv. col. ver. inqꝫ tū gloss. & Bart. hoc tangūt ff. de dā. infec. vbi etiā de dictione personali & de reali latè differit.

¶Deinde gl. nostra super versi. sed qualiter cōstituiẗ. sentit q. vtrū ad hoc vt elapso anno efficiaẗ verus pos. exigaẗ scđm decretū. glo. cōcludit ꝙ non: sed solus transcursus anni cōstituat missum verum & incōmutabilē possessorē. & ista est cōmunis opi. cano. & legistarū quæ probatur hic & in c. pastoralis. s̄. de offi. ordi. & tenet glo. magna in l. si finita. ff. de dā. infec. & assignat rationem diuersitatis quātum ad hoc inter actionem realem, & personalem. ego verò latius dicam in tit. de eo qui mit. in pos. causa rei ser.

Quòd si super. Quia in precedenti compilator locutus est quando conuentus reali possidet nomine proprio: in hoc §. tractat quando possidet nomine alieno. & hoc dicit in summa. Conuentus reali iudicio possidens rem nomine alieno si vult euitare iudiciū debet statim nominare dominū in iudicio: & statuitur terminus à iudice intra quem denunciet dn̄o, vt suscipiat iudiciū: qui dn̄s si non venerit lite quasi cōte. interrūpiẗ pscriptio: & si citatus nominatus per edictum nō venerit iudex summatim discusso negotio mittet actorem in possessionem reseruata sola proprietate absenti. hoc dicit. Et in tex. ibi, eaqꝫ. s. spatio. & ibi, eius. dic. s. domini nominati. & ibi, excipiat. dic. i. p excep. eñciat, vel vt dicam in glo. super verb. excipiat. & ibi, indultum. hoc est à iudice dispositum, s. ꝙ per se, vel per alium intentionem excipiat. de quo dicam j. arti. ix. & ibi, tanqꝫ lite. dic. hoc est ꝙ sicut per litis contest. interrūpitur prescrip. sic per hanc citationem, secundū Inn. de quo j. art. xiij. & ibi, edictus. dic. s. tribus, vel vno pro omnibus. de quo dicam j. art. xj. seu xij. & ibi, tunc. dic. s. lapsis edictis. & ibi, volūtate. s. cōtumaciæ in nō veniendo. & ibi possessionē. dic. s. verā, nō in solam custodiā. de quo dicā j. arti. xj. vel xij. & ibi, tardabit. dic. s. nimis: quia aliquātulū debet expectare. de quo in d. art. xj.

96 ¶†Nota primò quòd licet cōtra singularem detentorem detur rei ven. vt l. officium. ff. de rei ven. & c. examinata. s̄. de iudic. &

bi tetigi in vlti.no.& latius dixi in c.ij.§.de lib.obl.in xij.prin.
artic.in x.q.prin.ibi in ver.decimò quæro.tñ detentor pōt vita
re iudicium nominando dominū in iudicio, vt hic.
¶No secundò ibi, statim quòd nominatio domini fienda ad
prędictum effectum fugiendi iudicij, debet fieri statim, de quo
97 dicam j.in vij.arti.prin.¶†No.tertiò ibi, idoneum responsalē.
quòd conuentus vt compareat, non tenetur comparere perso-
naliter, sed sufficit quòd idoneum mittat precuratorē, vel respō
salem: quòd regulariter est verum in quibusdam casibus: tamē
fallit de quibusdam casibus de quibus in c.j.de iudi.lib.vj.& l.
non solùm.in prin.ff.de procu.& l.fi.C.de procura.de quo di-
98 cam in titu.de procura.vel in titu.de cita.¶†Nota quartò ibi,
tanꝗ lite.quòd dictio tanꝗ.est nota improprietatis: notat em̄
similitudinem, vt in c.nuper.de biga.& nullum simile est idem
vt l.quod nerua.ff.deposi.vnde verè hic non est lis contestata,
sed habetur pro contestata: & istud est proprium significatū
ipsius dictionis: quandoꝗ tamen est veritatis expressiuum, &
non similitudinis, secundùm docto.in c.j.de summa trini.& c.
j.§.j.eo.titu.& de hac dictione & de dictione quasi.dic vt dixi
latè in c.cùm causa.j.de senten.excommu, super gloss.fina.
¶Nota quintò formam & practicam procedendi in reali mo
ta contra possidentem nomine alieno, primò ex parte possidē
tis: quia statim debet nominare dominum in iudicio. de quo
in v.& vj.arti.Secundò ex parte iudicis: quia debet statuere ter
minū nominatori intra quem facere debeat venire nominatū.
de quo j articu.ix.Tertiò ex parte absentis nominati: quia de-
bet comparere per se, vel procuratorem.de quo j.arti.xj.Quar
tò ex parte iudicis data prima cōtumacia absentis noīati non
comparentis nec per se, nec per responsalem: debet enim ipse
citari: & qualis debeat esse ista citatio.dicam j.artic.xij.Quintò
ex parte etiam iudicis: quia nominato absente non veniente,
vigore vltimæ citationis debet iudex negotiū summatim exa-
minare: & tandem ponere actorem in possessione rei petitæ.
99 de quo j.articu.xij.& xiij.¶†No sextò duos effectus insurgen
tes ex tali nominatione. Primò: quia talis nominatio, vnà cum
notificatione habet vim contestationis litis quo ad interrum-
pendam præscriptionem. Secundò: quia eo non comparente
seruatis solēnitatibus. de quibus s.actor statim mit.in posses.&
efficitur verus possessor: et reus efficitur de possessore petitor.
100 de quibus j.ar.xiij.¶†No.septimò ibi dominū possessionis.
quia dominus dicit̃ ille qui habet possessionē, licet proprietas
sit aliena. Et ex hoc infert hic Io.An.post Hug.ꝙ stante statu-
to ꝙ super dāno dato debeat credi iuramēto dn̄i possessionis,
ꝙ vigore dicti statuti stabit̃ etiā iuramēto simplicis possesso-
ris rei quāuis non habeat dominiū, seu proprietatem.& ad hoc
alle.Spe.in ti.de proba.§.j.ver.sed pone statutū.vbi Spe.ple-
nè hoc examinat: & tandē tenet ꝙ is qui habet possessionē tā
tū, et nō proprietatem. potest dici dn̄s impropriè. Sed dicit hic
do.Ant.ꝙ hæc ratio concludit contra hanc decisionem: qa si im
propriè dicitur dn̄s: ergo nō comprehenditur in statuto, cuius
verba propriè & strictę sunt interpretanda, vt l.iij.§.hæc ver-
ba.ff.de neg.ge.& in c.nostra.j.de iniur.sed tamen do.Ant.te-
net prædictam opi.motus: qa licet iste non sit propriè dn̄s rei:
est tamen dn̄s possessionus: nam ex quo verbum dominus.
proferr̃ cum adiectione possessionis: patet ꝙ intellexit de do-
minio improprio: qa statutū recipit improprium intellectum
qn̄ ex verbis nō pōt haberi propriū intellectū: & qa qn̄ ver-
a ba statuti non possunt intelligi propriè, [a] intelligūtur impro-
priè: maximè vt aliquid operet̃.arg.l.si qn̄.ff.de lega.j.Sed do.
meus hic dicit ꝙ ista ratio non satisfacit: qa cùm possessio quā
doꝗ sumatur pro proprietate, vt in l.in instrumento.C.de pa
ctis inter empt.& vend.ergo si coniungit̃ cū verbo dominus.
fortius debet intelligi: tūc & magis ꝓpriè de ꝓprietate: cū in
possessione ꝓpriè non sit dn̄s, in sed ꝓprietate. et hoc vr̃ velle
Bar.in l.locorum.C.de omni agro deser.li.xj.vbi dicit ꝙ tantū
est dicere ꝓprietatē possessionis quātum dn̄s rei, vt l.cū satis.
C.de agri.& censi.li.xj.qđ dicit esse vtile pro statutis dictātib⁹
ꝙ dn̄s possessionis possit talia facere: & sic residet do.me. Sed
tu aduerte: qa circa hoc vltimū dictum arbitror considerandū
finalem rationē statuti: qa si ratio finalis respicit vtilitatem quę
recipitur ex possessiōe: ꝓpter quā verisimile est passum dānū
melius scire quantitatem damni: verificabitur statutum in dn̄o
impropriè respectu possessionis: ex quo dn̄s propriè verisi-
militer ignorat: ex quo nō possidet, sicut dicimus in dilatione
iuramenti necessarij in defectum probationis: ꝙ non est defe-
rendum nisi illi qui habet notitiam, vt latè dixi in c.fi.j.de iu-
reiur.Facit etiam ꝙ dominium qn̄ꝗ possessionem significat.
xvj.q.iij.c volum⁹.iūcta gl.j.nec mirū: quia dominia à posses
sione cœperunt, vt l.j.in prin.ff.de acqui.posses.si etiā interdū
possessio pro dominio accipitur, vt dicit do.meus.& est text.

a ¶An liceat à pro-
prietate verborum
recedere in statutis
vide Alex. cōsi.cij.
pe.col.li iij.& cōsi.
cvij.iiij.li.& in cōsi.
lxxx.j.li.ver.cōfir-
mant̃.v.col.

b ¶Nihil dicit Bart.
de dn̄io vel posses-
siōe, verū de oī cā
incidēti ꝙ idē est.
& adde Deciū in si
mili q.in cōs.xliij.
pe.col.& de tali sta
tuto vide eūdē De
ciū in cōsi.lxxxiij.ī
prī.Ias.in l.ij. C.de
edi.diui Adria.tol.
Pau.in cōsil.vl.li.j.
ij. colum.

apertus in l.interdū.ff.de ver.sig.& vt statim no. in c.penulti.
iuncta gl.super ver.possessore.j.de fur.in prima lectione in vo
ce.de quo latius dicam j.de causa posses.& proprie.Sed si ratio
prædicta non esset finalis: quę in dubio videtur esse per ea quæ
dicta sunt: tunc non videtur habere locum dictum Ioan.And.
per Specu.Item aduerte circa decisionem prædictæ q.qa p̄di-
cta q̄o videt̃ incidere in aliā q.vtrū valeat prædictum statutum
quòd credatur proprio iuramento ad propriam vtilitatem:
& sic det̃ plena fides probationi minus legitimę.in qua q.quo
ad statuta laicorum communis conclusio est ꝙ sic. de quo per
Io.An.& doc.in.c.ij.de proba.& in proprijs terminis de pro-
bando damno.in l.j.C.si aduer.liber.in l.j.C.de iureiuran.& in
l.contra legantem.C.ad leg.Aquil.& in rub.C.de fide instr.&
per Bar.in l.admonendi.ff.de iureiur.& l.quædam.§.nummu-
larios.ff.de eden.Sed in statutis ecclesiasticis videt̃ distinguēdū
an sit constitutio summi pontificis, & valeat: an statutum su-
perioris, & non videaur valere per regulam.c.cùm inferioris.
s.de maio.& obed.& quod dixi in clemē.ne romani.de ele.sed
quia non est materia nostra, vtrum tale statutum valeat: dicam
j.in tit.de probatio.¶Secunda dubitatio est, vtrum tale statu-
tum comprehendat simplicem possessorem.& Goffred.Spe-
cul.& Ioan.Andr.cōmuniter tenent quòd sic.quinimò Barto.
in l.solent.ff.de ali.& ciba.leg.dicit quòd si statutum dicit ꝙ in
causis damnorum datorum sufficiat probatio per iuramen-
b tum quòd dominiū vel possessio [b] poterit etiam probari per
iuramentum: & hoc vbi statutum simpliciter loqueretur. secus
si diceret quòd stetur iuramento quo ad probandum damnū:
quia hoc casu nō staretur quo ad probandum dominium, vel
posses.sed solùm quo ad probandum damnū.& loquitur Bal.
in l.j.C.de iureiuran.Item aduerte tertiò: quia prędicta statuta
videntur intelligenda deficientibus alijs probationibus. per
not.per gloss.versicu.saltem.in capi.statutum.§.cùm verò.de
rescrip.in vj.& per Bal.in d.l.j.C.de iureiur.& no.ꝙ quamuis
statutum diceret ꝙ stetur simplici dicto damnum passi: debet
intelligi cū iuramēto, scđm Ang.in repe.l.si vacantia.C.de bo.
vacan.libr.xj. ¶Postremè aduerte circa prædicta: qa venit in
mentem bona cautela ad fugiendum tale iuramentum & pro
bationē, vt perscruteris vtrum passus damnū fuerit aliquando
periurus: quia tunc non staretur iuramento ipsius: quia nō de-
beret sibi deferri ad cōmodum suum: cùm nec in aliena, & mi-
nus in sua causa possit esse testis, vt in c.sicut. & c.testimoniū.
j.de testi.xxij.q.v.c.paruuli.vj.q.j.c. quicunꝗ.Pileus etiam al-
legabat l.iiij.de testib.in lombarda.li.vj.& volebat semel per-
iurum nequaꝗ admitten.& tradere per docto.in c.cū in eccle
sijs.s.de maio.& obe.& prędicta nota: qa quotidiana: & ideo
pręter consuetudinem extra materiam suam euagatus, dicam
in titu.de proba.
101 ¶†Nota vltimò ex fi.arg.quòd in realibus non est necessariū,
secundū decretum.de quo j.dicā in ti.de eo qui mit in posses.
causa rei seruan.¶Glo.super ver.immobilibus.in prin.quærit,
vtrum hæc nominatio habeat locum etiā in rebus mobilibus.
& arguit pro parte negatiua: & decidit in cōtrariū.de qua q.di
cā j.ar.vj.deinde gl.in ver.sed in rebus mobilibus.quærit: quia
tex.noster videtur requirere ꝙ quis possideat nomine alterius
ad hoc vt possit nominare dominū in iudicio, vtrum hoc ha-
beat locum indistinctè: & respondet quòd non, sed restringen
do tex.vult quòd procedat quando possidens nomine alieno
nullum habet ius in re.de qua materia dic vt latius dicam in ar
ti.vj.¶Gloss.super versi.statim.quærit quādo fieri debeat hæc
noīatio.& sol.de qua q.dic vt latius dicam in arti.vij.¶Gloss.
super ver.producendo.quærit: quia tex.dicit ꝙ nominato do
mino debet statui terminus per iudicem, vt deducatur ad noti
tiam domini, per quem stat ista intimatio ipsi domino, an per
iudicem vel per ipsum nominantem.glo.respondet quòd per
nominantem.de qua q.dic vt latius dicam in arti.ix.& x.¶Gl.
super versi.excipiat.quærit quid intendit tex.dum dicit quòd
absens debet venire vt actoris intentionem excipiat.gl.soluit.
& de hac q.dic vt dicam j ar.xj.¶Glo.super versi.contestata.
querit: quia text.vult quòd si nominatus non comparet intra
terminum assignatum & intimatū nominato: habetur lis pro
contestata: vtrum lis habeatur pro contestata quo ad omnes
effectus.Glo.sol.ꝙ non, sed quo ad interrumpendam præscri-
ptionem.de qua q.dic vt dicam j.in arti.xiij.Glo.super versic.
summatim.quærit: quia tex dicit ꝙ domino non comparente
debet fieri missio negotio prius summatim examinato: quali-
ter fiat ista examinatio.glo.soluit & interserit, an requiratur iu-
ramentum calumniæ.¶In eadem glo.ibi, summatim.i.semiple
nè.dic de hoc vt latius dicam j.arti.xj.& in fi.glos.vt latius di-
cam j.arti.viij.¶Glo.super ver.reseruata.in prin.querit vsꝗ ad
quantum tempus passus missionem audiatur super proprie-
tate.

tate, & sol. de qua q. dicam. j. arti. xiij.

¶ Deinde glos. in ver. quidē. & in ver. sed quæ est ratio, posset expediri per q. sed aptius per opositionē hoc modo: videlicet, quia arguitur quòd etiā in terminis tex. nostri nō tantū debeat reseruari q. super proprietate: sed etiam debeat reseruari intra annum super possessione. & in §. præcedenti. in fi. sol. glos. refert quosdam tenere hic, quòd etiā fiat reseruatio possessionis intra annū. & ista fuit opi. Tanc. Sed glos. concludit, & bene, ꝙ aliud est in §. præcedenti, vbi auditur vsq; ad annū super possessione: aliud in isto §. quòd si super. vbi statim datur vera possessio: & non auditur absens, nisi super proprietate, & rationem diuersitatis, vt apparet in ea, & idem communiter tenent hic Doct. & ponit Hostiē. aliquas rationes diuersitatis inter istum §. & præcedentem in prima: quia hic loquitur de cōuento qui possidet nomine alieno: ibi de eo qui possidet nomine ꝓprio. Secūda, quia hic nominat alium. ibi non. Tertia, quia hic dantur induciæ ad præsentandum alium, ibi non. Quarta quia ibi non comparet possessor ciuitatis: hic comparet. Quinta, quia vnius contumacia. hic duorū. Sexta, quia hic interuenit quasi litis cōtest. ibi nō. Septima, quia in illa fit examinatio. hic fit summaria. Et ex hoc sequitur octaua, quia ibi intra annum auditur super quæstione. hic non. Et dicit hic D. m. quòd certè satis putat sufficere dictam solam causam. de quo dicam in arti. xiij. & ponit hic Hostien. super text. quatuor casus differentes, per quos aperiuntur intellectus aliquorum iurium.

¶ Primus. vbi is qui nomine proprio conuenitur realiter, passus missionem, venit intra annum: talis enim auditur, etiam super positione: vt in §. præced. & nō ponitur hic in glos. in fi. ita quia secūdùm Hosti. quia ibi vnius contumacia depreheditur: & nulla examinatio causæ interuenerit.

¶ Secūdus casus. quādo quis possidet nomine alieno, vbi data contumacia nominati, & seruata forma istius §. etiam statim facta missione, veniens nō auditur, nisi super proprietate: & hoc ꝓpter duplicē contumaciam, & apertam quasi malitiā, & summariam quasi examinationem, dicam in arti. xiij.

¶ Tertius casus est, vbi fit missio post lit. conte. si non liquet, neque liquere potest de causa propter quod nō proceditur ad diffinitiuā: licet ad missionē in pos. quo casu. passus missionē in pos. nō auditur nisi super ꝓprietate. j. de do. & cōtu. c. ꝓut. & ratio sit propter verum fundamentū lit. cōtes. & iudicij iam incepti desertionem: & iudicis, iurisq; contemptum.

¶ Quartus casus, vbi lite iam contestata liquet de causa & sententia fertur ꝓ actore: & mit. in pos. quo casu cōtumax postea cōparens nō auditur, etiam super proprietate, vt in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iudi. & in d. c. prout. & ratio sit iuris differentia, plenaria examinatio, & veritatis declaratio: nam res iudicata pro veritate accipitur, vt l. res iudicata. ff. de re iudi. & c. cùm inter. de re iudi. & Hostiē. idem tenet in summa huius titu. §. in alijs. & Doc. & do. M. hic.

¶ Postremò quando materia. §. nostri de conuento qui nominat dominū in iudicio, est quotidiana & frequens; & alibi melius non potest adaptari: ideò vt ipsam materiam plenā & ordinatam habeas, prosequar infrascriptos artic. ¶ Primò, quid sit nominare, seu nominatio alterius in iudicio. ¶ Secūdò, quis possit vel debeat nominare. ¶ Tertiò, an hæc nominatio sit facultatis, vel necessitatis, & quę ratio inducendę nominationis. ¶ Quarto, quis possit nominari. ¶ Quintò. vbi, seu coram quo quis valeat nominari. ¶ Sextò, in quibus causis & casibus hæc nominatio fieri possit. ¶ Septimò, quādo fieri possit. ¶ Octauò, qualiter fieri debeat. ¶ Nonò quid debeat iudex facere post nominationem, & ante contumaciam nominati.

¶ Decimò, quid incumbat agendum ipsi nominanti.

¶ Vndecimò, quid incumbat nominato. ¶ Duodecimò, quid sit officium iudicis nominato nō comparente, post factam sibi intimationem. ¶ Decimotertio, quis sit illius nominationis effectus. ¶ Decimoquartò, quid iuris si nominatio omittatur, qui conuenitur reali, & possidet nomine alieno.

102 ¶ Primò igitur articu. quæro quid sit nominatio. Solu. arbitror quòd possit sic describi, quòd nominatio est actus iudicialis per quem alieno nomine possidens vel detinens: nullū ius habens in re, aut ratione iuris, quod non habet reali iudicio conuentus, iudicium contra se intentatum declinat: & examinando singula verba dictæ descriptionis dico quòd verbum actus, ponitur vt genus: & subijcitur verbum, iudicialis. quia fieri debet in iudicio, vt hic & in l. secūda. C. vbi in rem acti. dicam latius in v. articu. Et ad differentiam nominationis quę fieret extra iudicium. Deinde subijciuntur alia verba, alieno nomine possidens, per ea quæ statim dicam in articulo secundo. Deinde subijciuntur verba, reali iudicio conuentus. ad differentiam personalis iudicij. de quo in §. seq. deinde subijciuntur aliqua verba, iudicium contra se intentatū declinat. per ea quæ dixi. j. arti. xiij. & aliquid in xliij.

103 ¶ †Secundò ar. quæro princ. quis possit vel debeat nominare dominum in iudicio. Sol. dic ꝙ ille qui possidet alieno nomine, vt hic in tex. & in l. ij. C. vbi in rem ac. vnde colonus, cōmodatarius, & depositarius possunt talem nominationem facere: quoniam ipsi non possident sibi: vt l. non solùm. §. fi. ff. de vsucap. & ff. loca. l. cùm in plures. §. messem & ff. cōmoda. l. in cōmodato. & ff. depo. l. j. & idē dicendū est de quibuscunq; alijs, qui non suo, sed alieno nomine possident. de quibus latius dicam in tit. de cau. pos. & proprie. Io. An. & Doc. hic, gl. & Doc. in l. ij. C. vbi in rem actio. & Spe. in tit. de. j. decre. §. sed quis est is. tenet etiam prædictam sententiā, ꝙ requiratur quòd alieno nomine possideat: & ꝙ nullum ius habeat in re quæ petitur: si enim haberet aliquod ius in re: non prodesset nominare dominum in iudicio, vt hic dicit glo. j. in versi. immobilibus, si modo actio intentata aliquo modo respiceret illud ius: qua ratione a emphyteota[a], vasallus superficiarius, feudatarius, fructuarius, maritus, & similes non possunt dominū nominare in iudicio. secus si conuenirentur ratione iuris ad ipsos non pertinentis, secundùm Io. An. & Doc. hic. & gl. & Doc. in d. l. ij. & Spe. in ti. de primo decre. §. ij. ver. sed nunquid est. de quo tamen dic vt latius dicam. s. ar. vj. ¶ Et ex prædicta consideratione creditor hypothecarius possidens pignus, si conuenitur, potest, vel non potest nominare dominū in iudicio, prout actio intentata respicit, vel non respicit ius suum, vt dicam in dicto vj. arti. Item & qui mandato domini dannum dedit, si conueniatur, videtur posse nominare dominum in iudicio. de quo tangā in vj. artic. q. viij. & arti. xij. Ad quod quæro circa prædicta, vtrū procurator possit dominum nominare in iudicio. Solu. distingue, ꝙ aut procurator est datus ad administrandum, vel negotiandū, aut ad iudicia. Primo casu. Inno. tenet ꝙ posset nominare dominum in iudicio: & ꝙ contra eum procedetur secūdùm teno rem istius. §. mouetur: quia talis videtur etiā defendere, si patiatur mitti in possessionē. ff. de procura. in l. sed & hæc. §. fin. cū l. seq. Item quia procurator debet interrogari, an reus, seu dominus suus possideat. vt ff. de procura. l. nō solùm ergo & à simili dicere potest se alieno nomine possidere. Si verò sit procurator datus ad casus non videtur habere hoc beneficiū, secūdùm Inno. nisi fortè, secūdùm Hosti. vellet nominare dominū ad consulendum ipsum dominum: eo ꝙ nō sit verè instructus. ar. prædictorum iuriū, quæ loquuntur in procu. ad causas. Sed in procuratore ad negotia est expressum in c. dilectus. s. de procu. & ad materiam illius c. remittit se Ioā. And. & do. M. hic. Sed aduerte, quia hæc procedunt quò ad nominationē sui principalis, qui constituit eū procuratorē: sed quò ad nominationē fiendā nomine constituentis, de alio tertio, cuius fortè nomine principalis possideat: an talis nominatio possit fieri per procuratorem? arbitror ꝙ sic: sed quòd exigatur speciale mandatum ad nominationem faciendam moueor, quia per talem actum factum in iudicio: videtur transferri dominiū in illū. ar. no. in l. j. ff. pro dereli. & per Cy. in l. generaliter. C. de non nu. pe. & per do. Ant. in c. si cautio. de fide instru. & l. cùm falsa. C. de iur. & fac. igno. iunctis no. in insti. de offi. iud. §. fin. & l. pomponius. §. si iussus. ff. de rei vēdi. de quo dixi in cle. j. de proba. in vj. & vltimo membro. faciunt no. per do. M. in c. j. s. eo. & quod no. Bar. in l. fi. ff. de his quæ in frau. cre. vbi volunt, quòd ad renunciandum exceptioni peremptoriæ, requiratur speciale[b] mandatum eo, quia talis renunciatio videtur inducere quodámodo donationem, vt l. si quis delegauerit. ff. de noua. & ideò videtur exigi speciale mandatum: vt l. filiusfamilias. ff. de do. cum si. sic ergo & in terminis nostris faciunt ea quę dixi in cle. j. de proba. in. v. vel. vj. membro.

a ¶ Emphyteuta vasallus, feudatarius, vsufructuarius, superficiarius, & similes, an nominando dominū in iudicio euitent iudiciū. & quid de administratore, ꝓcuratore, & hmōi: vide Bar. ī l. ij. C. vbi in rem act. Spe. in rub. de primo decreto. §. restat. ver. hoc etiam no.

b ¶ Ad renunciādū exceptioni peręptoriæ, requiritur mandatum speciale. adde Alexā. in consi. xxij. li. j. col. iiij. & in l. pactū curatoris. C. de pact. Are. in c. j. iij. colū. de accu.

¶ Tertio princ. arti. quæro, vtrum hæc nominatio sit facultatis & quæ fuerit ratio inducēde nominationis.

105 ¶ †Quo ad primum dicendum est, ꝙ hæc nominatio est merè facultatis: vnde cōuentus potest nominare si vult: & etiā nominationem admittere. vt sentit glo. hic in ver. mobilibus. & expressius tenet glo. in l. ij. C. vbi in rem act. vbi exponi, debet. i. potest: quasi dicat nemo cogitur nominare, si non vult & tenet Bar. & Doc. quòd est verum præcisè: secus conditionaliter seu causatiuè: videlicet si vult vitare iudicium & damnum proprium: quia hoc modo debet dominum nominare. ar. l. is qui se obtulit. & l. qui se liti. ff. de rei ven. & sequuntur hic do. Ant. & d. M. de quo dicetur. j. in xiiij. arti.

¶ Quantum verò ad secūdùm, quæ fuerit ratio inducendæ nominationis. dicit Bald. in d. l. ij. ꝙ ratio est: quia interest actoris & ipsius nominantis, ac etiā nominati. primò interest actoris: quia aliàs non posset consequi plenū effectum intentionis suę nisi dominus nominetur: quia lata sententia contra detentorē,

non præiudicaret domino in proprietate, vel possesione, nisi
esset requisitus. de quo in arti. xiiij. sed interest nominãtis: quia
fortè nõ vult brigam defendendi rem alienã, secũdùm Odof.
vel quia non denunciando domino videtur in dolo ar. ff. loca.
l. item quæritur. §. executor. & ff. mandati. l. si procu. §. si igno-
rantis. ad quod intelligendũ aduerte, quia quãdoq; aliquis pro
ponit aliquem certo ponderi vel prædio: vel facit eũ admini-
stratorem: & sic videtur facere eũ procu. ad incumbẽtia illi con
tractui, vt in l. ij. ff. de no. operis. nun. l. j. ff. vsufru. quemad. ca. &
ar. l. j. C. si per vim vel alio modo. Si ergo iste sciẽs aliquid agit
per quod saltem de facto posset præiudicare domino: turbat,
ei possesionem, si nõ denunciat domino: & sic videtur dolum
committere, vt dictis. ll.

¶ Tertiò expedit nominato: quia de re sua agitur: & sibi de-
bet dari facultas defensionis, vt in l. facultas. C. de iure fisci. libr.
x. l. j. §. si quis ideò. ff. ne vis fiat ei. secundùm Bal. in d. l. ij.

106 ¶ † Quartò princi. ar. quæro, quis posit nominari. Solu. potest
colligi ex his quæ dixi in secũdo arti. quia omnis ille potest no
minari, cuius nomine posidetur vel ratione iuris quod habet
in re, super qua posidens conuenitur. per ea quę dicta fuerunt
in ij. arti. & per ea quæ dicam in vij. ar. maximè in iiij. q.

107 ¶ Quintò princ. ar. quæro, vbi seu coram quo hæc nominatio
fieri debeat. So. dicendum est ꝙ in iudicio, vt hic in text. nostro
& in l. ij. C. vbi in rem ac. quæ formaliter vtitur verbis tex. no
stri. & sic fieri debet coram iudice.

108 ¶ † Sextò principali arti. quæro, in quibus casibus causis, & re
bus posit fieri hæc nominatio: & pro ipsius examinatione
prosequar infrascriptas. q.

¶ Primò, quid iuris de rebus immobilibus.

¶ Secundò, quid de mobilibus.

¶ Tertiò quid de iuribus incorporalibus.

¶ Quartò, quid de rebus in quibus conuentus non habet ali-
quod ius: & in quibus habet aliquod ius.

¶ Quintò, quid iuris in actionibus personalibus.

¶ Sextò, quid in actionibus mistis.

¶ Septimò vtrum in possessorio habeat locum nominatio.

¶ Octauò, vtrum habeat locum in causa damni dati.

109 ¶ Primò igitur quæro, vtrũ in rebus immobilibus habeat lo-
cum nominatio. Sol. dic ꝙ sic. tex. est hic. & in l. ij. C. vbi in rem
actio.

110 ¶ † Secundò quæro, vtrũ in rebus mobilibus habeat locũ no-
minatio. Sol. gl. j. super ver. immobilibus. primò arguit ꝙ nõ vi
detur prodesse nominatio domini in iudicio: cũ habeat faculta
tem rei restituendæ: sed gl. decidit in contrariũ, ꝙ etiã in re mo
bili posit fieri talis nominatio per authẽ. qua in prouincia. C.
vbi de cri. agi oportet. & idem tenet gl. in d. l. ij. per illã authẽ.
Sed dicit Bar. in d. l. ij. ꝙ certè illa authen. nil facit: quia illa loqui
tur de nominatione quæ fit, & posit instrui de defensione cau
sæ: nõ autem ad effectũ declinandi iudicij. Primam opi. tenue-
runt Io. Gasp. Phi. Azo. & Inn. & Odof. mouẽtur: quia si pro-
desset nominatio: posset fugere cum re. sed secũdùm opi. gl. no
stræ, ꝙ habeat locum nominatio tenet Vin. Hostiẽ. Pe. Ab. &
Io. An. hic. & glo. Bar. Cy. & Bal. in d. l. ij. quia omnes rationes
inducendæ nominationis, de quibus dixi in iij. arti. in fi. habent
a locum etiã in re mobili[a]. hoc etiam tenet Spe. in titu. de primo
decreto. §. ij. ver. hoc etiam no. & sequuntur hic omnes moder.
& ad id quod de fuga dicitur, respondet hic Ioã. An. ꝙ poterit
prouideri per remediũ cautionis: vel per sequestrationẽ ipsius
rei. ff. qui satisd. cog. l. si fideiussor. Item facit secũdùm Ioã. An.
quia quò ad sortiendũ forum, æquiparamus rem mobilẽ & im
mobilem: vt in c. ex parte. & c. fi. s. de fo. compe. dixi in c. sanè.
eo. tit. nec ob. ꝙ tex. noster & prædicta l. ij. loquantur solùm de
rebus immobilibus: quia ex eo quò per hæc iura non inducitur
illorum iuriũ correctio: beneficio istorum iuriũ debet extendi
per identitatem rationis, secũdùm Bart. & Bal. in d. l. ij. & s. di-
xi. & domi. M. hic. & ne absenti domino fiat aliquod præiudi-
cium. argu. c. j. de causa pos. & proprie. & in c. inter. s. de maio.
obe. & c. cùm super. de re iudi. & l. fi. C. si per vim vel alio mo-
do. & mihi placet.

¶ Vide etiam Bar. in l. officium. ff. de rei vendi.

111 ¶ † Tertiò quæro, vtrum in iuribus incorporalibus, vt puta, si
agitur pro obedientia, vel simili iure posit subditus nomina-
re dominum in iudicio. Sol. Inno. hic dicit, ꝙ sic. de quo tamen
remittit ad latius dicta per eũ in c. inter quatuor. s. de maio. &
obedien. sed tu aduerte: quia in hoc arti. varię reperiuntur opi.

¶ Prima fuit opi. Innoc. ꝙ habeat locum nominatio, vt dixi. &
sequitur Bar. in d. l. ij. quia ista iura incorporalia habentur pro
immobilibus: vt l. si aliena. §. fi. ff. de vsucapio.

¶ Secunda opi. per contrariũ, ꝙ nominatio nõ habeat locum:
quia illa nõ habeat locum, nisi quãdo cõuentus alieno nomine
posidet: sed subiectus in seipso nõ posidet obedientiã: cũ ne
mo seipsum posit posidere: vt l. liber homo. ff. de acq. re. do.

¶ Tertia fuit opi. ꝙ si petitur ecclesia, non habet locum nomi-
natio: quia illa non potest posideri: nec eius dominium haberi:
vt l. j. ff. de rerũ diui. & sic non potest vendicari: nec realis actio
competere: quo casu duntaxat habet locum nominatio, vt hic.
posset tamen ecclesia vendicari occasione iurium episcopaliũ,
vel alterius iuris in ea competentis. ar. l. qui tabernam. ff. de cõ-
trahen. empt. & l. si domus. §. fi. ff. de lega. j. & hac ratione vide-
tur habere locum nominatio.

¶ Quarta fuit opi. ꝙ in his corporalibus, in quibus agitur con-
tra subiectum, qui ab alio dicitur retineri: licet non habeat locũ
nominatio quantum ad hoc, vt præiudicetur posidẽti: tamen
potest habere locũ, vt detur terminus ꝙ veniat ad docendũ de
iure suo, per id quod habetur in c. inter. s. de maio. & obediẽ. &
l. si pariter. ff. de libe. causa. sed si talis non veniret, nõ tamẽ pro-
pter hoc procederetur secũdùm formã tex. nec agens fieret ve
rus possessor: cùm cõuentus non habeat facultatem rei restituẽ
dæ: & quia non debet subtrahere obedientiam illi, cui tenetur
obedire: & qui est in quasi possessione ipsius iuris. talis enim
conuentus peccaret, nisi prius ab alterius obedientia absoluere
tur. xvj. q. iij. c. placuit. quod fieri nõ potest, si nõ est præsens il-
le, cui præiudicatur: nec cõtra eum actum sit. facit quod habetur
in d. c. inter. de maio. & obedien. & viij. q. iiij. c. & nonne. & da
to ꝙ sententia proferretur contra talem cõuentum: tamẽ si su-
perueniat postea dominus docens de iure suo, seu de possesio
ne, vel quasi etiam summariè impediretur executio, secundùm
ea quæ traduntur in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudi.
nec obstat prædictis ꝙ habetur in l. postquàm. C. de hære. vel
actio. vendi. & l. nomen. C. quę res pig. obli. pos. vbi patet ꝙ si
cessisti mihi actiones cõtra debitorem, ago contra ipsum & ad
præiudicium cedentis, licet non citati. & sic à simili videtur ꝙ
conuentus debeat obedire agenti: quãuis dominus, cui debetur
obedientia, nõ fuerit in iudicio: quia responderi potest, ꝙ in di-
ctis iuribus illud operatur cõsensus cedentis actionem, vel obli
gatum nomen sui debitoris: sed hic nõ interfuit consensus il-
lius qui habebat obedientiam. nec obstat c. penul. j. de reg. iur.
quia ibi loquitur quãdo persona, cũ qua agitur, potest rem in iu
dicio deducere: sed in terminis nostris, subiectus nõ potest ius
possessum in eũ deducere in iudicio. Item nõ obstat in l. sæpe.
ff. de re iudi. quod ibi habetur: vbi dicitur, ꝙ sententia lata con
tra libertum, præiudicat patrono: quia illud verum, quando pa
tronus interuenit in iudicio: secus si tantum sciuisset causam
agitari, per id quod habetur in c. cùm super. de re iudica. vbi de
materia per Innocen. & ibi etiam dicit quòd opinio Roge. de
qua in dicta l. sæpe. inquantum videtur velle quòd præiudice-
tur patrono scienti, & tacenti: non est vera. Sed aduerte: quia
Accur. & etiam Bart. videntur tenere dictam opinio. Roge. in
dicta l. sæpe. sed domi. Anto. in c. inter quatuor. de maiorita. &
obedientia. saluat illam opinio. vt habeat locum quando agitur
contra libertum: quo casu, ad eum principaliter spectat se de-
fendere: vt l. principaliter. C. de liber. causa. secus quò ad subie-
ctum, ad quem non spectabat principaliter defensio: sed ad do
minum posidẽtem. Domi. meus hic distinguit, quòd aut quis
posidet ista incorporalia nomine alterius, vt vicarius seu adiu-
tor: & tunc rectè nominat dominum in iudicio: & habet lo-
cum quod hic dicitur. aut quis non posidet ista nomine alte-
rius: & subditus qui posidetur & non posidet: & propriè nõ
habet locum nominatio: cùm non posideat, neque detineat,
neque facultatem habeat rei restituẽdæ: sed si nominat alium,
debet ille vocari: quia nihil habet attentari in præiudicium al-
terius, vt d. c. inter. & si non nominaret, valeret iudicium con-
tra subditum, quatenus tractatur de suo interesse, ne mutet do-
minum: sed non præiudicat domino. de quo tamen Domi. m.
remittit ad not. per Innocen. in c. auditis. de præscript. & latius
in d. c. inter. assumit hanc materiam, & recitat opi. dicens, quòd
aut agitur actione personali: quia quis dicit sibi alium promi-
sisse obedientiam, seu obedire: & non habet locum nominatio,
de qua hic: quia non habet locum nominatio quando agitur
actione personali, sed reali, vt hic. ad quod tamen vide quod di
cam j. q. v. Item quòd hoc casu non habet locum nominatio,
facit: quia ex quo agitur personali, non præiudicaretur possesso
ri: aut agitur reali, & subdistingue quòd aut quis posidet tan-
quàm vicarius, vel coadiutor: & habebit locum nominatio. &
processus de quo hic: quia ex quo posidet tanquàm vicarius,
vel coadiutor: videtur habere facultatẽ rei restituendæ. ff. de rei
vendi. l. officium. & hoc etiam fuit de mente Innocẽ. in d. c. in-
ter. & dixi. s. in opin. Domi. mei. vnde hoc casu, habet locũ no-
minatio: & proceditur secundùm formam hic positam: & sen
tentia lata contra istum conuentum, qui tenebat tanquàm vi-
carius vel coadiutor, tenebit: & mandabitur executioni: & in
præiudicium

præiudicium domini nõ venientis: cùm talis habeat facultatẽ rei restituendæ, vt s. dictũ fuit. Si verò conuentus nõ possideat tanquam vicarius vel coadiutor: & tunc si agatur cõtra cõuentum ad aliquod ius, quod sit sub illo iure, quod ab alio quasi possidetur exemplum, si agatur vt præstetur obedientia tanquam Archidia. contra illum qui præstat obedientiam tanquam episcopo: & tunc est clarum quod non habet locum nominatio: quia nõ est alius qui prætendat se possidere ius quod petitur. Si verò agitur ad ius obedientiæ quod ab alio quasi possidetur: tunc si agitur cõtra illum qui quasi possidet, clarum est quod non est tractandũ de nominatione, de qua ipsemet qui possidet conuenitur. Si autẽ cõuenitur ipse subiectus: tunc aut conuenitur ab illo respectu iuris quod ab eo quasi possidetur: & habent locum opi. de quibus. s. tetigi: quia aliqui videntur velle quòd habeat locũ nominatio: alij cõtra. alij volunt quòd solùm habeat locũ nominatio ex eo, quia si pronunciaretur cõtra ipsum subiectum, nõ possit sententia mandari executioni: quia etiã si subiectus conuentus & conuictus vellet sponte præstare obedientiã: tamẽ agens non debet illam recipere: & si reciperet, peccaret: cùm debeatur alteri, qui est in quasi possessione. xvj. q. iij. placuit. & eadem obedientia pluribus insolidum deberi nõ potest, vt ff. cõmodati. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. & ita dicuntur residere Inno. & do. Ant. in d. c. inter. sed dicit ibi Io. de Imo. aduertendum esse. decisio istius dubij videtur pendere ex alio videlicet, an sententia lata contra subiectum præiudicet illi, qui possidebat obedientiam, si sciuit iudicium agitari & tacuit. de quo per Ioan. de Imo. in dicto c. inter. in quarto dubio. & ego latè dixi post Docto. in c. cùm super. nam si sententia præiudicaret, saltem quantum ad quasi possessionem: vt videtur notari per Innocen. in d. c. cùm super. quamuis nõ videtur præiudicari respectu proprietatis, vt ibi dicit Innocen. dicit Ioan. de Imol. quòd non valet: quare non debeat habere locum nominatio, per quam subiectus intimaret domino de lite contra eum mo-
a ta: sed si teneretur alia opinio, quòd non fiat præiudicium[a] etiã quò ad quasi possessionem, etiam scienti & patienti: tunc posset procedere opi. quòd non habeat locum nominatio: sed præcedens opin. videtur verior, per ea quæ habentur in d. c. cùm super. secundùm Ioan. de Imol.

112 ¶ † Quartò quæro, vtrum pro rebus in quibus conuentus habet aliquod ius, habeat locum nominatio de qua hic. Solu. glo. nostra in verbo, immobilibus. videtur concludere quòd text. noster solùm habeat locum, quando conuentus nullum habet ius in re: vt puta, si est colonus, commodatarius, depositarius, vel similis, secundùm quod dixi in secundo articulo. secus si dicit in habente ius in re. exemplum in marito in rebus vxoris: & in emphyteota, & similibus. ¶ In his enim secundùm glos. non prodest nominare dominum in iudicio: quia sicut isti possunt agere pro eorum iure: ita etiam tenentur defendere. ar. c. perpetuus. de fide instrumentorum. secundùm glo.

¶ Sed tu aduerte: quia circa hunc articu. plures reperiũtur opiniones. Prima est glo. nostræ, quæ etiam fuit gl. in l. ij. C. vbi in rem actio. quæ glo. volunt quòd ex quo nominatus habet aliquod ius in re, non habeat locum nominatio.

¶ Secunda opinio est Ioan. Andr. hic modificantis prædictam opi. gl. dicit enim quod prędicta opinio procedit, quando res simpliciter vendicatur. secus si vendicaretur directum dominium duntaxat, vel quod ex illo debetur: tũc enim sufficeret nominare dominũ: cùm ius ipsorum nõ tangitur. & remittit ad notata de hoc in Spec. in tit. de primo decreto. §. restat. versi. sed nunquid. Et idem in effectu tenet Cy. in d. l. ij. dicit enim quod si aliquis conuenitur super aliqua re, super qua aliquo respectu possideat sibi, non poterit nominare dominũ in iudicio: sed si super fructibus & seruitutibus, vel pensionibus domino debitis conueniretur: tunc potest nominare dominũ & idem etiã in effectu voluit Bart. in d. l. ij. licet per alia verba clariora, dicens quod aut iste, qui habet ius in re, cõuenitur solùm respectu possessionis suæ: vt quia conuenitur ab alio dicente se potiorem emphyteutam esse: & tunc vera sit opinio gl. quod non possit nominare dominũ: quia ei præiudicatur. Si verò conuenitur respectu dominij directi, & sic respectu iuris, quod est apud alium, põt & debet nominare dominũ in iudicio, & liberatur à iudicio respectu illius iudicij: & hoc quatenus illud iudicium nõ repugnat iuri ipsius emphyteutæ. potest enim dicere emphyteuta, nõ curo quis sit dominus directò: neque hoc voluit defendere: sed dico me esse emphyteutã: sed quatenus petitio actoris repugnaret iuri ipsius emphyteutæ, emphyteuta teneretur se defendere: nec posset nominare dominum in iudicio, quantũ ad declinandum iudi-
b cium: sed bene posset, vt posset ab eo de suis defensionibus[b] informari: vt in authen. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. & sic Bar. in effectu voluit idem quod Ioan. Andr.

¶ Tertia fuit opinio Guliel. de Cu. quam sequitur hic domi. Anto. qui voluit, quòd si ius agendi compatiatur se cùm iure domini: quia illi non derogat, sed dirigitur tantũ ad ius emphyteotæ: non habet locũ nominatio. Si autem contradicit iuri domini. & sic potest ei præiudicare, saltem respectu ciuilis possessionis: tunc habet locum nominatio.

¶ Quarta fuit opinio Bald. magis lata in d. l. ij. vbi dicit, quod vbi sit quæstio tantum de iure emphyteotæ: quia agens cõtra emphyteotam dicit se recognoscere ab eodẽ proprietario: & proprietarius cõfitetur: & non habet locum nominatio: quia hoc casu, quæstio dicitur procedere inter duos emphyteotas: sed vbi est quęstio de iure emphyteotæ quod alter simpliciter vendicat: tunc vult quòd indistinctè isti habentes ius in re, possint nominare dominum, si super ipsius iure cõueniantur. interest enim hoc casu ipsius proprietarij nominari, vt possit esse in iudicio: quia si fortè agens obtineret, posset aduersarius postea negare se habere ius ab ipso domino, per l. si coloni. C. de agri. & censi. li. xj. Facit quod notat glo. in c. inter dilectos. s. de fide instrumen. & hoc placet zaba. quò ad hoc, vt teneat iudicium: etiam in præiudicium domini: sed quãtum ad hoc vt teneat iudicium in præiudicium emphyteotæ, vel vasalli, sequitur Ioã. And. quæ videtur magis communis. Sed Do. meus hic dicit, quod ex toto hæc dicta nõ placent, vt ex. j. dicendis apparebit. Quare pro concordia dictarum opinio. & iurium, quãtum fieri potest distingue post domi. M. plurimis additis, quòd aut conuentus nullum habet ius in re, qualis est depositarius & similis & tunc clarum est quòd debet & potest nominare dominum in iudicio, vt hic. & in dicta l. ij. C. vbi in rem actio. & hoc tenent communiter omnes. nec obstat quod ex quo conuentus nullũ habet ius in re, non videatur posse conueniri actione reali: quia imò potest ex sola simplici detentatione, vt in c. examinata. & ibi di xi. s. de iudi. & l. officium. in fi. ff. de rei vendica. vnde ad exonerandum se à tali iudicio, potest nominare dominum. aut cõuentus habet aliquod ius vt emphyteota: & tunc si cõuenitur frater iure suo duntaxat: nõ habet locum nominatio: quia ipse est dominus respectu illius iuris petiti. & ita procedat opinio glo. a & sequacium. & ista etiam fuit opinio Iaco. de Areti. & plus dicit Spe. in tit. de primo decre. §. restat. versi. sed quid si actor. quod etiam si dominus sponte vellet in se suscipere iudicium, quod hoc casu non adimeretur: quia licet eius intersit, vt quidam dicunt, tamen possessio naturalis, de qua nunc agitur, nõ est illius, sed conuenti: subdit tamen dominus meus quod hoc casu, nec sentẽtia nec acta præiudicabunt domino proprietario absenti: quia sua interest potius habere obligatũ vnum, quàm alium. iuxta not. in c. potuit. de loca. sed ad hoc vt fiat sibi præiudiciũ, debet vocari: vel etiam posset vocare & nominare vt haberet ab eo informationem. & ita procedat opinio Bal. & idẽ & fortius, si nõ intendit istum recognoscere in dominum, sed alium: debet tamen tunc vocari quò ad hoc, vt sibi fiat præiudicium: sed non b est necesse quò ad hoc, vt iudicium procedat: cùm de iure præsentis agatur, & non absentis: nec acta facient præiudiciũ ipsi absenti, secundùm Ioã. And. hic, & Cy. in d. l. ij. de quo in. xiij. articu. & idem non est necesse nominare, aut vocare eũ in iudicio: aut quis conuenitur super tota re insolidum. vt quia res tota simpliciter reuocatur: & sic non solùm tractatur de iure vtilis dominij, & possessionis rei cõuenti: sed etiam de directo dominio absentis. & hoc casu licet Ioã. Andr. Cy. & Bar. sentiant quòd non habeat locum nominatio: tamen domi. M. credit cõtrarium esse verum: quia licet nõ teneatur defendere ius absentis, si non vult: tamen pro parte tangente ius absentis, poterit eum nominare: cùm nihil habeat commune proprietas cũ possessione. & l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquirenda possessio. & idem videtur dicendum, vbicunque in vendicatione totius rei concluditur ius ad alium spectãs: quia idem iuris est de parte quò ad partem, quod de toto, vt in c. pastoralis. §. itẽ cùm totum. s. de offic. deleg. & l. quæ de tota. ff. de rei vendicatio. & hæc opi. mihi placet: vnde emphyteota & feudatarius ratione sui vtilis dominij, nominabit dominũ: & maritus in rebus dotalibus: & similiter vsufructuarius, & superficiarius: omnes isti & similes ratione iuris ad alium pertinentis, pro quo fortè conuentus non vult subire iudicium, poterunt absentem in iudicio nominare. facit. l. sciendum. §. j. ff. qui satisdare cogan. & quod not. in l. celsus. §. j. ff. ad exhiben. Sed aduerte quòd si à possessore petatur onus reale ratione possessionis rei, licet per conuentum illud onus soluatur alteri absenti: non tamẽ habet locũ nominatio illius: quia tale onus adhærens rei, etiam pro emptore præterito, sequitur possessorem, vt l. Imperatores. ff. de publi. & in c. pastoralis. de deci. & quia per possessorem stat quominus soluatur. facit quod not. in c. auditis. de præscrip. per Inno. & per hanc distinctionem possunt solui, & ad cõcordiam redu

a ¶ Adde, quòd subditus nõ potest recognoscere alterũ in præiudiciũ veri domini, Bal. in l. ij. versi. sed nunquid ciuitas. C. de ope. lib. l. si domino. iij. no. C. per quas pso. no. acqui. Fely. in ca. auditis. xiij. col. in prin. de præscrip.

b ¶ Adde bene facere quod no. Pau. consil. ccccclxx. li. j.

& iura allegata hic in glos.j.super versi.immobilibus.in fin.ibi, arguendum contra,& magis etiam specificè potest responderi. Et primò ad capi. rebus.quòd ibi nulla fuit facta nominatio: quinimò nec conuentio:sed de consilio & ex vrbanitate quadam,ecclesia consuluit Principem,an ipse alienauit eius bona illicitè in alios:& sic nihil facit,vt patet ad d.l.j.hic.ff.de ser. corrupto.Responde quòd ibi tantùm dicitur,quòd si ex corruptione serui bona sunt surrepta,potest agi contra corrumpentem:etiam si bona ad alium peruenerint:quia corrumpens tenetur ex suo delicto:nec aliquid ibi possidet nomine alteri9. vnde facit multum à remotis,secundum domi.M.vel dic breuius,quòd ibi agitur personaliter:ideò principalis delinquens potest conueniri,& similiter responderi potest ad duas leges sequentes allegatas pro contrarijs,in glos.nam.l.fina. §.lucius. ff.de cõtrahen.emptio.nihil facit,quia tantùm ibi dicitur quòd pactum personale non transit ad successorem rei.similiter etiã non obstat.l.à debitore.ff.de his quæ in fraudem credito.quia ibi conuenitur dolosus de dolo suo:& ipse puniendus est.& similiter respõde ad ca.auditis.j.de præscri.& ad c.inter memoratas.xvj.quæstione ij.quia illa iura nihil dicunt de nominatione:sed tantùm dicunt quòd superior potest conueniri super iure subiectionis alicuius ecclesiæ:quia ipse possidet.& nõ ecclesia possessa.vnde prædicta contraria parum aut nihil faciunt secundùm domi.M.

113 ¶ † Sed circa prædicta quæro,quid de creditore conuento super re in qua habet hypothecariã: an possit nominare dominũ debitorem suum in iudicio.Solu.Ioan.And.hic videtur sentire quòd idem sit eo,quod in emphyteota & feudatario: cùm eos coniungat in positione exempli. & idem sentit Spe.in titu.de primo decreto,§.restat.versic.sed nunquid idem.sed Io. And.ibi in additio.dicit,quòd in creditore aliud est dicendum: videlicet,quòd possit nominare dominum in iudicio,per l.si pignore.ff.de pigno.actione.& per l.fina.C.de fur.& idem tenet Cyn.in dicta l.ij.C.vbi in rem act[...].& domi.Anto.hic secundùm domi.M.dicit hic æquè distinguẽdum esse,quòd aut iste conuenitur super iure hypothecæ:vt quia dicit alius creditor illam rem prius sibi obligatam: & ideò ipse debet habere possessionem,tanquã antiquior creditor:& tunc nõ potest nominare dominum in iudicio:quia tangitur priuatum ius ipsius creditoris conuenti,qui rem quo ad hoc possidet nomine proprio:& sic cessat dispositio tex.nostri,& ipsius mens.& idem dicendum in consimilibus terminis.ad quod facit bonus text. in l.vnica.C.si antiquior credi.aut ille creditor conuenitur super dominio ipsius rei,vel quasi:vt rei vendicatione,vel publ. vel simili:& tunc poterit nominare dominum in iudicio,per ea quæ superius dicta sunt.& idem potest dici de alijs similibus habentibus aliquod ius in re,secundùm ea quæ latius supra dicta sunt.Et sic ex prædictis concludẽdo habes quòd in actionibus realibus habet locum hæc nominatio:siue agatur directa rei vendicatione:siue vtili: siue publi.siue & confessoria pro iuribus incorporalibus:dummodò conuentus nullum habeat ius:vel si habet aliquod ius,super illo non conueniatur: sed conueniatur super iure quod non habet,vel si cõueniatur simpliciter super tota re in qua aliquod ius ad alium pertineret.

a ¶ Qualiter procedatur quando intẽtatur remedium c. redintegrãda.iij.q. j.vide per Alex.in consi.cxvij.li.ij.& consi.vj.ij.col.ver. capio secundùm lib.iij.

114 ¶ † Quintò quæro,vtrum in actionibus personalibus habeat locum nominatio.Solu.dic quòd aut loquimur in mera actione personali:& non est dubium quòd non habet locum nominatio:quia actio personalis sequitur& afficit personã cõuentã, & non rem.vt dixi in ca.ij.de libel.oblatio.articu.xij.quæstio. v.in quarto membro principali.facit text.noster & dicta l.ij C.vbi in rem actio.quæ voluit nominationem locum habere in actione reali:& sic sentiunt à cõtrario,quòd secus sit in personali:& hoc procedit,quò ad nominationem,quæ fieret quò ad effectum declinandi iudicij.secus quò ad effectum,vt possit de suis iuribus informari absentem,secundùm Bar.in dicta l.ij.per tex.in aut.qua in prouincia. C.vbi de crimi.agi oportet.& optimè facit tex.in corpore vnde sumitur illa aut.aut loquimur de actione personali scripta in rem:& dic vt statim dicam in vij.q.& adde quod dixi supra de actione personali ad obedientiam.s.in iij.q.quasi circa medium.

115 ¶ † Sextò quæro,vtrum conuentus actione mista,vt petitione hæreditatis,possit nominare dominũ in iudicio.Solu. Guilel. in dicta l.j.C.vbi in rem actio.tenet quòd sic, per text.in l.nec vlla.§.si quis absenti . ff.de petitio.licet aliàs est sub.l.etiam. nec obstat quod dixi supra articu.j. in fine.quòd iste modus nominandi non erat de iure digestorum : quia ille text.loquitur aliò respectu.debetis enim scire quòd petitio hæreditatis non datur nisi cõtra eũ qui possidet pro herede vel possessore: sed ille qui possidet alieno nomine: non possidet pro hærede vel pro possessore:ergo pro tanto ibi nominabat dominum in iudicio:& ad hunc effectũ:nõ autem nominabat dominũ in iudicio,vt ei absenti fieret denũciatio,& procederetur secũdùm formam dictæ.l.ij.& text.nostri:quia hoc nõ reperiebatur iure cautum.sed tamen per rationem illius.§.si quis absenti.& per identitatem rationis dictæ.l.ij.& tex.nostri,videtur concludendum quod in hac actione mista locũ habeat nominatio.facit.l.j. C.vbi de hære.aga.& hoc procedit inquantum actio mista habeat naturam actionis realis eo,quod detur cõtra possidentẽ:sed inquantum haberet naturam actionis personalis,dicendum est vt dixi in quæstione præceden.secũdùm Bar.in d.l.ij.

116 ¶ † Septimò quæro vtrum in possessorijs habeat locum prędicta nominatio.Solu.gl.xxij.quæstio.ij.c.quicunq;.tenet quod nõ & ita recitando illã glo.residet hic Ioã.Andr.fuit opi. Vincen. quam etiã recitat Archi.in quæstio.j.c.redintegrãdæ.& tenent domi.de Ro.decisio.cccclxxxix.sed gl.tenet contrariũ in l.locum.§.j.ff.de tab.exhiben.& idem Guli.de cu.per authen.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.sed illa nihil facit,secundùm gl.& Bar.in d.l.ij.quia illa loquitur de nominatione quæ fit, vt quis possit instrui in defensionẽ causæ.& prædictam opi.tenet Cy.in l.ij.C.vbi in rem actio.& sequitur Barto.ibi,propter identitatem rationis.& ad c.quicunq;.respondet,quod debet intelligi cùm determinatione huius text.& d.l.ij.videlicet,vt restituat,vel nominet dominum in iudicio.& hanc opi.etiã sequitur hic zaba.& respõdet ad c.quicũq;.quod loquitur de eo quod possidet suo nomine vt quia spoliauit:aliàs nominaret dominum in iudicio:quia licet detineat:tamẽ cùm detentio dependeat à domino possessionis,potest dominus nominari,cùm sua intersit.facit.c.inter quatuor.§. de maioritate & obedien.sed Spec.in tit.de primo decreto.§.restat.ver.hoc etiã no.tenet primam opinio.quod non habet locũ nominatio.allegat.xvij.quæstio.j.c.in canonibus.de foro cõpeten.c.cùm sit generale.& c.si clericus.& c.conquestus.d.Ant.hic,vt dicit domi.M.adeò con fusè loquitur,forte vitio scriptoris,vt vix colligi possit quod firmiter intendat:videtur tamen distinguendum,quod aut agitur scripto interdicto:& sic interdicto vnde vi,vel condictione.c. sæpe.j.de resti.spo.& tunc habet locum nominatio:quia dicta iura competũt cõtra possidentẽ nomine proprio.secus quãdo cõueniretur cõdictione canonis redintegrãda[a].iij.q.j.quia etiã illa datur cõtra detinentẽ nomine alieno.de quo ego dicã j.de resti.spo.do.Ant.hic dicit,quod credit quod indistinctè locum habeat nominatio:quòd licet ista interdicta sint personalia:tamẽ sunt scripta in rem,vt l.j.ff.de interdic.& idem est de eis iudicãdum sicut de realibus,vt not.in c.ex parte B.de foro cõpe.& quod no.gl.in d.c.ij.de rebus eccle.non alie.in vj.in ver.morietium. & in authen.de nõ alienan.in prin.non enim apparet,quare in iudicijs possessorijs debeat cessare æquitas istius.§.& dictæ.l.secundæ.C.vbi in rem actio.vnde de similibus idem debet esse iudicium:& sufficit quod sint similia in ratione:licet qualitas facti sit diuersa,vt in c.cùm dilecta.de confir.vti.nam ratio huius iuris & introducendæ nominationis fuit,ne fiat præiudicium absenti circa possessionẽ:& iste qui nomine suo agit nõ cogatur subire iudicium:quæ ratio pariter vendicat sibi locum in iudicijs possessorijs,in quibus quis nõ conueniretur ex facto suo: sed ratione rei.& maximè hoc procedit:vt in interdicto vnde vi.illud enim nullo modo potest cõpetere aduersus detinentẽ ex quo non spoliauit:nec spoliare mandauit,nec spoliationem ratam habuit:vnde etiã frustra hoc casu quærimus de nominatione:cùm & si possidet nomine proprio,nõ posset conueniri,per.c.cùm ad sedem.j.de restitu.spol.fatetur domi.M.quod si is qui cõuenitur,spoliasset vel mandasset,vel ratã habuisset spoliationem:& tunc possideret nomine alterius:quod non habet locum nominatio:quia conuenit de delicto & facto proprio: ideò non posset iudicium declinare:& sic non possideret,vt l. fundum.& l.si vi.ff.de vi & vi arma.sed gesta cũ eo non præiudicabunt absenti,per ea quæ dixi.s.cùm gl.idẽ etiã dicit domi. M.de cõdictione.c.sæpe.illa enim tantũ datur aduersus possidentem nomine proprio,qui successit in vitiũ scienter,vt ibi patet,sed iste qui possidet nomine alterius,etiã si vitiosè,nõ dicitur:successor:cùm is possideat cuius nomine possidetur,vt l. si.C.si per vim vel alio modo.& ideò idẽ videtur de possessione retinẽdæ.& idem etiã de cõdictione dicti canonis, redintegranda.licet enim illa condictio cõpetat contra quẽcunq; possessorem,etiã bonæ fidei:nõ tamen contra detentorẽ & possidentem nomine alterius:ne fiat præiudicium domino absenti. non ergo debet ita latissimè intelligi,cũ præiudicio tertij,vt l. iij.§.si quis à principe.ff.ne quid in loco publi.& quod not.in c.cùm dilectus.de donatio.& idem dicit do.M.in alijs possessorijs cõsimili ratione,ex quo nõ agitur de facto conuenti:sed respectu rei quã detinet.& ad c.quicũq;.respõdet aliter quàm dixerit Bart.ibi enim conuentus possidebat res ecclesiæ nomine proprio:

ne proprio: sed allegabat concessiones ab aliis factas: & ideò
a per hoc non euitat iudicium: quia rei vendicatio[a] datur contra possidentem, vt l. venditor. ff. de iudiciis. & l. j. C. vbi in rem actio. & iste potest esse vnus intellectus ad aliud. c. quicunque. quod ibi ageretur petitorio. Secūdo modo potest intelligi, quod ageretur possessorio: & tunc dic quod qui conuenitur, inuaserit: & sic conueniebatur ex facto proprio, & nomine proprio possidebat: & hoc voluit ibi dum dicit, inuaserat. vnde concludit do. M. quod ille tex. non probat dictum illius gl. & primū opi. de qua. s. sed debet distingui vt s. dixi. ego reperio quod quidam Martinus de laude dicit hic se dubitare: & quod non sit differētia inter interdictum vnde vi, & vti possidetis: cùm sit eadem ratio in vtroque vi, delicti turbatiui, & spoliatiui: ergo idē ius. ar. c. translato. s. de consti. declara. pone quod A. possidens cōuenitur à B. interdicto vti possidetis: quia ipse turbat B. in possessione prędii sui. ipse verò A. nominat. M. in iudicio, qui turbauit ipsum B. nec mandauit, nec ratam habuit turbationē. certè si A. conuentus nominando. M. in iudicio euitaret iudicium, ipse B. deluderetur: quia contra. M. non posset agere interdicto vti possidetis: cùm ipsum nō turbauerit, nec mandauerit turbationē. vt in c. licet. de proba. l. vnica. C. vti possi. nec etiam posset agere B. contra A. si posset nominare, & per nominationē euitaret iudicium, vt hic & d. lege ii. C. vbi in rem actio. Quare ne ista delusio fiat, actori nominato non proderit vt euitet iudicium. vnde in effectu concludit cum Bart. quod etiam in possessoriis habet locum nominatio: nisi nominans sit delinquens: siue loquamur in interdicto vnde vi. siue vti possidetis. & habet locum text. noster & d. l. ii. ego arbitror quod decisio istius q. reguletur secundùm decisionem. q. iiii. videlicet, quod respectu iuris intentati per actorem contra reum, quod pertineat ad ipsum reum, non possit fieri nominatio ad finem euitandi iudicii: sed respectu iuris ad alium pertinentis, aliquo modo cōprehensi sub petitione actoris possit hæc fieri nominatio: siue illud ius ad aliud pertinens respiciat proprietatem: siue possessionem.

117 ¶ † Octauò quæro vtrum in causa damni dati habeat locū hæc nominatio. pone exemplū, secundùm Hosti. quod aliquis de mandato alterius damnū dedit, & conuenitur rectè damni dati: nā vterque tenetur, vt l. j. §. deiecisse. & l. quoties. de vi & vi arma. & c. cùm ad sedem. j. de resti. spo, & c. mulieres. de senten. excom. expone ergo quòd ipse qui damnū dedit cōueniatur: ipse verò nominat dominū in iudicio: dicēs nō bene scire causam præcepti sibi facti: vtrum debeat dari sibi dilatio ad præsentādum dominum? so. dic quod sic. sed si non venerit, nihilominus præsens condemnabitur: & si notoriū sit illud commissum de mandato absentis fuisse tenebitur satisfacere de bonis ipsius absentis. sic potest intelligi tex. in authen. vt omnes obe. iud. prouin. §. si verò. colla. v. vel potest intelligi in procuratore, vel inquilino habente generalem administrationem. ff. de doli except. in l. apud Celsum. §. quæsitū. & ff. de tribu. in l. procuratoris. & s. de offi. Archi. in c. ea quæ. de cuius generalis administratoris delicto tenetur dominus: & probāt iura prædicta, maximè ex quo ei denunciatum est, nec ipsum defendit. ar. c. j. s. eo. in fi. & dominus qui talem elegit, punitur ex sua culpa. ff. de mi. l. cùm mandato.
b & ex propria contumacia: quia venire non vult. & ratio sit, ne maleficia[b] remaneant impunita. ar. l. ita vulneratus. ad leg. aqui. & j. de senten. excom. c. vt famę. & c. quāuis. vt d. authen. videatur loqui in delicto notorio: tamen innuit quod etiam iudex apud quem non est notoriū, poterit sine libello hoc expedire: vt innuit text. ibi dum dicit, & causam examinans præsente eo qui conuentionem suscipit. & etiā ibi dum tex. dicit, si tamen omni no noxius apparuerit. & ad idē tex. in authen. de colla. §. iubemus. & ff. de offic. præsid. l. iii. & l. congruit. & l. diuus. secūdùm Hosti. & Io. An. & prædicta notabis: quia quotidie cōtingūt.

118 ¶ † Septimo prin. arti. quæro quando fieri debeat ista nominatio. solu. gl. hic super ver. debet. dicit, quod debet fieri statim ante libelli oblationem, vel ante, quàm cōuentus respōdeat. ad idem tenet Spe. in tit. de primo decreto. §. restat. ver. debet autem statim. & zab. hic. & idem tenuit Bart. l. ii. C. vbi in rem ac. motus, quia ista est quædā exceptio declinatoria: ideò ponenda est ante litem contesta. vt l. fi. C. de exceptio. & l. exceptionem. C. de proba. & idem do. Ant. hic motus eadē ratione, quia declinatoria debet opponi ante litem cōtesta. vt in c. inter. j. de re iudi. & ideò post litem contesta. nō poterit variare: nisi aliter probetur error. per no. in c. fi. de confes. ad quod vide quod dicam. j. arti. xiii. & sequitur hic do. Anto. & probatur hic in tex. qui vtitur verbo, statim. & eodem ver. vtitur. d. l. ii. facit l. si quis se obtulit. ff. de rei ven. & l. qui se liti. ff. de peti. hæredi. secūdùm d. M. prędicta tamen procedunt, quando fieret nominatio ad effectum declinandi iudicium: sed si fieret ad effectū vt possit vti defensionibus suis: tunc possit fieri & post litem contest. quia tūc est exceptio declinatoria. exemplum potest poni per authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet.

119 ¶ † Octauò prin. arti. quæro qualiter fieri debeat hæc nominatio: & ad quid teneatur nominans. sol. ego arbitror quod conuentus possit vti hac forma: videlicet coram vobis comparet B. vigore citationis de eo factæ, & petitionis contra eum porrectæ per P. & dicit quod ipse B. rem petitam per dictum P. non possideat nomine suo, sed nomine M. nō intendens alienā suā facere: sed dictum iudicium declinare, nominat ipsum M. tanque dominum, cuius nomine ipse B. possidens offert se prædicta nominatione omnia facere & dicere, ad quæ de iure tenetur. hæc forma colligitur satis ex tex. nostro: ex his quæ superius dicta sunt, & j. dicuntur: & clarius ex tex. d. l. ii. C. vbi in rem actio.

¶ Sed quæro circa prædicta, vtrum ex quo iste conuentus nominans dominum in iudicio asserit se alieno nomine possidere, teneatur probare hoc quod alieno nomine possidet. sol. Ia. de Are. tenuit quòd sic, vt refert hic Ioā. An. quia declinatoria excipit exonerando se à iudicio, vt dixi in præced. articu. quia aliàs teneretur respōdere, per l. offi. ff. de rei vendi. ergo tenetur probare: cùm excipiēs in exceptione proposita fungatur vice actoris, vt l. j. ff. de excep. & idem tenet Iac. bu. & Cy. in l. ii. sed Bar. ibi dicit, quod sufficit sola nominatio in iudicio: vt per hoc ab soluatur ab instantia iudicii, nisi actor velit in se onus probandi assumere: probare cōuentū possidere suo nomine: vt sic in eum transferatur possessio authoritate l. simul. ff. de rei vendi. & ad hoc alleg. Innoc. hic sic volentē. & sequuntur hic do. Ant. & Io. de Imo. ex quibus dictis sing. sequitur extensio. d. l. fi. & pœ. ibi, cōstitutē. vt illa pœna locum habeat, nō solùm in eo qui negat se ex toto possidere: vt si conuincatur de mendacio, priuetur possessione: sed etiam locū habet in eo qui dicit se possi-
b dere nomine alieno: cùm tamē possideret nomine proprio. cō cludit ergo Do. m. quod stabitur dicto suo sine alia probatione: quia aut nominans dixit verū: & habemus intentionē: aut dixit falsum: & adhuc idem dicendū est: cùm possit nuda volun-
c tate cōstituere se possidere nomine alieno: & desinere possidere. l. si quis in vi. §. differentia. & l. quod meo. ff. de acqui. pos. & etiam istud voluit do. Anto. si tamen hoc diceret in fraudē, potest conuinci modo prędicto: & cōuictus amittet possessionē: & fiet de possessore petitor. & idem tenet Spe. in tit. de primo decre. §. restat. ver. quid si nominās. & etiam voluit Bal. in l. fi. ff. de rei ven. & in l. j. C. de his qui po. loc. vbi per illum tex. fortius vult, quod si conuentus mēdaciter asserit potentioris nomine
c possidere: puta, episcopi, vel alterius officialis[c], in quo vendicet sibi locum titulus, ne liceat poten. quod talis mendax amittit non solùm pos. sed & proprietatē. quod est singularissimū & memoriæ cōmendandū. & posset tibi cōtingere in practica: &
d mihi placet. facit quod no. Bart. in l. cùm miles. ff. de alie. iu. mu. causa facta. vbi vult quod impetrans auxiliū à potentiore, vt intercedat, amittit causam illā. & idem tenet Bal. in d. l. ii. C. ne li. po. & do. M. in d. c. ii. s. de alie. iudi. mu. causa fa. in not. & ibi dixi.
d Sed aduerte ad id quod dixi, quod nominans nō teneatur[d] probare se possidere nomine alterius: quia dicit Albe. de rosa. in l. ii. C. vbi in rem act. quod ita cōmuniter practicatur. & ibi singulariter subdit, quod stabitur dicto nominati: qui si dixerit quòd imò conuentus nō possidet nomine suo perdit possessionē. allegat l. si quis diuturno. ff. de fal. & seq. quia hic Mar. de lau. secundū Bald. in d. l. ii. quem sequitur hic zaba. dicit primam opi. Iac. de Are. & Io. An. veriorem: quia licet propter mendacium possit esse locus d. l. fi. ff. de rei ven. nō tamē tollitur aliud: quia ex quo detentator præsumitur possidere nomine suo: vt no. Ho. in c. cùm olim. ii. de priuile. pro quo allego gl. antepenul. in c. cùm ecclesia. j. de causa pos. & proprie. & in l. titia. ff. de solu. meritò cùm dicat se detinere ista detentio facit eum necessariū aduersarium in reali: vt l. officium. ff. de rei ven. vnde nō videtur locus opi. Iac. de Are. & hęc opi. videtur vera, si constat quod detentat. Sed si aliunde nō constat: sed simpliciter dicit se alieno nomine possidere, procedit opi. Bar. quia si actor accipit cōfessionem pro se: debet eam etiam recipere & contra se. mihi placet plus contraria opi. per tex. nostrum per. d. l. ii. qui tex. simpliciter voluit, quod sufficiat nominare dominum in iudicio, nec requirit probationem.

120 ¶ † Item quæritur iuxta prædicta vtrum facta nominatione, nominans teneatur iurare de calumnia. Sol. Gui. de suza. in d. l. ii. tenet quod sic: sed non sit agendum contra eum, sed cōtra nominatū. & statim dicam in xj. & xiii. ar. ¶ Nec obstat quod tantùm semel sit iurandū: vt in d. authen. hoc sacramentū. C. de iur. cal. & dicam. j. in ti. de iura. cal. quia per hoc sacramentū eximitur à iudicio, secūdùm Gul. & sequitur Spe. in tit. de iura. cal. §. restat. ver. sed illud. dicit Io. An. in addi. Spe. quod sibi videtur quod sit locus iuramento de malitia: videlicet, malitiosè nō nominat: non autē de calumnia. quod respicit totam litē: & præ-

a ¶ Rei vendicatio datur contra possidētem naturaliter. item ciuiliter: item cōtra detinentem sine aliqua possessione. l. officium. ff. de rei vendi. vide Bal. in l. j. C. vbi in rem actio detur.

b ¶ Cuius rei prætextu tenetur vi, & statuta punitiua censeantur fauorabilia. dicit Bar. in l.

c ¶ Et bene dicit officialis: quia si in potentiorem alienet: nō tamē ratione officii: tunc est alia pœna, vt not. per Bart. in l. cùm miles. in fin. ff. de alie. iudi. mut. causa & vide per Dec. & alios in c. intelleximus. de iudi.

d ¶ Imò videtur quod teneatur probari: cùm hęc exceptio sit quædā declinatoria. ar. l. exceptionib9. ff. de proba. & vide Bal. in d. l. ii. iii. colū. ver. denuo. & quod dicitur, quod nominatus perdit possessionem, vide Bal. in l. j. ff. de rei vendi. & Anto. hic.

ſtatur poſt litem conteſt. vt in c.ij.in fi.de iura.cal.in.v.de quo dicam in tit.de iura.cal.& hanc opi.ſequuntur hic domi.Ant. zaba.&.d.M.quid autem de ipſo actore & nominato, vtrum iurent de calumnia:dicam.j.arti.vndecimo.

121 ¶†Nonò prin.ar.tractādū eſt,quid debeat facere iudex poſt factam nominationem,& ante contumaciam nominati,pro cuius arti.clariori demonſtratione proſequar infraſcriptas.q.

¶Prima erit generalis,quid facere debeat.

¶Secūda,quia per iudicem debet dari dilatio, quæritur,cui ſit danda,& per quem debeat fieri nominato intimatio.

¶Tertia,qualiter debeat fieri talis denunciatio nominato.

¶Quarta,quid ſi eſt data dilatio ad denunciandum : ſed talis denunciatio ſeu intimatio,non eſt facta ipſi intimato.

¶Quinta,vtrum per huiuſmodi denunciationem factam per colonum,interrumpatur præſcriptio.

¶Sexta,de effectu iſtius nominationis ſeu citationis.

122 ¶†Primò quæro quid debeat facere iudex poſt factam nominationem.Sol.hic,ꝙ debet ſtatuere certum terminum arbitrio ſuo finiendum,habita ratione loci in quo degit ipſe nominatus:intra quem debeat denunciari iudicium intentatum ipſi nominato, vt hic,iuncta.l.ij.C.vbi in rem actio.quæ clarius in hoc loquitur,quàm text.noſter.Eſt ergo hic dilatio arbitraria,ex quo non eſt ſtatutum certum tēpus:& quia dilationes regulariter ſunt arbitrariæ:vt l.j.C.de dila.iij.q.iij.§.ſpatium.&.c.j.j.de dilatio.tenet Cy.in d.l.ij.& do.Ant.hic.

a ¶Citatio hoc modo concepta, compareas ſi tua putaueris intereſſe: an valeat. vide p Bal. in l.cōſentaneum. C. quomodo & quando iud.in pe. col. Ang.in l.perēptoriū.de iu.Rot. in deci. ccccxxiij. inci.ſi impetretur.

¶Secundò quæro pro declaratione præcedentis q.cui prædictus terminus debeat aſsignari:an nominanti,an nominato.& ſic per quem debeat fieri prædicta denunciatio:vtrum per nominantem,an verò per iudicem.Sol.gl.hic ſuper ver.producendo.dicit ꝙ debet fieri per nominatū:& ſic ſequitur ꝙ iſte terminus debet ſtatui nominanti:ſed Innoc.& Hoſtien.dicunt,ꝙ debet fieri per iudicē talis intimatio,ſi fortè eſt minus idoneus & quia periculoſum eſſet domino ꝙ interpellatio facta colono conſtitueret eum in mora.quod no.in l.item veniunt.§.petitā.ff.de peti.hære.nam poſſet per colonum committi non denunciandum dominum:ideò conſiliū eſt ꝙ actor per ſe denunciet: vel faciat denunciare iudicem,ſecundùm Pet.& Cy.in d.l.iij.& do.Ant.& zaba.hic.Bart.verò in d.l.ij.ſimpliciter tenet, quòd debet fieri per iudicem.per illū text.dum dicit,certo dierū ſpatio à iudice finiendo &c.quibus verbis eo vtitur textus noſter & ſubdit Bar.ꝙ idem tenet hic Inno.ſed certè Inno.hic nō dicit iſtud:imò tenet oppoſitum.dicit enim ꝙ nominatus debet produci per detentorem,& ſic per nominātem.& ꝙ iudex primò dabit terminum colono: vt dominū ad iudicem perducat: & poſtea vocabit ipſum dominum.nec l.ij.dicit illud quod dicit Bart.imò dicit do.M.ꝙ imò probat contrariū in eo quòd voluit,ꝙ nominato non veniente ad terminū ſtatutū, debet iudex citare nominatum legitimis edictis:ſi intellexiſſet à princ. de citatione fienda per iudicē ſimpliciter,dixiſſet ꝙ iudex eum vocet legitimis edictis.Sed quia prima fit ſimpliciter per detentorem:debet fieri poſtea ſolennis per iudicem:& ita fueram imaginatus ante,quàm viderem dominum M. quia per hunc modum videtur ſuccurri,ſi nominās eſſet minus idoneus.Subdit tamen dominus M.quòd tutius eſt quòd fiat per iudicem: & putat Do.m.quòd ſi iſte detentor non faceret, teneretur ad intereſſe,& non præiudicaretur abſenti: vt dicunt Doc.per l.j. ff.de eo per quem factum eſt.& ſtatim dicam in.q.iiij.ſi nominans fideliter denunciaret nominato abſenti:ſufficeret:quia in hoc eſt quaſi nuncius iudicis.ar.notatorum in c.cùm dilecti.ſecundùm Do.m.& mihi placet.

123 ¶†Tertiò quæro qualiter fieri debeat hæc denunciatio.ſol.dicit Bald.in d.l.ij.ꝙ poterit mitti ſub hac forma:videlicet,quòd ipſe nominās compareat intra talem terminum,ſi ſua crediderit intereſſe,per no.in l.ea quidem.C.ſi man.ita fue.alie.& in l. j.§.quod dicit.ff.ſi cui plus quàm per l.fal.Ego arbitror quòd ſiue denunciatio fiat per iudicem,ſiue per nominantem,aptior forma ſit,quòd narrata conuentione facta per actorē,& nominatione facta de illo per reū,quòd veniat:vel mittat idoneum reſponſalem ſuſcepturus iudicium,ſi ſua putauerit intereſſe.ar. text.noſtri.& d.l.ij.iunctis iuribus ſtatim allegatis per Bald.&

a quid importet citatio[a] ſi ſua putauerit intereſſe,dicam ſtatim ar.xj.q.viij.

¶Quartò quæro quid ſi dilatio eſſet data per iudicem nominanti:ſed tamen ipſe colonus conuentus non denunciauit nominato vtrum præiudicetur ipſi nominato.ſo.dic ꝙ non:quia tex.noſter & d.l.ij.dicit,ad notitiam eius producendo , vel debet conſtare de notificatione.mandabit ergo iudex colono ꝙ notificet,& fidem faciat ipſi iudici de notificatione: vel ipſemet iudex mittat nuncium,vt ſ.dixi.ita dicit Bald.in d.l.ij.& vide quod dicam j.ar.xij.& no.ſi talis denunciatio non ſit nominato.nam incipit currere ſibi terminus ſtatutus.arg.l.fi.§.ſi verò nemo.C.de iur.do.impe.& quod no.Bar.in l.labeo.de iureiur. & facit text.noſter dum dicit,ad eius notitiam producendo.ad idem tex.in l.ij.ibi ad notionem eius producendo.

124 ¶†Quintò quæro vtrum denunciatio facta per colonum,interrumpat præſcriptionem de qua in tex.ſo.glo.in d.l.ij.dicit, quòd non:niſi fiat per nuncium,quia colonus nō eſt executor miſſus à iudice.de quo dicam latius.j.arti.xiij.

¶Sextò quæro de effectu iſtius citationis,ſeu denunciationis. ſolu.dic ꝙ ſi nominatus poſt tempus indultum noluerit adimplere: quia nec venit,nec miſit reſponſalem:lis,ex eo ꝙ poſſeſſor ad iudicium vocatus eſt ad interrumpendum præſcriptionem longi temporis,habetur pro conteſtata.tex.eſt hic in d.l. ij.C.vbi in rem actio.de quo dicam.j.latius arti.xiij.

125 ¶†Decimò prin.arti.quæro quid facere debet nominans dominum in iudicio:& ad quid teneatur.ſolu.dic ꝙ debet ſignificare domino,vt veniat ad ſuſpiciendum iudiciū in terminum ſibi aſsignatum à iudice,ſecundùm ea quę dicta fuerunt in pręceden.ar.vtrum autē teneatur probare ſe poſsidere alieno nomine,dixi.ſ.arti.viij.

¶Vndecimò princip.arti.tractandum eſt, quid debeat facere nominatus.pro cuius arti.clariori doctina proſequar infraſcriptas quæſtio.

¶Prima erit generalis,ad quid teneatur nominatus facta ſibi denunciatione,vel intimatione.

¶Secunda,vtrum ipſi nominato venienti,recipienti intentionem actoris,ſit dandus nouus libellus.

¶Tertia,quid iuris ſi nominatus nullo modo poſsidebat:ſed nominans poſsidebat ciuiliter,& detinebat nomine domini:an contra nominatum ſit de nouo dandus nouus libellus.

¶Quarta, vtrum nominatus comparens poſsit ex perſona ſua declinare forum:ſiue nominans nullum ius habeat:ſiue habeat aliquod ius pariter cum nominato.

¶Quinta,vtrum nominatus comparens poſsit iudicem recuſare,quem non poterat recuſare nominans.

¶Sexta,vtrum vigore literarum impetratarū contra nominatum,poſsit delegatus exercere iuriſditionē contra nominantē.

¶Septima,poſito quòd propter aliquam cauſam nominās nō poſsit appellare, vtrum appellatio prohibita intelligatur nominato.

¶Octaua,vtrum nominato licitum ſit petere compromiſſum ex perſona ſua,vel alio vti priuilegio : quod non eſſet licitum petere nominanti conuento.

¶Nona, vtrum nominatus comparens , vt recipiat iudicium, teneatur iurare de calumnia.

126 ¶†Prima igitur quæſtio, quid debeat facere nominatus facta ſibi denunciatione. Solu. dic quòd debet venire , vel idoneum mittere procuratorem,ſeu reſponſalem.text.eſt hic,& in d.l.ij. & intentionem actoris excipere,hoc eſt defenſionem : vt dicit hic glo.in verſic.excipiat.& ſic debet ſuſcipere iudicium in ſe. nam quandoꝗ verbum , excipere.ponitur pro ſuſcipere. facit xxiij.q.v.c.non eſt noſtrum.& j.titu.j.c.Imperatorum.& j.de plus peti.c.j.ſecundùm gl.ſimile habetur in c.licet heli.de ſimo. & c.vt ſuper.de rebus eccle.non alienan. vel intentionem actoris excipere:hoc eſt actorem reijcere per exceptionē, ſeu actoris intentionem perimere,ſecundùm Ioan.Andr.& Docto.

¶Secundò quæro , ex quo nominatus comparens tenetur reſpondere,& actoris intentionem excipere:vtrum contra iſtum terminum exigitur nouus libellus.Sol.Bart.in l.ij.C.vbi in rem actio.tenet ꝙ ſic. & ꝙ conuentus nominans debet abſolui ab inſtantia iudicis.& idem tenet ibi Bald.& tenent hic do.Anto. Do.m.& Docto. & Ange. in l.non ſolùm.§.quod vulgo.ff.de vſu.& ratio eſt:quia ex libello iam porrecto,qui concludit contra nominantem,non poſsit condemnari nominatus.facit c.licet heli.de ſimo. & quod not.in l.vt fundus.ff.communi diui. dimittendus eſt ergo nominans, qui nō tenetur amplius eſſe in iudicio.pro quo facit l.neꝗ impuberes.§.j.ff.de in ius vocan.& tradit Specu. in tit. de primo decreto.§.reſtat.ver.ſed nunquid nominans.& hæc procedunt propriè in nominato: ſecus quando tertius veniret pro ſuo intereſſe, vt aſsiſteret liti inchoatæ: quia tunc non datur nouus libellus : ſed iudiciū inchoatum regulat ius ipſius tertij.aliàs aūt non diceretur aſsiſtere:ſed principaliter litigare.& dicit hic zaba.ꝙ eo caſu quo nominans non habet ius , videtur ſufficere libellus datus contra detentantem: quia ex quo dominus ſe offert defenſioni,tenet locū detentantis:ſed plus placet præcedens opinio.

¶Tertia quæſtio,quid ſi dominus nullo modo poſsidebat: ſed ille qui in iudicio nominauerat, poſsidebat ciuiliter, & detinebat nomine domini,fortè precario: vtrum contra dominum ſit dandus libellus.Sol. videtur dicendum quòd non, per not. in l.

Pomponius

pomponius.§.id quod precario.ff.de acquir.pos.sed dic quòd imò dabitur:& iste qui non nominauit dominum in iudicio, debet etiam cedere possessioni,& ipsam in dominum trãsferre:vt sic dominus posset cõueniri rei vendicatione.alias si hoc non faceret,non absolueretur ipse ab instantia iudicij: quia per illam nominationem non esset actori cõsultum,vt hic.& in d.l. ij.& ibi per Bar.& Doc.& maximè per Pau.de ca.

127 ¶†Quarta quæstio,vtrum nominatus comparens possit declinare forum:quẽ ex persona sua nominans declinare non poterat:pone exemplum,laicus cõuentus corã iudice seculari,nominat clericum in iudicio:vtrum clericus possit declinare forum.fo.Io.An.hic primò arguit ꝙ non:sed ꝙ teneatur defendere,vbi nominans tenebatur.argu.l.j.C.vbi in rem ac.&.ff.de iud.l.venditor.&.l.hæres absens.in prin.refert tamen Frã.vercel.dicere,ꝙ hæc.q.fuit Mediolani in quo Vbertus de bobio consuluit contrariũ.& hoc approbat idem Franc.per regulam quæ vult,ꝙ actor sequatur forũ rei.& cum hac opi.residet hic Ioã.An.nec ob.quod no.Spe.in tit.de primo decreto.§.restat.ver.quid si dominus.& seq.vbi dicit,ꝙ si venit clericus,vt defensor voluntarius:quia conuentus habet ius in re, nõ auditur: quia interuentu personæ clerici,durior fit cõditio agentis.contra.l.primã.§.defendi.ff.ex quibus causis in pos.ea.& in authẽ. de san.episc.§.illud autem.&.C.de procura.l.militem.&.C.de

a episco.& clericis & l.placet.etiã si expressè renunciet priuile.[a] fori,vt ibi.& ff.qui satis.cog.l.quoties.quia ex prædictis apparet Speculum ibi loqui:cùm conuentus habet ius in re:puta,si est feudatarius vel emphyteota super vtili dominio. nam certè non potest dominus nominatus,quãuis clericus,aduocare causam ad forum suũ,suscipiendo defensionẽ:secus si loquitur de colono,cõmodatario,vel simili non habente ius in re.& hanc opi.sequuntur hic do.Anto.& zaba.& do.meus distinguit,ꝙ aut clericus,vel similis venit tanꝗ nominatus & ius habens: & sic est necessarius defensor & principalis:& tunc aduocat causam ad forũ suum.si enim dandus est libellus de nouo contra istum nominatũ cõparentem,& nominans absoluendus ab instantia,vt dixi.s.in.ij.q.ergo actor debet sequi forum rei.Non ob.l.j.C.vbi in rem actio.& d.l.venditor.ff.de iudi.cùm similibus:quia instantia ibi nõ alteratur de persona ad personã: hoc sic valet de detentore in dominũ:nã contra emptorẽ conuentũ durat instantia:licet venditor defendere possit assistendo,& iudicium cùm eo suscipiẽdo.Nõ ob.ꝙ cõditio actoris ex persona defensoris non debeat fieri deterior,vt dixi,quia ibi loquitur de defensore voluntario,ꝙ assistit alteri: hic in necessario, qui venit principaliter ad sui ipsius defensionem:vnde potest vti priuilegio suo,vt l.idemꝗ.§.& generaliter.ff. mandati.vbi tex.& gl.secũdùm.d.Ant.&.d.meum ꝙ etiã procedit non solùm quo ad priuilegiũ fori,sed etiam quò ad aliud quodcunꝗ priuilegium cõpetens nominato cõparenti,per ea quæ dicam in seq.q.Aut tertius voluntariè venit ad defendendum nõ nominatum modo prædicto:sed venit ad defendendum emptorem ratione alterius iuris:& tenetur defendere:nec potest declinare iudicium.& sic debet intelligi glo.singularis.xj.q.j.clericum nullus.& tradit Do.m.in c.quia enim.de iud.& hęc opi. mihi placet:quia contra nominatũ de nouo fundatur iudiciũ: sed in alio casu nullum de nouo fundatur iudicium: sed primò conuentus semper remanet reus & hoc etiam voluit Ange.in l.nõ solùm.§.quod vulgo.ff.de vsuca.vnde iudiciũ intentatum contra primũ conuentum,regulat ius istius tertij comparentis ratione sui interesse,vt dixi.s.in.ij.istius.q.& ad prædicta vide consilium Bar.quod incipit,diãbra.quod ad pręsens videre nõ potui:non habebam in domo.Sed circa prædicta oritur mihi notabilis dubitatio.pone ꝙ in repetita tam conuentus nominans,quàm alius nominatus habeat ius in re:& actũ sit simpliciter,vel taliter ꝙ in actione intẽtata sit deductum ius vtriusꝗ: comparet reus,& nominat alium habentem ius respectu iuris quod ad alium pertinet,quando facere potest, vt dixi.s.ar.vj. q.iiij.pone ergo ꝙ comparet nominatus qui habet priuilegiũ fori,& opponit declinatoriam:quid agendũ erit?so.in hac q.à Doc.non tacta arbitror sic dicendũ,ꝙ respectu iuris ad cõuentum pertinentis,libellus procedit:& procedetur contra eum,si ius ipsius est separatum à iure nominati; sed respectu iuris ad nominatum pertinentis,dandus est nouus libellus coram iudice suo:quia ex quo iura vtriusꝗ sunt separata & diuisa:ex

b vno non infertur[b] ad aliud,vt in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquirẽ.pos.cũ alijs iuribus vulgatis:vnde sicut si integrum ius pertineret ad nominatum,dãdus esset nouus libellus contra eum coram iudice suo,vt s.dixi,ita & respectu istius iuris separati ac distincti,facit etiam l.quæ de tota.ff.de rei ven.& quia non est ideò impeditiua quò minus fieri debeat,vt puta, ne propter eandem causam eatur ad diuersos iudices:vel causæ continentia diuidatur,secundùm ea quæ dixi in c.fi.de mutu. peti.in xj.prin.arti.sed si ius vtriusꝗ esset connexum,& sic ad vtrunꝗ principaliter pertineret defensio ratione iuris sui,sed connexi:maius est dubiũ,quia tunc videtur ꝙ ad hoc vt causę continentia non diuidatur,& vt pro eadem re non eatur ad diuersos iudices,secũdùm ea quæ dixi in c.fi.de mutu.peti in d. xj.ar.& quia videtur præoccupata iurisditio: meritò hoc casu videtur ꝙ clericus debeat respõdere corã ipso iudice laico: maximè retenta opi.clericus possit reconueniri corã laico de quo dixi in c.j.s.de mutu.peti.in v.prin.ar.& sic à simili ex rationibus prædictis idem videtur dicendum:maximè ratione connexitatis,cùm connexorum idem sit iudicium,vt c.translator.s. de consti.& cle.ij.de iudi.cum similibus.¶In contrarium facit

a quod dixi in c.fi.de mutu.peti.ar.xij.ver.viij.fallit, vbi omnino videas:& maximè si teneremus aliam opi.ꝙ etiã clerici nõ possunt reconueniri coram laico.de quo dixi in d.v.arti.quia dato ꝙ actor prius reconuenisset laicum simpliciter & laicus nominasset clericum:decisio est satis dubia cogitabis: quia propter intensitatem calorum non datur facultas subtilis inuesti-

b gandi:si tamen essemus à principio arbitror quòd actor volẽs vtrunꝗ conuenire, deberet ambos conuenire coram ecclesiastico:licet alteram purus laicus,& causa merè profana.per ea quę dixi in d.fal.viij.

128 ¶†Quintò quæro vtrum iste nominatus comparens possit recusare iudicem,quẽ nominans non poterat recusare. videtur dicendum quòd non:quia ille debet comparere ad effectum,vt suscipiat in se iudicium,vt hic & latius dicam in xj.arti.& huic effectui cõtraria est recusatio.solu.dicendũ arbitror,quòd pos-

c sit:quia ex quo in eum dandus est nouus libellus, vt dixi q.ij. ergo poterit eum recusare:& hoc expressè probatur in c.cùm super.de offi.deleg.nam si tertius comparens ibi pro suo interesse potest recusare iudi.si legitimam habet recusandi causam, vt ibi do.Ant.zaba.& d.m.per illum text.qui non est alibi,secundùm do.M.multò fortius hoc idem dicendum est in terminis nostris:& pro hac decisione facit quod dicam seq.q.Non obst.arg.in contrarium formatũ:quia ille nominatus comparet suscepturus iudicium,secundùm qualitatem & facultatem quam haberet,si principaliter conueniretur:sed si principaliter conueniretur,posset recusare.ergo &c.

¶Sextò quæro de nouo dubio quid si actor egisset vigore literarum impetratarum contra B.ipse verò B.conuentus nominat M.in iudicio:vtrum talis delegatus possit exercere iurisditionem suam contra M.vigore prædictarũ literarum contra B. si ille tertius cõparet pro suo interesse:res est clara ꝙ posset,etiã de iure ipsius tertij cognoscere.per d.c.cùm super.de re iud.& per id quod dixi in c.penul.& glo.s.de offi.delega.in iij.limitatione.& per Bal.in l.si quis ex consensu.C.de episc.audi.in l.si suspecta.ff.de inoffi.testa.sed si ille tertius compareret tãquam nominatus, arbitror dicendum ꝙ vt ad nominantem simul & ad nominatum pertinet interesse actionis intentatæ,ꝙ ratione

c connexitatis[c] & ne causæ cõtinentia diuidatur, poterit dictus delegatus,si non declinetur,cùm legitimæ recusetur,cognoscere.per ea quæ dixi in d.c.cùm super in iij.limitatione per iura statim allegata & per ea quæ dixi super eo.arti.q.iiij.versic.sed circa prædicta.Aut conuentus nullũ habet ius in integrũ:pertinet ad nominationem:& pro nunc ita ex tempore dicerem, si possit delegatus,etiam volẽte nominato,cognoscere de causa prædicta:quia rescripta non extenduntur ad personas in eis non contentas:vt in c.fi.de rescrip.nec ad ea potest prorogari iurisditio delegati:vt d.c.pe.

¶Septimò quæro pone conuentus non potuisset appel.si prosecutus fuisset iudicium contra se intentatũ:iste nominauit dominum in iudicio:vtrum nominatus possit appel.Solu.dic ꝙ sic.tex.est in c.super ea.s.de offi.deleg.vbi hoc no.& do.M.nã tex.ille vult no.quòd licet sit sublata appellatio à papa per rescripta respectu huius:tamen tertius qui comparet pro suo interesse,potest appel.si ergo tali,conceditur nominato.per ea quæ.s.dicta sunt in præcedentibus.

¶Octauo quæro:pone A.conuentus non poterat petere cõpromissum:quia non de personis comprehẽsis in statuto, ipse nominat B.in iudicio:qui est de personis cõprehensis in statuto:quia fortè consanguineus actoris in gradu à statuto cõprehenso,quod statutum disponit quòd inter consanguineos vel affines vsꝗ ad talem gradum,debeat fieri compromissum: cõparet B.nominatus:& suscepit in se iudicium & petit compromissum quęritur vtrũ debeat pronunciari compromissum.Solu.dicendum ꝙ sic per ea quæ supradicta sunt in iiij.quæstio.& per ea quæ dicit Bar.in l.j.C.vbi in rẽ actio.& in quæstione sua quæ incipit,consiliũ Pisanæ ciuitatis.de qua statim in sequenti dubio:sed magis dubium est circa prædicta,si iste tertius non

a ¶Imò non potest renunciare clericus priuilegio fori, vt in c.cùm contingat. de fo.compe. c.si diligenti.eo.ti.

b ¶Quasi velit dicere, ꝙ ex separatis non infertur.l.Papinianus exuli.ff. de mino.l.fin.ff.de calum.cũ si.& per moder.in l.inter stipu.§.sacram.ff.de verb.obli.

c ¶Vel quia videntur cõsortes eiusdẽ litis,facit quod no. per.glo.& Doc.in c.cùm.m.in princ. s.de consti.

comparet,tanquã defensor:vtputa,conuenitur emptor:cõparet vẽditor vt ipsum defendat:& cõparens petit cõpromissum tanquã cõsanguineus, vel affinis actoris.vnde insurgit dubium vtrum sit locus compromisso fiendo ex forma statuti tanquã in arbitratorẽ:& quãuis iste ar.non pertinet prin.ad materiam nostram:tamen quia est proximus præcedẽti q.& simul cùm expeditur à doctoribus:ideò hic tractabo.& tex.in l.j.C.vbi in rem actio.videtur decidere ꝙ non sit locus compromisso.nã tex.ille vult ꝙ ad petitionem actoris non fiat mutatio fori.facit l.venditor.ff.de iudi.sed prædictis non obst.contrarium determinauit Bal.in q.sua quę incipit,consilium Pisanæ ciuitatis.vbi latius videas eandẽ opinio.sequitur in .d.l.j.mouetur.quia per compromissum qđ fit tanquã in arbitratorẽ,non fit mutatio iudicis:aliàs iurisditionis.imo causa videtur decidi coram iudice:cum in arbitramentis sit quædam transactio : vt in auť.si verò contigerit.C.de iudi.& in corpore vt diffe.iud.§.j.& ibi no.glos.vnde sequitur ꝙ quando peto sic compromitti.idem est dicere ꝙ peto ꝙ transigamus secundùm arbitrium talis : & sic non est mutatio iurisditionis:sed quoddam beneficium cõpetens partibus.vnde dicta l.j.non facit in contrarium.concludit ergo Barto.pro determinatione quæstionis,quòd ille qui de necessitate defendit alium, potest compromissum[a] petere: quia potest omnes defensiones & beneficia ex sua persona in iudicium deducere.l.idemq̃.§.generaliter.ff.mãdati.& ibi tex. & glos.& l.procur.ad exhiben.§.j.ff.rem ra.haberi.& ibi per Bar.ergo talis poterit istam defensionem ex persona sua in iudicium deducere:& sequitur hic d.Anto.sed Bal.in d.l.j.dicit ꝙ hoc non videtur verum:quia si venditor non potest transferre forum:ergo multominus potest perimere forum:sed ita est ꝙ illa exceptio est peremptoria fori:ergo non potest opponi.per l.præalleg.l.j.& ad l.venditor.

129 ¶ †Præterea ille dicitur rectè defendere qui deducit quod facit defensionem.vt l.hocautem.§.rectè defendi.ff.quibus ex ex cau.in pos.ea.nec detractat iudiciũ,vt ff.quibus ex cau.ma. l.ait Prætor.in fi.ff.de ꝓcu.l.minor.§.j.sed iste detractat iudicium:vnde nõ videtur ꝙ actor ex persona ipsius tertiĳ compellatur ad trãsigendũ:quia per hoc detractaret iudiciũ.Nõ ob.§. generaliter.alleg.in contrariũ:quia nõ loquitur in declinationẽ defensione:prout in casu nostro:& eodem modo nõ ob.l.pro cur.ad exhi.quia ibi loquitur in exceptione peremptoria,quæ obĳcitur contra iniquitatem actoris.Præterea,si actor compelleretur ad compromissum,cogeretur ad nouandũ:quia ex laudo in forma transactionis cõuentus liberaretur:& incideret actor in nouam obligationem:sed ita est ꝙ actor inuitus non tenetur nouandi animo admittere defensorem.facit l.si mandato.post princ.ff.mandati.& traditur per Bal.& Doc.in d.l.j.ergo actor non tenetur admittere hunc defensorem sub hac forma,quę circa interitum actionis non operatur minus,quàm nouatio,secundũ Bal.& hæc opi.est subtilior,secundùm Paul.de ca.in d.l.j.sed tamen opi.Bar.videtur æquior:quia istud iudicium in effectu tendit in totũ in præiudiciũ venditoris:& ideò perinde est ac si secum agitaretur:quia venit vt procur.in rem suam:& sic censetur dominus iudicĳ,vt l.qui stipendia.C.de ꝓcur.ideò videtur ꝙ possit omnibus defensionibus & priuilegĳs ex persona sua:& pro hac parte pluries cõsului.& hęc opinio maximè procederet,si iste tertius comparens fuisset vocatus ab actore eoipso ꝙ per talem citationem esset legitimata persona sua:& diceretur defensor necessarius.l.si eo tempore. C.de remis.pig.& l.j.§.denunciare.ff.de li.agno.& in auť.si omnes.C.si vt se ab hære.ab sti.& l.de pupillo.§.qui remissionẽ. ff.de no.oper.nun.est necessaria alia legitimatio personæ,secũdùm Inno.in c.cùm inter priorem.j.de excep.voluit Ange.in l.si suspecta.ff.de inoffi.testa.& mo.in l.absentia.ff.de appella. et mihi placet.& idem tenet Io.And.Ioan.de Imo.& d. M.in d.c.cùm inter.nam iudicium redditur in inuitum,vt l.inter stipulãtem.§.j.ff.de verb.obli.& quilibet citatus est audiendus, vt l.j.§.cùm dicitur.ff.si cui plus quàm per leg.fal.& quod no. Inno.& Moder.in c.dilecti.de excep.Bar.& Ioan.de Imo.referendo Inno.in l.cùm mulier.ff.solu.matri.Ang.& Pon.in d. §.qui admiss.& Bald.not.in l.post venditionem. C.de pactis. vbi dicit quòd omnis citatus est necessarius defensor : & talis ciuiliter dicitur interesse absque alia probatione, quòd eius intersit.& prædicta notabis:quia sunt quotidiana:& contingunt in practica.

[a] ¶Ad hanc. q.vide Bal.in l.j.C.vbi in rem actio.Bar.in l. venditor.ff.de iud. Bal.in l.emptori.C. de euic.Archi.in c. significasti.de foro cõpe.adde bene facere gl.in c.clericus xj.q.j.Spe. in tit.de j. decreto. §. restat. ver.qđ si dominus. ¶Adde Barto.in l. Fulcini⁹.§.j.ex quibus cau.in pos. ea. do.Ant.hic.& Bal. in l.ĳ.ff. de procu. Bal.in c.contingit. de dolo & contu. xiiĳ.col.

¶Nonò quæro vtrum iste nominatus comparens vt recipiat iudicium,teneatur iurare de calumnia:asserẽdo nominatorem ipsius nomine possidere:& sic teneatur iurare,quòd non animo calumniandi hoc facit.sol.Spec.in titu.de iura.calum.§.restat.versi.sed illud.dicit ꝙ non.& ꝙ tunc habet locum auť.hoc sacramentum.C.de iura.calum. vt tamen semel iuretur post lit. conte,quasi velit dicere Specu.quòd ex quo contra eum datur nouus libellus,vt dixi.s.in ĳ.q.& hoc iuramentum calum.pręstan.sit post lit.contest.vt dicam in seq.tit.nec sit præstandum, nisi semel; vt d.authen.hoc sacramẽtum.& dicam in tit.sequẽti: ergo sufficit quando præstabitur post litis contesta.& ex prædictis habes expeditum vndecimum prin.arti.

¶Duodecimò prin.arti.materię.§.nostri tractandum est,quid ageñ.sit per iudicem facta nominatione per conuentũ : & facta denunciatione ipsi nominato,ipso nominato non comparente.pro cuius arti.clariori doc.prosequar infrascriptas.q.

¶Primò,vtrum nominatus debeat iterum citari:& qualis debeat esse ista citatio.

¶Secundò,finita dilatione assignata nominato,& in contumacia perseuerante:vtrum iudex debet adhibere cognitionem,& qualiter.

¶Tertiò quid agere debeat iudex adhibita cognitione necessaria,per quam constet de iure actoris.

¶Quartò,quia actor mittitur in possessionem,quęritur,qualis sit illa possessio,& de ipsius effectu.

¶Quintò,quia nominato reseruatur allegatio sup proprietate quæritur vsq; ad quantũ tẽpus audiatur super proprietate.

¶Sextò vtrum nominatus passus missionem videns agere super proprietate,teneatur iurare de calumnia: & quid de ipso misso in possessionem qui nunc conuenitur.

¶Septimò,quid si talis missio facta fuerit cõtra colonum seu nominatorem,non seruatis debitis citationibus de nominato: vtrum valeat,& præiudicet nominato.

¶Octauò,quid iuris in causa damni dati,si nominatus est contumax.

¶Nonò:vtrum contumacia nominati noceat nominatori.

130 ¶ †Primò igitur facta denunciatione & nominatione,nominato non comparente, quid sit per iudicem ageñ.solu.dic ꝙ iudex debet ipsum nominatum legitimè citare edictis.text.est hic.& d.l.ĳ.C.vbi in rem actio.quod intelligit Ioan.An.de tribus edictis distinctis:vel vno pro omnibus.ff.de iudi.l.nunq; & l.præcedenti.& idem tenet Pet.de saxo.alle.xxiiĳ.q.iĳ.c.de illicita.sed Abb.dicit,ꝙ fient tres citationes,quarum quælibet habebit decem dies.ff.de iudi.l.per interualla.zaba.hic dicit,ꝙ hoc est arbitrarium:quia tempus dilationũ est arbitrarium:vt dixi.s.ar.ix.Bald.in d.l.ĳ.dicit,ꝙ requiritur peremptorium per distinctionem:vel per interualla:vel per cõglutinationẽ trium terminorum,secundùm ea quæ traduntur in l.tres denunciationes.C.quomodo & quando iu.scilicet,quantitas dilationis pro quolibet termino est arbitraria.de qua materia latius dicã in titu.de dilationibus.

131 ¶ †Secundò quæro finita dilatione assignata nominato,& eo in contumacia perseuerante,vtrum debeat adhibere cognitionem:& qualem.so.dic ꝙ iudex debet summatim negotiũ examinare.text.est hic.& l.ĳ.C.vbi in rem actio.qualiter intelligatur,summatim.glos.hic in verbo,summatim.hoc est semiplenè. quia iudex propter alterius contumaciã non debet statim actorem præsentẽ cõstituere possessorẽ,vel in possessionẽ mittere. Etiã causa rei seruandæ:nisi aliquã præsumptionẽ haberet contra eum:vnde poterit iudex recipere vnum ex testibus quos actor producet:vel legere instrumentũ per quod intẽdit probare,secundũ Gof.qui ita seruabat,vt dicit Spe.in ti.de primo decreto.§.ĳ.in prin.& sic residet hic Ioã.An.& gl.nostra subdit rationẽ istius summariæ cognitionis:qa posset esse ꝙ actor calumniosè peteret:vnde iudex primò recipiat ab actore iuramẽtum de calum.ar.l.thesaurus.ff.de exhi.&.j.de resti.spol.c.literas.&.s.de elec.c.dilecti.nõ enim debet iudex festinare ad missionẽ in possessionẽ:quia si reus probabit iustã causam absentiæ restituetur.ff.de dam.infec.l.si finita.§.fortè.&.j.de re iud. c.cũ bertol.& ita de facto seruatur,secundũ gl. ¶Sed aduerte, quia gl.videť innuere ꝙ eo casu quo pręcesserit dicta cognitio nõ restitueret.ꝙ est falsum,secundũ zab.per iura statim allegata arbitror,ꝙ alius fuit intellectus gl.ꝙ ad hoc non ita faciliter appareat restitutionẽ fiendam,debet procedere dicta cognitio: vel potest dici ꝙ istius summariæ cognitionis ratio est,qa colonus reclamat:& dicit dominũ ius habere,secundùm Io.antiquum.& sequitur hic Io.An.Odof.& Azo.dixerũt in d.l.ĳ.ꝙ sufficit solũ iuramentũ,sicut in actione ad exhi.vt d.l.thesaurus.quod est cõtra.l.fi.C.de bo.auť.iudi.pos.Aliĳ dicunt,quòd summariè procedeť:hoc est extraordinariè,quò ad alia:sed nõ quin saltẽ exigatur semiplena[b] probatio.& hoc voluit Bart.in l.cũ proponas.C.de bo.autho.iud.pos.qui dixit,ꝙ hæc cognitio erit summaria quò ad duo;primò,quia procediť cõtra absentẽ,vt l.properandũ.§.& si quid.&.§.finautẽ.C.de iudi.secũdò,quia tantũ fit discussio iur.potestatis actoris: vt l.ĳ.§.ibidem.ff.ad exhibẽ.vnde petit iudex vnum ex testibus recipere: vel instrumen-

vel inſtrumentum legere, vt ſ.dixi.& Barto.in d.l.ij.& l.conſentaneum.C.quomodo & quādo iudex.dicit quòd ſi ex miſſione in poſſeſsionem non fit præiudicium, nec in poſſeſsione,nec in proprietate:ſummatim intelligitur:id eſt præſtito ſolo iuramēto,vt d.l.theſaurus.& authen.ei qui.C.de bo.autho.iudi.poſ.Si verò fieret præiudicium in proprietate,& non in poſſeſsione:vt quando interponitur ſecundum decretum: tūc debet conſtare de iure actoris plenè,vt l.final.C.de bo.autho.iudi.poſ.Si verò fit pręiudicium in poſ.& non in proprietate, ſufficit cōſtare de iure actoris ſummatim.hoc eſt per pſumptiones,indicia, vel ſemiplenas probationes, vt l.iij.§.cauſæ.ff.de car.edic.cùm ergo hic non fiat pręiudicium in proprietate,ſed in ſola poſſeſsione:ideò requiritur prædicta ſummaria cognitio.& ſequitur Bal.in d.l.ij.& idem quaſi in effectu videtur vel le do.M.hic,qui diſtinguit,quòd aut miſsio fit in perſonali, aut in reali ex primo decreto,in qua verſatur modicum præiudicium:& illa nō eſt materia noſtra.traditur per Barto.& Docto.in l.ſi finita.§.iulia.ff.de dam. infect. & d.l.conſentaneum. ego latius dicam.j.in tit.de eo qui mit.in poſ.aut agitur maiori præiudicio,non tamen totali.puta,in terris noſtris,in quibus fit immiſsio in veram poſſeſsionem:& tunc ſufficit ſummaria cognitio reſpectu ordinis procedendi:non tamen ſufficiet iura mentum:ſed requiritur,ſecundùm omnes,ſemiplena probatio ſeu præſumptiones,vel indicia.vt d.l.iij.§.cauſæ.aut vnus teſtis,vel inſtrumentum,vt ſ.dixi.

132 ¶†Tertiò quæro quid agere debeat iudex adhibita cognitione neceſſaria,per quā ſummatim conſtet de iure actoris,iuxta prædictam cognitionem,de qua in pręce.q.Sol.dic ꝙ actorem in poſ.rerum petitarum mittere non tardabit.text.eſt hic & d.l.ij.& intellige ꝙ iudex non debet tardare ſcilicet nimis:ſed aliquandiu expectabit,ſecundùm Gof.& Ioan.An.& Hoſti.

133 ¶†Quartò quæro:quia actor mittitur in poſſeſsionem,vt dictum eſt in præce.q.qualis ſit illa poſſeſsio,& ipſius effectus. Sol.dic quòd eſt vera poſſeſsio,& nō ſimplex cuſtodia: prout eſt quādo actor mittitur in poſſeſsionem ex primo decreto, in actione perſonali, vt in §.ſeq.vel etiam in reali ſimpliciter,vt in.§.præce.quo caſu,paſſus immiſsionem veniens intra annū, auditur:etiam ſuper poſſeſsione,vt.§.præce.& hoc tenet Spec. in titu.de primo decreto.§.reſtat.ver.debet autem ſtatim.licet quidam voluerunt,quòd etiam in caſu illo ſicut in.§.præce.& ſeq.vſq; ad annum reſeruetur.q.ſuper poſſeſsione quod refert gloſ.hic ſuper verbo,reſeruata.quia ſi papa hoc voluiſſet,hoc dixiſſet.ſicut in.§.præce.& hæc communis omnium Doc.opi. cùm ergo actor mittatur in veram poſſeſsionē, ſequitur quod reus ſit de poſſeſſore petitor:nec reſeruatur ſibi amplius.q.ſuper poſſeſsione:ſed ſuper proprietate duntaxat,vt hic in ſi.& d.l.ij.Non ob.§.prǽcedēs.vbi etiam ſuper poſſeſsione auditur vſq; ad annum:quia tex.ille loquitur in caſu diuerſo:videlicet, quando interponitur primum decretum in actione reali cōtra abſentem contu.conuentum,& nomine proprio poſsidentem hic verò cùm is qui conuenitur nō poſsidet nomine proprio, ſed alieno:& nominat dominū in iudi.vnde ibi actor mittitur in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ:& non efficitur verus poſſeſ. hic mittitur in veram poſſeſsionem:& ratio differentiæ eſt, ſecundùm gl.in verbo,reſeruata.quia maior contumacia præſumitur in caſu noſtro,quàm in ſuperiori:quia hic per plures citationes citatus eſt:& plures contempſit:nam primò actor citari fecit colonum,& colonus denunciauit domino:poſtquam denunciationem iterum citatur dominus legitimis edictis, ſecundùm quod.ſ.dixi in princi.vnde contumax videtur plus contempſiſſe.& ſequuntur cōmuniter Doc.hic,& in d.l.ij.& hinc ſumpta occaſione Hoſtiē.hic & Doc.ponunt aliquas rationes diuerſitatis inter hunc.§.& præcedentem quas ſuper dicta glo. reſeruata.& dicit hic Do.m.quòd ſatis putat ſufficere illam cauſam ꝙ hic interuenit quaſi lit.conteſta.de quo tetigi.ſ.ar.ix.q.vj.& latius dicam.j.xiij.arti.vnde ſicut reo exiſtente contumace poſt lit.cōteſta.proceditur ad miſsionem in verā & incommutabilem poſſeſsionem,ſi nō liquet de cauſa,l.cōſentaneum. C.quomodo & quando iud.& no.in c.prout.j.de dolo & contumacia.ita & quando interuenit iſta quaſi lit.conte.ſecūdùm do.M.& vide quod dixi in dicta glo.in ver.reſeruata.& ſic ex prædictis infertur ſingularis effectus,ꝙ vbi iſte miſſus in poſſeſsionē prius erat actor,& ſibi neceſſariò incumbebat probatio:nunc erit verus:& paſſus miſsionem,tenebitur de ſuo dominio probare,ſecūdùm Doc.hic,& in d.l.ij.& bene.

134 ¶†Quintò quæro:quia nominato paſſo miſsionē reſeruatur allegatio ſuper proprietate,vſq; ad quantum tēpus iſte nominatus audiatur ſuper proprietate.ſolu.gl.hic ſuper ver.reſeruata.concludit,ꝙ ſibi reſeruatur donec ſit præſcriptū,& quod etiam de iure canonico hic poteſt procedere pręſcriptio.& idē tenet Io.An.& ſequuntur cōmuniter Doc.aliqui tamē videtur velle,ꝙ perpetuò duret:quia nō poteſt præſcribi,ex quo effecta eſt litigioſa:& propter hoc debet de iure ſuo dubitare.glo. tamen hic tenet cōtrariā ſententiā,ꝙ poſsit præſcribi: quia videtur habere bonā fidem,eo ꝙ credit rem ad ſe pertinere:cùm iurauerit ꝙ non malitioſè,vel per calumniā petijt rem illā.& ideò poteſt pręſcribere:quia iuſtè poſsidet:quia authore Prætore poſsidet.l.iuſtè poſsidet.ff.de acqui.poſ.Sed aduerte,quia gl.in d.l.ij.C.vbi in rem actio.dicit,ꝙ in re immobili præſcribitur longo tēpore:& ſic ſpatio decem annorū inter præſentes, & xx.inter abſentes.Sed Iac.de Are.Pet.& Cy.in d.l.ij.tenent contrarium.mouentur,quia præſcriptio longi tēporis nō procedit ſine titulo,vt in d.l.ſi.& l.nunq̃.ff.de vſuca.ſed per primum decretū iudex nō transfert titulū:nec intendit transferre dominium,vt l.ſi finita.§.ſi.ff.de dam.infec.& per cōſequens, nec vſucapiendi conditionē,vt l.claudus.ff.de cōtrahē.emp.& ſic volūt,ꝙ iſte audiatur ſuper proprietate vſq; ad xxx.annos, vt l.ſicut.& l.ſi quis emptionis.C.de præſcri.xxx.vel.xl.anno. ſecūdùm Iac.Pet.& Cy.& hoc procedit,niſi à iudice pręfigeretur breuior terminus intra quem deberet.quod fieri poteſt, vt.j.dicā.Sed Iac.bu.in d.l.ij.in effectu tenet primam opi.gl.ꝙ audiatur vſq; ad decem vel xx.annos,& non vltra.Gul.de cu. in d.l.ij.dicit,ꝙ præſcribet tit.pro ſuo à die quo eſt effectus incommutabilis poſſeſſor:quia ex tunc nō dubitat de iure:antea verò non vſucapiet:quia ante nō eſt in bona fide:cùm nō poſſideat tit.pro ſuo:quia nō dubitat de iure ſuo.& ſic ſentit ꝙ immediatè non poſsideat verè quod eſt falſum,vt dixi in q.præcedenti.Bart.verò in d.l.ij.tenet opi.glo.dicens,ꝙ ille vſucapiet

a longo tēpore ex præcedenti ti.quo ſe dominū putabat[a] vt l.ſi is qui pro emp.§.pe.& l.eū qui hæres.ff.de vſuca.& idem tenet Bar.in l.conſentaneum.C.quomodo & quādo iu.niſi ſtatutus ſit terminus,de quo ſtatim dicā.& ſic videtur Bart.ſentire, ꝙ ſecus ſit ſi miſſus in poſſeſsionē nō haberet titulū.& idem tenet Bal.in d.l.ij.& hanc opi.ſequitur hic do.Ant.& Io.de Imo. in l.ſi finita.§.iul.ff.de dam.infec.& do.M.hic niſi fortè loquemur in præſcriptione cōtra eccleſiam:quia tūc exigitur tempus.xl.annorū,vt c.de quarta.j.de præſcrip.Idem dico verum, quò ad eccleſias inferiores:ſed cōtra romanā eccleſiam,exigere tempus centū annorum, vt c.audientiā.&c.cùm nobis.& c.ſi diligenti.j.de præſcri.vt in authen.vt eccle.roma.gaudeat priuilegio centum annorū.Itē hoc procedit,niſi per iudicē ſtatutus fuiſſet terminus intra quem audiretur dominus de proprietate.nam tūc poſt lapſum ipſius termini,nō auditur amplius,ſecundùm Cy.in d.l.ij.per l.à quo fundus.ff.de dam.infec.& ibi per Dy.& l.mancipiorū.ff.de op.lega.Et quia terminus ille nō eſt determinatus,ſtatur arbitrio iudicis,vt l.j.ff.de iur.deliberā. & ſequitur hic.d.Ant.Sed dicit hic domi.me.ꝙ putat,ꝙ à principio tempore miſsionis in poſſeſsionem,non poſsit ſtatui ille terminus ad agendum:cùm ſatis ſit punita cōtumacia per miſſionem in veram poſſeſsionem.& nemo regulariter compellitur agere,vt in rubro & nigro.C.vt nemo inuitus.facit text.in §.ſequenti,vbi dicitur,ꝙ iudex à principio debet eſſe cōtentus alterutra.poſtea ſubdit tamen do.m.ꝙ in futurū poterit loco ſecundi decreti,ſeu pro ſecundo decreto peti,vt ſtatuatur terminus ipſi nominato ad agendū ſuper proprietate,poſt quem

b amplius non audietur.& ita debet intelligi.d.l.à quo fundus[b] & ibi ſentit Bart.& idem tenet in l.cōſentaneum.quod eſt ſingulare;& practica,ſecūdùm do.m.ad hoc vt miſſus nō teneatur diu expectare,& ibi tenet Ioā.de Imo.in d.l.à quo fundus, vbi dicit,ꝙ talis terminus nō poteſt ſtatui,niſi poſt annū,per l.ſi quis emptionis.§.pe.C.de præſcri.xxx.anno.quæ indulget reo ſpatium anni ad cōparendū.facit.c.indultū.de re iu.lib.vj. licet Ang.videatur ſentire in d.l.à quo fundus.quòd ille terminus ſtatim poſſet ſtatui:ſed hoc reprobat ibi Ioan.de Imo.& etiam in d.§.videamus.Sed aduerte quòd tex.noſter vult,ꝙ ex quo cōtumax grauatur,vt actor miſſus in poſſeſsio.ſtatim fiat verus poſſeſſor:quòd omnis allegatio reſeruetur abſenti ſuper principali q.& ſic ſuper proprietate,Ex quibus verbis videtur reſultare duplex effectus. Primò, quòd actio perpetuò debet durare,ſicut perpetuò durabat exceptio.vt l.purè.§.ſi.ff.de do, exce.cùm in locū exceptionis ſurrogetur actio.ſed tu dic,imò ex quo non competit amplius exceptio,ſed actio:præſcribitur vt actioni,& non vt exceptioni.Sed quanto tēpore præſcribatur dicerem ꝙ aut miſſus in poſ.probat titulum, vigore cuius egit:vel vigore cuius dicebat rem ad ſe pertinere iure dominij, vel quaſi.& hoc caſu indubitanter procedit opi.Bart.aut non probat aliquem tit.& tunc magis eſt dubium:& ſi quidē miſſus in poſ.in petitione nullum allegauit titulum ſpecificè,nec probauit contra abſentem poſtea agentem arbitror quòd talis agens audiatur vſq; ad xxx.annos.per l.ſicut. & l.omnes.C.

a ¶Et ſic titulus putatiuus eſt ſufficiēs ad præſcriptionē longi temporis l.ij. §.ſi à pupillo .ff.de vſuca.pro emp.

b ¶De intellectu tamen illius text.videlatè per iſtū tit. de eo qui mit.in poſ.cauſa rei ſer.& per Alexan.in l.ſi prius.ff.de dā.infe.

de præscrip.xxx.an.quinimo fortè attentari posset,ꝙ talis im-
missio nō teneretur,tanq̃ non adhibita summaria cognitione
super iure ipsius primò agentis: sed si poneremus quòd iste pri
mus actor deduxisset dominiũ: seu specificatum titulũ , quem
tamen semiplenè probasset: & non plenè, vt puta, per vnũ te-
stem & similem probationẽ, quę non esset plena: & tunc requi
ritur tempus.xxx.annorũ: nisi nunc probaret plenè illum ti.&
arbitror quòd iste passus missionem, possit agere tam super
proprietate, quàm super quasi proprietate.vnde potest inten-
tare rei ven.& publi.secũdùm quod traditur in c.Abbate.de re
iudi.iij.q.vj.& quod dixi.s̈.de libel.obli.in c.fi.arti.xxix.vnde
sicut ante, quàm ibi esset passus missionem, poterat se defende
re per exceptionem dominij, vel quasi: ita & nunc potest agere
rei vẽdi.vel quasi.& ideò cũ misterio tex.dicit, omni allegatio-
ne reseruata absenti super principali quæstione, scilicet, reali.ille
ergo absens poterit obtinere super publi.nisi conuentus pro-
baret talem titulũ, per quẽ actor excluderetur à publi.Item ex
prædictis verbis videtur sequi alius effectus, quòd cùm tex.ve
lit, ꝙ reseruetur omnis allegatio absenti super principali quæ-
stio.ꝙ iudex non possit hanc reseruationẽ auferre, sibi statuen
do breuiorem terminũ, intra quem debeat agere, Nec obstat.l.
à quo fundus.per quam Doc.cõmuniter tenent contrariũ: quia
ille est casus specialis, vbi agebatur confessoria pro cõstituen-
da quasi seruitute ratione ædificij fabricati, debita seruitute.
vnde si cõtra cõtumacem fit immissio ex primo decreto in lo-
cum seruientem, pro constituenda quasi quæstione illius serui-
tutis: quia ex hoc primo decreto non esset plenè consultũ acto
ri contra reum cõtumacem; ideò statuitur terminus cõtumaci,
intra quem agat, & doceat de iure suo: scilicet ius sibi esse ædifi
catum habere.& si intra statutum terminũ id non fecerit, vlte-
rius non auditur, vt ibi, & ideò quãdo proceditur cõtumaciter
super iure seruitutis, & contra talem assertem seruitutem non
est aliquid ædificatũ: missus in quasi possessione, efficitur quasi
verus possessor.nec statuitur talis terminus : sed solùm iudex
cogit per officium suum contumacẽ cauere, se nullã nouitatem
facturum, donec doceat de iure suo: vt l.si prius.ff.de ope.no.
nuncia.& ibi traditur de materia latè per Bar.& Doct.in d.l.à
quo fundus.quæ tñ habet alios intellectus.& ego de materia
latè dicã in tit.de eo qui mit.in pos.sed in terminis nostris per
missionem in possessionẽ, cõsequitur actor veram possessionẽ,
vt dixi.nec contumax potest obtinere super possessione: sed
solùm super proprietate: quia cõtra ipsum agentẽ rei vendica-
tione, vel publi.ꝙ potest iste reus possessor excipere de suo do
minio: vel quasi: vnde nõ videtur necessaria dicta termini sta-
tuitio.& ille casus specialis.d.l.à quo fundus.non debet exten
di ad casum nostrũ non habentẽ rationis identitatẽ, contra re-
gulam rubri & nigri.C.vt nemo inuitus ag.Arbitror tamẽ in
hoc passu sic dicendum, ꝙ aut nominatus fuit simpliciter con
tumax: propter quod actor missus est in posses.& is qui passus
est missionem, nec tũc, nec postea diffamauit, ꝙ res illa ad eum
pertineret.& hoc casu, non potest statui iste terminus, per ea
quæ no.& traduntur in d.l.diffamari.C.de inge.manu.aut ille
reus diffamauit, ꝙ res illa ad eum pertinebat; & tunc missus in
posses.intentare cõditionẽ ex illa l.diffamari.& secundùm præ
dictam distinctionẽ possunt intelligi cõcordari prędictæ opi.
& prædicta notabis: quia nouissima & singularia: & à nemine
tacta.& hęc procedunt in actione merè reali.in hypothecaria
verò, quem effectũ tribuat missio in posses.& vsq; ad quantum
tempus detur reuocatio: & ad quid tradit hic do.Ant.ego di-
cam in materia primi decreti in tit.de eo qui mit.in posses.

135 ¶ †Sextò quęro vtrum nominatus passus mis.secũdùm formã
prædictam, volens agere super proprietate teneatur iurare de
calumnia; & quid de misso in pos.Sol.glo.hic in versi.summa-
tim.in fi.tenet ꝙ sic.nec ob.ꝙ hoc sacramentum nõ præstatur
nisi semel: vt authen.hoc sacramentũ.C.de iura.cal.quia hic est
noua instantia.vnde posito ꝙ actor iurasset de calumnia: tamẽ
quia tunc iurauit vt actor, & finita est illa iustantia: vt dicam in
xiij.arti.nunc iurabit vt reus.& idem etiam videtur velle Ioan.
And.in addi.Spe.de primo decre.§.sequitur.versi.interposito.
vterq; ergo iurabit de calũnia in hoc nouo iudicio.& sequun
tur hic do.Ant.do.M.& Doc.

¶ Septimò quæro quid si talis missio facta fuerit contra colo-
num, non seruatis debitis citationibus de nominato: vtrum va
leat & præiudicet domino.& videtur ꝙ sic.sicut præiudicare-
tur si colonus expelleretur: vt l.peregre.§.quibus.ff.de acquir.
pos.tu dic cõtra: quia aliud est cùm colonus expellitur vi: aliud
cùm expellitur per iudicem: quia iudex nunquam intẽdit præ
iudicare tertiæ personæ: nec etiam si vellet, posset præiudicare
a ei qui non est citatus.[a] & hoc tenet Inno.hic & Bal.in d.l.ij.C.
vbi in rem act.facit.l.si deserta.C.si propter public.pen.& vide
quod dicam.j.ar.xiiij.& quod dixi.s̈.ar.ix.q.iiij.

a ¶ Iudicis actus nõ præiudicat his, qui non sunt citati. de qua materia in l. nam ita diuus. ff. de adop. in l. sæpe. ff. de re iudi.

¶ Octauò quæro quid iuris in causa damni dati, si nominatus
est contumax: qualiter fiat.solu.dic vt dixi s̈.in vj.articulo quę
stione.viij.

136 ¶ †Nonò quæro vtrum contumacia nominati noceat nomina
tori: pone, emphyteota, feudatarius, vel maritus in causa dotis
nominat dominum in iudicio: & dominus fuit cõtumax: vtrũ
paretur pręiudicium emphyteotę feudatario, vel marito.so.dic
ꝙ sic.imputet enim sibi nominator, qui illum nominauit : quia
de voluntate sua fuit hoc, vt voluerit sequentem agere.ff.de re
iudi.l.sæpe.&.j.de re iudi.c.q̃uis.ita concludit Spe.in titu.de.j.
decre.§.restat.ver.quid si emphyteota.Et ex his Deo duce, est
expeditus.xij.arti.prin.

¶ Decimotertiò prin.arti.tractandum est de effectibus prædi-
ctæ nominationis.circa quem arti.dic ꝙ plures sunt istius nomi
nationis effectus.

137 ¶ †Primus est ex parte nominatoris, qui est iudicij declina-
tiuus: fit enim nominatio ad effectum, vt nominans declinet
iudicium: & nominatus illud subeat, vt dixi in x.arti.q.ij.intelli
ge in totum, si ad ipsum nominatum ius in totum dicatur per-
tinere; vel pro ea parte declinatum iudicium, ad alium nomina
tum dicitur pertinere, vt dixi in vj.ar.q.iiij.iunctis his quę dixi
in xj.arti.maximè in ij.q.

138 ¶ †Secundus effectus iudicij susceptiuus per ipsum nominatũ
comparentem, qui iudicium in se suscipit, vt dixi in præce.effe-
ctu & in xj.arti.q.ij.

139 ¶ Tertius effectus qui sequitur ex prædictis, est primæ instan
tiæ contra nominatorẽ intentatæ, seu præparatæ finitiuus: quia
nominato cõparente & iudiciũ suscipiẽte, absoluitur nominãs
ab instantia iudicij, vt dixi.s̈.arti.xj.quæstio.ij.& ideò dixi, seu
præparata: quia ante lit.cõtest.propriè nõ datur instãtia, quę in
cipit à litis cõtest.vt d.l.properañ.in prin.§.& si quidem.C.de
iudi.de quo latè dixi in c.pe.s̈.de iudi.ar.viij.quod intellige re-
spectu nominationis.de quo in tex.nostro, secus si fieret nomi
natio secundùm formã authen.qua in prouincia.C.vbi de cri.
agi oportet: quia ibi datur terminus ad denunciandum domi-
no, vt ipse conuentus instruat in defensionibus illi competen
tibus: non autem ipse conuentus liberetur à iudicio : cùm suo
nomine cõueniatur ex facto suo, vt ibi dicitur.& ideò nomina
to comparente non absoluitur nominans ab instantia.

140 ¶ †Quartus effectus est nõ solùm iudicij declinatiuus per no-
minatorem, vt dixi, sed etiam quandoq; per nominationẽ, per
ea quæ dixi in arti.xj.q.iiij.sed ista declinatoria nõ causatur im
mediatè à nominatione : sed ab alia causa deducta ex qualitate
personæ nominati: q̃uis nominatio occasionem præstiterit.

141 ¶ †Quintus effectus est respectu recusationis , quæ quandoq;
potest fieri ex persona nominati: quę aliàs non fuisset permissa
nominatori, secundùm ea quæ dixi s̈.arti.xj.q.v.

¶ Sextus effectus colligitur ex his quæ dixi.s̈.articu.xj.q.vj.

142 ¶ †Septimus effectus est respectu appellationis , quæ quan-
doq; ex persona nominati admittitur: quæ aliàs non fuisset in
persona nominatori, prout dixi s̈.articu.xj.q.vij.

143 ¶ †Octauus effectus est, quia nominatus comparẽs, iudicium
suscipiens , potest petere compromissum ex persona sua: aut
alio priuilegio vti: quod non posset petere nominator, vt dixi
articu.xj.q.octaua.

144 ¶ †Nonus effectus est: quia nominato non cõparente, sed exi-
stente contumace post factam sibi denunciationem, secundùm
ea quæ dicta fuerunt s̈.ar.ix,& x.inducitur quasi litis cõtest.vt
ibi.& l.ij.C.vbi in rem act.& aduerte: quia dicit Cy.ꝙ hic qua-
si lit.contest.surgit ex hoc: quia conuentus rei vendi. nominan
do dominum in iudicio , asserẽdo nominatum esse dominum,
tacitè negat actorem, vt l.Pomponius.§.si is.ff.de proba.& l.si
inter.ff.de excep.rei iud.pro quo allego : quia duo nõ possunt
esse domini in solidũ, vt l.si certo.§.si duobus.ff.cõmod. vnde
per tacitã negationẽ inducitur hic quasi litis contest. sicut per
expressam induceretur vera , secundùm ea quæ dixi in c.j.s̈.de
lit.contest.& facta denunciatione domino, si non venit, videtur
affirmare nominationem coloni , seu nominatoris : sicut iudi-
cium quasi litis contesta.idẽ sentit Bart. in d.l.ij.ponendo aliud
exemplum.ideo hæc denũciatio facta domino habet vim con-
testationis litis: quia in illa cõtestatione ciuili procedetur quasi
ad exemplum prælij corporalis: sicut in prælio corporali quã-
doq; cõtingit, ꝙ ille qui tenet vnã arcẽ, dicit illi qui tenet exer-
citum, seu castra cõtra eum : volo denunciare domino pro quo
hic sum: & nisi mihi succurrerit intra tantũ tempus, cedam tibi:
& dabo arcẽ.ita & hoc est quasi quoddã præliũ: ille tenẽs rem
alieno nomine, nominat alium in iudicio: & expectat ab eo sub
sidium, quo veniente litigatur: eo nõ veniente, cedit.& sic indu
citur quasi litis contestatio, vt dixi, & sequit̃ hic do.Ant.& do-
minus me.

minus me.qui etiam mouentur:quia ex quo nõ deficit p actorem quo minus lis contestetur:satis est offerre libellum, & deducere rem in querimoniam.iuxta ea quæ traduntur in.l.ij.C. de annali except.&.xvj.q.iij.§.præscriptionem.Guli.de cu.in d.l.ij.voluit,quod hic quasi litis contest.proueniat ex tribus.

¶ Primò,ex nominatione.

¶ Secundò,ex notificatione facta domino.

¶ Tertiò,ex non comparitione:quasi non comparendo, tacitè videatur negare petitionem actoris. Sed Bal.ibi dicit, quòd ideò hic quasi litis contesta.descendit ex prædictis tribus:quia sic placuit legislatori:nõ quia de natura prædictorum trium sit inducere litis contesta.vel quasi.vnde hoc est inductum à legis potestate & fictione.Paul.de cast.dicit, quòd ista ideò dicitur quasi litis contest.quia fit cum absente:sed vera fit cum præsente. sed prima opi.Cy.videtur esse melior : maximè coniunctis alijs opi.quæ possunt simul iungi ad dictum effectum.

145 ¶ † Decimus effectus qui sequitur ex præcedenti est,quòd ista nominatio iuncta prædicta, quasi litis contesta.est præscriptionis interruptiua.text.est hic.& in.d.l.ij.C.vbi in rē act.Sed pro declaratione prædictorum duorũ effectuum quæro à quo tempore habeatur,seu incipiat hic quasi lit.contest.& præscriptionis interruptio.Solu.passus est dubius.tex.hic dicit,& in.d.l.ij. quòd lis est quasi contesta.ab eo die,quo possessor ad iudicium vocatus est:vnde si exponimus prout exponit Abbas possessor,id est dominus possessionis.prout etiam sentit glos.nostra hic,super verbo,producenda.inquantum vult denunciationem fiendam per posses.iuncta glos.in versi.contestationem.inquã tum vult per denũciationem fieri interruptionem præscriptionis,pro qua expositione facit,quia domin⁹ videtur possessor. ex quo eius nomine possidetur:vt in c.si diligenti.de præscrip. sed Ioan.And.intellexit dictum verbum,possessor,id est de eo qui possidebat nomine alterius.& sic intelligit.d.l.ij.mouetur, quia l.illa.ij.ex qua sumpta est decretalis,quãdo vult facere mẽtionem de domino,illud exprimit clarè.& huic dicto concordat Gof.dicens,quòd hæc interruptio fit à die quo colonus cõuenitur.& sequitur etiã hic zabar.Sed contra hanc opinio.ob. quia sicut per solam citationem domini non inducitur quasi litis contestatio:ita & fortius, nec per citationem coloni. Item durum videtur q sine requisitione veri domini inducatur ista quasi litis contesta.facit quod dixi in præcedenti q.in opi.Cy. et aliorum quia per hanc quasi litis contesta.requirunt denunciationem fieri domino,& sic videtur q à die denunciationis videatur secuta contumacia. Sed aduerte:quia fortè Goffre.& Io.An.voluerunt,quòd requiratur denunciatio : sed ea facta, & denunciato non veniente,trahitur retro effectus istius quasi litis contesta.ad diem quo vocatus fuit colonus.& hæc opinio videtur placere do.Anto.& satis videtur esse consentanea literæ,quæ primò requirit citationem coloni.secundò.denunciationem fieri domino:quo contumce,lis est quasi contesta.ab ea die,qua possessor fuit primò citatus ad iudicium.& dicit do. M.q putat hanc mentem literæ,q ante,quàm fiat denunciatio domino,saltem per detentorem,non potest dici lis quasi contestata:qua nominatus expectatur tanquam futurus reus:cùm in se debeat suscipere iudicium.vt dixi arti.xj.q.ij.sed si nominatus non venit,nec aliquis pro eo:& sic non cõstat in iudicio illum esse dominum:vt etiam alium dominum:& habemus responsionem detentoris seu possessoris volentis defendere, & tacitè negantis illum actorem esse dominum:satis nũc dici potest,quòd ab illa die qua colonus fuit vocatus,facta fuit quasi litis contesta.quia non vult defendere:& negat actorem dominum.nec apparet quòd alius sit dominus:& sic sequitur præscriptionis interruptio.& per hunc modum potest reduci litera ad concordiam:quæ primò videtur exigere denunciationẽ: & postea tantùm facit mentionem de citatione coloni.Aduerte tamen,q ita demum fit interruptio,si denunciatio fuit facta domino per iudicem,seu per colonum de mandato iudicis:secus si colonus simpliciter ex se denunciasset:ita sentit glo.in dicta l.ij.C.vbi in rem actio.

146 ¶ † Vndecimus est. ect⁹,secũdùm quosdam, qui etiam sequitur ex pręcedẽtibus,q si actio erat temporalis,videlicet x.vel xx. annorum:per hanc quasi litis contesta.perpetuatur:sicut perpetuaretur per veram litis contest.vt l.fin.C.de præscrip.xxx. anno.& traditur in l.j.C.de præscrip.lon.temp.& hoc tenet gl. in d.l.ij.C.vbi in rem act.& ratio est,ne melioris[a] conditionis sit contumax,quàm præsens.de quo per Cyn.in l.ij.vbi refert opi.legista.qui videntur magis inclinare in istam sententiam. quàm etiam tenet ibi Bald.& Pau.de cast.dicit,q actio perpetuatur ad lx.annos,per l.cùm notissimi.C.de præscrip.xxx. anno.Sed domi.Anto.hic recitatis opi.tenet contrarium.mouetur,quia hæc quasi litis contesta.tanquam exorbitans,debet restringi:& non operari nisi effectũ expressè sibi concessum à iure.& ita dicit tenere.Spe.quæ opi.placet do.me.quia improprietates debent restringi,& nõ extendi,per not.in c.præterea. & c.intelligentia.de ver.signi.sed dicit do.M.q illa q.est modici,aut nullius effectus:quia cùm ille debeat mitti in verã possessionem:& sic efficiatur de petitore possessor frustra quærimus,an actio perpetuetur:cùm non sibi,sed aduersario incumbat onus agendi,vt hic & l.fi.C.de rei vendi.Sed aduerte tu,& clarius intelligas.nam in interruptione præscriptionis põt esse magnus effectus:sed potius vno: quàm alio tẽpore diceretur facta interruptio.pone enim q instabat terminus præscriptionis immediatè post tempus factæ citationis de colono: quæ pręscriptio fuisset completa ante denunciationẽ factã domino: certè si interruptio incipit à die factæ citationis:quia hæc quasi lit.contest.ad illam diem retrotrahatur,præscriptio erit interrupta.Secus si interruptio intelligeretur facta tempore denunciationis,vel secutæ contumaciæ eo q tunc videretur facta quasi litis contestatio.Sed data interruptione quò ad perpetuandam actionem,dicta disputatio non videtur alicuius effectus,vt dixit d.M.quod dico verũ,si sequitur missio in pos.quia ex quo actor immissus est in veram possessionem:frustra quæritur de perpetuatione actionis ipsius:cùm sine possessione pręscriptio aduersarij non procedat,vt c.sine possessione.de regu.iur.in vj. & l.qui in seruitute.ff.de vsuca.sed disputatio posset esse vtilis,si actor postea nõ fuisset missus in possessionem,eo q nominatus postea comparuit in peremptoria citationis, de qua supra dixi,nec aliter fuit lis verè contestata:quia tunc perpetuata esset actio ex ipsa vera litis contestatione, vt supra dixi, vel etiam si actor propter aliã causam, vel quia nihil probauit : vel quia non est prosecutus:vel quia neglexit, non est missus in pos.vel si fuit missus in pos.iterum redijt ad ipsum reum:& tũc quæ opi.ex superioribus verior sit,dico quòd vtraq; est sustentabilis.Sed pro opi.Spe.do.Anto.& do.M.facit glos.nostra in ver.contest.quæ arguit quasi eodem modo,quo arguit.d.Ant. vt clarius dicam in sequenti effectu.de materia interruptionis, dic vt latè dicam.j.in tit.de præscrip.

147 ¶ † Duodecimus effectus colligitur ex tex.nostro,& ex dicta quasi litis contesta.est quia postea factis edictis & data contumacia,mittitur actor in veram possessionẽ:& absenti reseruatur duntaxat allegatio super proprietate, vt dixi.s.ar.xij.q.j.ij. iij.&.iiij.Aduerte tamẽ,quia licet prædicta quasi litis cõtesta.habeat prædictos effectus.tamen secũdùm glo.hic in ver.contra. nõ habet effectum,vt possint recipi testes:& perueniri ad sententiam dif.sicut si lis esset verè contesta.& idem tenet glos.& Ia.de Are.in l.consentaneũ.C.quomodo & quãdo iu.& Ia.bu. in d.l.ij.C.vbi in rem ac.quia hæc quasi litis contest.est irregularis.vnde plus roboris ei dari non debet,quàm reperiatur datum à iure:sed à iure reperitur datum robur quò ad ea quæ.s. dicta sunt &c.Facit id quod dixi.s.in secũdo effectu.Non ob. authen.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi oportet.vbi procedi potest non solùm ad missionẽ,sed & ad diffinituam:quoniam illa authen.habet varios intellectus:sed cõmuniter legitur ponendo tale exemplũ:Titius dimisit Sempronium colonum in possessione,qui damnificat positionẽ vicinam agendo aliquid in possessione domini,& de sciẽtia domini.cõuenitur colonus, & si nominat dominũ,conueniatur & dominus:nec per hoc absoluitur colonus:& contra cõtumacem proceditur ad diffinitiuam.& est casus specialis ibi,vt dicit hic zabarel.ille tamen tex. habet varios intellectus,quos ibi videre poteris.

148 ¶ † Decimustertius effectus est,q eo ipso q actor est missus in veram possessionem,finita est prima instantia intentata cõtra colonum,nec est necessarium aliud secũdùm decretum:nec super primo libello rei ven.potest procedi:quia ei qui verè possidet & retinet,non cõpetit rei vendi.l.j.§.hoc interdictum.ff. vti possid.ita etiam dicit Bal.in d.l.ij.C.vbi in rem actio.

149 ¶ † Decimusquartus effectus est qui sequitur ex præcedentibus,quòd si reus passus missionem facta denunciatione secundùm formã:vult recuperare possessionem:non potest,nisi per viam proprietatis:quia factus est de possessore petitor.id est vbi prius actor agendo reali tenebatur probare dominiũ:nec incumbit reo,ex quo efficitur actor,vt dixi.j.arti.xij.q.iiij.

150 ¶ † Decimusquintus effectus est:quia si nominans est conuictus de mendacio,eo quòd asseruit se possidere nomine alieno: & probetur q possidet proprio nomine:ratione talis mendacij perdit quandoq; possessionem:quãdoq; proprietatem, secundùm ea quę latè dixi.arti.viij.& licet ille effectus potuisset adaptari ad prin.istius.xiij.ar.tamen hic posui,eo q præcedentes effectus loquuntur,quando actor per contumaciã effectus est verè possessor.

151 ¶ † Decimussextus effectus est:quia per talem nominationem

[a] ¶ Arg.l.q seruius. ff.quod vi aut clã. & c.cum qui.de p̃bend.lib.vj.

domini in iudicio inducitur, vt nominans nō possit postea pœnitere, & variare, & dicere se suo nomine possidere, sine metu amissionis possessionis: sed aduerte: quia in hoc variæ reperiuntur opi. Io. An. hic & Iac. de Are. in d. l. ij. C. vbi in rem actio. tenent contrariū, ꝙ possit remittere & variare, per l. electio. §. si is. ff. de noxa. & l. de ætate. §. si cū. l. seq. ff. de interrog. acti. Cy. verò in d. l. ij. per eadem iura dicit, ꝙ ante lit. contest. potest variare; postea nō. & idem tenet Iac. bu. Spe. in titu. de primo decreto. §. restat. ver. quid si nominans tenet, ꝙ si variat primo dicendo se nomine alieno possidere: & postea proprio: ꝙ tanꝗ conuictus de mendacio efficeretur de possessore petitor, per l. fi. ff. de rei ven. & ita residet do. Anto. quod verū dicit zab. nisi probaret se errauisse: & sic reuocaret confessionē suā, tanꝗ erroneam, secundū ea quæ traduntur in c. fi. de cōfes. sed dicit hic Io. de Imo. ꝙ fortè dictum Iac. de Are. est verius: quia hic conuentus nō conuincitur de mendacio per probationes extrinsecas, sed per propriam confessionē; ideò nō videtur habere locum. d. l. fi. ar. l. eum. qui. ff. de iureiurā. & hanc limitationem sequitur hic Ia. zoccus nouellus Doct. nullam faciens mentionē de Imo. & hæc opi. videtur mihi satis æqua.

152 ¶ †Decimoquartò principali arti. tractandum est, quid si possidens alieno nomine conuentus, omittit nominare dominum in iudicio, vel fuit contumax: vtrū hæc omissio vel contumacia præiudicet domino. circa quem arti. Inno. & Ioā. And. post eum dicit, ꝙ taciturnitas, vel contumacia sua non nocebit domino, qui verè possidet: nec quò ad possessionem, nec quò ad proprietatem. C. si per vim vel alio modo. l. fi. sed ille qui litem suscepit, tenebitur ad interesse ante litem cōtest. per actionem de dolo. & post litē contest. condemnabitur ad ipsam rem: cùm habeatur pro possessore, dummodo actor ignoraret reum non possidere. ff. de rei vend. in l. is qui se obtulit. & l. sequen. & ff. si vsusfruc. petatur. l. fi.

¶ Si verò conuentus sciebat non possidere, decipitur à seipso: vt dictis iuribus, ex quo enim non ipsum, sed alium sciebat verum possessorem: imputari sibi debet, si non conuenit verum possessorem, vnde secundùm Inno. & Ioan. Andr. nec attestationes, nec confessiones, nec acta iudicij, nec sententia, nocent domino absenti: quia res inter alios acta &c. & voluit hic Inno. quòd iste qui se obtulit actori ignoranti, cōdemnetur ipsi actori ad litis æstimationem: vel secundùm quosdam, quantum in litem iuratum fuerit: vel ad interesse. ff. de peti. hæredit. l. qui se liti. & ff. de dolo. l. pe. & sic residet zaba. hic domi. Anto. hic nō putat, quòd hic habeat locum iuramentū in litem: ex quo non restitit dolo: licet per dolum litigauerat. vnde vult quòd locum habeat altero ex alijs duobus remedijs: & intelligas tu canonista & scias, quòd iuramentum in lite est de affectione rei: ita quòd vt plurimum excedit verum pretium rei, & præstatur quando quis potest restituere rem: & dolose & contumaciter resistit: vel dolo facit, quò minus possit restituere, vt l. qui restituere. ff. de rei vendi. vnde dicit dominus meus, ꝙ hoc modo habet locum hoc iuramentum; quia ille, nec nunc, nec vnquàm potuit restituere rem, quam non possidet: sed tantum temerè litigauit. vnde non tantùm deliquit: ideo meritò non venit ita acriter condemnandus. xxiiij. q. j. cùm non afferamus. & in regula, odia. & regula, in pœnis. de regu. iur. sed quantum ad primum de præiudicio domini, idem tenet hic zaba. volens quòd non præiudicetur domino per omissionem nominationis, vel contumaciam coloni. & idem Specu. in titu. de primo decreto §. restat. versicu. hoc etiam no. & versi. quid si colonus. & idem Barto. in dicta l. j. vbi etiam plus dicit, quòd etiam si facta esset executio contra colonum, & res esset translata ad actorem: nō tamen priuabitur dominus absens sua possessione, quam habebat. argu. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Nec obst. si diceres, ꝙ sicut absens possidens per colonum, deiecto colono perdit possessionem ciuilem, vt l. iij. §. quod si seruus. ff. de acquiren. possess. ita & isto casu, deberet dominus amittere pos. si per iudicem est ablata colono, qui ipsius nomine possidebat. ad hoc enim respondetur, secundùm Innocen. hic. quem sequuntur Ioan. Andr. & Doct. & secundùm Bar. in d. l. ij. quem sequuntur Legistæ, ꝙ ideo colono eiecto dominus perdit possessionem: quia deijciens talē violenter, intēdit sibi possessionē querere: & eam cuiꝗ auferre. secus aūt in iudice, qui non intendit iurisditionem in præiudicium absentis exercere: vel ius absentis alteri dare: & si hoc intenderet, nihil ageret, vt d. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Facit ca. inter. de maio. & obedi. & c. j. j. de causa pos. & proprie. quidam tamē volunt, ꝙ ille dominus possessionem amittit: sed ꝙ ipsam recuperare potest: vel per iudicis officium, vel per conditionē ex d. l. fi. sed primū placet Hostien. & videtur verius, secūdùm do. Ma. cùm iudicialis possessio habeat plus iuris, quàm facti. violenta verò nihil habet iuris. & quia in quolibet iudiciali processu iudex intendit alteri reseruare ius suum: vt c. super eo. s. de offi. deleg. & c. inter dilectos. in fi. j. de dona. Facit. l. ij. §. merito. & §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publi. & c. ex tuarum. s. de autho. & vsu pal. Hæc tamen procedunt, secūdùm dominū meum, quādo dominus absens ignorabat detentorē litigare: nā tunc nō fit sibi præiudicium, etiam in possessione, vt in c. cū super. & c. pen. de re iudi. sed si dominus sciebat causam agitari, distinguit post Inn. in d. c. cùm super. ꝙ aut litigans est tantùm detentor, ita ꝙ dominus potest eū remouere aliter: & suscipere in se defensionē: & hoc non facit: & tunc fit sibi præiudicium, saltē quo ad possessionem. ar. d. c. cùm super. & l. bona fides. ff. deposi. & sentit Cy. in d. l. ij. dum distinguit inter ignorantiam & scientiā domini. & ratio est: quia licet iudex: nō intendit præiudicare alij: tamen iste dominus sciens ex sua saltem negligētia videtur amittere possessionem. ar. no. in c. olim. el. j. j. de restit. spo. & l. quod meo. & l. clam possidere. ff. de acqui. pos. & idem tenet hic do. Ant. aut conuentus litigans erat possessor: ita ꝙ aliquo modo sibi possidebat: & sic litigabant de iure suo: & tunc cùm alius non possit eum aliter remouere, nullū fit sibi preiudicium: cessat ratio. l. sæpe. ff. de re iudi. & c. pe. j. de re iudi. secūdùm dominum meum: sed zab. hic. q. xj. concludit, ꝙ quando quis habet ius in re, ita ꝙ potest rem in iudicium deducere: licet primo loco defensio spectet ad alium; tunc sententia lata preiudicat illi scienti, & nō defendenti, ita loquitur. l. sæpe. & c. pe. sed si conuenitur omnino extraneus, acta & sententia nō præiudicāt domino absenti, vnde si est lata sententia cō tra eum, qui possidet nomine alieno: quia censetur penitus extraneus, quò ad potestatem deducendi reū in iudicio: non præiudicatur domino: licet dominus sciuerit litem motā: nisi fiat sibi denunciatio secūdùm formam hic traditā. & in d. l. j. ar. eorū quæ traduntur regula, eum qui certus. de regu. iur. in vj. secus si non requireretur denunciatio sub certa forma: sed tantùm certificatio: quia tunc sufficeret sola scientia domini, sine denunciatione, per d. regulam, eum qui. & ita dicit zab. se consuluisse alleg. no per Bar. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acqui. pos. & l. officium. ff. de rei ven. & in d. l. ij. subdit tamen, ꝙ quidam referentes Bal. in d. l. ij. voluerunt, ꝙ sufficeret sola scientia domini, per. d. l. sæpe. sed primum est verius, secūdùm zaba. ne frustra sit ille. §. & d. l. ij. C. vbi in rem actio. inquantū exigunt denunciationē: quia subest præmissa ratio: quia iste cōuentus censetur penitus extraneus quò ad deducēdum rem in iudiciū. Ego arbitror ꝙ vtraꝗ opi. possit saluari: videlicet: quòd sola acta iudiciaria, nullā facta executione: & nulla facta denunciatione, nō præiudicent domino. & procedat opi. zaba. Sed si post executionem datur negligentia ipsius domini, præiudicatur sibi: saltem quò ad possessionem, ratione negligētię suæ. ar. l. quod meo. & l. clam possidere. ff. de acqui. pos. & c. olim. el. j. j. de resti. spo. & de hac materia, an & quādo præiudicetur tertio, per iudicium inter alios agitatum, materia est satis longa & intricata; de qua in d. l. sæpe. & in d. c. pe. j. de re iudic. vbi latissimè expediam. Et ex his Deo duce, est expedita hæc frequens & quotidiana, & vtilis materia nominationis domini in iudicio. ordinatè & longè plenius, quàm ab omnibus maioribus nostris fuerit tacta.

FINIS.

TRACTATVS DE MVtuis petitionibus per d. Marianum Socinum Cum additionibus d. Bartholomei eius filij per modum lecturę ipsius tituli, ita copiosè redactus, vt in hac materia nihil vltra reperies à principio rubricę, vsq; ad finē tituli.

SVMMARIVM.

1 Petitiones mutuæ, quæ dicantur.
2 Petitio mutua, quotuplex sit.
3 Petitio mutua, quare fuerit introducta.

In alio meo Tractatu visum fuit de libelli oblatione: Sed quia libelli plerunq; offeruntur ab vtraq; parte, & fiunt hincinde mutuæ petitiones, et dubitatur an, & quādo, & qualiter hoc fieri possit: & de modo procedendi: meritò hic subnectiť hęc rubrica. Et de materia istius rubricæ habetur. iij. q. viij. c. cuius in agendo. Verùm antequàm ad materiam transeamus, iuxta consuetum ordinem, pro faciliori & clariori istius materiæ intelligentia & doctrina, prosequar infrascriptos arti. principales.

¶Primò, quid dicatur mutua petitio: seu quæ dicantur mutuæ petitiones. & de hoc dicetur in rubrica.

¶Secundò, quotuplex sit mutua petitio. de quo similiter dicetur in rubri.

¶Tertiò, quo iure, & quare fuerit inducta potestas mutuæ petitionis per viam conueniendi & reconueniendi. de quo similiter dicam. in rub.

¶Quartò, coram quibus iudicibus, seu apud quos possunt, & debeant fieri mutuæ petitiones. & de hoc in c. j.

¶Quintò, inter quos habeāt locum mutuæ petitiones: seu per quos possit fieri reconuentio. de quo dicam in d. c. j.

¶Sextò, in quibus causis seu rebus habeant locum, seu cessent mutuæ petitiones. de quo in d. c. j.

¶Septimò, quando sint faciendæ mutuæ petitiones: seu quando fieri possit reconuentio. de quo in d. c. j.

¶Octauò, vtrum in causa reconuentionis possit iudex recusari. de quo in c. ij.

¶Nonò, quæ sit pœna actoris nolentis respondere reo super mutua petitione, seu reconuentione. de quo in d. c. ij.

¶Decimò, qualiter procedendum sit in mutuis petitionibus. & de ipsarum effectu, resultante ex conuentione & reconuentione adinuicem, de quo in d. c. ij.

¶Vndecimò, pro quibus, seu quibus rebus ad eundem iudicē eundum est, non solùm in mutuis petitionibus, sed etiā in pluribus petitionibus. de quo in d. c. ij.

¶Duodecimò, de pœna trahentium aliquē ad diuersos iudices cùm deberet ad eundē iudicem conueniri. Et sic de pœna trahentis quem hoc casu ad vetitum examen. de quo in d. c. ij. Et sic in istis. xij. articulis tractabitur tota materia tituli nostri.

DE PRIMO ARTICVLO.

1 a Primo Igitur articulo in quo examinandū est † quæ dicantur mutuæ[a] petitiones, Ho. in summa eo. ti. §. j. dicit, ꝙ dicuntur q̄ones adinuicē propositæ. quod patet ex ipsorū verborū significato. D. m. hic dicit, ꝙ mutua petitio est conuentio ex parte actoris, & recōuentio ex parte rei. Nam reconuentio, est secunda cōuentio. Cū ergo duæ sunt petitiones, & conuentio fiat ab vtraq; parte. meritò appellatur mutuæ petitiones. Et no. ꝙ recōuētio dicit̄ respectu cōuētionis. vnde vbi non est conuētio, nō potest dici recōuentio, vt no. in c. cū dilectus. j. de or. cog. Et ideò cū arbitrio nō sit conuentio, nō datur reconuentio. de quo dic vt statim dicā in c. j. in iiij. ar. Et aduerte: quia mutua petitio tūc propriè dicit̄, qn̄ petitio rei deducit̄ per viā recōuentionis debito tēpore, secūdū ea q̄ dicā in c. j. ar. vij. Et de hac propriè loquit̄ titulus noster. Est & alia mutua petitio q̄ dicit̄ impropria: q̄ nō est propriè recōuētio: vt qñ secunda petitio rei porrigitur, qn̄ prima petitio actoris est prope finem: tunc em nō possunt simul tractari, & vna sn̄ia terminari. & ideò tūc nō est propriè recōuētio: sed habet tūc locū regula, qui prior appellat, prior agit, vt l. qui prior. ff. de iud. vt hęc probantur in c. ij. ver. nos autē. de or. cog. secūdū D. m. hic. Sed de hoc latius dicā. j. e. in c. j. in. vij. ar. Itē aduerte: quia qñq; exceptio apposita per reū, habet instar petitionis. & pōt dici reconuentio: quia mutua petitio. exemplū in exceptione recōpensationis. Nā ille qui cōpensat, dicit̄ petere, vt l. amplius. ff. rē ra. hano. Bal. in l. tam mādatori. C. de nō nu. pec. Ad quod vide quæ dixi in c. sacris. de sen. excom. in xix. prin. ar. in. v. q. princ. in ij. mēbro, vers. ij. dubitatur. & hoc probat̄ in l. neq;. C. de cōpensa. b secundū Bal. & Saly. vbi tex. innuit, ꝙ huiusmodi exceptio[b] fit mutua petitio. Alij tñ intelligunt ꝙ ideò nō solū fuit opposita exceptio compensationis: sed mutua petitio porrecta. insuper etiā no. ꝙ mutuæ petitiones, & sic cōuentionis & recōuētionis. dicitur quasi idē negotiū. & no. gl. in c. fi. §. de iudi. Et est text. in l. cùm Papinianus. C. de sen. & interlo. om. iud. ibi dum text. in eodem negotio. & ideò vno iudicio terminanda est vtraq; causa. de quo tamē dic vt latius dicet in c. ij. j. eo. in x. prin. arti.

DE SECVNDO ARTICVLO.

2 Secundo Prin. ar. † In quo examinandum est, quotuplex sit mutua petitio. breuiter dic, ꝙ ipsi⁹ mutuæ petitionis quatuor sunt species. videlicet, recōuentio de ciuili ad ciuilem: de criminali ad criminalē. de ciuili ad criminalem: de criminali ad ciuilē. secūdùm Bal. in authen. & cōsequenter. C. de sen. & interlo. om. iu. Subdit tñ ibi Bal. ꝙ quādo criminalis est peremptoria alterius criminalis, nō dicitur propriè reconuentio, vt l. j. C. qui ac. non pos. Itē, ꝙ propriè loquēdo, inter criminalia nō est reconuentio: quia vtraq; cōcludit fisco, & non sibi. l. agraria. ff. de termino moto. de quo. s. dixi de iudi. in rub. & ideò nō videtur habere locum recōuentio, per tex. in d. authen. & cōsequenter. quæ loquit̄ per verbū, obnoxius sibi. Item quia text. in hac materia vtuntur verbo, agendo. iij. q. viij. c. cuius in agendo. Sed accusare, propriè sumptū, non est agere vel reconuenire. vt insti. de act. in prin. ergo & c. Sed tu vide ad hoc quæ latius dicam. j. eo. c. j. in vj. princ. ar. ver. a

¶Secūda principalis diuisio est, ꝙ quędā mutua petitio seu reconuentio, est p̄iudicialis & obstatiua: in qua prius procedēdū est, q̄ in prin. Quædā verò est secūdaria simplex, & cōpatibilis cū principali, vt dicit Bal. in c. j. §. præterea. ver. itē no. de prohibita feudi alie. de qua latius dicā. j. eo. c. ij. in x. principa. articu.

¶Tertia diuisio est, ꝙ quædam est reconuentio cōnexa: vt in duplicibus iudicijs. fa. er. & c. Quædam verò reconuentio separata, & nō connexa, secūdùm Bal. in l. cū papinianus. C. de sen. & interlo. om. iudi. de quo latius dicam in d. x. arti. b

¶Quarta diuisio est, ꝙ quædā fit per viā principalis petitiōis. Quædā per viā exceptionis, secūdū qd̄ statim dicā in seq. arti.

¶Quinta diuisio est, ꝙ quædam reconuentio est quæ fit à reo contra actorē: quædā quæ fit ab eodē actore iterum cōueniendo eundem reum: & tūc dicitur reconuentio: hoc est, iterata cōuentio. de quo dicam latius j. eo. c. fi. in. xj. principali arti. c

DE TERTIO ARTICVLO.

3 Tertio Prin. ar. † Quæro quo iure, & qualiter, & quare fuerit inducta potestas recōueniēdi per mutuā petitionē. So. Bar. in auč. & cōsequēter. C. de sen. & interlo. om. iudi. quē sequitur D. m. in c. j. eo. dicit, ꝙ qñq; cōuētio & reconuentio fiunt super eadē re, & super eodē negotio: & tūc omni iure, tā naturali, quàm ciuili hoc fieri poterat: cū sit quędā defensio: & debet hoc fieri corā eodē iudice, etiam de iure antiquo, ne causæ cōtinētia[c] diuidat̄, vt l. j. ff. de q̄bus rebus ad eundem iudicē eatur. & in l. nulli. C. de iud. & in c. j. j. de causa pos. & proprie. Qñq; cōuentio & recōuētio fiunt super diuersis rebus aut causis: & tūc aut actor cōuenit reū coram iudice ipsius actoris in certa quātitate. Et hoc casu, etiā omni iure reus poterit conuenire actorē de illa quantitate, vel maiori corā eodē: nō autē corā alio, vt l. si idē cū eodē. §. si mutuæ. ff. de iuris. om. iudi. Et hoc procedit, qñ actor non poterat ex priuilegio declinare ipsum iudicē. Quādoq; verò actor cōuenit reū corā iudice ipsi⁹ actoris: quē tñ ipse poterat declinare aliquo priuilegio: & tunc idē omni iure: qa apud eundē iudicē pōt, & deberi fieri reconuentio, vt l. ij. §. sed si agā. ff. de iudi. Qñq; actor cōuenit reū coram iudice penit⁹ nō suo: & tūc de iure antiquo nō petebat̄ reconuentio: sed per l. Codicis, de qua in d. l. cū papinianus. C. de sen. & interlo. om. iu. fuit permissa recōuētio, si reus vellet eum recōuenire: sed ad hoc nō necessitabat̄. Hodie verò iure nouissimo authēticorū imponit̄ necessitas ipso iure: vt si statim agere velit, necessitetur recōuenire actorē corā eodē iudice. vt in d. auč. & cōsequenter. C. de sen. & interlo. om. iu. & in corpore vñ sumit̄. Quod quidē ius nouissimū, fuit p̄ius canonicū approbatum, per tex. iij. q. viij. cuius in agēdo. & p. c. j. & ij. j. eo. & in c. dispendia. §. reus quoq;. de rescri. li. vj. & in cle. sæpe. de verb. sig. Sed. d. Ang. in dict. auč. & cōsequēter. dicit, ꝙ de iure digestorū primò fuit inductū, ꝙ propter connexitatem causæ coram eodem iudice debebat fieri reconuētio, vt l. j. ff. de quibus

a ¶Ad euidentiam pręmitte quòd tria sunt, quæ inducūt eiusdem iudicis in pluribus causis aditionē causarū. coniunctio: mutua recōuentio: tertium est absurditatis vitatio. quorū trium exempla vide elegāter per Bal. in l. cū papinianus. C. de sent. & interlo. om. iudi. in princi.

b ¶Et enim reconuentio species est exceptionis. l. papinianus. §. si fili⁹. ff. de mino. & Bal. in l. si cōstat. C. de compensa.

c ¶Cōtinētia causæ non debet diuidi: & est exceptio q̄ impedit litis ingressum. de qbus exceptionibus vide Bart. in l. nā & postea. de iureiurā. Bal. in l. post quàm liti. C. de pac. & de ista regula limitan da sex modis, vide Moder. in l. nulli. prorsus. C. de iudicijs.

a ¶Si scholaris agit coram rectore, an possit recõueniri coram eodẽ. vide Bald.in authen.& cõsequẽter. fi. col. C.de senten.& interlo.om.iudi.

b ¶De intellectu l. cùm Papinianus. C.de senten. vide Barba. in addi. ad Bald.in authen.& consequenter.

c ¶Et bene facit text.& quod ibi Bar.no.in l.fin.C. de fru.& lit.expẽ.

rebus ad eundẽ iud.eatur,quod ius fuit etiã iure Codicis approbatum in l.nullus.C.de iudi. Item iur.Codicis.fuit inductũ,vt agens coram iudice,coram quo non cogebatur subire iudiciũ, propter aliquod priuilegiũ posset coram eodem recõueniri: licet causa nullo modo esset connexa.& de hoc fit mẽtio in d. l.ij.§.sed si agant.ff.de iudi.de qua materia latè dixi in c.fi.s.de fo.compe.vnde ille iudex erat ipsius actoris iudex:licet posset aliquo priuilegio declinari,propter quod infert Ang.ꝙ si scholaris[a] agit corã rectore,seu doctore,potest reconueniri:nec potest dicere,volo reconueniri corã præside vel episcopo,de quo dicam latius in c.j.j.eo.iiij.princi.ar.ver.Statuit etiam ius digestorum,ꝙ si actor agebat coram iudice,cuius iurisditio esset limitata vsq; ad certã quantitatẽ:posset actor coram eodẽ iudice reconueniri,etiam de maiori quantitate,quàm ad ipsius iurisditionem pertineret:vt d.l.si idẽ.§.quod si mutuæ.ff.de iuris. om.iudi.& illa iura antiqua non fuerunt Papiniani, vt patet ex ipsarum suprascriptione;quia sunt intitulata alijs iuriscõsultis ipse verò Papinianus præter prædicta statuit in suis quæstionibus singulariter,atq; mirabiliter,ꝙ reus cõuentus si negat se obnoxium,& excipiendo allegat actorem obnoxiũ sibi:virtus istius exceptionis est,inquãtũ ipse reus petat virtute ipsius exceptionis condemnari actorẽ:quod iudex condemnare debeat ipsum actorem virtute eiusdẽ instantiæ.& ista fuit noua decisio Papinia.non inuenta per alios iurisconsultos.& ideò Imperator ipsum cõmendando,allegauit eius opi.in d.l.cũ Papinianus.C.de sen.& interlo.om.iudi.quem nõ allegasset, si Papinianus sensisset de reconuentione,quæ fit per viam agendi; cùm illud inueniatur per alia multa iura statutum.hoc etiã probatur per tex.in d.l.cùm Papinianus.dum dicit in eodẽ negotio,quia negotiũ exceptionis non est aliud a causa princ.& ita dicit Ange.qui legit.d.l.cùm Papinianus.quã lec,dicit esse nouam.& reddere.d.l.singularem.quæ sic intellecta,non est alibi. & subdit,ꝙ ideò dixit actorem cõdemnari virtute exceptionis dicto modo oppositæ & petitæ,seu qualificatæ:quia nisi reus hoc fecisset,sed stetisset in finibus simplicis exceptionis, non posset actor cõdemnari reo,vt in c.cùm dilectus.j.de ordi.cog. profectò iste intellectus est satis no.sed tamẽ est valde dubius: & ad iura antiqua digestorum posset respõderi,ꝙ procedunt, quando iudex aditus per actorem erat iudex proprius ipsius actoris,vt intellexit Bart.secũdùm quod.s.dixi.Sed l.cùm Papinianus.loquitur quando actor adit iudicem nõ suũ;quia coram illo non potuisset conueniri.nec ob secunda consideratio Ang.ex eo ꝙ tex.ille dicat,in eodem negotio:quia cõuentio & reconuentio dicuntur esse idem negotiũ.arg.c.j.j.eo.& eorum quæ latius dicam in c.fi.j.eo.in x.prin.arti.Deinde superuenit
b Iustinianus author.d.l.cùm Papinianus.[b] qui augẽdo sententiã Papiniani statuit,secũdùm Ang.ꝙ etiã si iudex ipse aliàs nõ sit competens iudex actoris:teneatur actor coram illo respõdere. & pro hoc lex illa redditur singularior,ex qua patet ꝙ reconuentio potest fieri de actore,virtute ipsius exceptionis dicto modo formatæ sicut virtute reconuentionis factæ per modum & viã agẽdi.& subdit:No.hoc,ꝙ nunq; audiuisti plus,sed dic vt statim dixi.Postremò,iuri nouissimo superuenit ius authẽticorum,de quo in tit.de executoribus.& qui cõueniuntur & reconueniuntur.in fi.vnde sumpta est.d.authen.& cõsequẽter. quo iure illud quod erat positũ in facultate ipsius rei,certa potestate reconueniendi actorẽ,corã eodem iudice,fuit impositũ necessitati ipsius rei:ita vt non posset,nisi corã eo iudice reconuenire actorẽ.quod ius approbatum est per iura canonica.vt dixi.s.secũdùm Bar.& aduerte:quia d.Ant.in c.j.j.eo.dicit,ꝙ si attenditur causa immediata,prin.inductiuum mutuæ petitionis & recõuentionis surgit à iure.nam hæc potestas cõceditur & extenditur in inuitum:vt in c.j.j.eo.Si verò attenditur primarium prin.potest dici ꝙ surgat à prin.voluntario,& tacito consensu agentis:quia voluntariè adit iudicẽ.vnde si illũ vult pro se.debet etiam eundẽ velle cõtra se:vt d.l.cũ Papinianus.in fi.& ibi Bar.& in authen.& cõsequenter.& etiã per text.iij.q. viij.§.cuius in agendo.sed aduerte:quia hoc videtur esse verũ, vbi quis haberet plures iudices:& alterum eligeret vel etiam si impetraret delegatũ:quia tunc prin.est omnino voluntarium: sed vbi reus nõ habet nisi vnũ iudicem,& actor illũ adit:prin. istud nõ est voluntariũ:quia ex necessitate adit talem iudicem, saltem causatiuæ,si velit suũ consequi;quia actor necessitatur sequi forũ rei:vt in c.si clericus & in c.cùm sit generale.s.de foro compe.vnde dixit Gof.ꝙ prorogatio causata à reconuentione inducitur à quadã æquitate naturali,quæ trahit prin.non ab eo quod vult actor,sed quod velle debet,& potẽtialiter velle potest.& sic à quodam prin.voluntatis ficto:quia velle potest,& velle debet:cũ causæ melius tractentur corã vno,quàm coram diuersis:quare ne contingat tractus ad diuersos iudices, & etiã ad sumptus & labores euitandos;nõ debet dedignari illũ iudicem contra se habere,quem pro se elegit: quãuis ipsum adeat, nec potuerint aliũ adire,secundùm.d.Ant.in c.j.j.eo.sed dicit ibi Ioan.de Imo.ꝙ ista ratio nõ videtur esse perfecta: quia etiã vbi nõ potest fieri prorogatio, videtur ꝙ habeat locũ reconuentio.per id quod habetur in d.l.si idem.§.ꝙ si mutuæ.ff.de iuris. om.iudi.nam in illo casu propter limitatã iurisditionem nõ admittebatur prorogatio:& tamẽ admittitur reconuẽtio.de quo latius dicam in d.c.j.in iiij.prin.arti.vnde dicit Io.de Imo.posse dici,ꝙ ratio inductiua fuit quæ coll.ex.d.c.j.quia rationabile & iustum est,ꝙ actor debet respondere reo corã iudice,coram quo petit iustitiam exhiberi cõtra reum:vt sic cõmodius, & cùm minori dispẽdio transeant istæ lites,quæ ratio etiã locum habet in reo reconuento.de quo dicã in c.j.in .v.princ.ar. j.eo.in fi.Ang.verò in d.authen.& cõsequenter.dicit,ꝙ Iustinianus voluit reum necessitari ad reconueniendũ actorẽ corã eodem iudice,propter fugiẽdas plures iniquas obseruationes, quæ ratione cõtraria frequentabantur,vt dicit tex.in d.authen. de executoribus.& qui cõueniuntur & recõueniuntur.col.vij. sequebantur enim miseriæ & derisiones in hunc modũ;quia immediatè cùm actor impetrabat vnũ iudicem delegatũ in vno loco,reus cõtra actorem impetrabat alium in alio loco.& immediatè cùm actor ad principis curiam,fortè valde remotã, decurrebat:reus ibi cõuentus reconueniebat corã ordinario ipsius agentis:& sic in alio loco multum distanti:vnde depauperabatur & deridebatur;quia vexabatur per reum in diuersis locis: & ideo reconuentio apud eundem iudicẽ fuit inducta,tam fauore actoris,quàm rei, vt Do.m.in c.j.j.eo.facit.c. dispendia.§. reus.de rescrip.lib.vj.& ideò Imperator induxit necessitatẽ reconuentionis coram eodem iudice,approbatam à iure canonico.Glo.verò in l.j.ff.de quibus rebus ad eundem iudicẽ eatur. dicit ꝙ tria sunt,quæ in pluribus causis inducunt eiusdem iudicis aditionem.de quibus dicam in c.fi.j.eo.in.xj.prin.arti.Bal. tamẽ in l.cùm Papinianus.videtur velle,ꝙ potuit etiam esse ratio propter euitandam absurditatẽ;quia posset statui perplexitas.nam diuersi iudices possent ferre diuersas & incompatibiles sententias.de qua tamen ratione dicã in d.xj.art.posset etiã addi ratio:quia actoris & rei eadem,& æqualis debet esse conditio, vt in regula,non debet actori.ff.de regu.iur.Et etiam facit titulus,quod quisq; iuris.[c] vt probatur in c.ij.j.e.& ibi per glo.& Docto.

SVMMARIVM.

1 ☞Prælatus & conuentus quandoq; simul in eodem iudicio possunt agere.
2 Reconuentio super ratione naturali fundatur.
3 Conclusio generalis ad validitatem libelli sufficit.
4 Reconuentio actoris coram delegato fieri potest.
5 Reconuentio est fauorabilis.
6 Reconuentionis duo sunt priuilegia.
7 Monitio vnica sufficit,vt actor in causa reconuentionis respõdere teneatur.
8 Reconuentio debet fieri incontinenti,
9 Iudex delegatus pro partium concordia laborare debet.
10 Reconuentio,apud quem fieri debeat.
11 Reconuentio,an locum habeat coram iu dice ordinario.
12 Reconuentio,an possit fieri coram ordinario limitatam habente iurisditionem.
13 Reconuentio,an locum habeat coram iudice penitus extraneo.
14 Reconuentio,an possit fieri coram iudice delegato.
15 Rescripta stricti iuris sunt:nec ad non expressa trahuntur,& hoc limitatur.nu.seq.
19 Reus quando actorem,& corã quo reconuenire possit.& numeris sequentibus.
25 Iudex delegatus coram quo fit reconuentio,quam respectu reconuentionis dicatur habere iurisditionem.
26 Reconuentio,an locum habeat coram arbitro.
27 Reconuentio inter quos,seu inter quas locum habere possit.
28 Clericum coram laico reconueniri posse,qualiter intelligatur & nume.sequen.
32 Actorem à reo posse reconueniri, qualiter intelligatur.& numeris sequentibus.
42 Reconuentio quoties iterari possit.
43 Reconuentio in omnibus iudicijs locum habet.
44 Reconuentio in omnibus causis obligationibus & actionibus locum habet.& hoc limitatur.nu.seq.
57 Reconuentio locum non habet, vbi causa celeritate indiget.
58 Reconuentio non admittitur in causa electionis.
59 Reconuentio locum non habet,si per conuentionem debitum sit liquidatum.
60 Reconuentio in quibus casibus non admittatur.& nume.seq.

Nomen rei

X literis. Reus recõuenire poteſt actorem etiã coram iudice delegato,qui ſimul audiet,& finiet vtranq; cauſam.hoc dicit.vel ſic iudex delegatus cõpellit actorẽ ad reſpondendum reo in cauſa reconuentionis:& vtranq; cauſam ordine ſucceſsiuo ſimul audiet:& vna ſententia terminabit.hoc dicit.Et loquitur hæc decretalis de eodẽ facto,de quo c.cauſam quę.el.ij.j.de teſti.diuiditur.primò ponit mandatum,quod poſtea iuſtificat.ibi,mandamus.& in tex.ibi, maturenenſis.dic qui erant actores:& poteſt poni exemplũ. per c.veniens.de tranſla.In tex.ibi,eos proponũt,dic.ſ.Abbas & fratres.de quibus.j.& intellige reconueniendo.ſ.actores nõ excipiendo:quia tunc procederetur,vt dicitur in l.ſi quidẽ.C. de excep.& in c.j.j.de ordi.cog.Et in tex.ibi,cum ſibi.dic ſcilicet plebano & clericis.Et in tex.ibi,poſtulent.dic: ſcilicet plebanus & clerici.

1 ¶†Primò no.ibi,plebanus & clerici.ar.quòd prælatus & conuentus quandoq; ſimul agunt principaliter in eodem iudicio. de qua materia latius in c.edoceri.ſ.de reſcrip.

2 ¶†Secundò no.ex principio ibi,rationis ordo exigit.quòd reconuentio eſt fundata ſuper ratione naturali.Et hæc ratio naturalis colligitur à l.cùm Papinianus.in fin.C.de ſent.& interlo. om.iudi.canonizata.iij.q.viij.§.cuius in agendo.& eſt duplex ratio reconuentionis inſtitutæ:vna pro reo contra actorẽ:altera pro actore contra reum,vt proſequitur hic.d.Ma.Sed tu dic vt latius dixi in rub.in iij.prin.arti.

3 ¶†Tertiò no.ibi,iuſtitiam poſtulant exhiberi,quòd ad validitatem libelli,ſufficit generalis concluſio.videlicet , quare peto de prædictis mihi iuſtitiam exhiberi.Ad quod vide quę latius dixi in c.ij.ſ.tit.proxi.in xiij.prin.arti.q.ij.

4 ¶†Quartò no.ꝙ corã delegato poteſt fieri reconuentio actoris:licet coram arbitro non habeat locum talis reconuentio.de quo dicam latius.j.in iiij.prin.ar.q.iij.

5 ¶†Quintò no.ex prædictis & ex tex.ꝙ materia reconuentionis eſt fauorabilis.quod patet,quia ipſius reconuentionis virtute,iuriſditio delegata extenditur ad res non expreſſas in reſcripto.contra regulam iuris,de qua in c.ſedes.de reſcri.& in c. cùm olim.ſ.de offi.deleg.cum ſimi.dicam latius.j.in iiij.ar.q.ij.

6 ¶†Sextò no.duo priuilegia reconuentionis.primũ eſt iuriſditionis prorogatiuum: extendit enim iuriſditionem iudicis,in cauſa reconuentionis contra actorem,in illum qui aliàs nõ habebat in eum iuriſditionem.de quo latius dicetur in iiij.ar.& in c.ſeq.x.prin.ar.Secũdum priuilegiũ eſt ſimultanei proceſſus: hoc eſt,quia conuentionis & reconuentionis ſimul ac viciſsim eſt tractanda,& vna ſententia terminanda quod qualiter intelligatur,dicam in c.ſeq.in x.princ.ar.vbi etiã videbimus,an iſta priuilegia ſint ſeparabilia.

7 ¶†Septimò no.ibi,monitione præmiſſa.quòd ad hoc vt actor teneatur reſpondere reo in cauſa reconuentionis, ſufficit vnica monitio.de quo dicam.j.in c.ſeq.in ix.prin.arti.

8 ¶†Octauò no.ibi,incontinenti.ar.ꝙ reconuentio debet fieri incontinenti:videlicet in actu conteſtationis litis,vel immediate poſt:de quo latius dicam.j.in vij.prin.arti.

¶Nonò no.ibi actione propoſita.quòd licet actor conueniat reum ſuper vna re,ſeu actione : tamẽ poteſt reconueniri per reum ſuper pluribus,vt patet ex text.ibi dum dicit,ſuper ſuis quæſtionibus.& ſi reſpectu rei loquitur in plurali.& tamẽ reſpectu actoris fuit locutus in ſingulari.

¶Decimò no.ibi, viciſsim.iuncta glo.j.ꝙ illud dicitur viciſsim fieri,quod fit eodem tempore.q̃uis per actus ſucceſsiuos, non celebratos in eodem temporis momento.

9 ¶†Vltimò no.ex fine literæ,ꝙ iudex delegatus debet laborare pro ipſarum partium concordia.& de hoc latius in gloſ.fi.

¶Glo.j.in princip.tractat,qualiter fieri debeat reconuentio.de quo arti.latius dicam.j.in c.ſeq.in x.princ.arti.Secundò,glo.in ver.& ſi actor.quærit de pœna actoris nolentis reſpõdere reo reconuenienti.de quo dic vt latius dicam in c.ſeq.in ix.arti.Tertio loco,gl.in ver.& ſi iudex hoc negligeret.quærit quid iuris, ſi iudex negliget admittere,ſeu procedere ſuper reconuentione,de quo latius dicam in c.ſeq.in x.prin.arti.Quarto verò loco in ver.ſi verò.quærit,quãdo fieri debeat reconuentio.& ponit tres opiniones Legiſtarũ:ſubdẽs,ꝙ hodie q̃o prædicta,iure nouiſsimo eſt ſopita.de quo dic vt latius dicã.j.in vij.prin.arti.

¶Quintò & vltimò,gl.in ver.item etiam eſt argumentũ.gl.tollit ar.& allegat multa iura concordantia.In contrarium verò quinq; iura.& ſolùm ſoluit vltimum contrariũ de l.fi.C.de cõpenſa.vbi contra repetentem depoſitũ nõ admittitur compenſatio debiti.dicens,ꝙ illud eſt ſpeciale in depoſito.In fi.glo.dicit Ioan.And.reſpondet ad alia iura in contrariũ allegata,ꝙ loquuntur ſimiliter in caſibus ſpecialibus,videlicet,in ſchiſmaticis,intruſis,& excommunicatis,qui nõ conueniunt: & tamen conueniri poſſunt.& ſequitur hic Do.m.& Io.de Imo.

¶Gl.ij.ſentit contrariũ,& ſoluit.in fi.gl.dic de hoc vt latius dixi in c.ij.ſ.de libelli obla.in xij.prin.arti.in xj.q.principali.

¶Gloſ.ſuper verbo:incontinenti,quæſtionem quid importet verbum incontinenti,& ſoluit exponendo multipliciter.in fi. glo.dic,qualiter,quo ad materiam noſtrã,intelligatur iſtud verbum,incontinenti.& ſic quando fieri debeat reconuentio.dic vt latius dicam.j.in vij.prin.ar.Sed [a] quantum ad iſtud quod ſecundo loco gl.tangit de ſignificato iſtius dictionis,incontinenti,& ſimilibus.vt puta ſtatim & mox.Nam hic in cauſa reconuentionis Papa vtitur verbo incontinenti.& in eadẽ materia. Iuſtinianus in authen.& conſequenter.vtitur verbo, ſtatim.& etiam in eadẽ materia in authen.de executoribus,& his qui cõueniunt & reconueniuntur vtitur verbo , mox.& ſic iſta ſunt ſynomina,& pro eodem ſupponuntur.Et idẽ dicas de verbo, continuo.ſubito cõfeſtim q̃ primũ.ſine interpellatione,aut tẽporis intermiſsione,& ſic de ſimilibus,de quorũ ſignificatu,vide glo.in c.quia propter.ſ.de elect.&.xx.q.ij.c.in qualibet.Et per Bar.in l.j.ff.de verb.obli.& in l.j.ff.iud.ſol.Et concludit hic d.M.ꝙ vbi aliud non exprimitur,relinquitur arbitrio iudicis, quando quid dicat̃ fieri incontinenti.arg.l.ratũ.& l.quod dicimus.ff.de ſol.& in l.ſi peculiũ.ff.de ſtatu lib.facit de conſe.diſ. v.c.nunq̃.& quod ibi no.Tu verò diſtingue poſt Hẽricũ bo. in c.pręterea.de teſt.cog.quibuſdam additis.vnde in primis dico,ꝙ tales dictiones aſſumuntur ſecũdùm ſubiectã materiã,& naturam cõtractus & rei de qua fit ſermo,vt in l.ſi vno.in prin. ff.de loc.Ex qua regula ſequitur,ꝙ aut tales dictiones proferuntur ſuper materia exigente actũ vno celebrati contextu: vt in negotio electionis,ſtipulationis,factionis,teſtamenti,& ſimilibus.& tunc dictio,incontinenti.& ſimiles dictiones debẽt exponi.i.ante quàm diuertatur ad extraneos actus,vt l.j.§.j.ff.de ver.obl.& in l.duos reos.§.duo.& l.eadẽ.§.qui duos.cũ ſua gl. ff.de duobus reis.& in l.hæredes palã.§.pe.& l.quod ait.ff.ad l.iul.de adulte.& in c.quia propter.& in c.cùm poſt petitã.ſ.de elec.& ita poteſt intelligi c.præterea.j.de teſti.cog.& tex.in authen.de teſt.§.illud.Si tamen modicũ interuallũ interponeret̃, non noceret.ar.ff.ad l.fal.l.j.§.idem ſi ita.& C.de teſti.in l.cùm antiquitas.Ita enim quæ incontinenti fieri debẽt,nõ præcipiti feſtinatione,nec moratoria cunctatione facienda ſunt.ff.de admi.tu.in l.tutor in repertorium.j.reſponſo.in fi.Aut proferuntur ſuper materia ſeu rebus,quæ nõ ſunt expediendæ vno contextu.& tunc aut proferuntur ſuper materia ſeu rebus, quæ de ſui natura,vel à iure habẽt tẽporis diſpoſitionẽ & limitationẽ: ſicut ſunt probationes quæ fieri debẽt poſt lit.conte.& tũc ad illud debent exponi,& referri tales dictiones:niſi per ipſarum partium conuentionẽ aliud inducat̃,vt legit̃ & no.in c.quàm ſit.de elec.li.vj.& ita poteſt intelligi materia noſtra,cũ dicit̃ ꝙ incontinenti fieri debeat recõuentio.de quo latius dicã in vij. ar.Aut proferunt̃ ſuper materia ſeu rebus , quæ de ſui natura, vel à iure nõ habẽt tẽpus diſpoſitũ vel limitatũ.& tũc debẽt intelligi quã cito commodè fieri põt.ff.de ſtatu lib.in l.ſi decurionum.§.fi.& l.ij.§.cõfeſtim.ff.ad ſena. conſul.tertul.iuncta.l.nepos proculo.ff.de ver.ſigni.Ex cauſa enim iſtę dictiones recipiunt tẽporis interuallũ:& in dictis iuribus,& in l.iii.§.admittenda.ff.de acqui.poſ.& ibi gl.& l.per interuallũ.ff.de iudi.& in l.fructus.ff.ſolu.ma.& in l.ita ſtipulatus.& in l.ſtipulatus de ſum.dam.ff.de ver.ob.& in l.j.C.de cõpen.& in l.licet.ff.de arb. & in l.momentaneę.C.vnde vi.& per gl.in cle.j.de offi.dele.& ideò tunc plurimũ verſatur arbitriũ iudicis,ſecundũ quod.ſ.dixi.Et prædicta notabis ad intellectũ ſtatutorũ & priuilegiorum,aut ſimilium depoſitionum.

a ¶No.ſignificationem harum dictionum, ſtatim & incontinẽti, mox & huiuſmodi . vide etiã per Doct.in l.j.ff.ſi cer.pe.& in l.continuus.in prin. ff.de ver.obli.& in l.heredes palam.§.fi.ff.de teſtamẽtis.

¶Glo.pe.primò sentit quæstionem,an mutuę petitiones locũ habeant in possessorijs:vel in possessorio & petitorio.de quo ar.dic vt latius dicam.j.in vj.princ.ar.Deinde glo.in ver.& sic non ponit vnum effectum reconuentionis:videlicet,quòd per reconuentionem fit iudex,qui aliàs nõ habet iurisditionem in reconuento.de quo latius dicã in c.fi.j.eo.in x.prin,ar. Et tacitè interserit gl.ꝙ talis recõuentio põt fieri tam corã ordinario, quàm corã delegato.de quo latius dicã.j.in iiij.prin.ar.Deinde glo.ex prædictis infert ad decisionem, an clericus conueniens laicum corã laico,posſit coram eodem reconueniri.& soluit limitando.de quo latius dicam.j.in v.prin.ar.Et in fi.gl.format quæstionem,an in causa criminali habeat locum reconuentio: sed dic de hoc vt latius dicam.j.in.vj.prin.ar.

¶Glo.fi.colligit ar.ex tex.ꝙ iudex debet laborare,vt partes reducat ad concordiã.quod probat multis iuribus.In fi.glos.do. Ant.hic latè prosequitur hunc arti.Sed quia hæc decretalis erit satis grauata sua principali materia,& articulus ipse melius cõuenit titulo,de trans.ideò dic de eo vt latius ibi dicam in c.fin.

¶Postremò,iuxta ea quæ diximus in rub.veniamus ad expeditionem articulorum,de quibus dixi me hic dicturum: & iuxta ordinem ibi præmissum descendo ad iiij.prin.arti.

DE QVARTO ARTICVLO.

Quarto igitur prin.ar.corã quibus iudicib⁹,seu apud quos iudices posſint & debeant fieri mutuæ petitiones,prosequor infrascriptas quæstiones principales.

¶Primò,apud quem regulariter fieri debeat reconuentio.

¶Secundò,vtrum posſit fieri coram ordinario:siue loquamur in ordinario consistorij Principis:siue in alio ordinario siue sit ordinarius superioris gradus: siue inferioris, qualis pedaneus. Item siue loquamur in ordinario non habente limitatã iurisdi. siue in habente limi.iurisdi.

¶Tertiò,vtrum coram delegato habeat locum reconuentio.

¶Quartò,quid de arbitro.

10 ¶†Primò igitur quæro apud quem fieri debeat reconuentio. Sol.dic breuiter,ꝙ debet fieri apud eundem iudicem,apud quẽ fit conuentio:hoc enim denotat ipsum verbum,mutuæ petitionis & reconuentionis,vt hic & in c.sequẽ.& iij.q.viij.c.cuius in agendo.& in l.cùm Papinianus.C.de sen.& interlo.om.iu.vbi tex.dicit,coram eodem.& in authen.& cõsequenter.eo.tit.vbi tex.dicit,apud eundẽ.nec mirum:quia causæ continentia non est diuidenda,vt l.nulli.C.de iudi.& in c.j.j.de sequestra.pos.& fruc.& probatur etiã in iuribus præallegatis.vel melius dic, ꝙ ideò debet tractari apud eundem iudicem:quia causa reconuentionis est causa incidens.Quæ quidem incidens [a] causa,debet apud eũdem iudicem tractari & terminari,vt l.quoties.C. de iudi.Nam per viam incidentiæ potest regulariter iudex cognoscere de causa,de qua principaliter non potuisset,vt no.in d.l.quoties.& latius apparebit ex.j.dicendis.Alias autem rationes propter quas mutuæ petitiones, & materia reconuentionis fuerunt inductæ,dixi.s.in rubri.in iij.princi.ar.

11 ¶†Secundò principaliter quæro vtrum coram iudice ordinario habeat locum reconuentio.Sol.distingue,quòd aut reconuentio fit super eadem re seu negotio,& casus est clarus: quia tam iure digestorum,quàm iure nouisſimo fieri debet coram eodem iudice,etiã ordinario,vt in l.j.ff.quibus rebus ad eundẽ iud.catur.dixi.s.in rub.in iij.princi.ar.& dicam.j.in c.fin.in xj. princ.ar.Aut fit super diuersis rebus:& distingue,quòd quandoq; actor conuenit reum corã iudice ipsius rei:quandoq; verò conuenit coram iudice ordinario ipsius actoris:quãdoq; verò,& tertiò,actor conuenit reum corã iudice penitus extraneo: qui neq; ipsius rei,neq; actoris est iudex.Primo casu,glos.pe. hic ibi,siue sit ordinarius.& in ver.ordinarius habet iurisditionem.vult quòd coram ordinario posſit fieri reconuentio. Quidam verò,vt refert hic Ioã.cal.tenebãt,ꝙ coram tali ordinario non haberet locum reconuentio:quia hoc c.& sequẽs loquuntur in delegato:secus in ordinario.arg.c.nonne.j.de præsump. Et est ratio diuersitatis:quia impetrãs delegatũ vtitur iure speciali: [b] quo iure debet etiam posse vti aduersarius,vt in c.seq. cum concordantijs.Sed agens coram ordinario,vtitur iure cõmuni.Sed ipse Io.cal.tenet opi.gl.ꝙ habeat locũ reconuentio. Et dicit zab.ꝙ ideò in hoc c.& sequenti dicitur tantũ de delegato:quia de ipso erat maius dubium:cùm delegatus non cognoscat nisi de expresſis in rescripto:vt s.de offic.deleg.c.cùm olim.& c.p.& g.Mouetur etiam Io.cal.& post eum zaba.per tex.in d.l.cùm Papinianus.& in authen.& cõsequenter.quę loquuntur generaliter.& optimè etiam facit c.ij.& c.fi.j.de ordi. cog.Sed tu aduerte:quia quidam volunt ꝙ tex.in d.authen.& consequenter.solũ loquatur in delegato:quia loquitur de recusatione:& ordinarius de iure ciuili recusari non potest,vt in authen.si verò contigerit.C.de iudi.Sed gl.& cõmuniter Doc.iuris ciuilis dicunt,ꝙ dicta authen.habet locum etiam in ordinario.Nam licet ordinarius per recusationem non posſit in totũ remoueri:tamen purè recusari potest:& petitur ꝙ ei alius associetur:vt d.authẽ.si verò.dixi latius in c.cũ speciali.j.de appel. Et sic volunt ꝙ reconuentio habeat locum,etiam coram ordinario.Et hoc expresſè tenet glo.in d.authen.in verbo,recusari.
c & Barto. [c] ibi.& cõmuniter Doc.& sentiunt d.Ant.& Do.m. hic.& tenet expresſè Io.And.in addi.Spe.eo.tit.§.j.in prin.per tex.in authen.de executo.& his qui conueniuntur & reconueniuntur.§.illud.colla.vij.Nã per illum tex.dum dicit,gloriosisſimorum.patet ꝙ loquitur in ordinario.& ibi dum postea dicitur,ꝙ potest recusari.patet ꝙ loquitur in delegato.& idẽ tenet gl.mota prædictis rationibus in d.§.illud.super verbo,gloriosisſimorum.Est tamen aduertendũ circa hoc,quia Ang.in d.authen.& cõsequenter.videtur distinguere,vtrum reus necesſitetur recõuenire actorem coram eodẽ iudice.Aut quæritur,vtrũ posſit.Primo casu,dicit Ang.ꝙ coram ordinario non necesſitatur reconuenire actorem:nisi sit ordinarius consistorij Principis.& ideò vbi cõuenitur coram alio ordinario,nunꝗ cogitur coram eo reconuenire actorẽ.mouetur:quia dicta authen.solũ loquitur in delegato,& ordinario consistorij Principis.vnde cùm veniat ad correptionem iuris antiqui, non debet extendi ad alios casus.Sed Iaco.bu.decidendo præcisè tenet,ꝙ nunꝗ posſit fieri recõuentio,nisi coram eodẽ etiam ordinario, durante instantia.Sed dicit Ang.ꝙ hoc est falsum,per rationem prædictam.Sed mihi videtur ꝙ quãuis opi.Ang.sit sustentabilis: tamen opi.Iac.but.plus placet:quã etiã videntur sequi cõmuniter omnes Doc.simpliciter volẽtes,ꝙ corã ordinario posſit fieri reconuentio,nullam facientes differentiã inter ordinarium existentem in cõsistorio Principis,& alium ordinariũ.Itẽ moueor,quia ratio l.cũ Papinianus.& l.nulli.C.de iudi.vendicant sibi locum etiã in alio ordinario:& etiã quia materia recõuentionis est fauorabilis, vt dixi.s.in v.notabili.Quę omnia suadẽt, vt etiam corã alio ordinario,quàm consistorij Principis,posſit fieri reconuentio,cogitabis:quia Doc.non tangũt.Si verò quęritur,vtrum reus posſit reconuenire actorẽ corã eodem iudice ordinario,etiã alio quàm cõsistorij Principis,quod fuit secundùm membrũ Ange.Et sic licet nõ necesſitetur,an saltẽ posſit reconuenire.Bar.hoc casu vult,ꝙ semper corã eodẽ posſit fieri reconuentio:non obstante ꝙ iudex non sit aliàs iudex ipsius actoris.dummodò ipsum iudicẽ elegerit ex voluntate,vel ex necesſitate causata,vel à facto suo solo,vel à facto tam sui, quã rei conuenti:puta quia adiuit iudicem rei:& sic ex necesſitate iuris,qua actor tenetur sequi forũ rei:vt l.fi.C.vbi in rẽ actio. & in c.si clericus.& in c.cùm sit generale.s.de foro cõpe.hęc tamen necesſitas habuit originẽ,etiam à voluntate ipsius rei & actoris,ratione contractus initi inter eos.Et sic ipse actor hanc necesſitatem sibi imposuit contrahendo,& ita intelligatur d.l. cùm Papinianus.Sed si actor adiuit iudicẽ ex necesſitate causata à facto rei dumtaxat,exemplũ,quia reus intulit iniuriã actori:vel furtum sibi fecit,aut rapinã:& tunc nõ potest reconueniri corã eodẽ:quia nõ elegit eũ ex voluntate,mouetur per l.j. ff.eũ qui appellat in prouincia.facit etiam.ff.de iudi.l.ij.§.legatis.vbi legatus passus iniuriam in loco legationis,tempore legationis,licet ibi agat:non tamẽ cogitur respõdere,de quo latius dixi in c.fi.s.de fo.compe.arti.v.Sed dicit Ang.ꝙ contra prædictam opi.multũ facit d.l.j.si ponamus ꝙ ille qui appellauit, ibi fuerit actor in causa prin.Nam eo modo,ipse videtur ex facto suo sibi necesſitatẽ imposuisse.& tamẽ nõ cogitur respondere coram iudice appellationis : sed in prouincia.vnde dicit Ang.ꝙ iste arti.est multũ dubius:quia alij Doc.cõmuniter tenent,ꝙ corã quolibet ordinario posſit fieri reconuentio.nec distinguunt,an iste ordinarius fuerit aditus per actorẽ ex necesſitate, vel nõ.finaliter ipse Angel.concludit, ꝙ si tam actor, quam reus sunt eiusdem fori,posſit fieri reconuentio : & vera sit opi.cõmunis Doc.Et hoc suadet æquitas euitationis circuitus.ar.l.dominus testamento.ff.de cõdi.inde.& cle.auditor.de rescrip.Et etiam ratione fugiendę fatigationis litiũ:vt in c.dispendia.de rescrip.li.vj. Sed si non sunt eiusdem fori: iniquum esset ꝙ actor propter lit.inferendã ipsi reo, cogatur per viam reconuentionis stare in domicilio ipsius rei:& ideò remittendus est ad locum domicilij sui,ne fatigetur sumptibus, vt probatur in d.l.eũ qui appellat in prouincia.& in d.§.legatis. Et sic procedat opi.Bar.secundùm Ange.qui dicit,ꝙ hæc opi.est multum notanda:& est sua noua opi.& certè prima fronte videtur æqua:& ideò satis colorata.Sed tamẽ rationes inductiuæ reconuentionis,videntur concludere in contrariũ.& profectò molestè fero quòd propter multiplicitatẽ negotiorũ, & propter calores intensos non sit datus amplior , & maturior cogitandi locus.Sed aduerte : quia dubium est , vtrum fieri debeat

nreco

---

a ¶Et quæ dicatur causa incidẽs,quæ verò emergens,vide magistraliter p Bar. in l.j.iij.colũ. C.de ordi,cog.

b ¶Quoniam aduersarius vtitur iure speciali, eodem iure vtiť altera pars. facit.l.fi.C.de fru. & lit.expen.

c ¶Bart.j.in d.authen.& cõsequenter.iiij.colum.ver. procedo vlterius. verumtamẽ Bald. videtur tenere cõtra,ꝙ corã ordinario non habeat locum ista recõuentio.ita Bal. in l.cũ Papinianus.versi. quęro nũquid per ius antiquũ, quicquid sit, si reconueniatur corã alio ordinario, & non opponatur , tenet processus.ita Bar. in d.authen.& cõsequentèr.vj .col. ver.quęro, nunqd in causa appella.

beat reconuentio coram eodẽ iudice ordinario in ſpecie:an verò ſufficiat ꝙ fiat corã alio eiuſdem tribunalis.Ioã. And. tangit hoc dubium in tit.de recouen.§.j.ver.quid ſi conuentus. & ibi tenet ꝙ ſufficit,ꝙ fiat corã eodem tribunali:licet diuerſo iudice:quia vnum eſt officiũ & tribunal.ff.de offi.procon.in l.meminiſſe.ff.ad munic.l.magiſtratus.Sed ſub alio iudice habente diuerſum officium,licet ſubſit ſub eodẽ domino vel iudice, nõ poteſt fieri reconuentio,per d.l.cùm Papinianus.C.de ſent.& interlo.om.iud.quæ dicit coram eodẽ iudice.& per prædictam authen. & cõſequenter.quæ dicit,apud eundẽ iudicẽ, & ad hoc ff.iudi.ſol.l.cùm apud.ſecũdùm Ioan.And.& ſequitur hic do. Anto.& ad prædicta dicit Io.And.ꝙ corã diuerſis delegatis à Papa,nõ habet locũ reconuentio.de quo dicam ſtatim in iiij.q. prin.Item aduerte,quia prædicta procedũt,qñ actor trahit reũ coram iudice ipſius rei per ipſum actorem electo:ſecus ſi prius traxit coram vno iudice:& reus habens electionem pluriũ iudicum,voluit trahi coram alio, exemplum in ſcholari,qui tractus coram vno iudice ſuo,ex priuilegio alium iudicẽ ſibi elegit:ſecundùm formã auẽ.habita.C.ne filius pro patre.Nã tunc actor coram illo non poteſt recõueniri,per d.auẽ.habita.ſecundùm Iac.de Are.& Cy.ibi mouentur:quia agens nõ agit ſponte coram tali iudice electo per reum. Vnde cùm non eligat illum iudicẽ,debet poſſe illius forũ declinare : & ideo nõ debet ibi reconueniri.arg.l.ij.§.ſed ſi agãt.ff.de iud.Et eandẽ opi. tenet Bal.& Saly.in d.l.ſed ſi agant.moti ratione vrgẽtiori: quia actor hic trahitur,& nõ trahit, vt l.ſi.ff.quod quiſq; iur. quod tamen procedit,ſecundùm eos,niſi reconuentio fiat ex eodem negotio.Ita ꝙ ventilatio ſit connexa: quia tunc procedit recõuentus,non per authen.& cõſequenter,cùm ſi. ſed per l.j.ff.de quibus rebus.& l.nulli.C.de iudic.Eſt tamen aduertendum ꝙ Io.de Imo.hic in fi.allegando ſimpliciter tenet,ꝙ ſcholaris cõuentio non poteſt reconuenire actorem , niſi actor ſit ſcholaris.& alleg.Cy.in d.auẽ.habita.in v.q.& idem dicit hic Ioã. de Imo.quãdo artifex cõuenitur ſub ſuo maſſario: hoc eſt rectore illius artis,ab actore qui non eſt de illa ſocietate:hoc eſt de illa arte.& idem ſentit hic do.Ant.motus,quia,vt dixi,actor inuitus adit talem iudicem : cũ eligere iudicẽ hoc caſu ſpectet ad reum : tum etiã quia talis eſt iudex certarum cauſarum. & per hoc dicit hic do.Ant.ꝙ coram inquiſitore hæreticæ prauitatis non procederet reconuentio:quia habet tantùm cognitionem determinationis cauſæ.& quia vt plurimũ procedit ex officio, ad hoc quod not.glo.j.de accu.c.qualiter & quando. ſecũdùm do.Anto.Tu dic de hoc vltimo vt dicam j.in vj.prin.arti. Sed aduerte:quia non videtur eadẽ ratio,& æqualis proportio conuenti coram maſſario,& ſcholaris conuenti coram vno iudice: niſi daretur ꝙ artifex conuentus coram maſſario, haberet electionem iudicis:ſicut ſcholaris,& circa tamen prædictum arti. dicit hic Do.me.ꝙ prædicta opi.do.Anto. & aliorum non ſibi placet indiſtĩctè, ꝙ ſcholaris reus non poſsit reconuenire actorem:quia ratio in contrarium aſsignata,ꝙ actor inuitus adit talem iudicẽ,non eſt vniuerſaliter vera.Non enim procedit, ſi actor ſponte eligit vnum ex iudicibus ipſius ſcholaris : cui electioni ſcholaris conſentit:& eſt contentus reſpondere ſub illo. Item non procedit,ſi vigore ſtatuti nõ poteſt ſcholaris declinare iuriſditionem illius:puta, rectoris ſui. Item dicit Bald.in d. auẽ.& cõſequenter , ex quo ſcholaris habet à iure ex priuilegio poteſtatẽ eligendi iudicẽ : non debet hoc priuilegium eſſe ſibi damnoſum, & ſibi auferre iuriſditionis diſpoſitionem circa facultatem reconuentionis faciendæ.ar.regulæ, quod ob gratiã. de reg.iur.lib.vj.& l.quod fauore.C. de legi. Item ſecunda ratio nõ videtur bona:quoniã talis iudex non eſt iudex ſcholariũ certarum cauſarũ. Sed in omnibus cauſis eorũ , ſicut quilibet ſuperior eſt iudex in cauſis ſubditorũ:quãdo cauſæ vertũtur inter ſe,aliquid mouent cõtra eos. Præterea ſicut iſtorum iudicium,videlicet Doctoris,Rectoris,& alterius præſidis:ſeu etiam aliorũ præſidentiũ, alicui collegio iuriſditio eſt prorogabilis,vt no.Bart.in l.j.ff.de iudi.de quo latius dixi in c.ſignificaſti.ŝ.de fo.cõpe.in iiij.prin.arti.q.iij.& iiij.& in v.prin.art.q. vij.Item & fortius debet procedi prorogatio per viã reconuẽtionis[a][b],quæ eſt magis fauorabilis.arg.d.c.ſignificaſti.& c.dilecti.ŝ.de foro cõpe.tetigi.ŝ.tangam in vj.prin.arti.Et euidenter colligitur ex eo,quia electi nõ poſſunt directè prorogare iuriſditionẽ non ſui iudicis,ſine licentia ſuperioris,vt d.c.ſignificaſti.& tamẽ poſſunt per viã reconuentionis, vt hic, de quo lati⁹ dicam in v.prin.arti.&c.Vnde per cõcluſionẽ diſtinguit Do. me.ꝙ aut actor eligit vnũ ex iudicibus ſcholaris:ſed ipſe ſcholaris non cõtentus hac electio. ex priuilegio ſibi cõceſſo eligit alium,& tunc nõ habet locũ reconuentio:quod procedit ſumma æquitate:quia ipſe actor nõ eligit illum iudicem, ſed reus & ſic ceſſat ratio.d.l.cùm papinianus.in fi:& canonis, cuius in agendo.iij.q.viij. Subdit tamẽ ꝙ de rigore poſſet defendi oppoſitum,vt ſentit Bald.in d.auẽ. & cõſequenter.quia ſcholaris hoc habet ex priuilegio,ꝙ nõ debet ſibi afferre facultatem iuriſditionis.& ex quo cũ eo contraxit,vel quaſi, debuit cogitaſſe hoc euenire poſſe.arg.l.ſi quis domum.ff.loca.Aut ſcholaris nõ habet niſi vnũ iudicem:vel ſi habet,eſt cõtentus reſpondere corã electo per ipſum actorẽ:& tunc ſine dubio procedit reconuentio , vnde ſubdit ſe credere ꝙ in his qui præſunt alicui priuilegio,idẽ ſit dicendũ ex ratione prædicta : quia iſtorũ iuriſditio eſt prorogabilis cõſenſu partium.ergo debet habere locum recõuentio,ſcd'm quod generaliter ſentit Bar.in d.auẽ. & cõſequẽter.& ŝ.dixi ſecũdùm Do.me. & iſta opi. videtur mihi rationabilis & iuſta,& eã videntur ſentire Bal.& Saly.in d.auẽ. habita.& eam fueram imaginatus antè quàm viderim Do.me. Et aduerte:quia quod dixi ꝙ corã ordinario põt fieri reconuẽtio:procedit,niſi reus declinauerit iudicẽ:vel per ipſum reũ aliquod ſit oppoſitum,per quod ſi vellet recõuenire,videatur ſibi cõtrarius:videlicet,ſi oppoſuit inhabilitatẽ perſonæ iudicis, aut actoris,vel ineptitudinis libelli:quia tũc reus non põt recõuenire actorẽ,niſi finita tali declinatoria,vel dilatoria : aliàs eſſet ſibi cõtrarius,ſecũdùm Bal.in d.auẽ.& cõſequẽter. in prin. & mihi placet:quia quotieſcunq; opponeretur qualitas impediens cõuentionẽ,nõ poſſet eſſe locus recõuentioni:quæ menſuratur ad inſtar recõuentionis,per ea quæ dixi ŝ.in rubr. arti.j. Et ex hoc infertur,ꝙ ſi reus recuſat iudicẽ,nõ poteſt reconuenire actorẽ:nec corã eodem,nec corã alio.ar.prædictorũ.& no. per glo.pe.& per Inno.in c.diſpendia.§.reus quoq;.de reſcrip. lib.vj.& per Ang.in d.auẽ.& cõſequẽter. quod arbitror procedere de iure canonico,tã in ordinario,quàm in delegato : quia de iure canonico etiã ordinarius põt recuſari in totũ:ſed de iure ciuili:cũ ordinarius nõ poſsit in totũ recuſari , ſed detur adiunctus:vt in auẽ.ſi verò cõtigerit.C.de iudi.de quo latius dixi in c.cùm ſpeciali.j.de app. Arbitror ꝙ recõuentio debeat fieri corã ordinario recuſato:& coram ſibi adiuncto : aliàs ſi hoc nõ diceremus,de facili corã ordinario poſsit deludi materia recõuentionis neceſſaria:quia ſemper reus recuſaret:cùm nõ ſit neceſſarium proponere,vel ſaltẽ probare recuſationis cauſam, vt dixi in d.c.cũ ſpeciali.& ſic poſſet reconuenire actorẽ corã alio iudice. Nec obſt.quod ŝ.dixi de ſcholari cõuento corã vno ex ſuis iudicibus, qui eligit alium:quia nulla hic fit electio iudicis per cõuentũ:nec deſeritur in totũ iudex corã quo reus cõuenitur : ſed à iure ordinario recuſato, adiũgitur Epiſcopus, vt d.authenti.ſi verò.Sed in delegato, qui vtroq; iure poteſt recuſari, nec datur adiũctus:arbitror ꝙ pendente recuſationis articulo, nõ poſsit cõuentus nec coram eodẽ,nec coram alio recõuenire actorẽ:donec cauſa recuſationis ſit ſopita,per ea quę ŝ. dixi.Sed ſi forte reus prius cõueniret actorẽ coram eodẽ iudice: poſtea ex noua cauſa ſuſpicionis ortæ,recuſauit iudicem:maius videẽ eſſe dubiũ. Arbitror tamẽ ꝙ pendẽte recuſationis cauſa,nõ debeat procedi ſuper recõuentione: tum quia res deuenit ad caſum à quo nõ potuit incipere.arg .l.ſi à me.& l.ſi alter.aliàs incipit,Iulianus.ff.de iudi.cũ ſi.tũ quia cauſa recõuentionis regulatur à cauſa cõuẽtionis,vt ŝ.dixi.& ſimul debet in vtraq; procedi,ſcd'm quod latius dicã in c.fi.in x.prin.arti. tum etiã quia ex quo reus nõ vult ipſum iudicẽ,tanquã ſuſpectũ , in actione cõtra eũ mota,per cõſequens nõ debet illud habere in actione per eũ mouenda,per viã recõuentionis,per tex.in d.l.cùm Papinianus.in fi.à contrario.Et per arg.à cõtrario regulæ , cuius in agendo.iij.q.viij.Et no.prędicta:quia nouiſsima ſunt. Vtrũ autẽ actor recõuentus poſsit iudicẽ recuſare, dicã in c. ſequẽ.in a viij.prin.arti.Et ex prædictis põt generaliter cõcludi,ꝙ tunc locum habet reconuentio,quãdo cæteræ qualitates ad reconuentionẽ faciendã non repugnant dictæ recõuentioni, vt qualitas actoris,vel rei cõuenti,vt quia actor eſt clericus,& cõuenit reũ coram iudice ſeculari,ſecũdùm quod dicã j.in v. princ.arti. vel qualitas cauſæ de qua ageretur,ſecũdùm quod dicã in vj.ar.vel tẽporis quo fieret recõuentio,de quo dicam in vij.prin. ar. vel niſi repugnaret qualitas formæ ſeruandæ, ſecũdùm ea quæ dicam in c.ſeq.in x.prin.art. Et prædicta notabis:quia nõ ſolùm procedũt reſpectu recõuentionis fiendæ coram ordinario:ſed etiã corã delegato,de quo ſtatim dicã in iiij.q. prin. intelligẽdo tamen ſecundùm ſuperius dicta.

¶Et an per viam reconuentionis, vide Cy.& Bal.in authen.habita.x.col. q.v.C.ne filius pro patre.

12 ¶†Secũdo caſu,qñ iudex ordinarius haberet iuriſditionẽ limitatam arbitror diſtinguendũ,ꝙ aut habet limitatam iuriſditionem reſpectu perſonarũ : puta,quia nõ poteſt cognoſcere niſi inter tales perſonas.Et vide ad hoc aliqua quæ dixi in rubr.in iij.prin.arti.& quæ latius dicã j.in v.prin.art.Aut iudex habet limitatã iuriſditionẽ reſpectu cauſarũ:vt puta,quia nõ põt cognoſcere à tanta ſumma ſupra:quia nõ põt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus,& dic vt dicã in vj.princi.arti. Et ex prædictis

infertur, vtrum corā paribus, qui habent limitatā iurisditionē cognoscendi de causis feudalibus inter dominū & vasallos, de quo latius dixi in c.ex transmissa.s̄.de foro cōpe.in j.q.princi. in primo membro. Et dic ꝙ pōt fieri recōuentio corā ipsis paribus: etiam de re non feudali, vt dixi in d.c.transmissa.in j.q.in primo membro, quasi in fi.in ver.postremò.q.x.&c. Et idē arbitror si esset questio inter vasallos eiusdē domini inferioris, de causa feudali: intelligendo ꝙ prædictus dn̄s nō esset ordinari⁹ eorū in reliquis, ad quod vide quæ dixi in d.c.ex transmissa.in d.j.q.in iij.mēbro princi. Et ex prædictis habeo expeditū primum membrū, quando actor cōuenit coram iudice ipsius rei.

¶ Circa secundū membrum, qn̄ actor conueniet reum coram suo iudice, non est dubiū ꝙ reus potest ipsum recōuenire corā eodem iudice, nō solùm ex priuilegio recōuentionis, sed etiam fori quē sortitur actor, si esset conueniendus debet, seu posset coram illo conueniri, vt in c.cùm sit generale.s̄.de foro compe. Arbitror tamen hoc casu ponderandū esse, vtrum reus agat cōtra actorem per viā cōuentionis, aut per viam reconuentionis: quia si per viam cōuentionis, posset actor excipere ꝙ iudex ille non potest de causa illa cognoscere, propter limitatam ipsius iurisditionē. Pone enim ꝙ actor agit ad lx.coram iudice habēte potestatem cognoscendi dūtaxat vsq; ad centum, reus verò petit ab actore cl.per viā conuentionis, arbitror ꝙ nō possit, licet aliàs sicut iudex actoris vsq; ad summam, de qua potest cognoscere. & tamē si reus ageret per viā reconuentionis, deberet audiri: & posset cognoscere de summa transcendēte iurisditionē suam, vt l.si idem.§.quod si tuæ.ff.de iuris.om.iudi.ac etiā vide quod dicā in vj.prin.art. Potest etiā oriri alius magnus effectus, si agatur per viam reconuentionis, qui non orir etur per viā cōuentionis. Nā primo casu, causæ erunt simultaneè cognoscēdæ & determinādæ scd̄m ea quæ dicā latius in c.fi.in x.prin. art.quod nō cōtingeret, qn̄ ageret per viā cōuentionis. Itē for te sequeretur iste effectus, ꝙ si scholaris conueniret reum corā vno ex suis iudicibus: & reus reconueniret actorem coram eodem, arbitror ꝙ scholaris nō posset eligere alium iudicē, quàm illum corā quo conuenit reū, per d.l.cùm Papinianus.in fin.C. de sen.& interlo.om.iudic.& regulam d.§.cuius in agendo.iij. q.viij.quæ generalis.si conueniret ipsum actorē: quia tūc nihil obesset actori, quòd minus ipse tanquā scholaris possit alium iudicem eligere, secundū formā aut.habita.C.ne filij pro patre, nisi fortè ageret contra eū de eodem negotio, secūdùm formā l.j.ff.de quibus reb.ad eundem iudi.eatur.& nulli.C.de iudi.ad quod vide quæ dicā in seq.c.in xj.princ.arti. Et prædicta etiam notabis: quia nouissima sunt. Intellige tamen quæ statim dicta sunt de reconuentione, secundùm limitationes de quibus dixi in præcedenti mēbro, videlicet, nisi aliqua qualitas repugnaret reconuentioni. & potes exēplificare scd̄m quod ibi dictū fuit.

13 ¶ † Circa tertium membrū principale, qn̄ actor cōuenit reum corā iudice penitus extraneo, qui neq; rei, neq; actoris est iudex: sed efficitur iudex per prorogationē: vtrum habeat locū reconuētio? videtur dicendū ꝙ non: quia ipse reus ex prorogatione sua videtur sibi imposuisse hanc legē, & nō actor, ex quo potuit eum declinare, & nō declinauit. ergo videt̃ ꝙ nō habeat locū reconuētio, per ea quæ dixi in primo membro. Sed arbitror tenendū contrariū: quia conuentio fuit principaliter causata à facto ipsius actoris: vnde licet accesserit voluntas cōuenti prorogātis: tamen locus est recōuentioni, per ea quæ dixi in d.j.mēbro. & quia ratio d.l.cùm Papinian⁹.& d.§. cuius in agēdo.vendicat sibi locū in terminis nostris. & vide quod dixi in c.significasti.s̄.de foro compe.in vij.prin.arti.in v.q.

14 ¶ † Tertiò principaliter quæro vtrum coram delegato possit, seu debeat fieri recōuentio. Sol.dic ꝙ sic regulariter, text.est in aut̃.& cōsequenter.C.de sen.& interlo.om.iudi. & in corpore vnde sumitur, vbi probatur, ꝙ etiam corā eodem delegato debet fieri recōuentio, loquitur enim text.ille etiam in delegato, inquantū dicit de recusatione secundū cōmunem opi. de quo

15 s̄.dixi. † Vnde licet rescripta sint stricti iuris: & regulariter nō debeant extendi ad res, vel personas in eis nō expressas, seu cōprehensas, vt in c.sedes.s̄.de rescrip. Et in c.p.& g.s̄.de offi. delega.& in c.cùm olim.eo.tit.tamen vigore recōuentionis, tanquam fauorabilis, extendūtur ad res nō expressas in rescripto: vel personas eo modo nō comprehensas in rescripto: quia Imperator continetur in rescripto, vt actor: & tamen recōuenitur vt reus. Hæc tamē regula recipit aliquas declarationes.

16 ¶ † Prima ꝙ hoc procedat nō solùm per viā propriæ recōuentionis, sed etiam per viam recōuentionis impropriæ, vt puta, si actor qui vult reū pluribus personalibus actionibus conuenire, vellet impetrare literas ad iudices delegatos: quia non potest ad diuersos impetrare, vt in c.j.dispendia.in prin.de rescrip.li. vj.quod qualiter procedat, & qualiter intelligatur, dicam in c. fi.j.eo.in xj.princi.arti.

17 ¶ † Secunda declaratio, ꝙ hæc regula procedit in reo volente literas impetrare cōtra actorē durante iudicio, nō solū si vellet literas impetrare super recōuentione, sed etiā si super cōuentione vellet cōtra actorē literas impetrare. Nam debet ad eosdem iudices ipsas literas impetrare, corā quibus per literas actoris fuit cōuentus, vt est tex.in c.dispendia.§.reus. de rescrip. li.vj.

18 ¶ † Tertia declaratio est, ꝙ literæ per ipsum reū corā delegato conuentū impetratæ ad alios iudices lite pen. cōtra eum nō tenent etiam si illis vti vellet contra actorē nō pendente lite, sed finita lite inter ipsum & actorem, scd̄m Inno.in c.pastoralis.s̄. de rescri.quē sequitur Io.de sancto Georgio in d.§. reus quoque.pro quo facit tex.d.§.reus.qui prohibet impetrationē durante iudicio. Spe.in tit.de reconuen.§.j.ver.quid si ipse.refert quosdā tenere dictā opi.per c.super literis.s̄.de rescrip. & quia inspici debet tēpus, datur, vt in c cùm te.s̄.de rescrip. Item quia si impetrator dixisset litē pendere, nō habuisset literas. In contrarium tamē allegat not.c.prudentiā.§.sexta.& seq.s̄. de offic. deleg. & insti.quib.mod.test.infir.§.nō tamen.& ff.de iniust. rup.& irri.test.in l.posthumus. Sed ad prædicta iura tenentes contrariā opi.respondēt, ꝙ prædicta iura loquuntur qn̄ tēpore impetrationis literarū, & tēpore facti testamenti & mortis, processus erat legitimus. Sed cōpostellanus, quē sequitur Ioā. And.in c.pastoralis.tenet, ꝙ literę valeant, nō obst.§.reus.quia in terminis nostris cessat dispositio illius §. Nec ob. ꝙ non habuisset literas, sed expressisset lit.pēdere: quia vt dicit Cōpost. imò illas habuisset expresso ꝙ nō intendebat illis vti, nisi prima lit.finita. maximè si posset ostēdere aliquā iustam causam impetran.ad alios, vt quia in illa causa nō expediebat sibi litigare sub illo iudice. Et subdit Spe.opi.aliorū qui volūt, ꝙ literę possunt sine vitio impetrari, vt impetrans vtatur ex cōuentione finita: quia nō prohibet̃ impetratio ad alios iudices, quæstiōe pēdente: sed solùm tractio, seu cōuentio coram illis iudicibus. Et sic residet Spec.in d.ver.quid si ipse. Ioā.de fantu.in d.§. reus. dicit, ꝙ decisio istius quæstionis depēdet à dubio, an sola impetratio sine vsu rescripti vitiet libellū, dicit tamen ꝙ quo ad casum.d.§.reus.videtur pōderari vsus, & nō impetratio, per versum, experiri, ibi positū in tex.cui aduersat̃ verbū quod postea sequitur dū dicitur, si cōtrafecerit. Et hanc vlti.opi.sequitur Io.cal.motus: quia cessat ratio illius §.scilicet ne trahat̃ durante iudicio ad diuersa iudicia: ergo cessare debet dispositio, vt in c.cùm cessante.j.de app. Et iste intellect⁹ satis videt̃ congruere illi text.scd̄m d.Do.in d.§.reus.& sic ibi residet. Ego arbitror dici posse, ꝙ aut reus impetrat literas super recōuētione: & tūc procedit prima opi.tum propter dispositionē.d.§.reus. tū quia finita cōuentione nō est locus reconuētioni, vt sæpius dictum est. Aut impetrat literas cōuentionis. Et tūc procedat secunda opi.nisi literæ ex verbis cōtentis in eis adaptētur ad cōuentionem fiendā, durāte iudicio cōuentionis per actorem factæ. Et ita innuit tex.in d.§.reus.si rectè ponderentur ipsius verba. Et est nouus intellectus ad illum.§.

19 ¶ † Quarta declaratio est, ꝙ reus pōt recōuenire actorem corā suo delegato, durante iudicio per actorē intentato, nō solùm super actione orta ante rescriptum impetratum per actorem: sed etiā super actione orta ipsi reo post impetratū rescriptū pacto rem, scd̄m aliquos, qui mouētur. Nā procurator nō tenetur in plus, ꝙ̄ principalis: nisi in satisdādo.ff.de procur.l.sed & hoc.§. defendere. Sed procurator causæ tenet̃ defendere actorē, si re⁹ eū recōuenire velit, vt in l.seruū.§.ait prætor.ff.de pecu.de quo dicā in v.prin.ar. Ergo & dn̄s r̄ndere tenebit̃. Ad idē etiā facit l.omniū.ff.de procu.quæ dicit, ꝙ recōuētus omniū actionū nomine defendere tenetur. & qui omne dicit, nihil excludit, vt in l.à procuratore. C.manda.xix.dist.c.j. Ad idem etiā inducit̃.l. iij.§.pœna.ff.quod quisq; iur.vbi pœna illius edicti, qd̄ quisq; iuris. vēdicat sibi locū etiā in actionibus postea quæsitis. Item cùm nō reperit̃ prohibitū reo posse recōuenire actorē super actionibus postea quæsitis: ergo intelligit̃ permissus.ar.l.mutus. ff.de procu. Ista fuit quæstio venerabilis Damasi, quē refert Io. And.& post eū d.Do.in d.§.reus.& ibi videt̃ Damasus tenere cōtrariū, motus per l.nam & seruari.§.si duo.ff.de neg. gest. vbi gerens negotia alterius non tenetur negotia inchoare. Nec ob.l.omniū.allegata in cōtrariū: quia illa nō intelligit̃ de futuris.& ibi no. Itē mouet̃: quia in rescripto pōderari debet tēpus datæ, vt in c.eā te.s̄.de rescri.dixi in præce.decla. Mouet̃ etiam in simili in actione seu cau.dāni infecti, quæ nō pertinet ad eas postea quæsitas, vt ff.de dā.infect.in l.dāni.§.infecti. Subdit tn̄ Damasus vnā cū Azone, ꝙ si nō opponat̃ & procedat̃, & incipiat reo cōpetere actio: fert̃ sententia pro ipso reo, per l.si rē alienam.ff.de pig.act.facit c. Abbate.de re iudi.lib.vj.& quod notā in c.fi.super verbo, exorta.s̄.de rescrip.& quod latè dixi in c.fi.

s̃.de libel.obla.in xij.prin.arti.in v.q.prin.ver.Et dicit Io.An.
ꝙ istud dictũ habet æquitatē, vt potestas seu effectus rescripti
per actorē impetrati, sit vniformis actori & reo. Et etiã ad hoc,
vt tantò minus præiudicetur iurisditio. ordinariæ, & remittit
ad no.per Spec.in tit.de rescrip.præsenta. in fi. & ibi etiã tenet
prædictis duabus rationibus, fatetur tamē ꝙ.c.fi.s̃. de rescript.
loquitur in impetratione, nõ in recõuentione. Et hanc opi. te-
net etiam Io.de ligna.hic: quia reconuētio fit authoritate rescri
pti, quod nõ extenditur ad futuras lites, vt d.c.fi.s̃. de rescript.
Hosti.verò hic, & latius in summa, eo.ti.tenet contrariũ.moue
tur: quia reconuētioni locus est, quãdocunqꝫ ante lit.cõtesta.vt
dicam, j.in. viij.princ.arti. Nec in hoc iura distinguunt, an actio
sit orta ante vel post. Nec vires rescripti inspiciunt quantũ ad
reconuentionem: sed tantum ratio & æquitas operatur recon-
uentionem, vt hic, & in l.cùm Papinianus.in fin.iij.q.viij.cuius
in agendo. Item qa in recõuentione delegatus videtur ordina-
rius: cũ hoc habeat à lege per.l.& qa.ff.de iuris.om.iudi.vnde re
scriptum hoc casu plus prodest reo, q̃ꝫ si ipsemet impetrasset.
Et istã etiã opi.sequitur.d.Anto.hic.mouetur, qa iurisditio in
hac actione nouiter orta, esset per hominē prorogabilis, vt in c.
cũ olim.s̃.de offi.deleg.& ibi dixi in.ij.q.prin.ergo fortius hoc
fieri põt per legē. sicut in simili sentit Bart.in d.aut.& cõsequē
ter.C.de sen.& interlo.om.iud. Item iurisdio in causa reconuē-
tionis imprimitur ab actu recõuentionis: nõ à rescripti impe-
tratione: ergo sufficit ꝙ actio habuerit ortũ secundùm tempus
rescripti: licet nõ secũdùm ipsius impetrationis rescripti, seu da
tæ, quicquid struxerit glo.in l.omniũ.ff.de procu. Et hanc opi.
sequitur hic zab. Ang.verò in d.aut.& cõsequenter.tenet pri-
mam opi.Io.Andr.d.Do.in d.c.dispendia.§.reus quoqꝫ. dicit
ꝙ decisio istius q.dependet ab illo dubio, qñ dicatur imprimi
iurisditio in delegato, quò ad cognitionē causæ recõuentionis:
si tenemus ꝙ imprimatur tēpore impetratiõis, procederet opi.
Ioan.An.& Damasi. Sed si teneremus, ꝙ nõ imprimatur tũc
sed surgat tunc tēporis, ꝙ reus vult recõuenire: tunc posit fieri
recõuentio in actione orta, etiã post impetrationē. Et ꝙ iurisdi
tio nõ imprimatur super causa recõuentionis tēpore impetrati
rescripti, tenet glo.pe.hic in ver.& sic not.quæ vult, ꝙ per recõ
uentionē delegatus habeat iurisditionē in causa sibi nõ cõmis-
sa: & per cõsequens videtur ponderare recõuentionē, & nõ re-
scripti impetrationē, & sic videtur potius inclinare.d.Do.in sen
tentiam Hosti.Do.me.in c.seq.tenet dictã opi.Host.mouetur:
quia in reo nõ potest dubitari de fraude, cùm ipse nõ impetra-
uerit rescriptũ: & sic nõ fuit sibi imputandũ. Item quia ex quo
lex tollit reo facultatē adeundi alios iudices durante primo iu-
dicio, videtur indistinctè dedisse ipsi reo iudicē, apud quē pos-
sit recõuenire actorē. Item quia d.§.reus quoqꝫ. loquitur indi-
stinctè, quãdo reus vult dicere actorē sibi obnoxiũ.& si dicere
mus cõtrariũ, oportet dicere ꝙ reꝰ quò ad hoc posset recõueni
re actorem corã alio: quia ex quo hunc delegatũ nõ daret quò
ad actionē istam nouiter ortã, nõ videretur ad alios iudices or-
dinarios remouere, corã quibus posset reus actorē conuenire,
vt dicit hic Do.me.facit l.cùm Prætor.ff.de iudic.& sic melius
est concludere, ꝙ coram eodē delegato posit fieri reconuētio.
20 ¶†Quinta declaratio est, ꝙ reus põt recõuenire actorē coram
eodē delegato per literas apostolicas: nõ solùm si actor sit intra
dietam, seu dietas cõprehensas in rescripto, quę olim erant duę,
vt c.nulli.s̃.de rescript. & hodie intra vnam dietam debet fieri
interpretatio à fine diœcesis rei, vt in c.statutum. de rescrip.li.
vj. Non solùm ergo si actor habet diœcesim suam intra dictas
dietas: sed etiã si longius distaret: fortè per quinqꝫ, decē, vel plu
res dietas: nihilò minus põt actorem corã eodem delegato re-
cõuenire, sc͞dm Spe.in ti.de recõuē.§.j.vers.q̃d si aliquis ꝑ tex.
iij.q.viij.cuius in agēdo.& tenet hic d.Ant.in ver. venio ad iij.
21 ¶†Sexta declaratio, ꝙ prædicta regula procedit non solùm si
reus nihil opposuit hoc rescriptũ: sed etiã si contra rescriptum,
vigore cuius conueniebatur, opposuit multas exceptiones, &
succubuit, puta, si dixit rescriptum nullũ: quia impetrãs erat ex
communicatus, vel quid simile. Nam videtur posse, hoc nõ ob-
stante, reconuenire.arg.c.seq.& d.authen.& cõsequēter.& per
prędicta Bart. brix.in q.venereali.xxxj.videtur potius inclina
re, ꝙ posit recõuenire. In cõtrariũ tamē alleg.C. ad leg.corne.
de falsis.in l.qui falsas.& C.de his quib. vt indig. in l.polla. &
ff.de acquir.hære.l.quæsitũ.circa mediũ.j. de censi.c.cũ olim.s̃.
de testi.c.præsentiũ.facit etiam l.post legatum, cùm sua mate-
ria.ff.de his quib. vt indig. quia ex eo ꝙ nixus sum improba-
re, non debeo me fundare. Sed Spec.in tit.de recõuen.§.j.in fi.
post Barto. Brix.distinguit, ꝙ si reus iusto errore ductus dixit
rescriptum falsum: vel opposuit talia, aut similia: hoc non ob-
stante poterit reconuenire actorem.ij. q.iij.c. Paulum. & in c.
statuimus.de elec.lib.vj. Alioquin nõ poterit.arg.not.per Spe.
de positio.legata.in tit.de positionib.§.actio.ver. sed secũdùm
præmissa.ad quod vide quæ dicam j.in tit.de confes. & prædi-
cta procedunt quãdo opponēs succubuisset. Quid autē si reus
obtinuit super excep.proposita cõtra rescriptum, vel personã:
vtrum posit actorem recõuenire. Circa quod gloss.ij. in c.j.de
rescrip.lib.vj.& concludit ꝙ nõ, per tres rationes ibi deductas.
& idem tenet ibi Arch.& tenet Bar.brix. Sed dicit ibi Io.An.
in nouel. ꝙ quidam dñs Palmerius disputando determinauit
contrariũ, quãdo exceptio excõicationis, & sententia super ea
non cõtingeret ad rescri.vel iuris. vt quia excipitur de excõmu
nicatione lata post impetrationē, vnde videtur cõcludendum,
ꝙ aut excluditur conuentio ex defectu nullitatis iurisdi. pro-
pter nullitatē rescripti, vel similē causam: & tunc vtrunqꝫ con-
quassatur: videlicet conuentio & reconuentio. & ita procedit
d.glos. Aut cõuentio excluditur, non ex defectu iurisdi. sed ex
inhabilitate actoris: & tunc licet nõ procedat cõuentio: tamen
proceditur in recõuentiõe: & sic illa inhabilitas actoris, nõ prę-
iudicat reo volenti reconuenire. & vide quod dixi in c.sacris.in
xix.princ.ar.in iij.q.prin.in ij.declaratione, & si rectè memini.
j.de sent.excom. Sed aduerte: quia vt dicit d. Domi.in d. c.j.de
rescrip. lib.vj. decisio istius dubij dependet à decisione alterius
dubij, videlicet, vtrũ priuilegium quod habet recõuentio cum
cõuentione, vt scilicet vicissim procedatur super vtraqꝫ, sit sepa
rabile, quod quidã tenēt, quorũ opinio pro nũc videtur verior,
de quo latius dicã j.in c.seq.in x.prin.art.& tunc procedat di-
cta distinctio. Sed si teneremus aliã opi.ꝙ priuilegium non sit
separabile, de quo dicã in d.x.ar.tunc nõ procederet dicta dist.
sed semper sublato processu in conuentione, tolleretur proces-
sus in reconuentione, vt sentit glo.ij.in d.c.j.
22 ¶†Septima declaratio est, ꝙ prædicta regula procedit, etiam si
actor vellet desistere à conuētione per eũ facta corã delegato, se
cundùm Cy.in aut.& cõsequenter.in ix.q. Mouetur: quia ius
iam est quæsitũ reo circa recõuentionē: ergo volũtate solius a-
ctoris, seu facto nõ debet sibi auferri.alleg.ff.de contratabu.l.si
post mortē.§.fi.facit c.ab eo.de elec.lib.vj.& Cle. cõstitutionē.
§.pe.in fi.de elec.& cũ hac etiã opi.residet Io.An.allegãdo Cy.
in d.c.j.de rescrip.lib.vj. Sed Mar.fil.in ordinario tenet contra
riã sententiã, ꝙ si actor ferrarieñ. cõuenit bononieñ. Bononiæ,
& quia reus vult eũ recõuenire, actor vult desistere, ꝙ reus nõ
põt eũ reconuenire. Nec obst.l.cũ Papinianus.C.de sent.& in-
interlo.om.iudi.& alia similia: quia loquũtur qñ actor proseq-
tur causam cõuentionis. Nec obst.aut.qui semel.C. qũo & qñ
iud.quia illa aut. cogit actorē persistere vsqꝫ ad finē causæ non
præcisè, sed causatiuè. Sed tu ad hoc vltimũ vide quod dixi in
c.j.s̃.de libel.obl.in xxvj.ar.q.iij. Ego arbitror dici posse, ꝙ aut
actor vult desistere ante, quàm reus ipsum recõueniat, desisten
do eo modo quo põt, s.in totũ: & hoc casu, nõ posit reconueni
ri. aut actor vult desistere post quàm reus ipsum recõuenit: &
tunc quæstio dependet ab his quæ tetigi in fi.præce.decla.vtrũ
priuilegiũ declarationis sit separabile à cõuentione, de quo di-
cam in c.seq.in x.ar. Et quia videt͛, vt dixi s̃. ꝙ potius sit separa
bile: meritò videtur cõcludendũ, ꝙ in præiudiciũ ipsius rei nõ
posit actor desistere, vt excludat reũ à recõuentiõe quã incœ-
pit, pro quo etiam faciunt ea quæ dixi in c.ij.s̃. de libel. obla. in
xxvj.prin.art.q.iij. ¶Octaua declaratio est, ꝙ prædicta regula
procedit, etiã si actor qui recõuenitur corã delegato, vellet ite-
rũ recõuenire reũ corã eodē, ad aliã rem nõ cõprehensam in re-
scrip.de quo dic vt dicã j.in v.princ.art.ver. ¶Nona declaratio
quæ sumit͛ ex d.c.dispēdia.§.reus quoqꝫ. & quæ etiã sequit͛ ex
prædictis est, ꝙ recõuentio debet fieri corã eodē delegato à Pa
pa: sed corã diuersis, seu corã alio delegato à Papa nõ potest fie
ri recõuentio, sc͞dm Io.And.in d.§.sequitur hic d. Ant. & vide
quod dixi s̃.in ij.q.istius.iiij.ar. ver.sed aduerte: quia dubium.
¶Decima declaratio est, ꝙ regula prædicta procedit, siue dele-
gatus, corã quo quis cõuenit͛, sit impetratꝰ per solũ actorē: siue
cõi cõsensu tã rei, quàm actoris, sc͞dm do. Ant.hic, & sequitur
Io.de Imo.in fi.alleg.tñ Bar.sentire cõtrariũ in d.aut.& conse-
quenter. Sed primũ dicit verius per tex.nostrũ. Et ad quod di-
cam in v.prin.ver.& ideo voluerũt quidã. Insuper prædicta re
23 gula recepit aliquas limitationes. ¶†Primò limitatur, ꝙ ita de-
mum põt reus cõuentus corã delegato recõuenire actorē, corã
eodē: si idē delegatus posset cognoscere de illa causa, absqꝫ spe-
ciali mandato Papæ: secus si causa esset talis naturæ, quæ nõ ca-
deret in cognitionem delegati sine speciali mãdato Papæ.vj.q.
iiij.c.si episcopus.de cõfir.vti.c.j.& ij.s̃.de resti.in integ.c.pen.
hoc tenet glo.in verbo, literas.in d.c.dispendia.§.reus quoqꝫ.de
rescrip.lib.vj.& do.Ant.hic, mouetur: quia vt dicit illa gloss.&
bene, quare Papa oneraret ibi reum ad impetrandas literas ad
eundē iudicē delegatũ, si per literas actoris posset coram eodē
delegato suum expedire negotiũ: quasi sentiat ꝙ grauasse intel

ligitur eo casu, quo reus vellet reconuenire actorem de causa, de qua ille delegatus sine speciali mandato non poterat cognoscere. Aduerte tamen: quia in ordinario videtur ꝙ virtute reconuentiõis possit ordinarius cognoscere de causa, de qua aliàs nõ posset virtute suæ ordinariæ iurisdi. de quo dic vt latius dicam j.in vj.princi.arti.ver.

24 ¶ †Secunda limitatio, ꝙ reus conuentus corã delegato, tenetur reconuenire: vel literas impetrare ad eũdem iudicẽ, si vellet reconuenire actorem corã delegato: secus si vellet eũ reconuenire corã ordi. quia actorẽ coram quocunq; ordi. posset recõuenire. hoc sentit Inno.in d.§.reus.& Ioã. And.ibi, super verbo, reconuentionis, licet sub dubio forte, motus per illum text. qui dicit, literas meruerit. & quia non est eadẽ ratio prohibitionis respectu ordinarij: quia talis iurisditio est ordinaria & fauorabilis: delegata verò est extraordinaria & odiosa: & ideo aliud videtur dicendum in ordinario, alleg. etiã not. per Innoc.in c. fi.de rescrip. Sed aduerte: quia Io.An.dicit, ꝙ quia videtur esse eadem ratio vtrobique: videlicet, vt fiat reconuentio corã eodem, ideo videtur idem ius esse seruandũ. Ange. verò in d.auť. & cõsequenter. primò alleg. prædictã opi. Io. An. deinde alleg. Spec. ꝙ nec corã ordinario põt reus cõuentus coram delegato vexare actorem. Et subdit, ꝙ idem tenent Iac. But.& Bart. licet de dicto Io. And. non faciant mentionem, eorum opi. est vera, propter repugnantiam literæ.d.authen. & consequenter.& in corpore vnde sumit.& sic residet Ang. Sed aduerte: quia Bart. non loquitur propriè & specificè in terminis nostris: sed in casu de quo dixi s.in ij.q.prin.istius.iiij.art. Mihi videt ꝙ vtraq; opin. sit satis sustentabilis. Posset tamen dici, ꝙ si delegatus est impetratus cõsensu partiũ, vera sit secunda opi. Ad quod vide quæ dixi s.in versi.x.declaratio. Sed si per solũ actorem iudex esset impetratus, æquitas suadet pro prima opi. ne sit in potestate impetrantis circũuenire reum, quẽ actor sciebat contra se agere velle: maximè cũ impetrans non impetret nisi iudicem, de quo plurimũ cõfidit, & licet reo reseruetur recusatio, vt d. §.reus.& auť.& cõsequenter. tamẽ plurimũ cõfert habere iudicem beniuolũ & gratiosum. Ad idem etiã induco tex. in l.ij.§. sed si agant. ratione sumpta ex illo tex. qñ legato infertur iniuria ad hoc, vt propter illam agat, & possit recõuenire. ad quod vide quæ dixi in c.fi.s.de foro cõpet. Et vide etiã ad hoc quod dicã j.in v.prin.ar.ver.de eo qui iniuriatur clerico, vt cõuentus corã suo iudice, possit clericũ recõuenire coram eodẽ. Sed quæro iuxta prædicta, quid ecõtrà, vtrum causa pendente corã ordinario, possit reus trahere actorem coram delegato in alia causa, pendente iudicio coram ordinario. Sol. tex. videtur velle ꝙ sic, in c.prudentiam.§.fi.s.de offi.dele. In contrarium tamen gloss. in verbo, distulerunt. alleg.d.§.reus quoq;. Et aduerte: quia ille tex. vt ibi dicitur, habet varios intellectus: & variæ dantur solutiones. Quidã volunt ꝙ dictus §.fi.in d.c.prudentiã. procedat, quãdo quis esset cõuentus corã ordinario, & vellet impetrare ad iudicẽ delegatũ. secus si esset cõuentus corã delegato, & vellet impetrare ad alium delegatum: quo casu, procedat.§. reus quoq;. sed prædicta opi. mihi nõ placet, vt dixi in §.fi. propter duo. Primò, quia de text. dictæ auť.& consequẽter. quæ loquitur etiam in ordinario, vt s.dixi.& tamẽ dicitur ibi, ꝙ fieri debet reconuentio coram eodem.

¶ Secundò, quia tex.in d.§.fi.loquitur tã de causa pendẽte coram delegato, sicut corã ordinario, vt patet ex illo c.prudentiã. §.sexta. qui.§.præcedit dictũ.§.fi. cui cõtinuatur dictus §.fina. Vnde secũda datur sol. ꝙ ille.§.fi. procedat, scđm sua tẽpora, secundùm quæ reus poterat impetrare literas nõ solùm ad eundem, sed etiam ad alium iudicẽ: secus iure nouissimo. vt d.§.reus quoq;. Vel tertiò dici põt, ꝙ in d.§.fi. lis fuerat finita per sententiam: & quia nõ parebatur sententiæ: reus fuit excõmunicatus. ideo ex quo prima lis fuerat finita, licitum fuit impetrare literas ad alium iudicem, vt probatur in d.auť. & consequenter.& d.§.reus quoq;. à contrario sensu dum dicit, eodẽ durante iudicio. Vel quartò dici potest ꝙ secũdùm tempora.d.§.fi. processus non erat nullus, si reus recõueniebat actorẽ coram alio iudice: sed bene poterat reus repelli exceptione, quæ tamen ibi nõ fuit apposita: & ideo tenet processus. Hodie verò processus est nullus, per d.§.reus.& hanc solutionem ponit glos.in c. fin.s.de rescrip.in gl.super verbo, aut reus. Et vide quæ dixi in d.c.prudentiam.§.fi. Intellige tamen, ꝙ processus est nullus, secundùm quod statim dicam in iiij.q.principali.

25 ¶ †Item quæro iuxta prædicta, vtrũ iudex delegatus corã quo fit reconuentio, respectu recõuentionis dicatur habere ordinariã, vel delegatã iurisditionẽ. Solutio. Hosti.in d.§.reus quoq;. tenet ꝙ habeat delegatam. Ioã. And.ibi remittit ad not.in d.c. P.& G.s.de offic.deleg. Et ibi gl. post multa cõcludit, ꝙ sit delegata. Iac. But. tenet cõtrariũ in l.si qui ex consensu. C.de epis. audien. Et idem videtur tenere do. Ant.in d.c.P.& G. Spec.in tit.de compe.iud.adi.§.j.ver.sed quare. refert opi. cõmunis opi. est ꝙ sit delegata, quam tenet Cyn.in d.l.si qui ex consensu. & Bal.in l.j.ff.de iudi.& vide etiam quæ ibi tanguntur in ij.iij.& iiij.q. Et ex prædictis habes expeditam tertiam princ.q. de reconuentione fienda coram ordinario.

¶ Quartò quæro quid si conuẽtus reconuenit actorem coram alio iudice, cùm deberet illũ recõuenire corã eodẽ, vtrũ valeat ꝑcessus & sententia, si actor nihil opponit? solu. Ang.in auť.& cõsequenter. C.de sen. & interlo.om.iudi.in fi.q. distinguit, ꝙ aut cõuentio est facta corã iudice ordinario: & reconuentio coram alio: & tunc si non est opposita exceptio cõtra reum agẽtem, processus tenet. facit quod dixi s.in iij.q.prin.ver.sed quæro iuxta prædicta, ibi vel quartò dici põt, quòd intelligo, vbi alia qualitas nõ impediret: puta, ꝑsonæ iudicis, actoris, & rei de quo agitur. secus si fortè aliqua qualitas ex prędictis impediret conuentionẽ: & etiam iurisditionis prorogationẽ, propter quã processus ex hoc annullaretur, scđm ea quæ latius dixi in c.significasti.s.de foro cõpe. Aut cõuentio est facta corã alio delegato, & glo.in verbo, valeat, in d.c.dispendia.de rescri.lib.vj. arguit primò ꝙ processus teneat: quia hoc beneficiũ est personale, per quod etiã alteri nõ præiudicatur: ergo videtur quis posse sibi præiudicare. j.de regula.c.ad apostolicã. Sed tamen glo. decidit in contrariũ, ꝙ processus sit nullus. Cõpost. tenet primã opi. ꝙ processus valeat. quã Ioan.mo. dicit esse æquã in odium negligentis beneficiũ illius.c.dispendia.& fortius debent procedere, cùm lata esset sententia pro eo, vt tunc valeat, cùm fauore ipsius, & odio impetrantis cõstitutio illa emanauerit. arg. l.non eo minus. C.de procu. facit c.quoniã.in princ.in ver. vel saltẽ. j. vt lit.non cõtest. Et idẽ tenet Fran. vergelle in reo præsente & tacente. Hosti. verò quẽ sequitur Archi. tenet secundam opi. ꝙ cùm literæ sint nullæ, processus sit nullus. Nam dicit Hosti. ꝙ cùm literæ sint nullæ, nõ possunt de partium cõsensu validari. s.de elec.c.auditis. sicut nec põt iurisditio finita validari partiũ consensu, vt in c.significantibus. s.de offi.dele. Ratificatio enim operatur quãdo literæ nõ essent nullæ: sed exceptiõe elidibiles, qñ essent datæ pro priuato partium commodo: secus si publico, per not.in c.si diligẽti.s.de foro cõpe. Innoc. verò satis confusè loquitur, distinguit tamen inter cõsensum tacitũ & expressum, vt primo casu, non validetur: quia videtur potius errare, vel ignorare defectũ, vel vereri seu timere iudices: & sic nõ consentire. Secundo casu, videtur per expressum cõsensum prorogare iurisditionẽ: maximè quia per tales literas videtur aliqualiter iurisditio imprimi. s.de rescrip.c.cæterũ. Sed dicit Io. And.in d.c.dispendia. in nouella, ꝙ graue est defendere, ꝙ expressus cõsensus partium hoc posit, & nõ tacitus. Et ideo Archi. reprobat distinctionẽ Innoc.& alleg. j.de pœ.c.suã. secũdùm vnã lect. Et sic residet Io. And. Ioã. de fantu. ꝙ decisio huius dubij dependet à dubio, an literæ dicãtur nullæ vel nõ: vel an dicantur exceptione elidibiles.& tenet ꝙ dicãtur nullæ.& sic ꝙ etiam expresso partiũ consensu non possunt ratificari, per c. significantibus. & c.p.& g. s.de offi.dele. Et sic concludit ꝙ processus nõ tenet. & idem d. Do.ibi, & Ange.in d.auť.& cõsequenter.in fi. Et hæc opi. plus mihi placet. Moueor, quia aut partes expresse nõ consenserũt, & tacita prонũciatio, quã facit iudex procedẽdo ad vlteriora, nõ habet vim vt faciat eum iudicem, qñ funditus caret iurisditione, vt no.in c.cùm in multis. de rescrip.lib.vj. dixi latè in c.si clericus laicũ.s.de foro cõpe. Aut partes expressè cõsenserunt. & adhuc videtur idẽ dicendum: tum quia expressus cõsensus partium non potest dare iurisditionem illi, qui funditus caret iurisditione, vt l.priuatorum. C.de iurisd.om.iudi. de quo latius dixi in c.significasti. ff. de foro compe.in iiij.prin.arti. nisi fortè diceremus ꝙ fortè posset valere vi pacti, & nõ sententiæ, scđm glo.no.in l.ij.C.cõmunia vtriusq; iudi. Nec expressa pronunciatio iudicis super iurisditione operaretur contrariũ: ex quo iudex funditus caret iurisditione, vt dixi in d.c. si clericus. facit quod singulariter no.glo.in Cle.j.de sequestra.pos.& fructuũ. etiam quia contra constitutionẽ quæ habet clausulam decreti, actus celebratus est nullus: etiã si interueniat expressus partiũ consensus: dato ꝙ cõstitutio disponat, & introducta sit solùm ad ipsarum partium vtilitatem, vt in c.fi.in glos.præsumant. & ibi d.Do.de offi.dele.lib.vj.& in Cle.j.de rescrip. Ad quod vide quæ latius dixi in c.si diligẽti.s.de foro compe.& quod tradit Lapus, & post eum d.Do.in c.statutum.de præben.libr.vj. vnde cùm c.dispendia. iuncto fine principij, & si.§.reus quoq;. habeat clausulam decreti: meritò processus est nullus.

26 ¶ †Quintò principaliter quæro, vtrum coram arbitro habeat locum recõuentio. Solu. quidam dicunt ꝙ non: quia arbiter nõ potest iudicare nisi de his, quæ in compromisso continentur, vt in l.de his.& in l.arbiter.ff.de arbi. Et ideo corã eo non videtur esse

esse locus reconuentioni. Et hic videtur tex.in c.cùm dilectus. j.de arbit.tenet glo.in c.nõ distinguemus.§.itẽ si quis Romæ. ff.de arbit.quæ præsupponit ꝙ corã arbitro nõ possit fieri reconuentio:quia nõ habet iurisditionẽ quæ possit prorogari. Et idem tenet Iac.bu.qui assignat rationẽ:quia partes possunt sibi imputare,quare de omnibus nõ cõpromiserunt, vt l.si cùm dies.§.plenũ.ff.de arbi. Et ideo Host.in sum.huius tit.§.qualiter.ver.& nũquid.dicit ꝙ hoc procedit qñ cõpromissum non est plenũ. secus si sit plenum de omnibus cõtrouersijs,vt d.§.plenum.& ista fuit opi.Gof.quã refert Spec.in tit de recõuen.§.j.in prin.Sed nõ placet ibi Spec.quia tũc arbiter posset procedere potius virtute cõuentionis & cõpromissi, quàm reconuentionis,cùm principalis potestas extendat se ad talia. Vnde dicit hic do. Ant.ꝙ hoc nõ procedit ex vi recõuentionis quò ad actũ prorogatiuũ.cùm ex forma cõpromissi arbiter tunc super omnibus habeat potestatẽ:sed procedere posset opi. Host. quò ad alios effectus recõuentionis: videlicet, simultanei processus,& adæquatiõis causarũ,scd͞m ea quæ dicam j.in x.prin. arti.quia corã arbitris proceditur ad instar iudiciorũ, vt l.j.ff.de arbi. Et ista fuit no.Io.And.in d.c.cùm dilectus.s̃.de arbi.& sequuntur ibi Do.me.& Ioã.de Imo. Potest etiam assignari alia ratio,quare corã arbitro nõ procedat recõuentio:quia talis potestas mẽsuratur ex verbis cõpromissi,& à partiũ cõuentione. Et ideò lex nõ prouidet illi,qui minus plenè sibi prouidet,cùm talis potestas nõ reguletur à iure,sed à partiũ volũtate & conuentione,vt ff.de verb.obl.l.in cõuentionalibus.& in l.quoties. facit etiã c.fi.& quod ibi no.in simili.j.de re.iur.scd͞m do.Ant. vnde cùm partes sibi prouidentes recesserint à iuris dispositione,dimittendo iudicẽ:ius nõ supplet, vt l.fi.C.de pac.cõuen. tã super dote.scd͞m Do.me.in c.cùm dilectus. Et hanc eandẽ opi. tenet Bar.in d.auth.cõsequenter.C.de sentẽ.& interlo.om.iudi. Vbi assignat aliã rationẽ: videlicet,quia in arbitris vterqꝫ compromittentiũ in eos cõsentit: vnde cessat ratio.l.cùm Papinianus.in fi.C.de sen.& interlo.om.iud.quia partes nõ habent arbitrum iudicẽ pro se tantũ : sed pro vtroqꝫ. Et ideo voluerunt quidã,ꝙ corã delegato cõmuni cõsensu impatrato, nõ haberet locũ recõuẽtio:quia imputare debet sibi,qui in eũ sic cõsensit. Et super recõuentione nõ impetrauit:vel rẽ illã super qua vult recõuenire nõ expressit: si super illa re habebat voluntatẽ recõueniendi. Et hoc voluit Bart.in d.auth. Et Do.me.ipsum refert, & nõ reprobat,in d.c.cùm dilectus. Et eadẽ ratione dicũt, ꝙ si reus vellet recõuenire actorẽ coram delegato per ipsum impetrato,nõ haberet locũ recõuentio,sed do. Ant.hic tenet cõtrarium: quia per quẽcunqꝫ sit impetrans,ex quo actor agit corã eo,nõ debet dedignari corã eodem recõueniri,vt coram illo simul causa tractetur.& sequitur hic Ioã.de Imo.vt dixi s̃. in iij. q.prin.ver.decima declaratio. Et adde ad ibi dicta. Est ergo cõclusio,ꝙ corã arbitro non habet locũ reconuentio.quã tenent hic Doc.antiqui & moderni.& Doc.in d.c.cùm dilectus.s̃.de arbi.vbi est bonus tex.& Cy.in d.auth.& cõsequenter.& Gul. de Cu.in l.si cùm dies.§.si arbiter.ff.de arbi.& glo.in l.non distinguemus.§.itẽ si quis Romæ.ff.de arbit. licet quidã per illũ tex.voluerint contrariũ,& malè, vt ibi dicit Bal. & ista est cõis opi.oĩm,licet gloss.in l.qui tñ.in prin.ff.de arbi. sentiat cõtrarium,sed dicit d.Fran.thygrini de Pisis,ꝙ illa glo.est falsa.Bal. verò in repe.l.ex cõpromisso.ff.de arbi.q.vij.dicit,ꝙ illa gl.põt saluari, & debet intelli secũdùm glo.in d.§.itẽ si quis Romæ. videlicet, qñ quis vult facere reconuentionẽ corã arbitro solùm de cõtrouersijs inchoatis: quia põt:aliàs secus. Tu dic vt s̃.dixi,ꝙ tunc nõ est reconuentio:sed cõuentio virtute cõpromissi. & hæc procedunt in arbitris voluntarijs:& fortius in arbitratoribus. Sed maius dubiũ est,quid in arbitris iuris. Spe.in tit. de recusa.§.fi.ver.sed nunquid corã.dicit,ꝙ etiam nõ procedit reconuentio. Et multi Doc.sequuntur in d.c.cùm dilectus. Et ratio est:quia isti arbitri iuris assumuntur super certo arti. scilicet,an iudex sit suspectus:ideo eorũ iurisditio nõ debet extẽdi:ideo,quia iura volunt vt celeriter iste arti.excusationis expediatur, vt in c.legitima.de app.lib. vj.si autẽ admitteretur recõuentio:iste articu.plus debito prorogaretur:ergo &c.& ita refert & sequitur hic do.Ant.sed dicit d.M.hic & in c.cùm dilectus.ꝙ dictum Spec.debet intelligi in terminis suis: videlicet, in arbitro iuris electo super vno arti.dũtaxat. & per hoc etiam patet,ꝙ corã arbi.iuris electo ad æstimandas facultates, secundùm formam l.arbitro.& l.ab arbitro.ff.qui satis.cog. nõ procedit recõuentio.quod etiam tenet do.Ant. Secus putat d.M. in arbitro iuris electo super certa causa : quia ille habet iurisdi. nec est deputatus super arti.causæ,sed super tota causa.sicut dicimus corã delegato. Itẽ quia reus necessitatur à dicto promitteñ.ex dispositione iuris:meritò debet habere locum reconuẽtio. Et potest figurari exemplũ de iure cano.quãdo Episcopus vult mouere litem contra subditũ suũ:nam tunc eligitur arbiter iuris,qui habet iusdi. vt in c.si clericus. xj.q.j.de quo dixi latius in c.j.j.de maledi.super gloss. sed de iure ciuili põt figurari exemplũ,per l.cùm speciali.C. de iud.& de multis alijs excẽplis videbimus in tit.de arbi.in illo arti. in quibus causis quis compellatur ad cõpromittendũ. Concludit ergo d.M.hic, & in d.c. cùm dilectus.ꝙ sicut coram delegato, habet locum reconuentio:ita & coram arbitro iuris,qui succedit in locũ delegati. Ex quo dicit se putare, ꝙ si ex forma statuti consanguinei necessitantur ad cõpromittendũ,vel aliæ personæ,ꝙ coram talibus arbitris habebit locũ recõuentio : quia tales sunt arbitri iuris,vt dixi. Et hanc iurisdi.secundùm no.in c.suspicionis.de offi. dele. & in c.ab arbitris.de offi.dele.lib.vj.de quo latius dicam in tit. de arbit. Sed do.Ant.hic dicit,ꝙ in huiusmodi arbitris,qui eliguntur ex forma statutorum, sunt ponderanda verba statuti per c.porrò. de priuil. Ego in dubio arbitror veram opi.do.M nisi fortè verba statuti repugnarent. Et ex prædictis patet secũdùm do.Anto.quid dicendum sit de arbitris electis super contentione.literarum,secundùm dispositionem c.pastoralis.de rescrip. Ego arbitror quòd velit dicere,ꝙ ex quo illi arbitri assumuntur super vno articu. non sit locus reconuentioni coram eis, vt s̃.dixi. Et ex his habes expeditum quartum principalem articulum.

DE V. ARTICVLO.

Quintò principali articulo superest vt examinemus, respectu partium inter quos habeant locum mutuæ petitiones. Et sic per quos,& cõtra quos possit fieri re-
24 conuentio, & quoties inter eosdem reiterari possit. † Quò ad primũ,inter quos,& sic per quos habeat locum,vel fieri possit reconuẽtio, in primis pono regulã affirmatiuam, quilibet reus cõuentus põt recõuenire quemlibet actorẽ cõtra eum agẽtem, quę regula procedit,siue actor pro se suo nomine proprio agat: siue agat procuratorio nomine alterius.nam procurator simpliciter constitutus ad agendum, sine dubio intelligitur etiã constitutus ad defendendum in causa recõuentionis,vt est text.in c.qui ad agendũ.in prin.de procu.lib.vj.& est tex. iuncta glo. in l.mutus.§.pœna.ff.de procura.& ideo valet mandatum:licet quis simpliciter cõstituatur ad agendũ,quamuis nihil sit dictũ de defendendo.hoc tenet Spec.in tit.de procu.§.j.vers.sed pone.sed glo.in c.accedens.s̃.de procu.videtur sentire per illũ tex. ꝙ habens mandatũ ad agendum,non dicatur habere mandatũ ad defendendũ. Sed Io.And.in addi.Spec.in d.ver.sed pone.dicit,ꝙ d.c.accedens.non obst.si bene ponderetur, & potest esse ratio : quia sufficit si non defendat dominum, ꝙ ei denegetur actio,vt in c.j.s̃.de procu.vel potest illa glo.saluari: quia loquatur in procuratore constituto à reo ad agendũ:quia talis nõ intelligitur cõstitutus ad defendendũ.text.est sing.in c. cõstitutis.s̃.de procur.& ita limitat Do.me.d.c.accedens.sed procurator constitutus ab actore ad agendũ, intelligitur cõstitutus ad defendendũ : quia eo ipso ꝙ quis est taliter cõstitutus per quãdam consequentiam, videtur tacitè habere mandatũ ad defendendũ:& ideo nõ admittitur,nisi promittat defendere,vel pro dño respondere,si recõueniatur, vt l.j.C.de satisdã.& in d.l.mutus.§.pœna. vnde in dubio videtur deputatus ad defendẽdũ:
a quia mandatum extẽditur ad omnes [a] casus,sine quibus expediri non potest,vt in c.præterea.& in c.prudentiã.s̃.de offi. dele. & in l.ad rem mobilẽ.& l.ad legatum.ff.de procu. Et hæc communis conclusio placet etiã Ioan.de fantu.in d.c. qui ad agendum.nisi in constitutione constituens dixerit ad agendum tãtum.& idem videtur sentire Bar.in l.seruum quoqꝫ.§.fin.ff.de procu.quia tunc nõ videtur habere mandatũ in causa recõuentionis.facit d.c.cõstitutis.& c.petitio.s̃.de procu.Bar.tamen videtur tenere cõtrarium in d.§.pœna.quia satis est si vult respõdere, & satisdare de iudicato soluendo.Io.de Imo.in d.c.qui ad agendum.concordat dictas opi.dicens,ꝙ primũ dictum habet locum,quãdo per satisdationẽ non esset plenè cautum aduersario,vt in reali,& in his quę habentur in l.non solùm.§.j.& seq. ff.de procu.aliàs admittatur:& ita procedat secunda opi. Bart. & idem tenet d.Do.in d.c.qui ad aggendũ. Ego verò sum solitus saluare distinguendo,ꝙ aut quæritur,vtrũ virtute talis mãdati procurator possit defendere dominũ, & non potest:propter dictionẽ taxatiuam,tantùm,& non potest,de cuius natura est excludere & negare alios casus, vt in c.cùm ecclesia.s̃. de causa posses.& proprie.& in c.requisisti. de testa. & ita procedat prima opi. Aut quęritur,vtrũ possit defendere tãquã quilibet defensor extraneus,præstita cautione de iudicato soluendo,possit aliũ defendere,vt in l.j.C.de procur. & tunc poterit. ita procedat secunda opi. Et ideo cautè aduertendũ est ad modum opponendi. Si enim diceretur,nõ potest defendere:quia non habet mandatum,non est congrua oppositio : quia nõ se-

a ¶Mandatum extenditur,& qui habet mandatum ad vendendũ, videtur habere ad solutionem pretij percipiẽdum, secũdùm communem opin. de qua per Ias.in l. cùm qui.§.qui sibi.ff.de verb.obli. licet Ro. aliter in singu.xxiij.

a ¶Quando constituitur ad agendū tantùm.& Bar.distinguit vt iste,hic in l.mutus . §. pœna.ff.de procur.vide omnino ꝑ Roma.& Alexā.Moder.in l.j.ff. si quis ius dicen.nō obtē.

b ¶Si clericus cōueniat laicum coram seculari, an habeat locū reconuentio. de ista q. vide latè per Phili.deci.in c. at si clerici. in xiij. col.ver.sed difficultas.s̄.de iudi. & dicit ibi Barba. ꝙ ea quæstio īdiget noua principis decisiōe.quanq; Deci. ibidem attestetur communem opin. esse affirmatiuam.

quitur,non habet mādatum:ergo nō potest repellere.sed si diceretur,non debet admitti,nisi promittat defendere, præstita cautione:tunc aptè accipitur. Aduerte tamē: quia contra prædictam opi.fortiter obstat quod not.Barto.in l.maritus.C. de procura. & Do.me.in c.consti.s̄.de procu.in glos.j. vbi volūt, ꝙ si vxor cōstituit maritum procuratorem in certis bonis, seu causis, videtur tacitè prohibuisse ne se impediat, etiam tanquā maritus.Ita & in terminis nostris,si quis cōstituit procuratorē a ad agendū dūtaxat[a], videtur tacitè prohibuisse ne se impediat: etiam tanquā quilibet extraneus.Sed posset dici, ꝙ secundùm opi.Petri & Martini silē.quos refert & sequitur Io.And.in d. c.constitutis.qui tenent cōtrariam sententiā,ꝙ prædicta opin. Bar.& Do.me.nō sit vera,secūdùm hanc opi.Non obst.cōtrarium.sed posita opi.Bart.pro vera,sum solitus saluare vtranq; opi.videlicet,ꝙ opi.Bar.procedat quando maritus vellet agere: quia videtur sibi denegata actio.opi.verò Petri & Marti.procedat,quādo maritus vellet defendere vxorē:quia facilius conceditur defensio,quàm actio,vt in l.nō solùm.ff.de procu. non solùm ergo qui agit nomine proprio.potest recōueniri ab illo: sed etiā si agit nomine alieno,potest similiter reconueniri, qđ intelligo,vt illius nomine, non autem suo proprio nomine possit recōueniri.facit quod statim sequitur.& voluit do. Ant. in c.cùm olim.de testib.Et idem dicendū est,si aliquis ageret pro vniuersitate.potest enim recōueniri pro ipsa vniuersitate:non tamen nomine aliquorū singulariū de vniuersitate, per l.item eorum.§.actor.ff.quod cuiusq; vniuer.no. iuncta l.in tantū.§. vniuersitatis.ff. de rerū diui. & l.sed si hac.§. qui manumittit. ff.de in ius voc.canonizata.xij.q.ij.Et prædicta procedunt, qñ quis agereret alieno nomine ex voluntate.secus si ex necessitate sibi incūbente:quia aliàs nō agens puniretur, exemplum in clerico, qui agit tanquā vnus de ecclesia pro rebus malè alienatis,vel pro ipsius libertate,cùm Prelatus & alij sint negligētes, secūdùm no.in c.si quis præsbyterorū.j.de reb.eccle.nō alie. & in c.cùm olim.de testi.& in c.ex parte.de concess.præben. facit l.j.& ij.ff.de libe.causa. Talis enim si recōueniatur,non cogitur respondere:etiā nomine ecclesiæ,scđm Vin.quē sequitur Spe. in tit.de recōuen.§. nunc dicamus. versic.sed pone.& sequitur hoc do.Ant.& Io.And.post Vin.in d.c.cùm olim.in glo.ij.Ne aliàs fortè retrahatur ab agendo pro ecclesia,à repetendis reb⁹ ecclesiæ malè alienatis.arg.l.ij.§.sed si agāt.ff.de iudi. Nā videt quodāmodo prosequi iniuriā illatā ecclesiæ:ideò videtur ꝙ nō teneatur respondere in causa recōuentionis.arg.d.§.sed si agāt. Sed do.Anto.in d.c.cùm olim.videtur hoc limitare,ꝙ nō possit reconueniri suo nomine:sed nomine ecclesiæ,tenet ꝙ possit reconueniri.arg.c.frequens.de resti.spol.lib.vj. Sed certè illud c.nō videtur loqui in hoc casu.& de ipsius intellectu dicēdum, vt ibi.& ideo dicit Io.de Imo.in d.c.cùm olim.tenendum esse primā opi.Quid autem si vnus ex reis credendi conuenit reū debendi,coram vno iudice: vtrum ipse reus possit recōuenire actorē coram alio iudice vide quod latius dixi in l.ex duobus. la ij.de duob.reis.in xiij.prin.arti. Item prædicta regula procedit,siue actor qui agit sit persona quæ ex priuilegio nullum habeat certū iudicem:siue etiam ex priuilegio haberet certum iudicem,coram quo posset agere. Vnde dicit singulariter Bal.in c.j.de controuer.fue.apud pa.termi.ꝙ si ex forma statuti ciuitatis pàuperibus sint deputati certi iudices,qui habeāt cognoscere de causis ipsorum pauperum agentium:ꝙ tales pauperes coram illis iudicibus agentes,coram ipsis poterunt reconueniri.arg.gloss.ibi positæ,quæ dicit ꝙ etiam coram paribus habet locū reconuentio:quia iniquum esset ꝙ nō seruaretur æqualitas.C.de fru.& lit.expen.in l.fin.& C.de proxi.sac.scri.l. in sacris.lib.xij.facit ratio.d.l.cùm Papinianus.in fi.C.de sen. & interlo.om.iud. Et ad id quod dixi de paribus, vide quod dixi s̄. in ij.q.princ.in fi.primi membri.& ideo arbitror,ꝙ si scholaris conueniret reum corā iudice suo, ꝙ possit coram illo reconueniri.nec haberet locum electio alterius iudicis sui ,ad quod vide quæ latius dixi s̄.in iij.q.prin.in primo membro.Item prædicta regula procedit,siue actor & reus sint ambo laici : siue actor sit clericus,& reus laicus,vel econtra,vnde laicus qui conuenit clericum corā iudice ecclesiastico,potest coram illo recōueniri. Et si clericus[b] conuenit laicū corā iudice seculari,potest b similiter clericus coram eodem reconueniri.& hoc tenet gloss. pe.hic in fi.Et idem tenet gl.in c.at si clerici.s̄.de iudi. per tex. nostrum.& per c.sequens.& tenet glo.in d.l.cùm Papinianus. dummodò reconueniatur in causa ciuili , vel de crimine ciuiliter.secus si criminaliter:quia in criminali non habet locum reconuentio,secūdùm glo.in d.c.at si clerici.de quo latè dicemus in vj.princip.arti. Sed tu aduerte:quia iste arti. est multum latè & tritè examinatus per doc.& varij varia senserunt, commiscētes qualitates causarum, cùm qualitate personæ. Ego verò pro clariori doctrina primò prosequor, vtrum ratione qualitatis personę,videlicet,quia clericus,obstet quò minus clericus possit conueniri coram iudice laico,in quo art.Doct.se diuiserunt in duas sententias.quidam enim voluerunt, ꝙ possit fieri recōuentio,vt voluit glo.pe.hic,& in d.c.at si clerici. & ij.q.j. multi.iij.q.viij.cuius in agendo.xj.q.j.in summa.& etiam glo.in d. l.cùm Papinianus.& hanc etiam opi.sequuntur Hosti.in c.ij.s̄. de foro compe.Hosti.& Io.And.in d.c.at si clerici. Hosti.Pe. de saxo.& Io.And.in c.qualiter.el ij.s̄.de iudi.& Host.in c.dispendia.de rescrip.lib.vj.& in sum.in tit.de excep.§. fi.ad fi. Et fuit cōmunis opi.Gof.Vin.& antiquorum,quàm etiam sequitur Io.Cal.in d.c.at si clerici.mouetur: quia iura simpliciter & indistinctè in causa reconuentionis iurisditionē prorogant: nec excipiunt clericos.& hanc opi.secundùm Ioā.Andr.approbat antiqua cōsuetudo : quæ minimè est mutanda,per l.minimè.ff. de leg.Item contraria opi.secūdùm Io.cal.& Io.And.super tyrannidem,ꝙ laicus posset reconueniri corā ecclesiastico:& clericus non posset reconueniri coram seculari. Item secundùm Cal.videmus ꝙ clericus nō potest expressè prorogare iurisditionem alterius iudicis sine consensu sui superioris.vt in c.significasti.de foro compe.& tamen voluntariè contrahendo in aliena diœcesi potest ibi conueniri, vt in c.dilecti.&.c.postulasti. s̄.de foro cōpe.ergo debet procedere reconuentio, quæ vtplurimum fit inuito actore:aliàs,secūdùm eum,sequeretur absurdum,videlicet ꝙ clericus bononiēsis cōueniens clericū mutinēsem coram ecclesiastico, non posset ibi reconueniri:quia nō habet cōsensum sui iudicis,quod sonat in absurdū.ar.text.nostri. & c.sequentis.& iij.q.viij.cuius in agendo. & hanc opi.sequitur Bar.in d.auē.& cōsequenter per illum text.qui vult,ꝙ licet deficiat iurisditio ex priuilegio personæ,illa auē.supplet, & ꝓrogando iurisditionē vult reconuentionem habere locum,non obstante priuilegio personæ recōuen̄. Nec obst.ꝙ clericus non potest prorogare iurisditionem laici,maximè sine consensu sui iudicis:quia illud procedit in prorogatione quæ fit per hominem:secus quando fit per legem,vt in terminis nostris. sicut vidēmus,ꝙ iurisditio delegata, etiam in casu in quo per hominē est improrogabilis,prorogatur per l.in causa recōuentionis , vt hic.& in c.seq.& in d.authen.& consequenter.nec etiam obst. secundū Bart.ꝙ priuilegium clerici sit totius ordinis clericalis: quia eodē modo est fauor publicæ vtilitatis,nec legati missi ad curiam conueniantur ibi,vt l.Paulus.in fi.ff. de lega. & per totum.dixi in c.fi.s̄.de foro compe. & tamen in causa reconuentionis prorogatur iurisditio contra eos,vt in l.ij.§.sed si agant. ff.de iudi.dixi in d.c.fi.Et hanc opi.etiam sequitur Ange. in d. auē.& consequenter.si modo clericus agat bona fide cōtra laicum coram seculari. Secus si laicus intulit clericum agendū coram laico ad hoc,vt posset eum ibi reconuenire,fortè inferēdo iniuriam clerico:vel in eū furtum faciēdo,vel quid simile:quia tunc non haberet locum reconuentio:quia non lex, sed homo prorogaret iurisditionem.& ipse non potest præiudicare ordini clericali,vt in c.si diligenti.s̄.de foro compe. Eandem etiam opi.tenet Bal.in d.auē.& consequenter.dicens,ꝙ æquitas naturalis hoc suadet,tenent etiā Bal.& Saly.in auē.habita.C.ne fili⁹ pro patre.sed nihil allegant.& Bal. in c.j.de contro.feud.apud pa.termi.per gloss.ibi positam.vbi dicit,ꝙ hæc quæstio de iure ciuili non est dubia,per tex.in auē.de sanc.epis.§. reuerendissimi.Et hoc si agatur de testamēto,contractu,vel dominio alicuius rei.Secus si pro iniuria vel furto Cle. facta,vt s̄.dixi.Pet. de Ancha.in repe.c.ea quæ.de regu.iur.lib.vj.q. xiiij. etiam tenet hanc opi.mouetur:quia forus reconuentionis creatur a prorogatione iuris nō hominis:quod patet:quia datur inuito & redditur in inuitū,vt d.auē.& consequenter . & in c. dispendia.§. reus.de rescript.lib.vj. Secus in prorogatione hominis,in qua vtriusq; consensus exigitur,vt d.c.significasti. & sic æquiparatio de prorogatione hominis expressa, ad reconuentionē non est bona. Non obst. ꝙ reconuentio quodammodò causatur à consensu clerici,ex eo ꝙ traxit laicum coram suo iudice : quod facere videtur ex necessitate , vt consequeretur debitum suum coram iudice laico:quod consequi nō poterat coram ecclesiastico,vt in c.si clericus.& in c.cū sit.s̄.de foro compe. Vnde nihil videtur imputandum clerico , qui noluit ius suum indiscussum relinquere,vt l.illud.ff.de peti.hæredi.& in c.ij.de homi.libro vj.Nec obstant iura quæ prohibent clerico , ꝙ se submittat iudici non suo , vt in d.c.si diligenti. quia illud procedit quando submitteret se principaliter vt reum.secus si non principaliter: sed contingenter, vt per viam contractus & delicti:quibus casibus ius dat iudices, vt s̄.dixi . & similiter in recōuentione ius dat sibi iudicem:licet trahat originem à facto ipsius clerici adeuntis iudicem laicum contra suum debitorem , vt sic locū habeat quod dicitur, multa possunt fieri incidenter & in consequentiam,

quentiam, quę nō principaliter[a], vt l.j.ff.de aut.tu.& iiij.q.iij.§.ij. respōsō.& in l.is qui duos.ff.de lib.le. Nec hoc casu procedit arg.de expresso consensu ad tacitū: videlicet, vt ꝙ nō licet clerico expresse, non liceat tacitè: quia ex hoc sequeretur absurdum, ꝙ conuentus coram iudice ecclesiastico non suo, nō possit coram illo actorem clericum reconuenire: cùm non possit expresse consentire in eum, contra mentē tex. nostri & sequentis, vt s. dixi, secūdùm Ioā.cal.& totius materiæ recōuentionis. Vnde concludit do. Pet. ꝙ iura quæ generaliter in causa reconuentionis faciūt iudicē, qui aliàs nō est iudex: generaliter sunt intelligenda. vt l.de pretio.ff.de publi.cùm simili. Et subdit, ꝙ ista opin. est fundata super æquitate quæ mouit omnes iuris latores: & quia euitantur litiū dispendia, & cōmodius corā vno, quàm diuersis iudicibus causæ terminantur, vt d.c.dispendia. Contrariam sententiā & opi. tenent Iac.bu.& Pet.de bellaperti.Cy.& Mar.sil.in d.aut.& cōsequenter. & Archi.in c.vnico, de cle.cōiug.lib.vj.& Io.de li.& Car.in d.c.at si clerici.s.de iudi. Mouetur principaliter: quia regula tractatur negatiuè: quia clericus nō possit trahi corā iudice seculari. xj.q.j.c.j.& ij. cùm multis similibus, & nō solùm iura vniuersaliter prohibent clericum conueniri coram seculari, sed etiā apponunt pœnā, vt in c.qualiter.s.de iud.& in c.si diligenti.s.de fo.cōpe. & in authē. statuimus.C.de episc.& cle. Item quia certi casus à iure exprimuntur, in quibus clericus dānatur à seculari, vt no.s.de iud.cū nō ab homine. Inter quos nō reperitur cōnumeratus casus reconuentionis. ergo remanet iste casus sub regula. Et inducunt Martinus & Iac.but. vnum fortè motiuū: dicentes, ꝙ reconuentio prorogat accumulando: non mutando iurisditionē, ad diuersam speciē: quia tūc nō esset prorogare, sed creare de nouo. Et hoc nō facit reconuentio, plus enim est creare de seculari ad ecclesiasticū, quàm de seculari ad seculare iudicium: quia in ha-
b bentibus symbolum facilior est transitus[b]. Non autē in habētibus dissimilitudinē. Item scdm Pet. de Bellaperti. prorogatio surgit à principio voluntario facultatis prorogandæ: quia iura dicunt ꝙ nō debet actor dedignari illū contra se iudicem habere, quem pro se elegit, vt d.l.cùm papinianus. in d.c.cuius in agendo. dedignari autem vel non dedignari, & velle quid agere, propriè cadunt super eo, seu ad eum pertinent, qui pōt hoc agere vel non agere: vnde vbi deficit potestas prorogādi in reconuento, nō potest habere locū prorogatio. Et ideò ibi nulla surgit, seu notatur dedignatio. Et idem etiā tenet Pau.de leaza. ij.q.j.multi.& Io.de lig.in d.c.at si clerici. Pręterea ex legis dispositione nō debet induci illa prorogatio: quia illa non habet potestatem in clericos, vt s.de consti.c.ecclesia sanctæ Mariæ. xcvj.dis.c.bene quidem.& c.cùm ad verum.& c.si Imperator. & sic per hoc patet responsum ad dictā aut.& cōsequenter. & ad §. reuerendissimi. Nec etiā hæc potestas insurgit à canone: quia hoc nullibi reperitur expressum. imò regula, reperit vniuersaliter negatiua, vt s. dixi. Item scdm do. Ant. qui tenet hāc opi. fundamentū prorogationis insurgentis ex recōuentione, licet nō surgat à volūtate: quia vt plurimū fit actore inuito: surgit tamen à potentia volendi, & velle debendi, vt sic nō dedignetur eū habere contra se &c. quæ ratio cessat in valent.velle. Prætereа causa clerici, attenta ipsius persona, & regula superius dicta, videtur esse quodāmodo spiritualis. Item hæc regula, ꝙ
c quis possit reconueniri, tractatur in genere. ergo nō debet referri ad speciē specialiter prouisam, vt l.sanctio.ff.de pœn.& in regula, generi.de reg.iur.lib.vj. Sed specialiter cauetur in clericis, ne iudicētur à laicis: ergo &c. ad B. Et ad hoc accedat optimus tex.in c.j.j.de iura.cal. vbi constitutio loquens de clericis specialiter, licet generaliter respectu certi act⁹, derogat cōsti.generaliter disponenti, per quē tex. vt ibi Do.me. quò ad materiā nostram, ꝙ iura specialiter prouideant, vt clerici non iudicentur à laicis: licet generaliter loquātur, derogant iuribus quæ generaliter permittunt reconuen.eo casu, quo & cōueniretur coram iudice laico. Ad quod vide quæ latius dixi in d.c.j. in ix. no. hanc opi. ꝙ non habeat locum reconuentio, tenet G. Pe.in c.relatus.de iure pa.Ma. Nō obst. quod s. dixi, scdm Cal. ꝙ delinquendo & cōtrahendo clericus subijcitur iurisditioni nō sui iudicis, absꝙ sui licentia: ergo & per actum recōuentionis. Nā vt dicit Io.de lig.in d.c.at si clerici.& sequuntur tenentes hanc opi. talis clericus delinquendo & contrahendo subijcitur iurisditioni ecclesiasticæ: licet ille non sit suus iudex: & sic dūtaxat sui iudicis nō vniuersalis iurisditio ecclesiastica offenditur: sed ꝙ reconueniri posset coram seculari, offenderetur vniuersalis iurisditio clericorum. Nec obst. c. verùm.s.de foro compet. secundùm cōmunem lec. ꝙ loquitur de clerico: quia cùm ille casus sit exorbitans, non debet trahi ad consequentiā, vt in regula, odia.de regu.iur.lib.vj.& l.quod verò.ff.de leg. loquit enim in feudo. vnde dñs feudi ratiōe directi dominij quod obtinet, potius dicitur iudicare in re sua, quàm re clerici. ar.c.j.j. de feu. vbi ratione istius directi dnij, inducitur casus specialissimus cō- a
tra omnes regulas iuris canonici: videlicet, quando dns feudi habens feudum pignoratū à vasallo, nō tenetur cōputare fructus in sortem, si abstinet à seruitio debito per vasallū: quia videtur quodāmodò suam rem possidere. & sic Do. me. respondit ad illum tex. qui prima fronte videtur multū vigere in contrarium: & sic Do.me. sequitur hanc vltimā opi. mouetur etiā: quia clerici reperiuntur exempti à iurisditione laicorū, nedum per leges imperiales, vt in aut. vt cleri. apud propri. Episcopos. cùm si. sed etiam per canones additos à summis pontificibus: & quod plus est, à Deo, vt no. Inn. in c.ij.s.de maio. & obe. no. gloss. xcvj. dist. si imperator. vnde cùm dicta iura tam diuina, quàm humana generaliter & indistinctè loquātur, videtur absurdum ꝙ non debeant sibi vendicare locū, etiā in causa reconuentionis: & ꝙ per ipsam causam recōuentionis tantū alia priuilegia debeāt recipere læsionē: maximè cùm à legibus & canonibus dispositū sit, ꝙ ea quę spāliꝫ no. sunt digna, nisi spāliter exprimant, videantur neglecta, & nō cōprehensa sub dispositione generali: quamuis ex proprio generali significato verborū, viderentur cōprehendi, vt dicit tex.in c.quāuis. de præben.li. vj.& ff.de adul. aliâs, de iniur.l.item apud labeonem.§. hoc edictum. Ad quod etiā facit vrgentissima præsumptio: quia post leges traditas in materia recōuentionis, nunquā emanauit aliquod ius, quod hūc casum specificè attingeret. Item mouetur: quia clericus nō iudicatur à laicis: quia reputatur maior. vnde notabiliter dicit tex. xcvj. dist.c.deniꝙ. quo, hi qui humanis rebus præsunt, & non diuinis: pręesse permissum est, ne de his ꝑ quos diuina ministrantur, iudicare præsumant penitus ignoramus. quæ quidem ratio optimè militat in recōuentionis causa. & sic prorsus cessat ratio posita in d.l.cū Papinianus. cùm ipse clericus non debeat velle iudicari à laico contra reuerentiā diuinorum quę administrat: nec est verisimile ꝙ Papa in causa recōuentionis contra prædictā rationē vrgentissimam voluerit iura prædicta relaxare: & cōuentionis materiam hoc casu ad clericos extendere, & subdit ꝙ hanc rationē considerauit, dū esset scholaris: quæ semper sibi placuit. Non obst. si dicatur, ꝙ etiam b
maior se subijciendo minori, potest ab illo iudicari, vt in l. est receptū.ff.de iur.om.iud.& ij.q.vij.c.nos si incompetēter. quia dicit Do.me. ꝙ illa l. est receptum. procedit in eo qui subijciendo se alteri, nō derogat honori & priuilegio sui superioris. Sed clericus non pōt hanc submissionē facere contra honorē ipsius Dei & eius sacramenta, quæ administrat. arg. optimum in c.cū tempore. in fi.de arbi.& pro hoc facit quod sing. dicit Io. And. in c.ecclesia.s.de consti. vbi vult, ꝙ Papa non potest se subijcere iurisditioni laicorū: quia redundaret in dedecus ipsius Christi, & ad c.nos si incompetenter. respondet, ꝙ illud procedit ex magna humilitate, quod dicit notandū: quia illud c. satis ruditer solet allegari, ad vnum tamen dicit attendendū: quia Ioan. And.in d.c.at si clerici. fundat se super consuetudine. sed domi. Ant.& Io.de lig. dicūt consuetudinē nō posse hic operari: nisi daretur expressus vel tacitus consensus Papæ, vel tolerantia ex certa scientia: quia aliàs potius foret corruptela. Sed Do. me. tenet opi. Io. An. mouetur: quia negari nō potest, ꝙ casus iste ex tantorū doct. varietate non reddatur dubitabilis. ar. eorū quæ no. glo. in c.j. de postu. præla. li.vj.& in l.j.ff.de iur. & fac. igno. ergo talis consuetudo est attendēda, quæ est optima legum interpræs, vt in c.cùm dilectus.s. de consue. & in l.minimè.ff.de c
leg.& sic residet Do. me. & secundùm prædictā opi. superfluè redduntur quæstiones de causa spirituali, criminali, vel famosa, de quibus statim dicam: quia si in causa merè ciuili non potest clericus reconueniri corā laico: longè minus debet posse in cau-
d sis prædictis[d]. Mihi videtur ꝙ vtraque opinio sit satis defen- d
sabilis de iure: tamen videtur verior vltima opinio. sed prima est magis æqua: ad cuius tamen corrobora. possent adduci plura, de quibus dixi in c.j. de foro compe. in fallentijs. & maximè fallentia. vj. xxj. xxij. xxviij. & xlij. ¶ Retenta tamē prima opi. pro conclusione, ꝙ clericus possit coram laico reconueniri, talis conclusio recipit plures limita.

28 ¶ † Primò enim limitatur, nisi laicus malitiosè procuraret inducere clericū per iniuriam in eū illatam, vel furtum contra eum commissum, vt eum cōueniret coram suo iudice: quia propter hanc fraudem, ne fraus sibi patrocinaretur, nō haberet locū reconuentio, hoc tenet Spe. in tit. de reconuen.§.j. ver. quid si laicus. & probatur in l.ij. sed si agant.ff.de iudic. vbi etiā hoc tenet Bal. Ad idem facit c.fi.s.de alie.iudi.mu.& c.relatum.§. ad hoc j.de iure pat.& hanc opi. tenent Ang.& Bal.in d.aut. & cōsequenter, secundùm quod s. tetigi. & in hoc cōcordant omnes. & vide quod tetigi s. in iiij. princ. arti. q.iij. versi.ij. limitatur. & aliquid dicam in vj. prin. arti.

a ¶ Et id solùm videtur attēdi, quod fit principaliter, vt l. si quis nec causam ff.si cer.peta.

b ¶ L. si vnus.§. pactus ne peteret. in fi.ff.de pact.& l.in rem.§. quecūꝙ.ff. de rei ven.

c ¶ L. doli clausula vbi mod.ff.de ver. obliga.

d ¶ Et pro opi. Abb. ꝙ non posset recōueniri clericus, facit: quia quando duæ regulæ cōcurrunt, vna negatiua, alia affirmatiua, debet attendi negatiua, Bar. in l.iij. §.liberti. per illum tex.ff.de suspe.tut. Bald.in l.Rufinus. C.de mili.testa. eo ar. vtitur Deci⁹ cōtra cōmunem opi. in d.c.at si clerici. col.xv. ver.vj. a-r-ꝗs s.de iud. dic vt ibiā

29 ¶†Secundò limitatur, ꝙ cõclusio prędicta procedit, si causa nõ
a sit speritualis[a] secus si sit spiritualis: quia de ea laycus cognosce-
re nõ potest, cùm sit ipsius incapax.c.j.ij.& iij.de iu.etiã incidẽ
ter, vt in c.tuam.j.de or.cog.& in c.causam.& c.lator.j.qui fil.
sint legi.tenet Io.iij.q.viij.c.cuius in agendo.& Spe.in tit.de re
conuen.§.ij.ver.& no.quòd in tribus.Et in hoc etiã cõcordant
omnes Doct.d.Ant.& Do.m.in d.c.at si clerici.s̃.de iu.

a ¶At quia causa sa- tis dicitur specialis quãdo clericus debet condẽnari quę videtur specialis dicit Dec.in d.c.at si clerici.xiij. colum. de iudi.

30 ¶†Tertiò limitatur, si causa sit ciuilis: secus si sit criminalis, se-
cundùm gl.in d.c.at si clerici.quia in crimine nõ admittitur re-
conuentio, vt in l.neganda.C.qui accu.non pos.Canonizata iij.
q.xj.de quo dicã in vj.prin.ar.Et hoc procedit, secundũ Hosti.
hic, si ageretur ad degradationẽ clerici: quia iudex laicus illam
examinare nõ potest: imò nec electus & cõsummatꝰ in Episco
pum: si nondũ est cõsecutus, per c.transmissam.s̃.de elec.Et idẽ
tenet Hosti.in c.dispendia.de rescript.lib.vj.Et idem etiã dicit
Host.si criminaliter ageretur ad pœnã corporalem: vel crimen
esset canonicum: quia laici talia examinare vel iudicare nõ pos
sunt, vt in auť.de man.princ.§.si verò.col.iij.& in auť.vt clerici
apud ꝓprios Episcopos.§.si verò ecclesiasticũ.Sed si pœna es-
set ciuilis & pecuniaria, locus est recõuẽtio in & diffinitiõi fiẽ
dæ per iudicẽ reconuẽtionis, siue tale crimen infligat pœnã ca-
nonicam, siue pecuniariã. Et idem sentit Spec.in tit.de recon-
uen.§.ij.ver.sed pone clericus. & facta diffinitione ad requisi-
tionẽ ipsius iudicis laici, si opus erit episcopus exequetur sentẽ
tiam.arg.c.postulasti.s̃.de foro cõpe. & l.à diuo pio.§.j.ff.de re
iud.& xcvj.dist.c.cùm ad verũ.scd̃m Host.Sed Io.And.hic, &
in c.at si clerici, & cõmuniter cano.cõcludũt contrarium, faciẽ-
tes regulam, ꝙ super crimine clerici nõ habet locũ reconuẽtio
corã iudice seculari, siue veniat imponenda pœna pecuniaria, si
ue infamiæ, siue de crimine agatur criminaliter, siue ciuiliter: qa
iura respectu criminis vidẽtur prohibere, vt clerici à laicis nul-
lo modo debent iudicari, vt in c.vnico.de cle.coniug.li.vj.Vbi
idẽ tenet Archi.& sequitur Spec.in d.versi.& not. ꝙ in tribus.
quinimò plus dicit Io.And.in d.c.at si clerici. ꝙ etiã per mo-
dum exceptionis non põt laicus cognoscere de crimine cleri-
ci: puta, vt repellať à testimonio, de quo remittit ad no.in c.ve-
rùm.s̃.de fo.compe.Et idem in effectu vult do.Ant.in d.c.at si
clerici.& placet etiã Do.m.ibi; quia habito respectu ad personã
clerici, põt dici causa spiritualis: ita ꝙ non solùm deficit iurisdi
tio respectu personæ: sed etiã causæ, & sic nõ esset extendere iu
risditionẽ de persona ad personam sed transferre iurisditionem
ad aliam speciem, & qualitatem causarum: quod non facit re-
conuentio, scd̃m Do.m.per ea quæ habentur hic, & d. auť. &
b cõsequneter.de quo vltimo generalius dicam in vj.prin.arti.[b]

b ¶Adde moder.in c.at si clerici.de iudi.in glo.j.in prin.

31 ¶†Quartò limitatur, vt possit fieri reconuentio de causa merè
ciuili.s.respectu cognitionis & sententiæ: sed non propterea ꝙ
possit distinguere personaliter clericum. vnde stante statuto ꝙ
pro tali debito posset quis carcerari, non posset clericus pro ta-
li debito attestari, seu distingui à iudice laico: etiam in causa re-
conuentionis.& si esset clericus coniugatus, non tamen biga-
mus, & incederet in habitu & tonsura, secũdùm Lapum alleg.
cviij.& vide quod dixi in c.j.s̃.de foro compe.fallẽ.xxij. Et ex
prædictis infertur, ꝙ si legatus ageret tempore legationis, pos-
set ibi reconueniri: licet aliàs ibi non potuisset cõueniri, nisi ꝙ
iniuria sibi illata, aut furto contra eum cõmisso, vel simili cau-
sa: facit quod s̃.sæpius dixi.& est tex.in d.l.ij.§.sed si agãt.ff.de
iudic.Prædicta tamen regula, ꝙ actor potest reconueniri à reo,
recipit plures fallentias.

c ¶De hoc vide etiã Soci.in consil.xlj. col.v.ver.non obstat tertium.in primo lib.

32 ¶†Primò igitur fallit respectu qualitatis & inhabilitatis iudi-
cis, secũdùm ea quæ latius dicta fuerunt in iij.prin.arti.Ista ta-
men fallentia & duæ sequentes, non adaptãtur propriè ad arti,
nostrum, in quo tractatur de habilitate actoris & rei.

33 ¶†Secundò fal.respectu qualitatis causæ propter quam simili-
ter quandoꝗ non habet locum reconuentio, secundùm ea quæ
latius dicam.in vj.prin.arti.in fallentijs.

34 ¶†Tertiò fallit ratione inhabilitatis temporis requisiti ad recõ
uentionem, secundùm quod latius dicam in vij.prin.arti.

35 ¶†Quartò fallit, si reus sit excommunicatus excõmunicatio.
maiori: quia licet possit conueniri, vt dixi in c.intelleximus.s̃.
de iudic.tamen non potest reconuenire, vt in c.cùm inter.j.de
excep.& hoc communiter tenent Doc, quod ego intelligo, op
posita exce.excõmunicationis. aliàs valeret processus. Ad qd̃
vide quod latius dixi in c.sacris.j.de sen.excom.in xix.princi.
arti.in v.q.prin.in secundo membro.q.xvj.

36 ¶†Quintò fallit in clerico, qui non potest reconueniri coram
laico, secundùm secundam opi.quàm s̃.posui.

37 ¶†Sextò fallit, si aliquis ageret nomine ecclesiæ. tanꝗ clericus
de ecclesia, ex necessitate, secũdùm ea quæ dixi s̃.eo.arti.ver. &
prædicta procedunt, quando quis ageret.

38 ¶†Septimò fallit, si actor ageret vno nomine, & reconueniret
alio nomine, vt dixi s̃.e.art.ver.non solùm ergo qui agit ad B.
Aduerte tamen: quia cõuentus procuratorio nomine alterius,
non potest etiam alterius, & nõ potest etiam illius nomine re-
conuenire actorem coram eodem iudice: si talis iudex non es-
set iudex actoris, secũdùm Albericum, quem sequitur in d.auť.
& consequenter.quia prorogaret iurisditionẽ, quàm simplex
procurator prorogare non potest, scd̃m Inno.s̃.de offi.delega.
c.cùm olim Abbas.Sed tu de hoc dic vt latius dixi in c. signifi
casti.s̃.de fo.compe.in iij.prin.arti.q.ix.Secus si procurator ha
beret potentiã prorogãdi, vt videmus in instrumentis procura
tionum, quibus datur potestas eligendi & recusandi iudices, se
cundũ Ang.Et prędicta adde ad ea quæ dixi in d.ver.nõ solũ.

39 ¶†Octauò fallit in reo post cõfessum debitum, aut contra quẽ
debitum sit liquidatum, non potest reconuenire actorem corã
eodem iudice. Ad quod vide quæ latius dicam j.in vj. prin.art.

40 ¶†Nonò fallit, si per reum opposita esset qualitas excludens
actorem à conuentione.puta, si contra actorem reus excipit de
excõmunicatione maiori, secundùm ea quæ dixi s̃.in iiij. prin.
arti.q.ij.ver, & aduerte: quia quod dixi. vnde si reus prætextu
excommunicationis maioris repulit actorem ab agendo coram
delegato, non potest coram eodem reconuenire actorem. Ita
concludit Bar.bri.in q.dominicali, quæ incipit, actor conuenie
bat.quia vt dixi in rub.in j.arti.& sæpius fuit repræsentatum,
reconuentio non habeat locũ, nisi conuentio præcedat. Et idẽ
voluit Tancredus hic, & idem sequitur Henricus bohic. facit
quod dixi in d. versi.& aduerte.Arbitror tamen ꝙ hoc proce-
dat, quãdo reus conuentus à princ.excluderet actorem vigore
excõmunicationis ante, quàm ipsum recõueniret. Secus si idẽ
incœpisset eum reconuenire: maximè si exceptio excõmunica
tionis contra actorẽ superueniret post lit.contest.de quo nunc
per reũ opponitur, scd̃m ea quæ tradũtur in c.pia.de excep.li.
vj.Et vide quæ latius dixi in c.sacris.j.de sentẽ.excom. in xix.
prin.arti.in secundo membro.v.q.prin.ver.j. quæro. & versic.
xxij.quæro.& sequenti.Et hoc procedit indubitanter tenẽdo,
ꝙ priuilegium reconuentionis sit separabile à conuentione. de
quo latius dicam in c.seq.in x.prin.arti. Et hoc adde ad ea quæ
dixi in d.ver.& aduerte.

41 ¶Decimò fallit in casu de quo s̃.in iiij.prin.arti.in iij.q.princi.
versi.iiij.declaratio, secũdùm vnam opi.Ex ex illa declaratione
& sequentibus, posses sumere alias fallen.Sed quæro nunc cir-
c ca prædicta, quid si fiat reconuentio coram eodem[c] iudice.corã
quo non potest fieri ratione qualitatis personæ: reus tamen seu
actor reconuentus nõ opponit.Sol.Docto.non tangunt.Ego
arbitror dicendum, ꝙ aut est talis iudex, cuius iurisditio ab isto
actore respectu reconuentionis potest prorogari, & valeat pro-
cessus: aut non, & tunc aut non teneat.argu.eorum quæ dixi s̃.
maximè in q.de clerico agente coram laico reconuento coram
eodem.Et ex his habes expeditum primum membrum huius
quinti articuli, inter quos locum habeat reconuentio.

42 ¶†Superest ergo nunc vt examinemus secundum prin. mem-
brum ipsius v.arti.& quæramus, quoties inter eosdẽ possit rei-
terari reconuentio. & an pluries fieri possit. Pone exemplum,
actor conueniens reũ recõuenitur ab eo. Quæritur, vtrum ipse
actor possit iterũ reum reconuenire.Sol.glo.in c.seq. ver.item
retenta, ponit quæstionẽ in delegato qui impetrauit literas su-
per vna re, ad quam conuenit reũ: & reconuentus à reo, vult
iterum ipsum reũ reconuenire coram delegato pro alia re, non
expressa in literis. Et gl.illa soluit ꝙ credit, ꝙ nõ possit fieri re-
conuentio: nisi quantum ad illum qui primò conuenitur. Sed
glo.in auť.cõsequenter.C.de sen.& interlo.om.iudi.magis sim
pliciter format quæstionẽ, & concludit idẽ: quia aliud est con-
uenire, & aliud reconuenire. sicut aliud est deferre iuramentũ,
& aliud referre.Et Bar.ibi dicit, ꝙ idẽ tenent omnes canonistę
& iuristæ.Et idem Cy.loquitur in delegato.Bal.etiam ibi tenet
idem. Mouetur, quia reconuentio est similis cõpositioni, vt l.
neꝗ.C.de compen.& dixi s̃.in Rub.art.j.Vnde sicut nõ habet
locum compensatio compensationis.Ita nec reconuentio recõ-
uentionis. Item quia est similis retorcutioni, & retorcutio re-
torcutionis non habet locum: ne beneficium.l.sit damnosum:
vt l.fina.ff.quod quisꝗ iur.Et ideo hoc idem tenet Guli.de cu.
& iste rationes concludunt etiam prædictam conclusionẽ pro-
cedere in ordinario.Et eandem opi.tenet Host.in c.seq.& assi-
gnat rationẽ, vt euitetur infinitas, vt in c.ij.de rescrip.lib.vj. Et
quia in potestate actoris à principio fuit impetrare literas su-
per pluribus causis & rebus, vt in c.iij.de rescript.lib.vj.Vnde
imputet sibi qui solùm super vna re impetrauit rescriptum. Et
idem tenet Host.in sum.eo.tit.§.qualiter. Et sequitur Spec.in
tit.de reconuẽ.§.j.ver.itẽ pone.per l.iusiurandũ & ad pecunias.
§.sed nec.ff.de iureiur.facit etiã quod no.Spec.in tit.de recon-
uen.§.ij.& in §.j.versic.pen. vbi dicit, ꝙ si tu conuenis me co-
ram

ram vno iudice, & ego te cõuenio coram alio, ꝙ poteris me reconuenire coram illo: quia corã illo tu est conuentus, & idem dici potest corã delegato, quem impetrasti contra me, secũdùm do. Ant. licet aliqualiter de hoc dubitauerit. Sed dicit Do. me. ꝙ nõ videt dubitationis causam. Subdit tamẽ ꝙ hodie nõ licet impetrare literas ad alium iudicem, vt per d.c. dispendia. §. reus quoq;. de rescrip. lib. vj. Ego clarius & latius arbitror distinguẽdum, ꝙ aut loquimur in ordinario ipsius rei cõuenti, corã quo actor egit: & non est dubium ꝙ actor recõuentus à reo, potest iterũ ipsum reũ ad quantũcunq; aliam rẽ reconuenire. hoc tamen non videtur esse virtute reconuentionis: sed virtute potẽtiæ recõueniendæ. Ex quo ille est iudex ipsius rei. vnde est potius conuentio, quàm recõuentio. Aut actor traxit reum corã proprio iudice ipsius actoris, & reus prorogata iudicis iurisditioñ. expressè vel tacitè reconuenit actorẽ: & actor vult de nouo illum recõuenire: & in hoc arbitror aduertendũ: quia si reus reconuenit actorem, actor nõ posset de nouo reconuenire reũ, quò minus posset declinare ipsum iudicem: quia licet ipsius iurisditionem prorogauerat quò ad primam reconuentionẽ: nõ tamen tenetur habere illũ in iudicẽ quò ad istam nouam conuentionẽ: quia ex separatis nõ fit illatio, vt in c. quod ad translationem. s̃. de offi. lega. facit etiã quod dixi in c. significasti. s̃. de fo. compe. in vij. prin. ar. q. xij. Sed si reus actorẽ conueniret, cõuentus ab actore coram iudice actoris, vt dixi. dico ꝙ actor posset recõuenire reum: quia non video ꝙ aliquid obstet. ex quo reus agendo fecit illum iudicem, per tex. iij. q. viij. c. cuius in agendo. facit quod statim dicam. Aut actor egit corã iudice extraneo: qui nec ipsius actoris, nec rei iudex erat: & hoc casu, licet reus potuerit ipsum reconuenire, non tamen arbitror ꝙ actor possit de nouo illũ reconuenire, per rationẽ statim assignatam: quia licet reus prorogauerit iurisditionem in prima conuentione intẽtata per actorẽ: tamen nõ tenetur prorogare quò ad hanc causam, & quia priuilegium cõcessum reo circa potentiam recõueniendi actorẽ coram eodẽ iudice, non debet in eius odiũ retorqueri, possent adduci rationes de quibus s̃. per Doc. Aut loquimur corã iudice delegato: & dico ꝙ aut actor reconuentus à reo simpliciter vult recõuenire reum super alia re, contenta tamen in rescripto, & potest: non tamẽ virtute reconuẽ. sed conuen. Aut vult recõuenire reum super alia re nõ contẽta in rescripto: tunc aut reus simpliciter eum recõuenit vigore cõuentionis de eo factæ ab actore, absq; eo ꝙ reus alias literas impetret: & non potest, per rationes. s̃. per Doc. assignatas aut reꝰ non reconuenit eum simpliciter vigore cõuentionis factæ per actorẽ: sed per literas ab ipso reo impetratas: & hoc casu. aut literæ sunt impetratæ ad eundẽ iudicẽ: aut ad alium iudicem. Primo casu, aut reus impetrauit literas cõuentionis vel reconuentionis, eò ꝙ volebat reconuenire actorẽ super re, de qua delegatus ille nõ poterat cognoscere, sine speciali mandato Pape, vt dixi in iij. prin. ar. in iij. q. prin. ver. j. limitatur. Et subdistingue, ꝙ aut reus impetrauit literas cõuentionis, aut reconuẽtionis, secundùm quod tractatur in c. dispẽdia. §. reus quoq;. de rescrip. lib. vj. Primo casu, indubitãter habet locũ recõuentio: non virtute primarũ literarum impetratarũ ab actore: sed virtute secũdarum impetratarũ à reo, & nouæ cõuentionis factæ per ipsum reũ de actore. Aut reus impetrat literas recõuentionis secũdũ formã d. §. reus & quamuis videatur maius dubiũ propter aliquas rationes. s̃. deductas per Doc. tamen arbitror. Item quia cùm huiusmodi reconuẽtio cõcedatur vigore nouarum literarum, nec fundetur aliquo modo super antiquis literis: vt potiꝰ dicatur quodãmodo quædã cõuentio, quàm reconuẽtio: maximè propter impotentiã, quàm iudex habet vigore primarum literarũ cognoscendi de hac causa reconuẽtionis: decisio tamẽ non procedit sine dubitatione: ex quo iste non impetrauit literas conuẽtio. sed reconuẽtionis. Si verò reus impetrauit literas ad alium iudicem, decisio dependet ab alia q. videlicet, an talis impetratio sit ipso iure nulla: quia si esset nulla, secũdùm dispositionem d. §. reus, non est dubiũ ꝙ ex quo propter defectũ iurisditiõis nõ valeret conuẽtio, similiter propter eandẽ rationẽ, non valeret reconuẽtio. Aut ipsæ literæ ad alium iudicẽ impetratum valuerũt. quod põt contingere in certis casibus, de quibus dixi in d. iiij. prin. arti. q. iij. per totũ. & tũc haberet locũ reconuẽtio potius virtute nouæ conuẽtionis factę per reũ, quàm primæ conuẽtionis factæ per actorẽ. Et quia istius reconuẽtionis factæ per ipsum actorẽ conuẽtum à reo, nõ potest esse consideratio respectu actionis primò intẽtatæ, ab actore: quia coram diuersis iudicibus non datur propriè reconuẽtio. & ideo si iste actor reconueniretur à reo, nõ coram eodem delegato, sed corã ordinario: & actor vellet ipsum reũ recõuenire, posset: nõ virtute primæ conuẽtionis, sed secũdæ reconuẽtionis factæ per reũ: quæ habetur pro conuentione, ex quo fit corã alio iudice.

Ad qđ tñ vidẽ qđ latius dixi s̃. in iiij. prin. ar. ver. secũdò limitatur. Et ex his habes expeditum quintum prin. articulum.

¶ Sextò prin. arti. videndum est in quibus causis seu rebus habeant locum, aut cessent mutuæ petitiones. Et quid iuris si de qualitate causæ propter quam non haberet locum reconuentio, non opponatur, an teneat processus.

¶ Regula.

43 ¶ In omnibus iudicijs regulariter habet locum reconuentio.

¶ Prima declaratio, prædicta regula procedit, siue idem sit iudicium conuentionis & reconuentionis, siue diuersum.

¶ Secunda, etiam de quantitate ad quantitatem.

¶ Tertia, etiã si agatur de quãtitate, & recõuentio fiat ad factũ.

¶ Quarta, etiam super pluribus rebus potest fieri recõuentio.

¶ Quinta siue reali siue personali agatur, locus est reconuentio.

¶ Sexta, siue vtraq; profana, siue vna profana, alia spiritualis.

¶ Septima, etiam si actum sit de causa pecuniaria & recõuentio fiat de causa status.

¶ Octaua, etiã si fiat recõ. de quærela inofficiosi testamenti.

¶ Nona, siue causa sit ordinaria, siue summaria

¶ Decima, siue agatᷣ ciuiliter ex cã ciuili, siue ex causa crimĩali.

¶ Vndecima, etiam improbando officio iudicis.

¶ Fallit prædicta regula.

¶ Primò, si aliâs per viã cõuentionis iudex cognoscere nõ põt.

¶ Scđò, si cõuentus corã laico vellet recõuenire de re spirituali.

¶ Tertiò, si fieret reconuentio in causa status.

¶ Quartò, si conuentus coram pedaneo vellet reconuen. de causa meri, vel misti imperij.

¶ Quintò, si causa conuentionis indiget celeritate.

¶ Sextò, in causa electionis non admittitur reconuentio.

¶ Septimò, si causa cõuentiõis est summaria, & recõ. ordinaria.

¶ Octauò, si causa cõuentionis non habet propriè qualitatem iudicij, vt patiatur aperiri testamentum.

¶ Nonò, si per confessionem debitum esset liquidatum.

¶ Decimò, si petitur executio instrumenti guarentigiati.

¶ Vndecimo, in causa depositi.

¶ Duodecimo, in causa spoliationis.

¶ Tertiodecimò. in causa momentaneę possessionis.

¶ Quartodecimò, in causa criminali. & hanc fallentiam examinat per quinq; quæstiones.

¶ Quintodecimò, in causa inquisitionis.

¶ Sextodecimò: in criminali quæstione cõcurrente cũ liberali.

¶ Septimodecimò, in actione iniuriarum vel furti.

¶ Octauodecimò, si coram illo iudice agitur solùm de vno articulo incidenti.

¶ Nonodecimò, coram delegato, si actio orta est post impetratum rescriptum.

¶ Vigesimò, vbi incidenter imploratur officium iudicis.

¶ Vigesimo primò, in causa appellationis.

¶ Vigesimosecundò, in causa restitutionis in integrum.

44 ¶ † Circa primum trado regulam affirmatiuam & generalem, a quòd in omnibus causis[a], obligationibus, & actionibus, & super omnibus rebus, regulariter habet locum reconuentio. arg. text nostri, & ca. seq. & l. cùm Papinianus. & aut. & consequẽter. C. de senten. & interloc. om. iudi. & iij. q. viij. c. cuius in agẽdo. quæ iura simpliciter & indistinctè loquuntur. vnde dicit Lap. allegatione. lxvij. quòd semper reus potest reconuenire actorem, nisi in casibus à iure prohibitis, & hoc etiam apparebit ex declarationibus statim subijciendis. Hæc autem regula recipit plures declarationes.

45 ¶ † Prima declaratio est, quòd prædicta regula procedat, siue idem sit negotium conuentionis & recõuentionis: puta famil. ercisc. cõmuni diuid. & finium regund. secundũ quod loquitur text. in l. prima. ff. quibus ad eundem iud. eatur. facit d. l. cùm Papinianus. ibi dum text. dicit, eodem negotio. addi. B. Et super peti. hæreditatis, quando cuo litigant de eadem hæreditate, potest reus conuentus petere res, quas dicit actorem possidere de eadem hæreditate. tex. est not. in c. pręsentia. de probatio. & ibi. Pet. de Ancha. not. facit l. si inter me & te. R. de except. rei iud. faciunt ad not. per Innocẽ. in ca. ex quæstione. de restitut. spoliato. Ma. Siue etiam reconuentio fiat super alio negotio, vt probatur hic in text. nostro, & clarius probabitur ex sequẽtibus decla. tenet glo. fina. in dicta l. cùm Papinianus. & sequũtur ibi Docto.

46 ¶ † Secũda declaratio sit ꝙ prædicta regula habet locũ etiã de quãtitate ad quãtitatẽ. vnde reus cõuentus ad quãtitatẽ, potest recõuenire actorẽ ad quãtitatẽ, vt d. l. cũ Papinianus. ibi, dum tex. dicit, daturũ. facit l. si idem. §. qđ si mutuæ. ff. de iur. om. iu. Nec ob. quòd de quantitate ad quantitatem reconuentio videtur esse superflua: quia cùm compensatio casu fiat ipso iure, vt l. fi. C. de compen. & instit. de act. §. sed nostra, non videtur esse

a ¶ In quibus causis habeat locũ reconuentio. vide eundẽ So. in cõsi. lxxxviij col. viij. versi. sextò principaliter, in primo libro.

opus duplici instantia: quia respondeo, q cōpensatio nō fit, nisi opponatur in modum exceptionis, vt dictis iuribus. vnde si in modū cōuentionis proponitur, nō fit cōpensatio, quod est notabile, secūdùm Bal. Refert ergo qualiter aliquid intētetur. ij.q. vj. hoc quippe. vbi glo. no. q semper modus agendi & excipiēdi est inspiciendus. Ad quod vide quod dixi in c. si clericus. §. de fo. cōpe. & pōt bene cōtingere, q magis expedit recōuenire, quàm exceptione compensationis opponere: quia qui opponit exceptionē cōpensationis habere, inde cōfitetur debitū. Secus si recōuenit actorem, secūdùm Iac. but. in d. l. cùm Papinianus. quod est no. dignū. Itē cōpensatio non pōt excipere fines petitionis: nec per eā excipiens aliquid potest plus cōsequi: licet excipiens probauerit de pluri. Secus si in recōuentione, vt d. §. quod si mutuæ. & in l. in rebus. §. fi. ff. commo. & ibi hoc tenet Gul. de cu. & idem tenet in d. l. cùm Papinianus.

47 ¶ † Tertia declaratio sit, q dicta regula procedit, siue agatur de quantitate, & reconuentio fiat ad factū, per d. l. cùm papinianus. ibi, vel facturum pronunciare, siue contra actum sit ad factum, & reconuētio fiat ad quantitatē: siue etiā actū sit ad factum, & recōuentio fiat ad factū. ar. d. l. cùm papinianus. & tenet ibi Bal. facit etiam idētitas rationis illius legis in fi. d. c. cuius in agendo. & tex. noster dū dicit, super suis quæstionibus. faciunt etiam quæ dicentur in sequentibus decla.

48 ¶ † Quarta declaratio sit, q prædicta regula procedit, siue reconuentio fiat super vna re, siue etiā super pluribus: quāuis re⁹ nō fuerit cōuentus nisi super vna re, pōt recōuenire actorem, & super pluribus reb⁹, obligatiōibus, & actionibus, vt est text. hic apertus. & tenēt hic doc. & Host. in sum. eo. tit. §. qualiter. qđ procedit nō solùm corā ordinario, sed etiā coram delegato. Ex quo nō est diuersa ratio, quinimò procedit etiā corā delegato, ad quē super vna re dūtaxat actor literas impetrasset, vt tenet gl. ij. in c. seq. ver. sed pone ar. tex. nostri & sequūtur Io. An. Hostū. d. Ant. & Do. m. ibi, tenet Bal. in d. auē. & cōsequēter. vbi dicit, q etiā per viā recōuentiōis pōt plures libellos offerre, alleg. l. omniū. ff. de procu. & ibi tenet glo. Nec obst. tex. in c. seq. vbi tex. dicit, q actoris & rei debet esse equalis cōditio: quia æqualitas nō sumitur quò ad hoc: sed quò ad ea quæ dicam in x. arti.

49 ¶ † Quinta declaratio sit, q prædicta regula procedat, siue agatur reali, siue personali, per tex. in d. l. cùm papinianus. & ibi no. Bal. super verbo, obnoxium.

50 ¶ † Sexta declaratio sit, q procedat regula: siue vtraq; sit prophana, siue vna causa sit prophana: etiam alia spiritualis, siue vtraq; sit spiritualis: dummodò agatur coram iudice ecclesiastico, secundùm Lapum allegatio. lxvij. Secus si esset laicus, vt dicam j. in j. & ij. fallen.

51 ¶ † Septima declaratio sit, q procedit regula, etiam si actum sit de causa pecuniaria: & recōuentio fiat de causa stat. & præiudiciali. Ita tenet gl. in d. auē. & cōsequēter mouetur per l. quoē. C. de iud. Item mouetur, quia recōuentio sapit naturā quæstionis incidentis, vel emergentis: & certū est q causa prorogatur ad accessoria: prout est incidens & emergens, vt l. fin. C. vbi & apud quos. Alij cōtra, vt videbimus j. fal. j. & iij. Sed dicit Bald. quē etiam sequitur Aug. q gl. prædicta dicit verū, quantum ad ius fori: non quantum ad æqualitatem processus, ad quod vide quæ latius dicam in dicta prima fallen. & in fallen. vij.

52 ¶ † Octaua declaratio sit, q regula procedit, etiā si actor reconueniret querela inofficiosi testamēti, secundùm Bal. in d. l. cùm Papinianus. vbi dicit, q querela inofficiosi testamēti nō solùm potest proponi in modum exceptionis: sed etiam reconuētionis, per l. Papinianus. §. si filius. ff. de inoffi. test. & ibi etiam hoc tenent glo. Bal. & Doct.

53 ¶ † Nona declaratio sit, q prædicta regula procedit, siue vtraq; a causa sit ordinaria, siue summaria[a], vt in Cle. sæpe. de ver. sig. & in l. sed & hic. §. nō solū. ff. de procu. & ibi no. doc. Sed si vna sit summaria, & alia ordinaria: maius est dubiū, glos. tenet Pet. hic videtur sentire, q idē sit: nisi aliud obstet, vt odium spoliatoris, & fauor spoliati. Sed tu dic de hoc, vt latius dicam j. fallen. vij.

a ¶ An in causis summarijs habeat locū reconuentio Bald. in l. j. C. vbi causa status, tenuit q nō, vbi idem dicit, q quando vna causa esset præparatoria ad aliam, quod est not. vide hic Imo. & Anto.

54 ¶ † Decima declaratio sit, q regula procedit: siue agatur ciuiliter ex causa ciuili, siue ciuiliter ex causa criminali: dummodò contingat causam propositā: etiā si causa proposita sit priuilegiata. vnde si vxor repetit dotem potest recōueniri ciuiliter de adulterio: quia ista talis reconuentio cōtingit priuilegiū dotis. Secus si recōueniretur ciuiliter de alio delicto, vt rerū admotarū, vel simili. Et ita procedat gl. in l. rei iudi. §. j. ff. sol. mat. secūdùm Bal. in d. auē. & cōsequēter. An autē hoc procedat in hærede, vel in marito, vide Bal. in d. l. rei iud. §. j. q tenet q hæres non possit recōuenire de adulterio. Sed Ludo. pon. ibi cōtra, vide ibi per eos, & Io. de Imo. Sed quò ad principalē materiā de causa ciuili & criminali, vide quæ latius dicam j. fallen. xiiij. & xv.

55 ¶ † Vndecima declaratio sit, q prædicta regula procedit, siue iudex totā (de qua fit recōuentio, aliàs de vtraq; causa) haberet iurisditionē: siue aliàs de illla causa super qua fit reconuentio, per viā recōuentionis nō haberet iurisditionem, vt in d. l. si idem. in prin. ff. de iuris. om. iud. quod tamen qualiter intelligēdum sit, vide quod tamen latius dicam j. in j. ij. & iij. fallen.

56 ¶ † Duodecima dubitatio sit, q regula procedit, siue agaē actione: siue officium iudicis intentetur: dummodò iudicis officium pro actione proponatur: secus si incidenter. Ad quod vide qđ latius dicam j. fallentia xxij.

¶ Insuper prædicta regula sic declarata recipit plures fallentias.

¶ Primò fallit, vbi iudex coram quo fit conuentio de causa reconuentionis, aliàs per viā conuentionis cognoscere, & iudicare non posset, secūdùm Inn. Host. Io. And. & Doc. ibi. Et ideò dicit Inn. q corā laico nō potest fieri recōuentio de causa spirituali: nec sub iudice inferiore de libertate. s. de iudi. c. quanto. j. de ordi. cog. c. tuā. C. de ordi. iudi. l. j. j. qui filij sint legi. c. lator. Sed glo. in auē. & cōsequenter. C. de sen. & interlo. om. iudi. tenet cōtrarium ibi, omnē, tenet q recōuentio procedit, etiam de causa de qua iudex ipse per viā conuentionis non posset iudicare, per l. quoē. C. de iudi. & optimè facit d. l. si idem cum eodem. post prin. ff. de iuris. iud. vbi patet q si tu cōuenis me corā defensore ciuitatis, possim recōuenire de maiori summa quàm ad eius iurisditionē pertineat, facit quod dixi s. in vij. declaratiōe. Spec. verò in tit. de reconuē. §. j. & ij. tenet primam opi. & ad l. quoties. respondet, q procedit qñ iudex cognoscit incidenter: non per viam reconuentionis, inter quæ duo longa est differētia: quia licet iudex nō possit aliàs de certa summa cognoscere, tanquam grauiori, incidenter tamen potest: quia nō pronūciat super illa: sed tantùm cognoscit ad effectū pronunciandi super principali, vt in c. j. & quod ibi no. j. de ordi. cogni. Sed in causa reconuentionis oportet pronūciare. ideo nō cognoscit. ad l. si idē cum eodem. respondet, q ibi est diuersitas literæ, vt ibi no. Sed secūdùm literam quæ videtur obstare. & respōdet, q procedit vt possit cognoscere de maiori quātitate. Sed hic tractamus de qualitate, non de quantitate summæ, vel dic clarius secūdùm Bar. in d. auē. & cōsequenter, qui sequitur primā opi. canonistarum, q qñq; reus reconuenit actorē super re vel causa, de qua iudex aliàs non poterat cognoscere per viam cōuentionis, nisi partibus volentibus: aliàs prorogaret iurisditionē. & tunc reconuentio pōt fieri, vt d. l. si idem. post princi. & in l. ij. §. sed si agant. ff. de iudi. ratio: quia per electionē iudicis actor sibi præiudicat. vnde debet pati eū esse iudicē cōtra se, vt d. l. cùm Papinianus. in fi. C. de sen. & interlo. om. iud. & iij. q. viij. cuius in agendo. Vnde cùm hoc casu pati possit, ergo reo poterit iudex de recōuentiōe cognoscere. Si verò actor recōuenitur super re, vel causa de qua iudex nō posset aliàs cognoscere: etiā vtraque parte volente: tunc nō est locus recōuentioni. & procedit prima opi. quia tūc cessat ratio recōuentionis ad cōuentionē: quia hic actor nō pōt pati illū esse iudicē cōtra se super tali re vel causa: ex quo natura rei vel causæ hoc nō patitur, facit l. nō distinguemus. §. si de liberali. ff. de arbit. vbi patet q de causa liberali iudex inferior non pōt cognoscere ex proprio priuilegio causæ, & nō personę. Et idē tenet ibi gl. de similib⁹ causis. Nō obst. tex. in auē. de execu. & his qui cōueniunē & recōueniūtur. in fi. Vnde sumpta est. d. auē. & cōsequēter. vbi tex. facit iudicē conuentiōis, esse vtriusq; causæ iudicē. s. cōuentionis & recōuētionis: quia verum est q facit eū iudicē, remouēdo exceptionē q nō sit iudex actoris: sec⁹ si natura causæ hoc nō patiaē. vñ text. ille videtur tollere priuilegiū personæ, & nō causæ. & hoc etiā videtur velle d. l. cùm papinianus. nec enim est verisimile, q ex illo verbo princeps voluisset, q propter naturā recōuentionis, iudices inferiores & minimi cognoscerent de causis maximis: quia esset res maximi præiudicij. possent enim partes inuicem cōponere: & sic super causa status monachat⁹, vel matrimonij, vel simili, habere vnū iudicē quē vellent etiā minimū, qui sententiaret ad voluntatē eorū, quod etiā absurdū, vt in d. §. si de liberali. Præterea natura cōuentionis & reconuētionis est, vt simul ambæ causæ tractētur: vnde si intelligeremus q per viā reconuentiōis, inferior iudex posset cognoscere de causa præiudiciali: hic nō posset procedere: quia nō possent simul tractari: q̄a p actionē præiudicialē impediē interim exercitiū aliarū, vt in c. tuā. j. de ord. cog. iij. q. xj. Aliquādo cū sequēti. & in l. ordinata. ff. de libe. causa. & sequitur hic d. M. qui dicit, q hæc sunt valde notanda, & aperiunt intellectum ad materiā recōuentionis, & omniū iuriū de hac materia loquentiū. & prædicta habuit Bar. & Iac. de but. qui idē tenuit, motus potissimē: quia reconuētio prorogat & extēdit: nō autē trāsmittit ad speciē diuersæ causæ. nō enim esset hoc prorogare: sed trāsferre. ar. l. sed si manēte. ff. de preca. & l. labeo. ff. de arbi. & sic etiā formaliter refert d. Anto. & post eū Do. m. Et sic ex prædictis cōcludiē, q reconuentio tollit

tio tollit priuilegium personę,& aufert sibi facultatem contra-
dicendi quantū est in persona:quia debet velle contra se,quem
elegit pro se. sed nō tollit priuilegium de quo iudex aliàs etiā
partibus cōsentiētibus,cognoscere nō potuisset:prorogat ergo
iurisditionē:sed nō trāsmittit ad aliam speciem,sic residet do.m.
hic.& idē voluit Guil.de cu.vt hic refert.d. Ant.Ang.verò in
d.aut.& cōsequēter.prope finem dicit,quòd prædicta secunda
opi.quæ fuit gl.in d.aut.& cōsequēter.potest sustineri,dicens
quòd quædā est causa præiudicialis,cuius cognitio non potest
spectare ad iudicē:eò quòd ipsius iurisditionis nō est capax:vt-
puta,quia est laycus:& causa est spiritualis. quādoq; est capax:
& tunc incidēter:& sic etiā per viam reconuētionis potest co-
gnoscere.vt d.l.quoties.Non ob.quòd iste non est iudex:quia
nego in casu proposito,ratione cōtingētiæ.Nec ob.ꝙ de præiu-
diciali debet prius cognosci.& sic contrariatꝰ hæc causa naturæ
recōuētionis:quia cōcedit Ang.ꝙ cōtra.casu recōuētio nō ha-
bet suā naturā:sed tn̄ propter hoc nō impeditꝰ: sicut nō impe-
ditur,si fiat recōuētio modicū ante sententiā. & hoc dicit pro-
cedere solū,qn̄ causa reconuētionis est præiudicialis:cōtingens
primā causam:secus si nullo modo eam cōtingat:& iudex non
sit illius causæ cōpetēs:quia tunc nō habebit locū reconuentio.
exemplū,cōuenio te ad decē ex causa mutui:tu reconuenis me
ciuiliter.Sed do.Ant.hic finaliter distinguit,quòd quādoq; ex
recōuentione agitur extēdi iurisditio in recōuētione:solo exer
citio impedita ratione priuilegij.Et hoc olim & hodie ꝓcedit.
vt d.l.ij.§.sed si agant.ff.de iudi.vbi legatus habēs priuilegium
reuocādi domū,si agat,potest ibi recōueniri:nō obstāte priuile
gio de quo latè dixi in c.fi.s̃.de fo.cōpe.in vij. prin.art. Quan-
doq; agitur extendi iurisditio in habitu:& tūc si iurisditio de-
ficiat in sola quātitate,& hodie prorogabilis est per causam re-
conuentionis,vt d.l.si idē.post prin.Si verò agitur de extenden
da iurisditione respectu solius personæ:tunc si quò ad personā
iurisditio est cōsensu partiū prorogabilis,extēditur,vt d.l.cùm
Papinianus,& d.aut.& cōsequenter.& alijs similibus iuribus.
Si verò esset improrogabilis,aut hoc cōtingit priuilegio ꝑsonę:
vt puta:quia clericus.& hoc casu,reconuētio nō habet,locū se
cundùm aliquos.Alij contrà,dixi late in arti.præce.ad quē hoc
membrū potius pertinet. Sed si est improrogabilis ex solo de-
fectu iurisditionis : vt quia est stricti iuris,prout est iurisditio
delegata:& tunc nihilominus extenditúr, & habet locū recon
uentio.vt hic & c.seq.& latius dixi in.iiij.art. in.iij.q. princ.ad
quam adaptatùr hoc membrum.Quandoq; verò agitur de ex-
tendēda iurisditione ad diuersam causam, nō suppositam pote-
stati iudicis ex naturæ causæ:& tūc an sit prorogabilis, vel ha-
beat locū recōuentio vel nō,potest sumi doctrina Bar.de qua.s̃.
vel potest dici secundū do.Ant.quòd si datur solus excessus in
quantitate,habeat locū recōuentio:si in sola qualitate,idem, vt
in laico conuento coram clerico, Sed ibi est prorogatio solius
exercitij.Si verò in quantitate & qualitate,nō habet locum re-
conuentio,vt in causa ciuili,& status,& libertatis quæstione,se
cundùm do.Ant.Sed hæc vltima verba confusa sunt.& parum
habent saporis , & in contrarium facit quod s̃. dixi secundùm
Ange.Et profectò materia ista est satis intricata & difficilis.&
quamuis opi.prima sit satis æqua:tamen de iuris rigore videtur
dici posse,ꝙ regula recōuentionis stet in qualibet causa,secun-
dùm ea quæ dixi s̃.in regula,& declarationibus suis,nisi quali-
tas causæ penitus repugnet qualitati personæ , & iurisditioni
iudicis:qualis est spiritualis à laico,vt in c.ij.& iij.de iudi.& in
c.tua.el j.el ij.j.de deci.& in c.relatum.§.ad hoc.j.de iurepat. &
in c.j.j.de cōsang.& affini.Ita ꝙ hoc casu, iudex etiam inciden
ter nō possit de tali causa cognoscere.nō dico solùm ad finē sen
tentiandi super illa : sed etiā si vellet cognoscere de incidēti ad
finē pronunciandi super principali,quæ esset prophana,vt in c.
causam.el j.el ij.& in c.lator.j.qui filij sint legi. & quod tracta-
tur in c.tuam.j.de ordi. cogni. cùm si. Si verò causa non repu-
gnaret penitus qualitati personæ & iurisditioni:sed solū quali-
tati iurisditionis:quia super illa causa aliàs ex natura iurisditio-
nis nō haberet potestatē cognoscendi directè:sed tamen posset
per viā incidentiæ,prout est causa status & libertatis, vt l.quo-
ties.C.de iud.& hoc casu nō video quare non possit fieri recō-
uentio,dūmodo alia qualitas nō repugnet,videlicet,quia sit pę
nitus præiudicialis,& penitus nō contingens causam principa
lem:ita ꝙ qualitas formæ & ordinis ,& substātiæ cognoscendi
repugnaret:quia tunc vt dixi s̃.secūdùm Ang.fatendū est,ꝙ re
conuentio nō habet suā naturā:sed tamē propter hoc nō debet
impediri,secūdùm ea quę dicam in c.fi.ar.x.hęc tamē nō procedit
sine dubitatione,propter ea quæ ibi dicā.sed qn̄ qualitas causæ
nō haberet istā repugnantiā, nō video quare nō possit fieri re-
conuentio.nec ob. ꝙ pars non possit prorogare iurisdi. in illa:
quia per viā recōuentionis ius facit talē prorogationē,sicut di-
cimus in delegato,cuius iurisditio est odiosa,& restringibilis:
& nō prorogabilis de vna specie ad aliā : & de vna persona ad
aliā,secūdùm ea quæ dixi in c.cùm olim.de offi.deleg.& tn̄ vir
tute recōuentionis fit ꝓrogatio à iure:vt hic,& in.c.seq.& in
d.c.dispendia.§.reus quoq;.de rescrip.li.vj.Præterea iura loquē
tia de recōuentione,nō excipiūt istos casus.ergo debemus sta-
re regulę.vt in l.j.& in l.in oīs diffinitio.iuncta gl.ff.de reg.iu.
cogitabis,quia pro nūc nō datur tempus maturius cogitandi.

¶Secūdò fallit,qn̄ cōuentus corā iudice laico vellet recōueni-
re actorē de causa spirituali.de quo dic vt dixi in fallen.præce.

¶Tertiò fallit si fieret recōuentio in causa status,libertatis,aut
alijs præiudicialibus.de quo etiam dic vt dixi in pręced.fal.

¶Quartò fallit,si conuentus ciuili corā iudice pedaneo ad quā-
titatem,vult reconuenire actorem de causa meri vel misti im-
perij.vt l.ij.C.de ped.iud.In contrariū facit.l.quoties. C.de iu-
di.& contrarium tenet glos.in dicta aut.& consequēter.& Cy.
in dicta authen.in ij.q.dicit ꝙ dicta opin.glos.potest defensa-
ri:quia lex dicit,ꝙ si conuenio te coram defensore ciuitatis:&
& tu reconuenis me de maiori summa,quàm pertineat ad eius
iurisdi. ꝙ potes.ff.de iurisdi.omnium iudic.in l.si idem cum
eodem.post princip.dicit tamē ꝙ Moder.tenent contrarium.
sed dicit Cyn.ꝙ potest respōderi ꝙ iud.pedaneus non potest
a super causa meri[a] vel misti imperij cognoscere:quia nō potest
cognoscere de causis quę nō habent similitudinē cū causis pe-
cuniarijs.vnde super causis maioribus,quę tantū competunt
maioribus,non potest fieri recōuentio,vt l.non distinguemus.
§.si de liberali.ff.de arb.sed super alijs,quæ habent similitudinē
cum causis pecuniarijs,potest fieri recōuentio.ar.ff.de transac.
in l.aquiliana.secūdùm Pet.quem sequitur Cy.pro quo facit,
quia in habentibus symbolū facilior est transitus.institu.quī-
bus modis tol.obli.§.præterea. Sed tu vide ad prædicta quæ
dixi supra in j.fallen.

a ¶Et ideo sicut expresse partes non possunt prorogare iurisditionē : ita nec naturam recōuentionis.ita declarat Bar.in d.aut.& consequēter.de senten.C.in ij.col.

57 ¶†Quintò fallit si causa intētata indigeat celeritate:quia tunc
nō admittitꝰ recōuentio,secūdùm d.Ant.hic.& hoc negotiū in-
gens celeritate ꝓpter periculū differatur plus debito.vt in si-
mili dicit Spec.in tit.de recu.§.effectus.ver.sed nunqd . quādo
aūt dicatur periculū imminere,dicit Anto.de but.relinquendū
arbitrio iudicātis. vt no.Hosti.& recitat Io.An.in c.ij.j.de or-
cog.& ibi do.Ant.Ad.B.& tenet Bal.in c.j.de cōtro.apud pa-
res termi.vbi dicit ꝙ qn̄ periculū est in mora.nō habet locum
recōuentio.alleg.l.sed & si restituatꝰ.ff.de iu.Ma.Sed cōtra pre-
dicta opponit D.m.hic de l.sed & hę.§.nō solū.ff.de procura.
vbi in causa dāni infecti admittitur recōuentio:& tn̄ exigit ce
leritatē.vt l.j.& qđ ibi no.ff.de dā.infec.Sed dicit D.m.ꝙ sa-
tis credit posse dici ꝙ illa l.nō ꝓcedit in vera recōuentione:sed
potius in cōuentione,quæ fit corā iudice : aliàs ipsius actoris,
seu qđ terminata prima q̄one potest adhuc cognoscere de cau
sa rei:cùm tunc non sit necesse,ꝙ simul tractētur.per id quod
no.in c.ij.de ordi.cog.Posset tamen fortè attentari,ꝙ locū ha-
beat recōuentio:nō tamē secūdùm cōmodā naturā recōuentio
nis,vt simul tractetur.vt dicam in c.seq.in x.art.propter peri
culum morę quæ esset in altera causa . sed tamen propter hoc
non impediatur quòminus possit fieri reconuentio,per ratio
nem d.l.cùm Papinianus.in fi.& c.cuius in agendo.de quo la-
tius dicetur in d.x.articu.

58 ¶†Sextò fallit in causa electionis ad quā nō admittitur recon
uentio:& ratio descendit â dictis in præced.fal.quia illa indiget
celeritate.Et idem dicendum in causa alimentorum.dicit hic
do.Anto.ꝙ vtrūq; est æquissimū & iustum.Et aduerte,quia d.
Ant.per rationē prędictā intelligit de causa electionis celebrā-
dę ad beneficiū ecclesiasticū,in cuius dilatione imminet pericu
lum.Sed in causa electionis iā celebratę,hodie insurgit dubita-
tio:quia talis cā est summaria:& ideò nō videtꝰ admitti recōuē-
tio,per ea quę statim dicā in seq.fal.Sed aduerte, qa per ibi di-
cta videtꝰ hic dicendū ꝙ nō possit fieri reconuentio nisi de cā,
scilicet indigenti celeritate.& vide qđ plenius ibi dicam.

¶Septimò fallit,si causa intentata est summariè.& fieret recon-
uentio de causa plenaria,vel ecōtrà:vel si vna est solenniter tra
ctanda,& alia non.Hoc tenent hic Inno.& Hostiē.qui dicunt
ꝙ conuentus in causa summaria,nō potest reconueniri nisi su
per causa consimilis cognitionis.Et ratio est secundū omnes,
quia cū conuentio & recōuentio sint simul tractandę. vt dicā
in c.seq.in x.princi.artic.vbi vna requirit plenā,& altera sum-
mariā cognitionē ; sequitur ꝙ sine alterius pręiudicio tractari
nō potest:cū altera accelerationē,altera longiorē dilationē ex-
poscat:pro qua l.iudices.& aut.iubemus.C.de iudi.Et ideò nō
videntur posse accumulari.facit l.fina.C.depositi.& c.bona fi-
des.j.deposito,& l.fi.C.de compē.& l.iij.§.ibidem.ff.ad exhi-
ben.Idem etiā tenet Specu.in titu.de conuen.§.nūc dicamus,
ver.sed nō habet locū. Sed quidē Legistæ tenent contrarium,

per l.sed & hæ.§.nō solùm.ff.de procu.vbi sc͂dm intellectū quē approbat glo.in verbo, voluerit,in Cle.sępe.de verb.sign.dicit, ꝙ si per procuratorē actoris agitur ad cautionē damni infecti, quæ celeritatem desiderat,vt ff.de dam.infect.l.j.& iiij.& in ea reus velit dominū aliqua actione recouenire:procurator tenet illum defendere,nisi diceres,vt dixi s.in v.fal.prope fi.secundū Do.me.Pet.de bellaperti.in l.j.C.vbi causa status, tenet opin. Inn.per illā l.& idē tenet in aut.& consequenter.C.de sent.& interlo.om.iud.vbi etiā idem tenuit Dy.& tenet Cy.post Pet. Nec obst.§.nō solùm.quia ille tex.habet varios intellectus.Sed potest dici ꝙ intelligitur,ꝙ procurator ibi recōueniatur nomine domini actoris actione summaria,nō ordinaria,vt probatur de procu.l.omniū.& l.nō solùm.in prin.secundùm Pet.vel posset intelligi quādo vtraꝗ actio tā in causa cōuentionis, quàm recōuentionis exigebat summariā cognitionē. Et ita intelligit ibi glo.Et istam opi.cōmuniter[a] tenet Legistæ.maximè Bar.in d.aut.& cōsequenter.& in l.j.§.fi.ff.de var.& extraor.cog.Sed contra prędictā opi.Inn.& Legistarū fortiter obstat.c.sequēs. vbi patet,ꝙ modus datus præter, vel cōtra ius in causa conuentionis,intelligitur esse datus in causa recōuentionis.Et per consequens videtur,ꝙ ratione reconuentionis & priuilegij ipsius, causa quæ aliàs de sui natura est ordinaria,fiat summaria. Et secundùm modū summariū debeat tractari.Vnde cùm vtraque eadē forma debeat tractari,cessat ratio Inno.& Host.Sed dicit glos.prędicta in verbo,voluerit,ꝙ si volumus tenere dictā opi. Inn.possumus rn̄dere ꝙ.c.sequēs.nō obst.quia aliud est qn̄ per rescriptū tollitur illud quod respicit fauorē partiū, vt appellare:quia tūc sicut id nō licebit reo in cōuentione per rescriptum: ita nec licebit actori in reconuentione.Et ita loquitur.c.sequēs. Aliud est qn̄ substātialia iudicij tollūtur per rescriptū:quia restringitur solùm ad casum expressum cōuentionis.arg.c.quæ à iure,de reg.iur.lib.vj.cùm cōcordan.Et intelligitur dictū Inn. & pōt assignari ratio diuersitatis:quia primo casu valeret renūciatio impetrantis,vt l.fi.in fi.C.de temp.app. Sed nō in secundo,vt statim dicetur.& no.s.de offi.dele.c.de causis.Sed aduerte:quia vt dicit Io.de Imo,cōtra dictū Inn.multū facit text.in Cle.sępe.ver.verū.quia vbi tex.simpliciter vult ꝙ si reus aliqd petere vult,est in ipso litis exordio petitio facienda. Item facit in contrariū.c.sequēs in ratione sui,inquantū vult ꝙ actoris & rei æqua debet esse cōditio:cui nō videtur sufficienter responsum per superiora:quia ideo prædicti c.nō est ex eo,quia possit renūciari appellationi:sed fuit vt in iudicio seruetur æqualitas inter partes,vt statim dixi Io.And.in d.glo.in verbo, voluerit, dicit in hoc articulo posse distingui,ꝙ aut ordinarius vel delegatus cognoscit de causa,in qua de sui natura summariè proceditur:& tūc sit locus prædictæ opi. Inno.& sequaciū,vt qualitas causę impediat recōuentionē,vt sentit gl.pe.hic,& in c.cùm dilectus.s.de arbit. Aut delegatur causa in qua aliàs de sui natura ordinaria cognitio requirebatur:sed virtute delegationis venit summariè recognoscenda. Et distingue ꝙ Papa proprio motu tollit substātialia.& idem dicendū quod statim dictū fuit. Aut tollit ad partis petitionē.& tunc videtur esse remissa plena cognitio.& in causa recōuentionis.arg.c.seq.& l.fi.C.de fruc & lit.expen.Et sic cessabit obstaculū Inno. & pro hoc facit litera illius decretalis sepe.dū generaliter loquitur,si reus aliquid petere voluerit non distinguendo,an causa pro quo fit reconuentio,sit summaria vel ordinaria.Ratio autem diuersitatis,quando motu proprio tolluntur substantialia,& casum quando ad petitionem partis, colligitur ex notatis in capitu.si motu proprio.de præbendis.lib.vj.iunctis is quæ traduntur in c.seq.in glo.fi.Et tenendo istam distin.cessant contraria superius alleg. Et istam opi.tenet etiā hic Io.And.dum se remittūt ad d.glos. suam in Cle.sæpe.Et prædictā opi.tenet etiam Stephanus in d. Cle.sæpe.& Pau.de leazà.ibi.& iij.q.viij.cuius in agendo. Dicit tamen Pau.ponderandum qualitatē iudicij summarij: an sit summariū tantùm quò ad dilationes breuiores,& iudicij ordinaria:& tunc recōuentio à recōuentione suscipit priuilegiū: vt sic summariè procedatur in recōuentione, sicut in cōuentione, facit c.sequēs.& ratio ibi posita in tex.Vbi autē causa est summaria quò ad decisoria : vt quia admittūtur leuiores probationes,vt probatio per iuramentū,vel signis:& tunc non fit adæquatio virtute reconuentionis:quia sic esset magnum præiudicium in altera:quod esse nō debet,quæ verba sunt valde notanda,sc͂dm d.M.qui dicit,ꝙ sibi multū placent. Et ꝙ cùm possit esse summaria quò ad decisionem. eo ꝙ quādoꝗ sufficit iuramentum,& quandoꝗ vnus testis,vel similis probatio,vide per Spec.in tit.de offi.iudi.& per Bar.in l.j.ff.de præto.stipu. Et latius per eum in extrauaganti ad reprimen.Et vide quod latius dicam j.in tit.de ordi.cogni.Et ad l.j.C.vbi causa status.allegata in opi.Petri.Respondet Paulus,ꝙ ibi non admittitur reconuentio propter naturā possessorij ibi intentati, quod est in hoc priuilegium,vt in c.fi.j.de ordi.cogn.& dicam latius in xiij.fal. Petebat ibi enim dominus seruum, qui cōfugerat ad aliū, qui sibi vendicabat libertatem:& dicitur ibi,ꝙ iudex loci vbi seruus est,restituet eum domino.Et iudex loci vnde seruus fugit, cognoscet de libertate.Similiter dicit in vxore quæ primò debet viro restitui,quàm de viribus matrimonij cognoscatur.j.de restitu.spol.c.ex transmissa.& c.ex cōquestione. dicam latius in d.xiij.fal.zab.in d.Cle.sæpe.sequitur opi.illius glo.& etiam Io. de Imo.dicit,ꝙ tutius est tenere opi.illius gl. Et idem tenet hic zab.dominus Ant.in c.seq.tenet ꝙ etiā si motu proprio tollātur substantialia in causa conuentionis,intelligantur sublata in causa reconuentionis.arg.tex.in d.c.seq.in ratione sui,vt seruetur æqualitas in iudicijs.Et idem dicit eadem ratione, si coram ordinario fiat recōuentio,vt æqualitas seruetur,poterit fieri reuentio etiam de causa plenaria. licet causa cōuentionis sit summaria.Bar.etiā in d.authen.& cōsequenter.dicit ꝙ si causa conuentionis est summaria,& ratio recōuentionis est ordinaria,ꝙ habebit locum recōuentio,si reus vult illud priuilegiū simultanei processus remittere:nec curat ꝙ vna & eadē sententia terminentur,secundùm Bar.Vel etiam si partes cōuenirent,ꝙ causa summaria ordinariè ageretur : quia possunt partes conuenire,vt causa summaria plenariè agatur,vt not.gl.& Doc.in Cle. sæpe.circa fi.de verbo.signi.Et sequitur d.M.hic.Tu verò post do.Anto.& d.M.distingue, ꝙ aut ambæ causæ sunt pares aut æquales ex earum natura,seu ex accidenti : puta, ex modo seu forma impetrandæ. & tunc sine dubio procedit reconuentio: & simul tractantur,vt in c.sequen.etiam si motu proprio Papa scribit alterando naturam causæ, quæ cùm esset ordinaria,eam fecit summariā.Licet glo.in verbo, voluerit.in Clemē.sæpe.de ver.signi.Aliud voluerit,vt s.dixi distinguendo, vtrum ad postulationem, vel motu proprio sit concessum rescriptum : & si motu proprio concedatur,teneat ꝙ non sit locus reconuentioni.& cōmuniter sequūtur Doc. Sed d.M.in c.seq.putat posse defendi contrarium,quoniā dispositio.c.sequentis nō solùm fundatur super impetratione, sed etiam super alijs, de quibus dixi s.videlicet, vt actoris & rei æqua sit conditio. Et ex quo actor vult pro se,debet velle contra se.Mouetur autem do.M. quia ex quo ista duo,cōuentio & reconuentio à iure parificantur,vt hic,& in c.seq.& in d.Cle.sæpe.& authen.& cōsequenter.C.de sen.& interlo.om.iudi. sequitur ꝙ priuilegiū concessum conuentioni,etiam motu proprio,videtur concessum recōuentioni,arg.c.sequentis.Nam[b] quando duo parificantur, dispositio etiā pœnalis motu proprio concepta super vno.videtur etiam concepta super alio,vt in c.si postquàm.de elec.lib.vj.Et ibi singulariter hoc no.glo.pe.& ad idem l.oratio.ff.de sponsa. & in c.j.s.de postu. Præla.vbi glo.singulariter dicit,ꝙ ex eo ꝙ per postulationē perueniatur ad electionē, dispositio pœnalis cōcepta super electione habet locum in postulatione. vnde in proposito,cùm per conuentionē perueniatur ad reconuentionem:& à iure hæc duo æquiparētur:ergo dispositum in vno in modo procedendi,debet extendi ad alterum.facit quod dixi s. post Pau.de leaza.& quod dicam in c.seq.in x.princ.arti.Item facit authen.itē si quis.C.de natu.liber. vbi habetur,ꝙ si pater ex eadē muliere,cū qua potest cōsistere matrimoniū, plures habet filios naturales : & vnū tantùm ex eis in aliquo documēto filiū simpliciter appellauit:videtur omnes legitimasse: ex quo omnes eandē habent conditionē.Nec ob.ꝙ ex quo motu proprio princeps concessit tale priuilegiū in fauorem actoris,non debet in eius odium retorqueri, vt in.l.quod fauore.C.de leg. quia illud procedit in duobus non æquiparatis:secus in æquiparatis,in quibus dispositum in vno,videtur etiam dispositum in reliquo.argu.optimū. xxxij.q.j.c.si quis vxorem. in fi.& c. causa.&.q.c.Apostolus.!& quod not.glo.in Rub.alias super.l.j. C.ne fideiussores dotium dentur.Vel potest responderi, quòd illud procedit,nisi odium veniat in necessariam consequētiam fauoris ex dispositione aliorum iurium. vt no.in.d.l.quod fauore.& in regula,quod ob gratiam.de reg.iur.lib.vj.Iura enim volunt,quòd vniformiter procedatur in causa conuentionis & reconuentionis . licet ergo in fauorem actoris quò ad causam conuētionis ponatur,quòd procedatur summariè: vbi aliàs causa de sui natura,erat ordinaria:vel si ponatur alia similis clausula fauorabilis:tamen extendi debet ad causam reconuentionis propter alia iura:quia tunc fauor retorquetur in odium,nō simpliciter:sed in cōsequētiā fauoris.quia ex quo vult pro se,oportet vt recipiat cōtra se in actu necessario cōsequēti. arg.not.per Inn.& d.Ant.in c.cùm olim.j.de cēsi.& sic residet do.m.in.c. seq. pro quo facit ad id quòd dicit de æquiparatione tex.no.in l.si qs seruo.C.de fur.Et tex.& qđ ibi not.in c.j.de tēp or.li.vj. & qđ no.gl.in regula,q̃ à iure.de re.iur.li.vj.& in c.cōstitutionem.

a ¶Pro ista cōmuni facit id quod dici solet spoliatum circa omnē exceptionem debere restitui ante omnia potest tamen alia spoliatio opponi & de ea simul cognosci Bar.in l.si quis à se fundū.C.de vi publi c. per mod.in l. naturaliter.§.nihil commune.ff. de acquir.pos.

b ¶Quando duo parificantur, dispositio etiā pœnali cōcepta super vno,videtur concepta super alio,facit quod in simili dicitur p glos.& Doc.in l.si quis seruo persuaserit.circa fi. C. de furtis.

nem.de elect.li.vj.Et glo.in verbo,admittendis.in Cle.j.de of-
fic.vica.Et tex.& quod ibi no.& in aut.de non eligendo secū-
dò nubentes.§.colligentes.In contrarium tamen facit glo.in c.
quanq̄.de elec.lib.vj.& glo.c.j.de voto.lib.vj.& gloss. Doc.in
c.j.ne cle.vel mona.lib.vj.Et glo.& Doc.in c.ij.de hæreti.li.vj.
Et quod legitur & no.in aut.quas actiones.C.de sac.san.eccle.
Et ad prædicta, ꝙ vtraque parte possent alia plura iura & au-
a thoritates allegari.Et similiter ad id quod dicit Do. me.ꝙ qn̄[a]
de vno peruenitur ad aliud,dispositio in vno extenditur ad a-
liud.facit quod legitur & no.in c.translato.s̄.de cōsti.& per gl.
in l.illud.C.de sacrosan.eccle.& in aut.de mona.§.illud. Sed cō
trariū no.in aut.de hære.quæ ab intest.defe.§.nullā. iuncta gl.
& authen.ex causa.C.de libe.præte.& quod no.glo.in l.eman-
cipati.C.de colla.& gl.in l.Gallus.§.& quid si tātùm.ff.de libe.
& posthu.Et similiter ad vtrunq; possent alia plura iura & au
thoritates adduci:quia ista materia extensionis est satis lata,in-
tricata,& multū periculosa propter varietatē iurium, & maio-
rum nostrorū: sed pro nunc arbitror non esse tutum recedere
à cōmuni opi.gl.& Doc.Et vide quod dicā in c.seq.in x.prin.
arti.Sed redeundo ad principale propositū,concludo, ꝙ si cau
sæ sunt pariter summariæ,habet locum reconuentio, vt apertè
probatur in d.Clemē.sæpe.& in d.l.sed & hæ.§.nō solùm.ff.de
procu.Si verò causæ sunt diuersæ naturæ,vt quia vna est sum-
maria,alia est plenaria : nec sunt adæquatæ ex modo impetran-
di.Et tunc si opi.Barto.& aliorum qui voluerunt,quòd ista pri
uilegia cōuentionis & reconuentionis essent separabilia,cōclu-
sio esset,ꝙ haberet locum reconuentio, ex quo non essent si-
mul tractandæ,& procederet opi.Bar.& sequacium.Et hoc so-
lùm quò ad prorogationem iurisditionis:sed non quò ad effe-
ctum,vt causæ simul tractentur : quia quælibet tractabitur se-
cundùm naturam suam.Et sic vno modo posset intelligi gloss.
in d.Cle.sæpe.in verbo,exordio.Nam hoc casu nihil obstaret,
quò minus posit fieri recōuentio.Sed tenendo aliam opi. Ioā.
And.& Cal.quę etiam prius placet Do.me.de quo dicam in c.
seq.in x.prin.art.quæ opinio vult,ꝙ hæc priuilegia simultanei
processus non sunt separabilia. Concludit Do.me.ꝙ tunc cau-
sa reconuentionis trahitur ad naturam causæ cōuentionis.Vn-
de si causa conuentionis erat plenaria, secunda reconuentio-
nis etiam efficietur plenaria. Item si causa cōuentiōis sit sum-
maria, reconuentio efficietur summaria, pro quo optimè facit
d.Cle.sæpe.vbi tex.loquitur de causis summarijs,& simpliciter
permittit reconuentionem. Et videtur etiam permittere gene-
raliter:dum simpliciter dicit,si quid petere voluerit &c. maxi-
mè,quia non de facili contingit,ꝙ intentata causa plenaria accu
muletur etiam summaria.Sed potius est præsumptio de plena-
ria,cùm generaliter causæ plenariam & ordinariam exigant co
gnitionem.Et tamen tex.ibi indistinctè permittit recōuentio-
nem:etiam quò ad priuilegium simultanei processu,& sic cùm
ille tex.indistinctè loquatur,indistinctè debet intelligi.xix.di.
si romanorū & l.de pretio.ff. de publi. cùm alibi nō reperiatur
aliter dispositum.Et pro ista adæquatione faciunt ratiōes text.
c.seq. Iura enim permittendo indistinctè reconuentionē, cùm
disponant ꝙ debeant simul tractari,& vna sententia terminari,
videtur adæquare & parificare istas causas respectu medij pro-
cedendi, cùm in hoc non irrogetur magnum præiudicium.
Cùm ergo videantur adequare,magis conueniens & iustū est,
vt causa reconuentionis trahatur ad naturā cōuentionis,quàm
econtrà.tamen quia illa primò fuit in iudicium deducta : & sic
tanquam principalis debet ad se trahere naturam alterius. arg.
l.qui prior.ff.de iudi.& regulæ,qui prior.de reg.iur.lib.vj.tum
quia causa conuentionis tanquā dignior,cuius occasione pro-
rogatur iurisditio,in causa recōuentionis debet naturam recō-
uentionis trahere ad naturā suam,arg.c.quod in dubijs. de cōse
cra.eccle.vel alta.c.j.de consecra.eccle.lib.vj. & l.generaliter.ff.
de fideius.Et hoc verùm,vt s̄.dixi scd̄m Pau.quando altera est
summaria solùm respectu modi procedendi : secus si respectu
modi decidendi:quia tunc causa conuentionis non cōmunicat
priuilegium suum reconuentioni:nec econtrà,propter magnū
præiudiciū.arg.l.ij.§.meritò.& §.si quid à principe.ff.ne quid
in loco pub.& in c.super eo.s̄. de offi. dele. Tunc enim ex quo
facilimè potest constare de vna, pronunciabitur propius super
illa.Et hoc casu potest procedere quod not.Inno in c.j.s̄.de or
di.cog.& quod s̄.dixi scd̄m Bar. Aduerte tamen:quia hæc pro
cedunt,qn̄ cōuentio & recōuentio respiciunt diuersas causas:si
verò accumulātur respectu eiusdē causæ,vt puta:quia super ea
dē causa seu obligatione dātur de directo contrariæ petitiones,
quæ tn̄ separatæ non essent æquales in modo procedēdi: puta,
petit debitor pronunciādo cōtractū vsurariū:quo casu,iudiciū
est summariū,vt in Cle.ij.de iud.Aduersarius verò petit cōtra-
ctū pronūciari legitimū,& executiōi mādari:& sic de directo

reus cōuenit actorē ad cōtrariū super eodē negotio:hoc casu,si
actor dicit recōuentionē nō esse admittendā,cùm sit iudicium
ordinariū,& sic plenariū:tamē indistinctè ꝓcedit recōuentio.
ita sing.no.Lap.alleg.iij.& sequitur hic Do.m. Mouetur.quia
ista nō est separata recōuentio:sed illi annexa quasi defensio.
& ideo ex quo permittitur impugnatio ex parte vnius,debet
admitti defensio ex parte alterius.ar.c.cum inter.j̄.de excep.fa
cit qđ no.Inno.in c.ex cōquestione.j̄.de resti.spol.qđ est no-
tandū,secūdùm d.m.Itē prædicta intellige in vera recōuentio
ne,qn̄ per eā prorogatur iurisditio iudicis,qui aliàs nō habebat
iurisditionē in causa recōuen.si em̄ fieret recōuentio corā cōi iu
dice,nō per viā recōuentionis,nec cōuentionis:nec curat reus a
habere priuilegiū simultanei ꝓcessus:tunc poterit petere ꝙ cā
sua tractetur secūdùm naturā suā:quia potest si vult vti cōuen
tione,& nō vti aliquo priuilegio reconuentionis. Nec aliquid
ob.quominus hoc facere posit,secūdùm D.m.hic.
¶ Octauo falit in causis in quibus propriè nō est iudiciū suū
quæ non habent disceptationem iudiciorū,vt cùm petitur te- b
stamentū aperiri,vel insinuari,& sic de similibus,quia petens
insinuationem,nō dicitur agere,sed intimare.C.de testa.l.in o-
mnium.tenet Bald.in c.j.de cōtro.apud pares termi.alleg.not.
per Cy.in l.fin.C.qui admit.ad bo.pos.possunt.quę parum fa-
ciunt.faciunt quæ statim dicam in seq.fal.
59 ¶ †Nonò fallit.si per cōuentionē debitū esset liquidatū, vel ali-
ter debitum esset liquidū.Circa qđ tamē distingue,ꝙ aut con-
b fessio emanat absq; figura[b] iudicij:& nō habet locū recōuen-
tio.ff.de iud.in l.sed & si restituatur.quia tūc nulla est lis.facit
qđ dixi in præced.fallen.Aut emanat in figura iudicij:& tunc
aut fit recōuentio in ipsa respōsione.& tūc ꝓcedit recōuētio,
sed nō modus recōuentionis:quia nō suspēditur certū propter
incertū.vnde nō procedit recōuentio quātū ad simulta.ꝓcedē
di.sed q̄tū ad ius fori,ratione ꝓrogationis.Aut reus ex inter-
uallo vult recōuenire,& nō potest:quia amodo vlterius nō est c
ꝓcedendū.sed sopitū est iudiciū,secūdū Bal.in l.fi.C.qbus ad
lib.procla.nō licet.Sed tu aduerte:quia idē Bal.videt̄ velle con
trariū in l.neq;.C.de cōpen. vbi simpliciter tollūt ex illo tex.
c ꝙ licet debitū[c] sit liquidū:tn̄ potest firi recōuentio:nec debet
procedi ad executionē,ante recōuentionis liquidationē,per il
lum tex.in versi.nō em̄.quod intelligit Bal.si de facili potest li
quidari:aliàs secus.ar.l.fi.C.de compen.& sequitur Sal.in d.l.
neq;.Et idē dicunt tenere Inno.in c.ij.de ord.cog.Sed tn̄ Inn.
nō loquitur in istis terminis.arbitror posse dici,ꝙ hoc vltimū
dictum posset fortè intelligi secūdùm præcedentē dist.videli-
cet,ꝙ ꝓcedat quādo debitū nō fuit liquidatū ante recōuentio
nem:sed post recōuentionē.sed si ante:tunc supsedeatur in exe
cutione liquidi.dicam in c.seq.in x.prin.ar.
60 ¶ †Decimè fallit,si petitur executio instrumenti guarentigia-
ti:quia tale instrumentū habet vim sententię ex forma statuti,
vt post sententiā non admittatur reconuentio,vt dicam in vij.
prin.ar.ita dicit Bald.in d.aut.& consequenter.C.de sen.& in-
terlocu.om.iudi.& mihi placet:quia instrumentum guarenti-
giæ habet vim sententiæ diffinitiuæ transeuntis in rem iudic.
vt not.Cy.in.l.j.C.de confes.& Bar.in l.non fatetur.& l.certū.
ff.de cōfes.& l.possessio.§.si possessio.ff.de acquir.posses.& in
l.cùm vnus.§.j.ff.de bo.aut.iudi.pos.not.Bal.in repeti.l.tale pa
ctum.§.qui prouocauit. ff.de pact.& in.l.sicut. C. de repu.vel
absti.hæred.& l.certum.C.fami.ercis.& l.peremptorias.C.sen.
rescind.non pos.de quo latius dicam j̄.in titu.de fide instr.Et
post sententiam non est cognoscere, sed cognitum esse,vt di-
cam in vij.prin.arti.
61 ¶ †Vndecimò fallit in causa depositi:quia cōuentus nō potest
cōuenire actorē,secūdùm Vber.de bob.quē sequitur Spec.in
titu.de reconuen.§.ij.ver.item secūdùm Vber.per tex.in c.bo-
na fides.j̄.de deposito.& ratio descendit ex superioribus:quia
depositum illico & celerrimè restituendum est,vt l.penult.C.
depo.vbi etiā text.fortius dicit.vtitur enim illis verbis videli-
cet illico cōpellatur.qđ verbū denotat executionē.Et per quę
verba dicit Bar.ꝙ ꝓceditur summariè:& qđ instrumentū de-
positi habet paratā executionē,& sic nō videt̄ esse locus recon
uentioni,ꝑ ea quę dixi in pręc.fal.& fal.vij.Bal.tn̄ vult ꝙ hoc
vltimū dictū Bar.nō sit verū:sed nō insisto:quia nō est princi
palis materia nostra.dicā latius j̄.in titu.de fide instru. Sed pro
dicta sententia facit,quia cōtra depositū nō admittit̄ compensa
tio:sed recōuentio videt̄ quodāmodo quędā cōpensatio : licet
impropria.vt dixi s̄.in rubri.arti.j.Not.tamē ꝙ prædicta con-
clusio,ꝙ nō admittatur reconuentio,procedit quādo fieret re-
conuentio super actione,non pariter priuilegiata.Secus si actor
reconueniretur actione depositi: vel habente simile priuilegiū:
quia tunc haberet locum recōuentio.& hoc probat tex.in di-
cta l.pe.ver.sed & si ex vtraq;.& hoc no.ibi Bald.per illū text.

a ¶ Quando de vno peruenit̄ ad aliud, dispositum in vno, censetur dispositū in alio.l. oratio. ff. de sposalibus.

b ¶ Adde eundem Soci.consil.clxvij. incip. non inutilis sed necessaria.

c ¶ Adde Bal.in aut. & consequenter.ij. col.versi.extra ḡro, nūquid liquidato. C.de sen.& Inn.in c.ij.de ordi.cog.in gl.in verb.vicissim.

Et etiam Saly. qui dicunt ꝙ licet depositi ad depositũ non admittit compensatio: tamen admittitur recõuentio, si tamẽ vnũ sit liquidum, aliud nõ liquidũ, non differtur restitutio liquidi, propter nõ liquidum reseruatũ. Item arbitror, ꝙ tunc non admittitur recõuentio, quando conuentus fatetur ipsum depositum: vel aliter depositum apparet liquidũ. Et ita arbitror procedere quod dicit ibi Bart. Secus si negaretur depositum. Nam tunc non video quare non debeat admitti reconuentio: etiam vigore alterius actionis, maximè attẽta opi. Bal. qui vult, quòd procedatur per libelli obla. & via ordinaria: sicut in cæteris causis. de quo dicam in tit. deposi.

62 ¶ † Duodecimò fallit in causa spoliationis. Nã si actor agit possessorio recuperandæ, & reus vult recõuenire petitorio, nõ admittitur recõuentio: quia quando causa spoliationis est priuilegiata, vt primò expediatur, vt in c. super spolia. ĵ. de ordi. cogn. per quẽ tex. hoc tenet hæc glo. pe. in prin. Et idem tenet glo. in c. cùm dilectus. ŝ. de arbit. Et ad idẽ alleg. c. ex cõquestione. ĵ. de resti. spol. quod procedit etiam si spoliatus agat nõ solùm ad rei restitutionẽ, sed etiã ad fructus perceptos & extãtes, secũdùm l. j. §. ex die. ff. de vi & vi arma. & etiam ad fructus qui percipi potuerunt, secũdùm. l. si quis vi. ff. de acqui. pos. Et ad omnem vtilitatem quã actor habuisset, si nõ fuisset deiectus, secundùm l. interdicto. ff. de vi & vi arma. licet hæc possint esse maioris æstimationis, quàm ipse res principales, quibus quis spoliatus fuit. Procedit tamen recõuentio. scđm V in. in c. fi. ĵ. de ord. cogni. tenet Spec. in tit. de reconuẽ. §. ij. ver. quid si cõuenio. Si verò reus vellet reconuenire actorẽ de alia spoliatione, admitteretur reconuentio, vt hic dicit gl. pe. Et sequitur hic Inn. & Spe. in d. §. ij. vers. item excepta quæstione per iura præallegata: & per c. in literis. de resti. spol. dicit etiã hæc glo. ꝙ si actor ageret petitorio, posset recõueniri possessorio, vt in c. ij. ĵ. de ordi. cog. do. Ant. hic dicit, ꝙ in possessorijs si sic intẽtantur, vt sint incompatibiles, vel propter contrarietatẽ, vel propter priuilegiũ possessorij, quod quomodo & quãdo sit, tractatur in d. c. ex cõquestione. & c. fi. ĵ. de ordi. cog. & in c. pasto. ĵ. de causa possess. & proprie. Et tũc nõ procedit reconuẽtio: aliàs autem locũ habet, & vtraꝗ plenariè tractatur. Subdit tamen ꝙ putat ꝙ si habens potestatem repellendi iudiciũ pendens nihil opponit: quia nõ vult vti tali priuilegio, ꝙ habet locũ recõuentio. sed tu ad hanc materiam, vide quæ latius dicam ĵ. in tit. de ordi. cog. in c. fi. super glo. & in tit. de cau. pos. & proprie. & in tit. de resti. spol.[a]

[a] ¶ Adde Bal. in l. fi. iiij. col. C. de his q legi. personã habẽt standi in iudi. Inn. in c. j. de seq. pos. & fruc. Spec. in loco de quo in seq. fallẽ.

63 ¶ † Tertiodecimò fallit in quæstione momentaneæ possessionis, secũdùm glo. ĵ. in c. cùm dilectus. ŝ. de arbi. & glo. in c. fi. de ordi. cog. circa medium, per l. fi. C. qui legitimam personã. Sed aduerte: quia ille habet varios intellectus. Hosti. in d. c. cùm dilectus sequitur intellectũ, ꝙ lex illa habet locũ quãdo pupillus agit interdicto, quod vi aut clam. vel vti possid. vel vnde vi, vt tunc non possit reconueniri. Et ita etiã resident ibi Ioã. And. & Io. de Imo. Idem etiã Spec. in tit. de reconuẽ. §. ij. vers. excepta momẽtanea. & idẽ ibi Ioan. And. in addi. Sed quod præfati Doc. dicunt de pupillo, videtur idem dicendum de minore. In quo etiam loquitur lex illa. Et inquantum lex illa ponit casum specialẽ in minore & pupillo, videtur mihi ꝙ probet, ꝙ in momentanea possessiõe sit locus recõuentioni: quia si speciale est ibi ꝙ minor vel pupillus agens momentanea possessione, non potest reconueniri ratione minoris ætatis. ergo in contrarium est ius cõmune, vt in l. j. in fin. ff. de muni. Aduerte tamẽ: quia hoc casu, minor vel pupillus non possit reconueniri: non intelligendũ ꝙ non possit reconueniri, s. petitorio, sed simili iudicio possessori, videtur quod possit recõueniri, per ea quæ superius dixi in præce. fal. quod tamen fortè videtur procedere, si reconuentio respiceret eandem causam, vt puta: quia hincinde ageretur vti possi. Sed si reconueniretur alio interdicto nõ contingente causam cõuentionis, videtur dubiũ: quia d. l. fi. inquantũ excludit ꝙ pupillus & minor nõ possint reconueniri in petitorio, videtur tacitè innuere, ꝙ possint reconueniri possessorio, in contrariũ tamen facit: quia lex illa specialiter permittit minori agere possessorio, vt dictũ est, sed tamẽ non pertinet minorem posse cõueniri possessorio, imò Bart. quẽ sequitur Bal. cõcludit, ꝙ minor non põt cõueniri iudicio momentaneæ possessionis, per illum tex. in fi. quia cùm illa l. sit facta in fauorẽ minoris, nõ debet in eius læsionem retorqueri. & sic videtur ꝙ pari ratione non possit reconueniri. cogitabis: quia Doc. non tangunt.

64 ¶ † Quartodecimò fallit in causa criminali, secũdùm gloss. pe. in fi. hic positam. & tenet glo. in c. at si clerici. ŝ. de iudi. per tex. iij. q. xj. c. neganda. quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. ff. de publi. iudi. l. si is qui reus. & idem tenet gl. in c. nullus. ŝ. de fo. compe. & glo. iij. q. viij. c. cuius in agẽdo per tex. iij. q. xj. c. prius tenet & glo. in c. cùm dilectus. ŝ. de arbit. & gl. in c. dilectorum. ĵ. de testi. cog. Bartho. brix. in q. dominicali, quæ incipit, aliquis contra rescript. Idem etiã tenent hic Inno. & Hosti. licet aliqui dicãt satis ineptè, tenet Archi. in d. c. cuius in agendo. & in d. c. neganda. Et in hoc art. gloss. & Doc. iuris canonici multum ineptè loquuntur. & quãuis do. Anto. latius ipsum ar. reassumat. Et etiam Do. me. latius, quàm do. Ant. sequendo distinctionẽ Bart. in d. l. is qui reus, iungendo etiam ea quæ idẽ Bar. dicit circa hoc in auc. & consequẽter. C. de sent. & interlo. om. iudi. Et in veritate. do. Ant. & Do. me. multa hic ponunt quæ nõ pertinent ad ti. nostrum, propter quæ dubius fui quid agere deberem. Nam cũ intentionis meæ non sit tractare materias extraneas articulorum, multa membra prædictorum Doc. intendebã dimittere suis in locis discutiẽda. Verùm quia ipsi hæc membra multũ connexè tradunt, & materia non videtur posse commodè adaptari nisi titulo de accu. Et quia ille tit. iam longo tẽpore fuit per me expeditus. Et eo tẽpore quo propter iuuentutem nõ discesseram ex toto ab ordine antiquorũ. Et in illo tit. hunc arti. nõ tractauerim, quod meminerim. Et arti. ipse sit valde difficilis, intricatus, & confusus, & multũ imperfectè à domino Ant. & d. M. traditus. ideò vt ipsum articulum magis latè & perfectè prosequamur, tractabo principaliter infrascriptas quæstiones.

¶ Prima q. erit, quando criminaliter conuentus vult reconuenire, seu reaccusare criminaliter etiam.

¶ Secunda quæstio, quando criminaliter accusatus vult reconuenire seu reaccusare ciuiliter ex crimine.

¶ Tertia, quando conuentus ciuiliter vult recõuenire, seu reaccusare criminaliter.

¶ Quarta, quando conuentus ciuiliter de crimine, vult reconuenire ciuiliter ex crimine.

¶ Primò igitur quæro, vtrum conuentus seu accusatus criminaliter, ex crimine possit recõuenire seu reaccusare, & accumulare criminalem criminalis. Solu. circa hanc q. quæ difficilis est, distingue principaliter duo membra.

¶ Primum membrum est, quando accusatus criminaliter vult reaccusare accusatorem suum.

¶ Secundum membrum est, qñ vult reaccusare extraneum.

¶ Circa primum membrum subdistingue alia duo membra.

¶ Primum, quando vult reaccusare accusatorem suum coram iudice vtriusque causæ, & iudice ipsius actoris & rei.

¶ Secundum membrum, quãdo vellet ipsum reaccusare coram iudice ipsius rei, qui non esset iudex ipsius actoris.

¶ Circa primum membrũ, quando reus accusatus vellet reaccusare accusatorem coram eodem iudice, qui esset iudex amborũ, actoris, s. rei, & iurisditionem haberet: & potestatem cognoscẽdi de vtraꝗ causa. Et iste est propriè casus. d. l. is qui reus, & l. neganda. C. qui accu. non pos. canonizatæ iij. q. xj. c. neganda. Circa quod membrum: quia difficile est & intractatum, prosequor infrascriptos casus.

¶ Primus erit, quãdo accusatus vult reaccusare antè, quàm nomen rei sit receptum inter reos.

¶ Secundus, quando vult reaccusare postquàm nomen rei receptum est inter reos, & ante conclusionem in causa.

¶ Tertius, quando vult reaccusare post conclusionem in causa, & ante sententiam.

¶ Quartus, quando vult reaccusare post sententiam.

¶ Circa primum, quando accusatus vult reaccusare antè quàm nomen rei sit receptum inter reos, vt intelligas istos terminos,
65 præmitte: quia cùm quæritur † quando nomen rei dicatur receptum inter reos. Doc. varias ponunt opi. de quibus per Barto. in d. l. is qui reus. & per glo. & Ioan. de fan. ij. q. viij. in c. præscripta. & per Barto. in l. j. C. qui accus. non possunt. Sed pro nunc amplectar opi. Bar. qui voluit, quòd tunc dicatur nomen rei receptum inter reos, quando pronunciatum est procedendum esse in accusatio. non obstantibus exceptionibus dilatorijs oppositis per accusatum. argumen. l. quæ adulterium. C. de adulte. Et redeundo ad q. d. M. hic post Barto. in d. l. is qui reus. dicit, quòd ante, quàm nomen rei receptum sit inter reos, accusatus potest reaccusare accusatorem suum. per illam l. quia illa lex solùm prohibet reaccusationem fieri, quando nomen rei est receptum inter reos. Sed tu aduerte: quia contra istud membrum, & istam conclusionem, & omnes alias conclusiones in quibus ĵ. dicam, ꝙ accusatus potest reaccusare accusatorem suum, fortiter videtur obstare, ꝙ nullo modo possit hoc procedere: quia ex quo accusator est factus inimicus capitalis accusati, & econtrà, vt in auc. si dicatur. C. de testi. & in auc. de test. §. si verò qs. Vnde sumũtur. d. auc. si dicatur. & in c. meminimus. ĵ. de accu. & in c. cùm P. manconella. co. ti. vbi optimus tex. & ij. q. vj. c. de cætero. & in c. frequens. de rest. spo. lib. vj. Et optimè probatur in l. sciendũ. §. ij. ff. de lega. no. Bar. in l. j. ff. ad turpil. Ergo videtꝰ ꝙ accusatus ratione inimicitiæ cõceptæ in accusatorẽ, non possit reaccusare

sit reaccusare nisi suā, vel suorum iniuriam prosequatur, vt d.c. cùm P.& in l.qui accusare.cùm seq.ff.de accu. Sol.multiplex.
66 ¶†Prima, ꝙ regula quæ habet ꝙ inimicus non admittatur ad accusandū, tallit in casu isto, qñ vellet reaccusare accusatorem suū: sicut etiā hoc casu fallunt plures aliæ regulæ, de quibus j. dicetur. Et hanc solutionem tenuerūt Bal.& Ang. in d.l.is qui reus. Secūda sol.sit, ꝙ de iure ciuili nō repellitur inimicus ab accusando inimicū: licet repellatur à testimonio. in quo testimonio loquitur.d.aut.si dicatur.& prælallegatus.§.si verò quis. Et ꝙ inimicus nō repellatur ab accusatione de iure ciuili, patet: quia nō numeratur inter personas prohibitas, de quibus in l.is qui iudicio, & in l.qui accusaret.ff.de accu.& per glo.in rub.C. qui accu.nō pos. Sed de iure canonico inimicus non admittitur, vt in iurib⁹ prælallegatis.& est tex.optimus in d.c.cùm P.per quē tex.videtur expressè probari, ꝙ accusatus ab vno criminaliter, nō possit illum reaccusare: cùm accusator iuris præsumptione sit factus inimicus illius. quod tamen procedit, nisi esset crimē in quo admitterētur aliàs inhabiles de iure canonico, vt not. glos.in d.c.cùm P. Et vide quod ibi dixi. Et hæc sol.secundùm Io.de Imo.in d.l.is qui reus. videtur verior, ꝙ de iure ciuili admittatur inimicus ad accusandū: licet nō admittatur ad testificandum, quicquid dixerint Bald.& Ang. Et ratio diuersitatis sit inter testimoniū & accusationē: quia longè maioris præiudicij est testimonium, quàm accusatio: quoniam accusatori non creditur, nisi clarè probet accusationē suam per testes, vel alias legitimas probationes, vt in l.sciant cūcti.C. de proba. cùm si. Sed testis inducitur ad probandum, ideo nō mirū si facilius repellitur inimicus à testimonio,[a] quàm ab accusatione, & hoc de iure ciuili: sed de iure canonico, etiam ab accusatione repellitur ex æquitate canonica: quia præsumitur moueri malo zelo, ex quo est inimicus. facit d.c.cùm P.& in c.per tuas.& in c. licet hely.j.de simonia. secūdùm Ioan.de Imo. Et sic videtur ꝙ materia nostra de iure canonico non procedat, licet do. Anto. & Do.me.ad hoc nō aduertant, nisi diceres, ꝙ posset procedere in criminibus exceptis, in quibus etiam inimicus admittitur ad accusandum, vt puta, si suā vel suorum iniuriā prosequatur. Aut in alijs criminibus except. Ad quod vide quæ j.dicā. Aduerte tamē: quia Spec.in tit.de accu.ver.item est inimicus, vult ꝙ iura quę dicunt, ꝙ de iure canonico accusator efficitur inimicus.& per cōsequens accusatus debet ab accusatione repelli: loquuntur, cùm aliquis primò accusauit: deinde in probat. defecit, & iudex ei pepercit: quia nō cōdemnauit eum de calumnia. ij.q.iij.§.notandū, vel fortè impetrauit abolitionē, vt l.ij.C. de aboli. vnde si nunc vellet accusare, non potest, dixi aliquod in c.de his.post gl.fi.j.de accu. Sed redeundo nūc ad prin. casum, vt s.dixi in prin. Do.me.post Bar.cōcludit, ꝙ accusatus potest reaccusare suum accusatorē ante, quàm nomē rei sit receptum inter reos. Sed tu aduerte: quia in hoc tres reperiuntur opiniones, vna fuit Rogerij, quàm refert glo.in d.l.is qui reus. ꝙ licet accusatus possit accusare extraneum de quocunꝙ crimine: tamen suum accusatorem non pōt, nisi de minori: vel nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, vt l.neganda.C.qui accu.nō pos. quàm intelligit procedere, quādo solùm vellet reaccusare suum accusatorē. Et sic etiam vult ꝙ procedat solùm ante nomen rei receptum inter reos. Alia fuit opi.Ange.qui voluit, ꝙ nedum extraneum, sed etiam suū accusatorē licitum sit reaccusare, nedum de minori, sed etiam de pari & minori delicto: etiā si suam vel suorū iniuriam non prosequatur. Mouetur: quia res in materia accusationis est permissa, à qua excipiuntur aliqui casus, vt l.is qui in iudicio.& l.qui accusare.ff.de accusa. & s.dixi. Sed nulla lege videtur fore prohibitum accusatorē reaccusare ante nomen rei receptum inter reos. Ergo indistinctè tunc poterit reaccusare. Nec obst.l.is qui reus. quia loquitur post nomen rei receptum inter reos. Eodem modo respōdet ad d.l.neganda, ꝙ loquatur post nomen rei receptum inter reos, quod patet per tex.ibi dum dicit, negandum esse potentiam criminandi, secūdùm statuta veteris iuris: sed iure veteri hoc non reperitur prohibitū, nisi in casu d.l.is qui reus.ff.de publi.iudic.ergo intelligitur secundùm illā. & sic post nomen rei receptū inter reos. Sed dicit Io.de Imo. ꝙ vera videtur prima opi. tamē quia text.in l.is qui reus.& in d.l.neganda. videntur loqui indistinctè, & indistinctè sunt intelligendi.xix.dist.c.si romanorū. cū si.tum etiam quia tex.iij.q.xj.c.j.simpliciter loquitur. Nec ob. arg.Ang.quia licet in l.neganda.dicitur, secūdùm statuta veteris iuris, illa verba nō faciunt cōditionē, vt no.Cy.in l.secundū. C.de cōtrahen.stip.& Bar.in extrauagan.ad repri. super verb. prout.& quod ipse no.in l.eū qui.ff.de cōsti.pec.& quod habetur in c. Abbate.j.de ver.sig. Itē: quia possibile est ꝙ in veteribus iuribus hoc haberet: licet in noua cōpilatiōe florum facta per Iustinianū, quàm nūc habemus, hoc nō reperiatur. & ideo generalitas illius.l.neganda.non debet restringi ꝓpter dictionē, secundū, ibi positam.& ita voluit ibi Cy. & propter hoc fortè Gratianus canonizādo illā l.neganda.iij.q.xj.simpliciter dicit denegandam esse accusatis potentiā criminandi: nec adiecit secundū statuta veteris iuris. Sed aduerte: quia intelligēdo ꝙ l.neganda loquatur etiā ante nomen rei receptū inter reos, quatenus à sensu contrario ibi innuitur, ꝙ de maiori possit accusare suum accusatorem: licet suam vel suorū iniuriam nō prosequatur, & etiam extraneū licitū erit.arg.& hoc i deò, quia tali contrario sensui nulla repugnat regula iuris: & ideò est licitū: vt l. prima.§.huius rei.ff.de offi.eius cui mā.est iurisd. Item potest ille tex.intelligi, ꝙ habeat locum post nomen receptum inter reos: & tunc non debet sumi arg.à cōtrario sensu, quatenus innueret ꝙ posset reaccusare suum accusatorē de maiori.& hoc ideò: quia talis cōtrarius sensus esset cōtrarius iuri: ex eo, quia cùm per propositionē maioris criminis resultet exceptio dilatoria: vt l.per minorē.ff.de iudi.& in l.j.C.qui accus.nō pos.& l.fi.C.de ord.iud.& dilatoria non possit proponi post nomen receptum inter reos: vt l.si maritus.§.præscriptiones.cū concord.ibi positis.ff.de adul.ergo & c.sed quatenus innuit ꝙ possit accusare extraneum de maiori: tunc videtur posse sumi ar.è contrario: quia tali sensui alia iura non videntur contraria: cū propter positionem maioris criminis contra extraneum, nō videatur insurgere dilatoria propter accusationem ab alio contra eum institutū.per id quod habetur in rubr.& nig. C.res inter alios acta.& in ca.penul.j.de re iudica. Et istud, ꝙ possit accusari extraneus de maiori crimine post nomen rei receptum inter reos, tenuit glos.pe.& etiam sentit glos.ij.& voluit Bart.in dicta l.is qui reus.sed Bar.de Saly.in l.j.C.qui accus.non poss. tenuit contrariū.scilicet, qđ etiam extraneum non possit accusare de maiori, post nomen suum receptum inter reos.sed verior videtur opinio glo.vt etiam apparebit ex intra dicendis. Et ex prædictis patet quòd vterꝙ intellectus in dicta l.neganda.[b] videlicet, ꝙ intelligatur ante nomen rei receptum inter reos, vel post, est bonus tex.diuersimodè tamen debet tunc sumi ar.à contrario sensu, vt patet ex prædictis.
67 ¶†Tertia opinio fuit Azo.& est cōmunis opinio de qua per glos.& Doc.in dicta l.is qui reus.& d.l.neganda. quæ habet, quòd de maiori potest accusare nedum extraneum, sed etiam suum accusatorem: sed de pari aut minori crimine, non possit: nisi suam vel suorū iniuriā prosequatur. Et secūdùm hanc opinionemm d.l.neganda. inquātum loquitur ante nomen rei receptum inter reos, habet locū, nedū quādo accusatus vult reaccusare accusatorem suū, sed etiā extraneū. de quo superius dixi. Sed circa prædicta potest esse dubium, an quādo accusatus prosequitur suā vel suorum iniuriam, reaccusando suum accusatorem de pari crimine, vel minori, ante nomen receptū inter reos: an tunc supersederi debeat super accusatione primo loco præposita. circa quòd quidam dicere voluerunt quòd sic: quia in criminibus nō videtur habere locū materia recōuentionis. per id quod s.dixi in prin. istius xiij.fal.& qđ habetur in d.l. is qui reus.& iij.q.viij.c.j.& ideo simul super vtraꝙ causa nō debet procedi: sed super altera tantū. Sed cōtrariū voluit Pet. de bellaper.in d.l.neganda. quem sequitur ibi Bart.de Saly.& sentit etiā Bar.in d.l.is qui reus. pro quo facit, quia licet ius dicat accusatū volentē reaccusare audiendū esse: nō tñ denegat qđ ꝓpter hoc in prima accusatione nō sit procedendū.& per consequēs stabimus in secūda l.qui prior.cū ibi no.ff.de iu.vt in vtraꝙ cā ꝓcedatur, seruato debito ordine: qa prius rñdetur libello primo loco porrecto: postea secūdo.& prius recipiētur probationes sup primo crimine, postea sup secūdo: & sic de singulis actibus secūdùm ea quę latius dicent in c.seq.in x.prin. arti.& sic hoc casu erit dare verā & propriā reconuentionē in criminibus. nec ob. ꝙ secūdū crimē debet cēseri maius, ex quo reaccusans ꝓsequit suā vel suorū iniuriā: qa hoc nullo iure cautum reperit: imò potius videt ꝓbari oppositū in d.l.negāda. inquātum à pari vel minori crimine excipit casum istū: qñ suā vel suorū iniuriā prosequatur, cū exceptio debeat esse de regula: vt in rub.de reg.iur.li.vj. Quid aūt si alter prosequat suā iniuriā, & alter nō: vel ambo prosequātur suā vel suorū iniuriā: an procedendū sit super vna tantū, vel super ambabus, dicā j. in ij.casu fal. Et est aduertendū: quia quod dixi accusatum admitti ad reaccusandum ante nomen rei receptū inter reos procedit si modo non subsit alia causa impeditiua, quàm instit accusationis contra eum. secus si fortè ex alia causa esset accusator illegitimus, secūdùm ea quę latius dixi in c.j.j.de accus. Et hoc no.glos.& doc.in d.l.is qui reus.& est clarissimū. Et secūdùm hoc debent regulari omnia inferius dicēda, in quibus dicetur accusatum admitti ad reaccusandum.
68 ¶†Circa secundū casum, qñ reaccusatus vult reaccusare post

[a] ¶Crimina enim testibus constant, nō accusatorib⁹, vt dicit tex.in c.licet hely.circa fi.de simo. vide Bart.in l.ij. in prin.ff.de accusa.

[b] ¶Ad ea quę scripsit Fran.Areti.in c.j.de accusat.

a ¶Qualiter autem intelligatur ꝙ nomen rei sit receptũ inter reos, vide Bar to. in l. is qui reus. in iiij. col. ver. quæro, quando nomẽ rei. ff. de publ. iudi. Bal. in l. j. xvij. col. & in l. negãda. pe. col. C. qui accusare non possunt.

a nomen rei receptũ[a] inter reos. do. Ant. & Do. me. hic post Bar. in d. l. is qui reus. distinguunt quædã membra: sed multũ imperfecte loquũtur. Vnde ego pro faciliori & clariori intellectu istius art. qui versat̃ vt plurimũ super intellectu. l. is qui reus. ff. de publi. iud. quæ. l. sc̃dm Bar. est difficilior quæ sit in ff. nouo. Vnde collectis plurimis ex varijs locis. Aduertendũ est, ꝙ in hoc passu tres fuerunt opi. vna Rogerij, ꝙ suũ accusatorem de nullo crimine possit reaccusare: sed extraneum possit, solùm de maiori, de pari aũt vel minori, nõ possit: nisi suã vel suorũ iniuriã prosequat̃. Et sc̃dm hoc intelligit. l. negãda. Inquantũ loquitur post nomen receptũ inter reos, quod procedit, qñ vult accusare extraneum. Secus si suũ accusatorẽ. Alia fuit opi. Ange. ꝙ regulariter, nec suum accusatorẽ, nec extraneum posset reaccusare: nisi in sex casibus, de quibus j. subijciam. Alia fuit opi. Bart. ꝙ regulariter prohibeatur reaccusare suum accusatorem. Fallit in quatuor casibus tactis per eũ. & in distinctione ipsius in d. l. is quis reus. Sed ego pro faciliori doctrina procedã per

69 regulã & fallentiam. †Regula igitur sit simpliciter negatiua, ꝙ post nomẽ rei receptum inter reos, accusatus nõ possit reaccusare accusatorem suũ, quæ regula probatur per d. l. is qui reus. Et ex rationibus quas posui s. in princ. istius. xiiij. fal. Hæc tamen regula recipit plures fallen.

70 ¶†Primò, si accusatus vult reaccusare suum accusatorem se inscribendo, nõ ad finẽ vt procedatur super hac secũda accusatione: sed vt supersedeatur in ea. Quæ fallentia procedit etiã si velit reaccusare de pari vel minori crimine; & si suã vel suorum iniuriam non prosequatur. Iste est tex. in d. l. neganda. in fi. C. qui accu. non pos. & no. glo. in d. l. is qui reus. Et Bart. ibi in iij. oppo. Et sequuntur Ang. Io. de Imo. & Doct. ibi. Et in d. l. neganda. vbi etiam. Idem tenet Bart. de saly. & tenent do. Ant. & Do. me. hic. Et istud accusationis erit effectus: quia dictam accusationẽ poterit prosequi post latam sententiã, super prima accusatione, secundùm determinationẽ tamen, & limitationem de qua in d. l. is qui reus. in fi. & secundùm quod dicã j. in quarto casu. Et ex hoc potest insurgere alius effectus: videlicet interruptionis præscriptionis inter ea, per propositionem istius accusationis, dicit tamẽ Ang. post Bar. in d. l. is qui reus. & Cy. in d. l. neganda. Et Bar. de Saly. ꝙ hæc fal. non procedit post cõclusionem in causa. de quo dicam in iij. casu. Nec obst. l. ij. §. lenocinium. cum seq. ff. de adult. vbi admittitur reaccusatio ad finem etiam vt procedatur: quia illud procedit non per viam reaccusationis, sed exceptionis, secundùm vnum intellectum. de quo dicam j. fallen. ix. vel ratione connexitatis, secũdùm quod statim dicam in fallentia v. vel vj.

71 ¶†Secundò fallit, si accusatus reaccusat accusatorẽ de crimine maiori & præiudiciali: ita ꝙ ex hac secũda accusatiõe insurgat quædam exceptio peremptoria, sc̃dm lect. Azo. cuius opin. sequitur Bar. in d. l. is qui reus. motus: quia vt dixi, cùm crimen præiudiciale proponitur, ex eo resultat quædam exceptio perẽptoria, quæ proponi potest quãdoꝗ ante sententiã, vt l. marit⁹. §. præscriptiones. ff. de adul. Et ista fuit v. opi. gl. quæ fuit Azo. de qua in l. j. C. qui accu. non pos. quam etiam refert glo. fin. in fi. in prin. in d. l. is qui reus, quæ glo. figurant exemplum. Accusasti me criminaliter de furto tibi facto per me de seruo tuo, ac die xxiiij. Iulij. M. cccclij. vel ꝙ seruum tuũ in iniuriam tuam verberauerim, seu vulnerauerim. Ego verò te reaccuso ꝙ illum seruum occidisti die prima Aprilis præsentis anni. Et prædictã opi. etiam tenuit Dyn. & sequitur Ang. in d. l. j. & in d. l. is qui reus. Sed tu aduerte: quia Bar. de saly. in d. l. j. dicit, ꝙ prædicta opi. non videtur bona: quia sicut ex crimine secundo resultat peremptoria ad primum: ita ex primo resultat peremptoria ad secundùm, quæ verba inferius declarabo. Et sic secundùm hoc videretur, ꝙ si primo loco crimen maius esset propositum, posset secundo loco, etiam post nomen receptũ inter reos, reaccusatio fieri de minori: ex quo de ipso secundo, licet minori, resultaret peremptoria ad primum. Ex quo secundùm opi. Bart. videtur sequi, ꝙ vbicunꝗ ex secũdo crimine potest resultare exceptio peremptoria, potest obijci quãdocunꝗ ante sententiã. Ita etiam possit tale crimen proponi post tale nomen receptũ inter reos. cuius contrarium videtur probari in d. l. j. vbi text. non ponderat quid primo loco proponatur, sed illud quod est maius, ponderat rationẽ Bar. Sed ratio maioritatis videtur esse illa, quæ per prius & posterius ordinetur. Et pro hoc etiam facit, si accusatus vult audiri reaccusando ex eo, quia resultat exceptio peremptoria ad crimen. Aliter de suo crimine excipiet accusator: videlicet, ꝙ crimen propositum per ipsum accusatorem est tale, ex quo resultat peremptoria ad secundùm. Et ideo per hoc non subest ratio quare accusatus audiatur, sic reaccusando post nomen rei receptum inter reos, cùm regulariter denegata sit potentia reaccusandi, vt s. præmisi in regula. A qua regula hæc causa non reperitur excepta. vnde oportebit si vult audiri, ꝙ dicat ꝙ suum crimen est maius: & ex sola maioritate fundare se, propter quod videtur non esse audiendus: quia ex hoc resultaret exceptio dilatoria, vt supersedeatur in prima, vt l. per minorem. C. de iudi. & l. fi. C. de ordi. iudic. quæ dilatoria, cùm non possit proponi post nomen receptum inter reos, necessariò infertur ꝙ antè nomen receptum inter reos debet fieri reaccusatio de maiori: licet sit tale ex quo resultet exceptio peremptoria ad primum. Et sic prædictus intellectus Barto. & sequacium, non est bonus. Et per cõsequens etiam non videt̃ procedere dicta fal. Et sic etiam videtur melior intellectus glo. quod d. l. j. intelligatur, quando reaccusatio fieret de maiori ante nomen receptum inter reos. Nec obst. si dicatur, ꝙ secũdùm hoc videtur tolli defensio reo, ex quo nõ admittitur reaccusatio de crimine, ex quo resultat peremptoria: quia respondet Salyce. ꝙ non est verũ ꝙ tollatur defensio: quia licet nõ audiatur reaccusando, tamẽ audietur excipiendo ꝙ crimen intentatum per eum, nõ est cõmissum: ex eo ꝙ ille seruus die primo Aprilis per accusatorem fuit occisus. Et ideo nullum resultat absurdum, ꝙ nõ audiatur reaccusando. Nec obst. l. j. C. de calum. vbi text. dicit, calumniam. s. per viam reaccusationis institutam eo tempore coercendam, quo iudicatur de causa, per quod videt̃ ꝙ etiam lit. contest. & sic post nomen receptũ inter reos accusatus potest reaccusare. Sed dic ꝙ ille text. habet varios intellectus, secundùm quod dicam j. in iiij. & v. fal. Ang. tamen in d. l. j. C. qui accu. non pos. & in d. l. is qui reus. pro solutione dictarum legũ, inquantum videntur adinuicẽ cõtrariari, dicit ꝙ crimen secundo loco intentatũ in d. l. j. erat præiudiciale ad primum. & maius primo. Vnde cõbinata. i. simul adiuncta præiudicialitate. procedi debet super secũdo, & supersederi in primò: aliàs si nõ esset maioritas cùm ita sit præiudiciale primũ ad secundũ, sicut secundũ primum, non deberet supersederi in primo: imò super secũdo, per regulam. l. qui prior. ff. de iud. Et propter hoc infert idem Ang. ꝙ si accusator reaccusatur de institutione falsæ accusationis, si pœna est maior, procedat accusatio falsi: & supersedebitur in primo. Si verò pœna est æqualis vel minor, supersedebitur in accusatione falsi, & procedetur in crimine. Et ita dicit se multoties practicasse. pro quo allegat gloss. in l. qui maior. §. si libertus. ff. de bo. liber. fatetur tamen ꝙ Bar. in d. l. is qui reus. & in d. l. j. Indistinctè videtur tenere accusationem secundã procedere. Et idem videtur tenere Bart. in l. fi. C. de accu. dicit tamen ꝙ dum Bar. legebat d. l. j. tenebat opposi tum, & dicebat ꝙ nõ poterat accusari pen. lite de calumnia ipse accusator: sed bene poterat implorari officium iudi. & illa opi. secundùm eum, est communior approbata per gl. in d. l. j. & in d. l. neganda. & in d. §. si libertus. & prædictæ opinioni adhæret, saluo nisi pœna maior veniat imponenda, vt prædixi. Nam propter maioritatem pœnæ maleficiũ iudicatur maius, & propter paritatem, iudicatur æquale, vt not. glos. in l. j. C. qui accu. non pos. & probatur xxiiij. q. j. c. non afferamus. & vide alia iura allegata in glo. iij. in c. ad liberandam. j. de iudæ. Sed aduerte: quia Ange. male videtur dicere. Inquãtùm denegat posse procedi super accusatione falsæ accusationis institutæ. quando pœna est par vel æqualis: quia imò videtur etiam tunc admittenda reaccusatio, cùm talis reaccusando prosequatur suam iniuriam, per d. l. neganda. de quo latius statim dicam in iiij. fallen. Nec obst. glo. in l. si tibi. C. de libe. causa, quæ videtur prohibere talem accusationẽ: quia illa glos. reprehenditur per Cyn. in l. qui nõ probasse. C. de calum. Et videtur etiam esse alia glo. contraria in d. l. j. de calum. & in l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. Io. de Imo. in d. l. is qui reus, potius videtur inclinare in opi. Saly. Sed do. Ant. & do. M. hic simpliciter tenent opi. Bar. vt s. dixi. & hæc opi. plus mihi placet. Nec obst. ꝙ cùm primum delictum sit pariter præiudiciale ad secundũ: debet procedi super primo, & nõ super secundo, per d. l. qui prior. Nec obst. ꝙ si attendatur maioritas illa tribuit dilatoriã: & sic videtur, ꝙ non possit proponi post lit. contesta. seu nomen rei receptum inter reos: nisi de nouo superueniat, vt dicã in vij. fal. quia respõdeo, ꝙ licet ambo delicta videãtur adinuicem pariter præiudicialia hoc modo: videlicet, vt intelligat superiora: quia si tu accusatus criminaliter de furto hac die cõmisso de seruo tuo, vel de ipso resto, seu vulnerato: in iniuriam tuam reaccusas accusatorem ꝙ occidit dictũ seruum die prima Aprilis, prima accusatio ad secundam, & secunda ad primã videtur præiudicialis. Nã si accusatus reaccusatus dicit, ꝙ sua reaccusatio est præiudicialis ad primam: quia si verum est ꝙ tu tuũ seruum interfeceris die prima Aprilis, sequitur ꝙ non potuit postea vulnerari hac die: nec furtum de eo committi poterit etiam accusator dicere accusato, ꝙ sua accusatio est præiudicialis ad reaccusationẽ: quia si verũ est ꝙ hac die seruus fuerit cæsus vel vulneratus, aut de eo furtũ commissum

commissum, sequitur necessariò ꝙ die prima Aprilis non fuit interfectus. Sed tamē licet ita sit, tamen negari non potest quòd ista reaccusatio mea non sit peremptoria: quamuis tua etiā accusatio sit peremptoria secundæ. Vnde dico, ꝙ sicut se habet dilatoria ad dilatoriā, seu sicut se habet potētiæ dilatoriæ in seipsa. Ita se debet habere peremptoria ad peremptoriam, seu dilatoria cōnexa peremptoriæ: vnde sicut dilatoriæ maioris potētiæ ratione maioritatis criminis operatur, vt prius procedatur super accusatione, licet secundo loco instituta. per d.l.j.C. qui accus. non pos. Ita dilatoria ratione maioritatis peremptoriæ, cui iuncta est, vnde perēptoriè operabitur ratione naturæ suę, quæ est, vt admittatur quandocūq; ante sententiam tanq; potētior. Et per prius principaliter operabitur hunc effectū. vnde qualitas illa maioritatis quæ inest ipsi peremptoriæ, operabit̄ vt primò procedatur super reaccusatione homicidij, quàm super prima accusatione. mistū enim ratione qualitatis, cui qualitas maiorem adijcit potentiā, operatur secundùm potentiā illius maioris qualitatis: vt l. quæritur. ff. de stat. homi. cum simil. Quædā enim quæ aliàs simpliciter non concederentur, concedūtur ratione qualitatis adiunctæ. arg. l. quoties. C. de iudi. & l. si aliena. §. hoc iure. ff. de calum. Et prædicta notabis: quia noua sunt.

72 ¶ † Tertiò fallit, si accusatus reaccusat de crimine maiori, secundùm Ang. in d.l. is qui reus. Et sic Ange. vult, ꝙ non solùm de crimine præiudiciali maiori possit reaccusare, vt dictū est in prēced. fal. sed etiam de maiori simpliciter: etiā si accusans nō prosequeretur suā, vel suorū iniuriam. quod dictū communiter reprobatur: quia illa sola maioritas delicti tribuit exceptionē dilatoriam: vt d.l.j.C. qui accu. nō pos. & l. per minorem. ff. de iud. Et ideò nō potest fieri post litem contestatā seu nomen rei receptum inter reos. per ea quæ s. dixi. Et hāc opi. licet glos. ij. & gl. penul. in dist. Roge. in d.l. is qui reus. Et sic vult quòd l.j.C. qui accus. nō pos. habeat locū solummodò ante nomen rei receptū inter reos. de quo s. dixi Bart. etiā tenet contrariam sententiam in d.l. qui reus. & Bartho. de Saly. in d.l.j. Et Io. de Imo. in d.l. is qui. Posset tamē saluari prædicta fal. quādo illud crimē, de quo accusatus reaccusat accusatorem suum, fuisset commissum post nomen rei receptū inter reos. Nam tūc poterit reaccusare: licet non prosequatur suā, vel suorum iniuriā, quasi videatur hęc declaratoria superuenisse post litē contestatā, seu post nomen rei receptum inter reos. Ad quod vide quæ dicam in vij. fallen.

73 ¶ † Quartò fallit, si accusatus reaccusando prosequitur suā, vel suorum iniuriā. ita simpliciter dicit Ang. in l. is qui reus. & hanc opi. videtur etiam voluisse glo. ij. in prin. in d.l. is qui reus. dum dicit, ꝙ illa lex non habet locū quādo quis prosequeretur suā, vel suorū iniuriam. Et sic loquitur post mortem rei receptum inter reos. et concludit ꝙ hoc casu potest reaccusare accusatorē suum de pari, aut minori. per l. negāda. & sic illa glo. videt̄ apertè sentire, quòd d.l. negāda habeat locū etiam post nomē rei receptum inter reos. de quo s. dixi. & ideo glo. in c.j. iij. q. xj. Sequtur Pet. & refert Cy. in d.l.j.C. qui accus. non pos. & ibi etiam tenet Saly. & tenet Bar. in d.l. is qui reus. & ponderat Saly. tex. in d.l. negāda. dum dicit, crimina puniūtur. & sic innuit ꝙ nomen rei iam fuerat receptū inter reos. Ad idem etiā ponderat Ang. illum tex. dū dicit, secundū statuta antiqui iuris. Et sic videt̄ se referre ad d.l. is qui. quæ loquit̄ post nomen receptū inter reos. Sed alij intelligunt illā legē ante nomen receptū inter reos. de quo dic vt s. latius dixi. Pro hoc etiam facit l.j. ff. de calū. & l. ij. §. si publico. ff. de adul. vbi patet ꝙ permittitur mulieri post nomen receptū inter reos, excipere de lenocinio cōtra virū: & ista exceptio habet vim accusationis: & ideò perinde est ac si accusaret. & sic illud ibi permittitur, non ratione criminis prout voluit Bart. in d.l. is qui reus. Sed ratione prædicta: vt sentit Bart. & etiā Ang. in d. §. si publico. & sequitur Saly. in d.l.j.C. qui accus. nō pos. quod patet: quia aliàs etiā de extraneo accusato à viro de adulterio, deberet permitti posse excipere de lenocinio post nomen receptū inter reos: quādo lenociniū esset cōnexū adulterio, cōsentiendo adulterio, vel retinendo adulteram post adulterium cōmissum: quod tamē nō permittitur, vt patet in d.l. ij. §. extraneus. ff. de adult. Inquantū loquitur per dictionē, autem. & sic aduersatiuè, per ea quæ superius dicta sunt. vnde cū mulier ibi audiatur, hoc insurgit ex eo, quia videt̄ prosequi ꝓpriam iniuriā: quia videtur subducta à viro. per l.j.C. de rap. & sic cōcluditur, ꝙ ibi videtur casus ꝙ post nomen receptū inter reos, licitū est suum accusatorem reaccusare prosequēdo suā iniuriam. Et ad idē videtur casus, secundū vnā lectu. in l.j.C. de calum. de cuius l. intellectu. j. aliquid dicam. Et vident̄ præfati doct. velle, ꝙ prosequendo suam vel suorū iniuriā, possit non solùm reaccusare de pari aut minori: sed etiā de maiori. Et ita quādoq; videtur residere Imol. in d.l. is qui reus. licet postea aliud velit, vt statim subijciam. Sed aduerte glo. in d.l. is qui reus. vult secūdùm opi. Rogerij, quòd accusatus de nullo crimine possit reaccusare suum accusatorem post nomē receptum inter reos. vnde cùm dicat, de nullo videtur intelligere ꝙ non possit de pari minori, vel maiori delicto, etiam si suam iniuriā prosequatur. & sic vult, quòd l. neganda. non habeat locum, quādo post nomen receptum inter reos reaccusatus vellet reaccusare suū accusatorem: sed certè non bene dicit, secundùm Ioā. de Imol. super glo. prædicta. Aduerte etiam, quia dicit Ioā. de Imo. quòd licet post nomen receptum inter reos prosequendo suam vel suorū iniuriam accusatus videatur posse reaccusare suum accusatorē de pari, aut minori delicto: quia tūc non oritur aliqua exceptio dilatoria: tamen secus videtur esse quando vellet reaccusare de maiori: licet prosequatur suam iniuriam. & hoc propter exceptionem dilatoriam, quæ insurgit ex ista maioritate quæ exceptio non debet obijci post litem contestatam seu nomen receptum inter reos: quia si post litem contestatā oriretur, bene videretur tūc posse admitti reaccusatio de tali crimine: licet resultet dilatoria, ex quo superuenit post litē contestatā, per ea quæ habentur in l. ij. C. de consor. eiusd. lit. & subdit, ꝙ hoc fortè est verius de iure, quòd inuito aduersario non possit accusatus reaccusare de maiori tunc post nomen receptum: licet suam iniuriam prosequatur: nisi fuerit commissum post nomen receptū a inter reos, vt dixi. sed tamen communis opin. videtur esse, ꝙ de a maiori[a] etiam hoc casu possit reaccusare. & profectò passus est satis dubius & disputabilis: & ad vtrāq; partem defensabilis. & prædicta procedunt quādo solus reaccusans prosequeretur suā iniuriam. secus si vterq; tam accusator, quàm accusatus reaccusans prosequeretur suam iniuriam. nam hoc casu glo. ij. in d.l. is qui reus. vult quòd tunc reaccusans nō audiatur: sed solùm ipse accusator qui primo loco venit ad iudiciū. & hoc fortè voluit illa glos. quasi sentiat de mente iuris esse, ꝙ duæ causæ criminales non sint simul tractandæ per modum recōuentionis. nam per alium modū plures causæ criminales possunt eodem tempore tractari, secundùm quod legitur & not. in l. qui de crimine. C. de accus. & ideo illa glo. dixit, per modū reconuentionis: quia in criminibus non videtur habere locū reconuentio, secūdùm ea quæ dixi s. in princi. xiiij. fal. vnde si alter ipsorū tantū debet audiri, iustius videtur ꝙ audiatur ille qui fuit magis sollicitus in præueniēdo. arg. l. pupillus. ff. de his quæ in frau. credi. & l. qui prius. ff. de iudi. & pro hac parte facit l. assiduis. C. qui po. in pig. hab. facit etiam, quia sicut quādo neuter prosequit̄ suam iniuriā, & in vtriusq; accusatione vertitur par crimen præfertur primus: quia in pari causa &c. ita videtur ꝙ etiā in isto casu idē dicendum sit. Sed cōmunis opi. est in contrariū: quam sequuntur Ang. & Bart. in d.l. is qui reus. & Barth. de Saly. in d.l. negāda. C. qui accus. nō pos. per d.l. ij. §. si publico. ff. de adult. & l.j. C. de calū. nam in d.l. si publico. patet ꝙ maritus prosequebatur suam iniuriā, accusando vxorem de adulterio: vt l. mulier. §. ij. ff. de adul. & tamē post nomen receptū inter reos, vxor admittitur ad proponendū de lenocinio. quod ideò videtur concedi: quia ipsa mulier videtur prosequi suam iniuriā: cùm præsumat̄ fuisse subducta à viro, vt tetigi s. & hanc opin. sequitur Archi. in c. ij. iij. q. xj. vbi est canonizata d.l. neganda. & ibi idē dicit tenere Hosti. in sum. in titu. de ordi. cog. & Gofr. in sum. in tit. de mut. peti. & Spec. in tit. de transact. §. j. ver. quid si. T. Item, quia iura dicunt accusatum reaccusantem prosequentem suā iniuriā audiri debere: nec aliquid dicunt, ꝙ primus repellatur: quare cū ista possint simul stare, ꝙ primus possit audiri: & etiā secūdus, per id quod s. dixi, meritò vterq; audietur, & procedetur simul super vtraq; accusatione, prout procedi consueuit in materia reconuētionis, secundū quod dicam in c. seq. in x. prin. artic. & sic hoc casu erit propria & vera reconuētio. & in criminibus, vt s. tetigi. Nec obst. ꝙ de mente iuris videtur ꝙ duę causæ criminales nō debeant simul tractari: quia istud non videt̄ verū, ex quo iura permittunt secūdam fieri: nec dicunt primā accusationem repelli. Nec obst. etiā l. assiduis. in cōtrarium alleg. quia ibi si daretur priuilegiū filijs secūdi matrimonij: tolleretur illud quod dari debet filijs primi matrimonij: quia duo eādē rem insolidū habere nō possunt: vt l. si vt certo. §. fi. ff. cōmo. Sed in terminis nostris vterq; prosequitur ius suū. & sic licet admittat̄ secūdus: nō tamen fit iniuria primo: nec præiudicat̄ sibi in iure suo. Non obst. ꝙ tertio loco allegatur in contrariū, ꝙ sicut qn̄ neuter ꝓsequitur suā iniuriā, debet præferri primus. ita etiā dicendū sit, quando vterq;, non est eadem ratio: quia magis est fauendū ei qui suam iniuriam prosequitur, quàm illi qui non prosequitur. ideo non mirum si prosequens suam iniuriā audiatur reaccusans: licet primus suam iniuriam prosequit̄, secūdū Io. de Imo. in d.l. is qui. Subdit tamē ꝙ Ricar. de Saly. teneat cōtrariā sententiam. Et pro prima opi. glos. ꝙ reaccusans nō audiat̄. Sed tu dic ꝙ pro cōtraria opi. facit, quia aut crimen, de quo accusatus vult

¶ Accusatus pōt reaccusare suum accusatorē de maiori crimine, & post nomen receptum inter reos, vide repetētes in c.j. de accu. vbi latè disputat.

reaccusare prosequēdo suā iniuriā,nouiter superuenit.& clarū.
est ꝙ debet posse reaccusare:licet prim⁹ prosequat̃ suam iniuriā
ne si dicatur ꝙ debeat differri in euentum primæ causæ, fiat ni-
mis magna dilatio,cū instantia causæ criminalis possit durare,
vt l.j.ij.& iij.C.vt intra cer.tempus.de quo dixi in c. pe.s̃. de iu.
ar.Et etiam vltra bieninum possit durare causa,si fortè contin-
gat appellari.Et sic daretur materia delinquendi,& incitandi ac
cusatorem ad iniuriam inferendam accusatori: ex quo videret
de facili nō posse procedi contra eum qđ esse non debet ar.l. ij.
§.sed si agant.& §.legatis.ff.de iud.& l.conuenire.ff.de pac. do
ta.Et sic non esset æquum ꝙ crimen tanto tempore differatur.
licet Ricar.de saly.tenuerit contrarium.Si verò crimen de quo
vult reaccusare,erat cōmissum ante nomen receptū inter reos.
Et tūc adhuc videt̃ ꝙ possit reaccusare,ex quo prosequit̃ suam
iniuriam per ea quę s̃.dixi.qđ tenet Barto.maximè quando cri
men secūdū esset connexum primo,per no.in l.j.in fi.mag.glo.
C.vnde vi.pro quo etiam alle.Bal.l.qđ ait.§.qđ ait.ff. de adult.
de quo dicam in seq.fal. Aduerte tamē:quia videtur ꝙ sicut ante
nomē receptū inter reos simpliciter attendimus prioritatem
accusationis,aut maioritatis,vt in l.j.C.qui accu. non pos. & in
l.qui prius.iuncta l.per minorem.ff.de iudi.Item ex quo post
nomen receptum inter reos admittitur accusatio:debeamus eti
am vtrunq; ponderare nec videtur s̃.huic argu.esse sufficienter
responsum.Et sic videtur posse substētari opini.Ric. cogitabis.

a ¶Et quando pos sit crimen opponi per viam exceptionis quando est connexum, vide Bart.in l.ij.§. publico de accu. & Tā.in c.j.& ij. extra de excep.

74 ¶†Quintò fal.quando crimen de quo accusatus vult reaccusa
re,est connexum [a] crimini primo pręposito licet Bar. in d.l.is q
reus.per l.j.C.de calū.& l.ij.§.si publico.ff.de adul.vbi ideò ad
mittitur reaccusatio de lenocinio:quia lenociniū respectu eius-
dem adulterij est connexum adulterio iam proposito: sed tu
aduerte:quia hæc fallē. videtur apertè contra casum d.l.ij.§.si
extraneus.ff. de adul. Inquantum ille §.aduersatur præced.§.fa
cit quod s̃.tetigi circa intellectum d.§.si publico.Nec ob dictus
§.si publico.quia respōdet ꝙ ex his quæ supra dixi in præcedē.
fal.quòd speciale est ibi in muliere, vt etiam dicit Ange. in d. §.
Et ratio specialitatis potest colligi ex his quæ dixi s̃.& q̃ no.
Bart.in d.§.si publico.vbi in effectu videtur corrigere quod s̃.
dixi,de ista connexitate. Et hoc etiam sequitur Bart.de Sal.in
d.l.j.C.qui accu.non pos. licet non faciat mentionem de dicta
opi.Bar.in d.§.si publico.Et aduerte etiam quòd Barto.in d.l.
is qui re⁹.videtur sentire quòd lenocinium sit maius adulterio:
cuius contrarium sentiunt Doct. in l.j.C.qui accu.nō pos.Sed
potest considerari, secundùm Ioan.de Imo.quòd quò ad pœ-
nam infamiæ,de qua loquitur l.athletas.§.pomponius. & l.Im
perator.ff.de infa.lenocinium censetur maius cum ipso facto
infame: & adulterium non ipso facto, sed post sententiam, vt
l.j.ff.de infami.Item quia serua committens lenocinium, facta
libera,remanet infamis:& si publicè fecit quæstum sui cor-
poris, libera facta non est infamis: & quæ sit ratio diuersitatis,
tangit gloss.in d. §.pomponius. Sed quò ad pœnam l.iulię de
adulterijs.de qua loquimur,dicta delicta cēsentur paria.Et ideò
non mirum,si vxor in d.§.si publico.admittitur contra virum
proponendo lenocinium:cùm videatur prosequi suam iniuriā
vt tetigi in pręce.fal.Et per prædicta patet,secūdū Io.de Imo.
ꝙ accusatus,licet possit reaccusare suum accusatorem de maiori
crimine ante nomen receptum inter reos: tamen postea non
debeat posse:quia si speciale est quando prosequeretur suam
iniuriam,ꝙ possit post nomen receptum inter reos: ergo vide
tur ꝙ secus,si non prosequatur suam iniuriam:nisi commissum
esset post nomen receptum inter reos. Ad qđ vide qđ dixi s̃.
in fal.istius xiiij.fal.Sit ergo ex prædictis cōclusio ꝙ sola ratiōe
connexitatis,seu participationis criminis,non potest accusare
suum accusatorē:nisi suam iniuriam prosequatur,vt d.§.si pu
blico.& hęc est ratio diuersitatis illius §.Sed Bar.& Ang.ibi &
Saly.in d.l.j.C.q accu.non pos.Et ideò post nomen receptum
inter reos in extraneo qui nō prosequitur suam iniuriam respe
ctu connexitatis,non operatur.Sed bene connexitas operatur
ante nomē receptū inter reos:vxor verò de non connexo leno
cinio añ nomē receptū inter reos,potest etiam accusare,vt hæc
traduntur per gl.& Doc.in d.§.si publico.& in d.§. extraneus.
Et latius per Io.de Imo.in d.l.is qui.Sed vtrū de lenocinio nō
connexo possit vxor reaccusare,vtrū post nomē receptū inter
reos.Exemplum,si vxor absente viro,& ignoranter commisit
adulterium, sed tamen postea vir ipsam retinuit, vel duxit. &
videtur ꝙ nō possit reaccusare:quia nō videtur prosequi suam
iniuriam, ex quo à viro non videatur subducta:cū illa non ab
sente & ignorante commiserit adulterium.Sed Io.de Imo.in d.
l.is qui reus cōcludit posse dici ꝙ nihilòminus possit reaccu-
sare:& sit speciale in odium mariti committentis lenocinium.
licet non connexum adulterio,vt succurratur potius mulieri,
quàm extraneo:quia leuius censetur delictum in muliere,quàm

b ¶Et istam rationem ponit Bar.in l. j.in j. colū.ff. ad turpil.vbi dicit ꝙ istud crimen calumniæ committitur coram eodē judice. adde etiā Bal.in l.neganda. in v.col.C. qui accu.non pos.

c ¶Vide Bart.in l. qui accusare.ff.de accu.Cy. & Saly. in l.magna.C.qui accu.cū si. vt latè per Alex. in l. ij. §. publico. ff. de adulte.

in masculo:certo respectu ex eo,quia subducta pręsumitur ab
illo,qui habuit copulam cum ea.argu.d.l.j.C.de rap. quæ deci-
sio videtur mihi satis dubia.cogitabis.
75 ¶†Sextò fallit,secundùm Ange.in vxore accusata per virū de
adulterio:quia potest reaccusare virum de lenocinio,vt puniat̃:
licet non possit excipere ad hoc vt repellatur:ex quo nomē rei
receptum est inter reos:vt d.l.ij.§.si publico.ff.de adul.quæ fal-
len.toleratur per ea quæ dixi in præced.fallen.Et ista differt ab
illa:quia fuit ratione connexitatis.
76 ¶†Septimò fallit,si accusatus reaccusat de crimine quod sup-
uenit post nomen receptum inter reos,per ea quæ superius ta-
cta sunt.Et sequitur Ioan.de Imol.in d.l.is qui.quod intelligo,
quādo delictum esset grauius & præiudiciale ad primum:vel si
prosequeretur suam iniuriam, per ea quæ dicta sunt in secūda
& quarta fal.Secus si esset æquale, vel minus:& nulla alia spe-
cialitas concurreret:quia sicut non admitteretur ante nomē re-
ceptum inter reos,per l.j.C.qui accus.non pos.non video quo
pacto si crimen sit leuius,licet sit commissum post nomen re-
ceptum inter reos,quòd debeat admitti:nisi diceres, ꝙ admitta
tur non ad fin.vt procedatur:sed solùm vt ꝓponatur & super-
sedeatur:quia tūc procedit fallentia,per ea quæ dixi s̃.in prima
fallentia istius xiiij.fallentiæ.& per d.l.j.& l.neganda.in fin.C.
qui accusa.non poss.
77 ¶†Octauò fallit,si accusatus non reaccusat:sed implorat iudi-
cis officium.per tex.in l.j.C.de calū.vbi accusatus implorat iu-
dicis officium, vt accusator puniatur pro sua calumniosa accu-
satione.tenent glo.& Bart.in d.l.is qui reus.& in l.j.C.qui accu
sa.non pos.Et hanc etiam opin.sequitur Ange.dicens eam esse
veram.& quod eam tenebat Bart.legendo dictam legē.C.de ca
lum.Sed prædictus intellectus ad illam legē nō placet domino
Bartho.de Salyc.ꝙ ex dicto intellectu videretur simpliciter di
cendum,quòd omni casu quo nō admittitur reaccusatio,possit
iudicis officium implorari.quod videtur esse cōtra notata in l.
querela.C.de fal.vbi officium iudicis succedit in locum accusa
tionis.Et ideò videtur ꝙ eo casu solùm possit officium iudicis
implorari,quo casu potest fieri accusatio.vnde cùm in d.l.j.C.
de calum.permittatur implorari iudicis officiū:necessariò vide
tur inferēdum,ꝙ poterat accusare.Et hoc etiam videtur tenere
Bart.in l.fin.C.de accus.licet Salyc.ipsum non alleget.Et ideo
Bart.ad d.l.j.dat alios intellectus,ꝙ istud est ibi ratione conne-
xitatis.Sed non videtur bonus, per ea quæ statim dixi: iunctis
his quæ dixi in v.fallē.Item dat tertium intellectū, ꝙ ibi accu-
sando de calumnia prosequebatur suā iniuriam.de quo dixi in
iiij.fal.Et iste intellectus placet Io.de Imo.qui etiam fatetur ꝙ
iste audiretur,etiam reaccusando,per ea quæ dixi in d.iiij.fal.&
in quinta.Item implorando officiū iudicis mercenariū tempo
re sententiæ,vel incontinenti post:non autem ex interuallo, vt
not.in d.l.j.de calum.Et etiā posset de dicta calumnia cogno-
sci iudicis officio nobili,per viam inquisitionis ex interuallo:
cùm hoc casu permittatur inquisitio ex eo,quia ex actitatis co-
ram iudice notoriè videtur constare de calūnia accusatoris, vt
not.Barto.in l.j.§.j.& l.ij.ff.ad Turpil.& in d.§.si publico. Nec
mireris ꝙ in d.l.j.post nomen receptū inter reos,& in fine litis
possit fieri reaccusatio:& etiam iudicis officiū implorari: quia
tunc demū videtur plenè cōstare iudici de calumnia,cùm tunc
appareat an accusator probauerit vel non:& in dubio,nō pro-
bans præsumitur calumniatus:nisi aliud probetur:vt not.in l.j.
& l.qui probasse.C.de calum.& l.j.C.de aduoc.diuer.iudi.& l.
athletas.§.calumniator.ff.de infa.Et admittitur etiā ista implo-
ratio officij iudicis:quia de calumnia in dubio apparet per a-
b ctitata.& per calumniam iudex dicitur offensus.[b] facit l.nul-
lum.C.de testibus.
78 ¶†Nonò fallit,si accusatus nollet reaccusare accusatorē de alio
crimine,sed contra eū vellet excipere:quia posset,etiā post no
mén receptū inter reos,per tex.in d.l.ij.§.lenociniū.cum seq.ff.
de adul.vnde iura quæ dicūt ꝙ post nomen receptū inter reos
nō debet admitti quis à die accusando de pari vel minori cri-
mine:nisi suam iniuriā prosequatur, vt d.l.negāda.& sæpius di
ctum est,habent locū accusando,nō excipiendo.Et hoc voluit
Bart.in d.l.is qui reus.facit,quia facilius cōceditur exceptio,q̃
actio vel accusatio.ar.l.purè.§.fi.ff.de excep.dol.& l.Arrianus.
ff.de act.& oblig.& idē voluit glo.in l.j.& in d.l.negāda.C.qui
accu.nō pos.Sed tu dic ꝙ aut nos loquimur in exceptione quę
stat in meris finibus exceptionis,quæ solùm venit ad effectum
defensiuū,& non punitiuū.Et an talis exceptio possit oppo-
ni post litē contestatā collige ex his quæ dixi in c.pastoralis.j.
de excep.iuncta l.peremptorias.C.sent.rescin.nō pos.dicam la
tius in tit.de excep.Aut loquimur de exceptione quæ non stat
c in meris finibus exceptionis:eo ꝙ habet effectum punitiuū [c].
prout est exceptio lenocinij cōtra maritū:quę habet vim accu-
sationis:&

ſationis:& ſic effectum punitiuũ:quia maritus per illã punitur, vt d.l.ij.§.ſi publico.ff.de adulte. & de iſta exceptione dicẽdũ eſt,vt dictum eſt de reaccuſatione. videlicet ꝙ eo caſu amittat̃ iſta exceptio,quo caſu admitteretur reaccuſatio & eo caſu non admittatur,quo nõ admitteretur reaccuſatione per vnã viã dene gatum,per aliam viam intelligeretur conceſſum vt in regula, cùm quid vna via.de re.iur.lib.vj.Et hoc voluerunt Bar. Ang. & Io.de Imol.in d.l.is qui reus.& doc.in d.l.j.& d.l.negãda.Et hęc procedunt poſt nomen receptũ inter reos.Vtrũ autem exceptio lenocinij ante nomen receptum inter reos, habeat effectum punitiuum,nõ eſt materia noſtra.Sed vide de ea in l.quoniam Alexãdrũ.C.de adul.& per Io.de Imo.in d.l.is qui reus.

79 ¶†Decimò fal.ſi accuſator reaccuſatus eo caſu quo non poteſt reaccuſari,nõ opponit contra reaccuſatorẽ, ꝙ non poſsit fieri reaccuſatio:qa tunc ꝓcedit reaccuſatio,ſecũdùm glo.ij.& glo. pe.in d.l.is qui reus. Et ſequuntur ibi Docto. & ſpecificè ibi Io.de Imo.facit l.reũ.C.de procu.& l.ſi mancipiũ.§.ſi cõmuni.ff.cõi diui.Et aduerte:qa in oĩbus in quibus dixi accuſatũ ad mitti ad reaccuſandum accuſatorẽ:hoc debet intelligi,quando nihil aliud obſiſtat dicto accuſato,quàm accuſatio de eo facta, vt dixi ſ.in prin.primæ.q.iſtius xiij.fal.prin.Et ex his eſt expeditus ſecundus caſus,quãdo accuſatus vult reaccuſare poſt nomen rei receptum inter reos.& ante concluſionem in cauſa.

80 ¶†Circa tertium caſum,qñ vult reaccuſare poſt cõcluſionẽ in cauſa Cy.in l.neganda.& poſt eum Bar.de ſaly.ibi & Bar.in d. l.is qui.ff.de pub.iud.& poſt eũ Ange.ibi volunt ꝙ non admittatur etiam ad fin.vt ſuperſedeatur ar.c.paſto.de cã poſ.& proprie.qđ limitat Saly.niſi tale crimen eſſet commiſſum poſt concluſionem in cauſa per ea quæ habentur per docto.in Cle. paſtoralis.ad qđ vide quæ dixi in vij.fal.pręcedentis caſus. Et ex prædictis videtur inferendum, ampliando dicta Doctorum ꝙ in caſibus in quibus permittitur reaccuſatio poſt nomen receptum inter reos,de quibus dixi in præce.caſu,permittitur duntaxat ſi fiat ante concluſionem in cauſa, ſecundùm Io. de Imo. in d.l.is qui reus.& mihi placet.

¶Circa quartum caſum prin.quando accuſatus vult reaccuſare poſt ſententiam. Aduerte: quia licet hæc queſtio quaſi,nihil pertineat ad prin.materiam ti. noſtri, tamen poſtquàm incidimus in hanc materiam ꝙ quaſi inuitus, & propter conſue.meã feci: tamen quia Docto.tractant pro ipſius arti.maiori declaratione.diſtingue quinq; membra.

¶Primum,quando accuſatus fuit abſolutus.

¶Secundum,quando fuit condemnatus: ſed propter condemnationem non admiſit famam, aut ciuitatem vel libertatem.

¶Tertium, quando ſolùm amiſit famam, ſed non ciuitatem aut libertatem.

¶Quartum,quando amiſit ciuitatem vel libertatem.

¶Quintũ,quid ſi fuit damnatus ad mortem.

81 ¶†Circa primũ mẽbrũ quando ſimpliciter fuit abſolutus,dic ꝙ poteſt etiam ſuum accuſatorem reaccuſare,vt d.l.is qui reus. & hoc tenent omnes Doct.& eſt expeditum de iure ci.ſed de iure canonico videtur eſſe dubium propter cauſatã inimicitiã ex accuſatione,ſecundùm ea quæ dixi ſ.in prin.xiij.fal.in primo caſu.ad qđ vide qđ dixi in c. repellantur.de accu. Admitteretur tamen etiam de iure canonico,ſi ſuam iniuriam proſequeretur,per ea quæ dixi in d.c.repellantur.& in c.j.de accu.

¶Circa ſecundũ membrũ,quando accuſatus fuit condemnat⁹ ſed per condemnationem,neq; famam aut ciuitatem, vel libertatem amiſiſſet.Et tunc idem tenendum eſt,qđ ſtatim dixi per d.l.is qui reus.vbi hoc concludunt Doct.

82 ¶†Circa tertium membrum quando ſolam famam amiſit per condemnationem,ſed non ciuitatẽ aut libertatẽ. dic ꝙ poteſt accuſare ſuum accuſatorem:licet ſuam iniuriam non proſequatur ſed extraneum nõ poteſt niſi ſuam iniuriam proſequatur. hoc cõiter tenent gloſſ.& doct.in d. l. is qui reus.Sed Barto.de ſaly.in l.j.C.q accu. non poſ.tenet ꝙ etiam infamis non poſsit accuſare,niſi ſuã iniuriã ꝓſequatur. Mouet̃ per l.is qui in iudicio.ff.de accu.Nec ob.d.l.is qui reus.quia reſpondet Saly.ꝙ ibi non debet ſumi ar.à contrario ſenſu:quia eſſet hic d.l.is qui in iudicio.Nec ob.l.j.ff.de bo.eorũ. qa ibi loquitur, quando quis volebat redimere ſanguinem ſuum.Secus quando vellet impugnare accuſando.Nam facilius illud permittitur ꝗ̃ iſtud.ar.no. in c.cũ inter priorem. ſ.de elect.& in l.quoniam Alexãdrum. C.de adul.Non ob.l. qui cũ maior.§.libertus.ff. de bo.liber. qa ibi volebat actor quærere delictum in accuſatorem:& ſic oſtẽdere ſe innocẽtem. & pœnam euitare. Sed in terminis noſtris, propter ſnĩam latam contra accuſatum,cõſtabat eum nocentẽ: & volebat pœnã alij imponi:ergo &c. Preterea ibi implorabat officium iudicis pen.lit. ſecũdũ vnũ intellectũ.ſed in terminis noſtris,volebat accuſare poſt ſnĩam.Nec etiam ob.l.deferre.§. j.ff.de iure fiſ.quia ibi volebat euitare infamiam.Et ideo facili⁹ ibi ſuccurritur.ſed nos præſuppõnamus in terminis noſtris eũ iam infamatum:& multa impediunt fiẽda &c.vt l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& ita reſpondet Sali.in d.l.j. Sed dicit Ioan.de Imo.in d.l.is qui reus.ꝙ licet prædicta opi.videatur colorata:tamẽ communis opi.glo.et Doct.videt̃ poſſe defenſari per d.l.is qui reus.& d.l.deferre.§.j.Nam ſicut ibi ius diſpenſat contra regulas iuris,vt quis poſsit ſe vlciſci cõtra ſuũ delatorem,vt nõ incurrat infamiã quam aliàs incurreret,ſi ipſe alium deferret,quàm ſuum delatorẽ:quia contra eum obtinuerat,vt ibi patet.Non obſtante ꝙ expediret reipublicæ & fiſco delatorem obtinuiſſe,& declaraſſe ius fiſci:ergo eodem modo non videtur abſonum,ꝙ ius intelligatur diſpenſare cõtra regulas iuris,ꝙ quis vlciſcendo poſsit accuſare ſuum accuſatorẽ.Et ideo videt̃ ſumi argu.à contrario ſenſu in d.l.is qui reus.quia iura videntur diſpenſare cõtra regulas,quando quis ſe vlciſcitur cõtra ſuum delatorẽ:vt d.l.deferre.Et ſic ex prædictis videt̃,ꝙ non ſit abſurdũ ſumere argu.à contrario ſenſu: licet ſit cõtra regulas iuris,quando ſumus in materia in qua ius videtur diſpenſare cõtra regulas iuris.& argu.ſumitur ſecundũ ipſam diſpenſationẽ:vt quando quis vult ſe vlciſci contra ſuũ delatorem:vt d.l.deferre.§.j.ſecũdũ Io.de Imo.in d.l.is qui.Et perpetuò no

a tabis hoc vltimũ ad materiã[a] argumenti à contrario ſenſu.Sed aduerte:quia opi.Saly.facit,quia non poteſt accuſare extraneũ ex quo eſt infamatus:multò minus videt̃ poſſe reaccuſare ſuũ accuſatorem,qui videtur mereri præmiũ & nõ pœnam,ex quo deceſsit delictum,cùm expediat delicta nocentũ eſſe manifeſta vt l.eum qui.ff.de iniur.vnde cũ accuſator manifeſtauerit delictum,& ſic potius videat̃ mereri præmiũ quàm pœnã:ſicut nõ poteſt accuſare extraneũ,non debet poſſe reaccuſare accuſatorem:niſi ſuam iniuriã proſequatur.facit l.quiſquis.C.ad le.iul. maieſt.& l.j.C.de repud.Sed pro opi.cõtraria & cõmuni facit, quia in quocũq; caſu quis poſsit reaccuſare ſuum accuſatorẽ, videtur proſequi iniuriam ſibi illatam per accuſatorẽ: cùm videatur ſe vindicare.ar.d.l.deferre.§.j.ff.de iur.fiſ.quod facit ad abſolutionem contrarij.de quo dixi in j.princip.caſu xiij.fal. Et ad prædictam materiam de infame repellẽdo ab accuſatione,vide quæ dixi in c.j.ij.de accuſa.

a ¶De qua materia habes latiſsimè ꝑ Docto. in l. j. §. huius rei.ff.de offic.eius cui mandata eſt iuriſdi.

83 ¶†Circa quartũ membrum,quãdo condẽnatus perdidiſſet ciuitatem vel libertatem dicendum eſt,ꝙ talis nõ poſſet accuſare ſuum accuſatorẽ: vt d.l.is qui reus.& hoc verũ,quando vult reaccuſare de nouo poſt ſententiã.Sed ſi vellet proſequi accuſationem iam inchoatã,quam nõ potuit proſequi,ſecũdũ ea quæ dixi in j.falle.primi caſus:tũc poteſt illã proſequi tam aduerſus ſuũ accuſatorẽ,quàm aduerſus extraneũ,vt eſt tex.in d.l.is qui reus.in fi.qui tex.nõ diſtinguit,an contra ſuũ accuſatorẽ:an cõtra extraneum.& iſta fuit opi.Azo.quã cõmuniter ſequuntur Doct.pro qua etiã facit d.l.negãda.C.qui accu.nõ poſ.intelligẽdo illã legem tanq; accuſatus vellet reaccuſare ſuum accuſatorẽ vel extraneũ.quidã tamẽ volunt,vt refert glo.in d.l.is qui reus. ꝙ ille tex.in fi.dũ loquitur de inchoatis.intelligatur de inchoatis aduerſus ſuum accuſatorẽ:& non aduerſus extraneũ:ex eo, quia loquit̃ aduerſatiuè ad præcedẽtia,quæ loquuntur de accuſante accuſatorem ſuũ.Sed cõmunis opi.eſt ꝙ intelligatur generaliter:quia licet referat̃ ad inchoatas cõtra ſuum accuſatorẽ: tamẽ cõprehẽdit etiã inchoatas aduerſus extraneos,cùm generaliter loquat̃.& videtur probari ex cõiunctione.d.l.neganda. cũ d.l.is qui reus.in fi.& in hac etiam opi.reſidet Io.de Imo.

84 ¶†Circa quintũ membrum,quãdo accuſatus eſt damnatus ad mortẽ non eſt dubiũ ꝙ nõ poteſt reaccuſare ſuũ accuſatorẽ,vel alium:etiã ſi ſuã iniuriã proſequat̃,per l.ſi quis fortè.ff.de pœ. & l.cum reis.& l.ſi vindicari.C.de pœ.& hoc procedit, qñ de nouo vellet accuſare.ſi verò vellet inchoatas accuſationes proſequi:maius videtur eſſe dubiũ.de quo diſputat gloſ.fi.in d.l.is qui reus.& cõcludit ꝙ nõ audiatur,per d.l.ſi fortè.cum ſimi.In contrariũ tamẽ allegat l.qui vltimo.ff.de pœn.& l.contra maiores.C.de inoffic.teſt.& l.j.in fi.C.de ann.excep.& ff.de iud.l. in omni.C.de accuſa.l.fin.ff.de pœn.l.prægnantis.Sed glo.prædicta dicit,ꝙ ad iura prędicta poteſt faciliter reſpõderi.ideò nõ aliter reſpõdet Ioã.de Imo.primò ad l.qui vltimo.ꝙ ibi eſt ſpeciale in caſu illo ad hoc,vt quæratur de ſocijs.ad l.contra maiores.& duas ſequẽ.reſpõdet ꝙ loquuntur in ciuilibus:& nos loquimur in criminalibus.Et ſic non videntur obſtare.arg.l.ſi maritus.C.de dona.inter vir.& vxo.l.papinianus.ff.de maio.& l. fin.C.de accuſa.reſponderi poteſt,ꝙ illud eſt generaliter:ſed tamen quandoq; bene permittitur deſiſtere,vt patet in l.mulier. ff.ad turpil. Ad quod vide quæ latè dixi in c.ij.de collu.deteg. ad l.prægnantis,reſponde ꝙ eſt ibi ſpeciale propter prẹiudiciũ quod generaretur parti.Bart.tamen Ange.& communiter Docto.tenent contrarium, ꝙ imò etiam mors differatur quouſq;

accusatio terminetur.arg.d.l.qui vltimo.ff.de poen.Et per hoc dicit Ang.posse dari consilium illi qui positus est in carcere, & timet de sententia mortis,ad hoc vt possit deferre mortẽ: quia poterit accusatorem vel extraneum interea de graui crimine accusare:& in sua accusatione supersedere:sed post sententiã contra eum latã,licet ad mortẽ,differretur executio.quod est sing.[a] Sed dicit Ioan.de Imo.retenta d.opin.tamen posset prodesse, nisi appareret ꝙ hoc calumniosè fecisset ad finem differendæ executionis.ar.l.satis apertè.C.de fal.Aduerte tamen,quia d.Ricar.& Barth.de Saly.in d.l.j.C.qui accus.non pos.nituntur defendere dictam opi.glo.& rationes suas.& maximè per l.si fortè.ff.de poen.vbi damnatus ad mortem nõ debet audiri,vt differatur eius executio.Et si dicat se velle reuelare aliquid quod tẽdat ad salutem principis:ergo multò minus si vellet aliud reuelare.& pro hoc etiam allegat,quia diuersa est ratio inter pœnã mortis & aliam.& ratio,non mirũ si in illa aliud statuatur propter eius grauitatẽ.Item quia si differretur executio,posset fortè damnatus interea supplicare Principi,& obtinere indulgentiam.Et sic delictum remaneret impunitũ,vt dicitur in simili in d.l.si fortè.quod cessabit,si fiat executio.quæ ratio nõ habet locum quando pœna solùm adimit ciuitatem, vel libertatem: quia etiam si fiat executio pœnæ cùm remaneat,vnius poterit supplicare.Et ideò non est tantũ præiudicium si tunc differtur executio.Mouentur etiã,quia regulariter pœna mortis nõ debet differri:nisi in casibus specialibus.de quibus dixi in c.qualiter.el ij.j.de accus.in xj.prin.arti.q.c.in fi.Inter quos non cõnumeratur casus noster.Sed aduerte,quia cõtra istam opi.fortiter facit,quia damnatus ad mortẽ perdit ciuitatem & libertatem, vt de se patet.& est text.in d.l.qui vltimo.ergo videt̃ includi in d.l.is qui reus.Inquantũ loquitur de his qui ciuitatẽ et libertatẽ perdiderunt.Sed ad hoc conatur respõdere Barth.de Saly.ꝙ licet ex vi verborũ damnatio ad mortẽ possit cõprehendi:tamẽ quia nõ est eadẽ ratio omniũ sub illa indefinita locutione comprehensorũ:vt s.dictũ fuit,ergo &c.& maximè,quia cùm iura loquunt̃ de perdẽtibus libertatẽ,cõmuniter intelligũt de dãnatis in metallũ.& cum loquuntur de perdẽtibus ciuitatẽ,intelligũt de deportatis,vt l.ij.& l.aut damnũ.ff.de poe.Sed dicit Io.de Imo.in d.l.is qui reus.ꝙ licet vtraq; opi.sit probabilis:tamẽ verior videtur opi.Bar.& Ang.per tex.in d.l.is qui reus.iũcta d.l.qui vltimo.quia negari non potest ꝙ sub verbis d.l. is qui reus.cõprehendatur dãnatio ad mortem. Nec obst.d.l.si fortè. quia videt̃ potius facere pro hac opi. Inquantũ dicit simpliciter de dãnato supplicio,& nõ dicit,vltimo supplicio. Et sic potest etiã habere locũ in damnatis in metallũ,& deportatis.vnde sicut illa l.si fortè.limitatur per d.l.is qui reus.Ita limitentur iura loquẽtia de pœna mortis,ex quo virtus verborum hoc capit:& ex quo in simili propter inuestigandã veritatẽ differtur executio mortis:vt l.qui vltimo.& eodẽ modo potest respõderi ad d.l.cũ reis.Et prædictã etiam opi.sequit̃ hic do.me.quia sicut in casu damnationis in metallũ,& deportatiõis,admittitur prosecutio accusationis institu.& differt̃ executio sentẽtiæ quæ infert mortẽ ciuilẽ.Et ita debet differri mors naturalis.& ad leges quæ volunt pœnã mortis non esse differendã respondet, ꝙ procedat,nisi ex causa differat̃.Nam ex multis causis differt̃,de quibus latè dixi in d.c.qualiter.el ij.j.de accus.in xj.prin.arti.q.c.in fi.Et prædicta procedũt,quãdo accusatus vellet reaccusare accusatorem suum corã eodẽ iudice,qui esset communis iudex vtriusq;.Si verò accusatus per modum reconuentionis vellet reaccusare accusatorem coram eodẽ iudice,qui tamẽ non esset iudex accusatoris:quæ est magis propriè materia nostra,Bart.in aut̃.& cõsequenter.C.de sent.& interlo.om.iud.dicit hoc fieri nõ posse:quia accusator nõ videtur talẽ iudicẽ elegisse,aut spõte ad eum iuisse:imò ex quadã necessitate propter maleficium cõmissum, vel iniuriam sibi illatam.arg.l.ij.§.sed & si agãt.ff.de iudi.vnde nõ est incõueniens ꝙ malignitas aduersarij mei, propter quã cogor illum accusare,faciat vt ego nõ possim reaccusari corã iudice non meo:vt d.§.sed si agant.quæ ratio cessat in eo qui agit ex cõtractu,vel quasi cõtractu,per ea quæ superius dicta sunt.Et hoc dicit procedere,quãdo actor conueniret reũ corã iudice ordinario.Si enim contra eũ impetraret iudicẽ delegatum:tunc credit Bart.ꝙ possit fieri recõuentio.per d.aut̃.& cõsequẽter.& in corpore vnde sumit̃.tum quia subest ratio recõuẽtionis cõcedendæ:quia ipse eum elegit:& cessat ratio impedimẽti, de quo loquitur §.sed si agant.do.Ant.hic discrepat à dictis Bart.in duobus.Primò,inquantũ indistinctè dicit ꝙ coram ordinario nõ potest accusator reaccusari.nõ enim ꝓcedit ratio Bar.in prosequente publicũ interesse:quo casu nõ necessitatur ad accusandũ.In hoc tamen distinguit, ꝙ vbi reaccusat pro publico interesse,procedit recõuẽtio.Et hæc vbi vterq; venit pro publico interesse;secus dicit,quando vnus venit pro interesse priuato:& alius pro publico: quia tunc non procedit reconuentio:cùm nõ reconueniatur eodẽ respectu quo agit.ar.c.frequens.de restit.spol.lib.vj.& quod not.in c.cùm dilectus.de ordi.cogni.Secundò discrepat do.Ant.à dicto Bar.quia dicit se putare etiam si recõuẽtio fiat coram iudice delegato impetrato à recõuento:quia stat ratio præallegata.licet Bart.senserit contrarium.Sed istud dictũ non videtur differre à dicto Bar to.do.me.hic dicit,ꝙ putat sic distinguendum,quòd aut accusator prosequendo publicũ interesse venit quasi necessitatus: vt puta,quando aliquis de collegio accusat prælatũ de aliquo crimine.Et hoc casu procedat dictũ Bart.quia licet prosequatur publicum interesse:tamẽ venit quasi necessitatus:quia interest sua habere bonum prælatũ,sub cuius iurisdictione habet viuere:& etiam ne bona ecclesiæ suæ dissipentur.ar.viij.q.j.c.audacter.& sic cessat ratio d.l.cùm Papinianus.cùm non spontè elegerit, sed potius necessitatus venerit.Aut nõ venit,sic necessitatus,sed venit merè pro publico interesse, tanq; vnus de populo:& tunc poterit recõueniri,seu reaccusari:etiam pro interesse publico:quia satis videtur tunc elegisse iudicẽ.Et sic cessat dispositio.d.§.sed si agant.Quæ tamẽ intellige procedere in casibus,in quibus s.diximus, quòd corã communi iudice possit reconuenire,distinguẽdo quatuor casus,vt superius latè explicatum fuit.Subiungit tamen hic do.me.ꝙ putat quòd etiã pro interesse priuato poterit reaccusari.Mouetur.per rex.in d.l.neganda.C.qui accus.non pos.canonizata.iij.q.xj.Aliàs enim de

b facili inferens iniuriam posset deludere[b] iniuriam passum:præueniendo & accusando eum de aliquo publico crimine,quod non est admittẽdum.argu.c.quanto.de diuor.Non obst.c.frequens.quia loquitur quando excipitur de spoliatione ad finẽ, vt actor repellatur ab agendo.Non enim debet repelli si prosequitur causam publicã.Sed hic non loquimur in recõuentione quæ simul tractatur cũ conuentione:& sic nõ impeditur fauor publicus.Et idẽ etiam tenet do.m.secutus Bar.ꝙ etiam coram delegato possit fieri talis recõuentio.per c.proximũ.intelligendo prædicta vt statim dixi,nisi qualitas causæ vel temporis,aut simile impedimentũ haberet obstare reconuentioni, secundùm ea quæ superius dicta sunt in hoc vj.articu.prin.& in præcedẽtibus.Et subiungit hic do.me.vtilẽ & quotidianã quæstionem,in qua cõsuluit Fede.de Senis consi.lxxxviij.in his terminis.Clericus accusauit laicum corã iudice laico de iniuria sibi illata,lit.contest.coram laico,& publicatis attestationibus:accusatus reaccusauit clericum coram iudice ecclesiastico de calũnioſa accusatione,quam dicit clericũ iniustè mouisse contra eũ coram laico:& petit vt inhibeatur iudici seculari,ꝙ pendente ista accusatione supersedere debeat in causa principali,vnde quærebatur de duobus. Primò,an ista secunda accusatio de calumnia esset admittẽda pendente prima accusatione.Secundò, an esset fienda inhibitio,posito ꝙ foret admittenda.Et cõcludit Fed.& non deberet admitti:quia eius decisio pendet ex decisiõe principa.q.ideò illa tanquam præiudicialis est primò expediẽda.Et præsupposito quòd deberet admitti,consuluit non esse supersedendum in priori:cùm vterq; prosequatur iniuriã propriam. Et sic vult ꝙ ꝓcedatur super vtraq;.Ad quod vide quæ latius dixi s.in secundo casu in iiij.fal.dãdo intellectum ad d.l.j.C.de calum.Et prædicta omnia dicit do.me.intelligenda,quando facta sunt compatibilia.Ita quòd vnum factum non est præiudiciale ad alterũ.per l.j.C.qui accu.non pos.Ad quod vide quæ latius dixi s.in secundo casu.ver.secundò fallit.Et ex prædictis habes expeditũ non solùm membrum illud,quando accusatus vult reaccusare accusatorem suum,sed etiam quãdo vult reaccusare extraneum:quia satis cõtingẽter in superioribus tetigi de accusatione extranei;quia de ea nullo modo pertinet ad materiam titu.nostri.Et breuiter dic in hoc seruãdam distinctionẽ. d.l.neganda.quòd aut vult accusare de pari vel minori, & non potest;nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur.potest tantum accusationem proponere,vt differatur post exitum suæ accusationis,vt d.l.neganda.secundùm do.Anton.& do.me.hic. Sed tu latius collige ex superioribus quid in hoc artic. enendũ sit.Et ex his Deo duce,habes expeditam primam difficilimã, & intricatissimam.q.istius xiiij.fal.videlicet,quando accusatus criminaliter,vult reaccusare criminaliter.

85 ¶†Secundò,vtrum accusatus criminaliter possit reconuenire accusatorem suum ciuiliter.Et intellige ꝙ reconueniat corã eodem iudice,qui non sit iudex accusatoris.Circa quam quæstionem,conclude ꝙ non,secundùm Inno.hic,& do.m.& d.Ant. qui mouentur,ꝙ iste accusator coactus est ex maleficio aduersarij adire iudicem ipsius rei.Et sic cessat ratio d.l.cùm Papinianus.C.de sent.& interlo.om.iudi.facit etiam quod dixi s.in præced.q.Item mouentur per l.fin.C.de ordi.cogni.vbi dicitur,ꝙ causa criminalis tanq; maior facit silere ciuilem minorem.facit l.per

a ¶Nota singularẽ cautionem ad cuius tandam seu differendam mortem alicuius damnati. & adde bonum text.in simili in l.j.C.de bon.præscrip.& quæ dicit Ias.in l.seruus.ff.de lega.j.

b ¶Debet enĩ lex viam malitijs præcludere.l.in fundo.ff.de rei vend. facit c.dixit.xxxiij.q.j.facit c.vt circa,de elec.lib.vj.

l.p minorē.ff.de iudi. Et hanc opi. sequit̃ Bar. in d.auẽ.& cōsequenter.C.de senten.& interlo.om.iudi. Ex qua ratione sequitur ꝙ talis reconuentio nō posset fieri, etiā corā iudice vtriusq;.

86 ¶†Tertiò principaliter quæro, quando reus conuentus ciuiliter vult recōuenire criminaliter. Et hoc casu conclude ꝙ si iudex corā quo fit reconuentio non potest de tali causa iudicare q̃a nō potest cognoscere nisi de crimine: vel quia recōuenitur clericus de crimine coram seculari: & tunc non procedit recōuentio, secundū Inno. hic & Bar.in d.auẽ.& consequenter. Et est ratio quia istud videtur esse priuilegium causæ,& non personę. Et ratio est quia vtraq; parte volente non admitteretur reconuentio, vt l.non distinguemus. §.Iulianus.ff.de arbi.No.gl. in l.inter conuenientes.ff.ad muni. Et Inno. in c.de causis.& c.P.& G.de offi.dele.nō enim esset prorogatio,sed in nouā speciem translatio. ar. l.sed & si manente. ff.de precario. Ad quod vide qđ dixi s̃.post principium istius vj.principalis ar. Si verò iudex potest aliàs cognoscere, tenet hic Inno.ꝙ admittatur reconuentio. Nam iste potuit ciuiliter conueniri: & criminaliter potest contra alium agere: cùm nō inueniatur hoc prohibitum super diuersis rebus. Et sequitur hic Ioā. And. & Spe.in titu.de reconuen.§.ij.ver.sed nunquid habet locum. Sed Bar. in d.auẽ. & consequenter.subtilius examinat hunc passum, præmittendo ꝙ causa criminalis habet illud priuilegium, vt ea pendente supersedeatur in quæstione ciuili, vt ī l.fi.C. de or. co. vnde ad propositum, si ille qui reaccusat per modū recōuentionis vult vti hoc priuilegio, qđ interim super ciuili primò proposita supersedebatur: non posset hoc modo reconuenire: quia hoc nō patitur natura cōuentionis, & reconuẽtionis, q̃ est vt simul ꝓcedatur: & simul terminetur, vt dicam in c.seq. in x. prin. arti. Et quia per hoc præiudicaret actori quò ad priuilegium suum qđ est, ꝙ ex quo prius prouocauit, prius debeat agere, vt l.qui prior.ff.de iudi. Putat tamen Bar.ꝙ reus conuentus ciuiliter, poterit reconuenire seu accusare criminaliter actorem coram alio iudice compententi: nec debet impediri virtute auẽ. & consequenter.quæ vult reconuentionem non posse fieri corā alio iudice: quia illa auẽ.aufert alios iudices, eo casu quo iudicem principalis dat in causa reconuentionis. vnde eo casu quo non pōt fieri reconuentio coram tali iudice: vel si posset fieri, non posset fieri sine ꝑiudicio ipsius actoris vel causæ suę: & cùm priuilegio dato causę conuentionis reconuentionis: illa auẽ.non intelligitur reo conuento auferre iudices suos, vt colligitur ibi,& in corpore vnde sumitur d. Anto.hic dicit ꝙ hoc procedit quādo ciuilis & criminalis accumularentur super eodem facto. & sic loquitur d.l.fi.C.de or.co.secundùm eum. Sed si ex diuerso facto: tunc procedat reconuentio.alleg.glo.in l.vel in operis,& in l.omnium.ff.de procu. Et hoc etiā voluerunt quidam, vt refert hic Inn. Sed do.m.hic dicit se putare ꝙ non admittatur reconuentio etiā super diuerso facto: quia d.l.fi. C.de ordi.cog. loquitur indistinctè: & solū ibi ponderatur maioritas causæ: vt citius terminetur causa criminalis, tanquam ardua. Ad quod etiam l.per minorē ff.de iud.ꝑ quæ iura putat ꝙ non admittatur cumulatio[a] criminalis & ciuilis: etiam super diuerso facto corā eodem iudice quamuis reconueniens non dicat se nō velle vti priuilegio suspensiuo: quia hoc videtur indultum in fauorē publicum.quandoq; ad publicam vtilitatem pertinet, vt crimina non remaneant impunita: sed vt citius puniantur & terminentur.ar.l.cum reis.ff.de pœ.& j.de senten.excommu.c.vt famæ. Et quia quos prętor prohibet, indistinctè prohibet: licet pars admittat, vt l.quos prohibet. ff. de postu. Et hoc putat verum Do.m.licet Bart.in d.auẽ.& consequenter. videatur aliud velle. videlicet ꝙ quando reus non vult vti priuilegio suspēsiuo: sentit ꝙ admittatur reconuentio.si rego vult accusare actorem criminaliter, vadat ad iudicem suum: & supersedeatur super causa ciuili intentata, vel in causa ciuili procedatur coram suo iudice. & in criminali coram alio qđ fieri potest, secundùm Barto. qđ est valde notandum. Ex quo sume regulam notabilem quòd quādocūq; iudex cōuentionis non potest cognoscere ex natura causæ de ipsa reconuentione: admittitur reconuentio corā alio iudice. Et sic per hoc eleganter potest limitari c.dispendia. de rescrip. lib.vj. Sed contrariū videtur velle text. ibi in §. reus quoq;.secundùm lect.gl.ibi in ver.literas.q̃ sentit ꝙ si causa nō potest agitari coram illo delegato: debet tunc impetrare literas ad eūdē delegatū: aliàs debet supersedere durante primo iudicio.& licet hoc videatur æquius: tamen hoc primum dictum est verius: quia non debet iste propter fauorem rei distringi subire onus impetrationis. Satis enim est grauari eum ad agendū corā eodē iudice q̄n ibi pōt agere.& ꝓ hoc facit verbū maluerit.ibi positum ꝙ est cōparatiuū nō necessitatū: quasi velit illa litera ꝙ possit vti bñficio reconuētiōis. sed si magis voluerit cōuenire, potest impetrare literas. Et sic loquitur quando causam illam poterat deducere coram illo iudice per viam reconuentionis. Et hoc dicit notandum: quia illa glos. solet cōmuniter recipi: quæ tamen non procedit indistinctè, vt patet ex prędictis, secundū dominū meum. Et hoc ad id quod dixi s̃.in iiij.prin.& ij.princip.q.in ij.& prima limitatione. Et quod dixi causam criminalem facere silere ciuilē, dicit hoc not. Inno.ꝙ hoc procedit quādo intentatur criminalis ante lit.contest.in ciuili. Nam lit.contesta.non videtur iudex impediri quominus procedat,& diffiniat super re de qua cōuenit.quod non placet do.me.quādo fit super diuerso facto: quia cùm tunc habeat vim dilatoriæ, debet proponi ante lit.contest.sicut in simili, si agens possessorio reconueniatur petitorio, admittitur reconuentio: nisi excipiatur. Et sic intelligitur c.fin.de ord.cog. Si verò fit recōuentio super eodem facto: & sic est præiudicialis ad causam ciuilē, putat do. me.ꝙ potest admitti etiā post litem contestatā sicut admittitur exceptio peremptoria.per l.fin.C.qui accus.non pos.& quod ibi nota.& quod not.in l.is qui reus.ff.de publi.ff.de iudic. Ad quod vide quæ latius dixi s̃.in j.q.istius materiæ, maximè in ij. fallentia.& fallen.xiiij.

87 ¶†Quartò quæro, quid si conuentus ciuiliter de crimine, vult reconuenire actorem ex causa merè ciuili. Sol.dic,ꝙ si fuit cōuentus ciuiliter ex maleficio suo, seu ex facto ipsius conuenti absq; scientia & cōscientia actoris, non admittitur recōuentio coram iudice non suo: quia non sponte elegit illum, sed necessitatus venit ad eum, secundùm Bart.in d.auẽ.& consequẽter.per tex. in l.ij.§.sed si agant.ff.de iudi.secus vbi sponte elegisset.

88 ¶†Quintò quero, quid si reus conuentus more ciuili, vult recōuenire actorem ciuiliter ex crimine? Sol.dic ꝙ admittitur recōuentio: quia nihil est quod impediat, cùm ille actor elegerit talē iudicem: & sic vendicat sibi locum.d.l.cùm Papinianus.C.de sentē.& interlo.omn.iudi. Et hoc tenent hic do.Ant.& domi. me.& Bart.in d.auẽ.& consequenter. Et ex his habes expeditam xiiij.princip.fallentiam.& ipsius materiam latè & ordinatè,& satis clarè pro sua difficultate.licet Doct.mul.imperfectè & intricatè loquantur.

89 ¶†Quintodecimò principaliter fallit in causa inq̄sitionis.quod qualiter intelligatur,& qualiter procedat, vide quod latius dixi in c.qualiter.el ij.j.de accus.in xij.princi.articu.

90 ¶†Sextodecimò principaliter fallit in criminali quæstiōe concurrente cum liberali, vel si de hæreditate & libertate agatur.& ita ciuilis aliquando pręiudicat ciuili: aliquando criminali.ij.q. vlti.§.aliquando.tenet Hosti.in summa,eo.tit.§.fi.ver.item in criminali.ad quod vide quod dixi s̃.in j.fal.sequen.

91 ¶†Decimoseptimò fallit in actione iniuriarū vel furti, quādo iniuria illata est, vel furtū factum, eo animo,ꝙ iniuriā vel furtū passus inducitur ad agendum corā iudice iniuriantis ad hoc, vt actor possit ibi reconueniri, secundùm Hosti.in sum.eo.tit.§. quid ait.ver.item in actionibus.per l.ij.§.sed si agant.ff.de iudi. not.Spec.in tit.de reconuen.§.ij.versi.item secundùm Bernar. ad quod vide quod dixi s̃.in v.princi.arti.ver.primò limitatur. post quartā limitationem principalem in ver.ex prædictis infertur.& quod pluries tetigi s̃.eo.arti.in xiiij.princi.fal.

92 ¶†Decimooctauò fallit, quando quis vellet reconuenire corā iudice, coram quo nō agitur de tota causa: sed solùm de vno articulo incidenti, vtputa, si corā laico incidit aliquis arti.pro quo decidendo remissio est facta ad iudicem ecclesiasticū, secūdùm do.Anto.hic.& idem dicendū est vbicunq; cōmitteretur, vel examinaret̃ vnus dūtaxat articulus causæ. Ad quod vide quæ dixi s̃.in iiij.prin.arti.q.v.ver.sed maius dubium.& istud facit ꝙ coram iudice ad quem est appellatū super vno articulo, seu ab interlocutoria, donec pendet cognitio super vno articulo, nō possit fieri reconuentio.de quo dic vt latius dicam in xxj.fal. Aduerte tamen; quia si daretur casus ꝙ ille articulus aduocaret ad se totam causam, posset fieri reconuentio, si aliud non obstaret, arg.eorum quæ dicam in d.xxj.fal.

93 ¶†Decimononò fallit coram delegato in actione orta post impetratum rescriptum, super hoc tamen sunt opiniones, secundum quod dixi latius s̃.in iiij.princip.articu.in ij.q.princi.ver. quarta declaratio.

94 ¶†Vigesimò fallit, vbi incidēter impetratur officiū iudicis: secus si simpliciter, secundū Inno.Hostiē.& Io.And.hic per c.ij. s̃.de offi.iud.& bene: quia quādo intentatur principaliter officium iudicis, succedit loco actionis, vt d.c.ij.& sequitur do.Anto.& etiam Zaba.hic,& do.me.qui dicit ꝙ hoc debet intelligi secundū casum illius c.ij.quando aliquid indirectè petitur aptè vt tunc habeat locū reconuentio.alias secus si concluditur iudici: quia tunc non habet locum reconuentio. Ego arbitror posse aptius distingui ex mente Ioan.And.hic,& Bar.in l.j.§.fin.ff. de var.& extraor.cog.ꝙ aut intētatur incidenter: & solū cōcluditur iudici,& non parti: & non habet locū reconuentio: quia

[a] ¶ An admittatur cumulatio causæ ciuilis cum criminali, vide Docto. in l. edita. C. de eden.

a ¶ Officium iudicis venit quādoq; actionis appellatione, de quo per Doct.in §.j.Institu.de act.& vide causa.in c.fi.de offic.iudi.

b ¶ An liceat ī causa appella.recōuenire, vide hic per Inno.& Ange.in l.ij.§.legatis.ff. de jud.& Inno.in c. cū nobis.de elec. cum simil.vt per Alex.in d.aut.& consequenter.C. de sent.& interlocu.omn.iudic. & Cardi.in Cle.sæpe.§.j.x.q.de verbo.signi.

c ¶ Appellatio suspēdit omnia actitata vsque ad litē cōtest. exclusiuè. facit tex.& quod ibi not.Bar.in l.j. §.fi.ff.ad senatuscon.Turpil.

tale iudicium non succedit in locum act. Aut intentatur principaliter,& sic succedit in locū actionis:[a] & hoc casu,aut intentatur plenariè,& habet locū reconuentio:vtputa,quando in illo exigitur litis cōtestatio,secūdùm quod dicitur in d.c.ij.in prin. Aut intētatur extraordinariè,& imploratur pro modica quantitate:ita ꝙ ordinarius ordo iuris non est seruandus:vt in auẗ.nisi breuiores.C.de sen.ex breui.reci.& tunc non habet locū recōuentio de alia causa,si modò illa causa requireret ordinariā cognitionem:ex quo vtraq; causa nō potest eadē sententia terminari.quod videtur necessariū ad naturam reconuentionis,vt dicam in c.seq.in x.princ.arti.& isto modo potest intelligi dictū Bart.Bal.& Ang.in auẗ.& consequenter.C.de sent.& interlo.om.iudi.qui simpliciter volunt,ꝙ non habeat locū recōuentio, vbi imploratur officium iudicis.& isto modo potest procedere dictum Pe.& Cy.in d.auẗ.& consequenter.in viij.q.de quo dixi s.in vij.fal.princ.Sed de alia simili causa quæ eodem modo summariā exigeret cognitionem,potest fieri reconuētio.& isto modo potest procedere tex.in d.l.j.in fi.ff.de var.& extraord. cogni.ad quod facit quod dixi s.in vij.fal.prin.

95 ¶ † Vigesimoprimò fallit in causa appellationis in qua nō habet locū reconuentio,secundùm Inno.per l.ij.§.legatis.ff.de iudi.iuncta l.j.& rubro.ff.eum qui appel.in prouincia.de feu.Idē etiam tenet Bart.in d.auẗ.& consequenter.vbi dicit,ꝙ quando ille qui appellauit de necessitate, appellauit propter iniuriam quā arbitratur sibi factam à iudice:& sic ipse sua sponte iudicē non elegit:nec potest corā iudice appellatio.recōueniri:sed debet se defendere in prouincia sua apud suum iudicē:vt d.l.j.& §.legatis.ver.ei quoq;.tenet Spec.eo.tit.§.ij.ver.sed nūquid coram iudice appella.& Archi.iij.q.ix.cuius in agēdo. Zenze.& Zab.in Cle.sæpe.de verb.signi.Bald in d.auẗ.& consequenter.& ibi Pet.& Cy.in viij.q.& Cy.in l.per hunc.C.de tempo.appel.& etiam Bal.ibi domini de Rota decisio.lxxix.dicētes esse bonum tex.in l.ad cognitionem.ff.ex quib.cau.in pos.ea.quā etiam allegat Bal.in d.auẗ.& consequenter.Io.Andr.hoc dicit, ꝙ secundùm opi.quæ vult quod reconuentio non possit fieri, etiā post litem cōtestatā planū est ꝙ si est appellatum à diffinitiua,vel interlocutoria,post litem contestatā non procedit reconuentio.vbi verò appellatū est ante lit.contest.quandiu pendet arti.appellationis,id est cognitio,an bene vel malè fuerit appellatum:non potest fieri reconuētio.Si verò pronunciat bene appellatum,& cœpit de principali cognoscere:tūc cùm successerit iudicij causæ principa.bene procedet coram ipso recōuentio.Si verò pronunciat malè appellatū,causa remittitur ad iudicem à quo,vt in c.vt debitus.j.de appel.& sic coram se nō fieret reconuentio:cùm non cognoscat de conuentione. Si tamē ex iuribus delationis iudicis appellationis cognosceret de causa princip.vt in c.cum appellationibus.de appel.lib.vj.cognosceret etiam de reconuentione do.Anto.hic aliter distinguit,& minus perfectè.& etiam do.me.vnde ego pro clariori & latiori doctrina istius arti.sic arbitror distinguendum,ꝙ aut nos loquimur de appella.extraiudiciali,aut de iudiciali.

¶ Primo casu,quia illa est quædā prouocatio ad causam in qua venit cognitio causæ principalis.exemplū,si appellatur super electione postulatio.vel prouisio.alicuius,vt in c.cùm nobis.& in c.inter canonicos.& c.bonæ.el j.s.de elect.vt in c.j.& in c.vt circa.& c.is qui contra.de elec.lib.vj.in tali causa potest fieri reconuentio,cùm certum sit illum ad quem facta est prouocatio, esse iudicē partiū,vt d.§.cuius in agendo.& hoc tenet Spec.in tit.de reconuen.§.ij.ver.sed nunquid coram iudice appellationis.Et tenet hoc d.Ant.do.m.Henricus bohic,& Zaba.

¶ Secundo casu,cū quæritur de appella.iudiciali subdistingue, ꝙ aut originarius reus in causa principali appellauit:aut actor si reus appellauit,dicit hic do.Ant.simpliciter ꝙ nō potest fieri reconuentio:quia in hac appellatiōe remanet reus vt in principali,vt j.de excep.c.significauerunt.& in c.in præsentia.s.de renun.& ibi not.per glos.& do,Ant.Et ista fuit originalis opi. Bal.in d.auẗ.& consequenter.licet do.Ant.ipsum non alleget, nec do.me.Sed hoc dictum non placet hic do.m.quia licet ipse appellans remaneat reus in appellatione sicut fuit in principali,tamen sicut ipse potuisset reconuenire actorē coram iudice à quo,ita posse debet coram iudice ad quē,qui successit loco iudicis à quo.fatetur tamen do.me.ꝙ ipse appellans nō posset re b conueniri:quia in hac causa etiam dicitur reus.[b] Sed recōuenire potest,vt dictū est.Hæc opinio prius mihi placebat:quia causa appellationis quò ad hoc debet esse eiusdem naturæ, cuius erat causa principalis.per no.in d.c.significauerūt.& d.c.in præsentia.& per Bart.in l.j.in prin.ff.si pend.appel.& in l.j.in fi.ff. an per aliū causæ appella.& per Bald.& Doct.in l.hi qui ad ciuilia.C.de appel.Sed nūc ex tempore videtur mihi ꝙ ista opin. non possit sustentari:quia aut appellatus vellet recōuenire appellatorem,& nō potest:per rationem statim dictam.& in hoc concordant do.Anto.& do.m.Aut ipsemet appellator vult reconuenire appellatum,& adhuc nō potest:quia iste appellatus nunquam adiuit istum iudicem ad quem: & sic cessat ratio d.l. cùm Papinianus.C.de sent.& interlo.omn.iudi.& d.§.cuius in agendo.iij.q.ix.Aut ille qui appellauit fuit actor in causa principali:& subdistingue,ꝙ aut iste appellat à diffinitiua, aut appellat ab interlocutoria,vel grauamine:si appellat à diffinitiua, non habet locum reconuētio.& hoc casu procedat opi.Innoc. & Hosti.& sequacium,& ratio est,quia recōuentio debet fieri ante lit.contest.vel post incōtinenti,vt latius dicā j.in vij.principi.arti.Quare cum litis contestatio sit facta in causa principali propter quod nō est necessarium illam facere in causa appellationis,vt tractatur in c.per tuas.j.de appel.& in l.fi.in fi.C.de tempo.appel.& j.latius dicam in tit.j.vt lit.nō contest.meritò non videtur posse fieri reconuētio,secundùm Ioā.Andr.hic,& Doct.quod procedit secundū sententiam illorum qui volunt, vel ante lit.contest.vel incontinenti post.Sed secundū opin.illorum qui volunt ꝙ possit fieri vsq; ad conclusionem in causa videtur dicendum contrariū.& maximè quando causa reconuentionis fuisset orta post litem contestatam:sed aduerte,quia etiā secundùm primā opi.videtur ꝙ possit fieri hoc casu recōc uentio:dummodo fiat statim porrecta appel.quia appellatio[c] rescindit,vel suspendit omnia actitata vsq; ad lit.contest.exclusiuè:& sic videtur remanere sola litis cōtest.in esse suo:ergo videtur posse fieri reconuentio,cùm iudex iste ad quem, successerit in loco primi iudicis.& profectò istud ar.videtur multū abstringere.Sed Henri.bohic hic assignat aliam rationē:videlicet quia ad finiēdum causam appellationis datur annus:& ex causa biennium,vt latè dixi in c.ratione.j.de appel.quæ instantia nō habet locū in causa princip.in qua non datur instātia de iure canonico,vt latè dixi in c.pen.s.de iudi.& de iure ciuili durat per trienniū,vt in l.properandum.C.de iudi.Et ideò sentit Henricus ꝙ in causa appellationis nō potest fieri reconuentio: quia cum instantia reconuētionis duraret maiori tēpore quàm appellationis,nō possent vicissim tractari:& eadē sentētia terminari.quod tamen fieri debet,vt dicam in c.seq.in x.prin.arti. & hoc procedit tenēdo prædictā opi.ꝙ reconuētio debeat fieri vel ante lit.cōtest.vel statim post litē contestatā,aliàs secūdùm illam opi.esset maius dubiū:arbitror tamen ex prædictis posse inferri,ꝙ si ex forma statuti causa appellationis haberet tātam instantiam,quantū causa princip.& appellatū esset à diffinitiua:ꝙ in causa appellationis,si ille qui fuit actor in causa principali appellauit,posset ipse recōueniri:dummodo statim reconueniret:quia vt dixi,appellatio rescindit vsq; ad lit.contest.exclusiuè.Et prædicta notabis:quia nouissima sunt,& ex tempore venerūt in mente.Si verò sit appellatū ab interlocutoria,adhuc arbitror subdistinguendum,ꝙ aut appellatum est ante lit. contest.aut post.Primo casu dic,ꝙ aut appellatus vult recōuenire ante quàm articulis appellationis sit determinatum & nō potest:& ratio est,quia si iudex appellationis pronūciat malè appellatum,partes redibunt ad priorem iudicem.per c.vt debitus.j.de appel.& sic processus suus in causa recōuētionis esset delusorius.quod esse nō debet.ff.de iudi.in l.si prætor.Si verò pronūciet bene appellatum,remanebit iurisdictio & cognitio causæ principalis apud ipsum iudicē appellationis.vnde pendēte iudicio super grauamine,dubiū est cui competat iurisdictio. & ideò nō habet locū reconuētio.arg.c.pastoralis.s.de rescrip. vbi patet ꝙ ante discussum dubiū recōuentionis literarū, neutri iudices cognoscere possunt de principali.Item hoc casu,datur isti iudici causæ appellationis iurisdictio sub conditione in causa principali,vnde si sit bene appellatum,anteq; hoc appareat,pēdet cōditio sub qua data est iurisdictio.Et ideo ea pēdente,nō habet iurisdictionē.ff.de cōdi.& demon.in l.qui hæredi. §.fi.facit quod dicetur de causa possess.data sub cōditione:quæ ante conditionis euentū non quæritur.ff.de acqui.pos.l.qui absenti.§.j.& j.de resti.spol.c.cùm olim causam.& quia cōditio, donec pēdet,nihil ponit in esse.Et in iurisdictione data sub cōditione,patet ex not.in c.prudentiā.s.de offi.deleg.& per not. per Bart.in l.multum.ff.de condi.& demonstr.Ego arbitror ꝙ etiā possit assignari alia ratio, videlicet:quia antequàm pronūciatum sit bene appellatum,iste non est iudex nisi illius articuli vel grauaminis à quo appellatum est:ergo non habet locū reconuentio,vt dixi s.in xviij.fallen.Aut recōuētio fit post, quā determinata est cognitio causæ appellationis ab interlocutoria vel grauamine.Et hoc casu,si iudex ad quem pronunciauit malè appellatum,non potest fieri reconuentio: quia vt dixi iurisdictio reuertitur ad iudicem à quo.per c.vt debitus.Et ideò nō est tractandum de reconuentione coram iudice à quo.Aut iudex ad quem,pronunciauit bene appellatum.Et sic apud eum remaneat

rem aneat cognitio causæ princi. vt in d.c. vt debitus.& potest fieri reconuẽtio.& ratio est, quia in ista causa prin. iste procedit non vt iudex appel. sed vt iudex causæ princip. quę perpetuò durat: nec finitur anno, vel biennio. Et in quo lit. contest. faciẽda est post, quàm non erat facta corã iudice à quo:& sic cessant rationes quæ impediunt reconuentionẽ in appel. à diffinitiua. A.B. Et isto modo potest intelligi quòd not. in c. accedẽs. el ij. in fi. j. vt lit. non cõtest. vbi in causa appella. fuit admissa reconuentio. Sed tamẽ aduerte, quia ibi non videtur fuisse iustificata prius appellatio à grauamine:& tamen admissa fuit reconuentio in causa appellatio. sed dic de hoc vt latius dixi in d.c. in vltimo contrario. Ma. Aut ab interlocutoria vel grauamine appel latum fuit post litem contestatã.& dic ꝙ aut fuit appellatũ eo tempore quo in causa principali poterat fieri recõuentio, vt superius dixi. Sed finito articu. appellationis, & pronunciatione facta super eo quod bene appellatũ sit, potest fieri reconuẽtio. quia, vt dixi apud eum remanet iurisdictio, et cognitio in causa principali, & succedit in locum prioris iudicis:& in eo statu re assumit causam princ. in quo erat ante appellatio. vt d.c. vt debitus.& in c. per tuas. j. de appel. vnde sicut coram iudice priori poterat fieri reconuentio, ita etiam corã isto. si verò causa coram priori iudice fuisset in tali statu, in quo secũdùm cõmunẽ opin. non potuisset fieri reconuẽtio: pari ratione, & fortius, nõ posset fieri reconuẽtio coram isto iudice ad quem. Et sic patet ex prædictis quòd rectè omnibus cõsideratis, opi. Inno. Hosti. & sequacium, ꝙ in causa appellationis non habet locũ recõuẽtio, est vera. præterquàm in causa appellationis extraiudicialis: quia si rectè considerasti casus superiores, in quibus dixi posse fieri reconuentionem coram iudice ad quem: talis reconuentio non fit in causa appellatio. sed in causa principali nisi in eo casu quem figuraui in appella. à diffinitiua. Aduerte tamẽ, quia prædicta non procedunt in recõuentione conuentionis obstatiua: quia talis recõuentio bene procedit in causa appellatiõis. Pone exemplũ, appellans petit pronunciari bene appellatũ, & malè sentẽtiatum. Si appellans peteret ex aduerso pronunciari bene iudicatum, & malè appellatum: ista est recõuentio obstatiua, & procedit in causa appellatiõis: quia procedit ex eodẽ fonte, scilicet appellationis interpositæ, secundùm Bal. in d. auẽ.& consequenter. C. de sent.& interlo. om. iudi. ver. item quæritur. Et sic habes expeditam notabilissimè hanc materiam.

96 ¶ † Vigesimosecundò fallit, secundũ Bal. in causa restitutionis in integrum, nisi in sola reputatione: vt l. j. C. de repu. quæ fiunt in iudi. Ita dicit Bal. in d. auẽ.& consequenter.& videtur moueri Bal. quia si restitutio in integrũ petitur, iste qui petit, quodãmodo censetur esse reus:& ideò non videtur posse recõueniri, nisi in sola reputatione: hoc est nisi respectu eorum ad quæ ratione restitutionis cõcedendæ aduersarius agere posset, vel con sequi. Sed primò dictum mihi non placet, nisi quãdo restitutio in integrum peteretur incidẽter respectu vnius articu. maximè ab eo qui esset reus. Sed si restitutio in integrũ peteretur principaliter, non video quare non possit fieri reconuentio: maximè quando intẽtaretur[a] iure actionis.& si fortè intentaretẽ per officium iudicis, an possit fieri recõuentio, incidit in materiam fallen. xx. Et ad hanc materiã vide quæ traduntur per do. meũ.& Doct. in c. cùm ex literis. iunctis his quæ traduntur in c. suscitata. s. de resti. in integ.& per dominũ meum.& Docto. in c. ij. s. de offi. iudi. nec est verum ꝙ petens restitutionem fingitur reus. ad quod vide quæ latè dixi in c. sacris. j. de sent. excom. in xix. princi. arti. q. v. princip. secundo mẽbro prin. ver. viij. quæro.& etiã in q. præce.& seq. Postremò circa hunc vij. princi. ar.& fallentias s. positas. Quæro, quid si fit facta reconuentio de re, vel causa de qua iudex nõ poterat cognoscere per viam reconuentionis, secundũ ea quæ superius in fallẽtijs dicta sunt. Sed pars non opponit ꝙ de illa re vel causa nõ possit fieri reconuentio. Vtrũ processus tenet. Sol. debes cõsiderare, an sit talis causa, in quam iurisdictio illius iudicis potuerit prorogari, secundũ ea quæ latè dixi in c. significasti. s. de fo. compe,& valebit recõuẽtio: aliàs secus. Et ad hoc vide quæ dixi s. in xiiij. princ. fal. istius vj. princi. arti. ver. decimò fallit. A.B. Valet ergo cõmune prorogatus nisi aliud obsistat, vide do. me. in c. fin. j. de ordi. cogni. & ibi dixi post do. Ma. Et ex his Deo duce, habes expeditum vj. princip. articulo qui in se erat satis difficilis & intricatus, & imperfectus.

97 ¶ † Septimò princip. arti. iuxta præmissum ordinẽ in rubri. tractandum est quãdo faciendæ sint mutuæ petitiones, seu quando faciẽda sit recõuentio. Circa quod glo. hic ponit varias opiniones. Prima circa princip. dicens, ꝙ proposita petitione actoris, si reus vult recõuenire actorem, debet porrigere suam petitionem. Et demum subdit, ꝙ si reus differat suam petitionẽ porrigere post litẽ contestatam nõ tenetur ei actor respõdere. mouetur per tex. in d. auẽ.& consequenter. C. de sent. vbi tex. dicit ꝙ si reus pulsatus vult reconuenire actorem, ꝙ nõ potest apud eundem iudicẽ: nisi statim alleg. etiã ad idem tex. in auẽ. de executo. §. sancimus. vbi tex. dicit, ꝙ si reus vult reconuenire actorem, mox ab initio apud eundẽ iudicem reconuenire debet. Et in glo. refert alias duas opin. Nam quidam tenuerũt, ꝙ vsq; ad sententiam possit fieri recõuentio. Alia vera opinio fuit, quòd vsq;[b] ad sententiam possit fieri reconuentio.& ita intelligunt quæ statim dicam. Sed glo. finaliter concludit, ꝙ hæc diuersitas terminatur hodie per c. dispẽdia. §. reus quoq;. de rescrip. lib. vj. vbi dicitur reconuentionẽ fieri posse durante iudicio, quod intelligit glo. donec fuerit renunciatũ, seu cõclusum in causa: quia postea nõ dicitur iudiciũ: quia tunc tantùm dicitur iudiciũ quã do negotium discutitur, vt in c. forus. j. de verb. signi. Sed extra glo. refert hic Inno. etiã aliàs opiniones. quidã enim dicũt ꝙ reconuentio fieri possit etiam post litem cõtestatã dũmodò ante lit. contest. reus protestetur de recõuentione fienda. Et ita intelligunt d. §. sancimus. Alij verò dicunt, ꝙ etiã sine protestatione potest fieri recõuentio post litẽ contestatã dũmodò fiat incontinenti: hoc est, dũmodo reconueniatur anteq; terminus ad alia assignetur: quia quæ incõtinenti fiunt, dicuntur inesse, vt in l. lecta. §. dicebam. ff. si cer. pet. Et hæc fuit opin. Azo.& Accur. in auẽ.& consequenter. C. de sent.& interlo. om. iudi. pro quo facit l. fin. ff. de libe. cau.& l. nihil. C. de procur. Alij autem, vt Vincen. hic. in quam opinionẽ videtur inclinare Inno. voluerunt, ꝙ reconuentio possit fieri vsq; ad sententiam: etiã non præcedẽte prius protestationẽ quòd reus intẽdat reconuenire. Sed tunc nõ proceditur simul in vtraq; lite. mouentur, quia si post litem contestatã negaretur recõuẽtio, sequeretur absurdum, ꝙ actor contestata & pendẽte lite quam mouit, nõ possit recõueniri de alia re sub alio iudice. quod esset valde absurdũ. Quid enim si de iniuria quæ lit. pend. contingit, vel alia actione nouiter orta,[a] cùm velit recõuenire, hoc modo non posset: cùm tamẽ ei subueniendum sit: eò: quia quæ de nouo emergũt, nouo indigent auxilio, vt in c. insinuante. s. de offi. deleg.& in l. de ætate. §. ex causa. ff. de interlocu. actio. Item quæ causa, imò insania esset ab stulisse huic reo iudicis ordinarios actores, coram quibus reus poterat reconuenire actorem, nisi alium sibi concederet, scilicet illum coram quo reus est conuentus. Item quia ius antiquum l. cùm Papinianus. C. de sent.& interlo. om. iudi. indistinctè dum[b] cuius in agendo quis sequitur arbitriũ cum contra se iudicẽ habere non dedignetur.& sic ille tex. nullam facit mẽtionẽ de lit. contest. ergo videtur simpliciter intelligendus.& hanc opi. sequitur Spec. in titu. de recõuen. §. sequitur videre.& Archi. in c. dispendia. de rescrip. lib. vj.& fuit opi. Iaco. Bal.& Odofr. in d. auẽ.& cõsequenter.& subdit Inno. si autẽ reus protestetur, nihil facit protestatio: nisi quia tunc indubitatum est ꝙ post litẽ contestatã possit reconuenire. Hosti. verò tenet contrariũ. vult enim ꝙ lit. contest. non sit locus recõuẽtioni. nisi præmissa protestatione. nec mouet eũ rationes superius per Inno. alleg. fatetur enim Hosti. ꝙ lit. contest. coram vno iudice, nõ potest corã illo vel alio recõueniri, nec reputat hoc absurdum: quia hoc est imputandũ reo: quia ante lit. contest. recõuenire, vel protestari debuit. arg. de fer. non ordi. c. j. Nec reputat absurdum, ꝙ differatur actio, etiam de nouo extorta: quia hoc inducitẽ vt maior absurditas euitetur, videlicet, ne coram diuersis iudicibus eodẽ tẽpore agatur. de rescrip. c. fi. Nec insania reputatur huic reo subtrahere ad tempus ordinarios actores, cùm imputandũ sit illi qui non conuenit ante, quàm cõueniretur:& subueniendum sit illi qui vigilauit. j. de appel. c. vt debitus.& ff. de his quę in frau. cred. l. pupillus. ad fi. cùm ergo natura iudicij nõ patiatur ꝙ talis recõuentio fiat, non reputat absurdum ꝙ rei petitio ex tali causa suspẽdatur; cum nõ solum ius alicuius quãdoq; suspẽdatur, sed etiam priuetur quis iure suo sine culpa.& in c. quoniã. §. si verò aliter. j. vt lit. nõ cõtest. Nec obst. quod l. cùm Papinianus. & auẽ.& consequẽter. nihil dicat de lit. contest, quia satis est ꝙ ibi dicitur in eodẽ negotio, id est iudicio quod vocatẽ, mista cõuentionis & recõuentionis examinatio, quod bene elucidatur & declaratur in d. §. sancimus. in d. auẽ. de executo. vbi text. dicit. Sancimus igitur si quis obnoxiũ habere arbitretur eũ, qui conuentionem apposuit, nõ apud alium iudicem, sed apud eũ mox à princi. conuenire,& eundem esse iudicem in vtroq; iudicio. quasi dicat. Caueat sibi reus qui ab initio vocatẽ:& intra se deliberet, vtrum actor sibi in aliquo teneatur, ꝙ si putauerit à principio, id est ante principium, hoc est ante lit. cõtest. s. de offi. deleg. c. super quæstionum. §. intentionis.& C. de iudi. l. rem non nouam. post responsionem, vel etiã statim post litẽ contestatam protestatione premissa, libellum recõuentionis reus afferat.& sic vicissim contestetur lit.& idẽ si iudex vtriusq; iud.& idem negotium censeatur.& est valde notandum, ꝙ prædicta

[a] ¶ At qui restitutio in integrũ nõ præsupponit actionem: sed tota pendet ab officio iudicis. l. qđ si minor. §. fi. ff. de mino.

[b] ¶ Vsq; ad sentẽtiam licet recõuenire, vide Cardi. in cle. sæpe. in iiij. oppo. de verb. signifi.& mihi etiã per repetentes.

auſ.altero verbo non cōtenta dixit,mox à prin.innuēs,ꝙ recō
uentio nō ſit vltra lit.cōteſt.protrahēda.dicit ergo Hoſti.ꝙ lit.
cōteſt.nulla præmiſſa proteſtatione nō eſt locus recōuentioni.
Sed ſi iudex corā quo lis eſt cōteſtata ſit iudex ordinariꝰ vtriuſ
que:etiā tunc nō eſt locus recōuentioni:ſed cōuentioni.nā recō
uentioni locus nō eſt,ne fiat præiudiciū principali quæſtioni.i.
ne ipſum differri cōtingat propter naturā recōuētionis:quę ha
bet quod ſimul tractenſ & finiantur,vt dicā in c.ſeq.in x.prin.
arti.ſed propter modū conuentionis agere poſsit:cū perpetua
ſit iuriſdictio ordinarij.& hoc,niſi obſtet alia exceptio.vnde ꝑ
cur.lit.conteſt.licet vice mutua cōueniatur,nō tamē diciſ recon
ueniri:vt l.de compenſatio.l.ſi in rem.& hoc verū,ſecūdū Ho-
ſti.quādo actor & reus ſunt eiuſdē fori:aliàs poſt lit.cōteſt.nec
recōuentioni,nec cōuentioni locus eſt.ſ.de iudi.c.fi.& ita dicit
hic Hoſti.& referunt Io.And.& Doct.& idem Hoſti.in ſum.
eo.tit.§.qñ.& hanc opi.etiā voluit hic glo.in prin.prout ſ.retu
li.& iſta fuit opi.Alani Tanc.& Gof.quā etiam fuit ſecutus Io.
mo.in d.c.diſpēdia.& Accur.Pe.& Cy.in d.auſ.conſequenter.
& glo.in auſ.de executo.§.ſancimus.& Ioā.An.hic.Sed clarius
in Cle.ſępe.in verbo,exordio.de verb.ſig.vbi dicit ꝙ ad hoc vt
ſit vera recōuētio,oportet ꝙ fiat ante lit.cōteſt.vel ſtatim poſt,
vt not.Accur.in d.auſ.& cōſequenter.& in d.§.ſancimus.vnde
dicit glo.ꝙ licet quantūcūq; reus poſsit conueniri actorē durā
te iudicio,nō tamen illa cōuentio habebit vim reconuentionis,
vt ſimul tractetur & finiaſ:niſi fiat in litis exordio:vt in d.Cle.
ſæpe.A.B.Et prædictam etiā opin.etiam tenet Ioā.de Imo.in
Cle.ſæpe.de verb.ſig.ſuper glo.in ver.exordio.Ma.Sed aduer-
te:quia vt dicit hic do.me.Ioā.And.non explicat clarè mentem
ſuā:nūquid habebit vim reconuētionis:ſaltem quò ad effectū
iuriſdict.prorogatiuū,vt ſcilicet poſt litē conteſt.ex interuallo
poſsit fieri reconuētio corā iudice qui aliàs non ſit iudex acto-
ris.Idē tenet Io.And.allegādo,reſpectu delegati dicit poſſe di
ci ꝙ actor cōueniri non poteſt corā delegato poſt litē conteſt.
ſine nouis literis,per d.c.diſpendia.§.reus quoq;.de reſcrip.lib.
vj.quod etiā tenet hic Ioan.Cald.& dicit ſic ſe obtinuiſſe in fa
cto.quod eſt valde not.vnde eadē ratione idē videtur ſentire in
ordinario.Itē etiam ſentit,ꝙ iſta priuilegia recōuētionis ſint in-
ſeparabilia.ſed clarius quàm alibi ſentit Io.And.in addit.Spec.
in tit.de reconuē.§.j.ver.ſed nunquid corā ordinario.vbi cōclu
dit,ꝙ ad hoc vt procedat recōuentio quò ad effectū prorogati
uum,oportet ꝙ ſtatim fiat corā iudice.allegat iura ſ.alleg.per
Hoſtiē.Nec obſt.ſi dicatur ꝙ d.§.reus quoq;.in eo quod dicit,
ꝙ poterit cōuenire eodē durāte iudicio,ſi literas maluerit impe
trare:videaſ innuere cōtrariū:quaſi hoc ponatur in ſua optio-
ne,an velit cōuenire durante iudicio ſine literis:an literas impe
trare:quia verbū,ſi maluerit.reſpicit totā orationē ſimul,vt ſic
ſit ſenſus,poterit cōuenire ſine literis:& ſi magis voluerit impe
trare,ſubaudiatur quā ſic recōuenire poterit eodē durante iudi
cio.Hoſti.tñ intelligebat illū tex.qñ ante lit.conteſt.fuiſſet pro
teſtatus.Sed eſt diuinatio:ſed Io.And.hic reſpōdet,ꝙ nō obſt.
ꝑ literas cōuētionis:quaſi dicat eodē durāte iudicio ante lit.cō-
teſt.pōt recōuenire,& poſtea cōuenire.& iſta ſunt valde diuer
ſa.Nā cōuēto nō eſt neceſſariū ꝙ vna ſentētia termineſ cū prio
ri cōuentione,vt dicā in c.ſeq.in x.arti.Itē ſublata appellatione
in reſcripto reſpectu cōuentionis,intelligitur etiā remota in re-
conuētione,vt in c.ſeq.ſecus in cōuētione.Item illud verbum
cōuentionis,poſitū in d.§.reus.poteſt ſecundū Ioā.And.refer-
ri ad verbū,literis cōtra eum &c.vt ſic poſt litē cōteſt.non poſ-
ſit actor cōueniri coram delegato ſine nouis literis.Sed primā
opi.glo.noſtræ,& etiam Inno.tenēt Vin.Fran.& Archi.in d.c.
diſpēdia.Et Spec.in tit.de recōuen.§.ſequitur.& Bart.in d.auſ.
& cōſequēter.& do.Ant.hic.moueſ Bart.quia ratio recōuētio-
nis inducta pro reo cōtra actorē,vt ſcilicet habeat eū in iudicē
in defendendo,quē elegit in agēdo:procedit etiam poſt litē cō
teſt.Nec ob.ſi dicaſ hic repugnare naturæ recōuētionis:ex quo
non potuerunt ſimul tractari:maximè ſi ſit facta cōuētio pro-
pe cōcluſionē in cauſa:quia dicit Bart.hic ꝙ ſi ſimul tractentur,
reſpicit fauorē recōuentionis.Aut hoc facit poſt litē cōteſt.&
tantū habebit priuilegium prorogatiuū:& erit iſta recōuentio
nō vera,ſed impropria:quia nō tractabitur ſimul cū conuētio-
ne,& appellatur reconuētio:quia aliàs iudex nō eſſet cōpetēs
reſpectu actoris.Et ſic apertè ſentit opi.Io.An.ꝙ iſta priuile-
gia ſint ſeparabilia.Item ſecūdū do.Anto.per iura antiqua non
erat inuentū priuilegiū ſimultanei proceſſus,& poterat fieri re
conuentio quò ad finem prorogatiuum: ne actor dedignare-
tur &c.quæ ratio aſtringint, quādocunq; durante iudicio recō-
ueniatur.& d.auſ.& cōſequenter.arctat reum ad reconuenien
dum coram eodem iudice,vbi antiquitus non arbitrabatur. Et
ſi reus intendit quòd ſimul procedatur,aſtringit eum ad recon
ueniendum incontinenti.nec propter hoc d.l.cùm Papinianus.

quæ dat primum priuilegium prorogatiuum,in hoc corrigitur
à dicta auſ.& conſequenter.vnde d.auſ.ſolùm arctat ad recon-
ueniendum incontinenti,quādo vult vti priuilegio ſimultanei
proceſſus: non autem quò ad prorogationem iuriſditionis in
quo ſtat lex antiqua,quæ non debet in hoc corrigi cùm euitan-
da ſit iurium receptio. & ſecundùm eum caſus eſt in d.§.reus
quoq;.qui non arctat reconuenientem niſi eodem durante iu-
dicio,qđ verbum,cū poſsit determinare duo ſequentia deter-
minabilia,debet vniformiter determinare,vt in l.nam hoc iure.
ff.de vul.& pup.cum ſi. Sed opi.contrariam ꝙ debebat fieri
in ipſo litis exordio.tenet hic zab.& ſequitur Do.m.quam for
tificat,primò per d.Cle.ſæpe. vbi tex.nullam facit mentionem
de priuilegio ſimultanei proceſſus,ſed ſimpliciter dicit quòd ſi
reus aliquid petere voluerit.eſt in ipſo litis exordio petitio faci
enda.ad idem d.auſ.& conſequenter.quæ dicit ꝙ ſi reus vult
pulſare actorem,ſtatim hoc quidem facere debet. Nā & ſi inſi
mul cōuentio & recōuentio nō tenerētur:tamen reus recō ue-
niens diceretur pulſare actorem qđ facere non poteſt,niſi ſta-
tim,vt ibi dicitur.Ad idem tex.in d.§.ſancimus.qui dicit quòd
ſi quis obnoxium arbitretur habere eum qui contra ſe conuen
tionem expoſuit, non apud aliū iudicē,ſed apud eum mox à
princ.&c.Quare cùm hæc iura expoſcant reconuentionē debe-
re fieri mox,& incontinenti,ſeu in litis initio, ſecūdū hæc iura
debent alia iura interpretari, vnde dicit do.m.ꝙ verum eſt ꝙ
l.cū Papinia.nō corrigiſ per d.auſ.& cōſequēter d.§.ſancimus.
ſed tñ cū ſimpliciter loquaſ de recōuentiōe,debet intelligi ſe-
cūdū ꝑdicta,qñ fit incōtinēti.maximè per ratiōes īfraſcriptas.
Primò ꝙ licet actor elegerit iudicē ad aliqđ tempus,nō tamē vi
detur elegiſſe ad longum.Quid enim ſi impetrauit delegatum
prope diœceſim rei,valde diſtanter à ſua diœceſi:putans ſe de
facili expedire propter cauſam quam mouet?certè nimis durū
videretur,ꝙ ſi prope concluſionem ſui negotij aliud iudicium
intentaretur ꝙ ibi cogeretur longiorem moram trahere:ſolum
modò proprter cauſam rei.& eadem ratio procedit in ordina-
rio rei,quē actor ad loca remota adiuit coram quo non poſſet
procere reconuētio poſt lit.conteſta.ex interuallo, ſine magno
ſuo præiudicio.Item mouetur,quia iuriſditio proroga in actu
reconuentionis,eſt acceſſoria ad iuriſditionē habitam in cauſa
reconuen.vnde videtur contra iuris regulam ꝙ finita cauſa cō-
uentionis,quæ obtinet locum principalis,duret cauſa reconuen
tionis quæ eſt acceſſoria: cùm ſublato principali &c. vt in re-
gula acceſſorium.de re.iur.lib.vj.cum ſi.Ad c. diſpēdia.§.reus
quoq;.reſpondet ꝙ non eſt nouum neq; abſurdum,vt idē ver-
bum relatum ad diuerſa,diuerſos habeat intellectus, vt in c.ab
excommunicato.ſ.de reſcrip.Sed melius facit.c.capitulum ſan
ctæ crucis.iuxta gl.in verbo,relaxetis.ſ.de reſcrip.vnde verbū
illud in d.§.reus.eodem durante iudicio, cum refertur ad ver-
bum,reconuentionis,intelligeretur ꝙ fiat in principio ſuę litis
exordio.Cùm verò refertur ad verbum conuentionis ad impe
trationem literarū,intelligatur prout ſonat. Nam peremptum
eſt iura iuribus concordare:vt in c.cùm expediat.de ele.lib.vj.
& maximè hoc eſt tenendum,cum ille.§.non veniat in fauo-
rem rei,ſed potius contra:reſtringendo eius facultatem, vt eo-
dem durante iudicio,nec per viam conuentionis,nec per viam
reconuentionis ſibi liceat actorem coram alio iudice pulſare.
non ergo debet operari contrarium effectum,vt laxet habenas
reconueniendi indiſtinctè eodem durante iudicio contra alia iu
ra,quæ exigunt hoc ſtatim fieri.arg.regulæ qđ ob gratiam.de
reg.iur.lib.vj.cū ſua materia.Et hæc conſideratio multum abſ
tringit:& vſus fuit Papa ibi illo verbo generali,eodem durā-
te iudicio ad oſtendendum,quòd quandiu durat iudicium, nō
licet actorem conuenire per nouas literas,vel reconuenire co-
ram eodem iudice:quaſi velit ꝙ poſtea liceat impetrare literas
ad alios iudices.vnde duntaxat voluit ibi papa prouidere acto
ri in reconuentionis actu, ſicut prouiderat reo in conuentione
contra actorem in principio illius c.non ergo voluit inducere,
vt indiſtinctè liceret reconuenire actorem eodem durante iudi
cio:quia ſic prouideret contra actorem,cuius contrarium inten-
dit.maximè hoc patet per præallegatam Cle.ſæpe. vbi poni-
tur ius nouiſsimum qđ concordat cum d.authen. & conſequē
ter.& cum hoc c.& loquitur per verba neceſsitatiua vt ibi pa
tet:& ſic reſidet d.M.hic.Mihi videtur ꝙ iſte articulus ſit ſatis
dubius & diſputabilis. Arbitror tamen poſſe concludi, quòd
aut quæritur,vtrū reconuentio poſsit fieri quandocūq; ante li.
cōteſta.& dic ꝙ ſic,dummodò qualitas cauſæ vel iudicis,vel qđ
ſimile non obſiſtat.Aut quæritur, vtrum poſsit fieri in ipſa li-
tis conteſta.& idem tenendū eſt:vt hic.& d.Cle.ſæpe.& in his
omnes concordant. Aut quæritur, vtrū poſsit fieri poſt litem
conteſtatā,& incontinenti.& idem etiam tenendū eſt.& in hoc
etiam omnes quaſi concordant : licet quidam velint ꝙ debeat
præcedere

præcedere protestatio. Aut quæritur, vtrum fieri poßit post litem cõtestatã ex interuallo. & vidistis varias opi. quas arbitror posse cõcordari hoc modo, videlicet, quòd recõuentio fieri nõ poßit inuito actore: nam per viam propriæ reconuentionis fieri nõ potest: cùm simul tractari non poßint, vt dictum est. nec etiam per viam impropriæ recõuentionis, scilicet respectu dũtaxat priuilegij prorogationis: nisi ex voluntate actoris. vnde dico ꝙ si reus conuenit actorem post litem contestatã ex interuallo: & actor cõtradicit, ꝙ non sit facta debito tempore: & ꝙ non vult respondere nisi corã suo iudice. & hoc casu, nõ procedit reconuentio, etiã respectu prorogationis: quia ad ipsam exigitur consensus prorogationis, secundùm quod latè dictũ fuit in c. significasti. s. de fo. compe. & hoc casu procedit opi. Inno. Card. & do. me. & sequacium. per d. auþ. & consequenter. & in corpore vnde sumitur. & per tex. in d. Cle. sæpe. quæ dicit ꝙ reconuentio est in ipso litis exordio faciendi. & sic loquitur per
a gerũdium,[a] quod regulariter importat necessitatem: vt tractatur in rub. ff. de lib. & posth. & ibi per Bal. in rubr. de edẽ. quod arbitror verum, nisi esset causa tempore peritura: vel esset talis causa, quæ indigeret celeritate. sicut in simili dixi in iure reuocandi domum. in c. fin. s. de fo. cõpet. ver. xvj. exceptio. & seq. vbi videas. Aut actor non cõtradicit: & procedit reconuentio, saltẽ per viam prorogatiuã, secundùm ea quæ dixi in vj. princi. arti. q. fi. & in iiij. princi. arti. q. iiij. & v. prin. articu. in fine primi mẽbri. post x. fal. ver. sed quæro nunc. & isto modo potest saluari opi. Bart. & domi. Anto. Et per prædicta habes notabiliter expeditam hanc materiam. Laus Deo.

SVMMARIVM.

1 ¶Papa cum clausula, appellatione remota, causam committere potest.
2 Clausula, appellatione remota, quid operatur.
3 Reconuentio sub eadem forma tractari debet, qua causa conuentionis.
4 Reconuentio coram eodem iudice etiam delegato fieri debet.
5 Reus priuilegio actoris vti potest.
6 Priuilegium ad aliam personam non est extendendum.
7 Ecclesia contra se præscriptionem decem, vel viginti annorum non tenetur admittere.
8 Iudex an rec[illegible]ari poßit in causa reconuentionis.
9 Actor nolens respondere reconuentioni, qua puniatur pœna.
10 Iudice reconuentionem non admittente, quid agendum.
11 Libellus an in causa reconuentionis sit necessariò dandus.
12 Libello dato, qualis seruetur procedendi ordo.
13 Dilationes deliberatoriæ an sint vtriq; parti dandæ.
14 Litis contestatio, an requiratur in mutuis petitionibus.
15 Iuramentũ de calumnia an sit tam in causa conuentionis, quàm reconuentionis deferendum.
16 Probationes & testes, qualiter in causa reconuentionis produci debeant.
17 Sententia vna & eadem, an sufficiat in causa conuentionis & reconuentionis.
18 Remedium quod datur, si simul super causa conuentionis & reconuentionis pronuncietur.
19 Reconuentionis causa, an eodem ordine & forma debeat agitari, quibus causa conuentionis.
20 Clerico coram laico iudice reconuẽto, an sitius canonicum vel ciuile seruandum.
21 Effectus reconuentionis qui sint.
22 Agens coram vno, an poßit reconueniri coram alio. fallit nume. sequen.
35 Iudex si sit à Papa impetratus ab inferiori, contra illum nõ potest impetrari. fallit nu. seq.

Rudentiam. Actor q. impetrat rescriptum appellatione remota in causa reconuentionis, appellatione remota respondere tenetur. h. d. Vel sic generalius, & vtilius, secundũ do. meum. Modus procedendi datus per rescriptum in causa conuentionis, intelligitur repe itus in causa recõuentionis. h. d. Communis diuisio. secunda ibi, nos verò.

1 ¶†Primò nota ꝙ Papa potest cõmittere causam cum clausula, appellatione remota. & idem dicendũ in principe. quid autem de alijs inferioribus, dic vt plenè dixi in c. pastoralis. j. de appella. in j. q. prin. per totum.

2 ¶†Secundò no. quòd hæc clausula, app. remota. apposita ab habente potestatem: operatur vt iudex non teneatur deferre appellationi. quod an sit verum. & vtrum hodie clausula aliquid operetur latè dixi in c. pasto. in q. ij. q. prin.

3 ¶Tertiò not. vnũ priuilegium reconuentionis, quod est vt causa reconuentionis tractetur, & in ea procedaꝛ sub ea forma qua tractanda est causa conuentionis. & huius priuilegij duplex ratio aßignatur in litera prima: quia actoris & rei æqualis debet esse cõditio. concordat regula, nõ licet actori. de regu. iur. lib. vj. & s. de iudi. c. nouit. Secunda, quia actor debet velle cõtra se in defensione, quod impetrauit pro se impugnatione. arg. regulæ quod quisq; iur. &c. de qua in c. cum omnes. s. de cõsti. & in rubro & nigro. ff. quod quisq; iur.

4 ¶†Quartò nota ibi, coram eodem iudice, ꝙ reconuentio debet fieri coram eodem iudice, etiã delegato. de quo clarius in c. dispendia. de rescrip. lib. vj. Et vide quod latius dixi in c. præced. in iiij. princip. articu.

¶Quintò nota ibi, ita sentimus. ꝙ per hoc verbũ respondetur de iure: quia quod sentit Princeps, & nos sentire debemus. j. de reiudi. c. in causis. secundùm Hosti. & Io. And. hic. sic etiã per illa verba, nõ occurrit ratio quare &c. vt in c. item cum quis. j. de resti. spol. Omnis etiã voluntas à Principe emanans animo legis constituẽdæ habetur qualitercunq;, & per quæcunq; verba appareat. Insti. de iur. nat. §. sed quod principi. & in l. j. ff. de cõstitu. prin. de quo late dicam in tit. de constitu.

5 ¶†Sextò nota ꝙ reus potest vti priuilegio actoris concesso illius instantiæ: non solum in causa conuentionis, sed etiã in causa reconuentionis. de quo latius dicam j. in x. prin. artic. maximè in x. q. princip.

¶Vltimò nota illud vulgatũ, quod quisq; iuris. de quo dic vt latius tractatur, & ibi dicam in c. cùm omnes. s. de consti.

a ¶Gerundiũ importat necessitatem, vide doct. in rub. instit. de act.

¶Glo. j. in prin. sentit vnum contrariũ, ꝙ dispositio huius c. nõ poßit procedere: tũ quia rescripta sunt stricti iuris: nec debet
6 extendi, vt in c. P. & G. de offi. deleg. tum etiã† quia priuilegiũ non debet extendi ad aliam personã, etiam per similitudinẽ rationis, vt in c. sanè. j. de priuil. & in regula, priuilegiũ. de reg. iur. lib. vj. cum sua materia. vnde prædicta ratione licet cũ clausula, appellatione remota. concedatur, priuilegiũ non debet extẽdi. Sol. prædictæ potuerunt esse rationes dubitandi ad tex. sed rationes decidendi colligũtur ex tex. & per glo. istam. Prima est, quia in iudicijs nõ debet esse acceptio personarũ, sed æqualitas seruãda est. Secunda quæ descendit ex illa: quia nõ debet actori licere &c. Tertia, quia quod quisq; iuris &c. Et ex prædictis nota ꝙ extensio rescripti ad causam recõuentionis non fit tantùm virtute tituli, quod quisq; iuris. sed etiã ex alijs rationibus supra aßignatis. & ex prædictis rationibus infert hic do. me. ꝙ in causis summarijs habet locũ reconuentio. de quo dic vt latè dixi in c. j. s. eo. in prin. arti. fal. vij. Item ex prædictis inferũt Tãcre. Vin. & Doct. hic, ꝙ sicut appellans potest vti nouis probationibus in causa appellatio. Ita & appellatus nouis defensionibus. sed nõ est materia nostra, vide latè per Doct. in l. per hãc. C. de tempo. app. & in c. cùm Ioãnes. j. de fid. instru. de quo latius dicetur j. in tit. de appel. Deinde gl. nostra in ver. & hodie. format aliud cõtrariũ. ꝙ hodie frustra apponatur in literis clausula, appellatione remota. per c. vt debitus. j. de appel. & aliter non soluit: nec declarat, & bene facit: quia non pertinet principaliter ad titu. nostrũ. Sed glos. latè examinat in d. c. vt debitus. Tu verò dic vt latè dixi post Doct. in c. pastoralis. j. de appel. in ij. q. princi. vbi posui nouem effectus etiam hodie existentes clausulæ appellatione remota.

¶Glos. ij. primò exponit literã. secundò infert, ꝙ iudex eam habeat iurisdictionẽ in prorogata iurisdictione, qualiter habet in delegata. & probat per simile. deinde glo. in ver. sed pone, quærit, vtrũ reus poßit reconuenire actorẽ super pluribus: cũ ipse impetrauerit delegatũ super vna re dũtaxat. arguit ꝙ nõ. & soluit in contrariũ. deinde glo. in ver. item retẽta. format aliã quæstionem, & arguit pro parte affirmatiua: & decidit pro negatiua. deinde glo. in ver. item argumentũ. contra opponit, ꝙ in causa recõuentionis nõ sit procedendũ appellatione remota: quia quo fauore &c. glo. soluit. In ea. gl. ibi, in prorogata iurisdictione. not. ex glos. ꝙ recõuentio procedit ex tacita prorogatione. quod intellige de prorogatione legis: nõ hominis, quia clericus nõ potest prorogare iurisdictionem nõ sui iudicis sine consensu sui iudicis. de quo vide quod latè dixi in c. significasti. s. de foro cõpe. in vj. prin. arti. q. vij. & tamen clericus potest recõueniri sine licentia sui episcopi. de quo dic vt dixi s. in c. j. in v. princ. arti. ver. item prædicta regula procedit. Simile videmus in contractibus, & etiam in delictis per clericũ commissis. de quibus dic vt latè dixi in c. dilecti. s. de fo. cõpe. vbi de contractibus. & in c. postulasti. eo. ti. vbi de delictis. Et nota ꝙ dicta prorogatio insurgit ex iuris dispositione: ex eo quòd actor debet velle reconueniri corã eodem iudice, vt l. cùm Papinianus. C. de sentẽ. & interlo. om. iud. dixi s. in rubri. in iij. prin. arti. Vnde in causis in quibus nõ potest velle, nõ habet locum recõuentio: quia nec prorogatio, vt dixi in c. præced. in vj. prin. arti. in prima fallentia, & tribus sequẽtibus. & etiam in pluribus alijs ibi positis. In ead. gloss. ibi, sed contra credo articu. c. s. proxi. dic, idem tenent

Hosti.& communiter alij.de quo dic vt latius dixi in vj.prin.
arti.ver.iiij.declaratio.In ead.glos.ibi.ff.de excep.l.ij.dic,quòd
illa lex facit,quia sicut ibi licet actori replicare ad exceptionē
rei:ita & hic debet posse reconuenire ad reconuētionem rei.&
ad idem facit.j.de condi.appo.c.per tuas.secundùm Io.Andr.
In ead.glos.ibi,non credo ꝙ hoc posſit.dic de hoc vt latè dixi
in c.præced.in v.princip.arti.q.fin.In ead.glos.ibi,cū Princeps
suo motu.dic not.sing.ex hac glo.quòd priuilegiū concessum
causæ conuentionis,ita demum extenditur ad causam recōuen
tionis,si sit concessum ad impetrationem actoris:secus si motu
proprio.de quo dic vt latius dixi in c.præced.in vj.princip.ar-
ticu.fal.vij.vbi omnino vide.& aliquid tangam j.in x.princi-
pali articulo.

7 ¶ †Secundò nota[a] singulariter ex hac glo.ꝙ ecclesia non tene-
a tur contra se admittere præscriptionem x.vel xx.anno.licet cō
tra alium vtatur hac præscriptione:quia ecclesia non impetra-
uit hoc priuilegium:sed fuit sibi concessum à Principibus mo-
tu proprio.not.Io.And.in regula,qui ad agendum.de reg.iur.
lib.vj.in mercuria.& vide glo.in simili in aut.quas actiones.C.
de sacrosan.eccle.& quod not.glo.in verbo,voluerit.in Cle.sæ
pe.de verb.sig.Nota tamen ꝙ licet quis impetrauerit rescriptū
appel.remota teneatur vti eodem iure in causa recōuentionis,
si reconuenitur ab illo,contra quem impetrauit:tamen non ex
tenditur ad alias personas.vnde si ab alio conueniret in alia cau
sa,non intelligeretur appellatione remota,vide hic per domi.
meum:quia non est materia nostra principalis.& vide quod di
xi in d.c.pastoralis.j.de appel.in ij.q.princip.& in materia d.c.
cùm omnes.de constitu. ¶ Extra glo.superest vt iuxta præmis
sum ordinem in rubri.examinemus hic alios articulos ad prin
cipalem nostram materiam pertinentes.

a ¶ Ecclesia non tenet admittere præscriptionē x. vel xx.annorū cōtra se, licet ipsa vtat contra alios, vide do.Ias.i aut.quas actiones.C.de sacrosan.eccle.

8 ¶ †Octauo igitur principali articulo principaliter quæro,vtrū
in causa reconuentionis posſit iudex recusari.Sol.videtur dicē
dum quòd sic.per l.cùm hæreditatis.ff.de acquir.hæred.vbi di
citur ꝙ licet vnus ex hæredibus adiuerit hæreditatem, potest
postea abstinere,vel repudiare:si alius cohæres nō adijt.Sed tu
dic quòd cōmunis conclusio est in contrarium. quam tenuerūt
Simon Vinc,& quidam alij.in aut.& consequenter.C.de sent.
& interlo.omn.iudi,& sequitur Specu.in titu,de reconuen.§.j.
ver.quid si te coram.per l.Pōponius.ff.de nego.gest.nisi de no
uo causa emergat,arg.l.si quis testibus.C.de testi.& l.de ætate.
§.ex causa.ff.de interrog.act.& sequitur ibi Ioan.And,in addi.
& Hosti.in sum.eod.tit.§.quæ pœna.prope fin.glos.not.in d.
aut.& cōsequenter.primò arguit ꝙ posſit,mediātè persona rei
reconuenientis,licet non posset per se ex persona sua.argu.d.l.
cum hæreditate.& l.petendæ.C.de tēpo.in integ.resti.& l.Ari
sto,ff,quæ res pign.obli,pos,decidit tamen, ꝙ licet conuentus
posſit recusare:tamen reconuenire qui eum elegit,hoc nō licet.
per d.l.cùm Papinianus.C.de sen.& interlo.om.iud.& per no
ta.in aut.offeratur.C.de lit.contest.& in l.apertisſimi.C.de iud.
& sequitur Barto.in d.aut.& consequenter.dicit tamen ꝙ hoc
procedit ex priuilegio personæ:quia actor non potest recusa-
re ex aliquo priuilegio personæ,quòd eximat eū à iurisdictio-
ne ipsius quem elegit:sed priuilegio causæ,bene posset.& figu
b rat exemplum in causa spoliationis,[b] & in causa depositi & cri
minali.de quibus dixi in c.præced.in vj.prin.arti.fallen.xj.& tri
bus seq.posset etiam colligere exempla alia ex pluribus alijs fal
len.ibi positis:sed talis materia potius pertinet ad declaratoriā,
quàm ad recusationem.Sed in recusatione idem tenet Bal.in d.
aut.nisi ex noua inimicitia recusare.per not.in l.non distingue-
mus.§.cùm quidam.ff.de arbi.& subdit ꝙ tunc actor debet de-
sistere etiam à sua conuentione. & mihi placet: quia etiam ille
qui impetrauit iudicem in eadem causa impetrata & intentata,
potest ex noua causa ipsum recusare:siue sit penitus noua, siue
etiam sit antiqua:sed ignorata ab actore,per not.per gl.in ver-
bo,recuset.in c.statutum.§.cum autem.de rescrip.lib.vj.& per
c.cum causam.& c.insinuante.de offi.deleg.sed sine noua cau-
sa nō posset,vt ibi dicit glos.& bene.Et ex prædictis habes ex-
peditum viij.princip.articulum.

b ¶ Contrariū videtur tenere Bar. in l.naturaliter.in §. nihil cōmune. in penult.q.ff. de acqui.pos. iūctis his quę dixit in l. j.circa mediū.C, quorū bon.& in l.ij.C.vbi in rem actio.

c ¶ Contra videbatur:quia magis videtur succurrēdū facienti actum ex necesſitate, ꝗ̄ ex volūtate.l.si fide iussor.§.si necesſaria.ff.qui satisd. cogan.

¶ Nonò principali articulo, prosequar duas quæstiones prin-
cipales.

¶ Prima erit,quæ sit pœna actoris nolentis respondere reo re-
conuenienti.vel nolētis prosequi causam mutuæ petitionis,seu
reconuentionis.& quid iuris etiam si reus non prosequatur.

¶ Secunda quæstio erit,quid si iudex non admittat reconuētio
9 nem,vel negligat super ea procedere.†Quò ad primā quæstio
nem dic,ꝙ pœna actoris nolentis respondere reconuētioni est,
vt ei non respondeatur in conuentione.argu.j.de iura.calum.c.
Imperatorum.& c.fin,ver,pœna.eo.tit.etiam hoc tenet Aegi-
dius in opere suo,sub rubrica xl.cxxix.vt refert Ioan.Andr.in
additio.Specu.in tit.de reconuen.§.videndum.ver.sed quid si
actor.per iura præallegata.& per not.ij.q.j.c.si qui episcopi ta
lem.& ff.de procur.l.mutus.§.pœna.C.de compens.l.neq; scri
ptura.Idem etiam tenet Specu.eod.tit.§.fin.per iura prædicta.
Ad quod etiam allegat tex.nostrum.& c.præcedens.Quid au-
tem si actor non curaret vlterius prosequi.imò vellet desistere,
vtrum reus in reconuentione sua poterit prosequi vsq; ad sentē
tiam.Solu.Aegidius in dictis locis dicit,quòd sic : quia iurisdi-
ctio iudicis fuit perpetuata quò ad causam prædictā per libelli
oblationem.s̈.de offi.deleg.c.gratum.Quinimò etiam si actor
vellet desistere ante,quàm reus porrexisset libellum reconuen-
tionis:nihilò minus posset reus causam reconuētionis inchoa-
re,& prosequi corā illo,cuius iurisdictio perpetuata fuit per cō
uentionem factam per actorem,per id quod statim dixi iūcto
c.cuius in agendo.iij.q.viij. quia quò ad hoc,pari iure censetur
conuentio & reconuentio,vt hic.sequitur Spec.eo.tit.§.penul.
ver.sed quid si actor.& in §.fin.in prin.per c.j.s̈.eo.& ar.c.ij.j.
de ordi.cogni.à contrario.quia iudiciū redditur in inuitum,vt
in l.inter stipulantem.§.j.ff.de verb.obli.Et hoc idē tenuit Tan
cre.in titu.de recō.& refert & sequitur Io.And.in d.§.fin.Et ra
tio est,quia quò ad reconuētionem,quæsitū est ius reo.Et ideò
non potest in præiudicium rei desistere,etiam ante lit.cōtest.ad
quod vide quod dixi in c.ij.s̈.de libel.obla.artic.xxvj.q.iij.non
obst.c.cū cessante.de appel,& l.quamuis.ff.de in ius voc.quia
in illis non est quæsitum ius aduersario:sed hic,vt dictū est,iam
erat quęsitum ius aduersario.Sed aduerte,quia Io.And.in c.j.de
rescrip.lib.vj.super gl.ij.in nouella.dicit ꝙ Martinus dominus
suus in legibus disputauit, ꝙ si actor Ferrariensis conueniens
bononiensem Bononiæ.Et quia cōueniens vult desistere,non
procederet recōuētio.& ad l.cùm Papinianus.C.de sent.& in-
terlo.omn.iud.respondet ꝙ loquitur in actore qui prosequitur
causam.& ad aut.qui semel.C.quomo.& quando iud.quę etiā
facit in contrariū.respondet,ꝙ actor non cogitur præcisè pro-
sequi,sed causatiuè:quia si non procedēt ad petitionē rei instā-
tis,procedetur in causa tamē conuentionis.Sed Cy.in d.aut.&
consequenter.C.de sent.& interlo.omn.iudi.q.ix.tenet primā
opin.etiam in conueniente reum coram delegato propter ius
iam quæsitū reo.allegat ff.de bo.pos.contra tab.in l.si post mor
tem.§.fin.facit c.ab eo.de elec.lib.vj.& Cle.constitutionē.§.pe
nul.in fi.de elect.Et sic residet Io.And.in d.c.j.Et idem etiā vi-
detur tenere Ioā.And.in addi.Specu.in titu.de recon.§.fi.in fi.
vbi dicit,quòd prædictam opi.tenuit Guid.de Suzar.in d.aut.
qui semel.inducens etiā.l.omnes.ff,de excep.& ff.de fideius.l.
ex persona.Et idem etiam tenet ibi Oldra.qui dicit se sic audi-
uisse à dño Iaco.de Are.qui etiam alleg.l.iij.§.j.ff.quod quisq;
iur.facit etiam quod not.Spe.in tit.de dila.§.fi.ver.quid si reus.
de appel.§.in quibus.versi.xxxiiij.& §.j.versic.quid si ille.facit
etiam quod dixi in c.ij.de libel.obla,arti.xxvj.q.iij.Et aduerte,
quia hoc videtur procedere,etiam si actor desistat non volunta
riè,sed ex quadam necesſitate opposite exceptionis cōtra reū:
dum sit exceptio quæ sigillet personā ipsius actoris:vt quia sit
excommunicatus,vel quid simile.quod tamē procederet, si te
neremus opin.quòd priuilegiū reconuentionis sit separabile à
conuentione:secus videretur dicendum,si teneremus aliā opi.
ꝙ non sit separabile.de quo latius dicetur j.in x.prin.artic.Ad
quod etiā vide quod dixi in c.præced.in iiij.prin.artic.q.iij.ver.
vj,declaratio.Si verò actor desisteret ex necesſitate propter ex
ceptionem positā:tolleret iurisdictionem super cōuentione,vt
dixi in d.ver.vj.declaratio.tunc videretur secus esse. Ego verò
arbitror distinguēdum,ꝙ aut quæritur,vtrum actor posſit desi
stere post propositā reconuētionem à reo:& arbitror ꝙ pos-
sit:sed non in præiudiciū rei,quò minus reus posſit in sua recō
uentione procedere:ex quo sibi quæsitū est ius.per ea quę su-
perius pro hac parte allegata sunt,etiam quod tenuit in d.aut.
& cōsequenter.vnde dicit ibi Bald.ꝙ ex hoc patet,quòd recō-
uentio in aliquo differt à prorogatione:quia in prorogatiōe ha
bet locū præsentia:vt in l.si conuenerit.ff.de iurisdi.om.iudi.de
quo latius dixi in c.significasti,s̈.de fo.compe.in vj.prin.artic.
in viij.requisito.Nec obstat ꝙ per reconuentionē fiat quędam
prorogatio,vt sæpius dictū est,quia ista est prorogatio necessa
c ria.Et ideò non ita de facili[c] habet locum præsentia,sicut in vo
luntaria.de quo in d.l.si cōuenit.cum simi.Aut actor vult desi
stere ante oblatū libellum recōuentionis per reum: & tunc est
maius dubiū.Spec.voluit ꝙ non posset,vt dixi s̈.Bal.verò in d.
aut.& cōsequēter.tenet contrariū.motus,quia si res est integra
eò quia actor nō est præuentus per reconuentionē,non potest
amplius recōueniri:qa sopita est iurisdictio iudicis.Et hęc opi.
videt mihi ęqor:ex quo destitit ante recōuentionē:licet passus
sit dubius.Et intellige per viā reconuentionis corā eo, qui aliàs
nō erat iudex actoris.Quid autē si reus recōueniens actorē por
recto cōtra eū libello recōuētionis,vlterius procedere nō curat:
an posſit

an poſsit procedi ſuper conuentione:& ſi proceſſum ſit ſuper conuentione ad ſententiam, vtrum reus poſsit poſtea proſequi reconuentionem ſuam. Spec.in titu.de recon.§.videndū reſtat. dicit ꝙ adhuc poterit reus proſequi cauſam reconuentionis: quia iuriſdictio iudicis perpetuata fuit quò ad cauſam illam per lib. obla. vt d.c.gratum.de offi.deleg. Et iſta fuit opin. Aegidij, quā etiam refert & ſequitur Ioā. Andr.in addi. Specu.ad dictū ver.

10 ¶†Secundò quæro quò ad hunc ix.principalem ar.quid iuris ſi iudex non admittit reconuentionē, vel negligit ſuper ea procedere. Sol.glo.ij.in c.præce.ver.& ſi iudex loquens alternatiuè dicit ꝙ eius factum non tenet: vel quòd potius eſt appellandū ab ipſo.ff.quæ ſent.ſine appel.reſcin.l.j.§.fi.in fi. Et ideò glo.loquitur alternatiuè: quia ſic loquitur d.§.fin. Sed ſecundam partem alternatiuè tenent Gofr. Vinc. Henri.& communiter Docto.do. Anto.& do.me.& Ioan.de Imo.in c.præced.& Bart.& Doct.in d.auē.& conſequenter.& Archi.iij.q.vij.in c.cuius in agendo.in glo.fin. Et ratio eſt, quia peruerſio ordinis cauſæ ad cauſam non reddit proceſſum nullum: vt in l.j.C.de appel.tractatur in l.prolatam.C.de ſent.& ij.q.j.in ſumma.de quo latius dicam j.in titu.de ordi.cogni.c.ij.arti.xxvij. Vnde pars quę nō appellat, poteſt huic fauori renunciare.& vide quod dicam in x.prin.arti.q.vij.& quod dixi in c.præced.in iiij.prin.arti.q.iiij. Et ex his eſt expeditus ix.princip.articu.

¶Decimò princip.artic.iuxta præmiſſum ordinem in rubrica tractandum eſt, qualiter procedendum ſit in mutuis petitionibus & de ipſarum effectibus qui articulus eſt aliqualiter intricatus: vnde pro clariori doctrina & intelligentia proſequar infra ſcriptas quæſtiones.

¶Prima, an in cauſa reconuentionis ſit neceſſariū dare libellū.

¶Secunda, dato libel.de generali ordine, & doctrina, & modo proceden.

¶Tertia, vtrum dilationes deliberatoriæ ſint dandæ:& cui.

¶Quarta, vtrum in cauſa reconuentionis ſit lis conteſtanda.

¶Quinta, vtrum in vtraꝗ ſit iurandum de calumnia.

¶Sexta, quid iuris de probationibus & teſtibus producendis.

¶Septima, vtrum cauſa conuentionis & recōuentionis ſit vna ſententia terminanda.

¶Octaua, quid ſi iudex non pronūciat ſimul ſuper vtraꝗ, ſed ſolùm ſuper vna, quod remedium cōpetat alteri parti.& vtrū poſsit impedire executionem ſententiæ prolatę.& quando, & qualiter.

¶Nona, vtrum cauſa reconuentionis debeat agitari eodem ordine & forma, quibus cauſa reconuentionis, & econtrà.

¶Decima, vtrum priuilegium conceſſum cauſæ conuentionis ſit ſeparabile à cauſa reconuentionis.

¶Vndecimò proſequar quoſdam effectus reſultantes ex mutuis petitionibus, & ex cauſa reconuentionis.

11 ¶†Primò quæro, an ſit neceſſarium dare libellum in cauſa recōuentionis. Solu. Bal.in l.cùm Papinianus.C.de ſent.& interlo.om.iudi.dicit, ꝙ duplex eſt reconuentio.quædam connexa, vt in duplicibus iudicijs, videlicet familię erciſcūdæ cōmuni diuidun.& finium regundorū:& tunc nō eſt neceſſarius libellus in recōuentione. Nam ſi tu agis contra me, & petis diuiſionem tu amet petitio recōuenit te.& quamuis tu agens debes probare contra me ius ad te pertinere, vt in l.j.ff.fami.erciſ. tamen mihi ſufficit ꝙ poſsideo, ad hoc vt diuidam tecū: quia legitimatus ſum ad recōueniendum te ex tua petitione: vt l.ij.ff.famil.erciſ. facit quod dicam ſtatim in vij.q. Quædam verò eſt recōuentio ſeparata.& in iſta oportet ꝙ volens reconuenire, offerat libellū.ff.de excep.rei iudi.in l.ſi inter me & te.& ff.de procur.in l.ſed & hæ.§.non ſolùm. quando autem debeat dari libellus in cauſa reconuentionis, ſatis dictum fuit ſ.in c.præcedenti.in vij.princip.articul. Et an libellus reconuentionis ſit formandus contra procuratorem, vel contra principalem.collige ex his, quæ dixi in c.j.ſ.de libel.obla.in viij.articu.in ſecundo membro princip.q.iij.& iiij.iunctis his quæ dicit Bal.in l.omnium.ff.de procur.

12 ¶†Secundò principaliter quæro de generali ordine, & doctrina, & modo procedēdi poſt datum libellum. Solu.dic quòd in hoc articu.tres traduntur practicæ. Prima tractatur in gloſſ.j.in c.præceden.vt propoſita petitione & reconuentione hincinde fieri debeat litis conteſtatio.primò ſuper petitione actoris: deinde ſuper petitione rei.& ſic primò expediatur vnus actus actoris in conuentione:& ſtatim expediatur conſimilis actus rei in reconuentione: ita vt vtranꝗ cauſam iudex poſsit vna ſententia terminare.& datur prorogatiua actori, vt primò expediat actus in cauſa conuentionis: quia primò prouocauit ad iudiciū, vnde ſuccedit illa regula æquiſsima, qui prior appellat, prior agat.in l.qui prior.ff.de iudi.& in c.ij.j.de ordi.cognitio. Et hoc procedit quando actus vtriuſꝗ cauſæ non habet concurrere in tempore.aliàs autem vbi nullum ſit præiudicium actori.dicit domi.meus ſatis putare poſſe, ꝙ vterque actus ſimul expediatur. Ad quod facit bonus text.in Clemen.ſæpe.de verb.ſignifi.ver.& quia poſitiones.vbi vtriꝗ parti idem terminus ſtatuitur ad poſitiones producendas, & ad alia acta, & ratione munimēta exhibenda.eſt enim euitandus circuitus, & litium diſpendioſa prolixitas, ſi fieri poteſt. vt in Cle.auditor.de reſcrip.in c.fi.j.de dolo & contu.& in c.diſpendia.de reſcrip.lib.vj. Ad quod etiam vide quod dicam j.in vj.q.princ. Et hanc practicam etiā ponit Spec.in titu.de reconuen.§.videndum.quæ practica etiā fuit Tancre.& tenet Gofre.in ſumma.& poſt eum Hoſtien.in ſumma.in §.qualiter.in prin. Et hæc practica procedit, quando reconuētio fuit facta debito tempore. Nam ſi fieret poſt litem conteſtatā, non videtur ꝙ debeat tractari viciſsim, propter impoſsibilitatem.ad quod vide quod dixi in c.preced.in vij.princip.arti. Secundam practicam poſuit Vbertus de Bobio.quem etiam refert Spec.in d.§.qui voluit, quòd iudex poſsit diuiſim procedere, ſi vult, vt vna die procedat pro actore quantum poteſt:& alia die pro reo.& ſic de ſingulis.& hanc opin.etiam tenuit Simon Vincen.in auē.& conſequenter.in addit.Specu.in §.videndum.vt refert Ioan. And.quod putat verum do. Anto. ſi pars patitur: ſecus autem ſi vult quod procedat ſigillatim, & viciſsim quò ad ſingulos actus.& placet domi.me.in c.præce. per illum tex.vbi hoc videtur mandari ipſi iudici.facit l.j.in fi.ff.quæ ſentē.ſine appel.reſcin.vbi patet iudicem neceſsitari ad expediendam vtranꝗ cauſam vna ſententia.de quo j.dicam in vij.q. Tertia practica datur, vt hæc viciſsitudo obſeruetur magis ſtrictè: vt primò reſpondeatur ad primā poſitionem actoris: ſecūdò ad primam poſitionem rei.& ſic de ſingulis poſitionibus.& primò examinetur vnus teſtis actoris: ſecūdò vnus teſtis rei.& ſic de ſingulis teſtibus. Sed iſta practica nō placuit Pileo.& cōmuniter reprobatur, niſi fortè periculū mortis, abſentiæ, valitudinis, aut alterius ſimilis cauſæ immineret: quo caſu poſſet ſaluari tanta viciſsitudo, ſecundū do.me.in c.præced.faciunt quæ infrà dicam. Et hanc practicam cum prædicta limitatione Pilei recitat etiam Io. And.in addi.Spec.in tit.de reconuen.§.videndū.in magna additio. Et dictam limitationem poſuit Pileus in parte ſecunda ſui operis ſub rubr.quando & qualiter fiat recōuentio, & hic: nam ſuperius dicta intelligēda ſunt: ſi modo reconuētio ſit facta debito tēpore: ita vt poſsit vtraꝗ ſimul tractari: aliàs ſecus: vt puta, ſi ſit facta poſt litem conteſtatam: qia tunc ſeparatur cognitio vtriuſꝗ:& non eſt propria reconuentio, vt dixi in c.præced.in vij.prin.artic.& hoc procedit ſecundū opin.illorum qui tenent, ꝙ etiā eo tempore poſsit fieri reconuentio: licet alij contrà, vt ibi latius dixi. Item prædicta tamen intelligenda ſunt, quando poteſt procedi in vtraꝗ. Secus ſi fortè in alia procedi non poteſt, puta, propter excōmunicationem oppoſitam contra reconuenientem, vel agentē, vel propter appellationem interpoſitā ab aliquo grauamine: quia tunc nō habet locum viciſsitudinaria cognitio, vt not.Spec.in d.§.videndum.ver.fin. Ad quod vide quod dicam j.in x.& xj.q. Et idem arbitror, ſi daretur aliud ſimile impedimentum: vel ratione iuriſdictionis, vel qualitatis perſonarum, aut cauſæ, vel quid ſimile, ſecundùm ea quæ latius dicta fuerunt in c.præced.in iiij.prin.arti.& tribus ſequentibus.& hæc procedunt, ſiue loquamur in reo: ſiue etiam in actore. vnde ſi reus libello ſibi porrecto porrigit libellum recōuētionis, ſed vlterius nō curat procedere: procedetur ſuper libello actoris ad lit.conteſt.& ad ſententiam. Et ſimiliter econtrà, ſi actor vlterius nō procederet ſuper ſuo libello, poterit reus procedere ſuper ſuo libello reconuentionis. Ad quod vide quæ latius dixi ſ.in ix.princi. Et adde etiam ad hanc materiam quæ dicam j.de ſententia ferenda. in vij.q.princi.articu.

13 ¶†Tertiò principaliter quæro magis ſpecificè circa dādas dilationes deliberatorias. Vtrum ſint dandæ vtriꝗ parti. Sol.gloſ.in ij.c.præced.tenet ꝙ ſic. Et idem Tancre.dicens hoc verum, ſi actor voluerit.iij.q.ij.c.ſpatium. Et idem Vinc.& Spec.in tit.de reconuen.§.videndum.ver.ſed ſecundùm præmiſſa. Et dicit hic Ioā.de Imo.in c.præceden.quòd glo.ibi innuit ꝙ poſsit eo tempore quo actor porrigit libellum dari terminus reo ad deliberandū:& poſtea tempore quo reus ſuā porrigit peti.dari terminus actori ad deliberandū. Et quia ſimul debent tractari, videtur ꝙ reus nō teneatur reſpōdere petitioni actoris, donec venerit tempus reſpōdendi petitioni ſuæ. vnde dicit Ioā. And.ꝙ malitioſè aduocati, ſi aduenīēte termino quo debet reſpōderi libello actoris, ſi deficiūt eis exceptiones ad protelandū cōteſtationem litis, porrigant libellū recōuentionis:& ſic nō reſpondent libello actoris, donec actor offerat ſe paratū reſpōdere libello rei, ſed vt dicit Io. And.hęc malitia nō iuuabit, ſi actor ſtatim vult reſpōdere ſine deliberatorijs.dicit etiā ꝙ parū iuuabit ſi actor velit breues dilationes. Nā de modico nō eſt curādum,

vt in c.ſupponentur.ſ. de reſcrip.& in c.conſultationibus.de offi.deleg.& ita reſidet hic Zaba.do.me.in c.præced.diſtinguit poſt do.Anto.ꝙ aut oblato libello per actorem,reus incontinẽti offert libellum ſuum:& tunc induciæ ſimul dabũtur vtriq; ex ordine:tamen prius ipſi reo,ſecundò actori.Et primò reſpõdebit reus:ſecundò incontinenti reſpõdebit actor,vt colligitur ex c.præced.& ex ordine titulorum noſtrorũ.Nam primò tractatur de libel.obla.quæ fit ab actore.Secundò de mutua petitione quæ accumulatur à reo.Tertiò de lit.conteſt.Et ſic fit cõteſtatio poſt productionem libellorum,aut actor produxit libellum,& datus fuit terminus reo ad deliberandum & reſpondẽdum:& poſtea in termino quo reus debebat reſpõdere,producit libellũ ſuum:& tunc non arctatur reum ad reſpõdendũ,donec offerat ſe paratũ reſpondere.vnde ſi capit terminum ad deliberandũ,quem debet habere ſi vult,ſecundùm Doct.& bene.iij.q.iij.ſpatium.differtur interim cauſa ſua,donec offerat ſe paratũ oſtendere libello rei.vnde ſi ſtatim reſponderet, ſtatim debet reſpõdere:ſed prius reus debet reſpõdere.ar.tex.in c.præced.ver.incontinenti.Et ideò cautela dictorum cauilloſorũ aduocatorum,de qua ſ.parum prodeſſet hoc caſu,vt dixi ſ.ſecundùm Io.And.& ſequitur do.me.Quãdoq; verò reus primò reſpondet libello actoris:& poſtea incontinenti obtulit libellum ſuum:& tunc ſi actor vult deliberatorias,dabuntur ſibi:& interea ſuperſedebitur in cauſa ſua donec actor reſpõderit: aliàs nõ poſſent prædictæ mutuæ cauſæ ſimul tractari:nec tenetur reus ad vlteriora procedere,niſi prius reſpondeatur libello ſuo,

14 ¶†Quartò principaliter quæro de lit.conteſt.vtrum in mutuis petitionibus requiratur litis conteſt.Solu.dic ꝙ in vtraq; cauſa lis eſt conteſtãda,ſi qualitas earum hoc exigit.Sed prius debet fieri conteſtatio in cauſa actoris:deinde in cauſa rei,ſecundùm Doct.in c.preceden.& in d.aut.& conſequenter.& vt ſ.dixi in j.q.iſtius x.artic.Ideò autem dixi,ſi qualitas earum hoc exigit: quia ſi cauſa conuentionis eſſet ſummaria, vel talis in qua non eſſet lis conteſtanda,ſecundùm ea quæ dicam in c.vnico.de lit. conteſt.ſeu in tit.vt lit.non conteſt.hoc caſu,licet cauſa reconuentionis eſſet ſummaria,arbitrari vt ſtatim dicã in ix.q.prin.

15 ¶†Quintò principaliter quæro,vtrum in vtraq; cauſa ſit iurãdum de calumnia,& qualiter.Sol.Ia.balduini voluit ꝙ in vtraque cauſa vnum ſolum eſſet præſtandum iuramentũ.Sed Ioã.And.& Docto.in c.præcedenti dicunt,ꝙ primò iurabitur ſuper conuentione.ſecundò incontinẽti ſuper reconuẽtione.Tu verò dic ꝙ cùm vterq; ſit actor & reus,vterq; præſtabit duplex iuramentum hoc modo:iuro ꝙ vtor bona intentione.vel iuro ꝙ iuſtè credo petere & defendere.ſed prius ſuper petitione actoris ſub dicta forma iurabit actor:& demũ reus actor reſpectu petitionis:& reus reſpectu defenſionis:deinde ſuper recõuentiõe rei pri⁹ iurabit reus:& poſtea actor,iudex enim vtriq; præſtat ſuper qualibet cauſa iuramentum.tradit Spec.in tit.de iura.calum.§.qualiter.verſi.nota tamen.& Zab.in c.præced.de quo latius videbimus in c.pen.j.de iura.calũ.& hoc probatur à fortiori,quando in duplicibus iudicijs,videlicet cõmuni diuidundo famil.erciſcũdæ & finium regundo.vti poſſid.& vtrobi.in quibus vterq; eſt actor & reus vterq; præſtat & ſubit iuramentum actoris & rei,videlicet,familiæ erciſcũdæ in l.inter cohæredes.§.qui familiæ.ff.fami.erci.& j.de proba.c.ex literis.de quo latius videbimus j.in tit.de iura.calum.c.iij.arti.vij.

16 ¶†Sextò principaliter quæro de probationib⁹ & teſtibus producendis.Solu.ego arbitror diſtinguendum ꝙ aut loquimur in reconuentione connexa,vt in duplicibus iudicijs.de quibus ſtatim dixi,& tunc dilatio eſt cõmunis.& teſtes à quacunq; parte producantur,perhibent teſtimoniũ de facto actoris & rei.alias non probarent hæreditatẽ,aut res,vel fines cõmunes.Aut loquimur in reconuentione ſeparata.& hoc caſu,vtraq; pars debet producere ſuas poſitiones.primò actor ſuper conuentione.ſecundò reus incõtinenti ſuper reconuẽtione.& idẽ in probationibus,actor prius producet teſtes ſuos ad probandum intẽtionem ſuam:& demum reus:quia nõ eſt neceſſe ꝙ teſtes producti ſuper cõuentione,deponant ſuper reconuentione,imò per ſe poteſt & debet probari conuentio:& per ſe reconuentio,vt de ſe manifeſtum eſt,& quia ex ſeparatis non fit illatio,vt in iuribus vulgatis.Et hoc voluit Spec.in tit.de iura.calum.§.qualiter.ver.nota tamen.Aduerte tamen,quia dilatio erit communis vtrique,vt dixi ſ.in ij.q.prin.iſtius ar.in ij.practica.

17 ¶†Septimò principaliter quæro,vtrũ cauſa cõuentionis & reconuẽtionis ſint vna ſentẽtia terminãdæ.Sol.glo.in c.præced. tenet ꝙ ſic.per c.cùm dilectus.j.de ordi.cog.Et idem voluit gl. in d.c.cùm dilectus.in glo.ſuper verbo,eandem ſententiã.Spe. not.in tit.de reconuen.§.vidẽdum.in prin.dicit ꝙ vtraque quæſtio quaſi vna ſententia,concordia vel iudicio terminabit.prius tamen pronũciabitur ſuper petitione actoris.per tex.in c.præced.& per c.cùm eccleſia.j.de cauſa poſ.& proprie.Et ſubdit, ꝙ ideò dixit,quaſi vna ſententia:quia in veritate ſunt duæ ſententiæ quæ ſimul feruntur ſuper duabus quæſtionibus ſe minimè contingentibus.Et etiã ſi ſe cõtingant,vtputa,in petitorio & poſſeſſorio ſuper eadẽ re:adhuc ſunt duæ ſententiæ ferẽdæ: vt d.c.cùm eccleſia.in fi.& in c.cum ſuper.eo.tit. quia tot ſunt ſentẽtiæ,quot ſunt articuli.ff.de mino.l.etiam.Sed quaſi vna & eadẽ ſententia dicitur,propter temporis continuationẽ.arg.d. l.etiam & propter contextũ prolationis:quia ſcilicet vno contextu feruntur,vna poſt aliam,vt d.l.etiam ſicut in ſimili in ſtipulatione plurium rerũ,quæ fit vnica conceptione verborũ.& hoc reſpectu dicitur vna.& tamẽ propter rerum pluralitatẽ,dicuntur plures ſtipulatiões,vt in l.ſcire debemus.& in l.ſtichũ. §.ſtipulatio.ff.de verbo.obli.& ff.de dona.cauſa mor.in l.ſenatus.§.fi.& idem vult d.glo.in d.c.cũ dilectus.quæ dicit ꝙ vnica vocatur ſententia:quia continuò vna poſt aliã fertur.Sed re vera duæ ſunt ſententiæ,vt d.c.cùm eccleſia.& c.cùm ſuper.de cauſa poſ.& proprie.& hoc ſequitur glo.in c.præced.Quod tamen dicit limitandũ eſſe,niſi aliud impediat,ſeu intercedat.Nã ſi longè prius liqueat de poſſeſſione,quàm de proprietate,licet ſimul ſit actum:tamẽ prius pronũciabitur ſuper poſſeſſiõe.& differetur quæſtio proprietatis,vt not.Doct.in c.cũ dilectus.in illo caſu,quãdo lata ſententia ſuper conuẽtione.appellatur immediatè.& ſtatim etiã iudex recuſatur,ne procedat in alia.ſecũdùm formam c.ad hoc.& c.propoſuit.de appel.iſta fuit opin. domini Iac.de alto,quam refert Spec.in d.§.videndũ.in ver.& ſi iudex.& tenuit Inno.in d.c.cũ dilectus.ver.nos autẽ.Sed Io. And.ibi ſuper verbo,viciſſim.in prin.dicit ꝙ de natura cõuentionis & reconuẽtionis eſt in tantũ ſimul cauſas tractari:ꝙ quãuis altera cauſa recipiat facilem tractum & expeditionẽ:& altera difficilẽ:tamen neceſſe eſt ſeruari quod ibi dicitur de ſimultanea cognitione & diffinitione.Et Hoſti.fatetur hoc dictũ congruere ſubtilitati iuris.dicit tamẽ ꝙ equior eſt opinio cõtraria: ne vna quæſtio ſit alterius impedimẽtũ:& ne diffinitio litis, de qua conſtat,ſic debeat protelari in alterius grauamen.Et idem etiam tenet Archid.iij.q.viij.c.cuius in agendo.Sed Ioã.Andr. in c.præce.remittit ad Spec.in d.§.videndũ.ver.& ſi iudex.vbi Io.And.in addit.dicit,ꝙ ponderato tex.d.aut.& cõſequenter. C.de ſentẽ.& interlo.om.iudi.& tex.in corpore vnde ſumpta fuit illa aut.videlicet in tit.de execu.§.illud.col.vij.qui vult reconuentionẽ inchoari ſtatim,mox,& à principio.vnde cũ hãc ita præciſam,ſimultaneã,velut inchoationem videtur ob hanc cauſam velle,& ſic iubere vt eodẽ modo fiat proſecutio & diffinitio:aliàs autẽ,ad quid iuberent ſimul inchoari, ſi ſimul non deberet fieri proſecutio.In tex.in corpore.Idem probat ibi dũ tex.dicit,apud quem ſimul vterque exerceri cõpetit lit.quãuis aliqui text.non dicãt,ſimul.ſed dicant ſimiliter.Item probatur, quia d.aut.vtuntur hoc aduerbio,viciſſim.& ſic etiam vtitur c. præcedens.& ad idẽ c.ij.j.de ordi.cog.in verſi.nos tamẽ.Et ſic ſonant prædicta iura,ꝙ multis vicibus procedatur.Et ideò cõcludit Io.And.ꝙ ſi actor conuenitur iure reconuentionis corã iudice,coram quo aliàs cõueniri non poterat:putat neceſſariò ꝙ debeamus p[illegible]tam reconuentionis naturã ſequi ex rationibus prædicti[illegible] verò reconuentio fiat corã iudice corã quo actor poterat et[illegible]m recõueniri:tunc ipſi iudici laxior cõceditur poteſtas.ad quam diſtinctionẽ facit c.cũ aliquibus.de reſcrip. lib.vj.ſecundũ Io.And.in d.addi.Et ibi etiam remittit ad decretalem ſecundã.j.de ordi.cog.in verbo,mutuæ.& in d.c.ij.in gl. ſuper verbo,eadẽ ſententia.Io.And.plus voluit,ꝙ non habeat obſtare appellatio & recuſatio.per c.auditis.de procu.& c.paſtoralis.de cauſa poſ.& proprie.& c.audita.de reſti.ſpol.quaſi velit ꝙ ex quo eſt concluſum in cauſa,non habet locum recuſatio.A.B.Et hoc etiã voluit Io.And.in c.ij.j.de ordi.cog.& refert & ſequitur ibi dominus meus.Mouetur,quia ex quo concluſum eſt in cauſa,parũ poteſt iudex nocere: quia ſi iniquam ſententiam ferret,promptum eſt remediũ appellãdi.Ma.quod non placet do.Anto.nec do.me.in c.præcedẽ.quia quãdocunque facultas recuſandi incipit cõpetere propter ſuſpicionẽ nouiter ortam,aut nouiter detectam,poteſt opponi recuſatio.Ex quo iudex poteſt grauare.arg.not.in c.inſinuãte.de offi.deleg. & l.ij.C.de conſor.eiuſdem lit.Et hæc opinio plus mihi placet, quamuis Ludo.pon.in l.ſimiliter.ff.ſol.mat.teneat opi.Io.An. ꝙ poſt cõcluſionẽ in cauſa,non poſſit fieri recuſatio.ſed,vt dixi,plus mihi placet contraria opi.Moueor,quia magis conſiderãdus eſt finis,ꝗ; ea quæ ſunt ad finem,vt in c.euidentia.j.de accuſa.& in c.quod in dubijs.j.de ſent.excom.Nam adepto fine ceſſant ea quæ ſunt ad finem,vt ibi tractatur,& quia diſpoſitio eorũ quæ ſunt ad finem,attenditur ſecundũ rationem finis.Ad quod vide quæ latè dixi in d.c.nouit.in j.membro vj.prin.arti. Vnde dicimus quòd omnis laus in fine canitur.facit l.ſi mater.

C.ne de

C.ne de stat.defun.quia vt inquit Philosophus.finis,non pugna coronat.Ad idem dicunt Hostien.& Ioan.Andr.in c.ij.de noui oper.nuncia.quòd Hierony.ad curiam scribit, non quæruntur Christianis initia,sed finis.& permisso fine, intelliguntur permissa omnia quæ sunt ad fin.vt in l.ad rem mobilem.& l.ad legatum.ff.de procura.cum similib.Si ergo princ.Tancre. sententiæ ferendæ iudex tanquam suspectus in procedēdo potest recusari,ne deueniat ad actum sententię:ergo fortius debet posse recusari in actu sententiandi,in quo longè maius cōsistit periculum:dummodò causę suspiciōis de nouo superuenerint: aut detectæ fuerint ibi,quòd illis non intelligatur fuisse renunciatum.& dicit domi.meus quòd iudex potest recusari ex ipsa pendentia appellationis:dummodò seruetur quod not.in c.ad hoc.& in c.proposuit.§.de appel.& quod ibi dixi post dominum meū.faciunt etiam not.per glo.in verbo,super omnibus. in c.dispendia.in princip.de rescrip.lib.vj.& adde quod statim infrà subijciam in quæstio.Cyn.Item voluit do.me. quòd hæc eadem prorogata seruari debeat actori in actu executionis.salua tamen dispositione.c.cùm dilectus.j.de causa poss.& proprieta.de quo dic vt latius dicam in viij.q.huius articul.Et aduerte,quia Ioan.Andr.post Hosti.in d.c.ij.super dictam gloss. eadē sententia.in fi.j.de ordi.cog.dicta regula simultanei processus & sententiæ,excipit vnum casum: videlicet,quando est causa celeritatem desiderans,& imminet periculū animarum: quia tūc prius decidetur dicta causa,si de ea constet,per c.ex cō questione.j.de resti.spol.& mihi placet.do.Anto.in c.præcedē. col.xx.dicit se putare,ꝙ si petitio actoris exigeret altiores dilationes & intricationes,quòd deberet differri:& recōuentio antea expediri.Sed si reconuentio exigeret longiores,posset expediri conuentio,per l.qui prior.ff.de iudi.quæ potest vtrique dicto adaptari.quod maximè arbitror procedere, quando illa quæ posset facilius expediri,esset pauperis.arg.not.per glos.ij. q.j.in primis.si verò possunt simul expediri,procedat op.glos. ꝙ vna sentētia,id est simultaneo tempore successiuo,id est vna sententia in causa conuentionis,& alia incontinenti in causa reconuentionis proferatur,per tex.nostrum.& d.auт.& cōsequēter.& in corpore vnde sumitur.Et hoc casu procedat opi.glo. in c.præced.& glos.iij.q.viij.c.cuius in agendo.& aliorum,qui voluerunt quòd vtraꝗ causa debeat vna sententia terminari.

¶Sed aduerte, quia dato etiam ꝙ vtraꝗ causa sit liquidata. Et quòd vna sententia deberet terminari:tamen nō propterea videtur clarè dicendum,ꝙ sententia data in vna sola non teneat: imò articulus iste videtur non parum difficilis: & magna pars difficultatis pendet ex intellectu l.j.in fin.ff.quæ senten.sine appel.rescin.intelligendo ꝙ ille tex.loquatur in mutuis petitionibus.& sic in causa conuentionis & reconuentionis.Nam secūdùm intellectum Ang.in d.l.j.tex.ille vult,ꝙ licet causa cōuentionis & reconuentionis debent vna sententia terminari: si tamen in vna sola fertur sententia, valet:nisi appelletur.& iste videtur etiam casus intellectus illius §.per quem Bart.Ange.Rapha.& cōmuniter Legistæ tenent ibi,& in d.auт.& consequenter.ꝙ sententia valeat.Sed Bald.in l.cùm Papinianus.C.de sen. &interlo.om.iud.distinguit,quòd aut de vtraꝗ causa liquet:& sententia debet ferri super vtraꝗ.& si lata tātum est super vna, potest appellari.per d.l.j.in fi. Nam fecit iudex iniustitiam nō pronunciando super vtraꝗ:ex quo de vtraꝗ constabat: quinimò volunt quidam modernio.in d.l.j.in fin.quòd sententia videatur nulla ratione notoriæ iniustitiæ.arg.not.per Innoc.in c. Romana.§.finautem.de appel.lib.vj.Ad quod vide bonū tex. & quod ibi dixi in c.inter cæteras.j.de re iudi.& quod etiam dixi post domi.meum in c.cùm ad quorundam.de exces.præla. & sic non videtur necessaria appellatio.Et ideò tex.in d.l.j.in fi. dicit ꝙ necesse est pro hac causa appellare.Nec obst.quòd ille tex.postea in fin.videatur se corrigere dum dicit.Sed magis est vt appellatio interponatur ad maiorem cautelam:quia facilius supersedebit iudex in executio.per appellationem, quàm per exceptionem.Et ideò intelligo illum text.quòd quis appellet non ratione iniustæ sententiæ cōtra se latæ,si sententia ex se fuit iusta,prout ibi videt̄ præsupponere tex.Sed quia iudex in hoc fecit iniustitiam:quia cum debeat super vtraꝗ pronūciare,pronunciando super altera tantùm,grauauit partem. Sed aduerte ne erres,quia istud videtur procedere quando essent tales mutuæ petitiones,in quibus data liquidatione admitteretur adinuicem compensatio:vt quia ambæ consisterent in quātitate:ita quòd vna impediret executionem alterius ratione compensationis:vt l.neꝗ.C.de cōpensa.vbi autem in petitionibus essent talia deducta,in quibus non admitteretur cōpensatio,& in quibus non videretur procedere:quia tunc non impediretur alterius executio,per not.in l.neꝗ.& in l.si constat.& in l.fin.C.de compensa.Et hæc tenent quidam moderniores in d.l.j.in fi.& satis videtur bene probari:quia inquātum ille tex.dicit nō esse necessariam appellationem:illud ex eo videtur dicere,quia per viam exceptionis compensationis poterit executio retardari. sed melius potest retardari si appellatur: & potissimum vtilis esset appellatio,quando de causa nō liqueret tunc:sed in breui posset liquere:quia nō exigeret altiorem indaginē,per ea quæ statim dicā in seq.quæstio.Si verò de vna causa liquebat,de alia non:& requirebat altiorem indaginem:tunc iudex potest pronunciare super illa tantùm,de qua liquet.& iudicādo nō potest appellari:quia iudex iudicando prius de liquido,quàm de non liquido,procedit recto ordine:vt l.fin.C.de cōpens.secundùm Bal.post Innoc.quod tamen arbitror procedere:nisi talis esset iudex delegatus,qui vigore mandati deberet vtraꝗ causam simultaneæ terminare.per nota.in c.cùm dilecta.§.de rescript.Et sic ex prædictis potest concludi,ꝙ data possibilitate expediendi vtranꝗ causam,iudex super vtraꝗ debet pronunciare:secus si aliqua legitima causa esset impedimento alteri causæ:vt §.dixi in terminis oppositis recusatiōis,vel interpositis appellationis,vel si post factam reconuētionem contra personam actoris, vel rei,respectu recōuentionis opponeretur exceptio excommunicationis,secundùm quod dixi in ix.prin.arti.ver.& aduerte.vel si de vna facilius liquet,quàm de alia.& sic qualitercunꝗ ex his quæ in facto concurrunt altera causa impediat̄ expediri propter talem difficultatem nō impedietur expeditio alterius causæ facilis & liquidæ:nec seruabitur tunc natura causæ conuentionis,& reconuentionis, vt sententia vna expediantur, sed illa de qua constat.facit not.in l.fin.C.de compēs.& quod not. super rubri.j.de spons.duorum.A.B.Et ex prædictis infertur, ꝙ si causa petitoria proposita est ab vno possessoria ab alio, per viam recōuentionis:debet vtraꝗ eadem sententia expediri,nisi subsit aliquod impedimentū,vt quia vna sit summaria,alia plenaria,secundùm Bart.in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir.pos.col.fin.de quo latius dicā in c.fi.de causa pos.& proprie.ar.Ma.aduerte tamen quia prædicta procedunt in reconuentione propria & separata,seu distincta.secus in recōuentione connexa,vt in duplicibus iudicijs,videlicet familiæ erciscūdæ,&c.vt in l.in hoc iudicio.ff.famil.secundùm Bal.in d.l.cùm Papinianus.C.de sent.& interlo.om.iud.Et satis placet,tum ratione connexitatis.& quia non potest liquere de causa vnius, quin liqueat de causa alterius.facit quod dixi.§.quando vtraꝗ causa est liquida.& quod dixi §.in j.q.huius x.arti.Et nota ꝙ si sententia potest adaptari ambobus libellis,sufficiet vna sentētia,vt puta,si agitur contra fideiussorem,& fideiussor reconueniendo actorem petat sibi fieri cessionem iurium,vt in l.cū eorum.C.de sen.& interlo.om.iudi.Ad quod etiam faciunt not. in l.ij.C.de fideius.& in l.vt fideiussor.ff.de fideius.Nam potest tunc iudex sententiare ꝙ fideiussor soluat,& creditor cedat.Et similiter si actor ageret rei vendica.& reus cōfessoria ad vsumfructum,potest iudex condemnare reum saluo vsufructu suo. Posses etiam figurare exemplum,si actor peteret centū,et reus reconueniret in quinquaginta.Nam posset iudex sentētiare & condemnare reum ad quinquaginta:faciendo hincinde cōpensationem de alijs quinquaginta.facit l.Mæuius.ff.fami.ercis.secundùm Bal.in auт.& consequenter.C.de sent.& interlo.omn. iudi.q.penulti. Et in prædictis omnibus & similibus procedet opi.glo.& Doct.dicentium,ꝙ causa cōuentionis & reconuentionis debet vna sententia terminari. Quid autē si in vna causa conuentionis vel reconuentionis appelletur ab interlocutoria: vtrū iudex potest supersedere in vtraꝗ.Cy.in l.per hāc.C.de temp.appel.distinguit in q.fi.ꝙ aut erat iam liquidum super ea à qua non appellatur:& tunc non retardabitur processus in ea propter retardationē alterius causæ,in qua suspensa est iurisdictio propter appellationem à grauamine.argu.l.fi.C.de appel. Aut de alia causa non liquet:& tūc quia lites sunt cōnexę:vt ff. quæ sent.sine appel.rescin.l.j.§.fi.ex quo appellatur super grauamine in vna causa:dubiū est quis iudex sit futurus super causa,vel in cuius grauamine est appellatum.Et ideò supersedēdū est in vtraꝗ:quia si iudex appellatiōis iudicat bene fuisse appellatum,cognoscit iudex appellationis de vtraque:& sic etiā de illa super qua non est appellatum:quia vnū cōnexum trahit ad se aliud connexum.ff.de aqua plu.arc.in l.atheius.& l.seq.ff.de nego.gest.in l.cum actum.& seq.secundùm Cyn.post Iaco.de ra.Aduerte tamen,quia primum membrum Cy. videtur procedere,quādo appellans cum appellatione pariter interposuit recusationem super alia causa,secundùm ea quæ traduntur in c. ad hoc.el j.& quod ibi dixi §.de appel.& in c.proposuit.eod.titu.& vide quod dixi §.& quod dicam j.in xj.princi.articu,fal. viij.limitatione iiij.& vide ad prædicta quæ dixi super intellectu d.l.j.& etiam quæ dicā in q.seq.& in q.ix.Et aduerte, quia nō est necesse ꝙ vtraꝗ sentētia sit cōdemnatoria,vel vtraꝗ ab-

solutoria:quia vna potest esse condemnatoria,& altera absolutoria:si ambo probauerunt petitionem suam, vterq; damnatur: quia vterq; obtinet,si neuter probauit,vterq; absoluetur: si actor probauit petitionem,& reus non probauit reconuentionem,reus condemnabitur,& actor absoluetur: & ita ecōtrà,vt not.Bald.in d.l.cùm Papinianus.

18 ¶ †Octauò principaliter quæro,quid si iudex nō pronunciat simul super vtraq; causa conuentionis & recōuentionis:sed solùm super vna,quod sit remediū. Et vtrum cōdemnatus posit impedire executionem & qualiter. A.B.Solu.do.Anto.in c.ij.j.de ord.cog.dixit,ꝙ si prius liqueat de vna,quàm de alia,tenēdo ꝙ iudex posit separatim pronunciare,non poterit appellare:quia ordo nō peruertitur. Nec etiam hoc casu poterit obijci compensatio,ex quo non est liquidatum debitum recōuenientis:& sic sentit ꝙ pro hoc casu poterit peti executio sententiæ prolatæ. Si verò liquidata sint debita hincinde. Et prius pronūcietur super cōuentione vel reconuentione,& si nō videtur interesse propter quod posit appellari:& ideò appellatio nō est admittenda. Vtrum autem hoc casu posit peti executio sentētiæ,distinguit ꝙ aut hincinde debetur quantitas:& sic est locus recompensationi:& non propterea peti executio in altera ad præiudicium alterius opponentis compēsatis,ex quo liquidatum est debitum:& hoc est de mēte tex.& glo.d.l.j.§.fi.ff.quæ sent.sine appel.rescin. vbi autem quantitas debetur ab vna parte:& species ab alia,non impeditur executio,& hæc fuit opin. Simo.Vincen.vt statim dicam. Tu verò dic ꝙ ma.Sol.satis clara potest colligi ex his quæ dicta sunt in præced.q.ex quibus arbitror ita concludendum,ꝙ aut actum fuit hincinde ad quantitatem:aut ad tales res in quibus non habet locū compensatio. Primo casu,si de causa vnius constabat,& de alia non:nec de facili incontinenti poterat liquidari:sed requirebat altiorem indaginem:& hoc casu dico,ꝙ cum sententia teneat,per ea quæ superius dicta sunt,nō potest alio remedio impediri executio,nisi per viam appellationis:quia tunc non posset opponi cōpensatio.si tamen sententia in se esset iusta,pars temerè appellauit. hoc etiam sentit Rapha.in d.l.j.in fi.ff.de ap.& reci.& Bal.in l. cùm Papinianus.C.de sent.& interlo.om.iudi. Est enim imputandum parti,& nō iudici:ex quo causa non liquet,nec incōtinenti potest liquere. Quod procedit,nisi fortè in potētia liquidationis fiendæ de proximo cōtingeret dolo aduersarij.per ea quæ statim dicam. Aut de causa alia non liquebat:sed verisimiliter incontinenti liquere poterat. Et arbitror ꝙ sine appellatione iudex deberet supersedere super executione,ex quo incontinenti potest liquere. Et ideò licet non sit lata sententia super quantitate per eum petita:tamen poterit opponere de cōpensatione. Et si opponeretur ꝙ debitum non sit liquidū:& sic nō habeat locum compensatio,per l.si constat.& l.fi.C.de cōpens. replicabitur,quòd de proximo per sententiam ferendā liquidabitur.& paria sunt aliquid de præsenti liquidū,vel de proximo liquidandū.arg.l.penul.ff.de mili.test.quia quæ incōtinenti fiunt,videntur inesse:vt l.lecta.§.dicebam.ff.si cer.pet.faciunt not.per Bart.in l.iiij.§.condemnatū.ff.de re iudi.& ideò ex hoc capite nō videtur necessarium appellare:cùm per hoc remediū succurratur parti.& hoc est quod fortè voluit iurisconsultus in d.l.j.in fi.ff.quæ sent.sine appel.rescin.dum primò dicit,ꝙ non est necesse appellare. vtile tamen est appellare:quia per appellationem clarius suspendetur executio,vt in rubro & nigro.ff. nil noua.appel.pend. Et hoc est quod voluit ille tex.in fin.sed magis est vt appellatio interponatur. Et ista fuit opi.Simonis Vicentini in d.aut.& consequenter.C.de sentē.& interlo.om. iudi.qui dixit quòd d.l.j.in fi.obtinuit in quātitatibus,vt refert Spec.in tit.de reconuen.§.videndum.ver.quid si primo super vna.& dicit ibi Io.And.in addi.ꝙ Simon hoc intendit quòd in quātitatibus:puta,quia actor petit centū ex vna causa:reus ex alia reconuenit ad quinquaginta,vel ad centum ex alia causa:cōgruè fiet expectatio prædicta. Secus si actor petit domum vel equum:& reus fundum,vt statim dicam in secundo casu principali. Vin.verò in c.ij.j.de ord.cog.vel ibi etiam refert Io.An. super glo.in verbo,eadem sententia.& Spec.in d.versi.quid si primò voluit,ꝙ si primò pronunciatur super vna,nō differtur ipsius sententiæ executio, donec pronuncietur super alia. Nec obst.d.l.j.in fin.quia seipsam corrigit in fi.hoc tamen dicit esse, nisi in casu,scilicet cùm aduersarius meus impedit ne fiat pronunciatio super alia:tūc enim differtur executio,& excipi poterit contra eum,si velit me conuenire ex causa iudicati.arg.l.j. ff.de eo per quem fac.erit.& in c.peruenit.j.de testi.cogē.& sic residet Ioan.And.& Spec.in d.versi. Et hæc limita.videtur placere Raph.in d.l.fi.in fi.sed mihi plus placet opin.Simonis,quę videtur mihi magis æqua.arg.d.l.j.in fi.& quia tex.ille nō corrigit se:quia primò dicit nō ex necessitate:& postea dicit ꝙ est magis vtile:& ista stant simul, absq; eo ꝙ inducatur correptio iuris,quia correptio est odiosa.nec etiam est verisimile ꝙ quis incontinenti seipsum corrigit:vt l.non adeò.ff.de condi.& demonst. Præterea ad inducendam cōpensationem contra debitū etiam liquidum,sufficit ꝙ debitum posit de proximo liquidari:per l.apud Celsum.§.si autem.ff.de excep.doli.& tractatur in d.l.fin.C.de compens. Nec obst.ꝙ lata sit sententia: & fortè etiam trāsiuit in rem iudicatā:quia etiam ad executionē potest obijci compensatio,vt not.glo.fin.& do.Anto.& do.meus.& Ioā.de Imo.in c.cùm Ioannes.j.de fid.instru.dummodò liquidatio non requirat altiorem indaginē.& pro hac sententia etiā allego Bal.& Saly.in l.neq;.C.de compēs.vbi volunt per illum tex.ꝙ licet debitum sit effectum liquidū:tamē potest fieri recōuētio. Nec statim procedi potest ad executionem,donec fiat liquidatio:dūmodò de proximo posit liquidari:aliàs secus.argu.d.l.fi.C.de compen. Quod tamen limito,nisi ex dolo aduersarij non posset liquidari,per ea quæ statim dixi.& vide quod dixi in c.præced.in vj.prin.articu.fal.ix. Aut de causa alia iam liquebat:& tunc nō est dubium ꝙ potest impediri executio per exceptionem compensationis debiti liquidi. Item per appellationem:& insuper propter notorium grauamen:cùm potuerit & debuerit super vtraq; pronunciare,& nō pronūciauerit nisi super vna,videtur etiam attētari posse ꝙ sententia sit nulla,per ea quæ dixi in præcedenti quæstione.

¶ Secundo casu principali,quādo actum fuit hincinde ad tales res in quibus non habet locum recompensatio:puta, petebam à te decretum vel codicem: tu reconuenis me ad decretalē,vel infortiatum. Aut etiam si conuenis me ad quantitatem, & ego reconuenio te ad speciem:vtputa,equum vel codicē:& hoc casu,dicendū est ꝙ non impeditur executio sentētiæ latæ in vna causa duntaxat,secundùm Simo.Vincen.in d.auē.& consequēter.& sentit Io.Andr.in addi.in d.§.videndum.ver.quid si primò.& hoc procedit etiam si de vtraq; causa liqueret. Posset tamen appellari à sententia:vel dici nulla ratione notoriæ iniustitiæ:sed non ex eo ꝙ posit admitti compensatio,quæ non habet locum in talibus. A.B. Et hanc opi. sequitur do.Ant.c.ij.j. de ordi.cog.quod dictū non placet do.Nico.ibi,mouetur,quia iura disponunt ꝙ natura conuentionis & reconuentionis sit,ꝙ debeant vna sententia terminari. Et si secus fiat, posit appellari:vt d.l.j.§.fin.ff.quæ sent.sine appel.rescin. Nec obst.si diceretur,ꝙ non potest prætendi aliquod interesse:quia respōdet dominus meus,ꝙ interesse potest esse magnum. Primò,quia licet directè non admittatur compensatio,tamē poterat incidenter compensari:quia si sentētia pariter ferretur pro eo,posset de rebus sibi adiudicatis per sentētiā illi aduersario satisfacere:quod non posset si differretur sententia pro eo ferenda. Secundò interest in eo quod iudex contra iura differt sibi facere iustitiā.ex quo enim actor & reus simul suas actiones in iudiciū deduxerunt:debuit iudex ita producere,vt vtraq; pariter in eodē tempore posit satisfacere per suam sententiā. Fatetur tamen ꝙ vbi prius liquet de vna,quàm de alia,& scādalum timeretur in differendo,ꝙ poterit iudex super illa re pronunciare. Nec obstabit appellatio.argu.l.æquissimum.ff.de vsufruc.& l.j.§.quies.ff.de offi.præfec.vrb.& arg.c.ij.de causa poss.& proprie.secundùm do.meum vtraq; opi.videtur mihi satis defensabilis.plus tamē placet præcedens opi.Simonis,& Io.Andr.intellecta,vt suprà dixi.Ma.

19 ¶ †Nono principaliter quæro,vtrum causa reconuētionis debeat agitari eodem ordine & forma,quibus causa cōuentionis, vel econtrà. Solu.tex.iste probat quòd sic. Nam tex.noster vult ꝙ si actor impetrauit rescriptum appellatione remota.ꝙ tunc si reus reconuenit actorem coram eodem iudice,iudicium reconuentionis vniformiter procedat appellatione remota:quia modus datus per rescriptum in causa conuentionis,intelligitur repetitus in causa reconuentionis,vt dixi s.in summa & in notabilibus.& iurisdictio prorogata per viam reconuentionis habet eandem naturā,qualis est prima iurisdictio.vnde dicit glo.ij.hic,quòd iudex eadē forma quo procedit in principali, procedet in reconuentione:& parem potestatem habet quo ad omnia in vtraq; quæstio. Et ratio multiplex vt colligitur ex tex.& est glo.j.vt dixi super d.glos.j.ex quo glos.ij.infert,quòd iudex eandem habet iurisdictionem & authoritatem in prorogata iurisdictione,sicut in delegata.de quo remittit ad nota.in c. P.& G.s.de offi.deleg. Et ex prædictis singulariter infero,ꝙ si consensus alicuius,puta patris,erat necessarius ad iudiciū agitādum:sufficit illum præstitū in causa conuētionis:nec est necessarium illum præstare in causa recōuentionis.hoc singulariter voluit Bal.in l.nō solū.§.necessitatē.C.de bo.quę lib.col.ix.per l.sed & hi.§.defendere.ff.de procu.quod est singulare. Nec ob. ꝙ in dicta recōuētione nō debeat procedi appellatiōe remota: quamuis

quamuis vigore literarum in conuentione procedi debeat ap-
pellatione remota.ex eo,quia ex quo in fauorẽ actoris fuit con
ceſſum hoc priuilegium,nõ debet in eius odium retorqueri,vt
in regula, quod ob gratiam.de reg.iur.lib.vj.cum ſua materia:
quia vt dicit glo.fi.hoc illud procedit,quando priuilegium eſt
conceſſum motu proprio:ſecus quando ad inſtantiã partis.fa-
cit quod in ſimili not.glo.in aut.quas actiones.C.de ſac.ſanct.
eccle.& quod not.Io.And.in regula,qui ad agendũ.de reg.iur.
lib.vj.in mercur. Ad quod vide quod dixi ſuper d.gl.vide etiã
ad hoc bonam gloſ.in verbo,voluerit.in Cle.ſæpe.de verb.ſig.
quæ extendit tex.iſtum per rationem huius glo.vult enim ꝙ ſi
motu proprio datur alius modus procedẽdi,puta tollẽdo ſub-
ſtantialia iudicij:non debet idem modus ſeruari in cauſa recon-
uentionis:ſecus ſi eſſet conceſſus ad inſtantiam partis.& ſic illa
glo.ſingulariter extendit diſpoſitionẽ iſtius capituli,vt proce-
dat non ſolùm reſpectu clauſulæ appellatione remota,ſed etiã
reſpectu alterius priuilegij,vt debeat illud idem ſeruari in cau-
ſa reconuentionis,ſi fuit conceſſum ad partis inſtantiã.& dicit
hic Abb.quòd per hunc text.ſoluitur quæſtio de priuilegiato.
ne agatur extra diœceſim,ꝙ ſi principalis actor ex priuilegio
traxit reum extra diœceſim,poſsit etiam ibi recõueniri:ſi illud
priuilegium ad ſui inſtantiam fuit conceſſum.& idẽ dicit Ioã.
And.in priuilegio iuris.de quo in c.nõnulli.in prin.de reſcrip.
& aduerte,quia Io.Andr.vult dicere ꝙ ſi quis olim impetraſſet
iudicem vltra duas dietas,hodie vltra vnam,poteſt ibi recõue-
niri:vt in d.c.nonnulli.dicit etiã ꝙ ſi quis impetrauit vltra vnã
dietam computandam à diœceſi ipſius rei vt fieri debet,poteſt
ipſe actor ibi recõueniri:licet ille locus diſtet vltra vnam dietã à
diœceſi ipſius rei conuenti:quia dietæ debent cõputari à loco
rei originalis,etiã reſpectu reconuentionis:quia per recõuẽtio-
nem ampliatur in hoc iuriſdictio:& acceſſoriũ ſequitur princi-
pale.de quo in d.c.nonnulli.ponit Spec.in tit.de recon.§.j.ver-
ſi.quid ſi aliquis.& vide quæ dixi in c.præced.in vij.princ.artic.
fal.vij.vbi examinaui,an ſit verum ꝙ dictum eſt de cõceſsione
facta motu proprio.& ibi vide alia plura ad hunc articulũ per-
tinentia.& aduerte,quia Bal.in d.aut.& conſequẽter.quæſtio.
antepe.videtur prædicta limitare,ſi modo ex iuris diſpoſitione
priuilegiũ concedatur cauſæ:ſecus ſi concedatur perſonę.vnde
dicit ꝙ licet prima accuſatio non requirat interpoſitionẽ in his
caſibus,de quibus in l.athletas.§.calumniator.ff.de infa.tamen
reaccuſans tenetur inſcribere:quia iſtud eſt priuilegiũ perſona
le:& ideo nõ extenditur.per l.ſi iudex circũuento.ff.de mino.
Sed tu aduerte,quia in §.calumniator.nõ ponuntur prędicti ca
ſus.Idem Bal.nõ videtur bene dicere:quia longè plures ſunt ca
ſus in quibus quis nõ tenet̃ ſe inſcribere priuilegio cauſę, quàm
priuilegio perſonæ.ad quod vide glo.in c.ſuper his.j.de accuſ.
quam hoc mane legimus propria lectione in voce & quod ibi
aliàs legendo ſcripſi.ſed poſſet ſaluari Bal.quãdo ratione priui
legij perſonæ hoc cõtingeret.Ego etiam arbitror ꝙ idem ſit, ſi
illud cõtingeret reſpectu cauſæ:quia inſcriptio habet reſpectũ
ad pœnam imponendã ipſi reaccuſato,ſi non probaretur deli-
ctum:vt reaccuſans teneatur ad pœnã,ad quam teneret̃ reaccu-
ſatus,ſi probaretur delictũ:nõ autẽ habet aliquẽ reſpectum ad
accuſationem prius inſtitutã.Intellige tamẽ,quãdo in cauſa cri
minali admitteretur reaccuſatio.ad quod vide quæ latius dicta
fuerũt in c.præced.in vj.arti.fal.xiiij.¶ Sed circa prædicta que
ro retenta opi.ꝙ clericus conueniens laicũ corã iudice ſeculari,
poſsit reconueniri coram illo.de quo latiſsimè dixi in præced.
20 c.in v.prin.articu.† Queritur,vtrũ ipſi clerico ſic reconuẽto ſit
ſeruandũ ius ciuile,vel canonicum:ſi ius canonicũ diſcordat à
ciuili.& quid iuris ecõtrà.Solu.quia iſta materia eſt intricata &
difficilis:& principaliter pertinet ad tit.de conſti.ideò hic omit
tam.& ibi Deo duce,fortè dicam.Et quò ad prædictos termi-
nos vide latiſsimè per Io.Cald.in q.quæ incipit ſtatuto ciuita-
tis.& per Pet.de Anch.in repeti.c.j.de conſtit.in xij.q.princip.
ver.pro confirmatione.col.c.& per Pet.de Ancha.in repeti.c.
ea quæ.de reg.iur.lib.vj.q.fin.Et quò ad ordinem ſeruandum,
cum inſpiciatur ius canonicum vel ciuile.vide quod dixi in c.
quod clericis.ſ.de foro compe.
¶ Decimò principaliter quæro,vtrum priuilegium conceſſum
cauſæ conuentionis ſit ſeparabile à cauſa reconuentionis.Solu.
patet ex his quæ ſuperius dicta ſunt.tam in hoc articu.maximè
in q.vij.viij.& ix.quàm etiam in ix.princip.artic.& etiam in c.
præced.in vj.prin.articu.in pluribus fallen.maximè in vij.prin
cip.fallentia.Et ex his quæ in dictis locis dicta ſunt, manifeſtè
patet quòd proceſſus ſit ſeparabilis:& ſimiliter priuilegium ſit
ſeparabile.quamuis pleriq; Doct.tenuerũt contrariũ,& malè.
21 ¶ † Vndecimò principaliter quæro de effectibus mutuæ peti-
tionis,ſiue reconuentionis.Sol.videtur dicendum ꝙ reconuen-
tionis nullus ſit effectus.& ſic videtur quòd recõuentio ſit ſu-
perflua.hoc videtur deduci iſto modo,compenſatio hodie fit
ipſo iure:vt in l.fin.C.de compẽſa.abſq; propoſitione actoris,
vt ibi.& Inſti.de actio.§.ſed noſtra.ergo nõ videtur eſſe neceſ-
ſaria reconuentio:& ſic inducere nouam inſtantiã: cùm per ex
ceptionem cõpenſationis poſsit quis obtinere intentionẽ ſuã.
Sol.argu.videtur procedere in mutuis petitionibus quantitatũ
in quibus locum habet compenſatio.Vnde ad arg.reſponderi
poteſt dupliciter.Primò quòd prędictum arg.non procedit in
his rebus,in quibus non admittitur compenſatio.& ſic in illis
mutua petitio & reconuentio habebit effectum,Secũdò,reſpõ
deri poteſt ꝙ etiam in quantitatibus mutuæ petitionis conſe-
quitur magnum effectum:tum quia per oppoſitionem cõpen
ſationis reus videtur fateri ſe debitorem:quod non cõtingit in
reconuentione.Item per oppoſitionem compenſationis reus
nihil vltra conſequi poteſt,niſi compenſare hincinde debitum
cum credito.vnde ſi fortè eſſet creditor in maiori quãtitate,nõ
conſequeretur illud plus:ſed per reconuẽtionem ad integram
quantitatem cõſequetur reus reconueniens illud plus.ad quod
vide quæ dixi in c.præced.in vj.princi.arti.verſi.ſecunda decla
ratio.Item haberet effectum etiam in quãtitatibus,ſi fortè cau-
ſa conuentionis eſſet priuilegiata,vt contra eam non poſſet ad
mitti cõpenſatio.& ſic habes tres effectus reconuẽtionis.Quar
tus effectus eſt iuriſdictiõis prorogatiuus:quia per ipſam fit iu
dex qui aliàs non habet iuriſdictionem in reconuentum, quan
tum ad illam cauſam reconuentionis:ſiue ſit ordinarius,ſiue de-
legatus,vt dicit glo.penul.in c.præced.& ſequuntur ibi Doct.
& communiter licet alij teneant contrarium reſpectu ordinarij.
Sed tu vide quæ latiſsimè dixi in c.præced.in iiij.prin.articu.q.
ij.& iij.& hunc effectum ſentit glo.fi.hic.& intellige quòd iſta
eſt prorogatio iuris,non hominis.& ideò fit prorogatio cõtra
clericum.ad quod vide quod dixi ſ.in ſuppletione ad glo.ij.&
quod dixi in c.præceden.in v.princip.artic.ver.item prædicta
regula procedit.Item iſte effectus procedit,ſi reconuentio non
ſit propria:quia nõ ſit facta debito tempore:ſed longè poſt li-
tem conteſtatam.de quo tamẽ dic vt latè dixi in c.præce.in vij.
prin.arti.ver.idẽ tamen Ioã.And.& ver.ſed primã opi.in opi-
nione mea,circa fi.Et not.ſingulariter ꝙ iſta prorogatio per re
conuentionem fit ipſo iure per viam excluſiuam iuriſdictionis
ab alio iudice,eo tempore quo pendet conuẽtio: adeò ꝙ dicto
tempore non poteſt actor reconueniri corã alio iudice:& ſi co-
ram alio iudice reconueniretur contra formam d.aut.& conſe-
quenter.Si quidem recõueniretur coram iudice delegato:pro-
ceſſus eſt ipſo iure nullus.ſi verò coram ordinario,proceſſus eſt
aliquis:niſi opponatur,vt tractatur in d.c.diſpendia.de reſcrip.
lib.vj.vtrobiq; tamen,ſiue proceſſus ſit nullus:ſiue teneat:ſi re
conuentus comparens opponit ꝙ non poteſt coram illo recõ-
ueniri:debet reus reconueniens tanq; temerè vocatus,actorem
coram iudice incompetenti in expenſis cõdemnare,vt d.c.diſ-
pendia.& in l.eum quem temere.ff.de iudi.ſecundùm Bar.in d.
aut.& conſequenter.& licet etiam Ange.ibi,quæſtio.fi.Sed tu
vide etiam ad prædicta quæ latius dixi in c.præced.in iiij.prin.
artic.q.ij.& iij.Quintus effectus eſt ſimultanei proceſſus indu-
ctiuus.de quo dixi ſ.eo.arti.q.ij.& ſeq.& etiam maximè in vij.
& viij.q.Vltimus effectus eſt priuilegiorum cauſæ conuentio
nis & reconuentionis adæquatiuus.quod intellige ſecũdùm ea
quæ dixi in pręced.in vj.princip.articu.fal.vij.& ſ.eo.arti.x.q.
ix.& ibi etiam dixi remiſsiones.& ex his Deo duce,eſt expe-
ditus nobiliter.x.prin.articu.
¶ Vndecimò prin.ar.iuxta præmiſſum ordinem in rub.tractã-
dum.de quibus rebus ad eundẽ iudicem eundũ ſit.& quamuis
in hoc ar.non agatur de mutuis petitionibus, tamen iſte arti.eſt
proximus & conſimilis huic titu.Nec poteſt magis congruè al
teri titulo adaptari.& eſt materia ſatis notabilis Doctoribus,ma
ximè Canoniſtis:neq; ordinata,neq; perfectè tradita.Sed cona
bor quãtum fieri poteſt materiam ipſam ordinare: & perfectè
tradere ponendo regulam,fallentias,& limita.
¶ Regula ergo ſit negatiua: & huiuſmodi, videlicet ꝙ ſi quis
egerit contra vnum corã vno iudice:non tamen neceſsitatur cõ
tra eundem,vel contra alium coram eodẽ iudice agere:nec etiã
aduerſarius cogitur propterea eundem actorem coram eodem
iudice conuenire.Si fortè talis alium,vel alios iudices habeat,co
ram quibus poſsit cõueniri.Hæc autem regula probatur: quia
ſi dantur aliqui caſus ſpeciales,in quibus vnus & idem pro plu
ribus cauſis,vel plures pro vna,vel pluribus cauſis cogũtur ali
qua ſpeciali ratione ad eundem iudicem ire: de quibus ſtatim
ſubijciemus,ergo in contrarium eſt ius commune: vt in l.j.in fi.
ff.ad municip.& in l.tum ex ſola.C.de primipi.lib.xij.& in c.
ij.j.de coniug.leproſorum.
22 ¶ † Regula poteſt quis,licet elegerit,coram vno agere:& cõue
niri coram alio.Hæc tamen regula recipit plures fallentias.

¶ Primò, fallit in causa reconuentionis.
¶ Secundò, in duplicibus iudicijs.
¶ Tertiò, in pluribus dominis vendicantibus sibi seruum, tanquàm communem.
¶ Quartò, si vnus vendicaret sibi vsumfructum vnius serui, & alter proprietatem.
¶ Quintò, quando plures tutores vel curatores conueniuntur vt reddant rationem.
¶ Sextò, in pluribus eandem causam habentibus.
¶ Septimò, in eo cui competit petitorium & possessoriũ, quia si vult vtrunq; intentare eodem tempore, debet coram eodem.
¶ Octauò, si plures sunt simul inquisiti à iudice seculari, quorum aliqui clerici, & aliqui laici: & clerici petant se remitti &c.
¶ Nonò, in creditore agente etiam diuersis libellis contra duos reos debendi.
¶ Decimò, in vna & eadem causa intentata semel contra vnũ: quia si destitit, non potest coram alio iudice intentari sunt opi.
¶ Vndecimò, si primò egit pro parte debiti, pro alia tenet̃ agere coram eodem: etiam finito primo iudicio.
¶ Duodecimò fallit in eo qui vult plures actiones, vel vnã eodem tempore intentare: quia non potest illam vel illas coram diuersis intẽtare: siue sint ordinarij, siue vnus ordinarius & alius delegatus, siue ambo delegati.
¶ Limitatur tamen hæc xij. fallentia, respectu ordinarij multipliciter.
¶ Primò, in literis super actionibus personalibus. secus inutilibus.
¶ Secundò modo ad iudices delegatos verè. secus ad conseruationes.
¶ Tertiò, si modò omnes delegati per diuersas literas vellẽt singulariter de singulis causis cognoscere. Secus si omnes subdelegarent vni.
¶ Quartò, si omnes sint principales per se: secus si vna principalis, alia appella.
¶ Quintò, si prima principalis causa pendet coram delegato: secus si appellasset, & ad aliũ literas impetraret sup alia causa.
¶ Sextò, si modò durat prima causa: secus si sit finita, sed sunt opinio.
¶ Septimò, si modò pars excipit: secus si non exciperet sunt opiniones.
¶ Octauò, si modò conuentus cõparuit: secus si fuit cõtumax.
¶ Nonò, si modò actor voluntariè: secus si ex necessitate.
¶ Decimò, nisi ex causa superueniente non possit prosequi coram eodem.
¶ Vndecimò, nisi sit causa hæresis.
¶ Duodecimò.
¶ Tertiodecimò, si vnus fuit iud. respectu preparatorij: quoniã etiam iudicio præparato debet ire ad illum.

23 ¶ † Primò fallit in reconuentione quę non potest fieri corã alio iudice. de quo dixi in x. superioribus articulis.

24 ¶ † Secundò fallit in duplicibus iudicijs. vnde si vnus agit cõtra vnum cohæredẽ iudicio fami. erciscundæ alius cohæres nõ potest pro eadem causa ad aliũ iudicem ire. & ideò si inter aliquos agendum est iudicio famil. erciscũdæ aut cõmuni diuidũ. aut finium regundorũ. idem iudex assumẽdus est: vt est text. in l. j. ff. de quib. reb. ad eundẽ iudicẽ eatur. Vnde in his duplicibus iudicijs, non debẽt diuersi iudices audiri. Et ideo licet actor debeat sequi forum rei, vt in c. cùm sit generale. ſ. de fo. cõpe. cum simi. & si plures hæredes aut socij sint habentes res communes, vel agros cõfines qui sint diuersi fori: iudex primò aditus per vnũ debet per alios etiam adiri: si alij vellent agere. Et etiã vnus, & idẽ qui cœpit agere cõtra vnum ex pluribus cohæredibus, vel ex pluribus cõsocijs aut habentibus agros cõfines volens alios conuenire, debet apud eundem iudicem illos cõuenire. & ratio multiplex. Prima ponitur in d. l. j. ad hoc vt præsentia omniũ, eodem loco causa facilius expediri possit. Secũda ratio est, propter causæ coniunctionẽ: quia consortes & cõiuncti sunt, vt d. l. j. & l. nulli. C. de iudi. not. gloss. in d. l. j. & mihi placet. vnde ne causa cõtinentiæ diuidatur, debet idẽ iudex adiri. Tertiò est ratione reconuẽtionis: quia cũ quilibet sit actor & reus: ergo quilibet agit & recõuenitur: ergo apud eundẽ iudicem debet fieri, vt hic, & in c. pręced. Et in l. cùm Papinianus. & aut. & cõsequẽter. C. de sent. & interlo. om. iud. secundũ glo. in d. l. j. ff. de quib. reb. ad eundẽ iudi. eatur. Sed tu dic φ hæc ratio procedit, quãdo agens reconuenitur, per ea quę dicta sunt in præcedẽtibus arti. de qua materia hic nõ tractamus. Sed non cõcludit, si essent plures hæredes: puta A. B. C. D. & A. prius cõueniret B. corã vno iudice: deinde vellet conuenire C. aut D. corã alio. Quarta ratio est, propter absurditatẽ euitãdã. nam posset esse φ vnus iudex aliter iudicaret, quàm alius: vt l. cognitio. ſ. j. & fi. & in l. si pariter. & l. si vsumfructum. ſ. fi. ff. de lib. cau. Quid autẽ si inter hæredes aut socios, vel similes conuẽtos esset clericus, vel persona ecclesiastica. dic vt statim dicam in viij. fallẽ. A. B. Et pro prædicta fallentia faciunt quæ dixi in rubri. de dila. in materia citationis A. v. q. xxxj. ver. Ma.

25 ¶ † Tertiò fallit in pluribus dominis vendicãtibus sibi seruum tanq; cõmunem: quoniã isti ad eundẽ iudicẽ mittendi sunt: ne variè in iudicio inducetur. Secus si vnusquisq; seruũ, vt suum, insolidũ vendicaret: quia tũc nõ est timor, ne variè in iudicio iudicetur: cũ vnusquisq; solidũ dominiũ sibi vendicet, vt est tex. in l. cognitio. ſ. j. ff. de libe. cau. Et qualiter in primo casu possit esse timor varij iudicij: quia posset alter parte seruitutis ipsius serui, & seruus cõtra alterũ agentẽ in libertate obtinere. & quis non potest esse pro parte seruus, et pro parte liber. Si tamẽ hoc contingeret, φ apud diuersos iudices actũ esset, nec esset exemptum: & vno iudicio liber, altero vero seruus pro parte iudicaretur: quid agendũ sit, vide tex. singularem in l. duobus. ff. de libe. cau. In secũdo verò casu non sic cõtingit: quia quilibet agẽtium dicit esse seruũ suum insolidũ. vnde nõ potest esse talis timor de quo in præcedẽti: quia aut primo pronũciabitur pro libertate: & talis sentẽtia præiudicat petitioni alterius, vt l. si dolo. ff. de do. & in l. diui. ff. de lib. causa. Similiter etiam si pronunciatum sit insolidũ seruus alterius, non potest dicere se liberum, vt dicit glo. in d. l. cognitio. ſ. j. & vide ad prædicta quod tradit Io. de Imo. in l. sequi. ff. de re iud. col. xij. ver. aduerte tamẽ, quia vt dicit Iaco. Butri. &c. vbi latius tractat, an talis sententia primò lata præiudicet alijs. de quo dic vt latius dicam in c. penul. j. de re iudica.

26 ¶ † Quarto fallit, si vnus vendicaret sibi vsumfructum totius serui, alter vero eiusdem serui proprietatẽ. Item si alter vt proprium vẽdicet. Alter vero dicat sibi pignoratũ esse: quia idem erit iudex adeundus, vt l. cognitio. ſ. fi. & l. seq. ff. de lib. cau.

27 ¶ † Quinto fallit, quãdo plures tutores vel curatores cõueniuntur, vt reddant rationẽ. omnes enim corã eodẽ iudice conueniẽdi sunt. non autẽ vnus coram vno, & alius corã alio. Et si vnus primo fuit cõuentus corã vno, omnes alij debent corã eodem conueniri: etiã si non sint eiusdẽ fori, vt est tex. in l. ij. ff. de quib. reb. ad eundẽ iud. eatur. & in l. omnes. C. arbi. tute. vbi tex. vult φ idẽ sit etiã in rebus pluriũ tutorum. & ratio ponit̃ ibi in glos. ne causæ cõtinentia diuidatur. & propter causæ vnitatẽ, secundùm Bal. in d. l. cùm Papinianus. C. de sen. & interlo. om. iud. & tenent Doct. maximè Moder. in l. ij. ſ. fi. ff. quæ sen. sine appel. rescin. quid autẽ si aliquis ex dictis tutoribus esset clericus seu persona ecclesiastica, vide quod dicam statim in viij. fal.

28 ¶ † Sexto fallit in pluribus eandem causam habentibus. Ita dicit Bart. in l. omnes. C. arbi. tute. per illum tex.

29 ¶ † Septimo fallit in illo cui competit petitoriũ & possessoriũ: quia si vult vtrũq; intentare eodẽ tẽpore, non potest: siue vellet ire ad diuersos iudices delegatos, vt in c. j. de cau. pos. & ꝓprie. in l. nulli. C. de iud. secundũ vnũ intellectũ. & in c. fi. de rescrip. tenet Spec. in tit. de rescrip. præsen. ſ. fin. ver. item φ ad quosdã siue vellet agere eodẽ tempore coram diuersis iudicibus ordinarijs. & etiã si sit finita instantia coram vno: puta, super possessorio: vult denouo intentare super petitorio corã alio iudice: etiã si vellet agere coram alio iudice ordinario ipsius rei: vt l. j. ff. de quib. reb. ad eundẽ iudi. eatur. tradunt glo. Bar. & Bal. in d. l. nulli. licet Pet. & Cyn. sentiunt contrarium, quando finita esset instantia. Ad quod vide quod latius dixi in c. fin. ſ. de iudi. Super glo. ij. & prædicta intellige, quando vellet intentare petitoriũ & possessorium recuperandæ vel adipiscendæ: aut etiã retinendæ possessionis, in casu quo potest concurrere cum petitorio, secundũ not. per Bart. in l. incerti. C. de interdic. & per Bart. & Doct. in d. l. nulli. de quo latius dicã quando possit concurrere in titu. de causa pos. & proprie. & prædicta procedũt respectu causarum principalium: secus si super vna appelletur. & super alia non: quia tunc tractabuntur coram diuersis, secundùm Io. And. & do. Domi. in c. dispendia. de rescrip. lib. vj.

30 ¶ † Octauo fallit, si plures simul sunt inquisiti à iudice seculari: quorũ aliquis est clericus, vel aliqui sunt clerici: & alij sunt laici, qui clerici petant se remitti ad iudicem ecclesiasticum, secundùm formã c. si iudex laic⁹. de sen. excõ. lib. vj. Nã hoc casu, oẽs etiã laici debẽt remitti ad iudicẽ ecclesiasticũ: ne causæ continẽtia diuidat̃. & quia omnes habẽt eandẽ causam: & ne sequat̃ absurdũ, si variæ sentẽtię ferrent̃. & fortè cõtrariæ. Nec ob. φ eadẽ ratione iudex secularis de omnibus, etiã clericis deberet cognoscere: sicut dicimus in reconuent. vt latè dixi in c. præceden. artic. v. quia iudex ecclesiasticus dicit̃ esse maior & dignior: iuxta not. in aut. quõ opor. epis. & in l. omni nouatiõe. C. de sac. sanc. ecc. & probat̃ in c. solitę. ſ. de ma. & obe. Et potẽtius ac digniꝰ trahit ad se minus dignum, vt in l. per minorẽ. ff. de iudi. & in c. quanto.

quanto.s̃.de iud.cum si.Ita concludit do.Ant.de prato veteri in l.j.in fi.ff.quæ sententiæ sine app.rescin.faciunt not.per Bal. in l.præcipimus.C.de appel.A.B.Et ibi hoc expresius voluit Barto.in §.eodem obseruando.vbi dicit ꝙ laicus ratione clerici conuenitur coram Episcopo.& vide quod dixi.s.de fo.cõpe.c.j.versi.& xv.declaratio.ad prædicta etiam est bonus tex. in c.constitutus.de restitu.in integ.Intelligendo illud ꝙ magister G.esset laicus:cùm nihil ibi dicatur quod esset clericus.facit etiam tex.in c.per tuas.de arbi.vbi qualitas duorum laicorum inhabilium per se habilitauit propter adiunctionem vnius clerici.Ma.& Pe.de Anch.in regula,ea quæ.de reg.iur.lib.vj.q.j.& per Doct.in c.quintauallis.j.de iureiur.in quibus tractatur ꝙ si à iudice clerico,& à iudice seculari,vel à duobus arbitratoribus,vno clerico,& alio seculari appellandum est:vel recurrendum ad arbitrium boni viri:appellatur & recurritur ad ecclesiasticum:& non ad secularem quod quidem dictum est singularissimum,& memoriæ commendandum:& quotidie potest contingere,& honorem quam maximum,& vtilia etiam afferre,sed non memini legisse alium Doc.hoc tenentem:pro hoc tamen facit quod dixi.s̃.in vj.fal.Sed aduerte,quia prędicta cõclusio videtur satis dubitabilis:quam maximè quando inquireretur de delicto,propter quod veniret imponenda pœna sanguinis de iure ciuili,retenta opinione quæ vult,ꝙ quò ad decisoria,laico litiganti coram iudice ecclesiastico in materia,in qua leges seu statuta locorum & canones discordant:sunt seruandæ leges & statuta secularium.de quo per.d.M.in c.ecclesia sanctæ Marię.de consti.maximè in repe.vt in c.quod clericis.s̃.de fo.compe.& per Bar.& Bal.& Doc.in l.j.C.de sac.san.ecc.& per Pet.de Anch.in repe.dictæ regulæ,ea quæ.de reg.iur.lib.vj.& in repe.c.j.s̃.de consti.Sed ecclesiasticus non potest imponere pœnam sanguinis:vt in c.sententiam.j.ne clerici vel monachi. ergo &c.Sed fortè dici posset,ꝙ cognoscere poterit:& habita cognitione & veritate rei gestæ,si fuerint absoluendi,absoluere:si fuerint condemnandi alia pœna,quàm pœna sanguinis,illos condemnare.Si verò pœna sanguinis essent condemnandi, condemnabit clericos secundùm canones:& laicum remittet ad iudicem suum.cogitabis:quia nunc venit in mente,& prædicta sunt vt dixi,singularissima.Et ex prædictis ego infero, quòd si inter plures inter quos agendum esset duplicibus iudicijs,videlicet familiæ erciscundæ,communi diuid.& finium regundo.esset aliquis clericus:vel plures tutores & curatores eiusdem tutelæ vel curæ:esset aliquis clericus pro causa prædicta:tam contra laicos,quàm contra clericos esset adeundus iudex ecclesiasticus.argu.prædictorum.& ita videtur etiam concludendum in omnibus alijs similibus causis & casibus.

31 ¶†Nonò fallit in creditore agente,etiam diuersis libellis contra duos reos debendi insolidum:quia debet eos,non coram diuersis,sed coram eodem iudice cõuenire,& hoc videtur velle textus in authentica,hoc si debitor.C.de duobus reis.& in corpore vnde sumitur.vbi tex.vult,quòd negotium debet cõmuniter examinari & terminari,& quamuis ille tex.loquatur quando ageretur eodem libello.tamē Bal.in l.j.& in d.aut.hoc ita.C.de duo.re sentit idem etiam quando ageretur diuersis libellis,vnde dicit ꝙ si statuto cauetur,prout est Perusij,ꝙ quilibet conueniatur in sua porta:& duo sint rei debendi,vnus in porta sancti Petri:& alius de porta eburnea,ꝙ quamuis statutū obstet,& practicantes seruent statutum ad literam:tamen secūdùm mentem iuris videtur,secundùm Bal.ꝙ vterq; posit coram eodem iudice conueniri,per l.omnes.C.arbi.tut.& l.in rebus.in fi.ff.de arbi,& l.nulli.& l.licet.& quod ibi no.per Cy.C. de iud.& per ipsum Bald.in q.sua quæ incipit,accusatus de vi turbatiua,de qua statim dicam.per quæ iura videtur fortius cõcludeñ.ꝙ non solùm posit,sed debeat fieri coram eodem iudice.& ita intelligo voluisse Bart.per verba sequentia,licet loquatur per verbum,posit.& probatur in l.ij.ff.de quibus reb. ad eundem iud.eatur.& per ea quæ superius dicta sunt.Secus dicit Bal.si nullo modo possent conueniri coram eodem iudice.exemplum,in hac nostra ciuitate Senarum,causa pupillaris tam in agendo quàm in defendendo,debet agitari coram iudice & sapientibus pupillorū:coram quo iudice non potest maior cõueniri,pone ergo ꝙ vnus ex reis debendi sit pupillus,& alter minor:hoc casu poterunt coram diuersis iudicibus conueniri,& sic residet Bal.ego hāc.q.examinaui in l.reus.ff.de duo. reis.in xj.prin.art.q.viij.& tunc visa fuit mihi decisio Bal.in vlti.casu,satis dubia,tum propter causæ communionem & consortium:tum propter dispositionem.d.aut.tum ne causæ continentia diuidatur:quia dixi tunc cogitandum.Nunc verò attentis his quæ superius dixi,maximè in præcedenti fal.arbitror ꝙ amborum causa debeat agitari coram iudice & sapientibus pupillorum:cùm causa pupillorum sit magis fauorabilis,& fauorabiles sint ampliandi:vt in regula hodier.de reg.iur.lib.vj.

32 ¶†Decimò fallit etiam in vna & eadem causa:quia si semel vna causa fuit intentata contra vnum coram vno iudice,& intentans destitit:non potest postea reum pro ipsa causa trahere coram alio iudice:sed debet ad eundem iudicem ire,secundùm aliquos,qui mouentur ex eo,quia maior est conuenientia vnius causæ de seipsa ad seipsam,quàm duarum causarum adinuicē. arg.l.nulli.C.de iud.quod patet:quia videmus ꝙ omisio ordinis causæ de seipsa ad seipsam vitiat processum:vt l.prolata.C. de sen.cum si.Et tamen peruersio ordinis vnius causæ ad aliā, non vitiat processum:vt in l.j.& ibi Doc.C.de app.de quo per glo.ij.q.j.in sum.& latius videbimus.j.de ord.cog.Sed Pet.& post eum Cy.dicit.ꝙ ista arg.vel iura nihil faciunt,primò non obst.primum ar.quia fateor ꝙ maior est conuenientia vnius causæ ad se &c.Nam hoc est verum eodem tempore:sed non diuersis temporibus,vnde non videtur ꝙ diuersis temporibus,si semel conueni te coram vno iudice,prohibear te conuenire coram alio.Nec ob.aut.qui semel.C.quomodo & quādo iud.per quam etiam prædicti mouentur:quia illa aut.resistit solùm penitus desistentibus.sed hic non desistit penitus,imò agit coram alio,vnde nihil facit,secundùm Pet.Sed tamen alio iure probatur,secundùm Pet.videlicet per l.j.ad fi.C.de asser.tol.vbi cauetur ꝙ qui fuit tractus in vna causa per libellum editum coram vno iudice,non potest coram alio trahi:& qui traxit,amittit omnia:vt d.l.j.ad fi.& sequitur Cy.Sed aduerte,quia illa lex loquitur in casu speciali,& eodem durante iudicio.Ad quod vide quæ dicam in xij.prin.art.facit quod no.gl.pe.in d.l.j.ad fi. Et hoc etiam reperio voluisse Ang.in l.fideicommissum.§.j.ff. de iud.Sed finito primo iudicio per desistētiam & peremptionem instantiæ,non video quid obstet,quare non posit agere coram alio iudice:dummodo sit competens.sed si loqueremur de duabus causis coniunctis,aut ad inuicem continentibus:vt petitorij & possessorij,& similibus vna finita coram vno iudice,pro alia etiam debet ad eundem iudicem iri,secundùm Bart. in d.l.nulli.C.de iud.per illam.l.& per.l.j.ff.de quibus rebus ad eund iud.eatur.quod est satis æquum.vnde facio differētiam, an prima sit finita desistentia,vel peremptione instātiæ,& procedat quod primo loco dixi:aut per sententiam:& procedat opi.Bart.posset tamen pars,contra quam lata fuit sententia in vna,recusare illum vt suspectum in alia:quia qui semel grauauit,semper potest recusari,etiam in alijs quibuscunq; causis separatis:vt not.glo.super verbo,quæstionibus.in c.dispendia. de rescri.lib.vj.facit c.ad hæc.& c.propositum.de app.& sequitur do.Domi.in d.c.dispendia.ad quod vide quod dixi.s̃.in x. princ.art.q.vij. ¶Sed hic insurgit tamen notabile dubium & nouum:pone ꝙ sententia fuit lata contra actorem:puta.super posses.quem cogetur actor ire super proprietate ad eundem iudicem:cum meritò illum habeat suspectum.per ea quæ statim dixi,fortè dici potest ꝙ hoc casu,si actor habet illum suspectum,poterit alium iudicem adire:quia ille qui ex causa legitima etiam liberali,vadit ad alium iudicem:etiam eodem durante iudicio excusatur.Item faciunt quæ statim dicam in viij.& ix.& x.limi.Consulerem tamen ad maiorem suam excusationem,quòd in petitione quam faceret coram alio iudice,allegaret causam:quia non adijt primum iudicem,sed alium:vel si aduersarius exciperet de incompetentia iudicis:poterit se excusare per viam replicationis.& notabis prædicta:quia nouissima sunt,

33 ¶†Vndecimò fallit,quando quis prius egisset pro parte debiti coram vno iudice:quia pro alia parte eiusdem debiti non potest agere coram alio iudice,etiam finito primo iudicio:vt not.glo.singularis instit.de act.in §.si minus.& quidam mod. in l.quidam æstimauerunt.ff.si cer.peta.pro qua fal.facit quod dixi in præce.fal.in opi.Pet.& Cyn.tetigi etiam in c.pen.de fo. compe.in fi.Et quamuis ibi dixerim,ꝙ hoc videbatur mihi satis dubium:tamen nunc videtur æquum per ea quæ dixi in pręce.fal.Nam illud ibi procedit secundùm Bart.propter coniunctionem duarum causarum,longè magis videtur hoc sibi locū vendicare in eadem causa diuisa per partes.

34 ¶†Duodecimò fallit generalius in eo qui vult plures actiones, vel vnam eodem tempore intentare contra aliquem:quia non potest illam vel illas intentare coram diuersis:siue sint delegati:& intelligitur semper de delegatis per diuersa rescripta impetratis:vel vnam intentare coram delegato,& aliam corā ordinario:vel coram diuersis ordinarijs eodem tempore,vt dixi, primum de delegatis probatur in c.fi.s̃.de rescr.& clarius in c. dispendia.de rescr.lib.vj.Secundum verò de delegato & ordinario:& tertium de duobus ordinarijs.licet glo.super verbo,literas.in d.c.fi.de rescr.quæ extendit id quod ibi dicitur in tex. de delegatis ad plures ordinarios,& ad delegatū & ordinariū

simul.quãuis in contrarium glo.allegetalias opi.& pro.d.opi. facit:quia ex quo quis cõuenit aliquem coram ordinario actione personali,non potest pro alia personali conuenire eum corã delegato,vel alio iudice: quia cùm hoc non competat reo,vt in aut.& consequẽter.C.de sen.& inter.om.iu.ergo longè minus debet competere actori:tum quia rei sunt fauorabiliores:vt in regula,fauorabiliores.ff.de re.iu.tum quia non debet actori licere quod reo nõ permittitur,vt in regula,non debet actori.de reg.iu.Sed aduerte:quia Inn.hoc non credit.Sed dicit actorem posse cõuenire reum coram diuersis ordinarijs:vel coram ordinario & delegato, & ad regulam,fauorabiliores.respondet,ꝙ intelligitur in eadem causa:& postq̃ causa est inchoata:sed respectu inchoandæ,actor est fauorabilior.vnde licet in fi.causæ magis faueatur reo:tamen in prin.magis fauetur actori: vt l.si quis intentione ambigua.ff.de iud.& in l.inter stipulantem.§.j.ff.de verb.ob.Itẽ dicit Inn.ꝙ alia ratio potest assignari,quare actori liceat reum trahere corã pluribus ordinarijs,& non sit licitum reo:quia iura voluerunt subtrahere materiam malignandi,& interdicere reo ne traheret actorẽ coram alio iudice: quia reus quasi offensus libenter se vendicaret:& sic etiã iniustè posset trahere actorem coram alio iudice:quæ ratio cessat in actore.Item mouetur Inn.quia ex conclusione glo.sequeretur etiã absurdum,ꝙ si conueni te coram delegato,si non possem conuenire te super alia causa corã ordinario, quasi frustraretur ista actio mea:quia non comprehendatur in rescripto:vt in d.c.fin. de rescr.meritò non possum cõuenire te coram ipso delegato: vt in c.olim.de of.dele.Et similiter etiam nec coram ordinario. tenendo prædictam opi.etiam tenuit Cõpo.in d.c.fi.& Arch. in d.c.dispen.D.m.distinguit, ꝙ aut quis vult trahere eundem coram diuersis ordinarijs super pluribus actionibus, quæ cõmodius possunt tractari apud vnum:& tunc habeat locũ opi. glo.prædictæ:quia ex identitate rationis debet fieri extẽsio illius.c.fi.s̃.de rescr.Maximè cùm hoc contineat in se magnam æquitatem.ar.c.cùm dilecta.j.de confir.vti.vbi bonus tex.Sed tu dic ꝙ hæc fuit originalis opi.Io.mo.& Io.An.in c.dispẽdia. de rescr.lib.vj.quam etiam sequuntur ibi Io.de fantu.& d.Do. Aut volo vnam actionem intentare coram ordinario:& aliam corã delegato:& hoc casu,si prius volo conuenire te coram ordinario,& postea super alia causa coram delegato: videtur obstare exceptio:quia debebam hanc secundam actionem intentare coram eodem ordinario,dummodò possem commodè.Et ista etiam fuit originalis opi.Spe.in ti.de rescr.præsen.§.fi.vers. item quò ad diuersos.quia potuit de omnibus coram ordinario agere,vel super rescripto supersedere.ar.l.j.§.fin.ff.si fami. fur.fecisse dicatur.Aut prius conueni te coram delegato:& tũc habeat locum opi.Inn.vt possim trahere te super alia causa coram ordinario:ne actio mea interea frustretur,& maximè si volo conuenire te coram ordinario super actione orta post impetrationem rescripti,per tex.in d.c.fin.s̃.de rescr.& mihi placet. fuit hæc etiam originalis opi.Spe.in d.vers.item quò ad diuersos.hoc mouetur, ne ordinario sua iurisditio subtrahatur. Sed aduerte:quia quod superius dixi,quis non potest etiam super diuersis actionibus ad diuersos iudices literas impetrare:& impetratæ non tenent:vt d.c.dispendia.in prin.& dicam.j.in xij. princ.art.procedit non solùm in iudicibus impetrandis à Papa:sed etiam in his qui impetrarentur ab inferioribus, secundùm Vincen.& Abb.in d.c.fi.Et Specu.in titu.de rescri.præsenta.§.fina.versicu.item quò ad diuersos, tenet Ioan.And.d. c.dispendia.in princ.

35 ¶†Et pro prædicta infert ibi Ioan.de sancto Georgio, quòd si contra aliquem est impetratus iudex à Papa,non potest vlterius impetrari contra illum à legato vel Episcopo super alia actione personali, nisi ad eosdem iudices.& sequitur do.Dominicus in d.c.dispendia.Et eadem ratione idem arbitror dicendum per contrarium,si prius esset impetratus à legato vel Episcopo,& postea impetraretur à papa quia non posset ad alios impetrare nisi in impetratione fieret mentio de impetratione ad alios facta.Item prædicta procedunt non solùm quãdo in eadem diœcesi contra eundem debitorem agi possit diuersis personalibus actionibus, sed etiã si in varijs locis & diœcesibus agi posset:puta,promisisti mihi dare decem Parisijs.Et hoc siue promisisti dare.x.seu alia.x.vel aliam summam,nõ potero eodem tempore conuenire te vtroq; loco corã diuersis iudicibus.Sed debeo te conuenire coram vno iudice alterius loci,coram quo commodius vtraq; quasi possit tractari:habebit tamen tunc locum actio arbitraria.de quo latius dixi in c.dilecti.s̃.de fo.compe.vt.s.habeatur ratio vtilitatis ac commoditatis loci,per l.ij.ff.de eo quod cer.lo.licet Spe.in ti.de rescr.pręsen.§.fi.vers.quid si promisisti.& adde quod statim dicam in j. limi.Est tamen aduertendum ꝙ id quod.s̃.dixi de iudicibus delegatis impetrandis, ꝙ ad eundem iudicem delegatum, & non ad diuersum impetrandum est,recipit plures limita.

36 ¶†Primò igitur limi.ꝙ illud procedit si modo per diuersas literas plures iudices impetrentur contra vnum,eodem tempore super diuersis actionibus personalibus:secus in realibus.ar. tex.in d.c.dispendia.quia inquantum ille tex.includit personales actiones, videtur velle ꝙ secus sit in realibus.ar.l.cùm prætor.ff.de iud.Et ideò hoc tenet gl.super verbo,personales.quæ assignat quatuor rationes diuersitatis:quia secus sit in realibus, quas ibi videre poteris.Ad quas etiam accedat:quia in realibus quandoq; necessarium est rem ipsam oculis subijcere:vt ff.fi.regun.in l.si interruptionem.Et ideò condecens est vt litigatores sint vicini ipsi rei.ff.de censi.l.forma.secundùm Inno.Et hanc diuersitatem,ꝙ licet secus sit in realibus,tenet etiam in Spec.in ti.de rescr.præsen.§.fi.ver.item quò ad diuersos.& idem etiam tenet Compostellanus,qui assignat aliam rationem: videlicet ꝙ ex eo ꝙ vitium istud plus frequentabatur in personalibus, quàm in realibus,ideò de personalibus fuit prouisum.ar.l.nam ad ea.ff.de leg.Sed per hanc rationem possemus attentare contra.Host.verò in d.c.fi.de rescr.Et etiam in d.c.dispendia.& ibi Ioã.mo.& Arch.dicunt.d.c.dispendia.habere locum etiam in realibus.Et sic non faciunt differentiam inter actiones personales,vel reales.Sed distinguunt ꝙ aut impetratio fit ad diuersos dolosè:& non valet,etiam in realibus.Aut fit bona fide:vt quia vnus senensis fecit vnum contractum Sene.& alium Parisijs:& vtrobiq; vult iudices habere,cùm hoc sibi expediat propter probationes testium in dictis locis existentium:quia cùm probandum sit per testes,difficillimum esset testes vnius loci ad alterum locum citare,aut venire facere,& hoc casu,valebit impetratio.ar.c.constitutus.j.de fideius.Si verò econtra, contractus sint celebrati in eadem diœcesi vel territorio:vel ambę,vel plures res in eodem territorio sint:& tunc ad eundem vel eosdem iudices debent literæ impetrari.mouentur per c.nonnulli. s̃.de rescr.Inquantum ibi dicitur ꝙ sub vno iudice possunt cõmodius tractari.iuncta etiam l.si est nouum.cum seq.ff.de legi. Ad quod etiam vide quod dicit Host.in sum.in ti.de rescri.§. cui præiudicet.ver.ꝙ si idem.& seq.Et aduerte:quia licet Spe. in d.versi.item quod ad diuersos.teneat,ꝙ secus sit in realibus: vt s̃.dixi:tamen in versi.quid si tractus super diuersis.in d.§.fi. de rescri.præsen.concludit,ꝙ si quis vellet probare ꝙ prędictæ actiones personales commodius tractarentur coram pluribus non admitteretur:quia habet locum quæstio cõmoditatis, quæ fortè difficilior & prolixior esset,q̃ quæstio principalis,præsumit enim ius ꝙ commodius sub vno tractentur, quamuis aliud quandoq; posset euenire.ar.l.nam ad ea.ff.de legi.& in aut.de consulibus.facit etiam quod no.in l.j.§.sextum.ff.de postu.secundùm Spec.quod etiam sensit Compo.vt s̃.dixi.& pro hac opi.ego allego,quia ius hoc præsumit:& super ipsa præsumptione statuit.Et sic fit præsumptio iuris & de iure:contra quã non admittitur probatio:vt in c.is qui fidem.j.de spon.in aut. de nupt.§.si verò.& in aut.sed iam necesse.C.de do.ante nup. cum si.Io.An.in d.c.dispendia.dicit ꝙ illa decretalis seruanda esset vbicunq; esset eadem æquitas,quò ad ipsius dispositionẽ: non quò ad pœnam.Ioã.de sancto Georgio ibi concludit,ꝙ si quæritur an super pluribus actionibus realibus possint plures iudices impetrari:dicendum est ꝙ sic.Si verò quæritur, an debeant dari plures iudices: dicit ꝙ si actor & reus sunt eiusdem diœcesis,extra illam non dabuntur:vt in c.statutum.in §.cùm verò.de rescr.lib.vj.& hoc etiam vult glo.posita ibi super verbo,vnam dietam.quæ incipit,olim dicebamus.Si verò sunt diuersarum diœcesum,non trahetur vltra vnam dietam à fine sui domicilij,etiam in realibus:sicut nec in personalibus: quia tex. in d.c.statutum.§.cùm verò.& §.cùm autem.loquuntur indistinctè.& ista est mens illius glo.secundùm eum.Io.de Imo.in d.c.dispendia.dicit ꝙ decisio huius puncti dependet,an hodie seruari debeat ꝙ in realibus fiat computatio dietarũ à fine diœcesis vbi res est sita:quia si hoc procedit etiam hodie, clarum est ꝙ dispositio.c.dispendia.non haberet locum,etiam in realibus,propter impossibilitatem:quia si res essent in diuersis diœcesibus,non posset fieri impetratio super omnibus in eodem loco.Nec obst.ꝙ possit contingere ꝙ res sitæ sint in eodem loco:quia sicut potest hoc esse:ita & potest contingere ꝙ sint in diuersis locis, vnde concludit satis esse æquum de legatis seruare opi.Host.do.Domi.dicit ꝙ hæc ratio & consideratio est bona:quando res essent sitæ in diuersis diœcesibus:sed quando essent in eadem diœcesi,dubium non esset solutum: quare dicit ꝙ credit veram opi.Io.And.ꝙ licet sit æquum in realibus obseruare.idem quod in personalibus,quando eadem esset ratio: vt s.ad eundem vel eosdem iudices literæ impetrentur tamen si hoc non seruetur,non habebit locum tex.d.c.dispẽdia.quò ad pœnam

pœnam ibi positā.mouetur:quia per antiquos glossatores erat dubium an c.fi.s̃.de rescr.haberet locum in realibus:vt ibi patet in glo.& tamen Inn.in d.c.dispendia.expresse duntaxat statuit & disponit de personalibus:& sic videtur voluisse approbare opi.quæ habebat,ꝙ.d.c.fi.loqueretur de personalibus tātum:quia si voluisset idem statuere de realibus,illud expressisset.facit c.ad audientiam.j.de deci.quæ verba do.Do.si rectè considerentur, videntur velle vnum:& demum concludere cōtrarium.Sed istud facit quæstio pœnæ positæ in c.dispendia. do.M.in c.fi.s̃.de rescr.super glo.in verbo, pluribus concludit ꝙ vbi eadem ratio esset in realibus, quæ esset in personalibus, habebit locum dispositio.c.fin.& c.c.dispendia. & sic sequitur opi.Host.& sequacium.& subdit ꝙ distinctio de commoditate,quando eadem commoditas haberetur in realibus,habet locum etiam in personalibus,secundùm.d.opi.& similiter etiam distinctio differētiæ commoditatis,& incommoditatis.& quāuis tex.in d.c.dispendia.apponat pœnam,siue distinctionē cōmoditatis:tamen ex quo.c.fi.distinguit & fundat se super cōmoditate,est absurdum ꝙ noua constitutio.d.c.dispendia.quæ descendit à.c.fi.recipiat interpretationem & qualificationē secundùm dispositionem antiquam.d.c.fi.ar.l.non est nouum.& l.nam posteriores.ff.de legib.& hæc opin.videtur mihi magis æqua:per quam respondetur ad id quod dixi.s̃.in opi.Spe.quia illa videtur esse præsumptio cum dispositione tamen qualitatis.l.antiquæ.& no.hic dictum singularissimum in materia extensionis, ꝙ si lex antiqua prohibitiua loquitur qualificatiuè, & lex noua apponat pœnam vbi non erat:vel maiorem imponat:licet simpliciter loquatur,recipit qualitatem.l.antiquæ : vt secundùm illam videatur edita.quod est perpetuò memoriæ commendandum.facit quod no.Bar.in d.l.nam & posteriores. de quo dic vt latius dicam in titu.de constitu.

37 ¶†Secundò limitatur,si modò sint literæ impetratæ ad iudices delegatos habentes principaliter,& per se cognitionē iudiciariam:secus si prius essent impetrati iudices, qui non haberent principaliter cognitionem iudiciariam:quales sunt conseruatores impetrati,qui non habent cognitionem iudiciariam:nisi talis cognitio oriatur ex exceptione aduersarĳ,iuxta no.in c.j.de offi.dele.lib.vj.secundùm Io.An.in d.c.dispēdia.Et idem tenet ibi Arch.mouetur per illum tex.inquantum dicit, eodem durante iudicio:& sic videtur velle ꝙ debeat esse talis delegatus, qui habeat cognitionem iudiciariam:ex cuius facto impeditur talis impetratio.quod limitat Lap.ibi,quando sunt conseruatores dati secundùm formam.d.c.j.in fi.de offi.deleg.lib.vj.Secus si essent dati secundùm formam priuilegiatam, secundùm eum.In quibus verbis Lap.hoc intendit, ꝙ secus sit quando dantur conseruatores,vt possint cognoscere de his quę exigūt iudicialem indaginem.Et ex prædictis etiam infertur ꝙ prædicta.xĳ.& vlti.fal.non habet locum in literis executorĳs,secundùm Inno.Ioan.mo.& Archi.in d.c.dispendia.pro quo facit secundùm Ioan.de lig.quia tales non necessitantur ad iudiciariam cognitionem:iuxta no.per Inno.j.de præscr.c.dudum.& per glo.in Clemen.j.de offi.delega.

38 ¶†Tertiò limitatur dicta fal.xĳ.Si modò loqueremur de pluribus delegatis per diuersas literas,vt dixi,impetratis ad plures causas,contra vnum:qui delegati vellent de ipsis pluribus eodem tempore cognoscere:secus videtur dicendum,si omnes tales delegati vni soli subdelegarent omnes causas : quia sic non traheretur reus coram diuersis,quod procedit, si modo omnes subdelegant vni simpliciter,nihil iurisdictionis sibi retinendo: nam hoc casu,tenet ꝙ agitur,ex quo prius,ꝙ̃ fuerit oppositū, commissiones factæ erant.facit c.super quæstionum.§.porrò. de offi.dele.& c.iudex.de offi.dele.lib.vj.Et est ratio:quia tales literæ apostolicæ non sunt nullæ:sed exceptionis ope sunt annullandæ,secus si prædicti delegati subdelegarent vni,retinendo sibi aliquid iurisdictionis ; quia contra casum non valeret: quia tunc ad eosdem appellaretur:& sic saltem in causa ap.reus vexaretur coram diuersis:vt d.§.porrò.hoc tenet Spe.in tit.de rescr.præsen.§.fi.versi.quid si is.& idem formaliter tenet Lap. in d.c.dispendia.nullam tamen facit mentionem de Spe.voluit etiam Spe.in d.vers.quid si is.quod idem sit si aliquis super eadem re impetraret literas aduersus iudices:quia tunc non valet, nec impetratio nec subdelegatio vni facta:vt in c.ex tenore.de rescr.Sed Io.An.ibi in addi.dicit idem esse in primo casu,quod & in seq.ita vt nullo casu teneat processus.mouetur:quia c.dispendia.annullat processum:sed subdelegatio est de processu: vt tractatur in c.pe.de offi.delega.lib.vj.& ibi glo.facit etiam quod tradit Spe.in ti.de rescrip.præsen.§.j.versi.sed obĳcitur, ergo subdelegatio non tenuit:ergo nec processus habitus per illam.Idem etiam tenet Io.de lig.in d.c.dispendia.nulla facta mentione Io.An.& idem etiam tenet Pau.ibi:per eandem rationem facit tex.ille.d.c.dispendia.inquātum dicit, careat omni commodo literarum.& sequitur Io.de fa.qui dicit clarè probari,si teneamus ꝙ ex sola impetratione literarum sine vsu ipsarum,insurgat nullitas.de quo dicam in vj.sen.in vĳ.limi.& idē etiam tenet d.Ant.rationibus prædictis.

39 ¶†Quartò limitatur quādo causæ sunt principales per se:quia tunc debent coram eisdem iudicibus delegatis vno, vel pluribus tractari:secus si vna esset principalis,alia appellationis:quia tunc bene possent tractari coram diuersis eodem tempore,secundùm Inn.& Compost.& idem tenet Io.mo.in d.c.dispendia.quia illo tex.addit ad c.fin.de rescr.Ius autem additum vel interpretans habet locum in casibus,in quibus habebat locum illud ius interpretatum.ff.de pac.dot.in l.inter socerum.§.cùm inter.& in auc.de fil.ante instru.dot.nat.circa fin.col.iĳ.Et pro hoc alle.Lap.quod no.in c.circa.de elec.lib.vj.super verbo,ad apostolicam.& in c.statuimus.super verbo,ab eo.de sen.excō. lib.vj.Et in appellatione ante diffinitiuam patet: quia in illa ex ipso iudicĳ euentu pendet,an sit futurus iudex in causa prin.ille à quo appellatum est,vt ille ad quem appellatum est:vt in c. vt debitus.j.de app.cùm igitur non appareat quis ipsorum sit iudex:non potest sciri ad quem fieri debeat impetratio.Et idē in ap.à diffinitiua:quia ibi non tractatur directè de principali. q.sed an bene vel malè fuerit iudicatum.C.de app.in l.eos. Et ad idem etiam facit.d.c.dispendia.§.reus quoq;.vbi tex.dicit, eodem durante iudicio.sed causæ appel.& principalis non est idem iudicium : quia diuersus est modus procedendi in app.à modo procedendi in principali:& diuersitas processus diuersificat iudicium,etiam inter easdem personas:vt j.de test.veniēs. ĳ.q.vj.c.si Episcopus.vj.q.iiĳ.c.osius.in qbus de hoc:ergo &c. secūdùm Io.de fa.& idem tenet zenze.pro quo facit,quia causa possessionis & proprietatis debent coram eodem iudice tractari : vt dixi s̃.e.ar.fal.vĳ.& tamen si super vna appellatum sit,tractabuntur coram diuersis,secundùm Io.An.in d.c.dispēdia.& sic etiam residet ibi do.Do.Sed aduerte:quia si fuit impetratus idē iudex delegatus super duabus personalibus actionibus,si reus appellauerit super vna,videtur ꝙ iudex non possit procedere super alia:si prima non est finita,cùm sit effectus suspectus appellanti:vt c.ad hæc si in vna.j.de app.Ex quo videtur sequi ꝙ commodius esset posse super diuersis actionibus personalibus,ad diuersos diuersas literas impetrare:quia altero pronunciante à quo sit appellatum,alter poterit procedere:& sic non supersedebitur,& sic videtur ꝙ non sit commodius ad eundem iudicē literas impetrare.contra.d.c.fi.s̃.de rescr.& prędictum.c.dispendia.de rescrip.lib.vj.& ea quæ superius dicta sunt.Et ad hoc contrarium potest responderi, prout respondet Io.An.in glo.super verbo, quæstionibus.in d.c.dispendia.vbi dicit post Ber.ꝙ iniquitas iudicis qui perperam processit, non facit ꝙ reus propter hoc trahi possit corā alio iudice:sed actor expectabit donec appellationis causa sit finita:& sibi imputet qui talem iudicem impetrabit:& si causa ap.fuerit pronunciata iusta,actor postmodum studeat alium iudicē impetrare: aliter si fuerit iniusta,procedet in alĳs.Sed aduerte: quia sola appellatio non videtur sufficere ad suspendeñ.potentiam procedendi super alia causa:nisi adiūcta fuerit recusatio: vt tractatur in d.c.ad hæc.& in c.proposuit.j.de ap.& s̃.dixi in x.prin.arti.q.vĳ.vnde voluit Abb.quem communiter sequuntur Doc. ꝙ sola appellatio sine recusatione non impediat.licet glo.sentiat contrarium in d.c.ad hoc.Sed non est materia nostra.vide ibidem.Sed redeundo ad materiam,Host.dicit ꝙ hoc casu licet appelletur ab vna:tamen iudex appellationis cognoscet de omnibus causis.Et sic cognoscet etiam de causa ad quam non est appellatum:& hoc ratione connexitatis.ar.c.translato.s̃.de cōsti.& c.prudentia.§.pe.& c.præterea.s̃.de offi.dele.facit quod dixi.s̃.in c.præce.in vj.prin.ar.in xxj.fal.in opi.Io.An.Sed hęc opi.non placet Io.de fan.qui dicit,ꝙ licet iudex ad quem,pronunciet appellationem legitimam ; non tamen potest cognoscere de alia causa.Sed solummodò de illa causa in qua appellatum est,vt no.glo.in Cle.vnica,de causa pos.& proprie.quia licet ipse facta dicta pronunciatione succedat in locum iudicis à quo:vt in d.c.vt debitus.j.de ap.illud procedit solūmodo quò ad principalem causam tantùm,in qua incidit grauamen à quo fuit appellatum:non autem quò ad aliam causam separatam,secundum eum.d.Do.in d.c.dispendia.dicit,ꝙ credit consideranda formam commissionis:quia aut iudex qui delegat causam appellationis,dicit ꝙ iustificata appellatione procedat in causa,iuxta continentiam priorum literarū:& tunc poterit de alĳs cognoscere.& ita procedat opi.Host.& de ista forma committenda,patet in c.exhibita.in fi.de iud.Aut superior iudex committit sibi causam ap.tantùm : & tunc etiam illa iustificata,non poterit cognoscere de causa princ.vt no.Vinc.d.c.vt debitus.

& probat tex.in d.c.exhibita. Aut committit causam appel.& principalis super qua est appellatũ:& tunc oportet super aliis separatis nouum iudicem impetrare,& ita procedat glo.super verbo,quæstionibus.in d.c.dispendia. quæ consideratio videtur esse satis æqua.& vide quod dixi.s.in x.princ.art.in vij.q. princi.in opi.Ioan.And.& Cy.

40 ¶†Quintò limitatur,si modò quis pendente causa princ.quam habet coram vno iudice delegato super actione personali,vellet impetrare alium iudicem super alia actione personali; quia non potest,vt dictum est.secus si pendente vna quæstione ille, qui impetrauit,appellauit:& pendente appellatione impetrat alium super alia actione personali:quia potest:quia non compellitur impetrare illum à quo appellauit,secundùm Inn.Compo.Io.An.& Doc.in d.c.dispendia.per ea quę dicta fuerunt in præce.limi.Sed aduerte:quia licet Doc.ita simpliciter transeãt: tamen fortè limitandum est si sit appellatum à sententia diffinitiua:vel si fortè appellatum est ab interlocutoria, iudex à quo detulit appellationi:vel à superiore transmissa est sibi inhibitoria.Ita ꝙ in illa causa prin.nõ potest iudex à quo amplius procedere:quia ligatæ sunt manus suæ:secus si prædicta cessarent: quia nec detulisset appellationi,nec inhibitoria fuit transmissa: quia tunc negari non potest ꝙ ipse non procedat super princ. Et ideò non poterit ad alium iudicem literas impetrare.Sed eo casu quo iudex detulisset,vel transmissa esset inhibitoria:notabis ꝙ res poterit deuenire ad casum à quo non potuit incipere:nam si iudex ad quẽ,pronunciabit super appellatione à grauamine malè appellatum:& interea alius iudex fuit impetratus,redibit illa alia causa prin.ad priorem iudicem:vt d.c.vt debitus.eodem tẽpore per viam primæ impetrationis, vna actio personalis tractabitur coram vno iudice:& tamen contra eundem eo.tempore.alia actio personalis tractabitur corã alio iudice,per alias diuersas literas impetratas.

41 ¶†Sextò limitatur,si modò quis vellet super alia actione personali impetrare alium iudicem,contra eundem durante prima causa.Secus si finita prima lite vellet impetrare alium iudicem super alia actione personali contra eundem.hanc limitationem tenuerunt quidam Doct.antiqui moti,quia dictum.c.fi.de rescri.& d.c.dispendia.intelliguntur, quando actor trahit reum eodem tempore ad diuersos iudices:vel vna causa pẽdente coram vno,trahit eum super alia ad alium iudicem. Sed Bernardus in d.c.dispendia.cuius opi.videtur approbare Io.And.ibi in glo.in verbo,quæstionibus.tenet contrariam sententiam, ꝙ etiam vna lite finita coram delegato super ac.personali,nõ posset quis super alia act.personali contra eundem alium iudicem impetrare,vt refert glo.prædicta.Vin.Host.& Arch.concordant opiniones,ꝙ aut tẽpore piorum iudicum erant ortæ aliæ quæstiones,super quibus vult nunc impetrare alium, vel alios iudices:& procedit opi.Berñ.& Io.And.Aut non erant ortæ, & procedit opi.contraria.Nam vt dicebat Host.absurdum esset ꝙ si semel impetraui iudicem contra te,non possim contra te impetrare alium,quàm illum: vt sic quodammodò videatur ille effectus iudex ordinarius inter nos.Et sic residet Ioã.And. in nouella.Ioan.de fantu.dicit, ꝙ sibi videtur indistinctè vera opi.Host.ꝙ finita prima lite indistinctè possit alium impetrare.Et hoc probat tex.in d.c.dispen.ibi,eodem durante iudicio. Et ibi,mouere voluerit.sed dicit ibi do.Do.ꝙ verbum,eodem durante iudicio,non facit pro ista parte:quia non ponitur ibi in prin.Sed in §.proxi.Sed verbum,mouere voluerit, melius facit:quia à contrario videtur,ꝙ si non vult mouere plures,non adstringatur eosdem impetrare.Sed dici posset ꝙ etiam verbum,eodem durante iudicio.facit:licet ponatur in alio. §.quia §.ille qui immediatè sequitur,loquitur in prin.per implicatiuã, quoq;.dicit enim,reus quoq; si eodem durante iudicio &c. Nã dictio,quoq;,est implicatiua.insti.de rerum diui.§.apium.& l. si societatem.la finale.ff.pro soc.& natura eius est repetitionem inducere præcedentium cum seq.vt in l.in repetendis.ff.de lega.iij.& in l.Seiæ.§.Caio.ff.de fun.instru.not.Old.consi.ciij.& denotat quandam similitudinem;vt no.Io.And.& Arch.in c. quorundam.§.fin.de elec.lib.vj.& not.in l.ij.ff.pro hærede.& ista opi.plus mihi placet.quinimò plus voluit Spe.in tit.de rescri.præsen.§.fi.versi.quid si super diuersis.ꝙ licet quis à principio impetrauerit super diuersis personalibus actionibus literas ad diuersos: si tamen non conuenit reum nisi coram vno super vna causa, ꝙ causa illa finita poterit coram alio,per alias literas à principio impetratas conuenire reum.mouetur: quia solùm attenditur ipsius rei conuenti incommoditas,vt eodem tempore non fatigetur coram diuersis:vt ff.de arbi.in l.si cùm dies.§.si arbitror.Sed diuersis temporibus trahere coram diuersis,non est vexare,secundùm Spe.Sed tu aduerte:quia licet ista opi.sit satis æqua:tamen in terminis Spec.videtur dubium, ex eo quia.c.dispendia.videtur annullare impetrationẽ.Ad quod vide quod dicam in seq.limi.quod tamen mihi videtur esse satis durum:tum quia nulla incommoditas sequitur,quod videtur exigere tex.in d.c.fin.tum quia ex hoc sequeretur ꝙ si solùm conueniret reum coram vno iudice,etiam nõ valeret illud iudicium,si literæ essent penitus nullæ.tũ quia.c.dispendia.videtur considerare ipsa litium dispendia,quæ ratio cessat in terminis nostris,cogitabis.& vide quæ dicam in seq.limi.

42 ¶†Septimò limi.ꝙ procedit.d.xij.fal. Si modo pars excipiat, ꝙ non possit eodem tempore coram diuersis iudicibus delegatis super diuersis actionibus personalibus trahi.secus si nõ exciperet:quia cùm hoc beneficium sit personale concessum ipsi reo propter quod alteri non præiudicatur:potest ipse suo fauori renunciare.j.de regularibus.c.ad apostolicam.cum aliis vulgatis.Sed aduerte:quia Ber.& Inno.quos sequitur gloss.super verbo,valeat.in d.c.dispendia.tenent contrariam sententiam: eo,quia aliàs illa constitutio nihil videretur addere ad c.fi.s.de rescri.Et subdit Inn.ꝙ curia romana ita seruat.Sed Compost. in c.super literis.s.de rescri.In glo.hic, quæritur post principium.tenet primam opi.Et hoc videtur æquum Io.mo.in odiũ negligentis vti beneficio.d.c.dispendia.& fortius dicit procedere,quando esset lata sententia pro reo: vt tunc valeat,cùm fauore ipsius,& odio impetrantis illa constitutio emanauerit.ar. l.non eo minus.C.de procu.facit j.vt lit.nõ cõte.c.quoniã.ver. vel saltem.Et hoc tenet Franc.vercel.in reo præsente & tacente.sed secundam opi.glo.& Inn.tenent Hos.& Arch.in d.c.dispendia.Nam dicit Host.ꝙ cùm literæ sint nullæ,non possunt validari per consensum partium.s.de elec.c.auditis.sic nec potest iurisdictio finita per consensum partium validari.s.de offi. dele.c.significantibus.Ratificatio enim fieri posset quando literæ non essent nullæ.Sed exceptione elidibiles, quando essent datæ pro commodo priuato ipsarum partium:secus si pro publico.arg.c.si diligenti.s.de fo.compe.Inno.verò distinguebat inter tacitum partium consensum & expressum,vt primo casu non validentur:quia reus videtur potius errare,vel ignorare defectus,vel vereri,aut timere iudicem,quàm consentire.Secũdo casu, videtur per expressum consensum prorogare iurisdictionem:maximè,quia per tales literas videtur aliqualis iurisdictio imprimi.arg.c.cæterum.s.de rescr.Sed dicit Ioã.An.in nouella in d.c.dispendia.quod est graue defendere, ꝙ expressus consensus hic possit,& non tacitus.Et ideò Arch.reprobat dictam distinctionem.alleg.c.suam.j.de pœnis,secũdùm vnam lecturam.& sic residet Ioã.An.Io.de fan.dicit,ꝙ decisio huius dubij dependet ab alio dubio:an literæ dicantur nullę vel validæ:& ope exceptionis irritandæ.ipse tenet ꝙ dicantur nullæ, per tex.in d.c.dispendia.& ideò expresso partium cõsensu,nõ possunt ratificari,per c.significãtibus.& c.P.& G.s.de of.dele. Et istam opi.sequitur etiam.d.Do.in d.c.dispẽdia.& hæc opi. videtur mihi verior de iuris rigore,per tex.illum dum dicit, omni commodo careat literarũ:& demum etiam subditur ꝙ processus habitus per easdem sit ipso iure nullus:quãuis satis ęqua videatur esse opi.contraria:maximè si lata esset sentẽtia pro reo. sicut in simili dicimus in d.l.non eo minus.Et sicut in simili dicimus de alienatione facta de rebus ecclesiæ vel pupilli,aut minoris,in casibus non permissis à iure:vel sine debitis solennitatibus:quæ licet sit nulla:tamen si redit in fauorem ecclesiæ vel minoris,potest ratificari:nec potest per aliam partem annullari,vt tractatur per Inn.& Doc.in c.j.de reb.eccl.non ali.li.vj.& per d.aut.& Io.de Imo.in c.si quis præsbyterorũ.j.de reb.ecc. non alie.& per glo.& Ioã.de Imo.in c.j.ne sede va.facit quod no.glo.in l.cùm ij.§.causa.ff.de trãsac.& quod no.in l.iubemus. §.si quis colludente.& §.si quis à pupillo.ff.de ac.emp.& Bar. in l.j.ff.de lega.iij.& probatur.xij.q.ij.in c.si quo de rebus.tex. & Doc.maximè Imo.in l.filio præterito.ff.de iniuf.test.in quibus tractatur,ꝙ quotiescunq; actus redditur nullus fauore alicuius,ita demũ debet dici nullus,si talis dicat nullum: vt d.l.filio præterito.& l.j.& ij.ff.si ager vectigalis.in hoc tamen posset considerari differentia: quia potestas contrahendi non est funditus nulla:sed potestas iurisditionis exercendæ,est funditus nulla,in eo qui nullam habet iurisditionem: nec potest aliquo expresso,& minus tacito partium cõsensu validari:vt l.priuatorum.C.de iuris.om.iu.cogitabis.Sed aduerte:quia arbitror posse distingui,ꝙ aut loquimur in eo qui cõtra reum impetrat diuersas literas super pluribus actionibus personalibus,& illis vtitur trahẽdo reum ad diuersos iudices:& habet locum disceptatio prædicta.Aut impetrat diuersas literas contra eundẽ super eadem actione,& eum citari facit primò coram vno,secũdò coram alio:& tunc satis dubito,& potius videtur ꝙ si pars non excipiat,iudicium teneat:& fortius si consentiat.expresè moueor:quia c.fi.s.de rescr.non annullat ipso iure impetrationem,

nem,nec processum:sed simpliciter dicit, literarum commodo careant:& sic loquitur per verbũ futuri tẽporis:et sic videť necessaria sentẽtia.secundũ ea quæ notaui in c.si diligẽti.š.de fo.cõpe.Nec ob.tex.in d.c.dispẽdia.de rescrip.li.vj.quia ille text.solũ addit ad c.fi.qñ super pluribus actionibus personalibus literę fuerint impetratæ, sed quando super eodem negotio essent impetratænihil ibi dicitur,& sic super vno negotio remanet dispositio.d.c.fina.& ita potest intelligi c.ex tenore.š.de rescrip.vt dum tex.ibi dicit,cõmodo careat vtriusq;.intelligať.s.per exceptionẽ,nõ ipso iure:maximè : quia secũdę literæ videntur subreptitię:& subreptio nõ annullat lr̃as ipso iure.vt in c.super lr̃is.š.de rescrip.nisi diceres ꝙ hic actor videtur per fraudẽ impetrare,vt d.c.ex tenore.& sic videntur ipso iure nullę:vt d.c.super literis.Item quia ex quo per ius antiquũ,videlicet per d.c.fi.præced.duo casus sunt æquiparati,qñ super vno negotio,& quãdo super pluribus plures literæ sunt impetratę:ideò constitutio d.c.dispendia.declarans.d.c.fi.recipere debet qualitates.c fi.per ea quæ superius dixi.& ad verbum,careant.positũ in ca.fi.& verbũ.careat,positũ in c.ex tenore.posset responderi ꝙ sunt præsentis temporis,& nõ futuri.cogitabis:quia de nouo venerunt in mentem.

43 ¶ †Octauò limitatur prædicta xiȷ.fal.Si modò cõuentus pri⁹ coram vno iudice comparuit coram illo:nec fuit contumax.sec⁹ si in primo iudicio fuit cõtumax:nec purgauit cõtumaciã.Nam hoc casu,nõ potest excipere corã secũdo ꝙ fuerit tractus coram alio iudice:quia nõ potest vti beneficio primę instãtiæ, ex quo eam nõ approbauit cõparendo.arg.optimũ in l.sancimus.C.de iudi.quia si in eadem instãtia non auditur,nisi prius purget cõtumaciã:vt ibi,longè fortius nõ debet audiri in ista.Et hoc videtur de mente Bar.in l.sepulchri.ff.de sepul.vio.Ita cõcludit D.m.super d.gl.fi.ĩ c.fi.š.de rescri.& fuit etiã hæc opi.Bar.in l.& post edictum.ff.de iud.& hoc tetigi in c.penul.š.de foro compe.in xv.prin.ar.in ȷ̃.mẽbro.ver.j.limitatur.quasi in fi.tenet do.Ant.in c.qualiter.el.ȷ̃.de accus.& ibi dixi.facit qđ dicam statim de excusatione à pœna.in xȷ̃.prin.ar.Intellige tamen hanc limi.quãdo ipse actor qui fecit citari reum in termino,nõ fuit etiã contumax:sed cõparuit & accusauit cõtumaciã rei:aliàs secus.ar.per l.properandũ.§.j.C.de iudi.ibi dum text.dicit,cõtumaciã accusantis.Ita reperio limitare d.Io.de petru.in d.l.vbi acceptũ.quod mihi videtur satis ęquũ:quia nõ videť ꝙ actor posit opponere de cõtumacia,quãdo ipse pariter fuit cõtumax.per not.glos.in verbo,venienti.in c.j.de do.& cõtu.lib vj.& per regulã.l.si ambo.ff.de cõpen.cũ si.Item prædicta limitatio procedit in reo cõtumace:quãdo reus ipse recusaret expensas reficere:& cõtumaciã purgare,quã cõmisit in prima instantia,seu iudicio,facit d.l.sancimus.et sequitur præfatus Io.petrucius in d.l.vbi acceptũ.& ad materiã vide quæ latius dicemus in tit.de do.& cõtu.vbi melius cõuenit.& idem arbitror dicendũ,si reus cõuentus dedit causam propter quã actor adiuit alium iudicẽ:puta,quia contẽnebat eũ.Ad hoc allego text.optimum iuncto exemplo Bal.in l.j.C.de asser.tol.

44 ¶ †Nonò limitatur,si modò actor transit reum coram alio iudice voluntariè:secus si iudium esset cœptũ propter necessitatem coram vno iudice:nõ vt tunc,vel vt ibi expediretur:quia tunc poterit perfici coram alio,vt in l.sed & si restituatur.§.sed si dies.ff.de iudi.per quem tex.hoc tenet Bar.in d.l.vbi acceptum.vbi textus ponit casum in quo iudicium inchoatum coram vno,finitur coram alio.

45 ¶ †Decimò limitatur ratione prædicta,si fortè à princi.voluntariè adiuit vnum iudicem.Sed ex causa postea superueniente non potest prosequi coram eodem iudice:exemplum, causæ sunt cœptæ in curia potestatis:modò illud officium est sublatum:certè putat Barto.quòd causæ quæ ibi pendebant,poterunt perfici coram executore:vel à capitaneo qui subrogatus est,vel de nouo electus est,vel solus remaneat.ar.d.§.sed si dies.& hoc dicit.salua meliori determinatione in dicta l.vbi acceptum.Ad quod vide quod no.in l.j.in fi.ff.de officio consu.& intellige Bartol.quòd adeò desinat officium,quòd non veniat successor:quia tũc dicitur deficere:aliàs expectato successore,nõ diceretur desinere officiũ,per l.proponebatur.ff.de iudi.

46 ¶ †Vndecimo atq; vltimo loco dic,ꝙ prædicta xȷ̃.fallen.nõ habet locum in causa hæresis:quia pro illo delicto fauore fidei potest quis coram pluribus iudicibus eodem tempore accusari,& trahi.Ad quod vide quæ dixi in ca.penul.š.de fo.cõpeten.in xiȷ̃.prin.arti.versic.circa quintum.fallen.j.Et ex his Deo duce,habes notabiliter expeditum hunc xj.prin.arti.A.B.Est etiam alia fallen.in eo qui iudiciũ præparatoriũ intentauit corã vno iudice:quia iudiciũ postea præparatũ nõ potest intentare corã alio.& ideo si corã Epo Petri absolutus à iuramẽto de soluendis & nõ repetendis vsuris,facta absolu.coram eodẽ Episcopo:debeo repetere vsuras,secundùm Bal.& Pau.de ca.in l.ordinariȷ̃.ff.de rei ven.per illum tex.& sequitur Pau.de cast.in l.ȷ̃.C.vbi & apud quem.Et per prædicta do.Io.Bap.de san.Seue.solẽnis Doctor hoc legens in repe.l.omnes populi.j.q.vers.hæc videntur vera.col.xiiȷ̃.ꝙ ille qui coram vno iudice intentauit condi.ex l.diffamari.non potest postea conueniri coram alio iudice,quod mihi non placet:vt dixi in c.pen.de foro compe.in materia præuentionis in iiȷ̃.princi.membro.A.q.xȷ̃.Ma.

47 ¶ †Duodecimo & vlt.princ.art.circa materiam titu.nostri pro ipsius complemento,tractandum est de pœna trahentium aliquem,vel aliquos ad diuersos iudices:cùm deberẽt coram eodem iudice conuenire,& sic de pœna trahentis aliquem ad vetitum examen quò ad specialem materiam nostram:nã generalem materiam,de pœna trahentis quem ad vetitum examen, ego latè dixi in c.si diligenti.š.de fo.compe.in xvȷ̃.prin.art.illius ti.per vȷ̃.principales quæstiones.& ibi videas.vnde solũmodò hic superest vt tractemus de hac pœna,quando contra iuris prohibitionem trahit ad diuersos iudices super eadem,vel pluribus causis.In quo ar.sic arbitror distinguendum,ꝙ aut loquimur in delegatis,aut in ordinariȷ̃s.Primo casu dic,quòd aut quis impetrat vnum vel plures delegatos per diuersas literas super vna causa,aut super diuersis;cùm debuisset impetrare ad eundem vel eosdem.Sed tamen ipsis literis nõ est vsus:& hoc casu,nullam aliam pœnam patitur,nisi ꝙ caret commodo literarum hodie ipso iure.per c.dispendia.de rescri.li.vj.quamuis aliȷ̃ & hodie aliter sentiant.Ad quod vide quod dixi in pręcedenti art.ver.vȷ̃.limitatur.& ita communiter tenent doctores in d.c.dispẽdia.& in c.fi.š.de rescr.vbi hoc etiam tenet zab.Nec ob.l.nulli.C.de iud.vbi tex.vult,ꝙ sit puniendus : quia intelligitur quando non stetit in meris finibus impetrationis: sed vsus fuit literis.de quo dicam in seq.casu.Si verò quis non solùm impetrauit,sed vsus fuit literis trahendo reum ad diuersos iudices:dico ꝙ debet carere omni commodo literarũ,& processus est nullus:& debet in expensis legitimis condemnari:vt d.c.dispẽdia.quinimò arbitror ꝙ debeat condemnari aduersario suo conuẽto ad damna quæ propter hæc passus est,tex.in d.c.fi.& quãuis.tex.in d.c.dispendia.nihil dicat de damnis:tamen declarari debet & suppleri ab illo.c.fi.interpretato.à d.c.dispendia. per ea quæ dixi in præce.art.maximè in j.limi.Aduerte tamẽ:quia licet glo.in d.c.fi.in vers.super vno negotio.arguat ꝙ talis debeat admittere causam,sicut ille qui petit hominem liberum tãquam seruum,in diuersis iudiciȷ̃s: vt l.j.§.fi.C.de asser.tol.tamẽ glo.fi.in c.ex tenore.š.de rescr.concludit,ꝙ faciens citari aduersarium coram diuersis iudicibus,non debet perdere causam:sed satis est ꝙ condemnetur in expensis secũdi iudiciȷ̃.Et sic intelligenda est.l.vbi acceptum.ff.de iud.Non ob.d.§.fi.quia loquitur in casu speciali fauore libertatis,secũdùm gl.prędictam opi.etiam tenent Inn.d.Ant.d.Ma.zab.& Bal.& cõmuniter Doc.in d.c.ex tenore.& in d.c.fi.de rescr.& tenet Bal.in d.l.nulli.C.de iud.& Gul.de cu.in l.nemo.C.de iur.om.iu.& Ang.cõsi.ccxlix.quãuis vltramõ.Pe.& Cy.tenuerint contrarium.vt statim dicam.Ego verò arbitror ꝙ respectu iudicum delegatorũ, de quibus nunc agimus,solummodò patiatur pœnas de quibus in d.c.fi.& in d.c.dispendia.& in d.l.nulli.in quibus nihil dicitur de amissione causæ.de iure tamen ciuili videtur ꝙ talis ex officio iudicis veniat puniendus,vt dicit tex.in l.nulli.& sic pœna extraordinaria,& per consequens arbitraria:ex quo pœna torta non statuitur:vt no.glo.in c.super his.j.de accu.& vide iura quæ ibidem allegaui.Et prædicta procedunt per viam principalis petitionis ab eodem:sed per viam reconuentionis,si causa pendebat coram delegato,vide quod dixi.š.in c.præced.in iiȷ̃.prin.arti.q.iȷ̃.Et an eo casu valeat processum,si nihil opponatur.vide ibi in iiȷ̃.q.Et ex prædictis apparet ꝙ in prædictis casibus non intelligitur vetitum examẽ,per quod quis debeat causam amittere,secundùm ea quæ dixi in c.si diligenti.de fo.compe.in xvȷ̃.prin.art.maximè in iiȷ̃.primis quæstionibus.& aliquid etiã in prosecutione illius art.& š.remisi.in prin.istius arti.Secundo vero casu principali, cùm loquimur de iudicibus ordinariȷ̃s distingue,ꝙ aut trahit reum coram duobus diuersis iudicibus eodem tempore pro eodem negotio : & hoc casu, si seruus tractus esset ad tale vetitum examen,per quod essemus in pœna amissionis causæ propter aliam qualitatem & causam, quàm de ea de qua hic agitur:& tunc serua quod latius dixi in d.c.si diligenti.in xvȷ̃.ar.Si verò quæritur de pœna ex hac sola nostra causa;quia prius traxerit ad alium iudicem eodem durante iudicio.dic ꝙ vltramon.& Pe.quos etiam sequitur Cyn.in d.l.nulli.C.de iud.tenent ꝙ debet admittere causam,per l.j.in fi.C.de asser.tol.per quem tex.etiam hoc firmant in d.l.fin.sed Bal.ibi alleg.Berñ.tenentem contrarium in c.ex tenore.de

rescr. cuius opi. sequitur Bal. dicens quòd ille. §. loquitur in casu speciali fauore libertatis. & idem etiã tenet Bald. in d. l. nulli. sed primã opi. Pet. quòd talis perdat causam, tenet Io. An. & post Host. in d. c. dilecti. §. de fo. cõpe. in eo qui elegit trahere reum coram vno iudice: cùm haberet plures iudices: dicit enim quòd caueat actor, ex quo elegit vnum iudicẽ, ne recurrat ad alium: si non vult cadere à causa, per l. vnicam. in fi. C. de vsucap. transfor. Sed corruptè allegat: nam vult allegare d. l. j. in fi. C. de aster. tol. Et prædictam opi. etiam tenet Ange. in l. fideicommissum. §. tractatum. ff. de iud. per d. l. j. in fi. & etiam alle. Gul. hoc tenẽtem in l. j. C. de iur. om. iu. Nec ob. l. argentarius. §. fi. ff. de eden. quia ibi instantia erat finita, secundùm Ang. Sed iudicio meo, illa lex non meruit allegari pro contrario: quia non loquitur in terminis nostris, vt ibi patet. & eandẽ opi. tenet Ang. in l. cùm procu. §. si dominus. ff. de ope. no. nun. per d. l. j. §. fin. Sed dicit ibi Io. de Imo. quòd cõtrarium communiter tenetur. quinimò plus subdit ibi Io. de Imo. ꝙ ad hoc vt secundum iudicium intentatum coram alio iudice pendente primo nõ procedat: debet reus opponere de alio iudicio: aliàs si litem contestaretur, sibi imputandum esset: & esset duplex instantia. ar. l. properandum. C. de iud. & no. per Inn. in c. cùm contingat. de offi. dele. & c. cæterum. & c. pasto. de rescr. faciunt quæ dixi in c. pen. §. de fo. compe. in xiij. prin. art. versi. circa v. art. fal. iij. Conclude ergo secundùm communem opi. de quo etiam. §. tactum fuit in præce. casu, quam tenent communiter Doc. in d. c. ex tenore. & c. fi. de rescr. quòd regulariter propter causam prędictam actor non amittit causam: nisi in illo casu speciali. l. j. §. fi. quãdo quis illum quis se gerebat pro libero, primò asseruit seruum suum coram vno iudice: & pendente iudicio pro eodem negotio vocaret eum ad alium: quia tunc amittit causam, quod est verũ, nisi hoc contigisset culpa rei conuenti, vt dicit ibi tex. & potest figurari exemplum, quando reus conuentus contemneret primum iudicem. Nam tũc absq; aliquo pœnæ metu potest coram alio iudice conueniri. quod est not. dignum secundùm Bal. ibi facit quod dixi. §. in præce. princ. arti. versi. viij. limitatur. Et idem arbitror, quando id contingeret ex alijs legitimis causis, de quibus latè dictum fuit in præce. xj. prin. art. in limi. viij. ix. & x. Et his, Deo duce, habes hanc materiam mutuæ petitionis & recõuentionis, & de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, subtilem & difficilem & inordina. & imperfectum à maioribus nostris traditam ordinatio. & clarè expeditam.

¶ Laus Deo.

PRAECLARVS ET INSIGNIS tractatus practicabilis & quotidianus in materia oblationum, editus ab excellentissimo. I. V. monarcha domino Mariano Socino de Senis, genitori magni iurisconsulti domini Bartholomei Soci. vtilis & necessarius: tam Doctoribus & scholaribus vtriusq; iuris & censuræ, causidicis, & tabelliionibus, quàm ecclesiasticis personis, & alijs quibuscunque.

¶ Integerrimo atq; prudentissimo fratri, & Clarissimo ęquiti, domino Vrbano del bello, dignissimo Orphanotropho pijssimi Xenodochij sacratissimæ virginis Mariæ de la schala de Sena, patri & domino suo præcolendissimo Marianus Socinus senensis, se plurimum commendat.

Vm superioribus diebus, integerrime frater & miles, nonnullas ad me in materia oblationum abs te trãsmissas quæstiones recepissem: super quibus, quod tenendum foret, consilio meo declarari cupiebas: Affectans tuo honestissimo desiderio morẽ gerere, maiorũ nostrorũ authoritates atq; sentẽtias ea, qua potui diligẽtia perscrutatus sum. Cæterũ cùm oblationũ materiã mẽti voluerẽ, atq; animo volutarẽ, intelligerẽq; præter eas quas misisti circa materiã eãdẽ plurimas quoq; dubitabiles, obscuras, & difficiles quęstiones suboriri posse: nõ potui non vehemẽter admirari, ꝙ maiores nostri in ea materia quasi nihil scripserũt: atq; idipsum plerisq; in locis incõditè, ieiunè, atq; incõpositè tradiderũt. Quod eo maximè admiratione dignũ esse cẽseo: nã & vtilis profectò res est: & materia, quę quotidie in vsum atq; in exercitationẽ cadit. quo fit, vt esset plenius attingẽda, vt Paulus notabilissimus iuriscõsultus inquit, Animaduertẽs igitur quãta diligẽtia, quo studio, qua prudẽtia, quãta insuper pietate, misericordia, & charitate, commissæ tibi curę & administrationi incũbas & pręsis. Tua enim opera atq; prouidẽtia esuriẽtes pascũtur, sitiẽtes potãtur, peregrini & hospites colligũtur, nudi cooperiũtur, expositi nutriũtur, & bonis artibus instruũtur, puellæ nubũt, ægrotãtes recipiuntur, & curãtur, vinculis dãnati visitãtur, mortui sepeliũtur. Et cætera omnia quęcũq; inueniri, dici, aut excogitari possunt pietatis & misericordiæ opera, ardẽtissimo charitatis animo accuratissimè & absolutissimè exercẽtur. Diuina insuper officia catholicè & religiosissimè celebrãtur. Animo etiã repetẽs, quãto honore, fide & affectione, quãto deniq; studio & amore, tu fratresq; tui semper me fueritis prosecuti. Intelligẽsq; ipsarũ oblationũ nõ solũ frequẽtiam: verũetiam sanctissimos fructus: quãdoquidẽ illis medijs corporalẽ prosperitatẽ, & diuitias seruamus & augemus: diabolicas instigationes fugamus: supplicia vitamus: corda nostra diuina gratia illustramus. Et tãdẽ à peccatis animas nostras absoluẽtes, ad veræ fœlicitatis gaudia perducimur, vt latius atq; vberius hæc postea disserẽda sunt. Institui animo, quo ad vires ingenij mei suppetũt, ipsius gloriosissimæ virginis Mariæ auxilio fretus, materiã ipsam tum copiosè: tum etiam dilucidè ac perspicuè & ordinatè pertractare. Quare religiosissimè Vrbane opusculũ hoc, pro tua solita humanitate, iocũdè suscipies. Quo tu, successoresq; tui exortis iam ambiguitatibus finẽ imponere, futurisq; oblationibus, ne vlla post hæc dãna perniciosæ ambiguitates, ne etiã pernitiosæ hominũ fallaciæ cõtingant, q; facillimè prouidere poteritis. ¶ Cæteri verò cũ oblationũ vberrimos fructus senserint, ad illas ardentissimè faciendas, vt mea fert sententia, imitabuntur & impellentur. Vale.

Atricio Vt sæpius à nobis scriptũ est, animum incitat, mentem pręparat: memoriã reformat & illustrẽ ac perspicuã totã reddit orationẽ. Per partes enim facilius in cognitionẽ totius adducunt. Vt ergo per partiũ distinctionẽ, oblationũ materia inuẽtione facilior, & intellectu clarior fiat Opusculũ hoc principaliter distinguemus in viginti libellos: & libellum quẽlibet in suas quæstiones diuidemus, prout ipsius materia patietur.

quos vide: quia singulares sunt & practicabiles.

¶ Libellus octauus.

¶ Quid veniat in oblatione ex proprio significato, quando quis offert omnia bona præsentia & futura, & omnes actiones præsentes & futuras.

¶ Quid si non dixit, omnia bona, sed simpliciter dixit, bona præsentia & futura.

¶ Quid si dicat, offero omnia bona.

¶ Quid si dixit, quòd offert bona simpliciter.

¶ Quid si dicit, quòd offert omnia bona mobilia & immobilia. Et an, & quando iura & actiones inter mobilia vel immobilia computantur.

¶ Quid si offert simpliciter bona mobilia & immobilia, & non dicit omnia.

¶ Quid si offert omnia bona mobilia, quid veniat.

¶ Quid si dixit quòd offert omnia bona immobilia.

¶ Quid si offert certa bona simpliciter, seu specialiter designata.

¶ Quid si dixit quòd offert omnes res, præsentes & futuras.

¶ Quid si dicat quòd offert omnes res suas.

¶ Quid si non dicat quòd offert omnes res, sed simpliciter dicit, offert res suas.

¶ Quid si dicat, offero omnes res mobiles & immobiles.

¶ Quid si dicat, res mobiles tantùm.

¶ Quid si dicat, res immobiles tantùm.

¶ Quid si offert omnia bona, & res futuras.

¶ Quid si offert omnia iura & actiones, præsentes & futuras.

¶ Quid si offerat omnia iura & actiones, vel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præsentes.

¶ Quid si offert omnes actiones præsentes.

¶ Quid si offert omnia iura futura, & actiones futuras.

¶ Quid si offert personam suam, & non bona.

¶ Quid si offert personam & bona.

¶ Libellus nonus.

¶ Qua forma, & quibus solennitatibus fieri debeant oblationes.

¶ Quo animo fieri debeant oblationes.

¶ Vtrum oblatio possit fieri simplici verbo.

¶ Vtrum oblatio possit fieri absenti.

¶ Vtrum oblatio facta ecclesiæ nullo medio interueniente, valeat.

¶ Quæ solennitates requirantur si oblationes fiant à minoribus.

¶ Vtrum oblatio excedens quingentos aureos, indigeat insinuatione: & posito quòd non indigeat, an saltem scripturã exigat. Stante statuto requirente consensum consanguineorum in alienatione fienda per aliquem.

¶ An requiratur talis cõsensus in oblatione quæ fieret in piam causam.

¶ Quæ probatio requiratur ad probandum oblationem.

¶ Libellus decimus.

¶ Vtrum valeat oblatio omnium bonorum præsentium & futurorum, sub quibuscunque verbis facta: dummodò oblatio cõprehendat omnia bona præsentia & futura: & omnia iura præsentia & futura.

¶ Quid si offert omnes res præsentes & futuras.

¶ Vtrum in tali oblatione veniant omnia bona.

¶ Vtrum valeat oblatio personæ facta ecclesiæ seculari, aut hospitali, vel alteri pio loco absque bonis.

¶ Vtrum valeat oblatio personæ & bonorum: & de viribus prædictæ oblationis.

¶ Libellus vndecimus.

¶ De viribus oblationum prædictarum quò ad præiudicium creditorum habentium hypothecam expressam, vbi distinguitur.

¶ Quando quis obtulit duntaxat bona sua sine se.

¶ Quando obtulit se sine bonis.

¶ Quando obtulit se & bona.

¶ Libellus duodecimus.

¶ De viribus oblationum prædictarum quò ad creditores ipsorum offerentium solùm habentes tacitam hypothecam in bonis offerentis.

¶ Libellus decimustertius.

¶ De viribus oblationum quò ad præiudicium creditorum personalium.

¶ Libellus decimusquartus.

¶ De effectibus oblationũ respectu præiudicij creditorũ tũc nõ existẽtiũ: sed qui post perfectã obligationẽ superuenerũt.

¶ Libellus decimusquintus.

¶ De effectibus oblationum respectu præiudicij aliorum, qui non sunt creditores. Et primò respectu filiorum qui viuunt tẽpore factæ oblationis. Secũdò respectu filiorum qui post profectam oblationem suscepti sunt.

¶ Libellus decimussextus.

¶ De effectibus oblationum respectu vtilitatis ipsorum offerentium.

¶ Libellus decimusseptimus.

¶ De effectibus oblationum respectu eorum pro quibus fierent, & an alijs pro quibus fieret prosint: videlicet tam pro viuis quàm etiam pro defunctis: vbi multas & singulares quæstiones inuenies & vtiles.

¶ Libellus decimusoctauus.

¶ De effectibus oblationum quantum ad virtutem acquisitiuam.

¶ Cui quærantur oblationes factæ: vel imagini statuæ prophanæ.

¶ Quid si offerens aliquid imagini religiosæ exprimat, cuius contemplatione faciat talem oblationem, seu cui velit eam quæri.

¶ Quid si consuetudo disponit quòd oblationes factæ imagini alicuius sancti, quærantur potius vni quàm alteri.

¶ Si est dubium cui acquirantur dictæ oblationes, quãdo fiunt imagini vel statuæ, vt supra, re dubia existente, cui acquiri debent. An domino domus vel parietis, vbi depicta est imago, vel statua affixa. An ecclesiæ nominis illius sancti. An ecclesiæ cathedrali. An Episcopo. An ecclesiæ parochiali.

¶ Cui quærantur oblationes factæ ad altare in capella alicuius ecclesiæ. An rectori illius ecclesiæ. an capellano illius capellæ, vel altari.

¶ Libellus decimusnonus.

¶ Quid facere debeant, vel possint recipientes oblationes de ipsis oblationibus.

¶ Vtrum oblatæ ad vnum vsum, possint in alium transmutari.

¶ Vtrum possint transmutari authoritate legati de latere.

¶ Vtrum voluntate offerentis possit in alium vsum fieri commutatio.

¶ Qualiter succurratur contra non adimplentem modum adiectum rebus oblatis.

¶ Libellus vigesimus.

¶ Quales debent esse qui mittuntur pro oblationibus. & de pœna non mittentium dignos.

¶ Prædictas autẽ quæstiones cuiuslibet libelli reperies per modum tabulæ in processu præsentis operis, iuxta vnumquemque libellum positas, ad faciliorem tamen cognitionem contentorũ in præsenti opere supra proximè repetitæ fuerunt: quàmplurimas insuper alias in vnoquoque libello dubitationes, & quæstiones reperies: ac singularia dicta.

¶ Primus libellus.

¶ Quid sit oblatio, & de eius diffinitione, seu descriptione.

SVMMARIVM.

1 ☞ Oblationum quot species.
2 Dictio, oblatio quid significet.
3 Oblatio quæ fit Deo, quotuplex sit: & quot modis fieri possit, & nume. sequentibus.
7 Oblatio quid sit.

Voniam Omnis nostra disputatio circa oblationũ materiam habenda est: institui in primis tractare, quid sit oblatio. & de ipsius oblationis quiditate ac significato. Est igitur[a] aduertendum quòd Ray. in sum. in titu. de parochijs. §. ij. Io. And. in c. quamuis. de deci. dicunt, quòd oblationum tres sunt species. † Prima est alicuius rei donatio, Deo vel ecclesiæ inter viuos sponte facta. Secunda est, alicuius rei donatio Deo vel ecclesiæ sic causa mortis facta. Tertia est quotidiana & vsualis, quam faciunt fideles ad altare, vel ad manum sacerdotis. Sed prædictæ descriptiones & diuisiones mihi non placent: ideò illas omittam. Et quamuis Doct. nostri in hac materia parum & ferè nihil scribant, & tex. admodum pauci reperiantur: tamen ego materiam ipsam latius examinabo. ¶ Primò pro ipsius igitur materiæ fundamento atque faciliori cognitione præmittendum est, quòd oblatio potest propter varias causas fieri, vt ex infra dicendis clarius apparebit. ¶ † Quid significet verbum, oblatio. strictè sumptum. Et in primis illud sciendum est, quòd oblationis verbum est satis generale: continens quemlibet

a ¶ Adde quod oblationum quædã est spiritualis, vt corporis & sanguinis Christi quædã temporalis, quę fit ex rebus mũdi. c. tribus. in fi. de con sec. di. ij. sed sacramentalis, seu spiritualis omnem oblationẽ præce. lit. c. nihil. ea. distin.

a ¶ Adde Ioan.fan. in §.pauonū.insti. de actio. vbi ponit 7 q. nunquid parochianus possit cogere illos de parochia dare cereum, quando soliti fuerāt dare.allegat Inno. in d.c. ad apostolicam.

b ¶ Vide Alexan.in l.non amplius.in §.j.ff.de lega.j.Doct. in c.fi.de reb.eccle. non alie.

c ¶ Adde hoc idem voluisse Ioanē de Ana.in cap. quia in oībus.in xij. colū. de vsur.

d ¶ Adde.S.Tho.secunda secundæ q. lxxxvj.ar.ij.domi. Anto.de But.post Inno.& Abb.in c. examinata.de deci. limita etiam hoc dictum,vt solùm pcedat in meretrice publica.fecus in nō publica:puta,amasia: quia talis tenet erogare inter pauperes,quod habuit & extorsit quæstu luxuriæ.ita Cyn.in l.cum te. C. de condi.ob turp.causam.

e ¶ Hæc distinctio est de mente Inno. & post eum Abb. in c. ex transmissa. de deci. sed secūdū hāc, restringuntur eorum dicta: quæ tamen generaliter intelligit, & cōtrariū huius quod hic dicitur, tenuit do. Troilus maluicius in tract.suo oblatio num.in ij.dubio.in ij.col.

f ¶ Generaliter videtur diceñ. q̄ q in necessitate positi sunt possint à quocūq; recipere oblatiōes, secundū Abb.in c. cū volūtate.de sen. excō. licet gl.ibi intelligat solū habere locū in pdicatorib9 positis in necessitate. nā tpe necessita 1 tis, oīa debent esse 2 cōia.§.j.xlij.di.c.si- 3 cut.vbi no.xlvij.di. c. si qs p necessitatē.de fur.vñ tex.in 1 c.qm̄ multos.xj.q. iij. indistinctè vult, q̄ tempore necessitatis ab excōmunicatis possint recipi necessaria.ergo opi. ab. videtur probabilior.

ad dilectionem proximi pertinet, vt nō solùm velimus illi bonum,sed etiam operemur,iuxta illud; non diligamus verbo nec lingua,sed opere & veritate.

Sextò Quæro,† de oblationibus quæ fiūt propter vsum & sustentationem ecclesiæ, vel alicuius pij loci, vel ministrorum,vel aliarum personarum: nō tamen in extrema necessitate cōstitutarum.& ad istas nemo compellitur: sed ab hominibus qui vltronei offerunt,recipiuntur, vt dixi s̄.§.j. Est tamen aduertendum quòd hoc regulare est. potest tamen, vt dixit beatus Tho.& sequitur Ioan.Andr.in rub.de paroch. contingere,quòd aliquis ad oblationes teneatur duplici ratione.Primò quidem ex præcedenti conuentione:sicut cùm alicui conceditur aliquis fundus ecclesiæ, vt certis temporibus certas faciat oblationes : hoc tamen naturam census vel emphyteusis habere videtur,secundùm formam & qualitatem concessionis, secundùm ea quæ latius diximus in tit.de emphyteu.& in ti.de censi.Secundo modo propter præcedentem deputationem,siue promissionem inter viuos:vel ab aliquo testatore factam de aliqua re mobili, vel immobili offerenda.Tertio modo, propter ecclesiæ necessitatem:puta,si ministri ecclesiæ nō haberent vnde sustentarentur: sed hoc data extrema necessitate ad eleemosynam pertinere videtur,vt superius dixi.Quartò propter consuetudinem.ᶠ tenentur enim fideles in aliquibus solennitatibus ad aliquas oblationes consuetas.In his tamē vltimis duobus casibus,remanet obligatio quodāmodo voluntaria,scilicet quantum ad quantitatem vel speciem rei oblatæ.volunt tamen præfati Docto,quòd in casibus prædictis, parochiani non debent compellere per suspensionem officij vel sacramentorū:sed implorare officium Episcopi,vel alterius superioris qui eos ad eas compellant. vt dicto c.ad apostolicam. Et prædicta etiā sensit Gof.in summa in tit. de parochi. aduerte: quia licet ex actibus meræ facultatis non inducatur consuetudo , vt tractatur in l.j. & ij.C.quæ sit long.consue. maximè per Cyn. in l.si certis annis.C.de pact.de quo latius dixi in tract.de consue. tamen fauore [a] ecclesiæ inducitur consuetudo: & obligatur quis ex tali consuetudine.& ita potest intelligi c.ad apostolicam.de symo. dixi in c.suam.eod.titu.facit c.ex parte de censi.& idem dicendum arbitror quò ad hospitalia,& alia pia loca : quoniam talia loca gaudent priuilegijs,quibus ecclesiæ c.accidentibus.de priuileg.& ibi not.Ioan.Andr.in c.ij.de restitu.in integr. Bald.in l.omnia.C.de episco.& cleri.& in aut.hoc ius porrectum.C.de sacrosanct.eccle.dixi in c.conquesti.de sentē.excommu.Et hoc videtur procedere etiam si ad illud dandum seu offerendū non potest procedere titulus , vel pactum vt in oblatione pecuniæ pro exequijs,vel benedictionibus nubētium, aut similibus casibus,vt d.c.ad apostolicam.de symo. dixi in d.c.suam.eo.titu. quod est valde singulare.& accipe illud singulare, quando oblatio fieret ad alimenta præstanda,vel ad aliam piam causam seu refectionem viarū, vel pontium. nam si talis oblatio fieret nedum longo,seu longissimo tempore,& ex consuetudine communi:sed etiam per triennium,& ex voluntate minus solenni: necessitaretur quis ad illam faciendam.not.glo.& Docto.in d. l.si certis annis per l.j.C.de fideicom.& contingit hoc propter duplicem fauorem,scilicet alimentorum,vel alterius piæ causæ & testamenti.Sume [b] etiam aliud singulare in hac materia:quia si ciuitas est solita aliquid offerre alicui ecclesiæ, non potest per statutum suum illud mutare.ita singulariter concludit Bart. in l.priuilegia.C.de sacrosanct.eccle.& Do.m.Abbas siculus in c. abolendæ.de sepul.

¶ Libellus quartus.

¶ A quibus oblationes recipi possunt.

SVMMARIVM.

☞ Oblationes à quibus recipi possint.
Oblationes,an prosint existentibus in peccato mortali.
Oblationes,an sint à minoribus recipiendæ.

Qvarto Principali loco tractādum est, † à quibus oblatiōes recipi possunt.& sic, vtrum ab hominibus indifferenter recipi possint.So. Hug.xc.distinct.c.oblationes.voluit quòd nullus manifestus peccator admittitur ad oblationē, nisi in casibus à iure expressis.& quod illud quod dicitur in d.c.oblatiōes. ponatur exempli gratia.Et similiter dicendum sit de alijs casibus,qui reperiuntur in iure,scilicet quòd ponantur exēpli causa.sed glo. ibi tenet contrariū:quia cùm hæc sit pœna,non debet extendi, nisi quatenus reperitur expressum:nam specialiter de quibusdā personis reperitur prohibitum, vt ibi.ergo in alijs stat regula. videamus ergo casus expressos. Primò ponitur in d.c.oblationes. & glo. etiam numerat ibi alios casus.vnde secundus casus est in opprimente pauperē.Tertius, in sacrilego.& de his duobus xij.q.ij.c.de viro. Quartus, de eo qui extraxit seruum ad ecclesiam fugientem.xvij.q.iiij.c.miror. Quintus,in raptore c. super eo.de rapto. Sextus, in vsurario manifesto. de vsur.c.in omnibus.Septimus,in excommunicato [c], vt ibi not.de quo tamen dicendum vt latius dixi in tractatu de senten.excom.xix. princip.arti.ij.q.principali.& dubio xxij.vbi etiam tetigi, quare possint recipi ab eis eleemosynæ & non oblationes. de quo etiam per Inno.& Doct. in c.cùm voluntate. de sentē.excom. Octauus,[d] in meretrice.secūdùm gl.in d.c.oblationes. quamuis de eo possit fieri eleemosyna.& subdit illa glo.q̄ quandoq; pœnitentes prohibentur oblationes facere.de conse. dist.iij.c. eos.sed tu aduerte:quia pro prima opi. Hug. videtur optimus text.xiij.q.v.c.ij.vbi text.dicit,Imo ex impio oblatio est maculata:dona iniquorum non probat altissimus:nec respicit oblationibus iniquorum.ergo cum text.ille indistinctè loquatur,videtur cōcludendum q̄ à nullo existente in mortali peccato publico sint recipiendæ oblationes.ego [e] in hoc articulo arbitror aliter distinguendum,q̄ aut is qui vult offerre non solùm est in peccato manifesto:sed etiā id quod vult offerre est illicitè acquisitum.& hoc casu,an ab eo prohibeatur recipi oblatio ratione rei oblatæ,dicam statim in v.princip.artic. aut respectu rei quæ offert.nulla est dubitatio quò minus sit iuste & legitimè acquisita;sed solùm remanet quæstio respectu personæ ipsius offerentis.& hoc casu,arbitror dicendum q̄ aut loquimur in oblatione quæ fit ad actum latriæ exteriorem,& sic ad sacrificiū: & ista nullo modo faciēda est:nedum à manifesto peccatore : sed nec ab occulto: quia sicut sacrificium est purissimum , ita sacrificans debet esse omnino mundus:& quamuis sacrificium non maculetur:tamen sacrificans peccat ex quo non accedit ad sacrificium mundus , vt tenetur.aut loquimur de alijs oblationibus quæ fiunt,vel in recognitionem dominici beneficij,vel dominici dominij.aut ad quas aliquo modo quis necessitatur, secundùm ea quæ diximus s̄.in tertio principali libello.& profectò nō video causam quare peccator etiam manifestus ad istas non teneatur.nam cùm ad istas tales oblationes necessitetur,vt diximus in iij.princ.arti.nō debet quis à tali onere liberari propter propriam culpam:ne de malitia sua commodum reportet, vt in c.sedes.& c.ij.de rescrip.& melius ad propositum c.intelleximus.de iud.quis enim dicit,quòd manifestus homicida,aut concubinarius nō teneatur ad primitias,seu oblationes,tales ad quas aliàs de iure necessitatur:& ad quas quis de iure teneretur: & quas recipiens quodammodo suum recipere videtur?Certè nullus , iudicio meo , dummodo illas faciat de licitè acquisitis. nec enim hoc reperio prohibitum:nec aliqua ratio suadet. vnde qñcunq; ecclesia suum recipit,videtur id facere posse:quamuis id recipiat à manifesto peccatore.facit quod not. glo. in fi.in c. transmissa. de deci.exemplum in primitijs , decimis , & cæteris oblationibus quæ fiunt occasione necessitatis ecclesiæ,seu ministrorum in extrema necessitate constitutorum. Sed si loqueremur de oblationibus quæ fiunt ad altare, vel ad manū sacerdotis,vel Deo,vel ecclesiæ,quas recipiendo ecclesia nō videtur suum recipere:prout sunt volūtariæ oblationes:vel etiam si necessariæ sint,vt in oblationibus ad altare diebus festiuis , secundùm aliquos,vt superius dixi in iij.princ.arti. tales non videntur recipiendæ à publicis & manifestis peccatoribus:cùm tales oblationes fiant in publico. nec ecclesia videatur illius peccatum publicè probare.Sed si in occulto fierent ad grauam faciliùs recuperandam, propter necessitatem,fortè dici posset satis permissum fore, propter cessantem causam ; quia non fiunt in publico.argumē.c.cùm cessante.de appella.vel possemus fortè distinguere.quòd aut est tale delictum, vel tale peccatum, vel causa,propter quod,vel quam , talis peccator est extra ecclesiā. Et hoc casu, ecclesia indubitanter nō debet recipere ab eo oblationes,quas Deo vel ecclesiæ faceret: & non ab excommunicatis,vel similibus non sunt recipiendæ.& ita potest intelligi c. miror.xvij.q.iiij.& c.de viro.xij.q.ij.Si propter talia etiam manifesta peccata non sunt exclusi ab ecclesia , diceremus quòd regulariter à talibus oblationes sunt recipiendæ: nisi aliquo iure specialiter reperirentur prohibiti. & ita procedunt iura contraria.& hæc procedunt in oblationibus propriè sumptis: quæ fiunt Deo , vel ecclesiæ , & quas recipiendo ecclesia nō dicitur suum recipere. in [f] alijs verò oblationibus non proprijs , quæ fierent loco pio vel hospitali, per quas necessitatibus pauperū subueniendum est, arbitror quòd recipi possint à quibuscunque, etiam notorijs peccatoribus. dummodo de proprio fierent.

rent secūdùm quod dicam in sequenti arti.sicut eleemosynæ: quia tales oblationes instar eleemosynarum habent,probatur lxxxvj.di.c.nō s.tis.de sen.excō.c.cū volūtate.xxvj.di.c.dein de.nisi tales essent excōicati excōicatione maiori,à quibus nō sunt recipiendę,nisi in casu necessitatis:quāuis etiā necessitas nō sit ita extrema,vt latè dixi in tractatu excōmunicationis. xix.principali art.ij.q.prin.xxij.dubio.

¶ Vtrum oblationes factæ ab existentibus in peccato mortali prosint eis.

2 Sed Circa† prædicta queritur,vtrū oblatiōes factę ab existentibus in peccato mortali,prosint eis. Solu.dicendum est,vt latius declarabitur infra libello xvij.

¶ Vtrum à minoribus recipiendę sint oblationes.

3 Item †Quæritur vtrum à minoribus recipiēdæ sint oblationes.sol.dicendum arbitror quòd sic. maximè si sint puberes:nec sit eis interdicta administratio.quod tamen quādo sit,& in quibus oblationibus procedat, & qualiter fieri debeat,latius dicetur j.in ix.lib.prin.

¶ Libellus quintus.

¶ Pro quibus oblationes fieri possint & ad quorū suffragium.

Qvinto Principali loco videndū est,pro quibus oblationes fieri possint, & ad quorū suffragium. Sol.dicendū arbitror,φ possunt fieri tam pro viuis quàm pro defunctis:& tam pro nobis ipsis offerentibus, quàm pro alijs:siue fiant ex voluntate,nulla pcedente obligatione:siue fiant ex necessitate alicui⁹ pcedentis obligationis à.l.solutionē.ff.de sol.& insti.qui.mo. tol.obli.in prin.Et adde quæ dicūtur.j.eo.ti.libello.xviij.vbi videbimus,an possint fieri pro defunctis,beatis,an damnatis,an solummodò pro his qui sunt in purgatorio.

¶ Libellus sextus.

¶ De quibus rebus possint fieri oblationes

SVMMARIVM.

1 ¶ Oblationes,an de omnibus rebus possint fieri.

Sexto principali loco videndū est †, vtrū de omnibus rebus possint fieri oblatiōes. Sol.dic φ aut nos loquimur de ea specie oblationis quæ fit ad aliquod sacrū.de qua diximus s.in prin. Et dicendum est,φ non de omnibus rebus sunt fiendæ:sed de proprijs & mūdis:quia si hoc exigitur in oblationibus,quæ nō in cultum diuinū ad aliquod sacrum fiunt, vt statim dicam multò fortius exigitur in prædictis oblationibus.sacrificia enim debent esse immaculata.vnde dicitur Malachiæ.si offeretis cæcū, claudum,vel languidum ad imolandū,nonne malum est?quasi diceret,certè malum est.vnde redditur illicita talis oblatio respectu eius,ad quod offertur,scilicet ad sacrificium. Et idem si fieret oblatio ex contemptu.nam & propter hanc causam red deretur illicita.vnde ibidē subditur:non polluistis nomen meū in eo quod dicitis.mensa domini contaminata est:φ supponitur,contēnibile est.& non solum prædictis duabus causis oblatio redditur illicita,si claudum,vel quid simile offertur:sed etiā ratione præcedētis voti,propter quod obligatur homo vt integrum reddat quod venit:vnde ibidem subdit:maledictus homo qui habet in grege suo masculū,& votum faciens imolat dño debile.aut loquimur de oblationibus quæ vel primitię vel decimę appellantur:& istæ de quibus rebus fieri debeant,tradit Ioan.And.in rub.de deci.& primi.& per Hostien.& alios summistas in d.titu.& Cyn.in l.cùm te.C.de condi.ob tur.cau. & ego in illis titulis latè tractaui,aut loquimur de oblationibus proprijs,quas iura propriè & strictę appellant oblationes,quę fiunt Deo,vel ecclesię sacerdoti ,tanquā medio inter populū et dominū.vt diximus in prin. & talis oblatio non potest fieri nisi de iustè acquisitis & possessis[a]:vt xiiij.q.v.c.ij.vbi dicitur,dona iniquorū non probat altissimus:nec respicit in oblationibus iniquorū.vnde Augustinus in libro de verbis dñi in monte:si depredaueris aliquem inualidū,& de spolijs eius dares alicui iudici,si pro te iudicaret:tanta vis est iustitię,vt & tibi displiceret:non est talis Deus tuus,qualis non debes esse & tu.& ideo dicitur Ecclesiast.c.xxxiiij. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata.& sic patet φ de iniustè acquisitis & possessis,nō potest fieri oblatio.& subdit etiam Augustinus in loco præallegato,& transumptiuè xiiij.q.v.c.immolans.qui offert sacrificiū de substantia pauperis,quasi qui victimat filium in conspectu patris.& idē.j.q.j.nō est putāda.vbi text.subdit. quātus autē dolor sit patris,ppēdamus:si in eius cōspectu fili⁹ victimetur.Et habetur Prouerb.x.v.c.& dicto c.non est putanda.Hostiæ impiorum abhominabiles sunt,quæ offeruntur ex scelere.quicquid enī in Dei sacrificio ex scelere offertur omnipotentis Dei non placat iracundiam:sed irritat, vt d.c.non est putanda:aduerte tamen:quia nō de omnibus licitè acquisitis & a possessis licitū erat in veteri lege,in qua figura seruabitur quædam propter significationē,oblationes facere.vnde quedā animalia quæ reputabātur immunda, offerre nō licebat:sed in noua lege,omnis ceatura Dei reputatur munda,vt dicitur ad Thimoteum.c.j.& ideo quantū est de se,de quolibet licitè possesso potest oblatio fieri:sed de substantia aliena nō debet fieri oblatio.vnde dicitur Prouerb.c.iij.honora Deum de substantia tua, seu de tuis iustis laboribus,vt d.c.nō est putāda. & in c.ex trāsmissa.de deci.nec obst. quod legit̃ in Exodo.c.iij.& xij.φ filij israel exituri de ægypto à vicinis suis acceperūt mutuò vasa aurea & argentea,ex quibus postea ædificauerūt tabernaculū domino,vt habet̃ xiiij.q.v.§.ecōtrà.& c.dixit dominus ad Moysen.nam ad hoc respōdetur,secundū Augusti.in libro questionum Exodi.& trāsumptiuè in d.c.dixit dominus ad Moysen. φ ex illa authoritate nō debet quis sumere exemplum ad expoliandum eo modo proximum:quoniā Deus illud iussit, qui nouerat quid quemq; pati oporteat: nec israelitæ furtum fecerunt:sed Deo iubente ministeriū præbuerunt[b].Et tñ aduertendum,φ per accidens contingere pōt,φ de aliquo iustè possesso oblatio fieri nō potest,secundùm b. Tho.secunda secundæ.q. lxxxvj.ar.iij.vt puta,si vergat in detrimentū alterius.exemplū, si filius aliquid offerat Deo id, vnde debet patrē nutrire: φ dominus improbat Mat.c.xv.vel propter scandalum,vel propter cōtemptū,vel propter aliquid huiusmodi.Et ex prædictis etiā sequitur,φ secundū iura humana,meretrix,licet turpiter faciat, eo φ meretrix est:non tamē turpiter facit recipiēdo aliquid: & sic licitè possidet.l.idemque.§.quatenus.ff.de cōdi.ob tur.causam:& tñ de eo non licet facere oblationē. iuxta illud Deuter. c.xxiij.vbi dicitur:quomodo offeres mercedē prostibuli in domo domini Dei tui.& Isayas.non accipias mercedē meretricis. φ etiam hodie prohibetur in noua lege,propter scandalū euitandum.sicut enim in veteri lege prohibet̃ oblatio de mercede prostibuli propter immunditiā:in noua lege prohibetur propter scandalū:ne videat̃ ecclesia fouere peccata,si de lucro peccati oblationes recipiat : & propter sacramētorum reuerentiā. Et aduerte:quia licet in veteri lege prohiberētur offerri animalia immunda,vt cæcus,claudus &c.vt s.dixi:tamen talia poterant vendi,& eorū pretia poterant offerri.iuxta illud Leuitici.c. vlti.Si immundū animal redimet,qui obtulerit.quædam tñ animalia,vt canes,neq; ipsa per se offerri,neq; vēdi, & pretiū ipsorum offerri poterat,vt habetur Deutero.c.xiij.vbi pretiū canis prohibetur offerri in domo Dei.& tamē clarum est, φ pretium canis iustè venditur,& iustè possidetur: sed hoc de cane prohibitum erat in veteri lege,secundū b.Tho. vt etiā pretiū offerri non posset. tum quia idolatræ canibus vtebantur in sacrificijs idolorū:tum quia canes rapacitatē significant: de qua non potest oblatio fieri,vt s.explicatū extitit.hæc tñ prohibitio cessat in noua lege,secundùm b.Tho.secunda secundę.q.lxxxvj.aut loquimur de oblationibus quæ fiunt in vsum ministrorū ecclesiæ:vel vt ipsis prouideatur,vel propter ipsorū vel ecclesiæ necessitatem,vel alterius pij loci,aut pauperū,vel ibidem degentium infirmorū,aut expositorū:& tales oblationes quæ sapiūt quodammodo eleemosynas,possunt fieri de omnibus licitè acquisitis & possessis: quamuis sint animalia immunda : vel etiā aliàs in veteri l.prohibita vti,& pretiū offerri in domo Dei, vt s.diximus. de his autem quæ illicitè sunt acquisita distinguendum est , quòd tripliciter potest esse aliquid iniustè quęsitum. vno modo,per talem actū,aut per tale mediū,propter quod ab eo qui acquisiuit iustè retineri nō potest:sicut contingit in furto, rapina, & huiusmodi talibus.& de his nō potest fieri oblatio,seu eleemosyna.j.q.j.nō est putanda.ibi. vbi tex.dicit. nō est putanda eleemosyna,si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquirit̃:quia qui hac intentione malè accepit,vt bene dispenset:grauatur potius,φ iuuetur.vnde etiam certū est,quia & si monasteria,vel xenodochia,vel aliquid aliud &c.& Augustinus in omelia,& transumptiuè. xiiij.q.v.c. fortè singulariter dicit,fortè aliquis cogitat & dicit.multi sunt Christiani diuites, auari,cupidi,non habeo peccatū si suum illis abstulero:& pauperibus dedero.vnde enim illi nihil boni agunt,mercedem habere potero. sed huiusmodi cogitatio dyaboli calliditate suggeritur.nam si totum tribuat quod abstulerit:addit potius peccatum φ minuat. & idem etiam colligitur xiiij.q.v.c. eleemosyna.& c.deniq;.& c.scriptum.nam illicitè acquisita non sunt in bonis nostris, vt ff. pro socio. l. cùm duabus.§.fina.vnde dicit Augustinus in libro de verbis domini in monte. de iustis laboribus facite eleemosynas. non enim corrupturi estis iudicem Christum vt non vos audiat cum pauperibus quibus tollitis.nolite velle eleemosynas facere de fœnore & vsuris.

a ¶ Ex hoc colligi limitatio ad illud quod dicit̃,φ deus nō rem oblatā,sed voluntatē respicit. c.in grauibus.iij.q. vij.c.odi.xxxiiij.q. j.quia illud intelligitur , quādo res q̃ offert̃ nō est aliena. ita etiā intelligat̃.c. quiescamus.xlij.d. in fi.& c.duæ.xlv. di.& de pœ.di.v.c. dolēdus.post med. ca.scriptū.xxxiiij. q.v.

b ¶ Dic φ sunt tres casus in qbus etiā de pprijs non licet facere oblationes. primus est,qñ talis oblatio esset in piu diciū alterius: facit φ pater non debet exheredare filiū,vt Deū instituat hæredem.c. qcūq;.xvij. q.iiij.gl.in l.si qs ad declinandam.C.de Epis.& cle. gl.in l. papi.§.si impator. ff.de inof.test.gl.in c.j.in verbo, trebellianice.circa fi de te sta.li.vj.Ang.ī aut. qūo opor.E pi. §. sed neq;.facit,quia primò subueniēdū est suis , quàm alienis.lxxxvj.distinc. vbi glo.& gl.in c.j. xxx.distin.facit gl. in c.qescamus. xlij. dist. Secūdus casus est , vbi propter tales oblationes orietur scandalum c. nihil cum scādalo. vbi.d.An. de præscrip.facit glo.in c. si Papa.xl.distinct. glo.in c. per principalē.ix.q.iij. faciūt not.per Inno.in c. quanto. de transla. præla.in c.cū olim. de restit. spolia. & no.per Cald.in c.si quādo de rescript. & per Abb.in cap. cùm teneamur. de præbē. Tertius est casus, vbi per tales oblatiōes orietur contemptus superioris.c.ij.de maio. & obed. vbi gl.facit in c. absit. xj.q. iij.gl. j.in §.j.iin.q. iij.gl. in c.sacerdotes.el j.vij.q.j. glo. fin. in c. de libellis. xx.distinct.glos.in c. homo Christianus.xl.distinct.

& subdit. fidelibus dico, quibus corpus Christi erogamus, quãdocunq; ergo aliquid est illicitè acquisitũ vt furtis, rapinis, calumnijs, inuasionibus, oppressionibus, aut alio simili modo, ꝓpter quem his qui abstulerit, ad restitutionẽ teneatur: prout etiã de rebus inuentis dicitur: dummodo nõ sint habitæ pro derelictis. xiiij. q. v. Si quid inuenisti, restituendum est domino cuius erat: vel à quo ablatũ fuit. potius tale reddendum est quàm in oblationes seu eleemosynas erogandũ. exemplo zachei publicani, vt habet̃ Lucæ. c. xij. Et tradit beatus Augustinus ad Macedonium, & transumptiuè xiiij. q. v. c. non sani. in fi. nec obst. quod habetur Lucæ. c. xvj. dum dicit. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. vnde cũ mammona significet diuitias, videtur sequi ꝙ de diuitijs iniquè acquisitis põt quis spirituales amicos facere, oblationes faciẽdo, & eleemosynas largiẽdo. nam ad hoc respondetur, secundũ Augustinũ in libro dicto de verbis domini. vbi sic inquit. quidam malè intelligẽdo rapiunt res alienas: & aliquid inde pauperibus largiuntur: & putant se
a facere quod præceptũ est. sed intellectus iste corrigendus est: [a] omnes diuitiæ iniquitates dicuntur, vt dicitur in libro de quæstionibus euangelij: quia sunt diuitiæ iniquæ iniquis, qui in eis spem cõstituunt. vel dicuntur iniquæ secundũ Ambrosiũ, quia varijs diuitiarũ illecebris hominũ tentant affectus: vel quia in pluribus prædecessoribus, quibus succeditur in patrimonio, aliquis reperitur qui iniustè vsurpauit aliena, quamuis tu nescias, secundũ Basili. vel iniquitates dicuntur omnes diuitiæ: hoc est, inæqualitatis: quia nõ æqualiter sunt omnibus distributæ: cùm alij superabundent, & alij egeant. vnde nõ accipit̃ ibi mammona iniquitatis, hoc est, iniustè acquisitũ: ita vt domino restituendum sit. vel potest responderi, secundũ Gratianum xiiij. q. v. §. sed hoc multipliciter. ꝙ intelligi põt de mammona iniquitatis, secundũ secundam speciẽ, aut tertiam speciem illicitè acquisitorum, vt statim subijciã. nec obst. ꝙ maiora animalia sunt magis euitanda, quàm minora, vt de se patet. & ex tex. xiij. dist. c. duo mala. & alijs plerisq; iuribus: sed minus peccatũ est detẽtio rei alienæ quàm homicidiũ quod aliquis incurrit: nisi fame moriẽti subueniat. lxxxvj. dist. c. pasce. vnde videtur ꝙ aliquis possit huiusmodi oblationes & eleemosynas facere de malè acquisitis: quia ad hoc respondetur, ꝙ in casu prædicto, ratione talis necessitatis in quo ille cõstitutus est, omnia illi sunt communia: adeo ꝙ licitè potest de alieno accipere, si nõ inueniat quis velit sibi dare: nec dicitur furtum, aut rapinam cõmittere, vt in c. si quis propter necessitatẽ. de fur. vbi latè scripsi. Et eadem ratione tertius qui iniquè bona acquisiuit, potest hoc casu de talibus malè acquisitis huiusmodi oblationes & eleemosynas facere: quinimò & ab alio accipere: & idem extremam necessitatem patiẽti prouidere. Secũdo modo dicitur aliquid illicitè acquisitũ eò, ꝙ ille qui licitè acquisiuit nõ potest illud retinere, nec tamẽ debetur ei à quo acquisiuit, eò ꝙ cõtra iustitiam acceperit: & alter contra iustitiam dederit, ita ꝙ ex parte vtriusq;, dantis & recipientis, turpitudo versetur, sicut contingit in symonia, in qua dans & accipiens contra iustitiam, vnde non debet fieri restitutio ei qui dedit: sed debet in eleemosynas elargiri, secũdùm b. Thomã, secũda secũdę, q. xxxij. ar. vj. quod ego intelligo, quãdo talis symonia nõ fuit cõmissa in iniuriam alicuius certæ ecclesiæ: quia tunc illud receptũ applicari debet ecclesiæ, in cuius iniuriã symonia fuit cõmissa: vt in c. de hoc. de symo. & ibi dixi. potest hoc etiam intelligi de quibusdam alijs acquisitis turpiter, & turpiter datis: quæ turpiter data, non sunt restituenda, secũdùm ea quæ traduntur in l. j. ij. & iij. ff. de condi. ob turp. causam. Et isto modo potest intelligi quod dicit Aug. xiiij. q. v. c. qui habetis. vbi dicit: qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum. qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. prout etiam intelligit Gratianus. xiiij. q. v. §. sed hoc multipliciter. Et ex prędictis ego infero, ꝙ de incertis licitè possum facere oblatiões, postq; nescitur quis sit, cui sint restituẽdę, vtrũ tamẽ ad hoc requirat̃ voluntas Episcopi, dicam j. eo. lib. ij. modo põt dici aliquid illicitè acquisitũ, nõ ex eo ꝙ ipsa acquisitio sit illicita: sed quia illud ex quo acquirit̃, est illicitũ. sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretriciũ, quod propriè vocatur turpe lucrũ. nã licet mulier meretricãdo turpiter agat, & cõtra legẽ non tñ turpiter, aut contra legẽ agit, vt superius explicaui. & de hoc põt fieri eleemosyna, & etiã oblatio: dũmodò nõ fiat in ecclesia Dei, aut ad altare, secũdũ quod superius est explicatũ.

a ¶ Diuitiæ faciunt tria mala, vt nota. S. Tho. secunda secũdę. clxxx. clxxxviij. ar. ij. facit c. Socrates. xij. q. ij. et an habere diuitias sit de se malum, vide tex. & glo. in c. hoc autem scripsimus. xxx. dist. glos. in c. clericus. xij. distin. c. j. xiiij. q. j.

¶ Libellus septimus.

¶ Quot modis possint fieri oblationes.

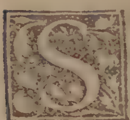

SEptimo Principali ar. examinandum est, quot modis possit fieri oblatio. Solu. dic ꝙ oblatio possit fieri principaliter tribus modis. vno modo, offerendo bona absque persona. Secundo modo, offerendo personam absq; bonis. Tertio modo, offerendo personam & bona.

¶ Primus modus subdiuiditur in alios infrascriptos modos.

¶ Primo modo, offerendo omnia bona mobilia & immobilia, iura & actiones, præsentia & præsentes, futura & futuras.

¶ Secundo modo, offerendo bona præsentia & futura.

¶ Tertio modo, offerendo bona & præsentia & futura.

¶ Quarto, offerendo omnia bona.

¶ Quinto, offerendo bona simpliciter.

¶ Sexto, offerendo omnia bona mobilia & immobilia.

¶ Septimo, offerendo simpliciter bona mobilia & immobilia.

¶ Octauo, offerendo omnia bona mobilia.

¶ Nono, offerendo omnia bona immobilia.

¶ Decimo, offerendo certa bona singulariter, seu specialiter designata.

¶ Vndecimo, offerendo omnes res præsentes & futuras.

¶ Duodecimo, offerendo omnes res.

¶ Decimotertio, offerendo res suas.

¶ Decimoquarto, offerendo omnes res mobiles & immobiles.

¶ Decimoquinto, offerendo omnes res mobiles.

¶ Decimosexto, offerendo omnes res immobiles.

¶ Decimoseptimo, offerendo omnia bona & res futuras.

¶ Decimooctauo, offerendo omnia iura & actiones, præsentes & futuras.

¶ Decimonono, offerendo omnia iura & actiones: vel omnia bona incorporalia: vel omnes res incorporales præsentes.

¶ Vigesimo, offerendo omnes actiones præsentes.

¶ Vigesimoprimo, offerendo omnia iura & actiones futuras.

¶ Secundus modus principalis de oblatione personæ absque rebus, aliter non distinguitur.

¶ Tertius modus principalis põt distingui, & combinari cum omnibus alijs modis distinctis s. in primo modo principali.

¶ Rursus etiã oblationes quandoq; fiunt simpliciter & gratis, nullo expresso modo, conditione, & causa. & quandoq; etiam non gratis: sed vt per offerentem aliquid recipiatur. & de his omnibus modis quid importent, & ipsorum validitate & effectu agen. est, & latissimè tractan. inferius in hoc opere.

¶ Libellus octauus.

SVMMARIVM.

1 ¶ Oblatio omnium bonorum præsentium & futurorũ, quid contineat.
2 Bona omnia, iura & actiones, veniunt in oblatione facta de bonis omnibus.
3 Oblatio facta de bonis præsentibus & futuris, quid contineat.
4 Oblatio omnium bonorum, quid contineat.
5 Oblatio bonorum, quid importet.
6 Oblatio omnium bonorum & immobilium, quid contineat.
7 Annui reditus, quando in oblatione censeantur venire.
8 Oblationes qualiter, & quot modis fieri intelligantur. & nu. sequen.
21 Oblatione personæ, an veniant etiam bona.
22 Oblatio personæ & bonorum simul, quid contineat.

OCtauo Loco principali, iuxta præmissum ordinẽ superest vt examinemus, quid veniat in oblationibus factis secundùm primũ principalem modum, scilicet quando quis offert bona & non personam. quem articulum examinabimus per viginti vnam quæstiones, in quas primũ modum distinximus in præcedenti libel. vt prout apparebit j. ex singularibus rubricis pręcedentium quæstionum. Et deinde subijciemus duas alias quæstiones secundi & tertij principalis modi. Et sic erunt xxiij. quæstiones principales.

1 PRimò Ergo quæro,† quid veniat in oblatio. prędicta ex ꝓprio significato, qñ quis offert omnia bona præsentia & futura, & actiones præsentes & futuras. Solu. dic ꝙ ex proprio significato nihil remanet huic offerenti. Primò, quia omnes facultates nostræ consistunt sub prędictis vocabulis. nam præter bona sub dicta generalitate & specificatione comprehensa, non est dare alia bona. & si tu diceres, nonne reperiuntur animalia se mouẽtia, de quibus nihil videtur dictũ. Respõdeo ꝙ illa mobilia sunt. & ideo appellatione mobilium continentur: vt l. mouentium. ff. de verb. signific. ad quod accedant quæ latius dixi in ti. de verb. signifi. c. mobilia. pręterea verbum, omnia. vniuersa comprehendit, & nihil excludit ꝙ in immobilitate vel mobilitate consistat, vt in l. à procur. ff. man. cum alijs iuribus quę alleg. in ti. de verb. sig. c. omnis. cũ subiungen. deinde verba sequentia, præsentia & futura. & demum, iura & actiones

actiões p̃ſentes & futuras, nihil remanet.nã omnia quæ noſtra ſunt, aut ſunt futura noſtra, aut corporalia aut incorporalia, & incorporalia mobilia aut immobilia. incorporalia verò, aut ſunt iura, aut actiones, vt inſti. de rebus corp. & incorp. per totum. vnde cùm nihil in bonis noſtris, aut his quæ futura ſunt noſtra, reperiri poſsit ꝙ ſub prædicta forma non contineatur: ſequitur ꝙ ex proprio ſignificato, omnia quæ noſtra ſunt, & quæ futura ſunt noſtra, veniunt in tali oblatione. argumento ſumpto partibus ſufficienter enumeratis, quod validum eſt: vt l. ex maleficiis. §. hæres. ff. de act. & cum aliis iuribus quæ allego in ti. de alleg. & diſpu. Et in prædictis ego infero, quòd idẽ eſſet ſi oblatio fieret de omnibus bonis corporalibus & incorporalibus, præſentibus & futuris.

2 Secundò Quæro, † quid veniat in oblatione quam quis fecit de omnibus bonis præſentibus & futuris, ex proprio ſignificato. Solu. dic ꝙ veniunt ſimiliter omnia bona, iura, & actiones quæ veniũt in oblatione, de qua

a in præce. q. in princ. nam ᵃ bonorum ap. veniunt tam bona mobilia, quàm immobilia & iura, & actiões. nam omnia quæ proſunt beant, & naturaliter bona dicunť: quia beant, hoc eſt beatos faciũt: hoc eſt, quia proſunt. Beare enim idẽ eſt quod prodeſſe: vt l. bonorũ. la j. ff. de verb. ſigni. & ff. de peti. hære. l. item veniunt. §. fi. & duabus ſeq. & not. in c. relatum. el ij. de teſta. na turaliter enim bona dicuntur, quæ nõ afferunt incommodum: & intelliguntur, ære alieno deducto: vt dicit gl. in l. bonorum. & probatur in l. ſubſignatur. §. bona. ff. de verb. ſignifica. & ibi etiam not. glo. & probatur in l. mulier bona. ff. de iure do. & ad hoc videnda ſunt quæ latius dixi in ti. de verb. ſignific. c. bona. offerendo ergo omnia præſentia & futura, videtur quis tam bona mobilia quam immobilia, & iura & actiones offerre: propter verbum, omnia. quod eſt vniuerſale, propter proprium ſignificatum verbi, bonorum. ſimpliciter prolati, vt j. ſubiiciam. ad quod etiã facit l. bonorũ. la. ij. ff. de verb. ſignifi. vbi tex. dicit, ꝙ bonorũ ap. ſicut hæreditatis vniuerſitatem quandam ſignificat: & non ſingulas res demonſtrat. vnde etiã ſeruitus dicitur eſſe in bonis noſtris: licet ſecus eſſet, ſi facta eſſet mẽtio de mobilibus & immobilibus, vt ſtatim dicam in vj. q. Et eſt notandum ꝙ in bonis noſtris computantur non ſolùm quæ dominii noſtri ſunt: ſed & ſi bona fide à nobis poſsideantur, vel ſi ſuperſunt: vt l. bonorum. la j. §. in bonis. ff. de verb. ſignific. & ibi ſubditur, ꝙ omnia quæ in actionibus, petitionibus, & proſecutionibus ſunt, annumerantur in bonis noſtris.

3 Tertiò Quero, † quid in oblatione quam quis facit nõ dicit, omnia bona: ſed ſimpliciter dixit, bona præſentia & futura. Sol. ego arbitror idem dicendum, vt dictũ fuit in præcedenti q. per iura allegata ibidem, & per ea quæ dicam. & per ea quæ de natura indefinitè ſtatim in v. q.

4 Quartò Quæro, † quid ſi offerens dicat, offero omnia bona. Sol. dic quòd in tali oblatione veniunt bona præſentia: ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia: ſiue iura, ſiue actiones: futura autem non veniunt. Prima pars concluſionis prædictæ, ꝙ continuat ſolùm præſentia, probatur in l. ſi ita. ff. de au. & arg. leg. & in l. ſi tibi mandauero. §. is cuius. ff. mand. & in l. ſi ſtipulatus ſum. §. igitur. & l. cùm ſtipulamur. & l. ſi à colono. & tractatur in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. Bar. in d. l. ſi ita. & l. certa forma. C. de iur. fiſ. Bald. in l. etiã. C. ad leg. Falcid. ad hoc enim, vt futura veniant, concipienda ſunt verba oblationis taliter, vt futura comprehendat, vt l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cùm ſtipulamur. ff. de verb. oblig. Et idem & in terminis tenet expreſſe Archi. xxvij. q. ij. vt lex continentiæ. & in ſimili tenet gl. Bar. Bald. & Doct. in l. fi. C. quæ pi. ob. poſ. nec obſt. ille text. qui videtur velle ſtatuta: quia ibi agebatur de modico & paruo præiudicio: nec ex acceſsione bonorum futurorum augmentabatur obligatio quantitatis. Secus hic in obligatione in qua agitur de maximo præiudicio, ſecundùm glo. & Doct. ibi. Idem tenet Do. m. in c. fi. de ſucceſ. ab inteſt. & eſt communis opi. & idem not. in l. fi. C. de pact. Et eo modo põt reſponderi ad l. j. in fi. & l. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſocio. vbi veniunt bona futura: quia etiam ibi tractabatur de modico præiudicio: quia tantùm quis poterat lucrari, quantũ amittere, vt dicit Bar. in d. l. ſi ita. ff. de au. & arg. leg. Et prædicta procedunt, & fortius, ſi offerens expreſsiſſet quòd ſolùm offerebat omnia bona præſentia. ad quod etiã vide quod not. in l. non ad ea. ff. de condi. & demonſtra. prædicta tamen concluſio limitatur, niſi prædictæ oblationi eſſent adiecta alia verba, propter quæ aliud appareret: & ſignificarent bona etiam ſtatuta: licet expreſsè non dixiſſet de futuris, vt l. tutoribus. ff. de teſt. tuto. Secundò limitatur niſi futura bona eſſent acceſſoria ad præſentia donata: quia tunc talia veniunt, vt probatur in l. fin. §. fi. ff. de lib. leg. tenet Bart. in d. l. ſi ita. & probatur ex regula, acceſſoriũ, de regu. iur. lib. vj. Secunda pars prædictæ concluſionis, quòd in dicta oblatione ex proprio ſignificato veniunt iura & actiones pręſentes, probatur ex his quæ dicta fuerunt in præce. q. & ex his quæ dicam in ſe. q. Et ex prædictis infertur, quòd multò minus veniunt futura: ſi ſolùm de præſentibus ſit facta expreſſa mentio. talis tamen expreſsio non multum operatur: quia expreſsio eorũ quæ tacitè inſunt, nihil operatur, vt l. iij. ff. de leg. j. & l. cùm quid. ff. ſi cer. peta. cum ſi.

b 5 Quintò ᵇ Quæro, † quid ſi offerens dicat quòd offert bona ſimpliciter. Solu. dic ꝙ in tali oblatione ex ſignificato verborum, veniunt omnia bona mobilia & immobilia, iura, actiones, & petitiones. hoc enim importat verbũ, bonorum. ſimpliciter prolatum, vt l. bonorum. la j. ff. de verb. ſignifi. & in aliis iuribus ſ. allegatis. Item, quia indefinita in materia indifferenti æquipollet vniuerſali, vt l. ſi pluribus. de leg. ij. & tractatur per gl. & Doct. notabiliter in c. vt circa. de elec. lib. vj. cum concordantiis vtrobique, & cum aliis pluribus iuribus quæ allegaui in ti. de verb. ſignifi. c. indefinita. in hac tamen oblatione non veniunt futura, per ea quæ dixi ſ. in præcedenti. q.

6 Sextò Quæro, † quid ſi aliquis offerendo dicit, ꝙ offert omnia bona, & immobilia. Sol. dic quòd veniunt mobilia & immobilia bona duntaxat: vt verba demonſtrant. iu a

c ra ᶜ verò & actiones, ſeu nomina debitorum non veniunt. vnde verba vniuerſaliter prolata qualificantur, & reſtringunť per alia verba adiecta, mobilia & immobilia. ar. l. ea tamẽ adiectio. ff. de lega. iij. & l. cùm de lanionis. §. pe. ff. de fun. inſtru. c. graue. de offi. ordi. c. nõ erit. xxxij. q. j. nõ ergo veniunt iura & actiones, & nomina debitorum: etiam ſi adiunxerit verba illa, præſentia & futura: quia talia etiã non ſunt mobilia. facit quod habetur in l. iij. & iiij. ff. pro ſocio. & l. quis ergo caſus. ff. de pecul. Et ideo non poſſunt dici propriè mobilia: quia non poſſunt moueri de loco ad locum: nec etiam propria immobilia: quia b non circunſcribuntur loco: quia incorporalia ſunt. ff. de leg. iij. §. Caius. C. de præſcript. long. temp. l. fi. ſed ſequuntur perſonã quocunq; vadit l. j. §. hæres. ff. ad Trebel. facit quod not. in l. fideicommiſ. ff. de iud. & quod ſingulariter not. Barto. in l. ij. C. c quæ res pig. ob. poſ. propriè ergo nomina debitorum, nec mobilia nec immobilia cenſentur. tangit glo. in l. mouentium. ff. de verb. ſignifi. & ibi Dyn. & Iaco. de Aret. & aliquid per Bart. & plenius per Bart. ff. de auť. tu. l. pe. vbi concludit quòd propriè non ſunt mobilia, neq; immobil. ſed quædam tertia ſpecies ſeparata à prędictis. Et hoc etiam probatur in l. à diuo Pio. §. ij. ff. de re iudic. vbi diſponitur quòd in executione ſententiæ ſeruetur iſte ordo, ꝙ primo loco fiat in mobilibus. Secundo, in immobilibus Tertio, in nominibus debitorum. ad quod etiam facit quod not. in l. quam tuberonis. ff. de pec. tenet Oldr. conſil. ccxix. quod incipit, factum tale eſt, dominus Rex Frãciæ. tenet d Bart. conſi. lxxxij. quod incipit, Lena mataxelli. & hoc etiam tenent Pe. Do. m. & Ioan. de Imol. in c. nulli. de rebus eccle. non ali. & Ioan. de Imo. & do. Domi. de ſancto Gemi. in c. ij. de reb. eccle. non ali. lib. vj. & recitatis pluribus opin. finaliter videtur reſidere Spec. in tit. de fruc. & inter. §. j. ver. ſed pone, Prælatus. & ibi per Ioan. Andre. in addi. & per Barto. & Cyn. in l. j. C. ſi aduer. tranſac. tractatur etiam in l. iubemus. C. de ſacroſanct. eccle. tradit etiam Barto. in l. centurio. ff. de vulg. & pupil. & Bal. in l. j. §. cùm aũt. C. de rei vxo. act. & prædicta procedunt, maximè in terminis noſtris: in quibus quærimus de diſpoſitione hominis præiudiciali: & ideo non continentur: vt not. Bald. in c. j. §. ſciendum eſt. de feu. cog. per d. l. Caius. & l. quam tuberonis. & d. l. fi. C. de præſcrip. long. temp. Et prædicta procedunt in nominibus debitorum, & aliis iuribus, quæ ſunt in differentia. ſecus ſi accederent, vel adhærerent rebus immobilibus: quia talia cenſerentur immobilia. facit l. ſi aliena. §. j. ff. de vſucap. & quod not. glo. in c. ij. de re. ecc. non alie. lib. vj. & quod not. in l. Iulianus. ff. de fun. dot. facit quod not. Bald. in l. hac edictali. §. illud. de ſecun. nup. & quod not. in l. ſi quis inquilinos. de leg. & in l. quemadmodum. C. de agric. & cenſi. lib. xj. ad quod videndum quæ latius dixi in tract. de verb. ſignifi. c. mobiliũ. † Sed ᵈ

7 d iuxta prædicta dubitatur, vtrum in oblatione facta ſub modo & forma prędictis, veniant annui reditus. Et videtur dicendum quòd ſic, per tex. in Cle. exiui. §. cunq; annui reditus. de verbo. ſignifica. vbi textus dicit, cunq; annui reditus inter immobilia computentur. Cyn. tenuit quòd annui reditus non computentur inter immobilia. in l. ſi certis annis. C. de pact. ſed idem Cyn. in l. ſciendum. C. qui ſatiſda. cogan. tenet contrarium. Et hanc vltimam opi. tenent Pet. de Ancha. & Ioan. de Imol. & Domi. m. in c. nulli. de re. ec. non alie. per text. in d. cle. exiui. & per no. in l. iubemus. C. de ſacroſanc. eccle. & in auť. de non alie. §. ij. & tenet Ioan. de Imol. in cle. j. de rebus eccle. non alie. & Ioan. de Imol. in c. ij. de rebus eccle. non alienan. lib. vj. ſentit Bald. in l. j.

a ¶ Vide Barto. in l. quintus. ff. de aur. & arg. le. Ioã. And. in antiqua decreta li ad liberãdam. de iu. ſuper verbo, bona. Bart. in l. j. ff. de bo. poſ. in l. princeps bona. ff. de verbo. ſignifi.

b ¶ Vide Spe. in tit. de oblig. & ſol. §. j. verſic. omnia eorũ bona.

c ¶ Vide Ioã. And. in c. ij. de rebus ec. nõ alie. no. l. ſi conſtante. §. fin. ff. ſol. matri. in l. vxor. ff. de pec. leg. in l. ſeruus. §. fi. ff. de leg. ij. in l. j. §. an bona. ff. de iure fiſc. & in l. à diuo Pio. ff. de re iudica.

d ¶ Vide etiam Spe. in tit. de reſtit. ſpol. §. nunc dicamus. & no. Ioã. Andr. in c. ij. de reb. ec. nõ ali. Car. flo. in Cle. de reb. eccle. non alie. in ix. q. cũ duabus ſequẽti. Spec. in tit. de fru. & intereſſe. ver. octauo quæritur. & ſequen. vbi Ioan. Andr.

C.de vsufruc.in ij.nota.& l.iubemus.C.de sac.sanc.eccle.Fede. de Senis consil.xiij.quem sequitur Bald.in l.hac edictali.§.his illud.C.de secun.nup.vbi dicit, ꝙ aut annui redditus sunt perpetui, vel ad longum tempus, & computãtur inter immobilia. facit.c.querelam.de elect.secus si non debeantur ad longũ tempus, per no.in l.fi.ff.quo.bo.& per no. Cy.in d.l.si certis annis. Sed idem Bald.in c.j.§.sciendum.de feu.cog.in vsib.feudo.dicit quòd aut annuum debitum continet in se personale debitum, aut reale, vel mistum, Primo casu, non cõputatur inter immobilia: quia non continet aliquod petitorium vel possessorium, vt l.fi.ff.quo.bono.allegat etiã not.in c.peruenit, de censi. per Ioan. Andr. Secundo & Tertio casu vult, ꝙ computentur inter immobilia.ar.no.in l.litibus & l.domini prædiorum.& l. si coloni.C.de agri.& censi.ego in hoc ar. ita dicẽdum arbitror. quòd aut nos consideramus intrinsecam & propriam naturam ipsorum annorum debitorum. Et hoc casu, dico quòd nõ sunt iudicanda bona mobilia, vel immobilia: quia mobilia & immobilia propriè tangi & palpari possunt de loco ad locum: & tam ipsa quàm immobilia circunscribuntur loco: quòd non cõtingit in annuis redditibus. præterea ad annuos redditus solùm competit actio: & quod tali modo debetur, dicitur nomẽ debitoris.sed propriè actiones & nomina debitorum nõ reputantur mobilia vel immobilia, vt s.ostensum fuit.ergo.Et ideo si sumus in materia indifferenti, in quo non sit necessarium tractare & applicare actiones, & annuos redditus ad materiam, de qua agitur annui redditus non venient.vnde in legato bonorũ mobilium & immobilium, aut donatione, aut condemnatione, non venient annui redditus.& per cõsequẽs in huiusmodi oblationibus, non venient annui redditus.facit l.fi.ff.quo leg. aut sumus in materia, in qua necessarium est tractare de nominibus debitorũ, & annuis redditibus: vt applicentur ad aliquam speciem mobiliũ vel immobiliũ. Exemplum in alienatione fienda, requirente à iure certas solennitates in rebus ecclesiæ & minorum.in hoc casu, aut loquimur de actionibus simpliciter non competentibus ad annuos redditus: & si tales competunt pro rebus mobilibus, iudicantur mobiles. Si verò cõpetunt pro rebus immobilibus, iudicantur immobiles. & ita procedit quod not.Bart.in l.pupil.ff.de aut.tuto.& in cõsil.cxxxiiij. quod incipit.Reuerendissime domine.& Pet.de Anchara. & Ioan. de Imol.in d.c.nulli.cum aliis plurimis iuribus superius allegatis. aut loquimur de actionibus competentibus ad annuos redditus.& hoc casu, aut sunt perpetui, vel ad longũ tempus: aut ad modicum tempus.Primo casu, computantur inter immobilia. & ideo solennitates quæ requiruntur in alienatione rerum ecclesiarum vel minorum, requiruntur etiam in dicta alienatione annuorum redditũum, vt l.iubemus. & in aut. de non alie.§.ij. consi.in l.hac edictali.§.is illud.quod intellige, etiam si cõtineret personale debitum: nam & pro locato competit actio personalis, vnde sicut sine debitis solennitatibus nõ est licitũ locare in perpetuum, vel ad longum tempus, vt in Cle.j.de reb.ec. non alie.ita nec debet licitum esse alienationem facere de dictis annuis redditibus: etiam personalibus, si sunt perpetui, vel ad longum tempus.licet Bald.contradicat in d.§.sciendũ. Secundo casu, quando annui redditus debentur ad modicum tempus subdistinguerem, ꝙ an eadem ratio prohibitionis quæ est in rebus immobilibus, vendicat sibi locum in ipsis annuis redditibus: & tales annui redditus computarentur etiam inter immobilia.pro quo facit quod voluit Bart.in trac.minoricarum in ij. li.di.vj.c.j.vbi concludit text.in Cle.exiui.ver.cũq; annui redditus.vendicat sibi locum, etiam si deberetur aliquid nocturnũ vel diurnum.& in c.ij.ea.di. subdit, ꝙ idem si deberentur vsq; ad certum tempus. cùm hoc videatur statuto & regulæ ipsarũ repugnare.& idem sentit Bald.in ratione sui in aut.ingressi, C. de sacrosan.eccle.col.xj.ver.prima est ista relinquitur. facit etiã quòd ibi est eadem ratio, vbi eadem iuris dispositio, vt l.illud. ff.ad leg. Aquil.cum aliis iuribus vulgatis Si verò alia ratio concluderet magis in annuis debitis ad modicum tempus, quàm in bonis immobilibus: tunc tales annui redditus non computantur inter mobilia.& ita pręcedit quod consuluit Federi. de Senis consil.xiij.& Bald. & do. Domi. de sancto Gemi.vbi s.est tamen aduertendum quòd in prædicta oblatione non veniunt bona futura: siue mobilia, vel immobilia sint. Et quod superius dixi, habet locum, si offert omnia bona corporalia: vel omnes res corporales.ar.prædictorum.

a ¶Adde not.p Bar. in l.j.§.nũciatio. ff. de oper.no.nuncia. glo.in l.emancipati.ff.de adopt.c. dilecti.de senten.excommu.lib.vj.

8 Septimò Quæro, † quid si offerens offert simpliciter bona mobilia & immobilia. & non dicit, omnia. Solu. dicendum arbitror in hac quæstio. quod dixi in præce.quia non est differentia, an quis dicat quòd offert omnia bona mobilia & immobilia: an verò dicat simpliciter, bona mobilia & immobilia, per ea quæ dixi s.in iij.q.huius arti.& duabus sequentibus.

9 Octauò Quæro, † quid si offerens offert omnia bona mobilia: quid veniat in tali oblatione. Solu. dic quòd veniunt solùm mobilia, & se mouentia, per text. in l. mouentium.ff.de verbo. significa. immobilia autem, & iura, & actiones non veniunt: nec etiam mobilia futura, per ea quæ superius dicta sunt: nam licet verbũ, omnia.sit vniuersale: & verbum, bona.contineat mobilia & immobilia, iura, & actiones, a vt dixi iiij.& v.quæstionibus. tamen [a] verba vniuersalia & indefinita restringuntur: & qualificantur, secundùm naturam terminorum, quibus adiunguntur, vt not.l.j.C.de summa trini.& l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.cum simi.

10 Nonò Quæro, † quid si offerẽs offerat omnia bona immobilia.Solu.dic quòd in oblatione veniunt solùm bona immobilia: & illa quæ propriè immobilium appellatione continentur in materia indifferenti, per ea quæ superius dicta sunt.mobilia verò, & iura, & actiones non veniunt: quia ex separatis non fit illatio, vt l. duobus. ff. de test.tut.c.quod translationem.de offic.leg.cum si.

11 Decimò Quæro, † quid si offerens offert certa bona simpliciter, seu specialiter designata. Sol. dic quòd solùm bona expressè & specialiter designata, veniũt: alia non veniunt: quia, vt dixi, ex separatis non fit illatio.& hoc est manifestum.

12 Vndecimò Quæro, † quid si offerẽs offert omnes res præsentes & futuras.Sol.dic quòd in tali oblatione veniunt bona mobilia & immobilia, iura & actiones, præsentes & futuræ: quia verbum, omnes.est vniuersale, vt superius dictum fuit & verbum, res.est verbum generale comprehendens omnia prędicta, vt l.j.ff.si cer.peta.& l.rei appellatione.ff.de verb.significa.nam appellatione rei, corporalia & incorporalia continentur, vt l.rei appellatione.ff.de verb. significa.& insti.de re.cor.in ru.ff.de excep.rei iud.l.si mater.§. eundem.& latius dixi in ti.de verb.significa.c.res.

13 Duodecimò Quæro, † quid si offerẽs dicit quòd offert omnes res. Sol.dic quòd veniunt solùm præsentes: siue sint corporales: & ideo actiones & petitiones veniunt.ar.eorum quæ dicta sunt in præce.q.sed futura veniunt, per ea quæ dixi s.in iiij.q.

14 Decimotertiò Quæro, † quid si offerens non dicit quòd offerat omnes res: sed simpliciter offert res suas.Solu.dic quòd veniũt omnes res, & iura, & actiones præsentes: non futuræ, per ea quæ dicta fuerunt in duabus præcedentibus quæstionibus.iunctis his quæ dixi in v.& etiam iiij.quæstionibus.

15 Decimoquartò Quæro, † quid si offerens dicit in oblatiõe: offero omnes res mobiles & immobiles.Sol.dic quòd veniunt solùm res corporales.iura autem & actiones non veniunt. Item veniunt solùm res corporales pręsentes.futuræ autem non veniunt, per ea quæ dixi s.in vj.q.facit quod dicam j.eo.

Decimoquintò Quæro, quid si offerens dicat res mobiles tantùm.Solu.dic vt dixi in vij.q.

Decimosextò Quæro, quid si offerens offerat res immobiles tantùm.Sol.dic vt dixi in viij.q.

16 Decimoseptimò Quæro, † quid si offerens offert omnia bona & res futuras.Sol.dic ꝙ præsentes non veniunt: quia, vt superius dixi, ex separatis non fit illatio.Item quia expressio & inclusio futurorum, est exclusio pręsentium, vt l.cùm Prætor.ff.de iudi.l.maritus.C.de procur.c.nonne.de præsump.cum si.

17 Decimooctauò Quæro, † quid si offerẽs offert omnia iura & actiones præsentes & futuras.Sol.dic ꝙ in tali oblatione nõ veniunt aliquæ res corporales: siue sint mobiles, vel se mouentes: siue immobiles: sed veniũt solùm iura quęcũq; incorporalia: & nomina debitorũ, quæ nõ sint accessoria ad res mobiles, vel immobiles. hoc probaṫ per tex.in l.à diuo Pio.§.in vẽditione. quasi in fi. & in §.sic quoq;.ff.de re iudi.vbi hęc tria ponũtur, vt separata.vnde iura alicuius ponunṫ pro tertia specie bonorũ distincta, & separata à duabus speciebus, s.mobiliũ & immobiliũ.hic enim non agimus de eo iure quod distinguitur in ius naturale, gentiũ, & ciuile, & per alias distinctiões: sed duntaxat de iuribus quæ sumuntur pro tertia specie bonorũ cuiusq;. offerẽs igitur iura & actiones, non intelligitur bona corporalia offerre: quia vt superius dictũ est, ex separatis non fit illatio. Et idem dicendũ est, si offerat omnia bona incorporalia, vel omnes res suas incorporales.argu.tex.insti.de rebus corpo.& incorpo.§.incorporales.

18 **Decimononò** † Quid si offerens offerat omnia iura & actiones, vel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præsentes. Sol. dic q̄ nulla veniunt bona corporalia, vel res mobiles, seu se mouētes, aut immobiles, per ea quæ dicta sunt in præce.q. sed veniūt solùm iura. & res incorporales. & solùm præsentes: postquàm de futuris nihil dictum fuit, per ea quæ dicta fuerunt s. in iiij.q. & tribus seq. Et idem dicendum, si non fuit adiectum verbum illud, præsentes, per ea quæ ibi dicta fuerunt.

19 **Vigesimò** † Quæro, quid si offerens offerat omnes actiones præsentes. Sol. dic idem quod dictum fuit in præce.q. nam in tali oblatione nullæ res corporales veniunt: eo, quòd actio est ius prosequēdi in iudicio quod sibi debetur: vt insti. de act. in princ. & in l. nihil aliud. ff. de act. & obliga. veniunt ergo in tali oblatione solùm iura præsentia, quibus mediantibus quis potest consequi in judicio quod sibi debetur. & ideo si tali offerenti alia competerent iura, quibus mediantibus quis nō posset consequi in iudicio quod sibi debetur: talia iura non venirent in huiusmodi oblatione. Exemplum potest figurari in iuribus existentibus in naturali obligatione duntaxat, & similibus. Et ideo præcedens oblatio est maioris potentiæ, quàm sit facta per nomen solùm actionis.

20 **Vigesimoprimò** † Quæro, quid si offerens offert omnia iura futura, & actiones futuras. Sol. dicendum est quòd præsentia vel præsentes nullo modo veniunt, per ea quæ dicta fuerunt in xvij.q. nec veniunt aliquæ res corporales, præsentes vel futuræ. & idē dicendum esset si offerret omnia iura futura: vel offerret omnes actiones futuras: distinguendo inter iura & actiones, prout distinxi in præce. quæstio. Et per hæc sit expeditus iste ar. quò ad primam sui partem, quando quis offert bona sua & non se. per quot modos posit fieri talis oblatio.

a 21 **Vigesimosecundò** [a] Quæro, † quid iuris quando quis offert personam suam, & non bona. Sol. dicendum est q̄ in tali oblatione venit solùm persona: bona autem nō veniunt, vt not. Archi. xvij.q.ij.c. vt lex continentiæ. Nec obst. not. in auc. ingresi. C. de sacrosanc. eccle. & in c.ij. de sta. mo. & ibi per gloss. & per c. ij. de condi. appo. xij.q.j.c. non dicatis. & per Barto. in l.ij. ff. de ser. verba. prædi. & aliquid per glos. & Bartol. in l. si pater. ff. de adopt. & per Bald. in l.j. §. ille proculdubio. C. de lati. liber. tol. In quibus omnibus concluditur quòd non potest quis offerre personam suam & bona retinere. Quia respondetur quòd prædicta iura & authoritates loquuntur in eo, qui offert se alicui religioni approbatæ, vt profiteatur tria substantialia regulæ. Sed nos non loquimur cùm quærimus de his in præsenti opere.

b Sed [b] de prædictis dicendum est, vt latius dixi in titu. de regu. sed loquimur de his qui se offerūt alicui ecclesiæ vel loco pio: vt non profiteantur tria substantialia regulæ, sed vt assumant quendam specialem modum viuendi, vt dicit glo. singul. in Cle. j. de reli. do. & text. & glo. in Cle. pe. de senten. excommuni. & Doct. ibi facit quod not. gloss. & Archi. xxvij.q.ij.c. vt lex continentiæ, per quem text. idem tenet Do. m. in c. in præsentia. in fi. de proba. & hoc etiam tenet Bar. Bal. Pau. de Cast. & Doct. in auc. ingresi. C. de sac. sanc. eccle. & ibi singulariter dicit Bal. in ij. opi. q̄ licet quis intret ecclesiam secularem, vel licet se offerat ecclesiæ seculari, vt perpetuò ibi stet: tamen potest retinere bona, per l. si quis præsbyter. C. de epis. & cler. & auc. præsbyteros. eo. titu. & sic infert q̄ oblati qui se offerunt alicui hospitali, vel alicui capellæ non perdunt bona: nisi expressè illa offerant. hoc etiam probatur per ea, quæ traduntur per Ioā. And. post Ioan. & Vinc. in c. dilecta. de maio. & obed. & per Ioan. Andr. Vin. Host. & Doct. in c. non dubium. de senten. excom. Sit ergo conclusio, quòd in huiusmodi oblatione non veniunt bona, nisi aliud habeat cōsuetudo vel statuta ipsius ecclesiæ, vel loci pij, cui quis offert se: quibus casibus oblatio sui intelligitur celebrata, secundùm illam consuetudinem, vt l. quòd si nolit. §. qui assidua. ff. de ædili. edic. & l. si fundus. §. in commissoria. ff. de leg. com. & l. si prius. §. rectè. ff. de aqua plu. arcend. & l. fi. C. de fide. & l. si quis reum. ff. de custo. reo. cum si. & sic etiam secundùm statutum loci, & fortius. arg. dictorum iurium. & not. per Bart. in l.j. & l. vt iurisiurandi. §. liberi. ff. de oper. lib. & per Bald. in l. si liberti libertæque. de ope. liber. & not. in l. Imperatores. ff. de in diem adiec. & not. in l. cùm beneficio. de præben. lib. vj. & c. si Papa. de priuil. cum simili b. Et ex prædictis potest inferri ad q. de qua his diebus fui interrogatus, vtrum notarius

c qui offert se nostro hospitali sanctæ Mariæ de la scala, posit post oblationem conficere instrumenta. Et aduerte [c]: quia intelligo de instrumentis de quibus de nouo rogaretur: nam antiqua, de quibus iam est rogatus, non est dubium quòd potest

d complere.[d] Cùm talia instrumenta etiam notarius factus monachus, posit complere, vt not. Specu. in titu. de sta. mo. versi. xxvij. & sequitur Ioan. Andr. in glo. in ver. ad præmissa in c. vt officium. de hære. lib. vj. & sequuntur Doct. in c. sicut ne cle. vel mo. & Barto. in l. locus. §. si penes. ff. de tab. exhi. & l. seruus. ff. de test. quod tamen limitat Ioan. de Lig. & bene in d.c. vt officium. vt posit complere instrumēta de licentia sui Prælati, aliàs non. nec obst. quòd fuerit preuentus in rogatione: quia per professionē & ingressum mortificatus est: nec habet ammodò velle vel nolle, vt latius diximus in titulo, de regu. Item nō intelligo q. quando vellet conficere instrumentum de nouo in causa inquisitionis hæreticæ prauitatis, in qua monachus potest rogare instrumenta de nouo, vt d.c. inquisitionis. Procedit ergo q. quando talis oblatus de nouo rogaret contractus in aliis casibus, quàm specialibus: in quibus secundùm communem opin. monachus de nouo non potest instrumenta conficere, vt a probatur in d.c. vt officium. arg. à speciali. & in extrauag. bonæ quæ incipit debent. de offic. ordina. & probatur. C. de sac. sanc. eccle. l. antepe. & C. de episco. & cleri. l. placet. & c. sicut ne cle. vel mo. xvj.q.j. §. nouarum. licet Angel. tenuerit contrariā sententiam in l. prætor. §. fin. ff. de edendo. de quo latius dixi in titulo de tabel. Sed redeundo ad q. nostram dico, quòd nisi aliud repugnet, quàm ipsa obligatio, & modus viuendi, seu specialis regula, seu constitutio regulæ dictorum oblatorum, quòd possunt etiam noua instrumēta conficere, per ea quæ not. in d.l. vt lex continentiæ. & xxvij.q.ij. & per no. in d.c. sicut. & per alia b iura quæ superius dicta sunt tam in hac quæstio, quàm in præce. & vide etiam quæ dicam j. lib. xj.q.iij.

22 **Vigesimotertiò** † Quæro, quid si offert personā & bona. Sol. propriè dicendum est vt dixi in q. præce. respectu verò bonorū dicendum est vt dixi in xxj. quæstio. primi huius libelli. nam oblatio personæ potest coniungi cum oblatione generali omnium bonorum, mobilium & immobilium: iurium, & actionum, præsentium & futurorum: & cum oblatione bonorum præsentiū duntaxat: & cum oblatione particulari aliquorum singulariū bonorum, per modos & formas de quibus dictum est in præce. quæstionibus, qui omnes modi & formæ possunt coniungi cum oblatione personæ, & eosdem recipiunt effectus, de quibus dictum est in prædictis quæstionibus.

¶ a Quid veniat ap. personæ vide Ioā. Andr. in c. cùm super. in c. nulla. decō ces. præbē. vide Feli. in c. in præsentia. de proba. aliquid p Ias. in l. fi. in penul. col. C. de pact.

¶ b Pro ista di. faciūt quæ ponit Paul. de Cast. in consi. xxv. incip. visa quadam conuersione. Lap. in alleg. cxxix. quę incipit, primò quęritur. Are. in c. non dicatis. xij.q.j. in c. solet. xlij.q.ij. Imo. in Cle. eos. in prin. in pen. col. de regu. iur. in l. inter cætera. §. item quæri potest. vbi Bald. ff. de lega. j. Pet. de Ancha. in regula, nemo potest. de regu. iur. in vj.

¶ c Hoc intellige si contra consuetudinem vel statutum, regulæ religiōis nō obstaret, q̄ ea quæ sunt regulæ, non possunt statuto vel cōsuetudine immutari. cōsuluit Fede. de Señ. in cōsil. xx. Bald. in l. cunctos populos. in iiij. col. C. de sum. trinit. & fide cat. mo. in auc. ingresi. in ij. colū. C. de sac. sanc. eccl.

¶ d Vide Bart. in l.j. §. huius studij. ff. de iusti. & iur. in l. vniuersas. C. de decur. lib. x. Bart. in consi. incip. filiusfami. notarius Bald. in consil. ccc. iij. lib.

¶ Libellus nonus.

¶ Qua forma, & quibus solennitatibus fieri debeant oblationes. c

SVMMARIVM.

1 Oblationes quo animo fieri debeant.
2 Oblatio, an fieri posit simplici verbo.
3 Oblatio, an fieri posit absenti.
4 Oblatio verbis facta ecclesiæ nemine recipiente, an valeat.
5 Oblatio à minore facta, an valeat.
6 Oblatio excedens quingentos aureos, an sit insinuanda.
7 Oblatio excedens quingentos aureos facta ecclesiæ, an requirat scripturam.
8 Fœmina aut minor vigintiquinque annis, an posit ecclesiæ donare sine consensu propinquorum.

Nono. Principali loco examinandum est, quæ forma, & quæ solennitates requirantur in oblationibus. Solu. pro istius articuli clariori & pleniori examinatione, prosequar infrascriptas quæstio. d

¶ Prima erit circa generalem doctrinam, quo animo fieri debeat.

¶ Secunda, vtrum oblatio posit fieri simplici verbo.

¶ Tertia, vtrum oblatio posit fieri absenti.

¶ Quarta, vtrum oblatio facta ecclesiæ verbis, nullo medio interueniente, valeat.

¶ Quinta, quæ solennitas requiratur si oblationes fiant à minoribus de rebus immobilibus, vel si.

¶ Sexta, vtrum oblatio excedens quingentos aureos indigeat insinuatione.

¶ Septima, posito quòd non indigeat insinuatione, an saltem exigat scripturam.

¶ Octaua, vtrum stante statuto requirente consensum consanguineorum in alienatione fienda per aliquem, requiratur talis consensus in oblatione, quæ fieret in piam causam.

¶ Nonò & vltimò subijcietur, quæ probatio requiratur ad probandum oblationem.

1 a QUOD Ad j.q. circa generalem doctrinã,† quo animo fieri debeant oblationes,[a] breuiter dicendum est ꝙ fieri debent bono & puro corde; quia Deus nõ respicit quantitatem oblatorũ, sed cor offerentis, vt in text. & glo. iij.q.vij.c. in grauibus. xxiiij.q.j.c. odi. Respexit enim Deus ad Abel & ad munera eius. sed primò dicit ad Abel, quàm ad munera eius. intendens ad eius mẽtem, quam cognouit humilẽ & puram. ad Caym verò nõ respexit: neq; ad munera eius, propter eius mentem non enim considerandum est quantũ quisq; offert: sed qua mente & affectione offerat. vidua enim duobus quæ habuerat minutis largita, plus omnibus posuit. & ideo à saluatore omnibus præfertur. & hæc habentur de pœ. dist. v.c.j. & d.c. in grauibus. vnde Persius poeta ad propositum nostrum sic inquit: at vos dicite Pontifices in sacro, quid facit aurũ? nempe hoc quod veneri donatæ virgine puppæ. quin damus id superis, de magna quod dare lance, nõ possit magni messalę lippa propago, compositum ius, fasque sanctosque recessus mentis & incoctum generoso pectus honesto. hæc cedo vt admoueam tẽplis & farre litabo. puro igitur corde & pura mente oblationes fieri debent. nõ autem ad pompam, neq; ex illicitè acquisitis, sed ea intentione, vt quis vel gratiã inueniat, vel redimat peccata sua, vt alios bonos effectus, maximè spirituales consequatur.

2 QUOD Ad ij.q.† vtrum oblatio possit fieri simplici verbo, videtur dicendum ꝙ sic: quia oblatio videtur esse quædam species donationis: sed donatio hodie potest fieri simplici verbo, & nudo pacto, vt l. si quis argẽtum. C. de do. insti. eo. §. perficiuntur. & in c. iudicante. de test. in contrarium facit: quia oblatio descendit ab offero. & sic potius sonat in factum, quàm in pactum, vel verba. Primum dictum non arbitror verum, nam & donatio sonat in factum. & probatur in l. senatus. §. donatio. ff. de do. causa mor. & tamen potest fieri verbis non solùm vestitis per stipulationẽ; sed nudo pacto, vt dictum est. ad quod tamen vide quæ dicam in vj.q.

3 QUOD Ad iij.q.† vtrum oblatio possit fieri absenti. de donatione non est dubium, ꝙ fieri potest, vt l. absenti. ff. eo. dummodo fiat per aliquod mediũ: vt per nuncium, vel epistolam. vt ibi not. Bart. & est text. in l. nec ambigi. & l. si aliquid. C. de dila. & l. etiam per interpositam. ff. eo. titu. vnde ego idem arbitror in oblatione quæ fit Deo, vt sæpius dictũ est, & probatur in dictis iuribus. & ex his quæ dicam in sequenti. q.

4 QUOD Ad iiij.q.† vtrum oblatio verbis facta ecclesiæ nemine pro illa recipiẽte, & nullo medio interueniente puta, nuncio vel epistola, valeat. Glos. sentit ꝙ non. in l. illud C. de sacrosanc. eccle. vnde dicit ibi Pau. de Cast. ꝙ etiam si mille testes essent præsentes, non videtur sufficere: nisi aliquis reciperet nomine absentis. alij dicunt contrarium: quia cùm talis oblatio fiat Deo, debet valere: quia Deus vbiq; est. quod reperi consultum fuisse per do. Pet. de peru. sed [b] dicit Bald. in d.l. illud. ꝙ videtur donare Deo, mediate: & nõ immediate. & ideo cùm in tali medio sit defectus, non queritur actio. alij dicunt ꝙ debet valere, vt votum, vt l. pactum. & l. de pollicitationibus. ff. de pollĩ. quod non placet Gul. nisi quando ad certum vsum sit votum. Bart. dicit ꝙ voluit quis contrahere, & nõ valet: aut vouere, & valet. vnde dicunt communiter Docto. ꝙ in dubio inspicienda sunt verba, an sonent in cõtractum, vel in votum. & hoc mihi placet. vtrum autem præsumatur ꝙ alicui præsenti & recipienti pro ecclesia sit facta oblatio, quæ apparet facta verbis duntaxat: dico ꝙ sic: si sit facta per stipulationem, vel alium actum, per quem aliàs notarius qui scripsit, si aliud esset, committeret falsum: tunc præsentia præsumitur. facit quod no. gl. in l.j. C. de inuti. stip. & per not. in l. Titia. §. idem. ff. de verb. oblig. & ibi per Ioan. de Imo. & Ang. & per Ioan. de Imo. in l. ijs verbis. ff. de duob. reb. & ibi dixi, aliàs secus. & ita procedat quòd sentit glo. & Pau. in d.l. illud. C. de sacrosanct. eccle. & vide quod traditur in præalleg. iuribus, & quod tradit Oldr. cõsi. ccvij. quod incipit, super eo quod quæritur. facit quod not. Bal. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tute. & quod not. d. Do. post Ioan. de Imol. in c. fin. §. j. de iudi. lib. vj. vide quæ latius dixi de verbo. significa. c. præsens.

5 QUOD Ad v.q.† quid si huiusmodi oblationes fiant à minoribus, & de rebus immobilibus, aut mobilibus preciosioribus: quæ regulariter sine curatoris authoritate, & iudicis decreto alienari non possunt: vtrum requirantur solennitates, quæ requiruntur in alienatione rerum immobilium ipsorum minorum. de quibus latè diximus in ti. de prędi. mino. So. Innoc. & Ioan. Andr. in c. in præsentia. de proba. in ver. minor annis. volunt ꝙ non exigatur authoritas curatoris, vel decretum iudicis; quando offerret ingrediendo monasterium, per illum text.[c] quod etiam tenent Cyn. & Docto. in auт. ingressi. C. de sacrosanct. eccle. Secus videretur dicendum secũdùm Innocen. & Ioan. And. si alienaret in alias etiam pias causas. arg. l. ij. §. voto. ff. de polli. & sic secũdùm prædictam opi. videtur inferendum ꝙ oblatio rei immobilis quæ fieret per minorẽ hospitali vel alteri loco pio, non valet: si fiat sine decreto & curatoris authoritate; & alijs solẽnitatibus requisitis. Et prædictam opi. sequitur Do. m. in d.c. in præsentia. & assignat rationem diuersitatis; quia ingrediẽs monasterium fingitur mori tempore ingressus. xvj.q.j. placuit & in l. Deo nobis. C. de episco. & cle. sed tempore mortis potest pubes sine alia solennitate disponere de rebus suis, vt in l. q ætate. ff. de testa. & præsertim hoc potest ingrediens religionem eo, ꝙ habet liberam facultatem disponendi de rebus suis, vt in aut. de monachis. §. illud. & xix.q. vlti. si qua mulier. & c. quia ingrediẽtibus. quæ rationes cessant in eo qui vult alienare bona immobilia non intrando religionem: licet velit etiã alienare in pias causas. sed tu aduerte: quia prima ratio superius assignata, fuit Iac. in aut. ingressi. C. de sac. sanc. eccle. & ibi eam refert Cy. sed Pe. vt ibi etiam refert Cyn. hæc ratio non placet; quia ꝙ minor possit moriendo bona sua transferre, accidit propter mortem naturalem: & sic ex necessitate. sed quando disponeret ingrediendo religionẽ: illud procedit ex volũtate. assignat ergo aliam rationem: videlicet, quia minor isto casu exercet id quod exerceret quilibet diligens paterfa. sed tu potes dicere quòd prædicta ratio Iac. est bona; quia mors ciuilis in hoc æquiparaт naturali. l. Deo nobis. C. de episc. & cler. ad quod vidẽda sunt quę latius dixi in tit. de verb. signi. c. mors. Item aduerte: quia contra id quod dicunt Inno. & Ioã. Andre. & sequitur Do. m. ꝙ secus est si minor vellet alienare in alias pias causas. in contrarium fortiter facit quod not. Bald. in d l. generali. C. de sacrosanct. eccle. vbi dicit, ꝙ [d] si statutum dicit ꝙ minor non possit facere testamentum sine consensu propinquorum: ꝙ nihilò minus ad pias causas poterit testari sine consensu propinquorum; nam pia causa est priuilegiata. vnde contra istud priuilegium, quod respicit Deum, vel ecclesiam, non potest fieri statutum. & ideo subdit, ꝙ si statutum dicit ꝙ minor non possit se obligare sine consensu propinquorum: quòd poterit bona offerre ecclesiæ sine tali consensu. ad quod vide quod statim dicam in vij.q. huius li. & idem videtur dicendum in oblationibus factis alicui hospitali, vel alicui pio loco: quia in talibus, ecclesia & pia loca dicuntur iudicari à pari, vt in auт. de non ali. §. quia verò leonis, & per Pau. post Pet. in Clemen. quia contingit. de reli. do. & quod not. Ioan. Andr. in c. ij. de restitu. in integ. lib. vj. & per Domi. m. & Docto. in c. nulli de re. ec. non alie. & per Bald. in authen. hoc ius porrectum. C. de sac. sanc. eccle. not. Bald. in l. omnia. C. de episc. & cleri. probatur ex his quæ dixi in c. conquesti. de senten. excõmu. & melius probatur in c. accedentibus. de priuileg. Item pro prædicta opi. faciunt not. in materia relictorum ad pias causas. in l.j. C. de sacrosanct. eccle. & in aut. similiter. C. ad leg. Falcid. & ibi not. & latè per Lud. po. Et sic ex prædictis patet ꝙ decisio q. prædictæ nõ est sine magna dubitatione. Arbitror tamen si quis offert se & sua, licet per talem oblationem non faceret professionem propriam, sed solùm alicuius modi viuẽdi; vtputa, quia offert se & sua ecclesiæ seculari: vel alicui pio loco; & hoc casu, valeat talis oblatio absq; curatoris authoritate, & iudicis decreto. Sed quãdo offert solùm res immobiles, quæstio est magis dubitabilis: si tamen offerret propter extremam necessitatẽ recipiẽtis s. conueniens est vt dicamus, neq; curatoris authoritate, neq; iudicis decreto exigi: propter ea quæ diximus. s. & in c. si quis propter neces. de fur. & si op. quòd necessitas non est illa quæ faciat, vt possit minor alienare l. ob æs. & l. fi. C. sine decreto & cura. au. de præ. mi. simile videmus in ecclesia: quæ licet subsit necesse, vel legitima causa alienandi: non tamen potest alienari res ecclesiæ regulariter prohibita, sine solennitatibus requisitis, vt traditur. xij.q.ij. iustus. & c. sine exceptione. & c. alienationes. licet enim necessaria causa incumbat, tamen fortè potius expedit minori aliam rem, quàm istam alienari: quia responderi potest ꝙ nos loquimur quãdo vellet prouidere existenti in extrema necessitate ita quòd nõ esset locus liberalitati: & hoc est planum, iudicio meo, per ea, quæ dicta sunt s. in d. §. & d.c. si quis. quia propter talem necessitatem illud prædictũ esset effectum commune: sed non data hac necessitate, res esset magis dubia: nisi talis actus oblationis qui susciperet omnimodam spiritualitatem, per quam ipso fingeretur maior, secundùm not. in c. si antenuum. de iudi. aliàs autẽ quòd sola pia causa faceret valere oblationem factam per minorem sine solennitate, si erat res quæ sine solennitate non poterat alienari, decisio est satis dubia: propter maximam authoritatem Innocen. Ioan. Andr. Dominum meum. Sed tamen prædicta opi. non probatur aliquo iure speciali: quia l. ij. §. vota. ff. de polli. non probat. vnde solùm videtur probari ex re iudic. generaliter prohibentibus alienari res

a ¶ Quod Deus respiciat, facit text. in c. neq; ad cyma. xc. di. gl. in c. in ciuitate. de vsu. facit. xv. q. vj. c. in fin. ij. q. v. consuluisti. xxij. q. v. qui periurare. gl. in l. iij. ff. de do. inter vi. & vxo.

b ¶ Vide de hoc dicto Bald. d. Alexá. in l. stipulat. ista. §. fi. ff. de verb. oblig. vtrum valeat donatio facta pauperibus nullo præsente, vel recipiẽte eorum nomine, vide Bald. in consil. ccclxxx. ij. lib.

c ¶ Vide Spec. in tit. de sta. mo. in versi. xlj. Lapũ in alleg. cvj. circa medium. Albe. & Moder. in dicta aut. ingressi.

d ¶ Adde ꝑ hoc bene facere: quia licet priuilegium datum in vno, nõ extendatur ad alium l. ius singulare. ff. de leg. fallit fauore pię causæ. glo. in l. illud in verbo, alia causa. C. de sacrosan. eccl. Bart. in l. si constante. in ix. q. primæ partis. ff. solu. matrim. Alexan. in l.j. ff. de iurisdi. om. iudi.

res minorum sine decreto,& iudicis autho.& melius in l.j.§.sed nõnullos.ff.de tu.& ratio.dist.vbi nõ valet alienatio facta sine decreto:etiam ob alimẽta præstanda matri,aut sorori:ibi tamẽ loquitur in pupillo:& non in maiore:inter quos est differẽtia. nam pupillus tutore authore,non põt donare mortis causa:& tamen minor potest donare causa mortis sine decre.d.l.j.& l. tamis.ff.de dona.cau.mor.facit etiã quod dicam in seq.q. quia ista non est proprie donatio,sed tamen in cõtrarium facit:quia qui spũ Dei agunt,non sunt sub lege,do.Pau.ad cor.ij.& xix. q.ij.c.duæ sunt & Cle.fi.de hære.Item quia maxima est ratio quæ pro religione facit.ff.de relig.& sump.fu.l.sunt personæ. Item quia hæc interpretatio tendit in fauorem ecclesiæ. facit c. iuuenis.de spõ.& quod dixi in c.ad audientiã.de homi.& quia videt exercere artem,quã exercet quilibet diligens pater fa.maximè quia talis concor.consilio perfectionis dato,iuxta illud: si vis pfectus esse,vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. ¶ Ad quod etiam accedat:quia cùm talis oblatio fiat Deo,per ea quæ dicta sunt in j.arti.etiam si fiat pio loco ob piã causam,iuxta illud Math.& rñdens Rex dicit illis: Amen dico vobis qd fecistis vni ex his fratrib9 meis,mihi fecistis:vnde cũ Deus sit ipsa veritas.de testa.c.cùm esses.non potest fallere,nec fallitur.de accu.c.petitionem.& ideo alio decreto & authoritate opus non est. Facit etiam, quia contractus factus cũ Principe, obtineret vim legis:& ideo in eo non est necessaria alia solẽnitas.ar.l.Cæsar.ff.de publi.& l.penul.C.de do.ĩter vir.& vxo. & Bal.in proe.feu.& ,pbat in l.Princeps.ff.de legi.& quod ibi no.in c.certificari.de sepul.Facit etiã in simili quod statim dicã: quia oblatio talis non indiget insinuatione. & ista vltima opi. videt mihi verior: ad quã accedant quæ dicam statim in vij. q. Cõcluderem tñ ad omne dubium tollendũ ꝙ ante factum,hospitale,vel alius locus pius reciperet oblationẽ cum solẽnitatibus requisitis. Arbitror[a] tñ illud satis clarũ esse ꝙ si minor intẽdens ingredi religionem offerret hospitali,vel alio loco pio res etiam immobiles, sine aliqua solẽnitate ꝙ valeret talis oblatio. per tex.in aut.de mona.§.illud quoq; decernimus.vbi tex.formaliter dicit,illud quoq; decernimus,eũ qui in monasteriũ intrare voluerit,antequàm in monasterium ingrediat, licentiam habere suis vti,quo voluerit modo. ¶ Vnde pondero verbũ, vti.quod significat non solùm dispositionẽ per viã vltimæ voluntatis,sed etiam inter viuos.Item pondero verbum,voluerit vt no.in l.verba.ff.de condi.insti.& l.si ita legatum.ff.de lega.j. & l.centesimus.§.pe.ff.de verb.obli.l.iiij.ff.de loc. Ad quod vide quæ latius dixi de verbo.sig.c.volo.Postremò[b] aduerte circa hanc.q.quia videt quòd oblatio facta per minorẽ de immobili,etiam cum decreto,non teneat:quia oblatio est quædã donatio,vt diximus s.in art.j.sed donatio immobilis facta per minorem,etiam cum decreto,non tenet:vt l.fi.§.cùm aũt.C.si maior fac.ergo &c.Sed ad hoc responderi põt,quòd illa loquitur in donatione simplici & pura,quæ solùm sapit liberalitatem, propter quam quis potius videtur dissipare & perdere quàm administrare:vt l.contra.§.fi.ff.de pac.& l.si filiusfamilias.ff. de do.cum concor.ibi positis in glo.sed in terminis nostris non dicitur dissipator,qui Deo vel ecclesiæ,vel in piã causam offert, propter ea quæ superius dicta sunt.& s.eo.li.j.

6 Quò Ad sextam q.† vtrum oblatio quæ excederet quingentos aureos indigeat insinuatione:& loquor de ea,quæ non fit ob causam de præterito,vel de præsenti, vel de futuro:quia nulli est dubium quòd non indigeat insinuatione: vt no.Barto.in l.Aquilius.ff.de dona.per l.fi.ad fi.& aut.ibi positam.C.de don.ante nup.& l.fi.in prin.C.de iure do. & tradit Bar.in l.Modestinus.ff.de dona.sed Io.de Imo.in d.l.aquilius. aliter dicit,quia ob causam de præterito remuneratiuam valet, sine insinuatione ob causam de futuro onerosam donatario, etiã valet:vñ non loquor in his casibus,in quibus valeret donatio facta sine insinuatione:etiam si esset facta in priuatis, sed in casibus in quibus facta in priuatis non valeret:an[c] valeat facta ecclesiæ,ad quod videtur dicendum quòd sic.& hãc opi.tenuit gl.in d.l.illud.& sentit glo.in l.penul.in fi.C.de do.& Pileus q. cxxiij.& Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de instru.ædi.§. porrò. versi.item no.quòd donationes.vbi concludit post Pileum,donationem factam ecclesiæ vel religioso loco,valere:quãuis excedat quingentos aureos.mouentur:quia cùm imperium & sacerdotium non differant:meritò sicut donatio facta Imperatori vltra quingentos aureos tenet:vt in aut.pig.ne fiant.§.fin.ita nec facta ecclesiæ:quia quæ paria sunt,paria iura desiderant:vt C.de consti.pecu.l.fi.ff. de pecu.l.in bonæ fidei.& l. quatenus. §.fi.Specu.etiam in d.versicu.item no.quòd donationes. tenet quòd valet donatio ad pios vsus: quamuis excedat quingentos aureos,per l.illud.C.de sac.sanc. eccle. vbi etiam hoc tenet Barto.quæ tamen l.videtur velle contrarium. vult enim quòd donatio ad pios vsus facta ecclesiæ vel pijs locis,vel miserabilibus personis,vel ciuitati vsq; ad quingentos aureos,non indiget insinuatione.& sic patet quòd vltra quingentos aureos,indiget insinuatione.& hanc opi.tenet ibi Bal. & fuit opi. Guil. secundùm eum, & dicit quòd est ipsa veritas,& tenet etiã Pau. de cast.in l.illud quod pauperibus.nec ob.l.si quis pro redemptione.C.de dona.quia loquitur in redemptione captiuorum, de quibus est maius periculum quòd ibi non moriantur.arg.l. sancimus.C.de sac.san.eccle. secus in his quæ donantur ecclesijs: in quibus cessat ista ratio periculi. Et quia ecclesiæ solent abundare in bonis. Et hæc opi. magis placet.& ita videtur de mente dictæ.l.si quis pro redemptione.C.de dona.in fi.dum,dicit,cæteris etiam donationibus.&c.secundùm Pau.quidam tamen voluerũt quòd donatio facta ecclesiæ valeat vsq; ad octingentos,vt ecclesia sit priuilegata in trecentis, sicut erat olim in d.l.illud.quod ita no.gl.ibi.sed Bal.reprobat ibi. & dicit quòd isti loquuntur sine lege,& sine ingenio.nec ob.secundùm eum dicta l.illud.quia licet illud olim esset priuilegium, quòd donatio facta ecclesiæ,valeret vsq; ad quingentos aureos: hodie est ius commune.& ideo non possumus excedere terminos priuilegij.Sed Hostien.in sum.in titu.de dona.§.quæ donatio.tenet primam opi.quòd[d] donatio facta ecclesiæ nõ indigeat insinuatione.& eandem opi.tenet do.me.in c.relatum.el j.de testa.sed tu aduerte:quia licet in simplici donatione quæ solùm fiat liberalitatis causa,vtraq; opi.sit satis sustentabilis: tamen in oblatione quæ non est simplex donatio,arbitror quòd non sit necessaria insinuatio,per ea quæ dixi.s.in præce.q. maximè: quia talis oblatio fit principaliter Deo,vel propter Deum. vnde sicut donatio facta Principi non indiget insinuatione. vt in aut. Item & à priuatis.C. de dona. & in corpore vnde sumitur. in aut.vt non fiant pignora.§.illud.colla. v.ita si fiat Deo. & hoc placet in qualibet oblatione cuicũq; ecclesiæ facta,& loco pio, quamuis Bal.in d.aut.Item & à priuatis.teneat hoc solùm in donatione quæ fieret ecclesiæ Romanæ:& maximè hoc dicẽdum est,quando quis offert se,& bona sua,per ea quæ dixi in præce. q.vel offerret ecclesiæ,vel in piam causam,ea intentione vt fieret religiosus.per tex.in aut.de monachis.§.illud.& quod dixi in præce.q.

7 Quò ad septimam Quæstionem, † vtrum oblatio prædicta quæ fit ecclesiæ vel alicui loco pio,excedens quingentos aureos: licet non indigeat insinuatione,secundùm quod dictum est in præced.quæstio.an saltem exigat scripturam. Et videtur dicendũ quòd sic:quia donatio quæ fit à priuato Principi,excedẽs quingentos aureos,licet valeat sine insinuatione: tamen exigere videtur scripturam,vt in authen.vt non fiant pignora.§.illud.Et sic idem videtur dicendum in terminis nostris. Et hoc est tutius tenere & prouidere sibi ante factum: maximè respectu oblationis, quæ non fieret actualiter: sed per stipulationem. quamuis post factum possent multa allegari in contrariũ, quæ possunt colligi ex superioribus.& ex his etiam quæ statim dicam in seq.q.

8 Quò ad octauam Quæstionẽ † pone,ex forma statuti cauetur quòd fœmina,vel minor vigintiquinq; annis non possit se obligare vel aliquem contractum,aut donationem facere sine consensu trium consanguineorum,vtrum oblatio facta ecclesiæ vel hospitali,aut simili pio loco valeat sine dicto consensu, vel solẽnitate.So.ad hanc.q.possent allegari argumenta pro vtraq; parte.de quibus dixi.s.in v.q.Bal.enim,vt ibi dixi in l.generali.C. de sac.san.eccle.per illum tex.tenet quòd valet oblatio sine tali consensu,vel solennitate:siue offerat se & sua: quia est actus spiritualis,super quo statutum non disponit.ar.in l. si ita quis. §.ea lege.ff.de verbo.obli.neq; etiam disponere potest, vt in l. priuilegia.C.de sacrosan.eccle.siue etiam offerat tantùm bona: quia talis oblatio est donatio ecclesiæ facta, aut simili loco in quo donationes ecclesiæ sunt priuilegiatæ.& ideo nõ valet statutum contra eorum priuilegium, vt in l.inter diuinum.C. de sac.san.& sic Bal.sentit quòd in talibus oblationibus factis ecclesiæ non requiratur solennitas iuris positiui.& eandem sentẽtiam tenet Pau.de cast.in dicta l.generali. quam etiam sententiam tenet do.me.in c.relatum.el j.de testa.nam[e] talia oblata ꝓ anima,non debent terminari secundùm leges ciuiles,seu positiuas:sed secundùm canones,sed statutum est pars iuris ciuilis vt l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.igitur &c.Item mouentur quia statutum laicorum aliquo modo impediens liberam facultatem donandi pro anima,non valet,vt in l.j.C.de sac.san.ecc. facit etiam quod no.Ioan.And.in c.fi.de immu.ecc.lib.vj. vbi dicit,quòd nõ obstante statuto quo cauetur,quòd bona immobilia non possint alienari in forenses,seu non suppositos iuris-

a ¶ Hæc prædicta amplia etiã in ꝓdigo,vt per Alb. in d.aut.ingressi.

b ¶ Hoc aũt procedit ĩ mĩore.xxv. an.dummodo sit maior xiiij. vide Ias.in d.aut. ĩgressi.in ij.col.

c ¶ Vide not. per Pau.ĩ cõs.cxxxij. & cõsi.ciij.& per Ab.in consi.cij.

d ¶ Vide etiã Ioã. An. in c.fi.de sol. bñ facit.c.q opes xvj.q.iij. vide ẽt Bal.in authẽ.à priuatis.C.de dona.

e ¶ Hoc idẽ tenet Fed.de Sen.ĩ cõs. xx.Bal.in l. cunctos populos in iiij.col.C.de sum. tri.& fide ca. Ful. in aut.ingressi.C. de.sac.san.eccle.

dictioni statuētium:poterit quis donare bona ecclesiæ.facit & quod no.Bal.in auē.cassa.C.de sac.san.eccle.faciunt quæ dixi s. in iiij.& in v.q.postremò notandum est circa prædicta,quòd licet huiusmodi oblationes sapiant actum spiritualem:tamen ad eas probandas requiritur plena probatio:nec sufficit vnus testis:imò exiguntur duo,sicut in prophanis,vt est tex.in c.fi. de suc.ab intesta.& probatur in c.licet vniuersis. de testi. ad quod accedunt quæ latius scripsimus in tracta.de testi.§.iiij.

¶Libellus decimus.

¶De viribus & validitate oblationum,& virtute comprehensiua,non respectu significati verbi,sed dispositorum à iure quò ad præiudicium ipsorum offerentium.

SVMMARIVM.

1 ☞Oblatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an valeat.
2 Oblatio omnium rerum præsentium & futurarum,an cōtineat iura & actiones.
3 Oblatio omnium rerum,an contineat omnia bona.
4 Oblatio personæ facta ecclesiæ,an valeat.

DEcimo Principali libello videndum est de viribus & validitate oblationum, & virtute comprehensiua , non respectu significati verbi,sed dispositorum à iure quò ad præiudicium ipsorum offerentiū. Circa quem arti.prosequor.j.scriptas.q.

¶Prima,vtrum valeat oblatio omnium bonorum præsentium & futurorum,sub quibuscunq; verbis facta: dummodò oblatio comprehendat omnia bona præsentia & futura: & omnia iura præsentia & futura.

¶Secunda,quid si offerens offert oēs res præsentes & futuras.

¶Tertia,vtrum in tali oblatione veniunt omnia bona.

¶Quarta,vtrum valeat oblatio personæ facta ecclesiæ seculari aut hospitali,vel alteri pio loco absq; bonis.

¶Quinta,vtrum valeat oblatio personæ & bonorum.& de viribus prædictæ oblationis.

1 Circa primam Igitur quæstionem,† vtrum valeat oblatio omniū bonorum præsentium & futurorum,sub quibuscūq; verbis facta: dūmodò oblatio comprehendat omnia bona præsentia & futura:& omnia iura præsentia & futura,secundùm ea quæ latius explicauimus.s.eo.libello nonò.Solu.quamuis in donatione omniū bonorum præsentium & futurorum facta priuato , sint variæ opi.vtrum valeat.de quibus in l.fi.C.de pac.& l.stipulatio hoc modo concepta.de verb.obli.& per do.Ange.in disputatione quæ incipit,in refulgenti &c.& per aliquos in l.pactum quod dotali.C.de colla.de qua materia latissimè dixi in repe.l.interdum.ff.de do.inter virum & vxo.& in Cle.j.de iureiur.& in tractatu,de dona.tamē in oblatione facta ecclesiæ,seu loco religioso vel pio[a], solūmodo reperio Ang.tenentem differentiam inter donationem vel oblationem non tenere , vt ipse concludit per multas rationes in disputatione sua,quæ incipit,in refulgēti.Sed contrariam sententiam tenuit Bar.in l.fi.C. de pac.& in auē.ingressi.C.de sac.san.eccle.& Bal.ibi qui apertissimè tenet talem donationē valere.& idem tenet Bal.in auē.si qua mulier. C.de sac.san.eccle.vbi est bonus tex.ad propositū nostrum,& probatur xix.q.fi.c.quia ingredientibus & c.si qua.ad qđ etiā allego quod no.xij.quæstione causa.j.c.dilectissimus.vbi probaē φ in primitiua ecclesia,christiani nihil ꝓprij retinebāt. Nā secundùm Iesu Christi redēptoris nostri consiliū.Qui vult perfectus fieri,debet omnia vendere & dare pauperibus. vnde cōclusio sit secūdū cōem omnium opi.quā ego semp fui secutus φ talis oblatio teneat,pro qua conclusione faciunt quæ statim dicam in iij.q.quæ subijcitur.& prædicta procedūt,quando qs simpliciter offert oīa bona præsentia & futura,& iura ,& actiones & nō adijceret,post mortem,hoc acto.&c. Sed si adijceret illa verba,videlicet post mortē hoc acto φ sit oblatiò inter viuos.quo casu esset maius dubium,iudicio meo,per ea quæ dicā j.eo.liber.xiij.ver.Sed quęro iuxta prędicta,maximè quia hoc casu non possumus dicere quòd in tali oblatione generali non veniunt ea quæ pars verisimiliter non obtulisset in specie,secūdùm quod dicam.j.in iij.q.Nam ex quo vult oblationem valere post mortem amodo nulla re indigebit:& ideo verisimiliter nullam rem videtur sibi reseruasse.& ideo videtur omnino auferre liberā testamenti factionem: quēadmodum hæreditas dari per actum inter viuos quòd fieri non potest, vt dicam.j.xiij libello principali.in dicto ver.Sed quæro iuxta prædicta. Multæ tamen rationes faciūt φ debeat valere,si fiat ecclesiæ,de quibus supra & in præcedenti libello.q.iiij.& v.

a ¶Hanc eādē opi. tenet Ang.in cōsil.clxxxj. incip. visis instris prędictis,de eorū valore.& Lu. & alex. in l.stipłatio hoc mō cōcepta.ff.de ver.ob. Lud.in repe.auē. similiter. C.ad l.fal.Pet. de Anc.in cōs.cxix. cōtrariam opi. vltra alle.hoc tenet Pau.quā multum cōmēdat in c.fi.in j.no.per illū tex. cū gl.de suc.ab intest.plenius in c. in pręsentia. ī iiij. & v.no.p illū tex. & gl.j.& ibidem Bal.in pe.col. extra de proba.

b ¶Facit deci. An. Are.ī §.itē seruiana.insti. de actio. vbi vult quod sub tacita hypotheca nō veniant instra sine quibus commode &c.

c ¶Vide Bart.in l. cū duobus.§.idē rñdit.ff. ꝓ socio. Pau.de cast.cōsil. xcix.incip.in ista donatione.

2 Circa secundam †Quæstionē quæro , quid si offerēs offert oēs res pręsentes & futuras,quo casu diximus in dicta oblatione, ex proprio significato venire iura & actiones , vt diximus in libello. viij.q.xj.Sol. patet ex superioribus. nam vt superius diximus in prin.Qualitercunq; verba concipianē,ita quòd videantur cōprehendi nō solùm bona præsentia & futura,sed etiam iura & actiones futuras,quæ dicta sunt superius in præcedēti quęstione, videntur vendicare sibi locum etiam in hac quæstione.

3 Circa tertiam Quæstionem quæro† vtrum tali oblatione veniunt omnia bona.Aduerte:quia licet fortè prima fronte hæc quæstio videtur tibi ridicula:quia s.in libello octauo in prin.dixi talem oblationem cōprehendere omnia bona,& omnia iura:tñ tu debes considerare,φ ibi ego locutus fui quātum ad vim cōprehensiuam respectu proprij significati verborum. Sed hic non quærimus de illa vi comprehensiua respectu significati verbi,sed respectu præsumptæ intentionis prædicti offerentis.nā prima fronte videē dicendum φ in tali oblatione omnium bonorum quæ fit absq; oblatione personæ , non veniunt ea quæ verisimiliter quis in specie non esset oblaturus, vt in l.obligatione generali. ff.de pig.vbi tex.dicit φ in oblatione generali non veniunt ea, quæ qs non esset in specie oblaturus. si ergo in oblatiōe pignoris,in qua versaē modicum præiudiciū,talia non veniunt: ergo multò minus in donatione,seu oblatiōe,in qua tractatur de maximo præiudicio.ar.l.fin.C.quæ res pig.ob.possunt iuncta.l.si ita quis.ff.de aur.& argē.le.& his quę dixi.s.in libello.viij.ver. quartò quæro &c.& sic[b] non videnē venire vestes, nec talia necessaria ad victum:& si est Doctor,non venirent libri:& si artifex,nō debent venire ministeria illius artis,vt tradiē in d.l.obli. generali.& melius in regula,in generali.de reg.iu.li.vj.quę loquitur per verbū,cōcessionis.& ibi per Io.An.& Dy.facit etiā l.j.C.quæ res pig.ob.possunt.facit etiā quod no.xvj.q.j.c. frater noster.& de pœ.& remis.c.si Eps.lib.vj.Item facit:quia verba generalia,seu generalis cōcessio restringēda est ad ciuilē modum:ne nimis perniciosa sit cōcedenti.ff.de seruit.l. si cui.ff. de testi.l.j.& de testibus.c.licet.el ij.& c.significauerunt.Itē restringunē ad ea quę cōmodè fieri possunt.ff.de ver.sig.l.nepos proculo.&hoc videē satis ęquū & iustum:& ista ratio cōcludit[c] vt valeat facta donatio etiā priuato,omniū bonorū,& iuriū præsentiū & futurorū:nisi talis oblatio fieret post mortē hoc acto, vt valeret,vt actus inter viuos,per ea quæ dixi superius in fin. primæ.quæstionis huius libelli.& hoc procedit,qñ fieret oblatio bonorum.sed si fieret oblatio sui & bonorū,secus esset dicēdum:quia ex quo transfert personā,fortius & bona , quęcūq; sunt accessoria ad personam.arg.l.in pecudū.ff.de vsu. & insti. de re.di.§.in pecudum.cū similibus, postquā sub tam generali & effuso sermone facta est oblatio omniū bonorū,& iurium.

4 Circa quartam Quęstionem quęro,† vtrū valeat oblatio personę facta ecclesię seculari,aut hospitali,vel alteri pio loco, absq; bonis.Sol. dicendū est φ sic.& ad decisionē quęstionis & solutionis, vide quę latius dixi s.libel.viij.q.xxij.Et si quęreretē ad quid teneretur iste oblatus.Rñdeo φ teneē obseruare illum modū viuēdi, de quo expressè cōuenit,si non sit licit[9].Si verò nihil expressè cōuenit:tūc teneē seruare illū modum viuendi quem alij similes oblati seruant:exercēdo pietatis opera:aut similia,secundū consue.illius loci.& hoc,qñ nihil esset expressum in ipsa oblatione.licet simpliciter quis obtulisset se,assumēdo habitū taliū oblatorum.per no.xxvj.q.ij.c.vt lex cōtinentię. & per ea quę dixi in d.q.xxij.& quia semper cōtractus in dubio intelligitur initus secundū cōsue.loci,& similiū cōtractuum:vt l.si fundus. §.in cōmissoria.ff.de lege cōm.& l.quod si nolit.§.qui assidua. ff.de ędil.edi.& l.fi.C.de fideius.& l.si prius.§.rectè.ff. de aqua plu.arc.& l.si quis reum.ff.de cust.reo.& in regula,In obscuris. cū sua materia.de re.iur.li.vj.Et secundū subiectā materiam in c.super eo.de of.dele.& in l.Imperatores.ff.de in diem addic.& c.sedes.de rescrip.& l.fi.C.de sen.& interlo.om.iudi.Nec ob.si diceres,φ quis non pōt locare operas suas in perpetuū ; quia induceretē quędam species seruitutis.vt no.in gl.in l.antiquitas. C.de vsuf.& probaē in l.post certi.& ibi gl.C.de lib.cau. quia illud procedit quò ad hoc,vt precisè compellaē seruire,sed cautiùs pōt quis se obligare,vt dicit Bal.in d.l.antiquitas,de quo per Dy.ibi in l.corruptionē.eo.ti.de quo latius dixi in ti.de locatione.¶Pręterea in terminis nostris valet:quia non simpliciter obligat se ad perpetuas operas,sed transfert personā suā: vt secundùm illam regulā & modum viuendi perpetuò viuat: & Deo

& Deo personam & seruitia sua offerat φ fieri pōt, vt tradit in d.c. vt lex cōtinētur. & per ea quæ dixi dicta xxij.q. Ad quod videnda sunt etiam quæ latè dixi in c.peruenit.de sen.exc.in ij. memb.prin.& in prin.ar.ver. Quintò dubitatur. vbi latè tractatur, vtrum tales oblati ecclesijs secularibus, gaudeāt priuilegio canonis, Si quis suadente.xvij.q.ij.

Circa quintam Quæstionē, vtrū valeat oblatio personæ & bonorū. & de viribus prædictæ oblationis. Sol. dicendum est φ valet. vt patet ex superioribus. & de viribus talis oblationis etiam satis colligi pōt ex superioribus quid tenendum sit. & ex his quæ dicta fuerunt in libello octauo.

¶ Libellus vndecimus.

¶ De vbiribus olationum prædictarum, quò ad præiudicium creditorum ipsorum offerentium.

SVMMARIVM

1 ☞ Offerens bona sua & non se, an creditoribus præiudicet.
2 Offerens se & non sua, qualiter creditoribus præiudicet.
3 Offerens se & sua, an præiudicet creditoribus.

VNdecimo Loco principali tractādum est de viribus oblationum prędictarū quò ad præiudiciū creditorum ipsorū offerentium, qui erant creditores tempore factæ oblationis: & habebant expressam bonorū hypothecā, vtrum per tales oblationes illis præiudicetur: & qualiter agere possint. Sol. vt hæc materia clarius habeatur, prosequar tres principales q.
¶ Prima, quando quis obtulit duntaxat bona sua sine se.
¶ Secunda, quando obtulit se sine bonis.
¶ Tertia, quando obtulit se & bona.

1 Primo †Igitur quæro, qn̄ quis obtulit bona dūtaxat & non se, vtrum talis oblatio præiudicet creditoribus anterioribus habentibus expressam hypothecā. Solu. dic φ qualitercūφ qs obtulerit bona sua, dūmodò talia bona sint obligata expressè creditoribus, clarum est φ hospitale, vel similis locus, à creditoribus prædictis pōt cōueniri hypotheca
a ria: facta [a] tn̄ discussione debitoris principalis: eo casu quo necessarium est discussionem facere, secundū formā.l. persecutione.& auc. hoc ita si debitor.C.de pig.& in auc. de fideiuss.§.neφ. Bona enim realiter obligata creditoribus à debitore alienata, transeunt cū onere suo, vt l.sicut.§.non ff.qui.mo.pig. vel hypo.sol.& in c.ex literis.de pig.& l.j.C. de preca. Nam res trāsit de persona in personam cū iuribus, cōditionibus, libertatibus, oneribus, emolumentis: & cæteris qualitatibus suis, vt l.via cōstitui.in §.quæcunφ.ff.de serui.rusti.predio.& l.ij.§.fi.cū l.seq. ff.si ser.ven.& l.si titio & Meuio.§.Iulianus. ad fi.ff. de lega.ij. & l.si ab eo.ff.de vsuf.leg.& l.ij.§.pro secundo.C.de cadu. tol. & l.pomponi⁹.§.cum quis.ff.de acqui.pos.& l.quæ religiosis. ff.de rei ven.& in iuribus quæ statim allegabo in sequen. li. vñ succedit regula φ qui prior est in tempore, potior est in iure: vt l.quatenus vtriusφ ca.ff.de reg.iur.& in regula, qui prior. de regulis iuris, lib.vj.cum sua materia.& l.si fundum.C. qui po. in pigno.habe.& l.potior.& l.creditor.& l.fi.eo.tit. Et hæc intellige, vbi de prioritate agentis contra ecclesiam vel hospitale, aut similem locū appareret: alias secus: quia existente re dubia, potior esset conditio ipsius possidentis.l.si fundū.§. si fundus.ff. de pig. Posset igitur creditor, cui prius fuisset obligata res quæ postea fuit oblata, agere hypothecaria contra ipsam ecclesiam, vel locum cui res oblata est: facta, vt dixi, excussiōe cōtra principalē debitorem: vel non facta excussione in casibus, in quibus non esset necessarium facere excussionē. de quibus latè diximus in tractatu excussionum. Et prædicta intellige, nisi res oblata esset effecta sacra: quia hoc casu, si esset res īanimata, vt vestis, vel quid simile: non posset intentari hypothecaria. quod probatur: quia maius ius habet dominus in re sua quàm creditor in re sibi obligata: quod patet ex potestate alienandi & distrahendi. Sed si res aliena offertur, & efficiatur sacra: pro tali re dominus non pōt agere rei vendi.xiiij.q.fi.c.cōperimus. Quin imò etiam si aliquis locus offerꝭ, vt fiat hospitale vel locus pius in vsus pauperū: & ita fuit authoritate Episcopi, si locus esset alienus non pōt vendicari, vt in c.cū ad hæc.de relig.do. & ratio est: quia quod semel Deo dedicatum est, ad humanos vsus amplius redire non pōt.xix.q.iij.c. quæ semel.de cōsec. distin. j.c.ligna.& c.vestimēta.ff.de relig.& sump.fune.l.si quis sepulturam.§.ij.xij.q.ij.c.nulli licet.& in regula quod semel Deo.de re.iur.li.vj. Ideo aūt dixi de re inanimata: quia non per oīa idē, quod est in re animata, vt puta, in seruo. nā si seruus oblatus nō est offerentis, sed alienus: licet ordinetur vt religioni deputetur: tamen seruus remanet, & domino restituendus est: si ignorāte domino fuit oblatus & ordinatus.l.di.c.frequen.s & c.seq. dūmodo talis seruus non sit ordinatus in subdyaconū, vel dyaconum: nam licet talis olim nihilò minus redigeretur in seruitutem: tamen hodie non redigitur: vt in c. miramur. de ser. ordi. Si verò ordinaretur in præsbyterū, si peculium habet, ī eo mulctabitur.l.di.c.ex antiquis. Si verò non habet, tenetur psallere domino horis canonicis: vt dicit c.frequens.in fi.& si renuat, deponi debet, vt c.nullus.de seruis non ordi.& debet ei dominus procurare. Si non renuit, concedere debet necessaria ad vitam, arbitrio iudicis, si potest si verò non potest, debet ordinator illi prouidere: qui minus cautè ordinauit.arti. xxiij.di.c. dyaconi. Tradit glo.xiiij.q.fi.c.comperimus.& c. hoc. de relig. domi.& Hostien.in summa in tit.de ser.non ordi.§.qualiter seruus. Patet igitur ex prædictis, quòd si seruus oblatus, ordinatus est ad ordines minores ignorāte domino, repeti pōt, sed intra ānum à tempore ordinationis, secundùm Hug. vel à tempore scientiæ, secundùm Gof. quem sequitur Hostien.ar.c.licet.de supp. negli.præla.& c.quia vniuersitatem.de cōcess.præben. & mihi placet, per ea quæ dixi in tit.de præsump. Restituitur ergo domino intra dictū tēpus.iiij.di.c.nulli.in fi.& c.ex antiquis.in fi. & de seruis non ordi.c.de seruorum. Sed res inanimata si sit effecta sacra, vel effecta locus religiosus vel pius authoritate Epi
a scopi, nō restituitur domino.& ideo bona ratio assignatur per gl.xiiij.q.fi.c.comperimus.& in c.ad hæc.de relig.do. quia cùm seruus sit res animata, anima rationali delinquit, permittēdo se ordinari.& ideo punitur in eo in quo deliquit: quia reuocatur in seruitutem, nisi promotus sit ad ordines sacros. simile.vij.q. j.Episcopus in diœcesi.facit etiā in simili l.pomponius.in prin. ff.de acqui.pos. Si ergo res ordinata vel consecrata, proprio domino restituitur: longè minus res obligata debet restitui creditori. Et tamen aduertendum, quòd si seruus alterius esset oblatus & ordinatus quòd licet qui scit, tamen talem ordinatū non possit illum repetere, cùm talis offerens & ordinator qui sciuerunt, tenentur domino dare duos seruos æquiualentes.liiij. di. c.si seruus absente. Quinimò tenetur etiam præsentator si sciuit, vt ibi, & si sunt soluendo omnes, tenentur. si verò vnus solus sit soluendo, ille solus tenetur. vt traditur in d.c.si seruus absente. Si verò neuter soluendo sit: talis seruus tenetur psallere domino, vt dictum fuit. Sed in re inanimata quæ oblata sit sacra, vel ad talem vsum destinata, quòd restitui non possit. tex. in d. c.comperimus. dicit quòd non debet precium dari. Et hoc procedit, nisi talis res oblata fuisset alterius ecclesiæ: quia tunc illi
b debet restitui: cùm alia ecclesia possit illā retinere ad sacros vsus xij.q.ij.c.apostolicos.xvij.q.iiij.c.quæstio.no.glo. in d.c.comperimus. [b] Et sic ex prædictis insurgit mihi notabile dubium respectu creditoris, si dominus ipsam rem alteri prius obligatam obtulit, vt sacra fieret, vel est effecta sacra. Vtrum creditor possit agere saltem ad precium, sicut verus dominus potest agere ad precium rei effectæ sacræ: & si esset seruus obligat⁹. vt idem dicamus quod de seruo alieno oblato & ordinato: & intelligo, facta scilicet excussione, & principali debitore non existente soluendo. quod dubium à maioribus nostris non meminitactum. Et quamuis in hoc possent fieri argumenta plurima quòd ecclesia vel locus pius non teneatur ad precium pro satisfactione debiti, tam ex rigore, quàm ex æquitate. contrarium arbitror. ne creditor facto alieno damnificetur, per regulam, non debet alteri. iuncta regula, id quod nostrum. de regu. iur.& quia res debet transire cum oneribus & qualitatibus suis, vt s. dixi. & quia sicut domino restituitur precium ratione dominij ita debet restitui creditori ratiōe crediti. Intelligo tamen quòd si res esset obligata pro minori quantitate, quàm valeret: teneatur ecclesia vel locus pius solùm vsφ ad solam quantitatem crediti, & si pro maiori, quàm esset valor rei, solùm teneatur vsφ ad verum valorem, & ad cōcurrentem quantitatē rei oblatæ, vt j. dicam. & vtroφ casu cautela est quòd ecclesia vel locus pius faciat sibi cedi actionem, secundùm ea quæ latè diximus in tit. de actionibus cessis & cessionarijs. Prædicta tamen procedunt, si modo res quæ offeruntur, nullo iure deberenꝭ ecclesiæ, secus si deberentur vt primitię, vel vt decimæ, vel etiam esset tanta necessitas, propter quā res quæ offertur est effecta cōis, secundū ea q̄ latius dicta sunt in primo & tertio libellis, & duobus sequētibus. Prædictis enim casibus ecclesia, vel locus pius, tanquam suum recipiens, non posset molestari. Et prædicta procedunt qualitercūφ offerēs offerat bona sua: siue offerat oīa bona pręsentia & futura: siue oīa bona pręsentia: siue certa bona, vel certas res pticulariter designatas, secundū oēs casus & modos de quibus diximus. s. in libello. vij. dummodò illa bona seu res es-

a ¶ Hæc declara secundū not. in l.fi. in prin.ff.si certū pe.& in l.decem. ff.de verb.obli.& in §. itē si quis in fraudem. insti.de act.& practicam Papiē. in forma libel.in actione hypotheca. in glo. in verbo, excep.excussionis.

b ¶ Quæ sit tacita hypotheca, & q̄ expressa, vide p Doc. in §. itē seruiana. insti. de ac. vbi latè per Ia. de hoc arti. quis prę ferat, an habēs tacitam, an express̄am. & differētias ponit, vbi etiam Ange.

sent expressè obligatæ prioribus creditoribus, vel speciali, vel generali obligatione.

2 Secundò principaliter Quæro† quando quis obtulit se & non sua, qualiter præiudicetur creditoribus habentibus expressam hypothecam. Solu. Aduertendum est: quia vt superius dixi libello. viij. q. xxij. Talis qui se offert ecclesiæ seculari, vel pio loco, non efficitur propriè religiosus: cùm non profiteatur tria substantialia regulæ. vt ibi diximus. Vnde cùm quæritur de viribus dictæ obligationis quò ad præiudicium creditorum prædictorum offerentium, qui habent expressam hypothecam: Breuiter dicendum est, ꝙ aut ipsi creditores volunt agere hypothecaria, aut personali. Primo casu, non est dubium ꝙ ecclesia vel pius locus non possunt conueniri sed solùm potest conueniri vel ipse oblatus, vel alius qui possident bona obligata: & quia, vt superius est expressum, hæc actio datur cōtra possessorem. & hoc procedit tam respectu bonorum quæsitorum ante oblationem, quàm etiam postea. si modo talia bona quærerentur oblato. Siverò ex forma vel constitutione regulari illius ecclesiæ, vel loci, bona quærerentur ecclesiæ vel loco pio. cùm talia bona nunquam fuissent in bonis oblati, non venirēt in hypotheca seu obligatione: quia solùm veniunt quæ quæruntur ipsi obligato: licet postea quęsita sint: secundùm formā l. fin. C. quę res pigno. ob. pos. Non est ergo dubium quòd hypothecaria non potest agi respectu bonorum quæsitorum ecclesiæ vel loco pio. Sed in alio non agi possit: & qualiter quærantur ex infra dicendis apparebit. Secundo verò casu, quando vellent agere personali actione dicendum est, vt statim dicemus. xiij. libello.

a ¶Quæ sit tacita hypotheca, et quę expressa, vide p Doc. i. §. itē seruiana. insti. de actio. vbi latè per Ias. de hoc art. qs pfe rat, an habens tacitam, an expressam. & differētias ponit ibi etiam Angel.

3 Tertiò principaliter † Quæro quando quis obtulit se et bona sua vtrum talis oblatio preiudicet creditoribus, qui tūc erāt, habentibus expressam hypothecam. Dicendum est respectu bonorum, quemadmodum dictum fuit. s. in. j. quæstione huius libelli. Respectu verò personæ dicendum est vt dixi in præcedenti. q.

Libellus duodecimus.

¶De viribus predictarum oblationum quò ad creditores ipsorum offerentium solùm habētes tacitam hypothecam in bonis offeren tis.

Vodecimo Principali loco tractandum est de viribus predictarum oblationum quò ad creditores ipsorum offerentium, qui erant creditores & habebant tacitam hypothecam in bonis ipsius offerentis. vtrum per tales oblationes pręiudicetur ipsis creditoribus, vel non: & qualiter agere possint. Solu. Ad istius quæstionis decisionem aduertendum est, quòd a regula l. quoties vtriusꝙ. ff. de regu. iuris. & regula, qui prior est in tempore. de regulis iuris. libro. vj. habet[a] locum non solùm in hypotheca expressa, sed etiam in tacita hypotheca. vnde sicut habens expressam hypothecam anteriorem præfertur oībus posterioribus creditorib⁹ habētibus tacitā vel expressam hypothecā: etiā habens tacitam hypothecā anteriorē regulariter præfertur posterioribus creditoribus, non solùm habentibus tacitam, sed etiam expressam, vt singu. not. Dyn. dicta regula, qui prior est in tempore per l. j. C. de rei vxo. actio. & ibi hoc etiam sentit gloss. pro qua etenim opin. allego text. in l. j. C. de precario. Nam tex. ibi loquitur de tacita hypotheca: & tamen text. ibi dicit, quòd transit res in alium cum onere suæ obligationis. facit etiam lex. vsuscapio. & l. res pignori. C. de remissio. & l. si debitor. C. de distractio. pignor. & l. j. in fine. C. de bitorem vendi. pigno. non debe. & l. debitorem. C. de pigno. & l. si quidem. C. de dona. inter vi. & vxo. & l. si prædium. C. de euictio. In qbus omnib⁹ simpliciter & distinctè dicitur, quòd alienatio, vel distractio facta, de re alteri obligata, non nocet creditori: sed transit cum onere suo. Cùm ergo prædicti tex. indistinctè loquantur de re alteri obligata: indistinctè sunt intelligendi, vt in l. de pretio. ff. de publi. xix. di. c. si Romanorum. cū alijs iuribus vulgatis. Et sic ex prędictis concluditur, quòd regulariter habens anteriorem hypothecam, etiam tacitam: præfertur omnibus creditoribus posterioribus habentibus etiam expressam hypothecam: etiam si sit fiscus, vt d. l. j. licet gl. dubitauerit in fisco in l. si pignus. ff. qui potio. in pigno. ha. Sed Dy. in d. regu. Qui prior est tempore. tenet hoc: quia pro hoc est text. expressus in d. l. j. & ibi sentit glo. & sentit gl. in l. res quæ. §. j. ff. de iure fisci. Ideò autem dixi regulariter: quia fallit in muliere, respectu etiam tacitæ hypothecæ posterioris, quam habet pro dote in bonis mariti per quem prefertur anterioribus creditoribus ex alia causa, quàm dotis: habentibus tamen solū tacitam hypothecam, vt ex tex. ī l. assiduis. C. qui potior. in pig. ha. Cùm igitur excepta tacita hypotheca pro dote, propter dotis priuilegium non sit differentia inter creditores habentes expressam, vel tacitam hypothecam quò ad prædictā materiam regulæ, Qui prior est in tempore Meritò in hoc nostro libello dicendū est in omnibus, & per omnia, prout dictum fuit in pręcedenti libello de creditoribus prioribus habentibus expressam hypothecam.

b ¶Adde tex. not. in l. actionū gñā in prī. ff. de actio. & obli. facit glo. no. in l. iij. in prī. ff. pro socio. & l. sticho. ff. de pe. gl. in l. si tertius. §. si quis prius. in verbo transibit. ff. de aqua plu. ar.

¶Libellus decimustertius.

¶De viribus oblationum quò ad præiudicium creditorū personalium

SVMMARIVM.

1 ☞Offerens bona & nō se, qualiter creditoribus anterioribus præiudicet, & qualiter eis subueniatur.

2 Oblatione facta sub nomine hæreditatis, qualiter creditoribus subueniatur.

3 Offerens se sine suis, an & qualiter pręiudicet creditoribus suis.

4 Offerens se & sua, an præiudicet creditoribus personalibus.

Ertiodecimo Principali loco tractandū est de viribus oblationum prædictarum quò ad creditores anteriores personales duntaxat ipsorū offerentium vtrum illis per huiusmodi oblationes pręiudicetur: & qualiter agere possint. qui ar. est magis difficilis, quā sint duo præcedentes. Pro ipsius tamen arti. clariori declaratione, prosequar tria memb. prin.

¶Primum, quando quis obtulit bona & non se.

¶Secundum, quando obtulit se & non bona.

¶Tertium, quando obtulit se & bona.

1 Primum autem †Membrum, quādo obtulit bona sua & non se, psequar secundùm varios modos offerendi, secundū quod dixi s. libello. viij. Arbitror igitur dicendum, quòd aut iste obtulit omnia bona sua præsentia & futura, iura & actiones præsentes & futuras: vel sub alia quacuꝙ forma, secundùm quam veniunt nō solùm præsentia, sed etiam futura, secundū ea quæ latius explicauimus. s. libello viij. Est tamen aduertendum, quòd cū bona alicuius intelligantur, deducto ære alieno, vt l. mulier bona. & l. si mulier. §. ex asse. ff. de iure do. & l. ij. §. illud. ff. de colla. bono. & l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. testa. & l. fi. §. vbi autem. & l. Princeps bona. C. de bo. quæ lib. & l. subsignatus. §. bona. & l. Princeps bona. ff. de verb. sig. & l. ij. ff. de bo. pos. Ideo in prædictis casibus arbitror distinguendum, quòd aut ipsi creditores volunt cōueni re hospitale actione personali, tanquā successorem, & nō possunt: quoniam ille in quem fit vniuersalis translatio bonorum ex contractu, integro manente statu transferentis, non habetur loco hæredis, nec vt hæres cōueniri potest, vt d. l. mulier bona. §. ex asse. & hoc expressè tenet Bal. in auc. ingressi. C. de sacro san. eccle. & vbi etiam hoc idem videt sentire Bar. & expressè tenet Ioan. An. post Io. de lig. & sequitur do. Do. de sancto Gemi. in c. per exceptionem. de priuileg. lib. j. In fortioribus terminis, de quibus dicam in tertio casu, quādo obtulit se & bona. nec refragat prædictæ cōclusioni l. hæreditatem. ff. de dona. & l. j. & ij. ff. de hæredita. vel actio. ven. In quibus probatur ꝙ ille in quem proueniunt omnia bona, tenetur ad debita: quia illa iura loquuntur, quādo bona transferuntur sub nomine hæreditatis, quo casu, continent actiones actiuæ & passiuæ: cùm hæreditas sit nomē iuris, vt l. hæreditas. & l. nihil aliud. ff. de ver. sig. Quod quando, & qualiter fieri possit, statim subijciam. necob. l. ij. C. ad l. iul. de vi. vbi probatur, quòd ille in quem translata sunt bona alicuius, tenetur creditoribus, etiā personalibus: quia illa loquitur in casu quo mutatur status eius: & quo bona trāsferuntur, vt dicit Bal. in d. auc. ingressi. vel est speciale in fisco, secundùm quod no. Bal. in d. l. ij. Non ob. etiam. l. princeps bona. ff. de verbo. sig. quia illa vendicat sibi locum in dispositione Principis, quæ habetur pro. l. vt l. pe. C. de dona. inter virum & vxorem. & ita tenet Bal. in d. l. iij. C. ad l. iul. de vi. Non igitur possunt personales creditores hospitale, vel alium similem locum cōuenire actione personali, in qua coercenda est persona: vt in c. quoniam. ad fi. & c. tuæ. vt lit. nō conte. & l. j. §. hæres. ff. ad treb. b[b] Actio enim personalis non sequitur fundum, seu bona, secundùm personam. l. j. C. de condi. indeb. l. fi. in fi. de contrahen. emp. C. de act. & obli. l. cum insti. de fidei. hære. §. si quis bona. Si ergo viuit qui obtulit, debet primo conueniri: & si nō soluit, in contumaciam suam decernetur tenuta bonorum mobilium

bilium, si quam possideret: quibus deficientibus, concedetur tenuta bonorum immobilium: quibus non repertis, concedet tenuta nominũ debitorum, secundùm formam.l.à diuo pio.§. si super rebus ff.de re iu.& c.quoniam frequenter.§.fi.vt lit.nõ conte.ex quo sequitur quòd si hospitale occupasset omnia bona offerentis, mittetur actor in possessionẽ istius actionis, quæ competit tali offerenti contra hospitale, vel similem locum: ex quo comprehendit omnia bona, non habita ratione æris alieni quoniam illa pars rerum, seu bonorum, quam æs alienũ absorberet, reperiretur esse penes hospitale, vltra vires oblationis: & sic sine causa. vnde repeti potest ex æquitate.l.si me & Titium. ff.si cer.peta.per conditionem quæ oritur ex illa.l. per regulã, locupletari.de re.iu.li.vj.& l.nam & natura.ff.de condi.indebi. vel per condictionem sine causa, vel per condictionem indebiti, vt in toto titu.ff.de condi.sine causa.& de condi.indeb. Talis enim actio competens ipsi offerenti cõtra dictum hospitale, assignabitur dictis creditoribus in contumaciam rei non soluentis: & in defectum mobilium & immobiliũ.& tandẽ per ipsos creditores intentari poterit contra ipsum hospitale vel similẽ locum.& idem arbitror dicendum mortuo ipso offerẽte: quia possent conueniri hæredes, vel si qui vellent pro hæredibus respondere. quibus contumacibus, similis ordo seruandus esset, de quo in præcedentibus. Aduertendum est ergo in modo agẽdi: ne fortè patefacti creditores in modo agendi, succumberẽt. & idem arbitror per omnia dicendum, si offerens offert omnia bona sua simpliciter. Si modò post oblationem prędictam alia bona non acquisiuisset, quæ ipse possideret: ẽ ex quibus dictis creditoribus personalibus satisfieri posset: cùm bona etiam tũc intelligantur, deducto ære alieno, vt in iuribus s. alle. Ideo autẽ dixi, nisi postea acquisiuisset: quia vt superius diximus libello. viij.q.iiij.& v. In tali oblatione nõ veniunt bona futura: & ideo si talis offerens post oblationem acquisiuisset alia bona: nulla fieret immissio contra ipsum contumacem. Si tamen talia bona postea quæsita non superessent: vel nulla postea acquisiuisset: esset agendum contra hospitale, prout superius est expressum: quia bona intelliguntur, deducto ære alieno, vt superius fuit ostensum. Et idem etiam dicendum est, si offerens obtulit omnia bona præsentia: quia expressio eorũ quæ tacitè insunt, nihil operatur: vt l.iij.ff.de leg.j.& superius diximus in dicto libello viij.q.iiij.in fi. Nam & hoc casu, intelliguntur bona, deducto ære alieno, vt superius est declaratum. Sit ergo conclusio, ꝙ in omnibus casibus in quibus oblatio fit sub tali conceptione verborum, ꝙ intelligatur facta, deducto ære alieno. seruãda est distinctio & forma prædicta.

2 Sed quæro †Iuxta prædicta, quid si offerens fecerit oblationem non per verbum, bonorũ. sed per verbum, hereditatis, qualiter subueniatur creditoribus. Sol. hic aduertendum est quòd aut talis offerens fecit oblationem de omnibus bonis proprijs sub nomine hæreditatis propriæ, aut sub nomine hæreditatis alterius, quę ad eũ delata erat. Primo casu aduertendum est, quòd talis oblatio non videt valere: quia hæreditas alicuius non potest per ipsum donari donatione inter viuos.l.hæreditas.C.de pac.conuen. vbi non valet pactum quando vice testamenti bona in aliquem transferũtur post mortem. Et per illum tex. dicit Bar.in l.fi.C.de pac.& l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de ver.obli.quem communiter omnes Doc. sequuntur quòd si quis donat hæreditatem, & sic per actum inter viuos: talis donatio nullius est valoris: vt l.cùm donationis.C.de transac.quia hæreditas solo testamento conferri potest: vt l.hæreditatem.C.de codicil. Item ꝓbatur, quia speciale est in militibus, vt proprias hæreditates pactionibus conferre valeãt.l.licet.C.de pact.de cuius l.intellectu plenè per Ioan.de Imo.in l.ille autem institutiones.ff.de hæredi.instit. Si ergo speciale est in militibus: ergo in contrarium est ius commune: vt l.j.in fi.ff.ad munici.cum alijs iuribus vulgatis. Accedat[a] etiam ad predicta: quia ex quo per tale pactum, seu talem oblationem auferretur libera testamenti factio ei, qui remanet in seculo: meritò non tenet, vt l.stipulatio hoc modo cõcepta. ff.de ver.oblig.& l.cum duobus.§.idem.ver.si societatem.ff. ꝓ socio. Et hac ratione Doctores communiter concludunt, quòd si faciens testamentum addit clausulam, ꝙ si cõtingat eũ reuocare, ex tunc donat: ꝙ nõ valet, tradit Bar.in d.l. stipulatio hoc modo cõcepta.& Bal.in l.sancimus.C.de testa.& l.ex testamẽto.C.de fideiuss.& in c.j.de feudo dato in vicem legis cõmissoriæ. Ad idem etiã facit quod tradit Io.de Imo.in d.l.stipulatio hoc modo concepta.vbi dicit, quòd si qs donat oĩa bona post mortem hoc pacto, quòd sit donatio inter viuos: ꝙ nõ valebit, licet aliter nulla sit facta adiectio de futuris: quia ex quo dispositio est vniuersalis & collata in tempus mortis: videtur facta vice testamenti, per præalle.l.hæreditas.C.de pac.conuen. vbi noster casus.& hæc conclusio mihi placet.& ita aliàs ego consului. Vnde fit cõclusio, ꝙ non possunt bona offerri per viã hęreditatis, offerente remanente in seculo. Non obstant prędictis ea quæ dixi s.e.libello decimo, vbi conclusi valere donationem omnium bonorum præsentium & futurorum, factam ecclesię: quia respondeo ꝙ ibi voluit transferre bona per viam contractus: ꝙ est prohibitum, nec est repugnãs actui qui gerit, hic verò vult transferre hæreditatẽ per viam cõtractus qui repugnat actui qui geritur, vt patet ex supradictis. Secundo casu, quando sub nomine hęreditatis alterius quis facit oblationem hęreditatis alterius quæ ad eum peruenit. Dicendum est ꝙ aut isti sunt creditores ipsius offerentis proprij.& non est dubium ꝙ hospitale nullo modo potest cõueniri, vt de se manifestè patet. Aut sunt creditores illius hæreditatis. & non est dubium ꝙ hospitale, cui oblata est talis hæreditas, tenet illis satisfacere, vt in l.hęreditatem.ff.de do.hereditas enim est nomẽ iuris: & cõtinet in se actiones actiuas & passiuas: vt l.hereditas.& lege, nihil aliud. ff.de ver.sig.nam eo ipso ꝙ offertur hæreditas: tacitè videt agi ꝙ donatarius satisfaciat creditoribus: quia vt dixi, hæreditas intelligitur cum oneribꝰ & emolumentis. facit quod no.in l.si qs seruum.§.fi.cũ l.seq.de leg.ij. Est tamẽ aduertendũ, ꝙ si hospitale, vel alius locus pius, cui huiusmodi oblatio facta esset, nollet sponte ipsis creditoribus satisfacere: non possit hospitale vel alius locus pius conueniri: vt in l.ij.in l.fi.C. de hæredi. vel act.vend.& l.ij.C.de pac.nec precisè cõpelli ad soluendũ ipsis creditoribus: etiã si expressè cõuenisset cũ ipso hospitali de satisfaciendo ipsis creditoribus: cùm hospitale teneat ad factum & sic succedit oblatio ad interesse: vt l.stipulationes nõ diuidũtur.§.Celsus.ff.de ver.obli.& l.si quis ab alio.in fi.de re iud. vnde causatiuè cogetur hospitale, ne teneatur ad interesse, vel per actum præscriptis verbis, vt l.hæreditatem.in fi.ff. de dona.de cuius.l.intellectu ibi per gl.Bar.& Doc.vel etiam ex stipulatu, si stipulatio intercessit: vel etiam ad pœnam si pœna promissa a est, si promissa non adimplerẽtur: vt insti.de ver.obli.§.fi. Est[b] tamen aduertendum, ꝙ licet hospitale non possit cõueniri, sed offerens. Si tamen hospitale conuentum sponte susciperet iudicium, tenetur vtilibus actionibus: nec posset amplius offerẽs conueniri: quia liberat ope exceptionis.& hoc contingit vi taciti pacti.& iste est tex.singularis in l.ij.C.de pac. Notandũ tamen ꝙ si esset fiscus qui offerret dictam hæreditatem hospitali: hospitale tunc deberet conueniri à creditoribus, vt l.j.C. de hæredi.vel act.vendi. Est etiã notandum, quòd si hospitale nollet soluere creditoribus, nec subire iudicium propter qđ ipse offerens conueniretur, & condemnatus solueret aliquid, etiã indebitè: illud repetere potest ab hospitali, vt l.ij.§.solet.ff.de hær. vel act.vendi. quamuis fortè si scienter & sponte solueret, non posset repetere, vt ibi not. Et ad istam materiam videnda sunt quæ latius explicauimus in tit.de hæredi.vel act.vẽd. Sed quoniam superius diximus de oblatione facta sub tali cõceptu verborum, quod intelligit, deducto ære alieno. Quæro nunc, quid si oblatio fuerit facta sub tali conceptione verborum, propter quam nõ intelligatur fieri, deducto ære alieno: puta, si dixerit. Offero omnia mea bona mobilia & immobilia. quo casu, non veniunt etiam futura: nec iura & actiones, vt s. diximus libello viij.q.vj. Vel etiam si dixerit: Offero omnia bona mobilia & immobilia, præsentia & futura, vt ibi dictum fuit. Et in prædictis b casibus: quia non intelliguntur talia bona oblata esse, deducto ære alieno. Arbitror aliter dicundum, quàm dixerim in superioribus. Distinguo igitur, quòd aut dictus offerens habet alia bona vel iura, præter ea quæ oblata sunt: quibus valet creditoribus satisfacere, aut non. Primo casu, dico ecclesiam vel hospitale à creditoribus offerentis conueniri non posse aliquo modo: quoniam personalis actio non sequitur fundum, imò personã: vt supra dictum fuit.& hoc tenent Doct.in aut. ingressi.C. de sacrosanc.eccle.& tenet glo.in casu fortiori in l. si peculium.§. sed si dominus.ff.de pec.lega. Aut enim ipse offerens, vel eius hæres à creditoribus cõuentus satisfaciet: & nõ est vlterius querendum. Aut non: & tunc in contumaciam non soluentis concedetur tenuta bonorum & iurium, secũdùm formã traditam à iure superius expressam. Secundo verò casu, quando nõ haberet bona, aut alia iura quibus offerens posset creditoribus satisfacere, Doc. etiam eò, ꝙ indistinctè loquunt, ꝙ ecclesia vel hospitale non tenetur talibus creditoribus personalibus: videtur hoc casu idem cõcludere quod in superiori casu proximo. Ego verò arbitror aliter dicendum fore videlicet, quòd aut ipsi creditores volunt conuenire hospitale, vel ecclesiam, cui facta est oblatio, directa actione personali, & nõ possunt: quia vt sępius dictum est, personalis actio non sequitur fundum.& hoc casu procedat cõclusio Doctorum in d.aut. ingressi. Aut ipsi creditores volunt intentare reuocatoriam: quia dicunt dicta bona

a ¶Hæc ratio tolli põt per vnũ, ꝙ ẽt q nihil habet, potest testari. l. si is qui soluẽdo non erat.ff.de hære. insti. Item quia qui donat bona præsentia & futura, aliqd semp dicit habere.l. obligatione gñali cũ.l. se.ff. de pig. facit l.fi.de C. de reuo. donat.per q̃ fundamẽta reddit dubia Doc.Bar.in l. fi.C.de pac.ꝙ donatio omniũ bonorũ inter viuos non valeat: quia tollit liberã testãdi facultatem.

b ¶Ad hanc materiã vide pulchrũ cõsiliũ Pe.de Ancha.in cõsi.v. qđ incipit, ꝓ parte N.viri do.Roberti Mauroceni veneti. vbi q̃rit an qñ paupes Christi instituti, cedũt aut vendunt hæreditatem: an emptor possit conueniri.

alienata in fraudem.& isto casu, subdistinguendum est, ꝙ aut hospitale vel similis locus, talem obligationem recipit ex causa lucratiua, aut ex causa onerosa.[a] Primo casu, tenetur satisfacere creditoribus vsq; ad concurrentem rei valorem: quoniã talia bona præsumit lex fore alienata in fraudem creditorũ. vnde fit reuocatio, seu tenetur hospitale: quatenus bona alienata sufficiunt, vt in l.si quis cum haberet.ff. de his quæ in frau. cre. & quasi per totũ.& in l.ignoti.C.de reuocan.his quæ in frau.cre. & quasi per totum. Est tamen aduertendum: quia posset circa prædicta dubitari. Quid si res oblata ex causa lucratiua esset effecta sacra: vtrum hospitale vel similis locus teneat.& arbitror quòd non: nisi hospitale participasset de fraude, per ea quæ.s. dicta fuerunt lib.xj. Si verò hospitale vel similis locus, non ex causa lucratiua, sed ex causa onerosa oblationẽ recepit. Exemplum, si aliquid dedit in recompensationem rei oblatæ: vel promisit se daturum aliquid annuum, vt facere consueuit. subdistinguendum est, quòd aut hospitale non participauit de fraude: licet alienans fuerit in fraudem, tamen quia dolus ipsius nõ debet hospitali nocere: non tenetur hospitale: vt in d.l.ignoti. & in d.§.hoc edictum.neq; in dubio præsumitur hospitale de fraude participare, vt in iuribus.s.alleg.& in l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba. Posset tamen hoc casu attentari.licet Doct.non tangant quòd hoc procedit, si modo causa onerosa esset compensabilis & conformis oblationi celebratæ: secus si non esset compensabilis: vtputa si pro magna oblatione aliquid paruũ hospitale concederet, vel se daturum annuatim obligaret. arg. no.in aut.vnde si parens.C.de inoffi.testa.& l.si nunquã.C. de reuo.dona.nam ex qualitate negotij, & ex circunstantijs præsumeretur in fraudem facta, & in fraudem recepta. faciunt no. in c.ij.de pœ.lib.vj.& in l.qui dolum.C.de proba.& in l.quoties.§.qui dolo.de proba.cũ si. Et prædicta omnia in prædictis casibus decisa & distincta, habent locum: & multò fortius si facta esset oblatio bonorum mobilium tantũ: vel bonorũ immobilium tantũ: vel bonorum quorundam particulariter, vel singulariter designatorum: & vbicũq; facta sit per verbũ, bonorũ.adiuncta tali qualitate, quòd non intelligant, deducto ęre alieno. Si verò oblationem facit per verbũ, rerum. tunc si obtulit omnes res præsentes & futuras, veniunt iura & actiones, vt dictum fuit s.lib.viij.q.xj. Si verò obtulit res simpliciter, nõ intelligit nisi de præsentibus. dixi s.lib.viij.q.xij. Ista[b] enim est regula, vt ibi dixi, quòd vbicũq; tractatur de translatione dominij, publicatione bonorũ, vel eorum quæ sunt grauis præiudicij, nunquã veniunt bona futura: nec res postea acquisitæ probatur in l.si tibi mandauero.§.is cuius.ff.man.& in c.fœlicis.de pœnis.li.vj. Venirent tamen iura & actiones præsentes, seu pręsentia, per d.l.rei appellatione. Si verò dixisset, res mobiles & immobiles, pręsentes & futuras non venirent iura & actiones. & idem si dixisset, res omnes mobiles & immobiles, quo casu non venirent postea quæsitæ: nec venirent iura & actiones, vt no.Spec.in tit.de fruc.& interesse.§.j.ver.item quærit.& in tit. de ces.actio.in §.j.ver.sed nunquid.& l.Caius.in prin.ff.de leg. ij.& in l.quam tuberonis.§.in peculio.ff.de pecu.& Bald. in c. sciendum.de feu.cog.in vsi.feu.vel si dixisset, res mobiles tantùm: vel res omnes immobiles tantùm: vel res quasdam particulariter designatas. Et in prædictis omnibus casibus, quando offerens locutus fuit per verbum, rerum dicendũ est cùm quæritur, an hospitale creditoribus teneat in omnibꝰ & per omnia prout dictum fuit s.in oblationibus factis propter verbũ, bonorum mobilium & immobiliũ: vel mobiliũ tantùm: vel immobilium tantùm: vel bonorum particulariter designatorum. An sit locus Pauliana, seu reuocatoria, vel non sit locus, & qualiter, & inquãtum, vt plenè superius explicaui.

3 Circa secundùm †Principale membrũ, quãdo quis offert se sine suis, quod fieri potest, vt latius diximus.s.li.viij.q.xxij. Dicendum arbitror ꝙ hospitale, vel alius locus pius non tenetur de debitis contractis ante oblationem, sed debet ipse offerens, cum bona retinuerit, & velle & nolle non amiserit, vt traditur. xxvij. q.ij.c.vt lex continentiæ. tenetur ergo ipse satisfacere: vt ibi colligitur: & probatur ex no.per Ioan.And.in c.per exemptionẽ de priuile.lib.vj.& per no.Ioan.And.Inno.in c.j. de oblig. ad ra.& in aut.causa quæ fit cum monacho.C. de sacrosan. eccle. Et adde ad prædicta quę dicam in libro sequen.in ij.membro.

4 Circa tertium †Membrum principale, quãdo obtulit se & sua, vtrum fiat præiudicium creditoribus personalibus, pro solutione arbitror cõiungenda quæ dicta sunt in j. membro respectu bonorum.& in ij.membro, respectu personæ. & hoc indubitanter dicendũ est, quòd quando oblatio non esset facta vniuersaliter de omnibus bonis præsentibus & futuris, iuribus & actionibus, sed quãdo esset vniuersaliter facta oblatio, ita quòd etiam iura & actiones etiam futuræ venirent in tali oblatione, quamuis fortè de iuris rigore dictum hospitale non posset conueniri, nisi eo modo & forma de quibus.s. dixi in primo membro: quia status istius oblati nõ est omnino mutatus: sicut si obtulisset se alicui regulæ approbatæ, in quo faceret professionem: tamen ex quadam ęquitate videtur hospitale vel talis cõueniri posse vt vniuersalis successor: cùm status talis oblati sit aliqualiter mutatus. faciunt no.per Bar.in aut.ingressi.C.de sacrosan.eccle.& no.in l.ij.C.ad l.iul.de vi pu.no.per Io.And.& d.Do.post Io. de lig. in c.per exemptionem de priui.

a ¶Quæ sit rõ quare quis teneat reuocatoria ex causa lucratiua, & nõ ex causa onerosa, vide Doc.in §. itẽ si quis in fraudem circa gl.j. insti.de actio.

b ¶Adde gl.in l.nõ ad ea.ff.de condi.& demon. quam dicit esse no.Iaso. in l.fi.in princi.in pe.col. circa medium.ff.si cer. pe. adde l.quoties in fi.& ibi gl.& Io. de Imol.ff. de noua.Bal.in l. fin.C. de cõtrahẽ. emp. Bal.ĩ l.j.C.de bo. quæ libe.Bal.in l. iij.C.ad leg.falci.

c ¶Adde gl.Ioan. fabri.& latè Nic. de Neap. in §.itẽ si qs in fraudẽ insti.de act. Bald.in aut.sed iam necesse.C.de don.ante nuptias. Sal.post Bal.in l.si qs post hoc.C.ꝗ bo. pos. Bal.ĩ l.res quę.C. de dona.inter virum & vxo.

¶Libellus decimusquartus.

¶De effectibus oblationum respectu præiudicij creditorum, qui superuenerunt post factam oblationem.

SVMMARIVM.

1 Hospitale non potest conueniri pro bonis, sine persona sibi oblatis.

2 Hospitale an possit cõueniri pro pſona sibi oblata, sine bonis.

QVartodecimo Principali articulo tractãdum est de effectibus oblationis, respectu præiudicij creditorum, qui superuenerunt post factam oblationem. Circa quem arti.arbitror distinguenda tria membra.

¶Primum, quando obtulit bona duntaxat.

¶Secundum, quando obtulit se, & non bona.

¶Tertium, quando obtulit se & bona.

1 Quò Ad j.dicendum est † ꝙ hospitale non põt aliquo modo conueniri, nõ solùm si essent creditores personales, sed etiam si haberent tacitam vel expressam hypothecam: quia cùm bona oblata tempore oblationis nulli essent obnoxia, transiuerunt sine aliquo onere: nec potuit offerẽs postea facto suo pręiudicare hospitali, per regulam, id quod nostrum. & regulam, non debet alteri.de reg.iur.& hoc est de se manifestum ꝙ[c] tamẽ fortè limitandũ est, nisi præsumat facta oblatio ratione delicti cõmittendi, seu post delictum cõmissum: ne fortè bona publicarentur, secundùm tradita per Doc. in l.post contractum.ff.de dona.& secundũ ibi tradita regulandus esset iste casus.

2 Quò Ad ij.membrum† qñ obtulit solùm se & non bona, dicẽdum est ꝙ hospitale, ecclesia, vel alius locus pius, cui facta est talis oblatio, non põt conueniri: si modo talis oblatus fecit contrarium nomine suo proprio ad propriam vtilitatem: nec bona sua aliquo modo deuenerũt ad ipsum hospitale: nec aliquid versum est in vtilitatẽ ipsius hospitalis: quia debitum non solùm oblati, sed nec Prælati obligat ecclesiam.c. j.de depos.xvj.q.vj.c.si Episcopum.& in c.nõ licet. & in reg. delictum personæ.de re.iur.li.vj.debet igit ipse offerens cõueniri: & ipse tenet satisfacere.ideo aũt dixi, si cõtractum fecit nomine proprio: quia secus si noĩe hospitalis: habens à dicto hospitali mandatũ, vel id fecit rõne alicuius officij, quod habet ab ipso loco: quia tunc vigore mandati vel officij posset obligare dictum hospitale, vt tradit per glo.in c. de depo. Exemplũ in hospitali nostro sanctę Mariæ de la scala, in quo cõstituuntur Camerarius & Peregrinarius, quorũ alter recipit deposita indigenarum: alter deposita peregrinorum: nam si tales recipiunt deposita iuxta officium eis deputatum, ecclesia vel hospitale obligatur: aliàs secus nisi aliquid fuerit creditum ipsi oblato de consensu Prælati, seu rectoris & capituli, quo casu, ecclesia teneretur, etiam si nihil lucri reciperet, secundùm do.Ant.& zab.in d.c.j.de depo.per illum tex.& per c.quod quibusdam.de fideiuss. Inn.tamen.in c.j.videt sentire cõtrarium dicens, ꝙ licet fiat depositum in præsentia Prælati & capituli, nõ tenetur ecclesia: nisi aliquod lucrũ ecclesia sit inde sequuta.alleg.l.dicet.§.si filiꝰ. ff.de pecu.quod dictum dicit Ab.sic non ponderatum à Doc. & quòd videt sibi satis nota.nam quòd ecclesia recipit aliquod lucrum, potest dici contractus initus gratia vtriusq;: meritò ecclesia obligari debet, sicut in alijs contractibus. Sed quando fit gratia deponentis: tunc non occurrit ratio, quare ecclesia debeat teneri: saltem cùm sit præueniendum, ad distinctionem rerum immobilium, vel mobilium pretiosarum ex cõtractu Prælati & capituli, non inito ad vtilitatem ecclesiæ, contra.c.sine exceptione.xij.q.ij.& contra rationem.l.præses.C. de transac.& ad d.c.j.de depo.potest responderi, quòd ibi non compellebatur ecclesia, sed canonici, qui poterant compelli ex reditibus eorum

eorum.argu.d.c.j.in fi. quod dictum est satis mirabile. Ex quo ego infero, quòd si contractus fieret gratia solius contrahentis cum ecclesia, non videretur sufficere quòd accesserit consensus Prælati & capituli: nec videretur sufficere quòd per capitulum & Prælatum aliquis esset constitutus officialis, seu procurator ad tales contractus. & sic licet aliquis esset deputatus procurator, vel officialis ad suscipienda deposita, prout fit in hospitali prædicto sanctę Mariæ: ecclesia non obligaretur, si depositum solummodò fieret gratia deponentis tantũ: cuius contrarium tenent communiter Docto. in d.c.j. quod dictum videtur mihi magis ęquum & rationabile: si talis officialis vel procurator sit factus cum solẽnitatibus opportunis. Redeundo igit̃ ad ipsos oblatos dicendum est, quòd ecclesia vel hospitale, vel similis locus obligatur ex cõtractu ipsius oblati: altero ex his interueniẽte: vel quòd sit constitutus ꝓcurator, vel officialis ad illud: vel accesserit consensus prælati & capituli, vel fuerit versum in vtilitatem ecclesiæ seu hospitalis: & quatenus fuit versum in vtilitatem ecclesiæ, vel hospitalis, vt traditur à Doc. in d.c.j.

QUÒ Ad iij. membrum, quando obtulit se & bona sua, Satis clara potest colligi conclusio ex his quę dicta fuerunt in duobus præcedentibus mẽb. nam respectu bonorũ dicẽdum est vt in primo membro: respectu personæ, dicendũ est vt in secundo membro.

¶ Libellus decimusquintus.

¶ De effectibus oblationum respectu præiudicij aliorum, qui non sunt creditores.

SVMMARIVM

1 ☞ Oblatio facta à patre, an præiudicet viuentibus filijs.
2 Filij non agent contra hospitale, cùm pater non omnia bona sua obtulit.
3 Oblatio, an præiudicet filijs futuris.

QVintodecimo Principali libello tractandum est de effectibus ipsarum oblationum respectu præiudicij aliorum, qui non sunt veri creditores, sed possunt prætẽdere aliquod ius respectu rerum oblatarum. Exemplum in eo qui offert bona sua, & habet filios.

¶ Circa quem arti. potest primò dubitari, vtrum talis oblatio valeat in præiudicium filiorum. Et hanc materiam diuido principaliter in duo membra. Primum erit respectu filiorum qui viuunt tempore factæ oblationis. Secundum, de filijs qui post factam oblationem sunt suscepti.

1 Circa primum Membrum quò quærit̃ † vtrũ oblatio facta per parentes habentes filios, præiudicet ipsis filijs viuentibus tempore oblationis Sol. si nos loqueremur de donatione quæ fieret alicui priuato, vel in causam non piam q. prædicta haberet solùm dubitationem inofficiosæ donationis. Verum quia nos loquimur in oblatione quæ fit Deo vel ecclesiæ, hospitali vel loco pio, aut in piam causam, oritur primò dubium, vtrũ propter hanc qualitatem filius excludatur à querela inofficiosæ donationis. In[a] quo dubio omissis opi. sequendo communem opi. dico quòd causa pia non operatur, quòd filius sine causa possit exhæredari, & priuari sua legitima, secundùm no. per Bar. in l.j.C. de sac. eccle. qui enim vult filium exhæredare, & ecclesiam instituere, alium quærat quàm Aug. xvij.q.iiij.c. quicunq;. & pro hoc etiã facit tex. bo. in l. si quis ad declinandam. C. de Epi. & cle. q vult quòd pietas filiorum excedat pietatem loci pij. faciunt etiam no. per Egy. Hosti. Io. And. & Ab. sicu. in c. fi. de post. vbi volunt, quòd quis sit magis obligatus coniunctis, maximè filijs, quàm ecclesiæ: etiam si ab illa recipit beneficium. Ad quod faciunt quæ dixi in tractatu de postu. §. iij. Et pro prædicta conclusione facit optimus tex. xiij.q.ij.c. si quis irascit̃. faciunt etiã no. per Bal. in aut̃. si qua mulier. C. de sac. san. eccl. Et ad hoc etiã videnda sunt quæ latius dixi in ti. de exhær. li. Posita igitur hac conclusione, quòd filius propter piam causam non possit priuari legitima quò ad decisionem. q. Si pater offert bona sua ecclesiæ vel hospitali, aut alteri pio loco. An præiudicet filijs iam susceptis: & quando, & inquantum, distinguendum est, quòd aut pater obtulit omnia bona sua: aut partem bonorũ. Primo casu, aut obtulit gratis, & sine aliqua remuneratione, vel onere: aut recipit oblationem ex aliqua causa onerosa. Primo casu, quando obtulit gratis, dicendum est quòd filius potest agere querela inofficiosæ donationis, vsq; ad reuocationem legitimę C. de inof. do. per to. tit. & latè in l.j.C. si quid in frau. pa. & tradunt Doct. maximè Bald. in l.j.C. de inoffi. do. vbi singu. dicit, quòd hoc procedit etiam si filij sint heredes patris: quia ex quo istud reperitur inof. factum, & sic quodammodo in fraudem: non potest obijci quòd sint hæredes eius, qui donauit. & sic cõtra factum defuncti non posse venire. per l. regulã. l. cùm à matre. C. de rei vendi. quia hoc est propria actio filij, q uę tendit ad rescindendam patris fraudem. facit l.j.§.j.ff. si quid in fraudem pa. Nec obst. filio iuramentum paternum: quoniam iuramentum ex parte iurantis, est personale: vt in ca. veritatis. de do. & contu. nec etiam filius, quamuis hæres, incideret in pœnam per patrem commissam, si contra fieret, vt no. glo. in l. si patronum. §. si patronum. ff. si quid in frau. pa. vbi vult, quòd quando lex rescindit principalem alienationem, rescindit etiam pœnalem, quæ est accessoria. argumen. l. cùm principalis. ff. de regu. iur. & sic idem in iuramento quod est accessorium ad contractum, vt in l. fi. C. de non nu. pecu. facit etiam: quia licet contractus nullus quandoq; firmetur iuramento, vt in c. cùm contingat. & ibi latissimè per Ioan. de Imo. de iureiuran. & c. quamuis. de pac. lib. vj. & c. licet mulieres. de iureiuran. lib. vj. & per Barto. latè
b in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss.[b] non tamen firmat in præiudicium tertij, vt no. d.c. quàmuis. & probatur: quia res inter alios acta & c.c. penul. de re iud. & in rub. & in. C. res inter ali. ac. facit quod no. in fi. §. filius autem. C. de bo. quæ lib. & tradit Ioã. de Imo. in d.c. cùm contingat. de iureiurã. Secundo casu, quando oblatio non fuit facta ex mera liberalitate, sed fortè quia ecclesia vel hospitale in recompensationem dedit aliquam eius[a] possesionem, ad vitam offerentis, longè fortè maioris valoris, quàm id quod offertur, vt quotidie contingit, vel promittit dare aliquid annuum, donec offerens viuit. & hoc casu, si ex his fructibus, vel annuis reditibus: tantum superest, quòd sufficiat ad legitimam filiorum: res est clara. Si verò omnia dilapidasset, arbitror distinguendum, quòd aut id quod hospitale dedit offerenti in recompensationis, erat æquiualens & correspondens bonis oblatis: & hoc casu, ecclesia vel hospitale ad nihil tenetur. facit quod no. glo. in lege prima. C. de inoffic. do. & sentit Barto. post Dy. in l. hæreditarium. ff. de bo. author. iudi. pos. nec potest dici quòd non potuerit pater hæc facere. cùm rei suæ & c, vt l. in re man. C. man. nec est aliquid imputandum eccle. vel hospitali, ex quo dignam tribuit compensationẽ. facit l. nemo prædo. ff. de regu. iur. videtur enim tantundem ab hospitali vel ecclesia abesse, quantum dedit in recõpensationem. argu. l. planè. §. quòd si rememissem. & l. apud iulia. §. si Titius. & l. non amplius. ff. de leg. j. iuncta. l. quia qui pretio. ff. de vsuf. b
Si verò quod traditur ab ecclesia vel hospitali ipsi offerenti, nõ est æquiualens: arbitror aduertendum, vtrum quod traditum est ascendat ad legitimam filiorum, habita recta compensatione omnium hincinde, & eorum quæ traduntur: & fructuum qui recipiuntur ex rebus oblatis. & hoc casu, arbitror hospitale vel similem locum non teneri. argu. eorum quæ statim dicam in seq. casu. aliàs hospitale tenetur. arg. eorum quæ superius dicta sunt.

2 Secundò †Casu principali, quando non obtulit omnia bona, dicendum est quòd filij nõ possunt agere contra hospitale, vel ecclesiam ad reuocandum totum, sed possunt agere duntaxat ad supplementum, quatenus eis deficit ad legitimam, vt d. l j. C. de inofficio. donatio. & ibi glo. opti. & Docto. & fuit sententia Bald. ibidem. & probatur in plurimis. ll. huius titu. Verùm ne videar hic velle examinare tit. illum de inoffic. dona. faciam finem. Et si quæ dubitationes circa materiam prædictam occurrent, recurrendum est ad illum ti. ad ea quæ latè dixi in eodem. c

¶ Sed circa predicta, volo emittere no. q. Pone: pater monachauit aliquam filiam: & in ipsa monachatione aliqua obtulit super altare, quæ vulgares dotem appellant: deinde pater obtulit omnia bona sua hospitali, vel ecclesiæ. An patre decedente, monasterium ex persona filiæ monachatæ possit petere legitimam: & intellige quòd dubium solùm faciat illud quod oblatum est per partem in ipsa monachatione: nec ex eò, quòd filia sit monacha, priuatur successione, aut legitima, vt plenè tractatur in authen. ingressi. & in authen. si qua mulier & in corpore vnde sumitur. C. de sacrosanctis ecclesi. imò quantum ad hoc efficitur melioris conditionis, vt in c. nõ liceat parentibus. xix. q. iij. in qua q. plura possent fieri ar. pro parte negatiua, cõcludentia quòd talia oblata per patrem, non auferant potestatem tollendi legitimam: nec sint in legitima imputanda: nam cùm istud pleno iure non efficiatur filij, sed monasterij. meritò non computatur in legitimam, vt l. cùm scimus. §. repletionem. C. de inoffi. testamen. sed omitto: quia Barto. tenet contra
c riam sententiam in l.j. §. si parens. ff. si quis à pa. fu. ma. vbi c

[a] ¶ Intellige q̃ quo ad legitimã tãtũ, magis fauet̃ filio, quam piæ causæ, sed testõ cõdito, potius fauet̃ piæ causæ, quàm liberis. ita dicit d. Ale. in l. pactũ quod dotali. ĩ iiij. col. C. de pac. & pleni' in cõs. lxvj. incip. viso testõ ĩ iij. col. in fi. in ij. volu. refert & sequit̃ do. Iaso. l.j. in ij. lect. in v. col. C. de sacrosan. eccle.

[b] ¶ Vide Bar. in cõsil. suo incip. quæ ro, dicit statutum q̃ minor. & de viribus iuramẽti, vide pulchrè p Ia. in §. item si qs postulante. in ij. col. cum duabus seq. insti. de act.

[c] ¶ Vide no. in l. si q̃n. C. de iof. test. & Bal. in l. fin. in xiij. col. C. de dotis ꝓmis. vbi vult q̃ pater teneatur dotare filiã volentem ingredi monasterium.

cõcludit, ꝙ qa in vulgari hoc datũ simpliciter succedit loco dotis, vt etiam sentit idem Barto. in l. titio centũ. §. fin. ff. de condi. & demon. in fin. q. meritò videtur ꝙ non possit reuocari oblatio occasione legitimæ. & eandem sententiam sentit consili. lxv. quod incipit, Facta est. sed latius consil. cix. quod incipit, Narnensis. vbi latius loquitur dicens, ꝙ licet inter monachum et monasterium non contrahatur matrimonium: quia solus Abbas cõtrahit, vt in c. qa propter. de elect. & sic datũ pro muliere nõ possit dici dos: maximè quia saperet symoniã, quæ est prohibita, vt in c. non satis de symo. ꝗuis. non sit vera dos: tamen sortitur naturam illius. & ideò sicut vera dos computatur in legitimam, vt l. qm̃ nouella. C. de inoffi. testa. ita etiam computabitur ista. & hanc etiam sententiam tenet do. Barto. de Saly. in d. l. quoniam. Si tamen prædicta dos non sufficeret ad legitimam, posset agi ad supplementum legitimę, vt d. l. j. C. de inoffi. dona.

3 Circa secũdum †Membrum principale quo quæritur, quid si tempore oblationis offerens non habebat filios, sed illos postea suscepit: a vtrum filij postea nati possunt illam reuocare. Materia[a] est satis ampla: & circa eam plures oriuntur not. quæstiones. Conclusio est, quòd sic, per l. si vnꝗ. C. de reuo. do. & est text. xvij. q. iiij. c. quicunꝗ. sed non intendo materiam prædictam hic tractare: quia esset facere alium tractatum. Sed pro decisione plurimarum quæstionum, quæ circa materiam istam possunt occurrere, videnda sunt quæ latius dicuntur in l. si vnꝗ. C. de reuo. do. & quę latius traduntur per do. Anto. de prato vete. in repe. l. in quartam. ff. ad l. fal. & quæ latè dixi in tit. de reuo. do.

¶ Vnum sufficit hic ponere ad cautelam hospitalis, vel similis loci recipientis huiusmodi oblationes, qđ faciat, quòd offerẽs renunciet dispositiõi: d. l. si nunꝗ. & d. c. quicunꝗ. ꝙ nullo modo intendit reuo. dona. maximè per susceptionem liberorum postea nascendorum: nec etiam propter aliquam quãcũꝗ causam: etiam maiorem. causis expressis, argumento eorum quæ latè dix in Cle. ij. de procu.

a ¶ Vide Ro. in cõsil. xxv. inci. pro decisione eorum & in consi. clxvj. vbi etiam ponit, an per iuramentum quis videať renunciare beneficio d. l. si vnꝗ. vide etiam Ioan. And. in addi. Spe. in ti. de dona.

¶ Libellus decimussextus.

¶ De effectibus oblationũ respectu vtilitatis ipsorũ offerẽtiũ.

SVMMARIVM.

1 Ecclesia an teneatur alimentare offerentem sibi.
2 Hospitale an teneatur damnum prestare, cum ei offertur aliquo recepto.

Extodecimo. Prĩcipali loco tractãdum est de effectibus oblationũ, respectu vtilitatis ipsorũ offerentiũ. Circa quam materiam tractabim⁹ de vtilitate respectu offerentium, & eorũ pro quib⁹ offeruntur: siue sint sine peccato: siue in peccato. & tam respectu gratiæ diuinę, quàm alimentorum. & quid iuris quando oblatio esset facta liberaliter vel ex causa. & quid si offertur, aut exponatur infans. Circa primum dicendũ arbitror quòd oblationes ad ipsorum offerentium vtilitatẽ secundùm diuersas species earum, diuersos effectus operantur, nam si quidem oblatio fiat, vt id quod offertur exhibeatur in cultum diuinum, quam oblationem ad sacrificium & holocaustum pertinere dixim⁹. cùm talis dicatur exercere actum latrię per aliquid, quod de rebus exterioribus Deo offertur. quam clarum est esse iustitiæ speciem: consequitur talis offerens tam vtilitatem quàm pars consequi debet ex actu iustitiæ. satisfacit enim diuino precepto: si modo soli Deo, & non dijs offeratur. Nã q imolat dijs occideť. vt habeť Exo. c. xxij. Satisfacit ẽt legi naturę. naturalis em̃ ratio dictat ꝙ alicui subdať ꝓpter defect⁹ quos in seipso sentit: in qbus ab aliquo superiore ĩdiget adiuuari, & dirigi: & iste est ille superior, qui apud omnes dicitur Deus. nam sicut in rebus naturalibus, naturales inferiores subdũtur superioribus: ita etiam naturalis ratio dictat homini secundùm declinationem naturalem: & ei quod est s. hominũ subiectionem, & honorem exibere secũdùm suum modũ. Est autem conueniens modus homini, vt sensibilibus signis vtatur ad aliqua exprimenda: quia ex sensibilibus cognitionem accipit: & ideò ex naturali ratione procedit quòd homo ex quibusdã sensibilibus rebus vtatur offerens eas Deo in signum debitæ subiectionis & honoris, secundùm similitudinem eorum, q dominis suis aliqua offerũt in recognitionem dominij. ¶ Si ergo tales oblationes fiunt ab his qui sunt sine peccato: cùm per eum modum dicatur offerri Deo odor suauissimus: tales diuinã gratiam cõsequuntur. iuxta illud psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Sed de his oblationibus satis: quia vt in principio diximus, non est intẽtionis nostræ de his tractare in hoc opere: nec etiam de effectibus earum oblationum, quas ad primitias & decimas in principio pertinere diximus: quia de his suis locis tractabimus. Si verò fiat oblatio ad finem, vt id qđ offertur, diuino cultui deputetur: vel in vsus ministrorum ecclesiæ aut similium locorum exponatur: nulla tamẽ subsistente necessitate, consequitur præmium liberalitatis, quam exercet: & diuinam gratiam consequitur, si amore Dei illud agat: & si hoc agat in statu gratiæ, alios vberrimos fructus consequitur: vt ex inferioribus colligi potest. Si verò subsistente necessitate ecclesiæ vel ministrorum ibi degentium fiant: cùm talis dicatur misericordia moueri, & per consequens charitatem exercere, consequitur effectus charitatis & misericordiæ, vnde in euangelio Matthæi. c. v. dicitur: Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiam consequentur. Et si tales oblationes fierent ex necessitate præambulæ obligationis & voti, vel per distributionem incertorum: offerens etiam vtilitatem liberationis cõsequeretur, quam consequiť etiam si tales oblationes faceret, nõ existẽs in statu gratiæ. Insuper si pro redimẽdis peccatis fierẽt per negligentiã cõmissis: liberationẽ seu remissionẽ illorũ peccatorum quis consequeretur: iuxta illud Ezechi. c. vij. vbi dicitur: De negligentia purgate cum paucis. & ibi dicit glos. quòd quàmuis oblatio parua sit, multorum delictorum purgat negligentias. & subdit quòd parua oblatio cum humili mente, & pura dilectione facta, non solùm purgat peccata venialia, sed etiam mortalia. & idem tradit. b. Tho. secunda secundæ. q. lxiij. arti. iij. in ij. ar. in sol. ipsius ij. ar.

¶ Sed nunc circa prædicta quæro, quid si tales oblationes fiant ab his qui sunt in peccato mortali, vtrum prosint eis. Sol. dicendum arbitror, quòd oblationes quæ fiunt pro satisfactiõe obligationis, ad quam quis tenebatur, secundùm ea quæ superius diximus lib. primo & tertio. Tales oblationes prosunt, sicut prodest beneficiato obligato ad dicendum horas canonicas, si illas dicat existens in peccato mortali, secundùm ea quæ tradũtur per Abb. & Ioan. in c. quod quidam. de pœ. & remis. & eorum quæ no. ibi per glo. per no. de pœ. di. iij. c. pe. Reliquæ verò oblationes non videntur prodesse, etiam recepta postea vera pænitentia. vnde datur ver. in d. c. quod quidam. Viuere nõ possunt, quæ mortua nata fuerunt.

¶ Nam cùm Deus non indigeat nostris operibus meritorijs, sed solùm eas agamus propter nos: meritò quò ad hominis vtilitatem Deus non acceptat opera nostra: nisi acceptet operantem: vnde dicitur Gen. c. iiij. & de pœ. di. v. c. j. in fi. Prius respexit Deus ad Abel. & deinde subiungitur: Et ad munera eius. sed Deus non acceptat hominem existentem in peccato mortali: ergo opera existentia in peccato mortali Deo non sunt accepta. sicut dicit Apostolus ad cor. j. c. xiij. Et si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam: charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodest &c. & ista est communis opi. glo. & Doc. in d. c. quod quidam. & Hostien. in summa in tit. de pœ. & re. §. & an factæ ver. sed pone ꝙ aliquis. Consulo tamen ꝙ licet quis existat in peccato, non abstineat ab huiusmodi oblationibus & cæteris bonis & pijs operibus: quia licet non prosint quò ad vitã ęternam: tamen prosunt ad quinque.

¶ Primò, quia in tali homine, licet existat in peccato, faciente opera charitatis, diabolus & angelus malus non habet tantam potestatem, quantam aliàs haberet, sicut exemplificatur in diabolo de iudæo qui se muniuit signo crucis, propter quod demon nõ potuit illi nocere. & cùm se præsentaret maiori suo, accusauit se in hæc verba: Inueni vas vacuum sed signatum.

¶ Secundò valent quò ad satisfactionem bonorum operum, sicut dicitur de baptismo Ioan. qui nõ valuit ad remissionẽ peccatorum, sed ad satisfactionem & præparationẽ aliorum. de cõse dist. iiij. c. non regenerebantur.

¶ Tertiò ad minus supplicium subeundum, de pœ. dist. in c. si quis aũt nõ habens charitatẽ. & ar. lxxxix. di. ad hæc Deus. de pœ. dist. iiij. §. finis. de cele. mis. cùm Marthæ. xiij. q. ij. c. tẽpus.

¶ Quartò ad corpalẽ ꝓsperitatẽ & diuitias obtinẽdas. đ pœ. di. iij. c. cauẽdũ est & c. reuertimini. xvj. q. j. & c. xxij. q. ij. si qliber.

¶ Quintò ad hoc vt dominus eum respiciat: & vt cor eius ad pœnitentiam citius illustret. de pœni. di. v. vt falsus in fi. nunꝗ tamen valent quò ad vitam ęternam promerendam: quia qui sine charitate est, Deo placere non potest: vt dixi. Nec ob. prædictis quod superius dixi, ꝙ parua oblatio nõ solũ purgat peccata venialia, sed etiam mortalia. & sic videtur prodesse, etiã si fiat ab existente in peccato mortali: etiam quò ad remissionem peccatorũ: quia debes animaduertere, ꝙ ibi dixi, ꝙ parua oblatio cũ humili mẽte & pura dilectione. & sic sensit illa gl. ꝙ fiat ab eo qui nõ sit peccato mortali: quia tunc nõ diceret fieri humili

mili mente & pura dilectione. ¶ Item ponderandum est, quòd illa glo. cum ministerio dicit, purgat. non autē dicit, tollit. quare prodest ad purgationem. & sic pro satisfactione, præcedente pœnitentia. Hæc tamen omnia submitto correctioni & supple tioni ecclesiæ & theologorum.

1 Item quæro †Circa prædicta, vtrum ecclesia vel hospitale, aut similis locus, cui facta est donatio, teneatur alimentare ipsum offerentem. Et est aduertendum quòd ego non loquor de alimentatione respectu oblatiõis, ad quam hospitale vel similis locus teneretur ex sua institutione, vel regula, seu consuetudine: sed loquor, an teneatur tanquam donatarius alere ipsum offerentem, tanquam donatorem. Sol. in donatario propriè glo. in l. condemnatione. ff. de reg. iur. tenet, quòd donatarius non teneatur alimentare donatorem. gloss. not. in l. fi. C. de dona. tenet contrarium. & hoc etiam tenet Cyn. quando donatio consistit in magna quantitate: aliàs tenet primam opin. & hanc opin. sequitur do. m. Abb. Sicu. in c. fina. de dona. pro qua allegat, quia ille qui donat magna, potest æquiparari patri: sed filius tenetur alere patrem: vt l. si quis à liberis. ff. de libe. agno. igitur &c. Ego etiam allego: quia clarum est ꝙ donatio reuocatur, si donatarius inijcit manus in donatorem: vt d. c. fina. sed [a] satis dicitur inijcere manus in donatorem non præstans ei alimenta: vt l. necare. ff. de liberis agno. igitur &c. Et fortè propter hanc causam, quando necessitas esset magna, ita quòd esset locus. l. necare. haberet locũ secunda opinio: etiam si donatio esset in parua quantitate, ita ꝙ posset reuocari donatio propter ingratitudinem: & hęc procedunt, quando quis faceret ex mera liberalitate: sed si aliquis fecerit oblationem non ex mera liberalitate, aut misericordia: sed, aliquo recepto: nullum præmium cõsequitur quò ad Deũ: nisi quatenus maioris fuerit æstimationis & præmij quod obtulit, quàm quod recepit.

2 Sed quæro †Iuxta prædicta: quid si offerens non fecit oblationem liberaliter, sed aliquo recepto: puta, aliquo prædio vel annuo reditu, vel simili: & demum vendicatur, vel occupatur à creditoribus: vtrum hospitale teneatur præstare illud damnum, vel possit reuocare rem datam offerenti in recompensationem. Sol. dic quòd sic: quia ex quo offerens non obseruat fidem hospitali, pari ratione, nec hospitale tenetur fidem illi seruare: vt l. cùm proponas. C. de pac. & not. in ca. iij. & c. sicut. m. de iureiur. Potest ergo tradita reuocare per conditionem ob causam: & hoc expresse tenet Bald. in l. iij. C. de dona. ante nup. faciunt not. in c. iij. de cleri. cõiug. & c. super eo. & c. statuimus. de regu. & in c. ex transmissa. de renun. cũ simi. Et prędicta procedunt in oblationibus, quas quis facit pro se. Si autem quis facit oblationem pro alijs, maximè pro defunctis, vt consequatur aliquod præmium: dicam statim in xvij. principali lib. iuxta fin. ¶ Postremò circa hunc libel. placet subiungere, quòd si aliquis obtulit aliquem infantem vel puerum, qui propriè potius dicitur exponere, quàm offerre, vt patet ex rubri. C. de infanti. exposi. quia licet hoc casu hospitale vel similis locus, vbi quis est expositus, videaṫ pręstitisse alimenta pietatis causa, & ob hoc ab ipso exposito non posset repetere: tamen si aliquis repetit talem expositũ tanquã suum: tenetur restituere alimenta: vt est tex. notabilis in l. j. C. de infanti. expositis.

¶ Libellus decimusseptimus.

¶ De effectibus oblationum respectu eorum, pro quibus fierent.

SVMMARIVM.

1 ☞ Oblationes factæ pro viuis, an prosint illis.
2 Oblationes factæ pro defunctis, quando eis prosint.
3 Oblationes & suffragia facta pro aliquibus defunctis, an illis solis prosit.

Ecimoseptimo Loco principali superest vt tractemus de effectibus oblationum prędictarum, respectu eorum pro quibus fieret. nã superius in quinto principali libello diximꝰ, ꝙ oblationes possunt fieri tam pro se quã ꝓ alijs. vnde stat nunc questio, An si fiant pro alijs, prosint illis. Circa quam materiam arbitror distinguendum, ꝙ aut fiunt ꝓ viuis, aut fiunt pro defunctis.

1 Primo casu †Quando oblationes fiũt pro viuis, subdistinguendum est, ꝙ aut fiunt, vt aliquid detur alteri in recompensationē eius qđ offertur. Et dicendum est ꝙ hospitale, ecclesia, vel alius locus pius tenetur ad dandũ illi alteri quod huic offerenti promisit: maximè si verba sint concepta per eum, qui potest illi alteri acquirere: vel sub tali forma verborum, per quam ex stipulatione alteri facta quęratur obligatio alteri, secundũ ea quę latè tradũtur in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obli. & insti. de inuti. stipu. §. alteri. vel etiam si [b] offerens stipularetur, vel pacisceretur aliquid dandũ alteri loco pio, vel ecclesię: quo casu, valet stipulatio etiã alteri facta per verba directa: vt dicit Bald. in l. illud. C. de sacr. sanct. eccle. & ita intelligit gl. quæ allega. pro singulari. j. q. vij. in c. quoties cordis oculus. licet quidam illam intelligant simpliciter, volentes quod de iure canonico possit quis alteri stipulari: sed non placet Abba. sicu. in c. si cautio. de fide instr. & hoc etiam sentit Inno. in c. constitutus. super glos. j. de procura. Si tamen talis offerens alteri priuato stipularetur nomine illius: satis esset ꝙ ille ratum haberet, & illi acquireretur, per not. per præfatum Abba. in d. c. si cautio. & in alijs multis iuribus quæ omitto: cùm hoc principaliter pertineat ad aliam materiam: & ideo sub breuibus pertranseo.

¶ Aut oblatio fit ecclesiæ vel hospitali, vel alteri pio loco pro alio ad tollendam fortè aliquam dubitationem, quo ille tenebatur: vel ex voto, vel ex alia simili causa: vt talis obligatus ab illa liberetur. Et hoc casu, ille consequitur effectum liberationis, per l. solutionem & iudicium. ff. de solu. iuncto princ. insti. qui. mo. tol. obl. Aut talis oblatio fit simpliciter & purè ꝓ alio ad nihilum obligato, fortè ad augendam illius gratiam apud Deum, vel ad alium actum spiritualem: & hoc casu, dicerem ꝙ tantum prodest talis oblatio illi tertio, quantum prodesset ipsi offerenti: si pro seipso faceret. habita distinctione, an sit, vel nõ sit in statu gratiæ, secundùm quod superius explicatum &c. in lib. præceden.

2 Secundo †Casu principali, quando oblatio fieret ꝓ defunctis. Aduertendum est ꝙ materia est satis difficilis. & est questio potius Theologis relinquẽda, quã à nobis pertractanda. Quamuis enim clarissimum sit suffragia & oblationes pro mortuis factas salutares esse: vt habetur primo Macha. ca. xij. vbi dicitur. Quod vir fortissimus Iudas collatione facta de xij. milibus dragmis argenti, in suffragijs defunctorum illos misit Hyerosolimam &c. & est tex. xiij. quæstione ij. cap. animæ defunctorum. vbi text. dicit, quod animæ defunctorum quatuor modis soluũtur. Aut oblationibus &c. Et probatur etiam in iuribus statim allegandis. Nec obstat xiij. quæstione secunda, capitu. in præsenti. vbi Hieronymus dicit In præsenti seculo scimus, siue orationibus, siue eleemosynis: & sic orationibus posse nos adiuuari. Cùm autem ante tribus, ante tribunal Christi venerimus, nec Iob, nec Daniel, nec Noe, rogare posse pro quoquam: sed vnumquemꝗ portare onus suum. nam secundùm Gratianum. xij. quæstio. ij. §. verũ. Ille text. Hieronymi loquitur de impœnitentibus. Mihi tamē legenti dictum text. videbatur aliter intelligi posse: videlicet quòd in ipso tempore mortis reciperet quis mercedem suam. sed tamen non negat Hierony. quod interea post iudiciũ animæ, quod fit in tempore mortis, & tempus vltimæ resurrectionis, oblationes & cætera suffragia non prosint defunctis. Vel secundo modo potest intelligi text. Hierony. de vltimo iudicio proferendo à Christo in vltima resurrectione. Sit ergo indubitata conclusio, quod animabus defunctorum oblationes & suffragia prosunt. Sed quibus defunctis oblationes & similia suffragia prosint: & apud canonistas, & theologos variæ sunt opiniones. Quidam enim dicunt, quòd talia suffragia tantùm prosunt in purgatorio existentibus. damnatis vero minimè prosunt. Moti primo, quia in inferno nulla est redemptio. Secundo, quia ecclesia non orat nisi pro fidelibus defunctis quod videtur intelligendum de his, qui decesserunt cum vera pœnitentia. Tertio, ꝙ ecclesia non orat pro ciuibus Babylonis: sed duntaxat pro suis: pro quibus solummodo Deum laudat, quando dicit, Sanctus sanctus sanctus &c. quasi dicat, Sanctus pro eis qui regnant in cœlo. Sanctus pro his qui in purgatorio purgantur. Et sanctus pro his qui sunt in via. & sic in hoc mundo. propter quam causam etiam nonnulli dicunt, ꝙ hostia sacrata super altare, diuiditur in tres partes. & sic secundùm hanc opin. oblationes non prosint his, qui sunt in inferno. pro quibus est tex. Hierony. in d. ca. in præsenti. Intelligendo tamen, vt s. intellexit Gratia. Alij vero dicunt, quod tales oblationes, & cætera suffragia prosunt omnibus regeneratiuis: qui dum viuerent, meruerunt ꝙ possent eis talia prodesse post mortem, nulla facta distinctione vtrũ decesserit in peccato mortali, vel non. & hęc opinio fundatur super text. beati Augustini in Enchiridio, & transumptiuè. xiij. q. ij. c. tempus.

a ¶ Adde text. in c. nõ satis. lxxxvj. dist. in c. pasce fame morientē. ea. di. & in c. inter cętera. vbi gl. xxij. q. iiij.

b ¶ Cõtrariã opin. visus est tenere Spe. & Io. An. in tit. de arbitro. §. sequitur. ver. sed pone, cõpromissum. & in titu. de loc. §. nũc aliqua. ver. lxxiiij. clariꝰ Imo. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de ver. obl. vbi videres Ale, qui defendit Bal.

dicit enim ibi Augustinus. Negandum non est defunctorum animas merito suorum viuentium releuari: cùm pro illis sacrificium mediatum offertur: vel eleemosynæ fiunt in ecclesia: sed eis prosunt, qui cũ viuerẽt, hæc sibi (vt post a possint ꝓdesse) meruerunt. Est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus vt nõ requirat ista post mortẽ nec tã malus, vt ei ista post mortẽ nõ ꝓsint. ¶ Est verò talis in bono, vt hoc nõ acqrat: & rursus talis in malo, vt nec ei valeat: cũ hæc vita trãsiuerit adiuuari. & post pauca subdit: Cũ sacrificiũ altaris siue quarũcũq; eleemosynarũ ab hominibus proferunt. pro valde bonis actiões gratiarum sunt: pro non valde malis & non valde bonis, propitiationes sunt: pro valde malis etiam si nulla sunt adiumẽta mortuorum: tamen viuorum consolationes sunt. Et sic secundũ aliquos Augustinus videtur velle quòd oblationes & similia suffragia, etiam prosunt his qui sunt in inferno. ¶ Theologi[a] verò dicunt: quamuis Augustinus in dicta authoritate quatuor genera defunctorum distinguere videatur: tria tamen solummodò distinxit. Mediocriter enim bonos, et mediocriter malos ꝓ eodem genere ponit. Quare dicunt, quòd licet secunda opi. sit magis pia: tamen adhæret primæ. eo quòd magis videtur esse catholica. Et pro ista opi. facit tex. prædictus dum dicit, pro nõ valde malis. & non valde bonis. & cætera. & sic hæc duo accipit pro vna specie. facit etiã tex. decimatertia q. ij. c. pro obeũtibus. vbi tex. vult ꝙ pro obeũtibus in peccato, nõ sit orandum: nec oblationes fieri debent. Et hoc etiam videtur expressè cõfirmari per glo. ad Thessalo. iiij. c vbi dicitur. Nolo vos ignorare fratres de dormiẽtibus sicut & cæteri q spẽ nõ habent. vbi dicit glo. Id est qui sine fide operantur per dilectionem, eiusq; sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia. Cuius dum hic essent pignore cauerunt, non misericordiam sibi thesaurizantes: sed iram. glo. verò in dicto capi. tempus. & gloss. fina. in c. cùm marthę. de celeb. mis. & communiter Doct. canonistę tenent contrarium. volunt enim quòd Augustinus ponat quatuor genera defunctorum concludentes quòd mediocriter boni, sunt species distinctę à mediocriter malis. Et dicit Hugu. quòd opini. theologorum volentium mediocriter bonos & mediocriter malos poni pro vna specie, parũ distat ab hæresi: cùm eundẽ ponat simul & semel, bonũ & malũ esse, quod videtur impossibile: cũ hęc sint incompatibilia argumen. c. maiores. de bapti. nam mediocriter bonus, bonus est: mediocriter malus malus est. ¶ Item quia in igne[b] purgatorio nullus est nisi bonus: quia nullus est ibi qui decesserit in mortali. & pro veniali nullus est malus. vñ dicit Hug. qđ Augustinus posuit quatuor genera defunctorũ. Primi sunt mediocriter mali. & hi damnantur & puniuntur. sed oblationibus & suffragijs ad tempus alleuiantur, vt mitius puniantur. Nec ob. ꝙ in inferno nulla est redemptio: quia hoc est verum. sed tamẽ per hoc nõ sequitur quo minus possit esse pœnę alleuiatio. Nam & in vita beati Brandani legitur quòd in die dominico quieuit Iudas. in die lunæ redijt ad pœnas. Illa tamen authoritas non est authẽ. & etiã Iudas non fuit mediocriter, imò valde malus. nec ob. quòd secundũ ꝑdictam opi. tot possent esse oblatiões, oratiões, & suffragia ꝙ tota pœna tolleret. & sic etiã existẽtibus in inferno, aliqua erit redemptio: quia ad hoc respondet secũdũ gl. in d. c. tẽpus. xiij. q. ij. & in c. cũ marthę. in gl. fi. de ce. mis. nã quãtacũq; pars tollat, puta secũda vel tertia, aut quarta, cẽtesima, seu millesima, nõ tollitur in eadem quantitate: sed in eadẽ proportiõe respectu eius qđ remãsit, vnde etiã si remãsisset sola millesima, per oblatiões & suffragia tolleret millesima millesimæ. & sic de necessitate semper aliquid remaneret. & per cõsequens necessariũ est qđ nulla sit redemptio in inferno. & q̃uis minima pars remaneat: tamen vt dicit Chrisostomus: Grauissimè sunt cùm tales arceantur à conspectu Dei. vnde dicit Augustinus, ꝙ si mali possent, mallent potius in inferno Deũ videre, & in pœnis, quàm pœnis soluti Deum non videre. Vel potest responderi secũdũ aliquos, ꝙ talis alleuiatio nõ est q̃titatiua: sed qualitiua. Vel secundũ alios, nulla est remissio: sed alleuiatio qualiscunq;. Exemplũ ponunt in homine famelico ferente onus grauissimum, cui si detur panis & comedat, non per hoc deponit onus: sed illud facilius fert & famis alleuiatur, seu tollitur. Ad quòd facit illud quod dicitur in euãgelico Lazari, Lucæ c. xvj. non ob. c. pro euntib[9]. quia prędicta authoritas, & omnes similes, quę videntur innuere quòd damnatis non sunt fienda suffragia: quia eis non prosunt. intelligi debet, de valde malis. & ita intelligi debet glo. ad collossenses c. iiij. Sed theologi, vt superius dixi, & magister sententiarum li. iiij. di. xlvij. & Archi. in d. c. tempus. & Ioan. cal. & Do. m. post eum in d. c. tẽpus. tenẽt contrarium concludentes quòd damnatis in inferno non prosint. ad qđ facit xxv. di. §. aliàs ea demum. vbi text. dicit ꝙ damnatus pro peccato mortali, pœna perpetua cruciabitur. Ad idem de pœnis dist. vij. c. fin. Præterea iura quę dicunt, quòd pro decedentibus in peccato mortali non est orandum: non distinguunt inter grauia & leuia. Item responsio dictæ glo. fin. in d. c. cùm marthę. & in d. ca. tempus. non videtur rationabilis: nam si secundum suffragium est tantum & tale, quantum fuit primum: ergo tantam quantitatem pœnæ debet tollere, quantam remouit primum. argu. c. innotuit. de elec. iunctis nota. in l. quæ tota. ff. de rei vendi. Præterea, posita etiam prędicta opin. gloss. pro vera: licet secundũ suffragium & alia non remouerent tantam pœnam, sed quantitatiuã respectu residui: tamen tot possent multiplicari suffragia, quòd pœna quasi non sentiretur. quod videtur sonare in absurdum: cùm damnati in inferno, perpetuò igne cruciari: debẽt, vt dictũ est. vnde concludant ipsi, ꝙ mediocriter mali dicũtur illi, qui decesserunt cum multis venialibus: & sic sunt in purgatorio. Mediocriter boni dicuntur illi, qui decesserunt cum paucis venialibus. vnde suffragia pro mediocriter malis sunt propitiationes. scilicet, quia Deus propitiatur eis ad mitigationem pœnæ. Nam & in purgatorio est pœna tam grauis, quòd excellit omnem pœnam, quam aliquis passus est in hac vita: quantumcunq; etiam crudelicissimum martirium passus sit. de pœni. distin. vij. cap. fina. Sed pro mediocriter bonis, oblatiões & cętera suffragia sunt expiationes: quia cùm decesserunt cum paucis venialibus, pœna expiatur, & purgatur ex huiusmodi suffragijs. Nec placet Archi. aliquo modo, quòd ijdem sunt mediocriter boni, quòd mediocriter mali: quia sequeretur absurdum: quòd idem esset bonus & malus: vt superius dixi. Apparet igitur circa hunc articu. maiores nostros varia sensisse, quare possemus hic dicere cum Hosti. in summa in titu. de pœni. §. quibus. qui dicit, non est mihi copia tanti, vt diffiniã quid præcisè tenendum sit. Cum & Innocẽtius tertius hoc minimè voluerit diffinire: sed disputationi, & discretę relinquerit inuestigationi: vt d. cap. cùm marthæ. in fi. dicit tamen Hostien. quòd celebrior & verior videtur theologorum opin. cui etiam Hugu. in hoc annuere videtur, quòd qui impœnitens finitur, semper plenus iniquitate, semper sine charitate torquetur: vt d. c. fina. de pœ. distin. vij. vnde videtur concludendum, quòd in tali defuncto opera charitatis minimè operentur. Nec obstat qđ dicit Augustinus in d. cap. tempus. ad fin. ibi, pro non valde malis & c. nam quod ibi dicitur intelligendum est de his, qui sunt in purgatorio: quia aut omnino liberantur: aut alleuiatur eorum pœna. & subdit quòd hi qui sunt in purgatorio, diuersis respectibus possunt dici boni & mali. Boni enim sunt: quia saluantur. Mali verò sunt: quia mala sustinent, & sustinebunt quousq; à pœna purgatorij misericorditer liberentur. Sed fortè posset attentari, iudicio meo, quod Augustinus dum dicit de mediocriter bonis, & mediocriter malis, intellexit solummodo de his qui sunt in purgatorio: qui existentes in hoc mundo, peccata mortalia commiserunt. Sed tandem per pœnitentiam & confessionem liberati sunt à culpa: sed non sunt liberati à pœna. & ideo necessarium est vt malorum, seu erratorum suorum in purgatorio purgationem recipiant. Hi enim sunt mediocriter mali, propter peccata mortalia quę commiserunt: & sunt mediocriter boni: quia in via se in hac vita recognouerunt: & confessione ac pœnitentia culpam absterserunt. Vel possemus fortè dicere, ꝙ mediocriter mali dicantur hi, de quibus statim dictũ est. Mediocriter boni dicantur illi, qui decesserunt duntaxat cum venialibus peccatis. His igitur omnibus prosunt oblationes & suffragia. Sed valde malis, vel qui in infidelitate decesserunt, suffragia non prosunt. nec his, qui licet fidem per baptismum acceperunt, decesserunt tamen in peccato mortali absq; pœnitẽtia: ita ꝙ in eis etiã culpa non est deleta. Et quãuis in his maior sit dubitatio: tamen opin. illa ꝙ non prosint, videtur esse magis cõis & catholica: quãuis alia videat magis pia: vt probatur. xiij. q. ij. d. c. pro obeuntibus. & d. c. tẽpus. Dicit tamen ibi Augustinus, ꝙ licet pro valde malis suffragia non sint illis adiumento: tamen viuorum consolationes sunt. Nec ob. id quod legitur de beato Gregorio, quod cũ quodam tempore ante palatium Traiani Imperatoris quondam transiret, recordatus eius clementię, amarissimè flere cœpit: & tandẽ pro eo ante altare sancti Petri flens, orauit dicens donec dormiuit: & ei dormienti vox dicit Traianum precibus eius à pœnis infernalibus liberatum: sed de cætero caueret ne pro aliquo infideli defuncto orare præsumeret. Sed sicut dicunt magistri, Pius & misericors dominus ex aliqua latenti causa animam ipsius reseruauerat extra profundum inferni, precibus beati Gregorij liberandam: nec sunt specialia trahenda ad consequentias. & si quis quęreret de causa, dici potest ꝙ non põt reddi ratio de secretis diuinis. xxiij. q. iiij. c. Nabuchodonosor. & c. de tyris. de pœ. dist. iiij. c. si ex bono. Ego etiam cõsidero ꝙ posito

a ¶ Vide. S. Tho. in iiij. sententiarum di. xlv. vide c. qualis. xxv. d. c. non æstimemus. cum seq. xiij. q. ij. vide etiam eundẽ S. Tho. in iiij. q. xxv.

b ¶ Adde quòd in purgatorio non purgant, nisi peccata venialia. c. aliàs. xxij. dist. licet purgatorium post hanc vitam est idẽ locus cũ inferno: & pœna eius excedat oẽs temporales. vide S. Tho. in iiij. dist. xx. ar. j. & xxj. articuli j. & in sum. cõtra genti. l. iiij. q. cxiiij.

posito quòd illis nõ valerent: tamen nobis quoniã incognitum est, vtrum sint damnati: saltem facientes oblationes & cætera suffragia, videntur sibi ipsis faciẽtibus prodesse quò ad plura. de quibus dicam statim in seq. q. Sed pro valde bonis, oblationes orationes, & similia suffragia non sunt facienda. pro talibꝰ enim non est specialiter orandum: quia iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre: vt d. c. tempus. Sed in generali oratione quę fit pro mortuis, intelligitur etiam laudari Deus qui saluauit eos: & gratiarum actiones dicuntur esse. valent tamen huiusmodi suffragia quò ad tres effectus. ¶ Primus est, vt sint gratiarum actiones: vt statim dixi. Refertur enim gratia Deo de merito illi defuncto collato. ¶ Secundus effectus est ad hoc, vt ille sanctus magis glorificetur in terris. ¶ Tertius, vt augmentetur gloria apud Deum tenendo illam opi. ꝙ gloria sanctorũ possit augmentari vsq; ad diem iudicij. & hos tres effectus ponunt Doct. maximè do. meus in d. c. cùm Marthæ.

3 ¶ †Sed circa prædicta queritur, an oblationes & cætera similia suffragia quæ fiunt pro aliquibus defunctis, specialiter prosint illis solùm: an verò omnibus. Pone enim quòd duo homines eiusdem meriti decesserint: vnus diues, pro quo multæ fiũt oblationes: alius pauper, de quo pauci vel nullus specialiter cogitat. Quis eorum primò exibit de purgatorio. Sol. dicit Hug. quòd quàmuis suffragia misericordiarum & psalmorum quæ communiter fiunt, pro omnibus prosint. de consecra. distin. v. cap. mediocriter. Tamen oblationes, orationes, & ieiunia specialiter factæ ꝓ aliquo eidẽ prosunt ꝓ quo specialiter fiunt, & non aliter: & ideò talis citius exibit de purgatorio. Alij verò dicunt quòd cùm isti sint eiusdem meriti, eadem die exibunt: quia hæc opera charitatis sunt illis omnibus communia. vnde is pro quo specialiter fit, non sentit plus alleuiationis quã aliꝰ: quia charitas nihil agit perperam: non inflatur: non quęrit quę sua sunt: sed seipsam communiter omnibus participat, vt inqt Apostolus prima ad corinth. xiij. cap. & habetur latè de pœni. dist. ij. per totum. Et hæc vltima opin. vt dicit Hostien. verior est, & benignior. Quid enim deperit ei pro quo specialiter fiunt, si alij alleuiantur, sicut & ipse alleuiatur: dummodò de alleuiatiõe sua nihil diminuatur? certè nihil. nec debet de hoc esse inuidia: nam inuidia opponitur gaudio quod est interior actus charitatis. Si ergo in charitate fiunt huiusmodi suffragia, debẽt omnibus prodesse qui sunt in charitate. quo fit, vt diues non debeat citius exire, quàm pauper. & hæc opin. mihi placet. limitatur tamen vt etiam dixit Hostien. nisi fortè oblatio vel eleemosyna fieret pro eo, qui tenetur ad restitutionem alicuius quantitatis: quia hoc casu, citius ille pro quo fit restitutio, exibit & alleuiabitur, quàm alter. Alius enim pro quo non fit restitutio, non exibit: nec alleuiabitur ex huiusmodi restitutione: quia restitutio debet esse conformis obligationi. argu. regulæ, non remittitur peccatum. de regu. iur. lib. vj. vnde alij nõ prodest. & si pro alio nullus reperiretur aliquid offerre, pœna ipsiꝰ alleuiabitur ex alijs suffragijs: neq; enim incõueniens est quòd vna pœna commutetur in aliam: vt in c. fina. in fin. de dolo & contuma. cap. ij. de male. l. fina. ff. de in ius vocan. & cap. ad liberandum. deinde & ibi latè scripsi super hoc.

¶ Sed circa prædicta oritur mihi dubium. Quid si oblationes fiant pro aliquo specialiter, qui sit valde malus: qui fortè credebatur decessisse in statu gratię: & decessit sine aliqua pœnitentia & contritione vera: quamuis apparenter pœnituisset. Excẽplo Ser Ciappellecti, de quo per Ioan. Boccatij fabula prima. Iuxta etiam illud: Multa enim corpora mortuorum venerantur in hoc mundo, quorum animæ cruciantur in inferno. vtrũ talia suffragia prosint alijs? So. pium & fortè catholicum est dicere ꝙ sic. tum quia nullum bonum irremuneratum: vt no. in ca. ad liberandum. de iudæ. Item quia huiusmodi suffragia ꝓdessent alijs, si iste pro quo specialiter fiũt nõ fuisset valde malus: licet pro isto specialiter fierent, vt superius diximus: ergo culpa ipsius non debet alijs nocere: maximè attenta pura intentione facientis suffragia. & hoc intelligerem, nisi in suffragio quod consisteret in restitutione eius, ad quod defunctus teneretur: quia quantum ad hoc, alijs non prodesset, per ea quę diximus. Insuper etiam huiusmodi suffragia prosunt his, qui illa faciũt. a per ea quæ statim subijciemus.[a] Est etiam aduertendũ ꝙ non solũ oblationes quę pro alijs fiũt, prosunt illis pro quibꝰ fiũt: sed etiam prosunt his qui illas faciunt. Primò enim prosunt, vt filius defuncti vel heres, qui pro defuncto talia facit, effugiat legis censuram: quoniam ad id faciendum quinq; legibus videtur esse obnoxius. Prima est lex naturæ, secundũ illud Matth. vij. Omnia quęcunq; vultis vt faciant vobis homines &c. Ad idem. ff. de re. iur. l. secundũ naturam. vnde Augustinus xiij. q. ij. c. non æstimemus. dicit Diligentius tñ facit quisq; pro necessarijs suis, quo pro illo fiat similiter à suis. Secũda est lex scripturę. vnde Eccle. c. vij. Mortuo non prohibeas gratiam scilicet, orandi & benefaciendi pro ipso: nam ad hoc es astrictus. Tertia est lex amicitię. Ecclesiastes. c. vj. Si possides amicum, in tentatione posside illum, qui est amicus: & omni tempore dilige. & ipsi clamãt Iob. xix. c. Miseremini mei: miseremini mei: saltem vos amici mei &c. quasi diceret. Quia mundus, & caro, & vitę superbia, de quibus in vita cõfidebamus: & amicos nostros esse credebamus: delinquerunt, & deceperunt nos. Hinc etiam Gregorius. Lex amicitię est, vt qui diligit in prosperitate, diligat & in tribulatione. Quarta est lex iustitiæ. Nam hęreditas cum honore & onere suo transit: & nos nihil habemꝰ nisi à mortuis. Quia iuxta vulgare prouerbium. totum fuit alterius: totum erit alterius: nec isti adhuc remanebunt. Ergo ferendum non est qui lucrum amplectitur, onus autem ei annexum contẽnit. C. de cadu. tol. l. j. §. pro secundo. Et si nõ habes aliud à parentibus: tamen genuerunt te ad minus. ergo sicut dicitur Eccle. vij. honora parentes tuos: quia non esses nisi ipsi essent. Item omnes sumus fratres, & secundùm carnem, & secundùm spiritum. ergo ve soli. Et frater qui à fratre iuuatur: quasi ciuitas firma. & ad Eph. v. Nemo vnquam carnem suam odio habuit, id est habere debuit. xiiij. q. ij. c. non æstimemus. & l. fi. ff. de receptato. quod est, si nõ diligit & ei subueniat: quia qui nõ est mecum, contra me est: vt l. cęlicolarũ. in fi. C. de iudę. a Quinta lex est collatio Iudę quę hoc diffinit. Cùm enĩ Iudas in bello strenuus prohibuisset suis, ꝙ non intenderent spolijs: habita victoria, inuenti sunt quidam de suis mortui, qui contra prohibitionem suam spolijs intenderent. Ipse autem habita collatione cum sapientibus, vtrum pro talibus esset orandũ: & diffinito ꝙ sic: quia esse poterat ꝙ inter flagella contriti essent ante, quàm spiritus exalarẽt: misit. xij. milia dragmas argenti &c. sicut legitur ij. Machabe. xij. Ex prędictis igitur habemus primò quinq; leges, propter quas suffragia prosunt. Secundò valent ad orationem acquirendam: & quęrendam sanctorum expectantium vitam. Nam verisimile est ꝙ animę liberatę orent pro illis, quorum suffragijs sunt adiutę. Isa. quinquagesimoprimo &c. Ibi erit gratiarum actio, & vox laudis. & Psal. Me expectant iusti donec retribuas mihi. scilicet id quod pro me orant, vt cum ipsis veniam. & Apocalipsis. Vindica domine sanguinem nostrum de his qui habitant in terra, id est terris inhabitantes non curant de nobis. & sequitur. Sustinete modicum tempus donec impleatur numerus fratrum vestrorum.

a ¶ Adde ꝙ q suffragia mortuorũ nõ reddunt, fures sunt & sacrilegi & sunt excõmunicandi. c. qui oblationes. xiij. q. ij.

¶ Tertiò valet ad vitandam confusionem quęrelę paternæ & amicorum, dicentium in die iudicij, conqueror de te quòd etiã ea quę pręceperunt, vel debuerunt tibi pręcipere non fecisti. vnde conqueritur pater de malo filio.

¶ Quartò ad bonum exemplũ prębendũ alijs, qui post te venient. d. c. non æstimemus. xiij q. ij. ¶ Quintò ad laborandum pro te ipso. nam qui pro alio orat, pro seipso laborat.

¶ Sextò & vltimò, ad honorandũ illũ pro quo specialiter fiũt suffragia: nam sicut dicitur, alię animę suffragijs participantes, ei pro quo fiunt nõ grauantur: & corã eo portari, siue repręsentari intelliguntur: sicut corã dño ad mensam sedenti: sed postea proportionaliter diuidenti cibaria, vel enxenia aliqua deportãti secundùm Host. in d. §. quę suffragia. in fi.

¶ Libellus decimusoctauus.

¶ De effectibus oblationũ quantum ad virtutem acquisitam.

SVMMARIVM.

1 † Oblationes factę imagini, cui debeant applicari.
2 Oblationes factę imagini profanę cui sint applicandę.
3 Oblatiões factę imagini alicuius sancti, cui debeant applicari.
4 Oblationes factę imagini existenti in aliqua domo, an pertineant domino domus.
5 Oblationes factę imagini, an spectent ad locum imaginis.
6 Oblationes factę alicui sancto, an debeantur ecclesiæ nomini ipsius dicatę.
7 Oblationes quando debeantur ecclesiæ cathedrali.
8 Oblationes quando debeantur Episcopo.
9 Oblationes quando debeantur ecclesię parochiali.
10 Oblationes factę ad altare capellę alicuius ecclesię, ad quem spectent.

Ecimooctauo Principali loco tractandum est de effectibus oblationum, quantum ad virtutem acquisitiuam. Circa quẽ articulũ distinguendum arbitror ꝙ

aut nos loquimur de vtilitate acquisitiua respectu fruct9 spiritualis. qui resultat ex ipsa oblatiōe: & talis fructus acquiritur, tam ipsis offerentibus, quàm illis pro quibus fiunt oblationes. secundùm ea quę latius in superioribus libellis explicata sunt. Aut nos quærimus de effectu acquisitionis respectu ipsarum rerum oblatarum. Et hoc casu dicendum est ꝙ ipsæ res oblatæ quæruntur illi ecclesiæ, vel illi hospitali, vel illis personis ad quarum vtilitatem vel necessitatē fiunt tales oblationes. Quod tamen dixi de personis intelligendum est, si modò ipsis personis, rectoribus, vel administratoribus ecclesiarum, vel aliquorū piorum locorum, ipsarū personarum contēplatione fierent dictæ oblationes: quia tunc acquireretur eis vt superius extitit explicatum. Secus autem si fierent contemplatione ecclesię: quia tūc
a non ipsis personis, sed ecclesiæ, vel hospitali quærerentur. Ista[a] enim est regula, vt quicquid rectori, Prælato, vel administratori, aut alicui datur intuitu ipsi9 cui datur, acquirit ipsi: si est habilis ad acquirendum. sed si intuitu ecclesiæ, hospitalis, vel similis loci: acquiritur illi ecclesiæ, loco, vel hospitali, vt in c. relatū. el j. de testa. Not. glo. xij. q. j. c. res. & xij. q. v. c. fixum. faciunt not. in l. cùm aliquis. C. de dona. & l. annua. §. j. ff. de annu. lega. & in l. socium qui in eo. ff. pro socio. & qđ not. in l. sed si plures. § in arrogato. ff. de vulga. & pupil. Quandocunq; igitur sumus in casu certo, quòd si potius contemplatione ecclesiæ seu loci pij sit donatum, seu oblatū, quam personæ: acquiritur ecclesiæ vel loco pio & ita econuerso. Sed quando sumus in dubio, licet Docto. in relictis & vltimis voluntatibus vario modo distinguant donationem. tamen glo. in ver. nec est. in c. requisiuisti. de testa. dicit, quòd intelligitur factum intuitu amicitiæ ipsius cui fit donatio: & sic videtur inferendum quòd cum oblatio sit donatio in dubio oblatum acquiratur personæ cui fit oblatio. Sed quicquid dicat illa glossa in donatione, de quo dicendum vt latè diximus in titu. per quas personas no. acquiritur. In oblationibus tamen in dubio, cùm ille fiant principaliter Deo, seu ecclesiæ, vel hospitali, aut simili loco, & principaliter fiant propter Deum & animam, & ipsam ecclesiam, seu locum, secundùm ea quæ latius dicta fuerunt in primo libello. concludendum est ꝙ res oblatæ quæruntur ipsi ecclesiæ vel hospitali, aut loco pio. & hoc indubitanter quando fiunt Prælato & orphanotropho, leprosario vel alteri administratori. Sed si fierent vni oblato vel ecōuerso, habendo respectum ad ipsius personam, vel propter consanguinitatem, vel amicitiam, vel ipsius indigentiam: tunc acquirerentur ipsi: nisi aliud haberet status ipsius regulæ. argu. iurium superius allegatorum: & quæ à nonnullis not. & traduntur, & eorum quę traduntur d. c. requisisti. de testa. Ad quę
1 etiam accedant quæ diximus in titu. de lega. ¶ †Sed circa prædicta quæro de quæstione notabili, quam sæpius vidi: videlicet: Cuidam imagini gloriosæ virginis Marię fiunt oblationes: quare dubitatur, cui debeantur huiusmodi oblationes. Circa quam q. Doctores nostri vario modo loquuntur tam in commentarijs, quam in consilijs & disputationibus. Et prædictam q. tangit domi. Anto. in c. pastoralis. de his quę fiunt à Præla. & ibi per do. m. & Io. de Imo. & per do. An. & ꝑ do. m. in rub. de paro. tangit etiā do. Ant. in Cle. per literas. de ꝑben. Et latè hanc quęstionem disputauit Angel. in disputatione quę incipit, refulgenti. Consuluerunt etiam in prędicta materia Pet. de peru. & Gas. de cald. & plures alij. Ego verò pro clariori decisione & intellectu istius quęstionis dico, quòd sex possunt in talibus oblationibus dubitationes haberi, vtrum prędictæ oblationes ad eos pertineant. Primò, dominus domus. Secundò, locus ipse. Tertiò, ecclesia illius nominis, cui9 est imago vel statua. Quartò, ecclesia cathedralis. Quintò, Episcopus. Sextò, ecclesia parochialis. Quorum omnium iura singulariter prosequar.

Sed ante, quàm ad ipsorum examinationem condescendam: postquàm sumus in materia oblationum facta-
2 rum alicui imagini vel statuæ, †Præmitto quòd quandoq; statua vel imago est prophana: vt quia est statua Herculis, lupæ, vel leonis, aut similis hominis, vel animalis non religiosi. Et hoc casu, dicendum est quòd oblationes factę, acquiruntur domino illius imaginis, seu statuæ: & isto modo talis imaginis vel statuę potest esse, vsusfructus, vt dicit tex. in l. statuę & imaginis. ff. de vsufru. & ita potest ille tex. exemplificari & ita exemplificat ibi gloss. & hoc tenet Angel. in d. disputatione, quę decisio mihi placet, pro alleg. text. singu. in l. Caius. ff. de annu. lega. vbi quando aliquid relinquitur, vel donatur rei meæ, videtur mihi relictum vel donatum & ibi hoc not. Barto. quod ego arbitror procedere, siue res oblata sit, & remaneṫ separata ab ipsa imagine. verbi gratia, si lupę offerreṫ corona, iocale, vel quid simile: siue res oblata fieret pars integralis subiectiua, vel prędicamētis ipsius statuæ, vt puta, statuę leonis deficiebat pes, cauda, vel simile membrum: quod per offerentem fuit adiunctum quòd etiam dico procedere si pars adiuncta esset caput: aut esset longè maior pars, quàm reliqua pars, cui talia membra offerrentur. Ex quo præsupponimus quòd istę adiunctiōes fiāt ab aliquo intendente offerre, & sic donare. Nec ob. l. quicquid. ff. de acquiren. re. do. & in l. rem. §. item quocunq;. ff. de rei vendica. vbi text. volunt, quòd quando huiusmodi coniunctiones partis ad partem statuę, vel similis rei fiunt, ferruminatione vel alio simili modo: potest agi ad exhibendum vt separentur: & partes ipsę redire debent ad priores dominos: quia illi text. loquuntur, quando ille qui coniunxit partem parti, non coniunxit animo offerendi vel donandi, quod tamen dixi, quòd tales oblationes quęruntur domino statuę: procedit, nisi consuetudo aliter haberet, per ea quę inferius dicam. & idem dicerem, si voluntas offerentis declarata esset: quòd non acquireretur domino statuę, sed alteri: quia reipub. vel simili: quia tunc domino ipsius stutuę non quęreretur, per ea quę statim dicam. ¶ Quid si offerens aliquid imagini religiosę exprimat, cuius contēplatione faciat talem oblationē: seu cui velit eam quęri.

3 Secundo Loco rediens ad oblationes factas imagini religiosę alicuius sancti. † Pręmitto etiam quòd quando essemus in casu certo, cuius contemplatione offerēs faceret talem oblationem: tunc res oblata illi quęreretur, cuius contemplatione facta esset oblatio, per ea quę in princ. istius li. explicata sunt. quare si fieret contemplatione domini domus, in cuius pariete imago depicta est: eò quòd talis esset pauper: vel quia eas oblationes in certos vsus pios conuertebatur. illius domini efficiuntur. nam rei suę quęlibet est moderator, & arbiter: vt in l. in re mandata. C. manda. In traditionibus enim rerum nostrarum, possumus quam volumus adijcere conditionem: dummodò honestam: vt in l. in traditionibus. ff. de pact. Et ex hoc videtur posse inferri, quòd si consuetudo erat nota offerenti, quòd dominus domus vel parietis, aut loci recipiebat tales oblationes: & conuertebat in necessitates suas, vel in alios certos vsus: quod cùm offerens videatur secūdùm hanc consuetu. cùm offerret, animum habere vt illi quęrātur, per regulam, in obscuris. cum sua materia de reg. iur. lib. vj. Et ex his quę latius dixi in tit. de consue. quia licet offerens expressè non exprimat quòd intendat rem oblatam quęri illi domino: nihilominus illi domino quęreretur. Sed contra hoc videtur fortiter obstare text. x. quęstio. j. cap. hanc consue. vbi talis consuetudo reprobatur. Sed potest responderi quòd ille text. loquitur in oblatis in ecclesia: quę etiam ex consuetudine non licet laicis occupare, sed nos loquimur de oblatis in loco profano: licet imagini religiosę, vel posset dici quòd ille text. loquitur, quando sine causa laici vellent recipere indifferenter oblationes prędictas: secus quando proprias necessitates, vel vt in aliquos pios vsus conuerterent: vel potest dici quòd in terminis nostris hoc non contingit, ratione consuetudinis: sed presumptę voluntatis offerentis. sicut enim offerens potuit offerre ea intentione declarata, vt fieret ipsius domini: vt statim dictum est, ita ipsius intentio videatur declarari per hanc consuetudinem: & per consequens ex intentione sua quęratur illi domino. & sic infertur quòd si daretur ignorentia offerentis, nō posset dominus domus vel parietis ex sola consuetudine fundare intentionem suam. & ita procedat contrarium: vt voluntate offerentis informata, seu declarata consuetudine, hoc procedat, nisi diceretur quòd pręsumptionem prędictam tollere videtur alia vrgentior pręsumptio: quę est in offerentem, quòd sciat talem consuetudinem non valere. per d. c. hanc consuetudinem cùm potius consuetudinis, quàm ignorantia iuris prędicatur: vt de se patet. & no. in ca. j. de consti. lib. vj. quòd admitterem, si talis offerens esset peritus in iure: vel esset alius casus in quo non esset tanta dubitatio, sicut est in terminis nostris, vt ex j. dicendis apparebit: maximè, quia & his non reperimus aliquid expressè dispositum in contrarium. & sic patet, quòd decisio prędicta, quando voluntas offerentis non est aliter declarata, quàm per consuetudinem: non procedit sine dubitatione. Concludo tamen, ꝙ qualitercunq; potest apparere de voluntate offerentis, ꝙ potius quęratur vni, quàm alteri, ꝙ ipsius voluntas seruabitur.

¶ Quid si consuetudo disponit, quòd oblationes factę imagini alicuius sancti, quęrantur potius vni, quàm alteri.

Tertio Pręmittendum est ad declarationem dicendorum, ꝙ quamuis dubium sit, quibus quęrantur prędictę oblationes factę imagini virginis, vel alterius sancti, respectu prędictorum pretendentium ius: tamen si consuetudo prescripta esset quòd potius vni ecclesię quā alteri quęreretur: vt puta potius ecclesię cathedrali, vel ecclesię nominis illius

a ¶ Vide aliquid p Ang. de Arer. in §. sacre. insti. de rerum diui.

illius sancti, quàm parochiali: vel potius Episcopo q̃ ecclesię parochiali. hoc casu indubitáter seruā da esset cōsuetudo quę in talibus valida est: vt text. expressus in c. cùm inter. de ver. sig. & hoc tenēt ibi oēs Doct. facit. c. fi. & quod ibi no. de paroch. indubitanter enim in talibus procedit præscriptio: vt c. ex transmissa. & c. de quarta. de prescript. facit tex. & qđ no. ibi d. M. in c. ij. de sepul. & qđ no. Hostiē. in sum. de sepul. §. an licitū. Host. Io. An. & Doc. in c. certificari. de repu. & qđ dixi de consue. & præscrip. Idem dicendū de priuil. per qđ hoc concederetur. & hoc procedit, qñ consue. esset, vt acquireretur ecclesiæ, vel personę ecclesiasticæ, quæ esset capax quasi possessionis iuriū: sed si cōsue. esset ꝙ q̃reretur personæ prophanæ, vel loco prophano: dicendū est vt statim dixi. his igitur ita explicatis descendo ad examinationem singulorū sex prætendētium ius in dictis oblationibus, de quib⁹ s. præmisimus: videlicet quis prædictorū re existēte dubia, in dictis oblationibus iura vendicet potiora.

¶ Vtrum dictæ oblationes quærantur domino domus, vł parietis vbi depicta est imago sancti, vel statua affixa.

4 Quo ad primum. Videlicet† ad dñm domus, quē diximus posse in rebus taliter oblatis ius prætendere, dicendū, ꝙ pro ipso dño[a] facit l. in rem. §. si quis. ff. de rei vendi. & l. quicquid. ff. de acquirend. re. do. & insti. de rerū diui. §. ex diuerso. in quib⁹ patet ꝙ adiunctū alicui rei, efficitur illius cuius est res, cui aliquid adiungitur: quare si paries & imago, vel statua sunt alicuius priuati: oblationes illi factæ venire & effici debent ipsius, qui pōt ipsum parietē remouere: & ipsam imaginem abradere, & statuam tollere. dūmodò nō faciat in contemptū diuinę maiestatis. insuper & locū ipsum vendere, & alienare, & in aliū vsum trāsferre ad libitū volūtatis suæ: cū non sit locus sacer, nec religiosus. arg. no. per Inno. in c. inter dilectos. de dona. & c. ad hęc. de relig. do. & quia vt dictū est, rei suæ quilibet est moderator & arbiter. Et pro hac etiam parte facit tex. & quod not. Bart. in l. Caius. ff. de an. leg. vbi Bar. dicit arg. illius tex. ꝙ qñ aliquid relinquit̃, vel donatur rei meę: videtur mihi relictum vel donatū. Sed in cōtrarium fortiter ob. quia laicus non potest esse capax horū iurium: nec ipsorum iurium quasi possessionem habere, etiam ex consuetudine: vt d. c. hanc consuetudinem. x. q. j. Item: quia huic laico nihil est oblatū, vel promissum, vel donatum: ergo non potest sibi quæri. C. de dona. l. nec ambigi. Item & tertiò, quia donatio facta imagini gloriosæ Virginis, vel alteri⁹ sancti, videt̃ facta Virgini, seu illi sancto cuius imago depicta est, & quę ipsum repręsentat. quicquid enim actiuè fit & passiuè in repręsentate, intelligit̃ factum in repręsentato: vt C. de fideiuss. l. à tutoribus. C. de rebus cre. l. cùm etiam. ff. de lega. ij. l. Prætor. §. mater. de leg. iij. l. fi. ff. de fideicom. lib. talis. & C. ne. li. sig. sal. in rub. & nigro. & in proprijs terminis de imaginibus & statuis optimè probatur. l. capitulum. §. ad statuas. ff. de pœ. Et no. in l. fina. §. sanè. C. de his qui ad eccle. confu. facit etiam quod no. C. de sta. & ima. in rubro & nigro. & etiā quod no. ff. de acqui. re. do. l. statuas. quare cùm non contemplatione ipsius domini domus, sed contēplatione illius sancti tales oblationes fiant: meritò non quæruntur ipsi domino: quia quod alicui donatur, vel relinquitur contemplatione alterius, videtur donari vel relinqui illi, cuius contemplatione fit, secundùm ea quæ no. in c. requisistis. de testa. & secundū ea quæ latius in prin. istius li. explicata sunt. Ad qđ accedant quę statim dicam in ver. quò ad iij. & quia omne donatū ecclesiæ aut Deo: quia in ecclesia & ipsius Dei imagine, Deus repręsentat̃: & ideò Deo acquiritur: seu illi sancto: vt ibi dicam. Quartò contra ipsum dñm facit, quia ea quæ sunt Deo oblata, non debent in vsus ac dominium laicorum ampli⁹ deputari. xij. q. ij. c. nulli. de consecra. distin. j. cap. ligna. & c. vestimenta. de foro compe. c. conquestus facit l. si quis sepulchri. ff. de reli. & sum. fu. & quod traditur in reg. semel Deo de regu. iur. libr. vj. Item probatur: quia non licet laicis tales oblationes custodire, aut accipere: nec in vsus suos cōuertere: nec de ipsis quicquam dispensare. x. q. j. quia sacerdotes. & c. sanctorum. & c. hanc consuetudinem. facit etiam. c. quamuis. de deci. & istam opi. communiter tenent omnes Doct. ꝙ ad dominum parietis dom⁹ vel loci talis imaginis vel statuæ, huiusmodi oblationes non possint pertinere, qđ mihi placet. Pro qua etiam accedant quæ dicam. j. in ver. quo ad vj.

b Arbitror[b] tamen hoc limitandū, nisi talis dominus esset persona ecclesiastica, vel locus ipse pertineret ad aliquam ecclesiam, vel locum religiosum: quia in casu prædicto, quāuis illa ecclesia non esset ecclesia parochialis, tamen si accessisset consuetudo seu præscriptio, quòd tales oblationes pertinerent ad talem dominum: certè consuetudo esset seruanda. & tunc dominus illius loci, qui est capax illius quasi possessionis, ratione consuetudinis prescriptę, in ipsis oblationibus haberet meliora iura: cùm in talibus possit operari consuetudo: vt superius explicatum est. Sed si dñs domus esset persona prophana: tunc secus est: vt dictum est. Quod tamen procedit in casu dubio: sed in casu certo, seruaremus certum: vt diximus in secundo præsupposito. Prædicta ergo communis conclusio procedit in rebus oblatis separatis ab ipsa imagine, vel statua: quæ non fierēt pars subiectiua, vel integralis illius imaginis vel statuæ. Secus si fierent pars integralis ipsius: vt puta, deficiebat statuæ brachium, pes, vel aliud membrū: & offerens, illud adiunxit: quia tūc talia taliter oblata fiunt domini illius statuæ, vel loci. arg. l. in rem. §. si quis rei. ff. de rei vendi. & ea quæ primo præsupposui.

¶ Vtrum prædictæ oblationes quærātur loco imaginis vel statuæ.

5 Quò ad† secundum Quē diximus prætendere ius in prædictis oblationibus, quem diximus esse locum imaginis vel statuæ, potest figurari exemplū. Si imago esset depicta in aliquo oratorio: vel statua esset posita in aliqua capella de hospitali: vel in aliquo loco sacro, aut religioso. Quo casu, potest dubitari, an quęrantur ipsi loco. & videtur dicendum ꝙ sic: quia relictum aut concessum alicui templo, est ipsius templi: vt in l. seruos ad custodiam. ff. de ali. & cib. leg. facit optimè text. in

c authen. de ecclesiasticis titu. §. si quis[c] autē. vbi concessum oratorio, pertinet ad oratorium. Item facit qđ no. C. de fur. l. si nondū rem tēporalem. & ff. de re. diui. in l. in tantum. §. sacræ. & insti. eod. §. sacræ. Faciunt etiam ea quæ superius deduxi pro domino domus. Sed his non obstantibus, communis opin. est in contrarium. quod probatur expressè per tex. in cap. ex transmissa. de præscript. & per ea quæ dicam. j. de ecclesia parochiali. in ver. quò ad sextum. Hæc tamen opin. recipit duas limitationes, iudicio meo, videlicet, nisi ex mente ipsius offerentis aliud appareret, vel consuetudo aliud haberet, per ea quę superius explicata sunt.

¶ Vtrum prædictæ oblationes quærantur ecclesiæ nomine illius sancti.

6 Quò ad tertium †Quem s. diximus posse ꝑtendere ius in dictis oblationibus, quē diximus esse ecclesiam ędificatam sub nomine illius sancti, cui fiūt oblationes. Exemplum potest figurari in oblationibus quę fiunt imagini gloriosissimę virginis Marię apud cantum de Magalotis in nostra ciuitate Senarum, vtrum pertinere debeant ad ecclesiam cathedralem, non tanquam cathedralem, sed tanquam ędificatam sub nomine gloriosissimę virginis Marię: de quibus oblationibus olim fuit maxima disceptatio inter Episcopum & ecclesiam parochialem sancti Martini, & ipsum dominum do-

d mus in qua imago depicta est.[d] & pro dicta ecclesia sub nomine sancti illi⁹ imaginis ędificata. facit, quia vt sępius dictū est, qñ aliquid vouetur vel offert̃ huiusmodi imaginibus vel statuis, nō cōsideramus ipsam picturā vel imaginē: sed reuerantiā illi⁹ sancti: quia per talem imaginē repręsentatur, vt est

a ¶ Facit in §. si qs autē. in auť. de eccle. tit. col. ix. vbi concessum oratorio pertinet ad oratoriū. facit qđ no. Bal. in authē. hoc ius porrectū. in ij. col. vers. sed hoc quęro. C. de sacrosanct. eccle. quod relictū hospitali constituto authoritate Epi, applicat̃ ipsi hospitali. facit qđ voluit Abb. in c. dilectus. de offic. ordi. in c. j. in notabili. de statu mo. ꝙ si imago alicuius sancti est in pariete monasterij, oblationes sunt monasterij.

b ¶ Et pro hoc facit qđ dicit Abb. in c. pastoralis. in j. co. de his q̃ fiūt à Prelato. vult em̃ ꝙ si celebranti in alteri⁹ eccłia fiūt oblationes, cedūt rectori dictę ecclesię. melius facit quod no. in c. j. de sta. mo. in ca. dilectus. de offi. or. vt s.

c ¶ Vide Petrū de Peru. in canonica sua. ī §. venio. ad quartū capitulū in xvij. Cardi. & Marti. de laude ī l. si nondū. in fi. C. de fur. vbi declarāt illū aliter, q̃ cōiter intelligatur. vide not. ibi Ange. qui infert duo notabilia ex illo. §. j. ꝙ licet regulariter rōne incertitudinis vitiet̃ legatū, nō inspiciendo qs sit pauperior. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tu. fallit in legato ad pias causas ꝑ illū tex. secūdū, ꝙ paria sunt dicere, instituo sanctum Frācīscū, & instituo ecclesiam sancti Francisc.

d ¶ Facit etiā text. in §. œconomos. ī authē. de sancti. Episc. vbi Ange. no. infert. ad q. in terminis. facit gl. in l. lege Iulia peculatus. in princ. ff. ad l. Iul. pec. ꝑ quā d. Alexan. in apostil. ad Bart. infert ad quęstionem hanc in terminis, vide Ioan. An. & Inn. in ca. cū super. de causa pos. et proprieta. vide Ange. in cō sil. ccxxiiij. inci. ī Dei nomine &c.

a ¶Pro hac parte facit quod dicit dominus Lap. in alleg. lxxvj. in vl. col. vbi vult ꝙ si sit legatum eccleſię quæ non reperitur in diœceſi, debetur eccleſię cathe.

b ¶Facit pro iſta parte dictũ Abb. in c. quamuis. de deci. vbi vult ꝙ Epiſcopus non poteſt domino domus, vbi eſt pictura ꝙ de oblationibus diſpenſet ad libitũ hanc partẽ videas plenè comprobatam per Maluitium intra c. oblationum in iiij. dubio in j. ij. & iij. colum.

c ¶Ad idẽ adducitur per Abb. in c. j. in iij. not. de ſta. re. inc. ex trãſmiſſa. in j. not. de preſcrip. & hanc opi. tenet etiam Cardi. in Cle. j. in vj. q. de ſup. neg. Prela. Abb. in c. dilectus. de offi. or. vbi Mar. lau. Io. An. in d. c. ad audiẽtiam. & hãc opi. dicit eſſe cõmunem Troilus maluitius in trac. oblationũ. in iiij. dubio, in vj. col.

tex. de conſe. diſt. ij. c. prelatum. Hinc eſt ꝙ venerabiles imagines, Chriſtiani non appellant Deos, neq; illis ſeruiunt vt dijs: expectant futurum iudicium. ſed ad memoriam & recordationem primitiuorum, venerantur. de conſe. diſt. iij. c. venerabiles. Per ſignum enim talis imaginis ſignatum repræſentatur. Et hinc eſt quòd ſignum ſaluatoris nõ eſt licitum humi ponere, aut ſculpere, vel pingere, vt in l. vnica. C. ne lice. ſig. ſal. & ideò non licet crucem, aut ſanctorũ imagines, ſeu ſtatuas in aggrauationem ceſſationis in terram proſternere, vt in c. ſi canonici. in fi. de offi. or. libr. vj. cùm ergo oblationes fiant per reſpectum illius ſancti repræſentati per illam imaginem: meritò videntur quæri eccleſiæ ædificatæ ſub nomine illius ſancti. facit tex. in authẽ. de eccle. ti. §. ſi quis aũt. vbi tex. dicit ꝙ ſi aliquis vnum ſanctorum ſcripſit hæredem, aut legatum relinquit: & non ſpecialiter nominauit locum, in quo eſt venerabilis domus illius ſancti, ſed in eodem loco ſeu ciuitate plura inueniantur oratoria illius ſancti, illi potius debetur domui quę pauperior eſt. ſi verò in ciuitate non eſt baſilica illius ſancti, & inueniatur in territorio, illi debebitur. Si autem neq; in territorio reperitur huiuſmodi domus: tunc eccleſię ciuitatis in qua teſtator domicilium habuit legatum debetur. & ſic tex. preal le. videtur concludere ꝙ debeatur eccleſię illius ſancti. Eſt tamen aduertendũ ꝙ, ille tex. loquitur quando non fuit expreſſus certus locus. Sed in terminis noſtris, ponimus oblatiões factas imagini. vel ſtatuæ, q̃ de neceſſitate circunſcribitur loco. Item facit pro prædicta opi. donatum aut oblatum imagini repræſentãti, videtur donatum ſancto repræſentato per illam imaginem: ergo ſicut donatum vel relictum ſeruo, vel filio alicuius contemplatione domini vel patris, efficitur domini vel patris, vt ſ. dictum eſt: ita & in terminis noſtris, oblatum imagini repræſentanti, cùm videatur oblatum ipſi ſancto repræſentato, debet acquiri eccleſiæ illius ſancti. ar. dicti. §. ſi quis autem. in authen. de eccle. ti. & pro hac parte conſuluit domi. Pet. de peru. vt dicam in ſeq. caſu. Sed his non obſtantibus hæc opi. communiter reprobatur: & contra ipſam concludunt ar. & iura quę ſtatim ſubijciã pro eccleſia parochiali, in verſi. quò ad vi. Arbitror tamen hanc communem reprobationem recipere duas limitationes, de quibus in præcedentibus: videlicet niſi de expreſſa intentione ipſius offerentis appareret ꝙ vellet eſſe ipſius eccleſię. Vel niſi cõſuetudo præſcripta eſſet ꝙ acquireretur dictæ eccleſię. vel priuilegium ſuper hoc eſſet conceſſum tali eccleſię. vel niſi fortè talis imago eſſet depicta in ipſamet eccleſia ipſius nominis, ſecundùm aliquos, qđ mihi nõ placet: quia oblationes ſimpliciter factæ in ipſa eccleſia non parochiali, quęruntur eccleſię parochiali fortius oblationes factæ imagini depictę vel ſtatuę exiſtenti in eccleſia eiuſdem nominis, quæruntur eccleſię parochiali.

¶Vtrum dictę oblationes quærantur eccleſię cathedrali.

7 a Quò ad quartum †Quem diximꝰ poſſe[a] pretendere ius in dictis oblationibus, quem diximus eſſe in eccleſiam cathedralem. Videtur primò dicendũ, quòd ipſi eccleſię cathedrali quęrũtur quę dignior eſt, & proprie dicitur eccleſia matrix. c. venerabili. de ver. ſig. Et quia videmus ꝙ quando ſumus in dubio vbi quis debeat ſepeliri, ſepelitur apud eccleſiam cathedralem, ſecundũ ea quę traduntur in Cle. dudũ. §. verũ. de ſepul. & per Pau. & Hoſt. & Inn. in c. nos. eo. ti. maximè qñ in ciuitate illa nõ eſſet alia eccleſia ædificata ſub nomine illius ſancti, cuius imagini oblatio facta eſt: & hoc potiſsimum qñ eccleſia cathedralis eſſet ędificata ſub nomine illiꝰ ſancti. & ita cõſuluit do. Pet. de peru. pro noſtra eccleſia cathedrali ædificata ſub nomine glorioſiſsimę virginis Marię. Quę oblationes ſanctę imagini virginis Marię apud caſſatum de Magalotijs, & alijs ſimilibus imaginibꝰ, debentur eccleſię cathedrali. Sed hęc opi. mihi non placet per ea quæ j. deducam pro eccleſia parochiali niſi aliud appareat de intẽtione offerẽtis vel niſi talis eccleſia præſcripſiſſet ius percipiendi dictas oblationes: vel id haberet ex priuilegio, vt ſuperius dictum eſt.

¶Vtrum prædictę oblationes quærantur Epiſcopo.

8 b Quò ad quintum, †Quem ſupra diximus poſſe[b] prætendere ius in dictis oblationibꝰ, quẽ diximus eſſe Epiſcopum loci. Videtur dicendum ipſum Epiſcopum ſuper dictis oblationibus poſſe ius prætendere: quia vt ſæpius dictum eſt, oblationes factę talibus imaginibus, videntur factæ Deo, & illis ſanctis. & ideò videtur quòd debeant per diœceſanũ capi & adminiſtrari: & in ſuſtentationem pauperum erogari: ſicut cętera bona eccleſiarũ, vel aliorũ templorũ Dei. xij. q. j. c. præcipimꝰ. & c. res eccleſiæ. & c. nulli Epiſcopũ. Simile videmus in bonis alicuius decedentis ab inteſtato: de quibus dubitatur, cui ſint reſtituenda: quia ad Epiſcopi cõſeruationẽ, & diſtributionẽ pertinent: vt in auť. oẽs peregrini. C. communia de ſucceſsionibus faciũt no. per Inno. in c. quia pleriq;. de immu. eccle. neq; enim videť negari poſſe dubitationẽ exortã ad quę tales oblationes pertinere debeant: ergo cura & ſolicitudine Epiſcopi, talia bona videntur pauperibꝰ erogãda. & ꝙ tales oblationes ad Epiſcopũ pertineant. notando colligit d. Ant. in Cle. per literas. de preben. Dicit etiã do. m. in rub. de paro. vidiſſe Io. And. in addi. Spe. allegantẽ pro Epiſcopo. ſed ego nõ memini legiſſe vbi hoc dicat: nec do. m. allegat: licet in rub. de paro. Io. An. in addi. Spe. aliqua dicat in materia oblationũ: nõ tñ alle. pro Epiſcopo quò ad propoſitũ noſtrũ. Gaſ. calde. cõſi. xv. ſub tit. de paro. vult ꝙ tales oblationes nõ pertineãt ad Epiſcopũ: & ſubdit ꝙ Eps de iure debet habere tertiã partem oblationũ: niſi contrariũ habeat conſuetudo, vel priuilegiũ, per no. x. q. j. c. de his. de offi. ordi. c. conquerente. de cenſi. c. cũ olim. Pet. de Peru. in prędicto conſil. dicit, ꝙ ſi tales oblationes acquirantur eccleſię cathedrali: tunc fieri debet ipſarũ diuiſio inter eccleſiã cathedralem, quę habebit medietatem, & Epiſcopũ, qui habebit aliã medietatẽ: vt in c. requiſiſti. de teſta. vbi eſt caſus, ſecundum eũ, qui mihi placet, qñ tales oblationes fierent tam intuitu Epiſcopi, quã eccleſiæ, & ita procedit opi. Hoſti. ibi poſita. Sed in oblationibus quę fierent intuitu eccleſiæ dũtaxat: debetur ſolũmodò quarta. & ita procedat opi. Inno. Vin. & do. m. in d. c. requiſiſti. per no. xij. q. ij. cap. quatuor. & c. conceſſo. Si aũt tales oblationes debentur eccleſię parochiali: tunc Epiſcopus ab eccleſia parochiali poteſt petere canonicã portionem, q̃ de iure cõmuni ſecundũ eũ, eſt quarta: licet ex cõſuetudine poſſit eſſe tertia, vel medietas. d. c. de his. & c. antiquos. x. q. j. xij. q. ij. c. vobis. & c. Vulteranę. & c. cõceſſo. & c. quatuor. Ego hunc arti. canonicæ portionis, an & quanta Epiſcopo debeatur, & parochiali eccleſiæ, hęc omitto: quoniã de illa in tractatu canonicę portionis latius explicabimus. Illud ſolùm adiungẽs, ꝙ ab ipſa eccleſia parochiali debeť canonica portio Epiſcopo: vt traditur c. officij. & c. requiſiſti. de teſta. & tradit do. m. in c. ij. de ſepul. Sed quò ad materiã noſtrã concluſio ſit, ꝙ res oblatæ imagini vel ſtatuæ, non debentur primo loco Epiſcopo: vt etiam patebit ſtatim, niſi cõſuetudo, præſcriptio, aut priuilegium aliud haberet: vel niſi appareret expreſsè ꝙ contemplatione Epiſcopi, oblatio facta eſſet, per ea quæ ſuperius ſunt explicata.

¶Vtrum prædictę oblationes debeantur eccleſię parochiali.

9 Quò ad ſextum, †Quem diximus pretendere ius in dictis oblationibus, quem nos diximus eſſe eccleſiam parochialem, dicendum eſt, ꝙ communis cõcluſio eſt Doc. tales oblationes debentur dictę eccleſię parochiali. hanc opi. tenet do. m. & Io. de Imol. in c. paſtoralis. de his quę fiunt à Prela. Nam eccleſia parochialis fundat intentionem ſuã ſuper omnibus obuentionibus ſpiritualibus, cõtingentibus infra parochiã ſuã: vt d. c. paſtoralis. ibi, vt ſingularum eccleſiarũ prouentus. vnde dicit ibi Hoſt. ꝙ oẽs decimę & oblationes q̃ fiunt intra parochiã, cedunt eccleſiæ parochiali. Ad [c] idem inducit do. m. c. ad audientiam. de eccle. ędi. per locũ à ſpeciali. nam ſi oblationes factę capellę vel altari, cedunt parochiali eccleſię, & nõ capellano, vt ibi & infra ſubijciam in ſeq. q. fortius iſtę oblationes factę imagini. & eandẽ opi. tenet do. m. in c. j. de ſucceſ. ab inteſt. & c. qm̃. de deci. & eandem ſententiã ſentit Gaſ. cal de. cõſi. xv. ſub rub. de paroch. Mouentur: quia ſicut Epiſcopus in tota diœceſi ſua fundat intentionẽ ſuã de iure cõmuni ſuper iuribꝰ Epiſcopalibus, vt c. cõquerente. de offi. ordi. ita rector parochialis eccleſię in parochia ſua. c. ad decimas. de reſti. ſpo. lib. vj. & hęc opi. plus mihi placet in caſu dubij. & probatur expreſsè in c. ex tranſmiſſa. de preſcrip. Prędicta tamen procedunt, niſi conſuetudo, preſcriptio, vel priuilegium aliud haberet. Item prędictã cõmunẽ opi. limita, vt procedat in his oblationibus quę ſunt pars integralis, aut ſubiectiua ipſius imaginis vel ſtatuę: ſed ſunt ſeparatę a dicta imagine vel ſtatua. Secus ſi fierent pars ſubiectiua, ſeu integralis ipſius imaginis vel ſtatuę: quia tunc acquireret dño imaginis vel ſtatuę, per tex. in l. ſi rem. §. ſi quis rei. & in §. itẽ quęcunq;. iuncta glo. de rei ven. & in l. quicquid. ff. de acqui. rerũ do. iunctis his quę dixi ſ. in primo pręſuppoſito. Et ſic ex prędictis, Deo duce, quęſtio prędicta, q̃ quotidiana poteſt eſſe, rationabiliter eſt declarata.

10 Vlterius †Quero, cui quęrantur oblationes factę ad altare in capella alicuius eccleſię. Sol. Gaſ. Calde. cõſuluit quòd ſint parochiani, per c. paſtoralis. de his quę fiunt à Prela. & c. ad audientiam. de eccle. ędifi. & c. cùm inter. de verbo. ſignifi. & idem tenent d. Ant. & do. m. in d. cap. paſtoralis. No. etiam do. Domi. in cap. ex tranſmiſſa. de preſump. vbi dicit, ꝙ debent eſſe rectoris, & non capellani inſtituti in il-

la capella vel altari.mouetur,quia matrici ecclesiæ debenť oblationes quę fiunt in ecclesijs,seu capellis suæ parochię,extra corpus ecclesiæ suę:fortius si fiant intra:licet in altari ad qđ alius est institutus. Et hanc etiam opi.sentit Lap.allega.lviij. vbi circa materiam oblationum,ad quas quis tenetur facere ad altare, & ad quas quis necessitatur diebus solennibus,quibus necessitatur audire integram missam,& oblationem facere, secundùm
a ea quæ diximus.s.lib.iij. Quare[a] cùm quilibet teneatur ipsam missam audire in propria parochia:vt cap.ij.de paroch.& per consequens in ea offerre. Ideò si alibi audiat missam,diebus solennibus offerat:non propterea excusatur quominus teneatur ecclesiæ parochiali.vnde tenetur vel mittere quod tenebať offerre:vel alia vice duplam oblationem facere. Concludens etiã quòd si proprius rector parochianus licentiam dederit audiẽdi missam alibi,quod facere potest:vt no.in d.c. ij. Is tamẽ cui concessio facta est,non potest in præiudicium parochialis ecclesiæ alteri offerre. In ecclesia enim, in qua ex licentia audiat missam,non tenetur offerre:sed si vult potest:sed non in præiudicium ecclesiæ parochialis:nam talis licentia tanquam odiosa, restringenda est:vt in regula,odio.de regu.iur.lib.vj.vnde sicut dispensatio super absentia studiorum causa non includit perceptionem fructuum,nisi hoc expressè dicatur:vt in c. tuæ. de cleri.non residen.ita vt hic. Nec debet ius vnius ecclesiæ dare alteri.xvj.q.j.cap.quicunq;.quæ diligẽter sunt notanda.eò maximè,quia quotidie seruatur contrarium, propter ignorãtiam & defectum scientiæ qui est in rectoribus parochialibus: sed saltem deberent ipsi operam dare,vt horum iurium parochialium notitiam haberent.& quod dixi de obligationibus factis ad altare, idem & in alijs oblationibus quæ debentur ecclesiæ parochiali à iure:nisi aliud exprimatur,vel nisi aliud habeat cõsuetudo,quæ hodie quodammodò est vniuersalis:quia factę ecclesijs infra parochiam,communiter sunt rectoris illius ecclesiæ.quæ consuetudo valet,vt dixi in præcedenti quæstione,vel nisi aliud habeat priuilegium,prout habent ecclesię regulariũ: quę ex priuilegio quodãmodò religionis,retinent omnes oblationes factas:etiam si fiant ad altare:vt est text.in c.j.de statu mo.& etiam in c.nimis.de exces.Præla. Item quod dixi, quod oblationes quæ fiunt in parochia,vel intra parochiam alicuius,
b etiam in missa,sunt parochiani:limitatur,[b] nisi Episcopus fuerit ille,qui missam celebrauerit:quia tunc oblationes factę sunt ipsius:etiam si dicat missam in ecclesia parochiali, & sibi offeruntur a proprio parochiano.nam tota sua diœcesis intelligitur parochia sua:vt in c.j.& c.super eo.de rap. & de offic. Archipresby.cap ij.xvj.q.iij.ca.licet in regulari.& ideò sua sunt: nam & omnia sub eius dispositione & dispensatione cõsistũt. x.q.j.c.j.ij.iij.& iiij.hoc tenet Hostiẽ.in tit.de paroch.§.in quibus.ver.quid ergo si Episcopus.& Arch.de consecra.dist.j. c. omnis.Subdit tamen Gas.in dicto consilio, quòd hoc limitandum est,nisi aliud appareat per contrariam consuetudinẽ, quæ seruanda est.ad quod faciunt quæ superius dicta sunt. Item limitat,nisi Episcopus in vno loco nimis longam traheret moram:& nimis frequenter celebraret.arg.c.suggestum. de elect. & de verbo.sig.c.quid per nouale.& prędicta etiam extendit Hostien.ad Archiepiscopos:quod mihi placet. Et est etiam notandum,quòd similiter oblationes factę in consecratione ecclesię,pertinent ad ipsum Episcopum.xviij.q.ij.c.pen.& idem dicendum est de oblationibus factis in consecratione Episcopi:quia debent esse Episcopi,non assistentis:vt not.in c.& si quęstionem.de simo.Sed circa oblationes factas in missis, occurrit notabilis dubitatio. Pone quòd statuto vel consuetudine pręscripta,oblationes quę fiunt die dominico,debent esse Prelati:& quę fiunt in festo principali,debent esse Episcopi.venit festum principale in die dominica,dubitatur nunc,cuius debẽt esse oblationes quę tunc fiunt. Io.de lig.in c.fina.de feri.tangit quęstionem:& si rectè memini,concludit pro Episcopo. eandem quęstionem tangit Guli.de cu.in l.fi.de offic. procon. sed quid dicat,ad pręsens non potui videre. Sed pro Prelato facit, quia quandocunq; simul concurrunt,causa naturalis & accidẽtalis:consideratur naturalis,non accidentalis.l.iij.in princ.ff. de tutel.insti.de rerum diui.§.pauonum.& l.j.C.de cura.furio. Sed in terminis nostris,dies dominicus est naturalis:dies festi est accidentalis.ergo cedunt Prelato:vt d.l.iij.in princi. Sed Bald.ibi format quęstionem hanc,& decidit post Cyn.quòd tales oblationes debeant diuidi isto modo:videlicet,quòd oblatiões quę factę fuerunt contemplatione diei dominicę, cedant Prelato: aliç cedant Episcopo.facit.l.dies festos.C. de fer.non obstant allegata in contrarium:quia loquuntur in re indiuidua:sed nos loquimur in re diuidua:quę opin.videtur mihi iusta & rationabilis:nam quandocunq; causa naturalis & accidentalis compatiuntur adinuicem:vna non tollit aliam:sed simul stant, & concurrunt:vt in omnibus iuribus in quibus concurrit obligatio naturalis & ciuilis.ad quod facit ca.penul.& gloss.de offic.dele ga.& quod ibi dixi. Sed dubium est in cognoscendo quę obligationes dicantur fieri propter diem festum,& q̃ propter diẽ dominicum: & maximè de oblationibus quę fierent à ,pprijs parochianis ad altare,ad quas tenentur,secundùm ea quę latius explicauimus.lib.iij.& aliquid s. tetigimus.nam de oblationi-
a bus quę fierent ab alienis parochianis, non videtur esse dubitatio,quòd tales fieri videntur occasione festi:& similiter multę sunt oblationes quę apertam habent administrationem,quę fiunt ratione festiuitatis. Dubium ergo videtur remanere in oblationibus factis à parochianis. Circa quod videtur mihi dicendum,quòd diuidi debeant per medium,quod ostendo hic. b
In eadem die concurrunt duę qualitates:quia dies dominicus, & dies festiuitatis:& vigore cuiuslibet,parochiani tenentur offerre. Et est aduertendum,quòd ego arbitror quòd teneantur ad oblationem duplicatam:quia ista est regula, quia quandocunq; aliquis debet habere aliquod prẽmium vigore alicuius qualitatis:& duę similes qualitates concurrunt in aliquo, debet habere duplex prẽmium.vnde si statutum concedit Doctoribus collegium tantùm pro Doctoribus: & tantùm promotoribus:promotores qui sunt de collegio, debent habere
c vtrũq; salarium,secundùm Doct.[c] in l.cùm quęstio.C.de lega. per Bar.in l.si seruus communis.ff.de stipula.seruo.& l. Titia. §.qui marthę.ff.de annu.leg.vbi Barto.per illum text.in simili dicit,quòd si testator legat suis fratribus cappam:& priori bibliã.quòd prior debet habere bibliam & cappam.quod etiam tenet Bar.& Io.de Imol.in l.doli.ff.de verb.obli.& Archi.xij. q.v.c.quia Ioan. Quare in terminis nostris ita videtur dicẽdũ: nam cùm istę duę qualitates eadem die concurrant:quę si concurrerent diuersis diebus,tenerentur parochiani duas oblationes facere.ita videtur dicendum,quòd pro eadem die ad duplicatas oblationes teneantur. Quare cùm oblationes diei dominici deberent esse Prelati:& factę die festiuitatis deberent esse Episcopi:per consequens diuidi debent inter Episcopum & Prelatum,pro ęquali portione:nisi oblationes essent proportionatę. c

¶ Vide S. Tho. secũda secũdę,q. lxxxvj. Hosti.in c. causa carpẽsis. de ver.sig.

¶ Vide Doct. in c.ij.de deci.& ĩ c. quãuis.vide cap. Eleutheri⁹.xviij. q.ij.adde Barto. brixiẽ. in suo dictionario,in verbo oblatio. Imo. in cle.fin.in pen. col.ĩ ver.vlterius queritur. de priuilegijs.

¶ Vide Bar.in l.si consultatio.ff. de adopti.& per Io. And.in tit.de instru.edicto.§.nũc verò aliquo. in ver.sed an paupe res.

¶ Reprehẽditur hęc opi.p Troilũ maluitiũ ĩ tract. oblationũ. in vlt. col. quarti dubij.

¶ Reprehenditur etiam hęc opi. in dicto tract. oblationum. in vltimis verbis.

¶ Libellus decimusnonus.

¶ Quid facere debeant vel possint, recipientes oblationes, de ipsis oblationibus.

SVMMARIVM.

1 ☞ Oblationes,cui sint applicandę vsui.
2 Oblationes factę ad vnum vsum,an possint cõmutari in aliũ.
3 Oblationes factę ad vnum vsum,an authoritate legati de latere,transmutari possint in alium.
4 Oblationes ad vnum vsum factę,an possint in alium transmutari cum offerentis voluntate.
5 Remedium quod detur aduersus modum rebus oblatis adiectum,non implentem.

Ecimonono Principali loco superest vt examine
1 mus† quid fieri debeat de oblationibus receptis. Solu.dicendum arbitror, q̃ aut offerens non expressit quid de re oblata fieri volebat, aut expressit. Primo casu. Aut res oblata est
d orphana,aut sacra. Si[d] est prophana,tunc potest recipiens dispensare illam rem ad libitum:dummodò dispenset in actus licitos & honestos:& sibi non interdictos: ex quo res oblata, est effecta sua & rei suę,vt dictum est,quilibet est moderator & arbiter:vt l.in re mãdata.C.manda.vñ posset dispẽsare in equos, canes,& porcos:vt dicit glo.x.q.j.c.hanc consuetudinẽ. & ibi.
e Hugu.[e] Si verò res oblata esset sacra,non posset recipiens vendere,aut illam alienare,vel ad prophanos vsus conuertere: vt no.glo.x.q.ij.c.hoc ius porrectum.& probatur expressè in regula,qui semel Deo.cum sua materia: de reg.iur.lib.vj.

¶ Vtrum oblata ad vnũ vsum,possint in aliũ transmutari.

2 Secundo Casu principali† quãdo offerens expressit quid fieri volebat de re oblata. Non dubiũ, q̃ non potest recipiens illam conuertere ad alium vsum,quàm expressum. Nam vt superius explicatũ fuit,potest quis in traditione rei suę:ad quam tradendam vel dandam non necessitabatur,adijcere conditionẽ quã vult:dũmodo honestam & licitã:vt l.in traditionibus.ff.de pac.de sepul.c.de his. xviij. q. ij.c. Eleuterius.& illa seruãda est in Cle.ij.de reli.domi.& l. legẽ.C.de pac.& l.legẽ.C.locati.aliàs agi põt contra non seruan

tem vt traditur in d.l.in traditionibus.& dictis iuribus. Donata [a] enim vel relicta ad vnum vsum,non possunt regulariter in alium vsum, etiam pium conuerti, vt tenet glo. Lau. Zenze. & Docto.in d.Cle.ij.de reli.domi.facit de cõsecra.distinc.ij.c.reuera.& quod no.in l.j.C.de rei vxo.actio.Neq; enim debet discooperiri vnum altare vt aliud cooperiatur.de preben.c.cùm causam.de fo.compe.c.ex tenore.C.qui potio.in pig.habe.l.assiduis.authen.nisi rogati.ad trebel.in authen. quo.op.Epi.§.si verò non fecerint.quod procedit etiam si ad hæc accederet authoritas Episcopi,vel cuiuslibet alterius inferioris à sede apostolica vt d.Cle.ij.Sed per sedem apostolicam potest cõmutari in aliũ vsum.per tex.in d.Cle.quia contingit. Nam text.ille loquitur per verbum,largitione.& sic comprehendit etiam oblata inter viuos,& relicta in vltima voluntate,vt dicit ibi glo.vnde non solùm de legatis ad pias causas in certos pios vsus potest disponere,commutando in alium vsum: de quibus etiam probatur in Clemen.dudum.§.fi.de sepul.Sed etiam de donatis inter viuos:quia ipse est insolidùm gubernator vniuersalis ecclesiæ:cuius caput est ecclesia Romana.& ideò ad ipsum tanq; ad caput pertinet ad singula membra alimenta transfundere. ix. q.iij.c. cuncta per mundum.& c.per principalem.facit de exces. prela.Clemen.j.§.præterea.sicut in simili de principe seculari dicimus ff.de admi.re.ad ciui.perti.l.j.

¶Vtrum possint transmutari authoritate legati de latere.

3 **Sed** Circa prædicta dubitari potest† vtrum saltem authoritate legati de latere possit fieri hæc commutatio.Solu.glo.in d.Clemen.ij.de relig.domi.in ver.apostolicæ. tenet q; non.Pro qua'o pi.videnda sunt quę diximus in c.officij.de sen.excõ.xxij.dist.principali articulo iiij. q.prin.primo membro.ver.xxxiiij.Lap.verò prædictam Clemen.allegat in contrariũ quod no.idem Ioan.And.in c.si Abbatem.de elect.lib.vj.& c. authoritate.de priuile.eod.lib.vbi dicit q; aliud est dicere, sedis apostolicæ:aliud romani põtificis:quia appellatione sedis apostolicæ, compreheditur legatus de latere.sed appellatione Romani pontificis,non continetur.vnde cum tex.in d.Clemen.ij. loquatur per verbum,apostolicæ sedis per consequens videtur q; legatus de latere possit hanc commutationẽ facere. Sed hoc non obstaute dicit q; legatus hoc non poterit.quia posse hanc commutationem facere depẽdet à plenitudine potestatis: qua caret legatus.de præben.per literas.& c.dilectus. Nam hoc agitur de eo,contra quod nil aliud est disponere, quàm disponere contra legem,quod sibi principi licitum est:nam dispositiones testatoris factę ad certum vsum,debent pro lege seruari.xiij.q. ij.c.vltima voluntas.in authen.de nup.§.disponat. & ideò nomine apostolicæ sedis,non comprehenditur legatus, sed solus Papa.Quod tamen dicit Pau.procedere, nisi hæres consentiret:quia tunc posset fieri nõ solùm per legatum,sed etiam per Episcopum allegat not.per Ioan.And.post Inno.in c.fi.de testamen.Sed tu aduerte:quia licet Lap.loquatur, quando oblatio esset facta per viam vltimę voluntatis.Quo casu,dico quòd etiam legatus de latere non posset commutare.Ad quod adduco tex.in l.legatum.ff.de administra.rerum ad ciuita. pertinen. vbi tex.vult q; legatum factum per testatorem ad certum vsum non potest in alium vsum conuerti citra Principis authoritatẽ: tamen idem ego arbitror, quando est facta inter viuos: quia tollere ius sum quęsitum, etiam per viam contractus, pertinet ad habentem supremam potestatem,vt traditur per Innocen. & Docto.in c.quę in ecclesiarum.de consti.& nota.in. l.quatenus.C.de præci.impe.offer.Hæc ergo commutatio non potest fieri sine authoritate sedis aposto.vnde authoritate leg. non potest fieri: quia vt patet ex superioribus, istud est de reseruatis Principi.Nam etiam tollere partibus non consentientibus qđ processit per viam cõtractus,esset legem tollere,vt l.legem. C. de pact.& l.legem.C.locati.& in l.in traditionibus.ff.de pact.& ideò legatus nõ potest,vt dictum est.facit tex.& quod ibi no. glo.in ver.sede.in c.si postquàm.de elec.lib.vj.

¶Vtrum voluntate offerentis possit in alium vsum fieri commutatio.

4 **Arbitror** Tamen in hoc esse differentiam,† an per viam vltimæ voluntatis vel contractus, fiat oblatio in certum vsum pium,quia primo casu,etiã accedẽte voluntate hæredis,non potest per inferiorem fieri commutatio in alium vsum.licet contrarium voluerit Lap. & malè secundùm quod tenet Zaba.in Cle.ij.de reli.domi.& Io.de Iero. ibi.& mihi placet cùm non agatur de volũtate hæredis,cui possit renunciare:sed de seruanda voluntate defuncti. facit quod not.Bar.in l.legatum.ff.de vsufru.lega.& l.legatum.ff.de admi. rerum ad ciuita. perti. Quod tamen multipliciter limitandum est Primò si modò tale relictum in illum vsum, potest seruari ad illum vsum,& ad ipsum sufficit. Secus si de facto propter aliquod impedimentum non posset adimpleri in illum vsum:puta,reliquit quod certum oratorium leprosorum, vel hospitale ædificaretur in certo loco: quod non potest ex aliqua causa ibi fieri:vel non sufficit pecunia relicta ad explendũ quod testator voluit.Nam hoc casu,de consensu partium,& authoritate non solùm legati,sed etiam Episcopi potest fieri hęc commutatio:vt no. Inno.c.nos quidem.de testa.no.Barto.in d.l.legatum.ff.de admi.rerum ad ciui.perti.facit.l.fin.ff. de ope.pub. tenet Io.de lig.in d.Cle.ij.de relig.domi.& in Cle.exiui.de ver. signi.in trac.minoricarum.& per Bar.in trac.minoricarũ. libr. ij.dist.ij.c.iij.vnde non potest hæres propter hanc causam repetere relictum:sed debet conuenire & consentire, vt in aliũ piũ vsum & modum commutetur:vt dicta l.legatam.Prædicta tñ procedunt,nisi testator adiecerit,q; si legatum seu relictum non posset adimpleri ad illum vsum,ad quẽ testator reliquit: quòd tunc reuertatur ad hæredem:quia tũc potest hæres repetere:[b] vt l.liberto.§.lucius.& ibi no.Bart.post glo.ff.de annu.lega.& similiter sua voluntate posset tunc in alium vsum commutari. vt statim dicam. Secundò limitarem,si modò commutatio in alium vsum non fieret perpetuò:sed temporaliter ex aliqua iusta causa,& pro hac limitatione allego tex.singu.in l.j.C.de ex pen.ludo.lib.xj.vbi patet,q; relictum factum ciuitati ad certũ vsum,non potest perpetuò deputari ad alium vsum sine licentia Principis:sed cùm licentia præsidis,potest temporaliter cõmutari.Ex causa igitur temporali potest commutari cum authoritate Episcopi & legati:maximè Cardinalis:cũ tales æquiparent Præfecto prætorio:vt not.glo.Bal.in l.j.ff.de offi.præfec.Tertiò limitatur,si testator expressè disponit,quòd authoritate Episcopi,vel ex alterius voluntate:puta,hæredis vel alterius,possit commutari in alium vsum:nã etiam hoc casu, seruanda est voluntas defuncti, prout disposuit respectu modi implendi de relicto per eum facto: postquàm testator voluit q; authoritate inferioris,vel ex voluntate illius posset conuerti in alium vsum:dummodò vsus esset honestus.¶Quartò limitatur,si propter nõ adimpletum modum,relictum redijsset ad hæredem:quia tunc voluntate sua posset fieri commutatio in alium vsum:quamuis testator nihil dixisset. & ratio patet in promptu:quia rei suæ,vt dictum est,quilibet est moderator et arbiter.Et notabis diligenter prædictas nouas limitationes ad dictam Cle.ij.de reli.do.Sed quando per viam contractus fuit facta oblatio in aliquem pium vsum,non est dubium quòd nõ solùm authoritate Episcopi vel legati:sed etiã ex propria voluntate ipsius offerentis,potest fieri commutatio.arg.c.j.de regu.iur.& regulæ,nihil tam natura.ff.de reg.iur.& l.ab emptione.ff.de pac.Sed dubium maius mihi est,vtrum hoc casu ex voluntate hæredis contrahentis possit hæc commutatio fieri: videtur mihi attentari posse,quod sic:quia pacta & conuentiões regulariter reales sunt:& ad hæredem transeunt: vt l.iurisgentium.§.pactorum.& l.tale pactum.ff.de pac.& ideò quod potuit defunctus,potest etiam heres, cui ex contractu defuncti quæsita est oblatio,sicut ipsi defuncto.quod etiam notandum est ad limitationem dictæ Cle.

5 **Qualiter succurratur** † Contra non adimplẽtem modũ adiectum rebus oblatis.Quid autem si per recipientem relictũ vel oblatum conuertendum in certum vsum pium non adimpleatur modus adiectus:quibus remedijs agendum est vt impleatur.Dicendum vt traditur per Barto.in l.quibus diebus.§. terminus.ff.de condi.& demon.& cuius authoritate & diligentia dicendũ,vt traditur in d.Cle.ij.de religio.domi.& de vtroq; latissimè dixi in tractatu de modis & causis adiectis in vltimis voluntatibus & contractibus.

¶Libellus vigesimus.

¶Quales debeant esse qui mittuntur pro oblationibus: & de pœna non mittentium dignos.

Posteriori loco. Quia sępe cõtingit q; non solùm ecclesiæ,hospitale,& loca pia accipiũt oblationes quæ sponte ad ipsorum loca ab offerentibus portantur:sed propter locorum piorum necessitatem, mittuntur aliqui quæstores qui prouincias & ciuitates circueunt,quęrendo,postulãdo,& recipiendo oblatiões & eleemosynas.Quare meritò dubitari potest,quales debeant esse ipsi quæstores.In quo articu. breuiter dicendum est,quòd tales quæstores debent esse viri literati:& veri confratres ipsorum mittentium: ita quòd tanq; veri fratres illius loci,verum signum portent:vt est tex. expressus in

---

a ¶Adde no. verbum, quod dixit Marti. de Lau.in addi.ad Io. And. in c.Eps.de preb. scilicet q; licet voluptuosè viuẽtes de reditibus ecclesiæ peccent,& teneantur ad restitutionem, secũdùm Abb. ibi & Io.de lig. cle.gratię. de rescrip. illud ꝓcedit in fructibus beneficio. secus in oblationibus. nam tenetr distribuere pauperibus quando habet patrimonium vnde honestè viuere potest per glos.in c.illi autẽ. xij.q.j.

b ¶Vide Bald.no. in l.ab eo. C.de fideicõmissis. vbi ponit, quid si qs reliquerit legatũ fratribus ad dicẽdum missas quotidianas:& dixerunt per decẽ annos.postea diuiserunt:an tale legatum possit cõmutari officio Epi in alium piũ vsum.

sus in c. tuarum. de priuileg. Quod est notandum contra istos cerretanos, qui vadunt querendo pro oblationibus & eleemosynis hospitalis sancti Antonij de Vienna. Sancti Spiritus de vrbe. Sanctæ Mariæ de Roncisualle: qui cùm sint veri laici & vxorati: assumunt falsum habitum, & signum illius religionis: & vt plurimum sunt homines illiterati, & pleni mendacijs & collusionibus. & cerretanea facundia non solùm simplices mulierculas, sed etiam imprudentes homines plerunque decipiūt. Atque vt nos studijs liberabilibus operā damus, ita & illi fallacijs & deceptiuæ facundiæ studia sectantur, & colunt: & ille apud eos digniori loco, præstantiori æstimatione habetur, qui dulcibus & mellifluis verbis aptius fallere didicit. Placet facūdia: & vt talium locorum rectores viros literatos & facundos mittant: qui suasionibus & veris argumentis, & rationibus catholicos viros ad oblationes prouocent: in medium deducentes loci indigentiam, atque necessitatem: in quàm pios, necessarios, & misericordes vsus oblationes conuertuntur. Quot, quales, quantos, & quàm vberrimos, & animabus nostris saluberrimos fructus ex ipsis oblationibus offerentes recipiant: sicut ex superioribus à nobis explicatis facillimè deduti possunt. Intelligere enim eos oportet, q orator est vir bonus, dicēdi peritus. Quare huiusmodi quæstores, neque mentiri, neque mendaciū dicere debent. Bonus enim vir præstare debet, ne mētiatur: prudens ne mendaciū dicat. faciunt no. xxij. q. ij. ca. primū & is autē. & c. animaduertendum. & c. is qui. Caueant ergo mittentes huiusmodi quæstores, ne alios quàm eiusdem loci fratres, laicos vel clericos falso eorum signo mittant: quoniam his à quibus ipsos missos esse constiterit, per totam illā prouinciam ad quam missi sunt, per Archiepiscopum debet quæsturæ officium interdici. Ipsi verò quæstores, quos etiam iura quandoq; exhortatores appellant, si laici sunt, excommunicari. Si verò clerici, ab officio & beneficio suspendi debent, vt est text. in d. c. tuarum. de priuilegijs.

¶Hæc ergo sunt integerrime atque pijssime Vrbane, quæ in præsentiarum in materia oblationum mihi Mariano Socino Senensi, literis mandare visum fuit.

REVERENDO IN CHRISTO patri & domino, Domino Ioan. de Agbazaria de Senis, Dignissimo Episcopo Grosseti. D. suo præcolendissimo, Marianus Socinus se plurimum commendat.

Incipit tractatus de uisitatione.

SVMMARIVM.

1 ¶Visitatio quid sit.
Visitatio quasi cicuitio dicitur.
2 Visitatio quotuplex sit: seu quot modis fieri possit.
3 Visitatio quando, & quare inuenta fuerit.
4 Visitationis officium quis exercere possit.
Pontifex summus an visitare possit.
5 Visitandi potestas, an possit delegari.
Visitatores electi in capitulis religiosorū, an visitare possint.
6 Visitandi potestas, an possit quæri præscriptione.
7 Papa an ex præcepto teneatur ad visitandum.
Papa in pectore omnia iura putatur habere.
8 Visitari qui possint à summo pontifice.
Romana ecclesia contra se non confert priuilegia.
9 Loca quæ ab Archidiacono visitari possint.
10 Ecclesiæ seculares & capitula, an possint visitari.
11 Ecclesiæ omnes visitari possunt.
Correctio bona non fit per mulieres.
12 Capellæ visitari possunt.
13 Oratoria, an visitari possint.
14 Hospitalia & alia loca, an possint visitari.
15 Visitatio, an possit recusari.
16 Exempti, an possint ab Episcopo visitari.
17 Visitatio an possit remitti.
18 Visitatio, an censeatur remissa per remissionem seruitiorum.
19 Visitatio, an possit amitti præscriptione, vel consuetudine.
20 Visitatores non admittentes, qua sint actione conueniendi.
21 Visitatio quo tempore fieri possit.
22 Visitatio in quo loco fieri debeat.
23 Visitator quot æquitaturas habere possit.
24 Remedium quod detur aduersus visitatorem subditos onerantem.
25 Visitator quid facere, & qualiter procedere debeat, in visitatione.
26 Visitator ordinarius, quid respectu loci expediendæ visitationis agere debeat.
27 Visitator, quid respectu temporis expediendæ visitationis agere debeat.
28 Visitator, qualiter se habere debeat circa examinationem fiēdam pro reformanda ecclesia.
29 Visitator, qualiter se habere debeat in correctione visitatorū.
30 Visitator, qualiter se habeat circa priuilegia, eleemosynas, & similia.
31 Visitator, quot diebus morari possit apud visitatos.
32 Visitati, qualiter se ad visitatos habere debeant.
33 Procurationum species, quot sint.
24 Procurationem, quis petere possit.
35 Procuratio, à quibus debeatur.
36 Procuratio, de quibus rebus solui debeat.
37 Procuratio, quo iure debeatur.
38 Procuratio, qualis debeatur visitantibus.
39 Procuratio, in quo sit præstanda loco.
40 Procuratio, quanto tempore debeatur.
41 Procuratio, qualiter petatur & formetur.
42 Procuratio, qualiter per visitatorem sit recipienda.
43 Visitatus quibus remedijs ad procurationem soluendam cōpellatur.
44 Procuratio propter quas causas iustè possit denegari.
45 Ecclesia ratione priuilegij, an possit excusari à solutione procurationis.
46 Exemptio, an sit iusta causa procurationis denegandæ.
47 Præscriptio, an excuset à procuratione præstanda.
48 Subditus non potest præscriptione se tueri, ne procurationem prælato visitandi soluere teneatur. & limitatur hoc numero seq.
56 Consuetudo an excuset à procuratione soluenda.
57 Compositio inita, an possit quem eximere à soluenda procuratione.
58 Prælatus quando procurationem possit subditis remittere. & nume. sequen.
62 Commutatio, an excuset à solutione procurationis.
63 Res iudicata, an excuset à procuratione soluenda.
64 Paupertas, an excuset à procuratione præstanda.
65 Sterilitas, an sit iusta procurationis denegandæ causa.
66 Procuratio, an possit denegari si prælatus sine necessitate visitet.
67 Procuratio, quando iustè denegari possit. & nu. sequen.
71 Visitator debitam excedens procurationis, quantitatem, qualiter puniatur.
72 Visitatio quoties, & quando fieri possit. & nu. sequen.
83 Visitationis effectus qui sint.

Irectè me moria teneo (Reuerende in Christo pater: et domine, domine mi præcolendissime) cum iij. calen. Ianuarij tecum in cœna fuissem. Cœna iam cōfecta, partem noctis per varios sermones duximus, quibus tādem intellexi quāta cum charitate, ac paterno amore institueris, quàm primum ecclesiam tuam repeteres Diœcesim totam visitare, qua posses clericorum, atq; populorum tuæ curę commissorum, bellorum confratribus & temporum calamitatibus diu oppressorum saluti consulere: & ecclesiarum reformationi prouidere. Et in ea visitatione pro posse, sacrorum canonum instituta seruare. Quo factū est, vt domum repeteris, post completum somnum cogitare: & experientia repetere cœpi, quantum Prælati, quibus visitandi munus incūbit: tum omittens: tum canonicas constitutiones peruertentes:

non sequentes doctrinam apostoli. quoniam non quæ Iesu Christi:sed quæ sua sunt penitus quærunt. Omnem eorum intentionem atque operationem, & officium ad auaritiam & Idolorum seruitutem conuertunt. Et contra sacrorum canonum præcepta, à recta via delirantes, acriter impudenterque committunt. Quamobrem non vt tibi, qui scientia, doctrina, prudentia, atque bonitate præfulges: & à quo auaritia est penitus aliena: sed vt aliorum, qui aut ignorantia ducuntur: aut malignitate tenentur obcurramus: hoc visitationis opusculum. Primum Senen. demum propter pestem ciuitatem nostram vexatem. Scopeti, inter hos saxosos colles, vepres, & arbores, dulcisonasque Philomenas lugubratum absoluimus: cuius doctrina, tua potissimum grauissima authoritate approbata, ignorantibus lumen claritatis aperietur. Peruersorum verò atque malignantium audacia: quam si fortè non subditorum charitas: non Dei timor: non canonum exhortationes, atque præcepta coercent: saltem grauissimarum pœnarum huiusmodi transgressoribus impositarum, huius doctrinæ cognitione meritò compescetur. fientque hac præceptorũ traditione eruditi: & quæ per eos in visitationis officio seruanda sint, intelligere poterunt: Deoque autore, si illius, atque ecclesiæ debitam vltionem effugere voluerint, obseruabunt. Peruersi verò atque malignantes, si hæc præcepta accuratè legerint: quid vt faciant exoro, impetroque. certo certius teneo, nisi in profundum multorum deuenerint, saltem pœnarum metu, ad rectam atque legitimam visitationis viam declinabunt. Tu igitur, vt visitantes legitimę visitationis doctrinam assumant, & visitati illius vberrimos atque salutiferos fructus consequantur: opusculum ipsum solita humanitate recipies: & receptum emendabis: vt tua amplissima opinione maiorem fidem & authoritatem nãciscatur. Vale. Cæterum, vt præsens visitationis materia per distinctionem clarior reddatur, ipsam in xiij. distinguemus libellos.

¶ Primo ergo libro tractabimus, quid sit visitatio: & vnde dicatur. Et vtrum sit de lege diœcesana, vel de lege Iurisditionis. Secundo, quotuplex sit visitatio: seu quot sint visitationis species. Tertio, quando huiusmodi visitatio fuerit introducta. Quarto, qui sint ad quos visitationis officium pertineat. Quinto, vtrum omnes quibus visitandi officium competit, ad ipsam ex præcepto teneantur. Et hunc per tres principales q. prosequemur. Sexto, qui possint vel debeant visitari: & hunc distinguemus in xv. q. principales. Septimo, quando, seu quo tempore fieri debeat visitatio. Octauo, quo in loco fieri debeat visitatio. Nono, qualiter, & cum quot personis & equitaturis visitatio fieri possit. & hunc prosequemur per tres q. principales. Decimo, qualiter visitator in visitando versari debeat: & quid agere teneatur. Et hunc principaliter distinguemus in tria mẽbra. Et primum membrum in viij. principales q. Vndecimo, qualiter visitati circa visitatorem versari debeant. Et ad quid teneantur. Et hunc distinguemus in xv. principales q. Duodecimo, quoties & quando possit fieri visitatio. & hunc prosequemur per vnam regulam & nouem fallentias. Posteriori libello tractabimus de visitationis effectu.

¶ Primo igitur libro, cùm de visitandi munere, quod prælatis ecclesiasticis incumbit, agendum sit. vt Ciceronis ac maiorum nostrorum præcepta seruemus, de quibus alijs in locis pluries demonstrauimus, tractandum est. Quid sit visitatio. ne super ignoto procedamus. Est ergo aduertendum, quòd visitationis certa ac recta diffinitio dari non potest: nisi distinguatur. quoniam terminus æquiuocus cum pluribus competat, secundùm distinctas rationes. vt philosopho in prædicamentis placuit, diffiniri non potest. Ex eo autem, visitatio terminus æquiuocus esse dignoscitur, quod multipliciter accipi potest. vt in l. quatenus. de reg. iur. & l. quatenus. idem de reg. iur. c. in pręsentia. de proba. & c. illud. de præsumpt. Et enim dubiorum actinum quorum ferè eadem videtur esse natura, vel promiscua, vel multa vicinitate coniuncta, vt in l. nam cauillationis. ff. de verbo. signi. & l. ea est natura. ff. de reg. iur. ex signis fit descriptio. sic testamentum à codicillo per institu. & hæred. distinguitur. C. de testamen. l. nõ codicillum. ff. de iure codi. l. illud. §. tractari. Et donatio causa mortis à simplici donatione per signa dignoscitur. l. Seia. ff. de do. causa mor. Emphyteosis etiam contractus, ab emptione atque locatione signis distinguitur. insti. de loca. §. adeò. Multipliciter autem accipi visitationem clarissimum est, vt ij. lib. clarius demonstrabimus. Verùm, cùm non de qualibet visitatione: sed tantùm de ea ad quam prælati ecclesiastici necessariò tenentur, agendum sit: quãuis nec maiores nostri illam diffinierint: eam tamen arbitror sic satis aptè diffiniri,
1 aut posse describi. † Est igitur visitatio, vt mihi videtur, munus quod prælatus ecclesia, iurisditionem habens in subditis, cùm eorundem visitatorum procuratione per se, vel delegatum, à se annis singulis semel, vel pluries necessariò pro subditorum salute, atque vtilitate & ecclesiarum reformatione, subire tenetur. Munus ponitur vt genus: quoniam vt alijs locis diximus: Omnis bona diffinitio ex genere & differentijs constare debet. Reliqua verò verba ad aliarum visitationum differentiam in diffinitione ponuntur. verba enim illa, Prælatus ecclesiasticus. ponuntur ad differentiam aliarum visitationum, quas faciunt etiam hi qui non sunt prælati. de quibus secundo principali lib. demonstrabimus. verba autem illa. Iurisditionem habens in subditos. ponuntur ex eo: quia ad hoc vt possit huiusmodi visitatio fieri, exigitur ꝙ prælatus qui vult visitare, habeat iurisditionem ordinariam. secundùm ea quæ lib. iiij. q. x. demonstrabimus. Et ad differẽtiam aliarum visitationum quæ fiunt absque iurisdi. ordinaria, vel delegata. Illa autẽ verba quæ sequuntur: Cum subditorum visitatorum procuratione. ponũtur ad differentiam visitationum, quæ fiunt etiam à prælatis non ex necessitate officij: sed ex voluntate & charitate, absque aliqua procuratione. de quibus j. diximus. libr. sequen. & li. xj. Verba autem illa, vel delegatum. ex eo subijciuntur: quoniam ex iustis causis potest quandoque huiusmodi visitatio delegari: vt latius explicabimus. l. iiij. q. xij. Verba autem quæ sequũtur. Semel vel pluries. ponuntur propter ea quæ diximus libro xij. Verbum autem, necessario. adiungitur: quia huiusmodi visitatio est in præcepto. de quo diximus. lib. v. & etiã ponuntur ad differentiam aliarum visitationum, quæ ex voluntate, non ex necessitate fiunt. de quibus in seq. lib. tractabimus. Reliqua verò verba, Primò subditorum salute atque vtilitate, & ecclesiarum reformatione. ponuntur ad denotandum visitationis
2 effectus. de quibus plenius tractabimus. lib. x. & lib. xiij. † Dicitur autem visitatio, quasi circuitio. Et visitator quasi circuẽs. Circuit enim prouinciam, diœcesim, vel locum iurisditioni suę commissum, vt probatur. lxxx. d. c. non debere. iuncta glo. j. Et est no. quòd quidam voluerunt hanc visitationem esse de lege iurisditionis. quod innuere videtur text. in c. cùm venerabilis. de censi. ibidem text. vult, quòd Episcopus habeat visitationem ratione iurisditionis suæ. Nonnulli verò voluerunt, quòd sit de lege diœcesana. quod voluit Hostien. in sum. in ti. de offic. or. §. quid pertinet. ver. lex verò diœcesana. Quę autem pertineat ad legem diœcesanam, & quæ ad l. iuris. & an hæc diuersa sint: non est intentionis nostræ hic tractare. traditur per glo. & Doct. x. q. j. in summa. & in c. conquerente. de offic. ordin. ego latius dixi in tract. de offic. ordi. Sed pro nũc ad intentionem nostram arbitror vtranque opin. sustentari posse. Inquãtum enim prælatus visitando inquirit, instituit, deponit, reformat, prouidet, corrigit, atque punit: ad iuris. pertinere videtur. Inquantum verò à visitatis procurationem recipit: talis receptio de lege diœcesana appellari potest.

¶ Secundo principali libr. tractandum est, quotuplex sit, seu quotupliciter dicatur fieri visitatio.

¶ Circa quod dicendum est, quòd visitatio multipliciter fieri dicitur. Primò, quoniam Deus dicitur nos visitare in morte, iudicando nos. iuxta illud, vbi te inuenero, ibi te iudicabo. & de hac visitatione dicitur in j. epistola Petri c. v. humiliamini sub potẽti manu Dei, vt nos exaltet in tempore visitationis. Secũdo modo Deus dicitur nos visitare, vt ab hostibus liberet. Vnde Iudi. cap. iiij. in fi. omnes orabant ad dominum vt visitaret populũ suũ. Tertio modo dicitur nos visitare, tẽporale beneficiũ conferẽdo. Genesis. c. xx. visitauit dominus Sarrã, sicut promisit & impleuit: quæ locutus est. Concepitque & peperit filium. Quartò visitat, gratiã cõferendo. eccle. c. xxxiij. Sicut parturiẽs cor tuũ fantasias patietur, nisi ab altissimo emissa fuerit visitatio. Quintò visitat corripiẽdo. Hinc Psal. Visitabo in virga iniquitates eorũ, & in verberibus peccata eorum. & Iob c. x. Visitatio tua custodiuit spiritũ meum. Sextò, visitauit nos dñs Iesus Christus naturam nostrã assumendo. vnde Psal. Visita nos dñe in salutari tuo. & Luce. c. ij. Visitauit nos oriens ex alto. secũdùm Archid. xiij. q. ij. §. item Ioseph. in principio. Septimò, dicitur quis alium visitare gaudij causa. Sic sacratissima virgo maria abiens in montana cum festinatione, visitauit Helizabeth. Luc. c. j. Octauò, nonnunquã fit visitatio pro exhibitione operis misericordię. vnde ex misericordia nos visitamꝰ carceratos & infirmos. & de his nõ hic. sed suis locis est intentionis nostræ tractare. Nonò sumitur pro ea visitatione, quã quisꝙ pręlatus, vel aliuscharitatiuę hospitalitatis causa, ecclesias, monasteria, hospitalaria, leprosaria, aut similia visitat locа. facit Cle. ij. versi. nos igitur. de censi. de qua etiam visitationis specie non pertinet principaliter ad indagationem nostrã. Postremò quędã est visitatio, quam Prelatus ex debito officij sui facere tenetur. de qua in hoc tractatu agendum est. & quæ

sit

fit ista, satis supra lib. j. demonstratū extitit. Est tamen aduertēdum, ꝙ Prelatus visitare intelligitur, etiam super confirmandis pueris: aut cōsecrandis ecclesĳs. accedat. c. j. de relig. domi. Siue etiā pro quocūq; alio negotio: vel quod multos tāgat, visitet. x. q. iĳ. c. relatum. & c. nec numerus. & de simo. ca. cùm fit. j. q. j. placuit. secūdùm Innocen. in c. j. de censi. lib. vj. Vel vt Hostiē. & Ioan. mona. ibi tradunt. Si pro salute animarum, vel pro cultu diuino amplificando. Aut pro statu ecclesię in melius reformando, subditos visitet. vt dicto ca. placuit. secus secundùm Innocen. si vadit pro causis expediendis. sicq; videtur concludendum hoc vltimo casu, procurationem minimè deberi. Ceterum pro reconciliatione ecclesiæ Archidia. in dicto ca. j. de censi. libro vj. tenuit procurationem deberi: cuius tamen contrarium tenuit Vincen. in ca. proposuisti. de consecra. ecclesia. vel alta. quem refert idem Archid. de consti. distin. j. c. ecclesĳs. sed nūc omitto: quoniā procurationis materiam. lib. xj. plenius demonstrauimus. Est & alia visitatio, quam facit Papa per vniuersum orbem: id est ecclesiarum vniuersi orbis: singulo anno per Italiam. & singulo biennio vltra montes: & singulo triennio vltra mare per indirectum: quia cum ipse nō possit personaliter accedere: ordinatum est ꝙ Episcopi quarūlibet ecclesiarum veniant ad eum: vt sic intelligat statum ecclesiarum suarum. iuxta not. in ca. ego enim. de iureiurando.

3 ¶ † Tertio libro tractandū est, quādo huiusmodi visitatio fuerit inuenta. circa qđ satis clara responsio patet ex his quæ in prę cedentibus libellis demonstrata sunt. Pro subditorum enim salute & vtilitate, tam locorum quàm clericorum atq; ecclesiarū, monasteriorum, reliquorūq; locorum visitandorum conseruatione & reformatione, tā in capite, quàm membris fuit introducta, per not. in c. cùm Apostolus. de censi. & ca. procurationes. de censi. & c. j. de censi. lib. vj. maximè ibidum tex. dicit: Ne animarum profectus aliquatenus negligatur. facit xviĳ. q. ĳ. c. visitandi. ad quod videnda sunt quæ latius lib. x. q. iiĳ. & q. v. explicauimus. Nec mirum, quoniā in his quæ ad familię gubernationem pertinent, vtilitatem maximam præsentia ac dñi visitatio præstat, vt est apud Philosophum. lib. j. Economicę. vbi refert, ꝙ interrogatus Pindarus, quæ frugens maximè pinguefacerent equum. Oculus, inquit, dñi. Quod autē sterquilinium agrum plurimū pinguefaceret: vestigia, respondit, dñi. Quibus etiam verbis clarè satis demonstratum est, quòd visitatio subditorum salutem, atq; vtilitatē producit, vt ex superioribus atq; inferioribus clarissimè demonstratum apparet.

4 ¶ † Postquàm de causa productiua tractauimus, hoc quarto libro examinandum est, Qui sint, qui visitationis officium valeant exercere. Pro cuius materiæ clariori doctrina, infrascriptas examinabimus quæstiones. Primò de Rom. pontifi. Secundò, de legatis de latere. Tertiò, de legatis missis & natis. Quartò, de legatis & nuncĳs Aposto. sedis. Quintò, de Patriarchis. Sextò, de Archiepiscopis. Septimò, de Episcopis. Octauo, de Archidiaconis, Decanis, & Archipresbyteris. Nonò, de Abbatibus. Decimò, de alĳs inferioribus iurisdi. habentibus. Vndecimò, de capitulo sede vacante. Duodecimò, vtrum visitatio possit delegari. Tertiodecimò, de visitatoribus eligendis in generalibus capitulis religiosorum. Quartodecimò, vtrum visitandi potestas possit quæri præscriptione & consuetudine. Quintoderimò, de his quibus duplici iure visitandi potestas competit. ¶ Primò ergo quæritur de summo Pontifice, vtrum possit visitare, & ad visitandum sit obligatus. Solu. dicendum est quòd sic. Etenim vicem Dei gerit in terris. de translatio. præla. inter corporalia. & c. quanto. & ca. licet. & in c. vt nostrum. §. porrò. vt eccle. benefi. xxj. d. c. pro humani. de homici. lib. vj. xxiiĳ. q. j. c. quoniam. Et ab Iesu Christo humani generis redemptore, dominici gregis curam, atque regendi potestatem acceperit, inquit enim, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Mat. xvj. Io. xiĳ. & xix. d. c. ita dominus. xxj. d. in nouo. & c. quāuis. in d. c. fideliore. ĳ. q. vĳ. Petrus. ix. q. iĳ. aliorū. xxiiĳ. q. j. Rogamus. & c. si Petrus. & c. cùm beatissimus. & c. quia ex sola. & de cō. d. ĳ. c. Si enim, inquit. & rursus: pasce oues meas. Io. c. fin. de elec. c. significasti. & c. fundamenta. de elec. libr. vj. & Petro, insuper & omnibus Apostolis præcepit: Ite, prædicate euangelium omni creaturæ. Mat. vĳ. & quāuis omnibus Apostolis sic imperauerit, pręcipiendo vt retia relaxarent: tamen soli Petro dixit, & successoribus suis, regere, pascere, prædicare, & retia in altū ducere. Quæ omnia ad visitationis officium pertinent, secundùm ea quæ li. j. demonstrata fuerūt. & quę plenius explicabimus li. x. Meritò summus Pōtifex ad visitationē tenetur. Nā & ipse Deꝰ omnipotēs, inquit: Descendam & videbo, vtrū clamorē qui venit ad me, opere compleuerint. gen. xiiĳ. ĳ. q. j. c. Deus omnipotens. Cùm ergo clamor ad Summum Ponti. de gregis sui commissi erroribꝰ peruenerit, descēdere tenetur: & sic inquirere & prouidere, ne grex dominicus sibi commissus pereat. Verùm quia continuò sedes Aposto. maximis curis & sollicitudinibus exagitatur, secūdùm causarum & personarum locorum qualitatē, ac grauissimorum negotiorū varietatem: ea propter pręter hos quos sedes Apo. perpetuos ordinarios prælatos deputauit: plerunque etiam per legatos de latere. Aliquando & per legatos missos, nonnunquam per nuncios suos has visitationes adimplet, secūdùm ea quæ statim subĳciemus. Vel intellige vt s. dictum est in fi. ĳ. libri. Secundo q. vtrū legatus Cardinalis ex officio legationis à sede Apostoli. sibi demandatæ, valeat visitare. Solu. dicendum est quòd sic, per cap. cùm Apostolus. de censi. possuntque huiusmodi visitationis officium, quanuis nihil sit eis de visitationis officio specialiter demandatum, vt seq. q. demonstrabimus. Tertiò quæro vtrum visitationis officium, etiā omnes legati Apostolici, quàmuis non sint de latere, sed missi: aut etiā nati, visitationem facere possint. So. dicendū est ꝙ sic. per c. cùm instantia. & ca. procurationes. de censi. Et ad visitationem tenentur: quoniam legatus dum legationis officio fungitur cleri. atque populi sibi cōmisi, saluti atque ædificationi inuigilare tenetur. ar. l. j. §. quies. ff. de offic. præfect. vig. Nam legatus fidelis, sanitas quandoque appellatur. prouer. capi. xiĳ. Specu. in titu. de offic. le. §. super. ver. illud quoque. in prima parte. Quartò quæro vtrum legati atque nuncĳ Apost. quibus à se. Apost. visitationis officium committitur, visitare debeant. So. dicendum est quòd sic. vt d. c. cùm instantia. & c. prouocationes. de censi. & hoc etiam apparebit ex his quæ in seq. l. q. ĳ. tractabimus. Quintò quæro vtrum visitationis officium exercere possint Patriarchæ & Primates. Sol. tex. est qui probat quòd sic. in ca. ĳ. & in cap. fœlicis. de censi. lib. vj. Sextò quæro vtrum Archiepiscopi visitare possint, & valeant. Solu. dicendum est quòd sic, per d. c. ĳ. & c. clericus. & in ca. cùm Apostolus. & in ca. cùm super. de censi. Septimò quæro de Episcopis. Solu. dicendum est quòd etiam ipsi ad visitationis officium tenentur. vt d. c. cùm Apostolus. & c. procurationes. de censi. & c. si Episcopis. de offi. ordi. lib. vj. vt in iuribus superius alleg. & x. q. j. decernimus. Octauò, quid, an Archidiaconi, Decani, & Archipræsbyteri visitare possint. So. dicendum est quòd sic. Ad istos tamen potius ex consue. præscripta, quàm ex iure cōmuni visitandi potestas pertinet, vt in ca. j. & in ca. mandamus. de offic. Archi. & in c. j. ĳ. iĳ. de offic. Archipresby. & in c. cùm Apostolus. de censi. & d. c. procurationes. Ho. in summa de offic. Archi. §. pe. ver. patet. & ver. dices, quid facies miseri Nonò quæro, vtrum Abb. possit visitare. So. dicendum est quòd sic. vt tradit Host. in summa de censi. §. fi. ver. Item Abbatibus. remittens se ad no. per eum in summa, de sta. mo. & de visitatione probatur in ca. pe. de sta. mo. Decimò quæro generaliter de alĳs prælatis inferioribus, vtrum possint visitationis officium exercere. So. concludendum est generaliter, quòd quicunque prælatus iuris habens ordinarium: potest visitationis officium exercere, vt est tex. in c. j. §. hanc autem. de censi. lib. vj. vbi dum tex. dicit Episcopis, alĳsque prælatis, ordinario iure suos subditos visitantibus. & no. ibi. d. Dominicus, vbi etiam exemplificat glo. de plebanis. debet tamen intelligi de plebanis iuris. habentibus in subditos: quoniam iurisditioni annexa est visitatio. tex. est in c. cùm vene. de censi. & idem tenet D. meus in ca. cùm Apostolus. & in c. cùm vene. & in c. sopitæ. de censibus. & est bonus tex. in c. in singulis. de statu reg. Est ergo concludendum, quòd ad quemlibet ordinarium pertineret visitare subditos & inferiores. ar. l. congruit. ff. de offic. præsi. & x. q. j. decernimus. & d. c. procurationes. tenet Oldr. consil. cciiĳ. Si modò iuris. habeat. vt dictum est. Est tamen aduertendum, quòd quādoque contingit, vt quis in certos nullam iurisdi. habeat: & tamen illos visitare possit. Exemplum patet quando Episcopus exemptos Apo. se. immediatè subiectos, authoritate Apo. visitat. per tex. in Cle. attendentes. §. j. de statu mona. Vndecimò quæro de capitulo sed. vac. vtrum possit visitare diœcesim, sicut Episcopus. Et concludendum est quòd sic: quoniam capitulū se. vac. succedit in iuris. tam temporaliū quàm spiritualiū. per no. c. pe. & fi. de sup. neg. pręla. tenet Do. M. & ibi post eū in c. cùm olim. de accus. Et sic sequitur quòd cùm visitatio sit annexa iurisdi. quòd potest visitare. dixi post d. m. in d. c. cùm olim. & in c. is qui. & in c. cùm olim. de maio. & obe. Sed latius prædictam quæstionem examinaui in materia inquisitionis, in c. qualiter & quando. ĳ. de accu. in vj. prin. arti. q. xvj. & seq. hoc tamen procedit, quādo ipso iure ordinario competeret visitandi potestas. secus si de iure speciali competeret. Exemplū, quando Episcopus exemptos, se. Apo. immediatè subiectos authoritate Aposto. visitat, per tex. in Cle. attendentes. §. j. de sta. mona. tenet Steph. ibi, facit quod tradūt in c. ad abolendam. de

hære.& quod ibi dixi.& idem tenet Lap.dicens quòd Io. An. super hoc ab eo consultus in quæstione facti,idem sibi respondit.& tenet etiã zab.in d.Cle.attendentes.& per eum in c.cùm olim.de ma.& obe.& est no.ꝙ Primates,Archiepiscopi,Episcopi,& similes:& alij qui visitare possunt,& quibus delegãdi vel subdelegandi potestas cõuenit:non solùm per se,sed etiam per delegatos à se cõstitutos,pro parte vel in totũ visitare possint:vt in c.j.de censi.lib.vj. Sed tũc per alios visitare possunt, quando cõmodè,vel absq; difficultate per seipsos visitare non possunt,secundùm ea quæ in seq.q.latius demonstramus.

5 ¶†Duodecimò quæro vtrum huiusmodi visitandi potestas possit delegari.So.dicendum est ꝙ sic:dũmodò ordinarius per se visitationem facere non possit.tex.est iuncta glo.ij.in c.j.de censi.lib.vj.& probatur in c.inter cætera.de offi.ordi.x.q.j. c. Episcopum.& de offi.ordi.lib.vj.c.si Episcopus. & quãuis illi tex.loquantur de Episcopis, tamen ex rationis identitate idẽ est in Archiepiscopis & cæteris prælatis ordinariam iurisf.habẽtibus,secundùm Inn.Ho.Io.An.Io.mo.in d.c.j.& gl.super verbo,impensæ.in c.ij.de censi.lib.vj.Hosti.in sum.in ti.de censi. §.fin.ver.item Episcopus.& mihi placet.per d.c.j.§.hanc autẽ. & quoniã diuersitatis ratio asignari non potest.quãuis Lap. & zab.in Cle.si.§.j.de sta.mo.simpliciter tenent,ꝙ etiã cessante impedimento,ordinarij visitationem delegare possunt.

¶Tertiodecimò quæro de visitatibus eligẽdis in generalibus capitulis religiosorũ, quæ in singulis prouincijs de triennio in triennium celebrãtur,secundùm dispositionem c.in singulis.de sta.mo.vtrum tales possint visitare.So.dicendum est ꝙ prædicti visitatores tenẽtur nõ solùm monachorũ,sed etiã monialiũ monasteria secũdùm prefixã eis formã,nõ tamẽ propria,sed vice Apo.se.visitare debẽt:vt d.c.in singulis.ver.ordinẽtur.&de eorũ potestate vidẽda sunt q̃ in xiiij. q.plenius explicauimus.

6 ¶†Quartodecimò quero vtrum hæc visitandi potestas possit queri prescriptione,seu consuetudine.Sol.dicendum est ꝙ sic. ad quod vidẽda sunt que l.vj.quę.xiiij.ver.iiij.q.& l.xj.q.xiiij. ver.iiij.lib.iij.tractata fuerunt. Quintodecimò quæro vtrũ visitandi potestas possit ex duplici officio alicui competere. So. dicẽdũ est ꝙ sic. Omnibus enim Archiepiscopis qui sunt legati nati,quales sunt Archiepiscopus Eboracen. Cãtuarien.& simi.de quibus.c.j.de offi.le.& c.j.de app.visitandi potestas in prouincia duplici iure, legationis videlicet, ac metropolitano iure competit.vt in c.cùm nuper.& ibi no.d.M.& zab.de cẽsi. & sic bis in anno poterit visitare. Quãtum verò tẽporis interuallum inter vnam & reliquam visitationem interponere debeant,videnda sunt quæ libro vij.explicata fuerunt.

¶Tractauimus superiori libro,qui sint ad quos visitãdi officiũ pertineat:nunc verò hoc quinto libro tractemus,vtrum ad visitandum omnes prædicti ex præcepto teneantur:adeò vt non visitãtes peccatum incurrãt. Circa quam materiam prosequar tres quæstiones principales.Prima erit de Summo põtifice.Secunda,de legatis de latere: & de legatis missis: & de legatis & nuncijs Apo.Tertia,de prælatis inferioribus.

7 ¶†Primò ergo quæro de Summo pontifice,vtrum ex præcepto teneatur ad visitandum:ita vt non visitans peccet.so.dicẽdum est ꝙ sic:quoniã redemptor noster cùm dixit Petro:Pasce oues meas:& rursus,duc retia in altũ.Et Ite & prædicate euãgelium omni creaturæ. de quibus authoritatibus in præcedẽti libro tractauimus, locutus fuit per verbum imperatiui modi. Ergo etiam Summus Pontifex ad prædictam visitationẽ faciendam ex debito officij videtur esse obligatus.ij.q.j.c.si peccauerit.& ibi per Archi. Ad quod accedant quæ latè dixi in c. nouit.de iudi.in materia denunciationis euangelicæ.in v.princ. ar.maximè in ij.q.Et quod de verbis imperatiuis not.in c.nostra.de coha.cle.& mu.& l.cùm pater.§.mando.ff.de le.ij. & in alijs plerisque locis,secundùm quod à nobis latius in ti.de ver. signi.monstratũ fuit. verùm in contrarium facit,quoniã Summus Pontifex solutus legibus esse videtur: quare pro concordia distinguendum arbitror,ꝙ Aut nos loquimur de visitatione statuta à iure positiuo:vt certis temporibus fieri debeat, secundùm quod lib.xij.clarè tractauimus. & ad illam papa non obligatur ex præcepto: eò,ꝙ sit super omne ius positiuum.ca. proposuit.de conces.præben,& c.cùm in nostra.de sepul. & c. j.& ij.de conces.præben.lib.vj.& in c.j.de consti.libr.vj.& ex se notissimum est,nec ligatur propria cõstitutione respectu iuris positiui:quinimò,nec ligatur propria cõstitutione fundata super iure diuino:nisi quò ad mẽtem: sed quò ad verba & formam,ac etiam pœnas adiectas per suam cõstitutionem positiuam:non ligatur.dictum est singulare Io.An.in c. significasti. de fo.compo.quod sequuntur ibi d.M.& Doc.& ego ibi secutus sum in ij.prin.arg.q.j.hinc est ꝙ dicimus,ꝙ papa omnia iura in scrinio pectoris sui cẽsetur habere.c.j.de cõsti.lib.vj.quod vel ex eo dicitur : quia tales constitutiones facere & abrogare, atque illis derogare possit,vt dictũ est,vel etiam propter multitudinem doctissimorum virorum qui debent ei assistere,secundùm quod tradit D.m.in c.cùm ex literis.de resti.in integ. Et sic sequitur,ꝙ quãuis ex mente & iuris diuini præcepto ad visitationem faciendam teneatur:non tamen quò ad formam, & quò ad pœnam à se per suam constitutionem positiuã introductam.Et potissimum,quoniam visitationem prædictam iure ordinario per prælatos inferiores in partem solicitudinis electos,certis temporibus & forma,pro iuris diuini mente adimplẽda,fieri commisit. Aut nos loquimur de visitatione quæ descendit à præcepto iuris diuini , & eius mente,dum dicitur: Ite,prædicate,& Petro pręcipuè dixit:pasce oues meas.& duc retia in altum.& ad talem visitationem obligatur papa ex pręcepto. cui satisfecisse dicitur , ex quò ad illam debitis loco & tempore,ac forma expediendam innumerabiles prælatos præposuit.Arbitror tamen ꝙ si casu contingeret,ꝙ inferiores pręlati,vel essent negligentes : vel propter impotentiam ipsorum prælatorum,& potentiam eorum qui se visitari non permitterent:& fama & clamore de excessibus talium subditorum,siue clerici,siue seculares forent, ad Summum Pontificem deueniret:ꝙ ad eam visitationem faciendam teneretur: vel per se, vel per legatum Apo. qui posset illam sub forma debita adimplere. Et si fortè id non iuuaret:satis dignum atque iustum arbitror,ꝙ etiam per potentiam brachij sui temporalis,ac etiã inuocationem Imperatoris ac Regum,aliorumque Christianitatis Principum,grauissimis pœnis indictis,ad recipiendam visitationem cogerentur.Exemplo omnipotentis, cuius vicem gerit.vt diximus,qui Sodomitas atque Gomoritas grauissimè ac nefandissimè peccantes, visitatores ac Dei nũcios recipere nolentes incendit atque subuertit.vt habetur Gene. ꝙ si negligẽs etiam peccaret equidem mortaliter,vt arbitror:quoniam negligentia in prælato est peccatum mortale.no.glos.& Doc.in c.ea quæ.de offi.Archi.& Ho.in c.inter cætera.de offi.ordi. remittens ad no.in d.c.ea quæ.& ad c.si.de offic.cust.etiam si sit papa.xl.d.ca.si papa.& quasi per totam illam dist.& quod habetur prouer.c.xxx.Qui negligit vitam suã,mortificabitur:quæ conclusio etiam probatur ratione:quoniam negligentia prouenit ex quadam remissione:importat enim defectum debitę solicitudinis.vnde opponitur solicitudini.quod etiam ex ipso nomine apparet.Nam secundùm Isidorum lib. æthymologiarũ, negligens dicitur,quasi non eligens. Quarta cùm negligentia proueniat ex remissione voluntatis,per quam contingit ꝙ ratio nõ solicitatur, vt præcipiat ea quę debeat:vel eo modo quo debet.Siue illud remittatur quod est ad necessitatem salutis: sique ex eo ꝙ à charitate deficiat: mortaliter peccat.vt etiam tradit san.Tho.secunda secundæ.q.liiij.arti.iij. Erit ergo his casibus peccatum mortale etiam in Summo Ponti.si visitationem prædicti gregis sibi commissi facere, vel fieri facere non procurat.Ad quod etiam accedant quæ latè diximus in cap.nouit.de iudi.maximè in v. princip.ar.

¶Secundò quæro de legatis de latere, & alijs qui mittuntur à sede Apost.& de legatis & nuncijs eiusdem,vtrum ex præcepto visitare teneantur.Sol. distinguendum arbitror, ꝙ aut loquimur in legato de latere:& legato misso: quos posse visitare superius demonstrauimus.& hic causam dicendum arbitror,ꝙ si quidem specialis commissio de visitatione sit facta, esset in præcepto:& peccaret si posset adimplere,& nollet:vel negligeret adimplere.ca.ij.de ma.& ob.xj.q.iij.ca.si dominus.& c.requisisti.xiiij.q.j.c.quid præcipitur.Et idem dicendum de delegato & nuncio,cui ab Apo.se.hoc commissum esset. Ceterum si specialiter visitatio non sit commissa, quãuis visitandi potestatem habeat,vt s.demonstratum fuit:tamen si non visitaret, arbitror ipsum non peccare:quoniam nõ reperio iure cautũ,ꝙ hoc casu visitatio sit in præcepto:nisi fortè propter infamiam & clamorem ad eum peruenientem: vel propter negligentiam ordinarij,aut aliam necessariam causam,visitãdi necessitas subesset:quod si intelligerẽt,& nõ facerent, peccarent mortaliter. & ita intelligenda sunt quæ diximus.s.lib.iiij.q.ij.& iij.

¶Tertiò quæro de Primatibus Archiepiscopis, Episcopis, & reliquis prælatis,qui ad visitationis officium ordinario iure tenentur.secũdùm quod supra demonstratum fuit.vtrũ ad prædictam visitationem necessitentur, & non visitantes mortaliter peccent. So. dicendum est ꝙ sic. si quoties à sacris canonibus statutum est:non visitant:etiam quò ad monasteria monialium visitanda, secundùm ea quæ diximus in proximo præce. c.q.ix.& q.xiij.Et hæc tenet glo.in verbo,debuerit. in Cle. attendentes.§.j.de sta.mo.vbi dicit esse in præcepto. & sequuntur ibi Doc. & non solùm ordinarij statutis de iure temporibus:sed etiam quotiescunque intellexerint expedire , visitare tenentur,

tenentur, secundùm ea quę li. xij. demonstrauimus. ad quod faciunt quæ diximus s. de Summo Ponti. & quæ latius diximus in d. li. xij. facit etiam illud Prophe. psalmo lviij. loquentis: visita omnes gentes. tradit Old. consi. ccxxij.

¶ Post tractatus cōpletos, qui sunt qui possint visitare: & an visitatio sit in præcepto, videmus qui possint, vel debeant visitari: hanc autem materiam expediemus per q. infrascriptas. Primò, qui possint vel debeant à Summo Pōtifice visitari. Secundo, qui possint vel debeant visitari à legatis. Tertiò, q possint vel debeant visitari à delegatis. Quartò, qui à Patriarchis, vel Primatibus. Quintò, qui ab Archiepiscopis. Et hic tractatis qualiter volens diœceses suffraganeorum visitare, debet incipere à sua: & illam plenè visitare: & assignatur triplex ratio. Et tractatur, quando dicetur plenè visitasse. Et circa prædicta etiam examinantur quædam q. Et quid si Archiepiscopus & Episcopus eodem tempore concurrant. Sextò, qui ab Episcopis. Septimò, qui possint vel debeant visitari ab inferioribus. Octauò, vtrum omnes ecclesiæ seculares, vel ecclesiarum capellæ possint visitari. Nonò, quid de regularibus. Decimò, quid de capellis. Vndecimò, quid de oratorijs. Duodecimò, quid de hospitalibus, leprosarijs, xedonochijs & alijs pijs locis. Tertiodecimò, vtrum tam laici, quàm clerici possint visitari. Quartodecimò, vtrum sint aliquę causę propter quas possit declinari visitatio: & quę sint illę, per quatuor q. ostēditur. Quintodecimò, quid agendū sit contra eos qui non admittūt visitatores.

8 ¶ † Primò ergo quæro de visitatione Summi Pontificis, q possint vel debeant ab eo, visitari. Sol. dic q potest visitare per se, & per suos legatos, delegatos, & nuncios: totam Christianitatem, & omnes prouincias, & diœceses: quoniam totus mundus respectu ipsius est vna diœcesis: ix. q. iij. cap. per principalem. & ca. cuncta per mundum. Ad quod accedant quæ diximus. s. lib. iiij. in j. q. Secundò quæro, quid de legatis. Solu. dic q siue loquamur de legatis de latere, siue de legatis missis, quos posse visitare supra monstratum fuit, possint totam prouinciam vnam, vel plures eis decretas visitare: alias verò prouincias suæ legationi non commissas, visitare non possint: vt l. j. & l. obseruare. & l. seque. ff. de off. procon. & lega. argu. l. pen. ff. de insti. & l. fi. ff. de iuris. om. iu. & c. ij. in fi. de consti. lib. vj. Sed in prouincia, aut prouincijs sibi decretis, potest visitare: tam populum, quàm clerum: & omnes ecclesias & loca, quas & quæ potest Episcopus, seu alius ordinarius, prout diximus j. q. viij. & tribus seq. Et potest totam prouinciam visitare. ca. cùm nuper. de censi. & ibi D. m. & etiam partem, si illam necessariò duxerunt visitandam. neque enim quantum ad hoc arbitror locum habere. c. j. de censi. libr. vj. in eo quod dicit plenè. Nec ob. tex. in d. ca. j. in fin. in quantum extendit constitutionem illam ad alios: quia ponderandum est quòd licet legatus dicatur habere ordinariam, siue sit delegatus de latere, siue missus. capit. ij. de offic. leg. libro vj. tamen non dicitur illam in suos subditos iure ordinario exercere, prout requirit. d. c. j. in fi. Vnde sic Archiepiscopus potest totam, & partem diœces. suffraganeorum suorū visitare: vt d. c. j. §. j. & statim diximus in v. q. princ. ita & legatus. hoc tamen non arbitror procedere in legato nato: quia talis deberet seruare ordinē metropolitani: ex quo in suos subditos iure ordinario exercet iurisditionem. sed aduertēdum: quia post hanc opi. meam reperi Ho. & Io. de Imo. in d. c. j. formantes. q. vtrum decretalis illa sit seruanda per legatum. & soluunt q non, assignantes triplicem rationem. Prima est: quia legatus gerit vicem papę. xciij. di. c. fi. & xciij. c. j. Secūda: quia maior est Episcopo. de offi. leg. sanè, vt non includitur sub regula generali. de sen. excom. quia periculosum. & ar. c. sedes. de rescri. Tertiò: quia Ro. ecclesia contra se & suos priuilegiare non consueuit. c. cùm instantia. de censi. & sequitur Ioã. An. Sed dicit ibi Io. de Imo. q omnes istæ sunt satis generales. transit tamen cum prędicta opinione: sed dicit ibi. d. Do. q fortè posset teneri contrarium: quia legatus etiam de latere, tenetur constitutionem obseruare: nec potest illam tollere, vt not. glo. in c. fi. de hære. Et q pro ista parte posset induci dictum c. j. in fi. cùm dicit, q ille tex. seruetur ab vniuersis ordinario iure visitantibus. & vtitur verbis illis, etiam Episcopis, quæ dictio, etiam, est implicatiua & ampliatiua, non restrictiua, vt no. in ca. cùm in illis. de prebẽn. lib. vj. Sed his non obstantibus mihi videtur verior opinio secunda, quam per prius cogitaueram quò ad terminos quæstionis nostræ. Tertiò quæro in quos possint delegati & nuncij Apo. visitationem facere. Sol. dicēdum est q duntaxat loca, ecclesias, & personas visitare possunt, quæ in mandatis eorum continentur: quoniam diligenter sunt seruandi fines mandati, vt l. diligenter. ff. man. & in c. cùm dilecta. de rescri. & in c. venerabili. de offi. delega. faciūt no. per Io. An. in c. j. in fin. de censi. lib. vj. qui dicit, q illa decretalis non habet locum in delegatis. quoniã delegatus tenetur seruare formam commissæ delegationis & mandati.

¶ Quartò quæro, quæ loca, & quæ personæ à Primatibus, seu Patriarchis possint vel debeant visitari. So. iura dicunt Patriarchas visitare: sed ad quæ loca, & quas personas eorum iuris. extendatur, non inueni: neque memini me legisse. Arbitror ergo q respectu propriæ diœcesis, cuius est Episcopus. vnde etiam Episcopi quandoque appellantur. vt in c. inferior. xxj. di. in suprascriptis eam potestatem visitandi habebit, quam Episcopus. & sicut Episcopus ad illam tenetur, ita etiã Patriarcha. de quo diximus. q. vj. Respectu verò prouinciarum suffraganeorum suorum, hoc est Archiepiscoporum, qui dicuntur suffraganei sui, vt habetur xcix. d. ca. j. arbitror q eundem ordinem & formam debeat seruare. Primas in visitando prouincias suffraganeorum suorum, & diœceses Episcoporum quarūcunque prouinciarum sibi subiectarum, quam seruare tenentur Archiepiscopi, respectu diœcesum suffraganeorum ipsius. Vnde primò debent propriam diœcesim visitare, secundùm quod statim diximus in q. seq. sicut enim se habent Episcopi ad metropolitanos suos, ita se habent Metropolitani ad Primates, secundùm quod hæc eligi possunt. xcix. di. ca. j. & per totum. & ca. duo simul. ff. de offi. ordi. Et prædicta conclusio probatur per tex. in cap. j. de censi. lib. vj. iuncto fine cum præ. Et quot sint Patriarchæ, & qui maiores, & qui inferiores, tetigi post Ioã. And. in c. antiquo. de priuile. & ipsorū potestate per Spe. in ti. de lega. §. sunt quoque sub re. de dispensatione. & latius dixi in ti. de offic. ord. Quid autem si in visitando cōcurrerent Primas & Archiepiscopus, colligitur ex his quæ diximus in sequē. q. ver. sed quia s. diximus. Quintò quæro, quæ loca, & quæ personæ ab Archiepiscopis visitari possint & debeant. So. dicendum est q potest totam prouinciam visitare. ca. sopitæ. de censi. vnde non solùm suam, sed etiam suffraganeorum suorum diœceses visitare possunt & tenentur. Est tamen aduertendum, q in visitatione per eum fienda, tenentur hunc ordinē seruare. Volens enim prouinciam visitare, prius ecclesiæ suæ capitulum, atque ciuitatem & diœcesim propriam plenè visitare tenetur. Et non solùm, circa maiorum, sed etiam circa minorum ecclesiarum: & non solùm clericorum, sed etiam circa populorum visitationē, debet esse intentus. tex. in c. j. in prin. de censi. lib. vj. Quod autem dixit, q prius suam diœcesim tenetur visitare: procedit, nisi aliud habeat consuetudo specialis. ar. c. j. de offi. or. lib. vj. Sed q. circa prędicta, quare prius suam, quàm suffraganeorum suorum diœcesim visitare tenentur. So. dicēdum est q multiplex potest esse ratio. Prima: quia à capite edenda est ratio. ff. de edē. l. argentarius. Secunda: quia qui vult alios corrigere, prius se & suos corrigere tenetur. iij. q. vij. cap. iudicet. & de sta. regu. c. ea quæ ver. si verò. Nec mirum: quia talis est actus exterior charitatis, vt tradit b. Tho. secunda secundæ. q. xxviij. dixi in ca. nouit. de iudi. meritò secundùm ordinem charitatis debet à se incipere. xiij. q. v. c. si non licet. l. si præses. C. de serui. & aqua. & c. j. & fi. de postu. prælato. & ex prædictis infertur ratio, quare prius debeat capitulum suum totum visitare, quoniam capitulum facit vnum corpus cum illo. ca. nouit. de his quæ fiunt à præl. meritò ergo ab ipso capitulo ex ordine charitatis debet prius inchoare. & tenet Io. An. in di. ca. j. in nouella. & non solùm suam cathedralem prius tenetur visitare ecclesiam: sed etiã matricem: si fortè ibi non est ecclesia cathedralis. tenet Io. An. in d. c. j. in nouel. & sequuntur Doc. quoniam etiam cathedrales ecclesiæ matrices dicuntur. c. j. de præscrip. & ca. venerabili. de ver. sig. & dicitur ecclesia matrix, maior, & baptismalis: quia sicut mater generat: ita illa regenerat per baptismum, vt not. gl. in ver. matricē. Cle. j. de sententia excō. sed quęro an primò debeat visitare propriam ciuita. quàm diœcesim. So. tex. in d. c. j. in prin. videtur velle q sic. ex ordine literæ: cùm primò ponat ciuitatem, vt caput: deinde subijciat, diœcesim. Sed Host. & Io. de Imo. dicit, q talis ordo est seruandus in prouincia quò ad ecclesiam, ciuitatem, & diœcesim metropolitanam. Sed quò ad suffraganeos, si difficultas vel incommoditas sit in dicto ordine seruando, non putant ordinem necessarium. & sequi. Ioã. An. & residet. d. Do. hic. item: quia diximus q debet prius suã diœcesim plenè visitare, quęro quãdo dicitur plenè visitasse. So. dicendum est q tunc dicitur plenè visitasse suam diœcesim, quando nulla parochia remansit non visitata: dummodò commodè visitari possit. vt statim subijciemus, & visitationis causa subsit: quoniam hic omnia ad boni viri arbitrium sunt redigenda. vt dicit gl. in verbo, plenè. in d. c. j. de censi. lib. vj. Et idē voluit ibi Imo. q hic omnia ad boni viri arbitrium essent redigenda. Vnde dixit Ho. non propterea diceretur non facta plena visitatio. ex eo q duæ vel tres ecclesiæ, vel partes remaneant visitandæ. alle. Archi. vij. q. j. §. denique. Et subdit q inspiciēdus,

est mos regionis.ff.de ven.inspi.l.j.§.pe.& sequitur Io. An. in d.ca.j.facit quod statim dicetur. & non solùm tenetur in propria diœcesi visitare ecclesias, & clericos, & omnes ministros deputatos in loco, ecclesia, vel diuino cultui mancipatos: sed etiam laicos. & sic visitatur quodcunque habens beneficium ecclesiasticum, & non curatum, vt d.ca.j.de censi.lib.vj.§.sanè. & vide quæ diximus.q.viij.& etiam laicos totius diœcesis. vt d.c.j.in prin.Sed pone, Archiepiscopus non seruat in visitando dictum ordinem: vtrum processus per eum gestus sit nullus. Sol.Io.mo.in d.c.j.tenet ꝙ sic:quia est ordo substantialis.vnde reddit processum nullum c.cùm dilecta.de rescrip.C.de sen.& inter.omnium iudic.l.prolatam.& subdit ꝙ super nullitate vidit literas dari per cancellariam.Vbi no.ordo non esse substãtialis:tamen à iure debitus:& peteretur seruari:si non seruaretur,possit appellari:aliàs si procederet,teneret processus.de ref. spo.& c.j.de app.faciunt quæ latè dixi in c.j.de ordi.cog.Vlterius quæro, vtrum sufficiat synodum conuocare, & plenè inquirere.& videtur ꝙ sic,vt c.sicut olim.de accusa.& xvj.d.c.quoniam.So.dicendum est contrarium:quia in tam breui tempore non possint singulorum inquisitio fieri.Tum quia ibi non veniũt omnes clerici & laici,qui etiam sunt visitandi.vt infra diximus.q.xviij.Tum quia subijcieda est res oculis.& quia personæ præsentia multum operatur.ff.fini.reg.l. si irruptione. & de offi.dele.c.fi.secundùm glo.ver plenè.d.ca.j.Et idem tenuerunt ibi Inno.Io.mo.Host.Archi.& d.Do.faciunt quæ diximus.j.eo.lib.q.viij.Aduertẽdum tamen:quia quæ de plena visitatione propriæ diœcesis dicta sunt, procedunt si Archiepiscopus commodè, & absque aliqua difficultate accedere ad vnã quãque poterit.Sed si commodè,vel absque aliqua difficultate non possit accedere: puta,propter niues, vel viarum discrimina,aut simile impedimentum: potest de pluribus locis ad vnũ congruum locum clericos & laicos conuocare:ne etiam in ipsis laicis visitatio postponatur.tex.est in ca.j.secundo ru.de censi. lib.vj.iuncta glo.in verbo,difficultate.facit.c.ad audientiam.de eccle.ædi.& l.ij.§.si quis in iudi.ff.si quis cau. Ad quod videnda sunt quæ latissimè dixi in rub.de dila.ar.xviij.q.iiij.Nec sufficit propriam ecclesiam reuocare:sed ire debet ad locum congruum.vt dicit tex.in d.c.j.qui tex.ideò dicit,congruum:quia locus debet esse honestus & communis,& magis propinquus: iuxta possibilitatem.c.accepimus.de fide instru.& c. cùm personæ.de priuil.& secundùm ea quæ latè dixi in rub.de dila. ar. xviij.q.iiij.v.& vj.finita autem plenè visitatione propriꝙ diœcesis,licitum est Archiepiscopo per totam prouinciã, vel eius partem visitationis officium exercere:visitando non solùm ciuitatem & diœceses: sed etiam suffraganeos ,& eorum subditos:& non solùm ecclesias cathedrales:sed etiam alias,& monasteria , & pia loca & cleros , & populos liberè visitare potest. tex.est in c.j.§.deinde.de cẽsi.lib.vj. Et respectu ecclesiarũ visitandarum videnda sunt quæ diximus.j.eo.libr.q.viij.& tribus se.Et de clero & populo diximus.j.eo.li.q.xij. quod procedit, etiam suffraganeis non negligentibus,secundùm glo.super verbo.prouinciam.d.c.j.& c.fi.eo.tit.quãuis Bernardus dixerit,ꝙ solùm suffraganeis negligentibus posset talem visitationem facere,& malè. Quãuis autem Archiepiscopus totam diœcesim suam plenè visitare teneatur,vt s.demonstratum fuit:tamẽ non præcisè arctatur ad visitandam totam prouinciam: sed potest totam,& partem liberè visitare: ex quo tamẽ aliquam de ipsis diœcesibus visitare cœpit ; nunquam postea, siue totam , siue partem eius visitauerit, reuertatur causa visitationis ad illam, prius quàm omnes reliquæ ipsius prouinciæ diœceses in totũ, vel in parte,quas securè visitare poterit: & si de nouo fuerint visitatæ,vt d.c.j.§.ex quo.subdit tamen ibi tex.ꝙ si fortè eadẽ diœcesis,vel aliqua ibi ecclesia plus alijs indiguerit visitari , aliarum visitatione inter missa,ad eandem redire tenetur,si à loci diœcesano requisitus extiterit : vel de omnium, aut maioris partis Episcoporum eiusdem prouinciæ processerit cõsilio,& assensu:ad quos pronos exhibere debet,ne animarum ꝓfectus aliqualiter negligatur . Exigitur ergo ad hoc vt Archiepiscopus,post quàm vnam diœcesim incœpit visitare, & ad aliam transiuit: ad hoc vt sine noua propriæ diœcesis visitatione possit redire ad diœcesim intermissam: ꝙ à diœcesano sit requisitus:& faciat de eius consilio & assensu:quia non sufficit solùm consilium,sed etiam assensus,per c.cùm olim. de arbitris,secundùm Io.An.& ratio potest esse secundùm gl.ibi super verbo, requisitus.quia per exitum videtur renuncisse visitationi illius anni.facit c.quod ad consultationem.de re iudi.Et ideò redire non potest,nisi in altero prædictorum casuum. Si tamen Episcopus non requireret Archiepiscopum, & maior pars suffraganeorum consentiret ipsum redire,posset reuerti.& visitationem complere:etiam diœcesano contradicente,secundùm glo, prædictam.facit.lxvj.di.c.j.& sequitur Host.Archi.& Io.An. in d.c.j.Et no.ꝙ quãuis glo.prædicta assignet dictam rationẽ, quare non possit ex propria voluntate redire ad complẽdam visitationem quam intermisit: tamen etiam præter illam ratio duplex assignari potest.Prima,ne illa diœcesis grauetur,secunda,ne visitatio aliorum negligatur,secũdùm Fran.Vercel. quẽ seq.Io.An.in d.c.j.in nouella.Et prædicta procedunt,quando Archiepiscopus visitans intermisit complere visitationem ex propria voluntate.Secus si ex aliqua necessaria causa intermisit:quia tunc absque noua visitatione propriæ diœcesis,potest ad illam redire:ex quo iure permittente intermisit, secundùm Host. & Io.An.in d.c.j.§.ex quo tamen.Et aduertendum est, quòd ex quo tex.in d.c.j.dicit,quòd ex quo totam suam prouinciam visitauit,potest totam vel partem prouinciæ liberè visitare.quod propter verbum,liberè,positum in tex. potest illã facere contradictione,præscriptione,vel app. non obstãtibus. c.cùm ex officio & c.accedentes.de præscrip.& per c.fi.de censib.lib.vj.& ita tenet glo.in verbo,liberè.in d.c.j. Et ad prædictam materiam videnda sunt quæ j.lib.xij.l.viij.latius explicabimus.Sed quia.s. diximus, ꝙ Archiepiscopus potest omnes diœceses suffraganeorum suorum visitare.& in seq.vij.prin.q. diximus Episcopum posse etiam visitare diœcesim suam :& etiam s.in præsenti.v.q.prin.demonstratum fuit,Dubitari potest,quid si Archiepiscopus eodem tẽpore concurrit cum Episcopo in visitando,vtrum ambo sint admittendi.So.Inno.Ho. Io.mo.Abb.& Arch.dicunt ꝙ ambo admittentur:cùm nõ reperiatur iure prohibitum. & si discordarent in sententia,teneret sententia lata pro reo:nisi in causa fauorabili,secũdùm no. in c.ex literis.de proba.& ea quæ traduntur in c.fi.de re iu. & sequuntur Io.& d.Do.in d.c.j.in nouellis.Et idem arbitror dicendum si concurrerent Primas & Episcopus. Et si concurrerent Primas, Archiepiscopus,& Episcopus:quãuis omnes viderentur admittendi,per ea quæ s.diximus. tamen si in sententia discordarent,staretur maiori parti.lxv.d.cap.j.& ij.ff. de re iu.l.duo ex tribus.& ff.de arb.l.si in tres.§.fi.& l.seq.& l.diem proferre.§.si plures.& ad prædicta etiam videnda sunt quę diximus lib.xj.q.iiij.vbi demonstratum fuit,quid iuris si ecclesia non est sufficiens ambobus.Postremò no.ꝙ post quàm Archiepiscopus semel omnes prouincias siue diœceses visitauerit,licitum est ei,prius tamen suorum suffraganeorũ requisito cõsi. & ipsius diffinitione super hoc habita,coram ipsis quæ in scriptis redigenda est,vt alijs possit esse nota per eundem , potest prouinciarum visitationem reiterare:iuxta modũ superius adnotatum:etiam si non interueniat in hoc suffraganeorum assensus.Tenetur tamen illam prouidentiam adhibere,vt in posterioribus visitationibus illas ecclesias,eosque cleros & populos prius visitet:quia non fuerant ab eo in temporibus prioribus visitati:nisi sit magis alijs visitatiõis officium opportunũ. tex.est in d.c.j.§.post quàm.de censib.libr.vj. Et quantum ad hoc,an sit alijs visitationis officium opportunũ:stabitur dicto Archiepiscopi,secundùm Inn.Hosti.& Io.mo.quasi velint, ꝙ q.super hoc ei referri non poterit,secundùm Ioã.An.Sed quæ ad intel.l.prædictorum,quando exigatur diffinitio Archiepiscopi.Sol.dicit Hostiẽ.ad hoc vt Archiepiscopus non sit negligens ad concilium congregandũ:cùm aliter suffraganeorũ concilium die feriali haberi non possit:& sine hac diffinitione secundò visitare non potest.Item:quia propter hoc prouidetur Archiepiscopo:quia aliter vix, vel nunquam secundam visitationem facere poterit:nisi concilium celebraret,secundùm Io. An.d.c.j.Tenetur enim Achiepiscopus prouinciale concilium annuatim facere.de accu.c.sicut olim. & ideò dicit de concilio duntaxat:quia hoc casu,non requiritur quod concilium cõsentiat:quia siue concordent,siue discordent,ad Archiepiscopum in hoc pertinet diffinitio:& ipsius diffinitioni stabitur.ca.cùm olim.de arbi.secundùm glo.in verbo,concilio.in d.c.j.Qualiter autem Archiepiscopus debeat diffinire,dicit glo.in ver. diffinitione.ꝙ fiat sub hac forma : Diffinimus procedendum esse ad visitationem prouinciæ nostræ.& à tali diffinitione,cùm sit super executione officij sui,non potest appellari.per c.irrefragabili.de offi.or.& idem tenent Inn.Host.Ioã.mo.& Archi. qui etiam dicunt ꝙ non requiritur quòd hoc fiat causa cognita.& seqtur Io.An.in nouel.& do.M.Sextò principaliter qro quæ, loca,!& quæ personæ ab Episcopis visitari possint & debeant. So.dicendum est quòd Episcopus propriam diœcesim visitare tenetur. Et quãuis Archidiaconus, Decanus, Archipresbyter, vel similes in certa parte diœcesis iurisditionẽ habeant,& visitare possint,secundùm ea quæ diximus in iiij.princi.li. tamen Episcopus totam diœcesim visitare potest,& debet illum ordinem in visitando seruare.vnde primò capitulum suum, & ecclesiam suam, & ciuitatem, & demum diœcesim visitare tenetur.per

tur,per tex.in d.c.j.§.hanc autem.de censi.libr.vj.Quid autem si Episcopus & Archidiaconus,aut similis, simul inuicem concurrant?dicendum vt dixi in quæstione præcedenti.

9 ¶†Septimò quæro,quæ loca possint visitari ab Archidiacono,Decano,Archipresbytero,& similibus quos.s.li.iiij.q.viij. diximus visitandi potestatē habere. Sol.dicendum est, ꝙ cùm tales possint visitare virtute acquisitę iurisditionis in subditos, prout diximus in d.q.viij.& tribus seq.& q.xij.meritò côcludendum ꝙ solùm loca & ecclesias,clerum & populū sibi subiectos visitare possunt.facit l.fina.ff.de iuris.om.iud.& ca.ij.in fi. de constit.lib.vj.Et si episcopus & inferior in visitatione concurrant,dicendum vt patet ex his quæ diximus in præcedenti q.versi.Sed quia supra diximus.

10 ¶†Octauò quæro vtrum omnes ecclesiæ seculares,& ecclesiarum capitula possint visitari.Sol.dicendū est ꝙ sic.& non solū ecclesiæ,sed ecclesiarum capitula.c.j.§.deinde.de censi.lib.vj.& siue ecclesię cathedrales sint,siue inferiores:& siue sint cum cura,siue sine,per text.in c.j.in prin.de censi.lib.vj.dum dicit,maiorum,sed etiā minorū ecclesiarum.& idem probatur in dicto c.j.§.sanè.secūdùm Pe.& Albe.Io.An.& d.Do.ibi,& siue sint ecclesiæ ciuitatis, siue diœcesis.vt in c.venerabilis.de censi.& ibi do.m.refert tamē Host.in c.cùm nuper.de censi.quosdam dicere,quos ipse videtur sequi.ꝙ visitari debent dūtaxat opulentę ecclesię:minutę verò ecclesię nō sunt visitandę regulariter:nisi dūtaxat cū audit aliquid sinistrū,& graue:qa nec possunt recipere Archiepiscopū vel Episcopū visitantes secundū dispositionem.c.cum Apostolis.de censi.Sed zaba.in dicto c. cùm nuper.tenet contrariū:quia debet visitare plures tales ecclesias:& ab omnibus simul vnam tantummodò exigere ꝓcurationem,per c.procurationes.de censi.& c.felicis.de censi.lib. vj.Ad quod tamē videnda sunt quæ diximus in lib.xj.q.viij. ¶Sed quęro quid si duæ vel plures ecclesiæ sint inuicem vnitæ,vtrum omnes debeant visitari? Solu.dicendum est ꝙ sic.& visitans vnam vel plures, quot procurationes recipere debeat, vide quæ diximus libro xj.

11 ¶†Nonò quæro vtrum omnes ecclesiæ possint visitari. So.dicendum est,ꝙ sic;vt est tex.in c.sopitę.& c.venerabilis.de censi.& in c.j.de censi.lib.vj.§.deinde.ibi,monasteria & alia loca religiosa.Est tamen aduertendum,ꝙ si loquimur in monsterijs monialium,visitanda sunt per ordinarios;ea adhibita consideratione ꝙ si sunt exempta,ita vt nulli alij nisi sedi Apost.subiecta esse noscantur.Apostolica authoritate,non exempta verò ordinaria authoritate per ordinarios sunt visitāda.Si verò sunt exempta:non tamen immediatè Apost.sedi.sed alijs inferioribus subiecta:per ipsos inferiores visitantur.tex.est in Cle.attendentes.§.j.de sta.mo.Quare monasteria ordinis Gamaldulen.Cistercien.& similia exempta,non subiecta immediatè se. apost.visitabit superior Prælatus illius ordinis,cui subsunt:si modò subsunt Abbati, vel Prælato masculo. sed si subessent Abbatissæ, Priorissæ seu monasterio monialium: cùm maior prælata vel clausuram exire non debeat,vt in ca.j.de sta.mona. lib.vj.videtur ꝙ talia monasteria possit ordinarius visitare.Sed Archi.in d.c.vt refert glos.super versic.alia in d.Cle.attendentes.de stat.mo.tenet ꝙ illa maior prælata per se visitare nō possit;sed cùm sit iustè impedita,visitabit per alium.x.q.j.Epm.facit c.inter.& c.si Eps.de offi.ordi.lib.vj.Et secundū hoc cessabit officiū ordinarij.& sic residet Io.And.in d.gl. Et idē tenēt Paul.& Steph.sed Guliel.de monte Lau.tenet cōtrarium:quia vix bona correctio potest fieri per mulieres:quia hoc non est officium muliebre,& quia vna parū appretiat aliā,& quia frequenter sunt sociæ criminis.l.fœminæ.ff.de regu.iur.& c.dilectę.de excel.præla.& de coll.deteg.per totum.propter quod videtur secūdùm eū,ꝙ talia monasteria alteri monasterio monialium subiecta,nō debent per Abbatissam vel Priorissam visitari:sed Io.& zab.ibi tenent primā opin.& dicit zaba.ꝙ dictæ rationes parū vrgent.Aduertendū etiam id quod dicimus de monasterijs immediatè subiectis sedi Apo.non habet locū in monasterijs etiam sedi Apo.subiectis:quæ monasteria consueuerunt visitari per visitatores capitulorum prouincialium: sicut est monasterium Blatanen.& similia;quia talia etiā visitabuntur per ordinariū:quia cùm prouisio dictę Cle. Attendentes.sit specialis:vitiat generalem,de qua in ca.in singulis.& ca. sequenti,de sta.mona.

12 ¶†Decimò quæro quid de capellis,vtrū possit visitari.So.dic ꝙ sic,per ea quæ dixi.q.viij.per ea quæ j.dixi in sequē.q.& per ea quæ dixi lib.ix.ver.quid autem de capellanis.vbi diximus, vtrum capellani teneantur ad procurationem.

13 ¶†Vndecimò quæro quid de oratorijs & similibus locis.Sol. tex.in c.fi.de censi.ꝓbat ꝙ nō possint visitari:nec etiā grāmaticę:licet ibi sint oratoria:dummodò priuata.tenet Io.An.c.j. de censi.lib.vj.Aduertendū tamē,quia dicit Inno.ꝙ si in oratorio institueretur sacerdos perpetuus:ꝙ tunc Eps posset oratorium visitare.Refert tamen alios dicere contrariū.& fortè melius:quia quādo locus est priuatus,non est capax intitulationis perpetuæ D.m.in d.c.fi.dicit,ꝙ dictū Inn.potest saluari,quādo oratoriū esset cōstructum authoritate Episcopi: quia posset tunc publicè ibi celebrari, & sacerdos deputari. Et subdit quòd credit,quòd posito quòd proprius Episcopus non possit huiusmodi oratoria visitare,vt d.c.fi.tamen possit ad illa accedere,vt videat quomodo se habeant:& si prꝑter debitam formam cōstructa sint:& an honestè tractentur,secundùm d. M. ad quòd videnda sunt quæ diximus in libr.xj.q.v.ver.non solùm.faciunt etiam quæ diximus in se.q.

14 ¶†Duodecimò quæro,quid de hospitalibus,Xenodochijs,& alijs similibus pijs locis:an visitari possint.so.glo.super ver.loca.in c.j.de censi.lib.vj.tenet quòd sic.Sed Fed.conciuis noster latius tractat consi.xlvj.& D.m.in c.sopitæ.de censi. post Fed. concludendo distinguit tres casus. Primus est,cùm certum est hospitalia esse religiosa,vt puta,authoritate Episcopi fundata: hoc casu,absque dubio visitanda sunt.Et hoc modo potest intelligi.d.glos.super verbo,loca.secundus casus est,quando non constat quòd sint fundata authoritate Episcopi sed habent signa religionis:& ibidem publicè celebratur:& idem:quia pręsumptio est quòd sint religiosa:vt no.Archi.de conse.di.j.c.nemo.tradit do.m.in c.patientibus.de priuile.& ibi dixi. Tertius casus magis dubitabilis.quādo cōstat quòd sunt hospitalia priuata.& sentit Fede.quòd adhuc possunt visitari,ex quo ad pios vsus sunt deputata.loquitur tamen de hospitalibus infectorū, seu leprosorū.facit c.ij.de eccl. ædifi.Sed Do.me.in hoc distinguit,quòd aut viuit ille qui hospitale erexit: & non potest eo inuito visitari:sicut nec domum propriam alicuius priuati visitare potest. Aut ille decessit, & voluit hospitale remanere in suo statu:& tunc superior poterit illud visitare.ar.opti.in auē. de eccle.tit.§.si quis ædificationem.facit quod tra.do.me.in c. inter dilectos.de dona.quæ distinctio mihi placet.

¶Tertiodecimò quæro, vtrum laici & clerici possint visitari: & an laici simul cum clericis visitari valeant.Sol.dicendū est ꝙ tam laici,quàm clerici debent visitari.vt probatur in ca.j. j. de censi.lib.vj.& ibi tenent Doc.ibi dum tex.dicit,nec circa clericorum tantum,sed etiam circa populorum visitationem procures esse intentus.facit quod diximus libr.x.q.iij.& iiij. Sed aduertendum:quia Io.An.in c.fi.de censi.& post eum zab.videtur velle quòd per prælatos ecclesiasticos non debeant visitari, nisi loca ecclesiastica: & familiæ ecclesiasticæ. Vnde infert, quòd cùm mercenarij & similes,qui habitant cum personis ecclesiasticis,non censeantur de familia ecclesiarum.c.peremptis. & c.fi.de priuil.libr.vj.meritò non debent visitari. ergo longè minus populi:& puri laici debent posse visitari.& pro hoc etiā facit:quia si aliud diceremus,sequeretur quòd prælati ecclesiastici iurisditionem in laicos vsurpare viderentur.quod fieri nō debet.c.nouit.de iud.& d.c.quoniam.xcvj.d.c.cùm ad verum. Quare timore.d.cōtrarij dixit Io.An.post Fran.Vercel.in d.c. j.de censi.lib.vj.in nouel.quòd inquantum text.in d.c.j.loquitur de populis visitandis. intelligi debet, respectu criminum ecclesiasti.pro quibus corrigendis visitando poterit etiam cōtra laicos inquirere:aliàs secus.Sed dicit ibi Ioan.de Imo. quòd imò poterit inquirere de omni crimine: cùm hoc fiat extraiudicialiter per modum fori pœnitentialis: & non per viam fori contentiosi.per no.in c.quatenus.& ca.nos inter.de purg.cano. Sed do.Do in c.j.distinguit,quòd aut prælatus ecclesias visitādo vult inquirere contra laicos,ad finem imponēdæ pœnæ pro crimine:& procedit dictum Fran.& Io.An.quòd ista via visitationis non sequitur naturam fori pœnitētialis omnino.quod probat tex.d.c.j.§.notoria.vbi patet quòd imponit pœnā pro delicto,quam non imponit forus pœnitentialis: qui nō habet se præcisè contra delicta:sed consultiuè vt in ca.Matthæus. de symo.hoc etiam probat tex.in d.c.j.§.quòd si de aliquibus.vbi se reperit infamatum de crimine,denunciat suo ordinario. Et sic procedit etiam quòd ex foro pœnitentiali posset ipse pœnitentiam imponere.vt patet in c.fi.de censi.lib.vj.ergo patet quòd via visitationis valde differt à via fori pœnitentialis. Aut vult visitando inquirere ad finem pœnitentiæ imponendæ:& ad hunc effectum potest visitare etiam laicos:& ita procedat opin.Io.de Imo.& sic loquuntur iura per eum alleg.facit tex.x.q.j.ca.placuit.vbi patet quòd de homicidio,& alijs peccatis mortalibus,prælatus eccle.se intromittit:etiam contra laicos.Aduertendum tamen dico,quòd quamuis laici per prælatos ecclesiasticos visitari valeant:non tamen debet simul clerū & populum,sed separatim visitare:quoniam talium iura separata sunt.xij.q.j.c.duo.nec promiscuis actibus officia sunt tur-

banda.C.de teſta.l.cõſulta.Sigillatim enim facta inquiſitio me
lius & accuratius procedit.de accuſa.c.inquiſitionis.§.tertiæ.
facit quod diximus lib.x.q.iij.quod tamen procedit, niſi qua-
litas negotij aliud expoſcat.argu.c.j.§.ſanè.de cenſib.libr.vj.&
ibi hoc tenet glo.ſuper verbo,populos.

15 ¶†Quartodecimò quæro, vtrum poſsit recuſari viſitatio . &
vtrũ ſint aliquæ cauſæ propter quas poſsit declinari viſitatio.
& pro clariori doctrina, proſequar infraſcriptas, quæſtiones.
Prima,vtrum per exemptionem ſubditi poſsint declinare viſi-
tationem. Secũda,vtrum viſitatio ſpecialiter remitti poſsit per
illam ad quem pertinet ius viſitandi. Tertia vtrum per remiſ-
ſionem ſeruitiorum videatur remiſſa viſitatio. Quarta, vtrũ a-
mitti poſsit præſcriptione vel conſuetudine.

16 ¶†Primò igitur quæro, vtrũ exẽpti virtute exemptionis poſ
ſint effugere viſitationẽ Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, vel ſimi-
lium in quorũ diœceſi & prouincia, & iuriſditione, monaſteria
ſita ſunt. Sol.dicẽdum eſt ꝙ ſi priuilegium exemptionis à Sũ-
mo Pontifice cõceſſum expreſsè loqtur de viſitatione: deciſio
eſt clara, ꝙ virtute talis priuilegij exemptus poſſet ſe excuſare
à viſitatione.arg.c.cûm viſitantia.de cenſibus.& c. cùm perſo-
næ.de priuile.lib.vj.& eorum quæ j.ſubijciam, Si verò priuile-
gium nihil de viſitatione exprimeret, diſtinguẽdum arbitror,
ꝙ aut exemptio nõ eſt vniuerſalis, & ſimplex: ſed ad quoſdam
caſus limitata: & in terminis ſuis duntaxat ſeruanda eſt, & ad
limitandos terminos reſtringenda: non autem in præiudicium
ordinarij extẽdenda.ar.l.ij.§.meritò.§.ſi quid à Principe.ff.ne
quid in loco pub.& c.quãuis.de reſcrip.lib.vj. Et quia limitata
cõceſsio limitatum parit effectum: vt in l.cãcellauerat.ff.de his
quæ in frau.cre.& c.licet.de deci.& l.cùm pater.§. dulciſsimis.
ff.de leg.ij.cum alijs vul.& quia ex ſeparatis non fit illatio, cap.
quod ad tranſlationẽ.de offi.dele.& l.naturaliter.§.nihil cõmu
ne.ff.de acqui.poſ.c.ſtatutũ.c.cõſtitutio.de ele.li.vj.& quia pri
uilegia ſunt ſtrictiſsimè interpretãda & reſtrigẽda.c.j.& ij. de
fil.presby.lib.vj.de vſu pal.ca.ex tuarum. Si verò priuilegium
exẽptionis ſit ſimpliciter & vniuerſaliter conceſſum: arbitror,
quòd eccleſiæ, monaſteria, vel loca huiuſmodi exemptionem
habẽtia, viſitari nõ poſsint.ar.c.cùm perſonæ.de priuile.lib.vj.
& no.in c.venerabili.& c.cùm inſtãtia.de cenſi.Idẽ etiam arbí-
tror, ſi eccleſię, monaſteria, vel loca aliqua eſſent exempta à iu-
riſd.prælati, aliàs ſui: quoniã viſitatio eſt annexa iuriſditioni: vt
in c.j.§.hanc autem.de cenſi.lib.vj.vbi dum tex.dicit, Epiſco-
pis, alijsque prælatis ordinario iure &c.dixi.ſ.artic.iiij.q.xij.&
hoc etiã probatur ex his quæ dicam in ſe.q. Prædicta tamẽ ar-
bitror limitãda quò ad viſitationem ordinariorum: ſecus quò
ad viſitationem legatorũ Apo.ſe.per ea quę diximus in lib.xj.
q.xiiij.ver.ij.legitima cauſa.inſuper prædicta procedũt ea ad-
hibita moderatione, de qua diximus lib.vj.q.ix. Sed iuxta ma
teriam prædictæ q.quęro, Epiſcopus Aduenieñſis. Abbatem &
monaſteria, id eſt monachos ſancti Martini diœceſis ſui mo-
nuit, vt ſe pararent ad viſitationem & procurationem: Abbas
& monaſteriũ ſe exemptos fore affirmant: atq; id coram Epi-
ſcopo, vel alio cõpetenti iudice ſe incõtinenti probaturos offe-
rebant. Cumq; Abbas intelligeret Epiſcopũ ad cenſuræ ſenten
tiam fulminandam paratum: ad ſedẽ Apo. iſta cauſa inſerta ap
pellauit. Verùm ea non obſtante, Epiſcopus in Abbatem excõ
municationis, & in cõuentum interdicti ſentẽtiã protulit. Vn-
de quæritur, vtrum prædicta excõmunicatio viribus ſubſiſtat.
Et præſuppoſita ſentẽtiæ nullitate, vtrũ Epiſcopus ſit puniẽ-
dus. Hanc quæſtio.tractat Inn.in c.venerabili.de cenſi.ad quã
decidẽdam latiſsimam, & intricatiſsimam, & valde obſcurã fe-
cit gl. Et quoniam plura hodie per eum dicta reddũtur ſuper-
flua, propter nouam decre.c.cùm perſonæ.de priuil.lib.vj. ideò
ſequẽdo do.M.paucis in ſiſtã, ex dictis ergo Inn.breuiter colli-
guntur tres caſus. Primus, quando cõſtabat Epiſcopum eſſe in
quaſi poſſeſsione iuris viſitãdi. Secũdus, quando cõſtabat con
trariũ. Tertius, quãdo de hoc dubitabatur. Primo caſu, cõcludit
excõmunicationem validam eſſe, eò ꝙ in præiudiciũ ſui iuris,
nec exceptionem, nec probationes oblatas recipere, nec appel
lationem admittere tenebatur. Non enim vt iudex, ſed vt pars
pro ſuo iure conſeruando procedebat: quo fit, vt probationis
oblatio nequaquam appellationem iuſtificaret: quãuis aliàs ſi
vt iudex proceſsiſſet, exceptionis legitimè oppoſitæ oblata
probatio app.iuſtificaret, vt in c.interpoſita.de appella. & in.c.
cùm inter canones.de ele. Neque enim in terminis quæſtio.no
ſtræ tenebatur Epiſcopus cauſæ cognitionẽ aſſumere: ſed ex-
traiudicialiter potuit prælatum ſibi ſubditum, cõtra quem fun
datam de iure cõmuni intentionem habebat, eo modo extraiu
dicialiter admonere. Et hoc tutius eſt ſecundùm d.M.quàmuis
Ho.velit, ꝙ ex quo Abbatis contumacia erat manifeſta, illum
citare non tenebatur. Secundo vero caſu, concludit Inno, vera
exiſtente exemptione excommunicationem non valuiſſe, pe
no.in c.cùm dilectus.de relig.do. Subdit tamen quòd propter
talem illegitimam excommunicationem, ſi monaſteriũ, vt præ-
ſupponitur, in ſua ſitum erat diœceſi, non venit puniendus:
cùm probabili errore duci potuit: quæ excuſatio ceſſat, ſi mo-
naſterium extra diœceſim ſuam ſitum fuiſſet.ar.c.ſacr. & eorũ
quæ ibi dixi de ſententia excommunicationis.

¶Tertio vero caſu, excommunicationis & interdicti validi-
tas ex futuro pendet euentu. etenim, ſi cõſtabat monaſterium
exemptum, & Epiſcopũ in quaſi poſſeſsione iuris viſitãdi mi
nimè fuiſſe: non valebit ſententia: aliàs ſecus. Quare conſuluit
Inn.ꝙ Epiſcopus, non vt iudex, ſed vt pars pro huiuſmodi &
alijs ſimilibus iuribus conſequendis & defendẽdis, debeat ex-
traiudicialiter procedere: eo nanque modo, nec probationes
recipere, nec appellationem admittere tenebatur: ſed temporali
atque ſpirituali gladio iura ſua conſequi, atque defendere po-
terit.in c.dilecto.de ſen.excom.lib.vj.

¶Ad quod videnda ſunt quæ latius diximus j.eo.li.q.xv.po-
terit tamen abnegare exemptionis priuilegium, recipere ac vi-
dere, non vt iudicet, ſed vt exemptionis validitate certior fiat.
Nam cùm de ipſius commodo & incõmodo tractetur: in cau-
ſa propria iudex eſſe nõ poteſt.C.ne quis in ſua cauſa. in rub.
& nigro.faciunt no.per D.m.ad audientiam.de appel. & in c.
ſuper literis.de reſcrip. Et hæc faciunt ad intellectum præalleg.
c.cùm perſonæ.quòd valet vbi Epiſcopus non procedit vt iu-
dex: quãuis glo.aliud ſenſerit. quoniam licet Epiſcopus iudex
eſſe poſsit in cauſa eccleſiæ ſuæ: non tamen poteſt eſſe, quando
eidem commodum venit applicandum.ar.not.in l.de iure.ff.ad
muni.ſecundùm D.m.in d.ca.venerabili. Et ad hoc vltimũ vi-
denda ſunt quę latè tradũtur per Inno.in c.veniens.de verb.ſi-
gnific.& Henric.bo hic.in c.ex parte.el j.eod.tit.Oldra.conſi.
clvj.ca.ſi quis erga.vij.quæſt.j.cap.ſicut conſultus.& quæ latè
dixi in cap.ij.de maledi.

17 ¶†Secundò quæro, vtrum viſitatio remitti poſsit per illũ, ad
quem pertinet ius viſitandi. Sol.Inn.in c.cùm ex officij.tenet
ꝙ non.ſicut nec poteſt remitti correptio: quoniam viſitatio &
correptio conſiſtunt in iure publico: ergo non poteſt remitti,
aut illi renunciari.ita tenet Inn.in c.cùm ex officij.de præſcrip.
alle.quod leg.& no.in c.ſi diligenti.de foro compe.& idem te-
net ibi D.m.pro quo alle.c.cùm venerabilis.de cenſi.& l.lega-
tus.ff.de offi.præſi.& adde quæ diximus j.lib.xj.q.iij.

18 ¶†Tertiò quæro, vtrũ per remiſsionem ſeruitiorum videatur
remiſſa viſitatio. Sol.dicendum ꝙ non. vt probatur in ca.cùm
vene.de cenſi.facit: quia non poteſt expreſsè remitti . vt dixi-
mus, & quia per talem remiſsionẽ non intelligitur remiſſa pro-
curatio, vt dicam.j.lib.xj.q.xiij.ver.vj.quæro.

19 ¶†Quartò quæro, vtrum viſitatio poſsit amitti præſcriptione,
ſeu conſuetudine. Sol.Hoſti.in ſum.in ti.de offi.Archi.§.quod
ſit officium.ver.quare autem reſpectu præſcriptionis. tenet ꝙ
non poſsit præſcribi.& ibi aſsignat rationem: quia contra viſi-
tationem non currit præſcriptio.idem etiam tenet Do.m.in c.
cùm ex officij.de præſcrip.& probatur ibi tex.dum dicit. Sicut
viſitatio non poteſt aliquo modo præſcribi. Ego diſtinguerẽ,
quòd aut quærimus, vtrum ſubditus contra ſuperiorem poſsit
præſcribere.vt non poſsit viſitari: & dicendum eſt quòd non:
quia cùm viſitatio fiat ad effectum correptionis & reformatio
nis: meritò non poteſt præſcribi per ſubditum contra ſuperio
rem.& ita procedat d.opin. Aut quærimus, vtrum valeat alius
prælatus contra alium præſcribere viſitationem: & dicendum
eſt quòd ſic, vt in c.irrefragabili.§.exceſſus.de offic.ordi. Nam
viſitatio eſt actus iuriſditionis.cap.cùm venerabilis.de cenſib.
& dixi ſ.eo.li.iiij.quæſtio.ergo poteſt præſcribi, vt latè dixi in
cap. cùm contingat.de foro competen. Et iſtud potius dici-
tur quæri conſuetudine, quàm præſcriptione: quia conſuetu-
do propria non acquirit de ſui propria eſſentia alicui priuato:
ſed in publico. Sed quando per vſum longæuum acquiritur ius
priuato, ſecundùm ea quæ latius tractauimus in cap.cùm con-
tingat.de foro competen.in vij.princip.artic.in princip.vtrum
autem præſcribens, ſeu conſuetudine quærens iuriſditionem,
ſeu viſitandi poteſtatem contra ſubditos alterius, illam quæ-
rat per viam accumulatiuam, vel abdicatiuam. videnda ſun
quæ traduntur in cap.irrefragabili.§.exceſſus.& capitu.paſſo
& ibi diximus.de offic.ordina.& capitu.auditis. de præſcript.
per Bal.in diſputatione quæ incipit, Apuleus. & latius tractaui
in capit.cæterum. de iudic. Et ad materiam prædictæ quæſtio.
videnda ſant quæ diximus. in xj.princip.lib.quæſtio.xiij.

20 ¶†Quintodecimò principaliter quæro, quid agendum ſit
contra eos qui non admittunt viſitatores. Solut. ſatis clara
colligitur ex his, quæ ſuperius dicta ſunt eodem libro quæ-
ſtione xiiij. in prima quæſtio. illius quæſtione xiiij. verſicu.
ſed

sed iuxta. Poterit enim tēporalem aut spiritualem gladium cōtra tales exercere: nullam tamen assumendo causę cognitionē. per ea quæ ibi tradita fuerunt. vnde potest in resistentes, excōicationis & interdicti sententiā ferre. per ea quæ traduntur per Inno. do. Ma. & zaba. in c. venerabilis. de censi. Et est aduertendum, ꝙ ad hoc vt possit excōicare, interdicere, aut aliā pœnā imponere: necessariū est ꝙ prælatus visitationi resistat: non autem sufficit ꝙ excipiat de exemptione, aut se exemptū alleget: si visitationi non resistit & per talem allegationē nō diceretur spoliare epm: sed excipiens & allegans diceretur vti iure suo, quod facere potest: sed resistendo, videretur episcopum spoliare: & sic possit temporalem & spiritualem gladium in tales impedientes exercere. Quinimò possit etiā per violentiam intrare: & expellere resistētes, ex quo de iure cōmuni fundatā habet intētionē in tales, per no. in c. olim causam. de restit. spolia. & c. dilecto. de sen. exc. li. vj. & hoc voluit Inn. in c. cum instātia. de cēsi. & c. j. & ibi do. Ant. d. m. & zab. de immu. eccle. sentit glo. se remittēdo in verbo, franguntur. in cle. ij. de censi. & Pau. ibi & Io. de Imol. & vide quæ diximus in lib. xj. q. xiij.

21 ¶ †Septimo principali libro tractandū est, quando, seu quo tēpore visitatio sit fienda. Circa quod dicendum est, ꝙ omni tēpore quando ei cui onus visitandi incumbit, videbitur expedire, secundùm Henri. bohic. c. cū Apostolus. de censi. ar. c. procurationes. eo. tit. Nam cùm tempus non sit de iure determinatum, arbitrio iudicis relinquitur. l. j. in fi. ff. de iure delibe. & c. de causis. in fi. de offi. deleg. & in l. in venditione. ff. de bo. auth. iud. pos. Nec ad visitationem faciendam exigitur quòd præcedat infamia, vt tradit Henri. bohic in c. mandamus. de off. Archid. licet ad inquisitionem ordinariam faciendam præambula infamia requiratur, secundū ea quæ latè dixi in c. qualiter. el ij. de accusa. ix. prin. ar. verū prędictis obstare videntur: quia cū occasione visitationis procuratio debeatur, secundùm ea quæ latius diximus. j. lib. x. q. vij. ergo in fine anni collectis iam fructibus fieri debet, secundū Vin. in c. cùm nuper. de censi. sed prædicta opi. reprobatur ibi per do. Anto. dicentem, in optione prælati esse, videre quandocunq; voluerit visitare. & sequitur ibi do. m. per illum tex. dū dicit, contigerit visitare &c. & per d. c. procurationis. Subdit tamen d. m. ꝙ dictum Vin. potest assumi pro consilio: & satis placet. Sit ergo cōclusio, quòd quādocūq; poterit visitare, cōsultius tamē agere videtur si collectis iam fructibus visitat: cū ex tēpore ecclesia possit commodius procurare. Quā etiam ob causam arbitror maiores nostros principium studij. xij. Cal. nouem. & sic collectis iam fructibus inchoari statuisse. Prædicta tamen videntur limitanda secundùm quod sentit gloss. not. super verbo, annis singulis, in cle. fi. de sta. mo. dūmodò debita tempora verisimilis correptionis & reformationis seruentur. vnde non videtur ꝙ vna possit fieri visitatio in fine vnius anni. & alia in principio sequentis anni. arg. no. in c. in singulis. de sta. mo. & ibidē tenent zenze. & Pau. in d. cle. fi. assignātes rationē, quia cessat causa visitationis, quæ est, vt malum corrigatur inter primam autem & secūdam visitationem, esset ita breue tempus, ꝙ illius medij temporis nihil esset corrigendū. Itē, quia inter primā & secundā visitationem nō solū annus, sed quasi bienniū transiuisset. & sequitur ibi Io. de Imo. Et omnibus etiam diebus feriatis visitatio fieri potest· cū pertineat ad correptionem & eleemosynam spiritualem. & plerunq; fiant pro pace & concordia inter clericos & religiosos: ac etiam laicos inducenda, per c. fin. de ferijs. xxij. q. v. c. decreui. & secundū ea quæ latissimè dixi in c. licet. de ferijs. viij. prin. art. in ij. membro prin. q. j. fal. xxiiij. & xxxvj. ac etiam in iiij. membro prin. eiusdem q. fal. ij. & iiij. Quāuis autem omnibus diebus visitatio fieri possit: tamen honestum est ꝙ si visitanda sint monasteria, ꝙ visitator declinet ad illa vj. feria vel sabbato: vel his diebus quibus cibaria visitantium conuenirent cibarijs regularium visitandorum: si tamen alia die declinarent, subditi superiore inuito legem cibariorum minimè imponerent, secundùm quod ostenditur in lib. xj. q. vj. ver. visitantibus. tenet gl. voluit cle. prima de censi. ad quod videquæ diximus lib. xj. q. viij.

22 ¶ †Expedito tracta. de tempore, hoc libr. viij. occurrit in quo loco fieri debeat visitatio. Circa quod dicendum est. ꝙ in proprio loco quem prælatus vult visitare, visitatio fieri debeat: vt verbum sonat, & probatur in c. conquerente. de offi. ordi. ibi, ad eos visitandos accesseris. & in c. j. de censi. lib. vj. ibi dū tex. dicit, & si cōmodè & absq; difficultate accedere ad vnāquāq; &c. vnde dicit gl. super ver. accedere. ꝙ ire tenentur. Nec sufficit ad suā ecclesiā cōuocare. Vnde infert ibi Archi. ꝙ si eps nō solū alterius, sed ecclesię suę capitulū ad suā camerā, vel ad aulam visitandi causa, vellet conuocare: hoc non posset eò ꝙ prædictæ decretales exigunt ꝙ ad locū accedāt. Et sentit gl. sup verbo, plenè. in d. c. j. de censi. lib. vj. dicens, ꝙ nō sufficit synodum conuocare: quia ibi non veniunt omnes clerici & laici, q sunt visitandi, vt diximus lib. v. Et quia res oculis subijcienda est: quoniam personæ præsentia multum operatur. ff. fini. reg. l. si irruptione. & c. fi. de offic. leg. & l. de minore. §. commerita. & quod ibi traditur. ff. de q. & tenent ibi Io. mo. Host. Arch. pro quibus etiam allego tex. ij. q. j. c. Deus omnipotens. dum dicit, descendam & videbo & c. lxxxvj. d. c. si quidem & qualiter. ij. de accusa. & ibi latè dixi in x. prin. ar. q. ij. & q. x. e. enim loco longè melius examinari poterunt, quæ examinanda occurrūt de elect. c. postq. xxiij. d. c. illud. xxiij. q. j. c. paratus. & c. pudēda. facit etiam c. cū dilectus. de accu. & c. cū dilecta. de rescript. & quod no. in l. ij. C. vbi de cri. agi opor. & in l. j. C. vbi tam ciuiles, quàm mili. & in au. de admi. §. insuper. versi. iubemus. & quod not. in c. quosdam. & c. quanto. de præsum. inquit enim Pindarus, vt dicit philosophus, quòd oculus domini, & vestigia equum & agrum maximè pinguefaciunt, secundū ea quæ diximus. s. lib. iij. & iuxta illud Nasonis poetæ. segnius irritant animos demissa per aures, quàm quæ sunt oculis subdita fidelibus. Procedunt tamen prędicta, quando absq; difficult. te potest ad proprium locum accedere: sed si hoc non possit, conceditur tunc episcopo, vel alteri visitatori ad alium locum: dummodò congruum, visitationis causa conuocare. vt d. c. j. de censi. lib. vj. Dicitur autem nō posse absq; difficultate accedere, secundū Host. quando locus visitandus ad procurationem episcopi non sufficit. Etenim loci paupertas iustam non accedendi ad locum causam præstat. Archi. verò hanc sententiā reprobat. nam licet ecclesiæ sint pauperes: tamen contribuere tenentur, per c. cùm instantia. & c. procurationes. de cēsi. & sic paupertas huiusmodi ad alium locum non videtur iustam conuocationis causam præbere. tenetur enim, si potest, ad locū accedere: & si ecclesia pauper est, nihil ab ea exiget vel recipiet. j. q. ij. c. placuit. x. q. iij. fauendum. Non ergo paupertas, sed alia difficultas excusat Episcopum, si ad locum visitandum accedit. stante enim paupertate, proprijs sumptibus accedere tenetur. facit c. statutum. §. prouisurus. de rescr. lib. vj. ad hoc enim episcopales reditus eidem sunt deputati. vt in c. cùm ab omni. de vita & honesta. cle. no. gloss. in c. cùm Apostolus. de censi. cum concor. quod not. Ioan. Vin. Goffre. & Hostien. in c. cum instantia. & c. procurationes. de censi. & ad hanc materiam videnda sunt quæ de paupertate ecclesiarum diximus in li. xj. q. viij. vtrum videlicet ad procurationem vel contributionem teneātur. Vnde gloss. super verbo, difficultatis. aliter exemplificat, et melius, videlicet, quando propter niues, vel glacies. aut simile impedimentum non potest accedere. de eccle. ædifi. c. ad audiētiam. ff. si quis cauti. l. ij. §. si quis in iudicio. per quem tex. probatur, quòd propter æris intemperiem, aut pestem locum illū vexantē, non possit accedere: & propter hanc causam nudius tertius scripsi sapientibus studij Senensis, qui mihi præceperūt vt ad legendum redirem, ꝙ non tenebar ire. ad quod accedant quæ latè scripsi in rub. de oila. Archi. xviij. q. v. Locus autem ad quem in casu necessitatis vel difficultatis potest episcopus visitandos vocare, dicitur congruus, si honestus & communis sit: iuxta possibilitatem. de fide instru. c. accipimus. de priui. cū personæ, secundùm gloss. super verbo, congruum. c. j. de censi. lib. vj. & debet esse sufficiens ad omnes recipiendos, secundū Ioan. And. & do. Do. ibi. Et vtrum ex causa poterit idem collegium visitare in diuersis locis. Inno. tenet quòd sic, per text. c. j. in princ. qui loquitur de pluribus locis. subdit tamen quòd honestius hoc esset fieri in vno loco. & sequitur domi. Do. ibi Ego arbitror ꝙ respectu loci ad quem necessarium sit quòd ad vnum congruum locum conuocet. per tex. illum qui dicit, ad vnum congruum locum. & sic loquitur in singul. Nec ob. tex. dum loquitur de pluribus locis: quia loquitur de loco à quo, non de loco ad quem. Ex prædictis infert Franc. Vercel. in d. primo, & sequuntur Io. And. & do. Do. ꝙ locus visitationis non est de substantia: sicut nec locus electionis. de elect. c. bonæ. el. j. & in casu prædicto curare debet, vt quantum fieri potest locum magis vicinum eligat. facit cle. j. de foro compe.

¶ Post tractatum de loco, tractandum est qualiter. & cū quot personis & equitaturis fieri debet visitatio. & quid agendum, si debitus numerus exceditur. & sic patet ꝙ hoc libro tres principales quæstiones tractandæ sunt. Prima, quot euectiones visitator possit secum ducere. Secunda, quot personas. Tertia, si visitator debitum & taxatum modum excedit, quo remedio succurratur visitandis.

23 ¶ †Primò igitur quæro, quot euectiones, seu equitaturas visitator possit secum ducere. Sol. Archiepiscopi visitantes. xl. vel l. Et idem arbitror, & fortius de Patriarchis. licet in iure non reperiatur expressè dispositum episcopi. xx. vel xxx. Cardina-

les xxv. eue&ctionum numerum non debent excedere. Archi-
dyaconi. v. vel vij. Decani verò ab episcopis cõstituti, duobus
equis debent esse contenti, vt est text. in c. cùm Apostolus. de
censi. Et pro decanis intelligit glo. de Archipręsbyteris rurali-
bus. facit c. fi. de offic. Archipręsby. & quantum ad episcopos
etiam constitutio noua corrigens, secundũ gloss. & dictum. c.
inter cætera. x. q. iij. vbi episcopis conceditur, vt cũ xl. euectio
nibus valeant visitare, vel potest dici, secundùm Hosti. ꝙ ibi
episcopi app. continetur archiepiscopus: nam etiam Papa ap-
pellatur episcopus, vt in prima decretali & libri sexti. & cle. Et
sic concordat dispositiue. d. c. cùm Apostolus. Est tamẽ aduer-
tendũ, ꝙ ea quæ de Cardinalibus dicta sunt, intelligi debẽt de
Cardinalibus non episcopis Cardinales tamen etiã non episco
pi, cùm sint legati, hoc non seruant. & dicit Host. ꝙ vtinam es-
sent contenti de xxx. & subdit, ꝙ quamuis Ægidius dicat, ꝙ
ipsi, etiam si legati sint prædictum numerum seruare tenentur
tamen ipse hoc non credit. cùm in d. c. cùm Apostolus. nihil
de legatis disponitur. vnde secundùm Host. prędictus nume-
rus debet intelligi taxatus cùm visitant suam parochiam: in
qua habent iurisditionem, quasi episcopalem de iure. c. his quę
de maio. & obe. in summa. quicquid de iure sit, Cardinales prę
dictum numerum non seruant: sed libitum ducunt.
¶ Secũdo casu, de numero personarũ variæ sunt opiniões: quia
tenet d. c. cũ Apostolus. euectionum, non tamen personarum
numerus exprimitur. Quidam dicunt, ꝙ quantus euectionum
numerus exprimitur, tantus possit esse præter sessores, nume-
rus personarum: & sic quælibet euectio vnũ equitẽ & vnũ pedi
tem custodem habet. Absurdum enim esset ꝙ equitatores, &
maximè Prælatorum socij, proprios equos custodire & gu-
bernare tenerentur, & hunc intellectum stylus curiæ approba
re videtur quando enim nuncius Apo. se. prouideri mandat,
si de quatuor euectionibus exprimitur, de octo personis sub-
iungitur. Sed hæc opi. nimium laxare videtur habenas, & gra
uare ecclesias. alij verò dicunt, ꝙ numero euectionum, quarta
pars personarũ iungenda est: quare si quis cum sex euectioni-
bus mittitur, octo personas habebit. Si cum xij. xvj. Si cũ xx-
iij. euectionibus. xxxij. personas ducere poterit. Sed aduerte,
quia secundùm Arismeticæ doctrinam, isti ineptè ponũt exẽ-
pla. quoniam duo sunt tertia, & non quarta pars, de sex. & sic
de singulis. vnde arbitror ꝙ velint dicere de quarta parte o-
mnium personarum simul iunctarũ. dicũt tamẽ ꝙ licet hęc o-
pinio expressè videat, per c. in singulis. de sta. mo. in prin. tamẽ
numerũ personarũ nimis restringere videtur. vnde dicit Hen
ri. bohic. in c. cũ ad quorundã. de exces. præla. ꝙ hoc potius bo
ni viri arbi. relinquendum est, qui diuersas locorum consuetu-
dines, & personarũ qualitates considerabit: cuius arbitrio quãq;
plures, quãq; pauciores concedentur. In aliquibus enim regio
nibus quælibet euectio ad minus habet custodẽ: & hoc potis
simum est necessariũ, quando vnus solus est eques: quia ve so-
li &c. de sta. mo. c. monachi ecclesiastes. c. iij. In alijs verò duæ
euectiones habent vnũ custodẽ: & hoc equũ & sufficiens esse
videtur in illis, qui plures ducunt euectiones. Et hæc consuetu
do potius videtur consideranda: quia quasi vbiq; cõmuniter
obseruat. iiij. d. c. erit aũt lex. his ergo pensatis, arbitrabitur bo
nus iudex. ar. c. fi. de transac. verũ quia omnia ad vnguẽ serua
ri non possunt: si numerus taxatus aut arbitratus in aliquo ex
cedatur: puta, vno aut duob9, nõ est magna vis. ar. no. in proœ
mio decretalium ad finẽ. secundũ Henri. qui tamen videtur re
sidere, ꝙ excessus numeri personarũ ad numerũ euectionum
potest esse in quarta parte, intelligendo vt s. dixi, & hoc de iu-
re. per c. in singulis. vel etiam ex generali consuetudine in ter-
tia parte: hoc est quod duæ euectiones habeant vnã personam
equitem. Canes venaticos, falcones, ac accipitres, prælati visitã
tes secũ portare prohibentur. c. cum Apostolus. de censi. & in
cle. ij. de censi. Portantes autem incidunt in pœnã tit. de cle. ve
na. secundùm Lau. & sequitur Ioan. de Imol. in d. cle. ij. Ego ar
bitror, ꝙ teneantur tanq; legis transgressores, ad quod viden-
da sunt no. per glo. & Doct. in c. generali. de elect. lib. vj.
24 ¶ † Tertiò quæro, quid si visitator prædictum debitum & ta-
xatũ numerum excedat: quo remedio subditis succurrat. Sol.
gl. in d. c. cùm Apostolus. de cẽsi. super verbo, contenti. dicit, ꝙ
poterunt superfluum denegare. ar. l. j. §. Trebatius. ff. de aqua
quo. & ęsti. vbi si habens seruitutem deducendi certum nume
rum pecudum, ac fontem maiorem ducit, in superfluo prohi-
betur. Et si forte superfluus numerus à permisso separari non
potest: poterit visitator tali ex causa simpliciter prohiberi. se-
cundũ Vin. in c. cũ instantia. de censi. per l. j. §. idem quæritur.
ff. de aqua quo. & ęsti. & sequitur Io. An. qui intelligit de im-
potentia separationis quò ad factum: ex eo quia prælatus visi-
tans non consentit ꝙ pars aliqua admittatur, alia parte reiecta

& sequuntur zab. & Doc. in d. c. cũ Apostolus. Vnde tũc sub-
ditus poterit simpliciter talem numerũ nõ admittere: consule
rem tamen subdito ꝙ accersitis ad id testibus, & rogato noto
rio, si facultas adesset, offerret se prõptissimũ & paratissimũ vi
sitatorem cum debito numero recepturum. Et protestaret ꝙ
per ipsum non stat quòminus illum cũ debito numero admit
tat. per ea quæ statim subijciã. Sed quæro circa hoc, quid si prę
latus subditũ prædicto casu recipere renuentem excõmunica-
ret: vtrũ talis excõicatio teneret? so. gl. in d. c. cũ Apostolus. de
censi. primò dicit, ꝙ fortè ex cõmuni sentẽtia tenebit, in con-
trariũ tamen alleg. c. cùm ad quorundã. de excessi. prælato. vbi
tex. videtur esse in contrariũ. Sed gl. pro solutione illius cõtra-
rij dicit, ꝙ ille tex. continet specialem indulgentiã. Inno. verò
per illã decre. tenet talem excõicationis sententiam esse nullã.
Subdit tñ securius esse, ꝙ subditus penes superiorem querelã
deponat. Pe. verò ad omne dubiũ tollendũ dicit appellandum
esse. quod intelligẽdum est, ante excõicationem, secundùm ea
quæ latè dixi in c. sacro. de sentẽtia excõ. Sed d. m. in c. cũ Apo
stolus. pro concordia opi. distinguit, ꝙ aut eps excõmunicat
subditũ ex eo, quia non vult recipere vltra taxatum euectio-
nis numerum: & sententia est nulla, tanq; lata cõtra ius: expres
so iuris errore, vt in c. per tuas. de sen. excom. & hoc casu, po-
test saluari. d. c. cùm ad quorundam. & sic continebit ius, & nõ
indulgentiam. Aut error nõ fuit expressus in sententia, vt pu-
ta, quia excõmunicauit subditum ex eo ꝙ nolebat eum procu
rare: & tunc aut notorium erat excõicationẽ proferri: quia no
luit recipere vltra statutum numerũ, & credit do. m. etiã excõ
municationẽ non valere: cùm sit notoriè iniusta per tex. cũ gl.
in cle. pasto. §. pisana. de re iu. & per no. per Inno. in c. fraterni-
tati. de frigi. & c. ij. de dila. nisi aliud specialitatis esse dicamus
in sen. exc. Quidam voluerũt dicere, vt Archid. in c. venera. de
sen. excom. lib. vj. ꝙ excommunicatio semper tenet, quantun-
cunq; sit iniusta: & error sit in ea expressus. Sed plus placet
primum do. m. per c. Romana. §. in vniuersitatem. de sen. excõ.
lib. vj. Aut non est notorium: & tenet sentẽtia, licet sit iniusta,
& procedat alia opi. secundũ d. m. Sed miror de eo qui vide-
tur ponere prædictam distinctionem, tanq; suam: quandoqui
dem plurimi idem voluerũt, vt apparebit ex. j. dicendis. Distin
guitur enim ꝙ aut sentẽtia continet in se errorem intolerabilẽ
in ipsa sñia expressum: vt quia dicit, excõico te, quia nõ vis mi
hi procurare cum centum equitaturis. & talis sententia non li-
gat. de offi. deleg. c. cũ contingat. §. in eo verò casu. & de re iu.
c. j. de sen. exc. per tuas. §. nos igitur. & eo. tit. §. potest quęq;. c.
venerabilibus. li. vj. Et in hoc notoriũ est talem sententiã esse
iniustam, vt de app. c. solicitudinẽ. §. si verò notoriũ. secundũ
Vin. Inno. & Ho. in d. c. cũ ad quorundã. de exces. præla. qui
sic intellexerunt dictam decretalem. Aut nõ continet errorem
intolerabilem: vt quia eps fert hoc modo sentẽtiã: Excõico te
quia procurationẽ mihi debitã denegas. s. de pręsc. c. cũ ex offi
cijs. & tũc tenet sñia, secũdũ Ho. cũ quo cõcordat Astẽ. li. vj. ti.
de cẽsi. ad fi. q. ver. quid si eps. quod intelligendum est, qđ ipso
iure tenet. & in effectu, vbi nõ excedit debitũ numerũ euictio
num vel personarũ, secundũ qđ s. dictũ est. Si verò excedit, nõ
tenet excõicatio ipso iure. & sic dicta decretalis cõtinet ius, se-
cũdũ Gof. ibi. & in sum. de sen. ex. ad finẽ dicentẽ, ꝙ in d. c. cũ
ad quorũdã. est casus specialis in quo nõ tenet sñia à suo iudi-
ce lata. Idẽ Inn. dicẽs, nos dicimus generale eius qđ dicitur hic.
s. in d. decretali, cũ ad quorũdam. s. ꝙ si subditus alicuius sit pri
uilegiatus in aliquo capitulo à Papa, ꝙ si prælatus illius eccle-
siæ occasione illius capituli fert in eũ sñiam excõi. ꝙ non te-
net. vt ibi, & de priuil. cũ capella, & c. quãto. Et idem d. Car. de
sen. exc. c. pręsenti. li. vj. ver. octauus. nonus. & ver. decimus. &
Io. An. ibi, & Archi. xj. q. iij. c. j. eadẽ rõne, quia aliàs esset resecã
da tãq; nullius effectus, vt in proœmio decretaliũ. Idẽ Phi. de
offi. dele. c. cũ contingat. Et Asten. lib. vij. de forma excõicandi
ver. x. q̃uis Ber. tenet cõtrariũ ibi, intelligẽs cũ Ala. & Tanc.
ibi, ꝙ illa decretalis contineat indulgentiam, & idem sentiunt
Tanc. & Gof. in d. c. cũ Apostolus. ¶ Sed Host. scripsit in d. c.
cũ ad quorundã. ꝙ in illa decretali nil exprimitur, per quod ali
quod priuilegiũ specialiter sit cõcessum: excepto verbo, cõce-
dimus. ibi posito, qđ exponit, id est cõcessum esse ostẽdim9.
vnde dicit Arch. in d. c. j. ꝙ si sit indulgẽtia iuris cõis, q̃ cõpe-
tit omnib9 subditis. ar. op. in proœmio decretaliũ. iuxta finẽ.
pro hoc etiã facit expressè, quia nõ apparet cui, vel quib9 Papa
ibi loquat. vnde dicebant ibi Ala. & Tã. cui Papa loquatur, ne
scimus. ideò quibus sit indultũ priuilegiũ, ignoramus. intelligi
ergo debet vt prędixi: licet sit tutius ad superiorẽ sup hoc quę
relã deferre, vt intelligũt Tanc. Gof. & Vin. in d. c. cũ Aposto
lus. Et ꝙ nõ teneat sñia excõi. tenet curia, secũdũ Ber. q ita no.
s. de offi. delega. c. cũ contingat. prout no. Archi. in d. c. j. gl. fi.

xj.q.iij.Et Io.And.d.c.cùm ad quorũdam.Et hoc potest intelligi, quando excedit numerum euectionum.Si verò excederet numerum personarum,de quo non est expressè tractatũ in cõcilia generali,tunc potest dici ꝙ excõmunicatio propter hoc lata nõ teneret ipso iure:si excedat tertiã partẽ euectionũ:aliàs tenet ipso iure:& est tenenda & tremenda,quousqꝫ per superiorem fuerit super hoc arbitratũ,secundũ ea quę superius dicta sunt.Et sic patet ex prędictis,ꝙ visitãdus potest ꝓcurationem denegare,qñ numerũ excedit.& nõ aliàs secundũ Inn.d.c.cùm ad quorũdam.& sic etiam residet ibi Henri.Bohic.

¶Decimo principali libro tractandũ est, qualiter visitator in visitando versari,& quid agere debeat:& quę per eũ expedienda sunt,cùm cõuenerit ad locũ visitandum.Et vt hæc materia clarior reddatur,prosequar tria membra principalia.

¶Primũ,de ordinario.Secundũ,de delegato.Tertiũ,de legato.

¶Circa primũ membrũ de ordinario,prosequar infrascriptas quæstiones.Prima continebit generalẽ doctrinã. Secũda,quid agere debeat respectu loci expediẽdę visitationis. Tertia,quid agere debeat respectu temporis expediẽdę visitationis.Quarta,qualiter se debeat habere circa examinationem fiendã, pro reformanda ecclesia tam in capite,quàm in membris. Quinta, qualiter se debeat habere in iurisditione exercenda pro correctione & reformatione visitatorum , & contra impedientes visitationes.Sexta,qualiter se debeat habere circa priuilegia locorum visitatorum,& reliqua. Septima,qualiter se debeat habere circa tempus trahendæ moræ.

25 ¶†Primò iuxta præmissum ordinem quæro de generali doctrina,quã visitator seruare debet in visitatione per eum.Sol. visitator debet intendere vt quærat quæ Iesu Christi,non quę sua sunt:vt est text.in ca.cùm apostolus.de censi.& in ca.procurationes.eod.titu.vbi tex.dicit,ꝙ nõ quærant quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi.Prædicationi & exhortationi,correctioni & reformationi vacando,vt fructum referant qui non perit.Non ergo debent procurationibus aut lucro,seu ad propriã vtilitatem,vt sibi thesaurizent:sed saluti animarum,& morum profectui cultuiqꝫ diuino ampliando,statuitqꝫ ecclesiarũ in melius reformando intendere debent,vt in ca.j.de censi.lib.vj.cũ text.ibi dicit,caueat insuper ne ipse,vel quisquã suorũ aliquod munus quodcũqꝫ sit,& qualitercunqꝫ offeratur,præsumat recipere:vt nõ quę sua sunt,sed quę Iesu Christi q̃rere videaẽ,& intendere debet atqꝫ inuigilare prædicationi,saluti,ædificationi,& reformationi cleri & populi.c.procurationes.de censi.& ca.j.de censi.lib.vj.facit l.j.§.quies.ff.de offi.prefec.vig.Nec debent venationibus aut similibus vacare.Ioan.And.in cap.cùm Apostolus.versi.venaticos.de censi. Mente enim repetere debet,quòd prælatus de omnibus sibi commissis rationem reddere tenetur:si non corrigit,monet,& reformet : aliàs singula de manibus suis requirentur.de officio ordina.cap.irrefragabili.de officio Archidiac.cap.j.& cap.ad hæc.

¶Et quoniam peccata hominum possunt dupliciter considerari:vno quidem modo,inquantum est nociuum ei qui peccat alio modo, inquantum vergit in nocumentum aliorum,qui ex alicuius peccato vel excessu læduntur,vel scandalizantur,vel etiam inquãtum est nocumentum boni communis,cuius iustitia per peccatum hominis perturbatur:ideo visitator duplici correptione vti debet : vna quidem quæ adhibet remedium peccato,inquantum est quoddam malum ipsius peccantis:& ista est proprie fraterna correctio,quæ ordinatur ad emendationem delinquentis. Remouere autem malum alicuius eiusdem rationis est,quod bonum alicuius procurare.Procurare autem bonum fratris,pertinet ad charitatem.ij.q.j.cap. si peccauerit.& capi.nouit.de iudi. Etenim est actus exterior charitatis.quod patet:quia corripere delinquentem,est quædã spiritualis eleemosyna.xlv.dis.c.qui emendat.& ca.tua.& c.inter opera.in fi.de sponsa.& habetur Ioan.ca.iij.& xlj.di.§.j.& ca.quiescamus.Cùm ergo operamur bonum amico,vt de peccato ad pœnitentiam reducatur . hæc remotio magis pertinet ad charitatem,quàm remotio corporalis nutrimenti:vt egestatis & infirmitatis:tamen quia bonum veritatis magis est proximum & affine ipsi charitati , quàm bonum corporis exteriorum rerum:tum etiam quia respicit animam,quæ corpore longè præstantior est.c.solitę.de maiorita.& obed.l.sancimus. C. de sacro sanc.eccle.ca.Mattheus.de symo.& hoc respectu pertinet ad charitatem.Inquantum verò fraterna correctio adhibet remedium peccato delinquentis,secũdùm quod est in malum exemplum aliorum,qui ex tali exemplo læduntur & scandalizantur.xj.q.iij.cap.præcipue.xxiiij.q̃stio.iij.c.resecãdæ.& maximè in nocumentum communis boni,talis actus dicitur iustitiæ,ad quam pertinet conseruare rectitudinem in commune bonum vnius ad alterum.xij.q.iij.c.cùm deuotissimam.iiij.

d.c.factæ.de senten.excom.c.vt famæ.insti. de iusti. & iure.§. vlti.per Phi.v.ethicorum.& secundùm hãc correctionẽ loquitur glo.super dicto Euangelio Mat.c.xviij.inquãtum glo.ibi dicit,ꝙ si frater tuus peccat, corrigendus est ex zelo iustitiæ. Et sic quantum ad hunc effectum pertinet ad iustitiam.Scripsi latius in c.nouit.de iudi.iij.prin.ar.Cæterum,quoniã in omnibus actionibus nostris debemus diuinum auxilium inuocare. xxiij.d.c.in nomine.de testibus.c.in nomine.C.de officio pręfec.arg.l.in nomine Domini.per ipsum enim omnes Reges regnant,vt in epistola liquet.C.de sum.tri.l.ij. C. de vet.iu. enu. l.Deo nobis.C.de epi.& cle.præstat enim bonum initium,melius medium,& optimum finem,vt d.l.in nomine Domini.nã sine eo nullum rite fundatur exordium, vt inquit Boe.l. ij. de phi.consolatione.& Apostolus ad Corin.c.x. & transumptiuè.xxvj.q.vij.c.non obseruetis.in fi.sic inquit.Siue manducatis,siue bibitis,siue aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite.& ad colossenses.c.ij.& iij. actuũ vij. & xvij.& transump.xxv.q.v.c.non licet.& xxvj.q.j.c. non licet.omnia quæcunqꝫ facitis,in verbo,aut opere,In nomine Domini nostri Iesu Christi facite gratias agentes.Hinc Ambrosius super epistola prædicta.Omnis ratio supernę scientiæ,vel æternæ in eo est,qui est caput earum:& author.transumptiuè. xxxvij.di.§.sed econtrà,omnia enim rectè & competenter geruntur,si principium sit decẽs,& amabile Deo in auẽ. quomodo oportet Episcopos.circa princi. vbi enim Christus non est fundamentũ,nullum boni operis superest ædificium. ea propter non solũ consulo aut persuadeo, imò exoro, impero, & ex charitate astringo,vt intendentes visitationem facere, missam Spiritussancti solenniter celebrari faciant. qua celebrata, hanc iudicio meo congruentem orationem ad Deum porrigant,sub hac forma.¶Omnipotens sempiterne Deus, cui licet omnia manifesta & nihil penitus sit occultum : & cui omnia corda & hominũ intentiones sunt in aperto: ad nostrum tamen exemplum descendere,ac videre voluisti, vtrum clamorẽ qui ad te peruenerat opere cõpleuerint. Presta quę sumus pro tua ineffabili clementia & pietate,mihi indigno famulo iniunctæ mihi visitationis debitam,ac legitimam potentiam:illumina intellectum,labia aperias,linguã dirigas,atqꝫ omnes actus & cunctas operationes instrue,& confirma:vt hanc visitationem quam facere intendo,Spiritusancto cooperante,Et intercedente sanctissima atqꝫ intemerata virgine Maria,atqꝫ omnibus sanctis,vniuersorum tam clericorum , quàm laicorũ salutẽ omniumqꝫ ecclesiarũ tuarum ac religiosorum,piorumqꝫ locorũ cõseruationẽ,augmẽtationẽ, & catholicę fidei exaltationẽ. Necnon ad tuam cedat laudem, & gloriam sempiternam .per dominum.vel si fortè aliam aptiorem & visitationi magis conuenientem orationem haberet,aut adinueniret,illam faciat.

26 ¶†Secũdò quæro,quid agere debeat ordinarius visitator respectu loci expediendę visitationis.Sol. respectu locorũ visitandorum,patet ex his quę plenissimè diximus in vj. princip. lib.q.v.& vj.& enim Primas & Archiepiscopus propriam diœcesim,et in propria diœcesi primò capitulum suum , & ecclesiam suam,& ciuitatem, & demũ diœcesim visitare teneatur: postea ad diœcesum suffraganeorum suorum visitationem accedere debet . Et sic eps & quilibet alius ordinarius visitator prius à suo capitulo & ecclesia,& proprio loco visitationem tenetur inchoare,secundùm ea quæ latius diximus.lib. vj.q. iiij. & q.vj. Et ad ipsum locum accedere debet:non autem ex loco visitando,ad alium locum vocare potest, secundũ ea quæ diximus.s.lib.viij.In quo autem loco ipsius ecclesiæ visitandæ visitationem & examinationem tenere debeat:non memini legisse à iure foro dispositum. arbitror tamen , ꝙ honestum & laudabile foret.quòd eo loco examinatio clericorũ fieret, vbi ipsius ecclesiæ actus capitulares expediuntur.ad quod faciunt not.in c.in Genesi.& c.bonæ.de elect.& quod traditur per gl. in c.cùm omnes.de consti.& per Inno.in c.eam te.de rescript. & c.cùm consuetudinis.de consue. & c.j. de postu. præla.cũ si. Et si ecclesia capitulum non haberet, examinare poterit in ecclesia vel sacristia : & hæc quò ad examinationem , instructionem,correctionem,& reformationem morum ipsorum clericorum.quantum verò ad instructionem & correptionem morum populi & laicorum,conuocabit ad locum in quo verbum Dei solitum est prædicari.Et sic respectu personarum visitandarum , vnus certus locus loci videtur esse de substantia , secundùm ea q̃ suprà diximus lib.viij.in fine.Et hæc ꝓcedunt respectu personarum .respectu verò ipsius ecclesiæ & capellarum ac domorum & aliorum bonorum ad ecclesiam pertinentium,arbitror quòd teneatur rem ipsam oculis sub ijcere, per l. si irruptioni. ff.fini.regun. & per ea quæ s. latius diximus in viij.princ.li. Magna ergo cum grauitate, veneratione, ac re-

ligione intrabit ecclesiam: & facta genu flexione, ac debita reuerentia, & oratione, quam s. diximus in singulis ecclesijs repetita, oculos ac mentem in primis dirigat ad locum, in quo præcelsum & venerabile corporis Christi sacramentum conseruatur atq; recõditur: eo enim sacramẽto nihil maius. de conse. di. ij. c. nihil. ¶ Inspicere ergo debet, vtrum locus sit nitidus, purus, & ornatus, & clausus. Clauibus enim eucharistia & sacrũ Chrisma clausa custodiri debẽt. c. de custo. eucha. Debet enim eucharistia omni, quo potest, ornatu decorari. In eo nanq; sacramento innouata sunt signa, & mirabilia immutata: in quo omne delectamentum, & omnis saporis suauitas: ipsaque dulcedo Domini degustat in quo vtiq; vitæ suffragium, consequimur: & salutis, hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, memoriale salutiferum. Quare quantum possibile est, debet quilibet ecclesię rector locum ornatissimum, ac purissimum, & clauibus obseratum deputare. Etenim si domino temporali, aut spirituali Prælato ad domum cuiuspiam accedẽte, domus mundatur, pretiosiora ornamẽta parantur, pulchrior atq; ornatior habitationis locus assignatur, luminaria magna cærea incenduntur, delectabilibus atq; salutiferis odoribus suffumigatur, quanto magis locum in quo Iesu Christi redemptoris nostri corpus reconditur, mundari ornarique, atq; illuminari debet, in eo enim sacramento gratam redemptoris nostri recensemus memoriam: in eo à malo retrahimur, & conseruamur in bono: & ad virtutum atq; gratiarum peruenimus incrementa. In eo profectò proficimus, ipsius corporali præsentia Saluatoris, de quo legitur, si quis comederit ex hoc pane viuet in æternum. Est enim cibus qui plenè reficit: verè nutrit: summeque confortat: non corpus, sed cor, nõ carnem, sed animam: non ventrem, sed mentem, vt inquit tex. in cle. si dominum. de reliq. & vene. san. Sed prohdolor, ipse vidi nonnullo tali in loco, non dico custodientes, sed detinentes, vt maximè pudendum sit, dolendumq;, non solùm de ipsis, verũ etiã de ipsorum Prælatis: qui visitantes, non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt quærere incedunt. Verùm considerare deberẽt, q; negligentia in Prælato est peccatum mortale, vt voluit glo. in c. ea quæ. de offi. Archi. & Host. in c. inter cætera. de offi. ordi. Et habetur prouer. xxx. c. etiam si Papa. xl. dist. si Papa. & maximè in talibus: vt traditur per bea. Tho. secunda secundæ q. liiij. arti. iij. dixi in c. iij. de acc. & in c. nos inter. de purg. cano. Non ergo negligat visitator prædicta, & alia necessariò sibi incumbentia: ne ab ipso ratio commissarum sibi ouium exigatur. Deinde locum reliquiarum conspicere debet: & demum baptismi, in quo regeneramur: & quo nullum sacramentum magis ad salutem animæ necessarium est. c. maiores. de bapti. de con. di. iiij. c. firmissimè scripsi lætè in c. si quis propter necessitatem. de fur. inquirat ergo diligẽter, qualis sit, an clausus retineatur. Altaria insuper & capellas consideret: per totamq; ecclesiam oculis discurrat: vtrum sit nitida, & munda, atq; illud memoria teneat, quòd apud gentiles Valerius maximus lib. j. & c. j. narrat inquit enim. At Sulpitio inter sacrificãdum, apex prolapsus eidem sacerdotium abstulit: occentus quoq; Soricis auditus in templo Fabio maximo dictaturam C. Flaminio magistratum equitum deponendi causam præbuit. Posthumo quoq; licinio Pontifici maximo, virgo vestalis: quia quadam nocte parum diligens æterni ignis custos fuisset, digna visa est quòd flagro corrigeretur. Si ergo apud infideles tales equidem leues culpæ & omissiones, tam graues pœnas luerunt. Si immunditia in priuatis domibus vituperabilis: & quantò magis in ecclesia & sanctuario Dei est detestabilis: & penitus abijcienda: & dignis pœnis vindicanda. Ad vasa deinde & vestimenta ecclesiastica oculos conuertat: vtrum sint munda: & an in loco mundo teneantur, prout teneri debent, vt in c. ij. de custo. euch. Etenim si in priuatis vestibus sordes damnabiles sunt vt d. c. ij. quãto magis in sacris vestib⁹ sunt remouẽdæ: & vtrũ sint nimis fractæ ac dilaniatæ, vidi ego nonnullos sacerdotes cũ tam putridis & laceratis vestibus missam celebrãtes, vt horrori ac despectui quodammodo omnib⁹ fuerint audientibus. dicit enim canon, fractos vestib⁹ non admittimus. xlj. d. parsimoniam. si ergo visitator vestimẽta talia sordida, lacerata, atq; vsu consumpta reperiret, igni cõburat: & cineres in locũ per quem iter non fiat, recõdi faciat. de cõse. di. j. c. altaris. & c. seq. Non aũt patiatur, vt nõnulli qñq; faciũt, qui ex casulis & cappis consumptis, faciunt fieri bursas, vel alia similia ad vsum mũdanum ornamenta cõtra regulam, Semel Deo dedicatũ. de re. iu. li. vj. Et si quispiã fortè ecclesię paupertatẽ obijceret, rñ. q; si culpa rectoris id euenit factũ, faciet visitator illũ priuare secũdũ ea quæ statim dicã. q. iiij. vel ab alia ecclesia fortè opulenta possessionem aliquam accipiat, & pauperi assignet, quod facere potest, vt in c. j. de re. ec. non alie. secundùm ea quæ traduntur in c. pasto. de his quæ fi. à Præla. vel eandem alteri, vel aliã eidem ecclesiæ vniat. paupertas enim legitimã tribuit vnionis causam. x. q. iij. c. vnio. xvj. q. j. c. postq;. dixi in c. sicut vnire. de exces. prela. in ver. iij. causa. postremò ad domos ecclesię & possessiones possessionum domos vestigia, & oculos cõuertat: quoniã spiritualia sine tẽporalibus diu subsistere nõ possunt j. q. iij. c. si quis obiecerit & hæc quo ad locorum & rerũ ecclesiasticarũ examinationem in visitatione fienda, dicta sufficiãt.

27 ¶ Tertiò principaliter quęro quid agere debeat ordinarius respectu temporis expediendę visitationis. Sol. dicẽdũ est, q; cũ visitator ad locũ visitationis accesserit de sero, debet clericos conuocare, & visitationem expedire: de mane vero sequenti laicos conuocabit. c. cùm apostolus. de censi. li. vj. tenet Archi. x. q. iij. cauendum. dicens q; vna die debet esse cum clericis, & alia cum laicis.

28 ¶ Quartò principaliter quæro, qualiter visitator se debeat habere circa examinationem fiendã pro reformanda ecclesia tã in capite q; in mẽbris: & qualiter se debeat habere cũ populo visitato. Sol. distinguo duo mẽbra. Primũ, de clericis & personis ecclesiasticis. Secundũ, de laicis. Circa primũ membrũ de clericis tex. in c. j. §. sanè. de censi. lib. vj. dicit q; ordinarius visitator proposito verbo Dei, & sic prædicatione, quo fit vt debeat esse peritus ad hoc, vt sciat prædicare, facit. c. cũ in cunctis de elec. & statim latius subijciam in ij. membr. Et arbitror q; salutare cõsiliũ sit, vt in primo prędicationis seu sermonis quã supra feci, vel aliam similem porrigat orationem. Deinde proposito verbo Dei quærat de vita, & conseruatione ministrantium in ecclesijs, & locis alijs diuino cultui deputatis, ac cæterorum quæ ad officiũ ipsum spectãt absq; coactione & exactione qualibet iuramẽti ad ipsorũ emendationẽ per salubria monita nũc leuia, nunc aspera iuxta datã sibi a Deo prudentiã diligẽter intẽdens vt d. §. sanè. & §. hãc autem. vbi tex. dicit hãc autem visitandi formã non solũ ab archiepis, sed etiã ab vniuersis epis alijsq; prelatis ordinario iure suos subiectos visitantibus plenè obseruari pręcipimus. Ego verò plenius hanc materiã assumendo ex his quę dixi in c. qualiter. el. ij. de accu. & per Spe. in tit. de inquisitione. §. ij. versi. vt aũt. vsq; in finẽ. Primò prosequar examinationẽ fiendã ab archiepi. Deinde per epm & alios Prælatos inferiores. Archieps ergo proposito verbo Dei secundũ quod superius diximus in visitatione, quã facit in diœcesibus suffraganeorũ, incipiẽdo à capite hãc faciet examinationẽ. Accersitis enim ad se Prelatis canonicis & clericis ecclesiæ cathedralis in cathedrali ecclesia, seu sacristia, vel capitulo, aut aula, vel camera palatij epalis ipsos charitatiuè admonebit, vt bene ac diligenter cõsiderẽt, vtrũ sciant, nouerint, vel credãt, an aliquid sit in prędicta ecclesia & diœcesi reformãdũ vel corrigẽdũ tã in capite, q; in mẽbris: & quod loqui debeãt audacter, & solũmodo Deũ ac veritatẽ præ oculis habere: & secũdũ qđ ab illis intellexerit pro reformatiõe, de correptiõe iuxta canonũ disciplinã prouidebit. Et si fortè null⁹ de epo publicè loqui auderet, illos deleget bonę famę & honestatis platos canonicos & clericos, quod ad veritatẽ dicendã, & ad examinationem magis aptos nouerit & intellexerit, & singulariter quemlibet ac sigillatim & secretò interrogabit, vtrum sciat, vel credat, vel fama sit episcopum aliquam fecisse concessionem rerum spiritualium recepta pecunia, vel alia re temporali. j. quæstio. ij. quàm pio. de symo. capitu. cum ecclesiæ. Vel vtrũ sciat, vel credat, vel fama sit, an aliquis dederit aliquid epo pro eo, quod est incõtinens. Vel pro eo quod habet, vel habuit cõcubinã, vel sustinuerit eũ delinquẽtẽ pro aliquo cõmodo tẽporali de vi. & ho. cleri. de symo. c. nemo. Audiui aliàs in diœcesi Vulterana casum hũc euenisse, q; cũ quidam rector ruralis satis diues quãdã catellã, quã plurimum diligebat, mortuã in cœmiterio sepelisset, idq; epo denũciatũ fuisset, q; rector intelligẽs se ob eã cãm ab epo citãdũ, cauta debitã pœnã volẽs preuentione euadere, acceptis quinquaginta ducatis ad epm accessit: atq; epo iam ipsum acerrimè & toruis oculis obiurgãti ferẽ respõdisse, ob eã causam ad eum venisse, vt catellæ pię volũtati satisfaceret à laudata pri⁹ plurimũ catella tãquã humani ingenij fuisset, subiũxit q; cũ ad extremũ vitę suæ peruenisset, indubitatis atq; notis ab ipsa signis eidẽ rectori iniũxit, vt pro anima sua quinquaginta ducatos epo daret: quib⁹ vt voluntati illius satisfieret, epo datis laudatus ab illo recessit. factum profecto & nedũ Prelatis, aut clericis, vel secularibus Christianis, sed omnibus etiã barbaris nationibus vituperandum atq; detestandum. Sed vtinã ne grauiores fierent excessus. ad quod accedunt quæ diximus lib. x. q. vj. versi. ideò autẽ visitans. sed omittamus hæc: ad materiã nostram redeamus. Interrogabit insuper epm, vtrum sciat, vel credat, vel fama sit, q; eps aliquid receperit, vel aliquid habuerit per se, vel per alium tacitè vel expresse

expressè: aut clericus aliquid dederit, aut promiserit per se, vel aliquam interpositam personam pro beneficio ecclesiastico obtinendo: vel vt ad beneficium ecclesiasticum eligeretur. ar. j. q. j. c. reperiuntur. & c. sunt nonnulli. de simo. c. ad hæc. c. sicut. de eta. & quali. c. tuam. Item si eps negligens fuerit in monẽdo clericos suos super vita & honestate: & super diligentia in diuinis officiis, & aliis eis incumbentibus. Et quod delinquentes non puniuerit: vt d. c. vt clericorum. xij. di. c. de his. de censi. c. j. §. sanè. lib. vj. De his ergo & similibus quæ ab epo fugienda, & per ipsum facienda incumbunt, iuxta datam sibi à Deo prouidentiam diligenter archiepiscopus inquirere, & interrogare tenetur. Et quàmuis huiusmodi interrogationes & examinationes per archiepiscopum de ipso episcopo fieri possint in casu, vt dicunt Host. Io. mo. & archi. c. j. de censi. lib. vj. decentius tñ est, vt episcopus primò irrogetur seorsum, & corrigat, si quid fuerit corrigendum, cùm sit aliis intellectum. de elec. c. cũ in cunctis. de voto. c. magnæ. de accu. c. qualiter. ij. ver. & ideò sequitur Ioan. An. in d. c. respectu vero aliorum Prælatorũ, canonicorum beneficiatorum, & clericorum atque populi, & laicorum visitatorum & examinationum qualiter archiepiscopus tã in diœcesibus suffraganeorũ suorum, quàm in propria se habere debeat, colligitur clareèx his quæ statim diximus de examinatione episcopi suam diœcesim visitantis. Episcopus verò visitans proprio verbo Dei vt dictum est, interrogabit vtrum aliquid sit reformandum tam in capite quàm in membris, & vtrum quis sciat, vel credat, vel fama sit aliquem clericum cuiuscunque status, vel ordinis concubinam habere, vel suis expensis in domo vel extra retinere, vel ad aliquam accedere, vel ad se venire facere, aut cum aliqua suspecta muliere consortium vel colloquium habere. de coha. cle. & mu. c. j. ij. iij. iiij. C. de epis. & cle. aut. episcopos. xxxij. di. c. presby. lxxxj. dist. c. legitur.

¶ Item vtrum sciat, vel credat, vel fama sit aleatorẽ esse de vi. & ho. cle. c. clerici. de exces. Præla. c. inter dilectos. vel blasfemium. c. ij. de male. cum si. Vel vsurarium. xlvij. di. c. non licet. & c. seq. de vsu. c. prætereà. Vel coniuratorem seu conspiratorem. xj. q. j. c. coniurationum. & c. seq. de re iud. c. cũ I. & A. de iud. c. exhibita. Vel alienatorem rerum ecclesiasticarum. xij. q. j. c. monemus. & tribus seq. de reb. ec. non ali. c. si quis presbyterum. Vel obligare de pig. c. j. & ij. de epi. & cle. l. sancimus. in prin. Vel male administrantẽ, aut res ecclesiasticas dilapidantem, vel consummantem. vel male disponentẽ. xxxviij. di. c. de Syracusane. de simo. c. licet Hely. iij. q. ij. c. quia ea. de acc. c. fin. de offi. deleg. c. venerabilis. Item an sciat, vel credat, vel fama sit quod sacrista, thesaurarius, vel custos vasa vel vestimenta, & alias res vel ormenta ecclesiæ: puta libros, vel alia diuino cultui dedicata bene saluauerit, & si aliqua de immobilibus, vel mobilibus diminuta sint: & per quem, & quare, & quando, & quàliter. de offi. sacri. c. j. de offi. cust. c. j. xxv. di. c. perlectis. xxj. di. c. cleros. Item an sciat, vel credat, vel fama sit, quod officia diuina de die & de nocte horis competentibus solenniter celebranda omittantur. Et vtrum in singulis ecclesiis mos ecclesię diœcesanæ, vel metropolitanæ in diuinis seruetur officiis. de cele. miss. c. j. & c. dolentes. xij. di. c. de his. de conse. distin. ij. c. institutis. Et vtrum intersint exequiis mortuorum: & an ecclesias, eucharistiam reliquias, sacrum fontem baptismi, cœmiteria, & alia huiusmodi nitidè & cautè retineat. de custo. eucha. c. j. & ij. de reli. & ve. san. de celeb. mis. c. cùm Marthę. in ru. & c. sanè. Qualiter baptizent, vel pœnitentias iniungant, & vtrũ ad huiusmodi facienda diligentes, vel negligentes sint. Et an aliqui propter negligentiam sine baptismo, vel pœnitentia decesserint. de baptis. c. j. de conse. di. iiij. c. de cathecuminis. c. ne quid absit. de pœni. & re. c. fi. xvj. q. vj. c. si quis presbyter. & c. seq. Item vtrum sciat, vel fama sit aliquem esse in ciuitate, vel diœcesi hæreticum, vel de hæresi suspectum, vel conuenticulas per tales fieri: vel an sciant domum, prædium, vel antrum, vel locũ vbi conueniant. Vel vtrum sciat, vel fama sit aliquem esse receptatorem, vel fautorem, vel credentem defensorem aut laudatorem, vel vice eorum ministrantem eis, quæ ad victum, vel vestitum & alia necessaria. de hære. c. excõmunicamus. el. j. §. credentes. & ver. si aduersus. & c. seq. in prin. C. de sum. tri. l. ij. & iij. C. de epis. & cle. l. conuenticulas. xxx. d. si quis. & c. seq. C. de hære. l. cuncti. l. Arriani. & l. seq. & auth. credentes. xxxv. q. vj. c. episcopus in synodo. & chorum honestè & cum honestis vestibus intrent, & honestè stent, & an dormiant in dormitorio communi: & comedant in communi mensa. de vi. & ho. cle. c. quoniam. cum suis concor. Et in summa inquirat de singulis, quæ ad honestam vitam clericorum pertinent: ad quod videnda quæ traduntur, ne cle. vel mo. c. j. xxiiij. distinct. his er go. cum si. & per summistas in titu. de vi. & ho. cle. Et si fuerint regulares seu monachi, visitator interrogare debet non solùm de his quæ superius dicta sunt, inquantum ipsis adaptari possunt, sed etiam de his quæ ad eorum regulam pertinent secundùm ea, quæ traduntur in titu. de reg. & de sta. mo. & per summistas in prædictis titulis. Et hęc seruanda sunt ab ordinariis visitantibus monasteria & loca monachorum. Visitatores verò deputati à capitulis generalibus, quæ in singulis prouinciis de triennio in triennium celebrari debent, secundũ ea quę s. diximus in v. prin. ar. ver. sunt alij ad quos visitandum studere debent corrigere. & reformare quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quòd si rectorẽ loci ab administratione agnouerint penitus amouendum, denuncient episcopo proprio, vt amouere procuret: quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apo. sedis examen, vt est tex. in c. in singulis. ver. ordinentur de sta. mo. Vel latius per ipsos seruari debent quæ habentur in c. ea quæ. de sta. mo. vbi tex. sic formaliter instruit. Porrò cùm visitatores secundùm statutum generalis concilij ordinati à generali Abbatum consilio processerint ad visitationis officium exequendum, de statu monachorum, & obseruantiis regularibus diligenter inquirant: & tam in spiritualibus quàm in temporalibus corrigant & reformẽt quæ viderint corrigenda: ita tamen quod monachos delinquẽtes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque iniungi pœnitentiã salutarem iuxta beati Benedicti regulam & Apostolica instituta. Ipsi etiam visitatores monachos, quos contumaces inuenerint & rebelles, iuxta modum culpæ vice sedis Apo. regulari censura percellant absque personarum delectu non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam, vel potentiam amicorũ. quoniam ouem morbidam eiicient ab ouili, ne inficiat sanas oues. Si verò Abbates iuxta visitatorum mandata & instituta seipsis siue monachis inuenti fuerint negligentes, proclametur & corripiantur, & ita puniantur publicè in c. generali quod pœna eorum sit aliis in exemplum. Quod si Abbas non exẽptus fuerit à visitatoribus nimis negligens & remissus inuentus, id loci diœcesano denuncietur sine mora: & per illum detur ei fidelis & prouidus coadiutor vsque ad c. generale. Si autẽ dilapidator inuentus fuerit, vel aliàs meritò admonendus per diœcesanum, postquàm hoc sibi à visitatoribus denũciatũ fuerit, amoueatur absque iudiciorum strepitu à regimine Abbatiæ ac monasterio: prouideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate prouisum. Quòd si forsitan episcopus hoc adimplere noluerit, vel neglexerit, visitatores vel præsidentes in capitulo generali defectum episcopi Apo. se non differant intimari, quæ etiam in exemptos Abbates seruari præcipiantur depositione ipsorum Apo. se. reseruata, ita vt Abbate qui amouendus videbitur, interim per visitatores, vel in capitulo præsidẽtes ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. illorum autem excessus & alia, quæ visa fuerint intimanda capitulo præsidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum iuxta cuiuslibet facultatem sufficienter ministrentur facultates & expensæ. Sequentes autem visitatores perquirant ipsorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias & excessus referant sequenti capitulo generali, vt iuxta culpam publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præsidentibus generali capitulo obseruari præcipiantur, hæc formaliter continentur in d. capitu. ea quæ. de statu monachorum. quæ ideò hic formaliter inserui eò, quòd frequenter visitatoribus Decretales non sunt in promptu. Cęterum de his satis: & ad inquisitionem & examinationẽ quã ordinarius visitator facere debet, reditum faciens, addendum est, quòd ad visitatorem pertinet examinare ecclesiarum rectores, maximè rurales & parochiales: & quibus cura animarum incumbit & cura diuinorum officiorum & scientia de missæ celebratione: de baptismo iniungendo: si baptismalis est ecclesia. Item de pœnitentia, de extrema vnctione, qualiter dicatur diuinum officium, & de similibus cognoui ego, & cognosco presbyterũ, qui plebanus fuit ecclesiæ baptismalis: qui nedum quod missam sciret celebrare, aut prædicta sibi incumbentia expedire, sed vix primas literas, quas alphabetũ vocamus, aut psalterium legere sciebat, dedecus summũ & intolerabile episcopi illius, qui talem ad sacerdotalem ordinem ordinauit.

¶ Quiquidem episcopus si fas esset dicere, profecto ex hoc solo meruisset non solum deponi, sed incabiari. Intelligat etiam visitator quilibet maximam illam quæstionem, quæ fuit inter illos tres rurales rectores, ex quibus duo ad contentionem venientes: quorum vnus in consecratione eucharistiæ fore dicendum affirmabat: hoc est corpus meus: eo quod si corpus meum diceretur, discordantia foret: alter vero afferebat ad prædictam incongruitatem tolerandam, hoc est

corpus meum. Ad eam ergo quæstionem decidendam com-
muni consensu tertium ruralem : rectorem quem doctiorem
reputabant, in arbitrum elegerunt: qui proposita sibi quæstio-
ne, & allegationibus vtriusq; partis auditis interlocutus est, se
semper in causæ quæstione dubitasse, ob eamque causam in lo
cum dictorū verborum dixisse semper vnū pater noster: quo
fit, vt maximè dolendum verendumque sit de tam crassa supi-
naq; ruditate. ¶ De prædictis autem & aliis quæ ad Prælatos,
canonicos parochiales, & clericos atq; religiosos pertinent, si-
cut visitatoris diligentia atq; prudentia viderit expedire iuxta
datam sibi à Deo prouidentiam diligenter intendat, hæc autē
non solū à clericis, sed etiam à laicis inquirere debet. Et si qui-
dem visitator tales Prælatos canonicos reperiret bene agere
& legitimè viuere, gratias agat Deo. x. q. j. placuit. Si vero ali-
quod sinistrū de aliquo èx clericis audiat, eos instruat: nec de-
bet res incognitas illis imputare. lxxxvj. d. c. si quid vero. de sy
mo. c. licet Hely. quia facilis est qui de facili credit. xj. q. iij. ca.
in cunctis. & no. l. sicut. C. de fide instru. Neq; debet esse nimis
credulus, vt traditur per Barto. & Angel. in l. j. §. fecisse. ff. de
eo per quem fac. erit. credulitas enim quæ causatur ab eo, quod
quis à leuibus & fortè paucis audiuit, damnabilis est, & facilis
& leuis, ac temeraria dicitur. no. glo. ij. in c. inquisitione. de sen
ten. excom. Sed debet esse probabilis, quæ ex veris signis ha-
beatur: & per quæ signa, & quos gradus quis ad probabilem
credulitatem inducatur latè dixi in repe. c. fin. de iureiur. in iij.
prin. art. Nam cū in cæteris, tum vel maximè vt j. officiorum, si
rectè memini, Ciceronis sententia declarat ab his, qui iudica-
turi sunt, fugiendum est ne incognita pro cognitis habeant,
hisq; temerè assentiant. Nec debet Prelatus in infamia subdito
rum. de accu. c. licet. xcvj. d. c. in scripturis. sicut quidam faciunt
publicè dicentes populo, dum visitant: Si quis aliquid sciat de
Prælato, rectore, aut clericis, dicat mihi. Et ego si sic faciam, &
puniam. Nam vt plurimum laici clericis sunt infesti. ij. q. vij. c.
laicos. Imo laicorum accusatio in clericos audiri non debet. de
accu. c. sicut & c. seq. vnde cum aliquibus de electis bonis pru-
dentibus, & honestis atq; fide dignis iure de parochia inquire
re debet. Nec debet passim recipere chartulas, quas frequēter
rustici contra suos rectores clanculum offerunt. xj. q. j. sacerdo
tibus. vidi ego & presens fui cùm ad collectores quidam be-
neficiatus venisset, & se tanquam pauperem commendasset, in
terea socius illius, qui tanq; suus amicus cum illo venerat, clam
schedulam in manibus vnius ex collectoribus posuit, in qua
amplas illius facultates narrabat, subiungendo nonnullos cō-
tractus illicitos atq; fœneraticios prefatum beneficiatū fecisse.
Sed si visitator fortè id probabiliter credit, debet ab illo qui
hoc dicit, quærere, an talis sit de illo excessu publicè diffama-
tus. Et si respondent ꝙ nō, ei imponat silentium. ij. q. j. c. si pec-
cauerit. de iudi. nouiter. Si verò dixerit quod sic, quærat quali-
ter scit. Si dicit quod audiuit: quærat à quibus, & à quot. Nā
propter dicta paucorum non debet dici infamatus. de accu. c.
inquisitionis. ad finem. Quærat etiam à quibus audiuit, vtrum
à maliuolis, vel maledicis, vel incolis, vel vilibus: quo casu non
procederetur contra talem, ad quam materiam videnda sunt
quæ latissimè dixi in c. qualiter. de accu. ar. ix. xiij. & pluribus
sequentibus vsq; ad xlv. q. huiusmodi autem inquisitio quæ
fit per prælatum visitantem, vocatur præparatoria & non solē
nis, & ideo nulla in ea fit coactio, aut iuramenti exactio: quo-
niam regulariter talis visitator nō habet iurisditionē in puniē-
do: vt c. j. §. sanè. de censi. lib. vj. Quod procedit respectu archi-
episcopi visitantis in aliqua diœcesi, qui non potest in aliena
diœcesi punire, nisi crimina notoria: vt d. §. sanc. ibi notoria. Si
tamen archiepiscopus aut episcopus propriam diœcesim aut
alius quicunq; Prælatus proprios subditos visitaret, in quos
iurisditionem & visitandi ius haberet, arbitror ꝙ visitator de-
beat secundùm hanc distinctionem hunc modum seruare, vide
licet aut enim talis visitator facta diligenti inquisitione & exa
minatione omnia ad clericos & personas visitatas spectantia
benè, honestè, ac legitimè acta intelligit, & gratias Deo agat,
vt s. diximus. & talis visitator laudabit & exhortabitur, vt pro
cedant de virtute in virtutem, virtus enim laudata crescit. Si ve
ro aliter inuenit. Aut delicta sunt notoria, aut non. Primo casu
corrigere debet pœnam pro illis debitam infligendo: vt d. c. j.
§. sanè. ibi notoria. Et quid si dubium sit, vtrum etiam sint no
toria dicemus in v. q. Debita autem pœna dicetur, quæ est à ca
none instituta, nisi fortè ex causa fieret commutatio. Sunt au-
tem legitimæ commutationis causæ septem, de quibus latissi-
mè dixi in c. licet. de pœnis. & pluribus etiam causis aggrauan
tibus & alleuiantibus traditur per beatum Tho. secunda secun
dæ. q. clxiiij. ar. j. ij. iij. & iiij.

¶ Secundo casu quando delicta non sunt notoria subdistin-
guo, ꝙ aut orta est infamia, sed non tanta per quam possit per-
ueniri ad solennem inquisitionem. Aut talis est orta infamia,
per quam legitimè ad solennem inquisitionem deueniri po-
test. ¶ Primo casu arbitror ꝙ siue sit episcopus, siue archiepi-
scopus etiam diœceses suffraganeorum visitans, siue alius qui-
cunq; ordinarius visitator, ꝙ hunc modū seruare debeat: quia
si penitus ignarum rectorem reperiat, illum priuabit. Si tamen
ignarū non crassè, sed leui ignorantia reperiret, ipsum instruet,
vel mandabit sibi quod ad magistrum per quem instruatur, ac
cedat. Si verò de aliis excessibus infamatum inueniret, vocabit
eum, & narrabit sibi quæ de ipso delata sunt : & acriter corri-
get subiungendo aliquam legitimam causam, propter quam
sibi tunc circa pœnam infligendam gratiam faciat comminā-
do, ꝙ diligenter animaduertat: ne aliàs tales excessus commit-
tat, ꝙ si secus fecerit, acriter puniet: & ostendat ei quandā beni
gnitatem, quæ potissimum in correctione adhibenda est, cùm
correctio ad actum exteriorem charitatis & iustitiæ pertineat
secūdū ea, quę latè tradita sunt in c. nouit. de iud. in iij. prin. art.
¶ Secundo vero casu quando infamia orta est, talis per quam
legitimè ad solennem inquisitionē perueniri possit & debeat,
Si visitator sit archiepiscopus, vel alius qui visitet subditos me-
diatos & non immediatos, ordinarij immediatos ipsorum infir
matorum vt super his solenniter inquirant, denunciabit, si vi-
derit expedire. tex. est in d. c. j. §. sanè. ver. quòd si de aliquibus.
de censi. libro vj. Et vtrum episcopus vel alius ordinarius, cui
hoc denunciatur, teneatur ad hanc denunciationem inquirere
in seq. q. plenius tractabimus. Si verò talis visitatus sit subdi-
tus immediatus visitatoris, quo ad correctionem & pœnā im
ponendam, illum ad se vocabit dicens ei. Deus omnipotens vt
nos à præcipitandæ sententiæ prolatione compesceret, cùm o-
mnia subditorum mala essent sibi nota & manifesta, non ta-
men voluit audita iudicare, nisi prius cognosceret quæ dicebā
tur. vnde ait, descendam mittendo angelos meos, & videbo
vtrum clamorem, qui venit ad me, operę compleuerint, vt sciā
scilicet tanq; iudex. ij. quæstio. j. Deus omnipotens. Cùm er-
go omnis Christi actio nostra sit instructio. xxij. q. j. exemplū
de elect. c. significasti. ipsum exemplum quantum adest possi-
bilitas intēdo imitari. licet ergo multa sinistra pluries, & à plu
ribus mihi sint fide dignis & idoneis personis nunciata, quæ
vrgente conscientia vlterius nequeo dissimulare: ea tamen di-
uino ductus exemplo non ad plenum credo, nec me mouent
ad condemnandum, nisi mihi prius de ipsis clara pròbatione
constiterit. Quamuis enim ille villicus de quo in Euangelio le
gitur, fuisset apud Dominum diffamatus, quasi ipsius bona
dissipasset. Lucę xvj. tamen illi accersito Dominus dixit, quid
audio de te? redde rationem villicationis tuæ. iam enim nō po-
teris villicare probata scilicet villicatione, vt hic omnia pro-
bantur. d. capitu. Deus. & in capitu. qualiter. ij. de accusa. de
postu. Præla. capitu. j. in princip. xcvj. distinct. si quid vero. de
simonia. capitu. licet Hely. de collu. dete. capitu. hic autem. &
ideo super his volo inquirere veritatem. Et sic solennem fa-
ciat inquisitionem. vt tradit Specu. in titu. de inquisi. §. nunc
tractemus, versicu. hac ergo via ad quod videnda sunt, quæ la-
tissimè dixi in dicto capitu. qualiter. ij. de accusa. xj. princip.
articu, quæst. xj. & multis sequen. Et in prædicta inquisitio-
ne, quæ fit ad corrigendum & puniendum, exiget inquisitor
iuramentum, vt voluit gloss. super versicu. coactis. capitu. j. §.
sanè, de censibus lib. vj. & dixi latius in dicto capitu. qualiter.
Et sic ex prædictis patet latè expeditum primum membrum
de visitatione clericorum, & personarum ecclesiarum, & loco-
rū eorundē. Expedita ergo examinatione & diligenti inquisi
tione clericorum, & laicorum ecclesiasticorum, quam visitator
prima die sui aduentus de sero faciendam supra diximus, de-
bet visitator populi visitationem facere, quam sic facere de-
bet. Sequenti enim die de mane plebi, & populo vocato præ-
dicabit verbum Dei, dicendo fidem, & articulos fidei, & vitia
mortalia detestando tam in temporalibus quàm in spiritua-
libus propter maximum illorum periculum, & sic meritò illa
fugiant, & ab illis abstineant. Et quod quisque sibi fieri nol-
let, non faciat alteri : & quòd resurrectionem expectent, &
quod diem iudicij timeant. Et vt se continuè in bonis operi-
bus exerceant. x. quæstio. j. c. placuit. Ioan. And. & do. Domi.
capitu. j. §. deinde. de censibus. lib. vj. Ego arbitror quod vti-
lius esset, si expedita de sero clericorum visitatione superes-
set tempus, quod inquireret quæ in populo essent reforman-
da & corrigenda : vt statim dicam. Si autem hoc de sero fa-
cere non posset, sequenti die summo manę illud adimple-
at, proposito enim verbo Dei, secundùm quod suprà dixi-
mus, Prælatus visitans à clericis, etiam laicis honestis, bo-
næ famæ, catholicis & Dei timorosis, quos poterit, ad id
vocatis

vocatis inquirere debet de vita, conuerſatione, & moribus laicorum, vtrum diligenter, & cõgruis, & debitis horis & diebus veniant ad eccleſiam: & diuinis officijs interſint. de homicid. c. Ioãnes. Et an ſemel cõfiteãtur in anno, & euchariſtiam ſumãt in Paſcha. de pe. & remiſ. c. omnis. & de conſe. diſ. v. & ſi nõ. & c. frequẽtius. Et vtrum ſint aliqui inceſtuoſa cõiunctione matrimoniali coniuncti. iij. q. v. c. conſanguineorum. & hodie tales ſi ſcienter contraxerunt, ſunt excõmunicati ipſo iure. Cle. eos qui. de conſangui. & affini. Vel vtrum ſint aliqui occultas conuenticulas celebrantes. de hære. l. cũ ex iniuncto. C. de epiſ. & cleri. l. conuenticulas. Vel qui nouũ ordinem aut religionẽ inueniant, vel habitum nouæ religionis aſſumant. c. fi. de reli. domi. & in c. j. de relig. domi. lib. vj. Et in hoc frequenter vidi Epiſcopos errare, qui talia corrigere, inquirere, & extirpare negligunt. quo fit, vt frequenter ex talibus permaximi atq; periculoſi generentur errores. Inſuper inquirat, ſi ſint ibi aliqui ſcelerati vel adulteri. de offic. ordi. ca. j. vel blaſphemi. c. j. de maleſi. vel hæreti. aut fautores hæreticorum &c. vt ſ. diximus de clericis. vel vſuras ſeu baratarias prauas exercentes: vel ſacrilegi. de vſu. c. quoniam. xiiij. q. iiij. c. quicũq;. & per totũ. Aut ſolennes ferias non ſeruantes. c. fi. de fer. & per totum. Aut decimas & primitias ſoluere tardantes, vel denegantes. de decimis, per totum, & ſic de ſimilibus. Et ſi aliqua delicta notoria inuenerint, quæ ad eccleſiaſticam duntaxat cognitionẽ pertineant, illa debitis pœnis vindicabit, ſecundùm quod de clericis ſupra diximus. Et idem ſi ſint miſti fori de quibus late dixi in c. cũ ſit generale. de foro competen. in quibus locus eſt præuentioni, vt ibi tetigi. Sed latiſsimè dixi in c. propoſuiſti. de foro cõpeten. Si vero ſint delicta fori dũtaxat ſecularis, arbitror quod non poterit ſe impedire, quamuis notoria ſint: quia de talibus nec immediatam, nec mediatam habet iuriſ. Quãuis enim Archiepiſcopus viſitans poſsit notoria delicta clericorum corrigere: tamen hoc poteſt ex eo: quia ſuper illis poteſt notari ordinariorum negligentia, quã Archiepiſcopus poteſt & tenetur ſupplere: vt dicit text. in cap. j. §. ſanè. de conſti. lib. vj. quod non contingit in terminis prædictis, eo quòd ad ſuperiorem ſecularem pertinet ſupplere negligentiam ſecularis inferioris. & non ad eccleſiaſticum: ſi modo ſuperiorem ſecularem recognoſcit. Secus ſi non recognoſcat, ſecũdùm ea quę latè diximus in c. licet ex ſuſcepto. de foro compe. Eo autem caſu quo ſuperiorem eccleſiaſticum cognoſcit, qui illius inferioris negligentiã ſupplere poteſt, idem arbitror q̃d debeat denunciare tam ordinario quã ſuperiori. Sed quomodo hoc faciet, cùm poſſet exinde ſequi mors, aut membri mutilatio: & ſic talis incideret in irregularitatem, vt l. diſtin. c. clericum. & c. de his clericis. & c. ſicut dignum. & c. penul. de homicidio. vbi bene dixi in c. ad audientiam. de homi. in vij. princi. arti. reſpon. quòd denunciabit ſub proteſtatione, de qua in c. ij. de pœnis. lib. vj. & vt dixi in d. c. ad audientiam. in vj. arti. princi. in iiij. membro, q. iij. Si verò ſolum de talibus delictis laboret infamia, ſi ſint delicta dũtaxat ad forum eccleſiaſticũ pertinentia, illa denunciabit Prælato ordinario, vt per eam contra tales infamatos inquirat. Si vero ſunt delicta miſti fori: tunc ſi tales infamati ſunt ſibi immediatè ſubiecti: quia fortè eſt Epiſcopus, qui alienam viſitat diœceſim, vel ſimilia, tunc prælatis ordinarijs locorum, vt ſuper his ſolenniter inquirant, denunciabit, ſi viderit expedire. Sed vtrum denunciabit etiam ſeculari poteſtati ejiciendum, vt ſupra diximus. Et idem faciet ſi aliquem reperiret infamatum ſolum de crimine temporali ſeu ſeculari. Si verò reperiret aliquem infamatum, ſed infamia non eſt tanta, quòd poſsit ex ea fieri ſolennis inquiſitio: tunc formam quam ſupra de clericis tradimus, ſeruabit. facta autem huiuſmodi examinatione & diligenti inquiſitione, faciliter intelligere poterit, quæ ſint quæ prædicanda ad populum, repræhendere, corrigere, & reformare debeat. Sermones enim vt phyloſophus Cicero, & Quintilianus in libris de oratoria inſtructione tradunt perſonis, rebus, tempori & loco ſunt adaptandi. & ad idem text. xlj. diſt. cap. ſit rector. de officio ordina. ca. quoniam. in quibus dicitur, quòd prædicator debet ſe conformare intelligentiæ eorum, quibus prædicat. Vnde licet ſit archiepiſcopus, vel Epiſcopus viſitans, ad quem officiũ prædicandi principaliter pertinet. de officio ordinar. capit. inter cætera. debet conſiderare qualis ſit: & ſi ſit groſsis aut ruſticis prædicaturus. non debet ad pompam de his quæ ad ſubtiles theologiæ quæſtiones pertinent, prædicare. Sed iuxta diligentiam eorum ſecundùm habitam ex examinatione informationem reprehendere, corrigere, & deteſtari: & in bonum exhortari debebit. Et conſideret diligenter, quòd in prædicatore potius vita quã ſcientia ſit attendenda. prædicator enim plus proficit exemplo boni operis, quàm doctrina. Vnde Seneca: Lõgum eſt ire per pręcepta: breue & efficax per exempla. Et Greg. dicit: Cuius vita diſpicitur, reſtat vt prædicatio eius contemnatur. iij. q. vij. c. porrò. xl. di. c. multi. vbi bonus tex. Poſtremò conſulo Prælatis viſitãtibus, vt in qualibet eccleſia faciant confici duos libros in mẽbranis, ſi fieri poteſt, cum ipſius Prælati & notarij ſui ſubſcriptione, & ſigillo ſuo authentico ſigillatos. In quorum altero ſcribantur omnia bona immobilia ipſius eccleſiæ per loca, vocabula, & confines: & quantitatem per numerum ſtariorum, vel perticarum, aut aliam menſuram, ſecundùm varias locorum conſuetudines. Et deinde ſcribatur inuentarium rerum immobilium, & ſe mouentium. In altero verò ſcribantur omnia prædia decimata, & quantitas ad quam ſubditi tenentur. Et de anno in anno ſcribantur ſoluentes, vt ſic eorum qui ſoluerint, vel non ſoluerint, certitudo habeatur.

29 ¶ † Quintò quæro qualiter viſitator ſe debeat habere in iuriſdictione exercenda pro reformatione, & correctione viſitatorum, & contra impedientes viſitationem. Solu. in primis dicẽdum eſt, quòd quilibet, cui viſitandi poteſtas conceditur, etiã ſi viſitet illos, qui nõ ſunt ſibi immediatè ſubiecti, quales ſunt ſubditi ſuffraganeorum ſuorum, poteſt compellere viſitatos: quia ſi non daretur ſibi coactio, & clericus nollet viſitari, fruſtratoria eſſet ipſius iuriſdictio, & viſitandi poteſtas. de offic. deleg. c. ex literis. Vnde Archiepiſcopus viſitans etiam ſubditos ſuffraganeorum ſuorum, poterit compellere venire, & reſpondere. Et in his quæ viſitationis officium reſpiciunt, obedire tenebuntur: quia cui committitur principale, committitur etiam acceſſorium. capitu. de cauſis & capitu. prudentiam. de offic. deleg. ſecundùm Ioan. And. & domi. Domi. in d. capitu. j. de cenſi. lib. vj. & ſimiliter poteſt viſitator, etiam ſi ſit Archiepiſcopus, punire impedientes nuncios conuocantes viſitatos ſecundùm Io. And. in c. Romana de pœni. lib. vj. Et idẽ arbitror dicendum contra omnes qualitercunq; viſitationem indebitè impedientes per eandem rationem, & per ea quæ ſtatim dicta ſunt. Quantum vero ad iuriſdictionem iudicialem ſimpliciter exercendam attinet, quidam volunt vt Ioan. de Imol. in c. j. de cenſi. lib. vj. quod talis viſitator non poſsit procedere iudicialiter per viam fori contentioſi, ſed extraiudicialiter per modum fori pœnitentialis per c. quatenus &c. nos inter. de pur. cano. Et hoc etiam videtur probari per text. in d. c. j. vbi præcipitur conuocatio populi ſimpliciter: cùm tamẽ clarum ſit iudicem eccleſiaſticum non poſſe laicos punire per viã fori contentioſi, niſi delicta ſint eccleſiaſtica. Sed de hoc dicendum vt dixi. ſ. li. vj. q. xiij. vbi diximus, ꝙ poteſt pœnam etiã imponere. Eſt ergo dicẽdum, ꝙ ſi delicta ſunt notoria, poteſt vel denunciare ſuo ordinario immediato, vt inquirat vel ipſe inquirere & punire, ſi eſt ordinarius immediatus, ſecundũ q̃d ſ. dixi. Notoria verò delicta quæ examinatione non egent vt d. c. j. & c. quoniam. de filijs preſby. & c. euidentia. de accu. Poteſt etiam archiepiſcopus prouinciam viſitãs debita pœna punire. optimè facit c. j. de pœnis. lib. vj. & per hunc modum ego intelligo quod tradit Hoſt. in ſum. in titu. de offic. ordi. §. quid pertinet ad officium. ver. viſitabit autem epiſcopus. vbi dicit, ꝙ ſi viderit aliquos amouẽdos, ipſos debet amouere. de reſcr. c. cùm dilectus filius. & quod ibi tradunt doc. Si enim crimen amotione ſeu priuatione dignum, non eſſet notorium, ſed ſola laboraret infamia, ſeruanda eſſent quæ dicta ſunt in pręcedenti. q. Et ſi fortè dubium ſit archiepiſcopo, an crimina ſint notoria, cùm ſolum in hoc videatur cognoſcere, au ſua ſit iuriſ. puniendi &c. Archid. vero in c. j. dicit quòd notorium ibi dicitur, cuius teſtis eſt populus. alle. lxj. diſt. c. in ſacerdotibus. in fi. xxv. q. iij. quod ſcripſi in prin. & illius criminis populum teſtem eſſe. Et ſi crimen ſit notum maiori parti tantùm. alleg. enim ij. quæſt. j. c. de manifeſta. & de coha. cle. & mu. c. veſtra. Nam in notorio non requiritur alia probatio. Et in tali ordo iuris eſt iuris ordinem non ſeruare ſecundùm Hoſtien. & Io. And. in dicto capitu. j. dixi latè in d. c. in noſtra. quæſt. xxiiij. Sed in criminibus non notorijs & de quibus ſola laborat infamia, non poteſt Archiepiſcopus, vt dixi, procedere etiam per viam ſolennis inquiſitionis: ſed denunciare debet ordinario, vt inquirat: & ad talem denunciationem archiepiſcopi, vel ſimilis tenebitur epiſcopus, vel ſimilis inquirere. ij. quęſt. v. cap. auditum. & c. omnibus. & ſi epiſcopus nollet inquirere, poterit tunc archiepiſcopus eius negligẽtiã ſupplere. arg. ix. q. iij. c. cùm ſumus. & c. ſeq. Alij dicunt quod propter eius negligentiam hæc cognitio ad archiepiſcopum non deuoluitur: quia in canonibus nõ eſt hoc expreſſum ſecundũ Inn. propter hoc allegat Archi. x. q. iij. c. quia cognouimus. xviij. di. c. hoc tantũ. xxv. q. ij. c. amputato. & quod not. in c. Romana. de ſup. negli. præla. ſuper gl. quod hic tenet. Nec ob. ſi dicatur quòd ſecũdũ hoc crimina remanebunt impunita, contra no. in cap. vt famę.

de sen.exc.& l.ita vulneratus.in fi.ff.ad l.Aquil. quia respondeo quòd archiepis compellat epm quòd inquirat, & puniat: quod potest ratione pacti negligentiæ.xxiiij.di.c. quorundã. xij.di.c.de his.in fi.alle.etiam no.per Inno.& Host.de cle.non resi.c.ex tuæ.Nec ob.c.fi.de censi.lib.vj. quia non loquitur de correptione simpliciter,sed de visitatione secundũ Archi. quẽ refert & sequitur Ioan.An.in d.c.j.de censibus.lib.vj.Quamuis autem archieps visitans prouinciã nõ possit exercere iurisdictionẽ fori contentiosi,nisi puniendo crimina notoria,vt dictum est,vel propter impedientem visitationem:tamen potest confessionem subditorum suffraganeorũ audire, ac absoluere confitentes,& ipsis pœnitentias iniũgere salutares:vt est tex. in c.fi.de censi.lib.vj.sed quãuis hoc possit, non tñ tales ordinare:vt no.in c.cũ nullus.primo rñso.de tẽp.ord.lib.vj. secundũ Io.An.in d.c.fi.de censi.lib.vj.Et dicit Lap. Ab. ibi quod etiam in talibus non põt dare literas comendatitias ad ordinẽ. Sed an possit cũ talibus dispensare, traditur in c. ad extirpandas.de filijs presby.Est tamen aduertendũ,ꝙ ea quæ ab archiepiscopis & ordinarijs visitantibus secundũ quods.diximus, sunt seruãda saluis semper super hoc rationibus & approbatis religiosorum consuetudinibus,& regularibꝰ institutis:vt dicit tex.in c.j.in fi.de censi.lib.vj.vnde licet notoria ipsorũ religiosorum crimina suo iure possit punire,quia notatur negligentia Abbatis vel epi:vt d.c.j.§.notoria.xj.q.j.c. de persona. nisi consuetudo esset in contrariũ.de exces.Præla.c.ita quorundã. tamen primo loco nõ corriget religiosos,quorũ correctio primo loco pertinet ad Abbatẽ de offi.ordi.c.quanto. secundùm Io.An.in d.c.j.prope fi.Et subdit Io.An.ꝙ tales religiosi sint corrigendi secundũ regulam cũ misericordia tñ, vnde nõ sunt passi more latronum in grauem carcerẽ detrudendi secundùm morem prauæ cõsuetudinis, quæ quasi pro lege in quibusdã ecclesijs inoleuit.de reg.iur.c.ea quæ.in rub.hoc vt accepi,seruant Cartusienses qui in talibus sunt crudelissimi indebitè deuiantes à præcepto misericordiæ supradictæ.Et quãuis ad Abbatẽ spectet correctio,si tamen est nimis grauis,de consilio cõuentus.i.capituli sui tẽperanda est.de ap.c.reprehensibilis.§.fi. de his quæ fiunt à præla.c.nouit.& c.ea noscitur. In visitationibus ergo religiosorum statuta,& cõsuetudines, & eorũ correctiones si modo rationabiles & approbatæ sint, sunt seruandæ,secundùm Ioan.And. eorum etiam priuilegia prout diximus in seq.q.sed latius tradidimus lib.xj.q.vj. versi. visitantibus autem monasteria.

30 ¶†Sextò quæro,qualiter visitator se debeat habere circa reliqua,vt circa priuilegia,eleemosynas & si.Sol.dicẽdũ est,ꝙ non debet visitator priuilegia loci visitati, maximè religiosorum violare:vt in c.j.in fi.de censi.lib.vj.& in cle.ij.de cẽsi.Et quãtum ad hoc dicit ibi Paul. ꝙ priuilegia religionis sunt, ꝙ intra monasterium per superuenientes non comedantur carnes: ad quod videnda sunt quæ latius diximus lib.xj.q.vj.ver. visitantibus autem monasteria. Et quamuis ipsi visitatores possint fragmenta,quæ de ipsorum eporum & suorum familiariũ mẽsis colliguntur,per ipsorum eporum eleemosynarios ibi pauperibus erogare,vt vult text.in cle.ij.pe.rñ. de censi.Panes tamen integros qui de mensa leuantur,vel capones integros,vel similes epulas intactas non potest præfatus eleemosynarius inuitis monachis pauperibus erogare, vt probatur à cõtrario sensu.d.cle.ij.& voluit glo.ibi super verbo,fragmenta.& quãuis tex.loquitur de epis visitantibus, & monachis visitatis:tamen idem arbitror de alijs visitantibus ecclesijs visitatis propter rationis identitatem.Et quod dictum est de fragmentis, procedit siue talia fragmenta tollantur de mẽsa visitatoris, seu familiarium suorum:vt voluit glo.ibi super verbo,familiariũ. & sequuntur doct.Item procedit siue procuratio fiat visitatori ex debito,siue gratuito: quia illa talia vtroq; casu videntur donata,vt dicit glo.super ver.colliguntur.in d.cle.ij. & sequũtur doct.Sed aduertendum:quia ista ratio videtur concludere ꝙ etiam de integris possit fieri eleemosyna: cùm illa videãtur donata.& si diceretur,videntur donata,quæ ab eis comeduntᷣ, non reliqua:tunc nec fragmenta viderentur posse erogari.Vnde dici potest,quod prædicta ratio non procedit,& quòd non omnium quæ à maioribus &c.l.non omniũ.ff.de legi. & quia sic placuit &c.vj.q.j.scriptũ.cũ si. Vel fortè dici potest, quòd quantum ad ea quæ integra sunt,res quodammodo dicitur integra:quo ad fracta secus. Vtrum autem de talibus fragmentis possit fieri eleemosyna per visitatorem seu eius eleemosynarium,alibi quam in monasterio? glo.pe.in d.cle.ij. tenet quod non inuitis monachis sumpto arg.à contrario sensu,dum dicit ibidem.& sequuntur doc.facit secundùm Ioan. de Imol.in c. cũ apostolica.de his quæ fi.à Præla.ad quod etiã allego quod dicimus de legato facto pauperibus: quia intelligitur de pauperibus illius loci,& non alterius:vt traditur in l.si quis ad declinandam.C.de epis.& cle.& per Bal.& doc.in l.id quod pauperibus.e.ti.¶Septimò quæro,qualiter visitator se debeat habere circa cibos?Solutio,dic vt diximus.lib.xj.q.ij.

31 ¶†Septimò quæro,quot diebus visitator possit moram trahere apud visitatos.Solu. dicendum vt diximus lib.xj.q.ij.Et sic ex prædictis expeditum est primum membrum de his, qui iure ordinario visitãt.¶Circa ij.memb.principale de his,qui delegata potestate visitant,quod fieri potest secundũ ea quę diximus.li.iiij.q.xiiij.dicendum arbitror,ꝙ aut visitatio simplex delegatur,& hoc casu arbitror,quòd debeant seruare,quæ seruare tenebatur ipse delegans,si visitaret: cuius vices circa visitandi actum delegatus gerit.Aut data est certa forma circa visitationem fiendam,& illa seruanda est.c.cùm dilecta.de rescr. & c.venerabili.de offi.dele.dummodo delegans sic committẽdi potestatẽ habuerit,aliàs secus.c.quod autẽ.de iurepa. Et vltimum tenet Io. An.c.j.§.hanc autem.de censi.lib.vj.& sequẽdo.Do.facit quia nemo plus iuris &c. vt in re. nemo plus.de reg.iur.lib.vj.tetigi supra li.vj.q.iij.¶Circa iij. principale mẽbrum de le.aduertendum est quòd Ioan.An.Io. Mo. in c.j.de censi.lib.vj. Quærunt, vtrũ legatus teneatur seruare formam ibi positam.& Sol. quod non & assignant triplicem rationẽ. Prima quia vices Papæ gerit.xciij.d.c.fina.& xciij.d.c.j.Secũda quia maior est episcopo de offi.dele.c.sanè. qui non includit sub clausula generali.de sen.excom.quia periculosum.arg. de rescrip.c.sedes.Tertia quia Romana ecclesia contra se & cõtra suos in dubio non intelligitur priuilegiare de censi.c.cùm instantia.Sed dicit Ioan.de Imol. ꝙ istæ rationes sunt satis generales:transit tamen sine alia discussione.Sed do. Do.in d.c.j. §.hanc autem.dicit fortè posse teneri contrarium.Nam etiam legatus de latere.seruare tenetur iura communia:nec illa tollere potest not.glo.iij.c.fin.de hære. Et pro prædicta parte potest induci prædictus.§.hanc autem.inquantum dicit, ꝙ seruetur ab vniuersis ordinario iure visitantibus. ergo cõpetit etiã legatis:quia & ipsi ordinarij sunt.c.ij.de offic.leg.lib.vj.& addit.de episcopis per dictionem etiam quæ est implicatiua, & ampliatiua non restrictiua in c.nullus.§.j.de præben.lib.vj. secundùm d.Do.& mihi placet.facit tex.opti.l.etiam partis. & l.& hoc modo.ff.de leg.j.Item quia legatus in legatione sua cõcurrit cum quolibet ordinario siue ille sit Abbas, siue sit episcopus,archiepiscopus, vel Primas,siue etiam sit cõsul,vel pro consul tradi.Spe.in titu.de leg.§. nunc ostendendum.§. legatus ergo quicunq;,& ff.de offi.procon.l.si in aliam.§.fin.ff. de offi.præsi.l.ex omnibus. & l.seq.dixi in c.j. de officio lega. & probatur expressè in c.ij.& fina.de officio leg.lib.vj.

Expleto lib.x. in quo tractatum est, qualiter visitator in visitando versari debeat, hoc lib. xj. tractandum est,qualiter visitati se debeant habere circa visitatorem, quæ quidem materia cæteris est difficilior: quoniam huic materiæ procurationis tractatus adiungitur: quare pro clariori ipsius doctrina prosequar infrascriptas quęstiones.Prima generalis qualiter visitati se debet habere circa visitatorẽ. Secũda, qa inter alia visitati suos visitatores procurare debẽt, tractabimus quid sit procuratio. Tertia, quot sint procurationum species. Quarta,quis possit procurationem petere: & an debeatur.Quinta,à quibus procuratio debeatur.Sexta, in quibus rebus procuratio debeatur.Septima,propter quas causas & quo iure procuratio debeatur.Octaua,quanta,& qualis visitantibus.Nona,in quo loco procuratio sit præstanda.Decima, pro quanto tempore, seu pro quot diebus procuratio debeatᷣ.Vndecima, qualiter procuratio petatur,& de forma libelli.Duodecima,qualiter per visitatorem procuratio sit recipienda. Tertiadecima, qualiter, & quibus remedijs visitatus possit compelli ad procurationem soluendam. Quartadecima, propter quas causas iustè & legitimè procuratio denegari possit,& ista subdiuiditur in decimatertia quæstio.Quintadecima,de pœna visitatoris transgredientis debitæ procurationis exactionem.

32 ¶†Primò ergo quæro, qualiter visitati se generaliter debeant habere circa visitatores.Solu. dicendum arbitror quòd visitati visitatorum suorum accessum gratiosissimum habere debẽt: & honore,& reuerentia, seu honorificentia quæ vtrunq; importat, grata fronte illum recipere vt dicit domi. M. in capitu.his quæ. de maio & obe. Et etiam cum pauore. hoc enim reuerentiæ verbum importat:vt not.Archidiaco. & post eum Ioan.And.in capitu.secundo, de offic. delega.libr. vj. facit ix. quæst.iij.per singulas. & per Archid.ij. quæstio.vij. cápi. sicut tales.Etenim pro correctione & reformatione ecclesiarum & personarum locorum visitatorum visitant: quorum alterum ad charitatem, alterum ad iustitiam noscitur pertinere. Vnde

Vnde non debet visitator ad visitationem accedere, vt quæ sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærat. & secundùm quod diximus lib. præcedenti quæstio. j. ergo ex charitate debent visitare. dicitur enim primò ad Corint. c. xiiij. Charitas quæ non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. insuper etiam à iustitia procedit secundùm ea quę lib. præcen. quæstio. j. latius pertractabimus. Cùm honore ergo recipiendus est visitator qui honor vt etiam dicit beatus Thomas secunda secundæ. q. cxxxj. articu. j. importat quandam reuerentiam ipsi visitatori exhibendam in testimonio excellentiæ suæ quæ data est sibi à Deo, vt ex ea aliis præsit. verbis autem & factis honorandus est visitator. verbis eum dicendo hunc: Re. D. V. aduentum summo cū desiderio expectabamus: annuit Deus votis nostris. Vel breuius vt quidam dicunt: Beneueneritis re. ac præcolen. pater & domine. vel cum adiectione alia propria & conuenienti. Memini cùm apud balneas Petrioli agerē, & ad collationem balnealem: quæ vino optimo cæterisq; opulenter expediri solet, pro parte domini Leonardi Aretini per Bertum Antonij conciuem nostrum de sero, vt sequenti mane ad ipsos conuenirē, fuisse inuitatus. Post expeditas sequenti diluculo operas balneales illos conuenisse arbitratus alios quamplurimos vt fieri assolet, ab illis similiter inuitatos, eo quod & à magnifica cōmunitate nostra, & à quamplurimis ciuibus varias optimi vini ac optimarum confectionum multiplices species: & multa marzapania, vt vulgari nostro vtar, recepisset: cùm vero neminem præter me inuitatum intelligerem, de hoc in primis longè maiori deinde admiratione ductus: quandoquidem talia parata erant, quæ rusticana hospitalitati merito dedecori fuissent venit in mentem, vt ab illis hanc ex industria facerem interrogationem. Placet equidem huc loci nos ambos conuenisse, vt scientia vestra doctior fiam. erat profecto Leonardus & Latinarum & Græcarum peritissimus, suaq; latria atq; aurea eloquentia omnes qui à quingentis annis citra fuerint superabat. Bertus etiam in nostra repub. eloquentissimus habebatur. Ambo tamen omnium auarissimi. hanc ego ab illis interrogationem feci. vtimur frequenter aduenientibus aliquibus hoc vocabulo, beneueneritis, optarem scire vtrum aliud verbum huic intentioni proprius reddi possit. Cùm verò illi & saluete, & valete, in medium deduxissent: disputatione facta nullum prędictorum de nouo aduenientibus conuenire communi iudicio conclusum est. Leonardus tandem inquit, nullum equidem pro nunc verbum habeo magis proprium quàm beneueneritis. Ego autem immediatè subiunxi, Benestenteritis. Suppressi tamen quoad potui N. & inde discessi, & cùm ad prandium ad quod à Reuerendiss. Cardinali Cęsarino Prælato scientia atq; prudentia præstantissimo, qui contra Teucros diem clausit extremum, inusitatus fueram, venissem. Et completo quasi prandio simul cum reliquis surrexit reuerendis. dominus Cardinalis. Pro beneueneritis ergo quo breui vocabulo illi doctissimi viri nullum magis breue ac proprium inuenisse asseruerunt, tantorum virorum authoritate suffulti. Beneueneritis vocabulo vti possunt visitati: verum ita deinde agant, vt facta verbis correspondeant, ne fortè vt mihi contigit, malè stenteritis verbum conueniat. Non tamen intelligat quispiam intentionis nostræ esse, vt illis immoderatas procurationes exhibeant secūdùm eam quam j. in viij q. doctrinam ostēdem⁹. Non solùm autem verbis, sed factis & signis honorem & reuerentiam exhibere debent secundùm diuersarum regionum varias consuetudines, vt inquit Ioan. Andr. & Host. in c. his quæ. de maio. & obed. Communis tamen obseruantia est, vt visitatus genuflexus visitatoris manus osculetur. His verò peractis villicationis suæ tenetur visitatus rationem reddere, quam de facili reddet si quæ sibi incumbunt, adimpleuerit, vitam ergo ita agat, vt laudatus cum gratiarum actione visitator ab eo recedat, vt s. demonstrauimus. Debet enim illius monita modestè recipere, & correctionem cum patientia supportare, & ipsius pręceptis iustis & honestis pariter obedire. xj. q. iij. c. si dominus. & in cap. Iulianus. de tempo. ordi. cap. ad aures. & l. dilectus. ff. quæ senten. sine appel. rescind. iiij. distinc. c. vlti. de maio. & obed. c. si quis venerit. & c. illud. secundùm Hostiē. in summa in titu. de offic. ordi. §. quid pertinet ad officium. versi cu. visitabit. Tenetur insuper visitatus visitatori procurare secundùm eam quam j. in viij. quęstio. formam demōstrauimus. Finita tandem visitatione gratias quas poterit aget: quoniam post religionem quam debitum cultum Deo impendimus, & pietatem qua colimus parentes, & obseruantiam qua colimus personas dignitate præcellentes est gratia siue gratitudo habēda quæ benefactoribus gratiam recompensant tradit beatus Thomas secunda secundæ. quæstio. cvj. articu. j. Secundò quęritur: quia diximus quod visitatus tenetur ad procurationem. Quid sit procuratio. Solut. quantum ad terminos nostros attinet, videlicet de procuratione quæ debetur ratione visitationis incūbentis prælato ex officio debito. Arbitror quod procuratio ita possit describi, videlicet quod est præstatio quædam ad quam tenentur visitati visitationis causa prælatis ex debito officij pro correctione morum, & reformatione ecclesiarum tam in capite q̄ in membris per se vel per alios legitimè visitatis debito loco, & tempore in cibariis, aut pecunia canonicè prouidenda. Verbū pręstatio ponitur vt genus. Verilla visitationis causa ponunt ad differentiam visitationis quæ ex charitate fit & aliorum visitationum. de quibus diximus s. li. ij. verba aūt illa debito loco ponunt propter illa quæ diximus j. q. viij. Verba aūt illa & tēpore possi. propter ea quę diximus j. eo. li. q. ix. verba aūt illa quæ in cibariis aut pecunia canonicè prouidenda subiunguntur propter illa quæ diximus j. eo. lib. q. vj. & viij.

33 ¶ † Tertiò quero quot sint procurationum species. Sol. dic q̄d plures sunt species. Quædam est procuratio quæ præstatur visitationis causa Prelato ex debito officij sui visitanti vel eius mandato visitanti: & de ista in pręsentiarum agitur. Quædam est quæ debetur legatis nunciis Apostolicæ sedis non visitationis causa, sed ex alia. ¶ Quædam quæ debetur ex consuetudine, vel præscriptione, vel ex pacto in fundatione vel consecratione apposito de quibus in c. quanto. & c. procurationes. & c. cùm super glo. Host. & Zaba. & do. me. de censi. & in c. accedētibus. de priuile. xviij. q. ij. Eleutherius tradit glo. super verb. visitationis. c. j. de censi. li. vj. & per Henric. in c. cùm ex officij. de præscript. Quædam est quæ fit ex charitate, vt cle. ij. versi. nos er 30. de censi.

34 ¶ † Quartò quero quis procurationē petere possit: & sic quęritur cui sit soluenda. Solu. dicendum est q̄ omnibus prælatis qui ex debito officij visitāt, debetur procuratio. c. cùm Apostolus. & c. procurationes. de cēsi. & c. j. & ij. de cēsi. li. vj. & cle. j. & ij. eo. ti. & in aliis iuribus infra allegādis maximè in sequē. q. & quomodo episcopus possit exigere procurationem cùm propter hęc onera videantur sibi attributi reditus episcopatus, ibi videbimus. Item debetur delegato ad visitandum misso ex eo quod prælatus necessario impedimento sit impeditus: non em̄ debetur deleganti seu mittenti, & per mediam personam visitanti, sed ipsi in propria persona visitanti, vt no. glo. in ver. impenso. c. ij. de censi. lib. vj. tex. in c. si eps. de offi. ordi. lib. vj. Idē tenet glo. versi. personali. c. iij. de censi. li. vj. facit quod dixim⁹ li. iiij. q. iiij. Legatis etiam Aposto. se. visitantibus debetur procuratio. c. procurationes. & ibi not. do. meus. Host. & zaba. ibi dicunt quod debentur procurationes siue sint legati de latere siue sint legati missi. ad idem tex. c. cùm nuper. & ibi not. & c. cū instantia. de censi. ad idem c. ij. de offic. deleg. lib. vj. & quod diximus lib. iiij. q. ij & iij. Nunciis etiam Aposto. sedis visitantibus debet procuratio. c. cū instantia. & p̄curationes. de cēsi. ¶ Et idem fortè dicendum est de nuntiis quos per prouinciā in casu necessarij impedimēti mitteret archieps visitationis cā, vt traditur per zaba. in c. procurationes. de censi. in summa. ego arbitror quod omnibus ordinario iure personaliter visitātibus siue suo siue alieno iure in casibus permissis legitimè visitantibus debeatur procuratio: cùm in omnibus eadem ratio & causa subsit, de quibus diximus j. eo. libr. q. vij. Nota tamen quòd quāuis visitatoribus sit procurādum: tamen familiares eorum nihil possunt ratione eorum officij à visitatis exigere, vt in c. j. de censi. lib. vj. vnde coquus episcopi vel archiepiscopi visitantis: aut scriptor vel sigillator aut similis non potest aliquid exigere, vt dicit gloss. super verbo, officij. in c. j. de censibus. lib. vj. & idem tenuit Hostien. qui allegat de symo. c. j. & j. q. ij. sicut epm. & in authen. vt iud. sine quoquo suffra. §. hæc omnia. & §. sicut. colum. ij. ¶ Et hoc verum si petatur ratione visitationis. vnde dicit Hostien. quod text. non intendit damnare clericum si faciat literas & aliquid habet pro labore. articu. xj. q. ij. c. charitatem. & c. ecclesiasticum. Et idem tenet Ioan. Mo. nisi de publico reciperet salarium. quo casu stipendiis suis debet esse contentus. xxiij. q. iiij. c. militaret. & sequen. Ioan. Andr. in dicto c. j. Sed q. circa prædicta quid si Archiepiscopus vel Episcopus concurrant in visitatione: & ecclesia nō sufficiat vtriq; quis præferetur. cui procurabitur? Solu. dicunt Inno. Hostien. Ioan. Mo. Abb. & Archi. in c. j. de censib. lib. vj. quod admittitur primò veniens, & illi procurabitur. ff. de iudic. l. qui prior. de foro compe. proposuisti. cum concordātiis. facit l. si ex plagiis. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. Si verò cōcurrūt nec apparet quis prior. licet videatur Epm præferendum eo quod sibi specialius cura inest. x. q. j. c. regenda. cum simili. tñ plus placet prędictis

doctoribus. Archiepiſcopum preferēdum.xj.q.iij.c.qui reſiſtit & not.de præſcript.c.cùm ex officij.ſuper gloſſ.penulti.quaſi caſus Archiepiſcopi ſit ſpecialis contra iuris regulam.ff.de regu.iur.l.j.facit c.ſi à ſede.de preben.libro vj.Si verò concurrat Epiſcopus cum prælato ſibi ſubiecto, ad quem etiam ſpectat viſitatio dicit Archid.preferendum epiſcopum,niſi obſtaret conſuetudo alleg.quod not.Innocen.in c.In lateranen. de præben.& ſequi. Ioan.And.&.d.domi.in c.j.de cenſi.libr.vj. q.v.verſicu.ſed quia.ſ.diximus.

35 ¶†Quintò principaliter quæro, à quibus procuratio debeatur.Solutio dicēdum quòd debetur ſolùm à locis viſitatis.tex.eſt in cap.j.de cenſi.libr.vj.& probatur in c.ij. Gof.& Zaba.c.cum inſtantia de cenſi.Et aduerte:quia Specu.in titu.de leg.§.supereſt.verſicu.illud quoq; vult quod nec legatis,aut nuncijs apo.ſe.debeantur procurationes.niſi perſonaliter viſitent.contrarium tamen videntur velle docto.in c.procurationes de cenſibus volentes quòd legatis & nuncijs Apo.ſe.debeatur procuratio,etiam ſi non viſitent:quia procuratio datur illis non ratione viſitationis,ſed quia ſubeunt onera aliorum.c.ij.de offic.lega.libr.vj.& ſequitur do.me.d.c. procurationes.allega.c. cum inſtantia de cenſi.& c.Ego N.de iureiuran.Ego arbitror quòd vtraq; opi.poſsit ſaluari per diſtin.aut enim loquimur de procuratione debita ratione viſitationis,& procedat opi.Specul. Aut de alia procuratione & procedit ſecunda opi.ad prædicta tamen videnda ſunt,quæ infra eod.lib.q.vij.ver.& predicta ꝓcedunt.Et loca viſitata intelliguntur ſiue ſint illa,quæ perſonaliter viſitat;ſiue illa quę ad viſitationem vocat vt dicit gloſſ. ſuper ver.viſitatus.c.j.de cenſi.libro vj.faciunt quæ diximus.ſ.libro viij.& idem tenent Innocen.& Hoſtien.& ſequunť.Ioan. And.& do.Do.d.c.j. Item loca viſitata intelliguntur ſiue pro ſalute animarum,aut cultu diuino ampliando,vel pro ſtatu eccleſiæ in melius reformando. Aut pro cōfirmandis pueris, aut conſecrandis eccleſijs viſitatio celebretur.quid autem ſi viſitet pro reconciliatione eccleſiæ? Archi.c.j.de cenſi.libro vj.tenuit procurationem non deberi.alleg.ad hoc opi.Vin.& idem tenuit in c.propoſuiſti.de conſe.eccle.vel alta.quem refert idem Archi.de con.d.j.eccleſijs.Ad quod etiam alleg.not.per Vin. Lau.& Gof.in c.cùm ab omni.de vita & ho.cle.Idem tamen Archi.x.q.iij.c.cauendum. alleg.opi.contrarias & non firmauit.Ioan.in c.propoſuiſti recitat opi.aliorum qui tenent, quòd Epiſcopus procurabitur expenſis illius,qui violauit eccleſiam. argumen.c.fin.de iniurijs & c.ſi canonici.§.penul.de offic.ordi. libro vj.Et ſi non apparet,quis fuerit, vel non ſit ſoluendo,recurritur ad ſtatutum vel conſuetudinem loci, ſecundùm quam determinabitur quibus teneatur.facit.ix.q.iij.c.conqueſtus.Et his deficientibus parochiani cum rectore contribuent. fa.not. capitulo primo. de ec.ędi.Et ſi ſoluendo non ſint, Epiſcopus gratis hoc faciet.j.q.ij.placuit.&.x.q.iij.cauendum.ſecundùm Archi.ibi facit ad hoc vltimum quod dicam.j.q.viij.ver.vnde notandum.Et prædictam opi.tenet Io.de lig.in Cle.j.de cele.miſ.& placet do.meo ī d.c.propoſuiſti. de cōſe.eccl.vel alta.& hāc opi.tenuit Innocen.in c.cōquerente.de offi.ordi. dicens ꝙ Epiſcopus debet hoc facere ſuis expēſis:quia ꝓpť hoc & ſimilia recipit reditus Epiſcopales.Nec obſt.c.cùm ſit romana. de ſimo.quia loquitur in cōſecratione,ſecundùm Vin.in c.ſicut olim.de accuſa.vbi dicit quòd non debetur procuratio.niſi in caſibus à iure expreſsis.et idem ſentit in.d.c.propoſuiſti.qđ eſt ſingulare ſecundùm Zab.ibi pro hoc,quia cùm in certis caſibus ius exprimat procurationem deberi,videtur in alijs prohibere argu.c.nonne.de preſcript.& l.cùm pretor.ff.de iudi.Subdit tamen ꝙ prælati hoc nolunt ſeruare. Sed quoties ex aliqua cauſa accidit eos egredi ad aliquam eccleſiam,volunt procurari.& ſic ſecundùm predictam opi. procuratio non debetur.& idem tenuit ibi Guil.de monte Lau.in cle.frequens. de exceſ.prela.d.Do.in c.j.de cenſi.lib.vj.dicit quòd ſi rectè predictę opi.inſpiciantur per illas nō decidere,vtrum procuratio debeatur,ſed ſolùm quis debeat procurare.Sed hoc dictum ſatis rn̄de:quia diſputantes à quo ſit procurandum, preſupponunt procurationē deberi.vnde placet mihi qđ debeatur:quia eadē eſt ratio,ꝙ debeať pro reconciliatiōe ſicut pro cōſecratiōe vt etiā dicit ipſe do.Domini.& ſatis equa eſt diſtinctio p̄dicta. & ab omnibus eccleſijs viſitatio debetur. Et ſi ſint plures eadē die viſitatæ ab omnibus pro virili portiōe debeť.vt diximus.j. q.viij.ver.hoc eodē libr.Et debetur talis procuratio nō ſolùm ab eccleſijs inferioribus viſitatis,ſed etiam ab eccleſijs ciuitatis ipſius Epiſcopi vel Archiepiſcopi,ſi illas viſitant vt in c.venerabili.de cenſi.& per gl.j.allegatur ratio dubitandi in illo text. videbatur enim ꝙ non eſſet ꝓcurandus,ſicut in ſimili dicimus ꝙ qñ iudex proficiſciť extra domiciliū.cōputat ea q̄ domi expendiſſet vt in c.cùm ab omni.de vit. & ho.cle. Sed ratio decidendi in cōtrarium ꝙ debeatur procuratio,vt d.c.venerabili. fuit quia in procuratione non conſideratur intereſſe,ſed vel officij rōne,vel in ſignum ſubiectionis datur,vt diximus.q.vij.j.eo.lib.quæ ratio vendicat ſibi locum tā in eccleſijs ciuitatis q̄ diœceſis.Ad quod addendū ꝙ diximus j.eo.li.q.vij.ver.eſt tn̄ aduertendū.Et nō ſolū ab eccleſijs debetur huiuſmodi procuratio,ſed etiam ab oratorijs ſi modo ſint oratoria quæ habeant populum & curam:quia tunc ſunt viſitāda. & per conſequēs procuratio quæ eſt annexa viſitationi præſtāda.x.q.j.placuit. & c.epiſcopum.& per Innoc.de offi.Archid.c.fina.Idem etiā ſi non haberet populum,nec curam animarum:eſſet tamen in tali oratorio ordinatum quòd certa perſona vel aliqua de certis debeat ſibi ſeruire:quia etiam hoc caſu poterit Epiſcopus viſitare,& ratione viſitationis procurationem recipere:cùm talis locus ſit ſacer, & in poteſtate ipſius,& certa perſona ſit ibi viſitanda.ar.c.de xenodochijs.de reli.do.& c.ad hæc.eo.tit.de conſe.diſtinct.j.c.clericos.Secus autem ſi non habet populum neq; curam:neq; aliquis eſt ibi ordinatus authoritate ordinarij ad celebrandum continuè & ordinariè.Sed eſt ordinatus vt eſſet ibi locus ad ordinandum tantùm:& quod quilibet qui vellet poſſet ibi orare: quia tunc cùm non eſſet ibi quòd viſitari poſſet ratione oratorij,nec etiam per conſequens exinde procurationis nomine quæ eſt annexa viſitationi, vt dictum eſt aliquid debetur.c.cùm venerabili.de cenſi.& c.fina.eo.titu.& ar. c.cùm ceſſante.de appel.ſecundùm Vincen.Goff.Innocen.Hoſtien.Ioan.And.Henri.Boich,& zaba.d.c.ſi.de cenſi.& Gulel. de monte lau.ſuper ver.fundatione.& zenze.ſuper ver.conſtitutum.in cle.quia contingit.de relig.do. ¶Quid autem de capellis eccleſiarum collegiatarum.vtrum ab eis debeať procuratio.Lapus Abb.alleg.zo.dicit quòd etiam ab illis procuratio debetur.Et non ſolū ab eccleſijs ſecularibus,ſed etiam à monaſterijs debetur procuratio.Nam talia monaſteria poſſunt viſitari vt dictum eſt ſ.lib.vj.q.ix.ergo viſitati debent procurationem habere.Et hoc ꝓcedit etiā in archiepiſcopo viſitante prouinciam:quia poteſt procurationem à monaſterijs viſitatis exigere.c.ſopitæ.de cenſi.vnde licet monaſteria ſint exempta à lege diœceſana,vt in c.dilectus.& quod ibi no.de offi.ordi.tenētur tamen ad procurationem preſtandam ratione viſitationis. Ex quo infertur quòd falſa eſt theorica dicentiū quòd ea quæ conſiſtunt in dando ſunt de lege diœceſana.Nam procuratio conſiſtit in dando:& tamen monaſteria ad illa tenentur, licet ſint exempta à lege diœceſana:tenet dom.meus in d.c.ſopitæ. latius per eum in c.j.de regula.Et vide quod latius diximus ſ. q.j.verſicu.eſt notandum.Sicut ergo Epiſcopo debetur procuratio ab omnibus eccleſijs diœceſis ſuæ ratione viſitationis: ita etiam Archiepiſcopo ab omnibus eccleſijs ſuæ prouinciæ. Nec ob.c.luminoſo.vbi videtur probari quòd procuratio nō debeatur à monaſterio:qa reſpōdet ꝙ ille tex.loquitur de monaſterio exempto,vt dicit glo.antepen.d.c.ſopitæ.& idem Inno.ſed Hoſtien.dicit ꝙ illud quod dicitur in d.c.ſopitæ. dum dicit procurationem deberi de iure cōmuni, debet intelligi ꝙ de iure communi fundatur,ſed conſuetudine adiuuatur.nam ius commune non eſt ſuper hoc expreſſum, niſi in hoc caſu quo Epiſcopus negligat ſecundùm Hoſtien.ſed verior & cōmunis eſt precedens opinio:quia de iure communi Archiepiſcopus viſitat eccleſias & monaſteria totius prouinciæ.c.j.et ſi. de cenſib.lib.vj.faciunt quæ dixi ſ.lib.iij.& lib.vj.q.ix.in ſumma ego arbitror concludi poſſe ꝙ procuratio iſta debeatur ab omnibus eccleſijs legitimè,& à legitimo viſitatore viſitatis:dūmodò non excuſentur propter paupertatem vel ex alia legitima cauſa,ſecundùm quod j.ſubijciemus.Sed vtrum debeatur à laicis viſitatis.glo.in verſi.laico.c.j.de cenſi.libr.vj.dicit quòd non,per not.per gloſſ.x.q.j.c.placuit.idem etiam tenet Hoſt. & Ioan.Mo.ſed Archid.contra alleg.no.per Inno.& Hoſtiē. de offi.ordi.c.inter cętera.& x.q.iij.c.cauendum.vbi idem tenet dicens quòd vna die erit cum clericis:ſequenti die cum laicis.de quo dixi ſ.lib.x.& ſic ſumptibus laicorum,& idem not. x.q.j.ca.placuit.nec eſt mirum,ſi vbi ſeminat ſpiritualia,metat carnalia,xiij.q.ij.§.ij.& ſic reſidet Ioan.And.in d.c.j.de cenſ. lib.vj.Et dicit ibi Ioan.de Imo.quod fortè iſta opin.eſt verior de iure:tamē credit quòd in practica non ſeruaretur propter authoritatem glo.& aliorum ſecundū eum d.Do.etiā ibi dicit ꝙ iſta pars eſt verior de iure:& eā dicit probari optimè ꝑ text. in d.c.cauendū.& idem tenet Paulus in quodā ſuo conſi.quod incipit quędam monaſteria.per c.cauendum.Contraria etiam opi.procedit de conſuetudine ſcđm quā laici non ſoluunt: & ſic etiam dicit glo.predicta in d.ver.laicos.dicens ꝙ ſic eſt cōſuetudo. Sed pone, aliqui ex pacto teneantur ad ſolutionem onerum

onerum Episcopalium, vtrum teneantur ad solutionem procurationum legatorum Aposto.sedis.gl.super versi.episcopalia.clemen.j.de censi. tenet quod nõ per illum text.qui prædicta ponit vt diuersa: & sic de vno ad aliud non differtur.c.cùm venerabilem.qui fil.sint legi.cum aliis vulg.& idem tenet Gul. de monte Lau.in d.cle.j. dicens quòd licet in assignanda congrua portione sit ordinatum quòd vicarij de sua portione soluant iura episcopalia: non tamen tenentur soluere procurationes legatorum cùm nõ includantur sub viribus episcopalibus tanq; maius sub minori.de maio.& obed.c.cùm inferior.de offic.deleg.c.studuisti.Notandũ tamẽ quod legati nõ coguntur recipere procurationem per cõmunes ministros ecclesiarũ visitatarũ, aut à cõmunibus ministris totius cleri.Sed potest nũc ab vno prælato nunc ab alio procurationẽ exigere, vt est tex. in c.cũ instãtia.§.sanè.de censi.& no.do.meus & grauatus ab aliis recurabit.de quo dicã in q.viij.Sed Hostiẽ.in d.§.sanè.& zab.post dicit quod dũ tex.ibi dicit: Nec ꝑ cõmune ministros. debet intelligi quòd à ministris nõ tenetur procurationẽ recipere, sed per suos ministros se possunt procurare: quod intelligit zaba.dũmodo nõ petatur procuratio ab eo qui per se nõ sufficit.quo casu debet alij coniungi.vt in c.procurationes.de censi.dicam in q.vij.

36 ¶ †Sextò quęro in quibus rebus solui debeat procuratio.Solu. tex.c.ij.de censi.li.vj.vult ꝙ procuratio debeat præstari in victualibus non in pecuniis, aut aliis muneribus quas à volentibus recipere nõ possunt.ad idem text.in c.cùm Apostolus.de censi.Et dicit tex.in c.j.de censi.lib.vj.procurationes autem recipiant secundùm quod est in canonibus constitutũ.Et habent canones x.q.iij.c.relatũ.de censi.c.cùm Apostolus.& c.cũ nuper.Et subdit tex.in c.j.nullam tñ pecuniã ipse vel aliquis de familia &c.Sed in victualibus expensas recipiat moderatas. Et appellatione familiæ continetur siue sit laicus siue clericus siue pedester, siue equester scd̃m Hostien.Ioan.And.d.c.j.Ideo autem visitantes pecuniã recipere nõ debent: quia sicut verè philosophantes illam despiciunt.ff.de vaca.mune.l.in honoribus. xij.q.ij.c.Socrates.aliàs & verius c.crates fortius visitantes.Itẽ quia vt dicit Host.ciuilis sapientia pretio nũmario inhonestari nõ debet.ff.de variis & extraor.cog.l.j.§.est quidẽ.ergo multò minus canonica vituperanda: quæ tamen acerbè clericorum auaritiam reprehendit.de censi.c.ex parte.& c.ea quæ.de deci. c.j.de offi.ordi.c.irrefragabili.ad finem.Et prædictas etiam rationes posuerunt Ioan Mo.& Cardi.in c.j.de censi.li.vj.& sequen.Ioan.And.c.j.de censi.li.vj.Nec cõsuetudo in cõtrarium visitantes defenderet: qa ex quo per se.Apo.reprobata est xj. d.c.quis nesciat.xj.d.c.j.& ij.præscribi nõ potest.c.fin.de consuet.scd̃m Ioan.Andr.d.c.j.& seq.do.Domini. Et eisdem rationibus po ssemus fortè dicere prohibita esse visitantibus & familię suæ quæcunq; munera etiam sponte oblata recipere.Et ne videatur quæ sua, sed quæ Iesu Christi sunt quęrere, vt dicit text.in d.c.j.quibus etiã addo aliam rõnem: quoniã inter quatuor quæ humanũ iudiciũ peruertunt, de quibus xj.q.iij.c.quatuor potissimũ munera corrũpunt. Et nullum est officiũ tam sanctum neq; tam solenne quod auaritia cõminuere atq; violare nõ soleat.Tullius in oratione pro Milone. Munera enim & dona excecant sapientes: & subuertunt verba iustorũ. Exodi c.xxiij.Et Psal.xxv. In quorum manibus iniquitates sunt dextera eorum repleta est muneribus.& Eccle.c.xx. Encenia & dona excęcant oculos iudicum.Inde illud Gualterij de castiliono: Munus enim à norma recti distorquet acumẽ iudicis: & tetra voluit caligine mentem.Et alibi venditur arbitrium dum viuitur ex alieno.Sumptus pane tuo vescere liber eris. Et Hẽricus Sammareñ.libr.j.parte ij. Deuiat à vero corruptus munere iudex.Falsidicumq; facit impia gazapium.Visitans ergo prædicta atq; illam Ciceronis lib.de offi.sententiã mente repetat.Inquit enim, Caput autem in omni procuratione muneris publici est vt omnis etiam minima auaritiæ fugiatur suspicio. Vtinam inquit Caius Samnius ad illa tẽpora me fortuna seruasset, quibus Romani recipere dona cœpissent: Nõ enim essem passus eos diutius imperare.Et si fortè munera ipsa aliquando iudicis animum penitus nõ corrumpunt, saltem placant.iuxta illud Nasonis: Munera crede mihi placant hominesq; deosq;. Placatur donis Iuppiter ipse datis.Abstinere ergo debent prælati, & quicunq; iudices à muneribus & donis, etiam pro iustitia administrãda.Sunt enim nõnulli qui per vias rectas verẽtes corrumpere exquisitã adhibent fraudem dicentes quòd nullo modo esset intentionis eorum quòd iudex iniustitiam faceret. verum si iustitiam foueant, & iustitia mediante, & non aliter sententiam profert, tantam dabit pecuniam.Caueant iudices à talibus atq; illos exterminent & confundant.Cõsiderare enim debent quòd nullo recepto præmio iustitiam administrare tenetur.c.cùm ab omni.de vita & ho.cleri.xj.q.iij.c.ꝗ rectè.xiiij. q.v.c.non sanè.& quod tradit in l.ij.ff.de condit.ob turp.causam.& l.venales.C.quando prouoc.non est necess.ij.q.vj.c.fi. versi.venales.Qui enim rectè iudicat & pręmium remunerationis expectat fraudem in Deũ perpetrat: quia iustitiã quam gratis impartiri debet acceptione pecunię vendit, vt d.c.qui rectè.talia enim munera soli.i.iustitię obstant.vnde Valerius lib. iiij.de abstinentia sic inquit: Alexander cognomen inuict.assecutus continentiam Diogenis amici vincere nõ potuit.ad quẽ cùm ad solem accessisset hortaretur vt si qua præstari sibi vellet, indicaret.Mox inquit de cętero velim à sole non obstes.In his ergo ita euagatus sum: quia non possum continere atq; de clericis & pręlatis ecclesiasticis quòd tanta auaritia teneantur, satis dignè admirari auarissimum esse clericorum genus prædicta gloss.super versicu.maioris.c.si pluribus.de præben.libr. vj.c.nonnulli.de cler.non resid.c.auaritię.de electio.Ioan.An in c.peruenit.de censib.Res profecto penitus admiranda, habui ego socios mirum in modum liberales qui post assumptũ clericatum & ampla obtenta beneficia in tantam auaritiam deuenerunt, vt non mingerent ne biberent. Res profecto penitus vituperanda atq; detestanda cùm intelligant aut saltem intelligere debeant auaritiam hominum mentes obcecare, vt dicit gloss.dicto cap.auaritię.crimenq; seuum appellari, vt inquit textus in c.ita quorundam.de Iudæis & omnium malorum radicem esse, vt inquit Apostolus ad Thimo.c.vj.text.in authẽ. vt iudi.sine quoquo suffrag.§.cogitatio.versic.fina.col.iij.no. gloss.c.iiij.de constitu. Tale ergo tam tetrum atq; detestabile vitium fugere debent clerici, & potissimum pręlati, maximè dum iudicio & correctioni ac morum reformationi incũbunt, & ab omnibus muneribus etiam spontè & pro iustitia oblatis abstinere vt viuant. Inquit enim Salomon prouerb.c.xv. qui odit munera viuet.Secus enim agentibus per contrarium euenit iuxta illud Isay.c.xxxiij.veh qui iustificat impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufert ab eo. Postremò vt breuibus concludam post vna Boetio libr.j.de phi.consolatione sic libet quemlibet visitatorem exortari. Tu quoq; si vis tramite recto carpere callem gaudia pelle. Pelle timorem, speciesq; fugato: nec dolor assit. Nubila mens est vinctaq; frenis, hæc vbi regnant.Sed de his satis & merito propter causas s.in medium deductas abstinere.Et ex quo quęcunq; munera recipere prohibentur.dicto c.j.& j.q.j.capit.sunt nonnulli.pariter & dona recipere fortius prohibiti intelliguntur, secundùm Ioan.And. in dicto c.j.de censi.lib.vj.per text.in l.inter donum.ff.de verbo.signific.Et quamuis esculenta & poculenta videantur posse recipere secundùm Hostien.ar.l.solent.ff.de offic.proconsu. in fin.& eorum quę traduntur in c.statutum.§.insuper.de renuncia.libro vj.tamen subdit hostien.quòd mens literę. dicto cap.dum dicit quodcunq; munus.Innuit contrariũ.Ioan.Mo. dicit quòd non videt quomodo isti possunt vti esculentis, & poculentis: cùm in victualibus procurationem recipiant. Sed possit esse si visitator aliquod excellens encenium portaret vltra omnes expensas.gloss.tamen in versicu.munera.in ca.ij.de censib.lib.vj.recitat opin.Garza.qui dixit se credere quòd modicum esculentũ & poculentũ possunt recipere, si nõ sit verisimile quod recipientem moueat vel donantem pauperiorem faciat.ar.c.& si quæstiones.de symo.& ff.de offic.præsid.l.plebiscito.quia talia non trahuntur ad munera.ff.de offi.procon. l.solent.ad fin.facit.c.fina.de dona.inter virum & vxorem.Ioan.And.dicit quòd putat periculosum quòd victualia portanda recipiat, sed victualia ibi cõsumenda quantũ cũ excellentia recipere nõ est periculosum, vt ad pœnas obligent.de qbus dicitur j.eo.li.q.xv.Et prędictã distin.Io.An.dicit do.Domi. ꝙ credit verã per rõnem tex.d.c.j.qui prohibẽt.vt euitet penitus quãlibet fraudẽ: qa ex quo prohibuerat recipere pecuniam potuisset fieri fraus vt darent encenia ad domũ portanda; puta capones, perdices, casei, vel fiaschi, vt dicit Ioan.And.c.j.de censi. lib.vj.Sed si dantur encenia quę ibidem comedunt nõ põt esse fraus respectu visitãtis cũ à visitatis victualia recipere deberet. Nec ob.tex.d.c.j.q loquit vniuersaliter per dictionẽ quocũq;. & qualitercũq;.& sic quãlibet rẽ & quẽlibet modũ videt ꝓhibere; quia rñdet quod qñ l.loquit per verba generalia vel vniuersalia.& ponit rõnem quę est apta restringere sensum verborum vniuersaliũ.debent illa verba restringi ad intellectũ rõnis positę in l.qa rõ.l.est illa quæ dicitur lex.i.cõsuetudo.de verbo. sig.c.intelligentia.Credit tñ do Domi.hoc verũ qñ recipit ꝓcurationẽ in victualibus, sed si acciperet in pecunia, in caseis.c. iij.de censi.li.vj.non credit quod possit tutè recipere: quia possit fieri fraus, videlicet ꝙ assignata pecunia, esculenta, & poculenta reciperent scd̃m do.Domi.est tñ aduertendum ꝙ quãuis olim visitatores procurationem dũtaxat in victualibus, & nõ

in pecunia recipere possent, vt dictum est: tamen per Decretalem Bonifacij octaui quæ incipit, felicis. de censi. lib. vj. sancitũ est vt Patriarchę Archiepiscopi Episcopi, & alij quibus ex officio competit visitare à volentibus ecclesiarum, & locorum visitatorum rectoribus, seu personis pecuniam recipe valeant p sumptibus moderatis faciendis in victualibus diebus, quibus visitationis officium impenditur. Fuit autem prædicta prouisio facta propter multa incõmoda atq; dispendia quę propter antiquas constitutiones disponentes quòd tantũ in victualib9 procurationes recipientur tam à personis visitantibus q̃ locis & ecclesijs visitatis quotidie proueniebant. ¶ Quid enim si visitatus præsbyter ruralis qui fortè nõ nisi vnũ gausape & vnũ manutergiũ: & vnicum habet lectulũ, q̃uo procurabit, & q̃uo hospitabitur epm, cũ fortè nec domus sufficiat, posito quod in reliquis abundaret: & q̃uo eps in vili loco mãebit? Vtilis ergo & quodammodo necessaria fuit prædicta prouisio. Nec obst. quod posint portari victualia ad locum cõpetentẽ: quia talis delatio posset esse valde onerosa, vt dicit Io. And. in d. c. felicis. Et no. quòd in electione visitatorũ est vtrum velint procurare in victualibus, an in pecunia, vt patet ex illo tex. dum dicit volentibus. Vel verius dicendum est q in recipienda pecunia p victualibus debeat concurrere vtriusq; cõsensus & visitatoris & visitati. Nec ex eo quod aliquãdo visitator, & visitatus fuerint pacti de soluẽda pro victualibus pecunia, successores ligãtur, vt visitator vel visitatus in noua visitatione pecuniam inuitus soluere aut recipere cõpellat scd̃m Io. And. in d. c. felicis. Et est aduertendũ quod non solũ possunt conueniri de pecunia numerata, sed etiã in quibuscũq; aridis & liquidis, vt frumento, ordeo, vino, pullis, & similibus: dũmodo seruet moderamẽ. de quo in d. c. felicis. verum qa olim per huiusmodi Decretales non erat taxata certa quãtitas hodie per constitutionẽ extraua. Benedicti quę incipit vas electionis, secundũ diuersitatem prouinciarũ & locorum quãtitas est taxata: cuius constitutionis verba lege in loco suo. ¶ Cùm autẽ in victualibus procuratio fiet, dicendũ quòd victualium appella. cõtinet esus potus & stramenta, & omnia hmõi ad viuendum necessaria. ff. de verbo. significatio. l. verbo victus. ff. de ali. & ciba. lega. l. legatis. §. Itẽ calciarum. Et hęc non videntur remissa. si de omnibus alimentis transactum sit nisi specificent. ff. de transact. l. cũ hi. §. eum qui transigit. Cauere tñ debet visitator ne vltra facultates grauet ecclesias. c. cũ Apostolus. & c. sopitę. de censi. vnde dicit Hostien. ad epm: Considera ne similia et mella fastidias qui natus est in paupere domo, & tugurio rusticano &c. xxv. d. c. ecce princeps. & caue ne de te dicatur solus episcopus icũbit domui. & c. xciij. d. c. diaconi. vltra mediũ, scd̃m Io. And. in c. j. de censi. li. vj. Et ad prædicta vide glo. super verb. prouidere. c. si eps de offi ordi. & glo. x. q. ij. c. epos. & gl. xxxj. d. c. omnino. & tex. in l. fi. §. j. C. de his qui ad eccle. confu. & text. in l. verbo victus. cũ seq. ff. de verb. sig. vbi tex. dicit quod cõtinent q̃ esui potuiq; cultui corporis queq; ad vtendum viuendũq; homini necessaria sunt. & vestis secundũ Labeonem & cæteræ quibus viuendi curandive corporis gratia vtimur. Et tradunt Io. An. Gof. & doct. in c. cùm secundũ. de præben. vbi etiam dicit Io. de Imo. post docto. quòd ad cõsiderandum prædicta considerari debet qualitas debentis recipere quæ fit vt plerisq; episcopis mihi cognitis potius bos q̃ perdices aut capones sint præparãdi. Insuper quantitas vel facultas debentis pręstare & qualitatis consuetudo regionis. not. gloss. in ver. successionis. in d. c. cũ secundũ. facit quod tradit in l. cũ alimenta. ff. de alimen. & cib. leg. & l. pe. §. j. ff. de vsu & habi. lega.

¶ Visitantibus autem monasteria si victualia procuranda sunt, nõ coarctantur visitatorũ cibis se conformare, sed cibi debitas procurationes de iure cõmuni cõsuetudine priuilegio vel alio iure speciali: puta pacto vel honore tempore fundationis impositę in domibus ipsorũ monasteriorũ: extra tamen septa si quis locus fuerit ad hoc aptus. alioquin infra septa ipsa: nõ tamem infra portam quam regularem appellant carnium pro cõgruentia temporis si voluerint priuilegio nõ obstante quęcũq; cibaria ministrare debent, vt est tex. in cle. ij. versic. ipsis autem. de censi. & ideo dicit in domibus eorum priuatorũ vel ecclesiarum, etiam si domus essent ad hoc aptæ nisi prælatis ipsis consentientibus procurari, secundũ glo. super versi. ipsorum. in d. cle. ij. Est tamen aduertendũ quòd si extra portam regularem nõ est aliquis locus aptus ad pcurandũ prælatis quòd poterit hoc casu ratione necessitatis infra portã regularẽ procurari secundùm gloss. super verb. regularẽ. in dicta clemen. ij. alleg. ca. consilium. de obser. ie. vbi propter necessitatem est licitum carnes tempore à iure cõmuni prohibito comedere: ergo eadem ratione dicto loco licitum esse illas comedere. arg. sumpto de tempore ad locum quod validius est. ff. si cert. peta. l. vinum. ff. de tritic. l. fina. c. de causis. de offic. deleg. c. j. de plus pet. & probatur de regu. iur. c. quod non est. Et ad id quod dictum est de necessitate videnda sunt quæ latè & notabiliter scripsi in ca. si quis propter. de furtis. secundũ glos. super verb. regularem. in cle. ij. de censib. Stat ergo in voluntate visitatorum, vtrum velint tempore congruo de carnibus procurari. Prædicta tamen sunt vera in religiosis nõ priuilegiatis. Subdit tamen quòd etiã si essent priuilegiati fatẽdum dici posse quòd cũ priuilegiũ religiosorum nõ tollat intra portã, quòd tunc prælati secundùm formã priuilegij debebunt esse contenti cibis regularibus quãdo procurabuntur intra talem portam scd̃m gloss. prędictam. Quod tamen dictum est intra talem portam comedi carnes, procedit vbi religiosi non haberẽt priuilegiũ quod consueuit esse secundũ zenxe. quòd superueniẽtes in monasterio nõ comedant carnes, sed dispositioni regulæ relinquantur secundũ Gul. quod tamen ego intelligo secũdùm pręcedentẽ limitationem glo. Sed ad omnia dubia fugienda, & tollendum scãdalũ honestum est quòd visitator declinet ad monasteria eo tempore quo carnes non comeduntur, videlicet vj. & vij. feria, vt sic eisdem vtantur cibarijs quibus monachi. Sed cùm nõ vult tali tempore declinare, & non vult cibarijs regularibus vesci nõ potest cogi. facit xl. d. c. non coguntur. secundũ gloss. super verbo, voluerint. in clemen. ij. de censib. dixi s. Nec debet visitator exquirere cibaria, aut epulas nimium sumptuosas, vt c. cũ Apostolus. de censi. de quo ibi per gloss. ad quod vide quod dixi j. eo. lib. q. viij. post princip. Nec pro soluenda procuratione possunt ornamenta alienari vel pignorari. de quo j. dixi in q. viij. ver. & aduerte. quia non debet rector. Et prædicta procedunt in procuratione debita visitantibus ex officio cis incumbente. Sed si charitatiuè hospitalitatis causa ad monasteria venerit, su pradicta victualia gratiosè recipiãt, quę charitatis gratia eis fuerũt ministrata tex. est in cle. ij. de censi. ver. nos ergo.

37 ¶ Septimò quæro propter quas causas & quo iure procuratio debeatur. Solut. dicendum est quòd plures sunt rationes & causę propter quas huiusmodi procurationes debentur. Prima: quia naturæ consonũ est illos non recusare onera qui eorũ cõmoda cõplectuntur, vt est tex. in cle. j. in prin. de censi. & probatur in reg. scd̃m naturã. ff. de reg. iu. & in regula, is qui sentit onus. de regu. iur. lib. vj. vnde dicit lex, non est qui lucrum amplectitur ferendus &c. l. j. §. pro secundo. in fine. C. de cad. tol. Secunda: quia qui in vno grauatur debet in alio releuari. l. cum qui. in princip. ff. de iureiuran. & in ca. ij. de parochijs. Tertia ratio colligitur ex decisione c. cùm instantia. de censi. quod cùm visitator pro ipsis visitatis laboret: sequitur vt ab illis subsidiũ reportet. Quarta ratio sit ex quo visitans seminat spiritualia, conueniẽs est vt temporalia metat, vt in cap. cùm ex officij. de præscrip. & in c. felicis. prope fi. de censi. libr. vj. scd̃m Host. in c. venerabili. de censi. & zab. ibi. Quinta ratio: quia datur ratione officij, & in signum subiectionis. vt no. do. me. in c. procurationes. & c. venerabili. de censib. Sexta ratio vt facilius prælati inducantur ad visitationem sicut videmus in canonicis quib9 quotidianæ dantur distributiones propter interessentiam diuinorum, licet de iure teneantur ad diuina officia. c. j. de cleric. non resid. libro sexto. secundùm domi. meum in dicto ca. procurationes. Septima ratio est quę colligitur ex cap. cùm instantia. de censib. videlicet quod datur propter solicitudinem quã prælatus gerit visitando & prouidendo ecclesijs. ex quo infert Goffred. & post eum zaba. ibi, quòd cessante visitatione procuratio non debetur. de quo statim subijciam. Octaua ratio est: quia dicitur visitando quodammodo militare: & nemo suis stipendijs militare debet. xij. q̃o. ij. charitatem. Aposto. ad Corinth. c. ix. de præscriptio. c. cùm ex officij. & ibi tradit do. meus. Nona ratio: quia datur ne visitatio negligatur, vt refet Io an. And. post Innoc. & do. me. in c. cùm ex officij. de pręscrip. quia procuratio annexa est visitationi. c. cũ venerabilis. de sen. & ibi zaba. & in c. venerabili. eod. titu. Et ex prędictis infertur quòd cessante visitatione visitanti non debetur procuratio, secundũ Gof. in c. cũ instantia. de censi. & probatur in c. procurationes. eo. ti. & ibi tenent doc. do. me. & zaba. & probatur in c. ij. de censi. lib. vj. ibi dum tex. dicit procurationem sibi ratiõe visitationis debitam. & c. felicis. de censi. lib. vj. ibi locis personaliter visitatis. & c. si episcopus. de offic. ordi. lib. vj. tenet Ioã. An. in addi. Specul. in tit. de censi. in vltima addi. vbi subdit q prędicta non esset dubia q. do. Thomę de Piperato de Marchione Montisferrati qui debebat habere ab vniuersitate cuiusdam castri quolibet anno duas albergarias: cùm verò per quinquennium stetisset quibus non iuit ad castrum prędictũ nec procurationes recepisset: quęrebatur vtrum posit petere ęstimationem illarũ albergariarum. Et prędicta quęstio etiam posset esse vtilis canonistis in procuratione quæ debetur prę-

lato

lato ex conſtitutione vel ex pacto ſecundùm c.quanto.de cen
ſibus.de quo ſtatim ſubijciam.tenuit Tho.quòd nō poſsit &
maximè illa ratione: quia tacitè videtur actum inter partes il-
las albergarias præſtari ſi Marchio ad caſtrum iuerit. facit c.cū
venerabilis.de cenſibus.vel cùm ad eccleſiam ipſam acceſſerit.
Et quod tacitè agitur pro expreſſo habetur.ff.ſi cer.pet.l.cùm
quid.ff.de ſeruitu.l.ſicuti.ff.de ope.lib.l.quatenus.circa finē.Et
mentem ponderamus.de elect.c.ſi poſtq̄.§.j.lib.vj.cum con-
cordan.Item quia aliàs eſſet in poteſtate Marchionis nō eūdo
ad caſtrum recipere aliud pro alio,videlicet ęſtimationem pro
albergaria:& hoc licet cōmuni conſenſu fieri poſsit vni: tamē
ſoli parti non licet.ff.de arbit.l.ſi quis rem.facit C.de contra-
hen.empt.in l.in vendentis.Item notabilis eſſet inæqualitas ꝙ
creditor à debitore inuito reciperet aliud ꝓ alio quod debitū
inuito creditori.ſolui non poſſet.ff.ſi cer.pet.l.ij.§.mutuum da
tum datur.in fi.ff.de ſol.l.eum à quo.ſeruetur ergo æqualitas.
C.de fruct.& lit.expen.l.fina.& ne liceat actori &c.vt in regu
la,non liceat.lib.vj.& ſic Ioan.And.in dicta addi.& mihi pla-
cet.Et prædicta procedunt in procuratione debita de iure cō-
muni, vt Archiepiſcopo, Epiſcopo,& ſimilibus qui procura-
ri non debent,niſi perſonaliter viſitent. Si tamen fuerint impe
diti, quia nō poſsint perſonaliter viſitare,& propter hoc per
alios viſitent:tunc illi viſitatores procurabuntur,vt legitur &
not.de offic.ordi.c.inter cætera.& in cap.ſi epiſcopus.de offi.
ordin.libro.vj.Prędicta tamen non procedunt in legatis, ſed
in illis diſtinguendum eſt quòd aut loquimur de legatis de la-
tere:aut de alijs legatis, puta miſsis vel natis.Primo caſu dicen
dum eſt quòd recipere debent procurationem,licet perſonali-
ter non viſitent, vt in c.procurationes.§.hoc adhibito modera
mine.de cenſibus.Secundo caſu cùm loquimur de legatis miſ-
ſis,vel natis:& iſti non recipient procurationem niſi perſona
liter viſitent, vt dicto cap.procurationes.j.reſpon.tenet Spec.
in titu.de lega.§.ſupereſt.verſicu.illud non eſt omittendum.&
hæc eſt vna differentia inter legatos de latere, & alios de alijs
differentijs not.c.j.de offic.leg.li.vj. Et hoc procedit quando
legatus vult colligere procurationes per totam prouinciam ſi
bi commiſſam. Aliàs quicunq; legatus ſit miſſus,vel natus ſiue
nuncius qui in aliquo loco habeat moram trahere,poteſt pro
curationem exigere, vt d.c.procurationes.& c.cùm inſtantia.
de cenſibus.quia in eis habet locum ratio quæ tangitur dicto
c.procurationes.ergo eidem Innocen.c.tua.de conſang.& affi.
cum alijs iuribus vulgatis.Et idem tenet Specul.dicto verſicu.
illud non eſt omittendum.dicens quòd ſi oportet in vno lo-
co neceſſariam moram trahere,moderatas recipiet procuratio
nes ab alijs eccleſijs vel perſonis quæ nondum fuerunt de ſuis
procurationibus aggrauatis,& ſecundùm prædictam diſtin-
ctionem intelligo dictum domini mei in dicto cap.procuratio
nes.qui dicit quod legatis etiam nuncijs debetur ꝓcuratio, li-
cet non viſitent:quia procuratio non dat̃ illis principaliter ra-
tione viſitationis,ſed quia ſubeunt onera aliorum.c ij.de offi.
leg.libro vj.facit c.cùm inſtantia.de cenſibus.& c.ego N.deiu
reiur.de Archiepiſcopo ſi pro negotio totius prouincię opor
teat ipſum in aliquo loco moram trahere eſt continuè procu-
randum c.j.de cenſi.lib.vj.iuncta gloſ.j.verſicu.viſitatur tenet
Hoſt.Ioan.And.in dicto c.procurationes.quia eadem eſt ratio
in ipſo quę in legato.ergo idem ius,vt dictum eſt.Nec obſtat
ſi diceretur quod licet vbi eadem ſit ratio iuris cōmunis, idem
ius eſſe cenſeatur.non tamen vbi eſt eadem ratio priuilegij ibi
idem debet cenſeri priuilegiū niſi à principe impetret̃.de pri-
uileg.c.ſanè.quia reſponderi poteſt quod illud procedit in pri
uilegio non clauſo in corpore iuris,ſecus ſi clauſum in corpo-
re iuris,ſecundùm Hoſt.Ioan.And.Sed dicit Henric.Bohic.di
cto c,procurationes.quod tutius eſt & maximè hodie ꝙ non
ratione viſitationis à locis vicinis, vt dicit tex.in c,procuratio-
nes,ſed potius ratione cōmunis honoris procurationes à tota
prouincia cōiter exigātur,ra.c.in ſingulis.de ſtatu reg.& de ꝓ-
curat.c.cùm pro cauſa.ſaluo eo quod dicitur in d.c.procuratio
nes.verſi.& cū aliquæ.Si verò procuratio nō eſt debita de iure
cōmuni,ſed fortè ex onere appoſito in fundatione eccleſię, vel
cōſue.vel priuilegio,vel cōpoſitione legitimè facta hoc caſu di
ſtinguendum eſt ꝙ aut debetur illi qui nō habet viſitationem,
ſed tantū procurationē:& tunc procurari debebit,licet nō viſi
tet:qa nō poteſt ex fundatione.patet xviij.q.ij.c.Eleutherius.
de cenſi.c.præterea.& c.ſopitæ.& c.cùm venerabilis.& c.q̄to.
xviij.q.ij.c.ſeruitiū.cle.j.de cenſi.& ibi gl.ſuꝑ verſic.ſpeciali.&
Gul.etiā ex cōſuetudine qñq; debet̃ archidiacono. de priuile-
gio habet̃ xvj.q.j.c.poſſeſsiones.de exceſ.prela.c.accedētibus.
de immu.eccle.De cōpoſitione patet in d.c.quāto.ſcd̄m Gul.
& Io.de Imo.in cle.j.de cenſi.ad qd̄ vidēda quæ diximus j.eo.
lib.q.xiiij.verſi.iiij.quæro.ibi,v.lib. Aut eſt debita tali qui etiā
habet ibi viſitationem:& tunc procurari non debebit:niſi viſi
tet d.c.procurationes.j.reſponſo vbi denegatur procuratio ha
bentibus viſitationē,& ipſam nō exercētibus:ergo multò for
tius ipſam habentibus de iure ſpeciali cū ius cōmune magis de
beat ampliari,quā ſpeciale.ff.de condi.& demon.l.mulieri &
Titio.Et in authen.de nō alie.aut permu.reb.ecc.§.quia verò.
col.ij.ſcd̄m Hēri.in d.c.procurationes.& ferè omnia prędicta
tradunt̃ per Hoſt.in ſumma in tit.de offi.archi.§.quid ſit eius
officiū.ver.ſed nunquid plures.& vide etiā ad prædicta quæ
dixi j.eo.arti.q.v.in prin.ſed & ſatis dicuntur loca viſitari, ita
vt debeatur procuratio ſiue perſonaliter viſitet,ſiue ex cauſa le
gitima ad locum cōgruum pro viſitatione cōuocat, vt dicit gl.
ſuper verſi.viſitat.c.j.de cenſi.lib.vj.vt dixi eo.arti.q.v.in prin.
Et ex prædictis colligit̃ quo iure debeatur procuratio. Qñq;
enim debetur de iure communi. Quandoq; ex onere appoſi-
to in fundatione eccleſiæ.Quādoq; ex conſuetudine vel priui-
legio.Quādoq; ex cōpoſitione legitimè facta.Eſt tn̄ aduerten
dum quòd q̄uis procuratio debita ratione viſitationis ſolum-
modo viſitātibus regulariter debeatur, vt dictū eſt:nón tamen
debetur propter viſitationis,aut conſuetudinis aut ſimilis cau-
ſæ actū,ſed pro labore vię,& ex cauſis ſupra poſitis,& ex iuri-
bus ibi alleg.vt probatur in c.j.de cenſibus.libro ſexto.Et quā
uis in propria ciuitate viſitando vel conſecrando laboret:debe
tur tamen ſibi procuratio.vt no.Goffred.in ſumma in titu.de
ſymonia.§.ſunt autem.verſicu.minus autem.per c.ſtatuimus.
j.q.j.vbi hoc idem not.Archid.tenet Henri.Bohic.in cap.cùm
Apoſtolus.de cenſib.& hoc vltimum vide quod dixi ſ.eo.lib.
q.v.verſicu.
38 ¶†Octauò quæro quāta & qualis debeat̃ viſitantibus ꝓcura-
tio.Sol.dicendū eſt ꝙ procuratio debet eſſe honeſta,modeſta,
ſeu moderata, vt in c.cū inſtantia.de cenſi.Ne breuis hora lon-
go tempore quæſita conſumat, vt ibi ſingulariter dicit gloſſ.
iij.in dicto c.cùm inſtantia.Quod illud ſemper obſeruandum
eſt, vt ſecundùm facultates eccleſiarum procuratio exhibea-
tur.x.q.iij.c.inter cætera.& c.fina.& c.cùm Apoſtolus.& c.ex
parte.& c.cùm nuꝑ.de cenſibus.Si enim tenuis eſt ac parua ex
traordinario auxilio ſeruanda eſt.C.no.vect.l.j. Imò à paupe-
re nō debet exigere.j.q.ij.c.placuit.quia nec iudex exigit à pau
peribus ſportulas.in aut̃.de man.prin.§.ſit tibi.Nec tenuis vitę
homines ſub aductu officialium iniurijs affici debēt.ff.de offi.
præſi.l.illicitas.§.ij.facit ca.ea quæ.de cenſi. Et ſic concludit ꝙ
legatis dabitur lex ad bibendum ne rubētibus buccis prædicēt
ieiuniorū doctrinā.vt dicit Io.And.xxxv.di. faſtidiat.xij.q.ij.
gloria Epi.bonis tn̄ & delicatis cibis veſci debēt, vt d.c.nō co-
gā.& melioribus q̄ dicit gl.in c.cū inſtātia.quæ eſt iij.quā ſ.al
legaui.Nec ſuper barbas pauperum comeſſationes ſiue conui
uia extraordinaria frequentent. Nam ſpecies furti eſt velle de
alieno largiri.ff.de furtis.l.ſi pignori.§.fi.nam qui offert ſacrifi-
cium dè ſubſtantia pauperis eſt ſimilis illi qui victimat filium
in conſpectu patris xiiij.q.v.immolans.j.q.j.nō eſt putāda.ſe-
cundū Spe.in d.ver.illud ergo nō eſt omittēdū.Io. An.in c.ꝓ
curationes.de cēſi. dicit ꝙ curia legatis cardinalibus taxat in iti
nerando florenos.xl.pro die.in prouincia verò ſibi decreta nō
fit taxatio,ſed recipiūt xxv.partē reddituū:& tradit Io.And.
in addi.Spe.d.ver.illud. Ex prædictis pōt ſumi vniuerſalis do-
ctrina ꝙ procuratiōes debēt præſtari ſcd̄m qualitatē viſitantis
ſcd̄m qualitatem temporis ſecundùm conſuetudinem loci:&
ſi ibi nō appareat ſcd̄m conſuetudinē proximorū locorū.c.ſu
per eo.de cenſi.& ſcd̄m quātitatē reddituū illorū qui illas præ
ſtare tenētur:ſcd̄m ergo prædictas cōſuetudines debet eſſe mo
derata & modeſta.Nec enim luxuria cuiuſq; in expenſis ſequē
da eſt ſemper.de damno infecto.l.ex damni.Et cauere debet à
ſumptuoſis epulis, vt c.cùm Apoſtolus.de cenſibus,& ibi vi-
de glo.vnde Seneca epiſtola v.inquit: Sicut deſiderare res deli
catas luxuriæ eſt:ita vſitatas & nō magno parabiles fugere de
mentię eſt.Narrat Valerius lib.ij.c.iiij.Duronium remotum à
ſenatu;quia legem limitantem conuiuia abrogauerat.Debet au
tem ipſa præſtari procuratio, vt nulla eccleſia nulluſq; prelatus
vltra facultates proprias prægrauetur.text. eſt & ibi not.do.
meus in c.cùm inſtantia.de cenſibus.& vide ibi gloſſ. Præſta-
ri tamen debet integra & non per partes: ſicut nec opera li-
berti.l.libertus.qui ſerui.vendi.& Ioan.And.& Henri. Quod
dictum non video qualiter poſsit procedere in cibarijs niſi di
ceres ꝙ ſi vna eccleſia nō ſufficeret propter qd̄ plures ad inui
cem conueniant, vt ſtatim dicam : non poteſt præſtari ꝓcura-
tio ab vna eccleſia,ſed omnes ſimul debent integram procura-
tionem pręſtare,vel poſſet procedere ſi fortè procuratio eſſet
præſtanda in quātitate.Et quāuis longo tēpore minor debito

procuratio præstita esset:non tamen præiudicaret visitanti,quo minus integram exigere possit.vt no.Specu.in titu.de censi.§.fin.versicu.fin. Et Henri.in c.cùm ad quorundam.in fine de excessi.Prelato.Nec obstat l.aduersus.& l.quis.C.de vsuris.quoniam secundùm Specu.illud procedit in odium vsurarum. vnde not.est quòd si vna ecclesia potest integram procurationem soluere,illam soluat.Si verò propter paupertatem non potest integram procurationem soluere:tunc duæ,vel plures ecclesiæ coniunguntur . simile habetur Exodi cap.c.& in vj.& vij.feria Dominicæ passionis.vbi dicitur, quòd si minor fuerit numerus personarum, qui non sufficiat ad vescendum agnum,assumat,sibi vicinū,qui iuxta numerum personarum sufficiat ad esum agni.Vnde si procuratio ascendit ad.xl.& vna non potest nisi.xx.soluere,coniungitur ecclesia æqualis sibi,& sic facient integram procurationem. Si verò procuratio ascenderet ad.xxx.& vna ecclesia non esset potens nisi in .x. adiungetur sibi alia ecclesia,si est potens in.xx.vel duæ aliæ,si quælibet est potens in.x.caueat tamē rector, quòd nihil fraudis committat. nec aliquid confingat,si non vult peccatum inobedientiæ incurrere ,vt patet in eo quod legitur & not.in c.cum instantia . de censibus.Dicebant tamen quidam , quos refert & etiam videtur sequi Hostien.quòd Archiepiscopus visitabit tantùm ecclesias opulentas,pauperes verò cùm aliquid de istis sinistrum audiet.Sed prædicta opin.non est vera vt dixi s.libr.vj.quæ. viij.vnde dicit Zaba.quòd plures tales ecclesias visitabit eadem die,& ab omnibus exiget vnam tantùm procurationem , vt in c. procurationes . de censibus &.c.felicis.de censi.libro vj.& idem etiam tenet in c.cùm instantia.eodem titu.Ad idem facit quod not.Archi.in c.j.de censi.lib.vj.vbi reprobans opi.Hostien.qui innuit,quòd si locus non sufficit ad procurationem episcopi,est iusta causa non accedendi,& sic non visitandi.Sed Archid.tenet contrarium,vt dixi: quia licet ecclesiæ sint pauperes:tamen sunt visitandæ & omnes cōtribuent per c.cùm instantia.& c.procurationes.de censibus.Et ad hoc vide quæ dixi.s.libro.viij.Idem tenet Spec.in tit.de legato.§.superest.versiculo illud quoque non est omittendum.Fiat autem contributio iuxta possibilitatem , & facultatem cuiusque ecclesiæ pro sua virili portione.argumen.Clemētinę ij.de censi. & ibi notat Ioan.de Imol.& probatur optimè in c. conquerente. de offic. ordi.ibi nisi quantum pensatis facultatibus.Quare si vna plus alia facultatibus abundat:plus contribuet.& si æqualiter abundāt,æqualiter contribuent.Et si æqualitas non seruaretur, possent subditę licitè conqueri.facit quod habetur in l.j. & in l. q se grauatis.C.de censi. & per ea quæ libro xj. tenet domi. Anto.in d.c.cōquerente.Qui dicit se aliàs de facto sic consuluisse. & sequitur ibi Ioan.de Imol.Et si ecclesia visitata esset omnino pauper,ita quòd nihil ad procurationem posset contribuere, debet prælatus suis sumptibus visitare.not.glo.in d.c.procurationes & Ioan.And.& docto.in d.c.conquerente.de offic. or.p c.licet.de censi. & Steph.in Clemē.j.de censi.Licet ergo teneatur semel in anno visitare, & etiā posset pluries visitare maximè exigente necessitate, vt dixi.j.libr.xij.non tamē poterit procurationem recipere etiam à volente:sed eo casu suis expensis visitabit.x.q.iij.c. cauendum.j.q.ij.placuit.xviij. q.ij.c. visitandi.in fin.& c.cùm Apostolus.in princip.& fine tenent Fon. Vin.Ber.Hostien.& Ioan.And. in c.cùm apostolus.& Lau.& Rof.prout ipse not.in libellis iuris canonici rubri.de procurationibus.§.illud quæritur.& Ioan.Goff.Vin.&.Hostien.in c. cū instantia.de censi.& Ioan.& Hostien.in c.venerabili.eod.titu.Ioan.Andre.& Henri.in d.c.procurationes.& Archi.cap. j.in princip.de censi.libro vj.Et quòd suis sumptibus dicto casu teneatur visitare,tenet etiam dominus meus in c. venerabilis.de censi.& c.cùm instantia.eodem tit.Zab.in c.cùm nuper. in fin.& c.procurationes.in fin.eod.titu.& Lapus Abb.& do. Do.c.fina.de censi.libro vj.faciunt quæ dixi.j.eod.libr.q.xiiij. versicu.x.q.suis ergo stipendijs in casu prædicto debet prelatus visitare:vt dicit glo.fina.c.venerabilis.de censi.argumen.x. q.iij.c.cauendum.&.xviij.q.j.c.nam nunc.& per gloss.c. cùm instantia.de censi.& tenet etiam Archi.c.j.de censi.libro vj.qa ad hoc sunt sibi reditus episcopales deputati.c. cùm ab omni. de vita & ho.cle.dixi.s.libro viij.Nec obstat de offi. ordi.c.cōquerente . vbi dicitur,q nomine procurationis nō potest amplius exigi, quàm pensatis facultatibus moderate possunt exhibere. Et sic videtur innuere, quòd aliquid debeant conferre . Sed dicit Archi.capi.j.de censi.libro vj. quòd si ecclesia est penitùs impotens,nihil contribuet.sic loquitur cap.placuit j.q.ij.aut non est penitus impotens : quia potest aliquid procurare,sed non integer:quia semper debet haberi ratio,ne ministri ecclesię egeant.facit.ff.de regu.iur.l.in condemnatione. & ne fraudentur alimentis.ff.de cessio.bono.l.qui bonis.dicit enim Archid.in c.cùm instantia.& c.procurationes.de censib. non obstat:quia quo ad contributionē non loquuntur de prælatis visitantibus,sed de legatis & nuncijs.imò cap.procurationes.facit contra eum pretermissis episcopis de quibus pretermiserat contributionem promittit solis legatis & nuncijs . art. xxv.d.c.qualis.& sequitur Ioan.And.c.j.de censi.lib.vj.Et aduertendum:quia non debet rector ecclesię pro soluendis procurationibus ornamenta ecclesiastica alienare,nec etiam pignorare,vt dicit tex.in c.cùm Apostolus.de censibus.& ibi docto. ad quod videndum c.j.de pig.& cle.si beneficiorū. de decimis. ¶Sed pone ecclesia visitata dicit se impotentem,visitans dicit eam potentem:cui credetur aut quis tenetur probare? Solut. Hostien.in c.procurationes.distinguit quod aut euidenter cōstat quòd est potens secundùm communem famam.ff.de fund. instru.l.cùm de lanionis.§.Asinam.& ff.qui satisda.cog.l.si verò.§.j.& tūc compellitur procurare.Aut euidēter liquet quòd eget:& tunc nō cogetur.ar.c.Odoardus.de solut.Aut dubitatur : & tunc potest prelatus si vult exigere iuramentum quòd veritatem dicet,& stabit dicto suo.ar.c.fi.de iureiurand.potest etiam ipsum excommunicare si suspectum habet sub hac conditione si in fraudem vel falso asserat se impotentem.argum.c. preterea.de appellatio.& sic relinquent eum conscientiæ suæ. de iureiuran.c.mulieres.scdm Hostien.d.c.procurationes. quē ibi sequuntur Ioan. And.& zab. & do.me.& Henr.q autem possit sic excommunicari,facit de sentē. excommuni. c.sacro. versi.quid si talis.& quod not.Abbas ibi super versi. dubitari de illo quem iudex excōicat : quia non soluit illud in quo est condemnatus qui dicit quod non habet vnde soluat : cum tamen fama sit quòd sit diues.& soluēdo.Similiter no.Host.in sum.de postul.§.quid pertinet.sub §.quid si clericus.& Spe.in titu.de aduoc.§.j.versi.sed nunquid cogi.Et ad id quod dictū est quis teneatur probare ecclesiā esse non soluendo,seu ecclesiam non sufficere:vide gloss.& docto.in c . quoniam.de vi.& ho.cle.& ibi per Ioā.de Imol.& do.meū in c.j.de præsum. & per Iac.de Are.& Nico.l.paupertas.de excu.tuto. & l.si constante.& per Bar.& mod.ff.sol.matri.& l.vbi C.de iure dot.& qđ latè scripsimus in ti.de procura.Sed quero quid si vna ecclesia soluit pro pluribus ecclesijs,secundū quod s.diximus qualiter concipiet libellum contra aliam ecclesiam. Solut.dic quòd poterit libellum hoc modo concipere.¶Coram vobis Reuerēde in Chisto P.& domino domino Ioanne de Aghazaria de Sena dignissimo Episcopo Grosseti propono ego M.Plebarius plebis sanctæ Mariæ de Campagnitico diœcesis Grosseti pro me,& A.B.C.D.E.quorum procurator sum contra G. H.I.&c. quod cùm de anno M.ccccl v. Iacobus Piccininus cū gentibus suis inuasisset territoriū Senense, & inter alias diœceses,diœcesim Grossetanam.Beatissimus in Christo pater Calistus tertius piè ac iustè cōsiderās fidelitatē et obedientiā quā Senenses ad Romanam ecclesiam , sedemque Apostolicam habuerunt.& quòd semper fuit, & est, & erit quasi quædam ſepes patrimonio beati Petri , & Romanæ curiæ intēdens optimi pastoris more Senensium indemnitati prouidere cum gentibus suis quas ad Senensium defensionem transmisit simul cum ipsis gentibus Reuerendissimum in Christo Patri & dominum dominum Episcopum nouariensem misit legatum. ¶Quare ijdē per grossetanā diœcesim transeunt,ego & prædicti A.B.C.D.E.procurationem exhibuimus in qua exposuimus decem modios frumenti , centum Bariles vini , decem vitulos,viginti castrata quadraginta edos,centum paria caponum,quinquaginta modios ordei : & in ouis,piscibus , caseo, & pluribus alijs debitis procurationibus necessarijs exposuimus florenos viginti:quę procuratio erat ab omnibus clericis vestræ diœcesis exhibenda.Quare tam nomine meo quàm prædictorum rectorū peto per vos & vestram sententiā ipsos G.H.I.&c.& quemlibet eorum condemnari ad conferendum debitam ratā,iuxta ecclesiarum suarum facultatem vestro arbitrio declarandam & æstimandam:& ipsos sic condēnatos &c. hęc forma iustificat ex his quæ superius dicta sunt & per Specul.titu.de censi.in princip.Ad quod etiam videnda quę latissimè scripsi.c.ij.de libel.obla.xij.princip.articu.per totum , sed maxime xv.q.princip.& sequen.Nec licet visitanti nisi vnam procurationem recipere vna die siue vnum locum visitauerit, siue plura : etiam si locus quilibet visitationi ab illo satisfaceret ad procurationem integrè persoluendam:cùm eidem sufficere debeat vt temporalia metat à locis personaliter visitatis pro diebus quibus eis spiritualia subministrat.text.est c.felicis. versicu.adijcientes.de censibus.lib.vj.& gloss.etiam penul.vbi assignat rationem:quia alias possit prælatus totam ciuitatem vna

vna die visitare: & tot procurationes recipere quot ibi essent ecclesiæ quod esset absurdũ. Et ideo numerus procurationum non debet excedere numerum dierum, vt d.c.felicis.& c.procurationes.de censi.& no.gl.super ver.vno die.cle.ij.de censi. Et quia cùm visitatio sit principale,& procuratio accessorium visitationi vnius diei: plurium dierum procuratio accedere nõ debet: quoniam accessorium suo principali maius esse nõ debet.not.Ioan.And.do.Domini.dicto c.felicis. Nec ab vna ecclesia potest plures procurationes recipere: nisi indiguerit visitari pluribus diebus,& fuerit visitata x.q.iij.c.inter cætera.do. Domi.c.felicis.de censibus.lib.vj. Et si prælatus qui duplici iure potest visitare: puta tanq̃ archiepiscopus,& tanq̃ legatus, diximus s.lib.iiij.in fi.si visitat eundm locum diuerso iure plures potest procurationes recipere, vt probatur in c.cùm nup. de censibus. quod intelligo quando secundam visitationem fecit ex causa: vt etiam ibi not.do.me.aliàs si confestim primam visitationem fecit: secunda videtur esse de superfluo & nõ nisi vnica videtur deberi procuratio secundùm zaba.dicto ca.cùm nuper.facit l.qui bis idem.ff.de verbo.obligat. Et eo casu quo duplex procuratio debetur si simplex procuratio soluatur, nec aliud exprimitur, intelligitur soluta nomine legationis cũ minus possit resisti legato quàm Archiepiscopo: & solutio præsumitur facta in duriorem causam.l.in his.in princip.ff.de solut.secundùm zaba.in c.cùm nuper.de censibus.ego dico hoc verum: habita tamen distinctione & consideratione de qua in l.j.ij.& iij.ff.de solutio. Sed circa prædictam quæstionem cùm s.lib.v.dixerimus quòd potest contingere quòd eadem ecclesia visitabitur per Primatem, & per Archiepiscopum dupliciiure, videlicet iure metropolitico. Item: quia sit legatus natus: & etiam per episcopum,& per Archidiaconum, aut Abbatem: & per prædictos etiam quandoq̃ potest reiterari, vt diximus infra lib.xij.& hoc preter visitationem quam faciunt legati & nuncij Apostolicæ sedis. quomodo poterit ecclesia tot sufficere ad procurandum? Solut.dicendum vt xij. libro latius tractauimus. Sed circa prædictam quæstionem vtrum vltra debitas & modestas procurationes per Archiepiscopos episcopos & similes visitatores aliquid exigi possit locus visitatis: & dicendum est quod non. Vnde non possunt eligere expensas quas in eundo ad locum illum visitandum fecissent: nec etiam vecturas equorũ conductorum, aut emendam equorum mortuorum aut vestium destructarum aut amissarum, aut pro ferraturis ipsorum equorum, & nedum quid exigere: & sic ab inuitis extorquere non possint: imò nec à volentibus prędicta aut aliquid aliud recipere debent text.est in c.ij.de cẽsibus, lib.vj. Sed idem Innocen.in c.procurationes.tenuit contrarium, vt dicit Gharzias quod sequuntur Hostien.& Gulel. quos refert gl.super ver.pecuniam.in d.c.ij.de censi.libr.vj.& sic Inn.videt̃ fuisse sibijpsi contrarius. Sed pro concordia & solutione vtriusq̃ opin.potest distingui ex mente docto. Quòd aut nos loquimur in legatis & nuncijs Apo.qui veniunt propter vtilitatem loci: & hoc casu procedit opinio Inn.in c.procurationes.& ita in veritate intellexit Inn.vt dicit Ioan And. quia illa opinio posita est super illa parte quæ loquit̃ de legatis & nuncijs Apo.sedis.& hoc fuit quod fecit errare Gharziã &c. Aut loquimur in archiepiscopis, epis & similibus visitantibus ex debito officij sui.& procedit prima: quia nec pro ferraturis equorum aut similibus aliquid exigere: aut volentibus visitatis recipere possint. Pro prima opi. Innocen.superius alleg.quam etiam sequutus fuit Archi.facit c.si episcopus.de offi.ordi.lib.vj. Hæc tamen opinio procedit, nisi esset talis indigẽtia in eo qui debet visitare per quam impediretur visitatio, & sic potest saluari glo.pręalleg.super verli.pecuniam.dum dicit si indigeant scd̃m Ioan.An.ibi in nouel.facit c.quod nõ est.de regu.iur.& quod dixi latè in c.si quis propter.de furtis. Nec etiam esculenta & poculenta Archiepiscopi, aut episcopi, et similes vltra ꝓcurationẽ recipere possunt scd̃m ea quę diximus s.eo.lib.q.vj.

39 ¶†Nonò quęro in quo loco procuratio pręstanda sit. Solu.dicendum ꝙ si loquimur de procuratione pręstanda ratione visitationis, debet præstari in loco visitato. facit cle.ij.de cẽsi. faciũt no.in l.fi.ff.de triti.& l.vinũ.ff.si cer.pe.& q̃ dixi in c.dilecti.de fo.cõpe.in ij.prin.art.j.q.in prin.& hoc ꝓcedit vbi ad locũ visitandũ accedunt. Sed si ex causa rõnabili ad aliũ locũ visitãs visitandos vocaret, scd̃m ea quæ lib.viij.diximus: tũc eo loco ꝓcuratio exhibẽda foret: in quo visitãs visitationẽ expediret. Et si fortè eadẽ die plura loca visitaret, clarum est quòd si fit procuratio pręstabitur in victualibus in loco vbi agit eo tempore quo victualia, vel pro prandio, vel pro cœna et equis sunt pręstanda. Et quando declinant ad seculares in refectorio simul cum prælato,& alijs clericis illius loci præstari poterit, sed cùm declinant ad regulã res seruãda est.cle.ij.de censi.& q̃d traditũ fuit s.eo.li.q.vj. Si verò cõuenit de ꝓcuratione præstãda in pecunia poterit vbiq̃ pręstari tã à secularibus q̃ à religiosis. Si tñ ad monasteria diuerteret, seruanda sunt quę diximus.s.eo.li.q.vj.ver.visitantibus autem monasteria. Et prædicta procedunt vt diximus in procurationibus quæ rõne visitationis debent̃. Procurationes verò legatis debitè præstandę sunt in loco vbi legati agũt: & legatis de latere etiã extra ꝓuinciã illis decreta procurationes sunt ministrandæ, vt voluit gl.pe.c.cùm instantia.de censi.& zaba.ibi & Host.& post eum Spe.in tit.de leg. §.superest.ver.illud quoq̃ nõ est omittendum.ibi, Item legato de latere. Sed de hac procuratione omittamus: quia ad præsentem materiã nõ pertinet.

40 ¶†Decimò quero pro quanto tempore, seu pro quot diebus debeatur procuratio. Solu.videtur dicendũ ꝙ pro vno tantũ die debeatur.x.q̃o.iij.c.inter cætera.& c.felicis.ver.adijcientes. de censi.lib.vj. Inn.in c.j.de censibus.lib.vj.in vers.visitatis.dicit ꝙ si pluribus diebus oportet visitantem in vna ecclesia intendere semper procurabitur.x.q.j.placuit.nam si in d.c.j.cõceditur Archiepiscopo redire ante primam procurationẽ non cõpletam.c.fin.de censi.lib.vj,& iterum procurabitur: fortius scd̃m eum licet manere,& visitationem perficere. Nec obstat j.q.iij.inter cætera.qa intelligitur cùm vna die potest visitatio expediri. Nec est malignandum cõtra iura secundùm Inn.allegat Hostien.x.viij.q.ij.c.visitandum.& c.nõ semel. Alij stantes in c.inter cætera. dicunt ꝙ c.placuit. est correctum, sed præcedens dictum cõmuniter tenetur. Et ad c.felicis.respõdet Ioan. And.in d.c.j.de censibus.lib.vj.quod nõ dicitur quòd vna sola die debeant procurari, sed quòd pro vna die solùm vnam ꝓcurationem debet habere etiam si plures visitat eadem die. Dicit etiam ꝙ visitator communiter trahet moram in vna ecclesia per vnã diem,& partẽ alterius diei. Nam scd̃m aliquos postq̃ stetit per vnam diem in vno loco die sequenti prędicat ad populum,& vadat ad vicinam ecclesiam ad prandium. Alij verò dicunt quòd procuratio incipit in cœna & finit in prãdio die sequenti: & sic sunt duo dies,& ista est cõmunis opinio Ioan. And.Hostien.do.Anto.& do.me.in c.cũ Apostolus. de cen. & Ioan. And.post Hostien.in c.j.de censi.lib.vj.& Hostien.in sum.in titu.de offi.archid.§.penul.ver.patet.per c.visitandi.& c.nõ semel.xviij.q.ij.& Ioan.And.in c.iij.de censib.lib.vj.licet Vincen.c.cõquerente.de offi.ord.dicat ꝙ in hmõi visitationibus assiduis eps episcopalẽ procurationem nõ recipiet, nisi semel in anno per c.inter cętera.x.q.iij.& malè scd̃m Henr. Sed põt breuibus concludi quòd siue vnam siue plures eadem die ecclesias visitet,& visitans in victualibus sit procurandus ꝓcurabitur pro debito tempore, quo prandium & cœna ministrãdæ sunt. Et si in vno loco reperiret se hora prandij, ibi procurabitur si hora cœnæ ibi cœna ꝓcurabitur: & si erit ieiunium, ibi pro ieiunij obseruatione cõcedendum,& si post ad alium locũ vel plura loca diuerteret in quibus propter ieiunium nõ procuraretur debent illa loca ecclesię quæ visitata sunt procuratio ni cõtribuere. Et idem dico de ecclesijs visitatis eadẽ die anteq̃ ad locum vbi ieiunium soluitur visitator diuertat: quia & ipse pro facultatibus cõtribuere tenentur.& si plures dies necessarium est moram trahere pro omnibus illis diebus scd̃m qualitem dierum in procurationibus prouidebitur: argu. dictorum iurium. Si verò de pecunia conuenirent, arbitror habendam considerationem temporis moræ tractæ in loco occasione visitationis necessitate. Illud etiam subiungo ꝙ si dies ieiunij occurreret, non esset tanta pecunia ęstimanda, quanta si bis in die procuratio esset pręstanda: quia pecunia succedat ex compositione in locum victualium, vt diximus s.eo.lib.q.vj.ver.est tamen aduertendum. Et ideo pecunia tanquã subrogata in locũ alterius debet illius naturam sapere, vt l.& si quis cum.§.qui in iuriarum.ff.si quis cau.& c.maiores.de baptis. Esset tamen habenda ratio equorum & illorum qui nõ tenentur ieiunare, & in nullo casuum prędictorum ecclesia visitata est vltra debitũ grauanda secundùm Ioan.Andr.in c.j.de censi.lib.vj.per c.sopitæ.de cen. Et siue procuratio pręstetur in victualibus, visitatio debetur,& præstari debet.& hoc clarum in pecunia procuranda seruandũ arbitror: quia vt dixi subrogatum in locum victualium quãuis scd̃m opinionẽ quorundã: videtur dicendũ ꝙ debent̃ collectiones fructuũ in fine anni.ad quod vidẽda quæ sunt supra lib.vij.tractata.

41 ¶†Vndecimò quæro qualiter procuratio petatur,& de forma libelli. Sol.distinguendum arbitror duo membra. Primum de legatis & nuncijs Apo.se. Secundũ de ordinarijs visitatoribus, quibus procuratio de iure communi debetur.

¶Circa primũ membrũ dicendũ ꝙ qñ legati aut nũcij Apost. se.trãseuntes aliquid postulabũt si ipsi pręsentes vel vicini sint

debent facere copiam literarum suarum. Si verò sunt absentes illarum trãscriptionem authentico sigillo sigillatum ostendere tenetur alioquin nullus tenetur eis in aliquo respondere. Sed si ostenderint debet eis numero personarum & equorum in literis comprehenso iuxta tempus quo eos morari contigerit, competenter prouideri: duntamen illi tradant suas patentes literas continentes quid, quantum, & quando receperint ab eisdem quæ literæ locorum ordinarijs assignentur. Et si absentes per procuratorem, aut nũcium procurationem exegerint, soluentes debent transumptum literarum sub sigillo authentico retinere: & sic sub aliquorum testimonio soluere, nec petere procurationem, nisi ab illis quorum dioeceses transitum fecerint: nisi fortè alicubi contigerit eos moram trahere, vel nisi aliqua dioecesis propter tempus moræ inibi factæ nimis in procurationibus sit grauata. Et hoc obtineret in legatis quibus in aliqua ꝓuincia plenè legationis officium non est commissum, vt in constitu. Alexandri. iiij. Solent autem legati & nuncij, sed Apos. literas super suis procurationibus mitte sub hac forma.

¶ Ludouicus domini Papæ nuncius vel Apost. sed. legatus E. Episcopo Senensi salutem in domino Iesu Christo. Cùm pro negotijs Apostoli. sedis in tali prouincia amplius commorari non oporteat, & etiam receptarum procurationum tempus cõpletum sit deuenimus ad præsens pro tot futuris mẽsibus die primo Maij in cupiendis procurationes ordinatas recipere facta igitur de concilio peritorum distributione æquali ecclesijs ciuitatis & dioecesis vestræ tot libras pro dicto tempore duximus imponendas. Quo circa imponendi ac proportionabiliter exigendi per vos vel alium dictam summam cum moderatis ac necessarijs expensis, pro exactiõe huiusmodi faciendis ab ecclesijs vel ecclesiasticis personis exemptis, & nõ exemptis ciuitatis vel dioecesis vestrę secundùm vniuscuiusq; ecclesię & loci facultates, prout soluere consuetum est, authoritate nobis in hac parte commissa paternitati vestræ præsentium authoritate plenam committimus potestatem. Nos verò ex nũc cõtradictores quoslibet & rebelles, si legitima monitione præmissa per vos de portione sibi legitimè imposita in pręfixo eis termino satisfacere contempserint in his scriptis excõmunicationis vinculo innodamus: et eorum ecclesias ecclesiastico supponimus interdicto quarum sententiarum denunciationem et publicationem & prædictorum: etiam si necesse fuerit absolutionem & interdicti relaxationem post cõdignam satisfactionem vobis tenore præsentium duximus committendas pecuniam ipsam nobis intra decẽ dies à præsentatione præsentium computãdos omni excusatione & dilatione cessantibus p aliquẽ vestrum certũ & fidelẽ nunciũ transmissuri. Porro vrgẽte nos viarum difficultate cogimur ex nunc vos monere & insuper in his scriptis excõicationis in vos & in ecclesiam vestrã interdicti sententias proferre si moram vel difficultatem aliquam in pręmissis adhibueritis & pręmissa adimplere cotempseritis vel si hac occcasione aliquid vltra summam supradictam a subditis vestris duxeritis extorquendũ scituri ꝙ super præsentatione præsentium literarum fidem eorũ dabimus portitori. De impositione autem prædictarum literarum necnon de Apostolico mandato necessarium est ꝙ nuncij faciant fidẽ, vt s. dictum est. Nuncij quoq; & legati viatores ad instar formæ pręd ictas suas literas hoc modo formabunt.

¶ Ioanni de Aghazaria episcopo Grosseti M. domini nostri Papæ, nuncius, salutẽ. literas Apost. nos recepisse noueritis in hac forma Calixtus Episcopus &c. veniẽs ergo ad talem locũ pro executione iniuncti nobis mandati, vel transiens per talẽ locũ pro sumptibus tot dierũ quibus ibi morã traximus à P. procuratore ciuitatis Grosseti dante atq; soluente pro clero ipsius ciuitatis & dioecesis quinquaginta ducatos. Cùm itaq; in partes onus diuisum & proportionaliter impositum facilius supportetur &c. vsq; ibi pecuniam ipsam &c. scd͂m Spe. in ti. de legato. §. superest. ver. item quando nũcij &c. & ver. solent autẽ legati. Et hęc procedunt in legatis & nuncijs petentibus procurationẽ, sed cõmissi eis mandati & oneris quod ex legatione subeũt, scd͂m qđ diximus s. eo. lib. q. vij. ver. pręd icta aũt nõ procedũt. Si verò à prædictis petenda esset procuratio ratiõe visitationis põt formari libellus scd͂m modũ de quo dicetur in sequenti membro. Circa secundũ membrum de ordinarijs qui de iure cõmuni volunt petere procurationem qualiter formare debeant libellum. dic quòd sub hac forma: Corã vobis &c. Propono ego B. procurator archiepiscopi cõtra Abbatem & conuentum monasterij sancti Mariani quòd cùm dictus Archiepiscopus consueuerit recipere ab omnibus monasterijs suæ prouinciæ procurationem quæ debetur ratione visitationis: tam rõne iuris cõmunis quàm præscriptæ consuetudinis. Idem Abbas & conuentus procurationem dicto Archiepiscopo irrationabiliter soluere cõtradicit. Quare peto ipsum ad procurationem soluendam cogi: & ad id sentẽtialiter cõdemnari. c. sopitæ. de censi. & c. j. de censi. lib. vj. scd͂m Spec. in tit. de cẽ. ver. vel sit libellus &c. Sed prædicta forma est satis inepta iudicio meo: ideo arbitror ꝙ aptior forma sit quòd facta narratione debita prout facti contingentia euenit, deductis causis cum narratione per quas concludatur, procurationem ratione visitationis debitam, & nõ solutam petit agens sententia eius coram quo agitur illum ad procurationem denegatam vel nõ solutam in totum vel in partem cõdemnari, & condemnatum cogi: & compelli sacrorum canonum remedijs opportunis, ad quod videnda sunt quæ latius diximus in c. ij. de libel. oblat. in xij. artic. princip.

42 ¶ † Duodecimò quæro qualiter procuratio per visitatorem sit recipienda. Sol. dic quod recipienda est benignè, & cum humanitate & gratiarum actione, vt est tex. in c. Apostolus. de cẽsibus. vbi tex. dicit nec sumptuosas epulas quærant, sed cũ gratiarum actione recipiant, quod honestè ac cõpetenter illis fuerit procuratũ. Scribitur enim ad Colocen. j. c. vlti. In omnibus gratias agite. Quãuis enim visitator recipiat à visitatis debitũ quodammodo necessarium. tamen ex affectu procurantiũ maximè forte vltra quàm teneantur: quia opiparè procurãt trãsit in beneficiũ, vt voluit Seneca lib. iij. de beneficijs tradit beatus Thomas secũda secundæ q.

43 ¶ † Tertiodecimò quæro qualiter & quibus remedijs visitatus possit cõpelli ad procurationem soluendam. Sol. dicendũ, arbitror ꝙ visitator põt intentare viam ordinariam porrigendo libellum coram habente ad id iurisdictionẽ per quem petat condemnari & cogi scd͂m ea quę supra diximus q. xj. Potest etiã per sententias censuræ excõmunicationis interdicti & suspensionis compellere denegantes debitã soluere procurationem. vt est tex. & ibi no. doct. c. cũ nuper. de censi. & ad prædicta videnda sunt quæ diximus s. li. vj. q. xx. & etiam quę tradita sunt s. eod. lib. q. xj.

44 ¶ † Quartodecimò quæro ꝑpter quas causas iustè ac legitimè ꝓcuratio denegari possit. Solu. dicendũ qđ causę possunt esse plures. verũ vt aptius declarentur, prosequar istas q̃ones. Prima vtrũ rõne priuilegij. Secũda vtrũ ratione exẽptionis. Tertia vtrũ ratione pręscriptionis. Quarta vtrũ rõne cõsuetudinis. Quinta vtrũ ratiõe cõpositionis vel pacti. Sexta vtrũ rõne cõmutationis. Septima vtrũ propter rem iudicatã. Octaua vtrũ propter paupertatem. Nona vtrum propter sterilitatem. Decima vtrũ ꝑpter nõ instantem necessitatem. Vndecima vtrum ex eo ꝙ visitator debitum modum excedit. Duodecima quid si subditus ex aliqua causa de quibus supra denegaret visitationem, vel nollet procurare vltra debitum modum excõmunicaretur, vtrum sententia teneret. Quartadecima vtrũ ecclesia possit se defendere à præstatione procurationis: quia dicit se indebitè soluisse.

45 ¶ † Primò quæritur vtrum ratione priuilegij ecclesia excusetur à solutione procurationis. Solu. dicendum est quòd sic si expressè conceditur ne aliqua ecclesia monasterium vel locus teneatur ad procurationem, vt in c. cùm instantia. & ibi docto. de censib. Et est text. in clemen. j. de censi. & not. gloss. super ver. alui. c. cùm ex officij. de pręscrip. Sed circa hoc quæro de no. et quotidiana q. Papa cocessit priuilegium cuidam monasterio, vt non teneretur ad procurationem legatorum: etiam si in literis eorundem dicatur, vt tam non est exempti quàm exempti ad hoc onus nisi de ipso indulto concesso monasterio fiat mẽtio de verbo ad verbum. Demum Papa concessit legato, vt possit exigere procurationem à quibuscunq; personis etiam exemptis quãuis talia sint priuilegia quod de eis sit fienda mẽtio de verbo ad verbum, quæ voluit in his literis haberi pro expensis. Quæritur nunquid per has literas legatorum sit derogatum illi priuilegio. questio est satis dubia in qua Federic. cõsilio ccxxv. tenuit primum priuilegium non esse sublatum per secundas literas: quia de priuilegio debet fieri mentio ad hoc vt illi derogetur, vt in c. veniens. de pręscript. Et plenè not. xxv. q. ij. in summa. & in cap. j. de pręscriptio. nec sufficit mentio generalis, sed requiritur specifica, vt in ca. ij. de dolo & contuma. Item si diceremus oppositum priuilegium esset inutile cùm Papa semper concedit plenissimas literas legatis & nuncijs. Sed tamen idem Federic. tenuit contrarium, vt patet consilio xlvj. mouetur: quia per verba generalia plenissimè reuocantur omnia priuilegia, statuta, & consuetudines, vt est bonus tex. in clementi. dudum. prope finem de sepult. Item si diceremus contrarium indirectè diminueretur potestas Papæ. nam cùm priuilegia consistant in facto, & Papa non habeat omnium memoriam, impossibile foret quòd de omnibus huiusmodi priuilegijs faceret mentionẽ de verbo ad verbũ. & satis debet esse

esse, ꝙ apparet de intentione sua velle talia priuilegia reuocare. Concludit ergo quòd tam in hac materia quàm in alia debemus semper considerare clausulas primi & secundi priuilegij, & secũdum eorum vim iudicare, vel pro priuilegio, vel pro reuocatione. & hanc vltimam opi. sequitur do. me. in c. cum instã tia. de cen. Ista materia iudicio meo indigeret latiori discussiõe: sed quia principaliter pertinet ad ti. de priuilegijs vel etiam de rescriptis: ideo omitto. Ad prędictam tamen materiam videnda sunt quę traduntur per Dyn. & Ioan. And. in rub. quod semel. de reg. iur. lib. vj. & per Bart. & legistas in l. si quis in prin. ff. de lega. iij. & per Bar. in l. fi. C. si contra ius vel vti. publi. vbi singulariter voluit, quòd specialis dicitur fieri reuocatio, quando dicitur, non obstante aliqua lege, de qua oporteret fieri mẽtionem specialiter faciunt etiam quę traduntur per Bar. in l. humanum. C. de legi. & per Iac. But. l. de quibus ff. de legi. & per Bar. in l. omnes populi. ff. de legi. & per Anch. in repe. c. j. de cõstitu. xiiij. q. prin. versi. quęro iuxta prędictam quæstionem. & alias plurimas remissiões potest quis videre in his quę de clausula non obstante, in titu. de consti. & de rescriptis latissimè diximus.

46 ¶ † Secundò quæro, vtrum exemptio tribuat iustã causam denegandi procurationem. ꝙuis de procuratione nullam faciat mentionem. Sol. dicendum est, quòd sic, ꝙuis monasterium aut locus sit exemptus à iurisdictione episcopali: & de procuratione nulla sit facta mentio, dummodo exemptio sit generalis seu vniuersalis à iurisdictione seu ordinarij. Secus si esset limitata ad certas species, in quibus non comprehenderetur visitatio & procuratio: ad quod videnda sunt quę diximus s. lib. vij. q. xiiij. in prin. & ita intelligi debet glo. fi. c. venerabili. de censi. & c. cũ instantia. eo. tit. Sed iuxta hoc. quæro. vtrũ ecclesia sit exempta generaliter, & vniuersaliter, seu simpliciter à iurisdictione sui ordinarij, vtrum prosit quo ad soluendas procurationes legatorum sedis Apo. aliàs autã etiam exempti tenerentur ad tale onus cùm nec contra tales procurationes curat præscriptio. de præscrip. c. accedente. Nec obstat prædi ctis c. cum instantia. de censi. quia secundùm Pau. de leaza. in d. Clementi. j. debet intelligi secundùm prædicta videlicet, de exempto exemptiõe speciali etiam à procuratione legatorum, vt innuit litera in d. cle. j. dum dicit quòd non credimus. Nam bene scit Papa, quòd à iurisdictione episcopali multæ ecclesiæ sunt exemptæ: sed ab absolutione procurationis legatorum nõ credit aliquam exemptam per priuilegium. Et idem tenet zenze. & Stepha in d. Clemen. & idem zab. in d. Clemen. j. in iiij. oppo. & gloss. ij. in c. cum instantia. de censi. Mouetur: quia ecclesia Romana non solet aliquem priuilegiare contra se. argu. l. iubemus nullam. C. de sacrosanc. eccle. Nec Imperator. l. competit. C. de præscrip. xxx. anno. quinimo dicit ibi Ioan. Andr. se non credere quòd papa possit aliquem priuilegiare, ne teneatur venire ad eum, vel quod per eum non possit excommunicari quod do. meus ibi habet pro indubitato. quia cùm Papa locum Dei teneat in terra. c. ij. de transa. prela. non debet posse aliquem eximere à sua potestate: quia per hoc eximeretur à potestate Dei. Nec contra supremam potestatem papæ valet prę scriptio. vt not. Inno. in c. bonę. ij. de postu. prela. Et ex prædictis infert do. meus in d. c. cum instantia & ex illo tex. dum dicit quòd non credimus ꝙ contra priuilegium indultum super exemptione à procuratione est præsumptio falsitatis. & quòd nõ emanauerit à curia Romana facit c. cum instantia ibi. quod non. c. credimus. & in glos. de censi. vnde expectanda esset secunda iussio. facit quod no. c. ij. de testi. Sed aduertendum: quia propter prædictam rationem intelligo hoc procedere tam in legatis de latere, quàm in legatis missis. Sed in legatis natis arbitror distinguendum ꝙ ecclesia est exempta ab omni iurisd. ordinaria: & tunc arbitror ꝙ non potest visitare, nec procurationem exigere non solum episcopus, sed nec Archiepiscopus, aut primas, aut legatus natus: quia omnes sunt ordinarij, licet aliqui immediatè, aliqui mediatè. & quia facilius debet intelligi sublata ab ordinario mediato quàm ab ordinario immediato. ar. c. de offi. iud. lib. vj. & c. Romana. de appel. lib. vj. & c. j. de pœni. & remis. lib. vj. cum si. Si vero ecclesia eximeretur à iuris. episcopali, aut legati nati: qa ex separatis non fit illatio, c. quod ad translationem. de off. leg. & l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. pos. cum alijs iuribus vulgatis. Nec ob. quod statim dictum fuit: quia illa exemptio erat generalis ab omni iuris. ordinaria, ista autem est limi. ergo &c. secundùm ea quæ tradita sunt libr. vj. q. xiiij. in princip. Est tamen aduertendum ꝙ post hanc meam imaginationẽ reperi q. formatã per Lau. in Cle. j. de censi. lib. vj. Vtrum ecclesia exempta à iuribus episcopalibus, intelligitur exẽpta à procuratione. Archi. arguit quòd nõ: quia sub minori non continetur maius. ar. c. studuisti. de offic. deleg. c. cùm inferior. de maio. & obe. In contrarium arguit: qa Archiepiscopus quantũ ad ea quæ sunt ordinis, nõ habet plus ꝙ episcopus. Quinimo nec Papa plus habet. pro quo remittit ad not. per se in suo sacramẽtali in ti. de cor. episcopali. facit quia episcopus nõ est propriè dignitas, sed dignitatis culmẽ. de prę ben. c. venerabilis. & c. cùm olim. lx. d. c. si p ordina. c. ij. de prębend. lib. vj. hinc videmus quòd papa seipsum in literis appellat episcopũ. Concludit ergo quòd etiã à procuratione Archiepi intelligitur exempta. Vnde fortè dici posset. quod aut ecclesia vel monasteriũ eximitur à iuris. epali. & habet locũ quòd. s. dixi. aut à iuribus epalibus, & tunc habet locum opinio Laud. Et est aduertendũ circa prędicta, quod priuilegium exemptionis non extenditur ad ecclesias postea quæsitas. vt est text. in cle. j. in fine de censibus. quod procedit secũdùm Paulum, etiã si priuilegium exẽptionis expressè loqueretur etiã de ecclesijs acquirendis. Sed cõmuniter reprobatur, vt dicit zab. in d. cle. ij. in iij. opp. q. vij.

47 ¶ † Tertiò quæro vtrũ ratione pręscriptionis ecclesia seu monasteriũ posset se defendere à prędstanda procuratione. Vin. in c. cùm ex officij. de præscri. distinguit ꝙ aut procuratio non fuit petita, & videtur remissa: & post præsumptã remissionem potest inferior illam præscribere, sicut post priuilegiũ. de priuileg. c. cùm olim. Sed prædicta opi. non placet domino meo ibi: quia est contra tex. d. c. cùm ex officij. Dicebant enim illi Abbas & prior ꝙ non ab eis fuisset petita: & tamen nõ profuit nec tanta remissio vel præscriptio. imo dicit quòd qui nihil soluit, non potest se tueri præscriptione: secus si aliquid soluit ꝙuis modicum. ar. c. ex parte. de censibus. Ioan. And. c. fi. de censi. lib. vj. refert idem etiã tenuisse Inno. in quadam extrauaganti, quæ incipit venerabilibus. vbi concludit quod procuratio ex toto præscribi non potest. Sed quota sit: quia ius quo disponitur, vt aliqua detur procuratio, est publicum authoritate & vtilitate, sicut ius quod disponit de visitatione & correctione. Et hoc ne negligatur visitatio. Et not. bene hanc rationem de qua dixi. s. eod. libr. q. vij. versic. x. ratio. Consuetudo autem contra ius publicum authoritate & vtilitate nihil valet, nisi inducatur expresso consensu Papæ, vel tacita interueniente iusta causa. allegat. xij. d. non consuetudinẽ. & quod ibi no. ad quod videnda quę not. in c. fin. de consuetu. Et puto quòd si consuetudo est rationabilis, tollit tale ius publicum: licet non interueniat consensus Papę expressus vel tacitus: vt dicit gloss. no. iij. d. §. legis. & viij. distin. c. frustra. Satis enim habetur consensus Papæ ex dispositione. c. fi. de consuetu. vnde permittit generalem consuetudinem contra ius positiuum, si est rationabilis & præscripta. Sed in casu nostro ꝙ nihil detur pro procuratione non potest esse rationabile, vt patet ex supradictis, & ex his quæ dixi in vij. quæstione ius autem quod disponit de integra procuratione, est vtilitate priuatum. ideò pacto & consuetudine potest tolli eam moderando secundùm Innocent. in loco præalleg. alleg. x. quęstio. iij. relatum Ioan. And. in d. c. relatum. pro primo membro Innocen. quod ex toto præscribi non possit. allegat illum text. & quota possit præscribi, inducit. c. cùm olim. de censi. & eod. titul. c. felicis. lib. vj. Et quod no. glos. in c. quicunq;. xvij. quæstio. vij. quę dicit quòd in quantitate cathedratici currit præscriptio, non autem in totum. hanc tamẽ opi. non firmat ibi Ioan. Andr. ¶ Dominus meus dicit se dubitare vtrum ratio negligendi, quam Innocent. reddit de tota procuratione, locum habeat etiam in parte: quia vidẽs visitator quod de suo habeat impendere in procurando, se abstinebit à visitãdo. d. Ant. d. c. si diligenti. dicit se putare ꝙ de iure sit vera opinio Inno. dicit etiam valere præscriptionem in modo procurandi. de exces. Prela. c. sanè. & Spec. in titu. de legato. §. superest. ver. illud quoq;. Sed do. m. in d. c. cùm ex officij. putat quòd nec in totum, nec in partem valeat præscriptio, quemadmodũ nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi. Vnde primò ponderandus est text. dum dicit quòd contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, non currit præscriptio: sed ratione visitationis debetur integra procuratio pro se, & suis secundùm numerum taxatum in c. cùm apostolus. de censi. ergo præscriptio non procedit etiam in parte: quia subtrahẽdo partem, subtraheretur debitum. ar. eius quod legitur & not. in l. quidam ex. ff. si cer. pet. Item mouetur per similitudinem quam facit text. d. c. cùm ex officij. dum dicit sicut visitatio non potest aliquo modo præscribi &c. vnde ponderanda sunt illa verba, aliquo modo, sicut visitatio non potest in totum vel in partem præscribi, ita nec procuratio illi annexa. vt hic & in c. translato. de consti. Præterea licet arguere de parte quo ad totum, quando eadem est ratio in vtroq;. l. quæ de tota. ff. de rei ven. & c. pastoralis. §. item cùm totum. de offic. dele. Sed visitatio ita leuiter negligeretur dando modicum, sicut nil dando: quia de modico non curatur. in c. & si quæstiones. de simo. ergo &c. dixi in c. de appellationibus. de appella.

Item.tex.d.c.cũm ex officij.indiſtinctè prohibet præſcriptionem contra procurationẽ;nec habemus tex.in contrariũ. ergo pro opinione magiſtrorum non debemus à verbis literæ recedere.ar.in c.ſolitæ.de maio.& obedi.& xix.d.c.ſi Romanorũ. ¶Ego ſatis dubito de prædicta deci.do.mei,nec etiam placet
48 opinio Vincen.Inno.Io.And.& do.Ant.†arbitror enim dicẽdum eſſe ꝙ regula ſit ꝙ ſubditus non poſsit ſe defendere præſcriptione,quominus prælato ſuo viſitanti procurationẽ ſoluere non teneatur,per tex.in c.cũ inſtantia.de cenſi.vbi tex.vult, ꝙ contra procurationẽ debitam non currat præſcriptio etiam longiſsimi temporis.tenet Spec.in tit.de leg.§.ſupereſt ver. illud quoq; non eſt omittẽdum,per d.c.cum inſtantia.Et Hoſti. in ſumma in §.de cenſi.§.ex qua cauſa per c.cùm venerabilis. & c.cùm nuper.eo.tit.Et hanc opinionem tenet Lau.& ſequit̃ Ioan.de Imo.in cle.j.de cenſi.Et hoc facit opinio illorũ qui voluerunt præſcriptionẽ non tolli procurationẽ,quod videt̃ procedere non ſolùm reſpectu totius procurationis,ſed etiã reſpectu partis quò ad quantitatem.Quia licet epiſcopus multis vicibus receperit minorem quantitatem debito: non tamen obligatur minorem recipere,vt voluit Specul.in titu.de cenſibus. ver.ſi.dixi ſ.lib.xj.q.vij.& hoc idem voluit.do.me.vt patet ex ſupradictis.Eſt tamen aduertendũ quod do.meus loquitur in præſcriptione.& Spec.dicit ſi multis vicibus.ſed de hoc ſtatim ſubijciam.Prædicta tamen regula videtur multipliciter limitãda.
49 ¶†Primò modo ſi loquamur reſpectu ſolutionis.ſecus reſpectu modi procurãdi:puta quod potius procuraretur in pecunia ꝙ̃ in victualibus,vel econtra.& ſic de ſimilibus. hæc fuit originalis opinio Spec.in tit.de lega.§.ſupereſt.ver.illud quoq;.loquitur tamen ſub dubio fortè alleg.c.ſanè.de exceſ. præla. In contrarium allegat.c.quãto.de cenſi.ſed ille tex. vt dicit Io. And.facit contra & pro,ſecũdùm varias lecturas.Sed do. Ant. vt patet ex ſupradictis in modo procurãdi tenet præſcriptiõi locũ eſſe:pro quo faciunt quæ dicta ſunt in ſeq.q.limi.ij.quod indubitanter procederet quando eſſet præſcriptio tanti temporis cuius in contrariũ memoria nõ exiſtit: vt ſtatim ſubijciam.
50 ¶†Secundò limitatur ſi ex præſcriptione defraudaretur viſitator debita procuratione.ſecus ſi non defraudaretur: ſed alius damnificaretur. Exemplum:ſi præſcriptio habet ꝙ quædã eccleſiæ non ſoluunt procurationem : ſed tamen procurationem ipſam ad quam ex debito tenerentur,ſoluant aliæ eccleſiæ, ſeu reliquus clerus. Et ſic valet præſcriptio quòd certa pars cleri ſoluat integram procurationem omnium eccleſiarũ.hanc opi. tenet Io.de lig.in c.accedentes.de procur.quod dictum eſt notabile. Sed domi.me.dicit in d. c. cum inſtantia. quod videtur eſſe contra illum text.dum dicit ꝙ nulla perſona debet eſſe excuſata ab hoc onere.& remittit ad no.per ſe in d.c. accedentes. mihi placet prædicta limitatio & ad text.c.cum inſtantia. Reſpon.ꝙ effectualiter perſona non excuſatur, ex quo alius ſoluit pro eo.Nec poſſum conſiderare rationem , quare hoc non poſsit præſcriptione induci.facit quod dicã in ij.mẽbro prin.
51 ¶†Tertiò limitatur,ſi non ſubditus vellet ſe defendere præſcriptione aduerſus ſuum viſitatorem:ſecus ſi alius prælatus diceret ſe præſcripſiſſe ius viſitandi illo loco:& per conſequens ſibi deberi procurationem. & diceret ſe præſcripſiſſe per viam excluſiuam:vnde ſubditus poſſet opponere ꝙ non competeret viſitatio.& ſi ſic eſſet nec procuratio,quæ non competit niſi viſitanti , ſecundùm ea quæ diximus ſ.hoc eodem lib. q.vij. verſi.ex prædictis infertur.poteſt enim prædicto modo viſitatio præſcribi.Et de vtroq; videlicet tam de viſitatione quàm de procuratione ꝙ alius poſsit hoc ius præſcribere eſt text.apertus in c.cùm ex officij.de præſcript.tenet Hoſtien.in ſumma in titu.de cenſi.§.ex qua cum.vide quæ diximus libr.vj. quæſtio. xiiij.ver.quarto quæro.
52 ¶†Quartò limita,ſi modo loquamur in ſimplici præſcriptione longi vel longiſsimi temporis &c.ſecus in præſcriptione tanti temporis,cuius in contrarium memoria non exiſtat: quoniam præſcriptio prædicta habet vim tituli,& conſtituti ſeu priuilegij.c.j.de præſcripti.lib.vj.& lib.j.in fin.& l.hoc iure.§ ductus aquæ.ff.de aqua quo.& æſti.c.ſuper quibuſdam.de verb. ſigni. in quæſt.vij.c.hoc quippe.& l.ſi arbiter.ff. de proba. Et Ioan. Andre.c.cum Apoſtolica.de his quæ fiunt à præla. Ioan.Mo. c.ij.de præſcript.lib.vj.Bald.in quæſtione quæ incipit Apuleius.ad quod videnda ſunt,quæ latius ſcripſi.c.ſi. de dilati. xxij. prin.argu.quæſtio.iiij.prope finem.
¶Sed priuilegio poteſt competere,vt quis non teneatur procurare,vt diximus.ſ.in j.& ij.q.huius.xiiij.q.princi. Et prædictam limitationem arbitror procedere ſiue loquamur de modo procurandi,ſiue quod alius ſoluat,ſiue de parte quotidiana procurationis,ſiue etiam de integra procuratione. ex quo, vt dixi,talis præſcriptio habet inſtar priuilegij : & ꝓdicta omnia poſſunt ex priuilegio competere , vt diximus. Aduertendum tamen:quia contra prædicta fortiter videtur obſtare.c.venerabili.de cenſi.vbi tex.vult quòd procurationi non præſcribitur ꝙ̃uis ſubditus nunꝗ̃ fuerit viſitatus.vt patet ex text. ibi dum dicitur,procurationem hactenus non ſoluerunt.Solu. arbitror poſſe multipliciter reſponderi.¶Primò ꝙ dictio illa hactenus, debeat reſtrĩgi ad tempus longum,vel longiſsimum,quod nõ habet inſtar conſtituti & priuilegij.Secundo modo poteſt reſponderi ꝙ ſi aliquis alleg.præſcriptionẽ,& fundet ſe ſuper ſola præſcriptione:licet ſit tanti temporis,in cuius contrarium memoria non exiſtat.Sed aduerte:quia in præſcriptione iſta tanti temporis,cuius in contrarium memoria non exiſtit, non videtur neceſſarium allegare titulum per præalleg.l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quo.& æſtiua.& d.c.ſuper quibuſdam.de verb.ſigni.Sed poteſt ad hoc reſponderi,quod illud procedit in actibus,in quibus aliquid agitur poſito ꝙ non ſit neceſſaria tituli allegatio.Secus quando præſumptio allegaretur nullo dato actu poſitiuo,ſed ſola patientia aut negligentia interueniente:quia tunc eſt neceſſaria tituli allegatio. & maximè quando res eſt grauis præiudicij de quo per Bar.in l.cùm de in rem verſo.ff.de vſu.& per Cy.Pet.& doc.in l.ſi certis annis.C.de pac. ¶Tertiò modo poteſt reſponderi ꝙ c.vene.procedit,quando quis allegaret præſcriptionẽ prædictam ſolùm contra procurationem,& permitteret ſe viſitari:quia admiſſa viſitatione tenetur ſoluere procurationem.cùm viſitationi ſit annexa procuratio per ea quæ latius dicta ſunt ſ.eo.lib.q.vij.&c.
53 ¶†Quintò limitatur,ſi modo loquamur in procuratione debita ratione viſitationis:ſecus ſi deberetur ratione conſuetudinis vel inſtitutionis:quia tunc poteſt præſcribi etiam longiſsimo tempore ſecũdùm Gul.in Cle.j.de cenſi.Mouetur per not.per glo.ſi.in c.accedentes de præſcri.& ſequitur zenze. ſuper ver. conſuetudine.in Cle.ij.de cenſi.per not.d.c.accedentes. & c.cũ ex officij de præſcripti.Et recitando ſequitur Io.de Imo. in d. cle.ij.& mihi placet.Et idem arbitror,ſi ex priuilegio, vel conuentu ſeu cõpoſitione deberetur non ratione viſitationis , per ea quę diximus.ſ.eo.lib.q.vij.ibi,ſi vero procuratio non eſt debita.no.Hoſt.in ſumma in tit.de cenſibus.§.ex qua cauſa.
54 ¶†Sextò limitatur,ſi modo eſſet procuratio quæ deberetur ratione viſitationis,& de iure communi:ſecus ſi conſuetudine. Exemplum ſi eſſet Abbas,vel Archi.cui ex conſuetudine cõpeteret viſitatio & procuratio ſecundũ Gul.& Ioan.de Imol. in do.Clementi.j.de cenſi.per not.in c. cùm ex officij.de præſcrip.& mihi placet.Et idẽ arbitror ſi priuilegio,præſcriptione, vel alio iure ſpeciali competeret viſitatio & procuratio , tum quia facilius tollitur ius ſpeciale quàm commune , tuetur per not.per gloſ.in authen.qua in prouincia.C. vbi de cri. agi op. & in authentica.vt omnes obe.iudi.prouin.§.ſi igitur. & gloſ. l.ij.§.omnes.ff.de iud.& in auẽ.vt iud.ſine quoquo ſuf.§.quod autẽ.col.ij.tum quia res de facili reddit ad naturã ſuam. xxxv. d.c.ab exordio.& l.ſi vnus.ff.de pac.cum ſi.& ſi pro prædict. deci.facit quod not.gloſſ.ſuper ver.legitima.in Cle.j.de cenſi.
55 ¶†Septimò poteſt limitari ſi modo prædicta præſcriptio eſſet ſuper tota:ſecus ſi ſuper parte,dummodo eſſet ſuper tali parte quòd veriſimiliter non impediretur viſitatio, per ea quæ ſuperius dicta ſunt.& quę dicta ſunt infrà.quęſtio.vij.in ij. limitatione.
56 ¶†Quartò quęro,vtrum quis poſsit ſe tueri conſuetudine aduerſus procurationem.Sol.do.me.& doc.idem videntur velle de conſuetudine quod de præſcriptione,& velle zab.poſt Stepha.in Cle.j.& ij.de cenſi.& exemplificat Steph.& poſt eum zab.in oratorijs priuatis per c.ſi.de cenſibus.quod exemplum nõ videtur mihi eſſe bonum:quoniam oratoria priuata de iure non videntur viſitanda:ad quod videnda quæ diximus li. vij. quęſtio.xj.Ego arbitror quòd conſuetudine poſsit queri:quia ſi poteſt queri viſitandi poteſtas,vt dixi ſ.art.vij.quęſtio.xiiij. verſi.iiij.q.ergo & procurandi,cùm procuratio ſit annexa procu.viſitationi,vt ſæpius dictum eſt.& acceſſoria ad viſitationẽ. ergo &c.ar.reg.acceſſorium de reg.iur.li.vj.& maximè in caſibus in quibus.ſ.diximus poſſe reduci præſcriptione, qui tamen caſus poſsint adaptari ad terminos conſuetudinis.Prædicta tamen concluſio procedit,quando alius prælatus præſcriberet procurationem per viam abdicatiuam ab alio Prælato: quia tunc poteſt ſubditus ſublata poteſtate viſitandi,& procurandi ab vno virtute conſuetudinis,cuius vigore alius prælat⁹ præſcripſit per viam abdicatiuam. Si verò quæſiuiſſet conſuetudine præſcripta per viam accumulatiuam, vt quandoq; contingit in Archidiaconis & ſi.ſecundũ quod ſ.diximus: tũc nec
57 quæſtio,nec deciſio procederet.¶†Quintò quęritur vtrũ compoſitione inita poſſet quis ſe defendere à ſolutione procurationis.exemplum ſi prælatus per compoſitionem remittit procurationem

rationem recipiendam. Sol. Innoc. in c. cùm ex officij. de præscri. tenet quòd sic, cùm in iure priuato temporalitate consistit. vij. q. j. c. quàm periculosum. sed tacitè remitti non potest secūdum eum, idest multo tempore non recipiendo procurationē, cùm non præscribatur contra ipsam vt d. c. cùm ex officij. Procuratio enim debetur accessoriè per visitationem: quia visitatione retenta tenetur accessorium videlicet procuratio. Sed visitationem & correctionem quæ consistunt in iure publico, etiam expressè non potest superior remittere secundùm Innoc. Ad hoc alleg. quod legitur & no. in c. si diligenti. de fo. compe. do. me. alleg. c. cum venerabili. & quod ibi no. de censi. & l. legatus. ff. de offi. præsi. Idem quòd non posset procuratiò expressè remitti, tenuit Vin. in d. c. cùm ex officij. nisi remissio fiat ꝑ vim. j. q. iij. quæsitū vel precario. l. malè agitur. C. de præscr. xxx. an. Ho. autem tenet contrariū: quia est iuris publici sicut ipsa visitatio, cui est annexa. arg. c. translato. de consti. Inno. in extrauaganti quæ incipit, venerabilibus. magis strictè locutus fuit. nā tenuit quòd pacto potest remitti in parte non etiam in totum. per c. relatum. x. q. iij. d. Ant. d. c. cùm ex officij. dicit quòd opi. Inno. vt non possit expressè remitti, est vera in remissione temporali ad præiudiciū prælati: non autem ad perpetuam ad præiudicium successoris. art. c. ij. de preca. & c. de cætero. de trāsac. domi. me. in d. c. cùm ex officij distinguit quod aut q. nunquid possit prælatus anno quolibet, dum visitat, remittere hāc procurationem. & dicit ꝙ sic & expressè, & tacitè non petendo. ar. opti. in c. fi. xij. q. ij. in d. c. periculosum. & c. ad Apostolicā. de regula. cùm ex hoc non lędātur iudicia publica. Aut quæritur nunquid possit illam remittere se obligando ad eam nō petendo pro futuro tempore: et indubiè dicit quòd nō, nec respectu sui, nec respectu suorū successorum: quia ea ratio quæ militat vt non possit præscribi, de qua dictū est, militat vt non possit pro futuro tēpore remitti. Si enim hoc esset remissibile per prælatum, fortius esset præscriptibile: quia iuris authoritate remitteretur. ar. in l. alienationis verbo. ff. de verb. sig. ratio enim annexionis & iuris publici. & ne visitatio negligatur ex defectu procurationis militat contra remissionem siue contra præscriptionem. ar. c. si diligenti. de fo. cōpe. Et tantò fortius quantò in remissione non interuenit iuris authoritas: nec aliquis fauor publicus versatur, qui versatur in præscriptione l. j. ff. de præscri. iuxta ea quæ tradit. do. me. in ru. de præscri. Hinc est ꝙ bona ecclesiæ possunt præscribi: vt per totum titu. de præscri. quæ tamen per prælatum alienari seu remitti non possunt. x. q. ij. sine exceptione. Et quod nō valeat remissio seu etiam cōpositio, quod fortius est, alleg. glo. no. in Cle. ij. de censi. in ver. compositiones. fatetur tamen secundū quod dicit illa glo. ꝙ super modo procurandi, & super numero procurandorū poterit interuenire compositio. ar. c. cùm Apostolus. de censi. de trāsact. & c. statuimus. de decimis. ex multiplici. quod tamen intelligo, vt fiat ita & taliter quod indirectè procuratio non tollatur, nec visitatio debita negligatur. Quid enim si interuenisset compositio vt procuraretur episcopus cum vno clerico? certè paria sunt nil dare, vel ita modicum, quòd ex modicitate euidenter negligeretur visitatio, per ea quæ superius in præcedenti. q. demonstrata sunt. argu. optimum in lege. si quis antea. ff. de acquir. posses. vbi dicitur quod conductio seu locatio facta pro vno nummo, nullius momenti est. & sic limitat do. me. illā glo. & quod legitur & no. x. q. iij. c. relatum. mihi ex toto non placent prædicta. Vnde arbitror dici posse clarius & breuius loquendo ꝙ regulariter talis procuratio per prælatum remitti non potest, per iura ad hoc superius alleg. hæc regula recipit plures fallentias siue limitationes.

58 ¶ † Primò si simpliciter remitteret non solū pro præsenti tpe, sed etiam pro futuro: secus si loqueremur de remissione quę fieret quolibet anno per prælatū visitantem secundū quod s. dictum fuit per do. me. ¶ † Secūdò limitatur, si modò fieret com-
59 positio seu remissio simpliciter: secus si fieret super modo procurandi, vel numero procurandorū per præalle. glo. not. super ver. cōpositiones. in d. Cle. ij. de censi. & ibi Pau. de zab. & idē etiam voluit. glo. super ver. legitima. in Cle. j. de censi. & idē voluit Gul. ibi dicens ꝙ remissio & compositio potest excusare à tanto, non à toto. alle. no. in c. conquerente. de offi. ord. qa quatuor sunt iura episcopalia, quæ episcopus etiā si velit, non pōt à se abdicare in totū, videlicet Visitatio, Correctio. Procuratio & Cathedraticū: cùm ista contineanť sub episcopali imperio, quod non pōt episcopus à se abdicare seu abijcere. ff. de offic. præsi. l. legatus. ff. de pac. l. ius agnationis. facit quod no. de dona. c. pasto. & ista fuit originalis opi. Hosti. in sum. in tit. de offic. ord. §. quod pertinet. ver. & no. quantumcunq;. & Lau. cle. j. de censi. & ibi per zab. Et prædicta procedunt, si modo talis cōpositio fiat cessante fraude secundùm Io. Gof. Ber. & Host. c. cùm ex officij. de præscrip. & Pau. Ste. Ioan. de Imol. in Cle. ij. de censi. Placet tamen in hoc limitatio do. me. si modo remissio seu compositio fiat in quātitate, & numero, & modo discreto. ita quòd verisimiliter propter eam non tolleretur seu retardaretur debita visitatio. facit quod dixi. q. v. limitatione. j.

60 ¶ † Tertiò limitatur, si modo esset procuratio, quæ deberetur de iure communi. secus si deberetur ex cōpositione, priuilegio præscriptione, vel consuetudine non proprio Prælato, sed alteri. & fieret compositio vel remissio procurationis speciali iure quæsita, per quam rediremus ad debitam iuris cōmunis dispositionem: quia tunc valeret etiam super toto, etiam si fieret talis compositio, vel remissio per solum pręlatum ad hoc allego tex. sing. in c. j. iuncto c. fi. de pac. lib. vj. & quod tradit singulariter conciuis noster Fede. de Senis consil. lxxxix. faciunt quæ dicta sunt. s. q. v. in v. & vj. limitatione tenet Pau. & post eum zaba. in cle. ij. de censi. facit Cle. ij. de decimis. Et quia contra eā præscribitur not. Inno. in c. cùm ex officij. de pręscri. facit c. ve-
61 nerabilis. & quod ibi no. de censi. ¶ † Quartò limitatur, si modo loquamur de cōpositione, quam faciunt ordinarij, quibus de iure communi communi competit ius visitandi & procurationis exigendi: secus si compositio seu remissio fiat à lega. Apo. se. secundùm Gul. in Cle. j. de censi. quod tamen procedit secūdùm eum in remissione expressa: secus si sit tacita. alle. de arbi. c. cum tempore. & quia honor qui impenditur legatis, est honor pape. xcvij. dist. c. nobilissimus. de offic. lega. c. cùm olim. Et est no. quod per remissionem seruitiorum non intelligitur remissa procuratio. tex. est & ibi traditur per doc. in c. cùm ve-
62 nerabilis. de censi. ¶ † Sextò quæro, vtrum subditus excusetur à procuratione ratione commutationis. Sol. Hostien. in c. cùm ex officij. de præscrip. tenet quòd possit fieri commutatio vt pro procuratione recipiatur pecunia annuatim per c. relatū x. q. iij. dummodo fraus excludatur. ar. l. præsens. C. de transact. Hosti. verò dicit quòd in c. relatum. statutū fuit ad tempus ex causa: nec ibidem conuentio confirmatur. do. meus remittit ad id, quod hodie habetur in c. exigit & c. felicis. de censi. libr. vj. concludens quòd potest prælatus recipere pecuniam à volentibus pro procuratione sibi debita, non autem ab inuitis. imò prælatus ab inuitis extorquens incurrit pœnas, de quibus in d.
63 c. exigit. ¶ † Septimò quæro, vtrum res iudicata tribuat legitimam causam denegandi procurationem. Sol. glos. super ver. legitimam in Cle. j. de censi. tenet quòd sic per. c. cùm inter. de re iud. & per no. per glo. fi. in c. cùm ex officij. de præscri. vbi gl. hoc idem tenet. vnde si inter aliquē prælatum volentē visitare & procurari, ortum fuit litigium, & sententia lata contra pręlatum, quæ transiuit in rem iudicatam, huiusmodi res iudicata iustam tribuit causam denegandi procurationē: quod tenet Gul. si sententia sit obtenta virtute priuilegij papalis: secus si occasione consuetudinis præscriptæ, quod dictum intelligendum. secundùm ea quæ diximus. s. ver. iiij. q. vtrum ratione præscri-
64 ptionis & quæstionis seq. ¶ † Octauò quæro, vtrū paupertas tribuat legitimā causam denegandi procurationem. Sol. dicendum est quod sic secūdùm Pau. & zab. Clemen. j. de censi. per text. x. questione. tertia. cauendum. & c. cùm apostolus. & c. cum instantia. de censi. quia inanis est actio & c. de restit. spo. c. olim. ij. ff. de dolo. l. namis. de solu. c. Odoardus. & quia impotentiā visitati supplere debet visitās suis sumptibus. Ad quod videnda sunt quæ diximus. s. lib. xj. q. v. & q. viij. ver. vnde no-
65 tandum. ¶ † Nonò quæro, vtrum propter sterilitatem ecclesiæ habeat legitimā causam denegādi procurationē. So. Lau. tenuit quòd sic. x. q. j. relatū. & sequitur ibi Arch. in gl. fi. Dicūt tamē quòd sequēti anno soluet duas procuratiōes, dummodo absq; grauamine ecclesiæ possit. ar. ff. locati. l. si vno. tenet Henr. c. cū Apostolus. de cēsi. Ego pro primo dicto allego, quod dicitur in q. præce. quod tū arbitrarer limitandū, nisi præcedēs annus fuisset adeo abundās, ꝙ nō obstāte sterilitate sequētis anni absq; grauamine ecclesiæ posset procurare. Pro secundo dicto faciunt, quæ traduntur in c. propter sterilitatē de locato. & l. licet C. locati. & ibi per Bal. facit etiā quod tradiť per d. me. in c. pro
66 hibemus & c. quanto. de cēsi. ¶ † Decimò quærò, vtrū ecclesia legitimā habeat excusatiōnē denegandi procurationem, si prælatus suus illam visitet non instante necessitate. Sol. dicendum arbitror quòd aut loquimur de visitatione, ad quam prælatus annis singulis tenetur secundùm ea quæ diximus libr. iiij. v. & seq. & hoc casu ecclesia tenetur, quàmuis fortè ipsa nulla indigeret visitatione. Aut loquimur de visitatione, quam prælatus vellet reiterare vltra visitationem ad quam obligatur, vt dictum est: & tunc cùm illam solummodo debeat facere instante necessitate, vt diximus in præced. lib. & hoc casu dicendum arbitror, quòd ecclesia non teneatur procurare per ea quæ ibi diximus.

67 ¶ † Vndecimò quęro vtrum sit iusta causa denegãdi procurationem, si visitator debitum modum excedat? Solu. dicendum est quòd sic, vt est tex. c. sane. & c. cùm ad quorũdam. de exces. prela. tenet Specu. in titu. de leg. §. superest. versi. illud quoque non est omittendum.

68 ¶ † Duodecimò quæro, quid si subditus ex aliqua causa legitima, de quibus supra, denegaret visitationem, vel nollet procurare vltra debitum modum à iure dispositum. & propter hoc excommunicaretur, vel interdiceretur, aut suspenderetur, vtrũ sententia valeret. Solu. dicendum est. vt latè traditum fuit supra lib. vj. q. xiiij. ver. sed iuxta materiam. Potest tamen dicere ꝙ si excommunicaretur, aut alia sententia innodaretur ex eo: quia visitatus denegaret procurare vltra legitimum numerum euectionum & personarum, sententia indubitanter esset nulla, per text. in dicto c. cùm ad quorundam. Si verò propter alias causas, recurrendum est ad theoricas traditas in dicto versicu. Sed iuxta materiam.

69 ¶ † Tertiodecimò quæro, vtrũ ecclesiæ & monasteria, & loca ciuitatis visitanda possint, se excusare à tali præstatione procurationum. Sol. dicendum est quòd non, secundùm ea quę diximus eo. lib. q. v. versi. & debetur talis procuratio.

70 ¶ † Quartodecimò quæro, vtrum ecclesia possit se defendere à solutione procurationis eo quod alleget se indebitè soluisse procurationem. Sed glos. in ver. legitima. cle. j. de censi. dicit ꝙ non, nisi aliud probetur: quia de mente dictæ Cle. j. videtur ꝙ possidens sit tuendus in sua possessione, donec probetur indebita alle. c. peruenit. de censi. de elect. c. quærelam. ad fi. & qđ ibi no. de offi. or. c. duo simul. in ij. gl. idem etiam tenet Pau. in d. Cle. j. & Ste. ibi facit qđ habetur in c. j. vt lit. pen. & per totũ.

71 ¶ † Quintodecimò quæro, de pœna visitatoris transgredientis debitam procurationis exactionẽ. So. text. in c. procuratores. in fine de censi. dicit. Qui autem cõtra hoc venire tentauerit. & quod acceperit, reddet & ecclesiæ quã taliter aggrauauit & tãtundem impendat. & per illam cõstitutionẽ tria prohibentur.

¶ Primum ꝙ procuratio non reciperetur, nisi à locis visitatis ĩtelligitur de procuratione ratione visitationis debita.

¶ Secũdũ ꝙ solùm in victualibus procurationem reciperent.

¶ Tertium, ꝙ visitantes, vel familiares numera nõ recipient. verũ pœna contra facientibus non erat opposita. vnde prędicta etiam pœna adiecta fuit confirmata per Inn. in c. j. de cẽsi. lib. vj. §. procurationis. vbi tex. dicit, procurationes autem recipiat secundũ qđ est in canonibus constitutũ nullam tamen pecuniam ipse, vel aliquis de familia occasione alicuius beneficij. aut consuetudinis, seu quolibet alio modo eorum nomine: sed in victualibus expensas recipiat moderatas. Caueat insuper, ꝙ nec ipse vel quisꝗ suorum aliquod munus, quodcunꝗ sit, & qualitercũꝗ offerać, pręsumat recipere, ꝙ si fuerit contra pręsumptum recipiens maledictionem incurrat, à qua nunꝗ nisi duplum restituat, liberetur. volumus enim in his in fraudẽ quãlibet penitus euitari vt d. c. j. Et dicebat Hostien. in sum. de cen. §. quibus est dandũ ver. quid si recipiat qđ recipiens contra prędictã cõstitutionẽ, & postea celebrans, antequã pœniteat, iudicium sibi manducat & bibit: sicut dicimus de cõstituto in quolibet peccato mortali. de cohabi. cle. & mul. c. fin. de conse. dist. ij. c. quotidie. accesserunt. c. pro dilectis. Sed hodie alia est imposita pœna per Gregorium x, in c. ij. de censi. li. vj. & fuit vtilis talis pœnæ adiectio; quia non omnia deducuntur in iudicium. de præben. c. cùm iam dudum. vnde sola prohibitio non videbać sufficere vnde Macrobi⁹ super somnio Scipionis ad fin. si inqt. Inter leges illa dicitur imperfecta, in qua nulla deuiãtibus pœna sancitur multorum maledictionem illam quasi aquam bibẽtium secundũ Gul. & Io. And. in d. c. ij. facit quod not. gloss. in de offi. or. & prædicta pœna fuit cõformata & aucta per Grego. x. in c. ij. de censi. lib. vj. vbi text. formaliter dicit. Statuentes vt vniuersi & singuli qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitum exigeret pecuniam, vel etiam à volente recipere: aut alias cõstõnem ipsam recipiendo munera sine visitationis officio nõ impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione violare pręsumpserit duplum eius, qđ receperit ecclesiæ à qua id receptum fuerit intra mensem reddere teneatur. Alioquin extunc Patriarchæ archiepiscopi duplum ipsum vltra prædictum tempus restituere differentes ingressum sibi ecclesiæ interdictum. Inferiores verò ab officio & beneficio nouerint se suspensos, quousꝗ de duplo huiusmodi grauatis ecclesijs plenariam satisfactionem impendant, nulla eis in hoc dantium remissione liberalitate seu gratia valitura text. est in d. c. ij. Et est mirabilis & casus singularis: in quo non possum rem meam, vel mihi debitam remittere, cùm nihil sit tam naturale ꝗ voluntate dñi rem suam in alium trãsferri. insti. de rerum diui. §. partialitatis. Et cùm rei suæ quilibet est moderator & arbiter. l. in re man data. C. manda. Et similis casus in quo non sufficit remissio. not. in c. statutum. §. si quid autem. de rescrip. lib. vj. quos tex. & maximè vltimum naturè & diligenter debent ponderare visitatores & ipsas constitutiones obseruare, ne in tam graues pœnas incidant.

¶ Circa prædictas tamen constitutiones primò notandum est quòd in prædictas pœnas incurrit recipiens duntaxat: vt patet ex. d. c. j. ibi recipiens maledictionem. & in d. c. ij. ibi, exigere pecuniam &c. & ibi recipiendo, & ibi receperint. Vnde dicerem ꝙ licet visitans teneatur pro familia sua. arg. lxxxvj. di. c. amputatis. & c. generali. §. fina. de elec. lib. vj. tenet glo. super ver. teneatur. d. c. j. de censi. lib. vj. tamen arbitror quòd non teneatur visitans ad prędictam pœnam, sed solùm recipiens. nisi etiam visitans fraudem ad id commiserit: quoniam pœna suos debet tenere authores. c. quę sint. de his quæ fiunt à præla. l. sancimus. C. de pœnis. Arbitror tamen ꝙ familiaris, cui conueniret pœna prædicti capi. secundi, ad illam teneatur. Si verò non conueniret, incurrant pœnam maledictionis. de qua in dicto capi. primo.

¶ Secundò notandum quòd in dicto duplo inest simplum. est enim hoc regulare: quia si lex vel statutum imponat pœnam per nomina multiplicatiua duplum, triplum, quadruplum, excepto furto, semper in duplo inest simplum. tex. est in l. mulier C. de sponsa. & ibi Barto. & Bald. in l. hoc edicto. ff. de publi. in sti. vi bo. rap. §. fi. inst. de actio. §. sic itaꝗ. & Barto. in l. sanctio. de pœnis. cum si.

¶ Tertiò nota. quod si tempore quo Patriarchis Archiepis epis interdictus est ingressus ecclesię &c. celebrarent in ecclesia in suo officio sicut prius, irregulares efficerentur per c. is qui. de senten. excom. lib. vj. & etiam si interim morerentur non sepelirentur in cœmiterio secundùm gl. super verbo, interdictum. in c. ij. de censi. lib. vj.

¶ Quartò not. ꝙ alij inferiores qui secundùm prædictam constitutionem d. c. ij. pœnam suspensionis ab officio et beneficio incurrunt, si interim celebrarent vt prius, sunt irregulares: nec possunt ab alio, ꝗ à Papa absolui. c. j. de reiud. libr. vj. & c. j. de sen. excom. lib. vj. tenet glo. super ver. suspensos. d. c. ij.

¶ Quintò not. quòd quàmuis tex. prædicti velint restitutio. fieri ecclesijs: tamen satis est si fiat restitutio prælatis, seu rectoribus ecclesiarum, secundùm Gul. & Ioan. And. in d. c. ij. vnde ex ponetur ecclesijs, id est earum rectoribus probatur. vj. q. j. scire debes.

¶ Sextò notandũ, quod visitantes & alij qui in prædictas pœnas inciderunt, facta restitutione statim sunt absoluti sine alia sententia. lxxx. d. c. si qui. cum suis concordantijs. de sponsa. c. non est. tenet glo. pe. d. c. ij de censi. lib. vj

¶ Septimò no. quòd illud quod dictum est de pecunia non recipienda, est hodie limitatum per c. felicis. de censi. libro vj. ad quod videnda sunt quæ diximus. s̃. hic eo. lib. q. vij. versi. est tamen aduertendũ. Sed cõtra prædicta inquantum dicitur ꝙ talis indebitè exigens tenetur ad duplum op. quia imò videtur ꝙ teneatur ad quadruplum. xviij. d. c. quoniam quidem. Sol. glo. fi. in d. c. procurationes soluit quod ibi loquitur de exenijs. & hanc solutionem tenet Host. in summa in tit. de censi. §. quibus. ver. si exenijs. quæ solutio non procedit per alle. c. j. in fi. de censi. lib. vj. vbi etiam loquitur de exenijs, dum dicit, munera: & tamen satis est quod reddat duplum. Host. dicit quòd etiam in exenijs satis est ꝙ reddat duplum. Et ad cõtrarium respondetur, quòd potest intelligi, quòd quando per vim vel per concussionẽ aliquid est extortum. vt in auć. vt iu. sine quo. suf. §. si ergo in fin. & §. si necessitatis. in fi. facit quod not. in c. quoniam. in glo. fin. Hæc tamen sol. communiter non placet Doc. quia continet diuinationem. vnde datur tertia sol. videlicet quòd ibi loquitur in alio casu, videlicet quando Archiepiscopus episcopo accedente ad conciliũ prouinciale de his quę secum defert, aufert. & hanc solutionem communiter tenent Doc. in d. c. procurationes. & ibi do. Ant. & do. me. zab.

¶ Octauò not. quòd exigens vltra taxatum numerum, suspenditur ex constitutione Benedicti ab officio & beneficio, secundùm Lap. Abb. allega. xxxvij.

¶ Nonò notandum quòd pœnæ dictæ non habent locum in visitantibus monasteria non seruantibus constitutionem Cle. ij. de censi. vnde dicit gloss. super vers. religiosi. Quicunꝗ religiosi frequenter conqueruntur, quòd constitutiones editæ cõtra eos, sunt pœnales. & figurat ibi gloss. plura exempla. constitutiones verò contra alios in eorum fauorem editæ non sunt pœnales. Ego arbitror quòd respectu pœnarũ de quibus in c. j. & ij. de censi. lib. vj. ita teneantur visitatores monasteriorum sicut aliarum ecclesiarum: sed ideò in d. Cle. ij. non adijcitur alia pœna: quia loquitur de his, qui debitas recipiunt procurationes, vt

nes.vt patet ibi, procurationes debitas. Sed non seruant constitutionem illam in reliquis. Similiter etiam non habet locum in visitatoribus monasteriorum qui eligũtur in c.generali prouinciali ipsorum monasteriorum. de quibus in c.ea quæ. de sta. mona. qui si constitutionem illam transgrediuntur, puniuntur pœna ibi statuta. de qua diximus lib.x.q.xiiij.versi. Et hęc seruanda sunt.

72 ¶†Duodecimo lib. principali tractandum est quoties, & quãdo possit fieri visitatio. Circa quod dicendum est secundũ aliquos, quòd singulis annis semel, si causa subest.x.q.iij.c. relatũ. & c.cauendũ. Sed si necessitas non subest de triennio in triennium.per.c. Archidiaconis.de offi. Archi. Sed cõmunis opinio est ꝙ quilibet Prælatus, cui visitandi officium de iure cõmuni incumbit, semel in anno potest visitare.ff.tex.est in c.conquerente.de offi.ord.& ibi glos.x.q.iij.c.decernimus.& c. episcopum.& c.placuit.& de hære.c.excommunicantis.el.j.§.adducimus.de offi. Archi.c.mandamus.& ibi glo.tenent Gof.Ioã. & Philip.in c.cùm venerabi.de censi.& glo.ij.in c.si episcopus.de offi.or.lib.vj. Archi.xviij.q.ij.c.visitandi. Hosti.in sum.in titu. de censi.§.quibus.& §.qualiter.ver.sed quoties.& in ti.de offi. Archi.§.quod sit eius offi.ver.visitabit.& Archi.in c.fi.in j. gl. de censi.libr.vj. & Henri. bohic.in c.cùm Apostolus.de censi. & monasteria monialium annis singulis visitanda sunt.tex. est in Cle.attendentes.de sta.mo. prædicta tamen regula plures recipit limitationes.

73 ¶†Primò limi.si necessaria, vel alia legitima causa visitandi subesset: quia tunc non solùm bis, sed pluries posset visitare. probatur c.mandamus.de offi. Archi.ibi, nisi fortè talis causa emerserit, propter quam episcopum oporteat præfatas ecclesias sæpius visitare.xviij.q.ij.c.visitandi & c.non semel.& per quę iura idem tenet glo.ij.in c.si episcopus.de offi.or.li.vj.x.q.j.c. regenda.& sic plures debentur procurationes.tenet glo.versi. annua in c.conquerente.de offi.ord.& d.c.mandamus. & glos.c. cùm venerabilis.de censi. Et debet intelligi secundùm glo.prędictas.& d.c.cùm venerabilis.dum dicit bis in anno: quia intelligitur si instante necessitate, secũdùm vnum intellectum, quẽ sequitur Zab. Vel potest responderi ad illum text.vt diximus in seq.fal. Vel aliter & iij.vt diximus in iij.fal. Vel aliter & iiij. vt diximus in vij.fallen. Idem tenet Hosti.in summa de censi. §.quibus est danda.& in summa in tit.de offic. Archi.§. quod sit officium.ver.patet ex præmissis.tenet Ioan.in c. episcopũ. & Archi.ibi in glo.adde & huiusmodi visitationibus. Io. Lau. & Archi.in d.c.visitandi, xviij.q.ij.& Inno.& Arch.c.j.de cẽsi. lib.vj.super ver.visitat.& Io. And.ibi in nouella & Henr. in d. c.cùm apostolus. Et hæc fallentia procedit etiam in monasterijs monialiũ exemptarũ, quę p ordinarios authoritate Apo. visitantur secundũ dispositionẽ Cle.fi.de statu mo. & hoc tenet glo.in d.Cle.fi.in prin.super ver.annis singulis. sequit̃ Pau. ad text. illum dum dicit, annis singulis. Respon. quòd respicit consuetã & regularẽ visitationem, quæ fit etiam sine causa, nõ tamen prohibet iteratam, si causa subesset. Potest ergo monasteria & loca exempta toties visitare authoritate Apostolica, quoties posset iure ordinario visitare loca non exempta, cùm ponatur sub eo. præcepto.ar.c.translato.de constitu. In contrarium tamen facit: quia cessante dispositione d. Cle.ij. ordinarius nullo modo possit visitare loca exempta. Ergo cùm concedatur quod annis singulis visitet, videtur quòd tantùm semel. Sed tamen plus placet præcedens opinio: tum quia non dicit semel tantùm: tum quia vna & eadem determinatio determinãs duo determinabilia debet pariformiter determinare.l.ꝗ̃uis.& l. hæreditatis.ff.de impu.& alijs substi.c.maiores.de bapt.xv.q.vij. c.& hoc dicimus. Cùm ergo dicta dictio annis singulis, respicit non exempta & exempta: ergo sicut subiecta ex causa potest pluries visitare: ita etiam exempta: & maximè monasteria in plus teneri videntur quo ad visitationem.

74 ¶†Secũdò fallit si hoc cõpetit ex onere in fundatione ecclesiæ adhibito, vt possit bis vel pluries visitari & procurari.ar. text. xviij.q.ij.c. Eleuterius.& est tex.secundũ vnum intel.quẽ tenet glo.fi.in fi.in d.c.cùm venerabi.de censi.& hunc intel.tenet ibi do.me.licet zab.dicit ꝙ continet diuinationem.facit.c.quanto. de censi.& c.pręterea.de iure patro.tradit Hen.bohic in c.cùm Apostolus.de censi.& zab.Cle.fi.de statu mo.

75 ¶†Tertiò fal.si potestas pluries visitandi & procurandi competeret ex speciali consuetudine præscripta.tex.est secundùm vnum intellectum in d.c.cùm venerabilis. quem tenet Hosti. ibi, qui dicit ꝙ illa Decretalis loquitur secundùm consuetudinẽ quarundam ecclesiarum, in quibus episcopi procurationem recipiunt bis in anno: vnde dicitur in talibus ecclesijs vulgariter ꝙ episcopus habet procurationem cum fœno, & cum herba. hoc est semel in hyeme, & semel in æstate: vnde potest habere vnam procurationem de iure communi, & aliam de consuetudine præscripta.facit Cle.ij.versi.ipsis autẽ.de censi.& idem tenet etiam Hostien.in summa in tit.de censi.ver.quibus est dãda.in fi.& Henri.c.cùm Apostolus.

76 ¶†Quartò fallit, si ex priuilegio competeret potestas eodem anno pluries visitandi.facit de priuile.c.pastoralis & c. porro. & Cle.ij.§.ipsis autẽ.de censi. Item quia si hoc potest facere cõsuetudine, vt dixi in præcedẽ.fal.fortius hoc potest priuilegiũ Papæ, vt in extrauaganti Ioannis.xxij.quæ incipit, Suscepti.facit lxiij.dist.c.in synodo.& c. Adrianus secundùm Henri.in d. c.cùm Apostolus.

77 ¶†Quintò fallit in Archidiacono, qui non semel in anno: sed de triennio in triennium vnam debet facere visitationẽ, & vnã procurationem.c.j.de offi. Archi.& Host.in summa in titu. de offi. Archi.§.quod sit officium.ver.patet ex pręmissis ꝙ ad minus de triennio in triennium debeat visitare per d.c.j. Sed ad plus semel in anno: nisi causa emerserit, propter quam habeat sæpius visitare.& ita procedat.c.mandamus.de offi. Arch. Vel secundùm glos.in d.c.j.possumus distinguere, quod aut loquimur de visitatione propriè parochiæ ipsius Archidiaconi: & illam semel in anno iure ordinario tenetur visitare. ita loquitur c.mandamus. Aut loquimur de visitatione fienda de tota diœcesi ad mandatum episcopi propter ipsius impedimentum.& tunc de triennio in triennium.& sic loquitur.d.c.j.

78 ¶†Sextò fallit si diuerso iure vellet visitare: quia tunc põt bis visitare exemplum in illo, qui est Archiepiscopus & legatus natus: qui tanꝗ̃ Archiepiscopus potest semel visitare in vno anno: & tanꝗ̃ legatus potest eodem anno secundam facere visitationem: & duplicem recipiet procurationem.text. est in c. cùm nuper.de censi.& hoc tenet zab.ibi.facit c.cùm olim. de re iudic. Quod tamen procedit secundùm zab.quando ex causa sic visitaret: aliàs si post primam visitationem confestim facit secundam: videtur esse de superfluo. Quod procedit in dubio, vt arbitror, alias posset cõtingere causa propter quam etiã eo iure posset immediatè reiterare visitationem. Et sic facta duplici visitatione legitimè vna tamen duntaxat simpliciter soluta sit procuratio in dubio secundùm Vincen. potius intelligitur soluta nomine legationis, cùm minus possit resisti legato quàm Archiepiscopo. & solutio præsumitur facta in causam duriorem.ff.de solu.l.in his.in prin.secundùm Vin in d.c. cùm nuper.& seq.ibi zab.

79 ¶†Septimò fallit in Archiepiscopo, qui potest reiterare etiam eodem anno visitationem diœcesum suffraganeorum suorum. per text.in c.j.§.postquàm.de censi. libro vj. vbi text.formaliter dicit: Postquàm autem omnes diœceses prouinciæ suæ visitauerit, licitum sit ei postea, prius tamen suffraganeorum suorum requisito concilio, videlicet in concilio prouinciali: vt dicit ibi glo.& ipsius diffinitione super hoc habita corã eis, quæ in his scriptis redigi volumus, vt possit alijs esse nota visitationem per eundem reiterare prouinciam iuxta modum superius annotatum, etiam si non interueniat in hoc suffraganeorum assensus illam semper prouinciam adhibendo, vt in posterioribus visitationibus illas ecclesias eosq́ʒ cleros & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit alijs visitationis officium opportunum. vt d.§. postꝗ̃.ad quorum intellectum videnda sunt, quæ latissimè dicta fuerant s. in vj.prin.libr.quæstio.v. Et prædicta procedunt etiam nulla data suffraganeorũ negligentia: vt in c.fin. de censi.& latius dictum fuit in d.q.v.

80 ¶†Octauò fallit vt arbitror, si Archiepiscopus iure metropolitico semel visitasset prouinciã suam: & demũ data regula suffraganeorũ suorum, vel alicuius suffraganei sui vellet iterum visitando negligentiam illorũ supplere: nec in hac visitatione arbitror necessarium esse seruare formã.c.j. de censi. lib.vj. videlicet vt incipiat à sua diœcesi: quoniã primam visitationem facit iure suo ordinario. hanc autẽ propter negligentiã suffraganei, quã supplere tenetur.ix.q.iij.c.cùm simus.de sent. excom.c.per tuas.de app.c.qua fronte.& in auẽ.de eccle.tit.§. si quis autem.& §.seq.col.ix.not.glo.in c.pastoralis.de offi.ordi. Nam in hac visitatione cessat ratio cessandæ formæ. de qua in d.c.j.de censi.li.vj. Et quia non esset conueniens propter negligentiam suffraganei grauare propriam diœcesim Archiepiscopi iterata eodem anno visitatione, vt in reg.non debet alteri.ff.de reg.iur.cum sua materia. Ex prædictis rationibus idẽ ego arbitror, quando fortè instantia necessitatis iteratam suffraganeorum suorum, vel alterius eorum vellet facere visitationem, vigore cuius necessitatis superius diximus annuatam visitationem reiterare posse: in his tamẽ maturius cogitandũ est,

81 quoniã à doctoribus non tanguntur. ¶†Nonò fallit in visitationibus monasteriorũ, quæ etiam ab eodem ordinario pluries in anno possunt visitari. vt est tex. in c.cũ venerabilis. de censi.

ſecundùm Ioan. Vincen. & Goſ. qui dicunt quòd monaſteria
plus in hoc tenentur, quarum eccleſiæ ſubſunt epiſcopo vtraq;
lege diœceſana & iuriſditionis. Monaſteria verò non ſubſunt
lege diœceſana, ſed iuriſ. tantùm: vt legitur & not. in c. dilectis.
& c. conquerente. de offi. ordi. Vnde cùm monaſteria in hoc al
leuientur, grauantur in alio, vt ſeruari debeant canones, qui tra
dunt monaſteria ſæpius viſitari. xviij. q. ij. c. non ſemel. & c. vi-
ſitandi. Nec obſtat quòd text. in c. venerabilis. loquatur de ec-
cleſia & non de monaſterio: quia poteſt reſponderi, quia ſecũ-
dùm Ioan. Andre. vt patet in antiqua eccleſia, illa erat canoni-
corum regularium. Et prædictam opiñ. tenet Henri. in c. cùm
Apoſtolus. Eſt tamen aduertendum quòd text. in Cle. fin. de
ſta. mo. dicit quòd annis ſingulis debeant viſitari, & non dicit,
ſæpius. ergo ſolùm vna viſitatio fieri debet. Et hoc tenet glo.
ibi ſuper verbo, annis ſingulis. dicens quòd ſolummodò poteſt
reiterari, ſi neceſsitas ſuberit, & ſic videtur quod ſufficiat annua vi-
ſitatio, niſi diceretur quòd ille tex. loquitur ſolùm in monaſte-
rijs monialium, non autem de monaſterijs monachorum. Vn-
de in monaſterijs monialiũ correcti ſunt canones antiqui, qui
dicebant ſæpius viſitanda. in monaſterijs verò monachorum
incorrecti remaneant, vt ſæpius ſint viſitanda. Fortè dici poſ-
ſet quod iure ordinario & regulariter ſicut eccleſiæ ſeculares, & cle
rici non ſunt niſi ſemel viſitãdi: ita nec monaſteria per iura no
uiſsima quæ ſimpliciter diſponunt de annua viſitatione, niſi
alia ſubſit cauſa ſpiritualis, propter quam iteratò poſsit fieri vi
ſitatio, ſecundùm quod in fallentijs hic inſertis explicauimus.
& ad hoc videnda quæ diximus in fi. primæ fallentiæ,

82 ¶ † Decimò fallit, ſi prælatus ordinatus vellet ſæpius eodẽ an-
no viſitare abſq; eo quod aliquam procurationem inde recipiat,
vel aliud grauamen inferat ſecundùm Henri. bohic in c. cùm
Apoſtolus. in princip. de cenſib. quoniam ex talibus procura
tionibus ſalus cleri, & populi, & vtilitas, & informatio eccle-
ſiarum, & non grauamen eccleſię procuratur. & ita dicit poſſe
intelligi. xviij. q. ij. c. viſitandi. in prin. & mihi placet. Cæterum
cùm ſ. dixerimus, quod eadem eccleſia poteſt viſitari à legato de la
tere, & legato miſſo, & legato nato, & Primate, Archiepiſco-
po, & epiſcopo: & quandoq; ab Archidiacono, Abbate, et nũ
cio ſedis Apo. & alijs de quibus diximus. ſ. arti. v. & non ſolũ
ſemel, ſed ex varijs cauſis pluries. Poſſet quiſpiam dicere, quid
faciet miſer rector eccleſiæ. Nam Archipreſbyter viſitat. c. j. ij.
iij. de licentia Archiepiſcopi cum duobus equis. Et Decanus
cum duobus, & Archidiaconus cum quinq;, vel ſeptem equis,
epiſcopus cum xx. vel xxx. Archiepiſcopus cum xl. vel l. & ſi
militer Patriarcha. Cardinalis cum xxv. ſecundùm ea quæ la-
tius diximus ſ. lib. ix. Quare ſi omnes hi eodem anno, etiam ſe
mel ad eandem eccleſiam declinauerint, cito certè ad examina
tionem extremæ virtutis. i. facultatis eccleſia deueniret. Et lon
gi temporis vicium breuis hora conſumeret, quod eſt cõtra iu
ra x. q. iij. c. inter cætera. ante medium. de cenſi. c. cùm Apoſto-
lus. Ad huiuſmodi abſurdum euitandum varij varia dixerunt,
quorum opinio. refert Hoſti. in ſum. in titu. de offic. Archi. §.
quid ſit eius officium. verſic. ſed diceres, quid faceres. Sed illas
ego referre omitto: quia cõmuniter reprobantur, & ſunt omni
no falſæ: vnde dicit Hoſti. in d. loco ſe putare quod ius non debet
calumniari: neq; verba captari: ſed qua mente quid conſtitua-
tur, animaduertere conuenit. ff. ad exhi. l. pe. Putat ergo quòd
ad hoc vt eccleſia Dei ſanctius regatur, crimina purgentur, &
virtutes inſerantur, plures viſitatores ſunt admittendi. argu. ff.
de no. oper. nun. l. nam reipublicæ. & l. prece. §. ſi. Sicut ergo ſe
ptem cohortes conſtitutę ſunt propoſitis eis tribunis, & ſuper
omnes ſpectabili viro, qui præfectus vigilũ appellatur, vt vrbs
ab incendijs defenderetur. ff. de offi. præfec. vigi. l. iij. Sic multò
fortius cauendæ ſunt eccleſiæ Dei ab incendijs ſpiritualibus.
Vnde ad hæc incendia euitanda inferiores conſtituti ſunt pro
poſitis eis epiſcopis & Archiepiſcopis: & ſuper omnes ſum-
mus Pontifex proponitur: quare omnes ad prædictum effe-
ctum viſitabunt. Sed aduertendum, quoniam per prædicta nõ
videtur tolli ſupradictum abſurdum: quare dicẽdum arbitror
quod ſi propter neceſsitatem eccleſiæ totiens reiteratur viſitatio,
ſibi imputet eccleſia, quæ talem cauſam præbuit. hoc ſentit glo.
ſuper verbo annua. in c. conquerente. de offi. ord. vnde damnũ
quod ſua culpa ſentit & c. vt in reg. damnum. de regu. iur. li. vj.
Si verò eccleſia nullam viſitationi cauſam præbuit & pluries vi
ſitaretur nec poſſet tot viſitatores procurare: tunc vel facta cõ
tributione, vel proprijs ſumptibus viſitantis, talis viſitatio fiet
ſecundùm ea, quæ diximus. ſ. lib. xj. q. xiiij. verſ. vnde notandũ.
Et ſemper habenda eſt ratio, ne miniſtri eccleſiæ egeant: vt ibi
diximus. faciunt ad prædicta quæ traduntur per Hoſt. & Ioã.
Andr. de offi. Archi. c. mandamus. & Lap. Abb. poſt Io. Añd.
in c. fi. de cenſi. lib. vj. qui dicunt quod impotentiam viſitati viſitãs
ſuis ſumptibus ſupplere teneatur.

83 ¶ † Poſtremo loco tractandum eſt de effectibus, qui producũ-
tur ex viſitatione. Circa quod dicendum eſt quod varij, multipli-
ces, ſanctiſsimi, neceſſarij, & vtiles fructus ex viſitatione oriun
tur & producuntur. Per eum namq; prælati præceptis canoni-
cis atq; diuinis ſatiſfacere intelligunt, ita vt canonicè viſitantes,
& viſitationem legitimè expedientes, non poſsint de neglig ẽ-
tia reprehendi. de quibus aliquid lib. iij. explicauimus. Inſurgit
etiam animarum ſalus tam clericorum quàm laicorum per ex-
hortationem, correptionem, & reformationem. Et ipſarum ec
cleſiarum vtilitas ac reformatio, ſecundùm ea quæ latiſsimè de
monſtrata ſunt lib. x. per totum. ſed potiſsimum q. j. ij. iij. & v.
& ex ea fructus vberrimi & ſalutiferi referũtur: qui nunq; per
eunt. vt dicit tex. in c. procurationes. de cenſi. per viſitationem
itaq; eccleſia Dei ſanctius regitur, crimina purgantur, virtutes
inſeruntur: ſecundùm quod & præcedẽti, & alijs ſuperioribus
libris latius explicata fuerunt.

¶ Hæc enim ſunt Reuerende domine, do. Ioannes de Aghaza
ria Groſſeti epiſcope, quæ inter hos ſaxeos montes &
colles ſuperioribus longioribusq; noctibus circa
viſitationis materiam mihi Mariano Soci
no Senenſi literis mandare viſum
fuit. Tu vale, & emenda: &
me commenda-
tum habe.

¶ Explicit tractatus de viſitatione domini Mariani Socini.

Marianus Socinus.

DOCTISSIMA MARIAni Socini Seneñ. I. V. Luminis clarissimi repetitio, super c. Ad audientiam. de homicidio. nunc typis hisce nostris elegantissimis recens impressa atque examussim, expurgata, feliciter occipit.

SVMMARIVM.

1 Clericus familiam propriam licitè potest corrigere.
2 Irregularis in dubio præsumitur quis.
3 Magister, seu præceptor qualiter animo docendi præsumatur castigasse.
4 Irregularitas quid sit.
5 Irregularitas vnde dicatur.
6 Irregularitas quo fuerit introducta iure.
7 Irregularitatis species quot sint.
8 Irregularitatem quis incurrere possit.
9 Infideles an possint in irregularitatem incidere.
10 Furiosus quare irregularitatem incurrere nequeat.
11 Furor qualiter probetur.
12 Infans committens homicidium, an incurrat irregularitatem.
13 Puer quando doli capax dicatur.
14 Dormiens an incurrat irregularitatem propter homicidium.
15 Ebrius an incurrat irregularitatem propter homicidium.
16 Prodigus an incurrat irregularitatem.
17 Fœmina vtrum incurrat irregularitatem.
18 Irregularitas qua de causa fuerit instituta.
19 Irregularitas quare, & qualiter, & quibus casibus contrahatur.
20 Bigamus est irregularis.
21 Irregularitas qualiter incurratur ob defectum corporis.
22 Irregularitas qualiter incurratur propter inobedientiam.
23 Suspensus ab officio est irregularis.
24 Fornicator notorius an sit irregularis.
25 Irregularitatem an incurrat audiens diuina in loco interdicto.
26 Celebrans in loco interdicto, an sit irregularis.
27 Sepeliens excommunicatum, an incurrat irregularitatem.
28 Excommunicatus baptizans an efficiatur irregularis.
29 Interficiens hominē mediante iustitia, an efficiatur irregularis.
30 Clericus scribens aliquid in causa sanguinis, an efficiatur irregularis.
31 Chirurgus an sit irregularis.
32 Infirmum etiam moriturum reuoluens vt citius moriatur an incurrat irregularitatem.
33 Irregularis an dicatur is, qui ita parcè vixit ꝙ vitā sibi ademit.
34 Homicidium fortuitum committens, an efficiatur irregularis.
35 Interficiens inuadentem se, an sit irregularis.
36 Occidens alium qualiter probabit hoc ad defensionem necessariam fecisse.
37 Petrus an incurrerit irregularitatem, dum auriculam abscidit seruo Pontificis.
38 Clericus interficiens prædones se detinentes, an incurrat irregularitatem.
39 Bannitus interficiens aggressorem, an efficiatur irregularis.
40 Celebrans interficiens aggressorem suum, an sit irregularis.
41 Irregularitas an incurratur ex qualibet mutilatione.
42 Fratres minores se defendentes, an incurrant irregularitatem.
43 Interficiens mortaliter vulneratum, an efficiatur irregularis.
44 Mulier interficiens fœtum proprium an efficiatur irregularis.
45 Latronem percutiens, an efficiatur irregularis.
46 Interficientes simul aliquem, an omnes efficiantur irregulares.
47 Clericus percutiēs in aliquo conflictu, an efficiatur irregularis.
48 Interficiens vel mutilans fœminam, an sit irregularis.
49 Occasionem dans homicidio vel mutilationi, an incurrat irregularitatem.
50 Clericus an efficiatur irregularis, si eius consanguinei in rixa, quam mouit, aliquem interficiant.
51 Clericus an irregularis efficiatur, si fur, quem penes alium dimisit, ligatum, interficiatur.
52 Furem indicans an efficiatur irregularis.
53 Clericus tradens furem officiali citra sanguinem puniendum, an sit irregularis.
54 Clericus non valens debitū suum sine sanguinis effusione consequi, an possit iudicis officium implorare.
55 Clericus accusans de furto cum protestatione, an sit irregularis si morti tradatur.
56 Princeps legem condens, qua morti traduntur delinquentes, an sit irregularis.
57 Inquisitor fidei pronuncians quem hereticum, ex quo mors sequitur, an sit irregularis.
58 Clericus pulsans campanam ad condemnationem alicuius damnati ad mortem, an sit irregularis.
59 Irregularis an, & qn̄ efficiatur, præstās opem, auxiliū, vel fauorē.
60 Arma ministrās homicidium facturo, an sit irregularis.
61 Associans aliquem homicidiū commissurum, an sit irregularis.
62 Portans ligna ad comburendos hæreticos, an sit irregularis.
63 Irregularitas qualiter incurratur propter iussum.
64 Mandans an irregularis efficiatur, si mandatarius occidatur.
65 Syndicus vniuersitatis accusans de crimine, ad quod mors sequitur, an irregularis efficiatur.
66 Consilium ab ope differt.
67 Suggerere quid sit: quid instigare: & quid monere. & nu. seq.
70 Consulens homicidium, an sit irregularis.
71 Consulens castrum furtiuè capi, an sit irregularis.
72 Irregularis an quis efficiatur ex consilio. & nu. seq.
83 Irregularis an efficiatur is, cuius negligentia, vel desidia homicidium committitur.
84 Irregularis an efficiatur is, qui tractatum ei in cuius mortem scit conspiratum, non reuelauit.
85 Consensus est in idem plurium tacitus sensus.
86 Irregularis an efficiatur quis per solum consensum.
87 Peccata occulta an inducant irregularitatem.
88 Effectus irregularitatis qui sint: & nu. sequentibus.
94 Libellus qualiter sit in materia irregularitatis formandus.
95 Irregularitas qualiter tolli possit.
96 Dispensatio vna an possit plures delere irregularitates.
97 Irregularitas an tollatur per ingressum religionis.

D audientiam. Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam quam debuit. h. d. secūdò ibi: quia verò.
1 ¶ † Nota primò ꝙ clericus licitè potest corrigere familiam propriam, dummodo moderatè corrigat. correctio enim debet esse leuis & moderata: vt l. sed & si. §. si magister. & l. se. ff. ad l. aquil. vnde dicit text. quòd doctrina magistri debet esse humilis: vt c. humilis: de ma. & obedi. xxiij. quæstio. v. c. j. in fine. vbi vide tex. not. Leuis enim castigatio reuerentiam exhibet castiganti. Nimia vero asperitas nec correctionem recipit, nec salutem: vt tex. no. in c. cùm beatus. xlv. dist. Debet enim esse admista misericordia cum disciplina xlv. dist. c. discipulum. vnde non est mirum, si nimia seuitia ascribitur culpæ: vt d. §. si magister. Sed si ex leui & moderata correctione superuenerit, casus non imputatur corrigenti: vt c. j. & c. cum voluntate. j. de sent. excom. ¶ Secūdò not. tex. ibi aliquādiu pro his q̄ dixi s̄. e. c. p̄sbyterū.
2 ¶ † Tertiò no. ibi: quod cùm in dubijs. ꝙ in dubio potius iudicandum est quem esse irregularem. nam vbi agitur de materia peccati ad pœnitentiam, iudicamus potius peccatum subesse: quod notabile examinatur in glo. ij. & sic facit iste text. secundùm do. me. contra Inno. hic qui dicit ꝙ cùm irregularitas sit de iure positiuo, nō debet iudex in dubio reputare aliquē irregularem: quia pœnę moliēdæ sunt. de pœ. di. j. §. pœnę. & in regula in pœnis. de regu. iur. li. vj. & l. præses. & l. si de interpretatione. ff. de pœ. quæ dicta an sint vera. j. latius examinabo.
¶ Glo. j. in prin. quærit & sol. deinde format contrariū & sol. in eadem ibi: leuiter. dic not. ex ista glo. ꝙ leuiter debet fieri castigatio, si fit cum cingulo. quod verū dicit Io. An. si cingulū erat molle. Ego arbitror ex dictis Doc. hincinde collectis considerandam qualitatē eius, qui corrigitur. & sic in hoc versabitur arbitriū iudicis. an. s. qui corrigitur sit sanus, vel robustus: aut sit tenellus puer, vel infirmus: quia tunc castigatio quæ esset leuis, in robusto, diceretur grauis in infirmo vel tenello. hoc probatur in l. qua actione. §. si quis seruum. ff. ad l. Aquil. Idem tenet Archi. xxiij. q. v. c. j. super glo. & Inno. in c. cùm in magistrum. de elect. item præsumitur leuis, vel magna castigatio ex genere instrumenti, cum quo quis castigat. Si verò cum cingulo esset gladius non remouendo illum, esset in culpa: & incideret in irregularitatem casu superueniente, vt hic. Si verò castigauit cum claua, malleo, vel cultello vel si. tunc præsumitur dolus vt c. significasti. in fin. infrà eodem & lege prima §. sed si claua. & ibi per Iacob. de Aretj. post gloss. ff. ad l. Cor. de sic. item arbitror

cõsiderandum in qua parte corporis magister, vel dominus
verberauit. nam si cum baculo verberaret manum dando pal-
matam, non diceretur excedere modum debitum. secus si cum
baculo percuteret caput immoderatè. item arbitror consideran
dum tempus an, s. sit aer sanus vel pestiferus. vnde ĩ hoc, vt dixi
3 multum operabitur iudicis arbitrium. ¶ † Qualiter aũt probet̃
quòd magister, vel præceptor, vel similes castigauerit animo do
cendi, seu monendi. Barto. consulendo dixit, quòd pręsumitur
factum animo docẽdi, eo ipso ꝙ reperitur qđ tempore, quo eũ
percussit, eum monebat, vel docebat vt discipulum, vel corrige
bat vt famulum. facit quod not. in l. iij. ff. de do. inter vi. vbi di
citur ꝙ illud qđ fit tempore ludi præsumitur factum causa lu-
di. facit l. sed & si quæcunq̃. §. si magister. ff. ad l. Aquil. de sic.
siue igitur fecerit eum corrigendo de delicto siue gratia disci-
plinandi, vel instruendi eum, appellatur correctio, vel castiga-
tio, per. c. presbyterũ. s̃. eo. & in d. c. j. & c. cùm voluntate. de sen
ten. excom. Quem not. pro modo & practica probandi, ꝙ cor
rigendi animo fecerit. nam qualitas illa, ꝙ animo corrigendi fe
cerit, non percipitur aliquo sensu corporeo: sed tamen proba-
tur eo ipso ꝙ eum tunc docebat vt discipulum. & ita consuluit
Bart. quæ no. perpetuò. ¶ Aduerte etiam: quia ex genere instru
menti cum quo quis verberat quem, præsumitur dolus: & qđ
animo interficiendi fecerit. nam facit ad ea, quæ dicam j. eod. c.
significasti. el ij. Item aduerte secundùm Bal. in d. §. si magister.
ꝙ licet quis commiserit culpam excedẽdo modum debitę cor
rectionis: tamen nõ punit̃ pœna. l. Cor. de sic. sed extra ordinẽ
scđm arbitrium iudicis: nisi ita excesserit modum, ꝙ ex genere
instrumenti, & ex modo verberãdi pręsumatur dolus. & ꝙ ani
mo interficiendi fecerit: qa tunc puniret̃ pœna d. l. cor. vt l. j. §.
diuus. & l. diui. & l. in lege cornelia. ff. ad l. Cor. de sic. facit qđ
dixi in c. sicut dignũ. s̃. eo. & qđ dicam in d. c. significasti. el. ij. j.
eo. ¶ Quæ aũt sit ratio, ꝙ magister, dominus, & si. possunt leui
ter corrigere & emendare, non autem immoderatè, dic secun-
dùm Augu. in libr. de vita clericorum. & transumptiuè. xlv. di-
stin. c. cùm beatus, qa dum nimia seruat̃ humilitas, regendi fran-
gitur authoritas. Vnde Salomon in prouerbijs. Percute filium
tuum virga & liberabis eum à morte. xlv. di. Salomon. Corre-
ctio enim est actus charitatis. & ideo permissa. vt dicit. b. Tho. se
cũda secundę. q. xxxiij. Imò videt̃ in p̃cepto: qa oẽs debemus
esse in charitate. alias enim qui nõ corrigit cũ potest, & ex offi-
cio tenetur, videtur esse in culpa & delicto: aut peccato cõsenti
re. vide q̃ dixi in c. Iudęos. s̃. de iud. & aliud in c. ij. de hęre. ¶ In
ea. glos. in fi. dic de hoc articulo vt dixi in c. presbyterum. s̃. eo.
& c. pręce. ¶ Glo. ij. fortificat tex. allegando plura generalia si-
milia, dic vt in ea. ¶ Gloss. fin. format. q. & solu. in fin. dic secun
dùm Io. And. post Vin. quòd in contrarium facit l. di. miror.
vbi ecclesia non dispensat cum homicida. Solu. dic quòd ibi lo-
quitur de homicida voluntario: hic de casuali. dixi. s̃. eod. c. sus
cepimus. & vide quæ dicam j. eod. in materia irregularitatis
in. ix. q. principali. & subdit hic Hostien. quòd in sacris solus
Papa dispensat. in minoribus verò potest Episcopus. proba-
tur hic in tex. dum dicit poteris cõcedere, vt in minoribus &c.
& latius dicam in. d. ix. q.

¶ Postremò. Doct. hic tractãt materiã irregularitatis per. xvj.
q. & vltra: nõ tamẽ p modũ doctrinę: quã ob cãm ĩstitui hic ma
teriam ipsam irregularitatis vtilẽ & quotidianã per modum
doctrinabilem, sub quã breuiori compendio potero expedirę.
In qua materia principaliter examinabimus infrascriptas. q.

¶ Primò quid sit irregularitas.

¶ Secundò vnde dicatur.

¶ Tertiò quo iure fuerit introducta.

¶ Quartò quotmodis sumat̃, seu accipiat̃: seu quot sint ei⁹ spẽs,

¶ Quintò qui sint, qui in irregularitatem incurrere possunt.

¶ Sextò quę fuerit causa inducendæ irregularitatis.

¶ Septimò qualiter, & quibus casibus contrahat̃ irregularitas.

¶ Octauò de eius effectu.

¶ Nonò qualiter contra irregularem formetur libellus.

¶ Decimò & vltimò qualiter irregularitas remoueat̃. Igitur se
quendo ordinem.

4 ¶ † Primò quęro, quid sit irregularitas. Circa quod dic, ꝙ irre-
gularitas est nota, seu impedimentum canonicum ex facto, seu
defectu proueniens, qua quis prohibetur ad ecclesiasticos ordi
nes promoueri, & in eisdem ministrare. Ita describit Specu. in
titu. de lega. §. iuxta. in princip. & etiam quasi simili modo de-
scribit Archi. & Ioan. Andre. in c. j. de regu. iur. libro vj. & Ho
stien. in c. ij. de cle. excu. mi. Ego verò prędictę descriptioni ar
bitror addendum, dum dicit, canonicum videlicet, seu diuinum.
Item arbitror addendum dum dicit, ex defectu proueniens. s. à
natura vel existenter & quare hæc addantur, colligitur ex his
quæ dicam. j. in iij. quęstio. principa. & in vj.

¶ Dicitur autem idẽ quod infamia vt j. de pur. can. c. accedens.
ij. q. iij. §. notandũ. l. furti. §. qui alieno. & l. seq. ff. de infa. p Ioã.
And. in c. fi. de sorti. vel dicitur nota, hoc est quædã cicatrix. ff.
de ser. fugi. l. ij. vnde irregularitas est cicatrix criminis vel defe-
ctus lxj. dist. in sacerdotibus in finę. vnde sanitas. s. pœnitentiæ
post vulnus, s. peccati sine cicatrice, s. irregularitatis esse non po
test. j. q. j. ventũ est. ideò autem dictũ est in descriptione, quod
est impedimentũ canonicũ: quoniã irregularitas ortũ habuit à
iure canonico secundùm Spec. Io. Andr. & Inno. sed mihi hoc
non placet simpliciter: quia etiã habuit ortum à iure diuino &
veteri testamento de quo letius dicã, j. in iij. quęstio. principali.
¶ Quare autẽ in descriptione ponantur illa verba, videlicet ex
facto & ex euentu, colligitur ex his quæ dicam. j. in vj. q. princi
pali. Et quare ponant̃ illa vltima verba, videlicet qua quis pro
hibetur &c. colligitur ex his quæ dicã j. in viij. q. princ. Alio tñ
modo describũt Matth. & Gul. in cle. si furiosus. eo. ti. videlicet
ꝙ est impedimentũ seu repulsio diuini officij, quæ ipso iure in
infligitur occisori per c. ij. de test. or. sed ista descriptio est defe
ctiua. Primò quia irregularitas impedit nedum executionẽ ordi
nis, sed etiã promotionẽ ad illum. Secũdo quia infligitur nõ so
lum occisori, sed etiã mutilatori. de quibus dicã in vj. & vij. q.
Lapus etiã aliter describit in d. cle. neq̃ ꝙ est impedimentũ ca
nonicũ proueniẽs ex violatione cẽsuræ ecclesiasticę, vel ex alia
notabili inobediẽtia. Addit etiã alia verba superflua. sed nõ pla
cent: quia nõ solùm clericus efficitur irregularis: sed etiã laicus.
vt dicetur. j. in vj. & vij. q. principali. est etiã in alijs defectiua.
¶ Vnde arbitror, ꝙ melius describatur hoc modo: videlicet
quod est ius impeditiuũ promotionis, vel executionis ordinis
iure canonico, vel diuino introductũ propter aliquẽ defectum
notam inobedientiã, factum, vel negligentiam. & qualiter prę
dicta verba ponãtur, collige ex his quæ dicam j. in iiij. q. prin-
5 cipali. vj. vij. & viij. ¶ † Secundò principaliter quæro vnde di-
catur irregularitas. sol. dic ꝙ dicitur ab in quod est sine: & regu
la: vnde irregulare. i. contra regulã ecclesiæ natus, vel factus: si-
ue propter defectũ suum, siue propter factũ sit extra ecclesiã
positus. vt dictum est quo ad potestatem passiuam promouẽ-
di vel administrandi in ordinibus ecclesiasticis. vide Spec. in d.
§. iuxta ver. dicitur. Et dic secundum Lapũ ꝙ non dicitur quis
irregularis: quia secundum regulã Apostoli prohibeatur: sed
tunc dicitur extra regulam aliorum: sed irregularis est qui ab
illa est eiectus ad quam non reducitur, nisi mediante dispensa-
tione. secundum not. per Archi. in c. is qui. de sent. excom. libr.
vj. & dic de hoc vt latius dicam j. eo. c. in x. & vlti. q. prin.
¶ Tertiò principaliter quæro, quo iure fuerit introducta irre-
gularitas. solu. Inno. hic dicit quòd à iure positiuo. Idem tenet
Spe. in titu. de leg. §. iuxta. ver. nunquid. iiij. & ver. generaliter.
Idem Lau. & Ioan. de Imol. in d. cle. furiosus. eo. tit. & proba-
tur. ij. q. vij. §. item daniel. facit quod traditur in c. nisi cum pri-
dem §. personæ s̃. de renun. Ex quibus infertur ꝙ irregularitas
non contrahitur, nisi in casibus à iure expressis. Idem Io. And.
in addi. Spe. in d. §. iusta. & ver. generaliter. quoniã pœnæ sunt
restringendæ non relaxandæ. de pœ. di. j. §. pœnæ. & in regula
in pœnis. de reg. iur. lib. vj. & l. præses. & l. si de interpretatiõe.
ff. de pœnis et est bo. tex. ad principale propositum in c. is qui.
de sent. excom. libr. vj. Et ex prædictis videtur inferri ꝙ iudex
in dubio debet potius iudicare quem non esse irregularem, q̃
econtra. Sed dicit Do. meus hic quod neutrum dictum sibi pla
cet. nam irregularitas, quæ causatur ex homicidio voluntario,
fuit inducta à iure diuino: quando Deus dixit ad Dauid: non
ædificabis mihi templum: quia vir sanguinis es. de conseq. di. j.
c. j. in princip. facit etiam tex. in c. j. coniuncta suprascriptione
secundum vnum intellectum. s̃. eo. & quod no. glo. in c. sicut di
gnum. s̃. c. vnde secundùm eum licet dictũ Inno. soleat allegari
pro singulari: tñ non procedit indistinctè: vnde in hoc secũdo
art. D. me. ita distinguit, videlicet quod aut quærim⁹ quò ad im
ponendam pœnam propter irregularitatẽ quò ad forũ cõten-
tiosum & tũc in dubio debet quis potius iudicari nõ Irregula
lis, quàm econtra. Ita procedat dictum Innoc. Specul. & Ioan.
Andre. aut agitur in foro pœnitentiali ad pœnitentiam impo
nendam. & in dubio debet potius reputari irregularis. quoniã
in foro pœnitentiali tutior pars est eligenda: licet durior vi-
deatur. facit d. c. significasti. el secundo j. eod. facit d. c. significa.
Idem etiam est quotiescunq̃ de aliquo alio dicto dubitaretur:
quia quò ad pœnitentiam potius in dubio iudicamus subesse
peccatum, quàm non: vt c. iuuenis. suprà de spon. & vide glos.
no. s̃. de scrupti. c. j. quoniam bonarum mentium est timere cul
pam, etiam vbi culpa non est v. di. c. ad eius verò concubitum.
& c. ij. de obser. ieiu. idem est vbi agitur in foro, quasi pœniten
tiali: vt puta quia nõ agitur ꝓpriè ad pœnã: sed vt abstineat à
ministerio altaris: vel vt abstineat à contractu matrimonij, vel
ab ali-

ab alio actu, in quo exercendo poſſet ſubeſſe peccatum: quia tunc debemus interpretari in tutiorem partem, vt dictum eſt: & probatur hic in tex.noſtro.& d.c.ſignificaſti.& d c.iuuenis. Facit quod no.Inno.in c.cùm tu.de teſti.¶ Sed tu aduerte: quia contra primum dictum Do.me.facit quoniam Moiſes fuit vir ſanguinis.xxiij.q.iij.c.nõ inferenda.& tamen ædificauit eccleſiam Deo: vt d.c.j.in prin.de conſe.di.j.& fuit ſacerdos vt probatur: quia ipſe in veteri teſtõ elegit ſacerdotes, & illos vnxit, quod facere non potuiſſet: niſi ipſe fuiſſet ſacerdos: ergo de iure diuino non erat irregularitas. Itē probatur quod in veteri teſtamento homicidæ poterant eſſe ſacerdotes: & ſacerdotes homicidæ.ij.q.vij.§.his ita.§.item cùm Balaam.& refert glo.xxj. diſt.in ſumma.& glo.in d.c.j.de conſe.diſt.j.in princ. præterea Paulus qui beatum Stephanum lapidantibus opem, ſeu miniſterium præbebat electus eſt à dño.l.di.§.econtra.ſed Spe.in d. §.iuxta.verſi.nunquid ergo.dicit quod irregularitas Pauli fuit abolita per baptiſmum.quid ergo dicēdum? Spe.in d.ver.dicit ꝙ in veteri teſtamento prædicti, & alij homicidæ excuſati ſunt vt c.gaudemus.§.verum.ſ.de diuort.xxiij.q.iiij.ſi non licet.& q.viij.c.homicid.a.Diuina enim facta, & maximè veteris teſtamenti ſunt amittenda.non in exemplum noſtræ actionis trahenda.ij.q.vij.§.item cùm Balaam.ver.item cùm Dauid.iiij.q. iij.§.ſed obijcitur.xxij.q.iij.c.ſi quis per teſtamentum.vel poſſumus dicere ſecundùm glo.ſuper verbo, prohibitus.in d.c.j.de conſe.di.j.quòd in veteri teſtamento ante præceptum factum Dauid propter homicidium, non efficiebatur quis irregularis: ſed ideò fuit factum dictum præceptum primitus Dauid: quia ipſe fuit præfigurator noui teſtamenti.xxij.q.j.§.quod autem. & ideò in figura ipſius dictum eſt, non ædificabis mihi tēplum &c. Eſt ergo concluſio ex prædictis ꝙ in veteri teſtamento nõ inducebatur irregularitas propter homicidium, vſq; ad Dauid, in quo fuit inducta propter figurationem noui teſtamenti. Eſt inſuper aduertendum: quia non ſolùm propter homicidium in veteri teſtamento in perſona Dauid fuit inducta irregularitas, ſed etiā propter alia fuerūt inductæ irregularitates.erant tñ tēporales & non perpetuæ. Nam qñ quis eijciebatur extra caſtra ex eo ꝙ tetigerat morticiniū.vna aūt ſola irregularitas videtur fuiſſe ppetua, videlicet qñ Summus ſacerdos debet habere virginem, & nõ repudiatam.de quo per Hoſt.in c.ſanè.de cle.coniug.& vide in Leuitico c.xxj.ſed iſtud nõ erat propter defectū ſacri.ſed quia illo modo nõ potuiſſet eſſe hortator viduitatis, ſecundùm Spe.in d.§.iuxta.ver.defectus ſacramentorū. Aduertendū etiam eſt: quia vt tractatur in Leuitico, vt refert Spe.in d. §.ver.itē.& in veteri quædam inueniuntur irregularitates, quæ impediebant panes Dño offerri, & acceſſum miniſterij altaris. quæ figuraliter intellectæ etiā in nouo repellūt, vt cæcus, i.ignorātia.claud9, i.infirmitas mētis. Habens paruū naſum, i.indiſcretio. Itē habens grādē, vel totū naſum, i.immoderata diſcretionis ſubtilitas. Habens fractū pedē, i.alienatio ad bona. Itē, mancus vel gibbus, i.peruerſitas. Itē lippus, i.depſsio ingenij. Item habens albugem in oculo, i.abrogantia. Item habens ſcabiem, i.luxuria. Item ponderoſus, i.immunda cogitatio. Item habens petiginem in corpore, i.auaritia. vide de his clariorē expoſitionem xlix.di.c.hinc.& ratio prædictorum eſt: quia indignū eſt
7 Deo offerre ꝙ homo dedignatur.xlix.di.c.ſi.¶ †Quartò principaliter quæro, quot modis accipiatur irregularitas: ſeu quot ſunt irregularitatis ſpecies. Sol.dic ſecundùm Inn.in c.niſi cùm pridē.§.perſonæ.ſ.de renun.quem ſequitur Spe.in d.§.iuxta. ver.ſumitur.ꝙ quædā accipitur pro defectibus, qui ſunt in homine ſine peccato: puta, quia eſt bigamus vel maritus corruptę, ſ.viduæ, vel illegitimus, vel ſimi.vt d.c.niſi.l.di.non confidat.& liiij.di.per totum.potes etiam addere exemplū de officiali, qui ex officio quod ſibi incumbit, mediante iuſtitia aliquem interemit.de quo j.vij.q.princ.¶ Secundo modo ſumitur pro irregularitate perſonæ, propter quam omnis homo prohibetur ordinari, vel etiam celebrare, vel adminiſtrare in iam ſuſcepto ordine ſiue diſpēſatione Papę, ſiue patiatur defectū ſine peccato, ſiue grande commiſerit peccatum.& de his tractatur in c.dilectus filius.de temp.ord.& per Spec.in tit.de le.§.nunc de epoſcopū.nõ ergo dicitur irregularitas: quia ſecundùm regulam Apoſtoli, ordinari prohibetur: ſed talis eſt extra regulam aliorū. Nā cùm generaliter epi poſſunt cū omnibus diſpenſare, niſi ſit eis ſpecialiter prohibitū vt d.c.dilectus.& per Spec.in d.§.ver.his igitur.& ſeq.cùm prædictis tñ ſpecialiter diſpenſare prohibentur. Papa verò cum omnibus diſpenſare poteſt. ſed de hoc articulo diſpenſationis latius dicam j.x.q.princ. ¶ Tertio modo dicuntur irregulares omnes illi, qui non poſſunt remanere in ſuſceptis ordinibus, nec promoueri ad maiores etiā peracta pœnitentia ſine Papæ diſpenſatione: vel Prælatorum inferiorum. de quibus not.in c.dilectus.& per Spec.in d.§.iuxta.verſi.ſunt quoq;.& d.§.nunc de epiſcoporū. Lau.verò in cle.j.eo.tit.dicit ꝙ irregularitatis tres ſunt ſpecies.vna quæ prouenit ex inciſione ſeu deformitate proprij corporis.& de hac de cler.egro.per totum. Alia quæ prouenit ex deformitate alieni corporis, & hæc eſt triplex: quædam prouenit ex morte, quædam ex mutilatione: quædam ex ſimplici iniectione cum animo occidendi. de primis duabus tractatur hic in tit.noſtro de alia tractatur de pœ.diſt.j.c.periculoſę. Sed tu dic ſecundùm Car.zab.in cle.prędicta.quòd hæc vltima non inducit irregularitatem, quæ indigeat diſpenſatione Apoſtolica.imò dicit glo.j.e.c.ſi aliquis. ꝙ hæc non eſt irregularitas.licet glo.in d.c.periculoſę.contrarium dicat & malè.vt ibi per Archid.& hoc quo ad irregularitatem maiorem. Eſt tñ quædam irregularitas, quæ incurritur pro peccato mortali: quod etiam tenet gloſ.in d.c.ſi aliquis.j.e.& probatur xxv.di.§.criminis.¶ Ego verò dico ꝙ quædam eſt ſpēs irregularitatis, quæ prouenit hoī ſine peccato: quædam cū peccato.¶ Prima ſubdiuiditur: quia quædam prouenit à natura: & quædam ex euentu. A natura ſi habet aliquas deformitates ex his, quæ dixi in præce.q.circa irregularitates, quæ reperiuntur fuiſſe in veteri teſtamento, ex euentu: puta, ſi eſt effectus cęcus carēs manu, pede, vel alio membro. Secunda irregularitas, quæ cum peccato prouenit ſimiliter ſubdiuiditur in plures ſpecies: quia quædam prouenit ex violatione cenſuræ eccleſiaſticæ, vel notabili inobedientia, vel alia ſimili nota: quædam prouenit ex facto proprio: quædam ex mādato: quædā ex conſilio: quędā ex defenſione: quædā ex negligentia: quædā ex ratihabitione, vel conſenſu.de quibus omnibus latiſsimè videbimus j.in vij. q.prin. Poteſt dari alia diuiſio: videlicet, quòd quædā eſt irregularitas, per quam quis impeditur ordines ſuſcepere: non tñ deijcitur à iā ſuſceptis.xv.q.j.c.ſi.in ſi.quædā verò & promouēdū impedit, & promotum deijcit.facit ad prædicta, quod tractatur.l.diſ.c.de ijs.& ſ.e.c.ſicut dignum.& de hac dicam in viij.q.
8 princi.¶ †Quintò principaliter quæro, qui ſint, qui poſsint in irregularitatem incurrere. So.arbitror dicendum quòd aut nos querimus pro irregularitate, quæ prouenit homini ſine peccato.& in iſtam omnes poſſunt incurrere: ſiue ſint infantes, ſiue alij ſimiles.nam infans natus cum corporis deformitate notabili, vel ex euentu ſectus, ſeu mutilatus irregularis eſt: vt ſ.de cor. vici.per to.& facit quod dixi in pręced.q.& hoc eſt verum de irregularitate, quę prouenit à natura, vel ex euentu ſine peccato prȩter intentionem ſeu conſenſum. Aut querimus de irregularitate, quę prouenit ex peccato propter conſenſum, ſeu voluntatem: vt puta, propter homicidium, negligentiam, opem cauſam, mandatum, conſilium, vel quid ſimi.vel propter inobedientiam, vel violationē eccleſiaſticę cenſurę, vel aliam ſimilem cauſam: tunc ad hoc vt quis incidat in irregularitatem, requiritur ꝙ ſit ſanę mentis: & intelligat quid agit: aliâs non efficeretur irregularis: vt ſtatim dicam extra ſubijciendo? omnes igitur ſanę mentis, & qui doli capaces ſunt, in prędictam irregularitatem poſſunt incurrere: ſiue ſint Chriſtiani, ſiue infideles. nam & propter homicidium commiſſum ante baptiſmum contrahitur irregularitas.facit quod dixi ſ.e.c.presbyterum. Quidam tamen dicunt quòd propter homicidium commiſſum ante baptiſmum: ſiue illud ſit commiſſum ex voluntate, ſiue ex officio non efficitur quis irregularis, per text.xxvj.diſt.c.deinde.& lj. di.c.aliquantos.& hoc tenet Lap. Mouetur, quia irregularitas fuit inducta à iure poſitiuo.lj.diſtin.c.ſi quis.& hoc dicit procedere ſiue homicidium fuerit commiſſum cum peccato, ſiue ſine: vnde dicit ꝙ talis poſt baptiſmum poteſt omnino promoueri.facit quod no.glo.& Archid.xxvj.diſt.c.deinde Hoſtien. in ſum.eod.titul.§.qua pœna.verſi.quid ergo. hanc etiam ſententiam ſequitur zab.in d.clemen.j.q.xij.mouetur per text.l.diſt. c.ſi quis viduam.& lj.diſtinct.c.j.& c.ſi quis poſt.à contrario. maximè quia non reperitur in l.diuina quòd propter homicidium incurratur irregularitas.& finaliter ſubdit huic opinio. tanquam ęquiori ſtandum, ſaltem in ambiguitate opinionum. vt fiat in pœnis mitior interpretatio. per regulam in pœnis. de regul.iur.libr.vj.cum ſimili. Innocen.verò & Cal.in c.gaudemus.ſ.de diuor.tenent quòd ſaltem cõtrahatur, ſi homicidium eſt commiſſum cum peccato: ſecus ſi ſine peccato.¶ Sed Do. me.ibidem tenet idem etiam ſine peccato.& de hoc dixi ſ.eo. c.presbyterum. Hec queſtio videtur ſatis dubia.mihi tñ plus placet quòd ſi homicidiū eſt commiſſum cum peccato, contrahatur irregularitas: quoniam fruſtra quęreretur vtrum per baptiſmum tolleretur, niſi contracta reperiretur, cùm priuatio habitum preſupponat: vt c.ad diſſoluendum.de deſpon.impu.& l.decem.ff.de verbo.obliga.& eſt bo.text.in materia noſtra in d.c.deinde.xxj.diſt.vbi tex.dicit quòd peccatum non eſt inter peccata ſolui non debet.& hoc tenet Hoſti.in d.verſic.quid ergo.licet allegetur in contrarium per Lap.& malè. Et maximè

moueor:quia quò ad pœnitẽtiam,vt dictũ eſt,vel ad quaſi pœnitentiam,vt quis poſsit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare, vel promoueri,vbi eſſet vel ſtaret in peccato: vbi aliâs prohibitus eſſet,potius præſumimus & iudicamus quem irregularẽ in dubio,q̃ non,vt dixi ſ.in iij.q. princ.non obſt. dictum Lapi:quia non eſt verum ſimpliciter ꝙ irregularitas fuerit ſolùm inducta à iure poſitiuo,vt dixi in d.iij.q.princ.nec obſt.glo.in d.c.deinde.quia glo.ibi ſentit contrariam opi.dum dicit ꝙ ſi aliquis mille occidiſſet:omnis infamia, & irregularitas contracta ante baptiſmum tollitur per baptiſmum.ſentit ergo ibi glo.expreſsè, quod propter homicidium commiſſum ante baptiſmum contrahatur irregularitas.non obſt.dictum Hoſt.in §. qua pœna. verſic.quid ergo.quia vt dixi,Hoſt. ibi tenet ꝙ ſi homicidium ſit commiſſum cum peccato:irregularitas contracta ex illo tollatur per baptiſmum.& ſic tenet expreſsè contrarium eius, ad quod allegatur.non obſt.c.ſi quis viduam.l.diſt. per quod mouetur Car.zab.quia dum tex.ibi dicit quod ſi fuit homicida ante baptiſmum, ſecuto baptiſmo non prohibetur promoueri: quia hoc fateor cùm per baptiſmum tollatur omnis irregularitas cauſata peccato : quoniam tollitur peccatum, & omnis ſequela peccati,vt d.c.deinde.xxvj.diſt.& eodem modo põt reſponderi ad c.j.& ad c.ſi quis poſt.l.di. Nec ob.vltimum dictũ zab.quod huic opinioni tanq̃ ęquiori ſtandum ſit : quia penitus &c.quoniam illud verum quò ad pœnam fori contentioſi. non autem quò ad pœnam fori pœnitentialis : vel quaſi,in quo ſecurior via eligenda eſt,vt dixi ſ.eod.in iij.q.princ. Eſt tamen maius dubium,ſi homicidium fuiſſet commiſſum ante baptiſmum ſine peccato:vt puta ab officiali mediante iuſtitia : vt di-
9 cam in d.x.q.princip.¶†Eſt igitur concluſio ꝙ etiam infideles poſſunt incidere in irregularitatem,ſi ex voluntate vel cũ peccato committerent.Et ex prædictis infertur, primò ꝙ furioſus non incidit in irregularitatem homicidium committendo.text. eſt in clemen.j.de homi.Et idem arbitror de mentecapto: quia
10 eſt ratio.¶†Sed quæro circa hunc articulum de ratione:quare furioſus non incidat in irregularitatẽ?Sol.dic quòd illud, quod fit à furioſo,perinde reputatur acſi caſu contingeret ſine facto hominis.ff.de admini.tuto.l.fin.in fin.& probatur in l.ſed & ſi quæcunq;.§.ij.ff.ad legem Aquil.vbi tex.dicit ꝙ illud quod furioſus perinde eſt,ac ſi à quadrupede,vel tegula per ſe cadente factum eſſet.talem enim infelicitas facti excuſat.ff.ad l.Corne. de ſica.& ſatis dicitur puniri furore ſuo,vt l.diuus.ff.de off.pręſi.& l.pe.§.fi.ff.ad leg.Pompe.de parrici.nec afflicto addenda eſt afflictio.vij.q.j.cùm percuſsio.de cle.ægro.c.pe.de Epiſ.audi.l.tam dementis.omnes igitur actus qui intellectũ requirunt, aut conſenſum furioſo & mente capto interdicti intelliguntur. & vide plura exempla ad prædictas per glo.ij.eo.titu.in Cle.j. ¶Secundò quæro in quo furioſo, ſeu mente capto prædicta habeat locum. Solut.dic ꝙ habent locum, ſiue ſit furioſus vel mentecaptus,qui laborent continuo furore, vel dementia:ſiue habeant dilucida interualla:dummodò homicidium fuerit commiſſum tempore dementiæ,vel furoris.ita dicit glo.ij.in princ. & bene in d.Clemen.j.facit l.quæ de tota.ff.de rei ven.arguendo de parte temporis quo ad partem. Item quia eadem eſt ratio in vtriſq; propter carentiam intellectus, & mentis exilium. ¶Eſt tamen aduertendum:quoniam(vt à Platone ſcriptũ eſt) furoris ſpecies duæ ſunt:vna ex humanis proueniens morbis: & hæc eſt mala & deteſtanda : & de hac loquitur materia noſtra. Alia verò prouenit ex diuina mentis alienatione:cuius diuini furoris quatuor ſunt ſpecies, videlicet vaticinium, myſterium poëſis,& amor:quibus quatuor totidem deos pręeſſe veteres putauêre:nam vaticinium Apollini myſterium Dionyſio poëſim Muſis, amorem Veneri tribuebant. & talis furor non excuſaret.¶Tertiò quęro,quid ſi aliquis culpa ſua incidit in furorem:& demum furioſus exiſtẽs commiſit homicidiũ:vtrum efficiatur irregularis.quidã quod ſic per c.ſi quis inſaniens. xv. q.j.quod etiam ſequitur Lau.in Cle.eod.titul.Sed glo.xv.q.j.in ſum.& d.c.ſi quis inſaniens. dicit hoc non eſſe admittendum: quia ſatis furore ſuo punitur, vt ſ. dixi. & ita videtur tenere Gratia.xv.q.j.§.fin.Ego verò ita ſaluarem vtranq; opin.ꝙ aut exiſtens ſanus mente cognoſcebat,quod ſi certum quid comedebat,efficeretur furioſus tali furore ꝙ ipſe nihil aliud quæreret,quàm homines interficere, vel mutilare. & hoc per experientiã frequenter cognouerat.& tamen illud comedit : & tũc arbitror ꝙ teneretur:quia quoties culpa præcedit caſum ordinatũ ad illã culpam,etiam per caſum,quis efficitur irregularis, vt ſ.eo.c.presbyterum.& c.ſuſcepimus.& hic cũ infinitis ſimi. ¶Quartò quæro quis arctetur ad probandũ,an dicens factum tempore furoris:an verò dicens factum tempore ſanæ mentis? Sol.Pau.& Stepha.dicunt ꝙ ille qui allegat furorem:quoniam quilibet præſumitur ſanæ mentis,ſi tamen diceretur ꝙ aliquando fuit furioſus, ei qui nunc dicit non furioſum, incũbit onus probandi.iij.q.ix.c.iudicas.vbi hoc tenet glo.& gloſſ.in c.fi.ſ. de ſucceſ.ab inteſt.facit regula ſemel malus.de regu.iur.lib.vj. & quod ibi dicit Dy.vbi dicit quòd accidens contrarium naturæ,vel præter naturam,tollit effectũ præſumptionis ipſius naturæ.quod tamen procedit in accidenti durabili ſaltem aptitudine.aliâs non præſumitur perſeueratio contra naturam ipſius accidentis,ſecundùm no.per Innoc.Compo.& Abb.in c.cùm inter canonicos.ſ.de elect.& videtur ſequi Car. Flo.& Bart.in l.nec codicillos.C.de codicil.& bonus text.in c.filij.de hære.li. vj.& c.ſicut tenor.de regularibus.Sed aduerte:quia gloſſ.in c. Gonſaldus.xvij.q.j.tenet quod ei incumbit onus probãdi, qui aſſeuerat ſanam mentem,ſiue furentem,aut mentis exilium.per l.ei.ff.de proba.& in regula l.ij. C.eo.ti.Idem etiam tenet Bartol.in l.is poteſt.verſicu.expediti.ff.de acquiren.hæred. ¶Ego in hoc articulo non intendo inſiſtere : quia non eſt principalis noſter articulus : ideò dic vt per gloſſ.& Doct.in d.iuribus.tetigi in c.dilectus.de ſponſa.q.xv.
11 ¶†Quintò quæro qualiter probetur furor.Sol.Paul.in Cle.j.e. tit.remittit ad not,xv.q.ij.c.Gonſaldus.& xlvj.diſt.c.j. & fi. de ſucceſ.ab inteſt.Stephanus dicit ꝙ probatur ex dictis factis & geſtis per l.quidam in ſuo.ff.de condi.inſti.& ff.de tut.& cura.da.ab his.l.is qui.§.fin.xlvj.di.c.j.verbi gratia:ſi iuſsit oſſa projici in mari:vel ſi projicit lapides,per text.in l.ij.C.de iudę.Iſta ſimiliter non eſt principalis materia noſtra,ſed tituli, vt proba. Ideò de ea dic vt tractatur in dictis iuribus.& per Arch. xxiij. q.viij.c.conuenior.in verbo ſcripturæ.& per Ioan.Andre.in c. vel non eſt compos.de tempo. ordi. & de ſucceſ.ab inteſt.c.fi. ſuper glo.& vide bon.gloſ.in verbo ſtultiſsimum.Inſtit.quod cum eo.& xciij.di.c.legitimus.¶Aduerte tamen : quia ſi probatur quòd ante illum actum erat furioſus, præſumitur etiam tunc in actu fuiſſe.facit quod dixi in præcedenti q. niſi probaretur contrarium,quod verum dicit d. Flo.in d.l.v.§.iniuriam. ff.ad leg.Aquil.ſi furor probatur de proximo pręceſsiſſe:ſecus ſi ex interuallo:quia cùm furor ſaltem accidentalis ſolo tractu temporis poſsit mutari,non præſumitur, niſi probetur.facit l. ſed & milites.ff.de excu.tut.maximè ſi probatũ eſt, quod medio tẽpore fuerit qualitas furori contraria.& hoc ſcire eſt multum vtile propter difficilem probationem furoris . non enim creditur teſtibus, niſi reddant cauſam dicti ſui : vt per Innoc. & Doct.in c.cùm cauſam.ſ.de teſti.Sicut & quando teſtes volunt probare priuationẽ ſenſus,& intellectus in aliquo,vt not. in l.teſtium.C.de teſti.¶Sextò quæro,quid ſi vna pars probat furorem,& altera ſanã mentem:quæ probatio præualeat. Dome.in c.fin.ſ.de ſucceſ.ab inteſt.remittit ad no.per Do.in c. ſuper hoc.de renun.& l.nec codicillos. C.de codicil. dic ergo vt
12 ibi.¶†Septimò quæro,qd de infante, vtrum per homicidium incidat in irregularitatem.ſol.dic ꝙ non,vt in Cle.j.eo.tit.hunc enim excuſat innocentia conſilij,vt l.infans.ff.ad l. Corn.de ſicar.facit:quia talis ætas,quicquid videt,ignorat, vt l.j. C.de fal. & vide quod not.in l.quod infans.ff.de rei vendi. & l.ſed & ſi quæcunq;.§.pen.ff.ad l.Aquil.cùm ſimi. hinc eſt ꝙ infans non contrahit ſponſalia.vt in c.j.in princ.de ſponſa.libr. vj.nec per conſequens cauſatur publica honeſtas,vt ibi.& c.literas. & ca. acceſsit.de deſpon.impub.Sed contra prædicta opponitur de opin.Hoſti.in c.j.de delict.puero.vbi dicit ꝙ puer etiam non doli capax,ſi projiciẽdo gladium alium occidit,vel mutilat,incurrit in irregularitatem.ſol.dic quòd opin. Hoſtien.reprobatur in d.Cle.j.& vide ibi gloſſ.iij.quæ latius hoc declarat, quam bene notat.¶Octauò quæro quis dicatur infans ſol.dic vt no. gl.iij.in d.Cle.j.ſ.ꝙ ille qui eſt minor ſeptennio.& probatur in l.ſi infanti.C.de iure delib.& c.j.de deſpon.impub.lib.vj.Idem videtur tenere gloſ.in ver.infantula.xxxj.q.ij.c.j. dicit tñ ibi ꝙ etiã poteſt capi pro maiore ſeptennio ſecundùm ſubiectã materiã,nec circ.ad quod etiã vide gl.& tex.xxviij.di.c.j. & vide extrauag.Io.xxij.& ex prædictis inferunt Doct.ꝙ doli capax
13 ex homicidio, vel mutilatione incurrit in irregularitatẽ. ¶†Nono quæro,qñ puer dicatur doli capax.ſol.dicit zenze.in d.Cle. j.quòd ille qui eſt proximus pubertati.ff.de do.excep.l. apud Celſum.§.quæ in tutore.proximus aũt pubertati dicitur,quando magis appropinquatur pubertati,q̃ infantię. & ſic maſculus in x.anno cũ dimidio,dicitur proximus pubertati:fœmina vero in nono anno.dimidiantur eñ tpa inter infantilẽ ętatẽ, & pubertatẽ.& hoc etiã voluit gl.Inſti.de inuti.ſtipu.§.pupillus. & gl.Inſti.de ob.quę ex quaſi deli.naſ.§.in ſumma.In contrariũ tñ facit,quod no.gl.in l.nõ tãtùm.de excu.tut.& c.cõtinebatur.& c.atteſtationes.ſ.de deſpon.impu.vbi dicitur quòd proximus pubertati dicitur ille,qui eſt proximus per ſex menſes: propter quã cauſam do.Ant.in prędicto c.atteſtationes . dicit hoc eſſe arbitrio iudicis relinquendũ:ex quo non eſt tp̃s determinatum.

minatū. pro quo facit l. j. ff. de iu. deli. & quod dixi in c. presbyterum. §. e. ¶ Sed tu aduerte: quoniam iudicio meo Doct. in hoc videtur errare: quoniā nihil dicūt de ętate, quæ est intermedia inter infantilem ætatē, & ætatē proximā pubertati. dicūt enī ꝙ infans non tenetur: & quòd infantia durat vsq; ad septenium. & demum subdunt ꝙ proximus pubertati incidit in irregularitatem. de puero ergo nouem annorū, si cōmittat homicidium, nihil dicunt. Vnde arbitror dicendum ꝙ vsq; ad septimū annum nullo modo infans possit incidere in irregularitatem: nec admitteretur ꝙ esset doli capax. Post septennium verò in casu certi staremus certo: vt puta, si probaretur ꝙ esset puer nihil intelligens: qm̄ licet esset xv. vel xviij. annorum, non incideret in irregularitatem propter defectum intellectus. ar. d. Cle. j. & rationis ipsius, & eorum quæ s. dixi. Si verò probaretur ꝙ immediatè post septēnium incœpit aliquid sapere, vel intelligere: licet intellectus non præsumetur firmus. si tamen cognosceret quod agere malum esset vel bonum, arbitrarer ipsum incidere in irregularitatem: licet non esset proximus pubertati: quia talis puer potest peccare, & peccata deferre: vt c. j. de delict. puer. Sed in casu dubij maior est dubitatio: quoniam tex. in d. Cle. j. videtur velle à contrario sensu ꝙ post septennium qs incidat in irregularitatē. facit text. in d. c. vnico. de despon. impub. lib. vj. qui expressè vult ꝙ post septennium possint contrahi sponsalia, cùm maiores septem annis videantur habere aliquem sensum. ¶ Aduerte tñ, quia vt s. dixi pupillum doli capacem non incidere in irregularitatem propter homicidium, vel mutilationem. videtur verum, si sit homicidium cōmissum, vel mutilatio cōmissa in faciēdo. secus videtur dicendum, si esset homicidium cōmissum ex negligentia, vt puta, quia cùm potuisset obuiare homicidio clamando, vel quid simile faciendo, neglexit. nā posito ꝙ ex tali negligentia quis incideret in irregularitatem. de quo dicam i. in vij. q. prin. tamen pupillus licet doli capax, non videtur in illam incidere: quoniā pupillus vel minor licet doli capax, non obligatur, nec punitur propter delictum cōmissum per negligentiam, vt l. j. C. in quib. cau. in integ. rest. non est ne. & l. ij. C. si aduer. delict. & l. minoribus. C. de his quib. vt indig. Ad quod etiam facit l. Fulcinius. §. adeò. ad finem. ff. ex quibus cau. in pos. ea. & hoc arguendo tenent Ang. & Bal. & sequitur Do. Ludo. Ponta. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. Hoc tñ apud me non procedit sine dubio: quoniā licet prædicta iura, & prefati Docto. velint ꝙ pupillus etiam doli capax non obligatur, nec puniatur ex delicto commisso per negligentiā: tamen non valet arg. ergo non efficitur irregularis: quoniā non valet argu. qs non debet puniri ex homicidio. ergo ex illo homicidio non incurrit irregularitatem. tolle instantiam in officiali, qui ex debito officij iustitia mediante aliquem interfecit. nam talis non punitur de tali homicidio: & tamen incidit in irregularitatem: vt dicam in d. c. vij. q. prin. cogita: sed contra ea quæ s. dixi ꝙ ad hoc, vt puer obligetur, requiritur ꝙ sit doli capax. opponitur de c. j. de reg. libr. vj. vbi licet pupil. doli capax ingrediatur monasterium: tñ potest qn̄q; ante pubertatem illud exire. Sol. dicit zenze. ꝙ speciale est in religione. contrarium tamen tenet glos. in c. cùm vtrum de regula. in ver. recipiunt. Car. Flo. dicit ibidē ꝙ primū dictū est verius: quia quis non obligatur ante pubertatem. ¶ Tu dic clarius secundùm do. me. ꝙ contrarium procedit quo ad ingressum religionis, vbi ætas nō prouenit ex discretione. sed requiritur præcisè determinatus numerus annorū vt in d. c. j. & c. ad nostram. & c. postulasti. de regula. ¶ Secūdò opponitur, & videtur ꝙ etiam infans obligetur, qn̄ si baptizans factus maior cogitur fidē seruare vt c. contra Christianos. de hę re. li. vj. Sol. secundùm Laud. illud est speciale in fauorem fidei: & propter naturam baptismi, quo quis per annū obligatur de

14 conse. di. iiij. c. nihil. & c. cùm propriū. xlv. di. c. deinde. ¶ † Decimò quæro qd de dormiente, an incurrat in irregularitatē propter homicidium, vel mutilationem cōmissam in somnijs. sol. dic quòd non. tex. est in d. Cle. j. e. ti. Gul. ponebat exemplū de quodā socio suo Anglico: qui dormiendo Pisis in ecclesia sancti Benedicti prope annū, accessit in somnijs ad filiā cuiusdam alibi existentē. & ibi puerū interfecit: & dormiēs ad lectū rediuit. Ego habui Bononiæ vicinā puellā, quæ in somnijs surrexit. & panē fecit Obosiardoni. o. o. o. ¶ Vndecimò q̄ro, quæ sit rō quare dormiēs nō incurrat irregularitatē. So. dicit Lau. ꝙ ratio est: quia furioso ęquiparatur, vt c. maiores. de baptis. & quoniā somnus reddit hominē planè amētē: vñ quod agit, perinde est ac si casu contingeret. vide quod dixi in c. dilectus. de spon. q. x. in fi. ¶ Duodecimò quæro, vtrum si præcessit voluntas occidendi ante dormitionē, dormiens incurrat irregularitatē. & vr̄ dicendū, ꝙ sic per c. presbyterum. §. eo. vj di. c. testm̄. Paul. tenet contrarium dicens ꝙ aliud est, qn̄ ex facto voluntatis scienter perpetrato immediatè casuale sequitur homicidiū, vt d. c. presbyterum. Aliud quando sequitur ex facto omnino casuali: quia tunc perinde est, ac si lignum vel tegula per se cadens occidisset. ff. ad l. Aqui. l. sed & si quæcūq;. §. ij. & dixi s. in ij. q. huius quintæ q. prin. ¶ Ego verò arbitror dicendū, quod aut iste sciebat ꝙ erat solitus in nocte dormiendo surgere, & se armare, dormiētes secū percutere. & nihilominus non adhibita diligentia remouendi arma, dormiens cū socijs aliquē interfecit. arbitror eū irregularē propter culpā suā, quæ casum præcessit. facit quod dixi s. q. iij. huius v. q. principalis. Sed contra ea quę dixi s. videlicet ꝙ infans, furiosus, & dormiens non incidunt in irregularitatem. opponitur de his quæ no. per Gratia. xv. q. j. in fin. vbi videtur velle ꝙ tales incidant in irregularitatem quò ad ordines suscipiendos: licet illā non incurrant quò ad susceptos. Sol. dic ꝙ dicta opi. Gratiani est improbata per d. Cle. j. e. ti. &

15 hoc tenet ibi glo. in verbo negatiuam, & bene. ¶ † Tertiodecimò quæro, quid de ebrio: an incidat in irregularitatē, si existens ebrius aliquem interfecit. quidā ꝙ non: & ꝙ ex hoc non erit irregularis, per ca. sanè. & ca. inebriauerunt. xv. q. j. ¶ Ego in hoc art. dubito: licet Doct. faciliter transeant. dubiū aūt insurgit ex his, quæ latissimè dixi in c. si cōstiterit. de accu. quod autē ebrius cōmittendo homicidiū non incurrat irregularitatē, faciunt prędicta iura. & facit dictum Aristo. secundo Ethi. vbi dicit, in ebrietate oportet veniam habere. Aliter tñ videtur tenere ipse in iij. Ethi. vbi dicit ꝙ ebrius meretur duplices maledictiones. & per consequens ebrietas videtur aggrauare peccatū potius, q̄ alleuiare: quia peccatum non excusatur propter peccatū l. nunq; plura. ff. de priua. delict. ergo peccatum commissum per ebrietatem, nō excusatur à peccato ebrietatis. Tertiò hoc probatur, qm̄ si per concupiscentiam quis cōmitteret homicidium teneretur, & esset irregularis: nec per concupiscentiam excusaretur: vt patet: ergo nec per ebrietatē secūdùm quod dicit philosophus vij. Ethi. sicut ratio hominis ligatur per ebrietatē, ita & per concupiscentiam. Vnde distinguo ꝙ aut ipse non dedit operam, vt inebriaretur: sed fortè deceptus fuit: quia alius immiscuit sal, vel simile. vel nō cognoscebat illius vini potestatē: & tunc dicerem ꝙ non sit aliqua pœna puniēdus: nec efficitur irregularis. Aut dedit operam, vt inebriaretur. & arbitror ipm incidere in irregularitatē. videtur enim actus sequens occisionis voluntarius, si sciebat ꝙ in ebrietate existens solitus erat, quasi vt furiosus homines percutere & mutilare: cùm dabat operam rei illicitæ, s. ebrietati, vt c. à crapula. de vi. & ho. cle. faciunt quæ dixi s. in ij. iij. & xij. q huius v. q. prin. Item ad prædicta adduco tex. expressum iudicio meo in l. omne delictum. ff. de re mili. quia miles cælestis militiæ, & miles armatæ militiæ videtur ęquiparari: vt l. miles. & ibi no. ff. de re iud. Sed miles armatæ militiæ propter ebrietatē à militia remouetur, vt d. l. oē delictū. §. pe. ergo & fortius miles cælestis militię. vt est clericus, debet deponi ab altaris ministerio. & p cōsequēs vr̄ in irregularitatē incidere. & hanc meā distinctionē & cōclusionē vide in d. c. si cōstiterit.

16 ¶ † Quartodecimò quæro circa hanc q. v. quid de eo, cui est interdictum bonis: an incidat in irregularitatem: hoc est, vtrum prodigus postq; ei est interdictum bonis, incidat in irregularitatem. gl. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. vr̄ velle ꝙ prodigus delinquēdo non obligetur. pro qua facit l. is cui bonis. ff. de ver. ob. vbi tex. vr̄ æquiparare prodigum furioso. quod etiam probatur in l. furiosi. ff. de re. iu. & l. Fulcinius. §. adeò ad finem. ff. ex quib. cau. in poss. ea. sed Fran. Accur. in d. l. si quis in tantam. expressè tenet, ꝙ prodigus delinquendo obligetur. & sequitur Bart. in d. l. is cui bonis. & probatur, quia lex æquiparat prodigum adulto habenti curatorem, vt l. si curatorem habens. C. de in integ. resti. ¶ Ego arbitror nullam esse dubitationem ꝙ si cōmisit homicidium faciendo, incidat in irregularitatē. sed si negligendo, tunc non incidat in irregularitatē. dicam i. in d. vij. q. prin. Bal. & Ang. in d. l. is cui bonis. & sequitur do. Lud. Pōta. volunt ꝙ licet prodigus obligetur ex delicto commisso faciendo: non tamen obligatur ex delicto ꝙ resultat propter negligentiam. nam cùm ipse æquiparetur pupillo doli capaci: vt l. impuberem. ff. de furt. & l. pupillum. ff. de reg. iur. cum si. sequitur ꝙ sicut talis pupillus non obligatur ex delicto resultante ex negligentia, vt dixi in ix. q. huius quintæ q. princi. ergo &c. & proximus pubertati committendo homicidium, vel multitudo efficitur irregularis, vt dixi s. in ix. q. huius v. q. princ. ergo &c. Chi non ha non po esser prodigo.

17 ¶ † Quintodecimò quæro, vtrum fœmina incurrat irregularitatem propter homicidium, vel mutilationem. hanc similiter q. vt præcedentem non reperio tactam per Doct. & videtur primò dicendum ꝙ sic. nam mulier propter homicidium tenetur pœna l. Corne. de sicar. sicut vir. nam tex. dicit ꝙ ille tenetur pœna l. prædictæ. qui hominem occiderit. & sic comprehenditur tam fœmina, quam vir, vt l. j. ff. de ver. sig. & l. si quis id quod. ff. de

iurif.omi.ud.& plenè dixi in Cle.j.de elect.& probatur in c.si aliquis s̃.e.cùm tex.loquatur per verbum aliquis. quod vtrũq; sexum comprehendit, vt d.iuribus. ¶Sed aduerte, quia in hac quæstione dubium facit effectus irregularitatis, qui videtur esse ad impediendum promotionem ad ordines, vel promotum administrare in susceptis: qui effectus non videtur posse cadere in mulierem, cùm ipsa ordinari nõ possit, vt dicit Arch. xxxij. di.c.presbyter.nec ordinata characterem recipiat, & sic frustra quærimus, an possit incidere in irregularitatem, cùm lex nihil frustra debeat agere, vt l.ꝗ Labeo.ff.de Carbo.edict.& c.commissa.de elect.lib.vj.In contrarium tamen videtur esse text.in c.diaconissam.xxvij.q.j.vbi tex.videtur velle ꝗ mulier possit ordinari in diaconissam.ad idem etiam facit l.nulla.& auť. diaconissa.C.de epi.& cle.vbi text.expressè dicit ꝗ diaconissa nõ potest ordinari, quæ minor sit annis xl.& in auť.de san.Epi.§. presbyterum.& ad idem xxxij.di.præsbyter.ibi dum dicit suscepti ordinis presbyteram suam.ergo videtur ꝗ mulier possit esse presbyter.Sed contrarium tenet Gof.in sum.in titu. de æta.& qualita.§.quid de muliere. vbi tenet ꝗ mulier non recipiat ordinis characterem sexu impediente, & constitutione ecclesiæ.pro qua opi.facit tex.in c.sacratas.& c.mulier.xxiij. dis. & xxxiij.q.v.c.mulierem.hanc etiam sententiam tenent Ioan. And,in nouel.j.de pœ.& re.tenet Ambro.contra captafugias. vbi dicit ꝗ illud quod quidam dicũt, fœminam in diaconissam ordinari, est falsum, Præterea in sacro requiritur res & signum, vt c.cùm Marthæ.vers.distinguendum.s̃.de cele.mis.sed in sexu non potest figurari aliqua præeminẽtia gradus, cùm habeat statum subiectionis: vt scribit Apostolus ad Thimo. dum dicit: mulieri docere non permitto: nec in virum dominari: quia cùm præcepto malè fuerit vsa, fuit subiecta. Gene.iij.ca. & est tex.in c.hæc imago.& c.mulierem.& c.si.xxxiij.q.v.Cùm igitur sit sub viri potestate, non recipit characterem ordinis, qui præeminentiam significat. Ad hoc etiam facit, quoniam clerici debent portare coronam: quod non licet mulieri. vt dicit Apostolus ad Corinť.c.j.& xxx.di.c.ij.nec ob. d.c.diaconissa.& §. presbyterum.quia dicta iura non loquuntur de ordine, sed de quadam benedictione, quæ super ea infundebatur, ex qua cõsequebatur aliquod officium spirituale, fortè legendi ad matutinum: quod non licet alijs non benedictis. non obst.c. presbyter.xxxij.di.quia ibi nõ dicitur presbytera ex ordine, sed quasi presbyteri socia.& ex his vt s̃.dixi videtur inferendum ꝗ mulier non possit incidere in irregularitatem, nisi fortè diceres ꝗ imò potest ratione prædictæ benedictionis, vt tradit gloss.in c. diaconissa.& est tex.in d.c.indennitatibus.§.j.de electio.lib.vj. de qua benedictione dixi in c.meminimus.s̃.de accusa. sed hoc non admitto. ¶Sextodecimò quæro, vtrum Hermaphroditus possit incidere in irregularitatem. Doct.hoc non tangunt. Ego arbitror dicendum ꝗ aut magis incalescit in sexu masculino: & arbitror quòd possit: quia de eo iudicamus, vt de masculo. l. quæritur.ff.de sta.ho.iij.q.iij.§.item Hermaphroditus.ff.de testi.l.repetundarum.§.fin.quid autem si magis in vno, ꝗ̃ in alio incalescat? Docto.in dictis iuribus, & Host.in sum.in ti. de test. ver.quid de Hermaphrodito.dicit quod ad hoc probandũ, statur eius assertioni & electioni: ex quo deinde iudicamus, an possit in irregularitatem incidere, vel non.

18 ¶†Sexto principaliter quæro, quæ fuerit causa & ratio instituendæ irregularitatis.Solut. dicit Lau.in d.Cle.j.e.ti.ꝗ horror & scandalum inde oriens.nam abhominabile est quòd qui intinxit sanguinem humanum, offerat sanguinem, & hostiam immaculatam, vel aliud officium Christo.xxiij.q. v.imaginẽ Dei, quæ est homo, vt c.ij.s̃.eo. quæ ratio cessat in muliere, quæ non est facta ad imaginem Dei, sed hominis.xxiij.q . v.c. hæc imago.& hanc opi.sequitur etiam do.Car.Flo.in d.Clemen.quæ tamen mihi non placet, primò quia est defectiua: quoniam loquitur solùm de irregularitate respectu homicidij: sed & alijs plurimis modis committuntur irregularitates, vt dixi s̃. in iij. q.prin.igitur &c.Secundò non placet in eo quòd videtur velle interficientem fœminam non incidere in irregularitatem: quoniam esset contra infinita iura. vide xxiij.q.v.§.si homicidium coniuncta.l.hominis.ff.de verb.sig.& quæ dixi in Clemen.j.de elect.Tertiò quia Dauid fuit prohibitus ædificare templum: quia vir sanguinis erat, vt dixi s̃.in iij.q.princ. non autem dixit quia virum vel fœminam interfecisti. Arbitror igitur ꝗ causa & ratio inductiua irregularitatis fuit horror. & quoniam indignum est Deo offerre quod homo dedignatur.xlix. dist.c.fin.

19 ¶†Septimò principaliter quæro, qualiter, & quibus casibus cõtrahatur irregularitas. Solut.ego arbitror in hac q.ita procedendum. Nam cùm irregularitas contrahatur quandoq; ex defectibus, qui sunt in homine sine peccato: quandoq; ex deformitate proprij corporis: quandoq; ex inobedientia, siue violatione censuræ ecclesiasticæ. quandoq; verò prouenit ex homicidio seu mutilatione, vt dixi s̃.in iij.q.princi. Ideò prædicta secundùm prædictum ordinem examinabimus: licet Spec.in d.§.iuxta.& Ho.in sum.eo.tit.§.qua pœna.aliter procedant. ¶Primò ergo quæro qualiter, & quibus casibus ex defectibus, qui sunt in homine, sine peccato contrahatur irregularitas.sol.primò dic quòd ex defectu natalium: quoniam nisi illegitimum non est culpa, sed defectus.lvj.dist.nasci.& de pur.cano.c.accedens. quoniam non legitimè natus non potest ordinari .lvj. dist.per totum.& s̃.de fil.presby.per totum.& si ordinatur, nõ potest promoueri ad beneficia cum cura: vel ad dignitates cũ cura, & sine cura.s̃.de fil.presby.c.j.& c.nimis.s̃.de electio.c.in cunctis.& c.innotuit.tales enim ordinati prohibentur. Primò propter hominis excellentiam.Secundò propter detestationẽ paterni criminis.Tertiò propter timorem paternæ incontinentiæ.vide Host.in sum.in tit.de fil.presby.circa fin.c.ij.vide glo. in c.ij.de fi.presby.lib.vj.vbi latius loquitur.& subdit ibi Ioan. Andr.in nouel. quartam rationem, quæ ex prædictis infertur: videlicet, ne scandalizentur illi, inter quos promoueretur.

20 ¶†Secundò propter bigamiam: quia irregularis est: nec potest ordinari propter sacramenti defectum: non autem propter culpam.s̃.de biga.per totum.xxv.dist.per totum. quoniam Christus nõ duas, sed vnam tantùm ecclesiam sibi copulauit. xxvj. q.accusatus.& cap.qui sine.Qualiter contrahatur bigamia: & quot sint eius species, vide Hosti.in tit.de biga.§. quot species. Tertiò ratione seruitutis.seruitus enim defectus est, non culpa, vt plurimum requiritur.non potest seruus ordinari.xliij.di.c.j. ij.& iij.& c.consuluit.s̃.de ser.non ordi.per totum. & ratio est duplex: videlicet, vtilitas seruilis: & dignitas clericalis.xliij.di. c.admittuntur. Alia est, ne contingat vituperari propter reuocationem in seruitutem, vt s̃.de ser.non or.c.j. ¶Quintò ratione defectus scientiæ, seu prudentiæ.tales enim irregulares sunt xxxiij.di.præcipitamus.xxxvj.di.c.illiteratos.literis enim carens sacris non potest præesse officijs, vt ibi. ¶Sextò ratione ætatis videtur causari quædam irregularitas: hoc est prohibitio promouendi ad ordines: vt s̃.de æta.& qualita.per totum.xl-

21 vj.dist.in singulis.¶†Primò igitur circa hoc quæro, qualiter, & quibus casibus ex deformitate proprij corporis incidatur in irregularitatem.sol.hoc satis colligere potes ex his, quæ dixi s̃.in iij.q.princ.versic.aduertendum. quæ licet s̃.moraliter exposita sint, vt ibi dixi: tamen quædam ex his seruantur ad literam, quædam non.& de his tractatur s̃.latius de corpo.viti.per to. tales enim ordinari non possunt, vt ibi.& xxxiiij.di.c. præcipimus, xxxvj.c.ei.lv.dist.c.pœnitentes.cum simi.& ratio est: quia defectus corporalis vitium animi attestatur.xlviij.distinct.c.hinc etenim.Sed aduerte: quia Innoc.videtur velle in c. presbyterũ. s̃.de cleri.ægro.ꝗ corpore vitiatus non sit irregularis, per text. ibi: dum dicit, prohibemus.quod etiam ex eo patet secundùm Hostien.ibi: quia talis vitiatus potest exercere, quæ prius poterat, præter expressè prohibita. Ego arbitror ꝗ vitium seu deformitas corporis faciat quem irregularem quò ad ordines suscipiendos, vt in iuribus s̃.alleg.Si verò vitium, vel deformitas superuenit post susceptos ordines, tunc in tantum censetur irregularitas, inquantum reperitur propter illud vitium corporis inhabilitatus ad exercitium alicuius ordinis, & ita limito quod dicit do.meus cap.ij.s̃.de cleri. ægro. ¶Secundò quæro, vtrum percussus lepra, sit irregularis.solu.dic ꝗ sic, si in scandalum generatur.talis enim non promouetur. imò promotus nõ administrat: sed datur ei coadiutor.vij.q.j.c. cùm percussio.& de cle.ægro.c.pen.& tenet Specul.in titul.de locato.in d.§.iu-

22 xta.versic.item percussor.o cancioneta mia. ¶Tertiò quæro, qualiter quis per violationem censuræ, seu inobedientiam efficiatur irregularis. Solut.dic ꝗ pluribus modis. Primò: quia si excommunicatus maiori excommunicatione siue à iure siue ab homine durante illa excommunicatione scienter celebrat, efficitur irregularis: & deponendus est.xj.q.iij.c.si qui.& seq.& c.de illis.& c.latores.de cler.excom.mi.secus si ignoranter.vt c. Apostolicæ.de cler.excom.mini.& tenet Ioan.And.in c. si celebrat.de cleri.excom.mi. Si verò dubitanter, probabitur de sua excommunicatione: præsertim quando conscius est de culpa sua, per quam iustè potuit excommunicari . nescius tamen se exponit discrimini, & celebrat, cùm sit excommunicatus, est irregularis, vt d.c. Apostolicæ.& crassa dicitur ignorantia in talibus, si citatus peremptoriè neciuit, nec misit.& sic excommunicatus celebrat: licet nihil sciat de excommunicatione, & vide Spe.in d.§.iuxta.ver.vt autem in hac materia. Sed dicit ibi Io. And.ꝗ hoc vltimum dictum de citato est valde durũ: cùm talis citatus potuisset etiã nõ excõicari, vt c.cõsuluit.de offi. dele. & c.prout.de do.& cõtu.de quo latissimè dixi in Cle. j . de do. & contu.vel alia pœna puniri, secũdùm quod plura sunt prodita

dita remedia præter excõicationem cõtra contumacẽ. de quibus in c. quoniam. §. vt lit. non conte. per glo. vj. in c. ij. de cõfes. lib. vj. per Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. Sed vtrum clericus talis excõicatus ministrans in celebratione, scienter, efficiatur irregularis. Quidã ꝙ sic, vt dicit Spe. in d. ver. vt aũt. per c. ij. de apo. hoc tñ nõ placet Ioã. And. in addi. Spec. vbi dicit ꝙ etiã interpretatio consuetudinis hoc non recipit. ad quod etiam adducit c. is qui primo respon. de sen. excom. li. vj. nec ob. prædictum c. ij. de apo. propter diuersitatem rationis: quoniam præstans ministerium rebaptizati, dicitur quasi Christum crucifigere. de consec. di. iiij. c. ꝗuis. In quo etiam punitur ignorantia rebaptizati, vt ibi. quod secus est in ignoranter excommunicato celebrante vt s. dixi. ¶ Quid aũt iuris sit, si ligatus minori excommunicatione propter participationem, celebret, an efficiatur irregularis? dic ꝙ nõ: licet grauiter peccet. imò si medio tempore: scilicet, postꝗ̃ communicauit excommunicato celebrauit, bene poterit sine Papæ dispensatione celebrare, vt s. de cle. excõ. mi. c. fin. & xj. q. iij. c. si qs pšbyter. & se.

23 ¶ † Secundò fit irregularis suspensus ab officio, celebrando. xj. q. iij. si quis Eps damnatus. & c. si quis Episcopus in consilio secundùm quosdam, quod est verum, si in contemptũ clauium celebrauit. & ita loquuntur illi canones. Idem etiam dicendum est in suspenso à diuinis celebrante: quoniam est irregularis, vt c. cùm æterni. de reg. iur. lib. vj. & c. cùm medicinalis. in fi. de sen. excom. lib. vj. Suspensus autem à beneficio tantùm non efficitur irregularis celebrando: quia nullo iure cauetur, vt c. cùm in cunctis. §. clericis. & c. statuimus. §. fi. s. de elect. & c. quia diuersitatem. de concess. præben. ¶ Et aduerte: quia circa hanc materiã vtrum suspensus celebrando incidat in irregularitatem? Spe. in d. §. iuxta. ponit multa & satis incomposita. Tu dic post do. m. in d. c. si celebrat. quibusdam additis, capiendo veras conclusiones Doct. ꝙ multiplex est suspensio à diuinis. nam quidã sunt suspensi à diuinis tãtùm quò ad Deum: vt sunt cõstituti in peccato: quia peccato durante non dñt se immiscere diuinis participando, vt c. fi. de coha. cle. & mulie. & isti celebrando non efficiuntur irregulares: quia iure non cauetur, vt d. c. is qui. de sent. exc. lib. vj. & ratio est: quia directo non est eis officium interdictum ipso iure: sed peccant celebrando. Vnde cùm sint à Deo suspensi solùm quò ad se propter peccatum, & non à canone, nisi per approbationem. quod patet: quia quãdo celebrare volunt, absoluuntur à sacerdote proprio: tñ pñt postea celebrare, vt c. nup. de sen. exc. secũdùm Inn. & Host. dicit tñ Host. quod ꝑdicti celebrando non efficiũtur irregulares, nisi in his casibus, in quibus executio post pœnitentiam impeditur, vt c. nisi cùm pridem. §. post conscientiam. s. de renun. ¶ Quidã sunt suspẽsi à Deo, & à canone, vt qñ Canon suspendit quem propter peccatum suum. Quidam sunt suspensi à Deo, & ab homine, vt qñ propter peccatum homo, vt iudex suspendit quẽ: & ipsius suspensionis duplex est species. nam quædã est suspensio maior, & quædam minor. Suspensio minor est, quæ priuat quem participatione sacrorum tantùm, vt est illa excõicatio minor, quæ contrahitur ex participatione cũ excõicato. Idẽ esset, si iudex excõicaret quem minori excõicatione, vt c. engeldrudã. iij. q. iiij. licet illa non sit in vsu inꝗ̃tum fertur ab homine. Suspẽsio maior interdicit officium seu exercitium: vt quia iudex, vel canon suspendit quem propter peccatũ ab officio. suspensus minori siue à canone, siue ab homine, non incurrit irregularitatem propter rationem supradictam: & potest eligere & exercere ea quæ sunt iurisdictionis. ¶ De suspensione verò maiori aduerte: quia quædam suspensio fit propter delictum: quædam propter defectũ: & ꝗdã propter infamiã. suspẽsus maiori propter delictum efficitur irregularis celebrando: quia exercet officium sibi interdictum. iste est casus. c. j. de sen. excom. lib. vj. & ibi per Io. An. & hæc est cois conclusio: licet quidam teneant cõtrariũ. Suspẽsus verò propter defectũ: puta, quia illegitimus, vel quia patitur defectũ in corpore, propter quẽ promoueri prohibetur. & celebrando non efficitur irregularis, sed peccat: quia non directò sibi interdicta ptãs executionis officij: & iure non cauetur ꝙ talis efficiatur irregularis. & hoc dicit Io. An. probari per stilũ curiæ: quia qñ dispensat cũ talibus, non facit mentionẽ de irregularitate. lvj. di. c. Apostolica. & c. Cenomanẽsem. s. de fil. presby. c. veniens. & c. peruenit. & quasi per to. tit. Suspẽsus verò propter infamiã, quia directò à superiore est sibi interdictũ officiũ: efficitur irregularis celebrãdo, vt d. c. j. de sen. excõ. li. vj. sed si nõ directè: vt quia interdicitur, ꝙ notoriè criminosi non debeãt celebrare propter infamiã, & odiũ quod oritur in populo. & iste sic celebrãdo nõ incurrit irregularitatem: quia directè nõ est suspẽsus à iure, vel à canone. sed est ꝗdã prohibitio pro-

24 pter scandalũ euitãdũ. ¶ † Et ex his infertur notabilis quæstio: nunquid notorius fornicator celebrãdo efficiatur irregularis. Inn. hic ꝙ non. & c. sicut. de coha. cle. & mu. & c. tãta. de exces. Præla. Sed Io. An. & Host. tenẽt cõtrariũ per not. in c. cũ æterni. de re iud. lib. vj. & tota difficultas consistit in vidẽdo, an notorius fornicator sit suspensus à canone in pœnam: an verò sit illa suspensio indirecta: vt quia alij prohibentur ab eo audire diuina, vt facilius resipiscat. & de hoc articulo dic, vt plenius per do. me. in d. c. nostra. de coha. cle. & mulie. ¶ Aduerte tñ: quia in omnibus casibus, in quibus dixi suspensionẽ simpliciter inducere irregularitatem, si suspensus celebrat, habet locũ siue suspẽsio sit simplex, siue ad tẽpus. verbi gratia, si suspensus quousꝗ̃ satisfacias, vel pœniteas, vel vsꝗ̃ ad annum, vel ad tempus: licet hæc duo vltima in alijs differant, secundùm quod singulariter tradidit Inn. & Io. An. in c. bonæ. in ver. suspensionis de æta. & quali. Quidam tñ volunt contrarium: videlicet ꝙ tales interim celebrando non efficiũtur irregulares: quia talis nõ dicitur propriè suspensio canonis, sed Dei: ideò statim post pœnitentiam legitimam celebrare possunt. lxxxj. di. c. si qui sunt presbyteri. in prin. & etiam prius celebrantes non sunt irregulares secundùm no. in c. sicut. de coha. cle. & muli. Inn. verò tenet primam sententiam, quod tales sunt irregulares interim celebrãdo. ar. ij. q. v. c. presbyter. s. de rescrip. c. dilectus. & de exce. c. Apostolicæ. & hanc opi. videtur sequi Io. Andr. in d. c. si celebrat. de cle. exc. mi. & in d. c. sicut. ¶ Tertiò fit ille, qui nõ seruat, sed violat interdictũ ecclesiæ celebrãdo in loco interdicto, vt j. de exces. Præla. c. tanta. in fi. & c. postulasti. de cle. exc. mi. §. quidam tñ tenebant cõtrarium. vnde super hoc olim erant opi. variæ, vt dicit Spe. in d. §. iuxta. ver. quæritur vtrum is qui. de quibus etiam tractatur in d. c. tanta. sed hodie istud est determinatum in c. is qui. §. j. de sen. excom. lib. vj. qui tex. expressè vult ꝙ scienter celebrans in loco interdicto efficiatur irregularis, nisi sit priuilegiatus in hoc, vel à iure sibi hoc fuerit cõcessum, vt ibi dicit tex. Si ergo quis ignoranter in loco interdicto celebraret, non efficeretur irregularis, nisi ignorantia esset crassa, aut supina, vt d. c. Apostolicæ. de cleri. excom. mi. tenet gl. in d. c. is qui. in versicu. scienter. Idem etiam est, si persona esset interdicta, & celebraret vt d. c. tãta. quia interdictus simpliciter, vel respectu loci est suspensus, vt d. c. is qui. de sen. excom. lib. vj. si ergo celebrat, efficitur irregularis, vt s. dixi. & probatur in c. j. de re iudica. lib. vj. ¶ Quartò circa prædicta quæro, vtrum aliter celebrando dicatur quis violare interdictum, & sic incurrere irregularitatẽ. Sol. dic post Inn. & Doct. in d. c. tanta. ꝙ illi dicuntur prædicto modo violare interdictum, qui exercent aliquid deputatum alicui ordini ecclesiastico. hoc facientes tanꝗ̃ clerici: siue illud faciant tanquam sacerdotes, siue tanquam clerici inferiores: vt tractatur in c. ij. de cle. excom. mi. Vnde si diaconus dicit Euãgelium tanꝗ̃ diaconus, vel subdiaconus dicit Epistolam tãquam subdiaconus, vel acolitus exercet officium suum vt acolitus, efficiũtur irregulares, vt d. c. ij. de cler. exc. mi. secus vbi exercent aliqd non deputatum certo ordini ecclesiastico, vt cantare responsalia, dicere psalmos, & si non tamen principaliter officiãdo in ecclesia: sed tanquam quilibet alius laicus: quia tunc non efficerentur irregulares. Idem etiam dicendum est de benedicente mensam. ar. xliiij. dist. c. fin. quoniam talis benedictio non est deputata certo ordini ecclesiastico. Idem secundùm Docto. maximè domi. me. dicendum est, si exerceretur aliud, quod esset deputatum certo ordini, sed ex consuetudine exerceretur indistinctè, per quencunꝗ̃, etiam nõ ordinatum, vt est in Epistola, quę ex cõsuetudine cõi dicitur sine apparatu, etiã per quẽcũꝗ̃. Vnde licet suspensus vel excommunicatus, vel interdictus sine apparatu: vt alius quilibet diceret Epistolam, non efficeretur irregularis. Idem si exercet ea quæ sunt iurisdictionis, vt absoluere vel excommunicare: dummodò non absolueret vt sacerdos cum solennitate. de qua in c. à nobis. el ij. de sen. excom. & idem in illis tribus quæ non fierent tanꝗ̃ ab ordinato ratione illius ordinis. & idem etiam in alijs dicendum est, si essent aliqua quæ essent ordini deputata. & tamen per consuetudinem

25 exerceretur. ¶ † Quintò quæro circa prædicta, quid de audiente diuina in loco interdicto: an incurrat irregularitatem? Solut. dic secundùm Doct. post Host. in d. c. tanta. quod aut quis audit diuina authorizando, vt quia Prælatus præcepit celebrare. & tũc efficitur irregularis: quia talis ingerit se diuinis: & violat interdictum. facit text. in d. c. tãta. dum dicit violauit. & vide bo. gl. in Clemen. j. de priui. vnde cauere debet Prælatus, ne tempore excommunicationis vel suspensionis faciat celebrari coram se: aut etiam intersit celebrationi: quia tunc videtur authorizare secũdùm do. me. ¶ Sextò quæro, quid si aliquis celebrat excommunicato. an per hoc incurrat irregularitatem. so. Spe. in d. §. iuxta. ver. sed quæritur. tenet ꝙ non: quia talis non est suspensus nec ab homine, nec à iure. sed est censendus sicut ille, qui participat cum excommunicato in oratione, qui tantùm minorem

excõicationem incurrit.xj.q.iij.c.excõicatus. vnde non eſt irregularis: vt c.ſi celebrat.de cle.ex.& quare ſit maior pœna celebrantis in loco interdicto,q̃ celebrantis excõicato. dic vt not. in d.c.tanta.¶ Aduerte tñ:quia quod ſ̃. dictum fuit ꝙ celebrãs excõicato non efficitur irregularis:fallit ſecũdùm aliquos, ſi tales fuiſſent excõicati à Papa:quia tunc celebrans efficeretur irregularis.hoc videtur ſequi Spe.in §.iuxta.ver.quod autẽ dixi, per c.ſignificauit.j.de ſen.exc.ſed tu dic ꝙ veritas huius fallentiæ pendet ab intellectu illius c.ſignificauit. nam ibi ponuntur quatuor lecturæ:illa tamen videtur eſſe communior ꝙ ad hoc, vt ex participatione cum excõicatis quis incurrat irregularitatem,requirũtur illa,quæ ibi narrantur in tex.videlicet ꝙ ſit clericus.Item ꝙ ſcienter.Item ꝙ ſpontè. Item ꝙ ille fuit excõicatus à Papa.Item ꝙ participet in diuinis officijs. Inſuper etiam nominatim interdicti celebrantes fiunt irregulares.xj.q . iij . ſi Epiſcopus in conſi.& c.ſi quis Epiſcopus damnatus.

26 ¶†Septimò quæro,qd ſi eccleſia ideò interdicta eſt:quia violata eſt ſanguinis effuſione,vel ſemine humano polluta, an celebrans in ea ſit irregularis?ſo.dic ꝙ nõ:qm̃ tũc non dicitur propriè interdicta:ſed organa dicuntur eſſe ſuſpenſa in illa ſ̃.de cõſe.ec.vel alt.c.fi.& c.ſignificaſti.de adulte.hoc tenet Spe. in d.§. iuxta.ver.illud quoq;. Tu verò dic ꝙ hoc eſt hodie determinatum expreſsè ꝙ non incurrat irregularitatem.in c.is qui.primo rñſo.de ſen.ex.lib.vj.licet olim eſſent opin. Et prædicta etiam faciunt ad q.vt ſacerdos ſepeliẽs aliquem in cœmiterio,in quo certum eſt aliquos excõicatos eſſe ſepultos nõ incurrat irregularitatem.& hoc tenet Spe.in d.§.iuxta.verſi.quid ſi ſacerdos: qm̃ hoc non reperitur iure cautum.nec ob.ꝙ iſte dicatur violare interdictum,vt d.c.tanta.de exceſ.Prælat.cùm tale cœmiterium propter hoc ſit interdictum,donec reconcilietur,vt c.cõſuluiſti.ſ̃.de cõſe.ec.vel al.& c.ex parte.ſ̃.de ſepul.qm̃ iſtud eſt interdictũ.l.nõ hominis.& ideò in hoc mitius agitur cũ lege,q̃ cũ homine.vt l.Celſus.ff.de arbi. ¶ Et ex hoc infertur ꝙ ſi cœmiteriũ eſſet interdictũ per ſentẽtiã hominis,ſacerdos ſcienter ſepeliens & ſolẽniter,in illo,efficeretur irregularis.facit ſ̃.de poſtu.Præla.c.j.poſt prin.j̃.de cle.exc.mi.Apoſtolicæ. Et in ſum. no.ꝙ regulariter interdictus ab homine in loco nõ interdicto, ſiue etiam nõ interdictus in loco ab homine interdicto ea quę ſunt ſpecialiter attributa ſolenniter,ſi prophanet p̃ſertim ſcienter & in cõtẽptu,ex hoc efficitur irregularis.xj.q.iij.ſi qs Ep̃s.el j.ibi:aliqd cõtingit de ſacro miniſterio.Idẽ etiã dicit Spe.ſi propter p̃ronorum diſcordiã Ep̃s clauſit eccleſiã, & inde reliquias aſportauit præcipiens,ne ibi miſſarũ ſolennia celebrentur.nam licet qs ibi celebraret,nõ eſſet irregularis.ſ̃.de iu.pa.c.j. & ij.niſi eſſet interdicta talis eccleſia:qa tũc bñ eſſet irregularis. ¶ Octauò quæro, qd ſi excõicatus, vel interdictus celebrat in eccleſia non conſecrata?ſo.dic ꝙ efficitur irregularis,acſi eſſet conſecrata.facit c.eccleſia.de immu.ec.& ſ̃.de conſe.ec. vel alta.c. fin.& quod ſtatim dicã in ſeq.q.& hoc tenet Spe.in d.§.iuxta.verſi. quid ſi excõicatus. ¶ Nonò quæro,qd ſi excõicatus,vel interdictus celebrat:vel dicit horas ſuas officiando populum non tamen in eccleſia:ſed in naui,vel in exercitu,vel alibi; an ſit irregularis?ſo.dic ꝙ ſic.ar.de conſe.diſt.ij.c.concedimus, ſecus ſi dicit horas cum vno,vel duobus,vel pluribus ſocijs non officiando eccleſiam,vel populum:quia tunc bene facit, dummodò ſupprimat illa verba quæ à ſolo ſacerdote dici ſolẽt:videlicet,Dominus vobiſcum. Et no.ꝙ laicis vel monialibus etiã nõ licet dicere:Dñs vobiſcum,vt no.Io.An.in ver.cõpellatur. in c.j.ſ̃.de
27 cele.miſ. ¶†Decimò quæro,quid ſi aliâs ſcienter & ſolenniter ſepelit publicè excommunicatum,an incurrat irregularitatem? ſo.Spec.in d.§.iuxta.ver.quid de illo.dicit ꝙ non:licet grauiter peccet.facit quod dixi de eo,qui celebrat excommunicato. dic de hoc articulo, vt tractatur in c. Ep̃orum.de priuil. libr.vj.vbi glo.fi.dicit ꝙ iſti ſunt vicini irregularitati.& vide etiam in Cle. eos de ſepul.vbi gl.etiam ponit alias q.no. ¶ Vndecimò quæro,quid ſi aliquis exercet officia ſua, vel alia miniſteria in loco interdicto: vt puta,ſi magiſter in ſcholares:an incurrat irregularitatem?quidam dicunt ꝙ ſic.in d.c.tanta. contrarium ibi tenet Hoſt.quoniam hoc non competit ratione ordinis. tales tamen grauiter peccant,& puniendi ſunt:ſicut laicus qui excommunicationem contemnit,vt in c.ij.in fi.de cle.ex.mi. O Andriocia regina de le belle. ¶ Duodecimò quæro,quid de aduocatis, tabellionibus,iudicibus,& alijs gerentibus publica officia?an ſi tales ſuſpenſi per ſuperiorem non obſtante ſuſpenſione exercent officia,incurrant irregularitatem?& videtur dicendum ꝙ ſic.arg.c.ſi aduerſus.ij.de hære.& c.ij.primo reſponſo.de cleri. excom.mi.contrarium tenet Spe.in d.§.iuxta.verſ.quid de aduocatis. & ad prædicta iura in contrarium allegata reſpondet ꝙ loquuntur in ſuſpenſis à ſpirituali officio ordini ſacro annexo.xj.q .iij.ſi quis Epiſcopus in conſi. Vagabella & gentile.

¶ Tertiodecimò quæro, quid ſi presbyter excommunicatus, vel ſuſpenſus ſimpliciter ab ordinibus ſuis adminiſtrat ordinẽ acolitatus:an efficiatur irregularis.So.dic ꝙ ſic:vt d.c.ſi qs Epiſcopus.ſecus ſi eſſet ſuſpenſus duntaxat à celebratione miſſarum. ¶ Quartodecimò quæro,quid ſi Epiſcopus ſit ſuſpenſus à pontificalibus,an celebrando efficiatur irregularis?ſolu.dic ꝙ non:quoniam pontificalia non ſunt de ſubſtantia celebrationis miſſarum.ita concludit Spe.in d.§.iuxta.ver.quid ſi Epiſcopus.Sed quid ſi aliquis ſuſpenditur duntaxat ab ingreſſu,an celebrando efficiatur irregularis.Spe.in d.ver.quid ſi aliquis ſuſpendatur.tenet ꝙ non.mouetur quia etiam extra eccleſiam celebratur.Tu dic ꝙ ſi celebrat in eccleſia,efficitur irregularis.Ita tenet Io.And.& probatur in d.c.is qui.de ſent.exc.lib.vj.ſi verò extra eccleſiam,tunc procedat dictum Spe. ¶ Sextodecimò quæro,quid ſi excõicatus vel ſuſpenſus baptizat, an efficiatur irregularis?ſol.quidam ꝙ non.nam licet pœna nõ extendatur ad hunc caſum:& quia ſpecialiter hoc non eſt certo ordini deputatum.nec ob.ſecũdùm eos d.c.ſi quis Ep̃s.xj.q.iij. quia ſecundùm eos,quod ibi dicitur,cõtigerit de ſacro miniſterio &c. debet reſtringi ad officium eccleſiaſticũ,& ad ſacr̃m altaris.Sed Spe.in d.§.ver.qd ſi excõicatus diſtinguit ꝙ aut talis paratus veſtibus ſacerdotalibus vel diaconalibus ſolenniter baptizat, & fit irregularis : aliâs ſecus. Ordinatus quoq; ad ſacrũ ordinẽ ab Ep̃o,qui renunciauit Epiſcopatui,irregularis eſt, vt ſ̃.de ord.ab Epi.qui renun.Epi.c.j.Item ordinatus à non ſuo Ep̃o:quia talis etiã non recipit ordinis executionẽ.xj.q.ij.iij.& iiij.vij.q.j.c. Ep̃s.xxj.di.c.j.& ij.& c.eos.de tẽp.ord.lib.vj.quod eſt verum: niſi fiat de licẽtia ſui Epi,vt in d.iuribus. ¶ Sed aduerte:quia vt refert Spe.in d.§.iuxta.verſic.itemq; eſt irregularis. Quidam dicunt ꝙ ordinatus ab alio Epiſcopo non eſt ſuſpenſus ipſo iure,ſed ſuſpẽdendus.de temp.ord.quod tranſlationẽ.de ordi.ab Ep̃o qui re. Epi.c.iij.& c.j.ad fi. Vnde ſi celebrat,nõ eſt irregularis.nec ob iura ſ̃.alleg.in contrarium:quia loquuntur tantùm de ſuſpenſione.poſſet tñ ſuſpendi,ne celebraret,vt d.c.ꝙ trãſlationẽ.& ſi poſtea celebraret,efficeretur irregularis. & hoc etiã probat ſtylus curiæ ſecundùm Spe.nã qñ pro talibus ſcribitur. dicitur,Mandamus, quatenus ipſo ad tp̃s ſuſpenſo ſuper hoc authoritate noſtra diſpenſes.vñ eſt notandum,dum dicit ſuper hoc:& non dicit,ſuper irregularitate diſpenſes,quod facere cõſueuit,quando eſſet contracta irregularitas.Item dicit ſuſpẽſo: quaſi innuat ꝙ propter id non ſit ipſo iure ſuſpenſus. Et ſi diceres:in quo ergo mandatur diſpenſari? Reſpondeo nõ vt deponatur,nec aliter grauiter puniatur:quod fieri poteſt,vt in d.iuribus.hoc etiã tenet Hoſt.& ſequitur Io. An.in d.c.quod trãſlationẽ. Et in ſum.not.quòd generaliter quicunq; promoueri non põt ad ordines,vel ad honores ſine diſpenſatione, & quicunq; ineligibilis,eſt irregularis.& omnes caſus qui impediunt promouendos,vel iam promotos eijciũt.& qui pœnam depoſitionis merentur inducunt irregularitatem. Ex quibus regulis infertur ꝙ omnes infraſcripti ſunt irregulares: videlicet, ordinatus extra ſtatuta tp̃a, vt c.cùm quidam.de tempo.ordi.Itẽ non ordinatus celebrans,& omnis ille qui nullũ habens ordinem, diuinum officium exercet:& qui exercet officiũ ſuperioris ordinis,quam habeat, vt c.ij.de cle.non ordi.xj.q.iij.c. priuilegium. xxv.q.ij.ſic debet.& hoc tenet Spe.in ti.de leg.§.nunc de Ep̃orum.verſi.xviij. ¶ Item recipiens plures ordines ſacros eodem die, vt c.dilectus.ſ̃.de temp.ord. ¶ Item minor xiiij.annis ordinatus in ſubdiaconum, vt c.vel non eſt compos.ſ̃.de temp. or. ¶ Itẽ promotus per ſaltus, vt c.tuæ.j̃.de cle.per ſal.pro. ¶ Item ſi laicus nullum habens ordinem,in presbyterũ ordinetur : vel qui prætermiſſo ordine ſacro in Ep̃m ordinatur.xl.diſt.c.ſicut. lij.diſt.c.ſollicitudo.& tractatur in c.vnico.j̃.de cle.per ſal.pro. ¶ Item rebaptizatus, vt c.j.j̃.de apoſta.de cõſe.di.iiij.c. qd ius. ¶ Item ſimoniacus in ordine promo.ſ̃.de ſimo.c.ſi quis.& j.q. j.ſtatuimus.j.q.vij.erga.de ſimo.ca.tanta.& ca.inquiſitionis.de accuſa. ¶ Item neophytus, vt lxxviij.di.per totum. ¶ Item clericus audiens leges,vel phiſicam vltra duos menſes ſ̃.ne cle.vel mo.non magno,quod verum eſt:niſi locus ſtudij haberet aliud priuilegium.prout eſt in hoc almo ſtudio Senarum. In quo & regulares,& clerici alij poſſunt & leges,& phiſicã audire. ¶ Itẽ pœnitens.l.di.in c.canones.lv.di.c.pœnitentes. ¶ Item ad monaſterium accedens cauſa peragendæ ibi pœnitentię pro quocunq; delicto ſiue leui,ſiue occulto ſ̃.de reſi.poſt tranſlationẽ.l. di.c.ſi ille. ¶ Item accuſatus accuſatione pendente, vt c.final.de teſtib. ¶ Item conuictus & confeſſus,& condemnatus de crimine.xv.q.fin.c.ſi quis facit.ſ̃.de teſt.c.teſtimonium.& idem ſi non ſit condemnatus:dummodò crimen ſit enorme & manifeſtum.l.di.c.de his verò. ¶ Item denunciatus de aliquo crimine vt c.omnipotens.ſ̃.de accu. ¶ Item accuſator accuſatione pendente.ij.q.iij.c.euphemium. ¶ Item excommunicatus ſuſpẽſus, vel inter-

vel interdictus ſcienter ordines recipiens.j.de ſenten.excom.c.cùm illorum.¶Item recipiens ordines ab hæretico, ſchiſmatico, vel ſuſpenſo etiam ignoranter ſ.de ſchiſma.c.ij.j.q.vij. conuenientibus.¶Item contrahens matrimonium cum ioculatrice vel vili muliere, vel ancilla.xxxiiij.diſt.c.ſi quis viduam. & c.ſanè.el ij.de cle.coniug.¶Item promotus poſt inhibitionem ſub pœna anathematis: vt j.de eo qui fur.ordi.ſuſcep.c.j.& prædictos omnes caſus vide per Spe.in d.§.iuxta.verſi.item eſt irregularis ordinatus vſq; ad ver.item in veteri teſtamento.¶Item irregulares dicuntur omnes illi, qui poſt peractam pœnitentiam non habent ordinis executionem, de quibus in c.niſi cùm pridem.ſ.de renun.& hoc contingit in pluribus caſibus, videlicet in homicidio.l.diſt.c.maior.ſ.de temp.ordi.c.fi.quod not. ¶Item ſi tales præſumunt celebrare.xj.q.iij.c. ſi quis Epiſcopus in concilio.de vi.& hone.cle.c.vt clericorum.vel beneficia conferre.¶Item ſi quis à contemnente interdictum, beneficiũ reciperet: vel ipſum interdictum violare præſumeret.de exceſ. Prælat.c.tanta.& ſ.dixi.¶Item falſarius literarum Papæ, vt j.de cri.fal.c.ad falſariorum.qui tamen ſecundùm Innoc.in c.niſi cùm pridem.in verſi.intruſio.ſi occultus ſit poſt abſolutionem & pœnitẽtiam peractam ſine peccato, ordinari poteſt.¶Item hæreticus j.de purga.ca.c.ſollicitudines.& ſimiliter qui fuit hæreticus.j.q.vij.c.conuenientibus.§.j.xxij.diſt.nos ſollicitudinẽ. ¶Item exhibens hæreticis eccleſiaſtica ſacramenta.ſ.de hæreti. cap.excommunicamus.§.ſi verò clericus.& §.ſi verò clerici. ¶Item ſodomita.j.de exceſ. Prælato.in capitu.clerici. ¶Item presbyter, qui peccatorem ſibi confitentem prodijt.c.omnis.j.de pœnis & remiſ.§.fi.¶Item incorrigibilis in nimia contumacia perſeuerans.ſ.de do.& contu.c.veritatis.§.fi.xxxiij.q.iiij.c.forte.ſ.de iudi.c.cùm non ab homine.¶Item criminoſus notoriè de iure, vel de facto.ſ.de temp.ordi.c.fi.¶Item vtens officio aſſaſsinorum, vel eos defendens vel occultãs: licet ex hoc mors non ſequatur, vt c.pro humani.e.tit.lib.vj.¶Item apoſtata vt ſ.de apoſtat.c.final.¶Item ſchiſmaticus, vt c.ij.ſ.de ſchiſmati.
¶Item intruſus.xvj.q.vij.c.ſi quis deinceps.vij.q.j.factus.& c.ſequenti.¶Item voluntariè electus per abuſum ſecularis poteſtatis.ſ.de electio.c.quiſquis.¶Item ſecundùm Ioan. Andr.omne crimen quod ipſo iure inducit infamiam ciuilẽ.iiij.q.vij. in §.porrò.& l.j.C.de infami.ff.de his qui not.infa.l.ait prętor. ¶Item infamia deſcendens ex delicto per ſententiam declarato.ij.q.iij.§.hinc colligitur.infamis enim eſt irregularis, ſiue ſit infamia iuris.vt lj.di.c.qui aliquo.& ij.q.iij.§.notandum.l.j.C.de infami.& ſ.de teſti.c.teſtimonium ſiue ſit infamia facti.ſ.de accu,c.omnipotens.ij.q.iij.§.hinc colligere.xc.di.in c.tantis.l.j.C.de digni.lib.xij.& de exceſ. Præla.c.inter.§.poſtremò.¶Itẽ in caſibus in quibus Papa non poteſt diſpenſare. quos habes per Specu.in titu.de leg.§.nunc breuiter.Et quibus ipſe ſolus diſpenſat.qui notantur per Spe.in d.tit.§. nunc oſtendendum. ¶In his etenim caſibus, etiam ſi occultum ſit, non põt quis miniſtrare, vt per Spec.in d.titu.§.qualiter.In alijs autem caſibus non impeditur executio ordinis poſt pœnitentiam peractam; ſed ſufficit ſola pœnitentia ſuo ſatisfacere creatori: nec illa ſi latentia vel occulta ſint, inducunt irregularitatem, vt ſ.de ſimo.c.fi.lj.diſt.c.ferrum.& xxxij.q.v.in c.Chriſtiana.ſ.de coha.cle.& mulie.c.in noſtra.de renun.c.niſi cùm pridem.§.perſonæ. Alij tamen contra.arg.pro eis.l.diſtinct.c.ſacerdotes.& c.de his vero. ſed dici poteſt ꝙ inducunt irregularitatem canonicam, quæ per ſententiam aboletur: & non aliâs, prætereꝙ in homicidio & in alijs caſibus ſ.de tempo.ordi.c.fina. Vinc. tamen dicit in d.c.fina.quod nunꝙ pro peccato occulto acta pœnitentia impeditur quis vti ordinibus habitis, & aſcendere ad ſuperiores. nec inuenitur expreſſum vti ſimoniaco in ordine.ſ.de ſimo.c.tanta.nec acta pœnitentia indiget diſpenſatione quò ad vſum, vt in c.Chriſtiana.& c.ferrum.ſ.allegatum.& lj.diſt.c.qui ſub gradu.Intelligit enim ſeruato, ſ.ipſo iure.arg.pro eo.ſ.de tem.ordi.c.fina.ibi non debet &c.& intelligo loqui contraria de crimine, in quo lata eſt ſententia de fama, vel infamia irregulari. xxv.diſt.primum.lxj.diſtin.ſacerdotibus. Item non obſt.ſ.de tempo.ordi.c.ad aures.quia loquitur de regulari, qui non habet nolle, neq; velle.quò ad hoc autem vt nunquam inde accuſari poſsit, bene eſt neceſſaria diſpenſatio.ſ.de fil.presbyt.c.ex tua. vbi autem aliquis manifeſtè delinquit, peccat celebrando, ſiue egerit pœnitentiam ſiue non, vt d.c.ſacerdotibus.& c.ex literis.j.de furt.& hoc ponit Specu.ad literam in d.§.iuxta.verſi.ſunt quoq;.vſq; ad ver.item no.quod ſuſpenſus.& vide etiam Ioan.And.in c.niſi cùm pridem.in gloſ.ſuper ver.ex loco.ſ.de renun.¶Nũc ſupereſt, vt attingamus caſus, in quibus quis per homicidium vel mutilationem incurrit irregularitatem.verum quia homicidium pluribus modis committi poteſt: videlicet, facto proprio mandato, ope, auxilio, conſilio, negligentia, & conſenſu, ſeu ratihabitione: ideò de ſingulis videamus. ¶Circa primum igitur membrum, quando facto proprio quis cõmittit homicidium manu propria, efficitur irregularis: ſiue Chriſtianum, ſiue Paganum, aut Saracenum interficiat.l.diſt.c. clericum.& c.de his clericis.& j.eo.c.pe.vnde Dominus ad Dauid ꝙuis pijſsimus eſſet: non ædificabis mihi templum: quia vir ſanguinis es.de conſe.di.j.in prin.Beatus Tho. ſecunda ſecun-
29 dæ q.lxiiij.ar.vij.¶†Primò igitur quæro circa prædicta, quid ſi aliquis iuſtitia mediante hominem interficiat, an efficiatur irregularis? Sol.dic ꝙ ſic.ſiue talis ſit principalis officialis: ſiue ſit iudex, vel aſſeſſor, executor, vel lector: quia mãdato ſuperioris hominem interfecit ſuſpendendo, vel decapitando. xxiij.q.fi.c.princeps.& c.ſæpe.& idem ſi ſit miles ſocius, qui iuſtitiam exequatur.l.diſt.c.ſi quis poſt.xix.q.iij. c.monaſterijs. ¶Secuncundò quæro, vtrum omnis qui interuenit in iudicio in cauſa criminali, in qua agitatur cauſa ſanguinis: videlicet, mortis, vel mutilationis, ſit irregularis? ſol.Spe.quòd ſic, ſiue talis ſit iudex, ſiue aſſeſſor, vt dictum eſt: ſiue ſit aduocatus, ſiue actor, vel notarius, dictator ſententiæ, vel promulgator: vel procurator, vel teſtis, vel accuſator.l.diſt.c.ſi quis viduam.& ſ.ne cleri.vel mo.c.ſententiam.& c.clericis.j.eo.c.poſtulaſti.lj.diſt.c.j. ſiue tales ſint clerici, ſiue laici: quia licet laicus ſit in paritate ſecundùm Gof.in d.c.ſententiam.quam ſententiam ſequitur Ioan.Andr. Et quod dictum eſt de dictatione, Hoſti.intelligit etiam ſi non dictet vt iudex: ſed vt aſſeſſor, ſeu iuris peritus. qualitercunꝙ enim dictet, ſi inde ſequitur ſententia ſanguinis, eſt irregularis: licet non ipſe, ſed alius pronunciat: quia proferenti præbet conſilium & auxilium, vt dicam j.in tertio membro principali huius articuli. Idem eſt ſi authoritatem, vel benedictionem ſuam exhibeat purgationi vulgari, vel vindictę ſanguinis, vt j.de exceſ.Prælat.c.ex literis. nec inde diſtinguendum, an mors inde ſequatur, vel non: licet quò ad effectum diſpenſationis videatur in hoc diſtinguendum.de quo dicam j.in iij.q.principali. ¶Tertiò quæro: quia ſ.dixi ꝙ aduocatus vel procurator, qui interueniunt in cauſa ſanguinis, efficiuntur irregulares: vtrum hoc habeat locum, ſiue interueniat pro parte actoris, ſiue pro parte rei? Sol.quidam dicunt ꝙ ſic, per c.j.lj.di.& tradit Spec.in tit.de aduocatis.§.in cauſa.& d.§.iuxta.ver.item litigioſus.vnde dicebat Hoſt.in c.j.de poſtu. ꝙ licet quidam dicant quemlibet etiam clericum poſſe defendere accuſatum.ar.xxiij.q.v.c.reos.de immuni.eccle.c.inter.tutius tamen eſt quòd abſtineat. Quid enim ſi propter ſuam imperitiam accuſatus ſuccumberet & mutilaretur.¶Item quid ſi propter malitiam & cauillationes ſuas abſoluatur, & accuſator patiatur talionem? clarum eſt ꝙ efficeretur irregularis, & ideò quia lingua facile labitur, vt ff.ad leg.Iul.maie.l.formoſi.antę fi.periculoſum eſt quibuſcunq; clericis talibus intereſſe. ſed ſecundùm eum talis ſecurus eſt, ſi non poteſt aliquid ſibi imputari.arg.de æta.& quali.c.ad aures. & ſ.eo.c.de cætero.& in c.tua nos.j.eod.remittens ad not. plenius in hoc noſtro c.per eum.vbi quærit de clerico iuris perito, qui fratrẽ ſuũ accuſatum criminaliter ſuo patrocinio iuuit. Ita ꝙ fuit abſolutus, & accuſans decapitatus: an ſit irregularis: & tandem arguit quòd non.cùm ipſe non tenderet ad ipſius pœnam, ſed iſtius abſolutionem.nam ſi eccleſia etiam reos ſanguinis extraneos defendit, vt in præallegatis iuribus.& facit C.de Epi.aud.l.additos.fortius iſte fratrem defendere potuit.ad hoc capi.petitio.de iureiur.& de præſump.c.afferte.& c.literas.& l.ij.ff.de recepta.& imputet accuſator ſuæ malitiæ & duritiæ, ſi pœnam tallionis paſſus eſt, vt c.tua nos.j.eodem.& c.poſtulaſti.& hoc debuit pręſcire euenire poſſe. ¶Itẽ nec ſemper de facto tallionis pœna imponitur accuſatori deficienti. nam qñꝗ prece, vel pretio remittitur: vel in pænam aliam commutatur.ff.de his qui no.infa.l.quid ergo.§.pœna grauior. & l.ſeuerior.C.eo.tit.¶In contrarium facit, quia clericus in hoc exercet rẽ ſibi prohibitã & illicitam ſ.ne cleric.vel mona.c.ſententiam.& accuſatori præbet proximam cauſam mortis.ergo qcquid intendat, irregularis eſt.ſ.eo.c.pręcedenti.& c.is qui.eo.ti.lib.vj.cùm lex promotionis in facto, non in voluntate cõſiſtat, xv.q.j.c.fi.ergo cùm ex hoc officij exercitio ſit commiſſum homicidium, fateri illum oportet irregularem.l.diſt.c.ſi quis viduam.j.de cle.pugnan.in duel.c.hæreticus.nec obſt, quod eccleſia defendat reos ſanguinis: quia illud non facit ſic ꝙ ex defenſione ſequatur ſanguis.ſ.de immu.eccle.c.inter alia.& j.de ver.ſig.c.nouimus.nec obſt.coniunctio perſonæ.ſ.de poſtul.c.fin. nec valet, ꝙ accuſator ſcire debuerit hoc euenire poſſe: quia & aduocatus hoc ſcire debuit.nec ob.ꝙ quandoꝗ parcitur: quia illud eſt rarum & incertum.ff.de le.l.nam ad ea.¶Demum Hoſti.ibi recitans opi.dicit ſe ſecutum hanc ſecundam opi.ſ.ꝙ nõ poſsit eſſe aduocatus etiã pro reo.& hoc dicit in ſumma in tit. de obli.ad ratioci.§.quid ſi obligatus.ver.quid de criminibus.

&in tit.de poſtul.§.qui pertinet.ver.illud tamen.& in titul. de
homicidio.§.qua pœna.ver.illud autẽ certũ eſt. Et facit ſecun-
dùm eum:quia in ciuilibus vbi non poſſumus vnũ iuuare, qn̄
alter lædatur,abſtinendum eſt. xiiij.q.v.c.deniq.fortius in cri-
minalibus.ſed hæc vera ſecũdùm eum, quando ex aduocatio-
ne,vel ſententia teſtimonio, vel ſcriptura, mors, vel truncatio
eſt ſecuta:quia talia poſt baptiſmum exercens non promoue-
retur.l.diſt.c.j.quia ſicut ex facto naſcitur irregularitas:ita ſine
facto non oritur.ſi igitur ex facto vel verbo aduocati mors ſe-
cuta non eſt:ad quod probãdum,& ne fiat irregularis,quatuor
dat conſilia. ¶Primum ꝙ quantum poteſt,fingat,& commine
tur ad retrahendum accuſatorem,& ſe velle reũ defendere.hoc
tamen officium non aſſumat propter canonis interdictum. ꝙ
ſi fecerit,puniri poterit ſ̃.de maio.& obe.c.ij.propter tamen ſo
lam officij aſſumptionem non efficitur irregularis. ¶Secũdum
conſilium eſt, quod ſi nullo modo vult abſtinere à patrocinio
rei:quibus modis poteſt, laboret; vt accuſator deſiſtat ante in-
ſcriptionem:quia poteſt,vt ſ̃.de accu.c.licet. ¶Tertium vt cùm
primum venit coram iudice,proteſtetur quòd ad pœnam ac-
cuſationis non intendit,ſed ſolùm ad defenſionẽ accuſati. Vn-
de ſi datur libellus ſine inſcriptione,& non petat inſcribi:poſ-
ſet tamẽ forſan excipere ſe nõ teneri rñdere tali libello. ¶Item
ſi iudex hoc ſuppleat ex officio,poterit dicere ꝙ de hoc ſe non
intromittat.& ſæpe conſuluit proteſtationẽ repeti:& nihil fie-
ri,vel dici per quod illi renuncietur.ſ̃.de conſti.c.cùm M.vnde
ne accuſatoris calumnia arguat, vbi abſtinere poſsit, ſalua de-
fenſione accuſati.& hoc obſeruans cùm non videatur directè
in mortem accuſatoris tendere.licet indirectè ad hoc tendat, vi
detur tutus ab irregularitate.ad hoc c.ij.eo.ti.libr.vj.vel ſaltem
eſſet caſus diſpenſabilis.Dicebat etiam ꝙ cùm abſoluitur reus:
quia accuſator nihil probauit,ſed probauit per falſos teſtes de
hoc conuictos,videtur potius ex ſua calumnia damnari, q̃ ex
facto aduocati ipſius rei. ¶Quartum cõſilium eſt,cùm reus ab-
ſoluitur ꝙ toto poſſe laboret aduocatus rei pœnam ſanguinis
imponẽdam accuſatori commutari in carcerem,exilium,pecu-
niam,vel ſi.& ſi poſſet à principio ſuper hoc ſibi per clientulum
& iudicem cauere,bonum eſſet & tutũ,etiã ſi frangeretur cau-
tio.ad hoc j.eo.c.Petrus.& ſ̃.de immuni.eccle.c.inter. ſed ſi ab
initio ſibi non cauit,vel cauere non potuit : ſi poſt ſententiam
hoc obtinet,ſatis eſt ex verbo, vel facto mors ſecuta nõ ſit. ita
etiam ſecurus eſſet,vbi iudex in criminibus ex officio inquiren
do procederet contra infamatum:quem ſtudio ſuæ aduocatio-
nis obtineret abſolui:cùm aliâs deputatus fuiſſet.hic enim po-
teſt dici aduocatũ irregularem.& his caſibus ſaluari poteſt opi.
Bart.pro qua facit:quia ſi armis poſſum ſocium defendere.de
ſen,c.dilecto.li.vj.fortius verbo.facit ſ̃.de appel.c.dilecti.item
ſi pro bono & licito aliquid facimus.xxiij.q. v.c.de occidẽdis.
ver.abſit.Porrò ſi conſtat reum culpabilem : & aduocatus ſuis
falſis probationibus,vel allegationibus illũ obtinuit abſoluit:
vel aliâs directè & ſine proteſtatione, vel contra proteſtatio-
nem ſuam veniẽdo calumniã accuſatoris arguit,propter quod
fuit mortuus.tunc ſit vera opinio Hug.& Io.& irregularis eſt
iſte in dubio.Dicit tamen Hoſt.aduocatum ſuæ conſcientię re-
linquendum,vt j.e.c.petitio.& ſubiungit ꝙ licet magiſtraliter
& ad ſtudentium exercitium ſcripſerit.huius tamen dubij ſolu
tionem Papæ reſeruat,ad quem talia dubia declarare ſpectat.al
legat.c.per venerabilem.§.rationibus.ſ̃.qui fil.ſint legi.& præ-
dicta ponit Io.An.in c.j.ſ̃.de poſtul. ¶Quartò quæro quid de
iudice,officiali, vel milite qui talia ſuſceperunt officiá, non fue-
runt tamen ea aſſecuti,Sol.dic ſecundùm Vgu.& Io.l.diſt.§.ſi
quis.ꝙ tales prohibentur à ſuſceptione ordinum.Alij verò te-
nent contrariã ſententiam,dicẽtes eos irregulares propter pro-
poſitum,quod habuerunt circa exercẽdam cauſam ſanguinis.
hoc videtur ſequi Specul.in d.§.iuxta.verſicu. quid de iudice.
30 ¶†Quintò quæro:clericus in cauſa ſanguinis aliquid ſcripſit:
puta,circa receptionem teſtimonium:ſed non ſcripſit in forma
authentica,an ſit irregularis?Sol.ſecundùm Inn.dic ꝙ non.&
idem dicit etiam ſi ſcriberet authenticè:dummodò ſentẽtia ſan
guinis non ſequatur ex illa ſcriptura:quoniam ſola ſcriptura in
illo caſu conſtituit ſcribẽtem in irregularitatem,vt tractatur in
d.c.ſententiam.ſed ſi ex tali ſcriptura ſequatur homicidiũ,qua-
litercunq; ſcribat,vel dictet,incidit in irregularitatem ſecũdùm
Io.And.in addi,c.ſententiam.quod facit ad limitationem eorũ,
quæ dixi ſ̃.in ij.q.huius articuli. ¶Secundò quæro, pone aliqs
Dñs vel Princeps recepit aliquã literam, in qua continebatur,
quòd ipſe deberet capere,& ſuſpẽdere quẽdã homicidam, qui
morabatur in tali hoſpitio : qui dñs dedit literã clerico ſuo, vt
ſibi ipſam legeret:quod fecit: vnde homicida captus fuit ſuſpẽ
ſus.an talis clericus ſit irregularis?ſol.dic quòd ſic,ſecũdùm Io.
An.in d.c.ſententiam.& ita refert ibi fuiſſe reſpõſum per Cle.
Papam.iiij.quoniam ex tali lectura clerici homicidiũ ſecutum
fuit:nec prodeſt clerico,ſi dicat ſe ignoraſſe tenorem literæ.qm̃
debet eam ſibi prius legere.vel quando peruenit ad lectionem
capturæ & ſuſpenſionis,debebat ſubſiſtere & ipſam reddere,
& dicere ꝙ ad ſe non pertinet legere talem literam.arg.eorum
quę dicuntur in c.ſicut dignum.ſ̃.eo.& in c.clericis.ſ̃.ne cle.vel
mona. ¶Septimò quæro.Pone aliquis miles fuit in bello, nec
per eum ſtetit quin occideret:an ſit irregularis?ſol.dic ſecũdùm
Vgu.& ſequitur Spe.in d.§.iuxta.ver.quid de iudice. ſecus eſt
31 ſi talis percuſsiſſet: nec ad hoc operam dediſſet. ¶†Octauò
quæro,vbi exercens artem chirurgiæ ſit irregularis.ſol. dic ꝙ ſi
propter imperitiam ſuam mors fuerit ſecuta ex inciſione, vel
aduſtione quam fecit,vel potione quã dedit infirmo, efficitur
irregularis,vt c.tua.§.j.j.eod.ſecus ſi adhibet omnem diligen-
tiam,quam debet:quia tunc non efficitur irregularis:quia mors
præſumitur potius culpa medicinati eueniſſe,quàm medici ne-
gligentia,vel imperitia.xxiij.q.v.c.de occidendis. ſ̃.de æta. &
qualit.c.ad aures.& ideò conſulit medico, ne promoueatur ad
ordines.& idem dicendum eſt in barbitonſore,ſeu flobotomã
te,& in alijs ſi.perſonis.Hoc tenet Spe.in d.§. iuxta.ver.item
exercens.& in verſi.facto.in fi.intellige autem chirurgum non
prohiberi à promotione,niſi propter periculum : quoniam de
facili in officio ſuo errare poteſt.Vnde ſi quis laicus exercuerit
hoc officium,non ob hoc eſt irregularis:licet multi ſub eius cu-
ra obierint:niſi propter eius incuriam perierint,vt dixi.Cleri-
cis autem hoc officium omnino eſt interdictum. Ita quod ſi ceſ
ſare nolunt,deponendi ſunt:quàmuis ex hoc ſolo non ſint ir-
regulares:niſi ſub eorum cura aliqui obierint : quia tunc ſecun-
dùm Innocen.ſunt irregulares.in d.c.tua.j.eod.& ſ̃.ne cler.vel
mona.c.ſententiam. ¶Et dicit Domi.me.in cap.tua nos.quòd
tria requiruntur ad hoc,vt non ſit irregularis. ¶Primò quod il-
lud officium conueniat ſibi:& ſic vt ſit laicus : quia clericis eſt
interdictum : vt d.c.ſententiam. & c. non magno.& c.fina.ne
cle.vel mona.& licet litera in d.c.tua.loquatur in monacho:ta-
men idem eſt in quolibet alio clerico:& ibi ſic contingit de fa-
cto. ¶Secundò quod ſit peritus.vnde non ſufficit ꝙ appellet
ſe medicum peritum. ¶Tertiò quod adhibeat omnem diligen
tiam ſecundùm artem ſuã. ¶Quartò quod informet infirmum
de his,quæ ſunt neceſſaria ægritudini ſuæ:quibus ſeruatis euen
tus mortis non imputatur ei.Et ad prædicta facit quod not.in
c.ad aures.de æta.& qualita.& vide quæ dicam circa hanc ma-
teriam in d.c.tua.& prædicta etiam in effectu vult Hoſtien. in
ſum.eo.ti.§.qua pœna.ver.ideò licet medico.Vbi concludit ꝙ
quilibet medicus debet ad conſcientiam ſuam recurrere.ar.c.ad
aures.de æta.& qualita.& d.c.tua.j.eo.& ff.de offic.præſi.l.illi-
citas.§.ſicuti.ff.ad l.Aqui.idem iuris.Inſti.ad l.Aquil.§. imperi
tia.& arg.c.exhibita.j.eo.Et ſubdit ꝙ propter graue ſcandalũ
interdicitur executio,quamuis nihil deliquerint.arg.c. ex lite-
ris,el j.j.eo.& à contrario ſenſu c.ſignificaſti.el ij.§.j.ad fi. j.eo.
& etiam conſuluit Goff.quod promoti & maximè promouẽ-
di ab opere practicandi,& potiſsimè chirurgi abſtineant à cu-
ris,quæ inciſiones vel aduſtiones requirunt.ſ̃. ne cle.vel mona.
c.ſententiam.& c.tua.cùm in nullo vacillare debeat conſcientia
32 promouendi.xxxiij.diſt.c.lai. ¶†Nonò quæro:aliquis videns
infirmum non poſſe euadere,nec mori:& videns illum pati ma
ximam pœnã,reuoluit illum in aliud latus, vt citius moriatur:
an efficiatur irregularis,ſi ex hoc mors ſecuta ſit : puta, quia ex
hoc præcluditur via anhelitus:vel ex violentia motus rũpitur
apoſtema & ſuffocatur,& efficitur irregularis. Si vero talis nõ
moreretur citius,non efficeretur irregularis.licet aliâs pœnitere
debeat de peccato.hoc tenet Spe.in d.§ iuxta.verſ.quid ſi aliqs
infirmum.Subdit tñ Spe.quòd ſi de his,& ſimilibus caſibus am
bigeretur,quòd talis debet declarare conſcientiam ſuam ſiue le
uem,ſiue temerariam alicui prudenti & docto viro. alioqn de-
bet eligere tutiorem viam, vt dixi ſ̃.in præceden.q. & dicam in
ſeq. ¶Decimo quęro:aliquis extraxit gladium,ſagitam,vel te-
lum infixum in caput vel corpus alterius,propter quod vulne
ratus citius obijt.an efficiatur irregularis? ſol.dic ꝙ ſic.ar.l.cul-
pa.& l.quod quis.ff.de reg.iur.& j.eo.c.tua.facit quod dixi in
præcedenti q.& dicam j. q.xxxv. ¶Vndecimo quæro:cuſto-
diens infirmum dedit ei ad bibendum,vel comedendum aliqd
minus peritè cõtra cõſiliũ medicorũ, & contra cõſuetudinem:
propter quod infirmus mortuus eſt:an talis ſit irregularis? ſol.
dic ꝙ ſic.ſecus ſi fecerit bona fide,dummodo vt dictũ eſt, non
ſit in lata culpa,vel negligẽtia diſſoluta:quæ quaſi dolus eſt, vt
l.j.§.j.ff.ſi menſ.fal.mo.dixe.& tractatur per Bar.in l.quod ner
ua.ff.depoſi.& c.j.de cõmoda.& ſi ſcrupulũ habet.debet depo
nere ad cõſiliũ ſapientis:quia depoſita erronea cõſciẽtia, ſi põt
illã deponere:põt adminiſtrare & promoueri ſecundùm Ray.
ar.l.diſt.hi qui arborẽ.& c.ſeq.& hoc tenet Spec. in d.§.iuxta
ver.ſimi-

33 versic.similiter.¶†Duodecimò quero,quid si aliquis adeò se,
arctauit in victu,quòd nõ potuit viuere:an dicatur irregularis
Ista.q.non habet effectum quò ad ordines:sed quò ad pecca-
tum.scilicet,vt habeat aliquẽ effectũ.pone ꝙ adeo se arctauit in
victu,ꝙ aliquod membrum est sibi debilitatũ,ꝑpter qđ opor
tuit illud incidere,vel mutilare: an dicatur irregularis.solu.vi-
detur primo dicendũ ꝙ nõ:qa iste nec ĩterfecit,nec mutilauit:
sed debilitauit.ergo non efficitur irregularis ex hoc capite.

¶Ego arbitror dicendum contrariũ:qa talis videtur suiipsius
homicida.argumen.Cle.exiui.§.nec quisquam.de ver.sig.cũ ip
se dederit causam proximam mutilationi.facit qđ dicã.j.in ar
ticulo negligentię.Sed aduerte.qa talis incidit in duplicem irre
gularitatem.vna est propter mutilationẽ,vt dictũ est: alia re-
spectu deformitatis corporis:dequa dixi s̃.i.ij.q.hui⁹.vij.q.prĩ
cipalis.& licet esset dispensatum in vna:tamen esset in alia etiã
necessaria dispensatio.qđ not.ergo fortius efficitur irregularis
duplici irregularitate,si aliquod proprium mẽbrũ sibi mutila-
uit:quoniam quis ex ordine charitatis magis tenetur diligere
seipsum,quàm proximum.vt dixi vt in cle.j.de iureiur.sed mu
tilando proximũ efficitur irregularis,vt in Cle.eo.ti.ergo for-
tius si seipsum.xxiij.q.v.si non licet.

34 ¶†Tertiodecimo quęro.aliquis commisit homicidium pręter
voluntatem suam.fortuitè:an incidat in irregularitatẽ?solu.dic
quòd aut dabat operam rei licitæ:& adhibuit oẽm diligentiã,
quam debuit:& non incidit in irregularitatem.vt j.eod.c.seq.
& c.hi qui.& c.si duo.l.di.Sed si dabat operam rei illicitę:tunc
efficitur irregularis,vt in tex.nostro &.c.sicut.&.c.presbyte-
rum.& c.continebatur.s̃.eodem titu.& c.cùm Ioannes.& c.si.
cum si.j.eod.Et per prædicta dicit Zaba.in c.cùm decorem.de
vita & ho.cle.& sequitur ibi Io.de Imo.qđ respondit in quæ-
stione de facto in mense Iulij.cũ fieret repræsentatio Natiuita
tis Domini,& Magorum.& Herodis &c.vnus cleric⁹ cecidit
s̃.aliũ,propter qđ ille mortuus est,vel debilitatus in aliquo mẽ
bro:qđ talis propter hoc nõ fuit irregularis:qa nõ dicebatᷣ da-
re operam rei illicitè per no.per glo.in eo.c.cũ decorẽ.& bene
dicit si alia culpa non fuit admista.

35 ¶†Quartodecimo quæro,aliquis non valens aliter mortem vi
tare interfecit,vel mutilauit suum inuasorẽ:an incurrat irregu-
laritatem.sol.dic quòd licet olim essent opi.de quibus in c.sicut
dignum.in fine magnæ gl.s̃.eod.& l.di.de his.& c.ij.tamen ho
die est determinatũ ꝙ non.in cle.vnica.eo.titu.& prædicta ha-
bent locum,etiam si ex proposito quis vibrando gladium, vel
proijciendo telum interfecit inuasorem.vt tenet gl.fin.in d.cle.
¶Quĩtodecimo quęro:pone,aliquis poterat fugere.& sic eua
dere:& non fugit,sed inuasorem interfecit se defendendo :an
sit irregularitatis.solu.glo.in versicu.non valens.in d.Cle.j.eo.
titu.videtur tenere ꝙ sic. et idem etiã tenet gl.in c.suscepimus.
s̃.eo.Guil.vero in di.cle.j.dicit qđ dictę glos.debent intelligi in
suis casibus,& consimilibus:puta quando potuit se reddere se
curum claudendo hostia domus:vel includendo se in turri:vel
si aliàs dicit ipsum non esse irregularem.licet potuerit fugere:
quia fugiendo posset cadere & sic protestatus posset interfici:
nec quis tenetur se tanto periculo exponere.per tex.in l.ij.§.
pe.ff.si quis cautio.& c.accedens.suprà vt lit.non conte.Item
quia qualitas,& locus, & tempus non patitur plus deliberan-
di consilium,vt l.j.ff.de exercito.& l.j.§.merito. ff. depo.facit
tex.in l.quicquid cum destinatione.ff.de regu.iur.& prædicta
maximè vendicant sibi locum secundùm eum considerata qua
litate personæ: quoniam fuga aliquibus personis est vitupe-
rosa,vt l.in ea.ff.ex qui.cau.ma.vbi æquiparatᷣ nullo modo pos
se recedere,vel recedere cũ decore.ad idẽ.ff.de manu.vin.l.vix
¶Tertio etiam facit:quia conseruatio personæ,& conserua-
tio famæ æquiparantur,vt d l.iusta.& in.§.suspectus.instit.de
suspe.tuto.& l.Iulianus.ff.si quis ob.cau.testa. Ego arbitror.
quòd si loquimur respectu pœnę.l.Cor.de sica.& tunc habeat
locum opi.Guil.& quod dixi in c.suscepimus.s̃.eod.aut loqui
mur respectu irregularitatis.& tunc debet potius fugere,quã
interficere: quia melius est pati aliqualem læsionem famæ, ꝙ̃
hominem interficere.argumen.d.c.suscepimus.& hoc etiam vi
detur tenere Io. de Imol.in d.cle.j.

36 ¶†Sextodecimò quęro,qualiter probabitur quòd quis inter-
fecerit ob defensionem necessariam: ita ꝙ aliter non potuerit
euadere sol.gloss.in dicta Clemen.vnica.eodem titu. dicit ꝙ in
foro pœnitentiali creditur asserenti sic esse,per c. sig.el ij.j.eo.
& c.tua de sponsa.in foro autem contentioso non creditur si-
bi:sed erit necesse probare per circunstantias, vt puta quia erat
in loco tam arcto quòd non poterat capere partitum aliter,ni-
si occidendo, vel mutilando inuasorem. Idem etiam tenet ibi
Zenze. vnde dicit hoc vt plurimum pendere ex arbitrio iudi-
cantis,sicut in illo qui contrectat rem alterius,dicens dominum
permissurum:quoniam non statur eius assertioni, nisi id pro-
bet ex verisimilibus coniecturis,vt Instit.de obl. quæ ex delic.
nas.§.placuit.quidam tamen dicunt ꝙ omnino statur sacramen
to suo per d.c.signi.& per c.si verò.de sen.ex.qđ verum intelli
git zenze.vbi non ageretur de alterius præiudicio : aliâs secus.
& sequitur Io.de Imo.in d.c.

¶Decimoseptimò quæro,aliquis credens euadere mortem fu
giendo,incœpit fugere:& cùm esset de nocte sciens certum lo
cũ periculosum,propter scissuras,seu aperturas terræ,vel pro-
pter aliquem puteũ,sciens bene vsam,imaginatus est ꝙ iste se-
quens caderet in præcipitium,& moreretur. fugit per illã viã:
sequens eũ cecidit in puteum,& mortuus est:an iste fugiens sit
irregularis?& videtur dicendũ quod non:quia non interfecit:
sed tantùm passus est.sed ille sequendo seipsum interficit. sol.
arbitror dicendũ ꝙ si quidem ille, per aliã viã potuerit fugere:
sed habens animũ deprauatũ,& intendendo quod ille morere-
tur,fugit per illam viam periculosam : & ex hoc fit irregularis
maximè,si facilius poterat per aliam viam euadere:quoniã iste
videtur dedisse causam homicidio:vnde propter causam & ani
mum ad interitum hominis efficitur irregularis:secus si nõ po-
terat per aliam viam securè fugere.& maximè si veniens ad lo
cum periculosum dixit prosequenti eũ ꝙ caueret. ¶Decimo-
octauò quæro,aliquis aggreditur patrem meum,vel filium,vel
maritũ vel vxorẽ,vel socium,aut aliter mihi coniunctũ:qui fi-
lius,pater,& similes,nõ possunt aliter euadere:nisi illos iuuero:
an si defendẽdo mutilo,vel interficio aggressorẽ,efficiar irregu-
laris.¶Et videtur dicendũ ꝙ nõ,per c.dilecto. de sen.exc. libr.
vj.vbi dicitur ꝙ licet vnicuiꝗ vicino propulsare iniuriam infe
rendam proximo.vnde per verbum vniuersale cuiꝗ,dicũt ibi
Inn.& Host.ꝙ tam laico,quàm clerico hoc est licitum:ad idem
facit quod no.Inn.in c.si vno,el j.de sen.exc. vbi, dicit quòd in
casibus prædictis percutiens clericum non est excõmunicatus.
¶In contrarium facit c.ex multa.s̃.de voto.& xxiij.q.viij.c. re
prehensibile.& vij.j.c.sciscitatis.& quod ibi not.sol.dic ꝙ licet
hoc videatur permissum,quantum ad aliam pœnam fori cõten
tiosi.& de his tractatur per Bal.plenè in repet.l.j.C.vnde vi.&
tractatur in d.c.dilecto.xxxiij.q.iij.in sum. & c.fortitudo. & c.
non inferenda.Tamen quantum ad irregularitatem secus est:
quia occidendo,defendendo non aliter euitat irregularitatem:
nisi quando aliter mortem propriam vitare non potest:& hoc
tenet glo.in d.Clemen.& idem tenet ibi Lap.& Pau.facit text.
ibi dum dicit,inuasorem suum.& sic secus si occidat inuasorem
alterius:licet filij,vel sibi coniuncti.facit c.nonne.s̃.de præsum.
xxv.distin.c.qualis.& c. Apostolica.de his quæ fiunt à Præla.
¶Non obst.iura s̃.in contrarium allegata:quia loquuntur in ca-
sibus,in quibus ad pœnam requiritur dolus & culpa : sed irre-
gularitas incurritur sine dolo,vel culpa,vt s̃.dixi in princ.istius
articuli,ergo &c.Et simili modo potest responderi ad Innoc.
quia ad hoc,vt per percussionem clerici incidat in irregularita-
tem,requiritur ꝙ diabolica suasione procedat.xxvij.q.iiij. si qs
suadente diabolo.quod non est in casibus pręd ictis:facit quod
no.Io.Andr.in c.inter opera. de sponsa. ¶Idem autem tenent
Matth.zab.Ioan.de Imo.& do.me.in c.ij.de vi.& hone.cle.
¶Aduerte tamen quia Matth.in d.Cle.j.dicit ꝙ prædicta ha-
bent locum præterꝙ̃ in vxore & marito, qui censentur vna &
eadem caro,vt c.Martinus.de congn.spi.xxx.q.iiij . c.sciscita-
tur.& c.si quis.& xxxiij.q.v.c.admonere. ¶Sed hoc cõiter re-
probatur : quia licet quò ad generationem prolis,& alia bona
matrimonij censeantur vna & eadem caro:tamẽ secus est quò
ad alia.¶Simile adduco in filio,qui censetur eadem persona cũ
patre quò ad acquisitionem,vt l.quod dicitur.ff de verb.ob. &
etiã quò ad quædam alia.vt xxxv.q.iiij.§.hac authoritate:non
tñ quò ad omnia,nisi quæ sunt in iure. ¶Sed cõtra prædictam
cõem cõclusionẽ facit:nã si potui hominẽ defendere,& à mor-
te liberare,& non liberaui:videor irregularis tanꝙ̃ homicida:
quia qui potest hominẽ liberare,& nõ liberat,videtur eũ occi-
dere,vt c.sicut dignũ.ver.illi.s̃.eo.& in c.ꝙ̃to.de sen.ex. & in c.
dilecto.de sen.ex.lib.vj.& l.necare.ff.de libe. agno.xxxiij.q.iij.
non inferẽda.lxxxiij.di.§.j.ergo videtur talis in maxima per-
plexitate:quia si patrẽ,filium dñm,an seruum non valentes ali
ter euadere,liberat interficiẽdo efficiatur irregularis.& si id non
facit,eodem modo efficiatur irregularis:quid dicemus ? Posses
tamen fortè dicere ꝙ hoc casu quando non potest aliter libera
re,quàm occidendo non efficitur irregularis,si non liberat.secus
si aliter, quàm occidendo posset liberare : puta, clamando,seu
in medium ponendo,vel capiendo aggressorem,vel quid simi
le.& sic mitius agatur in casu primo,ꝙ̃ in hoc secundo:quia in
primo casu non liberando,ne occidat,non efficitur irregularis.
in secũdo sic & ratio sit:quia facilius clamor,& alia similia cõce
duntur,ꝙ̃ interfectio.in hoc tñ secũdo sunt opi.vt dicã j.in ar.

ticulo negligentiæ. Vel posses dicere ꝙ si occidendo dictas psonas liberauit: quia aliâs nisi occidendo liberare non poterat ꝙ sit irregularis, quò ad ordines suscipiẽdos. sed in susceptis possit licitè ministrare. ar. eorum quæ olim tenebant Io. & Gof. in c. ij. & iij. & in c. sicut dignum. in fi. magnæ gl. s. eo. & l. dist. in c. de his. & hoc refert gl. in ver. & eidem. in Cle. j. eo. ti.

37 ¶ † Decimononò quæro, vtrum beatus Petrus effectus sit irregularis, qui pro defensione Iesu Christi abscidit auriculam serui Pontificis, vt habetur Lucæ c. xxij. & xxiiij. q. j. c. si Petrus. & xxiij. q. iij. c. pro membris. & videtur dicendum quod sic. ar. eorum quæ dixi in præcedenti q. item cùm non fecerit authoritate superioris. vt xxiij. q. iiij. c. ille gladium. & tenet Spe. in titu. de legato. §. iuxta. versi. nunquid ergo beatus Petrus. quod non mouetur tum: quia tunc non erat clericis prohibitum arma sumere: nec irregularitas erat inducta, quæ fuit inducta à iure positiuo: sed de hoc dic, vt dixi in iij. & iiij. q. principali. Sed etiam ex alio capite arbitror ipsum non fuisse irregularem. ar. eorum quæ dicam j. articulo consilij.

¶ Vigesimò quæro, quidam poterat euitare mortem non occidendo: sed mutilationem membri euitare non poterat, nisi occidendo, vel mutilando inuasorem: an occidendo vel mutilando sit irregularis? & videtur dicendũ quòd non. ar. l. vulgaris quęstio. ff. de fur. cano. de pœ. di. j. c. vulgaris. vbi dicitur ꝙ qui aurem hominis tetigit, totum corpus tetigisse videtur, vt no. in c. auditis. s. de præscrip. ¶ In contrarium facit: quia defensio debet esse ordinata, ita ꝙ ad vindictam tendat, nec debet excedere moderamen inculpatæ tutelæ, vt l. j. C. vnde vi. & c. significasti. j. eo. vnde dicitur Exodi c. xxj. quòd mors pro morte, & oculus pro oculo dari debet. Lap. in d. Cle. j. eo. titu. arguit pro & contra: & tãdem videtur tenere ꝙ iste talis sit irregularis. sed multum plus placet opini. contrariæ: quia mutilatio & occisio æquiparantur, quò ad contrahendam irregularitatem, vt in d. Cle. j. ergo eodem modo debet æquiparari quò ad eandem vitandam. & hoc videtur tenere zaba. Floren. ¶ Secũdò moneor per tex. in fi. eo. tit. lib. vj. maximè si non apparet ꝙ animo occidendi percusserit. vt puta: quia repercussit manu vacua, vel habens gladium percussit cum calce aut baculo: vel habens lanceam ferratã reuulso ad se ferro percussit cum hasta. l. omne delict. §. si quis commilitonem. ff. de re mil. vide quod dixi in d. c. de his quasi circa fi. s. de accu. & Bart. in l. j. §. diuus. ff. ad l. Cor. de sicar. & dicam in c. significasti. el ij. j. eo.

¶ Vigesimoprimò quæro, quid si duo inuicem se percusserũt, & alter alterũ occidit, vel mutilauit, nec apparet quis fuerit aggressor. testes dicunt ꝙ vnus aggressus est alterum: sed ignorãt quis fuerit aggressor: an superuiuens dicatur irregularis? & videtur dicendum quòd non, per no. per glo. in l. j. §. cùm arietes. ff. si qua. pau. fe. dica. ¶ In contrarium facit: quia non est probata defensio, quæ est necessaria ad vitandam irregularitatem, vt in d. Cle. j. eod. ti. nam probatio obscura non releuat probantem, vt in c. in præsentia. de proba. Matthæ. in d. Cle. soluit. ꝙ in dubio mutilans videtur fecisse ob tutelam sui corporis. & ideò nõ incidit in irregularitatem propter l. scientiam. §. cum sacrata. ff. ad l. Aquil. sed tex. ille non probat. vnde dicit idẽ Matthæ. posse distingui, quis eorum consueuit esse magis rixosus. nam aliâs attenditur consuetudo alicuius. ff. de pigno. ac l. vniuersorum. ff. de vsur. l. qui semisses. extra de pig. c. illo vos. & sequitur do. Cardina. Flo. ¶ Ego verò arbitror dicendum ꝙ aut isti dabant operam rei licitæ: & alter alterum interfecit præter voluntatem suam. & cùm hoc imputetur casui, quem non præcedit aliqua culpa, vt d. l. qui scientiam. §. cùm sacramenta. ff. ad leg. Aquil. talis non efficitur irregularis, vt c. dilectus. cum tribus sequenti. j. eod. Si verò dabant operam rei illicitæ: tunc non est dubium ꝙ iste tenetur probare necessariam defensionem, vt d. Cle. j. si ille non probauit, iudicatur irregularis. facit quod no. in l. si rixa. ff. ad leg. Corne. de sicar. In dubio tamen satis æqua videtur esse opi. Matth. & tenendo eam. not. vt scias articulare, quod mutilatus rixosus, mutilans pacificus, mutilans iuuenis, mutilans à maturæ ætatis. & sic de similibus. ¶ Vigesimosecundò quæro: furiosus vel dormiens est aliquem aggressus, qui non valens aliter euadere, nisi suum interfecisset aggressorem, illum interfecit. an occidens efficiatur irregularis? & videtur dicẽdum quòd sic: quia tales vitio carent: vt l. diuus. ff. de sicar. & in Clemen. j. eo. titu. de quibus dixi s. in q. furiosi & dormientis. Ego arbitror contrarium: quia hoc non videtur contingere vitio offensionis, sed defensionis causa, cùm defendens principaliter intendat ad salutem suam: & ideò debet considerari, quod principaliter intenditur: non autem quod secundariò: vt in l. j. §. huius studij. ff. de iust. & iu. & l. pen. ff. ad Sylle. & l. verum. ff. de fur. Pone em̃ ꝙ brutũ animal venit cõtra me, certè licet careat vitio offensionis seu iniurię: vt l. j. §. ait Prætor. ff. si qua. pau. fecis. possum tamen illud interficere: nec teneor ad emendam: vbi aliâs obligarer. & vide ad prædicta quod tradit Bal. in l. repe. l. j. C. vnde vi. col. xv.

38 ¶ † Vigesimotertiò quæro, clericus tenebatur captus à prædonibus: nec poterat aliter euadere, nisi interficeret: vnde vt euaderet, interfecit, & contra promissam fidem: an sit irregularis? & videtur dicendum quòd sic: quoniam iste contra promissam fidem venit. secundò quia talis non metuebat mortem, licet pateretur corporis cruciatum. ¶ In contrarium facit: quia quis prædonibus & hostibus non tenetur fidem seruare: imò non seruans dicitur dolum bonum committere: vt l. j. §. non fuit. ff. de do. & l. nam & seruus. in prin. ff. de neg. gest. Tertiò quia corporis cruciatus est similis morti. xxiij. q. v. cum hoc. & ibi not. & l. itaq. ff. ad leg. Aquil. ¶ Bal. in d. repe. primò tenet primam sententiam: deinde dicit quòd talis est irregularis, per text. in Cle. j. eod. titu. à contrario. & subdit ꝙ speciale est in irregularitate, quæ contrahitur sine culpa. ¶ Mihi placet hæc vltima sententia. sed non placet simpliciter ꝙ vltimo loco dixi: quia non est verum quod respectu defensionis contrahatur irregularitas sine culpa: licet quò ad inuicem & officialem propter voluntarium homicidium irregularitas contrahatur sine culpa: vt dixi s. in q. ¶ Sed in casu prædicto talis clericus fuit in culpa: quia si non timebat mortem, vel mutilationem: licet timeret corporis cruciatum, non debebat hominem interficere. facit ca. suscepimus. s. eod. secus si verisimiliter timuisset mortem, vel mutilationem: facit quod dicam in q. seq.

¶ Vigesimoquartò quæro: timens interfici non expectauit prius percuti: sed ipse prius percussit & interfecit: an sit irregularis. Guli. in d. Clemen. j. eod. titul. tenet quod si non aderat iustus timor mutilationis vel occisionis: vel aliter euadere nõ poterat: licet Vgu. teneat contrarium per c si perfodiens. s. eod. secundùm eũ: tamen ibi hoc non dicit. loquitur enim de iam percusso: cui hæc non licet ex interuallo. qualiter autem probetur iustus timor, Lau. dicit ꝙ proprio iuramento. facit c. ex literis. el j. & c. significasti. el j. j. eo. quod est verum in foro pœnitentiali. sed in foro cõtentioso deberet probare. & idem est de eo, qui comminatur mortem alicui, qui immediatè solitus est exequi minas suas. non enim quis expectare debet percussionem: quia fortè lætalis esset: & posset sibi dici, tardè venere bubulci. est enim melius ante tempus occurrere, quàm post vulneratã causam remedium quærere, vt not. gloss. in c. suscepimus. s. eod. & tex. in l. fin. C. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. & l. j. C. quando lib. sine iud. vendi.

39 ¶ † Vigesimoquintò quæro: ex forma statuti licet bannitum interficere impunè: bannitus interfecit aggressorem suum: an sit irregularis? solut. videtur quòd sic: quia aggressor est executor iustitiæ, vt not. in l. accusationis. C. quod met. cau. ergo non licet ei resistere. ¶ In contrarium facit. primò quia tale statutum non videtur valere, vt not. Hostien. in c. fina. s. de consue. Item posito quod valeret, non tamen debet auferre defensionem necessariam, quæ est de iure naturali: vt in Clemẽ. pastoralis. de re iudica. Item licet aggressor faciat impunè: non tamen facit honestè. Bal. in repet. d. l. j. C. vnde vi. col. xv. videtur tenere quòd talis non sit irregularis. & mihi placet hæc opin. tanquam magis æqua. non obstat. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confug. quia illa loquitur in resistente contra ius diuinum. secus in resistentem contra ius merè positiuum. & ad prædicta vide quæ latissimè dixi in Clemẽ. j. de iureiuran. in illa q. an liceat reo fugere de carceribus.

¶ Vigesimosextò quæro. Quidam non interfecit aggressorem suum, sed mandantem seu consulentem: an talis sit irregularis. Sol. dic ex mente d. Bal. in repe. ꝙ sic: nisi talis occisio induceret necessariam defensionem occidentis: quod no.

40 ¶ † Vigesimoseptimò quæro, vtrum celebranti defendẽdo se liceat occidere aggressorem suum, ita ꝙ nõ efficiatur irregularis. so. Io. de lign. in tractatu de iusto bello tenet quòd sic. vbi dicit ꝙ licet talis clericus interfecerit: tamen potest incontinenti ad altare accedere, & officium perficere. & hoc sequitur do. me. in c. ij. s. de vi. & ho. cle. ¶ Vigesimooctauò quæro: quid si imminet periculum rerum, an pro ipsarum defensione occidens, vel mutilans sit irregularis. so. Pau. in Cle. j. eo. ti. tenet quod sic. per c. suscepimus. suprà eod. hoc etiam probatur per tex. in d. Cle. e. ti. vbi tex. dicit ꝙ non potens aliter euadere mortem vel mutilationem, potest interficere sine metu irregularitatis. ergo secus in alijs casibus à contrario. argu. c. nonne. s. de præsumptio. & hãc opi. tenet Matth. in d. Cle. j. quia nõ debet quis propter res transitorias armis se tueri. & spoliatorem occidere. xxvij. v. viij. c. conuenior. & c. suscepimus. s. e. Idem tenet Lap. zaba. & Host. eo. ti. §. qua pœna. ver. aliam. ¶ In contrarium tamẽ facit, quod not. Inn. in c. nisi. §. per malitiam. s. de ven. vbi dicit quòd

Prælatus debet se opponere pro defendẽdis positionibus & libertate ecclesiæ. nã & per hoc beatus Thomas fuit martyrizatus. & dicit Hosti. ꝙ debet se armis defendere, vt c. dilecto. de sen. excom. lib. vj. ¶ Aduerte tamen: quia in clerico nõ est dubium quòd efficitur irregularis: quia licet debeat defendere bona & res: non tamen debet ad seua procedere hoc est, ad mortem vel mutilationem vt c. ij. & c. suscepimus. s. eo. & tractatur per do. me. in c. ij. s. de vi. & hone. cle. Sed in laico maius est dubium per ea quæ dicta fuerunt in dictis iuribus: cùm laico liceat pro defensione rerum suarum, si aliter illas amitteret, hominem interficere, vt in dictis iuribus quod nõ licet clerico. durum tamẽ esset dicere, & aliquid attentare contra opi. à tot docto approbatam. & pro communi opi. facit: quia licet iudex pro defensione iustitiæ interficiat malefactorẽ: tamẽ efficitur irregularis. ¶ Vigesimonono quæro: quid si non occidit vel mutilat: sed ad sanguinis effusionem procedit se non defendendo: an incidat in irregularitatem. sol. dic quod sic. facit c. sententiam. s. ne cleri. vel mona. j. de rapto. c. in Archiepiscopatu. j. de sen. excõmuni. cùm illorum. versi. vos tamen. contrarium tenet Lap. per hanc literam, quæ tantùm ponit hæc duo. ad contrarium tamen non respondet. tu dic ꝙ c. sententiam. facit pro. & debet intelligi ꝙ clericus non procedat ad sententiam sanguinis vnde procedat mors vel mutilatio. Ad ca. in Archiepiscopatu dic ꝙ etiam facit pro ibi: mortem vel detruncationem. Ad c. cum illorum. dic ꝙ id qđ ibi dicitur de sanguinis effusione, consideratur ad effectũ inferendi excessum esse enormem, non ad inferandam irregularitatem: & per hoc non procedit quod dicit Landu. de illo qui se vulnerauit, & ex imperitia medici ex illo vulnere obiit dicit enim quòd est irregularis: quod non est verum: quia non dedit causam immediatem irregularitati. pro hoc qđ dixi s. in viij. q. huius articuli.

¶ Trigesimò quæro. Pone quòd in vna domo sunt plures, & vnus proiecit lapidem, & prætereuntem occidit: nec constat quis homicidium commisit. soluit Mattæ. referendo quod not. xxiij. q. fi. c. si quatuor. & Spe. eo. tit. versi. pone quòd nullus teneatur. Archi. tñ s. de elec. c. cupientes. in gl. non debet, dicit hoc procedere in casu premisso, cùm non omnes deliquerint: quia tunc sanctius est nocentem impunitum relinquere, quã innocẽtẽ cõdemnare ff. de pœ. l. absentem. s. de simo. licet Hely. Sive rò constat, ꝙ omnes deliquerunt: sed non æqualiter: quia oẽs percusserunt, sed vnus occidit, & tunc omnes tenentur de occiso. xxiij. q. fi. c. si. ff. ad l. aquil. l. item mela. §. si plures. & c. signi. el ij. j. eodem.

41 ¶ † Trigesimoprimò quæro an ex qualibet mutilatione quis efficiatur irregularis. sol. dicit Land. quòd non, vt in d. Cle. j. sed solùm efficitur irregularis propter mutilationem alicuius membri principalis per c. j. j. de cle. pugnã. in duel. l v. di. c. si euangelica. xxiij. q. fi. c. si quatuor. & ideò si aliquis mutilat alteri digitum, non videtur propter hoc irregularis. facit c. j. & fi. s. de cor po. vitia. & hoc probatur quoniam digitus non est membrum sed officium mẽbri, vt ff. de sta. homi. l. non sunt liberi. gl. & tex. de edili. edic. l. idẽ Offilius. & per Bal. in repe. l. data opera. C. qui accu. non pos. col. xxj.

¶ In cõtrariũ tñ facit qa eadẽ ratione deberemus dicere ꝙ nec lingua, nec oculi sunt membra: qa sunt partes capitis: & officium capitis pstãt qđ tñ venit cõtra l. is qui lingua. ff. de edil. edi. Bar. circa hunc ar. in l. publicorũ. circa fi. ff. de publi. iud. dicit ꝙ membrum dicitᷣ quasi corporis pars. & ita refert dicere Vgu. grãmaticũ in libro, quẽ scripsit de ver. signi in verbo mentior. & hoc modo assumendo, membrũ est qualibet particula corporis, sicut quilibet lapis est pars domus, vt l. si finita. §. ex hoc edicto. ver. sed si plures. ff. de dam. infe. Ita ꝙ in proposito mẽbra appellantᷣ, q̃ habent diuersa officia, pedes ad ãbulandũ: manus ad palpandũ: & sic de singulis. Alia verò q̃ adiuuant officium mẽbri, propriè appellantᷣ officia nõ mẽbra. probatᷣ in auc. sed nouo iure. C. de ser. fu. vbi manus appellatᷣ mẽbrum: pdicta vera sunt scdm eũ, nisi de mẽte disponẽtis aliud apparet. verbi gratia, dicit statutũ ꝙ si quis abscinderit alicui mẽbrum, simile mẽbrũ abscindatᷣ ei. nã si aliquis abscindit digitũ, debet similiter digitus sibi abscindi ex relatiõe qualitatis. ar. l. nonnũq̃. ff. ad treb. Sed tu formalius potes cõtrarium rñdere iudicio meo ꝙ oculus nõ dicitur officiũ capitis nec auris tanq̃ membri: q̃m caput nõ est propriè membrũ: sed est caput à quo cætera mẽbra descendunt. xj. di. c. nõ decet. & c. nõ liceat. s. de prescrip. in quibus dicitᷣ ꝙ nõ licet mẽbris à capite recedere. & sic arg. Bar. nõ habet obstare. Sed redeũdo ad principalem materiã: ꝙ propriũ dicatᷣ mẽbrũ, dic ꝙ illud dicitᷣ qđ in corpore nostro habet propriam & distinctam operationẽ per seipsum: vt tenet Aristo. in iiij. methaphisice. & per Bal. in d. repe. l. data opera. col. xxj. & per l. capita. §. pe. ff. de pœnis. & tenet Bal. in c. j. de no. for. fideli. & l. non sunt liberi. ff. de sta. ho. exempla possunt poni in manu, oculo, pede, lingua, ore, naso, & simi. facit l. is qui seruum. ff. de sica. idem tenet Bal. in d. repe. l. data opera. Itẽ infert ex prædictis ꝙ mamilla mulieris est membrum, cùm habeat officium proprium & distinctum: sed mamilla hominis non: vt per Bal. in d. repet. & etiam dicit ibi Bald. no. col. xx. ꝙ quando lex vel statutum facit mentionem de amputatione membri, si aliud non exprimitur, intelligitur de manu, vt in auc. vt nulli iudi. §. penult. Item ex prædictis infert, ꝙ appellatione membri nõ comprehenditur dens: quia non habet officium proprium & distinctum per se. hoc tenet Inno. in c. significauit. de corpo. vitia. & gl. in c. exposuisti. eo. ti. facit text. & ibi Bar. & Mar. Silimani. ff. de ædil. edict. l. cui dens.

¶ Quid autem de membro? dic ꝙ potest duobus modis accipi vno modo pro pilis, vt l. Item Labeonẽ. §. generaliter. ff. de iniur. & hoc modo sumendo certum est, quod non est mẽbrum: quia pili licet capiti adhæreant & cruri: tamen re vera sunt qđ separatum à corpore: & nullam habent operationem in eo. ¶ Secundo modo accipitur pro mento, vt tractatur de pace tenen. c. j. §. si quis aliquem. colla. x. & similiter non est membrũ: quia non habet distinctam operationem in corpore nostro: & hoc tenet Bal. in d. l. publicorum. Subdit tamen, ꝙ licet non sit membrum instrumentale: tamen est membrum formale: quia dat formam corpori. & sine illa parte corpus esset deforme & imperfectum. facit quod habetur in l. in rem. §. j. ff. de rei ven. & idem dicit ibi Bal. de labijs: quia labia sunt ianua linguæ, gutturis, & palati. ¶ Idem tamen Bal. in d. repe. l. data opera. dicit de barba prout de mento accipitur, cogitandum esse. ¶ Et ex prædictis infert Ang. in d. l. publicorum. quod si aliquis accusatur ex eo ꝙ percussit T. in barba, cùm barba accipiatur dupliciter: quod licet ruditer seu simpliciter probata sit accusatio: nõ condemnabitur vt percussor in facie. & ita dicit Ang. fuisse determinatum Perusij in q. de facto ipso aduocato existente. ¶ Trigesimosecundò quæro: si aliquis mutilauit aliquem manu arida, vel alio membro arido, an incidat in irregularitatem? Bal. in d. l. publicorum. videtur tenere quod nõ: quoniam membrum aridum non dicitur propriè membrum, cùm non habeat vitam membri: sed si est sterile, & habet viam: tunc bene dicitur membrum, sicut dicitur mulier licet sterilis: vt l. quæritur. §. sed de sterilitate. ff. de ædil. edict. ad quod facit quod not. idẽ Bal. in auc. sed nouo iure. C. de ser. fugi. ¶ Sed ego arbitror in hoc dicendũ contrarium, per c. sicut vrgeri. j. q. j. vbi tex. dicit ꝙ licet manus arida sit sine sanguine, & inefficax: tñ verũ est mẽbrũ: vide quę dixi in c. sicut Iudæi. de Iudæ. ¶ Trigesimotertiò quæro. Quidã nõ mutilauit, sed debilitauit aliquẽ aliquo mẽbro: vtputa propter incisionem mẽbrorũ, an efficiatur irregularis. do. me. in c. j. s. de cle. pug. in duel. tangit & non soluit: sed remittit se ad not. in Cle. eo. tit. & quod no. j. q. j. sicut vrgeri. Sed aduerte: quia in d. Cle. non reperio hanc q. decisam aut formaliter tactam: sed solùm vtrũ propter sanguinis effusionẽ incidat quis in irregularitatẽ? de quo dixi in q. præcedẽ. Arbitror tñ ꝙ talis nõ incidat in irregularitatẽ: quia Cle. j. eo. ti. videtur solùm cõsiderare occisionẽ, vel mẽbri mutilationem: sed hic non est mutilatio. igitur &c. nã licet membrũ sit debilitatũ, remanet tñ membrũ, vt dixi in q. præced. & ideò efficitur irregularis. ar. eorum quæ dixi.

42 ¶ † Trigesimoquartò quæro: quia s. pluries dixi ꝙ defendendo se quis non incidit in irregularitatem: an hoc liceat fratribus minoribus vel prædicatoribus: ita vt se defendentes cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incidant in irregularitatem? & videtur dicendum ꝙ sic: quia vim vi repellere omnibus licet, vt l. vt vim. ff. de iust. & iu. ¶ In contrariũ tamen facit præceptũ Euangelicũ, quod vult ꝙ si quis percusserit te in maxillã, debes aliã porrigere. & si voluerit tollere tunicam, debes tradere pallium. Matth. in Cle. j. eo. ti. soluit ꝙ cuilibet liceat, dũmõ incõtinenti & cũ moderamine inculpatæ tutelæ: quia talis non facit animo vlciscẽdi: sed defendẽdi se. ꝙ verũ dicit, nisi per votũ se obligauerit in oppositũ: refertur tñ quosdam dicere ꝙ nõ repercutere est præceptũ pfectionis: sed in pfectis est cõsiliũ. Qui aũt pfecti dicãtur, dicit se nõ inuenisse determinatũ: refert etiam quod no. Hug. j. di. ius naturale. vbi dicit ꝙ mortaliter peccat ille, qui repcutit siue sit impfectus, siue sit perfectus. nisi hoc faciat iudicis authoritate: & debet potius mortẽ pati, q̃ inferre. ar. xxxiij. q. v. c. ita ne. Deus enim inquit mihi vindictã, & ego retribuã. vt Aps ad Corint. c. xij. nõ vos defendẽtes charissimi. vt d. gl. in c. suscepimus. in ver. iacturã. s. e. & ad illud quod dictũ est ꝙ vim vi licet repellere, exponit Hug. i. pmittitur: qa nõ punitur per legẽ. licet repellere, i. remouere nõ percutiẽdo: sed opponẽdo aliquod obstaculũ. dicit tñ Matt. ꝙ hæc opi. est nimis dura. & in hoc residet do. Cardi. Flo. in d. Cle. j. mihi non placet vllo mõ d. opi. quia etiã posito ꝙ votũ intercessisset nõ interficiẽdi,

nõ extenditur ad hunc casum : qnimo si aliquis expsse voueret
se non defendere,etiam si interficeretur, eo casu quo posset se
defendere.dico q tale votum tanq temerarium non obligaret.
nam ista est regula q quandocunq aliquid vouetur,vel promit
titur quo facto vel non facto solus corpalis vel spiritualis amit
titur,vel peccatum mortale incurritur, non est seruandum vo-
tum sicut nec promissum pactum nec iuramentum,nec pręce-
ptum,nec consuetudo nec lex nec aliud si.vinculum.xxij.q.iiij.
§.fi.& c.inter cętera.& s̃.de iureiu.c.quanto.nec obst.dictum il
lud q si quis percusserit maxilam &c.quia intelligo in proprijs
terminis quod leuem offensionem non tendentẽ ad occisionẽ
vel mutilationem debet qs cum patientia ferre.& aliam maxil-
lam prębere.nec ob.quod dicitur mihi vindictam & ego retri-
buam.quia illud est verũ q nõ debet fieri vindicta quantacũq
sit offensio.sed tueri ac defendendo defendere vitã authoritas
iã dicta nõ prohibet.aliud em̃ est vindicta:& aliud defensio:vt
patet.Ad authoritatẽ Apostoli r̃ndeo cũ dicit:nõ vos defendẽ
tes &c.quia intelligitur qñ aliter,quàm se defendendo euadere
poterat.& hoc est quod subditur.sed date locũ irę. Vel secũdũ
posset intelligi:non vos defendentes à martyrio Iesu Christi.
¶ Vnde ego dico q & fratribus minoribus pręedicatoribus, &
cuiuscũq perfectionis sint:licet defendere se moderatè tñ : vt
dictum est.ad quod etiã dicẽdũ moueor per tex.in d.Cle.j.quę
indistinctè loquitur.¶ Itẽ secũdo moueor: quia si licet occide-
re defendẽdo necessario patrem, aut matrem, vel sociũ, vt dixi
s̃.q.xviij.fortius licet occidere defendendo se:quia omnis ordi
nata charitas incipit à seipso.nec votum hanc ordinatam cha-
ritatem videtur remouere.Pręterea maius peccatũ videtur esse
fornicatio q̃ homicidiũ.quod videtur probari text.l. vt vim.
ff.de iusti.& iur.cum sua materia coniuncta.l.palam , §.non est
ignoscendum.ff.de ritu nup.licet propter virginitatem conser
uandã nõ est licitũ seipsum perimere,vt not.in c.ex parte. el ij.
& ibi per Gof.& Doct.s̃.de sepul.& xxiij.q.v.c.si nõ licet. vbi
hoc concludit Augu.vbi plus subdit q nõ debet qs se perime
re,vt citius cõsequatur vitã æternã:sed qui põt se defendere,&
non defendit,dicitur se interficere,vt dicam j. in arti.de homic.
commisso per negligentiam.ergo &c.¶ Præterea concludunt
Doct.quod si qs fuit falsò confessus cõmisisse aliquod delictũ
propter quod ad mortẽ cõdẽnatur : quod si non reuocat illam
cõfessionẽ ante mortẽ,moritur in peccato mortali dãnatus, vt
dicit do.me.in d.c.ex parte.& tractatur in c.j.s̃.de testi.cog. Et
adde quæ dixi s̃.in xij.& xxvij.q.huius arti.Sit ergo conclusio
in hac materia,quòd omnibus indifferenter est permissa neces-
43 saria defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ. ¶ † Trigesi-
moquintò quæro.Quidam erat mortiferè vulneratus:interfe-
ci eum,an efficiar irregularis.sol, dico quòd sic.arg. eorum quæ
dixi s̃.ix.& x.q.huius articuli.& vide quod no.Bal.in l.ita vul-
neratus.in fi.ff.ad l.Aquil.vbi narrat de illo aduocato qui consu
luit consanguineos eius,qui aliũ mortiferè vulnerauerat,& erat
captus,vt vulneratũ interficerent.ad hoc vt captus euaderet à
pœna.l.Cor.de sica.per l.item Mela. §.Celsus.ff.ad l.Aqui.sed
dicit ipse q tale consilium non pręcedit, qñ est certũ q vulne-
ratus sit omnino ex vulnere moriturus.d.l. ita vulneratus. sed
qñ esset dubiũ.d.§.Celsus.& subdit q talis aduocatus pro mer
44 cede sua esset furchis suspendendus. ¶ † Trigesimosextò quæ-
ro de ea muliere quæ interfecit fœtũ propriũ, seu puerperiũ in
corpore.vtrũ sit irregularis? solutio huius quæstionis satis põt
colligi s̃.eo.c.si aliquis.& ex his quæ traduntur in c.sicut. j.eod.
Tractat Spec.in tit.de iudi.deleg.§.iuxta versi.itẽ qui homini.
vbi dicit q si partus erat viuificatus.quod quando sit,dixi in c.
si aliquis.s̃.eod.talis efficitur irregularis.facit quod no.in dictis
iuribus.& ij.q.v.c.consuluisti.& sic loquitur,q dedit mulieri ad
bibendum,ne conciperet,vel homini,ne generaret,vel aliquid
simile fecerit,non est irregularis cùm non sit ibi nec homicidiũ
nec mutilatio.licet grauiter peccet,vt dixi in d.c.si aliquis.¶ Itẽ
irregularis dicitur mulier,si dubitat an puerperium esset viuifi
catum vel non:nec aliquid certi potest apparere.argu. tex.no-
stri,& intellige de ea irregularitate,quæ potest cadere in fœmi-
nam,de qua dixi s̃.in v.q.princi.in xv.q. ¶ Idem dicendum est
de eo qui dedit causam abortiui,& de medico.omnes enim effi
ciuntur irregulares:si certum est q partus esset viuificatus : vel
est dubium.¶ Prædicta tamen procedunt,quando talis interfe
ctio puerperij sit facta à volente.secus si casualiter,vt puta, ma
ritus,vel frater,vel cognatus ludebat,vel tripudiebat ludo per-
misso & leui:tamen secutus est inde abortus.nam hoc casu effi
citur irregularis,vt no.Doct.Io.An.d.Ant.& do.me.in d.c. si-
cut.j.e.¶ Sed circa prædicta posset dubitari,qd si aliquis inter-
fecit hominem monstruosum:an fiat irregularis? sol . Bald.in l.
quod dicitur.ff.de liber.& posthu.videtur in simi.determinare
quòd sic per illum text. quia satis est q habeat spiritum & ani-
mam.Faciunt etiam prædicta q licet Angel. & Ioan. de Imol.
ibi quando habent plura,vel pauciora membra, quàm debent.
secus si habeat caput animalis bruti:quia tunc non est homo,vt
l.sunt liberi.ff.de stat.homi.& quod ibi not.per glo. & Docto.
45 ¶ † Trigesimoseptimò quæro.Percussi furem vel latronem,vel
similem,non tamen letaliter vulneraui.aduenerunt alij, & simi-
liter percusserunt:an sim irregularis? Solut.dic q si non feci ani
mo occidendi quòd videtur q nõ sim irregularis.arg.c.signifi-
casti.el ij. j.eodem.sed si feci animo occidendi, licet ex vulnere
non fuerit letaliter vulneratus,videor effici irregularis.argumẽ-
tum à contrario sensu.d.c.significasti.& tenet ibi glo.ij.& Spe.
in titu.de iudice delegat.§.iuxta.versi.illud etiam not.& Hosti.
in summa huius titu.§.qua pœna.versic.illud aũt certum.¶ In-
nocen.ibi dicit,quod si quis habuit animum occidendi,& pro-
cessit ad actum,licet non letaliter percusserit,sed percussus in-
terijt, ex aliorum percussionibus q homicida est censendus.
¶ Hostien. tamen ibi dicit q hoc est verum ad hoc, vt volun-
tas possit imputare ei inquantum potuit eum liberare à morte,
& non liberauit,per no.in c.sicut.§.illi.s̃.eod.& c. Petrus.j.eo.
& in hoc residet do.Anto.in c.significasti.sed hoc non placet
Domi. me. qui dicit q dicta restrictio non congruit illi literæ:
vbi non ponderatur,an ille clericus potuisset illum liberare vel
non.& est verisimile quod non potuisset, ex quo illi parochia-
ni fecerunt insultum subitaneum. Sed Papa ibi ponderauit,an
habuerit animum occidendi,& ideò concludit Do. me. quòd
si habuit animum occidendi & vna cum alijs percussit : licet
percussio sua non fuerit mortifera:quòd tamen est irregularis:
quia præstitit opem homicidio.pro quo textus apertus. xxiij.
q.fin.c.fina.ad idem allegat c.sicut dignum.s̃.eodem.§.fina.vbi
clerici fuerunt depositi pro homicidio:quia pręstiterunt opem
dando consilium,vel veniendo cum armis. ¶ Ego verò arbi-
tror q posito q habuerit animum occidendi, nec letaliter vul-
nerauit:si tamen excessit modum debitæ defensionis rerum ni
mis seue percutiendo,vel vulnerando:vt quia acriter percussit
in capite: vnde ille stupefactus est,propter quod fuga illius est
retardata.& sic superuenientes illum interfecerunt. & hoc casu
indubitanter arbitror, quod talis sit irregularis : tamen quia
fuit inculpatum:quia dedit causam.facit quod dicam j.in artic.
de causa seu occasione. secus si non habuit animum occidendi,
& non fuit in culpa.& non præstitit opem, vel consilium, vel
non mandauit.Ita intelligo d.c.significasti.Si verò habuit ani-
mum occidendi, adhuc arbitror quòd si prius ipso occurrit &
vulnerauit,non tamen seuè,aut modum excedendo. deinde dis
cessit,nec aliquam causam dedit,propter quam alij superueniẽ
tes vulnerauerint & interfecerint.certè nõ video, quare iste de-
beat dici irregularis.quoniã animus interficiendi non facit quẽ
irregularem:quoniam irregularitas ratione homicidij non con-
trahitur sola voluntate,nisi homo actu occidatur,aut mandato
ope vel cõsilio &c.vt dicam in fine huius articuli.& facit quod
dixi s̃.q.xix.nec ob.tex.in d.c.significasti.à cõtrario sensu dum
dicit, & si pcussor volũtatẽ nõ habuerit occidẽdi quasi sentiat
q secus esset si habuisset animũ occidendi:quia nõ sumitur ar
gumentum à contrario sensu propter prædictas rationes : &
quia esset contra regulam irregularitatis .Sed si ipse vna cum
alijs venisset,& vulnerasset animo interficiendi : quia venien-
do cum alijs, videtur dedisse opem,vt dixi s̃.tunc erit irregula-
ris.& ita potest sumi argumentum à contrario sensu in d. c. si-
gnificasti.aliâs mirabilis esset decisio.d.cap.& prædicta proce-
dunt, quando esset clarum, quod ex vulnere ipsius clerici vel
ipsius primi percutientis non fuisset mortuus. secus si esset du-
bium,ex quo vulnere esset mortuus:quia tunc indubitanter es
set irregularis non habita distinctione,an habuerit animum oc
46 cidendi vel non vt d.c.significasti. ¶ † Trigesimooctauò quæ-
ro,quid si vnus à pluribus fuit vulneratus nec aliquod vulnus
per se sufficiens ad mortem, sed omnia simul iuncta mortem
inflixerunt:an aliquis vel omnes sint irregulares? solu. dic q o-
mnes.text.est.xxiij.q.fin.c.final.& sic patet q ea quæ dixi in
præcedenti q.procedit quando est certũ quòd vulnus sit mor-
tale.& hoc tenet etiam Hostien.in c.significasti.el ij. j.eo. & d.
An.& do.ibi qui allegant no.per Bar.in l.fi.ff.ad l.Cor.de sicar.
& ad hanc q.considerantur ea quæ dicam in sequenti q.¶ Tri-
gesimononò quæro:aliquis in rixa reperitur interfectus:igno-
ratur quis eum interfecit : an omnes qui in rixa interuenerunt,
sint irregulares:& ad hanc q.vide quæ dixi s̃.q.xxx.Io.xliij.di.
c.quiescamus.& xj.q.iij.c. nolite. & in q.sua quæ incipit.qnq
erãt.arguit pro & cõtra:& tãdẽ decidit q oẽs sint irregulares.
& hoc etiã tenuit Gof.in c.significasti.el ij. j.e.& Brixi.& Spe.
in tit.de iudice deleg.§.iuxta.vers.quid si in rixa.mouentur per
c.fi.xxiij.q.fi. & l.item Mela.§.sed si plures . ff.ad l. Aquil.facit
quod dixi in q.præcedenti.¶ Sed Guli.Naso.tenuit contrariũ,
dicens

dicens neminem tanquam irregularem esserepellendum. ar.c.
petitio.j.eo.& c.sig.facit etiã quia in pœnis benignior &c. Itẽ
facit quia ratione dubietatis superflua & vitiosa tolerãtur xiij.
q.ij.c.nõ ęstimemus.& xiiij.q.v.c.deniq;.& quia sanctius est in
nocentem &c.Archi.in d.c.nolite.simpliciter refert opi.tamen
potius adhereretur primæ opi.Hosti.in d.c.signi.dicit hoc rẽlin
quendum propriç consciæ singulorum.idem concludit finali-
ter in summa huius ti.§.qua pœna.ver.sed nunquid omnes ꝑ
quo facit d.c.petitio.j.eo.& Io.And.in c.signi.in glo.sua quæ
incipit arg.ad q.dicit qđ miratur de Inno.dictæ decre.signi.au-
thore, qui noluit d.q.determinare.nam in antiqua sua decreta
li decisa posteà per Gre.in hac compilatione sub illo& j.conti-
nebantur hæc verba. Vtrum de illis sit simile sentiendum,quo-
rum vnus sed quis omnino nescitur,homicidium perpetrauit,
si forsan ad sacros ordines recipiendos pręsentetur: vtrũ oẽs
sint pariter repellendi,cùm discerni non posit,qui debeãt cul-
pabiles iudicari diligens inuæstigator aduertat.hæc sunt verba
formalia.hic tamen casus vt dicit Io. And.est valde diuersus à
casu d.c.significasti.Item dicit Io. And. qđ miratur de Grego.
compilatore qui decidens literam illam non declarauit hoc du-
bium:sed sciẽter in compilatione hoc omisit.Item miratur de
Bonifacio,qui etiam scienter voluit hoc dubium relinquere nõ
ponendo in compilatione.vj. extrauagantem,quę attribueba-
tur Gregorio.q̃ incipiebat,nullũ.quam glo.allegat Hosti.in ti.
de tempo.ordi.per quam fuit motus in d.c.sig.ad tenendum
opi.suam & etiã refert Ioan.And.in addi.Spe.in d. ver.quid si
in rixa.Et si bonifacius putabat illam extrauagantem iniquam
debebat formare contrarium concludit tamen Io.And.in d.c.
signi.ꝙ nisi appareat de culpa omnium distincta licet vnus so
lus occiderit,tamen ex quo non constat,omnes repelluntur. Si
verò non constat de multis ꝙ saltem vnus ex illis fuit qui inter
fecit,omnes admittuntur.facit qđ no.gl.in ver.qui culpabiles.
in c cupientes.§.cæterum.de elec.lib.vj.& placet hæc opi.do.
Anto.in c.signi.& mihi & vide Spe.eo.titu.ver.pone quatuor.
Et adde quæ dicã in seq.q.& pro ista sententia etiam facit ex-
pressè tex.noster:quia in dubijs securior pars &c. ¶ Aduerte
tamen quia pro opi.Hosti.facit qđ hic ponit Inn.& Io.And.
tradit pro regula hic quasi in fine, qui dicit ꝙ licet in dubio qs
debeat se putare irregularem:tamen iudex non debet illum re
putare irregularem.Et ideò possumus dicere ꝙ aut nos loqui-
mur respectu iudicis.& vera sit opi.Gul.aut respectu fori pœ
nitentialis,& tunc stabimus opi. Hosti.quia in his quæ perti-
nent ad pœnitentiam,stamus pœnitenti,vnde si ipse scit ꝙ nõ
percusserit nullo modo debet putari irregularis. Sed si aliquo
modo dubitat,debet consuli sibi,vt se irregularem reputet per
tex.nostrum.s̃.de simo.c.Mattheus. & arg.eorum quę dixi su-
47 pra in iij.q.prin.& c.fi.de his qui fili.occid. ¶ † Quadragesimò
quæro:clericus percutit in aliquo cõflictu,vbi plures fuerũt in
terfecti ab alijs tñ:an sit irregularis. So. Do.in d.c.petitio.j.eo.
dicũt ꝙ ex sola percusiõe nõ est irregularis per illũ tex.qui est
valde no.quia ibi quærebat clericus,& fatebatur se percusisse:
& Papa respondet solùm de occisione.& sic vult ꝙ ex sola per
cusione non efficiatur irregularis. ¶ Sed contra hoc oppo.de
c.sicut.§.fi.s̃.eo.& qđ not.l.dist.c.si quis viduã.sed d.decisio &
tex.in d.c.petitio debet intelligi secundũ Inn.quãdo quis inter
uenit in bello iusto.de quo in c.sicut.de iureiu. & c.sententiam.
s̃.ne cle.vel mona.secus si bellũ esset iniustũ:quia tũc qualiter-
cũq; clericus præstitisset opẽ,vel consiliũ,efficeref irregularis:
licet homicidium per alios sit commissum. Et ex hoc infertur
ꝙ si clerici vadunt cum pugnantibus,vt eos audaciores reddãt
vel timorem inimicis inferãt in bello iniusto,efficiuntur irregu
lares.de quo dicam j.in articulo de ope & auxilio.& hoc etiam
tenet Ioan.And.& cõmuniter Docto.

¶ Sed contra prędicta oppo.de c.iij.j.de cleri.percuss. vbi ille
clericus nõ percusit.& tñ sibi imponitur pœnitentia & tamẽ
erat pro parte illorum qui violentiã repellebant.& sic iustè sol.
aduerte quia d.c.habet plures intellectus. Primus est ꝙ ibi in-
teruenit dispensatio:& sic de iure communi erat irregularis.&
secundùm hũc intellectum fortiter ob.ille tex.sed posset intel
ligi,ꝙ ibi excesit modum,fortè inanimando alios ad occiden-
dum.sed hic intellectus continet diuinationem & prædictum
intellectum tenuit Ia.antiquus Doctor.& tangit Spec.in d.§.
iuxa.versi.sed nunquid clerici.

¶ Si verò c.petitio.intelligaf simpliciter,& ꝙ ex dispẽsatiõe ꝓ
cesit ob.decisioni.de qua s̃.& est cõtra c.dilecto.de sent.excõ.
lib.vj.& ideò dictus intellect⁹ cõmuniter reprobaf.maximè p
do.m.in d.c.iij.Ali⁹ intellect⁹ est,ꝙ placet do m.qđ ibi non fuit
effectus irregularis:sed pœnitentia imponif ad cautelam.& sic
nõ cõtradicit decisioni,de qua s̃. Et posset fortè & tertio dic ꝙ
illa pœnitẽti ĩponif:qa aliqualiter excesit modũ ꝓijciẽdo la-
pides,& ex prædictis patet esse reprobata opi.Spec.in d.§.iu-
xta.versic.potest etiam dici ꝙ clericus qui dicit ꝙ clericus qui
cũ armis vel sine interest bello iusto, vel iniusto, in quo aliqui
sunt interfecti,est irregularis:licet ipse non occiderit.l.dist.c.si
quis post.xvj.q.iij.c.porrò.xxiij.q.fin.ca.quicunq; ex clero.j.
q.j.c.fin.nam ex prædictis expresè reprobatur d.opi.Sed ad-
uerte,quia contra d.c.petitio.induco d.c.iij.de cle.percus.etiam
aliter:videlicet,quia text.dicit ibi : sed aliquem non percusit.
quasi sentiat à cõtrario,quod secus esset,si percusisset:quia fuif
set effectus irregularis.quod est contra ea quæ s̃.dixi.sol.arbi-
tror posse dici,quod ibi narratur quod de facto contingit,non
ꝙ dẽat ibi sumi ar.à cõtrario sensu.adde quę dixi s̃.q.xxxvij.
48 ¶ † Quadragesimoprimò quæro vtrum interficiens vel muti-
lans fœminam sit irregularis. quidam dicunt ꝙ non : quia est
animal imperfectum.secũdô quia non fuit facta ad imaginem
Dei sicut homo.in c.ij.s̃.eod.sed ad imaginem hominis.xxxiij.
q.v.hæc imago.& hanc opi.videtur sequi Car.Flo.in d.Cle.j.e.
ti.Ego credo contrariam sententiã esse verisimam:circa quod
vide quod dixi s̃.in vj.q.princ. ¶ Vltimò circa hunc articulum
homicidij facto proprio commisi,seu irregularitatis respectu
homicidij:collige duas regulas. ¶ Prima est quòd ratione homi
cidij vel mutilationis nunq̃ contrahitur irregularitas sola vo-
luntate,nisi homo actualiter occidat,vel mutilet s̃.e.c.sicut.§.j.
xj.q.j.c.si quis verò.& ponit Spe.in e.ti.de iudi.c.dilecto.§.iu-
xta.ver.item dico.Lex enim promotionis factum requirit,non
voluntatem.xv.q.j.c.fi.Host.in c.signi.el ij.j.eo.& ibi doct.vel
nisi causam p̃stet homicidio,vel mutilationi prout statim subij
ciemus. ¶ Secunda regula est,quod si facto proprio quis com
misit homicidium casuale,vel mutilationem,& adhibuit diligẽ-
tiam quam potuit,& debuit:& dabat operam rei licitæ:vt pu-
ta pulsando campanas,cecidit tintinabulum:vel reficiendo ec-
clesiam,cecidit lapis vel lignum,& aliquem interfecit:clamauit
tñ cùm videret cadere,caue,caue.nam hoc casu in nullo impu-
tatur ei,si casus fortuitos non præuidit.& secundùm prædicta
intellige.c.dilectus filius.c.ex literis.el ij.c.signi.el j.c.Io.& c.fi.
j.eod.Et ex his habes expeditum hunc primum articulum.

¶ Resumo nunc ex ordine articulum, quando quis homicidio
dedit causam aut occasionem.& quoniam hoc potest contin-
gere multipliciter : videlicet,ope,auxilio,& fauore,mandato,
iussu,seu præcepto, consilio,seu persuasione, seu suggestione.
Idcirco singulas species prosequamur,quibus expeditis videbi
mus de homicidio,quod cõmittitur per negligentiam:& tãdẽ
de homicidio quod cõmittitur per consensum,vel ratihabitio-
nem.& aduerte,quia ad hoc, vt per ordinẽ hæc materia posit
allegari & inueniri,prosequar quæstiones per quotas cõiũgen
do sequẽtes cũ præcedẽtibus. Redeũtes igitur ad homicidium
quod per cãm,vel occasionẽ cõmittitur,anteq; descẽdamus ad
49 species. ¶ † Quadragesimosecũdò quæro gñaliter vtrũ ille qui
cãm,vel occasionẽ dedit homicidio,vel mutilationi,sit irregula
ris? sol.dic ꝙ sic,si cãm dedit ex volũtate.probatur in c.presby
terũ.c.suscepimus.& c.de cætero.s̃.e.& j.eo.c.Petrus.à cõtra-
rio & probatur ex pluribus casibus,quos statim narrabo:quia
qui cãm dãni dat,dãnũ dedisse vr̃.l.di.c.studeat.j.de iniu.c.fi.
& aduerte:quia cũ hoc vocabulũ cã,accipiatur multis modis,
excludã prius modos,qui ad propositũ nõ pertinent.Nã cau-
saq,ñq;,ponitur pro iudiciali conflictu certarũ personarũ,vt c.
forus.ver.causam.de ver.sig.Q̃nq; cã,idem est ꝙ vltima volun
tas.l.item veniunt.in prin.ff.de peti.hæred.q̃nq; prospectio.ff.
de transact.l.qui cũ tutoribus.§.ei qui.q̃nq; ponitur pro titulo.
vt l.nec vllã.in princ.ff.de peti.hæred.q̃nq; pro honore, vt l.si
debitor.ff.de distra.pig.q̃nq; pro fructu,vt l si mater.C.de in-
sti.& substi.q̃nq; pro cõtractu.vt Instit.quib.mo.tol.ob.§.est
aũt.& de lib.ob.c.fi.& c.j.de plus peti.q̃nq; pro actione.l.fi.ff.
qui satis.cog.q̃nq; pro intentione,vt tractatur in c.sicut.s̃.de re
iud.& tex.& glo.in c.cũ dilecti.s̃.de accu.& hos modos ponit
Ho.& post eũ Io.An.& d.Ant.in d.c.dilecti.in glo.sup verbo
ex cã.q̃nq; etiã ponitur pro mõ,seu forma, vt cũ dico, lego v-
xori quæ eius cã parata sunt.l.qntus.ff.de ar.leg.q̃nq; ponitur
pro exẽplificatione facti,vt l.si ex plagijs.§.in cliuo.ff.ad l.A-
quil.ibi ius positũ est in cã agendi:hoc est exemplo facti.& se-
cundùm has significationes quibus sumitur vocabulum causa,
talis cã non pertinet ad propositũ nostrũ:q̃nq; sumitur cã pro
impulsu aliqd faciendi,vt dicit Io.Mo.in c.fi.de iur.cal.libr.vj.
& ita sumitur in l.j.§.sexum.ff.de postu. vnde differẽtia est in-
ter rationẽ & causam:quia ratio est gerendorum ordo ex cã ve
niẽtiũ:vnde põt esse cã sine ratiõe, vt in c.j.de sponsa.cũ si.sed
rõ nõ põt esse sine cã.& hoc mõ satis ad propositũ pertinet,
Sed clarius ad propositũ debes scire ꝙ causæ dñr quatuor,effi-
ciẽs,materialis,formalis & finalis,de qbus per Doct.s̃.in prin.
Decretaliũ.dixi in prin.Cle.Vel secũdũ dialecticos potes dice-

re,ꝙ causę sunt duę,vna fiendi,alia essendi.prima pertinet ad efficientē & finalē:secunda ad materialē & formalē. de qbus per Io.An.in j.gl.decre.redeundo igitur ad propositū, quando ex proposito seu intentione quis præstitit causam homicidio, vel mutilationi:& efficitur irregularis, vt dictis iuribus.& j.dicam. siue prestiterit causam efficientem vt puta mandato, precepto seu iussu.siue materialem: vt puta, ministrando arma, vel ducēdo hominē per viam,in qua sciebat esse inimicos suos capitales vel formalē:puta,instruendo, vel informando, consulendo, vel quid simile,vt modus daretur homicidio.vel finalem: vt puta, per premij cōstitutionem ad homicidium committendum. & licet predictę causę aliter possint sumi: tñ in presenti materia placuit predicto modo ad materiā adaptare.& hęc vt dixi,procedunt,quando ex proposito & voluntate,homicidio vel mutilationi causam prestitit:dummodò effectualiter homicidium, vel mutilatio secuta sit cum declaratione tñ,quā statim ponam in seq.Si verò preter intentionem homicidium commissum sit causa à te prestita, debes distinguere ꝙ aut qui dabat operā rei licitę & non efficitur irregularis:quia si talis non tenetur, ex facto proprio committens homicidium, multominus ex homicidio commisso per aliū.aut quis dabat operā rei illicitę:& tūc tenetur siue causa sit proxima, seu remota:dummodo ordinata ad homicidium, vel mutilationem, vt puta mandaui tibi vt verberares P.ita tamen ꝙ non interficeres, vel mutilares. certè si interfecisti, efficior irregularis, vt c.fi.eo.ti.lib.vj.& probatur in c.Petrus.j.eo.à contrario.secus aūt si non esset ordinata ad homicidium, vt puta, faciebat quis taxillos ad ludum.in quo ludo conuenientes adinuicē se interfecerunt.nā licet secūdùm cōem opi.ars faciendorum taxillorum sit prohibita:tñ non est ad homicidium ordinata.nā etiam si dedissem causam proximam homicidio, sed non ordinatam, nō tenerer.puta, feci fenestrā, per quam tu te præcipitasti,& obijsti.& vt dixi, procedit si non ea intentione feci, vt te precipitares.& vide, quæ dixi in c.presbyterum.& c.de cetero.s̄.eo.Remotio igitur vel proximitas causæ non multum operantur:sed operatur intentio, & ꝙ cā sit ad homicidiū ordinata. Sed verū est ꝙ in ordinatis procedit illud generale dictū, quicquid est causa causati: vt l.manumissiones. & l.ex hoc.ff.de iusti.& iu.l.di.c.studebat.s̄.e.c.si aliquis.& c.sicut.& s̄.de testi.c.sicut.xxx.q.ij.c.de nuptiis.quia nihil interest, an qs occidat, vel morti p̄stat cām, vt l.nihil interest.ff.ad l.Cor. de sicar.ff.de offi.Præsid.l.illicitas.§.sicuti.j.q.j.c.placuit.ff.ad l. Aquil.qui occidit.& c.fi.j.de iniur.cum simil. Et hæc notabis, quia satis sicco pede & ineptè Doct.in hac materia loquuntur. Et hæc procedunt respectu materiæ nr̄æ de gn̄e.sed vt melius hæc intelligi possint, prosequar plures casus per species: qui tñ ex prædictis regulis satis faciliter deciduntur,& alij similes.

50 ¶ †Quadragesimotertiò quæro:clericus illicitę exercebat rixā: superuenerunt consanguinei, vel amici clerici:& præter voluntatem dicti clerici interfecerunt illum.an clericus sit irregularis? So.Doct.concludunt quod sic,in c.Petrus.j.eo.& ibi dominus Anto.& Do.me.per illum tex. qui dicit ꝙ ideò ibi excusatur, quia non dedit causam vel occasionem.nam culpa hic præcedit casum.facit c.signi.el.j.j.e.& l.j.§.cùm arietes.ff.si quadru. pau. fe.dic.& C.de adulter.l.quoniam Alex.& C. ad l.Iul.de vi publica.l.qm̄ multa.& s̄.e.c.presbyterū.& c.de cetero. ¶ Cauere igitur debet clericus, ne sit rixosus, vel litigius.xlvj.di. per totum.secus si causa esset remota, vel propinqua,& iusta.vt puta, quia se defendebat:quia tunc non esset irregularis.xxxiij.q. v. cùm homo.& no.s̄.eo.c.de cætero.& dixi in præcedenti quæstione.¶ Et ideò prædicta decisio procedit, quando cōsanguinei vel amici mei superuenientes, illum interfecerunt.secus si superuenerunt inimici illius,& eum occidissent.facit qđ not.in c. significasti.el ij.j.e.& tenet.do.me.in d.c.Petrus.& ratio diuersitatis sit:quia hoc casu homicidiū non fuit commissum intuitu clerici, sed primo casu sic. hoc tamen arbitror limitandum, nisi ipse ea intentione id fecisset:quia tūc secuta interfectione esset irregularis.aduerte tamen, quia glo.ij.xxiij.q.viij.in c.fina.dicit quòd si clerico cum alio rixante superueniunt fratres clerici, & interficiunt alium præter & contra voluntatem clerici ꝙ clericus non efficitur irregularis.ar.j.q.iij.c.quia præsulatus.j.de cleri.percuss.c.pe.hoc tamen nō videtur esse sine dubio, si ipse clericus fuit causa aggressuræ. per no.in c.fi.eo.tit.lib.vj.

51 ¶ †Quadragesimoquartò quæro:clericus cœpit furem, & ligauit,& dimisit ipsum ligatum penes alium:qui timens ne solueret illum, interfecit:an clericus sit irregularis? sol.dic ꝙ si iste fuit in aliqua culpa: vt puta, quia robustum dimisit penes debilem, vel duos penes vnum, vel minus bene ligauit, & non est dubium ꝙ est irregularis, vt c.suscepimus.s̄.eo.& hoc procedit siue custos interfecerit: siue fuerit interfectus. Sed si non fuit in aliqua culpa, quæ possit imputari: vt quia propter aliquā causam iustam retinuit:quia noluit fortè eum expellere, ne videretur à circunstantibus.& sic ipse fur infamaretur, certè nullo modo esset irregularis.adde quæ dixi in c.suscepimus.s̄.e.

¶ Quadragesimoquintò quæro:clericus ex eo quòd non probauit intentionem suam in iudicio ad purgandū conscientiam suam, vel ad probandam veritatem non valens esse in duello dedit pugilem, vel ab alio prouocatus pugilem dedit, qui alium interfecit: vel ab alio fuit interfectus:an sit irregularis? sol.dic ꝙ sic, vt in c.ij.j.de cle.pug.in duel. & ratio est : quia fuit in culpa rem prohibitam attentando:& causam dedit homicidio.

¶ Quadragesimosextò quæro:aliquis tenet Vrsum, vel Leonē, vel Ceruum, qui aliquem interfecit:an sit irregularis? sol. quidā dicunt ꝙ sic:quia potest imputari sibi : quia tenuit tale animal. ar.l.dist.c.hi qui arborem.& c.sæpe.alij tenent contrarium, dūmodò talis non fuerit in lata culpa.ar. ff.si qua.pau.fe.dica.l.ij. & fi.& hoc tenet Io.And.in vlti.q.& d. Ant.& Spec. in tit.de iud.deleg.§.iuxta.ver.quid si aliquis. Sit ergo conclusio, quòd si talia animalia tenebat, quæ consueuerunt nocere, vt Vrsum Leonem,& Aprū:& illa non tenuit ligata debito modo:ꝙ efficitur irregularis.aliâs secus.vide glo.xxiij.q.v.c. de occidendis.

¶ Quadragesimoseptimò quæro. Clericus viso latrone clamauit, vt caperetur: vel simpliciter clamauit ꝙ ibi erat latro. accurrentes illum interficiunt.an sit irregularis? sol. Inn.in c.significasti el ij.j.eo.dicit ꝙ si hoc fecit, vt ille moreretur est irregularis. sed ad hoc tantùm vt caperetur, non est irregularis. Idē tenet Inn.in c.olim.el j.de resti.spo. ¶ Host.dicit ꝙ cùm lex promotionis non consistat in voluntate, sed in facto, vt in c.fin.xv.q. fi.& dixi s̄.in regula quam dedi post.xlj.q.quod talis simpliciter est irregularis.& hanc opi.finaliter tenet etiam ibi Inno.qui in hoc articulo fuit sibi contrarius dicens ꝙ si clamauit ad latrones, vel capite, capite: vel alio modo quo possit intelligi, quòd dicto vel facto suo, vel ex negligētia homicidiū perpetratū est irregularis:nisi hoc fecerit ob periculū corporis sui:quia tūc non esset irregularis, vt puta, si clamauit, succurrite.& ratio est:quia talis nō intendit in alterius mortē, sed ad sui liberationem:& in hoc nō fuit in culpa.facit quod no.Io.An.post Inn. in c.olim. el j.de resti.spol.in gl.in verbo, duxeritis.quæ incipit, quo hoc liquet.& j.de pœ.c.ꝙ in dubijs. ¶ Itē quia ꝙ qs ob tutelā corporis sui fecit, rectè fecisse vr̄.& dixi s̄.xiij.q . & sequentibus. ¶ Et propter dictā rōnē, qdā tenēt primā sentētiā Inn. mouentur:quia melius est alium liberare à peccato, ꝙ̄ seipsum à morte corporali.cùm ergo sic clamādo liberet animam volētis furari, vel eū occidere nō debet esse irregularis. ¶ Sed dicit Io. And.& bene ꝙ hoc est falsum:quia secundùm hoc sequeretur, quòd si qs clamauit post furē cū rebus furtiuis fugientē,& ad clamorē suū alij insequētes ipm̄ cœperūt:ex qua captura ille postea esset occisus, ꝙ talis nō esset irregularis:quia sic clamando animā eius à morte liberaret:quia restituit ablatū:& sic dimittitur peccatū.& tñ hoc est falsum, vt no.in c.de cætero. s̄.eo.& in hanc sentētiā etiā residet Io.An.& do.Ant.& eandē quasi sentētiam tenet Spe.in d.§.iuxta.ver.qd si cùm velles.& d.Ant.in c.olim. el j.de resti.spolia.Sed do.me.in d.c. signifi.dicit ꝙ hæc decisio nō est sine dubio, posito ꝙ clamās rō esset auidus vel intēderet ad mortem, sed tantùm ad cōseruationem sui aut rerum suarū. & profectò non est sine dubio, per ea, quæ dicam in seq.q. & pro contraria sententia facit.c.Prælatis.de homi.lib.vj.

52 ¶ †Quadragesimooctauò quæro:quid si iudex vel officialis insequitur furem vel malefactorem : & quærit à te, an videris illum.tu verò sciens ꝙ ille quæritur ad mortem, indicas eum : an sis irregularis? sol.do.Spe.in d.§.vers.quid si iudex.quod si per tuam responsionem fur est inuentus & occisus ꝙ es irregularis. secus si nesciebas, vel suspicatus fuisti, quòd ad mortem quæreretur, vel ad pœnam sanguinis.

¶ Quadragesimononò quęro:quid si ille sciuit illum furem ad mortem quæri:qui non poterat fugere nisi per alteram de duabus vijs:& sciens quod per alteram fugerat, dixit per hanc non fugit.an sit irregularis?& vr̄ quòd non:quia non indicauit eū. In cōtrariū facit:quia dicēdo per hāc nō trāsiuit, implicat illum per aliā trāsiuisse.ar.c.nonne.de presumpt. Sed aduerte:quia si penitus esset ignarus, nō efficeretur irregularis: vt puta, si tutor, vel artifex certus ꝙ ibi nō transiuit, rñdet illum per illam viam non transiuisse:quia huic non potest aliqua culpa imputari, vt no.Io.An.in addi.Spe.ver.quid si iudex.tutius est ergo tacere, vel querentem ambiguis verbis eludere.dicendo, nunquid ego sum custos illius, vel alio simili modo.de pœni.dist.j . §. ex his ita ꝙ.ver.deniqꝫ.xliij.di.c.mandantis.in fi.& si ibi non erat, nisi vnica via, per quam ille transiuerat.& officialis instat ꝙ debeat dicere, an pertransiuerit:non debet mendacium dicere.sed exēplo beati Francisci possunt eludere hoc modo dicēdo, hac non transiuit, tangendo sibi manicam.

Quadragesimo

¶ Quinquagesimò quæro: clericus non valens aliter recuperare res suas, tenet furem, ne fugiat cum rebus suis, donec eum exhibeat iudici, vel eius auxilium inuocet ad res suas recuperandas, an fiat irregularis. sol. quidam dicunt, quòd licet fur posteà puniatur pœna mortis vel mutilatiõis, non fit irregularis, dũmodo intentio detinentis non fuerit ad mortem, vel mutilationem. & hoc tenet Specu. in titu. de iudi. dele. §. iuxta. versi. item si clericus. & d. Do. in c. ij. eod. tit. lib. vj. quod facit contra communem opi. de quo dixi s. q. xlvij. & dicam in seq.

53 ¶ † Quinquagesimoprimò quæro: quid si cleric⁹ tradit officiali furem, petens quòd eum puniat citra sanguinis effusionem: an fiat irregularis. sol. licet officialis occidat, vel mutilet, nõ fit propter hoc irregularis: nec etiam nocet illi, si a conuicendum furem tradiderit intersignia. & idem si simpliciter deponit querelam de iniuriantibus sic & ecclesiæ suę, quàmuis tales vix absq; sanguinis effusione valeant coherceri. j. eo. c. tua nos. §. ad vltimum. & c. postulasti. & xxiij. q. iiij. c. Maximian⁹. & questio. v. c. j. & c. vnũ. & c. pœna. ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. j. & hęc vera: quando nõ intenderet ad mortem. nec hoc in animo gereret: quia fortè expressè instabat, vt circa sanguinis effusionem castigaretur. j. de rap. c. in Archiepiscopatu, vel in exilium mitteretur. s. de iudic. c. cùm non ab homine. j. de verb. signi. c. nouimus. vel in perpetuum carcerem detruderetur. s. de hæreticis. ca. excommunicamus. el. ij. de apo. c. à nobis. xxiij. q. v. c. non vos. ¶ Et ex prędictis infertur, quòd clericus expellens latronem de ecclesia, de quo in c. sicut. el. j. xvij. q. iiij. qui per sacerdotem extrahendus est vt eadẽ. q. c. diffiniuit. nõ fit irregularis: quia non dicitur morti tradere, sed lex. xxiij. q. v. c. cùm homo iustè. et hoc tenet Archi. in d. c. diffiniuit. quod apud me satis est dubium per ea, quæ dixi. s. in. ij. iij. & iiij. q. de officiali qui mediante iustitia condemnat ad mortẽ, & ideò intelligo dictam decisionem, quando nullo modo expellens intenderet ad mortẽ, vel mutilationem. Et ex prędictis infertur, quòd ciuiliter agens contra furem non est irregularis: licet iudex causa probata illũ interficiat ex officio. vt not. in c. postulasti. j. eod. quod intelligo, si modo non intendit ad mortem per illam viã. Absit enim quòd ea, quæ propter bonum facimus, si præter volũtatem nostram alicui male contingat, debeat nobis imputari. xxiij. quęstio. v. de occidendis. ver. absit. Et ex prædictis etiam sequitur, quòd si aliquis procurauit aliquem capi per officialem occasione alicuius delicti, propter quod certum erat illum nõ ꝙ condemnari ad mortẽ, vel mẽbri mutilationẽ debere nõ efficiř irregularis: licet iudex illum punierit pœna mortis vel mutilationis ex eo, quia inuenit illum culpabilem aliis criminibus tali pœna dignis. si modo ille nec credidit, nec cogitauit hoc posse contingere. & hoc tenet Specu. in d. §. iuxta. versicu. quid si clericus. & Host. in sum. eod. titu. §. qua pœna. versicu. verum circa hãc. Et ex prędictis fortius infertur, quòd non est irregularis clericus, à quo iudex secularis aufert furem per ipsum captum: & ipsum suspendit. hoc tenet glo. xviij. q. j. ¶ Aduerte tamen: qa in omnibus prædictis casibus vtilis est protestatio, quòd non intendit ad pœnam sanguinis secundùm formam c. ij. eod. titu.

54 libro vj. de qua statim dicam in se. q. ¶ † Quinquagesimosecundò quæro: quid si clericus certissimè scit, quòd non potest consequi debitum suum sine sanguinis effusione: vtrum possit sine metu irregularitatis implorare officiũ iudicis secularis. Vin. in c. postula. j. eod. tenet quòd non: imò quod potius debet dimittere decimas & premitias. argumen. c. ij. & c. suscepimus. s. eo. Ioã. Andre. in d. c. postulasti. dicit tenendum esse quod hodie habeř in. c. ij. eod. titu. libro vj. quasi velit dicere, quod si pręmittit protestationem, non imputatur clerico si iudex secularis posteà illum damnet pœna mortis, vel mutilationis. & sic videtur sentire, quòd etiam si clericus esset certus, quòd iudex secularis illi imponet pœnam mortis, non tamẽ tenetur desistere à petitione iustitię. & hoc tenet do. me. in. d. c. postulasti. quod dicit notandum ad intellectum. d. c. ij. & dicit hoc esse satis rationabile. quia aliàs daretur materia spoliandi clericos bonis suis.

55 ¶ † Quinquagesimotertiò quæro: quid si clericus accusat, vel dicat: accuso talẽ de tali furto, & protesteř ꝙ non intẽdit ad vindictã, an sit irregularis, si iudex illum postea cõdẽnet ad mortẽ. sol. Ioã. an. in c. ij. eo. ti. libr. vj. dicit ꝙ cautè facit clericus, si potius dicat, cõqueror quã accuso & sic seruenř verba tex. d. c. ij. facit qđ no. ij. q. vij. c. laicos. & se. in fi. in glos. per c. nullus. el. ij. xj. q. j. & per id qđ no. Inn. in c. cũ p. s. de accu. Putat tamen Ioan. an. ꝙ licet dicat, accuso. & ꝓtesteř, ꝙ nõ efficiař irregularis. nã & querela inofficiosi testamẽti dicit accusatio. C. de inoffi. test. l. parẽtibus. & l. in arenã. & sequiř. d. me. facit etiã, qa largo modo denũciator potest dici accusator. vt c. ij. & ibi dixi. s. de accu. ¶ Quinquagesimòquartò q̃ro: quid si ex consuetudine, vel statuto ꝓ homicidio, vel simili delicto Abbas, vel pręlat⁹ debeat hr̃e pœnã pecuniariã. vtrũ Abbas cũ protestatione accusando ꝙ non intendit ad pœnam sanguinis, sed duntaxat intendit cõsequi pœnã pecuniariam, an efficiatur irregularis, si iudex illum accusatum interficit? so. Archid. xxiij. q. v. c. si nos. dicit ꝙ non: quia licet delictum sit publicũ: tñ agitur quasi ciuiliter. ar. c. referente de delict. quæ s. de ordi. cogni. cùm dilectus. nec prohibetur Abbas agere ad pœnã ciuilẽ imponẽdã, vt j. de purga. vulg. c. dilecti. nec est ordini Abbatis, vel dignitati cõtrarium, vt j. e. c. postulasti. ff. de bo. libe. l. qui cùm maior. secũdùm Vin. & est tex. in d. c. ij. & no. xxiij. q. iij. c. Maximianus. & tenet Do. me.

56 in c. ij. in fi. eo. ti. lib. vj. ¶ † Quinquagesimoquintò quæro: aliqs Princeps, vel dñs fecit legẽ, cuius authoritate homines tradũtur morti: an sit irregularis? So. quidã ꝙ nõ & sequitur Arch. xxiij. q. v. c. offi. quia talis nõ animaduertit in certã personã: nec etiã voluit hominem in suã constitutionem incidere, cùm eam promulgauerit, sed tantùm propter bonũ publicũ hoc fecit, vt homines à delictis abstraherentur. facit quod no. glo. iij. d. c. fin. & quod leg. & nota. xxiij. q. fi. c. pessimã. & xxiij. q. v. c. de occidẽdis. ver. absit enim. & idem tenet Io. An. in c. j. j. de sagi. in glo. &c. ¶ Quinquagesimosextò quæro: syndicus alicuius vniuersitatis accusat de crimine publico, propter quod imponitur pœna mortis: an omnes de vniuersitate sint irregulares? Aduerte, licet hæc satis congruè possit hic adaptari ratione causæ, quam dederunt hic mandantes: tamen magis cõgruè adaptatur ad articulum de mandato. ideò dic vt dicam in q. de mandante.

57 ¶ † Quinquagesimoseptimò quæro: Eps & inquisitor hæreticę prauitatis pronũciauerunt quem hæreticum, scientes ꝙ statim post pronũciationem ille morti traderetur: an sint irregulares? sol. Arch. xxiij. q. viij. in gl. summæ. tenet quod non. facit xxiij. q. viij. c. legi. & xxiij. q. v. c. si audieris. Idem tenet Spe. in tit. de iudice deleg. §. iuxta. §. porrò. in fin. ¶ Quinquagesimooctauò quæro Episcopus damnauit aliquem ad perpetuum carcerem: moritur carceratus: an sit irregularis. & videtur dicẽdũ ꝙ non. quia iste videtur naturaliter mori: quia videtur euenire iudicio Dei, vt Institu. de cap. diminu. §. j. In contrarium facit, quia ille qui moritur in carcere, videtur mortuus in cruciatu. ff. de custo. reo. l. j. hæc formaliter dicit Bal. in l. j. C. de his qui à non do. manu. & aliter non soluit. Tu verò dic quòd aut Episcopus adeò exasperauit carcerem: vel attentauit vitam quòd verisimiliter mors erat de proximo futura: & efficitur irregularis: si carceratus propter hoc moritur: aliàs secus. hoc sentit Domi. me. in ca. penul. s. de apo. & ibi dixi. No. do. Ant. & Do. me. c. iij. j. de crimi. fal. Ioan. de lig. Clemen. j. de pœni. & remis. tenet Bald. in l. de pecoribus. in fin. C. ad legem Aquiliam.

58 ¶ † Quinquagesimononò quero, clericus pulsauit campanam ad condemnationem alicuius damnati ad mortem, vel mutilationem. vel pulsauit tubam, vt communiter fit in Italia, an fiat irregularis. sol. Ioan. Andr. in c. Ioannes. in fi. j. eo. & do. Anto. ibi tenent quòd sic. secus si pulsasset ad captionem furis. vel ad auxilium suum: quia fortè erat obsessus. vide quæ dixi s. in xlvij. q. ¶ Sexagesimò quero, quid de officialibus, militibus, notariis, biruariis, & aliis qui capiunt malefactores, qui damnantur ad mortem. an sint irregulares. vide quæ dixi s. q. iij. iiij. & v. & in proximis precedẽtibus q. ¶ Sexagesimoprimò quæro. Quidam licitè tenebat cultellum in manu: alius insiluit in eum, & vulnus letale recepit: an iste sit irregularis. sol. Archi. l. distinct. c. quia tenet quòd non. & mihi placet. si modo ille illum cultellum in manu non tenebat, vt alter se in illum impellendo interficeret. & ratio descendit ex his quæ dixi in præcedentibus q. ¶ Sexagesimosecundò quero. Titius impellit S. in medium. an si aliquis moritur prędictorum, alii sint irregulares. Hugu. l. distinct. c. sæpe. dicit quòd sic. ¶ Tu verò pro decisione istius q. recurre ad ea quę dixi suprà in regulis generalibus huius articuli de eo, qui pręstitit causam. in q. xlij. nam qualitercunq; quis tendit in mortem, vel mutilationem, efficitur irregularis: vel si preter intentionem contingit, & fuit in culpa, dando operam rei illicitę: & culpa erat ordinata ad causam. & ex prędictis poteris decidere plures alias similes quęstiones.

¶ Visis igitur regulis generalibus circa articulum eorum qui causam pręstiterunt homicidio vel mutilationi, & pluribus casibus specialibus. Videamus specificè alios articulos, quibus qs dicitur homicidio causam pręstare. & assumamus primò articulum de ope, auxilio, seu fauore, prosequendo ordinem quę-

59 stionum. ¶ † Sexagesimotertiò igitur quero, quis fiat irregularis ex eo, quia pręstitit opem, fauorẽ, vel auxilium. circa quam q. ante omnia aduertendum, quòd hęc tria synonimè capiũtur. vt tractatur in l. is qui opem. & l. in furti §. qui ope. & ibi per Bar. ff. de fur. & sicut dignum. s. e. & per Bar. in l. iiij. ff. ad l. Iul. maie. cum si. & ideò pro omnibus dictis verbis vtar verbo. auxilio. Et ad omnium dicendorum claram intelligentiam debes

scire ꝙ quandoq; prohibetur quis præstare auxilium:non contemplatione certi actus,sed simpliciter.quandoq; verò prohibetur contemplatione certi actus. Primo casu, potes figurare exemplum.dictat statutum ꝙ quicunq; dederit opem,vel auxilium bannito:puniatur in tantum.vel ꝙ nullus præstet auxiliũ hæretico, vt c.excommunicamus.el j.§.de hæreti.& hoc modo auxilium sumitur multum latè pro quolibet adiutorio, seu fauore.siue quis pecuniam mutuet.siue alimenta tradat. siue patrocinium præstet.vel simile,quod ad eius vtilitatem pertineat l.iiij.post principium.ff.ad l.Iul.maie.& in d.c.excommunicamus.& licet hoc non pertineat principaliter ad materiam nostram:quia tamẽ articulus est pulcher & quotidianus,& sumus in materia auxilij,& vt intelligamus quidditatem terminorum & differentias,dic ꝙ cùm quæritur,an quis ex tali auxilio teneatur,dic ꝙ aut quis à superiore implorat per viam supplicationis aliquam gratiam pro ipso bannito,vel hæretico:vt puta,ne postꝙ abiurauit,detrudatur in perpetuum carcerem:& hoc est licitum.facit l.si fuerit.ff.de reb.dub.& l.metalliũ.& l.diui.ff.de pœ.Hoc tamen fallit in eo qui esset damnificatus pro crimine læsæ maiestatis.& idem quoties statutum expressè hoc prohiberet.Quãdoq; verò præstatur auxilium, defendẽdo per viam iustitiæ coram superiore:vt quia petit quis cassari bannum, allegans aliquam iustitiæ causam.& an hoc casu si succũbat, debeat puniri.vide Inn.in c.solet.de sen.ex.in vj. Quandoq; præstatur auxilium extra iudicium,vt mittendo pecuniam:præstãdo necessaria ad victum:vel quid simile.& tunc nõ est dubium ꝙ puniatur,vt d.l.iiij.ff.ad l.Iul. maie.& vide Bart.ad prædicta in l.in furti.§.ope.ff.de fur.¶Secundo casu quando prohibetur præstari auxilium contemplatione alicuius certi actus:vt puta,homicidio vel mutilationi,vt c.sicut.§.eo.& circa hoc dic ꝙ auxilium potest præstari ante factum:& sic ante homicidium,vt associare aliquem ad homicidium perpetrandum,vt c.j.versic.illi autem.§.eo.arma præstando,seu ministrando,vt c.sententiam.§.ne cle.vel mo.& l.si pignore.§.qui ferramenta.ff.de fur. item scalas accommodando,vt ingrediatur ad occidendũ,vt d.§.qui ferramenta,vel præbendo domũ in qua se occultent interfectores.l.qui domũ.ff.ad l.Iul.de adulte.vel sarcinas aut paramenta recipiendo,vt d.c.sicut.ver.hi quoq;. Quandoq; verò põt præstari in ipso actu assistendo,s.homicidio,quo facilius possit cõmitti ad terrorẽ eius,qui occiditur:& ad defensionem occidentium,vt d.c.sicut.versi.illi etiam.& l.raptores.C.de raptu virgi. Quandoq; præstatur auxilium post homicidiũ,vt puta ad euadendum occisorem.de hoc dicam j.¶In primis autem duobus casibus dico ꝙ qualitercunq; quis præstiterit auxilium scienter si homicidium inde secutum sit:ex intentione efficitur irregularis,vt d.c.sicut.licet vno casu sit leuior culpa,ꝙ alio : & facilius dispensetur,vt dicam j.in x.q.prin. Si verò præter intẽtionẽ & voluntatem præparauit quis arma,vt defenderetur patria : vel mutuauit pecuniam pro defensione patriæ,qua conducti sunt stipendiarij qui homicidia perpetrati sunt ; & hoc casu, distinguerem,prout §.distinxi.q.xlj.videlicet an præstans daret operam rei illicitæ & apertæ & ordinatæ ad homicidiũ vel mutilationem.& tunc sit irregularis:aliâs secus.nã omnis ille qui præstat auxilium de homicidio,dicitur causam præstare : licet non ecõtrà.Cæterum,vt quosdam casus specialius attingamus,subijciam quasdam speciales quæstiones prosequendo ordinẽ quæstionum:& secundùm ipsarum determinationẽ potius etiã de-
60 terminare,& qualificare quæ dicta sunt.¶†Quæro igitur sexagesimoquartò,aliquis in bello ministrauit arma:illi quibus ministrata sunt,cõmiserunt homicidiũ,vel mutilationem.an ministrans sit irregularis.So.si bellum est iniustum,non est dubium ꝙ talis est irregularis ; licet secutum fuerit homicidium præter intentionẽ;quia sufficit culpa,& causa ordinata ad homicidiũ. & hoc est verũ,si arma essent talia quæ essent apta ad occidendum:secus si omnino fuissent inepta.Sed dubium est magnum si bellum est iustum.gl.iij.in c.ita quorundã.§.de iudæ.simpliciter tenet ꝙ sit irregularis.gl.verò in c.quod in dubijs.j.de pœ. dicit ꝙ in bello iusto,licet clericis hortari bellantes.& quasi idẽ sentit glo.in ver.prodire.ij.q.vij.c.sciscitaris.Inn.& Hosti.in c. pe.j.e.tenet ꝙ qualitercunq; auxilio suo mors secuta sit, etiam in bello iusto:clericus sit irregularis.idem tenet Spec.in d.tit.de iudi.dele.§.iuxta.ver.item clericus.& potest etiam dici per tex. l.j.di.c.si quis post.xvj.q.iij.c.porrò.xxiij.q.c.quicunq; ex clero.j.q.j.c fi.hanc etiam opi.tenet Ray.in sum.huius titu.Io.An. in c.dilecto.de sen.excom.lib.vj.tenet ꝙ non licet arma ministrare.Spec.verò in d.§.iuxta.ver.quid si clericus in bello.dicit ꝙ si talis nõ intendit ꝙ balistarius aliquem interficiat,vel interficere velit:sed solùm inimicos terreat,vel se,siue sua defendat, vel recuperet:talis non est irregularis:licet ille aliquem interficiat,pro eo quod aduersarius noluit aliena dimittere:vel ab oppugnando desistere:& eodem modo dicit nõ esse irregularem illum,qui in bello iusto prepositus est exercitui,vt sumptus faciat:& contracta disponat:si fortè pręcipiat lãceas vel sagittas emi,vel ministrari.vel si hortatur ad currendum post hostes:vt illis prędа,vel captiui auferantur.licet inde mors sequatur:dũmodo ipse nullo modo intendat ad mortem. Archid.xxiij.q. viij.c.fi.refert opi.& tandem in effectu videtur sequi d.vlt.opi. Io.An.post Inn.latius assumit hunc articulum in d.c.sententiã. primò recitata d.vlt.opi.dicit ꝙ talis qui prędicta intentione arma ministrauit,non est irregularis. Assignat rationem:quia ille qui balistam,vel arma parauit, aut ministrauit : non commisit homicidium facto proprio:nec consilio,nec mandato, vel voluntate:quia illum occidi non voluit:ergo non est homicida.l. di.c.si quis viduam.j.eod.c.signi.el ij.de cle.pug.c.j.& ij.multò ergo minus,si tradidit arma non pugnanti : quę tãtùm credidit recipi ab illo ad sui defensionem.allegat etiam not.per Hostiẽ. in c.ita quorundam.§.de iud.Io.And.dicit super gl.iij.ꝙ in non pugnantibus,quibus clericus arma ministrat,quos credit petere ad defensionem,diligenter plura sunt consideranda.causa, s. petitionis armorum,& personarum qualitates:quibus consideratis, poterit quis faciliter arbitrari. an tradens arma sit dignus pœnitentia:vel an sit irregularis:quia nunquam,secundùm Io. And.licet clerico in bello quantuncunq; iusto ministerium,vel consilium ad mortem prębere. j.de pœ.c.quod in dubijs.facit quod le.& not.in c.ex multa.in fi.de voto.nec etiam ad sui defensionem licet ministrare:alioquin ministrans est homicida & irregularis dicitur:quia dat operam rei illicitè, ministrando arma ad bellum:& quia non adhibet omnem diligentiam quam potest,ne fiat homicidium : sed ipsum procurat potius perpetrari:& causam propinquam prębet.argu.tex.nostri.& c.cùm Ioannes.& c.fin.j.e.Subdit etiam Ioan.An.in d.c. sententiam. ꝙ istis balistarijs & similibus,qui quasi continuò sunt viri sanguinei, prohibitũ est parare balistas, vel sagittas etiam in iusto bello:sicut prohibitum est pręesse:vt d.c.sententiam.ensem verò & lanceam eis parare non est prohibitum. nec obstat quòd ille qui scribit sententiam sanguinis, reputetur irregularis.d.c. sententiam.vt dixi §.in v.q.huius ar.quia respondeo ꝙ ille qui scribit sententiam sanguinis, intendit ad occidendum. & ideò ꝙuis non pręstet consilium vel auxilium, censetur tamen irregularis:sed in casu prędicto intendit se & sua defendere, & recuperare:nec intendit ad occidendum. vnde si mors inde sequitur,non est imputandũ se defendẽti:sed duricię aduersariorum vt c.postulasti.j.e.& hoc in effectu voluit etiam Inn. in d.c.sententiam.dicit tamen ibi quòd si aliquis prępo natur bello, quòd non sit directè ad occidendum:sed ad sua defendenda vel recuperanda ꝙ hoc liceret.vt no.in c.olim.de rest.spolia.Tutius est secundùm Hosti.ꝙ nulli bello prępo natur,acies,& similia ordinãdo.¶Ego arbitror ꝙ si bellum sit iniustum,& mors inde secuta sit ex auxilio alicuius,qualitercunq;:quòd talis sit irregularis.Si verò sit iustum.dic quòd aut est necessarium pro defensione personarum:aut rerum.si personarum,nullo modo efficitur irregularis.& hoc casu,etiam & proprio facto committens homicidium non efficitur irregularis. vt dixi §.in xiij.& xviij.q. ergo non efficitur irregularis ille qui tenetur defendere:si pręstat auxiliũ.¶Secundo casu,quãdo pro defensione rerũ, dic ꝙ nõ licet ministrare arma intendendo ad mortẽ : quia tũc si per auxilium suum in ministrando & parando fuit secutum homicidiũ,efficeretur irregularis.secus si certum est ꝙ non esset secutum homicidium:vt puta,quia non erant arma apta ad occidẽdum:quia tunc ministrator non esset irregularis. quia lex promotionis,factum,non intentionem requirit,vt sepius dixi.nisi fortè ex auxilio taliter pręstito per alium fuerit commissum homicidium:licet non per illum cui arma fuerũt ministrata.ita ꝙ ipse fuerit causa:& causa sua fuerit ordinata ad causatum : licet per causam mediatam.In administratione tamen armorum limita,nisi essent talia,quę nisi ad occidendum sunt apta, vt Bombarda,balista,& similia.propter quod posset dici esse in culpa. nisi fortè ipse ad terrorem talia prępa rasset cùm protestatione ne proijcerent versus homines.Item debet prius si potest,ante quam ministret,dirimere bellum:quia nõ dirimendo si posset, efficeretur irregularis:quia tunc esset in culpa. Et ita intelligo quod dicit beatus Tho.secunda secundę q.xl.arti.ij.qui dicit,ꝙ authoritate superioris potest clericus iustè pugnantibus suis exhortationibus subuenire.sicut in veteri lege mãdabatur, deuteronomi ca.xx.vbi mandabatur quòd sacerdotes sacris tubis in bellis ejcerent.Si quis autem clericus interesset bello,non vt pręesset viris sanguineis:sed vt respondeat militibus,sumptus ministret.tractatus teneat:sententias proferat:& negotia cõtra disponat:hoc licet. vt tenet Spe.in d.§.iuxta.versic.clericus.vbi narrat se pręfuisse talibus negotijs peragẽdis in exercitu.quod mihi

mihi placet.si bellum est iustum. Et ita quotidie videmus legatos Apostolicos præesse. qui tamen propter peccata nostra, & abusiones, & nepharia tempora hodierna, non solùm prędictis incumbūt: sed omnibus sæuis, nepharijs, & scelestibus. vide ad prædicta glo. xxiij. q. iij. c. Maximianus. & glo. l. distinct. c. miror. & xxxiij. distinct. c. fi.

61 ¶ †Sexagesimoquintò quæro. Quidam associauit sciēter illum qui ibat ad interficiendum aliquem: tñ super homicidio committendo non habuerunt aliqua verba: vel si habuerunt, associans illi dissuasit: cui tamen associatus noluit acquiescere. vnde associans timens de ipso, ipsum associauit ad hoc, vt si necessitas incūberet, ipsum defenderet: an sequuto homicidio vel mutilatione, associans sit irregularis. sol. Doct. in c. sicut. s. eo. dicunt ꝙ sic. idem Host. in sum. eo. tit. §. qua pœna. ver. quis vadat. per not. in d. c. sicut. ver. illi. & ver. fi. idem tenet Spec. in tit. de iudice deleg. ver. quid si aliquis vadit. & hoc indubitanter verum, si associās intenderet ad mortem. secus si in nulla fuit culpa: quia associauit causa pacificandi, vel ex alia iusta causa: nam licet hoc casu aliquod robur crescat sociato: quia timor aduersario incutitur: non tamen efficitur irregularis. hoc probatur in c. prębyterū. à cōtrario. s. eo. & tenent Inno. Io. And. & Doct. in c. petitio. j. eo. facit. xxiij. q. v. c. de occidēdis. ver. absit enim ꝙ ea &c.

¶ Sexagesimosextò quæro, quid de aduocato, procuratore, & similibus: quorum patrocinio agendo vel defendendo, sequutum est homicidium vel mutilatio. hæc q. posset hic optimè adaptari. sed dic vt dixi s. eo. articu. q. ij. iij. & iiij.

62 ¶ †Sexagesimoseptimò quæro, vtrum ille qui propter habendam indulgentiam portat ligna ad comburēdos hæreticos, fiat irregularis. sol. Spec. in d. §. iuxta. ver. quid de ijs qui propter. tenet quòd sic. si ligna combusserunt hæreticum. idem tenet Ioā. Andr. in c. sicut. s. eo. Et ex prædictis habes expeditū hunc articulum de irregularitate, in quam quis incidit ratione auxilij, opis, & fauoris præstiti. ¶ Superest igitur vt veniamus ad articulum de irregularitate commissa præcepto, iussu, seu mandato. & vt sequamur ordinem quæstionum.

63 ¶ †Sexagesimooctauò quæro, qualiter quis incidat in irregularitatem propter præceptum, iussum, seu mandatum. & circa hanc q. aduertendum est, ꝙ licet præcipere & iubere idē videantur importare: quia vtrunq; necessitatem importat. vt statim dicam. tamen inter hæc duo, & mandatum est differentia: quia iussus & præceptum important necessitatem, vt l. j. & ibi gl. ff. quod iussu. & ff. quod cum eo. l. j. & l. si mandato. Sed mandatū non semper importat necessitatem. & tractatur in d. l. j. & per Bald. in l. j. C. quomodo & quando iudex. & not. gl. in regula, ratihabitio. de reg. iur. lib. vj. Et not. etiam, ꝙ hæc semper pręcedere debent: videlicet, præceptum, iussus, & mandatum, vt notatur in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæred. nec sufficit ꝙ incontinenti sequatur, vt ibi tractatur. secus in cōsensu & ratihabitione. de quibus j. subijciam. q. xcj. Est aūt præceptum quod quid faciēdum, vel nō faciēdum decernit. Est enim quod imperare & iuberare. & cōponitur ex præ, & capio, secundùm Papiam: quia iussu principis capitur. vel dicit à præcipio, quasi præ alijs capere. vel dicitur quasi præcellētis cœptum, i. captū: quia à solo superiore capit. facit xxxij. q. j. c. integritas. xxiij. q. v. c. si dicat. & si est iustū, obligat semper, & ad semper. vnde dicimus præcepta legis &c. vide ad prædicta de conse. dist. j. c. præceptum. Quandoq; tamen ponitur pro monere: vt no. glo. fi. xij. q. j. c. ij. facit. xxviij. q. j. c. sic enim. & hoc est ratione subiectæ materiæ: sicut etiā dicimus in verbis imperatiuis, & in verbo, debet. quæ quandoq; propter subiectam materiam non important necessitatem, vt dixi post glo. in ver. debet. in c. si vir. j. de adulte. tractatur in c. j. s. de despon. impu. per legistas in l. iij. C. de pign. ¶ Sed redeundo ad principalem materiam nostram dico, ꝙ qualitercunq; ex mandato, præcepto vel iussu commissum sit homicidiū, vel mutilatio: præcipiens, vel mandans efficitur irregularis, vt c. sicut. s. & c. fi. j. de cle. pugnan. in duel. & c. si quis viduam. l. dist. & probatur ex alijs particularibus q. j. dicendis: quod tamen intellige & declara, vt j. in illis subijciam.

¶ Sexagesimonò quæro, aliquis dominus mandauit T. vt S. occideret, vel mutilaret: & ille executus est mandatū: an sit irregularis? so. hoc non videtur esse dubium, ꝙ sic, respectu mandantis. an autem mandatarius. dic vt dixi s. q. xxv.

¶ Septuagesimò quæro, mandauit quis Titio vt Seium vulneraret: postea sibi prohibuit expresse ꝙ non occideret, vel mutilaret: an fiat irregularis, si postea secutum est homicidiū vel mutilatio. sol. text. est expressus hodie ꝙ sic in c. fi. eo. tit. lib. vj. & ratio est: quia ille mandando fuit in culpa. debuit enim hæc cogitare euenire posse: & verisimiliter. & præterea mandatū fuit illicitum: & casus est ordinatus ad causam: ergo efficitur irregularis: vt dixi s. in articulo de causa, in regulis generalibus q. xlj. & probat in c. continebat. s. eo. facit. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil.

64 ¶ †Septuagesimoprimò quęro. quid si mandatarius in casu prædicto non occidat, sed occidatur: an mandans sit irregularis. Io. And. in c. fi. j. eo. dicit, ꝙ quicquid dicant Innoc. & Hostien. in consulente, mandans est irregularis. & hoc mihi placet, per rationes quas allegaui in præcedenti q. quæ vendicat sibi locum hic. & sequitur d. Do. fortius ergo idem dicendum est in eo qui simpliciter mandauit homicidiū cōmitti, si mādatarius occidat.

¶ Septuagesimosecundò quæro. Mandauit Titius Seio vt occideret P. de die: Seius occidit illum P. de nocte: an sit irregularis? so. ex præcedentibus sequitur. quinimò, & talis in foro contentioso teneretur de homicidio. Et idem in eo qui cōcessit arma, vt quis interficeret T. post depositum officium. licet ille interfecerit durante officio, vt dicit notabiliter Bartol. in l. is qui opem. ff. de fur. vbi tractat, an si alteratur qualitas pœnæ: quia grauius punitur homicidium de nocte, quàm de die. an grauius puniatur interficiens officialem, quàm priuatum: an mandans debeat puniri de interfecto, cùm illa conditione, vel sine: & concludit ꝙ debeat puniri, ac si mandasset interfici de nocte, vel officialem.

¶ Septuagesimotertiò quęro: Mandauit T. Seio vt interficeret M. deinde reuocauit mandatū: non obstante reuocatione Seius interfecit M. an mandans sit irregularis? so. Spe. in tit. de leg. §. iuxta. ver. idem quoq;. & se. dicit ꝙ si mandator demum cōtrarium mandauit: non efficitur irregularis, per c. j. j. de reg. iur. Idē etiam dicit si mandatarius scit, ꝙ mandator fecit pacem eum occidendo xxij. q. j. c. omne. ꝙ vel parentelam secum cōtraxit, vt c. ij. s. de despon. impu. licet mandator hoc non significauerit mandatario: quia certus certiorari non debet, vt l. j. ff. de ac. empt. & c. cùm inter vniuersas s. de elect. & idem Ioan. Andr. hic in vj. q. per not. in j. iij. §. fi. cum l. se. ff. de admi. tu. ¶ In contrarium tñ facit quod dicam. j. de reuocante cōsilium. q. lxxviij. ¶ Vide ad hac quæstionem quod dixi j. de senten. excommu. c. peruenit. ix. princ. arti. q. viij. & q. ix.

¶ Septuagesimoquartò quæro, quid si mandatarius, qui interfecit, iuratus & examinatus deposuit, ꝙ propter præceptū vel mandatum non interfecit: sed propria voluntate. an mandans sit irregularis? so. dicit Ioan. And. ꝙ si famosum sit ꝙ illud mandatum vel scandalum sit exinde suscitatum: nō est ei credendū. argu. c. ex literis. j. eodem. si verò sit occultum: tunc mandans debet sequi conscientiam suam. ar. c. exhibita. §. j. & c. petitio. j. eo. In dubio tamen debet abstinere. & adde ad hanc materiam quæ plenissimè dixi in cle. j. de renun. & vide Bal. in c. j. de pa. iu. fir. ¶ Vide ad hanc materiam quę dicit Bal. post Ia. bu. de eo qui mandauit fieri maleficium, per illū qui alias sine mandato erat facturus. tetigi de cita. ar. xxxiiij. q. ij. ¶ Septuagesimoquintò quæro. Iudex ecclesiasticus vel prælatus præcepit iudici seculari, vt puniret malefactorē: an sit irregularis? so. glo. fi. xv. q. vj. c. ij. arguit quòd non, per illum tex. & per tex. xxiij. q. iiij. & q. v. c. relegentes. & q. viij. c. vt pridem. ¶ In contrarium tamē allegat. xxiij. q. viij. c. in quibus. & ibi Archi. tenet primā opi. & dicit quòd Hug. & Lau. eam firmant, per. c. si quis viduam. l. di. sed fortè hoc limitandū est, si modo mandatum sit generale de puniendo omnes malefactores: secus si speciale, vt puniret Titium de homicidio, sacrilegio, vel simili: ex quo omnino mors sit futura. facit quod dixi. s. q. lv. hoc tamen non est sine dubio, si mandatum esset simplex, vt puniret Titiū, nō adiecta certa pœna: secus si vt suspenderet, vel decapitaret.

65 ¶ †Septuagesimosextò quæro. Syndicus ab vniuersitate cōstitutus accusat de crimine publico ex mādato vniuersitatis: propter quam accusationē sequitur condemnatio ad mortem. an omnes de vniuersitate sint irregulares. sol. Ioan. And. in c. dilectus. el. ij. s. de simo. dicit, quòd quæstio prædicta nō procedit: nam syndicus non accusat nomine vniuersitatis, sed proprio: & ad vtilitatē vniuersitatis, sicut tutor nomine proprio ad vtilitatem pupilli. de quo articulo latius ibi dixi. & tractatur per Cy. & Doc. in l. ij. C. de accu. & per Bart. in l. ij. ff. eo. Subdit tamen Ioan. And. quòd si syndicus admitteretur nomine vniuersitatis staret remedium. c. ij. e. ti. lib. vj. quasi sentiat, quòd sine illa protestatione si vniuersitas intenderet ad mortē omnes sunt irregulares. Ego arbitror hæc intelligenda, secūdùm declarationes & limitationes præcedentiū quæstionum. ¶ Item dico hoc verum si apparet quòd omnes de vniuersitate cōsenserint. & q̄q̄ vniuersitas sit opus fictum & imaginatum: licet communicato consilio delinquat: non videantur delinquere singuli de vniuersitate, secūdùm ea quæ dixi in d. c. dilectus. in. ij. q. tñ omnes singulares cōsentientes, quorum vota possunt secerni propter eorum volūtatē ad homicidiū, & ex eo quia causam dederūt: sunt irregulares. ar. eorum quæ dixi in d. c. dilectus. in vl. q. incidit tamen decisio huius quæstionis in dubitationē, de qua dixi

s.q.xxix.&.q.xxx.vnde dicerem ꝙ eo casu quo sine protesta tione,& mãdato,& accusatione inde secuta, propter quã dãnatus fuit ad mortem, vel mutilationem, efficerentur irregulares omnes illi, quorum vota possent secerni ad eam intentionẽ. Si verò nõ possunt secerni, dicamus ꝙ omnes sint irregulares: qa in dubio quis potius debet iudicari irregularis: vt hic. vel possumus dicere ꝙ hoc relinquẽdum sit conscientię vniuscuiusq; secundùm varias opiniones, quas retuli in d.q.xxxix.

¶ Et ex his ideò vtilis esset cautela, ꝙ vniuersitas in cõstitutione syndici protestaretur secundùm formam c.ij.eo.ti.lib.vj.

¶ Et ex his habes expeditum hunc atticulum de mandato præcepto,& iussu.

¶ Sequitur nũc ex ordine vt videamus de irregularitate, quę cõmittitur cõsilio, persuasione, suggestione, instigatione, vel monitione alicuius. prosequendo igitur ordinem quæstionum

¶ Septuagesimoseptimò quæro qualiter quis in prædictis casibus fiat irregularis.

66 ¶ † Et aduerte: quia consiliũ differt ab ope, stricto sumpto vocabulo. l.in furti.§.ope. de fur.& l.sæpe.ff.de verb.sing. licet largo modo ille qui dat cõsilium, dicatur præstare opem. l.qui seruo.§.idem pomponius.ff.de furt. vnde in plus se habet opem ferri, quàm consilium pręstare: quia omnis ille qui consulit, opem ferri: sed nõ ecõtrà. est autẽ consiliũ quædam probabilis persuasio debito tempore alij insinuata, secundũ Bald.in l.j.C. de manumis. vindic. licet ibi loquatur de cõsilio quod requirit ad substantiam, seu formã alicuius actus. de quo etiam per Bar. in l.j.§.si plures.ff.de exercit. tamen & hoc pertineret ad materiã nostrã. sed melius dicit Oldr. in suo cõsi.xliij. Quod incipit, Episcopus senio. vbi dicit, quòd cõsilium videtur præsupponere quãdam mutuã deliberationem: ideo inter absentes nõ congruit.ff.de arbi.l.si vnus.§.fi.& hoc consiliũ debet præcedere deliberatio: qa quecũq; animi destinatione peragẽda sunt, non nisi certa & vera scientia perfici debent. l.quæcũq;.ff.de regu.iur. debet igitur consiliũ habere deliberationem, cuius duæ sunt partes, secundũ Aristo. in v. Ethicorũ, quarũ prima est eubolia: hoc est bona consiliatio. altera, custodia: hoc est bona cõsideratio, seu cõiecturatio. Potest se habere dupliciter. vno modo, prout quis in se deliberat & deliberando eligit. Alio modo prout quia alteri consulit vt aliquid faciat. vt sentit Bart. in l.sæpe.ff.de verbo.signi.& Ioan. And. in cap. cùm olim.s.de arbit. & in secunda specie est materia nostra.

¶ Item aduerte: quia cõsiliũ potest esse malũ: vt l.j.§.persuadere.ff.de seruo corrupto. probatur in l.consilij.ff.de reg.iur. vnde est antiquo prouerbio. Malũ consiliũ consultori pessimũ. quod vnde habuerit originem, dixi in glo. in verb. consiliarios. in cle.j. de foro compe. sicut dicimus in dolo. quia quidã bonus, & quidã malus, vt in rub. cõiuncta. l.j.§.non fuit.ff.de do. Persuadere autem est de aliqua re auditori fidem facere, seu præbere, vt not. in d.§.persuadere. Vnde Cicero ad Herenniũ. Si audaciter fuerit persuasus. hoc est si omnino fidem fecerit. gloss. tamen in verbo, inflãmasse. in c.sicut.s.eod. dicit ꝙ persuadere est idem ꝙ inflãmare: sed debet intelligi verbis, aut rationibus. Et vide tex. in d.§.persuadere. ꝙ plus est persuadere, quàm cõpellere, cogere, seu mandare. Et ideo quãdoq; persuadens plus punitur, quàm faciens. vt no. l.di. miror. facit lxxxj.dis.c.tanta.

¶ Aduerte: quia qui persuadet non dicitur mandare, l.j.§.pomponius.el ij. in versi. si verò.ff.deposi.& vide ad prædicta Dy. in regula, scienti, de regu.iur.lib.vj.

67 ¶ † Surgere verò est insinuare, subministrare, subijcere. vel dic ꝙ surgere est suadere seu quasi latenter cõsulere: & propriè cã decipiendi, vel nocendi illi cui suggeritur: & etiã alteri. hoc tradit Archid. lxxj.dis.c.primates. facit c.sicut. versi. si verò.s.eo. licet quãdoq; accipiatur in bonã partẽ, vt in euangelio Ioã.xiiij. c. Ille surgeret vobis omnia. ita sumitur in d.c. Primates.& vij.q.j.ca.j. de decimis.c.suggestum. cum similibus.

68 ¶ Instigare verò est animũ incitare ad iram, seu latratũ. vnde propriè non pertinet, nisi respectu patientis ad canes. vnde Terentius: Tu verbis instiga.

69 ¶ † Mouere propriè sumitur in bonã partem: & est maiorũ seu æqualium. ¶ Persuasio verò, seu suasio etiam inferiorum: largo tamen vocabulo etiam accipimus in malã partem. vt si monet quis aliquem, quem modũ debet tenere in homine interficiendo.& est idem quod instruere & docere.

¶ Est igitur aduertendũ, ꝙ licet prędicta ita differre videãtur: tamen quantũ ad casum nostrũ dicendũ est, ꝙ oẽs prędicti qui cõsuluerũt, suggesserũt homicidiũ cõmittendũ, fiunt irregulares: homicidio vel mutilatione inde sequuta l.dist.c.si quis viduam.& c.sicut.s.eod.& probatur ex infra dicendis.

70 ¶ † Septuagesimooctauò igitur quęro. cõsuluit quis vel suasit homicidiũ cõmittendũ: sed ex interuallo: an consulens vel suadens sit irregularis. sol. dicit ꝙ sic, licet tempore perpetrati homicidij consulens sit in amicitia cũ occiso: nisi consulens tempestiuè reuocasset consilium, & denunciauerit illi qui debebat interfici, vt sibi caueret. argu.ff.mand.l.si mandasset.& ff.ad macedo.& l.si tamẽ.§.si filius.& l.j.ff.quod iussu.& s.de procur. c.mãdato.& c.ex insinuatione. de rescrip.c.ex parte. secũdùm Inno. hic. Facit quod not. Ludo. ponta. in l.post dotem.ff.solu. matri. dixi de procu.§.xij.ver. Dicit tamen Inno. ꝙ ad hanc denũciationem non adstringitur consulens, si firmiter & probabiliter credi derat, ꝙ is cui cõsuleret acquiescat renouationi consilij.& sequitur hic Ioan. Andr. in v.q. dicit tamen ꝙ tunc efficitur consul irregularis, si consiliarius fuit motus ex cõsilio: secus si non fuit motus ex consilio. facit quod no. in c.cùm I.& A. de re iudi.& hoc dicit verum. maximè ꝙ reuocato consilio non tenetur, si intra certum tempus mandauit homicidiũ committendum: deinde reuocauit consilium: & tamen ille post illud tempus commisit homicidium. ar.no. in c.de illis.s.de sponsa.& sequitur etiam hoc do. An. hic. ¶ Sed quæro, quæ sit ratio ꝙ in mandato de occidendo sufficit simplex reuocatio absq; notificatione, vt dixi s.in q.xxiij.& hic si dubitat, non sufficit simplex consilij reuocatio? sol. dicunt hic Doct. ꝙ mandatum fit gratia mandantis tantùm. Ideo nõ est præsumendum ꝙ mandatarius non acquiescat reuocationi: sed consilium, suasio, seu suggestio fit gratia eius, cui consulitur. ꝙ vt plurimũ fit rationibus vrgentibus.& ideo non ita de facili persuadetur contrarium.& ideo non sufficit sola dissuasio, sed requiritur ꝙ certificent illum, qui occidi debebat: si eum remordet conscientia.& hæc est communis sententia. quam etiã sequitur hic Ioan. And. do. Ant.& do. me.& Bar. in l.non solùm mandato.ff.de nupt. dixi in Cle.j. de renun. Debet tamen esse cautus iste qui denunciat, seu immittat hoc occidendo: vt non propalet illum qui debebat interficere. ar.xlvj.distinct.c.clericus & ij.q.j.c.si peccauerit.

¶ Septuagesimononò quæro, vtrum ille qui consuluit non directè homicidium, sed quodammodo indirectè, vt puta: quia suasit iactum machinæ vel bombardæ: vel ad faciendum insultum ad castrum capiendum: an sit irregularis, si aliquis inde moriatur. sol. Inno. hic dicit ꝙ sic: quia occasionem verisimilem & propinquam dedit homicidio: quia talia non cõsueuerunt sine occasione. imò homicidium est talibus valde propinquũ: ergo imputatur. ar. not. in c.de cætero.& c.continebatur.s.eo. maximè, quia hoc non est officium clerici, vel volentis in præsbyterum promoueri. facit quod not. in c.suscepimus.s.eo.& c.fi. de postu.& sequitur hic Host. Ioan. And. do. Anto.& do. me.

71 ¶ † Octuagesimò quæro, vtrum ille qui consulit ꝙ castrum furtiuè vel proditoriè capiatur sit irregularis, si inde homicidium vel mutilatio committatur. sol. quidam dicunt ꝙ non. nisi esset verisimile ꝙ hoc nõ posset fieri absq; homicidio. alij dicunt & fortè melius, secundùm Inno. ꝙ si talis consulat opus illicitum, erit irregularis: etiam si casu sequatur mors, vt in iuribus allegatis in præcedenti q. facit. c.fi.eo.tit.lib.vj.& quod dixi.s.q.lxx. & sequitur Ioan. Andr. hic in ij.q. ¶ Ego arbitror posse distingui, ꝙ aut bellum erat iustũ: & hoc modo licet furtiuè vel proditoriè aliquid consultatur, non dicitur res illicita: sed dolus bonus, vt l.j.§.ij.ff.de do.& ideo si præter intentionem & verisimilitudinem secutum est homicidium: non efficeretur irregularis. ar. eorũ quæ s. pluries dicta sunt.& ita procedat j.opi. aliàs procedat.ij.

¶ Octuagesimoprimò quęro. Aliquis consuluit vt malefactor caperetur: qui captus, damnatus est ad mortem: an sit irregularis illo occiso. solu. Inno. hic dicit ꝙ non. si præter intentionem suã sequatur illius occisio. ar.c.fi.j.eo. secus si directè consuluisset in mortem. facit c.sententiam.s.ne cleri. vel mona.& hoc tenet hic Ioan. Andr. in iij.q.& dicam j.

¶ Octuagesimosecundò quæro. Officialis capto malefactore quærit ab aliquo, quid facere debeat de illo: ille respõdet, talem morte puniendum vel mutilandum: hoc consilio motus officialis, illum suspendi facit: an consulens sit irregularis? solu. Raymun. tenuit ꝙ sic: quia consulens consuluit super casu, qui de facto tunc erat. ar.c.ex literis.j.de excessi. Præla. contrarium tamen videtur tenere glo. in d.c.ex literis.& glo. in c.fi.iij.distinc. & Goffre. in c.clerici.s.ne cleri. vel mona. ¶ Tu verò distingue ex mente Hostien. in d.c.ex literis.& Ioan. And. in d.c.clerici. s.ne cleri. vel mona.& in d.c.ex literis.& Spe. in d.§.iuxta. ver. quid si iudex. ꝙ aut non imminet casus in facto de præsenti, aut imminet. Primo casu, Gof. Ioan. And. Arch.& do. me. tenent ꝙ non sit irregularis: quia potest in genere respõdere. lex dicit. sic dicit. arg. xxiij.q.v.c.j.& v.q.vj.c.dilatori. Spe. verò in dicto loco dicit, ꝙ si clericus respondet quem morte puniendum generaliter pro tali crimine,& iudex sequutus sit suam responsionem, vnum taliter delinquentem damnat ad mortem: ꝙ si respondens

spondens erat iurisconsul tus: aut Doctor qui consultus consue uit talibus respondere: & tunc aut iste errauit in apicibus iuris, vbi sunt variæ Doct.opi. & respondet secundùm suam opi. in qua etiam periti errassent: & non efficitur irregularis. duntamē exprimit quòd super hoc variæ sunt opiniones. Aut errauit per crassam & supinam ignorantiā: quia nullus in illo articulo dubitasset: & est irregularis: quia fuit iure consultus. Si verò non est iurecōsultus. sed simpliciter dicat ꝙ de hoc sentiat, nec pręsumere debet ꝙ iudex suam sequatur opinionem: nō efficitur irregularis: ex quo nō respōdet ad casum qui de facto pendeat. ¶ Secundo casu, quando crimen in facto de præsenti imminet puniendum: efficitur irregularis, siue ex generali, siue ex speciali responsione sequatur homicidium. secus si ex sua responsione nō sequeretur homicidium: quia fortè iudex erat dispositus ad illum decapitādum: & iste fuit interrogatus à quodam alio, quæ pœna imponatur pro tali delicto: & respondet ꝙ capitalis. nam hic non efficitur irregularis: quia homicidium nō fuit sequutū suo consilio, secūdùm dominū meum in d.c.ex literis.

72 ¶ † Octuagesimotertiò quæro, officialis alicuius Episcopi habentis iurisditionem temporalem quærit ab Episcopo, quid agendū sit de aliquo crimine, pro quo venit imponenda pœna mortis. Sol. dic ꝙ debet respondere, ꝙ ad ipsum nō pertinet de talibus respondere: sed ꝙ alios peritos debeat consulere super hoc. ar. c. ex literis. de exces. prela. potest tamen secūdùm quosdam, dicere ꝙ puniat secūdū quod iura volūt. duntn̄ nō exprimat de pœna sanguinis. ar. c. omnis. ij. di. facit qđ dixi. s̄. lv. q.

73 ¶ † Octuagesimoquartò quæro, quidam volenti liberare homi nem à morte retraxit illum, consulendo ne liberaretur: an sit talis consulens irregularis. sol. Spe. in tit. de leg. §. iuxta. ver. quid si cum velles. tenet ꝙ sic, per c. si quis viduam l. distin. & de pœ. distinct. j. c. periculosè.

74 ¶ † Octuagesimoquintò quero, aliquis interrogatus an captus esset à morte liberan. respōdit, malum est ꝙ euadat impunitus: an sit irregularis si postea condemnetur ad mortem. so. Specu. in d. §. iuxta. in ver. quid si Episcopus. dicit ꝙ sic. & idem tenet Do. m. post Docto. in d. c. ex literis. de exces. Præla. secundùm vnum intellectum.

75 ¶ † Octuagesimosextò, quæro. quid si cōsanguinei vel amici alicuius offensi quærunt consilium à consanguineo, fortè clerico, de vindicando offensam: quia dicūt ꝙ volunt interficere offensorem, qui tamen noluit consulere, sed tacuit: an efficiatur irregularis si mors inde sequatur. dic vt dicam j. in q. xcv.

76 ¶ † Octuagesimoseptimò quæro. Aliquis timens interfici vult aufugere: ego dixi ꝙ non timeret: & promisi fidem & securitatem: vnde propter persuasionem meam & fidem promissam, non fugit: propter quam causam interfectus est in eo loco, in quo interfici timebat: an fiat irregularis? sol. dic ꝙ sic. secundùm quosdam, nisi promittens haberet quasi probabilem & certam securitatem posse firmiter adimplere quod promisit: vtputa, quia habebat in illos, de quibus iste dubitabat, dominium: aut patriam potestatem: aut erant sibi tali amicitia, cōsanguinitate, vel affinitate coniuncti, ꝙ potuit eos à tali proposito reuocare. Si verò non habebat probabilem credulitatem, & sicut fuit in culpa ita temerariè promittendo. vel fuit in negligentia proxima dolo: efficitur irregularis: vt tenet Specu. in d. §. iuxta. versi. quid si aliquis mori. & bene.

77 ¶ † Octuagesimooctauò quæro, cōtra hospitium Episcopi fit improuisus insultus: Episcopus qui intus est, & timet de sua & suorum morte, consulit suis vt assumant balistas & arma, dicēs, defendatis vos & nos: illi sic faciūt. & plura homicidia hincinde perpetrata sunt. an sit irregularis? sol. Host. hic dicit ꝙ si iste timebat de persona sua & suorū, licitè fecit. facit quod dixi s̄. q. xiij. & q. xviij. & quod statim dicā in seq. q. facit c. delicto. eo. titu. lib. vj. & c. ij. §. fin. s̄. eo. & homicidia sunt imputanda duritiei insultantium: vt c. postu. j. eo. Si verò pro rebus conseruandis tantùm consuluit: debuit potius ipsas exponere. vide quæ dixi in q. xviij. tutius tamen est secundùm Ioan. And. hic. in xj. q. ꝙ non faciat expressam mentionem de balistis. Facit quod dixi s̄. q. lxiij. & q. xcix. & j. de sagitta. c. j. nam hoc casu, non imputabitur sibi: quàmuis hi quibus in genere consuluit vt sumerent arma, sumpserint balistas: quia multa licent in genere, quæ non licent in specie j. eo. c. postu. & s̄. de iurepa. c. ex literis. Facit quod dixi s̄. q. octuagesimasecunda.

78 ¶ † Octuagesimononò quæro. Quidam consuluit seu persuasit alicui ꝙ pro patria sua, vel suo iure, aut proximi defendendo, sumat arma, & se periculo exponat: & in illo conflictu aliquis est interfectus: an sit irregularis? sol. dic ꝙ non, etiam si mortuus esset ille cui consultū fuit. ar. xxiij. q. iij. c. pro membris. & c. seq. & q. viij. c. igitur & c. conuenio. & c. hortatur secundùm Inno. hic, quem sequitur Ioan. And. ix. q. & gl. in c. quod in dubijs. j. de pœnis. Facit quod dixi s̄. q. xviij. & q. lxiij. Idē Archi. xxiij. q. viij. in summa. & hoc verum, nisi ille sciret talem omnino moriturum: quia tunc fieret irregularis. idem no. Spe. in d. §. iuxta. versi. porrò si quis.

79 ¶ † Nonagesimo quæro, quid si aliquis alicui consulat ꝙ se indubitāter exponat morti pro amore Iesu Christi, vel pro fide: vel pro libertate ecclesiæ: an talis cōsulens sit irregularis? sol. dic ꝙ talis nō est irregularis: etiā si postea ille moriatur: cùm Christus pro nobis mortuus fuerit: & ei teneamur rependere vicē, prout fecerant sancti martyres.

80 ¶ † Nonagesimoprimò quæro, quidam consuluit alicui vt aliū occideret: ipse verò aggrediens ab aggresso occiditur: an consulens sit irregularis. sol. quidam dicunt ꝙ sic: quia dedit operā consilio illiciti operis. vnde quicquid mali culpa vel casu inde sequutum est, sibi debet imputari: vt c. continebatur. & c. suscepimus. s̄. eo. potuit enim considerare, ꝙ etiā ab illo poterat occidi. & sic est irregularis l. dist. c. hi qui. & c. pe. Alij tenent cōtrariam sententiā: quia iste nullum consilium dedit in mortē istius interfecti: imo eū mori nolebat: quia si hoc intendisset: sine dubio esset irregularis, vt d. c. hi qui. & c. sępe. & j. eo. c. significasti. secus si non consuluit fraudulenter: quia licet consilium fuit malum, & magnæ negligentiæ, non tamen fuit ad mortem ipsius: quia consiliū debet intelligi, vt cautè ageret. sed si excitaret aliquem ad occidendū aliquem in loco vbi instaret periculū mortis: fieret irregularis: etiam siis cui consuluit occideretur. semper apparet ꝙ non fuit diligens, nec bonum dedit consiliū, ex quo ille qui recipit, fuit interfectus. respōdetur ꝙ fines mandati diligenter sunt seruandi. in c. cùm dilecta. s̄. de rescriptis. l. diligenter. ff. mandati. & ideo si non cauit sibi vt debuit, & fines mandati excessit: sibi imputet. maximè cùm excedendo non videat fecisse consilio illius. & hoc tenet hic Inno. & ad literam Ioan. And. in vij. q. ver. quid si Titius. & Spec. in titu. de leg. §. iuxta. ver. quid si aliquis. Sed Ioan. And. ibi in addi. tenet, ꝙ simpliciter consulens sit irregularis, per c. fin. eo. titu. lib. vj. & hoc mihi plus placet. In mandante verò quid iuris sit, dixi s̄. in q. lxxj.

81 ¶ † Nonagesimosecundò quæro. Aliquis consuluit alicui vt se proijceret in mare, vel præcipitaret per fenestrā: & ille hoc facto moritur: an suggerens sit irregularis. so. Innocē. dicit ꝙ sic, per c. si quis viduam. quinquagesima distinct.

82 ¶ † Nonagesimotertiò quæro: pone, rusticus erat super asinum, & volebat transire flumen: & cū esset in medio fluminis, asinus incœpit nolle ire: nec ante nec retro. sicut asina Balaam, vt secūda q. vij. §. item cùm Balaam. & sequenti. clericus verò vnà cum alijs qa aqua crescebat, clamauit ad illū vt descenderet de asino, ne periret: credens verisimiliter eum euadere posse: ille verò ad eorum clamorem descendens submersus est: an pręsbyter & alij sint irregulares? solutio dic ꝙ non. absit enim vt ea quæ propter bonum facimus & c. xxiij. q. v. c. de occidendis. ver. absit. hoc tenet Spec. in d. §. iuxta. ver. sed pone, rusticus.

¶ Nonagesimoquarto & vltimò quæro, quid de medico qui suasit abortum mulieri prægnanti. sol. collige ex his quæ dixi s̄. xxxvj. q. ¶ Adde tamen ad prædicta quæ dicam in c. nuper. j. de senten. excom. vnum distinguamus circa consiliū, vtrum ille vel esset facturus vel non, ad hoc vt consulens teneatur vel non teneatur ex consilio. de quo ibi per Do. me. ¶ Et ex his habes expeditum hunc articulum de consilio persua. & c. ¶ Sequitur nunc ex ordine vt videamus de irregularitate commissa ex homicidio commisso per negligētiam, desidiam, seu incuriā: vnde sequendo ordinem quæstionum.

83 ¶ † Nonagesimoquintò quęro, vtrum ille cuius negligentia seu desidia, commissum est homicidiū vel mutilatio, sit irregularis. circa quod videndum est ꝙ negligentia dicitur priuatio diligentiæ, vt dicit Bar. in suo consilio quod incipit, Charissimè domine. vnde sicut diligentia mater est virtutū in suo opere lxxxiij. distinct. c. nihil. ita negligentia est nouerca eruditionis, vt d. c. nihil. & ideo semper sonat in vitium, vt not. Ioan. Andr. post Archi. in ij. de reb. ec. non alienan. lib. vj. & est peccatū mortale, vt c. ea quæ. s̄. de offic. Arch. dixi in c. ij. s̄. de accusa. in tertio not. & eius mater, vt plurimū est securitas, vt inquit Grego. in moralibus. & facit l. nec supina. ff. de iur. & fac. ignor. Desidia verò quasi pro eodem ponitur. dicitur enim quasi deorsum cadens. incuria verò dicitur quasi sine cura. & sic sine diligētia. & sic quasi pro eodē ponit̄ cum negligentia. nam curiosus idē est quod diligens, vnde cura dicitur quasi cor vrens, vt not. Arch. in c. j. de fi. præsbytero. lib. vj. inde descēdit beneficium curatū, ¶ Vtrum ergo ille cuius negligētia cōmissum est homicidium sit irregularis? dic ꝙ sic: quia talis qui negligit, cùm potest subuenire vitæ alterius, dicitur occidere. lxxxiij. distinct. c. pasce. & ibi lxxxvij. distin. c. si. lxxv. dist. c. si quis abscidit. ff. de li. agno. l. necare. facit. ff. de remi. l. omne delictum. §. qui pręponit. xj. q.

iij.c.non solùm.xij.q.ij.c.aurium.l.distinct. cõtingit.xlvij. dist.
c.sicut.& xv.q.vij.§.ij.& ratio est, quia facientis culpã procul-
dubio habet,qui potest corrigere & negligit emẽdare: nec ca-
ret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit
obuiare.lxxxvj.distinct.c.facientis.& c.sicut.s̈.eod.idem tenet
Spec.in d.§.iuxta.ver,quid si potui.Facit c.quantũ.j.de senten.
excom.& c.delicto.de sent.excõ.lib.vj.Et faciũt notabilia ver
ba clarissimi & eloquẽtissimi oratoris F.philelphi sic dicentis.
¶Non minus peccat prohibere crimen,qui valens musat pro-
hibere,quàm qui dirus insontem præmit & fatigat.Et hoc est
verum,siue dolosè negligat obuiare homicidio , siue ex culpa:
nec obstat ꝙ quidam voluerunt,quos sequitur Do. me.in d.c.
quanto.vbi voluit,ꝙ si culpa quis negligit obuiare verberatio
ni clerici,non efficiatur excommunicatus;quia respõdeo ꝙ ibi
requiritur dolus ad hoc, vt sit excõmunicatus propter violen-
tam manuum iniectionem in clericũ: vt c.si quis suadẽte.xvij.
q.iiij.sed in casu nostro,sufficit sola culpa, vt c.pręsbyterum.&
c.continebatur.& c.suscepimus.s̈.e.&.s̈.sæpius dictũ est.vnde
secus dicerem si non sint in aliqua culpa,vt puta,quia videbat
nimis magnum periculum subesse circa personam suam,si vo-
luisset obuiare vel nõ videbat posse obuiare,quin alterum occi
deret:quia tunc non esset irregularis:nec diceretur negligere:
quia tunc dicitur negligere,cùm potest obuiare & nõ obuiat.
vt d.c.facientis.Et quis illud dicitur posse quod de iure vel ho
nestè potest.xxij.q.ij.c.faciat.& gl.in verbo,potest.in cle.sępe.
de verbo.signi.& l.filius.ff.de condi.insti.& per glos.in c.si eo
tempore.de rescrip.lib.vj.& l,nepos proculo.ff.de verb.signi.
& quod commodè possumus : vt in dictis iuribus no.Pau.in
cle.j.de præben.& in cle.causam.de elect.& quòd si timore: vt
no.glos.pe.in c.quia propter.s̈.de elect.per c.bonæ memoriæ
maguntinus.de ele.& quod sine difficultate.no.glo.insti.de ac.
§.pœnales.xxxv.dist.c.ab exordio.& ideò non dicimur posse
quod per extraordinarium remediũ possumus.not.Inno.in c.
pastoralis.de cau.pos.& proprie.& Lap.in regula,semel.de re
gu.iur.lib.vj.& no.in l.apud iul.in fi.ff.de leg.j.& ideò talis nõ
dicitur negligere:& per consequens non est irregularis.& pr
dicta adde ad ea quæ dixi.s̈.q.xviij.
¶Nonagesimosextò quæro aliquis petijt à me consiliũ de in-
terficiendo aliquem:ego non consului,sed neglixi contradice
re:an sim irregularis.so.Inno.hic tenet quòd sic.ar.c.Mattheus
de simo.Idem tenet hic Ioã.Andr.& do.Ant.secus si exprefsè
prohiberem.ar.c.sicut nobis.s̈.de simo.s̈.eo.c.Petrus.&.j.q.iiij.
c.quia pręsulatus.dummodo ex corde hoc faciat.Alioquin in
conspectu Dei tenetur,si tacitè consentit homicidio : quia lex
promotionis non solùm in facto consistit:sed in facto & in
animo.xv.q.j.c.fi.&.q,vj.c.j,
84 ¶†Nonagesimoseptimò quæro vtrum ille qui nõ reuelat tra-
ctatum ei,in cuius mortem scit cõspiratum esse, sit irregularis
secuta morte.sol.glo.fi. j.e.c.Petrus.sentit quòd non facit:quia
talis non videtur cõmisisse homicidium facto,mandato,consi-
lio,vel defensione.l.dist,c.si quis viduam.&.d.c.Petrus.& hoc
est verum,si prohibuit.facit quod dixi in præcedenti q.& hoc
est verum,si credidit,vel credere debuit quòd per suam prohi
bitionem illi non perpetrarent homicidium:aliàs secus .Alij ve
rò tenent indistinctè quòd non tenetur reuelare: sed satis sit
prohibuisse.Spe.in tit.de le.§.iuxta.ver.quid si amici. & Inno.
in d.c.Petrus.& ibi Io.And.& Do.m.distinguunt, ꝙ aut quis
dolosè reuelauit,aut non dolosè.primo casu,est irregularis.ar.c,
quanto.j.de senten.excom.aliàs secus Do.m.consuluit,ꝙ reue
let.nam propter opiniones,de quibus.s̈.iudicaretur irregularis.
arg.tex.nostri.dico tamen ꝙ debet esse cautus , ne prodat illos
qui coniurarunt.& adde quæ dixi s̈.q.lxxiij.& lxxix.& pręd
cta procedunt,quando nõ fuerunt propalata sacerdoti in con-
fessione:nam tunc nullo modo debet manifestare : etiam si iu-
rasset dicere veritatem : quia illud non scit vt sacerdos, sed vt
Deus,vt c.si sacerdos.de offi.ordi.
¶Nonagesimooctauò quæro,aliquis vult te interficere nisi ei-
dem aliquam pecuniæ quãtitatem:an tenear dare ad hoc,vt li-
berem te à morte:& si nõ dedero, an sim irregularis si te inter-
ficit ille.sol.glo.lxxxiij.distinct.c.j.arguit ꝙ sic,per illum text.
lxxxvj.distinct.c.non satis.in princ.faciunt iura quæ allegaui s̈.
in princ.istius articuli negligentiæ.Refert tamen glo.quosdam
dicere,ꝙ soli pręlati ad hoc tenentur.xij.q.ij.c.gloria.xvj.q.j.c.
fi.alij dicunt quòd quilibet tenetur redimere vitam alterius.&
hoc videtur mihi tutius. prouideat ergo si potest aliter , quàm
dando pecuniam.& si non potest aliter,det illam.
¶Nonagesimononò quæro, quid si negligẽtia est commissa in
malè ligando vrsum vel leonem.dic vt dixi s̈.q.xlvij.
¶Centesimò,posset hic adiũgi quęstio de eo qui adhibuit pre-
sentiam homicidio. cuius q. decisio satis colligi põt ex his quæ
s̈.dixi in articu.de ope & auxilio q.lxiij.& seq.quia quis debet
abstinere:& maximè clericus,si aliquo modo per sui præsentiã
auxilium,vel causam præstare posset homicidio vel mutilatio-
ni:secus si ex sola curialitate interesset.vide Specu.in d.§.iuxta.
ver.quid si Episcopus.& D.m.in c.ex literis.j.de exces.præla.
¶Postremo loco superest vt attingamus de irregularitate quæ
contrahitur ex homicidio commisso consensu , collaudatione,
85 seu ratihabitione.¶†Est autem consensus in idem plurium pla-
citus sensus l.j.ff.de pact. tradit Ioan. Andr. in c.cùm olim.de
arbi.& vide glo. mag.in fi.in c.j.de reb. eccle. non alienan.lib.
vj.quæ dicit,ꝙ consensus & collaudatio est multorũ voluntas,
ad quos res pertinet,simul iuncta.& aduerte:quia cõsensus po
test præcedere actum,interuenire in actu,& subsequi post actũ:
nisi consensus requiratur de forma : quia tũc semper debet in-
teruenire in actu:& quando hoc sit,vide not. Doct.per Inno.
in c.cùm consuetudinis.s̈.de consue.& per glo.in c.edoceri.de
rescrip. gl.in c.j.de procur.in c.causam.de iud.in c.cùm vos.de
his quæ fi.à Pręla.per glo.in c.j.de reb.ecc.non alienã.per Bar.
in l.j.§.si plures.in repeti.ff.de exerci. & l.si quis mihi bona.§.
iussum.ff.de acquir.hæred.& in regula,ratam.de reg. iur.lib.vj.
Bald.in l.fi.C.ad Maced.cum si.videlicet,quando ante actũ,vel
in ipso actu non est articulus noster: sed satis est dictum in ar-
ticulis præcedentibus.Solùm ergo hoc examinabimus, quãdo
consensus subsequitur actum:sicut & ratihabitio, quæ semper
adhibetur post actum:vt in dicta regula,ratihabitio.sed redeun
do ad propositum nostrum.
86 ¶†Centesimoprimò quæro,vtrũ per talem consensum & col-
laudationem efficiatur quis irregularis.verbi gratia , commisisti
homicidium me ignorante,nec causam præbẽte: dico ꝙ placet
mihi illud homicidium per te commissum: vel illud collaudo:
an sim irregularis.sol.Spec.in d.tit.§.iuxta.ver.sed quid si agen
ti.primò videtur tenere ꝙ sic.nam ratihabitio retrotrahitur:&
mandato comparatur,vt in dicta regula, rati.l.j.§.quoties.ff.de
vi & vi ar.& de elect.c.pe.cum si. Quod enim quis nõ pronun
ciat in ore,sed in corde:audit Deus: & voluntas pro opere po-
nitur xiiij.q.j.§.si ago.hoc idem tenet Hosti. in sum.§.qua pœ-
na.ver.quid ergo si placet.vbi dicit hoc verum, si talis gauderet
de morte illius:secus si gaudet malefactorem punitũ esse.xxiij.
q.v.in c.reos licet doleat de morte personæ. & compatiatur fi-
guræ Dei,& tristatur ꝙ taliter deliquerit propter quod imago
Dei ita punita sit.ar.c.ij.s̈.eo.& C.de pœnis.l.si quis in metallũ.
j.de senten.excommu.c.vt famæ. & sequitur ibi Specu. subdit
tamen ꝙ in dubio relinquitur conscientiæ suæ quam intentio-
nem habuerit j.eo.c.exhibita.s̈.de iureiur.c.mulieri.xxxiij.dist.
c.habuisse. de æta.& quali.c.ad aures.sed tandem dicit,ꝙ credit
ꝙ per solam ratihabitionem,siue placentiam non fiat quis irre
gularis.vbi nullus consensus,vel exhortatio,vel cooperatio,vel
preces pręcesserint:nec eius nomine factũ.ar.ff.mand.l.si verò.
§.si post.pactum enim quod sola voluntate committitur, sola
voluntate cõtraria aboletur: quia nihil tam naturale &c.l.nihil.
ff.de regu.iur.& hoc videtur sequi Ioan.And.in addi. qui alle-
gat,quod in simili notatur in c.is cui.secundo responso.de sent.
excom.lib.vj. vbi per solam ratihabitionem iniectionis violen
tæ manus in clericum,non incidit quis in excommunicationẽ:
nisi illa iniectio fuerit facta nomine ratũ habentis, & videntur
etiam sequi Ioan.And.& do.Anto.in c.postulasti.j.eo.qui sim
pliciter allegauit dictum Specu. & hoc mihi placet.nam si non
fuit suo nomine gestum,deficit factum quod requirit lex pro-
motionis xv.q.j.c.j.
87 ¶†Vltimò quæro circa hanc vij.q. vtrum peccata , seu delicta
quæ aliàs inducunt irregularitatem, illam inducãt si sint occul-
ta.sol.glo.in c.nisi.§.personæ.s̈.de renun.colligit ꝙ sic.quod ve
rum dicit ibi Gof.si sit tale peccatũ de quo nõ sit peracta pœ-
nitentia,vt c.fi.de temp.ord.Host.dixit ꝙ peccatum occultum
non inducit irregularitatem,in qua requiratur pręlati dispensa
tio.Inducitur ergo irregularitas;sed sufficit sacerdotis dispensa
tio in confessione,cum contritione & pœnitẽtia. Et ex his co-
piosè & ordinatè habes expeditam hanc septimam quæstio-
nem principa.
88 ¶†Octauò principaliter quæro de effectib9 irregularitatis, cir
ca quam quæstionem aduertendum est, ꝙ satis videtur esse in-
tricata.in ea tamen procedam vt clarius potero. & aduertendũ
est ꝙ tres principales possunt insurgere effectus. Primus,impe-
ditiuus promotionis ad ordines. Secundus,administrationis in
receptis ordinibus impeditiuus. Tertius,depositiuus ab officio
ordinum.& quoniam vt s̈.vidisti in vij.q.principali. & in v.q.
plurimis modis, & ex diuersis quis incurrit irregularitatem.
& plures sunt eius species.idcirco assumendo aliquas,
89 ¶†Primò quæro,quis sit effectus irregularitatis quæ prouenit
homini ex defectibus,qui in eo sunt sine facto & pacto suo: &
circa

circa irregularitatem prouenientem ex defectu natalium.dic ꝙ effectus est promotionis impeditiuus, vt s.de fil.præsbyte.per totum tetigi.s.in princ.vij.q.vbi posui plures rationes.

90 ¶ † Secundò quæro, quis sit effectus irregularitatis prouenientis ex bigamia.sol.similiter dic, ꝙ est promotionis ad ordines impeditiuus xxij.distinct.c.proposuisti.xxvj.distin.c.vna.ver.biga.de quo latius de bigamis per totū.& per Hostien. in sum. in tit.de big.§.fi.& l.distinc.c.ex pœnitentibus.& c.quicunq;.& c.confundat. Item si prius habuisset ordines non solùm per bigamiam postea sequentem:sed etiam per simplex matrimonium impediretur administrare in illis ordinibus.sed in bigamo plus est, si rectè memini, quia amittit omne priuilegiū clericale.

91 ¶ † Tertiò quæro, quæ sit irregularitas quæ contrahitur ex deformitate proprij corporis.sol.dic simile, quod est impeditiua promotionis ad ordines lv.distinct.c.pœnitentes.xliij.distinc.c.mittatur.& c.vsq; xxxiiij.distinct.c.præcipimus.xxxvj.dist.c.illiteratus.& de his latius s.de corpo. vitia. per totū.sed propter hanc deformitatem non impeditur quis administrare in susceptis ordinibus:nisi sit talis deformitas, seu tale vitium corporis quod inhabilitauerit illum talem ordinem exercere, vt c.præsbyterum. de clerico ægro. dixi s.in princip.vij.principalis.versi.secundò quæro.

92 ¶ † Quartò quæro, quis sit effectus irregularitatis contractæ ex violatione censuræ.sol.dic ꝙ effectus, vt tales impediātur promoueri j.de fur.c.fi.& quæ sint delicta impedientia ordinationem, vide xxxiij.distinct.c.maritum.& xxxiiij.distinct.c.præcipimus.& vide generalius à xxj.distinct. vsq; ad l.distinct.& ab.lxxxj.distinct. vsq; ad xc. nam vt dicit Apostolus ad Thimotæum.lib.j.c.v.oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem, non violentū, non percussorem, sed modestum:non litigiosum, non cupidum, suæ domui bene prepositum, non neophitum, quæ omnes qualitates extenduntur ad alios clericos:licet Apostolus loquatur de Episcopo.lxxxj.distinct.c.Apostolus xxxiiij.distinct.c.cognoscamus.& Hostiē. in sum.de temp.or.§.& cui. Esset etiam difficile vnumquodq; delictum & defectum, secūdùm enumerationem quam feci, & secundum quem, vel quod quis incidit in irregularitatē, & defectibus singulorum. esset enim quasi reuoluere totum corpus iuris.& ideo pro effectibus, recurrēdum est ad titulos speciales pro quibus criminibus quis sit deponendus, vide lxxxj.distin.c.j.& c.Maximianus.& xxiij.q.ij.c.si quis per capillum.& tex. in c.præterea.de iurepat.xxxix.distinc.c.Petrus.de coha.cle.& mulie.c.sicut gl.pe.xxxv.distinct.c.pe.gl.quinquagesima dist.c.si Episcopus.& c.si quis præsbyter. & gl.j.q.j.c.presentium.& gl.j.lxxxij.distinct.& glo.in c.fi.j.de cleri.pugnan. in duel.& magistra.xj.q.ii.in sum.& glo.xxiij.q.iij.non in perpetuā.xxxj.q.j.c.non debet glo .in c.vt clericorum.de vita & ho.cle. Inno.in c.ex tenore.& c.pe.de temp.ordi. per Pau.in Cle.j.de offic.ord. ¶ De inducentibus autem suspensionem, vide aliquid in dictis iuribus.& vide gl.xxxij.distinct.c.nullus.gl.& Doct. in c.accusatus.s.de simo.per Innocē. in c.tanta.eo.titu.per glo.& Docto.in c.ex tuarum.& c.inter de purga.canoni.& latissimè de vtroq; per do.Anto.& Do.me. in c.at si clerici.in prin. s.de iud.Sed quantum ad propositū attinet, ponit ibi do.Ant.& Do.m.ꝙ omne delictum cum irregularitate, dignum est depositione, per not.per Inno.in c.nisi cùm pridē.de renū.& aliquid per Inno.in c.cùm nostris.de conces.præben. Et adde ad hanc materiā quæ dixi s.in iiij.q.principali.& quod tractatur in c.dilectus.de tempo.ordi.& per Spe.in tit.de legato.§.nunc de Episcoporum. Item nota ꝙ irregularis propter crimina nō solùm deponitur ab officio sacerdotali, sed ab omni officio cuiuscunq; ordinis, vt c.præsbyterum.& ibi notaui.& c.de cætero.& ibi dixi.s.eo.Item not.ꝙ irregularitas non priuat quē beneficio ipso iure.text.est & ibi do.Anto.in c.nisi cum pridem. in j.parte super.iij.gl.s.de renun.Inno.in c.cùm nostris.de concess.præben.& in c.si celebrat.de cler.excō.mi.in addi. per Inn.& vide etiam ad hanc materiam Hostien.in sum.in titu. de cle. excom.mini.

93 ¶ † Quintò quero de effectu irregularitatis quæ contrahitur ex homicidio.sol.dic ꝙ illa non solùm impedit effectum promotionis & administrationis:& non solùm in susceptis ordinibus remanere, sed ad maiores ascendere:& non solum ante peractā pœnitentiam, sed etiam post peractam pœnitētiam, nisi interueniat dispensatio Papæ:vel inferiorū, secundùm diuersas qualitates homicidiorum:& maiores vel minores culpas, secūdùm quod colligitur in c.sicut.s.eo.& ea quæ dixi in vij.q.principali, in articulo de homicidio, & secundùm ꝙ tractatur in c.dilectus.de tempo.ordi.& per Specu. in titu. de legato.§.nunc de Episcoporū.& §.iuxta.ver.sunt quoq;. dicam in x.q.principali.talis tamē qualitercūq; sit irregularis, non pōt etiā in minoribus ministrare do.Ma.post Inno.in c.ij.j.de cle.pug. in duel.

¶ Et hoc arbitror verum.licet Specu.in d.§.iuxta.versicu.item quandoque.dicat quòd aliquis est irregularis, vt non promoueatur:sed non vt ministret in susceptis. in c.cōtinebatur.in fi. s.eo.& in tex.nostro in fi.quod ego intelligo respectu facilioris dispensationis, quantū ad Episcopū dicam in q.principali.

¶ Et ex his habes expeditam octauam quæstionē principalē.

94 ¶ † Nonò principaliter quæro, qualiter in hac materia irregularitatis sit formandus libellus.sol.dic, iste articulus satis difficilis propter varios casus, qui varias requirunt rationes, & varias conclusiones propter varios effectus : sed sufficiat vnam formam exempli gratia posuisse:quæ erit ista coram vobis reuerendo in Christo patre & domino.d.Carolo dignissimo Episcopo Senensi Franciscus Tadæus &c.dicit & exponit, ꝙ Sempronius clericus de anno præsenti M cccccx.de mense iunij interfecit Titium, seu vulnerauit super platea sancti Martini in ciuitate Senarum.vel quid simile commisit, propter quod incidit in irregularitatem:quare petit per vos & vestram sentētiam dictum S.priuari, seu priuandum esse decerni beneficio suo:vel deponi ab officio seu ordinibus suis:vel degradari, seu administratione ordinum interdici.loquendo seu petendo vnum vel alterum, secundùm quod viderit expedire & prædicta dicit & petit omni meliori modo &c. facit c.cùm non ab homine.s.de iud. & c.sicut dignum.s.eo.l.distinct.c.clericum qui paganum.c.si Episcopus.& seq.

95 ¶ † Decimò & vltimò quero, qualiter tollatur irregularitas.sol. quatuor modos reperi, quibus tollitur. Primus, per baptismū. Secundus, est per dispensationē.Tertius, per ingressum religionis. Quartus per pœnitentiam.& ideo hanc decimam q.principalem examinabimus per quatuor principales q.

¶ Primò, igitur quæro principaliter, vtrū irregularitas tollatur per baptismum.sol.dic vt dixi s.c.præsbyterum.

¶ Secundò principaliter quæro, vtrū irregularitas tollatur per dispensationem.hæc quæstio est satis difficilis.arbitror tamē in ea distinguendum esse ꝙ aut dispēsatio est publicè facta super irregularitate manifesta, seu occulta, per sacerdotē in foro pœnitentiali.& hoc secundum membrū venit examinandū quarta & vlt.q.Circa primum dic, ꝙ per dispensationē tollitur irregularitas, si dispensatio tenet & facta sit super irregularitate, ab habente potestatem cum solēnitatibus requisitis. ratio est:quia dispensatio hoc sonat. est enim iuris relaxatio j.q.vij.§.nisi rigor.& hoc probatur: quia dispensatio facit licitum, quod erat aliàs illicitum, vt not.glo.in ver.licere.in c.dudum.de elect.probatur etiam in l.ij.in fi.& l.queris.& l.sed si hac.§.patronum in fi.ff.de in ius voc.nec ille cum quo dispensatum est, potest vlterius accusari, vt latè dixi in c.de his.in v.membro.s.de accu. Sed hic insurgit dubium, quis possit dispensare cum irregulari.circa quod distingue, ꝙ aut nos loquimur in irregulari.contracta ex homicidio:aut in irregularitate contracta ex alijs causis, vel culpis de quibus dixi s.in vij.q.princ. primo casu subdistingue, ꝙ aut loquimur in homi.volunt.aut casuali. si voluntario, similiter subdistingue, ꝙ aut homicidium iniustè, aut iustitia mediante.si iniustè, aut nos loquimur in dispensatione quò ad ordines: aut in dispensatione quò ad beneficia.primo casu, glo.magna in c.sicut.s.eo.sentit ꝙ cum homicida volūtario, quò ad ordines, etiam Papa non possit dispensare. ¶ Idem videtur tenere Spe. in titu.de lega.§.nunc breuiter.ver.quinto.vbi dicit, ꝙ non potest dispensare cum homicida voluntario, vt possit ministrare etiam in officio altaris, quantuncunq; post peractam pœnitentiam in c.fin.de tempo. ordi.l.distinct.c.miror.j.q.vij.c.si quis omnem.j.de exces.Prelato.c.ex literis.s.de accusa.c.inquisitionis.& in c.j.s.eo. ¶ Idem etiam tenet Specu.in d.ti.§.iuxta.ver. quando autem, & per quem.& ver.curia Romana. pro qua gl. facit : quia irregularitas causata ex homicidio videt̄ inducta de iure diuino, vt dixi s.in iij.q.principali.sed Papa non dispensat contra legem diuinam.xxv.q.iij.c.sunt quidam. si ergo ab altaris ministerio remouetur, per l.diuinam, fortius à celebratione. d.c.miror.etiam si interfecerit paganum l.distinct.c.clericum.

¶ Hostien.tamen & communiter Doct. tenent contrarium in d.c.sicut.vbi voluit quòd Papa possit dispensare cum homicida voluntario:& ad iura quæ volunt, vel videntur velle quòd cum homicida voluntario non dispensetur.respondent, quòd debent referri ad difficultatem : hoc est quòd de difficili Papa dispensat:si tamē vult, potest:quia videtur sibi hoc permissum à lege diuina.facit c.proposuit. de conces. præben. Nam & in veteri testamento reperitur quòd fuit dispensatum cum nepote Aaron, qui vocatus fuit phinees, qui duplex commiserat homicidium:& postea fuit permissus ministrare diuina.

¶ Item Paulus Apostolus fuit homicida:& tamē diuina mini-

strauit, vnde iura præsumũt ꝙ vicarius Dei etiã hoc posſit cau ſa ſubſiſtente. facit quod not. Inno. in c. quod ſup his. ſ. de vo. & Archi. hic tenet. xxiiij. q. viij. c. occi di. facit c. inter corporalia. ſ. de transla. prela. & c. ſignifi. j. e. & idẽ tenet hic D. m. & in ca. ſicut. ſ. eo. ti. pro hac ſententia facit quod tradit do. Domi. in c. is qui. in prin. de ſen. excõ. lib. vj. qui dicit poſt Inno. in c. cũ pridem. §. perſonæ. de renũ. ꝙ Papa poteſt diſpenſare cũ omni irregulari. ¶ Ex prædictis ſequitur ꝙ inferior à Papa nõ poteſt diſpenſare cum homicida voluntario quo ad ordines. quod intellige, ſcilicet vt promoueri poſsit.

¶ Sed dubium eſt, an Epus poſsit diſpenſare, vt clericus qui poſt ſuſceptos ordines cõmiſit voluntariũ homicidiũ, poſsit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Circa quod dic ꝙ in ſacris nõ eſt dubiũ ꝙ nõ poteſt, vt c. cõtinebatur. ſ. e. & probatur in ca. ij. j. de cler. pugnã. in duel. ibi, nõ debet &c. Et ſic probat ille tex. ꝙ in minoribus ordinibus reſpectu adminiſtrationis poteſt Epiſcopus ſuo iure diſpenſare. & hoc tenet Hoſti. Io. An. & d. Anto. in d. c. ij. mouentur per no. in d. c. præsbyterum. & c. cõtinebatur. in fi. ſ. eo. & per tex. noſtrum in fi.

¶ Sed tu aduerte, quia prædicti tex. loquũtur in homicidio caſuali nõ volũtario, in quo nõ eſt tanta culpa, vt de ſe patet. Itẽ in caſuali poteſt eſſe magna culpa, minor, leuis, & leuiſsima, vt in dictis iuribus. facit in ſimili. c. ſicut. ſ. e. nõ obſtat text. in c. ij. de cler. pugnã. in duel. quia ibi dũ text. facit mentionẽ de ſacris ordinibus. poteſt ſumi largè pro quolibet ordine, etiã minore: nam & largè quilibet ordo minor eſt ſacer, vt notatur in c. clericus ſi tonſurã. & ibi per Do. m. ſ. de vita & hone. cler. licet maiores cõiter ꝓpter excellentiã appellent ſacri, vt no. gl. in ſumma. xxxiij. diſtin. & pro hac ſentẽtia, ꝙ nõ poſsit Epus diſpenſare. facit tex. in c. j. j. de cler. pugnã. in duel. vt tex. videtur indiſtinctè prohibere diſpenſationẽ Epo. quãdo volũtariè cõmiſſum fuit homicidium, vel membrorum mutilatio.

¶ Sed volens tenere primã opin. poſſet reſpondere, ꝙ ille tex. intelligitur quãtũ ad promotionẽ. & prædictã ſecundã opin. ꝙ nõ poſsit Epiſcopus diſpenſare, tenet D. m. hic. & in d. c. ij.

¶ Sed aduerte, qa poſſemus ſaluare opi. Doc. in homicidio voluntario cõmiſſo mediante iuſtitia, vt ſaltẽ poſsit Eps diſpenſare quò ad adminiſtrationẽ ſuſceptorũ ordinũ mino. vt ſtatim dicã. ¶ Et hæc ꝓcedunt quò ad ordines: ſed quantũ ad beneficiũ, an poſsit diſpẽſare cũ homicida volũtario, vt poſsit beneficium retinere. dic ꝙ papa poteſt: quia in eis habet abſolutam poteſtatẽ, vt c. ꝓpoſuit. de cõceſ. præben. ¶ Sed in Epo dicẽdũ eſt ꝙ nõ poteſt diſpẽſare quò ad curatũ beneficiũ. ar. c. fin. ſ. de fil. presbyt. ſed quo ad beneficiũ ſimplex, poteſt etiã Eps diſpẽſare, ſecundũ Gof. & Hoſti. in d. c. ij. de cleri. pugnã. in duel. nec ob. ꝙ ille tex, nihil dicat de Epo, ſed ſimpliciter loquatur, quia reſpondeo ꝙ imo poteſtas, de qua ibi. debet intelligi conceſſa Epo, & nõ inferiori prælato: niſi aliud exprimatur.

¶ Et adde quæ ſtatim generalius dicã de potentia Eporũ circa poteſtatẽ diſpenſandi. Idẽ etiã tenet Spec. in ti. de le. §. nunc de Epiſcoporum. verſi. ix. & verſi. xxx.

¶ Secũdo caſu cũ queritur de homicidio voluntario cõmiſſo iuſtitia mediãte. fortius dicendũ eſt ꝙ papa poſsit diſpenſare: & ſimiliter Eps hoc caſu in oĩbus caſibus, in quibus põt propter homicidiũ cõmiſſum iniur. ar. prædictorũ. facit quod no. Spec. in tit. de leg. §. nunc breuiter. ver. v. & quod no. lj. diſ. c. aliquãtos. & hoc caſu poſſet ſaluari opi. Hoſti. & aliorũ qui volunt ꝙ Eps poſsit diſpenſare ꝙ homicida volũtarius poſsit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. & prædicta procedũt, ſiue quis proprio facto cõmiſerit homicidiũ, vel cauſam, vel occaſionem dederit, iuſſerit, preceperit, opem auxiliũ preſtiterit, ſecũdũ qđ dixi ſ. in vij. q. facit d. c. j. & ij. de cleri. pugnã. in duel. & c. ſicut. ſ. eo. l. diſt. c. ſi quis viduã. hoc etiã ſentit Spec. in tit. de leg. §. iuxta. verſi. quid de his. vbi dicit ꝙ cum his qui portauerunt ligna, vt hæretici cõburerentur, non diſpenſat niſi papa: ſed debet intelligi vt s. dixi. ¶ Si verò loquimur in homicidio caſuali, quod culpa ſit cõmiſſum. Cùm aliás nunquã homicida incidat in irregularitatem. dicendũ eſt, ꝙ cum tali irregulari nõ diſpenſat etiã niſi Papa quò ad hoc vt poſ. promoueri ad ordines. ſed quò ad hoc vt poſsit in ſuſceptis miniſtrare, dic & in ſacris non poteſt niſi Papa. In minoribus, non eſt dubium ꝙ Eps poteſt diſpenſare: vt hic in tex. noſtro. & c. cõtinebatur. ſ. e. tenet Specu. in d. §. iuxta. prope finẽ. Et quantũ ad beneficiũ ſimplex, poteſt: quia ſi poteſt in voluntario, fortius debet poſſe in caſuali. hoc tenet Hoſti. in c. ij. j. de cler. pugnan. in duel. & Io. An. ibi dixi in c. præsbyterum. & ca. ſeq. ſ. eo.

¶ Secundo membro principali videlicet. quis poſsit in alijs irregularitatibus diſpenſare. diffuſa, ampla, intricata, & longiſsima eſſet materia: & occuparet vltra xxx. lectiões: & eſſet quaſi reuoluere totum corpus iuris: ſed reſpectu diſpẽſationis fiendæ per Papam, dic vt latius tractatur per Specu. in tit. de leg. §. nũc breuiter. per totum, & latius vide in tractatu meo de diſpẽſationibus. §. v. in j. principali arti. & de concilij poteſtate. circa diſpenſationem, vide ibi in iij. arti. principali. ¶ De poteſtate verò legatorũ, vide per Spec. in titu. de leg. §. conſequenter. ver. item legatus. & ver. generaliter. & latius per me in d. tract. ver. j. principali arti. v. §. de Patriarcharum verò & Archiepiſcoporũ poteſtate, vide Specu. in d. titu. §. nunc de Epiſcoporum poteſtate, vide etiam in d. §. nũc de Epiſcoporum. & latius per me in d. §. v. ar. iiij. vj. & vij. ¶ In quo ar. inter alia ſume illam regulam generalem, ꝙ in omnibus caſibus in quibus quis poteſt legem & conſtitutionem cõdere, & iuriſdictionem habet, poteſt pariter diſpenſare. Iſta enim, iudicio meo, procedunt à pari. quod probatur. diſpenſatio eſt iuris communis relaxatio, vtilitate ſeu neceſsitate penſata, vt per Spec. in tit. de leg. §. j. per Inno. in c. dilectus. de temp. ord. j. q. vij. §. pro tempore. & §. niſi rigor. Archi. in c. licet. de elect. lib. vj. Ioan. Andr. in regula, ſemel. de reg. iur. lib. vj. & in procemio vj. in verbo, diſpenſari Do. m. in c. diuerſis. de clericis coniuga. Si ergo eſt relaxatio iuris: ergo id debet hoc poſſe, qui poteſt illud ius relaxare, per regulam primã, de reg. iur. & regulam, nihil eſt tam naturale. ff. de reg. iur. ¶ Et aduerte vt dixi: quia in materia iſta variæ fuerunt opi. vide Spec. d. §. nunc de Epiſcoporum. & me in d. vij. arti. & vide Do. m. in c. at ſi clerici. ſ. de iud. vide glo. quæ tenet ꝙ Epiſcopus poſsit diſpenſare vbicunque à iure permiſſa eſt diſpenſatio. in c. quiſquis. de elect. & in d. c. at ſi clerici. Inno. in d. c. dilectus. de tẽp. ordi. vbi Ioan. cal. latiſsimè tractauit hunc ar. & vide gl. fi. in c. in quibuſdam. j. de pœnis. & glo. in c. excommunicamus. ſ. de hære. & are. xxviij. d. c. quando. ſuper glo. Ioan. Andr. in c. j. ne præla. vi. ſu. gl. pe. j. q. vij. §. pro tempore glo. l. diſtin. in ſumma & c. miror. ¶ Sed quæro iuxta prædicta, vtrũ eo caſu quo permittitur diſpenſatio cum irregulari, illa ſit debita, adeo ꝙ non peccet ſuperior non diſpenſando. glo. l. diſtinct. c. vt conſtituatur. dicit ꝙ eſt debita, ſi ſubeſt iuſta cauſa. vt ibi, & xlv. diſtinct. c. licet. j. q. vij. diſpenſationes. xj. q. iij. c. plerũq;. xxiij. q. j. c. noli. in fi. & l. diſt. c. cõſiderandũ. eſt enim diſpẽſatio quædam miſericordia, vt hic. ſed quilibet tenetur eſſe miſericors. lxxxvj. diſt. c. non ſatis. xlv. diſtinct. c. diſciplina. in princi. & c. omnis. Idem tenet gl. in c. domino ſancto. l. diſtinct. per illũ tex. & ar. xxiiij. d. c. fraternitatis. & ſentit glo. j. in fi. l. diſtinct. c. miror. & idem Hoſtien. in c. ij. j. de cle. pugnan. in duel. ſi modò talis ſit corrigibilis: aliàs ſecus: quia non debet ſuperior pati iſtum mendicare in opprobrium cleri: ex quo corrigibilis eſt xciij. diſtin. c. diaconi. facit quod no. in diſtinct. c. vt conſtitueretur. quod tamen dictum Hoſtien. non placet Do. m. in d. c. ij. nam dicit ipſe pro homicidio, vel alio grauiſsimo crimine, debet quis deponi & detrudi perpetuò in monaſterio ad agẽdam pœnitentiam. j. de pœ. c. tuæ. ceſſat ratio, ne cogatur mendicare in opprobriũ cler. cùm in monaſterio prouideatur omnibus de victualibus c. nouimus. de verb. ſignifi. Et ideo concludit ꝙ talis diſpenſatio eſt omnino gratioſa. facit text. in d. c. ij. dum dicit. miſericorditer. ergo ſuperior nõ peccat non diſpenſando. Ego dicerem quòd vbi ſubeſſet iuſta & legitima cauſa diſpenſandi, vel quia maxima verteretur vtilitas eccleſiæ, vel magnum ſcandalum, vel alia ſimilis cauſa vrgens, ꝙ tunc ſuperior cogeretur diſpẽſare: quia alias peccaret: quia debet ſemper potius inclinare ad miſericordiam. xc. d. c. fi. j. de ſorti. c. ij. C. de iud. l. placuit. quia præceptũ miſericordiæ eſt omnibus commune. d. c. notis & d. c. diſciplina. & ad hoc poſſet implorari officium ſuperioris. & ſentit gl. in d. c. vt conſtitueretur. & expreſsius voluit gl. l. q. vij. c. exigũt ar. c. nullus. de iure pat. & hoc caſu diceretur debita, & ius continere. facit quod not. Archi. in c. licet canon. de elec. lib. vj. & hoc reperio tenuiſſe Do. m. in c. at ſi clerici. ſ. de adult. licet prius hæc præcogitaſſem. ¶ Quandoq; verò nõ ſubeſt vrgens neceſsitas vel vtilitas eccleſiæ, vel ſimilis cauſa: ſed ſolùm vtilitas perſonæ: vt quia eſt bonæ conditionis: & lapſu quodam errauit: & multum eſt contritus & dolens de exceſſu ſuo: & hoc caſu erit in poteſtate Prælati, nec peccando aut amittẽdo. & hoc modo potеſt intelligi d. §. de adult. dum dicit, poteſt. quod verbũ eſt facultatis. l. ſæpe. ff. de offi. præſi. & l. non quicquid. ff. de iudic. Et idem dicendum vbicunq; hinc inde ſubeunt rationes diſpẽſandi & non diſpenſandi. & hoc caſu diſpenſatio dicitur propriè gratia. ¶ Si verò non ſubeſt cauſa, peccat diſpenſator, vt not. Innocen. in c. cùm ad monaſterium. de ſta. re. j. q. vij. §. ſi illa. no. Spec. in tit. de lega. §. nunc breuiter. ver. & not. & not. do. Anto. in d. §. de adulte. quia non diſpenſator, ſed diſsipator dicetur. ¶ Item quæro, eo caſu quo poteſt Epiſcopus diſpenſare, an requiratur conſenſus capituli? gl. tenet ꝙ non, in c. cum ex eo. de elect. lib. vj. vbi dicit, ꝙ communiter obſeruatur. Idem tenet gl. l. diſtinct. c. ex pœnitentibus. ¶ Sed Archi. ibi tenet cõtrarium. & dicit

& dicit Do.m.in c.j.de fi.præsby.lib.vj.Specu.in titu.de lega-to.§.generaliter.ver.debet autem.videtur concludere, ꝙ non requiratur nisi de honestate. Ioan.de Imol.in d.c.cùm ex eo.dicit ꝙ prima opi.procedit de consuetudine. secunda de iuris rigore.& idem ibi dicit Do.& hanc tenet Do.m.in d.§.de adult. licet do. Anto.teneat ibi contrarium.sed opi.do.mei mihi plus placet.vide ibi eum.

96 ¶†Vltimò quæro, vtrum si vnus ex pluribus causis seu criminibus in plures inciderit irregularitates, sufficiat vna dispensatio:an requirantur plures.sol. Vin.in c.testimonium.de testi.& Ioan. And.hic sentit, ꝙ sufficiat vna.dicit enim ibi in casu simili, ꝙ si testis fuit emendatus per dispensationẽ, dispensatio prodest quò ad omnes, tam ciuiles quàm criminales causas, per no. in c.ex tuæ. & in c.fin. de schisma. & hæc idem videtur tenere Archi.ij.q.vij.c.clericus.quod ego arbitror verum, si dispensatio fuit simplex & generalis, & proprio motu facta:non autem ad partis petitionem.vel si fuit facta ad partis petitionem, fuit facta petitio generalis per partẽ:non exprimendo aliquas irregularitates:sed simpliciter petendo secũ dispensari super omnibus qualitatibus, cuiuscunqꝫ generis forent.ar.l.ij.C.de aboli. & quod notatur in l.sub prætextu.C.de transact. secus si non fuit simpliciter facta, sed aliqua irregularitas solùm fuit expressa:quia tunc valebit solũ super illa.facit l.j.§.si plura.ff.ad Turpil.& l.de pupillo.§.si pluribus.ff.de no.ope.nuncia. Idem dicendum si præcessit petitio dispensationis sub certa specie irregularitatis, & fuerit dispensatum:quia tunc generalis dispensatio restringeretur ad causam expressam: quia species præcedẽs restringit sequens, vt tractatur in c.sedes.s̃.de rescrip.in Cle.nõ põt.de procurator. in l.fi.§.cui dulcia.ff.de vino tritic. oleoque legato.Facit l.age cum ge.& l.si de certa.C.de transac.& quod tractatur in c.j.s̃.de trãsact.¶Idem si postulans expresisset aliquam, vel aliquas irregularitates clausula generali adiecta:quia tunc refertur solùm ad expressa.ar.not.in d.c.sedes. vel saltem non ad maiores, nisi fortè expressa fuisset clausula illa, & si longè maiores essent expresis. sed fortè in dispensatione super irregularitate, in qua quis potest prouidere sibi, adeo cõponat petitionem, ꝙ non videatur subreptitia:hoc nõ sufficeret, vide quod dixi in simili in d.Cle.nõ potest.Sunt igitur ponderanda verba dispensationis.& vide quod dicunt Doct. de bannito pluribus bannis, an sufficiat vnica absolutio, per Cyn. Iaco. de Areti.Bald.in l.de pupillo.§.si pluribus.ff.de no.oper.nuncia.& de excommunicato pluribus excommunicationibus, an sufficiat vnica absolutio, vide Docto. & ibi dicam in cap.cùm pro causa.j.de senten.excommu.

97 ¶†Tertiò quæro vtrum per ingressum religionis tollatur irregularitas.sol.text.facit ꝙ sic:quia in ipso ingressu omnia crimina videntur extincta, in auc.de mona.in princ.col.j.tenet Gof. in rub.viij.in fi.facit de pœ.distinct.j.§.his authoritatibus asseritur.prope princ.de fi.præsby.c.j.Specu.in titu.de reo.ver.sed nunquid pro commissis.vbi hoc tenet quò ad Deum. & Ioan. Andr.ibi in addi.dicit, & quò ad ecclesiam, per d.§.his authoritatibus.in glo.ar.quæ coll.xxxiij.q.ij.c.admonere.& §.scripturæ.de voto.glo.fi.in c.ij.s̃.de aposta.ponit duas opi. prima est, quòd irregularitas quæ insurgit ex proprio delicto, non tollitur:sed fauore religionis cum tali dispensat, per c.j.j.de eo qui furti.ordi.rece.aut est irregularitas quę nõ insurgit ex proprio delicto:& tunc tollitur per ingressum religionis.ita ꝙ sine dispensatione põt promoueri ad ordines, vt in contrarijs.sed non ad dignitatem sine dispẽsatione.j.de pœ.c.in quibusdam. & c. j.s̃.de fil.præsby.secunda opi.glo.est, ꝙ nullo casu tollatur: sed solùm conceditur potestas dispensandi, tam in secundo casu, quàm in primo.do.Anto. dicit tenendam primam opi. sed secundam tenet glos.lvj.distinct.in c.j.Specu.in titu.de leg.§.iuxta.ver.potest etiam dici.dicit, ꝙ cum irregulari propter homicidium potest dispensari per Episcopum, secundùm quosdam, ad subdiaconatum, si transiuit ad religionem:sed securius est, secundùm eum, hoc fieri per solum Papam. remittit tamẽ ad no. in d.c.ij.de aposta.glo.xix.q.fi.c.pœni. arguit per illum tex. ꝙ per ingressum religionis tollatur.vult enim ibi text. ꝙ pater filium factum monachũ non potest exhæredare:licet prius commiserit ingratitudinem.allegat auc. de monachis.in princ. vbi dicit, ꝙ monachus abstergit omnem maculam. In contrarium allegat c.priscis.liij.distinct.c.ij.Lau. & Archi. ibi remittunt se ad not. per gloss. in d.c.ij.de aposta.Do.m.in d.c.ij.dicit, quòd in hac materia non potest dari certa doctrina: quia in quibusdã tollitur per ingressum religionis: in quibusdam non.concludit tamen quòd fauore religionis mitius agitur cũ irregulari.vnde concludit ꝙ tantùm in casibus à iure expresis tollitur irregularitas per ingressum religionis : cùm non habeamus canones loquentes contrarium. nam c.j.de fil. præsby. loquitur in casu suo:nec tollitur irregularitas in totum:imò nec beneficium potest quandoqꝫ habere, vt d.c.in quibusdam.de pœ.

¶Ego verò facio in hoc istas conclusiones.

¶Prima, quòd irregularitas proueniẽs alicui ex defectu seu deformitate personæ, non tollitur per ingressum religionis : nec cum tali fauore religionis facilius dispensatur.huius conclusionis ratio de se patet:quia non minus est mancus post ingressum religionis, quàm ante.

¶Secunda conclusio, irregularitas causata ex delicto vel peccato occulto, tollitur per ingressum religionis.& vitæ probitatẽ: nisi sit causata ex homicidio vel mutilatione.prima pars huius conclusionis probatur per text.in auc.de monachis.in prin. & ratio est:quia cũ talis sit irregularis quò ad se, non quò ad alios: satis est quò ad se pœnitentiam egisse.facit quod dicam in sequen.quæstio.ad idem facit quod not.in c.testimonium. in gl. s̃.de testi.secunda pars cõclusionis probatur : quia homicidium vel mutilatio est tale delictum, quod etiam post peractam pœnitentiam impedit ordinis executionem, vt s̃.dixi.& in c.inquisitionis.s̃.de accusa.

¶Tertia conclusio. irregularitas contracta ex tali delicto vel culpa, quam ius aliqua ratione induxit: quæ ratio cessat & tollitur per ingressum religionis : tollitur etiam irregularitas.hæc probatur in c.j.de fi.præsby.lvj.distinct.c.j.nam potissima ratio, quare illegitimus non potest promoueri, est propter dubiũ paterni criminis: quæ ratio videtur cessare in eo facto monacho.facit c.cùm cessante.s̃.de appel.

¶Quarta conclusio sit irregularitas publica cuius inducendæ ratione non tollit ingressus religionis: per ingressum religionis non tollitur : in ea tamen ingressus religionis operatur, vt facilius cum tali valeat dispensari.hæc conclusio probatur in d.c.ij. de aposta.& c.j.de eo qui fur. or. rece. & c.præses.lj.distinct.j. tamen pars huius conclusionis fallit in omnibus casibus, in quibus aliud in iure reperitur expressum.

¶Quartò quæro, vtrum per pœnitentiam tollatur irregularitas.sol. Archi.post Hug.l.distinct.c.miror.dicit, quòd licet pœnitentia absorbeat peccatum:in pristinum tamen statum nõ reformat:de pœn.distinct.ij.c.quid vult.j.q.vij.c.si quis.xv.q.v. c.præsbyter.in princ. pœnitentia enim non est modus tollendæ irregularitatis, quantuncunqꝫ esset, etiã si tanta esset, quanta fuit latronis, qui statim transcendit ad gloriã:licet enim quantuncunqꝫ sit contritio, nõ tamen sufficit ad tollendam pœnam temporalem, prout est irregularitas. ¶Ego dicerem prædicta procedere, quando irregularitas esset publica : secus si occulta: quia tunc arbitror quòd tollatur per pœnitẽtiam.ita potest intelligi.ca.domino sancto.l.distinc.facit:quia quò ad Deum, iste est tutus.Item quò ad ecclesiam:quia ecclesia nõ iudicat de occultis.in c.sicut.el ij.s̃.de simo.quando tamen dixi de irregularitate occulta. Arbitror quòd habeat locum, quando non esset commissa ex homicidio vel mutilatione.& ratio est : quia hæc impedit ordinem, etiam post peractam pœnitentiam.Idẽ ergo dicendum in alijs quæ post paractam pœnitentiam impedirent ordinis executionem. ¶Et ex his, Deo duce, habetis expeditã hanc materiam irregularitatis.¶In qua si vera sunt quæ scripta sunt, cum canonum statuta omnes ligẽt, & ab omnibus debeãt obseruari, vt c.j.de consti. necessaria sequitur conclusio, quòd vnusquisqꝫ sit irregularis.

¶Finis, laus Deo omnipotenti.

¶Finit solennis ac perutilis & aurea repetitio.c.ad audientiam. de homicidio.edita & repetita ab excellentissimo legum monarcha Mariano Socino. diligenter emendata & sumpta à proprio originali.Cum aliquibus additionibus per eum adiectis. & in locis suis insertis.

FINIS.

SOLENNIS ET VTILIS REPETITIO C.FRATERNITATIS.DE TESTIBUS, VTRIVSQUE IURIS INTERPRÆTIS DOMINI MARIANI SOCINI DE SENIS.

SVMMARIVM.

FRaternitatis. In causa appellationis super nouis capitulis tantũ, testes noui & veteres produci possunt. h. d. Diuiditur in duas partes. quia primò poniẽ bimẽbris cõsultatio. & secundum membrum ponitur ibi. Et an testibus.secundo responso.ibi,tibi duximus.& responsionis declaratio ibi,receptis prius &c.¶†Nota primò ꝙ renunciatio productionis testium facta in principali causa non extenditur ad causam appellationis:& ideo noua capitula & noui testes possunt produci in causa appellationis. de quo effectu renunciationis dic,vt dicam in c.cùm venissent.j.eo.¶Secundò nota,ꝙ secundùm latam significationẽ, omnia quæ post datum libellum in ea proponuntur,dicuntur emergere ad causam:& sic etiã incidentia dicuntur venire.de quo in c.supra,de ordi.cog. & in l. quod iussi.ff.de re iudi.per Ioan.de Imo. dixi in c.qualiter.el j.
2 j.de accusa.post glo.primam. ¶†Tertiò nota arg. pro & contra.ꝙ causa principalis & appellationis dicuntur diuersæ. facit iste text.pro:inquantum refert istas, vt diuersas:& inquantum licet renunciatio noceat in causa principali,non tamen nocet in causa appellationis.In contrarium facit:quia sicut in principali causa inde obstante publicatione poterunt testes produci super nouis capitulis : ita in causa appellationis.veritas est , ꝙ est eadẽ causa,vt in rubro & nigro:ne liceat in vna eademque causa.sed diuersæ sunt instantiæ:vt in l.properandum.C.de iudi.in c.ex ratione.j.de appellatio.dixi in c.veniens.j.de accusatio.
¶Nota quartò vbi variatur instantia de causa principali ad causam appellationis,possunt etiam ijdem testes de nouo produci super nouis capitulis,vel directò cõtrarijs de quo j.¶No.quintò,ꝙ vbi duplici interrogationi potest satisfieri per vnicam responsionem,non est separatim respondendum:sed sufficit vnica responsio.ad idem c.prudentia.de offi.deleg. quod facit pro his qui habent cõsulere : vt licet plura sint proposita quæsita, si ad duo vel plura sufficit vna responsio,vna respõsione vtanẽ. ¶Nota sextò ꝙ idem testis potest in eadem causa contra eundem pluries produci.de quo hic in glo.secunda. ¶Nota septimò ꝙ licet testis productus iurauerit in causa principali,si iterũ producatur in causa appellationis , debet iterum iurare. quod dicit verum Ioan.de Imo.qñ iurauit dicere veritatẽ super articulis:secus si super articulis & tota causa. de quo dicam j.eo.c. tuis.¶Not.octauò text.pro illa regula,ꝙ in causa appellationis non oppositũ opponam;& non probatũ probabo. ¶Not.vltimò ex fine ibi , prius ab ipsis &c.ꝙ testis debet prius iurare: & postea deponere.quid autem si primò deponeret, & postea iuraret.dic vt dicam in c.tuis.j.eo.¶In glo.prima in fin.dic, ꝙ potest ponderari renunciatio quò ad hoc, vt nõ possint in causa principali testes amplius produci . secus in causa appellationis.& de effectu renũciationis: & qualiter per eam excludatur potestas producendorum testium. dic vt dicam in c. cùm venissent.j.eo.¶Glo.ij.opponit & soluit.¶In fi.dic, hæc solutio communiter reprobatur:& communiter tenetur,ꝙ productus semel in testem potest repelli:si propter malum non verum tulit testimonium contra eundem: de quo articulo dic latius vt in iuribus hic in glo. allegatis : & vt dixi in d.c.meminimus, per Barto.in l.post legatum.ff.de his quib.vt indig. & per Spe.eo. tit.§.j.ver.item quod in alia.¶Glo.pe.in prin. sentit contrariũ, ꝙ super nouis articulis non possint testes produci in causa appellationis : quia iudex appellationis non habet se impedire de nouis quæstionibus:cùm habeat sententiare,bene vel malè appellatum ij.q.vj.in fi.Glo.huius timore dicit,ꝙ text. non debet intelligi de nouis omnino:sed de dependẽtibus. deinde gl. subdit,ꝙ etiam super talibus possunt produci testes in causa principali,publicatis attestationibus.deinde gl. opponit ad tex.de eo quod sentit à cõtrario.ꝙ super antiquis articulis in causa appellationis nõ possunt testes produci.& soluit. ¶In ea.ibi,dependentibus ex veteribus : sentit ergo glos. ꝙ articuli possunt esse omnino noui.Item & alij noui: sed nõ omnino. de quibus dicam j.in secũdo articulo principali, & in quinto & septimo. ¶In ea.ibi,principali causa.dic de hoc , & de sequenti cõtrario, vt dicam j.in decimo articulo principali. ¶Glo.fi.prosequitur formam iuramenti præstandi à teste. ¶In fin.dic, habes igitur ex glo.quinq; principalia capitula super quibus testis debet iurare.Ioan.And.addit sextum. videlicet, ꝙ secretum tenebit dictum suum vsq; ad publicationem : sed tu dic de hoc vt dicam in c.tuis.j.eo.¶Expeditis glossis quò ad literalem eorum intellectum,debés scire ꝙ Ioan.Andr.quasi per modum repetitionis huius c.materiam solenniter est prosecutus:ex eo quod fuit primũ c.quod Paduę legerit.vnde cum ampla dote voluit eam transmittere ad nuptias,vt dicit Cy.in l.j.C.de sum.tri. Et quoniam materia ista est quotidiana & vtilissima,& intricatè tradita per Doctores:ideo vt ipsam ordinatã & distinctam habeas, prosequar infrascriptos duodecim principales articulos.
¶Primus erit,quid sit articulus,seu positio.
¶Secundus,quot sint articulorum species,& quales.
¶Tertius, quæ sit ratio quare prohibentur recipi testes super eisdem articulis,seu directò contrarijs:& quo iure fuerit introducta.
¶Quartus , an sola publicatio sufficiat ad impediendum productionem testium super dictis articulis. An etiã sufficiat didicisse testificata.Et qualiter quis dicatur testificata didicisse.
¶Quintus,an super nouis omnino capitulis possint produci.
¶Sextus,an possint produci super omnino antiquis,
¶Septimus,an super dependentibus vel similibus.
¶Octauus,an super directò contrarijs.
¶Nonus,an super indirectè contrarijs.
¶Decimus,vtrum ea quæ dicta sunt de causa principali, quòd testes non possunt produci post publicationem vel didicita testificata,habeant locum etiam in causa appellationis.
¶Vndecimus versabitur circa examinationem casuum,in quibus specialiter testes possunt produci post publicationem : vbi aliàs regulariter post publicationem non possent.
¶Duodecimus, quid agere debeant partes si iudex admitteret articulos vel testes,qui non sint admittendi,secundùm regulas prædictas.
3 ¶†Circa primum dicendũ est, ꝙ articulus multipliciter sumiẽ, vt tradiẽ per Io.And.in c.præsentiũ.eo.ti.lib.vj.in nouella.sed quantũ ad propositũ attinet, dicitur articulus pars intentionis actoris,quam actor probare intẽd.t.de quo vide gl. super ver. articulis

articulis in d.c.præsentium. Et idem dicerem de reo, ad fundandam intentionē suam super exceptione.& vide etiam Io. And. in c.cùm Christus.j.de hæreticis.quandoq; tamē potest comprehendere totam causam: vt probatur in c.j.de rescrip.lib.vj.

4 ¶†Positio verò dicitur breuis formula verborū continens mētem proponētis ad veritatem eliciendam concepta, vt per glo. in c.j.de confes.li.vj.& ideò hæc duo videntur esse synonima, videtur tamen positio in plus se habere: eò, quòd plures potest continere articulos, vt est tex.in c.præsentium.ibi, super quolibet articulo: super qualibet positione contento,& patet etiam ex prædicta descriptione positionis. ¶Item & capitulum quādo synonimè accipitur pro articulo & positione, vt est tex.hic, & in c.causam.& c.per tuas.j.eo.& tunc dicitur capitulum eò, q distinguit articulum ab articulo, vt dictis iuribus, sicut in simili dicimus, quando distinguit clausulā à clausula, vt in c.olim. j.de ver.sig.vel materiam à materia, vt in c.inter alia.& c.quod in dubijs.j.de sent.excom.&c.& sic contingit regulariter in allegationibus decretalium. ¶Item articulus appellatur quādoq; intentio, vel assertio: vt in c.ex parte.s.eo.& vj.q.si.c.actor.& per Spe.in tit.de teste.§.nunc videndum.in principio.circa secūdum articulum principalem, videlicet, quot sint species articulorum, licet iudicio meo, possent dici plures, quàm quinq;, vt ex.j.dicendis apparebit.tamen pro nunc dicamus, prout dicit Bar.in l.per hanc.C.de temp.app.& in auc.at qui semel.C.de proba.qui quinq;.quidam enim dicuntur omnino noui: quidā omnino antiqui: quidam dependentes seu inclusi: quidam directè contrarij, quidam indirectè cōtrarij. ¶Nouus articulus dicitur secūdùm Bar.in d.l.qui nec respicit, nec coadiuuat propositā actionem.& idem de exceptione ex parte rei: quia omnis exceptio dicitur noua: & sic articulus super ea, qui vel quæ nō respicit aliquo modo actionē propositam respectu alterius exceptionis, vel nouus dicitur ille, qui nec explicitè nec implicitè comprehendebatur in prioribus ad necessitatē facti, seu probationem actionis, exemplum, petebam à te æquum,& feci articulum de equo: nunc peto falconē vel decretū,& super hoc articulum facio,& hoc ponit Spec.eo.ti.§.satis vtiliter.vers.illud autem notandum. ¶Ego verò arbitror dici posse, q aliquis articulus dicitur nouus omnino, tam respectu originalis facti causæ vel principij, vel substantiæ seu rei petitæ, quàm respectu qualitatis, seu modi agendi: ita q nullo modo ex aliqua prædictarum considerationū includebatur, vel dependebat ab alijs, vt in dicto exemplo de equo & falcone. ¶Item dici potest nouus articulus, non respectu originalis facti, sed respectu diuersæ qualitatis agendi. Et etiam effectus consequendi: nam debes scire, q omnis causa quæ agitatur, vt dicit Bal.fundatur in tribus: iure, causa, & actione, vnde potest esse articulus respectu nouæ rei quæ deducitur: & sic erit nouus hoc respectu: sed non respectu eiusdem facti à quo vtrumq; traxit originem.verbi gratia: agebam condictione furtiua ad rem subtractam: & nunc facio articulos ad pœnam dupli: nam respectu rei quæ petitur, & qualitatis seu variati modi agendi, est nouus articulus: sed respectu eiusdem principij seu originis ex facto insurgentis, quo fuit furtum: non est omnino nouus. ¶Est enim aduertendum q ex contractu facto, vel delicto commisso, aut simili fonte oritur obligatio.ex obligatione verò oritur actio, vt l.licet.§. ea obligatio.ff.de procur.quare sicut ex eodem facto, contractu, vel delicto possunt oriri plures obligationes: ita ex ipsis diuersis obligationibus diuersæ oriuntur actiones. ¶Exemplum: succidisti arbores: ego egi contra te de arboribus succisis ex lege xij.tabularum, siue ex lege Aquilia: volo deducere postea articulos ad intētionem actionis, quod vi aut clam.quæ etiam ex eodem facto oritur.certè articulus dicitur nouus, respectu qualitatis actionis.l.duobus.§.colonus.ff.de iureiur.sed non omnino respectu sui principij,& ideò ex tali respectu latè quodammodò potest appellare dependens. ¶Idem exemplum potest figurari, si pro succisis arboribus egi prius actione locati,& nunc volo formare articulos super accusatione arborum furtim cæsarum.l.si merces.ff.locati.vel si egi pro rebus per vim ablatis, vi bonorum raptorum: & postea volo deducere articulos ad intentionem furti manifesti: vt insti.vi bono.rapto.in prin.ff.eo.l.j.in prin.xiiij.q.v.c.pœnale.& hoc vltimum voluit Spe.eo.titu.§.satis vtiliter.vers.illud autem notandum. qui etiam addit, quòd etiam nouus articulus dicitur, quando quis super re litigiosa impetrat priuilegium, per c.fina.s.vt lite penden.& c.causa.j.eo.& secundùm istos modos non intelligitur text.noster dum dicit, super nouis.vt dicam.j.in quinto principali articu.& breuiter conclude, quòd vbicunq; ex varietate rei vel causæ, aut actione, seu personæ vel alterius similis qualitatis, super actione porrecta per actorem, non habet locum exceptio rei iudicatæ ex articulo quem actor de nouo producit: talis articulus dicitur nouus & impertinens, vt etiam latius apparebit per exempla quæ ponam in v.articulo.vbi etiam ponam exempla de reo.

5 ¶†Secunda principalis species articulorū est, q quidam articuli dicuntur antiqui,& isti dicuntur per cōtrarium ad nouos.vnde secundùm Bart.cognitis nouis, datur cognitio istorum antiquorum per contrarium.insti.de his qui sunt sui vel alie.iur.in princ.vnde dicuntur antiqui, secundùm Barto.& dominum meum, qui explicitè vel implicitè continebantur in primis ad necessitatem facti, seu probationis: sed mihi hoc non placet.Si assumimus antiquū per cōtrariū ad nouum, eo modo quo dictum fuit in præcedēti specie, nam per hunc modum omnino antiquum, de quo querimus, dicerē illum articulum qui formaliter idem cōtinet, quod primus productus in causa principali, vt puta, si fecissem articulū q Titius possedit per annos.xx. talem fundum: & super hoc eodē articulo ego vellem producere testes, publicatis attestationibus in eadē causa, vel in causa appellationis: sed si implicitè vel explicitè non in totū formaliter cōtineretur, sed in parte: vel adderetur, vel detraheretur, vel alio modo simili mutaretur: tūc non potest dici omnino antiquus, sed iudicio meo, potest dici mistus & dependens: quia in eo quod aliquid additur vel detrahitur ab alio articulo iam producto, potest dici nouus.l.ius ciuile.de iusti.& iure.& ibi per glo. & Doc.inquantum verò continet aliquid quod in antiquo cōtinebatur, potest dici antiquus.facit tex.in c.preterea.el primo. s.de transf.ibi dum dicit, nouam vel maiorem percipiant.& in Cle.j.de supple.negli.Præla.ibi, nouas imponant, aut veteres augeant.& de his dicetur in sequen.specie.

6 ¶†Tertia principalis species, q quidam articuli non dicūtur omnino noui: nec omnino antiqui: sed sunt dependentes ab antiquis, vt hic dicit gl.super ver.nouis.vel quia sub antiquis inclusi sunt in totum, vel in parte: seu quia ex illis oriuntur.verbi gratia, ex titulo oritur titularis traditio: ex traditione orit possessio: & ex vtroq; orit bona fides: & ex prędictis oritur præscriptio: & ex præscriptione cōpleta oritur dominiū, vel effectus dominij: & inde nascitur rei vēdicatio ad agēdum,& rē petēdam: vt no.in l.vendicatio.C.de pig.& possessori oritur exceptio præscriptionis.Si igitur ad probādam præscriptionē feci articulum præscriptionis, deinde volo facere articulum de titulo, aut cōtinuata possessione, dicor articulum dependentē seu mistū facere.similiter etiam secūdùm Bar.in d.l.per hanc.ex cōfectione testamēti oritur testamētū: vt l.cū antiquitas.C.de test. & ex hoc originē trahit cōfirmatio per mortē testatoris,& ex cōfirmatione postea orit hęreditatis aditio: vt no.in l.omniū. C.de testa.vnde si prius feci articulū antiquū, q sum hęres talis ex tali testamēto: & publicatis attestationibus volo facere vnū articulū, q testator mortuus est: dicitur articulus depēdens, vel inclusus, tales enim articuli nō dicūtur oīno noui: quia nō differūt ab antiquis, re seu causa, actione, aut persona: sed quo adiuuant intētionē propositæ actionis, seu productorū articulorū: vel quò ad facti necessitatē: vel quò ad iuris probationē,& qd importēt hæc verba dicā.j.in septimo principali articulo.Itē nō dicūtur oīno antiqui: quia, vt dixi in præcedēti specie, aliquid additur vel detrahitur ab antiquis, ad coadiuuādū intētionē agentis & sic quia expressè vel tacitè assumit de materia in primo articulo inclusa, adeo q exceptio rei iudicatæ referri potest ad vtrūq;, vt clarius apparebit in dicto septimo articulo.

7 ¶†Quarta species articulorū est: quia quidam sunt directè contrarij: & isti assumūt naturā, vt verbum sonat: quia cōtrarij sunt ad priores.exemplum, feci prius articulum q es legitimus: tu verò post publicationem vis facere articulum q non es legitimus, vel feci articulum q fuisti præsens: tu verò vis facere q fuisti absens, vel feci articulum q contractus fuit sponte celebratus: vel quod es furiosus: tu vis facere q contractus fuit gestus per metum, vel quòd es sanæ mentis.

¶Quinta species est, quia quidam dicuntur indirectè contrarij,& isti sunt articuli qui non directè aut immediatè repugnāt: sed discurrendo, per media necessaria reducuntur ad contrarietatem, seu repugnantiam, exemplum.Si fecisti articulum q tali die Senis existens matrimonium contraxisti cum B.vel q Titius interfecit, aut vulnerauit P.ego verò facio articulum q ea die tu & Titius fuistis Mediolani: nam impossibile est per medium discursum considerando distantiam, q eadem die tu fueris Senis & Mediolani, vt hæc probantur in l.optimam.C. de contrahen.vel commit.stip.& in c.ex tenore.j.eo. ¶Vel secundùm aliquos, potest poni exemplum, si dico me dominum vel possessorem talis rei in totum: tu verò articulas q tu es dominus, vel possessor eiusdem rei in totū: nam isti articuli sunt indirectè contrarij, quod ostenditur per discursum medij sumpti ex regula iuris, quæ vult quòd duo non possint insolidum

possidere.l.iij.§.ex contrario.ff.de acquir.pos.nec etiam essent domini in solidum: vt l.si vt certo.§.si duobus.ff.commo.& idē si posuissem me possidere in totum: vel dominū in totum: & tu postea poneres te possidere, & te dominum esse in parte.

8 ¶†Circa tertium principalem articulum, quæ fuerit ratio prohibitionis quare testes nō possunt produci post publicatas attestationes, debes scire, prout reperi in hac materia dixisse quēdam notabilem doctorē, cuius nomen ignoro, ꝙ vbi agitur de termino exclusiuo facultatis probādi, super quo disputatur ꝙ prima facie omnis terminus excludēs hanc facultatē, vt tēdens ad recludendā viam veritatis lucidādę, quæ magis est proxima Deo, dicitur odiosus: & odiosus debet esse cuilibet homini naturali & iusto: & quicūq; sit talis terminus diciẽ procedere ex iure positiuo sic disponēte, propter aliquam qualitatē ad bonum publicū & cōmune: non autē dicitur procedere à ratione naturali: quia præcludere viam ad aperiendā viam veritati, iniquum est, vt manifestè de se patet, & hinc est ꝙ quotidie dicimus, ꝙ non est angustāda probationis facultas, vt in extrauag. Bonifacij octaui quæ incipit, debet, quare nec iure digestorū nec C. reperitur, ꝙ publicatio testium, de qua hic, loquitur esset adinuenta, & haberet præcludere viam productioni testium.

¶Nec ob.l.repeti.ff.de quæstio.& quod ibi no.per gl.& Doc. quia illa loquitur de repetitione eorūdem testium: & sic etiam vno modo potest intelligi.l.produci.ff.eo.& vide etiam quod traditur in l.si.ff.eo.¶Nec etiam dici potest, ꝙ iure C. hoc fuerit inductū, per l.in offerēdis.& l.eos.C.de appel.& per l.hanc.& l.ampliorem.C.de temp.app.ex eo ꝙ cùm hoc permittant in causa appellationis, vt producantur noui articuli, videantur prohibere in causa principali; quia nō est verum ꝙ ea de causa permittant: sed illud dicunt vt remoueant obstaculum sentētiæ latæ, quæ iustè videbatur lata quò ad iudicē, ex his quæ didicerat in principali causa, quare cōcluditur, ꝙ primum ius de hac materia disponens, fuit ius authenticorū, vt in auē.eo.ti.§.quia verò.vnde sumpta est auth.at qui semel.C.de proba.vbi etiam tex.non loquitur de publicationibus: vt j.dicā in seq.art.sed solùm statuit ꝙ didicitis testificatis per se, vel per alium, nō possunt testes produci super eisdem articulis, super quibus testes deposuerāt, & ratio huius nouæ dispositionis fuit; quia cogitauit lex ꝙ pars videns se nō probasse, timens succūbere: ad hoc, vt prouideat ne succūbat, ꝙ subornabit testes: vel corrūpet: vt cōtra veritatē deponant. quæ quidem dispositio videtur fuisse rigorosa: vt propter vnam talem præsumptionē homines boni & iusti repellantur à lucidanda veritate, & proprio iure priuētur, sed fortè fuit hoc statutū propter prauam tunc, & cōmunē litigātium peruersam naturā: qui frequētissimè talibus subornationis operam dabant, propter quod nō modicū publica lædebatur vtilitas, & sic videtur ꝙ solus timor subornationis & corruptionis fuerit causa huius noui iuris, hoc etiam dicitur expressè in Cle.ij.eo.ti.¶Sed dicit hic Io.And.ꝙ si hæc solùm ratio esset vera, nullus admitteretur ad probandū: etiam nō publicatis attestationibus, nec didicitis: cùm etiam ante hanc sciētiam vel publicationē possint testes subornari.in c.sicut.s̄.eo.& j.eo.c.ex tenore.& in c.quia verisimile.j.de præsump.tamē hoc falsissimū est: quia admittitur quis nedum ad primā, sed ad secūdam, tertiam, & quartā productionē, secūdùm ea quæ dixi s̄.eo.c.in causis. præterea, si prædicta ratio subornationis esset sola propter didicita testificata: vt d.§.quia verò.sequeretur ꝙ si testes producti nihil dixerunt super articulis, super quibus deposuerunt: ex eo ꝙ tunc pars non potest instrui ex dictis testium iam receptorum: & sic non possit alios testes subornare: deberet posse etiam super eisdem articulis alios testes de nouo producere. quod similiter est falsum. vnde dicit Io.And.ꝙ illa non fuit sola ratio: sed etiam alia, videlicet vt detur aliquis terminus, ne in infinitū liceat testes producere, ex qua ratione cōcludi videtur, ꝙ licet post publicationem non detur percunctatio, aut ꝙ quis testificata didicerit: tamen non erit sibi licitum vlterius testes producere super articulis antiquis, de quo dicam in seqūēti quarto principali articulo.& sequitur Domi.meus hic.& in c.series.j.eo.vbi addit etiam aliam rationem: videlicet, vt sit litium finis, & quia consentiens publicationi tacitè videtur renunciare productioni testium: cùm sciat hunc esse terminum exclusiuum, ego verò arbitror ꝙ illa fuerit potissima ratio subornationis, videlicet, & corruptionis timor: vt dicit tex. in dicta Cle.ij.& subdam in sequēti articulo.¶Nec obstat primum arg.Io.An.quia non est tantus timor subornationis ante publicationem: cùm sit spes probationis futuræ, quantus est post publicationē & scientiam testificatorum.facit l.qui cum maior §.si libertus.ff.de bo.liber.nec ob.secunda ratio: quia finis imponitur: & per instantiam causæ eius peremptionē per sententiam, & etiam per refrenationem multiplicatarum productionum, secundùm quod dixi in c.in causis.s̄.eo.¶Nec obstat tertia ratio Domini mei: quia istud est de quo quærimus: videlicet, vtrum publicatio sit terminus exclusiuus, & sic ratio domini mei esset eadem cum dicto, & hæc faciunt etiam ad dicenda in quarto sequenti articulo.

9 ¶†Circa quartum principalem articulum, an sola publicatio, vel sola testificatorum scientia, vel vtrumq; præcludat viam productioni testium. aduertendum est, quòd iura canonica in hac materia vt primum ad excludendum hanc testium productionem, ponderant publicationem: vt in c.intimauit.in c.causam.in c.de testibus.in c.cùm venissent.& c.ex tenore.cum si.j.eod. Et ista est communis locutio glo.& Docto.vtriusq; iuris. sed in contrarium sunt tex.in authen.eo.titu.§.quia verò. qui solùm ponderare videtur quòd quis didicerit testificata: seu percunctatus fuerit per lecturam suam, aut aliam cognitionem & scientiam per se, vel alium habitum.facit c.constitutus.el ij.in glo.j.eod.vbi glos.firmat quòd exigatur scientia testificatorum, & ad idem quod traditur in c.veniens.& in c. cùm in tua.& in c.vltra tertiam.& in c.constitutus.el primo. iuncta glo.j.eodem. exigit enim ibi glo.attestationes esse depositas penes eum, qui vult testes producere, & sic ex didicitis testificatis verè vel præsumptiuè excludatur à noua productione testium super eisdem articulis.¶Sed tu aduerte, vt intelligamus istum difficilem articulum, quòd licet publicum & publicatio sumatur multis modis. de quo per glo.& Ioan.de Imo.in rub.& l.j.ff.de publi.iudi.dixi in c.veniens.j.de accusa. ¶Tamen quantum attinet ad materiam nostram testium potes dicere, secundùm aliquos, excludendo, quòd primus casus minus est dubius, & quòd quædam est publicatio dictorum, seu attestationum, quæ fit à solis testibus, videlicet quia testis deposuit apertè extra iudicium, interrogatus aperuit parti ea quæ in iudicio testificatus est, & hæc publicatio non impedit aliorum testium productiones, secundùm Docto.in c.vltra tertiam.j.eodem. quia non potest pars per vocem volatilem plenè instrui, vt dicatur subornationi locus. facit capitu.cum personæ.j.eodem.de priuileg. Item quia possibile est, & de facili contingit, quòd testis vt parti complaceat, ei falsum referet. de hoc tamen latius.j.in distinctione mea secundo membro principali, quando quis dicatur didicisse testificata, quędam est publicatio quæ habetur à parte tempore testimonij prolati per testes: vt quia erat præsens dum testis deposuit, & idem dicendum est per rationem proximè assignatam. de quo dic vt dicam.j.in dicto secundo membro principali. quædam est publicatio quæ fit à notario qui examinauit testes, ex eo quòd pandit parti testificata: & idem quod in duobus præcedentibus casibus, secundùm Docto.in c.series.j.eo.de quo dicam in dicto membro.¶Quædam est publicatio quæ fit à partibus: & hæc potest esse duplex, quædam verbalis: vt quia dicunt partes probatum esse, vel non esse probatum.& idem, nisi aliter probetur percunctatio attestationum. quædam est publicatio inter partes deliberata: vt quia disputant inquirendo veritatē super dictis testium: & sic habetur scientia attestationum per disputationem, & talis excludit facultatē producendi testes.d.§.quia verò.in auē.eo.tit. quædam est publicatio quam facit iudex inter partes iudicialiter: quando citatis partibus iudex dicit, quòd vult publicare attestationes: & pro publicatis vult haberi, vt in ca.ex tenore.j.eod.& hæc publicatio attestationum ita describitur. quòd est, attestationum secretè depositarum solennis & deliberata per iudicem partibus facta extensio: nam vt dixi in capi.in nomine.s̄.eod. testes debent recipi secretè.& quando deuentum est quasi ad finem litis, ita quòd partes nolunt, seu non possunt alios testes producere, fit attestationum publicatio sub hac forma, tali die ad partium instantiam talis iudex in causa vertente inter tales, attestationes ipsarum partium publicauit & aperuit: & pro publicatis & apertis haberi voluit & mandauit: & commisit mihi notario causæ &c. vt copiam faciam vtrique parti eam petenti. vt dicit Spec.eod. tit.§.satis vtiliter in versi.publicatio aut.& prædictam publicationem notarius debet in actibus scribere cum testium subscriptione. Et an talis publicatio sit de substantia ordinis iudiciarij, ita quòd eius omissio vitiet processum. vide in cap.cùm I.& A.j.de re iudica.& per glo.& Docto.in l.prolatam.C.de sentē.¶Et circa hanc publicationem, vtrum excludat potestatem producendorum testium, dic quòd aut ista publicatio est indiscreta: quia dicunt partes, domine Iudex non publicetis attestationes: quia adhuc volumus alios testes producere. iudex tamen indiscretè publicat: & talis publicatio non impedit nouam testium productionem. in ca.series.j.eo.secundùm vnum intellectum. hoc etiam vult Io.An.in cle ij.eo.titu.idem voluit Bart.in auē.at qui semel.C.de proba. quando publicatio esset facta

facta die feriata.idem etiam dicit Bal.in l.iurisiurãdi.C.eo.quã-do talis publicatio nõ esset facta coram testibus,& intellige de aliis testibus,quàm de illis qui deposuerunt,& hanc sentẽtiam, ꝙ publicatio indiscretè facta,non noceat partibus,tenet etiam Pau.in d.Cle.ij.& etiam Io.de Imo.ibi,& hic.sed Gul.de mõte laudunio dicit in d.Cle.ij.quòd licet publicatio non sit rite facta,si tamen pars didicit testificata,præcluditur sibi via producendorum testium:aliàs si non didicit, vera sit opin.præcedens.¶ Sed zenzeli.ibi dicit, quòd aut publicatio est facta ad instantiam producentis:& tunc est sibi præclusa via propter præsumptionem timoris periculi subornationis: licet non sit rite facta,aliter autem,nec sibi nec alteri parti nocebit.sed idem zenzeli. posteadicit generalius, quòd licet publicatio non sit rite facta : tamen præcluditur via nouæ testium productionis illi qui didicit testificata : etiam si ad eius instantiam non fuerit facta publicatio,per dictum.§.quia verò.

¶ Sed Io.de lig.in dicta Clemen.indistinctè tenet, quòd talis publicatio non noceat partibus:ex eo,quia dicta Clem.secunda requirit expresse quòd testes sint ritè publicati.Nec obs.timor subornationis propter didicisse testificata : quia non præsumitur quòd pars producat animo subornatiuo : ex quo publicatio non tenuit.Mouetur etiam,quia aliàs nihil operaretur verbum,ritè,positum in dicta Clemen.ij. vel secundùm eum, potest dici quòd quando publicatio non est ritè facta, poterit iteratò fieri productio:non vt dicatur iterato fieri examinatio: sed ad hoc vt suppleatur id,quod non est ritè factum.arg.not. in c.j.& c.fina.s.de sacramento non iteran.Bertrandus in dicta Clementi.secunda voluit,quòd si pars contradicit publicationi,admittatur noua productio,si pars non didicit testificata:secus si tacuit,aut publicationi consensit.¶ Ioan.de fantu.ibi refert Ioan.de ligna. quòd dum legeret.c.constituti.j.eodem.ita distinxit,quòd aliquando fit attestationum publicatio per iudicem solùm verbaliter : vt quia iudex pronunciat quòd habeantur pro publicatis:& possunt de nouo produci : & si opponitur de publicatione,replicabitur quòd non fuerit ritè facta.¶ Aliquando verò publicatio non fuit simpliciter verbalis, sed facta per recitationem attestationum : & talis impedit vlteriorem productionẽ:licet non fuerit ritè facta,& fortè potuit moueri illa ratione : quia in primo casu non debet præstare impedimẽtum,quod de iure non sortitur effectum.regula,non præstat.li.vj.Sed in secundo casu,non solùm habet obstare publicatio:sed attestationum sciẽtia:vt in d.§.quia verò.quædam est publicatio discreta,solennis,& rite facta,partibus præsentibus & cõsentientibus,& in hac est maximum dubium,nisi clarum esset quòd partes testificata didicerint:in quo casu omnes concordant,quòd præcludatur via producẽdorum testium,sed quando clarum esset quòd partes non didicissent testificata: in hoc est maior & ardua dubitatio:& variæ sunt & glo.& Doc. sententiæ.de variis opinionibus glossatorum dixi.s.in prin.illius quarti articuli.Doc.etiam hic sunt varii Inn.& Host.in c. vltra tertiam.j.eo.distinguunt inter solennem publicationem à iudice factam:& hæc repellat & viam præcludat:& non solennem,& in hoc concludunt,ꝙ necessarium sit ꝙ partes didicerint testificata,& ideò consulunt,ꝙ quam primum facta est talis publicatio, debeant partes abstinere à percunctatione attestationum: quod vltimum facit ad id quod dixi in præcedenti specie publicationis,& sic concludunt ꝙ sola publicatio rite facta,sit terminus exclusiuus nouæ productionis,& hoc sequitur hic Ioã.And.motus,quia sola ratio subornationis non fuit sola causa excludendi testes, quando etiam non didicitis testificatis,nec facta publicatione potuerit testes quos producit subornare:& sic nullus deberet admitti ad testium productionẽ propter suspicionem subornationis,quod est falsum,sed de hoc dic vt dixi in præcedenti articulo. concludit ergo quòd sola publicatio sit terminus exclusiuus.& hanc opin.apertius firmat in c.constitutus.el iij.j.eod.& etiam eam sequitur in Cle.ij.eo.titu.& sentit in addi.Spec.eodem titu.§.satis vtiliter.versi.quid si sint publicatæ.& sequuntur hanc opi.etiam Barto.& Bal.in dicta authen.at qui semel.& Ioan.de Imo.hic,& Bald.Laudu. verò.& zenze.in d.Clemẽ.ij.tenent contrarium dicentes,quòd licet publicatio sit solenniter facta:tamen si adhuc attestationes ostenderentur clausæ,admitteretur productio noua,& hoc etiã tenet Spec.in d.versic.quid si sint.licet referat Cle.contrarium pronunciasse.sed primam opi.tenet zaba.in d.Clemen.ij.quia ex quo publicatio est facta volentibus partibus,vel scientibus & non contradicentibus:hæc est quædam interlocutoria : quæ quò ad ipsas partes transit in rem iudicatam.in c.significauerunt.j.eodem. & tacitè videntur partes renunciasse productioni,per text.nostrum.& c.de testibus.j.eod.quod dicit esse verũ, nisi iudex ipsam interlocutoriam reuocaret,per l.quod iussit.de re iudi.& c.cùm cessante.de appella.quod an posit fa-cere, & qualiter,dicam.j.in xij.principali articulo.Domi.An. post multa hic concludit, quòd si certum est partes non didicisse testificata:& sic hoc posit probari,quòd ex sola publicatione non impedietur pars alios testes producere,per tex.in d. §.quia verò.fatetur tamen quòd præsumptio est contra partẽ, quòd didicerit testificata:ex quo publicatio facta est, & ita respondet ad iura quæ ponderant publicationem,videlicet,quòd eam ponderant propter præsumptionem quæ insurgit, quòd didicerit testificata.¶ Domi.meus hic tenet contrariam sententiam:& sic tenet opinio.communem Inno.Hostien.& Io.An. Mouetur : quia ex quo pars acquieuit publicationi, videtur tacitè renunciare productionibus fiendis: & sic licet non sit timor subornationis : ex quo certum est quòd pars didicit testificata:tamen subest alia causa exclusa, videlicet, renunciationis tacitæ.argu.eorum quæ not.glo.in c.j.de elec.lib.vj.de eo qui g erit actum,qui solet fieri post lit.contesta.vt habeatur pro lit. contesta.quò ad excludendas dilatorias.de quo in c.si duobus. j.de appella.& per Ioan.And.in c.cùm M.s.de constitu.dixi in dicta Cle.ij.de causa posses.& proprie.facit etiam, secundùm eum:quia sola renunciatio expressa sine scientia testificatorum, inducit hanc prohibitionem : vt in c.de testib.j.eod.ergo & tacita renunciatio quæ insurgit ex publicatione, debet hoc inducere : cùm tacitum æquipraretur expresso.l.cùm quid.si cert. peta.¶ Item mouetur:quia iura canonica communiter ponunt publicationem pro termino exclusiuo productionis testium: nec solus timor subornationis fuit causa inductiua istius exclusionis : sed vt esset aliquis litium finis : vt dixi.s. in præcedenti articulo : vnde non debebat pars consentire publicationi, si intendebat alios testes producere, fatetur tamen quòd vbi superuenisset causa verisimiliter non cogitata tempore consensus præstiti in publicatione, quòd petendo nouam dilationem poterit admitti : sicut ex causa admitteretur post dilationem secundùm not.in l.oratione.& l.fina.de feriis.maximè cùm non sit timendum de subornatione: ex quo certum est testificata non fuisse didicita. vide ergo quàm variæ sint Doctorum & glossatorum sententiæ.

¶ Ego verò in hoc articulo sic arbitror distinguendum, vt ante omnia faciamus duo membra principalia.Primum, quid tenendum sit de iure,quando sola fuit facta publicatio.

¶ Secundum,quid iuris quando sine publicatione partes didicerunt testificata.¶ Quo ad primum membrum de publicatione adhuc facio duo membra.Primum, an sola publicatio excludat de iure ciuili.¶ Secundum,quid tenendum sit de iure canonico. Quò ad primum, an de iure ciuili sola publicatio sit terminus exclusiuus : debes animaduertere, vt intelligas fundamentum,quòd tenere intendo quòd de iure digestorum aut C.non reperitur iste terminus publicationis,tanquam exclusiuus nouæ productionis:sed potius videbatur concedi potestas probandi,& producendi vsq; ad sententiam : vel donec etiam renunciatum est expresse vel tacitè per transcursum dilationum concessarum ad probandum, aut testes producendum: nec distinguebatur, an esset nouum capitulum,vel noua exceptio,vel articulus participans de antiquo : vt probatur ex no. in l.peremptorias.C.senten.rescind. non pos. & hoc clarum quando non contingebat repetitio eorundem testium.dixi s. in præcedenti articulo. & tangam.j.in xj.principali articulo fallen.& quòd posint produci testes vsque ad sententiam, de iure ciuili videtur etiam probari in l.fi.C.eo.titu.facit etiam l. per hanc.C.de tempo.app.vbi videtur hoc esse licitum in causa appellationis, quanto non minus in principali.intelligendo illam l.cùm si.vt dixi in præcedenti articulo.¶ In hoc tamen quod dixi de appellatione, venit latior examinatio. de qua dicam,in x.articulo principali.¶ Vnde aduertendum est,quòd de iure ciuili text.in d.§.quia verò.videtur solùm ponderare, quòd quis didicerit testificata, & hunc rigorem induxit ius ciuile, vt præcluderet viam subornationi testium : quia visis attestationibus, partes prouocatæ videntes se deficere in eo quod probandum erat, subornabant testes ne succumberent. & sic text.in d.§.quia verò.ponderauit solam percunctationẽ ibi dum dicit,vt conclusérint,& excepta fuerint testimonia.& ibi dũ tex.dicit,vt pote suspicione habita,ne fortè relictis,quidem prioribus & dudum manifestis &c.verùm Doctores interpretãtes vsi sunt his verbis & terminis,publicatis attestationibus,vt patet in glo.in d.l.per hanc.& in c.seq.cũ multis similibus.fuerũt ergo hæc prius verba magistralia: quibus forte vsi fuerũt Doc.ex eo,quia publicatio ipsarũ attestationũ videtur esse signũ significans,ꝙ partes didicerint testificata : quoniam antequã aperiãtur,cùm testes secretè recipi debeãt,nõ est præsumptio scientiæ:sed per aperturã pãdũtur,& mãdantur ad vidẽdũ

testificata:non autē fuerunt vsi ex hoc:quia publicatio simpli
citer debeat excludere,si testificata nō sint didicita:& sic videt
concludendū,ꝙ de iure ciuili sola publicatio non sufficit,si cō-
stat ꝙ testificata non sint didicita:ne præcludatur via ad testes
producendos.pro hac sententia faciunt ea quæ dixi s̈.in præ-
cedenti articu.quilibet enim bonus vir ac iustus iudex conari
debet,ne veritas occultetur.& cuncta rimari diligenter,vt iu-
stitiam faciat.xx.q.v.c.iudicātem.cùm ipsius iudicium debeat
regulari ad instar diuini iudicij:& sic adhęrere veritati & natu
rali rationi.& in c.vnico.j.de eccle.benefi.& in c.j.de re iudi.li.
vj.nam vt dicit Aristo.j.Ethicorū,Vero omnia consonant.&
ideò dicit text.rerum veritas latere non potest.l,j.C.si vt se ab
hæred.absti.cū ergo nō reperiatur aliquis tex.qui de iure,fforū,
aut C.velit ꝙ publicatio sit terminus exclusiuus:nec §.quia ve
rò.in authen.eod.tit.loquatur in publicatione,sed solùm quan-
do datur scientia testificatorū:meritò text.ille qui ponit scien
tiam testificatorū pro termino exclusiuo,nō debet extendi ad
publicationem solam.tum quia text.ille est correctiuus : tum
quia talis extensio fieret contra ius diuinū & naturale:& con
tra regulam generalem quæ vult,ꝙ probationum copia nō est
angustanda.vt dixi supra in princip.huius articuli.& not.in l.
quoniam.C.de hære.& sic potius ille text.est restringendus.
maximè cùm etiam de iure ffforum.& C.non reperiatur quòd
publicatio,vel scientia testificatorū impediret nouam produ-
ctionem aliorum testium:nec etiam reperiatur ꝙ intra primā
vel secūdam,aut vlteriorem dilationem concessam nō possent
fieri plures productiones,quàm tres aut quatuor:imò contra-
rium reperitur.probatur in l.officium.ff.de rei ven.& in l.ex-
† ceptionem.C.de proba.& in l.siquidem.C.de exceptio.in qui
bus dicitur ꝙ reus probat post quàm actor probauit:sed an a-
ctor probauerit,non poterat videri,nisi viderent testificata:er-
go post publicationē attestationū productarū per actorē, po-
test probari contrariū.Et quāuis glos.magna in dicto §.quia
verò.det plures solutiones:quarum vna est,ꝙ illa iura loquūtur
in probationibus fiēdis per instrumenta:tamen ista est diuina-
tio:& cōtra illos text.qui loquuntur indistinctę. Alia solutio,
quòd loquuntur quando pars non didicit testificata,quę solu-
tio licet sit vera in se,vt j.dicam.tamen est contra illos tex.qui
præsupponūt quòd reus cognouerit ꝓbationem actoris. Alia
solu.est Iaco.Aret.Bart.& Cyn.quòd loquūtur quando fieret
productio super nouo articulo . quę solutio etiam non placet:
quia text.nihil dicunt de hoc:& loquuntur indefinitę:& pro-
pterea concludunt,ꝙ admittatur reus ad probandum directè
contrariū,qđ hodie nō est licitum.de quo dicā in viij.articu.
principali.Et si probatur directè contrariū,erat licitū reo post
publicatas attestationes:ergo debebat esse licitū actori fortifi-
care probationē suā:vt in regula,nō debet licere.de reg.iur.lib.
vj.& ideò melior videtur alia solutio,quā ponit alia glos.ꝙ di-
cta iura corrigātur per §.quia verò.& sic cū ille text.sit corre-
ctiuus,restringēdus est,vt solū vendicet sibi locū quādo didici
ta sunt testificata:maximè,quia ratio motiua illius cōstitutio-
nis est timor subornationis:quę cessat,quādo partes nō didice
rant testificata.& hanc opi.sentit gl.vt s̈ dixi in ij.solutione.&
Bar.etiā in d.§.quia verò.videtur inclinare in hanc sniam.licet
nō loquat multū clarè.pro qua facit c.veniēs.& c.cū in tua.&
c.cōstitutus.& c.cū venissent.& c.pe.j.e.& ęquitas.ne quis ꝓ-
ter paruum errorem excludatur à probatione veritatis.
¶ Nec ob.ratio Io.An.ꝙ debuit esse aliqs finis in ꝓducendis
testibus:vt s̈.tetigi.ideò iura alijs remedijs in hoc ꝓuiderūt vi
delicet,cursu dilationū.effrenatione multitudinis,testiū produ
ctione,sciētia testificatorū,renūciatione & perēptione instātię.
¶ Quare vt hæc materia per cōclusiones habeat,subijcio istas
cōclusiones.¶ Prima igit sit hęc,testibus nō rite receptis,licet
publicatio sit rite facta,& partes didicerint testificata : ipsi idē
testes & alij recipi & produci possunt:etiā super eisdē articu-
lis,& directò cōtrarijs.& hæc cōclusio procedit tam de iure ci-
uili,quā canonico.probatur autē hęc cōclusio per tex.à cōtra-
rio sensu in Cle.ij.e.tit.Itē ꝓbatur in d.§.quia verò.dū dicit,vt
concluserint & excepta fuerint testimonia.& sic intelligit ille
tex.de testimonijs rite receptis.quia ꝓpriè testis nō dicit rece-
ptus,si nō rite.& sic sine debita forma receptus est.ar.c.qa ꝓ-
pter.s̈.de elec.in c.maiores.de baptis.j.q.j.c.retrahe.& in l.quo-
ties.s̈.qui satis.cog.cū si.& ideò nō solùm alij,sed etiā ipsi idē
testes possunt ꝓduci:quia cùm nō valeat eorū depositio,nec
sit quid imputet parti : nō debet pati dānum ꝓpter errorē vel
culpā alterius,vt in regula,nō debet alteri.ff.eo.tit.cū si.quādo
autē dicatur testis non rite receptus.ponit gloss.in ver.rite.in
dicta Clemen.ij.duo exempla,videlicet,quia à non iudice re-
cepti,vel lite non contestata . tu potes etiam addere quando
deposuerunt non iurati,vel non fuerūt diligenter interrogati,
prout erant interrogandi , secundùm interrogatoria vtriusq;
partis,vel si alia solennitate omissa fuerūt recepti:quia hoc im-
portat verbum,rite:vt l.non putauit.§.nō quæris.ff.de contra-
tab.& in l.ij.& ibi Bar.ff.de inof.testa.& per Bart.in l.lecta.ff.
si cer.pet.tradit do.Anto.in c.cùm secūdùm.s̈.de temp.ordi.&
ratio,quare testes possunt iterū produci,potest etiam assignari:
quia dicta testium non rite receptorū non probātur:vt in c.in
nomine.s̈.eo.ergo nō debent præstare impedimētum &c.re-
gula,non præstat.li.vj.quod limitat zenzeli.in d.Cle.ij.nisi ad
partis instātiam sint publicati.quod nō placet ibi do.Anto.ar-
gu.simpliciter sumpto ex illa Cle.à cōtrario.facit c.cùm causa.
j.eo.& sequitur etiam Pau.ibi,qui tamē ponit aliam limitatio-
nem,quādo receptio esset funditus nulla.secus si esset aliqua,li-
cet ope exceptionis posset repelli & irritari:quia imputare de-
bet sibi pars quæ non excipit:vt in c.licet.s̈.de proba.idem re-
perio tenuisse Barto.in authen.de testib.§.quia verò.
10 ¶†Secunda cōclusio sit,licet testes fuerint,vel sint rite recepti:
si tamē non sunt rite publicati,& pars quæ vult producere te-
stes non didicit testificata : admittitur ad nouam productionē
aliorū testium:etiam super eisdē articulis , & directò cōtrarijs,
hæc cōclusio probatur argumēto à cōtrario sensu dictæ Cle.ij.
tam in dicto q; in ratione ibi assignata:nā dicit ibi tex.testibus
rite receptis ac publicatis.& gl.& Doc.subintelligūt etiam ri-
te.l.publicatis.ergo à contrario:secus si non rite sint publicati.
¶ Item quia tex.ibi assignat rationem propter timorem sub-
ornationis.quę ratio cessat in casu nostro,& secūdùm istas duas
conclusiones potest intelligi opin.Ioan.And.Barto.Pa.& Io.
de Imo.& aliorum qui voluerunt,quòd publicatio non rite fa-
cta non impediat,& procedit hæc conclusio tam de iure ciuili
quàm canonico : sed maximè de iure ciuili , vt patebit ex his
quæ dicentur in vij.& ix.conclusione:quando autem testes di
cantur non rite publicati,posui varias opi.Doctorum.
11 ¶† Tertia cōclusio sit,si testes sint rite recepti:licet non sint rite
publicati:& licet pars non didicerit testificata,nō admittitur re
gulariter ad productionē seu receptionē eorundem testium: si
omissa solēnitas publicationis nō habet inficere receptionem.
hæc cōclusio probatur : quia sicut nō facta publicatione adhuc
ijdem testes iam recepti,nō possent regulariter repeti,secūdùm
no.in l.repeti.ff.de quæstio.& in l.produci.ff.eo.ita nec hoc ca-
su,cùm paria sint nō esse factā publicationē,vel nulliter esse fa-
ctā,& procedit hæc cōclusio tam de iure ciuili q; canonico.de
iure ciuili.quia.§.quia verò.ponderat receptionē,& ꝙ pars di-
dicerit testificata,nō autē publicationē,vt sæpius dictū est , de
iure autē canonico attēditur etiam timor subornationis,vnde
licet tex.dicat,receptis,& glo.& Doc.subaudiant rite : tamen
attenditur ratio postea ibi posita de timore subornationis , vt
dicam in sequenti conclusione.¶ Et ex prædicta cōclusione in-
fertur correlarium,ꝙ quando publicatio non rite facta haberet
inficere receptionem testium,& pars non didicisset testificata:
possunt etiam ijdem testes de nouo produci,hoc correlarium
probatur ex his quæ dixi.s̈.maximè in prima conclusione:ar-
gumento a fortiori,& sic patet quòd procedit vtroq; iure.
12 ¶†Quarta conclusio sit:licet publicatio testium vel attestatio-
num non sit rite facta:si tamen receptio fuit rite facta:pars quę
didicit testificata,regulariter non potest etiam alios testes pro-
ducere super eisdem articulis,vel directò contrarijs : siue fuerit
facta talis publicatio parte volente , siue ea inuita : dummodò
publicationis omissæ rectitudo,seu solēnitas,testium receptio-
nem non habeat inficere , & secundùm hanc conclusionem
possunt saluari opin.zenze.s̈.positæ:maximè secunda. ¶ Hæc
conclusio probatur ex ratione dictæ Clemen.ij.& etiam dicti
§.quia verò.in quibus ponderatur timor subornationis, quòd
sit causa,quare post didicita testificata testes non admittantur:
nec ponderatur ibi sola publicatio.Item probatur ratione:quia
aut probatur.& certum est ꝙ prius percunctauerat testificata,
& clarum est ꝙ non poterat alios producere:vt d.§.quia ve-
rò.& d.authen.at qui semel.ergo non potest conqueri de pu-
blicatione non rite facta,aut iste ante publicationem non per-
cunctauerat:sed percunctauit post.& tunc,aut eo volente fa-
cta fuit publicatio:& imputatur sibi publicatio & percuncta-
tio,aut eo inuito fuit facta,& imputari potest sibi percūctatio:
cùm nouerit ꝙ illa esset causa propter quā præcluderetur pote-
stas testium producendorū.nec obstat ꝙ tex.Cle.ij.iuncta gl.
super ver.publicatis.requirat ꝙ publicatio sit rite facta,& sic à
cōtrario.secus si non esset rite facta.¶ Quia potest respondere
ꝙ ad verbum,publicatis.non debet subaudiri vel repeti verbū,
rite.sed posito ꝙ deberet repeti:tamen argumentum à contra-
rio sensu sumendū est ex tota oratione,nō ex parte,hoc modo,
videlicet,testibus rite receptis ac rite publicatis.ergo à contra-
rio sensu , non rite receptis & publicatis possunt produci alij
testes.

testes.preterea ratio legis quę est anima ipsius legis & ductrix, ponderat timorem subornationis propter didicisse testificata. ergo cùm in casu nostro adsit iste timor, debet habere locum dispositio, vt in iuribus vulgatis. ¶ Est tamen aduertēdum circa prædicta, ꝙ posset probabiliter dubitari, vtrum dicatur non rite facta receptio, si aliquis vnam aut duas fecit productiones testium: & cùm ad hoc non essent omnes examinati, iudex publicauit attestationes parte contradicente, an hoc casu posit pars quæ didicit testificata, alios producere. & breuiter dicerē, ꝙ potest. ex eo, quia tales testes non sunt rite recepti, & sic sumus in terminis primæ conclusionis, quod etiam probatur hoc modo, si receptio & examinatio non sunt rite factæ, possunt testes produci de nouo, non obstante ꝙ pars didicerit testificata, vt dixi in prima conclusione, sed talis receptio fuit huiusmodi: ergo talis productio fieri potest. minor probatur: quia idem iuris est de parte quò ad partem, quod est de toto quò ad totū. l.quæ de tota.ff.de rei vēd.& in c.prudentiam.§.j.s̄.de offi.dele.cum si. Sed si vnus testis non fuisset examinatus super omnibus capitulis, & interrogatus, non dicitur fuisse rite receptus: ergo fortius quando in nulla parte fuit examinatus: nam si ratione partis omissæ quis dicitur non rite receptus: fortius si in toto omittatur, cùm in toto, & quælibet pars cōtineatur. l.si quis cùm totum.ff.de excep.rei iud.& in l.in toto.ff.de reg.iur.cum simi. nam à quo remouetur totum, remouetur & quælibet eius pars. facit.l.si causa cognita.C.de transac.& quod no.in l.j.in fi. ff.de suis & legi.per Bald.in l.reos.C.de accu.& in repe.l.cùm mulier.ff.sol.matr. consequentia autem de se est manifesta. nec ob.tex.in §.quia verò.vers.illud.in auť.eo.ti.& in d.auť.at qui semel.in quibus videtur sufficere, quòd quis didicerit testificata post primam productionem testium, & receptionē: ad hoc, vt excludatur à productione aliorū. ergo si recepti sunt omnes testes primo loco producti, licet non sint recepti & examinati secundo producti, non debent amplius alij produci, posito ꝙ pars didicerit testificata: quia respondeo, ꝙ ille tex. vult ꝙ quis excludatur propter didicisse testificata: quando omnes testes producti in prima productione sunt examinati: si vna sola fuit facta productio. Item requirit examinationem & receptionē omnium testium secūdo loco productorum. Sed si omnes adhuc non sunt recepti & examinati: dico ꝙ si ipse per se percunctauerit testificata, non admittitur ad producendum alios: sed iam producti bene examinantur, nec hoc ibi negatur: licet nō procedat sine dubio, & si diceres quarto etiam producti nō debent examinari: cùm sit timor subornationis. Respondeo ꝙ post quàm alij, quos produxit, sunt adhuc examinādi: non est tantus timor, quātus esset si omnes essent examinati: quia quādo omnes sunt examinati, pars quæ didicit testificata, si videret se non probasse, induceret alios per corruptelam: sed si omnes examinati non sunt, potest confidere in reliquis, maximè quia postꝗ produxit, præsumptio est ꝙ produxerit tanꝗ informatos & scientiam habentes de eo, de quo quæritur, sed in non productis, præsumptio est per contrarium. Et si diceres, quare ergo non impeditur saltem productio aliorum, sicut in dicto vers.illud.& in auť.at qui semel? Respōdeo, quia in illis iuribus ipse solùm percunctando attestationes, & sic fuit in culpa: & ideò est ꝙ sibi imputetur. Et præterea ibi omnes testes fuit percunctatus: quia omnes deposuerant. quod patet ex tex. dum dicit, testificationes tractauerit, aut aduersario &c. vnde non erat aliqua species in reliquis qui non deposuerant: & ideò maior præsumptio est contra eum, ꝙ maiorem diligentiam ponet in

subornando alios, sed quando adhuc non erant examinati o-
mnes, erat spes in reliquis, & in casu nostro, cùm iudex publi-
cauerit: & non rite: non fuit pars sola in culpa, sed etiam iudex.
¶ Et ex prædictis possumus inferre aliam quintam conclusio-
nem notabilem, ꝙ licet facta prima aut secunda testium produ-
ctione, & receptione omnium testium productorum, si pars at
testationes percunctauerit, non admittitur ad tertiam produ-
ctionem: si tamen pars percūctata fuerit ante omnium testium
productorum receptionem, saltem iam productorum, fieri po
terit examinatio, hæc conclusio probatur ex his quę dicta sunt
s̄. Item quia cum tex.in d.§.quia verò.& similes sint correcti-
ui: vt s̄.ostensum est.& sic debeant strictè interpretari, sequitur
ꝙ cùm loquantur quando pars testificationes tractauerit, debet
intelligi de omnibus: qa indefinita æquipollet vniuersali, quod
denotant verba ibi posita, si rectè ponderentur, maximè quia
cùm dicunt, vti testium alia productione non possunt, sentiūt
ꝙ testibus productis vti possunt: vt s.examinētur, & recipiantur. quinimo satis iuridicè videtur attētari posse ꝙ in casu prędicto: videlicet, quando ante examinationem omnium testium iam productorum quis fortè fuerit percūctatus attestationes, possit etiam alios testes producere ratione prædicta, & quia nō omnes iam productos percunctatus est, cùm adhuc non sint examinati: & quia non est tantus timor subornationis, postꝗ alij adhuc restant examinandi: & quia dicta iura sunt correctiua, & sic ex prædictis potes inferre sextam conclusionem.

12 ¶ † Septima conclusio sit, facta testium receptione rite, & publicatione rite & solenniter, quādo certū est partes didicisse testificata: non possunt testes regulariter produci super eisdē articulis, vel directò contrarijs, tam de iure ciuili quàm canonico. hæc cōclusio probatur ex dicto §.quia verò.& in d.auť.at qui semel.& in Cle.ij.eo.ti. ideò autem dixi, regulariter: quia multi sunt casus speciales in quibus possunt testes recipi & produci. de quibus dicam in xj.articulo principali.

14 ¶ † Octaua cōclusio sit, rite facta testiū receptione & publicatione, quādo certū est partes nō didicisse testificata: possunt testes de iure ciuili regulariter, nisi aliud obsistat, de nouo produci in causa principali: etiā super eisdē articulis, vel directò cōtrarijs, hæc cōclusio probatur à cessante timore subornationis, & ex his quæ dicta sunt.s̄.nā cū s̄.probatū fuerit ꝙ ius ciuile digestorū & C.nō cōsiderat publicationē. nec etiā ꝙ pars didicerit testificata, nec etiā triplicatā aut quadruplicatā productionē iam factā, ad excludēdas alias productiones: cū prædictis nō obstātib⁹ si pars esset intra primā dilationē, vel aliā: iuri dicēte ius authēticorū poterāt testes de nouo produci: & solùm iudex poterat effrenatā multitudinē moderari: vt in l.j.ff.e.ti. sequitur ꝙ cū iure antiquorū nō pōderetur publicatio, sed solū quādo pars didicisset testificata: aut tres essent factæ productiones & receptiones, ꝙ alia productio nō cōcederetur, & per cōsequens tex. dictæ authēticæ sic exorbitās & correctiuus, nō debet extēdi ad casum nostrū, quādo nō sumus in quarta dilatione, & pars nō didicit testificata, vnde poterūt alij testes de nouo produci: quāuis ijdem testes iam examinati nō posint repeti: nisi secūdùm id quod traditur in l.produci.ff.e.& dicetur in c.cùm causam.el ij.& in c.cōstitutis.el iij.j.eo.& vt traditur in l.repeti.ff.de quæstio. Et hæc cōclusio, iudicio meo, indubitāter procedit de iure ciuili. licet cōmunis opi. sit in cōtrariū quò ad causam principalē, sed de iure canonico maius est dubiū: & talis dubitatio solùm descēdit: quia iura canonica vidētur pōderare publicationē tanꝗ terminū exclusiuū productionis testium, sicut ad eundē finē ponderāt renunciationē: vt in c.causamꝗ.el ij.& in c.intimauit.& in c.de testibus.& in c.cùm venissent.& in c. ex tenore.j.eo.cū si. Et ideò videtur ꝙ facta publicatione non posint regulariter de iure canonico alij testes produci in causa principali: sicut nec possunt post renunciationē: maximè quia secūdùm rationes domini mei, & Io.An. solus timor subornationis nō cōsideratur ad impediēdos testes, sed & aliæ sunt rationes, secūdùm quod.s̄.dixi.post eos.& hæc est cōmunis sententia. ¶ Sed his nō obstātibus, ego arbitror in casu prędicto idē etiā cōcludendū esse de iure canonico. Moueor: quia nō data triplicitate productionū, ponderari videtur solus timor subornationis: vt in d.Cle.ij.e.ti. facit tex.in c.cōstitutus.el j.j.eo.ti.in fi. vbi tex. dicit. attestationibus apud eū dispositis sit cōtentus. & gl. dicit ibi: quia eo ipso ꝙ testes fuerūt apud eū depositi, nō possunt alij produci: quia præsumitur didicisse testificata, & sic pōderat solam sciētiam testificatorū. facit.j.eo.c.vltra tertiam. & in c.cùm in tua.in fi.j.eo. Et hanc opinionē sensit glo. fi.in fi.in c.constitutus.el iij.j.eo. ¶ Non obstant iura.s̄.in cōtrarium allegata. quia respōdeo ꝙ illa procedūt in casu dubij, de quo dicetur in sequēti cōclusione. Sed nos ponimus rem certā, quādo scilicet certū est partes, vel partē nō didicisse testificata. quo casu, fortius ex æquitate canonica debet admitti, quàm de rigore iuris ciuilis: vt veritas habeatur, & ne probationū facultas depereat, vt sæpius.s̄.dictum est. maximè cùm nullus reperiatur text. loquens de publicatione, qui dicat ꝙ licet pars non didicerit testificata, nō admittatur, sed ideò iura canonica ponderauerunt publicationē: quia post publicationem præsumptio est ꝙ pars didicerit testificata; quam præsumptionē tollit incertitudo in cōtrarium. ¶ Ad quod faciunt argumenta & rationes quas.s̄.deduxi in prin.ad fundandas istas cōclusiones, & quod statim dicam in rationibus sequētis decimæ conclusionis, per gl.in c.statutū.in ver.numerādum.de præb.lib.vj.cū si.& hæc opi. est iustior, æquior, & sanctior, intellexi tamē ꝙ cōmuniter seruatur cōtrariū. Ego tamē nunquā vidi seruari cōtrariū, quādo pars probaret se nō didicisse testificata: quicquid sit, tū vbi nō probaretur talis stylus & cōsuetudo: arbitror ꝙ tam in foro seculari, ꝗ ecclesiastico, facta probatione ꝙ pars non didicisset testificata: indubitāter admitterē eam ad alios testes producendos: nisi aliud obstaret quàm publicatio, & sic ex prędictis potest inferri hæc nona conclusio: videlicet, ¶ Quamuis dubium sit de iure canonico, vtrum rite receptis & publicatis attestationibus, testes posint de nouo produci super eisdem

articulis,vel directò contrarijs:quando certum est partes non didicisse testificata:tamen pars affirmatiua etiam de iure canonico videtur æquior & verior.& hanc sequitur hic do.Anto.

15 ¶†Decima cõclusio sit.facta testium receptione & publicatione rite, quando dubium esset, vtrum pars didicerit testificata: æquum videtur esse, vt nisi aliud obsistat,possint de iure ciuili testes produci:etiã super eisdem articulis,vel directò cõtrarijs, delato prius iuramẽto parti volẽti producere:ꝙ nec per se,nec per alium didicerit testificata.& secũdùm formã.c.vltra tertiã. j.eo.¶Hæc cõclusio probatur:quia licet post publicationẽ suspicio sit & præsumptio,ꝙ pars didicerit testificata:tamẽ postquàm sumus in dubio,talis suspicio tollitur prædicto iuramẽto.& aduerte:quia intelligo ꝙ sumus in dubio, fortè quia pars quę vult de nouo producere aliquid,probat per ꝙ iudex inducitur in dubietatẽ,an pars didicerit testificata, sed tamẽ hoc nõ plenè probat.hoc dico:quia præsumptio magna est cõtra ipsam partẽ post publicationẽ ꝙ didicerit testificata,vt docet experientia,sed quãdo nihil probaret in cõtrariũ,videtur esse maius dubium, vnde poteris cogitare . articuli tamẽ & rationes satis adstringũt ad idem,vnde redeundo ad probationẽ conclusionis dico,ꝙ prædicta cõclusio probatur ex idẽtitate rationis inductiuæ iuramẽti sup cõcessione quartæ productionis. de qua in d.§.quia verò.& in auc.at qui semel.& c.vltra tertiam. j.eo. ibi enim propter tres iam cõcessas & admissas productiones, & quartæ productionis postulationẽ contra ipsum petentem, erat præsumptio scientiæ testificatorũ:sicut quarto in dictis iuribus ad purgãdam talem suspicionẽ defertur iuramentum sub illa forma,quo delato,propter purgatã suspicionem admittitur quis ad quartã productionẽ:vt dixi in c.in causis.s̃.eod.ita debet hæc pars delato iuramẽto ad hãc productionẽ admitti,nec obstat si diceres,ꝙ cùm illa sita sint correctiua, non debent extendi ex identitate rationis:quia respondeo ꝙ tunc non deberent extendi,quãdo eadẽ vel maior correctio induceretur:sed secus est in casu nostro,quãdo ex extẽsione, quam facimus,redimus ad ius cõmune antiquũ,& ad ius naturale & diuinũ,quo casu,latissima sit interpretatio:quia res de facili reuertitur ad naturã suam.ad quod vide glo.sing.in ver.numerãdum.in c.statutum.de præb.lib.vj.& quod tradit Fed.de Senis consi.lxxxix. & quod no.in c.j.iuncto.c.fi.de pactis.lib.vj.& per glo.fin.in Cle.sæpe.de verb.sig.ad quod etiam vide plura alia iura & authoritates quas allegaui in c.significasti.s̃.de foro cõpe.in vij. q.vj.principalis articuli.ver.tertio vero casu.¶Et ex prædictis rationibus rectè cõsideratis,videtur etiã cõcludendũ esse ꝙ idẽ sit de iure canonico,ad quod faciunt etiã rationes assignatæ ad præcedentẽ nouã cõclusionẽ de iure canonico : quãuis propter opiniones videatur esse aliqualiter maior dubitatio : & sic ex prædictis patet , an sola publicatio excludat quem à potestate producendorum testium,tam de iure ciuili quàm canonico.

¶Circa secundum membrum principale videlicet,an sola sciẽtia testificatorum etiam ante publicationem excludat quem à potestate producendorum testium.Io.An.hic tenet ꝙ sic.& in c.constitutus in præsentia.j.eo.& Bar.in d.§.quia verò.& in d. auc.at qui semel.& ita communiter hic & vbiq; tenent Docto. ¶Ego verò arbitror in hoc dicendum, vt patet ex his quæ dixi in præcedentibus conclusionibus.Ex quibus patet ꝙ nõ est simpliciter verum,ꝙ licet quis didicerit testificata,non admittatur ad aliam productionem.pone enim ꝙ testes non essent rite recepti: vel ꝙ omnes adhuc non essent recepti:vel ꝙ non didicerint testificata omnium:nam his casibus concludendum est: vt s̃.dixi.Sed si iam producti in prima , vel secunda, aut tertia productione essent rite recepti:& probaretur ꝙ pars didicerit testificata per se,vel alium,secundùm formam.c.vltra tertiam. j.eo.& d.§.quia verò,etiam si nõn esset facta nisi vnica productio:ad aliam productionẽ non admitteretur,vt in dictis iuribus.¶Et est aduertendum circa prædicta , ꝙ in casibus in quibus dixi ꝙ quis impeditur de nouo producere ,si didicit testificata:impeditur quis non solùm si didicit testificata suorum testium:sed etiam si didicisset attestationes partis aduersæ , vt tenet Inno.& Doc.communiter in c.pe.j.eo.& probatur in d. §.quia verò.& tenet glo.in d.auc.at qui semel.licet quidam teneant contrarium,vt refert Inno.in d.c.pe.sed plus placet prę cedens opi.quam etiam fuit secutus in dicta Clemen.ij.eo.titu.

16 ¶†Sed circa prædicta quęro qualiter quis probet ꝙ non didicit testificata.Sol.Doctores hic communiter ponunt vnũ modum: videlicet, quando attestationes repeiuntur adhuc sigillatæ:etiam si reperirentur penes partem:dummodò sint sigillatæ: vt d.c.constitutus.j.eo.Et idem dicẽdum si probatur ꝙ publicatio fuit facta per iudicem solo verbo,non realiter:ita ꝙ nõ fuerit data realis facultas partibus,vt attestationes percunctentur,vt traditur in d.Cle.ij.vel si probatur ꝙ pars quæ nunc voluit producere,fuit ab sens continuò:nec aliquem habebat procuratorem, vel aduocatum.Et idem etiam arbitrarer,si pars aduersa fateretur ꝙ post publicationem semper attestationes fuerunt penes eam.¶†Secundò quæro,qualiter dicatur quis didicisse testificata.Solu.Bart.in d.authen.at qui semel.dicit ꝙ probatur,probando quòd habuit librum attestationum penes se. pro quo est tex.in d.c.constitutus.in fin.intelligendo tamen si sunt dissigillatæ,vt dixi,etiam si penes eum reperirentur fuisse depositæ iudicis authoritate.d.c.constitutus.Item secundùm Bart.probaretur eum subtraxisse:vel quid simile fecisse , vel si probaretur quòd audiuerit legi per notarium , quod intellige in idiomate quod clarè possit intelligi per ipsam partem , & idem si per procuratorem,vel aduocatum . secus si transcursoriè legi audiuisset,vel esset persona simplex,rudis,aut agrestis: quia tunc non diceretur didicisse testificata , per text.in dicto §.quia verò.dum text.dicit,percunctatus fuerit &c.quod verbum etiam reperitur in c.pe.j.eo.& importat diligentem perscrutationem:quoniam dictio,per,auget , & perfectionem significat.l.vrbana.§.pernoctare.ff.de verb.sig.in c.significasti.s̃. de electio.& in c.si constiterit.j.de accusatio.

¶Ego verò in hoc articulo distinguo principaliter sex membra.

¶Primum est,quando didicit testificata ex seipso.

¶Secundum,quando didicit à testibus.

¶Tertium,quando didicit testificata à notario.

¶Quartum,quando didicit ab aduersario.

¶Quintum,quando didicit testificata à iudice.

¶Sextum,quando didicit testificata ab alio extraneo.

18 ¶†Circa primum membrum quando quis dicatur didicisse testificata ex seipso.aduerte , quia hoc potest contingere tribus modis.vno,quando ipse præsens fuit testium examinationi,& hoc casu,videtur dicendum ꝙ satis dicatur didicisse testificata: vt amplius admitti nõ debeat ad nouam testium productionẽ super eisdem articulis,etiam ante publicationẽ : ita singulariter tenet glo.in versi.præsenti.ij.q.j.c.in primis per tex.nostrũ.& in d.§.quia verò.& in d.auc.at qui semel.& etiam per not.hic. ¶Sed Vincẽ.in c.series.j.eo.vt refert ibi do.meus in sexta lectura videtur tenere contrarium,concludit enim ꝙ ex eo quòd quis fuerit præsens in ipsa testium examinatione , non tamen excluditur à facultate producendorũ.& hoc dictum etiam referunt Doc.in c.in nostra.s̃.eo.& in c.venerabilis.j.eo.vbi hoc idem sentit do.meus.& ita etiam hic reperio quosdam moderniores sentire:quia non potest pars sentire modico discursu,& solo volatili verbo percipere , & scire testificata.¶Ego arbitror dicendum esse,quòd si pars est persona valde instructa & docta,& sit negotium quod percipiatur modico discursu:verbi gratia,si feci articulum quòd mutuaui tibi.x. florenos : vel quid simile,& testis deponit verum esse;quia fuit præsens, vel nihil scire:nam cùm hoc modico discursu percipiatur:satis intelligitur didicisse testificata,& hoc modo procedat opinio gl. in d.c.in primis.sed si non esset persona docta,aut res quæ modico discursu perciperetur : tunc vera sit secunda opin.quid enim si fuerunt examinati testes in latino sermone : & pars erat vulgaris , vel quid si in alio idiomatè incognito ipsi parti fuerunt examinati ? certè non intelligetur didicisse testificata: cùm nec in præsentia ipsius dicatur aliud gestum,per text.in l. coram.ff.de verbo.sig.& in l.diem proferre.§.coram.ff.de arbi. & quod not.in l.j.in princ.ff.de verbo.obli.vel quid si pars est rudis & agrestis:& negotiũ est tale quod non percipiatur modico discursu,vt plerumq; contingit in multis,in quibus Doc. iterum atq; iterum legentes dubitant ? non est dubium ꝙ non dicetur testificata didicisse.

¶Secundo modo potest contingere, si pars legisset testificata existentia penes notarium:nam distinguerẽ quòd aut perfunctoriè legit:aut maturè percunctatus est.primo casu , si res est quæ modico discursu parcipiatur : didicisse intelligeretur. secus si esset negotium quod non perciperetur modico discursu,si verò præmaturè percunctatus esset legendo & præmeditando , & persona esset multum docta : tunc tanquam scientiam habens, excludetur à tali facultate producendorum testium.

¶Tertio modo potest contingere ex eo quòd pars ipsa subtraxisset attestationes : vel aliàs penes se dissigillatæ reperiuntur & apertæ :tunc enim præsumptiuè probatur attestationes didicisse,per text.in c.constitutus.j.eod.& est bonus tex. in l.non est ferendus.ff.de transactio.quod tamen videtur limitandum , secundùm singularem limitationem Bald. quam ponit.in l.fin.ff.quemadmo.testa.ape. videlicet, si modo ipsæ originales attestationes reperiantur penes ipsum:vel copia ipsarum originalium data per notarium , qui examinauit:secus si pars

pars habuisset copiam manu alterius notarij vel personæ:quia tunc propter hoc nō excludetur à facultate producendorū testium,& ad hoc dicēdum mouetur per illum tex.qui vult, ꝙ testamētum dicatur apertū,quādo originale est apertum:secus si exemplatū.qđ dictū sequitur etiam Io.de Imo.¶Sed tu aduerte:quia licet hoc dictū sit peregrinū:tamē videtur esse satis dubium:& semel vidi illud de facto.& allegabatur ꝙ lex illa fin. nō probabat ex eo,quia cùm requireretur ad substātiam illius tituli apertū & publicatū esse testamētum:& aliud sit testamētū:& aliud copia vel exēplatū; vt in c.j.j.de fide instr.& quod no.in auť.si quis in aliquo.C.de eden.meritò non cōcludit ad casum nostrū,in quo nō requiritur apertura vel publicatio:sed sufficit testificatorum sciētia.Præterea Bal.sentit ꝙ secus est si pars habuisset copiā à notario,qui examinauit.cuius tamē cōtrariū cōcluditilla.l.fi.quò ad terminos publicationis testamēti.cogitabis.¶Item aduerte:quia quod.s̄.dixi, ꝙ ex eo ꝙ pars subtraxerit,aut penes se habuerit attestationes:intelligatur sciuisse testificata,arbitror limitandū, nisi pars ipsa cōtrariū probaret,videlicet se nō didicisse:poterit probare, probādo ꝙ eo ipso ꝙ subtraxerit,aut penes se subtraxerit,immediatè deposuit penes alium:vel posuit in capsa,aut quid simile, & probaret per duos testes idoneos,qui ab actu subtractionis vel receptionis semper fuerūt secū:qui etiam deponūt ꝙ nunquā legit: & percunctata fuit ipsa pars attestationes:& quod nō potuisset legere, aut percunctasse quò minus ipsi vidissent.ad quod facit quod.s̄.dixi de attestationibus depositis penes partē sigillatis,& satis hoc natura etiā edocet.¶Et prædictis patet quid tenēdum sit de visione exempli dictorū testium,an per solā visionē exempli præcludatur via.in quo Bal.in l.fin.C.quēad.testa.ape.videtur sentire ꝙ non,per illum tex.nō tamē se firmat. intelligi enim debet & declarari secundùm prædicta.

19 ¶†Circa secūdum membrum quādo non à se,sed ab ipsis testibus,qui deposuerunt, didicit testificata:an impediatur de nouo producere.glo.in d.§.quia verò.in auť.eo.tit.videtur tenere ꝙ sic,per illū tex.& idem videtur sentire Bar.ibi.& etiā in auť.at qui semel.C.de proba.& per tex.dū dicit,testificata tractauerit.& dū vult ꝙ siue à se,siue ab alio,siue ab aduersario hoc sciuerit.Inn.tamē in c.pe.j.eo.Doc.etiā hoc cōmuniter videtur tenere,ꝙ licet pars hoc sciuerit à testibus:nō tamē præcludať via productioni de nouo fiēdæ:nā cùm hoc nō prohibeatur aliquo iure:ergo videtur permissum:vt l.j.ff.eo.dixi in c.j.s̄.eo.Itē nec ratione timoris subornationis hoc debet prohiberi:cùm ipsius subornationis timor cesset:quia per viuā vocē testis nō potuit bene instrui.facit c.cùm personæ.de priui.li.vj.pro quo dicto ego etiā adduco:quia nō videť sufficere ꝙ pars sine lectura mētaliter didicerit:sed requiri videtur ꝙ oculo corporali viderit & legerit,per præallegatū.§.quia verò.& per præallegatā auť. at qui semel.qui tex.vidētur requirere partē legisse, tractasse, & percūctasse:quę omnia denotāt actū naturalē facti:nō mētalem,per tex.in l.j.§.sed si leg.ff.de his quę in testa.delē.vbi traditur,ꝙ licet ex his quæ præcedūt & sequūtur media, possunt intelligi mētaliter:tamē nisi visu corporali legi valeāt,nō debēt legi.ad idē facit.c.inter dilectos.de fide instr.& quod no.Inn. in c.P.& G.s̄.de offi.dele.Itē pro hac decisione allegat Host. rationē:quia potest esse ꝙ testis refert falsum.in c.inquisitionis. §.fi.j.de accu.vel quia vult parti cōplacere:vel se ab ea subtrahere,vt quotidie docet experiētia,vel quia nō bene recordatur. Et ad tex.qui vidētur facere in cōtrariū.videlicet,ad §.quia verò.cū si.respōdet Inn.ꝙ loquūtur quādo pars nō solùm didicit testificata,sed etiā facultati producēdorū testiū renūciauit. hæc respōsio mihi nō placet:quia diuinat,& est cōtra illa iura,& ipsorū rationē.¶Sed aduerte: quia Bart.in d.§.quia verò.licet finaliter videatur tenere cōtrariā opi.Inno.tamē in prin.videť sequi prædictā opi.Inn.do.Anto.hic tenet cōtra Bar.& idē Io. de Imo.in c.series.in fi.j.eo.sed fortè possit concordari vtraq; opinio isto modo,ꝙ si testes,qui testificata retulerūt parti,sunt docti,& multū amici,& fideles ,& veridici, & erat negotium quod nō exigebat nouū discursum , vel quid simile:ꝙ hoc casu vera sit opi.gl.& Bar.nam verisimile est ꝙ pars inducetur ad nouā productionē,& ad subornationē.nec ob.quod s̄.dixi de l.j.§.fi.ff.de his quæ in testa.delē.quia nō est verū,ꝙ in casu nostro requiratur corporalis lectura , aut percūctatio ipsius partis,quod patet ex sola disputatione habita per partē cū aduersario:& per percunctationē aduocati vel procuratoris diciť ipsa pars didicisse testificata:adeò ꝙ excludatur à facultate producēdorū testium:vt d.§.quia verò. Si verò esset negotium quod non perciperetur modico discursu:& testes non essent multū docti:tunc procedit opin.Inno.Host.& do.Anto.Et intellige quod supra dixi,quando per scientiam talem habitam à testibus excludatur: quòd tunc excluditur, quando scientiam habuit ab omnibus testibus qui deposuerunt:& qui iam producti erant.secus si eam habuisset ab aliquibus,secundùm ea quæ latius dixi in articulo publicationis,in quarta conclusione,in fi. & in conclusione quinta.

20 ¶†Circa tertium membrum principale, quid tenendum sit si pars didicit à notario,qui examinauit testes Docto.in c.series. j.eod.videntur velle quòd hoc non obstante admittantur ad nouam productionem,& etiam tenent hic quidam:ego tamen hoc intelligerem procedere, quando notarius perfunctoriè, aut verbo volatili retulisset attestationes , & non esset multum doctus:vel esset talis qualitatis quòd ei non deberet fides adhiberi : maximè si esset res quæ modico discursu non perciperetur,secus si non perfunctoriè, sed maturè & præmeditatè facta esset relatio per notarium:& notarius esset fidelis , & talis cui pars deberet fidem adhibere: & maximè,si pars cū ipso notario disputationem assumpsisset: vel esset res quæ modico discursu perciperetur.

21 ¶†Circa quartum membrum principale, quando pars didicit ab aduersario dicendum est,secundùm quod colligitur ex textu dicti.§.quia verò.& dictæ authenticæ,at qui semel.quòd aut pars verbaliter didicit ab aduersario: quia aduersarius dicit probatum esse,vel non probatum: & hoc casu,non impeditur in noua productione,aut inter partes assumitur disputatio deliberata,inquirendo meditatiuè & subtiliter perscrutādo super dictis & attestationibus receptis:ita ꝙ per ipsam disputationem habetur scientia testificatorum : & talis disputatio excludit à facultate aliorum testium producēdorum.d. §.quia verò. ibi aduersario faciente disputationem &c.

22 ¶†Circa quintum membrum principale, quādo à iudice pars didicit testificata,an excludatur.dicendum arbitror quasi in omnibus,vt dixi in tertio membro de notario, nisi ꝙ in iudice præsumptio est maioris scientiæ & doctrinæ: & sic ꝙ melius cognoscat,an testes probent vel non probent,quare attendendæ sunt qualitates:an perfunctoriè iudex loquutus fuerit: & an sit talis cui pars ratione amicitiæ suæ fidelitatis eiusdem iudicis,licet in hoc infidelitate vtatur, credatur.Item considerari debet,an referat quid testes dixerint:& an pars sit docta,si fortè est negotium quod non percipiatur modico discursu,an verò iudex simpliciter asseruerit & firmauerit testes probare, vel non probare: tam respectu testium productorum per ipsam partem, videlicet ꝙ non probant: vt ipse alios producat, quàm productorum per partem aduersam , vt probent ad hoc , vt pars cui loquitur,probet.contrarium facit quod supra dixi in princip.istius articuli de scientia testificatorum.& quod statim subdam.

23 ¶†Circa sextum & vltimū membrum quādo pars didicit ab extraneo, videtur mihi cōcludendum,ꝙ nō excludatur à noua testium productione:nisi aliud probetur:quia nō est præsumptio ꝙ extraneus magis sit informatus de attestationibus, ꝗ̄ ipsæ partes principales:cùm testes secretè recipi debeant,vt dixi in c.ij.s̄.eod.sed si probaretur ꝙ extraneus qui retulit parti probatū esse,vel non probatū,legisset attestationes:aut eas tractasset,vel percunctatus esset,vel subtraxisset: tunc ponderandum esset & aduertēdū qualis esset iste extraneus:an esset doctus,& talis qualitatis cui pars verisimiliter credere debeat,vt puta,si est aduocatus vel procurator suus:& tunc indubitanter excluderetur à noua productione,vt est tex.in d.§.quia verò. ibi dū tex.dicit,neq; aliquis aduocatorū eius.& in d.auť.at qui semel.vbi tex.dicit,vel aliquis aduocatorū eius,vel alius pro eo agens.facit etiā tex.in c.pe.j.eo.ibi,neq; per alium &c.secus si esset talis,cui nō deberet verisimiliter credere, vel non est multū doctus:vel dicit se simpliciter legisse attestationes: nō autē percunctasse,vel legi audiuisse,vel se fuisse præsentē examinationi:nā tunc non excluderetur,quod clarè patet:quia propter talem præsentiam & perfunctoriam lecturam,si nō sit talis res quæ modico discursu percipiať:pars ipsa principalis,quæ præsens fuit,vel percunctoriè legit,non excluditur,vt dixi s̄.in primo mēbro.Et in summa,in omnibus prædictis sex mēbris cōcludendū arbitror,ꝙ qualitercūq; plenè probetur ꝙ pars quæ vult nouā facere testium productionē,verè didicerit testificata: vel per se,vel alium,excludetur à noua productione,propter timorē subornationis & corruptionis testium,intelligēdo tamē, declarādo,& limitādo secūdùm ea quæ dixi in articulo publicationis in prima,secūda,tertia,quarta,& quinta cōclusionibus & similibus,secus si verè nō probaretur ꝙ pars didicerit testificata:quia tunc non excluditur. Et sic patet ꝙ in hac materia plurimū versatur iudicātis arbitriū,sicuti regulare est in materia testium,quanta & quibus testibus sit fides adhibenda.l.iij. §.tu magis.ff.eo.& ideò requirit iudicem prudentem & bonum:non asinum plumbeum:aut iudicem pannosum : o vero

Bu.dipãno,o mazachane,prout ſunt multi caſtra porcelle qui vadunt quotidie pro aſſeſſoribus:nihil ſcientiæ aut doctrinæ, & minus prudẽtiæ aut diſcretionis habẽtes.& q̃d peius eſt,nõ verentur ad magnificas ciuitates accedere:cùm potius porcis, aut pecudibus legẽ dare deberent,quàm hominibus iura adminiſtrare.ſit tamẽ prudens etiã pars,vel partis aduocatus,vel ꝓcurator,vt animaduertat ad ea quæ dicta ſunt ſupra ad probandum ſcientiã teſtificatorũ,vt faciat articulos aptos ad probandam qualitatẽ alterius partis,quã aſſerit didiciſſe:& teſtiũ,& notarij,& iudicis,& extranei à q̃bus aſſerit didiciſſe;& de eorũ fidelitate & ſcientia,amicitia,& ſimilibus qualitatibus;& qualiter diſputationẽ aſſumpſerit cũ aduerſario,& de qualitate ipſius rei,ꝙ ſit res quæ modico diſcurſu percipiat̃ &c. volẽs autẽ probare cõtrariũ,cõtrario modo faciat poſitiones & articulos.

¶ Inſuper arbitror aduertendũ circa prædicta, ꝙ in caſibus in quibus ſ̃.dixi ꝙ ſi pars verè ſciuit teſtificata ab alio,excluditur à noua ꝓductione.nam fortè non eſſet incõueniens hoc limitare,ſi modo illud per partẽ aduerſam doloſè fuiſſet ſuggeſtũ ad hoc,vt pars aduerſa prçcluderet viã nouç productioni.nam hoc caſu,nõ videtur quis excludẽdus à noua ꝓductione ne dolus & fraus aduerſario patrocinent̃,vt in c.ſedes.de reſcri.cũ ſi.

¶ Inſuper etiam ad declarationẽ prædictorũ aduerte ad illud quod ſupra dixi,ꝙ teſtificatorũ ſcientia excludit à noua productione:nõ ſolùm reſpectu ſuorũ teſtiũ,ſed etiã reſpectu ſcientiç teſtiũ aduerſarij.quod etiã voluit Bar.in d.§.quia verò.in aut̃.eo.ti.Ex his,Deo duce,habes expeditũ hunc quartũ difficillimum & intricatiſsimum articulum principalem.

¶ Circa quintũ principalẽ articulũ,an ſuper nouis oĩno articulis in caſibus in quibus dixi ſ̃.publicationẽ,vel teſtificatorum ſcientiã præcludere viã,poſsint teſtes produci nõ obſtante tali publicationç & ſcientia:& dicẽdum eſt ꝙ non.quia cũ nõ debeat quis admitti ad probandũ,quod probatũ nõ releuat.vt in c.cùm cõtingat.de offi.deleg.& in l.ad probationẽ. C.de proba.ſequit̃ ꝙ cũ tales articuli oĩno noui,nõ ſunt ad cauſam pertinentes:iudex debet illos reijcere.vt no.in l.per hanc.C.de tẽpo.appel.& eſt bonus tex.in c.cũ Ioannes.j.de fide inſtru.Excluditur ergo quis ab hac ꝓductione,nõ ex vi publicatiõis aut ſcientiæ:ſed ꝓpter regulã prædictã:quia impertinẽtia nõ patrocinãtur neq; actori,neq; reo:imò nõ debet pati iudex vt ponantur in actis:quia nõ poſſunt tranſire in vigorẽ iudicij.ff.de iureiur.l.ſi duo patroni. & ff.de peti.hære.l.ſi quis libertatẽ.§.ſi & hoc tenent hic cõiter Doc.& procedit hæc concluſio,nõ ſolùm in oĩno nouis reſpectu originalis facti primò deducti:aut reſpectu diuerſç rei petitç & deductç nunc:quàm prius deductum eſſet:ſed etiã reſpectu variati modi agẽdi.vt ſi primò petebam equũ ex cauſa emptionis:nunc peto ex cauſa donationis,vel alia ſi'i,vel qualitercũq; cõtingere poſſet,ꝙ exceptio rei iudicatç ſup primis articulis,nõ haberet obſtare ĩ caſu nouorũ articulorũ:etiam ſi ſolam mutaret perſonã,ſecũdùm do.Anto. hic.vt quia quis dicebat ſe emiſſe equũ à Titio,quem dicebat ad ſe pertinere.& poſtea dicit ſe emiſſe à Sempronio.quod exẽplum do.Anto.poteſt procedere quãdo exceptio rei iudicatç reſpectu emptionis factç Titio,non haberet obſtare,reſpectu emptionis poſtea celebratç à Sempronio deductæ poſtea in ſecundis articulis.vtputa,quia dictum equũ petebam vt ad me ſpectãtem:ex hac ſola cauſa,quia emi à Titio.ſecus ſi ſimpliciter petijſſem,tanquã ſimpliciter ad me ſpectantem:quia tunc tales articuli videntur admittẽdi.vt dicam in vij.articulo principali.Et generaliter in omnibus nouis articulis, prout appellaui nouos,ſecũdùm primam ſpeciem articulorum.de quo diximus in primo caſu ſecũdi principalis articuli.dicendum quòd admittuntur,tanquã impertinentes.& hoc etiam tenent Bart. & Bald.in dicta l.per hanc,Et ſingulariter dicit Bald.ibi,quòd actor poſt lit.conte.nõ poteſt proſequi qualitatem nõ intentatam in libello.nam cùm litis conteſtatio fiat ſuper edita actione,vt l.edita.C.de edendo. Et fiat ex voluntate vtriuſq; partis, ſcilicet actoris & rei;ſolus actor non poteſt alterare lit.conteſta.Et procedunt prædicta non ſolùm reſpectu actoris,vt dictum eſt,ſed etiam reſpectu rei conuenti. Exemplum,agebatur contra vnum poſſeſſorio recuperandæ:ipſe excepit quòd ſibi licitum fuit ſpoliare:& ſic fecit articulum.deinde facit nouum articulum in quo dicit ſe dominum : & per hoc non teneri reſtituere.nam talis articulus non admittitur:quia nõ iuuat reum,vt in ca.in literis.ſ̃.de reſtitutio.ſpoliato.vel ſi primò à reo petebatur equus : & ipſe opponit denuo pactum de nõ petendo ſuper libro,vel falcone.vel ſi reus prius oppoſuit vnã exceptionem: & nunc opponit vnam nouam exceptionem, quæ ei de nouo ſuperuenit:& eſt talis quæ de ſui natura,licet de nouo ſuperuenerit,nõ poteſt opponi.de quo vide latè per Barto.in l.j.ff.de exceptio.& per Bald.in dicta l.per hanc. C. de tempo.appel.& ſic ex prædictis habes expeditum quintum principalem articulum.

¶ Circa ſextum,an ſuper antiquis articulis omnino poſsint teſtes de nouo produci poſt ſcientiam teſtificatorum,vel publicationem in caſibus in quibus dixi publicationem vel ſcientiam præcludere viam , dicendum eſt ꝙ regulariter teſtes non poſſunt produci ſuper talibus articulis:ſiue loquamur de teſtibus iam productis & receptis,ſiue de alijs qui de nouo producerentur,& hæc eſt communis concluſio Doctorum hic & in d.l.per hanc.& in d.§.quia verò.in aut̃.eo.ti.& in d.aut̃.at qui ſemel.C.de proba.in d.Cle.ij.eod.ti. ideò autem dixi,regulariter.quia hoc fallit in pluribus caſibus,de quibus dicam j.in xj. articulo principali.

¶ Circa ſeptimum principalem articulum, an ſuper dependẽtibus ſeu incluſis poſsint teſtes de nouo produci, difficultas eſt maxima:& materia ſubtilis & difficilis;id eſt bene attẽdenda, ſed in ea difficultate pro clariori doctrina, poſt do.Ant.& do. meũ & Bar.in d.aut̃.& Ang.in d.§.quia verò.& etiam ex mẽte Io.An.hic diſtingue,ꝙ quidam ſunt articuli qui cõtinentur in primis nõ expreſsè ſeu explicitè,ſed de neceſsitate eorũ quæ proponebantur:& hoc poteſt dupliciter cõtingere,vno modo quãtum ad neceſsitatem probationis iuris & facti:alio modo quò ad neceſsitatem facti tantùm , quidam verò ſunt articuli, qui ſub præcedentibus non cõtinentur de neceſsitate:ſed ſe habent taliter ꝙ poſſunt comprehẽdi & non cõprehendi.quò ad primum,quãdo comprehenduntur ad neceſsitatẽ probationis iuris & facti,poteſt figurari exemplũ,quãdo quis prius articulatur in prçſcriptione quæ de neceſsitate requirit ad probationẽ iuris & facti,titulũ & poſſeſsionẽ.l. ſiuç poſ.& l.Celſus.ff. de vſuca.& in l.nullo.ff.de rei vend.nã ſi articulor ꝙ præſcripſi rem quam poſſedi per decem annos:ſeu ꝙ præſcripſi rem longo tẽpore:licet in articulo explicitè non fuerit facta mentio de titulo:tamen tacitè ſubintelligebatur quò ad factum,& neceſſitatem probandi ; quia aliàs præſcriptio longi temporis non procedit.facit quod tradit Inno.in c.dudum ſ̃.de elec.& Archi.x.q.iij.c.quia cognouimus.vbi dicit,ꝙ ex ſola allegata prçſcriptione videtur includi titulus & bona fides,& hoc caſu, nõ admitteretur quis ad nouum articulum de titulo, probandum per teſtes poſt publicationem,vel ſcientiam teſtificatorũ:quia ſatis poteſt dici antiquus articulus.& hoc etiam tenent hic Inno.& Ioã.And.& Doc.ſ̃.allegati.Et per prædicta etiam dicerem,ꝙ ſi primò articulaui de præſcriptione longi temporis,& etiam articulaui de titulo habito à Seio , ꝙ ſi poſt publicationem vel ſcientiam teſtificatorum facio articulum,ꝙ emi à Mçuio:iſte articulus non debet admitti,ex eo,quia in primo articulo præſcriptionis continebatur titulus à quocunq; habitus eſſet:& ideò iſte articulus,tanquam incluſus ſub antiquo ex neceſsitate probandi iuris & facti , non debet admitti. Et prædicta exempla procedunt tam in actore agente quàm in reo excipiente de præſcriptione.Et idem dicerẽ ſi articulaui prius de præſcriptione:nũc volo articulare de poſſeſsione . Nã ad hoc vt articulus non dicatur antiquus,ſed potius nouus,ita ꝙ poſſit de nouo admitti : neceſſe eſt ꝙ nihil habeat de materia primi.quod ad ponẽdum ſubſtantiam primi articuli , ſupponeretur neceſsitati probandi , quod nunc ponitur in alijs articulis: nam articulus primus totam ſubſtantiam continens,cùm ſit indiuiduus,quamlibet eius partem ſupponit neceſsitati probandi,vnde per partem,quamuis minimam,deficientem ad probationẽ primi,quæ ſubijciebatur neceſsitati probandi ad integrã ſubſtantiam primã,quæ pars eſſet minima,poſt publicatas atteſtationes & ſcientiam teſtificatorũ deducitur de nouo in articulo,vel articulis:vt illam partem probet:non admittetur propter ſubornationis timorẽ.nec ob.ꝙ ſuper nouis articulis poſſunt teſtes produci,non obſtante publicatione vel ſciẽtia teſtificatorũ,& prædicti de titulo & poſſeſsione videantur eſſe noui:ex eo,quia ſi primò articulatum eſt de præſcriptione longi tẽporis,& nunç articulor de poſitione,vel de titulo : ſi articulor de poſitione , ab eo detrahitur titulus qui includebatur in articulo primo de præſcriptione,& ſi articulor ſolùm de titulo,detrahitur ab hoc nouo articulo articulus de poſſeſsione,qui includebatur ſub primo articulo præſcriptionis,& ſic videtur quòd debeat dici nouus articulus : & per conſequens admittẽdus,per regulam quæ vult,ꝙ quotieſcunq; aliquid additur ad antiquum,vel detrahitur ab antiquo,dicitur nouum:vt in l.ius ciuile.ff.de iuſtitia & iure.nam hic non accipimus nouum articulum illo modo , ſed accipimus nouum per reſpectum , quòd nil habeat ex materia primi : vel primorum articulorum , quòd ſupponatur neceſsitati probandi iuris & facti : ita quòd non poſsit pars inſtrui ex illis ad ſubornandos teſtes : aliàs autem ſi poſſet pars inſtrui propter aliquid quod includebatur

batur in primis sub necessitate probandi iuris vel facti: dici
tur potius antiquus q̃ nouus. ¶ Et aduerte: quia cum ministe
rio dixi de præscriptione longi temporis: quia si simpliciter ar
ticulatus essem de præscriptione longissimi temporis, deinde
post publicatas attestationes, vel scientiam testificatorum arti-
culassem de titulo: iste articulus esset nouus & impertinens ad
priorem articulum: quia non supponitur necessitati probandi
respectu primi: cùm ad prescriptionem longissimi temporis
non exigatur titulus, vt in l.malè agitur. C.de prescri. lon. tem
po. Et hoc intellige, quando similiter agebam ad rem mihi re-
stituandam. tanq̃ ad me pertinentem ex prescriptione longis-
simi tẽporis super qua petitione ex tali cā intẽtata ꝑut intẽtata
est, intelligitur esse lis cõtestata: sec⁹ si simpliciter egissem ad rẽ
tanq̃ ad me pertinentem iure dominij vel quasi: nam si prius
articulatus fuissem de p̃scriptione longissimi tẽporis, possum
tñ postea articulari de ti. quia licet iste articulus sit impertinẽs
ad articulũ prio.ẽ ꝑpter rationẽ preallegatã: tñ nõ est imperti-
nẽs ad cãm principaliter intentatam. facit qđ dicã j. de articulis
diuersis ad probandũ titulum à diuersis, & pluribus habitum.
¶ Item aduerte: qa si prius simpliciter articulatus essem de pre
scriptione, nec dixissem longi temporis, vel longissimi: tunc ve
rò volo articulari de ti. maius est dubium: qa (vt dictum est) ad
p̃scriptionẽ longi temporis inerat titulus. sed ad prescriptionẽ
longissimi non erat necessarius: & sic non includebatur in pri
mis: sed videtur dicendũ ꝙ talis articulus de titu. non admitta-
tur quia aut ipse agens intelligebat de prescriptione longi tem
poris: & tunc excludit debet qa in tali articulo includebatur ti.
per ea quæ s̃. dixi. aut de p̃scriptione longissimi temporis &
tunc videtur excludendus ab articulo de titulo: quia videtur im
pertinens per ea quæ s̃. dixi, cogitabis. ¶ Arbitror tñ ꝙ in hoc
considerandum sit fundamentum petitionis intentatę. nam si
simpliciter actor egit ad rem, tanquam ad se pertinentem. præ-
dicti articuli non videntur omnino excludendi ad inuicem. nã
ille qui sic agit rei vendicatione, vel publiciana, videtur omne
ius reducere per quod possit in dicta causa obtinere. & ideò li-
cet prius articulatus esset de præscriptione longissimi tempo-
ris, vel de præscriptione simpliciter: potest postea articulari de
titulo. nam articulus præscriptionis longissimæ non habet
obstare: quia non includit titulũ ad necessitatẽ probãdi ipsius
articuli. Item licet articulatus sit simpliciter de præscriptione,
cuius talis articulus possit intelligi de prescriptione longissimi
temporis sequitur ꝙ iste nouus articulus de ti. nõ includebatur
in antiquo de necessitate: secus si fuisset articulatus de præscri-
ptiõe longi tẽporis, per ea quę s̃. dixi. ¶ Et in omnibus p̃dictis
casibus qualitercũqꝫ sit factus articulus de prescriptione, siue
longi temporis, siue longissimi, siue simpliciter: non possum
postea articulari de possessione: quia iste articulus omnino in
cludebatur sub quolibet dictorum articulorum præscriptio-
nis similiter etiam & per contrarium arbitror, si primum arti-
culum feci de possessione, aut de titulo ꝙ si nunc volo articula-
ri de prescriptione longi temporis ꝙ talis articulus dicatur an-
tiquus, non nouus: & sic non debeat admitti. nam licet videa-
tur nouus eo respectu: quia sit additio ad antiquum, nam vbi
prius solùm articulatus fuerã de solo titulo, vel de sola posses-
sione, nunc articulor de vtroqꝫ. & sic videtur ꝙ ratione isti⁹ ad
iunctionis seu additamenti, debeat dici nouus per dictam l. ius
ciuile. cum simili. quia respondeo vt s̃. dixi, quòd nouus non ac
cipitur hic isto modo: sed secundùm ea quæ s̃. dixi, vt nihil ha-
beat de primo qđ supponatur necessitati probandi iuris & fa-
cti. & ideò cùm in prioribus articulis articulatus fuerim de pos
sessione, aut de solo titulo, qui mihi probandus incũbebat ad
intentionem meam: quia aliàs non fuissem admissus, vt suprà
dixi, & maximè in quinto principali articulo. si nunc facio ar
ticulum de prescriptione longi temporis, quæ necessariò inclu
dit possessionem & titulum: sequitur quòd in hoc articulo cõ-
tinetur antiquus, qui supponebatur necessitati probandi: &
pars potuit instrui ad subornandos testes, vt nunc deponẽtes
super præscriptione longi temporis, deponunt super titulo
vel possessione. titulus vel possessio ĩ primis minimè probati
fuerunt. secus si nunc articulariter de prescriptione longissimi
temporis: & prius solùm fuissem articulatus de titulo, per ea
quæ s̃. dicta sunt.

¶ Secundo casu principali primi membri, de articulis qui com-
prehenduntur sub antiquis de necessitate facti, non tamen cõ-
prehenduntur de necessitate probationis, dicendum est, quòd
tales articuli dicuntur noui: & admittuntur post publicatas at
testationes, & scientiam testificatorum. exemplum primus ar-
ticulus continet quòd mutuaui tibi centum: vel vendidi tibi do
mum. de necessitate facti inest tempus: quia mutuum celebra-
tum, vel venditio facta præsupponũt aliquod tempus quo ce-
lebratæ fuerunt: non tamen inest de necessitate probationis:
quia mutuum & venditio possunt probari absqꝫ tempore: vt
in l. testium. C. eo. & in aut. de testibus. §. & licet dudũ. Et ideò
si post publicatas attestationes, vel scientiam testificatorum fa
cio articulum de tempore: talis articulus est admittendus tam
in causa principali, quàm appellationis: vt probatur in c. ex te
nore. j. eo. secundũ vnum intellectum. & sentit hic Host. Inno.
Io. An. do. Ant. & moderniores. & Bar. in d. l. per hanc. no. Ioã.
de Imo. in c. cùm causam. de testi. in quarto notabili. quod ego
arbitror limitandum, si modò non intendo probare solũ qua-
litatem tẽporis: ex eo quòd contractus deductus in primo arti
culo fuit probatus. vnde contractus repetitur in secundo, non
animo probandi illud: sed animo probandi qualitatem tẽpo-
ris: vt puta: quia fortè aduersarius produxit, vel probauit etiam
titulum emptionis vel alium similem: & tu vis nunc articulari
de tempore, vt probes temporis anterioritatem. secus si con-
tractus deductus in priori articulo non esset probatus. nam tũc
adijciendo tempus, videtur adijcere solùm ad hoc, vt videatur
fecisse nouum articulum, & sic vt per quandam fraudem ipse
probet contractum, qui non fuit probatus in primis articulis:
nam iste articulus non admittetur, iudicio meo, propter timo-
rem subornationis.

¶ Et ex prædictis ego facio vnam regulam, quòd quotiescũqꝫ
illud quod deductum est in primis articulis, & quod suppone
batur necessitati probandi iuris & facti: plenè probatum est, si
fiat nouus articulus qui includebatur in primis sub dicta neces
sitate probandi: & aliqua qualitas additur ad istum nouum ar-
ticulum: quòd iste articulus semper est admittendus: si non sit
impertinens respectu additæ qualitatis. ratio est in promptu:
quia cùm sint probati priores articuli, cessat omnis subornatio
nis suspicio.

¶ Et ex prędictis infertur ad decisionẽ huius quęstionis. Pone,
Titius primò articulatus est ꝙ vendidit domũ Sempronio: de-
mum quia publicatis testibus, vel habita scientia testificatorũ
opponitur, ꝙ ille Titius erat minor tempore venditionis. vn-
de ipse Titius nunc de nouo articulatur, ꝙ tẽpore contractus
celebratę venditionis erat maior: certè iste articulus admitteret.

¶ Et idem in simili materia.

¶ Quid si ad probandum ingressum religionis, fecit quis arti-
culum quòd Titius ingressus est tale monasterium, & ꝓbauit
deinde: quia publicatis attestationibus excipitur, quòd erat mi
nor, & sic inhabilis ad professionem. facit articulatum ꝙ tem-
pore talis ingressus, Titius erat maior. licet enim tales articuli
videantur antiqui, tanquam inclusi sub antiquis ad necessita-
tem probationis: quia ad concludendum venditionem validã,
& ingressum validum, & in vendente, & in ingrediente requi-
ritur maior ætas. & sic secundus articulus ponens de legitimi-
tate ætatis in aliquo percipiat de materia inclusa in primo arti
culo: tamen in contrarium est veritas: quia licet participet de
natura primi: non tamen participat de ea, prout præsupponitur
necessitati probandi, sed tantum prout supposita de se. nã qui-
libet presumitur habilis ætate ad actum exercendum: ex quo
illum exercet: nisi de contrario constet. & sic dicenti eũ inhabi
lem, incumbit onus probandi: vt in l. ab ea parte. ff. de proba-
tionibus. vel saltem ab ipso principio articulanti de ingressu,
vel venditione non incumbebat onus probandi ætatem: nisi
exciperetur de ætate illegitima, secundùm quod hęc tradũtur
in c. in præsentia. s̃. de probationibus. facit etiã capitulum, cùm
Ioannes. s̃. de fide instrumento.

¶ Ex quibus patet ꝙ probare validitatem contractus, vel reli
gionis ingressum ex ætate legitima, non subijciebatur necessi-
tati probãdi quò ad effectũ necessariũ: & ideò tales articuli de
legitima ætate non dicuntur antiqui: sed noui. & hoc voluerũt
hic Inno. Io. And. & Doct. cõmuniter. & adde etiã ea quę dicã
j. in alijs exemplis ad declarationem prędictorum.

¶ Quidam verò & tertiò sunt articuli, qui non cõprehendũtur
de necessitate sub prioribus articulis poterant tñ cõprehendi,
& etiam non comprehendi: vt sunt qualitates, quę possunt ad-
esse & abesse circa contractũ: vt l. pacta conuenta. de cõtrahẽ.
emptione. & super istis potest fieri noua productio: vt in c. ve
niens. j. eo. & latius apparebit ex exemplis j. subijciendis.

¶ Et ex prædictis deciduntur multæ quæstiones.

¶ Prima. Pone, habebam rem tuam prius obligatam: quã post-
ea obligasti alteri. deinde tertio loco obligasti iterum mihi, ex
debito priori. Egi contra te actione hypothecaria, & pro tunc
articulum feci de obligatione innouata. demum tu probasti il-
lam rem prius tibi obligatam: quare ego volo facere articulum
nouum de prima obligatione, secundûm quam debeo obtine-
re. l. creditor. in princip. ff. qui potio. in pigno. habeantur. certè
talis articulus admittitur tam in causa principali, quàm appel-

lationis.& hoc tenent hic Docto.& Speculator eo.titu. §.satis vtiliter.ver.illud.

¶ Hoc tamen intellige,quando egissem hypothecaria simpliciter non exprimendo aliam causam,vel obligationem: sed vbi causam expressissem,& pro causa expressissem:tunc nō possum obtinere nam lite contestata super tali petitione, ex tali vltima obligatione deducta,nō possum postea me fundare ex alia causa,secundùm notata in c.Abbate.de reiudi.libr. vj.& quod statim dicam in sequenti tertia quæstione.

¶ Secunda questio est huiusmodi,petebam à te decimas : super quibus feci articulos concludentes,& illos probaui:sed tu publicatis attestationibus produxisti priuilegium quòd te eximebat à solutione illarum decimarum:ego nunc volo facere articulum de præscriptione contra priuilegium:certè iste articulus,tanquam nouus,admittetur.faciunt no.in cap . accedentibus.j.de priuile.

¶ Tertia questio deciditur.Pone,vēdicabam à Titio fundum: in qua vendicatione etiam fortè accumulaui publicianam, quod fieri potest:vt in c.Abbate.de re iudi.licet articulū feci de possessione mea longi tpis. Item φ illam emi à B.deinde publicatis attestationibus,quia non probaui,emerim ab M. volo nūc probare in causa principali,vel appellationis φ emi ab M.queritur,an debeam admitti.Inno.& Hostien.hic dicunt,quòd ad hunc nouum articulum non sum admittendus: quia vario. & sic vt contrarius repellendus:vt j.de appel.ca.solicitudinē. Sed dicit Hostien.φ fortè secus tenendum est ex parte rei,qui non prohibetur vti contrarijs remedijs: vt in regula, nullus pluribus.de reg.iur.lib.vj.& sequitur hic do.Anto.

¶ Sed Io.de Imo.dicit,φ fortè dici potest, φ hoc procedit qn causa ista,quia emi à B.fuit expressa in petitione:vt quia petitur tanφ empta à B.secus,vt dixi, si simpliciter peterem rem mihi restitui, tanφ spectantem ad me iure dominij,vel causæ. Nam licet in processu causæ fecerim articulū quod emi ab M. possum præsertim in causa appellationis,per l. scio . ff. de appella.& probatur in d.c.Abbate. nec sunt omnino contraria: quia possunt simul stare,φ quis emerit à duobus.puta si prius emi à B.quia credebam suam.deinde emi ab M. quia intellexi φ non erat illius B.sed ipsius M.secundùm not.in l .iij. §. ex plurimis.ff.de acquir. possess. Et hæc opinio mihi placet . facit quod s.dixi in prima quæstione.

¶ Et aduerte:quia istā opi.sensit glo.in l.per hanc pręalle.& sequitur hic Bald.per no.per Inno.in c.mulier.j.de iureiuran.

¶ Quarta quæstio deciditur secundùm Goffre. de tutore dato, qui se excusat ab isto onere tutelæ:dicens se gerere tres tutelas super quibus articulos fecit:& quia non probauit de trib⁹, publicatis attestationibus in causa principali vel appellationis dicit se gerere vnam,ita confusam & negotiosam,adeò quòd haberi debet loco trium tutelarum,per l.si is qui tres.§. eum qui. ff.de excu.tu.certè talis admittetur ad istum articu.per regu.s. allega.

¶ Quinta quæstio deciditur.agebas contra me vt traderem tibi domum quam vendidi:ego excipio φ non teneor tibi tradere:quia feci pactum quòd non tenerer eam tradere tibi:& super hoc feci articulum quem non probaui:vnde publicatis attestationibus volo facere articulum,quòd contractus venditionis fuit conditionalis.certè talis articulus admittendus est tanquam nouus,secundùm Io.And.& Doct.hic,& Specul.eo.tit. §.satis vtiliter versi.illud autem.per ca.cùm Ioannes.s. de fide instrumen.& idem dicendum in simili questione, si primò feci articulum quod die prima mensis decembris an.M.cccxxxiij. in quo nunc sumus, vēdidi tibi talem librum in hac ciuitate Senarum pro decem:post,publicatis attestationibus volo facere articulum,quòd liber quem vendidi die dicta,fuit venditus cōditionaliter.Nam talis articulus dicetur nouus, & admittend⁹: licet quidam dicant quòd non.moti ea ratione,quia hec qualitas conditionis, inquantum ab initio interuenisset, potuit esse in substantia de per se à contractu,siue à substantia contractus: cùm qualitas ipsius conditionis in ipsa substantia fuerit . quare si in secundo articulo pono substantiā contractus, repeto principalem partem:scilicet subiectum : imò repetere videor totū articulum.

¶ Sed in contrarium est veritas,secundùm Doct.quia iste articulus dicetur nouus:dummodò pars substantiæ primi contractus repetatur in secundo articulo enunciatiuè, & declaratiuè: non vt subijciatur necessitati probandæ ex eo,quia modò non volo probare nisi qualitatem conditionis:& sic debet hoc intelligi secundùm illam regulam generalem quam s.dedi,quando substantia primi erat probata:sed non qualitas:ex eo, quòd qualitas non fuerit adiecta.

¶ Sextò ex prædictis potest decidi questio.Pone,mutuasti mihi centum:quæ repetis anno finito. ego dico terminum conuētum fuisse biennij ,& adhuc durare.& sic dilatoriam solutionem.si tu producis testes ad probandum quòd fuit conuentū de anno:vtrum publicatis attestationibus possum producere testes,ad probandum quod haberem terminum ad soluendum ad biennium:quam quæstionem ponit Ioan.An. addi. Specu. in tit.de excep.in princ.& decidit quòd non. si vellem probare quòd tunc fuit conuentum de biennio.Secus si vellem probare quòd prorogasti ante finem anni, vel de nouo cōcessisti. vide quod dixi.j.de excep.c.iij.in prin.

¶ Septimò deciditur.Vtrum propositis & examinatis quibusdam exceptionibus peremptorijs,& examinatis & publicatis testibus,possit reus proponere & probare nouam exceptionem peremptoriam.vide j.de excep.cap.iiij.versi.sed nunquid attestationes.

¶ Vltimò deciditur alia notabilis quæstio,quam refert hic Io. And.quæ contigit de facto in causa Boatini de Mantua . Opponebatur enim contra collationem excommunicatio executoris,seu collatoris,qui præbendam contulit:succubuit opponens: quia non probauit illam excommunicationem publicā, sicut requirebatur:vt probatur in cap.ad probandum.j. de re iudi.pars appellauit:& in causa appellationis format articulū super publicitate excommunicationis:quæritur an debeat admitti Boatinus.refert fuisse sententiatum quòd non : quia iste articulus non est nouus:sed est idem cum primo,quò ad necessitatem probationis:licet primus fuerit sufficienter propositus.faciunt quæ dixi supra de articulo præscriptionis longi tēporis,quæ excludit articulum de titulo.Sed hæc decisio nō placet Ioanni And. ex quo qualitas publicitatis non fuit deducta in primo articulo.facit quod in simili traditur de eo,qui posuit se fuisse electum,an postea admittatur φ canonicè fuit electus? nam admittitur in c.veniens.j.eo.licet ad illud.c.possit responderi, φ ibi in secundo iudicio ad aliud agebatur.Itē prima probatio fuit ibi facta in iudicio summario: & de ipsius intellectu clarius ibi dicetur.

¶ Ponit etiam Io.And.aliud exemplum de eo, qui articulatus est rem valere.xx.& vltra.nam postea admittitur ad probandum deceptionem vltra dimidiam iusti pretij.de quo in c.cùm causam.el ij. j.eod.

¶ Item ponit exemplum de eo,qui articulatus est & probauit simpliciter iniuriam illatam:deinde publicatis attestationibus. deinde ad concludendum iurisdictionem conseruatoris , facit articulum φ illa iniuria est notoria:vt no.in c.j.de offi.dele. lib. vj.Et subdit tandem singulariter Ioannes An.φ malè facit iudex,quandocunφ recipit articulos,vel probationem exceptionis,qui non releuant probantem:vt in terminis prædictarum questionum.facit etiam c.pia.de exceptio.lib.vj.patet φ iudex non debet admittere exceptionem in genere:nisi quælibet species inclusa in genere concludat ad intentionē excipientis : ne excipiens vagetur cum aliena iactura:vt etiam notatur in ca.vr qui duas.de electionibus.lib.vj.& in l.ait Prætor.ff.de iniurijs. faciunt etiam notata in l.Titiæ textores.ff.de legatis primo. & idem in prædicta questione Boatini tenet domi.Anto.hic: qa articulus debet intelligi ruditer,vt proponitur. vnde si proponitur excommunicatio,non debet intelligi de excommunicatione publica:licet ad conclusionem necessariam agentis vel excipientis,exigatur qualitas publicitatis ratione subiectę materiæ ad inualidandam collationem:& hoc probatur in cap. in præsentia.s.de probatio.vbi ille articulus,φ ille erat minor annis,intelligitur ruditer & simpliciter: & sic non intelligitur φ esset minor xiiij.licet subiecta materia ad probandam professionem inualidam hoc exigeret.

¶ Et ex prædictis ego infero, vt habeas declarationem prędictorum.& ne erres per breuissimas terminorum mutationes, φ longa est differentia,articulum facere de præscriptione longi temporis,qui non admittit post se publicatis attestationib⁹ articulum de titulo & possessione:& facere articulum de excōmunicatione,qui admittit post se articulum de publicatione: nam primo casu,præscriptio longi temporis eo ipso quòd ponitur in esse,pariformiter & de necessitate ponitur titulus & possessio longi temporis:sine quibus nō consistit præscriptio longi temporis.& ideò articulus de titulo vel possessione, qui postea fieret de necessitate,includebatur in priori:sed in excōmunicatione non sic est:quia ad ipsius positionem non includitur de necessitate,quòd sit publica vel occulta.Item φ sit maior vel minor.& ideò talis admittit̄,si postea facit articulum de publicitate vel maioritate.Et ideò ex p̄dictis ego infero : quia si in hac materia collationis,articulus esset ita celebratus, valet. Itē ponit φ dicta collatio nō tenuit:qa facta ab excōicato : talis articulus videt̄ de necessitate includere de publicitate & maioritate.

ioritate, & ideò postea non admitteretur ad articulandum de
publicitate vel maioritate.& isto modo, sententia quam refert
Boatinus, de qua supra dixi, potest saluari.& circa hanc mate
riam vide etiam gl.fi.in Cle.fi.de appel.ex qua potes colligere
alia exempla similia ad hanc nostram materiam. ¶Sed circa p̄-
dicta quæro,quid si testes fuerunt solũ producti super articu-
lis productis,& ipsi deponunt non solùm super ipsis articu-
lis:sed etiam super his quę possunt pendere ex articulis produ
ctis quæ tamen non sunt inclusa in ipsis articulis productis
de necessitate iuris & facti. Exemplum, articulus dicit de
venditione,vel simili contractu: & testes deponunt de condi-
tione adiecta ad ipsum contractum.vtrum publicatis attesta-
tionibus possint produci alij testes ad probandum illam con-
ditionem adiectam contractui,super qua testes deposuerunt:&
eam fortè non probauerunt? & videtur ꝙ non:propter pericu
lum subornationis per text.in d.§.quia verò.in Cle.ij. eo.titu.
Inn.& Ho.hic tenent contrariũ:quia licet aliqui testes aliquid
dixerint de conditione adiecta:non tamen fuerunt ad hoc indu
cti:nec potest imputari parti,quæ illos produxit: quare nõ pro
duxerit alios testes,qui probarent adiectam probationem. Nã
cùm pars non produxerit eos ad hoc,nec potuerit diuinare: se
quitur ꝙ non debent sibi super hoc præiudicare. & hanc opi-
nionem sequitur hic Io.And.& sequitur Ang.in l.super hanc.
C.de tē. ap.col.fi.& mihi placet.¶Ex quo infero idem de si-
milibus quæstionibus:puta si articulus est factus de sola posi-
tione:& testes deposuerunt etiam super titulo. Nam hoc non
obstante,poterit postea articulum facere de titulo.& idem in
similibus.¶Prædicta tamē limitat do.Ant.nisi testes iurassent
dicere veritatem extra articulum:quia tunc non admitteretur.
Sed nõ dicit verũ,vt statim subijciã.Est tamē singulariter & di
ligenter aduertendum circa prædicta,ꝙ in casibus in quibus di
xi supra,ꝙ articuli noui dependentes à primis, non tamen in-
clusi in primis,per necessitatem probationis iuris & facti prio
rum articulorum,qui tamen faciant ad causam, & sic non sint
impertinentes:ꝙ tales etiam publicatis attestationibus sunt ad-
mittendi.est enim hoc limitandum & restringendum, quando
testes simpliciter fuerunt producti ad probandam intẽtionem
contentam in articulis productis,secus si testes fuissent produ
cti super articulis & tota causa.hoc enim casu, secundũ Innoc.
& Host.de cæterò recipi non debent super aliquo capitulo in
petitione comprehenso:quia cùm à principio fuerint produ-
cti,etiam super tota causa:ergo etiam fuerunt producti, super
istis nouis articulis,si faciunt ad causam, & hoc etiam sequitur
hic Io.And.& etiam sequũtur do.Anto.do.me.& Io.de Imo.
& Bar.in d.l.per hanc & dominus meus in c.cùm venissent. in
fi.j.e.& adde quæ ibi dixi in fine primi principalis mẽbri, quin
ti principalis articuli.& hoc etiam mihi placet:quia aut iste ar-
ticulus,qui de nouo producitur,cõtinebatur in petitione:quia
venit ad adiuuandam causam,& contenta in petitione:& non
potest dici nouus,postquàm testes fuerunt producti super to-
ta causa,& super tota causa iurauerunt dicere veritatem.aut iste
articulus non venit ad adiuuandam causam & contenta in peti
tione:& tanq̃ impertinens non est admittendus,secũdũ supra
dicta.¶Et aduerte:quia plus voluit hic dominus An. videlicet
ꝙ si pars formauit aliquos articulos,& testes produxit ꝙ si te-
stes iurauerunt dicere veritatem.non solùm super articulis p̄
ductis: sed etiam super tota causa ꝙ tunc si testes deponãt ex-
tra articulum,valet eorum testimonium:& ideò .secundùm eũ
didicitis testificatis non poterunt postea produci super nouis
articulis non inclusis in antiquis articulis sed inclusis in petitio-
ne,& causa interpretata.qđ dicit hic Io.de Imo.esse verum: qa
si isti articuli, qui nunc producuntur, non comprehenduntur
sub primis de necessitate probationis iuris & facti, nõ est im-
putandum parti,si non diuinauit illud qđ testes dixerunt extra
articulos productos per eam.ex quo de necessitate non inclu-
debatur in articulis.facit qđ notat Barto.in authē. at qui semel.
C.de proba.& placet mihi hæc reprobatio pro qua faciũt quę
statim dixi in præcedenti q.post Inno.& Io.And.intelligendo
ꝙ pars simpliciter,& solùm produxit testes ad probandum ar
ticulos:secus si produxisset non solùm ad probandũ articulos
sed etiã super tota cã,prout statim dixi.& ita posset procede-
re opi.do.Ant.¶Vnde cõcludo circa p̄dicta ꝙ siue testes sim
pliciter fuerint producti super tota causa absq; aliqua specialiũ
articulorũ expressiõe, & positione: siue aliqui articuli fuerint
specificè producti:& petitum per partē ꝙ testes producti exa-
minarētur,non solùm super articulis,sed etiã super tota causa:
his enim duobus casibus pari ratione procedit hæc conclusio,
qđ super nouis articulis nõ poterũt testes p̄duci,publicatis at-
testationibus.& idē tenet Ang.in d.l.per hãc.C.de tēp.ap. ver.
adde vnum mirabile.¶Nec ob.secũdùm eũ,si dicis ꝙ consue-
tudo mundi seruat contrarium in causa appellationis.eo quòd
d.l.per hanc.voluit nõ probatũ probari:quia dictũ Inn.Host.
& sequaciũ,debet intelligi sanè prout loquitur in causa appel
lationis,non possunt testes de nouo produci: etiã super nouis
articulis,q̃n iurauerat dicere veritatē super tota causa.Et idem
in causa principali ꝙ publicato p̄cessu in causa principali , nõ
possunt in causa principali produci etiã super nouis articulis,
q̃n sic iurauerunt.Non aũt intelligas,nec sensit Inno. ꝙ si te-
stes in prima instãtia iurauerũt dicere veritatem super toto, ꝙ
in causa appellationis nõ possent iidē repeti,& alij induci sup
nouis capitulis in causa appellationis:qa si ita sensisset, malè di
xisset:& contra dictã consuetudinē.& d.l.per hanc.secundùm
Ange.Quæ limitatio videtur mihi satis dubia:quia eadē ratio,
quæ prohibet testes de nouo produci publicatis attestationib9
in causa principali,limitat etiã in causa appellationis , per ea q̃
s.dixi. ¶Sed vltra prædictam limitationē, & prædictam con
clusionem,ego arbitror dupliciter limitandum.Primò si modò
iudex qui examinauit diligenter,& interrogauit specificè, non
solùm super articulis specificè productis:sed etiã super tota cã
secus si solùm interrogasset & examinasset super articulis spe-
cificè productis:ita ꝙ appareret ex actis,ꝙ super reliquis con
tentis in petitione & tota causa,nõ fuissent examinati:qa tunc
tales testes non videnť rite recepti,prout sunt producti: & sic
essemus in materia primæ conclusionis traditæ supra in quar-
to articulo principali.

¶Secundò singulariter limito ꝙ prędicta conclusio procedit
respectu inclusorũ in libello,& principali intentione:secus re-
spectu non inclusorũ.facientia tñ ad causam nõ principaliter,
sed emergenter,seu incidenter: vt puta , respectu replicationis
ad exceptionē.Exemplũ,petebã decimas : produxi testes sup
tota causa,vel super articulis specificatis & tota causa:publica-
tis attestationibus,produxisti priuilegiũ exemptionis ad ener
uandum intentionem meã.contra quod priuilegiũ replico , ꝙ
est prescriptum : & volo facere articulũ super prescriptione:
certè talis articulus admittetur:& testes recipientur super ipso:
tñ quia isti articuli nõ includebanť in petitione respectu prin-
cipalis intentionis & causæ:& ideò testes super ipsis non intel
liguntur esse recepti:licet fuerint producti super articulis &
tota causa.neq; etiam tales articuli sunt impertinentes: quia ha
bita consideratione exceptionis oppositæ ad probatã intẽtio
nem petitionis,veniunt per viã replicationis ad subleuandam
principalē intentionē ab opposita exceptiõe:ideò sunt admit-
tendi.maximè:quia quę de nouo emergunt,nouo indigent au-
xilio.in c.insinuãte.s.de offi.delega.in l.de ætate.§.ex causa .ff.
de interrog.actio.faciunt etiã ad hoc quędã dicta.j.in sequenti
bus duobus articu.¶Et ex prędictis infertur,ꝙ producere te-
stes super articulis & tota causa,respectu producentis,continēt
& fauorem & odiũ.Fauorem continent , inquantũ deponen-
tes extra articulos pro producente ad adiuuandã intentionem
ipsius producentis,probant illud etiam quod deponunt extra
articulũ,vbi si solũ producti essent super articulis,deponentes
extra articulũ non probarent.Odium aũt continent:quia pars
non poterit amplius testes producere super nouis articulis in-
clusis in petitione:licet non sint inclusi in articulis specificatis.
¶Et prædicta notabis:quia nouissima sunt:& ab alijs non ta-
cta:& quotidie in practica sunt.¶Et ex prædictis habes expe
ditum hunc septimum principalem,subtilem,& difficilem arti
culum.In quo etiam illud aduertendũ est,ꝙ in casibus in quib9
dixi super articulis antiquis,vel inclusis in antiquis de necessita
te probationis iuris & facti,testes non fore admittendos pu-
blicatis attestationib9,ꝙ ad hoc possint adaptari quasi oēs fal-
lentiæ,de quibus dicã j.in vndecimo principali articulo.

22 ¶†Circa octauum principalē articulũ,in quo examinandum
est,an publicatis attestatiõibus,vel didicitis testificatis possint
produci testes super articulis directò contrarijs: vel contradi-
ctorijs.de quibus exempla posui supra in secundo principali
articulo,& in quarta specie.& adde etiam exemplũ qđ statim
subdam in sequenti nono articulo principali. Et in hoc articu-
lo dicendũ est,ꝙ super talibus articulis non possunt testes pro
duci:neq; in causa principali: neq; in causa appellationis.& ista
est cõmunis opinio Doctorũ hic & vbiq;.& iste est tex.aptus
pro ea in d.Cle.ij.eo.tit.licet gloss.in dicta auť.at qui semel, C.
de proba.& in corpore vnde sumitur,tenuerit cõtrariũ,& ma-
lè.Et ratio quare non admittanť,est: quoniã didicere testificata
aduersarij est impedimentum,ne testes producantur super eis-
dem articulis: vt s.probatũ fuit in quarto & septimo principa
libus articulis:sed ad reprobationem priorũ testium per articu
los directè contrarios,de necessitate proponitur scientia testifi
catorum.igitur &c.Idem etiam tenent Bart.& Bal.in dicta au-
then.at qui semel.& in d.l.per hanc.

23 ¶†Hęc tamen communis conclusio limitatur per glo.in dicta Cle.ij.nisi opponatur falsitas cũ corruptione.vel ꝙ dolosè cor rupti falsa dixerunt.in c.licet.§.de probatio.facit. l. nec exemplum.C.de falsis.& quod not.in l.diuus.ff.de re iudi. Licet em̃ non possim probare ꝙ dixerint falsum,nisi directè probẽ con trarium eorũ,quæ deposuerunt.vnde est præsumptio suborna tionis,tñ cùm adiungo illam qualitatem corruptionis vel doli,tollitur pręsumptio subornationis.Guli.verò in d.Clemẽ. ij. assignat etiam aliam rationem:videlicet,quia ante publicationem non potuit pars diuinare,ꝙ corrupti falsum dixerint. vñ cùm nunc apparuerit illa exceptio corruptionis,iustum videt̃ esse vt possit pars illam obijcere:quia quæ de nouo emergunt &c.vt dixi in fine præcedentis articuli.

24 ¶†Vel tertiò potest assignari ratio secundùm Nico.de matta. vt refert Barto.in dicta auť.at qui semel. ꝙ sicut sententia lata per corruptionem est ipso iure nulla.l.venales.C.qñ ꝓuo. nõ est neces.ita & dictum testis per corruptionẽ falsum deponentis.l.prima.post princ.ff.de falsis.nec potest hoc consensu partium remitti:cùm sit inductũ propter publicam vtilitatem. de qua materia dic vt plenissimè dixi in d.cap.secundo. de falsis. Quare cùm non obstet sententia, multò minus debet obstare publicatio: cũ terminus sententiæ sit potentior in repellendo partem.An autem possit opponi falsitas sine corruptiõe,dicta glo.in dicta Cle.j.eod.titu.sentit ꝙ non.Tu dic vt latius tradit̃ in c.licet.§.de probati.& per do.Anto.in c.venerabilis.j. de ex cep.& vide quod latè dixi in d.c.ij.j.de falsis.

¶Secundò limitatur prædicta cõmunis conclusio, si pars vellet probare directè contrarium. vel per directam contrariam probationem reprobare testes probatorios partis aduersę.secus quando vellet reprobare testes reprobatorios partis aduersæ,& confirmare suos testes:quia tunc licitum est producere testes super articulis directò contrarijs,secundùm communem opi.Exemplum, probaui per testes meos rem taliter se habere:sed testes mei reprobantur per alios testes productos per partem aduersam, ex eo quia probant rem per contrarium se habere.nam publicatis attestatiõibus super istis reprobatorijs, potero producere alios testes reprobatorios ipsorum,qui con firmabunt intentionem meam probatam:& rem taliter se habere,vt dixi.Et ratio potest assignari,quia non potest parti ali quid imputari,si confisus de prima probatione non produxit testes ante publicationem secundorum,etiam reprobatoriorũ: quia debuit verisimiliter credere suos testes verum dixisse:donec contrariũ appareat.& ideò ex quo contrarium appareť ex publicatione illorum testium,potest alios producere ad confirmationem priorum, & reprobationem reprobatoriorũ.& hoc sentit glo.in d.c.ex tenore.j.eo.& traditur in c.series. & in c.cùm clamor.j.eod.& est bonus text.in c.cùm in tua.secundũ vnum intellectum.j.eo.Et ad prædicta vide quæ dixi s.§.præ terea.q.iiij.

¶Et per prædicta iura videtur probari,ꝙ hoc procedat,etiam si vltima reprobatio veniat ad confirmationem primæ probationis summariè & semiplene receptè.& idem si veniat ad con firmationem & declarationem instrumenti,vt in c.cũ Ioan.j. de fide instru.

25 ¶†Tertiò limitatur quando vellem probare directè contrariũ post publicatas attestationes:ex eo ꝙ ante publicationem nihil fuit quòd potuerit mihi imputari:quare non fecerim examinari testes.Exemplum in c.series.j.eo. secundùm octauam lecturam,quam ibi posui.videlicet,qñ ille qui instabat contra matrimonium,fecit articulum generalem, ꝙ erant consanguinei in gradu prohibito:& testes postea in depositionibus expresserunt,ꝙ erant fratres:& sic in primo gradu.vnde publica tis attestationibus volens probare directè contrariũ,debet admitti,secundũ ea quæ ibi dixi.ad quod faciunt ea quæ dicã in sequenti articulo. Et hæc procedunt,siue articulus sit directè contrarius in toto,siue in parte:quia eadem subest ratio:vt puta,si feci articulum me esse dominum in totum:vel in totũ pos sidere:& tu facis postea articulum ꝙ sis dñs pro parte, vel pro parte possides eodem genere possidendi, secundũ quod dixi supra in secundo principali articulo,in fine.Et ex his habes ex peditum octauum principalem articulum.

¶Sed quæro circa prædicta, de quæstiõe quã disputauit Nico. de matta.& refert Io.An.in addi.Spec.eo.tit.§.primo. versicu. item queri debet.¶Pone,actor produxit instrumentum confectum secundùm scripturam:nunc sunt anni.xx.contra illud reus probauit per testes iam publicatos notarium mortuum, iam sunt xxij.Actor autem format duo capitula:scilicet, ꝙ notarius viuebat iam sunt anni xxj.& ꝙ testes rei erant minores vigintiduobus annis.reus verò format capitula,quòd notarius erat mortuus iam sunt.xxiiij.anni.& quòd testes sui erãt maiores xxxiiij.annis.quęrebatur,an dictę probationes, vel ipsarũ aliquæ essent admittendæ.Dubium facit illa publicatio attestationum.de qua quęstione Nico.soluit distinguendo in capitulo de morte & vita:quia si capitulũ rei fuit super eo formatũ, & de illo testes deposuerunt post publicatas attestationes sup directò contrarijs:non licebit testes producere, vt dictum est. Si verò capitulum non erat de hoc:sed illa verba testium rei fuerunt ad aliud expressa:forsan in redditione causæ scientiæ poterit actor testes producere cõtra illos:quia nec nouit occulta: nec potuit diuinare.per capitulũ,ex tenore. & quod ibi tradit Io.And.in c.series.eo.titu.& quod supra dixi.

¶Sed dicit Io.And.in d.additio.aduerte:quia licet hoc dictũ fatear in se verum,non videtur ꝙ huic casui adaptetur secũdũ membrum distinctionis.Nam reus reprobare volens instrumẽ tum hoc casu,vt falsum:necesse habuit dicere ꝙ mortuus erat tempore quo dicebatur instrumentum confectum. Nec recepta fuisset probatio ipsius dicentis simpliciter eum mortuum: quia impertinens:& non releuabat.procederet autem,si simpliciter dixisset instrumentum falsum sine specificatiõe, & fuisset admissus ad probandũ:& testes pro causa scientiæ expressissent mortẽ notarij procedere.& sic putat intellexisse Nico.

¶Nunc plus ad propositum de ætate testium,tenuit actorem admittendum ad probandum illum articulum, cùm illud non sit deponere super articulis principaliter.sed est reprobare per sonas testium:vt non idoneas,vel dicta ex personis in quibus impossibile erat cadere scientiam rei,de qua testantur:quod im pedimentum etiam per consensum partium tolli non potuit: cùm deficiat substantia testimonij.scilicet,scientia. non quidẽ simpliciter,sed per impossibile.per quod apparet ipsius nullitas.sicut cũ in priuato deficit iurisdictio: & in pupillo. C. de iurisdi.om.iudi.l.priuatorũ.ff.de iudi.l.cũ prætor. propter quẽ defectum actus publicatus nullus est.quę nullitas opponitur omni tempore.C.si à non competen.iudi.l.j.in fi.sic & in testi monio cuius subiectũ est scientia:vt c.cùm causam. & hoc est verum,secundùm Io.An.in d.addit.

26 ¶†Nonò principali articulo in quo tractandum est, an super articulis indirectè contrarijs,seu indirectè contradictorijs, publicatis attestationibus, seu didicitis testificatis possint testes produci:ducendũ est ꝙ sic regulariter.& hoc voluit gl. in ver. indirectè.in princi.in dicta Clemen.secunda.Et facit iste text. à contrario sensu.¶Nam dum dicit,ꝙ super directè contrarijs non possunt produci,à contrario sentit ꝙ secus est super contrarijs indirectè.Et exempla potes figurare secundũ quod dixi supra in secundo principali articulo,in sexta specie. verbigratia.Si dixi ꝙ contraxi matrimonium Senis cum B. & testes ꝙ deposuerunt super hoc articulo,& ipsum probauerunt,interrogati de tempore dixerunt,ꝙ tali tempore cum ea contraxi. tu verò publicatis attestationibus,& visa expressione diei,vis articulari ꝙ ea die ego fui Parisijs.nam hoc casu,licitum est:ga no. in c.ex tenore.j.eo.quando ante publicationem pars aduersa non potuit instrui super probatione indirectè contraria: quia articulus fuit generalis sine tẽpore,vel sine loco:sed testes specialiter dixerunt de tempore & loco:meritò debet quis admitti ad probandum contrarium indirectè.per no.in dicto ca. ex tenore.& in l.optimã.C.de cõtrahen.& commit.stipu.

¶Aduerte tamen:quia Vin.in d.c.ex tenore. videtur sentire, quòd publicatis attestationibus,sicut excluditur directa probatio contraria,ita excludatur indirecta:cùm idem sit timor subornationis,per gloss.no.iiij.q.iij.Item si quis testibus.sed non placet.si non attuit aliquid quod possit parti aduersæ imputari:vt puta, qa in primis articulis fuissent specificati tempus et locus.quo casu non admitteretur quis ad indirectam probationem modo pręallegato.& ratio est in promptu: quia pars aduersa videns in primis articulis expressum tempus & locum, potuit sibi immediatè prouidere ante publicationem: faciendo articulos,qualiter ego illa die fui Parisijs: quæ ratio cessat, quando tempus non esset expressum in primis articulis: vel etiam locus.nam hoc casu,non est quid possit ab ipso principio parti imputari aduersæ,si non diuinauit de loco & tempore:& ideo si publicatis attestatiõibus apparet testes deposuisse de loco & tempore,debet pars aduersa admitti ad probandum indirectè contrarium.Et vide ad prædicta Io.And.in addi.Spec.titulo de teste.§.sæpe testes.versicu.porrò. qui dicit ꝙ Vin.dictam opi.multum pertinaciter conatus est defendere. & ibi particulariter respondet Ioan.Andr.ad omnia fundamẽta ipsius.Opinio tamẽ Vin.valet ad ea quę dixi in c.in nostra. j.eod.in primo articulo,in quarto membro principali.ver. itẽ aduerte.

¶Aduerte tamen,quia qđ statim dixi, ꝙ quando à principio fuerunt expressi tempus & locus ꝙ publicatis attestationibus pars

pars aduersa regulariter non admittitur ad probandum indirecte contrarium. Nam hoc limitatur, secũdùm Hosti. nisi pars aduersa fuisset protestata ꝙ intendebat probare contrarium: quasi sentiat ꝙ tũc admitteretur publicatis attestationibus: q̃a excluditur pręsumptio & subornatio: quę limitatio nõ placet Io. An. nec domino meo in d. c. ex tenore. nec mihi nisi forte talis protestatio fuisset conuentionalis: & sic vestita consensu vtriusq; partis. nam cùm hoc pendeat à iuris potestate, vel ab vtriusq; partis voluntate, non sufficit alterius partis voluntas. Item facit quia si valeret hæc protestatio, de facili deluderetur. d. Cle. ij. in eo q̃d sentit ꝙ publicatis attestationibus super articulis directe contrarijs, non admittitur quis ad probandum. Nam pars protestaretur semper ante publicatas attestationes de probando contrarium. & hoc sentit Bal. ibi Et ad declarationem prędictorum adde ꝙ singulariter tradit Bal. in d. l. per hanc. vbi dicit ꝙ quando testes contradicentes probant cõtrarium per visum, seu aspectũ eiusdẽ facti: isti sunt directe contrarij. sed q̃n testes vnius partis non potuerunt videre illud q̃d testes alterius partis asserunt se vidisse: talis probatio contraria est indirecta. Exẽplum: si ego depono ꝙ hodie vidi te Senis, per rerum naturam sequitur ꝙ non es Parisijs. oculus tamen meus non videt te non esse parisijs: quia ego non sum parisijs. & ideò si alij testes dicunt ꝙ ea die fuisti parisijs: talis probatio est indirecte contraria: quia procedit argumentando per rationem intellectus. Sed si locus esset angustus, vel paruus vt vehiculum, vel alia platea, certe si dicerem ꝙ Titius fuit captus in illa parte plateę quæ est ante palatium dominorum, in qua non potest quis personaliter capi. Si tu velles probare dicendo ꝙ in alia parte plateæ Titius fuit captus: ista probatio est directe contraria: quia per visum eiusdem obiecti, isti testes sibi inuicem deponunt contrarium, & vide ad prædicta q̃d notabiliter ponit Cy. post Dy. in l. ij. C. de erro. aduo. Et add ad p̃dicta exẽpla q̃ colligunt̃ ex gl. super ver. fecisse. & ex his quę ibi dixi in Cle. j. de proba. ¶ Itẽ aduerte ꝙ si producuntur testes ad reprobationem priorũ testium contra personas, ꝙ hoc potest fieri, adhibita distinctione posita in auт. si dicatur. C. eo. Est enim nouus articulus, quando producũtur testes ad reprobationem priorum circa personas, simul & dicta. verbigratia, testes testificantur ꝙ Sempronius possedit fundum per xxx. annos. ego ad reprobationem volo probare ꝙ testes non sunt ætatis xxx. annorum, prout volebãt arguere Iudei, dum dixerunt: Nondum quĩquaginta annos habes, & Abraã vidisti. vt in euangelio penultimę Dominicæ quadragesimæ. nam & per hunc modum testium personæ reddũtur inhabiles, cùm non potuerunt videre & scire q̃d factũ fuerit in xxx. annos, & per consequens etiam eorum dictum redditur falsum. & hoc casu possunt testes de nouo produci, secundùm Nico. Matta. & hoc etiam sequitur Bart. in d. auт. at qui semel. C. de proba.

¶ Item aduerte ꝙ quando producuntur testes ad reprobandũ attestationes priores, publicatis attestationibus: requiritur ꝙ reprobatorij excedant numero, dignitate, vel alia simili qualitate. ad q̃d vide q̃d dixi j. eo. titu. §. xxxij. in primo articulo, in quarto membro principali, versi. item aduerte. Et ex his habes expeditum nonum principalem articulum.

¶ Decimo principali articulo, in quo venit tractandum, vtrum publicatis attestationibus, vel dicicitis testificatis in vna instantia, licitũ sit testes producere in alia instantia prosequar quinq; principalia membra.

¶ Primum erit, quid iuris sit variata instantia de causa principali, ad causam appellationis.

¶ Secundũ, quid iuris si varietur de causa principali, ad causam nullitatis.

¶ Tertium, quid si varietur de causa principali, ad causam restitutionis in integrum.

¶ Quartum, quid si varietur de vna instantia & causa, ad aliam instantiam & causam, ita ꝙ vtraq; sit principaliter intentata, q̃d potest contingere multis modis, vt ibi videbimus.

¶ Quintum, quid si varietur de instantia iudicis ad arbitrum, vel econtra.

27 ¶ †Circa primum, vtrum variata instantia de causa principali ad causam appellationis, possint testes produci sup eisdem articulis, vel directe contrarijs: non obstãte publicatione vel sciẽtia testificatorum: videtur primò dicendum ꝙ sic per text. in l. eos. §. ij. & lege, in offerendis C. de appella. & per tex. in lege per hanc. C. de tempo. appel. & maxime per regulam traditam in dictis iuribus quę vult ꝙ in causa appellationis non probatum & non exceptum, probari & excipi possit.

¶ In contrarium fortiter obstat tex. in §. quia verò. in auт. eo. ti. qui simpliciter prohibet, ꝙ post publicatas attestationes, aut didicita testificata non possint testes produci. ergo indistincte procedit, tam in causa principali, quàm in causa appellationis. maxime, quia idem viget timor subornationis in appellatiõe, qui viget in principali. & fortius, quare propter prædictorum iurium contrarietatem variæ in hoc articulo reperiuntur opi. quas refert glo. & post glo. Doct. in d. l. per hanc. & d. §. quia verò. & glo. in Cle. ij. eo. tit. & Io. And. hic, & Docto.

¶ Prima fuit opi. Alberici glossatoris antiqui, qui voluit quòd non admitteretur, per prærallegatũ. §. quia verò. & per rationẽ prædictam timoris subornationis vigentis etiã in causa appellationis. Et ad iura s̃. in contrarium allegata pro contraria opi. respondet, ꝙ corriguntur per iura noua.

¶ Secunda fuit opinio aliorum tenentium, ꝙ per testes nõ possint probari: sed per instrumenta. & ad iura contraria respondent, quòd procedunt, q̃n pars in causa principali non probasset per testes, sed per instrumenta.

¶ Tertij dicunt ꝙ tam in causa principali, quàm appellationis super nouis articulis, deponentibus à veteribus possint testes produci. & ita loquitur. l. eos. cum similibus. Sed super articulis omnino veteribus, non possunt produci in causa appellationis.

¶ Quarta fuit opin. Accur. in d. l. per hanc. & §. quia verò. simpliciter voluit per d. l. eos. & per l. per hanc. ꝙ in causa appellationis possent testes produci, non obstante publicatione in cã principali: tam super nouis, quàm super veteribus: sed in causa principali, non sit hoc licitum. & ita loquitur. §. quia verò. qui loquitur in eadem instantia, secundùm glo. sed in causa appellationis variatur instantia, secundùm glo. in l. ita demum. C. de procu. & l. scio. ff. de appel. Et quò ad appellationem, ꝙ possint testes produci. eandem opi. tenuerunt Io. & Azo. quã etiã secundùm Bar. secuti fuerũt vltramon. & communiter legistæ, qui mouentur ex eo, ꝙ duplex est ratio, secundùm eos, quare post aperturam testium non admittãtur testes, videlicet, timor subornationis, & identitas instantiæ: quia in alia instantia possunt recipi. l. fi. ff. eo. sed causa appellationis habet aliam instantiam à principali: vt s̃. dixi, igitur &c.

¶ Quinta fuit opi. Lau. Tanc. Vinc. Phi. Gof. & Inno. hic. quibus etiam videtur consentire Spe. eo. tit. §. satis vtiliter. qui volunt, ꝙ tam in causa principali, quàm in causa appellationis licitum sit testes producere super nouis articulis, vel dependentibus ab antiquis. & ita loquatur. eos. l. cũ si. sed super antiquis hoc non sit licitum: etiam in causa appellationis.

¶ Sexta fuit opi. Hosti. hic, qui voluit, ꝙ in causa appellationis possum ꝓbare nouos articulos: & per nouos & per antiquos testes: sed articulos antiquos non possum probare per eosdẽ testes: sed per nouos. & est ratio, ne ipsi testes antiqui, qui iurauerunt plenam dicere veritatem, de periurio notentur. Subdit tñ Hostien. ꝙ canonistę communiter tenent opi. sed quod secundùm eorum opin. nihil erit speciale in causa appellationis, in qua tamen lex videtur velle quandam specialitatem. d. l. per hanc. & d. l. eos.

¶ Septima fuit opi. glo. nostræ hic, quę tenet per text. nostrum, ꝙ super antiquis articulis, etiam in causa appellationis, si facta est publicatio in principali, non possint produci etiam noui testes. & hodie de iure cano. hæc opin. approbata est per text. in Cle. ij. eo. tit. & per has decretales. dicit Bart. in d. l. per hanc. standum esse in hoc ipsarum declaratiõi & dispositioni. & cõcludit ꝙ in effectu non est differentia post publicatas attestationes inter causam principalem, & causam appellationis. & hanc opin. sequuntur hic etiam moderniores. & dicit hic Ioã. de Imo. ꝙ hæc opi. seruari debet, nedum in foro ecclesiastico: sed etiam in foro Cęsaris. per ea quæ no. in c. licet ex suspecto. s̃. de foro compe. & in c. per venerabilem. j. qui filij sint legi. & in ca. Raynutius. j. de testa. Nam licet regulariter vbi ius ciuile discordat à iure canonico in materia indifferenti, ius ciuile seruari debeat in foro Cæsaris: & canonicum in foro ecclesiastico, vel in terris ecclesiæ: vt in c. ij. de arbit. lib. vj. & no. in ca. j. j. de noui oper. nun. & no. in c. si duobus. j. de ap. tñ illud est verum, quando ius ciuile est certum: & in eo non sunt opiniões. secus quando essent opiniones: & postea facta esset decisio ꝑ ius canonicum. & ad hoc vide alias plures authoritates, quas posui in d. c. j. & notabilem limitationẽ quam dedi post dñm Anto. & do . meum in d. c. licet. in vj. casu. Bald. verò in l. per hanc. C. de tempo. appel. dicit, ꝙ de iure ciuili, veritas est ꝙ in causa appellationis possunt testes produci: etiam super antiq̃s articulis. mouetur per illam l. dum dicit, Pleniorum subueniatur veritatis lumine. nam cùm litera illa loquatur cõparatiue: sequitur quòd ibi est participatio positiui. & ideò siue plene. siue semiplene appareat in prima causa probatum: adhuc plenius vel verius probari potest. Nec obstat ꝙ propter didicita testificata præsumptio sit timoris subornandorum testiũ: quia

ista præsumptio secundùm Bal.non est perpetua & infallibilis.nam fallit in pluribus casibus,de quib⁹ dicam in vndecimo principali articulo:& quia ista præsumptio est imaginaria, & non necessaria:quia vt docet experientia, testes solennes non possunt subornari.vnde cùm noua dispositio d. §. quia verò. fundet se super fictione:& loquatur de eodem iudice, vel simili:non debet extendi ad iudicem appellationis.

28 ¶ †Item,quia causa appellationis est diuersa à prima,nõ diuersitate materiæ:quia eadem est causa,& quęstionis fons: sed diuersitate iudicij,& materiæ nouiter superuenientis, videlicet iniquitatis sententiæ,quæ interdum potest examinari seorsum à principali:vt ff.de pœnis.in l.absentem.& ff.de arbi.in l.non distinguemus.§.cùm quidam.facit.l.penultima.ff. iudic.sol. & ideò testes debent iterum iurare in causa appellationis:licet iurauerint in causa principali: vt no.hic. Præterea. §. quia verò. venit ad correctionem iuris antiqui:sed dispositio.l. per hanc. quò ad causam appellationis non reperitur correcta.ergo &c. & sic concludit Bal.ꝙ hæc est veritas de iure ciuili : sed de iure canonico,dic vt in d.Cle.ij.eod.titu.vnde concludit,ꝙ in foro Cæsaris debet stari primæ opin.& decisioni.l.per hanc. vt in causa appellationis possint testes produci super antiquis capitulis:sed in foro canonico,seruabitur decisio dictæ Cle.ij.

¶ Quidam verò distinguunt,an sit ab interlocutoria appellañ. & sic in instantia appellationis possint testes produci.& concludunt ꝙ non.tam de iure ciuili,quàm canonico.An in instantia appellationis à diffinitiua,& procedat opi.Bald.

¶ Ego verò in hoc articulo arbitror,ꝙ quòad hanc materiam testium producendorum super eisdem articulis,vel directò cõtrarijs:nulla sit fienda differentia inter instãtiam principalem, & instantiam causæ appellationis.vnde concludo,ꝙ in omnibus casibus in quibus dixi.s̃.ꝙ in causa principali publicatis attestationibus,vel didicitis testificatis testes non possunt produci:idem in causa appellationis,siue sit appellatum ab interlocutoria,in qua minor est dubitatio.Et in qua indubitanter cõcludendum est,ꝙ tam de iure ciuili,quàm canonico,non possunt testes produci,per ea quæ dicam in c.cùm venisset.j.eo.in secundo membro principali,quinti principalis articuli.Siue loquamur in appellatione à diffinitiua:in qua in veritate, de iure canonico nulla est hodie dubitatio, per tex.in d.Cle.ij.eo.titu. sed de iure ciuili,est dubitatio propter tam varias authoritates, de quibus s̃.

¶ In ea tñ ambiguitate arbitror ꝙ veritas sit quã s̃.dixi: videlicet,ꝙ in omnibus casibus in quibus quis excluditur à potestate producendorũ testiũ in instantia principali, ꝓpter publicatas attestationes,vel scientiam testificatorũ : excludatur etiã in instantia appellationis.

¶ Moueor:quia text.in §.illud.in autẽ.eo.tit.formaliter dicit,nõ habebit omnino licentiam vllã vlterius vti testiũ ꝓductione: neq; si diuina iussio præceperit.Vnde pondero in primis verbum,omnino.quod idẽ importat,ꝙ aliquo modo:vt no.Io.in c.j.ij. de here.& ibi dixi simile in c.ptractãdo.ij. de iura. cal. & in c.qualiter.s̃.de iudi.Est enim omnino.dictio præcisa:& cum effectu totali intelligenda,secundũ Archi.in c.ij.de pact.lib.vj. & denotat perpetuitatẽ ꝓhibitionis:vt no.gl.in ver. omnino. in d.Cle.j.de vi.& hon.cle.Item pondero verbũ,vlla. quod est vniuersale qñ iungitur orationi negatiuę,prout hic. sicut dicimus de dictione,nullus:vt not.glo.in Cle.in plerisq;. de elect. & in Cle.j.in fi.de reb.eccle.non alie.Itẽ facit dũ text.ille vult, ꝙ etiã nõ debeat quis admitti,si diuina iussio præceperit.

¶ Secundò principaliter moueor:quia ille text.in d.§.illud.loquitur simpliciter & indistinctè,non aũt loquitur. vtrũ coram iudice principalis causæ,vel appellationis.ergo indistinctè intelligendus:vt in l.de pretio.de publi.cum si.

¶ Tertiò moueor,quia eadem ratio ꝓhibitionis quæ habet locum in instantia principali, habet etiam locum in instantia causæ appellationis: vt dicit text.in d.Cle.ij.vnde cũ ratio legis sit anima ipsius legis:vt no.Bald.in l.j.C.de interdi. & ꝓbatur in c.si qñ.s̃.de rescrip.& in c.ex eo.& in c.vbi periculũ.de ele.lib. vj.& in Cle.j.de elec.cũ si.Ideò vbi prædicta ratio vendicat sibi locũ,debet etiam vendicare locum dispositio:vt in l. à Titio.ff.de verb.oblig.& in l.illud.ff.ad l.aquil.& in l.nam & Pedius.ff.de arbi.cum si.

¶ Nec ob.ꝙ iura exorbitantia , prout est.§.quia verò.& §. illud.in autẽ.eo.tit.& secundũ ea quæ dixi s̃.in quarto principali articulo,sint restringẽda.& p consequẽs non extẽdenda ex idẽtitate rõnis,ad qđ authoritates & remissiones quas dedi in c.at si clerici §.j.s̃.de iudi.quia rñdeo, ꝙ illud ꝓcedit qñ ratio esset multum generalis,non expressa:vel plures possent reddi. secus si vna specialis & expressa: vt in casu nostro. quo casu, etiam in exorbitantibus fit extẽsio:imò potius cõprehensio:vt no.glo.in c.si postquàm.de elec.lib.vj.& no.in ca.j. de tẽp. ap. lib.vj.& de rescript.& no.Doct.in c.ij.de mu.peti.& not. in l. his solis.C.de reuo.dona.& est bonus text.in l.milites agrum. ff.de re mili.& vide alias authoritates quas allegaui in c.at si clerici.§.j.s̃.de iu. ¶ Nec ob.l.eos.& l.in offerendis . C.de ap. & l.per hanc.C.de temp.ap.quia põt rñderi,ꝙ illa iura corrigunt per d.§.illud.nec est hoc absurdũ dicere:quia non est dubium quod §.quia verò.& §.illud.corrigant iura antiqua,secundũ ea quæ latius dixi s̃.eo.in quarto principali arti.

¶ Vel põt respondari,ꝙ illa iura loquuntur qñ quis vult ꝓducere testes super nouis articulis respicientibus actionẽ intentatam.& ita loquitur tex.in d.l.per hanc.si rectè ponderetur. ibi dũ dicitn,ouis etiã assertionibus.& text.in d.l.in offerendis.dũ dicit,nouas assertiones.& d.l. eos. dum dicit , quòd in iudicio omissum prosequatur &c.

¶ Nec ob.quod text.in d.l.per hanc.in fin . dum dicit, pleniori subueniatur veritatis lumine.loquatur cõparatiuè:& sic intelligitur participatio positiui.vnde siue plenè,siue semiplenè appareat probatum in prima instantia,adhuc poterit plenius vel verius ꝓbari in instantia appellationis:quia rñdeo ꝙ istud debet intelligi,dummodò aliud non obsistat.vt est in casu nostro. Nec ob.l.fi.C. eo.tit.quia vt dicit Bart.in l.per hanc.fateri põt ꝙ in alia instantia possunt recipi parte nolente.& ita loquitur d.l.fin.non autem ea contradicente. ꝓut loquitur quęstio nr̃a. Nec ob.ꝙ ad alium finem ꝓducuntur in prima instantia:& ad alium in instantia appellationis:ex eo,ꝙ in prima ꝓducuntur vt quis condẽnetur vel absoluatur:sed in appellatione ꝓducũtur,vt sententia confirmetur vel infirmetur.facit ca.veniens. j. eo.Nam respondetur,ꝙ istud confirmare,vel infirmare in appellatione,est æquipollens ad cõdemnare vel absoluere in principali.no.in d.l.eos.C.de ap.& non refert quid ex æquipollentibus fiat.in c.licet ex qua.j.eo.& in c.petitio.s̃.de ꝓcura.

¶ Nec ob.ꝙ appellatio rescindat omnia acta non probatoria vsq; ad lit.conte.vt in l.ita demum.C.de ꝓcura. & sic videtur rescindi conclusio & publicatio,vt dixi in c.cùm venissent.j.e. in quinto principali articulo in secundo membro. Quia rñdeo ꝙ rescindit quò ad effectus non consummatos : quorum ratio & effectus non durat post appellationem.secus quò ad effect⁹ consummatos:quorum ratio durat in appellatione, ꝓut est in casu nostro.videlicet, præsumpta scientia testificatorum,& timor subornationis.facit qđ in simili dicimus de effectu lit.cõtesta.quò ad perpetuendã actionẽ quę durat etiã perempta instantia:vt l.j.C.de prescri.lon.tem.& hoc etiã patet: quia in cã principali,licet nõ sit facta publicatio:tñ si pars percunctata est & didicit testificata,etiã de iure ciuili,non admittitur:vt s̃. dixi in quarto articulo principali.¶ Et sic ex prædictis cõcluditur, ꝙ in his casibus in quibus licitũ fuisset ꝓducere testes, publicatis attestationibus in causa principali,licitum erit etiam in causa appellationis: vt puta,si publicatio nõ sit ritè facta: vel pars non didicit testificata,secundùm ea quæ dixi in quarto principali articulo.

¶ Sed circa prædicta insurgit notabilis dubitatio.quid si in causa principali non fuit facta publicatio.vel si fuit facta , probat quòd pars non fuit percunctata:vel nõ didicit testificata: vtrũ possit in instantia appellationis testes ꝓducere super eisdem articulis,vel directò contrarijs. Pone enim quòd si facta fuit publicatio,fuit facta absente parte : & sic etiam absente parte lata sententia,à qua appellauit:& non est percunctata attestationes,vt dixi,vel non fuit facta publicatio.Hanc quęstionẽ reperio tactam per quendam Doct.cuius nomen ignoro,in qua quęstione,quã dicit de facto cõtigisse,allegat ꝙ non possit testes ꝓducere ex eo,quia ex qualitate sentẽtiæ contra eum latę mentaliter ppendit,quòd testes sui non ꝓbauerunt.vel possumus etiam dicere,si vult contrarios testes ꝓducere, ppendit ꝙ testes aduersarij ꝓbauerunt.Sed in contrariũ idem Doctor allegat iura ꝓbantia,ac requirentia partem legisse & plegisse,& percunctatam esse testificata:quæ omnia concludunt ad actũ naturalem,non mentalem.facit l.j.§.sed si legi.ff.de his quæ in testa.dele.vbi licet ex his quæ præcedunt & sequuntur , media possint intelligi mentaliter.si tamen corporali visu nõ possunt conspici,non dicuntur posse legi.& ad hoc text.in c.inter dilectos.j.de fide instru.facit dictum Innocẽ.in c.P.& G. s̃. de offi.deleg.vbi dicit,quòd ad hoc vt sententia concludatur nulla,exigitur ꝙ vitium sit patens.Sed idem Doct. decidendo tenet contrarium.per tex.in §.qa verò.in authẽ.eo.tit.vbi ex sola disputatione inter partes extrinsecus à visione corporali attestationũ,& sic ex visione intellectuali:& per cõsequẽs ex sola intellectuali scientia,repellitur quis à productione:dũ tñ illa intellectualis sciẽtia sit talis,p quã pars potuerit ipsorũ attestatiões cognouisse:& ex ipsis instrui aut edoceri.ar.l.munerũ.§. iuxta

iuxta.ff.de mune.& hono.Vnde concludit quòd ipsum verè vel præsumptiuè didicisse testificata, est causa propter quam excluditur à facultate testium producẽdorum quæ conclusio licet sit subtilis:tamen mihi non placet.licet enim iudex ita sententiauerit:tamen ipsius animus non semper ad vnam probationis speciem inclinatur.in c.causam.j.de re iudi.& in c.in nostra.j.eo.& in l.ob carmẽ.§.fi.ff.eo.& ex varijs causis potest in formare motum animi sui,vt dictis iuribus. ¶Quare dicerem, ꝙ prædicta opinio procedit,vel quãdo probaretur expresse ꝙ pars didicerit attestationes:vel quando esset facta publicatio. & ipse qui vult producere,non probaret se ignorasse testificata.sed si non esset facta publicatio,& aliter non probaretur didicisse testificata:licet iudex sententiando contra actorem sup principali,vel contra reum videatur sentẽtiasse: vel quia actor non probauit,& reus nihil probauit: seu non plenè probauit exceptionem suam: tamen qa, vt s̃. dixi, iudex ex multis alijs potest motum animi sui informare, & varijs modis ad credulitatem induci. ¶Item:quia potest esse ꝙ ipse iniustè sententiauit:vel per dolum,vel per ignorantiam:ideò non placet prædicta opi. Sed posset procedere prædicta opi.solũ quãdo actor ad probandam intentionem suã, nõ produxisset nisi testes. nã tunc propter sentẽtiam latam contra reum super principali negotio præsumptio est ꝙ testes non probant. & eodem modo videtur concludẽdũ in reo. ¶Sed quamuis in hoc casu non videatur esse tanta dubitatio postquàm nõ sunt producti nisi testes:tamẽ aliæ rationes concludunt ꝙ etiã hoc casu,prædicti doctoris decisio non procedat.& secundũ ꝙ intellexi hanc opi. non seruat curia:in qua secundùm qđ accepi, seruatur stylus ꝙ testes in causa principali non publicantur: qua publicatione non facta,indifferenter admittuntur testes in instantia appellationis.Et hæc opi.plus mihi placet. pro qua faciunt ea quę dixi s̃.in quarto principali articulo.vbi dixi ꝙ olim iure digestorum & C.nouæ productioni non obstabat: etiam in causa principali,publicatio aut scientia testificatorum cùm iure nouissimo aut.inductũ fuerit ꝙ nouæ productioni super eisdem articulis &c.obstet vera scientia testificatorum, vel publicatio. vt etiam traditur in Cle.testibus.eo.ti.meritò propter talem p̃sumptionem quę insurgit ex sententia iudicis,nõ debemus iura antiqua corrigere: maximè quia licet ante appellationem: vel postquàm sententia transiuit in rem iudicatam, præsumatur ꝓ sententia iudicis.l.Herennius.§.Caia.ff.de euictio.tamen secus est post appellationem interpositam, quæ rescindit vel suspẽdit illam præsumptionem, vt s̃.dixi & sic ex prædictis habes expeditum primum membrum decimi princi. articuli.

29 ¶†Circa secundum membrum quo quæritur, vtrũ variata instãtia de principali causa ad nullitatem, possint produci testes super antiquis articulis,vel directò cõtrarijs.dicit præfatus Doctor ꝙ ad hoc declarandum oportet præmittere ꝙ nullitas potest sumi dupliciter.Vno modo,propter defectum ordinis iudiciarij non concernentem merita causę. secundo modo,ex defectu concernente merita causæ. Primo casu, potest figurari exemplum si causa esset ordinaria,& omissa sit libelli oblatio, litis contestatio,& aliæ similes solennitates:& super istis produci possunt testes:qa iste esset nouus articulus.& idẽ si vellem ꝓbare illum qui protulit sententiam nõ fuisse iudicem:nisi in alia principali causa super huiusmodi articulis essent producti & publicati testes.Secundo casu,quando loquimur circa merita causæ aduertẽdum: quia cùm hoc multipliciter possit contingere,dicẽdum est,secundùm eum ꝙ si iudex ex deductis in causa principali sequutus est euidentẽ errorem:non procedit hoc casu dubium nostrum:quia ad hanc nullitatem concludendam debet error apparere ex tenore & inspectione ipsius sententiæ:nõ autem ex alia extrinseca probatione.Sed si nullitas surgeret ex meritis causæ,quia iudex est sequutus dicta falsorum & corruptorum testium,vel tantùm falsorum, vbi sententia est lata contra absentem:& tunc super articulis directo contrarijs ad antiquos admittuntur testes. quia non obstat sententia vel publicatio per tex.in c.licet causam.s̃.de proba.de quo articulo an scilicet tunc sñia reddat̃ nulla,vel sit necessaria restitutio,dic vt latè dixi in c.ij.j.de falsis. & hoc dictum est clarum in se qa hoc casu nõ obstaret publicatio vel scientia testificatorũ:etiam in ipsa causa principali.vt dicam in xj.arti.principali fals̃.Si verò opponeretur de nullitate sententiæ ex eo quia sñia est talis naturę ꝙ nõ trãsit in rem iudicatã.Et hoc casu dicit aduertẽdũ qa si fit prosecutio per viã nullitatis,secundũ practicã quã dat gl.in c.ex parte M.de resti.spo.licet aliæ plures sint etiã practicæ,vt ibi dicit̃.& hoc casu nõ obstat publicatio:qa nõ obstat et sñia per c.series.& c.in tua.& c.ex tenore.j.eo.& c.iurauit. s̃. de proba.iuncto.c.constitutis.el ij.j.eod.quorũ iurium latius pro sequit̃ materiã.& multa circa p̃dicta dicit confusè,quæ nõ pertinent ad materiam.quare dic de dicta materia vt dixi in d.c. series.j.eod. ¶Quare omissis his quæ dicit idem Doctor, arbitror aduertẽdũ ꝙ questio nostra principaliter põt considerari duobus modis.Vno modo,qñ variatur instantia de causa nullitatis ad causam validam:& sic præsupponitur ꝙ primum iudiciũ,in quo attestationes fuerunt receptę,fuit nullũ . vnde omisso tali iudicio,pars de nouo agit.Alio modo potest considerari,qñ finito vno iudicio principaliter intentato,pars forte, contra quam lata est sententia,prosequitur viam nullitatis,dũtaxat dicendo processum vel sententiam nullam.

¶Primo casu,dñi de Rota in antiquis decisionibus Bertrandi decisione sexagesima cõcludũt,ꝙ licet testes in primo iudicio fuerint publicati:tñ possunt in hoc iudicio iteratò ꝓduci sup eisdẽ articulis,vel directò cõtrarijs:quia cũ primũ iudiciũ dicatur fuisse nullũ:sequit̃ ꝙ nõ præstat impedimentũ:vt in regula, non præstat.de reg.iu.lib.vj.& in l.ea quidẽ.C.si mãcip.ita fue. alie. ¶Nec obstãt iura dicentia ꝙ publicatis attestationib⁹ sup eisdẽ articulis,vel directò contrarijs,nõ possunt testes produci propter timorem subornationis:vt d.§.quia verò.& in Cle.ij. eod.tit.cum simi.quia procedunt qñ actus esset validus: secus autem qñ processus est nullus. ¶Dicit tñ ibi Bartrandus se audiuisse ꝙ quandoq; Rota contrarium tenuit ex eo:quia qualitercunq; sit facta publicatio,maximè si sit facta ad petitionem partis,quæ non vult testes producere:si didicit testificata, debet excludi.

¶Sed neutra prædictarum opinionum mihi placet.Nam hæc vltima reprobatur expressè ex his quæ dixi supra in quarto articulo principali in prima conclusione, & tribus sequentibus. Nec etiam placet prima opinio.per ea quæ statim dicam. Vnde distinguerem ꝙ aut loquimur in nullitate,quæ non solũ respicit reliquam partem processus:sed etiam ipsorũ testium receptionem:vt puta:quia iudex,coram quo fuerit agitatus processus,funditus carebat iurisdictione:vel vt dicit, processus nullus ex defectu litis contestatæ , aut similis alterius solennitatis formaliter requisitæ:quæ non solùm habet inficere vel annullare acta ordinatoria:sed etiam ꝓbatoria.& hoc casu,indubitãter dicerem ꝙ super eisdẽ articulis , vel directò contrarijs possunt testes produci. Moueor per regulam,non præstat.de regu. iur.libr.vj.Item moueor ex his quæ latè dixi supra in quarto principali articulo,in primis quatuor conclusionibus, & primo correlario.Vnde fit conclusio ꝙ qualitercunq; testium receptio reddatur nulla,vel propter omissum ordinem in receptione,vel in examinatione,aut in publicatione,aut ꝓpter defectum cuiuscũq; alterius ordinis iudiciarij:ꝙ hoc casu, publicatio & scientia testificatorũ, non obstant volenti producere etiã eosdẽ testes super antiquis articulis,vel directò contrarijs. & isto modo põt ꝓcedere prima opi.Bertrandi. Aut nullitas primi iudicij non est talis quæ habeat annullare attestationes: vt puta,quia ordo iudiciarius per omnia fuit seruatus vsq; ad sententiam:sed in ipsa sententiæ prolatione fuit omissus:vnde sententia redditur nulla,secundũ ea quæ habentur in c.fi.de re iudi.lib.vj.vnde hoc casu nullitas sententiæ non habet inficere ipsas attestationes.& hoc casu maius est dubium. Descẽdere autem potest dubium,iudicio meo,ex quadam fallentia, seu casu speciali:quem ponit hic Io. And.& communiter sequunt̃ Doct.dicens,ꝙ perempta instantia super eisdẽ articulis, vel directè contrarijs,possunt testes de nouo produci:& tamen clarum est ꝙ attestationes & alia acta probatoria aliàs de se validæ & valida,non pereunt perempta instantia,secundũ ea quæ latè tradit Io. An,& post eum latius dñs meus & Docto. in c. causam.quę s̃.eodẽ per Cy.Bal.& Doc.in l.properandũ. C. de iudi.& per Bar.in l.cũ lite mortua.ff.iudi.solui.

¶In contrariũ tñ fortiter obstat ca.constitutus in præsentia,j. eo.vbi in simili dicimus secundũ vnum intellectum illius text. in fi.ꝙ si quis potest vti attestationibus iam receptis non admittitur ad producendũ eosdẽ testes:licet processus nõ sit publicatus:quia debet esse contentus testibus iam receptis. ita & in simili casu nostro,post quàm clarum est ꝙ attestationes receptæ probant,& facta est publicatio,& didicita sunt testificata,& eadẽ est causa:licet eadẽ instantia,& inter easdẽ personas, cũ subsit timor subornationis,nõ debet pars admitti ad producendũ testes super eisdem articulis,vel directò contrarijs : sed debet esse contenta testibus iam receptis.

¶Pro ista opinione facit optimè qđ tradit Nico. de Matta.& post eum Bal.in l.fi.C.eo.tit.vbi dicit,ꝙ standũ est attestationibus receptis in vno iudicio, si legitimè sint publicatæ in alia quacunq; instantia,& coram quocunq; iudice,inter easdẽ personas,& ad eundem effectum.argu.no.in l.gesta.C.de re iudic. ¶Nec ob.illa.l.fi.C.eo.inquantũ videtur requirere consensum partium:quia illa loquitur de attestationibus receptis coram

arbitris,in quibus diuersa est ratio,secundùm ea quæ dicã.j. in quinto & vlti.mẽbro princ.istius articuli.& isto modo potest intelligi & saluari secunda opi.quam s.retuli,secundũ Bertran. Secundo casu,qñ finito vno iudicio in alia instantia prosequeretur quis viam nullitatis,dicerem ꝙ si testes in primo iudicio producti,fuerunt producti ad eundem finem,ad quẽ nunc ꝑducuntur in iudicio nullitatis:vt puta:quia fuit opposita declinatoria ob defectum iurisdictionis:& ad eam probandã fuerunt producti testes,qui non probauerunt.vnde pars quę nũc de nullitate agit,fundat se super defectu iurisdictiõis.& ad probandũ hoc,producit testes super eisdẽ articulis.Nam hoc casu non arbitror admittendos:cùm sit timor subornationis.

¶ Nec ob.si diceres ꝙ si iudex ille primus subditus carebat iurisdictione,corruit processus ex toto:& per consequens attestationes:quia fateor.Et si diceres,ꝙ per consequens, tanquam nullæ,non præstant impedimentũ:vt s.dixi in principio præcedentis casus.Respondeo ꝙ in casu nostro non procedit argumentum : quia cũ tu fueris nixus probare hoc per testes in primo iudicio productos,& non probaueris,& publicatę sint attestationes,& sententia fuerit lata contra te ante,quã de hoc constet:cùm præsumatur pro sententia & actibus ipsius iudicis:vt l.Hærennius.§.Caia.ff.de euic.meritò non potes admitti ad probandum per testes.sed si vis probare nullitatem & iurisdictionis carentiam:oportet probare per alias probationes. vt hoc ostenso concludatur ꝙ attestationes receptæ fuerunt nullæ.Si verò testes non fuerunt producti ad eundem finẽ, ad quem nunc producuntur:non video quomodo ad concludendum hanc nullitatẽ possunt examinari super antiquis articulis, vel directò contrarijs:quia aut nullitas allegatur ex defectu omissionis substantialis ordinis iudiciarij:& ita probatur ex inspectione actorũ,quare attestationibus non est vtendum. Et si fortè diceretur,ꝙ sententia fuit lata sine scriptis:licet in actis reperiatur scripta & immissa.& hoc pars vult probare per testes:iste est articulus nouus:& ideò quæstio nostra non procedit.& idem in similibus dicendum est.Si verò diceretur de nullitate respectu eorum quæ concernunt merita causæ.& hoc nõ potest contingere nisi altero de duobus modis:vel quia sententia est lata contra ius scriptũ:& ad hoc probandum nõ est necessaria positio,aut articulus:quia ius scriptum est probatũ, nõ probandum.& ideò de eo non debet fieri nec admitti positio: vt in c.sopitæ.j.de censi.& ibi do.Ant.& in l.ornamentorum. & ibi Bal.ff.de auro & arg.leg.ad quod vide quæ latius dixi in c.j.j.de re iudi.Aut nullitas dicitur insurgere ex eo,quia iniustitia fuit notoria:vt est tex.in c.inter cæteras.j.de re iu.& ibi dixi,secundũ vnum intellectum.& hoc casu etiam non est necessarium quętere de probationibus per testes:cũ debeat ex ipsis actis patere:vt ibi dixi.alio modo potest contingere, secundũ ea quæ dixi s.in princ.secundũ præfatũ Doct.Si esset talis sententia quæ ratione pacti per partes non remissibilis non transiret in rem iudicatam.& quia esset iniusta,diceretur nulla, secũdùm vnum modum practicandi:quẽ quidã dicunt seruari posse in talibus sententijs,secundùm ea quæ traduntur in d.c. ex parte M.s.de resti.spo.& hoc casu,si ad probandã hanc iniustitiam,per quam intẽdo ad nullitatem produceret testes eisdẽ articulis,vel directò contrarijs,possem:quia hic est casus specialis in quo non obstat publicatio:etiam in ipsa causa principali.Neq; etiam habet obstare sententia:neq; lapsus fataliũ, secundùm ea quæ dixi in c.feries.j.eod.& subdam pro speciali fallentia in xj.articulo principali fallentiarum. Et per hæc habes expeditum hoc secundũ membrum principale istius principalis articuli.

30 ¶ † Circa tertium principale membrũ,qñ variatur instãtia de causa principali ad restitutionẽ in integrũ, est aduertendum ꝙ quędam est restitutio quæ cõpetit iure speciali:vt est illa quæ datur minori,vel ecclesiæ.quædam verò conceditur iure communi ex clausula generali,si qua iusta causa adesse videbitur . l. j.& l.Prætor ait.& per totum.ff.ex qui.cau.maio. Quo ad primam speciem dic,quia aut petitur restitutio quæ concludit solùm aduersus sententiam:& nõ est dubium ꝙ per hoc nõ est licitum testes producere publicatis attestatiõibus &c. tum quia restitutio est stricti iuris:& sic non debet extendi ad alium casum:tum quia cùm petatur restitutio solùm aduersus sentẽtiã, non cõcluditur aduersus omissam probationem:vnde ex separatis nõ debet fieri illatio:vt in vulgatis.aut restitutio conceditur aduersus omissam probationem:& hoc casu,an publicatio vel scientia testificatorum obstet nouæ productioni testium, tangit Inno.in c.auditis.s.de resti.in integrum.& Barto.in l.j.§. nunciatio.ff.de ope.no.nuncia.& aliquid Inno.in ca.pe.j.eod. Guliel.& Docto.in Cle.ij.eod.titu.& Pau.in Cle.fi.de resti. in integr.& videtur primò dicendum, ꝙ minor non restituatur. Nam talis prohibitio fit propter dolum præsumptum, ne testes subornentur:vt sæpius dictum est:sed minor aduersus dolum vel calumniam præsumptam de futuro,non restituitur. l. auxilium.ff.de mino.ergo &c.

¶ Secundò probatur:quia per rescriptum,vel iussionem Principis non possunt amplius testes produci publicatis attestationibus,vel didicitis testificatis.in auc.eo.tit.§.illud.ibi,nec si diuina iussio præcesserit.& ad idem text.in auc.at qui semel.C.eo. ergo multominus potest restitui per edictum Pretoris de minoribus:qui Pretor inferior est Principe.& hanc opin. tenuit Dyn.in d.l.j.§.nunciatio.Sed Bart.ibi tenet contrarium.& Inno.in d.c.auditis.& Doct.ibi.Bald.post gloss.in l.minor. xxv. annis omissam.ff.de mino.& Guli.de cu.in l.si quis ex argentarijs.§.fi.ff.de edendo.Et dicit Inno.in d.c.auditis. ꝙ si in termino peremptorio nulli testes fuerunt producti,ꝙ clarum est quòd poterit restitui.Sed si producti sunt aliqui qui non probant,& velit minor alios producere,concludit Inno.quòd debebit restitui:adhibita tamen diligenti cognitione,& examinatione quòd fuerint lęsi ex falsitate minoris ętatis,vel negligentia tutoris aut curatoris.

¶ Nec obstat respectu pupilli quòd sit timor de dolo seu subornatione tutoris:quia verisimiliter hic timor debet cessare,cũ tutor non tractet de proprio commodo.l.videamus.§.fin.ff.de in lit.iuran.& in l.edicto in fi.ff.de iure fis.

31 ¶ † Item:quia dolus tutoris non debet nocere pupillo: vt in l. apud Celsum.§.illa.ff.de doli except.& per totum tit.ff.quando ex facto tutor.& ita dicit Gul.in d.l.si quis ex argentarijs. Nec ob.quòd minor non videatur circunscriptus:quia hoc cõtigisset etiam diligentissimo patrifami.vnde non debet restitui vt in l.fina.C.de resti.in integ.& l.verum.§.locupleti.ff.de mino.quia respondeo quòd imò hoc contigisset diligentissimo patrifami.quia talis verisimiliter fuisset solicitus in producendo testes,qui scientiam & cognitionem habuissent,& probare potuissent.

¶ Item ista pręsumptio,quòd non pręsumatur lęsus, tollitur ex veritate habita in contrarium propter diligentem examinationem & cognitionem, quę est adhibenda ante quàm restituatur.vnde cùm appareat oppositũ, succumbit pręsumptio veritati.in c.cùm inter.s.de elect.& quia in incertis non certis, locus est coniecturis.l.continuus.§.cùm ita.ff.de verb.obliga. cum simi.& hoc idem tenet Specu.in titu.de resti.in integ.§.fi. ver.quid si in causa.& est tex.secundùm vnum intellectum in d.l.minor.vbi probatur,quòd licet aduersus dolum verum minor non restituatur:tamen restituitur aduersus dolum pręsumptum,si lęsio euidenter apparet.& probatur etiam notabiliter in l.j.§.accusationem.coniuncta l.qui destitit.ff.ad Turpil. vbi etiam probatur quòd aduersus dolum pręsumptum in futurũ, minor restituitur adhibita diligenti cognitione.Nam licet desistens ab accusatione non possit accusare propter pręsumptã calumniam:tamen si est minor,potest restitui vt accuset,si constet ꝙ damnum patiatur.

¶ Nec obstat quod dictũ fuit de iussione,vel rescripto Principis:quia respondeo ꝙ non est bona consequentia: non debet per rescriptũ admitti.ergo nec per edictũ pretoris:quia minor & ecclesia restituuntur aduersus contractũ,sententiã, vẽditionem,transactionẽ,& similes actus:vt C.si aduersus contractũ. & in titulis sequentibus.& tñ contra prędicta per rescriptum Principis nõ põt quis cõtrauenire:vt l.fi.C.sen.rescin.nõ posse.& in l.causas vel lites.C.de trans.Et si tu diceres,imò contra pręd icta põt quis venire per rescriptũ Principis : vt l.quoties. C.de preci.impe.offer.& in l.ratas.C.de rei ven. Rñdeo ꝙ illud ꝑcedit qñ rescriptũ emanauit ex certa scientia, & cũ clausula,nõ obstante,vt in c.ex parte.s.de offi.dele.& in l.ij.§.si qd à principe.ff.ne quid in loco pub.& in auc.de testa.imperfe.Et hoc etiã põt cõtingere in casu nřo,si princeps diceret, cõcedimus tibi,vt licet sint publicatę attestationes,& didicita testificata,possis ꝑducere testes:nõ obstãte dispositiõe de testib⁹ in cõtrariũ dispõnẽte.facit.l.j.ff.de cõsti.Prin.In ecclesia etiã dicẽdũ est,ꝙ debet restitui.tum qa negligẽtia Pręlati nõ debet nocere ecclesię:nec dolus pręsumptus regula,delictũ.de reg.iu.libr.vj.

¶ Itẽ qa nõ est pręsumendũ ꝑsonas ecclesiasticas calũniari velle.ar.no.in c.in nostra.s.de ꝑcu.& in c.ij.j.de no.oper.nun.

32 ¶ † Sed quero iuxta pręd icta de muliere & rustico:an admittãtur post didicita testificata.Bart.in l.j.§.nunciatio.ff.de no.ope. nun.concludit,quòd non,per l.fi.C.de iur.& fac.igno. & quia speciale est in causa matrimoniali: vt j.dicam in xj.ar.fallentia xxix.& tñ versat causa ipsius mulieris in matrimonio.Item,qa in his quę sunt inducta ad rigorem iuris cõseruandũ, prout est casus noster,non succurritur rusticis vel mulieribus. & hanc opi.sequunt cõiter Doc.¶ Secundo casu principali, cũ loquitur de

tur de restitutione quæ conceditur etiam maioribus ex legitima causa. Inno. in c. pe. j. eod. tenet, q ex iusta & legitima causa admittantur: non obstante publicatione, aut scientia testificatorum. Et potest cõfigurari exemplum, scd'm eum, si aliqui testes qui sciebant veritatem, erant tempore depositionum captiui. & idem sentit Spec. in titu. de restitu. in integ. §. fin. versicu. quid si in causa. & Innocen. in c. sequen. qd' procedit maximè præstito iuramento à petente hanc examinationem, q talē examinationem non petit per aliquam calumniam, aut dolum. ar. d. §. quia verò. & d. c. pe. j. eo. & hoc procedit si peteretur restitutio à maiore ex iusta causa propter omissam probationē: sed si peteretur propter iniquitatem sententiæ ex eo, q diceret̃ sententia lata per falsos testes. dic q licet producere testes, secundùm tamē limitationē & declarationem de qua late per Doc. in c. licet causam. s. de proba. & in l. diuus. ff. de re iudic. & quæ

33 latius dixi in c. ij. j. de falsis. ¶ †Sed circa prædicta quæro, vtrum restituto minore vel ecclesia, vel etiam maiore ex causa legitima, itelligatur etiam restituta pars aduersa, vt possit producere testes: licet didicerit testificata. & videtur q sic, p ea quę habētur in c. j. s. de in inte. restitu. & in l. j. & ij. C. si aduer. transf. in quibus probatur, q concessa restitutiōe minori, redintegranẽ ēt oĩa iura parti aduersæ. ¶ Sol. Bart. in d. §. nunciatio. quem sequunẽ Doc. in d. c. auditis. & d. Cle. ij. eo. titu. distinguit. q aut omissio probationis minoris fuit causa quare pars aduersa nō priuilegiata omisit producere etiā testes: fortè ex eo quia minor pducebat paucos testes, iudex refrenauit numerum partis aduersę: vel etiam qa maior videbat minorē deficere in sua probatione non curauit producere exceptionē directè cõtrariā, quę sibi cõpetebat: & testes ad probandū. & tunc audieẽ volens pducere de nouo. per ea quæ not. in dictis iuribus. & sentit glo. fin. in d. c. auditis. ¶ Si verò minor hanc causam nō pstitit, licet postea restituatur, ex hac restitutione maior non audiẽ, per l. etiā. §. ex causa. ff. de minori. ¶ Ex qbus infero q si maior ante publicationē didicisset testificata, adeò q mereẽ excludi, secundùm ea q̃ fuerunt dicta. s. in prin. articuli. licet post publicationem minor vel ecclesia restitueretur: nō tamē intelligeret̃ restituta pars aduersa. ¶ Nec obstat l. penul. C. de tempo. in integ. resti. vbi si datur dilatio vni parti, intelligitur data etiam alteri: licet illam petere non potuisset. Quia respondeo quòd hic non datur noua dilatio: sed auditur perinde ac si esset inter primam dilationem ante publicationem. ¶ Nec obstat. l. fin. C. de fructi. & lit. expen. & l. dies sabbati. C. de iudæis. qa non potest aliquid imputari aduersario. hic secus. Et ad prędicta vide Specu. in titu. de dilatio. §. videndum. ver. in summa ¶ Sed quæro de notabili q̃one. Quid si maior vna cū minore habeat causam communem contra alium. vtrum restituto minore post publicatas attestationes ad probandum iterum beneficium suum, prosit maiori? Et videtur dicendum q non, per. l. deniq;. §. sed verum. ff. de mino. vbi text. dicit q Prætoris intentio est subuenire minoribus, & non maioribus. Bal. ibi distinguit, q aut negotium ipsorum non erat connexum. & nō restituitur: aut connexū: & tunc psit. allegat l. j. C. de diuer. rescript. & l. j. C. si vnus ex pluri. appel. et l. si communē. ff. quemadmo. serui. amit. secundū

34 Franc. Accur. & Cy. in additionibus. ¶ †Item quęro iuxta pdicta, quæ sit practica probandæ læsionis quę est necessaria, vt dictum est, ad hoc vt concedatur restitutio. So. Specu. in ti. de resti. in integ. §. j. ver. quid si in causa. dicit, q pbabitur isto modo. videlicet, q isti noui testes producantur: & dicant in dicto suo, q si fuissent producti ante publicationē testiū, hoc idē dixissent, & tunc iudex examinatis eorū dictis cognoscet, an fuerit expediens minori, ecclesiæ, vel maiori eos produxisse: & qđ si viderit expedisse, restituet ad producendum. Et si diceres, non ne semel testificati sunt in hac causa ad probandam læsionem: ergò non debent amplius repeti. iiij. q. iij. §. item in criminali. Respondeo quòd in hac causa testificando non dicuntur testificari in eadem causa, quæ præcedens causa fuit restitutionis, & incidens: hæc verò principalis. ¶ Secunda practica est secundùm Vbertum de bobio, quòd electio detur parti contra quā producuntur, vel quòd approbet dicta istorū, prout fuerunt recepti in causa restitutionis, vel qđ iterum iuret & deponāt. argu. c. pręsentata. j. eod. & l. fi. C. eo. ti. ¶ Vel tertiò potest dici, q probaẽ læsio eo ipso q produnẽ noui testes, qui à principio nō fuerunt producti. facit l. & si sine. §. item. ff. de mino. qđ mihi placet. maximè si isti, qui nunc producunẽ sunt digniores. nec est præsumptio quòd petaẽ restitutio calūniæ causa. ¶ Circa quartum mēbrum principale, quid iuris variata instantia de vna causa ad aliam: seu de vna instantia ad aliam instantiam: potest tradi regula, quòd vbicunq; variatur instātia, qđ exceptio rei iudicatę in prima, nō obstat in hac causa quæ nūc intētaẽ, vel quia variẽ modus agendi: vel varientur psonę aut res: non obstat publicatio attestationum, vel scientia testificatorū, nisi fortè partes approbauerint attestationes iam receptas in alia instantia: vt probatur in c. veniens. & c. præsentata. j. eo. & etiam sentit Bar. in l. per hanc. circa finem. C. de tempo. appel. per l. fi. C. eo. tit. Et idem si variatur instantia de semiplena, vel summaria cognitione ad plenam, vt d. c. veniens. & c. præsentata. & c. cùm in tua. j. eo. secus vbi exceptio rei iudicatæ haberet obstare, vt dictis iuribus. Et ad prædicta faciūt optimè no. per Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. summariè, ver. quædā sunt emergentes. & l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. in quinta oppo. & per Doc. in c. j. de lit. contest. lib. vj. de quibus latius dixi in c. j. de lit. contest. in septimo principali articu. q. vij. vbi omnino videas. Et ad prædicta vide quæ dixi in c. fi. s. de offi. ordi. cog. arti. xxxij. q. x. in secundo membro principali, vbi collegi ex dictis Bar. in extrauag. ad reprimendum. super ver. summariè, prope fi. ver. quædam sunt emergētes, quæ habent se &c. vbi vult Bar. quòd illud quod probatum est ante lit. contest. nō dicitur probatum in eadem instantia quæ sequitur demum lit. conte. & ideò testes producti ante lit. conte. possunt iterum produci super eisdem articulis, vel directò cõtrarijs post lit. conte. quod sequitur do. Fran. de Albergotis de Areti.

35 ¶ †Circa quintum & vltimum membrum principale, qñ variatur instantia de iudice ad arbitrum, distingue q aut variaẽ de iudice ad arbitrū, vel ad arbitratorem, aut econtra. Primo casu, Bal. & Doc. in l. fi. C. eo. concludunt q tales testes recepti in verò iudicio, fidem faciunt coram arbitro. nam si fidem faciunt coram superiori iudice, fortius & coram inferiori, & corā arbitro. Ex quo videtur inferendum q publicatis attestationibus, aut didicitis testificatis coram iudice super eisdem articulis vel directò contrarijs, non debeant testes admitti.

¶ Ego arbitror q istud sit expeditum q fidem faciant inter easdem personas coram arbitro, sed an obstet publicatio, distinguerem q aut quis vult producere nunc testes coram arbitro super eisdem articulis &c. & non admittantur regulariter: sicut nec admitterentur coram alio iudice in eadem causa. & inter easdem personas: quia arbitraria sunt redacta ad instar iudiciorum: vt l. j. ff. de arbi. aut quis vult producere coram arbitratore, aut alijs amicabilibus compositoribus. Et dicerē quòd ipsi arbitratores & similes, vigore compromissi & potestatis eis concessæ, possent examinare testes super eisdem articulis, vel directò contrarijs. argu. eorum quæ dicuntur de potestate arbitratorum in c. quintauallis. j. de iureiur. & per Bar. in §. arbitrorum. ff. pro socio.

¶ Secundò casu, quando econtrà variatur instantia seu cognitio de arbitro, vel arbitratore ad iudicē: subdistingue quòd aut variatur de arbitro ad iudicem: & concludendum vt decidit tex. in l. fi. C. eo. iuncto. c. præsentata. j. eo. videlicet, quòd aut testes sunt mortui: & fidem faciunt in iudicio eorum depositiones, & per consequens videẽ obstare publicatio. aut viuunt: & est in electione illius contra quem sunt producti: an tales attestationes publicatas coram arbitro velit nunc recipere coram iudice. an verò q de nouo producanẽ quæ omnia declara & limita vt latius dicā in d. c. præsentata. vbi principaliter cõuenit. Si verò sunt recepti corā arbitratore, conclusio est secundū Nic. Mata. & Bal. in d. l. fi. q cū tales attestationes non sint receptæ publica authoritate: nec ad eius similitudinem: non faciūt fidē iudici, etiā si testes sint mortui. & ideò indifferēter: nō obstante publicatiōe, possunt testes de nouo recipi coram iudice q tñ limitat Bal. in d. l. fi. nisi ex pacto aliud partes cõuenissent. de quo dicā in d. c. psentata. & ex his habes expeditū decimū principalē. ar.

¶ Vndecimo principali articulo, iuxta præmissum ordinem in principio, recitandi sunt casus speciales in quibus fallit dicta regula, quòd publicatis attestationibus non possunt recipi testes &c. vnde referendi sunt casus in quibus, non obstante publicatione aut scientia testificatorum, possunt testes produci super eisdem articulis, vel directò contrarijs. Et Ioan. And. recitat tres. Pe. de Ancha. & do. meus addunt quatuor. aliquos recitat Bart. in auẽ. at qui semel C. de proba. Specu. eod. tit. recitat. xxj. Ego, vt arbitror, referam quinquaginta quatuor: sub compendio tamen. & maximè eos, qui ex superioribus iam examinatis colliguntur.

36 ¶ †Primus casus, quando testes non sunt ritè recepti: etiam si publicatio sit ritè facta, de quo latius. s. in quarto principali articulo in prima conclusione.

37 ¶ †Secūdus casus huic pximus, & q infert ex pcedēti est, qñ iudex omisit iterrogare, vel nō iterrogauit scdm iterrogatoriū datū à partib9, vt pbaẽ in c. p tuas. j. e. de quo ibi dicā. vide do. Dy. cõsi. xxviij. qđ incipit, visa denūciatiōe. Bal. in c. j. §. ostendo enim qd sit inuestitura. & Bald. post antiquos in l. veluti. ff. de edēdo. & no. Spe. in ti. de teste. §. nūc videdū. ver. vlt. & Bar.

in auc.at qui ſemel.C.de proba.& Pau.de ca.in conſi.ccclxvij.

38 ¶†Tertius,ſi teſtes non ſunt ritè publicati:licet ſint ritè recepti
dũmodò pars non didicerit teſtificata.de quo latius in quarto
articulo principali in ſecunda concluſione.

39 ¶†Quartus,ſi publicatio non ritè facta haberet inficere teſtiũ
receptionẽ:licet pars didicerit teſtificata.de quo in dicto quar-
to articulo in correlario,quod infertur ex tertia concluſione.

40 ¶†Quintus,ſecundùm aliquos quando publicatio non ritè fa
cta,licet receptio ſit ritè facta,& pars non didicerit teſtificata,
ſed alij contrà.de quo in dicto quarto articulo , in quarta con-
cluſi one.

41 ¶†Sextus,ſi ſit facta publicatio antequàm oẽs teſtes ſint rece-
pti,licet pars didicerit teſtificata.nã teſtes iam ꝓducti poſſunt
examinari,non obſtante publicatione aut ſcientia teſtificatorũ
ſed an alij teſtes non producti poſsint produci & examinari,
& latius de his vide in quarto articulo,quarta & quinta conclu
ſionibus.

42 ¶†Septimus,ſi certum eſt ꝙ pars non didicit teſtificata : licet
receptio & publicatio ſint ritè factæ,& hoc procedit de iure ci
uili:licet communis concluſio ſit in cõtrarium.& idem de iure
canonico,ſecũdũ opi.quã tenui poſt do.Ant.licet alij cõtrà. de
quibus latius in dicto quarto arti.in viij.& ix.concluſionibus.

43 ¶†Octauus,ſubſiſtente dubitatione,an publicatis atteſtationi
bus pars didicerit teſtificata:& pars probat aliqd,licet non ple
nè,ꝙ inducit iudicem ad præſumendũ ꝙ nõ didicerit teſtifica
ta:& iurat ſe nõ didiciſſe.nã admittiꝉ de iure ciuili,nõ obſtante
publicatiõe ex quadã ęqtate,qđ dixi ꝓcedere etiã de iure cano
nico.de quo lati⁹ in dicto quarto articulo in decima cõcluſiõe.

44 ¶†Nonus,ſi produco teſtes de nouo , & articulos pariter qui
includebanꝉ ſub antiquis de neceſsitate facti:non tamen de ne
ceſsitate probationis.de quo dic vt latius dixi ſ.in ſeptimo arti
culo principali.in ſecundo caſu.& declara & limita vt ibi.

45 ¶†Decimus,ſi produco teſtes ſuper articulis qui poſſunt com
prehendi ſub antiquis:non tamen de neceſsitate.nam admittẽ
di ſunt.de quo latius in loco præallegato.

46 ¶†Vndecimus,quando teſtes depoſuerunt extra articulos,li-
cet depoſuerint ſuper his quæ ad cauſam faciebant : nam hoc
caſu,non obſtante publicatione aut ſcientia teſtificatorũ, poſ-
ſunt teſtes produci ſuper his ſuper quib⁹ iam illi priores depo
ſuerunt.de quo in ſeptimo articulo,in quæſtione finali.

47 ¶†Duodecimus,quando producũtur teſtes ſuper articulis di
rectò contrarijs,allegando corruptionem & falſitatem priorũ
teſtiũ,vt dixi in octauo principali articulo in prima limitatiõe.

48 ¶†Decimuſtertius,quando producitur ad confirmandũ quod
prius probatum erat.& ad probandum directè cõtrarium eo-
rum,quæ diſpoſuerunt teſtes reprobatorij:& ſic ad reproban
dum teſtes reprobatorios. de quo in dicto octauo articulo in
ſecunda limitatione.

49 ¶†Decimuſquartus,quando producunꝉ ad probandũ directè
contrariũ:& nihil ſit qđ poſsit imputari parti, quare prius nõ
ꝓduxerit ad ꝓbandũ cõtrariũ.de quo in dicto octauo articu-
lo,in tertia limitatione.facit etiã qđ dicam.j.in vigeſimo caſu.

50 ¶†Decimuſquintus, quando producerentur ad probandum
indirectè contrarium.de quo ſupra in nono principali articu.

51 ¶†Decimuſſextus,qñ variata eſſet inſtantia de cauſa principa
li ad cauſam appellatiõis.& hoc de iure ciuili, ſecundũ aliquos
quod tamen ego reprobaui.de quo dic vt dixi in decimo arti-
culo principali,in primo membro.& declara vt ibi.

52 ¶†Decimuſſeptimus,quando variatur inſtantia de iudicio nul
lo,ad iudicium validum principaliter intentatũ : & ad effectũ
principalis intentionis:non vt pronũcietur primum iudicium
nullum,ſecũdùm dominos de Rota.nam hoc caſu,licet ſint pu
blicatæ atteſtatiões,& didicita teſtificata iudicij nulla:poſſunt
tñ teſtes produci ſuper eiſdẽ articulis,vel directò cõtrarijs in iu
dicio valido nouiter intẽtato.limitando tñ,vt dixi in dicto de
cimo principali articulo,in ſecundo membro principali.

53 ¶†Decimuſoctauus,ratione priuilegij perſonę,vt quia minor,
reſpublica,& eccleſia:quando reſtituitur aduerſus probationẽ
omiſſam.de quo dixi in dicto decimo articulo , in tertio mem-
bro principali.

54 ¶†Decimuſnonus,qui huic eſt ꝓximus.in maiore q admittiꝉ
nõ obſtante publicatione &c. ꝓpter reſtitutionẽ cõceſſam mi
nori aduerſus omiſſam ꝓbationẽ.de quo ĩ dicto tertio mẽbro.

55 ¶†Vigeſimus,qui etiã eſt præcedentibus ſimilis,in maiore qui
ſimiliter reſtitueretꝉ ex clauſula generali iuſtæ cauſæ aduerſus
probationẽ omiſſam.de quo in dicto tertio mẽbro. & vide vl
tra ibi dicta Io.de Imo.in c.in cauſis.ſ.eo. qui ponit exemplũ,
quando quis vellet producere teſtes quos ignorabat ſe poſſe
producere quod etiam ſentit Bar.in dicta auc.at qui ſemel.

56 ¶†Vigeſimuſprimus,ſi peteretur reſtitutio ex eo,ꝙ diceretur
ſentẽtia lata per falſos teſtes in caſu,in quo locus eſt reſtitutio-
ni.ad quod vide remiſsiões quas dedi in dicto tertio membro
decimi principalis articu.

57 ¶†Vigeſimuſſecundus,quando Princeps per reſcriptũ ſuum
concederet,vt etiam publicatis atteſtationibus,vel didicitis te
ſtificatis admitteretur,cum clauſula,non obſtante. de quo in di
cto tertio membro decimi articuli.& idem arbitror, ſi emana-
ret ſecũda iuſsio,per no.in auc.de mãda.Prin.§. deinde coll.iij.

58 ¶†Vigeſimuſtertius,quãdo variatur inſtantia, vel cauſa:adeo
quòd exceptio rei iudicatæ in prima cauſa,non obſtat in iſta.
de quo latius in dicto decimo articulo,in quarto mẽbro princ.

59 ¶†Vigeſimuſquartus,ſi primæ atteſtationes fuerunt receptæ
& publicatio facta in iudicio ſummario.de quo in dicto tertio
membro.

60 ¶†Vigeſimuſquintus,ſi primæ atteſtationes ſunt receptæ co-
ram iudice:& nunc controuerſia deducta eſt ad arbitratorem.
de quo in dicto decimo articulo in quinto membro remiſi ad
c.præſentata.

61 ¶†Vigeſimuſſextus , ſi priores atteſtationes fuerunt receptæ
coram arbitro:& teſtes non ſunt ſunt mortui: & pars aduerſa
non vult illas recipere.de quo in dicto quinto membro remiſi
ad dictum c.præſentata.j.eo.

62 ¶†Vigeſimuſſeptimus,ſi atteſtationes fuerũt receptæ coram
arbitratore.de quo ſimiliter remiſi ad c.præſentata.vbi etiã di-
cam,quid de atteſtationibus receptis coram amicabilibus com
poſitoribus.nam teſtes tunc etiam ſuper eiſdem capitulis poſ-
ſunt poſtea in cauſa appellationis,vel recurſus examinari, vt l.
fi.C.de teſti.& ibi Ia.bu.Bar.& Doc.no.Bar.expreſsè,& Doc.
in l.per hanc.C.de tempo.appel.

63 ¶†Vigeſimuſoctauus,ſi atteſtationes fuerũt receptæ in inſtan
tia quæ perijt:nam perempta inſtantia propter ineptam peti-
tionem,vel per lapſum triẽnij de iure ciuili:vt in c. examinata.
ſ.de iudi.& in l.properandum.§.j.cũ autẽ.C. de iudi. poſſunt,
non obſtante publicatione,teſtes produci,ſecundũ Io. An. hic
do.Anto.& dominum meum,& Doc.cõiter. quæ fallentia mi
hi placet,vbi aliàs atteſtationes fuiſſent inualidæ, vt puta quia
ipſa ineptitudo libelli haberet inficere & annullare atteſtatio-
nes:ſecus in eo quod volunt Doct. de peremptione inſtantiæ
propter lapſum triennij:quia licet pereat inſtantia,non pereũt
acta ꝓbatoria,ſecundũ ea quæ tradit do.meus in c.cauſam.ſ.e.
ad quod vide quod dixi in decimo articulo principali in fi. ſe-
cundi principalis membri,vbi vide alias remiſsiones.

64 ¶†Vigeſimuſnonus,in cauſa matrimoniali:vt in c.ſeries.j.eo.
ad quod vide quæ ibi dixi poſt Doc.

65 ¶†Trigeſimus,quando procedit de voluntate ambarum par-
tium.nam cùm hæc prohibitio fuerit inducta in fauorẽ earum:
poſſunt ipſæ renunciare.ar.c.ad Apoſtolicam.j. de regula.&
eorum quæ latius dixi in c.ſi diligenti.ſ.de foro compe.

66 ¶†Trigeſimuſprimus,quando eſſet cauſa in qua non obſtaret
exceptio rei iudicatæ:quia tunc etiam non obſtaret publicatio.
vt in c.inter dilectos.j.de fide inſtru.& in l.cùm quæritur.ff.de
excep.rei iudi.

67 ¶†Trigeſimuſſecundus,quando atteſtationes non reperiũtur:
quia paria ſunt non eſſe,vel non apparere,vt eſt tex.expreſſus
in c.fi.ſ.de proba.facit l.fi.C.de fide inſtru.& l.publicati.C. de
teſta.tenet Bar.in d.auc.at qui ſemel.& Spec.in d.§. ſatis vtili-
ter.ver.penul.& Bal.in l.veluti.ff.de edendo.

68 ¶†Trigeſimuſtertius,quando iudex vellet procedere ex offi-
cio ſuo:vt in c.clamor.j.e.& ibi dicam: vbi aſsignabo rationẽ.
ad quod vide Fede.conſi.cclv.& Io.An.in c.vt officium.de hę
reticis.lib.vj.& Archi.eo.ti.& lib.c.per hoc.Et aduerte:quia ſi
cut ad innocentiam accuſati poſſunt produci teſtes hoc caſu:
non obſtante publicatione.l.j.§.fi.& in l.vnius.§.cogniturum
ff.de quæſtio.ita & ad offenſam:ne ius reipublicæ lædatur: per
l.j.C.de aboli.& ita declarat Bar.de Saly.in repeti.l.ea quidem.
C de accuſa.col.xliiij.do.Hono.de Peruſio conſi.xxviij.quod
incipit,viſa denunciatione.

69 ¶†Trigeſimuſquartus, ſi repetuntur ad declarationem eorũ,
quæ obſcurè depoſuerunt.de quo tamen dic vt per gl. & Bar.
in authen.eo.tit.§.quia verò.Gloſ.magna in authen.eo.titu.§.
illud.facit.ff.de quæſtio.l.repe.& tradit Fede.dicto conſi. cclv.
& quod etiam traditur.iiij.q.iij.§.j.tangit Inno.& ibi dicam in
c.cùm clamor.ad fi.j.eo.do.Dy.conſi.xxviij.quod incipit, vi-
ſa vbi etiam idem tenet:ſi declaratio eſt ambigua quòd poteſt
cogi ad declarandum.

¶ Domini de Rota in antiquis deciſionibus dicunt quòd ad de
clarationem ambiguitatis non examinantur ipſi:vel alij teſtes
ad inſtantiam partis:ſed ſolùm ex officio iudicis. per d.c. cùm
clamor.vide quod dixi.ſ.eo.ti.§.xxx.ver.iiij.Ang.& Ioan. de
Imo.in l.inter ſtipulantẽ.§.ſi ſtichum.ff.de verb.obli.poſt Bar.
& firmauit

& firmauit glo.in c.in præsentia. de proba.& do.Anto. ibi in ver.oppono quod verbum ambiguum, volentes q iudex ad partis petitionem non pōt repetere testem, vt declaret dictum suum.licet ex officio possit in quacunq parte interrogare.l.vbi cunq.ff.de interro.act.de testi.c.cùm clamor. sed ad petitionē partis non, vt dxit glo.d.c.cùm clamor.& c.per tuas. & c.cùm causam.& c.præsentata.eo.ti.& in c.cùm Ioan.de fide instru.

70 ¶†Trigesimusquintus, si producuntur super arti.directè contrario, quando articulus fuit confusè formatus, vt per glo.in c. iurabit.§.de proba.Inno.in c.ex tenore.j.eo.& per do. Domini.iiij.q.iij.in c.testibus.ver.item si quis.& vide quod dixi s.in octauo principali articulo.

71 ¶†Trigesimussextus, quando testes prius sunt recepti ad perpetuam rei memoriam, vt in c.significauit.& in c. Albericus.j. eo.sed hic casus satis videtur comprehēdi sub.xxxj. Nam cùm nunc recipiantur ad alium finem, non obstat exceptio rei iudi. tenet Spe.in d.§.satis vtiliter.ver.xviij.& hoc idem tenet Nic. Ma.in aut.si quis ab aliquo.C.eo.licet Bal.ibi teneat contrariū. dicam fortè in d.c. Albericus.tenet do. Ant.hic,& habet locum, tam in actore, quàm in reo: vt seruetur æqualitas.arg. tex.in l. petendæ.C.de tempo.in integ.restitu.& l.j.C.de resti. quæ fi. in iudi.

72 ¶†Trigesimusseptimus, quando produceretur super notorio: vt in c.dudum.§.de elec.

73 ¶†Trigesimusoctauus, quando vellem probare contrariū per euidentiam facti, cōiunctis attestationibus ad tale factum, verbi gratia: Titius dixit Sempronium gladio interfectum,& nulla apparet percussio: vnde volo facere exhumari cadauer, & ostendi medicis, vt super hoc perhibeant testimonium. certè possum: quia non timetur aliqua subornatio.ita dicit Bal.in l.si quis testibus.C.eod.in fin.q.& ita dicit contigisse de facto. ad quod vide etiam Specu.in titu.de probatio.§.videndum.versi. hoc quoq.

74 ¶†Trigesimusnonus, si esset tale quid quod variaretur ex tpe verbi gratia.fecit Titius articulum q magister Socinus bōcius medicus promisit liberare Sempronium de podagra,& eum liberauit: quare procuratorio noīe petebat mercedē promissam medico: Sempronius negabat se liberatum ex eo quia dubitabat de recidiua.vnde factus fuit articulus, q liberatus erat:& sic testes deposuerunt: vnde post publicationem, apparent tumefactiones in iuncturis: quare Sempronius de nouo vult producere testes ad probandum q nō erat liberatus. certè arbitror q possit: quia videtur cessare timor subornationis. facit quod dixi in præcedenti casu.& quod dicam in sequenti.

75 ¶†Quadragesimus, si plures testes non redarguerentur de mēdacio per secundas contrarias attestationes, verbi gratia, in casu præcedenti si vellet Sempronius pducere peritiores medicos, & magnæ dignitatis in testes. Nam cùm primi deposuerint de pertinentibus ad conscientiam,& de cōsistentibus in ingenio, intellectu,& peritia:& isti secundi similiter deponāt de prædictis, primi nō redarguunt de mendacio.facit quod dicimus de iuramento affectionis quod pōt sequi sententia.& ita semel cōsului in quadam causa domini Ioānis teutonici decretorū Doctoris.& idem vident velle Doc.in c.proposuisti.§.de proba.in illa q.an sententia lata ad dictum peritorum veniat retractanda si producunt postmodū peritiores affirmantes contrarium.& tenēt q sic.licet do.meus ibi teneat cōtrariū.de quo dic vt ibi. ¶Et ex prædictis infert, q idem est si primi fuerunt examinati de veritate:& isti nunc examinātur de credulitate.no.do Anto. in c.at si clerici.de iudi.super gl.j.col.v.vbi omnino vide.

76 ¶†Quadragesimusprimus, qñ cū testibus pduceret instrumētum publicum: vt in c.series.& ibi do. Anto.j.e. de quo dic vt ibi dixi.

77 ¶†Quadragesimussecundus, qñ testes concordāt cū testibus quos produxi ante publicationem, de quo etiam traditur ibi.

78 ¶†Quadragesimustertius, si volo producere testes super primis articulis, ad probādum quòd testes producti super illis ita deposuerunt.hoc dicit Bal.in l.veluti.in fin.ff.de eden.sed istud potest dici nouum capitulum. & ideo non videtur esse pprie fallentia.

79 ¶†Quadragesimusquartus, in tertio qui comparet pro suo interesse: qui pōt publicatis attestationibus per principales producere testes super eisdem articulis, vel directò cōtrarijs: vt no. in c.cōstitutus in præsentia.eo.tit.Contra hoc tñ fortiter facit quod no.in c.ij.vt lite pendē.lib.vj.vbi no.q tertius cōparens pro suo interesse, debet admitti in eo casu & statu illius causæ, in quo tunc est causa, sed dic q illud non intelligitur respectu huius qualitatis, sed respectu ordinis causæ in se.contrarium tamen in se, est difficile.

80 ¶†Quadragesimusquintus, in causa criminali.hoc sentit Bart. in l.j.in fi.ff.de quæstio.& do.meus in c.suborta.j.de re iudic.facit quod dixi s.in fallentia.xxxiij.

81 ¶†Quadragesimussextus, in Papa, qui pōt testes repetere etiā publicatis attestationibus.viij.q.iij.c.per principalem.& c.cuncta per mundū, hoc tenent Inno.Host.Ioā.And.& do.Ant.in c.ad petitionem.j.de accusa.& ibi in vltima opp. & idem arbitror in prīcipe: quia Princeps solutus est legib9. vt l.Princeps. ff.de legi.Nam omnia iura positiua degenerant in Principe, vt in c.in nostra.j.de sepul.facit quod dicam j.in casu.l.j. vbi dicā de consuetudine.facit etiam quod s.dixi in xxij.fallentia.& idē tenendū de quolibet alio Principe inferiore, non recognoscente superiorem.facit quod no.Bar.in l.infamē.ff.de accus.& qđ dixi in c.cùm te.j.de re iudi.

82 ¶†Quadragesimusseptimus, ī causis beneficialib9.& maximè curatis:& etiā episcopatibus, in quibus quilibet iudex,& maximè Papa potest, etiā inuitis partibus & expressè contradicentibus, nouos testes producere & recipere: nō obstante publicatione.& hoc propter periculum animarū:& ne quis per subreptionē ascendat.in c.cū nobis.& in c.cū dilectæ.§.de elec. & in c.oblatæ.j.de appel. Si enim hoc licet vbi agit solùm de salute vnius, aut duarū animarū, vt in c.series.j.eo.& in c.fi.de proba. fortius vbi imminet periculum tot animarū, vt in c. quoniā.§. porrò.§.vt lite non contesta.& tenet Io. And.post Host.& do. Anto.in c.ad petitionem.j.de accus.& ibi dixi in vlti.oppo.facit etiā quod no.Io.An.in c.cùm venerabilis.& in c.cùm inter §.de consue.facit etiam quod dixi s.in fallentia xxix.

83 ¶†Quadragesimusoctauus, si pars ante publicationem protestata fuit quòd intendebat testes producere, non obstante publicatione.hoc tenet glo.fi.in c.cùm in tua. j.eo. & gl.iiij.q.iij. ver.item testibus per c.præsentium.j.eo.Sed mihi non placet, vt dicam post Doct.in d.c.cùm in tua.quia factum est contrarium protestationi, igitur &c.

84 ¶†Quadragesimusnonus, si per alteram partem producerētur testes super suis articulis. nam possum petere q interrogentur super meis: super quibus iam sunt publicati testes: quia ex quo pars altera illos approbat, non videtur subesse timor subornationis.de quo dic vt dixi in c.de testi.j.eo.

85 ¶†Quinquagesimus, si propter petendam in integrum restitutionem à minoribus, vel similibus personis de quibus dixi s.in fallentia.xviij.& tribus sequentibus.nam licet tales ad probandum læsionem, facerent examinari testes: possunt post probatam læsionem producere super eisdem articulis, vt obtineāt in principali.ad quod vide Specu.in tit.de in integ.resti.§.fin. ver.quid si in causa.& ista fallentia est valde singularis, per quā habes quòd non solùm semel, sed etiam bis publicatis attestationibus, producuntur testes: nō obstante publicatione super eisdem articulis. & ad hoc vide quod dixi in decimo articulo principali.in tertio membro principali.in fine.

86 ¶†Quinquagesimusprimus, si cōsuetudo patriæ habeat, vt publicatis attestationibus possint produci.hoc tenet Bal.in l.per hanc.C.de tempo.appel.& do.Anto. & Ioan.de Imo.in c.series.j.eo.qui dicunt q hoc tenet Io.An.in addi.Spe.in ti.de excep.§.dicto ver.sed nunquid publicatis.Sed dicit do.me.in d. c.series.& benè, quòd Io.And.hoc non dicit: sed quærit, an publicatis attestationibus licitum sit reo proponere & probare nouam exceptionem.& sic nō loquitur de eisdem articulis: vel directò contrarijs, placet tamen domino meo hoc dictum, pro quo facit quod tradit hic Io.And.¶Nec obstat si diceres quòd illa consuetudo, tanq nutritiua peccati, per quam induci possunt homines ad subornandum, non debet valere.in c.fina.§.de consue.quia respondeo, vt dicit Bal.in d.l.per hanc, q ista præsumptio non est perpetua & infallibil.quod patet ex fallentijs præcedentibus, in quibus hoc est licitum.Præterea, si hoc est licitum partibus, prout dixi s.in xxx.fallentia, fortius legi non scriptæ:& sic consuetudini.arg.no.per gl.in rub.C.de decurio. Præterea per hanc consuetudinem redimus ad ius antiquum. C.& ff.nam potest esse quòd homines illius regiōis sunt adeo boni, quòd non timetur de subornatione, prout est in hac nostra ciuitate Senarum, in qua creditur priuatis scripturis mercatorum: etiam in priuatam vtilitatem, quæ tamen nō est res pessimi exempli, vt in l.exemplo.C.de proba.& de filijs impuberibus, qui post parentes remanent.

87 ¶†Quinquagesimussecundus. In muliere & rustico, secundùm Guil.de cu.vt refert Barto.in l.j.§.nunciatio.ff.de ope.noui nūciatione.sed non placet.dic vt dixi s.eod.c.in x. arti.in iij.membro principali.

88 ¶†Quinquagesimustertius fallit, si pars nominaret testes iudici,& se absentaret: quia tunc iudex potest accipere testes,& illos examinare.ita dicit singulariter Bald.in l. ampliorem.in fine prin.C.de appel.quasi sentiat quòd per talem absentiam

esset timor subornationis. Sed mihi non placet: quia potuisset subornare ante discessum. Item, quia videns se non probauisse posset subornare per interpositam personam: & via fraudibus est amputanda.

89 ¶ † Quinquagesimusquartus & vltimus eorum casuum, quos hucusq; viderim, & nunc meminerim, sit generalis in omnibus casibus, in quibus cessaret timor subornationis, verbi gratia, si causa non esset multum ardua, & producent̃ Episcopi, Archiepiscopi, vel similes: in quibus nõ subesset timor subornatiõis. ¶ Et ex his habes compẽdiose expeditum hunc vndecimum articulum, vnde sis prudens & cautus quòd quotiescunq; vis celeriter videre hanc materiam, præsupponas regulam negatiuam: & deinde lege istas fallentias: & aduerte, an casus tuus cõtineatur in aliquo ex istis, pro quo tandem recurre ad remissiones supra traditas.

90 ¶ † Decimo & vltimo articulo principali examinãdum superest, quid si iudex admitteret, seu reciperet testes post publicatas attestationes in casibus, in quibus non essent recipiẽdi: quia non continerentur in aliquibus ex fallentijs traditis in præcedenti articulo. Circa quem articulum dic, quòd si iudex recipit testes, tales testes probant: licet recipiat publicatis attestationibus super eisdem articulis, vel directò contrarijs. Hoc tenet hic Ioan. And. & clarius notat & tenet do. meus in c. cùm contingat. s̃. de offi. delega. in glo. super ver. nihilò minus. facit quod in simili dicimus de iudice, qui admittit exceptiones iniustitiæ contra petitam executionem sententiæ. Nam probata tali exceptione, & sic iniustitia, tenetur pronunciare super iniustitia de qua cognouit: vt voluit Inno. in c. cùm dilecta. s̃. de rescript. & in c. cùm Bartoldus. j. de re iudic. Nam de qua re cognouit Prætor & c. l. de qua re. ff. de iudi. & in c. cùm super. s̃. de cau. pos. & proprie. & idem tenet Bar. in l. ij. ff. de appel. recip. Et ideo debet esse cautus ille, contra quem producuntur, quòd opponat: & dicat iudicem non debere illos admittere: & si iudex admitteret, debet appellare; ne tacendo, & non appellãdo generetur sibi præiudicium. & ita tenet Bar. in d. l. ij. in fi. Et licet ista sententia sit interlocutoria: tamen potest ab ea appellari, etiam de iure ciuili. vt dixi in c. sup eo. el secũdo. j. de appel. in x. q. prin. ¶ Et per prædicta, Deo duce, est expedita hæc notabilis, difficilis, & quotidiana materia huius decretalis, fraternitatis, quæ inter condecretales huius tituli plusquàm virilem & fraternam habuit portionem.

¶ Finit præfata solennis repetitio vtriusq; iuris monarchæ domini Mariani Socini de Senis, genitoris clarissimi iurisconsulti domini Bartholomei de Socinis, super capitulo, fraternitatis, de testibus.

FINIS.

SOLENNIS ET VTILIS REpetitio §. Quod si super. positi in c. quoniã frequẽter. vt lite nõ conte. de noĩatione in iudicio. facta per famosissimũ V. I. Doc. do. Marianũ Socinũ ciuẽ Senẽsem, & acutissimũ iuris interpretem, feliciter incipit.

SVMMARIVM.

1 ☞ Detentor singularis rei vendicatione conuentus, dominum in iudicio nominare potest.
2 Dictio, tanq̃ denotat impropriẽtatem quandam.
3 Effectus nominationis domini in iudicio, qui sint & quot.
4 Dominus quis dicatur.
5 Iuramento proprio ad vtilitatem propriam, an sit standum.
6 Decretum secundũ in realibus actionibus, nõ est necessarium.
7 Nominatio quid sit.
8 Nominare dominum in iudicio, quis possit.
9 Procurator an possit dominum in iudicio nominare.
10 Nominatio in iudicio, an sit facultatis: & quare fuerit inuenta.
11 Nominatio domini in iudicio, qua ratione fuerit inducta.
12 Nominari in iudicio quis possit.
13 Nominatio in iudicio, coram quo fieri debeat.
14 Nominatio domini in iudicio in rebus immobilibus fieri põt.
15 Nominatio domini, an locum habeat in rebus mobilibus.
16 Nominatio domini in iudicio an locũ habeat in iuribus incorporalibus.
17 Nominatio an locum habeat pro rebus, in quibus conuentus aliquid iuris habet.
18 Creditor conuentus super re in qua hypothecariam habet, an possit dominum in iudicio nominare.
19 Nominatio domini in iudicio, an locũ habeat in personalibus.
20 Conuentus actione mista, vel hæreditatis petitione, an possit dominum in iudicio nominare.
21 Nominatio domini in iudicio, an locũ habeat in possessorijs.
22 Nominatio dñi in iudicio, an locum habeat in causa dãni dati.
23 Nominatio domini in iudicio, quando fieri debeat.
24 Nominatio domini in iudicio, qualiter fieri debeat.
25 Nominans dominum in iudicio, an statim nominatione facta teneatur iurare de calumnia.
26 Iudex post nominationem factam, quid facere debeat.
27 Denunciatio qualiter fieri debeat nominato in iudicio.
28 Denunciationis seu citationis noĩati in iudicio effectus q̃ sint.
29 Nominans dominũ in iudicio quid facere, seu ad quid teneat̃.
30 Nominatus in iudicio, quid facere debeat denunciatione sibi facta.
31 Libellus nouus, an exigatur contra nominatum in iudicio comparentem.
32 Nominatus in iudicio comparens, an possit forum declinare, quem ex persona sua nominans declinare nequibat.
33 Nominatus in iudicio comparens, an possit iudicem recusare, quem nominans recusare non valebat.
34 Defensor rectus quis dicatur.
35 Nominatus in iudicio comparens, an teneatur de calumnia iurare.
36 Iudex quid agere debeat, denũciatione & nominatione factis, nominato non comparente.
37 Iudex an cognitionem adhibere debeat, nominato in cõtumacia perseuerante.
38 Possessio in quam mittatur actor, nominato in contumacia durante, qualis sit.
39 Nominatus passus missionem in possessionẽ, vsq; quo super proprietate audiri possit.
40 Nominatus missionem passus agere volens super proprietate an teneatur de calumnia iurare.
41 Contumacia nominati an noceat nominatori.
42 Effectus nominationis domini in iudicio qui, & quot sint. & numeris sequentibus.
57 Conuentus alieno nomine possidens, an domino præiudicet si ipsum non nominauerit.

Vòd si super. Quia ĩ præcedenti compilator loquutus est, quando conuentus reali possidet nomine proprio. in hoc §. tractat quãdo possidet nomine alieno. & hoc dicit in summa. ¶ Conuentus reali iudicio possidens rem nomine alieno, si vult euitare iudiciũ, debet statim nominare dominum in iudicio: & statuitur terminus à iudice intra quem denunciet domino, vt suscipiat iudicium: qui dominus, si non venerit lite quasi contesta. interrumpitur præscriptio: & si citatus nominatus per edictum non venerit iudex summatim discusso negotio mittet actorem in possessionẽ, reseruata sola proprietate absenti. hoc dicit.

¶ Et in tex. ibi, eaq;. f. spatio. & ibi, ei⁹. dic scilicet domini nominati. & ibi, excipiat. dic. i. p exceptionẽ ejciat: vel vt dicã in gl. super verbo, excipiat. & ibi, indultũ. hoc est à iudice dispositũ, scilicet quòd per se, vel per alium intẽtionem excipiat. de quo dicam j. ar. ix. & ibi, tanq̃ lite. dic hoc est ꝙ sicut per lit. contest. interrumpitur præscriptio, sic per hanc citationem, secundùm Inno. de quo. j. arti. xij. & ibi, edictis. dic scilicet tribus, vel vno pro omnibus. de quo dicam. j. arti. xj. seu. xij. & ibi, tunc dic f. lapsis edictis, & ibi, volũtate. scilicet cõtumaciẽ in nõ veniẽdo. & ibi, possessionem. dic scilicet verã. non in solam custodiam, de quo dicam. j. arti. xj. vel xij. & ibi, tardabit. dic scilicet nimis: quia aliquãtulum debet expectare, de quo in d. arti. xj.

1 ¶ † No. primò quòd licet contra singularem detentorem detur rei vendicatio: vt l. officium. ff. de rei vẽdi. & c. examinata. s̃. de iudi. & ibi tetigi ĩ vltimo no. & lati⁹ dixi in c. ij. s̃. de libel. obla. in xij. prin. arti. in x. q. prin. ibi in versi. x. quæro. tamen detentor potest vitare iudicium, nominando dominum in iudicio, vt

cio,vt hic.¶ No.secundò ibi,statim.ꝙ nominatio domini fien
da prædictum effectum fugiendi iudicij,debet fieri statim.de
quo dicam.j.in.vij.argumen.princip.¶ Nota tertiò ibi,idoneũ
responsalem.quòd conuentus vt compareat,non tenetur com
parere personaliter,sed sufficit quòd idoneum mittat, procura
torem,vel responsalem.ꝙ regulariter est verum in quibusdam
casibus.Tamen fallit in quibusdam casibus,de quibus in c.j.de
iudi.lib.vj.& l.nõ solum.in princip.ff.de procura.& l.fin.C.de
2 procu.de quo dicam.in titu.de procu.vel in tit.de cita.¶ †No.
quartò ibi,tanꝗ lite.quòd dictio,tanꝗ.est nota improprietatis
notat enim similitudinem,vt in c.nuper.de bigamis.& nullum
simile est idem,vt l.quod Nerua.ff.depositi.vnde verè hic non
est lis contesta.sed habetur pro contesta.& istud est proprium
significatum ipsius dictionis.quandoꝗ tamen est veritatis ex
pressiuum,& nõ similitudinis,secũdm Doct.in c.j.de sum.Trini.
& c.j.§.j.eo.ti.& de hac dictione,& de dictione,quasi.dic vt la
tè dixi in c.cum causa.s.de sen.excõmu.super glo.fi.¶ Not.v.
formam & practicam procedendi in reali mota contra possi
dentem nomine alieno.primò ex parte possidentis:quia statim
debet nominare dominũ in iudicio.de quo in.v.&.vj.articulo.
¶ Secundò ex parte iudicis:quia debet statuere terminũ nomi-
natori,intra quẽ facere debeat venire nominatũ.de quo.j.arti.
ix.¶ Tertiò ex parte absentis nominati:quia debet cõparere
per se,vel per procuratorem.de quo.j.arti.xj.¶ Quartò ex par
te iudicis, data prima cõtumacia absentis nominati non com-
parẽtis nec per se,nec per responsalem.debet ẽm ipse citari.&
qualis debeat esse ista citatio dicã j.art.xij. ¶ Quintò ex parte
etiã iudicis:qa nominato absente,nõ veniẽte vigore vltimę cita-
tiõis,debet iudex negotiũ summatim examinare:& tãdẽ põere
3 actorẽ ĩ possessionẽ rei petitæ.de quo.j. arti.xij.& xiij.¶ †No.
sextò duos effectus insurgentes ex tali nominatione. Primò,
quia talis nominatio vnà cum notificatione habet vim conte-
stationis litis,quo ad interrumpendam præscriptionem. Se-
cundus, quia eo nõ comparente seruatis solennitatibus,de qui
bus supra,actor statim mittitur in possessionem,& efficitur ve
rus possessor:& reus efficitur de possessore petitor. de quibus
4 j.articu.xiij.¶ †Not.vij.ibi,dominum possessionis.quia domi
nus dicitur ille qui habet possessionem:licet proprietas sit alie
na.& ex hoc infert hic Ioã.And.post Hugo.quòd stante sta-
tuto quòd super damno dato debeat credi iuramento domini
possessionis,quod vigore dicti statuti stabitur etiam iuramen
to simplicis possessoris rei. qnamuis non habeat dominium,
seu proprietatem :& ad hoc allegat Specu.in titu.de proba.§.
fin.ver.sed pone,statutum.vbi Spe.plenè hoc examinat:& tan
dẽ tenet ꝙ is qui habet possessionẽ tantũ & nõ ꝓprietatem,
põt dici dñs impropriè. Sed dicit hic domi. Anto.ꝙ hęc ratio
cõcludit cõtra hãc decisionẽ:qa si impropriè dicit̃ dñs ergo nõ
cõprehenditur in statuto cuius verba propriè & strictè sunt in
terpretanda.vt in l.iij.§.hec verba.ff.de neg.gest.& in c.nostra.
j.de iniur. sed tamẽ dominus Anto.tenet predictã opi. motus,
quia licet iste non sit propriè dominus rei, est tamen dominus
possessionis.nam ex quo verbum,dominus, ꝓfert̃ cum adie-
ctione possessionis,patet ꝙ intellexit de dominio improprio:
quia statutum recipit impropriũ ĩtellectum, quando ex verbis
non potest habere propriũ intellectum:& quia qñ verba statu
ti nõ possunt intelligi ꝓpriè,ĩtelligunt̃ ĩpropriè:maximè vt ali
quid operentur.argu.l.si quando.ff.de lega.j.Sed dominus M.
hic dicit ꝙ ista ratio non satisfacit:quia cũ possessio quandoꝗ
sumatur pro proprietate,vt in l.in instrumento.C.de pac.inter
emptorẽ et venditorẽ.ergo si coniungit̃ cũ verbo,dominus.for
tius debet intelligi tũc.& magis ꝓpriè de ꝓprietate:cũ in pos
sessiõe ꝓpriè nõ sit dñs:sed in proprietate.& hoc videtur velle
Bart.in l.locorũ.C.de oĩ agro deserto.lib.xj.vbi dicit,ꝙ tm̃ est
dicere proprietatẽ possessionis,quantũ dñs rei,vt l.cùm satis.
C.de agri.& cen.lib.xj.qđ dicit esse vtile pro statutis dictanti-
bus,ꝙ dominus possessiõis possit talia facere.& sic residet do.
m.¶ Sed tu aduerte:quia circa hoc vltimũ dictũ arbitror cõside
rãdã finalẽ rationem statuti,qa si ratio finalis respicit vtilitatẽ
quæ recipitur ex possessione,ꝓpter quã verisimile est passum
damnum melius scire quantitatẽ dãni : verificabitur statutũ in
dño impropriè,respectu possessionis:ex quo dominus ꝓpriè
verisimiliter ignorat,ex quo non possidet.sicut dicimus in di
latione iuramenti necessarij in defectu probationis,qđ non est
deferendum,nisi illi qui habet noticiam,vt dixi in c.fin.j.de iu
reiu.facit etiam ꝙ dominium quandoꝗ possessionẽ significat.
xvj.q.iiij.c.volumus.iuncta glo.j.nec mirum,qa dñia a posses-
sione cœperũt,vt l.j.in princip.ff.de acqui.pos.Sic etiam inter
dum pos.pro dominio accipitur,vt dicit do.me.& est tex.aper
tus in l.interdum.ff.de verbo.signi.& vt statim notaui in c.pe.
iuncta gl.super verbo,possessore.j.de fur.in prima lectione in
voce de quo latius dicã.j.de causa pos.& proprie.Sed si ratio
prædicta non esset finalis,quæ in dubio videt̃ esse, per ea quæ
dicta sunt:tunc non videtur habere locũ dictũ Io.An.& Spec.
5 ¶ †Item aduerte circa decisionem prædictæ q. quia prædicta
q.videt̃ incidere in aliam q.vtrum valeat prædictum statutum
ꝙ credat̃ ꝓprio iuramento ad ꝓpriã vtilitatẽ:& sic detur ple
na fides ꝓbationi minus legitimæ.in qua q.quò ad statuta lai-
corum,cõis conclusio est ꝙ sic.de quo per Io. And.& Doc.in
c.ij.de proba.& in proprijs terminis,de probando dãno in l.j.
C.si aduer.liber.in l.j.C.de iureiur.& in l.contra legantẽ.C.ad l.
aquil.& in rub.C.de fide instru.& per Bart.in l.admonendi.ff.
de iureiur.& l.quædam.§.nũmularios.ff.de eden.sed in statutis
ecclesiasticis,videtur distinguendum,an sit constitutio Summi
Pontificis,& valeat:an statutũ superioris, & non videt̃ valere
per regulam c.cũ inferior.s.de ma.& obe.& qđ dixi in Cle.ne
Romani.de ele.sed quia non est materia nostra, vtrum tale sta
tutum valeat,dicam j.tit.de proba.

¶ Secunda dubitatio est,vtrum tale statutum comprehendat
simplicem possessorem.& Gof.Spe.& Io.An.cõiter tenent ꝙ
sic.quinimò Bar.in l.solent.ff.de ali.& cib.leg. dicit ꝙ si statutũ
dicit ꝙ in causis damnorũ datorũ sufficiat ꝓbatio per iurm̃ ꝙ
dominiũ vel possessio poterit etiã probari per iuramentum.&
hoc,vbi statutum simpliciter loqueretur:secus si diceret ꝙ stet̃
iuramento quò ad probandum damnum:quia hoc casu nõ sta
retur quò ad probandum dominiũ, vel possessionẽ, sed solùm
quò ad ꝓbandũ damnum.& sequit̃ Bal. in l.j.C. de iureiuran.

¶ Item aduerte tertiò:quia prædicta statuta videntur intelligen
da deficientibus alijs probationibus,per no.per glo.in verbo,
saltem.in c.statutum.§.cum verò.de rescrip.in vj.& per Bal. in
d.l.j.C.de iureiu.& no.ꝙ quãuis statutum diceret ꝙ stetur sim
plici dicto damnum passi,debet intelligi cum iuramento,secũ
dùm Ange.in repe.l.si vacantia.C.de bo.vacan.lib.xj.

¶ Postremò aduerte circa prædicta,quia venit in mentem bo-
na cautela ad fugiendum tale iuramentum & probationem: vt
perscruteris vtrum passus damnum fuerit aliquando periurus:
quia tunc non staretur iuramento ipsius:quia non deberet sibi
deferri ad cõmodum suum:cùm nec in aliena , & minus in sua
causa possit esse testis:vt in c.sicut.& c.testimonium.j. de testi.
xxij.q.v.c.paruuli.vj.q.j.c. quicunꝗ. Pileus etiam allegabat.l.
iiij.de testi.in lombarda.lib.vj.quæ volebat semel periurum ne
quaquam admittendum.& traditur per Doc.in c.cùm in eccle-
sijs.s.de ma.& obe.& prædicta notabis : quia quotidiana.&
ideo præter consuetudinem extra materiam sum euagatus.di-
cam in ti.de proba.

6 ¶ †Nota vltimò ex fine argumentum,ꝙ in realibus non est ne
cessarium secundum decretum.de quo.j.dicam in tit.de eo qui
mit.in pos.causa rei ser.

¶ Glo.super verbo,immobilibus.in prin.quærit,vtrũ hæc no-
minatio habet locum etiã in rebus mobilibus: & arguit ꝓ par
te negatiua:& decidit in contrarium.de qua.q.j.dicam.j. ar.vj.
Deinde gl.in ver.sed in rebus immobilibus,quærit,quia tex.no
ster videt̃ requirere ꝙ qs possideat noĩe alterius ad hoc,vt pos
sit nominare dñm in iudicio:vtrum hoc habeat locum indistin
ctè:& respondet ꝙ non.sed restringendo tex.vult ꝙ procedat
quãdo possidens nomine alieno nullum habet ius in re.de qua
materia dic vt latius dicam in ar.vj.

¶ Glo.super verbo,statim quærit,quando fieri debeat hæc no-
minatio.& soluit.de qua.q.dic vt latius dicam in ar.vij.

¶ Glo.super verbo,ꝓducendo,quærit quia tex.dicit ꝙ noĩato
dño debet statui terminus per iudicem , vt deducat̃ ad notitiã
dñi:per quẽ fiat ista intimatio ipsi dño:an per iudicem,vel per
ipsum nominantem.gl.respondet ꝙ per nominantem.de qua
q.dic vt latius dicã in ar.ix.& x.¶ Glos.super verbo,excipiat,
quærit,quid intendit tex.dum dicit,ꝙ absens debet venire, vt
actoris intentionem excipiat glo.soluit. & de hac q. dic vt di-
cam.j.arti.xj.¶ Glo.super verbo,contestata quærit : quia tex.
vult ꝙ si nominatus non compet intra terminũ assignatum &
intimatum nominato,habetur lis pro contestata:vtrum lis ha-
beatur pro cõtestata quò ad omnes effectus. ¶ Gl.soluit quòd
non,sed quò ad interrũpendã præscriptionem. de qua.q. dic
vt dicam.j.in art.xiij.¶ Glo.super verbo,summatim.quia tex.
dicit ꝙ domino nõ cõparente debet fieri missio,negotio prius
summatim examinato,qualiter fiat ista examinatio.glo.soluit,
& interserit an requiratur iuramentum calũniæ.¶ In eadẽ glo.
ibi,summatim.i.semiplenè.dic de hoc vt latius dicam.j. arti.xj.
& in fine glo.vt latius dicam j.arti.viij.

¶ Glo.super verbo,reseruata.in principio quærit, vsꝗ ad quã-
tum tempus passus missionem audiatur super proprietate.&
soluit,de qua quæstio.dicam j.articu.xiij.Deinde glo. in versi.
quidem.& in versi.sed quæ est.non posset expediri per gonẽ,

sed aptius per oppositionē hoc modo. videlicet, quia arguitur ꝙ etiam in terminis tex. nostri non tantū debeat reseruari quæstio super proprietate, sed etiā debeat reseruari intra annū sup possessione. & in §. præcedenti. in fi. so. glo. refert quosdā tenere hic ꝙ etiam fiat reseruatio possessionis intra annum. & ista fuit opi. Tancredi. Sed glo. concludit & bene, ꝙ aliud est in §. præcedenti. vbi audit̃ vsq; ad annum super possessione: aliud in isto. §. ꝙ si super. vbi statim datur vera possessio: & non auditur absens, nisi super proprietate. & reddit rationem diuersitatis, vt apparet in ea. & idem cōiter tenent hic Doct. & ponit Hostien. aliquas rationes diuersitatis inter illum. §. & præcedētem. In prima: quia hic loquit̃ de cōuento, qui possidet nomine alieno. ibi, de eo qui possidet noīe ꝓprio. Secunda, quia hic nominat aliū: ibi nō. Tertia: quia hic dantur induciæ ad præsentandū aliū: ibi non. Quarta: quia ibi non cōparet possessor ciuitatis: hic comparet. Quinta: quia ibi vnius contumacia: hic duorum. Sexta, quia hic interuenit quasi lit. contesta. ibi non. Septima: quia ibi nulla fit examinatio: hic fit summaria. & ex hoc sequitur Octaua: quia ibi intra annum audit̃ super possessione: hic non. Et dicit hic do. meus ꝙ certè satis putat sufficere dictā solam causam. de quo dicam in arti. xiiij. & ponit hic Host. sup tex. quatuor casus differentes, per quos aperiuntur intellectus aliquorum iurium.

¶ Primus, vbi is qui noīe proprio cōuenit̃, realiter passus missionē venit intra annū: talis enim auditur etiā super possessione. & in §. præcedenti. & non ponit̃ hic in glo. in fi. ita: quia secundùm Hostien. ibi vnius cōtumacia deprehenditur: & nulla examinatio causæ interuenerit. Secundus casus, qn̄ quis possidet noīe alieno: vbi data cōtumacia nominati, & seruata forma istius. §. etiam statim facta missionem, veniens non audit̃ nisi super proprietate. & hoc ꝓpter duplicē cōtumaciā, & apertam quasi malitiam, & summariā quasi examinationem. & dicā in arti. xiiij. Tertius casus est, vbi fit missio post lit. contestā. s. non liquet, neq; liquere potest de causa: ꝓpter quod non ꝓceditur ad diffinitiuam, sed ad missionem in possessionē quo casu, passus missionem in possessionē non audit̃ nisi super ꝓprietate. j. de dolo & cōtu. c. prout. & ratio fit propter verū fundamentū lit. cōte. & iudicij iam incepti disertionē, & iudicis iurisq; contemptum. Quartus casus, vbi lite iam contestata liquet de causa & sententia fertur pro actore, & mittitur in possessionē: quo casu, contumax postea cōparens non audit̃, etiā super proprietate: vt in l. ꝓperandū. §. sin autē reus. C. de iudi. & in d. c. ꝓut. & ratio sit iuris differentia, plenaria examinatio, & veritatis declaratio: nam res iudicata pro veritate accipitur: vt l. res iudicata. ff. de re iudi. & c. cùm inter. de re iudi. & Hosti. idem tenet in summa huius tit. §. in alijs. & Doc. & do. meus hic.

¶ Postremò quoniam materia. §. nostri. de conuento qui nominat dominum in iudicio, est quotidiana & frequēs: & alibi melius non potest adaptari, ideo vt ipsam materiam plenā & ordinatam habeas, prosequar infra scriptos arti.

¶ Primò, quid sit noīare, seu nominatio alterius in iudicio.

¶ Secundò, quis possit vel debeat nominare.

¶ Tertiò, an hæc noīatio sit facultatis vel necessitatis: & quę ratio inducendæ nominationis.

¶ Quartò, quis possit nominari.

¶ Quintò, vbi seu coram quibus valeat nominari.

¶ Sexto, in quibus causis & casib⁹ hæc nominatio fieri possit.

¶ Septimò, quando fieri possit.

¶ Octauò, qualiter fieri debeat.

¶ Nonò, quid debeat iudex facere post nominationē, & ante contumaciam nominati.

¶ Decimò, quid incumbat agendum ipsi nominanti.

¶ Vndecimò, quid incumbat nominato.

¶ Duodecimò, quid sit officium iudicis nominato non comparente post factam sibi intimationem.

¶ Decimotertiò, quis sit istius nominationis effectus.

¶ Decimoquartò, quid iuris si nominatio omittatur, qui conuenitur reali & possidet nomine alieno.

7 ¶ † Primò igitur arti. quæro, quid sit nominatio. sol. arbitror ꝙ possit sic describi ꝙ nominatio est actus iudicialis per quem alieno noīe possidens aut detinēs, nullum ius habens in re: aut ratione iuris quod non habet, reali iudicio conuētus, iudicium contra se intentatū declinat. & exanimando singula verba dictæ descriptionis dico ꝙ verbū, actus, ponit̃ vt genus. & subijcitur verbum, iudicialis: quia fieri debet in iudicio: vt hic & in l. ij. C. vbi in rem actio. dicam latius in v. arti. Et ad differentiā nominationis quæ fieret extra iudiciū. Deinde subijciunt̃ alia verba, alieno nomine possidens, per ea quæ statim dicam in arti. ij. Deinde subijciuntur verba, reali iudicio cōuentus, ad differentiam personalis iudicij, de quo in §. sequenti. Deinde subijciuntur alia verba, iudicium contra se intentatū declinat. per ea quæ dicam. j. arti. xiij. & aliquid in xiiij.

8 ¶ † Secundo arti. quæro principaliter, quis possit vel debeat nominare dominū in iudicio. solu. dic ꝙ ille qui possidet alieno noīe, vt hic in tex. & in l. ij. C. vbi in rem actio. vnde colonus, cōmodatarius, & depositarius possunt talem nominationem facere: quoniam ipsi non possident sibi, vt l. non solū. §. fi. ff. de vsucap. & ff. loca. l. cùm plures. §. messem. & ff. commoda. l. in cōmodato. & ff. depo. l. j. Et idem dicendū est de quibuscunq; alijs, qui non suo, sed alieno noīe possident. de quibus latius dicam in ti. de causa pos. & ꝓprie. Io. And. & Doc. hic. & glo. & Doc. in l. ij. C. vbi in rem actio. & Spec. in ti. de primo decreto. §. sed quis est is. tenet etiā prædictam sententiā ꝙ requirat̃ ꝙ alieno noīe possideat, & ꝙ nullum ius habeat in re quæ petitur. si enim haberet aliquod ius in re, nō prodesset noīare dn̄m in iudicio, vt hic dicit gl. j. in ver. immobilibus. si modò actio intentata aliquo modo respiceret illud ius, quæ rōne emphyteuta, vasallus, feudatarius, superficiarius, fructuarius, maritus & similes non possunt dn̄m nominare in iudicio. Secus si conuenirentur rōne iuris ad ipsos nō pertinētis, secundū Io. And. & Doc. hic & gl. & Doc. in d. l. ij. & Spe. in tit. de primo decreto. §. ij. versi. sed nunquid est. de quo tamen dic vt latius dicam. j. arti. vj.

¶ Et ex prædicta consideratione creditor hypothecaria possidens pignus, si cōuenitur, pōt vel non pōt noīare dn̄m in iudicio, prout actio intentata respicit, vel non respicit ius suum: vt dicam in d. vj. arti. Item & qui mandato domini dānum dedit, si conueniatur, videt̃ posse nominare dominum in iudicio, de quo tangam in vj. arti. q. viij. & arti. xij.

9 ¶ † Sed quæro circa prædicta, vtrum procu. possit dn̄m noīare in iudicio. so. distingue ꝙ aut ꝓcu. est datus ad administrandū, vel negotiandū, aut ad iudicia. Primo casu, Inno. tenet ꝙ posset noīare dn̄m in iudicio & ꝙ cōtra eum ꝓcedet̃ secundū tenorē istius. §. mouet̃: quia talis videtur etiā defendere, si patiat̃ mitti in possessionē. ff. de ꝓcur. in l. sed & hæc. §. fi. cum. l. seq. Item quia procur. debet interrogari, an reus, seu dominus suus possideat: vt ff. d ꝓcu. l. non solum. ergo & à simili dicere pōt se alieno noīe possidere. Si verò sit ꝓcurator datus ad causas, nō videt̃ habere hoc beneficiū, secundū Inno. nisi fortè, scd̄m Host. vellet noīare dn̄m ad consulendum ipsum dn̄m eò, ꝙ nō sit verè instructus. ar. prædictorū iurium quæ loquunt̃ in procur. ad causas. Sed in procur. ad negotia, est expressum in c. dilectus. s. de procu. & ad materiā illius. c. remittunt se Io. And. & do. me. hic. Sed aduerte: quia hæc ꝓcedunt quo ad noīationē sui principalis, qui constituit eum ꝓcuratorem, sed quò ad nominationem fiendā noīe constituentis de alio tertio, cuius fortè nomine principalis possideat, an talis noīatio possit fieri per procu. arbitror ꝙ sic, sed quòd exigatur speciale mādatum ad nominationem faciendam. moueor: quia per talem actum factum in iudicio, videtur transferri dominiū in illum. in articu. no. in l. j. ff. pro delicto. & per Cy. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. & per domi. Anto. in c. si cautio. de fide instru. & l. cum falsa. C. de iur. & fac. igno. iunctis no. in sti. de offi. iudi. §. fi. & l. Pomponius. §. si iussus. ff. de rei vendica. de quo dixi in Clemen. j. de proba. in vj. & vltimo membro. faciunt etiam no. per dominū meum in capi. j. super eo. & quod no. Bart. in l. fi. ff. de his quæ in frau. cre. vbi volunt, quòd ad renunciandum exceptioni peremptoriæ requiratur speciale mandatum: eò, quia talis renunciatio videtur inducere quodammodò donationem: vt l. si quis delegauerit. ff. de noua. & ideo videt̃ exigi speciale mandatum vt l. filiusfamilias. ff. de do. cum si. sic ergo & in terminis nostris faciunt ea quæ dixi in Cle. j. de proba. in v. vel vj. membro.

10 ¶ † Tertiò prin. arti. quæro, vtrum hæc nominatio sit facultatis & quæ fuerit ratio inducendæ noīationis, quo ad primum dicēdum est, quòd hæc nominatio est merè facultatis: vnde conuentus pōt noīare si vult, & etiam noīationem admittere, vt sentit glo. hæc in ver. immobilibus. & expressius tenet glo. in l. ij. C. vbi in rem actio. vbi exponi debet. i. potest. quasi dicat nemo cogitur noīare, si non vult, & tenet Bar. & Doc. quòd est verū præcisè, secus conditionaliter, seu causatiuè, videlicet si vult vitare iudicium, & dānum ꝓpriū: quia hoc modo debet do. nominare. ar. l. is q se obtulit. & l. qui se liti. ff. de rei ven. & sequuntur hic do. Ant. & do. meus. de quo dicetur. j. in xiiij. arti.

11 ¶ † Quātum verò ad secundū, quæ fuerit ratio inducēdæ noīationis, dicit Bal. in d. l. ij. ꝙ ratio est: quia ītерest actoris & ipsius noīantis, ac etiā noīati. primò interest actoris: qa aliàs nō posset cōseq plenū effectū intētiōis suæ, nisi dn̄s noīet̃: qa lata sn̄ia cōtra detētorē, nō p̄iudicaret dn̄o in ꝓprietate, vel possessiōe: nisi esset reqsit⁹. de quo arti. xiiij. sed ītерest noīantis: quia fortè nō vult brigā defendēdi rē alienā, scd̄m Odof. vel quia nō denūciādo dn̄o vr̃ in dolo. ar. ff. loca. l. itē quęrit̃. §. executor & ff. mādati. l.

dati.l.si procur.§.si ignorantis. Ad quod intelligendum aduerte:quia quãdoq; aliquis proponit aliquẽ certo ponderi,vel prędio.vel facit eum administratorem.& sic videť facere eum procuratorem ad incũbentia illi contractui:vt in l.ij.ff. de no.ope. nun.& l.j.ff. vsufru.quemad.cau.& ar.l.j.C.si per vim vel alio modo.Si ergo iste sciens aliquid agit per quod saltem de facto præiudicaret domino: turbat ei possessionem si nõ denunciat domino:& sic videtur dolum committere:vt d.ll.

¶Tertiò expedit noīato:quia de re sua agiť:& sibi debet dari facultas defensionis,vt in l.facultas.C.de iure fis.lib.x.& l.j.§. si quis ideo ff.ne vis fiat ei,secundùm Bal.in d.l.ij.

12 ¶†Quartò prin.arti.quæro,quis possit noīari.sol. põt colligi ex his quæ dixi in secundò arti. quia omnis ille põt nominari, cuius noīe possideť,vel rõne iuris quod habet in re, super qua possidens conuenitur per ea quæ dicta fuerunt in secũdo arti. & per ea quæ dicam in vj.arti.maximè in iiij.q.

13 ¶†Quintò prin.ar.quero vbi,seu corã quo hæc noīatio fieri debeat.sol.dicendum est ꝙ in iudicio,vt hic in tex.nostro.& in l. ij.C.vbi in rem actio.quæ & formaliter vtitur verbis tex.nostri.& sic fieri debet coram iudice.

¶Sextò prin.arti.in quibus casibus, & causis, & rebus possit fieri hæc nominatio,pro ipsius examinatione prosequar infra scriptas q.

¶Primò,quid iuris de rebus immobilibus.

¶Secundò,quid de mobilibus.

¶Tertiò,quid de iuribus incorporalibus.

¶Quartò,quid de rebus in quibus conuentus non habet aliquod ius,sed etiam in quibus habet aliquod ius.

¶Quintò,quid iuris in actionibus personalibus.

¶Sextò,quid in actionibus mistis.

¶Septimò,vtrum in possessorijs habeat locum nominatio.

¶Octauò,vtrum habeat locum in causa damni dati.

14 ¶†Primò igiť quæro,vtrũ in rebus immobilibꝰ habeat locum nominatio.so.dic ꝙ sic.tex.est hic,& in l.ij.C.vbi in rem actio.

15 ¶†Secundò quæro,vtrũ in rebus mobilibus habeat locũ noīatio,sol.gl.j.super verbo,immobilibus primò arguit quòd non videť prodesse nominatio domini in iudicio:cũ habeat facultatem rei restituendæ,sed glo.decidit in contrariũ,ꝙ etiam in re mobili possit fieri talis nominatio.per auť. qua in ꝓuincia.C. vbi de cri.agi oportet.& idem tenet gl.in d.l.ij.per illam auť. sed dicit Bar.in d.l.ij.ꝙ certè illa auť. nihil facit : quia illa loquiť de nominatione quæ fit,& possit instrui de defensione causæ: non aũt ad effectum declinandi iudicij.primã opi.tenuerũt Io. Gaspar.Phy.Azo Inn.& Odof.mouenť: quia si prodesset nominatio,posset:fugere cum re.sed secundam opi.gl. nostræ,ꝙ habeat locum nominatio.tenent Vin.Host.Pe. Ab.& Io.An. hic.& glo.Bar.Cy.& Bal.in d.l.ij. quia omnes rõnes inducẽdę nominationis,de quibus dixi in iij.arti.in fi.habent locũ etiã in re mobili.hoc etiã tenet Spec.in ti.de primo decreto. §.ij. versi. hoc etiam no.& sequuntur hic omnes moderni : & ad id quod de fuga diciť,respondet hic Io. And.ꝙ poterit ꝓuideri per remedium cautionis,vel per sequestrationẽ ipsius rei.ff.qui satisdare co.l.si fideiussor.Item facit secundũ Io. And. quia quò ad sortiendum forũ,æquiparamus rem mobilem & immobilẽ,vt in c.ex parte.& c.fi.§.de foro cõpe.dixi in c.sanc.eo.ti.nec ob. ꝙ tex.noster & prædicta.l.ij.loquanť solùm de rebus immobilibus:quia ex quo per hæc iura nõ induciť illorum iurium correctio:beneficio istorũ iuriũ debet extendi per idẽtitatẽ rõnis, secundùm Bar.& Bal.in d.l.ij.& §.dixi.& do.me.hic.& ne absenti domino fiat aliquod præiudicium.ar. c.j. de causa pos. & proprie.& c.inter.§.de maio.& obe.& c.cùm super.de reg.iur. & l.fi.C.si per vim vel alio modo.& mihi placet.

16 ¶†Tertiò quæro,vtrum in iuribus incorporalibus , vt puta,si agitur pro obedientia vel simili iure,posit subditus nominare dominum in iudicio.so.Inno.hic dicit ꝙ sic.de quo tñ remittit ad latius dicta per eũ.in c.inter quatuor.§. de maio. & obe. sed tu aduerte:quia in hoc arti.varię reperiunť opi.Prima fuit opi. Inno.ꝙ habeat locum noīatio,vt dixi.& sequitur Bar.in d.l.ij. quia ista iura incorporalia habẽtur pro immobilibus:vt l.si aliena.§.fi.ff.de vsucap.

¶Secunda opi.per contrariũ,ꝙ noīatio nõ habeat locum:quia illa non habeat locũ nisi qñ conuẽtus alieno noīe possidet, sed subiectus in seipso non possidet obedientiã:cũ nemo seipsum possit possidere,vt l.liber homo.ff.de acquir. rerum dominio.

¶Tertia fuit opi.ꝙ si petitur ecclesia,nõ habet locum nominatio:quia illa non põt possideri:nec eius dominiũ haberi, vt l.j. ff.de rerũ diuisio.& sic non põt vendicari:nec realis actio cõpetere,quo casu,duntaxat habet locũ noīatio,vt hic: posset tamẽ ecclesia vendicari occasione iurium Episcopaliũ,vel alterius iuris in ea cõpetentis.ar.l.qui tabernã.ff.de contrahen.emp.& l.si domus.§.fi.ff.de leg.j.& hac rõne vř habere locũ nominatio.

¶Quarta fuit opi.ꝙ in his corporalibus,in quibus agiť contra subiectum,qui ab alio diciť retinere,licet non habeat locũ noīatio quãtum ad hoc,vt præiudiceť possidenti tñ põt habere locum vt detur terminus ꝙ veniat ad docendum de iure suo,per id quod habeť in c.inter.§.de maiori.& obe.& l.si pariter.ff. de libe.causa.sed si talis non veniret:non tamen ꝓpter hoc ꝓcedereť secundùm formã tex.nec agens fieret verus possessor,cũ cõuentus non habeat facultatẽ rei restituẽdę:& quia nõ debet subtrahere obedientiã illi,cui teneť obedire:& qui est in quasi possessione ipsius iuris,talis em̃ conuentus peccaret, nisi prius ob alterius obediẽtia absolutereť.xvj.q.iij.c.placuit. quod fieri non põt,si non est præsens ille cui præiudicať:nec contra eum actum sit,facit quod habeť in d.c.inter.de maio. & obe.& viij. q.iiij.c.& nonne. & dato ꝙ sententia ꝓferreť contra talem cõuentum,tñ si superueniat postea dñs docens de iure suo,seu de possessione,vel quasi:etiam summariè:impedireť executio,secundũ ea quæ traduntť in l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de reg. iur.nec ob.prædictis ꝙ habeť in l. postquàm.C. de hæreditate vel actione vendita.& in l.nomẽ.C.quæ res pig.obligari possunt,vbi patet,ꝙ si cessisti mihi actiones cõtra debitorẽ,ago cõtra ipsum in iudicatum ad præiudiciũ cedentis: licet non citati.& sic à simili videť ꝙ conuentus debeat obedire agenti.quãuis dñs,cui debeť obedientia,non fuerit in iudicio:quia respon deri põt:ꝙ in dictis iuribus illud operatur consensus cedentis actionem:vel obligantis nomẽ sui debitoris,sed hic non interfuit consensus illius qui habebat obediẽtiã. Nec ob.c.pe.j.de re iudi.quod ibi loquiť,qñ persona.cũ qua agiť, põt rẽ in iudicio deducere.sed in terminis nostris,subiectus nõ põt ius possessum in eum deducere in iudicio.Item nõ ob. in Spe.ff. de re iudi.quod ibi habeť.vbi dicitur ꝙ sententia lata contra libertũ præiudicat patrono:quia illud verũ quãdo patronus ĩteruenit in iudicio,secus si tantũ sciuisset causam agitari. per id qđ habetur in c.cùm super.de reg.iur.vbi de materia per Inn.& ibi etiã dicit,ꝙ opi.Roge.de qua in d.l. sæpe.inquantũ videť velle ꝙ præiudiceť patrono scienti & tacenti,non est vera.Sed aduerte: quia Accur.& etiã Bar.videnť tenere d.opi.Rogerij in d.l. sæpe.& secundũ do. Anto.in c.inter quatuor.de maio.& obe. saluat illam opi.vt habeat locũ,qñ agitur cõtra libertũ. quo casu, ad eum principaliter spectat se defendere:vt l.principaliter.C. de libera.causa.secus quò ad subiectũ ad quẽ nõ spectabat principaliter defensio, sed ad dominũ possidentem. Do.meus hic distinguit ꝙ aut quis possidet ista incorporalia nomine alterius,vt vicarius seu adiutor:& tunc rectè nominat dñm in iudicio.& habet locum quod hic diciť. aut quis non possidet isto nomine alterius,& est subditus qui possideť & non possidet: & propriè non habet locum nominatio cũ nõ possideat: neq; detineat:neq; facultatem habeat rei restituendæ,sed si nominat alium,debet ille vocari:quia nihil habet attentari in præiudiciũ alterius,vt d.c.inter.& si non nominaret, valeret iudicium contra subditum,quatenus tractať de suo interesse:ne mutet dñm, sed non præiudicat domino,de quo tñ do:meus remittit ad notata per Inno.in c.auditis.de præscrip. & latius in d.c.inter. latius assumit hanc materiam,& recitat opi.dicit quòd aut agitur actione personali:quia qui dicit sibi alium promisisse obedientiam,seu obedire:& non habet locum noīatio,de qua hic:quia non habet locum noīatio qñ agiť actiõe personali,sed reali: vt hic.ad quod tamen vide quod dicam j. q.v, Item quòd hoc casu nõ habet locum noīatio facit:quia ex quo agiť personali:nõ preiudicareť possessori.aut agiť reali.& subdistingue:quòd aut quis possidet tanq; vicarius vel coadiutor: & habebit locũ nominatio:& processus,de quo hic:quia ex quo possidet tanquã vicarius vel coadiutor: videtur habere facultatem rei restituendæ.ff.de rei vendi.l.officium.& hoc etiam fuit de mente Inno. in d.c.inter.& dixi ș,in opin.domini mei. vnde hoc casu habet locum noīatio:& procederetur secundũ formã hic positam:& sententia lata contra istum cõuentũ,qui tenebat tanq; vicarius vel coadiutor,tenebit:& mandabiť executioni: & in præiudicium dñi non venientis:cũ talis habeat facultatem rei restituendæ,vt supra dictum fuit.si verò cõuentus non possideat tanq; vicarius vel coadiutor:& tunc si agať contra cõuentum ad aliquod ius quod sit sub illo iure, qđ fortè ab alio quasi possideť. exemplũ,si agať vt præsteť obedientia tanq; Archi.cõtra illum qui præstat obedientiã tanq; Episcopo:& tunc est clarũ ꝙ nõ habet locũ nominatio:quia nõ est alius qui prætendat se possidere ius quod petitur.si verò agiť ad ius obedientiæ ꝙ ab alio quasi possideť:tunc si agitur cõtra illum qui quasi possidet,clarum est ꝙ non est tractandũ de nominatione , de qua ipsemet qui possidet conueniť.si autẽ conueniť ipse subiectus: tunc aut cõueniť ab illo respectu iuris,qđ ab eo quasi possideť. & habẽt

locum opi. de quibus.j.tetigi.quia aliqui videnť velle ꝙ habeat locum nominatio:alij contra:alij volunt ꝙ solùm habeat locũ nominatio ex eo:quia si pronũciareť cõtra ipsum subiectũ,nõ posset sñia mandari executioni:quia etiã si subiectus cõuentus & cõuictus vellet sponte præstare obedientiam:tamẽ agens nõ debet illam recipere:& si reciperet,peccaret:cũ debeat alteri,q est in quasi possessione.xvj.q.iij.c.placuit.& eadem obedientia pluribus insolidũ deberi non põt:vt ff.cõmo.l.si vt certo.§.si duobus vehiculum.& ita dicunť residere Inno.& do. Anto.& d.c.inter.sed dicit ibi Ioã. de Imo.aduertendum esse. decisio istius dubij videť pendere ex alio:videlicet,an sententia lata cõtra subiectũ,præiudicet illi qui possidebat obedientiã: si sciuit iudicium agitari,& tacuit.de quo per Ioã.de Imo.in d.c.inter. in iiij.dubio.& ego late dixi post Doc.in c.cũ super. Nã si sententia præiudicaret,saltem quãtum ad quasi possessionẽ, vt vr̃ notari per Inno.in d.c.cũ super.quãuis non videť præiudicari respectu proprietatis:vt ibi dicit Inno.dicit Io.de Imo.ꝙ non videt quare non debeat habere locum nominatio,per quã subiectus intimaret dño de lite cõtra eum mota , sed si teneret alia opi.ꝙ non fiat præiudiciũ etiam quò ad quasi possessionẽ,etiã scienti & patienti:tunc posset procedere opi.ꝙ non habeat locum nominatio,sed præcedens opi. videtur verior per ea quæ habentur in d.c.cùm super.secundùm Ioan.de Imo.

17 ¶†Quartò quæro, vtrum pro rebus in quibus cõuentus habet aliquid ius,habeat locũ noĩatio de qua hic.so.glo.nostra hic in verbo,immobilibus,videť cõcludere ꝙ tex.noster solũ habeat locum,qñ conuentus nullum habet ius in re,vt puta,si est colonus,cõmodatarius,depositarius,vel similis,secundũ qđ dixi in secundo arti.secus si dicit in habente ius in re,exemplũ in marito in rebus vxoris.& in emphyteuta,feudatario habenti hypothecam,& similibus.¶In his enim,secundũ gl. non ꝓdest nominare dñm in iudicio:quia sicut isti possunt agere pro eorum iure:ita etiã tenentur defendere. arg.c. perpetuus. de fide instru.secundũ gl.¶Sed tu aduerte:quia circa hunc arti. plures reperiunť opi.prima est gl.nostræ,quæ etiã fuit gl.in l.ij.C.vbi in rem actio.quæ gl.volunt ꝙ ex quo nominatus habet aliqđ ius in re,non habeat locum nominatio.

¶Secunda opi.est Ioan.And.hic modificãtis prædictam opi. gl.dicit enim ꝙ prædicta opi.procedit,qñ res simpliciter vendicať.secus si vendicareť directũ dominium dũtaxat:vel quod ex illo debeť:tunc eñ sufficeret nominare dominũ:cũ ius ipsorum non tangitur.& remittit ad no.de hoc in Spec.in ti. de primo decreto §.restat.versi.sed nunquid. Et idẽ in effectu tenet Cy.in d.l.ij.dicit enim,ꝙ si aliquis cõueniť super aliqua re, sup quã aliquo respectu possidet sibi, non poterit noĩare dominũ in iudicio,sed si super fructibus,aut seruitutibus,vel pẽsionib⁹, dño debitis cõuenireť:tunc põt noĩare dñm.& idẽ etiã in effectu voluit Bar.in d.l.ij.licet per alia verba clariora.dicens ꝙ aut iste qui habet ius in re cõueniť solùm respectu possessionis suę vt quia cõueniť ab alio dicente se potiorẽ emphyteuticã esse:& tunc verè sint opi.glo.ꝙ nõ possit nominare dominũ : quia ei non præiudicať.si verò cõueniť respectu dñij directi, & sic respectu iuris quod est apud aliũ:põt & debet noĩare dominum in iudicio:& liberať à iudicio respectu illius iudicij.& hoc,quatenus illud iudiciũ nõ repugnat iuri ipsius emphyteutæ.potest eñ dicere emphyteuta,'nõ curo quis sit dñs directò : neq; hoc volo defendere,sed dico me esse emphyteutam, sed quatenus petitio actoris repugnaret iuri ipsi⁹ emphyteutæ emphyteuta teneret se defendere:nec posset noĩare dñm in iudicio,quãtum ad declinãdum iudiciũ, sed bene posset,vt posset ab eo de suis defensionib⁹ informari:vt in auť.qua in ꝓuincia.C.vbi de cri. agi oportet.& sic Bar.in effectu voluit idem quod Ioan.And.

¶Tertia fuit opi.Guil.de cu.quã sequiť hic do.Ant.qui voluit ꝙ si ius agendi cõpatiatur se cũ iure dominij:quia illi nõ derogat,sed dirigiť tantũ ad ius emphyteutæ: non habet locũ noĩatio.si aũt contradicit iuri dñij,& sic põt ei præiudicare, saltem respectu ciuilis possessionis:tunc habet locum nominatio.

¶Quarta fuit opinio Bal.magis lata in d.l.ij.vbi dicit ꝙ vbi fit quæstio tantũ de iure emphyteutę:quia agens cõtra emphyteutam dicit se recognoscere ab eodem ꝓprietario:& proprietarius confiteť.& non habet locũ nominatio:quia hoc casu,quæstio diciť procedere inter duos emphyteutas, sed vbi est quæstio de iure emphyteutæ quod alter simpliciter vendicat:tunc vult ꝙ indistinctè isti habentes ius in re,possint noĩare dñm si super ipsius iure cõueniant.interest enim hoc casu ipsius proprietarij nominari,vt possit esse in iudicio : quia si fortè agens obtineret,posset aduersari⁹ postea negare se habere ius ab ipso domino per l.si coloni.C.de agri.& censi.li.xj. Facit quod no, glo.in c.inter dilectos.s.de fide instru.& hoc placet zaba. quò ad hoc vt teneat iudicium:etiam in præiudiciũ dominĩ,sed quantum ad hoc vt teneat iudicium in præiudiciũ emphyteutæ vel vasalli,sequitur opi. Ioan.quæ videtur magis communis : sed do.meus hic dicit,quòd ex toto hæc dicta non placent , vt ex infra dicendis apparebit,quare pro concordia dictarum opi.& iurium,quantum fieri potest distingue post dominum meum plurimis additis , quòd aut conuentus nullum habet ius in re: qualis est depositarius & similis.& tunc clarum est, quod debet,& potest nominare dominum in iudicio,vt hic,& in d.l.ij. C.vbi in rẽ actio.& hoc tenent communiter omnes.Nec obst. ꝙ ex quo cõuentus nullum habet ius in re, non videatur posse conueniri actione reali:quia imò potest ex sola simplici detentatione,vt in c.examinata.& ibi dixi.s.de iudi.& l.officium.in fi.ff. de rei vendi.vnde ad exonerandum se à tali iudicio,potest nominare dominũ,aut cõuentus habet aliquod ius vt emphyteuta:& tunc si cõueniť super iure suo dũtaxat:nõ habet locũ noĩatio:quia ipse est dominus respectu illius iuris petiti.& ita procedat opi.gl.& sequacium.& ista etiam fuit opi.Ia.de Are. & plus dicit Spec.in tit.de primo decreto.§.restat.ver.sed quid si actor.ꝙ etiam si dominus sponte vellet in se suscipere iudicium,ꝙ hoc casu nõ admitteretur:quia licet eius intersit,vt quidam dicunt:tamen possessio naturalis, de qua nunc agiť , non est illius,sed conuenti.subdit tñ do.meus ꝙ hoc casu,nec sentẽtia,nec acta præiudicabunt domino proprietario absenti: quia sua interest potius habere obligatum vnũ, quàm alium: iuxta no.in c.potuit.de loca.sed ad hoc vt fiat sibi præiudicium, debet vocari:vel etiam posset vocare & nominare,vt haberet ab eo informationem.& ita procedat opi. Bal.& idem & fortius, si non intendit istum recognoscere in dominum,sed aliũ: debet tñ tunc vocari quò ad hoc,vt sibi fiat præiudicium , sed nõ est necesse quò ad hoc,vt iudicium procedat,cùm de iure præsentis agatur,& non absentis:nec acta facient præiudicium ipsi absenti,secundùm Ioan.And. hic & Cy.in d.l.ij.de quo in xiiij. ar.& ideo non est necesse noĩare aut vocare eum in iudicio,aut quis conuenitur super tota re insolidum,vt quia res tota simpliciter reuocať:& sic non solùm tractatur de iure vtilis dominij & possessionis rei conuenti, sed etiam de directo dominio absentis.& hoc casu,tenet Ioan.And.licet Cy.& Bar. sentiant ꝙ non habeat locum nominatio.tamen do.meus credit contrarium esse verum:quia licet nõ teneatur defendere ius absentis, si non vult:tamen pro parte tangente ius absentis,poterit eum nominare:cùm nihil habeat commune proprietas cum possessione:vt l.naturaliter.§.nihil cõe.ff.de acqui.pos. & idem videtur dicendum, vbicũq; in vendicatione totius rei concludiť ius ad alium spectans:quia idem iuris est de parte quò ad partem, quod de toto quò ad totum: vt in c.pastoralis.§. item cum totum.s.de offi.deleg.& l.quæ de tota.ff.de rei ven. & hæc opi. mihi placet,vnde emphyteuta & feudatarius ratione sui vtilis. dominij nominabit dominum:& maritus in rebus dotalibus: & similiter vsufructuarius,& superficiarius, omnes isti & similes ratione iuris ad alium pertinentis:pro quo fortè conuentus non vult subire iudicium,poterit absentem in iudicio nominare,facit lex sciendum.§.j.ff. qui satis.cog.& quod no.in l. Celsus.§.j.ff.ad exhiben.Sed aduerte, quòd si à possessore petatur onus reale ratione possessionis rei : licet per conuentum illud onus soluatur alteri absenti:non tamen habet locum nominatio illius:quia tale onus adhærens rei,etiam pro tempore præterito,sequitur possessorem: vt l.Imperatores.ff.de publicia.& in c.pastoralis.de deci.& quia per possessorem stat quo minus soluatur.facit quod no.in c.auditis.de præscrip.per Inno.& ꝑ hanc distinctionem possunt solui,& ad concordiam reduci iura allegata hic in glo.prima.super verbo,immobilibus.in fi.ibi arguendum contrà.& magis etiã specificè potest responderi. & primò ad c.de rebus.quod ibi nulla fuit facta noĩatio: quin imò nec cõuentio,sed de consilio & ex vrbanitate quadã,ecclesia consuluit Principem,an ipse alienauit eius bona illicitè in alios:& sic nihil facit,vt patet ad l.in hoc.ff.de ser.corrup.Respondet,ꝙ ibi tantùm dicitur, ꝙ si ex corruptione serui bona sunt surrepta,potest agi contra corrũpentẽ,etiã si bona ad aliũ peruenerint:quia corrũpens teneť ex suo delicto:nec aliqđ ibi possidet noĩe alterius:vnde facit multũ à remotis , secũdũ do. meum.vel dic breuius ꝙ ibi agiť personaliter:ideo principalis delinquẽs põt cõueniri,& similiter rñderi põt ad duas ll.sequẽtes allegatas pro cõtrarijs,in gl.nam l.fi.§.lucius.ff. de cõtrahẽ. emp.nihil facit:quia tantùm ibi diciť ꝙ pactum personale non transit ad successorem rei.similiter etiam nõ ob.l.à debitore.ff. de his quæ in frau.credi.quia ibi cõueniť dolosus de dolo suo: & ideo ipse puniendus est. & similiter responde ad c.auditis.j. de præscrip.& ad c.inter memoratas.xvj.q.iij. quia illa iura nihil dicunt de noĩatione,sed tantùm dicunt, ꝙ superior põt conueniri super iure subiectionis alicuius ecclesiæ : quia ipse possidet,

sidet, & nō ecclesia possessa, vnde prædicta contraria parū aut
18 nihil faciunt, secundùm domi. m. ¶ † Sed circa prædicta quęro, quid de creditore conuento super re in qua habet hypothecariam, an possit nominare dominū debitorē suū in iudicio. sol. Io. An. hic videtur sentire ꝙ idē sit in eo quod in emphyteuta, & feudatario: cùm eos cōiungat in positione exēpli. & idē sentit Spe. in tit. de primo decreto. §. restat. ver. sed nūquid idē sed Io. An. ibi in additio. dicit, ꝙ in creditore aliud est dicēdū: videlicet, ꝙ possit nominare dominū in iudicio per l. si pignore. ff. de pig. act. & per l. finalem. C. de fur. & idem tenet Cy. in d. l. ij. C. vbi in rem actio. & do. Anto. hic, secūdū do. m. dicit hic eque distinguendū esse, ꝙ aut iste conuenitur super iure hypothecę: vt quia dicit alius creditor illam rem prius sibi obligatam: & ideò ipse debet habere possessionem, tanꝙ antiquior creditor: & tunc non potest nominare dominum in iudicio: quia tangitur priuatum ius ipsius creditoris conuenti, qui rē, quò ad hoc, possidet nomine proprio: & sic cessat dispositio tex. nostri & ipsius mens. & idem dicendū in consimilibus terminis. ad quod facit bonus tex. in l. vnica. C. si antiquior creditor. aut iste creditor conuenitur super dominio ipsius rei, vel quasi, vt rei vendicatione, vel publiciana, vel simili: & tūc poterit nominare dominū in iudicio per ea quæ superiꝰ dicta sunt & idem potest dici de alijs similibus habētibus aliquod ius in re, secundū ea quæ latius s. dicta sunt. Et sic ex prædictis cōcludendo habes, ꝙ in actionibus realibꝰ habet locū hęc nominatio: siue agatur directa rei vendicatione, siue vtili, siue publiciana, siue & cōfessoria pro iuribus incorporalibus: dūmodo conuentus nullū habeat ius: vel si habet aliquod ius, super illo nō conueniatur: sed conueniatur super iure quod non habet. vel si conueniatur simpliciter super tota re, in qua aliquod ius ad alium pertineret.

19 ¶ † Quintò quæro, vtrū in actionibus personalibus habeat locum nominatio. Solutio, dic ꝙ aut loquimur in mera actione personali: & non est dubiū ꝙ non habet locum nominatio: qa actio personalis sequitur, & afficit personam cōuentam, & nō rem, vt dixi in c. ij. de libelli oblatione. ar. xij. q. v. in iiij. mēbro principali. facit text. noster. & d. l. ij. C. vbi in rem actio. quæ voluit nominationē locū habere in actione reali: & sic sentiūt à contrario ꝙ secus sit in personali. & hoc procedit quò ad nominationem, quæ fieret quò ad effectū declinādi iudicij: secus quò ad effectū, vt posset de suis iuribus informare absentē, secundùm Bar. in l. ij. per tex. in auē. qua in prouincia. C. vbi de de crimine agi oportet. & optimè facit text. in corpore vnde sumitur illa. auē. aut loquimur de actione personali scripta in rem: & dic vt statim dicā in vj. q. & adde quod dixi. s. de act. personali ad obedientiam. s. in iij. q. quasi circa medium.

20 ¶ † Sextò quæro, vtrum conuentus actione mista, vt petitione hæreditatis possit nominare dominū in iudicio? Sol. Gul. in d. l. ij. C. vbi in rem actio. tenet ꝙ sic, per text. in l. nec vllam. §. si quis absentis. ff. de peti. licet aliàs est sub. l. etiam. Nec ob. quod dixi. s. articulo primo. in fi. ꝙ iste modus nominādi nō erat de iure Digestorū: quia ille tex. loquitur alio respectu. debetis enim scire, ꝙ petitio hæreditatis non datur, nisi contra eū qui possidet pro hærede: vel pro possessore: sed ille qui possidet alieno nomine, non possidet pro hærede vel pro possessore: ergo pro tanto ibi nominabat dominū iu iudicio, & ad hunc effectū non autem nominabat dominū in iudicio vt ei absenti fieret denūciatio, & procederet secundū formā dictæ l. secundę. & tex. nostri: quia hoc non reperiebatur iure cautum. sed tamē per rationē illius §. si quis absentis. & per identitatem rationis dictæ l. secundæ. & tex. nostri, videtur concludendū quod in hac actione mista locum habeat nominatio. facit l. j. C. vbi de hæreditate agatur. & hoc procedit in quantum actio mista habeat naturam actionis realis: eò, quòd detur contra possidentē. Sed inquantum haberet naturā actionis personalis, dicendum est vt dixi in quæstione præcedenti, secundùm Bar. in d. l. ij.

21 ¶ † Septimò quæro, vtrū in possessorijs habeat locum prędicta nominatio. solutio. glo. xxiij. q. ij. c. quicunꝙ. tenet ꝙ non, & ita recitando illam glo. residet hic Io. And. & fuit opinio Vincentij, quam etiam recitat Archid. iij. q. j. c. redintegrandæ. & tenēt domini de Rota. decisio. cccclxxxix. sed gloss. tenet contrariū. in l. locum. §. j. ff. de tabu. exhiben. & idem Gul. de Cu. auē. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. sed illa nihil facit, secundùm gl. & Bar. d. l. ij. quia illa loquitur de nominatione quę fit, vt quis possit instrui in defensionem causæ. & prædictā opin. tenet Cy. in l. ij. C. vbi in rem actio. & sequitur Bar. ibi. propter idētitatem rationis. & ad c. quicunꝙ. respōdet, quod debet intelligi cū determinatione huiꝰ tex. & l. ij. videlicet, vt restituat vel nominet dominum in iudicio, & hanc opinionē etiam sequitur hic zab. & respondet ad c. quicunꝙ. quod loquitur de eo qui possidet suo nomine: vt quia spoliauit: aliàs nominaret dominū in iudicio: quia licet detentet, tamen cum detentatio dependeat à domino possessionis, potest dominus nominari: cū sua intersit. facit. c. inter quatuor. s. de maio. & obe. Sed Spe. in tit. de primo decreto. §. restat. ver. hoc etiam. notabiliter tenet primam opinionem, ꝙ non habet locum nominatio allegat xvij. q. j. c. in canonibus. de fo. compe. c. cùm sit generale. et c. si clericus. & c. conquestus. dominus Anto. hic, vt dicit dominus meus, adeò confusè loquitur, fortè vitio scriptoris, vt vix colligi possit quod firmiter intendat. videtur tamen distinguēdū, ꝙ aut agitur scripto interdicto: & sic interdicto, vnde vi, vel condictione capituli sæpe. j. de resti. spo. & tunc habet locū nominatio: quia dicta iura compętunt cōtra possidentem nomine proprio. secus qn̄ conueniretur condictione canonis, red integranda. iij. q. j. quia etiam illa datur contra detinentem nomine alieno de quo ego dicam. j. de resti. spo do. Anto. hic dicit ꝙ credit, ꝙ indistinctè locū habeat nominatio: ꝙ licet ista interdicta sint personalia: tamen sunt scripta in rem: vt l. j. ff. de interdictis. & idem est de eis iudicandum, sicut de realibus: vt no. in c. ex parte, B. de fo. compe. & quod not. glos. in d. c. ij. de rebus eccle. non alienan. in vj. in verbo, morientium. & in auth. de non alienan. in principio. non enim apparet, quare in iudicijs possessorijs debeat cessare ęquitas istiꝰ. §. & d. l. ij. C. vbi in rem actio. vnde de similibus idem debet esse iudicium. & sufficit ꝙ sint similia in ratione: licet qualitas facti sit diuersa. vt in c. cùm dilecta. de confir. vti. nam ratio huius iuris & introducendæ nominationis fuit, ne fiat præiudicium absenti circa possessionem, & vt iste qui nomine suo agit, non cogatur subire iudicium, quæ ratio pariter vindicat sibi locum in iudicijs possessorijs, in quibus quis non conueniretur ex facto suo, sed ratione rei. & maximè hoc procedit in interdicto, vnde vi. illud enim nullo modo potest competere aduersus detinentem: ex quo non spoliauit, nec spoliare mandauit, nec spoliationem ratam habuit. vnde etiam frustra hoc casu quærimus de nominatione: cùm & si possidet nomine proprio, non posset conueniri. per c. cùm ad sedem. j. de restitu. spo. fatetur do. m. ꝙ si is, qui conuenitur, spoliasset, vel mandasset, vel ratam habuisset spoliationem: & nunc possideret nomine alterius: ꝙ non habet locū nominatio: quia conuenit de delicto & facto proprio. ideò non posset iudicium declinare, & si non possideret: vt l. si fundum. & l. si vi. ff. de vi & vi arma. sed gesta cum eo non præiudicabūt absenti per ea quæ dixi. s. cū gl. Idem etiā dicit do. m. de condictione. & l. sæpe. illa enim tantùm dat aduersus possidentem nomine proprio, qui successit in vitium scienter, vt ibi patet. sed iste qui possidet nomine alterius, etiam si vitiosè: nō dicitur successor. cùm is possideat, cuius nomine possidetur de possessorio adipiscendæ. idem etiam sentit per notata in c. cū venisset. de resti. spo. & ꝙ non debet præiudicium generari absenti cuius nomine possideretur. vt l. fin. C. si per vim vel alio modo. & ideò idem videtur de possessio. retinendæ: & idem etiam de conditione dicti canonis. redintegrāda. licet enim illa condictio competat contra quęcunꝙ possessorem, etiā bonæ fidei: non tamē cōtra detentorē & possidentē nomine alteriꝰ: ne fiat præiudicium domino absenti. non ergo debet ita latissimè intelligi, cum preiudicio tertij. vt l. iij. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publi. & quod no. in c. cū dilectus. de dona. & idem dicit do. m. in alijs possessorijs consimili ratione, ex quo agitur de facto conuenti: sed respectu rei quam detinet. & ad c. quicunꝙ. respondet aliter quàm dixerit. Bar. ibi enim conuētus possidebat res ecclesiæ nomine proprio: sed allegabat concessiones ab alijs factas: & ideò per hoc non euitat iudiciū: qa rei vendicatio datur contra possidentem, vt l. venditor. & ff. de iudi. & l. j. C. vbi in rem actio. & iste potest esse vnus intellectꝰ ad aliud c. quicunꝙ. quòd ibi ageretur petitorio. Secūdo modo potest intelligi, ꝙ ageretur possessorio: & tunc dic, quòd qui conuenitur, inuaserit: & sic conueniebatur ex facto proprio, & nomine proprio possidebat. & hoc voluit ibi dum dicit, inuaserat. vnde concludit do. m. ꝙ ille text. non probat dictum illius gl. & primā opinionē, de qua s. sed debet distingui vt s. dixi. Ego reperio ꝙ quidā Martinus de laude dicit hic se dubitare: & ꝙ nō sit differētia inter interdictū, vnde vi. & vti possidetis. cū sit eadē ratio in vtraꝙ vi, delicti turbatiui & spoliatiui: ergo idem ius. arg. c. translato. s. de consti. declara, pone quod A. possidens conuenitur a B. interdicto, vti possidetis quia ipse turbat B. in possessionem prædij sui: ipse verò nominat M. in iudicio, qui turbauit ipsum B. nec mandauit, neꝙ ratam habuit turbationem. certè si A. conuentus nominādo M. in iudicio euitaret iudicium: ipse B. deluderetur: quia contra M. non posset agere interdicto, vti possidetis. cum ipsum non turbauit, nec mādauerit turbationem, vt in c. licet. de proba. &

l.vnica.C.vti poſſid.nec etiã poſſet agere B.contra A.ſi poſſet nominare,& per nominationẽ euitaret iudiciũ:vt hic,& d.l.ij.C.vbi in rem actio.quare ne iſta deluſio fiat:actori nominatio nõ proderit,vt euitet iudiciũ.vnde in effectu cõcludit cũ Bar. quòd etiam in poſſeſſorijs habet locum nominatio:niſi nominans ſit delinquens.ſiue loquamur in interdicto,vnde vi.ſiue vti poſſid.& habet locum text.noſter.& d.l.ij.Ego arbitror ꝙ deciſio iſtius q.reguletur ſecundũ deciſionem q.iiij.videlicet reſpectu iuris intentati per actorẽ cõtra reum,ꝙ pertineat ad ipſum reum:nõ poſſit fieri nominatio ad finem euitandi iudicij:ſed reſpectu iuris ad alium pertinentis aliquo modo cõprehenſi ſub petitione actoris,poſſit hæc fieri nominatio:ſiue illud ius ad aliũ pertinens reſpiciat proprietatẽ:ſiue poſſeſſionẽ.

22 ¶†Octauò quæro vtrũ in cauſa dãni dati habet locũ hęc nominatio.pone exemplũ ſecundũ Hoſt.ꝙ aliqs de mãdato alteri⁹ dãnum dedit:& cõuenitur ratione dãni dati.nam vterq; tenet. vt l.j.§.deieciſſe.& l.quoties.de vi & vi arma.& c.cũ ad ſedem.j.de reſti.ſpol.& c.mulieres.de ſen.excõ.expone ergo,ꝙ ipſe q dãnum dedit,cõueniatur:ipſe verò nominat dñm in iudicio:dicens nõ bene ſcire cauſam præcepti ſibi facti:vtrũ debeat dari ſibi dilatio ad præſentandũ dñm.Sol.dic ꝙ ſic.ſed ſi nõ venerit,nihilominus præſens condẽnabit:& ſi notoriũ ſcit illud cõmiſſum de mandato abſentis fuiſſe:& tenebitur ſatisfacere de bonis ipſius abſentis.ſic poteſt intelligi tex.in aut.vt oẽs obediant iudicibus prouinciarũ.§.ſi verò.colla.v.vel poteſt intelligi in procuratore,vel in qlino habente generalẽ adminiſtrationem.ff.de doli excep.in l.apud Celſum.§.quęſitũ.& ff.de tributo.in l.pcuratoris.& s.de offi.Archi.in c.ea quę.de cui⁹ generalis adminiſtratoris delicto tenetur dñs.& probãt iura prędicta,maximè ex quo ei denũciatum eſt,nec ipſum defendit. arg.c.j.ſuper eodẽ.in fi.& dñs qui talẽ elegit,punitur ex ſua culpa.ff.de mino.l.cũ mandato.& ex propria cõtumacia:qa venire nõ vult:& ratio ſit,ne maleficia remaneant impunita.arg.l.ita vulneratus.ad le.aquil.& j.de ſen.excõ.c.vt famę.& quãuis d.aut.videatur loqui in delicto notorio:tamẽ innuit ꝙ etiã iudex,apud quẽ non eſt notoriũ,poterit ſine libro hoc expedire,vt innuit tex.ibi dum dicit,& cauſam examinans præſente eo qui conuentionẽ ſuſcepit:& etiã ibi dum tex.ſi tamẽ omnino noxius apparuerit.& ad idem text.in aut.de colla.§.iubemus.& ff.de offi.præſidis.l.iij.& l.congruit.& l.diuus.ſecundũ Hoſti.& Io.An.& prædicta notabis:quia quotidie cõtingũt.

23 ¶†Septimò principali artic.quæro quando fieri debeat iſta nominatio.Sol.gloſ.hic ſuper verbo,debet.dicit ꝙ debet fieri ſtatim ante libelli oblationem:vel ante,quam conuentus reſpondeat.& idem tenet Specu.in ti.de primo decreto.§.reſtat.ver. debet autẽ ſtatim.& zaba.hic.& idem tenuit Bar.in l.ij.C.vbi in rem actio.motus,quia iſta eſt quędam exceptio declinatoria:ideò proponenda eſt ante lit.conteſt.vt l.fi.C.de excep.& l.exceptionem.C.de proba.& idẽ do.Anto.hic motus eadẽ ratione,quia declinatoria debet opponi ante lit.cõteſ.vt in c.inter.j.de re iudi.& ideò poſt lit.cõteſt.nõ poterit variare:niſi aliter probetur error.per no.in c.fi.de cõfeſſ.ad quod vide qđ dicam j.ar.xiij.& ſequit hic do.Ant.& pbatur hic in tex.q vtit verbo,ſtatim.& eodẽ verbo vtit.d.l.ij.facit l.is qui ſe obtulit. ff.de rei ven.& l.q ſe liti.ff.de peti.hæred.ſecundũ do.m.prędicta tñ pcedũt qñ fieret noĩatio ad effectũ declinandi iudiciũ: ſed ſi fieret ad effectũ,vt poſſit vti defenſionib⁹ ſuis:tũc poſſit fieri,& poſt lit.cõte.qa tũc nõ eſt exceptio declinatoria.exẽplũ poteſt poni per aut.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi oportet.

24 ¶†Octauo prin.arti.quęro qualiter fieri debeat hęc noĩatio:& ad quid teneatur nominãs.So.ego arbitror ꝙ cõuentus poſſit vti hac forma videlicet,corã vobis cõparet B.vigore citationis de eo factę & petitiõis cõtra eũ porrectę per P.& dicit ꝙ ipſe B.rem petitã per d.P.nõ poſſideat noĩe ſuo:ſed nomĩe M.nõ intẽdens alienã litem ſuã facere,ſed dictũ iudiciũ declinare:nominat ipſum M.tanquã dñm:cuius noĩe ipſe B. poſſidẽs offerens ſe prędicta noĩatione oĩa facere,& dicere,ad quæ de iure tenetur,hęc forma colligitur ſatis ex tex.noſtro.ex his quæ ſuperius dicta ſunt:& infra dicuntur.& clarius ex text.dictæ l.ij.C.vbi in rem actio.

¶Sed q̃ro circa prędicta,vtrũ ex quo iſte cõuentus nominans dñm in iudicio aſſerit ſe alieno noĩe poſſidere,teneat probare hoc qđ alieno noĩe poſſidet.So.Iac.de Are.tenuit ꝙ ſic.vt refert hic Io.An.quia declinatoria excipit exonerãdo ſe à iudicio,vt dixi in præced.arti.quia aliàs teneretur reſpõdere per l.offi.ff.de rei ven.ergo tenet probare:cũ excipiens in exceptione propoſita fungatur vice actoris,vt l.j.ff.de excep.& idẽ tenet Ia.bu.& Cyn.in d.l.ij.ſed Bar.ibi dicit,ꝙ ſufficit ſola nominatio in iudicio,vt per hoc ſoluat ab inſtãtia iudicij:niſi actor vel t in ſe onus probandi aſſumere,& probare conuentũ poſſidere ſuo nomine:vt ſic in eum transferatur poſſeſſio autoritate.l.ſimul.ff.de rei vendi.& ad hoc alle.Inno.hic ſic volentẽ,& ſequuntur hic d.Ant.& Io.de Imol.ex quibus dictis ſingulariter ſequitur extẽſio.d.l.fi.& penul.ibi conſtitutæ,vt illa pœna locum habeat non ſolũ in eo qui negat ſe ex toto poſſidere,vt ſi conuincatur de mendacio,priuetur poſſeſſione:ſed etiam locum habet in eo qui dicit ſe poſſidere nomine alieno cùm tamen poſſideret nomine proprio.Cõcludit ergo domi.meus ꝙ ſtabitur dicto ſuo ſine alia probatione:quia aut nominans dixit verũ:& habemus intentionem.aut dixit falſum: & adhuc idem dicendum eſt,cũ poſſit nuda voluntate cõſtituere ſe poſſidere nomine alieno,& deſinere poſſidere.l.ſi qs vi.§.differentia.& l.quod meo.ff.de acqui.poſ.& etiam iſtud voluit do.Anto.ſi tamen hoc diceret in fraudẽ,poteſt conuinci modo prædicto:& cõuictus amittet poſſeſſionẽ:& fiet de poſſeſſore petitor.& idem tenet Spe.in titu.de primo decreto. §.reſtat.ver.quid ſi nominãs.& etiam voluit Bal.in l.fin.ff.de rei ven.& in l.j.C.de his qui poten.loco.vbi per illũ tex.forti⁹ vult,ꝙ ſi conuentus mendaciter aſſerit potẽtioris nomine poſſidere:puta epiſcopi alterius officialis,in quo vendicet ſibi locum titulus,ne liceat potentioribus,ꝙ talis mendax amittit nõ ſolùm poſſeſſionem,ſed & proprietatem.quod eſt ſingulariſſimum,& memoriæ commendandum.& poſſet tibi contingere in practica,& mihi placet.facit quod no.Bart.in l.cum miles.ff.de alienatione iu.mu.cauſa facta.vbi vult,ꝙ impetrãs auxilium à potentiore vt intercedat,amittit cauſam illam.& idẽ tenet Bal.in l.ij.C.ne liceat potentioribus.& do.m.in c.ij.s.de alie.iud.mu.cauſa facta.in nota.& ibi dixi.Sed aduertè ad id quod dixi,ꝙ nominas non teneatur probare ſe poſſidere nomine alterius:quia dicit Albe.de roſa.in l.ij.C.vbi in rẽ actio. ꝙ ita cõmuniter practicatur.& ibi ſingulariter ſubdit,ꝙ ſtabitur dicto nominati:qui ſi dixerit,ꝙ imò cõuẽtus non poſſidet nomine ſuo perdit poſſeſſionem alleg.l.ſi quis diuturno.ff.de fal.& ſeq.quia hic Mar.de lau.ſecundũ Bal.in d.l.ij.quẽ ſequitur hic zaba.dicit primam opi.Iaco.de Are.& Ioã.An.veriorem:quia licet propter mendaciũ poſſit eſſe locus dictæ l.fi.ff.de rei ven.non tamen tollitur aliud:quia ex quo detentator præſumitur poſſidere nomine ſuo,vt no.Hoſtiẽ.in c.cum olim.ij.de priuile.pro quo allego gl.ant epe.in c.cum eccleſia.j.de cauſa poſ.& proprieta.& in l.titia.ff.de ſolu.meritò cùm dicat ſe detinere:iſta detentio facit eũ neceſſarium aduerſarium in reali.vt l.officium.ff.de rei ven.vnde nõ videtur locus opi.Iac.de Are.& hæc opi.videtur vera,ſi conſtat ꝙ detentat:ſed ſi aliunde non conſtat,ſed ſimpliciter dicit ſe alieno nomine poſſidere,procedit opi.Bart.quia ſi actor accipit confeſſionẽ pro ſe,debet eam etiam recipere & contra ſe. mihi placet plus contraria opi.per tex.noſtrum per d.l.ij.qui text.ſimpliciter volunt,ꝙ ſufficiat nominare dominum in iudicio:nec requirit

25 probationem. ¶†Item quærit iuxta prædicta vtrũ facta nominatione nominans teneatur iurare de calũnia.Solutio Guil.de ſuza.in d.l.ij.tenet ꝙ ſic.ſed non ſit agendum contra eũ:ſed contra nominatum.& ſtatim dicam in xj.& xiij.arti.

¶Nec ob.ꝙ tantũ ſemel ſit iurandum,vt in d.aut.hoc ſacramẽtum.C.de iura.calum.& dicam.j.in titu.de iura.calũ.quia per hoc ſacramentum eximitur à iudicio,ſecundũ Guido.& ſequitur Spe.in titu.de iura.calũ.§.reſtat.ver.ſed illud.ſed dicit Io.And.in addi.Spec.ꝙ ſibi videtur,ꝙ ſit locus iuramẽto de malitia.videlicet,malitioſè non nominat:non autem de calumnia quod reſpicit totam litem:& præſtatur poſt li.conteſt.vt in c.ij.in fi.de iura.calum.in vj.de quo dixi in titu.de iura.calũniæ. & hanc opi.ſequuntur hic do.Anto.zaba.d.m.quid autem de ipſo actore & nominato,vtrum iurent de calum.dicã.j.art.xj.

¶Nono prin.ar.tractãdũ eſt,quid debeat facere iudex poſt factam nominationem:& ante contumaciam nominati,pro cuius arti.clariori demonſtratione proſequar infraſcriptas.q.

¶Prima erit generalis,quid facere debeat.

¶Secunda,quia per iudicem debet dari dilatio,quæritur.cui ſit danda:& per quem debeat fieri nominato intimatio.

¶Tertia,qualiter debeat fieri talis denunciatio nominato.

¶Quarta,quid ſi eſt data dilatio ad denunciandum,ſed talis denunciatio,ſeu intimatio non eſt facta ipſi intimato.

¶Quinta,vtrum per huiuſmodi denunciationem factam per colonum,interrumpatur præſcriptio.

¶Sextò de effectu iſtius nominationis,ſeu citationis.

26 ¶†Primò quæro,quid debeat facere iudex poſt factam nominationem.ſolu.hic.ꝙ debet ſtatuere certũ terminũ arbitrio ſuo finiendum, habita ratione loci in quo degit ipſe nominatus:intra quem debeat denunciari iudicium intẽtatum ipſi nominato,vt hic.iuncta.l.ij.C.vbi in rẽ actio.quæ clarius in hoc loquitur,quàm tex.noſter.Eſt ergo hic dilatio arbitraria,ex

quo

quo non est statutum certũ tempus,& quia dilationes regulariter sunt arbitrariæ,vt l.j.C.de dila.iij.q.iij.§.spatium.& c.j.j. de dila.tenet Cy.in d.l.ij.& do.Ant.hic.

¶Secundò quæro pro declaratione præcedentis quæstionis, cui prædictus terminus debeat assignari?an nominanti,an nominato?& sic per quẽ debeat fieri prædicta denunciatio: vtrũ per nominantem an verò per iudicem?so. gl. hic super verbo, producendo.dicit,debet fieri per nominantem.&sic sequitur ꝙ iste terminus debet statui nominanti.sed Inno.& Hostien. dicunt,ꝙ debet fieri per iudicẽ talis intimatio: si fortè est minus idoneus.&quia periculosum esset domino,ꝙ interpellatio facta colo constitueret eum in mora,quod no.in l.item veniũt. §.petitam.ff.de peti.here. nam posset per colonum committi, non denunciando dominum.ideò consilium est ꝙ actor per se denunciet,vel faciat denunciare iudicem,secũdùm Pet.& Cy. in d.l.ij.& do.Anto.& zab.hic.Bart.verò in d.l.ij.simpliciter tenet,ꝙ debet fieri per iudicem.per tex.illum,dum dicit, certo dierum spatio à iudice finiendo &c.quibus verbis eo vtitur tex.noster.& subdit Bart.quod idem tenet hic Inno. sed certè Inno.hic non dicit istud,imò tenet oppositũ.dicit enim quòd nominatus debet produci per detentorem,& sic per nominantem,& quod iudex primò dabit terminum colono,vt dominũ ad iudicem perducat : & postea vocabit ipsum dominũ.nec l. ij.dicit illud,ꝙ dicit Bar.imò dicit do.m.quod imò potius ꝓbat contrariũ in eo,quod voluit,ꝙ nominato nõ veniente ad terminũ statutũ, debet iudex citare nominatũ legitimis edictis,si intellexisset à prin.de citatione fienda per iudicem simpliciter,dixisset ꝙ iudex eum vocet legitimis edictis.Sed quia prima fit simpliciter per detentorem,debet fieri postea solennis per iudicem: & ita fuerã imaginatus anteꝗ̃ viderẽ d.m. qa per hunc modum videtur succurri,si nominãs esset minus idoneus.Subdit tamen d.m.ꝙ tutius est ꝙ fiat per iudicem,& putat d.m.quòd si iste detentor nõ faceret teneretur ad interesse & non præiudicaretur absenti,vt dicũt doc.per l.j.ff. de eo per quẽ factũ erit,& statim dicã in q.iiij.si nominãs fideliter denũciaret noĩato absenti,sufficeret:quia in hoc est quasi nũcius iudicis.ar. notatorũ in c.cũ dilecti secũdùm d.m. & mihi placet.

27 ¶†Tertiò quæro,qualiter fieri debeat hæc denũciatio? sol.dicit Bal.in d.l.ij.quòd poterit mitti sub hac forma:videlicet, ꝙ ipse nominatus compareat intra talem terminũ, si sua crediderit interesse,per not.in l.ea quidem.C. si mancipium ita fuerit alienatum.& in l.j.§.quod dicitur.ff.si cui plusꝗ̃ per l.Falcidiã ego arbitror ꝙ siue denũciatio fiat per iudicem,siue per nominantem,aptior forma sit ꝙ narrata conuentione facta per actorem,& nominatione facta de illo per reũ, ꝙ veniat vel mittat idoneum respõsalẽ suscepturus iudicium, si sua putauit interesse.ar.tex. nostri & d.l.ij. iunctis iuribus statim allegatis per Bal.& quid importet citatio,si sua putauerit interesse , dicam statim ar.xj.quæst.viij.

¶Quartò quæro, quid si dilatio esset data per iudicẽ nominãti,sed tamen ipse colonus conuentus non denũciauit nominato:vtrũ præiudicetur ipsi nominato?sol. dic ꝙ non:quia text. noster & d.l.ij. dicit ad notitiã eius producendo. vnde debet constare de notificatione.mãdabit ergo iudex colono, ꝙ notificet,& fidem faciat ipsi iudici de notificatione,vel ipsemet iudex mittat nunciũ,vt s.dixi.ita dicit Bal.in d.l.ij.& vide quod dicam.j.ar.xij.& no.ꝙ si talis denunciatio non fit nominato, non incipit currere sibi terminus statutus ar.l.fi.§. si verò nemo.C.de iure dominij impetrando,& quod no.Bart.in l. Labeo de iure.iu.& facit tex.noster dum dicit, ad ei9 notitiã producendo.ad idem tex.in d.l.ij.ibi:ad notionem eius producendo.Quintò quæro,vtrũ denũciatio facta per colonum interrumpat præscriptionem:de qua in tex.so.glo. in d.l.ij. dicit ꝙ non:nisi fiat per nuncium:quia colonus non est executor missus à iudice,de quo dicam latius j.ar.xiij.

28 ¶†Sextò quæro de effectu istius citationis, seu denũciationis sol.dic ꝙ si nominatus post tempus indultũ noluerit adimplere:quia nec venit,nec misit respõsalem,lis quo ex eo die, quo possessor ad iudicium vocatus est ad interrumpendũ præscriptionem longi temporis habetur pro conte.tex.est hic in d.l. ij.C.vbi in rem actio.de quo dicam.j.latius articu.xiij.

29 ¶Decimò prin.ar.quæro,quid facere debet nominans dominum in iudicio:& ad quid teneatur.so.dic ꝙ debet significare domino, vt veniat ad suscipiendum iudicium in terminum sibi assignatum à iudice secundùm ea,quæ dicta fuerũt in præce.art. vtrum autem teneatur probare se possidere alieno nomine,dixi s.art.viij.Vndecimo prin.ar.tractandũ est. quid debeat facere nominatus , pro cuius ar. clariori doctrina prosequar infrascriptas.q.

¶Prima erit generalis,ad quid teneatur nominatus facta sibi denunciatione legitimè.

¶Secunda,vtrum ipsi nominato venienti,recipienti intentionem actoris sit dandus nouus libel.

¶Tertia,quid iuris,si nominatus nullo modo possidebat: sed nominans possidebat ciuiliter, detinebat nomine domini : an contra nominatum sit de nouo dandus nouus libellus.

¶Quarta,vtrum nominatus comparens possit ex persona sua declinare forum,siue nominans nullum ius habeat,siue habeat aliquod ius pariter cum nominato.

¶Quinta,vtrum nominatus comparens possit iudicem recusare,quoniam non poterat recusare nominans.

¶Sexta,vtrũ vigore literarum impetratarũ contra nominantũ possit delegatus exercere iurisdictionem contra nominatum.

¶Septima,posito ꝙ propter aliquã cãm nominãs non possit appellare,vtrum appellatio prohibita intelligatur nominato.

¶Octaua,vtrũ nominato licitum sit petere cõpromissum ex persona sua,vel alio vti priuilegio,quod non esset licitum petere nominanti conuento.

¶Nona,vtrum nominatus comparens , vt recipiat iudicium, teneatur iurare de calumnia.

30 ¶†Prima igitur quæstio,quid debeat facere nominatus facta sibi denunciatione.sol.dic ꝙ debet venire,vel idoneum mittere procuratorem seu responsalem tex.est hic,& in d.l.ij. & intentionem actoris excipere:hoc est,defensionem suscipere, vt dicit hic glo.in verbo excipiat.& sic debet suscipere iudicium in se.nam quandoꝗ̃ verbum excipere, ponitur pro suscipere. facit xxiij.q.v.c.non est nostrum.& j.tit.j.c.imperatorũ.& j. de plus petitio.c.j.secundũ glo.simile habetur in c. licet Heli. de simo.& c.vt super de rebus eccle.non alie. vel intentionem actoris excipere,hoc est actorem rejicere per exceptionẽ , seu actoris intentionem perimere secundùm Io.An.& doctores.

31 ¶†Secundò quæro,ex quo nominatus comparens tenetur respondere,& actoris intentionem excipere:vtrum contra istũ nominatum exigitur nouus libellus.so.Bart.in l.ij.C.vbi in rẽ actio. tenet ꝙ sic. & quod conuentus nominans debet absolui ab instantia iudicis,& idem tenet ibi Bald. & tenent hic do. Ant.do.m.& doc.& Ang.in l.nõ solũ.§.quod vulgo ff.de vsu. & ratio est,quia ex libello iam porrecto, qui concludit cõtra nominantem,nõ possit condẽnari nominatus.facit.c.licet Hely.de si.& quod no.in l.vt fundus.ff.cõmuni diui. dimittẽdus est ergo nominans,qui non tenetur amplius esse in iudicio, ꝓ quo facit.l.neꝗ̃ impuberes.§.j.ff.de in ius vo.& tradit Specu. in titulo de primo decreto.§.restat ver.sed nunquid nominãs. & hæc procedunt propriè in nominato. secus quando tertius veniret pro suo interesse, vt assisteret liti inchoatæ : quia tunc non datur nouus libellus:sed iudicium inchoatum regulat ius ipsius tertij.aliàs autem non diceretur assistere: sed principaliter litigare,& dicit hic za. quòd eo casu,quo nominans nõ habet ius,videtur sufficere libellus datus contra detentantẽ:quia ex quo dominus se offert defensioni,tenet locum detentantis. sed plus placet præcendens opi.

¶Tertia q.quid si dominus nullo modo possidebat,sed ille, q in iudicio nominauerat,possidebat ciuiliter:&detinebat nomine domini forte precario.vtrũ contra dominum sit dandus libellus?so.videtur dicendum ꝙ non,per no.in l.Pomponius.§. is qui precario.ff.de acqui.pos.sed dic ꝙ imò dabitur. & iste q non nominauit dominum in iudicio debet etiam cedere possessioni,& ipsam in dominũ transferre: vt sic dominus posset conueniri rei vendicatione.aliàs si hoc non faceret,non absolueretur ipse ab instantia iudicij: quia per illam nominationem non esset actori consultum. vt hic,& in d.l.ij.& ibi per Bart.& doct.& maximè per Pau.de Cast.

32 ¶†Quarta q. vtrum nominatus comparens possit declinare forum,quem ex persona sua nominans declinare non poterat pone exemplum:laicus conuentus coram iudice seculari nominat clericum in iudicio:vtrum clericus possit declinare forũ? sol.Io.An.hic primo arguit ꝙ non:sed ꝙ teneatur defendere, vbi nominans tenebatur.ar.l.j.C.vbi in rem actio.&ff.de iud. l.venditor.& l.hæres absens.in prin.refert tamen Fran.vercel. dicere,ꝙ hęc q.fuit Mediolani in quo Vbertus de Bobio consuluit contrarium.hoc approbat idem Franciscus per regulã, quæ vult, ꝙ actor sequat forũ rei,& in hac opi. residet hic Io. An.nec ob.quod no.Spe.in ti.de primo decreto.§.restat. ver. quid si dñs.& seq.vbi dicit,ꝙ si venit clericus vt defensor voluntarius,quia cõuentus,habet ius in re nõ auditur,quia interuẽtu personæ clerici durior fit cõditio agẽtis cõtra l.j.§. defendi.ff.ex quibus causis in pos.ea.& in aut.de san.epis.§.illud autẽ.& C.de procur.l.militẽ.& C.de epi.& cle.& l.placet. etiã si expresse renũciet priuilegio fori.vt ibi & ff.qui satisd.co.l.quoties.quia ex prædictis apparet ꝙ Spe.ibi loquit cũ conuentus

habet ius in re: puta, si est feudatari9, vel emphyteuta super vti li dñio. nã certè nõ põt dñs nominat9, q̃uis clericus aduocare causam ad forũ suũ suscipiẽdo defensionẽ. secus si loquitur de colono cõmodatario, vel simili nõ habẽteius in re. & hãc opi. sequũtur hic do. Ant. & zab. & d.m. distinguit, ꝙ aut clericus, vel similis venit tanq̃ nominatus, & ius habẽs, & sic est necessarius defensor, & principalis, & tunc aduocat causam ad forũ suũ. si enim dandus est libellus de nouo cõtra istũ nominatũ cõparentẽ, & nominans absoluendus ab instantia, vt dixi s̄. in q. ergo actor debet sequi forũ rei. Nõ ob. l. j. C. vbi in rẽ actio & d. l. venditor de iudicijs. ff. cũ similib9. quia instantia ibi non alteratur de persona ad personã: hic sic: videlicet, de detentore in dominũ. nã cõtra emptorẽ cõuentũ durat instãtia: licet venditor defendere possit assistẽdo, & iudiciũ cũ eo suscipiendo. Non ob. quòd conditio actoris ex persona defensoris nõ debeat fieri deterior, vt dixi: quia ibi loquitur de defensore volũtario, qui assistit alteri hic in necessario, qui venit principaliter ad sui ipsius defensionem. vnde potest vti priuilegio suo, vt l. idemq̃. §. & generaliter. ff. mãdati. vbi tex. & gl. secundùm do. Ant. & do. me. quod etiam procedit non solùm quò ad priuilegium fori, sed etiam quò ad aliud quodcunq̃ priuilegiũ cõpetens nominato cõparenti, per ea quæ dicã in sequẽti q. Aut tertius volũtariè venit ad defendendũ nominatũ modo predicto: sed venit ad defendendũ emptorẽ ratione alterius iuris. & tenetur defendere: nec potest declinare iudiciũ. & sic debet intelligi gl. singularis xj. q. j. c. clericũ nullus. & tradit do. m. in c. quia V. de iud. & hęc opi. mihi placet: quia contra nominatum de nouo fundatur iudiciũ: licet in alio casu nullũ de nouo fundatur iudiciũ: sed primò cõuẽtus semper remanet reus, & hoc etiam voluit Ang. in l. non solũ. §. quod vulgo. ff. de vsuc. vnde iudiciũ intẽtatũ cõtra primũ: conuentũ regulat ius istius tertij comparẽtis ratione sui interesse, vt dixi s̄. l. ij. q. istius. q. & ad prędicta vide consil. Bar. quod incipit diãbra. quod ad presens videre nõ potui, nõ habebã in domo. Sed circa prędicta oritur mihi notabilis dubitatio: pone, ꝙ in re petita tã cõuentus nominans, q̃ alius nominatus habeat ius in re: & actũ sit simpliciter, vel taliter ꝙ in actione intẽtata sit deductũ ius vtriusque cõparat reus & nominat aliũ habentẽ ius respectu iuris, ꝙ ad aliũ pertinet, q̃n facere potest, vt dixi s̄. ar. vj. q. iiij. pone ergo quòd comparet nominatus, qui habet priuilegium fori, & opponit declinatoriã: quid agendũ erit? Solu. in hac quęstione à doctoribus non tacta arbitror sic dicendũ, ꝙ respectu iuris ad conuentum: pertinentis libellus procedit: & procedetur cõtra eum, si ius ipsius est separatum à iure nominati: sed respectu iuris ad nominatum pertinentis, dandus est nouus libellus corã iudice suo: quia ex quo iura vtriusq̃ sunt separata, & diuisa ex vno nõ inferẽ ad aliud. vt in l. naturaliter. §. nihil cõe. ff. de acqui. pos. cũ alijs iurib9 vulgatis. vnde sicut si integrũ ius pertineret ad noĩatũ dãdus esset nouus libellus cõtra eũ coram iudice suo, vt s̄. dixi. ita & respectu istius iuris separati ac distincti. facit etiã l. quæ de tota. ff. de rei ven. & quia non est ideò impeditiua, quò minus fieri debeat: vt puta, ne propter eãdẽ causam eatur ad diuersos iudices, vel causæ cõtinẽtia diuidaẽ secũdum ea, quæ dixi in c. fi. de mutu. peti. in xj. principali articulo. sed si ius vtriusq̃ esset cõnexũ: & sic ad vtrũq̃ principaliter pertineret defensio ratiõe iuris sui, sed cõnexi: maius est dubiũ, qa tuc videẽ, ꝙ ad hoc, vt causę cõtinẽtia nõ diuidaẽ, & vt ꝓ eadem re non eatur ad diuersos iudices secundũ ea, quę dixi in c. fina. de mutu. peti. in dicto xj. art. & quia vi deẽ pręoccupata iurisdictio, meritò hoc casu videẽ ꝙ cleric9 debeat rñdere corã ipso iudice laico, maximè retẽta opi. ꝙ clericus possit recõueniri corã laico. de quo dixi in c. j. s̄. de mutu. peti. in v. principali. & sic à simili ex rationibus prædictis idẽ videtur dicẽdum, maximè ratione connexitatis, cùm connexorum idem sit iudicium. vt c. translator. s̄. de constitu. & cle. ij. de iud. cum si.

¶ In cõtrariũ facit, quod dixi in c. fi. de mu. peti. ar. xj. ver. viij. fallit, vbi omnino videas, & maximè si teneremus aliã opi. ꝙ etiã clerici nõ possunt reconueniri corã laico, de quo dixi in dicto v. art. quia dato ꝙ actor prius conuenisset laicũ simpliciter, laicus nominasset clericũ. decisio est satis dubia: cogitabis: quia propter intensitatem calorum non datur facultas subtilius inuestigãdi. si tamen essemus à prin. arbitror ꝙ actor volens vtrunq̃ conuenire, deberet ambos conuenire coram ecclesiastico: licet alteram purus laicus, & causa merè profana, per ea quæ dixi in d. fallen. viij.

33 ¶ † Quintò quæro, vtrum iste nominatus cõparẽs possit recusare iudicẽ, quẽ nominans nõ poterat recusare, & videtur dicẽdũ ꝙ nõ: quia ille debet cõparere ad effectũ, vt suscipiat in se iudiciũ, vt hic: & lati9 dicã in xj. ar. & huic effectui cõtraria est recusatio, so. dicendũ arbitror, ꝙ possit: quia ex quo in eũ dandus est nouus libellus, vt dixi q. ij. ergo poterit eũ recusare, & hoc expressè probatur in c. cùm super. de offi. dele. nã si terti9 cõparẽs ibi pro suo interesse potest recusare iudi. si legitimam habet recusandi causam, vt ibi do. A. zab. & do. m. per illũ tex. qui non est alibi secundũ d.m. multo fortius hoc idẽ dicẽdũ est in terminis nostris. & pro hac decisione facit, quod dicam in sequẽti q. nõ ob. ar. in contrariũ formatũ: quia ille nominatus comparet suscepturus iudicium sed qualitatis & facultatis, quã haberet, si principaliter conueniretur, sed si principaliter conueniretur, posset recusare ergo &c.

¶ Sextò quæro de nouo dubio: quid si actor egisset vigore literarum impetratarũ contra b. ipse verò b. conuẽtus nominat m. in iudicio: vtrũ talis delegatus possit exercere iurisdictionem suam contra m. vigore prędictarũ literarũ cõtra b. si ille tertius comparet pro suo interesse, res est clara, ꝙ posset etiam de iure ipsius tertij cognoscere, per d. c. cũ super. de re iudic. & per id quod dixi in c. p. & g. s̄. de off. dele. in iij. limitatione & per Bal. in l. si quis ex consensu. C. de epis. audi. in l. si suspecta. ff. de inoffi. testamento. sed si ille tertius cõpareret tanq̃ nominatus, arbitror dicendũ ꝙ vt ad nominãtẽ simul, & ad nominatũ pertinet interesse actionis intentatę: quod ratione cõnexitatis, & ne causæ cõtiguę diuidãtur, poterit dictus delegatus si nõ declineẽ, cũ legitimè recusetur, cognoscere per ea quæ dixi in d. c. cũ in iij. limitatione. per iura statim alle. & per ea quę dixi super eo. art. q. iiij. ver. sed circa prędicta. Aut conuentus nullum habet ius, sed integram pertinet ad nominationem, & pro nunc ita ex tempore dicerẽ non posse delegatũ, etiã volente nominato cognoscere de cã prędicta: quia rescripta nõ extẽduntur ad ꝑsonas in eis nõ cõtentas: vt c. fi. de rescri. nec ad ea potest prorogari iurisdictio delegati vt d. c. p. & g. & ibi dixi.

¶ Septimò quæro: pone, cõuẽtus nõ potuisset appellare, si ꝓsecutus fuisset iudiciũ contra se intentatũ: iste nominauit dñm in iudicio, vtrũ nominat9 possit appellare? sol. dic ꝙ sic. tex. est in c. super eo. de officio deleg. vbi hoc notãt doct. & d.m. nam tex. ille vult no. ꝙ licet sit sublata appellatio à Papa per rescriptũ respectu huius: tamen tertius qui comparet pro suo interesse põt appellare si ergo tali cõcediẽ appellatio, forti9 cõceditur nominato per ea, quę supra dicta sunt in præcedentibus.

¶ Octauò quæro: pone a. conuentus non poterat petere compromissum: quia non de personis cõprehẽsis in statuto ipse nominat b. in iudicio, qui est de personis cõprehensis in statuto: quia fortè consanguineus actori in gradu à statuto cõprehenso: quod statutũ disponit inter cõsanguineos, vel affines vsq̃ ad talem gradũ, debeat fieri cõpromissum: cõparet b. nominatus: & suscepit in se iudicium, & petit cõpromissum. quęritur, vtrũ debeat pronũciari cõpromissum? sol. dicendũ ꝙ sic per ea, quæ s̄. dicta sunt in iiij. q. & per ea dicit Bart. in l. j. C. vbi in rem ac. & in q. sua quæ incipit, consilium Pisanæ ciuitatis. de qua statim in sequenti dubio. Sed magis dubiũ est circa prædicta: si iste tertius nõ compareret tanquã nominatus, sed tanq̃ defensor: vt puta, conuenitur emptor, comparet venditor vt ipsum defendat: & comparens petit cõpromissum tanquã consanguineus, vel affinis actoris. vnde insurgit dubiũ, vtrũ sit locus compromisso fiẽdo ex forma statuti tanq̃ in arbitratorẽ. & quàmuis iste ar. nõ pertinet principaliter ad materiã nostrã tamen quia est proximus præcedenti q. & simul expediẽ à doctoribus ideò hic tractabo. & tex. in l. j. C. vbi in rem ac. videẽ decidere, ꝙ nõ sit locus cõpromisso. nã tex. ille vult, ꝙ ad petitionem authoris nõ fiat mutatio fori. facit l. vẽditor. ff. de iud. sed prædictis non ob. contrarium determinat Bal. in q. sua quę incipit consilium Pisanæ ciuitatis. vbi latius videas eandẽ opi. sequitur in d. l. j. Mouetur quia per cõpromissum, quod fit tanquam in arbitratorẽ nõ fit mutatio iudicis: aliàs iurisdictionis: imò causa videtur decidi corã iudice cũ enim arbitramẽtis fit quædam transactio. vt in auẽ. si verò contigerit. C. de iud. & corpore vt diffe. iud. §. j. & ibi no. glo. vnde sequitur, ꝙ quando peto sic cõpromitti: idem est dicere, ꝙ peto, ꝙ transigamus secundũ arbitriũ talis. & sic nõ est mutatio iurisdictionis: sed quoddã beneficiũ cõpetẽs partib9, vnde d. l. j. non facit in contrariũ. concludit ergo Bar. pro determinatione quæstionis, ꝙ ille, qui de necessitate defendit aliũ, potest cõpromissum petere: quia potest omnes defensiones, & beneficia ex sua persona in iudicium deducere. l. idemq̃. §. generaliter. ff. mandati. & ibi tex. & gl. l. procur. ad exhibẽdũ. §. j. ff. rem ra. ha. & ibi per Bar. ergo talis poterit istam defensionẽ ex persona sua in iudicium deducere, & sequitur hic do. Anto. sed Bal. in d. l. j. dicit, ꝙ hoc non videẽ verũ: quia si vẽditor nõ potest transferre forũ: ergo multo min9 põt perimere forũ, sed ita est, ꝙ illa exceptio est ꝑemptoria fori: ergo nõ põt opponi ꝑ pręal. l. j. & d. l. venditor.

34 ¶ † Preterea ille dicitur rectè defendere, qui deducit, quod facit defen

cit defensionē, vt l. hoc autē. § rectè defendi. ff. quibus ex cau. in poss. eatur nec detractat iudiciū. vt ff. quibus ex cau. maio. l. ait prætor. in fi. ff. de procu. l. minor. §. j. sed iste detractat iudiciū. Vnde non videtur, ꝙ actor ex persona ipsius tertij cōpellatur ad transigendū: quia per hoc detractaret iudiciū. nō obst. §. generaliter. alleg. in contrariū: quia non loquitur in declinatione defensionis prout hic in casu nostro, & eodē modo non ob. l. procu. ad exhi. quia ibi loquitur in exceptione peremptoria, quæ obijcitur contra iniquitatē actoris. Præterea si actor cōpelleref ad cōpromissum, cogeref ad nouādū: quia ex laudo in forma transactionis conuentus liberaref: & incideret actor in nouam obligationē. sed ita est, ꝙ actor inuitus non tenetur nouandi aīo admittere defensorē, facit l. si mādato. post princ. ff. mandati. & traditur per Bal. & doct. in d. l. j. ergo actor non tenetur admittere hunc defensorē sub hac forma, quæ circa interitum actionis nō operatur minus, quàm nouatio secūdùm Bal. & hęc opi. est subtilior secundū Pau. de Cast. in d. l. j. sed tamen opi. Bar. videf equior: quia istud iudiciū in effectu tendit in totū in preiudiciū vēditoris. & ideò perinde est, ac si secum agitaretur: quia venit vt procur. in rem suam: & sic censef dominus iudicij, vt l. qui stipendia. C. de procur. ideò videf ꝙ possit omnibus defensionib⁹ & priuilegijs ex persona sua. & pro hac parte pluries consului, & hæc opin. maximè procederet, si iste tertius cōparēs fuisset vocatus ab actiōe, eoipso ꝙ per talē citationē esset legitimata persona sua: & diceretur defensor necessarius. l. si eo tēpore. C. de remis. pig. & l. j. §. denūciare. ff. de lib. agnoscen. & in auf. si omnes. C. si vt se ab hęre. absti. & l. de pupillo. §. qui remissionē. ff. de no. ope. nun. est necessaria alia legitimatio personę secundū Inn. in c. cū inter priorē. j. de exce. voluit Ang. in l. si suscepta. ff. de inof. test. & Mo. in l. absentia. ff. de app. & mihi placet. & idē tenet Io. An. Io. de Imol. & do. me. in d. c. cū inter. nam iudicium reddif in iuitū: vt l. inter stipulantem. §. j. ff. de ver. ob. & quilibet citatus est audiendus: vt l. j. §. cū dicif. ff. si cui plus ꝗ per l. Fal. & quod no. Inn. & mo. in c. dilecti. de exceptionibus. Bar. & Io. de Imol. referēdo Innocē. in l. cùm mulier. ff. sol. ma. & Ange. & Pon. in d. §. qui ad miss. & Bald. not. in l. post venditionem. C. de pact. vbi dicit, quòd omnis citatus est necessarius defensor, & talis ciuiliter dicitur interesse absꝙ alia probatione, ꝙ eius intersit, & prędicta notabis: quia sunt quotidiana, & contingunt in practica.

35 ¶ † Nonò quæro, vtrum iste nominatus & cōparēs, vt recipiat iudicium, teneatur iurare de calūnia, asserendo nominatorem ipsius nomine possidere: & sic teneatur iurare ꝙ nō animo calumniandi hoc facit. sol. Spe. in titu. de iu. cal. §. restat. versicu. sed illud. dicit ꝙ non. & ꝙ tunc habet locū auf. hoc sacramentum. C. de iu. cal. vt tantū semel iuretur post lit. conte. quia licet velit dicere Spe. ꝙ ex quo contra eū datur nouus lib. vt dixi s. in ij. q. & hoc iuramentum calū. præstan. sit post lit. conte. vt dicā in seq. tit. nec sit prestandum nisi semel. vt d. auf. hoc sacramentum & dicā in ti. sequenti. ergo sufficit quando prestabit post lit. conte. & ex prędictis habes expeditū xj. prin. arti.

¶ Duodecimò prin. art. materię. §. nostri tractandū est, qd agēdum sit per iud. facta nominatione per conuē. & facta denūciatione ipsi nominato, ipso nominato non cōparente, pro cuius clariori doctrina ar. prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Primò vtrum nominatus debeat iterum citari: & qualis debeat esse ista citatio.

¶ Secūdò finita dilatione assignata noīato, & in cōtumacia, perseuerāte: vtrum iudex debet adhibere cognitionē, & qualiter.

¶ Tertiò quid agere debeat iudex adhibita cognitione necessaria: per quam constet de iure actoris.

¶ Quarta, quia actor mittitur in possessionem: quæritur qualis sit illa possessio, & de ipsius effectu.

¶ Quinta, quia noīato reseruetur allegatio super proprietate, ꝗritur vsꝙ ad quantum tempus audiatur super proprietate.

¶ Sextò vtrū nominatus passus missionem, videns agere super proprietate, teneatur iurare de cal. & quid de ipso misso in possessionem, qui nunc conuenitur.

¶ Septimò, quid si talis missio facta fuerit cōtra colonum, seu nominatorē nō seruatis debitis citationibus de nominato: vtrū valeat & præiudicet nominato.

¶ Octauò, quid iuris in causa dāni dati, si noīat⁹ est cōtumax.

¶ Nonò, vtrum contumacia nominati noceat nominatori.

36 ¶ Primò igitur quæro, facta denunciatione & noīatione noīato nō cōparēte, qd sit per iudicē agendū. sol. dic ꝙ iudex debet ipsum noīatū legitimis citare edictis. text. est hic, & d. l. ij. C. vbi in rē ac. qđ intelligit Io. And. de trib⁹ edictis distinctis, vel vno pro omnib⁹. ff. de iud l. nonnūꝗ. & l. pręcedēti & idem tenet Petrus de Saxonia alleg. xxiiij. q. iij. c. de illicita. sed Abb. dicit ꝙ fient tres citationes, quarū quælibet habebit x. dies. ff. de iud. l. per interualla. zab. hic dicit, ꝙ hoc est arbitrariū: quia tempus dilationū est arbitrariū. vt dixi s. ar. ix. Bal. in d. l. ij. dicit, ꝙ requiritur perēptoriū expressum vel tacitū. ego arbitror ꝙ omnino requirif peremptorium distinctū vel per interualla, vel per glutinationē triū terminorū secūdū ea, quæ tradunf tres denūciatiōes. C. qūo & qñ iu. s. quātitatis dilatiōis ꝓ quo liber termīo est arbitraria, de qua materia lati⁹ dicā in ti. de di.

37 ¶ † Secundò quærò, finita dilatione assignata nominato & eo in contumacia perseuerante, vtrū debeat adhibere cognitionē & qualem. sol. dic ꝙ iudex debet summatim negotiū examinare. tex. est hic. & l. ij. C. vbi in rē ac. qualiter intelligatur summatim, glo. hic in verbo summatim, hoc est semiplenè: quia iudex propter alterius contumaciā nō debet statim actorem præsentem constituere possessorē, vel in possessionē mittere, etiā causa rei seruandæ: nisi aliquā præsumptionē haberet contra eū. vnde poterit iudex recipere vnum ex testib⁹, quos actor producet: vel legere instrumētum, per quod intendit probare secūdū Goff. qui ita seruabat. vt dicit Spe. in tit. de primo decreto. §. ij. in prin. & sic residet hic Io. An. & gl. nostra subdit rationem istius summarię cognitionis: quia posset esse, ꝙ actor calumniosè peteret. vnde iudex primò recipiat ab actore iuramentum de cal. ar. l. thesaurus. ff. de exhi. & j. de rest. spo. c. literas. & s. de ele. c. dilecti. non enim debet iudex festinare ad missionē in possessionem: quia si reus probabit iustā causam absentię, restituetur. ff. de dam. infe. l. si finita. §. fortè. & j. de re iu. c. cū Bertholdus. & ita de facto seruaf secūdū glo. Sed aduerte: quia gl. videtur innuere, ꝙ eo casu quo pręcesserit dicta cognitio, non restitueref, quod est falsum secundū zab. per iura statim allegata arbitror, ꝙ alius fuit intellectus gl. ꝙ ad hoc, vt nō ita faciliter appareat restitutionem fiendā, debet pręcedere dicta cognitio. vel potest dici, ꝙ istius summariē cognitionis ratio est: quia colonus reclamat. & dicit dominū ius habere secundū Io. antiquum & sequif hic Io. An. Odo. & Azo. dixerūt in d. l. ij. ꝙ sufficit solum iuramentum sicut in actione ad exhibi. vt d. l. thesaurus. quod est contra. l. fi. C. de bo. au. iud. pos. Alij dicūt, ꝙ summariè procedetur ad hoc extraordinaria quò ad alia: sed non quin saltem exigatur semiplena probatio: & hoc vult Barto. in l. cū proponas. C. de bo. auth. iud. pos. qui dixit, ꝙ hęc cognitio erit summaria quò ad duo prima: quia proceditur contra absentem vt l. properan. §. & si quid. & §. si autem. C. de iudi. secundò quia tantū fit discussio iure potestatis actoris. vt l. iij. §. ibidē. ff. ad exhi. vnde petit iudex vnū ex testibus recipere, vel instrumentū legere: vt s. dixi. sed Bar. in d. l. ij. & l. cōsentaneum. C. quomodo & quando iudex. dicit ꝙ si ex missione in pos. non fit præiudicium, nec in pos. nec in proprietate summatim intelligitur. i. præstito solo iuramento vt d. l. thesaurus. & auf. ei qui. C. de bo. auth. iud. pos. Si verò fieret præiudiciū in proprietate: & non in pos. vt quando interponitur secundum decretum, tunc debet constare de iure actoris plenè, vt l. fi. C. de bo. au. iud. pos. Si verò fit præiudicium in possessione, & non in proprierate, sufficit constare de iure actoris summatim: hoc est, per præsumptiones, indicia, vel semiplenas probationes, vt l. iij. §. causæ. ff. de Car. edic. cùm ergo hic nō fiat præiudicium in proprietate, sed in sola pos. ideo requiritur prædicta summaria cognitio, & sequitur Bal. in d. l. ij. & idem quasi in effectu videtur velle do. me. hic, qui distinguit, ꝙ aut missio fit in personali, aut in reali ex primo decreto, in qua versatur modicū præiudi. & illa nō est materia nostra, quę traditur per Barto. & docto. in l. si finita. §. Iul. ff. de dam. infect. & d. l. consentaneū. ego latius dicam. j. in titu. de eo qui mit. in poss. aut agitur de maiori pręiudicio, non tamen totali: puta, in terminis nostris, in quibus fit immissio in veram pos. & tunc sufficit summaria cognitio respectu ordinis procedendi: non tamē suf ficiet iuramētū, sed requiritur secundū omnes semiplena ꝓbatio, seu pręsumptiōes, vel indicia, vt d. l. iij. §. causę. aut vnus testis vel instr̄m vt s. dixi. Tertiò quero, qd agere debeat iudex adhibita cognitiōe necessaria, ꝑ quā summatim cōstet de iure actoris iuxta predictā cognitionē. de qua in præce. q. so. dic ꝙ actorē in possessionem rerū petitarū mittere non tardabit tex. est hic. & d. l. ij. & intellige ꝙ iudex nō debet tardare. s. nimis: sed aliquid diu expectabit secundùm Gof. & Io. An. & Host.

38 ¶ † Quartò quæro, quia actor mittitur in posses. vt dictum est in præcedenti quæstione, qualis sit illa possessio, & de ipsius effectu. sol. dic ꝙ est vera possessio, & non simplex custodia, ꝓut est quādo actor mittitur in pos. ex primo decreto in actione personali, vt in §. sequēti vel etiam in reali simpliciter. vt in §. pręcedēti. quo casu passus immissionē veniēs intra annū auditur, etiā super pos. vt §. pręcedēti. & hoc tenet Specu. in titu. de primo decreto. §. restat. ver. debet aūt statim. licet qdā voluerūt, ꝙ etiā ī casu illo sicut in §. ꝓcedēti & sc. vsꝗ ad annū reser-

uetur quæstio super pos.quod refert gl.hic super verbo, reseruata.quia si papa hoc voluisset, hoc dixisset sicut in §.præcedēti. et hæc cōmunis omniū Doct.opi. Cùm ergo actor mittatur in verā possess.sequitur ꝙ reus fit de possessore petitor, nec reseruetur sibi amplius quæstio super positione, sed super proprietate dūtaxat: vt hic, in fi.& d.l.ij.nō ob.§.præcedens. vbi etiam super pos.auditur vsq; ad annum: quia tex.ille loquitur in casu diuerso: videlicet quādo interponitur primū decretū in actione reali cōtra absentē contu.côuen.& nomine proprio possidē te.hic verò cùm is qui côuenitur, nō possidet nomine proprio, sed alieno: & nominat dominū in iudicio. vnde ibi actor mittitur in possessionem causa custodiæ: & nō efficitur verus possessor: hic mittitur in veram possessionem.& ratio differentiæ est secundū glo.in verb.reseruata.quia maior contumacia præsumitur in casu nostro, quàm in superiori: quia hic per plures citationes citatus est, & plures contempsit. nam primò actor citari fecit colonum: & colonus denunciauit dño: post quàm denunciationem iterum citatur dñs legitimis edictis secundū qđ supra dixi in prin. vnde contumax videtur plus contempsisse. et sequunt̃ cōmuniter Doc.hic & in dicta l.ij.& hinc sumpta occasione Hostiē.hic, & Doc.ponunt aliquas rationes diuersitatis inter hunc §.& præcedentem, quas super d.glos.reseruat. et dicit hic do.m.ꝙ satis putat sufficere illam causam, ꝙ hic interuenit quasi contest.lit.de quo tetigi supra arti.ix.q.vj.& latius dicam j.xiij.arti. vnde sicut reo existente contumace post lit.conte.proceditur ad missionem in verā, & incōmutabilem pos.si nō liquet de causa.l.consentaneum.C.quomodo & quādo iudex.& no.in c.prout.j.de dolo & contu.ita & quādo interuenit ista quasi lit.cōte.secundū do.m.& vide quod dixi in d.glos.in verb.reseruatis.& sic ex prædictis infertur singularis effectus, ꝙ vbi iste immissus in possessionem prius erat actor, & sibi necessariò incumbebat probatio dñij: nunc erit verus et passus missionem tenebitur de suo dominio probare secundū Doct.hic & in dicta l.ij.& bene.

39 ¶ †Quintò quæro, quia nominato passo missionem reseruatur allegatio super proprietate: vsq; ad quantum tempus iste nominatus audiatur super proprietate. Sol.glos.hic super verbo reseruata.concludit quòd sibi reseruatur, donec sit præscriptū: et quod etiam de iure canonico hic potest procedere præscriptio.& idem tenet Ioan.And.& sequuntur cōmuniter Doct. aliqui tñ videntur velle ꝙ perpetuo duret: quia nō potest præscribi.ex quo effecta est litigiosa: & ꝓpt̃ hoc debe de iure suo dubitare.gloss.tamen hic tenet contrariam sententiam, quòd possit præscribi: quia videtur habere bonam fidem eò quòd credit rem ad se pertinere, cùm iurauerit, quòd non malitiose, vel per calumniam petijt rem illam: & ideò potest præscribere: quia iuste possidet, qui authore prætore possidet, vt l.iuste possidet.ff.de acquir.possess. Sed aduerte: quia glos.in d.l.ij. C. vbi in rem actio. dicit ꝙ in re immobili præscribit longo tempore: & sic spacio decē annorū inter præsentes, & viginti inter absentes.sed Iaco.de Aret.Pet.& Cy.in d.l.ij.tenent cōtrarium.mouentur, quia præscriptio longi temporis non procedit sine titu.vt in d.l.fina.& l.nunquā.ff.de vsu.sed per primū decretū iudex non transfert titulū: nec intendit transferre dominiū, vt l.si finita.§.fi.ff.de dā.infec.& per cōsequēs nec vsucapiendi cōditionem, vt l.Claudius.ff.de cōtrahē.emp.&c.& sic volunt, ꝙ iste audiatur super proprietate vsq; ad xxx.annos, vt l.sicut.& l.si quis emptionis.C.de præscrip.xxx.vel xl.annorum secundū Iaco.Pet.& Cyn.& hoc procedit nisi à iudice præfigeretur breuior terminus intra quem agi deberet. quod fieri potest, vt infra dicam.sed Iaco.But.in d.l.ij.in effectu tenet primā opinionē gloss.quòd audiatur vsq; ad decē vel viginti annos & nō vltra Guliel.de Cu.in d.l.ij.dicit ꝙ præscribet titulo ꝓ suo à die, quo est effect⁹ incōmutabilis possessor: quia ex tunc non dubitat de iure.antea verò nō vsucapiet: quia ante non est in bona fide, cùm non possideat titulo pro suo: quia nō dubitat de iure suo.& sic sentit quòd immediatè non possideat verè: quod est falsum, vt dixi in quæstione præcedenti. Bartolus verò in dicta l.secunda, tenet opinionem glos. dicens, quòd ille vsucapiet longo tempore ex præcedenti titulo, quo se dominū putabat, vt l.si is qui pro emptore.§. penulti.& l.eum qui hæres.ff.de vsucap.& idem tenet Bart.in l.consentaneum.C.quomodo & quādo iudex.nisi statutus sit terminus: de quo statim dicā.& sic videtur Bart.sentire ꝙ secus sit si missus in possess.non haberet titu.& idem tenet Bal.in d. l.ij.& hanc opi.sequitur hic do.Ant.& Io.de Imo.in l.si finita. §.iul.ff.de dā infec.& do.m.hic nisi forte loq̃remur in præscriptione contra ecclesiā: quia tunc exigitur tempus xl.annorum, vt ca.de quarta.j.de præscrip. Idem dico verum quò ad ecclesias inferiores: sed contra Romanā ecclesiā exigeretur tempus centum anno. vt c.audientiā.& c.cū nobis: & c.si diligēti.j. de præscri.vt in aut̃.vt eccle.Ro.gaudeat priui.centū anno. Item hoc procedit, nisi per iu. statutus fuisset terminus intra quem audiretur dominus de proprietate. nā tūc post lapsum ipsius termini, non auditur amplius secundū Cy.in d.l.ij.per l.à quo fundus.ff.de dam.infe.& ibi per Dy.& l. mancipiorū.ff. de optione leg.& quia terminus ille non est determinatus, statur arbitrio iudicis, vt l.j.ff.de iur.deliberādi. & sequitur do. An. sed dicit hic do.m.ꝙ putat, ꝙ à prin. tempore immissionis in possessionem non possit statui ille terminus ad agendū, cùm satis sit punita contumacia per missionem in verā pos. & nemo regulariter compellitur agere, vt in rub.& nig.C.vt nemo inuitus facit tex.in §.se.vbi dicitur, ꝙ iudex à prin. debet esse cōtentus alterutra. postea subdit tamen d.m. ꝙ in futurū poterit loco secundi decreti, seu pro secūdo decreto peti, vt statuatur ipsi nominato ad agendū super proprietate, post quē amplius non audietur.& ita debet intelligi d.l.à quo fundus. & ibi sentit Bar.& idē tenet in l.consentaneū.quod est singulare in practica secundū do.meum.ad hoc vt missus non teneatur diu expectare.& ibi tenet Io.de Imol.in d.l.à quo fundus. vbi dicit, quòd talis terminus non potest statui nisi post annum, per l.si quis emptionis.§.pe.C.de præscrip.xxx.an.quæ indulget reo spatium anni ad comparendū.facit c.indultū.de re.iu.lib. vj.licet Ange.videatur sentire in d.à quo fund.quòd ille terminus statim posset statui.sed hoc reprobat ibi Io.de Imol.& etiā in d.§.videamus.sed aduerte: quia tex.noster vult, ꝙ ex quo cōtumax grauat̃, vt actor missus in possessionē, statim fiat verus possessor: ꝙ omnis allegatio reseruet̃ absenti super principali quæstione, & sic super proprietate, ex quibus verbis videtur resultare duplex effectus. primò ꝙ actio perpetuò debet durare, sicut perpetuò durabat exceptio.vt l.pure.§.fi.ff.de do.except. cùm in locum exceptionis subrogetur actio.sed tu dic, imò ex quo non competit amplius exceptio: sed actio præscribitur vt actioni, & non vt exceptioni: sed quāto tempore præscribat̃, dicerem, ꝙ aut missus in possessionem probat titulum vigore cuius egit: vel vigore cuius dicebat rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi, & hoc casu indubitāter procedit opi. Barto. aut non probat aliquem tit.& tunc magis est dubiū: & si quidem missus in possessionem in petitione nullum allegauit titulum specificè, nec probauit contra absentem: postea agētem arbitror, ꝙ talis agēs audiatur vsq; ad xxx.annos, per l. sicut.& l. omnes.C.de præscrip.xxx.anno. quin imò forte attentari posset, ꝙ talis immissio modo teneretur tanq̃ non adhibita summaria cognitione super iure ipsius, primò agentis. sed si poneremus, ꝙ iste primus actor deduxisset dominium, seu specificatum titulum: quem tamen semiplenè probasset, & non plenè: vt puta per vnum testem, & similem probationem: quæ nō esset plena.& tunc requiritur tempus xxx.annorū: nisi tunc probaret plenè illum tit.& arbitror, ꝙ iste passus missionē possit agere tam super proprietate, quàm super quasi proprietate. vnde potest intentare rei ven.& publi.secundùm ꝙ traditur in c. Abbate.de re iud.in vj.& quod dixi s.de lib.obla.in c.fi.artic. xxix. vnde sicut anteq̃ ibi esset passus missionē, poterat se defendere per exceptionē dñij, vel quasi: ita & non potest agere rei ven.vel quasi.& ideo cum mysterio tex. dicit omni allegatione reseruata absenti super principali quæstione.s.reali. ille ergo absens poterit obtinere super pub.nisi côuictus ꝓbaret talē titulū per quē actor excluderet̃ à pub. Itē ex prædictis verbis videtur sequi alius effectus, ꝙ cū tex.velit, ꝙ reseruet̃ omnis allegatio absenti super principali q. quòd iudex nō possit hanc reseruationē auferre, sibi statuendo breuiorē terminum, intra quē debeat agere.nec ob.l.à quo fundus.per quā docto.cōiter tenēt cōtrariū: quia ille est casus specialis, vbi agebat̃ cōfessoria pro cōstituēda quasi seruitute, ratione ædificij fabricati per debitā seruitutē: vnde si cōtra contumacē fit immissio ex primo decreto in locū seruientē pro cōstituēda quasi possessione illi⁹ seruitutis: quia ex hoc primo decreto nō esset plenè cōsultū actori contra reum contumacē: ideò statuit̃ terminus cōtumaci intra quē agat & doceat de iure suo, l.ius sibi esse ædificatū habere: & si intra statutū terminū id nō fecerit, vlteri⁹ nō audit̃, vt ibi.& ideò qñ procedit̃ cōtumaciter sup iure seruitu.& contra talē assertā seruitutē nō est aliquid ædificatū, missus in quasi possessione efficit̃ quasi verus possessor: nec statuit̃ talis terminus, sed solū iudex cogit per officiū suū cōtumacē cauere se nullā nouitatē facturū, donec doceat de iure suo. vt l. si prius.ff. de ope.no.nū.& ibi tradit̃ de materia latè per Bar.& doc.in d.l.à quo fund.q̃ tñ habet alios intellect⁹: & ego de materia latè dicā in ti.de eo q mit.in pos.sed in terminis nr̃is p missionē in possessionem

sessionem consequitur actor verã possessionẽ, vt dixi, nec cõtumax põt obtinere super possessione, sed solùm super proprietate: quia cõtra ipsum agentem rei ven. vel publiciana, ꝙ põt iste reus possessor excipere de suo dño, vel quasi. vnde nõ videtur necessaria dicti termini statuitio, & ille casus specialis. d. l. à quo fundus. nõ debet extendi ad casum nostrũ non habentẽ rationis identitatẽ contra regulã rubri & nigri. C. vt nemo inuitus agere. Arbitror tamen in hoc passu sic dicendũ, ꝙ aut nominatus fuit simpliciter contumax, propter quod actor missus est in possessionẽ, & is qui passus est missionẽ, nec tunc, nec postea diffamauit: ꝙ res illa ad eũ pertineret. & hoc casu non potest statui iste terminus per ea, quæ notantur & tradũtur in d. l. diffamari. C. de ingen. & manumis. Aut ille reus diffamauit, ꝙ res illa ad eũ pertinebat: & tunc missus in possessionẽ intentat cõditionem ex illa l. diffamari, & scd'm prædictã distinctionẽ possunt intelligi, & concordari prædictæ opi. & prædicta notabis: quia nouissima & singularia sunt, & à nemine tacta, & hæc ꝓcedunt in actione mere reali. In hypothecaria verò quem effectum tribuat missio in possessionẽ. & vsq; ad quantũ tempus detur reuocatio, & ad quid, tradit hic do Ant. ego dicã in materia primi decreti in tit. de eo qui mit. in pos.

40 ¶ † Sextò quæro, vtrũ nominatus passus miss. secũdùm formã prædictã volens agere super proprietate, teneatur iurare de calumnia. & quid de misso in possessionem. sol. glo. hic in verbo summatim. in fi. tenet ꝙ sic. nec obst. ꝙ hoc sacramentũ nõ pręstatur, nisi semel, vt auẽ. hoc sacramentũ. C. de iura. cal. quia hic est noua instantia, vnde posito ꝙ actor iurasset de calũ. tamen quia tunc iurauit vt actor, & finita est illa instantia, vt dicam in xiiij. arti. nunc iurabit vt reus, & idem etiam videtur velle Ioan. And. in addi. Spec. de primo decre. §. sequitur. ver. interposito. vterq; ergo iurabit de calum. in hoc nouo iudicio, & sequũtur hic do. Ant. do. me. & Docto.

¶ Septimò quæro, quid si talis missio facta fuerit contra colonum nõ seruatis debitis citationibus de nominato: vtrum valeat & præiudicet dño? & videtur ꝙ sic, sicut præiudicaretur, si colonus expelleretur, vt l. peregrè. §. quibus. ff. de acqui. pos. tu dic cõtra: quia aliud est cũ colonus expellitur vi: aliud cùm expellitur per iudicẽ: quia iudex nunq; intendit præiudicare tertiæ personæ nec etiã si vellet, posset præiudicare ei, qui non est citatus. & hoc tenet Inno. hic & Bal. in d. l. ij. C. vbi in rem act. facit lex si deserta. C. si propter publicas pensita. & vide quod dicam j. arti. xiiij. & quod dixi s. arti. ix. q. iiij.

¶ Octauò quæro, quid iuris in causa damni dati, si nominatus est contumax, qualiter fiat. sol. dic vt dixi s. in vj. arti. q. viij.

41 ¶ † Nonò quæro vtrũ contumacia nominati noceat nominatori: pone, emphyteuta feudatarius, vel maritus in causa dotis nominat dominũ in iudicio: & dominus fuit cõtumax. vtrum pareatur præiudiciũ emphyteutæ, feudatario, vel marito? sol. dic ꝙ sic. imputet enim sibi nominator qui illum nominauit: quia de voluntate sua fuit hoc, vt voluerit sequentem agere. ff. de re iudi. l. sæpe. & j. de re iudi. c. quãuis. ita concludit Spec. in tit. de primo decreto. §. restat. ver. quid si emphyteuta. & ex his, Deo duce, est expeditus xij. articu. prin.

¶ Decimotertiò prin. arti. tractandum est de effectibus prædictæ nominationis, circa quem arti. dic, ꝙ plures sunt istius nominationis effectus.

42 ¶ † Primus est ex parte nominatoris, qui est iudicij declinatiuus. fit enim nominatio ad effectum, vt nominans declinet iudicium, & nominatus illud subeat, vt dixi in xj. art. q. ij. intellige in totum, si ad ipsum nominatum ius in totum dicatur pertinere: vel pro ea parte declinatur iudicium, ad alium nominatum dicitur pertinere, vt dixi in vj. arti. q. iiij. iunctis his quæ dixi in xj. arti. maximè in ij. q.

43 ¶ † Secundus effectus iudicij susceptiuus per ipsum nominatũ comparentem, qui iudicium in se suscipit, vt dixi in præcedenti effectu. & in xj. arti. q. ij.

44 ¶ † Tertius effectus, qui sequitur ex prædictis, est primæ instantiæ contra nominatorem intentatæ, seu præparatæ finitiuus: quia nominato comparente & præiudicium suscipiente absoluitur nominans ab instantia iudicij, vt dixi s. articu. xj. q. ij. & ideo dixi, seu præparata: quia ante lit. conte. propriè nõ datur instantia, quæ incipit à lite contesta. vt d. l. properandũ. in prin. §. si quidem. C. de iud. de quo latè dixi in c. pe. s. de iud. ar. viij. quod intellige respectu nominatiõis, de qua in tex. nostro. Secus si fieret nominatio secundùm formam authenti. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet: quia ibi datur terminus ad denunciandũ domino, vt ipse conuẽtus instruatur in defensionibus illi cõpetentibus: non autem ipse conuentus liberetur à iudicio, cùm suo nomine conueniatur ex facto suo: vt ibi dicitur. & ideo nominato comparente non absoluitur nominans ab instantia.

45 ¶ † Quartus effectus est non solum iudicij declinatiuus per nominatorẽ, vt dixi: sed etiã quandoq; per nominationẽ per ea, quæ dixi in arti. xj. q. iiij. sed ista declinatoria non causatur immediatè à nominatione: sed ab alia causa deducta ex qualitate personæ nominati, quàmuis nominatio occasionẽ præstiterit.

46 ¶ † Quintus effectus est respectu recusationis, quæ quandoq; potest fieri ex persona nominati: quæ aliàs non fuisset permissa nominatori secũdùm ea, quæ dixi s. arti. xj. q. v.

¶ Sextus effectus colligitur ex his, quæ dixi s. arti. xj. q. vj.

47 ¶ † Septimus effectus est respectu appellationis: quæ quandoq; ex persona nominati admittitur quæ aliàs non fuisset permissa nominatori: prout dixi s. arti. xj. q. viij.

48 ¶ † Octauus effectus est: quia nominatus comparẽs, & iudiciũ suscipiẽs põt petere cõpromissum ex persona sua, aut alio priuilegio vti: quod nõ posset petere noĩator, vt dixi xj. art. q. viij.

49 ¶ † Nonus effectus est: quia nominato nõ comparente, sed existente contumace post factam sibi denunciationem secũdùm ea, quæ dicta fuerunt s. ar. ix. & x. inducitur quasi lit. cõtest. vt ibi & l. ij. C. vbi in rem act. & aduerte: quia dicit Cy. quod hæc quasi lit. contest. surgit ex hoc: quia cõuentus rei ven. nominãdo dominũ in iudicio asserendo nominatũ esse dominũ, tacitè negat actorem dominũ, vt l. Pomponius. §. si is. ff. de proba. & l. si inter. ff. de excep. rei iudic. pro quo allego: quia duo nõ possunt esse domini in solidũ, vt l. si vt certo. §. si duobus. ff. cõmo. vnde per tacitã negationẽ inducitur hæc quasi lit. conte. sicut per expressam induceretur vera, secundùm ea quæ dixi in c. s. de lit. contest. & facta denũciatione dño si nõ venit, videtur affirmare nominationẽ coloni seu nominatoris, sicut inducitur quasi litis contesta. idem sentit Bartol. in d. l. ij. ponendo aliud exemplum: ideo hæc denunciatio facta domino habet vim contestationis litis: quia in illa contestatione ciuili proceditur quasi ad exemplum prælij corporalis, sicut in prælio corporali quãdoq; contingat, ꝙ ille tenet vnam arcem, dicit illi qui tenet exercitũ seu castra cõtra eum: volo denũciare dño, pro quo hic sum: & nisi mihi succurrerit intra tãtum tempus, cedã tibi: & dabo arcem. & hoc est quasi quoddam præliũ. ille tenens rẽ alo nomine, nominat alium in iudicio. & expectat ab eo subsidium: quo veniente cedit, & sic inducitur quasi litis cõtesta. vt dixi & sequitur hic do. Anto. & Do. me. qui etiam mouentur: quia ex quo nõ deficit per actorẽ quo minus lis cõtest. satis est offerre libellũ, & deducere rẽ in querimoniã, iuxta ea quæ traduntur in l. ij. C. de anna. except. & xvj. q. ij. §. præscriptionem Guli. de Cu. in d. l. ij. voluit ꝙ hæc quasi litis contest. proueniat ex tribus. primò ex nominatione. secũdò ex notificatione facta dño. tertiò ex non cõpetitione, quasi nõ competendo tacitè videatur negare petitionẽ actoris. sed Bald. ibi dicit, ꝙ ideo hic quasi lit. contest. descẽdit ex prædictis tribus: quia sic placuit legislatori, non quia de natura prædictorũ trium sit inducere lit. contest. vel quasi. vnde hoc est inductũ à legis potestate & fictione. Pau. de Ca. dicit, ꝙ ista ideo dicit̃ quasi lit. cõtest. quia fit cũ absente: sed vera fit cũ præsente. sed prima opi. Cyn. videtur esse melior, maximè coniunctis alijs opi. quæ possunt simul iungi ad dictum effectum.

50 ¶ † Decimus effectus qui sequit̃ ex præcedẽti est, ꝙ ista nominatio iuncta prædicta quasi lit. cõtest. est præscriptiõis interruptiua. tex. est hic & in d. l. ij. C. vbi in rẽ act. Sed pro declaratione prædictorũ duorum effectuũ quæro, à quo tẽpore habeat̃, seu incipiat hæc quasi lit. contest. & præscriptiõis interruptio? sol. passus est dubius, tex. hic dicit, & in d. l. ij. ꝙ lis est quasi cõtesta. ab eo die, quo possessor ad iudiciũ vocat' est. vnde si exponim', prout exponit Abbas, possessor. i. dñs possessiõis ꝓut etiã sentit gl. nostra hic super verbo producẽdo, inquantũ vult denũciationẽ fiendã per possessorẽ iuncta gl. in verbo cõtestata. inquantũ vult per denunciationẽ fieri interruptionẽ præscriptionis: pro qua expositiõe facit: quia dñs videtur possessor, ex quo eius noĩe possidetur, vt in c. si ex diligẽti. de præscri. sed Io. And. intellexit dictũ verbũ possessor. i. de eo qui possidebat nomine alteri'. & sic intelligit d. l. ij. mouet̃: quia lex illa. ij. ex qua sumpta est decretalis: qñ vult facere mentionẽ de dño, illud exprimit clarè, & huic dicto concordat Gof. dicens quòd hæc interruptio fit à die, quo colonus conuenitur, & sequitur etiã hic zab. Sed ad hãc opi. ob. qa sicut per solã citationẽ dñi nõ inducitur quasi lit. conte. ita & fortius nec citationẽ coloni. tñ durũ videt̃, ꝙ sine requisitiõe veri dñi inducat̃ ista quasi lit. cõtest. facit quod dixi in præcedẽti quæstione in opi. Cy. & aliorũ: quia per hãc quasi lit. cõtesta. requirũt denũciationẽ fieri dño, & sic videtur ꝙ à die denũciationis inducat̃ secuta contumacia. Sed aduerte: quia fortè Gof. & Io. And. voluerũt, ꝙ requiratur denunciatio: sed ea facta & denũciato nõ veniente, trahitur retro

effectus istius quasi lit.contest.ad diē quo vocatus fuit colon⁹. & hæc opi.videtur placere d.Ant.& satis videtur esse cōsentanea literæ,quæ primò requirit citationē coloni: secūdò denunciationē fieri dño:quo cōtumace lis est quasi cō. ab ea die, qua possessor fuit primò citatus ad iudiciū,& dicit Do.me.ꝙ putat hanc mentē literæ,ꝙ antequā fiat denūciatio dño saltē per detentorem,nō potest dici lis quasi cōtest.quia nominatus expectatur tanquā futurus reus,cùm in se debeat suscipere iudiciū, vt dixi art.xj.q.ij.sed si nominat⁹ nō venit, nec aliquis pro eo: & sic nō constat in iudicio illū esse dominū, vt etiā aliū dominum,& habemus responsionē detentoris seu possessoris nolētis defendere,& tacitè negantis istū actorē esse dñm.satis nunc dici potest,ꝙ ab illa die,qua colon⁹ fuit vocat⁹,facta fuit quasi lit.conte. quia nō vult defendere & negat actorē dominū, nec apparet,ꝙ alius sit dñs,& sic sequitur præscript.interruptio.& per hunc modū pōt reduci litera ad cōcordiā,quæ primò videtur exigere denūciationē:& postea tantū facit mentionem de citatione coloni. Aduerte tamen,ꝙ ita demum fit interruptio, si denunciatio fuit facta domino per iudicem,seu per colonum de mandato iudicis:secus si colonus simpliciter ex se denūciasset,ita sentit glo.in d.l.ij.C.vbi in rem actio.

51 ¶†Vndecimus effectus scđm quosdam,qui etiam sequitur ex precedētibus:quia si actio erat tēporalis,videlicet x.vel xx.annorū per hanc quasi lit.cōtest.perpetuat,sicut perpetuaret per verā litē cōtest.vt l.fi.C.de presçri.xxx.an.& tradit in l.j.C.de præscri.long.tēpo.& hoc tenet gl.in d.l.fi.C.vbi in rē actio.& ratio est ne melioris cōditionis sit cōtumax,quàm præsens. de quo per Cy. in d.l.ij.vbi refert opi.legi. qui videtur magis inclinare istā sententiā:quā etiā tenet ibi Bal.& Paul.de Ca.dicit, ꝙ actio perpetuat ad xl.annos per l.cū notissimi.C.de præscri. xxx.an.sed d. Ant.hic recitatis opi.tenet cōtrariū.mouet:quia hæc quasi lit.cōtesta.tanquā exorbitās debet restringi, & non operari nisi effectū expressè sibi cōcessum à iure.& ita dicit tenere Spe.quæ opi.placet do.me.quia impropriaetates debēt restringi & nō extēdi,per nota.in c.præterea.& c.intelligētia. de verbo.signi.sed dicit do.me.ꝙ illa q.est modici aut nullius effectus:quia cū ille debeat mitti in verā possessionē,& sic efficiat de petitore possessor,frustra quærimus,an actio perpetuet,cū non sibi sed aduersario incūbat onus agendi,vt hic.& l.fi.C.de rei ven.Sed aduerte tu,vt clarius intelligas. nā in interruptiōe prescriptionis pōt esse magnus effectus: sed potius vno quàm alio tēpore diceret facta interruptio.pone em̄ ꝙ instabat terminus præscriptiōis immediatè post tēpus factæ citationis de colono,quæ præscriptio fuisset cōpleta ante denunciationē factā dño:certè si interruptio incipit à die factæ citationis: quia hic quasi lit.cōtest.ad illam diē retrotrahat,præscriptio erit interrupta,Secus si interruptio intelligeret facta tēpore denūciationis,vel secutæ cōtumaciæ,eò ꝙ tūc videret facta quasi lit.cōte. Sed data interruptiōe quo ad perpetuādā actionē,dicta disputatio nō videt alicuius effectus,vt dixit do.m.quod dico verū, si sequit immissio in possessionē: quia ex quo actor immissus est in verā possessionē,frustra quærit de perpetuatione actiōis ipsius cùm sine pos.præscriptio aduersarij nō procedat, vt c.fi. ne possessiōe.de reg.iur.in vj.& l.qui in seruitute.ff.de vsucap. sed disputatio posset esse vtilis,si actor postea nō fuisset missus in pos.eò ꝙ nominatus postea cōparuit in peremptoria citatione.de qua s. dixi,nec aliter fuit lis verè cōtestata:quia tūc perpetuata esset actio ex ipsa vera lit.cōtest.vt s.dixi,vel etiā si actor propter aliam causam,vel quia nihil probauit, vel quia non est prosecut⁹,vel quia neglexit,nō est missus in pos. vel si fuit missus in pos.iterùm redijt ad ipsum reū.& tunc quæ opi. ex superioribus verior sit,dico ꝙ vtraq; est substētabilis. sed pro opi. Spec.do.Ant.& do.me.facit glo.nostra in verbo,cōte. quæ arguit quasi eodē modo,quo arguit do.Ant.vt clarius dicā in sequenti effectu.de materia interruptionis dic,vt latè dicam j. in titu.de præscrip.

52 ¶†Duodecimus effectus colligitur ex text. nostro & ex dicta quasi lit.cōte.quia postea factis edictis,& data cōtumacia mittitur actor in verā possessionē:& absenti reseruatur dūtaxat allegatio super proprietate,vt dixi s.art.xij.q.j.ij.iij.& iiij.Aduerte tamen:quia licet prædicta quasi lit.cōtest.habeat prædictos effectus:tamē secūdùm glo.hic in verbo cōtenta,nō habet effectum,vt possint recipi testes,& perueniri ad sententiā diffinitiuam:sicut si lis esset verè cōtesta.& idē tenet glo. & Iacob.de Are.in l.consentaneū.C.quomodo & qn̄ iudex.& Iac.But.in d.l.ij.C.vbi in rē actio.quia hæc quasi lit.cōtest.est irregularis. vnde plus roboris ei dari nō debet,quàm reperiatur datū à iure.sed à iure reperitur datum robur,quò ad ea quæ supra dicta sunt &c.facit id,quod dixi s.in ij.effectu non obst.aut. qua in prouincia.C.vbi de crimi. agi oportet. vbi procedi potest non solū ad missionem,sed etiā ad diffinitiuā:quoniā illa aut.habet varios intellectus.Sed cōiter legitur ponēdo tale exemplū:Titius dimisit Sempr.colonū in possessiōe,qui dānificauit pos.vicinam agendo aliquid in pos.dñi:& de sciētia dñi cōuenitur colonus:& si nominat dñm,cōueniatur & dñs:nec per hoc absoluitur colonus,& cōtra cōtumacē proceditur ad diffinitiuā. et est casus specialis ibi:vt dicit hic zab.ille tamen tex.habet varios intellectus,quos ibi videre poteris.

53 ¶†Tredecimus effectus est,ꝙ eoipso quòd actor est missus in verā posses.finita est prima instantia intentata cōtra colonum: nec est necessariū aliud secūdū decretū:nec super primo libello rei vend. potest procedi:quia ei qui vere possidet & retinet, non competit rei ven.l.j.§.hoc interdictum.ff.vti pos.ita dicit Bald.in d.l.ij.C.vbi in rem actio.

54 ¶†Quartusdecimus effectus est,qui sequitur ex pcedentibus quòd si reus passus missionē facta denunciatione secundū formam,vult recuperare pos.nō potest nisi per viam proprietatis. quia factus est de possessore petitor:id est,vbi prius actor agēdo reali tenebatur probare dominiū,nec incumbit reo,ex quo efficitur actor.vt dixi s.ar.xij.q.iiij.

55 ¶†Quintusdecimus effectus est,quia si nominans cōuincitur de mendacio,ꝙ asseruit se possidere noīe alieno.& probetur, ꝙ possidet proprio nomīe:ratione talis mendacij perdit q̄nq; pos.q̄nq; proprietatē,secundū ea quæ late dixi artic.viij.& licet ille effectus potuisset adaptari ad principium istius xij.articuli:tamē hic posui eo,ꝙ præcedētes effectus loquūtur,quādo actor per contumaciam effectus est vere possessor.

56 ¶†Decimussextus effectus est,quia per talē noīationē dñi in iudicio inducitur vt nominās nō possit postea pœnitere,& variare,& dicere se suo noīe possidere sine metu amissionis poss. sed aduerte:quia in hoc variæ reperiūtur opi.Io.An.hic,& Iaco,de Are.in d.l.ij.C.vbi in rem actio.tenet cōtrarium,ꝙ possit pœnitere & variare per l.electio. §.si is.ff.de noxal.& l.de ætate.§.fi.cum l.sequenti.ff.de interrog.actio.Cyn.verò in dicta l.ij.per eadem iura dicit,quòd ante lit.contest.potest variare,postea non.& idem tenet Iaco.but. Sp.in tit.de primo decre.§.restat.versi.quid si nominans.tenet ꝙ si variat primò dicendo de nomine alieno possidere,& postea proprio:ꝙ tanq̄ conuictus de mēdacio efficeretur de possessore petitor.per l.fi. ff.de rei ven. & ita residet do. Ant.qđ verū dicit za.nisi pbaret se errauisse.& sic reuocaret confessionem suā tanquā erroneā, secundū ea quæ traduntur in c.fina.de confess.sed dicit hic Io. de Imo.quod fortè dictum Iac.de Aret.est verius:quia hic cōuentus non cōuincitur de mendacio per probationes extrinsecas,sed per propriam confessionem:ideo non videtur habere locum dicta l.fin.ar.l.eum qui ff. de iureiuran.& hanc limitationem sequitur hic Iaco.zoccus nouellus doctor nullam faciens mentionem de Imo. & hæc opi.videtur mihi satis æqua.& ex his est expeditus.xiij.articu.

57 ¶†Decimoquartò principali articulo tractādū est,quid si possidens alieno noīe cōuentus,omittit noīare dñm in iudicio,vel fuit cōtumax:vtrū hęc omisio vel cōtumacia præiudicet dño: circa quē articulū Inno.& Io.And.post eū dicit,ꝙ taciturnitas vel cōtumacia sua nō nocebit domino,qui verè possidet: nec quo ad possessionem, nec quo ad proprietatem. C.si per vim,vel alio modo.l.fi.sed ille qui litē suscepit,tenebitur ad interesse ante lit.cōtest.per actionē de dolo.& post lit.conte.condemnabitur ad ipsam rem,cùm habeatur pro possessore,dummodò actor ignoraret reum non possidere.ff.de rei ven.in l.is qui se obtulit,& l.sequenti.& ff.si vsusfru.petatur.l.fi.

¶Si verò sciebat cōuentus non possidere,decipitur à seipso:vt dictis iuribus.ex quo enim non ipsum, sed alium sciebat verum possessorem,imputari sibi debet,si non conuenit verum possessorem.vnde secundū Inno.& Io.And.nec attestationes, nec confessiones,nec acta iudicij,nec sentētia nocent dño absenti:quia res inter alios acta &c.& voluit hic Inn. ꝙ iste qui se obtulit actori ignoranti,cōdemnetur ipsi actori ad litis æstimationem,vel secundū quosdā quantū in litem iuratū fuerit, vel ad interesse.ff.de pe.hæred.l.qui se liti.& ff.de dolo.l.pen. et sic residet zab.hic do.Anto.hic.non putat,quod hic habeat locum iuramentum in litem,ex quo non restitit dolo:licet per dolū litigauerat.vnde vult ꝙ locum habeat alterū ex alijs duobus remedijs,& intelligas tu canonista & scias,ꝙ iuramentum in litem est de affectione rei.ita quòd vt plurimū excedit verum pretiū rei:& præstatur,quādo quis potest restituere rē:& dolosè & cōtumaciter resistit,vel dolo facit quò min⁹ possit restituere.ff.de rei vend.vnde dicit do.m.ꝙ hoc modo habet locum hoc iuramentum:quia ille nec nunc,nec vnquā potuit restituere rem,quā non possidet:sed tantū temerè litigauit. Vnde non tantum deliquit;ideò meritò non venit ita acriter cōdemnand⁹

demnandus.xxiij.q.j.c.non afferamus.& in regula odia. & regula, in pœnis.de reg.iur.sed quantum ad primum de præiudicio dñi idem tenet hic zab.volens quòd non præiudicetur dño per omissionem nominationis, vel contumaciã coloni, & idem Spec.in ti.de primo decreto.§.restat.ver.hoc etiam no. & ver. quid si colonus.& idem Bar.in d.l.ij.vbi etiam plus dicit, quòd etiam si facta esset executio contra colonũ, & res esset translata ad actorem: non tamen priuabitur dñs absens sua possessione, quàm habebat.ar.l.fi.C.si per vim, vel alio modo. Nec obst. si diceres, ꝙ sicut absens possidens per colonum deiecto colono perdit possessionem ciuilem, vt l.ij. §. quod si seruus. ff. de acqui.pos.ita & isto casu deberet dñs amittere pos. si per iudicẽ est ablata colono, qui ipsius nomine possidebat.ad hoc enim respondetur secũdùm Inno.hic quẽ sequuntur Io.An.& Doc. & secũdùm Bar.in d.l.ij.quem etiã sequũtur legistæ, ꝙ ideò co lono eiecto dñs perdit pos.quia deijciens talẽ violenter intendit sibi pos.querere, & eam cuiq; auferre. Secus autẽ in iudice, qui nõ intẽdit iurisditionẽ in præiudiciũ absentis exercere, vel ius absentis alteri dare.& si hoc intenderet, nihil ageret, vt d.l. fi.C.si per vim, vel alio modo.facit c.inter.s.de maio.& obe.& c.j.j.de cau.posses.& proprie.quidam tamen volunt, ꝙ ille dñs pos.amit.sed ꝙ ipsam recuperare potest, vel per iudi. officiũ vel per conditionem ex d.l.fi.sed primum placet Hosti.& videtur verius.sed domi.me.cùm iudicialis possessio habeat plus iuris, quàm facti: violenta verò nihil habet iur.& quia in quolibet iu diciali processu iudex intendit alteri reseruare ius suum, vt c.su per eo.s.de offic.deleg.& c.inter dilectos.in fi.j.de do.facit l.ij. §.merito.& §.si quis à Principe. ff.ne quid in loco publico, & c.ex tuarũ.s.de autho.& vsu pallij.hæc tamẽ procedunt scdm Do.me.quando dñs absens ignorabat detentorẽ litigare. nam tunc non fit sibi præiudicium etiam in pos. vt in c. cùm super. & c.pe.de re iudica.sed si dñs sciebat causam agitari, distinguit post Innoc.in d.c.cùm super. ꝙ aut litigans est tantũ detentor, ita ꝙ dñs potest eũ remouere à lite, & suscipere in se defensionem: & hoc non facit, & tunc fit sibi præiudiciũ, saltem quo ad pos.ar.d.c.cùm super.& l.bona fides.ff.depositi.& sentit Cy.in d.l.ij.dum distinguit inter ignorantiam, & scientiam domini, & ratio est: quia licet iudex nõ intendit præiudicare alij: tamen iste dñs sciens, ex sua saltẽ negligentia videtur amittere pos.ar. notatorũ.in c.olim.el j.j.de resti.spo.& l.quod meo.& l.clã pos sidere.ff.de acqui.pos.& idem tenet hic do. Ant.aut conuentus litigans erat possessor, ita ꝙ aliquo modo sibi possidebat: & sic litigabant de iure suo, & tunc cùm alius non possit eum aliter remouere, nullum fit sibi præiudiciũ cessat ratio l.sæpe.ff. de re iudi.& c.pe.j.de re iudi.secũdùm do.me.sed zab.hic q. xj.concludit, ꝙ quando quis habet ius in re, ita ꝙ potest rem in iudicio deducere, licet primo loco defensio spectet ad aliũ, tunc sen tentia lata præiudicat illi scienti, & non defendenti.ita loquitur l.sæpe.& c.pe.Sed si conuenitur omnino extraneus, acta & sen tentia non præiudicãt dño absenti. Vnde si est lata sentẽtia cõ tra eum, qui possidet nomine alieno: quia censetur penitus extraneus, quò ad potestatẽ deducendi reũ in iudicio non præiu dicatur dño: licet dominus sciuerit litẽ motam: nisi fiat sibi denunciatio, secũdùm formam hic traditã.& in d.l.ij.arg.eorum traduntur in regula, eum qui certus.de reg.iur.in vj.secus si nõ requireretur denũciatio sub certa forma, sed tantum certificatio: quia tunc sufficeret sola scientia dñi sine denũciatione, per d.regulam eum qui.& ita dicit zab.se cõsuluisse allegat no.per Bar.in l.peregre.§.quibus.ff.de acquir.pos.& l.officiũ.ff.de rei ven.& in d.l.ij.subdit tamen, ꝙ quidã referentes Bald. in d.l.ij. voluerũt, ꝙ sufficeret sola scientia domini, per d.l.sæpe.sed primum est verius secundùm zaba.ne frustra sit ille §. & d.l.ij.C. vbi in rem actio in quantũ exigunt denunciationẽ: quia subest præmissa ratio: quia iste conuentus censetur penitus extraneus quò ad deducendũ rem in iudicium, ego arbitror quòd vtraq; opi.possit saluari: videlicet, ꝙ sola acta iudiciaria nulla facta executione, & nulla facta denunciatione, non præiudicent domino, & procedat opi.zab.sed si post executionẽ datur, negligentia ipsius domini præiudicatur sibi, saltem quò ad pos. ratione negligentiæ suæ.ar.l.quod meo & clam possi.ff.de acqui.pos.& c.olim.el j.j.de rest.spol.& de hac materia an, & quando præiudicetur tertiò per iudiciũ inter alios agitatum: materia est satis longa & intricata, de qua in d.l.sæpe.& in d.c.pe.j.de re iudi.vbi latissimè expediã. Et ex his Deo duce, est expedita hæc frequens, & quotidiana, & vtilis materia nominationis domini in iudicio ordinatæ, & longe plenius quàm ab omnibus maioribus nostris fuerit tacta.

LAVS DEO.

¶ Explicita est vtilis repetitio de nominatione in iudicio Eximij V.I.interpretis domini Mariani Socini.

SOLENNIS AC VTILIS repetitio notabilis c.veniens, extra de accu. edita ab excellentissimo I. V. monarcha d.Ma. Soci.genitore maximi iurisconsultorum nũc Principis domini Bartholomei Socini Senensis, feliciter incipit.

SVMMARIVM.

1 ☞ Procurator non admittitur ad prosequendam criminalem causam.
2 Canonicus solus prælatum proprium accusare solet.
3 Filius sacerdotis non est ad ordines promouendus.
4 Prælatus subijciens ecclesiam suam alicui laico, accusari potest.
5 Citatio facta ad diem feriatam est valida.
6 Perẽptoriũ in prima citatiõe apponi debet in causa criminali.
7 Procurator non admittitur in causa criminali.
8 Citatus etiam ad instantiam illegitimi accusatoris comparere tenetur, priuilegium suum allegaturus.
9 Mulctari incontinenti nemo potest ob contumaciam.
10 Procurator quare ex parte accusati interuenire nequeat in causa criminali.
11 Procurator quare ex parte accusatoris non admittatur in criminalibus.
12 Procurator in causa criminali, an indistinctè repellatur tam in delicto publico, quàm priuato.
13 Procurator an possit admitti in causa criminali, in qua imponitur pœna pecuniaria.
14 Origo quando inspici debeat.
15 Subrogatum quando sapere debeat naturam eius, in cuius locum subrogatur.
16 Leprosus per procuratorem in iudicio agere debet.
17 Procurator an admittatur, vbi ob delictum imponitur pœna priuationis omnium bonorum.
18 Procurator an admittatur, vbi ob crimen venit imponenda pœna corporis afflictiua.
19 Procurator an interuenire possit in delictis, in quibus imponitur pœna mista.
20 Procurator an possit admitti in delictis, ex quibus imponitur pœna arbitraria.
21 Procurator an possit interuenire, quando ex delicto esset imponenda pœna alternatiua.
22 Procurator an admittatur in causa, vbi dubitat, an imponi debeat pœna corporalis, vel pecuniaria.
23 Procurator an possit admitti in causa, ex qua venit imponenda imfamiæ pœna.
24 Procurator an possit interuenire, vbi pœna reuocationis in seruitutem imponi debet.
25 Procurator an possit interuenire, vbi imponenda est pœna relegationis.
26 Pœna relegationis quæ sit.
27 Illustris illustri iniuriam inferens, non punitur corporaliter.
28 Episcopus, & alij Prælati per se nõ possunt causas ciuiles agere.
29 Causa appellationis sic differt à principali, vt in hac cõtra absentem procedi non possit, in illa autem sic.
30 Procurator an admittatur ex delictis, in quibus imponitur pœna perpetui carceris.
31 Procurator an possit admitti in delictis, ex quibus imponitur pœna, vt quis impunè offendi possit.
32 Procurator an interuenire valeat, vbi imponi debet pœna priuationis, seu depositionis ab ordine.
33 Ordo sacer quid sit.
34 Procurator an interuenire queat, vbi pœna separatiõis tori imponenda erat.
35 Procurator an pro absente admitti possit in causa criminali.
36 Sententia an contra absentem ferri possit. & nu.seq.
38 Procurator rei satisdare debet de iudicato soluendo.
39 Procurator an interuenire possit, quando contumax habetur pro confesso.
40 Procurator in casibus, in quibus non admittitur, an etiam non admittatur, si reus præsens sit.
41 Procuratorem non admitti, ratione qualitatis causæ, an procedat reo in carcere detento.
42 Carceratus an debeat per se, vel per procuratorem respondere.
43 Procurator an interuenire possit in casibus, in quibus damna-

Eniens. Hæc decretalis famosa est, & materiam difficilem subtilissimam & intricatissimā continet. vtilem tamen & quotidianā, & in vtroq; foro practicabilem. tractatur enim per glo. & Doc. principaliter materia an, & quando in causis criminalibus sit admittēdus procurator. Et quanquam Doctores iuris ciuilis hanc materiam tanquam dubiam & subtilem pluries repetierint: & in commentarijs suis late diffuseq; loquuti fuerint, & nouissimè Io. de Imo. vltra alios, aliorum dicta referendo latissimè & accuratissimè tractasse videatur in l. pe. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. adeò quod præsumptuosum & insolentiæ proximum videatur hanc materiam assumere, & aliquid de nouo attentare. tamen vt ex infra dicendis apparebit, ipsi hanc materiam in plurimis defectiuā, & non bene ordinatam tradiderunt. Quare pro posse ego illā tibi explicatissimam, clarissimam, & tritissimam reddam: & hoc dicit in summa. ¶ Qui iurauit aliquem non accusare, ab illius accusatione repellitur. h. d. secundùm quod communiter summatur à doctoribus: & secundùm quod principaliter facit ad titulum nostrum. Sed quoniam hoc. c. ad aliud vulgatum quotidie allegatur, quod principaliter facit ad materiam principalē, quàm hic intendo tractare post gloss. & Docto. ideo sic summo.

1 ¶ † Ad prosequendam accusationem criminalem non admittitur procurator, licet possit allegare causas absentiæ, seu alias exceptiones non tangentes crimē propositum. & qui iurauit stare mandato alicuius, non admittitur ad accusandum illū, si virtute iuramenti fuit sibi iniunctum, ꝙ non accusaret. h. d. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima narrat factum. In secunda ponit pronunciationem, citationem, & purgationem iudiciorum. secunda ibi: cùm igitur. Item prima subdiuiditur in quinq;. Primò ponit accusationē. ibi: qn̄ super tribus. Secundò ipsius citationem. ibi: vnde prædictū. Tertiò ipsius non venientis triplicem excusationem. ibi: idem verò. Quartò excusationum repulsionem ibi: licet autem. Quintò procuratorum admissionem, & ipsorum exceptionem. ibi nos procuratores.

2 ¶ † Not. primo ex principio, ꝙ solus canonicus potest accusare proprium prælatum, & maximè ratione intrusionis, cùm eius intersit habere prælatum legitimè institutum. Ad idem c. cùm p. & c. ex parte. & c. licet. s. e. Est enim hęc legitima causa remouendi aliquem ab ecclesia, vt in c. inter cæteras. s. de rescript. & c. cùm iam dudum. de præben. li. vj. ¶ Dicitur autem intrusus, qui detinet beneficium per illegitimam institutionem, vel per occupationem. facit c. quia diuersitatem de conces. præben. & d. c. cū qui. & c. ij. s. de resti. in integ. xij. q. ij. c. alienationes. not. glo. in c. cùm super. de causa pos. & propric. & Inn. in c. nihil. de elec. & c. qualiter. el ij. j. eo.

3 ¶ † Secundò no. ꝙ sufficiens videtur esse causa ad remouēdum quem à beneficio, si ille est fili⁹ sacerdotis: quia illegitimus nō est promouendus ad episcopatum, vel ad ordines, aut alia spiritualia beneficia, vt c. j. de fil. presby. lib. vj. & s. de fil. presby. per totum. dicit tamen Io. An. hic, quod hæc probatio est difficilis, vt c. Michael. de fil. presby. vnde non mirum, si iste in probatione defecit, secundùm Hosti. & Io. And. ¶ Tu aduerte: quia hæc causa non videtur concludens: quia non sequitur, est filius sacerdotis: ergo est illegitimus: quia potest esse genitus ante sacerdotium ex legitimo matrimonio, vt contigit Ioan. And. vt ipse refert, volens se excusare ab obiectis plurimorum, qui illū asserebāt illegitimum ex eo, ꝙ pater suus sacerdos fuerat: quia dicit se genitum ante assumptum sacerdotium ex patre suo magistro grammaticæ. non tamen dicit se genitum ex legitimo matrimonio. Sed potius præsumendum est pro ipso, quàm cōtra ipsum, cùm fuerit tam excelsi ingenij. quamuis, & quandoque illegitimi viri notabiles, & valentes reperiantur, vt ipse refert in addi. Spec. in tit. de fil. presby. super rubri. licet hoc sit de raro contingentibus, nisi diceres, ꝙ tunc concludens est causa, quādo pater sacerdos ministrauit in eodem beneficio. nam hoc casu licet filius sit legitimus, non potest sine dispensatione ministrare in eodem beneficio, nec in ipso intitulari: ne denotetur successio in ecclesia Dei, vt c. ad extirpandas. de fil. presby. De nepote autem vtrum possit intitulari in illa ecclesia, in qua au⁹ fuit, dic vt dixi in dispu. quàm feci Paduæ: quæ incipit, Archidiaconus. Et ideo text. vt causa esset concludēs ad priuationē, seu remotionem in c. inter cæteras. de rescript. dicit filium sacerdotis, & in sacerdotio genitus: hoc tamen vltimum esset cōcludens respectu ecclesiæ occidentalis, respectu verò ecclesiæ oriētalis, quæ non emisit votum cōtinentiæ, vt c. Nicena. xxxj. dis. hoc articulum non procederet.

4 ¶ † Tertiò no. ꝙ prælatus etiam episcopus potest accusari, si ecclesiam suam subiecit seruituti alicuius laici. nam hic accusabatur iste episcopus, ꝙ præstitisset homagium Duci Boæmiæ. hodie verò illa dignitas est regalis: ex eo ꝙ homagium est species seruitutis. & quid sit homagium, & quid homomagiū: & quæ differentia sit inter hæc duo, vide gloss. super verbo homo ꝙ ligius. & quod ibi latius dixi in Cle. pasto. de re iudic. & aliquid per Innocen. in c. fi. de reg. iur. dicam in c. ex diligenti. de simo. & ratione talis excessus videtur, ꝙ prælatus possit deponi. arg. tex. nostri, & not. hic do. Ant. Et aduerte: quia litera nostra dicit, ꝙ contra priuilegium ecclesiæ Episcopus præstiterat homagium. & in antiqua compilatione dicebatur secundùm Hosti. contra eiusdem ecclesiæ priuilegium imperiali libertate concessum, & per sed. Apostoli. confirmatum, ex quo infertur secundùm Hostien. quod principes seculares super temporalibus ab ecclesia possessis, habent fundatam intentionem de iure communi. & ratione talium bonorum temporalium tenēātur prælati præstare homagium, & fidelitatē: nisi aliquo temporali iuuentur. sed hoc dicit do. me. nō esse verum simpliciter: sed quādo bona apparent concessa in feudum: quia tunc verum est, ꝙ ratione feudi debetur principi seculari fidelitas, vt cap. verum. de foro compe. & c. solitæ. de maio. & obe. secus si bona temporalia à principibus secularibus essent ecclesiæ simpliciter cōcessa. nam tunc prælatus ratione talium bonorum non debet aliquam fidelitatem principi seculari. facit. x. q. j. c. nouerit & quod not. in l. j. in fi. C. de sacrosan. ecclesi. & Innocen. in d. c. solitæ. & secundùm hanc distinctionem est intelligendus tex. noster, & dicta Doct. hic.

5 ¶ † Quartò not. ibi ad festum, ꝙ valet citatio facta ad diem feriatam: de quo articulo, quia non est materia nostra, dic, vt per Docto.

Docto.in c.fi.de fer.& per Specu.in tit.de cita.§.j.ver.itē excipitur.& in titu.de dila.§.j.ver.sed pone.& per glo.xv.q.iiij. c. placita. Archidi.ij.q.j.c.sicut.& q.vj.c.nos ita. & tractaī in l.j. §.nunciatio.ff.de oper.no.nun.& l.omnes.C.de for.consil.dicit tamen Hosti.quòd dum tex.dicit ad festum:debet exponi id est post festum,vel vsque ad festum.per no.in c.fi.de dila.& sic concludit do. meus quòd mens literæ fuit apponere istum terminum,non vt in eo procedatur:sed ad designandū,ex quo tēpore debeat procedere,quasi immediatè post festū. vnde debebat esse iste Eps in curia in festo,vt respōderet post festum.

6 ¶†Quintò not.ibi peremptoriè.quòd etiam in causa criminali potest apponi peremptorium in prima citatione, quando fit citatio de longinquo,secūdùm do.Ant. hic & latius in c.consuluit.de offi.deleg.Et quod in causa criminali possit assignari vnus termin⁹ perēptoriè,ponit Archid.v.q.j.§.j.& Bal.in l. ij.C.quomodo & quādo iud.regulariter verò in prima citatione non mittitur peremptorium sine causa aliàs potest appellari,vt not.Host.in c.ex literis.de resti.in inte.ponit Bal.in c.j.de mili.vasal.qui cōtu.in vsi.feu.vbi singulariter dicit, ꝙ iusta est causa,quando citādus est aliquis dominus,vel tyrannus,qui sit terribilis citanti.alleg.no.per Io.An.in c.non minus.de immu. eccle.facit quod no.do.me.in c.cùm M.de constitu.in materia protestationis in fi.& quod not.in c.j.s.quod me.cau.& c.si iustus metus.de app.vide etiā ad materiā gl.singu.in Cle.j.de vi. & ho.cle.& quæ notantur in l.ad peremptorum.ff.de iud.

¶Sextò not.ibi viarum discrimina.ꝙ non excusatur quis,si nō cōparuit intra terminum assignatum.hoc tamen intellige,quādo quis viarū discrimina propter frigora, vel pluuiā, vel quia essent lutosæ:vnde dicit hic Inn.ꝙ ista allegatio erat nimis generalis:secus autem si aliquam legitimam speciem impedimēti allegaret circa viarum discrimina : vtputa hostium: inundationis aquarum:qualis fuit,& est in præsenti anno,adeò ꝙ verendum est,ne sit tertium diluuium : vel niuis ingentis , qualis fuit anno præterito,ita quòd præberent iustam excusationem vt c.accedens.vt lite non cōtest.in Clemen.pastoralis. de re iudi.& l.ij.ff.si quis cau. vnde cùm generalis esset allegatio, papa dicit,ꝙ suæ excusationes erant friuolæ.& de excusatione viarum satis dictum est. ¶Item & de alia excusatione cōsecrandi chrismatis,ꝙ esset friuola, papa erat certus : quia debet confici in die Cœnæ ante Resurrectionem , etiam si locus sit interdictus,vt c.quoniam.de sent.excom.lib.vj. præterea,possunt per alium Episcopum expediri.vt cap.aqua. de consecra. eccle.vel alta.& s.de off.ordina.c.quod sedem.¶Item & tertia excusatio,ꝙ filius Ducis esset per ipsum baptizandus, nō erat legitim⁹:quia per hoc nō debuit retardare obedire sedi apo. probatur in ca.cùm parati.de app.¶Septimò no.ꝙ citatus etiā in causa criminali, potest proponere excusationes suas. & per nuncium & per Epistolam,si non comparuit intra terminum.

¶Octauò not.quòd citatus,qui debet personaliter comparere, non excusatur à contumacia: licet per procurutorem compareat allegantem excusationes:si modo illæ sint friuolæ.

7 ¶Nonò not. ꝙ in causa criminali non admittitur procurator etiam vbi agitur ad finem deponēdi quem à dignitate. de quo latius infra.¶Decimò no.ꝙ licet in causa criminali non admittatur procurator ad disputandum super crimine:admittitur tamen ad proponendum exceptiones contra accusatorem de ipsius indignitate,seu illegitimitate.& sic probat iste text.singulariter, ꝙ in causa criminali non solùm admittitur procurator ad allegandas legitimas causas absentiæ in facto consistentes:sed etiam ad allegandum illas, quæ consistunt in iure propter personam accusatoris non legitimi.

8 ¶†Vndecimò no.ꝙ citatus etiam ad instantiam illegitimi accusatoris tenetur comparere , saltem allegaturus priuilegium suum . & si non comparet , potest puniri vt contumax : licet postea appareret,ꝙ accusator esset illegitimus: nam ex quo tēpore citationis illud non cōstabat,debebat comparere.Et ideò hic in fine mandatur citari per contumaciam præcedentem.Et ita debet intelligi.l.ij.ff.si quis in ius vo.non ie.& ibi no.& l.j. ff.si quis ius di.non obtē.videlicet quòd non solùm iudex potest punire contemnētem præceptum suum & citationē : quādo adhuc non constat de illegitimitate actoris,vel accusatoris. sed postquam constiterit, cùm per prius fuerit commissa contumacia.¶Duodecimò no.ibi,ꝙ aduersus eum.quòd semel calumniatus debet repelli ab accusatione eiusdem de eodem crimine.dixi latius in c.de his s.eodem.

¶Tertiodecimò no.ꝙ ille,qui iurauit non accusare,non est legitimus accusator in causa,in qua iurauit.vt hic in glo.

9 †¶Vltimò no.argumētum optimum ex fi.tex. quòd propter cōtumaciam nō debet quis mulctari incōtinenti , sed de nouo debet citari,quādo imponēda est mulcta.facit quod notatur in l.ij.ff.si quis in ius voc.non ierit.& quod not.do.meus in ca. j. de iud.¶Explicitis notabilibus antequam descendam ad apparatū,oppono primò. Videtur enim,ꝙ non debuerint admitti excusationes allegatę per procuratorē super causa principali: quia per hunc modū videtur admitti procurator in causa principali.Solu.Io.An.dicit ꝙ in hoc exuberauit officium iudicis: sed dominus Antonius dicit, ꝙ ideò admittitur: quia excusatio contumaciæ est annexa causæ principali respectu inhabilitatis accusatoris. de hoc infra videbimus. ¶Secundò principaliter oppono.videtur enim,ꝙ papa non debuerit imponere silentium accusatori accusato contumaciter absente.solutio dicit Io.And.ꝙ in hoc exuberauit officium iudicis, & papæ.sed do.Anto.hic dicit,ꝙ imò papa hoc iustè egit: quia aliquo existente contumace,Deus & iudex supplent eius præsentiam.& ideò cùm hic proponerentur tales exceptiones ad excusandam absentiam accusati: quæ si propositæ fuissent per ipsum accusatum,certum erat,ꝙ accusatus non tenebatur respondere. ergo potuit,& debuit iudex declarare accusatum non teneri respōdere, & illegitimo accusatori silentium imponere:vt l.properandum.§.sin autem.C.de iudi.Facit quod dixi in c.j.s. eodē & mihi hoc plus placet.¶Tertiò principaliter oppono.videtur enim ꝙ per confessionem factam coram auditoribus datis duntaxat super articulo excusationis,non debuerit imponi silentium accusatori.solutio,dicit Inn. quòd etiam in hoc exuberauit officium iudicis seu papæ.vel dic secundùm Ioan.An.ꝙ iste canonicus accusator iterum repetijt confessionem coram papa.vel potest dici secundùm do.Anto.ꝙ licet ista confessio esset facta coram auditoribus super articulo excusationis contumaciæ : tamen ex ea sequebatur,ꝙ non tenebatur accusatus comparere & respondere : quia accusator erat inhabilis . ideò super hoc tanquam connexo potest pronunciare.

¶Vltimò oppono ad id,quod dicitur in fine. videtur enim ꝙ non debuerit aliqua purgatio indici : quia cùm accusatio prædicta fuerit calumniosa. quod patet:quia accusatori fuit impositum silentium: ergo accusato non debuit parere præiudiciū respectu purgationis.solutio secundùm Goffre.quem sequitur Ioan.And.iste accusatus erat aliàs infamatus,& ex tali accusatione erat orta infamia facti,quæ requirit purgationem secundùm not.in c.omnipotens.s.eo.ij.q.v.c.omnibus.& licet infamia habuerit ortum à leuibus,vel à calumniantibus : tamen si transiuit ad bonos & graues,indicenda est purgatio.ar.no. per gl.in c.cùm dilectus.j.de pur.cano.& ita debet intelligi gl.in d. ca.omnibus.quæ videtur velle, quòd ex calumniosa accusatione indici possit purgatio. nam debet intelligi, quando talis aliàs erat infamatus apud bonos & graues . aliàs autem ex sola accusatione,maximè calumniosa non data infamia apud bonos & graues non videretur indicenda purgatio, vt ca.inquisitionis.j.eodem.

¶Glos.j.circa materiam quæ hic principaliter expeditur, an in causa criminali possit interuenire procurator, ponit duas opi. prima est,ponēdo regulam quòd in causa criminali regulariter non admittatur procurator,ad quam regulam tradit ix.fallentias. ¶Secunda opin.fuit Melendi.qui distinxit in effectu inter personam accusati,& accusatoris & ex parte accusati: an esset lis contestata.in fi.glo.dic circa hanc materiam glo. & Doc. vario modo procedunt. Gl. enim hic in prima parte procedit, vt dictum est,ponendo regulam negatiuam:quam communiter videntur velle tex.videlicet,ꝙ regulariter in causa criminali non admittitur procurator, à qua regula excipit viij. vel.ix. casus.& hunc eundem modum seruat glo.vij.quæst.vj. si quādoque.similiter ponit regulam & fallentias.& eodē modo etiā procedit glos.v.q.iij.in summa. sed ponat paucas fallentias.& eundem modum latius amplectitur Spe.in ti. de procu.§.j.ver. item quod causa est criminalis.¶Alia fuit opi.Melendi,vt dixi,quam refert glos. nostra:quæ fortè habuit originem ex his, quæ dicit glo.iij.quæst.ix.in summa.gloss.verò in l.pen.§. crimen.ff.de public.iud.& communiter gloss.iuris ciuilis.vbi tractant hanc materiam,tradunt hanc theoricam,ꝙ à relegatione j.vsque ad relegationem inclusiuè admittatur procurator.fallit in quibusdam casibus. Et hunc modum etiam seruat Azo in summa in titul.de procura.ver. si autem sit criminalis. & latius Host.in summa in titu.de procura.§.& qua re.

¶Quidam verò distinguunt inter crimina publica, & priuata. Alij autem distinguunt inter crimina,per quæ venit imponēda pœna pecuniaria:& crimina,per quæ venit imponenda pœna corporis afflictiua.nonnulli etiam aliter distinguunt.

¶Ego verò omittam singularum opinio. recitationem : quarum effectus ex.j.dicēdis clarè apparebit. & prosequar omnino ordinē ab alijs diuersum.& materiam hanc,vt dixi,in principio latissimè secundùm debitum ordinem examinabo.

¶Pro euidētia igitur dicēdorū aduertēdum eſt.ꝑ hāc totā materiam ego principaliter diſtinguo in tria mēbra principalia.

¶Primum erit inueſtigando pro fundamēto dicendorū, quæ ſit ratio, quare in cauſa criminali non admittatur procur.

¶Secundum, vtrum in cauſa criminal admittatur, vel non admittatur procur. habito duntaxat reſpectu ad qualitatem cauſę ſeu quantitatem pœnæ. ¶Tertium, an in cauſa criminali admittatur vel non, procu. reſpectu qualitatis iudicij, ſeu modi agendi. Et not.ꝑ quodlibet ex dictis membris examinabo per ſuas principales.q. quæ principales q. diuidentur in alias.q. ad illam materiam adaptabiles prout in princ. cuiuſlibet membri & quæſtionis clarius apparebit.

Circa primum igitur membrum proſequar duntaxat duas quæſtiones. Prima erit, quare in cauſa criminali ex parte rei non admittatur procura.

¶Secunda erit, quare ex parte accuſatoris non admittatur.

10 ¶†Quero igitur primò, q̄ ſit ratio, quare in cauſa criminali non poteſt interuenire procu. ex parte accuſati. ſo. dic ꝑ plures dātur rationes. prima eſt quam aſsignat gl ſuper verbo magis, in l.pe.§.ad crimen.ff.de pub.iu. videlicet ex eo quòd procurator non poſſet damnari. nam cùm ipſe non deliquerit, nō debet puniri, vt c.quæſiuit.j.de his quæ fi.à maio.par.ca. & l.ſancimus. C.de pœ. Item nec principalis poſſet damnari: quia poſtquam iudiciū eſt agitatum cum procu. debet ſentētia ferri cōtra procuratorem, vt l.j.C.de ſen. & inter om.iu. & ſic iudiciū eſſet deluſorium. Et hāc etiam rationem ponit Gof. in tit.de procu. ad fi. Et Specu. in ti.de procu.§.ratione autem cauſæ.ver.itē quòd cauſa eſt criminalis. & in ti.de accu.§.fi.ver.porrò ſi ſit contumax.in prima parte. Sed hæc ratio non placet Bart. in d.l.pe.§.ad crimen. mouetur quia quod dicitur in l.j.C.de ſenten. quòd procu. damnatur, vel abſoluitur non principalis: procedit, quādo in procuratore poteſt cadere ſententia, ita ꝑ ad ipſum poſſit congruè referri: aliàs ſecus, vt l.fi.C.de iniur. no. in l.nihil.C.de procu. Exemplum poteſt figurari in cauſa matrimoniali, vt no.gloſſ.in d.l.nihil. Et in cauſa ſtatus legitimantis. vel ſimi. vt tractatur in d.l.j.C.de ſen.& c.cauſam quæ.s̄.qui fi.ſint legi. facit quod notatur in l.vnica, §.ne autem & §.ſin vero talis.C.de cadu.tol. & ſequitur Ioā.de Imol. in d.§.ad crimen. Præthereà ꝑ illa ratio non ſit bona, patet: quia ſunt certi caſus, in quibus poteſt ferri ſententia contra abſentem, & interuenire procurator. & tamen ſentētia nō fertur contra procuratorē, ſed cōtra principalem, vt patebit ex his quæ dicam. j. in xiij.q. & tribus ſeq. primæ.q.ij.membri principalis. ¶Secunda ratio eſt ſecundùm Rofr. & Spec. in locis præallegatis: quia procurator non poſſet conſequi per actionem mandati contrariam id, quod amitteret ſi pœna capitali puniretur, vel aliquo membro mutilaretur, aut alia pœna corporis afflictiua. quod tamen ſecus eſſet in ciuili, & pœna pecuniaria vt l.Plautius.ff.de procu. & hanc etiam rationem ſentit Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. legitimè. hęc ratio non videtur bona, nec placet Io.de Imo. in d.§. ad crimē. reprobatur enim ex rationibus aſsignatis in præcedēti ratione. ¶Tertia ratio aſsignatur per Doc. ne iudiciū ſit deluſorium cōtra l.ſi pretor.ff.de iudi. quia ſi reus dubitaret ſe cōdemnādum, ſemper ſe abſentaret, & litigaret per procuratorem. & ſic ſententia capitalis non poſſet ferri cōtra eū: vt l.abſentē.ff.de pœnis. & l.abſentem.C.de accu. nec etiam poſſet ferri cōtra procuratorē: quia nō ipſe deliquerit: vt dixi in prima ratione. & hāc rationem tradit Bar. in d.§.ad crimen. quam Io.de Imo. dicit ſatis bonam. ¶Sed aduerte: quia ſecundùm hanc rationem videretur dicendū, ꝑ pro carcerato ſeu parente admitti debeat procurator: quod tamen eſt falſum ſecundùm plurimorum Doct. opi. & ſic videtur, ꝑ dicta ratio non ſit ſecura. de quo tamē dic, vt dicam in xvij. & xviij.q.j.q. principalis ſecundi mēbri principalis. ¶Quarta ratio aſsignatur, ne maleficia remaneant impunita. vt l.ita vulneratus.ff.ad l.Aql. & vide remiſsiones, quas dedi in c.ad liberādam.de iudę.in xxvij. notabili. nam ex quo reus eſſet abſens, non poſſet puniri. hæc tamen ratio reincidit quaſi in idem cum præcedenti. & præterea etiam contra abſentem in cauſa capitali non poteſt procedi. & ſic delicta videntur remanere magis impunita: niſi diceres, ꝑ ex toto nō remanerent impunita: quia cōtra contumacem abſentem deueniretur ad annotationem bonorū, vt j. dicā ad quam nō deueniretur, ſi procurator interueniret. ¶Quinta ratio datur per Bart. in d.§.ad crimen. videlicet quòd reus veriſimiliter fidelius, diligētius, & accuratius defendet ſuam propriam, quàm procurator alienam. ar.l.j.in fi.ff.de adul. dicunt tamen Bar. & Ang. ꝑ hæc ratio fuit originaliter glo.l.nō ſolùm.§.fi.ff.de procur. Ego tamē illam non habeo. & hāc rationē videtur ſequi in effectu dominus Bar.de Salice. in l.reos.C.de accu. ſiue loquamur in preſente, ſiue in abſente. ¶Aduerte tamē: quia dicta ratio nō videtur bona ſecūdùm Bal. quia non eſt generalis: quia ſecundùm eam procurator pro carcerato, vel pro abſente eo caſu, quo abſens poteſt dānari. nō poſſet interuenire. quod tamen eſt falſum. vt dicam in xv. & tribus ſeq. quæſtionibus primæ q. principalis. ſecūdi mēbri principalis. ¶Et ob hāc cauſam Bar. fortè voluit, ꝑ pro abſente non admitteretur procurator, ſed excuſator, vel defenſor. Pro incarcerato vero dicit Bar. ꝑ ideò admittitur; qa melius defendet cauſam per ſe & per aliū, quàm per ſe ſolum. ¶Sed Bartholom. de Saliceto vult, ꝑ in neutro caſu admittatur procurator. ſed inſtructor, infamator, vel præparator. Sed aduerte: quia pro abſente in caſu, in quo poteſt procedi cōtra abſentem, videtur quòd admittēdus ſit procurator ca ratione: qa melius eſt qualēcunque procuratorem admitti, quàm indefenſum remanere abſentem, vt dicit hic dom. Anto. ¶Ratio vero prædicta cōcluderet, quādo propter non interuētum procuratoris nō poſſet procedi cōtra abſentem. ſed cùm ponamus procedi poſſe, admittet iudex procuratorē, ſi habebit ſpeciale mandatum. & ſi etiā nō haberet ſpeciale, admittet cum generali. & ſi non haberet etiam generale, admittet eum vt quemlibet defenſorē. facit.l.non ſolùm.§ fi.ff.de procu. & l.ſeruum quoque. §.publicè. eodem tit. & aliquid tangam in dictis q. & in quæſtione viij. primę quęſtionis principalis dicti ſecundi membri principalis, & in vj. quæſtione ſecundi membri principalis.

¶Sexta ratio datur per alios, ꝑ ideò in criminalibus capitalibus procu. non admittitur: quia non poteſt legitimare perſonam ſuam, ſicut in ciuilibus. nam ſicut in ciuilibus debet cauere de iudicato ſoluendo, vt l. non ſolùm.§. qui alieno.ff. de procura. Ita videretur dicendum in criminalibus. ſed in criminalibus non poteſt: quia non poteſt quis ſe pro alio obligare ad pœnam corporalem: quia nemo eſt dominus membrorum ſuorum. vt l.liber homo.ff.ad l.Aquil. & ca.contingit.el j. j. de ſentē.excom. & xxxiij.q.v.c.ſi non licet. & ideò fideiuſſor per quam quis promittit repręſentare accuſatum: aliàs ſoluere pœnam capitalem facit quod not. in l.ad commentarienſem.C.de cuſto.reo. & l.diuus. & l.fi.ff.de cuſto.reo. licet ex l. diſpoſitione cuſtos carceris propter negligentiam quandoque pœna capitali teneatur. vt dictis iuribus. cûm ergo in criminalibus procurator non poſsit legitimare perſonam ſuam, nec mandatum modo prædicto, ſequitur ꝑ non debet admitti. & hanc rationem ſequitur hic do. Anto. & eam ponit Specul. in titul.de accuſa.§.ſequitur ver.ſi ſit contumax in tertia parte. & eā etiā ponit Barto. in extrauag. ad repri. in ver. legitimè. ex qua ratione infert do. Anto. ad deciſionem multarum q. de quibus. j. dicam & eam ſequitur do.me. ¶Sed tu aduerte: quia ſecundùm Io.de Imo. in d.§.ad crimen. hæc ratio non videtur vera: quia ſicut in criminibus eo caſu, quo ratio ſubiectæ materiæ nō patitur præſtare ſatiſdationem. & text. cum glo. in d.l.non ſolùm §.ſi ſtatus.ff.de procur. vbi procurator in cauſa ſtatus non ſatiſdat de iud.ſol. licet præſtet ſatiſdationem de defendendo, & de dolo malo quod abſit. Ita etiam non videtur abſurdum in criminalibus: quia ex quo ratio ſubiectæ materiæ non patitur præſtari talem ſatiſdationem, quod admittatur procurator ſine ea. facit d.l.non ſolùm.§.fi. & quod dixi s̄. in prima & ſecunda ratione. Et proptereà dicta ratio eſt contra l.j.ff. an per ali. cau.app. ¶Quid ergo dicemus? profectò videtur difficile conſiderare veram & concludentem rationem. nec videtur poſſe aſsignari vnica ſola ratio, quæ multipliciter morderi non poſſit. Vnde dicamus, ꝑ nulla ex dictis rationibus concludit de neceſsitate: ſed plures conſiderationes ſimul iunctæ ex prædictis rationibus ſimul iunctis fuerunt cauſa diſpoſitionis iuris diſponētis, ꝑ in cauſa capitali procurator non debeat admitti. & maximè quinta coniuncta ſexta, & alia, ne iudicium ſit quodammodo deluſorium & ex. j. dicēdis clarius apparebit. & adde, quod ſtatim dicam in fi.ſeq.q.

11 Secundo quæ ſit ratio † quare ex parte accuſatoris non admittitur procurator. ſol. diuerſæ aſſignantur. ¶Prima ſecundùm Iaco.Butr. quia ex quo crimen eſt publicum, fruſtra quæritur de conſtitutione procura. nam ipſe procurator conſtitutus ita eſt dominus accuſationis ex crimine publico, ſicut conſtituens. facit quod notatur in l.licet.ff.de procura. Sed Barto. dicit in di.§.ad crimen. quem ſequitur ibi Ioan.de Imo. quod hæc ratio licet ſit bona: non tamē eſt generalis. concludit enim ſolùm, quando quis accuſaret, vt quilibet de populo. ſecus ſi accuſator vellet accuſare vt ſuam, vel ſuorum proſequeretur iniuriam de crimine publico, & vellet conſtituere procuratorem. quo caſu videretur poſſe ſecundùm dictā rationē. quod tamē eſt falſum ſecūdū Imo. qđ tamē ego arbitror verū, quādo veniret imponēda corporalis. & hoc caſu propriè iudicaretur agi ad vindictā publicā: aliàs autē videretur admittēdus ꝓcurator ſecūdū tamē diuerſas qualitates de

quibus

quibus dicam in j.q.& seq.q. vsque ad xv. primæ.q. principalis secundi membri principalis. Itē secūdùm eos non procederet ratio prędicta, quādo lis esset cōtestata.ar.l. si cui.ff.de ver. sig. nec etiā procederet, quādo crimē esset priuatū. In quo casu etiam quādoque nō potest cōstitui procur. vt ex infra dicēdis apparebit in quæstionibus primæ. q. principalis dicti secundi mēbri principalis. Mihi tamen videtur, quod ipsam rationem cōsiderauit legislator in d. §. ad crimen dum dixit ꝙ etiam ex parte accusatoris frustra videtur admitti procu. quasi sentiat, si potest quis per se vt principalem agere causam accusationis, frustra quærimus de procu. vt j. latius. ¶ Secūda ratio est secūdùm alios, ne iudiciū sit delusorium, & ne maleficia remaneāt impunita. nam cùm accusator teneatur ad pœnā calumnię, si videret se condēnandum de calūnia, litigaret per procuratorem, & se absentaret. & sic quantum ad hoc videtur esse eadē ratio: quam dixi. s̄. ex parte rei in tertia ratione & seq. sed Bart. dicit, ꝙ cum hodie cōmuniter ex forma statutorum accusator non punitur pœna talionis: nec ponitur in carcerē sicut accusatus, ꝙ istæ rationes cessant. vnde dicit ipse. & tūc erit ratio, ꝙ verisimiliter accusator diligētius aget causam propriā per se, quàm per procuratorem, vt dixi in iiij. ratione præcedētis. q. Sed dicit Io. de Imo. ꝙ ex quo pœna calūniæ nō esset corporis afflictiua, & per cōsequens posset cadere in absentē, videtur dicendū, ꝙ debeat admitti procurator: nisi statutū expresse prohibeat: quia & hoc casu ex parte rei admitteretur procurator, quando pœna non esset corporis afflictiua, vt dicam in prima & ij. q. primæ q. principalis secundi membri principalis. nec ob. ratio diligentioris defensionis: quia illa non est vniuersalis, vt dixi in pręcedenti. q. ¶ Aduerte tamen: quia fortè dici posset, quòd hoc operetur æqualitas quæ seruāda est in iudicijs. vt in regula, non licet actori. de re. iur. lib. vj. Et regula, non debet actori. ff. eod. vnde cùm accusato non permittatur causam agere per procuratorē: ergo nō debet permitti accusatori. ar. dictorū iuriū. & l. si cùm dies. §. fi. ff. de arb. & C. de fruct. & lit. expē. l. iij. ¶ Sed posset responderi ad hoc, ꝙ vniuersitatis ratio diuersum operetur effectū. vide quòd dicam in dictis q. Sed do. Bar. de Salice. in d. l. reos. dicit, ꝙ ratio est, quę colligitur ex. d. l. licet. ff. de procura. & sic reincidit in idē, quod prima. subdit tamen quod aut pœna calumnię est talis, ꝙ potest interuenire procurator, & nō est quærendum tunc de ratione: quia quæstio non procedit. aut quęstio est talis, in qua procurator non potest interuenire. & tunc siue accusator sit præsens, siue absens, eadem est ratio in accusatore, quę in reo accusato. ¶ Sed tu aduerte circa duas dictas q. quòd iurisconsultus principaliter videtur cōsiderasse, quòd non admittatur procurator tam ex parte accusatoris, quàm ex parte rei. ideò frustra: quia in causa capitali, ex qua veniebat imponēda pœna corporis afflictiua, nullo modo contra absentem procedi poterat, vt l. absentem. ff. de pœnis. si ergo procedi nō poterat, videbatur dicēdum, ꝙ frustra quæritur, an admittatur procurator. & si tu diceres, potest procedi saltem ad annotationē bonorū. vt d. l. absentem. ergo nō admitteretur frustra: quia respondeo, ꝙ eo casu admittatur procurator, seu excusator, qui potest excusare absentem, ita vt retardetur sententia annotationis bonorum. s. legitima causa absentiæ allegata. & ita intelligo text. in d. l. pe. §. ad crimē in fi. responsi. Ex parte vero accusatoris, si publica cōpetebat accusatio, frustra quæritur de admissione procura. nam postquam potest aliquis, vt principalis accusare, frustra vult admitti pro alieno nomine. & de his, & de intellectu. d. §. ad crimen. latius. j. videbitis. ¶ Sed quæro iuxta prædicta, quare tex. in d. §. ad crimē. dicat ꝙ in causa publici iudicij frustra admittitur procurator ex parte accusatoris: & multò magis frustra admittitur ex parte accusati. so. potest dici, ꝙ ratio est: quia reorū est fugere. vt l. properādum. §. j. ibi, parte fugiēte. iūcta gl. C. de iud. & c. nullus. de præsump. vnde maior erat præsumptio, ꝙ reus se absentaret, quādo videret sententiam ferēdam cōtra se, quàm accusator. & sic verisimilius iudicium esset delusorium. ideò multò magis ex parte accusati prohibetur interuētus procuratoris, quàm ex parte accusatoris frustra autē dicit propter causam. s̄. tactam in pręcedēti. q. ¶ Assumo nūc ex ordine secūdum principale mēbrum: vtrū in criminali admittatur procurator habito dūtaxat respectu ad qualitatē causæ, seu quātitatem pœnæ. quā. q. subdiuido principaliter in vij. q. principales. ¶ Prima erit, quid iuris, si aliquis vult admitti vt procurator ad plenā defensionem. ¶ Secūda, vtrū in casibus, in quibus procurator non potest admitti ad plenā defensionē, seu agitationem causę principalis, an saltem possit admitti ad aliquem, articulum pręparatorium seu iudiciarium: & ad quos articulos. ¶ Tertia, quid iuris de tertio, qui comparet in causa criminali nō vt procurator: sed pro suo interesse. ¶ Quarta erit, quid iuris de tertio, q cōparet in causa criminali accusando, vel defendēdo non vt procurator: sed ratione administrationis sibi cōpetentis. vt quia est tutor, curator, vel simi. ¶ Quinta erit, vtrū in casibus, in quibus nō potest procurator interuenire, & interuenit: nec fuit opposita exceptio impotētiæ respectu qualitatis causæ, teneat iudiciū necne. ¶ Sexta erit, an in casibus, in quibus admittitur procu. in causa criminali, requiratur speciale mādatū, & an teneatur satisdare. ¶ Septima & vltima quæstio huius secundi membri principalis erit, sub compendio repilogando casus speciales in quibus admittitur procurator in causa criminali: & quælibet prædictarum quæstionum subdiuidētur in suas quæstiones. Et subijcitur cautela ad hoc, vt procurator non admittatur.

Circa primā q. prædicti secundi membri prosequar infra scriptas quæstio. ¶ Prima, vtrū in causa criminali admittatur procur. siue delictū sit publicū, siue priuatum. ¶ Secūda, vtrum admittatur, si venit imponenda solùm pœna pecuniaria. & quid iuris, si veniret imponenda pœna priuationis omnium bonorum, aut maioris partis. ¶ Tertia quid iuris, si venit imponenda pœna merè corporis afflictiua. ¶ Quarta quid iuris, si venit imponenda pœna mista. ¶ Quinta, quid si venit imponenda, arbitraria. ¶ Sexta quid iuris, si venit imponenda alternatiua. ¶ Septima, quid si dubitatur, an veniat imponenda corporalis, vel pecuniaria. ¶ Octaua, quid si venit imponēda pœna infamiæ. ¶ Nona, quid si venit imponenda pœna reuocationis in seruitutem. ¶ Decima, quid si venit imponenda pœna relegationis. ¶ Vndecima, quid si venit imponēda pœna perpetui carceris. ¶ Duodecima, quid si venit imponenda pœna, vt quis possit impunè offendi. ¶ Tertiadecima, quid si venit imponenda pœna priuationis ab ordine. ¶ Quartadecima, quid si venit imponenda pœna separationis tori. ¶ Quintadecima, vtrum in casibus, in quibus dicetur procuratorem non admittendum, admittatur pro absente, quādo cōtra eum procedi potest. ¶ Sextadecima, vtrum in casibus prędictis s. in quibus non potest admitti procur. admittatur, si ex forma statuti accusatus vel inquisitus de crimine capitali, habeatur pro confesso, si fuerit contumax. ¶ Decimaseptima, vtrum in casibus prædictis admittatur pro reo præsente, sed non carcerato. ¶ Decimaoctaua, vtrum in casibus prædictis. s. in quibus regulariter non admittitur, admittatur pro reo præsente & carcerato. ¶ Decimanona & vltima, vtrum in casibus, in quibus mortuus potest damnari, admittatur procurator in casibus, in quibus non admitteretur pro viuo.

12 Primò igitur quæro, † vtrum indifferēter in causa criminali repellatur procurator, siue delictum sit publicum, siue priuatum. Et pro examinatione huius q. ante omnia videndum est, quod dicatur delictum publicum, & quod priuatum. Circa quod iurisconsultus in l. j. ff. de publi. iudic. dicit quòd ea sunt publica crimina, quæ ex lege publicorum iudiciorum descendunt, velut ex lege Iulia maiestatis, vt l. Iulia de adulter. & alia plura ibi enumerat, de quibus ibi. & etiam quædam enumerat gloss. Ideo autem dicuntur publica: quia cuilibet de populo competit accusatio, vt instit. de public. iudic. in princip. Delicta verò priuata dicuntur, sicut furti iniuriarum, abigeatus, & simi. de quibus in libro xlvij. Digestorum. à titulo de priuatis delictis, in quo incipit xlvij. lib. vsque ad titulum de publicis iudicijs.

¶ Et de prædictis vide Specul. in titu. de accusa. §. ij. in princ. Et possunt dici priuata omnia illa, quæ non enumerantur inter publica delicta. Ideò autem dicuntur priuata: quia ad illa regulariter non admittitur, nisi ille, cuius interest pro sua iniuria, non pro aliena, vt l. iij. ff. de priua. delic. & l. iij. §. fi. is. ff. de sepul. violen. Ioan. Andr. in addit. Specul. in titul. de accusatio. in quarta parte in fine. de quo etiam per gloss. & Docto. in l. fina. ff. de priuat. delict.

¶ Est tamen aduertendum, quòd non semper sequitur: competit publica accusatio: ergo delictum est publicum. Nam etiam in delicto priuato, propter quod imponitur pœna pecuniaria applicanda fisco, admittitur quilibet de populo ad accusandum pro illa pœna: & tamen non dicitur publicum delictum: sed dicitur competere publica accusatio. vt dicit gloss. singularis in rubrica de popul. actio. & licet ibi Bartol. alleget l. sepulchra. C. de sepul. vio. & l. j. ibi vel ab accusatione recessum. ff. de iure fisci. iuncta l. iij. §. fi. ff. de priua. delic.

¶ Facit etiam dicta l. j. de iure fisci. ibi dum dicit rem litigiosam venundari. iuncta l. fi. C. de litig.

¶ Et ibi sentit gloss. & tenet Bartol. & Bald. & Ioan. de Imo. in l. prima ff. de public. iudic. pro priuato autem delicto, propter quod imponitur alia pœna quàm pecuniaria, non admittitur nisi ille, cuius principaliter interest pro sua iniuria, vt supra dixi. ita debet intelligi gloss. in l. iij. in fin. ff. de

priua.delic.& quod s.dixi.Præterea accusatio suspecti tuto cõpetit cuilibet de populo,etiam si agatur ad purgationem, vel remotionem:vt l.j.§.consequens.cum §.fina.ff.de suspec.tuto. et institu.eo.§.consequens.& seq.qui tex.loquuntur indistinctè.& per consequens indistinctè intelligendi sunt.xviij.dis.c. si Romanorum.& l.de pretio.ff.de publiciana.& tamen iudicium accusationis de suspecto nõ est publicum.& tenet Bar.in l.j.ff.de pub.iudi.licet glos.& Ang.tenent cõtrariũ:sed melior videtur opi Bar.super hoc tñ nõ insisto:quia nõ est principalis materia nostra,sed satis est,ꝙ nõ est necessaria cõsequentia, quilibet potest accusare de tali crimine:ergo crimen est publicum, maximè quo ad materiã nostrã. l.j.de pub.iudi. Et dic ꝙ tribus modis potest dici crimen publicum vno modo latissimè eoipso:& intenditur publica vtilitas:videlicet vt quis puniatur corporaliter,vel pœna applicãda fisco:licet aliàs nõ competat cuilibet de tali crimine accusatio,si tale crimẽ sit priuatũ: & hoc modo sumitur in l.quod senatus.& l.prætor.§.si dicatur.ff.de iniur.& l.licitatio.§.quod illicitè.ff.de pub.& hoc modo potest intelligi glos.fi.in c.j.de collu.deteg.quæ dicit,ꝙ de iure canonico omnia delicta dicũtur publica.Secũdo modo dicitur crimen publicũ latè eoipso ꝙ cõpetit cuilibet accusatio. et hoc modo sumitur in §.cõsequens.s.allegato.& d.l.quod senatus.in princip.licet aliàs quo ad alios effectus nõ dicatur publicum iudiciũ Tertio modo sumitur strictè quo ad effectũ nostri principalis membri.& l.pe.§.ad crimen.& l.infamẽ.ff. de publi.iudi.& tunc illud solùm dicitur publicũ iudicium,de quo cautum est in iure vt sit publicũ.& dicit Ange. ꝙ omnia crimina,quæ puniuntur per ea quæ habentur in aliqua rubrica incipien.ad legem &c.hoc est ad le.Iul.maie.& l.Iulia.de adul. & l.Iul.de fica.& sic de singulis.talia enĩ dicuntur descendere ex lege publicorum iudiciorũ.& hoc dicit apparere ex l.j.ff. de public. iudi.rectè intellecta. & ideò dicit,ꝙ in illis non est necesse nominatim cauere, quòd sint publica,per prædicta.igitur patet quid iuris,si per statutum detur cuilibet potestas accusandi de aliquo crimine,vbi de iure communi non datur.an tunc dicatur publicum iudicium.nam per prædicta Barto. tenet ꝙ non.& sequitur Ange.nisi exprimatur in statuto,ꝙ sit publicum iudicium.& sic damnatus de tali crimine non erit infamis,vt damnatus de publico iudicio.& poterit interuenire procurator:licet secus quando esset crimen publicum:vt dicta l.j.§.ad crimen.

¶Sed aduerte:quia quod dicit Ange.quòd in crimine publico non potest interuenire procurator:non est simpliciter verum,vt statim dicam.

¶Item aduerte:quia secundũ Io.de Imo.nõ est peccatum dicere,ꝙ vbicunq; in iure est statutũ,ꝙ de aliquo delicto publico sit accusatio,quòd tunc illud crimen intelligitur publicum, & publici iudicij,per l.iij.§.fi.ff.de præuar. vbi text. innuit ꝙ siue per l.siue per senatusconsultum sit inducta publica accusatio,publicum videtur esse iudicium.quod no.ad limitationẽ eorũ quæ dixi supra secundũ Ang.Et eodẽ modo si per statutum inductum sit,ꝙ publica sit accusatio.ar.l.omnes populi.ff. de iusti.& iur.facit etiam ethimologia vocabuli:quia publicũ dicitur quasi populicum:quia cuilibet competit accusatio,vt s. dixi.& argu.ab ethimologia in dubio videtur esse validum,nisi obstet aliud,vt c.cũ secũdùm.de præb.& l.tugurij.ff.de verb. signi.& hoc videtur fuisse de mente glos.super rubri.ff.de publi.iud.que dicit quòd publica dicũtur quasi populica.& Azo in summa de publi.iudi.& hæc opin.secundũ Io.de Imo.fortè videtur verior,licet in practica seruanda sit opi. Bar.& Angel. quia illa tendit ad minorẽ interpretationem.facit regula in pœnis.de regu.iur.lib.vj.& l.si de interpretatione.ff. de pœnis. Quãdoq; verò dicitur publicum iudiciũ:hoc est ordinarium:vt not.glo.in d.c.j.de collu.deteg.nam quædam iudicia sunt ordinaria:quædam extraordinaria:vt tradit Spec.in tit de procu.§. ij.in iij.parte.& Do.m.in rubri.de iud.

¶Quãdoq; dicitur publicum ex eo quod solẽniter,& publicè quis potest accusari,vt not.glos.v.q.iij.c.qui Episcopus.potest etiam sumi alijs modis,vt in d.iuribus.

¶Sed reuertendo ad principalem q.nostram qua quæritur,an differenter in causa criminali admittatur procurator,siue delictum sit publicũ,siue priuatũ.glos.in d.l.penul.§.ad crimen.ff. de publi.iud.refert opi.Prima est ꝙ in priuatis delictis admittatur procurator sumpto argumento à contrario sensu in d. §. ad crimen.nam cùm tex.ibi dicat,ad crimen publici iudicij frustra procura.interuenit.videtur à contrario sensu sentire quòd secus sit in priuato.

¶Secunda opinio fuit,quã glos.ibi sequitur:quòd etiam in priuato crimine non admittitur procura . intelligendo,quòd adsint aliæ qualitates,propter quas prohibeatur interuenire .de quibus latius in seq.quæstio.& hoc probat glo.quia crimẽ iniuriarum est priuatũ:vt patet ex his quæ s.dixi.tamen in accusatione iniuriarum prohibetur procu.interuenire.vt l.fi.C. de iniu.de quo latius.j.dicam.igitur &c.

¶Itẽ probat quare regulariter prohibetur interuenire procur. in crimine,quo imponitur pœna maior relegatione, vt dicã in x.q.huius.j.q.¶Facit etiã:quia sicut in publicis imponitur pœna talionis accusatori calumnianti, ita & in priuatis, vt l. & in priuatis.ff.ad sena.cons.turpil.Et prædictã opin.cõmuniter tenent Doc.pro qua videtur casus in l.iij.C.vbi sena.vel clarissimi.vbi text.dicit,siue delictũ sit publicum,siue priuatũ: ꝙ per procuratorẽ exerceri nõ potest. & sic clarè probat, ꝙ etiã sunt quædam crimina priuata,quæ per procuratorẽ exerceri nõ possunt.Ad idẽ etiam facit tex.ĩ l.j.C.vt oẽs tam ciuiles iudi.ꝗ criminali.&c.iuncto principio cum fine.nã ibi in principio fit mẽtio de furto,quod clarè est priuatũ delictũ. & tamẽ in fine dicitur in ver.accusationẽ.ꝙ accusatione instituta cõtra officialẽ finito officio,debet ipse per se causam ꝓsequi: & nõ per ꝓcuratorẽ.

¶Hoc etiã probatur optimè in l.j.ff.an per ali.cau.ap.quę facit differẽtiam,an causa sit pecuniaria vel capitalis.& in capitali nõ distinguit,an delictũ sit publicũ,vel priuatũ: sed solùm distinguit an veniat imponẽda pœna vsque ad relegationem, vel supra relegationem.de cuius l.intellectu latius.j.dicam in x.q.

¶Videtur ergo concludendum, quod non sit distinguẽdum an delictum sit publicũ,vel priuatũ:sed qualis pœna veniat imponẽda.nam si veniat imponẽda pecuniaria, etiã si esset publicum,posset interuenire procurator.Sed si veniret imponenda corporalis, etiã si esset priuatum,nõ posset interuenire procu.

¶Aduerte tamen:quia Ang.in d.§.ad crimẽ.dicit ꝙ licet in cõsulendo vel iudicãdo non sit recedẽdum à dicta opin.dicit tamen disputationis gratia dici posse, ꝙ exceptis quibusdã criminibus specialibus,de quibus dicam in vij.& vlt.quæst.principali istius secundi mẽbri principalis, non potest interuenire procurator in crimine publici iudicij,etiam si ex tali crimine veniat imponẽda pecuniaria pœna, siue sententia possit ferri in absentem,siue nõ,per tex.in d.§.ad crimen qui loquitur indistinctè.nec est bona cõsequentia secundùm eum: sententia potest ferri in absentem:ergo potest interuenire procurator:quia tex.in d.§.ad crimẽ. simpliciter prohibet, ꝙ in crimine publici iudicij non possit interuenire procurator:quia tex.in d.§.ad crimen.simpliciter prohibet,ꝙ in crimine publici iudicij nõ possit interuenire procurator.¶Nec obst.l.seruum quoque.§.publicè.ff.de procu.vbi dicitur.ꝙ vbicunque potest procedi cõtra absentem,ita ꝙ absens damnari possit: ibi admittitur quilibet ad innocentiam excusandam: & sic ad plenam defensionẽ: quia ipse Ang.intelligit hoc verũ quãdo crimen esset priuatũ. secus si publicum,ne cõtradicat tex.d.§.ad crimen.qui indistinctè voluit,ꝙ in crimine publico non admittatur procurator ad plenam defensionem.& sic videtur voluisse Ang. vel quod in crimine priuato indistinctè admittatur procurator,& malè.vel ꝙ in crimine priuato seruetur duntaxat distinctio gl.an veniat imponenda pœna relegationis,vel maior.sed in crimine publico non fiat illa distinctio.

¶Sed tu aduerte : quia de eo quod dicit de absente, dicam in xv.q.huius primæ.q.principalis secundi membri.

¶Item aduerte : quia contra dictam opin.Angel.est text.in l. j.C.vt oẽs iud.tam ciuiles,ꝗ crim.&c.& contra text. qui clarè concludit in contrarium in di.l.iij.C.vbi sena.vel cla. & apertè contra text.in dicta l.j.ff.an per ali.cau.appel.

¶Do.Anto.hic dicit,quòd licet in iudicando, vel consulendo non sit recedendum ab opin.glos.& communi. de iure tamen videtur dicendum, quòd siue delictum sit publicum, siue priuatum,dummodò veniat imponenda alia pœna, quàm pecuniaria:non potest regulariter interuenire procurator.mouetur per l.ij.à contrario sensu.C. de procura.nam dum text.ibi loquitur, quòd in causa pecuniaria admittatur procurator : sentit à contrario quòd secus sit in alia causa,quàm pecuniaria.Secundò mouetur per tex.nostrum,in quo papa dicit, quòd non poterat admittere procuratorem:quia causa erat criminalis. & hoc dicit probari hic iuncto c.veritatis.de do.& contu.nam vt ibi patet : potest procedi contra absentem ad pœnam depositionis.& tamen si prælatus accusatus sit de tali crimine,ex quo veniat deponendus,non potest interuenire procurator. vt hic in text.nostro.ad idem etiam allegat text. in capitu. in criminalibus.ij.quæstio.v.vbi text.simpliciter dicit,quòd in criminalibus non potest interuenire procurator .mouetur etiam per ea,quæ dixi supra in vj.ratione. quare ex parte rei in causa criminali non potest interuenire procurator quando venit imponenda alia pœna quàm pecuniaria. vt dixi supra in prima quæstione primi membri.

Prædicta

¶Prædicta tamen opin.non placet Ioā.de Imo.in dicto §.ad crimen.per tex.in dicta l.j.ff.an per ali.cau.ap.vbi litera apertè vult, ꝙ in causa relegationis admittatur procurator secundùm vnū intellectū,& secūdùm omnes,vbi venit imponenda pœna minor relegatione, admittitur procurator.vnde si venit imponēda pœna depositionis ab ordine,admittetur procurator.de quibus duobus articulis:videlicet,de relegatione,dicam in x.quæstione,& depositione in xiij.quæstio.

¶Nec ob.l.ij.C.de procura.quia ibi non debet sumi argumentum à contrario sensu:quia resultaret correctio.d.l.j.& sic non est sumendum:vt l.ij.C.de condi.inser.

¶Item non obstat text.j.c.in criminalibus. quia licet ille simpliciter loquantur : tamen debet distingui per alia iura. & sic per dictam l.j.ff.an per ali.cau.ap.nec est hoc absurdum,vt dicta l.scio quæsitum.ff.de testi.facit quod notatur in l. nam &, posteriores.ff.de ll.& in authen.offeratur.C.de lit.contesta.ca. cùm expediat.de ele.in vj.¶Nec obstat ratio allegata per dominum Ant.quia illa ratio fuit reprobata:vt ibi latius dixi.

¶Nec obstat text.iste : quia potest responderi, vt responsum fuit ad c.in criminalibus.videlicet,quòd licet text.noster simpliciter loquatur,quòd in causa criminali non posset procuratorem admittere:tamen distingui debet per alia iura,vt s̄.dixi.

¶Nec obstat quod supra dixi,quòd hic esset pœna imponenda,quæ poterat cadere in absentem,per id quod habetur in d. c.veritatis.quia potest responderi quòd imò,non poterat cadere:quia hic non erat lis contestata. quo casu nō potest procedi ad pœnā depositionis cōtra cōtumacē,vt notatur in d.c.veritatis.secus fortè si lis fuisset contestata.& tangit d.Anto.hic.

¶Vel fortè possetrespōderi secundùm Io.de Imol.ꝙ aliud de iure canonico,& aliud de iure ciuili.Glos.tamen hic non videtur facere aliquam differentiam inter hæc duo iura.& ideò dicit Ioan.de Imo.tenendam præcedentem opi.seu solutionem.

¶Tu aduerte:quia iudicio meo tex.noster fortissimè obstat.& dicta responsio non videtur bona. nam licet papa simpliciter dicat,ꝙ non posset procuratorē admittere:quia causa erat criminalis:tamen ipse restringit se ad causam propositam, in qua veniebat imponenda pœna depositionis à beneficio.quam tamen clarum est minorem esse relegatione.ar. eorum quæ dicā in x.q.coniuncta xiij. & tamen dicit papa quod in causa prædicta non poterat procuratorem admittere. & tamen de iure canonico in causa criminali,in qua venit imponenda pœna depositionis ab ordine, admittitur procurator, vt dicam in xiij. quæstio.ergo responsiones Io.de Imo.non videntur bonæ.

¶Quid ergo dicendum?profectò contrariū est difficillimum. & videtur destruere omnes prædictas opi. nisi dicamus, quòd aliud sit de iure canonico &c. ¶Ego arbitror posse responderi ad tex.nostrum multipliciter.primò quòd ideo dicit hic quòd non poterat admittere procuratorem:quia causa erat criminalis ex eo quia lis non erat contestata,vt supra dictum fuit.

¶Nec obstat,ꝙ quādo agitur ad depositionem,seu destitutionem prælati,ꝙ potest procedi cōtra absentem cōtumacem etiā lite non cōtestata,vt d.c. veritatis. & maximè quādo agitur ad depositionē prælati propter crimē dilapidatio.& tenet glo.ij. q.ij.quia ea.arg.l.ne diu.C.de pœnis.nam sicut ibi proceditur contra apparitores seu nūcios:licet lis non sit contestata: quia versatur publicū cōmodum:ita quādo propter crimen dilapidationis petitur destitutio prælati:quam opi.recitat & sequitur Io.And.& do.meus in d.c.veritatis.in ver.intellectu.extra glo.licet Cardinalis zab.dicat ibi,ꝙ dicta opi.non probatur iure.sed in casu nostro agebatur ad depositionem prælati. & inter alia intēdebatur crimen dilapidationis ex eo,quòd iste Episcopus asserebatur subiecisse ecclesiam seruituti. Et per consequens non videtur ponderandū, an lis esset contestata vel nō, quantum ad hoc,vt posset procedi in causa prædicta etiā contra absentem contumacem,etiā lite non contest.quo casu quādo procedi potest contra absentem, videtur admittēdus procura.vt dicam in xv.q.¶Sed ad hoc respondendū arbitror,ꝙ licet in causa prædicta posset procedi lit.nō cōte.tamen hic nō poterat procedi ante lit.cōte.quia non solùm intēdebatur crimen dilapidationis,sed etiā intēdebantur alia crimina. de quibus hic in tex.in quibus criminibus clarum est,ꝙ nō potuisset procedi lit.nō conte. vnde videtur attēdenda qualitas prohibitiua nō permissiua.arg.l.fi.§.sed si quis.naut.caup.stabula.& l. Fulcinius.§.quid ergo.ff.ex quib.cau.in pos.ea. & l. si quis in graui.§.fin.& l.se.ff.ad sylla.facit.l.antepe.§.pen.ff.mandati.& ideò non mirum,si non poterat admitti procurator.

¶Prætereà quod s̄.dictū fuit, quòd quando intentatur crimē dilapidationis,potest agi lit.non conte.arbitror verum,quādo subesset timor dilapidationis in futurum .secus si talis timor subesset:quia tūc cessat ratio,propter quam potest procedi lit. non cōte.vt tractatur in d.c.veritatis.¶Tertiò arbitror respōderi posse:quia hic non apparet ad quā pœnā ageretur.& ideo cùm papa respondet,ꝙ quia causa erat criminalis,non poterat procuratorem admittere.debet intelligi, quòd agebatur ad talem pœnam,in qua non poterat admitti procurator.secūdùm quod j.latius dicemus.& not.prædicta:quia nouissima sunt.

¶Vel posset dici, quòd aliud sit de iure canonico , & aliud de iure ciuili.vt dixi.& ratio diuersitatis, vt arbitror, posset assignari:quare magis admittatur procurator de iure ciuili,quādo agitur ad depositionem ab ordine,seu ab officio, quàm de iure canonico prout ego assignabo in xij.q.huius primæ.q.

¶Hæc tamen solutio non multum placet , per ea quæ ibi dicam.ideò tene præcedentes solutiones. ¶Concludendo igitur quò ad principales terminos quæstio. nostræ breuiter dico, ꝙ quantum ad materiam admittendi procuratoris non attenditur,an iudicium sit publicum,vel priuatum.sed attenditur qua litas pœnæ vt s̄.dixi quod probatur in iuribus pro hac parte inductis:& maximè per dictā l.j.ff.an per alium cau.appe. vbi non fit differentia inter publicum & priuatum. sed solùm quæ pœna sit imponenda.

13 ¶†Secūdò quæro, vtrum in causa criminali,ex qua venit imponenda pœna pecuniaria,possit interuenire procurator. so. distingue,quòd aut talis pœna imponetur de iure communi, aut ex forma statutorum.¶Primò casu conclusio est omniū Doc. tam iuris canonici, quàm ciuilis, ꝙ possit interuenire procurator.vt d.l.j.ff.an per ali.cau.ap.& est tex.in l.ij.C.de procu.

¶Nec consideratur secundùm Io.de Imo.in d.§.ad crimen.ꝙ contingere posset , quòd reo existente non soluendo in subsidium posset imponi pœna corporis afflictiua.iuxta no. in l.fi. ff.de in ius vocan.& in c.finem.in fi.de do.& contu. & in ca.ij. de malefi.& l.si quis id quod.§.in seruos.ff.de iur.om.iudic.de quo ar.dic vt latissimè dixi in c.ad liberandam.de iude. Et ratio est:quia hoc potest contingere ex accidenti,& extra ordinem:ideò non debet attendi.vt l.j.ff.de in lit.iur. aliàs sequeretur,ꝙ nunquàm in aliquo casu in causa criminali,etiam quādo imponeretur pœna pecuniaria posset interuenire procu.quod est falsum,vt d.l.j.ff.an per ali.cau.appel.& d.l.ij.de procur.

¶Et pro hac sententia Ioā.de Imo. allego quod ipse idem dicit in alio articulo.nam licet tutor,qui accusatur de suspecto nō ad finem principaliter,vt punietur: sed ad finem, vt remoueatur,& puniri possit,si appareat eum deliquisse,& in dolo versatum fuisse.quo casu remittitur puniendus ad præfectum vrbis.l.j.§.fin.ff.de suspe.tuto.Ex quo tamen non sequitur,quòd non admittatur procurator cū speciali mandato:licet in consequentiam possit resultare effectus pœnæ criminalis,ad quam si principaliter ageretur,non admitteretur procur.saltē quando pœna deberet imponi per eundem iudicē.de quo videtur casus notabilis & singularis in l.non solùm.§.fin.de procura.quę l.intelligitur secundùm lec.Bart.& Ang.quando causa suspecti tutoris ageretur ciuiliter.vt ipsi dicunt in d.l.pen.§.ad crimen. licet glo.ibi videatur sentire contrarium & male . & intellectū Bal.sequitur Bartholo.de Salice.in l.reos.C.de accu.

¶Pro hoc etiam facit quod s̄.dixi:videlicet,quòd debet attēdi,quod principaliter intenditur:non autem illud quod potest in consequentiā venire,vt l.si qs nec causam §.fi.ff.si cer. peta. & l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verb.obli.& l.iiij.,in prin. ff.de fideicom.liber.& l.sancimus.§.pe.C.de dona.cùm si.

¶Sed aduerte:quia contra hoc fortiter ob.quod dicam j. in v. quæstio.huius primæ quæst.in qua concluditur,quòd vbi pœna est arbitraria, non admittitur procura. cùm possit imponi pœna corporis afflictiua.vt ibi dicam.

¶Itē & secūdò fortiter ob.quod dicā in vj.q.dictę primę quęstiōis,quādo imponitur pœna alternatiua:& electio est iudicis.

¶Item & tertiò fortiter ob.quod dicam in iiij.q. eiusdē. quādo pœna est mista,vel quia expressè diffinitur, ꝙ in defectum pœnæ pecuniariæ non solutæ intra certum tempus imponatur pœna corporis afflictiua.in qbus omnibus dicitur,ꝙ attēditur quod euenire potest.& sic an contingere possit,quòd pœna sit corporis afflictiua. ¶Quid ergo dicemus ? contraria videntur fortissima prima fronte.ad quorū examinationem veniret examinandus articulus ille, an inspici debeat,quod euenire potest.de quo per glo.& Doct.in l.si idem cum eo.§.fi.ff.de iurif. om.iu.& per Cy.in l.fi.§ .sin autem.C.communia de le. & per Dy.in l.diem.ff.de aqua plu.arcen.& per Bar.& Doc.latius in l.inter stipulantem.§.sacrā.ff.de verb.ob.aliquid in regula cum quid vna via.de reg.iur.libro vj.¶Et ex dictis,maximè Barto. potest responderi ad contrarium, quòd in casu præcedenti ex quadam generalitate non principaliter disposita, & ordinata secundùm præsentem statū inducentem talem cōtingētiam,de futuro pœna corporis afflictiua venit imponenda per quoddā

ſubſidium, & quaſi extraordinariè: vt qui non poteſt luere in ære, luat &c. Et licet veniat ex quadã generali regula, ne delicta remaneant impunita. quo caſu non cõſideratur, quod euenire poteſt. tex. enim primo loco allegati loquũtur, quãdo cõdemnatus ex delicto pœna pecuniaria, punitur pœna corporis afflictiua eò, quòd propter inopiam nõ habet vnde ſoluat. quo caſu ſuccedit alia regula, quòd qui non poteſt luere in ære &c. ſecus in caſibus cõtrariis, in quibus ſecũdùm ordinatam & regularẽ diſpoſitionẽ propter delictũ perpetratum, etiam reo exiſtẽte ſoluẽdo poſsibile eſt incurrere pœnã corporis afflictiuam. & hãc ſolutionem reperio ſenſiſſe Io. de Imo. in l. ij. ff. de pub. iudic. licet Barto. ibi aliter videatur dicere. ſed plus placet quod ſ. dixi. pro qua etiã opi. facit, ꝙ quãtum ad hoc, vt in defectũ pœnæ pecuniariæ nõ ſolutæ propter inopiã ſit imponẽda pœna corporis afflictiua, multa debẽt cõcurrere, qbus attẽtis de raro cõtingere poteſt, ꝙ ex illa regula, ꝙ qui non poteſt luere in ære &c. debeat luere in corpus. ſecundùm quod not. & latiſsimè dixi in c. ad liberãdam. Et prędicta notabis: quia quãtum ad materiam noſtram non reperi per Doc. tacta fuiſſe.

¶ Secundo caſu, quando imponitur pœna pecuniaria ex delicto ex forma ſtatuti: ſubdiſtingue, ꝙ aut imponitur eo caſu, quo ex tali delicto imponebatur pecuniaria: vel ſaltem nõ imponebatur pœna corporis afflictiua. & idem dicendũ eſt, quod ſtatim dixi in præcedenti caſu.

¶ Aut per ius cõmune ex tali delicto imponebatur pœna capitalis, ſeu corporis afflictiua. & per l. municipalem illa pœna eſt reducta ad pœnã pecuniariam. & hoc caſu videtur dicẽdum, ꝙ poſsit interuenire procu. ar. l. ij. C. de procu. quia vidẽtur ceſſare rationes prohibitiuæ interuẽtus procuratoris. de quibus dixi in j. q. primi mẽbri. facit etiã d. l. j. ff. an per ali. cauſ. ap. Guid. de ſuza. format hãc. q. j. l. ſeruũ quoque. §. publicè. ff. de procur. & l. ij. C. eo. ti. & in ſuis q. ſtatutorum & dicit ſe vidiſſe pronũciari pro & contra. tenet tamen ipſe, ꝙ procurator non debeat admitti per d. §. ad crimen. & quia origo inſpicienda eſt. C. ad Mace. l. iij. ff. mandati. l. ſi procu. & quia pœna ſuccedens in locum primæ debet ſapere illius naturam, vt l. ſi eum. §. ij. ff. ſi qs cautio. & ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. ſi donare. §. ſi ſpõſus Io. An. in addi. in ti. de procur. §. j. ver. item quod cauſa eſt criminalis, refert hãc opi. & dicit ꝙ cõmuniter Doc. moder. tenẽt contrariã ſentẽtiã per iura primo loco allegata. vbi pœna eſſet ſolùm pecuniaria. & hanc tenet Gandi. in tractatu ſuo de maleficiis rubrica. xxj. & tenet etiam Bar. & communiter moder. poſt Io. An. vt apparet in d. §. ad crimen. & in d. §. publicè mouentur: quia potius debemus attẽdere quantitatẽ pœnę quàm qualitatem delicti. vt l. quod ad ſtatum. ff. de pœnis. & l. publicorum. ff. de publi. iudi. & l. qui cùm maior. §. penulti. ff. de bonis liber. tradit Bar. in l. ij. ff. de publi. iudi.

14 ¶ †Non obſtat, ꝙ debeat inſpici origo: quia illud eſt verum, niſi accedens alteret naturam originalem, per id quod habetur in l. j. §. beſtias. ff. de poſtu. & l. ſi eadem. ff. de offi. aſſeſ.

15 ¶ †Nec ob. ꝙ ſubrogatũ debeat ſapere naturam eius, in cuius locũ ſubrogatur: quia illud eſt verũ, quãdo ſubrogatũ nõ trãſit in aliã rem alterius naturæ. Facit quod notatur in l. cùm in fundo. §. ſi fundus. ff. de iure dot. & no. Bart. in l. j. §. hæc actio. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ. fue. ¶ Et hanc etiam ſententiã tenet do. Bar. de Salic. & d. l. reos. C. eo. & Bal. ibi. qui dicit Dy. ita tenuiſſe. & do. Ant. hic, & cõmuniter omnes Doc. cõcordant, ꝙ poſſit interuenire procu. in caſu prædicto. ¶ Subdũt tamẽ, ꝙ quis nõ poſsit per procuratorem agere: quia ſufficit, ſi per ſe agat. & ratio eſt, ꝙ vſus procuratoris fuit inuẽtus ad prouiſionẽ, vt l. j. ff. de procu. quod nõ eſſet, vbi inuitus qs cõpelleretur inſtituere procuratorẽ. ¶ Ex prædictis ergo ſequitur duplex regula. prima ꝙ inuitus nõ cõpellatur quis cõſtituere procuratorẽ in tali cauſa. Secũda, ꝙ regulariter admittatur procurator. ¶ Prima regula fallit in perſona illuſtri, & in illa perſona quæ eſt ſupra dignitatẽ illuſtrẽ, vt tex. in l. quicũque. & in aut. quod iſtud. C. de procu. & in aut. vt ab illuſtribus & qui ſupra eam dignitatem &c. facit quod not. Hoſt. in ti. de procu. §. ſi qs dare. ver. itẽ ſecũdùm Gof. nã perſona illuſtris nõ poteſt per ſe talẽ cauſam agere: ſed debet agere per procuratorẽ. aliàs autẽ & ipſa, & iudex, q eam admittit, puniũtur, vt d. l. quicũque. & ratio redditur ibi. ¶ Et aduerte: quia ſecũdùm hũc modũ poſſet fortè intelligi. l. fi. C. de iniur. de cuius intellectu dicam in x. q. & adde quæ dicã ibi de Epiſcopis, & aliis prælatis ſuperioribus. ¶ Secũdò fallit ſecũdùm glo. in l. j. ff. an per ali. cau. ap. quæ fuit additio in crimine ſuſpecti tutoris, in quo nõ poteſt procurator inſtitui, vt l. nõ ſolùm. §. fi. ff. de procu. quod verũ dicit Bar. in d. §. ad crimen. quãdo tutor accuſaretur ad vindictã publicã. Nam hoc caſu cùm poſsit puniri vltra relegationẽ ex eo, ꝙ pœna eſt arbitraria, vt l. j. in fi. iũcta glo. videtur ꝙ nõ poſsit interuenire procurator, vt dicã in v. q. huius mẽbri. & ita poteſt intelligi d. l. nõ ſolùm. §. fin. vt dum tex. ibi dicit, difficile eſt. exponatur, hoc eſt nullo modo auditur procurator. pro qua expoſitione facit. l. j. §. fi. in verbo difficile. ff. quãdo ap. ſit not. gl. fi. in c. pręſentiũ. de teſti. in gl. in verb. difficilẽ. c. cùm ſint ſ. de decimis. & glo. ſuper verbo difficile. ij. q. vj. in c. biduum ver. aduerſus.

¶ Tu aduerte: quia ſecũdùm hũc intellectũ. d. l. non ſolùm §. fi. nõ ob. regulæ ſupra poſitæ duplici ratione. primò quia crimen eſt publicũ. vt ſentit Bar. in d. §. ad crimen. ſed vbi ſolùm ageretur, vt remoueretur, dato ꝙ ex remotione illa infametur: tamen iudicium habetur pro pecuniario & ciuili. vt dicã in viij. quæſtio. Et ſic ſecundùm hunc intellectum dicta regula non procedit. & glo. in d. l. j. ff. an per ali. cau. ap. ineptè poſuit hãc fallentiam: quia hoc caſu concordat cum regula.

16 ¶ †Tertiò poſſumus dicere, ꝙ fallit in leproſo, qui debet in iudicio per procuratorem agere, vt no. Inno. in c. ex parte. el ij. ſ. de corpo. viti. & ibi clarius Io. An. facit. c. j. de coniu. lepro. facit etiam c. intelleximus. de iud. vbi vide quid de excõmunicato.

¶ Secũda regula. ſ. poſita ꝙ poteſt per procuratorẽ agere. fallit ſecũdùm aliquos in interdicto, de libe. ho. exhibẽ. & deducendis: quia licet ſit pecuniariũ, tamen nõ poteſt procu. interuenire, niſi pater fuit impeditus. quo caſu procurator ſpecialiter inſtitutus poterit adeſſe. & ratio poteſt eſſe magnitudo præiudicii, ex eo ꝙ talis cauſa ſtatum quodãmodo reſpiciat, vt l. j. & ij. ff. de ca. diminu. Et hoc tenẽt moder. in l. j. ff. an per ali. cau. ap. Ego tamen de hoc dubito per ea quæ dicam j. in ix. q. de quo dic, vt ibi dicã. ¶ Secũdò fallit in generali doctrina. l. fina. C. de procu. quãdocunque perſona domini eſſet legalior, & per eũ poſſet melius veritas haberi: quia dato quod natura cauſæ admittat procuratorem: tamen hoc caſu non admittitur, ſi iudici hoc non placuerit. vt l. ſi actor. ff. de procu. Et licet Iaco. but. cõtra hoc daret remedium inſtruendo, quod quis faceret procuratorem ſpecialiter inſtitutum ad omnia. de quibus iudex poſſet interrogare: tamen hoc nõ placet Bar. per l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. quia nõ poſſet iudex ex aſpectu procuratoris perpendere veritatem, ſicut ex aſpectu domini: videlicet, quo colore, quo tremore, quo pallore, qua trepidatione &c. De quo articulo dicẽdum eſt vt d. l. fi. Et idẽ tenet Bal. in l. ſi actor. ff. de procu. qui dicit, ꝙ d. l. fi. & d. l. ſi actor. locũ habẽt etiã in criminalibus. & ſequitur Cy. in d. l. fi. niſi dominus eſſet impeditus. & idẽ in l. reos. C. de accu. vbi vide. Et quis habeat probare, ꝙ perſona domini ſit legalior, vide Bar. & Bald. in d. l. ſi actor. vbi etiam tradunt qualiter hoc probetur. ¶ Et ex prædictis ego infero, ꝙ ſatis facile eſt iudici, etiam in cauſis in qbus dicemus procuratorem admittendum, ipſum nõ admittere volendo perſonam principalis tanquam legalioris. niſi dominus probaretur impeditus, vel non probaretur legalior. ¶ Sed aduertendum eſt, quòd prædicta videntur procedere duntaxat ex parte rei accuſati. Sed ex parte accuſatoris maius eſt dubiũ. dubitatio autem deſcendit ex his, quæ dicuntur per Bartol. & Doct. in l. j. ff. de publi. iud. & Bal. in l. reos. C. de accuſ. in qbus locis tractatur, an ſi per ſtatutum alteretur pœna publici iudicii, illud iudicium deſinat eſſe publicum. In qua q. Iac. But. determinauit ꝙ non, per l. quàmuis. & authẽ. ſed nouo iure. C. de adulter. per quam alterata eſt, pœna iuris communis. & tamen delictum non deſinit eſſe publicum, vt ibi. ¶ Præterea alterata eſt pœna l. pecul. & l. iij. C. ad l. Iul. repe. & tamẽ remanet publicum. & idem probatur in l. ſi quis in hoc genus. & in authenti. ibi poſita. C. de Epiſ. & cle. vnde Bal. quantum ad propoſitum noſtrum in di. l. reos. dicit quòd ex parte accuſatoris non admittitur procurator. & ita dicit tenuiſſe Bartol. in di. l. ſeruum quoque. §. publicè. Bartol. verò in l. j. ff. de public. iudic. dicit quãtum ad prædictam queſtionẽ, an delictum deſinat eſſe publicum; quod contra prædictam deciſionem, quæ videtur velle, quòd non deſinat eſſe publicum, eſt text. in l. j. ff. de public. iudic. quæ vult, quòd publica iudicia dicantur, quæ deſcendunt ex l. publicorum iudiciorum. ſed homicidium in prædicto caſu quando punitur ex ſtatuto, non deſcendit ex l. Cornel. de ſic. ſed ex illo ſtatuto. igitur &c.

¶ Præterea contra dictam deciſionem videtur caſus ſecundùm opin. gloſſ. ff. de concuſ. in l. j. ſed ſecundùm intellectum Azo. videtur caſus pro deciſione Iaco. Butri. vnde Bartol. in dicta l. j. quò ad propoſitum aliter diſtinguit. & ideò vide ipſum. Sed quò ad propoſitum noſtrum aſſumendo diſtinctionem ipſius, dico quòd quandoque per ſtatutum, vel nouam l. efficitur aliquod delictum, quod prius non erat delictum ex iure communi. exemplum: dicit ſtatutum, quòd ſi quis iuerit de nocte, puniatur in tantum. vel pone, exemplum: dictat ſtatutum, quòd mulier quæ portauerit talia iocalia, puniatur in tantùm, prout eſt in hac ciuitate, quòd ſtatutum eſt

contra

contra decorem & ornamentum ciuitatis.& maximam iudicio meo sapit iniquitatem,& ingratitudinem,cùm mulier sit socia diuinæ & humanæ domus.vt l.j.ff.de ri.nu.xxix.q.j.§.j.&.ff. rerum amo.l.j.maximè cùm tot onera,tot labores & angustias substineant propter partum.nam filius ante partum onerosus, in partu dolorosus,& post partum laboriosus est,vt in c.fin.§. de conuer.infide. vnde nimis indignum ac reprehensibile videtur ꝙ homines huiusmodi leges faciant cõtra mulieres:quę quasi hoc vnicum solatium habent,& hac vnica voluptate fruuntur.hac vna profectò ratione præsertim iniquum esse constat, quòd animalia bruta pretiosis ornentur ornamentis,& mulieres quasi spræte relinquantur.& ea ducti ratione maiores nostri perbellè hunc mundum muliebrem non virilem appellarunt,ac etiam legum latores in l.j.&.l.pediculis.§.pe.& fi. l.vxori.ff.de aur.& arg.leg.in prin.Ad prædicta etiam vide orationem Lucij valerij tribuni plebis pro abroganda.l.op.l.ab opio tribuno condita Romæ tempore punici belli, quæ plurima ornaměta prohibebat mulieribus.de qua per Titum lib. in princip.de bello Mace.licet M.Portius Cato in contrarium descripserit.de his satis in fauorem mulierum dictum sit maximè amasiarum vestrarum.¶Reuertendo igitur ad materiam dico,quòd in prædictis casibus tale crimen non videtur publicum.argu.d.l.j.ff.de publi.iudic.Et quamuis competat accusatio publica ex forma statuti:non tamen erit publicum quò ad effectus publici iudicij, vt tractatur id d.l.prima & per Baldum in rubrica C.qui accusare non possunt.facit quod dixi.suprà in præcedenti q.

¶Et hoc casu quantum ad potentiam constituendi procu.dicendũ est,quòd aut imponitur pœna corporis afflictiua:& dicendum vt dicam in seq.q.

¶Aut imponitur pecuniaria,& dicendum est,vt statim dicam in vltimo casu.¶Quandoq; vero statutum facit,quòd id quod est delictum,de iure communi transeat in nouam speciem delicti seu nouum nomen delicti:& tunc etiam illud nouum delictum non est publicum,vt l.j.ff.de concus.secundùm intellectum gloss.Et si imponitur pœna pecuniaria ex tali delicto. quantum ad distinctionem procuratoris dicendum est, vt dicam in sequen.casu.¶Quandoq; verò & tertio per statutum, vel legem nouam alteratur solummodo pœna publici iudicij remanente nomine delicti secundũ ius commune:vt quia pro homicidio imponitur pœna pecuniaria & hoc casu tale iudicium dicitur publicum. Et ita possunt intelligi iura allegata §.per Butr.facit ad prædicta,qđ notatur in l.si duo patroni.§. Iulianus.ff.de iureiu.Et quod in simili dicimus de cõsuetudine disponente aliquid formiter,vel informiter sicut ius commune,secundùm quod tractatur in l.ij.C.quę sit lon.consue.& c.j. de constitu.libr.vj.facit quod not.in l.j.C.de iure emphy.& in stitu.de locato.§.j.& Bart.in d.l.j.¶Sed concludendo quantũ ad materiam nostram dico quòd licet imponatur pœna pecuniaria,& publica competat accusatio.quòd cum quęritur in casibus prędictis,vtrum ex pte accusatoris possit interuenire ꝓcurator,breuiter possumus distinguere,quòd aut loquitur post lit.contesta.aut ante.¶Primo casu dico,potest interuenire.arg. l.licet.ff.de procu.&.l.si cui.ff.de ver.sign.nam hoc casu cessant omnes rationes,propter quas ex parte accusatoris prohibetur interuenire procurator.de quibus.§.j.ij.q.primi membri.¶Secundo casu subdistingue,quòd aut quis prosequitꝰ propriã iniuriam rõne proprij interesse:& põt constituere ꝓcuratorẽ:qa cessat dicta ratio d.l.licet.&.d.l.si cui.et alię de qbꝰ statim dixi. Aut quis vult accusare,vt quilibet de populo,vt ex publica:& hoc casu non admittitur procurator,non ex eo quod iudicium possit esse delusoriũ:sed propter primã rationem,quã assignaui.§.in ij.q.ex parte accusatoris.& hoc videtur, sensisse Fed.de se.in consil.ccxviij.& do. Anto.hic licet paucis verbis.Et ex prædictis infertur quòd valet statutũ per qđ pro homicidio imponitur pœna pecuniaria.cõtrariũ tamẽ tenet Ho.& Ioan. An.in c.fin.de consue.& Tancre.in sua compendiosa, vide in l.j.in fi.ff.de publi.iudi.Quid autem si præter pœnam pecuniariam adijceretur statutum, ꝙ impunè posset offendi?dic vt di

17 cam.j.in.xij.q.¶†Sed quæro iuxta prędicta,quid si ex delicto venit imponenda pœna priuationis omnium bonorum:an admittatur procurator:& videtur dicendum quòd non:quia talis causa æquiparatur criminali,etiam si sit ciuilis. ff. de excu. tuto.l.propter litem.&institu.eod.§.& propter litem.not.do. Anto.do. me.& Io.de Imo.in c verum.de iureiur.& ibi dixi. & gloss.in l.j.C.de re.postu.libr.x.not.Barto.in l.admonendi. ff.de iureiur.facit c.Abbas.qđ me.cau.& c.frequens.de restitu. spo.li.vj.Et idẽ si maioris partis bonorũ & maximè si veniret imponenda pœna ex aliquo iudicio.& põt poni exemplũ in l.j.ff.ad l.Iul.de vi publica.vbi punitur quis in tertia parte bonorum.& est delictũ publicum.quod patet: quia poniꝰ inter publica iudicia vt dixi §.in j.q. & facit quod no.in l.ij.§.septimus.ver.& post hos duo terribiles libri.C.de ve.iur.enucle.So. arbitror ꝙ procurator possit interuenire, per l.j.ff. an per ali. cau.ap.vbi tex.simpliciter loquitur quod in causa criminali,ex qua venit imponenda pecuniaria,etiam cum infamia põt procurator interuenire.si ergo põt interuenire,quando subsequetur infamia vltra pœnam pecuniariam.ergo fortius quãdo sola pecuniaria sine infamia.non ob.arg.§.formata. quia respondeo ad primum,quod licet ęquiparetꝰ causæ criminali:non tamen æquiparatꝰ causæ criminali,ex qua venit imponenda pœna à relegatione.§.vnde possumus dicere,quòd ęquiparatur alicui causæ criminali,sed nõ in omnibus.quod patet: quia ictus fustiũ est maior qualibet pœna pecuniaria vt l. in seruorũ.§.j. de pœnis.nec sequiꝰ:est causa criminalis:ergo non põt admitti procurator.nec ob.quòd esset causa publici iudicij. vt d.l.j. quia vt §.dixi in j.q.huius mẽbri,non sequitur:est publicũ iudicium:ergo non admittitur procurator.facit etiam ꝙ admittatꝰ procurator.arg.à cessantibus rationibus.de quibus dixi in j. & ij.q.primi membri.Ex parte autẽ accusatoris posset esse dubitatio secùdùm ea,quæ dixi in pręcedenti.q.vnde potes distinguere vt ibi dixi in fi.¶Sed aduertendũ est circa prędicta:quia licet communis opi.sit secũdùm quod §.dixi ꝙ quanq; de iure cõmuni ex delicto veniat imponenda pœna corporis afflictiua: tamen si ex forma statutorũ ex illo delicto imponitur pecuniaria,videtur ꝙ etiã ex parte rei nõ possit procurator interuenire.Et hoc probo sic.dicit Bar.in l.j.ff.vi bo.rap. quod licet per statutũ imponatur pecuniaria,vel minor pœna, quàm de iure cõmuni:tamen non intelligiturꝰ recessum esse à pœna legali:imò est in electione iudicis quam pœnã velit imponere. per l.quoties.ff.de act.& ob.nisi aliud appareat ex mente statuentiũ:vt puta:quia dicit statutũ ꝙ si non reperitur pœna statuta in statuto,recurrat ad alias pœnas similes per statutũ impositas.& si non reperirentur similes,recurratur ad ius cõmune. & prædictã opi.sensit Bart in l.sanctio.ff.de pœnis.& prædicta opi.fuit originalis Vberti de Bobio in libro cauillationũ. & Ioan.de Deo vt refert Ioan. And.in addi.Spe.in ti.de pœna temerè liti.in fin.& etiam Guido de Suza.in l.iij.C.ad l. Aquil. quam refert Ioan.And.in addi.Spe.in rubrica de furtis.ad quã allegat.ff.ar.fur.ces.l.j.ij.& iij. si ergo iudex secũdùm prædictã opi.potest eligere pœnam iuris communis,& illa sit corporis afflictiua.ergo non poterit interuenire procurator.vt dicam in v.& vj.q.huius primæ quæstio.so.retenta ista opi. contrarium videtur difficilimum.& facit pro opiñ.quam dixi §.in secundo membro.ij.q.huius membri.vbi posui opi.Guido.de Suza.sed debes scire ꝙ contrariam opi.tenuit idem Vberti.in l.si tutori. C.ad l.Iul.de vi publica.vbi dicit hanc q.de facto fuisse Ianuę. & habito consilio peritissimorum virorum Doct.diuersarum ciuitatum fuit obtentum ꝙ licet per l.municipalem expressè non tolleretur l.communis:tamen tacitè sublata intelligeretur. facit quod no.insti.de offi.iud.in prin.& fertur Albertum Papiensem hoc dictum simpliciter tenuisse.sequutus fuit Ia.in q. quam posuit in tit.de requi.re.Spec.in d.titu.de pœ.te.lit.in fi. recitat opi.Cy.in l.sepul.C.de sepul.vio.Bal.verò vbiq; reprobat primam opi.vult enim simpliciter,ꝙ intelligatur recessum à pœna communi.hic tenet in d.l.sepulchra.et l.ij.in fi.C.de iureiu.& melius in repe.l.data opera.C.qui accusa.non pos. col. viij.mouetur: quia per speciem derogatur generi: vt in regula generi.de regul.iur.lib.vj.Sed statutum municipale ad ius commune se habet, vt species ad genus vt l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.nam statutum municipale dicitur cõtinere minus loco:quia est specialissimum in illo loco.& illud habet loco speciei,quod est minus generale et illud loco generis,quod est magis generale.vt not.Dyn.in d.regula generi.statutum ergo habetur loco speciei:quia specialiter prouidet in loco illo:et ideò leges locales dicuntur speciales,non generales.vt C.de epi. & cle.l.priuilegia.& l.generali.& facit ad prædicta quod traditur in c.j.de consti.lib.vj.Ad hoc tamen argumentũ posset responderi quod licet respectu loci dicatur localis & specialis: respectu tamen contenti dicitur generalis.sed in hoc non insisto & prædictam opi.tenet etiam do.Flo.in l.ij.ff.ad l.Aquil.facit l.qui cum vno.§.qui post.ff.de re mili.Itẽ facit pro dicta opi.l. cùm prætor.ff.de iudi.&l.hodie.ff.de pœnis.& C.de infami.l. & si seuerior.& quod dicimus in simili ꝙ si vni est data iurisdictio ab inferioribus,vel æqualibus,intelligiꝰ adempta.de quo articulo vide Bal.in l.consulta diualia.& l.testamenta.C.de testa.& d.l.cùm prætor.& l.j.C.de offi.præfe.anno.aliquid Angel.in l.si vacantia.C.de bo.vac.li.x.in repe.& secundùm hanc opi.quæ videtur esse communis,contrariũ patet solutum. sed secundùm præcedentem opi.contrarium videtur difficilimum

per quod videretur tenenda, & fortificari opi. Guido. de suza. de qua dixi in secundo casu secundæ. q. nostræ. vel possumus dicere tenendo dictam opi. ꝙ si consuetudo haberet, vt imponeretur sola pecuniaria, res est expedita. vt dicetur in v. proxima. q. sed si consuetudo non habet: tūc etiam possemus distinguere ꝙ si apparet ex modo agendi, quæ pœna veniat imponenda: puta, quia accusator, vel iudex inquirens intentat formam iuris communis, & non videtur admittendus. vnde ex modo libellandi & procedendi poterit hoc cognosci, vt dicemus in simili. in eo qui potest procedere vt arbiter, & arbitrator. vt c. quintauallis. de iureiuran. & l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & c. nisi essent de præben. & in eo qui potest procedere summariè & ordinariè, vt tractatur in Cle. sæpe. de verb. signi. dixi in Clemen. dispendiosam. de iudi. si verò non apparet, tunc dico ꝙ etiam ex processu, quando procurator voluerit interuenire, hoc poterit petere. nam si admittat, videtur ꝙ intendat pœnam statutariam imponere: & valebit processus. vt dicam in v. q. principali huius secundi membri. Si verò nollet admittere, assignabit causam: & per cōsequens apparebit, quam pœnam intendat imponere. ar. prædictorum. et vt dixi prædicta procedunt retenta opi. prima. sed retenta secunda res est clara. quæ autem prædictarum opiñ. sit verior, non intendo nunc examinare: quia fortè aliàs dabitur dicendi locus. sed pro nunc arbitror communem amplectendam. & prædicta no. tanquàm nouissima & peregrina.

18 ¶ † Tertiò quæro, quid si agatur ex crimine, in quo veniat imponenda pœna corporis afflictiua: puta mortis, fustigationē, vel mutilationem. an admittatur procurator. so. dicendum est secundùm communem opi. Doc. ꝙ non: cùm illa censeatur maior relegatione. vt colligitur ex l. fi. C. de iniur. & l. capitalium. §. non solent. ff. de pœnis. facit l. in seruorum in fi. eod. tit. & est text. ꝙ non possit interuenire in l. j. §. & si ea. ff. an per ali. cau. ap. & l. fi. C. de iniu. Et hæc arbitror procedere tam ex parte accusati quàm accusatoris, dūmodo accusator ratione calumniæ teneretur pœna talionis. Sed si accusatori calūniāti veniret imponenda pecuniaria pœna, vt communiter prouident statuta. accusato verò conuicto pœna corporis afflictiua: tunc dicendum arbitor, vt dixi s. j. q. præcedenti in articulo. quare ex parte accusatoris non admittatur procurator.

¶ Aduerte tamen: quia quod suprà dixi, fallit in certis casibus de quibus dicam in vij. q. principali istius secundi membri. & adde quæ dicam j. in xiij. q. huius primæ q. principalis, in secūdo contrario. & quod dicam in x. q. in fine in contrario ibi formando.
19 ¶ † Quartò quæro, an in delictis, ex quibus venit imponenda pœna mista, possit procurator interuenire. Exemplum dictat statutum ꝙ pro tali delicto debeat amputari manus, si cōdemnatus ex illo non soluerit centum intra mensem, vel simile. so. do. Anto. hic dicit ꝙ non admittitur: mouetur quia amputatio manus est in obligatione. & centum sunt in facultate soluendi: quia vbi aliquid debetur sub nomine pœnæ: illud dicitur esse in obligatione. vt l. ij. ff. de pœ. leg. §. item si ita l. j. ff. ad l. falci. nec ob. secundùm eum. l. j. ff. de in li. iur. vbi non attendemus ꝙ obligatio possit supercrescere: quia ille tex. loquitur de augmento, quod venit extrinsecus, non ex natura obligatiōis: sed ex officio iudicis. taciti. l. centum Capuę. ff. de eo quod certo loco. Bald. vero in l. reos. C. de accusa. primò arguit pro dicta opin. quia cùm ista pœna possit esse capitalis: ergo de ea iudicandum est, vt de capitali, etiam quo ad repellendum procuratorem. ar. l. fi. ff. si ex noxa. causa agatur. In contrarium tamē allegat: quia dicta pœna corporalis amputationis manus non videtur esse pœna criminis, sed contumaciæ. ergo nō debemus dicere hoc crimen capitale: quia illud dicitur crimen capitale, cuius pœna est capitalis, vt criminis, nō vt contumacię. & ideo licet pœna exilij seu damnationis in metallum & aquę, & ignis interdicti sint pœnæ capitalium criminum. vt l. ij. ff. de pub. iudi. tamen excommunicatus ratione contumaciæ: ex eo ꝙ aliquid non fecit, non dicitur damnatus propter crimē capitale: nec dicitur pœna criminis capitalis, sed contumaciæ: licet separatus sit à communione fidelium: quæ excommunicatio secundùm ius canonicum successit loco pœnæ interdictionis aquæ, & ignis vt no. glo. insti. de capi. diminu. §. media. & tractatur in c. pasto. de appel. & c. illud. de cle. exco. mi. & l. iij. C. de aposta. Concludit tandem Bal. ꝙ ad videndum, an pœna, quæ imponit purgationem alterius pœnæ non solutę, sit pœna contumaciæ vel criminis: debemus considerare ꝙ aut satisfactione illius pœnæ purgatur crimen, seu punitur: & tunc talis pœna est criminis. aut non: & tunc non est pœna criminis, sed contumacię. Et subdit Bald. considerandum esse ꝙ aut vtraq; venit ex eadē causa dato ꝙ prima veniat purè, secunda sub aliqua conditiōe: vel vtraq; est pœna criminis. vnde in actiōe quod met. cau. pœna tripli contra non restituentem est pœna criminis, non contumaciæ: licet veniat ratione contumaciæ. facit l. si cum exceptione. §. j. & fi. ff. quod met. cau. & melius. §. si homo eadē l. aut secunda pœna non venit ex eadem causa. & tunc secunda pœna non est pœna primi criminis. exemplum pōt sumi ex l. j. ff. de in lit. iur. vnde concludit ꝙ si pœna personalis imponitur in defectum pecuniariæ per eandē l. talis pœna dicitur criminis: & dicitur capitalis. & per consequens non posset interuenire procur. nam absurdum esset dicere in contrariū ꝙ intelligeretur pœna contumaciæ: quia ratione contumacię nō debet imponi magna pœna corporalis. & ideo proceditur ad annotationem bonorū contrà contumacē. Aut talis pœna corporalis non venit per eandē l. nec est in dispositione. sed venit ex l. quicunq;. C. de ser. fug. vbi dicitur ꝙ qui non pōt luere in ære, luat in corpus. & tunc talis pœna nō faciet dici tale delictū capitale: quia hoc non cōtingit naturaliter: sed ex accidenti. allegat no. in simili in l. certi condictio ff. si cer. pet. deinde subdit ꝙ aut lex incepit à præcedenti impositione pœnæ pecuniariæ: & in eius locū subrogauit pœnam personalem in defectū pecuniariæ non solutæ. & dicendum ꝙ videtur corporalis. aut lex imponit simpliciter, & absolutè, vel pœnam pecuniariam, vel personalem. & in hoc membra sunt per se clara. & sic residet Bal. in d. l. reos Bar. verò in d. l. ij. ff. de publi. iudi. concludit ꝙ si pro delicto imponitur pœna pecuniaria. & si illa non soluat, imponitur personalis ꝙ vno solo casu censetur tale delictū capitale. & per consequens non poterit interuenire procu. vide licet, quando ex eadē l. & non officio iudicis ipsa pœna capitalis venit imponenda: quia tunc cùm subrogetur loco pœnæ censetur tunc pœna ipsius delicti. argu. l. obligationum ferè. §. fi. ff. de act. & ob. secus dicit, si statutum dicat ꝙ si non soluatur pœna pecuniaria, imponatur capitalis officio iudic. quia tunc nō dicitur crimen capitale. & idē si pœna capitalis veniret imponenda ex diuersa lege: vt quia fortè l. cōmunis imponat pœnam pecuniariā. & statutum disponat ꝙ si illa pœna nō soluatur intra certū tempus, amputetur sibi caput, vel manus. quo casu non videtur pœna capitalis. ar. l. j. ff. de in lit. iur. & d. l. quicunq;. C. de ser. fu. & ff. de iniur. l. si quis iniuriam.

¶ Sed Io. de Imo. in d. l. ij. ff. de pub. iud. dicit quòd dicta distinctio Bar. videtur imponere legem verbis & non rebus contra l. ij. C. communia de le. & quia ex quo pœna capitalis subrogatē loco pœnæ pecuniariæ, non debet attendi quo iure subrogetur. arg. l. Gallus. §. eius ff. de libe. & posth. vnde satis debet esse quantum ad iudicandū capitale ꝙ inspecta ordinata dispositione facta sub ipso crimine possibile sit pœnam capitalem imponi posse. argu. l. sufficit. ff. de condi. inde. facit quod dicam in duabus se: q. Non obst. l. j. ff. de in lit. iur. quia ibi pœna nō subrogatur loco pœnæ: sed augetur condemnatio propter contumaciam. Item non ob. l. quicunq;. & l. si quis iniuriā. quia ibi secundùm regularem ordinatā dispositionē non veniebat imponenda pœna corporalis, sed extraordinaria & in subsidiū: vt delictum non remaneret impunitum per l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. ideò tunc illud non sic consideratur. facit l. inter stipulātem. §. sacrā. ff. de verb. obli. nam d. l. si quis iniur. & l. quicunq;. volunt illud vulgatum ꝙ qui non potest luere in ære &c. & sic pœna non est ordinata & regularis. sed in terminis nostris pœna imponitur secundum regularē dispositionem ipsius delicti. vnde etiam si condemnatus sit soluēdo, possibile est ipsum incurrere in pœnam capitalē, si non soluerit intra statutum tempus. quæ pœna in eo, qui non est soluēdo, non potest imponi. dic de hoc, vt latius dixi in c. ad liberandā. de Iudæ. in vj. limitatione: & ibi videbis iura allegata hoc probātia. Et prędicta no. ad ea quæ dixi s. in contrarijs formatis ad ij. q. Sed redeūdo ad principale propositum arbitror posse distingui secūdùm Io. de Imo. quibusdam additis ꝙ aut pœna corporalis est in obligatione: vt quia dicat statutū. propter delictum tale quis puniatur amputatione pedis si non soluat centum intra mensem & hoc casu non poterit interuenire procu. vt s. dixi in opi. domi. Anto. Ego arbitror ꝙ si statutū diceret, si non potest luere in pecunia, luat in corpus: seu puniatur tali pœna corporali ꝙ data idonea fideiussione pro illa pœna pecuniaria posset interuenire procurator, per ea quæ dixi in rubrica de dila. A. xxij. xxvj. ver. xviij. quæro. ¶ Vtrum autem hoc casu detur aliquod remedium accusato, vt possit interuenire procurator, potest intelligi ex dictis Bart. in l. j. ff. de cust. reo. vbi dicit in fi. ꝙ remedium ꝙ accusatus soluat fisco pœnam pecuniariam, transferendo in eum dominium sub conditione, si condemnetur vt l. sub conditione. ff. de sol. quia tunc non potest euenire, quod non sit pecuniaria soluta. nec potest perire soluēti, & maximè cùm sit soluta in quantitate. & sic non potest effici non soluendo quantum ad dictam pœnam, etiam tempore quo condemnabitur, si

bitur, si veniet condemnandus. secus autem si accusatus vellet facere depositum de illa pecunia, ex qua veniret condemnandus. nam cum, pœna corporalis debeat solui, si non soluatur pecuniaria, possibile est ꝙ interim fideiussor efficiatur non soluẽdo, vel ꝙ pecunia pereat. & sic veniret imponenda corporalis. & per consequens ratione dubiȷ̃ non posset interuenire procurator: vt statim dicam. & ratio, in primo casu accusatus esset relaxandus fideiussoribus: in secundo verò non. vt per Bar. in d. l. j. & sequitur Ioan. de Imo. in d. l. pe. §. ad crimen. nec ob. l. nemo dubitat. ff. de reg. iur. vbi tex. vult ꝙ ille, qui facit depositũ vel dat fideiussores de soluẽdo, dicitur soluere. & sic videtur ꝙ etiam in secundo casu possit interuenire procurator, & possit relaxari fideiussoribus: quia respondetur ꝙ licet tunc sit soluendo, cùm facit depositum, vel dat fideiussores idoneos: tamen possibile est ꝙ tempore factæ condemnationis, & fiendæ solutionis pecunia erit perdita: quia cùm deponatur, species perire potest. & licet etiam deponeretur, vt genus: depositarius posset effici non soluendo. item & fideiussores possunt effici non soluendo. & ideò non debet admitti procur. nec relaxari fideiussoribus. & pro hac sententia adduco etiam: quia possibile est ꝙ etiam si depositum non perierit, vel fideiussores sint soluendo ꝙ nihilominus non soluerit. & per consequens erit pœna corporalis. ¶ Et prædicta faciunt ad q. quam pridie habui de facto. nam cùm ex forma statuti quidam officialis non haberet potestatem cognoscendi de crimine, ex quo veniret imponenda pœna corporis afflictiua: sed solùm de delictis, ex quibus veniret pecunia: & ex forma statuti blasphemans Deum deberet puniri in ducentis. & si nõ soluerit intra x. dies, debeat amputari lingua. nam cùm facto deposito potestas cognouisset: videbatur per prædicta ꝙ sententia ab eo lata non teneret, tanq̃ à iudice incompetenti lata. & ita dicendum de similibus q. ¶ Quandoq; verò primo loco imponitur pœna pecuniaria: & si non soluatur intra certum terminũ imponitur pœna corporis afflictiua. & hoc casu etiam idem dicendum est: videlicet ꝙ non potest interuenire procurator propter dubium, quod potest contingere de imponenda pœna corporali: vt nota. in d. l. ȷ̃. ff. de pub. iud. & in præallegata. l. j. §. item si ita. ff. ad l. falcid. facit etiam quod not. Bal. in repe. l. data opera. ver. item notandum. C. qui accusa. non pos. colum. viȷ̃. & quod tradit idem Bal. in l. transigere. C. de pac. versi. sed pone ꝙ vna. & quod no. Bal. in l. j. C. de hæred. insti. vnde poterit accusatus sibi prouidere de remedio: vt statim dixi in præcedenti membro. ¶ Sed aduerte, quia videtur posse dici ꝙ etiam in vtroq; casu possit prouideri de alio remedio: videlicet, vt admittatur procurator cũ conditione, vt habeatur pro non admisso, inquantum contingeret ꝙ pœna corporalis veniret imponenda. arg. eorum quæ dicam. j. in v. q. principali huius secũdi membri. de quo dic, vt ibi dicam. Illud autem indubitabile videtur esse secundùm cõmunem opin. ꝙ si aliquo modo veniret imponenda pœna corporis afflictiua ex eo, ꝙ condemnatus non esset soluendo: ꝙ hoc non ob. admittetur procur. vt dixi ȷ̃. q. & dicam in sequentibus, ex quo videtur subtiliter inferendum, ꝙ in duobus casibus præcedentibus, si à principio reus esset omnino non soluẽdo ꝙ deberet admitti procur. & quod prædicti duo casus procedant, inquantum reus esset soluendo, & non solueret: quia tunc videtur aggrauari eius delictum ratione contumaciȩ non factæ solutionis. In casu verò quo potest, non videtur imputã dum, si non soluit. Sed hoc non obstante arbitror idem dicendum esse: quia in prædictis duobus casibus pœna nõ venit corporis afflictiua extraordinariè, sicuti quando simpliciter imponitur pœna pecuniaria. vide quę dixi in c. ad deliberandam. de Iudæ. & quæ dicam. j. in vj. q. ¶ Quandoq; verò imponitur pro delicto pœna pecuniaria, & corporis afflictiua. & tũc aut imponitur alternatiuè. & de hoc dicam in vj. q. Aut imponitur copulatiuè. verbi gratia. si quis tale quid fecerit, puniatur in cẽtum, & fustibus castigetur. & hoc casu non est dubium ꝙ non potest interuenire procurator propter alteram partem copulatiuè. quoniam attendi debet qualitas, quæ nocet seu prohibitiua. non autem qualitas quæ prodest seu permissiua, cùm illa, quæ nocet, non destruatur per illam, quæ prodest. vt l. fi. §. sed & si quis. ff. pau. cau. stabu. tractatur per Bar. in l. iȷ̃. §. si quis palam. ff. de iure fisci. & per Bal. in l. si vir. ff. de vsuca. pro donato. per Dyn. in regula. possessor. de regu. iur. lib. vj. vt quasi prope finem dixi. s. in fine primæ. q. huius secundi articuli. vbi habes alia iura ad hoc allegata. & prædicta arbitror procedere tam ex parte accusati, quàm accusatoris: nisi fortè ex parte accusatoris alteretur pœna secundùm quod dixi s. in ȷ̃. q. huius membri. quare ex parte accusatoris &c. & in ȷ̃. q. primi membri. ¶ Sed quæro ad prædicta: dictat statutum ꝙ pro primo furto quis soluat x. pro secũdo suspendatur. modò quidam fecit vnũ furtum alibi: deinde in loco, vbi est statutum, fecit secundũ furtum: procedit iudex contra ipsum: quæritur an admittatur pro cura. Bald. in repe. l. seruum quoq;. §. publicè. ff. de procur. col. pe. dicit ꝙ quæstio stat in hoc: vtrum delictum commissum extra territorium aggrauet pœnam commissi delicti in territorio. & videtur ꝙ sic secundùm eum: quia infamia sequitur hũc, quocunq; vadat. & sic est infamis vbiq;. vt l. ex ea. ff. de post. In contrarium videtur ꝙ iudex iste de delicto commisso in alieno territotio non habeat cognitionem, nec possit punire: imò debet remittere & pro hoc videtur casus in l. si cui. §. cùm sacrilegium. ff. de accu. & illum text. singulariter not. Oldra. ad hoc & in hoc residet Bald. & vide circa hunc articulum, quę tradit Bald. in authen. sed nouo iure. C. de ser. fu.

20 ¶ † Quintò quæro, vtrum in delictis, ex quibus venit imponenda pœna arbitraria, possit procur. interuenire. solu. Bald. in d. l. reos. ver. quæro quid in pœna arbi. distinguit ꝙ aut pœna est arbitraria originaliter, aut non originaliter. sed procedẽdo dispensatiuè secũdùm quod traditur in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infami. & l. hodie. ff. de pœnis. & Bar. in l. si qua pœna. ff. de verb. signi. primo casu quando pœna est arbitraria originaliter ex eo ꝙ à iure non est expressè determinata: sed per iudicem determinanda vel statutum, vel lex expressè disponũt ꝙ sit arbitraria. & hoc casu vult Bal. quòd talis pœna non dicatur capitalis actu, sed ex potentia: quia potest imponi pœna capitalis, vt l. j. §. expilatores. ff. de effract. & expil. facit quòd notatur institu. de iniur. §. in summa. vbi gl. vult ꝙ si pœna est arbitraria, potest iudex arbitrari vsq; ad mortem. de quo dixi in c. te. de reg. iur. & dicam in c. inquisitionis. in prin. in gloss. j. eo. Interim tamen est iudicandum de ista pœna vt de capitali ar. l. fi. C. de iniur. coniuncta. l. fi. ff. eo. dicit tamen Bal. hoc verũ, nisi talis pœna arbitraria per consuetudinẽ esset facta ordinaria: quia tunc de illa iudicaremus secundùm illam consuetudinem. secundùm no. in d. l. quid ergo §. pœna grauior. & secundùm quod dixi in d. c. inquisitionis. & sic ex dictis Bal. quantum ad propositum nostrum videtur dicendum ꝙ cessante cõsuetudine interpretatiua, non possit admitti procurator ratione possibilitatis, & dubiȷ̃ interim existentis circa pœnæ impositionem: quæ posset esse corporis afflictiua. subsistente vero consuetudine esset dicendum quòd illa consuetudo attendenda esset, an imponeretur pœna pecuniaria, vel corporis afflictiua. vt primo casu admittatur, secundo non. Aduerte tamen circa prædicta: quia si esset aliqua naturalis pœna delicti, iudex cui datum esset arbitrium, vel qui ex qualitate processus haberet arbitrium, vt est videre in causa inquisitionis in c. inquisitionis in prin. j. eo ꝙ iudex non videretur posse arbitrari vltra pœnam naturalem secundùm quod dixi in d. c. inquisitionis. & adde quæ dicam in seq. q. in fi. & j. in tertio mẽbro principali. ¶ Secundo casu quando loqueremur de pœna arbitraria non originaliter, sed ex accidenti, dicendũ est secundùm Bal. quòd propter hoc delictum non est iudicandum capitale: sed solùm debemus intueri pœnam ordinariam. aliàs sequeretur ꝙ cùm in quolibet crimine iudex hodie habeat arbitrium ex accidenti per d. l. hodie. sequeretur, vt dixi ꝙ in nullo crimine posset interuenire procurator. quod tamẽ est falsum. facit, quia licet ista fiant quandoq;, vt plurimum tamen non fiunt. & sic non videtur consideranda, nec ad regulam trahenda, vt l. Seia. §. modico ff. de annuis leg. facit l. nam ad ea. ff. de ll. & hoc videtur tenere Ang. in d. §. ad crimen. & prædicta adde ad ea quæ dixi s. in cõtrariȷ̃s formatis contra decisionem ȷ̃. q. huius ȷ̃. membri. dicit tamen Io. de Imo. in d. §. ad crimen. quòd Richar. & Bar. de Sali. in l. reos. C. de accu. videntur sentire contrarium dicentes ꝙ illud quod dicitur in §. pœna grauior. quod debet inspici consuetudo, quantum ad arbitrandam pœnam, procedit quò ad hoc, an intelligatur dispensatum super infamia, si pœna grauior imponitur. non autem quantum ad materiam nostrã. sed dicit Io. de Imo. quod fortè verius est primum dictum. quod etiam videtur fuisse de mente Bar. in d. §. ad crimen. nã ex quo consuetudine pœna est determinata: nõ debet iudex illam excedere sine causa, sicut nec debet excedere pœnam maiorẽ determinata. vt d. §. pœna grauior. arg. l. minime. ff. de ll. aliàs autem si excederet sine causa, pars tanq̃ grauata posset iustè appellare. de qua materia latius dicam in c. super his. in gl. fi. j. eo. & dixi in Cle. j. de iure patro. & hæc op. plus mihi placet.

21 ¶ † Sextò quæro, quid si ex delicto venit imponenda pœna alternatiua, & vna sit pecuniaria: & altera corporis afflictiua. vtrum possit procurator interuenire. Bar. in l. ȷ̃. ff. de pub. iud. dicit ꝙ si duæ imponuntur pœnæ alternatiuæ vna pecuniaria, & alia corporis afflictiua. quòd crimẽ dicetur capitale propter vnam partem alternatiuæ, quæ hoc continet. facit: quia legatũ dicitur conditionale, quando vna pars alternatiua est pura. &

alia conditionalis.vt l. cùm ita. & l. cùm illud.ff. quando di.le. ce.facit l.si ex toto.in fi.ff.de leg.j.& sic sequitur secũdùm Bar. quod nõ debeat admitti procurator & idem etiam potest colligi ex dictis Bal.in d.l.reos.C.de accusa.vbi similiter vult ꝙ si vna pœna sit capitalis,& alia pecuniaria,iudicium dicatur capitale:quia in dispositione alternatiuæ vtrunq; est in obligatiõe. vt l.Stichum aut Pamphylum.ff.de sol.facit,quia si in vna parte alternatiuæ continetur res diuidua,& in alia indiuidua,obligatio dicitur indiuidua. vt tractatur in l.ij. & l.in executione. ff.de verb.obli.sed dicit Io.de Imo.in d.§.ad crimen.ꝙ in hoc articulo debem⁹ ita distinguere ꝙ aut electio est iudicis, & tũc propter dubiũ non poterit procurator interuenire.facit quod statim dixi secundùm opi.Bar.& Bal. Aut electio est rei,quod tñ rarò cõtingit,secũdùm eũ.& hoc casu anteq; reus eligat, nõ potest procurator interuenire.sed si reus eligeret pœnam pecuniariam posset procurator interuenire:quia vna electio nõ potest ad aliam transire,vt dixi latius de hoc articulo alternatiuæ. & cuius debeat esse electio in c. sicut Iudæi. de Iudæ. Et ideò accusatus debet esse cautus,si vult posse respondere per procuratorem,vt ante omnia eligat pœnam pecuniariam, inquantũ contingat eum debere condemnari. Et idem per prædicta arbitrarer dicendum,si iudex à principio eligeret pecuniariam inquantum accusatus,veniret condemnandus.& hoc vbi sibi daretur electio.nam & hoc casu posset procurator interuenire.et fortè si iudex admitteret procuratorem,videretur tacitè elegisse pœnam pecuniariam.hoc tamen venit examinãdum in xv. q.principali huius membri. Si verò electio esset accusatoris, tunc debet inspici quæ pœna sit electa in libello accusatorio. facit quod not.in l.vbi autem.§.qui illud.ff.de verb.ob.Aduerte tamen ꝙ si accusator ageret ad pœnam alternatiuæ,non admitteretur procurator,nisi facta declaratione:talis tamen libellus non deberet admitti excipiente aduersario.vt c.Abbate.de reiudi.lib.vj.& in c.causam quæ.& in c.cùm contingat.de offi. deleg.& c.constitutus.de resti.in integ.& per Archi.iij.q. iij.c. offeratur.per Docto.in l.edita.C.de eden. ¶ Tu aduerte : quia hæc quæstio altiorem requireret examinationem, eam prosequendo secundùm membra quæ feci in d.c.sicut. de Iudæ. sed ne pluries idem repetatur loquendo compendiosè,breuiter dico ꝙ omnibus casibus,in quibus ibi dixi ꝙ nõ possit eligi pœna corporis afflictiua,siue electio sit partis,siue iudicis:siue statutum simpliciter loquatur:vt puta,condemnetur in centum, aut in amputationem pedis.& alia exempla prosequere vt ibi: nam in casu prędicto poterit interuenire procurator.nam si imposita est pœna alternatiuæ vna mortis,& alia pecuniaria: vel vna amputationis membri,& alia pecuniaria disproportionabilis valde,cùm non possit eligi corporalis,poterit interuenire procurator.nam vt ibi dixi,ad quemcunq; pertineat, electio non potest eligi:nisi pecuniaria.& idem etiam si manus amputanda esset fœtida,& causa crosa incurabilis. vt ibi latius dixi. & ratio est:quia in prædictis casibus sola pecuniaria est in obligatione.in summa ergo vbicunq;,vel naturali dispositione statuti,aut legis., vel ex aliquo coniuncto seu incidenti superuenienti accidenti appareret ꝙ non potest eligi, nisi pecuniaria, potest interuenire procurator.aliàs dicendum esset vt dixi in distinctione Ioan.de Imol.Sed hic insurgit notabile dubium pone ꝙ statutum dicat quòd amputetur sibi manus dextra,aut sinistra:& accusatus nullam habeat.vnde succedit pœna arbitraria.vt dixi in d.cap.sicut.vbi allegaui iura hoc probantia,an hoc casu admittatur procurator.& secundùm ea quæ dixi in q. præcedenti, videtur quòd sic:quia ista pœna non est arbitraria originaliter.& ideo videtur admittendus procurator. In cõtrarium facit:quia quęcunq; pœna fuisset electa originaliter non debuisset admitti procurator,ad quemcũq; pertineret electio. & hoc arbitror verius.Moueor primò: quia originalis erat omnino talis pœna,propter quam procurator non debebat admitti.secundò,quia iudex debet arbitrari similem pœnam, nõ inęqualem.arg.eorum quę statim dicam in q.quam statim sub dam ad hanc vj.q.& hanc limitationẽ potes addere ad ea, quæ dixi in proxima præcedenti q. Sed si statutum diceret de pœna pecuniaria,vel corporali alternatiuè:& accusatus esset incapax vtriusq;:quia omnino esset pauper,& careret potentia imponendæ illius pœnæ.hoc casu videretur admittendus procurator:quia hęc arbitraria non haberet eandem rationem,quam præcedens.& cùm non sit originalis videretur dicendum, vt dixi in q.præcedenti.Casus tamen non videtur de facili posse contingere:quia posito ꝙ ipse non sit soluendo:tamen posset alter pro eo soluere.& prętereà non videtur quòd hoc casu succedat pœna arbitraria.sed duntaxat sit in obligatione pecuniaria,cùm pœnæ corporalis in vna parte alternatiuè contemptę, talis sit incapax,& maximè quia pendente iudicio posset iste ditari,vel per legatum,vel per donationem.facit.l.si defunctus C.arbitrium tutelæ. ¶ Sed iuxta hæc quæro,quid si statutum dicat,puniatur tali pœna,vel alia:nec specificetur qualis sit solu. dic quòd si expressa est corporalis:vt puta,puniatur in amputatione manus,vel alia pœna,non admittetur procurator: quia cùm dicat statutum,vel alia intelligitur de simili.vt no.gloss.& ibi Bal.singulariter eam notat.& sequuntur Doct.in l.si fugitiui.C.de ser.fu. facit quod notatur in c.sedes.s.de rescript. & l. quidam relegatus.ff.de reb.du.& quod no.Barto.in l.j.ff. si familia fur.fecis.dica.& c.in sacris.s.de sepul.nam dictio alius,facit positionem.& est repetitiua qualitatis præcedentis:vt in dictis iuribus.& dixi in cle.j.de rescriptis.& hoc arbitror procedere siue ad iudicem,siue ad partem competat electio alternatiuè.Si verò pœna esset expressa in vna parte alternatiuè esset pecuniaria:puta,puniatur in centum,vel alia pœna.& hoc casu arbitrarer admittendum procuratorem: quia non potest eligere iudex,vel pars ad quam spectaret electio, aliam pœnam quæ esset dissimilis pecuniariæ.Ad quem argu.adde quæ dixi in d.c.sicut in princi. quæstio.& licet iudex ad quem spectaret electio,posset causa cognita dissimilem pœnã imponere. quo casu videtur maius dubium & dubitatio insurgit : an à principio dicatur arbitraria , vel ex accidenti, vt dixi in præcedenti quæstione:quia cùm videatur comparere originaliter,dum dixit,vel alia pœna:videtur quòd non possit interuenire procurator.vt dixi in præcedenti.q.Contrarium tamen arbitror verum:quia arbitraria originalis erat pecuniaria: vt dictũ est. corporalis verò arbitraria ex accidenti propter aliquam causam. vt puta , cum multis crassantibus opus sit exemplo , vel propter similem causam.& ideò posset interuenire procurator, vt dixi in quæstione præcedenti.& hoc adde ad ibi dicta. Et prędicta no.quia vt arbitror alibi non reperies.

22 ¶ †Septimò quæro,vtrum in casibus,in quibus dubitatur , an veniat imponenda pœna corporalis, vel pecuniaria , admittatur procurator.verbi gratia: Accusatur quis de vulnere,& dubitatur an vulnus sit mortale:vtrum debeat admitti procurator,saltem sub conditione,vt habeatur pro non admisso,si contingat illum mori.Bald.in d.l.penul.§.ad crimen.ff.de pub. iudi.videtur tenere quòd sic.facit quod notatur in l.eleganter.§. si dolo.ff.de dolo.& dicit tenere Iac.de Belui.& etiam videtur tenere Iac.de Are.vt refert Bald.in l.prætor ait.in prin. de dã. infec.per quem text.videtur probari dicta opi. & secundùm prædictam opi.videtur sequi quòd in casibus in quibus est dubium,an possit sequi pœna corporalis,an pecuniaria quòd debeat admitti sub dicta conditione.quod adde his , quæ dixi in iiij.q.in cautelis,quas dedi circa admittendum procura. sed dicit Io.de Imol.in d.§.ad crimen.quòd fortè prædicta opi.non est vera:quia pars semper posset eligere dare procuratorẽ sub tali conditione.& posteà condemnatus pœna corporis afflictiua clauderet iudicium.& sic delictum remanet impunitum contra l.ita vulneratus.ff.ad l. Aquil. & l.si prætor.ff. de iudic. quæ ratio cessat in d.l.prætor ait.ff.de dam.infec.

¶ Tu aduerte:quia melior videtur ratio præcedens,vel opi. vt admittatur procur.etiam sine illa cautela.ar.not. per Bald. in l. seruum quoq;.§.publicè.ff.de procura.versi.tertiò quæro. vbi dicit quòd talis potest respondere per procuratorem.& ita dicit Dyn.consuluisse,quia ex illo processu non sequitur condemnatio de occiso:sed ad pœnam statutariam. vt l.si vulnerato seruo.ff.ad l. Aquil.quod dicit notabile.facit etiam,quia non tenentur fideiussores talis processus de occiso secundùm Iac. de Belui.& ratio est,quia mutatur tam species criminis,quàm species pœnæ.& requiritur nouus libellus de occiso. vt not. Iac.de Are.in l.damni infecti.§.Sabini.ff.de dam.infec. & tenet Bal. in d.l.si vulnerato seruo. Ad quod etiam facit,quod ipse Bald. not.in c.j.quib.mod.feu.ami.& c.j.§.iniuria.de pace.iur. fir. in vsi.feu.vbi vide.& pro prædicta opin.facit quod tradit domi. Floria.post Bald.in d.l.si vulnerato.vbi tenet quòd ex processu facto contra vulnerantem de vulnere,non possit sequi condemnatio de occiso:sed debeat fieri nouus processus. & tenet Iacob.de Bel.in quæstio.quæ incipit . Regni constitu.cauetur. quam etiam ponit in lege fina.C.de duo.re.& ad hoc etiam facit,quod not.domi.Floria.in l.ait lex. in princip.ff. ad l. Aquil. vbi vult quòd pax facta de vulnere,non opituletur ad remissionem pœnæ.si ex vulnere sequuta sit mors,si facta sit simpliciter de vulnere.& Barto.in l.damni infecti.§.Sabini.ff. de damno infecto.& Dy.& Bar.in l.fideiuss.magistratum.ff.de fideius.& per Barto.in l.denunciasse.§.qui tamen.ff.de adult.Spe. in titu.de accusatore.§.j.versic.quid si primò actum.hoc tamen arbitror verum.vt dixi.s.nisi esset actum taliter de vulnere.ꝙ sententia posset sequi de occiso,vt puta , si esset actum contra vulnerantem,quòd animo occidendi vulnerasset,per l.is qui cũ telo.C.

telo.C.ad l.Cor.de sic.& instit.de pub.iu.§.item lex Cornelia. vel quod telum in vulneratum animo ocidendi iniecerit, vt l.j. n princ.§.diuus.ff.ad l.Cor.de sic.quia tunc non posset interuenire procurator.quod probatur per not.singulariter per Ioan. And.in similibus terminis in addi.Specu.in rub.de inquisit. vbi omnino vide. & perpetuò notabis. nec arbitror hunc admittendum sub condi, secundùm quod dictum fuit in prima opin.Bald.quia dicta cautela mihi non placet: ne iudicicium possit reddi delusorium, contra quod debet iudex totis viribus laborare. & ideò licat debeat ferre sententiā pro eo, q distulit opponere exceptionem reddentem iudicium retro nullam: si ipsam opposuit: & probauit. tamē ipsum debet cōdemnare in expensis. vt not. gloss. magna singulariter circa medium in c.j. de rescriptis.& probatur in c.exceptionem,& ibi dixi.s.de except.Item aduerte: quia prædictam limitationem arbitor procedere, si ageretur de iure communi. Sed si ageretur ex forma statuti imponentis pœnam illi, qui occiderit, quo casu nō sufficit vulnerasse, etiam animo occidendi. vt not. Bart.& sequūtur Doctor.in l.is qui cum telo.ff. ad l.Aquili. & alijs iuribus s.allegatis.arbitror, quòd esset attendenda conclusio. an esset talis, propter quam ex petitione seu libello accusatorio, vel inquisitorio posset sequi cōdemnatio de morte demum sequuta. quo casu dicerem procuratorem non admittendum. secus si simpliciter actum esset de vulnere. licet adiecta qualitas. quòd animo occidendi. argumen.not.per Io. And.in d.addi.& prædicta not.& iterum not.

23 ¶ †Octauò quæro, quid si est tale delictum, in quo non venit imponenda pœna corporis afflictiua. nec relegationis, sed infamie: vel alia pœna minor relegatione coniuncta infamia: an admittatur procurator.& videtur dicendum quòd non: quia infamia æquiparatur morti.& not.in l.transigere.C.de trāsac. qua ergo ratione si ex crimine venit imponenda pœna mortis non admittitur procurator: eadem ratione nec in casu nostro. In contrarium videtur tex.aptus in l.j.ff.an per ali.cau.ap.vbi tex.vult, quòd si pecuniaria sit causa, ex qua ignominia sequit. potest per procuratorē agi.& tenet ibi gl. p qua glo.est tex.in l.furti.§.qui alieno.ff.de his qui no.infa.vbi in iudicio furti potest procurator interuenire. q iudiciū est criminale, vt l.j.ff.de furt.& institu.de ob.quæ ex deli.in princip.&.ff.de ac.& ob. l.ex maleficijs.& infamat.vt l.j.ff.de infa.nec ex tali delicto iure fforū imponebat pœna corporis afflictiua: licet hodie quādoq; imponeret, vt in auc.sed nouo iure.C.de ser.fugi.& communiter ex forma statutorū furca suspendunt. Sol.dicit singulariter in l.non solū.§ fi.in.glos.pe.ff.de procu.q distinguit, q aut non agitur principaliter ad infamandū: sed ad pœnam pecuniariam vel simi.& infamia venit in consequentiam.& hoc casu admittitur procurator, vt in iuribus secundo loco allegatis. Aut agitur principaliter ad infamandū: & nō pōt interuenire procurator. facit quia infamia iudicatur maior relegatione, vt traditur in d.l.trāsigere.C.de trans.& de necessitate probatur hoc casu rōne repugnātie: quia si aliud diceremus: videlicet. q posset interuenire procurator de necessitate, sequeretur quòd effectus intentatus ad infamandum sequi nō posset: nā procurator nō infamaretur: qa alieno nomine interuenit in iudicio, vt d.§.qui alieno. Item nec dns cùm ipse nō fuerit condemnatus: sed procurator, vt in.d.§.qui alieno.

24 ¶ †Nonò quæro, an procurator possit interuenire, quando venit imponenda pœna reuocationis in seruitutem. Exemplum in domino accusante libertum de re capitali, vt reuocet eum in seruitute.& ita figurat casum Angel.in l.sed & hæ.§.j.ff.de procura. Tu dic secundùm Io.de Imol.& melius, quòd ibi tex.non videtur propriè loqui: quando libertus accusatur de crimine capitali, sed quando accusatur vt ingratus erga suum patronū: vt patet ibi in tex. Et hoc casu Angel.in d.l. penulti.§.ad crimen, dicit quòd licet ex parte accusatoris possit interuenire procurator: tamen ex parte rei non credit, q possit interuenire, considerato quòd seruitus morti comparetur, & sic est merè capitalis. hoc tamen non ponit pro constanti: sed dicit cogitandum Ioan.de Imo.& sentit Barto.in d.§.ad crimen,& do.Anto.hic melius dicunt, quòd etiam ex parte rei admittitur procurator.& ratio est; quia illa causa principaliter agitur ad commodum pecuniarium applicandum agendi. ideò procurator non prohibet interuenire, maximè quia existens in possessione libertatis prouocat in seruitutē.& profectò satis miror de opi. Ang.cū tex.in d.l.sed et hæ.§.j.apertè dicat, q patron9 per procuratorem accusare poterit, & libertus respondere per procuratorem. posset tamen, vt arbitror, opi. Ang. saluari: quando quis accusaretur, vt reuocaretur in seruitutem pœnæ: videlicet, vt damnetur in metallum. & sic efficiatur seruus pœnæ. nam cùm illa pœna sit maior relegatione, non est dubium q nō admittitur procurator. vt d.l.j.§.sed si ea.ff.an per ali.cau.ap.& l.j. C.de iniur.& secundùm hunc intel. posset intelligi.ij.q. vj.c. si quando. vel intellige tex.illum. vt statim dicam. & hoc etiam probatur in l.ij.ff.de pub.iudi.& ratio differentiæ sit: quia ista non tendit ad commodum pecuniarium, sed ad vindictam publicam.& est crimen capit. secus quando patronus ageret, vt reuocaret in seruitutem ad suum commodum.

¶ Aduerte etiam q in causa fratris ad proprium commodum quandoq; non potest interuenire procurator, etiam ex parte actoris: puta, quando existens in possessione seruitutis prouocat in libertatem. vt est in l.j.C.de asser.tol.& ita potest intelligi.c.si quando.ij.q.vj.& ita intelligit ibi glo. probatur.liiij.dist. c.frequens. tenet Spec.in tit.de procur.§.j.versi.item excipitur contra procuratorem, quod est causa status. vbi vide.

25 ¶ †Decimò quæro, quid si venit imponenda pœna relegationis: an possit interuenire procurator. sol. hæc quæstio est valde difficilis, & intricata: & variæ traduntur opi.glo.hic in ver.item si crimen. tenet q admittatur.& idem tenet glo.ij.q.vj.c.si quādo.& glo.in l.pe.§.ad crimen.ff.de pub.iud.& d.l.seruum quoq;.§.publicè.ff.de procura. & l.absentem.ff.de pœnis.& l.j.ff. an per ali.cau.ap.per illum tex.per quem etiam alio.glo.mouētur intelligendo q dictio vsq;, posita ibi, ponatur exclusiuè. & hanc opi.sequuti fuerunt communiter antiqui Doct.tam iuris canonici, quàm ciuilis.& Ioan.Andr.& Hosti.hic Iac.de Aret. Odof.Iac.But.Gul.de cu.Rayne.de forli.& communiter antiqui Doct.vt dixi. ¶ Sed Iac.de Ra.Petrus & Vltramontani.& refert Cy.in l.reos.C.eo.ti.tenet q non possit interuenire procurator: & sequitur Martinus syllimani. volunt enim q in crimine publici iudicij non possit interuenire procurator, nisi qn venit imponenda pœna pecuniaria. vnde concludunt q si venit imponenda pœna relegationis, quòd non possit interuenire procurator. ¶ Non ob.d.l.j.quia secundùm eos dictio vsq;, ibi ponitur inclusiuè.& sic facit contra primam opi.pro hac secunda opi. Et hoc probant per text.illum qui dicit. sed capitalis per procuratorem agi non licet. Capitalis enim est, quæ adimit vitam, libertatem, vel ciuitatem. vt l.ij.ff.de pub.iudi. vnde si verba sequentia in d.l.j.dum dicunt. sed & si ea causa sit, ex qua sequi solet pœna vsq; ad relegationem, non oportere per aliam causam agi: si dictio vsq;, poneretur exclusiue. dictus versiculus nihil importaret. ergo vt verba aliquem effectum producant. dictio vsq;, debet intelligi inclusiuè.

¶ Secundò mouentur per text.in d.§.ad crimen. qui generaliter loquitur quod in crimine publici iudicij nō admittitur procurator: ergo si relegatio venit imponenda ex tali crimine, nō debet admitti procurator.

¶ Tertiò mouentur per l.ij.C.de procura. dum text. dicit appellationes pecuniariæ.

¶ Quartò pro dicta opi. dicunt esse casum in l.fin.C. de iniur. canonizata.iij.q.iij.§.nisi natura.si speciale est ibi in personis illustribus quòd in crimine iniuriarum admittatur procurator. ergo in contrarium est ius commune. vt l.j.in fi.ff.ad muni.sed in crimine iniuriarum potest imponi pœna relegationis. vt l. fi.ff.de iniurijs igitur & c.do.Cy.in d.l reos.dicit q opi. glo.cōmuniter seruatur de consuetudine & sic sentit q opi. vltramō. sit verior de iuris rigore. Et ad §.publicè. respondet q ille text. non diuiditur in tres partes, secundùm quod gloss. ibi legit: sed totus ille.§.qui loquitur in eo, qui venit ad allegandas causas absentiæ. sed vt s.dixi communem opi.citramon. sequitur glo. per tex.in d.§.publicè. quem intelligunt de eo, qui venit ad excusandum innocentiam.& ad allegandum causas causæ secundùm Iac.Butr.& sic ad defendendum. ¶ Nec obst.l.j.ff. an per ali.cau.ap. quia secundùm Iac.de Are.& Butr. ille tex. dum dicit capitalis debet accipi strictè pro ea causa, quæ verè ingerit pœnam mortis.& in versi.sed & si ea loquitur de alijs capitalibus quæ continent damnationem in metallum vel deportationem vt tenet Oldr. ¶ Non ob.§.ad crimen, quia licet loquatur indistinctè: tamen debet distingui secundùm alias leges. Et ita respondent etiam ad l.ij.ff. de procura. facit quod dixi s. in ij.q.huius membri. ¶ Non obst.l.fi.C.de iniur. coniuncta l. fi. ff.de iniur. quia secundùm Gul.de Cu.opi.prædicta debet intelligi, quando duntaxat imponeretur pœna relegationis, vel remotionis ab ordine: aut interdictionis, vel similis priuatiua, & clarū esset, q maior non posset imponi, secus quando imponeretur pœna corporis afflictiua: vt ictus fustium, vel similis: quia tunc non potest interuenire procurator.& ita loquuntur dicta contraria. Et si quis diceret, quomodo hoc est. nam et l. fi. C.de iniu. potest imponi pœna exilij, vel alterius interdictionis respondetur q satis est q possit imponi pœna corporis afflictiua, cùm imponat arbitrio iudicis. vt dixi s. in v.q.& ideò non potest interuenire procurator. vt ibi dixi. Barto.in d.§. ad

crimen dicit q communiter est tenenda opi.glo.quia minime sunt mutanda.l.minime.ff.de legi,& secundùm prædicta iudicandum esset.¶Sed disputatiuè de iuris rigore videtur sibi opi. Vltramon.verior vnde intelligit dictam l.j,q illa dictio vsq, non exclusiuè ponatur.& sic ille tex.facit pro opi. Vltramon. vt s.dixi.¶Item mouetur per alia iura obligata per vltramon. non ob.§.publicè.quia intelligit illum tex.de eo,qui venit ad excusandum,vel allegandum causas absentiæ,non causas causæ:seu ad plenam defensionem.¶Item mouetur per l.fi.C.de iniur.coniuncta l.fi.ff.de iniur.¶Nec ob.secũdùm eum respõsio Gul.quia licet in actione iniuriarũ possibile sit imponi pœnam corporis afflictiuam quia arbitrio iudicis &c. tamen talis pœna videtur esse determinata,quæ consueuit imponi pro tali delicto:vt traditur in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de infami.vt dixi supra in v.q.vnde potest esse talis persona quę de-
26 bet relegari:& tamen non potest interuenire procurator.†Prę tereà pœna relegationis est quando damnatur quis, vt debeat morari in certo loco,vt l.relegatorum.ff.de interdi.et rele.ergo eadem ratio est in relegatione,quæ esset in deportatione : quia nunq posset interuenire procurator.& in hoc residet Bart. in d.§.ad crimen.Host.hic tenet communem opi.glo.& citramõ. quam etiam tenet Fede in consi.xciiij.& tenet Bal.in d.l.reos. C.de accusa.in prin.vbi dicit q miratur de opiñ. vltramon.& quod aliquis illam sequatur:quia contra est casus ex coniunctione duarum legum,ex quibus vna dicit q ad pœnam relegationis potest absens condemnari:vt l.absentem.ff.de pœnis. alia dicit q vbicunq absens potest damnari,ibi potest interuenire procurator ad plenam defensionem.vt est tex.in d.§.publicè.& ideò dicit q opi.vltramõ.est simpliciter falsa.& opi.citramon.simpliciter vera.Et secundùm prædictam opi.cõmunem dicit etiam hic do.me.consulendum,& iudicandum fore. Subdit tamen quòd veritate inspecta potius esset tenenda cõtraria opi.Mouetur primò per ea,quæ dixi in vj.ratione:quando ex parte accusati non admittatur procurator: sed potes respondere,vt ibi dixi.¶Secundò mouetur ex his, quæ dixi etiã in v.ratione.sed potest etiam responderi,vt ibi dixi.& ad l. absentem.ff.de pœ.quæ vult q pœna relegationis potest imponi etiam absenti.& sic per consequens videtur q possit interuenire procura.respondet do.me.q licet absens possit contumaciter relegari:tamen procurator non põt interuenire : quia non potest legitimare personam suam præstando satisdationẽ vt s.dixi in vj.ratione primæ.q.Ista tamen responsio non videtur bona.vt ibi dixi.Item secundùm eum,quia homines cõsisi, q potest interuenire procurator,de facili eum constituerẽt. Et quandoq per negligentiam procuratoris damnaretur.cui est obuiandum.¶Nec obst.§.publicè.quia vt notabiliter dicit ibi Bartol.ille text.non loquitur in procuratore,sed in executore. quod patet quia dicit,per quemcunq.& vtitur similibus verbis,quæ clarè indicant quemlibet admittendum,etiam si sit fœmina,vel minor.vnde non potest intelligi in procuratore.

¶Nec ob.quod tex.ibi dicit q admittitur ad excusandum innocentiam:quia excusator debet admitti,etiam ad excusandũ super crimine:quia ex quo potest procedere,iudex in illo casu contra absentem ex officio debet supplere præsentiam absentis,& inuestigare etiam de eius innocentia.facit l.properandũ. C.de iudi.& aut.qui semel.C.quomodo & quãdo iudex xxx. q.v.iudicantem.& quod no.in c.ij.de arbi.lib.vj.vnde si iudex per se debet hoc facere,fortius debet admittere quemcunq excusatorem volentem ostendere innocentiam accusati:quia excusator qualiscunq sit,potest prodesse,& non obesse,cùm nõ habeat mandatum:sed procura.posset etiam obesse.¶Ex prędictis igitur patet q in hoc articulo duplex est principalis opi. vna glo.& citramontanorum:alia vltramontanorum , quã de iuris rigore videntur sequi Cyn.Bar.& do.me.prima fundatur super d.§.publicè.coniuncta.d.l.absentem.ff.de pœn. secunda fundatur principaliter super l.fi.ff.de iniur.vt igitur veritas isti9 articuli satis intricati clarè elucescat,examinandi sunt intellect9 dictorum iurium.¶Pro prima igitur opi.vt dixi,videtur text. in d.§.publicè coniuncta.l.absentem.nam in d.l.absentem. §.j. dicitur q in causa relegationis sententia potest ferri contra absentem:ergo potest interuenire ꝓcurator:vt d.§.publicè.ver. vbicunq.Et quanq Car.conetur respondere q ibi non admittitur,vt procurator,sed vt quilibet,qui possit prodesse accusato:non autem obesse.hæc tamen responsio videtur contra tex. illum,qui formaliter dicit quemlibet pro reo absente verba facientem,& innocentiam ostendentem audiri debere. ergo sequitur q etiã procurator debet audiri:cùm oratio sumpta ex vniuerso verificari debeat in quolibet particulari. vt l. si is qui ducenta.§.vtrum.ff.de reb.du.& quia qui omne dicit, nihil excludit.vt c.solitæ.de maio.& obe.& l.à procuratore.C.mandati.Et propter ea,vt tangunt Bal.& Ang.ex responsione Bart. sequeretur q quis posset facere procuratorem ad faciendum omnia,quæ sibi prodessent:non autem illa,quæ sibi nocerent. quod videtur falsum:quia talis procuratorij forma est reprobata per id,quod no.Inno.in c.constitutus.de procur.& quod notatur in c.fi.de dila.& per glo.in c.relatio.xxj.q.j.per Spec. in tit.de procu.§.ratione autem formæ.vers.item excipitur.& per Paul.in cle.j.de procu.¶Tu aduerte:quia Bar.non videtur hoc voluisse.sed videtur sensisse q excusator etiam innocẽtiæ in casu prædicto admittatur sine mandato.¶Non ob.l.fin.C. de iniu.quia potest responderi.vt s.dixi post opi.Cyn.Bar. tamen dictam responsionem reprobat. pro qua reprobatione facit:quia in casu d.l.fi.iudex non poterat excedere pœnam relegationis:quia persona erat illustris,vel similis.& tamen dicitur ibi q est speciale q possit constituere procuratorem.ergo in contrarium est ius commune.vt l.j.in fi.ff.ad munici. cum si. ergo vbi aliàs venit imponenda pœna relegationis : regulariter non videtur admittendus procurator.vnde Ang.in d.§.ad crimen.dicit q non videt q opi.glo. & citramontanorum possit sustineri. nisi dicamus q speciale sit in crimine iniuriarum q procurator non possit constitui in illo crimine:licet nõ possit imponi pœna s.releg.quasi sentiat q in alijs criminibus possit constitui. sed in crimine iniuriarum regulariter non possit. & speciale est in persona illustri,vt possit.& hanc solu.tangit Cyn.in d.l.fi.licet Ang.ipsum non alleget.Sed hæc so.nõ videtur bona:quia non est bona ratio diuersitatis inter crimen iniuriarum,& aliud crimen,maximè quò ad potestatem dandi procuratorem in criminalibus,non videtur attendẽda qualitas criminis:sed qualitas pœnæ imponendæ ex illo.vt d.l.j.§.j.ff. an per ali.cau.ap.& dixi.s.sæpius,& maximè in j.& ij.q. huius secundi membri.Vnde do.Richar.de Sali.aliter respondet ad d. l.fi.videlicet q speciale erat in persona illustri q sibi in crimine iniuriarum imponeretur pœna relegationis.Et ex hoc in consequentiam resultabat q speciale erat in eo q posset dare procura. in dicto crimine: quia quicquid est causa causæ, est causa causati.vt in d.iuribus.Sed hæc responsio non videtur bona secundùm Imo.quia nedum illustri debet imponi pœna corporis afflictiua:sed relega.aut minor.imò etiam idẽ est in alijs inferioribus à persona illustri:vt non possit imponi pœna corporis afflictiua,sed relegationis:vel minor nisi sit vilis, aut humilis persona,secundùm legem humilem.C.de incest.nupt. facit quod notatur in l.annona.ff.de extraor.cri. & probatur in d.l.fin.expressè.ff.de iniur. inquantum dicit q solùm homines humilioris loci fustibus subijciuntur,& non cæteri.& bene facit,quod habetur in l.capitalium.§.nõ solent.& §.generaliter. & l.moris.§.iste ferè.ff.pœnis.& sic patet q attẽta ratione do. Richar.Idem debuisset statui in alio homine honestæ vitæ circa constitutionem procura.q statuitur in illustri persona q tamen est falsum.vt patet ibi in tex.dum dicit,nulli alij licere. & ideò dicta solutio non videtur bona.¶Et ob hoc fortè Richar. dedit aliam solutionem:videlicet quòd interdum sumus certi à principio pœnam relegationis debere imponi:& tunc admittatur procurator.& ita loquatur opi.communis.Interdum verò sumus dubij ratione criminis ex eo q datur iudicis arbitriũ. vt inspectis circunstantijs personæ,loci,& temporis. vt est in crimine iniuriarum.vt l.prætor.§.atrocem.ff.de iniu. & insti.e. tit.§.atrox.Et tunc propter dubium non admittitur procurator.sed speciale est in illustri.& sic loquatur.d.l.fin.C.de iniur. ¶Et pro hoc facit secundùm eum:quia poterit esse q illustris intulerit iniuriã illustri:& sic cessabit priuilegium.Item à principio non constabit iudici,quod ille,qui intulit iniuriam, fuerit illustris.& ideò propter has dubietates in dubio repelletur in crimine iniuriarum procurator.Fallit in persona illustri.& hãc solutionem sequitur do.Barto.de Saliceto in d.l.reos.

27 ¶†Sed certè hæc responsio non videtur bona secundũ Ioã. de Imo.quia licet illustris intulerit iniuriam illustri:non tamen videtur q debeat imponi pœna corporis afflictiua.per legem finalem.ff.de iniurijs.& dicta l.capitalium.§. non solent. ff. de pœnis.et quia esset nimis restringere dictam legem finalem.C. de iniurijs.maximè quia dicta lex finalis videtur præsupponere q constabat ipsum esse illustrem.& sic etiam est verisimile ipsum esse illustrem,cùm talia scilicet esse illustrem,verisimiliter consueuerint esse notoria.& ideò dicere q illud cõtingat: quia dubium esset,an esset illustris:videtur delusorium:quia vt dixi, litera ibi pro constanti videtur ponere q ibi constabat illum illustrẽ.& sic similiter,ex quo constabat ipsum illustrem,cõstabat pœnam relegationis imponendã.ergo non debet esse speciale in ipso illustri,vt possit procuratorem constituere cõtrarium:cuius vult ille tex.¶Prætereà dico quia eadem ratio militaret in inferioribus ab illustribus, qui non essent vilioris conditionis.

ditionis. & sic potest reprobari, vt præcedens. Vnde Ioan. de Imo. dicit ꝙ ad d. l. fi. C. de iniur. potest aliter responderi saluando communem opi. ꝙ illa intelligatur, quãdo intentabatur crimen iniuriarum: ex quo poterat sequi pœna capitalis. vt in casu l. primæ C. de famo. libel. quo casu etiam in persona honestiori imponitur pœna. vt l. iij. §. fina. ff. ad l. Corne. de sic. facit quod habetur in l. antepe. ff. de iniur. vbi apertè videtur innui, ꝙ interdum in crimine iniuriarum imponitur pœna deportationis. nam verbum exilium, positum in d. l. antepe. vt differat à verbo relegatiõis, debet intelligi de deportatione. facit quod no. glo. in l. ij. C. de epi. aud. non ob. quod d. l. antepe. loquatur de pœna calumniantis in crimine iniuriarum, cùm pœna calũniæ sit pœna talionis, & sic similitudo supplicij. vt l. fi. C. de accu. & l. j. §. crimen. ff. ad turpil. Erit ergo speciale in persona illustri: vt in istis casibus in crimine iniuriarum possit dare procuratorem: videlicet, quando pœna capitalis, vel deportationis veniret imponenda: secus si pœna releg. quia tunc nõ esset speciale. cùm etiam in alio haberet locum procuratoris constitutio. vnde secundùm Ioan. de Imo. non esset speciale ꝙ pro leui & verbali iniuria illata per illustrem, illustris posset agere per procuratorem: quia nemo dubitat, ꝙ etiam pro tali iniuria, ex qua venit imponenda sola pecuniaria, verisimiliter etiam alius quilibet posset agere per procuratorem. per no. in c. cùm te. §. de re iudi. vbi secundùm vnum intellectum patet exemplũ de iniuria verbali. ¶ Tu aduerte, quia licet hæc solutio videatur esse notabilis: tamen iste intellectus videtur continere diuinationem. Præterea videtur contra dic. l. fi. quæ generaliter, & indistinctè loquitur de qualibet causa iniuriarum. & sic videtur generaliter intelligenda. ¶ Vnde ego arbitror posse dari nouum & veriorem intellectum ad d. l. fi. de quo aliquid tetigi. s. in prima fallentia. ij. q. huius. ij. membri. ꝙ speciale sit in persona illustri, vt liceat sibi defendere per procuratorem in crimine iniuriarum. nam persona illustris regulariter non põt causam agere, seu defendere se, per se principaliter: sed per procuratorem vt l. quicunq;. C. de procura. & latius dixi in d. fallentia. ¶ Nec contra hunc intellectum obst. d. l. fi. dum dicit, vt nullus alius sibi liceat hoc vendicare, quasi sentiat quòd hoc, speciale sit in persona illustri: & tamen personæ illustri non potest imponi pœna s. relegationẽ vt d. l. fi. ff. de iniur. sed vsq; ad relegationẽ iam dictum est secundùm communem opi. quod quilibet potest causam agere per procuratorem: quia respõdeo ꝙ illa lex continet specialitatem in hoc videlicet, quod vbi aliàs persona illustris non potest ciuilem causam agere per se, sed per procuratorem: in causa tamen iniuriarum, in qua illustri non venit imponenda pœna corporis afflictiua, hoc licitum est. vnde põdero ꝙ tex. ibi dicit per verbum licere: quasi velit dicere, & si alijs indifferenter licitum sit causam criminalẽ, in qua venit imponenda pœna vsq; ad relegationem, agere per procuratorẽ. tamen in persona illustri potuisset esse dubitatio per præallegatam. l. quicunq;. Et ideò Imperator dicit licere, quasi dicat, licet aliàs non liceat in causa ciuili illustri per procuratorem agere. Item licet in causa criminali non sit licitum agere per procuratorem. vt in d. §. ad crimen. tamen licitum sit illustri in causa iniuriarum agere per procuratorem. Et ratio specialitatis sit: quia non est causa ciuilis. item nec causa criminalis multũ grauis, in qua ex genere pœnæ non possit constitui procura. quia cùm veniat imponenda pœna illustri vsq; ad relegationem. ¶ Nec ob. tex. ibi dum dicit: ita tamen vt nullus alius. quia respondeo ꝙ hoc alteri non conceditur ex iure speciali: sed simpliciter ex iure communi: quando venit imponẽda pœna vsq; ad relegationem. ¶ Vel respondeo & melius ꝙ nulli alij hoc conceditur in crimine iniuriarum, s. quod simpliciter possit causam agere per procuratorem: sed in ipsis personis inferioribus ab illustribus. vt ibi dicit text. formaliter mos iudiciorum qui hactenus obtinuit, obseruetur in posterum: quasi sentiat, ꝙ si simus certi de pœna, vel ex qualitate personæ, vel ex consuetudine vt procurator admittetur: tunc debebit admitti, si venit imponenda pœna à relegatione. s. vel est dubium de pœna. vt dictum fuit in v. q. & hic est meus nouissimus intellectus, secundùm quem nulla continetur diuinatio: nec litera violatur.

28 ¶ Et ex prædictis infero, quod idem dicendum esset in epis, & alijs inferioribus prælatis, quod dictum fuit de persona illustri: quia tales sicut illustres, nõ possunt per se ciuiles causas agere: sed per procuratorem. v. q. iij. c. episcopus iuncta glo. & tenet Host. in summa in tit. de procu. §. quis dare ver. & episcopus. vbi assignat quatuor rationes. Prima quia secundùm apostolum non oportet seruos Dei litigiosos esse. ij. q. vij. c. sicut sacerdotes. Secunda ne cogantur recedere à diuinis officijs. vt l. omnes qui C. de epi. & cleri. Tertia quia causæ, quæ in iudicio agitantur, materiam criminibus solent præparare. C. de iudic. l. properandum. & quia equiparantur illustribus. vt C. de epi. et cle. l. episcopale. Ego tamen de hoc dicto dubito valde. & fortè non esset verum. & cõtra ipsum videtur tex. in c. cùm olim. s. de testi. vbi probatur ꝙ episcopus potest personaliter agere facit & c. fin. s. de iur. calum. Item video ꝙ eps põt esse procurator pro ecclesijs suis, & miserabilibus personis. vt c. j. & fi. de postul. & in causis spiritualibus, in quibus potest esse procur. laici. vt c. per venerabilem. s. qui fi. sint leg. & ibi Ioan. Andr. in prin. sed quia non est principalis articulus noster, non insisto. vide in d. iuribus per Spe. in tit. de procura. §. j. ver. item ꝙ est episcopus. ¶ Item non ob. opi. glo. de qua in d. §. ad crimen vt s. dixi, quæ vult ꝙ sit dare relegationem in locum certum. vt l. relegatorum. ff. de interdic. & relega. quæ pœna non videtur cadere in absentem. & sic saltem non videtur posse dari procur. sed posset responderi, & primò ꝙ opi. glo. debet intelligi, & limitari in relegatione ad locum certum: secus in relegatione fienda ad incertum locum. & hanc opinionem sequutus fuit dominus Franciscus de ramponibus: quam etiam tangit Bald. in d. §. ad crimen. Item posset dici & secundò ꝙ etiam in relegatione fienda ad certum locum possit ferri sententia in absentẽ. & per consequens videtur posse interuenire procur. quia cùm talis retineat ciuitatem & bona. vt d. l. relegatorum. §. j. verisimiliter habebit effectũ sententia: quia si pręcipietur sibi ꝙ ipse debeat parere sentẽtiæ, illi parebit: ne aliàs aggrauetur eius pœna. per l. relegati. ff. de pœnis. nec obstat si diceres ꝙ eadem ratione sententia deportationis debet posse ferri in absentem: quia potest augeri pœna, si condemnatus non pareat sententiæ damnando illum in metallum. vt notatur in d. l. relegati. qa respondetur secundùm do. Richar. & Bartholomeum de Saliceto in d. l. reos. ꝙ natura vocabuli repugnat in deporta. ex eo quia deportare est ad aliquem locum portari naui, vel vehiculo. vel iumento. vt l. j. ff. de serui. rusti. prædio. & l. ferri. §. portari. ff. de verb. signi. Et ideò talis sententia non videtur posse ferri in absentem: quia nõ videtur posse ferri, secundùm quod denotat vis & proprietas verbi: quæ ratio cessat in relegato.

¶ Sed aduerte, quia hæc responsio non placet Ioan. de Imol. quia etiam relegatus in insulam, videtur in illam deportandus. Et ideò interdum tenetur in carceribus. vt d. l. relegatorum. in fine prin. vnde posset aliter respõderi: videlicet ꝙ cùm deportatus amiserit ciuitatem & bona, ex quo non habet quid perdat, nisi libertatem, per quam posset damnari in metallum: sicut non timebat deportationem propter absentiam. ita non timebit damnationem in metallum. vnde secus dicendum est in relegato, qui non perdit bona. Ad prædicta etiã adducit, quod in simili videmus. nam damnari actione personali potest quis: licet absens: & licet in illo loco non habeat bona, in quibus ibi possit fieri executio. & per consequens patet ꝙ non sequitur, non potest fieri statim executio contra absentem. ergo absens non potest dãnari. Et hinc est ꝙ ille qui nil habet in bonis, potest damnari: quia potest peruenire ad pinguiorem fortunã. vt l. si defunctus. C. arbitrium tutel. & hoc modo communis opi. potest sustineri. & sic residet Ioan. de Imo. Subdit tamen quòd fortè non esset malum de iure limitare dictam opi. glo. secundùm opin. domi. Fran. de Rampo. videlicet, quando relegatio esset facta ad locum incertum. Ad alia autem argumenta. s. formata contra communem opi. patet responsum. s. aduerte, quia secundùm Ioan. de Imo. contra communem opi. posset adduci. d. §. ad crimen. coniungendo principium cum fine. dicitur enim ibi in principio simpliciter quòd ad crimen publici iudicij non admittitur procurator. & in fin. tex. videtur velle quòd sententia potest ferri in absentem: quòd nihilominus differtur propter iustam excusationem. & sic videtur ille tex. comprehendere causam criminalem, ex qua veniebat imponenda pœna relegationis. quæ contra absentem imponi põt. non autẽ intelligi potest de grauiori: quę non põt imponi contra absentẽ. vt d. l. absentẽ. dũmodò esset absens ex iusta causa: ꝓpter quã etiam sententia relegationis esset differenda. vt ibi in fine. & sic finis illius. §. videtur comprehẽdere causam relegationis. & tamen vult quòd non admittatur procurator, sed executor. Sed ad hoc potest responderi quòd text. in d. §. ad crimen. non debet intelligi, quando est talis pœna, quæ potest ferri in absentem. nec obstat litera in fine, dum dicit de sententia differenda quia non debet intelligi de sententia pœnæ ex delicto: sed de sententia annotationis bonorum. de qua in l. j. ff. de requi. reis. & d. l. absentem. Vel dic quòd text. ille potest intelligi in criminibus specialibus: in quibus pœna vel sententia capitalis põtest ferri contra absentem, etiam de iure ciuili. vt patet in lege Cornelia. §. constitutum. ff. ad l. Corn. de sic. & in casu. l. ne diu. C. de pe. & hodie in crimine læsæ maiestatis. vt in extraua. ad repri. & dicam infra in xv. q. Et si tu diceres quòd tunc non ad

mittitur solùm excusator, sed simpliciter admittendus est procurator ad defendendum: respondeo ꝙ hoc est dubium, vt infra videbimus in q.xv. sed posita opi. quòd admittatur procurator: respondeo ꝙ in casibus prædictis non restabat, nisi ferre sententiam. & ideò §. ad crimen. loquitur ꝙ admittitur excusator, & differtur sententia. nam ille text. loquitur solùm de actu sententiandi. nec etiam obstat, si diceretur ꝙ etiam eo casu, in quo procedi potest contra absentem, non debeat admitti procur. in causis criminalibus à relegatione. s. per ea quę notantur in l.j.ff. an per ali.cau.ap. vbi patet ꝙ in causa app. potest procedi contra absentem: quia illa imitatur naturam causæ principalis. vnde sicut in principali non poterat admitti procurator ex eo ꝙ absens non poterat damnari: ita nec in causa ap. quę sequitur ipsius naturam. vt dixi: licet in illa possit procedi cōtra absentem. & pro hoc facit regula generalis posita in d.l.j. in fi. quæ dicit ꝙ generaliter si causa principalis non potest agi per procuratorem, nec etiam causa ap. poterit agi secundùm Bald.
29 in d.§. ad crimen. ¶ † Aduerte: quia ex d. opi. Bal. videtur sequi quòd in causa appel. & in causa criminali, in qua non poterat procedi contra absentem in causa principali, possit procedi cōtra absentem in causa appellationis. Et hoc voluit Bald. dum sentit ꝙ in causa appellationis possit procedi contra absentem sed non debet admitti procurator quia nō debebat admitti in causa principali. & sic non poterat procedi contra absentem: aliàs debuisset admitti procura. vt dicam in xv.q. sed hæc opi. Bald. non videtur vera per l. absentem. ff. de pœnis. & l. absentem. C. de accu. quæ loquitur indistinctè. & sic videtur velle ꝙ tam in causa appel. ꝙ in causa principali: in causa in qua venit imponenda pœna à releg. s. non possit ferri sententia in absentem. Et propterea arg. Bal. videtur concludere contra ipsum. nam si causa app. limitatur naturam causæ principalis, vt dictū est: ergo sicut in causa principali non potest contra absentem procedi, si talis est natura causæ: ita nec in causa appella.

¶ Tertiò moueor per tex. in d.l.j.ff. an per ali.cau.app. vbi tex. vult quòd in causis criminalibus à relegatione supra nō potest quis per alium causam agere: sed debet adesse auditorio. & sic videtur quòd requiratur eius præsentia. nec ob. l. fin. §. illud. C. de temp. ap. quia respondeo quòd ille tex. loquitur in ciuilib9, vel in causis in quibus contra absentem poterat procedi in causa principali. nec obst. etiam si allegaretur quòd ex quo sententia est lata in principali contra reum: illa statim traxit secū executionem quò ad ea, quæ sunt iuris: videlicet, quò ad infamiā, seruitutem, & perditionem status sui. l. qui vltimo. ff. de poe. & ideò tunc facilius poterit procedi contra absentem in causa appel. quia r̄ndeo secūdùm Io. de Imol. ꝙ hoc non videt̄ sufficiens: quia per ap. interpositam videtur extinctum pronunciatum, vt l.j. in fin. ff. ad turpil. & si sententia ferretur in causa ap. ageretur ex secunda, non ex prima, vt traditur in l.j.ff. ad treb. & l. eos. C. de app. & l. furti. ff. de infami. ¶ Aduerte tamē: quia Bal. in nostro principali articulo variauit. nam primò dixit ꝙ in relegatiōe ad certum locum potest interuenire procurator: sed in relegatione ad certū locum nō, propter rationes quas. s. allegaui in opi. do. Fede. deinde dixit, vel dic melius ꝙ vtroqꝫ casu idem est: nec videtur ꝙ sententia sit delusoria: quia saltem per eam inducetur obligatio ad pœnam ꝙ videtur sufficere. q. aliàs si secus diceremus non posset ferri sententia contra absentem in causa pecuniaria: si damnatus nulla haberet bona, cum quibus posset fieri executio. & sic residet Io. de Imo. sed ratio prædicta mihi non videtur concludens: quia idem concluderet in qualibet alia poena maiore relegatione. ideò tene, quod s. dixi in alijs rationibus. s. assignatis: ex quibus patet simpliciter defensatam cōmunem opi. quæ placet Io. de Imo. & mihi: nec ab ea recedendū esset, maximè cum glo. vbiqꝫ hanc firmet. secundùm quod singulariter no. Ia. Bu. in l.j. C. qui pro sua iurisf. qui dicit, quòd opi. gl. per eam firmata seruanda est pro. l. & idem not. Bal. in l. hære. C. depositi. & adde quæ dicam j. in xv.q.

¶ Vltimò aduerte, quòd licet Doc. circa prædictum casum relegationis simpliciter transeant, non facientes differentiam inter accusatorem, & accusatum: tamen ego arbitror dicendū quòd retenta opi. vltramō. non sit fienda differentia. sed retenta opi. citramontano. dicendum esset, ꝙ licet ex parte accusati possit interuenire procu. tamen ex parte accusatoris dico ꝙ lit. conte. prosequendo publicum interesse non admitteretur procu. ad quod faciunt quæ dixi s. in rationibus. ij. quæstio. primi membri principalis: & quę dixi in ij. quæstio. secundi membri. quid autem iuris sit, si hoc casu veniret imponenda pœna pecuniaria, dic vt dixi in d.q. ¶ Et ad secundum argumentum, quod posset formari in contrarium quòd vbi venit imponenda pœna relegationis, non admittatur procurator: quia vbi venit imponenda pœna fustigationis, videntur æquiparari. l. cognitionum. §.j.ff. de var. & extraordi. cri. dixi in iij. q. responde, vt dicam in argumentis formatis in contrarium ad decisionem xiij. q. & adde quæ dicam in xij. Et ex prædictis est expeditus iste articulus difficilis & intricatus.

30 ¶ † Vndecimò quæro, an in delictis, ex quibus venit imponenda pœna perpetui carceris admittatur procurator. solu. pro solutione huius q. debes animaduertere de iure ciuili quòd non potest quis damnari ad perpetuum carcerē. l. capitalium. §. solent. ff. de poe. imò in seruo vix concessa fuit dicta potestas damnādi ad perpetuum carcerem. vt l. incredibile. C. de poe. & l. j. C. de his qui non pos. ad liber. perue. nisi fortè diceremus, ꝙ vbi olim ex delicto veniebat imponenda pœna, per quam irrogabatur perpetua seruitus, hodie cùm illa pœna nō sit in vsu possit imponi pœna carceris. vt dixit Bal. ī d. l. incredibile. quo casu procederet dicta q. maximè attenta dispositione. l. hodie. ff. de poen. vel posset procedere ex forma statuti disponentis, quod pro aliquo delicto imponat̄ perpetui carceris: vel quòd iure canonico secundùm quod non est dubium quòd talis pœna potest imponi. vt c. pe. de apo. & c. nouimus. infrà de verb. significa. & c. vt commissi. de hæretic. libro vj. quantum ergo attinet ad principalem. q. nostram licet Doc. hanc non tangāt: tamen arbitror dici posse quòd non potest interuenire procurator. quia hæc pœna perpetui carceris æquiparatur pœnę damnationis in metallum. vt not. Innoc. in c. qualiter. el. ij. in glo. magna. j. eod. & sequitur Barto. in l. ij. ff. de publi. iudi. sed in iudicio, in quo venit imponenda pœna damnationis in metallū, non potest interuenire procurator. argumen. l. ij. coniuncta. l. pe. §. ad crimen. ff. de publi. iudic. & hoc etiam probatur latius ex his, quæ dixi s. in iij. & ix. q. quia cùm ista pœna sit maior relegatione, non potest interuenire procurator. vt l.j. §. si ea. ff. an per ali. cau. appel.

¶ Aduerte tamen circa prædicta quòd dicta æquiparatio Innocen. & Bartol. non videtur bona: quoniam dominus non amittit dominium serui damnati ad perpetuum carcerem. l. aut damnum §. fin. in fin. ff. de poe. sed si est damnatus in metallum dominus priuatur dominio serui. vt d. §. fina. in princi. sed posset dici quòd licet non sit bona quò ad omnia: tamen communiter æquiparatur. & licet dominus non perdat dominium serui damnati ad perpetuum carcerem: tamen illud dominium videtur parui effectus: quia per talem seruum domino nō potest acquiri. nec in ipso spectatur persona domini ad faciendum ipsum capacē. vt d.l.j. C. qui. ad liber. perueni. non pos. & tenet Ian. de Imol. in l. secunda ff. de publi. iudi. & tenuit quidam solennis Doctor domi. Benedi. de Plumbi. qui voluit quòd damnato ad perpetuum carcerem, vel ex forma statuti, vel de iure communi, non possit aliquid relinqui vltra alimenta. & sic etiam in hoc videtur æquiparari damnato in metallum, qui nō est capax relictorum. licet quo ad alimenta possit capere. vt l. j & ij. ff. de his qui pro non script. habentur. & tangitur in l. j. C. de hære. instit.

¶ Sed aduerte: quia etiam videtur posse attentari quòd damnato perpetuo carceri de iure canonico non possint relinqui alimenta, cùm sibi deputetur panis angustiæ, & aqua doloris. facit quod habetur in d. c. nouimus. & c. quamuis. de pœ. libr. vj. dixi in d. c. pe. de aposta. & c. ad audientiam de homi. in l. viij. q. vij. q. principalis.

¶ Sit ergo conclusio, quòd non potest interuenire procu. quādo imponitur pœna relegationis in locum certum, secundùm communem opiñ. de qua dixi in præcedenti q. fortius in casu nostro, maximè quia de facili posset effici iudicium delusoriū.
31 ¶ † Duodecimò quæro, an in criminibus, ex quibus venit imponēda pœna, vt quis possit impune offendi: vel ꝙ nō audiat̄ tam in ciuili, ꝙ̃ in criminali causa admittat̄ proc. solut. Bar. in l. ij. ff. de pub. iud. cōcludit ꝙ talis causa dicat̄: si talis pœna sit perpetua: vt puta, si statutū dictat ꝙ declinans iurisdictionē potestatis possit impunè offendi. nā perdit ius illius ciuitatis, cuius videtur factus hostis. vt l. amissione. §. qui deficiūt. ff. de capi. dimi. ad instar pœnæ deportat, per quā quis perdit ciuitatē: propter hoc dicitur capitalis. secus si talis pœna non sit perpetua. verbi gratia dictat statutū ꝙ bannitus à centum libris. s. possit impunè offendi: quia tunc non censetur capitalis, cùm soluendo centū possit euitare aliā pœnā ad instar pœnæ excōicationis, quæ est medicinalis, nō mortalis, seu perpetua. vt c. j. de sen. excom. lib. vj. Ange. vero in d. l. ij. dicit ꝙ secūdùm dictū Bar. fortè non est verū: quia videt̄ sufficere ꝙ pœna possit esse perpetua. ar. l. sufficit. ff. de cōd. inde. & no. in gl. in perpetuas. in c. fi. de rescript. lib. vj. & in c. fi. s. de sol. nam poterit esse ꝙ cōdemnatus nunqꝫ soluet, nec vsqꝫ habebebit potentiam soluendi facit quod dictum fuit s. in vj. q. Nec ob. quod dictum fuit de excōicatione: quia saltem in mortis articulo poterit absolui à quolibet,

à quolibet, vt traditur xvij.q.iiij.c.si quis suadente. dicam in c. omnis. j. de pœ. & remis. quod non contingit in bannito propter pecuniam: quia de banno nō potest exire nisi soluat secūdùm Ange. Bald. verò in l. seruum quoq;. §. publicè. ff. de procu. versic. vlterius quæritur. dicit ꝙ si statuto cauetur quòd contrahens matrimonium cum Guella nō audiatur in ciuili vel criminali quòd accusatus de tali crimine non videtur posse respōdere per procuratorē: quia hæc pœna videtur maior deportatione. l. hi qui sanctam. C. de aposta. ergo nō potest interuenire ꝓcurator, vt patet ex his quæ dixi in x.q. Cōtrarium tamē ipse determinat. mouetur: quia quædam pœnæ sunt afflictiuæ corporis: & in his habet locum §. publicè. Quędam verò conclusiuæ, vt est pœna prędicti statuti: & etiam pœna remotionis ab ordine, & similis. & in his non habet locū §. publicè. ratio potest assignari: quia prima pœna nō cadit in absentem: & sic nō potest interuenire ꝓcurator, vt dixi in j.q.j.q. principalis. secunda verò cadit in absentem: & ideo debet posse interuenire ꝓcurator, vt tenet Iac. But. in d.l. hi qui sanctā. Et ex hoc infert Bald. quòd licet bannum in se habeat hanc conditionem quòd non debeat reddi ius bannito, & quòd posit impunè offendi: tamē admittitur procurator. nec obstat quòd talis non debeat audiri. per consequens non debet admitti procurator: quia verum est quando bannum esset decursum & traxisset secum executionem: sed antequam currat admittitur defensio. quod est valde notabile secundùm Bald. & eandem sententiam tenet ipse in d.l. reos. in princip. C. eod. & d.l. penult. §. ad crimen. videt̄ impugnare hanc opin. ex eo quia si non debet audiri: ergo poterit impunè offendi: quia de iniuria nō poterit querelare. Sed constat sc̄d̄m eū ꝙ hæc pœna quòd posit impunè offendi est capitalis: quę vel est vel potest esse perpetuò duratura, vt s. dixi. ergo videt̄ ꝙ non posit interuenire procurator.

¶ Ego arbitror posse dici ꝙ stante statuto ꝙ posit impunè offendi quòd cùm hæc pœna sit maior deportatione, videat̄ nō admittendus procurator: nisi contra absentem procedi posset: cū videatur hæc pœna posse cadere in absentem, vt s. quis ꝓnuncietur offendibilis, videtur quòd posit procurator interuenire. sentit Ioan. de Imo. in d. §. ad crimen. subtiliter tamē cōsiderando videtur ꝙ cùm simpliciter hæc pœna caderet in absentem, vt de se patet ꝙ verior sit opi. Bal. Si autem statutum diceret ꝙ condēnatus à centū libris supra posit impunè offendi: non video quare non debeat admitti procurator: quia ista videtur esse pœna cōtumacię non delicti. facit quod dixi s. in iiij.q. & præterea si statutū dicit dicto modo pœna potentiæ defensionis videtur imponi à iure, non autem à iudice. Pœna autem imponēda à iudice est pœna pecuniaria: ergo debet posse interuenire procu. & hoc sensit Bal. in d.l. reos. in q. pen.

32 ¶ † Tertiodecimò quęro an in delictis ex quibus venit imponenda pœna priuationis, seu depositionis ab ordine posit interuenire procur. sol. Iac. But. Bart. Bal. & docto. cōiter in d. §. ad crimen. & in d.l. reos. tenent ꝙ admittatur procurator. & sequunt̄ Ioan de Imol. & moder. mouentur: quia talis pœna cēsetur minor relegatione. facit quod habetur in l. cognitionum. §. j. ff. de va. & extraor. co. & l. j. §. j. versi. planè. ff. an per ali. cau. appel. & quod not. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infa. siue ergo quis deponendus sit ab ordine vel priuādus publicis honoribus, vel simili pœna condēnandus non prohibet̄ ꝓcurator admitti. argu. d.l. cognitum. §. j. quia omnes dictæ pœnæ videntur minores relegatione: ergo est admittendus procurator, vt dixi in x.q. & hęc est cōmunis conclusio docto.

¶ Tu aduerte: quia contra hanc cōmunem opi. fortiter dupliciter oppo. primò de tex. nostro in quo videbatur agi ad depositionem. & tamen hic Papa dicit quòd non admittitur procurator: quia causa erat criminalis. ¶ Circa quod aduerte: quia intellectum istius decr. vt vidisti tetigi s. in j.q.ij. principalis q. & tenendo duas primas solutiones nouas quas ibi dedi cōtrarium patet solutum, sed tenendo vltimam solutionem Ioan. de Imol. quod aliud sit de iure canonico, & aliud de iure ciuili: qa de iure ciuili procurator admittitur. de iure canonico non contrarium licet in se pateat solutum: tamen solutio videtur leuis, nisi addatur ratio quare magis de iure canonico reperiatur prohibitum talē cām per procuratorem agi quàm de iure ciuili. vnde pro examinatione dicti dubij debes aduertere quòd aliter accipitur de iure ciuili ordo, & aliter de iure canonico.

33 † De iure canonico ordo est sacramentum ecclesiæ ab Apostolo introductum: cuius character per impositionē manus prælati secundùm formam ecclesiæ cooperante Spiritusancto imprimitur ordinato, vt in certis officijs valeat ministrare, vt tradit Hostien. in summa in titu. de tempo. ordi. facit xxxij. dist. in summa. & c. ij. s. de sacra. non reiter. Sunt autem ordines ecclesiastici secundùm ysido. li. vj. ethimo. & transumptiuè xxj. distin. c. cleros. hi. videlicet hostiarius psalmista, lector, exorcista, accolitus, subdyaconus, dyaconus, presbyter, & episcopus. quod autem sit vniuscuiusq; officium, vide ibidem: & sic videtur quòd ordines sint nouem non septem, prout communiter tenetur, sed hic non est noster articulus: ideo dic vt gloss. & Archid. in d.c. cleros. & à subdiaconatu supra inclusiuè hodie omnes ordines appellantur sacri. & si ordines minores etiā sint sacri, vt not. in c. clericus si tonsuram. s. de vita & honesta. cleri. & not. gloss. xxxij. distinct. in summa. vbi dicit quòd quatuor pręcipuè dicūtur sacri à sanctimonia, id est à castitate & continentia quam indicunt, vel propter excellentiam, vel quia magis participant de sacramento corporis Christi: & transferunt ordinatos in sortem domini: ita vt non liceat amplius retrocedere. facit c. cùm ex eo. de elect. libro vj. & capitu. ij. de cler. coniug. & licet constituti in minoribus teneantur cōtinere, vt c. vt clericorum. de vi. & honesta. cleri. tamē & in q̄titate delicti & impotentia contrahēdi matrimonium longa est differētia, vt c. j. de offi. ord. & c. j. de cle. cōiu. & c. j. de vi. & hon. cle. li. vj. de iure autem ciuili aliter accipit̄ ordo. Dicit̄ em̄ ordo cuiusq; corpis vniuersitatis vel collegij, vt puta decurionū, doctorū mēsaliorū, lanificū, & si. vt no. in ru. & in tex. ff. de decr. ab ordi. faci. & not. gloss. lxiij. distin. c. vota. Facit tex. iiij. dist. c. deniq;. xviij. distin. c. j. iuncta glo. & xx.q.j.c. præsens. xj.q.iij. c. si autem. & l. cognitionū. §. j. ff. de var. & extraor. co. vnde de iure ciuili dico quòd depositio ab ordine importat etiam illam pœnam per quam quis prohibetur honoribus fungi, vt d.l. cognitionū. §. j. quia talis minuit existimationem, vt ibi.

¶ Ex prædictis ergo patet ratio diuersitatis quare magis quis potest respondere per procuratorē quādo agitur ad depositionem ordinis de iure ciuili q̄ de iure canonico: quia vbi maius periculum: ibi cautius est agendum, vt c. vbi periculū. de elect. lib. vj. seu ꝓpter excellentiā ordinis sacramenti maius videtur inesse periculū: quia acclesia quasi nihil habet maius: vnde ex grauissimis dūtaxat criminibus quis deponitur ab ordine, vt tractatur lxxxj. distin. c. j. & c. Maximianus. xxxv. distin. c. j. et gl. lxvij. di. c. eps. l. di. c. si eps. & c. si quis præsbyter. gl. j. lxxxij. dist. c. præsbyter. Inn. in c. ex tenore. de tempo. ord. & in c. j. de corpo. viti. Crimina autem non grauia talem pœnam non inducunt, vt c. sicut nostris. de iureiu. hoc autem non contingit in depositione ab ordine ciuili, sed tenendo primā & secundā solutionem, de qua s. in dicta prima q. per quas declaraui intellectum tex. nostri. contrarium clarè patet solutum.

¶ Secundò opponit̄ & videt̄ quòd etiam de iure ciuili in iudicio ex quo venit imponēda pœna depositionis ab ordine nō posit interuenire procurator: quia in iudicio in quo venit imponenda pœna fustigationis non admittit̄ ꝓcurator, vt dixi s. in iij.q. huius j.q.ij.q. principalis. sed pœna despositionis ab ordine & fustigationis quo ad plebeos æquiparat̄ l. cognitionū. §. j. ff. de va. & extra. co. ergo qua rōne etiā in iudicio in quo plebeo veniret imponenda pœna fustigationis non admittit̄ ꝓcurator: eadem ratione nec debet admitti in iudicio in quo venit imponenda pœna depositionis ab ordine.

¶ Solutio: contrarium prima fronte videt̄ difficile, nec tangit̄ à docto. Ego arbitror posse solui ꝙ illa æquiparatio quę fit ibi fit quo ad effectum illius §. sed non simpliciter quo ad alios effectus in quibus diuersa esset ratio in vna pœna quàm in alia, sed maior videtur ratio quare prohibeat̄ ꝓcurator interuenire qn̄ venit imponenda pœna fustigationis q̄ depositionis ab ordine, vt patet ex his quę dixi s. in princip. in prima q. principali. & prædicta adde his quæ dixi s. in iij.q. in fine. & in viij. q. in fine.

34 ¶ † Quartodecimò quęro an in causis in quibus venit imponēda pœna separationis tori posit interuenire procurator. verbi gratia, agit vir contra vxorem, vel vxor contra virum corā iudice ecclesiastico propter adulterium ad separationem tori. Solu. dico quòd sicut est text. apertus in c. tuę. de procura. vbi tex. vult quòd in tali causa quę videtur mista inter ciuilem & criminalē admittatur procurator, licet text. ibi dicat quòd hoc sustineri potest si necessitas id postulauerit. & licet ibi text. dicat: & sic à contrario velle ꝙ secus si nō esset necessitas: tn̄ idē dicendū est vtroq; casu sc̄d̄m Host. & Io. And. & doct. cōmuniter. vnde dū tex. ibi dicit, si necessitas postulauerit: subaudiēdum est verbum maximè, vt in c. pasto. de offi. dele. & c. qd̄ sedes. de off. ordi. & sequuntur Ange. & Ioan. de Imol. in d.l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudic.

35 ¶ † Quintodecimò q̄ro an in casibus in qbus dixi in causa criminali ꝓcu. nō admittendū procedat hoc indistinctè, vt non admittat̄ etiam pro absente. sol. circa hanc q. variæ fuerūt doct. opi. Martinus enim antiquus glossat. voluit in l. reos. C. de accu. ꝙ si lit. contest. reus se absentauit ꝙ posit admitti procur.

ex eo: quia cùm lis sit contestata potest procedi contra absentem & sententia dabitur contra dñm qui fuit lit contest. & ita debet intelligi l. reos. C. de accusa. quę vult quòd rei capitalium criminum absentes possint per procuratorem defendi. secus si reus se absentasset ante lit. contesta. quo casu non potest procedi contra eum lite non contesta. & hoc casu loquatur l. penulti. §. ad crimen. ff. de public. iudi. & ideo hoc casu non posset interuenire procu. & hanc sententiam sequutus fuit Melendus antiquus glo. iuris canonici. de quo hic in glo. nostra in fin. per text. v. q. iij. c. reos. & sic patet quod d. l. reos. & d. c. reos. loquũtur in procuratore qui venit ad allegandas causas absentiæ ante lit. contesta. & idem ponit glos. in dicto §. ad crimen. vt statim videbimus in ij. q. princip. huius secundi membri. nos autẽ loquimur de procuratore qui venit ad plenam defensionẽ. Itẽ hæc opinio cõmuniter reprobatur ex eo: quia siue lis sit contestata, siue non, videtur quòd in crimine capitali non possit ferri sententia contra absentem. ff. de pœ. l. absentem. quia esset de lusoria, vt l. absentẽ. C. de accu. Pręterea ex dicta opin. videt̃ inferri quòd procurator interueniens post li. contesta. nõ debeat damnari: cuius contrarium tenent cõmuniter docto. in l. nihil. C. de procu. de qua materia tractatur latius in l. j. C. de sen. & c. quærelam. s. de elect. & ibi per glo. & docto. & in gloss. fin. in c. licet causam. de probatio.

¶ Secunda opi. fuit ꝙ aut sentẽtia potest ferri contra absentẽ: & tunc admittatur procu. ita potest intelligi d. l. reos. & hanc tangit Bar. in d. §. ad crimẽ. sed ipsemet dicit ꝙ iste intellectus ad d. l. reos. non placet sibi, primò: quia non conuenit d. l. reos. quod patet: quia litera ibi dicit quòd leges publicorum iudiciorum permittũt reos capitalium criminũ absentes posse defendi. Sed nulla l. digestorũ hoc reperit̃ cautũ quòd in crimine capitali possit ferri sententia cõtra absentẽ, nisi in vno casu, videlicet in casu legis l. Cornelia. §. constitutũ. versic. sed in seruos. ff. ad l. Cor. de sica. vbi tex. vult ꝙ serui qui spadones fecerunt: licet vltimo supplicio dãnandi sint: tamen possunt absen-
36 tes condẽnari. † Et est hic vnus casus specialis in quo in causa capitali vltimi supplicij potest ferri sententia contra absentem. & hic solus casus de iure digestorũ reperit̃, vt dixi: ergo nõ est verisimile quod vno casu speciali legislator in l. reos. fecerit illã regulã. quinimo & iste casus procedit scd̃m vnum intellectũ. de quo in d. ver. sed in seruos. sed scd̃m aliũ secũdũ intellectũ gl. tex. ille intelligit̃ qñ veniret imponenda pœna vsq; ad relegationem quo casu põt procedi cõtra absentem. Item nõ ob. ꝙ alius casus reperiatur. de quo in l. ne diu. C. de pœ. quia de illo non potuit cõsiderare regula l. reos. quia d. l. reos. fuit Alexãdri Impatoris qui maneas seu manicas fuit cõnominat⁹ à matre manea quę fuit Christiana auditrix Origenis quam ob causam eam filius iussit interfici. hic enim Alexander fuit vigesimus Imperator Ro. creatus anno Dñi ccxxiiij. & hic habuit assessorem Vlpianum Romæ clarissimũ iurecõsultum, vnde fuere eo tempore duo viri clarissimi Vlpianus. s. et Origenes. qui Origenes fuit Christianus, vt scribit hic Hieronymus septem millia volumina librorum composuit exceptis epistolis quas scripsit. Et idem dicit ysidorus. & habebat vt fertur quatuordecim scriptores septem viros, & septem puellas quę ex ore ipsius diuersorum librorũ materias cõscribebant. nunq̃ iacuit supra lectum: nunq̃ calceos portauit: carnes nunq̃ comedit, vinum nunq̃ bibit: & l. ne diu. fuit Gratiani & Valẽtini qui fuerunt longo tempore post Alexandrũ: fuerunt enim anno Do-
37 mini ccclxxxj. † Est tamẽ & hodie tertius casus in quo potest sentẽtia ferri in causa capitali contra absentẽ, videlicet in crimine læsæ maiestatis, vt in extrauagan. Henrici Imperatoris quã promulgauit Pisis quæ incipit, ad reprimendam. & prædicti casus adhibendi sunt ad id quod d. gloss. iij. q. ix. in summa. Pręterea quòd dicit Barto. non est in se verum: quia licet simus in casibus in quibus potest procedi ad pœnam capitalem contra absentem, quòd potest hodie contingere de iure ciuili in dictis tribus: tamen non videtur posse admitti procu. per text. in dicto §. ad crimen. qui loquitur indistinctè. ergo sic intelligendus xix. dist. si Romanorum. Item quia & quãdo quis est carceratus & pręsens non videtur posse interuenire procu. in crimine capitali. argu. l. j. ff. an per ali cau. ap. de quo articulo dicendum, vt dicam in xvij. q. Item: quia videtur incõueniens quod in causa tanti pręiudicij dictum, factum, vel neglectum procuratoris noceat domino: & ideo videtur quòd non debeat admitti procurator. Et pro hac etiam sententia allegat etiam Ioã. de Imol. quia accusator & accusatus debent esse præsentes in iudicio: & quando crimen est graue, ambo debent stare in vinculis, vt l. j. ij. & iij. ff. de custo. reo. & l. penul. & fina. C. de accusatio. Vnde cùm iurisconsultus sciret hoc esse de iure: & tñ in d. §. ad crimen. dicit quòd ad crimen publici iudicij prosequendum frustra interuenit procurator videtur consequenter intellexisse, quòd etiam quando ambo sunt in vinculis non admittatur procurator: ergo multò minus quãdo reus est absens, nec obstat secundùm Barto. l. seruum quoq;. §. publicè. versic. vbicunq;. qui vult quòd vbicunq; absens potest dãnari debeat admitti veniens ad plenam defensionem: quia respõdet quòd ibi nõ veniebat vt procu. quia tunc non debuisset admitti per illam rationem, ne in causa tanti præiudicij dictũ, factum, aut neglectum per procuratorem noceat dño secundũ quod aliàs in simili dicitur in l. non solùm. in princ. ff. de procu. & in c. ij. de confes. libro vj. sed debet intelligi dictus versicu. vbicunq;. quòd debebit seu poterit admitti vt defensor absentiæ, instructor, seu informator iurium absenti competentium. & per consequens poterit prodesse absenti, & nõ nocere. facit quod no. in dicta l. non solùm. §. fina. nec est de hoc mirandum secundũ Barto. si taliter debebit audiri: quia vbicunq; iudex processurus contra absentem est perquirere debet veritatem omnibus modis. & per consequens debebit audire tales instructores, seu defensores causæ absentiæ. vt not. in authen. qui semel. C. quomo. & quan. iud. & l. ampliorem. C. de appel. & licet gloss. ibi dicat quòd speciale est in causa appellationis: tamen Inno. hic tenet contrarium. & Barto. ibi, facit etiam quod ipse Barto. not. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. & quod nota. in l. & si non defendatur. ff. de pœ. & l. j. §. fin. ff. de quæstio. & l. qui cùm maior. §. si libertus. & §. seq. ff. de bon. liber. xxx. q. v. indicantem. xxxiij. q. viij. c. occidit. facit l. penul. ff. de interrog. actio. & hanc eandem opin. ponit Bar. in d. l. seruũ quoq;. §. publicè. & in d. extrauagan. ad reprimen. in ver. legitimè. pro qua Bar. ibi allegat: quia in causa appellationis parte absente lite non contestata potest perueniri ad diffinitiuam, vt C. de tempo. appella. l. fi. §. illũd. & tamen tunc non admittitur pro-
38 curator, vt dicta l. prima. §. primo. ff. an per ali. cau. appel. † Item mouetur: quia procurator rei debet satisdare iudicatum solui: nisi fuerit releuatus à domino pro eo satisdante. vt institut. de satisda. §. si verò aliquis. sed in casu nostro nec procurator satisdare potest, nec dominus potest eum releuare à satisdando. ergo &c. vnde Barto. ibi dicit ꝙ si statuto cauetur ꝙ accusatus aut inquisitus de crimine capitali, habeatur pro confesso si sit contumax, prout est cõmuniter in Italia, & condẽnetur ꝙ talis nõ poterit cõparere per procuratorem. de quo tamẽ dic vt statim dicam in seq. q.

¶ Et pro hac sententia etiã adducunt quidam ꝙ in casu criminali: ideo per procuratorem non potest causa criminalis agitari: quia iudex ex inspectione in faciem, & personam rei multa recognoscere poterit, videlicet qua trepidatione, quo colore, quo pallore &c. vt l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. facit l. iij. ff. de testi. & maximè ex verbis rei respondẽtis, vt in dictis iuribus quæ comprehẽdere ex verbis procu. non potest cùm ipse innocens sit, nec inspicitur rei præsentia ex quo nõ respõdet. arg. l in lege. ff. de contrahen. emp. & ff. de peti. hæred. l. nec vllam. §. quod si quis. & ff. de iure codic. l. ij. §. furiosus.

¶ Et prædictã opi. videtur sequi do. Ant. hic per l. inter accusatorem, ff. de pub. iud. vbi inter accusatorem & reũ admittit̃ excusatio pro absente, ne reus citatus absens damnet̃. vnde vult do. Ant. quod admittant̃ excusationes in casu in quo etiã absens posset damnari. ad quod etiã alle. tex. nostrũ & c. sup his. j. eo. in quibus probat ꝙ in cã in qua potest ꝓcedi ad diffinitiuam contra absentem vt ad pœnã depositionis nõ potest interuenire procur. nisi responderes quòd iura prędicta restringuuntur qñ vellet interuenire ꝓcurator ante lit. contest. per c. veritatis. de do. Sed in hoc intellectu, & in alijs intellectibus q̃tum ad tex. nostrum dic vt dixi s. in j. & xiij. q. scd̃m do. Ricar. de Salice. in dicto §. publicè. & Barth. de Salic. in d. l. reos. C. de accusatio.

¶ Contrariam tamen sententiã tenet Dy. in d. §. ad crimen. qui voluit ꝙ in omnibus casibus in quibus potest procedi cõtra absentem ad pœnam capitalem possit interuenire procu. & sic si ex forma statuti posset contra absentem procedi noluit ꝙ admitteret̃. de quo dicam in seq. q. Et hanc sententiã Dyn. tenet Io. And. in addi. Spe. in tit. de procu. §. j. in ver. item ꝙ causa est criminalis quasi in fin. vbi dicit quòd in d. §. publicè. apertè innuitur ꝙ etiam in capitalibus admittit̃ procur. ad defendendũ innocentiam si absens potest damnari. & dicit tenuisse Iacob. de Are. & refert Dyn. sic consuluisse in quadam causa Regina. vnde concludit ibi Ioan. And. quòd ad excludendũ defensorẽ duo requirunt̃. primũ ꝙ pœna veniat imponenda supra relegationem. vt dixi in j. & x. q. secũdum quòd absens nõ possit diffinitiuè condẽnari. Et hæc opi. plus videtur placere Ioan. de Imo. in d. §. ad crimen. mouet̃ per tex. in d. §. publicè. nã scd̃m eum non violando literam inquantum ille text. dicit quẽlibet admittendum.

admittendum videtur per cōsequens velle, ꝙ admittatur etiam procura.argu.l.is qui ducenta.§.vtrum.ff.de rebu.du. & maxime: quia litera dicit ibi quemlibet debere admitti. vnde videtur esse mens quòd si veniat quis cum mandato, & vt procura. admittatur: qa tex.nō dicit quēlibet, tanq̄ quemlibet: sed quēlibet simpliciter. si aūt non habeat mādatum, admittat̄ vt defensor. Et sic videtur intelligere Inno.hic pro hoc etiam facit: qa in crimine læsę maiestatis potest procedi contra absentem. vt patet in.d.extrauag.ad reperimen.& tamen videtur ibi sufficere ꝙ possit comparere per procuratorē.per tex.ibi dum dicit personaliter tantum: licet Barto.ibi conetur respondere dicens, ꝙ legitimè dicitur comparere, quando personaliter cōparet si est singularis persona: vel per procuratorem, si est vniuersitas per not.in l.ij.ff.de ac.dicam.j.in vj.q.principali huius ij.q. principalis secundi membri. ¶ Sed hæc responsio videtur quædam cauillatio.nam facilè fuisset Imperatori exprimere ibi, si voluisset.& ideò cū illud non expresserit, videtur voluisse ꝙ vtroq̄ casu sufficiat per procuratorem comparere.ar.l.j.§. si autem à deficientis.C.de cad.tol.iuncta l.j.& d.§.publicè. ff.de procu. & maximè attento ꝙ illa verba personaliter, vel legitimè videntur pariformiter referri ad singularem personam, & ad vniuersitatem.& sic esset vtrūq̄ pariformiter determinare ar.l.iā hoc iure.ff.de vul.& pu.nec ob.ratio q̄ allegatur in oppositum per Bar.videlicet quòd non est conueniens ꝙ in causa tāti prę iudicij fiat præiudicium domino per dictum, factum, vel neglectum procuratoris: quia respondet Ioan. de Imo. quòd per ius dictum factūmue non præiudicatur domino: nisi super illo habuerit specialissimum mandatum: vt videmus in simili in matrimonio, ī quo requiritur specialissimum mandatū c.fi.de procu.lib.vj.de quo articulo dicam in d.vj. q. & hanc doctrinam posuit Bar.in l.filiussa.ff.de dona.& sic licet non possit respondere sine specialissimo mandato positionibus: tamen poterit alia prosequi.in simili videmus quòd procu.potest causam agitare: & tamen non potest iurare de calumnia, nisi habeat specialem mandatum, vt c.fi.de procu.li.vj.in aut.principales.C. de iu. calum.facit etiam quia factum procura.declinans in delictum nunq̄ nocet domino, secundùm not. in l. non solùm.§.j.ff.de procu.facit l.si procurator.ff.de condi.:nde.nec etiam est verū ꝙ negligentia procura.non debeat nocere domino in casu prędicto: quia imò debet posse nocere. nam minus malum est absenti quod in aliqua particula causæ negligentia committatur per procuratorem.quàm ꝙ defensio causę negligatur, & nullus compareat: & ideò melius, & vtilius est sibi talem procuratorem admitti: licet possit committere aliquā negligentiam. nā melius est taliter admittere, quàm ex toto repellere.arg.l. tutor. C.de neg.gest.& hac ratione considerata, tex.in l.non solùm.§. fi.ff.de procu.dicit ꝙ eo casu, quo iudex deliberat omnino procedere contra absentem in causa suspecti ꝙ debet admittere ꝓcuratorem etiam sine speciali mandato: quia tunc minus malū est, quòd aliquis admittatur, quàm quod nullo admisso procedatur, nam verisimiliter veritas melius patefiet.& hac ratione attenta etiam in d.§.publicè qui voluit quēlibet admittendum, videtur intelligendus.quando iudex deliberat, omnino procedere contra absentem.nam primo loco debet procurare quantum potest, vt reus principalis compareat.& si hoc fieri nō potest debet procurare, vt compareat procurator habēs speciale mandatum.& si hoc etiam fieri non potest, admittat sine speciali mandato: & etiam admittat quēlibet defensorem sine aliquo mandato.ar.d.l.non solùm.§.fi.Nec ob.si dicatur ꝙ verisimilius magis fideliter dominus defendet causam suam per se quàm per procuratorem, & sic per hoc nō debeat admitti procurator: qa in prędicto casu prædicta ratio non potest vendicare sibi locum: quando iudex est omnino processurus cōtra absentē ad sententiam, vt est tex.apertus in d.l.non solùm.§. fin. Et ratio patet manifesta de se ex his, quæ s.dixi.& sic concludit Io.de Imo.ꝙ vbi contra absentem potest procedi ad sententiā poenę capitalis, debet admitti procurator.quàm etiā snīam tenuit Dy.& etiā scpm qd̄ consuluit, vt dictum est.& tenet etiā Cy.in d.l.reos.& Io.And.vbi s.& sequuntur cōmuniter doct. secundùm Io.de Imo.excepto Bart.de Sali.& do.Anto.de bu. hic. ¶ Sed aduerte: quia arbitror ꝙ dici posset ꝙ Bar.forè intellexit ꝙ non admittatur procurator, sed instructor, vel informator: quia dato ꝙ quis habeat mandatum.tamen melius est quòd admittatur vt instructor, quam tanq̄ procurator: quia primo casu satisfactum erit absenti & iudici quò ad instructionē sine aliquo præiudicio absentis, quàm in secundo casu in quo propter mandatum posset magis pręiudicari: si tamen ille, qui habet mandatum, nollet admitti vt instructor, sed vt procurator, procederet dictum Ioan.de Imo.

¶ Itē aduerte, qa Io.de Imo.nō respōdet ad alia duo argumēta quæ supra vltimo loco formaui pro opinione Barto.vnde potes dicere quòd ad vltimum argumentum de satisdatione præstanda potest responderi quòd prædictum argumentum non procedit, vt patet ex his quę dixi in j.q.prin.in assignando ratiōes. ¶ Sed maior difficultas est in respondēdo ad aliud penult.argumen.dicta l.j.§.j.ff.an per ali.cau.ap.sed potest responderi, vt s.latius dixi in q.j.& x.nam illa lex loquitur in casu in quo non poterat procedi contra absentem. quod patet ex eo quod ibi dicitur causam appella.esse eiusdem naturæ, cuius est causa principalis: si ergo in principali potest procedi contra absentem: ergo & in causa appellationis, & si in cā principali potest interuenire procurator: ergo & in causa appellationis per rationem ibi assignatam in tex.de quo latius dicendum, vt dixi in j.q.huius ij.q.princip.in versicu.nec etiam obstat si diceretur. ¶ Ad aliud autem argumentum supra formatum per alios pro opinio. Barto.respondet̄ quòd argu.procedit quando absens posset haberi: & contra absentem procedi non posset, vt est in casu nostro. ¶ Nec etiam obstat si diceretur quòd si procurator admitteretur iudicium redderetur delusorium: quia ex quo ius noluit contra absentem procedi posse illud non considerauit.nec etiam §.ad crimē.in quo nulla fit differentia præsentiæ & absentiæ: quia licet ille tex.simpliciter loquatur: sufficit tamen quòd alia lex distinguatur per not.in l. Seio.ff.de testib.& in c.cùm expediat.de elect.lib. vj.& l.nam & posteriores.ff.de legi.& sic residet Ioan.de Imola.

¶ Tu aduerte: quia nouissimè reperi quandam repetitionem Ange.quam fecit in dicto §.publicè.quæ vt arbitror fuit vltima: quia reperio illum §.per eum bis repetitum, licet vtraq̄ repetitio fuerit satis breuis: quia non præterit decem columnas. in qua ipse dat nouissimum intellectum.ad dictum §. publicè. dicens quòd licet in iudicando & consulendo non sit recedendum ab opin.gloss.tamen disputationis causa distinguit quòd quandoq̄ reus accusatus de crimine capitali est absens ex iusta causa, & potest interuenire procurator ad plenam defensionem: & ita intelligit l.reos.C.de accusatio.& ita per consequēs potest dici quòd intelligatur ca.reos.v.q.iij. vbi litera formaliter dicit reos capitalium criminum absentes: etiam per procuratorem defendi leges publicorum iudiciorum permittunt: nec apparet quòd litera loquatur in defensore qui solùm venit ad allegandas causas absentiæ: & ideo intelligit illa iura generaliter per l.j.§.generaliter.ff.de legat.præstand.& dicta l. de prætio.& ratio est secundùm eum: quia vtile est reipublicæ quòd absentes defendantur. Vnde ratione publicæ vtitatis illud videtur inductum.allegat etiam ad prædicta d.§.publicè.& qd̄ not.in l.j.§.j.ff.de ope.no.nū. ¶ Si verò reus accusatus de crimine capitali nō abest ex iusta causa, sed ex iniusta fortè: quia latitat: & tunc verum est ꝙ ad crimen publici iudicij frustra interuenit, ꝓcurator: ita intelligit d.§.ad crimen.in j. respon.volens ꝙ secundum responsum illius §.loquatur in casu in quo procurator cōparuit ad allegandas causas absentiæ: & ꝙ per eius comparationē snīa differatur: & quòd debeat intelligi in alijs casib⁹ vel causis nō capitalibus in qbus possit ferri snīa contra absentem.Si enim non potuisset ferri contra absentem propter cām absentiæ allegatam non retardaretur prolatio sententiæ, sed propter ipsam materiam causæ.

¶ Et si diceres ad quid prodest quòd procurator interueniat ad plenam defensionem in casu in quo in absentem non potest ferri sententia, Respondeo quòd prodest ne fiat annotatio vel descriptio omnium bonorum secundùm formam l.j.ff.de re.& l.reis.ij.C.de requi.re.Item poterit prodesse quo ad impediendum damnum secundùm quod dicam in sequen.q.in fin.probatur autem defensio non probato crimine.vnde propter hoc insurgit magna vtilitas: tum ratione dictę annotationis, tum etiam quia absens ex actis poterit se informare, an debeat comparere vel non. ¶ Et hic intellectus est valde subtilis & singularis: tamen vt ipse dicit non est recedēdum à communi opinione quæ plus mihi placet intelligendo & declarando, vt supra dixi.

¶ Insup aduertendū est ꝙ prædicta ꝓcedūt respectu rei accusati. Sed vtrum eo casu quo potest procedi contra absentem. & quo potest admitti procurator debeat admitti per regulam quę vult æqualitatem in iudicijs seruandā, vt in regula nō debet actori.de reg.iur.li.vj.& ff.eo.vnde si reo accusato licet cōparere per procuratorē: debet etiam licere accusatori.

¶ Sol.ego arbitror dicendū cōtrarium: & hoc indubitāter procedit retenta opi.de qua supra intelligēdo quòd talis procurator non possit interuenire ad plenam defensionē, sicut nec procurator rei ad plenam defensionem secundùm opi.Bar.& sequaciū, sed bene arbitror ꝙ possit interuenire ꝓcurator vel defensor ad allegandas cās absentię ipsius accusatoris ad hoc

vt effugiat pœnas accuſatoris abſentis per cōtumaciã.de quo per Spe.in tit.de accu.§.v.in iij parte ſui operis. Bar.in l.quęſitum.ff.ad ſenatuſcō.Turpil.dixi latius in c.licet.ſ.eod.

¶ Sed retenta opin.cōmuni.maius videt̃ eſſe dubiũ, an poſsit venire vt defenſor.arbitror tamẽ idem dicendũ:quia etiã hoc caſu militãt rationes,quare ex parte accuſatoris non admittat̃ procurator.de quibus dixi ſ.in ij.q.primę q. principalis. non obſtat argu.ſ.in contrariũ formatũ:quia poteſt reſponderi,vt dixi in d.ij.q.nã diuerſitatis ratio hoc facit,vt nõ ſeruetur æqualitas.& maximè:quia facilius admittitur procurator ex parte conuenti,quàm ex parte accuſatoris.vt l.licet.ff.de procurat. cum ſimil.intellige tamen vt ſtatim dixi,quòd poteſt venire ad allegandas cauſas abſentiæ.& adde quæ dixi in dicta ſecunda quæſtione.

39 ¶ †Sextodecimò quæro,quid ſi ſtatuto diſponitur quòd accuſatus vel inquiſitus de crimine capitali ſi ſit contumax,habetur pro confeſſo:& condẽnetur,& ponatur in banno,an hoc caſu admittatur procurator.ſol.Bar.in d.extraua.ad repri.in ver. legitimè.tenet ꝙ nõ.ne in aliquo habeat nocere dño.arg.eorũ quæ dixi ſ.in præcedenti q.in opi.Barto.& quia hoc non reperitur iure cautũ.quinimo ſcd̃m Bart.hoc videtur eſſe de mente ſtatuentium quòd tunc nõ admittatur procurator vel abſens: alias autem nunq̃ abſens poſſet condẽnari vt contumax:quia cõpareret per procuratorẽ:& ſic non poſſet haberi pro confeſſo.& per cõſequens nõ poſſet damnari,aut poni in banno.

¶ Dy.verò tenet & cõſului cõtrariũ,vt patet ex his quæ dixi ſ.in pręcedenti q.in opin.ſua.voluit ergo ꝙ etiã ſi ex forma ſtatuti contra contumacẽ poſſet procedi tanq̃ cõtra confeſſum, quòd nihilò minus admittetur procurator.& hanc ſequit̃ Ioã. And.in addi.Spe.in titu.de procura.§.j.verſic.item ꝙ cauſa eſt criminalis in fi.magnæ addi.quã dicit tenere Iaco.de Are.in l. inter accuſatorem.ff.de publi.iudi.& per hanc dicit cõſuluiſſe Dy.& hæc plus mihi placet cũ limitatione.de qua ſtatim dicã. & corroboratur ex his quę dixi in pręcedenti q.

¶ Nec obſtat primũ ar.Bar.quia hoc nõ reperiat̃ iure cautũ:qa imò reperitur,nam cùm dictum ſit in præcedenti q. quòd vbi contra abſentem poteſt procedi in crimine capitali poteſt interuenire procurator retenta opinio.cõmuni poterit interuenire in caſu noſtro:& ſic ſi interuenit non dicitur contumax. & per conſequens non poterit haberi pro confeſſo.

¶ Nec obſt.aliud argu. Barto.quia imò poterit habere effectũ, quãdo nõ comparet nec per ſe nec per procuratorẽ.vnde ſatis videtur ſufficere quòd prædictum ſtatutum qđ eſt adeo exorbitans & præiudiciale poſsit habere effectũ in aliquo effectu: & reſtringendum eſt potius quàm relaxandũ.argu.no.in c.cũ dilectus.ſ.de conſuetu.& in regula in pœnis.de regu.iur.libro vj.& voluit Ioan.de Imol.in dicto §.ad crimen.

¶ Aduerte tñ:quia ſcd̃m ſñiam Ang.de qua in præce.q.eſſet diſtingendũ,vtrũ abſens cõtumaciter abeſſet prout videt̃ velle ſtatutũ,videlicet:qa latitaret,& hoc caſu poſſet ſaluari opin. Bart. Et ſi tu diceres nõ dicit̃ abeſſe vel latitare ex quo cõparet per procuratorẽ.Reſpõdeo ꝙ ſi cauſa abſentiæ ſuæ eſt iniuſta forte:quia cũ poſsit cõparere nõ cõparet per ſe:quia fortè ſentit ſe culpabilẽ:& ideo vult comparere per procuratorem:& tunc meritò habetur pro confeſſo:nec admittitur procurator.

¶ Si verò nõ latitaret,ſed eſſet abſens ex iuſta cauſa:tũc admitteretur procurator etiam ad defenſionẽ innocentiæ.Et hęc eſt mea noua cõſideratio,quę habuit ortum ex opi.Ang.Ex qua infero ꝙ anteq̃ legitimaret̃ perſona talis procuratoris neceſſarium eſſet ꝙ doceret̃ de legitima cauſa abſentię.aliàs poſſet iudex eum nõ admittere.Itẽ fortè poſſet dici ꝙ iudex intellecta iuſta abſentię cã poſſet differre iudiciũ donec ipſe poſſet per ſe cõparere,niſi fortè oporteret ipſum intra certũ tempus cãm expedire:& impedimentũ eſſet futurũ longum.cogita.

¶ Et ex prędictis infert̃ quid dicendũ ſit in caſibus in quibus de iure cõi cõtumax habet̃ pro confeſſo.& vt confeſſus & cõuictus de crimine poteſt condemnari.Exemplum de crimine hæreſis in quo citatus,vt de fide reſpõdeat ex cõmunis vinculo innodatus pro eo ꝙ cõparere ſubterfugit,& cõtumaciter ſe abſentat,quã excõicationem pertinaci animo per annum ſuſtinet:ex quo tunc condẽnatur vt hęreticus,vt c.cũ contumacia. de hęreti.lib.vj.dico enim quòd hoc caſu admitteret̃ procurator probando quòd ille ſe non abſentat contumaciter,ſed ex iuſta cauſa.quod voluit ille text.vt patet ex verbis ſuis.faciũt etiã prædicta ad ea quæ tradunt̃ in c.rurſus.& c.quicunq̃.xj. q.iij.& hæc procedunt ex parte accuſati.Ex parte autẽ accuſatoris quid iuris ſit,collige ex dictis in fine præced.q.

40 ¶ †Decimoſeptimò quęro vtrũ in caſibus in quibus dixi procuratorẽ non admittendũ propter naturã cauſę & qualitatem pœnæ indiſtinctè procedat etiam ſi reus accuſatus eſſet præſens.ſol.Bal.in l.reos.C.de accu.tenet ꝙ ſic,dicens ꝙ ſi ruſticus qui neſcit dicere facta ſua,ſit pręſens ꝙ certè poterit loqui per procuratorẽ,vt cõiter dicũt doct.quia ex quo aliquis eo præſente loquit̃,videt̃ ipſemet loqui:& ſic nõ videt̃ defendere ſe per ꝓcuratorẽ.ſed ſeipſum iuris fictione.ar.l.ſi ꝓcurator.ff.de ver.ob.& quod no.in l.ſi defenſor.ff.de interro.act.& l.cũ oſtẽdimus.§.fi.ff.de fideicõmiſ.tuto.& in hoc dicit cõcordare oẽs doct.Sed cõtra hoc facit quod dixi ſ.in xv.q.ſcd̃m opi.Bar.ſecundũ quã videtur dicendũ ꝙ non debet admitti procurator etiam pro præſente.pro quo facit l.j.ff.an per ali.cau.ap.& d l.pe.§.ad crimen.ff.de publ.iud.hoc modo inducendo accuſator & accuſatus debẽt eſſe pręſentes in iudicio criminali.& qñ crimen eſt graue debent teneri in cuſtodia vel carcere,vt l.penul.& fi.& C.de accuſa.& l.j.ij.& iij.ff.de cuſto.reo.cùm ergo iuriſconſultus hoc ſciret eſſe debere:& nihilò minus in d.§.ad crimen.dixit ꝙ ad crimen publici iudicij proſequendũ fruſtra admittitur procurator, vt d.l.j.dixerit ꝙ in cauſa criminali ex qua venit imponenda ſ.relegationem,non interuenit procurator,videtur intellexiſſe,vt etiam quãdo vterq̃ eſt præſens, ſeu in vinculis ꝙ non debet admitti procurator:hoc etiam videt̃ probari,& fortius in d.l.j.ff.an per ali.cau.app.aliter inducendo hoc modo,videlicet hic ſententia fuerat lata in cauſa principali:ergo neceſſariò ibi fuerat pręſens:aliàs non debuiſſet damnari,vt l.abſentem.ff.de pœnis.& cõſequenter debebat eſſe in vinculis tam actor quàm reus propter grauitatem pœnæ, vt in dictis iuribus,& tamẽ ibi nõ admittitur procurator ſi venit imponenda pœna à relegatione ſ.Et pro hoc etiam facit:qa ſubeſt ratio quã ſ.dixi.videlicet ꝙ ipſe principalis melius agitabit cauſam per ſe q̃ per procuratorẽ.argu.l.ij.§.fi.ff.de adulte.Ego verò in hoc articulo prius arbitratus ſum vtramq̃ opi. concordari poſſe hoc modo, videlicet quòd aut accuſatus eſt præſens:& procurator ipſius formaliter reſpondet habita informatione prius à domino,qualiter debeat reſpondere in effectu.& hoc caſu procedat opin.Bal.aliàs procedat alia opi.ſed demũ habita diligentiori conſideratione non videor poſſe ſuſtentari dictam opin.quia videtur expreſsè cõtra text.in l.non tantũ.ff.de appel.vbi non ſolùm quis admittitur ad appellandum pro volente,ſed etiam pro eo cõtradicente in cauſa in qua quis venit capitali pœna puniendus.Vnde deciſio huius q. videtur difficilis:in prædicta,tamen difficultate arbitror ꝙ prima opi.ſit verior:videlicet ꝙ pro pręſente admittitur procurator,vt ſciat melius reſpõdere:habito tñ mandato ſuper ſpeciali reſponſione.de quo articulo dicã j.in vj.q.principali huius ſecundæ q.principalis,vnde hoc caſu cũ pręſens per præſentem procuratorẽ rñdeat,videtur ipſemet rñdere.arg.d.l.ſi procura.cũ alijs iuribus ſ.alleg.faciunt ea quæ ſtatim dicã in ſeq.q. nec ob.argumẽta in contrarium formata: quia licet ita debeat eſſe vel cõmuniter ſit quòd in cauſa criminali quando crimen eſt graue tam accuſatus quàm accuſator debeant ſtare in vinculis:tamen poterit eſſe quòd non erit in vinculis,quo caſu quærendum erit de procuratore. quod videtur etiam ſentire iuriſconſultus in dictis iuribus cùm tractat de procuratore:quia cõmuniter quis conſtituit procuratorem quando nõ poteſt intereſſe rebus ſuis.facit l.j.§.verſus.ff.de procura.nec obſtat ratio ſ.allegata:quia in caſu noſtro non procedit,cùm principalis ſit præſens.& habeat informare ipſum procuratorem:quin imò melius defendet cauſam ſuam per ſe, & per procuratorẽ: quàm per ſe ſolum.Et prædicta procedunt ex parte accuſati. Ex parte accuſatoris quid iuris ſit,docto.non tangunt. Ego arbitror quòd ad exordia cauſæ hoc eſt ad accuſandum ſeu libellum accuſatoriũ procuratorio nomine concipiendũ nõ admittat̃:quia poſtq̃ crimen eſt publicũ,& cuilibet competit accuſatio poſtq̃ quis poteſt accuſare nomine proprio nõ debet admitti alieno.arg.eorum quę didixi in ij.q.j.q.principalis.in prima ratione aſsignata:quare ex parte accuſatoris nõ admittatur ꝓcurator.& hoc limitari põt.ar.eorum quę dicunt̃ in d. q.in reliquis autem actibus arbitrarer idem dicendũ eſſe ex parte accuſatoris quod dictũ fuit ex parte accuſati.& adde quę dixi ſ.in xv.q.

41 ¶ †Decimooctauò quęro vtrũ in caſibus in quibus dixi ꝓcuratorem non admittendũ ratione qualitatis cauſæ ꝓcedat qđ dictum eſt etiam ſi reus accuſatus ſit carceratus.ſolu.Odo.quẽ ſequitur Gandi.in tractatu malefi.& etiam Ray.tenent ꝙ non admittatur procurator.& idem Ricar.de Saly.in dicta l.ſeruũ quoq̃.§.publicè.& Barto.de Saly.in l.reos.C.de accuſa.& do. Anto.de But.hic.mouentur:quia talis procurator non poteſt præſtare cautionem.de qua dixi ſ.in vj.ratione.j.q.allegat etiã ad hoc l.j.ff.an per ali cau.ap.inducẽdo,vt ſ.dixi in alia q. Nec obſtat ſcd̃m domi.Anto.l.non tantũ.ff.de appel.quæ videtur facere in contrariũ: quia reſpondet ꝙ ibi ꝓcurator interuenit

ratione proprij interesse insurgentis ratione cuiusdam cognationis quæ est inter omnes homines, vt l.vt vim.ff.de iustit. & iure.& hoc propter periculum sententię iam latæ.quando notum est illam fore iniustam:& damnatus voluntariè properat mori.secus vbi dubius est de iure suo,& non constat illum iniustè condemnatum.facit dicta l.j.ff.an per ali.cau.ap.Item mouetur do.Barto.quia si admitteretur ad respondendum positionibus, vel ad testes producendos eius dictum vel factũ posset nocere domino:quod videtur inconueniens in causa tanti præiudicij.secus si non esset tanti præiudicij, videlicet relegatus,vel minor.facit quod nota.in l.fina.C.de iniur.arguendo à speciali, vt s.sepius fuit inducta.dicit tñ do.Anto.quòd si quis posset comparere vt instructor vel præparator nõ vt procurator suscipiendo in se tutelam iudicij.vnde secundũ eum poterit comparere ad iurãdum de calumnia, si ad hoc habet speciale mandatum : quia per hoc non suscipit in se tutelam iudicij. facit l.si autem.§.si.ff.de constitu.pecu.Bart.verò in d.l.penul. §.ad crimen.ff.de public.iudi.tenet cõtrarium per l.sciendum. & l.seruus.ff.de pub.iud.& quia incarcerato videnť cessare omnes rationes per quas ex parte accusati videtur prohiberi interuentus procura.nam sententia poterit ferri in ipsum presentem,& contra ipsum pæsentem exequi.et si iudicium non erit delusorium.Item : quia plenius & vberius defendet ipse reus causam per se,& per ꝓcuratorem quàm per se solum iuxta il illud vulgatum:in causa propria aduocatũ quære.& quod no. de ludo scachorũ in l.error.C.de iur.& facti.igno.Nec obst.ratio in contrariũ facta,videlicet quòd nõ sit æquum ꝙ procurator præiudicet domino:quia eius dictum factũ vel neglectũ nõ poterit pẽiudicare sine specialissimo mandato ad sic respõdendum.& si tale mandatum habuerit nõ procurator.sed ipsemet principalis præiudicium sibi facit.arg.l.licet.& l.qui autẽ. in fin.ff.de condi.licet cõmittatur aliqua negligentia eo maximè:quia cùm reus sit carceratus, verisimiliter informabit se de gestis per procura. & concludit finaliter quòd pro carcerato, procura.admittetur ad omnes actus iudiciales prę terꝙ̃ ad sententiam.& sic intelligit quod notatur in l.ij.C.de accu.Sed Ioan.And.in addi.Specu.in titu.de procur.§.j.versic.sed nunqd ad media.dicit ꝙ procura.interuenit ad media causæ,nõ ad lit. contest.quia ille est actus pertinens ad principalem.quod videtur satis rationale.scđm Io.de Imol.¶ Nec obstat scđm Ioan. de Imol.l.j.ff.an per ali.cau.ap.allegata in contrarium:quia debet intelligi quando reus post sententiam se absentasset,secundùm quod dixi in præcedẽti q.nam hoc etiam contingere potest:& à iure considerandum est.arg.l.castitati.C.de adulte.nec etiam obstat quod quando crimen est grauè tam accusator ꝙ̃ accusatus debent teneri in vinculis:quia licet illud sit verum regulariter:tamen quandoꝙ̃ euenit oppositũ ex eo quòd alter se absentat.hoc casu qñ alter est absens,debet intelligi iura tractãtia,an procurator debeat admitti vel non.pro quo facit text.in dicto §.ad crimen.in versi.sed excusationem.per quẽ ver.clarè datř intelligi,quòd voluit intelligere de absente in principio illius §.facit etiam quod habetur in l.inter accusatorem.ff.de publi.iudi.& in d.l.seruum quoꝙ̃.§.publicè.ff.de procu.vbi tex. refert se ad absentes.& similiter in l.reos.v.q.iij. & ideo videř dicendum secundùm Ioan.de Imol.cum cõmuni opi.quã seruat consuetudo prout etiam hic dicit do.Anto.quæ vult quòd pro carcerato admittatur procurator ad plenam defensionem super crimine.& hanc etiam opi.sequuntur domi.de Rota deci.cxcvj.Et p prædicta etiã patet ꝙ licet scđm d.Ant.& quosdam alios quando reus est carceratus videatur sufficere quòd admittatur instructor vel præparator vel assistens.non tamen videtur esse repugnans quòd admittatur quis vt procura.imò videtur esse iuri conforme,vt d.§.publicè.& per ea quę s.dicta sunt.pro quibus etiam facit l.exigendi.C.de procur.& dicta l. nõ tantũ.ff.de appel.nec ob.respõsio do.Ant.quã dat hic ad l. non tantum.de qua statim dixi in opin.sua,videlicet quòd admittatur ad vnum articulum tantũ,videlicet appellationis ratione generalis cognationis inter homines existentes : quia si bene ponderetur illa l.loquitur etiam de eo qui admittitur ad prosequendum appellationem, nec etiam est vera ratio præfati do.Anto.de cognatione quam tangit etiam glo.in d.l.non tantũ.quia lex illa nõ considerauit illam cognationem,vt potest colligi ex no.in l.sed & hæ.ff.de procu.cũ no in l.iij.§.parentes.ff.de in ius vo.quãuis ille §.loquař in alia ratione,sed ꝓpria ratio ad l.nõ tantũ.fuit:quia ibi damnatus erat in vinculis. & ideo iudicium nõ poterat esse frustratorium.Et preterea iudex ex præsentia personæ poterat cõprehendere quo colore, quo pallore &c.vt l.de minore.§.tormenta.ff.de quæstioni.& hoc voluit Bar.in d.l.non tantũ.licet possint etiã aliæ rationes adduci.de quibus ibi per doct.Et præterea si ratio cognatiõis esset vera quare non ita dicendũ esset quod admittatur procurator ad alios actus.quàm ad solum articulum appellationis: cùm vtrobiꝙ̃ pariformiter vendicet sibi locum.Item si diceremus quòd res nõn tantùm haberet locum solũ in articulo appellationis:certè non posset adaptari ratio l.non tantũ.quia si reus properaret mori non faceret aliquam defensionẽ.& renũciare posset appellationi tacitè vel expresse.quod non est dicẽdum.Bald.verò in repeti.d.§.publicè.dicit quòd est distinctio cõmunis gloss.& docto.vtrum accusatus sit absens an sit carceratus,vt pro detento & carcerato admittatur procurator:non bene probatur,per d.l.ij.C.de accu.quia ibi dominus non venit procuratorio nomine, sed tanꝙ̃ tertia persona veniens ex transuerso pro suo interesse pecuniario.facit l.j.C.de bo.dam. sicut in simili posset vxor prohibere ne bona mariti destruerẽtur vel in præiudicium suum publicarentur,vt l.si quis post. C.de bo.damna.& pater potest prohibere ratione sui interesse,vt l.si filius.eod.titu.nam quo ad istam tertiam personã venientem ex transuerso causa non est criminalis:& ideo constituit procuratorem,vt l.Lucius.ff.de appel.facit etiam quod notatur in l.ij.ff.si ex noxa.causa agatur. Concludit ibi tandem Bald.quòd cõmunis consuetudo habet,& obseruat quòd pro carcerato admittatur procurator. Idem tamen Bal.in d.l.reos. C.de accu.dicit quòd detentus in carcere pro pœna capitali cõstituit procuratorem ad omnia prę terꝙ̃ ad tria.non enim constituit ad lit.contest.Item nec ad torturam subeundã:quia absens à iudicio non potest damnari capitaliter l.absentem.ff. de pœnis.sed ad audiendam sententiam pro ipso accusato bene admitteretur procurator,vt l.ꝙ̃uis.C.de adult.vbi est casus secundùm vnam lectu.subdit tamẽ ꝙ ad sñiam formandã in personam domini sui contra dominũ non admittiř procurator in causa capitali:quia absens nec condẽnari nec absolui potest l. absentem.ff.de pœ.& principalis ita debet duci ad banchum in causa absolutionis, sicut in casu condẽnationis.sed qñ sñia venit formanda in personã dñi præsentis:tunc potest interuenire procurator ad illũ actũ,vt ipse Bal.cõcludit.Ang.verò in d.repe.§.publ.pro sententia Bar.& cõi obseruantia allegat l.si nõ defendař.ff.de pœ.vbi tex.expressè dicit ꝙ ad defensionẽ serui admittiř vnusquisꝙ̃.& loquitur de carcerato:subdit tñ ꝙ multũ mirař de opin.Bar.nã Bar.dicit ꝙ ideo in causa capitali non interuenit procurator: quia nõ potest dño prẽiudiciũ generare:vnde si hęc ratio est vera:ita videtur habere locũ qñ dominus est carceratus,sicut etiam qñ nõ est carceratus:& sic nullo casu posset interuenire procurator.& pro hoc dicit se allegare casum singularem in l.miles.§.quidam.ff.de adul.vbi litera dicit ꝙ vtile tẽpus quod datur marito ad accusandũ de adulterio nõ currit ei existenti in carcere:ergo patet quòd non põt cõstituere procuratorẽ ad accusandũ de adulterio:quia si posset,ei curreret tempus,vt l.j.ff.de diuer.& tempo.præscrip. & hoc de cursu temporis tenet Bar.in d.§.quidam.& probař in l.Papinianus exuli.ff.de mino.vnde consuluit Ange.ꝙ carceratus semper faciat actus per seipsum:& accusator semper dirigat acta in personam accusati,& nõ in personam procuratoris.quod est menti tenendũ Io.de Imol.in d.§.ad crimen.dicit ꝙ cõmunis cõsuetudo ꝙ procurator pro carcerato nõ contestatur litem,sed custoditus debet presentari,vt illã cõtesteř,vt l. ij.ff.de custo.reo.ratio potest esse ne,s.videař effectus dñs litis per cõtestationẽ.Item subdit ꝙ nec ad sñiam audiendã põt cõstitui procurator:quia carceratus debet duci ad tribunal,vt dictum est:licet enim sit in carcere:tamen videtur abesse,vt l.iiij. §.abesse.ff.de damno infect.facit etiam quod nota.in d.l.ij.C. de accusatio.

42 ¶ †Quidam verò dixerunt quod carceratus debet respondere per se non per procuratorem in omnibus actibus substantialibus.de quibus in l.prolatam.C.de senten.Ioan.de Imol.tandem dicit concludi posse quòd pro carcerato possit interueniri procurator prę terꝙ̃ in sententia.vnde vult quòd si procurator habeat mandatũ specificũ ad cõtestandũ litẽ,& ad confitẽdum vel negandũ ꝙ possit litẽ cõtestari cũ non videař aliqua rõ in cõtrarium ꝓhibitiua.fateř tñ ꝙ melius faciet iudex ꝓuidere ꝙ ipse reus personaliter litem contesteř.ar.d.l.de minore.§. tormenta.ff.de quæstio.pro qua opi.facit:quia vbi ius disponit in hac materia ꝙ ꝓcurator possit interuenire, videř dispẽsare quo ad oẽs actus præterꝙ̃ ad sententiã,vt l.fi.C.de iniur.vnde illud quod ibi operatur dispensatio facta cõtra cõmunes regulas ratione dignitatis operetur etiam alia causa propter quã iudex dispensat:vñ cũ ius permittat interuentũ procuratoris ꝓ carcerato,& pro absente eo casu quo potest procedi cõtra absentẽ:verior videř opi.ꝙ possit interuenire ꝓcur.ad oẽs actus prę terꝙ̃ ad articulũ sñiæ,licet vt dixi,prudẽtius faciat iudex si cõpellat principalẽ per se litẽ cõtestari,& positionibꝰ rñderet

quibus in criminali potest respõderi, debet per verbum veritatis: non autem verbũ credo. vt dicit Bart. in l. Marcellus. ff. rer. amo. & l. inter. §. rectè. ff. de fur. & hæc opin. videt͂ mihi verior. prædictę tamen opi. aduersatur dicta opin. Ange. quã arbitror Io. de Imol. non vidisse, sed ad ipsam & rationes suas arbitror posse responderi. primò ad rationẽ de præiudicio, patet respõsio ex his quæ s. dicta sunt pro opi. Bar. ad tex. verò in l. miles. §. quidam. respõdeo scd'm quod sensit Ange. in l. pen. §. ad crimen. ꝙ ibi nõ currũt illa tempora: quia volens alium accusare, accusare nõ potest per procuratorẽ, licet pro carcerato admittatur respõsio. quod dictum est notabile secundũ Angel. dicit tamẽ Ioã. de Imol. ꝙ fortè illud intelligi posset quãdo carceratus vellet accusare corã alio iudice. nõ corã illo penes quẽ est. facit quod not. idem Ange. in l. iiij. ff. de adul. debet etiam intelligi qñ est carceratus ex alia causa ꝙ ex ea ex qua esset accusatus. nam tunc recurrendũ esset ad illam difficilem materiam. de qua in l. is qui. ff. de publi. iud. & l. neganda. C. qui accusa. non pos. in qua tractatur an accusatus possit accusare acusatorẽ suũ vel extraneũ siue sit accusatus: & nomẽ accusati nõ sit receptũ inter reos, siue sit receptum, & sic sit in vinculis. super qua materia non insisto: quia indigeret alia repetitione: sit ergo conclusio in hac quæstione ꝙ pro carcerato admittit͂ ꝓcu. cũ mãdato specifico ad oẽs actus præterꝗ ad sñiam cõtra eũ formãdam.

¶ Et prędicta procedũt reo existente in carcere pro illo delicto in loco in quo iudicium fit. Sed si reus esset captus pro homicidio Senis: & Perusij agitaret͂ iudicium: quia Perusinus non posset interuenire: ita dicit Bal. in l. reos. §. super his. C. de app. Et satis placet per rationes superius allegatas.

¶ Item prędicta procedunt ex parte accusati. ex parte autem accusatoris potes concludere ex his quæ dixi in fi. duarũ præcedentium q.

43 ¶ † Decimononò quæro an in casibus in quibus mortuus põt dãnari, vt est in crimine læsæ maiestatis, vt l. fi. C. ad l. Iul. maie. & in crimine hæresis, vt in c. cùm scd'm de hæreti. lib. vj. & c. si quis episcopus. j. de hæret. xxiiij. q. ij. c. fi. & vide alios casus in gloss. summę. & vide glo. & doc. in l. ad iudiciorum. ff. de accu. vbi numerantur alij casus.

¶ Et aduerte: quia Bar. in l. si quis defunctum. C. de apo. fuit in mirabili opi. dicit enim post Ricar. quod iura quę volũt quòd de crimine heresis potest cognosci post mortem, debent intelligi intra quinquenniũ. quod dicit singulare propter inquisitores qui inquirunt post mortem, vt bona eorum publicent͂. Sed hoc dictum nõ videtur verum nec tutũ: quia contra tex. in c. ij. §. fi. de præscriptio. lib. vj. vbi requirunt͂ xl. anni. nisi fortè diceremus quòd quantum ad publicationem bonorum procedat ille text. sed quantum ad damnationem memorię procedat dictum Bar. licet Bar. videatur loqui in publicatione bonorũ, sed non insisto: quia nõ est principalis materia nostra.

¶ Redeundo igit͂ ad propositũ quæstionis quæritur vtrum in casibus prędictis admittat͂ procu. sol. Bal. in d. l. reos. C. de accusa. quasi in fi. tenet quòd sic, quod probatur apertè: quia cùm alias defunctus non possit loqui, si aliud diceremus excludere mus defensionem: quod esse non debet. facit quod notatur in simili. nam vt non violetur sepultura, quilibet potest interuenire, vt l. quęsitum. ff. de sepul. viola. facit etiam: quia mortuo tali accusato extinguitur pœna inferenda quo ad personam. & solum remanet quæstio bonorum, vt l. iij. C. si penden. appel. & l. fina. C. si reus vel accu. mort. fue. sed in quæstione bonorum admittitur procurator, vt dixi s. in ij. q. ergo &c. & posito quòd veniret damnando eius memoria: tamen idem dicendum est propter rationem prędictam ne tollatur defensio. Et quia est in consequentiam ex delicto venit imponenda seu irroganda infamia. admittitur procurator, vt dixi s. in viij. q. Et ex prædictis etiam infertur ꝙ hæredes poterũt defendere bona, & memoriam defuncti per procuratorem.

¶ Et ex prædictis Deo duce, latè & clarè est expedita prima q̄stio principalis prædicti secundi membri principalis. Nunc igitur iuxta præmissum ordinẽ transeundũ est ad ij. princi. q. huius ij. membri principalis.

Secundò Igitur principaliter quæro vtrum in casibus in quibus procurator non potest interuenire in causa criminali ad plenã defensionem possit saltem interuenire ad aliquem actum iudicialem. Circa quam quæstionem per ordinem examinabimus infrascriptas quæstiones.

¶ Prima erit vtrum ex parte actoris in causa capitali possit libellus offerri per procuratorem. ¶ Secunda erit: quia oblato libello iudex committit citationem, & reus non comparet quandoꝗ propter impedimentum facti, quandoꝗ propter aliam causam, vtrum procurator admittatur ad allegandas causas absentiæ. ¶ Tertia, an admittatur ad litis contestationem. ¶ Quarta, an admittatur ad iurandum de calumnia. ¶ Quinta, an admittatur ad respondendum positionibus. ¶ Sexta, an admittatur ad concludendum in causa. ¶ Septima, an admittatur post conclusionem in causa. ¶ Octaua, an admittatur ad sententiam. ¶ Nona, an admittatur ad appellandum. ¶ Decima, an ad mittatur ad pœnalem exequutionem. ¶ Vndecima & vltima vtrum admittatur ad petendum ꝙ bannitus vel condemnatus à relegatione s. cancellari debeat.

44 ¶ † Primò igitur quero vtrum ex parte actoris in causa capitali possit libellus offerri per procuratorem. & videtur dicendũ quòd sic, per l. denunciasse. in princip. versicu. sed & si per procuratorem. ff. de adulte. per quem text. videntur hoc voluisse Vbert. de Bob. & Ioan. de Deo. vt dicit Specu. in titu. de procurat. §. j. versic. tertiodecimò quæro. sed Ioan. And. ibi in addi. Specu. dicit quòd præfati docto. hoc non asseruerunt, sed dixerunt: quidam dicunt. sed pro dicta opi. videtur text. expressus in l. & eum qui. ff. ad l. Iul. de vi publi. ibi dum text. dicit, libelli dati mihi à Domitio Saluiano nomine Domitij Saluiani. pro qua etiam facit. nã libellus pertinet ad preparatoria causæ, & sola eius oblatio non desiderat causæ cognitionem. vt l. miles. ff. de adul. Bal. tñ in d. l. seruũ quoꝗ. §. publicè. ff. de procur. tenet contrariũ: quia in causis capitalibus libellus debet offerri in personam domini. ergo non potest offerri per procuratorẽ: quia tunc formaretur in personã procuratoris ꝓcuratorio nomine. hoc etiã probat͂: quia necessaria est inscriptio, vt l. libellorum. ff. de accu. & ij. q. vij. c. libellorũ. quæ alieno nomine fieri nõ potest. l. ij. C. de accu. Et per hãc rõnem Spe. in d. ver. tertiodecimò. tenet prædictam opi.

45 ¶ † Tertiò probatur: quia libellus est de substantia iudicij, vt l. accusaturus. ff. de adul. sed iudicium capitale nõ potest substantiari in personam procuratoris: quia non est capax, vt s. sæpius dictum est: ergo non admittitur procur. ad producendũ libellum: & præsertim si libellus haberet illam vim annexam, vt puta, si ex forma statuti haberet vim lit. conte. quo casu die feriata offerri nõ posset, etiã à persona legitima: quia litis contestatio non potest fieri die feriata in honorem Dei, nisi in casu l. prouinciarum. C. de fer. & pro hoc facit quod dicam j. in iij. q. nec obst. l. denunciasse. allegata in contrarium in princi. quia loquitur in quodam preambulo ad libellum offerendum, non autem de ipsa libelli oblatione.

¶ Item non obst. d. l. eum qui. ff. ad l. Iul. de vi publi. quia ibi loquitur in libello supplicatorio principi oblato: qui potest corrigi per procuratorem non in libello conuentionali seu iudiciali secundũ Oldra. nam libellus supplicatorius potest per quẽlibet offerri. nec oblatio aut cõcessio dicitur esse pars iudicij futuri, vt l. libertus aduersus. ff. de in ius voc. & l. j. C. de preci. Impera. offe. facit quod not. Innocen. in c. cùm clamor. de testi. & c. cùm oporteat. j. eo. & hanc etiam opin. tenet Bald. in l. reos. C. eod. In contrarium tamen facit quod statim dicam in seq. q. Sed potest solui quod illud procedit vbi non subesset alia ratio per quã prohiberet͂ interuentus procuratoris, vt in casu nostro per rationes s. allegatas.

46 ¶ † Secundò quæro: quia oblato libello iudex cõmittit citationem, & reus nõ comparet quãdoꝗ propter impedimentũ facti: qñꝗ ꝓpter aliã cãm. scd'm qd' statim dicam, vtrũ ꝓcurator admittat͂ ad allegãdas causas absentiæ accusati nõ cõparentis. sol. Bar. in d. l. pen. §. ad crimen. ff. de publi. iud. distinguit ꝙ aut iste procurator vult proponere causas absentię necessarias aut probabiles aut voluntarias. pimo casu potest figurari exemplum quando reus esset infirmus vel carceratus, vel alio necessario impedimento facti detentus. & hoc casu dicit quemlibet admittendum: etiam si sit mulier, vel minor, vt notatur in d. §. publicè. & idem tenet hic Inn. & Ioan. And. & do. Anto. & Specul. in tit. de procura. §. j. versicu. decimo. & in titu. de accu. versic. si autẽ. in tertia parte. quinimo etiã admittit͂ infamis. vt in d. §. publicè. quia ista est allegatio meri facti necessarij: & ideo admittit͂ quilibet: etiam sine satisdatione de rato, vt no. Inno. hic & gloss. singularis in l. in eo. §. j. ff. de reg. iur. licet qd' dictum est de infame, Inn. admittat sub dubio fortè. & Bal. in d. §. ad crimẽ. nec ob. l. quos ꝓhibet. ff. de postul. vbi dicit͂ ꝙ infamis omnino repellit͂ à iudicio: q2 illud procedit regulariter. fallit in casu nostro qñ quis veniret ad allegandũ cãm meri facti necessariã pro absente. quo casu quilibet admittit͂, vt d. §. publicè. arg. l. nõ solùm. §. fi. ff. de procu. & l. exigendi. C. de procur. & hãc eandẽ sententiam tenet Archid. ij. q. iij. c. reos. Odof. Bal. & cõiter docto. & Io. de Imol. in d. §. ad crimẽ. & est communis doct. sententia: quia etiam quilibet in casu prædicto admittitur sine mandato. ¶ Nec obst. si diceres ꝙ tales nõ deben admitti cũ nõ possint satisdare: q2 respondeo scd'm Bald. ꝙ nõ est necessaria. nam cũ in istum allegantem causas absentiæ non possit

possit fieri executio, frustra quæritur de satisdatiōe, vt l. liberto §. fin. ff. de neg. gest. an aūt teneatur saltē satisdare de præsentando absentem post terminum. videtur quòd sic. argu. l. vniuersa. C. de preci. Impera. of. & l. si constante. §. quoties. ff. so. ma. Bal. contra in d. §. publicè. per d. §. quoties. scdm Guido. de Suza. & facit, quod notaē in d. l. liberto §. fin. ¶ Sed quærit Bal. circa prędicta. Pone quòd quis est positus in banno, & sibi est assignatus terminus octo dierum ex statuto, comparet accusator. vtrū terminus banni sit differendus. & soluit ꝙ sic probata excusatione: quia non creditur iuramento excusatoris. ff. de re iud. l. iij. §. si ad diem. & l. qui commeatus. & quòd talis terminus sit differendus, facit l. quæsitum. ff. de re iudic. & ff. si quis cau. l. ij. §. si
47 quis iudicio. ¶ † Sed pone, dicit statutū, quòd quilibet habeatur pro confesso, nisi comparuerit per seipsum. an admittatur excusator. & videtur dicendum quòd nō. cùm iste videatur personaliter citatus, non potest per alium comparere, vt ca. j. de iud. lib. vj. & l. fin. C. de procura. Bald. in d. §. publicè. tenet contrarium: quia statutum debet intelligi de contumace. sed iste nō potest dici contumax, si non potest cōparere. igitur &c. ¶ Itē debet intelligi ꝗtum ad allegandas causas causæ, nón causas absentiæ. argu. l. vir bonus. & eorum quæ ibi notantur. ff. iudic. sol. & C. de reb. credi. l. generaliter. §. ij. ¶ Secūdo casu potest figurari exemplum, si comparēs nomine citati allegat, ꝙ citatus in loco ad quem est citatus, habet capitales inimicitias. & hoc casu pōt duplex oriri dubitatio. prima an admittatur procurator cum mādato. Secunda an sine mandato.

¶ Circa primam cōmunis cōclusio & Doct. in d. §. ad crimen. & in d. §. publicè. & in d. l. reos. C. de accusa. & hic, ꝙ admittatur procurator. ¶ Circa secūdam dubitationē do. Anto. hic videtur tenere, ꝙ admittatur qs etiā sine mādato. & fuit opi. Bar. in d. §. ad crimen. mouetur: quia dato ꝙ citatus possit excusari: tamen ignoratur an velint excusatione vti: ex quo pōt comparere, licet non tutè. & hāc tenet Ang. in d. §. publicè. & Bal. in d. §. ad crimen. sentit contrarium: quia negari non potest, ꝙ quis habeat iustam causam absentiæ in tali casu, per not. in c. accedens el. ij. s. de lit. non contesta. & l. de ætate. ff. ad trebel. & l. sciendum. §. j. ff. de leg. facit etiam, qa licet reus condēnatus properet mori: tamen admittiē quis pro eo, etiā sine mādato, vt d. l. non tantum. ff. de app. & hæc opi. videē verior secundùm Io. de Imol. in d. §. ad crimen. & videtur etiam esse de mente Inn. pro qua facit, quia non debemus pͦsumere, ꝙ reus velit eum periculosè opponere capitali inimicitiæ etiam cum literis salui cōductus. vt c. accedens. pręallegato. & glo. in c. ex pte. de ap. tradit Io. An. in c. statutum. de rescrip. lib. vj. qđ tamen videtur verū, si tales literę saluicōductus nō redderent illum tutum ad veniendum scdm morē patriæ: qa fortè fædifragi sunt: vel fortè quia nimis maxima inimicitia est: vt puta, interfectiōis filiorū vel si. propter quam vix seruatur fides etiam apud bonos: & maximè si esset cum tyranno illius loci, vt dicit Io. An. in addi. Spe. in tit. de accu. § fi. ver. sed qd si bānitus. & etiā facit qđ ibi dem not. Spe. & idē videtur velle Do. de rot. deci. ccl. vbi dicūt ꝙ personaliter citatus nō pōt excusari à cōtumacia, ꝓpter guerram. si aliqui cōsueuerunt tutè incedere cum literis salui conductus. nam tali est imputādū, si tales literas nō impetrauit. Ang. verò in sua dis. ꝗ incipit, Bononiēsis. distinguit ꝙ aut qs solum timet comparere pp bānum, ne executio bāni fortè fiat contra ipsum cōparētē. & tūc si ad iudicē pertinet banni executio, data securitate incontinēti cessat cā timoris. & ꝑ consequens effectus cātus à timore, vt c. cū cessante. de ap. & l. adigere. §. ꝗuis ff. de iurepatro. Si verò nō timet bāni executionē, sed aliud vt puta inimicitias, vt dictum est. & tunc non potest compelli comparere, etiam cum saluo cōductu. quod tamen ego intelligo, vt statim dictum est, nisi per saluum conductum esset sufficienter sibi prouisum. & ita debet intelligi qđ no. Bar. de Saly. in d. l. reos. vbi dicit, ꝙ si habēs mādatū ad ꝓponēdas excusationes propter inimicitias illas, ꝓponit, ꝙ iudex poterit sibi offerre saluū conductū. quæ no. ad plures aliàs materias. ¶ Sed redeundo ad principalem materiā dico, ꝙ ꝓ opi. Bald. & Ioan. de Imol. facit, quia ex quo reus citatus propter iustam causam non comparet, verisimiliter debet iudex imaginari, quod non compareat ex aliqua legitima causa, quàm quod faciat ex mera voluntate: qa in dubio nō debemus pręsumere contumaciā, quæ est delictum, vt l. omne. delictum. §. contumacia. ff. de re mi. & not. in gloss. in l. filius. ff. de interro. ac. quæ glo. consueuit reputari singularis. pro qua facit. xj. q. iij. c. qui resistit. & de maio. & obe. c. si quis. & qđ not. glo. in c. ex literis. s. de constitu. iij. q. j. in summa per Bald. in l. si mora. ff. solu. matr. not. in l. j. §. fin. ff. si quis ius dicen. nō obtemp. per Cyn. in rub. C. de crimine stellionatus. & not. glo. de pœ. distin. j. c. serpens. & hāc opi. videtur sequi Innocen. dum dicit quamlibet excusationē facti posse proponi per non habentem mandatum.

¶ Sed aduerte: quia Ange. in dicta disputa. quæ incipit, Bononiensis. super septimo dubio. dicit ꝙ licet ab ea decisione, quæ vult quòd non admittatur excusator sine mandato non sit tutum recedere: tamen de iuris rigore videtur tenendum contrarium. mouetur: quia talis examinatio aut locus sit tutus, nō est periculosa citato. quod patet: quia an citatus illam ratificat: & clarum est. aut improbauit, & post reprobationē poterit adesse in iudicio sicut primo. vnde cùm per positionem dictarum exceptionum conditio citati videatur reddi melior, vt cle. pasto. de reg. iur. & d. l. sciendū. & l. de ętate. patet ꝙ cum ipso gesto. negotiū absentis vtiliter geratur. verisimile est absentē hoc ratum habiturū: quia nemo pręsumitur adeo ignorare qui nō velit mortis periculum, aut corporis cruciatum declinare. cū hoc à iure naturali descendat, vt l. vt vim. ff. de iusti. & iur. quin imò pro talibus periculis euitandis authori nullū condignum præmium retribui posset, vt est tex. singularis in l. si pater. §. j. ff. de don. præterea verba tex. in d. §. publicè. simpliciter dicūt, quòd reipublicæ interest absentes à quibuscunꝗ defendi. vnde cùm verba illa sint latissima: & etiam in l. reos. C. de accu. & v. q. iij. c. reos. referenda sunt ad omnes absentes. præterea cū reipublicę intersit subiectos conseruari ne gladio pereat: ergo negari non potest quòd propter tale interesse debeat admitti quilibet excusator: & sic Clemens defensauit regem Robertum in dicta clemen. pastoralis. videtur tandem concludere Ange. quòd dictum Barto. potest procedere quando citatur exemptus à iurisdictione iudicis qui pręsens est: & sine timore comparere non potest.

¶ Et aduerte: quia Ange. ibi allegat quod Inno. ibi tenet idem quod Barto. & non bene: quia Innocen. hic sentit contra Bart. mihi plus placet opi. Bal. per rationes & iura superius allegatas: & maximè si allegaretur causa notoria loci non tuti: quo casu non videtur quòd debeat admitti excusator. facit quod statim dicam.

¶ Et aduerte: qa si iudex nollet audire talē excusatorē eo casu quo debet admittere posset appellari: vt dixi in d. c. ex parte. de appel. vel processus esset nullus, vt statim dicam in alia q. & adde etiam quæ dicūtur per Ioan. de Imol. in l. inter accusatorem. ff. de publi. iudic. & quod latius dixi in d. c. ex parte. & in c. super eo. el. ij. in ij. q. prin. s. de appel. & quod not. Ioan. And. post Compostel. in c. dilectus filius. s. de rescript. Archidiac. iij. q. ix. c. hortamur. & Specu. in titu. de appel. §. restat. versicu. & no. circa finem. Et vide etiam circa prędicta quòd nō solùm debet esse securus locus ad quem citaē, sed etiam iter per quod debet transire. ad quod vide notabile consilium Oldra. in ordine xliij. quod incipit, quæritur. ¶ Et prædicta ego idē arbitror dicendum, si aliquis citaretur ad locū non tutum propter aërem pestiferum, secundū qđ tradiē in c. cū dilecti. s. de do. & contu. & not. glo. xxiij. di. c. cōis. facit lxxiiij. di. c. quorundā. & text. apertus iudicio meo, quem ad hoc allegat do. me. in l. ij. §. pe. ibi vel aliqua fortuita calamitas. ff. si quis cau. per quē text. dicit Gregorium xij. se excusasse, quare non iuerit ad consiliū Pisanum. Quid autem si locus ad quem quis citatur sit turpis? videtur maius dubium ꝙ admitteretur. non est dubiū cū mandato. facit l. si cū die. §. pe. ff. de arbi. & dixi post gloss. in d. c. ex parte. de appel. & vide quod no. glo. in c. cum locū. de spon. & Old. consi. xliij.

¶ Tertio verò casu de causis quę proponunē quæ cōsistūt potius in iure ꝗ in facto pōt figurari exemplū. Si citatus nō tenetur cōparere: qa iudex est excōicatus vel nō est suus iudex vel accusator nō est legitimus: qa est excōicatus, vel infamis, vel similis. de infame tamen dic vt dixi in c. j. s. eo. & hoc casu Odof. & Bal. in d. §. publicè. tenent ꝙ admittatur procurator ad allegandas causas absentiæ. Idem Innocen. hic. facit: quia hoc casu nō disputaē de crimine, sed est quoddā iudicium separatū. argu. l. pręses. C. de plag. & C. de adult. l. quoniam Alexandrum. facit s. de iudi. exhi. dicit tn̄ Bal. in d. §. publicè. & Inn. hic, ꝙ nō admittitur excusator, sed requiritur mandatum. & idem voluit Bal. in d. l. reos. in fi. col. & Io. And. & do. Anto. hic dicentes quòd tales exceptiones non potest quis opponere, nisi habeat mandatum ab homine vel à iure. & voluit Bald. in dicto §. ad crimen.

¶ Et aduerte scdm Io. de Imo. ibi ꝙ Ang. videē ibi malè recitasse Innocen. nam recitat ipsum dicere quòd excusator sine mandato admittatur ad allegandas causas absentiæ facti: & etiā ad probādas. vnde poterit inducere testes. & similiter admittitur excusator ad allegandas causas absentiæ iuris, vt quia citatus sit exemptus à iurisdictione citantis, licet super hoc non inducat probationes. & si exemptio illa patet ex actis admitteē ad illam etiam infamis. & subdit Barto. dixisse hunc excusatorem

allegantem causas absentiæ iuris debere habere mādatum cùm accusatus posit iurisdictionem prorogare. & etiam eodē modo videtur Bald. recitasse Inn. sed Ioan. de Imol. dicit ꝙ si bene ponderentur verba Inno. ipse pōderauit tres casus: quia aut excusator venit ad allegandas causas absentiæ iuris: quia iudex est excommunicatus, vel similis: & non admittitur sine mandato. aut causas absentiæ facti: & admittitur sine mandato, & satisdatione, aut causas absentiæ: & non auditur: quia non est conuentus quod fiat præiudicium domino per alium qui non habet mandatum: & ideo sine mandato non admittitur. fatetur tamen quòd si allegaret tales causas causę quę paterent ex actis, quòd ad illas deberet admitti talis excusator sine mandato: & hęc fuerunt verba Innocen. in effectu qui voluit posse allegari causas causæ quę patent ex actis. facit quia illud qđ patet ex actis dicitur notorium, vt no. idem Inn. in c. per tuas. s̈. de testib. & in c. ex insinuatione. de appella. & c. cùm olim. de verb. sig. traditur in c. nostra. & c. fi. de coha. cle. & mul. per glo. & doct. in l. vbi pactū. C. de transact. ad quod vide singularem limitationē do. de Ro. deci. ccccxxx. qui dicunt illud procedere quādo est in causa cōclusum. de quo dic vt ibi.

¶ Sed aduerte: quia Ange. in dicta q. quæ incip. Bononiensis. in vij. dubio. dicit quòd licet ipse consentiat dictę opin. Barto. & aliorum: quia non audet contradicere eorum authoritati. tamen dictæ decisioni multum obstat, secundùm eū: quia talis allegatio absentię iuris ratione impotentiæ iudicis, vel simi. non potest esse periculosa citatio. & est examinabilis seorsum à causa principali. & quod non possit esse periculosa, facit argumentum de quo s̈. dixi quòd aut principalis illam ratificabit. & est clarum. aut reprobabit, & poterit esse in iudicio sicut primo, & iurisdictionē ꝓrogare si volet, nec priuilegio exemptionis seu declinatoriæ iurisdictionis verisimile est, quod citatus velit renunciare. facit l. voluntaria. C. de excusa. tuto. maximè cùm reorū sit fugere, vt l. inter stipulantē. §. j. ff. de verbo. obliga. Item aduerte secundū Ioan. de Imol. non debet quis intelligere Innocen. voluisse quòd cum mandato debeat quis admitti in causa capitali in qua non potest procedi contra absentem ad allegandas causas causæ, & probandas: quia hoc esset contra tex. in dicto §. ad crimen. quod mihi placet. sed qualiter intelligatur, patebit ex j. dicendis. Ego verò ita distinguerem, quòd aut in causa potest procedi contra absentē: & dicendum est quòd cū procura. simpliciter admittitur ad plenā defensionem, vt dictum fuit s̈. xv. q. præced. q. princi. fortius admittetur ad prędictū articu. aut non potest procedi contra absentē: & dic ꝙ aut nos loquimur quo ad effectū impeditiuū sententiæ proferendæ: & non est dubium quòd non admittetur procura. quia frustra admitteretur ad istum effectum, si sentētia nō potest ferri contra absentem, aut vult admitti, vt impediat annotationem bonorū de iure ciuili, vt l. j. ff. de requi. re. de quo s̈. dixi. Et de iure canonico ad impediendam excōmunicationē secundū quod traditur ij. q. ix. in sum. xj. q. iij. c. rursus. & c. quicunqꝫ. & hoc casu arbitror quòd pro absente potest quis comparere cum mandato, & allegare non solū causas facti absentiæ necessarias aut probabiles, sed etiā voluntarias quæ in iure consistunt. Moueor primò: quia talis annotatio & excōmunicationis sententię prolatio fit ratione cōtumacię, vt in dictis iuribus. sed ille qui nō pōt aut nō tenet᷑ cōparere: nō dicit᷑ inobediens, vt c. si qn̄. s̈. de rescri. & c. cū teneamur. s̈. de præben.

¶ Secundò moueor per tex. nostrum in quo probatur, quòd licet in causa criminali non admittatur procura. ad disputandū super crimine & ad plenam defensionē, vt in d. §. ad crimen. j. respōso. tamen admittitur ad proponēdas causas absentiæ: & causas repulsiuas accusatoris.

¶ Tertiò moueor: quia frustra videtur admitti ad allegandū, nisi admitteretur ad probandū. Item quia hoc negotiū potest tractari separatè à negotio principali.

48 ¶ † Sed iuxta prædicta quæro vtrum habens mandatū in causa criminali ad ipsam prosequendam possit allegare causas absentię facti. & videtur dicendum quòd non: quia habens mādatum ad vnam rem non potest se intromittere de alia l. maritus. C. de procurat. Pet. de Bellapertic. tenet contrariū. nec obstat l. maritus. quia nos sumus in casu in quo nimis magnum præiudicium generaretur absenti si per mandatum in causa intelligeretur prohibitus procurator allegare causas absentiæ: quas posset allegare etiā sine mandato, vt s̈. dixi. quę ratio cessat in dicta l. maritus. & hoc sequitur Ioan. de Imol. in d. §. ad crimen. quòd dicit notandum pro limitatione d. l. maritus. tenent do. de Ro. decisio. cccxiiij. & probatur hęc conclusio expressè in tex. nostro: quia hic licet procurator fuisset constitutus ad causam criminalem: tamen fuit auditus allegans causas absentię. subdit tamen Ioan. de Imol. quod hoc reputaret magis clarū si haberet mandatū ad causam defendendā, & prosequendā, prout cōmuniter consueuit dari mandatū iuxta illud quod habetur in c. accedens. & c. mandatū. de procu. nam tales causas allegare est defendere, vt de se patet. & probatur in l. inter accusatorem. ff. de public. iudic.

¶ Item quęro quid si intra terminū citationis statutum ad cōperendū compareat aliquis excusator dicens citatū absentem fore adeo in partibus longinquis quòd notitia citationis non potest ad eū peruenire: vel quòd est infirmus, vel aliàs legitimè impeditus: & iudex vltra procedit, an valeat processus: solu. dicit Barto. in extrauag. ad reprimen. in versi. neglexerit. quòd si excusator obtulit se probaturū incōtinenti: & iudex contēpsit quòd processus est nullus: quasi per eum stet quò minus certꝰ fiat: alias secus. allegat c. interposita. de appella. & subdit quòd etiam ius est saluum parti petendi restitutionem ex causa iustę absentiæ, per id quòd notatur in l. ab eo. C. qūo & qn̄ iud. & l. fina. ff. de restitu. in integ. quod dictum habeas menti: quia in hac materia non tangitur per Doct. & quotidie venit in practica: ego tamen arbitror quòd primū dictum. Barto. non sit verum, nec probatur in d. c. interposita. imò ibi ꝓbatur cōtrariū. nam dicitur ibi quòd si opponitur exceptio legitima, & offertur probatio incōtinēti: & iudex non admittit: & propter exceptionem nō admissam pars appellauit quòd iustificat᷑ appellatio solùm propter repulsam exceptionem: nec est aliàs necesse probare veritatem ipsius exceptionis: & sic reuocantur attētata per viam attentati. secus ergo videtur velle tex. si non fuerit appellatum, videlicet quòd processus teneat: vnde consiliū est ad hoc vt processus non teneat ꝙ immediatè appellet᷑. placet tn̄ mihi aliud dictum Bart. ꝙ absenti concederet᷑ restitutio ex clausula generali propter iustam absentiam.

¶ Et ex prædictis sume cautelam, vt statim dicam ꝙ quis cōmiserit aliquod delictum in quo non possit interuenire procura. vt mittas eum ad remotas partes. nam & prædicta vendicant sibi locum licet ex forma statuti contumax habeatur pro confesso & conuicto. argu. eorum quæ s̈. dixi. non tamen consulo alicui, vt fraude vtatur.

¶ Sed iuxta prędicta ad eorum declarationē quæro quid si iudex non admittit comparentem nomine absentis ad eius defensionem allegantem iustum impedimentum infirmitatis, vel quid simile. Et allegationibus huiusmodi non obstāti. ad vlteriora procedit, fortè ad bannū vtrum processus valeat. do. Nellus latè ponit in tractatu bannitorū in v. q. iij. partis primi temporis.

49 ¶ † Item quęro an ad proponendā exceptionē dilatoriā possit cōstitui ꝓcurator. sol. dic ꝙ si talis exceptio opponitur in modum excusationis absentię. dicendū est vt dixi in præcedentibus. si verò opponitur in modū simplicis & puræ exceptio. gloss. hic in versi. sed ad excusandū, etiam tenet quod admittatur procura. & idem tenet hic Hostiē. & Ioan. Andr. & tenet Vincen. Phil. Pe. & Inn. in c. præcedēti. & glo. ij. q. vj. si qn̄. per tex. nostrū & c. sequēs. & Spe. in ti. de procu. §. j. versi. sed præcedens regula, iuncto ver. decimo. & Bart. in d. §. ad crimen. qa iura quæ repellūt ꝓcu. loquunt᷑ qn̄ venit ad assumendā defensionē causæ, & maximè hoc dicendū est scđm Hosti. qn̄ aliàs ꝓcedi posset cōtra absentē. & in hoc residet do. Ant. & Io. de Imol. qui dicit ꝙ hoc tenet᷑ apud omnes, per l. j. §. vsus. ff. de ꝓcur. & qa hoc nō reperit᷑ prohibitū, cū solū prohibeatur procurator interuenire ad prosequendū crimē, vt d. §. ad crimē. nō aūt ad proponēdas exceptiones dilatorias: imò potius videtur permissum. ar. tex. nostri.

50 ¶ † Quęrit᷑ insup quid iuris in exceptione merè peremptoria, vtrū admittat᷑ ꝓcurator ad proponendū illā, vt puta, cōparet aliquis tanqꝫ procurator proponēs ꝙ accusatus nō interfecit illū de quo accusat᷑ ex eo qa ea die de qua dicit᷑ interfectus accusatus erat in loco valde remoto à loco vbi talis dicit᷑ interfectus, adeò ꝙ impossibile fuisset accusatū in illo loco fuisse, vel dicit illū fuisse mortuū longe anteriori tēpore, qꝫ ea die qua dicit᷑ interfectus. scđm qđ tradit᷑ in glo. in l. is qui reus. ff. de pub. iudi. & l. j. C. qui accu. nō pos. & hoc casu scđm oēs vt dicit Io. de Imo. in d. §. ad crimē. nō admittit᷑ procu. ad talem exceptionem opponendā eo casu quo nō debet admitti ad plenā defensionem: ita intelligit dictū §. ad crimen. quia tunc in effectu ꝓsequeretur causam criminis: quod tamē fortè videret᷑ limitandum nisi talis exceptio esset notoria. arg. eorū quæ dicā in seq. q. dicit tn̄ do. Ant. ꝙ si esset talis perēptoria q̄ posset examinari separatè à negotio principali ꝙ ad hanc admitteret᷑ ꝓcurator tāqꝫ simplex allegator vel excusator ad merita cāę. & hoc voluit Ia. Bu. ar. l. j. & l. p̄ses. C. ad l. fauiā de plag. nā de crīe plagij nō tenet᷑ abducēs ancillā ꝓpriā, sed alienā. si ergo ꝓ parte accusati de crimine plagij qđ ponit᷑ ꝙ ancilla abducta erat ꝓpria

ipsius

ipsius abductoris, dicit tex. ꝙ hoc est ante discutiendum. ergo potest interuenire procurator: quia si discutitur seorsum à crimine, alia est causa, quàm sit causa criminis. Ia. tamen Balduini tenet contrarium: quia an hoc sit, vel non sit, totum tendit ad decisionem criminis. & sic videtur causa criminalis. & hoc tenet Bart. in d. §. ad crimen. sed pro decisione istius q. adde quę dicuntur in seq. quæstio. ¶ Item quæritur & quartò circa hunc
51 articulum exceptionis proponendæ, † vtrũ quando exceptio est mista, possit cõstitui procura. ad illam prosequendam. & vt intelligas quid sit id, de quo quæritur: dic quòd exceptio mista est illa, quæ potest opponi in vim dilatoriæ & peremptoriæ. exemplum: si statutum dicit, quòd querelæ bannitorũ non debeant audiri. nã ista exceptio dicetur mista, si excipiatur, quòd occisus potuit impunè interfici ex forma statuti. Est tamen aduertendum ad formam excipiẽdi. nam si dicat excipiẽs, quòd non debet procedi ex eo, quia querelæ bannitorũ, vel pro bannitis non debent audiri ex eo, quia occisus erat bannitus: nõ debet pro eo accusatio audiri. & hoc casu dicetur opponi in vim dilatoriæ. Sed si excipiens diceret accusatum absoluẽdũ: quia occisus erat bannitus: tunc videtur opponi in vim peremptoriæ. facit quod no. in c. j. de lit. contesta. libr. vj. & l. j. C. de ordi. cogni. si autem statutum disponeret quòd bannitus posset impunè occidi. Ioan. Andr. hic & Iaco. But. in l. ij. C. de accus. & l. adulteras. C. de adulte. volũt, quòd ex tali statuto causetur merè peremptoria. sed Iaco. de Are. vt refert Ioan. Andr. in addi. Specu. eo. tit. §. fi. ver. quid si bannitus. & Iaco. de Bel. vt refert Barto. in d. §. ad crimen. & videtur sequi ibi Bar. scilicet ꝙ causetur exceptio mista. nam causatur ex sententia banni, & sic rei iudicatæ. & ideò sicut exceptio rei iudicatę dicitur mista, & potest opponi, & ad processum & ad merita causæ sicut & aliæ exceptiones litis finitæ, vt d. c. j. de lit. contesta. libr. vj. & c. j. de ordi. cog. & tenet Bart. in l. cùm quærebatur. ff. de solu. item & hæc exceptio, quæ causatur ex sententia banni. & ista videtur verior sententia. sed redeundo ad propositum: quia dicendum est, ꝙ si talis exceptio mista opponitur in vim peremptorię nõ debet admitti procurator si verò opponitur in vim dilatoriæ maius est dubium. Iaco. Bu. in d. l. ij. & iij. C. eo. tit. voluit, quòd possit opponi sicut merè dilatoria, ex quo opponitur in vim dilatoriæ. & idem Ioan. Andr. qui dicit, ꝙ aduocati ciuilis fori nituntur, inquantum possunt, opponere talem exceptionẽ in vim dilatoriæ: & omittunt opponere in vim peremptoriæ: licet vtroq; modo proponere possint. & hoc ne repellantur. sed Iaco. de Are. disputando, vt refert Ioan. And. in d. ver. quid si bannitus. videtur velle, quòd non possit proponi, ex quo aliquo modo tangit crimẽ. idem Iac. de Bel. & Franc. de tig. de pisis: vt dicit Bart. in d. §. ad crimẽ & Bart. de Saly. in d. l. reos. C. de accu. quod tamen limitant, nisi talis exceptio esset notoria: quia tunc iudex ex officio deberet supersedere in processu, & reijcere accusatorem, ne reus & ipse fatigẽtur super inani processu. per glo. sing. in l. qui cùm maior. §. libertus. ff. de bonis liber. sed clarius dicit glo. in d. l. qui cùm maior. §. si præsens. mouentur etiam per no. per glos. in l. vbi pactum. C. de transac. facit quod no. per glo. & Doc. in l. j. ff. de offi. asses. vbi iudex ex officio debet lacerare libellũ ineptum, & no. Ioan. And. & Inno. in c. j. de offi. vica. & xj. q. j. in c. Christianis. sed pro Iac. But. & Io. And. facit, quia debet attendi quod principaliter agitur, vt l. si quis nec causam. §. j. & quod ibi not. ff. si certum petatur. Itẽ facit secundùm Io. de Imo. quia quando opponitur in vim dilatoriæ non videtur opponi ad prosecutionem publici criminis: sed potius ad impediẽdum, ne fiat illa prosecutio: quod nõ videtur prohiberi, vt d. §. ad crimẽ. nam ex quo opponitur exceptio ad processum ex eo, quòd dicit non debere procedi super ipso crimine, non videtur velle admitti ad prosecutionem criminis, & hæc opi. secũdùm Io. de Imo. fortè videtur verior do. Anto. hic qui dicit quòd si opponitur in vim peremptoriæ, non distinguitur, an sit notoria vel non: debet tamẽ distingui, an eã proponat, vt simplex allegator, vel instructor: & admittitur, an vt procur. & nõ admittitur, licet sit notoria: sed secundùm eum notorium non releuat ab onere proponendi, licet releuet ab onere probandi. vt gl. sing. in cle. appellanti. de ap. no. per Ioan. And. in c. ij. s. vt lit. non contest. facit quod no. Bart. in l. si adulterium cum incestu. §. idem Polippi. ff. de adul. & in hanc partem videtur inclinare do. Barto. de Saly. in d. l. reos. dicens quòd rationes Doct. non inferunt procura. admitti debere. cùm possit subueniri per instructorem & informatorẽ. cùm ergo secundùm do. Ant. procurator non possit legitimare personam suam, non debet admitti. sed Io. de Imo. in d. §. ad crimẽ. dicit quòd fortè opi. communis posset defensari: quia ex quo factum est notorium. & sic extra ordinem iuris procedẽdum videntur cessare huiusmodi solennitates rigorosæ, vt c. ad nostram. el. ij. de iureiuran. & c. Ioannes. de cle. coniug. Si verò exceptio non sit notoria, non admittitur procura. ad ipsam proponendam, si opponitur in vim peremptorię per tex. in d. §. ad crimen. quia vt s. dixi in prin. istius. ij. q. prin. ij. membri principalis, à quo remouetur genus &c. & hoc procedit siue dubietas sit in facto: vt quia dubitatur, an sit bannitus, siue in iure: vt
52 quia dubitatur, an sit ritè bannitus vel ritè cancellatus: † quia dubietas iuris æquiparatur dubietati facti: vt dicit Barto. in d. §. ad crimen. & tradit in prima constitutione. C. §. quibus & no. gl. & Ioan. And. in c. j. de postu. Præla. lib. vj. c. & solet. de sen. excommu. lib. vj. Bal. vero in d. l. reos. format q. an procurator admittatur in capitali, quòd accusator est bannitus. & ꝙ est bannitus. & arguit primò quòd admittatur: quia quòd bannitus possit impunè offendi, est publici iuris. ergo offendens talẽ est exequutor iustitiæ, & per consequens non debet audiri, qui talem offendentem accusat. præterea vbi lex dicit, quòd aliquis non audiatur, repellit illum à limine iudicij, vt l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. & l. pe. §. fi. C. qui accu. non pos. no. do. Ant. in c. f des. de rescrip. & vide quod ibi dixi: imò plus, licet esset facta pax cum bannito: tamẽ potest impunè offendi: quia cùm talis offensio sit publici iuris, non poterit per pactum derogari, sicut nec iudex posset dare bannito licentiam regulariter siue securitatem aut fiduciam, ita & minus quilibet de populo, facit quod no. in authen. de manda. princ. §. neq; autẽ homicidijs. & ff. de pœ. l. relegatus. præterea iste occidens est merus executor. sed merus executor non potest renunciare, quin exequatur. ff. de iudi. l. si prętor. no. per Dy. in regula quòd quis mandato. de reg. iur. lib. vj. subdit tamen, quòd dici debet quòd aut ista offensio est concessa fauore publico: & non potest renunciari: vt l. ij. §. sed quia veremur. de iur. calum. aut est cõcessa fauore renunciãtis. verbi gratia: quòd quilibet de populo possit occidere bannitum suum inimicum: ita ꝙ hoc non permittitur cuilibet, sed inimico. & hoc casu potest huic iuri renunciari. & si facta est pax, non potest ille offendi. facit l. j. in fin. ff. de ali. leg. ¶ Item facit ratio: quia qualitas inimicitiæ nõ subest. deinde format argumenta in contrarium, quòd procurator non admittatur: quia paria sunt excludere crimen directè, vel aliquid deducere: quod crimẽ indirectè excludatur: quia idem iuris est quod ad effectum, facit quod notatur in c. dudum. de ele. sed super crimine capitali non admittitur procurator super eo, quod venit ad exclusionem criminis. ergo &c. deinde soluendo dicit,
53 quod duo sunt videnda. Primum † an exceptio banni impediat lit. contesta. & dicit, ꝙ si ex forma statuti talis exceptio potest opponi iurisdictioni, quòd impedit. sed si simpliciter statutum dicit, quòd bannitus possit impunè offendi: debet distingui, ꝙ aut libellus continet manifestum errorem: vt quia dicitur talis offendit talem bannitum. & tunc ista exceptio impedit contestationem. & idẽ vult Bald. in d. §. publicè. vbi dicit quòd sicut iudex potest ex officio libellum ineptum reijcere, vt l. j. ff. de offic. asses. fortius debent procurator, pater, & similes personæ admitti. ¶ Aduerte tamen: quia ista non esset exceptio banni. quod patet: quia nõ oportet docere de banno, sed de ineptitudine libelli. aut ineptitudo non apparet ex serie libelli: & tunc dicit ipse, quod quidam dicunt, quòd aut istud bannum est notorium: & impedit processum, vt suprà dixi. Aut non est notorium: & tũc debet examinari talis exceptio post lit. contest. & per consequens non admitteretur procu. finaliter dicit Bald. breuiter concludendum forè quòd ista exceptio banni: vt rei iudicatæ habeat impedire contestationem. vnde sicut si potestas accusaretur de aliquo, quem fecit decapitari, posset opponere exceptionem rei iudi. ita & quilibet executor iustitiæ potest dicere: res erat iudicata. & ego feci executionem: & sic impedit processum, & licet ista exceptio sit peremptoria: tamẽ potest examinari seorsum à principali. & sic impedit processum, vt d. l. preces. idem tamen Bald. in c. j. hic finitur lex corradi. in vsi. feu. simpliciter tenet quòd procurator non admittatur & malè. Idem no. Bald. in l. j. C. quomodo & quando iud. dicit, ꝙ post opi. Iac. But. tu dic quòd si crimen disputetur & causa defenditur. vt si concluditur de impotẽtia iudicis vera sit opi. Bu. scilicet ꝙ admittatur procur. sed si tamen defenditur, tunc cùm debeat lis contestari, & per consequens reus teneatur personaliter comparere ex natura causæ, nõ admittitur procurator, sub quacunq; forma verborum opponatur talis exceptio peremptoria. & ita procedat secundùm eum opi. Iac. de Belui. & hanc dicit esse veritatem: subdit tamen quod iudex ex officio simpliciter, si cõstaret de calumnia accusatoris, ipsum reijcere posset: quia euidens calumnia habetur loco ineptitudinis libelli. vt singulariter tradit Innocen. in c. j. s. de offi. vic. & sic non ex vi exceptionis repelleretur, sed vi ex notorij. vt etiam tenet Cy. nam vbi est notorium, ibi non est disputare, sed disputatum esse, vt

no.Inno.in c.statuimus.§.de offic.delega.vnde sufficit tantùm allegare.notorium autem erit, si producetur bannum ex archiuo publico,cum toto processu:aliàs nō præsumeretur pro sententia,cùm sit interlocutoria contra ius, quæ verba dicit notanda do.Nellus de sancto Geminiano in tractatu bannitorum in ij.parte temporis.q.xiiij.dicit quod communiter tenetur,quòd talis exceptio banni notoria potest per procuratorem opponi, per iura.s.pro hac parte inducta,& quod opposita lit.contest. impediat.& recitat opi.Io.An.in addi.Spe.in tit.de accu.§.sequitur ver.quid si bānitus.imò plus dicit obseruari , quod sine aliquo mandato tertius admittatur ad producendum bānum. quo producto iudex vlterius non potest procedere .est enim hic fauor publicus contra bannitos: & iudici constat illud , super quo procedebat nō esse delictum.vt Bart.in.l.vbi pactum. C.de transac.& Bal.ibi per.l.j.§.j.ff. ne quis eum qui in ius voc. vbi etiam tangit.Si verò bannum non sit notorium: puta,quia non concordant qualitates , siue demonstrationes mortui nominati in processu cum demonstrationibus banni.& sic necesse est fieri probationes de identitate.& non admittitur procurator.& ita procedat opi.Iac.de Belui.dicit tamen quòd sæpissimè vidit seruari contrarium per rationes Ia.Bu.& quòd hoc verius putat.nam producto banno habente aliquam concordantiam cum demōstrationibus mortui, non disputatur de delicto.sed de liquidatione notorij,ar.l.j.C. qui & aduersus quos. & l.ad rem mobilem . & l.legatum.ff.de procura.& hoc facit, quia iudex qui ex inspectione banni iam producti adducitur in suspicionem innocentiæ debet à seipso innocentiam quærere & liquidare per.l.si non defendatur.ff.de poe.xxx.q.v.iudicantem . & quod traditur in l.properandum.ff. de iudi.fatetur tamen quòd si demonstrationes essent multum variæ , ita quòd iudex potius in suspicionē cōtrariam adduceretur,quòd nō admitteretur procur.arg.l.satis aptè.C. de fal.cum si.& hæc opi.mihi satis placet.& prædicta procedunt, quādo prædictæ exceptiones veniunt examinandæ coram iudice causæ criminis.si autem veniunt examinandę coram alio,maius est dubiū. Et vt hic refert Io.An.Bart.& Io.de Imo.in.d.§.ad crimen.& Bal.in l.reos.fuit olim maxima questio Bononię de occisoribꝰ Raganense Bononiēsis.nam cū filij accusarent occisores patris, excipiebatur ꝙ potuerat impunè occidi.replicabatur ꝙ fuerat cancellatus de bāno,replicabat ꝙ nō ritè.vnde hæc questio an ritè,vel nō propter imperitiā iudicis maleficiorum fuit cōmissa collaterali domini potestatis,dubitabatur an in eius examinatione deberet admitti procurator. Iac.but.disputādo tenuit ꝙ sic:quia hæc q.venit examinādā seorsum à principali,per d. l.pręses.C.ad le.flauiam de plagiar.Iac.de bel.tenuit contrariū nam cùm examinatio exceptionis & replicationis generēt plenum præiudicium principali: ergo nō admittitur procur.quia in istis capitalibus plenum præiudicium non potest generari per procuratorem:vt sæpius dictum fuit.& pro ista parte dicit fuisse iudicatum.Nec ob.quòd quādo exceptio quæ tangit crimen, venit separatim examinanda à crimine,potest interuenire procurator:quia secundùm eum istud est verum, quando examinatur ad alium finem,quàm ad decisionem criminis . ita loquuntur secundùm eum.d.l.j.& l.præses.sed quando examinatur ad finem criminis excludendi,& decisionem ipsius:licet examinetur seorsum: tamē dicitur vna causa & idem iudicium cum crimine.arg.l. arbitro.& l.ab arbitro.ff.qui satisd.cog.facit.ff.à quibus ap.non licet.l.fi.& C.de iudi.authen.ad hęc.dicit tamen Io.de Imo.quod dicta responsio non videtur bona: quia in dictis.ll. examinatio quæstionis proprietatis serui tendebat ad exclusionem criminis plagij. & tamen potuit ibi interuenire procur.vt.l.ij.C.ad l.flaui.de pla.& l.de fide.C.de fal. sed posset dici secundùm Bal.quòd illa.l.ij.non ob.ex eo quòd exceptio proprietatis ibi est alterius naturæ,quā quæstio principalis : quia causa illius exceptionis est merè pecuniaria,cùm in ea tractetur duntaxat quis sit dominus.ergo potest interuenire procur.vt.l.ij.de procur.Sed in quæstione nostra exceptio opposita & replicatio non sunt alterius naturę:quia in ipsis nō vertitur quid pecuniarium:sed potius capitale crimen.ideò de ea iudicatur, vt de crimine capitali. cùm ad ipsum tanquam ad principalem suū accedat. vt.d.l.arbitro.& l.ab arbitro.vel potest dici secundùm Io.de Imo.quòd aut quæstio proprietatis proponitur principaliter per viā principalis quæstionis:vt quia agitur rei vendicat.cōtra illum,qui dicitur plagium cōmisisse. & tunc potest interuenire procur.quia licet ex ista causa possit interuenire decisio criminis:tamē principaliter nō intentatur ad hunc finē:sed ad finē pecuniariū:videlicet,vt seruus plagio subtractus restituatur.& ideò potest interuenire ꝓcurator,vt d.l.j.& ij.C.ad l.fla.de plagi.& hæc responsio facit notabiliter pro opi.Iac.Bu.in eo,qđ dictū est.s.quod si opponitur in vim dilatoriæ ad processum,debeat admitti procurator:licet in sequentiam tangatur crimen.Aut quæstio proprietatis proponitur per viam exceptionis.exemplū:si accuso te,quòd seruum plagio abduxisti:tu negas excipiendo,quòd seruus sit tuus.& hoc casu quia ex decisione istius q.in consequantiam venit decisio criminis.dicendum est,quòd hoc casu non admittitur procurator.& hoc casu non loquuntur l.j.& ij.& l.præses.tu potes tēperare prædicta ex his,quæ dixi in opi.do.Nelli.Ex qui-
54 bus habes expeditam hanc difficilem quæstionē.¶†Sed quæro circa prędicta:pone,ex forma statuti cauetur,quòd accusatus non debeat admitti ad aliquam exceptionem,vel defensionem,nisi compareat personaliter.an hoc casu nomine accusati poterit comparere procurator,& opponere quòd occisus potuit impunè occidi.Bal.in d.§.ad crimen.dicit quòd non:quia ista esset defensio.vnde dicit quòd cautela tūc est,quòd procurator compareat coram iudice,& imploret eius officiū,vt pronunciet super accusatione procedendum non esse, cùm iudex debeat conari,ne procedat super inani processu.vnde implorato dicto officio iudex debebit facere,cùm cōstet sibi accusationem calumniosam esse per nota.per glos.in d.l.qui cùm maior §.libertus.&.§.sequēti.ff.de bonis liber.& quia tenetur iudex defendere illum,qui non est puniendus.& hanc practicam posuit Rychar.malum.in l.filiusfa.§.veterani.ff.de procur.¶ Aduerte tamen,quia ratio Bal.videtur contraria practicæ,& cautelæ prædictæ:quia implorando prædictum iudicis officiū,videtur implorari defensio:quę videtur prohibita per statutum. facit quod no.Bart.in l.j.§.j.ff.quod vi aut clam.& quod latius dixi in cle.vnica de seque.pos.& fruc.Sed potest responderi secundùm Io.de Imo.quod hoc operetur qualitas notorij.& sic hoc casu non videtur prohibita talis defensio.ar.c.ad nostram. de iureiur.el.iij.& aliorum iurium.s.alleg.in simili.pro quo dicto etiam allego,quod no.glo.in l.j.§.hoc interdictum in glo. super verbo perfectam.ff.de tabu.exhi.& vide quæ dixi in d. cle.vnica,tutius tamen consilium est ad euitandas opi.quod cōpareat tanꝙ informator, vel instructor.ar.eorum quæ s.dicta sunt.¶ Quid autem si statutum disponit, quòd bannito non reddatur ius,vel quid simile vide per Bu.in l.j.& ij.C.eo.& l. adulteram.C.de adulte.& traditur in l.eleganter.§.si quis post. ff.de condi.inde. & l.j.& quod ibi no.ff.de aliena.Bar.in l.ij.§. j.ff.ad velleia.& vide Barto.in l.nam & posteà.in prin.ff.de iureiuran.vbi dicit,quòd per hæc verba accusationem non dabo & similia,in ciuilibus non tollitur accusatio ipso iure vt ibi & l.j.§.j.ff.ad treb.vbi etiam ponit.In criminalibus verò tollitur ipso iure,vt l.item apud.§.ait prætor.ff.de iniur.& arg.l.si tibi §.quædam.& l.si vnus.§.pactus.ff.de pactis.& vide Inno.in c. quia frustra.j.de vsur.& quod traditur in c.constitutionem.de elect.¶ Sed quæro circa prædicta,quid de exceptione,quod reus fuit absolutus,vel punitus,vel condemnatus:non est dubium,quòd talis exceptio potest opponi ad processum,cùm ista sit exceptio litis finitę & per consequens mista.& etiā potest opponi ad merita causæ secundùm no.in c.j.de lit.contest. lib.vj.& per Bart.in l.cùm quærebatur.ff.de iudi.so.& ideò an sit admittendus procur.potes colligere ex his quæ.s.dixi & vide,quæ latè dixi in c.de his.s.eo.tit.

55 ¶†Tertiò quæro,vtrum procurator admittatur ad contestandam litem.So.quidam dixerunt quòd nō.Alij verò quòd sic. tu vero dic,quòd quantum attinet ad casum,in quo potest procedi contra absentem,faciliter colligetur decisio ex his quę dixi s.in xvij.& xviij.q.Sed extra prædictos casus non video,ꝙ aut ex parte accusatoris,aut ex parte rei possit interuenire procurator:quia si causa est capitalis,debet esse vterꝗ in vinculis, aut in carcere.& si non est in vinculis,aut in carcere,per procuratorem non posset lis contestari,per rationes assignatas.s.in.j. &.ij.q.primæ.q.seu primi membri principalis.& adde quæ dixi in d.q.xvij.&.xviij.

56 ¶†Quartò quæro:quia post lit.contesta.exigendum est sacramentum,vt patet.s.ex continuat.rubricæ de iuramento calum. vtrum ad hoc iuramentum præstandum admittatur procurator.sol.Doc.hoc non tangunt specialiter quod reperierim:sed magis latè & ample tractant hanc q.per quam patet decisio præsentis q.Quærunt enim,vtrū media causæ criminalis possint exerceri per procuratorem.& Spec.in tit.de procura.§.j. ver.sed nunquid media.dicit quòd multi dicunt quòd sic.& hoc etiam seruant : sed ipse hoc non approbat: quia talia sint de prosecutione negotij,quod pertinet ad media causę.vt s.de offic.delega.super quæstionum.§. intentionis. &.§.porro.ad quam prosecutionem non admittitur procurator.vnde si non admittitur ad ipsam causam criminalē simpliciter: ergo non admittitur ad eius partem:quia idē iuris debet esse de parte quò ad partem,quod est de toto quò ad totum,vt l.quæ de tota.ff. de rei

derei vendi.& s̃.dixi in principio istius ij.q.principalis.allegat etiam Specu.alias rationes,quæ non multùm faciunt ad propositum.Sed Ioan.Andr.in addi.dicit quòd Roffre.in libello iuris canonici in tit.qualiter in accusatione procedatur neutro cõ tumace,dicit quòd quidam tenuerunt.vt Tanc.secundam opi. per l.j.in fin.C.vt om.tam ciui.quàm cri.per quam l.hoc etiam tenuit Alber.gale.quia vt s̃.dixi in prin.istius.ij.q.à quo remouetur genus,remouetur & quælibet eius species.Itẽ quia si speciale est in quibusdam,quòd dant procuratores ad media causæ tantùm,non tamen ad sententiam,vt l.fi.C.de iniur.ergo in alijs ius commune est in cõtrarium,vt l.j.ff.ad munici.& l.j.C. de accep.quam mouent tenentes contrarium.& prædicta l.ij. non loquitur in procuratore:sed in domino, qui defendendo seruum causam suam prosequitur.Accur.in l.pe.§.ad crimen. tenet quòd possit admitti procurator.Idem etiam tenuit Guido.de suza.in q.statutorũ & Gandi.in trac.malefi.in rub.xxj. dicens Odoffre.rectè tenuisse.ponit tamen casum in carcerato propter crimen.& ratio eorum est:quia ad certam speciem dari potest procurator,vt ff.de procu.l.j.nec hoc reperitur prohibitum in criminalibus:ergo intelligitur permissum,vt l.ab ea parte.& ibi traditur.ff.de proba.& ad l.ij.ff.de custod.reo.quæ dicit,quòd reus debet in vinculis causam agere.dicũt quòd loquitur in lit.contest.ad quam fiendam reus debet se præsentare.In alijs autem non sic est.nam certũ est,quòd medium causæ præsupponit principium.Si ergo causa principiata est per cõtestationem litis,& reus detinetur taliter, quòd si expedit,de facili potest ab eo veritas haberi etiam per tormenta.non videtur secundùm eos,quare per procuratorem non possint nominari & produci testes pro reo.& impugnari testes accusatoris, & his similia agere,cùm dum reus manet in vinculis cessent omnes rationes,quæ videntur obstare & cùm per procuratorẽ non sit ferenda sententia.Ita dicit Ioã.And.in d.addi. ¶Sed tu aduerte,quia pro carcerato,quid iuris sit satis dictum fuit s̃.in
57 xviij.q.Ang.verò in d.§.ad crimẽ.†dicit quòd ad media causę nullo modo admittitur procu.& hoc dicit tenere gl.in d.§.ad crimen.nisi pro carcerato Bal.in d.l.reos.C.de accu.in xj.colũ. ver.quæro.primò dicit,quòd videtur admittendus ad vnũarticulum etiam de medijs causæ cessat ratio quare repellitur.ergo admittitur.& hoc dicit tenere glo.in d.§.ad crimen.& glos.secundùm vnam lect.in l.cẽquis indubitati.C.de adul.& finaliter ponit,quod dixi.s̃.in prin.istius.ij.q.principalis,an ad vnũ articulum &c.Ego verò arbitror dicendum,quòd aut nos loquimur in casu,in quo potest procedi contra absentem,& admittetur procurator ad hunc actum,secundùm quòd plenius dixi in xv.q.pro præsente verò & carcerato dicendum est, vt dixi in xvij.& xviij.q.Sed quando non potest procedi contra absentem,secundùm quod traditur in l.absentẽ.ff.de pœnis arbitror,quòd ad nullum actum intermedium admittatur procur. quia vt sæpius dictum est,à quo remouetur genus &c.quod intellige eo casu,quo eadem ratio in vno articulo.quare non admittatur procurator,quæ est in ipsa simplici defensione.
58 ¶†Quintò quæro vtrum ad respondendum positionibus admittatur procura.Sol.Bal.in d.l.seruum quoq;.§.publice.ff.de procura.tenet quòd non,vnde concludit,quòd procurator nõ potest constitui ad confitendum:sed quòd reus debet confiteri per seipsum:vt l.ij.ff.de custo.reo.nam ista confessio æquiparatur sententiæ admittitur procurator,vt statim dicã in viij. q.quod no.in l.ictus fustium.ff.de infami.Itẽ allegat quod no. Cy.in l.clarum.C.de autho.præstan.& hanc eandem sententiã tenet do.Bar.de salice.in d.l.reos.& mihi placet distinguendo tamen & declarando secundùm limitata & declarata de absente præsente & incarcerato,secundùm quod dixi in præsentibus.q.Ex prædictis etiã inferẽ decisio ad q.vtrũ admittatẽ procura.ad producẽdũ testes probatorios vel reprobatorios.& videtur ꝙ nõ gl.tamẽ in d.§.ad crimẽ.sentit ꝙ admittatur ex eo, quòd talis procurator non est damnandus.Alij verò tenẽt contrarium:quia totum pondus causę residet in hoc ar.& quia est de prosecutione.& hoc tenet Specu.in tit.de procura.§.j.ver. sed nunquid media.eius opi.recitaui.s̃.in iiij.q.proxima.& hoc etiam tenet Andre.de Pisis.& quidam alij per illam rationem sæpius allegatam.& quo mouetur genus &c.Et has opi.refert Bal.in d.§.publicè.Refert tamẽ & alios dicere contrariũ:quia cùm reus sit detentus ex causa capitali,pro detento admittitur procura.per l.ij.C.de accus.& per id quod no.Guli.in l.reos.C. de ap.Sed dicit Bald.quòd ista distinctio de detento non bene probatur per illam l.quia ibi dominus non venit procuratorio nomine:sed tanq; veniens ex transuerso pro suo pecuniario interesse.facit l.j.C.de bo.dam.sicut si vxor vellet,posset contradicere ratione dotis suæ de quo articulo latius dicam in proxima iij.q.principali huius.ij.membri.Tu verò potes dicere,vt

s̃.dixi in præcedentibus q.quod pro carcerato & præsente.& quando potest procedi contra absentem, admittitur procurator.aliàs autem arbitror,quòd hoc casu non admittatur.
59 ¶†Sextò quæro,vtrum admittatur procurator ad concludendum in causa.so.Bald.in d.§.publicè dicit,quòd videtur dicendum quod sic.per l.cẽquis in dubitati.C.de adul.nam conclusio dicitur de actis iudicij,nõ de actis litis.sicut sunt probationes. In contrarium tamen allegat:quia conclusio fit renunciando: quia vtraq; pars renunciat probationibus,& allegationibus,vt traditur in c.pastoralis.de cau.pos.& proprie.de quo latius dixi in tractatu.de renun.& conclu.iudicia.in.§.fi.¶Sed aduerte, quia videtur,quòd in criminali non valeat renunciatio per no. in l.pactum inter hæredem.ff.de pac.tamen concludit,quòd admittatur procura.& quod valeat renunciatio,quando non constat,quòd partes habeant aliam defensionem vel offensionem. vnde dicit,quòd si iudex vult,quòd renunciatio indubitanter teneat,faciat cõfiteri pareem,ꝙ non habeat aliam defensionẽ, nisi prout in actis apparet.& pro hac opi.dicit esse gl.no.in l. j.ff.de fur.quæ conclusio videtur mihi clarissima pro carcerato:vel quando potest procedi ad diffinitiuam, vel contra absentem:aliàs multum dubito.Et ex decisione præcedẽtiũ q.& maximè.v.proximè præcedentis,videtur tenendum cõtrariũ. cogitabis.Et aduerte,quia arbitror,quòd allegatio de dicta gl. in d.l.j.ff.de fur.sit incorrecta:quia illam nõ habeo in meo.nec reperi in quibusdam alijs.
60 ¶†Septimò quæro,vtrum post conclusionem in causa admittatur procurator.solu.patet ex prædictis Bal.in d.l.cẽquis indubitati.C.de adulte.videẽ tenere,quòd admittatur,qđ arbitror verum,si modo non attentaretur aliquid,quod posset esse multum præiudiciale principali,ita quod haberent ob.aliqua ex rationibus.s̃.positis in primo membro.
¶Octauò quæro,an ad sententiam admittatur procurator.so. gl.in d.§.publicè.tenet quòd non.& idem tenet in d.l.reos.C. de accu.& Ioã.de Imo.in d.§.ad crimen.& est communis opi. doct.quæ & mihi placet.vide quæ dixi in xviij.q.
¶Nonò quæro,vtrum procurator admittatur ad appellandũ. so.do.Anto.hic videtur velle,quod sic,per l.non tantum.ff.de ap.dicit tamen quòd non admitteretur ad totã causam appellationis.& sic ad illam prosequendam:sed solùm ad actum appellationis interponendæ.Et subdit quod dici posset,ꝙ in l. non tantum.admittitur procurator ratione proprij interesse respectu cognitionis quę est inter hominem & hominem.¶Tu verò dic,vt dixi s̃.in xviij.q.quòd vera ratio est,quòd admittitur in d.l.tantum.quia damnatus erat in vinculis.& dic vt ibi dixi.Et finaliter conclude,quòd pro carcerato,vel quãdo potest procedi contra absentem,sicut admittitur ad causam principalem,ita ad causam ap.quæ est eiusdem naturæ cum principali:vt dixi.s̃.in xj.q.primæ q.secundi membri.Et sic patet,ꝙ non solùm admittitur ad actum appellationis,sed etiam ad totam causam.Si vero quærimus vtrum admittatur ad appellandum pro non carcerato:vel quando potest procedi contra absentem.text.videtur expressus quòd nõ,in l.j.ff.an per ali.cau. ap.de cuius.l.intellectu.vide quod supra sæpius tactum est.& maximè in ij.q.primę q.principalis primi membri principalis.
61 ¶†Decimò quæro,vtrum admittatur procurator ad pœnalem executionem.& de ista q.secundùm Bal.in d.§.publicè.nõ est dubium,quòd talis executio non cadit in procuratorem : quia non deliquit.pœnæ enim suos debent tenere authores:vt l.sanctius.C.de pœn.& c.quæsiuit.de his quę fi.à ma.parte capi.& melius probatur quantum ad casum nostrum.xxiij.q.v.c.cùm homo.vbi probatur,quòd fideiussor nõ potest puniri pro principali pœna corporali.Quando autem pro crimine possit interuenire fideiussor,vide Bal.in l.iij.C.qui accu.non pos.ratio autem prædictorum est:quia nemo est dominus membrorũ suorum.l.liber homo.ff.ad l.aquil.xxiij.q.v.c.si non licet.¶Et aduerte:quia etiã si per statutũ ciuitatis proditor,vel alius delinquens ipso iure intelligatur damnatus:si deinde ipsius petitur executio,etiam hoc casu,in isto iudicio executionis nõ arbitror quòd possit interuenire procurator ad defensionem.nam posito quòd non reperiatur alia sententia,scilicet condemnatoria: tamen requiritur sententia declaratoria commissi delicti,vt dicit Ioan.And.in c.j.de homi.lib.vj.& traditur in c.quàm sit.de elect.lib.vj.& c.commissa,eo.tit.lib.vj.& c.fi.de præscrip.cum si.cùm ergo requiratur disputatio super causa sequitur, quòd non põt interuenire procurator.& hoc tenet Bal.in d.l.reos.j. C.de accu.& mihi placet.
62 ¶†Vndecimò & vltimò quæro,vtrum admittatur procurator ad petendum,ꝙ banniti & condemnati ad mortem, bannum & cõdemnatio cancellari debeat.Bal.in d.l.reos.arguit quòd sic:quia non disputatur de crimine:sed solùm de processu.&

colligitur ex no. per Inno. in c. dudum. de elec. In contrarium arguit, quia in causa appellationis venit etiam causa nullitatis. & tamen illa causa nullitatis nō potest per procuratorem agitari. vt. d. l. j. ff. an per ali. cau. ap. & statim in. q. proximè posita dicam. Concludit tandem contrariam sententiam fore veram: quia nec directè nec indirectè hoc casu pronunciandum est super crimine. Sed in appellatione nō admittitur: quia cognoscitur de crimine & pronunciatur saltem tacitè super eo. vnde dicit, quòd vtimur quòd bannum & condemnatio possunt peti cancellari per procuratorem. & sequitur do. Nellus de sancto Gemi. in tracta. de banni. in iij. parte secundæ quæstionis. q. lxviij. & hoc satis mihi placet. Et ex hoc infero, quòd si de nullitate sententiæ cōdemnatoriæ ageretur principaliter, quòd deberet admitti procurator. arg. prædictorū. Sed quādo ageretur de nullitate per viam appellationis: quia talis nullitas venit accessoriè ad appellationē. & per consequens videtur sequi eius naturam. arg. regulæ accessoriū. de reg. iur. lib. vj. videtur quòd nō admittatur procurator. & hoc firmauit Bald. vt dictum est. Ego tamē in hoc satis dubito propter diuersitatem rationis. nā per viam appellationis disputatur de crimine. & sic nō potest interuenire procurator. quæ ratio cessat, si prosequatur quis viā nullitatis. vnde si interposita appellatione per principalem, quę trahit secum etiam nullitatem compareret procur. ad nullitatē constitutus: & vellet prosequi duntaxat viam nullitatis, dicemus istum admittendum: quia non disputatur de crimine, aut de iustitia vel iniustitia, de validitate ipsius. Et per hæc expedita sit hæc. ij. q. principalis secundi membri principalis.

53 Tertiò principaliter quæro, † vtrum in casibus, in quibus nō admittitur procurator ad pœnā defensionem propter qualitatem causæ: admittatur quis ad defensionē ratione proprij interesse. sol. gl. hic in ver. itē dominus tenet quòd sic. vnde cōclude quòd dominus potest venire ad defendendum seruū pro interesse suo. & hoc casu venit ipse, vt ipse, nō vt procurator serui. vt l. seruus. & l. sciendum. ff. de pub. iud. & l. Lucius. ff. de ap. & hoc tenēt do. Ant. & Doc. & per hoc dicunt Doc. hic & in d. §. ad crimē. qđ pater ratione sui interesse potest interuenire ꝓ filio, maximè si ex forma statuti propter delictum filij deberet fieri executio aliqua in bonis patris. facit quod habetur in l. cùm filius. ff. de verb. obli. Et eadem ratione Abbas pro suo monacho, Episcopus pro clerico, Dominus pro vasallo, Ciuitas pro ciuæ, & simi. arg. l. j. ff. de libe. ho. exhi. & ff. ad municipa. in l. de iure, & quod notatur in c. dilectus. de ap. & c. authoritate. de priuil. lib. vj. & c. ad Apostolicæ. de reg. iur. lib. vj. ¶ Et etiam eadem ratione videtur, quòd vxor possit comparere pro marito & econtra. facit quod notatur in c. non est vobis. s. de spon. & l. j. §. per hanc. ff. de rei vendi. & qđ not. Inno. in c. inter quatuor. s. de maio. & obe. & tenēt hic expressè Do. de Rota deci. ccliij. alias dec. cxcviij. allegant no. in c. nonnulli. de rescrip. & eo. titu. c. ex parte decani. & de test. c. de cætero. & s. eo. ti. c. cū. p. & sequitur hic. d. Ant. Bal. vero in l. reos. C. de accus. dicit quòd pater pro filio. dominus pro seruo vidētur indistinctè admittēdi ad plenam defensionē in causa criminali. C. eo. l. si cuiusdam. & ff. de pœn. l. si non defendantur à contrario sensu: gl. in d. §. ad crimen. videtur dicere hoc modo. Aut pater, vel dominus volunt venire vt domini pro eorum interesse, & debent admitti. In domino planum est per. d. l. si cuiusdam. quia reus potest pecunialiter interesse: quia seruus pecunia æstimatur. vt. ff. de adult. l. si postulauerit. §. iubet. ff. de condi. ob causam. l. pe. De patre etiam videtur constare. nam videtur sua interesse propter operas: vt. l. fin. ff. de his qui deie. vel effu. Item potest sua interesse, si ex forma statuti pater compellitur soluere condemnationem pro filio. & dico ex forma statuti: quia licet de iure communi filio condemnato in ciuili iudicio pater teneatur de peculio, etiam si filius esset de crimine condemnatus. ff. de noxa. l. & si condemnatus: quia in iudicio nunquàm contrahitur obligatio ex delicto criminaliter moto: nec vnquam cadunt in quasi contractum: quia quasi cōtractus impossibilis est, quòd sit criminalis. arg. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. versic. sed si pactum, Istud dicit Bald. quia quidam dicunt filio condemnato criminaliter ad pecuniam, quòd pater teneatur de peculio vt Gandi. refert istam opi. quā tenet ipse & manit in ca. vt l. iij. §. sed vtrū. in fi. ff. de mino. & facit. l. si filius. d e bo. damna. Aut pater vel dominus nō veniunt pro pecuniario interesse, sed vt defensores alieno nomine. & tūc glo. d. §. ad crimen, dicit quòd ad omnia possunt venire præterquàm ad sententiā. ita no. gl. in d. l. si cuiusdā. Breuiter vt habeas veritatē secundū Bal. dic, quòd siue pater & dominus veniant defensorio noīe filij vel serui, ipsi ad tria venire nō possunt. Ad reliqua possunt. Sunt autē hæc tria: litis contestatio, per tormēta examina, tio, & sententiæ auditio. Ad reliqua verò possunt venire. verū si filius est lit. contest. & in carcere detinetur: quia pœna futura est corporalis: vel est relaxatus fideiussoribus: quia pœna non est futura corporalis, pater poterit interuenire, & causæ assistere. Refert tamen an veniat proprio interesse, an veniat defensorio nomine, quando venit proprio nomine potest constituere procuratorem, vt l. Lucius. ff. de ap. sed quando venit defensorio nomine non potest constituere procuratorem: quia in criminalibus defensor vel procurator non efficiuntur domini hinc est quòd ipsi nunquam condemnantur: sed verba cōdemnatoria diriguntur in dominum, vt. C. de iniur. l. fin. vnde credit quòd siue sit pater, siue sit procurator: tunc si lis sit contesta. in crimine, non possit procuratorem substituere: quia vt dictum est, non efficiuntur domini. Et dicit cogitandum esse: quia non video, quòd si esset talis causa criminalis, in qua posset simpliciter constitui procurator, maximè si esset pecuniaria, vel simile. quòd per lit. contesta. non efficiatur procurator dominus litis: nisi dicatur quòd procedat dictum Bal. in casibus, in quibus regulariter non potest interuenire procurator. ¶ Sed quia potest procedi contra absentem, vel in similibus casibus, de quibus dictum est in quibus procurator lit. contest. quòd procurator non efficitur dominus lit. sed non insisto: quia non est materia nostra. sed prosequendo dicta Bal. dicit Bal. quòd ex prædictis patet, quòd procurator, vel quicunq; tertius comparens non potest cogi confiteri: quia vt dixi, iste actus coactionis & torturæ non cadit nisi in principali.

54 ¶ † Et ideò dicunt Doctores, quòd vbicunq; est locus torturæ quòd procurator & defensor debent exhibere principalem, vt subijciatur tormentis: non autem potest torqueri procurator vel fideiussor: quia alius pro alio torqueri non potest, vt. C. de pœ. l. sancimus. & l. pe. ff. de condi. ob causam. Idem est in tutore, quia debet spontè authorari. non autem debet per vim cogi vt l. j. ff. de autho. tutorum.

¶ Si ergo est locus torturæ in pupillo, vel in adulto: ipse pupillus, vel adultus torquetur, vt no. doc. C. de autho. præstan. l. clarum. Iuxta hoc debes tamen scire, quòd Gul. tenuit, quòd pater admitteretur ad plenam defensionem filij: ita quòd posset excusare filium, & litem contestari, & cætera facere: dummodò satisdaret de condemnatione soluenda, si futura esset pecuniaria: vel de filio repræsentando, si condemnatio futura esset capitalis. Breuiter secundùm Bald. bene dicit in iudicio pecuniario. sed in causa capitali non bene: sed pessimè dicit: quia illa satisdatio de filio repræsentando nihil operatur, cùm filius repræsentatus non haberet necesse stare actitatis per patrem. & sic illa actitata essent frustratoria. prætereà in causa criminali debet dici ius ex vinculis, nec ante debēt admittere excusationes, quàm accusatus ad iudicium venerit. Iste est casus. l. ij. C. de exhi. re. debet ergo in præsentia iudicis & accusati hoc fieri. vt l. j, ff. an per ali. cau. ap. ¶ Tu aduerte, quia inquātum pater, vel dominus, vel similes personæ venirent non pro suo proprio interesse, sed defensorio nomine: non est materia q. nostræ. sed fuit dictum. s. in præcedentibus q. maximè in secunda præcedenti principali q. sed inquantū venirent pro suo interesse cōmunis omnium opi. est, ꝙ admittatur pro filio pater & dominus pro seruo. Abbas pro monacho: episcopus pro clerico: ciuitas pro ciue. ¶ Et ratio potest etiam assignari, quam tangit Bald. quia tales possunt agere pro iniuria facta prædictis personis. in patre tractatur in l. sed & si vniuersæ. §. filio. ff. de iniur. de domino tractatur. xvj. q. j. c. reuertimini. de Abbate tractatur de senten. excom. c. parochianos. vbi etiam tractatur de patre. & quidde episcopo. ¶ Si ergo prædictæ personæ possunt agere pro iniuria facta. ergo possunt assistere, ne fiat. ar. l. vt vim. ff. de iusti. & iu. quia melius est ante tempus occurrere. l. fin. C. in quibus cau. in integ. resti. non est neces. & c. j. de in integ. re. & c. quemadmodum de iureiur. hęc tamē ratio est multum generalis. Cōmunis tamen sententia est omnium Doc. quam etiā tenet Do. m. in c. iij. s. eo. & do. Anto. hic. ¶ Et aduerte: quia vt. s. prædixi prædicti non interueniunt tanquam procuratores aut defensores: sed pro suo interesse: & debent admitti. Et ideò etiā omnes alij quorum quemlibet interesset. Ex quibus patet, ꝙ consors pro consorte admittitur ratione proprij interesse: quod habet ratione saltem aliqualis præiudicij propter sententiam latam contra consortem. de quo articu. dicam. j. in. vij. quæstio. prin. huius secundi membri in xxvij. fallentia. & prædicta faciunt secundùm Doctores ad cautelam sumendam contra statutum disponens, quòd si accusatus, vel inquisitus declinarent iurisdictionem potestatis, quòd sit extra protectionem communis: & possit impunè offendi. prout est in hac excelsa ciuitate Senarum. nam cautela erit, quòd si filius est clericus, pater pro filio declinet: & Abbas pro monacho.

hæc tamen

hæc tamen cautela non videtur esse sufficiens, si statutum indistincte diceret, quod quicunqꝫ declinauerit iurisdictionẽ potestatis, sit extra protectionem cõmunis, & possit impunè offendi. de ista tamen materia quia nõ pertinet principaliter ad materiam nostram, dic vt per Ioã. de Imo. post Doc. in d.§.ad crimen. & per Doc. hic, per Bal. in d.l.reos. per Bal. Ang. & Io. de Imol. in l.iiij.ff.de acquir.hæred. per Pet. de Ancha. in repe.c.ea quæ fi.à iudice.de reg.iur.lib.vj.in q.xv.pe.do.m.in c.si diligẽti.de foro cõpe.& aliquid in c.fi.de vi.& hone.cleri.

65 ¶†Sed queritur secundũ Bal. Pone filius est confessus in iudicio. pater vult interpretari illam confessionẽ, an possit? respondeo, ꝙ interpretatio in iudicijs debet esse talis, quæ exponat, non quæ perimat, vt j.eo.c.cũ dilectus. hoc præmisso certũ est, quòd pater nõ poterit interpretari exponendo, quia interpretatio expositiua nõ cadit super ignotis, & ratio non cadit super facto alieno, vt ff.de reivendi.l.Pomponius scribit si frumentum.§.fi.

¶ Iuxta prædicta. Item quærit Bal. in d.l.reos. Pone quod pater vult cõfessionem filij reuocare, an poterit? & videtur ꝙ sic, si pater vult probare errorem: vt not. in l.ij.ff.si ex noxa.causa aga. In contrarium videtur, ꝙ alia ratione non admittitur pater ad lit.contesta. in capitali causa filij, eò quòd tale iudicium non debet fundari cum patre. & eadem ratione non debet admitti ad reuocandum id quod actitatum est in ipsa lit.contest. non obst.l.ij.si ex noxa.causa aga. quia loquitur in ciuili, vbi pater habet ius iniustitiæ, vt l.tam ex cõtractibus.ff.de iudi. sed hic loquimur in criminali & capitali. Credo patrem admitti debere: quoniam iudex omnem defensionem debet habere, seu admittere in omni tempore.ff.de questio.l.vnus.§.cogniturũ. & l.j.§.si quis vltra.ff.de ali.presta.ff.de appella.l.non tantum. et l.j.cum l.sequen.de liber.causa. Quæ dicta sunt de patre & domino, eadem intelliguntur de Prælatis venientibus ad defensionem sui monachi, vel conuersi, vt not. per Doct. in d.l.si cuiusdam. per Iaco. de Aret. in authen.causa quæ fit cum monacho.C.de Episco.& cleri. per Bald. in l.reos.C.de accusa. Sed circa prædicta duas q. vlterius non insisto: quia non est principalis materia nostra. Sed de reuocatione confessionis iam erroneę, & quis possit illam reuocare, & propter quam causam vide quod traditur in l.error. & ibi per Doct.C.de iur.& facti ignoran. & in regu.quod semel.de regu.iur.lib.vj.l.fi.§.vsus.ff.de appella.c.ex parte.de confes.xxix.distinc.c.j. per Archid. in ca.j.de accusa.lib.vj. vbi traditur de confessione facta in causa criminali. gloss. & Doct. in ca.ex literis.de diuort. Archidia.ij.q.j.in summa. Io.And. in cap.attestationes.de desponsa.impuber. aliquid in l.generaliter.C.de non numera.pecunia, cum alijs similibus.

66 ¶†Quartò principaliter quæro, vtrum in casibus, in quibus regulariter non admittitur procurator. de quibus s.dictum est, admittatur saltem quis ratione administrationis sibi competentis: vt quia est tutor, curator, vel simi. solu. Bal. in d.l.reos.x.col. dicit ꝙ aut prædicti veniunt defendendo. & dicendum est prout habetur in l.clarum.C.de autho.præstan. quia non debet tutor solus, vel curator solus in causa capitali venire in iudicio. sed debet venire principalis persona, & tutor, & curator debẽt sibi authorari. Sed tunc est quæstio secundũ Bal. quid si de facto accusetur infans, vel furiosus, vel demens, vel alius similis, vt surdus, & mutus à natiuitate qui non possint esse in iudicio: & videtur de necessitate dicendum solũ tutorem, vel curatorem admitti. ar.l.j.§.sufficit.ff.de admit.tu. dicit tamen Bal. ꝙ bonus assessor in tali causa viuo infante debet ꝓnunciare ex officio suo vlterius non esse procedendum contra infantem in furioso tamen demente & similibus hoc non posset facere: qa non potest apparere de defectu: quia quis posset fingere furorem & dementiã, & nõ esset furiosus, neqꝫ demens. dic de hac materia, vt latius traditur in l.ij.C.qui accu.nõ pos. in l.polla.de his qui.vt indig. & d.l.clarũ.de autho.præstan. & quæ latissimè dixi de pupillo in c.j.s.eod.titu.

67 ¶†Sed quæro iuxta prædicta quid de syndico vniuersitatis. Sol. Doct. dicunt quòd pro vniuersitate admittitur syndicus: quia aliàs vniuersitas non posset se defendere, cùm sit corpus fictum & inanimatũ, & cõtinet in se infantes & furiosos mẽtecaptos, & similes, qui non possunt esse in iudicio, vt dictum est, & ideò nõ mirum si nomine vniuersitatis defendendo syndicus admittatur. hoc tenet Specu. in titu.de procura.§.j.versicu.item si causa est criminalis ibi quartodecimo si vniuersitas per l.nam collatores.C.de re milit.lib.xij.& C.de Episco. et cleri.l.cum clericis. Et est ratio, quia vt dixi, vniuersitas cũ sit corpus fictum, non habet caput. & ideo non potest damnari in causa capitali. vide Bald. de pace Constan. ver. vniuersitatem. & intellige prædicta accusando & defendẽdo. de quo dic vt latius dixi in c.dilectus.el ij.j.de simo. vbi omnino vide si.q. Et hæc procedunt in his, qui nõ possunt propter defectum ætatis aut intellectus, vel quia non habent verum corpus, sed fictũ & repræsentatum per se causam agere. ¶ Sed quæro, quid de his qui non possunt causam agere per se, quales sunt moniales. so. Debes animaduertere, ꝙ in accusatione non videtur posse procedere quæstio, tum quia regulariter mulier repellitur ab accusatione publica: vt l.de crimine.C.qui accu.non possunt canonizata xvj.q.iij.de crimine. Et etiam in populari crimine: vt l.mulieri.ff.de popu.ac. tum etiam quia monachus & monialis regulariter accusare non possunt extraneum in duobus concurrentibus: videlicet, vtilitate monasterij, & licentia Abbatis, vt xvj.q.j.c.monachi. Circa quæ vide, quæ dixi in c.ex parte.s.e. multò ergo minus si est monialis. Quare etiam dixi, ꝙ regulariter mulier repellitur ab accusando, & ꝙ dixi de monacho contra extraneum, patet ex his, quæ no. in dictis iuribus. Cæterum siue in casibus in quibus regulariter mulier admittitur, vel monialis admitteretur ad accusandum, vel in casibus, in quibus accusaretur, videtur dicendum quòd procurator admittatur ex eo, quia moniales pro nulla causa possunt exire monasterium: vt c.j.de sta.reg.lib.vj. ergo videtur de necessitate eis concedi, vt tales causas possint agere per procuratorem: vel posset fortè dici, quòd aut iudex potest ad locum monasterij accedere, & ibi causam examinare, & tunc procurator non admittit, nisi in casibus in quibus aliàs admitteretur, per not. in c.ij.de iudi.lib.vj. & per id quod traditur in d.c.j.de stat.reg.

68 ¶†Quintò principaliter quæro, vtrum in casibus in quibus nõ potest procurator interuenire, si interuenit, nec fuit opposita exceptio impotentiæ respectu qualitatis causæ, debeat admitti. solutio in hac quæstione variæ maiorum nostrorum reperiuntur sententiæ. glo. in l.quamuis indubitati.C.de adul. tenet ꝙ processus teneat: quia talis exceptio tanquam dilatoria debet opponi ante lit.contest. pro qua facit ille tex. idem tenet glo. in versicu.criminalis.in fi.in c.j.de iudi.lib.vj. pro qua facit.l.ita demum.C.de procur.& l.filiusfa.§.veterani.ff.de procur. Item quia agitata cum falso procuratore valent per consensum habitum.ff.de iudi.l.licet.& ff.rem rat.hab.l.iij.§.falsus. Eandem sententiam fuit sequutus Ber. vt refert ibi glo. & sequitur ibi Inno. & Host. & Ioan. Mona. & Archi. in c.qui generaliter.de procur.lib.vj. & Archi.v.q.iij.c.reos. & Spec. in titu.de procu.§.j.versicu.sed pone in casu. & Oldra. in consi cxxix. & hanc eandem sententiam not. Bart. in l.post mortem.§.fi.ff.de adop. allegando glo. pro singulari in aut.quib.mod.natu.effi.legi.§.si quis ergo.versi.sic incidit. Quod qualiter fiat. ¶ Contrariam sententiam tenet Franc. Accur. vt refert Cyn. in d.l.quamuis indubitati. mouetur: quia verba sententiæ sunt referenda ad personam domini.l.fi.C.de iureiu. & absens damnari non potest.l.absentem.ff.de pœ. & in procuratore sententia est ferenda.l.j.C.de senten.& interlo.om.iud. ergo semper poterit opponi hæc exceptio.l.licet.C.de procur. ¶ Et pro hac opi. facit tex. in d.l.penul.§.ad crimen.ff.de pub.iudi. vbi text. dicit frustra admittitur procurator, sed si teneret processus, non diceretur frustra. ergo &c. Ioan. And. in c.j.de iudi.lib.vj.in nouel. ex dicta sententia Franci. tenet quòd quò ad fienda seu agenda procurator repellitur: gesta tamen antequam opponatur, valebunt. arg. dictorum iurium. & hanc tenet Bald. in l.seruum quoque.§.publicè.in iiij.colum. nec obst.l.ita demum.& §.veterani. quia loquuntur in exceptione competente ratione causæ. Domini de rota decisio.cccccxliij. quæ incip. Item si citatus, tenent opin. primam, & dicunt, quòd licet Ioan. And. concludat, quòd processus teneat quo ad præterita: non tamen quo ad futura: quia quo ad futura potest opponi, non tamen potest oppo. post conclusionem in causa, quin possit ferri sententia absolutoria pro reo. ¶ Barto. in d.§.crimen.in fin.q. dicit se dubitare. dicit tamen se consueuisse dicere, quòd aut procurator fuit admissus ex parte accusatoris, aut ex parte rei. si ex parte accusatoris, valet processus. ratio est: quia pars & iudex possunt remittere accusatori pœnam calumniæ, & solùm propter pœnam calumniæ erat, propter quod non debebat admitti. aut ex parte rei, & non potest interuenire, nisi post conclusionem, per dictam.l.quamuis. ¶ Et subdit, quod de hoc dubitat: quia vna ex rationibus quare in causa criminali non admittatur procurator est, quia diligentius principalis aget causam suam per se, quàm per alium. ¶ Item mouetur per text. ibi qui dicit frustra: vt s.dixi. & dicit verius esse, nisi vellet admitti post conclusionem in causa. & hanc opin. sequitur Ioannes de Fantucijs. in c.j.de iudi.libro vj. ¶ Dominus Antonius distinguit, quòd aut sumus in casibus, in quibus absens potest damnari: & tunc tenet iudicium: quia ibi tantus defectus insolennitatis non potuit præstare cautionem de iu-

dicato soluendo quæ cautio non potest peti post litem contestatam.l.non omnes.§.rati.l.filius.§.ratum.ff. de procurato. Aut sumus in casibus,in quibus absens potest damnari: & tūc non valet iudicium:quia non est tunc defectus insolennitatis, sed cùm absens non poterat damnari, conclusio videtur nulla. ¶ Dominus meus tenet hic indistinctè opinionem secundam Francis. quia aut interuenit procurator ex parte actoris, & reus fuit absolutus: quod fortè non euenisset, si principalis fuisset præsens:quia diligentius tractasset causam suam.aut interuenit ex parte rei,& fortè ex negligentia procuratoris fuit condemnatus, cùm esset innocens, & interest reipublicæ ne nocens absoluatur: & ne innocens damnetur. ¶ Vnde cùm hoc statutum fuerit factum in fauorem publicum, non potest pars renunciare. Facit l.ius publicum.ff.de pact. ¶ Item mouetur per text.in dicto §.ad crimen.quæ dicit frustra, vt dixi suprà.& sic denotat actus nullitatis per c.quia frustra.de vsur. quia illud est verum impropriè,sed impropriationes non sunt trahendæ in consequentiam: vt c.intelligentia.de ver bo.signi. Ioan.de Imo.in d.c.j.de iudi.lib.vj.dicit,quòd aut procurator interuenit ex parte actoris,aut ex parte rei. Primò aut interuenit post cōclusionem causæ tantum,& potest.vt dicta l.quamuis.C.de adul.aut ante conclusionem in causa:& tunc aut negotium est liquidatum cōtra reum,& potest interuenire: quia cessant rationes,propter quas prohibetur interuenire.facit xxiiij.q.iij.§.ecce.¶ Si verò non est liquidatum contra reum: & sic reus est in causa absolutus: & tunc non debet admitti: quia tunc vendicat sibi locum ratio diligentioris agitationis,& sufficit vnam de causis finalibus adesse.l.liberorum.§.notatur.ff. de his qui notan.infamia.

¶ Secundo casu quando procurator interuenit post conclusionem in causa,vel ante,& liquidatum est delictum pro reo, tenet processus:quia cessant rationes prædictæ.si verò est liquidatum contra reum,non tenet processus per rationem diligentioris agitationis domi.Domini.de sancto Geminiano in d.c.j. de iudi.lib.vj.dicit,quòd decisio huius dubij consistit solùm in ratione,quare procurator non admittitur in causa criminali, in qua finalis ratio secundùm dominum Anto.videtur esse, quia sententia careret executione:quia pœna debet tenere suos authores de his,quæ fiunt à maio.par.capi. quæsiuit.de elec. c.si compromissarius.lib.vj.Sed si constat de delicto ex parte rei. erit efficax sententia:quia procurator non debet puniri,si non constat,debet puniri accusator,& non procurator. Et ideò lex dicit frustra interuenire procurator,scilicet quantum ad sententiam exequendam: quia in effectu frustra reperitur agitatum iudicium,ex quo sententia non habebit executionem.vnde concludit, quòd prima sententia est vera, quòd processus teneat. Nec obstat tex.in d.§.ad crimen.dum dicit frustra:quia debet intelligi in effectu:scilicet opposita exceptione,pro quo facit.c.quia frustra.de vsuris.vbi dicitur,quòd frustra vsurarius impetrat auxilium legis.& ideò dicit quòd nullatenus audiatur. Et vt ibi tenet Innoc.illa exceptio est dilatoria, quòd nullatenus audiatur.& sic patet, licet quòd lex dicat, frustra agit: vel nullatenus audiatur.intellige scilicet opposita exceptione: quia aliàs tenet processus. vnde d.§.ad crimen.debet intelligi frustra admittitur,scilicet si opponatur, vel frustra,scilicet quo ad executionem sententiæ,quæ in pœna corporali non poterit ferri in procuratorem.¶ Et pro hoc dicto,ego adduco tex. in l.j.C.de non nume.pecu.coniun.his quæ ibi dicit Bald.& tradunt Docto.vbi dicitur,quòd illud intelligitur fieri frustra, quod in effectu potest tolli,seu elidi exceptione: quòd tamen non opposita exceptione teneret.ad idem facit quod notatur in Cle.constitutionem.de elect.vbi patet, quòd licet lex prohibeat quem admitti ad iudicium: tamen si de facto admittatur,tenet processus.¶ Et ad rationes legistarum dicit do.Domi.posse responderi,quòd de iure canonico possunt verba sententiæ concipi in persona domini:licet causa fuerit per procuratorem agitata, vt notatur in c.querelam.de electi.de quo latius supra dixi in prima quæstione principali primi membri principalis. Ad aliud quòd sententia in causa criminali non potest ferri in absentem, dic quòd secus est de iure canonico: vt patet in c.veritatis.de do.& contuma.cum ibi not. ¶ Tu verò dic de intellectu illius.c. vt supra latius dixi. Et aduerte, quia si bene ponderentur verba domini Dominici, conclusio sua videtur contraria rationibus primò assignatis.sol.do.Ioan. de Imo.latius complectitur hunc articulum in d.§.ad crimen. prope fi.vbi dicit, quòd passus est valde dubius propter tantorum Docto.opi.dicit tamen in hac ambiguitate distinguendos duos casus. Primus est,quando procur.perseuerauit vsque ad conclusionem in causa,& vsq; ad sententiam. Secundus est, quando interuenit solùm ante conclusionem in causa.

¶ Primo casu distinguit,quòd aut venit ex parte accusati, aut ex parte accusatoris:si interuenit ex parte accusatoris: & tunc aut liquidatum, & conclusum est contra reum præsentem & carceratum,& tunc videtur quòd possit interuenire: nec vitietur sententia quæ feratur:quia cessare videntur omnes rationes prohibitiuæ:nam iudicium non erit delusorium:quia reus præsens condemnabitur,& consequenter punietur, & sic maleficium non erit impunitum, cessat etiam ratio fidelioris defensionis, ex quo negotium est iam examinatum,nec accusator venit puniendus de calumnia,ex quo probatum est crimen,& iste videtur casus secundùm vnum intellectum. d. l.quàmuis indubitati.licet alij dicant,quòd aliud operatur etiam ibi fauor absentiæ causa reipublicæ ipsius procuratoris.Sed communiter videtur teneri,quòd idem esset,etiam si se absentasset causa reipublicæ:quia cessant rationes prohibitiuæ.de quibus.s.dixi & videntur sentire etiam But.& etiam Bar.in d.§.ad crimen.Si verò negotium erat conclusum pro reo,tunc non est dubium: quod ex parte accusatoris non potest admitti procura.cùm ipse de calumnia veniat puniendus, quam calumniam præsumitur commisisse eo ipso, quòd non probauit, vt l.j.C.de calum.an autem si se absentauerit post dictam conclusionem in causa factam pro reo, possit reus absolui. videntur sentire Do.de Rota per illud, quod s.dixi.quòd licet tunc non possit condemnari absens de calumnia,si est pœna quæ non cadebat in absentem,& pro hac parte etiam bene facit.l.si accusatoribus.ff.de accus.& sequitur Bar.ibi.¶ Sed aduerte:quia contra istam opi.facit,quia ibi sumus in causa, in qua per sententiam fit alijs præiudicium. Ita demum videtur alijs fieri præiudicium,si actor sit præsens tēpore sentētiæ.l.qui repudiātis.§. fi.& ibi no.ff.de inof.tes.& l.si ideò.ff.de euic.Sed talis est huiusmodi causa: quia absolutus de crimine publico non poterit posteà ab alio accusari nisi doceatur de præuaricatione primi accusatoris,vt d.l.ij.§.fi.ff.e.& l.iij.ff.de præua.& c.de his.s.eo. ibi & latius dixi.ergo videtur ꝙ nō possit ferri absolutoria pro reo,absente accusatore,quod habet præiudicare alijs:nisi dicas ꝙ illud contingit ex eo, quia iam erat conclusum in causa pro ipso reo:secus si ipse accusator ante causam cōclusam se absentasset.& sic possent procedere cōtraria. Contra hoc tamē aliqualiter facit quod not.Barto.in d.l.repudiantis.§.fin. & ff.de re iudi.l.sæpe, & in l.si superatus.ff.de pigno. Aut vult interuenire ex parte accusati post conclusionem in causa:& tunc si erat conclusum contra reum, non potest interuenire. ne alias iudicium esset delusorium.cum accusatus sit damnandus: & non procurator.& damnandus debet esse presens.vt dictum est. Aut erat conclusum pro ipso reo:& tunc velle videntur ipsi do. de Rota.per illud quod supra dixi.ꝙ possit interuenire: & possit absolui in absentia.Sed hoc fortè non est verū,per regulam,quæ vult,quòd illo casu possit fieri absolutio, quo posset fieri condemnatio.nisi reperiatur expressè oppositum,vt not.in l.iij.ff. de re iudi.& l.iij.C.vbi senato.vel clari.per argu.à speciali vt c. inferior.xxj.distinct. Cùm ergo nō posset damnari si esset absens:non potest etiam absens absolui.

¶ Aduerte etiā,quia quod supra dixi,quòd postquàm est conclusum in causa pro præsenti, si interuenit procurator ex parte accusatoris: licet non debeat interuenire, possit reus absolui.aliqui tamen tenuerunt cōtra illam rationem: quia cùm reus absoluatur.accusator debet de calumniari puniri, vt l.j.C.de calumnia. quod hoc casu fieri non posset: ex quo est absens. & hanc opi.tenet Cyn.in dicta.l.quamuis. sed non placet Barto.quia licet non possit nunc damnari de calumnia, aliàs si repræsentet se, poterit damnari. vel poterit procedi ad annotationem bonorum.iuxta.l.j.ff.de requi.rei.& ideò non debet hic impedire executionem,scilicet absolutiōis rei. & hoc de primo casu principali, quando vult procurator interuenire post conclusionem in causa.

¶ Secundo casu principali, quando interuenit ante conclusionem conclude, quòd ante conclusionem in causa, in qualibet parte litis poterit opponi,etiam post litem contestatam argumen.d.§.ad crimen.& per illud quod dixi s.post Barto.& domi.Bartholo.

¶ Aut interuenit procurator, & perseuerauit in causa vsque ad conclusionem in causa inclusiue: & nihil fuit oppositum. & hic est casus dubius, an tunc valeat processus: & potes dicere, quòd aut interuenit ex parte accusatoris: aut ex parte accusati. si ex parte accusatoris: & tunc, aut negotium est liquidatum contra reum: & valet processus: & posset reus præsens condemnari. & iste est casus, secundùm vnum intellectum dictę l.quamuis indubitati.pro quo optimè facit l. posthumus.

posthumus.§.si quis ex his.ff.de inoffi.testa.& quod no.Inno. in c.in nostra.de procurat.vlti.col.& c.causam quæ.el ij.qui fi. sint leg.& facit,quia cessant tunc omnes rationes prohibitiuæ: quia iudicium non erit delusorium, cùm reus præsens possit damnari:& punietur,& sic maleficium nõ remanebit impunitum.Item nec est curandum,an alius causam melius agitasset, ex quo crimen ad lucem peruenit.xxiij.q.iij.c.ecce inquiunt. vndecunque enim crimina clarucrint,punienda sunt.

¶ Aut negotium est liquidatum pro reo:& tunc processus videtur nullus.primò per tex.in d.§.ad crimen.Item,quia stat ratio fidelioris agitationis.& ideo nõ videtur posse ferri sententia pro reo absolutoria,in præiudiciũ aliorum:quasi causa sit agitata cum illegitimo contradictore l.si cũ non iusto.ff.de collu.dete.Nec hoc casu posset accusator absens puniri de calũnia: saltem quando pœna est talis,que non caderet in absentem.facit ad prædicta qđ no.Inno.in d.ca.in nostra.& dicto ca.causam quæ.& Barto.in dicto §.si quis ex his.

¶ Secundo casu,quãdo interuenit procurator ex parte rei, vsq; ad conclusionem in causa inclusiue:& tunc si est cõclusum cõtra reum absentem,processus est nullus:quia sunt omnes rationes prohibitiuæ interuẽtus procuratoris in causa criminali. de quibus supra dixi. ¶ Aut est cõclusum pro reo absente.& tũc videntur sentire dñi de Rota per illud quod supra dixi,q̃ possit reus absolui:& accusator p̃sens de calumnia condẽnari. ¶ Et hoc videtur satis æquum fauore libertatis,& absolutionis.arg.l.Arrianus.ff.de actio.& obliga.Et facit qđ not.Cy.in dicta l.quãuis.Contra hoc tamen facit:quia sicut nõ posset ferri condemnatoria:ita nec absolutoria deberet posse.ar.l.iij.ff. de re iudi. Nisi excusando dicas,quòd illa regula procedit quãdo est eadem ratio:vt supra dixi.secus si diuersa,prout est in casu proposito,nam quando est conclusum contra reum absentem:stant omnes rationes prohibitiuæ,vt dixi.sed quando est conclusum pro reo,cessant omnes prædictæ rationes prohibitiuæ. ideò secus fit,cùm cessante ratione legis,cessare debeat dispositio legis.l.adigere.§.q̃uis.ff.de iure patro.& ca. cũ cessante.s.de appella.Et hæc pars videtur benignior,& sic amplectenda.vt.l.benignius.ff.de leg.

¶ Ego arbitror concludendum esse,q̃ siue loquatur post conclusionem in causa, siue ante,siue ex parte accusatoris, siue ex parte rei, vbicunq; cessant rationes,vel ante liquidatum negotium,vel post,propter quas prohibebatur interuentus procuratoris:q̃ processus teneat,quãquàm à principio ante liquidatum negotium non potuisset procurator interuenire. Et ideò si ex parte accusatoris interuenit,vbi non poterat interuenire: et reus non excepit:& pro accusatore liquidatum est negotiũ: processus tenebit:quia cessant rationes prohibitiuæ concludentes.quare ex parte accusatoris non possit interuenire procurator,& maximè quia postquã deuentum est ad finem, debent cessare omnia quæ sunt ad finem.vt dixi in c.euidentia.s.eo.& reus videtur potuisse præiudicare sibi non opponendo:& quia vndecunq; crimina claruerint,sunt puniẽda. Et ideò videmus q̃ etiam ex inepto processu propter confessionem rei accusati,potest reus condemnari,si ad id agebatur,vt per Innoc.in c. qualiter & quando.el.ij.j.eo.& Bart.in l.si confessus.ff.de custo.reo.per glo.in l.si filium.C.de lib.cau.Et quia iura euitant circuitum,tanquã actum frustratorium.l. dominus testamẽto. ff.de cond.ind.Et vide quæ dixi in Cle.auditor. de rescrip.& quia interest reipublicę ne delicta remaneant impunita.l.illud. ff.ad l.aquil.cum alijs iuribus vulgatis.vnde cùm cessent rationes,debet & cessare effectus.vt.s.dictum fuit.Sed si pro reo cõclusum est,tunc secus:quia non cessant dictę rationes. ¶ Et idẽ dicendum est,quando interuenit ex parte accusatoris, singula singulis referendo. ¶ Et ex prædictis egò inferoq;, quòd ante, quàm sit liquidatum negotium,semper poterit opponi exceptio ista: quòd nõ possit interuenire procurator: tam ex parte accusatoris,quàm ex parte accusati:si rationes prædictæ impeditiuæ interuentus procuratoris, habent ob.Et idem etiam arbitror, si liquidatum esset negotium: & in causa conclusum esset.sed ipsa liquidatio reduceretur in dubium. ita quòd propter aliquam causam,aliæ probationes essent fiendæ & admittendæ.& non cessant prædictæ rationes impeditiuæ.Et secundùm prędicta intellige,& declara quę dixi.s.in.vij.q.ij.q.prin.

69 ij.membri princ. ¶ †Sextò principaliter quæro, vtrum in casibus in quibus in causa criminali admittitur procurator, requiratur speciale, mandatum.sol.Spec.in tit.de procu.§.j.ver.sed nunquid media.dicit quòd non.vnde dicit quòd licet quis cõstituatur generaliter ad omnes causas:tamen de ciuilibus tantùm intelligitur.C.de Episc.& cle.l.cum clerici.& aut clericus, quinimò siue generalis,siue specialis sit procurator ad causam, non potest proponere crimina vel defectus:etiam excipiendo contra personam eius,qui litigat de sua elec.vel prouisione, vel de alio:nisi specialiter fuerit sibi demãdatum,quòd excipiat de crimine.s.de rest.in integ.c.corã & est ratio.Nã grauiter punitur crimina vel defectus obijciens, si deficiat in probando.c.j. de elect.lib.vj.quodammodo enim eius status diminuitur:quia suspenditur ab omnibus beneficijs suis per triennium. & si se illis ingesserit, perpetuò priuatur,vt ibi.& sic punitur circa statum dignitatis suæ,manente libertate. Cùm ergo hoc diminutionem status inducat,vt l.j.ff.de var.& extraordi.cri. non debet admitti procura.l.non solum.§.fin.ff.de procura.& ar.ff.de mino.l.illud.& præterea,cùm dominus puniatur,& in pœnam cadere potest,vt patet.ergo per mandatum generale vel speciale,non debet posse proponere criminales defectus: ne dominus pœnam huiusmodi patiatur. ista sunt verba quasi formalia Specu.deinde allegat quædam in contrarium: quæ non multùm faciunt ad nostram quæstionem principalem. ¶ Tu aduerte:quia de quæstione generali prosequitur Specu. magis quæstionem specialem,vtrum habens mandatum generale vel speciale ad causam, possit proponere crimina cõtra electum.quod hodie est expeditum in Clemen.ij.de procur. vbi plus dicitur, quòd etiam si in procuratorio essent expressa quædã requirentia speciale mandatum,secundùm formam.c.qui ad agẽdum.de procura.lib.vj.tamen vigore talis mandati non posset procurator opponere in personam electi crimina,vel defectus.rationes tamen prædictæ concludunt quòd requiratur specialissimum mandatum in causa criminali.& hanc sententiam sequitur Bal. in l.repe.l.seruum quoque.§.publicè.ff.de procura. in fin.q.per c.j.de elect.lib.vj.& per not.in c.præsentium. de testi.lib.vj. & per dictã Clemen.ij.de procura.Bald.etiã in d.l.reos.C.de accu. col.xj.primò arguit, quòd non requiratur speciale mandatum, per l.ij vnus.§.procura.ff.de iniur.quam etiam.l.allegat in contrarium Specu.decidit tamen in contrarium, quòd requiratur speciale mandatum, per dictã Clemen.ij.& per not.per Innocen.in c.super his.j.eo.& ratio:quia iudicia criminalia sunt pœnalia valde. & in istis pœnalibus requiritur speciale mandatum l.iij.§.si procura.ff.quod quisque iur. Ad l.contrariam. respondit,quòd loquitur quando de crimine ciuiliter ageretur. Ioan. de Imol.in d.l.pe.§.ad crimen.ff.de publi.iudi.col.ix.primò dicit,quòd non admittitur procura.sine speciali mandato.deinde in eadem col.dicit, quòd etiam sine speciali mandato admittitur,quando iudex esset processurus omnino contra absentem, vt l.non solùm.§.fin.ff.de procura. deinde.col.xiiij.dicit, quòd procurator non videtur admittendus sine specialissimo mandato.sicut dicimus in simili in matrimonio, in quo requiritur specialissimum mandatum ad contrahendum cum tali, vt c.fin.de procura. lib.vj.& l.generali.ff.de ritu nupt. facit quod notatur in l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acquiren.hæredita.deinde col.xv.subdit,quòd iudex debet laborare quantum potest, vt compareat reus:& si id fieri non potest, compareat procurat. habens speciale mandatum:& si id non fiet,admittat etiam sine speciali mandato:& vltimatè etiam sine vllo mandato.

¶ Ego arbitror ita dicendum, quòd aut quis vult venire tanquàm procurat.ad plenam defensionem:ita quòd per eius dictum aut factum, vel neglectum, plenè præiudicetur domino. & hoc casu,requiritur specialissimum mandatum,propter rationes supra assignatas.& maximè ad actus qui alias de sui natura requirunt speciale mandatum, prout est ad iurandum de calumnia.& respondendum positionibus, & simi.prout s.dixi,aut vult venire,vt quilibet defensor:prout publicè est vtile absentes à quibuscunque defendi.Et hoc casu,cùm admittatur quilibet etiam sine mandato, vel instructor, vel simi.fortius admittetur cum mandato: licet non habeat mandatum speciale. Ita intelligo §.publicè.in l.seruum quoque.ff.de procura. ¶ Et ita debes intelligere ea quæ sæpius dixi, maximè in ij. q. xv. q. ij. membri principalis.vbi tetigi,quòd licet non possit respondere positionibus sine specialissimo mandato: tamen talia poterit prosequi:maximè,quia melius est quòd per talem causa defendatur, vel instruatur,postquàm potest procedi contra absentem ad diffinitiuam,& causa aliàs de sui natura admitteret procuratorem sine speciali mandato in causa criminali: & si compareret aliquis pro absente sine speciali mandato,iudicarẽ principalem contumacem: & contra ipsum procederetur remedijs prædictis.sed si lis esset contest t. vel talis casus in quo posset procedi contra absentem ad diffinitiuam, vt dixi, admitterem procuratorem sine mandato: quia iudex, in quantum potest, debet supplere præsentiam absentis. vnà cum Deo & iustitia: ne absens fortè innocens condemnetur, per l. absentem. ff. de pœnis.Et quia,vt sæpissimè dictũ est,debet omnẽ cautelam &

diligentiam adhibere ad inueniendam veritatem. Facit. xxx. q. v. c. iudicantem. & quod notatur in l. properandum. C. de iudi. & quod dixi supra in pluribus membris. prima quæstione secundæ quæstionis principalis, secundi membri principalis. & quod latius dixi in dicta xv. quæstione primæ quęstionis principalis, primi membri principalis.

¶ Septimò & vltimò pro complemẽto istius secundi membri principalis, compendiosè enumerandi sunt casus, in quibus in causa criminali admittitur procurator: qui tamen pro maiori parte latè in superioribus q. examinati sunt. Sed quia glos. hic, & etiam vbiq;, & etiam Docto. procedunt, ponendo regulam negatiuam quòd in criminalibus non admittatur procurator. ad quam regulam dant fallentias specialium casuum. Idcirco, vt prædictorum, & plurimorum aliorum casuum habeatur notitia compendiosa, dic quòd prædicta regula fallit, secundùm aliquos.

¶ Primò, in priuatis delictis: pro quibus venit imponenda pœna à relegatione infra, secus si à relegatione supra, de quo dic vt dixi in j. q. j. q. principalis secundi membri principalis.

¶ Secundò fallit in causa criminali, ex qua pœna pecuniaria venit imponenda, quantuncunque magna: etiam si omnium bonorum. distinguendo tamen inter accusatorem & reum: & an veniat imponenda pœna de iure communi, vel ex forma statutorum. de quo dic vt latius dixi in ij. q. j. q. principalis. ij. membri principalis.

¶ Tertiò fallit, si ex crimine capitali non veniret imponenda pœna corporalis afflictiua, nisi in consequentiam magis rationе contumaciæ, quàm naturalis pœnæ delicti. de quo dic vt dixi in iiij. q. dictæ. j. q. principalis.

¶ Quartò fallit, quando ex naturali pœna delicti, veniret imponenda pœna mista. vt puta, amputetur sibi manus si non soluerit centum: in casu condemnationis fiendæ. de quo dic vt dixi in d. iiij. q.

¶ Quintò fallit, quãdo venit imponenda pœna pecuniaria naturaliter: tamen ex accidenti potest esse corporis afflictiua. de quo dic vt dixi in q. d. primæ q. principalis.

¶ Sextò fallit, si pœna quæ venit imponenda ex delicto, sit naturaliter arbitraria: tamen consuetudo habet, quòd non imponatur nisi pecuniaria: vel nisi vsque ad relegationem, & non supra. dic vt dixi in d. v. q.

¶ Septimò fallit, quando ex delicto veniret imponenda pœna alternatiua: vna corporis afflictiua, altera pecuniaria, vel à relegatione intra & reus sit incapax pœnæ corporis afflictiuæ: vel pœna corporis afflictiua sit ineligibilis. de quo dic vt dixi in vj. v. d. j. q. principalis prædicti secundi membri principalis.

¶ Octauò fallit, quando dubitaretur, an veniret imponenda pœna pecuniaria, vel corporis afflictiua: & adhiberetur cautelà, quòd habeatur pro non admisso, si contingat ipsum puniri debere pœna corporali, secũdùm aliquos. Alij verò contrà. de quo dic vt dixi in vij. q. j. q. principalis.

¶ Nonò fallit, si crimen ciuiliter intentaretur: quanquàm veniret imponenda pœna reuocationis in seruitutem. de quo dic vt dixi in viij. q. j. q. principalis.

¶ Decimò fallit, vbicunque veniret imponenda pœna: etiam vsque ad relegationem inclusiuè, secundùm aliquos. Alij contrà. distinguendo inter locum certum, & incertum. & inter accusatorem & accusatũ. de quo dixi in x. q. dictę. j. q. principalis.

¶ Vndecimò fallit, si veniret imponenda pœna à relegatione infra, & coniuncta infamia. dummodò principaliter non ageretur ad infamiam: sed ad aliam pœnam. de quo dic vt dixi in viij. q. dictæ. j. q. principalis.

¶ Duodecimò fallit, etiã si ex crimine veniret imponenda pœna, ꝙ quis posset impunè offendi, secundùm aliquos. alij verò aliter distinguunt. de quo dixi in xij. q. d. j. q. principalis prædicti secundi membri principalis.

¶ Decimotertiò fallit, si veniret imponenda pœna depositionis ab ordine. de quo dic vt dixi xiij. q. prædictæ primæ quæstionis principalis.

¶ Decimoquartò fallit, si ex delicto veniret imponenda pœna separationis tori. de quo dic vt dixi in xiiij. q. dictę primæ quęstionis principalis.

¶ Decimoquintò fallit in quacunque causa criminali: etiam si ex ea veniret imponenda qualiscunq; grauissima pœna, & contra absentem posset procedi, secundùm tamen varias opin. de quibus dixi in xv. q. d. j quæstionis principalis.

¶ Decimosexto fallit, vbi ex forma statuti absens haberet pro confesso, secundùm tamen varias opi. de quibus dixi in xvj. q. dictæ. j. quæstionis principalis.

¶ Decimoseptimò fallit, quando accusatus esset præsens, secundùm quosdam. Alij contrà. de quo dic vt dixi in xvij. q. dictæ primæ quæstionis principalis.

¶ Decimooctauò fallit, quando accusatus esset in carcere, aut in vinculis, secundùm aliquos. alij contrà. de quo dixi in xviij. q. dictæ primæ quæstionis.

¶ Decimononò fallit, quando procederetur contra mortuum. dic vt dixi in xix. q. dictæ primæ quæstionis principalis.

¶ Vigesimò fallit, quando procurator vellet solùm interuenire ad dandum solum libellum, secũdùm aliquos. dic vt dixi in j. q. princip. dicti secundi membri princip.

¶ Vigesimoprimò fallit, quando vellet quis venire ad allegandas causas absentiæ necessarias. de quo dic vt dixi in primo membro secundæ quæstionis princip. secundi membri princ.

¶ Vigesimosecundò fallit, quando procurator vellet venire ad allegandas causas absentiæ probabiles. de quo dic vt dixi in secundo membro dictæ secundæ quæstionis principalis.

¶ Vigesimotertiò fallit, si quis vellet venire ad allegandas causas absentiæ voluntarias. de quo dic vt dixi in tertio membro dictæ secundæ quæstionis principalis.

¶ Vigesimoquartò fallit, quando vellet venire solùm ad proponendas exceptiões dilatorias, de quo dic vt latius dixi in ij. q. principali secundi membri princip.

¶ Vigesimoquintò fallit, quãdo vellet venire ad proponendas exceptiones peremptorias; quæ tamen causa posset separari à crimine: & de quibus posset cognosci separatim à crimine. dic vt dixi in dicta secunda quæstione. versic. insuper quæritur.

¶ Vigesimosextò fallit, quãdo vellet interuenire ad proponendas exceptiones mistas in vim dilatoriæ. maximè si essent notoriæ. de quo dic vt dixi in dicta secunda quæstione. versic. vnde quæritur. & iiij.

¶ Vigesimoseptimò fallit, quando vellet venire solùm ad certa media acta causæ, secũdùm aliquos. de quo dic vt latius dixi in iiij. q. vsque ad xj. q. prædictæ. ij. q. principalis secundi membri principalis.

¶ Vigesimooctauò fallit, quãdo procurator vellet venire post conclusionem in causa, per l. quamuis indubitati. C. de adulter. de quo dic vt dixi s. in vij. q. ij. q. principalis secundi membri principalis.

¶ Vigesimononò fallit, quando per appellationem causa deuolueretur ad iudicem alterius territorij, vt do. Bald. post Ray. in l. reos. C. de accus. vide quod dixi. s. in ij. q. ij. q. principa.

¶ Trigesimò fallit, quãdo procura. vellet interuenire ad annullandam sententiam latam in causa criminali: vnde admittitur procura. ad dicendum, seu petendum quòd banniti, seu damnati ad mortem debeant de banno, seu damnatione cancellari. & dic vt s. in xj. q. ij. q. princip.

¶ Trigesimoprimò fallit in patre, domino, Episcopo, Abbate, & similibus personis, quæ possunt venire ad defendendum, nõ principaliter: sed pro suo interesse. & dic vt dixi in iij. q. princ. prædicti secundi membri princip.

¶ Trigesimosecundo fallit in his, qui ratione administrationis, quam habent, admittuntur: vt tutores & curatores. de quibus dixi in iiij. q. princip. dicti. ij. memb. princip.

¶ Trigesimotertiò fallit in causa vniuersitatis, in qua vniuersitas vel accusaretur, vel vellet accusare: & idem de quolibet alio corpore ficto. & dic vt dixi in d. iiij. q. princip. versi. sed quæro iuxta prædicta.

¶ Trigesimoquartò fallit in monialibus, & similibus personis, quibus omnino esset prohibitus exitus claustri. & dic vt dixi in d. iiij. q. princip. versi. sed quæro quid de his.

¶ Trigesimoquintò fallit in consortibus eiusdem litis. ar. no. iij. q. vj. hoc quippe. & quod not. Innocen. in c. licet. s. eo. facit tex. & quod ibi tradit Innocen. in c. cùm dilecti. s. de dol. & contuma. tenet Bald. in l. seruum quoque. §. publicè. ff. de procurato. quod ego intelligo, quando ageremus de delicto connexo, aut correlatiuo. vt puta, adulterij, incestus, vel simi. aliàs non video, licet plures dicantur commisisse idem delictum, quòd vnus possit interuenire pro alio: quia ex separatis non fit illatio.

¶ Trigesimosextò fallit in personis illustribus, per l. fina. C. de iniur. Sed de intellectu illius. l. dic vt dixi. s. in x. q. j. q. princ. secundi memb. princip.

¶ Trigesimoseptimò fallit, secundùm aliquos, in causa inquisitionis. & dic vt dicam. in ij. q. iij. memb. princ.

¶ Trigesimooctauò fallit, quãdo ageretur de crimine per viam exceptionis. de quo dic vt dicam in iij. q. iij. memb. princ.

¶ Trigesimononò & vltimò fallit, quando de crimine tractaretur per viam denunciationis. & dic vt dicam in iiij. q. iij. membri princ. Et ex prædictis, Deo duce, habes expeditum hoc secundum membrum principale.

Superest

Supereſt igitur vt veniamus ad tertium & vltimum membrum principale, quod eſt an, & quando admittat̃ procurator in criminalibus reſpectu modi & formæ agendi. Hoc autem tertium membrum in quinq; q. principales diuiditur ſicut poteſt de crimine cognoſci quinq; modis.

¶ Prima q. quid ſi procedatur per viam accuſationis.

¶ Secunda, quid ſi per viam inquiſitionis.

¶ Tertia, quid ſi per viam exceptionis.

¶ Quarta, quid ſi per viam denunciationis.

¶ Quinta & vltima, quid ſi procedatur per viã notorietatis.

70 ¶ † Secundò quæro, quid ſi in cauſa criminali proceditur per viam inquiſitionis an admittatur procurator. So. Spe. in tit. de inquiſitione. §. j. ver. Item poteſt quis tenet quòd ſic per c. I. & A. de re iudica. & c. ſuper his. j. eo. de quo tangam in c. qualiter & quando. el. ij. j. eo. in vltima q. vij. q. prin. ¶ Sed do. Ant. hic dicit, ꝙ legiſtæ tenent ꝙ non: quia de iure ciuili propter viam inquiſitionis nõ alteratur pœna delicti. & ideò non interuenit procurator, niſi in caſibus in quibus põt interuenire per viã accuſationis. de quibus dictum eſt. s̃. in pręce. ſecundo mẽbro. & tenet Bart. in l. ſi cui. §. j. ff. eo. & l. ij. §. ſi publico. ff. de adult. & hanc eandem opi. tenet And. de Piſis, & Oldr. & poſt eos ſequitur Bal. in l. ſeruum quoq;. §. publicè. ff. de procu. qui etiã ſentit in l. reos. C. de accu. ¶ De iure autem canonico dicit do. Ant. ꝙ vbi eſt eadem pœna accuſationis & inquiſitionis, vt eſt in criminibus exceptis, de quibus in c. inquiſitionis. in princ. j. eo. & ibi dixi in xv. quæſtio. prin. & per Spe. in tit. de inquiſitione. §. nunc dicendum. ver. ſi per modum inquiſitionis. & ſequentibus. & hoc caſu, non admittitur procurator: quod intellige, niſi prout ſi procederetur per viã accuſationis. & hoc ſentit gl. in d. c. inquiſitionis. & do. de Rota deciſione. lij. ¶ Aliàs autem de iure canonico, ſi proceditur per viam inquiſitionis, admittitur procurator, vt traditur in c. cùm I. & A. Facit quod not. in c. cùm cauſam. qui fil. ſint leg. & gl. in c. veritatis. de do. & contu. ¶ Et ratio eſt, quia iſta inquiſitio vocatur cauſa ciuilis: cùm non intendatur ad vindictam, & ad naturalem pœnã delicti: ſed ad intereſſe publicũ, ne ſcilicet criminoſus indignè teneat. & eandem cõcluſionem & diſtinctionem tenet Hoſti. & poſt eum do. Ant. in d. c. inquiſitionis. & ibi aliquid dicam & in d. c. qualiter. vbi etiam dicam in fi. ſeptimæ. q. & hanc diſtinctionem etiã ſentit Bal. in l. reos. C. de accu. allegat Inno. in c. cùm oporteat. j. eo. ¶ Ego breuiter concluderem, ꝙ vbicunq; in crimine inquiſitionis veniret imponẽda talis pœna, propter quam in cauſa per viã accuſationis non poſſet interuenire procurator: nec etiam poſſet interuenire in cauſa criminali, per viã inquiſitionis intẽtata. vide quæ dixi in d. c. qualiter. el. ij. in xv. quæſtio princi.

71 ¶ † Tertiò quæro ſi cauſa criminalis deducatur in iudiciũ per viam exceptionis: an admittatur procurator. Sol. do. Ant. hic diſtinguit, ꝙ aut opponitur crimen ad finem repellendi aliquẽ vt inhabilem: & admittitur: quia finis dicitur ciuilis, vt c. ſuper his. j. eo. Subdit tamen ꝙ hoc caſu, vbi exceptio infamaret, ꝙ patet ex his, quæ no in c. ij. s̃. de ordi. co. quòd exigitur ſpeciale mandatum. per not. in d. c. ſuper his, & in clemen. ij. de procu. ¶ Et ideò dicendum, ſecundùm eum, ꝙ ſi opponatur crimen ad finem deijciendi beneficiatum ab obtento, vt in dictis iuribus quia iſta non eſt naturalis pœna delicti: ſed potius inhabilitatis perſonæ: & ſic quodãmodò ciuilis: ꝙ tunc admitteretur. Si verò opponetur ad finem puniendi, quod eſt quandoq;, ſecundùm ea quæ habentur in d. c. ij. de ordi. cog. & c. j. de excep. & l. ij. §. ſi publi. ff. de adul. & c. ſuper his. j. eo. & per Spe. in tit. de crimi. per mo. excep. propo. & hoc caſu, per omnia dicendum eſt, prout dictũ fuit quãdo procederetur per viã accuſationis.

72 ¶ † Quartò quæro quid ſi de crimine proceditur per viam denunciationis: an admittatur procurator. So. dicit hic do. Anto. quòd aut loquimur in denunciatione euãgelica, & ex parte denunciantis: & hoc caſu, cùm quilibet poſſit denunciare: ſeruanda eſt diſtinctio. l. licet. ff. de procura. de cuius intellectu dixi. s̃. in. j. q. primę. q. prin. ſecundi membri prin. quia non intenditur finis pœnæ naturalis: ſed pœnitentiæ. Si verò denunciatio eſt canonica, dicendum eſt ſecundùm do. Ant. prout dictum fuit in inquiſitione. Spec. tamen in tit. de denun. §. qui denunciare. ver. item poteſt dici, ꝙ quis poteſt denunciare per procuratorem. & illam proſequi. ar. c. cùm in iuuentute. de præſum. & c. ex parte A. de teſti. ¶ Tu aduerte, quia denunciatio non ſolùm eſt duplex, ſed quadruplex: videlicet euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. vide Doct. & maximè Do. m. in c. nouit. s̃. de iudi. & quaſi in nulla prædictarum ſpecie denunciator denunciat ad finem naturalis pœnæ imponendæ delicti: ſi tamẽ daretur aliquo modo, ꝙ veniret imponenda pœna, in qua de ſui natura non admitteretur procu. per viã accuſationis: & arbitraret ꝙ etiam non admitteretur per viam denunciationis. arg. dictorum in duabus præceden. quæſtio.

73 ¶ † Quintò & vlti. quæro quid ſi ad puniendum crimen procederetur per viã notorietatis: an admitteretur procurator. ſo. Doc. non tangũt. ¶ Ego arbitror dicendum & aduertendum: quia cùm notorium ſit multiplex: videlicet, facti permanentis, facti tranſeuntis, & facti interpellati. Item cũ aliquod dicatur notorium, ꝙ poſsit aliqua exceptione, excuſatione, vel defenne celari. & aliquod quod nulla tergiuerſatione celari poteſt. dicendum eſt ꝙ in eo quod nulla exceptione, vel excuſatione celari poteſt: fruſtra quæritur, an admittatur procurator, vt de ſe patet: quia in tali non eſt neceſſaria accuſatio, vel denunciatio, inquiſitio aut exceptio, nec teſtes, aut aliæ probationes: prout dixi. s̃. eo. c. euidentia. & tractatur latius in c. noſtra. de coh. cleri. & mulie. ij. q. j. c. manifeſta. & c. de manifeſta. & c. bonæ. el. j. de elec. & . C. de accu. l. ea quidem nec libellus recipitur, aut cauſæ cognitio adhibetur, vt c. quoniã. de fil. preſbyte. de quo per Spec. in tit. de noto. crimi. §. j. in prin. Si verò non eſſet tale notorium, ſed eſſet tale ꝙ poſſet aliqua excuſatione vel defenſione celari, & cõpareret procurator nomine rei delinquentis, ſeu qui dicitur deliquiſſe: an eſſet admittẽdus talis procurator, ponderanda eſſet qualitas ipſius delicti, & pœnæ imponendæ vt latiſsimè dixi in xiiij. q. primæ. q. princ. ij. memb. princi. & data tali qualitate pœnæ, propter quam ſi procederetur per viam accuſationis, non deberet procurator admitti. dico ꝙ hoc caſu ponderanda eſſet qualitas & forma propoſitæ excuſationis exceptionis, vel defenſionis per ipſum procuratorem. & an poſſet de ipſis cognoſci ſeparatim à delicto vel non. & ſecundùm ipſarum qualitatem & formam admittere, vel non admittere procuratorem, ſecundùm ea quæ latius dicta fuere in ſecundo membro prin. maximè in ij. q. ſecundæ quæſtio. princ. in. j. ij. & iij. membro. Et ex his Deo duce, eſt expedita hæc difficilima materia: an quãdo in cauſa criminali admittatur procu. ¶ Glo. ſuper ver. ſilentium. quærit de tribus q. & ſol. In eadem glo. ibi quemadmodũ. dic vt ibi principaliter traditur de hoc arti. quia conuenit illi tit. de iureiur. ratione iuramenti, conueniret etiam hic, ratione accuſationis. Sed quia materia procuratorũ fuit nimis longa, dic vt latius dixi poſt Doct. in d. c. quemad. In ea. gl. ibi: ſed nunquid poteſt. de hoc arti. dic vt latius dixi poſt Doc. in d. c. quemad. in fi. glo. dic de materia, vt dixi in c. de his. s̃. eo. ¶ Gl. fi. colligit ar. ex tex. quod demum limitat: deinde ſumpta occaſione enumerat plures caſus, in quibus citatio non eſt legitima: & an, & quando. ¶ In fi. glo. dic no. hanc gl. quę quotidie allegatur. & dic de hac materia vt latius traditur. ij. q. iij. c. ſi epiſcopus. & latiſsimè per Inno. & Doct. in c. præterea. de dila. & per Io. And. in regula, ſcienti. de reg. iur. lib. vj. vide etiã Hoſti. in c. bonæ. el. ij. de elec. in glo. & per Spe. in tit. de cita. §. j. Et ex his, Deo duce, huic c. veniẽs. dici poteſt, bene veneritis. In quo materiam principalem, an & quando, & in quibus caſibus, & cauſis admittatur procurator in cauſa criminali: habes longè copioſius & clarius expeditam, quàm cæteri Doc. tractent, ſimul iuncti.

¶ Laus Deo omnipotenti.

Mariani Socini Senenſis ſuper Decretal. Tractatus, politioribus ac nouis ſumma cùm diligentia typis viri probiſsimi Thomæ Bertelli excuſsi, recenſiq; & adamuſsim reuiſi, in alma Lugduneorum Calcographia, feliciter finiunt.

Regeſtum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP.

Omnes ſunt quaterni, præter PP. qui eſt ternio.

colorchecker CLASSIC

calibrite